BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
9 N
157

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

OPVSCVLA
THEOLOGICA
R. P. MARTINI
BECANI
SOCIETATIS IESV THEOLOGI
Scholarum in Academia Moguntina
Professoris Primarij.

OPVS POST OMNIVM EDITIONEM LOCVPLETATVM, ET
ab Auctore recognitum.

PARISIIS,
Apud viduam Ioannis Piot, Pg. ad Ianuas,
Sub Monogrammate
IESV.
M. DC. XXXIX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

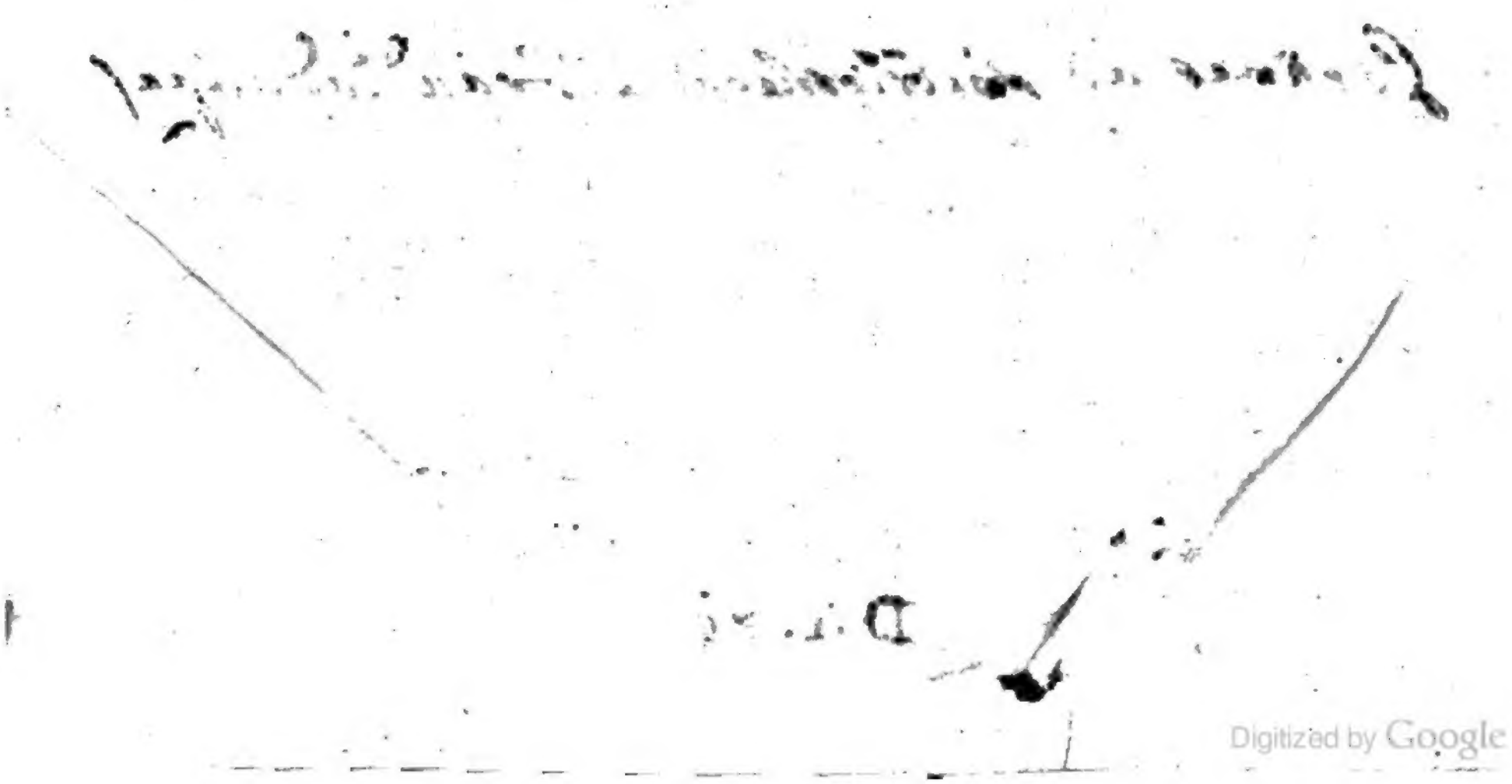

Digitized by Google

REVERENDISSIMO
IN CHRISTO PATRI
AC ILLVSTRISSIMO DOMINO,
D. Thomæ Cromwello Anglorum Regis à secretis, Domino Wimondhami, &c.

Et planè confido, non ingratum tibi fore conatum meum, præsertim cùm aliud à me, propter meam tenuitatem, sperare non possis. Intereà precor Deum Opt. Max. vt, te, Reuerendissime Præsul, & Ecclesiæ suæ Catholicæ, & florenti Weberorum familiæ, & nostræ demum Societati, diu seruet incolumem: faxitque, ne tanti benefactoris nomen ac memoria, ex eorum animis, de quibus optimè meritus es, vnquam elabatur: ac deinceps non modò per te, quamdiu nobiscum in terris victurus es, sed etiam per cognatum tuum, iuniorem D. Stephanum Weberum, SS. Theologiæ Doctorem, & ad D. Virginis Scholasticum, qui tuis vestigiis fortissimè insistit, diuini nominis sui gloriam propagare dignetur. Amen. Moguntiæ, Anno Christi millesimo sexcentesimo decimo, Mense Iulio ineunte.

Amplissimæ & Reuerendissimæ tuæ
D. Seruus in Christo addictissimus, qui suprà.

MARTINVS BECANVS.

LECTORI

Ne quis admiretur, Lector, quamobrem Author, quem in Præfatione ad Lectorem Tomi primi pollicitus fuerat se Tomum secundum intra annum editurum, tam sero hunc Tomum in lucem emittat, ipsi hic breviter exponendum duximus. Quum enim Tomum primum, qui Historiam Ecclesiæ Britannicæ ab Augustini adventu ad Gentis Anglorum conversionem complectitur, ad finem perduxisset, ac Tomum secundum, qui Historiam ejusdem Ecclesiæ ad nostra usque tempora deducit, jam aggressus esset, ecce tibi Bellum Civile, quod Regnum totum ferro et igne vastavit, ac Literarum studia penitus exturbavit. Quo factum est, ut Author, qui Literis unicè vacare consueverat, ad Arma, quæ nunquam tractaverat, vocatus, Tomum secundum, quem jam pene absolverat, ad finem perducere non potuerit. Quum enim Regis Majestas, Parliamentum, Ecclesia, Leges, Libertas, Proprietas, Pax, Commercium, Literæ, Religio, omnia denique, quæ Deo, Regi, Patriæ, Familiæ, Amicis, Nobis ipsis cara esse debent, in discrimen adducta essent, Author, qui Regi, Patriæ, Ecclesiæ, Literis, Amicis, Familiæ, Sibi ipsi natus esse debebat, ad Arma vocatus, Literis, quibus unicè vacare consueverat, valere jussis, Tomum secundum, quem jam pene absolverat, ad finem perducere non potu

uatorum ſectæ ſuccreſcunt, nouis machinis ac molitionibus Eccleſiam Chriſti inuadunt: Et nos, Catholici, qui Eccleſiæ filij & alumni ſumus, quaſi nihil ad nos hæc cura pertineat, alio ſtudium ac laborem noſtrum transferamus? Et cum illi profligandi eſſent, nos quaſi ſecuri, ſinamus eos quotidie proficere, Eccleſiam vaſtare, ſalutem multorum impedire: & interea vel otio, vel certè aliis rebus minimè neceſſariis diſtineamur? Non decet. Superioribus ætatibus cum pax in Eccleſia floreret, nec vlla hæreſi aut peſtilenti errore diſcerperetur: licebat ſcholaſticas ſubtilitates perſcrutari, & relictis fidei controuerſiis, quæ tunc nullæ erant, alio ſtudiorum genere ingenia exercere: quod ſanè D. Thomas, Bonauentura, Scotus, Durandus, & alij ſimiles præclarè præſtiterunt; At nunc, cum tot ſectis ac diſſentionibus turbata ſint omnia, tot Nouatores importunè ſe ingerant, & ad Eccleſiam diſcerpendam parati ſint: planè neceſſe eſt, vt in hac paleſtra nos exerceamus, & magno conatu ac zelo, quem Chriſtiana profeſſio à nobis exigit, opponamus nos murum pro domo Dei. Hoc ſpiritu excitati ſunt noſtra ætate Bellarminus, Caniſius, Valentia, Poſſeuinus, Buſæus, Gretſerus, Serarius, Heyſius, Mulhuſinus, Tannerus, Scribanius, & alij complures: qui variis libris ac controuerſiis editis, Catholicam veritatem defenderunt, & omnibus Sectariorum copiis ſtrenuè ſeſe [illegible] illis non [illegible], omnino aſſociari cupio.

Quæ tertia quæſtio eſt, cur ex tanta Sectariorum turba Caluiniſtas potiſſimùm aggreſſus ſum? Reſponſio in promptu eſt, Caluiniſtæ cæteris ſunt peſtilentiores: triplici de cauſa. Primò, quia maiori proteruia & audacia nos inuadunt. Secundò, quia turbulentiora habent ingenia. Tertiò, quia faciliorem parant aditum ad atheiſmum. Hoc facilè conſtabit ex ſubiecto indice, quo ſummatim complexus ſum eos Caluiniſtarum errores, qui in hoc primo tomo à me refelluntur. Ea tamen modeſtia in illis refutandis ſum vſus, vt iure de me queri non poſſint. Tametſi enim ſeriò, vt hominem Chriſtianum facere par eſt, eorum errores & vanitates perſequi conatus ſim: id tamen ſine ſtrepitu verborum & conuitio à me factum eſt. Habes, Beneuole Lector, quæ volebas. Æqui bonique conſulas, rogo.

Digitized by Google

INDEX

OPVSCVLORVM QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

1. DE Prædestinatione Caluinistarum desperata. p. 113
2. De Prædestinatione Catholicorum orthodoxa. p. 131
3. De Authore Peccati, seu, an alius sit Caluinistarum, alius Catholicorum Deus? p. 138
4. De Iustificatione Caluinistarum. p. 160
5. De Iustificatione Catholicorum. p. 181
6. De merito ac iustitia bonorum operum secundum Caluinistas. p. 186
7. De merito ac iustitia bonorum operum secundùm Catholicos p. 197
8. De auxiliis gratiæ Christi secundùm Caluinistas. p. 204
9. De auxiliis gratiæ Christi, secundùm Catholicos. p. 208
10. De Circulo Caluinistico, contra Dauidem Pareum, cum Appendice. 213. & 219
11. Quæstiones Caluinisticæ, contra eundem Pareum, p. 221
12. Aphorismi Doctrinæ Caluinistarum, cum breui Responsione ad Aphorismos falsò Iesuitis impositos. p. 229. & 237
13. De differentia inter Pelagianos, Caluinistas, & Catholicos, in negotio Prædestinationis, p. 245.
14. De officiis Angelorum circa homines. p. 257
15. Breuis Refutatio quarundam propositionum Philippi Plessei Caluinistæ de Eucharistia. p. 284
16. Disputatio de Fide Hæreticis seruanda. p. 291. cum Appendice.
17. Quæstiones Miscellaneæ de eadem materia, contra quendam Batauum Caluinistam. p. 312
18. De Antichristo reformato. p. 328
19. An Ecclesia Romana defecerit. p. 344
20. De triplici Cœna, Caluinistarum, Lutheranorum & Catholicorum. p. 350
21. De communione sub vtraque specie, contra Hussitas, Lutheranos & Caluinistas. p. 372
22. Epistola ad Fridericum Baldwinum, de eodem argumento. pag. 391
23. Refutatio Apologiæ Regis Angliæ, de Primatu Ecclesiæ. p. 399
24. Refutatio Torturæ Torti, seu, in Sacellanum Regis Angliæ, quod causam sui Regis negligenter egerit. p. 426
25. De Purgatorio Caluinistarum. p. 436
26. De triplici Sacrificio, Naturæ, Legis, & Gratiæ. p. 442
27. Examen Plagæ Regiæ. p. 473
28. De fide Deo seruanda. p. 481
29. Priuilegia Caluinistarum. p. 487
30. Quæstiones Batauicæ. p. 503
31. Dissidium Anglicanum. p. 528
32. Duellum. p. 537
33. De Pontifice veteris Testamenti. pag. 569

Digitized by Google

INDEX CAPITVM
ET QVÆSTIONVM:

DE DESPERATA CALVINISTARVM Prædestinatione.

OPVSCVLVM PRIMVM.

DOctrina Caluiniſtica de prædeſtinatione ſeptem propoſitionibus comprehenſa. pag. 113
Prima propoſitio Caluini refutatur. c. 1. p. 114
Secunda eiuſdem propoſitio refutatur. c. 2. pag 117
Tertia item refutatur. c. 3. p. 121
Quarta etiam. c. 4. p. 123
Quinta quoque. c. 5. p 124
Necnon ſexta. c. 6. p. 125
Septima denique. c. 7. p 127
Primum conſectarium diſcutitur. c. 8 p. 130
Secundum conſectarium explicatur. c. 9. ibid.
Epilogus. p. 131

De Orthodoxa Catholicorum Prædeſtinatione.

OPVSCVLVM II.

Præter propoſitionem & Epilogum ſex continens cap. ibid.

DOctrina Catholicorum proponitur. ibid.
Quid ſit Prædeſtinatio & Reprobatio. c. 1. ibid.
Qui ſint effectus Prædeſtinationis & Reprobationis. c. 2. p 132
De cauſis Prædeſtinationis & Reprobationis. c. 3. p. 133
De certitudine Prædeſtinationis & Reprobationis. c. 4. p. 136
Quis ſit Ordo Prædeſtinationis & Reprobationis. c. 5. p. 137
De cohærentia Prædeſtinationis & Reprobationis cum libero arbitrio, & quomodo ſit in noſtra poteſtate Prædeſtinatio & Reprobatio. c. 6 ibid.
Epilogus. p. 138

De Authore Peccati, ſeu, An alius ſit Caluiniſtarum, alius Catholicorum Deus. ibid.

OPVSCVLVM III.

ARgumentum. pag. 138
Doctrina Caluiniſtica de Deo, an Deus ſit auctor peccati ad paucas propoſitiones reuocata. ibid.
De peccatis aliorum hominum. p. 139
Conſectaria ex hac doctrina. ibid.
Prima Caluini propoſitio refutatur. c. 1. p. 140
Secunda Caluini propoſitio refutatur. c. 2. p. 141
Tertia Caluini propoſitio refutatur. c. 3. p. 143
Quarta Caluini propoſitio refutatur. c. 4. p. 144
Quinta Caluini propoſitio refutatur. c. 5. p. 146
Sexta Caluini propoſitio refutatur. c. 6. ibid.
Septima eiuſdem propoſitio refutatur. c. 7. p. 147
Octaua etiam. c. 8. ibid.
Nona quoque. c. 9. p. 150
Decima item c. 10. ibid.
Vndecima refutatur. c. 11. p. 151
Duodecima refutatur. c. 12. p. 153
Reliquæ tres propoſitiones refutantur. c. 13 p. 154
An ex hac Caluini doctrina ſequatur, alium eſſe Caluiniſtarum, alium Catholicorum Deum. c. 14. p. 156.
An ex Caluini doctrina ſequatur, Deum Caluiniſtarum eſſe Diabolum. c. 15. p. 157
An ex Caluini doctrina ſequatur, nullum vnquam tam impiè de Deo ſenſiſſe, quam Caluinum. c. 16. p. 158
An præſtet, nullum Deum, quàm talem credere, ac proinde atheum, quàm Caluiſtam eſſe. c. 17. ibid.
An propter hanc Caluini doctrinam poſſit aliquis prudenter à Caluiniſmo deficere. c. 18. p. 159
Dogmata Caluini connexa per epilogum. ibid.

Digitized by Google

Die Sonntäglichen Euangelia.

Die Sonntäglichen Epistlen.

Die Fest Euangelia.

Die Fest Epistlen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Aposteln.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Marterer.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Bekenner.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Jungfrawen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Wittwen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Kirchweyhe.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Creutzwochen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Bittwochen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Quatember.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Bettage.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Creutzgänge.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Leichpredigten.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Hochzeiten.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Kindtauffen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Kirchgänge.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Communion.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Beichte.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Visitation.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Ordination.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Examina.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Schulen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Gymnasia.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Academien.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Rathhäuser.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Gerichtshäuser.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Zeughäuser.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Spitäler.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Gefängnüsse.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Kranckenhäuser.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Armenhäuser.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Waisenhäuser.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Gebäw.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Brunnen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Wasserleitungen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Brücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Thürne.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Thore.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Wälle.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Graben.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Bollwerck.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Schantzen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Pulverhäuser.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Zeughäuser.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Rüstkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Waffenkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Harnischkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Büchsenkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Munitionskammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Proviantkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Kornkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Weinkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Bierkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Fleischkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Fischkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Gemüsekammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Obstkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Gewürzkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Salzkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Essigkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Oelkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Honigkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Zuckerkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Confectkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Backkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Küchen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Speisekammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Tafelstuben.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Schlafkammern.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Badstuben.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Abtritte.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Ställe.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Scheunen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Tennen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Dreschflegel.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Sensen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Sicheln.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Hauen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Schaufeln.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Karren.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Wagen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Pflüge.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Eggen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Säemaschinen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Mähmaschinen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Dampfpflüge.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Lokomotiven.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Eisenbahnen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Telegraphen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Telephone.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Phonographen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Grammophone.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Kinematographen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Luftschiffe.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Flugmaschinen.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Unterseeboote.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Panzerschiffe.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Kreuzer.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Torpedoboote.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Minenleger.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Minensucher.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Hilfskreuzer.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Lazarettschiffe.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Transportschiffe.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Kohlenschiffe.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Munitionsschiffe.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Proviantschiffe.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Wasserschiffe.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Werkstattschiffe.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Bergungsschiffe.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Schleppdampfer.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Leichter.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Prähme.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Fähren.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Brücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Pontons.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Schwimmbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Feldbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Kriegsbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Notbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Behelfsbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Dauerbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Steinbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Eisenbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Holzbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Hängebrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Zugbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Klappbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Drehbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Rollbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Schiebebrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Hubbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Schwebebrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Seilbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Kettenbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Drahtbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Gitterbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Bogenbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Balkenbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Trägerbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Fachwerkbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Rahmenbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Kastenbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Röhrenbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Tunnelbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Viaduktbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Talbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Flussbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Seebrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Meerbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Ozeanbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Weltbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Himmelbrücken.

Die Euangelia vnd Epistlen auff die Ewigkeitbrücken.

ОТЧЕТ СЕВЕРЯН

Выходит по воскресеньям
Редактор-издатель Н. Н. Северянин
Адрес редакции: Ул. Ленина, 12, кв. 3
Подписная цена: 1 руб. 50 коп. в месяц

Открытие нового моста через реку Сосновку

В субботу 15 июня состоялось торжественное открытие нового моста через реку Сосновку, соединяющего Заречную часть города с центром. Мост построен за 8 месяцев по проекту инженера Ф. К. Мостовского. Длина моста 120 метров, ширина 9 метров. Стоимость постройки — 45 тысяч рублей.

На церемонии открытия присутствовали городской голова, члены городской управы, представители общественности и большое количество жителей. После перерезания ленты первыми по мосту проехали пожарные, затем прошли пешеходы.

Заседание городской думы

На очередном заседании городской думы 18 июня рассматривались вопросы о ремонте мостовых, о расширении водопровода и о строительстве новой школы. Председательствовал городской голова.

По вопросу о ремонте мостовых выступил гласный Иванов, который указал на плохое состояние улиц Садовой и Набережной. Он предложил выделить на ремонт 5 тысяч рублей. Предложение было принято большинством голосов.

По вопросу о расширении водопровода докладывал инженер Мостовский. Он сообщил, что проект уже готов и стоимость работ составит 12 тысяч рублей. Дума постановила ассигновать эту сумму.

Объявления

Продается дом в Заречной части города, 6 комнат, сад, колодец. Спросить: Ул. Ленина, 12, кв. 3.

Требуется опытная кухарка. Адрес: Ул. Ленина, 12, кв. 3.

Потерян 15 июня на Ул. Ленина кошелек с деньгами. Нашедшего просят вернуть за вознаграждение.

Погода

Ожидается переменная облачность, без осадков. Ветер северный, умеренный. Температура днем +18°, ночью +9°.

Of Sacrifices, 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

à Papa ad Concilium appellari poteſt. Reſponſio. ibid.
Aphoriſmus 4. In Romani Pontificis arbitrio ſtat ſacræ Scripturę authoritas, interpretatio, & mutandi ius. E contra, Pontificis placita, tanquam ad fidem & ſalutem præcisè neceſſaria, ſemper firma, valida, & obligatoria ſunt. p. 240 Reſponſ. ibid.
Aphoriſmus 5. Pro inualidis & planè nullis haberi debent Imperatorum, Regum, Principum, aliorumque Ordinum conſtitutiones, pacta, conuenta, capitulationes, fraternitates, conceſſiones, quibus alia Religio, quàm moderna Romana Catholica indulgetur. Etiamſi iuramenta interuenerint. Reſponſio. ibid.
Aphoriſmus 6. Pacem religionis inter Ordines Germanici Imperij conuentam, vti per vim extortam, non eſſe obligatoriam, imò & ad tempus tantum conceſſam dilationem moratoriam, & tolerantiam fuiſſe, nempe vſque ad Concilij Tridentini publicationem, quæ anno 1554. ſequuta eſt. p. 241
Aphoriſmus 7. Nunc itaque ad laborandum eſt Pontificiis vbique, vt omnes hæreticos, in primis Lutheranos & Caluiniſtas, illorum fautores politicos illos Catholicos, qui potius pacem ſeruare, quàm auxilia ad hæreticorum oppreſſionem conferre malunt, igne, ferro, veneno, puluere tormentario, bellis & aliis machinationibus opprimant. Reſponſ. ibid.
Aphoriſmus 8. Extra quem ſi Pontificii metuerent, ne conatus ipſorum irritus futurus, & Romano Catholicæ Religioni detrimentum aliquod obortutũ eſſet. Hoc enim caſu ad tẽpus aliquid indulgendum, & commodior opportunitas expectanda. Nonnulli tamen docent, nimis tributum tempori. Nunc itaque omnes Lutheranos, & Caluinianos paſſim exterminendos, opprimendos funditus & radicitus delendos, ne vllum eiuſmodi ſemen renaſcatur. ibid.
Aphoriſmus 9. Quando ſubditi Romano Catholici Imperatorem, Regem, ſiue Principem ſuum pro tyranno habendum in conciliis ſuis ſtatuerunt, tum illum abdicare, & ſeipſos omnis obligationis nexu ſoluere poſſunt. Si vero comitia habere prohibeantur, tum cuiuis ſubdito, modo Ieſuitarum, aut aliorum huiuſmodi Theologorum vſus ſit conſilio permiſſum. imò laude dignum & meritorium erit huiuſmodi Regem, vel Principem occidere. Proindéque rectè feciſſe monachum Jacobum Clementem, quod Henricum III. Regem Galliæ cultro venerato interfecit. Rectè etiam facturum, qui & illius ſucceſſorem Henricum IV. interimet. Reſponſ. p. 242.
Aphoriſmus 10. Sic ſi ſubditi Lutheranum, ſiue Caluinianum habeant Regem aut Principem, qui ipſos in hæreſim inducere conetur (vt in Anglia) tum illi ſubditi ab omni homagio & obligatione ſoluti ſunt ipſiſque liberum ac permiſſum eſt, huiuſmodi Regem vel Principem abdicare, exterminare, & opprimere. Reſponſ. p. 243
Aphoriſmus 11. Sed & veneno Imperatores, Reges, Principes à ſubditis vel miniſtris ſuis necari poſſe ſi modo, Theologi Ieſuitæ viri eruditi & graues, illos pro tyrannis habeant. Ita tamen, vt is qui perimendus eſt nihil adiuuet, nec ſibi ipſi mortem cõciſcat. Reſponſ. p. 244
Aphoriſmus 12. Papa omnium hæreticorum, & infidelium regna, principatus, & territoria Catholicis donare poteſt. Et huiuſmodi donationes firmæ & validæ ſint. ibid.
Aphoriſmus 13. 14. 15. 16. Licitum eſt vti æquiuocationibus, prima apud magiſtratum hæreticum: ſecunda apud Catholicum, ſi non ſit competens iudex: tertia apud priuatos homines. Et hoc laudabile eſt. Reſp. ibid.
Epilogus ad Lectorem. p. 245

Quæſtio de differentia inter Caluiniſtas, Pelagianos, & Catholicos, in negotio Prædeſtinationis.

OPVSCVLVM XIII.

AD Caluiniſtam anonymum. ibid.
Status quæſtionis. ibid.
Quid ſentiant Caluiniſtæ de Prędeſtinatione. c. 1. ibid.
Prima Caluini concluſio. p. 246
Secunda eiuſdem concluſio. ibidem
Tertia eiuſdem concluſio. ibidem
Quarta eiuſdem concluſio. ibid.
Quid ſentiant Pelagiani de Prædeſtinatione. c. 2. p. 247.
Primum Pelagii & Cœleſtii principum. p. 248
Secundum principium. ibid.
Prima Pelagii fraus. ibid.
Secunda Pelagii fraus. ibid.
Tertia Pelagii fraus. 249
Quarta Pelagii fraus. ibid.
De Semipelagianis. ibid.
Quid ſentiant Catholici de Prædeſtinatione. c. 3. p. 250.
Prima Catholicorum concluſio. ibid.
Secunda Catholicorum concluſio. p. 251.
Tertia Catholicorum concluſio. p. 252.
Quarta Catholicorum concluſio. ibid.
In quo differant inter ſe Caluiniſtæ, & Pelagiani & Catholici. c. 4. p. 253
Caluiniſtæ quid docent. ibid.
Catholici contrà docent. ibid.
Pelagiani docent. ibid.
Catholici contrà. ibid.

Semipelagiani

INDEX

Semipelagiani docent. ibid.
Catholici contrà. ibid.
Ostenditur impudentia illius Anonymi Caluinistæ, qui Aphorismos Caluinistarum defendit p. 254. digressio. c. 5. p. 257
Epilogus. ibid.

De Officiis Angelorum circa homines.

Opvscvlvm XIV.

Lectori. ibid.
Capita totius disputationis. ibid.
Quod sint boni Angeli, & quomodo in hierarchias & Ordines distributi. c. 1. p. 258
An omnes Angeli, quotquot sunt, gerant aliquam nostri curam. c. 2. p. 261
An aliqui certi Angeli præsint toti terrarum Orbi. c. 3. p. 264
An aliqui Angeli præsint toti Ecclesiæ fidelium. c. 4. p. 266
An aliqui Angeli præsit Prouinciis & regnis. c. 5. p. 268
An singulis hominibus singuli præsint Angeli custodes. c. 6. p. 269
An primi parentes in Paradiso habuerint Angelos custodes. c. 7. p. 271
An Christus habuerit Angelum custodem c. 8. p. 272
An B. Virgo, Ioannes Baptista, & Apostoli habuerint Angelos custodes. c. 9. p. 273
An Antichristus habiturus sit Angelum custodem. c. 10. ibid.
Quando incipit & definit custodia Angelica. c. 11. p. 274
An Angeli custodes aliquando nos deserant propter peccata. cap. 12. ibid.
An Angeli custodes prosint nobis in corpore, & temporalibus, & quomodo id fiat. c. 13. p. 275
An Angeli illuminent intellectum nostrum, & quomodo. c. 14. p. 277
An Angeli moueant & excitent voluntatem nostram & quomodo. c. 15. ibid.
An Ageli offerant Deo preces nostras, & an eas deferant aliquando ad Sanctos. c. 16. p. 278
An Angeli pugnent pro nobis contra dæmonem, & quomodo. c. 17. ibid.
An Angeli boni aliquando nos puniant. cap. 18. p. 279.
An Angeli aliquando appareant in corporibus assumptis, & quomodo. c. 19. ibid.
Sub qua forma apparent nobis Angeli. c. 20. p. 280.
An liceat Angelos adorare, seu cultum aliquem exhibere. c. 21. p. 281
An possimus Angelis templa erigere, & eorum patrocinia inuocare. c. 22. p. 283
An liceat Angelos pingere, & sub qua forma. c. 23. p. 284.

Breuis Refutatio quarundam propositionum Philippi Plessæi Caluinistæ, de Eucharistia. p. 284.

Opvscvlvm XV.

Lectori. ibidem
Propositiones Plessæi. ibidem
Prima propositio refutatur. p. 285
Secunda propositio refutatur. ibidem
Tertia propositio refutatur. p. 286
Quarta propositio refutatur. ibidem
Quinta propositio refutatur. ibidem
Sexta propositio refutatur. p. 287
Septima propositio refutatur. ibidem
Octaua propositio refutatur. p. 288
Nona propositio refutatur. ibidem
Decima propositio refutatur. ibidem
Vndecima propositio refutatur. ibidem

Opvscvlvm XVI.

Opusculum primum de fide hæreticis seruanda ad lectorem. p. 291
Disputatio Theologica. An hæreticis seruanda sit fides. p. 292
De triplici promissione gratuita, onerosa, & iurata. c. 1. p. 293
Quid requiratur, vt promissio gratuita sit valida. c. 2. ibid.
Quid requiratur, vt promissio onerosa sit valida. c. 3. ibid.
Quid requiratur vt promissio iurata sit valida. c. 4. p. 295
Vnde oriatur obligatio validæ promissionis. c. 5. p. 296
Quanta sit obligatio validæ promissionis. cap. 6. p. 297
An in promissione valida, & obligandi vim habente seruanda sit hæreticis fides. cap. 7. p. 299.
An seruanda sit fides hæreticis in casu excommunicationis. c. 8. p. 301
An in contractu matrimonij seruanda sit fides hæreticis. c. 9. p. 303
An in negotio libertatis religionis seruanda sit hæreticis fides. c. 10. p. 304
An in bello hæreticis seruanda sit fides. c. 11. p. 306.
An in saluo conductu seruanda sit hæreticis fides. c. 12. p. 307
Appendix. p. 309.
Examinatur 1. propositio Caluinistæ. ibid.
Examinatur 2. propositio. ibid.
Examinatur 3. propositio. p. 310.
Examinatur 4. propositio. p. 311

OPVSCVLORVM.

Pag. Pag.
Quæſtiones Quodlibeticæ. 417
Quæſtiones Theologicæ. 419

R
Rationale Diuinorum Officiorum. 420
Regula Monachorum. 421
Regula Paſtoralis. 422
Regula Sanctæ Virginis. 423
Regula Sancti Benedicti. 424
Regula Sancti Patris Auguſtini. 425
Regula Sancti Patris Francisci. 426
Regula Sancti Patris Hieronymi. 427
Regula Sancti Patris Iſidori. 428
Regula Sancti Patris Pachomii. 429
Regula Sancti Patris Siluani. 430
Regula Sancti Patris Vincentii. 431
Regula Sancti Patris Vitalis. 432
Regula Sancti Patris Zenonis. 433
Regula Sancti Patris Zoſimi. 434
Regula Sancti Spiritus. 435
Regula Sanctorum Patrum. 436
Regula Sanctorum Trium Patrum. 437
Regula Solitariorum. 438
Regula Virginum. 439
Regula Viuendi. 440
Regula Viuendi Monachis. 441
Regula Viuendi Sanctimonialibus. 442
Regula Viuendi Virginibus. 443
Regula Viuendi Virginibus Sacris. 444
Regula Viuendi Virginibus Sanctis. 445
Regula Viuendi Virginibus Sanctimonialibus. 446
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus. 447
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris. 448
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 449
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis. 450
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis. 451
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 452
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 453
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 454
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 455
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 456
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 457
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 458
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 459
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 460
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 461
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 462
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 463
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 464
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 465
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 466
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis. 467
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 468
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 469
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 470
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 471
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 472
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 473
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 474
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 475
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 476
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 477
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 478
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 479
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 480
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 481
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 482
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 483
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 484
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 485
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 486
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 487
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 488
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 489
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 490
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 491
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 492
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 493
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 494
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 495
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 496
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 497
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 498
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 499
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 500
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 501
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 502
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 503
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 504
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 505
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 506
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 507
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 508
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 509
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 510
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 511
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 512
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 513
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 514
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 515
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 516
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 517
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 518
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 519
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 520
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 521
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 522
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 523
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 524
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 525
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 526
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 527
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 528
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 529
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 530
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 531
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 532
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 533
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 534
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 535
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 536
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 537
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 538
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 539
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 540
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 541
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 542
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 543
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 544
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 545
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 546
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 547
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 548
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 549
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 550
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 551
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 552
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 553
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 554
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 555
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 556
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 557
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 558
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 559
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 560
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 561
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 562
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 563
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 564
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 565
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 566
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 567
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis. 568
Regula Viuendi Virginibus Sanctis Sanctimonialibus Sacris Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanctis Sanct

Of Lords and Ladies, Knights, Esquires, and Gentlemen. 1

Of the Knowledge and Conduct of a Gentleman. 2

Of Gentlemen's Behaviour in Company. 3

Of Gentlemen's Behaviour at Table. 4

Of Gentlemen's Behaviour in Discourse. 5

Of Gentlemen's Behaviour in Conversation with Ladies. 6

Of Gentlemen's Behaviour in Visiting. 7

Of Gentlemen's Behaviour in Travelling. 8

Of Gentlemen's Behaviour in Court. 9

Of Gentlemen's Behaviour in Church. 10

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Assemblies. 11

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Entertainments. 12

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Diversions. 13

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Places. 14

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Streets. 15

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Houses. 16

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Offices. 17

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Courts of Justice. 18

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Prisons. 19

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Hospitals. 20

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Schools. 21

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Libraries. 22

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Museums. 23

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Gardens. 24

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Parks. 25

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Theatres. 26

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Concerts. 27

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Balls. 28

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Masquerades. 29

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Assemblies. 30

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Entertainments. 31

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Diversions. 32

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Places. 33

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Streets. 34

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Houses. 35

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Offices. 36

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Courts of Justice. 37

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Prisons. 38

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Hospitals. 39

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Schools. 40

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Libraries. 41

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Museums. 42

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Gardens. 43

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Parks. 44

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Theatres. 45

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Concerts. 46

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Balls. 47

Of Gentlemen's Behaviour in Publick Masquerades. 48

A. de Monte Christiano, 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40.

INDEX

A Bbeville, 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Abbeville, Bishop of, 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

fero. ibidem
Epilogus cum epigrammate in Graſerum. p. 481

OPVSCVLVM XXVIII.

DE fide Deo ſeruanda: Vel. An monachi ſeruent Deo fidem, qui profugunt ad Lutheranos & Caluiniſtas, & ibi vxores accipiunt. p. 481
Prima propoſitio contra hæreticos. p. 482
Secunda propoſitio. ibid.
Tertia propoſitio. 483
Quarta propoſitio. 484
Quinta propoſitio. ibid
Sexta propoſitio. p. 485
Septima propoſitio. ibid.
Prima excuſatio Aduerſariorum expenditur. ibid.
Altera excuſatio. p. 486
Teſtimonia Patrum pro continentia ſeruanda. ibidem

OPVSCVLVM XXIX.

PRiuilegia Caluiniſtarum, quæ recenſentur. p. 487
Primum priuilegium. Omnes Caluiniſtæ ex vtero materno naſcuntur ſancti & hæredes vitæ æternæ, ideoque nec Baptiſmo, nec aliis Sacramentis egent. p. 488
Quod examinatur. ibid.
Secundum priuilegium. Omnes Caluiniſtæ ſunt Sacerdotes à Deo ſanctificati, & quotidie offerunt Deo mundam, & acceptabilem hoſtiam in odorem ſuauitatis. p. 489
Quod examinatur. ibidem
Tertium Priuilegium: Omnes Caluiniſtæ certi ſunt de ſua iuſtitia, ſanctitate, perſeuerantia, prædeſtinatione, & vita æterna; ideóque certi ac ſecuri, quicquid tandem eueniat perire ſe non poſſe. p. 490
Quod examinatur. ibid.
Quartum priuilegium: Omnes Caluiniſtæ per internam Spiritus ſancti teſtificationem, norunt diſcernere inter Scripturas canonicas, & non canonicas, ideoque in hac non egent Iudice controuerſiarum. p 491
Quod examinatur. ibidem
Quintum priuilegium. Tametſi omnes antiqui Patres errarint, Caluiniſtę tamen non errant, quia non ab hominibus, ſed à Deo docti ſunt; qui errare non poteſt. p. 492
Quod examinatur. ibidem
Sextum Priuilegiũ. Caluiniſtæ habẽt propriam doctrinã è cœlo ſibi reuelatam, quam reliqui Chriſtiani hoc tempore non habent. p. 493
Quod examinatur. p. 494
Septimum priuilegium. Caluiniſtæ non ita adſtricti ſunt ad ſuam doctrinam, quin poſſint contrariam amplecti, cùm lubet: & negare quod anteà affirmabant. ibidem
Quod examinatur. p. 495
Octauum priuilegium. Caluiniſtæ, ſicut habent propriam doctrinam, ſic habent etiam proprium, ac peculiare Purgatorium diſtinctum à Purgatorio Catholicorum. ibidem
Examinatur. p. 496
Nonum Priuilegium. Tametſi Caluiniſtæ enormiter quotidie peccent, & flagitioſè viuant, tamen peccata ipſis non imputantur. p. 498
Examen. ibidem
Decimum priuilegium. Caluiniſtæ poſſunt impunè mentiri & calumniari, ſuumque Euangelium hoc modo propagare, & Catholicorum vitam & doctrinam traducere. p. 499
Examen. ibidem
Vndecimum priuilegium. Caluiniſtæ impunè poſſunt, non modò Catholicos, ſed etiam ſe mutuò conuitiis ac maledictis inſectari, ſine vllo ſalutis, aut ſanctitatis diſpendio. ibidem
Examen. p. 500
Duodecimum priuilegiũ. Caluiniſtę poſſunt ſuos Reges & Principes ſeculares deponere, expellere & interficere, quãdo ipſis viſum eſt. ibid.
Examen. p. 501
Decimum tertium Priuilegium. Caluiniſtæ nulla lege, nec diuina, nec humana obligantur, ſed ab omni iugo, & ſubiectione penitus ſunt liberi & immunes. p. 503
Examen. ibidem

OPVSCVLVM XXX.

QVæſtiones Batauicæ in Batauum Caluiniſtam. p 503
Quæſtio 1. An Caluiniſtæ ſint Euangelici. p. 504
Vbi de moribus Caluiniſtarum. p. 505
De priuilegiis eorum. p. 506
Quæſt. 2. An etiã Lutherani ſint Euangelici. ib.
Primum reſponſum Batani examinatur. ibid.
Secundum eiuſdem reſponſum. ibid.
Tertium eiuſdem reſponſum. p. 507
Quæſt. 3. An Batauus noſter ſit Euangelicus. ib.
Quæſt. 4. An Batauus ſit Caluiniſta. p. 508
Quæſt. 5. Cur Batauus nomen ſuum non expreſſit. ibid.
Quæſt. 6. Cur Batauus tam iracundè agat. ibid.
Quæſt. 7. An Pontifex ſit Antichriſtus. p. 509
Quæſt. 8. An Ieſuitæ ſint regicidæ. ibid.
Quæſt. 9. An Ieſuitæ ſint proditores. p. 510
Quæſt. 10. An Ieſuitæ ſint perduelles. ibid.
Quæſt. 11. An Ieſuitæ ſint ingrati in Regem Galliæ Henricum IV. p. 511
Quæſt. 12. Quid Rex Galliæ ſentiat de Ieſuitis. p. 512
Quæſt. 13. An Rex Galliæ fuerit verè Catholicus

Digitized by Google

Of the Sacrament of Baptism, 1
Of Infant Baptism, 2
Of Confirmation, 3
Of the Sacrament of the Lord's Supper, 4
Of Penance, 5
Of Orders, 6
Of Matrimony, 7
Of Extreme Unction, 8
Of Purgatory, 9
Of Indulgences, 10
Of Invocation of Saints, 11
Of Worship of Images, 12
Of Relics, 13
Of Holy Days, 14
Of Fasting, 15
Of Vows, 16
Of Monastic Life, 17
Of Ecclesiastical Power, 18
Of Councils, 19
Of Human Traditions, 20
Of Rites and Ceremonies, 21
Of Civil Affairs, 22
Of Christian Liberty, 23
Of Ecclesiastical Discipline, 24
Of Excommunication, 25
Of Satisfaction, 26
Of Justification, 27
Of Good Works, 28
Of Merit, 29
Of Christian Perfection, 30
Of Rash Judgment, 31
Of Restitution, 32
Of Contrition, 33
Of Confession, 34
Of the Satisfaction of Works, 35
Of Purgatory, 36
Of Extreme Unction, 37
Of Orders, 38
Of Matrimony, 39
Of the Sacrament of the Eucharist, 40
Of Both Kinds, 41
Of the Mass, 42
Of Communion, 43
Of Baptism, 44
Of Confirmation, 45
Of Penance, 46
Of Absolution, 47
Of Satisfaction, 48
Of Confession, 49
Of Sacramental Confession, 50
Of Confession of Sins, 51
Of Confession of Secret Sins, 52
Of Confession of Public Sins, 53
Of Confession of Private Sins, 54
Of Confession of Sins to a Priest, 55
Of Confession of Sins to God, 56
Of Confession of Sins to Men, 57
Of Confession of Sins to Angels, 58
Of Confession of Sins to Saints, 59
Of Confession of Sins to the Dead, 60
Of Confession of Sins to the Living, 61
Of Confession of Sins to the Church, 62
Of Confession of Sins to the Pope, 63
Of Confession of Sins to the Bishop, 64
Of Confession of Sins to the Priest, 65
Of Confession of Sins to the Deacon, 66
Of Confession of Sins to the Subdeacon, 67
Of Confession of Sins to the Acolyte, 68
Of Confession of Sins to the Exorcist, 69
Of Confession of Sins to the Reader, 70
Of Confession of Sins to the Doorkeeper, 71
Of Confession of Sins to the Porter, 72
Of Confession of Sins to the Sacristan, 73
Of Confession of Sins to the Sexton, 74
Of Confession of Sins to the Gravedigger, 75
Of Confession of Sins to the Executioner, 76
Of Confession of Sins to the Hangman, 77
Of Confession of Sins to the Torturer, 78
Of Confession of Sins to the Jailer, 79
Of Confession of Sins to the Warden, 80
Of Confession of Sins to the Governor, 81
Of Confession of Sins to the Mayor, 82
Of Confession of Sins to the Alderman, 83
Of Confession of Sins to the Councilman, 84
Of Confession of Sins to the Judge, 85
Of Confession of Sins to the Lawyer, 86
Of Confession of Sins to the Notary, 87
Of Confession of Sins to the Clerk, 88
Of Confession of Sins to the Scribe, 89
Of Confession of Sins to the Secretary, 90
Of Confession of Sins to the Treasurer, 91
Of Confession of Sins to the Chamberlain, 92
Of Confession of Sins to the Steward, 93
Of Confession of Sins to the Butler, 94
Of Confession of Sins to the Cook, 95
Of Confession of Sins to the Baker, 96
Of Confession of Sins to the Brewer, 97
Of Confession of Sins to the Vintner, 98
Of Confession of Sins to the Innkeeper, 99
Of Confession of Sins to the Tavernkeeper, 100

Tractatvs primvs.
Tractatvs secvndvs.
Tractatvs tertivs.
Tractatvs qvartvs.
Tractatvs qvintvs.
Tractatvs sextvs.
Tractatvs septimvs.
Tractatvs octavvs.
Tractatvs nonvs.
Tractatvs decimvs.
Tractatvs vndecimvs.
Tractatvs dvodecimvs.
Tractatvs tertiusdecimvs.
Tractatvs qvartusdecimvs.
Tractatvs qvintusdecimvs.
Tractatvs sextusdecimvs.
Tractatvs septimusdecimvs.
Tractatvs octavvsdecimvs.
Tractatvs nonvsdecimvs.
Tractatvs vicesimvs.
Tractatvs vicesimvs primvs.
Tractatvs vicesimvs secvndvs.
Tractatvs vicesimvs tertivs.
Tractatvs vicesimvs qvartvs.
Tractatvs vicesimvs qvintvs.
Tractatvs vicesimvs sextvs.
Tractatvs vicesimvs septimvs.
Tractatvs vicesimvs octavvs.
Tractatvs vicesimvs nonvs.
Tractatvs tricesimvs.
Tractatvs tricesimvs primvs.
Tractatvs tricesimvs secvndvs.
Tractatvs tricesimvs tertivs.
Tractatvs tricesimvs qvartvs.
Tractatvs tricesimvs qvintvs.
Tractatvs tricesimvs sextvs.
Tractatvs tricesimvs septimvs.
Tractatvs tricesimvs octavvs.
Tractatvs tricesimvs nonvs.
Tractatvs qvadragesimvs.
Tractatvs qvadragesimvs primvs.
Tractatvs qvadragesimvs secvndvs.
Tractatvs qvadragesimvs tertivs.
Tractatvs qvadragesimvs qvartvs.
Tractatvs qvadragesimvs qvintvs.
Tractatvs qvadragesimvs sextvs.
Tractatvs qvadragesimvs septimvs.
Tractatvs qvadragesimvs octavvs.
Tractatvs qvadragesimvs nonvs.
Tractatvs qvinqvagesimvs.
Tractatvs qvinqvagesimvs primvs.
Tractatvs qvinqvagesimvs secvndvs.
Tractatvs qvinqvagesimvs tertivs.
Tractatvs qvinqvagesimvs qvartvs.
Tractatvs qvinqvagesimvs qvintvs.
Tractatvs qvinqvagesimvs sextvs.
Tractatvs qvinqvagesimvs septimvs.
Tractatvs qvinqvagesimvs octavvs.
Tractatvs qvinqvagesimvs nonvs.
Tractatvs sexagesimvs.
Tractatvs sexagesimvs primvs.
Tractatvs sexagesimvs secvndvs.
Tractatvs sexagesimvs tertivs.
Tractatvs sexagesimvs qvartvs.
Tractatvs sexagesimvs qvintvs.
Tractatvs sexagesimvs sextvs.
Tractatvs sexagesimvs septimvs.
Tractatvs sexagesimvs octavvs.
Tractatvs sexagesimvs nonvs.
Tractatvs septvagesimvs.
Tractatvs septvagesimvs primvs.
Tractatvs septvagesimvs secvndvs.
Tractatvs septvagesimvs tertivs.
Tractatvs septvagesimvs qvartvs.
Tractatvs septvagesimvs qvintvs.
Tractatvs septvagesimvs sextvs.
Tractatvs septvagesimvs septimvs.
Tractatvs septvagesimvs octavvs.
Tractatvs septvagesimvs nonvs.
Tractatvs octogesimvs.
Tractatvs octogesimvs primvs.
Tractatvs octogesimvs secvndvs.
Tractatvs octogesimvs tertivs.
Tractatvs octogesimvs qvartvs.
Tractatvs octogesimvs qvintvs.
Tractatvs octogesimvs sextvs.
Tractatvs octogesimvs septimvs.
Tractatvs octogesimvs octavvs.
Tractatvs octogesimvs nonvs.
Tractatvs nonagesimvs.
Tractatvs nonagesimvs primvs.
Tractatvs nonagesimvs secvndvs.
Tractatvs nonagesimvs tertivs.
Tractatvs nonagesimvs qvartvs.
Tractatvs nonagesimvs qvintvs.
Tractatvs nonagesimvs sextvs.
Tractatvs nonagesimvs septimvs.
Tractatvs nonagesimvs octavvs.
Tractatvs nonagesimvs nonvs.
Tractatvs centesimvs.

IN ERROVM CALVINISTICORVM, QVI IN-

Ausgefertigt

Berlin, den 30. Januar 2004

Der Präsident
des Deutschen Patent- und Markenamts

Schwanhäußer

Digitized by Google

Digitized by Google

ANALOGIA VETERIS AC NOVI TESTAMENTI.

CAPVT I.

De Scriptura & Traditione Veteris Teſtamenti.

VÆRITVR 1. Quinam ſint libri Canonici veteris Teſtamenti? 2. Qui fuerint primi ſcriptores illorum librorum? 3. An omnes lingua Hebraica primùm ſcripti ſint? 4. An omnes perierint tempore captiuitatis Babylonicæ, & poſtea ab Eſdra reſtaurati ſint? 5. An ſeptuaginta Interpretes poſt captiuitatem Babylonicam tranſtulerint omnes in linguam Græcam? 6. An, quando liberi veteris Teſtamenti citentur in nouo, ſemper citentur in ſenſu proprio & literali? 7. An in veteri Teſtamento, præter Scripturam, fuerint etiam aliquæ traditiones?

QVÆSTIO I.

Quinam ſint libri Canonici veteris Teſtamenti?

1. SVppono, libros Scripturæ vocari Canonicos à Canone. Canon autem duo ſignificat. 1. Normam ſeu regulam, quam ſequimur. 2. Catalogum ſeu numerum aliquarum rerum. Vtroque ſenſu, libri Scripturæ vocantur Canonici. Priori quidem, quia continent normam ſeu regulam, quam in fide & moribus ſequi debemus. Poſteriori, quia in Catalogum lib. diuinorum relati ſunt. Hoc poſito, quæſtio eſt, quinam libri V. T. ſint Canonici, hoc poſteriori ſenſu; id eſt, quinam relati ſint in catalogum ſeu canonem librorum Scripturæ V. Teſtamenti? Reſpondeo. Canon ſeu catalogus librorum V. Teſtamenti duplex eſt: Vnus Iudaicus, qui tempore Eſdræ, ſeu ab ipſo Eſdra, vel à Concilio Sacerdotum, cui ipſe interfuit, confectus eſt. In illo Canone conſignati ſunt hi libri: Pentateuchus Moyſis, liber Ioſue, Iudicum, Ruth, Regum quatuor, Paraliipomenon duo, Eſdræ duo, Iob, Pſalterium centum quinquaginta Pſalmorum, Prouerbia Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Prophetæ maiores quatuor, Prophetæ minores duodecim. Alter Chriſtianus, qui authoritate Innocentii I. confectus eſt. In quo præter libros iam enumeratos; continentur etiam hi: Tobias, Iudith, Eſther, Sapientia Eccleſiaſticus, Baruch, & duo libri Machabeorum. Itaque tam hi, quàm illi priores, Canonici ſunt. Et quidem de prioribus, qui continentur in Canone Iudæorum, non eſt diſputatio. Omnes, tam Iudæi, quàm Chriſtiani agnoſcunt illos pro Canonicis. De poſterioribus aliqua diſſenſio eſt. Iudæi, Lutherani, & Caluiniſtæ negant eſſe Canonicos, Affirmant Innocentius I. epiſt. 3. ad Exuperium cap. 7. Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſtiana, cap. 8. Patres Concilii Carthaginenſis, Gelaſius in Concilio Romano, Concilium Florentinum apud Bartholomæum Caranzam in ſumma Conciliorum, Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. & omnes Catholici, qui hoc Concilium ſecuti ſunt.

2. Notandum tamen eſt, non ſatis conſtare, an liber Eſter poſitus fuerit in Canone Iudæorum, necne. Magni authores negant, vt Melito apud Euſeb. lib. 4. hiſt. cap. 16. Athanaſius in Synopſi, & Gregorius Nazianz. in eo carmine, quod ſcripſit de genuinis ſcripturis. Affirmant Hyeronimus in prologo Galeato, Lyranus, & multi alii in Commentario illius libri. Nobis ſufficiat, poſitum eſſe in Canone Chriſtianorum, & ab Eccleſia Catholica pro Canonico recipi & approbari. Et maior debet eſſe apud nos authoritas Eccleſiæ, quàm Synagogæ: præſertim cùm certo conſtet, qui libri ſint Canonici iuxta definitionem Eccleſiæ? & tamen non certo conſtet, qui ſint Canonici iuxta definitionem Synagogæ.

QVÆSTIO II.

Qui fuerint primi ſcriptores librorum veteris Teſtamenti?

1. HIc quædam certa, quædam dubia ſunt. Primò certum eſt, Moyſen ſcripſiſſe Penta-

Digitized by

Arca, non fuiſſe aliud. Nam Rex habebat aliud, quod ex illo erat tranſcriptum. (Deut. 17. 18.) Tertiò vtrũque exemplar, tam illud, quod ſeruabatur in Arca, quã aliud, quod habebat apud ſe Rex, erat tantum exemplar Deut. ſeu legis Moſaicæ, non autem aliorum librorum veteris Teſtamenti: Ergo ſaltem alii libri non perierunt in conflagratione templi. Quarto, Liber quartus Eſdræ, ex quo contraria ſententia confirmatur, apochryphus & fabuloſus eſt. Et hæc ipſa fabula, de qua agimus, refelli poteſt ex libro ſecundo Eſdræ, qui Canonicus eſt. Nam cap. 8. verſ. 1. ſic legimus, *Congregatus eſt omnis populus, & dixerunt Eſdræ Scribæ: vt adferret librum legis Moyſi, quam præceperat Dominus Iſraëli. Attulit ergo Eſdras Sacerdos legem coram multitudine virorum & mulierum.* Vbi non dicitur conſcripſiſſe, ſed attuliſſe librum Deuteron. quem apud ſe, vtpote Sacerdos aſſeruabat.

3. Neque obſtant citati Patres. Non enim aſſerunt, Eſdram ex memoria dictaſſe omnes libros veteris Teſtamenti, quaſi iam antea periiſſent, ſed diſperſos collegiſſe, & in ordinem redegiſſe: ac ſi quid in iis fuiſſet deprauatum, emandaſſe. Simile quid ſcribit Athanaſius in Synopſi: *Narratur*, inquit *& hoc de Eſdra. Cùm libri ſacri per iniuriam populi, & diuturnam captiuitatem perirent ipſum, cùm eſſet vir induſtrius, & lector perdiligens, & verique ac recti ſtudioſiſſimus, eos omnes libros apud ſe cuſtodiniſſe, & poſtea eos in commune protuliſſe, atque ita ab interitu quodammodo vindicatos conſeruaſſe.*

Quæstio V.

An ſeptuaginta interpretes, poſt captiuitatem Babylonicam tranſtulerint libros veteris Teſtamenti in linguam Græcam, & quomodo id factum ſit?

1. CErtum eſt, tempore Ptolomæi Philadelphi, qui vixit trecentis fere annis ante Chriſtũ, ſeptuaginta duos ſeniores Iudæorum in Ægiptum vocatos eſſe ab eodem Ptolomæo, vt Scripturam V.T. ex Hebraica transferrent in Græcam linguam. Ita refert Ariſtæus in hiſtoria de hac ipſa re, qui tunc præſens erat. Item Ioſephus lib. 12. Antiquit. c. 2. Philo lib. 2. de vita Moyſis, Tertulianus in Apolog. Athanaſius in Synopſi, Epiphanius de mẽſuris & ponderib* Auguſt. lib. 18. de Ciuitate Dei c. 42. de Doctrina Chriſtiana c. 15. & alii paſſim. Niſi quod Irenæus lib. 3. c. 25: & Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromat. putent hoc factum eſſe ſub Ptolomæo Lagi filio, qui Philadelphum proximè anteceſſit.

2. Ad dubium eſt. 1. An iſti 70. ſeniores tranſtulerint omnes libros V.T. an tantum aliquos. 2. Quomodo id fecerint. 3. Quantæ authoritatis ſit hæc tranſlatio. 4. An adhuc extet. Circa primum duplex eſt opinio. Vna, quod tranſtulerint ſolam legem Moſaïcam. Ita Hieronym* in quæſtionib* Hebraicis, & in c. 2. Ezechielis, & in c. 2. Micheæ. Et probat ex Ariſtæo, Ioſepho, & Philone, qui ſolius Pentateuchi mentionem faciunt. Altera, quod tranſtulerint omnes libros V. T. Ita Irenæus, Clemens, Epiphanius, & Auguſt. locis citatis. Hanc ſententiam ſequitur Bellarminus lib. 2. de verbo Dei cap. 6. & probat tripliciter. Primò, quia Apoſtoli in citandis teſtimoniis Prophetarum vſi ſunt Græca tranſlatione. At tempore Apoſtolorum nulla erat Græca tranſlatio, niſi 70. interpretum. Secundo, quia veriſimile eſt, & Ptolomæum Regem, qui ex toto terrarum orbe comparabat libros pro ſua Bibliotheca, habuiſſe etiam libros Prophetarum; & conſequẽnter curaſſe eos transferri. Tertio, quia omnes dicunt miraculosè factum eſſe, quod tranſlatio ſpatio ſeptuaginta duorum dierum fuerit abſoluta: At nullum eſſet miraculum, ſi ſola lex Moſaica fuiſſet tranſlata.

3. Nec obſtat quod Ariſtæus, Ioſeph* & Philo ſolius legis mentionem faciant. Nam nomine legis ſæpe intelligitur totum vetus teſtamentum, vt Ioan. 10. 34. *Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi Dij eſtis?* quod tamen ſcriptũ eſt in Pſalmis (Pſ. 81. 6.) & Ioan. 15. 25. *Vt adimpleatur ſermo, qui in lege eorum ſcriptus eſt: Quia odio habuerunt me gratis.* Quod etiam ſcriptum eſt in Pſal. (Pſal. 24. 19.) & 1. Cor. 14. 21. *In lege ſcriptum eſt: Quoniam in aliis linguis, & labiis aliis loquar populo huic.* Quod ſcriptum eſt in Iſaia (cap. 28. 11.)

4. Circa ſecundum, conſentiunt quidem authores 72. ſenes Hebræos (videlicet ſex ex vnaquaque Tribu) vtriuſque linguæ peritiſſimos, ſpatio 72. dierum mirabili conſentione, libros V. T. ex Hebraico ſermone in Græcum tranſtuliſſe: ſed in eo diſcrepant, an ſinguli ſeparatim, an vero bini & bini, an denique omnes ſimul inter ſe conferentes, id fecerint? Triplex opinio eſt. Prima, ſingulos ſeperatim incluſos fuiſſe in ſingulis cellulis, & diuino miraculo factum eſſe vt ſingulorum tranſlationes non ſolùm in ſenſu, ſed etiam in rebus ipſis conſentirent: ita vt fuerint 72. exemplaria, ne in minimo quidem puncto diſcrepantia. Ita Iuſtinus, in Orat. exhortatoria ad Gentes (vbi etiam aſſerit, ſe apud Alexandriam vidiſſe veſtigia cellularum) Cyrillus catech. 4. Irenæus, Clemens, & Auguſt. locis citatis. Altera, binos & binos in cellulis incluſos fuiſſe, ita vt fuerint 26. exemplaria, quę mirè inter ſe conſpirarent. Ita Epiphanius loco citato. Tertia, omnes ſimul in eadem baſilica ſediſſe, & inter ſe conferentes, vnum exemplar confeciſſe. Ita Hieronymus prefatione in Pentateuchũ. Et probat ex Ariſtæo & Ioſepho. Nam Ariſtæus, qui fuit preſens, apertè ſcribit, eos ſimul cũtuliſſe ſingulis diebus vſque ad horam nonam. Et Ioſephus, qui etiam narrat rem geſtam, ne quidem meminit cellularum, quod tamen feciſſet pro honore ſuæ gentis, ſi putaſſet ita contigiſſe.

5. Circa tertium, omnes authores fatentur tranſlationem 72. interpretũ diuinitus factam eſſe, ac proinde magnam habere authoritatem, Solus Hieronymus videtur aliter ſentire. Nam præfatione in Pentateuchum aſſerit, non fuiſſe vates, ſed tantum interpretes, Et alibi ſæpe reprehendit illorum verſionem, præſertim in quæſtionibus Hebraicis, in libro de optimo genere interpretandi, in Epiſtola ad Suniam & Fretellam, & in commentarii Prophetarum. Quanquam, vt verum fatear, non reprehendit ipſam verſionem, ſed vitia, quæ poſtea in eam irrepſerunt.

6. Nam præfatione prima in libros Paral. ſic ſcribit: Si 70. *interpretum pura, &, vt ab eis in Græcum verſa eſt, editio permaneret, ſuperſluè me impelleres, vt Hebraea tibi volumina Latino ſermone transferem. Nunc verò, cum pro varietate regionum diuerſa ferantur exemplaria & germana illa antiquaque translatio corrupta ſit atque violata.* & præfatione 2. *Nec hoc 70 interpretibus, qui Spiritu ſancto pleni, ea quæ vera fuerunt, tranſtulerant: ſed ſcriptorum culpæ adſcribendum, dum de emendatis inemẽdata ſcriptitant, & ſæpè tria nomina, ſubſtractis è medio ſyllabis, in vnum vocabulum cogunt.* Et præfat. in Eſdram & Nehemiam. *Si quis autem vobis 70 oppoſuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipſa lacerata & inuerſa demonſtrat; mittite eum ad Euangelia, in quibus multa ponuntur de veteri Teſtamento, quæ apud 70. interpretes non habentur, velut illud.* Quoniam Nazaræus vocabitur, & ex Ægipto vocaui filiũ meum: & videbunt in quem compunxerunt: *multaque alia, quæ latiori operi reſeruamus: & quærite abeo vbi ſcripta ſunt, cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus, quæ nuper à nobis edita, maledicorum linguis quotidie confodiuntur.*

7. Circa quartum, aliqui putant Græcam verſionem 70. interpretũ planè periiſſe. Alii rectiùs non quidem

periisse, sed valde corruptam ac vitiosam esse. Hoc patet ex verbis Hieronymi iam citatis. Deinde, ex Iustino, qui in Dialogo cum Tryphone ait, multis locis depravatam esse à Iudæis. Tertio, ex Philone & Aristæo, qui asserunt primam versionem, quæ à 70. interpretibus facta est, non solùm quoad sensum, sed etiam quoad verba exactè consonasse cum Hebræo textu. Addit Aristæus, diligenter fuisse examinatam, antequam poneretur in Bibliotheca Regis, & ab omnibus acclamatum, sanctè singula esse translata vt nihil addi, nihil demi possit. At versio Græca, quæ nunc extat, in multis dissentit ab Hebræo textu. Nam multa habet, quæ in Hebræo non sunt. Multa non habet, quæ in Hebræo sunt Multa habet falsa. Videatur Hieronymus locis citatis, & Bellarminus libro secundo, capite sexto.

Qvæstio VI.

An quando libri veteris Testamenti citantur in nouo, citentur tantum in sensu literali?

1. SVppono testimonia Scripturæ tripliciter citari posse. Primo, sensu literali, qui à Spiritu sancto intentus est. Secundo, in sensu mystico, qui etiam à Spiritu sancto intentus est. Tertio, per quandam accommodationem, quam quisque pro suo arbitrio facere potest, modo piè ac prudenter id faciat sine vlla falcitate vel absurditate. Vide Gabrielem Vasquez 1. par. disput. 13. cap. 2. in fine.

2. Nunc quæstio est, An Christus & Apostoli, quando citant testimonia Mosis & Prophetarum, citent ea in sensu tantum literali? An aliquando etiam in sensu mystico, vel per accommodationem? Respondeo, quædam citant in sensu literali, quædam in sensu mystico, quædam per accommodationem.

3. Exempla primi generis passim obuia sunt. Mat. 19. 4. citatur illud Gen. 1. 27. *Masculum & fœminam fecit eos* Et Actor. 3. 25. citatur illud Gen. 12. 3. *In semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ.* Et Romanorum 4. 3. citatur illud Gen 15. 6. *Credit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.* Et Romanorum decimo tertio, versu 9. citatur illud Exod. 20. 14. *Non adulterabis, non occides, non furtum facies.* Hæc & multa alia citantur in sensu literali, quem ipsa verba proximè & immediatè significant.

4. Exempla secundi generis. Primum, Gen. 21. 10. *Eiice ancillam hanc & filium eius. Non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac.* Hoc secundum literam intelligitur de Agar, quæ erat ancilla Abrahæ, & de filio eius Ismaële. At Apostolus (Gal. 4. 30.) citat in sensu mystico de Synagoga. Nam quod in V. T. secundum literam scriptum est, Abrahamum habuisse vnam ancillam, quæ erat Agar, & vnã liberam, quæ erat Sara hoc mysticè significabat, Deum habiturum Synagogam tanquam ancillam, & Ecclesiam Christi tanquam liberam. Item quod in veteri Testamento secundum literam scriptum est, Agar cum suo filio Ismaële fuisse eiectam & repudiatam; Saram vero cum suo filio Isaac mansisse cum Abrahamo: hoc mystice significabat Synagogam Iudæorum repudiandam, non item Ecclesiam Christianorum.

5. Secundum, Exod. 12. 46. & Num. 9. 12. *Os illius non confringetis*, quod secundum literam dictum est de Agno Paschali, cui non frangebantur crura, cùm in sacrificio macta batur. At Euangelista citat in sensu mystico de Christo, qui per Agnum Paschalem fuit præfiguratus (Ioan. 19. 36.)

6. Tertium, Deut. 25. 4. *Non alligabis os boui trituranti.* Quod secundum literam intelligitur de vero boue qui in area triturat, seu grana frumenti excutit. At Apo. mystice explicat de prædicatoribus Euangelij, quibus alimonia seu sustentatio neganda non est (1. Cor. 9. 9.) Quanquam aliqui putent per accommodationem illis applicari.

7. Quartum, Oseæ 11. 1. *Ex Ægypto vocaui filium meum.* Quod secundum literam intelligitur de populo Israel, qui ex Ægypto per Moysen eductus est in terram promissionis. At Euangelista mystice intelligit de Christo, qui cum Maria matre, & Iosepho reuocatus est ab Ægypto per Angelum. (Matth. 2. 5.)

8. In his & similibus exemplis notandum est, sensum mysticum esse, qui proxime significatur, non per verba Scripturæ, sed per res ipsis verbis significatas. Quo pacto Synagoga, & Ecclesia mysticè significantur per Agar & Saram: Christus per Agnum Paschalem: prædicatores Euangelij per boues tritulantes: Reditus Christi ex Ægypto, per reditum filiorum Israel ex Ægypto, & sic deinceps.

9. Exempla tertij generis Primum, Zach. 4. 3. *Duæ oliuæ super candelabrum aureum.* Quod secundum literam intelligitur de Iesu filio Iosedech, & de Zorobabele Duce Iuda. At Apostolus per accommodationem applicat duobus testibus, Enoch & Heliæ, qui ab Antichristo interficiendi sunt. (Apoc. 11. 4.) Vide Vasqu. 1. part. disp. 14. cap. 1.

10. Secundum, Isaiæ 29. 13. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* quod secundum literam intelligitur de illis Iudæis qui erant tempore Isaiæ. At Christus accommodat Scribis & Pharisæis sui temporis. (Matth. 15. 8.) Vide Vasquez ibidem cap. 5.

11. Hic modus vtendi testimoniis Scripturę per accommodationem, valde frequens est apud Patres & Concionatores. Sic Ecclesia accommodat B. Virgini, quod scriptum est Cantic. 1. 4. *Nigra sum, sed formosa.* Sic August. illud Apostoli 2. Corinth. 3. 6. *Litera occidit, spiritus autem vinificat,* per accommodationem explicat de litera & sensu Scripturæ. Sic Bonifacius 8. illud Lucæ 22. 38. *Ecce duo gladij hic,* accommodate intelligit de duplici potestate Pontificis, spirituali & tẽporali. Sic Gregorius illud Geneseos 1. 16. *Fecit Deus duo luminaria magna,* intelligit de Pontifice & Imperatore. Huiusmodi exempla propè infinita sunt.

Qvæstio VII.

An in veteri Testamẽto, præter Scripturã, fuerint etiam aliquæ traditiones.

1. IVdæi præter Scripturam, habebant etiam traditiones. Et quidem duplices. Nam aliæ erant Pharisæorum, quas Christus in Euangelio reprehendit. Aliæ Mosaicæ, quæ erant laudabiles, & ad salutem necessariæ. Traditiones prioris ordinis erant hæ.

2. Prima, quod ante sumptionem cibi lauandæ essent manus. Matth. 15. 1. *Accesserunt ad eum Scribæ & Pharisæi dicentes: quare Discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum? Non enim lauant manus suas, cùm panem manducant.*

3. Secunda, quod etiam inter comedendum illa lotio sæpius esset repetenda. Marci 7. 3. *Pharisæi & omnes Iudæi, nisi crebrò lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem Seniorum.* Hinc in nuptiis Canæ Galilææ erant sex hydriæ positæ secundum purificationem Iudæorum. (Ioan. 2. versu 6.) In quibus hydrus erat aqua ad lauandas manus inter prandendum.

4. Tertia, quod venientes è foro non deberent cibos capere, nisi loti essent. Marci 7. 4. *Et à foro nisi baptizentur, non comedunt. Et alia multa sunt quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicum & vrceorum, & æramentorum, & lectorum.*

5 Quarta, quod cum peccatoribus non eſſet ſumendus cibus. Matth. 9. 11. *Et videntes Phariſæi, dicebant Diſcipulis eius: Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat Magiſter veſter?* Similia habentur Lucæ 5.30.

6. Quinta, quod ne quidem permittendum eſſet, vt quis à peccatoribus tangeretur. Lucæ 7. verſu trigeſimo nono. *Videns autem Phariſæus, qui vocauerat eum, intra ſe, dicens: Hic ſi eſſet Propheta, ſciret vtique, quæ & qualis eſſet mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix eſt.* Vbi manifeſtè apparet, Phariſæum fuiſſe miratum, quod Chriſtus à muliere peccatrice pateretur ſe contrectari, eo quod hoc eſſet contra morem & traditionem Phariſæorum quorum vox erat hæc: *Recede à me non appropinques mihi, quia immundus es.* (Iſaiæ 65.5.)

7. Sexta, quod in Sabbatho non liceret ægros ſanare Lucæ 6.7. *Obſeruabant autem Scribæ & Phariſæi, ſi in Sabbatho curaret, vt inuenirent, vnde accuſarent eum.* Et Ioan. 9.16. *Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Non eſt hic homo à Deo, quia Sabbathum non cuſtodit.* Loquebantur de Chriſto, qui cæco viſum reſtituerat in Sabbatho.

8. Septima, quod famelici non poſſint ſpicas vellere, & comedere in Sabbatho. Math. 12. 1. *Abiit Ieſus per ſata Sabbatho: diſcipuli autem eius eſurientes ceperunt vellere ſpicas & manducare. Phariſæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce diſcipuli tui faciunt, quod non licet facere Sabbathis.*

9. Octaua, quod frequenter eſſet ieiunandum & orandum. Matth. 9.14. *Quare nos & Phariſæi ieiunamus frequenter; Diſcipuli autem tui non ieiunant?* Et Luce 5.33. *Quare diſcipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obſecrationes faciunt; tui autem edunt & bibunt?*

10. Nona, quod omnium rerum, etiam minimarum, decimæ offerendæ eſſent Deo. Math. 23.23. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum; & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium & miſericordiam & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Hic decimare, idem eſt, quod decimas dare. Eſt ergo hic ſenſus: Vos Phariſæi datis decimas omnium rerum, etiam minimarum, quod non facitis ex præcepto Dei ſcripto in lege Moſaica, ſed ex veſtra traditione non ſcripta. Et interim negligitis ea, quæ vobis in lege præcepta ſunt. Hæc debebatis facere, & illa non omittere.

Vbi notandum eſt, triplici titulo potuiſſe dari decimas 1. Ex præcepto legis Moſaicæ. 2. Ex voto. 3. Ex traditione. Ex præcepto debebant dari decimæ de frugibus, de pomis arborum, de bobus, ouibus & capris. (Leuit. 27.30.) Ex voto poterant dari pro arbitrio voentium. (2. Paralipo. 31. 6.) Ex traditione ſolebant Phariſæi dare decimas menthæ, aneti, cymini, & ſimilium rerum minimarum, quas alii non dabant, nec ex præcepto legis tenebantur dare, vt docet D. Thomas 2. 2. quæſt. 87. art. 2. ad 3. Ianſenius in Concord. Euang. cap. 84. Maldonatus in cap. 18. Lucæ verſ. 11. Franciſcus Lucas in cap. 23. Matth. v. 23. Quo nomine gloriatur quidam ex Phariſæis in Euangelio, cùm ait: *Non ſum, ſicut cæteri homines. Ieiuno bis in Sabbatho: decimas do omnium, quæ poſſideo.* Quaſi dicat: Hoc cæteri homines non faciunt. Dant quidem decimas vini, frumenti, & olei; ſed non omnium bonorum, etiam minimorum, vt ego & reliqui Phariſæi facimus.

11. Decima, quod qui iuraret per templum vel altare, non eſſe reus criminis: qui autem iuraret per aurum templi, vel per oblationes, quæ in altari fiebant, eſſet reus. Matth. 23.16. *Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicunque iurauerit per templum nihil eſt; qui autem iurauerit in auro templi, debet. Stulti & cæci: quid enim maius eſt aurum an templum, quod ſanctificat aurum; Et quicunque iurauit in altari, nihil eſt; qui autem iurauit in dono, quod eſt ſuper illud, debet. Cæci quid enim maius eſt, donum, an altare, quod ſanctificat donum?*

12. Vndecima, quod filii non tenerentur reipſa parentes ſuos honorare, aut illis benefacere: Sed quod abunde ſufficeret, munus aliquod Deo offerre. Matth. decimoquinto, verſu tertio. *Quare vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem. Et quicunque maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autem dicitis Quicunque dixerit patri aut matri, munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem ſuum & matrem ſuam. Et irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.*

13. Hæ fuerunt præcipuæ traditiones Phariſæorum quantum ex Euangelio licet colligere. Et quanquam aliquæ earum eſſent bonæ ex ſuo genere; aliæ malæ; aliæ indifferentes aut inutiles; Phariſæi tamen propter omnes reprehendebantur à Chriſto, ob has cauſas. Primo, quia ipſi ex earum obſeruatione quærebant inanem gloriam, & opinionem ſanctitatis apud homines cùm nihil minus quàm ſancti eſſent. Matth. 23. 5. *Omnia verò opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus.* Hinc paſſim in Euangelio vocantur hypocritæ, & ſepulchra dealbata.

14. Secundo, quia ex quarundam obſeruatione ſectabantur etiam opes ac diuitias; præſertim ex longis orationibus, quas in eum finem recitabant. Mat. 23. 14. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes* Et Mar. 12. 14. *Cauete à Scribis, qui deuorant domos viduarum ſub obtentu prolixæ orationis.* Vbi comedere ſeu deuorare domos viduarum, nihil aliud eſt, quàm ſpoliare ſeu exhaurire. Nam viduæ veniebant ad Phariſæos, tanquam ad homines ſanctos, (quippe qui ſanctitatem ſimulabant) & eorum orationes pretio emebant.

15. Tertio, quia ſuperſtitioſè minutiora quædam ſeruabant, & alia maiora negligebant, vt paulo ante dictum eſt. Dabant enim decimas rerum etiam vilisſimarum, & interim negligebant iudicium & miſericordiam in diiudicandis cauſis, quæ ad ipſos deferebantur. Et hoc ſenſu accipi poteſt illud Mat. 23. 24. *Excolantes culicem, camelum autem glutientes.*

16. Traditiones poſterioris generis (de quibus potiſſimum hic agimus) erant tres præcipuę. Prima quod omnes & ſinguli libri, qui in Canone Iudęorum conſignabantur, eſſent vere diuini, & à Deo inſpirati. Hoc fide credebant Iudęi, & tamen nuſquam in veteri Teſtamento ſcriptum eſt. Secunda, quod fœmellę haberent aliquod remedium contra peccatum originale, non minus quàm maſculi; qualecunque tandem fuerit illud remedium. Nec hoc vllubi in V. T. ſcriptum eſt. Tertia quod cruenta ipſorum ſacrificia ſignificauerint mortem Chriſti. Hoc etiam erat dogma fidei, nec tamen in V. T. ſcriptum eſt.

17. Duas poſteriores traditiones ſic explico. Iudęi fide credebant, fœmellas concipi in peccato originali, non minus quàm maſculos. Nihil certius. Ergo fide credebant, illas ſalvari non poſſe, niſi per aliquod remedium à Deo inſtitutum. Debebant autem ſcire in particulari, quod & quale eſſet hoc remedium; alioqui omnes fœmellę periiſſent ſine remedio. At nuſquam ſcriptum eſt. in V. T. quod & quale fuerit hoc remedium in particulari: ergo per ſolam traditionem hoc ſciebant Hæc autem traditio erat ad ſalutem neceſſaria; quia ſine remedio non poterant ſalvari fœmellæ: qualecumque tandem fuerit illud remedium, ſiue fides parentum, ſiue aliquid aliud.

18 Similiter fide credebant, quædam cruenta ſacrificia à Deo inſtituta eſſe pro expiatione peccatorũ. Vel ergo putabãt eiuſmodi ſacrificia per ſe, & propria virtute expiare peccata; vel virtute mortis & paſſionis Chriſti quę per illa ſacrificia ſignificabatur. Si prius

putabant, erant hæretici, ſi poſterius, erant fideles. Sed vnde habebant hanc fidem & firmam perſuaſionem? Non ex Scriptura, quia nuſquam in V. Tad ſcriptum eſt: Ergo ex traditione. Hæc autem traditio erat neceſſaria ad ſalutem: Non quod neceſſe fuerit ſingulos de populo credere, futuram Chriſti mortem per cruenta ſacrificia præfigurari, ſed quod neceſſe fuerit aliquos id credere, præſertim Sacerdotes & Doctores, quibus incumbebat cura docendi & inſtruendi alios: alioqui tota Synagoga, in hoc quidem puncto, quod ſanè erat grauiſſimum, fuiſſet ſine fide. Quod abſurdum eſt. (Vide D. Thomam in 2. 2. quæſt. 2. art. 7.)

19. Hinc ſequitur, Iudæos habuiſſe quædã per Scripturam, quædam per traditionem. Magis tamen vſi ſunt Traditione, quàm ſcriptura, non ſolùm in iis reb⁹ quæ habebantur per ſolam Traditionem, ſed etiam in iis, quæ erant ſcriptæ. Quod patet ex ſequentibus teſtimoniis. Exod. 13. 8. *Narrabis filio tuo in die illo dicẽs: Hoc eſt quod fecit mihi Dominus, quando egreſſus ſum de Ægypto.* Et *erit quaſi ſignum in manu tua.* Et Deut. 32. 7. *Memento dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas: interroga patrem tuum, & annunciabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi.* Et Iudic. 6. 13. *Vbi ſunt mirabilia eius quæ narrauerunt Patres noſtri, atque dixerunt: de Ægypto eduxit nos, Dominus* Et Pſ. 43. *Deus auribus noſtris audiuimus, Patres noſtri annunciauerunt nobis opus, quod operatus eſt in diebus eorum, & in diebus antiquis.* Et Pſ. 77. 5. *Quanta mandauit Patribus noſtris nota facere ea filiis ſuis, vt cognoſcat generatio altera Filij qui naſcentur & exurgent, & narrabunt filijs ſuis.*

20. Ex his teſtimoniis duo colliguntur. Primò, quod traditio fuerit Iudæis à Deo mãdata ſeu præcepta. Secundò, quod multa ex iis, quæ iubebantur docere vel diſcere per Traditionem, apertè habebantur in Scriptura: Et tamen non remittebantur ad Scripturam, ſed ad Traditionem. Cuius rei duplex eſt ratio. Vna, quia eo tempore Scriptura nondum erat redacta in formam integri voluminis, ſed diſperſa in variis chartis, & annalibus, vt commodè ab vnoquoque legi non poſſet. Primus, qui eam redegit in formam voluminis, fuit Eſdras poſt captiuitatem Babylonicam. Altera, quia liber Deut. qui erat præcipuus inter libros V. T. non habebatur paſſim in populo; ſed vnum exemplar à Rege, alterum à Sacerdotibus aſſeruabatur in area Domini, qui ſeptimo quoque anno (nempe anno remiſſionis) iubebantur illud populo prælegere. (Deut. 31. 9.) Et hi ipſi Sacerdotes fuerunt tam negligentes in eo aſſeruando, vt longo tempore amiſſum fuerit, & tandem ab Helcia Pontifice (tempore Ioſiæ Regis) inuentum, ac populo prælectum (4. Reg. 22. 8.) Vnde neceſſe eſt, populum in pleriſque vſum fuiſſe traditione, de qua in præcedentibus teſtimoniis dictum eſt.

21. Quod contigit Iudæis, etiam contingit nobis Chriſtianis. Multa habemus per ſolam Traditionem, quæ ad fidem & ſalutem neceſſaria ſunt. De quib⁹ generatim Apoſtol⁹ 2. 14. *Itaque fratres ſtate & tenete Traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per Epiſtolam noſtram.* Speciatim verò ſunt hæc, & ſimilia. Primò, quod tota Scriptura Veteris ac Noui Teſtamenti ſit verè diuina & à Deo inſpirata. Secũdo, quod Symbolum fidei ſit verè canonicum & Apoſt. Tertiò, quod infantes ſint baptizandi. Quartò, quod baptizati ab hæreticis non ſint rebaptizandi. Quintò, quod in baptiſmo pronunciari debeat hæc forma verborum: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti* Sextò, quod certus ac determinatus ſit Sacramentorum numerus in nouo Teſt.

CAPVT II.

De Fide & Symbolo.

1. TRes ſunt virtutes Theologicæ, de quibus agendum eſt, Fides, Spes Charitas (1. Cor. 13. 13.) Dicuntur autem Theologicæ, quia immediatè verſantur circa Deum; in quo differunt ab aliis virtutibus: Et quidem Fides verſatur circa Deum, quatenus eſt verax in dicendo ſeu reuelando. Spes circa Deum, quatenus eſt bonus reſpectu noſtri, ſed quatenus eſt ſuprema & æterna noſtra beatitudo, quam ſperamus. Charitas circa Deum, quatenus in ſe bonus eſt. Fides eſt in intellectu: Spes & Charitas in voluntate. De ſingulis dicam.

2. Ac primò de Fide, cuius myſteria nobis reuelata ſunt, vel in Scriptura, vel per Traditionem. Et quæritur 1. An fides ſit Donum Dei, quo aſſentimur iis, quæ à Deo reuelata ſunt. 2. Quid in V. T. reuelatum ſit de Deo. 3. Quid de Trinitate. 4. Quid de Chriſto. 5. Quibus nominibus in Veteri Teſtamento appellatus ſit Chriſtus. 6. Quis primus crediderit in Chriſtum. 7. An Fides in Chriſtum fuerit neceſſaria ad ſalutem. 8. An Fides Veteris Teſtamenti fuerit tam perfecta, quam eſt Fides Euangelica.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Fides.

1. REſpondeo. Fides eſt donum Dei ac lumen quo illuſtratus homo, certo ac firmiter aſſentitur iis, quæ à Deo obſcurè reuelata ſunt, & nobis ad credendum legitimè propoſita. In qua diffinitione aliqua notanda ſunt.

2. Primò quod fides ſit donum Dei (Eph. 2. 8.) De quo diſputat Aug. l. de prædeſtinatione Sanctorum c. 2. contra Pelagianos & Semipelagianos. Hi dicebant initium fidei eſſe à nobis, non tamen fidem perfectam. Illi vtrumque attribuebant ſolis naturæ viribus. Vtroſque refellit Auguſtinus.

3. Secundò, quod Fides ſit lumen. Solet autem diſtingui triplex lumen in intellectu hominis. 1. Lumen naturale, (Pſ. 4. 7. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*) 2. lumen Fidei. (1. Pet. 2. 9. *Qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen ſuum*) 3. Lumen gloriæ (Pſ. 35. 10. *In lumine tuo videbimus lumen.*) Primum reperitur in quouis homine. Secundum, in homine tantum fideli. Tertium, in homine beato, qui clarè videt eſſentiam diuinam.

4. Tertiò, quod actus fidei ſit aſſentiri vel credere. (Philip. 1. 29 & Hebr. 11. 6.) Poſſumus autẽ dupliciter rem aliquam credere. 1. propter auctoritatem hominis aſſerentis. Et tunc eſt Fides humana. Secundo, propter authoritatem Dei aſſerentis & reuelantis. Et tunc eſt Fides diuina, de qua hic agimus.

5. Quarto, quod materiale obiectũ Fidei, quod credimus, ſint res à Deo reuelatæ, formale, authoritas Dei reuelantis. Nam, vt dixi, nos fide diuina credim⁹ vera eſſe myſteria, quæ nobis proponuntur, non ideo, quia ab homine, ſed quia à Deo reuelata ſunt, qui nec falli poteſt, nec fallere. Vnde etiam vocatur *prima veritas*. Hæc autẽ veritas includit duo attributa diuina, nempe infinitam bonitatem, & infinitam ſapientiam. Nam Deus, quia infinitè bonus eſt, non vult fallere: Et quia infinitè ſapiens eſt, non poteſt falli.

6. Quinto, quod actus fidei circa ſuum obiectum, id eſt, circa res à Deo reuelatas, habeat duas proprietates nempe certitudinẽ & obſcuritatem. Certitudo oritur ex infinita Dei ſapiẽtia & bonitate: Obſcuritas ex reuelatione. Quod ſic explico. Actꝰ fidei, quo credo myſteriũ Trinitatis, eſt certꝰ & infallibilis, quia nititur certo, & infallibili fundamento nẽpe authoritate Dei reuelantis, qui nec falli poteſt propter infinitatẽ ſapientiam, nec fallere propter infinitam bonitatem. Idem actus eſt obſcurus, quia nititur diuina reuelatione, quæ reſpectu noſtri obſcura eſt. Et quidẽ ex duplici capite.

Primò, ex parte Dei reuelantis. Non enim constat nobis clarè & euidenter, reuelationem mysterij Trinitatis, quæ facta est, à Deo factam esse. Secundò, ex parte rei reuelatę. Nam reuelatio non ostendit nobis clarè & intuitiuè rem reuelatam, sed tantum obscurè & abstractiuè. Hoc patet in simili exemplo. Quando enim Virgilius narrat mihi aliquid de rebus absentibus, quas nunquam vidi, non efficit per suam narrationem, vt clarè incipiam videre res ipsas, de quibus narrat; sed solùm efficit, vt obscuram & abstractam de iis habeã notitiam & cognitionem.

3. Sic etiam quando Deus reuelat nobis mysterium Trinitatis, quod nunquã vidimus, non efficit per suam reuelationem, vt clarè & intuitiuè videamus hoc mysterium; sed solùm vt obscurè & abstractiuè credamus talo esse quale à Deo reuelatur. Et hoc docet experientia. Hinc Apostolus Hebr. 11. 1. ait, *Fidem esse argumentum rerum non apparentium*; quia nimirum res fidę, quas fide credimus, non apparent, seu non videntur à nobis clarè. Et 1. Corint. 13. 12. dicit: *Videmus per speculum in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciẽ*, id est, in hac obscurè cognoscimus mysteria fidei, in altera clarè intuebimur.

8. Vnde sequitur, actum fidei esse voluntarium & liberum; non autem necessarium. Vel, quod idem est, nos volũtariè & liberè assentiri rebus à Deo reuelatis; non autem necessariò. Loquor autem de necessitate obiecti, non præcepti. Nam ex parte præcepti, quod nos obligat, necessariò debemus assentiri rebus à Deo reuelatis, si volumus salui esse. At ex parte obiecti, non necessariò, sed liberè. Quod sic probo. Tũc intellectus necessariò assentitur alicui obiecto, vel propositioni, quãdo propter ipsius rei euidentiã cõuincitur, & quasi necessitatur ad assensum; ita vt non possit nõ assentiri: tunc autẽ volũtariè ac liberè assentitur, quãdo propter rei obscuritatẽ non conuincitur, aut necessitatur ad assensũ; sed potest assẽtiri vel dissentire, prout volũtati visum est. Do exemplũ. Quãdo quis clarè videt Solẽ ortum esse, tunc intellectus, si aduertat propter euidẽtiã, necessariò conuincitur ad formandũ hũc assensum: *Sol ortus est*. Quandò autẽ non videt ortũ esse (vt si cæcus sit (sed tamẽ ab alio audit ortũ esse) tunc intellectus eius nõ necessariò cõuincitur, sed à libera volũtate ad assensũ mouetur. Idẽ fit in mysteriis fidei. Beati in cælo, qui clarè intuentur mysterium Trinitatis, necessario præbẽt assensum: nos in hac vita, qui non intuemur liberè præbemus assensum. Et si voluntas pia est, credimus Deum esse trinũ & vnum; si impia, non credimus, & infideles efficimur. Hæc omnia prolixè disputantur à Theologis in 2. 2. quæstione 1. & 2. Nos pauca diximus pro hoc loco & instituto.

Qvæstio II.

Quid in Veteri Testamento fuerit reuelatum de Deo.

1. Respondeo. Hæc tria potissimum. Primo, Deum esse. Exod. 3. 14. *Ego sum qui sum.* Secũdò, Deum esse vnũ. Deuter. 6, 4. *Audi Israël Dominus Deus noster, Deus vnus est*, & Deuter 32. 39. *Videte, quod ego sim solus, & non sit alius Deus præter me.* Tertiò, Deũ habere prouidentiã circa homines, i. saluare bonos, & punire malos. Sapient. 6. 8. *Æqualiter est illi cura de omnibus.* Et Deuter. 7. 9. *Et scies, quia Dominus Deus tuus est Deus fortis, & fidelis, custodiens pactum, & misericordiam diligẽtibus se, & his qui custodiunt præcepta eius, in mille generationes: & reddens odientibus se statim, vt disperdat eos & vltra non differat, protinus eis restituens quod merentur.*

2. Præter hæc tria, sunt multa alia, quæ ad illa reuocãtur. Cuiusmodi sunt hæc Deum esse bonum (. Psal. 72. 1.) Esse infinitum. (Psal 144. 3. Esse vbique præsentem (Psal. 138. 7.) Esse mutabilem. (Num 13. 19.) Æternũ (Psal. 89. 2. (Omnia scientem. (1. Reg. 2. 3.) Omnipotentem. (Genes. 1. 1.) Creasse hominem ad imaginem & similitudinem suam. (Genes. 1. 26.) Dedisse illi præcepta. & promisisse vitam, si ea seruaret: mortem, si nõ seruaret. (Gen. 2. 17. & alibi.)

Qvæstio III.

Quid in veteri Test. fuerit reuelatum de Trinitate?

1. Respondeo. Nusquam in veteri Testamento expresè reuelatum est, tres esse personas diuinas, vnius & eiusdẽ essentiæ, ac realiter inter se distinctas, nempe Patrem, Filium, & Spiritum sanctum: sed tamẽ quibusdam locis obscurè & confusè insinuatũ est plures esse personas, quã vnam. Solent autem produci varia testimonia, quibus id insinuatum est, quæ breuiter recensebo.

2. Primum est Genesis 1. 1. *In principio creauit Deus cælum & terrã.* Ac Paulò post: *Et Spiritus Dei ferebatur super aquas.* Vbi aliqui putant Patrem significari nomine Dei Filium nomine principij; Spiritum sanctum nomine Spiritus Dei. Ita Origenes & Rupertus in illum locum, quibus fauet Augustinus lib. de Genesi ad literam imperfecto capite 1. Et confirmari potest hæc expositio ex eo, quod Filius Dei de seipso dicit Psal. 29. 9. *In capite libri scriptum est de me*, id est, in initio lib. Gen. Vide Hieronym. in quæst Hebraicis in Genesim.

3. Secundum est Genesis 1. 26. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Vbi Deus loquitur de se in plurali numero, propter pluralitatem personarum, vt notant Origenes, Basilius, Chrysostomus, & Ambrosius in illum locũ: item Athanasius in oratione contra idola, circa finem. Augustinus libro 16. de Ciuitate Dei, cap. 6. Concilium Syrmiense Canone 15. & plures alij. Simile illud Genesis. 3. 22. *Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum.* Et Genesis 11. 7. *Venite igitur, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum.*

4. Tertium est Genesis 19. 24. *Dominus pluit super Sodomam & Gomorham sulphur & ignem à Domino de cælo.* Vbi cùm dicitur, Dominus à Domino, insinuatur duæ, vt minimum, personæ. vt sensus sit: pluit filius à Patre. Ita Ignatius in Epistola ad Antiochenos, Iustinus in Dialogo cum Tryphone, Athanasius in Oratione contra Gregales Sabellij, Hilarius libro quinto de Trinitate: Concilium Syrmiense Can. 15. & alij.

5. Quartum est Psal. 66. 8. *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus.* Vbi nomẽ *Deus* ter ponitur bis quidem absolutè pro Patre & Spiritu sancto: & semel cum pronomine *Noster*, pro Filio, qui propter humanam naturam assumptam vocamus Deus noster. Eodem spectat illud Isaię 6. 3. *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum.* In quem locum sic scribit Rabbi Simeon: *Sanctus, hic est Pater; Sanctus, hic est Filius; Sãctus, hic est Spiritus sanctus.* Vide Galatinum lib. secundo de arcanis capite nono, & Vasquez 1 part. disputatione centesima octaua, capite secundo.

6. Quintum est Zachariæ 2. 10. *Lauda & lætare Filia Sion: quia ecce, ego venio, & habito, in medio tui, ait Dominus. Et applicabuntur gentes multæ ad Dominũ in die illa, & erunt mihi in populũ, & habitabo in medio tui. Et scies quia Dominus exercituũ misit me ad te.* Vbi bis ponitur nomen Domini: semel pro Deo mittẽte, & semel pro Deo misso, id est, semel pro Patre & semel pro Filio, plura testimonia adducam quæstione sequenti.

7. Nota Trinitatem personarum variis modis cognosci posse in hac vita. Primò, per reuelationẽ supernaturalem, factam in veteri Testamẽto, de qua iam dixi: Et hæc obscura est. Secundò, per reuelationem supernaturalem, factam in nouo Testamento, de qua infra dicam, quæstione decima. Et hæc, quoad verba, clarior & apertior est Tertiò, per cõgruentias naturales. Cuiusmodi sunt hæ. 1. Natura boni est, diffundere

& communicare seip sum: ergo natura infiniti boni est, communicare se infinitè. At Deus est infinitum bonũ: Ergo infinitè se communicat. At non communicat se infinitè intra se, per productionem creaturarum: Ergo debet se infinitè communicare intra se, per productionem personarum eiusdem essentiæ & naturæ. Secundó, ad perfectam beatitudinem requiritur consortium æqualium personarum: At Deus, est perfectissimè beatus: Ergo debet habere consortium æqualium personarum. Tertiò, melius est, Deum ab æterno aliquin produxisse, quàm otiosum fuisse: At ab æterno produxit creaturas extra se: Ergo produxit personas diuinas intra se.

8. Quartò, potest cognosci Trinitas personarum per vestigia creaturis impressa. Nam omnes creaturę propter ternarium numerum, quem in se habent à suo Creatore, videntur clamare, à Trinitate creatas se esse. Quod aliquot exemplis demonstrabo. Primò, In vnaquaque creatura sunt tres passiones entis. *vnum*, *verũ*, *bonum*. Secundò, Tota vniuersitas creaturarum diuiditur in tria genera. Nam aliæ sunt spirituales, vt Angeli: aliæ corporales, vt cęli, elementa, lapides, plantæ, bruta animalia; aliæ mixtæ ex corpore & spiritu, vt homines. Tertiò, Angeli diuiduntur in tres Hierarchias, supremam, mediam, & infimam. Et singulæ Hierarchiæ in tres ordines. Quartò, Vnusquisque Angelus, sicut etiam vnaquæque anima rationalis, habet tres facultates, memoriam, intellectum, voluntatem. Memoria representat patrem, qui habet ideas omnium rerum in se. Intellectus Filium, qui est sapientia Patris. Voluntas Spiritum sanctum, qui est amor procedens à Patre & Filio. Vide Augustinum libro nono de Trinitate & seq. Bellarmin. lib. 2. de Christo cap. 6.

Qvæstio IV.

Quid in veteri Testamento fuerit reuelatum de Christo?

1. Respondeo. Multa de Christo fuerunt reuelata. Et speciatim hæc. Primò, quod esset nasciturus ex semine Abrahæ. (Gen. 22. 18.) Secundò. quod ex familia Dauid. (Ieremiæ 23. 5.) Tertiò, quod ex virgine. (Isaiæ 7. 14.) Quartò, quod in Bethlehem. (Micheæ 5. 2.) Quintò, quod certo tempore. Genes. 49. 10. Et Daniel. 9. 24. Et Aggæi 2. 7.) Sextò, quod prædicaturus Euangelium salutis & pacis. (Isaiæ 61. 1.) Septimò, quod facturus miracula. (Isaiæ 35. 5.) Octauò, quod redempturus genus humanum, & pro humano genere moriturus.) Isaiæ 53. 4. Et Daniel. 9. 26.) Nono quod descensurus ad inferos, & tertia die resurrecturus. (Psalm. 15. 10. Et Ionæ 2. 1.) Decimò, quod ascensurus ad cælum. Psalm. 67. 19.) Vndecimò, quod sessurus ad dexterã Dei Patris. (Psalm. 109. 1.) Duodecimo, quod missurus Spiritum sanctum. (Isaiæ 44. 3. Et Ioelis 2. 28.) Decimotertio, quod iudicaturus viuos & mortuos. (Psalm. 95. 13.) Hæc omnia clarius constant ex nouo Testamento.

2. Quæres, An etiam reuelatum fuerit in veteri Testamento, Christum fore Deum simul & hominem? Respondeo. Clarè reuelatum fuit fore hominem, obscurè Deum. Prior pars patet ex dictis; quia clarè reuelatum fuit. Christum nasciturum & moriturum; quod non potest intelligi, nisi secundum humanitatem. Posterior colligitur ex variis Scripturę locis. Psal. 2. 7. *Filius meus es tu: Ego hodie genui te.* Ex quo loco probat Apostolus Hebr. 1. 5. Christum esse maiorem Angelis, quia ab æterno genitus est à Deo patre per diuinam generationem. Item Psal. 98. 6. *Adorate eum omnes Angeli eius.* Quo etiam loco vtitur Apostolus ibidem. Item Psal. 109. 1. *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris mei.* Quem locum explicat ipsemet Christus Matth. 22. 44. Itẽ Isaiæ 35. 5. *Deus ipse veniet, & saluabit vos.* Vbi adeptè loquitur de Christo, vt ex contextu patet. Item Baruch. 3. 36. *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum.* Vbi etiam est sermo de Christo, quia sequitur: *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Item Micheæ 5. 2. *Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Iuda. Ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel: & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.* Vbi insinuatur duplex Christi generatio. Vna humana, cum dicitur: *Ex te mihi egredietur.* Altera diuina, cùm additur. *Et egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.*

3. Hic obiter notandum est, hæc testimonia veteris Testamenti, in quibus agitur de Christi diuinitate, per se quidem obscura esse; sed tamen, quia pleraque in nouo Testamento clarioribus verbis explicata sunt, facilius intelligi à Christianis, quam olim intellecta fuerint à Iudæis: quia Iudæi non habuerunt illam explicationem, quam Christiani habent. Quomodo autem hæc claritas noui, & illa obscuritas veteris Testamenti intelligenda sit, dicetur quæst. 9.

Qvæstio V.

Quibus nominibus fuerit Christus appellatus in veteri Testamento.

1. Respondeo. His potissimum. 1. Deus. Isaiæ 35. 4. & Baruch 3. 36.
2. Emanuel, id est, nobiscum Deus. Isaiæ. 7. 14.
3. Dominus Dauidis. Psal. 109.
4. Dominus legifer noster, Rex noster, Iudex noster. Isaiæ 33. 21.
5. Christus. Dan. 9. 26.
6. Saluator & propugnator. Isaiæ 19. 20.
7. Redemptor. Isaiæ 59. 20.
8. Propheta. Deuteron. 18. 15.
9. Sanctus Sanctorum. Dan. 9. 24.
10. Desideratus cunctis gentibus. Aggæi. 2. 8.
11. Expectatio gentium. Genes. 49. 10.
12. Brachium Domini. Isaiæ 59. 1.
13. Dominator. Malach. 3. 1.
14. Angelus testamenti. ibidem.
15. Sol iustitiæ. Malach. 4. 2.
16. Pastor. Isaiæ 40. 11. Et Ezechiel 34. 25.
17. Agnus Isaiæ 53. 7.
18. Semen Abrahę. Genesis 22. 18. vt explicat Apostolus, Galat. 3. 16.
19. Stella oriens. Num. 24. 16.
20. Lux gentium. Isaiæ 9. 2.
21. Lumen Ierusalem. Isaiæ 60. 1.
22. Sacerdos in æternum. Psal. 109. 4.

Multo luculentiora nomina fortitur in nouo Testamento, cuiusmodi ferè sunt hæc.

1. Deus.
2. Filius Dei.
3. Filius Dei vnigenitus. Ioan. 1. 18. & cap. 3. 16.
4. Imago Dei inuisibilis. Colossens. 1. 18.
5. Agnus Dei Ioan. 1. 37.
6. Figura substantiæ Dei. Hebreor. 1. 3.
7. Sermo Dei. Hebr. 4. 12.
8. Dominus noster Iesus Christus. Galat. 1. 3. & alibi sæpius.
9. Mediator Dei hominum. 1. Timoth. 2. 5.
10. Mediator N. T. Hebr. 9. 15.
11. Saluator mundi. Ioan. 4. 42. & alibi.
12. Redemptor. Act. 7. 35. & alibi.
13. Aduocatus noster apud Deum. 1. Ioan. 2. 1.
14. Messias. Ioan. 1. 41. & Ioan. 4. 25. non alibi.
15. Pastor bonus. Ioan. 10. 11.

16. Primogenitus omnis creaturæ. Coloſſ. 1. 15.
17. Primogenitus ex mortuis. ibidem v. 18.
18. Caput Eccleſiæ, ibidem.
19. Hæres vniuerſorum. Heb. 1. 2.
20. Apoſtolus & pontifex confeſſionis noſtræ, Hebr. 3. 1.
21. Pontifex magnus, Hebr. 4. 14.
22. Sacerdos in æternum. Hebr. 5. 6.
23. Miniſter circumciſionis, Rom. 15. 8.
24. Lux mundi, Ioan. 8. 12.
25. Via, veritas & vita. Ioan. 14. 6.
26. Oſtium ouium, Ioan. 10. 7.
27. Magiſter bonus, Matth. 19. 16.
28. Propheta magnus, Lucæ. 7. 16.
29. Oriens ex alto, Lucæ 1. 78.
30. Lapis offenſionis & petra ſcandali, Rom. 9. 33. & 1. Petri 2. 8.
31. Radix Dauid, Apoc. 5. 5.
32. Leo de tribu Iuda, ibidem.
33. Principium & finis, alpha & omega Apoc, 1. 8.
34. Principes Regum terræ, Apoc. 1. 5.

QVÆSTIO VI.

Quis in veteri Teſtamento primus crediderit in Chriſtum.

2. REſpondeo. Adamus in paradiſo, cùm dixit Geneſ. 2. 23. *Hoc nunc oſſis ex oſſibus meis, & caro de carne mea: Hæc vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt. Quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.* Nam his verbis non ſolùm locutus eſt de præſenti ſuo matrimonio cum Eua, ſed etiam prophetauit de futura coniunctione Chriſti cum Eccleſia, quæ præfigurabatur per coniunctionem Adæ & Euæ, vt interpretatur Apoſtolus Epheſ. 5. 32. Vbi explicans prædicta verba, ſic ait: *Sacramentum hoc magnum eſt: Ego autem dico, in Chriſto & in Eccleſia.* Vnde D. Hieronymus lib. 3. cõmentariorum in Epiſtolam ad Epheſios ait, Adamum fuiſſe, & primum hominem, quia primò creatus eſt; & primum vatem, quia primus de Chriſto & Eccleſia prophetauit. Similia habent alij Patres.

2. Sunt autem duæ partes prophetiæ ipſius. Vna, quia prædixit fore, vt Chriſtus relinquat patrem ſuum, qui eſt Deus; & matrem ſuam, quæ eſt cæleſtis Hieruſalem; & veniens in hanc terram, adhæreat vxori ſuæ, quæ eſt Eccleſia. Vide Hyeronymum loco citato.

Altera, quia prædixit fore, vt ſicut Ipſe per carnale matrimonium coniunctus fuit cum Eua; ſic Chriſtus per ſpirituale matrimonium coniungendus eſſet cum Eccleſia, & iuxta illud Oſeæ 2. verſ. 19. *Spõſabo te mihi in ſempiternum.* Et hoc ſenſu, quem multi ſequuntur, matrimonium Adami & Euæ fuit figura, ſeu typus coniunctionis Chriſti cum Eccleſia. Vide Cornelium à Lapide in cap. 5. ad Epheſ. v. 32.

3. Quæres, de qua coniunctione Chriſti cum Eccleſia hoc intelligendum ſit? Aliqui putãt, ſolùm intelligi de illa, qua Chriſtus, vt Deus, coniunctus eſt eccleſiæ per fidem & charitatem: non autem de illa, qua Chriſtus, vt homo, coniunctus eſt Eccleſiæ per incarnationem. Alii rectius de vtraque intelligunt. Nam Chriſtus, etiam vt homo, dicitur caput Eccleſiæ, ſicut vir eſt caput mulieris (Epheſ. 4. 23.) Vide Franciſcũ Suarez 3. part. q. 1. art. in commentario.

4. Dices: Si Adam præſciuit venturum Chriſtum, Ergo etiam præſciuit ſe peccaturũ; quia Chriſtus non erat venturus, niſi propter peccatum Adæ. Vnde eſt vulgatum illud Theologorum axioma: *Si Adam non peccaſſet, Chriſtus non veniſſet.* Reſpondeo. Non ſequitur, quia poteſt fieri, vt aliquis cognoſcat affectum, & non cognoſcat cauſam. Et hoc modo Adam præſciuit venturum Chriſtum in hunc mundum, non tamẽ præſciuit cauſam, propter quã eſſet vẽturus. Ita D. Thom. 3. part. q. 1. art. 3. ad 5. & in 2. 2. q. 2. art. 7. in corpore.

QVÆSTIO VII.

An Fides in Chriſtum fuerit neceſſaria ad ſalutem in veteri Teſtamento?

1. REſpondeo. Fuit neceſſaria. Omnes enim, vt minimum, tenebantur credere in venturum Chriſtum, tamquam Redemptorem ſeu Mediatorem, per quem liberandi eſſent à peccatis. Ita docet Auguſt. Epiſt. 89, ad Hilarium quæſt. 3. & epiſt. 157. ad Optatum, & lib. 1. contra duas Epiſtolas Pelagianorum cap. 7. vbi aſſerit, iuſtos veteris Teſtamenti non fuiſſe liberatos à peccatis, niſi per eandem fidem Chriſti, per quam & liberamur. Sicut enim nos credimus Chriſtũ veniſſe in hunc mundum, & per hanc fidem iuſtificamur; ſic illi credebant Chriſtum venturum in hunc mundũ, & per illam fidem iuſtificabantur. Et hoc probat variis Scripturæ teſtimoniis. Act. 4. 12. *Non eſt in aliquo alio ſalus* (niſi in Chriſto.) *Nec enim aliud nomẽ eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* Et 1. Cor. 15. 22. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur.* Et 2. Cor. 4. 13. *Habentes autem eundem ſpiritum fidei.* Et Gal. 2. 16. *Scientes autem, quod non juſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti.* Et Gal. 3. 21. *Si enim data eſſet lex, quæ poſſet vivificare, verè ex lege eſſet juſtitia. Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus.*

2. Et ratio eſt, quia Deus non vult nos ſaluare ſine noſtro labore, & cooperatione, iuxta illud Auguſtini, *Qui creauit te ſine te, non ſalvabit te ſine te.* Vult enim, vt quæramus & deſideremus medicum, qui nos ſanet à corruptione peccati. At homines in V. T. non poterãt quærere & deſiderare medicum, niſi aliquo modo illum cognoſcerent: Nec poterant illum certò cognoſcere in hac vita, niſi per fidem: Ergo hæc fides fuit illis ad ſalutem neceſſaria.

3. Quæres, Cùm multa fuerint reuelata de Chriſto in veteri Teſtamento vt ſupra dictum eſt; an neceſſe fuerit omnia credere, quæ erant de illo reuelata? Reſpondeo cum diſtinctione. Nam aliud eſt loqui de Prophetis & Patriarchis, quibus immediatè fuit facta reuelatio de Chriſto? aliud de aliis, qui à Prophetis & Patriarchis acceperunt reuelationem. Priores tenebantur explicitè credere ea omnia, quæ vnicuique erant reuelata; vt Adam tenebatur credere futuram Chriſti coniunctionem cum Eccleſia: Abraham, Chriſtum ex ſuo ſemine naſciturum: Moyſes, fore Prophetam ſuæ gentis: Dauid deſcenſurum ad inferos reſurrecturum à mortuis, aſcenſurum in cælos, ſeſſurum ad dexteram Patris: Iſaias, naſciturum ex virgine, prædicaturum Euangelium ſalutis, facturum miracula, redempturum genus humanum per paſſionem & mortem, miſſurum Spiritum ſanctum: Michæas, naſciturum in Bethlehem: Daniel, venturum tali tempore. Hæc enim ipſis erant explicitè à Deo reuelata, ſiue per externam vocem, ſiue per internam inſpirationẽ, ſiue alio modo. Debebant igitur explicitè ea credere: alioqui magnam iniuriam feciſſent Deo, quaſi non eſſet verax & fide dignus.

4. Reliqui, quibus non fuit immediatè à Deo facta reuelatio, erant duplices. Alij Sacerdotes & Doctores Synagogæ, alij ſubditi. His ſatis erat, ſi crederent vẽturum Chriſtum, qui ipſos liberaret, iuxta ea, quæ initio quæſtionis dicta ſunt. At illi vlterius tenebantur plura alia credere. 1. Quod Chriſtus eſſet futurus Deus. 2. Quod per paſſionem & mortem

redempturus humanum genus. Et quę similia sunt. Cuius rei duplex est ratio. Vna, quia Sacerdotes erant Doctores populi, & iudices controuersiarum fidei: Ergo ratione officii tenebantur omnia scire & perscrutari, quæ à Moyse & Prophetis erant scripta de Christo; alioqui nō potuissent alios instruere; nec in supremo Concilio, cui intererant, definire controuersias: quæ de venturo Christo ex Moyse & Prophetis solent proponi & disputari. Altera, quia Sacerdotes tenebātur scire, cruenta sacrificia animalium, quæ ipsi offerebant, esse figuras seu typos futurę mortis Christi: Itemque sanguinem animalium, qui effundebatur, non habere ex se vim remittendi peccata, sed omnem vim accipere ex sanguine Christi, cuius effusionē præfigurabat (Hebr. 9. 12.) Vide D. Thomam in 2. 2. q. 2. art. 7.

5. Ex dictis constat, tria potissimum spectari posse in Christo. 1. officium Redemptoris. 2. Diuinitatem coniunctam cum humanitate. 3. Passionem & mortem. Sacerdotes tenebantur hæc omnia explicitè credere. Populus non item, Satis erat, si explicitè crederet vēturum aliquem prophetam qui redempturus esset Israël. Hunc enim omnes expectabant, clamantes cum Prophetis: *Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum: Aperiatur terra, & germinet Saluatorem.* Quod autem is futurus esset Deus, & quod per passionem & mortē redempturus esset Israel, non necesse erat omnes explicitè credere. Vide D. Thomam loco citato.

Qvæstio VIII.

An sola fides in V. T. fuerit sufficiens ad salutem & iustificationem.

2. RAtio dubitādi est, quia scriptura insinuat, Abraham fuisse iustificatum per solam fidem. Genes. 15. 6. & Rom. 4. 3. & Galat. 3. 6. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.* Respondeo. Contrarium docet Scriptura, iustificatum esse, non solùm per fidem, sed etiam per spem, obedientiam, & alia pia opera. Rom. 4. 18. *Qui contra spem in spem credidit.* Et Iacob. 2. 21. *Abraham Pater noster, nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Vides quomodo fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est.* Et Hebr. 11. vers. 8. *Fide, qui vocatur Abraham, obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem, & exiit, nescius quò iret.*

2. Ex quibus locis colligitur, fidem, qua Abraham iustificatus est, non fuisse nudam & solitariam, sed cōiunctam cum spe, obedientia, & aliis piis operibus. Illud porro, *contra spem in spem credidit*, sic debet intelligi; Contra spem naturæ, credidit in spem gratiæ & promissionis. Vel clarius: Credidit se generaturum filium, quod quidem non poterat sperare, spectando cursum naturæ; quia iam erat senex, & habebat vxorem sterilem: sed tamen sperabat, spectando gratiam & promissionem Dei, quæ non fallit.

3. Quod dixi de Abraham, dicendum est etiam de aliis, qui in Veteri Testamento iustificati sunt. Non enim per solam fidem, sed etiam per alia bona opera iustificati sunt, vt colligitur ex illo Iacobi 2. 23. *Ssmiliter & Rahab meretrix, nonne ex operibus iustificata est, suscipiens nuncios, & alia via eiciens?* Et causam addit, cur non ex sola fide? *Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.* Vbi illa particula, *fides sine operibus mortua est*, conferri debet cum illa superiùs posita: *Fides cooperabatur.* Quam alius Apostolus expressit quidē aliis verbis, sed simili ferè sensu, Gal. 5. 6. *In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur.*

4. Vt res tota fiat clarior, repeto quod alibi dixi, A duplicem esse iustificationem: Primam & secundam. Prima, est, qua quis ex impio fit iustus & Deo gratus. Secunda, qua ex iusto fit iustior & Deo gratior. In prima acquiritur iustitia; in secunda augetur. Itaque fides & alia bona opera non eodem modo concurrunt ad primam & secundam iustificationem. Ad primam cōcurrunt dispositiuè; ad secundam meritoriè. Nam homo impius, sed peccator, non potest acquirere iustitiā & remissionem peccatorum, nisi prius sit dispositus per actum fidei, timoris, spei, dilectionis & cōtritionis. Eccl. 28. *Qui sine timore est, non poterit iustificari.* Prou. 28. 35. *Qui sperat in Domino, sanabitur.* 1. Ioan. 3. 14. *Qui non diligit, manet in morte.* Act. 3. 19. *Panitemini & conuertimini, vt deleantur peccata vestra.* At postquam iustificatus est, tunc per similes actus meretur augmentum iustitiæ, & fit Deo gratior. Vnde sequitur, supra B dictos actus dupliciter spectari posse. 1. Quatenus præcedunt iustitiam. 2. Quatenus sequuntur. Priori modo dispositiuè; posteriori modo meritoriè se habent. Vide Conc. Trid. Sess. 6. cap. 6. & 10.

Qvæstio IX.

An fides V. T. fuerit tam perfecta quàm est fides Noui Testamenti?

1. REspondeo. Essentialiter fuit æquè perfecta; non tamen accidentaliter. Prior pars patet, quia essentia assensus fidei in eo cōsistit, vt credamus aliquid C propter authoritatem Dei reuelantis. At tam Iudæi in Veteri quàm Christiani in Nouo Testamento, quidquid credunt fide diuina, hoc credunt propter authoritatem Dei reuelantis: ergo assensus vtrorumque est eiusdem rationis & essentiæ. Posterior probatur, quia fides Noui Testamenti perfectior est in duobus. Primò, quia ad plura obiecta se extendit. Nam multa mysteria fidei sunt expressè reuelata in N. T. quę non erant expressè reuelata in Veteri, vt mysterium Baptismi, Eucharistiæ, vocationis Apostolorum, abrogationis ceremoniarum, & similia. Secundò, quia ea mysteria, quæ in vtroque Testamento reuelata sunt, multo clarius & perfectius reuelata sunt in Nouo, quàm in Veteri; vt mysteriū Trinitatis, Incarnationis, Passionis, Resurrectionis, vocationis gentium. Hæc enim D obscurè reuelata sunt in Veteri, claré in Nouo.

2. Obiicies: supra dictum est diuinam reuelationem semper esse obscuram; nunquam claram. Respondeo: Semper est obscura ex parte Dei reuelantis, & ex parte rei reuelatæ, vt q. 1. explicatum est. At ex parte verborum, quibus fit, aliquando est obscura, aliquando clara. Et hoc sensu hîc loquimur v. g. Reuelatio Trinitatis in Nouo Testamento est clara ex parte verborum, Matth. 28. 19. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Et Ioan. 5. 7. *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. Et hi tres vnum sunt.* Tres quoad personā, vnum, quoad essentiam. At in Vet. fuit obscura, vt q. 3. ostēE sum est. Idem dico de mysterio Incarnationis, & vocationis Gentium. Hoc enim obscurè fuit reuelatum Iudæis; clarè Christianis, iuxta illud Eph. 3. 5. *Prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi. quod aliis generationibus non est agnitū filiis hominū, sicut nunc reuelatum est S. Apostolis eius & Prophetis in Spiritu, gentes esse coheredes, & concorporales, & comparticeps promissionis eius in Christo Iesu per Euangelium.*

Nota in mysterio vocationis gentium duo spectari posse. 1. Quod gentiles essent vocādi ad fidem Christi. 2. Quod essent saluādi sine onere circumcisionis & legis Mosaicæ. Prius fuit reuelatum in V. T. per Isaiam & alios Prophetas: posterius non item. Et ex hac parte

Apoſtoli habuerunt plenioremcognitionem vocationis gentium, quàm antiqui Prophetæ: De hoc myſterio dicam iterum capite 15. de obſeruantiis legalibus, §. 10.

3. Ratio autem, cur myſteria fidei in nouo Teſtamento ſint clarius explicata quàm in Veteri, patet ex ſupra dictis, quia ſerui non tam perfectè ſciunt conſilia & ſecreta patris familias, quàm filii, iuxta illud Chriſti Ioan. 15. 4. *Iam non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat Dominus eius.* At Iudæi erant ſerui, nos filii: illi ex ancilla, nos ex libera, (Gal. 4. 31.) Ad hoc ſignificandum, Moyſes cùm loqueretur ad populum, faciem velabat. Nobis autem Chriſtus *reuelata facie lucatus eſt*, teſte Apoſtolo 2. Cor. 3. 18.

4. Quæres, an Apoſtolus loquatur de Fide Veteris & Noui teſtamenti, cùm ait Rom. 1. 17. *Iuſtitia Dei in eo* (Euangelio) *reuelatur ex fide in fidem.* Magni authores id infirmant, vt Origenes, Chryſoſtomus, & alii, quos citat & ſequitur Toletus in illum locum. Et aiunt hunc eſſe ſenſum: Ex obſcura fide V. Teſtamenti in claram fidem Noui Teſtamenti. Itaque iuxta hos authores, ſententia Pauli ſic eſt explicanda: *Non erubeſco Euangelium: Virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti, Iudæo primùm, & Græco. Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem*, &c. Quaſi dicat: non erubeſco prædicare Euangelium? quia tamen ſi appareat vile (eſt enim *gentib. ſtultitia, Iudæis ſcandalum*, 1. Cor. 1. 23.) tamen habet vim & efficaciam conferendi ſalutem omni credenti, tam gentili, quàm Iudæo. Nam in Euangelio manifeſtatur nobis, quod non aliter poſſimus ſalui & iuſti eſſe, niſi per fidem. Non iam amplius per fidem V. T. ſed per fidem Euangelicam. Si ergo ſalui eſſe volumus, tranſeundum eſt ex fide Iudæorum, qua credebant Chriſtum venturũ? ad fidem Euangelicam, quia credimus Chriſtum iam veniſſe. Et ſic mutandus eſt ſtatus fidei. Iudæi quidem in V. T. poterant ſaluari per fidem venturi Chriſti, ſed iam per eam amplius ſaluari non poſſunt, ſed neceſſe eſt, vt relicta ſua fide, amplectantur fidem Euangelicam, & credant Chriſtum iam veniſſe. Vide Riberam in c. 2. Habac. v. 4.

5. Hinc iterum colligitur, quod ante dixi, fidem Euangelicam perfectionẽ eſſe fide V. T. Nam Euangelica ſupponit Chriſtum iam veniſſe, & omnia myſteria redemptionis impleta eſſe. At fides V. T. expectabat Chriſtum adhuc venturum, & ſupponebat myſteria redemptionis nondum eſſe inchoata. Et ob hãc cauſam fit, vt fides V. T. aliquando non mereatur nomen fidei, ſed tantum fides Noui Teſt. vt Galat. 3. 23. *Priùs autem, quàm veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur, concluſi in eam fidem, quæ reuelanda erat.*

CAPVT III.

De Spe, Promiſſione & Oratione.

Sicut fides duplex eſt: Vna diuina, quâ credimus Deo, altera humana, quâ credimus homini: Ita ſpes duplex eſt: Vna diuina, quâ ſperamus aliquid à Deo; alia humana, quâ ſperamus aliquid ab homine. De diuina hic agimus. Et quia quæ ſperamus à Deo ſolent etiam promitti à Deo: & per orationem impetrari; agam ſimul de promiſſione & Oratione. Idque hoc ordine. 1. Quid ſit ſpes. 2. Quæ bona in veteri Teſtamento fuerint promiſſa à Deo. 3. An etiam vita æterna fuerit promiſſa. 4. An oratio fuerit neceſſaria ad impetrandum ciuſmodi bona. 5. Quæ fuit formula orandi in veteri Teſtamento. 6. An in veteri Teſtamento licuerit inuocare Sanctos. 7. An licuerit orare pro defunctis.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Spes?

1. REſpondeo: Eſt donum à Deo infuſum, quo confirmatus homo, certa cum fiducia expectat ea bona, quæ à Deo promittuntur. Hic aliqua notanda ſunt. 1. Quod ſpes ſit donum Dei, ſicut fides. Quod actus ſpei ſit ſperare ſeu expectare. 3. Quod obiectum ſpei ſint bona à Deo promiſſa, & ab eo obtinenda. In quo multum differt à fide. Nam fides verſatur circa præterita, præſentia & futura. Credimus enim Chriſtum natum eſſe, quod eſt præteritum: Chriſtum ſedere ad dexteram patris, quod eſt præſens; Chriſtum venturum ad iudicium, quod eſt futurum. At ſpes verſatur tantùm circa futura. Non enim ſperamus præterita aut præſentia, ſed futura, quæ nondum habentur. (Rom. 8. 24.) Nec quæcunque futura ſed tantùm bona: Nec quæcunque bona, ſed à Deo promiſſa & obtinenda. Vnde ſequitur, non eſſe actum ſpei Theologicæ, ſeu diuinæ, de qua hic agimus, ſi ſperes te obtenturum aliquod bonum à principe vel Imperatore, ſed actum ſpei humanæ, quæ ſæpe vana eſt.

QVÆSTIO II.

Quæ bona in V. T. fuerint promiſſa à Deo.

1. REſpondeo: Hæc tria principaliter. primò, terra ſancta, fluens lacte & melle. (Geneſ. 12. 7. Et Exod. 13. 5. & Exod. 33. 1. Et Deut. 19. 8.) Secundò, affluentia bonorum temporalium. (Leuit. 26. per totum, & Deuter. 28. per totum.) Tertiò, Chriſtus Saluator. (Deuter. 18. 15.)

2. Duo priora promittebat Deus ſub hac conditione: Si populus ſeruaret legem Dei: Sin ſecus contraria mala ipſi minabatur. Hoc patet Deuteron. 19. 8. *Cum autem dilatauerit Dominus Deus tuus terminos tuos ſicut iurauit patribus tuis, & dederit tibi cunctam terram, quam reis pollicitus eſt; (ſi tamen cuſtodieris mandata eius, & feceris, quæ hodie præcipio tibi, vt diligas Dominum Deum tuum & ambules in viis eius omni tempore.)* Et Deuter. 28. 1. *Si autem audieris voces Domini Dei tui, vt facias atque cuſtodias omnia mandata eius, quæ ego principio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelſiorem cunctis gentibus, quæ verſantur in terra: venientque ſuper te omnes benedictiones iſtæ, & apprehendent te: Si tamen præcepta eius audieris.* Et Leuit. 26. 3. *Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea cuſtodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum, & pomis arbores replebuntur.*

3. Hinc factum eſt primò, vt nullus Iſraelitarum ex tot millibus, qui egreſſi erant ex Ægypto cum Moyſe & Aarone, peruenerit ad terram ſanctam, quæ ipſis erat promiſſa, niſi Caleb & Ioſue: quia omnes præter hos duos, murmurauerant contra Deum. Num. 14. 27. *Vſquequo multitudo hæc peſſima murmurat contra me? querelas filiorum Iſrael audiui. Dic ergo eis: Viuo ego, ait Dominus: Sicut locuti eſtis audiente me, ſic faciem vobis. In ſolitudine hac iacebunt cadauera veſtra. Omnes, qui numerati eſtis à viginti annis & ſupra, & murmuraſtis contra me, non intrabitis terram, ſuper quam lenaui manum meam, vt habitare vos faceremprater Caleb filium Jephone. & Ioſue filium Nun.* Et Num. 32. 10. *Qui iratus iuranit dicens: Si videbunt homines iſti qui aſcenderunt ex Ægypto à viginti annis & ſupra terram quam ſub iuramento pollicitus ſum Abraham, Iſaac & Iacob: & noluerint ſequi me, prater Caleb filium Iephone Cenezæum, & Ioſue filium Nun: Iſti impleuerunt voluntatem meam.*

4. Secundò factum est, vt illi, qui postea habitabant in terra sancta, quotiescunque desererent legem Dei, afflicti fuerint fame, bello & peste. Et rursum, quotiescunque per veram pœnitentiam redirent ad Deum, habuerint pacem, fertilitatem, & salubritatem. Legantur libri Iudicum & Regum.

Qvæstio III.

An etiam vita æterna fuerit promissa in veteri Testamento?

1. Respondeo: Non fuit expressè promissa. Vnde hoc est discrimen inter nouum & vetus Testamentum, quod in veteri promitterentur bona terrena & temporalia; in nouo cælestia & æterna. In veteri dicebatur Isaiæ 1. 19. *Si audieritis me, bona terræ comedetis.* In nouo dicitur Matt. 5. 3. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Hinc Augustinus in Psal. 73. *Deus*, inquit, *se vtriusque Testamenti voluit esse autorem, vt & terrena promitteret in veteri, & cælestia in nouo.* Quæ causa? Quia alia est conditio seruorum, alia filiorum. Serui accipiunt temporalem mercedem à suis Dominis, & sic dimittuntur. Filii succedunt in perpetuam hæreditatem. Hoc insinuat Apostolus ad Galat. 4. 30. cùm ait: *Nec enim hæres erit filius ancillæ cum filio libera.*

2. Quod dixi de promissione, dicendum etiam est de opposita comminatione. In veteri Testamento minabatur Deus pœnas & supplicia temporalia; in nouo æterna. In veteri dicebat Isaiæ 1. 20. *Si me ad iratum diem prouocaueritis, gladius deuorabit vos.* In nouo dixit Matth. 5. 25. *Qui dixerit fratri suo: Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Vnde hoc discrimen? Ex disparitate seruorum & filiorum, vt dictum est. Serui, qui malè se gerunt, minis & flagellis coërceri solent: Filii, si degeneres sint, à paterna hæreditate excludunturr.

3. Obiici potest illud Leuit. 18. 5. *Custodite leges meas atque iudicia, quæ faciens homo viuet in eis.* Et Ezech. 20. 11. *Dedi eis præcepta mea, & iudicia mea ostendi illis, quæ faciens homo viuet in eis.* Vtroque loco promittit Deus vitam æternam seruantibus legem.

Respondeo: Non promittit vitam æternam, vt aliqui putant, sed vitam longam quietam, & omnibus bonis affluentem in hoc mundo. Ita explicant magni authores, quos citabo. Et colligitur ex Apostolo Romanorum decimo, versu quinto, vbi allegans priùs testimonium, sic ait: *Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam, quæ ex lege est, qui fecerit homo, viuet in ea. Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit,* &c. Hic distinguit duplicem iustitiam: vnam legalem seu Mosaicam, quæ consistit in obseruatione legis Mosaicæ. Alteram fidei, quæ consistit in fide CHRISTI per charitatem operante. De priori dicitur: *Homo qui fecerit iustitiam legis, viuet in ea*, id est, non incurret pœnam mortis, quæ trangressoribus legis posita est. De posteriori dicitur: *Si in corde tuo credideris, quod Deus Christum suscitauit à mortuis, saluus eris.* (Romanorum decimo, versu nono.) Ita Theodoretus. Ambros. Anselmus, Toletus, Cornelius, & alii in Commentario illius loci.

4. Et confirmatur primò ex eodem Apost. Hebr. 8. 6. vbi expressè ait nouum Testamentum melioribus repromissionibus sanctum esse, quàm vetus. At hoc verum non esset, si in vtroque promissa esset vita æterna. Secundò ex aliis scripturis veteris Testamenti, vbi Deus vitam temporalem promittit seruantibus legem, & mortem temporalem non seruantibus legem. Exod. 20. 12. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt sis longæuus super terram.* Et c. 21. 17. *Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur.* Et alibi sæpius.

Qvæstio IV.

An oratio fuerit necessaria ad obtinendum id, quod in Veteri Testamento promittebatur?

1. Respondeo Fuit necessaria: Non quidem absolutè, sed quia Deus sæpè non volebat dare, quod promiserat, nisi per orationem ab eo peteretur. Idque propter duplicem hominum vtilitatem. Vna est, vt frequenter orando & impetrando, acquirérent maiorem fiduciam recurrédi ad Deum. Altera, vt cognoscerent & profiterentur, Deum esse bonorum omnium authorem, & ab eo solo vera bona obtineri posse. Ita D. Thomas in 2. quæst. 83. art. 3. ad 3.

2. Exemplo rem demonstrabo: Deus promiserat populo Iudæorum pacem & tranquillitatem, & tamen non dabat nisi orantibus. Iudic. 3. 9. *Clamauerunt ad Dominum, qui suscitauit illis Saluatorem, & liberauit eos.* Et c. 6. *Humiliatus est Israël valde in conspectu Madian: & clamauit ad Dominum, postulans auxilium contra Madianitas. Qui misit ad eos virum Prophetam*, &c.

3. Similiter promiserat, se missurum Messiam: & tamen Prophetæ orabant, vt eum mitteret. Exod. 4. 13. *Obsecro Domine, mitte quem missurus es.* Et Isaiæ 45. 8. *Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum: aperiatur terra, & germinet Saluatorem.* Et c. 64. 1. *Vtinam dirumperes cælos & descenderes.* Imò, quod amplius est, Daniel suis precibus impetrauit, vt citius mitteretur, quam putabatur mittendus, Dan. 9. 23. *Ab exordio precum tuarum egressus est sermo*, &c. *Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super vrbem sanctam tuam, vt consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia, & vngatur Sanctus Sanctorum.*

Qvæstio V.

Qua fuerit formula orandi Deum in veteri Testamento.

1. Respondeo: Fuit longè diuersa ab ea formula, quæ est in N. Test. Nam Iudæi, cum Deum orabant, vocabant illum *Dominum*: Nos ex mandato Christi, vocamus *Patrem*. Illi orabant, vt serui: Nos oramus, vt filii. Illi dicebant cum Nehemia: *Quæso Domine Deus cæli fortis, magne, atque terribilis, fiant aures tuæ auscultantes, & oculi tui aperti, vt audias orationem serui tui, quam ego oro coram te hodie.* (1. Esdr. 1. 5.) Nos dicimus cum Christo: *Pater noster qui es in cælis.* (Matth. 6. 9. Quo nomine sæpissimè vtitur Apostolus. vt Rom. 1. 7. *Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.* Et 2. Corinth. 1. 3. *Pater misericordiarum.* Et alibi. Item Christus in Euangelio Matth. 5. 16. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* Et ibidem v. 44. *Diligite inimicos vestros, vt sitis filii Patris vestri, qui in cælis est, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos.* Et v. 48. *Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester perfectus est*, &c.

2. Hinc sequitur primò, verum esse, quod sæpè dixi, Iudæos fuisse in statu seruorum; nos autem in statu filiorum. Illos habuisse Deum pro Domino, nos pro Patre: Illos accepisse mercedem temporalem; nos æternam: illos timore impulsos fuisse ad seruiendum; nos amore. Secundò sequitur, nos esse fratres

hæredes Chriſti; illos non fuiſſe. Quo ſpectat illud A
Rom. 8. 17. *Si autem filij, & heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Chriſti.* Et Heb. 2. 11. loquens de Chriſto ait: *Non confunditur fratres eos vocare.* Et ratio eſt, quia habemus eundem Patrem cum Chriſto.

3. Dices: Etiam in V. T. Deus vocabatur Pater Iudæorum, vt Iſa 63. 16. *Tu enim Pater noſter, & Abrahã neſcivit nos.* Et Ierem. 31. 9. *Factus ſum Iſraëli Pater, & Ephraim primogenitus meus eſt.* Ergo ex hac parte nullũ eſt diſcrimen inter Iudæos & Chriſtianos; nec inter vetus ac nouum Teſt. Reſpondeo: Magnum eſt diſcrimen. Primo ex parte legis ſeu precepti. Nam Iudæi ſecundum legem Moſaicam non vtebantur nomine *Patris*, quando orabant Deum ſed nomine *Domini*, vt dictum eſt. At Chriſtiani ſecundum legem Euangelicam, iubentur vſurpare nomen *Patris*. Iubentur enim B
ſic orare: *Pater noſter qui es in cælis.* Secundo, ex parte conſuetudinis. Nam in veteri Teſt. non erat conſuetum, vt vel Sacerdotes, vel populus. Deum appellarẽt Patrem: Soli Prophetæ aliquando id fecerunt extraordinarie; & quidem duplici ſenſu.

4. Primo, prædicendo fore, vt Deus, qui tunc erat Dominus Iudæorum, futurus eſſet Pater Chriſtianorum. Sic intelligendum eſt illud Ieremiæ loco citato: *Factus ſum Iſraëli Pater, & Ephraim primogenitus meus eſt.* q. d. in N. T. quando Iudæi conuertentur ad fidem Chriſtianam, tunc ero Pater Iſraelis & Ephraim. Et ſic explicat Apo. 2. Cor. 6. v. 18. citans teſtimonium Ieremiæ, his verbis: *Ero vobis in Patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotẽs.* Vbi illę duę par- C
ticulę, *Ero*, & *Eritis*, denotant tempus N. T. Porro per nomen Iſraelis poſſunt intelligi Iudæi, qui erant conuertendi ex Tribu Iuda, & Beniamin: Et per nomen Ephraim, qui erant conuertendi ex decem Tribubus, quales fuerunt Petrus, And. Philippꝰ Nathanael.

5. Secundo inſinuando, Deum non quidem vocatum fuiſſe Patrem Iudæorum, potuiſſe tamen vocari, ſed ſi ſeruaſſent legem à Deo præſcriptam. Sic intelligendũ eſt illud Iſaię 1. 2. *Filios enutrini, & exaltaui: ipſi autem ſprenerunt me.* Et Malach. 1. 6. *Filius honorat patrem, & ſeruus dominum ſuum. Si ergo Pater ego ſum, vbi eſt honor meus?* Et alia ſimilia. Vide D. Auguſt. lib. 2. de ſermone Domini c. 4. vbi hæc omnia perſequitur.

6. Hic notandum eſt, Deum triplici titulo poſſe ap- D
pellari Patrem. Primo titulo creationis & conſeruat. Sic omnium creaturarum poteſt dici Pater. Et ſic vocatur Pater pluuiæ (Iob 38. 28.) Secundo titulo redemptionis. Tertio titulo regenerationis & adoptionis. Vtroque titulo vocatur Pater iuſtorum N. T. iuxta illud Ioan. 1. 12. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis Poteſtatem filios Dei fieri.*

7. Quæres: Quare in V. T. vocatus ſit Deus Deorum vt Pſ. 49. 1. *Deus Deorum Dominus locutus eſt.* Et Pſal: 135. 2. *Confitemini Deo Deorum, quoniam in eternum miſericordia eius.* Et Dan. 11. 36. *Aduerſus Deus Deorum loquetur magnifica.* Reſpondeo. Illa phraſis dupliciter E
vſurpata fuit in Scripturis. Primò à Iudæis, quia agnoſcebant vnum Deum. Et tunc ſenſus eſt: *Deus Deorum*, id eſt, Deus noſter, qui eſt ſolus Deus, Vel Deus nõſter, qui non ſolùm eſt ſupra homines, ſed etiã ſupra Deos Gentilium qui ſunt falſi Dii. Et ſic intelliguntur teſtimonia citata. Idem ſenſus aliis verbis exprimitur Pſ. 134. 5. *Ego cognoui, quod magnus eſt Dominus, & Deus noſter pra omnibus Diis.* Secundo ab infidelibus, qui agnoſcebãt plures Deos. Et tunc ſenſus eſt: *Deus Deorum*, id eſt, præcipuus inter Deos. Et ſic videtur intellexiſſe Nabuchodonoſor Rex cùm dixit Danieli: *Verè Deus veſter, Deus Deorum eſt.* (Dan. 2. 47.) Vide Maldonatum in illum locum.

QVÆSTIO VI.

An in V. T. vſitatum fuerit inuocare Sanctos?

1. REſpondeo: Vſitatum fuit inuocare Sanctos Angelos, non tamen Sanctos homines, qui ex hac vita deceſſerant. Prior pars probatur ex variis ſcripturæ teſtimoniis. Primò ex illo Gen. 48. 15. *Deus, in cuius conſpectu ambulauerũt Patres mei Abraham & Iſaac, Deus qui paſcit me ab adoleſcentia mea vſque in præſentem diem: Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis.* Vnde Iacob Patriarcha primò quidem inuocat Deum; deinde Angelum cuſtodem, petens ab vtroque benedictionẽ pro filiis Ioſephi, nempe pro Ephraim, & Manaſſe.

2. Secundò, ex illo Iob. 5. *Voca ergo, ſi eſt, qui tibi reſpondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere.* Vbi nomine *Sanctorum* intelligit Angelos, vt exponit Auguſtinus in annotationibus in Iob, Bellarminus libro 1. de Sanctis cap. decimo nono. Emanuel Saa in Notationibus. Similis eſt modus loquendi c. 15. verſ. 15. *Ecce inter ſanctos eius* (id eſt inter Angelos) *nemo immutabilis.* Eſt igitur hic ſenſus: *Conuertere ad aliquem Sanctorum*. id eſt, recurre ad aliquem Angelum, qui cauſam tuam defendat apud Deum. Et hoc fecit Iob, vt patebit ex ſequenti teſtimonio.

3. Tertiò ex illo Iob 19. verſ. 21. *Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.* Vbi Iob, ſicut illi ſuaſum erat, inuocat amicos ſuos, id eſt, Angelos, vt authores citati interpretantur. Et colligitur ex cap. trigeſimo tertio v. vigeſimotertio *Si fuerit pro eo Angelus loquens, vnus de millibus, vt annunciet hominis æquitatem, miſerebitur eius & dicet: Libera eum, vt non deſcendat in corruptionem: inueni in quo ei propitier.* Senſus eſt: Si aliquis Angelorum (quos inuocauit Iob, dicendo, *Miſeremini mei*) interceſſerit pro eo apud Deum, futurum eſt, vt Deus miſereatur Iobi propter eiuſmodi interceſſionem, & dicat Angelo interceſſori, *Libera eum, &c.*

4. Poſterior pars probatur, quia nuſquam legimꝰ in Vet. T. quod aliquis directè inuocauerit Sanctos Patriarchas aut Prophetas, qui ex hac vita diceſſerant.

Dices, Moyſes inuocauit Sanctos Patriarchas Exodi trigeſimoſecũdò v. decimo tertio, *Recordare Domine Abraham, Iſaac & Iacob ſeruorum tuorum.* Reſpondeo. Hæc tria diſtinguenda ſunt. Primò directè inuocare Sanctos, dicẽdo: *Sancte Abraham ora pro me.* Hoc nunquam factum eſt in V. T. Secundò, directè orare Deũ, vt ſit nobis propitius propter merita Sanctorum. Hoc factum eſt in V. T. Nam Salomon orauit Deum, petendo ab illo ſubſidium propter merita patris ſui Dauid iam defuncti, vt Pſ. 131. 1. *Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius.* Et infra verſ. 10. *Propter Dauid ſeruum tuum non auertas faciem Chriſti tui*, id eſt, propter fidele obſequium, quod tibi præſtitit Pater meus, cùm in hac vita mortali eſſet, rogo te, ne cõfundas faciem meam, qui loco Patris mei vnctus ſum in Regem. Tertio, directè orare Deum, vt ſit nobis propitius propter pactum cum Sanctis initum. Hoc etiam factum eſt in V. T. loco ſupra citato. *Recordare Abraham Iſaac, & Iacob ſeruorum tuorum, quibus iurauiſti per temetipſum, dicens: Multiplicabo ſemen veſtrum ſicut ſtellas cæli: & vniuerſam terram, de qua loquutus ſum, dabo ſemini veſtro, & poſſidebitis eam ſemper.*

5. Hinc ſequitur, quæ ſit differentia inter vetus & nouum Teſtamentum, quod attinet ad inuocationem Sanctorum. Nam tametſi Veteres ſoliti ſint inuocare Angelos ſicut nos facimus, non tamen ſoliti ſunt directè inuocare alios Sanctos, ſicut nos facimus. Non enim dicebant, *Sancte Abraham ora pro nobis*: ſicut

Matthew xxi. 18.

Now in the morning as he returned into the city, he hungered.

Mark xi. 12.

And on the morrow, when they were come from Bethany, he was hungry.

Luke xxiv. 41.

While they yet believed not for joy, and wondered, he said unto them, Have ye here any meat?

John iv. 6.

Now Jacob's well was there. Jesus therefore, being wearied with his journey, sat thus on the well: and it was about the sixth hour.

John xix. 28.

After this, Jesus knowing that all things were now accomplished, that the scripture might be fulfilled, saith, I thirst.

Matthew xxvi. 38.

Then saith he unto them, My soul is exceeding sorrowful, even unto death: tarry ye here, and watch with me.

Luke xxii. 44.

And being in an agony, he prayed more earnestly: and his sweat was as it were great drops of blood falling down to the ground.

Matthew xxvi. 39.

And he went a little further, and fell on his face, and prayed, saying, O my Father, if it be possible, let this cup pass from me: nevertheless not as I will, but as thou wilt.

Luke xxiii. 46.

And when Jesus had cried with a loud voice, he said, Father, into thy hands I commend my spirit: and having said thus, he gave up the ghost.

Matthew xxvii. 50.

Jesus, when he had cried again with a loud voice, yielded up the ghost.

Luke xxiii. 33.

And when they were come to the place, which is called Calvary, there they crucified him, and the malefactors, one on the right hand, and the other on the left.

Matthew xxvii. 38.

Then were there two thieves crucified with him, one on the right hand, and another on the left.

Luke xxiii. 39.

And one of the malefactors which were hanged railed on him, saying, If thou be Christ, save thyself and us.

Matthew xxvii. 44.

The thieves also, which were crucified with him, cast the same in his teeth.

Luke xxiii. 42.

And he said unto Jesus, Lord, remember me when thou comest into thy kingdom.

Matthew xxvii. 46.

And about the ninth hour Jesus cried with a loud voice, saying, Eli, Eli, lama sabachthani? that is to say, My God, my God, why hast thou forsaken me?

Luke xxiii. 46.

And when Jesus had cried with a loud voice, he said, Father, into thy hands I commend my spirit: and having said thus, he gave up the ghost.

Matthew xxvii. 50.

Jesus, when he had cried again with a loud voice, yielded up the ghost.

Luke xxiii. 33.

And when they were come to the place, which is called Calvary, there they crucified him, and the malefactors, one on the right hand, and the other on the left.

Matthew xxvii. 38.

Then were there two thieves crucified with him, one on the right hand, and another on the left.

Luke xxiii. 39.

And one of the malefactors which were hanged railed on him, saying, If thou be Christ, save thyself and us.

Matthew xxvii. 44.

The thieves also, which were crucified with him, cast the same in his teeth.

Luke xxiii. 42.

And he said unto Jesus, Lord, remember me when thou comest into thy kingdom.

Matthew xxvii. 46.

And about the ninth hour Jesus cried with a loud voice, saying, Eli, Eli, lama sabachthani? that is to say, My God, my God, why hast thou forsaken me?

Primò, quia Fides & Spes, ſicut etiam aliæ virtutes, nihil A proſunt ſine Charitate, vt prolixè oſtendit Apoſtolus loco citato. Et hoc ſenſu docent Theologi cum D. Thoma in 2. 2. quæſt. 23. art. 8. Charitatem eſſe formam, animam & vitam aliarum virtutum. Nam ſicut corpus humanum habet omnem vim & valorem operandi ab anima, quæ eſt vita & forma corporis; ſic aliæ virtutes habent omnem vim ac valorem merendi à Charitate. Vnde Auguſtinus lib. 13. de Trinitate cap. 18. *Ipſam fidem non facit vtilem, niſi Charitas. Sine charitate quippe fides poteſt quidem eſſe, ſed non & prodeſſe.* Secundò, quia Fides & Spes includunt quandam imperfectionem, Fides quidem obſcuritatem; Spes verò dilationem boni, quod ſperatur. At Charitas nullam includit imperfectionem. Hinc infert Apoſtolus, fidem & ſpem, quia imperfectæ ſunt, non manere in beatis in cælo: Charitatem, quia perfecta eſt, manere. (1. Cor. 13. 8.)

2. Propter hanc perfectionem dici ſolet, Charitatem eminere inter virtutes, ſicut aurum eminet inter metalla; ignis inter elementa, Sol inter Planetas; Cælum empyreum inter orbes cæleſtes; Seraphin inter Angelos. Nam Charitas, qua diligimus Deum & proximum, eſt quaſi aurum pretioſiſſimum, quo comparamus nobis bona cæleſtia: eſt ignis cæleſtis, quo accenditur & inflammatur animus: eſt ſol, qui illuminat, fœcundat, viuificat: eſt cælum empyreum, in quo habitat Deus cum beatis, eſt virtus Seraphica, quæ homines ardentes efficit.

QVÆSTIO II.

Quæ fuerint præcepta charitatis in veteri Teſtamento?

1. RESpondeo: Hæc duo principalia: Vnum. Deut. 6. v. 5. *Diliges Dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.* Alterum, Leuit. 19. v. 18. *Diliges amicum tuum, ſicut teipſum.* Chriſtus vtrumq; coniunxit Euangelio, & expreſſit his verbis Matt. 22. 37. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Hoc eſt maximum & primum mandatum. Secundum autem eſt ſimile huic: Diliges proximũ tuum, ſicut teipſum. In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet & Prophetæ.*

2. Prius præceptum, de diligendo Deo ex toto corde, iubebantur Iudæi ligare in manibus, collocare inter oculos & ſcribere ſuper ianuas & poſtes domũm ſuarum. Sic enim habetur, Deut. 6. 4. *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter, Dominus vnus eſt. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Erũntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis ſedens in domo tua; & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens. Et ligabis ea, quaſi ſignum in manu tua: erũntque & monebuntur ante oculos tuos, ſcribeſque ea in limine, & hoſtiis domus tuæ.* Et infra cap. 11. v. 20. *Scribes ea ſuper poſtes & ianuas domus tuæ.*

3. Quæres, quo ſenſu hoc intelligendum ſit? Reſpondeo. Duplex eſt expoſitio. Vna veterum Iudæorum, qui propriè intelligebant, ſicut verba ſonant. Itaque apud illos erat conſuetudo, vt ſcriberent legem Dei in membrana, & affigerent fronti, brachio, fimbriis, & oſtio domus ſuæ. Hinc Chriſtus Mat. 23. 5. de Scribis & Phariſæis ait: *Dilatant phylacteria ſua, & magnificant fimbrias.* Vbi per phylacteria intelligit membranulas, in quibus lex Dei ſcripta erat, quas Phariſæi in fronte verſus vtramque aurem, & in brachiis circa manus, & in fimbriis veſtimentorum geſtabant, vt perpetuò legem Dei ante oculos haberent. Dicta autem ſunt à Græcis φυλακτήρια, id eſt, conſeruatoria, quod ad conſeruandam legis memoriam inſtituta eſſent. Vide Maldonatum in Commentario illius loci.

4. Altera noſtrorum interpretum, qui non intelligunt propriè de externa ſcriptione legis in membranis, & affixione ad frontem, brachia, & oſtia: ſed de iugi memoria & recordatione illius præcepti: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Vt hic ſit ſenſus: Ita conſtantem & continuam illius præcepti habebis recordationem, ac ſi frontalibus, dextralibus, ac liminaribus inſcriptum eſſet, & tuis oculis perpetuò obiiceretur, & obuerſaretur. Ita Lyranus, Abulenſis, Rabanus. Cornelius. Itaque ſecundum hos authores, eadem res ſemel metaphoricè, propoſita eſt. Propriè, cùm dictum eſt: *Erúntque verba hæc in corde tuo, & meditaberis in eis, ſedens in domo tua, & ambulans in itinere*, Metaphoricè, cùm auditũ eſt: *Et ligabis ea, quaſi ſignum in manu tua: erúntque & monebuntur inter oculos tuos, ſcribeſque ea in limine, & oſtiis domus tuæ.* B

5. Hæc poſterior expoſitio paſſim recepta eſt. Prior tamen eſt valdè probabilis, & magis accommodata ſtatui Iudæorum, & analogiæ veteris ac noui Teſtamenti. Quæ vt ſuprà dixi, in eo conſiſtit, quod Iudæi fuerint ſerui; Chriſtiani ſint filii: Illi habuerint externam litteram: hi habeant internum ſpiritum: Illi fuerint quaſi carnales: hi ſpirituales. Itaque illi per externa & ſenſibilia ſigna debebant inſtrui ac doceri de rebus ſpiritualibus. Sic per mactationem boum, ouium, inſtructi ſunt de futura Chriſti paſſione: per externam circumciſionem carnis, de interna cordis contritione: per tranſitum maris rubri, de effectu Baptiſmi. Ergo C veriſimile eſt, quod etiam per externam ſcriptionem legis, & affixionem ad frontem, brachia, fimbrias, parietes, moniti fuerint de obſeruanda lege. Et ita ſentit D. Thomas in 1. 2. quæſt. 102. art. 6. & 7. vbi cùm alteram noſtrorum Interpretum expoſitionem propoſuiſſet, poſtea ſubdit: *Poteſt tamen dici, quod quia populus ille carnalis erat, & dura cervicis, oportuit etiam per huiuſmodi ſenſibilia eos ad legis obſeruationem excitari.*

QVÆSTIO III.

An prius præceptum de diligendo Deo ex toto corde, ſit poſſibile in hac vita?

D 1. NEgat Caluinus. Affirmant Catholici. Et probant exemplo Dauidis, & aliorum Sanctorum qui illud ſeruarũt. Pſal. 110. 10. *In toto corde exquiſiui te.* Et 3. Reg. 14. 8. *Non fuiſti ſicut ſeruus meus Dauid, qui cuſtodiuit mandata mea, & ſecutus eſt me in toto corde ſuo, faciens quod placitum eſt in conſpectu meo.* Et 4. Reg. 25. 25. de Ioſia, *Similis non fuit ante eum Rex qui reuerteretur ad Dominum in toto corde ſuo, & in tota anima ſua, & in vniuerſa virtute ſua, iuxta omnem legem Moyſi.* Et rurſus Eccleſiaſtici 47. verſ. 10. de Dauid, *De omni corde ſuo dilexit Deum.* Hîc apertè vides, Dauidem & Ioſiam dilexiſſe Deum ex toto corde, iuxta præceptum Decalogi. Nec dubium, quin idem fecerint Abraham, Moyſes, Samuel, Helias, Eliſæus, Hieremias, & alij Prophetæ. Et in nouo Teſtamento B. Virgo, Apoſtoli, Ste- E phanus, Timotheus, Titus, & alij non pauci, præſertim præſertim cùm de his prædictum ſit Deut. 30. 6. *Circũcidet Dominus cor tuum, & cor ſeminis tui, vt diligas eum in toto corde, & in tota anima, vt poſſis viuere.*

2. Porro, vt res tota clariùs percipiatur, explicandum eſt, quis ſit ſenſus illius præcepti, quo iubemur diligere Deum ex toto corde. Sic enim facilè conſtabit, an ſeruari poſſit necne. Poteſt autem triplex eſſe ſenſus. Primus, vt diligamus Deum ex toto corde, id eſt, vt totum cor noſtrum, quantum quantum eſt, in eo ſolo diligendo occupetur, nec aliud amemus aut diligamus, quàm ipſum. Hoc ſenſu non præcipitur Dei dilectio: alioquin nõ liceret proximum diligere, quod tamen facere iubemur.

Alter eſt, vt diligamus Deum ex toto corde, non quod totum cor noſtrum in eo diligendo debeat occupari: ſed quod tanto conatu in eum ferri debeat, quanto fieri poteſt. Nec hoc ſenſu præcipitur: quamuis ſi præciperetur, ſeruari poſſet. Quis enim dicat impoſſibile ſibi eſſe, diligere Deum tanto conatu, quanto diligere eum poteſt? Tertius eſt, vt diligamus Deum ex toto corde, id eſt, vt diligamus eum ſuper omnia, vt præferamus illum rebus aliis; vt nullius rei amorem Dei amori anteponamus; vt nullius creaturæ timore, vel amore velimus Deum offẽdere, & ab illius amore recedere. Hic verus ac germanus ſenſus eſt. Hũc expreſſit Apoſtolus Rõ. 8. 39. *Nulla creatura poterit nos ſeparare à Charitate Dei*, id eſt, nulla poterit efficere, vt ei poſtponamus dilectionẽ Dei. Et Chriſtus, Matth. 10. v. 37. *Qui amat patrem aut matrem* B *plus quã me, non eſt me dignus*, id eſt, qui amorem parẽtum præfert amori Dei, non diligit Deum ſuper omnia. Vnde è contrario, qui amori parentum (qui in filios ſolẽt eſſe maximus) præfert amorem Dei, conuincitur diligere Deum ſuper omnia.

3. Hoc ſenſu laudatur Abraham (Geneſ. 22.) quod cùm haberet vnicum filium Iſaac, quem intimè diligebat; eiustamen dilectioni præferret dilectionem Dei. Nam ſi inter omnes creaturas, nullam tantopere amabat, ſicut filium ſuum vnigenitum; & nihilominus hunc ipſum filium paratus erat offerre Deo in ſacrificiũ; euidens ſignum erat, eum diligere Deum ſuper omnia, vel quod idem eſt, ex toto corde. Hinc concludo, hoc præceptum non eſſe impoſſibile, ſi eo ſenſu explicetur, quo C iam explicatum eſt.

4. Sed obiicitur Auguſtinus in libro de ſpiritu, & litera, capite vltimo, & in libro de perfectione Iuſtitiæ, Reſp. 17. vbi ait, hoc præceptum non poſſe impleri in hac vita, ſed in alia. At prompta eſt reſponſio. Nam duo nititur oſtẽdere Auguſtinus, quæ veriſſima ſunt. Vnum eſt, præceptum illud, *Diliges Deũ ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis viribus*; poſſe quidem impleri in hac vita, quoad obligationem, quam inducit; non tamẽ quoad verba, quibus proponitur. Alterũ eſt, in hac vita non tam perfectè diligi Deum, quam in altera; quod probat hac ratione. Dilectio ſupponit cognitionem. In hac vita cognoſcimus Deum obſcurè per fidẽ; in altera clarè per viſionẽ: Quid ergo mirum, ſi in hac vita minus perfectè, in altera perfectiùs Deum diligamus? Hanc eſſe mentem Auguſtini, ex ipſo textu colligitur. Nec in minimo nobis repugnat.

Qvæstio IV.

An poſterius præceptum de diligendo proximo, intelligatur tantum de amico, an etiam de inimico?

1. Ratio dubitandi eſt, quia Leuit. 19. 18. expreſsè dicitur: *Diliges amicum tuum ſicut teipſum* Vbi inimicus videtur excludi, vnde in Euãgelio dicit Chriſtus, Matth. 5. 43. *Audiſtis, quia dictũ eſt antiquis: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego* E *autẽ dico vobis: Diligite inimicos veſtros.* Vt ſit differentia veteris ac noui Teſtamenti, quod in veteri datum fuerit præceptum de diligendis tantùm amicis: in nouo de diligendis omnibus, tã amicis, quàm inimicis. Auget hãc difficultatẽ, quod quidam legis peritus in Euangelio interrogauerit Chriſtum, quis deberet intelligi per proximum, quando dicitur: *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* (Luc. 10. 29) Nam ex illa interrogatione apparet Chriſtum in hac re diſſenſiſſe à Iudæis, eo quod Iudæi putarent ſolos amicos, Chriſtus etiam inimicos, nomine proximi comprehendi.

2. Magni ſanè authores ita ſentiunt, Qui primò quidem generatim docent, Chriſtum non ſolùm interpretatum eſſe legem Moſaicam, & à corruptelis Phariſæorum vindicaſſe (Matth. 5. 21. & ſequentibus) Sed reuera nouas quaſdam leges addidiſſe, quæ in veteri Teſtamẽto non erant. Ac nominatim addidiſſe hanc: *Diligite inimicos veſtros*, quæ in lege Moſaica nuſquam legitur. Itaque hoc intereſſe inter Iudæos & Chriſtianos, quod Iudæi, vi præcepti Moſaici, debuerint diligere ſolos Iudæos, qui nomine proximorum deſignabantur, non autem Gentiles, qui hoſtes ſeu inimici illorum erant. Chriſtiani verò, vi præcepti Euangelici, debeant omnes diligere, etiam hoſtes & inimicos.

3. Dices: *Etiam* in veteri Teſtamento fuit præceptum de diligendis inimicis, vt patet ex illo Exod. 23. 4. *Si occurreris boui inimici tui aut aſino erranti, reduc ad eum.* Reſpondeo, ibi per inimicum non intelligitur verus inimicus, id eſt Gentilis? ſed Iudæus, cum quo Iudæus inimicitias gerere prohibebatur. Hoc inde conſtat, quia qui illic inimicus dicitur, alibi frater appellatur, vt Deut. 22. 1. *Non videbis bouem fratris tui, aut* F *ouem errantem, & præteribis, ſed reduces fratri tuo.* Alioqui quando de veris inimicis, id eſt, de Gentilibus ſermo eſt, tunc Iudæi iubentur illos interficere, ac penitus delere, Deut. 25. 19. *Delebis nomen eius ſub cælo.* Hanc ſententiam ſic explicatam, defendit Maldonatus in cap. 5. Matthæi verſ. 21. & ex eo Serarius libro 2. Trihæreſij cap. 8.

Qvæstio V.

Quid ſit diligere proximum ſicut ſeipſum?

1. Difficultas eſt, quid ſignificet illa particula *ſicut*, Reſpondeo, Non ſignificat æqualitatem, ſed ſimilitudinem. Prius patet, quia homo, ſecundum ordinem charitatis, debet ſeipſum magis diligere, quàm proximum. Et hoc ſenſu dici ſolet: *Charitas incipit à ſeipſo.* Poſterius etiam patet, quia tametſi debeat ſeipſum magis diligere, quàm proximum; tenetur tamen ſimilia dilectionis ſigna exhibere proximo, atque ſibi ipſi. Et hoc ſignificat particula, *ſicut*.

2. Quæres, in quo conſiſtat hæc ſimilitudo? Reſpondeo. In tribus. 1. in materia. 2. in modo & qualitate. 3. in affectu. Vult enim Deus, vt ea bona, quæ tibi optas, optes etiam proximo: vt ſicut teipſum diligis propter Deum, ſic etiam proximum propter Deum; vt eo affectu & conatu, quo diligis teipſum, diligas etiam proximum. Saluo ſemper ordine Charitatis. De quo fusè diſputatum eſt in 2. 2.

3. Dices: Homo ſæpè optat ſibi noxia, vt honores, voluptates, diuitias, quæ non tenetur optare proximo. Ergo falſum eſt, Deum velle, vt quæ quiſque ſibi optat, optet etiam proximo. Reſpondeo. Nos hîc agimus de eo, qui ex vera charitate diligit ſeipſum: non de eo, qui ſeruit ſuis cupiditatibus, & concupiſcentiis. Vide Maldonatum in cap. 22. Matth. v. 39.

CAPVT V.

De lege Moſaica.

Lex Moſaica triplex eſt, Moralis, Ceremonialis, & Iudicialis. Moralis ſummatim continetur in Decalogo. Et duo potiſſimum præcipit: cultum Dei, & iuſtitiam cum proximo. Ceremonialis ſpeciatim determinat quibus ritibus, ceremoniis, colendus ſit Deus. Iudicialis, quibus modis iuſtitia cum proximo ſeruanda. Itaque triplicia ſunt præcepta Moſaica, de quib⁹ Deut. 5. 31. *Loquar tibi omnia mãdata mea, & ceremonias atq; iudicia*

Et cap. 6.1. *Hæc sunt præcepta & cæremonie atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus vester, vt docerem vos.* Vide D. Thom. in 2. quæst. 99. & sequentibus.

2. Hoc posito, multa possunt disputari. 1. An lex Mosaica fuerit bona. 2. An vtilis. 3. An perfecta & sufficiens ad salutem. 4. An à Deo data. 5. Vbi quando & quomodo data. 6. An obligauerit solos Iudæos. 7. Quam arctè obligauerit. 8. An nunc penitus abrogata sit. 9. An in eius locum successerit lex Euangelica, & quæ illa sit.

QVÆSTIO I.

An lex Mosaica fuerit bona.

1. MAnichæi, teste Augustino (in libr. contra Adimantum, & libr. 22. contra Faustum) docuerunt, fuisse malam & iniustam. Primò, quia concessit vsuram & libellum repudij, quæ mala & iniusta sunt (Deuter. 33. & 34.) Secundò, quia fuit tyrannica, vt patet ex illo, Exod. 21. 24. *Oculum pro oculo dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede.* Tertiò fuit intolerabilis, & obseruatu impossibilis. Actu. 15. 10. *Quid tentatis Deum imponere iugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?* Hinc sæpe reprehenditur in Scripturis, Ezech. 20. 25, *Ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuent.* Et Roman. 4. 15. *Lex iram operatur.* Et Rom. 5. 20. *Lex sub intrauit, vt abundaret delictum.* Et Rom. 7. 8. *Sine lege peccatum mortuum erat: sed cùm venisset mandatum peccatum reuixit.* Et Hebr. 8. 7. *Si prius testamentum culpâ vacasset, non vtique secundi locus inquireretur.*

4. Respondeo. Lex Mosaïca fuit bona, iusta, sancta, vt patet ex illo, Rom. 7. 12. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum & bonum.* Vbi mandatum legis Mosaïcæ dicitur sanctum, propter præcepta cæremonialia: iustum, propter iudicialia: bonum, propter moralia, vt notat D. Thom. quæst. 99. art. 4. Et ratio est, quia Deus fuit auctor illius legis, vt postea demonstrabo. At Deus non potest esse author malæ & iniustæ legis; quia vt inquit Iob, cap. 36. 22. *Nullus ei similis est in legislatoribus.* Et vt habetur Prouer. 8. 15. *Per illum Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.*

3. Ad argumenta Manichæorum sic respondeo, Ad 1. Libellus repudij & vsura, si spectentur eo modo, quo Iudæis concessa sunt, non sunt mala, sed licita, vt infra suo loco probandum est. Ad 2. Lex Mosaïca, præsertim iudicialis, non quidem fuit tyrannica, sed tamen seruilis, & accommodata statui Iudæorum. Sicut enim Christiani sunt in statu filiorum ac libertatis; sic Iudæi erant in statu timoris ac seruitutis. Debebant igitur metu pœnarum à peccatis absterreri. Quò spectat illud Deut. 19. 20. *Vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere.* Ad 3. Fuit quidem difficilis obseruatu, non tamen impossibilis. Fuit autem difficilis, si conferatur cum lege Euangelica, quæ est facillima. Rationem huius discriminis iam insinuaui. Nam Lex Mosaïca data fuit Iudæis, qui erant serui: Lex Euangelica data est Christianis, qui sunt filii: seruorum autem conditio difficilior est quàm filiorum. Testimonia Scripturæ quæ vltimo loco adducebantur, nihil aliud probant, quàm quod dicturus sum in 3. quæst. nempe Legem Mosaïcam fuisse imperfectam, & non potuisse quamquam liberare à peccato.

QVÆSTIO II.

An Lex Mosaica fuerit vtilis?

1. REspondeo. Ad multa fuit vtilis. Hoc insinuat Apostolus ad Galat. 3. 24. cùm ait: *Lex pedagogus noster fuit in Christo*: vel, vt Græcè est, *ad Christum*. Constat autem, pædagogum ad multa vtilem esse respectu puerorum, quos habet sub sua disciplina ac potestate. Nam primò ostendit illis, in quo peccent, vt emendentur. Secundò, coërcet illos metu virgarum, ne in posterum peccent. Tertiò, docet illos prima rudimenta Grammaticalia, & sic paulatim disponit ac præparat ad altiora studia capessenda.

2. Hæc omnia seruata proportione, præstabat Lex Mosaica, respectu Iudæorum, qui veluti pueri, subiacebant legi, tanquam suo pædagogo. Ac primò ostendebat illis, in quo peccarẽt, vt testatur Apostolus Roman. 20. *Per legem cognitio peccati.* Nam sicut pueri, antequam detur illis pædagogus, sæpé delinquunt, & propter ignorantiã, non aduertũt se delinquere: ita homines antequam daretur illis lex scripta, sæpè peccabant & propter cęcitatem cordis non sciebant se peccare. Rom. 1. 12. *Obscuratum est insipiens cor eorum.* At post legem datam, cœperunt agnoscere sua peccata 7. v. 7. *Peccatum non cognoui, nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces.* Hæc autem cognitio erat necessaria via ad suscipiendum Christum. Cùm enim Christus in Euangelio dicatur venisse ad delenda peccata; certè si Iudæi non cognouissent, se esse peccatores, non vtique Christum suscepissent.

3. Secundò, Lex Mosaica coërcebat Iudæos metu pœnarum, vt in posterum à peccato abstinerent. Huc spectãt omnia præcepta pœnalia, terrores, & comminationes, quæ à lege intentantur, Exod. 21. 15. *Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur.* Et vers. 24. *Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede* & alibi sæpius.

4. Tertiò, Lex Mosaica docebat Iudæos prima rudimenta fidei Christianæ, & sic disponebat & præparabat illos ad perfectam Christi cognitionem, suo tẽpore capessendam. Proponebat illis vmbras, figuras, inuolucra, sub quibus Christus abscondebatur. Proponebat, inquam, cruenta animalium sacrificia, vt indè assurgerent ad inuestigandum cruentum sacrificiũ in Cruce. Proponebat circumcisionẽ, figuram Baptismi purificationes, figuram pœnitentiæ: Agnum paschalem, figuram Eucharistiæ: Æneum serpentem, figuram Christi, & sic deinceps.

QVÆSTIO III.

An lex Mosaica fuerit perfecta & sufficiens ad salutem?

1. REspondeo. Non fuit Heb. 7. 19. *Nihil ad perfectum adduxit lex.* Et ratio est, quia non conferebat gratiam, quam confert lex Euangelica. Ioan. 1. 17. *Lex per Moysen data est; gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Hoc sensu Apostolus cæremonias legis Mosaicæ vocat *infirma & egena elementa* (Galat. 4. 9.) Et cùm alibi dicit, legem Mosaicam *non vacasse culpâ*, intelligendum est, non vacasse imperfectione, seu fuisse imperfectam (Heb. 8. 7.) Eodem sensu multi interpretantur illud Ezech. 20. 25. *Dedi eis præcepta non bona*, *id est imperfecta*: *Et iudicia in quibus non viuent*, id est, non sufficientia ad vitam spiritualem.

2. Hinc sumitur differentia inter legem Mosaicam

& Euangelicam. Nam Moſayca dirigebat quidem Iudęos, preſcribendo & oſtendendo, quid agendum aut omittendum eſſet, non tamen prębebat vires & gratiam, qua legis pręcepta implerentur. Euangelica vtrumque facit. Docet enim quid facere & omittere debeamus; & pręterea confert gratiam, quæ nos iuuat & corroborat, vt poſſimus exequi, quod præſcriptum eſt.

3. Hanc differentiam pulchrè explicat Auguſtinus in l. de ſpiritu & litera, cap. 13. Et paſſim contra Pelagianos, in hunc ferè modum. 1. Lex vetus continet pręceptum: Lex noua auxilium. 2. Lex vetus dat lucem, vt ſciamus: Lex noua dat virtutem, vt faciamus. 3. In lege veteri dicit Dominus: Fac quę iubeo. In noua nos dicimus: Da quod iubes. 4. Lex vetus pręſcribit multas externas ceremonias: noua dirigit internas actiones.

4. Ex qua iterum oritur alia differentia. Nam lex vetus, ſeu Moſaica, non poterat per ſe prodeſſe homini ad ſalutem, quia id ſine gratia fieri non poteſt. At noua ſeu Euangelica, per ſe ſufficiens eſt ad hunc effectum. Et hoc eſt, quod toties inculcat Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos & Galatas, neminem iuſtificari ex operibus legis, ſed ex fide in Chriſtum. Quo etiam ſpectat illud 2. Corinth. 3. 6. *Litera occidit, ſpiritus autem viuificat.* Nam reuera lex Moſaica, præter externam literam nihil confert. Externa autem litera minatur mortem, niſi legem obſerues? Neque tamen dat ſubſidium gratiæ, quo adiutus, obſeruare poſſis. Hoc ſubſidium à noua lege petendum eſt, quæ præter externam literam præcipientem, præbet internum ſpiritum corroborantem, & adiuuantem, qui vitæ ſpiritualis principium eſt.

5. Dices: Quomodo ergo Sancti veteris Teſtamenti, qui vixerunt ſub lege Moſaica, iuſtificati ſunt? Reſpondeo. Non ſunt iuſtificati ex lege Moſayca, quam habebant præſentem, ſed ex Euangelica, quæ tametſi præſens non eſſet, tamen virtus illius per quandam anticipationem ad eos vſque porrigebatur. Quomodo hoc? Quia credebant in venturum Chriſtum, qui per ſua merita, tunc quidem nondum exhibita, ſed tamen ſuo tempore exhibenda, conferebat illis gratiam iuſtificantem, per quam poterant à peccatis liberari, & in adoptionem filiorum Dei tranſire. Vide D. Thomam in prima ſecundæ, quæſt. 98. artic. 2. ad 4.

Qvæstio IV.

An Lex Moſaica fuerit à Deo data.

1. Sicut Manichæi, vt ſupra dixi, negarunt Legem Moſaycam fuiſſe bonam; ſic conſequenter affirmauerunt, non à Deo, ſed à Diabolo datã eſſe, vt refert Auguſtinus partim locis ſuprà citatis, partim in duob⁹ libris contra aduerſarium Legis & Prophetarum; & in libro de hæreſib. cap. 46. vbi ponit hoc eorum dogma: *Deum, qui legem per Moyſem dedit, & in Hebræis Prophetis locutus eſt, non eſſe verum Deum, ſed vnum ex principibus tenebrarum.*

2. Reſpondeo. Idem eſt author Moſaicæ & Euangelicæ Legis nempe Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti. Ita Concil. Trident. Seſſ. 4. Et apertè colligitur ex ſcriptura. Nam Chriſtus Matth. 15. 6. loquens de lege Moſaica, appellat mandatum Dei, cùm ait: *Irritum feciſtis mandatum Dei, propter Traditiones veſtras* Et Apoſtolus non ſemel affirmat, Patrem Chriſti fuiſſe authorem Veteris Teſtamenti, vt Roman. 1. 1. *Paulus Apoſtolus ſegregatus in Euangelium Dei, quod antea promiſerat per Prophetas ſuos in Scripturis ſanctis de Filio ſuo.* Et Hebr. 1. 1. *Multifariam multiſque modis olim Deus loquẽs Patribus in Prophetis, nouiſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio.*

3. Et probatur ratione D. Thomæ in 1. 2. quæſt. 98. art. 2. Quia eiuſdem eſt proponere finem & diſponere media ad finem: Sed lex Euangelica eſt finis legis Moſaicæ, iuxta illud Rom. 10. 4. *Finis legis eſt Chriſtus.* Ergo idem Deus, qui eſt author legis Euangelicæ, eſt etiam author legis Moſaicæ. Et confirmatur hæc ratio, quia author legis Moſaicæ hoc potiſſimum ſpectauit, vt per illã legẽ deduceret homines ad Chriſtum. Quod duobus modis præſtitit. Primò, per vaticinia Prophetarum, qui multa de Chriſto prædixerunt. Secundò, per Sacrificia Moſaica, quæ erãt figuræ mortis Chriſti. At diabolus non conatur homines hoc modo perducere ad Chriſtum, ſed potius ab illo abſtrahere: Ergo ipſe non eſt author legis Moſaicæ.

4. Dices primò: Opera Dei ſunt perfecta, vt habetur Deute. 32. 4. At lex Moſaica non eſt perfecta, vt quęſt. præcedente dictum eſt: Ergo Deus non eſt author legis Moſaicæ. Reſpondeo. Maior poteſt dupliciter intelligi. 1. Opera Dei ſunt perfecta, id eſt, vnumquodque opus Dei tale eſt, cui abſolutè nihil deſit. Sic falſa eſt. 2. Opera Dei ſunt perfecta, id eſt, vnumquodque opus Dei tale eſt, cui in ſuo genere nihil deſit. Sic vera eſt. Iam explico. Lex Moſaica non eſt abſolutè perfecta, quia deeſt illi aliquid, quod habet lex Euangelica, nimirum virtus & efficacia iuſtificandi, eſt tamen perfecta in ſuo genere, quia cũ ex ſuo genere debeat eſſe vmbra, ſeu figura legis Euangelicæ, in eo genere nihil illi deeſt. Vide D. Thom. loco citato ad 1.

5. Dices 2. Scriptura ait, Legem Moſaicam ab Angelis datam eſſe. Galat. 3. 19. *Lex propter tranſgreſſiones poſita eſt, ordinata per Angelos in manu Mediatoris.* Et Act. 7. 53. *Accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum.* Reſpondeo. Lex Moſaica tribuitur Deo, Angelis, & Moyſi; ſed diuerſo modo. Nam Deus fuit author illius legis; Angeli promulgarunt illam Moyſi, Moyſes populo. Simile eſt de lege Euangelica. Deus fuit illius author: Chriſtus, qua homo, promulgauit illam Apoſtolis; Apoſtoli toti mundo.

Qvæstio V.

Vbi quando, & quomodo data fuerit lex Moſaica.

1. TRia quæruntur: Primò, vbi data ſit? Reſpondeo. Data eſt in monte Sinai, vt patet ex illo Leuit. 26. 45. *Hæc ſunt iudicia atque præcepta, & leges, quas dedit Dominus inter ſe, & filios Iſrael in monte Sinai per manum Moyſi.* Hoc tamen intereſt, quod lex Decalogi data ſit in ipſo monte (Exodi 19. & 20.) At lex ceremonialis & iudicialis in tabernaculo ad radicem montis (Leuit. 1. 1.)

2. Quęritur 2. quando data ſit? Reſpondeo. Lex Decalogi data eſt die quinquageſimo ab egreſſu filiorum Iſrael ex Ægypto, id eſt, in Pẽtecoſte. Nam tertio die menſis tertij venerunt ad montem Sinai, iuxta illud Exod. 19. 1. *Menſe tertio egreſſionis Iſrael de terra Ægypti, in die hac venerunt in ſolitudinem Sinai.* Vbi illa particula, *in die hac*, ſignificat, in die eiuſdem numeri cum menſe tertio, nempe tertio die menſis tertij. Rurſum, tertio die poſt aduentum data eſt lex. (ibid. v. 11.) Tertius autem dies poſt aduentum, fuit ſextus dies menſis tertij. At lex ceremonialis & iudicialis poſtea data eſt. Non quidem vno die, ſicut lex Decalogi, ſed ſucceſſiuè per varios dies Leuitici nono, verſu primò, Leuit. 16. v. 1. & alibi.

3. Quæritur 3. Quomodo data ſit? Reſpondeo. Iudęi. antequam daretur ipſis lex Decalogi iubebãtur ſe ſanctificare, & præparare per duos dies, vt tertio die cum debita reuerentia legem acciperent. Hæc autem ſanctificatio & præparatio conſiſtebat in tribus. Primò, vt abſtinerent ab vxoribus. Secundò, vt

lauarent veſtimenta ſua. Tertiò, vt non aſcenderent in montem Sion. Ac ne quidem attingerent illum, tanquam curioſi ſcrutatores præſentiæ & Maieſtatis Dei; ſed potius ex reuerentia diuini Numinis, continerent ſe in caſtris; alioqui morte puniendi eſſent. (Exod. 19. verſ. 10. & ſequentib.)

4. Finita ſanctificatione, cum adeſſet tertius dies, quo lex Decalogi eſſet promulganda, ſex terribilia ſigna contigerunt in monte Sinai. 1. Totus mons ardebat igne. 2. Totus fumabat, quia ex igne tanquam ex fornace, aſcendebat fumus. 3. Nubes denſiſſima montem operiebat. 4. Audiebantur tonitrua. 5. Micabant fulgura. 6. Clangor tubæ, ſeu buccinæ perſtrepebat. (Exodi. 19. 16. & ſeq. Et Hebræor. 12. 18.) Tum demum Angelus tubali & horrobili voce Decalogum proclamabat. (Exodi 20. 1.) vt poſſet exaudiri à toto populo circumſtante, id eſt, à tribus hominum millionibus qui tunc aderant in circuitu montis.

5. Nota, duplicem fuiſſe ſonum buccinæ. Vnum confuſum, quo populus euocabatur ex remotioribus caſtrorum partibus, vt veniret ad radicem montis in circuitu, & ibi legem Decalogi paulò poſt promulgandam audiret. Alterum diſtinctum & articulatum, quo Angelus in ipſo monte exiſtens, & Dei perſonam gerens, populo ad radicem montis iam collecto, Decalogum promulgabat. Qualis autem fuerit illa buccina, diſputant Interpretes. Iudæi fabulantur fuiſſe cornu illius arietis, qui ab Abrahamo pro Iſaac fuit immolatus, (Gen. 22. v. 13.) Noſtri docent, fuiſſe æream, non corneam: Et Angelum per colliſionem aëris ediduſſe talem ſonum, qualis ab inflata buccina vel tuba prodire ſolet. Vide Cornelium in cap. 19. Exodi.

6. Hæc omnia, quæ iam recenſui, fuerunt figuræ ſeu vmbræ eorum, quæ poſtea in promulgatione legis Euangelicæ facta ſunt. Nam 1. ſicut lex Moſaica promulgata eſt die quinquageſimo poſt Paſcha, id eſt, in Pentecoſte: ſic etiam lex Euangelica. (Actor 2. 1.) Secundò, ſicut illa in monte Sinai, ita hæc in monte Sion. (Iſa. 2. 3. *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem.*) Tertiò ſicut ibi audita ſunt tonitrua & fulgura; ita hic *factus eſt repentè de cœlo ſonus, tanquam aduenientis ſpiritus vehementis* (Act. 2. 2.) Quartò, ſicut ibi apparuit ignis & fumus: ita hic *diſpertitæ linguæ, tanquam ignis.* (Ibid. verſ. 3.) Quintò, ſicut ibi timore perculſi ſunt Iudæi; ita hic Apoſtoli repleti ſunt Spiritu ſancto. (Ibid. v. 4.) Sextò, ſicut Angelus clangore buccinæ verba Decalogi perſtrepebat: ita hic tuba Euangelica Apoſtolorum ore inſonuit. (Ibid.) Videatur D. Hieronimus ad Fabiolam, Beda in Homilia Vigiliæ Pentec. Cornel in cap. 19. Exod.

QVÆSTIO VI.

An lex Moſaica obligauerit ſolos Iudæos?

1. DIſtinguendum eſt. Nam lex Moſaïca, vt ſuprà dixi, fuit triplex; Moralis, Ceremonialis & Iudicialis. Igitur Moralis non ſolùm Iudæos, ſed etiam Gentiles obligabat. Nota. Lex Moralis tripliciter ſpectari poteſt. 1. Nudè ſecundum ſe. Sic ſemper obligauit Gentiles. 2. Quatenus habet annexas minas, terrores, & pœnas temporales à Moyſe conſcriptas. Sic obligabat ſolos Iudæos. 3. Quatenus habet annexam gratiam Euangelij. Sic obligat Chriſtianos.

2. Lex Ceremonialis & Iudicialis obligabat ſolos Iudæos; quia ſolis Iudæis fuit promulgata, vt patet Exod. 19. & ſequentib. Quo etiam ſpectat illud Deut. 4. 8. *Quæ eſt alia gens ſic inclyta, vt habeat ceremonias, iuſtaque iudicia, & vniuerſam legem?* Et Pſal. 147. 10. *Non fecit aliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis.* Et Rom. 3. 3. *Quid ergo amplius Iudæo eſt? multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita ſunt illis eloquia Dei.* Et Rom. 9. verſ. 4. *Quorum adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamentum, & legislatio.* Ex quibus teſtimoniis duo colliguntur. 1. Legem fuiſſe datam ſoli populo Iudæorum. 2. Fuiſſe quandam prærogatiuam illius populi, quod ipſi ſoli data ſit.

3. Dices: Non videtur fuiſſe prærogatiua, ſed onus. Nam difficile fuit ſeruare legem ceremonialem & iudicialem. Nec Iudæi poterant ſaluari, niſi illam ſeruarent: Gentiles ſine illo onere ſaluari poterant. Reſpondeo. Fuit ſimul onus, & prærogatiua. Onus, propter cauſam allatam. Prærogatiua, quia Iudæi per illud onus magis erant Deo coniuncti & conſecrati, quàm Gentiles ſine illo onere. Nam ratione legis, habebant Sacerdotium, ſacrificia, ſacramenta, & promiſſionem venturi Chriſti: Quæ omnia faciebant illos meliori conditione, quàm Gentiles, qui iſta non habebant. Et hoc colligitur ex Scripturis citatis. Simile eſt de Clericis & Religioſis, qui tametſi plus oneris in ſe ſuſcipiant & ad plura obligentur, quam laici; ſunt tamen meliori conditione, quia Deo magis cõiunguntur & conſecrantur, quæ magna prærogatiua eſt. Vide D. Thomam quæſt. 89. artic. 5. ad 3.

4. Quæres 1. An hoc factum ſit propter merita Iudæorum, quod ipſis ſolis data ſit lex, & non aliis? Reſpondeo. Non propter ipſorum merita, ſed propter promiſſionem Dei, quæ Abrahæ facta eſt. Deus enim promiſerat Abrahæ quod ex ipſius ſemine, & poſteritate naſciturus eſſet Chriſtus (Gen. 22. 18. & Galat. 3. 16. Itaque propter hanc promiſſionem, voluit populum illum, ex quo Chriſtus erat naſciturus, peculari quodam modo ab aliis diſtinguere, dando illi legem, Prophetas, ſacrificia, & alia ſpecialia ornamenta, quibus ceteras nationes antecelleret, & Deo magis conſecraretur, iuxta illud Exodi 19. v. 5. *Eritis mihi in peculium de cunctis populis.* Et ratio eſt, quia lex, Prophetæ, & ſacrificia, tanquam figuræ quædam ordinabantur ad Chriſtum venturum: Ergo quibus promiſſus erat Chriſtus, illis danda erat lex, Prophetæ, & ſacrificia.

5. Quæres 2. An Gentiles in nullo caſu fuerint obligati ad obſeruationem legis Moſaicæ? Reſpondeo. Tunc erant obligati, quando volebant ſe aggregare populo Iudæorum, & illorum Religionem amplecti, vt patet ex illo Exodi duodecimo, verſ. quadrageſimo octauo. *Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini; circumcidetur prius omne maſculinum eius, & tunc ritè celebrabit, eritque ſicut indigena terræ.*

Dices Hinc ſolùm colligitur, quod Gentiles, acceptа circumciſione, potuerint celebrare Paſcha cum Iudæis; non autem, quod fuerint obligati. Reſpondeo. Vtrumque colligitur. Nam circumciſio perinde ſe habebat in Veteri Teſtamento, ſicut ſe habet Baptiſmus in nouo. Vnde ſicut omnes baptizati obligantur ad legem Euangelicam; ita omnes circumciſi obligabantur ad Moſaicam. Quod confirmat Apoſtolus, cum ait, Galat. 5. 1. *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ.*

6. Quæres 3. An lex Moſaïca (nempe Ceremonialis & Iudicialis) nullo modo pertinuerit ad Chriſtianos? Reſpondeo. Sicut pertinuit ad Iudæos, quoad obligationem & obſeruationem? ſic etiam pertinuit ad nos quoad ſignificationem. Erat enim figura quædam eorum, quæ per Chriſtum adimpleta ſunt. Ita Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum, c. 7. & ſequentibus. Et colligitur ex illo generali principio. 1. Cor. 10 6. *Hæc autem in figura facta ſunt noſtri.* Et Hebr. 10. 1. *Vmbram lex habens futurorum bonorum.*

QVÆSTIO VII.

Quam ſtrictè Judæos Lex Moſaica obliguerit?

1. REſpondeo. Obligauit ſtrictiſſimé, vt patet ex illo Pſal. 118. 4. *Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis.* Quod confirmari poteſt ex duplici cap. 1. Ex benedictionibus, quas Deus promiſit ſeruantibus legem. 2. Ex maledictionibus, quas comminatus eſt tranſgreſſoribus. Vtrèque habentur Leuit. 26. & Deut. 28. Aliquas ex iis recenſebo.

2. Benedictiones ſunt hæ: *Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea cuſtodieritis.* 1. Dabo vobis pluuias temporibus ſuis. 2. Terra gignet germē ſuum, 3. Pomis arbores replebuntur. 4. Apprehendet meſſium tritura vindemiam, & vindemia occupabit ſementem. 5. Comeditis panem veſtrum in ſaturitate. 6. Dabo pacem in finibus veſtris, & non erit, qui exterreat 7. Auferam malas beſtias 8. Perſequemini inimicos veſtros, & corruent coram vobis. 9. Perſequentur quinque de veſtris, centum alienos: & centum de vobis, decem millia. 10. Creſcere vos faciam, & multiplicabimi. 11. Comeditis vetuſtiſſima veterum; & vetera, nouis ſuperuenientibus, proiicietis. 12. Ponam tabernaculum meum in medio veſtri: ambulabo inter vos, & ero Deus veſter; voſque eritis populus meus. (Leuit. 26.)

3. Nunc ſequuntur maledictiones. *Si non faciatis ea, quæ à me conſtituta ſunt.* 1. Viſitabo vos in egeſtate & ardore. 2. Fruſtra ſeretis ſementem, quę ab hoſtibus deuorabitur. 3. Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hoſtibus veſtris: & ſubiiciemini his, qui oderunt vos & fugietis, nemine perſequente. 4. Dabo vobis cælum de ſuper, ſicut ferrum, & terram æneā. 5. Immittam in vos beſtias agri, quæ conſumant vos & pecora veſtra. 6. Inducam ſuper vos gladium vltorem fœderis mei 7. Mittam peſtilentiam in medio veſtri 8. Cadetis inter ruinas idolorum veſtrorum. Et quæ ſequuntur (Leuit. 26.) His addantur benedictiones & maledictiones, quæ habentur Deut. 28.

4. Hinc conſtat, falſum eſſe, quod aliqui docent, Legem Dei obſeruatu eſſe impoſſibilem. Nam ſi ſeruari non poſſet, cur Deus ſeruantibus promitteret benedictiones? cur tranſgreſſoribus minaretur tot maledictiones? Hoc poſterius eſſet tyrannicum: illud prius, inane ac ſuperuacaneum. Si enim lex ſeruari non poteſt, inane ac ſuperuacaneum eſt dicere: Si ſeruaueris legem, dabo tibi multa bona. Et tyrannicum eſt dicere: Puniam te multis calamitatibus, ſi non ſeruaueris. Vtrumque abſit à Dei bonitate.

QVÆSTIO VIII.

An lex Moſaica nunc penitus abrogata ſit?

1. REſpondeo: Abrogata eſt quoad præcepta ceremonialia & iudicialia; non tamen quoad moralia quæ in Decalogo continentur, quatenus illa ſunt iuris naturalis. Prior pars patet ex Scripturis, Luc. 16. 16. *Lex & Prophetæ vſque ad Ioan.* Et Gal. 3. 24. *Lex pedagogus noſter fuit in Chriſto. At vbi venit fides, iam non ſumus ſub pædagogo.* Et Hebr. 7. 12. *Translato Sacerdotio, neceſſe eſt vt & Legis translatio fiat.*

2. Eſt autem abrogata propter has cauſas. Primò, quia erat imperfecta (Heb. 7. 18.) Secundo, erat graue iugum, quod Iudæi vix poterant portare (Act. 15. 10.) Tertiò, continebat figuras, quæ per Chriſtum impletæ ſunt (Auguſt. lib. 19. contra Fauſtum, cap. 13. Quartò, ſicut manus lumen offuſcat minus; ita lumen Euangelij, ſol iuſtitiæ Chriſtus, offuſcauit ceremonias legales, vt notat D. Hieron. in Com. cap. 4. ad Galat. Huc ſpectat illud Theodoreti ad Philip. 3. *Superuacaneus eſt lichnus, ſi ſol apparuerit.* Et illud Bernardi Hom. 1. ſuper Miſſus eſt: *Prodeunte ſole flos decidit.* Quintò Chriſtus, teſte Apoſtolo (Eph. 2. 14.) *fecit vtraque vnum*, id eſt, ex duobus populis, Ethnico & Iudaico, fecit vnum: vnde ac proinde debuit diſſolucre medium parietem Legis Moſaycæ, qui ſeparabat vnum populum ab alio; & ambos vna eademque lege Euangelica concludere.

3. Dices, Scriptura docet legem Moſaicam duraturam in æternum, vt Baruch. 4. v. 1. *Hic liber mandatorum Dei, & lex quæ eſt in æternum.* Reſpondeo. Lex Moſaica duobus modis dici poteſt æterna. Primò, quoad præcepta moralia, quæ adhuc durant. Secundò, quoad ceremonialia, quæ quidem abrogata ſunt quoad ſignificationem, tamen adhuc durant, quoad rem ſignificatam. Ita D. Thomas quæſt. 103. art. 3. ad 1.

4. Poſterior pars probatur, quia ratio naturalis dictat præcepta Decalogi, quatenus ſunt iuris naturalis ſeruanda eſſe. Dico, quatenus ſunt iuris naturalis propter duas cauſas. 1. Propter obſeruationem Sabbathi, quę non erat iuris naturalis, & ideo abrogata eſt. 2. Propter minas & terrores, quę annexa erant præceptis Decalogi, reſpectu eorum, qui ea non obſeruarent. Hæc etiam abrogata ſunt, quia ſimiliter non erant iuris naturalis: ſed poſitiui.

QVÆSTIO IX.

An in locum Legis Moſaicæ ſucceſſerit Lex Euangelica, & qua illa ſit.

1. CHriſtus inſtituit nouam legem, quæ Euangelica appellari ſolet, ad Chriſtianos pertinentem: ideoque non ſolùm Redemptor, ſed etiam Legiſlator dicendus eſt, iuxta illud Iſaiæ 33. 22. *Dominus Iudex noſter, Dominus legifer noſter, Dominus Rex noſter, ipſe ſaluabit nos.* Et in Euangelio paſſim loquitur de ſua lege. Ioan. 14. 15. *Mandata mea ſeruate.* Ioan. 15. 10. *Si præcepta ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea.* Matt. 28 v. 19. *Docete eos ſeruare omnia, quæcunque mandaui vobis.* Et Apoſt. 1. Cor. 7. 16. *iis autem, qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus vxorem à viro non diſcedere.* Et 1. Cor. 9. verſ. 21. *Illis qui ſine lege erant factus ſum tanquam ſine lege eſſem, cum ſine lege Dei non eſſem, ſed in lege eſſem Chriſti.* Et Heb. 1. confert inter ſe Chriſtum & Moyſen, tanquam duos legiſlatores, alterum veteris alterum noui Teſtamenti: & ait ſi tranſgreſſores legis à Moyſe datæ puniti ſunt; multò magis tranſgreſſores legis à Chriſto latæ puniendos eſſe.

2. Lex Euangelica, quæ à Chriſto data eſt continet triplicia præcepta, nempe moralia, ſacramentalia & fidei. De moralibus conſtat Matth. 5. 6. & 7. vbi Chriſtus explicat & perficit præcepta Decalogi, quæ propriè ad mores pertinent. Et Matth. 19. 6. Vbi prohibet diuortium & libellum repudij; ac decernit, vt vinculum matrimonij deinceps non diſſoluatur. De ſacramentalibus patet ex illo Ioan. 3. 4. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Et Ioan. 6. 53. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Deinde de præcepto fidei, ex illo Marci 16. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.* Et Ioan. 8. 24. *Si non crediderit is, quia ego ſum, moriemini in peccato veſtro.*

3. Hoc autem intereſt inter hæc triplicia præcepta, quod ſacramentalia ſint verè & propriè à Chriſto in-

sticuta ; reliqua non tam instituta, quàm aucta vel explicata. Et quidem moralia, cùm sint iuris naturalis, non egebãt institutione, sed explicatione. Præceptum autem fidei aliquo modo actum est. Nam Christi Natiuitas, Passio, Mors, & reliqua mysteria, quæ à Iudæis implicitè & obscurè credebantur, iam expressè & distinctè creduntur à Christianis.

4. Obiici potest illud Ioan. 1. 17. *Lex per Mosen data est ; gratia & veritas per Christum facta est.* Hinc etiam videtur colligi, Mosen fuisse legislatorem, non autem Christum.

Respondeo, hoc posterius perperam inde colligitur. Nam sensus illorum verborum est hic : Moses dedit Iudæis nudam legem sine gratia, id est, legem præcipientem, sed non iuuantem. Christus dedit vobis legem cum gratia, id est legem præcipientem & iuuantem. Hinc fit, vt lex Mosis, quia tantum præcipiebat, & non iuuabat, retinuerit nomen legis: lex vero Christi, quia pauca præcipit, & plurimum gratiæ confert, obtineat nomen gratiæ, ab effectu magis principali. Eandem ob causam vocatur à Christo, *iugum suaue, & onus leue*: & ab Apostolo, *Lex spiritus vitæ.* Rom. 8. 2. Vide Augustinum in libro de spiritu & littera.

5. Quæres, An lex Euangelica nos obliget ad sui obseruationem? Caluinistę tria docent. Primò, præcepta moralia, seu Decalogi, non posse à nobis seruari, ac proinde Christum liberasse nos ab eorum obseruatione, iuxta illud Apostoli ad Gal. 3. 13. *Christus nos redemit de maledicto legis.* Fundamentum est quia putant peccatum originale manere in nobis, quamdiu in hac vita sumus; ideoque omnia nostra opera, quibus conamur legem Decalogi implere, vitiata & inquinata esse, propter contagionem peccati originalis : perfecto modo autem opera legi satisfieri non posse ; atque hoc sensu legem seruatu impossibilem esse.

6. Secundò docent, Baptismum & alia Sacramenta non esse absolutè necessaria ad salutem; & ideo præcepta sacramentalia non obligare Christianos. Fundamentum est, quia putant solam fidem iustificare, & Sacramenta solùm adhiberi ad excitandam & nutriendam fidem : ac proinde esse quidem vtilia, non tamen necessaria, præsertim cùm sine Sacramentis fides excitari & nutriri possit per verbum Dei.

7. Tertiò docent, præceptum fidei obligare omnes mortales, & hoc solum præceptum sufficere ac necessarium esse ad salutem, iuxta illud Roman. 1. 17. *Iustus ex fide viuit.* Et Lucæ 8. 50. *Crede tantum, & salua erit.* Ex his omnibus concludunt, libertatem Christianam, seu Euangelicam in eo consistere, quod simus liberi ab obseruatione legis : & sic interpretantur illud 1. Timoth. 1. 9. *Iusto non est lex posita.* Hæc tria Caluinistarum puncta damnata sunt in Concilio Tridentino Sess. 6. Canone 18. & sequentib. Et iam paucis refutanda per totidem conclusiones.

8. Dico 1. Præcepta Decalogi possunt seruari ab iis, qui operantur ex gratia Dei; neque Christus ab eorum obseruatione nos liberauit. Prior pars probatur 1. manifestis Scripturæ testimoniis. Psal. 118. 32. *Viam mandatorum tuorum cucurri cùm dilatasti cor meum.* Ezech. 36. 27. *Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis.* Matth. 210. 3. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.* Primæ Ioan. 5. 3. *Hæc est enim Charitas Dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grauia non sunt.* Quid clarius? Accedunt exempla eorum, qui in Scripturis narrantur legem seruasse. Seruauit illam Dauid iuxta illud 3. Reg. 14. 8. *Non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo faciens quod placitum esset in conspectu meo.* Seruauit Zacharias & Elizabeth, Lucæ 1. 6. *Erant ambo iusti ante Deum incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela.* Seruauit adolescens Euangelicus, Mat. 19. 20. *Omnia hæc custodiui à iuuentute mea.* Plura de hac re inuenies in opusculo nostro de iustitia bonorum operum secundum Caluinistas cap. 2. Vbi etiam obiectiones Caluinistarum solutæ sunt.

9. Posterior pars conclusionis, quod scilicet Christus non liberauit nos ab obseruatione præceptorum Decalogi, patet ex Euangelio & Apostolis. Ac primum ex verbis Christi Matth. 5. 18. *Non veni soluere legem, sed adimplere.* Mat. 7. 10. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Matt. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Deinde ex verbis Apostoli Iacobi c. 2. 8. *Si tamen legem perficitis regalem secundum Scripturas, Diliges proximum tuum sicut teipsum; benefacitis: si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege, quasi transgressores. Quicunque autem totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.* Vide plura apud Bellarminum libro 4. de Iustificatione cap. 2. & sequentibus.

10. Fundamentum Caluinistarum, de peccato originali in nobis manente, falsum est, & prolixè refutatum in opusculo nostro de Authore peccati c. 4. Illud porro, *Christus redemit nos de maledicto legis*, non sic debet intelligi, quasi Christus voluerit nos esse liberos ab obligatione & obseruatione legis vt fingunt Caluinistæ (hoc enim falsum est, vt iam ostendi) sed quod dederit nobis gratiam, qua possumus legem implere, & maledictionem, quæ legis transgressoribus constituta est, euitare.

11. Dico 2. Præcepta Sacramentalia de Baptismo & Eucharistia etiam nos obligant, nec sine eorum obseruatione salutem consequi valemus. Hoc manifestè patet ex illo Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei* Et Ioan. 6. 43, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Quomodo autem hæc duo præcepta intelligenda sint, & an obligent solos adultos, an etiam infantes, alio loco explicandum est. Interea videri potest Bellarminus & alij. Loquor autem de solo Baptismo & Eucharistia quia aduersarij vix admittunt plura Sacramenta.

12. Dico tertiò. Præceptum fidei obligat omnes mortales sed non solùm obligat. Prior pars conceditur à Caluinistis, & patet ex illo Marc. 16. 16. *Qui autem non crediderit, condemnabitur.* Posterior sequitur ex dictis, quia præter præceptum fidei, obligant nos etiam præcepta Decalogi & Sacramentalia. Hinc infero contra Caluinistas, libertatem Christianam non consistere in eo, quod simus liberi ab obseruatione præceptorum Dei. In quo ergo consistit? In his trib^us. Primò, in libertate à peccato & morte, iuxta illud Ioan. 8. 34. *Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Si ergo vos filius liberauerit, vere liberi eritis.* Et Rom. 6. 18. *Liberati autem à peccato, serui facti estis iustitiæ.* Secundò, in libertate à iugo legis ceremonialis & iudicialis Iudæorum. Gal. 4. 9. *Quomodo iterum conuertimini ad infirma & egena elementa, quibus denuò seruire vultis?* Tertiò in libertate à dominio & reatu legis moralis. Rom. 6. 14. *Non estis sub lege, sed sub gratia* Et 2. Cor. 3. 17. *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* Et Gal. 5. 18. *Si Spiritu ducimini, non estis sub lege.* Hic notandũ est cum Augustino in explicatione primi Psalmi, quod aliud sit, hominem esse sub lege, & aliud, esse in lege. Iudæi erant sub lege, quia tanquam serui, subiecti erant pœnis & terroribus legalibus. Nos sumus in lege quia tanquam filij ex amore & charitate viuimus secundum legem. Hoc sensu Apost. 1. Corinth. 9. 21. negat se esse sub lege, & affirmat se esse in lege. Et D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Auguſt. in libro de continentia c. 9. explicans illud Apoſtoli: *Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia*, ſic habet: *Non ſumus ſub lege bonum quidem iubente, non tamen dante; ſed ſumus ſub gratia, qua id, quod lex iubet faciens nos amare poteſt liberos imperare.* Et in libro de Natura & Gratia cap. 57. *Si Spiritu ducimini, non eſtis ſub lege, vtiquidque lege, qua timore incutit, non tribuit Charitatẽ.* Illud Apoſtoli aduerſarij obiiciunt: *Iuſto non eſt lex poſita*, facilè explicatur ex dictis. Tametſi enim lex, ſecundum ſe ſpectata, æquè poſita ſit iuſtis & iniuſtis (vtriſque enim præſcribit lex quid faciendum aut omittendum ſit) non tamen pœna legis imponitur iuſtis, qui ex amore legem ſeruant; ſed iniuſtis, qui legem præuaricantur. Hoc ſenſu dixit Idem Apoſtolus ad Galatas tertio, verſu decimonono. *Quid igitur lex? Propter tranſgreſſionem poſita eſt.* Vide Auguſtinum in libro de ſpiritu & litera capite decimo.

CAPVT VI.

De Synagoga veteris Teſtamenti.

1. NOmen Synagogæ ſumitur tribus modis in Scriptura. Primò pro tota congregatione, ſeu Eccleſia Iudæorum. Numer. 27. 20. *Audiat eum omnis Synagoga filiorum Iſraël.* Et Eccleſiaſt. 50. 15. *Coram omni Synagoga Iſrael.* Et alibi ſæpe. Et hoc ſenſu fuit typus ſeu figura Eccleſiæ Chriſti; vt poſtea explicabo.

Secundò, pro congregatione ſeu conuentu malorum. Pſal. 85. 14. *Deus, iniqui inſurrexerunt ſuper me, & Synagoga potentium, quæſierunt animam meam, & non propoſuerunt te in conſpectu ſuo.* Et Eccleſiaſt. 3. 30. *Synagoge ſuperborum non erit ſanitas.* Et Apoc. 2. 9. *Blaſphemaris ab his, qui ſe dicunt Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt Synagoga Satanæ.* Et cap. 3. 9. *Ecce dabo de Synagoga Sathanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur.*

Tertiò, pro quibuſdam ædificiis ſeu domibus, in quibus Iudæi ſingulis Sabbathis ſolent Scripturam legere & explicare. De his frequens eſt mentio in Euangelio. Matth. 4. 23. *Circuibat Jeſus totam Galilæam, docens in Synagogis eorum.* Et Marci 1. 21. *Et Sabbathis ingreſſus in Synagogam docebat eos.* Et Lucæ 4. 27. *Intrauit ſecundum conſuetudinem ſuam die Sabbathi in Synagogam, & ſurrexit legere: & traditus eſt illi liber Iſaiæ Prophetæ.* Et Ioan. 9. 22. *Jam conſpiranerunt Iudæi, vt ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret*, id eſt, interdiceretur publicis conuentibus, qui in Synagoga celebrabantur. Quod nos dicimus, Excommunicari.

2. Nos hic agimus de Synagoga primo modo ſumpta, id eſt, de tota Iudæorum congregatione, ſeu Eccleſia, quatenus conſtabat ex populo, & Sacerdotibus. Et quæritur. 1. An fuerit viſibilis. 2. An aliquando erranerit, vel defecerit à fide. 3. An fuerit figura Eccleſiæ Chriſti. 4. An fuerit tam perfecta, quàm Eccleſia Chriſti eſt. De Synagoga tertio modo ſumpta, dicam aliquid cap. 12.

QVÆSTIO I.

An Synagoga fuerit viſibilis?

1. DE Synagoga ſtatuendum eſt, ſicut de qualibet communitate vel Republica: In qua tria ſpectari poſſunt. Primò, Multitudo ſeu collectio eorum hominum, qui in Republica ſunt. Secundò, Externum regimen, quo Magiſtratus politicus gubernat ſuos ſubditos. Tertiò, Interna affectio, qua ſubditi inter ſe, & cum ſuo Magiſtratu tanquam membra cum cap. vniuntur. Duo priora ſunt viſibilia, & externis ſenſibus percipiuntur. Tertium eſt inuiſibile. Nam externis oculis videmus Ciues & Magiſtratum, qui in Republica ſunt; Videmus externam politiam & gubernationem: ſed non videmus internum affectum, quem quiſque habet, aut habere debet.

2. Idem dico de Synagoga. Tria in ea ſpectari poterant. Primò, Multitudo ſeu collectio Iudæorum, qui erant in Synagoga. Secundò, Externum regimen Eccleſiaſticum, Sacrificia, Sacramenta, Purificationes, Oblationes, & ſimiles ceremoniæ Moſaicæ. Tertiò, interna Fides & Charitas, qua omnes vel erant, vel eſſe debebant inter ſe vniti. Duo priora erant viſilia; tertium inuiſibile.

3. Idem de Eccleſia Chriſti. Sunt in ea viſibiles Chriſtiani: eſt viſibile regimen, quo Prælati gubernant ſuos ſubditos, docendo, hortando, iudicando, puniendo, Sacramenta adminiſtrando. Eſt interna Fides & Charitas, qua inter ſe coniuncti ſunt. Vnde ſequitur, non aliter de Synagoga & Eccleſia, quàm de Republica vel ciuitate ſtatuendum eſſe. Sicut ergo abſolutè loquendo, rectè dicimus, Rempublicam Venetam, aut Ciuitatem Viennenſem eſſe viſibilem & conſpicuam: Ita ſimiliter Synagogam & Eccleſiam eſſe viſibilem & conſpicuam. Eſt enim par ratio, vt explicatum eſt.

QVÆSTIO II.

An Synagoga aliquando erranerit, vel à fide defecerit?

1. LVtherani & Caluiniſtæ docent, ſæpè illam erraſſe, & à fide defeciſſe. Primò tempore Moyſis quando Aron cum toto populo adorauit vitulum. (Exodi 32. 4.) Secundò, tempore Heliæ, quando nullus manſit fidelis, niſi ſolus Helias, vt ipſemet conqueritur 3. Regum 19. 14. *Derelictus ſum ego ſolus, & quærunt animam meam.* Tertiò, tempore Iſaiæ & Ieremiæ, quando omnes receſſerunt à Deo, Iſaiæ 1. 3. *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum: & aſinus præſepe Domini ſui Iſrael autem me non cognouit.* Et Ieremiæ. 2. 13. *Duo mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas.* Et 2. Paralipomenon 15. 3. *Tranſibunt multi dies in Iſrael abſque Deo vero, & abſque Sacerdote, Doctore, & abſque lege.* Quartò tempore paſſionis Chriſti, quando tota Synagoga cum omnibus ceremoniis ſuis expirauit.

2. Reſpondeo. Hic multa aſſeruntur, quæ examinanda ſunt. Primum eſt, Synagogam tempore Moyſis in adorando vitulo defeciſſe à fide. Falſum eſt. Non defecit tota Synagoga, ſed pars eius. Non enim defecit Moyſes, nec Leuitæ & Sacerdotes, vt patet ex illo Exodi 32. 36. *Videns ergo Moyſes populum ait: Si quis eſt Domini iungatur mihi. Congregatique ſunt ad eum omnes filij Leui.* Erant autem filii Leui viginti duo millia, vt habetur Nu. 3. 39.

3. Alterum eſt, Synagogam tempore Heliæ, Iſaiæ, Ieremiæ defeciſſe à fide. Hic opus eſt diſtinctione. Nã duo regna pertinebant ad Synagogam: Alterum Iudæ, quod conſtabat duabus; alterum Iſraël, quod conſtabat decem Tribub. Hoc poſterius ſtatim à principio, ſub primo Rege Ieroboam, defecit à vera fide, & publicè cœpit idola adorare. (3 Regum 12. 28.) & in eo ſtatu permanſit vſque ad captiuitatem, iuxta illud 4. Regum 17. 22. *Ambulauerunt filij Iſraël in vniuerſis peccatis Ieroboam, quæ fecerant, & non receſſerunt ab eis, vſquequo Dominus auferret Iſrael à facie ſua in Aſſyrios.* Nihilominus ſemper aliqui fuerunt in illo regno, qui abſtinerent ab Idololatria, & verum Deum agnoſce-

rent, etiam tempore Heliæ.

Nam cum ipse putaret se solum relictum esse in cultu veri Dei, audiit responsum à Domino 3. Regum 19.18. *Dereliqui mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal.* Et similiter de Tobia legimus, Tobiæ 1.5. *Cum irent omnes ad vitulos aureos, quos Ieroboam fecerat Rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium: sed pergebat in Ierusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israel.*

4. In regno Iuda aliter res habuit. Nam aliqui Reges fuerunt boni & cultores veri Dei, vt Asa, Iosaphat, Azarias, Ioatham, Ezechias, & Iosias, sub quibus vera religio, vel restaurata, vel conseruata est. Alij mali & idololatræ, vt Achaz, Manasses, Amon. Alij denique non quidem idololatræ, sed tamen mali. Semper tamen in templo Salomonis videtur mansisse vsus sacrificiorum secundum legem Mosaicam, vsque ad captiuitatem Babilonicam, vt colligitur ex illis verbis, 2. Machab 1.19. *Cum in Persidem ducerentur Patres nostri, Sacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle, vbi erat puteus altus & siccus.* Loquitur de igne cælitus à Deo misso, quo vterentur Sacerdotes in quotidianis sacrificiis. (Leuit. 9. & 10.) Igitur ignis ille fuit conseruatus in templo, vsque ad illud tempus, quo Iudæi in Persidem captiui adducebantur.

5. Tertium est, Synagogam tempore Christi expirasse. Hoc verum est, non quod tunc defecerit à vera fide quam antea profitebatur; sed quia tunc repudiata est cum suis ceremoniis & sacrificiis; ac in eius locum successit Ecclesia Christi. Vbi obiter notandum est, potuisse hæc quinque spectari in Synagoga. 1. Legem Mosaicam. 2. Prophetiam de Christo. 3. Sacerdotium & sacrificia legalia. 4. Supremam potestatem iudiciariam, quæ erat in Pontifice & Concilio. 5. Infallibilem Dei assistentiam, quæ illi potestati erat annexa. Quando & quomodo singula expirauerint; dicam paucis.

6. Lex Mosaica, quoad obligationem, abrogata est in morte Christi, vt docet S. Thom. in 1.2. q. 103. art. 3. ad 2. & alij passim. Tunc enim amisit vim obligandi; quia tunc *velum templi scissum in duas partes, à summo vsque deorsum.* (Matth. 27.51.) Et tunc Christus dixit in Cruce, *Consummatum est.* Vnde sequitur, ante mortem Christi viguisse simul legem Mosaicam & Euangelicam: post mortem, solam Euangelicam.

7. Prophetia de Christo fuit multiplex: Alia de venturo Christo in hunc mundum, alia de eius doctrina & miraculis, alia de morte & passione, alia de descensu ad inferos; alia de resurrectione. Vnaquæque earum tunc expirauit, quando impletum fuit id quod per eam prædicebatur, v. g. Prophetia de venturo Christo expirauit per aduentum Christi. Matth. 11.13. *Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem.* Et sic deinceps.

8. Sacrificia legalia sunt etiam abrogata per mortem Christi, sicut Lex Mosaica. Quæ maxime verum est de cruentis sacrificiis, in quibus occidebantur animalia. Erant enim figuræ seu vmbræ cruenti sacrificij, quo Christus in ara Crucis erat immolandus. Itaque adueniente hoc sacrificio, ne esse fuit illa: expirare: sicut adueniente sole, fugiunt tenebræ.

9. Suprema potestas iudiciaria, itemque diuina assistentia illi annexa, non videtur simul seu eodem momento tota expirasse; sed successiuè, & quasi per partes. Nam primò certum est, Christum habuisse maiorem potestatem iudiciariam, & vberiorem Dei assistentiam, quàm habuerit Pontifex in veteri Testamento, iuxta illud Matthæi 28.18. *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Itaque Pontifex, respectu Christi non potuit amplius habere supremam; tametsi habuerit supremam in suo ordine ac statu.

10. Deinde, Assistentia diuina paulatim subtracta est. Quod facile ostendi potest in iis Conciliis, quæ post Christi Natiuitatem à Pontifice & Sacerdotibus celebrata sunt. Tria potissimum recensebo. Primum tempore Herodis, quando tres Magi venerunt Hierosolymam. Alterum tempore Lazari resuscitati quãdo disputabatur, quid de Christo tot miracula faciente, statuendum esset. Tertiũ tempore captiuitatis Christi, quando à Caipha ad mortem condemnatus est. In primo mansit integra assistentia diuina; in altero diminuta est, in tertio penitus sublata. Quod sic demonstro.

B 11. Primum Concilium conuocatum est propter Herodem, qui à Principibus Sacerdotũ scisciabatur, vbi Christus, iuxta Prophetarũ vaticinia, esset nasciturus? Matthæi 2.4. Et responsum est: *In Bethlehem Juda. Sic enim Scriptum est per Prophetã: Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in Principibus Juda. Ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israel.* Quæ decisio fuit vera & infallibilis, ac proinde ex vera & infallibili Dei assistentia profecta.

12. Alterum celebratum fuit ex occasione miraculi, quo Christus Lazarum resuscitauit, Ioan. 11. 47. *Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid facimus? Quia hic homo multa signa facit. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Vnus autem ex ipsis,* C *Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquã, nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, non tota gens pereat. Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex anni illius, prophetauit, quod Iesus moriturus esset pro gente,* &c. Ex his verbis manifestè constat, Caipham ex vna parte errasse, ex altera non errasse; Et partim ex odio, more humano, partim ex assistentia Spiritus sancti, more prophetico, locutum esse, in eo errabat, quod Christum innocentem morti adiudicaret: Et hoc ex inuidia & æmulatione. (Matth. 27. 18.) In eo non errabat, quod prædiceret Christum moriturum pro salute Iudæorum: Et hoc non ex semetipso, id est, ex proprio iudicio & affectu humano, sed ex diuino instinctu, qui Pontifici ratione sui officij solet assistere.

13. Tertium celebratum fuit instante Christi passione, Matth. 26.52. Vbi Sacerdotes *quærebant falsum testimonium contra Iesum, vt eum morti traderent.* Et tandem lata est hæc sententia: *Reus est mortis.* Quæ sine dubio fuit iniqua, nec vllo modo a Deo inspirata, sed potius à diabolo, vt iam antea dictum erat à Christo, Ioan. 8.44. *Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: ille homicida erat ab initio.* Nec quisquam in illo Cõcilio gestum est, ex quo constare possit, diuinam assistentiam adfuisse.

Quæstio III.

An Synagoga fuerit figura Ecclesiæ Christi.

E 1. IN figura duo spectari debent. Primò, quod repræsentet rem figuratam, quo pacto cruenta sacrificia Mosaica repræsentabant cruentum sacrificiũ Christi in cruce. Secundò, quod sit imperfectior re figurata, sicut vmbra est imperfectior, quam corpus, & rudis delineatio imaginis est imperfectior, quàm ipsa imago consummata; & vetus Testamentũ est imperfectus, quàm nouum. Vtrumque accommodandum est Synagogæ, respectu Ecclesiæ.

2. Primò ergo quæritur, in quo Synagoga repræsentauerit Ecclesiam? Respondeo. In his punctis,

Digitized by

Primò, sicut Synagoga ædificata fuit à Moyse, qui erat famulus Dei; ita Ecclesia à Christo, qui est Filius Dei. (Hebr. 3. vers. 5.) Secundò, sicut Moyses fuit primus Monarcha seu visibile caput Synagogę ita Christus Ecclesiæ. (Eph. 5. vers. 23.) Tertiò, sicut Synagoga post mortẽ Moysis semper gubernata fuit ab vno visibili capite, nempe à Pontifice, sic etiam Ecclesia post mortem Christi. (Ioann. 21. 19. *Pasce oues meas.*) Quartò, sicut Synagoga habuit sua Sacramenta, sacrificia, & alias cerimonias ad cultum Dei pertinentes; sic etiam habet Ecclesia. Quintò, sicut Synagoga fuit visibilis, quoad externam populi gubernationem & invisibilis, quoad internã fidem; ita etiam Ecclesia.

3. Hic notandum est, sicut Synagoga fuit figura Ecclesiæ, vt iam dixi, ita Moysen fuisse figuram Christi. Est autem multiplex analogia inter vtrumque. Primo, Vterque natus est in aliena terra: Moyses in Ægypto: Christus in Bethlehem. Secundò, Moyses positus est in fiscella: Christus in præsepio. Tertiò, Rex Pharao persecutus est Moysen, & reliquos infantes Hebræorum in Ægypto: Rex Herodes persecutus est Christum, & reliquos infantes in Bethlehẽ. Quartò, Moyses eduxit populum ex seruitute Ægypti: Christus ex seruitute Diaboli. Quintò, Moyses duxit populum per mare rubrum: Christus per Baptismum. Sextò, Moyses fuit mediator Veteris Testamenti; Christus noui. Septimò, Moyses dedit legem veterem: Christus nouam seu Euangelicam. Octauò, Moyses, antequam daret legem, ieiunauit quadraginta diebus: Christus similiter. Nonò, Moyses accepit sponsam Æthiopissam: Christus sponsam Ecclesiam, de qua ipsam ait, *Nigra sum, sed formosa.* Decimò, Moyses instituit septuaginta seniores: Christus septuaginta Discipulos. Vndecimò, Moyses misit duodecim exploratores in Palæstinam: Christus duodecim Apostolos in orbem vniuersum. Duodecimò, Moyses per virgam suam fecit magna miracula: Christus maiora per lignum Crucis.

Qvæstio IV.

An Synagoga fuerit tam perfecta, quàm Ecclesia Christi.

1. Respondeo. In multis fuit imperfectior. Primò, Synagoga fuit ancilla: Ecclesia est Domina. Galat. 4. vers. 31. *Non sumus ancillæ filij, sed liberæ.* Secundò, Synagoga, quia erat ancilla, fuit repudiata: Ecclesia, cum sit Domina, numquam repudiabitur. De illa dictum est Galat. quarto, versu trigesimo. *Eice ancillam & filium eius.* De hac verò Isaiæ 54. 4. *Noli timere, quia non cõfunderis, neque erubescas.* Tertiò, Synagoga habuit Prophetas & Sacerdotes, per quos Deus populo loquebatur: Ecclesia habet ipsum filium Dei incarnatum, qui in propria persona locutus est nobis. (Hebræorum 1. 2. Quartò, Synagoga accepit à Moyse nudam legem præcipientem: Ecclesia accepit à Christo legem præcipientem, & gratiam adiuuantem. (Ioann. primo, versu decimo septimo.) Quintò, Synagoga fuit exigua, & intra Palæstinæ terminos comprehensa: Ecclesia est Catholica & toto orbe diffusa, (Marci 16. 15. Et Romanorum 10. 18.) Sextò, Synagoga non fuit mater omnium fidelium, sed tantum aliquorum; quia multi fideles extra Synagogam saluabantur, vt Niniuitæ, de quibus Matth. 12. 41. Ecclesia est mater omnium fidelium, & nemo extra illam saluari potest.

2. Hoc pulchrè ostendit Augustinus libro de vnitate Ecclesiæ, cap. 19. cum ait: *Ad ipsam salutem ac vitam æternam nemo peruenit, nisi qui habet caput Christum. Habere autem caput Christum nemo poterit, nisi qui in eius corpore fuerit, quod est Ecclesia.* Quod etiã variis rationibus confirmat sermone 18. 2. de tempore. 1. Quia in sola Ecclesia immolatur hostia Saluatoris. 2. In sola vinea laborantes accipiunt mercedem denarij. 3. Omnes, qui extra arcam Noë fuerunt, diluuio extincti sunt. 4. Membrum, quod non manet in corpore, vitam habere non potest. Quintò, Ramus præcisus ab arbore, non potest germinare. Sextò, Riuus à fonte separatus exarescit.

3. Alij hanc addunt: Christus est Sponsus Ecclesiæ: At Christus non est adulter, nec generat filios ex adultera: Ergo non generat filios, nisi ex Sponsa sua Ecclesia: Nemo igitur filius Christi est, nisi matrem agnoscat Ecclesiam. Quò spectat illud Cypriani libro de vnitate Ecclesiæ: *Non habet Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem.* Quod etiam repetit Augustinus libro quarto de Symbolo ad Catechumenos capite 13.

CAPVT VII.

De Ministris Synagogæ Ordinariis, qui erant Leuitæ Sacerdotes & Pontifex.

1. IN statu naturæ, qui durauit ab Adamo vsque ad Moysen, omnes primogeniti erant Sacerdotes, & diuino cultui peculiariter mancipati. At in statu legis Mosaicæ, qui durauit à Moyse vsque ad Christum, voluit quidem Deus omnes primogenitos sibi sanctificari. (Exodi 13. 2.) Sed tamen in illorum locum, ex duodecim Tribubus Israel, elegit Tribum Leui; eamque diuino seruitio præ cæteris destinauit, iuxta illud Numerorum 3. 12. *Ego tuli Leuitas à filiis Israel pro omni primogenito in filiis Israel, erunt que Leuitæ mei.* Et capite octauo, 6. *Tolle Leuitas de medio filiorum Israel, & purificabis eos.* Et infrà: *Statues Leuitas in conspectu Aaron, & filiorum eius, & consecrabis ablatos Domino, ac separabis de medio filiorum Israel, vt sint mei: Et postea ingredientur tabernaculum fœderis, vt seruiant mihi.* Et iterum: *Tuli Leuitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel, vt seruiant mihi in tabernaculo, & erunt pro eis, ne sit in populo plaga.*

2. Porrò in Tribu Leui tria hominum genera distingui solent. Primò, Leuitæ propriè dicti. Secundò, Sacerdotes. Tertiò, Summus Sacerdos seu Pontifex. Tametsi enim omnes, qui erant ex Tribu Leui, generatim vocati fuerint Leuitæ, seu filii Leui, tamen ex vsu Scripturæ, Leuitæ propriè dicti distinguebantur à Sacerdotibus & Pontifice. Nam illi soli vocabantur Sacerdotes qui offerebant victimas & sacrificia. Illi verò Leuitæ, qui Sacerdotes ministrabant. Inter Sacerdotes, qui erat summus, vocabatur Pontifex.

3. De his omnibus, ac potissimùm de Pontifice, agendum est hoc ordine. Primo, Ex qua familia fuerit Pontifex. Secundò, Quæ fuerit successio Pontificum. Tertiò, Quo ritu consecrati fuerint Leuitæ, Sacerdotes, & Pontifex. Quartò, Quod fuerit illorum officium. Quintò, Quo vestitu & ornatu fuerint vsi. Sextò, Quos & quantos redditus habuerint. Septimò, An aliquando debuerint seruare continentiam ab vxoribus. Octauò, Quanta fuerit illorum, & potissimum Pontificis authoritas apud populum. Nonò, Quæ vtilitas ex his omnibus colligi possit.

Qvæstio I.

Ex qua familia fuerit Pontifex.

1. IN Tribu Leui erant multæ familiæ, quæ omnes seruitio diuino destinabantur. Pontificatus seu summum

ſummum Sacerdotium, ſecundum legem ordinariam, erat in ſola familia Aaronis. Habuit autem Aaron quatuor filios, Nadab, Abiu, Eleazar, & Ithamar. (Num. 3. verſu 2.) Hi omnes ſimul à Moyſe conſecrati ſunt Aaron quidem in ſummum Sacerdotem, ſeu Pontificē, filij eius in ſimplices, ſeu minores Sacerdotes. (Exodi vigeſimo nono per totum.) Duo primi, Nadab & Abiu, occiſi ſunt à Deo, quod ignem alienum obtuliſſent. (Leuitici decimo, verſu primo) & ſine liberis deceſſerunt (primo Paral. vigeſimoquarto, verſu ſecundo) Reliqui duo, Eleazar & Ithamar, manſerunt in officio Sacerdotali, cum hoc tamē diſcrimine, vt Eleazar ſuccederet Patri in Pontificatu, nō autem Ithamar: Et rurſum Eleazaro ſuccederet filius eius primogenitus: & huic etiam primogenitus. & ſic deinceps. Alij omnes eſſent ſimplices Sacerdotes.

Qvæstio II.

Quæ fuerit ſucceſſio Pontificum?

1. AAron fuit primus Pontifex à Deo conſtitutus & à Moyſe conſecratus, cum iure ſucceſſionis. (Eccleſiaſt. 45. 8.) Quod addo propter Moyſen, qui fuit etiam Pontifex, & quidem ante Aaronem, ſed extraordinarius & ſine iure ſucceſſionis. Nam filij Moyſis non erāt Pōtifices; imò ne Sacerdotes quidē, ſed tantùm Leuitæ, qui ſeruiebant Sacerdotibus. (1. Parlipomenon 23. 14.)

2. Aaroni ſucceſſit Eleazar, filius eius cum pari poteſtate; & huic ſimiliter Phinees, cui propter zelū diuini honoris, promiſit Deus ſempiternum Pontificium, iuxta illud Num. 25. 13. *Erit tam ipſi, quàm ſemini eius, pactū Sacerdotij ſempiternum, quia zelatus eſt pro Deo ſuo, & expiauit ſcelus filiorum Iſrael.* Et 1. Mach. 2. 25. *Phinees pater noſter zelādo zelum Dei, accepit teſtamentum Sacerdotij æternum.* Idem repetitur Eccleſ. 45. 28.

3. Hic duæ occurrunt difficultates. Vna, cur Deus promiſerit Phinees & ſemini eius Pontificatum ſempiternum, cùm ei deberetur iure ſucceſſionis. Nam Phinees erat primogenitus Eleazari: primogenitus autē ex Dei ordinatione ſuccedebat Patri in Pōtificatu. Altera, quomodo hęc promiſſio fuerit impleta, cùm conſtet, Heli & multos alios fuiſſe Pontifices, qui tamen non erant ex ſemine Phinees, ſed ex familia Ithamar.

4. Ad priorem ſic reſpondeo. Ius ſucceſſionis in eo conſiſtebat, vt Patri ſuccederet filius primogenitus, ſi viueret. Si autē Patre adhuc ſuperſtite, moreretur primogenitus, tunc ſecundogenitus in eius locum ſubrogaretur. Itaque primogenitus nunquam erat certus, ſe ſucceſſurum Patri in Pontificatu, niſi mortuo Patre. Nam illo viuo, non erat certus, ſe victurum poſt Patrem. Deus, ergo viuente adhuc Eleazaro, promiſit fore, vt Phinees, qui erat primogenitus Eleazari, ſuperſtes eſſet parenti ſuo, & ei in Pontificatu ſuccederet cum ſuis poſteris, quod etiam factum eſt.

5. Ad poſteriorem duplex eſt reſponſio. Vna, promiſſionem illam fuiſſe verè impletā, quia ius Pontificatus ſemper mānſit apud poſteros Eleazari & Phinees, tametſi vſus illius iuris aliquādiu fuerit in familia Ithamar. Itaque poſteros Eleazari & Phinees ſemper fuiſſe Pontifices de iure, poſteros verò Ithamar fuiſſe aliquando Pontifices de facto. Altera, promiſſionem illam non fuiſſe abſolutā, ſed conditionatam, ac proinde quandiu ſeruata eſt conditio, validam fuiſſe promiſſionem: quando autem deſiit ſeruari, reuocatam eſſe. Fuiſſe autem hanc conditionem, vt ius Pontificatus maneret apud poſteros Eleazari & Phinees, quamdiu benè ac legitimè eo fungerentur: Si ſecus facerēt, A priuarentur illo iure. Feciſſe autem ſecus: itaque priuatos eſſe.

6. Ego, ſaluo meliori iudicio, puto vtramque reſponſionem temperādam eſſe hoc modo. Duo ſpectari poſſunt in Pontificatu. Primò, ius ſeu poteſtas ordinaria. Secundò, Vſus ſeu exercitium. Ius abſolutè promiſſum eſt Phinees, & poſteris eius. Vſus ſeu exercitium ſub conditione, ſi non offenderent. Itaque poſteri Phinees ſemper fuerunt Pontifices de iure: Poſteriori verò Ithamar fuerunt aliquando de facto.

7. Poſt Phinees, in eadem linea, ſucceſſerunt hi tres, Abiſue, Bocci, Ozi. Deinde tranſlatus eſt Pontificatus ad poſteros Ithamar; ac primum ad Heli, vt tradit Ioſephus libro quinto antiquit. in fine, & alij. Hic tria diſputari ſolent. Primò, Quare hæc trāſlatio facta ſit? Reſpondeo. In pœnam peccati, & B negligentiæ cultus diuini. Secundò, quandiu manſerit Pontificatus in familia Heli? Reſpondeo: vſque ad tempora Salomonis, qui eiecit Abiathar, & aſſumpſit Sadoc, (vt paulò poſt dicam.) Tertiò, quis ſucceſſerit Heli in Pontificatu? Reſpondeo. Heli habuit duos filios Sacerdotes, Ophni & Phinees. (Primò Regum primo, verſu tertio.) Vterque mortuus eſt ante patrem. (1. Regum 4. 11.) Itaque neuter potuit illi in Pontificatu ſuccedere. Porrò Ophni nullum legitur reliquiſſe filium. Phinees reliquit duos, Achitob. & Ichabob poſthumum. (1. Regum 4. 21. & 1. Regum 14. 3.) Achitob ſucceſſit Heli auo ſuo in Pontificatu, & alij deinceps hoc ordine.

C I. Heli, Pontifex & Iudex. 1. Reg. 1.
II. Achitob, nepos Heli. 1. Reg. 14. 3.
III. Acias, filius Achitob, ſub Saule. Ibidem.
IV. Abimelech, filius Achitob, & frater Achiæ, 1. Regum 14. 3. qui Dauidi fugienti dedit panes propoſitionis, & gladium Goliad. (1. Reg. 21.) & ob eam cauſam à Saule, cum aliis Sacerdotibus, occiſus eſt. (1. Reg. 22.)
V. Abiathar, filius Achimelech, qui euaſit manum Saulis & fugit ad Dauidem (1. Regum 22. 20.) Manſit autem in Pontificatu vſque ad tempora Salomonis, (3. Reg. 2. 27.

8. Poſt Abiathar, iterum rediit Pontificatus ad fa- D miliam Eleazari & Phinees. Nam Salomon: vt inſinuaui, eiecit Abiathar, propter conſpirationem cum Adonia factam, & in locū eius ſubrogauit Sadoc, qui erat ex linea Eleazari (3. Reg. 2. 27.) Porrò à Sadoc, vſque ad captiuitatē Babylonicam fuit hic ordo Pontificum, quantum ex Scripturis colligi poteſt.

I. Sadoc vngitur in Pontificem ſub Salomone (1. Paral. 29. 22.)

II. Achimaas } filij Sadoc.
III. Azaras }

IV. Amarias, ſub Ioſaphat Rege (2. Paralip. 19. 11.)

E V. Ioiada, ſub Athalia & Ioas (4. Regum 12. 7. & 2. Paralip. 12. per totum.) Vxor eius fuit filia Regis Ioram (2. Paralip. 22. 11.) Mortuus cùm eſſet annorum centum & triginta (2. Paralip. 24. 15.)

VI. Zacharias, filius Ioiadæ, ſub fine regni Ioas (2. Par. 24. 20.) qui iuſſu Regis à populo lapidatus eſt in atrio domus Domini (ibid. vers. 21.)

VII. Azarias, qui reprehendit Oziam Regem eo quod vellet adolere incenſum ſuper altare thymiamatis (2. Paral. 26. 17.)

VIII. Vrias, ſub Rege Achaz (4. Regum 16. 10.)

IX. AZARIAS, ſub Ezechia (2. Paralipom. 31.10.

X. SOBNA, ſub eodem, contra quem prophetat Iſaias capite 22. verſ. 15. vſque ad finem capitis.

XI. ELIACIM, filius Helciæ, ſub Manaſſe, quem Iſaias cap.cit.verſ.20.prædicit loco Sobnæ collocandum in Pontificatu.

XII. HELCIAS, ſub Ioſia (4. Reg. 22. & 23. Et 2. Paralip. 24.

XIII. SARIAS, qui cum Sedecia Rege ductus eſt in captiuitatem Babylonicam (4. Regum 25. Ieremiæ 5.2. 24.)

9. Sub initium captiuitatis, cùm Sarias Pontifex ductus in Babylonem, ſucceſſit illi Phaſur, filius Emmer, qui Ieremiam vinxit in carcerem. (Ieremiæ vigeſimo, verſu primo.) An autem fuerit verus & legitimus Pontifex, meritò à quibuſdam dubitatur. Porrò, poſt captiuitatem Babylonicam, primus Pontifex fuit Ioſue, filius Ioſedec, ex familia Eleazari, cum hac ſucceſſione.

I. IOSVE, filius Ioſedec, ſub Cyro & Dario (1. Eſdræ 3. 2.) cœpit cum Zorobabel ædificare templum in Ieruſalem (1. Eſdræ 5. 2.)

II. IOACHIM, filius Ioſue.
III. ELIASIB, filius Ioacim.
IV. IOADA, filius Eliaſib.
V. IOATHAN, filius Ioada.
} 2.Eſdræ.12.20.

VI. IEDDOA, filius Ioathan (ibidem) qui ab aliis vocatur Iaddus. Hunc Alexander magnus Ieroſolymam accedens, adorauit, teſte Ioſepho libro 13. cap. vlt. Cuius frater Manaſſes ædificauit templum Samaritanum in Garizim, apud eundem Ioſephum lib.11. cap.7.

VII. ONIAS I, Iaddi filius.

VIII. SIMON, filius Oniæ, cognomento Iuſtus, (Ioſeph.lib.12.cap. 3.)

IX. ELEAZARVS, frater Simonis, qui petente Ptolomæo Philadelpho, miſit in Ægyptum 72. interpretes, qui vetus Teſtamentum ex Hebraico ſermone in Græcum tranſtulerunt. (Ioſeph. libr. 12. cap. 2.)

X. MANASSES, Iaddi filius, Oniæ frater. (Ioſeph. lib.12. cap.3.)

XI. ONIAS, 2. Simonis Iuſti filius, qui iam ſenior tributum Ptolomæo Euergetæ negauit. Vnde multa mala fuiſſent conſecuta, niſi Ioſephus Tobiæ & ſororis Pontificis filius, legationem ſuſcepiſſet ad Ptolomæum.

XII. Simon, 2. frater Onię ſecundi, de quo Ioſephus lib.12.cap.4.ſub finem.

XIII. ONIAS, 3. filius huius Simonis, ad quem Rex Spartiatarum Arius miſit legationem cum literis (1. Machab. 12. 20.) De hoc Onia viro ſanctiſſimo multa habentur 2. Mach. 3.& 4.

XIV. IASON, frater Oniæ, qui viuente adhuc ONIA, malis artibus, ab Antiocho Rege Pontificatum obtinuit per triennium. (2.Mach.4.7.)

XV. MENELAVS, qui cùm non eſſet de genere Sacerdotali (erat enim ex tribu Beniamin) Iaſonem poſt tres annos de Pontificatu deiecit, & ſibi illum à Rege deferri curauit. (2. Machab. 4. 24.) Sed cùm promiſſas Regi pecunias non ſolueret, iterum depoſitus eſt, ſubrogato in eius locum Lyſimacho. (2. Machab. 4. 29.)

XVI. LYSIMACHVS, Menelai frater, qui à populo interfectus eſt. (2.Mach.4.41.

XVII. ALCIMVS, ex familia Aaronis, qui merito Pontificatum amiſit, eo quod ritibus Gentilium ſe contaminaſſet. (2.Mach. 14. 3.)

XVIII. MATHATIAS, Machabæorum pater, quem alij affirmant, alij negant fuiſſe Pontificem. Vide noſtrum Serarium in Commentario lib.1.Mach.cap.2.

XIX. IVDAS MACHABÆVS, Mathatiæ filius, de quo Ioſephus lib. 12. c. 17.

XX. IONATHAS, frater Iudæ. (1.Mach.12.6.)

XXI. SIMON, Iudæ & Ionathæ frater. (1. Mach. 14. 20.

XXII. IOANNES HIRCANVS, Simonis filius. (1. Mach. 16. 24.)

10. Reliqui Pontifices, qui deinde ſecuti ſunt, vſque ad tempora Chriſti & Apoſtolorum, ex prophana hiſtoria petendi ſunt. Nam in Scriptura ſacra nulla fit eorum mentio. Solùm ex Euangelio conſtat, Annam & Caipham fuiſſe Pontifices, de quibus hic nihil dicendum eſt. Illud porro in hac tota ſerie & ſucceſſione Pontificum notari debet, generalem fuiſſe legem ſeu ordinationem Dei, vt nullus Pontificatu, niſi per mortem defungeretur: nec alius, priore adhuc vivente, ſubrogari poſſet. Quæ tamen lex, præſertim quando Reges & Principes ſæculares immiſcuerunt ſe rebus Eccleſiaſticis, aliquoties ſeruata non eſt. Primò, ſub Salomone, qui eiecit Abiathar à Summo Sacerdotio, & ſubrogauit illi Sadoc. Secundò, ſub Antiocho Rege, cuius authoritate, primùm quidem Onias Pontificatu abire compulſus eſt, tum Iaſon & Menelaus ſucceſſiuè ſubſtituti; demum illi ipſi de gradu iterum deiecti ſunt. Tertiò, ſub Herode, qui pro ſuo arbitrio poſuit, & remouit, quos voluit. Et quidem Antiochus & Herodes in hac re abuſi ſunt poteſtate regia, & merito ab omnibus reprehenduntur. De Salomone, recténe an ſecus fecerit, quæſtio eſt, de qua alibi.

QVÆSTIO III.

Quo ritu cõſecrati fuerint Leuitæ, Sacerdotes, & Põtifex.

1. TAmetſi Leuitæ, Sacerdotes, & Pontifex iure ſucceſſionis haberent ſua officia, non tamen poterant ea actu exercere, niſi prius certo ac legitimo ritu conſecrati eſſent. Ritus conſecrandi Leuitas habetur Numer. 8. 6. Et tria potiſſimum in eo ſpectãda ſunt. 1. Purificatio. 2. Cõſecratio. 3, Applicatio ad vsũ miniſterij. Purificabantur Leuitę ante conſecrationẽ, quatuor modis. 1. Aſperſione aquę luſtrationis. 2. Ratione pilorũ totius corporis. 3. Lotione veſtimentorũ. 4. Oblatione ſacrificij pro peccato.

2. Aqua luſtrationis, ſeu expiationis, dicebatur, cui cineres vaccæ ruffæ infuſi erãt. Huius aſperſione mãdabantur, quicumque contraxerũt aliquam immunditiam legalem, ſiue ex contactu cadaueris, ſiue aliunde. (Num. 16. per totum.) Nec vlli immundo licebat accedere tabernaculum, niſi prius hac aqua mundatus & expiatus eſſet. (ibidem.).

3. Raſio pilorum totius corporis, & lotio veſtimentorum, non ſolùm in purificatione Leuitarũ, ſed etiam in expiatione leproſorum adhiberi ſolita eſt. (Leuitici 14. verſ. 7.) Diuerſo tamen modo. Nam leproſi ideò radebant pilos capitis, barbæ, ſuperciliorum, & totius corporis, & lauabant veſtimenta, vt nihil apud ſe haberent, in quo lepra poſſet foueri aut

Digitized by Google

occultari. Leuitæ verò, vt per illam externam mundationem monerẽtur ſe interius ab omni lepra ſpirituali purgatos eſſe oportere: Nec Deũ minus abhorrere ab iis miniſtris, qui animo ac mente inquinati, quàm homines ab iis, qui lepra corporali infecti ſunt.

4. Poſt peractam hanc purificationem Leuitarum, ſequebatur eorum conſecratio, quæ in eo conſiſtebat, quod Aarõ acciperet eos à filiis Iſraël loco primogenitorum, & offerret illos Deo in miniſterium tabernaculi, & pro illis oraret, vt benè fungerẽtur ſuo officio. Hoc ſignificant illa verba Num. 8. 11. *Offeret Aaron Leuitas, munus in conſpectu Domini, à filiis Iſrael, vt ſerviant in miniſterio eius.* Et iterum, *Eleuauit eos Aaron in conſpectu Domini, & orauit pro eis.*

5. Cùm hoc modo iam eſſent conſecrati, applicabãtur ad vſum miniſterij, eo ipſo, quod intromitterentur in tabernaculum fœderis Domini, iuxta illud; *vt purificati ingrederentur ad officia ſua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filiis eius* Hæc de Leuitis.

6. Ritus conſecrandi Põtificem & Sacerdotes, quo vſus eſt Moyſes in conſecratione Aaronis & filiorum eius, habetur Exodi 29. & Leuit. 8. per totum. In quo etiam tria ſpectari debent. 1. Purificatio Pontificis & Sacerdotum. 2. Cõſecratio. 3. Applicatio ad vſum miniſterij. Purificatio fiebat duobus modis. Primò, lotione totius corporis. Secundò, oblatione ſacrificij pro peccato. Conſecratio perficiebatur hoc ordine. 1. poſt lotionem, Pontifex ornatu Pontificali, & Sacerdotes ſacerdotali induebãtur. 2. Põtifex vngebatur oleo vnctionis in capite, non item Sacerdotes. 3 Tam Põtifex quàm Sacerdotes in extremo auriculæ dextræ, & ſimiliter in pollice manus ac pedis dextri, tingebãtur ſanguine arietis immolati. 4. Non ſolùm Pontifex & Sacerdotes, ſed etiam veſtes eorum, ſanguine arietis & oleo vnctionis aſpergebantur. Denique multa ex caniſtro panum, & ariete immolato, dabãtur illis in manus, vt ea leuarent coram Domino: quo ſigno, non ſolùm dabatur illis poteſtas ſacrificandi, ſed ſimul applicabãtur ad vſum miniſterij, quod potiſſimum conſiſtebat in ſacrificando.

7. Cæterum, vt maior eſſet ſolennitas huius actionis, triplex in ea ſacrificium offerebatur. 1. Vitulus in hoſtiam pro peccato. 2. Aries vnus in holocauſtum. 3. Aries alter in hoſtiam pacificam. Igitur tota ſeries actionis procedebat hoc modo & ordine. Primò, Aarõ & filij eius, qui erant conſecrandi, publicè coram toto populo adducebãtur ad tabernaculum, & ibi lauabantur aqua. 2. Aaron induebatur habitu Pontificali, & ſuper caput eius fundebatur chriſma, ſeu oleum vnctionis. 3. Filij Aaronis induebantur habitu Sacerdotali, non tamen fundebatur oleum vnctionis ſuper capita illorum. 4. Adducebantur ad oſtium tabernaculi vitulus & duo arietes: & præterea adferebantur panes azymi in caniſtro, cum quibuſdam aliis ad eundem vſum pertinentibus.

8. Deinde ſequebatur primum ſacrificium, id eſt, immolatio vituli pro peccato, hoc modo. 1. Aaron & filij eius imponebant manus ſuper caput vituli, qui mactabatur. 2. pars ſanguinis eius ponebatur ſuper cornua altaris fundebatur ad baſim ei⁹. 3. totus adeps, qui operit inteſtina, & reticulũ iecoris, & duo renes cum ſuo adipe, incendebantur ſuper altare. 4. Carnes, corium, & ſimus comburebantur foris extra caſtra.

9. Mox ſuccedebat ſecundum ſacrificium, id eſt, immolatio vnius arietis in holocauſtũ, hoc ordine. 1 Impoſitis ſuper caput eius manib⁹, mactabatur. 2. ſanguis eius ſpargebatur ſuper altare per circuitum. 3. corpus ſecabatur in partes. 4. inteſtina lauabantur. 5. pedes & inteſtina iam lota ponebantur ſuper caput & alias partes. 6. hæc omnia incendebantur ſuper altare.

10. Poſtea mactabatur alter aries in hoſtiam pacificam, hoc ritu. 1. Moyſes ſumebat de ſanguine eius, & oblinebat extremum auriculæ dextræ Aaronis, & filiorum eius, itemque pollicem manus ac pedis dextri. 2. ſpargebat ſanguinem ſuper altare per circuitum. 3. ſumebat de ſanguine, qui erat ſuper altare, & de oleo vnctionis, & aſpergebat Aaron, & filios eius, & veſtes eorum. 4. ſumebat adipem, caudã, pinguedinem, quæ operit inteſtina, reticulũ iecoris, duos renes cum adipe eorum, armum dextrum, portionem panis, cruſtulam oleatam, & laganum, & tradebat Aaroni & filiis eius, vt leuarent coram Domino. 4. ſuſcipiebat iterum omnia de manibus eorum, & incedebat ſuper altare in holocauſtum.

11. Quæres primò, quamdiu duraverit hæc tota actio conſecrationis Aaronicæ? Reſpondeo. Durauit ſeptem diebus, vt expreſsè habetur Exodi vigeſimo nono, verſ. trigeſimo quinto. *Septem diebus conſecrabis manus eorũ.* Et Leuit. 8. verſ. 33. *De oſtio tabernaculi non exibitis ſeptem diebus, vſque ad diem, quo complebitur tempus conſecrationis veſtræ. Septem enim diebus finitur conſecratio.* Quod tamen duobus modis intelligi poteſt. Primò quod tota actio conſecrationis paulatim & ſucceſſiuè, ſpatio ſeptem dierum peracta ſit: ita vt Aaron & filij eius primum quidem loti ſint; deinde ſacro habitu ornati; tum vncti, tincti & aſperſi; ac ſic deinceps, donec tandem die ſeptimo finis actioni ſit impoſitus. Secundò, quod tota conſecratio cum omnibus ritibus ac ceremoniis, primo die fuerit integrè abſoluta, & poſtea per ſequẽtes dies quotidie integrè repetita; ita vt Aaron & filij eius ſepties fuerint loti aqua, ſepties induti ſacro habitu, ſepties vncti, tincti, & aſperſi; & ſepties terna ſacrificia Deo oblata. Hoc poſterius tenent Ioſephus, Lyranus, & plures alij. Et colligitur ex verbis paulo ante citatis: *Septem diebus conſecrabis manus eorum.*

12. Dices, inde non ſequitur, quotidie omnes ceremonias fuiſſe repetitas, ſed tantùm aliquas. Fateor, nõ ſequi euidẽter, ſed ſolùm probabiliter. Et ideò, præter duas expoſitiones iam allatas, poteſt dari tertia, quę ſit media inter vtrãque: nimirum, quod tota conſecratio, cum omnibus ritibus ac ceremoniis, primo die fuerit integrè abſoluta: & poſtea per ſequentes dies aliquæ tãtùm ceremoniæ fuerint repetitæ, præſertim hæ quatuor. 1. Vnctio manuum Sacerdotum. 2. Immolatio vituli. 3. Mundatio altaris. 4. Vnctio altaris. Nam harum peculiaris fit mentio Exodi vigeſimo nono, verſu trigeſimoquinto. Vide Cornelium ibidem.

13. Quæres ſecundò. Quare tot ceremoniæ adhibitæ fuerint in conſecratione Pontificis & Sacerdotum? Reſpondeo. Tres cauſę aſſignari poſſunt. Vna ex parte officij Sacerdotalis: Altera ex parte ipſorum Sacerdotum. Tertia ex parte populi ſeu ſubditorum. Igitur prima cauſa eſt, quia Deus per tot ritus, ceremonias, ac ſolemnitates, voluit oſtendere præſtantiã, dignitatem, & ſanctitatẽ officij Sacerdotalis. Et quod nemo ad officium tam ſanctum ac diuinum deberet accedere, niſi prius à Deo ſpeciatim electus, & publicè corã populo in hunc finem eſſet conſecratus. Hinc grauiſſimè puniti ſunt, qui ingeſſerũt ſe in officium Sacerdotale, cùm non eſſent conſecrati. Exemplum habemus in Core, Ieroboam, & Ozia. Core vivus à terra abſorptus eſt, (Num. 16.) Ieroboamo manus repente exaruit, (3. Reg. 13.) Ozias lepra percuſſus eſt, (Paralip. 26.)

14. Secunda cauſa eſt, vt ipſimet Põtifices & Sacerdotes ex illis ritibus ac ceremoniis caperent duplicem vtilitatem. Primò quidem, vt meminiſſent, ſe debere eſſe ſanctos & puros coram Domino, qui ad tam ſanctum & purum miniſterium electi à Deo, & conſecrati eſſent? Et ſanè tanto maiorem ſanctitatem ac pu-

ritatem ab ipſis,quàm à populo requiri, quantò ipſi, A quàm populus in ſanctiori gradu ac ſtatu eſſent collocati. Secundò, vt in aduerſitatibus & periculis, quæ ſæpè occurrunt in tali officio, poſſent ſe ipſos ſolari & erigere. Nam ſicut illi, qui præſunt aliis in rebus temporalibus,ſæpe vel à ſuis ſubditis,vel ab hoſtibus affliguntur;ſic multo magis contingit illis, qui in cura animarum principatum tenent. Hoc in veteri teſtamento experti ſunt Aaron(Num.16. Zacharias(2. Paral.24.)Azarias(2.Paral.26.)Et in nouo, Apoſtoli, decimo ſexto Ioann. verſ. 2. *Venit hora, vt omnis qui interficit vos;arbitretur obſequiũ ſe præſtare Deo.* Et nominatim ſanctus Paulus 2.Cor.11. verſ. 23. *In laboribus plurimis,in carceribus abundãtius,in plagis ſupra modum,in mortibus frequẽter.Ter virgis cæſus ſum,ſemel* B *lapidatus ſum,ter naufragiũ feci*, &c. Cùm ergo huiuſmodi viri tot miſeriis expoſiti ſint, neceſſe eſt habeãt aliquid quo ſe ſoluentur,ne oneri ſuccũbant. Id in veteri Teſtamento factum eſt per ſolennes ritus ac ceremoniales,quibus Sacerdotes,& Pontifices ex mãdato Dei conſecrabantur. Nam inde certò illis conſtabat, ſe à Deo ſpeciatim electos ac deſignatos eſſe,vt in tali officio Deo miniſtrarent, ac proinde, vt omnia aduerſa,quæ tali officio annexa eſſent, libenti ac forti animo ſuſtinerent. Ex quo vlterius facilè ſibi perſuadebãt,quidquid ratione vocationis acerbum ac moleſtũ eueniret,non niſi in bonum exitum,diuina ordinatione,ceſſurum. Simile eſt in nouo Teſtamento.

15. Tertia cauſa eſt,vt etiam ſubditi ex tali ceremo- C niarum ſolemnitate fructum aliquem perciperẽt. Qui quidem fructus erat duplex. Alter, quod ex publica conſecratione certò agnoſcerent ſuos paſtores, quibus ipſorum ſalus commiſſa eſſet. Alter,quod ſcirent, quantum honorem,& reuerentiam propter ſanctitatẽ officij præſtare illis oportet. De quo puncto alibi iterum dicendum eſt.

16. Hinc etiam apparet Analogia veteris ac noui Teſtamenti. Nam ſicut in veteri nemo poterat exercere officium Sacerdorale, niſi à Deo vocatus, & à Pontifice ſolemni ritu conſecratus eſſet; ſic etiam fit in nouo. Quod diſertè aſſerit Apoſtolus Hebr. 5. 4. *Nec quiſquam ſumit ſibi honorẽ, ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron*,id eſt,ſicut Aarõ vocatus eſt. Vbi per vocationem intelligit etiam conſecrationẽ. Ritus au- D tem,qui in nouo Teſtamento vſurpantur, ſunt varij. Nam aliqui habentur ex ſcriptura, vt impoſitio manuum Epiſcopi. (1. Timoth. 4. 14. & 2. Timoth. 1. 6.) Alij ex traditione Apoſtolorum, vt vnctio, teſte Dionyſio Areopagita cap.3. de Hierarchia Eccleſiaſtica. Alij ex vſu & praxi Eccleſiæ,vt multi ex iis,quorum fit mentio in Pontificali.

17. Solent Lutherani & Caluïniſtæ ridere vnctionem Sacerdotalem, quæ vſurpatur à Catholicis, tanquam ceremoniam Iudaicam, ac proinde minimè tolerandam. Sed temerè: Primò, quia impoſitio manuum non minus fuit vſitata à Iudæis, quàm vnctio. Si ergo impoſitio manuum poteſt tolerari, & re ipſa ab Apoſtolis tollerata & vſurpata eſt; cur etiam vnctio tolerari & vſurpari non poſſit? Deinde, aliud eſt E vti aliqua ceremonia, qua vſi ſunt Iudæi; aliud vti ad eum finem,ad quem vſi ſunt Iudæi. Nos prius facimus, non poſterius. v. g. Vtebantur ipſi ablutione aquæ ad abſtergendam immunditiam legalem. Nos etiam vtimur ablutione aquæ in baptiſmo: ſed ad abſtergendam maculam peccati originalis. Similiter vtebãtur ipſi impoſitione manuum, vnctione olei,pane ſanctificato,aqua luſtrationis; quibus etiã nos vtimur: ſed alium ipſi, alium nos, finem & intentionem habemus. Ipſi erant in vmbra;nos in luce ſumus,illi Chriſtum præfigurabant; nos præſentem honoramus. Vide Bellarminum de Sacramento ordinis cap. 12. in fine.

18. Quæres 3. An quotieſcunque poſt Aaronem facta fuit conſecratio alicuius Pontificis, ſemper adhibitæ ſint omnes ceremoniæ, quæ in conſecratione Aaronis adhibitę ſunt:nimirum lotio,ornatus,vnctio in capite, tinctio,aſperſio,ſacrificium,& ſolemnitas ſeptẽm dierum? Non videtur id factum eſſe in cõſecratione Eleazari,qui proximè ſucceſſit Aaroni. Nam nihil aliud in ea factum eſt, quàm quod in monte Horeb induerit veſtem Pontificalem, qua vſus fuerat Aaron, & cum ea deſcenderit ad populum (Num.20.25.

19. In hac difficultate ſunt tres opiniones. Prima, quod Eleazarus ex ſpeciali Dei voluntate ac diſpoſitione factus ſit Pontifex, ſine ſolemni ritu conſecrationis, per ſolam aſſumptionem veſtis Pontificalis. Altera, quod ritus conſecrationis verè adhibitus ſit, non quidem in monte Horeb (propter defectũ tabernaculi,quod manſerat in inferiori loco, in medio caſtrorum) ſed poſtea,cùm ex mõte rediiſſent ad tabernaculum, vel certè cum expugnaſſent & occupaſſent terram duorum Regum Amorrhæorum; vel denique cùm poſt tranſitum Iordanis,veniſſent in terram promiſſionis. Tertia,quod non opus fuerit adhibere totã ſolemnitatem,ſed ſolam vnctionem & ornatum Pontificalem. Ratio eſt, quia Eleazarus iam ante ſolemni ritu conſecratus fuerat Sacerdos, cum tribus fratribus & Aarone Patre. Ergo iam adhibitæ fuerant ceremoniæ,quæ erant communes Sacerdotibus & Pontifici. Ergo ſolùm neceſſe erat, eas adhibere, quibus Pontifex diſtinguebatur à Sacerdotibus. Illæ erãt duæ tantùm,nempe vnctio in capite,& aſſumptio ornamẽti Pontificalis. Vtraq; potuit adhiberi in mõte Horeb. Et de altera quidem conſtat, de altera verò credibile eſt, adhibitam fuiſſe.

20. Ego, ſaluo meliori iudicio,ſic ſentio. Primò, ex præcepto diuino neceſſarium fuiſſe,vt quicunq; Pontifex crearetur, ſeptẽ diebus maneret in tabernaculo, in habitu Pontificali. Secundò,vt vngeretur oleo vnctionis in capite. Tertiò, vt pollex dextræ manus ac pedis,itemq; extremum auriculę,tingeretur ſanguine arietis immolati. Hæc tria colligãtur ex verbis Exodi 29.29. *Veſtem autem ſanctam,qua vtetur Aaron, habebunt filij eius poſt eum vt vngantur in ea, & conſecrentur manus eorum.* Nec dubitò,quin ſeruata ſint in conſecratione Eleazari, tametſi Scriptura expreſsè id non dicat. De lotione nihil certi definiri poteſt.

QVÆSTIO IV.

Quod fuerit officium Pontificis & Sacerdotum?

1. REſpondeo. Pontifex habebat quædam officia communia cum illis Sacerdotibus; quędam ſibi propria ac peculiaria. Communia erãt ac decem. Primum,offerre victimas,ſeu ſacrificia ſuper altare holocauſti. (Leuit.1.2.3.) Secundum,in eodem altari,in vſum ſacrificiorum, alere ſeu nutrire perpetuum ignẽ, ſubiiciẽdo illi quotidie ligna(Leu.6.12.) Tertium,bis quotidie,id eſt,mane & veſpere,ponere & adolere incenſum ſuper altare thymiamatis. (Exod.30.1.) Erant enim duo altaria legitima: Vnũ holocauſti,in quo victimæ ſeu ſacrificia offerebãtur: alterũ thymiamatis, in quo aromata ſuauiſſimi odoris incendebantur. Hoc aureum,illud æreum, Quartũ,bis quotidie, effuſo oleo oliuarũ,concinnare lucernas,quæ erant in candelabro aureo,iuxta altare thymiamatis. (Exo.25.v.37.& Leu. 24.v.2.) Quintum,ſingulis Sabbatis duodecim panes calidos ponere ſuper mẽſam propoſitionis, & veteres inde remouere ac comedere. Exodi 25.v.23. & Leuit. 24.v.5.) Sextum,immolare vaccam ruffam extra caſtra. (Numer.19.3.) Septimum adiuuare mulieres in

casu zelotypiæ. (Num. 5. 19.) Octauum, discernere inter lepram & lepram. (Leuit. 13. per totum.) Nonum expiare seu mundare leprosos, puerperas, menstruatas, & seminifluos. (Leuit. 12. & seq.) Decimum, Legem Dei scire, interpretari, & alios docere. (Aggæi 2. 12. & Malachiæ 2. 7.

2. Propria erant hæc quatuor. Primum semel in anno, nimirum in solemni die expiationis, seu propitiationis introire in Sanctuarium, seu in sancta Sanctorum, (Hebr. 9. 7.) & instituere publicam expiationem totius populi, ab omnibus peccatis & immunditiis toto anno contractis, (Leuit. 16. per totum.) Vbi notandum est, duplicem fuisse expiationem in veteri Testamento, vnam priuatam & particularem, qua vel leprosi, vel puerperæ. vel alii, qui habebant aliquam immunditiam legalem, expiari solent: alteram publicam & vniuersalem, qua tota multitudo, seu Ecclesia Israëlitarum mundabatur. Prior fiebat sæpe in anno, posterior de qua hic agimus, semel dumtaxat. Prior à quouis Sacerdote, posterior à solo Pontifice. Prior extra Sanctuariũ, posterior partim in Sanctuario, partim extra. Fiebat autem hoc ritu. 1. Totus populus cessabat eo die ab omni opere seruili, & ieiunabat vsque ad vesperã. 2. Pontifex lauabat se aqua, & induebat vestes Pontificiales. 3. Antequam inciperet publicam expiationem præmittebat tres alias, quæ tamen publicæ subseruiebant. Vnam sui ipsius & familiæ suæ, oblatione vituli pro peccato, & arietis in holocaustũ. Alteram tabernaculi & Sanctuarij, partim vapore, seu nebula accensorum aromatum, partim septena aspersione sanguinis eximmolato vitulo & hirco. Tertiam altaris thymiamatis, sola aspersione sanguinis. His peractis, sequebatur publica expiatio, hoc modo: Pontifex, qui ab initio miserat sortem super duos hircos, vt alter immolaretur pro peccato, alter viuus mitteretur in desertum; hunc statuebat in conspectu multitudinis & posita vtraque manu super caput eius, confitebatur omnes iniquitates & peccata filiorum Israel, eáque capiti adstantis hirci imprecabatur; & sic mittebat eum in desertum, quasi auferentem & portantem peccata totius populi. Vnde & hircus, seu caper, Emissarius dictus est. Hæc omnia prolixe habentur Leuit. 16.

3. Secundum officium Pontificis erat, consecrare Leuitas & Sacerdotes, iuxta eum ritum qui describitur Exodi 29. Leu. 8. & Num. 8. De quo ritu superius actũ est. Hoc officium Pontificis designabatur per vnctionem capitis, vt rectè notat D. Th. in 1. 2. q. 102. art. 5. ad 8. Et ratio est, quia sicut oleum vnctionis, seu sacrũ Chrisma, quod Effundebatur in caput Pontificis, defluebat inde ad alia membra, iuxta illud Psal. 132. *Sicut vnguentum in capite quod descendit in barbam, barbam Aaron.* Sic potestas offerendi sacrificia, & ministrandi in tabernaculo, à Pontifice per legitimam consecrationem descendebat ad Sacerdotes & Leuitas, tanquã capite Synagogæ in membra inferiora.

4. Tertium officium Pontificis erat, in controuersiis legalibus agere supremum Iudicem, & pronunciare vltimam sententiam, cui omnes sub pœna mortis tenebantur obedire, seu acquiescere. De hoc plura dicam cap. 11. vbi ex professo agetur de Iudice Controuersiarum veteris Testamenti.

5. Quartum erat, in rebus gerendis, quæ maioris momenti essent, consulere Deum, & ab eo responsum accipere. Vnde quotiescunque circa res gerendas aliqua dubitatio maioris momenti oriebatur, recurrendum erat ad Pontificem, qui consulebat Deum, & accepto ab eo responsõ, docebat alios, quod faciendum esset. Erat autem duplex obligatio in hoc officio. Vna eorũ, qui volebant rem aliquam maioris momenti aggredi. Nam antequam hoc facerent, tenebantur accedere Pontificem & ab eo concilium petere. Altera Pontificis, qui debebat rem illam Deo proponere, & ab eo scisciari, rectène, an secus suscipi possit.

6. Vtraque obligatio colligitur ex illo Num. 27. 18. *Dixit Dominus ad Moysen: Tolle Iosue filium Nun, virum in quo est spiritus, & pone manum tuam super eum. Qui stabit coram Eleazaro Sacerdote, & omni multitudine: & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis Synagoga filiorum Israel. Pro hoc si quid agendum erit, Eleazar Sacerdos consulet Dominum. Ad verbum eius egredietur, & ingredietur ipse & omnes filij Israel cum eo, & cætera multitudo.* Hæc posteriora verba huc spectant. Quorum sensus est: Iosue, qui erit Dux populi, non progredietur cum exercitu, nec suscipiet bellum cum vicinis hostibus, nec vllam rem aliam magni momenti aggredietur, nisi ad mandatum & directionem Eleazari Pontificis, qui in huiusmodi casibus quid faciendum sit, à Deo scisciabitur, & Iosue deinde certiorem faciet.

7. Porrò, non solus Iosue, sed alij quoque Principes ac Reges, qui deinceps secuti sunt, hoc præcepto obligabantur, semper in negotiis arduis debebant recurrere ad Pontificem, & ex arbitrio illius, vel agere quippiam, vel omittere. Et bene cum iis actum est, qui hoc fecerunt; malè cum iis qui neglexerunt. Exempla prioris generis sunt hæc. Primò Dauid Rex cùm intellexisset insidias sibi parari à Saule, accessit ad Abiathar Põtificem. & per eum quæsiuit à Deo, an tutò posset esse in vrbe Ceila? & an Ciues Ceilitæ essent eum tradituri Sauli? 1. Regum 23 9. Secundò, idem Dauid alio tempore per eundem Pontificem consuluit Deum; an deberet persequi Amalecitas, qui spoliauerant & succenderant vrbem Siceleg, 1. Regum 30. 6. Quod autẽ Dauidi familiare fuerit, hoc modo interrogare Deum, patet 1. Regum vigesimo secundo, versu decimo quinto, vbi Achimelech Pontifex accusatus apud Saulẽ, quod Dauidi adhereret, & pro eo Dominum consuluisset, respondit Regi: *Num hodie cœpi pro eo consulere Deum?* quasi dicat, sæpius ante hæc tempora id feci.

8. Exempla posterioris generis sunt hæc. Primò, Iosue & alij Principes filiorum Israel decepti sunt à Gabaonitis, eo quod fœdus cum illis pacti essent, non consulto prius per Pontificem Deo Iosue nono, versu 14. Secundò, Saul elatus victoria, & præfisus suis viribus, cùm vellet in consulto Deo, Philistæos persequi, monitus à Pontifice est, ne id faceret. Et cùm postea consuluisset Deum nullum responsum ab eo impetrauit. Itaque non potuit vti victoria, sicut animo destinauerat, primo Reg. 14. 36. Tertiò, filij Israel pugnaturi cum Beniamitis, consuluerunt quidem Deum per Pontificem, sed tamen quia magis confidebant suis copiis, quàm Dei oraculo, multi ex iis cæsi ac fugati sunt. Iudic. 20. 22.

9. Quæres, quo modo, vel ritu, solitus sit Pontifex consulere Deum in huiusmodi casibus. Respondeo, Aliter Moyses, aliter alij Pontifices soliti sunt id facere: Moyses ingressus tabernaculũ fœderis facie ad faciem cum Deo loquebatur, sicut solet homo cum amico loqui. Exodi 33. 11. Alij Pontifices qui postea secuti sunt, induti Ephod, loquebantur cum Deo, non quidem facie ad faciem, sed aliquo alio peculiari modo, qui tamen apud authores & interpretes non satis compertus est, vt latius dicam in seq. q. 9. 16.

QVÆSTIO V.

Quo vestitu & ornatu vsi sint Sacerdotes & Pontifex?

1. LEuitæ non habebant sacrum ornatum, sed soli sacerdotes & Pontifex. Nec tamen illo vtebantur, nisi eo tempore, quo in Tabernaculo vel templo ministrabant. Erant autem octo ornamenta Pontificis,

1. feminalia linea. 2. veſtis linea. 3. Balteus ſeu cingulum 4. tunica hyacinthina. 5. Ephod, ſeu ſuper humerale. 6. Rationale iudicij. 7. Cidaris ſeu tiara. 8. Lamina aurea. De his agitur Exodi 28. per totum. Et quidem quatuor ex iis erant propria Pontifici, vt tunica hyacinthina, Ephod, Rationale, & Lamina aurea: reliqua communia cum alijs Sacerdotibus. De ſingulis aliquid dicendum eſt.

2. Igitur Pontifex, cum ad miniſtrandum accedebat, primo loco induebat feminalia ſeu femoralia linea, *ad tegendam carnem turpitudinis ſuæ, à renibus vſque ad femora*, vt loquitur Scriptura Exod. 28. 42. Erant autem hæc feminalia, veluti caligæ quędam, quas pedib⁹ infertas (vt ait Ioſeph.) quaſi dimidiatas braccas ad illa cõſtringebat. Aliqui putant ex byſſo retorta fuiſſe cõfecta. Nobis ſufficit, quod à Moyſe linea appellentur.

3. Poſt feminalia, proximè induebat tunicam lineam, quæ duplici nomine fuit appellata. Primò, linea ſtricta, Exodi 28. 4. Secundò, ſubucula linea, Leuitici 8. 7. Inuenio duas cauſas cur ſtricta fuerit appellata. Vna eſt, quia ad cutem ſtringebatur. Non enim erat laxa & ampla, ſed quantitati corporis commenſurata. Altera, quia balteo ſeu cingulo ſtringebatur. Leuit. 8. 7. Probabile eſt, fuiſſe ſimilem tunicæ Ioab, de qua 2. Regum 20. 8. *Porro Ioab veſtitus erat tunica ſtricta ad menſuram habitus ſui.* Niſi quod hæc fuerit exterior, illa interior.

4. Hæc veſtis linea conſtringebatur balteo ſeu cingulo, inter vmbilicum & pectus. De quo D. Hieronymus ita ſcribit ad Fabiolam: *Hoc cingulum in ſimilitudinem pellis colubri, qui exuit ſenectutem, ſic in rotundum textum eſt, vt marſupium longius putes. Textum autem eſt ſub tegmine coeci, purpura, hyacintho & ſtamine byſſino, ob decorem & fortitudinem: atque ita polymita arte diſtinctum, vt diuerſos flores ac gemmas, artificis manu, non textas, ſed additas arbitreris tunicam, inter vmbilicum & pectus, hoc ſtringunt balteo.* Similia habet Ioſephus libro 3. antiquitatum, cap. 8.

5. Poſt balteum ſequebatur tunica hyacinthina, quę erat laxa, per modum veſtis talaris. In eius fimbria inferiori per circuitum pendebat alternatim mala punica & tintinnabula aurea, vt ex eorum ſonitu percipe-retur ingreſſus & egreſſus Pontificis, quando intrabat vel exibat Sanctuarium. Exod. 28. v. 35. Dicebantur autem mala punica, non quod reuera eſſent, ſed quia ex hyacintho, purpura & cocco bis tincto, confecta erant inſtar malorum punicorum. Exod. 28. 32.

6. Super tunicam hyacinthinam erat Ephod ſeu ſuperhumerale, quod tegebat humeros, & anteriorem partem vſque ad cingulum. Erat autem contextum ex auro, hyacintho, purpura, cocco bis tincto, & byſſo retorta. Exod. 28. 6. In vtroque latere verſus humeros habebat dũos lapides onychinos, auro incluſos: vnum à dextris, alterum à ſiniſtris; in quibus ſculpta erant nomina duodecim filiorum Iſraël: ſex nomina in vno lapide, & ſex in altero. iuxta ordinem natiuitatis eorum. Exodi 28. 9.

7. In anteriori parte ſuperhumeralis, ad pectus Pontificis, ligabatur Rationale iudicij. Hebræi vocant Hoſen, id eſt pectorale. Græci λόγιον, vel λογεῖον, id eſt, rationale. Conficiebatur autẽ ex eadẽ materia, qua Ephod nempe ex auro, hyacintho, purpura, cocco bis tincto, & byſſo retorta. Figura quadrangulum: denſitate, duplex ad Ephod relatum: longitudine & latitudine, menſura palmi Exodi 28. v. 16. In hoc Rationali erant duodecim lapides pretioſi, incluſi auro, & diſtincti per quatuor ordines: in quib⁹ etiã ſculpta erant duodecim nomina filiorum Iſrael. Ibid. verſ. decimo ſeptimo. Atque ita confectum & exornatum, catenis aureis & faſciis tam firmiter affigebatur ſuperhumerali, vt à ſe inuicem non potuerint ſeparari (ibidem verſu vigeſimo octauo.) Porro in Rationali poſita erat *Doctrina & veritas*, ſuper pectus Pontificis (v. 30.) Hebraicè *Vrim & Thumin*.

8. In capite erat Cidaris ſeu tiara, id eſt, mitra quædam ex byſſo confecta, cui affigebatur lamina aurea, ſupra frontem Pontificis, cum hac inſcriptione, *Sanctum Domino*, Exodi 28. verſu trigeſimo ſexto. Sic enim loquitur textus. *Facies & laminam de auro puriſſimo, in qua ſculpes opere celaturis, Sanctum Domino. Ligabiſque eam vitta hyacinthina, & eris ſuper Tiaram imminens fronti Pontificis.*

9. Quæres primò: Quid ſignificauerunt ornamenta Pontificis? D. Thomas in 1. 2. quæſt. 102. articulo 5. ad 8. adfert duas ſignificationes: Vnam literalem, alteram myſticam. Secundum literam, inquit, ornamenta Pontificis deſignabant diſpoſitionem huius mundi, hoc modo. Primò, Feminalia linea & veſtis linea ſignificabat terram, ex qua linum naſcitur. Secundo, Balteus, Oceanum, qui cingit terram. 3. Tunica hyacinthina, aërem, qui hyacinthini coloris eſt. 4. Tintinnabula illius tunicæ, tonitrua aëris. 5. Mala punica, coruſcationes, quæ fiunt in aëre. 6. Ephod, ſeu ſuperhumerale, cælum ſyderium. 7. Duo onychyni, duo hemiſpheria, vel certè Solem & Lunam. 8. Duodecim gemmæ in pectore, duodecim ſigna Zodiaci. 9. Tiara, cælum empyreum. 10. Lamina aurea, Deum omnibus præſidentem.

10. At myſticè deſignabant virtutes, quæ debent eſſe in Pontifice. Ac 1. feminalia linea ſignificabant caſtitatem: veſtis linea, puritatem vitæ: cingulum, diſcretionem: tunica hyacinthina, cæleſtem conuerſationẽ: tintinnabula aurea, ſanam doctrinam: mala punica, bonos mores: ſuperhumerale, ſufferentiam infirmitatum populi: rationale in pectore cum nominibus filiorũ Iſrael, charitatem & ſollicitudinẽ pro fidelibus: Tiara in cap. rectam intentionem: Lamina aurea in fronte, memoriam ac recordationem Dei. Hæc ex Diuo Thoma.

11. Alij non male de Chriſto interpretantur, nam ille fuit verus ac primarius Pontifex, cuius typum geſſerunt Aaron & ſucceſſores eius. In illo perfectiſſimè fuerunt omnes virtutes, per ornamenta Pontificialia deſignatæ. Ille ſuis humeris portauit duas gemmas, id eſt, pretium redemptionis duorum populorum, Iudæorum ſcilicet & Gentilium. Ille in ſuo pectore inſculpta habuit nomina electorum. Ille quacunque inceſſit, ex ſtrepitu prædicationis Euangelij, & ſuauiſſimo virtutum odore, percipi potuit ac obſeruari.

12. Quæres ſecundò: An ſolus Pontifex vſus fuerit Ephod ſeu ſuperhumerali? Ratio dubitandi eſt, quia legimus alios quoque, præter Pontificem, vſos eſſe, nempe Leuitas, Sacerdotes, Reges. Nam de Samuele, qui erat Leuita, ſic habemus 1. Regum 2. verſu decimo octano: *Samuel autem miniſtrabat ante faciem Domini, puer, accinctus Ephod. lineo.* De Sacerdotib⁹ primo Regum vigeſimo ſecundò, verſu 18. *Doeg idumæus irruit in Sacerdotes, & trucidauit in die illa octoginta quinque viros veſtitos Ephod lineo.* De Dauide Rege 2. Regum 6. 14. *Dauid ſaltabat totis viribus ante Dominum, accinctus Ephod lineo.*

13. Reſpondeo. Duplex fuit Ephod ſeu ſuperhumerale in veteri Teſtamento. Vnum contextum ex auro, purpura, hyacintho, cocco bis tincto, & byſſo retorta. Alterum ſimplex, lineum candidum. Priori ſolus Pontifex vtebatur, poſteriori alij. Ita D. Hieronym. in Epiſtola 127. ad Fabiolam, & Epiſtola 130. ad Marcellam, Abulenſis lib. 1. Regi cap. 22. qu. 27. Ribera lib. 1. de templo cap. 10. & alij paſſim.

14. Quæres 3. in quem finem ſolitus ſit Pontifex geſtare Ephod? Ex Scriptura conſtat, in tribus caſibus ſolitum eſſe geſtare. Primò, in conſecratione. Quando enim mortuo Pontifice alius ſubrogabatur, neceſ-

Quæ autem ad motum animalium pertinent, ea ex ipsis animalibus, & ex ipsorum partibus, & ex ipsa anima, & ex ipsis rebus, quæ extra animam sunt, constant. Quæ igitur ex ipsis animalibus, & ex ipsorum partibus, & ex ipsa anima constant, ea ex necessitate constant. Quæ autem ex ipsis rebus, quæ extra animam sunt, constant, ea ex necessitate constant, & ex gratia. Ex necessitate quidem, quia si hoc fuerit, necesse est illud fieri, vel esse: si autem hoc non fuerit, impossibile est illud fieri, vel esse. Ex gratia autem, quia si hoc fuerit, melius est illud fieri, vel esse: si autem hoc non fuerit, non est melius illud fieri, vel esse. Quæ igitur ex ipsis animalibus, & ex ipsorum partibus, & ex ipsa anima constant, ea ex necessitate constant. Quæ autem ex ipsis rebus, quæ extra animam sunt, constant, ea ex necessitate constant, & ex gratia. Ex necessitate quidem, quia si hoc fuerit, necesse est illud fieri, vel esse: si autem hoc non fuerit, impossibile est illud fieri, vel esse. Ex gratia autem, quia si hoc fuerit, melius est illud fieri, vel esse: si autem hoc non fuerit, non est melius illud fieri, vel esse.

Iſrael: & poſtea Leuitæ ex ſuis decimis dabant alias decimas Sacerdoti, ſeu Pontifici. Hinc iam oritur.

7. Poſterior controuerſia, an decimæ decimarum, quæ dabantur à Leuitis propriè dictis, datæ fuerint ſoli Pontifici, ſeu ſummo Sacerdoti, an generatim omnibus Sacerdotibus? Lyranus & Abulenſis putant ſoli Pontifici fuiſſe datas, ex illo Num. 18. 29. *Date Aaron Sacerdoti.* Ioſephus non ſolùm Pontifici, ſed generatim omnibus Sacerdotibus. Alij denique ſoli quidem Pontifici datas fuiſſe, ſed ad cuſtodiendum & diſtribuendum Sacerdotibus, iuxta illud Num. 18. 8. *Locutus eſt Dominus ad Aaron; ecce dedi tibi cuſtodiam primitiarum mearum*, id eſt, vt cuſtodias & diſtribuas filiis tuis Sacerdotibus: ſicut mox ſequitur; *Omnia, quæ ſanctificantur à filijs Iſrael, tradidi tibi & filiis tuis, pro officio Sacerdotali legitima ſempiterna.* Quò etiam ſpectat illud 2. Eſdræ 10. 38. *Leuitæ offerent decimam partem decimæ ſuæ in domo Dei noſtri, ad Gazophylacium in domum theſauri*, id eſt, vt cuſtodiatur in Gazophilacio, & inde Sacerdotibus ſuo tempore diſtribuatur.

8. Igitur ſumma omnium hæc eſt. Tribus Leui, quæ tota erat diuino ſeruitio conſecrata, accipiebat decimas ab aliis Tribubus, quæ erant laicæ. Porrò cum in Tribu Leui eſſent tria hominum genera, nempe Leuitæ propriè dicti, Sacerdotes, & Pontifex; Leuitæ ex ſuis decimis dabant iterum decimas Pontifici & Sacerdotibus, quia hi in altiori gradu & ordine ſeruiebant Deo, quàm Leuitæ: ac proinde ſicut plus honoris, ſic etiam plus bonorum temporalium pro ſuſtentatione illis debebatur.

9. Pro maiori explicatione eorum, quæ dicta ſunt, notandum eſt; apud Hebræos fuiſſe tria decimarum genera. Primum earum, quas cæteræ Tribus ſingulis annis tenebantur dare Tribui Leuiticæ pro ſuſtentatione. De his iam dictum eſt. Alterum earum, quas ſinguli Patres-familias debebant quotannis apud ſe ſeruare, & poſtea cum Leuitis comedere in loco, vbi Tabernaculum vel templum. idque tribus anni temporibus, nempe in Paſchate, Pentecoſte, & feſto Tabernaculorum. De his intelligendum eſt illud Deuter. 14. 22. *Decimam partem ſeparabis de cunctis fructibus tuis qui naſcuntur in terra per annos ſingulos, & comedes in conſpectu Domini Dei tui, in loco quem elegeris, vt in eo nomen illius inuocetur*, &c. Tertium earum, quas tertiò anno ſingulari ſeparare debebant in propriis domibus, & cum Leuitis, peregrinis, pupillis, & viduis communicare, iuxta illud Deuteron. 14. 28. *Anno tertio ſeparabis aliam decimam ex omnibus, quæ naſcuntur tibi eo tempore, & repones intra ianuas tuas. Venietque Leuites, qui aliam non habet partem, nec poſſeſſionem tecum & peregrinus ac pupillus, & vidua, qui intra portas ſuas ſunt, & comedent & ſaturabuntur, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus.* Et Deuteron. 26. 12. *Quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio, dabis Leuitæ, & aduenæ, & pupillo, & viduæ, vt comedant intra portas tuas, & ſaturentur.* Igitur Leuitæ, tametſi omnium harum decimarum eſſent aliquo modo participes: tamen ex primo genere potiſſimum ſuſtentabantur, vt dictum eſt.

De primitiis & primogenitis.

10. Soli Sacerdotes & Pontifex, non autem Leuitæ propriè dicti, accipiebant primitias & primogenita à filiis Iſrael. Porrò primitiæ ſoluebantur ter in anno, vt notant Lyranus & alii. Primò in Paſchate, de nouis ſpicis. Secundò in Pentecoſte, de nouis panibus. Tertiò in Septembri in feſto Tabernaculorum, de nouis fructibus. Nam illis tribus anni temporibus tenebantur omnes mares venire ad locum, quem elegerat Dominus (Deut. 16. 16.)

11. De primitiis ſpicarum, quæ in Paſchate offerebantur, intelligitur illud Leuit. 23. 10. *Cum ingreſſi fueritis terram, quam ego dabo vobis: & meſſueritis ſegetem feretis manipulos ſpicarũ, primitias meſſis veſtræ ad Sacerdotem. Qui eleuabit faſciculum coram Domino, vt acceptabile ſit pro vobis, altero die Sabbati, & ſanctificabit illum.* Ritus autem offerendi deſcribitur Leuit. 2. 14. his verbis. *Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de ſpicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & ſic offeres primitias tuas Domino, fundens ſupra oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini eſt.*

12. De primitiis panum, quæ offerebantur in Pentecoſte, intelligitur illud Leuit. 23. 15. *Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum, ſeptem hebdomadas plenas, vſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, id eſt, quinquaginta dies: & ſic offeretis ex omnibus habitaculis veſtris, panes primitiarum duos, de duabus decimis ſimilæ fermentatæ, quos coquetis in primitias Domini*, &c.

13. De primitiis nouorum fructuum, quæ offerebantur in Septembri, intelligitur illud, Num. 18. 13. *Vniuerſa frugum initia, quas gignit humus, & Domino depertantur, edent in vſus tuos: qui mundus eſt in domo tua, veſcetur eis.* Et Deuter. 18. 4. *Dabunt Sacerdoti primitias frumenti, vini & olei.* Et Deuteron. 26. 2. *Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in canſtro, pergeſque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, accedeſque ad Sacerdotem, qui fuerit in diebus illis*, &c.

14. Eſt autem magna differentia inter hæc tria genera primitiarum. Primò, quia primitiæ in Paſchate erant ex ſolis ſpicis: in Pentecoſte, ex ſolis panibus, in Septembri, ex variis terræ fructibus. Secundò, primitiæ ſpicarum dabantur in ipſa collatione fructuum terræ, nec vlli licebat quicquam comedere de nouis fructibus, antequam primitiæ ſpicarum Deo oblatæ eſſent. (Leuitic. 23. 14.) At primitiæ in Pentecoſte, & Septembri offerebantur ex fructibus iam collectis, & domi aſſeruatis. (D Auguſt. quæſt. 32. ſuper Numeros.) Tertiò Primitiæ panum & fructuum cedebant integrè in vſum Sacerdotum: primitiæ verò ſpicarum non integrè. Nam vnus manipulus ſpicarum conſumebatur per modum ſacrificij: reliqui comedebantur à Sacerdotibus.

15. Porrò, ſicut primitiæ, ſic etiam primogenita dabantur Pontifici & Sacerdotibus. Exod. 13. 2. & Num. 3. 13. Erant 2. tria genera primogenitorum: alia hominum: alia pecorum mundorum: alia immundorum. Igitur ſingula primogenita primi & tertij generis redimebantur pretio quinque Siclorum, quod dabatur Sacerdotibus: Primogenita ſecundi generis, perſe illis offerebantur. Num. 18. 15.

De Oblatis.

16. Per oblata generatim loquendo, intelliguntur ea quæ à filiis Iſrael offerebantur Deo in vſum Sacerdotum. Erant autem triplicia. Nam quædam ex præcepto offerebantur, vt decimæ primitiæ, primogenita, de quibus iam dictum eſt. Alia ſponte & ex mera deuotione: alia denique ex voto. De hoc duplici genere multa habentur Leuit. 22. 18. Leuit. 23. 38. Num. 15. 3. & alibi. Hæc iterum erant varia. Nam quilibet, vel ſponte, vel ex toto poterat offerre hoſtias, libamenta, panes, pecuniam, quæ ſimilia ſunt. Id autem potiſſimum fiebat in tribus anni temporibus, vt ſupra dictum eſt, nempe in Paſchate, Pentecoſte, & feſto Tabernaculorum. Tunc enim tenebantur venire omnes ad locum, vbi Templum vel Arca propitiatorij. Deut. 16. 16.

17. Ex dictis colligi poteſt, quàm diuites fuerint Sacerdotes in Veteri Teſtamento, præ aliis omnibus. Nam primò accipiebant decimas à duodecim Tribubus Iſraël. Vbi notandum eſt præter Tribum Leui fuiſſe duodecim Tribus filiorum Iſraël, nempe Tribum Ruben, Simeon, Iuda, Zabulon, Iſſachar Dan, Gad, Aſer, Nephtali, Ephraim, Manaſſe Benjamin. Igitur ſingulæ hæ Tribus diuidebant ſua bona in decem partes & vnam dabant Tribui Leui, reliquis nouem ſibi reſeruatis. Quo fit, vt Tribus Leui multo fuerit ditior, quàm cæteræ. Nam ſingulæ cæterarum habebant tantum nouem partes; Tribus autem Leui duodecim. Præter has decimas, quæ communes erant omnibus in Tribu Leui, Sacerdotes iterum accipiebant decimas decimarum à Leuitis; & ſic non ſolùm erant ditiores, quàm homines aliarum Tribuum, ſed etiam quàm Leuitæ. Deinde accedebant primitiæ, primogenita, oblata; quæ ſi omnia computentur, in magnum theſaurum excreſcere neceſſe erat redditus & poſſeſſiones Sacerdotum.

QVÆSTIO VII.

An Sacerdotes & Pontifex aliquando debuerint ſeruare continentiam ab vxoribus?

1. REſpondeo. Iure diuino debebant ſeruare continentiam ab vxoribus, pro toto eo tempore, quo in tabernaculo vel templo miniſtrabant. Hoc teſtantur Scripturæ & Patres. Ex Scripturis habemus aliquot teſtimonia. Primum, Exodi 19. 22. *Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum, ſanctificentur*, id eſt, abſtineant ab vxoribus. In eo enim potiſſimum conſiſtebat ſanctificatio, vt patet ex eodem capite. Nam v. 10. dicebat Deus ad Moyſen: *Vade ad populum, & ſanctifica illos hodie & cras, lauent que veſtimenta ſua.* Moyſes autem intellexit illam ſanctificationem de abſtinentia ab vxoribus. Nam mox accedens ad populum, & explicans illi voluntatem Dei, dixit: *Eſtote parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus veſtris.* Vbi notandum eſt, illam ſanctificationem, ſeu abſtinentiam ab vxoribus, de qua agitur citato capite, tam populo, quam Sacerdotibus fuiſſe præceptam; quia tam populus, quàm Sacerdotes debebant audire promulgationem legis Moſaicæ, & ad illam toto biduo ſe diſponere per abſtinentiam ab vxoribus, & per lotionem veſtimentorum, & caſtrorum purgationem. Speciali tamen titulo præceptam fuiſſe Sacerdotibus, pro omni eo tempore, quo fungebantur officio Sacerdotali: ſiue orando pro populo, ſiue hoſtias & ſacrificia offerendo, ſiue aliquod aliud ſacrum miniſterium exhibendo. Hoc enim ſignificatur illis verbis: *Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum, ſanctificentur.* Nam tunc dicebant accedere ad Dominum, quando vel erant oraturi, vel ſacrificium oblaturi, vel aliquid ſimile facturi.

2. Secundum teſtimonium. 1. Reg. 21. 1. *Venit autem Dauid in Nobe ad Achimelech Sacerdotem* Et infra: *Reſpondens Sacerdos ad Dauid, ait illi: Non habeo laicos panes ad manum, ſed tantum panem ſanctum, ſi mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus. Et reſpondit Dauid Sacerdoti, & dixit ei: Equidem ſi de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudius tertius, quando egrediebamur, & fuerunt vaſa puerorum ſancta. Porrò via hæc polluta eſt, ſed & ipſa hodie ſanctificabatur in vaſis* Hic vides non licuiſſe comedere panem ſanctum, niſi præmiſſa ſanctificatione, quæ in duobus conſiſtebat. Primò, ac potiſſimum, in abſtinentia ab vxoribus. Secundò, in purificatione corporis ſi quid maculæ in via contraxiſſet. Et certè ſi homines laici debebant hoc modo ſanctificari, multo magis Sacerdotes quippe qui ad maiorem puritatem, ratione ſtatus ac officij, obligabantur.

3. Quod ſic vlterius declaro. Duo hic præcepta diſtinguenda ſunt. Vnum, quo laici prohibebantur comedere panes ſanctificatos, vel, vt alibi vocantur, panes propoſitionis. De quo Chriſtus Matthæi 12. 3. *Non legiſtis, quid fecerit Dauid, quando eſuriit, & qui cum eo erant: quomodo intrauit in domum Dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his, qui cum eo erant, niſi ſolis Sacerdotibus?* Alterum, quo iubebantur abſtinere ab vxoribus, qui manducaturi erãt huiuſmodi panes. De hoc quæſtio eſt, quoſnam obligaſſe ſolos laicos. Ego contra, obligaſſe etiam Sacerdotes. Et quidem per ſe, & primariò, Sacerdotes. Quod tripliciter probo. Primò ex dictis, quia Sacerdotes tenebantur ad maiorem puritatem, quàm laici. Secundò, quia eſus panum propoſitionis per ſe pertinebat ad ſolos Sacerdotes: ergo etiã ſanctificatio requiſita ad eſum iſtorum panum per ſe pertinebat ad ſolos Sacerdotes. Vnde ſicut laici non poterant comedere huiuſmodi panes, niſi tantum per accidens, & in caſu neceſſitatis; ita non tenebantur ſe ſanctificare, niſi tantum per accidens, & in caſu neceſſitatis. Tertiò, quia ſi præceptum de abſtinentia ab vxoribus pertinuiſſet ad ſolos laicos; vel fuiſſet illis datum à Deo, antequam Achimelech loquebatur cum Dauide; vel ab ipſo Achimelech, cum iam loqueretur cum ipſo. Non prius, quia nuſquam legimus in ſcriptura. quod Deus dederit tale præceptum pro ſolis laicis, antequam Achimelech loquebatur cum Dauide. Nec poſterius, quia Achimelech, cùm dicebat Dauidi: *Si mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus;* non dabat nouum præceptum, ſed ſupponebat iam ante à Deo datum eſſe. At non erat aliud à Deo datum, niſi quo Sacerdotes obligabantur abſtinere ab vxoribus, quotieſcunque fungerentur officio Sacerdotali, ſeu quotieſcunque aliud ſacri miniſterij ſiue orando, ſiue hoſtias offerendo, ſiue panes ſanctos comedendo, peragerent. Itaque ſenſus Achimelech eſt hic: Vobis quidem non licet comedere panes ſanctificatos, ſed ſolis Sacerdotibus: Si tamen vultis propter præſentem neceſſitatem comedere, cùm alij panes haberi non poſſint, neceſſe eſt, vos ea puritate & ſanctitate id præſtare, qua Sacerdotes facere conſueuerunt, qui abſtinent ab vxoribus, quotieſcunque huiuſmodi panes comeſturi ſunt. Idem ergo à vobis exigo.

4. Tertium teſtimonium. 1. Paralip. 24. 7. *Exiit autem ſors prima Ioiarib, ſecunda Iedei, tertia Harim*, &c. vbi recenſentur viginti quatuor familiæ Sacerdotum, qui per vices debebant miniſtrare in domo Domini, iuxta illud Luc. 1. 5. *Fuit Sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia.* Et paulo poſt: *Factum eſt autem, cùm Sacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ, ante deum ſecundum conſuetudinem Sacerdotij, ſorte exiit, vt incenſum poneret.* Conſtat autem Sacerdotes, quando miniſtrabant Domino ſecundum vicem ſuam, debuiſſe multos dies perſeuerare in miniſterio. Nam ibidem verſu 23. de Zacharia ſic legimus: *Et factum eſt, vt impleti ſunt dies officij eius, abiit in domum ſuam.* Plerique authores putant fuiſſe octo dies deſtinatos, nempe, à Sabbato vſque ad Sabbatum, vt Ioſephus, Ambroſius, Theophylactus, & alii apud Maldonatum in Commentario illius loci. Et colligitur ex illo 2. Paralip. 23. 8 *Fecerunt ergo Leuita & vniuerſus Iuda iuxta omnia, quæ præceperat Ioiada Pontifex: & aſſumpſerunt ſinguli viros, qui ſub ſe erant, & venichant per ordinem Sabbati cùm his, qui impleuerant Sabbatum, & egreſſuri erant.*

5. Igitur Sacerdotes per octo dies, relictis domibus & vxoribus ſuis, permanebant in templo, & ibi miniſtrabant. Et quidem tempore ſacrificij erant in parte

templi, vbi ſacrificia offerebantur. Reliquo tempore habitabant in atrio templi, in domunculis ad id deſtinatis: quò non licebat vxores introducere. Vnde conſequens eſt, debuiſſe à cohabitatione vxorum abſtinere. De qua re ſic ſcribit Sicius Papa in Epiſtola ad Himerium Taraconenſem Epiſcopum cap. 7. *Dicat mihi nunc quiſquis ille eſt ſectator libidinum, præceptorque vitiorum, ſi eſtimat, quod in lege Moyſis poſſim ſacris ordinibus à Domino laxata ſint frena luxuriæ, cur eos, quibus committebantur Sancta Sanctorum, præmonet, dicens Sancti eſtote, quia & ego Sanctus ſum Dominus Deus veſter; Cur etiam procul à ſuis domibus, anne vicis ſuæ, in templo habitare iuſſi ſunt Sacerdotes? Hæc videlicet ratione, ne vel cum vxoribus poſſent carnale exercere commercium, vt conſcientiæ integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus etiam, expleto deſeruitionis ſuæ tempore, vxorius vſus, ſolius ſucceſſionis cauſa fuerat relaxatus, quia non ex alia, niſi ex tribu Leui quiſquam ad Dei miniſterium fuerat præceptus admitti.* (tom. 1. concilior.)

6. Idem, quod ad rem attinet, ſentiunt alij Patres. Hieron. l. 1. contra Iouinianum longè poſt medium: *Nam & in veteri lege, qui pro populo hoſtias offerebant, non ſolùm in domibus ſuis non erant, ſed purificabantur ad tempus, ab vxoribus ſeparati, & vinum & ſiceram non bibebant, qua ſolent libidinem prouocare.* Similia habet Innocentius I. Epiſt. 2. ad Victricium Rhotomagenſem Epiſcopum capite 9. Et Beda in capite 1. Lucæ.

Qvæstio VIII.

Quanta fuerit authoritas Pontificis apud populum.

1. Respondeo. Deus multis modis in veteri Teſtamento voluit Pontifici aſtruere & conciliare authoritatem apud populum. Primò, publica & ſolemni conſecratione, quæ præſente populo, durabat per ſeptem dies. Secundo vnctione ſacri olei, quod in nullum vſum prophanum adhiberi poterat. Tertiò, natu Pontificiali, qui & gemmis pretioſis, & aurea lamina, & tintinnabulis aureis, & malis punicis, omnem alium ornatum, etiam regium longe ſuperabat. Quartò, magna copia reddituum annuorum, quæ quidem apud illum populum magni erat momenti. Quintò, frequenti colloquio cum Deo, præſertim in rebus dubiis proponendis. Sextò, variis ac illuſtribus miraculis. Ex his aliqua recenſebo.

2. Primum contigit in primo ſacrificio, quod Aaron obtulit in ſuo Pontificatu. Tunc enim ignis de cœlo deſcendit, qui coram populo holocauſtum deuorauit. Quo miraculo oſtendit Deus ſe approbare Sacerdotium ſeu Pontificatum Aaronis, Leuitici 9. 24. *Apparuit que gloria Domini omni multitudini: Et ecce egreſſus ignis à Domino, deuorauit holocauſtum, & adipes, qui erant ſuper altare. Quod cum vidiſſent turbæ, laudauerunt Dominum, ruentes in facies ſuas.* Vide ſimile exemplum 3. Reg. 18.

3. Secundum contigit in ſeditione Core, Dathan, & Abiron, qui cum ſuis ſociis viui à terra abſorpti ſunt, eo quod rebellionem excitaſſent contra Primatum Moyſis & Aaronis, Num. 16. 1. *Ecce autem Core, & Dathan, atque Abiron ſurrexerunt contra Moyſen, aliique filiorum Iſrael ducenti quinquaginta viri proceres Synagogæ, & qui tempore Concilij per nomina vocabantur. Cumque ſteriſſent aduerſum Moyſen & Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo Sanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus. Cur elenamini ſuper populum Domini?* Et infra v. 31. *Confeſtim diruptæ eſt terra ſub pedibus eorum; & aperiens os ſuum deuorauit illos cum tabernaculis ſuis, & vniuerſa ſubſtantia eorum. deſcenderuntque viui in infernum.*

4. Tertium contigit in ſeditione populi, qui partim incendio periit, partim per interceſſionem Aaronis ſaluatus eſt. Num. 16. 41. *Murmurauit autem omnis multitudo filiorum Iſrael contra Moyſen & Aaron ſequenti die dicens: Vos interfeciſtis populum Domini. Cumque oriretur ſeditio, & tumultus increſceret, Moyſes & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod poſtquam ingreſſi ſunt, operuit nubes, & apparuit gloria Domini. Dixitque Dominus ad Moyſen: Recedite de medio huius multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cumque iacerent in terra dixit Moyſes ad Aaron: Tolle thuribulum, & hauſto igne de altari, mitte incenſum deſuper, pergens citò ad populum, vt roges pro eis: iam enim egreſſa eſt ira à Domino, & plaga deſæuit. Quod cùm feciſſet Aaron, & cucurriſſet ad mediam multitudinem, quam iam vaſtabat incendium, obtulit thymiama, & ſtans inter mortuos ac viuentes pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſauit. Fuerunt autem, qui percuſſi ſunt quatuordecim millia hominum, & ſeptingenti, abſque his qui perierant in ſeditione Core.*

5. Quartum contigit circa virgam Aaronis, hoc modò. Cùm populus ſæpe murmuraret contra Aaronem Pontificem, & aliæ tribus filiorum Iſrael ægrè ferrent, quod ex ſola tribu Leui aſſumeretur Pontifex, qui aliis omnibus imperaret; voluit Deus in poſterum præcauere huiuſmodi murmura & manifeſto ſigno declarare, Aaronem legitimè à ſe electum eſſe, qui omnes tanquam ſummo Sacerdoti deberent obſequi. Itaque mandauit Moyſi, vt acciperet duodecim virgas à duodecim tribubus Iſraël, in quibus ſingulis notata eſſent ſingula Tribuum nomina Iſraël. Has cum virga Aaronis poneret in Tabernaculo teſtimonii, & ſequenti die iterum produceret, tunc enim fore, vt vna ex omnibus miraculosè floreret, & is deinceps, cuius virga floruiſſet, tanquam legitimus Pontifex haberetur. Factum eſt ſequenti die, ſola virga Aaronis inuenta eſt germinaſſe, turgentibus gemmis emiſiſſe flores, qui foliis dilatatis, in amygdalas deformatividebantur Ex quo omnes manifeſtè collegerunt, deinceps ſoli Aaroni, tanquam Pontifici à Deo electo & deſignato, non autē aliarū tribuum Principib⁹ in rebus ad Deum ſpectantibus, obtemperandum eſſe. Et ne poſteros id lateret, mandauit Deus, vt virga Aaronis ad perpetuam rei memoriam, in arca conſeruaretur. Hæc omnia habentur, Numer. 17. per totum.

Qvæstio IX.

Qua vtilitas colligi poſſit ex dictis?

1. Respondeo Duplex vtilitas poteſt colligi. Vna ex parte Catholicorum. Altera ex parte aduerſariorum. Nam Catholici ex iis, quæ dicta ſunt, ſic poſſunt ratiocinari: Noſter Pontifex multo excellentior & dignior eſt, quàm fuerit Pontifex veteris Teſtamenti: ſicut anima perfectior eſt, quàm corpus; ſpiritus, quàm littera: imago, quàm vmbra; libertas, quàm ſeruitus. Si ergo Hebræi qui murmurabant contra ſuum Pontificem, à Deo ſeuerè puniti ſunt; quid nobis fiet, ſi ſimiliter murmuremus? Et ſanè Apoſtolus de hac ipſa re nos præmonuit 1. Cor. 10. 1. his verbis: *Nolo vos ignorare fratres, quoniam Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptiſati ſunt in nube & in mari: & omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt, (bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus) Sed non in pluribus eorum beneplacitū eſt Deo: nam proſtrati ſunt in deſerto. Hæc autem in figura facta ſunt noſtri, vt non*

Digitized by Google

ſimus concupiſcentes malorum, ſicut & illi concupierunt: neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis, quemadmodum ſcriptum eſt: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere: neque fornicemur, ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt vna die viginti tria millia. Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentauerunt, & à ſerpentibus perierunt. Neque murmuraueritis, ſicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Hæc autem omnia in figura contingebant illis: Scripta ſunt autem ad correptionem noſtrã, in quos fines ſæculorum deuenerunt.

2. Ex quibus verbis tria colligimus, quæ maximè huc ſpectant. Primum eſt, quod omnes Hebræi magnis beneficiis à Deo affecti fuerint. Nam omnes miraculosè tranſierunt mare rubrum; omnes ſub nube protecti ſunt; omnes biberunt ex petra conſequente. Alterum, quod multi illorum abuſi ſint beneficiis ſibi conceſſis, & ingrati in Deum extiterint. Et nominatim, quod aliqui murmurauerint contra Moyſen & Aaronem Pontificem. Tertium, quod propterea grauiter à Deo puniti ſint. Hinc infert Apoſtolus, ſi nos Chriſtiani, qui maiora beneficia à Deo conſecuti ſumus, peccemus in Deum, & nominatim ſi murmuremus contra Pontificem, fore vt multò grauius à Deo puniamur. Et ſic eſt. Maneamus ergo coniuncti cum Pontifice & Epiſcopis, & ſequamur conſilium eiuſdem Apoſtoli, qui nos alibi ſic hortatur. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis, ipſi enim pernigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri, vt cum gaudio faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis* (Hebræor. 13. verſu 13)

3. Aduerſarij ſic poſſunt ratiocinari. Certè, ſi prudenter æſtimemus ea, quæ in veteri Teſtamento ſcripta ſunt de Pontifice Hebræorum; iniquè agimus cum Pontifice Romano, & in multis eum accuſamus, vbi innocens eſt. Primò, obiicimus illi arrogantiam, quod *Pontificem Maximum* ſe appellet. Et tamen conſtat hunc titulum conſeſſum fuiſſe in veteri Teſtamento: & quidem ab ipſo Deo. Sic enim legimus Leuit. 21. verſu 10. *Dixit Dominus ad Moyſen: Pontifex, id eſt, Sacerdos Maximus, inter fratres ſuos caput ſuum nõ diſcooperiet.* Qui titulus frequenter repetitur in libris Machabæorum, & in Euangelio ſub hac voce, *Summus Sacerdos.* Si ergo Pontifici in veteri Teſtamento licuit vſurpare hunc titulum, cur in nouo non liceat, preſertim cùm Pontifex in nouo maior & excellentior ſit, quàm fuerit in veteri.

4. Secundò, obiicimus illi pompam & ſplendorem in ornatu Pontificali. Et tamen ſcimus Pontificem in veteri Teſtamento ex peculiari Dei inſtitutione, geſtaſſe purpuram, hyacinthum, byſſum, tintinabula aurea, & mala punica in ſacra veſte: Tiaram cum aurea lamina in capite: Duodecim gemmas in pectore. Duos lapides onychinos in humeris auro incluſos. An etiam Deum accuſabimus, qui hunc tam rarum & inſignem ornatum præſcripſit Pontifici in Synagoga Hebræorum? Dicamus potius cum Dauide: *Diiexi decorem domus tuæ.* Nec vſurpemus illam Iudæ proditoris vocem: *Vt quid perditio hæc?*

5. Tertiò, obiicimus ipſi diuitias & potentiam temporalem. Sed immerito. Nam conſtat, Pontificem in veteri Teſtamento fuiſſe longe ditiſſimum: & quidem Deo ſic diſponente. Accipiebat decimas à duodecim tribubus Iſraël: decimas decimarum à Leuitis: primitias, primogenita & oblationes à toto populo. Sanè, ſi Pontifex Romanus ſingulis annis acciperet decimas omnium bonorum à toto orbe Chriſtiano: ſi decimas decimarum ab Eccleſiaſticis & Religioſis ſi denique primitias, primogenita, & oblationes omniũ fidelium; fortaſſe ditior eſſet, quàm modo eſt. Si ergo Deus in veteri Teſtamento voluit A Pontificem hoc modo locupletare; cur nos ſimilem fortunam inuidemus Pontifici in nouo Teſtamento.

6. Quartò, obiicimus illi nimiam authoritatem, qua vtitur in Eccleſia Chriſti. In quo ſimiles ſumus Hebræis, qui etiam ſuum Pontificem Aaronem hac calomnia onerabant. Sed Deus, & miraculo, & vltione teſtatus eſt, ſe velle, vt omnes Aaroni obedirent. Quid ergo nos volumus & molimur? Singuli ſuperiores eſſe non poſſumus. Vnum aliquem eſſe neceſſe eſt qui aliis præſit. Si is Pontifex eſt, quid moleſti illi ſumus? Nimirum hæc noſtra cæcitas, & infirmitas eſt, vt ſemper aliquid carpamus. Et certum eſt, ſi abrogato Pontifice, Rex aliquis vel Imperator præeſſet B omnibus in Eccleſia, ſimili calumniæ fore obnoxium. Igitur poſthac moderatius agendum nobis eſt, & ſi vere Chriſtiani eſſe volumus, ab omni iniqua crimination abſtinendum.

7. Quintò, obiicimus illi, quod glorietur de continua ſerie & ſucceſſione ſuorum anteceſſorum in Eccleſia, Romana. At nihil culpæ hic eſt. Nam etiam in veteri Teſtamento ſucceſſio Pontificum accuratiſſimè ſeruata eſt, & ſpeciali miraculo à Deo confirmata. Voluit enim Deus ſucceſſionem Pontificum manere in tribu Leui, & nullo modo tranſire in alias tribus. Et in eius rei perpetuam memoriam effecit, vt virga ſolius Aaronis, non autem virgæ aliarum tribuum, repentè floreſceret, & fondeſcens in Arca Teſtamẽti conſeruaretur. Nos hic impingimus. Nam C relicta legitima ſucceſſione, quæ eſt in Eccleſia Romana, inſtituimus nouos miniſtros, qui alios ante ſe nullos agnoſcunt, In quo ſimiles ſumus Ieroboamo, qui aſciuit Sacerdotes, qui non erant de tribu ac ſucceſſione Leui. (3 Reg. 12.)

8. Sextò, obiicimus illi ſicut & aliis Sacerdotibus, cœlibatum, & vrgemus matrimonium. Sed profectò non alia de cauſa, quàm vt noſtram laſciuiam & turpitudinem excuſemus. Alioqui, ſi ex veteri Teſtamento penſanda res eſt, ſic argumentari opportebat: Pontifex & alij Sacerdotes Leuitici, propter ſanctitatem officij, quod gerebant, tenebantur abſtinere ab vſu matrimonij toto illo tempore, quo in tabernaculo vel templo miniſtrabant: At in nouo Teſtamento maior eſt ſanctitas officij Sacerdotalis; & in illo officio aſſiduè verſandum illis eſt: Ergo magis debent colere caſtimoniam vitæ, quàm in veteri Teſtamento factum eſt. At nos Lutherani & Caluiniſtæ id non facimus, quia nulla habita ratione miniſterij noſtri, manemus in perpetuo matrimonii vſu, non minus, quam homines ſeculares: In qua re, nec Sacerdotes Leuiticos, nec Pontificios; ſed neſcio quos laſciuos ac petulcos homines videmur imitari. Præſtaret ſequi conſilium Apoſtoli 1. Corint. 7. verſu 7. *Volo omnes eſſe, ſicut meipſum.* Et infra: *Dico autem non nuptis: Bonum eſt illis, ſi ſic permaneant, ſicut & ego.* Et rationem adiungit: *Qui ſine vxore eſt ſollicitus eſt, quæ Domini ſunt quomodo placeat Deo, Qui autem cum vxore eſt, ſollicitus eſt, quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt.* Hoc ſaluberrimum documentum nos contemnimus.

9. Septimò, obiicimus illi quod tam ipſe, quàm alij Epiſcopi & Sacerdotes, ſolemni ritu vngantur & conſecrentur: & per contemptum ſolemnis appellare vnctos. Sed parum prudenter. Nam conſtat, Deum in veteri Teſtamento præcepiſſe, vt Pontifex in cap. vngeretur oleo ſanctæ Vnctionis. Et ſimiliter, vt tam Pontifex, quàm Sacerdotes, & eorum veſtimenta, ſanguine & oleo aſpergerentur. Et quanquam huiuſmodi ceremoniæ, quæ in veteri Teſtamento ſeruatæ ſunt, non neceſſario ſeruari debeat in nouo; tamen cùm à Deo introductæ & approbatæ fuerint, malæ eſſe non

poſſunt. Cur ergo vel eaſdem, vel ſimiles vſurpari non liceat, ſi bono fine & intentione adhibeantur? Alioqui quid dicemus de vnctione Regum & Imperatorum in nouo Teſtamento? An & illa repudianda eſt, Nemo hoc dixerit. At ſi illam retinere fas eſt, cur in alteram tam iniqui ſumus? Noſtri Miniſtri, qui ſine vnctione & conſecratione, ſine ſucceſſione & vocatione, vel ex conſtrinis, vel ex popinis, in officia Eccleſiaſtica ſubitò ſeſe ingerunt; nullum poſſunt proferre exemplum ex tota antiquitate, quo tueri ſe queant.

CAPVT VIII.

De Miniſtris Synagogæ extraordinariis, qui erant Prophetæ.

DVplices erant Prophetæ in Veteri Teſtamento, Aliqui veri, qui à Deo mittebantur: Alij falſi, qui à Deo non mittebantur. Priores, vel vocabantur Prophetæ abſolutè; vel Prophetæ Domini; vel videntes. Poſteriores, vel Pſeudoprophetæ, vel Prophetæ Bral, vel Prophetæ Lucorum. Quibus annumerandæ ſunt Pythoniſſæ. De his omnibus dicam hoc ordine 1. Quinam fuerint veri Prophetæ in veteri Teſtamento. 2. quod fuerit illorum officium. 3. quomodo probauerint ſe à Deo miſſos. 4. an omnes de Chriſto prophetauerint, 5. quis illorum fuerit præcipuus, Moyſes, an Ioannes Baptiſta. 6. quomodo intelligendum ſit, quod Chriſtus ait in Euangelio: *Omnes Prophetæ vſque ad Ioannem* 7. quomodo verum ſit, omnes Prophetas Hieroſolimis occiſos eſſe. 8. quinam fuerint falſi Prophetæ. 9. quomodo veri à falſis diſcernebantur. 10. quid de Pythoniſſis ſentiendum. 11. an etiam in nouo Teſtamento ſint veri & falſi Prophetæ.

QVÆSTIO I.

Quinam fuerint veri Prophetæ in veteri Teſtamento?

1. Reſpondeo. Hi fuerunt precipui.
1. Moyſes. Num 12. 6. & Deut 34. 10.
2. Ioſue. Eccleſiaſtici 46. 1.
3. Samuel. 1. Regum 9. 6.
4. Dauid.
5. Gad. 1. Regum 22. 5.
6. Nathan. 2. Regum 7. 2. & 2. Paralip. 9. 29.
7. Ahias Salonites. 3. Regum 11. 29. & 2. Paral. 9. 29.
8. Addo 2. Paral. 9. 29.
9. Michæas filius Iemla. 3. Regum 22. 8.
10. Helias Theſbites. 3. Regum 17. 1.
11. Heliſæus 3. Regum 19. 16.

Deinde quatuor illi, qui vocantur maiores Prophetæ, quorum nomina ſunt hæc 1. Iſaias, filius Amos 2. Ieremias, filius Helicæ, de ſacerdotibus, qui fuerunt in Anathod. 3. Ezechiel, filius Buzi Sacerdos. 4. Daniel, qui & Balthaſar. Et alii duodecim, qui vocantur minores Prophetæ, vt Oſee, Ioël, Amos, Abdias, Jonas, Michæas Moraſtites, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias.

2. Quibus addi poſſunt tres alij, qui vixerunt ſub finem veteris, & initium noui Teſtamenti. Primus Ioan. Baptiſta, de quo dictum eſt Luc. 1. 76. *Et tu puer Propheta Altiſſimi vocaberis.* Secundus Zacharias, pater Ioan. Baptiſtæ, de quo ibid. v. 67. *Et Zacharias pater illius repletus eſt Spiritu ſancto, & prophetauit dicens: Benedictus*, &c. Tertius Simeon, de quo Luc 2. 26. *Reſponſum acceperat à Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini.*

3. Præter hos fuerunt etiam aliquot fœminæ Prophetiſſæ, vt Maria ſoror Moyſis. (Exodi 15. 20.) Et Debora vxor Lapidoth., (Iudicum 4. 4.) Et Holda, vxor Sellum filij Thecuæ, (4. Regum 22. 14.) & Elizabeth, mater Ioannis Baptiſtæ, Luc. 1. 41.) & Anna, filia Phanuel de tribu Aſer, (Luc. 2. 36.) & quatuor filiæ Philippi Diaconi, (Actor. 21. 9.) Quibus omnibus præferenda eſt beata Dei genitrix Maria, quę prophetauit dicens: *Beatam me dicent omnes generationes.*, non Gentilium, Turcarum, Iudæorum; ſed verè fidelium.

4. Quæres, An non fuerint plures Prophetæ veteris Teſtamenti quàm qui iam enumerati ſunt? Videntur fuiſſe plures. Nam 1. Reg. 10. 5. legimus, gregem Prophetarum iuiſſe obuiam Sauli, poſtquam à Samuele in Regem vnctus eſt, Reſpondeo. Nomen Prophetæ ſumitur variis modis in Scriptura. Primò, pro iis qui futura prædicunt. Et hoc ſenſu nos agimus hic de Prophetis. Eorum officia paulò poſt explicabimus. Secundò, pro iis, qui ex peculari motione Spiritus ſancti, Deum laudant in citharis, pſalteriis, & cymbalis. Sic ſumitur loco citato, vbi Samuel ait ad Saülem: *Obuiam habebis gregem Prophetarum deſcendentium de excelſo, & ante eos pſalterium & tympanum, & tibiam, & citharam, ipſoſque prophetantes*, (id eſt, Deum laudantes) *& inſiliet in te ſpiritus Domini, & prophetabis cum eis* (id eſt, Deum pariter laudabis.) Sic etiam ſumitur Numer. 11. 25. vbi de ſeptuaginta ſeniorib⁹ qui Moyſi adiuncti erant, ita legimus: *Cumque requieuiſſet in eis ſpiritus prophetauerunt*, id eſt, Dei laudes celebrarunt. Et 1. Regum 19. 20. *Qui cum vidiſſent cuneum Prophetarum vaticinantium, & Samuelem ſtantem ſuper eos, factus eſt etiam Spiritus Domini in illis, & prophetare cœperunt & ipſi*, id eſt, Deum laudare. Ita Emanuel Sà, ibid. Abulenſis & Cornelius Num. 11. 13. Tertiò, pro iis, qui diuino Spiritu, vel Scripturam explicant, vel ad pietatem exhortantur. Sic ſumitur 1. Cor. 14. 3. *Qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exortationem & conſolationem.*

QVÆSTIO II.

Quod erat officium Prophetarum in veteri Teſtamento?

1. REſpondeo. Primarium officium erat docere, inſtruere & reformare populum in cultu veri Dei eumque hoc modo ad Chriſti aduentum diſponere. Et quidem Moyſes docuit populum, quando dedit & explicauit illi legem Decalogi, & Deuteronomii. Reliqui Prophetæ, qui diuerſis temporibus ſecuti ſunt, reformarunt populum, & aberrantem à lege reuocarunt in viam. Quo ſpectat illud Ioan. 4. 37. *Alius eſt, qui ſeminat, & alius eſt, qui metit. Ego miſi vos metere, quod vos non laboraſtis: alij laborauerunt, & vos in labores eorum introiſtis.* Vbi Chriſtus loquitur de Prophetis & Apoſtolis. Prophetæ ſeminauerunt; Apoſtoli meſſuerunt Prophetæ laborauerunt; Apoſtoli eorum laboribus fruiti ſunt. Quomodo hoc? quia Prophetæ antequam venirent Apoſtoli multum laborarunt in eruditione populo, & eorum corda ad Chriſtum recipiendum præpararunt. Quod ſi non feciſſent, plus laborandum fuiſſet Apoſtolis. Vide Origenem, Irenæum, Auguſtinum, Chriſoſtomum, & alios apud Maldonatum in illum locum.

2. Huic primario officio annexa erant tria alia. Primum eſt arguere, reprehendere, & obiurgare eos, qui vel à vero Dei cultu, vel ab aliqua alia diuina lege recederent. Sic Samuel reprehendit Saulem Regem, eo quod non obediuiſſet voci Domini. (1. Regum 15. 19.) Sic Nathan reprehendit Dauidem propter adulterium & homi-

& homicidium. (2. Reg. 12. 9.) Sic Helias populum A
claudicantem in duas partes. (3. Regum 18. 21.) Daniel duos ſenes, quod falsò accuſaſſent Suſannam de adulterio. (Dan. 13. 52.) & ita deinceps.

3. Alterum eſt, prædicere futura. Quod fiebat dupliciter. Nam Prophetæ aliquando prædicebant futura bona, ad populi conſolationem, vt aduentum Meſſiæ, & alia myſteria Redemptionis humani generis Iſa. 7. 14. *Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel.* Et cap. 11. 1. *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Et cap. 14. 1. *Propè eſt, vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur. Miſerebitur enim Dominus Iacob.* Et cap. 40. 1 *Conſolamini conſolamini populo meus, dicit Deus veſter.* Aliquando prædicebant & minabantur futura mala, quæ B
imminebant populo propter ſua peccata, vt famem, peſtem, bellum captiuitatem. Ierem. 1. 14. *Ab Aquilone pandetur malum ſuper omnes habitatores terræ.* Et cap. 5. 15. *Ecce ego adducam ſuper vos gentem de longinquo, domus Iſraël, ait Dominus. Et comedet ſegetes tuas, & panem tuum: deuorabit filios tuos & filias tuas: comedet gregem tuum: & armenta tua: conteret vrbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam.* Et cap. 19. 3. *Ecce ego inducam afflictionem ſuper locum iſtum, ita vt omnis, qui audierit illam, tinniant aures eius, eo quod derelinquerunt me.* Et infrà v. 11. *Sic conteram populum iſtum, & ciuitatem iſtam, ſicut conteritur vas figuli, quod non poteſt vltra inſtaurari.*

4. Tertium eſt, ſecreta, ſeu occulta cognoſcere. Sic Samuel ſciebat omnia, quæ erant in corde Saülis quę- C
rentis aſinas patris ſui. (1. Regum 9. 19.) Sic Heliſæus ſciebat omnia, quæ à famulo abſente erant perpetrata, (4. Regum 5. 25.) Itemque omnia ſecreta conſilia Regis Syriæ. (4. Regum 6. 12.) Sic Daniel ſciebat occultum ſomnium Nabuchodonoſoris. (Dan. 2. 26.) Hinc obiter colligo, mirum non eſſe, ſi Sancti in cælo ſciant ea, quæ apud nos geruntur.

QVÆSTIO III.

Quomodo Prophetæ probabant ſe à Deo miſſos eſſe?

1. NEceſſe erat, vt Prophetæ, qui dicebant, ſe immediatè à Deo miſſos eſſe, ad reformandum & arguendum populum, certis ac euidentibus ſignis D
confirmarent ſuam miſſionem; alioqui populus non credidiſſet ipſis, ſed pro impoſtoribus habuiſſet. Quod fatetur Moyſes de ſeipſo. Cum enim Deus dixiſſet illi, Exodi 3. 18. *Veni & mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum filios Iſraël de Ægypto.* Reſpondit Moyſes cap. 4. 1 *Non credent mihi, neque audient vocem meam, ſed dicent: Non apparuit tibi Dominus.*

2. Dupliciter autem probabant, ſe à Deo miſſos eſſe. Primò, per miracula. Sic probauit Moyſes, quando virgam in ſerpentem mutauit, aquas Ægypti in ſanguinem conuertit & alia prodigia patrauit, quę plagæ Ægypti appellari ſolent. Sic Samuel, ſic Hæliſæus, ſic alij Prophetæ plures. Luculentum habemus exem- E
plum in Helia, quod eſt huiuſmodi, Tempore Achab Regis fuit diſceptatio inter Heliã & Prophetas Baal. Tam hi, quàm ille, legitimè ſe miſſos affirmabãt. Quid factum? Helias cõuocato vniuerſo populo, qui in duas partes claudicabat, non alio argumento vſus eſt, quàm quod diceret, ſe ſuam miſſionẽ euidenti miraculo confirmare poſſe; Prophetas Baal non poſſe. Quod ètiam contigit hoc modo: Duo boues in fruſtra conciſi, & ſuper ligna poſiti ſunt in holocauſtum: alter pro Helia; alter pro Prophetis Baal. Hi inuocato nomine Dei ſui, non potuerũt de cælo impetrare ignem quo holocauſtum conſumeretur. Helias, inuocato Deo Iſraël, impetrauit. Itaque holocauſtum ab eo poſitum, igne de cælo miſſo, conſumptum eſt, quo miraculo permotus populus, Heliam tanquam à Deo miſſum acceptauit: & Prophetæ Baal veluti impoſtores, interfecti ſunt. (3. Reg. 18 20.) Omittò ſimilia exempla.

3. Secundò, probabant ſuam miſſionem per veracem prædictionem eorum, quæ breui erat euentura. Sic Helias prædixit, tribus proximis annis non fore rorem & pluuiam. (3. Reg. 17. 1.) Sic Micheas, Regem Achab infeliciter pugnaturum in Ramoth Galaad. (3. Reg. 22. verſ. 17.) Sic Heliſæus, poſt vnum diem fore tantam annonæ vilitatem, vt duo modij hordei emantur vno ſtatere. (4. Reg. 7. 1.) Sic Iſaias, proximo anno fore abundantiam frugum, ſequenti, pomorum copiam; tertio, plenam meſſem & vindemiam (cap. 37. 30.) Sic Hieremias, breui futurum, vt Nabuchodonoſor Rex vaſtaturus ſit terram Ægypti (c. 46. 13.) Et quia hæc omnia euenerunt, eo modo, quo ab illis prophetis dicta ſunt; ideo magnam authoritatem ſibi conciliarunt. Sicut è contrario, quia non eueniebant ea, quæ à falſis Prophetis prædicebantur, nulla illis fides habebatur. Et hoc ſigno diſcernendũ eſſe inter veros & falſos Prophetas, conſtat ex illo Deut. 18. 21. *Quod ſi tacita cogitatione reſponderis: quomodo poſſum intelligere verbum, quod Dominus non eſt locutus? hoc habebis ſignum: Quod in nomine Domini Propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus non eſt locutus, ſed per tumorem animi ſui Propheta confinxit, & idcirco non timebis eum.*

4. Vnde D. Hieronimus in cap. 37. Iſaiæ, ſuper illud: *Tibi autem hoc erit ſignum*, ſic ſcribit: *idcirco vel maximè Prophetæ apud populum habebant fidem, quia non ſolùm de his, quæ multa poſt ſecula futura erant, ſed etiam quæ incontinenti, & poſt non grande temporis ſpatium eſſent implenda, memorabant: vt quod intra biennium Rex Aſſyrius interiret & vrbi Ieruſalem ſecuritas redderetur.*

5. Et Rupertus in Prologo in Oſeam: *Cùm Prophetæ mitterentur ad pronunciandum de longiquo Chriſti aduentum, ſimul etiam de propinquo datum vel iniunctum eſt illis, prophetare illud, in quo citius veraces comprobari poſſent, ſcilicet imminentem ab Aſſyriis Iſraeli captiuitatem; itemque inſtantem Inde quoque Babylonis tranſmigrationem, & præterea nonnulla etiam minora, quæ literis eorum legimus inſerta. Cùm igitur citò veniſſet captiuitas ſeu tranſmigratio illa, ſicut per illos veritas prophetica prædixerat, palam conſtitit, quod veraciter fuiſſent locuti in nomine Domini, & quod Dominus miſiſſet eos. Atque ita completa Prophetia pars, illud quoque, quod reliquum vel maximum erat de promiſſione & aduentu Meſſiæ, verum fore coniungebat.*

QVÆSTIO IV.

An omnes Prophetæ veteris Teſtamenti de Chriſto, prophetauerint?

1. RESpondeo. Omnes vel clarè vel obſcurè de Chriſto vaticinati ſunt. Quod generatim colligi poteſt ex duobus ſcripturæ teſtimoniis. Vnum eſt Lucæ 1. 68. *Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitauit, & fecit redemptionem plebi ſuæ. Et erexit cornu ſalutis nobis in domo Dauid pueri ſui: Sicut locutus eſt per os Sanctorum, qui à ſeculo ſunt prophetarum eius*, id eſt, Deus prædixit per omnes prophetas, qui fuerunt ab initio mundi, ventuum Redemptorem ex familia Dauid: Alterum, Lucæ vigeſimoquarto, verſu vigeſimoſeptimo. *Et incipiens* (Chriſtus) *à Moyſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo erant.*

2. Speciatim verò poteſt ſic oſtendi. Prophetia dupliciter fieri ſolet. 1. verb. 2. ſignis vel figuris. Igitur aliqui Prophetæ verbis de Chriſto vaticinati ſunt: aliqui ſignis & figuris. Priori modo Moyſes. Deuteron

18. 15. Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies. (vide Act. 3. 22.) Dauid, Pſalmo 15. 10. *Non derelinques animam meam in inferno: nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem* (Act. 2. 31.) Et Pſalmo 95. 13. *Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate ſua.* Et Pſal. 96. 8. *Adorate eum omnes Angeli eius.* Hebr. 1. 6. Et Pſal. 109. 1. *Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Matth. 22. 42.

3. Iſaias cap. 7. 14. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel.* (Luc. 1. 31.) Et cap. 35. 4. *Deus ipſe veniet, & ſaluabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt.* Et cap. 44. 3. *Effundam aquas ſuper ſitientem & fluenta ſuper aridam.* Et cap. 53. 4. *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.* Et infra: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum: Sicut ouis ad occiſionem ducetur & quaſi agnus coram tondente ſe obmutescet.* Et infra *ſceleratus reputatus eſt, & ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus rogauit.* Luc. 22. 37.

4. Ieremias cap. 23. 5. *Ecce dies veniunt, dixit Dominus: & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum; & regnabit Rex, & ſapiens erit: & faciet iudicium & iuſticiam in terra.* Et cap. 32. 22. *Creauit Dominus nouum ſuper terram, fœmina circumdabit virum.*

5. Ezechiel cap. 32. 7. *Et operiam, cum extinctus fueris, cælum, & nigreſcere faciam ſtellas eius: ſolem nube tegam, & luna non dabit lumen ſuum.*

6. Daniel cap. 9. 24. *Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper urbem ſanctam tuam, vt conſumeretur prauaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum.*

7. Oſee cap. 6. 3. *Viuificabit nos poſt duos dies: in die tertia ſuſcitabit nos.* Et cap. 11. 1. *Ex Ægypto vocaui filium meum.* Et cap. 13. 14. *De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: ero mors tua, ô mors, morſus tuus ero, inferne.*

8. Ioël cap. 2. 28. *Et erit poſt hæc: effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem, & prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ.*

9. Amos cap. 9. 11. *In die illa ſuſcitabo tabernaculum Dauid quod cecidit, & reædificabo aperturas murorum eius, & ea quæ corruerant, inſtaurabo.* Actor. 15. 16.

10 Michæas cap. 5. *Et tu Bethlehem Ephrata paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio, à diebus æternitatis.* (Mat. 2. 6.) Et cap. 7. 6. *Filius contumeliam facit Patri, & filia conſurgit aduerſus matrem ſuam, nurus aduerſus ſocrum ſuam & inimici hominis domeſtici eius. Ego autem ad Dominum aſpiciam, expectabo Deum ſaluatorem meum.* Mat. 10. 35.

11. Nahum cap. 1. 15. *Ecce ſuper montes pedes euangelizantis & annunciantis pacem.* (Rom. 10. 15.)

12. Habacuc cap. 2. 3. *Adhuc viſus procul, & apparebit in finem, & non mentietur. Si moram fecerit, expectalum qui a veniens veniet, & non tardabit.*

13. Sophonias cap 3. 14. *Lauda filia Sion: iubila Iſraël: lætare, & exulta in omni corde filia Ieruſalem. Abſtulit Dominus iudicium tuum, auertit inimicos tuos: Rex Iſraël Dominus in medio tui, non timebis malum vltra.* Et ibid. *Dominus Deus tuus in medio fortis, ipſe ſaluabit.*

14. Aggæus cap. 2. 7. *Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc vnum modicum eſt, & ego commouebo cælum & terram, & mare & aridam. Et mouebo omnes gentes: & veniet deſideratus cunctis gentibus.*

15. Zacharias cap. 2. 10. *Lauda & lætare filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.* Et cap. 3. 9. *Ecce ego adducam ſeruum meum oriemem.* Et cap. 12. A *Ecce vir, oriens nomen eius.* Et cap. 8. 3. *Hæc dicit Dominus exercituum: Reuerſus ſum ad Sion: & habitabo in medio Ieruſalem: & vocabitur Ieruſalem ciuitas veritatis.* Et cap. 9. 9. *Ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus & Saluator: ipſe pauper & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.* Et c. 11. 12. *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos.* Et cap. 12. 10. *Effundam ſuper domum Dauid, & ſuper habitatores Hieruſalem ſpiritum gratiæ & precum: & aſpicient ad me, quem confixerunt.* Et cap. 13. 7. *Percute paſtorem, & diſpergentur oues.*

16. Malachias cap. 1. 11. *Ab ortu ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* Et cap. 3. 1. *Ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante* B *faciem meam. Et ſtatim veniet ad templum ſuum Dominator, quem vos quæritis, & Angelus teſtamenti, quem vos vultis.* Et cap. 4. 2. *Orietur vobis timentibus nomen meum, Sol iuſtitiæ.*

17. Poſteriori modo, nempe per ſigna & figuras, multi Prophetæ de Chriſto vaticinati ſunt. Primò, Ionas cap. 2. 1. *Erat Jonas in ventre piſcis tribus diebus, & tribus noctibus.* Secundò, omnes illi, qui prædixerunt Iudæis liberationem ex captiuitate Babylonica; quæ erat figura liberationis totius mundi, qua Chriſtus nos erat liberaturus à captiuitate peccati. Tertiò, omnes illi, qui expreſſerunt typum vel figuram Chriſti, ſiue quoad incarnationem, ſiue quoad mortem & paſſionem, ſiue quoad reſurrectionem, ſiue quoad alia myſteria. De quibus videri poteſt. Proſper in lib. de C Prædictionibus.

QVÆSTIO V.

Quis fuerit præcipuus omnium Prophetarum veteris Teſtamenti?

1. ALiqui Moyſen, alii Ioannem Baptiſtam præferunt. Vterq; enim habet peculiare teſtimonium ſuæ eminentiæ. Moyſes quidem, Num. 12. 6. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſeruus meus Moyſes, qui in omni domo mea fidelisſimus eſt. Ore enim ad os loquor ei & palam, & non per ænigmata, & figuras Dominum videt.* Ioannes verò. Mat. 11. v. 9. vbi Chriſtus de illo loquitur: *Sed quid exiſtis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam.*

2. Reſpondeo. Moyſes fuit præcipuus non quidem ſimpliciter & omni modo, ſed in duplici ſenſu. Primò, quia Deus loquebatur illi *facie ad faciem*, ſicut amicus amico loquitur; reliquis non item, vt conſtat ex teſtimonio allato. & hæc comparatio procedit de Moyſe, & aliis Prophetis, excludendo Ioannem Baptiſtam, iuxta illud; *Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem.* Secundò, quia in multis geſſit typum ſeu figuram Chriſti, vt prolixè explicatum eſt cap. 6. §. 7.

3. Nihilominus aliqui alii Prophetæ, ex alia parte, præferendi ſunt Moyſi. Nam Iſaias plura de Chriſto in particulari vaticinatus eſt, quàm Moyſes. Ioannes E Baptiſta non venturum, vt Moyſes, ſed præſentem annunciauit: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Nota, Tria de Ioanne Baptiſta legimus. 1. quod fuerit Propheta. 2. quod non fuerit Propheta. 3. quod fuerit plus quam Propheta. Primum aſſeruit Zacharias pater eius, Luc. 1. 76. *Et tu puer, Propheta Altiſſimi vocaberis.* Alterum aſſeruit ipſe. Cum enim interrogaretur à Sacerdotibus: *Propheta es tu?* Reſpondit: *Non ſum.* Tertium aſſeruit Chriſtus: *Quid exiſtis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quam Prophetam.* Quæ omnia benè inter ſe cohærent. Fuit enim Propheta, quia ſpiritu Prophetico agnouit Chriſtum, nemine indicante. Non fuit Propheta, quia non erat Propheta more alio-

de Christo longè post venturo vaticinabantur. Fuit plusquam Propheta, quia reliqui Prophetæ ad homines Ioannes ad ipsum Christum missus est. Vnde peculiari modo de illo prædixit Deus per Malachiam cap. 3. 1. *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam.* Est enim Angelus, non qualiscunque, sed missus ante faciem Christi; quod de aliis Prophetis dici non potest. Vide Maldonatum in capite 11. Matth. vers. 10.

Qvæstio VI.

Quomodo intelligendum sit illud Christi, omnes Prophetæ vsquead Ioannem.

1. RAtio dubitandi est, quia etiam post Ioannem fuerunt aliqui Prophetæ, vt Ioannes Euangelista, Paulus, Agabus, & alij de quibus quæstione decima dicendum est. Respondeo. Verba Christi sunt hæc, Matth. 11. 13. *Omnes enim Prophetæ, & lex vsque ad Ioannem Prophetauerunt.* Quorum verborum varia est explicatio; sed duæ præ cæteris probabiliores. Vna, Christum loqui de omnibus Prophetis veteris Testamenti, qui Ioannem & Christum præcesserunt. Vt hic sit sensus: Omnes Prophetæ veteris Testamenti prædixerunt Christum venturum: Ioannes fuit primus, qui præsentem annunciauit. Ita Chrisostomus, Hieronimus, Beda, Euthymius. Altera, legem & Prophetas vsque ad Ioannem prophetasse, id est, viguisse, vim habuisse, officio suo functos esse, iurasse. Ita Maldonatus. Et hoc cólligit ex antitheto, quod sequitur: *A diebus autem Ioannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur.* Vbi regnum cælorum opponitur legi & Prophetis, id est, nouum Testamentum opponitur veteri. Vt hic sit sensus: Lex & Prophetæ viguerunt vsque ad Ioannem Baptistam. At à tempore Ioannis Baptistæ incepit Euangelium, seu nouum Testamentum.

2. Dices: Lex duranit etiam post Ioannem Baptistam, quia non fuit abrogata, nisi per mortem Christi. Respondeo. Illa particula, *vsque ad Ioannem*, non significat, vsquead natiuitatẽ Ioannis, quasi tunc lex abrogata sit: sed vsque ad prædicationem Ioannis, quia tunc cœpit paulatim deficere, sicut tenebræ paulatim deficiunt, quando aurora accidit. Verum tamen est, non fuisse penitus abrogatam, nisi per mortem Christi, vt cap. 6. quæstione 2. §. 6. dictum est.

Qvæstio VII.

An verum sit, omnes Prophetas Hierosolymis occisos esse?

1. RAtio dubitandi sumitur ex verbis Christi Luc. 13. 33. *Non capit Prophetam perire extra Hierusalem.* Græcè est, οὐκ ἐνδέχεται id est, non contingit, seu impossibile est, occidi aliquem Prophetam extra Hierusalem. Quod tamen non videtur verum. Primò, quia Ieremias in Ægypto, Ezechiel in Chaldæa occisi sunt, vt testatur Epiphanius in eorum vitis, & Dorotheus in sinopsi. Secundò, multi Prophetæ occisi sunt à Iezabel in Samaria, vt habetur 3. Reg. 19. 10.

2. Respondeo, Christus non vult significare, nunquã omnino contingere, vt aliquis Propheta extra Hierusalem occidatur (quia hoc constat falsum esse:) sed rarò contingere. Vtitur autem hyperbole, vt exaggeret ingratitudinẽ illius ciuitatis, quæ non agnoscebat beneficium à Prophetis acceptum, sed eos, vbicunq; poterat, persequebatur & occidebat. Et hinc colligit Christus, se etiam ibi occidendum, quod & factum est.

3. Hæc expositio patet ex ipso textu, qui sic habet: *Accesserunt quidam Pharisæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis: ite, & dicite vulpi illi: Ecce eiicio dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consummor. Verumtamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare: quia non capit Prophetam perire extra Hierusalem. Hierusalem, quæ occidis Prophetas & lapidas eos, qui mittuntur ad te*, &c. Hæc facta sunt in Galilæa vbi Herodes dominabatur. Distabat autem Galilæa à Hierusalem itinere trium dierum. Et propterea dixit Christus: *Oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare*, nempe vt ex Galilæa veniam in Hierusalem; quia communiter fit, vt Prophetæ non alibi, quàm in Hierusalem moriantur. Itaque sensus verborum Christi consistit in his duobus. 1. Non est in potestate Herodis, vt anticiper tempus moriendi, quod mihi à Deo constitutum est. 2. Ibo hinc in Hierusalem, vt ibi occidar, vbi omnes ferè Prophetæ occisi sunt.

Qvæstio VIII.

Quinam fuerint falsi Prophetæ in veteri Testamento?

1. REspondeo. Duplices erant falsi Prophetæ apud Iudæos, vt patet Ieremiæ 23. 13. Alij in Samaria, qui Prophetabant in Baal: alij in Hierusalem, qui quidem dicebant se prophetare in vero Deo, & ab eo missos esse, sed mentiebantur. Priores erant idololatræ, posteriores non item. De prioribus est frequens mentio in libris Regum, præsertim 3. Reg. 18. vers. 19. Vbi Helias interfecit quadringentos & quinquaginta Prophetas Baal, & quadringentos Prophetas lucorum, qui comedebant de mensa Iezabel. Item 3. Reg. 22. 6. Vbi quadringenti Prophetæ prædixerunt Regi Israël victoriam contra Ramoth Galaad. Item 4. Reg. 10. 19. Vbi omnes Prophetæ Baal, qui tunc erant, à Iehu Rege interfecti sunt in templo Baal. De posterioribus fit mentio in libris Prophetarum, vt Ierem. 14. 14. *Dixit Dominus ad me: Falsò Prophetæ vaticinantur in nomine meo: non misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos. Visionem mendacem & diuinationem, & fraudulentiam, & seductionem cordis sui prophetant vobis.* Et cap. 23. v. 21. *Non mittebam Prophetas & ipsi current: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.* Et cap. 27. v. 15. *Ipsi prophetant in nomine meo mendaciter.* Et Ezechiel. 13. 6. *Vident vana, & diuinant mendacium, dicentes: ait Dominus, cum Dominus non miserit eos*, &c.

2. Ex priori genere fuit Sedecias, filius Chanaana, qui percussit Michæam in maxillam. (3. Reg. 22. v. 24.) Ex posteriori, Hananias, filius Azur, Propheta de Gabaon. (Ierem. 28. v. 1.) Item Achab, filius Coliæ, Sedecias filius Maasiæ, & Semeias Nehelanites, qui cum populo Iudæorum in Babylonem erant translati, & falsò prophetabãt, breui fore finem captiuitatis. (Ierem. 79. versu vigesimo primo & sequentibus.) Item senex quidam Propheta in Bethel, qui decipit alium Prophetam vaticinantem contra altare, quod erexerat Ieroboam. 3. Reg. 13. 11.

3. Hi & similes falsi Prophetæ, semper ferè contradicebant veris Prophetis. Vt quando veri prædicebãt famem, bellum, captiuitatem, & alias pœnas à Deo infligẽdas propter peccata populi; tunc falsi prædicebãt fertilitatem, pacem, & prosperitatem, vt patet. Ier. 14. v. 13. *Et dixi: Domine Deus Prophetæ dicunt eis: Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis; sed pacem veram dabit vobis in loco isto. Et dixit Dominus ad me, Falsò prophetæ vaticinantur in nomine meo.* Huius rei multa occurrunt exempla. Sedecias, qui erat vnus ex Prophetis Baal contradicebat Michææ, qui erat Propheta Domini. Ille asserebat Regem Israël feliciter expugnaturum Ramoth Galaad; quod negat Michæas. (Reg. 22.)

verſu 11.) Item, Hananias contradicebat Ieremiæ. A Ille aſſerebat, Vaſa templi, quæ abſtulerat Nabuchodonoſor, poſt biennium remittenda eſſe in Ieruſalem; Ieremias negabat id tam citò futurum. (Iere. 28. 2.) Item Achab, Sedecias, & Semeias contradicebant eidem Ieremiæ. Illi dicebant, populum mox rediturum ex captiuitate Babylonica: hic ſeptuaginta annis manſurum in captiuitate Ierem. 29. 21.

4. Quæres, quæ fuerit cauſa huius contradictionis? Reſpondeo. Fuit hæc. Veri Prophetæ quærebant ſalutem populi Iudæorum, ideóque minabantur captiuitates & afflictiones, vt populum reuocarent à peccatis, & per penitentiam Deo reconciliarent. At falſi Prophetæ ſtudebant proprio commodo & vtilitati; ac proinde, vt populo placerent, & ab eo munera acciperent, promittebant pacem, proſperitatem, & rerum omnium abundantiam: Et ſic miſerè decipiebant populum. Hoc conqueritur Deus Iſaiæ 3. 12. *Populum meum exactores ſui ſpoliauerunt, & mulieres dominatæ ſunt eis: Populе meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt.* Et Ezechielis 13. verſu 10. *Deceperunt populum meum dicentes: Pax & non eſt pax.* Et infrà verſu 19. *Violabant me ad populum meum, propter pugillum hordei, & fragmen panis, vt interficerent animas.* Et cap. 22. verſu 25. *Coniuratio Prophetarum in medio eius, ſicut leo rugiens, rapiensque prædam, animas deuorauerunt, opes & pretium acceperunt.*

5. Dices: Præter falſos Prophetas qui erant in Ieruſalem & Samaria, fuerunt etiam alij, vt Balaam. Nu. 23. 5. & 2. Petri 15. Reſpondeo. Nos hic tantum agimus de illis, qui fuerunt apud Iudæos, ſiue fuerint in Iudæa, ſiue in Samaria. Inter eos non fuit Balaam. An autem Balaam, quem conſtat fuiſſe gentilem, fuerit Propheta Dei, an diaboli, quæſtio eſt. Eugubinus putat fuiſſe Prophetam Dei. Primò, quia rogatus à Balac Rege Moabitarum, vt malediceret populo Iſraël, voluit prius conſulere Deum, qui etiam ſuggeſſit illi, quid faciendum eſſet (Num. vigeſimo tertio, verſ. tertio.) Secundò, quia Hebræi tradunt fuiſſe amicum Iob (qui in libro Iob vocatus ſit Eliu,) & initio quidem fuiſſe virum ſanctum & Prophetam Dei; ſed poſtea propter inobedientiam & auaritiam factum eſſe malum. Quod poſterius etiam teſtatur Petrus loco citato. Nec obſtat, quod fuerit gentilis: quia multi alij gentiles à Deo conſecuti ſunt donum prophetiæ? vt Mercurius Triſmegiſtus, & Sibillæ apud Ægyptios; Zoroaſtres apud Perſas; Orphæus apud Græcos; Abbaris apud Hyperboreos; Zamolxis apud Getas.

6. Alij docent non Dei, ſed Diaboli prophetam fuiſſe: quod videtur probabilius. Primò, quia vocatur *Ariolus* (Numero 22. 5.) Et ob hanc cauſam magni authores aiunt fuiſſe magnum, vt Cyrillus libro 6. de adoratione, Theodoretus quæſt. 40. Auguſtinus ſermone 105. de tempore, & alij. Secundò quia quæſiuit augurium (Num. 24. 1.) & ad illud captandum ſeptem aras extruxit ipſi Baal, eique victimas immolabat. (Num. 22. 41. & cap. 23. 1.) Tertiò, quia ſicut alias ſæpè maledixerat, ita etiam rogatus à Balac Rege E Moabitarum, voluit maledicere populo Iſraël; & in hunc finem captauit auguria & vaticinia diaboli. At Deus præueniens, occurrit illi, & quaſi inuitum coëgit populo Iſraelis benedicere, quod alioqui non erat facturus. Quartò, nec verum eſt, Balaam fuiſſe Eliu, amicum Iob. Nam Eliu fuit Idumæus ſeu ex regione Auſitidis, vt dicunt ſeptuaginta interpretes cap 32. Iob. v. 2. Balaam vero fuit ex Meſopotamia, vt patet Deut. vigeſimotertio, verſu quarto. Vide Cornelium in cap. 22. Numerorum, verſu quinto.

QVÆSTIO IX.

Quomodo falſi Prophetæ à veris diſcernebantur?

1. REſpondeo. Duobus modis, vt colligitur ex iis, quæ quæſt. 3. dicta ſunt. Primò, per virtutem miraculorum. Nam veri Prophetæ, vt probarent ſe miſſos eſſe à Deo, ſuam miſſionem miraculis confirmabant. At falſi non poterant id præſtare, vt patet exemplo Prophetarum Baal, qui non poterant ignem de cælo impetrare, ad comburendum ſacrificium, quod offerebant: Elias autem impetrauit. Secundò, per veraces prædictiones. Nam veri Prophetæ prædicebant aliqua, quæ ſtatim fiebant; & ſic fidem & authoritatem aſtruebãt ſibi apud populum. At falſi falſas habebant prædictiones. Et ex hoc capite populus iubebatur diſcernere, an quiuis qui Prophetam ſe dicebat, miſſus eſſet à Deo necne; vt habetur Deut. decimo octauo, verſu vigeſimo.

2. Quod confirmari poteſt variis exemplis. Nam Prophetæ Baal prædixerunt Regi Iſrael *Aſcende in Ramoth Galaad, & vade proſperè, & tradet Dominus in manus Regis* 3. Regum 22. verſu 12. Non eſt factum Similiter, vt Hananias prædixit: *Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſraël. Contriui iugum Regis Babylonis. Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum iſtum omnia vaſa domus Domini, quæ tulit Nabuchodonoſor Rex Babylonis de loco iſto, & tranſtulit ea in Babylonem.* Ier. 28. verſu 2. Neque hoc factum. Idem dici poteſt de C Achab, Sedecia, Semeia & aliis, quorum prædictiones conſtat fuiſſe falſas.

QVÆSTIO X.

Quid de Pythonibus & Pythoniſſis ſentiendum?

1. DE illis extant aliqua Scripturæ teſtimonia, quæ hic recenſebo. Primum eſt Deut 18. 9. *Quando ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationes illarum gentium nec inueniatur in te, qui luſtret filium ſuum, aut filiam ducens per ignem: aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque augurια, nec ſit maleficus, nec incantator, nec qui Pythones conſulat, nec diuinos, aut quærat à mortuis veritatem. D Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter iſtiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo.*

2. Secundum eſt 1. Reg. 28. 3. *Saul abſtulit magos, & ariolos de terra. Congregatique ſunt Philiſtiim. Et vidit Saul caſtra Philiſtiim, & timuit, & expauit cor eius nimis. Conſuluit que Dominum, & non reſpondit ei neque per ſomnia neque per ſacerdotes neque per Prophetas. Dixitque Saul, ſeruis ſuis: Quærite mihi mulierem habentem Pythonem, & vadam ad eam, & ſciſcitabor per illam. Et dixerunt ſerui eius ad eum: Eſt mulier Pythonem habens in Endor. Mutauit ergo habitum ſuum: veſtituſque eſt aliis veſtimentis, & abiit ipſe, & duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, & ait illi: Diuina mihi in Pythone, & ſuſcita mihi, quem dixero tibi.*

3. Tertium eſt 4. Reg. 21. 6. *Manaſſes traduxit filium ſuum per ignem: & ariolatus eſt, & obſeruauit augurια, & fecit Pythones, & aruſpices multiplicauit.*

Quartum eſt 4. Reg. 23. 24. *Sed & Pythones, & ariolos, & figuras idolorum, & immunditias & abominationes quæ fuerant in terra Iuda & Ieruſalem, abſtulit Ioſias.*

Quintum, Iſaiæ 6. 19. *Cùm dixerint ad vos: Quærite à Pythonibus, & à diuinis, qui ſtridem in incantationibus ſuis: Nunquid non populus à Deo ſuo requiret proviuis à mortuis?*

Sextum Iſaiæ 19. 3. *Dirumpetur ſpiritus Ægypti in*

viſceribus eius, & conſilium eius precipitabo: Et interrogabunt ſimulacra ſua, & diuinos ſuos, & Pythones, & ariolos.

Septimum, Iſaiæ 29. 4. *Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum: Et erit quaſi Pythonis de terra vox tua, & de humo eloquium tuum muſſitabit.*

Octauum, Act. 16. 16. *Factum eſt autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem ſpiritum Pythonem, obuiare nobis, quæ quæſtum magnum præſtabat dominis ſuis diuinando. Hæc ſubſecuta Paulum, & nos clamabat, dicens: Iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt, qui annuntiant vobis viam ſalutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conuerſus, ſpiritui dixit. Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea. Et exiit eadem hora.*

4. Circa hæc teſtimonia ſolent multa diſputari. 1. Quid ſit luſtrare filium vel filiam per ignem. 2. Qui dicantur arioli, Aruſpices, Pythones, diuini incantatores. 3. Quid ſomnium & augurium. 4. Quid ſit quærere veritatem à mortuis. Et quæ ſimilia ſunt. Nobis ſufficiat explicare, quod propoſui, nempe, qui ſint Pythones & Pythoniſſæ. Nihil dicam de etymologia nominis, ſed de vſu. Vſus obtinuit, vt illi dicãtur Pythones, qui ex inſtinctu dæmonis diuinant de rebus futuris. Et quidem, ſi viri ſunt, vocantur Pythones, Pithonici, Pythij: ſi fœminæ, Pythoniſſæ, Pythiæ, Pythonem aut ſpiritum Pythonis habentes. Vt hoc melius intelligatur, notanda ſunt quæ ſequuntur.

5. Prædictio futurorum, quatenus excedit captum humanum, duplex eſt. Vna fit ex inſtinctu Dei: altera ex inſtinctu Dæmonis. Prior ordinariè vocatur Prophetia, à qua Prophetæ: Poſterior, diuinatio, à qua diuini dicti ſunt. D. Thomas in 2. 2. quæſt. 95. art. 1. & 2.

6. Rurſum, diuinatio duplex eſt. Vna per explicitam; altera per implicitam Dæmonis inuocationem. Tunc aliquis cenſetur explicitè inuocare Dæmonem, quando vel expreſſis verbis illum inuocat; vel cum eo pactum init; vel aliquid reipſa facit ex pacto iam inito; vel ſciens & volens aliquid vſurpat, quo dæmon ſolet futura prædicere. Tunc implicitè ſeu tacitè, quãdo id, quod occultum eſt, conatur inueſtigare per media vana & indebita, quæ per ſe nihil proſunt ad certam futurorum cognitionem. Tametſi enim in tali caſu, non petat expreſsè ſubſidium à dæmone, tamen dæmon ſponte ſe ingerit, & homini curioſo perſuadet, euenturum id quod per huiuſmodi vana & indebita media futurum eſſe ſignificatur. D. Thomas ibidem art 3. Sanchius lib. 2. Moralium cap. 38. num. 3. & alij ab illo citati.

7. Prior diuinatio, quæ eſt per explicitam dæmonis inuocationem, variis modis fieri ſolet, prout variis modis dæmon conſulitur, aut reſpondet.

Primò, conſulitur per ſuos Prophetas & Pythoniſſas de quibus nunc agimus. Et tunc per eoſdem reſpondet. Quomodo autem reſpondeat, quæſtio eſt. Quamuis enim certum ſit, dæmonem præſentem eſſe in ventre Pythonicorum & Pythoniſſarum; tamen non ſatis conſtat inter authores, an loquatur per os eorum, more humano: an verò per vmbilicum, aut vicinas partes. Aliqui hoc, aliqui illud aſſerunt. Nec obſtat, quod veteres ventriloquum appellent. Hoc enim poteſt vtroque ſenſu accipi, vel quod loquatur per vmbilicum, aut vicinas partes, quæ circa ventrem ſunt: vel quod vox illius, tametſi exeat per os humano more, tamen ex imo ventre prodire videatur vide Lorinum in cap. 16. Act. v. 16.

8. Secundò, conſulitur per ſacrificia animalium: & tunc reſpondet per ſigna quædam apparentia in extis animalium. Hoc genus diuinandi vocatur Aruſpicium. Vnde Aruſpices dicti ſunt.

9. Tertiò, conſulitur per inuocationem & preces in idolis. Et tunc reſpondet per idola. Quod vocatur Oraculum.

10. Quartò, conſulitur per ſomnia, vt quando quis cubat, vel certo loco, vel cum certa vnctione, vel cum aliis ceremoniis, eo fine, vt inter ſomniandum accipiat à Dæmone notitiam rerum futurarum.

11. Quintò, conſulitur per præſtigium; vt quando dæmon ex pacto apparet alicui in externa forma, quæ oculos perſtringat, & de occultis illum inſtruit.

12. Sextò, per varia ſigna, ſiue in corporibus terreſtribus apparentia, vt in ligno, metallo, lapide: ſiue in aëre ſiue in aqua, ſiue in igne.

13. Septimò per mortuos, vt quando quis petit à dæmone excitari mortuum qui reſpondeat de aliquo futuro euentu. Sic fecit Saul, petens à Pythoniſſa, vt ope Diaboli ſuſcitaret Samuelem. 1. Reg. 28. 8. An autem Samuel apparuerit ope dæmonis, an potius virtute Dei? quæſtio eſt alterius loci. (D. Thomas, Sanchius loco citato, & Leſſius cap. 43. dub. 5.)

QVÆSTIO XI.

An etiam in nouo Teſtamento ſint veri & falſi Prophetæ?

1. NOuum Teſtamentum incipit à Chriſto & Apoſtolis. Eſt ergo quæſtio, an à tempore Chriſti & Apoſtolorum fuerint aliqui Prophetæ, qui futura prædixerint? Ratio dubitandi ſumitur ex illo Matthæi 11. 13. *Omnes Prophetæ & lex vſque ad Ioannem prophetauerunt.* Ergo nullus poſt Ioannem Baptiſtam prophetauit. Item ex illo Hebr. 1. 1. *Olim Deus loquens Patribus in Prophetis, nouiſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio* quaſi dicat: Olim loquebatur per Prophetas; iam non amplius per Prophetas ſed per Filium.

2. Reſpondeo: In nouo Teſtamento ſunt etiam veri & falſi Prophetæ. Veri ſunt hi, Primò, Chriſtus ipſe, qui prædixit ſuam mortem & paſſionem, Matth. 20. 19. Crucifixionem, Ioann. 3. 14. & cap. 8. 28. & cap. 12. 23. Aſcenſionem, Ioann. 3. 13. & cap. 6. 63. Spiritus ſancti miſſionem, Ioan. 7. 39. & cap. 14. 16. & cap. 15. 26. Et multa alia.

3. Secundò, Ioannes Euangeliſta, qui prædixit multa in Apocalypſi, quæ teſte Hieron. in epiſtola ad Paulinum, *tot habet Sacramenta, quot verba.*

4. Tertiò, Paulus Apoſtolus, qui duo potiſſimùm prædixit. Primò, ſua vincula. Actor. 20. 23. *Spiritus ſanctus per omnes ciuitates mihi proteſtatur dicens: Quoniam vincula, & tribulationes Hieroſolymis me manent.* Deinde ſuam & ſociorum liberationem ex tempeſtate maris. Actor. 27. 22. *Et nunc ſuadeo vobis bono animo eſſe. Amiſſio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquam nauis. Aſtitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cuius ſum ego, & cui deſeruio, dicens: Ne timeas Paule, Cæſarem te oportet aſſiſtere: Et ecce donauit tibi Deus omnes qui nauigant tecum. Propter quod bono animo eſtote viri: Credo enim Deo, quia ſic erit, quemadmodum dictum eſt mihi.*

5. Quartò, Agabus, qui etiam duo legitur prædixiſſe. Primò, futuram famem. Actor. 11. 27. *In his diebus ſuperuenerunt ab Hieroſolymis Prophetæ Antiochiam: Et ſurgens vnus ex eis, nomine Agabus, ſignificabat per ſpiritum, famem magnam futuram in vniuerſo orbe terrarum, quæ facta eſt ſub Claudio.* Secundò, Paulum à Iudæis vinciendum. Act. 21. 10. *Superuenit quidam à Iudæa Propheta, nomine Agabus. Is cum veniſſet ad nos, tulit zonam Pauli: & alligans ſibi pedes & manus, dixit. Hæc dicit Spiritus ſanctus: Virum, cuius eſt zona hæc, ſic alligabunt in Ieruſalem Iudæi, & tradent in manus Gentium.*

6. Quintò, Filiæ Philippi Diaconi, de quibus Actorum vigeſimo primo v. 9. *Huic* (Philippo) *erant quatuor filiæ virgines prophetantes.* Quid prophetauerint,

non constat. Nec audiendus Lutherus, qui in libro de abroganda Missa priuata, ait, *fuisse prophetantes*, id est, prædicantes seu dicentes verbum Dei? vt inde conuincat, etiam mulieres posse docere & concionari. Quod est contra Apostolum primæ Timothæi secundo, versu vndecimo: *Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto.* Et primæ Corinthiacæ decimo quarto, versu trigesimo quarto: *Mulieres in Ecclesia taceant. Non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse.*

7. Præter hos Prophetas Noui Testamenti, quorum fit mentio in Scripturis, fuerunt multi alij post tempora Apostolorum, qui etiam Prophetiæ donum consecuti sunt: de quibus videri possunt Vitæ Sanctorum, & Martyrologia. Porro Prophetæ Noui Testamenti partim conueniunt cum Prophetis veteris Testamẽti; partim ab eis discrepant. In duobus conueniunt. Primò, quod vtrique vel per miracula: vel per veracem prædictionem probauerint, se à Deo missos esse. Secùdò, quod aliquando verbis, aliquando externis signis futura prædixerint. Hoc posteriori modo multa prædixerũt Isaias, Ieremias, Ezechiel, Oseas Agabus, alij. Isaias quidem dum nudus & discalceatus ambularet per plateas, (cap. 20. 2.) Ieremias, dum indueret lumbare lineum, & postea absconderet illud iuxta Euphratem in foramine petræ, & putrefactum inde extraheret, (cap. 13. versu 2.) Ezechiel, dum in latere describeret obsidionem ciuitatis Hierusalem, & panem stercore conspersum comederet, (cap. 4. 1. & sequentibus.) Oseas, dum acciperet vxorem fornicariam, & ex ea prolem generaret, (capite primo, versu secundo.) Agabus, dum alligaret manus & pedes suos zona Pauli Apostoli, (Actor. 21. v. 11.)

8. In eo discrepant, quod Prophetæ veteris Testamenti prophetauerint de Christo venturo: Prophetæ noui Testamenti de aliis rebus, quæ post Christum futuræ erant. Vnde illud, quod initio obiiciebatur: *Omnes Prophetæ vsque ad Ioannem Prophetauerunt*, sic debet intelligi: Omnes, vsque ad Ioannem, prophetauerunt de venturo Christo: Ioannes Christum præsentem demonstrauit: *Ecce Agnus Dei: Ecce qui tollit peccata mundi.*

9. Hæc de veris Prophetis. De falsis generatim loquitur Christus Matth. 7. 15. *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium; intrinsecus autem sunt lupi rapaces: A fructibus eorum cognoscetis eos.* Et Mat. 24. 11. *Multi pseudoprophetæ surgent, & seducent multos.* Et Ioann. Apost. 1. 4. 1. *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint, quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum.* Talis fuit Elimas magus, quærens Sergium Proconsulem auertere à fide (Actor. 13. 6.) Tales Hymenæus & Philetus, qui docebant resurrectionem esse iam factam, & subuertebant quorundam fidem. (2. Thimoth. 2. 18.) Tales illi, de quibus Apostolus ad Galatas cap. 1. v. 7. *Sunt aliqui, qui vos conturbant.* Labes, Marcus, Montanus, Marciatus, apud Baronium tomo 2. Annalium. Tales denique, vt vno verbo dicam, omnes hæretici, non modò veteres, sed etiam moderni, qui simillimi sunt falsis Prophetis in veteri Testamento. 1. Quia falsi Prophetæ dicebant, se missos esse à Deo 2. Non poterant probare, se missos esse. 3. Semper fausta, & quæ populo grata erant, vaticinabantur; vt pacem, victoriam, fertilitatem, & rerum omnium abundantiam. Ierem. 14. 13. Et ideo à plerisque libenter audiebantur.

10. Similiter faciunt moderni nostri Prophetæ. Primò aiunt, se à Deo missos esse ad reformandam Ecclesiam. Secundò non possunt probare se missos esse. Nec vllo miraculo aut veraci prædictione id hactenus probarunt. Prædixit quidem Lutherus: *pestis eram viuus, moriens ero mortua Papa:* sed fuit mendax prædictio, Mortuus est Lutherus, viuit adhuc Papa. Tertiò, semper fausta, & quæ populo grata sunt, vaticinantur. Eorum vox est, per hdem saluabimini: Bona opera nihil proderunt: Non opus est ieiuniis & castigatione corporis. Crescite & multiplicamini; Si non vult vxor, veniat ancilla. Hanc vocem plerique libentius audiunt, quàm illam Christi & Apostolorum: *Pœnitentiam agite: Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram: Abstinete à carnalibus desideriis: Sobry estote, & vigilate.*

CAPVT VI.

De Religiosis Synagogæ, qui erant Nazarei, & Rechabitæ.

1. PRæter Leuitas Sacerdotes, Pontifices, Prophetas, de quibus dictum est, erant etiam alij in veteri Testamento, qui à communi populo distinguebantur. Primò quidem Nazaræi & Rechabitæ, qui erant quasi Religiosi. Deinde Esseni, Pharisæi, & Sadducæi, qui erant quasi sectarij. De vtrisque agendum est. De prioribus in hoc capite: De posterioribus in sequenti.

Nazarei.

2. Igitur Nazaræi, apud Iudæos, erant homines Religiosi, (seu viri, seu fœminæ) qui voto se consecrabant Deo, & à communi aliorum consuetudine separabant. Erant autem duplices. Alij temporarij, qui ad certum tempus obligabant se voto, vt ad vnum mensem, duos tres, vel vltra. Num. 6. 13. & sequentibus. Alij perpetui, qui ad totam vitam erant obstricti, vt Samson & Samuel. Iudic. 13. 7. & 1. Reg. 1. 28. Vocabantur autem Nazaræi, id est separati, consecrati, comati, (Cornelius in cap. 6. Num. v. 9. & Caristrius in cap. 4. Lamentationum Ierem.) Et poterant esse ex quauis tribu. Nec quatenus precisè erant Nazarei, ad vllam Leuiticam, aut Sacerdotalem functionem obligabantur. (Serarius in c. 13. Iudic. quæst. 5.)

3. Statuta eorum describuntur à Moyse, Num. 6. Erant autem hęc. Abstinebant à vino, & ab omni potu, qui inebriare potest: Itémque ab aceto, & vuis, tam siccis, quàm recentibus. 2. Alebant comam toto tempore separationis suę. Vel, vt Scriptura loquitur, *Nouacula non transibat per caput eorum.* 3. Non ibant ad funus, vel cadauer mortui, ne quidem patris aut matris. Et generatim, non debebant super mortuo contaminari. Quartò, in fine voti seu separationis, (quod intelligendum est de temporariis) offerebant ad ostium tabernaculi tres victimas. 1. Agnum anniculum in holocaustum. 2. Agnam anniculam in sacrificium pro peccato. 3. Arietem in hostiam pacificam: Et præter hęc, Canistrum panum azymorum, qui conspersi erant oleo: & lagana absque fermento vncta oleo: ac libamina singulorum. His peractis, radebantur ante ostium tabernaculi; & capilli eorum, qui erãt Deo consecrati, igne comburebantur. Et sic erat finis voti ac separationis. Vide infrà capite decimoquinto.

4. Circa tertium statutum, notandum est, Iudęos variis modis solere contaminari super mortuo. 1. Si essent in domo, in qua quis erat moriturus. 2. Si tangerent cadauer mortui, aut ossa illius. 3. Si attingerent vasa quibus fuerat vius. 4. Si tangerent illius sepulchrum. 5. Si irent ad funus mortui. Num. 19. v. 11. & seq. His omnibus modis contaminabantur etiam Nazaræi: Et insuper alio peculiari modo; si nimirum essent in aliquo loco, vbi quis moreretur. Si ergo aliquo

istorum modorum fuissent contaminati tempore separationis suæ, debebant ratо capite & oblato sacrificio expiari, & de nouo consecrari, non secus, ac si antea non fuissent Nazaræi. (Num. 6. 9.) Itaque si quis illorum vouisset separationem per decem mẽses, & in aliquo istorum mensium fuisset contaminatus, debebat ab initio inchoare decem menses, perinde ac si antea non fuisset separatus. (Num. 6. 12.)

5. Erant autem Nazaræi in magno honore apud Iudæos. Et meritò. Nam ipsemet Deus per Prophetam Amos, cap. 2. recensens beneficia, quæ præstiterat populo Iudæorum, commemorat potissimum hęc tria. *1. Ego sum, qui ascendere vos feci de terra Ægypti. 2. Ego exterminaui Amorrhæum. 3. Ego suscitaui de filiis vestris in Prophetas & de iuuenibus vestris Nazaræos.* Quod etiam confirmatur ex lib. 1. Machabęorum, cap. 3. vers. 49. Cùm enim Iudæi congregati essent in Maspha, & audirent appropinquare exercitum Anthiochi Regis; maximè fuerunt solliciti de Nazaræis, vt illi in tuto collocarentur. Textus sic habet: *Attulerunt ornamenta Sacerdotalia, & primitias & decimas, & suscitauerunt Nazaræos, qui impleuerant dies: & clamauerunt voce magna in cælum, dicentes: Quid faciemus istis, & quò eos ducemus.*

6. Quæres 1. Quamdiu durauerit institutum Nazaræorum? Respondeo: Durauit ab initio legis Mosaicæ, vsque ad tempora Apostolorum. Nam Moyses descripsit illorum institutum, vt paulo ante dixi. Et Paulus Apostolus cum quibusdam aliis hoc institutum amplexus est, vt patet Actorum 18. 18. Et Actor. 21. 23. Nec obstat, quod Ioseph Patriarcha, qui diu vixit ante legem Mosaicam, vocetur Nazaræus. Genes. 49. 26. Non enim vocatur Nazaræus, ratione instituti seu voti, sed ratione vocabuli, quia Nazaræus idem est, quod separatus. Ioseph autem fuit separatus à fratribus. Et quidem multis modis. 1. Moribus & innocentia. 2. Conuersatione, quia fratres oderant illum & abhorrebant ab illius consortio. 3. Loco, quia fuit expulsus in Ægyptum, & per multos annos separatus à fratribus habitantibus in Chanaam. 4. Carcere, in quo mansit, intonsis crinibus, ac quasi Deo relictus & consecratus. Vide Cornelium in capite 49. Geneseos vers. 26.

7. Quæres 2. Qui apud Christianos sint similes Nazaræis Iudæorum? Respondeo, Religiosi, quorum typum seu figuram gesserunt Nazaræi, vt notat Nazianzenus orat. in laudem S. Basilij, Gregorius lib. 2. Moral. c. 39. D. Thom. in 2. 2. q. 186. art. 6. Figura consistit in his. Primo, sicut Nazaræi speciali gratia à Deo suscitabantur. Amos 2. 11. ita etiam Religiosi. Secundò, Sicut illi erant separati à communi hominum conuictu & consuetudine, ita & hi. Tertiò, sicut illi, ratione voti, abstinebant à vino & omni potu, qui inebriare potest; ita & hi, ratione voti, sectantur paupertatem & frugalitatem. Quartò, sicut illi cauebant ab omni immunditia legali, etiam minima; ita & hi à minima labe peccati. Quintò, sicut illi non ibant ad funera parentum suorum; ita & hi deponunt omnem affectum carnalem erga parentes & amicos. Sextò, Sicut illi alebant in capite comam Deo consecratam; ita & hi alunt pias meditationes de rebus ad Deum pertinentibus. Septimò, Sicut illi, qui Deo consecrati erant, populo honorabantur, ita & hi. Denique sicut illi in fine separationis offerebant Deo victimas immaculatas; ita & hi in fine vitæ offerunt Deo animas immaculatas. Vide eumdem Cornelium in cap. 6. Num. vers. 9.

Rechabitæ.

8. Rechabitæ dicti sunt à Rechab, qui fuit Pater Ionadab. Hic Ionadab præcepit filiis & posteriis suis hæc tria, 1. Vt non biberent vinum. 2. Vt non ædificarent domos, sed habitarent in tabernaculis. 3. Vt non sererent sementem, nec plantarent vineas. Quæ omnia accuratissimè ipsi seruabant. Ierem. 35. 6. & sequent. Ob hanc causam Monachi à D. Hieronymo appellati sunt Epist. 13. ad Paulinum.

9. Vixit autem Ionadab sub Iosia Rege Iuda, & Iehu Rege Israel. Nam 4. Reg. 10. 15. sic legimus: *Cumque abiisset inde, inuenit Ionadab filium Rechab in occursum sibi, & beneäixit ei. Et ait ad eum: Numquid est cor tuum rectum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Est Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille leuauit eum ad se, in currum: dixitque ad eum: Veni mecum, & vide zelum meum pro Domino. Et impositum in curru suo duxit illum in Samariam. Et percussit omnes, qui reliqui fuerant de Achab in Samaria vsque ad vnum, iuxta verbum Domini, quod locutus est per Eliam. Congregauit ergo Iehu omnem populum, & dixit ad eos,* &c.

10. Porro Rechab, à quo dicti sunt Rechabitæ, fuit filius Hemath, ducens originem ex socero Moysis Raguele, qui alio nomine dictus est Iethro, Princeps Madian, Exod. 3. 1. & Cinæus, qui erat exstirpe Cin, Iudic. 1. 16. Vnde sæpè pro eodem vsurpantur hæc duo nomina Cinæi, & Rechabitæ, vt 1. Paral. 2. 55. *Hi sunt Cinæi, qui venerunt de calore patris domus Rachab.* Vel vt Hebræi & septuaginta dicunt: *Qui venerunt de Hemath patre domus Rechab*, id est, familiæ Rechabitarum.

11. Quod autem Deo placuerit institutum Rechabitarum, apertè constat ex Ieremia, loco citato, vbi sic legimus: *Verbum quod factum est ad Ieremiam à Domino in diebus Ioakim filij Iosiæ Regis Iuda, dicens: Vade ad domum Rechabitarum, & loquere eis, & introduces eos in domum Domini in vnam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinum,* &c. *Et introduxi eos in domum Domini,* &c. *Et posui coram filiis Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices, & dixi ad eos: Bibite vinum. Qui responderunt: Non bibemus vinum, quia Ionadab filius Rechab, Pater noster, præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum vos, & filij vestri vsque in sempiternum: Et domum non ædificabitis, & sementem non seretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis; sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multis super faciem terræ, in qua vos peregrinamini. Obediuimus ergo voci Ionadab filij Rechab, Patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis, ita vt non biberemus vinum cunctis diebus nostris, nos & mulieres nostræ filij & filiæ nostræ: & non ædificaremus domos ad habitandum: & vineam, & agrum & sementem non habuimus: sed habitauimus in tabernaculis, & obedientes fuimus circa omnia, quæ præcepit nobis Ionadab Pater noster,* &c. *Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Vade & dic filiis Iuda, & habitatoribus Ierusalem: Nunquid non recipietis disciplinam, vt obedietis verbis meis, dicit Dominus? prævaluerunt sermones Ionadab filij Rechab, quos præcepit filiis suis, vt non biberent vinum: & non biberunt vsque ad diem hanc, quia obedierunt præcepto patris sui. Ego autem locutus sum ad vos, de mane consurgens & loquens, non obedistis mihi. Misique ad vos seruos meos Prophetas, consurgens diluculo, & dicens: Conuertimini vnusquisque à via sua pessima, & bona facite studia vestra,* &c. *Et non inclinastis aurem vestram, neque audistis me. Firmauerunt igitur filij Rechab præceptum patris sui, quod præceperat eis. Populus autem iste non obediuit mihi. Idcirco hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël; Ecce ego adducam super Iuda, & super omnes habitatores Ierusalem vniuersam afflictionem, quam locutus sum aduersus illos, & non audierunt: vocaui illos, & non responderunt mihi. Domui autem Rechabi-*

rum dixi: Jeremias: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël; proco, quod obediſtis præcepto Jonadab Patris veſtri, & cuſtodiſtis omnia mandata eius, & feciſtis vniuerſa, quæ præcepit vobis: propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël, non deficiet vir de ſtirpe Ionadab filij Rechab, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.

12. Vbi tria notanda ſunt. Primò, præceptum illud, quod datum fuit Rechabitis, fuiſſe difficillimum. Quid enim difficilius, quam viros & vxores, filios & filias, non tantùm ad breue tempus more Nazaræorum, ſed in perpetuum abſtinere ab omni vino, nunquam habitare in domibus, nunquam ſerere agros nunquam plantare vineas? Secundò, hoc præceptum non fuiſſe diuinum, ſed humanum, vt patet ex antitheſi, quam Deus facit. Sic enim argumentatur: Si Rechabitæ ſeruant præceptum, quod ab homine acceperunt, quanto magis Iudæi debebant ſeruare præceptum, quod à Deo acceperunt? Tertiò, Rechabitas non ſolùm rectè ac laudabiliter feciſſe, quod obſeruarint præceptum parentis ſui Ionadab, ſed etiam meritos eſſe à Deo peculiarem benedictionem: ſicut è contrario, Iudæos meritos eſſe pœnam & afflictionem. Nam Rechabitis dicitur: *Non deficiet vir de ſtirpe veſtra, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.* Iudæis autem: *Ego adducam ſuper vos afflictionem.*

13. Hinc, ſi ſapiunt colligant aduerſarij noſtri hæc pauca. Primò, præcepta hominum non eſſe contemnenda. Secundò, ſicut Rechabitæ laudabiliter fecerunt, ſeruando præceptum parentis ſui Ionadab; ita laudabiliter facere Catholicos, ſeruando præceptum matris Eccleſiæ. Imò tanto laudabilius, quanto maior eſt authoritas Eccleſiæ quàm priuati hominis. Tertiò, Catholicos propterea non deficere (deficientibus Manichæis, Pelagianis, Donatiſtis, & aliis hæreticis) quia ſeruant præcepta Eccleſiæ; & quo quiſque accuratius ea ſeruat, eo maioribus à Deo beneficijs cumulari. Alios verò propterea ſenſim deficere, quia ex vna parte contemnunt præcepta Eccleſiæ, in quo deficiunt à Rechabitis: & ex altera, non ſeruant præcepta Decalogi: in quo ſimiles ſunt Iudæis. Et vt aliquam ſuæ ignauiæ prætexant excuſationem, aiunt, præcepta Decalogi eſſe impoſſibilia. In quo fingunt Deum tyrannum, quaſi præcipiat homini ſub graui pœna, quod ab homine præſtari nullo modo poſſit.

CAPVT X.

De Sectarijs Synagogæ, qui erant Phariſæi, Sadducæi, Eſſeni.

1. COmmunis ſententia eſt, tres fuiſſe Iudæorum ſectas, nempe Phariſæorum, Sadducæorum, & Eſſenorum. Ita Flauius Ioſephus libro 3. cap. 12. Hieronymus lib. 22. contra Iouinianum, Chriſoſtomus, Theophylactus, Oecumenius in cap. 22. Actuum Apoſtolorum, Abulenſis in cap. 3. Matth. quæſt. 63. Serarius lib. 1. Trihæreſij cap. 3. & alij. De hoc triplici Sectariorum genere breuiter agendum eſt hoc ordine. 1. Vnde dicti ſint Phariſæi. 2. Ex qua tribu & familia fuerint. 3. Quæ fuerint illorum dogmata. 4. Qui mores & inſtituta. 5. Quando & quo authore cœperint 6. An fuerint diſtincti à Scribis. 7. Sadducæi vnde dicti. 8. Quæ illorum dogmata & inſtituta. 9. Qui hoc tempore ſimiles Phariſæis & Sadducæis. 10. Eſſeni vnde dicti, & quæ illorum dogmaa & inſtituta.

QVÆSTIO I.

Vnde dicti ſunt Phariſæi?

1. DIcti ſunt Phariſæi à Pharaſe, quod tria ſignificat. 1. Expandere ſeu explicare. 2. Exponere, declarare, interpretari. 3. Diuidere ſeu ſeparare. Hæc tria conueniebant Phariſæis. Primo, quia expandebant ſeu explicabant ſe oculis hominum, vt fierent conſpicui, & illuſtres in populo. *Dilatabant enim phylacteria ſua*; amabant ſalutationes in foro; primum locum ambiebant in conuiuiis. Matth. 23. 5. Secundò, exponebant & interpretabantur legem Moſaicã. Quò pertinet illud: *Super Cathedram Moyſis ſederunt Scribæ, & Phariſæi* (Matth. 23. 2.) Tertiò, ſeparabant ſe ab aliis, quaſi ſanctiores & peritiores eſſent. Vnde Hieronymus libro Traditionum in Geneſim *Phariſæi*. inquit, *qui ſe quaſi iuſtos ſeparauerunt, diuiſi appellantur.* Et Auguſtinus ſerm. 15. de verbis Apoſtoli: *Primarij quidem erant, & quaſi ad nobilitatem Iudaicam ſegregati, non contemptibili plebi commixti, qui dicebantur Phariſæi. Nam dicitur hoc verbum ſegregationem interpretari quomodo in Latina lingua egregius, quaſi à grege ſeparatus.* Vide Maldonatum in cap. 3. Matth. v. 7. & Serarium lib. 2. Trihæreſij cap. 1.

QVÆSTIO II.

Ex qua tribu & familia fuerint Phariſæi?

1. REſpondeo: Poterant eſſe ex omni tribu & familia. Nam illorum inſtitutum non erat alligatum ad certam tribum, ſicut inſtitutum Leuitarum & Sacerdotum erat alligatum ad tribum Leui: Nec ad certam familiam, ſicut inſtitutum Pontificum erat alligatum ad familiam Aaron, & quidem ad promogenituram illius familiæ, vt ſupra dictum eſt. Vnde Chriſoſtomus in cap. 15. Matthæi ait, *Per omnes tribus in duodecim partes diſſeminati erant Phariſæi.* Et patet in exemplis. Nam Paulus fuit ex tribu Benjamin, vt ipſe de ſe fatetur Philip. 3. 5. *Circumciſus octauo die, ex genere Iſrael, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, ſecundum legem Phariſæus.* Hircanus, & Flauius Ioſephus, ex tribu Leui; & alij ex aliis tribubus.

2. Quæres, An fuerint ex ordine nobilium, an plebeiorum? Reſpondeo. Ex vtroque poterant eſſe. Porrò nobilitas apud Iudæos ex triplici potiſſimum capite æſtimabatur. Primò ex zelo religionis Iudaicæ. Hoc ſenſu Paulus fuit nobilis Phariſæus. Nam & contra naſcentem Chriſti Eccleſiam, & contra hæreſim Sadducæorum, zelosè publicè pugnabat pro ſua Religione. Philippenſ. 3. 5. *Secundum legem Phariſæus, ſecundum æmulationem perſequens Eccleſiam Dei.* Et Actor. 23. 6. *Sciens autem Paulus, quia vna pars eſſet Sadducæorum, & altera Phariſæorum, exclamauit in Concilio: Viri fratres, Ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum, &c.* Vnde Auguſtinus ſerm. 15. de verbis Apoſtoli, introducit Paulum de ſe loquentem his verbis: *Non eram piger Iudæus. Quicquid erat, quod legi meæ aduerſarium videbatur, impatienter ferebam, acriter inſequebar.* Et mox ſubiungit: *Hæc apud Iudæos nobilitas.*

3. Secundò ex eminentia honoris. Sic Nicodemus fuit nobilis Phariſæus, de quo Ioan. 3. 1. *Erat autem homo Phariſæus Nicodemus nomine, Princeps Iudæorum.* Porrò Principes Iudæorum vocabantur, vel qui inter Iudæos erant locupletiſſimi: vel certè, qui erant cap. familiarum: ſicut etiam Principes Sacerdotum dicti ſunt, qui Sacerdotalium familiarum erant capita, vt notat Maldonatus in commentario illius loci.

4. Tertiò, ex dignitate Sacerdotali. Sic Hyrcanus & Flauius Ioſephus fuerunt nobiles Phariſæi, quia ſummi Sacerdotes: Sic etiam illi, qui ad Ioannem Baptiſtam legatione functi ſunt, de quibus Ioan. 1. 19. *Miſerunt Iudæi ab Ieroſolymis Sacerdotes & Leuitas ad eum, vt interrogarent eum: Tu quis es?* Poſtea ſubditur: *Et qui miſſi fuerant erant ex Phariſæis.* Hinc conſtat aliquos Phariſæorum fuiſſe Leuitas, alios Sacerdotes, alios Pontifices. Addo, alios etiam Scribas & legis Doctores, vt quæſt. 6. videmus.

Qvæstio III.

Quæ fuerint dogmata Phariſæorum?

1. MAgna difficultas eſt, an doctrina Phariſæorum fuerit vera, an falſa? Falſam fuiſſe inſinuat Chriſtus Matthæi 16. 6. cùm ait: *Cauete à fermento Phariſæorum & Sadducæorum.* Vbi per fermentum intelligit doctrinam eorum, vt patet ex ſequentibus verbis: *Tunc intellexerunt* (Apoſtoli) *quia non dixerat cauendum à fermento panum, ſed à doctrina Phariſæorum & Sadducæorum,* Contra veram fuiſſe inſinuat Matthæi 23. 2. cùm ait: *Super Cathedram Moyſis ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite.* Hoc non diciſſet, ſi doctrina illorum fuiſſet falſa. Eodem ſpectat illud Apoſtoli Pauli Actor. 26. 5. *Secundum certiſſimam ſectam noſtræ religionis vixi Phariſæus.* Si fuit certiſſima, non potuit eſſe falſa.

2. Hæc tria teſtimonia explicanda ſunt, & ex eorum explicatione patebit, quid de propoſita quæſtione ſtatuendum ſit. Illud igitur; *Cauete à fermento*, id eſt, doctrina, *Phariſæorum*, manifeſtè ſignificat, aliqua ſaltem eorum dogmata fuiſſe falſa. Quænam illa fuerint, ex variis authoribus colligi poteſt. Primò, docebant omnia fato euenire, vt refert Epiphanius hæreſi 16. Secundò, valde addicti erant aſtronomiæ; & maiorem, quàm par eſt, efficaciam tribuebant planetis & ſideribus, teſte eodem Epiphanio. Tertiò, dicebant animas iuſtorum migrare de corporibus in corpora: non item animos malorum. (Ioſephus lib. 2. Capt. cap. 12.) Hinc natus ille Iudæorum error, quod alij dicerent, Chriſtum eſſe Heliam, alij Ieremiam, alij vnum ex aliis Prophetis. Putabant animam alicuius Prophetæ migraſſe in corpus Chriſti. Quartò, nimium vrgebant traditiones ſeniorum, inter quas aliquæ erant inutiles. Quod ſæpè illis obiicit Chriſtus in Euangelio. Quintò, malè ſentiebant de pietate filiorum erga parentes, vt capite primo, quæſtione vltima explicatum eſt. Sextò, ſimiliter malè de religione iuramenti, ibidem. Septimò, reſpuebant Baptiſmum Ioannis. (Lucæ 7. 30.) Octauò, negabant Chriſtum eſſe Deum, & Saluatorem à Prophetis promiſſum. Quæ omnia repugnabant veritati. Itaque propter eiuſmodi dogmata, meritò dixit Chriſtus: *Cauete à fermento Phariſæorum.*

3. Alterum teſtimonium eſt; *Super cathedram Moyſis ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis ſeruate & facite.* Quæritur, quid ſignificet illa particula, *Omnia?* An abſolutè omnia, quæcunque dixerint? Nullo modo. Alioquin oportuiſſet etiam facere, quæ falſò docebant Phariſæi. Quæ ergo omnia? Variæ ſunt interpretationes. Maldonatus ſic interpretatur: Omnia quæcunque lex & Moyſes vobis dixerint, Scribis & Phariſæis recitantibus, ſeruate & facite. Alij ſic: Omnia quæcunque Scribæ & Phariſæi, prælegendo libros Moyſis, dixerint vobis ſeruate & facite. Senſus idem eſt. Sed manet quæſtio, An omnia, quæ dixerint Scribæ & Phariſæi, recitando verba Moyſis: an etiam quæ dixerint, explicando verba Moyſis? Hoc poſterius multi concedunt, cum hac limitatione: quæ dixerint, explicando verba Moyſis in cathedra, id eſt, publica authoritate. Vide Auguſtinum lib. 4. de doctrina Chriſtiana, cap. 27. & lib. 16. contra Fauſtum, cap. 29. & Epiſt. 166. Et Seratium lib. 2. Trihæreſij cap. 6.

4. Dices, ergo Iudæi debebant credere, Chriſtum non eſſe Prophetam illum, quem Deus promiſit per Moyſen, Deuteron. 18. 15. Sequela patet, quia Scribæ & Phariſæi publica authoritate, & in pleno Concilio damnarunt Chriſtum, nec agnouerunt pro tali Propheta. Si ergo quæcunque illi dicebant publica authoritate, debebant fieri, neceſſe erat, Iudæos non agnoſcere Chriſtum, tanquam Prophetam à Deo promiſſum. Reſpondeo, Propter hanc obiectionem, nonnulli aliter explicant verba Chriſti. Nimirum ſic: Omnia præcepta legis Moſaicę, moralia, ceremonialia, & iudicialia, quæ à Scribis & Phariſæis publica auctoritate vobis proponuntur, ſeruate & facite: *Secundum verò opera eorum nolite facere.* Cauſam addit: *Dicunt enim, & non faciunt.* Quæ ſunt illa, quę dicunt & non faciunt. Sequitur: *Alligant enim onera grauia & importabilia,* (nempe præcepta legis Moſaicę, quæ ſeruatu difficilia ſunt) *& imponunt in humeros hominum: digito autem ſuo nolunt ea mouere,* id eſt, alios onerant multitudine præceptorum; & ipſi nullum ex illis ſeruant. Vide Chriſoſtomum in catena aurea, & Emmanuelem in notationibus.

5. Tertium teſtimonium eſt Actor. 26. 5. *Secundum certiſſimam ſectam noſtræ religionis, vixi Phariſæus.* Græcè eſt ἀκριβεστάτην exquiſitiſſimam, accuratiſſimam. Syriacè primam, ſeu præcipuam & principalem. Quo ſenſu id dixerit, quæſtio eſt. Reſpondeo. Secta Phariſaica dupliciter ſpectari poteſt. Primò, quoad primam ſuam originem & inſtitutionem. Secundò, quoad vitia, quæ poſtea irrepſerunt. Priori modo fuit certiſſima & accuratiſſima; poſteriori, in multis errauit. Non quod ſinguli errarint, ſed maior pars, vt latius explicabo ſequenti quæſtione, §. 3.

Qvæstio IV.

Qui fuerint mores, & inſtituta Phariſæorum?

1. HOc generatim conſtat ex iis, quæ Chriſtus in Euangelio illis obiecit. Nam primò, vocauit illos hypocritas, auaros, ſtultos, inanis gloriæ cupidos ſepulchra dealbata, plenos rapina & immunditie, plenos hyppocriſi & iniquitate, ſerpentes, germina viperarum, filios gehennę, generationem malam & adulteram. Secundò, dixit de illis: *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra, plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Tertiò, obiecit illis Matth. 15. 3. *Quare vos tranſgredimini mandata Dei, propter traditionem veſtram?* Quartò, grauiſſimè ac ſæpius in eos inuectus eſt, repetendo illud: *Va vobis Scribæ & Phariſæi.* (Matth. 23. & Luc. 11.)

2. Speciatim hæc illis obiecta ſunt. 1. *Omnia opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus.* (Matth. 23. 5.) 2. Quando dant elemoſynam, vel orant faciunt hoc publicè in plateis & Synagogis, vt honorificentur ab hominibus. (Matth. 6. 2.) 3. Iſaias de illis prædixit: *Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longè eſt à me.* (Matth. 15. 8.) *Dilatant phylacteria ſua, & magnificant fimbrias.* (Matth. 23. 5.) 5. *Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Sextò, claudunt regnum cęlorum ante homines: *Ipſi enim non intrant, nec introeuntes ſinunt intrare.* Septimò, *Circumeunt mare & aridam,* vt faciant proſelytum; & cùm factus fuerit, faciunt eum filium gehennę duplo, quàm

seipsos. Octauò *Decimant mentham & rutham & omne* A
olus; relinquunt iudicium, misericordiam & fidem, Nonò, exterius mundi sunt; interius pleni spurcitia. Decimò, ædificant sepulchra Prophetarum & dicunt: *Si fuissemus in diebus Patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine Prophetarum.* Itaque testantur se esse filios eorum, qui Prophetas occiderunt. Hęc & similia habentur Matth. 23.

3. Quæres, An omnes Pharisęi fuerint tales? Repeto quod supra dixi: Aliud est loqui de secta Pharisaica secundum se, & ex prima sua institutione, fuit bona & laudabilis, siue doctrinam, siue mores spectemus. Et hoc sensu intelligitur illud: *Secundum certissimam sectam nostræ religionis vixi Pharisæus.* At postea, vt fieri solet, exortæ sunt superstitiones, & falsa dog- B
mata, quibus obnoxij fuerunt posteriores Pharisęi tempore Christi ideóque grauiter ab eo reprehensi. Non quod omnes, sed plerique fuerint tales. Nam constat aliquos fuisse immunes ab aliis vitiis, vt Nicodemum, Gamalielem, & discipulum eius Paulum, qui de seipso scribit Actor. 22.3. *Eruditus iuxta veritatem paternæ legis.* Et Philip. 3. 5. *Secundum legem Pharisæus, secundum iustitiam, quæ in lege est, conuersatus sine querela.*

4. Idem fit in nouo Testamento. Multi Ordines Religiosi ab initio bonam ac salutarem regulam professi sunt, qui postea in multis à regula deflexerunt: non vitio sui instituti aut vocationis, sed negligentia humanæ fragilitatis. Contra accidit Caluinistis. Qui si primam Caluini doctrinam & institutionem sequantur, boni esse non possunt: sin ab ea deflectant, melioris vitæ spem ac subsidium habent. Vide quę diximus in opusculo de Ecclesia.

Qvæstio V.

Quando: & quo authore cœperint Pharisæi?

1. SErarius lib. 2. Trihęresij cap. 11. putat eos cœpisse ante tempora Ionathę Machabęi, plusquam 130. annis ante Aduentum Christi. Quod tripliciter probat. Primò, ex illis Iosephi verbis: *Circa hoc tempus* (Ionathæ) *erant tres Iudæorum hæreses.* Secundò, quia D
Pharisęi antiquiores sunt Sadducęis: At hi fuerunt ante tempora Ionathę; ergo multo magis illi. Tertiò, quia constat ex historiis, tempore Ioannis Hircani, qui vixit 24. annis post Ionatham, fuisse maximum numerum, & authoritatem Pharisęorum. Ex quo colligi potest, eos cœpisse ante tempora Ionathæ, quia si tunc primum cœpissent, (quod aliqui putant) non potuissent tam paucis annis in tantum numerum excrescere; præsertim cùm non nisi viri docti ad eorum sectam admitterentur.

2. Quod attinet ad ipsorum authorem seu institutorem, putat Diuus Hieronymus in cap. 8. Isaię, Scribas & Pharisæos à Schamai & Hillel, duobus magnis Synagogę viris, ortos esse. At serarius cap. 12. ab iis quidem propagatos, sed ab aliis initium sumpsisse. E
Quod etiam sentit Genebrardus in Chronologia. Nota. Docent Iudęi, Moysen in monte Sinai, non solùm à Deo accepisse legem, quam scripsit; sed etiam intelligentiam legis, quam non scripsit: eamque viua voce tradidisse Iosuę successori suo: Hunc eandem tradidisse Senioribus, qui ipsum secuti sunt: Hos Prophetis: Prophetas viris magnis Synagogę, post reditum ex captiuitate Babylonica. Ex his viris ortam esse sectam Pharisęorum, ac postea ab Hillel & Schamai propagatam. Vide Serarium loco citato.

Qvæstio VI.

An Pharisæi fuerint distincti à Scribis?

1. TRia hic statuenda sunt. Primò, Scribas fuisse legis peritos, seu Doctores qui Græcè νομικοὶ, vel γραμματεῖς appellati sunt, vt notat Maldonatus in cap. 2. Matt. v. 4, & Serarius lib. 2. Trihęresij cap. 7. Et constat ex Luc. 7. 30. & Luc. 11. 45. Secundò, Scribas seu legis peritos fuisse distinctos à Pharisæis, vt passim patet ex Euangelio, Matth. 23. 13. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi.* Tertiò, aliquando tamen factum esse, vt iidem simul essent Scribę & Pharisęi. Scribæ quidem ratione officij, quia legem docebant: Pharisæi autem ratione sectæ, quia sectam Pharisęorum profitebantur. Sicut apud nos, aliquando iidem sunt Doctores Academici, & Dominicani; Doctores, ratione officij: Dominicani, ratione instituti. Hoc patet Matth. 22. 34. *Pharisæi autem audientes, quod silentium imposuisset Sadducæis, conuenerunt in vnum: & interrogauit eum vnus ex eis legis Doctor.* Ecce vnus ex Pharisęis, erat legis Doctor, id est Scriba. Sic enim interpretatur Marcus cap. 11. versu 28. *Et accessit vnus de Scribis.* Nempe ille idem, quem Matthæus dixit esse vnum ex Pharisæis. Perinde ac si aliquis de me diceret: Accessit ad eum Becanus, vnus ex Doctoribus Academicis. Et alter: Accessit ad eum Becanus, vnus ex Iesuitis. C

2. Vbi notandum est, aliter se distingui Scribas & Pharisęos; aliter Pharisęos & Sadducęos. Nam Scribę & Pharisæi distinguuntur inter se, sicut Doctores Theologiæ & Religiosi: vel, sicut medici & milites. Nam sicut fieri potest, vt vnus idémque homo simul sit Doctor Theologiæ & Religiosus: aut simul medicus & miles: sic etiam, vt vnus idémque homo simul sit Scriba & Pharisęus, vt ex Euangelio ostensum est. At Pharisæi & Sadducæi distinguuntur inter se, sicut duę sectę oppositæ; ita vt nullus Pharisæus simul possit esse Sadducæus; nec vllus Sadducæus simul Pharisęus. Vide Abulensem in capite 23. Matth. D
quæstione 11.

Qvæstio VII.

Vnde Sadducæi dicti?

1. REspondeo. Vel à Sadoc, seu Tsadoc, primo sectæ illius conditore: vel à Zaddic, seu Tsedec, quod est iustus, quasi nominati essent iusti, seu iustitiarij. Priorem etymologiam tradunt Philastrius, & multi Rabbini apud Serarium cap. 19. Posteriorem Epiphanius hęresi 14. Hieronymus in cap. 22. Matthæi, Abulensis in idem caput quæst. 123.

2. Petro Sadoc, primus sectæ Sadducęorum author, fuit discipulus magni illius & veteris Pharisæi Antigni: sed postea adiunxit se Dositheo, qui ex Iudæo factus fuit Samaritanus. De quo sic scribit Tertullianus libro de præscriptionibus cap. 45. *Taceo Iudaismi hæreticos, Dositheum, inquam, Samaritanum, qui primus ausus est Prophetas, quasi non in Spiritu sancto locutus, repudiare. Taceo Sadducæos, qui ex huius erroris radice surgentes, ausi sunt ad hanc hæresim, & resurrectionem carnis negare.* Vide plura apud Epiphanium hæresi 13.

3. Ex dictis duo colligo. Primò, Pharisæos antiquiores esse, quàm Sadducæos. Nam Sadoc primus auctor Sadducæorum, fuit discipulus Antigni, qui erat ex secta Pharisæorum. Secundò, Sadducæos aliquo modo ortos esse ex Samaritanis. Nam Sadoc auctor Sadducæorum, desertà Antigni Pharisæi disciplinà,

confugit ad Dositheum, è Iudæo Samaritanum factum. Non tamen secutus est sectam Dosithei in omnibus, sed noua quædam dogmata commentus est, vt iam videbimus.

QVÆSTIO VIII.

Quæ fuerint dogmata & instituta Sadducæorum?

1. REspondeo. Hæc potissimum. Primò, non admittebant Prophetas, aut alios libros Veteris Testamenti, nisi libros Mosis, vt refert Hieron. in cap. 22. Matthæi, Tertulianus lib. de præscript. cap. 45. Maldonatus in cap. 3. Matth. v. 7. & alij. Hinc Christus disputãs contra Sadducæos de resurrectione mortuorum, non aliis testimoniis, quàm Pentateuchi vsus est, quia solum Pentateuchum ipsi pro vera Scriptura agnoscebant. Alioqui ex Psalmis & Prophetis potuisset multa clariora testimonia adducere. Vide Hieron. loco citato.

2. Secundò nullam admittebant traditionem: nullam Scripturæ interpretationem à Mose vel Prophetis vel Doctoribus acceptam: vt refert Elias in Thisbi, verbo, Sadoc, vbi sic scribit: *Duos discipulos habuit Antignus vir Sochæus, quorum alteri Zadok, alteri verò Baietos nomen erat: qui deficientes à præceptore ad homines malos, cœperunt negare legem ore tenus traditam. Neque fidem habuerunt, nisi ei, quod in lege scriptum erat. Hancque ob causam vocati Caraim.* Hinc nata est illa distinctio Iudæorum, vt alij dicantur Rabinistæ, qui admittunt traditiones & interpretationes Rabbinorum: alij Caraim, id est, lectionarij, scripturarij, textuarij, qui illas respuunt. Vide Scaligerum lib. 2. de emendatione temporum, & Serar. lib. 2. Trihæresij. cap. 31.

3. Tertio, non credebant resurrectionem, nec animorum immortalitatem, neque Angelum, neque spiritum: neque aliud quidpiam, quod non sensu, aut manifesta ratione comprehenderent. Matth. 22. 23. *Accesserunt ad eum Sadducæi qui dicunt non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum. Pharisæi autem vtraque confitentur.* Hinc perpetua erant dissidia inter duas illas sectas, Sadducæorum, & Pharisæorum, Quod ibidem etiam insinuatur, his verbis: *Facta est dissentio inter Pharisæos & Sadducæos.*

4. Quartò, vbique molesti erant Christo. Et quidem variis modis. Primò, petendo ab eo signum de cœlo. (Matth. 16. 1.) Secundò, proponendo illi captiosas quæstiones. (Matth. 22. 23.) Tertiò ægrè ferendo, quod discipuli eius docerent populum. (Act. 4. 2.) Quartò, eosdem capiendo & in carcerem conficiendo. (Actor. 5. 17.) Quintò, illos in iudicium adducendo. (Act. 23. 6.)

QVÆSTIO IX.

Qui hoc tempore sint similes Pharisæis & Sadducæis?

1. REspondeo. Si vlli alij, maximè Prædicantes Lutherani & Caluiniani sunt illis similes. Hoc facilè demonstratur ex dictis in hunc modum. Primò, Pharisæi & Sadducæi introduxerunt nouam doctrinam, discrepandam à doctrina Synagogæ. Hi quidem negando resurrectionem, spiritum & Angelum: illi verò asserendo omnia fato euenire, & animas bonorum de corporibus in corpora transmigrare. Idem faciunt Lutherani & Caluinistæ. Introducunt nouam doctrinam, discrepantem à doctrina Ecclesiæ. Hi quidem asserendo, Deum esse authorem peccati; & prædestinare homines ad æternam damnationem, sine vlla ipsorum culpa. Illi verò docendo, Corpus Christi esse vbique; in Eucharistia manere substantiam panis cum substantia Corporis Christi; infantes in Baptismo habere propriam fidem actualem.

2. Secundò Pharisæi & Sadducæi inter se quidem erant hostes infensissimi, sed in oppugnando Christo mirè inter se conspirabant. Sic Lutherani & Caluinistæ, dum inter se agunt, multis conuitiis se mutuo proscindunt ac lacerant: At in oppugnanda Christi Ecclesia, malitiosè inter se consentiunt. Vtrique docent, Ecclesiam multis sæculis ante Lutheri aduentum erasse in fide: &, vt ipsi loquuntur, adulteram ac meretricem factam esse. Vnde consequenter fateri debent, omnes filios, qui illis, sæculis in Ecclesia per Baptismum nati sunt, adulterinos fuisse ac spurios nec Christum iisdem sæculis, nisi spurios & adulterinos fœtus ex sua sponsa suscepisse ac educasse; quæ est magna in Christum blasphemia.

3. Tertiò, Sadducæi pro suo arbitratu quosdam Scripturæ libros admittebant; alios reiiciebant. Admittebant libros Mosis, reiiciebant reliquos. Idem faciunt Lutherani & Caluinistæ. Vtrique reiiciunt libros Iudith, Tobiæ, Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabæorum. Lutherani insuper, Apocalypsin, Epistolam Iacobi, & nonnullas alias, prout ipsis opportunum. Catholici admittunt omnes, quos antiqui Patres, Innocentius primus, Augustinus, & alij, communi consensu admiserunt.

4. Quartò, Sadducæi nullam admittebant traditionem: nullam Scripturæ interpretationem à Mose, vel Prophetis, vel Doctoribus acceptam. Similiter faciunt Lutherani & Caluinistæ. Reiiciunt traditiones diuinas & Apostolicas, contra illud Apostoli 2. Thessalonicensium 2. 14. *Tenete traditiones, quas didicistis.* Reiiciunt interpretationem Scripturæ, quam per traditionem ab Apostolis & aliis Ecclesiæ Doctoribus accepimus. Suo arbitrio Scripturam interpretantur.

5. Quintò, Sadducæi nihil volebant credere, nisi quod sensu aut manifesta ratione comprehenderent. Idem faciunt Caluinistæ. Non credunt Christum præsentem esse in Eucharistia. Quare? Quia aiunt, se non posse ratione naturali comprehendere, quomodo idem corpus eodem tempore possit simul esse in duobus locis. Cùm ergo constet Christum esse in cælo, putant euidenter sequi, non esse in altari vel Eucharistia.

6. Sextò Sadducæi in oppugnanda resurrectione mortuorum, ridiculo argumento vtebantur contra Christum, hoc modo: Vna mulier successiuè habuit septem viros. Si ergo resurrectio admittenda, quis illorum in resurrectione receptus est illam mulierem? Quibus respondit Christus: *Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.* Similiter faciunt Caluinistæ: Ridiculè argumentantur contra præsentiam corporis Christi in Eucharistia, in hunc modum: Scriptum est Matth. 15. 17. *Omne, quod intrat in os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur.* Si ergo corpus Christi est præsens in Eucharistia, & intrat in os, vt Catholici asserunt; ergo in ventrem vadit, & in secessum emittitur. Quibus quid aliud respondendum, quàm quod Sadducæis responsum est? *Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.*

7. Hæc de doctrina. Si mores spectemus, fateor, non modo Lutheranos & Caluinistas, sed etiam aliquos Catholicos posse similes esse Pharisæis, & illorum vitia imitari. Nam, vt ait Poëta, *Iliacos intra muros peccatur, & extra.* Sed tamen duo Pharisæorum vitia præ cæteris expendenda sunt. Vnum est, quod fuerint superbi, arrogantes, ambitiosi, amantes honorum ac titulorum. Sic faciunt nostri aduersarii. Superbi ac arrogantes sunt, quia contemnunt antiquos Patres, & suam sententiam ac iudicium ipsis præfe-

runt. Amantes sunt titulorum, quia volunt vocari Euangelici, Orthodoxi, Reformati, à Deo docti. Alterum est, quod ad opinionem sanctitatis aucupandam soliti sint legem Dei scribere in membranis, & affigere fronti, brachiis & parietibus: nec aliud insonare, quàm legem & Prophetas. Sic etiam nostri aduersarij nihil in ore habent, *Verbum Dei.* Vbique in templis, in hospitiis, in parietibus affigunt hanc sententiam: *Verbum Domini manet in æternum.*

QVÆSTIO X.

Esseni vnde dicti, & quæ sint illorum dogmata & instituta.

1. VNde dicti sint Essenl, (quos alij vocant Essæos, alij Hessæos, alij Hasidæos vel Asidæos) non satis constat. Serarius lib. 3. Trihæresii capite 1. adfert varias coniecturas & opiniones. Non est res tanti momenti, vt magnopere laborandum sit. Quisque sequatur opinionem, quam velit.

2. Quæ autem fuerint dogmata & instituta, paucis explicandum est ex Iosepho & Serario. Præcipua fuerunt hæc 1. Abhorrebant à voluptate, & viuebant cœlibes. 2. Habebant bona communia, more Religiosorum. 3. Non vtebantur famulis, sed ipsi sibi ministrabant. 4. In victu sectabantur austeritatem. 5. Albis vtebantur vestibus. 6. In qualibet vrbe erant multi simul. 7. Maxima apud eos hospitalitas. 8. Sine viatico faciebant iter, quia vbique ferè inueniebant suæ sortis homines, à quibus gratuitò habebant hospitium. 9. Peculiari ratione dediti erant pietati. 10. Manè ante solis ortum nihil prophani loquebantur, sed precibus ac orationibus erant intenti. 11. Post preces, quisque conferebat se ad suos labores. 12. Deinde iterum in vnum collecti, & lineis ephaminibus præcincti, frigida aqua se lauabant & purificabant. 13. Post hanc lotionem ibant modestè ad cœnaculum, vbi Sacerdos ante, & post cibum, orabat, reliquis astantibus. 14. Finito prandio, redibant ad consuetos labores. 15. Quibus finitis, eo ritu cœnabant, quo antea pransi erant. 16. Seruabant accuratè silentium. 17. Nihil ferè agebant, nisi ex Curatorum suorum imperio. 18. Sine Curatorum facultate, nihil consanguineis poterant dare. 19. Nouitios quadriennio probabant. 20. Accuratè seruabant Sabbathum. 21. Credebant animarum immortalitatem. 22. Aliqui inter illos futura prædicebant. Hæc omnia fuse prosequitur Serarius ex Iosepho Flauio. Qui etiam affirmat, multos Essenorum ad fidem Christianam fuisse conuersos.

CAPVT XI.

De Iudice Controuersiarum in Veteri Testamento.

1. QVæritur 1. An Pontifex in Veteri Testamento fuerit Iudex controuersiarum. 2. An Pontifex in dirimendis controuersiis fuerit infallibilis Iudex, ita vt non potuerit errare. 3. An etiam in nouo Testamento sit aliquis Iudex infallibilis, & quis ille sit.

QVÆSTIO I.

An Pontifex in Veteri Testamento fuerit Iudex controuersiarum.

1. REspondeo. Certum est, fuisse. Hoc testatur Iosephus lib. 2. contra Apionem, cùm ait; *Pontifex ante alios Sacerdotes Deo sacrificat, leges custodit, diiudicat controuersias, conuictos delicti punit: cui quis non obedit, is pœnas luit tanquam in Deum impius.*

2. Et manifestè colligitur ex illo Deut. 17. 8. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram: & iudicium intra portas videris verba variari, surge & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus. Venieſque ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies, quodcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequeriſque sententiam eorum. Non declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille.*

3. Circa hunc locum aliqua notanda sunt. Primum est, quod variæ fuerint controuersiæ in populo Iudæorum. Hic quidem duæ speciatim recensentur. Vna de sanguine; altera de lepra. Alibi tamen summatim insinuantur quatuor genera, vt 2. Paral. 19. 10. *Vbicunque quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus.* Nam aliquæ, vt ibi interpretatur Lyranus, oriebantur ex lege Decalogi: aliæ ex mandatis moralibus, quæ sunt extra legem Decalogi; aliæ ex præceptis ceremonialibus, ad diuinum cultum spectantibus: aliæ denique ex præceptis iudicialibus, quæ ad externam pacem & iusticiam conseruandam erant accommodata.

4. Alterum est, quod in singulis ciuitatibus constituti fuerint inferiores Iudices, qui ex officio debebant huiusmodi controuersias dirimere, vt habetur Deut. 16. 18. *Iudices & Magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus dederit tibi, per singulas tribus tuas, vt iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent.* Et 2. Paralip. 19. 5. *Constituit Iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda munitis per singula loca.*

5. Tertium est, quod quando inferiores Iudices non poterant inter se conuenire, nec controuersias ad se delatas, propter peculiarem aliquam difficultatem dirimere: necesse fuerit confugere Hierosolymam ad superiores Iudices, quibus tanquam supremus Iudex præsidebat Pontifex: & illius sententiæ, sub pœna mortis oportebat acquiescere. Hoc patet ex verbis paulò ante citatis: *Si difficile & ambiguum apud te* (id est, in ciuitate tua, in qua habitas) *iudicium esse perspexeris*, &c.

6. Hinc colligimus, duplex apud Iudæos fuisse Tribunal & Concilium: Vnum maius; alterum minus. Interea fuit multiplex discrimen. Primò, quia maius erat tantum in Hierusalem: minus in singulis ciuitatibus. Secundò, in maiori diiudicabantur maiores controuersiæ; in minori, faciliores. Tertiò in maiori præsidebat Pontifex: non item in minori. Quartò à minori licebat appellare ad maius; non contra, à maiori ad minus. Quintò in maiori erant septuaginta personæ, præter Pontificem: in minori, viginti tres. Sextò, maius vocabatur Sanedrin, vel Synedrion, vel Concilium Seniorum: minus non item. De maiori sæpè fit mentio in Euangelio, vt Marci 14. 55. & Lucæ 9. 22. & Actor. 4. 5. Videantur interpretes.

7. Vtrumque Concilium habuit suam originem sub Mose. Et minus quidem initium sumtum est ex consilio Iethro; maius verò ex mandato Dei. Occasio minoris instituendi

tuendi describitur. Exod. 18. vers. 13. his verbis: *Altera autem die sedit Moses, vt iudicaret populum, qui assistebat Mosi à mane vsque ad vesperam. Quod cùm vidisset cognatus eius, ait: Quid est hoc, quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de mane vsque ad vesperam? Cui respondit Moses: Venit ad me populus, quærens sententiam Dei. Cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me, vt iudicem inter eos, & ostendam præcepta Dei, & leges. At ille: Non bonam, inquit, rem facis: stulto labore consumeris & tu, & populus iste, qui tecum est, Vltra vires tuas est negotium: solus illud non poteris sustinere, sed audi verba mea, atque consilia & eri: Deus tecum. Prouide de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam: & constitue ex eis tribunos & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore. Quidquid autem maius fuerit, referant ad te; & ipsi minora tantum modo iudicent: leuiusque sit tibi partito in alios onere. Quibus auditis, Moses fecit omnia, quæ ille suggesserat: Et electis viris strenuis de cuncto Israël, constituit eos Principes populi, tribunos & centuriones, & quinquagenarios, & decanos: qui iudicabant plebem omni tempore: Quidquid autem grauius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodo iudicantes.*

8. De maioris Concilij institutione sic legimus Nu. 11. versu 16. *Et dixit Dominus ad Mosen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri: & duces eos ad ostium Tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum, vt descendam, & loquar tibi: Et auferam de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum onus populi, & non tu solùm grauris.* Et infrà ver. 24. *Venit ergo Moses, & narrauit populo verba Domini congregans septuaginta viros de senibus Israël, quos stare fecit circa Tabernaculum. Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Mose, & dans septuaginta viris. Cumque requieuisset in eis spiritus, prophetauerunt, nec vltra cessauerunt.*

9. Porrò cum vtrumque Concilium, progressu temporis, penè collapsum esset; iterum restitutum & renouatum fuit à Iosaphat Rege Iuda, vt habetur. 2. Paralipomen. 19. 4. his verbis: *Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalem, rursumque egressus est ad populum de Bersabee vsque ad montem Ephraim, & reuocauit eos ad Dominum Deum Patrum suorum. Constituitque Iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda munitis per singula loca. Et præcipiens iudicibus, videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: Et quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit.* Hæc omnia intelliguntur de minori Concilio. Iam sequitur de maiori. *In Hierusalem quoque constituit Leuitas & Sacerdotes, & principes familiarum ex Israël, vt iudicium & causam Domini iudicarent habitatoribus eius. Præcepitque eis dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto. Omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in vrbibus suis inter cognationem & cognationem, vbicunque quæstio est de lege, de mandato, de cæremoniis, de iustificationibus, ostendite eis, vt non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos, & super fratres vestros. Amarias autem Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit. Porro Zabadias filius Ismael, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* Vbi vides, Pontificem fuisse præsidem, seu caput Concilij Seniorum.

10. Igitur, vt verbo repetam, quæ dicta sunt, sub Mose in deserto, res ita gesta est. Primò, solus Moyses (qui erat Pontifex extraordinarius) iudicabat omnes omnino controuersias, quæ in populo oriebantur. Deinde, vt hoc onere nonihil sublcuaretur, additi sunt illi Tribuni, Centuriones, quinquagenarij & decani, qui minores causas iudicarent, & grauiores ad illum remitterent. Denique ad maius solatium, septuaginta Seniores electi sunt, qui etiam in causis grauioribus illi assisterent. Post mortem Mosis, cum iam filij Israël venissent in terram promissionis, duplex Tribunal ac iudicium constitutum est: vnum Hierosolymis, pro causis difficilioribus: alterum in singulis ciuitatibus, pro facilioribus. Hoc posterius respondebat Concilio Tribunorum ac Decanorum: illud prius Concilio septuaginta Seniorum.

11. Huc addi potest, aliter in deserto sub Mose, aliter in terra promissionis sub aliis Pontificibus, actum esse. Et quidem duplici discrimine; altero ex parte Pontificis, altero ex parte Concilij Seniorum. Nam Pontifex post ingressum in terram promissionis, non dirimebat controuersias, nisi ex lege scripta. At Moses, præsertim antequam lex integrè scripta esset, multas dirimebat ex viua Dei voce & oraculo. Cuiusmodi sunt illæ tres. Prima quid faciendum esset cum iis, qui propter immunditiam legalem non poterant cum aliis celebrare Pascha. Num. 9. 6. Secunda, quâ pœnâ deberet affici, qui inuentus erat colligere ligna in die Sabbathi? (Numer. 15. 32.) Tertia, an filiæ Salphaad possent habere hæreditatem inter cognatos patris sui? (Numer 27. 1.) De his controuersiis nihil tunc erat scriptum in lege. Igitur Moses viua voce consuluit Deum, & accepto responso, voluntatem Dei executus est. Ac tunc primum hæc omnia in lege scripta relata sunt.

12. Ex parte Concilij Seniorum, hoc erat discrimen. Septuaginta Seniores, qui à Mose electi sunt, acceperunt spiritum prophetiæ in ipsa electione (Num 11. 25.) De aliis, qui postea in illorum locum per interualla temporis subrogati sunt, non constat accepisse. Hoc autem credibile est singulari Dei assistentia vsos esse quoties de rebus difficilioribus consultandum esset: & maximè hanc assistentiam Pontifici, qui omnibus præsidebat, speciatim concessam fuisse quando supremi Iudicis officio in ferenda sententia fungebatur. De qua re dicam aliquid paulò post.

13. Dices: Hæc omnia procedunt de controuersiis legalibus, in quibus Pontifex erat supremus Iudex, vt bene probatum est, non autem de controuersiis fidei, in quibus sola Scriptura erat Iudex. Respondeo. Hoc sine fundamẽto dicitur. Nam omnes controuersiæ, siue essent de fide, siue de aliis rebus, vocabantur legales, duplici de causa. Primò, quia oriebantur ex ipsa lege, non satis benè intellecta. Secundò, quia per veram legis interpretationem erant dirimendæ. (Deut. 17. 10.) Omnes porrò, sine vlla exceptione, pertinebant ad Pontificem, tanquam ad supremum Iudicem: etiam illæ quæ erãt de fide & religione. Hoc manifestè constat ex illis verbis, paulò ante citatis: *Amarias Pontifex vester in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit.* At controuersiæ de fide & religione, maximè ad Deum pertinent: ergo Pontifex in illis controuersiis præsidebat. Quid autẽ est presidere in controuersiis, nisi Iudicem agere? Item: ex verbis præcedentibus: *Vbicunque quæstio est de lege, de mandato, de cæremoniis, de iustificationibus:* Omnes hæ quæstiones deferebantur ad Pontificem. Et præter has, non erant vllæ aliæ: ergo nulla erat exẽpta à iurisdictione Pontificis.

14. Et confirmatur exemplo. Nam inter controuersias fidei (de quib⁹ maximè nunc agimus) erat vna præcipua de Messia. At hæc ipsa quando dubitatum fuit tempore Herodis; An Messias iam natus esset, deferabatur ad Concilium Sacerdotum, in quo Pontifex præsidebat, vt patet ex Euangelio Matt. 2. 3. *Audiens autem Herodes Rex turbatus est: & omnis Hierosolyma cum illo. Et congregans omnes Principes Sacerdotum, & Scribas populi sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur. At illi dixerũt ei: In Bethlehem Iudæ. Sic enim scriptum est per Prophetas: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquã minima es in principibus*

Iuda: Ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israël. Vbi tria notanda sunt. Primò, quod Rex Herodes, & totus Hebræorum populus dubitauerit de loco, in quo Messias esset nasciturus. Secundò, quod hanc dubitationem non ausi fuerint ipsi per se discutere, sed detulerint illam ad ordinarium Concilium Sacerdotum. Tertiò, quod Sacerdotes, vt satisfacerent officio suo, dissoluerint hanc dubitationem ex Scriptura, tanquam ex norma & regula, cui se conformabant.

Qvæstio II.

An Pontifex fuerit infallibilis Iudex?

1. ALiqui ex Lutheranis concedunt quidem, fuisse Iudicem controuersiarum, sed negant fuisse infallibilem. Quod nos affirmamus. Et tripliciter probari potest. Primò, ex discrimine, quod erat inter Summum Pontificem, & alios inferiores Iudices. Nam quando oriebatur aliqua controuersia difficilior, in cuius decisione inferiores Iudices vel dissentiebant, vel veritatem attingere non poterant; volebat Deus vt partes litigantes deferrent eam ad Pontificem in superiori Concilio præsidentem, cum hac promissione, quod ab eo accepturi essent iudicij veritatẽ, (Deut. 17. 19.) At si Pontifex in tali casu fuisset fallibilis, non accepissent ab eo iudicij veritatem, nec promissio Dei fuisset impleta: Ergo dicendum est, in tali casu falli non potuisse.

2. Secundò, ex mandato. Dei Nam Deus, sub pœna mortis, mandabat omnibus, vt acquiescerent sententiæ Pontificis. Deuter. 17. 12. At certum est, non mandasse, vt acquiescerent sententiæ falsę, præsertim in negotio fidei ac religionis; Ergo certum est, sententiam Pontificis, præsertim in negotio fidei ac religionis, non potuisse esse falsam, sed ex peculiari Dei assistentia infallibilem.

3. Tertiò, ex parte litigantium. Nam si Pontifex quãdo publicè in Concilio pronunciabat sententiam, potuisset falli, vel à legitimo Scripturę sensu aberrare; nunquam litigantes, qui illum consulebant, fuissent securi. Cur ergo sub pœna capitis tenebantur sequi illius decisionem? Cur altera pars, cum tanto onere, debebat subiacere sententiæ contra se latæ, quam poterat suspicari falsam & iniquam esse? Denique cur totus populus in negotio religionis iubebatur id sequi, quod Pontifex iudicabat sequi oportere, si Pontifex errare poterat.

4. Obiiciunt Lutherani. Pontificem etiam cum toto Concilio sæpe errasse in negotio religionis. Quod probant variis exemplis. 1. quia Aaron Pontifex fuit author idololatriæ, quando proposuit populo vitulum adorandum (Exod. 32. 4.) 2. quia Vrias contra legem Dei exstruxit nouum altare in templo, ad formam altaris Damasceni, & in eo sacrificia obtulit (4. Reg. 16. 10.) 3. quia tempore Isaiæ, omnes speculatores populi, erant cæci (Isaiæ 56. 10.) 4. quia tempore Ieremiæ, *à Propheta vsque ad Sacerdotem, omnes loquebantur mendacium.* (Ierem. 6. 13.) 5. quia idem Ieremias, propter verbum Domini publico decreto omnium Sacerdotum & Prophetarum fuit condemnatus ad mortem (Ieremiæ 26. 11.) 6. quia Christus à Pontificibus, Scribis & senioribus populi, in publico Concilio, mortui adiudicatus est.

5. Respondeo. Frustra hæc obiiciuntur: Primò, quia Aaron nec erat Pontifex, quando vitulum ex auro conflauit, nec fuit author idololatriæ. Nihil ergo iuuat Lutheranos hoc exemplum. Quod non fuerit Pontifex, certum est. Nam à Mose consecratus est in Pontificem anno secundo egressionis ex Ægypto, prima die mensis primi, quando tabernaculum fuit erectum. Exod. 40. versu 35. At vitulus iam antea conflatus erat, cùm adhuc Moses fuit in monte Sinai cum Deo, & acceptis ab eo tabulis lapideis, iubebatur construere tabernaculum per Beseleel filium Vri. (Exod trigesimo primo, & trigesimo secundo.) Similiter quod populus fuerit author idololatriæ, non autem Aaron, diserte habetur Exod, 32. 1. *Videns populus, quod moram faceret descendendi de monte Moses, congregatus aduersus Aaron, dixit: Surge, fac nobis Deos, qui nos præcedant.*

6. Secundò, Vrias non errauit, tanquam Iudex & princeps Concilij, in dirimendis controuersiis legalibus: sed extra Concilium errauit in facto volens satisfacere mandato Regis Achaz quod non negamus. Itaque nec hoc exemplum ad rem facit. Non enim est quæstio inter nos, an Pontifex nulla in re potuerit errare, aut peccare? Potuit certè in multis, non minus, quàm alij. Sed quæstio est, an in sententia publicè ferenda, circa controuersias legales, potuerit errare, vel falsam sententiam dicere? Non potuit. Nec Vrias hoc modo errauit.

7. Tertiò, Isaias per speculatores, quos ait cæcos esse, non intelligit Pontifices sui temporis, sed Scribas & Pharisæos, qui erant futuri tempore Apostolorum, quando Ierusalem erat vastanda à Romanis, sub Vespasiano Imperatore, vt interpretatur sanctus Hieronymus. Et patet ex ipso contextu, qui sic habet, *Ait Dominus Deus, qui congregat dispersos Israël: adhuc congregabo ad eum congregatos eius. Omnes bestiæ agri venite ad deuorandum, vniuersæ bestiæ saltus. Speculatores eius cæci omnes, nescierunt vniuersi: canes muti non valentes latrare.* Sensus est: ait Dominus Deus: Ego post captiuitatem Babylonicam, in qua dispergentur Iudæi iterum congregabo illos in Ierusalem, (quod contigit sub Cyro Persarum Rege 1. Esdræ 1.) Deinde etiam gentiles eis aggregabo, (quod factum est tempore Christi & Apostolorum, quando gentiles ad lucem Euangelij vocati sunt, & ex vtroque populo coaluit vna Ecclesia.) Postea dicam Romanis (qui propter infidelitatem vocantur bestiæ agri) *venite ad deuorandum*, id est, ad deuastandam & euertendam ciuitatem Ierusalem. Sed ob quam causam? Quia speculatores eius Scribæ & Pharisæi, merebuntur hanc pœnam, duplici titulo. Primò, propter suam cæcitatem & incredulitatem. Nam neque ipsi volent Christum agnoscere pro messia; neque permissuri sunt, vt Iudæi in eum credant. Et sic vtrique propter incredulitatem digni erunt qui puniantur. Vnde Christus Matth. 15. 14. *Cæci sunt, & duces cæcorum.* Et cap. 23. 13. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia claditis regnum cælorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntibus finitis intrare.* Secundò, quia erunt canes muti, non valentes latrare, id est, ignaui Pastores, non defendentes gregem sibi concreditum nec vitia subditorum reprehendentes. Ex hac interpretatione. quæ textui, & Hieronymo conformis est, nihil potest collig, quod sit contra nos. Nam nostra assertio est, Pontificem in veteri Testamento non potuisse errare in definiendis legalibus controuersiis, quæ ad ipsum in Concilio deferebantur. Hæc non euertitur per hoc, quod Pharisæi tempore Apostolorum fuerint cæci, & increduli in Christum.

8. quartò, nec dictum Ieremię, quod Lutherani obiiciunt, ipsis patrocinantur. Non enim intelligendum est de errore, vel mendacio Pontificis in decisione controuersiarum legalium; sed de dolo seu mendacio Sacerdotum & Prophetarum in prædictione futurorum. Cùm n. Ieremias, & alij Prophetę à Deo missi, prædicerent fore, vt populus propter scelera sua puniretur, & in captiuitatẽ duceretur; Sacerdotes & Pseudoprophetæ blandiebantur populo, & omnia prospera vaticinabantur: & sic miserè illum decipiebant. Hic

ſenſus colligitur ex ipſo textu. Nam Ieremiæ prædictio erat hæc *Vir cum muliere capietur, ſenex cum pleno dierum. Et tranſibunt domus illorum ad alteros, agri & vxores pariter; quia extendam manum meam ſuper habitantes terram, dicit Dominus. A minore quippe vſque ad maiorem omnes auaritiæ ſtudent.* Quid porro Sacerdotes & Pſeudoprophetæ? ſequitur: *A Propheta vſque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolum. Et curabant contritionem populi mei cum ignominia, dicentes: Pax pax.* Vel vt ſeptuaginta vertunt: *A Sacerdote & vſque ad Pſeudoprophetam omnes fecerunt mendacium, & curabant contritionem populi mei, parui pendentes & dicentes: Pax, & vbi eſt pax?* quaſi dicat. Quidquid ego ędifico, hoc mali Sacerdotes, & Prophetæ deſtruunt. Ego reprehendo ſcelera populi, & prædico illi captiuitatem; vt hac ratione permoueam ad dolorem & contritionem. Illi contra, dolo & mendacio decipiunt populum, promittendo proſperitatem & pacem; & ſic conantur abſtergere & curare contritionem, quam ex mea comminatione conceperat. Ex hoc ſenſu quid inferrent aduerſarij; Vel nihil, vel hoc: Sacerdotes & Prophetæ in veteri Teſtamento mentiebantur in prædictione futurorum: Ergo Pontifex errabat in deciſione controuerſiarum legalium. Illatio aduerſariis digna.

9. Quinto quod obiicitur, Ieremiam publico decretorum Sacerdotum & Prophetarum fuiſſe condemnatum ad mortem, non ſpectat ad præſentem quæſtionem. Primò quia tametſi Sacerdotes & Prophetæ peccarint in hoc facto, non tamen errarunt in deciſione alicuius controuerſiæ legalis (de quo errore hîc diſputamus) ſed tantùm in eo, quod dicerent falſam eſſe prędictionem Ieremię, de imminente euerſione Ieruſalem, vt iam explicaui. Deinde, non ſoli Sacerdotes & Prophetæ, ſed etiam populus condemnauit illum ad mortem. Cùm enim dixiſſet Ieremias ex perſona & mandato Dei. *Dabo domum iſtam ſicut Silo, & vrbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ:* mox ſequitur: *Et audierunt Sacerdotes & Prophetæ, & omnis populus Ieremiam loquentem verba hæc in domo Domini* Et paulò poſt: *Apprehendere eum Sacerdotes & Prophetæ, & omnis populus, dicens: Morte moriatur. Quare prophetauit in nomine Domini dicens: Sicut Silo erit domus hæc, & vrbs iſta deſolabitur, eo quod non ſit habitator?* Igitur ſententia condemnationis non fuit legitimè & iudicialiter lata in Concilio ſeu Synedrio, in quo legales controuerſiæ decidebantur; ſed in tumultuario concurſu ac ſeditione vulgi, vt etiam à Hieronymo notatum eſt. Et hoc patet ex euentu. Nam principes Iuda, cùm audiſſent tumultum populi, & conſpirationem factam contra Ieremiam, venerunt ad introitum templi (vbi ſeditio excitabatur) & liberauerunt Ieremiam à ſententia mortis, quod non facilè feciſſent, ſi ſententia à ſummo Pontifice in Concilio fuiſſet pronuntiata. Inſpiciatur textus.

10. Ad id denique, quod affertur de Chriſto à Pontifice & Senioribus morti adiudicato, facilis reſponſio eſt. Fateor, Caiphan, qui tunc erat Pontifex, erraſſe cum Concilio, nec amplius habuiſſe infallibilem Dei aſſiſtentiam, quia Synagoga iam ferè expirabat. Vide quæ dicta ſunt de hoc puncto cap. ſexto, quæſt. 2. §. 5. & ſequentibus.

QVÆSTIO III.

An etiam in nouo Teſtamento ſit aliquis Iudex Controuerſiarum, & quis?

1. CErtum eſt, aliquem eſſe. quis ille ſit, quæſtio eſt. Lutherani & Caluiniſtæ volunt Scripturam eſſe: Nos non Scripturam, ſed Eccleſiam, ſeu Pontificem, qui eſt Paſtor & caput Eccleſiæ. Quod probaui ſex argumentis in peculiari tractatu de Iudice Controuerſiarum. Quæ breuiter hîc reponam.

2. Primum ſumitur ex officio Iudicis, hoc modo. Qui eſt Iudex inter duos litigantes, debet ita pronunciare ſententiam, vt vterque litigantium clarè intelligat quænam ſit ſententia Iudicis: Et alter eorum fateatur illam pro ſe, alter contra ſe latam eſſe: Alioqui niſi id fiat, non ceſſabunt à lite, ſed vterque ſuam cauſam proſequetur. At Scriptura non poteſt hoc præſtare: Ergo non poteſt eſſe Iudex controuerſiarum. Maior per ſe clara eſt. Minorem probo, qui Lutherani & Caluiniſtæ multis iam annis litigant de his punctis. 1. De Baptiſmo paruulorum. 2. De reali preſentia Chriſti in Euchariſtia. 3. De prædeſtinatione. 4. De perſona Chriſti 5. De Exorciſmo. 6. De numero & Canone librorum Scripturæ. Et tamen Scriptura, quam volunt eſſe Iudicem, non poteſt dirimere aut finire has ipſas controuerſias. Nec hactenus auditum eſt, ita pronunciaſſe ſententiam vt vel Lutherani, vel Caluiniſtę faſſi ſint, contra ſe pronunciatam eſſe. Hoc conſtat ex euentu. Nam vtrique pergunt in ſtudio & ardore litigandi: quod ſine dubio non facerent ſi putarent ſententiam clarè ſemel eſſe latam. Tunc enim, vel vltro ceſſarent à ſuſcepta contentione, & ſententiæ acquieſcerent: vel certè, ſi exiſtimarent ininſtè ſecum actum eſſe, ad alium Iudicem prouocarent. Neutrum fit.

3. Secundum argumentum ſumitur ex parte Scripturæ, in qua duo ſpectanda ſunt, litera, & ſenſus: ſicut in homine, corpus & anima. De illis, vt aliqui interpretantur, locutus eſt Apoſtolus 2. Corinth. 3. 6. cùm ait: *Litera occidit, ſpiritus autem viuificat.* q. d. Si ſequaris verum Scripturæ ſenſum, qui eſt quaſi ſpiritus & anima viuificans proderit tibi ad ſalutem. Si autem neglecto vero & legitimo ſenſu, hæreas tantùm in externa litera & contendas illum eſſe ſenſum quem externa litera præ ſe fert, ſæpè errabis. Quam interpretationem ſequitur Auguſtinus ſermone 70. de tempore.

4. Hoc poſito, duo probanda ſunt. Vnum eſt, quod Scriptura, ſi literam ſpectes, non poſſit eſſe Iudex Controuerſiarum. Alterum, quod neque ſi ſenſum ſpectes, poſſit eſſe Iudex. Priorem partem ſic probo: Ille non poteſt eſſe infalibilis Iudex Controuerſiarum, qui ducit homines in errorem & hæreſim: At Scriptura, ſi nudam illius literam ſpectemus, ducit homines in errorem & hæreſim: Ergo non poteſt eſſe infallibilis Iudex Controuerſiarum. Maior per ſe nota eſt, quia propterea quærimus infallibilem Iudicem, ne erremus: Ergo qui ducit nos in errorem, non eſt, infallibilis Iudex. Minor patet ex Apoſtolo, quia Scriptura ſecundum literam occidit, id eſt, in lapſum & errorem ducit.

5. Sic olim occidit Iudæos, qui omnia, quæ in Moſe & prophetis prædicta erant de Chriſto, intelligebant ſecundum externam literam, & ſenſum interius latentem non percipiebant. Et hoc eſt quod ait Apoſtolus 2. Cor. 3. 15. *Vſque in hodiernum diem, cùm legitur Moſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum*, id eſt: Adhuc Iudæi non intelligunt Moſen, quem quotidie legunt, quia non penetrant internum ipſius ſenſum, ſed externa litera contenti ſunt. Vel clarius; Non agnoſcunt Chriſtum, qui in Moſe ſub externis ceremoniis ac ſacrificiis, tanquam ſub velamine occultatus eſt. Adhuc hærent in ipſo velamine, & non conſiderant, quid ſub illo lateat reconditum. Quod etiam obiicit illis Chriſtus Ioan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: Et illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis.* q. d. Si vultis certò cognoſcere, me eſſe Meſſiam à Deo promiſſum, de quo Moſes & Prophetæ ſcripſerunt, non tantum debetis legere ſcripturas, quoad externam litteram: ſed multo magis ſcrutari in-

Digitized by Google

ternum sensum & spiritum, qui sub externa litera, quasi sub vmbra aut figura deliteſcit. Hoc hactenus non feciſtis. Tametsi enim perſuasum vobis ſit, in Scripturis sitam esse vitam æternam; tamē neſcitis in qua parte ſita ſit. Non eſt ſita in externa litera, in externis ceremoniis & figuris, vt vos putatis; ſed in ſpiritu, in ſenſu, in myſterio, Ibi me quærite, & inuenietis.

6. Posteriorem sic probo; Scriptura, quoad verum & legitimum sensum, sæpè est obscura, & difficilis intellectu: ac proinde, sæpe oritur controuersia de vero & legitimo ipsius sensu. Omnis autem controuersia requirit aliquem Iudicem: Debet ergo esse aliquis Iudex qui definiat, hunc esse legitimum sensum, illum non esse. At hic Iudex non potest esse ipsa scriptura: de cuius mente & sententia controuersia mouetur: Ergo aliquis alius, distinctus à scriptura. B

7. Tertium argumentum sumitur ex parte controuersiarum. Multæ enim sunt controuersiæ circa fidem & religionem, quarum vel nulla sit mentio in Scriptura vel certè non sufficiens ad hoc, vt Scriptura de illis sententiam ferre possit: Ergo in iis dirimendis alius Iudex quærendus est. Eiusmodi autem controuersiæ sunt hæ. 1. An libri Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Ecclesiastici, & Machabeorum sint Canonici & diuini, nécne? 2. Quot sint Sacramenta nouæ legis? 3. An exorcismus, & aliæ ceremoniæ in Ecclesia Catholica vsitatę, possint adhiberi in Baptismo? 4. An baptizati ab hæreticis sint rebaptizandi? 5. An baptismus vna mersione conferri debeat? 6. An Christiani loco Sabbati, debeant colere diem Dominicam? 7. An beata Maria manserit virgo post partum? 8. An Petrus Apostolus fuerit Romanæ Ecclesiæ Episcopus? 9. An Symbolum fidei sit verè canonicum & Apostolicum? 10. An in veteri Testamento fuerit aliquod externum remedium pro fœminis contra peccatum originale.

8. Quartum sumitur ex vsu & praxi veteris Testamenti. Nam omnes controuersiæ legales, quæ erant maioris momenti à summo Sacerdote seu Pontifice, tanquam à supremo in terris Iudice, non autem à Scriptura, debebant dirimi ac definiri, vt supra copiosè ostensum est.

9. Quintum ex vsu & praxi noui Testamenti, vbi idē hactenus seruatum est. Nam tempore Apostolorum fuit orta controuersia de circumcisione: An scilicet noui Christiani, qui tunc fidem Euangelii recipiebant, non possent saluari, nisi circumciderentur, & legalia seruarent? Quæ controuersia potissimum intelligebatur de Gentilibus ad fidem conuersis. Erat autem duplex de hac re sententia: Vna quorundam, qui ex Iudæis facti erant Christiani; qui dicebant Gentiles per fidem Christi non posse saluari, nisi circumciderentur, & ceremonias legis Mosaicæ obseruarent. Altera Pauli & Barnabæ, qui asserebant, non opus esse circumcisione, & obseruatione legalium. (Actuum 15. 1.) At quomodo decisa & definita est hæc controuersia? An ad solam Scripturam, tanquam ad communem Iudicem delata est? Nihil minus. Sed potius ex consensu vtriusque partis delecti sunt aliqui, qui Hierosolymam irent ad Apostolos, vt ipsi in solemni Concilio de tota re cognoscerent, & definitiuam sententiam pronunciarent. Quod & factum est. Nam ex vna parte designati sunt Paulus & Barnabas; & ex altera, alij: qui simul Hierosolymam profecti, Apostolos & Seniores adierunt. Hi coacto Concilio, & inuocato Spiritu sancto, respondérunt his verbis: *Visum est Spiritui sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.*

9. Post tempora Apostolorum, aliæ, atque aliæ A controuersiæ diuersis locis, atque ætatib⁹ exortæ sunt, quas similiter à Pontifice Romano, vel à Conciliis ab eo approbatis, decisas ac diremptas esse, notum est ex historiis Ecclesiasticis. Et qui illorum sententiæ noluerunt acquiescere, pro hæreticis habiti & damnati sunt. Huius rei multa exempla adduxi in supradicto tractatu de Iudice Controuersiarum.

10. Sextum sumitur ex analogia Iudicis Controuersiarum ciuilium. Quod sic propono. Inter res fidei ac religionis ex vna parte, & inter res ciuiles ac politicas ex altera, potest spectari multiplex analogia. 1. Sicut in politicis ac ciuilibus sæpe oriuntur lites ac controuersiæ, quæ requirunt aliquem Iudicem qui sententiam ferat inter partes litigantes sic etiam fit in fide ac religione. 2. Sicut in controuersiis ciuilibus distinguuntur hæc tria, Iudex, Lex scripta, & consuetudo: sic etiam in controuersiis fidei, hæc tria, Iudex, Scriptura vtriusque Testamenti, & traditio. 3. Sicut Princeps vel magistratus secularis fungitur officio Iudicis in decisione Controuersiarum ciuilium; sic etiam Princeps Ecclesiæ, vel Synodus Ecclesiastica fungitur officio Iudicis in decisione Controuersiarum fidei. 4. Sicut lex scripta est quasi norma quædam seu Regula, quam sequitur Iudex secularis in decidendis controuersiis ciuilib⁹ sic etiam Scriptura vtriusque Testamēti est quasi norma quædam seu Regula, quam sequitur Iudex Ecclesiasticus in decidendis controuersiis fidei. 5. Sicut sola lex scripta non est sufficiens & integra norma omnium Controuersiarum ciuilium, sed lex C scripta & consuetudo simul: sic etiam sola Scriptura vtriusque Testamenti non est sufficiens & integra norma omnium Controuersiarum fidei, sed Scriptura & traditio simul. Hæc clara sunt. Obiectiones alibi solutæ.

CAPVT XII.

De Instrumentis diuini cultus.

1. DIxi hactenus de ministris Synagogæ, qui ad diuinum cultum erant deputati: Nunc dicendum est de instrumentis, quibus diuinus cultus peragebaD tur. Deinde de ipso cultu, qui consistebat in sacrificiis, Sacramentis, & obseruantiis legalibus. Et quidem instrumenta diuini cultus erant hæc 1. Tabernaculum. 2. Templum, quod successit in locum Tabernaculi. 3. Arca fœderis, quæ prius fuit in Tabernaculo, postea in Templo. 4. Propitiatorium, quod erat supra Arcam. 5. Candelabrum habens septem lucernas. 6. Mensa panum propositionis. 7. Altare thymiamatis. 8. Altare holocausti. 9. Vasa sacra. 10. Vestes Sacerdotales. De quibus D. Thom. 1. 2. quæst. 102. artic. 4. Et quidem de vestibus Sacerdotalibus iam antea dictum est cap. 8. quæst. 5. De reliquis hic dicendum. Addam aliquid de Synagogis & cathedris, in quibus Scriptura legeE batur & explicatur.

Tabernaculum & Templum.

1. Tabernaculum erat mobile, & portabile, quod per partes poterat dissolui & conseruari, quando mouenda erant castra. Exodi 26. Templum verò à Salomone ædificatum, erat fixum & immobile, de quo 3. Reg. 6. & seq. Ratio duplex est. Vna literalis; altera mystica. Literalis est, quia Iudæi ab egressu ex Ægypto, vsque ad tempora Salomonis, non fuerunt quieti. Nam primo per 40. annos errarunt in deserto. Postea habuerunt perpetua bella cum vicinis gentibus in Palæstina. Itaque conueniens fuit, vt haberent Taberna-

lum mobile, quod possent ferre de loco in locum, A non autem fixum & immobile, ne à gentibus occuparetur. At tempore Salomonis, cum essent in summa pace & quiete, poterant sine vllo periculo habere templum fixum & immobile, in quo Deo seruirent. Mystica est, quia per Tabernaculum, quod erat mobile & mutabile, significabatur status vitæ præsentis, quæ similiter mutationibus obnoxia est. Per Templum verò, quod erat fixum & stans, significabatur status futuræ vitæ immutabilis. Vnde etiam legimus, quod in ædificatione templi non sit auditus sonitus mallei vel securis, (3. Regum 6. v. 7.) quia nec in futura vita erit vllus strepitus aut turbatio. (Apoc. 21. vers. 4.

3. Quod ad structuram vtriusq; attinet, Tabernaculũ erat longum triginta cubitis: latum decem, altũ decem. Et diuisum in duas partes, quarũ vna dicebatur *Sanctũ*, habens viginti cubitos in longitudine: Altera, *Sanctum Sanctorum*, habens decem cubitos. Itaque *Sanctum* erat quadrangulum, habens longitudinem viginti, & latitudinem decem cubitorum. Inter vtrumque erat velum, quo *Sanctum* diuidebatur à *Sancto Sanctorum*. Et quidem in Sancto erat candelabrum, mensa panum propositionis, & altare thymiamatis: In Sancto Sanctorum, Arca fœderis cum propitiatorio. In Sanctum quotidie ingrediebãtur Sacerdotes manè & vesperè, tum vt adolerent thymiamata; tum etiam vt vesperè accenderent lucernas candelabri, & manè eas extinguerent. At in Sanctũ Sanctorum solus Pontifex ingredi poterat, idque semel C in anno, nempe in festo expiationis, (Leuit. 16.)

4. Erat autem tabernaculum constructum ex viginti tabulis lignorum Setim inauratis, in longitudine versus meridiem: & totidem in longitudine versus Septentrionem. At versus Occidentem, vbi erat latitudo, habebat octo tabulas. Versus Orientem, nullam. Ibi n. erat ingressus in Tabernaculum, ideoque nihil aliud ibi erat, nisi quinque columnæ inauratæ, quæ velo tegebantur; ita vt Sacerdotes eleuato velo, possent introire. (Exod. 26. 15. & sequentibus.)

5. Tegebatur autem tam supernè, quam ad latera. Primò quidem, decem cortinis, factis ex cocco, purpura, hyacintho ac bysso: quæ per modum tentorij erant tensæ & expansæ. Secundò, vndecim sagis seu stragulis cilicinis. Tertiò, pellibus arietum rubricatis. Quartò, pellibus ianthinis contra pluuias & procellas. (Exod. 26. 1. & sequentibus.) Dices: Si Tabernaculum fuit vndique tectum & velatum, quomodo potuit lumen admittere? Respondeo. Admittebat lumen per illam partem Orientalem, vbi Sacerdotes, submoto velo, ingrediebantur. Ibi enim nulla erat tabula, vt dictum est, sed tantum quinque columnę inauratæ.

6. In circuitu Tabernaculi erat Atrium, supernè patens, & sub dio, quod vndiquaque ambiebat Tabernaculum, ita vt Tabernaculum staret in medio Atrii, sicut apud Christianos templum solet stare in medio cemiterii. (Exod. 40. 31.) Hoc atrium erat quadrangulum, habens centum cubitos in longitudine, & quinquaginta in latitudine, & quinque in altitudine. (Exod. 27. 18.) Cingebatur sexaginta columnis æneis; quarũ viginti erant ad Meridiem, viginti ad Aquilonem; decem ad Occidentem, & decem ad Orientem. In istis columnis eminebant paxilli, id est, claui, è quibus tẽtoria, id est, vela vel cortinæ suspendebantur. (Exod. 27. vers. 10. & sequentibus, & Exodi 35. versu 17.) In introitu atrij, erat tentorium, seu cortina, cubitorum viginti, pendens ex quatuor columnis. (Exodi 27. vers. 16.) Ab introitu atrij vsque ad Tabernaculum erat lõgitudo & latitudo quinquaginta cubitorum, vt caperet populum. Nam iste locus erat quasi templum laicorum, in quo orabant & sacrificia offerebant. Non enim poterant intrare in Tabernaculum. In eodem atrio, non quidem versus introitum, sed versus Tabernaculum erat altare holocausti sub dio; & inter altare & Tabernaculum erat labrum æneum, ad lauandum Exodi trigesimo, versu decimo octauo.

7. Templum, quod Salomon postea ædificauit, fuit multo maius ac capacius, quàm Tabernaculum. Et tria in eo spectari debent. 1. Templum ipsum. 2. Atria circa templũ sub dio. 3. Porticus Salomonis sub tecto. Porrò templum ipsum, sicut etiam de Tabernaculo dictum est, continebat duas partes. Vna respondebat Sancto, in qua erant candelabra, mensæ & altare thymiamatis. Altera, *Sancto Sanctorum*, in qua erat arca fœderis, cum propitiatorio. Inter vtramque partem erat velum, de quo Matth. 25. 51. *Et ecce velum templi scissum est in duas partes, à summo vsque deorsum.* B

8. De atriis quæstio est, quot fuerint? constat vnum tantum fuisse iuxta Tabernaculum: plura', quàm vnum, iuxta templum. At quot? Aliqui distinguunt. Aiunt duo fuisse tempore Salomonis: Vnum interius iuxta templum, pro Leuitis & Sacerdotibus, vbi erat altare holocaustorum, & mare æneum: alterum exterius, pro populo, vbi laici orationis causa conueniebant. De vtroque intelligitur illud 2. Paralipom. 4. 9. *Fecit etiam atrium Sacerdotum, & basilicam grandem.* Tria verò tempore Herodis, Primum pro Sacerdotibus: Secundum pro laicis: Tertium pro immundis & gentilibus. Vide Azorium lib. 6. Inst. mor. c. 53. & Cornelium in c. 17. Exod. v. 9.

9. Nota, secundum atrium fuisse quasi templum laicorum, in quo orabant, victimas Sacerdotib. offerebãt, sacrificia spectabãt, hostias pacificas comedebãt: ideoque in Euangelio templi nomine appellari. Mat. 21. 12. *Intrauit Iesus in templum Dei, & eiiciebat omnes vendentes & ementes in templo, & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit, & dicit eis: Scriptum est: Domus mea, domus orationis vocabitur.* Et infrà: *Pueros clamantes in templo & dicentes, Hosanna filio Dauid.* Quæ omnia intelliguntur de atrio laicorum. Nam in templum propriè dictum, nulli licebat ingredi, nisi Sacerdotibus Aaronicis. (Heb. 9. 6.) Nec Christus aut pueri vnquam illud ingressi. Vide Maldonatum in cap. 21. Matth. v. 12. & Cornelium loco citato.

10. De porticu Salomonis similiter quæstio est, an D fuerit aliquid distinctum ab atrio seu templo laicorum Probabile est, fuisse distinctum. 1. quia porticus erat sub tecto; atrium sub dio. 2. in porticu ambulabant Iudæi; in atrio orabant. De porticu dicitur Ioan. 10. 23. *Ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis.* De atrio, *Domus mea, domus orationis vocabitur.* Vide Azorium lib. 6. cap. 53. q. 3.

Arca fœderis.

11. Arca fœderis (de qua Exodi 25. 10.) primo fuit in Tabernaculo, postea in templo. Et quidem, quãdiu fuit in tabernaculo, sæpe de loco in locum trãslata est. Nam post finitam peregrinationem in deserto, cùm iam filij Israël ingressi essent terram promissionis, primo posita fuit in Galgalis. Secundò, in Silo. Tertiò, in Nobe. Quartò, in Gabaon. Quintò, in Hierusalem. Ratio E literalis est, quia Arca manebat ordinariè in illo loco vbi Pontifex residebat: At ille sæpè mutabat locum, antequam templum erat ædificatum à Salomone. Mystica est, quia Arca fuit figura cœtus Beatorum. At beati in hac vita erãt variis mutationibus obnoxii: In altera sũt quieti & constantes. Nam hæc vita comparatur Tabernaculo, quod mouebatur: altera, templo Salomonis, quod certo loco consistebat.

12. Forma Arcæ erat quadrangula, non quadrata. Habebat enim duos cubitos, & dimidium longitudinis, vnum cum dimidio latitudinis: & vnum cum dimidio altitudinis. In quatuor angulis habebat quatuor circulos aureos, quibus inducebantur vectes inaurati

ad portãdum. Erat autem facta ex lignis Setim inauratis, in eum finẽ, vt ea in reponerentur tabulæ legis Decalogi. Vnde etiam dicta eſt Arca Teſtimonij, id eſt, Legis, quia lex continebat atteſtationem diuinæ voluntatis: Et in ea Deus teſtatum reliquerat, quid à nobis fieri vellet, Item, Arca teſtamenti ſeu fœderis, quia lex quæ ſeruabatur in Arca, erat conditio fœderis inter Deum & Hebræos initi.

13. Et ob hãc cauſam ſumma erat veneratio Hebræorum erga Arcam: quod etiam ex his colligi poteſt. Primò, quia ponebatur in Sancto Sanctorum, tanquam in loco honoratiſſimo, (Heb. 9. 3.) Secundò, præcedebat caſtra, quando populus proficiſcebatur, & ſuper illam columna nubis incumbebat. (Num. 10. 33.) Tertiò, portabatur ordinariè à Leuiticis. (1. Paralip. 15. 15.) Extraordinariè à Sacerdotibus; vt in tranſitu Iordanis, & in demolitione murorum Iericho. (Ioſue. 6. 6. Nunquam à laicis. Vnde etiã morte punitus eſt Oza, quod cum laicus eſſet, auſus fuiſſet, non dico portare, ſed vel manu attingere Arcam Domini. (2. Reg. 6. 7.) Quartò, quando à Leuitis eleuabatur Arca vt præcederet caſtra, tunc orabat Moyſes coram illa, dicens: *Surge Domine, & diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à facie tua.* Quando verò deponebatur, dicebat Moyſes; *Reuertere Domine ad multitudinẽ exercitus Iſrael.* (Num. 10. 34.) Propter has & ſimiles cauſas vocabatur gloria Iſrael. Vnde vxor Phinees 1. Reg. 4. 21. *Tranſlata eſt*, inquit, *gloria de Iſrael, quia capta eſt Arca Domini.*

14. Eſt autem vetus quæſtio, an præter duas tabulas legis Decalogi, fuerit aliquid aliud in Arca? Nã quod nihil aliud in ea fuerit, colligi poteſt ex illo 3. Reg. 8. 9. *In Arca autem non erat aliud, niſi duæ tabulæ lapideæ, quas poſuerat in ea Moyſes in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filiis Iſrael.* At Apoſtolus affirmat, præter duas tabulas fuiſſe etiam manna, & virgam Aaron. Sic enim ſcribit Heb. 9. 4. *Tabernaculum habens Arcam Teſtamenti, in qua vrna aurea, habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, & Tabulæ Teſtamenti.* Ad hanc quæſtionem reſpondent Chryſoſt. & Theoph. tempore Moſis in Arca nihil fuiſſe niſi tabulas legis: ſed poſtea à Ieremia, circa tempus captiuitatis Babylonicæ, appoſitam fuiſſe vrnam cum manna, & virga Aaronis. Idque Paulum Apoſtolum per traditionem accepiſſe à Gamaliele præceptore ſuo, de quo ipſe meminit Act. 22. 3. Alij aliter reſpondent, vt videre eſt apud Riberam & Cornelium in caput nonum Hebræorum.

15. Eſt & alia quæſtio: An Arca, quæ primò fuit in Tabernaculo, deinde in templo Salomonis vſque ad tempus captiuitatis Babylonicæ, poſtea etiam fuerit in templo ſecundo, quod poſt reditum ex captiuitate Babylonica ædificatum eſt? Reſpondeo. Non fuit. Quod ſic oſtendo: Ieremias Propheta, antequam templum Salomonis vaſtaretur, ex inſtinctu Dei abſtulit Tabernaculum, Arcam & altare Thymiamatis, & portauit ope Angelorum (vt multi volunt) in montem Nebo, & ibi in quadam ſpelunca occultauit, vt expreſsè habetur 2. Mac. 2. 4. his verbis: *Erat autem in ipſa ſcriptura, quomodo Tabernaculum & Arcam inſſit Propheta diuino reſponſo ad ſe facto comitari ſecum, vſque quo exiit in montem, in quo Moyſes aſcendit, & vidit Dei hæreditatem. Et veniens ibi Ieremias, inuenit locum ſpelunce, & tabernaculum, & Arcam, & altare incenſi intulit illuc, & oſtium obſtruxit.* Et mox additur: *Et acceſſerunt quidam ſimul, qui ſequebantur, vt notarent ſibi locum, & non potuerunt inuenire. Vt autẽ cognouit Ieremias, culpans illos, dixit: Quod ignotus erit locus donec congreget Deus congregationẽ populi, & propitius ſit; & tunc Dominus oſtẽdet hæc, & apparebit Maieſtas Domini.* Ex quo colligit Epiphanius in vita Moſis, Dorotheus, in Synopſi, & alij boni Authores. Tabernaculum, Arcam, & altare Thymiamatis occultanda vſque ad finem mundi; & tunc demum manifeſtanda ad conuerſionem Iudæorum. Si ita eſt, ſequitur primò, non fuiſſe Arcam in templo: ſecundò, quod poſt reditum ex Babylone ædificatum eſt: tertiò, falſum eſſe, quod aliqui aſſerunt, eo tempore, quo templum ſecundum à Romanis euerſum eſt, Arcam à Tito in triumphum ductam eſſe. Quod ideò ſibi perſuadent, quia Romæ in arcu Titi triumphali apparet depicta Arca. Sed errant. Non eſt Arca, ſed menſa panum propoſitionis, vt affirmat Ioſephus, qui triumphi ſpectator fuit. Vide Cornel. in c. 25. Exodi, & Serarium in cap. 2. lib. Mach. q. 17. 18. 19.

Propitiatorium.

16. Super Arcam, quæ ſupernè patebat, erat operculum ex puro auro factum, quod dicebatur *Propitiatorium* vel *oraculum*. Super illud ſtabant duo Cherubim, ſeu duo Angeli Cherubini, ſimiliter ex puro auro: alter in dextro latere, alter in ſiniſtro, qui expanſis & coniunctis alis tegebant propitiatorium: & ſuper illas alas ſedebat Deus, tanquam in throno, habens ſub ſe Arcam cum operculo, id eſt cum Propitiatorio, tanquam ſcabellum pedum ſuorum. Exod. 25. v. 17. & ſeq. Quo etiam ſpectant hæc teſtimonia. 4. Reg. 19. 15. *Domine Deus Iſrael, qui ſedes ſuper Cherubim.* 1. ſuper alas Cherubinorum. Et 1. Paral. 28. 2. *Cogitaui, vt ædificarem domum in qua requieſceret Arca fœderis Domini, & ſcabellum Dei noſtri.* Et Pſal. 98. 5. *Adorate ſcabellum pedum eius.* 1. adorate Arcam; vel, proſternite vos ante Arcam, quæ eſt ſcabellum pedum Domini Dei, ſedentis ſuper alas Cherubim. Vide Bellarm. in Commentario illius Pſalmi, Cornelium in cap. 25. Exodi. Azorium lib. 6. Inſtitut. moral. c. 44. & 45.

17. Porrò operculum arcæ dictum eſt, vel *Propitiatorium*, vel *Oraculum*, Propitiatorium, quia erat locus placationis, vbi Deus loquens cum Moyſe, placabatur, & propitiabatur populo. Exod. 25. 22. *Loquar ad te ſuper propitiatorium, & de medio Cherubim, qui erunt ſuper Arcã teſtimonij.* Oraculum verò, quia Deus dabat ibi reſponſa, ſeu viuæ vocis oracula, quando Moſes conſulebat illum de rebus dubiis, vel futuris. Num. 7. 89. *Cùm ingrederetur Moſes Tabernaculum fœderis, vt conſuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad ſe de propitiatorio, quod erat ſuper Arcam Teſtimonij inter duo Cherubim. Vnde & loquebatur ei.* Vide quæ dicta ſunt c. 7. q. 4. §. 9. & quæſt. 5. § 16.

Candelabrum.

18. Dictum eſt de Arca & Propitiatorio, quæ erant in Sancto Sanctorum. Nunc dicendum eſt de candelabro, menſa panum propoſitionis, & altari Thimiamatis, quæ erant in Sancto. Candelabrum quidem ad Meridiem, menſa ad Septentrionem; altare in medio vtriuſque. Exod. 40. 20. Loquor autem de vnico Candelabro, quod fuit in tabernaculo, non de decem candelabris, quæ fuerunt in templo Salomonis.

19. Igitur candelabrum conſtabat ex auro puriſſimo. Ex illius haſtili procedebãt ſex calami ſeu rami, qui omnes æqualiter cum haſtili in altum aſſurgebant. Superius erant ſeptem lucernæ, vna in haſtili; reliquæ in ſex ramis. Exodi 25. 3. Hæ lucernæ illuminabant menſam panum propoſitionis, & altare Thymiamatis, ſed tantum nocte. Quod intelligitur ex illo Exodi. 27. 20. *Præcipe filiis Iſrael, vt afferant tibi oleum de arboribus oliuarum puriſſimum, pilóque contuſum vt ardeat lucerna ſemper in tabernaculo teſtimonij, extra velum, quod oppanſum eſt teſtimonio. Et collocabunt eam Aaron & filij eius, vt vſque manè luceat coram Domino.* Vbi notandum eſt illud, *vſque manè*, vt ſenſus ſit: Luceat nocte, & non die. Igitur quotidie per totum annum, veſpere Sacerdotes accendebant lucernas, vt tota nocte arderent. Mane verò eas extin-

gtiebant, mundabant, componebant, & oleum in- A fundebant. Quod apertius explicatur Leuitic. 24. versu 2. *Præcipe filiis Israel, vt adferant tibi oleum de olivis purissimum ac lucidum, ad concinnandas lucernas iugiter, extra velum testimonij in tabernaculo fœderis. Ponetque eas Aaron à vespere vsque ad mane coram Domino.* (Vide etiam 1. Reg. 3. vers. 3. & 2. Paralip. 13. versu 11.) Præter candelabrum, erant emunctoria ex auro purissimo, quibus lucernæ emungebantur: & thuribula, seu vasa, quibus ea, quæ emuncta erant extinguebantur, (Exod 25. vers. 38.)

Mensa panum propositionis.

20. Hæc mensa facta erat ex lignis Setim, auro ob- B ductis: longa duos cubitos; lata vnum; alta vnum & medium. Supernè labio seu limbo aureo, & clausura aurea circumdata, ne panes deciderent. Habens quatuor pedes, quibus fulciebatur. Singuli pedes habebant singulos annulos, in quos vectes lignei, & auro obducti inserebantur, ad mensam tollendam & de loco in locum transportandam. (Exod. 25. 23.)

21. In hac mensa ponebantur duodecim panes, de quibus notanda sunt hæc. Primò, erant duodecim, quia totidem erant tribus filiorum Israel. Secundò, dicebantur panes propositionis, vel panes faciles, quia in conspectu Dei proponebantur. (Exod. 25. vers. 30.) Tertiò, erant azimi ex simila purissima, & singuli ponderabant duas decimas. (Leuit. 24. 5.) C Quartò, sex ponebantur in vna parte mensæ, & totidem in altera. (ibid. vers. 6.) Quintò, his panibus imponebatur thus, ad significandum, Deo oblatos esse. (ibidem. ver. 7.) Sextò singulis Sabbatis auferebantur veteres & ponebantur noui, adhuc calidi. (ibidem vers. 8.) Septimò, veteres comedebantur à solis Sacerdotibus. (Matth. 12. 4.) Octauò, noui pinsebantur à Leuitis. (1. Paralipomenon 9. 32.) Nonò, simila, ex qua fiebant, offerebatur à populo. (Leuitic. 24. 5.) Vnde sequitur, & Laicos, & Leuitas, & Sacerdotes aliquid egisse circa hos panes. Laici offerebant materiam; Leuitæ pinsebant; Sacerdotes manducabant. Falsa igitur est Hebræorum Traditio, de qua Hieronym. in cap. 1. Malachiæ: *Panes propositionis, iuxta Traditiones Hebraicas, ipsi Sacerdotes ferere, ipsi demetere, ipsi molere, ipsi coquere debebant.* D

Altare Thymiamatis.

22. Altare erat duplex: Vnum Thymiamatis seu incensi, in quo incendebatur thus, & alia aromata suauissimi odoris: alterum holocaustum in quo omnes victimæ offerebantur. Igitur de altari Thymiamatis, de quo nunc sermo est hæc notanda sunt. (Exodi 30.)

23. Primò, factum erat ex lignis Setim inauratis; longum cubitum vnum; latum cubitum vnum; altum cubitos duos. Habens quatuor cornua, & coronam auream per gyrum. In medio habens craticulã reticulatam, per quam fauillæ & cineres aromatum incensorum decidebant sub altare, vt inde suo tempore eximerentur. Habens insuper quatuor annulos, per quos inserebantur duo vectes, quibus portabatur à Sacerdotibus per desertum. E

24. Secundò, Hoc altare positum erat in *Sancto*, inter candelabrum & mensam panum propositionis, obuersum propitiatorio seu oraculo, quod erat in *Sancto Sanctorum* super Arcam. Vnde etiam vocari solet altare Oraculi, quia ita erat obuersum Oraculo, vt per aperturam, quæ erat supernè in pariete diuidente Sanctum à Sancto Sanctorum, ascenderet fumus aromatum ex altari Thymiamatis, & perueniret ad ipsum Oraculũ, vbi Deus residens super alas Cherubim, dabat responsa: idque eo fine, vt Deus isto iusto ritu ac odore aromatum, tanquam supremus omnium Dominus, honoraretur.

25. Tertiò, in hoc altari nullæ victimæ, sed tantum Thymiamata, seu aromata suauissimi odoris incẽdebantur: non tantum à Pontifice, sed etiam à minoribus Sacerdotibus, qui quotidie bis, semel mane, & semel vespere illud præstabãt, vt capite septimo, quæstione quarta, paragrapho primo dictũ est. Non quod Deus delectaretur eiusmodi odoribus, (cùm sit incorporeus) sed quod esset signum magnæ venerationis, ac reuerentiæ erga Deum, tanquam supremum Dominum; vt iam ante insinuaui.

Altare Holocausti.

26. Hoc altare, in quo holocausta, & queuis alia sacrificia Deo immolabantur & cremabãtur, non erat in Tabernaculo, sed in atrio Sacerdotum, sub dio positum, propter ignem, fumum & nidorem victimarum, vt supra dixi. De quo similiter hæc notanda sunt. (Exodi 27. & 38.

Primò, erat factum ex lignis Setim, quæ æneis tabulis interius & exterius tegebantur, ne ab igne læderẽtur. Longum cubitos quinque; latum totidem; altum tres. Interius cauum & inane, ad continendum ignem pro comburendis sacrificiis. (Exodi 27. versu 1. & 8.)

Secundò, habebant supernè craticulam æneam, foraminibus plenam, instar retis, quæ totam altaris longitudinem & latitudinẽ occupabat. Huic craticulæ imponebantur victimæ, vt à subiecto igne cremarentur, & earum cinis per foramina craticulæ sub altare decideret.

Tertiò, ex eadem craticula pendebat arula ænea, vel foculus æneus, in ipsa altaris cauitate: in quo foculo erat ignis ad comburẽdas carnes quæ in superiori craticula ponebantur. Hic ignis, qui de cælo fuerat missus, quotidie nouis lignis appositis fouebatur à Sacerdotibus, ne vnquam extingueretur. Foculus, in quo erat ignis, pendebat in cauitate altaris, & supernè per quatuor catenulas alligabatur ad quatuor altaris & craticulæ cornua.

Quartò, altare habebat quatuor annulos aureos per quos duo vectes inserebantur ad portandum altare. Totidem annulos & vectes habebat craticula, distinctos ab annulis & vectibus altaris, vt seorsim portari posset.

Quintò, in hoc altari, manè, & vesperè quotidie, primò immolabatur Agnus, quasi iuge sacrificium, de quo sequenti capite. Deinde aliæ victimæ, siue essent votiuæ, siue spontaneæ, siue præceptæ ob aliquod factum incidens.

Labrum æneum, & reliqua vasa sacra.

27. Vasa quæ seruiebant pro Tabernaculo & Atrio, erant potissimum hæc. Primò, labrum æneum, (Exodi 30. versu 18. & cap. 38. versu 8.) Secundò, Acetabula, phialæ, thuribula, cyathi.) Exod. 25. vers. 29.) Tertiò, Lebetes æneï. (Exod. 27. versu 3.) Quartò, mortariola & crateres. (Numer. 4. 7.) De singulis dicam aliquid.

28. Labrum æneum erat vas quoddam ex ære factum, vt in eo lauarentur Sacerdotes, antequam accederent ad sacrificia. Et similiter partes victimarum antequam immolarentur. Erat autem factum ex æneis speculis mulierum, quæ excubabant in ostio Tabernaculi, vt habetur Exodi 38. versu. 8. Apud Hebræos vocabatur concha; apud Septuaginta Interpretes λουτὴρ, id est,

lauatorium. Huic ſimile curauit fieri Salomon, ſed multo capacius, quod ob magnitudinem dictum eſt *Mare æneum*. De quo 3. Regum 7. verſu 23. *Fecit quoque mare fuſile decem cubitorum à labio vſque ad labium, rotundum in circuitu, Et ſtabat ſuper duodecim boues, è quibus tres reſpiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientem.*

29. Acetabula, phialæ, cyathi, thuribula, facta erant ex puro auro, & ſeruiebant in vſum menſæ; & in ea tanquam in repoſitorio aſſeruabantur. Hoc ſenſu intelligendum eſt illud Exodi 37. 16. *Et vaſa ad diuerſos vſus menſæ, acetabula, phyalas, & cyatos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda ſunt libamina.* Vilalpendus lib. 4. de templo cap. 57 per acetabula intelligit crateres aureos, quibus ſinguli panes imponebantur. Per thuribula, eorum opercula, ne panes à pulueribus, vel á muſcis fœdarentur. Per phialas, vaſa, quibus imponebatur thus ſupra ipſos panes. Per cyathos, vaſa, quibus vinum pro panibus libabatur.

30. Alij ſic explicant. Acetabula erant ſcutellæ vel catini, ad excipiendam & continendam ſimilam, quæ offerebatur. Phialæ erant vaſa parua & concaua, parata ad vinum, & alia libamina in ſacrificiis fundenda. Septuaginta vocant θυίσκας, id eſt, mortaria. Hieronimus ſæpe appellat mortariola. Cyathi ad eundē vſum. 1. ad offerendum thymiama, quod adolebatur. 2. ad aſſeruandum thus, quod ponebatur ſuper panes propoſitionis. (Leuit. 24. 7.) Noſter alibi *craterας*; Septuaginta *libatoria* vertunt.

31. Labetes ænei (de quibus Exodi 27. 3.) ſubſeruiebant altari holocauſtorum, ad ſuſcipiendos cineres victimarum, qui cadebant per foramina craticulæ poſitæ ſupra altare, vt habetur loco citato: *faciétque vſus eius* (altaris) *labetes ad ſuſcipiendos cineres*, &c.

32. Quæres, quid hæc omnia ſignificauerint? Vel, cuius rei figura fuerit Tabernaculum, & reliqua, quę iam recenſita ſunt? Reſpondeo. Tabernaculum fuit figura Eccleſiæ Chriſti quatenus complectitur Eccleſiam militantem in terris, & triumphantem in cælis. Quod ſic declaro. Tria ſpectari poterant in Tabernaculo. 1. Atrium, quod erat circa Tabernaculum. 2. Sanctum, quod erat vna pars Tabernaculi. 3. Sanctum Sanctorum, quod erat altera pars Tabernaculi.

Igitur Atrium fuit figura Eccleſiæ militantis, quoad communem vitam Chriſtianorum. Nam in Atrio erāt tria. 1. Locus orationis laicorum. 2. Labrum æneum, ad abluendas ſordes. 3. Altare holocauſti, ad cremanda animalia. Similiter tria ſunt in communi vita Chriſtianorum. 1. Communis oratio. 2. Sacramentum pœnitentiæ quo abluuntur peccata. 3. Mortificatio, vitiorum, per ieiunium, & alia pia opera.

Sanctum fuit figura eiuſdem Eccleſiæ militantis, quoad vitam perfectorum. Nam in Sancto erant tria. 1. Menſa panū propoſitionis. 2. Altare Thymiamatis. 3. Candelabrum lucens. Sic tria ſunt in vita perfectorum. 1. Sacramentum Euchariſtiæ, quod fuit ſignificatum per panes propoſitionis, vt docent Hieronymus, Cyrillus, Damaſcenus, & alij. 2. Iugis oratio & contemplatio, quæ fuit præfigurata per aromata, quæ incendebantur in altari Thimiamatis. (Apoc. 5. 8.) 3. Doctrina & Sanctitas, cuius typum geſſit Candelabrum lucens. (Matth. 5. 5.)

Sanctum Sanctorum fuit figura Eccleſię triumphantis. Nam tria erant in Sancto Sanctorum. 1. Arca fœderis. 2. Propitiatorium. 3. Cherubini. Sic tria ſunt in cælo. 1. Cœtus Beatorum. 2. Humanitas Chriſti gloriosa. 3. Angeli ſancti. Rurſum, in Arca erant tabulæ Decalogi, vrna cum manna, & virga Aaronis floreſcens. Sic in cœtu Beatorum eſt perfecta charitas Dei & proximi, abundantia diuinæ ſuauitatis, & glorioſa Sanctorum corpora.

Synagoga & Cathedræ.

33. Synagogę, vt initio capitis ſexti dictum eſt, erant ædificia ſacra, in quibus Iudæi ſingulis Sabbatis ſolebant ſcripturam legere & explicare. Dictæ ſunt autem Synagogæ, id eſt, congregationes, quia erant domus ſeu Eccleſiæ, in quibus Iudæi congregabantur. Sicut enim Chriſtiani hoc tempore ſolent congregari in templis, ad audiendas conciones diebus feſtis; ita Iudæi ſoliti erant congregari in Synagogis, ad legendam & audiendam legem Moſaicam. Marci 1. 21. & Lucæ 4. 16. & Act. 13. 14.

34. In ſingulis Synagogis erant Cathedræ, ſeu ſedilia, in quibus ſedebant, tum illi, qui legebant & explicabant legem Moſaicam; tum illi, qui audiebant, vt patet Matth. 23. 6. vbi de Scribis & Phariſæis dicitur: *Amant primas Cathedras in Synagogis.* Ex quo ſequitur, quaſdam fuiſſe Cathedras honoratiores pro Phariſæis & legis Doctoribus: alias minus honoratas pro populo, qui ab illis inſtruebatur.

35. Quæres 1. In quem vſum fuerint ædificatæ Synagogę? Reſpondeo. In triplicem vſum, vt colligitur ex ſcriptura. 1. Ad docendum & prædicandum Moyſen ac Prophetas. 2. ad orandum. Ad puniendos delinquentes. Ita Toletus in cap. 16. Ioannis, annot. 2. & Turniellus in annalibus, anno mundi 2594. num. 14. Nam primò, ſolebant doctores, populi ſingulis Sabbatis conuenire ad Synagogas, ibique legere & explicare libros Moyſis ac Prophetarum. Actor. 15. 21. *Moyſes à temporibus antiquis habet in ſingulis ciuitatibus, qui eum prædicent in Synagogis, vbi per omne Sabbatum legitur.* Et quidem ordinarij Doctores erant Scribæ & Phariſæi, Matth. 23. 2. *Super Cathedram Moyſis ſederunt Scribæ & Phariſæi.* Quod tamen officium ſæpe vſurpauit Chriſtus, Marci 2. 21. *Sabbatis ingreſſus in Synagogam, docebat eos.* Et Lucæ 4. 15. *Et ipſe docebat in Synagogis eorum.* Et alibi. Solebant aliquando ordinarij Doctores, poſtquam legiſſent & explicaſſent aliquem Scripturæ locum: offerre etiam aliis poteſtatem legendi & explicandi, preſertim aliunde accedentibus. Sic obtulerunt Paulo & Barnabę, Actor. 13. 14. *Ingreſſi Synagogam die Sabbatorum, ſederunt. Poſt lectionem autem legis & Prophetarum, miſerunt Principes Synagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo exhortationis ad plebem, dicite. Surgens autem Paulus, & manu ſilentium indicens, ait: Viri Iſraelitæ*, &c. Sin etiam videntur obtuliſſe Chriſto, Lucę 4. 16. *Intrauit ſecundum conſuetudinem ſuam die Sabbati in Synagogam, & ſurrexit legere. Et traditus illi liber Iſaiæ Prophetæ: Et vt reuoluit librum, inuenit locum, vbi ſcriptum erat: Spiritus Domini ſuper me. Et cum plicuiſſet librum, reddidit miniſtro, & ſedit. Et omnium in Synagoga oculi erant intenti in eum. Cœpit autem dicere*, &c. Certè miniſter, qui obtulit illi librum Iſaiæ, fecit hoc iuſſu Scribarum & Phariſęorum, qui Synagogę præſidebant.

36. Secundò, ſolebant etiam Iudæi, orationis cauſa, venire ad ſuas Synagogas, vt patet Iudith 6. 21. *Cōuocatus eſt omnis populus, & per totam noctem intra Eccleſiam orauerunt, petentes auxilium à Deo Iſrael.* Vbi per Eccleſiam non poteſt aliud intelligi, quàm Synagoga illius loci. Sicut etiam Pſalm. 25. 12. *In Eccleſiis benedicam te Domine.* Et Pſalm. 67. 27. *In ecclęſiis benedicite Deo Domino.* Quod apertè confirmatur ex illo Matthei 6. 5. *Cum oratis, non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum ſtantes orare.* Vbi reprehenduntur Scribæ & Phariſæi, non ideo pręcisè, quod orarent in Synagogis, quia hoc erat licitum &

vsitatum) sed quod ibi orarent, vt viderentur ab hominibus. Itaque non tam oratio in Synagogis, quàm inanis gloria fuit à Christo reprehensa.

37. Tertiò, solebant denique in suis Synagogis punire eos, qui vel verè deliquerant, vel falsò putabantur deliquisse. Quod faciebant duplicitor. Primò, eiiciendo illos extra Synagogam. Quam pœnam valdè formidabant Iudæi. Ioan. 9. 22. *Hæc dixerunt parentes eius, quoniam timebant Iudæos. Iam enim conspiraverant Iudæi, vt si quis eum confiteretur esse Christum, extra Synagogam fieret.* Et Ioan. 12. 42. *Ex Principibus multi crediderunt in Christum: sed propter Pharisæos non confitebantur: vt à Synagoga non eiicerentur.*

Secundò, alias pœnas corporales, in ipsis Synagogis, infligendo. Matthæi 10. 17. *Synagogis suis flagellabunt vos,* Et Matthæi 23. 34. *Mitto ad vos Prophetas, & ex illis flagellabitis in Synagogis vestris.* Et Actor. 22. 19. *Ego eram concludens in carcerem, & cadens per Synagogas eas, qui credebant in te.* Et cap. 26. 11. *per omnes Synagogas frequenter puniens eos, compellebam blasphemare.*

38. Quæres 2. Quando primùm cœperint ædificari Synagogæ? Aliqui putant tempore captiuitatis Babylonicæ. Tunc enim Iudæi in exilio constituti, non habebant templum, in quo orarent, & Legis Mosaicæ explicationem audirent. Itaque necesse fuit vt ædificarent quasdam domos, in quibus id præstare possent. Alij rectius sentiunt, multo ante id factum esse, vt Toletus & Turniellus loco citato. Ratio est, quia ante Captiuitatem Babylonicam, tempore Regum ac Iudicum, necesse fuit, Iudæos habere aliquem locum, in quo singulis Sabbatis orationi & lectioni Legis Mosaicæ vacarent. Hoc autem non potuit fieri in eo tantùm loco, vbi erat Tabernaculum vel Templum; quia moraliter erat impossibile, omnes Iudæos singulis Sabatis ex tota Iudæa in vnum locum conuenire (hoc enim ter solùm fiebat in anno, nempe in Paschate, Pentecoste, & Festo tabernaculorum, vt habetur Deuter. 16. 16.) Ergo necesse est, in variis locis fuisse Synagogas, in quibus commodè id fieret. Et hoc probant testimonia superius citata Psalm. 25. 12. & Psalm. 67. 27. Itemque illud 2. Paralip. 17. 9. *Docebant populum in Iuda, habentes librum legis Domini, & circuibant cunctas vrbes Iuda, atque erudiebant populum.* Quod sine dubio factum est in Synagogis, quæ erant in vrbibus Iuda.

39. Quæres 3. Quæ fuerit antiquissima inter omnes Synagogas? Toletus, Turniellus, & Rabini putant illam fuisse antiquissimam, quæ erat in Maspha. Ibi enim constat fuisse domum quamdam, seu Ecclesiam tempore Iudicum & Regum, ad quam deuotionis causa solebant conuenire Israëlitæ. Iudicum. 11. 11. *Locutus est Iephte omnes sermones suos coram Domino in Maspha.* Et cap. 20. 1. *Egressi sunt omnes filij Israël, & pariter congregati ad Dominum in Maspha: Et conuenerunt in Ecclesiam populi Dei* Et Reg. 7. 5. *Dixit autem Samuel: Congregate vniuersum Israël in Maspha, vt orem pro vobis Dominum.* Et 1. Machab. 3. 46. *Congregati sunt, & venerunt in Maspha, contra Ierusalem; Quia locus orationis erat in Maspha ante in Israël.* Ex his testimonijs tria colligo. 1. In Maspha fuisse Ecclesiam populi Dei. 2. Fuisse ibidem locum orationis. 3. Idque tempore Iephte, Samuelis, & Machabæorum.

40. Dices: Hæc omnia possunt intelligi de Tabernaculo & Arca fœderis, quæ erant in Maspha, Respondeo. Non possunt. Nam Tabernaculum & Arca, nec tempore Iephte, nec tempore Samuelis, nec tempore Machabæorum, fuerunt in Maspha. Imo numquam ibi fuisse, verisimile est Quod sic ostendo. Tabernaculum primò fuit in Galgalis, tempore Iosuæ (Iosue 5. 10.) Deinde, in Silo, tempore Samuelis (1. Regum 4. 3.) Tertiò in Nobe tempore Dauidis (1. Regum 21. 1. & cap. 22. vers. 19.) Quartò, in Gabaon, tempore Salomonis (3. Reg. 3. 4. & 1. 1. Paralip. 21. 29.) Quintò in Ierusalem in templo Salomonis (3. Regum 8. 4.) Vbi autem manserit tempore captiuitatis Babylonicæ, non constat. Similiter Arca fœderis, primò quidem fuit in ipso Tabernaculo, in Galgalis, & in Silo, vsque ad tempora Samuelis. Deinde separata fuit à Tabernaculo, & ex Silo translata in castra Israëlitarum pugnantium contra Philisteos, sub eodem Samuele. (1. Reg. 4. 3.) Postea capta fuit à Philistæis, & in Azoto posita in templo Dagon. (cap. 5. vers. 1. & 2.) Inde translata in Accaron. (vers. 10.) Inde in Agrum Iosue Bethsamitæ. (cap. 6. vers. 14.) Inde Cariathiarim in domum Abinadab in Gabaa. (cap. 7. v. 1.) Inde in domum Obededom Gethæi. (2. Regum 6. 10.) Inde in ciuitatem Dauid. (vers. 12.) Numquam legitur fuisse in Maspha. Vnde sequitur, domum seu Ecclesiam, quæ fuit in Maspha à tempore Iosue vsque ad Machabæos, nihil aliud fuisse, quam Synagogam, in quam orationis causa conueniebant Israëlitæ.

41. Quæres 4. Quam multæ fuerint Synagogæ? Respondeo. Initio fuerunt paucæ sed postea, crescente populo, multiplicatæ sunt. Adeò quidem, vt tempore excidii Ierosolymitani numeratę fuerint 480. Synagogæ in sola vrbe Ierusalem: quarum alię pro Iudæis aduenis, qui religionis causa veniebant Ierosolymam, vt tradunt Toletus & Turniellus loco citato, & Genebrardus in Chronologia, vbi agit de rebus gestis sub Ioachim summo Sacerdote. Quod enim Iudæi aduenæ habuerint Ierosolymis suas Synagogas, constat ex illo Actor. 6. 9. *Surrexerunt quidam de Synagoga, quæ appellatur Libertinorum & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant à Cilicia & Asia.* Erant etiam plurimæ extra Ierusalem in aliis ciuitatibus, quarum fit mentio Matthæi 4. 23. & Lucæ 4. 15. & alibi.

42. Quæres 5. An in sola Iudæa fuerint Synagogæ? Respondeo. Etiam extra Iudæam fuerunt multæ, vt Damasci, Salaminæ, Antiochiæ, Pisidiæ, Iconij, Thessalonicæ, Beroeæ, Athenis, Corinthi, Ephesi, vt habetur in Act. Apostol. cap. 9. 2. cap. 13. 5. & sequentibus, cap. 14. 1, cap. 17. 1. & sequentib. cap. 18. 4. & sequentib. Nam in illis ciuitatibus habitabant Iudæi permixti cum gentilibus, vt patet ex locis citatis. Vnde etiam Synagogæ, quæ ibi erant, non appellabantur Synagogæ gentilium, sed Iudæorum. Act. 13. 5. *Cum venissent Salaminam, prædicabant verbum Dei in Synagogis Iudæorum.* Et cap. 14. 1. *Factum est autem Iconij, vt simul introirent in Synagogam Iudæorum.* Et cap. 17. vers. 1. *Venerunt Thessalonicam, vbi erat Synagoga Iudæorum.*

43. Quæres 6. An omnes Synagogæ ædificatæ fuerint à solis Iudæis? Respondeo. Non omnes. Nam etiam Gentiles, qui bene affecti erant erga Iudæos, solebant Synagogas pro illis extruere. Habemus exemplum in Centurione, de quo Seniores Iudæorum ad Christum Lucæ 7. vers. 4. *Dignus est, vt hoc illi præstes: Diligit enim gentem nostram, & Synagogam ipse ædificauit nobis.*

Epilogus huius Capitis.

44. Hîc obiter notandum est, instrumenta diuini cultus, de quibus actum est hactenus, fuisse magni momenti apud Deum homines. Quod ex triplici capite colligi potest. Primò, ex parte ipsius Dei. Nam ipse specialim mandauit fieri Tabernaculum, Arcam, Propitiatorium, & alia instrumenta, quæ recensuimus. Secundò, ex parte Iudæorum, qui fuerunt valdè promò

pti ac liberales in faciendis expensis, quæ ad fabricam erant necessariæ. Exod. 35. vers. 20. *Egressa omnis multitudo filiorum Israël de conspectu Moysis, obtulerunt mente promptissima atque deuota primitias Domino ad faciendum opus Tabernaculi testimonij. Quidquid ad cultum, & ad vestes sanctas necessarium erat, viri cum mulieribus præbuerunt armillas & inaures, annulos, & dextralia*, &c. Tertiò, ex parte gentilium, qui & ipsi, ex instinctu Dei, multa conferebant ad promouendum Dei cultum. Vt Cyrus Rex Persarum, de quo 1. Esdræ 1. 2. *Hæc dicit Cyrus Rex Persarum: omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse præcepit mihi, vt ædificarem ei domum in Ierusalem, quæ est in Iudæa.* Et Seleucus Rex Asiæ, ac alij vicini Reges, de quibus 2. Machab. 3. 1. *Igitur cum sancta Ciuitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optimè custodirentur, propter Onia Pontificis pietatem; fiebat vt & ipsi Reges & principes locum summo honore dignum ducerent, & Templum maximis muneribus illustrarent: ita vt Seleucus Asiæ Rex de reditibus præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.* Hinc discant Christiani Pontifices, Reges, subditi, quid sui officij sit in promouendo Dei cultu. Pontifices imitentur Oniam in pietate: Reges Cyrum & Seleucum in liberalitate: Subditi populum Israëliticum in conferendis expensis. Nisi hoc faciant, eueniet ipsis, quod Iudæis, quando defecerunt à cultu Dei, contigit Ierusalem euersa est, Templum incendio conflagrauit, omnes in captiuitatem abducti sunt.

CAPVT XIII.

De Sacrificiis Mosaicis.

1. SAcrificia Mosaïca tripliciter diuidi possunt. 1. ratione materiæ, 2. ratione formæ & finis. 3. ratione temporis. Et quidem ratione materiæ, diuiduntur in victimas, oblationes, & libamenta. Ratione formæ ac finis, in holocausta, hostias pacificas, & hostias pro peccato. Ratione temporis, in iuge sacrificium, quod quotidie; & in sacrificium Agni Paschalis, quod in Paschate; & in alia sacrificia, quę in aliis solennitatibus offerebantur. De quibus dicam hoc ordine. 1. De victimis immolationibus, & libaminibus. 2. De holocaustis, hostiis pacificis & hostiis pro peccato. 3. De iugi sacrificio. 4. De agno Paschali. 5. De sacrificiis aliarum solennitatum. 6. De igne, quo vtebantur Sacerdotes in sacrificiis. 7. Addam aliquid de sacrificio noui Testamenti, quod per sacrificia Mosaica fuit præfiguratum.

De Victimis, immolationibus & libamentis.

2. Igitur, ratione materiæ triplicia erant sacrificia Mosaica, 1. Victimæ seu hostiæ. 2. Immolationes. 3. Libamenta. Erat enim triplex materia à Deo designata, quæ in Iudæorum sacrificiis offerri poterat ac debebat. Primò, animalia; vt oues, capræ, hœdi, boues, vituli, columbæ, passeres, turtures. Secundò, fructus terræ. 3. vt panis, simila, sal, thus, manipulus spicarum virentium, & triticum. Tertiò, liquores; vt sanguis, vinum, oleum, aqua. Nec aliquid his amplius. Cùm ergo fiebat sacrificium ex animalibus, vocabatur hostia seu victima: cùm ex fructibus terræ, immolatio: cùm ex liquoribus, libamen seu libamentum.

3. Erat autem diuersus modus offerendi in hoc triplici rerum genere. Nam animalia offerebantur mactatione & combustione: fructus terræ, immutatione: liquores effusione. Porrò illa immutatio: fructuum erat etiam varia. Nam panis in frustra dissecabatur; simila, sartagine, clibano, vel craticula coquebatur; sal vrebatur; thus adolebatur; manipulus spicarum torrebatur; triticum conterebatur.

4. Hic quæri potest, cur non alia animalia, nec alios fructus, nec alios liquores, licuerit offerre in sacrificiis Mosaicis, quam quæ iam numerata sunt? Ratio dubitandi est, quia præter alia illa sunt multo præstantiora, Optima autem quæque Deo offerenda sunt. Hinc sacrificium Abelis fuit Deo gratum, non autem Cain: quia Abel obtulit de primogenitis animalium: Cain vero, non de primitiis frugum, sed de cõmunibus frugibus. Respondeo. in hac re debet nobis sufficere voluntas Dei, qui in lege Mosaica sic voluit & ordinauit. Nec tamen desunt rationabiles causę, cur id factum sit? de quibus videri potest. D. Thomas in 1. 2. q. 102. & 103.

De Holocausto, Sacrificio pro peccato & hostia pacifica.

Ratione formæ ac finis, erat etiam triplex sacrificium in lege Mosaica. 1. Holocaustum. 2. Sacrificium pro peccato. 3. Hostia pacifica. Vide D. Thomam 1. 2. q. 102. art. 2. ad 8.

6. Holocaustum erat sacrificium perfectissimum, quia in eo tota res oblata comburebatur, & in fumum resoluta, sursum ad Deum ascendebat; ita vt nihil inde cederet in vsum humanum. Per hoc enim perfectissimè designabatur, omnia esse ipsius Dei, & omnia ad ipsius honorem referenda. Et in hunc finem erat potissimum institutum hoc genus sacrificij: tametsi interdum etiam pro peccato populi & Sacerdotum offerri poterat.

7. Sacrificium pro peccato, partim cremabatur, partim cedebat in vsum Sacerdotum, qui in atrio templi ex eo vescebantur, Per hoc significabatur (vt notat D. Thomas) quod expiatio peccatorum fiat quidem à Deo, sed per ministerium Sacerdotum. Solet autem offerri pro peccatis quibusdam externis, & pro peccatis commissis per ignorantiam, vel negligentiam circa ceremonias legis. Leuit. 4. & 5. Item, pro peccato furti, periurij, calumniæ. Leuit 6. & 7. Porrò, sicut diuersa, erant peccata, & diuersæ personæ, quæ peccabant; ita etiam diuersa erant sacrificia pro peccato. Aliud enim offerebatur pro periurio, aliud pro aliis peccatis. Similiter, aliud pro Pontifice, aliud pro Rege, aliud pro Synagoga aliud pro priuatis hominibus.

8. Hostia pacifica poterat ex duplici titulo offerri. 1. In gratiarum actionem, pro beneficiis à Deo acceptis. 2. Ad noua beneficia à Deo impetranda. Diuidebatur autem in tres partes: quarum vna comburebatur ad honorem Dei; altera cedebat in vsum Sacerdotum; tertia in vsum offerentium. Per hoc significabatur, quod salus hominis procedat à Deo per directionem Sacerdotum, & cooperationem illius; qui saluatur.

9. Ab hac diuisione, quæ iam explicata est, parum differt illa, quâ sacrificium diuiditur in Latreuticum, Eucharisticum, Impetratorium, & Propitiatorium. Latreuticum dicitur, quod solum fit ad Deum colendum, testando eius principatum, & nostram seruitutem seu subiectionem. Hoc potissimum fit holocausto. Eucharisticum dicitur, quod fit in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis, Impetratorium, pro beneficiis accipiendis. Vtrumque in veteri lege dicebatur *hostia pacifica*. Propiciatorium est, quod offertur pro peccatis, & pro peccatorum pœnis ac flagellis auertendis. Hocidem est, quod sacrificium pro peccato.

10. Adhuc tria notanda sunt ex D. Thoma, quæst. 102. art. 3. ad 8. & 10. Vnum est, quod si conferamus hęc sacrificia Mosaica inter se, ratione sanctitatis & præstantiæ, primum locum obtineat Holocaustum; Secundum, Hostia pro peccato, Tertium, Hostia pacifica pro beneficio accepto; Quartum, Hostia pacifica pro beneficio accipiendo. Ratio est, quia hæc sacrificia instituta sunt ad cultum & honorem Dei: Ergo, quo maior vel minor est obligatio colendi Deum, eo maior vel minor dignitas est sacrificij, quo illum colimus. Obligamur autem hoc ordine. 1. Propter infinitam ipsius maiestatem. 2. Propter offensam in ipsum commissam. 3. Propter accepta beneficia. 4. Propter sperata beneficia: Primo loco. Ergo iuxta hunc censeri debet Holocaustum: Secundo, hostia pro peccato: Tertio, hostia pacifica pro beneficio accepto: Quarto, hostia pacifica pro beneficio accipiendo. Idem ordo dignitatis colligi potest ex parte ipsius sacrificij. Nam Holocaustum totum comburebatur in honorem Dei; cætera non item: Ergo ex hac parte, cęteris erat præstantius. Hostia pro peccato, partim cremabatur ad honorem Dei, partim comedebatur: sed à solis Sacerdotibus, non à populo; & in solo atrio, non alibi: & ipso die sacrificij, non alio. Hostia pacifica pro beneficio accepto, partim cremabatur ad honorem Dei, in quo erat pars hostię pro peccato; partim comedebatur, non tamen à solis Sacerdotibus, sed etiam à populo: nec in solo atrio, sed vbique in Hierusalem: & in hoc erat inferior. Hostia pacifica pro impetrando beneficio, poterat comedi, non solùm à populo, & extra atrium; sed etiam extra diem sacrificij. Poterat enim conseruari in sequentem diem; & in hoc erat infra sanctitatem Hostię pro beneficio accepto.

11. Alterum est, quod tametsi carnes victimarum sępe venirent in vsum Sacerdotum & populi, vt iam dictum est: nunquam tamen sanguis, aut adeps. Nam sanguis effundebatur ad crepidinem altaris in honorem Dei: adeps verò adurebatur igne. Huius rei varias assignat causas D. Thomas. Vide infrà cap. 15. §. 12. & sequentibus.

12. Tertium est, quod tametsi pro diuersitate peccatorum, diuersa fuerint instituta sacrificia: non tamen seruabatur illa proportio, vt quo maius esset peccatum, eo præstantior esset res oblata in sacrificio: sed contra potius, quo maius esset peccatum, eo vilior species animalis offerebatur, vt ex Rabbi Mose notauit D. Thomas. Nam capra, quod est vilissimum animal, offerebatur pro idololattia, quod est grauissimum peccatum. Pro ignorantia verò Sacerdotis, offerebatur vitulus: pro negligentia Principis, Hircus, (Leuit. 4. & seqq.)

De iugi sacrificio, quod quotidie offerebatur.

13. Iudæi ex præcepto diuino iubebantur quotidie offerre duos agnos anniculos, & immaculatos in holocaustum: alterum mane, & alterum vespere. Et cum illis similam consparsam oleo, & vinum pro libamine. Hæc autem oblatio vocabatur *inge sacrificium*, vel *holocaustum sempiternum*, quia quotidie fiebat & nunquam intermittebatur. Sic enim legimus Exodi 29. 38. *Hoc est, quod facies in altari, agnos anniculos duos per singulos dies iugiter, vnum agnum mane, & alterum vespere, decimam partem similæ conspersæ oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem hin, & vinum ad libandum eiusdem mensuræ in agno vno. Alterum verò agnum offeres ad vesperam, iuxta ritum matutinæ oblationis, & iuxta ea, quæ diximus, in odorem suauitatis. Sacrificium est Domino, oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino, vbi constituam vt loquar ad te*

A Et Num. 28. 3. *Hæc sunt sacrificia, quæ offerre debetis. Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum: vnum offeretis mane, & alterum ad vesperam.*

14. Hoc iuge sacrificium veteris Testamenti fuit figura sacrificij Missæ in nouo Testamento. Primò, ratione rei oblatæ. Nam sicut in illo offerebatur agnus immaculatus: ita in hoc offertur Christus, qui est Agnus sine macula, Ioann. 1. 29. *Ecce Agnus Dei ecce qui tollit peccatum mundi.* Secundò, ratione loci. Sicut ille offerebatur in Tabernaculo: ita hic in Ecclesia. Tertiò ratione durationis. Sicut ille offerebatur quotidie; ita Christus offertur quotidie. Vnde etiam apud Danielem cap. 12. 11. vocatur *iuge sacrificium.* B Quartò, ratione determinationis temporis. Sicut ille offerebatur manè & vesperè: ita Christus à principio mundi vsque ad finem. Apocalipt. 13. 8. *Agnus qui occisus est ab origine mundi.* Non quidem reipsa, sed per energiam. Quintò, ratione adiuncti. Sicut ille offerebatur cum similа & vino; ita Christus quotidie offertur sub specie panis & vini.

De Agno Paschali.

15. Hoc sacrificium agni Paschalis à Deo institutum est, paulò ante egressum filiorum Israël, ex Ægypto: ac primò celebratum pridie egressionis ad vesperam: cum mandato, vt postea singulis annis, primo mense anni, die 14. mensis ad vesperam, repeteretur. Quod an semper factum sit, postea videbimus. C Ad maiorem illius notitiam, hęc breuiter examinanda sunt. 1. Qualis debuerit esse agnus. 2. An pro agno licuerit aliud animal immolare. 3. Quo tempore immolandus fuerit agnus. 4. Quo loco. 5 Quo ritu. 6. Quinam potuerint ex illo comedere. 7. In quem finem institutum sit hoc sacrificium agni. 8. Quoties celebratum à Iudæis.

16. Est ergo prima quæstio, qualis debuerit esse agnus? Respondeo. Debuit habere tres conditiones. 1. vt esset masculus. 2. vt anniculus, seu vnius tantum anni 3. vt sine macula, id est, sanus & integer, non morbidus aut vitiosus. Hoc patet ex illo Exodi. D 12. 3. *Decima die mensis huius tollat vnusquisque agnum per familias & domos suas. Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus.* Quæ autem maculæ, seu vitia arcerent quodcunque animal à sacrificio, explicat Moses Leuitici 22. 21. his verbis: *Homo qui obtulerit victimam, tam de bobus, quàm de ouibus, immaculatum offeret, vt acceptabile sit: Omnis macula non erit in eo. Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas, aut scabiem, aut impetiginem, non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis super altare Domini.*

17. Altera quæstio est, an pro agno licuerit aliud animal immolare, Respondeo. Non licuit aliud immolare, nisi hœdum, qui similiter debebat esse masculus, anniculus, & sine macula. Sic enim legimus Exodi 12. 5. *Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus: iuxta quem ritum tolletis & hœdum.* Obiici potest illud E Deuteronom. 16. 2. *Immolabis Phase Domino Deo tuo, de ouib. & bobus.* Ergo præter agnum & hœdum licebat etiam bouem aut vitulum immolare. Respondeo. Nomen Phase, dupliciter sumi solet. Primò propriè ac stricte pro agno Paschali, qui immolabatur decimoquarto die mensis primi ad vesperam: Et hoc sensu, non licebat pro agno immolare aliud animal, nisi hœdum, vt dictum est. Secundò, impropriè & latè, pro hostiis pacificis, quæ durante solemnitate Paschali offerebantur in dies vsque azymorum, qui sequebantur vesperam & immolationem agni Paschalis. Huiusmodi autem hostiæ poterant sumi etiam ex bobus: Et hoc sensu intelligitur, quod allatum est ex Deuteronomio.

Digitized by Google

Vide quę ſcripta ſunt Numer. 28. 16. Vnde patet, tam agnum Paſchalem, quàm cęteras victimas illius ſolemnitatis, vocari Phaſe in Scriptura. Hinc facile explicatur illud Ioann. 18. 28. *Erat autem manè, & ipſi non introibant in prætorium, vt non contaminarentur, ſed vt manducarent Paſcha.* Vbi per Paſcha non intelligitur agnus Paſchalis, quem Iudæi pridie ad veſperam comederant: ſed victimæ pacificæ, quę ſequentibus azymorum diebus comedi ſolent, non tamen niſi à mundis & purificatis.

18. Tertia quæſtio eſt, quo tempore immolandus fuerit Agnus? Reſpondeo. Die decimoquarto menſis primi ad veſperam. Sic enim præceperat Deus Exod, 12. 3. *Decima die tollat vnuſquiſque agnum per familias & domos ſuas. Et ſeruabit is eum vſque ad quartamdecimam diem huius, immolabitque eum vniuerſa multitudo filiorum Iſraël ad veſperam.* Hoc præceptum, quoad poſteriorem partem, ſemper ſeruatum eſt. Nam Hebræi, non ſolùm in Ægypto ante egreſſionem, ſed etiam poſtea in monte Sinai & alibi, ſolebant immolare agnum paſchalem die decimoquarto menſis primi ad veſperam. Excipio vnum caſum. Nam ſi eo die immundi eſſent, poterat differri vſque ad diem decimumquartum ſequentis menſis: quod aliquando etiam factum eſt. Prior pars difficultatem habet. Nam aliqui putant, Iudæos nunquam, niſi in Ægypto, iuſſos fuiſſe quærere agnum die decima quem poſtea immolarent die decimaquarta ad veſperam: ſed vnicuique liberum fuiſſe, vt quæreret, quo die vellet. ita Abulenſ. in cap. 12. Exod. quæſt. 4. Ribera lib. 5. de templo cap. 3. & nonnulli alij. Et duplex illorum ratio eſt, Vna, quia poſtea, quotieſcumque fit mentio immolationis agni, nunquam repetitur illa pars præcepti de die 10. quo debebat quæri agnus; ſed ſolum altera pars de die decimoquarto, quo debebat immolari. Ergo ſignum eſt, quod illa pars, de die decimo, non obligauerit, niſi in Ægypto. Altera, quia erant legitimæ cauſæ, in Ægypto debuerint agnum prius quærere & præparare, quàm veniret dies immolationis: quæ tamen cauſæ poſtea locum non habuerunt. Erant autem hæ. 1. quia ſciebant, ſe poſt paucos dies egreſſuros eſſe ex Ægypto, & ideo erant valdè occupati circa ea paranda, quæ ad futuram profectionem putabantur eſſe neceſſaria. Ne ergo propter hanc occupationem obliuiſcerentur agnis paſchalis, iuſſi ſunt tempeſtiuè illum quærere & præparare. 2. Vt tanto plus temporis haberent ad explorandum, an agnus eſſet talis, qualis ex preſcripto Dei requirebantur, nempe anniculus, maſculus, ſine macula. 3. Vt illis diebus, quibus agnus aſſeruabatur, ex ipſius aſpectu & balatu, facilius cogitarent de futura liberatione ex Ægypto

19. Neutra ratio videtur conuincere. Non prior, quia etiam poſtea, quotieſcunque fit mentio immolationis agni, nunquam repetitur illa pars præcepti, quod deberet comedi cum capite, pedibus & inteſtinis. Et tamen ita fieri oportebat. Nec poſterior, quia illæ tres cauſæ non magnopere vrgent. Imo prima & tertia non cohærent inter ſe. Nam ſi in futuram profectionem ita intenti erant Iſraëlitæ, vt periculum eſſet, ne obliuiſcerentur agni paſchalis; quid neceſſe fuit, vt ex aſpectu & balatu agni reducerentur in recordationem futuræ profectionis? Secunda nihil efficit. Cur enim in Ægypto indigebant certis diebus ad explorandum, an agnus eſſet anniculus, & ſine macula, ſi poſtea non indigebant? An minus cauti & ſolertes erant in Ægypto, quàm extra Ægyptum? Non video, cur id aſſeramus.

20. Quarta quæſtio eſt, quo loco immolandus fuerit agnus paſchalis? Reſpondeo. Diſtinguenda ſunt quatuor tempora. Primum egreſſionis ex Ægypto. Secundum peregrinationis in deſerto. Tertium ingreſſus in Iudæam. Quartum habitationis in Iudæa. Igitur, cum adhuc in Ægypto eſſent Hebræi, ſinguli patresfamilias in ſua domo iubebantur immolare, & comedere agnum. (Exod. 12.) At tempore peregrinationis, immolarunt & comederunt in deſerto Sinai. (Nu. 9. 1.) Porro in ingreſſu in Iudæam, poſt tranſitum Iordanis, in campeſtribus Ierecho (Ioſue 5. 10.) Denique tempore habitationis in Iudæa, nuſquam licebat id facere, niſi in illo loco; vbi eſſet tabernaculum, iuxta illud Deuter. 16. 5. *Non poteris immolare Phaſe in qualibet vrbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus eſt tibi: ſed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi: immolabis Phaſe veſpere ad Solis occaſum, quando egreſſus es de Ægypto.* Locus autem, in quo habitauit nomen Domini, fuit variis temporibus varius, Primò Galgala. Secundò Silo. Tertiò Nobe. Quartò Gabaon. Quintò Ieruſalem, ædificato templo Salamonis. Et hæc cauſa eſt, cur ſæpe in ſacris literis fiat mentio eorum, qui tempore Paſchali Hieroſolymam aſcendebant, vt ſecundo Paralipomenon trigeſimo, verſu primo. Lucæ ſecundo verſu 41. & alibi.

21. Quinta quæſtio eſt, quo ritu coquendus & comendendus fuerit Agnus? Reſpondeo. in prima immolatione, quæ in Ægypto contigit, ſeruatus eſt hic ritus & ordo. 1. Mactabatur agnus, & ſanguis eius ponebatur ſuper vtroque poſte ianuæ, & ſuperliminari domus, in qua edendus erat. 2. Excoriabatur, diffindebatur, & eleuabatur. 3. Aſſabatur igne. 4. Aſſatus comedebatur cum capite, pedibus & inteſtinis. 5. Adhibebantur azymi panes, cum lactucis agreſtibus. 6. Nihil ex eo licebat conſeruare in ſequentem diem: ſed ſi quid reſiduum fuiſſet, igne comburendum erat. 7. Qui illum comeſturi erant, debebant accincti eſſe renibus, calceati, baculum manibus geſtantes, feſtinantes. Vide Exod. 12. Duo hic quæri ſolent 1. An hæc omnia ſint etiam ſeruata? 2. An Iudæi comedentes Agnum, debuerint ſtare, an ſedere? Nihil certi de vtroque,

22. Sexta quæſtio eſt, quinam potuerunt comedere de agno Paſchali? Reſpondeo. Soli Iudæi non autem alienigenæ, niſi prius eſſent circumciſi, (Exod. 12. 43.) Et ratio eſt, quia circumciſio erat figura Baptiſmi: & agnus Paſchalis, ſacrificij Euchariſtiæ. Sicut ergo in nouo Teſtamento, nemo poteſt eſſe particeps ſacrificij Euchariſtiæ, niſi ſit baptizatus: ita in veteri Teſtamento, nemo poterat edere de agno Paſchali, niſi eſſet circumciſus. Sed an omnes circumciſi poterant? Certum eſt, immundos non potuiſſe. Vnde ſi qui Iudæi, vel alienigenæ circumciſi, eo die, quo ordinariè immolabatur agnus Paſchali, immundi fuiſſent, debebant prius mundari, & expectare vſque ad diem decimum quartum ſequentis menſis, ſicut factum eſt Num. 9. 6. & 2. Paralip. 30. 15.

23. Septima quæſtio eſt, in quem finem inſtitutum fuerit hoc ſacrificium Agni? Reſpondeo. In duplicem finem. Primò, in memoriam illius beneficij, quod Iudæi conſecuti ſunt ea nocte, quæ ſecuta eſt immolationem Agni Paſchalis in Ægypto. Tunc enim Deus percuſſit omnia primogenita Ægypti, intactis primogenitis Iudæorum: & liberauit Iudæos à ſeruitute Pharaonis. Secundò, in typum & figuram Chriſti, qui tanquam Agnus innocens immolandus & occidendus erat pro humano genere. De priori fine intelligitur illud Exod. 12. 14. *Habebitis hunc diem in monumentum, & celebrabitis eam ſolemnem Domino in generationibus veſtris cultu ſempiterno* Et verſ. 26. *Et cum dixerint vobis filij veſtri: Quæ eſt iſta religio? dicetis eis: Victima tranſitus Domini eſt, quando tranſiuit ſuper domos filiorum Iſraël in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos noſtras liberauit*

liberans, De posteriori loquitur Apostolus 1. Corint. 5. 7. *Pascha nostrum immolatum est Christus.* Duo autem spectanda sunt in Agno. 1. Immolatio, quæ erat figura Christi in cruce immolandi. 2. Comestio, quæ erat figura Christi in vltima Cœna comedendi sub specie panis & vini. Prior figura in his consistit. Primò, sicut per immolationem Agni Paschalis, & per aspersionem Sanguinis eius super postes & liminaria, liberati sunt Israëlitæ à captiuitate Pharaonis, & ab Angelo percutiente: sic per immolationem Christi in Cruce, & per effusionem Sanguinis illius, liberatum est genus humanum à seruitute peccati & diaboli. Secundò, sicut Agnus vespere immolatus est: sic Christus in fine sæculorum mortuus est pro nobis. Tertiò, sicut Agnus immolabatur à tota multitudine populi Israëlitici: sic B Christus morti addictus est, clamante tota Iudæorum multitudine, *Crucifige, Crucifige.* Quartò, sicut Agnus erat masculus, anniculus, & sine macula: sic Christus in patiendo fortis, in flore ætatis, & sine vllo peccato. Quintò, sicut os non confringebatur in Agno: sic Christi crura in Cruce non sunt fracta. quam figuram expressit Euangelista, Ioann. 19. 33. Sextò, sicut pro agno poterat hœdus subrogari: sic Christus, tametsi Agnus esset, tamen inter iniquos, id est, inter hœdos reputatus est. Et sicut hœdus solet esse victima pro peccatis: sic Christus pro peccatis totius mundi oblatus est. Hinc etiam Iacob Patriarcha hœdinis pellibus obuolutus fuit, vt Christum præfiguraret. Posterior figura consistit in his. Primò, sicut C Agnus fuit comestus à Iudæis: sic Christus in Eucharistia comeditur à Christianis. Secundò, sicut ille à solis Iudæis & circumcisis, & in sola ciuitate Ierusalem: ita hic à solis Christianis, & baptizatis, & in sola Ecclesia. Tertiò, sicut ille assatus igne corporali: ita hic assatus igne charitatis. Quartò, sicut ille cum azymis panibus, & lactucis agrestibus: ita hic cum magna puritate, & dolore de peccatis. Quintò, sicut ille cum capite, pedibus & intestinis: ita hic cum diuinitate, & humanitate, latente sub specie panis & vini. Denique, sicut ille à Iudæis succinctis & peregrinantibus ad terram promissionis: ita hic à Christianis, properantibus ad cælestem patriam.

24. Octaua quæstio est, quoties à Iudæis celebratum sit Pascha? Respondeo. Constat ex Scriptura, & sæpe ce- D lebratum, & sæpe omissum esse. Ac primò celebratum est, in egressu ex Ægypto. Exod. 12. 28.) Secundò in deserto Sinai, anno secundo egressionis. (Numerorum nono, versu primo.) Tertiò, in campestribus Iericho. (Iosue quinto, versu decimò.) Quartò, in Ierusalem sub Ezechia Rege. (2. Paralipomenon 30. 1.) Quintò, in Ierusalem sub Iosia Rege. (quarto Reg. vigesimo tertio, versu vigesimo primo, & 2. Paral. 35. 1.) Sextò, post reditum ex captiuitate Babylonica in Ierusalem. (1. Esdræ 6. 19.) Septimò, tempore Christi & Apostolorum. (Matth. 26. 17.) Omissum autem est primò, toto tempore peregrinationis, exceptis duobus primis annis. Nam primo anno celebratum est in Ægypto: secundo, in deserto Sinai, vt dictum est. E Ab eo tempore, per 38. annos, vsque ad transitum Iordanis, omissum est. Non enim Iudæi, qui transibant Iordanem, erant circumcisi, ac proinde non poterant celebrare Pascha. Vnde Iosue, cùm vellet post transitum Iordanis in Galgala, seu in campestribus Iericho, renouare immolationem Agni, prius mandauit omnes circumcidi. (Iosue 5. 2.) Deinde tempore Regum sæpè omissum est. Vnde Ezechias & Iosias hortati sunt populum vt omnes venirent Ierosoliman, & ibi iuxta legem celebrarent Phase. (4 Reg. 23. 21. & 2. Paralipomenon 30. 1.) Denique, intermissum est tempore captiuitatis Babylonicæ. Vnde post captiuitatem, cùm Iudæi redissent Ierosolimam, cœperunt

A iterum immolare. (1. Esdræ 6. 19.) Atque hæc ex Scripturis dicta sufficiant.

De aliis aliarum solemnitatum sacrificiis.

25. Præter iuge sacrificium, quod quotidie; & præter Agnum Paschalem, qui in Pasche offerebatur; erant alia sacrificia, quæ in reliquis solemnitatibus offerri debebant ex præscripto legis. Erant autem hæ solennitates. 1. Sabbathum, 2. Neomenia, seu initium mensis lunaris. 3. Solennitas azymorum, quæ incipiebat postridie Paschatis. 4. Pentecoste 5. Festum Tubarum. 6. Festum Expiationis. 7. Scenopegia, seu festum Tabernaculorum. 8. Festum Cœtus atque Collectæ De quibus fusius c. 15. §. 51. & sequentibus.

26. Sacrificium Sabbathi describitur Num. 28. 9. his verbis: *Die autem Sabbathi offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio, & liba quæ ritè funduntur per singula Sabbatha in holocaustum sempiternum.*

27. Sacrificium Neomeniæ ibidem versu 11. *In Calendis autem offeretis holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos septem immaculatos, & tres decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio per singulos vitulos: & duas decimas similæ oleo conspersæ per singulos arietes: & decimam decimæ similæ ex oleo in sacrificio per agnos singulos. Holocaustum suauissimi odoris atque incensi est Domino. Libamenta autem vini, quæ per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt. Media pars hinc per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum. Hoc erit holocaustum per omnes menses, qui sibi anno vertente succedunt. Hircus quoque offertur Domino pro peccatis.*

28. Sacrificium solemnitatis azymorum ibidem vers. 16. *Mense autem primo, quartadecima die mensis, Phase Domini erit, & quinta decima die solemnitas. Septem diebus vescentur azymis. Quartum dies prima venerabilis & sancta erit: omne opus seruile non facietis in ea, offertisque incensum holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos septem: & sacrificia singulorum ex similæ, quæ conspersa sit oleo: tres decimas per singulos vitulos, & duas decimas per arietem, & decimam decimæ per agnos singulos, id est, per septem agnos. Et hircum pro peccato vnum, vt expietur pro vobis, præter holocaustum matutinum, quod semper offeretis. Ita facietis per singulos dies septem dierum in frumentum ignis, & in odorem suauissimum Domino qui surget de holocausto, & delibationibus singulorum, &c.*

29. Sacrificium Pentecostes, Leuitic. 23. 15. *Numerabitis ergo septem hebdomadas plenas, id est quinquagesima dies: sic offeretis sacrificium nouum Domino ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis similæ fermentatæ, quos coquetis in primitias. Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento vnum & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suauissimum Domino. Facietis & hircum pro peccato, duósque anniculos hostias pacificorum. Cumque eleuauerit eos Sacerdos, cum panibus primitiarum coram Domino, Cedent in vsum eius. Et vocabitis hunc diem celeberrimum atque sanctissimum.*

30. Sacrificium festi Tubarum, Leuit. 23. 24. *Mense septimo, prima die mensis, erit vobis Sabbatum, memoriale, clangentibus tubis, & offeretis holocaustum Domino.* Quale autem debeat esse hoc holocaustum disertè explicatur Numer. 29. 1. *Mensis septimi prima dies venerabilis & sancta erit vobis. Omne opus seruile non facietis in ea, quia dies clangoris est, & tubarum. Offeretisque holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulum de armento vnum, arietem vnum & agnos anniculos immaculatos septem: & in sacrificiis eorum similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem, vnam decimam per agnum, qui simul sunt agni septem:*

F

Et *hircum pro peccato, qui offertur in expiationem populi, præter holocauſtum Calendarum cum ſacrificiis ſuis, & holocauſtum ſempiternum cum libationibus ſolitis.* Vbi nota, in feſto Tubarum tria fuiſſe ſacrificia offerenda. Vnum, ratione feſti Tubarum. Alterum, ratione Neomeniæ. Tertium, iuge ſacrificium quod quotidie offerebatur. Et hoc ſignificat Scriptura, cum dicit, *præter holocauſtum Calendarum, & holocauſtum ſempiternum:* quaſi dicat præter illa duo ſacrificia, offeretis etiam illud tertium quod iam præſcripſi.

31. Sacrificium feſti Expiationis, Leuit. 23. 27. *Decimo die menſis ſeptimi, dies Expiationum erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus: affligetiſque animas veſtras in eo, & offeretis holocauſtum Domino.* Hoc holocauſtum deſcribitur Numer. 29. verſu ſeptimo, his verbis: *Decima dies menſis huius ſeptimi erit vobis ſancta, offeretiſque holocauſtum Domino, vitulum de armento vnum, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem: Et in ſacrificiis eorum ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per ſingulos vitulos, duas decimas per arietem, decimam decimæ per agnos ſingulos, qui ſunt ſimul agni ſeptem: Et hircum pro peccato, abſque iis, quæ offerri pro delicto ſolent in expiationem, & holocauſtum ſempiternum, cum ſacrificio, & libaminibus eorum.* Vbi itẽrum nota, præter hircum pro peccato, debuiſſe offerri, primò, vitulum, cuius ſanguis inferebatur in ſanctuarium: ſecundó, hircum alium, ſuper quem Sacerdos confitebatur peccata populi, & ſic emittebatur in deſertum. (Leuitici decimo ſexto.) Tertiò, iuge ſacrificium. Vide Lyranũ in cap. decimum nonum Numerorum.

32. Sacrificium Scenopegiæ ſeu Tabernaculorum Leuitic. 23. 34. *A quintodecimo die menſis ſeptimi erunt feria tabernaculorum ſeptem diebus Domino. Septem diebus offeretis holocauſta Domino.* Hæc holocauſtum ſeptem dierum ſigillatim exprimuntur Num. 29. 3. his verbis: *Primo die offeretis vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: & in libamentis eorum ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per vitulos ſingulos, duas decimas arietibus duobus, & decimam decimæ agnis ſingulis: Et hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, & ſacrificio, & libamine eius. In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, &c. Die tertio, vitulos vndecim, &c.* Et ſic deinceps. Hoc ſolùm aduerte, quod illis ſeptem diebus omnia ſacrificia ſint eadem excepto numero vitulorum. Nam primo die offerebantur tredecim vituli: ſecundo, duodecim: tertio, vndecim: quarto, decem: quinto, nouem: ſexto, octo: ſeptimo, ſeptem. Singulis autem diebus, duo arietes, quatuordecim agni, hircus pro peccato & iuge ſacrificium.

33. Sacrificium Cœtus atque Collectæ, quod tranſactis ſeptem diebus Tabernaculorum, celebrabatur octauo die, deſcribitur Leuitici 23. 36. *Dies quoque octauus erit celeberrimus, & offeretis holocauſtum Domino: Eſt enim Cœtus atque Collecta.* Et Num. 29. 35. *Die octauo offeretis vitulum vnum, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem: ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos, & arietes, & agnos rite celebrabitis: Et hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque eius ac libamine.* Sequitur communis clauſula: *Hæc offeretis Domino in ſolemnitatibus veſtris: præter vota, & oblationes ſpontaneas in holocauſto, in ſacrificio, in libamine, & in hoſtiis pacificis.* Vnde conſtat, generatim loquendo, duplicia fuiſſe ſacrificia: quædam neceſſaria ex præſcripto legis: alia ſpontanea ex arbitrio & deuotione offerentium. De prioribus, quæ fiebant in ſolemnitatibus, dictum eſt hactenus. De poſterioribus nihil neceſſe dicere in particulari, quia parum ad noſtrum inſtitutum.

A

De igne, quo vtebantur Sacerdotes in ſacrificiis.

34. Quinque certa ſunt ex ſcripturis. Primum eſt, ignem quendam à Deo cælitus datum eſſe, qui conſumpſit primum ſacrificium, quod obtulit Aaron in deſerto, poſtquam Sacerdos à Moſe conſecratus eſt: quod contigit anno ſecundo egreſſionis filiorum Iſraël ex Ægypto. Sic enim legimus Leuit. 9. 24. *Apparuit gloria Domini omni multitudini: Et ecce egreſſus ignis à Domino, deuorauit holocauſtum, & adipes, qui erant ſuper altare. Quod cum vidiſſent turbæ, laudauerunt Dominum, ruentes in facies ſuas.*

B 35. Alterum eſt, hunc ignem debuiſſe perpetuo nutriri & conſeruari à Sacerdotibus, ne vnquam in altari deficeret. Leuit. 6. 12. *Ignis in altari ſemper ardebit, quem nutriet Sacerdos, ſubiiciens ligna mane per ſingulos dies.* Et infrà: *Ignis eſt iſte perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.*

36. Tertium eſt, non alio, quàm iſto igne potuiſſe vti Sacerdotes ad ſacrificia. Hoc inde conſtat, quia Nadab & Abiu, filij Aaronis, à Deo puniti ſunt, quod alieno igne vſi eſſent. Leuit. 10. 1. *Arreptiſque Nadab & Abiu filij Aaron, thuribulis, poſuerunt ignem, & incenſum deſuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat. Egreſſuſque ignis à domino, deuorauit eos, & mortui ſunt coram Domino.* Vide Diuum Auguſtinum. In quæſtionibus ſuper Leuit. quæ-
C ſtione 31.

37. Quartum eſt, hunc ignem à ſecundo anno egreſſionis ex Ægypto, quo cælitus à Deo datus eſt, perpetuo conſeruatum fuiſſe in altari Tabernaculi, vſque ad tempus captiuitatis Babilonicæ, quo & templum incenſum eſt, & Iudæi in Babilonem abducti ſunt. Tunc enim in quodam puteo à Sacerdotibus abſconſus eſt. 2. Machab. 1. 19 *Cùm in Perſidem ducerentur Patres noſtri, Sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari, occultè abſconderunt in valle, vbi erat puteus altus & ſiccus, in eo conditi ſunt eum, ita vt omnibus ignotus eſſet locus.* Hic ſequitur, ignem illum, in toto tempore, quod præceſſit captiuitatem, toties mutaſſe locum, quoties Tabernaculum cum altari de loco in locum tranſlatum eſt. Fuit ergo per 39. annos in ſolitudine. Poſtea cùm filii Iſraël, tranſito Iordane, veniſſent in terram promiſſionis, fuit ſucceſſiuè in variis locis. 1. in Galgala. 2. in Silo. 3. in Nobe. 4. in Gabaon. 5. in Hieruſalem, ædificato iam Salomonis Templo. Ibique manſit vſque ad captiuitatem, vt dictum eſt.

38. Quintum eſt, eundem ignem, poſt ſolutam captiuitatem, iubente Nehemia, quæſitũ fuiſſe à nepotibus eorum Sacerdotum, qui illum in puteo abſconderant, nec tamen inuentum: ſed pro eo repertam fuiſſe aquam craſſam, quæ, oblato ſacrificio, diuinitus in igne conuerſa eſt. 2. Machab. 1. 20. *Cùm autem præteriiſſent anni multi, & placuit Deo, vt mitteretur Nehemias à Rege Perſidis; nepotes Sacerdotum illorum, qui aſcenderant, miſit ad requirendum ignem: & ſicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, ſed aquam craſſam. Et iuſſit eos haurire & adferre ſibi: & ſacrificia, quæ impoſita erant, iuſſit Sacerdos Nehemias aſpergi ipſa aqua, & ligna, & quæ erant ſuperpoſita. Vtque hoc factum eſt, & tempus adfuit, quo Sol refulſit, qui prius erat in nubilo, accenſus eſt ignis magnus, ita vt omnes mirarentur.* Porrò, diem illum, quo ignis hic diuinitus accenſus eſt, habuerunt Iudæi pro ſolemnitate, & deinceps feſtum ſeu dies dati ignis appellata eſt. Et poſtea in ſecundo Templo, eodem igne vſi ſunt in ſacrificiis.

39. Porrò in hoc igne de quo hactenus dictum eſt,

Digitized by Google

tria spectanda sunt, quæ mysterium habent. Primò, Quod sit à Deo datus. Secundò, Quod illo solo, & non alio licuerit vti in Sacrificiis, Tertiò, Quod cum periisset, ex aqua crassa, per ministerium Sacerdotum, non sine magno miraculo, recuperatus sit. Hæc, inquam, tria mysterium habent. Et primò discimus, ignem illum, quos nos in nouo Testamento perficimus sacrificium, cælestem esse; nec alium, quàm ignem diuinæ charitatis. Ex secundo, nullum sacrificium Deo gratum esse sine hoc igne charitatis. 1. Cor. 13. 3. *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Ex tertio, hunc ignem charitatis aliquando in nobis perire per peccatum mortale, quod habet se instar aquæ crassæ: sed postea, accedente absolutione Sacerdotali, non sine magno miraculo reuiuiscere & recuperari. De hoc igne loquitur Christus Luc. 12. 49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt accendatur?* Vide Augustinum in Psal. 96.

De sacrificio noui Testamenti, quod per sacrificia Mosaïca fuit præfiguratum.

40. In nouo Testamento duplex est sacrificium. Vnum cruentum, quo Christus in arca Crucis Deo Patri oblatus est pro expiatione nostrorum peccatorum. Alterum incruentum, quo idem Christus quotidie sub specie panis & vini offertur in altari, partim in memoriam cruenti illius sacrificij, partim ob has causas. 1. Ad colendum Deum. 2. Ad gratiarum actionem pro beneficiis acceptis. 3. Ad impetranda noua beneficia. 4. Ad placandum Deum.

41. Hæc duo sacrificia possunt dupliciter spectari. Primò, quoad rem oblatam: & sic non sunt duo, sed vnum. Nam in vtroque est vna & eadem res oblata, nempe CHRISTVS Dominus. Secundò, quoad modum & ritum offerendi: & sic duo sunt. Nam Christus in altero oblatus est cruento modo, & in propria specie humana, per realem sui occisionem. In altero offertur incruento modo, & sub specie aliena, sine reali sui occisione.

42. Vtrumque sacrificium est quasi primarium prototypon, ad quod præfigurandum omnia sacrificia Veteris Testamenti ordinata sunt: siue illa fuerint Mosaïca, de quibus actum est, siue antiquiora Mosaïcis, vt sacrificium Abrahæ, Melchisedech, Iob. Vt omittam reliqua. Nam hæc omnia fuerunt typi seu figuræ nostri sacrificij. Quod breuiter sic explico.

43. In sacrificio cruento, quo Christus in Cruce oblatus est, multa spectari possunt. Primò, quod fuerit vnigenitus Dei filius. Secundò, quod à Patre oblatus in mortem. Tertiò, quod Patri obsequentissimus. Hæc tria optimè præfigurantur per sacrificium Abrahæ, quo obtulit vnigenitum filium suum Isaac. Quartò, quod reipsa occisus sit. Hoc significant omnia sacrificia Mosaica, quæ erant ex animalibus. Quintò, quod effusione Sanguinis liberauit nos à seruitute diaboli. Hoc significat sanguis Agni Paschalis, qui super postes domorum aspersus, liberauit filios Israël à seruitute Pharaonis. Sextò, quod suo sanguine mundauerit nos à peccatis nostris. Hoc significat sanguis hircorum & aliorum animalium, teste Apostolo Hebræor. 9. 13. *Si enim sanguis hircorum & taurorum inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis?* Septimò, quod innocens occisus sit. Hoc significat mactatio Agni Paschalis. Vnde Isaias cap. 53. 7. *Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Octauò, quod tametsi innocens fuerit, tamen cum latronibus deputatus sit. Hoc significat Hircus, qui loco Agni Paschalis offerri poterat. Hircus enim animal fœtidum est. Nonò, quod crura eius non sint fracta. Hoc significat Agnus Paschalis, de quo scriptum est Exodi 12. 45. *Os non comminuetis ex eo.* Decimò, quod se totum Patri obtulerit, nulla parte sibi reseruata. Hoc significant omnia holocausta.

44. Similiter in sacrificio incruento multa spectari possunt. Primò, quod quotidie offeratur in Eucharistia. Hoc significat iuge sacrificium, de quo suprà. Secundò, quod caro Christi verè comedatur in hoc sacrificio, Ioan. 6. 55. *Caro mea verè est cibus.* Hoc significat caro Agni Paschalis, quæ verè comedebatur ab offerentibus. Tertiò, quod Christus sumatur sub specie panis & vini. Hoc significat sacrificium Melchisedech, qui panem & vinũ obtulit. Quartò, quod comesturi ex hoc sacrificio, debeant esse puri à peccatis, ne indignè accedant. 1. Corinth. 11. 29. *Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans Corpus Domini.* Hoc significat sanctificatio filiorum Iob. Quintò, quod debeant habere veram contritionem & dolorem de peccatis præteritis. 1. Corinth. 11. 28. *Probet autem seipsum homo.* Hoc significant lactucæ agrestes in esu Agni Paschalis. Sextò, quod debeant esse parati ad currendam viam mandatorum Dei, & contendere ad cælestia. Hoc significant Iudæi, qui accincti lumbis, & calceati, & tenentes baculum in manibus, festinanter comedebant Agnum Paschalem. Hæc ferè præcipua sunt. Alia minutiora omitto.

CAPVT XIIII.

De Sacramentis Mosaïcis.

1. SAcramenta sunt quædam externa signa seu ceremoniæ, quæ ex Dei institutione habent vim significandi & efficiendi aliquam sanctitatem, vt passim docent Theologi. Est autem duplex sanctitas. Vna vera & interna, quæ est idem, quod gratia iustificans: Altera legalis & externa, quæ consistit in quadã munditia legali, id est, à lege Mosaïca præscripta. Sicut enim lex Mosaïca reputabat quosdam immundos seu irregulares, qui hoc vel illo modo affecti essent, aut circa quædam opera facerent: Ita etiam reputabat quosdam mundos & sanctos, si certas quasdam ceremonias à Deo institutas vsurparent. Hoc posito, quæritur primò, Quæ & quot fuerint sacramenta Mosaïca. Secundò, Quam vim & efficaciam sanctificandi habuerint. Tertiò, An fuerint tam perfecta, quàm nostra Sacramenta. Quartò, Quid de singulis in particulari statuendum sit.

QVÆSTIO I.

Quæ & quot fuerint Sacramenta Mosaïca.

1. GEneratim loquendo, fuerunt duplicia. Quædam pertinebant ad totum populum, vt Circumcisio, Esus Agni Paschalis, Purificationes ab externis immunditiis, Expiationes à peccatis. Quædam ad Ministros Synagogæ, vt Consecratio Sacerdotum, Ablutio manuum ac pedum, rasio pilorum, esus panum propositionis, & quorumdam aliorum, quæ Sacerdotum vsibus deputabantur. (Diuus Thomas in 1. 2. quæst. 102. art. 5.)

2. Hæc omnia erant figuræ seu typi Sacramentorum nouæ legis. Nam primò, Circumcisio erat figura Baptismi. 2. Esus Agni Paschalis, & esus panum propositionis, figura Eucharistiæ. 3. Purificationes & expiationes, figura pœnitentiæ. 4. Consecratio Sacerdo-

tum; figura ſacri Ordinis. (D. Thomas ibidem art. 5. ad 3.)

3. Quæres, cur nulla fuerit figura reliquorum Sacramentorum, vt Confirmationis, Extremæ Vnctionis, & Matrimonij? D. Thomas aſſignat hanc cauſam; quia Confirmatio eſt Sacrameutum plenitudinis gratiæ (Galat. 4. 4. & Hebr. 7. 19.) Similiter, Extrema Vnctio eſt quaſi immediata quędam præparatio ad intoitum regni celeſtis. At in Vet. Teſt. nemini patebat introitus in regnum cæleſte, quia ianua regni cæleſtis nondum erat aperta, eo quod Chriſtus nondum perſoluerat pretium redemptionis noſtræ, per effuſionem ſui ſanguinis. (Hebr. 9. 8. & cap. 10. 19.) Denique, Sacramentum Matrimonij ſignificat indiſſoluoilem coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, quam Matrimonium Iudæorum non poterat ſignificare, quia per libellum repudij poterat diſſolui. (Deut. 24. 1.)

4. Dices 1. Videntur plura fuiſſe Sacramenta, quàm quæ iam enumerata ſunt, vt Manna, & aqua ſcaturiens de petra, quæ erant figurę Sacramenti Euchariſtiæ. Reſpondeo. Erant quidem figuræ Sacramenti Euchariſtiæ, vt bene obiicitur; ſed tamen non erant propriè Sacramenta. Non enim erant externæ ceremoniæ à Deo inſtitutæ, quæ ordinariè deberent vſurpari, quamdiu duraret Synagoga. Nota. In V. T. fuerunt duplices figuræ noſtrorum Sacramentorum. Quædam erant figuræ & Sacramenta ſimul: vt Circumciſio, Eſus Agni Paſchalis, & reliqua ſuperius enumerata. Quædam non erant Sacramenta, ſed tantum figuræ, quo pacto tranſitus maris rubri erat figura Baptiſmi. Et Manna figura Euchariſtiæ. Neutrum tamen Sacramentum, (D. Thomas 3. par. quæſtione 70. articulo 1. ad 2.

5. Dices 2. Si non fuerunt alia Sacramenta Moſaica, quam quæ enumerata ſunt, neceſſè eſt, pauciora fuiſſe Moſaica, quàm ſint noſtra, quod eſt contra Auguſtinum in Pſal. 73. aſſerentem, plura fuiſſe Moſaica. Sequela patet, quia noſtra Sacramenta ſunt ſeptem. At Moſaica non fuerunt ſeptem, ſed tantum quatuor, correſpondentia Baptiſmo, Euchariſtię, Pœnitentiæ, ſacro Ordini, vt dictum eſt. Reſpondeo. Moſaica fuerunt multo plura, quàm quatuor, fierunt enim variæ purificationes ab immunditiis legalibus, & ſimiliter variæ expiationes à peccatis. Que tametſi inter ſe diuerſæ eſſent, repræſentabant tamen vnum Sacramentum nouæ legis, nempe Sacramentum Pœnitentiæ. Eodem modo fuerunt multa, quæ repręſentabant Euchariſtiam.

Qvæstio II.

Quam vim, & efficaciam ſanctificandi habuerint Sacramenta Moſaica.

1 SEnſus eſt, quam ſanctitatem ſignificauerint & effecerint Sacramēta Moſaica? Tria probanda ſunt. 1. Quod ſignificauerint gratiā iuſtificātem, quę eſt vera & interna ſanctitas. 2. Quod tamen non effecerint aut contulerint gratiam iuſtificantem. 3. Sed quod contulerint ſanctitatem, ſeu munditiam legalem. Sit ergo.

2. Prima Concluſio. Sacramenta Moſaica erant ſigna gratiæ iuſtificantis, quę in N. T. danda erat per Chriſtum. Ita paſſim Theologi, qui aſſerunt, Sacramentum in genere nihil aliud eſſe, quàm ſignum rei ſacrę: vel, inuiſibilis gratię ſignum viſibile. Et hoc intereſſe inter Sacramentum V. ac N. T. quod hoc ſit ſignum gratiæ preſentis: illud fuerit ſignum gratię per Chriſtum dandæ. Nam ſicut nos in N. T. credimus, Chriſtum veniſſe, ita Iudęi in V. T. credebant, venturum eſſe. Vnde, ſicut noſtra Sacramenta ſignificant A gratiam, quę reipſa datur per Chriſtum; ita illorum Sacramenta ſignificabant gratiam, quę danda erat per Chriſtum. Et hoc ſenſu dicit Apoſtolus Hebr. 10. 1. *Vmbram habens lex futurorum, non ipſam imaginem rerum.*

3. Secunda Concluſio. Sacramenta Moſaica non efficiebant gratiam iuſtificantem, quam ſignificabāt, vel, Non erant ſigna practica gratiæ iuſtificantis: vel, Non habebant vim iuſtificādi, aut remittēdi peccata, quoad culpam. (Quę omnia ferè pro eodem vſurpantur.) ita D. Thomas in 3. p. q. 62. art. 6. & alij paſſim, exceptis paucis. Et probatur 1. ex iis Scripturæ locis, vbi Sacramenta Moſaica vocantur egena, infirma, & inutilia. Egena, quia non continebant gratiam: Infirma, quia non poterant à peccato liberare: Inutilia, propter eandem cauſam Galatarum 4. 9. *Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa?* id eſt, ad ceremonias & Sacramenta Moſaica. Et Hebręorum 7. 18. *Reprobatio fit precedentis mandati, propter infirmitatem eius, & inutilitatem.* Vbi per mandatum intelligit legem Moſaicam, quę ideo reprobata eſt, quia erat infirma & inutilis. Tametſi enim pręſcriberet multas ceremonias & Sacramenta, non tamen per ea poterat hominem ſaluare. Quod etiam confirmatur ex ſequentibus teſtimoniis. Ioan. 1. 17. *Lex per Moſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt,* id eſt, Moſes dedit populo nudam legem, nudas ceremonias, nuda Sacramenta. At Chriſtus dedit etiam gratiam, quam Moſes dare non potuit. Et Galat. 3. 11. *In lege nemo iuſtificatur apud Deum,* id eſt, vi legis: vel, vi ſacrificiorum & Sacramentorum, quæ à lege pręſcripta ſunt. Et ibid. v. 21. *Si data eſſet lex, quæ poſſet viuificare, verè ex lege eſſet iuſtitia.* At ex lege non eſt iuſtitia: Ergo lex non poteſt viuificare. Ratio ſumitur ex pręcedenti concluſione; quia ſi Sacramenta Moſayca contulliſſent gratiam, iam fuiſſent ſigna pręſentis gratiæ, & non futuræ. Nec Apoſtolus dixiſſet: *Vmbram habens lex futurorum bonorum,* ſed potius, Habens, præſentia bona, id eſt, pręſentem gratiam, iuſtitiam, & ſalutem.

4. Tertia Concluſio. Sacramenta Moſayca conferebant quandam munditiam & ſanctitatem legalem, quæ quidem non erat vera & interna ſanctitas, ſed tamen figura veræ & internæ ſanctitatis.

D Hæc concluſio clara eſt, ſi loquamur de purificationibus ab externis immunditiis, & de expiationibus ab externis peccatis. De reliquis Sacramentis ſic oſtēditur. Conſecratio Sacerdotum (quo etiā ſpectat ablutio manuū, & raſio pilorū) efficiebat, vt aliqui è numero aliorum ſegregati, ſpeciatim deputarentur ad cultum diuinum peragendum. Quæ deputatio erat quędam ſanctitas legalis, quam non habebant Laici. Similiter, Circumciſio efficiebat, vt homo qui antea reputabatur inter immundos & circumciſos, transferretur ad populum ſanctum, & à Deo peculiariter electum, de quo ſcriptum eſt Exod. 19. 6. *Vos eritis mihi regnum Sacerdotale, & gens ſancta.* Et Deut. 7. 6. *Populus ſanctus es Domino Deo tuo. Te elegit Dominus Deus tuus, vt ſis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui ſunt ſuper terram.* Ad hunc populum nemo admittebatur, niſi per Circumciſionem. Denique, Eſus Agni Paſchalis, & panū propitiationis efficiebat, vt homines fierent participes cibi ſanctificati, quæ erat quædam ſanctitas legalis.

Qvæstio III.

An Sacramenta Moſayca fuerint tam perfecta, quàm noſtra?

1. LVtherani & Caluiniſtę docent, nihil intereſſe inter Sacramēta Moſayca & noſtra, quoad vim & efficaciam iuſtificandi: Ac proinde eandem vim & efficaciā habuiſſe Moſayca, quàm habēt noſtra. Quod

Ioannes Mesue Damascenus.

Ioannes Mesue Damascenus, Syrus natione, Christianus, Gregorio Nazianzeno, Basilio Magno, Nemesio, Ioanne Damasceno, Ioanne Philoponi, Ioanne Alexandrino, Ioanne Actuario, Ioanne Zacharia, Ioanne Platonio, Ioanne Grammatico, Ioanne Archiatro, Ioanne Aegineta, Ioanne Paulo, Ioanne Alexandrino, Ioanne Gorgonio, Ioanne Philoponi

fidei Christianæ; ita susceptio Circumcisionis fuit quædem protestatio fidei Abrahæ. (Vide D. Thom. 3. p. quæ. 7. art. 1.)

6. Dubia sunt hæc. Primò, An Circumcisio debuerit fieri cultro lapideo. Secundò, Quare Moses non circumciderit filium suum. Tertiò, Quare Iudæi non fuerint circumcisi in deserto per 40. annos. Quartò, An etiam Gentiles debuerint circumcidi. 5. An licuerit circũcidere filios Gentilium, inuitis parentibus. Et alia similia, de quibus Vasquez in 3. p. disp. 163. cap. 3. & disput. 164. cap. 1. & disp. 165. cap. 8. Et Cornelius in cap. 4. Exod. vers. 24. & in cap. 17. Genes. vers. 12 & alij.

7. Præcipua dubitatio est, An etiam Circumcisio fuerit instituta in remedium peccati originalis? Et consequenter, an contulerit gratiam iustificantem; Multi affirmant cum Augustino. Alij rectius negant cum Iustino, Irenæo, Chrysostomo, vt Bellarm. lib. 2. de Sacramentis cap. 15. & 17. & Vasquez in 1. 2. disp. 130. cap. 2. Et probatur primo ex illo Genesis 17. versu 10. *Hoc est pactum meum, quod obseruabitis inter me & vos. Circumcidetur ex vobis omne masculinum, & circumcidetis carnem præputij vestri, vt sit in signum fœderis inter me & vos.* Vbi assignatur finis, ob quem instituta fuit Circumcisio: Et nulla fit mentio remedij contra peccatum originale.

8. Secundò, ex illo Roman. 3. 1. *Quid ergo amplius Iudæo est? aut quæ vtilitas circumcisionis? Multum quidem per omnem modum, quia credita sunt illis eloquia Dei.* Vbi Apostolus ex professo quærit, quid Circumcisio profuerit Iudæis? Nec dicit profuisse ad remissionem peccati originalis (quod tamen maximè dicere debuisset, si verum esset) sed solùm ad hoc profuisse, vt Iudæi per Circumcisionem separati à Gentilibus, acceperint legem Mosaicam.

9. Idem docent ipsimet Iudæi, præsertim Philo in libro de Circumcisione, & Iosephus lib. 1. Antiq. cap. 13. qui ambo rerum Iudaicarum fuerunt peritissimi. Accedit duplex ratio. Vna, quia Circumcisio debebat differri vsque ad octauum diem. Si ergo fuisset remedium peccati originalis, omnes infantes qui morientur ante octauum diem, caruissent illo remedio, quod est durum asserere. Altera quia Iudæi per 40. annos in deserto non fuerunt circumcisi. (Iosue 5. 6.) Quis autem credat, remedium peccati originalis tamdiu fuisse neglectum, sciente & consentiente Mose?

10. Solet obiici illud Gen. 17. 14. *Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Ex quo colligit Augustinus, omnes masculos non circumcisos perire, quia peccauerunt in Adamo, & irritũ fecerunt pactum de non comedendo fructu arboris; circumcisos autem non perire, quia per Circumcisionem liberati sunt ab illo peccato. Respondeo. Illud pactum, cuius ibi fit mentio, non est pactum de fructu arboris non comedendo, vt putat Augustinus: sed est pactum, quod inter Deum & Abrahamum, eiusq; posteros initum est, vt ante explicaui. Est igitur hic sensus: Quicunque masculus ex posteris Abrahæ non fuerit circũcisus, non censebitur pertinere ad populum Dei electum; quia feci hoc pactum cum Abrahamo & posteris eius, vt nemo nisi circumcisus, ad populum Dei admittatur.

11. Secundò obiicitur: Circumcisio fuit figura Baptismi: At Baptismus institutus est in remedium peccati originalis: Ergo & Circumcisio. Respondeo Non sequitur, vt patet in hoc simili discursu: Agnus Paschalis fuit figura Eucharistiæ: At Eucharistia instituta est ad conferendam gratiam ex opere operato: Ergo & Agnus Paschalis. Vel in hoc Salomon fuit figura Christi: At Christus est Redemptor humani generis: Ergo & Salomon. Vel in hoc: Synagoga fuit figura Ecclesiæ: At Ecclesia est Catholica seu vniuersalis: Ergo & Synagoga. Ratio est, quia figura in duobus deficit à re figurata. 1. Quod non repræsentet rem figuratam in omnibus, sed in aliquo tantum. 2. Quod in eo ipso, in quo illam repræsentat, imperfectior sit quàm res figurata. v. g. Circumcisio est figura Baptismi. In Baptismo multa spectari possunt. 1. Quod sit signum discernens, seu segregans Christianos ab aliis. 2. Quod conferat gratiam sanctificantem, & ea mediante, tollat peccatum originale. 3. Quod fiat per ablutionem aquę. 4. Quod perficiatur per inuocationem sanctissimæ Trinitatis. Circumcisio non est figura Baptismi; vel non repræsentat Baptismum in his omnibus, sed tantum in primo. Et in eo ipso adhuc deficit. Est enim carnale signum, discernens Iudæos ab aliis. Baptismus est spirituale signum, discernens Christianos à non Christianis. Item Baptismus est signum necessarium ad salutem, quia nemo sine Baptismo saluari potest. (Ioan. 3. 5.) Circumcisio non est signum necessarium ad salutem, quia Niniuitæ & alii sine Circumcisione saluati sunt.

12. Eodem modo, manna est figura Eucharistiæ. At in Eucharistia multa spectari possunt. 1. Quod sit cibus & potus. 2. Quod contineat verum Corpus & Sanguinem Christi. 3. Quod conferat gratiam iustificantem. Et plura alia. Manna non repræsentat Eucharistiam in his omnibus; sed in eo quod sit cibus. Et in hoc ipso deficit. Non enim est cibus animæ, sicut Eucharistia, sed tantum corporis. Neque confert immortalitatem, sicut Eucharistia; sed relinquit hominem mortalem. Ioan. 6. versu 12. *Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descendens; vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur.* Idem dicendum est de Salomone respectu Christi: & de Synagoga respectu Ecclesiæ.

13. Ex hoc duplici defectu satis apparet, non licere argumentari à re figurata ad figuram, secundum æqualitatem aut puritatem; sed tantum, secundum quandam analogiam, qualis inter vmbram, aut corpus; inter rudem delineationem imaginis, & perfectam imaginem. Itaque non valent hæ consequentiæ. Primò, Circumcisio est figura Baptismi: At Baptismus tollit peccatum originale: Ergo & Circumcisio. Secundò, Baptismus spiritualiter discernit Christianos ab aliis: Ergo & Circumcisio. Tertiò, Baptismus fit per ablutionem aquæ, & inuocationem Sanctissimę Trinitatis: Ergo & Circumcisio. Hæc tamen valet: Circumcisio est figura Baptismi: Ergo debet esse aliqua Analogia inter vtrumque, qualis est inter vmbram & corpus; inter inchoatum & perfectum. Hæc in eo consistit, quod sicut Circumcisio in carne distinguit Iudæos à gentilibus; ita Baptismus in anima distinguit Christianos à non Christianis, nempe per spiritualem characterem, qui animæ indelebiliter impressus est.

14. Tertiò obiicitur: Non potest assignari aliud remedium peccati originalis in veteri Testamento quàm Circumcisio: vel, si potest, assignetur. Respondeo, Assignetur huiusmodi remedium pro fœmellis, quæ non circuncidebantur: tunc assignabo pro masculis. Aut si nos latet, quo remedio vsæ sint fœmellæ: quid mirum si lateat, quo remedio vsi sint masculi? Iudæi debebant vtrumque scire per traditionem. Nam ex Scriptura nihil certi haberi potest. Vide quæ cap. 1. quæst. vltima de traditionibus dicta sunt.

QVÆSTIO V.

Quid sit tenendum de purificationibus ab immunditia legalis?

1. IVdæi, qui contraxerant immunditiam legalem, debebant purificari, antequam admitterentur, vel

ad ingressum templi, vel ad sacras oblationes, vel ad aliorum consortium. De hac purificatione breuiter agendum est per sequentes quæstiunculas.

2. Quæres 1. Quinam secundum legem Mosaïcam erant immundi? Respondeo. Erant duplices immundi. Alij in se: Alij ex contactu rei immundæ. In se immundi erant hi. 1. Puerperæ, (Leuit. 12. 2.) Leprosi, (Leuit. 13. & 14.) 3. Seminiflui, (Leuit. 15. 2.) 4. Polluti ex coitu, siue legitimo, siue illegitimo, (Leuit. 15. 16.) 5. Menstruatæ, (Leuit. 15. 19.) 6. hæmorrhoissæ, id est, quæ multis diebus patiuntur fluxum sanguinis, extra tempus menstruale, (Leuitici 15. 25.

3. Ex contactu autem rei immundæ fiebant immundi, qui sequuntur. 1. Qui tangebant leprosos, seminfluos, pollutos ex coitu, menstruatas, hæmorrhoissas, aut illorum vel illarum vestes, aut sedilia, vt patet ex locis allegatis. 2. Qui tangebant reptilia, aut alia animalia immunda, quibus non licebat vesci, (Leuitic. 11. 43.) 3. Qui tangebant cadauera animalium immundorum, (Leuit. 11. 24.) 4. Qui tangebant cadauera animalium mundorum, quæ sponte erant mortua, (Leuit. 11. 39.) 5. Qui tangebant cadauera, aut ossa, aut sepulchra hominum mortuorum, (Num. 19. 11.) 6. Qui ingrediebantur domum vel tentorium, in quo iacebat mortuus, (Numerorum decimonono, vers. decimoquarto.) 7. Qui tangebant aquas expiationis, quibus immundi expiabantur, (Num. 19. 21.)

4. Quæres 2. Quomodo purificabantur, qui erant immundi in se? Respondeo. Non omnes eodem modo. Puerperæ purificabantur hoc modo. Si peperissent masculum, immundæ erant septem diebus, & manebant triginta tribus diebus in sanguine purificationis. Et tunc offerebant agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ siue turturem pro peccato. Vel, pauperes essent, duos turtures tantum, vel duos pullos columbarum. Si autem peperissent fœmellam, immundæ erant quatuordecim diebus: & sexaginta sex diebus manebant in sanguine purificationis. Et tunc offerebant pro fœmella, sicut pro masculo. (Leuit. 12. per totum.)

5. Leprosi, antequam curata esset lepra, iubebantur hæc præstare, 1. habere vestes dissutas. 2. caput nudum. 3. os veste contectum. 4. clamare, sordidos se esse. (Leuit. 13. 44.) Quando autem curata erat lepra, expiabantur hoc modo. 1. Sacerdos aspergebat illos sanguine passeris, per alium passerem alligatum baculo cedrino, cum cocco & hyssopo: & mox passerem viuum permittebat auolare. 2. ipsimet lauabant vestes suas, radebant pilos corporis, ac deinde lauabant seipsos. 3. Die octauo, si diuites erant, offerebant agnum pro delicto, & agnum pro peccato, & ouem anniculam in holocaustum, cum tribus decimis similæ, & olei sextario. Sin pauperes offerebant agnum pro delicto, & duos turtures, vel duos pullos columbarum, vnum pro peccato, & alterum in holocaustum, cum tribus decimis similæ, & olei sextario. 4. Sacerdos sanguine agni tingebat aurem illorum dexteram, & pollices dexteræ manus & pedis. 5. Ex oleo aspergebat septies coram tabernaculo: reliquum olei fundens super extremum auriculæ dextræ, & super pollices manus ac pedis dexteri, & super caput. (Leuit. 14. per totum.) Simili modo lustranda erat vestis aut domus, quando à lepra erat curata.

6. Seminiflui, id est, qui durantem seminis fluxum patiebantur ex debilitate naturæ, debebant sic purgari. Quando sanati erant, numerabant septem dies, & tunc lotis vestibus ac toto corpore erant mundi. Die autem octauo offerebant duos turtures, vel duos pullos columbarum: vnum pro peccato; & alterum in holocaustum. (Leuitici decimoquinto vers. 13.)

7. Polluti ex coitu (siue viri, siue fœminæ) lauabant totum corpus aqua, & erant immundi vsque ad vesperam (Leuit. 15. 16.) Menstruatæ septem diebus separabantur, (ibid. vers. 19.) Hæmorrhoissæ, quando sistebatur sanguis, numerabant septem dies, sicut seminiflui, & octauo die offerebant duos turtures, vel duos pullos columbarum: vnum pro peccato, & alterum in holocaustum (ibidem vers. 28. & 29.)

8. Quæres 3. Quomodo purificabantur, qui erant immundi ex contactu rei immundæ? Respondeo. Hæc ferè regula seruabatur. Eo die, quo tangebant rem immundam, manebant immundi vsque ad vesperam, seu vsque ad Solis occasum, & loti aqua expiabantur, vt patet Leuit. 15. vbi hæc verba sæpe repetuntur: *Qui tetigerit* (hanc vel illam rem immundam) *lauabit vestimenta sua, & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum.* Excipiebantur tamen, qui fiebant immundi ex contactu mortui, vel morticini, vel sepulchri hominis mortui. Nam illi manebant immundi septem diebus, & die tertio & septimo aspergebantur aqua lustrali, & sic expiabantur, (Num. 19. vers. 11.)

9. Quæres 4. An omnes immundi, quamdiu erant immundi, debuerint extra castra habitare? Respondeo. Omnes quidem arcebantur ab ingressu templi, & à sacris oblationibus: Non tamen omnes eiiciebantur extra castra. Sed hi soli. Primò, leprosi, seminiflui, & polluti super mortuo, (Num. 5. 2.) Secundò, pollutus ex nocturno somnio, (Deut. 23. 10.) Præter hos immundos, omnes omnino, siue mundi, siue immundi, debebant egredi castra, quoties ibant ad requisita naturæ, iuxta illud Deut. 23. 12. *Habebis locum extra castra, ad quem egrediaris ad requisita naturæ, gerens paxillum in balteo: Cumque sederis, fodies per circuitum, & egesta humo operies, quo relenatus es.* Idque ob duas causas, vt ibidem insinuatur. 1. vt castra seruarentur munda contra morbos, 2. propter honorem Arcæ fœderis, in qua Deus habitabat in medio castrorum.

10. Quæres 5. An omnes immundi, qui contrahebant immunditiam legalem, simul contraxerint peccatum? Vel: An omnis immunditia legalis fuerit peccatum? Respondeo. Non omnis. Erat enim duplex immunditia Hebræorum. Vna erat vetita præcepto Dei; vt comedere carnes immundas, sanguinem, adipem, (Leuit. 11. per totum.) Item comedere morticinum, vel laniatum à bestiis, (Leuit. 22. 8.) Item tangere morticina immundorum, & tangere reptilia, (Leuit. 11. 43.) Igitur per horum esum, vel contactum, non tantum contrahebatur immunditia legalis, sed etiam peccatum. Altera immunditia non erat vetita præcepto Dei, sed solùm indicata & statuta; vt tangere leprosum, vel seminifluum, pati lepram, fluxum seminis, menstrua. Nam de his non dicitur. *Ne tangatis ea*, sed, *qui tetigerit, immundus erit.* Vnde hæc non erant peccata, sed tantum inducebant irregularitatem legalem. Vide Cornelium in caput decimumquintum Leuitici.

11. Quæres 6. Qualis erat illa aqua, qua immundi aspergebantur & mundabantur? Respondeo. Erat aqua lustralis, seu aqua lustrationis, vel expiationis, cui cineres ruffæ vaccæ erant infusi. Fiebat autem hoc modo: Sacerdos accipiebat ruffam vaccam sine macula, quæ non portauerat iugum. Hanc immolabat extra castra, & coram comburebat cum ligno cedrino, cocco bis tincto, & hyssopo. Illius cineres collecti spargebantur in aquam viuam, i. fontanam, seu fluentem. Et tunc aqua illa cineribus insperfa adhibebatur ad immundos purificandos, Num. 19. 2.

12. Nota. Hæc vacca in deserto immolabatur extra castra. In terra verò Palæstina immolabatur Ierosolymis extra portam. Et inde cineres deferebatur ad singula oppida, vt ibique haberent aquam lustrationis

pro vsu quotidiano. Omnes enim immunditiæ per hanc aquam tollebantur, vt colligitur ex illo Hebr. 9. 13. *Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis*, &c.

13. Nota 2. Tradunt Hebræi, & ex eis Burgensis addit. 2. in cap. 19. Num. quod sex tantum vaccæ rufæ fuerint immolatæ per totam durationem à Moyse vsque ad Christum. Prima, tempore Moysis. Secunda, tempore Esdræ. Tertia & quarta, tempore Simeonis iusti, qui fuit Pontifex, per annos octoginta. Quinta & sexta, tempore Ioannis Pontificis, qui fuit pater Mathathiæ, à quo descenderunt Machabæi. Quod tamen non est verisimile. Nam pauci cineres vnius vaccæ, quæ tempore Moysis immolata est, non poterant sufficere per tot annos, quot inter Moysen & B Esdram elapsi sunt, præsertim pro tanta Iudæorum multitudine, & pro quotidianis purificationibus, quæ ex præcepto Dei fiebant. Vnde verisimilius est, quod tradunt Lyranus & Cornelius, singulis annis vnam vaccam esse immolatam.

14. Quæres 7. Quid significabant tot ac tam diuersæ purificationes Iudæorum? Respondeo. Erant figuræ Sacramenti Pœnitentiæ, & significabant, quàm seria futura esset contritio, confessio, purificatio, & munditia Christianorum, quàm accuratum examen conscientiæ, quàm diligens sollicitudo ad eluendam vel minimam labeculam animæ.

CAPVT XII.

De Obseruantiis Legalibus.

OBseruantiæ legales, quibus Iudæi discernebantur à Gentilibus, erant variæ. 1. Discretio ciborum mundorum ab immundis. 2. Abstinentia à sanguine & adipe. 3. Ieiunia. 4. Vota. 5. Iuramenta. 6. Solennitates Festorum. 7. Annus remissionis. 8. Iubilæum. 9. Rasio vel tonsio capitis ac barbæ. 10. Certus vsus vestium. Vide D. Thom. in 1. 2. quæst. 102. art. 6. Dicam aliquid de singulis.

De discretione ciborum mundorum ab immundis.

1. De hac discretione potissimum agitur Leuit. 11. & Deut. 14. Ex quibus locis colligi possunt aliquot regulæ. 1. De pecoribus. 2. de piscibus. 3. de auibus. 4. de aliis. & quidem de pecoribus est hæc regula generalis: Omne animal, quod in duas partes findit vngulam, & ruminat, comedetis; vt bouem, ouem, capram, ceruum, capream, bubalum, tragelaphum, Pygargum, Orygem, camelopardalum, Leuit. 11. 3. & Deut. 14. 4.

2. Ex quo deducuntur aliæ tres. Prima, Quod nec ruminat, nec vngulam diuidit, immundum est, Leuit. 11. 26. Secunda, Quidquid autem ruminat quidem, sed vngulam non diuidit, etiam immundum est, vt camelus, lepus, cherogryllus, Leuit. 11. 4. & Deut. 14. 7. Tertia, Quidquid non ruminat, etiamsi vngulam diuidat, immundum est, vt sus. Leuitic. 11. 7. & Deut. 14. 8.

3. De piscibus sunt duæ regulæ. Prior: Omne quod habet pinnulas & squamas, tam in mari, quàm in fluminibus & stagnis, comedetis. Posterior: Quidquid non habet pinnulas & squamas, immundum & abominabile est, Leuitic. 11. 9. & Deut. 14. 9.

4. Aues immundæ, quibus non licebat vesci, erant hæ: Aquila, Gryps, Halicetus, Ixion, Miluus, Vultur, Cornus, Struthio, Noctua, Larus, Accipiter, A Bubo, Mergulus, Ibis, Cygnus, Onocrotelus, Porphyrio, Herodius, Charadrion, Vpupa, Vespertilio, Leuit. 11. 13. & Deut. 14. 12.

5. De aliis erant hæ regulæ. Prima, Omne de volucribus, quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis. Leuit. 11. 20. Secunda, Quidquid autem ambulabat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retro crura, per quæ salit super terram, comedere debetis, vt est bruchus, attachus, ophiomachus, locusta, Leuit. 11. vers. 21. Tertia, immunda seu polluta sunt, mustela, mus, crocodilus, mygale, chamæleon, stellio, lacerta, talpa, Leuit. 11. vers. 29. Quarta, Omne quod reptat super terram, abominabile erit, Leuitici 11. versu 41. Quinta, Quidquid super pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, siue per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile est. Leuit. 11. 42.

6. Nota 1. Immundum dupliciter sumitur in Scriptura. Primo, pro polluto, abominabili, execrando, quod non liceat comedere. Sic sumitur locis iam citatis. Secundò, pro debili vel maculoso, quod liceat quidem comedere, sed non offerre in sacrificium. Sic sumitur Deuter. 12. 15. *Sin autem comedere volueritis, & esus carnium delectauerit, occide & comede iuxta benedictionem Dei tui, quam dedit tibi in vrbibus: siue immundum fuerit, hoc est, maculosum & debile: siue mundum, hoc est, integrum & sine macula, quod offerri liceat, sicut capream & ceruum comedes, absque esu dumtaxat sanguinis, quem super terram quasi aquam effundes.*

C 7. Nota 2. Præter immunda animalia de quibus iam dictum est, erant etiam alia, quæ tametsi ex suo genere munda essent, tamen censebantur immunda propter aliquam circumstantiam. De quibus intelligi debent hæc scripturæ testimonia. Exod. 21. 28. *Si bos cornu percusserit virum, aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur, & non comedetis carnes eius.* Et Exod. 22. 31. *Carnem quæ à bestiis fuerit prægustata, non comedetis, sed proiicietis canibus.* Et Leuit. 7. 19. *Caro, quæ aliquid tetigerit immundum non comedetur sed comburetur igni.* Et Leuit. 11. 34. *Omnis cibus, quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit.* Et Deut. 14. 21. *Quidquid autem morticinum est, ne vescamini ex eo.*

8. Quæres 1. Quid significabat illa discretio ciborum mundorum ab immundis, in veteri Testamento? D Respondeo. Significabat discretionem Iudæorum & Gentilium. Nam Iudæi in veteri Testamento censebantur mundi, sancti, impolluti: Gentiles verò immundi, & polluti. De Iudæis dictum est Deuter. 14. 2. *Populus sanctus es Domino Deo tuo.* De Gentilibus verò, Matth. 7. 6. *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.* Et Matth. 15. versu 26. *Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.*

9. Quæres 2. Quis sustulit hanc discretionem inter Iudæos & Gentiles? Respondeo. Christus, qui ex Iudæis & Gentilibus fecit vnam Ecclesiam: & abstulit medium parietem, quo à se mutuo diuidebantur, E Ephes. 2. 14. Huc etiam spectat illud Rom. 3. 29. *An Iudæorum Deus tantum? Nonne & Gentilium?* Et Rom. 10. 12. *Non est distinctio Iudæi & Græci.* Et Galat. 3. 28. *Non est Iudæus neque Græcus: non est seruus, neque liber: non est masculus, neque fœmina. Omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu.*

10. Quæres 3. Quis primò cognouit hoc mysterium? Respondeo. In Veteri Testamento fuit incognitum, Ephes. 3. vers. 5. In nouo primo omnium reuelatum est Petro, quando vidit cœlum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, in quo erant simul animalia munda & immunda. Quod significabatur, in Ecclesia simul fore Iudæos & Gentiles. Actorum 10. versu 11. Hoc intellige eo sensu, quo

explicatum eſt cap. 2. quæſt. 9. §. 2.

11. Quæres 4. An etiam in nouo Teſtamento ſit diſcretio ciborum mundorum ab immundis? Reſpondeo, Non eſt. Nam, vt ait Apoſtolus ad Titum. 1. 15. *Omnia mundis.* Et 1. Timoth. 4. 4. *Omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.* Vbi nota diſcrimen inter Iudæos, Chriſtianos, & Hæreticos, Iudæi abſtinebant à quibuſdam cibis, ex præcepto Dei, propter immunditiam legalem. Chriſtiani abſtinent in quadrageſima à carnibus, ex præcepto Eccleſiæ, non propter immunditiam, ſed propter deuotionem. Hæretici abſtinent à quibuſdam cibis ex errore, propter falſam perſuaſionem. 1. Timoth. 4. verſu 2.

De abſtinentia à ſanguine & adipe.

12. De hac abſtinentia extat præceptum Leuit. 3. 17. *Iure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis veſtris, nec ſanguinem, nec adipem omnino comeditis.* Vbi aliqua notanda ſunt. Primò, quod Iudæis in lege Moſaica non tantum prohibitus fuerit ſanguis immolatitius, id eſt, ſanguis victimarum; ſed etiam ſanguis quorumcumque animalium, quæ domi ad eſum mactabantur, vt patet Leuit. decimo ſeptimo, verſu decimo. *Homo quilibet de domo Iſraël & de aduenis qui peregrinantur inter eos, ſi comederit ſanguinem, obſirmabo faciem meam contra animam illius, & diſperdam eum de populo ſuo, quia anima carnis in ſanguine eſt.* Et infra, verſ. 14. *Sanguinem vniuerſæ carnis non comedetis, quia anima carnis in ſanguine eſt.*

13. Secundò, quod hoc præceptum non tantum Iudæis fuerit datum in lege Moſaica, vt iam oſtendi: ſed etiam Noë & poſteris eius in lege naturæ Geneſ. 9. 3. *Omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia. Excepto, quod carnem cum ſanguine non comedetis. Sanguinem enim animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum.* Et poſtea nouis Chriſtianis in lege Euangelica, Act. 15. 29. *Vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato.* Itaque tribus vicibus prohibitus eſt eſus ſanguinis. 1. In lege naturæ, antequam introducta eſſet diſcretio ciborum mundorum ab immundis. 2. In lege Moſaica, quando vigebat illa diſcretio 3. In lege Euangelica, quando eadem diſcretio fuit abrogata.

14. Hæc triplex prohibitio facta eſt ob triplicem cauſam. Prima cauſa eſt. vt homines abſtinerent ab effuſione ſanguinis humani. Geneſ. 9. 5. Altera eſt, quia ſanguis eſt vehiculum, nutrimentum, & tutela vitæ ac ſpirituum vitalium. Vita autem ſolius Dei eſt: Ergo & ſanguis ſoli Deo offerri debet. Quæ cauſa adducitur in ſecunda prohibitione, Leuit. 17. 11. *Quia anima carnis in ſanguine eſt.* Tertia, vt Iudæi & Gentiles facilius poſſent vniri ſeu coaleſcere in vnam Eccleſiam. Quæ cauſa fuit, cur Apoſtoli interdicerent eſum ſanguinis. Nam Gentiles comedebant ſanguinem: Iudæi non item. Ne ergo fieret inter illos diſſenſio, vtrique iuſſi ſunt abſtinere à ſanguine (ſaltem ad initium naſcentis Eccleſiæ) vt eſſet firmior illorum concordia & vnitas.

15. Hæc abſtinentia à ſanguine multum differebat ab abſtinentia ab adipe. 1. Quia abſtinentia à ſanguine præcepta fuit in lege naturæ, & in lege Moſaica, & in lege Euangelica, vt dixi. Abſtinentia verò ab adipe, ſolùm in lege Moſaica. 2. Iudæi debebant abſtinere ab omni ſanguine; non tamen ab omni adipe. Debebant quidem abſtinere ab adipe, qui ſeorſim in inteſtinis continetur: non tamen ab eo, qui carni adhæret, & illi quodammodo immixtus eſt. Rurſum, debebant abſtinere ab adipe illorum animalium, quæ erant munda ad ſacrificium, vt ab adipe ouis, capræ, bouis: non tamen ab adipe aliorum, quæ tantùm erant munda ad comedendum; vt ab adipe cerui, bubali, & ſimilium, de quibus ſupra §. 1. Vide Cornelium in cap. 3. Leuit. verſu 17.

De Ieiuniis.

16. Duplicia erant Iudæorum ieiunia. Alia communia ſeu publica, alia priuata. Communia rurſum duplicia. Alia ſtata & ordinaria, quæ ſingulis annis repetebãtur. Alia extraordinaria, quæ indicebantur ob aliquam præſentem, vel ingruentem calamitatem, & non repetebantur ſingulis annis. De prioribus intelligitur illud Zachariæ 8. 19. *Ieiunium quarti & ieiunium quinti, & ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium & lætitiam, & in ſolemnitates præclaras.* Vbi inſinuantur quatuor ieiunia, quæ ordinariè à Iudæis ſeruabantur, vt notat S. Hieronymus, Rupertus, & Ribera in locum citatum, Turniellus in Annalibus, anno mundi 2545. num. 42. Cornelius in cap. 32. Exodi, verſu 19. & alij.

17. Primum erat, ieiunium quarti menſis, quod Iudæis indictum fuit ob tabulas legis confractas. Cùm enim Moſes deſcendens de monte Sanaï, deferret tabulas legis ad caſtra, & videret populum choros ducere, & vitulum aureum adorare, iratus eſt, & ex pio zelo proiecit tabulas ad radicem montis, & confregit. Exod. 23. 19. Putabat enim indignum eſſe, ſi tabulas legis, quas ieiunio quadraginta dierum obtinuerat, offerret populo, qui per ebrietatem & idololatriam factus erat tranſgreſſor legis. Hoc ſenſu Ambroſius libro de Helia & Ieiunio cap. 6. ait: *Tabulas legis, quas accepit abſtinentia, conteri fecit ebrietas.* Et quia hæc confractio tabularum facta eſt die decimoſeptimo quarti menſis, ideo indictum fuit ieiunium eodem die, vt patet ex Calendario Hebræorum apud Genebrardum in commentariis ſuper Pſalmos.

18. Secundum erat, ieiunium quinti menſis, quod ideo fuit indictum, quia Hebræi quinto menſe prohibiti ſunt ex Cadeſbarne aſcendere montem Idumeæ, & ſic breui compendio recta tranſire in proximam terram promiſſionis: ſed iuſſi redire in ſolitudinem per viam maris rubri, & quadraginta annis errare in ſolitudine, in pœnam murmurationis contra Deum. Et quia non obtemperauerunt Deo, ſed in montem Idumeæ aſcenderunt, plerique occiſi ſunt ab Amorrhæis, qui in illo monte habitabant. Num. 14. 33. Et Deut. 1. verſ. 40. & ſequentibus.

19. Tertium erat, ieiunium ſeptimi menſis, quod indictum fuit ob cædem Godoliæ, quæ fuit Hebræis valdè pernicioſa. 4. Reg. 25. verſ. 25.

20. Quartum erat, ieiunium decimi menſis, quod ideo indictum fuit, quia illo menſe Ezechiel, & cæteri qui erant cum illo in captiuitate Babylonica, audierunt Hieruſalem eſſe captam, templum incenſum. Vide auctores ſupra citatos, qui hoc ferè modo explicant hæc quatuor ieiunia.

21. Præter hæc ordinaria ieiunia, erant alia extraordinaria, quæ indicebantur ob aliquam præſentem vel imminentem calamitatem. Sic Ioſaphat Rex Iudæ indixit ieiunium vniuerſo populo, quando Moabitæ, & Ammonitæ veniebant contra illum ad bellum. 2. Paralip. 20. 3. Sic Eſdras indixit ieiunium pro felici itinere, ne ab hoſtibus infeſtaretur, quando cum ſociis ſuis, ex conſenſu Regis Artaxerxis: à captiuitate Babylonicâ profectus eſt in Hieruſalem ad domum Domini inſtaurandam. (1. Eſdræ 8. 21.) Sic filij Iſraël ieiunarunt tota die, quando à Benjamitis cæſi & fugati ſunt,

Iudic. 20. 26. Similiter, quando à Philistæis propter
A sua peccata affligebantur. 1. Reg. 7. 6. Item, quando
Holofernes venit contra illos cum ingenti exercitu. Iu-
dith. 4. 8. Itemque, quando crudele edictum Regis
Assueri contra ipsos promulgatum est. Esther 4. 3. Ac
denique, quando volebant auertere iram Dei, tempo-
re Ioacim filii Iosiæ Regis Iuda. Ieremiæ 36. versu 9.

22. Hæc de publicis seu communibus ieiuniis. Pri-
uata erant, quæ quisque sibi, vel ex propria deuotione,
vel ex Dei instinctu assumebat. Sic Moses accepturus
à Deo legem Decalogi, ieiunauit quadraginta diebus.
Exodi 34. 28. Sic Helias, fugiens persecutionem Iezа-
belis, & tendens in montem Dei Horeb, ieiunauit to-
tidem diebus 3. Reg. 19. 8. Sic Dauid, audita morte
Abner, ieiunauit vsque ad occasum solis. 2. Reg. 3.
35. Sic idem Dauid ægrotante filiolo, deprecatus est
pro eo Dominum & ieiunauit. 2. Reg. 16. Sic Sara
filia Raguelis, cum obiiceretur ipsi, quod septem
viros occidisset, ieiunauit tribus diebus & tribus no-
ctibus. Tobiæ 3. 10. Sic Daniel orando & ieiunando
obtinuit à Deo, vt abbreuiarentur anni desolationis
Hierusalem. Daniel. 9. 3.

23. Christus in nouo Testamento, tribus potissi-
mum modis commendauit nobis ieiunium. Primò,
suo exemplo, quia ieiunauit quadraginta diebus &
quadraginta noctibus in deserto, Matt. 4. versu 2.
Secundò, ostendendo, quanta sit vis & efficacia ieiu-
nij, Matt. 17. versu 20. *Hoc genus demoniorum non eii-
citur, nisi per orationem & ieiunium.* Tertiò, prædicendo
fore, vt ipsius discipuli, id est, veri Christiani, post ip-
sius mortem essent ieiunaturi. Matth. 9. vers. 15. *Ve-
niet dies, cum auferetur ab eis Sponsus, & tunc ieiunabunt.*
Et hoc factum est tempore Apostolorum. Actor. 13. 2.
*Ministrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus, dixit
illis Spiritus sanctus.* Ecce Spiritus sanctus loquitur ieiu-
nantibus. Idem post tempora Apostolorum obserua-
tum est ab omnibus veris Christianis, vsque ad hæc
nostra tempora, vt patet partim ex historiis Ecclesia-
sticis, partim ex praxi & antiqua consuetudine, quam
à maioribus nostris accepimus. Videant nunc, an sint
veri Christiani, qui nunquam ieiunant. An de illis
Christus locutus sit, cùm dixit, *Venient dies, cùm au-
feretur ab eis Sponsus, tunc ieiunabunt.*

De Votis.

24. Vouere nihil aliud est, quàm Deo aliquid pro-
mittere. Porrò in lege Mosaica, de qua nunc potissi-
mum agimus, erant variæ leges circa votum. Vna
generalis, aliæ speciales. Generalis erat hæc, Deu-
teron. 23. 21. *Cùm votum voueris Domino Deo tuo, non
tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus. Et
si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris
polliceri, absque peccato eris. Quod autem semel egressum
est de labiis tuis, obseruabis, & facies sicut promisisti Do-
mino Deo tuo.*

25. Speciales erant triplices: Aliæ de valore & irri-
tatione voti: Aliæ de redemptione: Aliæ de materia.
Leges primi generis, de valore & irritatione voti,
erant hæ. Prima de voto Nazaræorum, Num. 6. 4.
*Vir, siue mulier, cùm fecerint votum vt sanctificentur, & se
voluerint Domino consecrare; à vino & omni, quod inebria-
re potest, abstinebunt.* Hoc votum erat ratum. Pote-
rat tamen irritari, quoad mulieres, vt patebit ex se-
quentibus.

26. Secunda de voto filiæ, quæ erant sub potestate
patris. Nam si aliquid vouisset, & pater, re cogni-
ta, eodem die non contradixisset, votum erat ra-
tum, & seruandum: Si contradixisset, erat irritum.
Num. 30.

4. Quod dicitur de filia, debet etiam intelligi de fi-
lio, sub potestate patris existente. Et quod de patre,
debet etiam intelligi de tutore, qui mortuo patre, suc-
cedit in ius & regimen paternum. Nota. Si pater se-
mel absolutè consensisset in votum filiæ, non poterat
illud postea irritare.

27. Tertia de voto vxoris, quę similiter si aliquid
vouisset, vir eius, re intellecta, non statim eodem die
contradixisset, ratum erat votum: irritum, si secus.
ibidem versu 7. Nota. Si sponsa antequam nuberet,
fecisset votum patre consentiente, iuxta secundam le-
gem: & postea nupsisset, poterat sponsus statim post
contractum matrimonium, votum eius irritare, non
minus, quàm si votum fecisset in matrimonio. Ita
Abulensis in cap. 30. Num. quæst. 35. Quod intellige,
B si sponsus, ante initum matrimonium, nihil sciebat de
huiusmodi voto. Ratio est, quia alioqui potuisset fieri,
vt ipsi sponso, etiam inuito & ignoranti, per huiusmo-
di votum præcedens, iniiceretur aliquod onus, quod
ipse nec voluisset, nec tenebatur acceptare.

28. Quarta de voto viduæ & repudiatæ: quæ si ali-
quid vouissent, votum erat ratum, & tenebantur ser-
uare. ibidem versu 10. Non enim subiectæ erant,
vel patri, vel marito, à quo votum ipsarum irritari
posset.

29. Leges secundi generis, de redemptione voti,
erant hæ. Prima: Homo, qui seipsum Deo obtule-
rat per votum, vt seruiret in Tabernaculo, redime-
bat se pretio à lege taxato. Leuit. 27. 2. Hoc intellige
de laicis, non autem de Leuitis & Sacerdotibus. Erant
C enim duplicia munia in Tabernaculo. Alia propria
Sacerdotum aut Leuitarum: Alia, quæ poterant præ-
stari à laicis; vt portare aquam & ligna pro sacrifi-
ciis, verrere Atrium, sarta tecta templi curare. Ad
priora soli Sacerdotes & Leuitæ poterant se offerre
per votum. Ad posteriora laici. Si ergo Sacerdotes &
Leuitæ vouissent, se semper in suis officiis ministratu-
ros Domino, tenebantur id facere ex voto. Sic fecit
Samuel Leuita, quem mater Deo deuouerat, primo
Regum 1. versu vndecimo. Si autem laici vouissent,
se reliqua munia obituros, id est portaturos aquam
& ligna in vsum Tabernaculi; debebant votum suum
pretio redimere. Idque duplici de causa. 1. vt illud
pretium daretur Leuiticis & Sacerdotibus pro susten-
D tatione. 2. quia non necesse erat, Hebræos portare
aquam & ligna, cùm Gabaonitæ in pœnam fraudis,
qua deceperant Hebræos, ad id essent destinati, Io-
sue 9. 22.

30. Secunda lex: Si quis vouisset Deo animal, quod
immolari non poterat, debebat vendi pretio à Sacer-
dote taxando. Quod pretium si ipse vouens dare vo-
luisset, debebat insuper addere quintam pretij par-
tem. Leuit. 27. 11. Nota. Omnia animalia, quæ Deo
vouebantur, poterant redimi à vouente, exceptis ani-
malibus mundis ad sacrificium. Quando autem redi-
mebantur à vouente, tunc vltra pretium à Sacerdote
taxatum, debebat addi quinta pars pretij pro ipso sa-
cerdote, qui sustinebat onus taxandi & reuerēdi. Quod
E si vouēs noluisset redimere animal, quod Deo vouerat;
poterat Sacerdos illud retinere, vel alteri vendere aut
donare, vt colligitur ex illo Num. 18. 14. *Omne, quod
voto reddiderint filij Israël, tuum erit.*

31. Tertia lex: Si quis vouisset Deo domum suam,
debebat vendi pretio à Sacerdote taxando. Quod si
vouens voluisset illam redimere, debebat vltra taxa-
tum pretium addere quintam pretij partem. Leuit. 27.
14. Hæc lex est similis præcedenti.

32. Quarta lex: Si quis vouisset Deo agrum suum
hæreditarium, debebat æstimari pretium agri iuxta
mensuram sementis. Et si vouens voluisset illum redi-
mere, addebat quintam pretij partem, vt in præce-
dentibus Leuit. 27. 16. Nota. Qui vouebant Deo rem

aliquam immobilem, vt domum vel agrum; libenter illam redimebant, etiam si vltra taxatum pretium debere addere quintam pretij partem. Ratio est, quia si non redimissent, illa nunquam ad eos fuisset reuersa, ne quidem in Iubilæo? sed absolutè transiuissent in dominium Sacerdotum, qui quidem poterant eam vendere, sed ita, vt in Iubilæo ad eos, tanquam ad veros Dominos reuerteretur. Leuit. 27. 21.

33. Quinta lex: Si vouens agrum, non fuisset hæres illius, sed emptor, debebat illum redimere prætio à Sacerdote taxando, & illud pretium dare Sacerdoti: ita vt ager in Iubilæo posset redire ad Dominum hæreditarium. Leuitici vigesimoseptimo, versu vigesimosecundo.

34. Lex tertij generis, de materia voti, erat hæc. Primogenita munda ad sacrificium, vt primogenitum bouis, ouis, capræ, non debebant Deo voueri. Leuit. 27. 24. & Num. 18. 17. Ratio ibidem insinuatur, quia illa primogenita iam antea erant Deo consecrata & debita, ratione primogenituræ: Ergo non debebant iterum consecrari & offerri per votum; ne votum videretur aliquid derogare priori consecrationi, quasi illa non fuissent plena & perfecta, sed voto potuissent perfici & firmari. Primogenita verò, quæ non poterant immolari? vel debebant redimi à vouente, vel si ipse nolu sset redimere, Sacerdos poterat ea sibi reseruare, aut alteri vendere vel donare, Leuit. 27. 27.

35. Tres supersunt difficultates. 1. de voto Iephte. 2. de votis Christianorum. 3. An liceat rem præceptam Deo vouere? Vel, an res, quæ est in præcepto, possit esse materia voti? Est ergo prima quæstio, quid statuendum sit de voto Iephte? In quo duo spectanda sunt. 1. Ipsum votum. 2. Impletio voti. Votum ipsum describitur Iudic. 11. 30. his verbis: *Votum vouit Domino Iephte, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicunque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit reuertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino.* Impletio voti consistit in eò, quod ipse filiam suam vnigenitam, quæ ei reuertenti ex bello prima occurrebat, obtulerit Deo in holocaustum. Nunc quæritur an ipse, & vouendo, & votum implendo, peccauerit, necne? Aliqui dubitant, vt Augustinus quæstione quadragesima nona super Iudices, vbi vtramque partem statuit esse probabilem. Item Caietanus in cap. 11. Iudicum.

36. Alij putant illum peccasse. Primò, quia votum ipsius, ratione materiæ, repugnabat legi Mosaicæ. Vel enim vouerat se immolaturum Deo quemcunque hominem primò egredientem & occurrentem; vel quodcunque animal. Neutrum licebat. Non prius, quia vetitum erat lege Mosaica, immolare hominem, Deuter. 12. 31. Nec posterius, quia similiter vetitum erat immolare quodcunque animal. Non enim licebat immunda animalia immolare. Num. 18. 15. Secundo, quia Deus approbasset ipsius votũ, fuisset contentus solo voto, & impediuisset executionẽ, non permittendo filiã ipsius interfici: sicut fuit contentus pia voluntate Abrahami, & impediuit executionẽ, non promittendo filium eius Isaac immolari. Hanc sententiã sequuntur Tertul. lib. tertio contra Marcionẽ, c. 4. Anast. Nicen. quęstione 36. Procopius in cap. 11. Iudic. Auctor quæstionum veteris Testamenti, quæst. 43. apud Augustinum. Et multi Rabini, qui hoc insuper addunt, votum Iephte (quod aiunt fuisse stultum & temerarium) potuisse quidem irritari à Phinees Pontifice, qui tunc viuebat? sed tantam fuisse superbiam vtriusque, vt nec Iephte, vtpote Princeps populi, dignatus sit petere ab eo voti relaxationem, nec Phinees, vtpote Pontifex, dignatus sit eam illi offerre. Ideo vtrumque à Deo punitum esse. Vide Serarium in cap. 11. Iudicum q. 17.

37. Alii rectius putant, illum non peccasse. Primò quia quod fecit, ex instinctu Spiritus sancti fecit, vt docent Chrisostomus homil. 14. ad populum, Emissenus sermone de natali virginum, Ioannes Arboreus lib. 9. cap. 6. Lorinus in cap. 23. Actorum. Et pater ex illo Iudic. 11. 28. *Factus est ergo super Iephte Spiritus Domini.* Et mox sequitur: *Votum vouit Domino.* Sicut ergo Abraham non peccauit, offerendo filium suum vnigenitum ad immolandum quia ex instinctu diuino fecit: Ita nec Iephte peccauit, offerendo filiam suam vnigenitam ad immolandum, quia similiter ex instinctu diuino fecit.

38. Secundò, quia per illud votum impetrauit à Deo victoriam contra Ammonitas: Ergo signum est, Deo placuisse ipsius votum. Et, si votum placuit, etiam voti impletionem placuisse necesse est, præsertim cùm à Deo non sit impedita. Et confirmatur, quia scriptura nunquam reprehendit ipsius votum, aut voti impletionem. Ipsum verò sæpè laudat, præsertim Hebr. 11. 32. vbi ait: illum per fidem vicisse regna, & operatum esse iustitiam.

39. Tertiò, si peccasset vouendo, fuisset monitus ab aliquo Propheta vel Sacerdote, ne impleret votum. At à nullo monitus est. toto illo spatio duorum mensium, quod inter votum & voti impletionem intercessit. Ergo verisimile est, non peccasse vouendo: Maximè cùm constet alios Reges ac Principes populi, si quando peccarent, fuisse monitos ac reprehensos.

40. Quartò, populus non fuisset passus filiam Iephte occidi & immolari, nisi putasse votum fuisse ratum & Deo acceptum; sed eripuisset illam à morte, sicut eripuit Ionatham filium Saülis. quando Saül, ratione iuramenti, quo se obstrinxerat, volebat illum interficere. 1. Regum 14. 45. Est enim par ratio. Nam populus putabat iuramentum Saulis fuisse stultum ac temerarium; & ideo impediuit impletionem. Si ergo similiter putasset, votum Iephte fuisse stultum ac temerarium, etiam illius impletionem impediuisset. At non impediuit. Putauit igitur votum & voti executionem fuisse bonam.

41. Quintò, sicut Abraham offerendo filium suũ Isaac ad immolandum, expressit typum passionis & mortis Christi, quoad voluntatem, non quoad executionem: Ita consentaneum fuit, vt aliquis exprimeret typum illius, non solùm quoad voluntatem, sed simul etiam quoad executionem. Hoc fecit Iephte, qui non solùm paratus fuit immolare filiam suam vnigenitam, sed reipsa immolauit. Et sicut prior typus erat in sexu virili; ita posterior in sexu fœmineo; quia pro vtroque sexu passus & immolatus est christus. Et sanè filia Iephte videtur optimè expressisse figuram Christi, quoad promptam moriendi voluntatem. Nam sicut Christus quando ipsi à Deo patre proponebatur mors, promptum se obtulit, dicens: *Ecce venio, vt faciem, Deus, voluntatem,* Hebræor. 10. 7. Ita filia Iephte, quando intellexit à Patre, se ab ipso morti destinatam esse, respondit; *Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcunque pollicitus es.* Iudic. 11. 36.

42. Ad argumenta contraria sic Respondeo. At 1. Iephte vouerat se immolaturum, non generatim quodcunque animal? sed speciatim quemcunque hominem primo egredientem, & sibi occurrentem. Ita Augustinus quæstione 49. super Iudices. Et probatur 1. quia Iephte, ad tanti momenti victoriam impetrandam, voluit aliquid magnum vouere Deo. At non fuisset magnum, si vouisset bouem, aut ouem, aut capram. 2. quia illa ipsius verba: *Quicunque primus fuerit egressus, & occurrerit mihi reuertenti cum pace*; non possunt intelligi nisi de homine. Soli enim homines solent

Digitized by Google

52. Tertia quæstio est, An liceat nobis aliquid vouere Deo, quod alias ex præcepto tenemur facere? v. g. An liceat vouere, quod velimus Deum colere, parentes honorare, non occidere, non furari. Aliqui negant, asserentes, ea tantum, quæ sunt consilij, non autem, quæ sunt præcepti, posse nos Deo promittere seu vouere. Primó, quia Iudæi non poterant Deo vouere primogenita munda ad sacrificium, vt supra dictum est. Iaque propterea, quia iam ante per præceptum legis Mosaicæ debebantur Deo: Ergo cadit sub præceptum non potest cadere sub votum. Secundó quia votum est oblatio spontanea, At quod debitum est ex præcepto, hoc non sponte offerimus Deo, sed necessario: Ergo quod debitum est ex præcepto, non possumus vouere.

53. Alij contra sentiunt, etiam ea, quæ præcepti sunt, vouerì posse. Ratio est, quia bonum & laudabile est, eandem rem præstare ex duplici virtute: Nempe ex virtute obedientiæ, ratione præcepti, & ex virtute religionis, ratione voti. Sic fecit Iacob, quando vouit Deo, se non culturum Deos alienos, sed solúm verum Deum. (Gen. 28. ver. 20.) Quod tamen tenebatur facere ex præcepto naturali. Vide Lessium de iure & iustitia, cap. 40. & alios ibidem.

54. Nec obstat, quod obiicitur de primogenitis. Illa enim propterea non debebant ab homine vouerì & consecrari Deo, quia ipsemet Deus iam antea perfectè & integrè sibi ea consecrauerat. Nota. Triplicia erant primogenita. Alia hominum, alia animalium mundorum ad sacrificium; alia animalium immundorum, vt cap. 8. quæst. 6. §. 15. dictum est. Igitur primogenita primi & tertij generis, erant quidem Deo debita & consecrata, sed non integrè & perfectè, quia poterant redimi, & reipsa redimebantur. At primogenita secundi generis tam perfectè erant Deo debita & consecrata, vt non possent redimi. Et quia ipsemet Deus ea sibi consecrauerat, non decebat, vt iterum ab homine per votum ipsi consecrarentur; ne priori consecrationi videretur aliquid defuisse, quod per posteriorem perfici & compleri possit.

55. Quod secundó obiicitur, votum esse oblationem spontaneam, distinguendum est. Nam duo spectari possunt in voto. 1. actus vouentis. 2. res ipsa, quæ vouetur. Igitur votum est oblatio spontanea, quoad actum vouentis. Nam qui vouet sponte vouet, nec vllo præcepto ad vouendum obligatur. (Deut. 23. 22.) Non tamen semper est spontanea, quoad rem ipsam, quæ vouetur. Potest enim fieri, vt res illa, quam quis Deo vouet, non sit ipsi spontanea, sed præcepta. Non quidem præcepta, quod teneatur eam vouere, sed quod teneatur eam præstare, etiam secluso voto.

56. Nota. Res præcepta potest dupliciter spectari. 1. Quatenus præcepta est. Sic propriè non cadit sub votum, sed sub præceptũ. 2. Quatenus bona, honesta, & Deo grata est, abstrahendo ab obligatione præcepti. Sic propriè cadit sub votum. Vnde sequitur, quando quis vouet rem præceptam, duplicem concurrere obligationem: Vnam voti, alteram præcepti: & vnam ab altera non pendere. v. g. Ieiunium quadragesimale præceptum est. Si voueam hoc ieiunium, teneor duplici titulo illud obseruare. 1. Ex obligatione præcepti. 2. Ex obligatione voti. Et prior obligatio non pendet à posteriori, quia tametsi non obligaret ieiunare ex voto, obligaret tamen ex præcepto. Nec vicissim posterior pendet à priori, quia posset fieri vt durante obligatione voti, cessaret obligatio præcepti, si immium præceptum abrogaretur, aut in eo dispensaretur.

De Iuramentis.

57. Iurare nihil aliud est, quám Deum, qui fallì aut mẽteri non potest, in testem inuocare. quod dupliciter fit. Vel enim vocamus eum in testem, quando aliquid asserimus, vel quando aliquid promittimus. Vnde duplex solet distingui iuramentum. Vnum assertorium, quo nostram assertionem: alterum promissorium, quo nostram promissionem confirmamus. In priori, vocamus Deum in testem, quod assertio nostra sit vera; in posteriori, quod promissio nostra sincerè facta sit. (Diuus Thomas in 2. 2. quæstione octuagesima nona, art. 1.

58. Hoc posito, quæritur 1. quæ leges in Veteri Testamento datæ sint Iudæis de iuramento. 2. quid Pharisęi ex suis Traditionibus ad has leges addiderint. 3. quid hoc tempore seruent Iudæi in praxi. 4. quid Christiani seruent, aut seruare debeant.

59. Igitur, quod ad primum attinet, hæ leges in Veteri Testamento à Deo datæ sunt. Prima, *Per nomen Domini Dei tui iurabis.* (Deuteron. 6. 13.) Secunda, *Per nomen externorum Deorum non iurabis.* (Exodi 23. 13.) Tertia, *Non periurabis in nomine meo.* (Leuit. 19. 12.) Quarta, *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.* (Exodi 20. 7.) Vel *Non vsurpabis nomen Dei tui frustra.* (Deuteron. 5. 11.) Hæc quarta lex differt à tertia. Nam tertia prohibet solum periurium. Quarta non solùm periurium, sed generatim omnem irreuerentiam, & abusum diuini nominis. Ita Theod. Exod. 20. & Cornelius Deut. 5.

60. Ad has leges addiderunt Pharisæi, quæ sequũtur. Primó, *Quicunque iurauerit per Templum, nihil est, qui autem iurauerit in auro Templi, debet.* Secundò, *Quicunque iurauerit in altari, nihil est: qui autem iurauerit in dono, quod est super altare, debet.* (Matt. 23. 16.) Vtrũque reprehẽdit Christus. Prius quidem his verbis: *Stulti & cæci: Quid enim maius est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum?* Posterius his, *Quid enim maius est, donum, an altare, quod sanctificat donum?* Et mox addit. *Qui ergo iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus, quæ super illud sunt. Et qui iurat in templo, iurat in illo, & in eo, qui habitat in ipso. Et qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo, qui sedet super eum.*

61. Iudæi hoc tempore seruant duplicem praxim. Vnã ex reuerentia diuini nominis: alteram ex cœcitate & superstitione. Prior est: Non audẽt expressè iurare per nomen Dei tetragrammaton? eô quôd hoc nomen sit ineffabile: sed sub hac formula per illud iurant: *Iuro per Iod, He, Vau, & Iod:* quæ sunt quatuor litteræ nominis tetragrammati. Et hoc iuramentum habetur apud eos sacrificium. (Cornelius in caput sextum Exodi, versu secundo & tertio.) Posterior est: Putant se non obligari vllo iuramento, nisi iurent manu imposita super librum legis Mosaycæ. Quod si alio ritu iurent, audacter iurabunt falsum. (Cornelius in caput quintum Leuitici, vers. 1.) Notent hoc Principes & Magistratus Christiani: nec facile admittent Iudæos ad iuramentum præstandũ in rebus forensibus contra Christianos, quia plerunque falsum iurant. Audio quidem Noribergenses, & quosdam alios, iam pridem aduertisse hanc fraudem? nec amplius admittere Iudæos ad iuramentum, nisi admota manu ad librum legis suæ Synagogæ. Sed neque hoc satis tutum est, ex alio capite. Nam Iudæi in festo expiationis à Rabinis suis absoluuntur ab omnibus votis & iuramentis, quæ malitiosè facta sunt. Et ex fiducia huius absolutionis, facile præsumunt falsum iurare, & Christianos decipere.

62. Christus in N. T. dedit nobis hanc legẽ, Mart. 5. 33. *Audistis, quidictum est antiquis: Non periurabis: reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omnino: neq; per cælum, quia Thronus Dei est: neque per terrã, quia scabellum est pedum eius: neq; per Ierosolimam, quia ciuitas est magni Regis: Neq; per caput tuũ iurabis, quia non potest vnũ capillũ album facere aut nigrũ. Sit autem sermo vester, Est. Non, Non: quod autem his abundantius est,*

à malo eſt. Quam legem repetit Iacobus Apoſtolus in Epiſtola ſua Canonica cap. 5. verſ. 12. his verbis: *Ante omnia autem, fratres mei, nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem ſermo veſter, Eſt, Eſt: Non, Non.*

63. Hinc oritur quæſtio apud Theologos, an omne iuramentum Chriſtianis ſit prohibitum? hoc enim videtur colligi ex verbis citatis. Reſpondeo. Iuramentum non eſt abſolutè prohibitum Chriſtianis, ſed abuſus iuramenti. Prior pars patet, quia Apoſtolus ſæpe legitur iuraſſe, vt infra oſtendam. Et Heb. 6. 16. affirmat omnem controuerſiam finiri per iuramentum. Quod etiam confirmari poteſt ex quotidiana praxi, quæ viget apud Chriſtianos in iudiciis & Tribunalibus. Quando enim reus ſuam innocentiam non poteſt probare per teſtes, iubetur illam iuramento confirmare, & ſic ceſſat lis ac controuerſia. Poſteriorem partem ſic explico. Abuſus iuramenti in eo conſiſtit, quod aliqui ſoleant facilè, etiam in rebus parui momenti, & ſine vlla neceſſitate, Deum in teſtem vocare: ſicut faciebant Iudæi. Hoc non licet. Nam qui id faciunt, peccant contra reuerentiam Deo debitam. Eſt enim contra reuerentiam Deo debitam, ſi quis illum ſine neceſſitate, & in rebus exiguis, in teſtem adhibeat. Imo nemo noſtrûm auderet Principem aut Regem, ſine neceſſitate, in teſtem adducere. (D. Thomas in 2. 2. q. 89. art. 2.) Hunc abuſum prohibet Chriſtus. Et iam ante prohibitus fuit, Eccleſiaſtici 23. 9. *Iurationi non aſſuefcat os tuum, multi enim caſus in illa.* Eodem ſenſu intelligitur illud Exod. 20. 7. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.* Et Deut. 5. 10. *Non vſurpabis nomen Domini Dei frustra.* Nam illæ duę particulæ. *In vanum, & Fruſtra*, idem valent, ac ſi dicas, *Temerè & ſine neceſſitate.* Vnde Auguſtinus lib. de mandacio c. 15. circa medium, ſic ait: *Apoſtolus in Epiſtolis ſuis iurans, oſtendit, quomodo accipendum eſſet, quod dictum eſt: Dico vobis, non iurare omnino: ne ſcilicet iurando ad facilitatem iurandi perueniatur; & ex facilitate iurandi ad conſuetudinem; & à conſuetudine in periurium decidatur. Et ideo non inuenitur iuraſſe, niſi ſcribens vbi conſideratio cauti non habet linguam præcipitem.*

64. Quæres 1. Quæ fuerit olim formula iurandi, & quæ nunc ſit? Reſpondeo. In V. Teſtamento reperiuntur hæ formulæ. Geneſ. 31. 43. *Iurauit Iacob per timorem patris ſui Iſaac.* Et Geneſ. 42. 15. *Per ſalutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater veſter minimus.* Et Deut. 4. 26. *Teſtes inuoco hodie cælum & terram, cito peritures vos de terra, &c.* Et 1. Reg. 19. 6. *Quod cum audiſſet Saul iurauit: Viuit Dominus, quia non occidetur.* Et 1. Regum 25. 34. *Viuit Dominus Deus Iſrael.* Et 28. 10. *Iurauit ei Saul in Domino, dicens: Viuit Dominus, quia non eueniet tibi quicquam mali propter hanc rem.* Et 2. Regum 3. 35. *Iurauit David dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi ante occaſum Solis guſtauero panem.* Et 19. 7. *Iuro tibi per Dominum, quod ſi non exieris, ne vnus quidem remanſurus ſit tecum.* Et Ierem. 4. 2. *Et iurabis: Viuit Dominus in veritate, & in iudicio, & in iuſtitia.* In nouo Teſtamento ſunt hæ formulæ, ab Apoſtolo Paulo vſurpatæ. Rom. 1. 9. *Teſtis mihi eſt Deus.* Et 2. Corinth. 23. *Teſtem inuoco Deum in animam meam.* Et Philip. 1. 8. *Teſtis mihi eſt Deus, quomodo cupiam omnes vos in viſceribus Ieſu Chriſti.* Et 1. Timoth. 5. 21. *Teſtor coram Deo & Chriſto Ieſu.*

65. Quæres 2. Quæ fuerit ceremonia adhibita in Veteri Teſtamento, quando quis iurabat? Reſpondeo Duplex, Vna, leuare manum in cælum. Geneſ. 14. 22. *Leuo manum meam ad Dominum excelſum*, id eſt, iuro, leuando manum meam in cælum, quaſi ad Deum, quem teſtem inuoco. Hęc ceremonia adhuc hodie vſitata eſt. Solent enim, qui iurant, manum vel digitos in altum tollere, & Deum, qui in cælo eſt teſtem inuocare. Altera ponere manum ſubter femur illius, cui iurabatur. Quam ceremoniam exegit Abraham à famulo ſuo iurante, Geneſ. 24. 2. *Pone manum tuam ſubter femur meum, vt adiurem te*, (1. vt iurare te faciam) *per Dominum Deum cæli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum.* 1. Pone ſub femore meo manum tuam, & hoc ritu ac cęremonia, iura mihi, quod filio meo non accipies vxorem Chananęam.

6. Nota per femur intelliguntur etiam partes genitales, quæ inter femora ſunt. Quo ſenſu, filii Iſraël dicuntur egreſſi eſſe de femore Iacob, id eſt, de genitalibus illius. Geneſ. 46. 26. & alibi. Duplex igitur fuit cauſa, cur Abraham peteret à iurante, vt poneret manum ſuam ſubter femur ipſius. Vna naturalis, quia femur propter partes genitales, eſt cauſa generationis & vitæ. Itaque qui iurabant, tangendo femur, teſtabantur Deum auctorem vitæ ac generationis, quaſi dicerent: ſi verè & ſincerè iuro, Deus det mihi longam vitam: ſin ſecus, peream. Ita Martinus de Roa libro 4. Singularium cap. 4. & ex illo Cornelius in cap. 24. Gen. verſu 2. Altera myſtica, quia Abraham per hanc ceremoniam ſignificabat, ex ſuo femore naſciturum Meſſiam, à Deo ſibi promiſſum. Ita Ambroſius lib. 1. de Abrahamo cap. vlt. Hyeronym. in Traditionibus Hebraicis ad Geneſim, Auguſt. ſerm. 75. de tempore, Gregorius & alii, quos ſequitur Delr. in cap. 24. Geneſ. & Cornelius ibid. Hebræi aliam adferunt cauſam, teſte Hyronym. loco citato vbi ait: *Tradunt Hebræi, quod in ſanctificatione eius, hoc eſt, in circumciſione iurauerit. Nos autem dicimus, iuraſſe eum in ſemine Abrahæ, hoc eſt, in Chriſto, qui ex illo naſciturus erat.*

De ſolemnitatibus Feſtorum.

67. Apud Iudæos erant duplicia feſta. Alia inſtituta à Deo, alia ab ipſis Iudæis. A Deo inſtituta erant hæc octo. 1. Sabbatum. 2. Neomenia. 3. Paſcha. 4. Pentecoſte. 5. Feſtum Tubarum. 6. Feſtum propitiationis ſeu expiationis. 7. Feſtum Tabernaculorum, ſeu Scenopegia. 8. Feſtum Cœtus ſeu Collectæ. Hæc omnia (excepta Neomenia) deſcribuntur Leuit. 23. per totum De Neomenia agitur Num. 28. 11.

68. Ac primo Sabbathum erat inſtitutum in memoriam creationis mundi. Secundò, Neomenia, ſeu initium menſis Lunaris, ſeu Kalendæ pro beneficio diuinæ gubernationis. Nam initio menſis Lunaris, ſeu nouilunio, magis in apparet diuina gubernatio in hiſce inferioribus, quia tunc eſt magna corporum mixtorum mutatio. Tertiò, Paſcha, in memoriam liberationis Iudæorum, cui annexa erat ſolemnitas azymorum, quę poſtridie Paſchatis incipiebat, in memoriam egreſſionis ex Ægypto. Quartò, Pentecoſte, ſeu Solennitas hebdomadarum, in memoriam legis datę in monte Sinaï. Quintò, feſtum Tubarum, in memoriam Iſaac liberati. Cùm enim Abraham vellet illum immolare, inuenit arietem inter vepres hærentem cornibus, quem ipſius loco immolauit. Hebręi, vt illius facti memoriam retinerent, ſolitierant tubis corneis clangere: ideoq; feſtũ tubarum, ſeu feſtum cornu appellatum eſt. Sextò, feſtũ Expiationis in memoriam illius beneficii, quo Deus ad interceſſionem Moyſis, propitiatus eſt peccato populi, vitulum adorantis. Septimò, feſtum Tabernaculorum, in memoriam illius beneficii, quo Deus Iudęos voluit habitare in Tabernaculis, cùm egreſſi ex Ægypto, vere ſarentur in ſolitudine. Octauò, feſtum Cœtus atque Collectę, in quo colligebantur à populo ea, quę erant neceſſaria ad expenſas diuini cultus, vt notat D. Thom. in 1. 2. q. 102. art. 4. ad 10.

69. Quatuor poſteriora feſta, id eſt, feſtum Tubarum,

Expiationis, Tabernaculorum, & Collectæ, incidebant in menſem ſeptimum. Nam ſicut dies ſeptimus, ita menſis ſeptimus & ſimiliter annus ſeptimus, apud Iudæos erat in honore. Et quidem primus dies ſeptimi menſis habebat duo feſta. Vnum Neomeniæ, quod erat illi commune cum aliis menſibus: alterum Tubarum, quod erat illi peculiare. Decimo die, erat feſtum Expiationis. Decimo quinto, incipiebat feſtum Tabernaculorum, & durabat per ſeptem dies ſequentes. Vigeſimo ſecundo die, erat feſtum Cœtus atque Collectæ. In his feſtis tria ſpectari debent. 1. Vocatio à laboribus. 2. Oblatio ſacrificiorum, de quibus ſupra. 3. Ceremonia cuique feſto peculiaris. In feſto Paſchæ ſeu Azymorum, fiebat oblatio manipuli ſpicarum: In Pentecoſte, oblatio nouorum panum: In feſto Tubarum, erat clangor tubarum: In feſto Expiationis, afflictio & ieiunium: In feſto Tabernaculorum, habitabant in Tabernaculis, & ibi cum ramis & fructibus exultabant.

70. Porrò inter omnia iſta feſta, præcipuum erat Sabbathum. Nam in eo non licebat cibum parare. Exod. 16. v. 29. Nec ignem accendere. Exod. 35. v. 3. Quæ tamen licebat facere in aliis feſtis. Habebat inſuper hanc prærogatiuam, quod nomen Sabbathi aliquando communicaretur aliis feſtis; ita vt alia etiam feſta vocarentur Sabbatha. Sic feſtum primi diei azymorum, vocatur Sabbathum. Leuit. 23. v. 11. Et ſimiliter feſtum tubarum. Ibidem v. 24. Et feſtum Expiationis. Ibidem v. 32. Et generatim omnia alia feſta (ibidem.) Immo, & tota hebdomada, à potiori ſui parte & die, vocabatur Sabbathum, vt patet ex Euangelio, *Ieiuno bis in Sabbato*, id eſt, in hebdomade.

71. Deus volebat feſta à ſe inſtituta diligenter ſeruari à Iudæis. Et quidem ſeruantibus promittebat hæc tria Iſaiæ 58. 14. *Tunc delectaberis ſuper Dominum, & ſuſtollam te ſuper altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui.* Vbi inſinuantur tres fructus. 1. Suauis quædam voluptas ſpiritus, in rebus ad Deum pertinentibus. 2. Contemptus rerum terrenarum. 3. hæreditas Iacob. De qua Leuitic. 26. v. 2. *Cuſtodite Sabbatha mea.* Et ſtatim ſubditur: *Si feceritis, dabo vobis pluuias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum, & pomis arborum replebuntur*, &c.

72. Tranſgreſſoribus verò dictum eſt, Ierem. 17. 27. *Si autem non audieritis me, vt ſanctificetis diem Sabbathi, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Ieruſalem in die Sabbathi: ſuccendam ignem in portis eius, & deuorabit domos Ieruſalem, & non extinguetur.* Et Ezech. 20. 13. *Sabbatha mea violauerunt. Dixi ergo, vt effunderam furorem meum ſuper eos in deſerto, & conſumerem eos.* Et 2. Eſdræ 13. 15. *Vidi in Iuda calcantes torcularia in Sabbatho, portantes aceruos, & onerantes ſuper aſinos vinum & vuas, & ficus, & omne onus, & inferentes in Ieruſalem die Sabbati. Et obiurgauit optimates Iuda, & dixi eis: Quæ eſt hæc res mala quam vos facitis, & prophanatis diem Sabbathi?* Notent hoc Chriſtiani, qui parui faciunt dies feſtos.

73. Feſta à Iudæis inſtituta, erant hæc quatuor. Primò, feſtum ſortium, die decimoquinto Adar ſeu Februarij, in memoriam liberationis Iudæorum per Eſther. Eſther 9. v. 17. Secundò, feſtum, Encæniorum, ſeu Purgationis templi, quæ facta eſt ſub Iuda Machabæo. 1. Machab. 4. 49. Tertiò, feſtum recepti è cælo ignis ſacri. 2. Mach. 1. 18. Quartò, feſtum ob cæſum Nicanorem. 1. Mach. 7. 49. & 2. Mach. 15. 37. De quibus vide Riberam lib. 5. de Templo cap. 17. & ſequentib⁹ & Genebrardum in Kalendario Hebræorum.

De Anno ſeptimo ſeu Sabbatico, qui etiam vocatus eſt annus Remiſſionis.

74. Annus ſeptimus in lege Moſaica vocabatur Sabbaticus, quia ſicut Deus ſex diebus operatus eſt, & ſeptimo die, id eſt, in Sabbato quieuit; ſic voluit, vt Iudæi ſex annis colerent terram, & ſeptimo anno ceſſarent ab omni cultura. De hoc anno ſic legimus Leuit. 25. 2. *Loquere filiis Iſraël, & dices ad eos: Quando ingreſſi fueritis terram, quam ego dabo vobis, Sabbatizet Sabbatum Domino. Sex annis ſeres agrum, & ſex annis putabis vineam tuam, colligeſque fructus eius: Septimo autem anno Sabbatum erit terræ, requietionis Domini.*

75. Habebat autem hic annus quatuor priuilegia. Primum, quod Iudæi eo anno non poterant ſerere aut metere, putare aut vindemiare, ſed quies dabatur agris & vineis; vt patet, partim loco citato; partim Exodi 23. 10. *Sex annis ſeminabis terram tuam, & congregabis fruges eius. Anno autem ſeptimo dimittes eam, & requieſcere facies.* Voluit hoc Deus ob has cauſas. Primò, vt Iudæos à nimia cura & ſollicitudine huius vitæ abduceret. Secundò, vt terra poſt quietem vnius anni, quaſi reſumpto vigore, fieret deinceps feracior. Tertiò, vt ſeptimus ille annus eſſet ſymbolum & memoriale ſeptimi diei, quo Deus ceſſauit ab opere Creationis mundi. Quartò, vt pauperes ſeptimo anno gauderent fructibus agri, qui ſponte naſcuntur, iuxta illud Exod. 23. 11. *Anno autem ſeptimo dimittes eam* (id eſt terram) *& requieſcere facies, vt comedant pauperes populi tui.* Nempe ea quæ ſponte naſcuntur, vt explicatur Leuit. 25. 5.

76. Dices, Si Iudæi anno ſeptimo non poterant terram colere, vnde viuebant illo anno, & ſequenti? Reſpondeo. Hanc obiectionem proponit ipſe Deus & ſoluit Leuit. 25. 20. his verbis *Quod ſi dixeritis: Quid comedemus anno ſeptimo, ſi non ſeuerimus, neque collegerimus fruges noſtras? Dabo benedictionem meam vobis anno ſexto, & faciet fructus trium annorum: ſeretiſque anno octauo, & comedetis veteres fruges vſque ad annum nonum. Donec noua naſcantur, editis vetera.* Hinc colligitur, fertilitatem terræ ſanctæ non fuiſſe purè naturalem, ſed etiam diuinam, ſeu ex dono & permiſſione Dei. Nam Deus hîc promittit Iudæis, ſi ſeruent legem de quiete anni Sabbatici, ſe daturum ipſis anno ſexto fructus terræ, pro tribus annis, nempe pro anno ſexto, ſeptimo & octauo.

77. Secundum priuilegium anni ſeptimi, ſeu Sabbatici erat, quod eo anno fiebat remiſſio omnium debitorum, ſi s, qui debebat, genere Iudæus eſſet, non autem ſi peregrinus aut gentilis. Deut. 14. 1. *Septimo anno facies remiſſionem, quæ hoc ordine celebrabitur, cui debetur aliquid ab amico, vel proximo, ac fratre ſuo, repetere non poteris, quia annus remiſſionis eſt Domini. A peregrino & aduena exiges. Ciuem & propinquum repetendi non habebis poteſtatem.* Hic duo notanda ſunt. 1. Quod ſermo ſit de debitore, qui Iudæus natus eſt; non autem de proſelito; qui Iudæus factus eſt. 2. Quod hoc intelligendum ſit de debito ex mutuo aut vendito; non autem ex accommodato. Hoc enim proprie non eſt debitum, ſed alienum, ſeu res ad alterum ſpectans. Vide Abulenſem, & Cornelium in illum locum.

78. Dices. Hæc lex videtur eſſe iniqua reſpectu creditoris, ſeu mutuum dantis. Poſſet enim dicere proximo ſuo inſtante anno ſeptimo remiſſionis: Si dem tibi mutuum, non reſtitues mihi, quia inſtat annus remiſſionis. Non ergo dabo mutuum. Reſpondeo. Hæc obiectio ponitur & ſoluitur cap. citato, v. 9. his verbis: *Cane, ne forte ſubrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat ſeptimus annus remiſſionis: & aſperas oculos tuos à paupere fratre tuo nolens ei, quod poſtulat mutuum commodare, ne clamet contra te ad Dominum, & ſit tibi in peccatum. Sed dabis ei: Nec ages quidpiam callide in eius neceſſitatibus ſubleuandis; vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis, ad quæ manum miſeris.* Solutio eſt hæc. Si in tali caſu non des mutuum, peccabis in fra-

trem tuum. Si dex, Deus sua benedictione abundè compensabit. Quò spectat illud Prouerb. 19.17. *Fœnerator Domino, qui miseretur pauperis: & vicissitudinem suam reddet ei.*

79. Tertium priuilegium erat, quod anno septimo fiebat remissio seruitutis. Serui enim Hebræi manumittebantur. Exod. 21. 2. *Si emeris seruum Hebræum, sex annis seruiet tibi: in septimo egredietur liber gratis.* (Quod etiam repetitur Deuter. 15. 12. & Ieremiæ 34. 14.) Sin seruus non esset Hebræus, sed alienigena, perpetuo manebat seruus. Leuitici 25. 44. *Seruus & ancilla sint tibi de nationibus, quæ in circuitu vestro sunt: & de aduenis, qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra. hos habebitis famulos, & hereditario iure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum.*

80. Quartum priuilegium erat, quod anno septimo debebat Sacerdotibus publicè legi Deuteronomium coram toto populo. Deuter. 31. versu 10. *Post septem annos, anno remissionis, in solemnitate Tabernaculorum, conuenientibus cunctis ex Israël, vt appareant in conspectu Domini Dei tui, in loco, quem elegerit Dominus, leges verba legis huius coram omni Israël.*

81. Quæres 1. Quando primum cœperint hi anni Sabbatici? Vel, quo tempore cœperit inchoari numeratio anni septimi seu Sabbatici? Respondeo 1. Non cœpit in deserto, quando lex data est. Nam annus Sabbaticus fuit institutus ad remissionem culturæ, debitorum: & seruitutum, vt ex dictis patet. At Iudæi in deserto non colebant terram, sed alebantur pane de cælo misso: nec habebant debita aut seruitutes, quæ postea propter necessitates corporales inducta sunt. Respondeo 2. Cœpit post ingressum filiorum Israël in terram sanctam, & post eiusdem terræ diuisionem, quæ à Iosue facta est. Tunc enim primùm cœperunt terram colere & putare vineas. Vide Serarium in c. 13. Iosue quæst. 14. in fine, Cornelium in cap. 25. Leuit. versu 2. Et colligitur ex textu ibidem: *Quando ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, Sabbatizet Sabbatum Domino. Sex annis seres agrum tuum.* Vbi illa particula, *Agrum tuum*, satis insinuat, quod post diuisionem terræ, quando quisque habuit proprium suum agrum, cœperit inchoari numeratio anni Sabbatici. Igitur primus annus possessionis & culturæ, erat primus annus respectu Sabbatici; ita vt annus Sabbaticus fuerit septimus, post inchoatam possessionem & culturam.

82. Quæres 2. An Iudæi semper seruauerint annos Sabbaticos? Respondeo. Non semper, vt patet Ierem. 34. 14. Vbi Deus per Prophetam conqueritur, quod anno septimo non dimiserint suos seruos in libertatem, sed eos perpetua seruitute oppresserint. Et ideo puniti sunt à Deo variis pœnis, quæ ibidem recensetur. Et insuper priuati beneficio fertilitatis sexti anni, vt aliqui colligunt ex 1. Machab. 6. 49. & 53.

83. Quæres 3. Quid Christiani hinc discere debeant? Respondeo: Hæc duo potissimum. 1. vt sint benigni erga seruos, ancillas, & debitores. 2. vt diebus festis libenter abstineant ab agricultura, & aliis quæstuosis operibus: neque putent propterea fore defectum in frumento vino, & aliis ad vitam necessariis. Nam si Deus concessit Iudæis tantam fertilitatem sexto anno, vt sufficeret pro tribus annis: non negabit hoc beneficium Christianis, si parati sint dies festos colere, & ipsi obtemperare. Hoc docet experientia. Aliquando vno anno crescit tantum vini & frumenti, quantum satis est pro duobus, vel tribus annis. Aliquando, propter nostra peccata, pereunt omnia per grandinem, & alias tempestates.

A

De anno Iubilæo.

84. Præter annum septimum seu Sabbaticum, habebant Iudæi alium annum solemnem, nempe annum quinquagesimum, seu Iubileum, qui erat etiam annus remissionis. De quo Leuit. 25. 10. *Sanctificabis annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipse est enim Iubilæus.* Initium numerationis huius anni cœpit cum initio numerationis anni Sabbatici. Vnde sicut primus annus Sabbaticus fuit septimus à primo anno possessionis & culturæ Terræ sanctæ: ita primus Iubilæus fuit quinquagesimus ab eodem primo anno possessionis & culturæ Terræ sanctæ.

B 85. Priuilegia Iubilæi erant hæc tria. 1. Quod in eo remittebantur omnia debita. 2. Quod serui manumittebantur, & fiebant liberi. 3. Quod auitæ possessiones, quæ erant venditæ & alienatæ, redibant ad legitimos & pristinos hæredes, sine vllo pretio aut compensatione. Propter hæc tria vocabatur Remissio, seu annus remissionis; quia in eo fiebat remissio debitorum, seruitutum, & bonorum alienorum. Leuit. vigesimo quinto, versu decimo, & sequentibus. Vide Abulensem & Cornelium ibidem.

86. Primum priuilegium erat illi commune cum anno Sabbatico. Nam in vtroque fiebat remissio debitorum. Secundum erat etiam commune, sed maius ac perfectius in anno Iubilæo, quàm in Sabbatico.
C Nam serui, qui in anno Sabbatico non erant egressi è seruitute, propter legitimam causam; egrediebantur in Iubilæo. Tunc enim non poterant amplius detineri. Tertium erat peculiare Iubilæo. Nam in solo Iubilæo, non autem in Sabbatico, redibant possessiones venditæ, vel alienatæ ad suos pristinos dominos. Nota. Quando quis vendebat agrum aut vineam, eo carius vendebat, quo magis distabat annus Iubilæus; & eò vilius, quò magis appropinquabat. Leuit. 25. 14.

87. Quæres 1. Quare Deus instituit huiusmodi Iubilæum? Respondeo. Ob has causas 1. Vt consuleret pauperibus, ne illi perpetuo excluderentur à bonis & hæreditate paterna; sed liberati ab omnibus debitis & ære alieno, redirent ad suas possessiones. 2. Vt
D annus Sabbaticus & Iubilæus seruiret Chronologiæ. Nam sicut apud Græcos omnia diuidebantur, censebantur, & computabantur secundùm Olympiadas; & apud Romanos, secundùm Lustra: ita apud Iudæos, secundùm annos Sabbaticos. & Iubilæos 3. Vt Iubilæus Hebræorum esset typus seu figura Iubilæi Christianorum, in quo per Christum liberamur ab omni seruitute diaboli, & asserimur in perfectam libertatem filiorum Dei.

88. Quæres 2. An etiam Christiani in nouo Testamento habeant annum Iubileum, ad imitationem Hebræorum? Respondeo. Habent. Nam Bonifacius VIII. instituit Iubilæum anno Christi 1300. & simul ordinauit, vt anno centesimo renouaretur. Postea.
E Clemens VI. instituit Iubilæum anno Christi 1350. & ordinauit, vt anno quinquagesimo renouaretur. Postremo, Sixtus IV. reduxit illum ad annum vigesimum quintum. Legantur auctores, qui ex professo de Iubilæo disputarunt.

De Rasione & tonsione capitis, ac barbæ.

89. De hac re variæ extant leges ceremoniales. Prima pro Nazaræis, qui toto tempore voti, seu separationis, nec radebantur, nec tondebantur; sed alebant comam vsque ad completum tempus separationis: Et tunc radebantur, & coma ipsorum comburebatur.

Vide ſupra cap. 9. §. 3. Secunda pro Leuitis, qui quando initiabantur miniſterio Leuitico, debebant radere omnes pilos carnis ſuæ. Vide ſupra cap. 7. quæſt. 3. Tertia pro leproſis, qui idem tenebantur facere: ſed ob aliam cauſam, quam Leuitæ, ſupra cap. 7. quæſt. 3. §. 5. Quarta pro Sacerdotibus. Ezech. 44. 20. *Caput ſuum non radent, neque comam nutrient: ſed tondentes attondent capita ſua.*

90. Quinta pro reliquis Iudæis in communi. Leuit. 19. 27. *Neque in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam.* Vbi duplex prohibitio comprehenditur. Vna, *Non attondebitis comam in rotundum*; id eſt, Non imitabimini Ægyptios & alios Gentiles, qui id facere ſoliti ſunt, vt patet Ierem. 9. 26. & cap. 25. 23. & capite 49. 32.

Nota. Ægyptij & alij Gentiles putabant ſuos Deos figurâ rotundâ, vt potè omnium capaciſſima & perfectiſſima, præ cæteris delectari: Ideoque in illorum gratiam, capita ſua in rotundum attondebant. Immo etiam templa rotunda ſuis Diis ædificabant; vt Numa Pompilius Veſtæ: Auguſt. Cæſar, omnibus vniuerſim Diis. Alij, aliis ſpeciatim. Igitur Iudæi, ne ſimiles eſſent Gentilibus, prohibiti ſunt ſectari hanc ſuperſtitionem.

91. Altera prohibitio eſt *Non radetis barbam.* Nota. Hæc duo diſtincta ſunt, radere barbam, & tondere barbam. Raſio fit per nouaculum: tonſio per forficem. Raſione, tota barba vſque ad cutem exſcinditur: tonſione decurtatur, & id decentè formam redigitur. Voluit igitur Deus, Hebræos non exſcindere ſuas barbas vſque ad cutem, ſed eas retinere, vt etiam in vultu quandam virilitatis & ſapientiæ formam ferre viderentur. Nam barba virilitatis ac virtutis inſigne eſt.

92. Quæres 1. An omnes Hebræi hac lege fuerint obligati? Reſpondeo. Excipiebantur Leuitæ & leproſi, qui in legali purificatione, vt ſupra dixi, omnes corporis pilos radere iubebantur.

93. Quæres 2. An hæc lex pertineat etiam ad Chriſtianos? Reſpondeo. Non pertinet: quia cùm ſit ceremonialis abrogata eſt. Vnde liberum eſt Chriſtianis, vel radere barbam, vel tondere, vel integram relinquere. Si tamen alicubi conſuetudo inualuit radendi, vel tondendi, ſeruari poteſt.

De certo vſu veſtium.

94. De veſtibus Pontificum & Sacerdotum dictum eſt cap. 7. quæſt. 5. De populi veſtitu extat præceptum Num. 15. 38. *Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos, vt faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas: quas cùm viderint, recordentur omnium mandatorum Domini*, &c. Hic tria inſinuantur. Primò, quod Iudæi debuerint in extremitate veſtium ſeu palliorum geſtare fimbrias. Hoc etiam fecit Chriſtus, vt patet Lucæ 8. 44. Vbi mulier hæmorroiſſa legitur tetigiſſe fimbriam veſtimenti Chriſti, & continuò ſanata eſſe. Secundò, quod ſuper has fimbrias, circumcirca debuerint inducere & extendere filium, vel tæniam, ſeu vittam hyacinthinam, vt hoc ſigno à gentilibus deſtinguerentur. Tertiò, quod geſtando & videndo huiuſmodi fimbrias, debuerint eſſe memores mandatorum Dei. Refert Hyeronymus in cap. 23. Matth. Iudæos ſolitos eſſe acutiſſimas ſpinas inſerere ſuis fimbriis, vt ambulantes, per earum puncturam, diuinæ legis recordarentur. Vtinam Chriſtiani ſint tam ſolliciti circa memoriam mandatorum Dei.

CAPVT XIIII.

De Regibus veteris Teſtamenti.

HActenus actum eſt de iis, quæ ſpectant ad Synagogam & Regimen Eccleſiaſticum veteris Teſtamenti. Nunc agendum de iis, quæ concernunt Regimen & politiam temporalem. Ac primo de Iudicibus ac Regibus, qui in regimine temporali præfuerunt. De quibus hæc breuiter diſcutienda ſunt.

1. Quæ fuerit differentia inter Reges & Iudices? 2. Qui, & quot fuerint Iudices? 3. Qui, & quot fuerint Reges: 4. Qui fuerunt boni, & qui mali Reges? 5. Quomodo creati fuerint Reges? 6. Quomodo inaugurati. 7. Quomodo vncti? 8. Quod fuerit officium Regum? 9. Quod ius in ſubditos? 10. An potuerint habere plures vxores? 11. An magnas diuitias? 12. An copioſum equitatum? 13. Quales fuerint ipſorum conciliarij? 14. Quid ex his omnibus diſcere debeant Reges & Principes Chriſtiani.

QVÆSTIO V.

Quæ fuerit differentia inter Reges & Iudices?

1. REſpublica Hebræorum ab exordio ſui, vſque ad captiuitatem Babylonicam, variis modis fuit gubernata. 1. per Moſen in deſerto. 2. per Ioſue in ingreſſu & diuiſione terræ promiſſionis. 3. per Iudices poſt diuiſionem terræ, vſque ad Samuelem. 4. per Reges, vſque ad captiuitatem Babylonicam. Nunc quæſtio eſt, quæ fuerit differentia inter Iudices & Reges Reſpondeo. Fuit triplex potiſſimum differentia.

2. Primò, Iudices erant Principes populi, qui extraordinariè, & in neceſſitate à Deo ſuſcitabantur, eo fine, vt populum à ſeruitute, & de manu hoſtium liberarent. Vnde & Saluatores dicti ſunt, Iudic. 2. 16. *Suſcitauit Dominus Iudices, qui liberarent eos de vaſtantium manibus* Et cap. 3. 9. *Clamauerunt ad Dominum, qui ſuſcitauit eis Saluatorem, & liberauit eos.* Et 2. Eſdræ 9. 27. *Dediſti eis Saluatores, qui ſaluarent eos de manu hoſtium ſuorum.* Tametſi enim Deus fuerit primarius populi Saluator. 1. Reg. 14. verſu 39. tamen Iudices erant ſecundarij & ſubordinati, vt notat Auguſtinus quæſt. decima octaua ſuper Iudices. At verò Reges, vt plurimum, non excitabantur à Deo extraordinariè: ſed multi, vel iure ſucceſſionis, vel electione, vel per vim & tyrannidem, regnum occupabant, vt quæſt. 5. videbimus. Nec eo duntaxat fine, vt liberarent populum à ſeruitute hoſtium; ſed vt illum, ſiue pacis, ſiue belli tempore, gubernarent.

3. Secundò, Iudices non ſuccedebant ſibi inuicem immediatè, ſed poſt interuallum temporis. Nam quando vnus Iudex, qui liberauerat populum ab vna ſeruitute, moriebatur; non ſuccedebat alius, niſi populus, propter noua peccata, noua ſeruitute oppreſſus, peteret nouum à Deo Saluatorem. Iudicium 3. verſu 9. & cap. 4. v. 3. Vnde fiebat aliquando, vt per multos annos nullus omnino eſſet Iudex. Verbi gratia. Poſt mortem Othonielis, qui fuit primus Iudex inter eos, quorum fit mentio in libro Iudicum, tranſierunt 18. anni, antequam Aod, ſecundus Iudex, à Deo ſuſcitaretur. Nam populus non niſi poſt tot annos afflictionis, petiuit à Deo liberari. Iudicum 3. v. 14. At mortuo vno Rege, mox alius ſuccedebat. Nam Reges, vt dixi, non tantum belli & ſeruitutis, ſed etiam pacis tempore, gubernabat

populum. Certè Salomon. 40. annis in ſumma pace gubernauit. Vnde & Rex pacificus appellatus eſt. 1. Paral. 22. 9.

4. Tertiò, tempore Iudicum, non tam ipſi Iudices, quam Deus, qui eos ſuſcitabat, dicebatur regere populum. At tempore Regum, Reges ipſi cenſebantur gubernare. Nam cùm populus, tempore Samuelis, qui tunc erat Iudex non amplius vellet habere Iudices, ſed Reges dixit Dominus Samueli: *Non te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.* (1. Reg. 8. 7.) Et Samuel populo: *Vos hodie proieciſtis Deum veſtrum, qui ſolus ſaluabit vos de vniuerſis malis & tribulationibus veſtris*, ibid. cap. 10. 19. Et iterum; *Dixiſtis mihi: Nequaquam, ſed Rex imperabit nobis; cùm Dominus Deus veſter regnaret in vobis.* (cap. 12. 12.) Ex quibus teſtimoniis conſtat, Deum regnaſſe tempore Iudicum: Reges, tempore Regum. Et Iudæos ideo fuiſſe reprehenſos, quod non amplius vellent à Deo, per Iudices; ſed à Regibus, more gentilium gubernari. Quo etiam ſpectat illud Iudic. 7. 18. *Quando perſonueris tuba in manu mea* (inquit Gedeon Iudex) *vos quoque per circuitum clangite, & conclamate: Domino & Gedeoni.* Et ibidem v. v. 20. *Clamauerunque: Gladius Domini & Gedeonis.* Vbi Deo tribuitur primarium officium: Iudici ſecundarium.

Qvæstio II.

Qui, & quot fuerint Iudices Hebræorum?

1. IN libro Iudicum numerantur hi 1. Othoniel, ex tribu Iuda. 2. Aod, ex tribu Benjamin. 3. Samgar, filius Anath. 4. Debbora prophetiſſa, vxor Lapidoth. 5. Barac, filius Abinoëm. 6. Gedeon, ex tribu Manaſſe. 7. Abimelech, filius Gedeonis. 8. Thola ex tribu Iſſachar. 9. Iair Galaadites. 10. Iephte. 11. Abeſan Bethleemites. 12. Ahialon Zabulonites. 13. Abdon Pharathonites. 14. Samſon, filius Manue, de tribu Dan. Hos ſecuti ſunt Heli & Samuel, de quibus lib. 1. Regum.

2. Othoniel liberauit Iſraëlitas de manu Cuſan Regis Syriæ. Aod de manu Eglon Regis Moabitarum. Samgar de manu Philiſtinorum. Debbora & Barac (qui ſimul iudicarunt) de manu Iabin Regis Chanaan. Gedeon de manu Madianitarum & Amalecitarum. Iephte defendit illos contra Ammonitas. Samſon contra Philiſtæos. Abimelech non tam fuit Iudex, quàm Tyrannus, quia vi principatum inuaſit, interfectis ſeptuaginta fratribus ſuis, excepto Ioatham, qui ſolus euaſit. Thola, Iair, Abeſan, Achialon, Abdon, fuerunt quidem Iudices; ſed à quibus hoſtibus defenderint Iſraëlem, non conſtat ex libro Iudicum.

3. De pleriſque narratur aliud ſpeciale. De Aoa. *Vtebatur vtraque manu pro dextra* c. 3. v. 15. De Samgar: *Percuſſit de Philiſthiim ſexcentos viros vomere.* cap. 5. v. 31. De Iair: *Habuit triginta filios, ſedentes ſuper triginta pullos aſinarum, & Principes triginta ciuitatum.* cap. 10. 3. De Abeſan. *Habuit triginta filios, & totidem filias in matrimonio.* cap. 12. verſ. 8. De Abdon: *Habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes.* cap. 14. 13.

4. Plura de Gedeone, Iephte, & Samſone. Et quidem de Gedeone hæc potiſſimum. 1. Ab Angelo vocatus eſt, vt liberaret populum de manu Medianitarum. 2. Petiuit duo miracula pro confirmatione ſuæ vocationis. Vnum vt poſito vellere in ſicca area ros matutin' madefaceret vellus, & non aream. Alterum, vt madefaceret aream, & non vellus. Vtrumque factum. 3. Ante pugnam obtulit Deo ſacrificium, igne de petra miraculosè erumpente, & ſacrificium conſumente. 4. Deſtruxit aram Baal, & ædificauit altare Domino. 5. Ex omni populo aſſumpſit trecentos tantum viros pro bello contra Madianitas. 6. Ex alterius ſomnio, & ſomnij interpretatione, intellexit, ſe fore victorem. 7. Mox ipſe, & trecenti viri cum eo cœperunt buccinis clangere, & confringere lagenas in circuitu caſtrorum hoſtilium, clamantes: *Gladius Domini, & Gedeonis.* 8. Hoſtes territi, ſubitò fugerunt, & plerique propriis gladiis perierunt. 9. Reliqui à Gedeone fugati & interfecti ſunt. cap. 6. & duobus ſequentibus.

5. De Iephte hæc 1. Fuit filius meretricis. 2. Eiectus eſt à fratribus tamquam ſpurius, & habitauit in terra Tob. 3. Inde reuocatus à Galaaditis, vt pro ipſis pugnaret contra Ammonitas. 4. Conſenſit ea lege, ſi deuictis Ammonitis, facerent illum populi Principem. 5. Iturus ergo contra Ammonitas, fecit votum Deo. (De quo voto ſupra, cap. 15. §. 29. & ſequentibus.) 6. Feliciter pugnauit. Iudicum cap. 11. per totum.

6. De Samſone hæc. 1. Natus fuit ex ſterili matre, ſicut Angelus futurum prædixerat. 2. Vinum & ſiceram non bibit. Erat enim Nazaræus. 3. Suis manibus leonem dilacerauit. 4. In Aſcalone percuſſit trecentos viros. 5. Cepit trecentas vulpes, & ligatis ad caudas earum facibus, combuſſit ſegetes Philiſtinorum. 6. Dirupit vincula, quibus erat ligatus. 7. Arripiens mandibulam aſini, interfecit in ea mille viros. 8. Sitiens bibit aquam, miraculosè egredientem ex dente maxillæ. 9. Apprehendit ambas portæ fores cùm poſtibus ſuis, & ſera, & impoſitas humeris ſuis, portauit ad verticem montis. 10. Significauit Dalilæ meretrici, in quo haberet vires ſuas. 11. Ablatis viribus, effoſſis oculis, catenis vinctus eſt à Philiſtæis, & in carcerem poſitus. 12. Inde in locum conuiuii ductus, vt ludibrio afficeretur. 13. Tunc, inuocato Domino, recepit vires: Et apprehendit columnas domus conuiuij, & & ſic tota domus corruit; ex cuius lapſu, & ipſe & tria millia Philiſtinorum perierunt. Iudic. 13. 14. 15. & 16.

7. Quidam ex ſupradictis Iudicibus commendantur in Scriptura, tanquam ſancti, vt nominatim Barac, Gedeon, Iephte, Samſon. Hebr. vndecimo v. 32. Ex quo ſequitur, falſum eſſe, quod aliqui Caluiniſtæ aſſerunt, ſpurios ſeu illegitimè natos ſaluari non poſſe. Nam Iephte fuit ſpurius: & tamen, teſte Apoſtolo, ſaluatus eſt. Aliqui etiam miraculosè, vel nati ſunt, vt Samſon ex ſterili matre: vel vocati, vt Gedeon: vel victoriam conſecuti, vt plerique omnes.

Qvæstio III.

Qui, & quot fuerint Reges Hebræorum?

1. ANte diuiſionem regni fuerunt hi tres. 1. Saul. 2. Dauid. 3. Salomon. Poſt Salomonem ſecuta eſt diuiſio regni: & ex vno, duo facta ſunt. Alterum Iuda, quod continebat duas tribus, Iuda & Beniamin. Alterum Iſraël, quod reliquas tribus complectebatur. Et quidem Reges Iuda habitabant in Ieruſalem: Reges Iſraël primò in Sichem, deinde in Therſa, poſtremo in Samaria. Reges Iuda fuerunt hi.

1. Roboam, filius Salomonis.
2. Abia, filius Roboam.
3. Aſa, filius Abiæ.
4. Ioſaphat, filius Aſæ.
5. Ioram, filius Ioſaphat.
6. Ochozias, filius Ioram.
7. Athalia, mater Ochoziæ, vxor Ioram.
8. Ioas, filius Ochoziæ.
9. Amaſias, filius Ioæ.
10. Azarias, ſeu Ozias, filius Amaſiæ.
11. Ioathan, filius Azariæ.
12. Achaz, filius Ioathan.
13. Ezechias, filius Achaz.
14. Manaſſes, filius Ezechiæ.

15. Amon, filius Manassis.
16. Iosias, filius Amon.
17. Ioachas, filius Iosiæ.
18. Ioacim, seu Eliacim, filius Iosiæ.
19. Ioachin, seu Ieconias, filius Ioacim.
20. Sedechias, seu Mathanias, patruus Ioachin.

Reges Israel fuerunt hi.

1. Ieroboam, filius Nabat, Ephratæus.
2. Nadab, filius Ieroboam.
3. Baasa, filius Ahiæ, de domo Issachar.
4. Ela, filius Baasæ.
5. Zambri, filius Elæ.
6. Amri.
7. Achab filius Amri.
8. Ochozias, filius Achabi
9. Ioram, frater Ochoziæ.
10. Iehu, filius Iosaphat, filij Namsi.
11. Ioachas, filius Iehu.
12. Ioas, filius Ioachas.
13. Ieroboam, filius Ioæ.
14. Zacharias, filius Ieroboam.
15. Sellum, filius Iabes.
16. Manahem, filius Gadi.
17. Phaceia, filius Manahem.
18. Phacee, filius Rometiæ.
19. Osee, filius Ela.

2. Hic triplex differentia notanda est inter Reges Iuda & Israel. Prima, quod omnes Reges Iuda fuerint ex eadem tribu, nempe ex tribu Iuda: Et omnes ex familia Dauid. (Excipio Athaliam, quæ habuit quidem maritum ex familia Dauid, nempe Ioram Regem; sed ipsa fuit filia Achab; filij Amri) At Reges Israël fuerunt ex diuersis tribubus & familiis. Altera, quod Reges Iuda, si omnes, saltem multi, manserunt in cultu veri Dei. At Reges Israël, nullo excepto fuerunt omnes Idololatræ. Etiam Iehu. 4. Regum 10. versu 29. Tertia, quod Reges Iuda; vt plurimum, iure successionis peruenerint ad regnum. At Reges Israël variis titulis ac modis, vt quæstione quinta explicandum est.

QVÆSTIO IV.

Qui fuerint boni, & qui mali Hebræorum Regei.

1. RAtio dubitandi sumitur ex Scriptura, quæ vno loco asserit, tres tantùm fuisse bonos, vt Ecclesiast. 49. 5. *Præter Dauid, & Ezechiam, & Iosiam, omnes peccatum commiserunt.* At alibi significat, etiam alios fuisse bonos, vt Asam, Iosaphat, Ioam, Amaziam, Azariam & Ioathan. Nam in gestis singulorum ponit hanc laudem: *Fecit rectum in conspectu Domini*, vt patet 3. Regum 15. 11. & cap. 22. 43. Et quarto Regum 12. 2. & cap. 14. 3. & cap. 15. 3.

2. Hęc difficultas hic soluitur. Hi sex posteriores fuerunt quidem boni, sed non zelosi in religione & cultu Dei. Et ideo laudantur quidem, quod fecerint rectum in conspectu Domini, sed simul reprehenduntur, quod excelsa non abstulerint, neque impediuerint cultum idololatriæ. Nam sicut de singulis dicitur: *Fecit rectum in conspectu Domini*; ita mox additur; *Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus sacrificabat & adolebat incensum in excelsis.* 3. Reg. 22. 43. & alibi.

3. At Dauid, Ezechias, & Iosias non tantum fuerunt boni, sed etiam zelosi in religione. Nam de Ezechia & Iosia diserte legimus, quod abstulerint excelsa, ad impediendam idololatriam. 4. Reg. 18. 3. & cap. 23. 8. De Dauide verò, quod in excelsis non immolauerit. 3. Regum 3. 3. Quod cum magna solemnitate deduxerit Arcam Domini in Ierusalem. 2. Reg. 6. 12. Quod desiderauerit Deo Templum ædificare. ibidem cap. 7. 2. Quod in rebus maioris momenti nihil voluerit aggredi, nisi consulto prius Deo. 1. Regum. 22. 15. & cap. 33. 2. & sequentibus. Quod ad placandum Deum erexerit altare in arca Ornan, & obtulerit holocausta & pacifica. 1. Paralip. 21. 26.

4. Illud ergo, præter *Dauid, & Ezechiam, & Iosiam, omnes peccatum commiserunt*, sic debet intelligi: Omnes Reges Iuda, præter illos tres, in eo peccarunt, quod ex quodam neglectu religionis, non abstulerint excelsa, nec impediuerint idololatriam in suis subditis. Qui sensus colligitur ex ipso contextu. Nam initio capitis laudatur Iosias à zelo religionis, quod abstulerit *abominationes pietatis*, id est, excelsa, lucos, sculptilia, statuas, vt explicatur 4. Regum 23. 4. & 2. Paralip. 34. 4. Item, quod gentem suam, id est, Iudæos, qui sub Amon & Manasse erant impij & idololatræ, perduxerit ad pœnitentiam & pietatem, quod etiam prolixè recensetur 2. Paralip. 35. per totum. Mox additur nullum alium Regem fuisse parem Iosiæ in hoc genere, nisi Dauidem & Ezechiam: Cæteros omnes peccasse, permittendo idololatriam, & relinquendo legem Altissimi. 4. Regum. 22. 13. Et hoc modo dedisse occasionem, vt regnum Iuda, in pœnam delicti, occuparetur ab alienigenis, est, à Chaldæis; & vasa templi cum populo transferrentur in Babylonem.

5. Dices, Non videtur ille esse sensus istius loci. Nam etiam Asa & Iosaphat abstulerunt excelsa, vt expresse habetur 2. Paralipom. 14. 2. & cap. 17. 6. Factum ergo est, omnes præter Dauidem, Ezechiam, & Iosiam, in eo peccasse, quod ex neglectu religionis, excelsa non abstulerint. Respondeo. Asa abstulit quædam excelsa, sed non omnia. Prius patet ex illo 2. Paralipom. 14. 2. *Subuertit altaria peregrini cultus, & excelsa.* Posterius ex illo 3. Regum 15. 12. *Purgauit vniuersas sordes idolorum quæ fecerant Patres eius.* Postea sequitur: *Excelsa autem non abstulit.* Iosaphat verò, cùm primùm cœpit regnare, non ausus fuit auferre excelsa, in quo fuit culpabilis, iuxta illud 3. Regum 22. 44. *Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.* Postea tamen factus audacior, abstulit. 2. Paralipom. 17. 6. *Cumque sumpsisset cor eius audaciam propter vias Domini, etiam excelsa & lucos de Iuda abstulit.* Vterque ergo, tam Asa quàm Iosaphat, in hac re peccauit: ille quidem, quod non abstulerit omnia excelsa: hic verò, quod tardè abstulerit.

6. Nota. Per excelsa: intelliguntur fana, vel sacella, vel altaria in altioribus locis, vt in montibus & collibus, ad colendum Deum ædificata. Erant autem duplicia. Quædam facta ad cultum falsorum Deorum, & seuerè prohibita. Num. 22. 41. *Duxit eum ad excelsa Baal.* Et Numer. 33. 51. *Quando transieritis Iordanem, intrantes terram Chanaam; disperdite cunctos habitatores terræ illius, confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate.* Et Deuter. 12. 2. *Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes Deos suos super montes excelsos & colles: dissipate aras eorum, & confringite statuas* Et 3. Regum 11. 7. *Tunc ædificauit Salomon fanum Chamos, idolo Moab, in monte, qui est contra Hierusalem* Et cap. 12. 31. *Ieroboam fecit fana in excelsis.* Et 4. Reg. 17. 6. *Ædificauerunt sibi excelsa in cunctis vrbibus suis.* Et ibidem versu 29. *Vnaquæque gens fabricata est Deum suum: posuerunteque eos in fanis excelsis.* Alia ad cultum veri Dei facta, antequam templum esset ædificatum. De quibus 3. Regum 3. 2. *Populus immolabat in excelsis: non enim ædificatum erat templum nomini Domini*

bram, Regem Iſraël. 2. Paralipomenon 14. 4. Ideoque inſignem victoriam obtinuit. At poſtea, *ambulauit in omnibus peccatis Patris ſui, quæ fecerat ante eum nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo ſuo* 3. Regum 15. 3.

17. Aſa filius eius fuit bonus. Ac 1. abſtulit effœminatos de terra. 2. Purgauit omnes ſordes idolorum, quæ fecerant Roboam & Abia. 3. Maachan, matrem ſuam amouit, ne eſſet Princeps in ſacris Priapi, & in luco eius, quem conſecrauerat. 4. Subuertit ipſeum eius, & confregit ſimulachrum turpiſſimum, & combuſſit in torrente Cedron. (3. Regum 15. 11.) Hæc tamen in illo reprehenduntur. Primo, quod excelſa non abſtulerit. Aliqua quidem abſtulit. (2. Paralip. 14. 2.) non tamen omnia. (3. Regum 15. 14.) Secundò, quod pugnaturus contra Baaſan Regem Iſraël, habuerit fiduciam in Rege Syriæ, & non potius in Domino Deo, ſicut fecerat in bello contra Æthiopes. Quod obiecit illi Hanani Propheta. (2. Paralipom. 16. 7.) Tertiò, quod eundem Prophetam, propter hanc increpationem, coniecerit in vincula. (ibidem verſu decimo.) Quartò, quod circa finem vitæ, cum laboraret podagra, non quæſierit Dominum, ſed magis in medicorum arte confiſus ſit. (ibidem verſu duodecimo.)

18. Ioſaphat fuit bonus, & multa præclare geſſit. Primò, miſit Leuitas & Sacerdotes per omnes ciuitates Iuda, vt docerent populum legem Dei. (2. Paralipom. 17. 8.) Secundò, abſtulit reliquias effœminatorum quæ remanſerant in diebus Aſa patris eius. (3. Regum 22. 47.) Tertiò, cùm antea non auſus fuiſſet auferre lucos & excelſa. (3. Regum 22. 44.) tandem factus audacior, abſtulit. (2. Paralipomenon 17. 6.) Quartò, progreſſu temporis inſtituit nouam populi reformationem. (ibidem capite decimo nono, verſu 4.) Quintò, cum Moabitæ & Ammonitæ contra illum inſurgerent, ipſe publico ieiunio indicto, ſupplex ad Deum confugit, & inſignem victoriam obtinuit. (ibidem cap. 20. 1.) In duobus tamen reprehenſus eſt. Primò quod Achab Regi Iſraël præbuerit auxilium contra Regem Syriæ, in oppugnanda Ramoth Galaad. Hoc obiecit illi Propheta 2. Paralipomenon 19. 2. *Impio prebes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia iungeris. Et idcirco iram quidem Dei meruisti, ſed bona opera inuenta ſunt in te, eo quod abſtuleris lucos de terra Iuda.* Secundò, quod amicitiam contraxerit cum Ochozia, filio Achabi. Quod etiam illi obiectum eſt à Propheta 2. Paralipomenon 20. 35. *Poſt hæc iniit amicitias Ioſaphat Rex Iuda cum Ochozia Rege Iſrael, cuius opera fecerunt impiiſſima. Et particeps fuit, ut facerent naues, quæ irent in Tharſis: fecerunt itaque claſſem in Aſiongaber. Prophetauit autem Eliezer ad Ioſaphat, dicens: Quia habuiſti fœdus cum Ochozia: percuſſit Dominus opera tua, contritæque ſunt naues, nec potuerunt ire in Tharſis.*

19. Ioram fuit malus. Acta eius ſunt hæc. 1. Accepit vxorem idololatricam, nempe Athaliam, filiam Achab Regis Iſraël. 2. Occidit omnes fratres ſuos gladio, & quoſdam de Principibus Iſraël. 3. Derelicto Deo, fabricauit excelſa in vrbibus Iuda, & prævaricari fecit habitatores Ieruſalem. 4. Ideo ab Elia Propheta per litteras reprehenſus eſt. (Quod contigit multis annis poſt raptum Eliæ.) Et grauiter à Deo punitus. Pœnæ fuerunt hæ. Primo, Defecerunt ab eo Idumæi, & rebellarunt. Secundò, Defecit etiam vrbs Lobna, quæ erat in tribu Iuda. Tertio, Philiſtæi & Arabes veſtauerunt terram Iuda: Et diripuerunt omnem ſubſtantiam Regis Ioram: inſuper occiderunt eius vxores & filios, excepto vnico Ioachar, qui & Ochozias dictus eſt. Quartò, Deus percuſſit illum & inſanabili languore alui, quo toto biennio affligebatur. Et tandem longa tabe conſumptus, egreſſit viſcera, & mortuus eſt. Quintò, Populus non fecit illi exequias, nec ſepeliuit in ſepulchro Regum. Hæc omnia habentur, partim 4. Reg. 8. 17. partim 2. Paralip. 21.

20. Ochazias fuit etiam malus. Nam primò, Seductus eſt à matre ſua Athalia. Secundò, Vtebatur Conſiliarius ex domo impiiſſimi Achab, qui erat pater Athaliæ. Tertiò, Cum Ioram filio Achab, Rege Iſraël iuit ad bellum contra Hazaël Regem Syriæ, in Ramoth. Galaad. Quartò, Eundem Ioram in bello vulneratum, & reuerſum in Iezrahel, inuiſit. Quintò, Ibi ſuperueniens Iehu vtrumque occidit: ac ſimul deleuit totam domum Achab, vt ipſi erat mandatum à Deo per Prophetam. 4. Regum 8. 25. & cap. 9. 7. & 2. Paralip. 22. 2.

21. Athalia, mater Ochoziæ, fuit impiiſſima. Mortuo filio, occupauit regnum: Et vt ſola poſſet regnare, interfecit omnes maſculos ſtirpis Regiæ, præter Ioas filium Ochoziæ, qui à ſorore ſua Ioſaba, vxore Ioiadæ Pontificis, occultè ſubtractus & abſconditus eſt. Deinde, anno ſeptimo, Ioas authoritate eiuſdem Pontificis, publicè promulgatus eſt Rex, & Athalia interfecta. 4. Regum 11. & 2. Paralip. 22.

22. Ioas, primò bonus, poſtea peſſimus. Optimè ſe geſſit, quandiu vixit Ioiada Pontifex, ex cuius directione & conſilio hæc fecit. Primò, Curauit inſtaurari templum, quod ſub Athalia, Ochozia, & Ioram, fuerat neglectum, & ferè collapſum. Secundò, Liberauit Ieruſalem à periculo obſidionis. Miſit enim Hazaëli Regi Syriæ magnam pecuniæ ſummam, partim ex theſauro Templi, partim ex Palatio Regio, vt non obſideret Ieruſalem, cùm ad eam obſidendam appropinquaret. At mortuo Pontifice, delinitus eſt obſequiis Principum Iuda, & hæc patrauit. Primò, Conceſſit exercitium idololatriæ. Secundò, Interfecit Zachariam, filium Ioiadæ Pontificis, qui ipſum & Principes Iuda totùmque populum increpabat, propter idololatriam. Sed non impune. Nam ſequenti anno poſt mortem Zachariæ, tam Rex ipſe, quàm alij omnes ab exercitu Syrorum puniti ſunt. Et tandem Rex à ſeruis ſuis interfectus (4. 12. & 2. Paralipom. 24.)

23. Amaſias imitatus eſt patrem ſuum. Nam initio fuit bonus; deinde malus. Geſta eius deſcribuntur 4. Regum 14. & 2. Paralipom. 25. Sunt autem hæc. 1. Confirmato regno, iuſſit iugulari eos, qui interfecerant patrem ſuum Ioas. Non tamen filios eorum, propter legem, quæ prohibet filios occidi pro patribus. Tunc enim adhuc erat obſeruans legis Moſaicæ. 2. Collegit duplicem exercitum contra Idumæos, qui iam pridem rebellauerant: Vnum ex populo Iuda; alterum ex populo Iſrael. 3. Monitus à Propheta, vt dimitteret exercitum Iſrael, vt pote impium, & à Deo alienum: obtemperauit, & victoriam obtinuit contra Idumæos. Ex quibus interfecit decem millia: & totidem ex altiſſima petra præcipitauit. Hactenus benè. Deinceps malè. 1. Rediens ex victoria, aſportauit ſecum Deos Idumæorum, quos cœpit in Ieruſalem adorare, & incenſum illis adolere. Ob quã cauſam, miſſus ad eum Propheta, dixit illi, *Cur adoraſti Deos, qui non liberauerunt populum ſuum de manu tua?* Cui reſpondit Amaſias: *Num conſiliarius Regis es? Quieſce, ne interficiam te.* Tunc abiens Propheta inquit: *Scio quod cogitauerit Deus occidere te, quia feciſti hoc malum, & inſuper non acquieniſti conſilio meo.* 2. Poſt hæc traditus eſt in reprobum ſenſum, & inſolentior factus propter ſupradictam victoriam, initio peſſimo conſilio prouocauit Regem Iſrael ad bellum, putans quod & illum poſſet ſibi ſubiugare. Rex Iſrael, miratus temeritatem hominis, propoſuit illi parabolam de Carduo & Credo Libani: Volens ſignificare, quod ſicut Carduus nul-

lo modo poteſt comparari cum Credo; ita Rex Iuda A nullo modo poſſit comparari cum Rege Iſrael. Non acquieuit Amaſias. Itaque Rex Iſrael venit cum exercitu in Bethſames, quod eſt oppidum Iuda, & ibi fugauit exercitum Amaſiæ. Ipſum Amaſiam cepit captiuum, & duxit in Ieruſalem: ibique diripuit omnem theſaurum Templi, & Palatij Regis; ac tandem relicto ibidem Amaſia cum obſidibus reuerſus eſt in Samariam. 3. Interea moritur Rex Iſrael. 4. Contrà Amaſiam verò conſpirant Ciues in Ieruſalem, eo quo propter ipſius defectionem à cultu Dei, & introductam idololatriam, multas calamitates paterentur. 5. Ipſe, cognita eorum conſpiratione, fugit in Lachis; ſed fruſtra. Nam ibi à conſpiratis interfectus eſt.

24. Ozias, ſeu Aſarias, filius Amaſiæ, cùm eſſet B 16. annorum, à toto populo electus eſt Rex. Fuit quidem bonus, ſed propter vſurpatum officium Sacerdotale, quod ipſi non congruebat, à Deo punitus eſt lepra. Acta eius deſcribuntur. 4. Regum 15. & 2. Paralip. 26. Sunt autem triplicia. Nam quædam contigerunt tempore belli: alia tempore pacis: alia circa finem vitæ. Tempore belli fecit hæc, ex conſilio & directione Zachariæ Videns. 1. Muniuit Ieruſalem multis turribus. 2. In turribus collocauit machinas diuerſi generis, quæ ſagittas & ſaxa iaciebant. 3. Inſtruxit exercitum trecentorum & ſeptem millium, & quingentorum. 4. Comparauit illis omnia armorum genera, clypeos, haſtas, galeas, loricas, arcus fundas, & his ſimilia. 5. Ædificauit Ailath, ſiue Ælath, ſiue Adam, in finibus Idumæorum, & reſtituit eam Iudæ. 6. Sæpè feliciter pugnauit contra Philiſtæos. 7. Deſtruxit murum vrbis Geth, & Iabinæ & Azoti. 8. Ædificauit oppida in ditione Azoti Philiſtiæ. 9. Vicit etiam Arabes & Ammonitas, qui poſtea coacti ſunt illi dare tributum. Et propter tam celebres victorias, diuulgatum eſt nomen eius vſque ad introitum Ægypti. Tempore pacis, deditus erat agriculturæ. Habebat plurimos vinitores in Carmelo, & alibi. Fodiebat ciſternas ad colligendam aquam pro pecoribus, quorum numeroſiſſimos alebat greges. Tandem circa annum regni 43. propter multa præclarè geſta ſuperbia elatus, Sacerdotale officium auſus eſt vſurpare. Nam ingreſſus in templum Domini, voluit adolere; incenſum ſuper altare thymiamatis, obſiſtente Pontifice. Mox lepra in frontem percuſſus, & à Sacerdotibus è templo eiectus eſt. Et ſic manſit leproſus vſque ad finem vitæ ſuæ, habitans in domo ſeparata extra Ieruſalem. Interea Ioathan, filius eius, adminiſtrabat regnum.

25. Ioathan, filius Oziæ, fuit bonus. De quo ſcriptum eſt 2. Paralipomenon 27. 2. *Fecit quod rectum erat coram Domino, iuxta omnia, quæ fecerat Ozias pater ſuus; excepto, quod non eſt ingreſſus templum Domini*, ad vſurpandum officium ſacerdotale. In quo præcelluit patri. Vnum in eo reprehenditur 4. Regum. 15. 35. *Verumtamen excelſa non abſtulit.* De cætero in omnibus benè ſe geſſit, iuxta illud 2. Paralipomenon 27. 6. *Corroboratuſque eſt Joathan, eo quod direxiſſet vias ſuas coram Domino Deo ſuo.* E

26. Achaz, filius Ioathan, fuit impius. De quo 4. Regum 1. & 2. Paralipomenon 28. habemus hæc. Primò, derelicto Domino Deo patrum ſuorum, ſecutus eſt idololatriam Regum Iſraël. Fecit ſtatuas, & coluit eas in excelſis, in collibus, & ſub omni ligno frondoſo, immolando victimas, & incenſum adolendo. 3. Luſtrauit filios ſuos in igne, & conſecrauit eos idolis. Propter has cauſas, tam ipſe, quam ſubditi eius grauiſſimè puniti ſunt, & ſæpius bello oppreſſi. Primò, a Raſin Rege Syriæ. 2. A Phacee Rege Iſraël. (2. Paralipomenon 28. 5. & ſequentibus.) 3. Ab vtroque coniunctim (4. Regum 16. 5. & Iſaiæ 7. 5.) 4. Ab Idumæis. 5. A Philiſtæis. 6. A Rege Aſſyriorum. Hæc omnia contigerũt propter peccata Regis Achaz. (2. Paralipomenon vigeſimo octauo, verſu decimo ſeptimo, & ſequentibus.)

27. Ezechias, filius Achaz, fuit optimus, iuxta illud 4. Regum 18. 5. *Poſt eum non fuit ſimilis ei de cunctis Regibus Iuda: ſed neque in his, qui ante eum fuerunt.* Et ibidem: *Vnde & erat Dominus cum eo, & in cunctis, ad quæ procedebat, ſapienter ſe agebat.* Geſta eius deſcribuntur, partim loco citato, partim 2. Paralipomenon 29. & tribus ſequentibss. Præcipua ſunt hæc. Primò, ſuſtulit idololatriam, & verum Dei cultum reſtituit, hoc ordine. 1. Contriuit ſtatuas & idola, quæ Achaz pater eius fabricauerat. 2. Diſſipauit excelſa, & ſuccidit lucos. 3. Confregit ſerpentem æneum, quem fecerat Moſes: quia filij Iſraël adolebant ei incenſum. 4. Curauit per Leuitas & Sacerdotes repurgari templum, Tabernaculum, vaſa ſacra; quæ à parte ipſius fuerant contaminata. 5. ipſos quoque Leuitas ac Sacerdotes monuit ſui officii, vt offerrent ſacrificia, & reſtituerent vſum organorum, pſalteriorum, cithararum. 6. Curauit celebrari Phaſe in Hieruſalem, conuocatis eo non tantum ſubditis, qui erant in regno Iuda; ſed etiam filiis Iſrael, qui remanſerant ex aliis tribubus, & non erant cum reliquis ducti in captiuitatem à Rege Aſſyriorum.

28. His peractis, venit Senacherib Rex Aſſyriorum cum ingenti exercitu contra Ezechiam, & obſedit Hieruſalem. Ezechias totam ſpem ſuam ponebat in Deo, cùmque ſupplex orabat pro liberatione. C Nec fruſtra. Nam quadam nocte Angelus Domini venit in caſtra Aſſyriorum, & percuſſit centum octoginta quinque millia hominum. Mox fugit Senacherib, & rediit in Niniue, ibique à filiis ſuis interfectus eſt.

29. Poſt hæc ægrotauit Ezechias, & ob Iſaia Propheta monitus eſt, vt diſponeret ſe ad mortem. Iterum orauit cum fletu; & reſponſum eſt illi à Domino per eundem Prophetam: *Audiui orationem tuam, & vidi lachrimas tuas; & ecce ſanaui te: Die tertio aſcendes templum Domini. Et addam diebus tuis quindecim annos.* Ezechias audita hac permiſſione, petiuit ſignò ſeu miraculo eam confirmari. Factum eſt. Erat autem hoc ſignum. Vmbra rediit decem gradibus retrorſum in D horologio, quibus deſcenderat.

30. Rex Babylonis, cùm intellexiſſet de morbo Ezechiæ, miſit ad eum Legatos & munera, quibus ipſe lætatus eſt. Et oſtendit Legatis omnem ſuum theſaurum. Quo nomine reprehendit illum Iſaias, ac prædixit fore, vt omnis theſaurus regius auferatur à Babylonis, quod poſtea, tempore captiuitatis Babylonicę, factum eſt.

31. Manaſſes, filius Ezechiæ, fuit peſſimus, ſicut Achaz auus eius. Duo generatim fecit mala. Primò, abrogauit cultum Dei, quem Ezechias, pater eius, inſtaurauerat. Secundò, reuocauit idololatriam, quam Achas introduxerat. Speciatim hæc. 1. Ædificauit excelſa. 2. Erexit aras Baal. 3. Fecit lucos, & adorauit omnem militiam cæli. 4. Exſtruxit aras idolorum in templo Domini. 5. Traduxit filium ſuum per ignem. 6. Ariolatus eſt, obſeruauit auguria, fecit pythones, multiplicauit aruſpices. 7. Fudit ſanguinem innoxium. Propter hæc minatus eſt Deus per Prophetas: *Ecce ego inducam mala ſuper Ieruſalem & Iudam, vt quicunque audierit, tinniant ambæ aures eius.* (Reum 21 12.) Poſtea venerunt Principes Aſſyriorum cum exercitu, & Manaſſen vinctum cathenis ac compedibus deduxerunt in Babylonem. Ibi, præ anguſtia animi, cœpit orare Deum, & agere pœnitentiam Deinde, reuerſus in Hieruſalem, ſuſtulit idololatriam, & cultum Dei reſtaurauit. (2. Paralipomenon 33. 11.) Aliqui putant,

Iſaiam Prophetam, iubente Manaſſe, ſerra lignea in duas partes diſſectum eſſe, vt Epiphanius, Iſidorus, Euſebius, Hieronymus, & alii apud Turnellium in Annalibus, Anno mundi 3338. num. 4. Vide Baronium in Martyrologio, die 6. Iulij.

32. Amon, filius Manaſſis, fuit impius. Secutus eſt impietatem patris, ſed non pœnitentiam. In propria domo à ſuis ſubditis interfectus eſt. (4. Reg. 21. 19. & 2. Paralip. 33. 21.)

33. Ioſias, filius Amon, fuit optimus. Cœpit regnare, cùm eſſet octo annorum. Et multa præclarè geſſit, vt habetur, 4. Regum 22. & 2. Paralipomenon 34. & 35. Primò, abſtulit ex Iuda & Hieruſalem, itemque ex vniuerſa terra Iſraël, omnia excelſa, lucos, aras Baalim, ſculptilia & ſimulacra. Secundò, iis ablatis, curauit per Helciam Sacerdotem inſtaurari Templum Domini. Tertiò, in inſtauratione Templi inuentus eſt liber Legis ſeu Deuteronomii, quem Helcias miſit Regi legendum. Quartò, Rex, lecto libro, ſcidit veſtimenta ſua, & exterritus eſt propter maledictiones, quę in illo libro habebãtur contra tranſgreſſores legis. Sciebat enim multos Reges ex ſuis anteceſſoribus, vnà cum populo, deſeruiſſe legem Dei, & coluiſſe idola: ac proinde merito timebat, ne omnes iſtæ maledictiones venirent ſuper Iudam & Hieruſalem. 5. Itaque miſit Helciam, & alios primarios, vt orarent Dominum ad auertendas huiuſmodi maledictiones: Et ſimul conſulerent, quid facto opus eſſet. 6. Quod cum Regi nunciatum eſſet, conuocauit vniuerſum populum, & lecto publicè libro Deuteronomii, pepigit fœdus cum Deo, & adiurauit omnes, vt idem facerent: ac promitterent, ſe ſeruaturos præcepta Legis, quæ in illo libro continebantur. Quod etiam factum eſt. 7. His peractis celebrauit Phaſe in Hieruſalem, & curauit vt Sacerdotes & Leuitæ iuxta ordinem ſuum diſtributi, miniſtrarent in Templo, & officia ſua peragerent. 8. Tandem, cum Nachao Rex Ægypti veniret cum exercitu contra Regem Aſſyriorum, occurrit illi Ioſias, vt ipſum impediret. In pugna, quæ fiebat in campo Mageddo, vulneratus & mortuus eſt. De quo ſic legimus 2. Paralip. 35. 24. *Vniuerſus Iuda & Hieruſalem luxerunt eum: Ieremias maximè.*

34. Ioachaz, filius Ioſiæ, à populo terræ conſtitutus fuit Rex. Quod indignè ferens Nechao Rex Ægypti, venit poſt tres menſes in Hieruſalem. Ac primò depoſuit Ioachaz, & captiuum duxit in Ægyptum. 2. Exegit à populo centum talenta argenti, & talentum auri, eo quod ſine ipſius authoritate conſtituiſſet ſibi Regem. 3. In locum depoſiti Regis ſubrogauit Eliacim, alterum filium Ioſiæ, quem alio nomine vocauit Ioacim. Fuit autem Ioachaz impius, & in Ægypto mortuus eſt. (4. Regum 23. 3. & 2. Paralipomenon 36. 1.)

35. Ioacim, ſeu Eliacim, fuit etiam impius. Sub illo, & ſequentibus Regibus, completæ ſunt maledictiones & captiuitates, quas Deus, propter peccata Manaſſis & aliorum Regum, minatus erat Iudæis. (4. Regum 24. 3.) Nam anno regni eius tertio, venit Nabuchodonoſor Rex in Hieruſalem, & ipſum Regem Ioacim, cum magna populi parte & vaſis Templi, captiuum duxit in Babylonem. (2. Paralipomenon 36. 6. & Dan. 1. 1.) Poſtea tamen regno fuit reſtitutus, cum certum quotannis tributum promiſiſſet. Soluit hoc tributum tribus tantum annis, & tum coniunxit ſe Ægyptiis, & Regi Nabuchodonoſori rebellauit. (4. Reg. 24. 1.) Quod ægrè ferens Nabuchodonoſor, rediit in Hieruſalem, anno vndecimo regni Ioacim, & cepit illum captiuum, & extra Hieruſalem interfecit, ac inſepultum reliquit. Quod Deus prædixerat per Prophetam, Ieremiæ 22. 18. *Hæc dicit Dominus ad Joacim, filium Joſiæ, Regem Iuda: Non plangent eum.* Et infrà, *Sepultura aſini ſepelietur, putrefactus & proiectus extrà portas Hieruſalem.*

36. Ioachin, filius Ioacim, (qui & Iechonias dictus eſt) fuit ſimiliter malus, & tribus tantum menſibus regnauit. Tunc iterùm venit Nabuchodonoſor Rex in Hieruſalem, & captiuos abduxit Regem, matrem eius vxores, ſeruos, Principes, & decem millia virorum fortium in Babylonem: Et aſportauit omnia vaſa Templi, & theſauros domus Domini, & theſauros domus Regiæ: Nihilque reliquit in Iuda & Hieruſalem, niſi pauperes populi terræ. Pro Ioachin verò conſtituit alium Regem, Mathaniam, patruum eius; & vocauit illum Sedeciam. (quarto Regum vigeſimo quarto, verſu vndecimo.)

37. Sedecias, ſeu Mathanias, à Nabuchodonoſore conſtitutus Rex, fuit malus: Hic confirmato regno, cœpit rebellare contra Nabuchodonoſorem. Itaque Nabuchodonoſor venit cum ingenti exercitu, & obſedit Hieruſalem; ab anno nono regni Sedeciæ vſque ad vndecimum. Quo anno, cùm fames præualeret in ciuitate, nec haberent amplius panem, quem comederent; quadam nocte fugit Rex Sedecias, & omnes bellatores cum eo, per viam, quæ ducit ad campeſtria ſolitudinis. Tunc exercitus Nabuchodonoſoris perſecutus eſt illum; & comprehendit in planitie Iericho: Omnes bellatores, qui erant cum eo, diſperſi ſunt, & reliquerunt eum. Inde ductus eſt ad Nabuchodonoſorem in Rablatha. Vbi hæc contigerunt. 1. Nabuchodonoſor occidit omnes filios Sedeciæ coram eo. 2. Oculos eius effodit. 3. Vinctum catenis duxit in Babylonem. Poſtea miſit Nabuzardam Principem exercitus ſui in Hieruſalem, qui hæc patrauit 1. Templum Domini, domum Regiam & omnes domos Hieruſalem combuſſit igni. 2. Muros Hieruſalem in circuitu deſtruxit. 3. Omnia vaſa & ornamenta Templi abſtulit. 4. Quotquot reſidui erant in ciuitate, vel occidit, vel abduxit: relictis tantum vinitoribus & agricolis. 5. His præfecit Godoliam. Et hæc fuit tertia captiuitas Babylonica, ſub qua periit regnum Iuda. (4. Regum 25. & 2. Paralipomenon 36. 13.) Nota. Hæ tres captiuitates contigerunt propter peccata Iudæorum. Cùm enim Deus per Prophetas nihil apud eos efficeret? voluit illos bellis, cædibus, & captiuitatibus caſtigare, vt vel ſic tandem ad ſaniorem mentem redirent.

38. Hæc ſufficiant de Regibus Iuda. Sequuntur Reges Iſraël, qui omnes, poſt factam regni diuiſionem, fuerunt impii & idololatræ. Author idololatriæ, vt paulo poſt dicam, fuit Ieroboam. Habuerunt primariam regni ſedem, primò quidem in Sichem, tribus Ephraim: deinde in Therſa, tribus Manaſſe: poſtremo in Samaria, quæ erat in finibus tribus Ephraim, prope tribum Manaſſe: Durauit hoc regnum vſque ad annum ſextum regni Ezechiæ Regis Iuda. Tunc enim filii Iſraël ab Aſſyriis in captiuitatem ducti ſunt.

39. Igitur primus Rex Iſraël, poſt mortem Salomonis, fuit Ieroboam, filius Nabat, Ephratæus, & à Deo ſpeciatim electus per Ahiam Silonitem Prophetam: cum hac promiſſione, vt ſi Deo adhæreret, & mandata eius cuſtodiret, in regno confirmaretur, non ſolùm ipſe, ſed etiam poſteri eius. (3. Regum 11. 29.) ſed dupliciter peccauit. Primò, quia fuit ingratus pro beneficio. Nam ſtatim accepto regno, receſſit à Deo, & factus eſt idololatra. Secundò, fuit incredulus. Non enim credebat regnum ſuum ſtabiliendum à Deo, ſed per propriam prudentiam & induſtriam. Res ſic contigit. Soliti etiam filii Iſraël ter ſingulis annis ire in Ieruſalem, vt ibi orarent, & Deo offerrent ſacrificia. Timebat ergo Ieroboam, ne ſi deinceps id facerent, redirent ad obedientiam Roboam Regis

Iuda, filij Salomonis, qui habitabat in Ierusalem, & erat legitimus regni heres, à quo defecerant. Et ne ipse regni administratione excluderetur. Ne id fieret excogitato pessimo consilio, conflauit duos vitulos aureos, & dixit filiis Israël: *Nolite vltra ascendere in Ierusalem: Ecce Dij tui, Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti* Et vnum posuit in Bethel, alterum in Daniel (3. Regum 12. 26.) Et sic effecit, vt filij Israël, relicto Deo, fierent idololatræ, & vitulos aureos adorarent. Vnde sæpè de illo dicitur: *Qui peccare fecit Israel.* Et quia reliqui Reges Israël exemplum ipsius imitati sunt, solet de illis dici: *Ambulauit in via Ieroboam, & in peccatis eius, quibus peccare fecit Israel.*

40. Deinde exstruxit altare in Bethel: constituit nouos Sacerdotes ex infima plebe, qui non erant de filiis Leui: instituit solemnitatem, mense octauo, die 15. mensis celebrandam, similem ei, quæ celebrabatur in Ierusalem: Et in ista solennitate ipse tanquam Pontifex obtulit solennes victimas, & incensum adoleuit. (3. Regum 12. 31.) Propter hanc impietatem variis modis à Deo punitus est. 1. Altare scissum est, in quo ipse incensum adolebat. 2. Exaruit manus illius. 3. Abia, filius eius mortuus est. 4. Tota familia paulo post deleta. 5. Omnes, qui ex familia ipsius interfecti sunt, manserunt insepulti, & a canibus & feris dilacerati sunt. 6. Regnum ad aliam familiam translatum. Quæ omnia fusè narrantur tertio Regum, decimo tertio & decimoquarto. De reliquis Regibus, qui Ieroboam successerunt, nihil necesse est dicere. Constat fuisse impios.

Qvæstio V.

Quomodo creati fuerint Reges Hebræorum.

1. Dicam 1. de Creatione. 2. de Inauguratione 3. de Vnctione. Igitur, quod ad creationem attinet, notandum est, Reges variis titulis creari, seu ius regni adipisci posse. 1. Electione. 2. Successione. 3. Iure belli. 4. Vi & tyrannide. 5. Donatione. 6. Emptione aut permutatione. 7. Adoptione. 8. Superioris, aut potentioris authoritate. Et si qui alij sunt.

2. Est ergo quæstio, Quo titulo Reges Hebræorum ad regnum peruenerint? Aliqui putant, electione seu suffragijs populi creatos esse, & regnandi potestatem accepisse. Ita Carolus Sigonius, & Gulielmus Barclaius: apud Pinedam lib. 2. de rebus Salomonis cap. 2. Quod dupliciter probari potest. Primo, quia Deus promisit populo ius suffragij in eligendo Rege, iuxta illud Deuteronomij 17. 15. *Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non sit frater tuus.* Secundò, quia constat multos à populo electos esse. Sic electus est Saul 1. Regum 22. 13. *Nunc ergo præsto est Rex vester, quem elegistis & petiistis,* Sic Dauid 2. Regum 5, 1. *Venerunt vniuersæ tribus Israel ad Dauid in Hebron, & vnxerunt in Regem super Israel.* Sic Salomon 1. Paralipomenon 29. 23. *Sedit Salomon super solium Domini in Regem pro Dauid patre suo, & cunctis placuit,* id est, cuncti consenserunt & suffragati sunt. Sic Roboam 3. Regum 12. 1. *Venit autem Roboam in Sichem: illuc enim congregatus erat omnis Israel ad constituendum eum Regem.* Sic Ieroboam ibidem versu 20. *Factum est autem, cùm audisset omnis Israel, quod reuersus esset Ieroboam, miserunt, & Vocauerunt eum congregato cœtu, & constituerunt eum Regem super omnem Israel.* Sic Ochozias 2. Paralipomenon 22. 1. *Constituerunt autem habitatores Ierusalem, Ochoziam filium eius minimum, Regem pro eo.* Sic Ochias 2. Paralipomenon 26. 1. *Omnis autem populus Iuda, filium eius Oziam annorum sexdecim constituit Regem pro Amasia patre suo.* Sic Iosias 2. Paralipomenon 23. 25. *Reliqua populi multitudo cesit iis, qui Amon percusserant; constituit Regem Iosiam filium eius pro eo.* Sic Ioachaz secundo Paralipomenon trigesimo sexto, versu Primo. *Tulit ergo populus terræ Ioachaz filium Iosiæ, & constituit Regem pro patre suo in Ierusalem.*

3. Respondeo Aliud est loqui de iure, aliud de facto. Si loquamur de iure, non poterat alius constitui vel creari Rex à populo, nisi qui à Deo electus & designatus esset, iuxta illud Deut. 17. 15. *Eum constitues Regem, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum.* Et quia hoc non semper seruatum est, ideo conqueritur Deus apud Oseam cap. 8. versu 4. *Ipsi regnauerunt, & non ex me.* Si autem loquamur de facto, seruandæ sunt sequentes Conclusiones.

4. Prima Conclusio. Aliqui per electionem diuinam creati sunt Reges Hebræorum: vt Saul, Dauid, Ieroboam, Baasa, Iehu. Nam Saul à Samuele, iussu Dei, priuatim vnctus est in Regem, nec præsente, nec sciente populo. 1. Regum 10. 1. *Tulit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput eius, & ait: Ecce, vnxit te Dominus super hereditatem suam in Principem,* Hoc enim mandauerat Deus Samueli 1. Reg. 9. 16. *Hac ipsa hora, quæ nunc est, crastinam Virum ad te de terra Beniamin, & vnges eum Ducem super populum meum Israel.* Postea per sortes, Deo item dirigente, publicè electus est. 1. Regum 10. 20. *Applicuit Samuel omne tribus Israel, & cecidit sors super Benjamin. Et applicuit tribum Benjamin & cognationes eius, & cecidit cognatio Matri, & peruenit vsque ad Saul filium Cis,* Huic electioni à Deo factæ, consensit populus, dicens: *Viuat Rex:* Non tamen omnis populus, sed pauci duntaxat, *quorum Deus tetigerat corda,* vt loquitur Scriptura ibidem versu 26.

5. Idem constat de Dauide. Cum enim Saul à Deo Rex constitutus, vt dixi, non obediret Deo, abiecit illum Deus, & regnum eius transtulit in Dauidem. 1. Regum. 13. 13. *Dixit Samuel ad Saul: Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ, præcepit tibi. Quod si non fecisses, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum; sed nequaquam regnum tuum vltra consurget. Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum: & præcepit ei Dominus, vt esset Dux super populum suum.* Et cap. 15. versu 28. *Et ait ad eum Samuel: Scidit Dominus regnum Israel à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori.* Et Actorum decimo tertio, versu vigesimo secundo. *Et amoto illo (Saul) suscitauit illis Dauid Regem.*

6. Similiter de Ieroboam, qui à Deo per Prophetam monitus est, quod facta regni Salomonis diuisione, ipse futurus esset Rex super decem tribus. 3. Regum 11. *Et ait Ahias ad Ieroboam: Tolle tibi decem scissuras Hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego cindam regnum Salomonis, & dabo tibi decem tribus,*

7. Et de Baasa, cui Dominus per Prophetam 3. Regum 16. 2. *Pro ego quod exaltauit te de pulure, & posui te Ducem super populum meum Israël: tu autem ambulasti in via Ieroboam, & peccare fecisti populum meum Israel vt me irritares in peccatis eorum: Ecce ego demetam posteriora Baasa, & posteriora domus eius: & faciam domum tuam, sicut domum Ieroboam filij Nabat. Qui mortuus fuerit de Baasa in ciuitate, comedent eum canes: Et qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum Volucres cæli.*

8. Et de Iehu, quia à Propheta, iussu Dei in Regem Israël vnctus est. 3. Regum 19. 25. *Ait Dominus ad Heliam: Vade & reuertere in viam tuam per desertum in Damascum: cumque perueneris illuc, vnges Hazael Regem super Siriam, & Iehu filium Namsi vnges regem super Israel.* Et 4. Regum 9. 1. *Tolle lenticulam olei, & vade in Ramoth Galaad: cumque veneris illuc, videbit Iehu, tenensque lenticulam olei, fundes super caput eius,*

& dices

& dicit: Hæc dicit Dominus: Unxit te Regem super Israël. A
De vnctione dicam plura quæst. 7.

9. Secunda Conclusio. Aliqui facti sunt Reges per successionem, vt Salomon, Roboam, & plerique alij Reges Iuda. Itemque ex Regibus Israël, Nadab, Ela, Achab, Ochosias, Ioram, Ioachaz, Ieroboam, Zacharias, Phaceia, Hi enim suis parentibus in regno successerunt, vt ex Scriptura patet. Sed notandum est, hanc successionem aliquando coniunctam fuisse, vel cum expressa Dei vel cum expressa hominum electione. Prius patet exemplo Salomonis, qui quidem successit Dauidi patri suo, in regno: sed ex peculiari Dei ordinatione, vt fatetur ipsemet Dauid 1. Paralip. 28. 5. *De filiis meis (filios enim multos dedit mihi Dominus) elegi Salomonem filium meum, vt sederet in throno regni Domini super Israël* B
Et similiter Salomon 2. Paralipomenon 1. 9. *Tu me fecisti Regem super populum tuum multum.* Et Sapient. 9. 7. *Tu elegisti me Regem populo tuo.* Posterius constat exemplo Abię quem Roboam pater eius, præ aliis suis filiis designauit Regem, 2. Paralip. 11. 12. *Constituit verò in capite Abiam filium Maacha, Ducem super omnes fratres suos: ipsum enim Regem facere cogitabat, quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios eius.*

10. Tertia Conclusio. Aliqui facti sunt Reges per vim & tyrannidem, vt Athalia in regno Iuda: Et Zabri, Sellum, Manahem, Phacee, Osee, in regno Israël. De Athalia sic legimus quarto Regum vndecimo, versu primo. *Athalia vero mater Ochosiæ, videns mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium.* Et C
postea subditur: *Porro Athalia regnauit super terram.* De Zambri 3. Reg. 16. 9. *Rebellauit contra eum* (Elam filium Baasa) *seruus Zambri.* Et infra: *Irruens ergo Zambri percussit & occidit eum, & regnauit pro eo.* De Sellum 4. Regum 15. 10. *Coniurauit autem contra eum* (Zachariam Regem) *Sellum filius Iabes, percussitque eum palam & interfecit, regnauitque pro eo.* De Manahem ibidem ver. 14. *Et ascendit Manahem filius Gadi de Thersa, venitque in Samariã, & percussit Sellum filium Iabes in Samaria, & interfecit eum, regnauitque pro eo.* De Phacee ibidem v. 25. *Coniurauit contra eum* (Phacee iam filium Manahem) *Phacee filius Romelię, & percussit eum in Samaria, in turre domus regiæ, & cum eo quinquaginta viros de filiis Galaaditarum, & interfecit eũ, regnauitque pro eo.* Denique de Osee ibid. vers. 30. *Coniurauit autem, & tetendit insidias Osee filius Ela contra Phacee filium Romelię, & percussit eum, & interfecit, regnauitque pro eo.* D

11. Quarta Conclusio. Aliqui facti sunt Reges Hebræorum à Regibus Gentilium; vt Ioachin à Pharaone Rege Ægypti: Et Sedecias à Nabuchodonosore Rege Babylonis. Nam Pharao deposuit Ioachaz Regẽ Iuda, & vinctum duxit in Ægyptum, ac in eius locum substituit Eleiacim filium Iosiæ. 4. Reg. 23. vers. 34. Similiter Nabuchodonosor, capta Ierusalem, deposuit Ioachin Regem Iuda, & captiuum transtulit in Babylonem, subrogato in locum eius Sedecia. 4. Regum 24. vers. 15.

12. Argumenta, quæ initio allata sunt, nihil aliud probant, quàm populum publicè ac solemniter approbasse quorundam Regum, vel electionem, vel successionem, E
quod non negamus. Sic enim fieri solet etiam hoc tempore. Quando enim eligitur nouus Princeps aut Rex, vel quando filius succedit patri in regno, vel principatus solet populus applaudere & consentire.

Qvæstio VI.

Quomodo inaugurati fuerint Reges Hebræorum?

1. BOni authores tradunt varios ritus ac ceremonias, quæ adhiberi solent in publica Regum

consecratione seu inauguratione. Sunt autem hæ potissimum. Prima, Futurus Rex in throno seu solio collocabatur. 3. Reg. 1. 24. Secunda, Vngebatur à summo Sacerdote, tertio Regum 1. 39. & 2. Paralipom. 23. 11. Tertia, Ponebatur diadema super caput eius 4. Reg. 11. 12. & 2. Paralip. 23. 11. Quarta, Dabatur illi in manus liber Deuteron. in quo lex erat scripta. 2. Paralipom. 23. 11. Quinta, Iurabat in legis obseruationem. Psal. 118. 106. Sexta, clamabatur à populo: Viuat Rex. 1. Regum 10. 24. & 3. Regum 1. 39. & 4. Regum 11. 12. Septima, Fiebant sacrificia omnis generis. 1. Regum 11. 15. Octaua, Edebantur varia lætitiæ & approbationis signa. 2. Reg. 11. 15. & 3. Reg. 1. 40. Vide Abulensem 3. Reg. 1. quæst. 37. & Serarium 1. Reg. 10. in Commentario.

2. Notandum tamen est, aliquando plures, aliquando pauciores ritus fuisse adhibitos; nec semper eo ordine, quo iam enumerati sunt. Quod aliquot exemplis demõstrabo. Iuauguratio Saülis describitur primo Regum 10. 24. *Clamabit omnis populus, & ait: Viuat Rex.* Et c. 11. v. 15. *Perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi Regem Saul coram Domino: in Galgala & immolauerunt ibi victimas pacificas coram Domino: Et lætatus est Saul & cuncti viri Israël nimis.*

3. Inauguratio Salomonis, tertio Regum primo v. 38. *Descendit ergo Sadoc Sacerdos, & Nathan Propheta, & Banaias filius Ioiada, & Cerethi, & Phelethi: Et imposuerunt Salomonem super mulam Regis Dauid, & adduxerunt eum in Gihon. Sumpsitque Sadoc Sacerdos cornu olei de tabernaculo, & unxit Salomonem: Et cecinerunt buccina, & dixit omnis populus: Viuat Rex Salomon. Et ascendit vniuersa multitudo post eum, & populus canentium tibiis, & lætantium gaudio magno, & insonuit terra à clamore eorum.* Et infra v. 47. *Et ingressi serui Regis benedixerunt Domino nostro Regi Dauid, dicentes: Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, & magnificet thronum eius super thronum tuum. Et adorauit Rex in lectulo suo: & locutus est; Benedictus Dominus Deus Israël, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis.*

4. Inauguratio Ioas, quarto Reg. 11. v. 12. *Ioiadas Sacerdos produxit filium Regis, & posuit super eum diadema & testimonium; fecerunque Regem, & unxerunt: Et plaudentes manu, dixerunt: Viuat Rex.* Et secundo Paral. 23. 11. *Et eduxerunt filium Regis & imposuerunt ei diadema & testimonium; dederunque in manu eius tenendam legem, & constituerunt eum Regem. Vnxit quoque illum Ioiada Pontifex, & filii eius: imprecatique sunt ei, atque dixerunt: Viuat Rex.*

Qvæstio VII.

Quomodo vobis fuerint Reges Hebræorum?

1. DVplex erat vnctio Regũ apud Hæbræos. Vna priuata, altera publica. Priuata fiebat ante solemnem inaugurationem: publica in ipsa solenni inauguratione. Priuatim vncti sunt Saul, Dauid, Iehu, Saül à Samuele, in extrema parte ciuitatis, nullo alio præsente. 1. Reg. 9. 27. Dauid abeo Samuele, in domo patris sui in Bethlehem. 1. Reg. 16. 13. Iehu à filio Prophetæ, in cubiculo seorsim, nullo alio conscio. 4. Reg. 9. 6. Publicè vncti sunt Dauid, Salomon, Ioas, Ioachaz. Et quidem de vnctione Salomonis & Ioas dictum est quæstione præcedente. De vnctione Ioachaz sic legimus 4. Reg. 23. 30. *Tulit populus terræ Ioachaz filium Iosiæ, & unxerunt eum, & constituerunt eum Regem pro patre suo.* De Dauide notandum est ter vnctum fuisse in Regem. Primò, priuatim à Samuele in domo patris sui, vt paulò antè dixi. Secundò publicè in Hebron, in Regem Iuda. 2. Reg. 2. v. 4. Tertiò, publicè in Hebron, in Regem Israël. 2. Reg. 5. v. 3.

2. Quæres, An fuerit aliquod discrimen inter vnctionem Regum & pontificum apud Hebræos? Respon-

deo. Fuit triplex discrimen. Primò, quia omnes Pontifices ex præscripto legis vngebantur: Et nisi vncti essent, non admittebantur ad officium pontificale. Exodi 29.7. & Leuit. 8.1. At nullum extabat præceptum Dei, quo omnes Reges ad vnctionem astringerentur. Secundò, Pontifices semper vngebantur publicè coram populo apud Tabernaculum Domini. Exodi 29.14. & Leuit. 8. 3. At Reges aliquando priuatim, aliquando publicè, vt dictum est. Tertiò, Pontifices vngebantur oleo sancto, id est, vnguento cóposito ex oleo, myrrha, cinnamomo, calamo, casia. Exod. 29.7. & Exod. 30.23. At Reges oleo simplici, id est, non composito ex supra dictis aromatibus. Quod tametsi aliqui negent, verissimum tamen est. Et tribus argumentis probari potest.

3. Primum sumitur ex lege Dei. Nam Deus præceperat, vt nullus hominum vngeretur oleo sancto, quale is descriptum est, nisi Pontifex & Sacerdotes. Sic enim legimus Exod. 30.30. *Aaron & filios eius vnges, sanctificabisque eos, vt sacerdotio fungantur mihi. Filiis quoque Israël dices: Hoc oleum vnctionis sanctum erit mihi in generationes vestras caro hominis non vngetur ex eo, & iuxta compositionem eius non facietis aliud, quia sanctificatum est, & sanctum erit vobis. Homo, quicunque tale compoſuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo.* Ex quo præcepto duo colligimus. 1. Quod nemo præter Aaronem & filios eius, id est, præter Pontificem & Sacerdotes, potuerit vngi oleo sancto, quod ex variis aromatibus confectum erat. 2. Quod nulli licuerit conficere simile oleum, aut alicui alteri communicare.

4. Alterum sumitur ex phrasi Scripturæ. Nam oleum sanctum, quo Pontifex & Sacerdotes vtebantur, numquam in scriptura appellatur oleum simpliciter; sed oleum vnctionis, vel oleum vnctionis sanctum, vel oleum sanctæ vnctionis, vel vnguentum, Exodi 29.7. *Oleum vnctionis fundes super caput eius.* Et c. 30.25. *Facieſque vnctionis oleum sanctum, vnguentum compoſitum opere vnguentarij.* Et infrà ver. 31. *Hoc oleum vnctionis sanctum erit vobis.* Et Leuit. 21.12. *Oleum sanctæ vnctionis Dei sui super eum est.* Et alibi sæpius. Et ratio est, quia non erat oleum simplex ac purum, sed vnguentum confectum ex oleo & variis aromatibus, vt iam ante dixi: ac proinde non oleum simpliciter, sed oleum vnctionis, vel vnguentum appellari debuit. At oleum, quo Reges vngebantur, nunquam appellatur oleum vnctionis, aut vnguentum; sed oleum simpliciter, quia non erat compositum ex oleo, & aromatibus, sed purum ac simplex oleum. 1. Reg. 10. 1. *Tulit Samuel lenticulam olei & effudit super caput eius*, id est, Saulis. Et cap. 16.13. *Tulit Samuel cornu olei, & vnxit Dauidem in medio fratrum eius.* Et 4. Reg. 9. 1. *Tolle lenticulam olei, & fundes super caput eius.* nempe Iehu. Hinc infero, Reges non fuisse vnctos oleo compoſito, quo Pontifex & Sacerdotes vngebantur, sed oleo puro ac simplici.

5. Tertium sumitur ex illis verbis Leuit. 21. 10. *Pontifex, id est, Sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fusum est vnctionis oleum, & cuius manus in sacerdotio consecratæ sunt; vestitusque est Sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet, & ad omnem mortuum non ingredietur omnino super patre quoque suo & matre non contaminabitur: Nec egredietur de Sanctis, ne polluat Sanctuarium Domini, quia oleum sanctæ vnctionis Dei sui super eum est. Ego Dominus.* In quibus verbis continetur hæc lex, vt Pontifex externo ritu non lugeat mortuos, nec egressus è Sanctuario, prosequatur funera mortuorum, ne quidem parentum suorum. Et ratio legis additur, quia oleum sanctæ vnctionis fusum est super caput eius; ac proinde nullo modo debet contaminari. Contaminaretur autem, si lugeret mortuos, aut funera eorũ prosequeretur. Vnde sic argumẽtor: Ideo Pontifex non poterat lugere mortuos aut eorum funera prosequi, quia oleum sanctæ Vnctionis fusum erat super caput eius. At A Reges poterãt lugere mortuos, & prosequi funera mortuorum. Hoc enim fecit Dauid in morte Saulis & Ionathæ, iuxta illud 2. Reg. 1.11. *Apprehẽdens autem Dauid vestimenta sua, scidit, omnesque viri, qui erant cum eo, & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt vsque ad vesperam super Saul, & super Ionathan filium eius.* Ergo oleum sanctæ Vnctionis non erat fusum super caput Regum.

6. Vbi notandum est discrimen inter Pontificem, Sacerdotes & Reges. Solus Pontifex vngebatur oleo vnctionis in capite, & ideo non lugebat vllos mortuos, ne quidem parentes. Sacerdotes non vngebatur quidem in capite, sed tamen in vestibus aspergebantur, partim sanguine arietis immolati, partim oleo sanctæ Vnctionis, Exodi 29.21. Et ideo poterant quidem lugere propinquos & consanguineos, non tamen alios. Leuit. 21. B 2. Reges nec in capite, nec in vestibus habebant oleum sanctæ Vnctionis, sed oleum simplex & vulgare; & ideo poterant lugere omnes mortuos, quos volebant. Sic Dauid luxit filium suum Absalonem. 2. Reg. *18.33.* & c. *19.1.* Sic luxit Abner, filium Ner, & feretrum illius ad sepulturam secutus est. 2. Reg. 3.31.

7. Præter hæc tria argumenta, quæ videntur esse solida accedunt alia tria valdè probabilia. Primum, quia oleum sanctæ Vnctionis non poterat attrectari, nisi à Pontifice & Sacerdotibus: At Saul, Dauid, Iehu non sunt vncti à Pontifice vel Sacerdotibus, sed à Prophetis. Non ergo vncti sunt oleo sanctæ Vnctionis. Alterum, quia Helias Propheta à Deo iussus est vngere Iehu in Regem Israel, & Hazaelem in Regem Syriæ, & Heli- C sæum in Prophetam. 3. Reg. *19.15.* Et verisimile est quod ex eadem lenticula, vel ex eodem cornu olei potuisset eos vngere. At Hazaelem non poterat vngere oleo sanctæ Vnctionis, quia erat homo gentilis. Ergo verisimile est, nec Iehu, nec Helisæum oleo sancto, sed simplici vnctos esse. Tertium, quia Dauid ter vnctus est, vt suprà dixi. Nec credibile est, toties vnctum esse oleo sancto: quia ne quidem Pontifex, pro quo factum erat oleum sanctum, toties vngebatur.

8. Dices: Dauid & Salomon videntur vncti esse oleo sancto. De Dauide constat ex illo Psal. 88. 21. *Inueni Dauid seruum meum: oleo sancto meo vnxi eum.* De Salomone ex illo 3. Reg. 1. 39. *Sumpsit Sadoc Sacerdos cornu olei de Tabernaculo, & vnxit Salomonem.* At oleum, quod in Tabernaculo asseruabatur, erat sanctum. Respondeo. Authores hic dissentiunt. Aliqui putant, oleum sanctum cõmune fuisse Regibus & Sacerdotibus. Hoc iam refutatum est. Alij Dauidem & Salomonem ex peculiari dispensatione vnctos esse oleo sancto. Ita Genebrard. in Psal. 21. vbi ex Cabala & traditione Hebræorũ hæc asserit. Primò ex consilio Samuelis & Prophetarũ illius temporis, dispensatum fuisse cum Dauide, & reliquis Regibus familiæ Dauidicæ, vt vngerentur oleo sacerdotali: non autem cum aliis Regibus. Itaque Saülem, Iehu Hazaëlem, non fuisse vnctos oleo Sacerdotali. 2. Id propterea factum esse, quia Christus erat nasciturus ex familia Dauidis. 3. Externam & corporalem vnctionem Dauidis & Salomonis, fuisse typum seu figuram internæ & spiritualis vnctionis Christi. 4. Tametsi Pontifices, & Reges familiæ Dauidis, fuerint vncti eodem oleo sancto; Reges tamen vnctos fuisse per modum coronæ: Pontifices, per modum crucis decussatæ. 5. Illud oleum sanctum, (quod à Moyse confectum erat) durasse à tempore Moysis vsque ad captiuitatem Babylonicam, id est, per nongentos annos, & tametsi omnes Pontifices & Reges familiæ Dauidis, ex eo fuerint vncti, nunquam tamen diminutum esse, sed per miraculum, integrum perstitisse. 6. Pontifices post captiuitatem Babylonicam vnctos fuisse, oleo nouo, quod ad similitudinem prioris erat confectum.

9. Alii rectius sentiunt, nec Dauidem, nec Salomonem, nec vllum alium Regem potuisse vngi oleo

Pontificiali. Ita Oleaſter, Caiatan. Lippom. quos ci- A
tat & ſequitur noſter Lorin. in Pſal. 88. v. 21. Et hoc conuincunt argumenta ſuperius à nobis allata. Nec obſtat illud: *Oleo ſancto meo vnxi eum.* Nam inde non ſequitur, Dauidem vnctum fuiſſe oleo vnctionis, ſeu vnguento compoſito ex oleo & variis aromatib. (de quo ſolo hic diſputamus) ſed tantum vnctum fuiſſe oleo ſancto. At oleum ſanctum latius patet, quam oleum vnctionis Pontificale. Cum enim duplex oleum fuerit vſitatum in lege Moſaïca, alterum compoſitum ex oleo & aromatibus, alterum ſimplex ac purum: vtrumque poterat dici ſanctum, ſed diuerſo modo. Oleum vnctionis dicebatur ſanctum, quia per illud ſanctificabantur & conſecrabantur Pontifices & Sacerdotes. Oleum ſimplex, quo vnctus eſt Dauid, & B
alij Reges ac Prophetæ dicebatur ſanctum, ratione myſterij; quia erat figura illius olei, quo poſtea ſanctificatus eſt Chriſtus. Vnde ſicut de Dauide dicitur; *Oleo ſancto meo vnxi eum*; ita de Chriſto: *Vnxit te Deus oleo lætitiæ, præ conſortibus tuis?* Pſal. 44. 10.

10. Neque verum eſt, quod obiicitur, non aliud oleum quàm oleum vnctionis, quo vngebantur Pontifices & Sacerdotes, aſſeruatum fuiſſe in Tabernaculo. Nam præter illud aſſeruabatur etiam oleum, quo quotidie lucernæ inſtaurabantur à Sacerdotibus, de quo Leuit. 24. *Præcipe filijs Iſraël vt adferant tibi oleum de olivis puriſſimum, ac lucidum, ad concinnandas lucernas ingiter, extra velum teſtimonij in Tabernaculo fœderis*: Cur ſimiliter non poterat aſſeruari oleum pro vngendis Regibus & C
Prophetis.

11. Quod dicitur de facta diſpenſatione, non eſt probabile. Nam neque Samuel, neque alij Prophetæ poterant diſpenſare in lege diuina, quæ vetabat, ne quis alius prætet Pontifices & Sacerdotes, vngeretur oleo vnctionis. Multo minus alij, ex eorum conſilio poterant diſpenſare. Quod additur: vnctionem Dauidis fuiſſe figuram vnctionis Chriſti lubens conceſſero. De quo paulò poſt. Nec improbabile eſt, oleum vnctionis per nongentos annos, ſine vlla ſui diminutione, ſuffeciſſe pro vngendis Pontificibus & ſacerdotibus. Nam etiam Rhemis in Gallia, conſeruatur ampulla cum ſacro Chriſmate, quæ ſimiliter ſine vlla ſui diminutione, per mille & centum annos ſuffecit pro vngendis Regibus. De qua Genebrard. & Lorin. loco citato. Reliqua D
quæ adferuntur, parum ad rem faciunt.

12. Quæres: Quare Reges fuerint vncti in veteri Teſtamento? Non diſputo iam de genere olei, de quo ſatis dictum eſt, ſed de ipſa vnctione, quare adhibita fuerit in Regum inauguratione? Reſpondeo. Adhibita fuit propter has cauſas. Primo, vt ſicut per vnctionem Pontificum ſignificabatur ſumma illorum dignitas & excellentia inter Miniſtros Synagogæ: ita per vnctionem Regum ſignificaretur ſumma illorum dignitas & excellentia inter Principes ſeculares. (Abulenſ. in 1. Reg. 10. quæſt. 1.) 2. vt per hanc ceremoniam inſinuaretur Regibus dari gratiam & robur animi, ad defenſionem religionis & ſubditorum. (Auguſt. Triumphus de poteſt. Eccleſiaſt. quæſt. 38. art. 2.) Tertiò, vt repræſentarent Meſſiam, ſiue Chriſtum Regem. Sicut E
enim Pontifices per ſuam vnctionem, erant figura Chriſti Pontificis; ita reges per ſuam vnctionem erant figura Chriſti Regis. Vnde Reges in Scriptura vocantur Chriſti Domini, vt patet 1. Reg. 24. 7. vbi Dauid loquens de Saule ait: *Propitius ſit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo, Chriſto Domini, vt mittam manum meam in eum, quia Chriſtus Domini eſt.* Et 2. Reg. 1. 14. de eodē. *Quare non timuiſti mittere manum tuam, vt occideres Chriſtum Domini*: Et Pſ. 104. 15. *Nolite tangere Chriſtos meos.* Et Iſaiæ 45. 1. *Hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro.* Vide Serarium lib. 1. Reg. c. 10. in Commentario.

QVÆSTIO XIII.

Quod fuerit officium Regum apud Hebræos?

1. OFficium Regis ſummatim deſcribitur Deut. 17. 18. his verbis. *Poſtquam ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebis ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & cæremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt, nec eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos: neque declinet in partem dextram vel ſiniſtram, vt longo tempore regnet ipſe, & filij eius ſuper Iſraël.*

2. Hic tria potiſſimum præſcribuntur Regi. Primò, vt habeat apud ſe exemplar legis Deut: illud aſſiduè legat: præcepta eius cuſtodiat. Quod etiam mandatum fuit Ioſuæ c. 1. v. 8. *Non recedat volumen regis huius de ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt cuſtodias & facias omnia, quæ ſcripta ſunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.* Contra hoc peccarunt aliqui Reges Iuda præſertim qui Ioſiam proximè præceſſerunt. Nam tempore Ioſiæ, repertus eſt liber Deut. in domo Domini vbi multo tempore latuerat occultus & incognitus. 2. Paral. 34. 14. Vnde neceſſe eſt proximos illius anteceſſores, Manaſſem & Amon, nec habuiſſe, nec ſeruaſſe legem Deut. Quod etiam dicendum eſt de Regibus Iſraël, qui omnes, vt dixi fuerunt idololatræ. Longè aliter Dauid, qui de ſeipſo fatetur Pſal. 118. 98. *Quomodo dilexi legem tuam Domine? totâ die meditatio mea eſt.*

3. Secùdò, vt non ſuperbè efferat ſe ſupra fratres ſuos id eſt, ſupra Hebræos, vel ſupra gentem ſuam. Rex enim debebat elegi ex gente Hebræorum, Hebræus ex Hebræis iuxta illud Deut. v. 17. 15. *Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non ſit frater tuus.* At frater non debet ſe ſuperbè eleuare ſupra fratrē. Non, quod non poſſit auctoritates vel iuriſdictione, aut alio titulo eſſe ſuperior ſuo fratre: ſed quod non debeat prætextu regiæ dignitatis & eminentiæ, vel opprimere ſubditos, vel facere contra fraternam charitatem. Contra hoc peccauit Salomon, qui grauiſſimum iugum impoſuit ſuis ſubditis, immoderatas exactiones & tributa ab iis exigendo. 3. Regum 12. 4. Roboam filius eius, qui rogatus, vt minueret aliquid de grauiſſimo illo iugo, reſpondit: *Pater meus poſuit ſuper vos iugum graue: Ego autem addam ſuper iugum veſtrum. Pater meus cecidit vos flagellis: Ego autem cedam vos ſcorpionibus.* ibid. v. 11. Et Achab, qui iniuſtè occidit Naboth, & vineam eius occupauit: 3. Reg. 21. v. 16. Et alii multi.

4. Tertiò, vt non declinet in partem dextram vel ſiniſtram. Quod poteſt dupliciter intelligi. Primò, vt ſeruet iuſtitiam, & ab ea non declinet, vel in dextram vel in ſiniſtram partem: quod ſolet fieri, vel ex fauore & acceptione perſonarum: vel ex ſpe lucri & vtilitatis; vel ex odio aut alia peruerſa affectione. Secundo, vt conſtanter & perfectè cuſtodiat legem Dei. Hic ſenſus colligitur ex illo Deut. 28. 14. *Si audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & non declinaueris ab eis, neque ad dextram, neque ad ſiniſtram,* &c. Et c. 31. v. 29. *Noui quod poſt mortem meam iniquè agetis, & declinabitis cito de via quam præcepi vobis,* id eſt, Non eritis conſtantes in obſeruatione legis Dei. Et Ioſuæ 1. v. 7. *Confortare igitur & eſto robuſtus, vt cuſtodias, & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moſes ſeruus meus: ne declines ab ea ad dextram vel ad ſiniſtram.* Vbi hortatur illum ad conſtantiam in obſeruatione legis. Hanc conſtantiam habuit Dauid. Pſ. 118. 157. *Multi qui perſequuntur me, & tribulant me: à teſtimoniis tuis non declinaui.* Non habuit Saul Salomon, Roboam, Ieroboam, Ioas,

in Reg. 2.14. Fuit autem ſterilis in pœnam peccati, quia illuſerat Dauidi, coram Arca Domini ſaltanti. 2. Reg. 6.20. & 23.

3. Salomon habuit vxores, quaſi Reginas, ſeptingentas, & concubinas trecentas, vt Scriptura loquitur 3. Reg. 21. 3. Vbi nomine concubinarum intelligitur vxores minus principales, vt notat Serarius. Habuit igitur vxores mille, quarum ſeptingentæ dicuntur *quaſi Reginæ*, quia vel regio cultu vtebantur, vel Regum ac Principum erant filiæ. Mirum autem eſt, quod ex tanto vxorum numero, non niſi vnum filium genuerit, nempe Roboam; eumque ex matre Ammonitide, vt notat Suidas, & ex eo Serarius 3. Reg. 12. Sine dubio fuit pœna peccati, vt paulo poſt dicam.

4. Roboam, filius Salomonis habuit vxores octodecim, & concubinas ſexaginta. Et genuit 28. filios, & 60. filias 2. Paralipomenon 11. 21. Similiter Abia, filius Roboan, confortato regno ſuo, accepit vxores 14. Et procreauit 22. filios, & 16 filias. 2. Paralipomenon 13. 21.

5. Nunc quæſtio eſt, An iure potuerint habere plures vxores, necne? Ratio dubitandi ex vna parte, eſt quia Polygamia ex peculiari Dei diſpenſatione fuit Hebræis conceſſa: ex altera, quia Regi ſpeciatim fuit prohibita Deut. 17. verſu 17, *Non habebit vxores plurimas.* Et quia Salomon tranſgreſſus eſt hoc præceptum, ideo peccauit, & punitus eſt, vt colligitur ex illo 3. Reg. 11. 4. *Depravatum eſt cor eius per mulieres.* Reſpondeo Polygamia fuit conceſſa populo Hebræorum, cum hac duplici limitatione. Primò, vt non alio fine, quàm prolis propagandæ cauſa, acciperent plures vxores, vt docet D. Thom. in Supplem. qu. 65. art. 2. & alij. Secundo, vt non acciperent vxores alienigenas, ſeu idololatricas, propter periculum ſubuerſionis. Exod. 34. 16. & Deut. 7. ver. 3. Et huc ſpectat illud citatum: *Non habebit plurimas vxores quæ alliciant animum eius*, nempe ad cultum falſorum Deorum. Itaque duplici nomine poterat quis peccare contra conceſſionem polygamiæ. 1. Si voluptatis aut libidinis gratia plures vxores acciperet. 2. Si acciperet alienigenas ſeu idololatricas. Vtroque modo peccauit Salomon. 1. Quia plures accepit libidinis gratia, iuxta illud 3. Reg. 11. 12. *His itaque copulatus eſt Salomon amore ardentiſſimo.* Et in pœnam huius peccati, non habuit ex tot vxoribus & concubinis, niſi vnum filium, in gratiam Dauidis ne familia Dauidis regia deficeret. 2. Quia accepit plures alienigenas, à quibus deprauatus eſt, & idololatra factus. (ibidem.) Et in pœnam huius peccati ſciſſum eſt regnum illius, & datum Ieroboam. 3. Reg. 11. verſu 11. Verùm de polygamia dicam plura inferius cap. 21.

Quæstio XI.

An Reges Hebræorum potuerint habere plures equos?

1. VIdetur hoc illis prohibitum eſſe Deuter. 17. 16. *Cumque fueris conſtitutus Rex; non multiplicabit ſibi equos.* Et ita ſentiunt Haymon & Arias Montanus apud Pinedam lib. 7. de rebus Salomonis c. 14. Et probatur 1. quia in Scriptura nuſquam legimus de equo regio, ſed tantùm de mulo, vel mula regia. 2. Reg. 13. v. 29. *Omnes filij Regis aſcenderunt ſinguli mulas ſuas, & fugerunt.* Et c. 18. v. 9. *Accidit autem, vt Abſalon* (filius Regis) *occurreret ſervis Dauid, ſedens mulo.* Et 3. Reg. 1. 38. *Impoſuerunt Salomonem ſuper mulum Regis Dauid.*

2. Secundò, quia Scriptura ſolet fere in malam partem loqui de equis & equitibus, tanquam de rebus propriis Ægyptiorum & aliorum gentilium, vt Exodi 15. 1. *Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus eſt: equum & aſcenſorem dejecit in mare.* Et Pſal. 19. 8. *Hi in curribus & hi in equis, nos autem in nomine Dei noſtri invocabimus.* Et Pſal. 32. 17. *Fallax equus ad ſalutem.* Et Pſ. 75. 7. *Dormitauerunt, qui aſcenderunt equos.* Et Pſal. 146. 10. *Non in fortitudine equi voluntatem habebit.* Et Iſa. 31. 1. *Væ qui deſcendunt in Ægyptum ad auxilium, in equis ſperemus.* Et infra: *Ægyptus homo, & non Deus: & equi eorum, caro, & non ſpiritus.* Et Zach. 10. 15. *Confundentur aſcenſores equorum.* Vnde etiam Dominus exprobrat Iudæis, quod more Gentilium alant equos, Iſaiæ 2. 7. *Repleta eſt terra eius equis, & innumerabiles quadrigæ eius.*

3. Tertiò, idem ſentiunt Patres qui aſſerunt non ſolùm Regi, ſed toti Hebræorum populo prohibitum fuiſſe vſum equorum; vt Origenes homil. 15. in Ioſue, & Hieronym. in illud Pſal. 73. 7. *Dormitauerunt, qui aſcenderunt equos.* Vbi ſic ait: *Præceptum eſt in lege, vt Hebræus non habeat equos.* Et confirmari poteſt primò ex illo Ioſue 11. 9. *Equos eorum ſubnervabis.* Vbi Deus mandat Ioſue vt pugnaturus contra Reges Gentilium, non accipiat eorum equos, ſed potius ſubneruet, id eſt, pedes & crura eorum incidat, & inutiles reddat. Quare hoc? Quia nolebat populum Hebræorum habere equos more Gentilium. Volebat potius debilitari & interfici, quam ab Hebræis poſſideri. Secundò, ex illo Iſaiæ 36. 8. *Dabo tibi duo millia equorum, nec poteris ex te præbere aſcenſores eorum.* Vbi Rapſaces: miſſus à Rege Aſſyriorum, obiicit Ezechiæ Regi, quod non habeat homines, qui poſſent equos aſcendere, eo quod nullus eſſet equorum vſus apud Hebræos: Vel, vt interpretatur Hieronymus, quod Hebræi non auderent aſcendere equos, propter legem Dei, quæ id prohibeat. Tertiò ex illo, tertiò Regum decimo, v. 28. *Educebantur equi Salomonis de Ægypto:* quia ſcilicet in Iudæa non erant equi, ſed aliunde habebantur; vt notat Hieronymus priori loco citato. *Salomon*, inquit, *non habebat equum de Hieruſalem aut de Iudea, ſed emebat ſibi de Ægypto.*

4. His non obſtantibus, dicendum eſt, in Deuteronomio non fuiſſe Regi abſolutè prohibitum vſum equorum, ſed exceſſum & abuſum. Hoc enim ſignificat illud: *Non multiplicabit ſibi equos.* Exceſſus autem, ſeu multiplicatio equorum fuit illi prohibita, triplici de cauſa. Primò, ne tempore belli confideret in multitudine & robore equorum; contra illud Pſalm. 32. 17. *Fallax equus ad ſalutem: in abundantia autem virtutis ſuæ non ſaluabitur.* Et illud Iſaiæ 31. verſ. 1. *Væ qui deſcendunt in Ægiptum ad auxilium, in equis ſperamus.* Secundò, ne erigeretur in ſuperbiam ex nimio equorum faſtu ac pompa. Tertiò, ne ad alendos tot equos, & ad pompam ſuſtinendam, imponeret ſubditis grauia onera ac tributa. Contra hanc prohibitionem peccauit Salomon, qui alebant mille quadringentos currus, & duodecim millia equitum. 3. Regum 10. verſ. 26. Et ad eos alendos, onerebat ſubditos, vt ipſi poſtea filium ipſius Roboam conqueſti ſunt; 3. Regum 12. 4. *Pater tuus duriſſimum iugum impoſuit nobis.*

5. Ad contraria argumenta ſic reſpondeo. Ad 1. Falſum eſt, Reges habuiſſe tantum mulas, & non equos. Nam Dauid, cum in bello ſuperaſſet Adarezer Regem Saba, & cepiſſet equos & quadrigas ipſius, quoſdam ex illis ſibi reſeruauit, iuxta illud 1. Paralipom. 18. verſu 4. *Cepit ergo Dauid mille quadrigas eius & ſeptem millia equitum, ſubneruauitque omnes equos curruum, excepris centum quadrigis, quas reſeruauit ſibi.* Ex quo facto Dauidis duo colligimus. Vnum, quod Regibus Hebræorum licuerit habere aliquos equos; alioqui peccaſſet Dauid, aliquos ſibi reſeruando. Alterum, quod non licuerit illis habere nimis multos; & ideo pleroſque ſubneruauit, iuxta mandatum Dei, quod Ioſue datum eſſe diximus.

6. Ad 2. Illa teſtimonia nihil aliud probant, quàm quod Hebræi, tempore belli, non debuerint fiduciam ponere in multitudine equorum & curruum,

ſicut faciebant Ægyptij & alij gentiles, ſed potius in virtute & protectione Dei. Hoc enim diſertè ſignificatur illis verbis: *Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Domini.* Et ſimiliter illis verbis. *Væ qui deſcendunt in Ægyptum ad auxilium, in equis ſperantes, & habentes fiduciam ſuper quadrigis, quia multæ ſunt: & ſuper equitibus, quia prævalidi nimis: & non ſunt confiſi ſuper ſanctum Iſrael & Dominum non requiſierunt.*

7. ad 3. Eodem ſenſu, quo Regi prohibitum fuit, multiplicare equos; fuit etiam prohibitum aliis Hebræis. Nam neque illi debebant tempore belli confidere in equis, ſed in Deo. Atque hinc factum eſt, vt rarus fuerit vſus equorum apud Hæbræos, ante tempora Salomonis, quia ad agriculturam, vel ad onera portanda vtebantur aſinis & aliis iumentis. Salomon introduxit copiam equorum, ad luxum & ſplendorem. Ioram & alij Reges, ad vſum belli. 2. Paral. 21. verſ. 9. *Cumque tranſiſſet Ioram cum Principibus ſuis, & cuncto equitatu, qui erat ſecum,* &c. Reliqua, quæ obiecta ſunt, ex dictis facile diluuntur. Illud ſolum, quod Rapſaces obiecit Ezechiæ: *Dabo tibi duo millia equorum, nec poteris ex te præbere aſcenſores eorum*; indiget explicatione. Senſus eſt: Vis tu reſiſtere Regi meo potentiſſimo, cùm habeas tam paucos & imbelles tecum homines, vt ex iis non ſint bis mille, qui poſſint equos aſcendere & pugnare? In quo errauit Rapſaces.

Qvæstio XII.

An Reges Hebræorum potuerint habere magnas diuitias?

1. HOc etiam videtur prohibitum Deut. 17. verſ. 17. Nam ſicut ibi dicitur: *Non multiplicabit ſibi equos.* Et rurſum: *Non habebit vxores plurimas*: ita etiam additur: *Neque auri & argenti immenſa pondera.* Sed facilis eſt reſponſio. Sicut enim non prohibetur vſus vxorum aut equorum; ita nec vſus auri & argenti. Et è contrario: Sicut prohibetur exceſſus & abuſus vxorum & equorum; ita etiam exceſſus & abuſus diuitiarum. Et quidem triplici titulo. 1. Ne Reges, cupiditate auri & argenti, incidant in peccatum auaritiæ. 2. Ne ex eadem cupiditate ſpolient ſuos ſubditos. 3. Ne ſi habeant copiam auri & argenti, in faſtum & luxuriam diffluant. Quæ omnia contigerunt Salomoni. Is enim primò quidem ex cupiditate factus eſt auarus, vt ipſe confitetur Eccleſiæ. 2. verſu 8. *Congeſſi mihi argentum & aurum, & ſubſtantias Regum ac Prouinciarum.* Deinde ſpoliauit ſuos ſubditos, exigendo immodica tributa & vectigalia, vt ſupra oſtenſum eſt ex querela ipſorum ſubditorum. Tertiò, in libidinem ac luxuriam prolapſus eſt, accipiendo ſeptingentas vxores & trecentas concubinas.

2. Quæres, An igitur Reges & Principes non debeant habere fiſcum, in quo recondant aurum & argentum? Reſpondeo. Debent habere, quantum neceſſe eſt ad conſeruationem iuſtitiæ, & defenſionem patriæ. Sed non debet eſſe immodicus. Quod elegantèr expreſſit Traianus Imperator, cum dixit, fiſcum ſuum eſſe lienem. Sicut enim creſcente & intumeſcente liene, cæteri artus & membra tabeſcunt; ita creſcente & intumeſcente fiſco, ſignum eſt, ſubditos exhauriri & ſpoliari. Nota duplex vitium cauendum eſt. Vnum, ne Reges & Principes omnia conſumant, vel in priuata commoda & luxum conferendo, vel in aulicos & conſiliarios diſſipando. Alterum, ne auaritiæ dediti, iniquè exhauriant ſubditos, & accumulent theſauros ſine modo & menſura. Vtrumque reprehenſione dignum.

Qvæstio XIII.

Qui & quales fuerint Conſiliarij Regum Hebræorum?

1. PRimò certum eſt ex Scriptura Reges gentiles habuiſſe apud ſe viros ſapientes, ex quorum conſilio agerent omnia, quæ alicuius eſſet momenti, vt conſtat de Aſſuero Rege Perſarum, de quo legimus Eſther 1. 13. *Rex interrogauit ſapientes, qui ex more Regis ſemper ei aderant, & eorum faciebat cuncta conſilio, ſcientium leges ac iura maiorum.*

2. Secundò, certum eſt Reges Hebræorum, de quibus nunc agimus, habuiſſe etiam ſuos Conſiliarios, vt nominatim conſtat de Dauide, Salomone, Roboam, Ochozia, Ioa, Ozia. Dauidis Conſiliarij fuerunt hi duo potiſſimum, Achitophel, & Chuſai Arachites. 2. Reg. 15. 12. & cap. 16. v. 16. Achitophel poſtea defecit à Dauide, & adhæſit filio eius Abſaloni. Fuit autem vir prudentiſſimus, cui Scriptura dat hoc teſtimonium: *Conſilium Achitophel, quod dabat in diebus illis, quaſi ſi quis conſuleret Deum ſic erat omne conſilium Achitophel, & cum eſſet cum Dauid & cum eſſet cum Abſalon* (c. 16. v. 13.) Tandem, cùm videret conſilium ſuum, quod dederat Abſaloni contra Dauidem, negligi & conſilio Chuſai poſtponi, laqueo ſe ſuſpendit. cap. 17. v. 23. *Porro Achitophel videns, quod non fuiſſet factum conſilium ſuum, ſtrauit aſinum ſuum, ſurrexitque & abiit in domum ſuam, & in ciuitatem ſuam: & diſpoſita domo ſua, ſuſpendio interiit.*

3. Chuſai manſit fidelis Dauidi. Et vt magis illi prodeſſet, acceſſit Abſalonem, & ſimulauit ſe illi fideliter ſeruiturum, ſicut antea fideliter ſeruierat Dauidi patri ipſius. (cap. 16. 18.) Idque propterea fecit. 1. Vt coram intelligeret, quid Abſalon, ex conſilio Achitophelis, moliretur contra Dauidem. 2. Vt hoc ipſum conſilium ſuo conſilio diſſiparet. 3. Vt Dauidem de his omnibus certiorem faceret. Quæ tria ex animi ſententia ſucceſſerunt capite 17. per totum. An autem Chuſai hac ſua ſimulatione mentitus ſit, diſputant Interpretes. Serarius putat, ab officioſo mendacio excuſari eum non poſſe. Quod probabile eſt. Et colligitur ex his ipſius verbis, quæ dixit Abſalom: *Illius ero, quem elegit Dominus, & omnis hic populus, & vniuerſus Iſraël, & cum eo manebo. Sed, vt & hoc inferam, cui ſeruiturus ſum? Nonne filio Regis? Sicut parui patrem, ita parebo & tibi.* Priora prudenter, poſteriora mendaciter dicta ſunt.

4. Conſiliarij Salomonis, poſt mortem ipſius facti ſunt conſiliarij Roboami, filij Salomonis. Habuit autem Roboam duplices conſiliarios: alios ſenes & expertos, quos acceperat à patre ſuo: alios iuuenes & inexpertes, qui cum ipſo fuerant enutriti. (3. Regum 12. 6.) Priores dabant illi ſanum conſilium, poſteriores pernicioſum: Hos ſecutus eſt Roboam, ideoque & ſtultè fecit, & maiorem regni ſui partem amiſit. Quo ſpectat illud Eccleſiaſtici 47. verſu 26. *Finem habuit Salomon cum patribus ſuis: Et dereliquit poſt ſe, de ſemine ſuo, genis ſtultitiam, & imminutum à prudentia. Roboam, qui auertit gentem conſilio ſuo*, id eſt conſilio iciunium, quod ipſe approbauit.

5. Ochozias ſeductus ab Athalia matre ſua, vſus eſt conſiliariis ex domo impiiſſimi Achabi, qui erat pater Athaliæ. De quo ſecundo Paralipomenon, vigeſimo ſecundo, verſu quarto: *Feci Ochoſias malum in conſpectu Domini, ſicut domus Achab. Ipſi enim fuerunt ei conſiliarij poſt mortem patris ſui, in interitum eius. Ambulauitque in conſiliis eorum. Et porrexit cum Joram filio Achab Rege Iſraël, in bellum contra Hazael Regem Syriæ.* Euentus conſilij & belli fuit malus vt ibidem patet. Ex hoc inſinuat illa particula, *In interitum eius.*

6. Ioas, initio regni, habuit optimum conſiliarium Ioiadam Pontificem. Et optimè ſe geſſit, quandiu illius conſilio vſus eſt: peſſimè, quando mortuo Pontifice, conſilio Principum aulicorum acquieuit. 4. Regum 12. 2. *Fecit Ioas rectum coram Domino cunctis diebus, quibus docuit eum Ioiada Sacerdos.* Et 2. Paralipomenon. 24. 17. *Poſtquam autem obiit Ioiada, ingreſſi ſunt Principes Iuda: & adorauerunt Regem, qui delinitus obſequiis eorum, acquieuit eis. Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum ſuorum, ſeruierunque lucis & ſculptilibus, & facta eſt ira contra Iudam & Ieruſalem, propter hoc peccatum.*

7. Ozias multa præclarè geſſit ex conſilio & directione Zachariæ Videntis. Sic enim de illo legimus 2. Paralipomenon 26. 5. *Exquiſiuit Dominum in diebus Zachariæ intelligentis & videntis Deum: Cumque requireret* B *Dominum, dixerit eum in omnibus.* Iſte Zacharias (vt notant Lyranus, Dioniſius, Caietanus) putatur fuiſſe filius Zachariæ Pontificis occiſi à Rege Ioa; & conſequenter nepos Ioiadæ Pontificis, de quo iam dictum eſt. Itaque per illum, tanquam Prophetam, Ozias Rex requirebat, id eſt, conſulebat Deum, & per illum à Deo in ſuis actionibus diregebatur.

8. Nota. Ioiada Pontifex & Zacharias Videns, quorum alter fuit Conſiliarius Ioæ, alter Oziæ, debent dupliciter ſpectari. 1. quatenus erant viri boni & prudentes. 2. quatenus alter erat Pontifex, alter Propheta. Vtroque modo poterant dare conſilium. Priori quidem, ex prudentia humana. Poſteriori verò, ex oraculo ſeu reſponſo Dei. Nam Pontifices ſolebant coram Propitiatorio conſulere Deum, & ab eo reſponſa accipere. Similiter Prophetæ, vel per internam locutionem vel per viſiones, vel per alia ſigna docebantur à Deo de futuris rerum euentibus. Hic poſterior modus erat certior priori. Et in eo Pontifices & Prophetæ ſuperabant alios conſiliarios, qui ſolùm ex ſolertia & prudentia humana dabant conſilium, & ideo poterant errare. Vnde Dauid, Ioſaphat, & quidam alij, Reges vt eſſent tutiores in conſcientia, ſoliti erant in rebus maioris momenti conſulere Pontifices aut Prophetas, vt cap. 7. quæſt. 4. §. 5. & ſequentibus, & cap. 8. explicatum eſt.

9. Nota. 2. Ioas & Ozias quod attinet ad præſens inſtitutum, in duobus fuére ſimiles. 1. Quia ambo benè ſe geſſerunt initio regni, eo quod ambo haberent bonos conſiliarios ac directores: Ioas quidem Ioiadam Pontificem; Ozias verò Zachar iam Videntem. 2. Ambo poſtea, mortuis illis conſiliariis, degenerarunt. Nam Ioas, mortuo Ioiada Pontifice, conceſſit publicum idololatriæ exercitium: Et Ozias, mortuo Zacharia Vidente, temerè vſurpauit ſibi officium ſacerdotale. Ex quo manifeſtè apparet, ſalutem Regum ac Principum, magna ex parte, pendere à conſiliariis. Qui ſi tales ſint, quales eſſe neceſſe eſt, benè agitur: ſecus, ſi tales non ſint. Quod etiam oſtendunt alia exempla iam allata. Quales autem eſſe debeant dicam ſeq. quæſt. §. 4.

Qvæstio V.

Quid Chriſtiani Reges ac Principes diſcere debeant ex iis, quæ hoc capite dicta ſunt.

1. MVlta ſanè. Et hæc quidem generatim. Primò, vt ſint viri boni. Vel, vt faciant, *quod rectum eſt in conſpectu Dei*, ſicut fecit Dauid, Aſa, Ioſaphat, Ioathan, Ezechias. Non poſſunt autem eſſe viri boni, niſi ſint Catholici, niſi coniuncti cum Deo, niſi iuſtitiæ amantes. Vt autem ſint tales, poſtulat illorum dignitas & tituli, quibus ornati ſunt. Vocantur enim Dij. Exodi 22. 8. & Pſalm. 81. 6. Vocantur Chriſti ſeu vncti Domini. 1. Regum 24. 11. & Pſalm. 104. 15. & Iſaiæ 45. 1. Vocantur ſerui, Miniſtri, Vicarij Dei. 2. Paralipomenon 6. 15. & Rom. 13. 4. Vocantur lucernæ populorum. 2. Regum 21. 17. Nutritij Eccleſiæ, Iſaiæ. 49. verſu 23. Hi tituli, vt veri ſint, requirunt magnam ſanctitatem.

Secundò, vt non ſolùm ſint boni, ſed etiam zeloſi in Chatholica fide & religione: neque patiantur in ſuis regnis & pouinciis vllam aliam fidem, quàm Catholicam doceri & exerceri. Non ſint ſimiles illis, de quibus actum eſt: *Fecit bonum in conſpectu Domini: Verumtamen excelſa non abſtulit. Adhuc enim populus ſacrificabat, & adolebat incenſum in excelſis.*

3. Tertiò, vt non contrahant matrimonia, vel affinitates, vel amicitiam, vel ſocietatem belli cum infidelibus. In quo genere peccauerunt, & puniti ſunt, tum alij, tum Salomon, Ioram, Ioſaphat. Nam Salomon contraxit matrimonium cum filia Regis Ægypti, quæ erat idololatrica, Ioram cum Athalia, filia Regis Iſraël, quæ ſimiliter erat idololatrica. Vterque malè, & malo euentu. Ioſaphat, tametſi alias bonus, iniit ſocietatem belli cum impio Achabo & negotiationis cum Ochozia filio Achabi. Propterea dictum eſt illi: *Impio prabes auxilium, & his qui oderunt Dominum, amicitia iungeris: Et idcirco iram quidem Domini mereberis; ſed bona opera inuenta ſunt in te, eo quod abſtuleris lucos de terra Iuda, & præparauerit cor tuum, vt requireres* C *Dominum Deum patrum tuorum.* 2. Paralipomenon 19. 2. Et iterum: *Quia habuiſti fœdus cum Ochozia, percuſſit Dominus opera tua, contritaque ſunt naues, nec potuerunt ire in Tharſis.* ibidem cap. 20. verſu 37. Audiant hoc Chriſtiani Principes. Si volunt vxores ducere, amicitias contrahere, belli aut nauigationis ſocietatem inire, abſtineant à conſortio Turcarum & aliorum infidelium. Alioqui dicetur ipſis, quod pio Ioſaphat dictum eſt: Quia habuiſtis fœdus cum infidelibus, percuſſit Deus opera veſtra: contritæ ſunt naues veſtræ: amiſſa victoria: theſauri conſumpti: ſubditi ad egeſtatẽ redacti: familiæ extinctæ. Non deſunt exempla; quibus id confirmem. Sed quia nota & recentia, malim præterire.

4. Quartò, Vt habeant apud ſe bonos Conſiliarios: D non iuuenes, imperitos; inexpertos, ſicut habuit Roboam: non idololatras aut hereticos, ſicut habuit Ochozias: non perfidos & infideles, qualis fuit Achitophel: Sed qui ſincerè Catholici ſint; qui periti, prudentes, experti, cordati; qui immunes ab auaritia & adulatione; qui liberi à paſſionibus & inordinatis affectibus? qui pacis, iuſtitiæ, patriæ amantes; qui religionis & Eccleſiæ patroni. Denique, quibus vnicus ſcopus ſit, vbique Dei honorem & bonum publicum promouere. Procul verò faceſſant, & ab omnibus Regum ac Principum aulis arceantur illi, qui palam quidem ſuam operam addicunt Principi Catholico, & ordinarium ſtipendium ab eo percipiunt, ſed occulta E conſpiratione de duplicato vel triplicato paciſcuntur cum alio Principe hæretico aut infideli, ea conditione, vt quidquid apud Catholicos in ſecreto conſilio deciſum eſt, ei integrè aperiant, & de omnibus certiores faciant. Non Conſiliarij iſti, ſed proditores ſunt. Et tamen non paucos eſſe, fama eſt.

5. Et hæc quidem communia ſunt, quæ diſcant Reges ac Principes Chriſtiani: Speciatim verò iſta imitentur. Primò, Dauid in rebus magni momenti conſulebat Deum. 2. Aſa matrem ſuam, quæ erat Princeps in ſacris Priapi, amouit ab officio, malens illam offendere, quàm Deum. 3. Ioſaphat miſit Leuitas & Sacerdotes, vt in omnibus ciuitatibus docerent populum legem Dei. 4. Ioas curauit inſtaurari templum

Domini. 5. Amasias, collecto duplici exercitu contra A Idumæos, altero ex populo Iuda altero ex populo Israël, monitus à Propheta, vt posteriorem tanquam hereticum dimitteret; mox obtemperauit, & victoriam obtinuit. Quam non obtinuisset: si vtroque exercitu pugnasset. 6. Ozias in omnem euentum maturè prospexit regno suo de firmis munitionibus, & omni belli apparatu. Ideóque terrori erat vicinis hostibus. 7. Ezechias reformauit cultum Dei, & in quauis occurrente necessitate ad Deum confugiebat. 8. Iosias populum adiuramit, vt inito cum Deo fœdere, promitteret se seruaturum legem à Deo datam.

6. Hæc caueant. Primò, Saül amisit regnum, quia non obedinit Deo & Samueli. 2. Dauid, tempore pacis & prosperitatis, in adulterium lapsus est. 3. Salomon, Regum sapientissimus, per mulieres depranatus, & idololatra factus. 4. Roboam, quia relicto seniorum consilio, secutus est consilium imperitorum iuuenum, qui præter delicias aulicas, nihil nouerant, maiori parte sui regni spoliatus est. 5. Asa, cæteroqui bonus, cum laboraret podagra, magis in Medicorum arte, quam in Dei ope confidebat. Quod in illum reprehensum est. 6. Ioram, cùm antea esset Catholicus, & Catholico natus parente, accepit vxorem hæreticam, & in gratiam illius hæreticus factus est. Sed non impunè. Nam insanabili dolore aliqui per biennium cruciatus, tãdem eiectis viscer. misere periit. 7. Ochozias patri similis, à matre in heresin pretractus est, & in pœnam defectionis, à Iehu Rege Israël interfectus. 8. Ioas, Rex Catholicus, mortuo Ioiada Pontifice, à C quo dirigebatur, concessit publicum exercitium falsæ religionis in gratiam Nobilium aulicorum. Et postea à seruis suis interfectus est. 9. Amasias, propter eandem culpam, à ciuib' trucidatus. 10. Ozias, ob vsurpatum temerè officium sacerdotale, lepra percussus. 11. Achaz propter cultum impiæ religionis, sæpè bello oppressus. 12. Manasses, quia restituit idololatriam, quam pater eius exterminauerat, catenis vinctus, & in captiuitatem abductus. 13. Amon simili de causa, in propria domo à suis subditis iugulatus. 14. Sedecias, quia non seruauit fidem Nabuchodonosori datam, effossis oculis, in Babylonem ductus. Denique, vt alia omittam, Ieroboam, primus Rex Israël, vt regnum suum confirmaret, subditos abstraxit à vera religione, vt hoc modo, vera religione destitutos, facilius contineret in rebellione, ne ad legitimum suum Regem, à quo defecerant, reuerterentur. Nam sicut Catholica religio aptissima est, vt subditos efficiat pios & Magistratui suo obtemperantes: ita hæresis ad rebelliones & defectiones concitandas efficacissima. Res nota, & multis exemplis, tum hoc tempore, tum superiori sæculo confirmata.

CAPVT XVII.

De bello, Castris, & munditia Castrorum.

QVæritur 1. An bellum fuerit licitum in veteri Testamento? 2. Quænam fuerint leges belli à Deo præscriptæ? 3. Quæ iustæ causæ gerendi bellum? 4. An Iudæi potuerint bellum gerere contra Iudæos? 5. An contra quos suis Gentiles? 6. An in bello potuerint implorare auxilium à Gentilibus, seu infidelibus? 7. Quinam Iudæorum Reges aut Principes feliciter gesserint bellum? 8. Quid in lege Mosaica statutum fuerit de munditia castrorum?

QVÆSTIO I.

An bellum fuerit licitum in veteri Testamento?

1. MAnichæi docuerunt, bellum ex natura rei illicitum esse, & ideo Moysen, Iosue, Dauidem, & alios veteri Testamento Reges ac Principes qui bella gesserunt, tanquam impios accusabant, vt refert Augustinus lib. 22. contra Faust. cap. 74. & sequentibus. Nos duos asserimus. 1. Bellum ex natura rei licitum esse. 2. Ex eo rectè colligit, etiam Iudæis in veteri Testamento fuisse licitum, præsertim cum illis specialiter non fuerit prohibitum.

B 2. Prima Conclusio. Bellum ex natura rei tunc licitum est, quando adsunt hæ tres conditiones. 1. Legitima authoritas indicendi bellum: qualis est in Principe vel Republica, non agnoscente superiorem in temporalibus. 2. Iusta causa. 3. Recta intentio. Tunc illicitum, quando vel omnes, vel aliqua earum conditionum deest. Ita D. Thom. in 2. 2. quæstione. 40. artic. 1. Et quidem, si desit prima vel secunda conditio, non solùm charitati, sed etiam iustitiæ contrarium est, cum onere restitutionis. Si desit sola tertia, non est contrarium iustitiæ: sed charitati, vt bene notat Bellarmin. lib. de Laicis cap. 15.

3. Ratio conclusionis est, quia bellum vel est defensiuum, quod solius defensionis causa suscipitur; vel offensiuum, seu aggressiuum, quod ad vindicandam seu compensandam iniuriam infertur. Si defensiuum, constat ex natura rei licitum esse. Nam si iure naturali licitum est homini priuato vim vi repellere; multo magis id licitum est Principi aut communitati. Si offensiuum, tunc etiam licitum est propter similem rationem. Nam si homo priuatus potest aduersario suo intentare litem, vel actionem iniuriarum per viam iuris; cur Princeps vel communitas non possit idem facere per viam belli, quando via iuris non est sufficiens? Alioqui publica iniuria, quæ Principi vel communitati facta est, nunquam posset resarciri aut vindicari; & consequenter, nec publica iustitia & indemnitas custodiri, quod est absurdum.

D 4. Dices: Etiamsi seruentur conditiones, quæ in conclusione assignatæ sunt, nihilominus bellum videtur esse contrarium paci charitatis. Nam inter illos, qui bellum contra se mutuo gerunt, non est pax, sed pugna & dissentio. Respondeo Ex parte illius, qui iniustam causam fouet, aut malam intentionem habet, contrarium est paci charitatis. De hoc nemo dubitat. At ex parte alterius, qui iustã causam fouet, & rectam habet intentionem, non est contrarium, sed conforme charitati. quod sic ostendo. Homo priuatus qui ex charitate diligit se & proximum suum, potest secundum ordinem charitatis præferre se proximo. Vt si occurrat casus in quo vel ipse, vel proximus debeat pati aliquod damnum, vel incommodum; potest salua charitate, se ipsum saluare, cum damno vel incommodo E proximi, modò non faciat iniuriam proximo: vt Theologi constanter docent. Idem dico de Principe, vel communitate. Si ergo Principi inferatur iniuria ab alio Principe', potest salua charitate, vindicare iniuriam per bellum, & se indemnem conseruare. In quo facto seruatur simul charitas & iustitia. Charitas, quia seruatur regula charitatis. *Proximus sum egomet mihi.* Iustitia, quia officium iustitiæ est, illatam iniuriam legitimè vindicare.

5. Secunda Conclusio. Bellum fuit licitum in veteri Testamento, seruatis illis conditionibus, quæ supra positę sunt. Ratio sumitur ex dictis. Nam quod ex natura sua licitum est, hoc etiam licitum fuit Iudæis, nisi

speciali mandato fuerit illis prohibitum: At bellum ex natura sua licitum est, vt dixi: nec vllo speciali mandato fuit Iudæis prohibitum, cùm nullum extet tale mandatum in veteri Testamento. Et confirmatur tripliciter. Primò quia Deus non solùm permisit bellum in veteri Testamento, sed etiam imperauit, (Numer. 25. 16. & 1. Regum 15. 2. & alibi.) Secundò præscripsit leges & præcepta gerendi bellum, vt dicam sequenti quæstione. Tertiò laudantur in Scriptura, quia in veteri Testamento fortiter se gesserunt in bello. Sic laudatur Abraham (Genesi, 14. 19.) sic Leuitæ (Exodi 32. 29.) Sic Gedeon, Barac, Sanson, Iephte, Samuel, Dauid, & alij (Hebr. 11. 32.)

A

QVÆSTIO II.

Quæ fuerint leges belli à Deo præscripta in veteri Testamento?

1. RESpondeo. Erant variæ. Nam quædam obligabant, quando castra erant mouenda de loco in locum. Aliæ, quando eundum ad prælium. Aliæ quando iam inchoandum prælium. Aliæ quando ciuitas obsidenda. Aliæ quando obsidio continuabatur: Aliæ denique, quando victoria parta

2. Primò igitur, quando castra erant mouenda, obligabat hæc lex, Numerorum decimo versu secundo: *Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare possis multitudinem, quando mouenda sunt castra. Cumque increpuerit tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium Tabernaculi fœderis. Si semel clangueris, venient ad te Principes, & capita multitudinis Israël. Si autem prolixior atque concisus clangor increpuerit, mouebunt castra primi, qui sunt ad orientalem plagam. In secundo autem sonitu & pari vlulatu tubæ, leuabunt tentoria, qui habitant ad meridiem: & iuxta hunc modum reliqui facient, vlulantibus tubis in profectionem. Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, & non consciso vlulabunt. Filij autem Aaron Sacerdotes clangent tubis: eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris*

3. Hæ tubæ debebant esse argenteæ; tum propter reuerentiam diuini Cultus, tum vt essent magis sonoræ. Seruiebant autem ad varios vsus. 1. ad conuocandum populum ad concionem, iuxta ostium tabernaculi. 2. ad conuocandos Principes ad consultationem. 3. ad mouenda castra Quæ tria patent ex citato textu 4. ad bellum. 5. ad festa & sacrificia. Hæc duo patent ex textu sequenti in eodem capite. Debebant autem inflari à Sacerdotibus: Et ex modo inflandi constabat, in quem vsum inflarentur, vt ex textu colligitur.

4. Secundò, quando eundum erat ad prælium, triplex lex obligabat. Prima, Num. 18. 9. *Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes, qui dimicant aduersum vos, clangetis vlulantibus tubis, & eris recordatio vestri coram Domino Deo vestro, vt eruamini de manu inimicorum vestrorum.* Secunda Deut. 23. 9. *Quando egressus fueris aduersus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni re mala*, id est, ab omni peccato, vt à scortatione, ebrietate, rapinis, iuramentis, blasphemiis, duellis, æmulationibus. Itemque ab omni immunditia legali. Tertia, Deuter. 20, 5. *Duces per singulas turmas, audiente exercitu, proclamabant: Quis est homo, qui ædificauit domum nouam, & non dedicauit eam? Vadat, & reuertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bello, & alius dedisset eam. Qui est homo, qui plantauit vineam, & nec dum fecit eam esse communem, de qua vesci omnibus liceat? Vadat & reuertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bello, & alius homo eius fungatur officio. Quis est homo, qui desponsit vxorem & non accepit eam? Vadat, & reuertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, & alius homo accipiat eam.* Itaque, vt summatim dicam quando ibatur ad prælium, hæc tria debebant seruari. 1. Inflandæ erant tubæ per modum vlulatus, ad implorandum à Deo subsidium. 2. Omnes debebant esse puri à peccato, & immunditia legali. 3. Non admittebantur pauidi, sponsi nouam domum aut vineam ædificantes.

B

C

D

5. Tertiò, quando iam prælium erat inchoandum, seruabatur hæc lex Deuteronomij 20. 2. *Appropinquante eiam prælio, stabit Sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad populum: Audi Israël: Vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum. Nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos, quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra aduersarios dimicabit, vt eruat vos de periculo.* Magna consolatio.

6. Quartò, quando ciuitas erat obsidenda, dabatur hæc lex, Deuteronomij 20. 10. *Si quando accesseris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas cunctus populus; qui in ea est, saluabitur, & seruiet tibi sub tributo. Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manus tuas, percuties omne, quod in ea generis masculini est, in ore gladij, absque mulieribus & infantibus, iumentis & cæteris, quæ in ciuitate sunt. Omnem prædam exercitui diuides, & comedes de spoliis hostium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi. Sic facies cunctis ciuitatibus, quæ à te procul valde sunt & non sunt de his vrbibus, quas in possessionem accepturus es. De his autem ciuitatibus, quæ dabuntur tibi nullum omnino permittes viuere, sed interficies in ore gladij, Hetheum videlicet, & Amorrheum, & Chananeum, Pherezeum & Heuæum, & Iebusæum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus ne forte doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt diis suis & peccatis in Dominum Deum vestrum.*

7. Quintò, quando obsidio ciuitatis continuabatur debebat seruari hæc lex, Deuteronomij 20. 19. *Quando obsederis ciuitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis, vt expugnes eam, non succindes arbores, de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignum est, & non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum. Si qua autem ligna non sunt pomifera sed agrestia, & in cæteros apta vsus succinde, & instrue machinas, donec capias ciuitatem, quæ contra te dimicat.*

8. Sextò, quando victoria erat parta, ordinariè non licebat occidere innocentes, vt mulieres, infantes, & pecora. Hoc colligitur ex dictis Deuteronomij 20. 13. *Percuties omnes, quod in ea generis masculini est, in ore gladij, absque mulieribus, & infantibus, & iumentis.* Non obstante hac lege ordinaria, mandabat aliquando Deus vt etiam mulieres infantes, & iumenta interficerentur vt 1. Regum 15. versu 3. *Vade, & percute Amalec, & demolire universa eius. Non parcas ei, sed interfice à viro vsque ad mulierem, & paruulum atque lactantem, bouem & ouem, camelum & asinum.* Aliquando, vt omnes mulieres, exceptis puellis & virginibus. Num. 31. 17. *Cunctos interficite, quidquid est generis masculini, etiam in paruulis: Et mulieres, quæ nouerunt viros in coitu, iugulate: puellas autem, & omnes feminas virgines reseruate vobis.* In his, & similibus casibus, Dei iussio pro lege est, vt ex Augustino notat Serarius in caput 6. Iosue, quæstione 36.

9. Quæres, quid Deus promiserit Iudæis, si seruarent has leges bellicas? Respondeo. Hæc duo, Primò, *Persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis.* Leuit. 26. versu 7. Secundò, *persequentur quinque de vestris centum alienos: Et centum de vobis, decem mil-*

lia cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro ibid. versu 8. Si autem non seruarent, minatus est contrarium *ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subiiciemini his, qui oderunt vos: fugietis, nemine persequente.* ibidem versu 17. & sequentibus. Vide plura Deut. 27. versu 7. & 25.

10. Hinc discant Christiani, quomodo se gerere debeant in bello. Tametsi enim quædam ex supra dictis legibus fuerint ceremoniales, quæ iam abrogatæ sunt, tamen aliquæ erant morales, quæ nunquam abrogantur, sed æquè nunc obligant Christianos, ac olim Iudæos obligabant. Cuiusmodi sunt hæ. 1. vt sint puri ab omni peccato. 2. vt seruent ordinem præscriptum in castris. 3. vt confidant in Deum, & ab ipso petant subsidium. 4. vt parcant innocentibus, quantum fieri potest. 5. vt hosti offerant prius pacem, antequam illum bello offensiuo inuadant. Si seruarentur hæ leges à Christianis, fœlicius pugnarent contra hostem, quam hactenus pugnarunt. At rarò seruantur. Nam multi inter milites ac Duces solent esse scortatores, ebriosi, blasphemi, raptores, & similibus flagitiis inquinati, qui meritò à Deo deseruntur & infœliciter rem gerunt.

QVÆSTIO III.

Qua fuerit iusta causa gerendi bellum in veteri Testamento?

1. SVppono, iustam causam indicendi bellum, generatim loquendo, esse grauem iniuriam, quæ alicui Principi aut Reipublicæ, vel imminet, vel facta est. Si imminet, vt impediatur per bellum defensiuum, iure defensionis. Si facta est, vt vel resarciatur per bellum offensiuum, iure iustitiæ commutatiuæ: vel vindicetur, iure iustitiæ vindicatiuæ. Vide Augustinum quæst. 10. super Iosue, D. Thomam quæst. 40. art. 4. Molinam de iure & iustitia disp. 102.

2. Hoc posito, quæstio est, quænam fuerint speciales causæ belli in veteri Testamento? Vel, propter quas iniurias, legitimè indicta fuerint bella in veteri Testamento? Respondeo. Ex scriptura colliguntur hæ causæ. Prima, publica Principis contumelia. Sic Dauid mouit bellum contra Aanon Regem Ammonitarum, eo quod nuncios à Dauide missos affecisset magna ignominia, quę describitur 2. Regum 10. 4. his verbis: *Tulit itaque Hanon seruos Dauid, rasitque dimidiam partem barbæ eorum, & præcidit vestes eorum medias vsque ad nates, & dimisit eos.*

Secunda, Rebellio subditorum. Sic enim Dauid suscepit bellum contra Seba filium Bochri, qui cum quibusdam aliis separauerat se à Dauide, legitimo suo Rege. 2. Reg. 20. 1.

Tertia, defensio malefactorum, ne iustè puniantur. Sic filij Israel pugnauerunt contra Benjamitas, eo quod nollent tradere quosdam ex sua tribu qui nefandum flagitium perpetrauerant. Quin eos potius defendebant. Iudic. 20. 1.

Quarta, Suppetiæ inimicis latæ. Sic Dauid percussit viginti duo millia virorum de Syria Damasci, quia suppetias tulerant Adarezer Regi Soba 2. Regum 8. 5.

Quinta, Negatio innoxij transitus per alienam terram, quæ iure naturali negari non potest. Sic Israëlitæ indixerunt bellum Arad Regi Chananæo, quod negaret illis transitum per suam Prouinciam. Num. 21. 1.

Sexta, Violatum fœdus. Sic Rex Ioram indixit bellum Regi Moab, qui nolebat illi soluere centum millia ouium, quæ ex antiquo fœdere tenebatur soluere 4. Regum 3. 5.

A Septima, Idolalatria subditorum. Sic Moyses cum filiis Leui, bello aggressus est filios Israel, & interfecit triginta tria millia hominum: propterea quod aureum vitulum adorassent. Exodi 32. 26.

QVÆSTIO IV.

An Iudæi potuerint bellum gerere contra Iudæos?

1. RAtio dubitandi est, quia quando Roboam Rex cum domo Iuda & Benjamin, voluit bellum gerere contra domum Israel, qui omnes ex vtraque parte erant Iudæi) dixit illi Deus per Prophetam: *Non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros, filios Israël.* 3. Regum 12. versu 24. Et tamen Roboam habuit legitimam causam indicendi bellum, quia volebat subditos rebelles od obedientiam reuocare. Ergo, quod prohibitus fuerit gerere bellum, non erat alia causa, quàm quia volebat illud gerere contra Iudæos, fratres suos.

2. Sed contrarium facilé probari potest ex dictis. Primò, exemplo Moysis & Liuitarum, qui pugnarunt contra fratres suos, propter peccatum idololatriæ commissum. Exod. 32. versu 26. Secundò, exemplo filiorum Israel, qui communi consensu, & consulto prius Deo pugnarunt contra Benjamitas, & totam ferè ipsorum tribum extinxerunt. Iudicum 2. per totum. Tertió, exemplo Dauidis, qui pugnauit contra subditos rebelles. 2. Regum 20. versu 1. Accedit ratio, quia si Iudæi contra Iudæos non potuissent bellum gerere, nen potuisset inter illos conseruari iustitia, nec iniuria vindicari. Nam sæpè contingit, vt iniuria ab vna parte illata, non possit vindicari, nisi bello. Et si non vindicaretur, nulla seruaretur iustitia in communitate, quod est absurdum. Denique conditiones illæ, quæ efficiunt vt bellum sit iustum & legitimum, tam benè reperiri possunt inter homines eiusdem gentis, quàm inter extraneos.

3. Nec obstat exemplum Roboam. Nam is non est iussus cessare à bello, ex eo precisè, quod illud suscepisset contra fratres suos; sed ex eo, quod vellet illos ad suum regnum reducere, quod erat contra Dei ordinationem. Nam Deus volebat regnum Salomonis, propter ipsius peccata, in duas partes diuidere, & maiorem partem dare Ieroboam, seruo Salomonis, minorem verò relinquere Roboam, filio Salomonis. Roboam autem nitebatur totum regnum solus obtinere; & omnes, qui adhærebant Ieroboam, ad se reducere. Et quia hoc volebat perficere armata manu, monitus est à Deo, vt à cœpto desisteret. 3. Regum 12. 21. & sequentibus.

QVÆSTIO V.

An Iudæi potuerint bellum gerere contra quosuis Gentiles?

1. REspondeo. Poterant, seruatis conditionibus supra positis. Nam si Gentiles quicunque eiandem illi fuissent, vel iniustè inuasissent Iudæos, vel grauem aliquam iniuriam irrogassent, poterant ipsi se defendere, & illatam iniuriam vindicare. Sic fecerunt contra Chananæos, Amorrhæos, & Madianitas, tempore Moysis. Sic contra habitatores Iericho, & Hai, & vicinarum ciuitatum, tempore Iosue. Sic contra Syros, Madianitas, Amalecitas, Ammonitas, Philistæos, tempore Iudicum. Sic contra eosdem Philistæos Syros, Arabes, Æthiopes, Moabitas, Idumæos, tempore Regum. Sic contra Anthiochum, Apolonium, Nicanorem, Lysiam, Gorgiam, Bacchidem, Try-

phonem Alexandrum', tempore Machabeorum. Et ratio eſt, quia ſicut homo priuatus, iure naturali, poteſt ſe legitimè defendere contra quemcumque iniuſtum inuaſorem, aut iniuriantem; ita etiam Princeps vel Reſpublica poteſt.

2. Dices Deus per Prophetam prohibuit Iudæis, ne ſuſciperent bellum contra Nabuchodonoſorem Regem Babylonis, ſed ſponte ſe illi ſubiicerent. Ierem. 27. 12. Reſpondeo. Verum eſt, quia Iudæi non poterant iuſto bello, de quo hic agimus, contra Regem illum pugnare. Idque ex duplici capite. Primò, quia Deus dederat Nabuchodonoſori regnum Iuda, & omnia regna vicina. Ierem. 27. 6. Ergo nec Iudæi, nec vicini populi poterant iuſto bello hanc donationem impedire. Secundò, quia Iudæi propter ſua peccata meriti erant hanc pœnam, vt ſeruirent Nabuchodonoſori: Et niſi vellent ſponte eam ſubire, futurum erat, vt grauiorem pœnam ſuſtinere cogerentur. ibid. verſ. duodecimo. Ergo non poterant iuſto titulo reluctari.

Qvæstio VI.

An Iudæi in bello poterint implorare auxilium à gentibus & infidelibus?

1. ALiqui affirmant, quia Aſa Rex Iuda implorauit auxilium Benadab Regis Syriæ, in bello contra Regem Iſraël. 2. Paralip. 16. 2. Similiter Iudas Machabæus iniit fœdus cum Romanis Gentilibus, vt in bello ſe mutuo iuuarent 1. Machab 8. 1.

2. Alij negant, quia Deus ſeuerè prohibuit Iudæis, ne contraherent fœdus & amicitiam cum infidelibus. Et graues pœnas comminatus eſt, niſi obtemperarent. Deuter. 7. 2. & Ioſue 23. 12. & Iudic. 2. 2. Et quia non obtemperarunt, puniti ſunt. Nam Deus permiſit illos à gentilibus opprimi, & in ſeruitutem redigi, vt patet ex libro Iudicum, & libro 4. Regum, & libro Tobiæ, Eſther, Prophetarum. Sed diſtinguendum eſt, iuxta ſequentes Concluſiones.

3. Prima Concluſio. Per ſe, & ex natura rei, licitum eſt in bello Iuſto implorare auxilium infidelium, etiam contra fideles. Ita Dominicus Bannes in 2. 2. quæſt. 40. articul. 1. dub. 3. & alij ab eo citati: Ratio eſt, quia infideles poſſunt ex ſe ſuſcipere iuſtum bellum contra quoſcunque hoſtes: ergo poſſunt etiam alios iuuare in iuſto bello contra quoſcunque hoſtes: ergo licitum eſt ab iis petere, vt nos iuuent in iuſto bello. Et confirmatur 1. quia actus iuſtitiæ loquendo præciſè ex natura rei, poteſt ab omnibus, tam fidelib. quam infidelibus, exerceri. At gerere iuſtum bellum, vel iuuare in iuſto bello, eſt actus iuſtitiæ: ergo poteſt ab omnibus exerceri. 2. quia in iuſto bello licitum eſt vti ſubſidio equorum, Elephantorum, & aliorum brutorum animalium: ergo etiam hominum infidelium. 3. Licitum eſt in iuſto bello præbere auxilium infidelibus contra fideles: ergo etiam licitum eſt ab eis petere auxilium, cùm ſit par ratio. Antecedens patet exemplo Dauidis, qui auxilium præbuit Achis Regi Philiſtinorum, contra populum Iſraël 1. Reg. 28. & 29. Videatur ibidem Abulenſis cap. 18. quæſt. 5.

4. Secunda Concluſio. Nihilominus Iudæi triplici titulo prohibebantur inire fœdus cum infidelib. Primò ratione periculi ſubuerſionis; quia periculum erat, ne ex tali fœdere & ſocietate, deſererent cultum Dei, & ficrent idololatræ. Exod. 34. 12. &. Deut. 8. & alibi Secundò, ratione periculi perfidiæ, ex parte infidelium. Nam infideles ſæpè non ſeruabant pacta cùm Iudæis inita. Non ſeruauit Rex Moab. 4. Reg. 3. 5. Nec Demetrius 1. Machab. 11. 53. Nec Tryphon. 1. Machab. 12. 48. Nec Ptolomæus. 1. Machab. 16. 16. Nec multi alij. Tertiò, ratione ſcandali, quod erat duplex. Vnum, quia qui in bello petebant auxilium ab infidelib, videbantur fiduciam ſuam in illis potius ponere, quàm in Deo. Quod, quia erat contra legem Dei, erat ſcandaloſum. Et hoc nomine reprehenſus fuit Aſa Rex Iuda, qui à Benadab Rege Syriæ petierat auxilium, iuxta illud 2. Paralip. 16. 7. *Venit Hanani Propheta ad Aſa Regem Iuda, & dixit ei: Quia habuiſti fiduciam in Rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcirco euaſit Syria Regis exercitus de manu tua.* Alterum, quia ſicut erant ſocij & fautores infidelium in bello, ſic etiam putabantur eſſe ſocij & fautores in impietate, quod æquè erat ſcandaloſum. Vnde dictũ eſt Ioſaphat Regi Iuda, qui auxilium præbuerat impio Regi Achab, 2. Paralip. 19. 2. *Impio prabes auxilium, & his qui oderunt Dominum, amicitia iungeris, & idcirco iram quidem Domini merebaris, ſed bona opera inuenta ſunt in te, eo quod abſtuleris lucos de terra Iuda.*

Qvæstio VII.

Quinam Iudæorum Reges aut Principes feliciter geſſerint bellum?

1. REſpondeo. Illi potiſſimum, qui ſeruarunt leges belli à Deo præſcriptas: Et maximè, qui ſpem ſuam ponebant in Deo, & ab eo ſubſidium petebant. Sic fecerunt Moyſes, Ioſue, Othoniel, Aod, Barac, Gedeon, Iephte, Samſon. Sic fecit Rex Dauid, quando conſulto prius Deo, pugnauit contra hoſtes. Sic Abia Rex Iuda, quando pugnaturus contra Ieroboam, Regem Iſraël, totam ſuam fiduciam collocauit in Deo, 2. Paralip. 13. 4. & ſequentib. Sic Ioſaphat Rex Iuda, qui omnibus in circuitu hoſtibus erat terrori, quia Deus pugnabat pro ipſo. 2. Paralipom. 17. 3. & 10. Sic Ezechias, quando obſeſſus à Sennacherib. Rege Aſſyriorũ cum ingenti exercitu, orauit Dominum pro liberatione, & obtinuit. Nam Angelus Domini miſſus in caſtra Aſſyriorum, vna nocte percuſſit centũ octoginta quinque milia hoſtium. 2. Paralipom. 32. 20. & 4. Regum 19. 35. Sic Machabæi, quorum bella & victoriæ deſcribuntur in libris Machabæorum. Illi verò infeliciter pugnarunt, qui neglecto Deo confidebant in multitudine & potentia ſuorum exercituum.

Qvæstio VIII.

Quid in lege Moſaica ſtatutum ſuit de munditia caſtrorum.

1. GEneralis lex erat hæc Deut. 23. v. 14. *Sint caſtra tua ſancta, & nihil in eis appareat fœditatis* Ratio additur: *Dominus enim Deus tuus ambulat in medio caſtrorum, vt eruat te, & tradat tibi inimicos tuos.* Speciatim verò ſtatuta fuerunt hæc tria. Primo, *Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra & non reuertetur, priuſquam ad veſperam lauetur aqua: Et poſt ſolis occaſum regredietur ad caſtra.* ibid. v. decimo. Secundò, *Habebis locum extra caſtra, ad quem egrediaris ad requiſita naturæ, geres paxillum in balteo: cumque cederis, fodies per circuitum, & egeſta abſcondes, operies, quoniam deus tuus es.* ibidem verſu duodecimo. Tertiò: *Præcipe filiis Iſraël, vt eiciant de caſtris omnem leproſum, & qui ſemine fluit, & qui pollutus eſt ſuper mortuo.* Num. 5. verſu 2.

2. Igitur caſtra debebant eſſe munda à pollutione & ſemine, & ſtercore, & lepra, & immunditia legali ex mortuo contracta. Idque duplici de cauſa. Primò, propter Arcam Dei, quæ erat in medio caſtrorum, in qua Deus dicebatur habitare. 2 ad conſeruandam in caſtris valetudinem. Quæres, an iſta lex ſemper obligauerit Iudæos? Abulenſis putat tunc ſolum obligaſſe, quando Iudæi erant in deſerto: non autem poſtea, quando

habitabant in terra promissionis. Nihilominus Esseni, de quibus supra c. 10. dictum est, dicuntur etiam in Iudæa obseruasse eandem legem, vt refert Iosephus libro 2. de bello Iudaico cap. 7. Erant enim valde studiosi legis & puritatis. Vide Cornelium in cap. 23. Deuteronomij.

CAPVT XVIII.

De Furto, & Vsura.

1. DVo quæri possunt. 1. Quæ fuerint leges circa furtum? 2. An vsura Iudæis fuerit licita, necne? Ad prius sic respondeo. Principalis lex circa furtum fuit hæc: *Non furtum facies.* Exodi 20. versu decimoquarto. Ad hanc reuocari debent sequentes.
Prima, non decipiet vnusquisque proximum suum, Leuit. 19. 11.

Secunda, Viduæ & pupillo non nocebitis. Si læseritis eos, clamabunt ad me, & ego exaudiam eos: Percutiámque vos gladio, & erunt vxores vestræ viduæ, filij vestri pupilli. Exod. 22. vers. 22. & Deuteron. 10. 18.

Tertia, Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. Leuit. 19. 35.

Quarta, Statera iusta, & æqua sint pondera: Iustus modius, æquúsque sextarius, ibid. vers. 36.

Quinta, Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior & minor. Pondus habebis iustum & verum & modius æqualis & verus erit tibi. Deut. 25. 13.

Sexta. Non assumes & transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in possessione tua Deut. 19. 14.

Septima, non facies, quod iniquum est, nec iniustè iudicabis. Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Iustè iudica proximo tuo. Leuit. 19. 15.

Octaua, Qui percusserit animal reddet vicarium, id est, animal pro animali. Leuit. 24. vers. 18.

Nona. Si quis furatus fuerit bouem aut ouem, & occiderit aut vendiderit; quinque boues pro vno restituet, & quatuor oues pro vna oue. Exodi 22. 1.

Decima, Si viuens bos, aut ouis, aut asinus, apud eum inuentus fuerit, duplum restituet. ibid. vers. 4.

Vndecima, Si non habuerit, quod pro furto reddat, ipse vendetur. ibid. vers. 3.

Duodecima, Occidens furem nocturnum, innocens habeatur: occidens verò furem diurnum, occidatur. ibid. vers. 2.

Decimatertia, Qui damnum fecerit proximo suo, confitebitur peccatum suum, & compensabit damnum; & insuper addet quintam partem. Num. 5. 6.

Decimaquarta, Si læserit quispiã agrum vel vineam, & dimiserit iumentum suum, vt depascatur aliena, quidquid optimum habuerit in agro suo vel in vinea, pro damni æstimatione restituet. Exodi 22. 5.

Decimaquinta, Si egressus ignis inuenerit spicas, & comprehenderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris, reddet damnum, qui ignem succenderit ibidem versu 6.

Decimasexta, Plagiarus, qui furatur hominem vt vendat, occidatur. Deutet. 24. 7.

2. Dices, Aliquæ ex illis legibus videntur inter se pugnare, vt octaua, nona, & decima. Nam octaua præcipit simplum restitui: nona, quadruplũ aut quintuplum: decima, duplum. Respondeo. Non pugnant, sed discrepant. Primò, quia octaua est moralis, sumpta ex iure naturali: reliquæ duæ sunt iudiciales, sumptæ ex libera voluntate legislatoris. Deinde, octaua præcipit, A quod iure naturali debitum est: reliquæ duæ, quod per modum liberæ, pœnæ à iudice, vel legislatore imponi potest. Iuxta octauam, qui furatur bouem, tenetur iure naturali illum restituere. Iuxta reliquas, tenetur iure positiuo & pœnali, vel duplum, vel quadruplum, vel quintuplum restituere, pro arbitrio legislatoris. Itaque qui bouem vnum pro boue restituit, satisfecit iure naturali, non tamen positiuo. Vel, quod idem est, satisfacit iustitiæ commutatiuæ, non tamen vindicatiuæ.

3. Quæres, Quare fur pro vno boue debuerit quinque boues restituere, & pro vna oue quatuor tantùm oues & non quinque? Respondet Theodoretus, quia maius furtum maiori pœna plectendum est: At maius furtum est bouis, quàm ouis; quia bos est maioris pretij quàm ouis. Diuus Thom. in 1. 2. quæst. 105. art. 3. ad 9. sic respondet. Iubet Deus, vt fur pro vno boue reddat quinque, quia bos habet quinque vtilitates. 1. Immolatur. 2. pascit nos carne sua. 3. arat. 4. dat lac. 5. dat corium. At ouis adfert quatuor tantum commoda. 1. Immolatur. 2. pascit nos sua carne. 3. dat lac. 4. dat lanam. Alij addunt misticam causam; quia bos significat doctorem populi; ouis discipulum & auditorem. At grauius punitur, qui aufert, vel peruertit Doctorem, quàm qui auditorem. Ita Rabanus Exod. 22. vers. 1. Quæ omnia probabilia sunt. Vera causa est, quia Deo, qui est supremus legislator, ita placuit.

4. Quæres 2. Quare furem nocturnum licebat occidere, non autem diurnum? Respondeo. Ob has causas. 1. quia non constat, an fur nocturnus veniat tantum ad furandum, an etiam ad occidendum. Et quia præsumitur ad vtrumque venire, occidi poterat in veteri Testamento. 2. quia nocte agnosci non potest, & ideo is, qui damnum patitur, non potest eum postea in iudicio accusare, & rem suam repetere. 3. quia nocturnus non potest tam cito ac facile deprehendi, ac diurnus. Nam nocte omnes dormiunt, ac proinde paterfamilias non potest statim habere famulos paratos, qui furem apprehendant. Secus est de die. Eandem distinctionẽ furis diurni ac nocturni, quoad eius occisionem habet Augustinus, & ex eo translata est in ius Canonicum. Extrauag. de homicidiis. cap. Si per fodiens. Notandum tamen est, si fur diurnus non tantum furaretur, sed etiam gladio vel armis vellet tueri suum furtum, licere etiam illum occidere. Ita Augustinus quæ- D stione 84. supra Exodum. Et sancitum est in iure ciuili lib. furem ff. ad legem Corneliam, de Sicariis.

De Vsura.

5. De vsura extat duplex lex. Vna, Exod. 22 25. *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum non vrgebis eum, nec vsuris opprimes.* Altera, Deut. 23. 19. *Non fœnerabis fratri tuo ad vsuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem; sed alieno. Fratri autem tuo absque vsura, id quo indiget, commodabis, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo.* Hic duo decernuntur. 1. vt Iudæi non exigant vsuram à Iudæis, E id est, à fratribus suis. 2. vt possint exigere ab extraneis.

6. Quæstio est, quomodo hoc posterius sit intelligendum? Triplex est opinio. Prima Iudæorum, qui putant sibi concessum esse à Deo, vt à quolibet extraneo possint vsurã exigere sine peccato. Ac proinde, etiam hoc tempore se non peccare, exigendo vsuram à Christianis & Gentilibus. Altera quorundam Theologorum, qui asserunt, Iudeis non quidem concessum, sed tamẽ permissum esse, vt exigãt vsuram ab extraneis, propter duritiem cordis ipsorum. Ac proinde ipsos quidẽ peccare vsuram exigendo, non tamen per legem Mosaicam puniri. Ratio illorum est, quia vsura absolutè, & sine vlla distinctione fratris vel extranei, mala & prohibita est, vt

vt patet Psal. 14. 5. & Psal. 54. 12. & Ezech. 18. 8. Ergo non potuit licitè concedi Iudæis. Potuit tamen permitti, tanquam minus malum, ad vitandum maius malum, ne scilicet suos fratres per vsuram exhaurirent. Ita D. Th. in 2. 2. quæst. 78. artic. 1. ad 2. & multi alij. Tertia est, Iudæis non tantum permissum, sed etiam concessum fuisse exigere vsuram à vicinis hostibus nempe Chananæis, Amorrhæis, Amalecitis; ita vt exigendo non peccarent. Ratio est, quia Deus concesserat illis, vt occiderent vicinos hostes, & eorum bona diriperent. Itaque sicut non peccabāt occidendo Amorrhæos, & Chananæos in bello; ita non peccabant accipiendo illorum pecuniam per vsuram. Ita Conradus quæst. 24. de contractibus, Medina quæst. 2. de vsura, & apertè D. Ambrosius lib. de Tobia cap. 15. Vbi inter cætera sic ait: *Cui iure inferuntur arma, huic legitimè indicantur vsuræ.* Item *Ab hoc vsuram exige, quem non sit crimen occidere.* Item: *Vbi ius belli, tibi etiam ius vsuræ.* Hæ duæ posteriores opiniones sunt probabiles: prima manifestè falsa.

CAPVT XIX.

De Homicidio, & Ciuitatibus Refugij.

1. HOmicidium est duplex. Vnum voluntarium, quod culpabiliter: alterum inuoluntarium quod sine culpa committitur. De priori hic agam. Posterius pertinet ad ciuitates Refugij, de quibus paulò post. Igitur de homicidio voluntario extat vna lex moralis, Exodi 20. 13. *Non occides.* Et vna ceremonialis, Deut. 21. 1. *Si inuentum fuerit cadauer hominis occisi in agro seniores vrbis vicinæ adducent vitulam ad vallem asperam, ibique eam mactabunt ac super eam tenebunt manus suas, & dicent: Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt. Propitius esto populo tuo Israël, quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israël. Et auferetur ab eis reatus sanguinis. Tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui fusus est, cùm feceris, quod præcepit Dominus.* Videantur Interpretes illius loci.

2. Iudiciales sunt plures. Prima. *Qui percusserit & occiderit hominem, morte moriatur.* Leuit. 24. 17.

Secunda: *Non accipietis pretium ab eo, qui reus est sanguinis: statim & ipse morietur.* Num, 35. 31.

Tertia: *Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium suorum: sicut fecit, sic fiet ei: Fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. Qualem infixerit maculam, talem sustinere cogetur.* Leuit. 24. 19.

Quarta *Qui percusserit seruum suum vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus eius, crimini reus erit. Sin autem vno die, vel duobus superuixerint, non subiacebit pœnæ, quia pecunia illius est.* q.d. Emit eos sua pecunia. Exod 21. 20.

Quinta: *Si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem prægnantem, & abortum quidem fecerit, sed ipsa vixerit, subiacebit damno, quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri iudicauerint. Sin autem mors eius fuerit subsecuta, reddet animam pro anima.* Ibid. v. 22

Sexta: *Si percusserit quis oculum serui sui aut ancillæ, & luscos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo, quem eruit:* pari modo si dentem eius excusserit. Ibid. v. 26.

Septima: *Facies muri omnis tecti per circuitum, ne quis ex eo labatur, sisque sanguinis reus.* Deut. 22. 8.

Octaua: *Si quem Iudices plagis dignum iudicent, pro mensura delicti erit & plagarum modus:* sed numerum quadragenarium non excedet. Deut 25. 2.

Nona: *Qui percusserit hominem; volens occidere, morte moriatur.* Exod. 21. 12.

Decima: *Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, & ille surrexerit, & ambulauerit foris innocens erit, qui percusserit, ita tamen, vt operas & impensas in medicos restituat.* Ibid. v. 18.

De Ciuitatibus Refugij.

3. Leuitæ & Sacerdotes (vt cap. 7. q. 6. §. 3. dictum est) habebant quadraginta octo ciuitates sibi deputatas. Ex illis, sex erant ciuitates refugij, ad quas tanquam ad asylum, confugere poterant illi, qui sine sua culpa homicidium commiserant. (Iosue 20. 4. & Num. 35. 11.) Erant autem hæ ciuitates Refugij. 1. Cedes in Nephtali. 2. Sichem in Ephraim. 3. Hebron in Iuda. 4. Bosor in Ruben. 5. Ramoth in Galaad. 6. Gaulon in Manasse. Tres primæ citra, reliquæ trans Iordanem. (Iosue 20. 7. Omnes æquali spacio inter se distabant. (Deut. 19. 7. Omnes sitæ erant in montibus, vt eminus videri possent excepta Bosor, quæ sola erat in plano, sed tamen patente loco & conspicuo. (Iosue 20. v. 8.) Hic aliqua notanda sunt.

4. Primò ad vnam ex his ciuitatibus, tanquam ad asylum poterat confugere homicida, & coram Senioribus illius loci, qui omnes erant Leuitæ & Sacerdotes, probare suam innocentiam, id est, se sine sua culpa homicidium fecisse: iuxta illud Iosue 20. 2. *Separate vrbes fugitiuorum, vt confugiat ad eas quicunque animam percusserit nescius, & possit euadere iram proximi, qui vltor est sanguinis. Cum ad vnam harum confugerit ciuitatem, stabit ante portam ciuitatis, & loquitur senioribus vrbis illius ea, quæ se comprobent innocentem: sicque suscipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum.*

5. Secundò, debebat autem in aliqua istarum ciuitatum, ad quam confugerat, manere vsque ad mortem Summi Pontificis. Quod si ante mortem Pontificis inuentus fuisset extra ciuitatem Refugij, poterat interfici à propinquis illius, quem interfecerat. (Numer. 35. 25.

6. Tertiò, præter sex ciuitates Refugij erat aliud asylum, ad quod confugere poterant homicidæ, nempe altare & Tabernaculum. Eò confugit Ioab, qui occiderat Abner & Amasam. 3. Reg. 2. 28. *Fugit Ioab in Tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris.* Sed quia non erat innocens, nihil Salomonis interfectus est, nec profuit illi asylum, ad quod confugerat (ibid. v. 31.) Erat enim lex lata vt homicida voluntarius abstraheretur ab asylo, & interficeretur, Exod. 21. 14. *Si quis per industriam occiderit proximum suum, per insidias, ab altari meo euelles eum, vt moriatur.*

7. Quartò, sicut Iudæi poterant perfugere ad asylum, sic etiam aduenæ & peregrini (Num. 35. 15.) Disputant Interpretes, an quilibet aduenæ & peregrini, etiam Gentiles? Affirmant Nasius, & Magalianus in cap. 20. Iosue. Negant Abulensis & Sararius ibid. asserentes aduenas & peregrinos ad Iudaismum conuersos, id est, proselytos, non autem Gentiles in Gentilismo manentes, habuisse hoc priuilegium. Nota. Iudæi ex genere, habebant quædam priuilegia propria quibus carebant proselyti: quædam communia cum proselytis. Propria erant hæc tria. Primum, seruus genere Iudæus anno septimo & quadragesimo fiebat liber; non autem proselytus. Leuit. 24. 39. & sequentibus.) Secundum, Iudæi gaudebant priuilegio remissionis debitorum anno septimo; non autem proselyti. Deuter. 15. 3. Tertium, Iudæi non poterant dare ad vsuram Iudæis, sed proselitis, Deuter. 23. 19. Reliqua erant communia. Ita ex Abulensi Cornelius in cap. 35. Num. v. 15.

8. Quintò, Homicidæ voluntarij, vt supra dictum, non gaudebant priuilegio asyli, sed tantum inuoluntari. Excipiebatur vnus casus, vt si quis voluntariè

occidisset iniustum, inuasorem, vim vi repellendo. Is enim habebat ius asyli; & si probaret suam innocentiam, statim ex loco asyli; domum remittebatur nec tenebatur expectare mortem Pontificis, quia non erat propriè homicida, sed inculpatus vitæ suæ defensor. Ita Abulensis in cap. 20. Iosue, quæst. 5. Serarius ibid. q. 2. Cornelius loco citato. Quid autem dicendum de eo, qui in ipso asylo, seu in ipsis Refugij ciuitatibus homicidium perpetrasset? Abulensis ibid. quæst. 19. putat, non habuisse ius asyli.

9. Quæres an etiam Christiani habeant aliqua asyla pro homicidis? Respondeo. Habent: sed in multis differunt à Iudæis. 1. quia Christiani habent asyla iure humano: Iudæi habebant iure diuino constituta. 2. apud Christianos omnes Ecclesiæ, cemiteria, cœnobia, domus religiosę & Ecclesiasticę, sunt asyla. Apud Iudęos erant multo pauciora, vt ex dictis patet. 3. Iudæi poterant extrahi ab asylo, vt causa eorum examinaretur. Christiani non possunt extrahi, ne quidem à Iudice aut Magistratu. 4. Asyla Iudæorum erant tantum pro homicidis inuoluntariis. Asyla Christianorum pro omnibus ferè reis. Excipiuntur nocturni agrorum depopulatores, publici latrones, & viarum obsessores (cap. inter alia, De immunitate Ecclesiarum.) Item raptores virginum, proditores, sacrilegi, blasphemi, heretici, apostatæ Iudæi, & quotquot in ipsis asylis delinquunt. Vide Serarium in cap. 20. Iosue, quæst. 9.

CAPVT XX.

De Matrimonio veteris Testamenti.

1. DE Matrimonio extant hæ leges in veteri Testamento. Prima: Nemo contrahet matrimonium in gradu prohibito. (Leuit. 18. 6.) Secunda; *Ad mulierem quæ patitur menstrua, non accedes,* (ibid. v. 19.) Tertia: Si vnus ex fratribus mortuus fuerit sine prole, vxorem illius accipiet alter frater, & suscitabit semen fratri suo: Et primogenitum nomine illius nominabit. (Deut. 25. 5.) Quarta: Si alter frater noluerit accipere vxorem fratris sui, tunc vxor mortui, coram senioribus, tollet calceamentum de pedibus eius, & spuet in faciem illius, dicens: *Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris sui,* (ibid. v. 7.) Quinta: Si quis in bello captã mulierẽ alienigenã adamauerit propter pulchritudinem, & voluerit habere vxorem, introducet eam in domum suam: quæ radet caput suum, & præcidet vngues, & mutabit vestem. & flebit patrem & matrem suam vno mense. Et tunc fiet vxor illius. Si postea ei displicuerit, non vendet, sed liberam dimittet. (Deut. 21. 11.) Sexta: Si quis habuerit duas vxores, *vnam dilectam, alteram odiosam*; & filius odiosæ fuerit primogenitus, dabit ei iura primogenituræ, nec præferet ei filium dilectæ. (ibid v. 15.) Septima, *Omnes viri ducent vxores de tribu & cognatione sua. Et cuncta fœmina de eadem tribu maritos accipient, vt hæreditas permaneat in familiis, nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant, vt à Domino separata sint.* (Num. 36. 7.)

2. Circa has leges aliqua examinanda sunt. 1. An matrimonium fuerit præceptum in Vet. Test. 2. In quoto gradu licuerit, vel non licuerit matrimonium cõtrahere? 3. An Iudæi potuerint accipere vxores alienigenas? 4. An potuerint accipere vxores extra suam tribum & familiam? 5. Quæ sit differentia inter matrimonium veteris ac noui Testamenti? Est igitur.

QVÆSTIO I.

An matrimonium fuerit præceptum in veteri Testamento?

1. RAtio dubitandi est. Primò, quia Gen. 1. 28. & Gen. 9. 1. præcepit Deus: *Crescite & multiplicamini.* Secundò, quia Deut. 7. 14. similiter præcepit: *Non erit apud te sterilis vtriusque sexus.* Tertiò, quia non legimus, aliquos in Vet. Test. vixisse cælibes. Quartò, quia ignominiosum erat non habere prolem vnde vulgare erat omnium axioma: *Maledictus, qui non reliquerit semen in Israël.*

2. Respondeo. Neque naturali, neque diuino præcepto, singuli in V. Test. fuerunt obligati ad matrimonium. Prior pars patet, quia tametsi tota communitas naturali præcepto fuerit obligata, sicut etiam nunc est, conseruare se per procreationem prolis, & consequenter per matrimonium; hoc tamen præceptum non obligabat singulos de communitate, sed totam communitatem generatim, vt docet D. Tho. in Supplemento, q. 41. art. 2. Simile est de agricultura. Nam præceptum naturale est, colere agros ad conseruandam vitam humanam, non minus, quàm procreare prolem: & tamen præceptum illud non obligat singulos; alioqui singuli deberent agros colere, quod est contra communem hominum sensum ac consuetudinem.

3. Posterior pars probatur, quia in veteri Testamento nullum extat diuinum præceptum, quod obligeat singulos ad matrimonium. Nam illa verba, *Crescite & multiplicamini*, non continent præceptum, sed benedictionem. Nam Deus bis legitur dixisse illa verba hominibus. Semel primis parentibus in paradiso: & semel Noë, & filiis eius post diluuium, cùm ex arca egressi essent. Vtrisque dixit post matrimonium iam contractum. Igitur per illa verba non præcepit illis, vt matrimonium contraherent, quod iam contractum erat; sed impertiuit illis benedictionem, vt copiosam sobolem procrearent ad multiplicandum genus humanum, quod tunc valdè exiguum erat. Hoc constat ex ipso textu. Nam primò, certum est, Noë & filios eius, antequam arcam ingrederentur, habuisse suas vxores Gen. 7. 7. *Ingressus est Noë, & filij eius, vxor eius, & vxores filiorum eius, cum eo in arcam, propter aquas diluuij.* Secundò, certum est, eundem Noë & filios eius cum suis vxoribus, peracto diluuio, egressos esse ex arca, Gen. 8. 18. *Egressus est ergo Noë, & filij eius, vxor illius, & vxores, filiorum eius cum eo.* Tertiò, certum est, postquam cum suis vxoribus egressi sunt ex arca, tunc illis dictum esse à Deo: *Crescite & multiplicamini.* Hoc enim disertè habet historia. Vnde euidenter sequitur, his verbis non contineri præceptum de matrimonio ineundo, quia matrimonium iam initum erat, sed benedictionem in propaganda posteritate. Et hoc significat textus, cùm ait: *Benedixit Deus Noë, & filijs eius, & dixit ad eos: Crescite & multiplicamini, & replete terram.*

4. Idem dico de primis parentibus. Nam matrimonium inter illos statim contractum est, quando Deus ex costa Adæ dormientis formauit Euam. Tunc enim euigilans ex sopore, dixit Adam: *Hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea. Hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrẽ, & matrem, & adhærebit vxori suæ.* Quibus verbis tria indicat. 1. Euam esse vxorem suam. 2. maius esse vinculum inter virum & vxorem, quàm inter parentes & filios. 3. hanc coniunctionẽ coniugalem, quæ tunc inter ipsum & Euam facta est, fuisse figurã coniunctionis Christi cum Ecclesia. sic enim verba Adami interpretatur Apost. ad Eph. 5. 32. cum ait: *Sacramentum hoc magnum est: Ego autem di-*

eo in Christo & Ecclesia. Igitur quod postea dictum est primis parentibus: *Crescite & multiplicamini*: non continet præceptum de matrimonio contrahendo, sed solennem benedictionem in propagando humano genere. A

5. Similiter illa verba: *Non erit apud te sterilis utriusque sexus*, habent eundem sensum. Est autem hic sensus: Si custodieritis præcepta mea, dabo vobis benedictionem temporalem, tam in procreatione liberorum, quàm in aliis rebus. Hoc etiam constat ex textu, qui sic habet: *Si postquam audieris hæc iudicia, custodieris ea, & feceris, custodiet & Dominus Deus pactum tibi, & misericordiam quam iurauit patribus tuis: & diliget te, ac multiplicabit, benedicetque fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo, atque vindemiæ, oleo & armentis, gregibus ouium tuarum super terram, pro quam iurauit patribus tuis, vt daret eam tibi. Benedictus eris inter omnes populos. Non erit apud te sterilis utriusque sexus, tam in hominibus, quàm in gregibus tuis.* B

6. Quod autem obiicitur, nullum in V. Testamento fuisse cœlibem, verum non est. Cœlibes fuerunt Melchisedech, Iosue, Helias, Helisæus, Ieremias, Ioannes Baptista, vt testatur S. Ignatius in epist. ad Philadelphos. Item Abel frater Cain, vt tradunt Hieronymus. Basilius, Ambrosius, & alij apud Cornelium in caput 4. Gen. ver. 2. Vide Genebrardum in Chronologia.

7. Nec obstat, ignominiosum fuisse apud Hebræos, non habere prolem. Nam hæc ignominia non proueniebat ex virginitate, vel cœlibatu, sed ex sterilitate matrimonij. Cùm enim Deus promisisset iis, qui in matrimonio viuebant, benedictionem & fœcunditatem, sub hac conditione, si custodirent legem Dei: suspicio erat illos puniri à Deo qui non habebant prolem, tanquam legis transgressores: Quæ erat magna ignominia. Nota. Aliqui in Vet. Testamento propter suã culpam non habebant prolem, ita vt sterilitas esset pœna peccati: Aliqui, sine sua culpa. Prioris generis fuit Abimelech, Rex Geraræ, qui non potuit habere prolem in sua familia, propterea quod eripuisset Abrahæ suam vxorem, iuxta illud Genes. 20. 18 *Concluserat Dominus omnem vulvam domus Abimelech, propter Saram vxorem Abrahæ.* Item, Michol vxor Dauidis, quæ quod derisisset Dauidem saltantem coram Arca Domini, mansit sterilis vsque quod finem vitæ (2. Reg. 6. 23.) Item, illæ de quibus Oseæ 9. 13 *Da eis Domine. Quid dabis eis?* (nempe propter peccata sua.) Sequitur: *Da eis vulvam sine liberis, & ubera arentia.* C

8. Posterioris generis fuerunt sanctæ fœminæ, Sara, vxor Abrahæ: Rebeca, vxor Isaac: Rachel, vxor Iacob: Anna, vxor Elconæ: Sara, filia Raguelis: Elizabeth vxor Zachariæ, & aliæ plures, Quæ quidem longo tempore fuerunt steriles, non propter suam culpam: sed vt Deus nouo miraculo ostenderet, filios, qui ex illis nascerentur, non naturæ viribus, sed Dei beneficio natos esse. Et quanquam supradictæ fœminæ coram Deo non fuerint passæ opprobrium aut ignominiam, quia Deus sciebat sanctas esse, tamen passæ sunt coram hominibus, qui putabant eas à Deo puniri per sterilitatem. Hoc sensu dixit Rachel, postquam peperisset, Gen. 30. 23. *Abstulit Deus opprobrium meum.* Et Sara filia Raguelis, post longam sterilitatem, orauit Deum dicens: *Peto Domine, vt de vinculo opprobrij huius absoluas me, aut certè de superterram eripias me.* (Tob 3. 15.) Et Elizabeth, ablata sterilitate, cum iam concepisset in vtero, occultabat se mensibus quinque, dicens: *Quia sic fecit mihi Dominus in diebus, quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.* Luc 1. 24.) Vide Maldonatum ibid. vers. 25. D E

QVÆSTIO VI.

In quo gradu licuerit, vel non licuerit contrahere matrimonium in veteri Testamento?

1. VEl, qui gradus consanguinitatis & affinitatis fuerint prohibiti in lege Mosaica? Respondeo. Ex Leuitic. cap. 18. colliguntur hæc duo. Primò ratione consanguinitatis, non licebat contrahere cum his 1. Cum patre vel matre: vel quod idem est, cum filio vel filia, 2. cum sorore. 3. cum nepte. 4. cum amita vel materna. Secundò, ratione affinitatis, non licebat cum his. 1. cum nouerca. 2. cum sorore priuigna. 3. cum filia aut nepte priuigna. 4. cum vxore patrui. 5. cum vxore fratris relicta, (nisi frater reliquisset illã sine prole, iuxta tertiam regulam supra assignatam.) 6. cum vxore filii. 7. cum sorore vxoris propriæ, vxore adhuc viuente. Nam si mortua esset vxor, licebat.

2. Quæres, An idem gradus sint etiam prohibiti apud Christianos? Respondeo. Omnino sunt: & præter illos alij plures, vt patet ex Concilio Trident. Sessione vigesima quarta, Canone tertio. Et quidem in consanguinitate, prohibiti sunt quatuor gradus. Vel, quod idem est, consanguinitas vsque ad quartum gradum inclusiuè reddit matrimonium inualidum. (cap. Non debet, de consanguinitate.) Similiter in affinitate prohibiti sunt quatuor gradus (cap. citato.) Nisi quod in Concilio Tridentino Sess. 24. cap. 4. statutum sit, ne affinitas ex fornicatione orta extendatur vltra secundum gradum.

3. Hic pro maiori intelligentia duo notanda sunt. Primò: Consanguinitas est propinquitas duarum personarum, orta ex naturali propagatione: quarum vel vna descendit ex altera, vt filius ex parente, nepos ex auo, pronepos ex proauo: vel ambæ descendunt ex eadem, vt duo fratres ex eodem patre, duo nepotes ex eodem auo, duo pronepotes ex eodem proauo. (Valentia quæst. 5. de Matrimonio puncto 3. §. Cognatus, & alii passim) Affinitas est propinquitas duarum personarum, orta ex carnali copula vnius cum alterius consanguineo vel consanguinea: siue copula fuerit licita, siue illicita. Quo pacto inter nouercam & priuignum est affinitas, quia intercessit carnalis copula inter nouercam & consanguineum priuigni, nempe, priuigni patrem. (Valentia ibidem. §. Affinitas.) Hinc sequitur gradus affinitatis distinguendos esse per ordinem ad gradus consanguinitatis, vt paulo post clarius explicabo.

4. Secundò, Vt autem sciatur, quoto gradu consanguinitatis vna persona distet ab alia, tres regulæ seruandæ sunt. *Prima*: In linea recta, quæ est ascendentium & descendentium, tot gradus numerandi sunt, quot numerantur personæ, excepta prima. Itaque filius est in primo gradu consanguineus patri, nepos in secundo, pronepos in 3. & sic deinceps. *Secunda*: In linea transuersa, quando vtraque persona æqualiter distat ab eodem stipite communi, totidem gradibus distant inter se quot gradibus distant à stipite. Vnde fratres, qui æqualiter distant à patre, sunt consanguinei in primo gradu, quia quilibet illorum est consanguineus patri in primo gradu. Similiter filij fratrum sunt consanguinei in 2. gradu, propter eandem causam. *Tertia*: In linea transuersa, quando vtraque persona inæqualiter distat à communi stipite, quot gradibus distat persona remotior à stipite, totidem etiam distat ab altera. Vnde filius fratris distat à suo patruo in secundo gradu. Hæ tres regulæ valent in iure Canonico, & seruantur in causis matrimonialibus. Vide Valentiam loco citato, Bellarminum de matrimonio capite vigesimo

quarto, & alios.

5. Ad cognoscendos autem gradus affinitatis, tradi solet hæc regula: posita copula carnali inter virum & fœminam, quo gradu aliquis viro consanguineus est, eodem est affinis fœminæ. Et vicissim, quo gradu consanguineus est fœminæ, eodem affinis est viro. Nota. Licet omnes consanguinei viri contrahant affinitatem cum vxore illius: Et rursum, omnes consanguinei vxoris contrahant affinitatem cum viro; consanguinei tamen viri & vxoris non contrahunt affinitatem inter se. (cap. super his de consanguinitate.)

6. Iam facilè intelligetur differentia veteris ac noui Testamenti, quoad gradus consanguinitatis & affinitatis. In veteri prohibiti erant duo gradus consanguinitatis in linea recta. Primus, inter patrem & filiam: vel inter matrem & filium. Secundus, B inter auum & neptem: vel inter auiam & nepotem. In linea transuersa, similiter duo. Primus, inter fratrem & sororem. Secundus inter nepotem & amitam vel materteram. Non tamen inter neptem & patruum vel auunculum, vt notat Bellarminus cap. 17. At in nouo prohibiti sunt quatuor gradus in vtraque linea. In recta quidem, primus inter patrem & filiam: inter matrem & filium. 2. inter auum & neptem. 3. inter proauum & proneptem. 4. inter abauum & abneptem. In transuersa autem, primus inter fratrem & sororem. 2. inter fratrem & fratris vel sororis filiam: inter nepotem & amitam vel materteram: inter neptem & patruum vel auunculum. 3. inter fratrem & fratris vel sororis neptem: inter pronepotem & amitam vel maternam magnam. 4. inter fratrem & fratris vel sororis proneptem.

7. Rursum, in veteri Testamento prohibiti erant tres gradus affinitatis. In primo non licebat contrahere cum nouerca: cum sorore priuigna: cum filia priuigna: cum vxore fratris: cum vxore filij: cum sorore vxoris. In secundo, cum vxore patrui. In tertio, cum nepte priuigna. At in nouo prohibetur etiam quartus gradus affinitatis. Itaque non licet contrahere cum vxore aui vel pronepotis.

8. Solet disputari, An omnes gradus, qui lege Mosaica erant prohibiti, sint etiam iure naturali prohibiti Respondeo. Non omnes. Nam Ecclesia in quibusdam potest dispensare, vt definit Concilium Tridentinum Sess. 24. Can. 3. Non posset autem dispensare, si omnes iure naturali essent prohibiti. Qui ergo hoc modo prohibiti sunt? Primò certum est, omnes gradus consanguinitatis lineæ rectæ inter ascendentes & descendentes, iure naturali prohibitos esse. An autem primus gradus in linea transuersa, qui est fratris cum sorore, prohibitus sit dubium est. Plerique affirmant. Caietanus negat, quia Cain filius Adami accepit sororem suam in vxorem. Nec peccauit contra ius naturale. Bellarminus cap. 27. componit hanc litem. Ait quidem esse præceptum naturale, non contrahere cum sorore, sicut est præceptum naturale, non accipere alienum? sed non obligare in extrema necessitate. Sicut ergo licitum est, in extrema necessitate, accipere alienum panem & comedere? sic etiam licere in extrema necessitate, contrahere matrimonium cum sorore. Fuit autem extrema necessitas in principio Mundi. Nam Cain non poterat aliam vxorem habere, nisi sororem suam.

9. Secundo probabile est, primum gradum affinitatis, qui est inter priuignum & nouercam, lege naturali prohibitum esse, vt docet Bellarminus loco citato. Et probat ex eo, quia qui contrahebant matrimonium in gradibus lege naturali prohibitis, puniebantur morte, qui autem contrahebant in gradibus lege tantum Mosaica prohibitis, puniebantur leniori pœna. Leuit. 20. At contrahentes cum nouerca puniebantur morte: Ergo verisimile est, lege naturali prohibitum esse, cõtrahere A cum nouerca. Ex dictis sequitur, reliquos gradus consanguinitatis & affinitatis, qui lege naturali non sunt prohibiti, prohibitos tantum esse lege humana apud Christianos: quia tametsi apud Iudæos prohibiti fuerint lege diuina Mosaica, tamen illa lex nunc abrogata est, nec Christianos obligat. Secundò sequitur, Pontificem in illis omnibus gradibus, qui lege naturali prohibiti non sunt, posse dispensare, sicut in multis dispensatum est.

Quæstio III.

An potuerint accipere vxores alienigenas?

1. Videtur non potuisse. Primò, quia Deus seuerè id prohibuit in veteri Testamento. Exod. 34. 16. B & Deuteronom. 7. v. 3. & 3. Reg. 11. 2. Secundò, quia grauiter puniuit illos, quod contra prohibitionem ipsius accepissent alienigenas, post mortem Iosue, Iudicum 3. vers. quinto, & sequentibus. Tertiò, quia cum Samson vellet accipere vxorem Philistæam, dixerunt ei parentes: *Nunquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo meo, quia vis accipere vxorem de Philistiim, qui incircumcisi sunt?* Iudicum 4. v. 3. Quibus verbis significabant, non licere accipere vxorem gentilem. Quartò, quia iuxta septimam legem superius assignatam, omnes viri debebant ducere vxores ex sua tribu & cognatione.

2. Sed contra est. Primò, quia lex quinta superius C assignata concedebat illis, vt acciperent alienigenas in bello captas. Secundò, quia multi acceperunt alienigenas, sine vlla culpa aut reprehensione. Sic Iacob accepit filias Laban idolatræ. Genes. 30. v. 25. Ioseph, filiam Putipharis Ægyptiam. Genes. 41. versu 45. Moyses filiam Iethro Æthyopissam. Exodi 2. versu 21. Mahalon & Cheilon vxores Moabitidas. Ruth 1. 4. Similiter Booz Ruth Moabitidem. Ruth 4. 10. Salmon Rahab Chananæam. Matth. 1. 5. Samson Philisteam. Iudic. 14. 2. Dauid filiam Regis Gessur 2. Reg. 3. vers. 3. Salomon filiam Pharaonis Regis Ægypti 3. Reg. 3. versu 1. Denique Esther nupsit Assuero Regi Persarum qui erat Gentilis Esther 2. 17.

3. Respondeo cum distinctione. Ordinariè non licebat Iudæis accipere vxores alienigenas seu gentiles: ex- D traordinariè licebat in tribus casibus. Prior pars patet, quia erat illis prohibitum, propter periculum subuersionis & idololatriæ. Hoc patet ex locis citatis. Exodi 34. versu 16. *Nec vxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis, ne postquam ipse fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos in Deos suos*, id est, ne sint illis occasio idololatriæ. Et Deut. 7. vers. 3. *Nec sociabis cum eis coniugia. Filiam tuam non dabis filio eius: nec filiam illius accipies filio tuo; quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & vt magis seruiat Diis alienis.* Et 3. Reg. 11. vers. 2. *Non ingredieminii ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras: certissimè enim auertent corda vestra, vt sequamini Deos earum.* Quæ testimonia intelliguntur potissimum de fœminis E Chananæis, quarum terram possessuri erant Iudæi. Et quia post mortem Iosue contempserunt hanc prohibitionem, merito à Deo puniti sunt, iuxta illud Iudic. 3. v. 5. *Filij Israël habitauerunt in medio Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Iebusæi, & duxerunt vxores filias eorum, ipsique filias suas filiis eorum tradiderunt, & seruierunt Diis eorum. Fecerunt que malum in conspectu Domini, & obliti sunt Dei sui, seruientes Baalim & Astaroth. Fratusque contra Israël Dominus, tradidit eos in manus Chusan Rasathaim Regis Mesopotamiæ, seruierunque ei octo annis*

4. Posterior pars probatur, quia extraordinariè poterant accipere vxores Gentiles, in his tribus casibus. Primò, si vxores relicto Gentilismo, conuerte-

rentur ad cultum veri Dei. Tunc enim cessabat periculum subuersionis & Idololatriæ. Sic conuersa fuit Ruth Moabitis sic Rahab: sic aliæ plures, & hoc sensu concessum fuit, accipere alienigenas bello captas Deut. 21. 11. Non enim fuit concessum, nisi prius raso cap. præcisis vnguibus, mutata veste, defleto patre & matre. Nam per huiusmodi ceremonias significabatur, quod prius deberent eiurare ritus & mores patriæ, ac præcipuè cultum falsorum Deorum. Vide Serarium in cap. 6. Iosue in quæst. 58.

5. Secundò, si Deus excitaret aliquem Iudæum, vt acciperet vxorem Gentilem, etiam in Gentilismo permanentem. Sic excitauit Samsonem, vt acciperet Philistæam; quod parentes illius ignorabant, iuxta illud Iudicum 14. versu 4. *Parentes autem eius nesciebant, quod res à Domino fieret, & quæreret occasionem contra Philistæum.* Sic excitauit Estherem, vt nuberet Assuero regi Gentili; quia ex tali matrimonio multa bona toti Iudæorum Genti erant obuentura.

6. Tertio, si esset aliqua necessitas vel vrgens causa cur acciperent vxores alienigenas. Sic excusari poterant Mahalon & Chelion, accipiendo vxores Moabitidas. Erant enim iuuenes in feruore ætatis, erant in aliena patria, erant egentes & famelici. Nullum apparebat remedium, vel contra famem & egestatem, nisi ducerent vxores illius loci, à quibus sustentarētur. Vnde Rupertus lib. 1. in Matt. *Mahalonem non lex iustificat, sed necessitas excusat, scilicet fames, quæ facta fuerat, & propter quam, vt Scriptura refert, abiit homo de Bethlem.* Et ibidem *Nisi necessitas illos excusaret, nec ipsi vxores ducere debuissent Moabitidas.* Quo etiam spectat illud Valentiniani Imperatoris in Nouellis L. 11. Theodosiani codicis: *Nihil turpe, nihil vetitum credit usuriens. Sola cura est, vt qualicunque sorte viuatur.* Vide Serarium in cap. 1. Ruth. quæst. 11.

7. Porro, an omnes illi, quos ante diximus accepisse vxores Gentiles, potuerint excusari vno istorum casuum, non est huius loci disputare. Constat aliquos excusari potuisse, vt iam dictum est: Salomonem non potuisse vt patet 3. Reg. 11. 1. & sequentibus. De reliquis disputant suo loco interpretes. Quod vltimo loco obiiciebatur, viros debuisse ex sua tantum tribu & cognatione accipere vxores, iam examinandum est.

Qvæstio IV.

An Iudei potuerint accipere vxores extra suam tribum & cognationem?

Dictum est, ordinariè non potuisse accipere vxores Gentiles, sed tantum Hæbræas. Nunc quæstio est, an promiscuè potuerint accipere Hebræas ex quacunque tribu? An verò necesse fuerit, vnumquemque accipere èx sua tribu, & non ex alia? Ratio dubitandi sumitur ex illa lege. quàm supra allegaui: *Omnes viri ducent vxores de tribu & cognatione sua: & cuncta fœmina de eadem tribu maritos accipiet; vt hæreditas permaneat in familiis nec sibi misceantur tribus: sed ita maneant, vt à Domino separata sunt.* (Numer. trigesimo sexto, versu septimo.) Quæ sanè lex, si spectemus verba, videtur fuisse generalis, ita vt non licuerit contrahere matrimonium extra suam tribum aut cognationem. Et sic sentiunt Lyranus & Abulensis in illum locum, & Turriellus in Annalibus, Anno mūdi 1283. numero 31. Nisi quod excipiant Leuitas. Nam illa lex propterea lata est, ne paternæ hereditates, per matrimonia diuersarum tribuum de vna tribu in aliam transferentur, sed singulæ hæreditates manerent in suis tribubus. At Leuitæ non habebant paternas hæreditates, nec vllius alterius hæreditatis erant capaces; ac proinde non fuissent trãslatæ hæreditates ex vna tribu in aliam, etiamsi Leuitæ contraxissent matrimonia cum hominibus aliarum tribuum.

2. Alij probabiliter putant, non fuisse legem generalem, sed tantum obligasse eas fœminas, quæ succedebant in hæreditatem patris, propter defectum masculæ prolis. Et similiter eos tantum viros, qui tales fœminas ducebant in matrimonium. Huiusmodi enim viros ac fœminas debuisse esse eiusdem tribus & cognationis. Ita Burgensis, Caietanus, Oleaster, Vatablus, Cornelius in cap. 36. Num. Ratio sumitur ex occasione illius legis, quæ fuit huiusmodi. Deus dederat duplex præceptum Moysi in deserto. Vnum, vt filij Israël, quando venirent in terram promissionis, sorte eam diuiderent, & vnaquæque tribus ac familia haberet suam certam portionem, ac hæreditatem, excepta tribu Leui. Alterum, vt si aliquis paterfamilias moreretur sine filiis, filiæ essent hæredes. (Numer. 27. 8.) Contigit postea vt Salphaad, qui erat de tribu Manasse, moreretur sine filiis, & relinqueret tantum filias. Itaque filiæ erant hæredes. Hinc oriebatur quæstio, An istæ filiæ possent nubere maritis aliarum tribunis nam si nuberent hæreditas illarum erat transitura ad alias tribus. Sin minus, non erat libertas nubendi, quibus vellent. Igitur ad hanc quæstionem respondit Deus per Moysen, vt non nuberent, nisi in sua tribu ne si extra suam tribum nuberent, hæreditas ad alias tribus deriuaretur. Hæc autem responsio non erat generalis, sed pertinebat ad eas tantum fœminas, quæ erant hæredes suorum parentum: ad alias minimè.

3. Hæc sententia dupliciter confirmari potest. Primò ex Hæbreo textu, qui sic habet: *Omnis fœmina hereditans hæreditatem, nubet vni ex tribu sua.* Deinde exemplo eorum, qui, quod isto casu non comprehenderentur, extrà suam tribum contraxerunt matrimonia. Sic Dauid, qui fuit de tribu Iuda, duxit Michol, filiam Saulis, de tribu Beniamin. Sic filij Israël iurarunt, quod non vellent filias suas dare Beniamitis. (Iudic. 21. 1.) Ex quo colligimus, solitos id antea facere. Sic denique omnes illi, quos supra diximus accepisse vxores Gentiles seu alienigenas.

Qvæstio X.

Qua sit differentia inter Matrimonium Veteris & Noui Testamenti?

1. Respondeo: Vnum differt ab altero, sicut Synagoga ab Ecclesia: Vel, sicut matrimonium Abrahæ cum ancilla, à matrimonio eiusdem cum libera, vel generatim, sicut vmbra imaginis ab ipsa imagine. Nam sicut Synagoga fuit imperfectior, quàm Ecclesia: Et matrimonium cum ancilla, imperfectius, quàm cum libera: Et vmbra imaginis imperfectior, quàm ipsa imago: Ita matrimonium Mosaicum fuit imperfectius, quàm matrimonium nostrum. Et quidem multis modis.

2. Primò, quia nostrum matrimonium est Sacramentum à Christo institutum, quod confert gratiam sicut Baptismus & alia Sacramenta. (Trident. Sess. 24. Can. 1. D. Thomas in Supplemento, quæst. 42. art. 1. & 3. & alibi passim.) At Mosaicum non fuit Sacramētum. Itaque duo spectanda sunt in nostro matrimonio. 1. Contractus ciuilis. 2. Ratio Sacramenti, quæ contractui superuenit. In priori conuenit cum Mosaico: in posteriori differt.

3. Secundò, Mosaicum poterat dissolui per libellum Repudij, vt dicam cap. 23. Nostrum non potest hoc modo dissolui. (Trident. cantic. 5. & 7.) Sicut Synagoga à Deo repudiata est: Ecclesia numquam

repudiabitur. Et hoc apte significatur per Abraham, qui repudiauit Agar, quæ erat ancilla; non autem Saram, quæ erat libera.

4. Tertiò, Mosaicum admittebat Polygamiam; nostrum non admittit. Itaque licebat per legem Mosaicam habere plures simul vxores (cap. sequentib.) per Euangelicam non licet (Trident. can. 2.) Sicut Deus in veteri Testamento non solùm habebat filios adoptiuos ex Synagoga, sed etiam ex gentilitate. At in nouo nullum habet nisi ex Ecclesia, quam solam agnoscit pro sua sponsa.

5. Quartò, in Mosaico, duo tantum gradus consanguinitatis, & tres affinitatis erant prohibiti; in nostro, plures (supra quæst. 2. §. 6. & 7.) Quintò Mosaicum, vt plurimum, debebat contrahi inter virum & fœminam eiusdem tribus: nostrum non astringitur ad certam tribum. Sexto, in lege Mosaica, frater debebat accipere vxorem fratris sui defuncti, si mortuus esset sine prole: in Euangelio nulla talis est obligatio.

6. In eo tamen conueniunt, quod sicut iuxta legem Mosaicam non licebat contrahere matrimonia cum infidelibus & idololatris: ita iuxta Euangelicam non licet cum infidelibus & hereticis, hoc interest, quod si Christianus contrahat cum fœmina infideli non baptizata, matrimonium sit irritum: si cum hæretica, sit quidem illicitum, non tamen irritum.

CAPVT XXI.

De Polygamia.

1. POlygamia idem est, quod pluralitas vxorum: Est ergo quæstio, an in Veteri Testamento licuerit vni viro habere simul plures vxores? Ratio dubitandi est, quia nec Adam, nec vllus alius ab initio mundi, vsque ad diluuium, habuit simul plures vxores, nisi solus Lamech. (Genes. 4. 19.) Qui idcirco reprehenditur à Nicolao Papa in Epistol. ad Lotharium Regem, vbi illum vocat adulterum. cap. an non 24. quæst. 3. An si licuisset habere plures, cur Lamech eo nomine reprehenderetur; Cur nullus alius, ex tot millibus virorum, qui vixerunt ante diluuium, plures habuit.

2. At contra est, quia multi sancti viri post diluuium Polygamia vsi sunt; quod non fecissent, si fuisset prohibita. Nam Abraham habuit duas vxores, Saram & Agar: Iacob duas, Liam & Rachelem: Elcana duas, Annam & Phenennum: Dauid plures, Achinoam, Abigail, Maacha, Aggith, Abital, Eglam, Bersabee, Michol. Et sic deinceps.

3. Respondeo 1. Polygamia repugnat primæ institutioni matrimonij, quæ à Deo facta est in Paradiso. 2. Repugnat etiam aliquo modo legi naturæ. 3. Deus tamen concessit, vt post diluuium liceret habere plures vxores, quod ante diluuium non licebat. 4. Hæc concessio, quam alij dispensationem vocant confirmata est per legem Mosaicam. 5. Sed reuocata per Euangelicam, quia Christus in Euangelio reduxit matrimonium ad primam institutionem, ita vt non amplius liceat habere plures simul vxores. Hæc singula confirmanda sunt per totidem conclusiones.

Conclvsio I.

Polygamia repugnat prima institutioni Matrimonij, quæ à Deo facta est in Paradiso.

4. SIc docent Hieronimus, Chrisostomus, Theophylactus, Beda, Anselm. in c. 19. Matth. Amb. in lib. de viduis circa finem, August. lib. 1. de nuptiis & concupiscentia c. 9. asserentes matrimonium initio institutum fuisse inter vnum & vnam, & consequenter exclusam Polygamiam. Quod dupliciter probari potest, Primò ex Scriptura, quæ vtitur numero singulari Gen. 1. 27. *Masculum & fœminam creauit eos.* Et c. 2. 24. *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ: Et erunt duo in carne vna.* Non dixit in plurali; Masculum & duas vel tres fœminas creauit: Nec, adhærebit vxoribus suis: Nec, erunt plures in diuersa carne. 2. ex ipsa hominis creatione. Nam si Deus voluisset Adamum habere plures vxores, sine dubio creasset illi plures fœminas, quas in vxores ducere potuisset. At vnã tantum creauit. Voluit ergo vna vxore contentum esse. Vnde Innocentius cap. Gaudemus, de diuortiis, accommodatè ait vnam tantum costam in vnam fœminam, non plures in plures fœminas fuisse conuersas.

Conclvsio II.

Polygamia repugnat etiam aliquo modo legi naturæ.

5. ITa Innocentius loco citato, D. Thomas qu. 65. art. 1. & alij passim Theologi, excepto Durando, & aliis pauculis. Et probatur 1. ex dictis, quia si Polygamia omnino conformis esset naturæ, Deus qui est auctor naturæ, ab initio illam instituisset, præsertim cum eo tempore fuisset maximè necessaria ad propagandũ genus humanum. At Deus non instituit tunc Polygamiam, sed Monogamiam: Ergo Polygamia non est omnino conformis legi naturali. Secundò, quia contra legem naturæ fit, quando res vni tradita, & ab eo legitimè possessa, alteri traditur possidenda: sed maritus in matrimonio tradit corporis sui potestatem vxori: ergo iure naturæ non potest illam alteri tradere. Tertiò, quidquid repugnat fini matrimonij à natura intento, hoc repugnat legi naturali: At pluralitas vxorum repugnat fini matrimonij à natura intento. E quidem duplici fini. Alter est, mutuum obsequium viri & fœminę. Alter, remedium concupiscentiæ. Vtrique repugnat pluralitas vxorum. Priori quidem, quia nihil magis repugnat mutuæ charitati & obsequio coniugum in domestica viuendi ratione, quàm rixę & contentiones. At si vnus vir haberet plures vxores, facillimè inter eas oriretur contentio, æmulatio, & inuidia, maximè si vna plus, alia minus à viro deligeretur: Vel si vna esset sterilis, altera fœcunda. Exempla sunt in Scripturis. Nam Sara non potuit ferre Agar. (Genes. 21. 9.) Rachel inuidebat Liæ propter fœcunditatem. (Gen. 30. 1.) Phenenna affligebat Annam (1. Reg. 1. 6.) Posteriori verò, quia qui plures haberet vxores, non posset omnibus & singulis satisfacere, quoad ipsarum libidinem & concupiscentiam.

6. Dixi in conclusione, *Aliquo modo* Non enim absolutè & simpliciter contra naturam est, habere plures vxores, sed tantum ex parte. Quod sic explico. Finis matrimonii triplex est. Primus, procreatio seu propagatio prolis. Secundus, mutuum obsequium coniugum in domestica viuendi ratione. Tertius remedium concupiscentiæ. Primus est primarius seu principalis: reliqui duo, secundarij. Igitur Poligamia non repugnat fini primario, id est, procreationi prolis: quia quo quis habet plures vxores, potest plures liberos procreare: sed repugnat finibus secundarijs, vt ostensum est. Vnde

ſequitur Polygamiam, ratione finis primarij, conformem eſſe legi naturæ: ratione ſecundarij, repugnantem. Et hoc probant tria argumenta pro concluſione allata. Sed ſecundum debet explicari hoc modo. Contra legem naturæ fit, quando res vni tradita ad certum finem, ita traditur alteri, vt ille finis impediatur. Non autem, quando res vni tradita ad certum finem, ita traditur alteri, vt ille finis non impediatur. Si ergo vir daret poteſtatem ſui corporis vni fœminæ, vel ad mutuum obſequium, vel ad remedium concupiſcentiæ; faceret contra legem naturæ, ſi eandem traderet alteri fœminæ ad eundem finem, quia tunc finis ille impediretur. Si autem daret vni ad procreationem prolis, & alteri ad eundem finem, non faceret contra legem naturæ, quia per hoc, finis ille non impediretur.

Conclvsio III.

Deus conceſſit poſt diluuium, vt liceret habere plures vxores, quod antea non licebat.

1. ITa authores citati. Ratio ſumitur ex ipſo facto. Nam conſtat, vt initio dixi, quoſdam ſanctos viros habuiſſe plures vxores, quas procul dubio non accepiſſent, niſi fuiſſet illis à Deo conceſſum, & quamuis aliqui dubitent de Abrahamo (de quo paulo poſt) tamen de Iacob, Elcana, Dauide & quibuſdam aliis dubitari non poteſt. De Iacob conſtat ex illo Gen. 30. 35. *Dixit Iacob ſocero ſuo: Da mihi vxores & liberos meos, pro quibus ſeruiui tibi, vt abeam.* De Elcana 1. Reg. 1. 2. *Elcana habuit duas vxores: nomen vni, Anna: & nomen ſecundæ, Phenenna.* De Dauide 1. Reg. 25. 42. *Surrexit Abigail, & ſecuta eſt nuncios Dauid, & facta eſt illi vxor. Sed & Achinoam accepit Dauid & fuit vtraque vxor eius.* Et ſecundo Reg. 2. 2. *Aſcendit ergo Dauid, & duæ vxores eius, Achinoam & Abigail.*

8. Quæres 1. An hæc conceſſio Polygamiæ primo omnium facta ſit Abrahamo? Reſp. Non legimus quemquam poſt diluuium habuiſſe plures vxores, ante tempora Abrahami. De Abrahamo quæſtio eſt. Plerique docent, habuiſſe illum duas vxores, Saram & Agar, Alij contra, Saram fuiſſe legitimam vxorem; Agar non vxorem, ſed concubinam. Quod tripliciter probant. Primo ex illo Gen. 25. 5. *Dedit Abraham cuncta, quæ poſſederat, Iſaac: filiis autem concubinarum largitus eſt munera.* Vbi per concubinas intelliguntur Agar & Cetura. Secundo ex verbis Iudæorum Ioan. 8. 41. *Nos ex fornicatione non ſumus nati*, id eſt, Non ſumus nati ex Agar concubina Abrahæ, ſed ex Sara legitima eius vxore. 3. quia aliqui Patres ita ſentiunt, vt Ambroſ. lib. 1. de Abrahamo c. 4. & Auguſt. lib. 2. contra aduerſarium Legis & Prophetarum cap. 9. & lib. 22. contra Fauſtum cap. 30. & lib. 16. de Ciuitate Dei c. 25. Ambo enim excuſant Abrahamum, quod viuente legitima vxore quæ fuerit filium ex ancilla: aſſerentes eum id feciſſe, non ex libidine, ſed ex amore poſteritatis. Quod ſi putaſſent Agar fuiſſe legitimam eius vxorem, non opus erat tali excuſatione.

9. Hæc tamen ſententia non placet. Primò quia magnam iniuriam facit Abrahamo, quaſi ſciens commiſerit adulterium, quod abſit à tanto Patriarcha. Secundò, quia repugnat Apoſtolo ad Galatas 4. 22. vbi ait Abrahamum habuiſſe duos filios, vnum de ancilla, & vnum de libera. Et per hoc fuiſſe ſignificatum, quod Deus habiturus eſſet duos populos: vnum ex Synagoga; alterum ex Eccleſia. Ergo ex ſententia Apoſtoli, Abraham fuit figura Dei. Duo filij Abrahæ, Iſmael & Iſaac, fuerunt figura duorum populorum, nempe populi Iudaici, & populi Chriſtiani: Agar, mater Iſmaëlis, fuit figura Synagogæ, & Sara, mater Iſaac, figura Eccleſiæ: At ſicut Eccleſia eſt legitima non autem adulterina mater Chriſtianorum; ita Synagoga fuit legitima, non autem adulterina mater Iudæorum. Ergo ſimiliter ſicut Sara fuit legitima mater Iſaac: ita Agar, legitima mater Iſmaelis. Et conſequenter, vtraque legitima vxor Abrahæ.

10. Ad argumenta contraria ſic reſpondeo. Ad 1. Nomen concubinarum ſæpè ſumitur pro veris vxoribus, ſed ſecundariis & ignobilioribus. Nam inter plures vnius viri vxores, ſolebat vna eſſe primaria, quæ erat domina & gubernatrix familiæ, cui reliquæ deferebant. Sic Sara erat domina; Agar ancilla. Vtraque tamen vxor. Tametſi igitur Agar & Cetura loco citato, vocentur concubinæ Abrahami; erant tamen vxores. Et alibi ſic vocantur, Agar quidem Geneſ. 16. 3. Cetura verò Gen. 24. 1. Vide Pererium & Cornelium in cap. 25. Gen. v. 5. & Bellarminum de matrimonio cap. 11. Nota Abraham habuit tres vxores, vnam primariam, quæ erat Sara duas ſecundarias, quæ erant Agar & Cetura. Non tamen habuit tres ſimul, ſed tantum duas, Saram & Agar. Nam poſt mortem Saræ duxit Cetturam (Geneſ. vigeſimo quinto, verſu 1.)

11. Ad 2. Iudæi non loquuntur de fornicatione carnali, ſed de ſpirituali, id eſt, de idololatria. Itaque ſenſus illorum non eſt hic: Nos non ſumus nati ex Agar, concubina Abrahæ; ſed hic potius: Nos non ſumus idololatræ, ſed cultores veri Dei. Hoc patet ex illis ipſorum verbis: *Nos ex fornicatione non ſumus nati vnum patrem habemus Deum.* Quæ poſteriora verba non cohærerent cum prioribus, ſi eſſet ſermo de fornicatione carnali. Non enim eſſet bona connexio ſi dixiſſent: Nos non ſumus nati ex concubina Abrahæ, ſed vnum patrem habemus Deum. Hæc autem eſt bona connexio: Nos non ſumus cultores idolorum, ſed vnius veri Dei. Vel, Nos non deſcendimus ex Gentilibus idololatris, ſed ex Patriarchis vnius Dei cultoribus. Vide Auguſtinum & Maldonatum in illum locum, & Bellarminum de Matrimonio, cap. 11.

12. Ad 3. Ambroſius & Auguſtinus non diſſentiunt à nobis. Nam Ambroſius tripliciter excuſat Abrahamum. Primò, quod eo tempore nondum eſſet prohibitum adulterium per legem ſcriptam. Secundò, quod amore poſteritatis, non ardore libidinis, id fecerit, vxore conſentiente: & tandem pœnitentiam egerit. Tertiò quod non peccauerit, ſed futurum myſterium ſignificauerit; nempe illud myſterium, quod explicat Apoſtolus ad Galatas quarto, verſu 22. (de quo ſupra §. 8.) Hæc tertia excuſatio eſt vera. Ex qua ſequitur, Abrahamum ex inſtinctu Dei feciſſe, quod fecit; vt ſuo facto ſignificaret, fore aliquando, vt Deus coniungat ſibi Synagogam & Eccleſiam, ſicut ipſe coniunxerat ſibi Agar & Saram. Porro Auguſtin. non negat, Agar fuiſſe vxorem Abrahami (cùm Scriptura diſertè hoc affirmet, Geneſ. 16. 3.) ſed ſolùm defendit Abrahamum contra Manichæos; aſſerens, illum, viuente adhuc Sara vxore, accepiſſe Agar ancillam, non ex libidine, vt putant Manichæi, ſed ex amore poſteritatis. Et quidem Sara conſentiente & inſtigante. Quod eſt veriſſimum, vt patet Geneſis 26. v. 1. Nota Sara, cùm aduerteret ſe eſſe ſterilem, videtur ex diuina inſpiratione inſtigaſſe Abrahamum, vt acciperet Agar ancillam, & ex illa prolem ſuſcitaret, ad præfigurandum myſterium, de quo dictum eſt. Sicut etiam Rebecca, ex diuino inſtinctu, inſtigauit Iacob filium ſuum, vt fingeret ſe eſſe primogenitum, & hoc pretextu peteret à patre ſuo Iſaac benedictionem. Quæ res etiam non carebat myſterio.

13. Quæres 2. Quare Deus poſt diluuium conceſſerit Polygamiam, quæ antea non erat conceſſa? Reſpondeo. Conceſſit illam duplici de cauſa. Primò, ad propagandam prolem, qui eſt primarius finis matrimonij. Secundo, vt eſſet figura, ſeu typus pluralitatis,

seu multitudinis gentium, quę Christo, tanquam sponso, erat coniungenda. (Augustinus libro de bono coniugali, cap. decimo octauo. Diuus Thomas quæst. 65. art. 2. ad quintum. Valentia quæst. prima de matrimonio parte tertia.) Sed quare propter easdem causas, non concessit illam in principio mundi? Respondeo. Hoc pendet ex libera ipsius voluntate. Potest tamen dari hæc causa, quia Monogamia, quàm instituit in principio mundi, poterat vtrumque præstare. Primò, quia erat sufficiens ad propagandam prolem. Secundò, quia erat typus seu figura coniunctionis Christi cum Ecclesia. Nota. Christus potest conferri, vel cum Ecclesia, quæ est vna: vel cum multitudine gentium quæ recipiuntur in Ecclesiam. Priori modo fuit repræsentatus per Monogamiam; posteriori per Polygamiam. Nam sicut ante diluuium, vir coniunctus vni tantum vxori, erat figura coniunctionis Christi cum vna Ecclesia ita post diluuium, vir coniunctus pluribus vxoribus, erat figura coniunctionis Christi cum multis populis ac gentibus.

14. Sed cur Deus ad eundem planè finem, nempe ad propagandam prolē, primo ordinauit Monogamiam, deinde Polygamiam? Respondeo. Deus solet pro diuersitate temporum, ordinare diuersa media ad eundem finem. Sic ad dirigendum hominem in suis actionibus, ordinauit primo legem naturalem: deinde legem Mosaicam: postremo legem Euangelicam. Similiter, ad sustentationem hominis, concessit 1. carnes animalium, sine vlla restrictione: postea restrinxit hanc concessionem ad carnes eorum tantum animalium, quæ in lege Mosaica habebantur munda: tandem, sublata hac restrictione, rediit ad primam concessionem. Idem dico in proposito. Ad propagationem prolis ordinauit 1. Monogamiam: deinde concessit Polygamiam: denum, explosa Polygamia, reuocauit monogamiam; & simul commendauit cœlibatum ac virginitatem.

15. Dices, Polygamia est vtilior ad propagandam prolem, quàm monogamia. Respondeo. Ita quidem nos putamus. Sed aliter res habet in consilio & prouidentia Dei. Quod patet ex euentu. Nam quando instituit monogamiam in paradiso, dixit Adamo & Euæ: *Crescite & multiplicamini.* Quibus verbis dedit illis, & posteris eorum benedictionem & fœcunditatem. Itaque monogamia coniuncta cum hac benedictione, erat sufficientissima ad humani generis propagationem. Quando autem, cessante hac benedictione, cœperunt fœminæ esse steriles, tunc concessit Polygamiam, vt hac ratione sterilitatem compensaret. Sic contigit Abrahamo. Habebat vxorem sterilem: concessa est illi alia vxor, vt prolem susciteret. Genes. 16. versu 2. Postea, multæ, aliæ steriles fœminæ subsecutæ sunt, vt Rachel, vxor Iacob; Anna, vxor Elcanæ; Michol, vxor Dauid, & sic deinceps.

16. Dices 2. Polygamia, vt supra ostensum est, repugnat secundario fini matrimonij, qui est mutuum obsequium coniugum, & remedium libidinis. Cur ergo Deus illam cõcessit? Respondeo. Deus pro sua prouidentia obtulit sufficiens subsidium, vel ad tollendam illam repugnantiam: vel certè ad cauendum, ne obesset, sed potius prodesset. Primò, quia fœminas, quæ nubebant vni viro, hortabatur ad conseruandam concordiam. Sic per Angelum hortatus est Agar ancillam Abrahæ, vt se submitteret & accommodaret Saræ, ad tollendas contentiones, Genes. 16. versu 9. Secundò, aliquando, permittebat huiusmodi contentiones ad exercitum patientiæ, & postea magno beneficio compensabat. Sic permisit Annam affligi à Phenenna: Et postea consolatus est eam concessione insperatę prolis, primo. Regum 1. versu vigesimo, & cap. 2. versu 1. Tertiò, aliquando mitigabat æstum libidinis, vt non opus esset frequenti vsu matrimonij. Sic fecit Sarę filiæ Raguelis. Quod ipsa fatetur, Tobiæ tertio, versu decimo sexto. *Tuscis Domine*, inquit, *quia nunquam concupiui virum, & mundam seruaui animam meam ab omni concupiscentia.* Et infra. *Virum cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere:*

Conclvsio IV.

Hæc concessio diuina, qua licebat habere plures vxores, confirmata est per legem Mosaicam.

17. Hoc tripliciter probari potest. 1. Quia nusquam est reuocata per legem Mosaicam. 2. Quia viri sancti, qui vixerunt in lege Mosaica, habuerunt plures vxores, vt Elcana, Dauid, & alij 3. Quia lex Mosaica videtur Polygamiam approbare, Deut. vigesimo 1. versu decimo quinto. *Si habuerit homo vxores duas vnam dilectam, & alteram odiosam; & fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos diuidere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ; sed filium odiosæ agnoscet primogenitum.* Vbi sermo est de veris vxoribus. 1. quia in textu vocantur vxores. 2. quia filij illarum poterant esse heredes patris, & diuidere substantiam illius; quod non licuisset, si altera fuisset vxor, & altera tantùm concubina. Nam filij concubinæ non potuissent esse hæredes.

Conclvsio V.

Hæc concessio reuocata est à Christo, vt iam non liceat habere plures vxores.

18. Sic definitum est in Concilio Tridentino, sessione 24. Canone secundo contra Lutherum & Anabaptistas. Kemnitius & alij Lutherani idem sentiunt, contra Lutherum. Et meritò. Nam Christus in Euangelio reducit matrimonium ad primam institutionem, & reuocat concessiones, quæ Iudæis erant factæ. Nam duo erant illis concessa ex indulgentia, 1. vt dato libello repudij, possent suas vxores dimittere, & alias ducere. 2. vt possent plures simul habere vxores. Vtrumque à Christo reuocatum est, Matt. 19. vers. 3. Prius quidem his verbis: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Et infra *Moyses ad duritiem cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: Ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicunque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Posterius verò his: *qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos: Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ.*

19. Vbi illa particula, *Ab initio non erat sic*, manifestè significat, ea quæ Iudæis erant permissa, fuisse contra primam matrimonij institutionem. Et est hic sensus. 1. Ab initio non licebat dimittere vxores. 2. Ab initio fecit Deus masculum & fœminam, id est, vni viro dedit vnam tantum vxorem. Igitur ab initio, nec fuit libellus Repudij, nec Polygamia: sed vtrumque permissum fuit Iudæis ex quadam Indulgentia. Nunc permissio illa reuocatur, & redditur ad primæuam institutionem. Sic explicant Interpretes. Eodem sensu loquitur Apostol. Romanorum 7. versu 3. *Mulier, viuente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro.* Quod est contra concessionem repudij. Et prima Corinthiorum septimo, versu secundo. *Propter fornicationem autem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum habeat.* Et rursum. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.*

Quod est contra concessionem Polygamiæ.

20. Ex dictis colligo tria argumenta contra Polygamiam. Primum, Cristus vult eo modo seruari matrimonium apud Christianos, quo ab initio fuit institutum in Paradiso: sed ab initio fuit institutum inter masculum & vnam fœminam, non inter masculum, & plures fœminas: Ergo Christus vult eo modo seruari apud Christianos. Alterum, Christus dicit eum mœchari, qui dimissa vxore, aliam duxerit: Ergo nec licet priorem dimittere, nec plures simul habere. Nam si non licet nouam accipere, priore viuente; certè pluralitas vxorum prohibita est. Tertium, sicut mulier, non habet potestatem sui corporis ita nec vir: sed mulier, ex eo præcisè, quod non habeat potestatem sui corporis quam viro tradidit, non potest alterum virum accipere priore adhuc viuente. Ergo similiter de viro dicendum est. Hoc argumentum fundatur in iure Euangelico, quidquid sit de iure naturali. Nam secundum legem Euangelicam, vir & mulier, in hac parte, sunt pari conditione. Sicut ergo secundum legem Euangelicam, non licet mulieri habere duos viros; ita nec viro duas vxores. Quare? Quia sicut vxor dat viro plenam potestatem sui corporis, quoad vsum matrimonii, ita viciſſim vir vxori: Ergo sicut illa non potest alteri viro eandem potestatem dare, nisi per iniuriam; ita nec vir potest alteri vxori dare, nisi per iniuriam. Vide Augustinum libro primo de adulterinis coniugiis capite 8. & 9. Vbi pulchrè explicat æqualitatem viri & vxoris, de qua hîc agimus.

21. Dices; Valentinianus Imperator, qui fuit pius & Catholicus, legem promulgauit, vt liceret vnicuique duas vxores habere, teste Socrate libro quarto historiarum, capite vigesimo septimo. Respondeo. Valentinianus meritò reprehenditur ab omnibus Catholicis. Et quidem duplici titulo. Primo, Quod arrogauerit sibi potestatem, quam non habuit. Non enim licebat illi abrogare legem Euangelicam à Christo latam, & aliam contrariam statuere. Secundò. Quod pretextu huius legis, voluerit suam turpitudinem & libidinem occultare. Nam ipse, cùm haberet legitimam vxorem nomine Seueram, ex qua susceperat Gratianum, aliam insuper duxit, nomine Iustiniam, cuius amore tenebatur. Ne igitur solus esset Polygamus; quæsiuit socios sui sceleris, permittendo omnibus Polygamiam.

22. Iuxta ea, quæ hactenus dicta sunt, tria tempora distingui possunt. Primum, ab initio mundi vsque ad Abrahamum. Secundum, ab Abrahamo vsque ad Christum: Tertium à Christo vsque ad finem mundi. In primo fuerunt primi parentes cum suis posteris In secundo, Iudæi cum suis progenitoribus, Abrahamo, Isaac & Iacob. In tertio sunt Christiani. In primo viguit sola monogamia. In secundo concessa est Polygamia. In tertio reducta est monogamia, & explosa Polygamia. Quid hoc significat? Nihil aliud, quàm quod Deus initio Mundi instituerit matrimonium in perfecto statu. Deinde, ex quadam indulgentia permiserit quædam Iudæis, quæ multum derogabant perfectioni matrimonii. Denique reduxerit matrimonium ad primæuam perfectionem. Hoc in multis aliis solet euenire. Verbi gratia. Natura humana ab initio fuit creata in sua perfectione. Paulatim degenerauit per peccatum. Tandem per Christum restaurata est. Omitto similia exempla quæ notata sunt.

CAPVT XXII.

De Zelotypia.

1. ZElotypia, vt hîc sumitur, frequens inter coniuges malum est, & in eo consistit, quod alter alterum de adulterio suspectum habeat. De qua lata fuit lex Mosaica Numer. 5. 14. præscribens modum inuestigandi, an mulier, quam vir suspectam habebat de adulterio, verè adultera esset, nec ne: Adulteria enim solent occultè committi. vt per testes probari non possint. Deus igitur, qui occultorum Iudex est, præscripsit hunc modum explorandi.

2. Primò, Vir suspectam vxorem ducebat ad Sacerdotem coram Tabernaculo. 2. Offerebat ibi oblationem Zelotypiæ, nempe, farinam hordeaceam, sine oleo & thure. 3. Sacerdos accipiebat aquam sanctam in vase fictili, & in eam mittebat pauxillum terræ de pauimento Tabernaculi. Et ista aqua, terræ permixta vocabatur *aqua amarissima*. 4. Super hanc aquam proferebat maledictiones. 5. Discooperiebat cap. mulieris & in manibus eius ponebat oblationem Zelotypiæ, id est, farinam hordeaceam. 6. Tum similiter proferebat maledictiones super mulierem, dicens: si innocens es, non nocebit tibi aqua ista amarissima, in quam maledicta congessi: sin rea, subiacebis his maledictionibus: *Dominus Deus, in cuius conspectu stas, putrescere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus disrumpatur.* Septimò, mulier respondebat, *Amen, amen.* Octauò, Sacerdos has secundas maledictiones scribebat in libro mox scriptum abluebat in vase fictili. Nonò, Farinam hordeaceam accipiebat ex manu mulieris: & partem illius adolebat, partem sibi reseruabat. Decimò, Aquam maledictam dabat mulieri bibendam. Et si erat rea, statim femore putrescente, & vtero intumescente, disrumpebatur, & sic exspirabat. Addunt rabbini, eodem tempore, quo adultera puniebatur, diuinitus punitum fuisse adulterum, etiam absentem, cum quo occultè peccauerat. Quod an verum sit, non satis constat.

3. Quæres 1. Quare Deus instituerit hunc modum inuestigandi adulterium? Respondeo. Quia volebat ostendere 1. Se esse præsidem ac vindicem fidei coniugalis. 2. Se esse testem & protectorem innocentiæ, ne scilicet zelotypia, si nullus esset innocentiæ testis, gigneret in matrimonio lites, rixas, homicidia. 3. Se occulta scelera videre, manifestare, punire. 4. adulterium esse grauissimum scelus, publica pœna & confusione plectendum; vt vxores, si non amore castitatis, saltem timore pœnæ & confusionis in officio continerentur.

4. Quæres 2. Quid significauerint illæ ceremoniæ quæ adhibebantur. Respondeo. Erant variæ ceremoniæ. Primò, oblatio farinæ hordeaceæ sine thure & oleo. Quare sine thure? Quia thus symbolum est deuotionis & bonæ famæ. At zelotypia infamiæ plena. Quare sine oleo? Quia oleum est Symbolum lenitatis & misericordiæ. At Zelotypia crudelis; tum ex parte adulteræ; tum ex parte pœnæ, quæ illi imponitur. Secundò, Terra de pauimento sumpta, & in aquam immissa. Vtrumque vile & subiectum. Et declarat adulteram esse, vilem instar lutosi pulueris, qui pedibus calcatur, iuxta illud Ecclesiastici 9. 10. *Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur.* Tertiò, Aqua amarissima. Quorsum? Quia adultera, coram Sacerdote & populo, afficiebatur magna amaritudine animi, propter publicam confusionem. Quartò

aqua maledictionibus Sacerdotis onusta: quæ significabat, adulteras diuinis maledictionibus obnoxias esse. Quintò, caput mulieris discoopertum. Nempe, quia omnia Deo nuda & aperta sunt: Nec adulteria, quia in occulto fiunt, latere eum possunt. Vide Theodoretum q. 10.

5. Quæres 3. An etiam in Nouo Testamento sit similis modus explorandi adulteria? Respondeo. Olim inter Christianos fuit hic modus vsitatus, vt mulier, quæ erat suspecta de adulterio, probaret suam innocentiam tangendo ferrum candens. Et si adureretur à ferro candente, habebatur adultera; sin minus, innocens. Verum cum talis probatio seu purgatio non sit à Deo instituta merito à Canonibus damnata est (cap. Omnibus, & caput Consuluisti 2. quæstione 4. (Vide Martinum Delrium libro quarto de Magia capite quarto.

CAPVT XXIII.

De Libello Repudij.

CErtum est, permissum fuisse Iudæis, vxores suas dimittere, & dare illis libellum Repudii iuxta illud Deuteron. 24. 1. *Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem scribet libellum Repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Cumque egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum Repudij, & dimiserit de domo sua, vel certè mortuus fuerit: non poterit prior maritus recipere eam in vxorem, quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino.* Hic aliqua examinanda sunt. 1. Quo sensu permissum fuerit Iudæis, dimittere seu repudiare suas vxores? An ita vt dimittendo non peccarent? An verò, vt peccarent quidem, sed lege non punirentur? 2. quibus de causis licuerit vxores dimittere seu repudiare? 3. quæ ceremoniæ adhiberi soleant? & quę fuerit formula verborum, qua libellus Repudii scribebatur? 4. An sicut viri poterant repudiare vxores, ita vicissim vxores potuerint repudiare viros?

QVÆSTIO I.

Quo sensu permissum fuerit Iudæis vxores dimittere?

1. MVlti putant, non fuisse licitum Iudæis dimittere seu repudiare suas vxores; sed solùm permissum, vt impunè facerent, ad maius malum euitandum. Ita Magister in 4. dist. 33. Bonauentura, & Richardus ibidem, ac nonnulli alii. Et iuxta hanc sententia peccabant Iudæi dimittendo suas vxores, nec matrimonii vinculum dissoluebatur: ac proinde si vxores acciperent nouos maritos, non erat nouum matrimonium, sed adulterium.

2. Probatur 1. Quia loco citato (Deuter. 24.) dicitur, mulierem repudiatam, si alteri nupserit, fieri *pollutam & abominabilem coram Deo*; quia scilicet nubendo alteri committit adulterium. Quod etiam repetitur Ierem. 3. 1. his verbis: *vulgò dicitur, Si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterum; nunquid reuertetur ad eam vltra? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus, ego suscipiam te.* Secundò, quia repudium fuit Iudæis permissum propter duritiam cordis eorum. (Matth. 19. 8.) Ergo fuit permissum, tanquam minus malum ad euitandum maius malum, ne scilicet Iudæi suas vxores occiderent, si non permitterentur eas dimittere. Nam minus malum erat dimittere illas, quàm occidere.

3. Alii rectius docent, permissum fuisse Iudæis dimittere vxores, non solùm impunè, sed etiam licitè, ita vt non peccarent dimittendo. Sic D. Thomas, Scotus Durandus, & Paludanus in 4. dist. 33. Bellarminus de matrimonio cap. 17. ad obiect. 14. Maldonatus in cap. 19. Matthæi, Abulensis ibidem quæst. 49. & 50. Et iuxta hanc sententiam, quando quis dato Libello Repudii, dimittebat vxorem, verè dissoluebatur matrimonium, vterque tam vir quàm fœmina, poterat cum altero contrahere.

4. Probatur, Primò. Quia si matrimonium non fuisset solutum per libellum Repudii, deteriori conditione fuissent fœminæ, quàm viri. Nam viri poterant alias vxores ducere, cùm eo tempore licita esset polygamia, vt supra dixi. At fœminæ non potuissent alios viros accipere, quia nunquam licuit vni fœminę habere plures simul viros. Itaque vel debuissent fieri adulteræ, vel perpetuam continentiam seruare. Non est autem verisimile, coactas fuisse ad perpetuam continentiam, cum id in Veteri Testamento esset planè inusitatum.

Secundò: Quando mulier à suo viro repudiata, nubebat alteri viro, poterat impunè cum altero manere vsque ad mortem illius. (Deuter. 24. 4.) Ergo manens cum illo, non erat adultera, sed legitima vxor. Si enim fuisset adultera, debuisset secundum legem Mosaicam lapidari Ioan. 8. 4. & Leuit. 20. 10.

Tertiò: Quando nupserat alteri viro, poterat etiam ipse dare illi libellum repudij, sicut prior maritus. (Deut. 24. 3.) Ergo non minus erat ipsius vxor quam antea fuerat prioris mariti. Nam libellus repudii non fuit concessus viro, nisi ratione suæ vxoris.

Quartò: lex prohibeat, ne repudiata, post mortem secundi mariti, rediret ad priorem maritum. (Deuter. 24. 4. At si per repudium non fuisset solutum vinculum matrimonii, non erat prohibendum, sed potius optandum, vt vxor rediret ad suum legitimum maritum.

Quintò, neque Moyses, neque alii Prophetæ vnquam reprehenderunt matrimonia cum repudiatis: At si eiusmodi matrimonia fuissent adulterina, sine dubio debuissent illa palam reprehendere, sicut reprehendebant alia vitia.

Sextò, lex petebat Sacerdoti, ne duceret viduam, aut repudiatam, aut meretricem, sed tantum virginem (Leuit. 21. 13.) Ergo aliis, qui non erant Sacerdotes, licebat ducere repudiatas, sicut licebat ducere viduas & meretrices.

5. Ad contraria argumenta sic respondeo. Ad 1. Mulier repudiata vocabatur polluta & abominabilis coram Deo, non ideo, quod alteri viro nupsisset: sed quia à priori viro publica infamia erat notata, hoc ipso, quod publicè esset repudiata. Ac proinde non decebat, vt ab illo iterum reciperetur (Bellarminus loco citato.) Nec aliud colligi potest ex loco Ieremiæ, vbi Deus sic argumentatur: Si vir non recipit repudiatam, quæ nupsit alteri; multo minus ego deberem te recipere, quæ non nupsisti alteri, sed cum multis amatoribus fornicata es.

6. Ad 2. verum est. Deum permisisse Iudæis repudium, propter duritiam cordis eorum, ne scilicet suas vxores, quas repudiare non possent, occiderent. Sed inde non sequitur, eos peccasse repudiando suas vxores, ex diuina permissione. Potuit enim Deus hoc illis permittere, vt non peccarent, quia potuit dissoluere matrimonium inter ipsos contractum, & dare potestatem, vt viri acciperent alias vxores, & repudiatæ nuberent aliis viris. Nec illa permissio carebat mysterio. Nam Deus per illam volebat significare, se re-

pudiaturum Synagogam Iudæorum, & in locum illius desponsaturum sibi Ecclesiam ex gentibus colligendam.

QVÆSTIO II.

Quibus de causis licuerit vxores dimittere seu repudiare?

1. REspondeo. Non satis constat. Tametsi enim Scriptura dicat, licuisse eas dimittere propter aliquam *fœditatem*, disputant tamen interpretes, quid per illam fœditatem intelligendum sit. Tertullianus libro quarto contra Marcionem cap. 34. intelligit solum adulterium seu fornicationem. Quod alij authores refellunt. Primò, quia mulier adultera, secundùm legem Mosaicam, non dimittebatur: sed vel lapidabatur, si constaret adulteram esse: vel per aquas zelotypiæ examinabatur; si suspecta esset de adulterio. Secundò, quia Pharisæi interrogabant Christum, *an quacunque ex causa liceret vxorem dimittere?* Matth. 19. 3. Ergo supponebant, varias esse causas, sed cupiebant intelligere, an Christus omnes approbaret.

2. Quæ autem fuerint istæ causæ in particulari, non omnes eodem modo explicant. Lyranus putat fuisse quamcumque rem turpem, matrimonio superuenientem, quæ posset bonum prolis impedire: siue in corpore, vt est sterilitas, lepra, morbus caducus: siue in anima, vt si vxor esset prauis moribus prædita. Consentit Cornelius, qui assignat has causas, lepram, & sterilitatem, veneficium, rixas perpetuas, ebriositatem, & alios prauos mores incorrigibiles. Adulterium videntur excludere. Pro quo notandum est, dimissionem vxoris potuisse fieri dupliciter: vel palam vel occultè. Prior dimissio fiebat per libellum Repudij. De posteriori intelligendum est illud Matth. 1. 9. *Ioseph autem vir eius, cum esset iustus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam*, nempe Mariam sibi desponsatam, eò quod videret illam, antequam conuenirent, grauidam esse. Quomodo occultè id facere voluerit, variæ sunt sententiæ apud Maldonatum, quæ non faciunt ad nostrum propositum. Itaque prior dimissio per Libellum Repudij, vel nunquam, vel raro fiebat propter adulterium. Nam tribus modis possumus loqui de muliere adultera. Primò, Si in adulterio esset deprehensa. Sic iubebatur lapidari. Secundò, Si solùm esset suspecta de adulterio. Sic debebat examinari per aquas zelotypiæ. Tertiò, Si quidem constaret adulteram esse, sed nec publicè constaret, nec in adulterio esset deprehensa; sed maritus aliunde id sciret. Sic fortasse poterat occultè dimitti. Si tamen maritus noluisset illam publicè accusare, & dato Libello Repudij solenniter dimittere, non video, cur id fieri non potuerit.

QVÆSTIO III.

Quæ ceremoniæ fuerint adhibitæ in Repudio, & quibus verbis Libellus Repudij consignatus.

1. CEremoniæ, & cautiones, quibus Libellus Repudij solebat dari, recitantur decem ab Hebræis vt notat Maldonatus. Primò vt vxor non discederet, nisi volente marito. Secundò, Vt libellus in manu vxoris traderetur. Tertiò, Vt scriberentur: vt minimum, nomina duorum testium. Quartò, Vt exprimeretur tres generationes viri & tres mulieris, vt ex libelli formula intelligetur. Quintò, Vt scriberetur Libellus litteris rotundis, distinctis, atque perspicuis, ita vt vna aliam non attingeret, ne aliquod scripturæ vitium irriperet. Sextò, vt si inter scribendũ aliqua atramenti guttula in chartam decideret, Libellus authoritatem non haberet, sed alius de nouo scriberetur. 7. Vt in Libello nullum rasuræ vestigium appareret, ne posset esse suspectus de vitio. 8. Vt charta longior esset, quàm latior. 9. Vt omnes testes, qui aderant, suum quisque sigillum adhiberent. 10. Vt maritus diceret: *Accipe Libellum repudij, & à me abiecta, & cuicunque viro permissa.*

2. Formula Libelli repudij, secundum Hebræos, erat hæc Ego Rabbi Simeon, filius Rabbi Abraham, filij Rabbi Dauid, filij Rabbi Salomonis, die prima mensis secundi, Anno 5296. à creatione mundi hic & in hac ciuitate, ex animi mei consensu, & sine vllà coactione, Repudiaui Rachel, filiam Rabbi Mosis, filij Rabbi Ioseph, filij Rabbi Iacob: & dedi illi Libellum Repudij in manu, schedam abscissionis, & signaculum diuisionis, vt sit à me abiecta, & abeat quocumque velit, & nemo possit illi prohibere, iuxta constitutiones Moisis & Israël. Ita referunt Vatablus, Oleaster, Cornelius in cap. 24. Deuteronomij & Maldonatus in caput 19. Matthæi.

3. Quæres, An Libellus Repudij datus fuerit publicè coram iudice, & in forma iudiciaria? Respondeo. Id verisimile est. 1. Quia datus fuit coram testibus, vt ex dictis patet: 2. Quia repudium apud Romanos fiebat coram Iudice, vt patet ex iure ciuili, titulo de diuortiis, vbi etiam describitur hæc formula apud Romanos vsitata: *Res tuas curato, res tuas tibi habeto.* An etiam alij præter Iudæos & Romanos, vsi fuerint Repudio? Respondeo. Etiam Medi & Persæ vsi sunt, vt patet exemplo Assueri Regis, qui vxorem suam Vasthi repudiauit. (Esther 1. 19.)

QVÆSTIO IV.

An sicut viri poterant repudiare vxores, ita vicissim vxores potuerint repudiare viros?

1. REspondeo. Non poterant. Nam solis maritis concessum fuit ius Repudij: Nusquam in lege Mosaica inuenies vxoribus concessum esse. Quod etiam fatetur Iosephus lib. 15. cap. 11. vbi refert. Salome sororem Herodis, præter legem Mosaicam fecisse, quod maritum suum Costobarum repudiauerit. *Lex enim nostra*, inquit, *solis maritis ius Repudij permisit: mulieribus autem, ne dimissis quidem fas est nubere, nisi prioris viri permissu.* Quæ posterior pars non habetur expresse in lege Mosaica. Videtur tamen colligi ex formula Libelli Repudij, in qua vir dimittens vxorem, sic ait: *Abeat quocunque velit.* Quibus verbis concedit illi potestatem nubendi alteri marito. Et clarius ex decima ceremonia superius recensita, in qua maritus dicit: *Esto à me abiecta, & cuicunque permissa.*

2. An ergo mulieres nullo modo poterant dimittere suos viros? Respondeo. Aliud est repudium, aliud diuortium. Non poterant illos dimittere per repudium; poterant tamẽ eos deserere per diuortium; vel propter adulterium, vel propter alias legitimas causas. Hoc enim & Christianis, & Gentilib. mulierib. iure naturali permissum est. Nota. In diuortio fit tãtum separatio cohabitationis & thori, manente vinculo matrimonij. In Repudio etiam hoc vinculum dissoluitur, vt patet ex authoribus quæst. prima, §. 3. allegatis.

CAPVT XXIV.

De Adulterio & Stupro.

1. IN lege Mosaica prohibentur & puniuntur hæc potissimum peccata carnis. 1. Adulterium. 2. Incestus, id est, congressus cum consanguinea vel affini intra gradus prohibitos. 3. stuprum, id est, violatio virginis, maximè si per vim fiat. 4. Scortatio. 5. Sodomia. 6. Bestialitas. De singulis dicam aliquid.

2. Primò igitur, de adulterio extant tres leges. Prima moralis, *Non mœchaberis.* (Exodi 20.13.) Secunda iudicialis, *Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, morte moriantur mœchus & adultera.* (Leuit. 20. 10.) Tertia partim iudicialis: partim ceremonialis, quæ præscribit modum inuestigandi occultum adulterium, de quo supra dictum est cap. 22. de Zelotypia.

3. De Incestu extat vna generalis, & plures speciales. Generalis est, *Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, vt reuelet turpitudinem eius.* (Leuit. 18. 6.) Speciales sunt hæ. Prima, *qui dormierit cum nouerca sua, & reuelauerit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo* (Leu. 20. 11.) Secunda, *Si quis dormierit cum nuru sua, vterque moriatur.* (ibid. v. 12.) Tertia, *qui supra vxorem filiam, duxerit matrem eius, vinus ardebit cum eis,* (ibidem v. 14.) Quarta *qui acceperit sororem suam filiam patris sui, vel filiam matris sue, occidentur in conspectu populi sui.* (ibidem v. 17.) Quinta, *qui coierit* cum matertera, vel amita sua, aut cum vxore patrui aut auunculi sui, *portabunt ambo iniquitatem suam: absque liberis moriantur.* (ibidem v. 19. 20.) Sexta, *qui duxerit vxorem fratris sui, absque liberis erunt.* (ibidem v. 21.)

4. De stupro duæ extant, vna, Si aliquis in ciuitate concubuerit cum puella virgine, quę alteri desponsata est, & illa non clamauerit; educes vtrumque ad portam ciuitatis illius, & lapidibus obruentur. Si autem in agro id fecerit, ipse morietur solus: puella nihil patietur. Præsumitur enim clamasse, sed quia sola erat non potuit audiri & liberari. (Deuteronom. 22. 23.) Altera qui vim intulerit puellæ non desponsatæ, ducet illam in vxorem, nec vmquam poterit eam dimittere: & insuper patri illius dabit quinquaginta siclos argenti (ibid. v. 28.

5. De Scortatione similiter duæ. *Vna non erit meretrix de filiabus Israël, nec scortator de filijs Israël.* (Deuteron. vigesimo tertio, versu decimo septimo.) Altera. *Ne prostituas filiam tuam, ne coinquinetur terra, & impleatur piaculo.* (Leuit. 19. 29.)

6. De Sodomia sic statutum est: *Cum masculo non commiscearis coitu femineo, quia abominatio est.* (Leuitici vigesimo octauo versu vigesimo secundo.) Et iterum: *Qui dormierit cum masculo coitu femineo, morte moriantur. Sit sanguis eorum super eos.* Leuit. 20. 13.) Solet hoc vocari peccatum contra naturam de quo Apost. Rom. 1. 27. *Masculi eorum, relicto naturali vsu fœminæ, exarserunt in desiderijs suis inuicem, masculi in masculos turpitudinem exercentes.*

7. De Bestialitate sic: *Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Mulier non succumbet iumento, nec miscebitur ei; quia scelus est.* (Leuitici 18. 23.) Et iterum. *Qui cum iumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidetur. Mulier, quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum eo.* (Leuit. 20. 15.)

8. Hæc de legibus. Porro, quæ calamitates ex supradictis peccatis in V. T. secutæ sint, notum est. Ego paucis insinuabo. Dauid commisit adulterium cum Bersabee, vxore Uriæ Hethæi. Punitus est octo modis. Primò, morte filij ex adulterio nati. 2. Incestu primogeniti filij sui Amnon cum Thamar. 3. Eiusdem primogeniti cæde: quia Absalon frater Thamar, occidit Amnon propter incestum. 4. Rebellione Absalonis. 5. Publica violatione vxorum. 6. Bello contra se illato ab Absalone. 7. Morte Absalonis. 8. Noua seditione à Saba, filio Bochri excitata. (2. Reg. 12. & sequentibus.)

9. Amnon, filius Dauidis, de quo iam dixi, oppressit Thamar sororem Absalonis. (2. Reg. 13. 1. Absalon inuitauit illum ad conuiuium; & cùm temulentus esset curauit illum occidi. (ibidem versu 28.)

10. Quidam ex tribu Benjamin. in Gabaa abusi sunt vxore cuiusdam Leuitæ peregrinantis. (Iudic 19. 25.) Hoc facinus vlti sunt filij Israël & communi consensu progredientes ad bellum contra Benjamitas, occiderunt ex illis viginti quinque millia armatorum hominum. Iud. 2. 46.) Adeo vt ex toto numero Beniamitarum, remanserint tantum sexcenti viri. (ibid. versu 47.

11. Zambri ex tribu Simeon, publicè ingressus est in lupanar ad fœminam Madianitidem. Pœna sequitur: *Quod cum vidisset Phinees, arrepto pugione, perfodit ambos simul in locis genitalibus.* Et propter hoc factum laudatus est Phinees, tanquam vir zelosus pro honore Dei: Et loco præmij accepit à Deo permissionem sempiterni sacerdotij in sua familia. (Num. 25. 6.)

12. Sichem, filius Hemor, oppressit Dinam filiam Iacob ex Lia, sororem Simeonis & Leui. (Geneseos 34. v. 1.) Secuta est vltio. Nam Simeon & Leui, arreptis gladiis, occiderant non tantum Sichem & Hemor, sed omnes masculos totius ciuitatis; & ciuitatem deprædati sunt, auferentes eorum oues, armenta, asinos, vxores, paruulos. (ibidem v. 24.)

13. De Sodomitis, quomodo puniti sint, narratur Gen. 19. 24. *Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem de cœlo: & subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuersos habitatores vrbium, & cuncta terræ viuentia.*

14. Hæc omnia (teste Apostolo 1. Cor. 10 11.) *scripta sunt ad correptionem nostram*, vt caueamus ab adulteriis, & aliis peccatis carnalibus, quæ iam recensita sunt: ne similiter, ac Iudæi, à Deo puniamur. Potest & aliud hinc colligi. Nempe, legem Mosaicam, vt alibi dixi, muto fuisse imperfectiorem, quam sit Euangelica. Illa prohibebat peccata externa; hæc etiam interna. Quo spectat illud Christi in Euangelio: *Auditis quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.* Matthæi 5. 27.

CAPVT XXV.

De Seruis & Ancillis, de Mercenariis, peregrinis, & pauperibus.

1. DE Seruis & Ancillis multa statuta sunt in lege Mosaica, præsertim Exod. 21. Leuit. 25. & Deuteronomij 15. Compendium omnium est hoc. Primò, Hebræi non poterant ex suo populo habere seruum vel ancillam, per modum mancipij, sed tantum ex Gentilibus. Itaque soli Gentiles (quod etiam intelligitur de proselytis ad Iudaismon conuersis) poterant esse perpetui & hereditarij Hebræorum serui. 2. Si aliquis Hebræus fieret seruus Gentilium, debebat redimi ab Hebræis. 3. Si fieret seruus Hebræorum, non tractabatur vt mancipium, sed vt mercenarius. 4. Nec seruiebat perpetuo, sed ad certum tempus. 5. Si habebat vxorem Hebræam, seruiebat vsque ad annum septimum, seu Sabbaticum. Et tunc ambo liberi exibant. 6. Si autem herus ipsius, qui ipsum emerat, dedisset illi vxorem Gentilem (nam Hebræam dare non poterat) quæ verè esset serua seu mancipium, & ex illa haberet liberos tunc quidem poterant liberari anno septimo, si vellet, sed relicta apud herum vxore & liberis. 7. Si tamen maluisset manere apud herum suum, & apud vxorem & liberos; poterat quidem id facere, sed tantum vsque ad annum iubilæum. Vxor tamen & liberi manebant in perpetua seruitute: nisi vel redimerentur à suis Gentilibus: vel certè, nisi herus excussisset illis dentem aut oculum. Tunc enim pro compensatione illius iniuriæ, debebat eos liberos dimittere.

2. Hic tria notanda sunt. Primò, libertas Hebræorum erat corporalis & apponebatur seruituti corporali. At libertas Christianorum est spiritualis, & opponitur seruituti spirituali. De quo loquitur Christus Ioan. 8. 34. *Omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati.* Et paulo post. *Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis.* Et Apost. Rom. 8. 2. *Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccato*

cati mortis. Et ad Galat. 4. 31. *Non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ: qua libertate Chriſtus nos liberauit.*

3. Secundò, ſicut vetus Teſtamentum fuit figura noui Teſtamenti; ita libertas Moſaica fuit figura libertatis Euangelicæ. Et ſicut Moſes eduxit Hebræos ex corporali ſeruitute Ægyptiorum, ita Chriſtus eduxit nos ex ſpirituali ſeruitute diaboli & peccati.

4. Tertiò, Tanta eſt perfectio & prærogatiua libertatis Euangelicæ, vt non curet aut timeat ſeruitutem corporalem. Vnde Apoſtolus prima Corinth. ſeptimo, v. 26. *Vnuſquiſque in qua vocatione* (id eſt, vitæ cõditione) *vocatus eſt, in ea permaneat. Seruus vocatus es? Non ſit tibi cura: ſed & ſi potes fieri liber, magis vtere*: ſcilicet ſeruitute, ob maiorem humilitatem & patientiam.

De mercenariis.

5. De Mercenariis ſic ſtatutũ eſt: *Non morabitur opus mercenarij apud te vſque mane.* Leuit. 19. 13. Quod alibi ſic explicatur. *Non negabis mercedem indigentis & pauperis fratris tui, ſiue aduenæ, qui tecum moratur intra portas tuas: ſed eodem die reddes ei pretium laboris ſui, ante ſolis occaſum, quia pauper eſt, & ex eo ſuſtẽtat animã ſuam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.* Deut. vigeſimo quarto, verſu decimo quarto. Eodem ſenſu ſenior Tobias dixit iuniori *Quicunque tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei mercedem reſtitue, & merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat.*

6. Nota. Nomen mercenarij in nouo Teſtamento ſumitur dupliciter. 1. In ſenſu iam dicto. Nempe pro famulis, ſeu operatiis, qui mercede conducuntur ad laborandum, vt Marci 1. 20. *Et relicto patre ſuo Zebedæo in naui cum mercenariis, ſecuti ſunt eum.* Et Lucæ 15. v. 17. *Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo?* Pro Paſtoribus Eccleſiæ, qui etiam accipiunt mercedem pro labore prædicandi Euangelium, & Sacramenta adminiſtrandi. Hi iterum duplices ſunt. Alij boni Paſtores, qui nihil aliud accipiunt, quàm neceſſariam vitæ ſuſtentationem: Nec; tam pecuniam ſubditorum deſiderant, quàm ſalutem. De quibus Apoſtolus prima Timoth. 5. 18. *Dignus eſt operarius mercede ſua.* Et 1. Corinth 9. 11. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?* Et infra v. 14. *Ita & Dominus ordinauit iis, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio viuere.* Alij mali, qui magis quærunt mercedem & proprium commodum, quã ſalutem & vtilitatem ouium ſibi commiſſarium. De quibus Chriſtus Ioannis 10. 11. *Ego ſum Paſtor bonus: Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Mercenarius autem, & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propria, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit.* Et paulo poſt: *Non pertinet ad eum de ouibus.* De ſimilibus conqueritur Deus per Prophetam Ezech. 34. *Væ paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos: Nonne greges à paſtoribus paſcuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod craſſum erat, occidebatis: Gregem autem meum non paſcebatis.* Tales non pauci hoc tempore.

De peregrinis & pauperibus.

7. De his ſancita ſunt hæc. Primò: *Cum meſſueris ſegetem terræ tuæ, non tondebis vſque ad ſolum ſuperficiem terræ, nec remanentes ſpicas colliges: neque in vinea tua racemos & grana decidentia congregabis, ſed pauperibus & peregrinis carpenda dimittes.* Leuit. 19. 9. Idem facies in manipulo, quem oblitus es in agro, & in frugibus oliuarum. Deut. 24. 19.

8. Secundò, *Indigens & mendicus non erit inter vos: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditurus eſt tibi in poſſeſſionem.* Deu. 15. 4. Duplex poteſt eſſe ſenſus. Prior: Ne patiaris Hebræum mendicare, ſed ſubue-

ni, vt benedicat tibi Deus. Poſterior, Tanta erit bonorum abundantia, ſi legem Dei ſerues, vt nemo cogatur mendicare. Vide Emanuelem Sà in notationibus

9. Tertiò, *Si vnus de fratribus tuis ad pauperiem venerit, non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, ſed aperies eam pauperi & dabis mutuum, quo eam indigere perſpexeris.* ibidem v. 7. & 8. Hæc ſententia conformis eſt priori ſenſui præcedentis.

10. In lege Euangelica, omnes debent ſe æſtimare peregrinos, iuxta illud 1. Pet. 2. 11. *Chariſſimi, obſecro vos, tanquam aduenas & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam.* Et 2. Corinth. 5. 6. *Dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino.* ſicut enim Iudæi quadraginta annis peregrinati ſunt in deſerto, antequam venirent ad terram promiſſionis; ita nos, toto tempore huius vitæ, peregrinamur in hoc mundo, antequam perueniamus ad patriam noſtram cæleſtem. Illorum peregrinatio fuit figura noſtræ peregrinationis.

11. Paupertas, propter exemplum Chriſti, deſiit eſſe ærumnoſa & pudenda. Lucæ 6. 20. *Beati pauperes, quia veſtrum eſt regnum Dei.* Et Iacobi 2. 5. *Audite fratres mei dilectiſſimi: Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni quod repromiſit Deus diligentibus ſe?* Et 1. Corinth. 1. 28. *Ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus.* Et capite quarto, vndecimo. *Vſque in hanc horam & eſurimus & ſitimus, & nudi ſumus.* Et infrà: *Rogo ergo vos, imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.*

CAPVT XXVI.

De Reformatione.

1. RESpublica Hebræorum ab initio fuit benè à Deo conſtituta, & optimis ac ſanctiſſimis legibus roborata. Sed quia ſæpè defecit à primæua ſua perfectione, & in varios abuſus degenerauit; neceſſe fuit ſæpè illam reformare, & in priſtinum ſtatum reſtituere. De hac reformatione aliquid diſendum eſt. Fuit autem triplex reformatio, Prima circa cultum Dei. Altera circa iuſtitiam inter Hebræos ſeruandam. Tertia circa bellum. Incipiam à prima.

Reformatio circa cultum Dei.

2. Igitur Reformatio circa cultum Dei fuit valdè frequens, quia Hebræi ſæpè à cultu veri Dei ad idololatriam delapſi ſunt. Primò ſub Moſe, quando vitulum aureum adorarunt. Exodi 32. 4. Secundò, poſt mortem Ioſue, quando cœperunt adorare Baal & Aſtaroth. Iudic. 2. 11. & cap. 3. 7. Tertiò poſt mortem ſingulorum Iudicum ſequentium. Iudic. 2. 19. Et hoc durauit vſque ad initium Samuelis. 1. Reg. 7. v. 3. Quartò, tempore Salomonis, quando & ipſe, & vxores illius colebant idola. 3. Reg. 11. 4.

3. Poſt Salomonem, facta regni diuiſione, cœperunt eſſe duo regna: alterum Iuda: in quo erant duæ tribus: alterum Iſrael, in quo erant decem. Et quidem regnum Iſrael, ſub primo ſuo Rege Ieroboam, defecit à cultu veri Dei, & cœpit vitulos aureos adorare 3. Reg. 12. ver. 28. In qua defectione permanſit. At in regno Iuda ſæpè quidem defectio facta eſt, ſed non duraut. Prima facta eſt ſub Roboam. 2. Paralt. 2. 1. Secunda ſub Ioram. 2. Paralip. 21. 11. Tertia ſub Ioas, mortuo Ioiada Pontifice. ibid. c. 24. 17. Quarta ſub Amaſia. cap. 25. 14. Quinta ſub Achaz cap. 28. 2. Sexta ſub Manaſſe. 4. Reg. 21. verſu 3. Hæ ſunt præcipuæ defectiones.

4. Reformatio fuit etiam multiplex. Prima à Mose facta per interfectionem viginti trium millium hominum, qui vitulum adorauerunt. Exodi 32. 28. Secunda à Deo, per varias calamitates & oppressiones, tempore Iudicum. Iudic. 2. 14. & deinceps. Tertia à Samuele, per paternam monitionem. 1. Regum 7. 3. Quarta ab Asa, qui purgauit terram à sordibus idolorum. 3. Regum 15. 13. Quinta à Iosaphat, qui perfecit purgationem ab Asa inchoatam. Ibidem cap. 22. 47. Sexta à Ioas, viuente adhuc Ioiada Pontifice, per instaurationem templi. 2. Paralip. 24. 4. Septima, ab Ezechia, qui abstulit omnẽ idololatriam, & verũ Dei cultum restituit. 4. Regum 18. 4. & 2. Paralip. 29. 3. Octaua à Iosia, qui iterum abstulit omnia idola, excelsa, lucos, & instauravit templum Domini, & fecit Phase Domino, & adiunxit subditos, vt promitterent se legem Dei seruaturos. 4. Regum 22. & 2. Paralipomenon. 34. & 35.

5. Hæ reformationes factæ sunt in regno Iuda, porrò in regno Israël bis aliquid tentatũ. Primò ab Elia Propheta, qui tempore Achab & Iezabelis, reduxit populum in duas partes claudicantem ad Deum, miraculo ignis de cœlo missi super sacrificiũ & occidit 450. Prophetas Baal. 3. Reg. 18. 21. Secũdò à Iehu Rege Israël, qui deleuit totam familiam Achab; & interfecit omnes Prophetas & Sacerdotes Baal, & statuam Baal combussit igne; & ædem Baal conuertit in latrinam. 4. Reg. 10. 11. Nihilominus non restituit cultum veri Dei. Sic enim habet textus ibidem v. 28. *Delevit itaque Iehu Baal de Israel: verum tamen à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel, non recessit, nec dereliquit vitulos aureos quẽ erant in Bethel, & in Dan.* Tametsi ergo sustulerit vnam sectam idololatriæ, quæ adherebat Baal, non tamen sustulit, sed promouit aliam sectam idololatriæ, quæ vitulos aureos adorabat.

6. Similis vicissitudo in Ecclesia Christi hactenus seruata est. Multæ factæ sunt defectiones à vera fide: non quidem vniuersales, sed particulares. Prima, tempore Apostolorum, per Simonem Magum, Cerinthum, Ebionem, Menandrum, Nicolaum Antiochenum. Aliæ per alios hæreticos subsequentes, vt per Saturninum, Basilidem, Cerdonem, Valentinũ, Marcionem, Montanũ, Nouatianos, Donatistas, Manichæos, Sabellianos, Arianos, Macedonianos, Priscillianistas, Pelagianos, Nestorianos, Eutychianos, Berengarios. Nouissimè per Hussitas, Lutheranos, Caluinistas, Anabaptistas.

7. Multæ etiam reformationes adhibitæ. 1. Per vigilantiam Apostolorum. 2. Per alios Ecclesiæ Prælatos & Doctores, inter quos excelluerunt Irenæus, Cyprianus, Athanasius, Hilarius, Optatus Mileuitanus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Prosper. 3. Per Concilia generalia, in quibus hæretici dãnati sunt; vt Ariani in Nicæno, Macedoniani in Constantinopolitano, Nestoriani in Ephesino, Eutyches & Dioscorus in Chalcedonẽsi, & sic deinceps. 4. Per Synodos prouinciales. 5. Per Religiosos. Nam sicut in V. T. multi extraordinarij Iudices à Deo excitabantur ad liberandũ populũ à seruitute & oppressione: ita in Ecclesia Christi, varijs variis temporibus Religiosi Ordines excitati sunt, qui populum in doctrina & moribus reformarẽt, hæreticos euerterent, sanam fidem restituerent. 6. Per seueras Principum & Imperatorum leges & pœnas in hæreticos constitutas, quales multæ sunt in Codice Iustiniani. 7. Per violentam hæreticorum extirpationem. 8. Per disputationes, scriptiones, & similia certamina contra hæreticos suscepta & inita. Denique, quæ optima reformandi ratio est, per seriam Cleri ac Prælatorum emendationẽ. Quæ si non adest, parum proficitur.

8. Et, vt nihil deesse videatur ad plenam analogiã V. ac noui Testamẽti, sicut in veteri idololatriæ idololatras aliquando persequebantur: ita in nouo hæretici hæreticis infesti sunt. In quare imitantur exemplum Iehu. Namis quidem, vt iam dixi, erat idololatra, & colebat vitulos aureos; & tamen ex quodam zelo reformationis, interficiebat Prophetas & cultores Baal. Sic faciunt hæretici. Non proferam vetera exempla; noua sufficiunt. Lutherani infesti sunt Caluinistis. Caluinistæ seipsos lacerant, petunt, execrantur. Nam alij Arminiani sunt, alij Gommaristæ. Hi illos acerrimè persequuntur. Illi vicissim hos damnant & diris omnibus deuouent. Vtrobiq; zelus prætenditur.

Reformatio circa iustitiam inter Hebræos seruandam.

9. Huius reformationis illustre exemplum habemus in Iosaphat rege Iuda, qui facta prius reformatione circa cultum Dei, voluit etiam externam politiam reformare, & pacis ac iustitiæ conseruandæ normam prescribere. Quo pacto id præstiterit, referemus 2. Paral. 19. 4. his verbis: *Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalem, rursumque egressus est ad populum de Bersabee vsque ad montem Ephraim; & reuocauit eos ad Dominum Deum patrum suorum. Constituitque Iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda munitis per singula loca, & præcipiens Iudicibus; Videte, inquit, quid faciatis: Non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: & quodcunq; iudicaueritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.*

Iudæam quoq; constituit Iosaphat Leuitas, & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Israel, vt iudicia & causam Domini iudicarent habitoribus eius. Præcipitque eis dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto; Omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis inter cognationem & cognationem, vbicunque quæstio est de lege, de mandato, de cæremoniis, de iustificationibus, ostendite eis, vt non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos & super fratres vestros. Sic ergo agentes non peccabitis.

Amarias autem Sacerdos & Pontifex vester in his quæ ad Deum pertinent, præsidebit. Porrò Zabadias filius Ismahel, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.

10. Dixi c. 11. q. 1. duplex fuisse Tribunal siu Iudicium apud Iudæos. Vnum maius, quod erat in Ierusalem, ad difficiliores controuersias dirimendas: Alterum minus, quod erat in aliis ciuitatibus Iuda, ad communes & quotidianas causas iudicandas. Vtrumq; progressu temporis fuerat pene collapsum. Hoc loco Iosaphat vtrumq; restituit ac reformat. Et primo generatim monet Iudices, vt cogitent se non hominis, sed Dei iudicium exercere. Et hoc sensu vocari solent Dij, id est, Vicarij Dei (Exodi 22. 8.) Deinde speciatim, vt abstineant à tribus peccatis, quæ solent esse in corruptis & peruersis Iudicibus 1. Ab iniquitate. 2. A personarum acceptione. 3. Ab acceptione munerũ. Huiusmodi peruersi Iudices fuerunt filij Samuelis. 1. Reg. 8. 3. *Non ambulauerunt filij illius in viis eius: sed declinarunt post auaritiã, acceperũtque munera, & peruerterũt iudicium.*

Reformatio circa Bellum.

11. In hac reformatione duo spectãda sũt. 1. Leges belli à Deo præscriptæ, de quibus c. 17. q. 2. dictũ est. 2. Apparatus belli, de quo hic dicendum. Est autem duplex apparatus. Vnus consistit in munitionibus, præsidiis militaribus, armatura, cõmeatu. Alter in ipsa exercitus dispositione, ductione, & ad certamẽ itione. De priori agã. Est autẽ hæc regula seruãda, quod eiusmodi apparatus non debeat fieri in ipso belli initio aut progressu, sed longè ante belli susceptionẽ, iuxta illud Christi Luc. 14. 31. *Quis Rex iturus cõmittere bellum aduersus aliũ Regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se?*

Alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens rogat ea quæ pacis sunt. Quod hîc dicitur de apparatu militum, debet etiam intelligi de apparatu armorum, munitionum, & aliorum, quæ ad bellum necessaria sunt.

12. Ex hac parte fuit magnus defectus tempore Saulis, quando filij Israël debebant pugnare contra Philistæos 1. Quia erant tantum sexcenti Israëlitæ (reliqui enim præ timore erant dilapsi) contra infinitam Philistæorum multitudinem. 2. Quia nullus in toto exercitu Israëlitarum habebat gladium aut hastam, nisi solus Saul, & filius eius Ionathas. 1. Regum 13. 5. *Philistiim congregati sunt ad præliandum contra Israel, triginta millia curruum, & sex millia equitum, & reliquum vulgus, sicut arena, quæ est in littore maris plurima.* Et infra: *Quod cum vidissent viri Israel, absconderunt se in speluncis & in abditis.* Et iterum versu 15. *Recensuit Saul populum, qui inuenti fuerant cum eo, quasi sexcentos viros.* Et ibid. versu 19. *Porro faber ferrarius non inueniebatur in omni terra Israel. Cauerant enim Philistiim, ne forte facerent Hebræi gladium aut lanceam.* Et denique vers. 22. *Cum venisset dies prælij, non est inuentus ensis & lancea in manu totius populi, qui erat cum Saule & Ionatha excepto Saul & Ionatha filio eius.*

13. Hanc defectum restaurauit Azarias, seu Ozias Rex Iuda, qui & in munitionibus, & in militibus, & in omni armorum genere, & in commeatu, fecit magnum belli apparatum, ita vt omnibus vicinis hostibus esset terrori. Sic enim de eo legimus 2. Paral. 26. 9. *Ædificauit Ozias turres in Ierusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquias in eodem muri latere, firmauitque eas. Exstruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora, tam in campestribus, quàm in eremi vastitate. Vineas quoque habuit & vinitores in montibus, & in carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus. Fuit autem exercitus bellatorum eius, qui procedebant ad prælia sub manu Iehiel scribæ, Maasiaque Doctoris, & sub manu Hanania, qui erat de Ducibus Regibus. Omnisque numerus Principum, per familias virorum fortium, duorum millium sexcentorum. Et sub eis vniuersus exercitus trecentorum & septem millium quingentorũ, qui erant apti ad bella, & pro Rege contra aduersarios dimicabant. Præparauit quoque eis Ozias, id est cuncto exercitui, clypeos, & hastas, & galeas, & loricas, arcusque & fundas ad iaciendos lapides. Et fecit Ierusalem diuersi generis machinas, quas in turribus collocauit, & in angulis murorum, vt mitterent sagittas & saxa grandia. Egressumque est nomen eius procul, eo auxiliaretur ei Dominus, & corroboraret illum.*

14. Ex hoc Oziæ exemplo discant Reges & Principes, duo potissimum esse necessaria ad apparatum bellicum. 1. Vt sint coniuncti cum Deo. Hoc enim significatur vltimis illis verbis: *Eo quod auxiliaretur ei Dominus.* 2. Vt etiam adhibeant humana præsidia. Cuiusmodi sunt hæc. 1. Munitiones. *Ædificauit Ozias turres in Ierusalem.* 2. Exercitus. *Vniuersus exercitus trecentorum & septem millium quingentorum.* 3. Armatura. *Præparauit cuncto exercitui clypeos, & hastas, & galeas.* 4. Commeatus. *Eo quod haberet multa pecora, & vineas.*

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

OPVSCVLVM PRIMVM.

R. P. MARTINI BECANI E SOCIETATE IESV.

De desperata Caluinistarum Prædestinatione;

LECTORI.

DOCTRINAM Caluini de Prædestinatione, quam ille sparsam & diffusam habet, ac multis implicatam ambagibus, ad paucas propositiones reuocabo vt vno quasi aspectu videri possit. Deinde separatim ostendam, singulas à Caluino asseri, cum Scripturis & antiquitate pugnare, hæreticas esse, desperationem ingerere: Denique Caluinum sæpe à seipso dissentire, varium ac lubricum esse, nolle constringi, vt eluctari possit.

DOCTRINA CALVINISTICA DE PRÆDESTINATIONE, septem propositionibus comprehensa.

Propositio I. Deus æterno suo decreto, quosdam homines ad vitam æternam, alios ad mortem & damnationem prædestinauit nullo ipsorum merito aut culpa; solum quia ipsi ita placuit.

2. *Propos.* Hoc Dei decretum adeò fixum ac immutabile est, vt tollat omnem arbitrii nostri libertatem in negotio prædestinationis ac reprobationis, nec vllo modo in nostra potestate sit, saluari aut perire, sed ineuitabili quadam necessitate hi saluentur, illi pereant.

3. *Propos.* Vt autem hoc decretum executioni mandetur, id est, vt prædestinati saluentur, & reprobi pereãt, hæc ratio à Deo seruata est. Primùm, absolutè voluit & ordinauit, vt Adam cum tota posteritate peccaret, vt inde sumeret occasionem exercendi suam iustitiam circa reprobos, & misericordiam circa prædestinatos.

4. *Propos.* Deinde, cum iam æquè omnes iacerent in massa perditionis, prædestinatis dedit Christum Redemptorem, qui eos inde extraheret, & ad gloriam, ad quam ante erant præordinati, perduceret. At reprobos reliquit sine Redemptore, quia iam pridem eos morti deuouerat. Vnde nec Christus pro eis mortuus est, nec quicquam eis prodest.

5. *Propos.* Hinc vlterius fit, vt solis prædestinatis detur fides in Christum, quam amittere non possunt: reprobi ad fidem nunquam vocentur, nisi forte externa voce, nec habeant sufficientem gratiam, qua saluari possint, etiam si velint.

6. *Propos.* Vnde iterum efficitur, vt soli prædestinati sint in Ecclesia Dei, per fidem ascripti: reprobi, sic vt à fide, ita etiam ab Ecclesia excludantur.

7. *Propos.* Denique prædestinati, etsi peccent, eorum tamen peccata non imputantur; Reprobi incitantur à Deo ad peccandum, vt damnari possint; nec vllum peccatum reprobis vnquam remittitur.

Hæc est doctrina Caluini de prædestinatione, & fundamentum totius fidei & Ecclesiæ Caluinisticæ: Vel, vt verius dixerim, quidam cento ex antiquarum hæresium fragmentis callide ac malitiosè consutus, vt in progressu patebit.

Porrò ex hac ipsa doctrina, duo consectaria deducuntur. *Vnum* est hominum desperatorum, qui hoc modo ratiocinãtur, vel sum prædestinatus, vel reprobatus. Si prædestinatus, certissimè saluabor, quid quid tandem egero: si reprobatus, necessario damnabor, quocumque me vertero. Fruar ergo voluptatibus, quandiu li-

cet, quia nec obesse possunt prædestinato, & reprobum solari possunt, saltem in hac vita. Hoc dilemmate miserè torquentur miseri, dum se expediri nequeunt. Et refert Augustinus lib. de bono perseuerantiæ capit. 15. quendam Monachum sui Monasterii, eò fuisse adductum hac argumentatione, vt tandem deserta vita religiosa, ad sæculum reuerteretur, & periret. Nempe is fructus est doctrinæ hæreticorum, quos Caluinus imitatur.

Alterum, nec multum dissimile, est hominum politicorum, qui hoc modo ratiocinantur. De æternitate nihil ad nos: Deus iam pridem sine nobis statuit de vnoquoque nostrum, quo euadere debeamus: si salutem decreuit, adducet nos ad eam suo tempore si mortem destinauit frustra reluctabimur. Totum ergo studium nostrum sit in temporali administratione Reipublicæ, de fide & Christo sit silentium. Hactenus Caluini dogma cum suo pastu.

CAPVT I.

Prima propositio Caluini refutatur.

RExeramus singulas Caluini propositiones, & quid veri aut falsi contineant, dispiciamus. Prima est, quosdam homines æterno Dei decreto ad vitam, alios ad mortem & interitum prædestinatos esse citra vllum ipsorum meritum. Asseritur à Caluino lib. 3. instit. cap. 21 §. 5. his verbis. *Prædestinationem vocamus æternum Dei decretum, quod apud se constitutum habuit, quid de vnoquoque homine fieri vellet. Non enim pari conditione creantur omnes, sed aliis vita æterna, aliis damnatio æterna præordinatur. Itaque prout in alterutrum finem quisque conditus est, ita vel ad vitam, vel ad mortem prædestinatum dicimus.* Et §. 7. circa finem. *Quod ergo Scriptura clare ostendit, dicimus æterno & immutabili consilio Deum semel constituisse, quos olim assumere vellet in salutem, quos rursum exitio deuouere. Hoc consilium quoad electos, in gratuita eius misericordia fundatum esse asserimus, nullo humanæ dignitatis respectu. Quos verò damnationis addicit, hos iusto quidem & irreprehensibili, sed incomprehensibili ipsius iudicio, vitæ additum præcludit.* Et cap. 22. §. 3. ait. *Vbicunque verò hoc regnat Dei placitum, nulla in consideratione venium opera.* Et § 11. *Si non possumus rationem assignare, cur suos misericordia dignetur, nisi quoniam illi ita placet, neque etiam in aliis reprobandis, aliud habebimus, quam eius voluntatem?* Et cap. 23. §. 1. *Minimè consentaneum est præparationem ad interitum aliò transferre, quàm ad arcanum consilium Dei.*

2. Habet hæc Caluini propositio duas partes, vnam de æterna electione prædestinatorum ad vitã, ante præuisa merita; alteram de prædestinatione reproborum ad interitum ante præuisa peccata. Vtraque potest habere duplicem sensum. Vnus est Deum ab æterno ante præuisum peccatum originale, ex toto humano genere adhuc integro, & nondum corrupto, quosdam elegisse ad vitam alios ad mortem ac interitum destinasse, sine vlla ipsorum, vel primi Parentis culpa. Alter est, Deum post præuisionem peccati originalis, cum iam corruptum esset genus humanum, & velut massa quædam perdita, quosdam ex sola sua misericordia elegisse ad gloriam, & feciſſe vasa in honorem; alios verò in massa perditionis reliquisse, vt essent vasa in contumeliam sine vlla propria ipsorum culpa non tamen sine culpa originali. In priori asseritur à Caluino & Bezat De posteriori infra dicemus.

3. Vtraque pars propositionis in priori sensu impugnanda est. Et quidem prima pars, tametsi hæretica non sit, malè tamen & inconstanter à Caluino asseritur. Hoc ostendo dupliciter. Primò, si electio facta est ante præuisionem peccati originalis, oportuit factam esse ante decretam Christi Incarnationem. Quomodo ergo potuit facta esse in Christo, & in Christi meritis fundari; Hic Caluinus euadere non potest, quia secum ipse pugnet. Nam lib. 3. c. 24. §. 5. fatetur nos in Christo electos esse. Rectè id quidem. At l. 2. cap. 12. §. 4. docet, Christum non fuisse venturum in carne, nisi Adam peccasset nec alio fine in hunc mundum venisse, quàm vt perditis hominibus succurreret. Ex quo sequitur, prius præuisum fuisse peccatum Adami, quam decretam Christi Incarnationem. Si ergo electio ad vitam facta est ante præuisum peccatum, vt vult Caluinus; multò magis ante decretam Christi Incarnationem. Quomodo ergo facta est in Christo & in meritis Christi fundata; Videat Caluinus, quomodo hæc conciliet. Secundò, si electio facta est ante præuisionem omnium operum, quomodo docet alibi Caluinus paruulos qui sine Baptismo decedunt, saluari in fide parentum; An ergo paruuli infidelium pereunt, & fidelium saluantur? Hoc necesse est in doctrina Caluini. Ergo Deus in electione paruulorum habuit aliquem respectum ad fidem parentum. Quomodo ergo facta est electio sine vllo intuitu operum;

4. Altera pars propositionis, qua asserit Caluinus, Deum æterno & immutabili decreto quosdam ad mortem destinasse sine respectu aut præuisione peccati originalis aut actualis, impia & hæretica est. Oppono ex Scripturis tria contraria decreta. Primum quo Deus statuit totum humanum genus condere ad æternam fœlicitatem, & omnes eò perducere, quantum in se est, si ipsi suo vitio non impedirent. Alterum, quo decreuit non obligare hominem ad pœnam mortis, nisi præcepto Dei rebellis esset. Tertium, quo firmiter proposuit magis suam bonitatem & misericordiam, quam iustitiam & seueritatem circa nos ostendere. Ex his tribus decretis constabit falsum esse, quod asserunt Caluinus. Est autem hæc regula seruanda, qua sæpe vtitur D. Augustinus, nos ea, quæ Deus ab æterno decreuit facere circa homines, optimè ex eis cognoscere quæ in tempore circa nos facit. Cùm enim nec temerè quicquam faciat, nec decreta sua mutet, certè si quid facit, hoc immutabili & æterno consilio decreuit facere Hoc iacto fundamento, si ostendero Deum in tempore creasse hominem ad æternam fœlicitatem, ostensum erit, Deum ab æterno hoc decreuisse facere. Et sic deinceps de cæteris.

5. Itaque primùm ex Scripturis ostendo, Deum creasse hominem eo fine, non vt periret, sed vt æternæ vitæ heres scriberetur. Moyses Genesis 1. sic habet. *Creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam.* Quid est imago, & similitudo Dei? plerique Patres ita distingunt, vt per imaginem intelligantur dona naturæ, nempe intellectus, voluntas, memoria, liberum arbitrium: per similitudinem verò dona gratiæ, vt iustitia, sanctitas, innocentia. Alij, vt etiam Caluinus, pro eodem vsurpant. Nolo hoc disputare. Accipio id, in quo omnes conueniunt, vtroque vocabulo comprehendi, non solùm dona naturæ, sed etiam gratiæ. Itaque nihil aliud est, ad imaginem & similitudinem Dei creatum esse hominem, quàm in prima sui conditione, tum intellectu, voluntate, & libero arbitrio fuisse prædictum, tum etiam ornatum gratia, virtute, & sanctitate. Quo fine & consilio; nempe vt his præsidiis instructus, vitam æternam, si vellet, posset adipisci. Neque hoc de solo primo Parente, sed de eius posteritate, quæ in ipso tanquam capite & radice totius humani generis continebatur, accipiendũ est. Tota ergo Adami posteritas in prima sui origine ac ortu, ad æternam fælicitatẽ à creatore fuit destinata

Nullus igitur ad mortẽ ac interitum ante lapſum, primi Parentis diuina voluntate mancipatus eſt, Hæc ratiocinatio, & per ſe clara eſt, & paſſim traditur à ſanctis Patribus, & ab ipſo Caluino apertè conceditur. Proferam ipſius verba, libro primo Inſtitutionum cap. 15. §. 4. contra Oſiandrum docet, *ſub imagine, ad quam conditus eſt homo, comprehendi, quidquid ad ſpiritualem & æternam vitam ſpectat.* Et §. 5. contra Manichæos Seruetum contendit ex D. Paulo, *non ſubſtantia influxu, ſed Spiritus gratia & virtute hominem fuiſſe Deo conformem.* Et §. 6. diſertè ait, *hominem ad cæleſtis vitæ meditationem eſſe conditum.* Et §. 8. *hominem in illo ſtatu & integritate præditum fuiſſe libero arbitrio, quo ſi vellet, adipiſci poſſet vitam æternam.* Denique lib. 2. Inſtitut. cap. 1. cum multa diſſeret de fine, ad quem conditus eſſet homo, nempe de æterna beatitudine, tandem §. 7. dicit, *ornamenta illa, quibus præditus fuit Adam non uni homini data fuiſſe, ſed vniuerſæ hominis naturæ attributa.* Quid aliud colligas ex his Caluini verbis, quàm quod veriſſimum eſt, totum humanum genus in Adamo fuiſſe conditum ad æternam fœlicitatem? Quid ergo Caluino in mentem venit, vt poſtea lib. 3. Inſtitut. cap. 22. & ſequentibus apertè docuerit, Deum primaria & antecedente voluntate quoſdam ad interitum deſtinaſſe? Hoc enim cum altero cohærere non poteſt. Dicam quod res eſt. Caluinus priori loco diſputabat contra Oſiandrum, Seruetum, & ſimiles Hæreticos, quos refutare non poterat, niſi ex vera doctrina Catholicorum. At poſteriori loco Catholicos oppugnabat, quod aliter facere non potuit, niſi ex falſis principiis, aut certè malè intellectis. Ego Caluinum ex Caluino conuinco, & ex iis, quæ priori loco dixit, refello, quæ loco poſteriori aſſeruit.

6. Vt maiorem vim habeat argumentum, ex D. Paulo confirmandum eſt. Is ſæpe ac ſerio monet, vt per Chriſtum reformemur ad imaginem illius ſtatus, ex quo per peccatum primi Parentis excidimus. Atqui reformamur per Chriſtum iuſtitia, & ſanctitate in vitam æternam: Ergo talis fuit ſtatus hominis ante primam prævaricationem. Audiamus verba Pauli, ad Eph. 4. *Renouamini Spiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate veritatis.* Renouari nihil aliud eſt, quàm ad priſtinam nouitatem redire. Priſtina nouitas noſtra fuit in ſtatu innocentiæ. Tunc enim in primo Parente eramus noui, & corpore & animo: Corpore quidem immortales & incorruptibiles: Animo verò ſancti, innocentes & diuinæ participes amicitiæ. Hanc nouitatem amiſimus per peccatum primi Parentis, & cum illo in vetuſtatem delapſi ſumus. Hortatur ergo nos Apoſtolus, vt illam primæuam nouitatem recuperemus, non quæ fuit in corpore, ſed quæ in animo. *Renouamini*, inquit, *Spiritu mentis veſtræ.* Corpore renouari non poſſumus niſi in reſurrectione mortuorum, *cum corruptibile hoc induet incorruptionem, & mortale hoc immortalitatem.* At ſpiritu mentis, & poſſumus & debemus hic renouari. Sequitur, *& induite nouum hominem.* Hîc præſcribit modum, quo debeamus renouari. Nempe vt induamus nouum hominem, id eſt, vt abiiciamus vetera peccata, quæ ex Adami corruptione contraximus, & ſectemur nouam vitam, quæ ſecundum Chriſtum eſt, in iuſtitia & ſanctitate. Hoc ſi facimus, iam redimus ad primæuam illam nouitatem Spiritus, quæ fuit in ſtatu innocentiæ. Similis locus eſt ad Coloſſ. 3. *Nolite mentiri inuicem, exſpoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum, eum qui renouatur: in agnitionem ſecundum imaginem eius, qui creauit illum.* Vetus homo eſt Adam, nouus homo eſt Chriſtus. Veterem exuimus, quando in noſtris actionibus non amplius cernitur ſimilitudo peccantis Adami. Nouum induimus, quando ita viuimus, vt Chriſtus in moribus & converſatione noſtra manifeſtè appareat. Ex vtroque loco ſic argumentor. Quando per Chriſtum renouamur, id reparamus, quod in Adamo perdidimus: Reparamus autem gratiam & ſanctitatem: Ergo illam perdidimus in Adamo. Ergo antequam Adam peccaret, omnes eramus iuſti & ſancti coram Deo.

7. Habemus iam ex Scriptura, hominem à Deo conditum eſſe ad vitam æternã. Nunc qua occaſione mors irrepſerit, videamus. Moſes c. 2. Gen. ſic ait, *Tulit Deus hominem, & poſuit eum in paradiſum voluptatis, præcepitque ei dicens, ex omni ligno Paradiſi comede, de ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Conſtat ex Scriptura triplicem eſſe mortem: Vnam corporis, quæ conſiſtit in amiſſione vitæ temporalis: Alteram animæ, quæ infligitur per peccatum lethiferum: Tertiam damnationis, quæ poſita eſt in priuatione vitæ æternæ & inflictione pœnæ æternæ. Sunt ergo qui velint prædictum locum Geneſis intelligendum eſſe de morte animæ duntaxat, vt Pelagiani, teſte Auguſtino, lib. 1. de peccatorum meritis, & remiſſ. cap. 2. Alii de morte corporis, vt Auguſtin. loco citato, & D. Hieron. in quæſtionibus Hebraicis. Alii denique de triplici morte, vt idem Auguſt. l. 13. ciuit. c. 12. nempe de morte animæ per emiſſionem gratiæ; de morte corporis per amiſſionem vitæ, & de morte damnationis per amiſſionem gloriæ. Hæ enim ita connexæ ſunt, vt vna ſit cauſa alterius. Senſus ergo erit, Præcipio tibi Adam, ne comedas de hoc ligno: ſi parueris, manebis apud me in gratia & amicitia cum tuis poſteris, nulli eris corruptioni obnoxius: vitæ æternæ hæreditatem adibis. Sin minus, contra omnia euenient: amittes gratiam, reuerteris in puluerem, à regni poſſeſſione excluderis: Elige quod vis: vtrumque eſt in tua poteſtate, vita & mors, bonum & malum. Relinquo te in manu conſilii tui. Hic ſenſus verborum, ex quo ita colligo: Adam in perſona totius poſteritatis potuit ſeruare præceptum Dei, & potuit tranſgredi: Ergo ſicut liberè tranſgrediendo traxit ſecum omnes poſteros in ſententiam mortis: ita liberè obtemperando, ſe & Poſteros à morte vindicaſſet, Deus ergo non deſtinauit hominem ad mortem, pro ſuo libito, ſed mors ex peccato ſequuta eſt. Et hoc paſſim inculcat Scriptura Sap. 1. *Deus mortem non fecit.* Sap. 2. *Deus creauit hominem inexterminabilem, inuidia autem diaboli mors intrauit in orbem terrarum.* Rom. 5. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors.* 1. Cor. 15. *In Adamo moriuntur.* Hæc teſtimonia adeò perſpicua ſunt, vt nullo modo eludi poſſint. Huc ſpectat illud Auguſtini lib. de prædeſtinatione Dei capite 1. *Creauit Deus hominem & prædeſtinauit, vt ſi obediens eſſet, ac à cibo vetiti pomi ſe abſtineret, in vita permaneret: Sin autem inobediens eſſet, ſententiam mortis ſubiret.* Et infrà. *Quia ergo peccauit homo iuſtum erat, vt moreretur, ſi non peccaret, nullo vinculo prædeſtinationis diuinæ, morti alligaretur.* Sed quid moror in re clara? Caluinus ipſe diſertè hoc fatetur. Nam lib. 2. Inſtitut. 1. §. 10. ait, *A carnis noſtræ culpa, non à Deo noſtra perditio eſt; quando non aliunde perimus niſi quia degeneramus à prima noſtra conditione.* Et ibidem. *Hominis tantum ſuum exitium aſcribendum appareat, cum Dei bonitate rectitudinem a lapſus, ſua ipſe dementia in vanitatem delapſus eſt.* Hæc veriſſimè dicuntur à Caluino, ſed malè cohærent cum iis, quæ poſtea de prædeſtinatione ad mortem. Nempe hic mos hæreticorum eſt, ſæpe à ſeipſis diſſentire, & pugnantes opiniones tueri, vt nocere poſſint.

8. Satis iam opinor oſtenſum eſt, nec mortinec damnationi fuiſſe locum in ſtatu innocentiæ, antequam peccaret Adam, ſed ex eius libera prævaricatione debitum

mortis sequutum esse, non autem ex mera Dei voluntate. Falsa igitur est Caluini propositio, quæ asserit, Deum creasse quosdam ad mortem & interitum sine præuisione vllius culpæ: & olim tempore August. hæretica habita est. Erat inter Augustinum & Semipelagianos de prædestinatione contentio. Hi vt aliquam illi labem aspergerent, collegerunt quosdam articulos apertè hæreticos, & falsò illi imposuerunt. Augustinus tanquam Spurios reiecit & condemnat. Aug. lib. 7. ad art. sibi falsò impositos art. 3. Tertius illorum sic habet, *Quod* Deus *maiorem partem generis humani ad hoc creet, vt illam perdat in æternum.* Planè articulus Caluinisticus est, ab Augustino refellitur his verbis, *Omnium quidem hominum* Deus *Creator est, sed nemo ab eo ideo creatus est, vt pereat? quia alia causa est nascendi, alia pereundi. Vt enim nascantur homines, est beneficium; vt autem pereant, prænaricatoris est vitium.* Audis censuram Augustini de hoc articulo; Et tamen à Caluino recipitur, spurius à spurio, hæreticus ab hæretico.

3. August. mentem. Deus magis est misericors circa vnũquemque quàm severus: qui neminem vult damnare, sine præuisa culpa.

8. Superest tertium argumentum ad Caluinum refutandum, quo ostendam *Deum* decreuisse magis suam bonitatem & misericordiam circa nos ostendere. quàm iustitiam & seueritatem. Hoc passim clamant scripturæ Psal. 24. *Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas.* Psal. 32. *Misericordia Domini plena est terra.* Psalm. 135. *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius.* Psal. 144. *Suauis Dominus vniuersis & miserationes eius super omnia opera eius.* Ex his locis sic argumentor Deus non solùm circa prædestinatos, sed etiam circa reprobos magis clemens & misericors, quàm iustus & seuerus est, Scriptura teste: Ergo qui hoc negat, impius est. At Caluinus negat, impius ergo est. Ostendo. Ex Caluini sententia pauculi prædestinati sunt nempe ipse Caluinus, Beza, & horum assectæ; cæteri omnes reprobi. Rursus ex eiusdem sententia circa solos prædestinatos exercet Deus misericordiam, circa reprobos non nisi iustitiam, & seueritatem. Hos enim indicta causa deuouet æternæ morti; incitat eos ad peccatum, vt occasionem habeat puniendi deserit ac destituit illos omni præsidio gratiæ; nullum paterni animi signum illis exhibet ergo ex Caluini sententia; Deus circa nos magis exercet seueritatem, quàm misericordiam. Imò ex Caluini sententia, Deus crudelis est, quippè qui hominem innoxium & innocentem sempiternis deuouet cruciatibus. Si rex aliquis, mera sua voluntate, & donandi libidine, nulla subditorum culpa prouocatus, plerosque in rotam agere, aut in perpetuos compingere carceres, apud se animo decernat; regem hunc, an tyrannum dixeris; Perinde nobiscum agit Deus, Caluino teste. Qui in sacris literis versati sunt, mirantur edictum regis Assueri, quod Aman Iudæorum hostis extorsit. Erat sanè crudele edictum, quo tota Iudæorum gens interfici iubebatur. At quantò crudelius decretum Dei. quod Caluinus extorsit, hostis bonorum omnium? Hoc decreto, non vna gens, sed populi omnes ac nationes, cuiuscũque generis ac sexus, in Europa sũt. Asia, Africa, quot quot vnquam fuerunt, aut erunt, æternis addicuntur cruciatibus; solo Caluino, aliisque pauculis in Septentrione exceptis. Mirum ni Caluino eueniat, quod Amano accidit. Is patibulo, quod alteri paranerat, ipse affixus est, Iudæi incolumes euaserunt. Nolo plura.

Esth. 10

10. Sed persequor argumentum de misericordia Dei. Hortatur nos Christus Luc. 6. vt benigni & misericordes simus, non tantùm erga eos, qui nos diligunt, sed etiam erga inimicos. Ad hoc suadendum vtitur duplici argumento: Vno, quia si nostra benignitas ac misericordia ad solos amicos se extendit, nihil discrepamus à Gentilibus: Altero, quia cùm simus filij Dei, debemus imitari Patrem nostrum, qui etiam super ingratos & malos benignus est, Hîc quæram ex Caluino, in quo consistat hæc benignitas Dei circa malos & ingratos? An eò benignus est, quia ad mortem & damnationem eos creauit, nulla ipsorum offensa prouocatus? An, quia impellit illos, vt peccando laqueum sibi parent, quo suspendantur, aut ignem suscitent, quo æternum crucientur? Si hæc misericordia est, quam imitari debemus, fateor Caluini discipulos in hac schola benè profeciisse. Multò aliter scriptura hanc misericordiam interpretatur. Nempe, quia Deus toti humano generi dedit Redemptorem, & cùm iure posset omnes perdere, voluit potius omnes à Diaboli potestate vindicare, omnes ad se inuitare, hortari ad pœnitentiam, pulsare hostium, patienter expectare, offerre gratiam, promittere gloriam: denique ni hil non facere, quod filij ab indulgentissimo patre expectare possunt. Hæc Dei circa omnes misericordia est, quam testatur per Prophetas & Apostolos. Hæc in nobis excitat spem, & fiduciam in Deum. Hæc neminem, quantumuis flagitiis occupatum patitur de venia desperare. At illa Caluinina misericordia, quid aliud est, quàm præcipitium desperationis? Quàm fiduciam habet peccator, qui à Caluino didicerit, se iam ab æterno morti destinatum esse, nullum à Deo subsidium sperare posse: omnes labores à se susceptos esse irritos & inanes; Cauete ab hoc præcipitio.

11. Reiecta est sententia Caluini, de reprobatione ad mortem & interitum ante præuisionem peccati originalis, Et in hac re nullum Catholicorum auctorem pro se habet Caluinus. Nullus n. docet, reprobationem factam esse ante præuisum peccatum primi parentis. An autem aliqui reprobati sint propter solum peccatum originale, & in massa perditionis relicti, nonnulla dissensio est. Et quidem, si de paruulis sit quæstio, constat eos reprobari propter solum peccatum originale; cum quo ex hac vita ante vsum rationis decedunt. Neque de hac re dubium esse potest, vt in secundo opusculo dicemus. Si autem quæratur de adultis, an illi deserantur in massa perditionis, propter solum originale, & sine vllo respectu aut præuisione peccatorum actualium, quæ propria voluntate commissuri sunt, disputant Theologi. Ego censeo, ne quidem post lapsum Adami, Deum tam seuere de nobis statuisse. Nam passim sacræ scripturæ testantur, Deum, quantum in se est, & ex parte suæ voluntatis, neminem prorsus velle perire, potius velle omnes saluos fieri: si quis pereat non Dei voluntate, sed culpa perire. Loca clara & obuia sunt 1. Ti. 2. *Deus omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* 2. Pet. 3. *Patienter, expectat propter vos, nolens aliquos perire sed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Ezech. 18. *Nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus; Conuertimini & viuite.* Osee 13. *Perditio tua ex te Israël, ex me tantummodo salus.* Sed quidquid de hac re sit de qua postea suo loco, mihi iam satis est refutasse Caluini errorem, qui ante præuisum peccatum originale cẽset quosdam ad mortem prædestinatos esse. Hoc enim & crudele est, & sacris literis, ac communi Catholicorum sensui contrarium, & apertam desperationem ingerit.

Vera sententia.

12. Catholica sententia est, Deum ex se & sua bonitate, creasse hominem cum tota posteritate eo fine, vt omnes salui fierent: ideoque dedisse omnia eo præsidia naturæ & gratiæ, quæ ad illum finem consequendum erant necessaria. Quod autem exciderimus ab illo fine, & multi ex nobis reprobentur, id non Dei ordinatione, sed nostro vitio accidisse. Hoc sensu Chrysost. Damascenus, D. Thom. & alij passim distinguunt duplicẽ in Deo voluntatem: vnam primariam & antecedentẽ, quę ex solo Deo ortum habet, & antecedit nostra opera: Alteram secundariam & consequentem, quæ ex nobis occasionem sumit & consequitur nostra opera.

Chrysost. hom. 3. in Genesin. Damasc. l. 2. c. 29. D. Tho. 1. p. qu. 19. art. 6. ad 1

Illa prior eſt voluntas bonitatis; hæc poſterior, eſt iuſtitiæ. Deus ergo primaria & antecedente volũtate vult omnes ſaluos fieri qui non ſupplicij aut cruciatus cauſa, ſed vt ipſius bonitatis participes eſſemus nos effinxit. At voluntate ſecundaria, & conſequente vult aliquos damnare & punire, quia ſcilicet peccando occaſionem dederunt. Hoc breuiſſimè & eloquentiſſimè expreſſit Tertullianus in libro de reſurrectione carnis, cùm ait, *Deus de ſuo optimus, de noſtro iuſtus.* Item explicari ſolet exemplo iudicis, qui voluntate primaria quia vir bonus eſt, vult omnes ciues ſaluos & incolumes viuere At ſi videat quẽquam peccare, volũtate ſecundaria, & conſequente, quia iuſtus eſt, vult illum punire.

13. Sat multa de prima Caluini propoſitione. Antequam progrediar, præcipua Caluini obiectio ſoluenda eſt. Robur & firmamẽtum ipſius eſt, in epiſtola ad Ro. cap. 9. Inde enim colligit reprobationis non aliam eſſe cauſam; quàm Dei voluntatẽ. Primò ex illo. *Cùm enim nondum nati fuiſſent, aliquid boni egiſſent, aut mali (vt ſecundum electionem propoſitũ Dei maneret) non ex operibus, ſed ex vocante dictũ eſt ei, quia maior ſeruiet minori, ſicut ſcriptum eſt, Iacob dilexi. Eſau odio habui.* Secũdò ex illo, *non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis,* Tertiò ex illo, *In hoc ipſum excitaui te, vt oſtendã in te virtutem meam.* Quartò ex illo, *cuius vult, miſeretur, & quem vult, indurat.* Quinto ex illo, *An non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa, facere aliud vas in honorẽ, aliud verò in contumeliã?* Sed hæc loca nihil iuuãt Caluinum. Primò, quia agũt de homine corrupto per peccatũ originale, vt omnes Patres explicant, at Caluino probandum eſt, Deum reprobaſſe quoſdam ante præuiſum peccatum originale. Secundò, quia agunt de reprobatione à gratia. At Caluinus vult probare quoſdam reiici à gloria, ante præuiſa peccata, Nihil ergo ad cauſam Caluini pertinent hæ ſcripturæ. Hoc paulò fuſius explicandum eſt. Deus circa reprobos exercet quatuor actus. Primò, permittit eos labi in peccatum. Secundò, permittit eos perſeuerare & mori in peccato, Tertiò, excludit eos a regno. Quartò, addicit æternis pœnis. Iam ergo quando Caluinus loquitur de reprobatione loquitur de tertio & quarto actu. Quærit enim, quare Deus aliquos prædeſtinauit ad damnationem, Reſpondet, non aliam eſſe cauſam niſi meram Dei voluntatem Hoc ergo illi probandum eſſe ex locis Diui Pauli ciratis, quod tamen facere non poteſt. Oſtendo. Scribit Paulus ad Romanos qui mixti erant ex Iudæis & Gentilibus. Iudæi offerebant ſe propter legem & circonciſionem. Paulus conatur eos retundere. Itaque c. 9. 10 & 11. & oſtendit Iudæos in noua lege excludi a gratia Euangelica, Gentiles admitti. Poterant obiicere Iudæi, quare, nos repellimur, & Gentiles admittuntur: nobis facta eſt promiſſio, non illis. An promiſſio Dei ſemel facta, poteſt irritari? Reſpondet Diu. Paulus; Promiſſionem firmam eſſe, ſi benè intelligatur. Abraham credidit Deo aſſerenti fore vt in ſenectute acciperet filium. Propter hanc fidem facta eſt illi promiſſio. Meſſiam ex ipſo naſciturum. Hæc promiſſio, ſicut facta eſt Abrahamo propter ſingularem ipſius fidem, ſic etiam pertinet ad filios Abrahæ, qui patris ſui fidem ſunt imitaturi. At Iudæi, quando iam natus erat Meſſias ex poſteris Abrahæ, noluerunt credere in Chriſtum Meſſiam, & ideò non pertinet ad eos promiſſio. Poſſunt igitur, ſalua promiſſione, excludi à gratia Euangelica propter incredulitatem. Hic eſt ſcopus Apoſtoli. Quid hinc concludet Caluinus? Nihil ad rem ſuam. Primò quia Iudæi repulſi ſunt à gratia Euangelica: Caluinus loquitur dè reprobatione à gloria. Secundò, Iudæi reprobati ſunt, non ex ſola Dei voluntate, ſed propter incredulitatem: Caluino probandum eſt, reprobationem fieri ſola Dei voluntate ſine noſtris peccatis. Reliqua, quæ ſunt in capite 9. eò ſpectant, vt Apoſtolus oſtendat, Deum pro ſuo arbitrio inæqualiter diſtribuere ſua dona. Poterant enim dicere Iudæi non ſolùm ſe, ſed etiam Gentiles eſſe peccatores, ac proinde parem eſſe vtriorumque cauſam, nec ſe magis, quàm illos excludi oportuiſſe. Reſpondet Diuus Paulus, Deum in pari duorum cauſa, poſſe vni plus largiri, quàm alteri. Par erat cauſa Iacobi & Eſau, & tamen Deus vnum alteri prætulit in temporali benedictione. Quare? quia ſic illi viſum eſt Par erat cauſa Pharaonis & Nabuchodonoſoris, & tamen alterius miſertus eſt Deus, alterum reliquit obduratum. Quæ cauſa? Dei voluntas. Miſeretur, cui vult, indurat, quem vult. Et ex duobus peccatoribus, qui luto viliores ſunt, alterum aſſumit ad gratiam ex miſericordia; alterum relinquit in peccato ex iuſtitia. Hinc duo colligas. Vnum eſt, ſi comparatè quæras, cur è duobus peccatoribus ſiue ſolo originali, ſiue etiam actuali peccato infectis, Deus vni maiorem exhibeat miſericordiam quàm alteri, non aliã eſſe cauſam, quàm Dei voluntatem. Huc ſpectat hoc, *O altitudo.* &c. Nec de hoc contendimus cum Caluino. Alterum eſt, ſi, ſeorſim quæramus, cur Deus hunc aut illum repellat à iuſtitia vel gloria; veram cauſam eſſe, quia peccator & impius eſt. In hoc diſſentimus à Caluino. Nobis fauet Apoſtolus. Quæram enim, cur Iudæi repulſi ſunt à gratia Euãgelica? Reſpondet Paulus c. 11. v. 20. propter incredulitatem. Fauet Auguſtinus. Si quæram, quare Deus odio habuit Eſau? Reſpondet lib. 1. ad Simplicianum q. 2. *Deus non odit Eſau hominem, ſed odit Eſau peccatorem.* Quare Deus huius illius non miſeretur: Reſpondet Epiſtola 105. *Quibus Deus miſericordiam non impertitur, vt non impertiatur, merentur.* Quare Deus indurat aliquos? Reſpõdet ibid. *Quærimus meritum indurationis, & inueniemus.* Denique fauet ipſe Chriſtus in Euangelio. *Ite maledicti in ignem æternum.* Quare? *Eſurini enim, & non dediſtis mihi manducare.*

CAPVT II.

Secunda propoſitio Caluini refutatur.

SEcunda Caluini propoſitio eſt. Hoc Dei decretum ita eſſe fixum ac immobile, vt tollat omnem arbitrij noſtri libertatem in negotio prædeſtinationis, ac reprobationis: neque vllo modo in noſtra poteſtate ſit, hi ſaluari, aut perire; ſed ineuitabili quadam neceſſitate, ſaluentur, illi pereant. Aſſeritur à Caluino variis locis. Nã lib 3. cap. 21. §. 7 ait. *Dicimus æterno & immutabili conſilio Dei ſemel conſtituiſſe, quos olim aſſumere vellet in ſalutẽ; quos rurſum exitio deuouere.* Et c. 23. §. 8. *Hic ad diſtinctionem voluntatis & permiſſionis recurritur, ſecundũ quam obtinere volunt, permittente modo, non autem volente Deo perire impios,* & paulò poſt. *Non dubitabo igitur cum Auguſtino ſimpliciter fatari, voluntatem Dei eſſe rerum neceſſitatem, atque id neceſſario futurum eſſe quod ille voluerit.* Ex his locis tria habemus. Primò, decretum Dei eſſe immutabile. Secundò, nihil fieri permittente Deo, ſed volente. Tertio, voluntatem Dei eſſe neceſſitatẽ rerum. Hinc formo talem diſcurſum. Omnia quæcumque fiunt, Deo volente fiunt, voluntas Dei eſt neceſſitas rerum: Ergo omnia neceſſariò fiunt: Ergo tollitur omnis libertas in negotio prædeſtinationis & reprobationis. Ergo alij neceſſariò pereunt, alij neceſſariò ſaluantur.

Tria Caluino docenda.

2. In his paucis multa abſurda ſunt. Primò, quod aſſeritur, nihil fieri permittente Deo, ſed omnia volente. Nam ſi ita eſt: Ergo Deus non ſolũ permittit fieri pec-

tata, sed etiam vult fieri. Quod Caluinus quidem impiè concedit, ostendam tamen infra falsum esse. Secundò, quod additur, voluntatem Dei esse rerum necessitatem. Hinc enim sequeretur, omnia fieri necessariò etiam in rebus ciuilibus & domesticis quod pugnat cum experientia. Tertiò, quod ostenditur, hanc esse Augustini sententiam. Hæc mera deceptio est. Citat quidem Caluinus locum Augustini lib. 6. de Gen. ad lit. cap. 15. sed non rectè interpretatur. Nam Augustinus ibi agit de creatione mundi, & primorum Parentum; & docet primam illam creationem non fuisse in potestate creaturæ, sed in placito Creatoris, *cuius* inquit, *voluntas rerum necessitas est*. Vbi notandum est, hæc duo plurimùm differre, non esse in potestate hominis antequam creatus est, vt hoc vel illo modo creetur. Et, non esse in potestate hominis postquam creatus est, vt benè vel malè agat. Illud primum verum est & asseritur ab Augustino. Hoc posterius falsum est, & obtruditur à Caluino.

3. Nolo hic singula seorsum refutare. Vnum persequar, quod caput est, de necessitate & libero arbitrio. Asserit ergo Caluinus, nullum esse locum libero arbitrio, sed omnia fieri necessitate. Hæc assertio hæretica est, rationi & sacris literis contraria. Olim fuit Augustino ab aduersariis falsò imposita, vt patet ex Diuo Prospero in libello ad capitula Gallorum cap. 6. vbi sic habet. *Quod liberum arbitrium in homine nihil sit, sed sine ad bonum, sine ad malum, prædestinatio Dei in hominibus operetur.* Hic articulus planè Caluinisticus est. Sed quid respondet Prosper pro Augustino? Audi, Sic habet, *Prædestinationem Dei sine ad bonum, sine ad malum, in hominibus operari, ineptissimè dicitur*, &c.

4. Et verò, si omnia fiunt necessariò, quæcunque fiunt, quorsum præcepta Dei hominum? Frustra Reges, & Imperatores figunt mandata: frustra scelera inhibentur: frustra parentes iubent filios studiosos ac subiectos esse: frustra Caluinus & alij Ministri ascendunt pulpita, populum hortantur, fidem excitant. Quid enim sperare, aut spectare possunt. Si ab æterno decreuit Deus, quid ab vnoquoque fieri velit, & hoc necessariò futurum est? certe quidquid agas aut moliaris, impedire non potes. Vide, Caluine, quò hominum cogitationes perducas? Nec solùm in Prælatis & Superioribus inanis erit labor mandandi, hortandi, increpandi, sed etiam in subditis, necesse est, concidat omnis solicitudo & bene agendi studium. Quis enim audiat æterno immutabili Dei decreto, sibi fixam esse aut vitam aut mortem, quin protinus in mentem veniat, nihil interesse, quomodo se gerat. quando suo opere nihil aut impediri, aut promoueri queat Dei prædestinatio? Ita omnes proiicient se, & deploratum in morem quocunque libido tulerit, præcipites ibunt. Insuper si ita res habet, cur puniuntur adulteria, furta, homicidia, quæ euitari non possunt? aut cur ea vitio hominibus imputantur, quorum necessitatem Deus sua prædestinatione imposuit? Quid enim facerent? an cum decretis Dei luctarentur? An frustra id facturi sunt, si omninò facere non possint. Ecce, ad quæ absurda deuoluimur ex vno errore Caluini. Nec verò Caluinum hoc latuit. Nam lib. 3. cap. 23. obiicit sibi hæc argumenta quæ reuera firmissima fiunt. Quid porrò respondet? Nihil aliud, quàm quòd declamitando conatur persuadere, vt ab huiusmodi cogitationibus animum abducamus, nec huiusmodi res in disputationem vocemus. Nimirum vellet Caluinus, vt sibi quantùuis absurdo sentienti, ac docēti, simplici animo fidē habeamus, nec, quę asserit, in dubium vertemus. At frustra. Vel enim sperat se hoc consequi posse, quod petit, vel diffidit. Si sperat, suis ipse principiis repugnat; quia cum omnia, quæcunque fiant, necessariò eueniant, auctore Caluino, nihil nobis liberum relinquitur, in quo ipsi gratiam præstemus. Si diffidit, quorsum conatur? cur oleum & operam perdit? Nos interea pergamus liberè eum refutare, & errores illius in apertam lucem proferre.

5. Dixi, quid Caluinus sentiat de decreto prædestinationis. quid porrò nos sentiamus, paucis explicabo. Ac primò non agnoscimus eiusmodi ferū, ac terribile decretū, quo alijs vita, alijs exitium statutum sit citra meritū aut culpam: sed longè aliud, quo benè agentibus præmia, malè agentibus supplicia prędestinata sint. Secundò asserimus, hoc decretum esse quidem immutabile, sed nullo modo pugnare cum libertate arbitrij. Exemplo rem declaro. Si Princeps firmiter decernat, omnes sibi fore amicos, qui sibi obtemperent in rebus Licitis & honestis, qui autem nolint & respuant, exilio mulctatum iri, an per hoc decretum quantumuis fixum & immotum, sublata sit subditorum libertas? Minimè. Atqui sic nobiscum agit Deus.

6. Altiùs repetam, & summam totius rei ad pecula reuocabo. Ac primò statuendum est, hominem cum plena libertate arbitrij creatum esse, eáq; fuisse prędituū in statu innocētiæ. Hoc expressè docet Caluinus lib. 1. institutionū c. 25. §. 8. quāuis apertè pugnet cum ipsius principijs paulò antè positis. Si ergo tunc habuit liberū arbitrium, & modò non habet: quęstio est, quomodo amiserit? An per peccatum, an alio modo? Multa enim sunt, quæ videntur libertati repugnare. 1. peccatū originale. 2. peccatum actuale. 3. gratia Dei, 4. præscięntia Dei. 5. voluntas Dei. 6. prouidentia & prædestinatio Dei. Si ostendam nullo horum sublatā esse arbitrij libertatē, salua nobis & integra permittenda est. Illud ante omnia præmitto, liberum arbitriū hominis nihil aliud esse, quàm ipsam voluntatē libertate agendi prędituam. Est autem triplex libertas. Vna naturę, quæ opponitur necessitati: Altera gratiæ, qua liberemur à statu & seruitute peccati: Tertia gloria, qua liberamur ab omni miseria & calamitate, tam corporis, quā animi. Prima libertas conuenit homini, vt homo est: Secunda conuenit homini iusto: Tertia homini beato in cœlis.

A prima libertate denominatur liberum arbitrium, non autem à secunda, aut tertia. Non est ergo quæstio de libertate gratiæ, quia certum est, hanc amitti, cū amittitur gratia. Nec de libertate glorię, quia hæc amitti non potuit, cùm nondum fuerit possessa. Solùm quęstio est de libertate naturæ, quæ consistit in facultate agendi, quod libuerit, & excludit omnem agendi vim, & necessitatem. His positis, dicam breuiter quid de tota hac re sentiam,

7. Asserimus ergo primò, liberum arbitrium non esse sublatum per peccatum primi parentis. Hoc definitum est in Concilio Tridentino Sessione 6. & apertè constat ex scripturis. Numer. 30. *in arbitrio viri erit, sive faciat, sive non faciat.* Deuteron. 30. *Testes invoco hodie cælum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, vt viuas.* Iosue 24. *Si autem malum vobis videtur, vt Domino seruiatis, optio vobis datur: Eligite hodie quod placet, cui seruire potissimum debeatis.* 2. Reg. 24. *Trium tibi datur optio, elige vnum quod volueris & hoc vt faciam tibi.* Eccles. 31. *Quis est probatus in illo? Qui potuit transgredi, & non est trāsgressus, & facere mala, & nō fecit?* Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Matt. 23. *Quoties volui, congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos sub alas, & noluisti?* Apoc. 4. *Ecce sto ad ostiū, & pulso. Si quis aperuerit mihi ianuā, intrabo ad illū.* Hæc loca intelligenda sunt de homine post peccatū ab Adamo commissum: ergo homo in tali statu habet arbitrium faciendi & non faciendi, habet electionē vitæ & mortis: potest transgredi præcepta & seruare:

Sententia Catholica de libero arbitrio.

Quidnam sit liberum arbitrium.

Liberū arbitrium nō esse sublatū per peccatū primi parentis.

Vtor verbis Caluini l. 3. c. 24. §. 22.

poteſt Deo vocanti obedire & reſiſtere. Nihil ergo eſt illi, quo minus habet libertatem arbitrii. Sed quid quærimus teſtimonia ex Scriptura & Conciliis? Conuincit nos ratio. Non amiſimus naturam, ſed gratiam. Conuincit experientia. Quotidie pro arbitratu ſurgimus aut ſedimus; ambulamus, aut quieſcimus; ſilemus, aut loquimur; conſentimus proximo aut repugnamus. Hæc experientia tàm certa eſt, vt alio argumento opus non ſit; rectéque dixit Scotus, non rationibus, ſed verberibus refutandum eſſe, qui arbitrii libertatem neget. Nam eò vſque fuſtibus contundendus eſſet, donec fateretur in noſtra ſitum eſſe poteſtate à verberando abſtinere. Quod ſi de iniuria ſibi facta conquererentur, occurrendum eſſet, fruſtrà conqueri, ſi nihil libero arbitrio, ſed omnia neceſſitate geruntur. 8. At obiicies. Si non penitus extinctum, ſaltem magna ex parte labefactatum eſt liberum arbitrium ex peccato primi parentis. Reſpondeo cum diſtinctione. Si naturales ipſius vires ſpectemus, nihil eſt labefactatum; ſi dona ſupernaturalia, quibus in ſtatu innocentiæ erat ornatum, fatemur iis ſpoliatum eſſe per peccatum Adami, ac proinde non poſſe tam multa præſtare, quàm ſi iiſdem donis inſtructum adhuc eſſet. Hoc ſenſu dixit Concilium Tridentin. ſeſſ. 6. cap. 1. *Liberum arbitrium non quidem exſtinctum eſſe, ſed tamen viribus attenuatum.* Non eſt extinctum, quia retinuit vires naturales: Attenuatum eſt, quia ſpoliatum eſt donis ſupernaturalibus. Hinc apparet, nos ex vna parte diſſentire à Pelagianis, ex altera à Caluiniſtis. Pelagiani dicebant liberum arbitrium nullo modo læſum eſſe. Caluiniani clamant, omninò extinctum eſſe. Catholici docent, labefactatum eſſe quoad ſupernaturalia; integrum manſiſſe quoad naturalia: *Semper Eccleſia media inter duos Hæreticos, ſicut Chriſtus inter duos latrones crucifigitur,* vt ait Tert.

Scotus i. d. 19.

Luc. 10.

9. Sed obiicitur parabola de eo, qui incidit in latrones. Is non ſolum ſpoliatus eſt veſtibus, ſed etiam in carne plagas accepit, atque ita ſemiuiuus relictus eſt, Similiter liberum arbitrium, non tantùm ſpoliatum eſt donis ſupernaturalibus, quibus veſtitum erat, ſed etiam in ſua natura vulneratum eſt, & quaſi ſemiuiuum relictum. Sanè D. Thomas enumerat quatuor vulnera quæ illi inflicta ſunt, ſcilicet ignorantiam, malitiam, infirmitatem, concupiſcentiam. Reſpondeo, illam parabolam habere alium ſenſum literalem, alium myſticum. Myſticus pro argumento inducitur. Eum Patres ſic explicant Homo qui ab Hieruſalem in Hiericò deſcendebat, eſt Adam cum ſua poſteritate. Hieruſalem erat in monte, Iericho in valle: Hieruſalem viſionem pacis; Iericho Lunam ſignificat. Adam ergò ab Hieruſalem, id eſt, à gratia Dei, & ſublimi dignitatis gradu, in quo conditus erat, deſcendit in Hiericho, id eſt, in abiectum ſtatum peccati, atque ita amiſſa pace animi factus eſt mutabilis, ſicut Luna. Latrones, in quos incidit, dæmones ſunt, qui eum primò ſpoliauerunt gratia: deinde etiam vulneraverunt. Sacerdos & Leuitá, qui eadem via præteribant, lex Moſaica eſt, quæ hominem non ſanauit. Samaritanus eſt Chriſtus, qui miſericordia motus, poſuit hominem vulneratum in equum, id eſt, in humanitatem ſuam, & deduxit in hoſpitium, id eſt, in Eccleſiam. Vulnera eius lauit vino, id eſt, ſuo ſanguine, & vnxit oleo. Id eſt, miſericordia, & charitate. Diſcedens verò, id eſt, in cælum rediens, commiſit illum ſtabulario, id eſt, Petro ſucceſſori, cui etiam corporis & ſanguinis ſui pretium diſpenſandum reliquit. Hic eſt parabolæ ſenſus myſticus, quem omnes fere Patres attigerunt. Iam quæritur, quomodo Adam non ſolùm ſpoliatus ſit, ſed vulneratus? Res facilis eſt. Triplicia erant dona ſupernaturalia in Adamo. Primo, gratia & charitas, quæ reddebant illum iuſtum, & gratum Deo. Secundò, iuſtitia originalis, quæ domabat carnis & appetitus ſenſitiui rebellionem, vtrumque rectæ rationi ſubiiciebat. Tertiò: corporis incorruptio, & immortalitas, quæ excludebat omnem læſionem & fatigationem corporis. His ſublatis peccatum, non ſolùm non potuit præſtare opera ſupernaturalia & meritoria, quæ requirunt gratiam & charitatem; ſed neque tam facilè & commodè potuit exercere moralia & ciuilia, quæ alioqui gratiam non requirunt. Nam ſublata iuſtitia originali, cœpit caro repugnare rationi; Sublata incorruptione cœperunt organa corporis deſtrui & fatigari. Atque hoc ſenſu vires naturales liberi arbitrii dicuntur accepiſſe plagam, non quòd in ſe vulneratæ ſint, ſed quia infirmiores factæ ex amiſſione illorum donorum. Et hoc eſt, quod ſignificat D. Thomas per quatuor vulnera. Sunt enim quatuor potentiæ animæ, ſcilicet intellectus voluntas, & vterque appetitus ſenſitiuus; alter irascibilis, alter concupiſcibilis. In intellectu erat prudentia; in voluntate charitas & iuſtitia; in irascibili fortitudo; in concupiſcibili temperantia. Hæ virtutes ablatæ ſunt per peccatum, & ideò potentiæ illæ, non quidem in ſe, & in ſuis naturalibus læſæ ſunt, ſed tamen infirmiores factæ; propter priuationem ſupernaturalium. Idem docet D. Auguſt. libro 1. contra duas epiſtolas Pelagianorum, cap. 2. cùm ait. *Quis noſtrum dicat, quòd primi hominis peccato perierit arbitrium de humano genere? Liberum periit quidem per peccatum, ſed illa quæ in Paradiſo fuit habendi plenam cum immortalitate iuſtitiam.* Hoc Auguſt. ſignificat periſſe libertatem gratiæ, non libertatem naturæ. 10. Aſſerimus ſecundò, liberum arbitrium quoad vires ſuas naturales, non tolli per peccata actualia: quæ quis propria voluntate committit: ac proinde hominem peccatorem poſſe liberè agere; non quidem opera meritoria, & ſupernaturalia ſine gratia Dei, ſed tamen opera moralia & naturalia. Hæc aſſertio non indiget noua probatione, quia ex dictis conuincitur. Proferam tantùm exempla ad confirmandum. Annon Cain erat peccator? & tamen illi dictum eſt à Deo. *Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Et Dauid nonne peccato erat obſtrictus quando ei dictum eſt, *Trium tibi datur optio: Elige vnum quod volueris ex his, vt faciam tibi?* Annon illi, qui quotidie peccata peccatis accumulant, peccatores ſunt: & tamen noua peccata committunt, quod ſine libertate fieri non poteſt. Nam, vt ait Auguſt. libro de vera religione cap. 14. *Vſque adeo peccatum voluntarium eſt malum, vt nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.* Et infrà: *Et quoniam peccari dubium non eſt, nec hoc quidem dubitandum video, habere animas liberum voluntatis arbitrium.* Et in lib. de duabus animabus cap. 11. cùm dixiſſet peccatum non committi, niſi ab eo, qui libero arbitrio præditus eſt, ſubiicit hæc verba, *Nonne iſta cantent, & in montibus paſtores, & in theatris Poëtæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magiſtri in ſcholis & antiſtites in locis ſacris, & in orbe terrarum gemis humanum?* Addo ego ſed non Caluiniſtæ in pulpitis? Illud hîc notandum eſt ex D. Thoma quod licèt homo non perdat liberum arbitrium per peccatum actuale, tamen ſæpius peccando, acquirit habitum quendam, ac propenſionem ad peccata incitantem; Atque ideò difficilius fertur in bonum, quàm ſi non peccaſſet.

D. Tho. 1. 2. q. 85. art. 3.

2. Liberum arbitrium non tollitur per peccatum actuale proprium.

Gen. 4. 2. Reg. 24.

D. Tho. 1. q. 85. art. 1.

11. Aſſerimus tertiò, liberum arbitrium non tolli, ſed adiuuari per gratiam Dei. Eſt autem triplex gratia. Prima præueniens ſeu excitans. Secunda adiuuans. Tertia iuſtificans. Præueniens non tollit libertatem, quia vt optimè definitur in Con. Trid. Seſſ. 6. c. 5. & Can. 4. Homo liberè aſſentitur & cooperatur gratiæ excitanti, ita vt poſſit diſſentire, & eam reiicere ſi velit.

3. Liberum arbitrium non impeditur per gratiam.

Quod nisi esset, quare scriptura tàm anxiè nos moneret, vt Deo vocanti & excitanti consentiamus? Zach. 1. Ioelis. 2. Ezech. 18. *Conuertimini & agite penitentiam.* Quare nobis imputaret, quando non consentimus? Ierem. 7. *Vocaui vos & non respondistis.* Isaiæ 50. *Vocaui, & non erat qui audiret.* Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti*? Denique, quare staret ad ostium cordis nostri, pulsans & expectans donec aperiamus. Apoc. 3. *Sto ad ostium & pulso*? Ex his omnibus sic concludo, quando Deus excitat peccatores ad pœnitentiam, vel liberum est: illis conuerti, vel non est. Si est liberum ergo superfluæ sunt minæ, admonitiones, & increpationes diuinæ. Iam de gratia adiuuante idem statuo. Et ratio sumitur ex dictis. Nam si liberè consentimus gratiæ excitanti, vt probatum est consentimus autem per gratiam adiuuantem, certè gratia adiuuans non tollit libertatem. Idem alio modo ostendi potest. Nam hæc gratia nihil aliud est, quàm supernaturalis concursus Dei ad opera nostra supernaturalia, & perinde ad illa se habet: sicut is habet concursus naturalis Dei & opera nostra naturalia: Atqui hic non tollit libertatem arbitrii in actionibus naturalibus: Ergo nec alter in supernaturalibus. Superest gratia iustificans, quæ non destruit, sed sanat & perficit naturam. Hæc omnia perspicua sunt. Solùm de gratia præueniente obiici potest illud Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me nisi Pater traxerit illum.* Qui trahit aliquem vim & necessitatem infert: Sed Deus trahit hominem per gratiam præuenientem. Ergo per illam gratiam infert illi vim & necessitatem. Ergo gratia præueniens non cohæret cum libertate arbitrij. Respondeo hominem variis modis posse trahi. Primò vi & necessitate. Secundò, affectu, amore. vel laude, iuxta illud Poëtæ, *Trahit sua quemque voluptas.* Deus trahit hominem, non vi, sed amore & beneuolentia. Sic explicat. Augustin. hunc locum tract. 26. in Ioan.

4. Liberum arbitrium non impediri à præscientia Dei. Matth. 1.

12. Asserimus quartò, libertatem arbitrii non tolli aut impediri per præscientiam Dei. Hoc copiosè & eleganter disputat. D. Augustin. lib. 3. de lib. Arbit. cap. 2. & sequent. Est autem duplex Dei præscientia: vna conditionata, quæ antecedit liberum actum voluntatis diuinæ. Hac Deus præcognoscit, quid liberum arbitrium cuiusque hominis, aut Angeli facturum esset, ex hypothesi, in tali rerum ordine, cum his aut illis auxiliis & circumstantiis poneretur. Hoc modo præcognouit Tyrios & Sidonios actures fuisse pœnitentiam, si miracula apud illos facta fuissent. Eodem modo præcognouit Saulem obsessurum vrbem Ceilam, & ciues tradituros Dauidem Sauli, nisi fugeret. Denique hoc modo præcognoscit Deus, quosdam iustos lapsuros esse in peccata, si diutiùs viuerent; & ideò ne labantur, eripit illos ex hac vita, dum adhuc iusti sunt. De hac scientia multa habet August. libro de bono perseuerantiæ caput 9. & 10. Et in lib. de corrept. & gratia cap. 8. & alibi. Altera Dei præscientia est absoluta, quæ sequitur liberum decretum diuinæ voluntatis. Hac Deus absolutè præcognoscit, quidquid ex ipsa futurum est. Hoc modo præcognouit & prædixit omnia in veteri Testamento, quæcunque in nouo euentura essent. Vnde Tertullianus libr. 2. contra Marcionem rectè dixit. *Præscientiam Dei tot habere testes, quot fecit Prophetas.* Vtraque præscientia est certa, & infallibilis; tum quia Deus est prima veritas, ac proinde in cognitione falli aut errare non potest, tum etiam, quia intellectus Dei est infinitè perfectus ideoque ad omnem veritatem se extendit: Ergo nulla veritas latère eum potest. Neutra tamen pugnat cum libertate arbitrij. Et quidem de præscientia conditionata manifestum est, quia per illam Deus non præuidet, quid reuera facturus sit Petrus aut Paulus, sed quid facturus esset, si hæc aut illa hypothesis poneretur. In eo autem, quod facturus esset sub conditione, & tamen reuera facturus non est, non patitur detrimentum libertatis. De præscientia verò absoluta, idem patet, quia licet Deus per illam absolutè præuideat, quid Petrus aut Paulus facturus sit, tamen illa præscientia, sequitur decretum voluntatis diuinæ, ac proinde per illam præuidet res eo modo futuras, quo iuxta decretum, aut permissionem Dei futuræ sunt. Si ergo iuxta decretum aut permissionem Dei futuræ sunt contingenter, aut liberè; præuidet eas futuras contingenter, aut liberè; si necessariò, necessariò: Nulla igitur libertas, nulla contingentia; nulla necessitas rerum oritur ex hac præscientia Dei, sed præsupponitur. Idem confirmatur ratione Diuus Augustinus. Nam si præscientia Dei tolleret libertatem, vel id faceret, quia præscientia est, vel quia Dei est. Non primum, quia tunc etiam nostra præscientia tolleret libertatem, quod tamen falsum est. Si enim Deus reuelaret mihi, Petrum cras aliò profecturum, illa mea præscientia per reuelationem acquisita, non imponeret Petro necessitatem proficiscendi. Nec secundum, quia sicut Deus præscit quid nos facturi sumus; sic etiam præscit: quid ipsemet facturus sit; Sed præscientia Dei non imponit ipsi necessitatem: Ergo neque nobis. Denique confirmatur ex ipso Caluino, qui concedit hominem in statu innocentiæ fuisse præditum libero arbitrio, & ex illa libertate aliquid fecisse. Vel ergo Deus præsciuit hominem in illo statu aliquid liberè facturum, vel non præsciuit. Certè ignorare non potuit, qui omnia nouit. Si ergo Deus præsciuit, & tamen homo liberè operatus est, sanè præscientia Dei non tollit libertatem arbitrii nostri.

Obiect. 1.

13. Occurrit hîc molesta obiectio, non à Caluino, sed iam olim multò ante nata. Est autem huiusmodi, Præscientia Dei est certo & infallibilis; Ergo quidquid Deus præscit futurum, hoc certa & infallibiliter futurum est: præscit autem omnia, quæ facturi sumus: Ergo omnia, certò & infallibiliter futura sunt: Ergo omnia necessario fient. Respondeo, negando vltimam hanc consequentiam. Concedo. Deum omnia futura præscire certò & infallibiliter. Concedo etiam omnia, quæ futura sunt, certò & infallibiliter esse futura. Nego tamen necessariò esse futura. Potest enim aliquid esse certum & infallibile, quod tamen non sit necessarium, sed contingens, aut liberum: quo pacto certum & infallibile est, me, iam loqui, aut ambulare, quod tamen liberè facio. Est & alia vetus obiectio multò difficilior, in hunc modum, Deus ab æterno præsciuit Antichristum peccaturum: Ergo Antichristus peccabit. Hæc consequentia est legitima, & antecedens huius consequentiæ est necessarium. Cùm necessitate autem non potest stare libertas. Et cõfirmatur ex regula Dialecticorum. *quia quando conditionalis propositio est vera, si eius antecedens est absolutè necessarium, etiam consequens est absolutè necessarium.* Alioqui in bona consequentia posset esse antecedens verum: & consequens falsum: sed hæc conditionalis est vera. [Si Deus hoc sciuit futurum, hoc ita eueniet,] & antecedens est necessarium: Ergo etiam consequens est necessarium. Hoc argumentum dicebat Vvicleffus adeò esse efficax, vt Armacanus viginti annos solutione illius laborauerit, & tandem vi eius coactus dixerit, Deum in sua præscientia posse errare. Sed nihil tale in Armacano legitur. Vnde satis apparet, Vuicleffum falsò hoc illi imposuisse, vt notat Thomas Vvaldensis. Est tamen ipsum argumentum per se difficile, & valde torquet Theologos. Quid quisque sentiat, non dicam. Paucis rem ipsam declarabo. Ac primum illa regula Dialectorum. *Quando conditionalis propositio est vera, si eius antecedens est necessarium, etiam consequens est necessarium*

Obiect. 2.

Vvaldensis tomo 2. art. 1. c. 1x.

Solutio.

neceſſarium, locum habet, quando antecedens eſt neceſſarium ex intrinſeca connexione terminorum, non autem: quando ſolùm eſt neceſſarium ex accidenti, ſeu ex ſuppoſitione. Conſtat autem hoc antecedens [Deus præſcit Antichriſtum peccaturum] non eſſe neceſſarium ex intrinſeca connexione terminorum, quia præſcientia Dei non habet intrinſecam connexionem cum peccato Antichriſti. Eſt tamen neceſſarium ex ſuppoſitione, quia poſito, quòd Antichriſtus ſit peccaturus, non poteſt Deus hoc ignorare. Hæc ſolutio breuis & clara eſt. Poteſt tamen aliter, & ſub aliis terminis explicari. Duplex eſt neceſſitas alicuius effectus. Vna antecedens altera comitans ſeu conſequens. Antecedens neceſſitas eſt, quæ oritur ex cauſa antecedente, & neceſſariò operante, atque ad vnum determinata. Poſita enim tali cauſa neceſſariò ſequitur effectus. Hoc pacto neceſſarium eſt, ſolem cras oriri, quia ortus ſolis prouenit à cauſa neceſſaria & determinata. Comitans, ſeu conſequens neceſſitas eſt, quæ non oritur ex cauſa antecedente & neceſſaria; ſed ex ipſa poſitione etiam affectus, effectus liber ſit, & à libera cauſa proueniat. Hoc pacto neceſſarium eſt Petrum ſedêre, poſito quod ſedeat; aut Petrum ſediſſe, poſito, quod ſederit: aut Petrum ſeſſum eſſe, poſito, quòd ſeſſurus ſit. Hæc neceſſitas non tollit libertatem, ſed potius præſupponit. Quod ergo Deus præſciat Antichriſtum peccaturum, eſt quidem neceſſarium, non tamen antecedente, ſed conſequente neceſſitate. Illa enim neceſſitas non oritur ex aliqua cauſa neceſſariò operante, quæ præcedat peccatum, ſed oritur ex ipſa poſitione futuri peccati. Poſito enim, quòd Antichriſtus ſit liberè peccaturus neceſſe eſt, Deum hoc non ignorare qui omnia nouit. Nihilominus, quòd ſit peccaturus, hoc non prouenit ex aliqua cauſa antecedente, quæ vigeat aut neceſſitet illum ad peccandum. Hoc ſenſu dicunt Patres & Scholaſtici, præſcientiam Dei, qua futura cognoſcit, eſſe poſteriorem rebus futuris, & nullo modo priorem. Quia enim aliquid futurum eſt, ideò à Deo futurum cognoſcitur, & non contra. Non enim ideò futurum eſt, quia à Deo cognoſcitur. 14. Aſſerimus quintò, libertatem arbitrij non impediri per decretum aut voluntatem Dei. Eſt autem duplex decretum, de quo dubitari poteſt. Vnum, quo Deus ab æterno ſtatuit concurrere cum libero noſtro arbitrio ad omnes eius actiones. Alterum, quo ſtatuit dare gratiam præuenientem, & adiuuantem ad opera gratiæ. Si per hæc duo decreta nulla neceſſitas infertur libero arbitrio, aut eius actionibus, ſalua manet libertas. At ita res habet. Nam per prius decretum, quo Deus ſtatuit nobiſcum concurrere ad agendum, nihil aliud fit in tempore, quàm quòd detur nobis concurſus generalis Dei ad noſtras actiones. Hic autem concurſus non tollit libertatem, qui non eſt prior noſtro concurſu; nec præuenit, aut determinat noſtram voluntatem ad agendum, ſed eſt ſimul tempore & cauſalitate cum noſtra determinatione: Ergo non adfert neceſſitatem antecedentem, quæ ſola tollit libertatem arbitrij, vt dictum eſt. Poſterius verò decretum, quo Deus ſtatuit nos præuenire gratia excitante, vel adiuuare gratia cooperante, nihil etiam lædit noſtram libertatem. Nam per illud decretum nihil aliud fit, quàm quòd detur nobis gratia excitans & adiuuans. Hæc autem nullam imponit neceſſitatem, vt dictum eſt. At obicies; nemo poteſt reſiſtere decreto Dei: Ergo omnia, quæ Deus fieri decreuit, fiunt neceſſariò. Reſpondeo, hoc non rectè inferri. Potiùs ſic inferendum erat: Nemo poteſt reſiſtere decreto Dei. Ergo omnia, quæ Deus fieri decreuit, fiunt eo modo, quo Deus decreuit, & voluit, vt fierent: At decreuit eo modo concurrere cum noſtra voluntate ad agendum vt voluntati relinquatur ſua libertas: Ergo eo modo concurrit. Hoc autem decreto nemo poteſt reſiſtere, id eſt, nemo poteſt impedire, quo minus Deus liberè nobiſcum concurrat ad agendum manente nobis integra noſtra libertate, ſicut ipſe decreuit.

3. Liberum arbitrium conſiſtere cum decreto & voluntate Dei.

Obiectio.

15. Aſſerimus ſextò libertatem arbitrij non impediri per prouidentiam, aut prædeſtinationem Dei. Hoc ex dictis optimè concluditur. Nam in prædeſtinatione, ex parte Dei, nihil aliud ſpectari poteſt, quàm præſcientia & voluntas Dei; quarum neutra lædit libertatem. At ex parte effectuum eſt gratia excitans, adiuuans, & ſanctificans, quæ etiam cohærent cum libertate. Idem conuinco ex principiis Caluini; quia prouidentia & prædeſtinatio non minùs habebant locum in ſtatu innocentiæ, quàm modò habent, vt Caluinus fatetur: At tunc optimè cohærebant cum libero arbitrio: Et etiam modò cohærebant. Atque hæc breuiter dicta ſunt ex ſententia Catholicorum.

Liberum arbitrium ſtare cum prouidentia & prædeſtinatione.

CAPVT III.

Tertia propoſitio Caluini refutatur.

TErtia propoſitio eſt, Deum ex vi illius primi decreti, quo aliis vitam, aliis interitum prædeſtinauerat, abſolutè, voluiſſe, & ordinaſſe lapſum primi Parentis, & totius humani generis; & inde occaſionem ſumeret exercendi ſuam iuſtitiam circa reprobos & miſericordiam circa prædeſtinatos. Aſſeritur à Caluino lib. 3. Inſtit. c. 23. §. 4. cùm ait. *Fateor ſanè in hanc quà nunc illigati ſunt, conditionis miſeriam Dei voluntate decidiſſe vniuerſos filios Adæ: atque id eſt, quod principiò dicebam, redeundum tandem ſemper eſſe ad ſolum diuinæ voluntatis arbitrium.* Et §. 7. *Diſertis verbis hoc exſtare negant: decretum fuiſſe à Deo, vt ſua defectione periret Adam.* Et infrà. *Decretum quidem horribile fateor, inficiari tamen nemo poterit, quin præſcierit Deus, quem exitum eſſet habiturus homo, antequam ipſum conderet, & ideirco præſciuerit quia decreto ſuo ſic ordinauerat.* Et infrà. *Nec abſurdum videri debet, quod dico Deum non modò primi hominis caſum, & in eo poſteriorum ruinam præuidiſſe, ſed arbitrio quoque ſuo diſpenſaſſe.* Omitto alia loca. Eadem aſſertio apertè ſequitur ex Caluini principiis. Primum eſt, omnia fieri Deo volente, non tantùm permittente. Secundum eſt, voluntatem Dei eſſe neceſſitatem rerum. Tertium eſt, Deum non alia ratione, quæ futura ſunt, præuidere, niſi quia voluit, vt fierent. His poſitis, non ſolùm ſequitur, peccatum primi parentis, ſed etiam omnia alia peccata, quæcunque fiunt, aut futura ſunt, Deo volente & ordinante fieri: imò etiam neceſſitatem imponente, quod ſic oſtendo. Deus ab æterno præuidit omnia peccata, quæ vnquam futura ſunt: ſed quidquid præuidet futurum, ideò præuidet, quia voluit & decreuit, vt fieret: Ergo voluit & decreuit, vt fierent omnia peccata, quæ futura ſunt: Ergò cùm voluntas Dei ſit neceſſitas rerum, peccata neceſſariò committuntur. Hic eſt diſcurſus Caluini.

Caluini l. 3. cap. 23. §. 5. & 8.

2. Hæc Caluini propoſitio dupliciter accipi poteſt. Primò, Deum voluiſſe, vt Adam peccaret cum ſua poſteritate. Secundò. Deum voluiſſe, vt ſi Adam peccaret, tota poſteritas eſſet culpæ obnoxia. Hoc poſterius verum eſt, illud prius hæreticum. Nolo immorari in re clara. Caluinum ex Caluino refellam. Nam lib. 1. Inſtit. cap. 15. §. 8. diſertè docet hominem in ſtatu innocentiæ præditum fuiſſe libero arbitrio, quo ſi vellet, adipiſci poſſet vitam æternam. Et paulò poſt ſubiicit hæc verba, *Potuit igitur Adam ſtare, ſi vellet, quan-*

do non nisi propria voluntate cecidit. Quid ais Caluine? Potuit Adam stare, si vellet? Ergo non necessariò, sed propria libertate lapsus est. Rectè hoc. At quomodo postea libr. 13. cap. 23. asseris, omnia quæ fiunt; Dei voluntate fieri, & voluntatem Dei esse rerum necessitatem? Monui supra, qui semel à veritate aberrant, sæpe sibi ipsi repugnare, quod verissimum est.

3. Principia, quibus nititur Caluinus inania sunt. 1. Principiũ Caluini refellitur. Primum est, non admittendam esse distinctionem inter voluntatem & permissionem Dei: sed omnia, quæ fiunt, Deo volente fieri, & non tantùm permittente Hoc principium multis modis refelli potest. Primò, quia repugnat communi sensui Patrum, ac Theologorum. Omnes enim docent, peccata fieri Deo permittente, non autem volente. Secundò, quia facit Deum auctorem peccati. Qui enim vult fieri peccatum, & qui alium ad peccandum impellit, certè causa & auctor peccati est. Tertiò, facit Deum mendacem & hypocritam. Qui aliud loquitur, aliud in animo sentit, mendax est hypocrita: At teste Caluino, Deus aliud loquitur, aliud in animo sentit Palam in scripturis loquitur, se detestari peccata; sibi ea displicere, sua voluntate non fieri, se mandare & præcipere, ne committantur: Et tamen si Caluino credimus, aliud sentit. Nam reuera vult committi peccata, & ad ea committenda occultò homines impelli. Quartò, facit Deum crudelem. An non crudelis est, qui hominem innocentem impellit malè agere, vt puniri possit? Quintò, facit omnes homines iustos. Iustus est, qui summi iudicis voluntatem in omnibus sequitur, & obtemperat: At omnes, siue prædestinati, siue reprobi, sequuntur Dei voluntatem; quia quidquid agunt, Deo volente & ordinante agunt: Omnes igitur iusti sunt: Et quod inde concluditur, solus Deus iniustus, qui tam iniquè cum innocentibus agit. Eu: quæ paradoxa ex vno Caluini principio deducuntur. Gen. 2. Sed exemplo rem declaremus dictum Adamo: *De ligno scientiæ boni & mali vt comedas*? Quo animo dixit hoc Deus? si Caluino credimus, non paterno, non sincero, sed versuto ac versipelli animo dixit. Quare? quia iam pridem apud se statuerat Adamũ impellere, & occultè inducere, peccare non potuit, nisi simulatè prohibere. Cur ergo tam grauem pœnam in illum statuit? cur misero, & à se decepto irascitur? Hoc sæui ac ferocis animi signum est. Vides Caluine, quo loco Deum habeas? Mendacem facis, crudelem & tyrannum facis. Quis Gentilium ad Christi fidem conuertatur, qui hæc audiat prædicari de nostro Deo? Imitantur hunc Deum Caluini discipuli. Norunt simulare, & dissimulare: iurant, & peierant; aliud verbis ac vultu præ se ferunt: aliud in corde fouent: pacem ostendunt, & de vindicta cogitant. Facessat ergo Caluini principium & ingenuè fateamur, quod res est peccata fieri Deo permittente, non autem volente: ac primum parentem libertate, non necessitate lapsum esse.

4. Alterum Caluini principium est, Deum non alia ratione præuidere futura, nisi quia voluit, vt fierent. 2. principiũ Caluini refellitur. Hoc est primo principio sequitur, & eodem modo refutandum est. Nam si multa fiunt Deo permittente, non autem volente: necesse est, Deum prescire multa futura, non quia voluit, sed quia permisit, vt fierent. Vnde rectè dixit ei, quo cum disputabat sanctus Augustinus lib. 3. de libero arbitrio cap. 4. *Sicut tu quædam, quæ fecisti meministi, nec tamen, quæ meministi, omnia fecisti: ita Deus omnia, quorum ipse auctor est: quorum autem non est auctor, iustus est vltor.* Et libr. de anima & origine capit. 7. *Præscientia Dei peccatores prænoscit non facit.* Et libro de Prædestinatione Sanctorum cap. 10. *Prædestinatio sine præscientia esse non potest: potest autem esse sine prædestinatione præscientia: Prædestinatione quippe Deus ea præscinit, quæ fuerat ipse facturus: Præscire autem potens est etiam quæ non ipse facit, sicut quæcunque peccata.*

3. Tertium Caluini principium est voluntatem Dei esse necessitatem rerum. 3. Principii Caluini refellitur. Dei hoc principio disputat Diuus Thomas 1. quæst. art. 8. vbi quærit, an voluntas Dei necessitatem rebus volitis imponat? Et respondet optimè, voluntatem, Dei cùm sit efficacissima, non solùm efficere, vt varij effectus in hoc mundo producantur, sed etiam vt eo modo producantur, quò ipse vult. Vult autem quosdam fieri necessariò, alios contingenter, alios liberè. Hoc enim pertinet ad perfectionem & ordinem huius vniuersi, vt non vno sed variis modis res fiant. Itaque quibusdam effectibus aptauit causas necessarias, aliis contingentes, aliis liberas. Causa necessaria est, quæ ad vnum determinatur, & in agendo deficere non potest. Contingens, quæ quidem ad vnum est determinata, sed tamen impediri potest, ne agat. Libera, quæ nec determinata est, nec impediri potest: sed positis omnibus requisitis, potest agere, & non agere. Cæterùm quia causæ creatæ, cuiuscumque sint generis sine generali Dei concursu agere non possunt, ideò Deus accommodat, & attemperat se ad naturam & conditionem cuiusque causæ, vt illarum modum agendi nequaquam suo concursu impediat, sed sinat liberas agere liberè, contingentes contingenter, necessarias necessariò. Hæc doctrina facilis & clara est. Cætera, quæ huc spectant, videri possunt in refutatione secundæ propositionis §. 14.

6. Refutatus est Caluinus, & principia eius euersa. Catholica sententia. Catholica sententia est, & peccata fieri Deo permittente, non volente. Duo super sunt explicanda. Vnum est, quomodo Deus permittat peccata. Alterum, quo fine. Quod ad primum attinet, aduersarii contexunt hoc sophisma: Si Deus permittit peccata, aut volens, aut nolens permittit, Si nolens, omnipotens non est: Si volens, iam Deo volente peccata fiunt, quæ est Caluini sententia. Respondeo, Deus peccata permittit volens, vt docet Augustinus in Enchiridio cap. 100. Et tamen volente Deo non fiunt peccata, sed Deo non volente. Aliud enim est peccatum, aliud permissio peccati: peccatum malum est: permissio bona. Deus permissionem peccati vult: peccatum non vult: Et permissio peccati fit Deo volente, peccatum non fit Deo volente. Occurres. Si peccatum non fit Deo volente, ergo fit Deo nolente & inuito: Ergo omnipotens non est, Respondeo, non sequitur. quia velle & nolle sunt contraria, inter quę dari potest medium, scilicet, non velle. Itaque hæc tria distinguenda sunt peccatum fit Deo volente, peccatum fit Deo nolente, peccatum fit Deo non volente. Duo priora falsa sunt: Tertium verum est. Eodem modo se habent hæc tria, Deus est volens peccatum, Deus est nolens peccatum, Deus est non volens peccatum. Hoc postremum verum est, illa duo priora falsa. At obiicies, Ergo Deus circa peccata negatiuè se habet, si neque volens est neque nolens: Ergo vel ipse ignorante, vel certè otioso, & non curante, fiunt peccata: At Deus nec ignorans est, qui omnia nouit, nec otiosus, qui omnium curam ac prouidentiam gerit. Respondeo, Deus quidem negatiuè se habet circa peccata: quia neque positiuè volens, iuxta illud Psalm. 5. *Non Deus volens iniquitatem tues.* Hinc tamen non sequitur, aut ignorante, aut otioso Deo, peccata fieri. Nam alterum repugnaret eius scientiæ, alterum prouidentiæ. Qui enim omnia nouit, etiam peccata nouit. Et cuius prouidentiæ omnia subiecta sunt, etiam peccata subiecta sunt. At quo pacto? quia Deus peccata permittit, ordinat, punit. Quare tamen si negatiuè se habet circa ipsa peccata, tamen positiuè

An Deus permittat peccata volens, an nolens.

Quomodo peccata subiecta sint prouidentiæ.

ſe habet circa permiſſionem, ordinationem, & punitionem peccatorum. Rectè enim dixerimus, Deum non quidem velle peccata, ſed tamen velle permittere peccata ob honeſtos fines: velle ordinare peccata ad bonum fructum eliciendum: velle punire peccata ad ſeruandam iuſtitiam. Hæc autem omnia pertinent ad rationem prouidentiæ.

7. Hinc facilè intelligit, quo ſenſu dicant Theologi, aliter peccata, aliter res alias ſubeſſe diuinæ prouidentiæ, peccata, vt materiam, res alias, vt effectus. Hoc ita accipiendum eſt; Deus ſua prouidentia vult res alias eſſe, aut tanquam fines à ſe intentos, aut tanquam media ordinata & præparata ad tales fines. Quæ autem Deus vult eſſe, cùm voluntas Dei ſit cauſa rerum, procul dubio ſunt effectus Dei. At peccata non vult eſſe, neque tanquam fines à ſe intentos, neque vt media à ſe præparata ad aliquem finem: Ergo peccata non ſunt effectus Dei. Sunt tamen materia, circa quam Dei prouidentia verſatur. Rurſum occurres; Si Deus ordinat peccata certè ad aliquem finem ordinat. Ergo tam peccatum eſt medium ad talem finem: Ergo eſt effectus prouidentiæ: Ergo id malè negatum eſt. Reſpondeo cum diſtinctione. Deus ex ſe non præparat, & præfinit peccatum, tanquam mèdium ad alicuius finis aſſecutionem: ſed quando ab alio commiſſum eſt, ordinat illud ad aliquod bonum: Et in eo maximè apparet eius bonitas & patientia, quòd cùm ipſe malorum auctor non ſit, poſſit tamen ex malis ab alio perpetratis, bonum aliquod producere. Vnde Diuus Auguſtinus in Enchiridio, capit. 100 *Non ſineret bonus fieri malè, niſi omnipotentem etiam de malo facere poſſe bene. Et lib. 22.* de ciuitate Dei. cap. 1. *Tanta ſapientia tantaque virtutis Deus eſt, vbi in eos exitus, ſine fines quos bonos & iuſtos ipſe præſciuit, tendant omnia, quæ voluntati eius videntur aduerſa.*

8. Solutum eſt ſophiſma. Supereſt aliud argumentum difficile, quos Doctores Scholaſtici proponunt hoc modo: Homo nihil poteſt velle, niſi etiam Deus velit, quia cauſa ſecunda nihil poteſt agere, ſine concurſu cauſæ primæ: ſed homo vult peccatum: alioqui peccatum non eſſet voluntarium: Ergo etiam Deus vult peccatum. Et confirmatur, quia duo ſunt in peccato, nempe actio peccati, & deformitas eius. Actio non minus effectiuè eſt à Deo, quàm ab homine: deformitas, neque à Deo, neque ab homine intenditur: Eſt ergo eadem ratio de Deo, & de homine, quia ter que concurrit effectiuè ad actionem, neuter intendit deformitatem. Quare ſi homo dicitur velle peccatum, etiam Deus dicetur velle. Reſpondeo, magnum eſſe diſcrimen inter Deum & hominem. Concurſus Dei generalis eſt, & ex ſe indifferens, ex cuius vi nulla ſequitur deformitas, aut malitia. Concurſus hominis eſt particularis & determinatus, ex cuius vi ſequitur aliquis defectus in actu peccati. Quare actio peccati, quæ è Deo, & homine efficitur, non habet à concurſu Dei quod ſit mala, ſed concurſu hominis: & ideò Deus non dicitur cauſa peccati, ſed homo. Huius autem ratio eſt, quia homini eſt lex poſita vt hoc aut illo modo operetur. Quod ſi hoc non faciat, deficit à lege, & ſi peccat. At Deo non eſt lex poſita, qua prohibeatur concurrere cum cauſis ſecundis, præbendo influxum ex ſe indifferentem. Imò, hoc eſt conforme legi naturali. Quare ſi Deus hoc faciat, non deficit à lege, & ideò non peccat. Hoc ſenſu intelligenda eſt illa regula quorundam Theologorum. *Quando plures cauſæ concurrunt ad aliquam actionem, in qua eſt deformitas, ſeu priuatio: omnes quidem ſunt cauſa illius actionis, non tamen priuationis, ſed illa ſolùm, quæ in agendo deficit à ſua regula.*

9. Explicatum eſt, quo pacto Deus permittat peccatum, volens an nolens. Illud reliquum eſt, quo fine permittat. Et præcipua difficultas eſt de peccato primi parentis, de quo hîc diſputamus. Ac illud quidem conſtat, varia bona conſecuta eſſe occaſione illius peccati, cuiuſmodi ſunt Incarnatio Verbi, Sacramentum Euchariſtiæ, pœnitentia, martyrium, virginitas, abſtinentia, oſtenſio clementiæ, & miſericordiæ Dei in condonando, & iuſtitiæ in vindicando. Hæc tam præclara & eximia bona non fuiſſe in ſtatu innocentiæ, ſed ex Adami peccato, Deo ordinante, conſecuta ſunt. An autem hæc bona à Deo interna ſint, & propter illa voluerit permittere lapſum Adami, non æquè certum eſt. Plerique affirmant cum Caietano in prima parte quæſt. 22. artic. 2. de qua re dicam aliquid in 2. Opuſculo capite. 3. §. 9.

CAPVT IV.

Quarta propoſitio Caluini refutatur.

1. QVarta propoſitio eſt, Chriſtum pro ſolis prædeſtinatis, non autem pro reprobis mortuum eſſe. Aſſeritur à Caluino lib. 3. Inſtitut. cap. 22. §. 10. his verbis, *Si omnes vellet ſaluos, cuſtodem illis præficeret filium & omnes in eius corpus ſacro fidei vinculo inſereret. Nunc conſtat eſſe paterni amoris pignus filiis, quos adoptauit, reconditum.*

2. Hæc propoſitio hæretica eſt, & olim falsò impoſita Auguſtino, vt ex ipſo patet, libr. ad articulos ſibi falsò impoſitos, art. 1. & ex Proſpero, reſponſione nona ad capitula Gallorum. Et apertè pugnat cum Scripturis 2. Cor. 5. *Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus*, 1. Tim. 2. *Qui dedit in redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* 1. Io. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.*

3. Deinde multùm derogat liberalitati & meritis Chriſti, & quòd amplius eſt, facit Chriſtum mendacem & deceptorem. Si enim ſolis prædeſtinatis vult benefacere, cur omnes perſpicuè ad ſe inuitat? Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Cur Sacramenta pro omnibus inſtituit? Cur imponit omnibus præceptum fidei & Baptiſmi? Cur mittit Apoſtolos ad omnes Gentes? Cur præcipit pro omnibus orationes fieri, vt omnes ad agnitionem veritatis veniant? Denique hæc ſententia inducit hominem ad diffidentiam & deſperationem. Qui enim audit à Caluino, Chriſtum non prodeſſe omnibus, ſed paucis dumtaxat, qua ſpe aut fiducia poteſt Chriſtum orare, ſubſidium ab eo petere?

4. Sed occurrunt aduerſarij, Si Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, cur non omnibus prodeſt? Gentiles, Turcæ, Iudæi, & multi paruuli manent expertes meritorum Chriſti. Reſpondeo, in triplici ſenſu verum eſt. Chriſtum pro omnibus mortuum eſſe. Primò, quia ſuſcepit cauſam totius humani generis. Secundò, quia tam cumulata ſunt ipſius merita & ſatisfactio, vt ſufficiant pro omnibus. Tertiò, quia ipſe neminem excludit à ſuis meritis. Cur ergo non prodeſt omnibus quia ipſius merita non omnibus applicantur. Res ſimili exemplo poteſt explicari. Si Medicus pharmacum paret pro decem ægrotis, idque præſentiſſimum ad depellendum morbum, profectò nemini ſanitatem adferet, niſi ſumatur & applicetur. Ita ſe habet in meritis Chriſti potentiſſima ſunt ad omnia peccata depellenda & animarum ſanitatem recuperandam. At non proſunt, niſi applicata. Applicantur autem variis modis. Primò, per Sacramenta, Secundò, per gratiam præ-

de non nisi propria voluntate cecidit. Quid ais Caluine? Potuit Adam stare, si vellet? Ergo non necessariò, sed propria libertate lapsus est. Rectè hoc. At quomodo postea libr. 13. cap. 23. asseris, omnia quæ fiunt; Dei voluntate fieri, & voluntatem Dei esse rerum necessitatem? Monui supra, qui semel à veritate aberrant, sæpe sibi ipsi repugnare, quod verissimum est.

3. Principia, quibus nititur Caluinus inania sunt. 1. Principiũ Caluini refellitur. Primum est, non admittendam esse distinctionem inter voluntatem & promissionem Dei: sed omnia, quæ fiunt, Deo volente fieri, & non tantùm permittente Hoc principium multis modis refelli potest. Primò, quia repugnat communi sensui Patrum, ac Theologorum. Omnes enim docent, peccata fieri Deo permittente, non autem volente. Secundò, quia facit Deum auctorem peccati. Qui enim vult fieri peccatum, & qui alium ad peccandum impellit, certè causa & auctor peccati est. Tertiò, facit Deum mendacem & hypocritam. Qui aliud loquitur, aliud in animo sentit, mendax est hypocrita: At teste Caluino, Deus aliud loquitur, aliud in animo sentit Palam in scripturis loquitur, se detestari peccata; sibi ea displicere, sua voluntate non fieri, se mandare & præcipere, ne committantur: Et tamen si Caluino credimus, aliud sentit. Nam reuera vult committi peccata, & ad ea committenda occultò homines impelli. Quartò, facit Deum crudelem. An non crudelis est, qui hominem innocentem impellit malè agere, vt puniri possit? Quintò, facit omnes homines iustos. Iustus est, qui summi iudicis voluntatem in omnibus sequitur, & obtemperat: At omnes, siue prædestinati, siue reprobi, sequuntur Dei voluntatem; quia quidquid agunt, Deo volente & ordinante agunt: Omnes igitur iusti sunt; Et quod inde concluditur, solus Deus iniustus, qui tam iniquè cum innocentibus agit. Ea: quæ paradoxa ex vno Caluini principio deducuntur. Sed exemplo rem declaremus dictum Adamo: Gen. 2. *De ligno scientiæ boni & mali vt comedas?* Quo animo dixit hoc Deus? si Caluino credimus, non paterno, non sincero, sed versuto ac versipelli animo dixit. Quare? quia iam pridem apud se statuerat Adamũ impellere, & occultè inducere, peccare non potuit, nisi simulatè prohibere. Cur ergo tam grauem pœnam in illum statuit? cur misero, & à se decepto irascitur? Hoc sæui ac ferocis animi signum est. Vides Caluine, quo loco Deum habeas? Mendacem facis, crudelem & tyrannum facis. Quis Gentilium ad Christi fidem conuertatur, qui hæc audiat prædicari de nostro Deo? Imitantur hunc Deum Caluini discipuli. Norunt simulare, & dissimulare: iurant, & peierant; aliud verbis ac vultu præ se ferunt: aliud in corde fouent: pacem ostendunt, & de vindicta cogitant. Facessat ergo Caluini principium & ingenuè fateamur, quod res est peccata fieri Deo permittente, non autem volente: ac primum parentem libertate, non necessitate lapsum esse.

4. Alterum Caluini principium est, Deum non alia ratione præuidere futura, nisi quia voluit, vt fierent. 2. principiũ Caluini refellitur. Hoc est primo principio sequitur, & eodem modo refutandum est. Nam si multa fiunt Deo permittente, non autem volente: necesse est, Deum prescire multa futura, non quia voluit, sed quia permisit, vt fierent. Vnde rectè dixit ei, quo cum disputabat sanctus Augustinus lib. 3. de libero arbitrio cap. 4. *Sicut tu quædam, quæ fecisti meministi, nec tamen, quæ meministi, omnia fecisti: ita Deus omnia, quorum ipse auctor est: quorum autem non est auctor, iustus est vltor.* Et libr. de anima & origine capit. 7. *Præscientia Dei peccatores prænoscit non facit.* Et libro de Prædestinatione Sanctorum cap. 10. *Prædestinatio sine præscientia esse non potest: potest autem esse sine prædestinatione præscientia: Prædestinatione quippe Deus ea præscinit, quæ fuerat ipse facturus: Præscire autem potens est etiam quæ non ipse facit, sicut quæcunque peccata.*

5. Tertium Caluini principium est voluntatem Dei esse necessitatem rerum. 3. Principiũ Caluini refellitur. Dei hoc principio disputat Diuus Thomas 1. quæst. art. 8. vbi quærit, an voluntas Dei necessitatem rebus volitis imponat? Et respondet optimè, voluntatem, Dei cùm sit efficacissima, non solùm efficere, vt varij effectus in hoc mundo producantur, sed etiam vt eo modo producantur, quò ipse vult. Vult autem quosdam fieri necessariò, alios contingenter, alios liberè. Hoc enim pertinet ad perfectionem & ordinem huius vniuersi, vt non vno sed variis modis res fiant. Itaque quibusdam effectibus aptauit causas necessarias, aliis contingentes, aliis liberas. Causa necessaria est, quæ ad vnum determinatur, & in agendo deficere non potest. Contingens, quæ quidem ad vnum est determinata, sed tamen impediri potest, ne agat. Libera, quæ nec determinata est, nec impediri potest: sed positis omnibus requisitis, potest agere, & non agere. Cæterùm quia causæ creatæ, cuiuscumque sint generis sine generali Dei concursu agere non possunt, ideò Deus accommodat, & attemperat se ad naturam & conditionem cuiusque causæ, vt illarum modum agendi nequaquam suo concursu impediat, sed sinat liberas agere liberè, contingentes contingenter, necessarias necessariò. Hæc doctrina facilis & clara est. Cætera, quæ huc spectant, videri possunt in refutatione secundæ propositionis §. 14.

6. Refutatus est Caluinus, & principia eius euersa. Catholica sententia. Catholica sententia est, & peccata fieri Deo permittente, non volente. Duo super sunt explicanda. Vnum est, quomodo Deus permittat peccata. Alterum, quo fine. Quod ad primum attinet, aduersarii contexunt hoc sophisma: Si Deus permittit peccata, aut volens, aut nolens permittit, Si nolens, omnipotens non est: Si volens, iam Deo volente peccata fiunt, quæ est Caluini sententia. An Deus permittat peccata volens, an nolens. Respondeo, Deus peccata permittit volens, vt docet Augustinus in Enchiridio cap. 100. Et tamen volente Deo non fiunt peccata, sed Deo non volente. Aliud enim est peccatum, aliud permissio peccati: peccatum malum est: permissio bona. Deus permissionem peccati vult: peccatum non vult: Et permissio peccati fit Deo volente, peccatum non fit Deo volente. Occurres. Si peccatum non fit Deo volente, ergo fit Deo nolente & inuito: Ergo omnipotens non est, Respondeo, non sequitur. quia velle & nolle sunt contraria, inter quę dari potest medium, scilicet, non velle. Itaque hæc tria distinguenda sunt peccatum fit Deo volente, peccatum fit Deo nolente, peccatum fit Deo non volente. Duo priora falsa sunt: Tertium verum est. Eodem modo se habent hæc tria, Deus est volens peccatum, Deus est nolens peccatum, Deus est non volens peccatum. Hoc postremum verum est, illa duo priora falsa. At obiicies, Ergo Deus circa peccata negatiuè se habet, si neque volens est neque nolens: Ergo vel ipso ignorante, vel certè otioso, & non curante, fiunt peccata: At Deus nec ignorans est, qui omnia nouit, nec otiosus, qui omnium curam ac prouidentiam gerit. Respondeo, Deus quidem negatiuè se habet circa peccata: quia neque positiuè volens, iuxta illud Psalm. 5. *Non Deus volens iniquitatem tues.* Hinc tamen non sequitur, aut ignorante, aut otioso Deo, peccata fieri. Quomodo peccata subiecta sint prouidentiæ. Nam alterum repugnaret eius scientiæ, alterum prouidentiæ. Qui enim omnia nouit, etiam peccata nouit. Et cuius prouidentiæ omnia subiecta sunt, etiam peccata subiecta sunt. At quo pacto? quia Deus peccata permittit, ordinat, punit. Quare tametsi negatiuè se habet circa ipsa peccata, tamen positiuè

ſe habet circa permiſſionem, ordinationem, & punitionem peccatorum. Rectè enim dixerimus, Deum non quidem velle peccata, ſed tamen velle permittere peccata ob honeſtos fines: velle ordinare peccata ad bonum fructum eliciendum: velle punire peccata ad ſeruandam iuſtitiam. Hæc autem omnia pertinent ad rationem prouidentiæ. A

7. Hinc facilè intelligit, quo ſenſu dicant Theologi, aliter peccata, aliter res alias ſubeſſe diuinæ prouidentiæ, peccata, vt materiam, res alias, vt effectus. Hoc ita accipiendum eſt; Deus ſua prouidentia vult res alias eſſe, aut tanquam fines à ſe intentos, aut tanquam media ordinata & præparata ad tales fines. Quæ autem Deus vult eſſe, cùm voluntas Dei ſit cauſa rerum, proculdubio ſunt effectus Dei. At peccata non vult eſſe, neque tanquam fines à ſe intentos, neque vt media à ſe præparata ad aliquem finem: Ergo peccata non ſunt effectus Dei. Sunt tamen materia, circa quam Dei prouidentia verſatur. Rurſum occurres; Si Deus ordinat peccata certè ad aliquem finem ordinat. Ergo iam peccatum eſt medium ad talem finem: Ergo eſt effectus prouidentiæ: Ergo id malè negatum eſt. Reſpondeo cum diſtinctione. Deus ex ſe non præparat, & præfinit peccatum, tanquam mèdium ad alicuius finis aſſecutionem: ſed quando ab alio commiſſum eſt, ordinat illud ad aliquod bonum: Et in eo maximè apparet eius bonitas & patientia, quòd cùm ipſe malorum auctor non ſit, poſſit tamen ex malis ab alio perpetratis, bonum aliquod producere. Vnde Diuus Auguſtinus in Enchiridio, capit. 100 *Non ſineret bonus fieri malè, niſi omnipotentem etiam de malo facere poſſe bene. Et lib. 22.* de ciuitate Dei. cap. 1. *Tanta ſapientia tantaque virtutis Deus eſt, vt in eos exitus, ſiue fines quos bonos & iuſtos ipſe præſciuit, tendant omnia, quæ voluntati eius videntur aduerſa.* B C

8. Solutum eſt ſophiſma. Supereſt aliud argumentum difficile, quos Doctores Scholaſtici proponunt hoc modo: Homo nihil poteſt velle, niſi etiam Deus velit, quia cauſa ſecunda nihil poteſt agere, ſine concurſu cauſæ primæ: ſed homo vult peccatum: alioqui peccatum non eſſet voluntarium: Ergo etiam Deus vult peccatum. Et confirmatur, quia duo ſunt in peccato, nempe actio peccati, & deformitas eius. Actio non minus effectiuè eſt à Deo, quàm ab homine: deformitas, neque à Deo, neque ab homine intenditur: Eſt ergo eadem ratio de Deo, & de homine, quia terque concurrit effectiuè ad actionem, neuter intendit deformitatem. Quare ſi homo dicitur velle peccatum, etiam Deus dicetur velle. Reſpondeo, magnum eſſe diſcrimen inter Deum & hominem. Concurſus Dei generalis eſt, & ex ſe indifferens, ex cuius vi nulla ſequitur deformitas, aut malitia. Concurſus hominis eſt particularis & determinatus, ex cuius vi ſequitur aliquis defectus in actu peccati. Quare actio peccati, quæ è Deo, & homine efficitur, non habet à concurſu Dei quod ſit mala, ſed concurſu hominis: & ideò Deus non dicitur cauſa peccati, ſed homo. Huius autem ratio eſt, quia homini eſt lex poſita vt hoc aut illo modo operetur. Quod ſi hoc non faciat, deficit à lege, & ſi peccat. At Deo non eſt lex poſita, qua prohibeatur concurrere cum cauſis ſecundis, præbendo influxum ex ſe indifferentem. Imò, hoc eſt conforme legi naturali. Quare ſi Deus hoc faciat, non deficit à lege, & ideò non peccat. Hoc ſenſu intelligenda eſt illa regula quorundam Theologorum. *Quando plures cauſæ concurrunt ad aliquam actionem, in qua eſt deformitas, ſeu priuatio: omnes quidem ſunt cauſæ illius actionis, non tamen priuationis, ſed illa ſolùm, qua in agendo deficit à ſua regula.* D E

9. Explicatum eſt, quo pacto Deus permittat peccatum, volens an nolens. Illud reliquum eſt, quo fine permittat. Et præcipua difficultas eſt de peccato primi parentis, de quo hîc diſputamus. Ac illud quidem conſtat, varia bona conſecuta eſſe occaſione illius peccati, cuiuſmodi ſunt Incarnatio Verbi, Sacramentum Euchariſtiæ, pœnitentia, martyrium, virginitas, abſtinentia, oſtenſio clementiæ, & miſericordiæ Dei in condonando, & iuſtitiæ in vindicando. Hæc tam præclara & eximia bona non fuiſſe in ſtatu innocentiæ, ſed ex Adami peccato, Deo ordinante, conſecuta ſunt. An autem hæc bona à Deo interna ſint, & propter illa voluerit permittere lapſum Adami, non æquè certum eſt. Plerique affirmant cum Caietano in prima parte quæſt. 22. artic. 2. de qua re dicam aliquid in 2. Opuſculo capite. 3. §. 9. F

CAPVT IV.

Quarta propoſitio Caluini refutatur.

1. QVarta propoſitio eſt, Chriſtum pro ſolis prædeſtinatis, non autem pro reprobis mortuum eſſe. Aſſeritur à Caluino lib. 3. Inſtitut. cap. 22. §. 10. his verbis, *Si omnes vellet ſaluos, cuſtodem illis præficeret filium & omnes in eius corpus ſacro fidei vinculo inſereret. Nunc conſtat eſſe paterni amoris pignus filiis, quos adoptauit, reconditum.*

2. Hæc propoſitio hæretica eſt, & olim falsò impoſita Auguſtino, vt ex ipſo patet, libr. ad articulos ſibi falsò impoſitos, art. 1. & ex Proſpero, reſponſione nona ad capitula Gallorum. Et apertè pugnat cum Scripturis 2. Cor. 5. *Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus*, 1. Tim. 2. *Qui dedit in redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* 1. Io. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.*

3. Deinde multùm derogat liberalitati & meritis Chriſti, & quòd amplius eſt, facit Chriſtum mendacem & deceptorem. Si enim ſolis prædeſtinatis vult benefacere, cur omnes perſpicuè ad ſe inuitat? Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Cur Sacramenta pro omnibus inſtituit? Cur imponit omnibus præceptum fidei & Baptiſmi? Cur mittit Apoſtolos ad omnes Gentes? Cur præcipit pro omnibus orationes fieri, vt omnes ad agnitionem veritatis veniant? Denique hæc ſententia inducit hominem ad diffidentiam & deſperationem. Qui enim audit à Caluino, Chriſtum non prodeſſe omnibus, ſed paucis dumtaxat, qua ſpe aut fiducia poteſt Chriſtum orare, ſubſidium ab eo petere?

4. Sed occurrunt aduerſarij, Si Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, cur non omnibus prodeſt? Gentiles, Turcæ, Iudæi, & multi paruuli manent expertes meritorum Chriſti. Reſpondeo, in triplici ſenſu verum eſt. Chriſtum pro omnibus mortuum eſſe. Primò, quia ſuſcepit cauſam totius humani generis. Secundò, quia tam cumulata ſunt ipſius merita & ſatisfactio, vt ſufficiant pro omnibus. Tertiò, quia ipſe neminem excludit à ſuis meritis. Cur ergo non prodeſt omnibus quia ipſius merita non omnibus applicantur. Res ſimili exemplo poteſt explicari. Si Medicus pharmacum paret pro decem ægrotis, idque præſentiſſimum ad depellendum morbum, profectò nemini ſanitatem adferet, niſi ſumatur & applicetur. Ita ſe habet in meritis Chriſti potentiſſima ſunt ad omnia peccata depellenda & animarum ſanitatem recuperandam. At non proſunt, niſi applicata. Applicantur autem variis modis. Primò, per Sacramenta, Secundò, per gratiam præ-

mortis sequutum esse, non autem ex mera Dei voluntate. Falsa igitur est Caluini propositio, quæ asserit, Deum creasse quosdam ad mortem & interitum sine præuisione vllius culpæ: & olim tempore August. hæretica habita est. Erat inter Augustinum & Semipelagianos de prædestinatione contentio. Hi vt aliquam illi labem aspergerent, collegerunt quosdam articulos apertè hæreticos, & falsò illi impoſuerunt. Augustinus tanquam Spurios reiicit & condemnat. Tertius illorum sic habet, *Quod* Deus *maiorem partem generis humani ad hoc creet, vt illam perdat in æternum.* Planè articulus Caluinisticus est, ab Augustino refellitur his verbis, *Omnium quidem hominum* Deus *Creator est, sed nemo ab eo ideo creatus est, vt pereat? quia alia causa est nascendi, alia pereundi. Vt enim nascantur homines, est beneficium; vt autem pereant, prænaricatoris est vitium.* Audis censuram Augustini de hoc articulo; Et tamen à Caluino recipitur, spurius à spurio, hæreticus ab hæretico.

Aug. lib. 7. ad art. sibi falso impositos art. 3.

8. Superest tertium argumentum ad Caluinum refutandum, quo ostendam *Deum* decreuisse magis suam bonitatem & misericordiam circa nos ostendere, quàm iustitiam & seueritatem. Hoc passim clamant scripturæ Psal. 24. *Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas.* Psal. 32. *Misericordia Domini plena est terra.* Psalm. 135. *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius.* Psal. 144. *Suauis Dominus vniuersis & miserationes eius super omnia opera eius.* Ex his locis sic argumentor Deus non solùm, circa prædestinatos, sed etiam circa reprobos magis clemens & misericors, quàm iustus & seuerus est, Scriptura teste: Ergo qui hoc negat, impius est. At Caluinus negat, impius ergo est. Ostendo. Ex Caluini sententia pauculi prædestinati sunt nempe ipse Caluinus, Beza, & horum asseclæ; cæteri omnes reprobi. Rursus ex eiusdem sententia circa solos prædestinatos exercet Deus misericordiam, circa reprobos non nisi iustitiam, & seueritatem. Hos enim indicta causa deuouet æternæ morti; incitat eos ad peccatum, vt occasionem habeat puniendi deserit ac destituit illos omni præsidio gratiæ; nullum paterni animi signum illis exhibet ergo ex Caluini sententia; Deus circa nos magis exercet seueritatem, quàm misericordiam. Imò ex Caluini sententia, Deus crudelis est, quippè qui hominem innoxium & innocentem sempiternis deuouet cruciatibus. Si rex aliquis, mera sua voluntate, & donandi libidine, nulla subditorum culpa prouocatus, plerosque in rotam agere, aut in perpetuos compingere carceres, apud se animo decernat; regem hunc, an tyrannum dixeris; Perinde nobiscum agit Deus, Caluino teste. Qui in sacris literis versati sunt, mirantur edictum regis Assueri, quod Aman Iudæorum hostis extorsit. Erat sanè crudele edictum, quo tota Iudæorum gens interfici iubebatur. At quantò crudelius decretum Dei. quod Caluinus extorsit, hostis bonorum omnium? Hoc decreto, non vna gens, sed populi omnes ac nationes, cuiuscũque generis ac sexus, in Europa sũt. Asia, Africa, quot quot vnquam fuerunt, aut erunt, æternis addicuntur cruciatibus; solo Caluino, aliisque pauculis in Septentrione exceptis. Mirum ni Caluino eueniat, quod Amano accidit. Is patibulo, quod alteri parauerat, ipse affixus est, Iudæi incolumes euaserunt. Nolo plura.

3. August. mentem. Deus magis est misericors circa vnũquemque quàm seuerus: qui neminem vult damnare, sine præuisa culpa.

Esth. 10

10. Sed persequor argumentum de misericordia Dei. Hortatur nos Christus Luc. 6. vt benigni & misericordes simus, non tantùm erga eos, qui nos diligunt, sed etiam erga inimicos. Ad hoc suadendum vtitur duplici argumento: Vno, quia si nostra benignitas ac misericordia ad solos amicos se extendit, nihil discrepamus à Gentilibus: Altero, quia cùm simus filij Dei, debemus imitari Patrem nostrum, qui etiam super ingratos & malos benignus est, Hîc quæram ex Caluino, in quo consistat hæc benignitas Dei circa malos & ingratos? An eò benignus est, quia ad mortem & damnationem eos creauit, nulla ipsorum offensa prouocatus? An, quia impellit illos, vt peccando laqueum sibi parent, quo suspendantur, aut ignem suscitent, quo æternum crucientur? Si hæc misericordia est, quam imitari debemus, fateor Caluini discipulos in hac schola benè profeciſſe. Multò aliter scriptura hanc misericordiam interpretatur. Nempe, quia Deus toti humano generi dedit Redemptorem, & cùm iure posset omnes perdere, voluit potius omnes à Diaboli potestate vindicare, omnes ad se inuitare, hortari ad pœnitentiam, pulsare hostium, patienter expectare, offerre gratiam, promittere gloriam: denique ni hil non facere, quod filij ab indulgentissimo patre expectare possunt. Hæc Dei circa omnes misericordia est, quam testatur per Prophetas & Apostolos. Hæc in nobis excitat spem, & fiduciam in Deum. Hæc neminem, quantumuis flagitiis occupatum patitur de venia desperare. At illa Caluinina misericordia, quid aliud est, quàm præcipitium desperationis? Quàm fiduciam habet peccator, qui à Caluino didicerit, se iam ab æterno morti destinatum esse? nullum à Deo subsidium sperare posse: omnes labores à se susceptos esse irritos & inanes: Cauete ab hoc præcipitio.

11. Reiecta est sententia Caluini, de reprobatione ad mortem & interitum ante præuisionem peccati originalis, Et in hac re nullum Catholicorum auctorem pro se habet Caluinus. Nullus n. docet, reprobationem factam esse ante præuisum peccatum primi parentis. An autem aliqui reprobati sint propter solum peccatum originale, & in massa perditionis relicti, nonnulla dissensio est. Et quidem, si de paruulis sit quæstio, constat eos reprobari propter solum peccatum originale; cum quo ex hac vita ante vsum rationis decedunt. Neque de hac re dubium esse potest. vt in secundo opusculo dicemus. Si autem quæratur de adultis, an illi deserantur in massa perditionis, propter solum originale, & sine vllo respectu aut præuisione peccatorum actualium, quæ propria voluntate commissuri sunt, disputant Theologi. Ego censeo, ne quidem post lapsum Adami, Deum tam seuere de nobis statuisse. Nam passim sacræ scripturæ testantur, Deum, quantum in se est, & ex parte suæ voluntatis, neminem prorsus velle perire, potius velle omnes saluos fieri: si quis pereat non Dei voluntate, sed culpa perire. Loca clara & obuia sunt 1. Ti. 2. *Deus omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* 2. Pet. 3. *Patienter, expectat propter vos, nolens aliquos perire sed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Ezech. 18. *Nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, Conuertimini & viuite.* Osee 13. *Perditio tua ex te Israël, ex me tantummodo salus.* Sed quidquid de hac re sit de qua postea suo loco, mihi iam satis est refutasse Caluini errorem, qui ante præuisum peccatum originale cẽset quosdam ad mortem prædestinatos esse. Hoc enim & crudele est, & sacris literis, ac communi Catholicorum sensui contrarium, & apertam desperationem ingerit.

Vera sententia.

12. Catholica sententia est, Deum ex se & sua bonitate, creasse hominem cum tota posteritate eo fine, vt omnes salui fierent: ideoque dedisse omnia eo præsidia naturæ & gratiæ, quæ ad illum finem consequendum erant necessaria. Quod autem exciderimus ab illo fine, & multi ex nobis reprobentur, id non Dei ordinatione, sed nostro vitio accidisse. Hoc sensu Chrysost. Damascenus, D. Thom. & alij passim distinguunt duplicẽ in Deo voluntatem: vnam primariam & antecedentẽ, quę ex solo Deo ortum habet, & antecedit nostra opera: Alteram secundariam & consequentem, quæ ex nobis occasionem sumit & consequitur nostra opera.

Chrysost. hom. 3. in Genesin. Damasc. l. 2. c. 29. D. Tho. 1. p. qu. 19. art. 6. ad 2

Illa prior eſt voluntas bonitatis; hæc poſterior, eſt iuſtitiæ. Deus ergo primaria & antecedente volũtate vult omnes ſaluos fieri qui non ſupplicij aut cruciatus cauſa, ſed vt ipſius bonitatis participes eſſemus nos effinxit. At voluntate ſecundaria, & conſequente vult aliquos damnare & punire, quia ſcilicet peccando occaſionem dederunt. Hoc breuiſſimè & eloquentiſſimè expreſſit Tertullianus in libro de reſurrectione carnis, cùm ait, *Deus de ſuo optimus, de noſtro iuſtus.* Item explicari ſolet exemplo iudicis, qui voluntate primaria quia vir bonus eſt, vult omnes ciues ſaluos & incolumes viuere At ſi videat quẽquam peccare, volũtate ſecundaria, & conſequente, quia iuſtus eſt, vult illum punire.

13. Sat multa de prima Caluini propoſitione. Antequam progrediar, præcipua Caluini obiectio ſoluenda eſt. Robur & firmamẽtum ipſius eſt, in epiſtola ad Ro. cap. 9. Inde enim colligit reprobationis non aliam eſſe cauſam; quàm Dei voluntatẽ Primò ex illo. *Cùm enim nondum nati fuiſſent, aliquid boni egiſſent, aut mali (vt ſecundum electionem propoſitũ Dei maneret) non ex operibus, ſed ex vocante dictũ eſt ei, quia maior ſeruiet minori, ſicut ſcriptum eſt, Iacob dilexi, Eſau odio habui.* Secũdò ex illo, *non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis*, Tertiò ex illo, *In hoc ipſum excitaui te, vt oſtendã in te virtutem meam* Quartò ex illo, *cuius vult, miſeretur, & quem vult, indurat.* Quinto ex illo, *An non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa, facere aliud vas in honorẽ, aliud verò in contumeliã?* Sed hæc loca nihil iuuãt Caluinum. Primò, quia agũt de homine corrupto per peccatũ originale, vt omnes Patres explicant, at Caluino probandum eſt, Deum reprobaſſe quoſdam ante præuiſum peccatum originale. Secundò, quia agunt de reprobatione à gratia. At Caluinus vult probare quoſdam reiici à gloria, ante præuiſa peccata, Nihil ergo ad cauſam Caluini pertinent hæ ſcripturæ. Hoc paulò fuſius explicandum eſt. Deus circa reprobos exercet quatuor actus. Primò, permittit eos labi in peccatum. Secundò, permittit eos perſeuerare & mori in peccato, Tertiò, excludit eos a regno. Quartò, addicit æternis pœnis. Iam ergo quando Caluinus loquitur de reprobatione loquitur de tertio & quarto actu. Quærit enim, quare Deus aliquos prædeſtinauit ad damnation m, Reſpondet, non aliam eſſe cauſam niſi meram Dei voluntatem Hoc ergo illi probandum eſſe ex locis Diui Pauli citatis, quod tamen facere non poteſt. Oſtendo. Scribit Paulus ad Romanos qui mixti erant ex Iudæis & Gentilibus. Iudæi offerebant ſe propter legem & circonciſionem. Paulus conatur eos retundere. Itaque c. 9. 10 & 11. & oſtendit Iudæos in noua lege excludi a gratia Euangelica, Gentiles admitti. Poterant obiicere Iudæi, quare, nos repellimur, & Gentiles admittuntur: nobis facta eſt promiſſio, non illis. An promiſſio Dei ſemel facta, poteſt irritari? Reſpondet Diu. Paulus; Promiſſionem firmam eſſe, ſi benè intelligatur. Abraham credidit Deo aſſerenti fore vt in ſenectute acciperet filium. Propter hanc fidem facta eſt illi promiſſio. Meſſiam ex ipſo naſcirurum. Hæc promiſſio, ſicut facta eſt Abrahamo propter ſingularem ipſius fidem, ſic etiam pertinet ad filios Abrahæ, qui patris ſui fidem ſunt imitaturi. At Iudæi, quando iam natus erat Meſſias ex poſteris Abrahæ, noluerunt credere in Chriſtum Meſſiam, & ideò non pertinet ad os promiſſio. Poſſunt igitur, ſalua promiſſione, excludi à gratia Euangelica propter incredulitatem. Hic eſt ſcopus Apoſtoli. Quid hinc concludet Caluinus? Nihil ad rem ſuam. Primò quia Iudæi repulſi ſunt à gratia Euangelica: Caluinus loquitur de reprobatione à gloria. Secundò, Iudæi reprobati ſunt, non ex ſola Dei voluntate, ſed propter incredulitatem: Caluino probandum eſt, reprobationem fieri ſola Dei voluntate ſine noſtris peccatis. Reliqua, quæ ſunt in capite 9. eò ſpectant, vt Apoſtolus oſtendat, Deum pro ſuo arbitrio inæqualiter diſtribuere ſua dona. Poterant enim dicere Iudæi non ſolùm ſe, ſed etiam Gentiles eſſe peccatores, ac proinde parem eſſe vtriorumque cauſam, nec ſe magis, quàm illos excludi oportuiſſe. Reſpondet Diuus Paulus, Deum in pari duorum cauſa, poſſe vni plus largiri, quàm alteri. Par erat cauſa Iacobi & Eſau, & tamen Deus vnum alteri prætulit in temporali benedictione. Quare? quia ſic illi viſum eſt Par erat cauſa Pharaonis & Nabuchodonoſoris, & tamen alterius miſertus eſt Deus, alterum reliquit obduratum. Quæ cauſa? Dei voluntas. Miſeretur, cui vult, indurat, quem vult. Et ex duobus peccatoribus, qui luto viliores ſunt, alterum aſſumit ad gratiam ex miſericordia; alterum relinquit in peccato ex iuſtitia. Hinc duo colligas. Vnum eſt, ſi comparatè quæras, cur è duobus peccatoribus ſiue ſolo originali, ſiue etiam actuali peccato infectis. Deus vni maiorem exhibeat miſericordiam quàm alteri, non aliũ eſſe cauſam, quàm Dei voluntatem. Huc ſpectat hoc, *O altitudo*, &c. Nec de hoc contendimus cum Caluino. Alterum eſt, ſi, ſeorſim quæramus, cur Deus hunc aut illum repellat à iuſtitia vel gloria; veram cauſam eſſe, quia peccator & impius eſt. In hoc diſſentimus à Caluino. Nobis fauet Apoſtolus. Quæram enim, cur Iudæi repulſi ſunt à gratia Euãgelica? Reſpondet Paulus c. 11. v. 20. propter incredulitatem. Fauet Auguſtinus. Si quæram, quare Deus odio habuit Eſau? Reſpondet lib. 1. ad Simplicianum q. 2. *Deus non odit Eſau hominem, ſed odit Eſau peccatorem.* Quare Deus huius illius non miſeretur: Reſpondet Epiſtola 105. *Quibus Deus miſericordiam non impertitur, vt non impertiatur, merentur.* Quare Deus indurat aliquos? Reſpõdet ibid. *Quærimus meritum indurationis, & inueniemus.* Denique fauet ipſe Chriſtus in Euangelio. *Ite maledicti in ignem æternum.* Quare? *Eſurini enim, & non dediſtis mihi manducare.*

CAPVT II.

Secunda propoſitio Caluini refutatur.

SEcunda Caluini propoſitio eſt. Hoc Dei decretum ita eſſe fixum ac immobile, vt tollat omnem arbitrij noſtri libertatem in negotio prædeſtinationis, ac reprobationis: neque vllo modo in noſtra poteſtate ſit, hi ſaluari, aut perire; ſed inuitabili quadam neceſſitate, ſaluentur, illi pereant. Aſſeritur à Caluino variis locis. Nã lib 3. cap. 21. §. 7 ait. *Dicimus æterno & immutabili conſilio Dei ſemel conſtituiſſe, quos olim aſſumere vellet in ſalutẽ; quos rurſum exitio deuouere.* Et c. 23. §. 8. *Hic ad diſtinctionem voluntatis, & permiſſionis recurritur, ſecundũ quam obtinere volunt, permittente modo, non autem volente Deo perire impios,* & paulò poſt. *Non dubito igitur cum Auguſtino ſimpliciter fateri, voluntatem Dei eſſe rerum neceſſitatem, atque id neceſſario futurum eſſe quod ille voluerit.* Ex his locis tria habemus. Primò, decretum Dei eſſe immutabile. Secundò, nihil fieri permittente Deo, ſed volente. Tertio, voluntatem Dei eſſe neceſſitatẽ rerum. Hinc formo talem diſcurſum. Omnia quæcumque fiunt, Deo volente fiunt, voluntas Dei eſt neceſſitas rerum: Ergo omnia neceſſariò fiunt: Ergo tollitur omnis libertas in negotio prædeſtinationis & reprobationis. Ergo alij neceſſariò pereunt, alij neceſſariò ſaluantur.

Tria Caluini documenta.

2. In his paucis multa abſurda ſunt. Primò, quod aſſeritur, nihil fieri permittente Deo, ſed omnia volente. Nam ſi ita eſt: Ergo Deus non ſolũ permittit fieri pec-

cata, sed etiam vult fieri. Quod Caluinus quidem impiè concedit, ostendam tamen infra falsum esse. Secundò, quod additur, voluntatem Dei esse rerum necessitatem. Hinc enim sequeretur, omnia fieri necessariò etiam in rebus ciuilibus & domesticis quod pugnat cum experientia. Tertiò, quod ostenditur, hanc esse Augustini sententiam. Hæc mera deceptio est. Citat quidem Caluinus locum Augustini lib. 6. de Gen. ad lit. cap. 15. sed non rectè interpretatur. Nam Augustinus ibi agit de creatione mundi, & primorum Parentum; & docet primam illam creationem non fuisse in potestate creaturæ, sed in placito Creatoris, *cuius* inquit, *voluntas rerum necessitas est*. Vbi notandum est, hæc duo plurimùm differre; non esse in potestate hominis antequam creatus est, vt hoc vel illo modo creetur. Et, non esse in potestate hominis postquam creatus est, vt benè vel malè agat. Illud primum verum est & asseritur ab Augustino. Hoc posterius falsum est, & obtruditur à Caluino.

3. Nolo hic singula seorsum refutare. Vnum persequar, quod caput est, de necessitate & libero arbitrio. Asserit ergo Caluinus, nullum esse locum libero arbitrio, sed omnia fieri necessitate. Hæc assertio hæretica est, rationi & sacris literis contraria. Olim fuit Augustino ab aduersariis falsò imposita, vt patet ex Diuo Prospero in libello ad capitula Gallorum cap. 6. vbi sic habet. *Quod liberum arbitrium in homine nihil sit, sed siue ad bonum, siue ad malum, prædestinatio Dei in hominibus operetur.* Hic articulus planè Caluinisticus est. Sed quid respondet Prosper pro Augustino? Audi, Sic habet, *Prædestinationem Dei siue ad bonum, siue ad malum, in hominibus operari, ineptissimè dicitur*, &c.

4. Et verò, si omnia fiunt necessariò, quæcunque fiunt, quorsum præcepta Dei hominum? Frustra Reges, & Imperatores figunt mandata: frustra scelera inhibentur: frustra parentes iubent filios studiosos ac subiectos esse: frustra Caluinus & alij Ministri ascendunt pulpita, populum hortantur, fidem excitant. Quid enim sperare, aut spectare possunt. Si ab æterno decreuit Deus, quid ab vnoquoque fieri velit, & hoc necessariò futurum est? certe quidquid agas aut molianis, impedire non potes. Vide, Caluine, quò hominum cogitationes perducas? Nec solùm in Prælatis & Superioribus inanis erit labor mandandi, hortandi, increpandi, sed etiam in subditis, necesse est, concidat omnis solicitudo & bene agendi studium. Quis enim audiat æterno immutabili Dei decreto, sibi fixam esse aut vitam aut mortem, quin protinus in mentem veniat, nihil interesse, quomodo se gerat, quando suo opere nihil aut impediri, aut promoueri queat Dei prædestinatio? Ita omnes proiicient se, & deploratum in morem quocunque libido tulerit, præcipites ibunt. Insuper si ita res habet, cur puniuntur adulteria, furta, homicidia, quæ euitari non possunt? aut cur ea vitio hominibus imputantur, quorum necessitatem Deus sua prædestinatione imposuit? Quid enim facerent? an cum decretis Dei luctarentur? An frustra id facturi sunt, si omninò facere non possint. Ecce, ad quæ absurda deuoluimur ex vno errore Caluini. Nec verò Caluinum hoc latuit. Nam lib. 3. cap. 23. obiicit sibi hæc argumenta quæ reuera firmissima fiunt. Quid porrò respondet? Nihil aliud, quàm quòd declamitando conatur persuadere, vt ab huiusmodi cogitationibus animum abducamus, nec huiusmodi rem in disputationem vocemus. Nimirum vellet Caluinus, vt sibi quamuis absurdo sentienti, ac docēti, simplici animo fidē habeamus, nec, quę asserit, in dubium vertemus. At frustra. Vel enim sperat se hoc consequi posse, quod petit, vel diffidit. Si sperat, suis ipse principiis repugnat; quia cum omnia, quæcunque fiant, necessariò eueniant, auctore Caluino, nihil nobis liberum relinquitur, in quo ipsi gratiam præstemus. Si diffidit, quorsum conatur? cur oleum & operam perdit? Nos interea pergamus liberè eum refutare, & errores illius in apertam lucem proferre.

5. Dixi, quid Caluinus sentiat de decreto prædestinationis. quid porrò nos sentiamus, paucis explicabo. Ac primò non agnoscimus eiusmodi ferū, ac terribile decretū, quo alijs vita, alijs exitium statutum sit citra meritū aut culpam: sed longè aliud, quo benè agentibus præmia, malè agentibus supplicia prædestinata sint. Secundò asserimus, hoc decretum esse quidem immutabile, sed nullo modo pugnare cum libertate arbitrij. Exemplo rem declaro. Si Princeps firmiter decernat, omnes sibi fore amicos, qui sibi obtemperent in rebus Licitis & honestis, qui autem nolint & respuant, exilio mulctatum iri, an per hoc decretum quantumuis fixum & immotum, sublata sit subditorum libertas? Minimè. Atqui sic nobiscum agit Deus.

6. Altiùs repetam, & summam totius rei ad pecula reuocabo. Ac primò statuendum est, hominem cum plena libertate arbitrij creatum esse, eáq; fuisse prēditū in statu innocētiæ. Hoc expresè docet Caluinus lib. 1. institutionū c. 25. §. 8. quāuis apertè pugnet cum ipsius principijs paulò antè positis. Si ergo tunc habuit liberū arbitrium, & modò non habet: quęstio est, quomodo amiserit? An per peccatum, an alio modo? Multa enim sunt, quæ videntur libertati repugnare. 1. peccatū originale. 2. peccatum actuale. 3. gratia Dei, 4. prēscięntia Dei. 5. voluntas Dei. 6. prouidentia & prædestinatio Dei. Si ostendam nullo horum sublatā esse arbitrij libertatē, salua nobis & integra permittenda est. Illud ante omnia præmitto, liberum arbitriū hominis nihil aliud esse, quàm ipsam voluntatē libertate agendi prēditam. Est autem triplex libertas. Vna naturę, quæ opponitur necessitati: Altera gratiæ, qua liberemur à statu & seruitute peccati: Tertia gloria, qua liberamur ab omni miseria & calamitate, tam corporis, quā animi. Prima libertas conuenit homini, vt homo est: Secunda conuenit homini iusto: Tertia homini beato in cælis.

Sententia Catholica de libero arbitrio.

Quidnam sit liberum arbitrium.

A prima libertate denominatur liberum arbitrium: non autem à secunda, aut tertia. Non est ergo quæstio de libertate gratiæ, quia certum est, hanc amitti, cū amittitur gratia. Nec de libertate gloriæ, quia hæc amitti non potuit, cùm nondum fuerit possessa. Solùm quęstio est de libertate naturæ, quæ consistit in facultate agendi, quod libuerit, & excludit omnem agendi vim, & necessitatem. His positis, dicam breuiter quid de tota hac re sentiam,

7. Asserimus ergo primò, liberum arbitrium non esse sublatum per peccatum primi parentis. Hoc definitum est in Concilio Tridentino Sessione 6. & apertè constat ex scripturis. Numer. 30. *in arbitrio viri erit, siue faciat, siue non faciat.* Deuteron. 30. *Testes inuoco hodie cælum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, vt viuas.* Iosue 24. *Si autem malum vobis videtur, vt Domino seruiatis, optio vobis datur: Eligite hodie quod placet, cui seruire potissimum debeatis.* 2. Reg. 24. *Trium tibi datur optio, elige vnum quod volueris & his vt faciam tibi.* Eccles. 31. *Quis est probatus in illo? Qui potuit transgredi, & non est trāsgressus, & facere mala, & nō fecit?* Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Matt. 23. *Quoties volui, congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos sub alas, & noluisti?* Apoc. 3. *Ecce sto ad ostiū, & pulso, Si quis aperuerit mihi ianuā, intrabo ad illū.* Hæc loca intelligenda sunt de homine post peccatū ab Adamo commissum: ergo homo in tali statu habet arbitrium faciendi & non faciendi, habet electionē vitæ & mortis: potest transgredi præcepta & seruare:

Liberū arbitrium nō esse sublatū per peccatū primi parētis.

Vide verbis Caluini l. 3. c. 23. §. 12.

poteſt Deo vocanti obedire & reſiſtere. Nihil ergo eſt illi, quo minus habet libertatem arbitrii. Sed quid quærimus teſtimonia ex Scriptura & Conciliis? Conuincit nos ratio. Non amiſimus naturam, ſed gratiam. Conuincit experientia. Quotidie pro arbitratu ſurgimus aut ſedimus; ambulamus, aut quieſcimus; ſilemus, aut loquimur; conſentimus proximo aut repugnamus. Hæc experientia tàm certa eſt, vt alio argumento opus non ſit; rectéque dixit Scotus, non rationibus, ſed verberibus refutandum eſſe, qui arbitrii libertatem neget. Nam eò vſque fuſtibus contundendus eſſet, donec fateretur in noſtra ſitum eſſe poteſtate à verberando abſtinere. Quod ſi de iniuria ſibi facta conquererentur, occurrendum eſſet, fruſtrà conqueri, ſi nihil libero arbitrio, ſed omnia neceſſitate geruntur. 8. At obiicies. Si non penitus extinctum, ſaltem magna ex parte labefactatum eſt liberum arbitrium ex peccato primi parentis. Reſpondeo cum diſtinctione. Si naturales ipſius vires ſpectemus, nihil eſt labefactatum; ſi dona ſupernaturalia, quibus in ſtatu innocentiæ erat ornatum, fatemur iis ſpoliatum eſſe per peccatum Adami, ac proinde non poſſe tam multa præſtare, quàm ſi iiſdem donis inſtructum adhuc eſſet. Hoc ſenſu dixit Concilium Tridentin. ſeſſ. 6. cap. 1. *Liberum arbitrium non quidem exſtinctum eſſe, ſed tamen viribus attenuatum.* Non eſt extinctum, quia retinuit vires naturales: Attenuatum eſt, quia ſpoliatum eſt donis ſupernaturalibus. Hinc apparet, nos ex vna parte diſſentire à Pelagianis, ex altera à Caluiniſtis. Pelagiani dicebant liberum arbitrium nullo modo læſum eſſe. Caluiniani clamant, omninò extinctum eſſe. Catholici docent, labefactatum eſſe quoad ſupernaturalia; integrum manſiſſe quoad naturalia: *Semper Eccleſia media inter duos Hæreticos, ſicut Chriſtus inter duos latrones crucifigitur*, vt ait Tert.

Scotus i. d. 19.

Luc. 10.

9. Sed obiicitur parabola de eo, qui incidit in latrones. Is non ſolum ſpoliatus eſt veſtibus, ſed etiam in carne plagas accepit, atque ita ſemiuiuus relictus eſt. Similiter liberum arbitrium, non tantùm ſpoliatum eſt donis ſupernaturalibus, quibus veſtitum erat, ſed etiam in ſua natura vulneratum eſt, & quaſi ſemiuiuum relictum. Sanè D. Thomas enumerat quatuor vulnera quæ illi inflicta ſunt, ſcilicet ignorantiam, malitiam, infirmitatem, concupiſcentiam. Reſpondeo, illam parabolam habere alium ſenſum literalem, alium myſticum. Myſticus pro argumento inducitur. Eum Patres ſic explicant. Homo qui ab Hieruſalem in Hiericò deſcendebat, eſt Adam cum ſua poſteritate. Hieruſalem erat in monte, Iericho in valle: Hieruſalem viſionem pacis; Iericho Lunam ſignificat. Adam ergò ab Hieruſalem, id eſt, à gratia Dei, & ſublimi dignitatis gradu, in quo conditus erat, deſcendit in Hiericho, id eſt, in abiectum ſtatum peccati, atque ita amiſſa pace animi factus eſt mutabilis, ſicut Luna. Latrones, in quos incidit, dæmones ſunt, qui eum primò ſpoliauerunt gratia: deinde etiam vulneraueruntSacerdos & Leuitá, qui eadem via præteribant, lex Moſaica eſt, quæ hominem non ſanauit. Samaritanus eſt Chriſtus, qui miſericordia motus, poſuit hominem vulneratum in equum, id eſt, in humanitatem ſuam, & deduxit in hoſpitium, id eſt, in Eccleſiam. Vulnera eius lauit vino, id eſt, ſuo ſanguine, & vnxit oleo. Id eſt, miſericordia, & charitate. Diſcedens verò, id eſt, in cælum rediens, commiſit illum ſtabulario, id eſt, Petro ſucceſſori, cui etiam corporis & Sanguinis ſui pretium diſpenſandum reliquit. Hic eſt parabolæ ſenſus myſticus, quem omnes fere Patres attigerunt. Iam quæritur, quomodo Adam non ſolùm ſpoliatus ſit, ſed vulneratus? Res facilis eſt. Triplicia erant dona ſupernaturalia in Adamo. Primo, gratia & charitas, quæ reddebant illum iuſtum, & gratum Deo. Secundò, iuſtitia originalis, quæ domabat carnis & appetitus ſenſitiui rebellionem, vtrumque rectæ rationi ſubiiciebat. Tertiò: corporis incorruptio, & immortalitas, quæ excludebat omnem læſionem & fatigationem corporis. His ſublatis peccatum, non ſolùm non potuit præſtare opera ſupernaturalia & meritoria, quæ requirunt gratiam & charitatem; ſed neque tam facilè & commodè potuit exercere moralia & ciuilia, quæ alioquì gratiam non requirunt. Nam ſublata iuſtitia originali, cœpit caro repugnare rationi; Sublata incorruptione cœperunt organa corporis deſtrui & fatigari. Atque hoc ſenſu vires naturales liberi arbitrii dicuntur accepiſſe plagam, non quòd in ſe vulneratæ ſint, ſed quia infirmiores factæ ex amiſſione illorum donorum. Et hoc eſt, quod ſignificat D. Thomas per quatuor vulnera. Sunt enim quatuor potentiæ animæ, ſcilicet intellectus voluntas, & vterque appetitus ſenſitiuus; alter iraſcibilis, alter concupiſcibilis. In intellectu erat prudentia; in voluntate charitas & iuſtitia; in iraſcibili fortitudo; in concupiſcibili temperantia. Hæ virtutes ablatæ ſunt per peccatum, & ideò potentiæ illæ, non quidem in ſe, & in ſuis naturalibus læſæ ſunt, ſed tamen infirmiores factæ; propter priuationem ſupernaturalium. Idem docet D. Auguſt. libro 1. contra duas epiſtolas Pelagianorum, cap. 2. cùm ait. *Quis noſtrum dicat, quòd primi hominis peccato perierit arbitrium de humano genere? Liberum arbitrium quidem per peccatum, ſed illa quæ in Paradiſo fuit habendi plenam cum immortalitate iuſtitiam.* Hic Auguſt. ſignificat perijſſe libertatem gratiæ, non libertatem naturæ. 10. Aſſerimus ſecundò, liberum arbitrium quoad vires ſuas naturales, non tolli per peccata actualia: quæ quis propria voluntate committit: ac proinde hominem peccatorem poſſe liberè agere; non quidem operà meritoria, & ſupernaturalia ſine gratia Dei, ſed tamen opera moralia & naturalia. Hæc aſſertio non indiget noua probatione, quia ex dictis conuincitur. Proferam tantùm exempla ad confirmandum. Annon Cain erat peccator? & tamen illi dictum eſt à Deo. *Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Et Dauid nonnè peccato erat obſtrictus quando ei dictum eſt, *Trium tibi datur optio: Eligè vnum quod volueris ex his, vt faciam tibi?* Annon illi, qui quotidie peccata peccatis accumulant, peccatores ſunt: & tamen noua peccata committunt, quod ſine libertate fieri non poteſt. Nam, vt ait Auguſt. libro de vera religione cap. 14. *Vſque adeo peccatum voluntarium eſt malum, vt nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.* Et infrà: *Et quoniam peccari dubium non eſt, nec hoc quidem dubitandum video, habere animas liberum voluntatis arbitrium.* Et in lib. de duabus animabus cap. 11. cùm dixiſſet peccatum non committi, niſi ab eo, qui libero arbitrio præditus eſt, ſubiicit hæc verba, *Nonnè iſta cantent, & in montibus paſtores, & in theatris Poëta, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magiſtri in ſcholis & antiſtites in locis ſacris, & in orbe terrarum genus humanum?* Addo ego ſed non Caluiniſtæ in pulpitis? Illud hîc notandum eſt ex D. Thoma quod licèt homo non perdat liberum arbitrium per peccatum actuale, tamen ſæpius peccando acquirit habitum quendam, ac propenſionem ad peccata inducentem; Atque ideò difficilius fertur in bonum, quàm ſi non peccaſſet.

D. Tho. 1. 2. q. 85. art. 3.

Gen. 4. 2. Reg. 24.

D. Tho. 1. 2. q. 85. art. 3.

2. Liberum arbitrium non tollitur per peccatum actuale propium.

11. Aſſerimus tertiò, liberum arbitrium non tolli, ſed adiuuari per gratiam Dei. Eſt autem triplex gratia. Prima præueniens ſeu excitans. Secunda adiuuans. Tertia iuſtificans. Præueniens non tollit libertatem, quia vt optimè definitur in Con. Trid. Seſſ. 6. c. 5. & Can. 4. Homo liberè aſſentitur & cooperatur gratiæ excitanti, ita vt poſſit diſſentire, & eam reiicere ſi velit.

3. Liberum arbitrium non impedit per gratiam.

Quod nisi esset, quare scriptura tàm anxiè nos moneret, vt Deo vocanti & excitanti consentiamus? Zach. 1. Ioelis. 2. Ezech. 18. *Conuertimini & agite penitentiam.* Quare nobis imputaret, quando non consentimus? Ierem. 7. *Vocaui vos & non respondistis.* Isaiæ 50. *Vocaui, & non erat qui audiret.* Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti*? Denique, quare staret ad ostium cordis nostri, pulsans & expectans donec aperiamus. Apoc. 3. *Sto ad ostium & pulso*? Ex his omnibus sic concludo, quando Deus excitat peccatores ad pœnitentiam, vel liberum est: illis conuerti, vel non est. Si est liberum ergo superfluæ sunt minæ, admonitiones, & increpationes diuinæ. Iam de gratia adiuuante idem statuo. Et ratio sumitur ex dictis. Nam si liberè consentimus gratiæ excitanti, vt probatum est consentimus autem per gratiam adiuuantem, certè gratia adiuuans non tollit libertatem. Idem alio modo ostendi potest. Nam hæc gratia nihil aliud est, quàm supernaturalis concursus Dei ad opera nostra supernaturalia, & perinde ad illa se habet: sicut ille habet concursus naturalis Dei & opera nostra naturalia: Atqui hic non tollit libertatem arbitrii in actionibus naturalibus: Ergo nec alter in supernaturalibus. Supereſt gratia iustificans, quæ non destruit, sed sanat & perficit naturam. Hæc omnia perspicua sunt. Solùm de gratia præueniente obiici potest illud Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me nisi Pater traxerit illum.* Qui trahit aliquem vim & necessitatem infert: Sed Deus trahit hominem per gratiam præuenientem. Ergo per illam gratiam infert illi vim & necessitatem. Ergo gratia præueniens non cohæret cum libertate arbitrij. Respondeo hominem variis modis posse trahi. Primò vi & necessitate. Secundò, affectu, amore. vel laude, iuxta illud Poëtæ, *Trahit sua quemque voluptas.* Deus trahit hominem, non vi, sed amore & beneuolentia. Sic explicat. Augustin. hunc locum tract. 26. in Ioan.

4. Liberum arbitrium non impediri à præscientia Dei. Matth. 1.

12. Asserimus quartò, libertatem arbitrii non tolli aut impediri per præscientiam Dei. Hoc copiosè & elegantèr disputat. D. Augustin. lib. 3. de lib. Arbit. cap. 2. & sequent. Est autem duplex Dei præscientia: vna conditionata, quæ antecedit liberum actum voluntatis diuinæ. Hac Deus præcognoscit, quid liberum arbitrium cuiusque hominis, aut Angeli facturum esset, ex hypothesi, in tali rerum ordine, cum his aut illis auxiliis & circumstantiis poneretur. Hoc modo præcognouit Tyrios & Sidonios actures fuisse pœnitentiam, si miracula apud illos facta fuissent. Eodem modo præcognouit Saulem obsessurum vrbem Ceilam, & ciues tradituros Dauidem Sauli, nisi fugeret. Denique hoc modo prægnoscit Deus, quosdam iustos lapsuros esse in peccata, si diutiùs viuerent; & ideò ne labantur, eripit illos ex hac vita, dum adhuc iusti sunt. De hac scientia multa habet August. libro de bono perseuerantiæ caput 9. & 10. Et in lib. de corrept. & gratia cap. 8. & alibi. Altera Dei præscientia est absoluta, quæ sequitur liberum decretum diuinæ voluntatis. Hac Deus absolutè præcognoscit, quidquid reipsa futurum est. Hoc modo præcognouit & prædixit omnia in veteri Testamento, quæcunque in nouo euentura essent. Vnde Tertullianus libr. 2. contra Marcionem rectè dixit. *Præscientiam Dei tot habere testes, quot fecit Prophetas.* Vtraque præscientia est certa, & infallibilis; tum quia Deus est prima veritas, ac proinde in cognitione falli aut errare non potest, tum etiam, quia intellectus Dei est infinitè perfectus ideoque ad omnem veritatem se extendit: Ergo nulla veritas latère eum potest. Neutra tamen pugnat cum libertate arbitrij. Et quidem de præscientia conditionata manifestum est, quia per illam Deus non præuidet, quid reuera facturus sit Petrus aut Paulus, sed quid facturus esset, si hæc aut illa hypothesis poneretur. In eo autem, quod facturus esset sub conditione, & tamen reuera facturus non est, non patitur detrimentum libertatis. De præscientia verò absoluta, idem patet, quia licet Deus per illam absolutè præuideat, quid Petrus aut Paulus facturus sit, tamen illa præscientia, sequitur decretum voluntatis diuinæ, ac proinde per illam præuidet res eo modo futuras, quo iuxta decretum, aut permissionem Dei futuræ sunt. Si ergo iuxta decretum aut permissionem Dei futuræ sunt contingenter, aut liberè; præuidet eas futuras contingenter, aut liberè; si necessariò, necessariò: Nulla igitur libertas, nulla contingentia; nulla necessitas rerum oritur ex hac præsciẽtia Dei, sed præsupponitur. Idem confirmatur ratione Diuus Augustinus. Nam si præscientia Dei tolleret libertatem, vel id faceret, quia præscientia est, vel quia Dei est. Non primum, quia tunc etiam nostra præscientia tolleret libertatem, quod tamen falsum est. Si enim Deus reuelaret mihi, Petrum cras aliò profecturum, illa mea præscientia per reuelationem acquisita, non imponeret Petro necessitatem proficiscendi. Nec secundum, quia sicut Deus præscit quid nos facturi sumus; sic etiam præscit: quid ipsemet facturus sit; Sed præscientia Dei non imponit ipsi necessitatem: Ergo neque nobis. Denique confirmatur ex ipso Caluino, qui concedit hominem in statu innocentiæ fuisse præditum libero arbitrio, & ex illa libertate aliquid fecisse. Vel ergo Deus præsciuit hominem in illo statu aliquid liberè facturum, vel non præsciuit. Certè ignorare non potuit, qui omnia nouit. Si ergo Deus præsciuit, & tamen homo liberè operatus est, sanè præscientia Dei non tollit libertatem arbitrii nostri.

13. Occurrit hîc molesta obiectio, non à Caluino, sed iam olim multò ante nata. Est autem huiusmodi, Præscientia Dei est certo & infallibilis; Ergo quidquid Deus præscit futurum, hoc certa & infallibiliter futurum est: præscit autem omnia, quæ facturi sumus: Ergo omnia, certò & infallibiliter futura sunt: Ergo omnia necessario fient. Obiect. 2.

Respondeo, negando vltimam hanc consequentiam. Concedo. Deum omnia futura præscire certò & infallibiliter. Concedo etiam omnia, quæ futura sunt, certò & infallibiliter esse futura. Solutio. Nego tamen necessariò esse futura. Potest enim aliquid esse certum & infallibile, quod tamen non sit necessarium, sed contingens, aut liberum: quo pacto certum & infallibile est, me, iam loqui, aut ambulare, quod tamen liberè facio. Est & alia vetus obiectio multò difficilior, in hunc modum, Deus ab æterno præsciuit Antichristum peccaturum: Ergo Antichristus peccabit. Hæc consequentia est legitima, & antecedens huius consequentiæ est necessarium. Cùm necessitate autem non potest stare libertas. Et cõfirmatur ex regula Dialecticorum. *quia quando conditionalis propositio est vera, si eius antecedens est absolutè necessarium, etiam consequens est absolutè necessarium.* Alioqui in bona consequentia posset esse antecedens verum: & consequens falsum: sed hæc conditionalis est vera. [Si Deus hoc sciuit futurum, hoc ita eueniet,] & antecedens est necessarium: Ergo etiam consequens est necessarium. Obiect. 3.

Hoc argumentum dicebat Vvicleffus adeò esse efficax, vt Armacanus viginti annos solutione illius laborauerit, & tandem vi eius coactus dixerit, Deum in sua præscientia posse errare. Sed nihil tale in Armacano legitur. Vnde satis apparet, Vuicleffum falsò hoc illi imposuisse, vt notat Thomas Vvaldensis. Est tamen ipsum argumentum per se difficile, & valde torquet Theologos. Quid quisque sentiat, non dicam. Paucis rem ipsam declarabo. Ac primum illa regula Dialectorum. *Quando conditionalis propositio est vera, si eius antecedens est necessarium, etiam consequens est necessarium* Vvaldensis tomo 1 art. 1. c. 22.

neceſſarium, locum habet, quando antecedens eſt neceſſarium ex intrinſeca connexione terminorum, non autem: quando ſolùm eſt neceſſarium ex accidenti, ſeu ex ſuppoſitione. Conſtat autem hoc antecedens [Deus præſcit Antichriſtum peccaturum] non eſſe neceſſarium ex intrinſeca connexione terminorum, quia præſcientia Dei non habet intrinſecam connexionem cum peccato Antichriſti. Eſt tamen neceſſarium ex ſuppoſitione, quia poſito, quòd Antichriſtus ſit peccaturus, non poteſt Deus hoc ignorare. Hæc ſolutio breuis & clara eſt. Poteſt tamen aliter, & ſub aliis terminis explicari. Duplex eſt neceſſitas alicuius effectus. Vna antecedens altera comitans ſeu conſequens. Antecedens neceſſitas eſt, quæ oritur ex cauſa antecedente, & neceſſariò operante, atque ad vnum determinata. Poſita enim tali cauſa neceſſariò ſequitur effectus. Hoc pacto neceſſarium eſt, ſolem cras oriri, quia ortus ſolis prouenit à cauſa neceſſaria & determinata. Comitans, ſeu conſequens neceſſitas eſt, quæ non oritur ex cauſa antecedente & neceſſaria; ſed ex ipſa poſitione etiam affectus, effectus liber ſit, & à libera cauſa proueniat. Hoc pacto neceſſarium eſt Petrum ſedêre, poſito quod ſedeat; aut Petrum ſediſſe, poſito, quod ſederit: aut Petrum ſeſſum eſſe, poſito, quòd ſeſſurus ſit. Hæc neceſſitas non tollit libertatem, ſed potius præſupponit. Quod ergo Deus præſciat Antichriſtum peccaturum, eſt quidem neceſſarium, non tamen antecedente, ſed conſequente neceſſitate. Illa enim neceſſitas non oritur ex aliqua cauſa neceſſariò operante, quæ præcedat peccatum, ſed oritur ex ipſa poſitione futuri peccati. Poſito enim, quòd Antichriſtus ſit liberè peccaturus neceſſe eſt, Deum hoc non ignorare qui omnia nouit. Nihilominus, quòd ſit peccaturus, hoc non prouenit ex aliqua cauſa antecedente, quæ vigeat aut neceſſitet illum ad peccandum. Hoc ſenſu dicunt Patres & Scholaſtici, præſcientiam Dei, qua futura cognoſcit, eſſe poſteriorem rebus futuris, & nullo modo priorem. Quia enim aliquid futurum eſt, ideò à Deo futurum cognoſcitur, & non contra. Non enim ideò futurum eſt, quia à Deo cognoſcitur. 14. Aſſerimus quintò, libertatem arbitrij non impediri per decretum aut voluntatem Dei. Eſt autem duplex decretum, de quo dubitari poteſt. Vnum, quo Deus ab æterno ſtatuit concurrere cum libero noſtro arbitrio ad omnes eius actiones. Alterum, quo ſtatuit dare gratiam præuenientem, & adiuuantem ad opera gratiæ. Si per hæc duo decreta nulla neceſſitas infertur libero arbitrio, aut eius actionibus, ſalua manet libertas. At ita res habet. Nam per prius decretum, quo Deus ſtatuit nobiſcum concurrere ad agendum, nihil aliud fit in tempore, quàm quòd detur nobis concurſus generalis Dei ad noſtras actiones. Hic autem concurſus non tollit libertatem, qui non eſt prior noſtro concurſu; nec præuenit, aut determinat noſtram voluntatem ad agendum, ſed eſt ſimul tempore & cauſalitate cum noſtra determinatione: Ergo non adfert neceſſitatem antecedentem, quæ ſola tollit libertatem arbitrij, vt dictum eſt. Poſterius verò decretum, quo Deus ſtatuit nos præuenire gratia excitante, vel adiuuare gratia cooperante, nihil etiam lædit noſtram libertatem. Nam per illud decretum nihil aliud fit, quàm quòd detur nobis gratia excitans & adiuuans. Hæc autem nullam imponit neceſſitatem, vt dictum eſt. At obuicies; nemo poteſt reſiſtere decreto Dei: Ergo omnia, quæ Deus fieri decreuit, fiunt neceſſariò. Reſpondeo hoc non rectè inferri. Potiùs ſic inferendum erat: Nemo poteſt reſiſtere decreto Dei. Ergo omnia, quæ Deus fieri decreuit, fiunt eo modo, quo Deus decreuit, & voluit, vt fierent: At decreuit eo modo concurrere cum noſtra voluntate ad agendum vt voluntati relinquatur ſua libertas: Ergo eo modo concurrit. Hoc autem decreto nemo poteſt reſiſtere, id eſt, nemo poteſt impedire, quo minus Deus liberè nobiſcum concurrat ad agendum manente nobis integra noſtra libertate, ſicut ipſe decreuit.

3. Liberum arbitrium conſiſtere cum decreto & voliſtate Dei.

Obiectio.

15. Aſſerimus ſextò libertatem arbitrij non impediri per prouidentiam, aut prædeſtinationem Dei. Hoc ex dictis optimè concluditur. Nam in prædeſtinatione, ex parte Dei, nihil aliud ſpectari poteſt, quàm præſcientia & voluntas Dei; quarum neutra lædit libertatem. Ac ex parte effectuum eſt gratia excitans, adiuuans, & ſanctificans, quæ etiam cohærent cum libertate. Idem conuinco ex principiis Caluini; quia prouidentia & prædeſtinatio non minùs habebant locum in ſtatu innocentiæ, quàm modò habent, vt Caluinus fatetur: At tunc optimè cohærebant cum libero arbitrio: Et etiam modò cohærebant. Atque hæc breuiter dicta ſunt ex ſententia Catholicorum.

Liberum arbitrium ſtare cum prouidentia & prædeſtinatione.

CAPVT III.

Tertia propoſitio Caluini refutatur.

TErtia propoſitio eſt, Deum ex vi illius primi decreti, quo aliis vitam, aliis interitum prædeſtinauerat, abſolutè, voluiſſe, & ordinaſſe lapſum primi Parentis, & totius humani generis; & inde occaſionem ſumeret exercendi ſuam iuſtitiam circa reprobos & miſericordiam circa prædeſtinatos. Aſſeritur à Caluino lib. 3. Inſtit. c. 23. §. 4. cùm ait. *Fateor ſanè in hanc quà nunc illigati ſunt, conditionis miſeriam Dei voluntate decidiſſe vniuerſos filios Adæ: atque id eſt, quod principiò dicebam, redeundum tandem ſemper eſſe ad ſolum diuinæ voluntatis arbitrium.* Et §. 7. *Diſertis verbis hoc exſtare negant: decretum fuiſſe à Deo, vt ſua defectione periret Adam.* Et infrà. *Decretum quidem horribile fateor, inficiari tamen nemo poterit, quin præſciuerit Deus, quem exitum eſſet habiturus homo, antequam ipſum conderet, & idcirco præſciuerit quia decreto ſuo ſic ordinauerat.* Et infrà. *Nec abſurdum videri debet, quod dico Deum non modò primi hominis caſum, & in eo poſteriorum ruinam præuidiſſe, ſed arbitrio quoque ſuo diſpenſaſſe.* Omitto alia loca. Eadem aſſertio apertè ſequitur ex Caluini principiis. Primum eſt, omnia fieri Deo volente, non tantùm permittente. Secundum eſt, voluntatem Dei eſſe neceſſitatem rerum. Tertium eſt, Deum non alia ratione, quæ futura ſunt, præuidere, niſi quia voluit, vt fierent. His poſitis, non ſolùm ſequitur, peccatum primi parentis, ſed etiam omnia alia peccata, quæcunque fiunt, aut futura ſunt, Deo volente & ordinante fieri: imò etiam neceſſitatem imponente, quod ſic oſtendo. Deus ab æterno præuidit omnia peccata, quæ vnquam futura ſunt: ſed quidquid præuidet futurum, ideò præuidet, quia voluit & decreuit, vt fieret: Ergo voluit & decreuit, vt fierent omnia peccata, quæ futura ſunt: Ergò cùm voluntas Dei ſit neceſſitas rerum, peccata neceſſariò committuntur. Hic eſt diſcurſus Caluini.

Caluini l. 3. cap. 23. §. 5. & 8.

1. Hæc Caluini propoſitio dupliciter accipi poteſt. Primò, Deum voluiſſe, vt Adam peccaret cum ſua poſteritate. Secundò. Deum voluiſſe, vt ſi Adam peccaret, tota poſteritas eſſet culpæ obnoxia. Hoc poſterius verum eſt, illud prius hæreticum. Nolo immorari in re clara. Caluinum ex Caluino refellam. Nam lib. 1. Inſtit. cap. 15. §. 8. diſertè docet hominem in ſtatu innocentiæ præditum fuiſſe libero arbitrio, quo ſi vellet, adipiſci poſſet vitam æternam. Et paulò poſt ſubiicit hæc verba, *Potuit igitur Adam ſtare, ſi vellet, quan-*

do non nisi propria voluntate cecidit. Quid ais Caluine? Potuit Adam stare, si vellet? Ergo non necessariò, sed propria libertate lapsus est. Rectè hoc. At quomodo postea libr. 13. cap. 23. asseris, omnia quæ fiunt; Dei voluntate fieri, & voluntatem Dei esse rerum necessitatem? Mónui supra, qui semel à veritate aberrauit, sæpe sibi ipsi repugnare, quod verissimum est.

3. Principia, quibus nititur Caluinus inania sunt. 1. Principiũ Caluini refellitur. Primum est, non admittendam esse distinctionem inter voluntatem & promissionem Dei: sed omnia, quæ fiunt, Deo volente fieri, & non tantùm permittente Hoc principium multis modis refelli potest. Primò, quia repugnat communi sensui Patrum, ac Theologorum. Omnes enim docent, peccata fieri Deo permittente, non autem volente. Secundò, quia facit Deum auctorem peccati. Qui enim vult fieri peccatum, & qui alium ad peccandum impellit, certè causa & auctor peccati est. Tertiò, fecit Deum mendacem & hypocritam. Qui aliud loquitur, aliud in animo sentit, mendax est hypocrita: At teste Caluino. Deus aliud loquitur, aliud in animo sentit Palam in scripturis loquitur, se detestari peccata; sibi ea displicere, sua volũtate non fieri, se mandare & præcipere, ne committantur: Et tamen si Caluino credimus, aliud sentit. Nam reuera vult committi peccata, & ad ea committenda occultò homines impelli. Quartò, fecit Deum crudelem. An non crudelis est, qui hominem innocentem impellit malè agere, vt puniri possit? Quintò, facit omnes homines iustos. Iustus est, qui summi iudicis voluntatem in omnibus sequitur, & obtemperat: At omnes, siue prædestinati, siue reprobi, sequuntur Dei voluntatem; quia quidquid agunt, Deo volente & ordinante agunt: Omnes igitur iusti sunt; Et quod inde concluditur, solus Deus iniustus, qui tam iniquè eum innocentibus agit. En: quæ paradoxa ex vno Caluini principio deducuntur. Sed exemplo rem declaremus dictum Adamo: Gen. 2. *De ligno scientiæ boni & mali vt comedas?* Quo animo dixit hoc Deus? si Caluino credimus, non paterno, non sincero, sed versuto ac versipelli animo dixit. Quare? quia iam pridem apud se statuerat Adamũ impellere, & occultè inducere, peccare non potuit, nisi simulatè prohibere. Cur ergo tam grauem pœnam in illum statuit? cur misero, & à se decepto irascitur? Hoc sæui ac ferocis animi signum est. Vides Caluine, quo loco Deum habeas? Mendacem facis, crudelem & tyrannum facis. Quis Gentilium ad Christi fidem conuertatur, qui hæc audiat prædicari de nostro Deo? Imitantur hunc Deum Caluini discipuli. Norunt simulare, & dissimulare: iurant, & peierant; aliud verbis ac vultu præ se ferunt: aliud in corde fouent: pacem ostendunt, & de vindicta cogitant. Facessat ergo Caluini principium & ingenuè fateamur, quod res est peccata fieri Deo permittente, non autem volente: ac primum parentem libertate, non necessitate lapsum esse.

4. Alterum Caluini principium est, Deum non alia ratione præuidere futura, nisi quia voluit, vt fierent. 2 principiũ Caluini refellitur. Hoc est primo principio sequitur, & eodem modo refutandum est. Nam si multa fiunt Deo permittente, non autem volente: necesse est, Deum præscire multa futura, non quia voluit, sed quia permisit, vt fierent. Vnde rectè dixit ei, quo cum disputabat sanctus Augustinus lib. 3. de libero arbitrio cap. 4. *Sicut tu quædam, quæ fecisti meministi, nec tamen, quæ meministi, omnia fecisti: ita Deus omnia, quorum ipse auctor est: quorum autem non est auctor, iustus est vltor.* Et libr. de anima & origine capit. 7. *Præscientia Dei peccatores prænoscit non facit.* Et libro de Prædestinatione Sanctorum cap. 10. *Prædestinatio sine præscientia esse non potest: potest autem esse sine prædestinatione præscientia: Prædestinatione quippe Deus ea præscinit, quæ fuerat ipse facturus: Præscire autem potens est etiam quæ non ipse facit, sicut quæcunque peccata.*

3. Tertium Caluini principium est voluntatem Dei esse necessitatem rerum. 3. Principii Caluini refellitur. Dei hoc principio disputat Diuus Thomas 1. quæst. art. 8. vbi quærit, an voluntas Dei necessitatem rebus volitis imponat? Et respondet optimè, voluntatem, Dei cùm sit efficacissima, non solùm efficere, vt varij effectus in hoc mundo producantur, sed etiam vt eo modo producantur, quò ipse vult. Vult autem quosdam fieri necessariò, alios contingenter, alios liberè. Hoc enim pertinet ad perfectionem & ordinem huius vniuersi, vt non vno sed variis modis res fiant. Itaque quibusdam effectibus aptauit causas necessarias, aliis contingentes, aliis liberas. Causa necessaria est, quæ ad vnum determinatur, & in agendo deficere non potest. Contingens, quæ quidem ad vnum est determinata, sed tamen impediri potest, ne agat. Libera, quæ nec determinata est, nec impediri potest: sed positis omnibus requisitis, potest agere, & non agere. Cæterùm quia causæ creatæ, cuiuscumque sint generis sine generali Dei concursu agere non possunt, ideò Deus accommodat, & attemperat se ad naturam & conditionem cuiusque causæ, vt illarum modum agendi nequaquam suo concursu impediat, sed sinat liberas agere liberè, contingentes contingenter, necessarias necessariò. Hæc doctrina facilis & clara est. Cætera, quæ huc spectant, videri possunt in refutatione secundæ propositionis §. 14.

6. Refutatus est Caluinus, & principia eius euersa. Catholica sententia. Catholica sententia est, & peccata fieri Deo permittente, non volente. Duo super sunt explicanda. Vnum est, quomodo Deus permittat peccata. Alterum, quo fine. Quod ad primum attinet, aduersarii contexunt hoc sophisma: Si Deus permittit peccata, aut volens, aut nolens permittit, Si nolens, omnipotens non est: Si volens, iam Deo volente peccata fiunt, quæ est Caluini sententia. An Deus permittat peccata volens, an nolens. Respondeo, Deus peccata permittit volens, vt docet Augustinus in Enchiridio cap. 100. Et tamen volente Deo non fiunt peccata. sed Deo non volente. Aliud enim est peccatum, aliud permissio peccati: peccatum malum est: permissio bona. Deus permissionem peccati vult: peccatum non vult: Et permissio peccati fit Deo volente, peccatum non fit Deo volente. Occurres. Si peccatum non fit Deo volente, ergo fit Deo nolente & inuito: Ergo omnipotens non est, Respondeo, non sequitur. quia velle & nolle sunt contraria, inter quę dari potest medium, scilicet, non velle. Itaque hæc tria distinguenda sunt peccatum fit Deo volente, peccatum fit Deo nolente, peccatum fit Deo non volente. Duo priora falsa sunt: Tertium verum est. Eodem modo se habent hæc tria, Deus est volens peccatum, Deus est nolens peccatum, Deus est non volens peccatum. Hoc postremum verum est, illa duo priora falsa. At obiicies, Ergo Deus circa peccata negatiuè se habet, si neque volens est neque nolens: Ergo vel ipso ignorante, vel certè otioso, & non curante, fiunt peccata: At Deus nec ignorans est, qui omnia nouit, nec otiosus, qui omnium curam ac prouidentiam gerit. Respondeo, Deus quidem negatiuè se habet circa peccata: quia neque positiuè volens, iuxta illud Psalm. 5. *Non Deus volens iniquitatem tues.* Hinc tamen non sequitur, aut ignorante, aut otioso Deo, peccata fieri. Quomodo peccata subiecta sint prouidentiæ. Nam alterum repugnaret eius scientiæ, alterum prouidentiæ. Qui enim omnia nouit, etiam peccata nouit. Et cuius prouidentiæ omnia subiecta sunt, etiam peccata subiecta sunt. At quo pacto? quia Deus peccata permittit, ordinat, punit. Quare tametsi negatiuè se habet circa ipsa peccata, tamen positiuè

Digitized by

ſe habet circa permiſſionem, ordinationem, & punitionem peccatorum. Rectè enim dixerimus, Deum non quidem velle peccata, ſed tamen velle permittere peccata ob honeſtos fines: velle ordinare peccata ad bonum fructum eliciendum: velle punire peccata ad ſeruandam iuſtitiam. Hæc autem omnia pertinent ad rationem prouidentiæ.

7. Hinc facilè intelligit, quo ſenſu dicant Theologi, aliter peccata, aliter res alias ſubeſſe diuinæ prouidentiæ, peccata, vt materiam, res alias, vt effectus. Hoc ita accipiendum eſt; Deus ſua prouidentia vult res alias eſſe, aut tanquam fines à ſe intentos, aut tanquam media ordinata & præparata ad tales fines. Quæ autem Deus vult eſſe, cùm voluntas Dei ſit cauſa rerum, proculdubio ſunt effectus Dei. At peccata non vult eſſe, neque tanquam fines à ſe intentus, neque vt media à ſe præparata ad aliquem finem: Ergo peccata non ſunt effectus Dei. Sunt tamen materia, circa quam Dei prouidentia verſatur. Rurſum occurres; Si Deus ordinat peccata certè ad aliquem finem ordinat. Ergo iam peccatum eſt medium ad talem finem: Ergo eſt effectus prouidentiæ: Ergo id malè negatum eſt. Reſpondeo cum diſtinctione. Deus ex ſe non præparat, & præfinit peccatum, tanquam mèdium ad alicuius finis aſſecutionem: ſed quando ab alio commiſſum eſt, ordinat illud ad aliquod bonum: Et in eo maxime apparet eius bonitas & patientia, quòd cùm ipſe malorum auctor non ſit, poſſit tamen ex malis ab alio perpetratis, bonum aliquod producere. Vnde Diuus Auguſtinus in Enchiridio, capit. 100 *Non ſineret bonus fieri malè, niſi omnipotentem etiam de malo facere poſſe bene. Et lib. 22.* de ciuitate Dei. cap. 1. *Tanta ſapientia tantaque virtutis Deus eſt, vt in eos exitus, ſiue fines quos bonos & iuſtos ipſe præſcinit, tendant omnia, quæ voluntati eius videntur aduerſa.*

8. Solutum eſt ſophiſma. Supereſt aliud argumentum difficile, quos Doctores Scholaſtici proponunt hoc modo: Homo nihil poteſt velle, niſi etiam Deus velit, quia cauſa ſecunda nihil poteſt agere, ſine concurſu cauſæ primæ: ſed homo vult peccatum: alioqui peccatum non eſſet voluntarium: Ergo etiam Deus vult peccatum. Et confirmatur, quia duo ſunt in peccato, nempe actio peccati, & deformitas eius. Actio non minus effectiuè eſt à Deo, quàm ab homine: deformitas, neque à Deo, neque ab homine intenditur: Eſt ergo eadem ratio de Deo, & de homine, quia ter que concurrit effectiuè ad actionem, neuter intendit deformitatem. Quare ſi homo dicitur velle peccatum, etiam Deus dicetur velle. Reſpondeo, magnum eſſe diſcrimen inter Deum & hominem. Concurſus Dei generalis eſt, & ex ſe indifferens, ex cuius vi nulla ſequitur deformitas, aut malitia. Concurſus hominis eſt particularis & determinatus, ex cuius vi ſequitur aliquis defectus in actu peccati. Quare actio peccati, quæ è Deo, & homine efficitur, non habet à concurſu Dei quod ſit mala, ſed concurſu hominis: & ideò Deus non dicitur cauſa peccati, ſed homo. Huius autem ratio eſt, quia homini eſt lex poſita vt hoc aut illo modo operetur. Quod ſi hoc non faciat, deficit à lege, & ſi peccat. At Deo non eſt lex poſita, qua prohibeatur concurrere cum cauſis ſecundis. præbendo influxum ex ſe indifferentem. Imò, hoc eſt conforme legi naturali. Quare ſi Deus hoc faciat, non deficit à lege, & ideò non peccat. Hoc ſenſu intelligenda eſt illa regula quorundam Theologorum. *Quando plures cauſæ concurrunt ad aliquam actionem, in qua eſt deformitas, ſeu priuatio: omnes quidem ſunt cauſæ illius actionis, non tamen priuationis, ſed illa ſolùm, quæ in agendo deficit à ſua regula.*

9. Explicatum eſt, quo pacto Deus permittat peccatum, volens an nolens. Illud reliquum eſt, quo fine permittat. Et præcipua difficultas eſt de peccato primi parentis, de quo hîc diſputamus. Ac illud quidem conſtat, varia bona conſecuta eſſe occaſione illius peccati, cuiuſmodi ſunt Incarnatio Verbi, Sacramentum Euchariſtiæ, pœnitentia, martyrium, virginitas, abſtinentia, oſtenſio clementiæ, & miſericordiæ Dei in condonando, & iuſtitiæ in vindicando. Hæc tam præclara & eximia bona non fuiſſe in ſtatu innocentiæ, ſed ex Adami peccato, Deo ordinante, conſecuta ſunt. An autem hæc bona à Deo interna ſint, & propter illa voluerit permittere lapſum Adami, non æquè certum eſt. Plerique affirmant cum Caietano in prima parte quæſt. 22. artic. 2. de qua re dicam aliquid in 2. Opuſculo capite. 3. §. 9.

CAPVT IV.

Quarta propoſitio Caluini refutatur.

1. QVarta propoſitio eſt, Chriſtum pro ſolis prædeſtinatis, non autem pro reprobis mortuum eſſe. Aſſeritur à Caluino lib. 3. Inſtitut. cap. 22. §. 10. his verbis, *Si omnes vellet ſaluos, cuſtodem illis præficeret filium & omnes in eius corpus ſacro fidei vinculo inſereret. Nunc conſtat eſſe paterni amoris pignus filiis, quos adoptauit, reconditum.*

2. Hæc propoſitio hæretica eſt, & olim falsò impoſita Auguſtino, vt ex ipſo patet, libr. ad articulos ſibi falsò impoſitos, art. 1. & ex Proſpero, reſponſione nona ad capitula Gallorum. Et apertè pugnat cum Scripturis 2. Cor. 5. *Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus*, 1. Tim. 2. *Qui dedit in redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* 1. Io. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.*

3. Deinde multùm derogat liberalitati & meritis Chriſti, & quòd amplius eſt, facit Chriſtum mendacem & deceptorem. Si enim ſolis prædeſtinatis vult benefacere, cur omnes perſpicuè ad ſe inuitat? Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Cur Sacramenta pro omnibus inſtituit? Cur imponit omnibus præceptum fidei & Baptiſmi? Cur mittit Apoſtolos ad omnes Gentes? Cur præcipit pro omnibus orationes fieri, vt omnes ad agnitionem veritatis veniant? Denique hæc ſententia inducit hominem ad diffidentiam & deſperationem. Qui enim audit à Caluino, Chriſtum non prodeſſe omnibus, ſed paucis dumtaxat, qua ſpe aut fiducia poteſt Chriſtum orare, ſubſidium ab eo petere?

4. Sed occurrunt aduerſarij, Si Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, cur non omnibus prodeſt? Gentiles, Turcæ, Iudæi, & multi paruuli manent expertes meritorum Chriſti. Reſpondeo, in triplici ſenſu verum eſt, Chriſtum pro omnibus mortuum eſſe. Primò, quia ſuſcepit cauſam totius humani generis. Secundò, quia tam cumulata ſunt ipſius merita & ſatisfactio, vt ſufficiant pro omnibus. Tertiò, quia ipſe neminem excludit à ſuis meritis. Cur ergo non prodeſt omnibus quia ipſius merita non omnibus applicantur. Res ſimili exemplo poteſt explicari. Si Medicus pharmacum paret pro decem ægrotis, idque præſentiſſimum ad depellendum morbum, profectò nemini ſanitatem adferet, niſi ſumatur & applicetur. Ita ſe habet in meritis Chriſti potentiſſima ſunt ad omnia peccata depellenda & animarum ſanitatem recuperandam. At non proſunt, niſi applicata. Applicantur autem variis modis. Primò, per Sacramenta, Secundò, per gratiam præ-

uenientem ſeu excitantem. Tertio, per exercitium bonorum operum. Hinc colligo contra Caluinum, eos omnes fieri participes meritorum Chriſti, qui vel Sacramenta legitimè ſuſcipiunt, vel præuenientegratia excitantur, vel adiuuante gratia bonis operibus vacant. At hoc contingit, non ſolis prædeſtinatis, ſed etiam reprobis. An non omnes paruuli qui à Caluiniſtis, Lutheranis, & Catholicis ex inſtituto & intentione Chriſti baptizantur, legitimè Sacramentum ſuſcipiunt? Et tamen non omnes ſunt prædeſtinati, quia multi ex illis, cùm adoleſcunt, improbi euadunt, & damnantur. An non omnes, cum ad pœnitentiam, vitæque emendationem à Deo prouocantur, diuina gratia præuenti ſunt? Ad oſtium cordis eorum ſtat Deus, pulſat, gratiam offert, nihil non facit, vt eos reducat. Et tamen non omnes adulti ſunt prædeſtinati: denique, annon multi bene incipiunt, & nullum habent exitum? Audi Auguſtinum libro de Corrept. & gratia, cap. 13. *Credendum eſt*, inquit, *quoſdam de filiis perditionis non accepto dono perſeuerandi vſque ad finem in fide, quæ per dilectionem operatur incipere viuere, & aliquandiu fideliter ac iuſtè, & poſtea cadere.* Exempla in promptu ſunt. Iudas ad Apoſtolicam dignitatem electus eſt, fidem Chriſti habuit, Euangelium prædicauit, miraculis claruit. Et quid tandem? proditor factus eſt. Certè qui hunc negat participem fuiſſe meritorum Chriſti, iniuriam Chriſto facit. Quid dicam Nicolao Antiocheno? Vnus è ſeptem Diaconus fuit, qui omnes, teſte Scriptura, erant *pleni Spiritu ſancto & ſapientia.* Et tamen reprobus fuit & Nicolaitarum hæreſeos auctor, teſte Irenæo lib. 1. cap. 27. Tertul. de præſc. & alijs. Non ergo ad ſolos prædeſtinatos gratia Chriſti ſe extendit.

5. At ſcriptura docet, inquiunt, Chriſtum non veniſſe pro omnibus. Matth. 9. *Non veni vocare iuſtos ſed peccatores*, Matth. 9. 15. *Non ſum miſſus, niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael.* Qui hæc loca obiiciunt, contra ſe faciunt. Nam ſi Chriſtus non venit vocare iuſtos ſed peccatores: & ex Caluini ſententia, ſolos reprobos eſſe iuſtos, ſolos prædeſtinatos eſſe peccatores. Quis hoc cedat? Rurſum, ſi non miſſus, niſi ad Iudæos: certè, aut omnes, & ſoli Iudæi prædeſtinati ſunt, aut non eſt miſſus ad ſolos prædeſtinatos, videant aduerſarij, quò ſe vertant. Longè alius vtriuſque loci ſenſus eſt. Chriſtus quia medicus erat, ſanabat eos, qui ſe ægros eſſe fatebantur, & medicinam admittebant. Alios verò, qui ſe ſanos profitebantur, cuiuſmodi tum erant Phariſæi, & modo Caluiniſtæ, non ſanabat quia medici opem reſpuebant. Rurſum, quia Meſſias erat. & ſolis Iudæis propter fidem Abrahæ promiſſus dicit ſe miſſum ad ſolos Iudæos, vt ipſis ſuam præſentiam, prædicationem, & miraculorum gratiam exhiberet, ideoque à D. Paulo *miniſter circumciſionis* appellatur, vt annotauit Diuus Auguſtinus tract. 31. in Ioannem. Nec tamen ideò Gentiles excluſit à ſua gratia. Imò Gentiles aſſumpſit: Gentilibus Euangelium ab Apoſtolis prædicatum eſt. Audi ſcripturam. Matthæi 28. *Euntes ergo docete omnes gentes.* Rom. 3. *An Iudæorum Deus tantum? nonne & Gentilium? imò & Gentilium, quoniam quidem vnus eſt Deus, qui iuſtificat circumciſionem ex fide, & præputium per fidem.* Galat. 2. *Creditum eſt mihi Euangelium præputij, ſicut Petro in Apoſtolatum circumciſionis, operatus eſt mihi inter Gentes.* Galat. 3. *Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: non eſt Iudæus, neque Græcus.* Epheſ. 2. *Nunc autem in Chriſto Ieſu, vos qui aliquandò eratis longè, facti eſtis prope in ſanguine Chriſti: ipſe enim pax noſtra, qui fecit vtraque vnum.* Huc ſpectat illa vox Chriſti, Ioann. 12. *Et ego ſi exaltatus fuero à terra, traham omnia ad me ipſum.* Hic Chriſtus vim ſuæ paſſionis declarat, & loquitur de ſe, tanquam de milite cum Diabolo pugnante, ſignificans ſe ex cruce ſua velut ex altiſſima & munitiſſima arce pugnaturum, & omnes homines, qui Diaboli ſeruitute oppreſſi erant, à manibus ipſius erepturum, & ad ſe recepturum. Traxit ſanè omnes non effectu, ſed voluntate: Nam vtrumque latronem, quaſi vnam dextra alterum ſiniſtra manu prehendens, trahere ad ſe voluit, ſed vnum traxit, alterum non traxit, quia dum ſe vnus paſſus eſt; alter non eſt.

CAPVT V.

Quinta propoſitio Caluini refutatur.

QVinta propoſitio eſt, ſolos prædeſtinatos, nos reprobos vocari ad fidē, & iuſtitiam, eamque ſemel habitā amitti non poſſe. Prior pars aſſeritur à Caluino lib. 4. Inſt. cap. 23. §. 7. his verbis. *Quemadmodum autem vocatione & iuſtificatione electos ſuos Dominus ſignat, ita reprobus vel à notitia ſui nominis, vel à Spiritus ſancti ſanctificatione excludendo, quale mancas eis iudicium, iſtis, veluti notis aperis.* Et cap. 22. §. 10. *Quod ſi electio fidei mater eſt, in eorum caput retorqueo argumentum, ideo non eſſe generalem fidem, quia ſpecialis eſt electio.* Et infrà. *Si omnes vellet ſaluos cuſtodem illis perficeret filium, & omnes in eius corpus ſacro fidei vinculo infereret. Nunc conſtat, ſingulare paterni amoris pignus filiis, quos adoptauit reconditum.* Et cap. 24. §. 12. *Quos in vitæ contumeliam & mortis exitium creauit, vt ira ſuæ organa forent, & ſeueritatis exempla, eos vt in finem ſuum perueniant nunc audiendi verbi ſui facultate primùm mens eius prædicatione magis excæcat & obſtupefacit.* Et §. 13. *Cur ergo gratiam illis largiendo, hoc prætermiſit? De aliis cauſam reddit Lucas, quia ad vitam ſunt ordinati. De aliis ergo, quod ſentiemus, niſi quia ſunt vaſa iræ in contumeliam?* Omitto alia loca. Poſterior pars aſſeritur à Caluino lib. 3. cap. 21. §. 7. *Quos inſeruit ſemel Chriſtus in corpore ſuo eorum neminem perire ſinet.* Et cap. 24. §. 6. *Iam verò neque hoc dubium eſt, cum erat Chriſtus pro omnibus electis, quin idem illis precetur, quod Petro, vt nunquam deficiat fides eorum: Ex quo elicimus, extra periculum defectionis eſſe.*

2. Hæc Caluini propoſitio, quoad vtramque partem hæretica eſt. Et quidem prima pars, quæ aſſerit, ſolos prædeſtinatos vocari ad fidem & gratiam, olim Auguſtino fuit falsò impoſita, vt patet apud Proſperum reſponſione 4. ad capitula Gallorū. Et repugnat cum Scripturis. Primò, quia Chriſtus omnes vocat, & inuitat ad fidem? Mat. 11. *Venite ad me omnes.* Secundò, quia conſtat, Iudam proditorem, Simonem Magum & Nicolaū Antiochenum habuiſſe veram fidem, & tamē fuiſſe reprobos. De Iuda teſtatur D. Hier. lib. 3. aduerſus Pelagian. & probat ex illis verbis Chriſti & Ioan. 17. *Pater quos dediſti mihi cuſtodiui, & nemo ex eis periit, niſi filius perditionis.* Nam ſi pater dedit illum filio, certe bonus erat; & ſi perijt ex grege, certe antequam periret, in Chriſti grege numerabatur. De Simone Mago teſtatur S. Lucas in actibus Apoſtolorum, cap. 8. his verbis. *Cùm verò credidiſſent Philippo Euangelizanti, tunc Simon & ipſe credidit, & cum baptizatus eſſet adhærebat Philippo.* Et quamuis Caluinus dicat, eum non verè credidiſſe, ſed ſimulaſſe? nos autem magis credimus Lucæ Medico, quàm Galen. De Nicol. Anth. ſcribit idem Luc. cap. 9. *Congregate ergo fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem plenos Spiritu ſancto & ſapientia. Et elegerunt Stephanum & Philippum*

& Procheri & Nicatoris, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum. Sanè hi tres fidem habuerunt, & tamen reprobi ſunt. Non ergo ſoli prædeſtinati fidem habent. Sed quid profero exempla ex Scripturis? Ex Gallia petamus. Omnes parunlæ, quotquot à Caluino, Beza, Iunio, aliiſque miniſtris baptizantur, veram fidem & iuſtitiam ſuſcipiunt; & tamen non multi ex illis poſtea fiunt Catholici ac proinde, ex ſententia Caluini, non ſunt prædeſtinati, ſed reprobi.

13. Altera pars propoſitionis, quæ aſſerit fidem & iuſtitiam ſemel habitam amitti non poſſe, æque abſurda eſt, & olim à Iouiniano hæretico aſſerta apud Hyeronymum lib. 2. contra Iouinianum. Et ſanè, ſi fides amitti non poteſt, mentitus eſt Apoſtolus, cùm dicit. 1. Tim. 1. *Quidam circa fidem naufragauerunt; ex quibus eſt Hymenæus & Alexander.* Et 1. Timoth. 4. *In nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide.* Deinde, ſi fides amitti non poteſt, vnde tot ſunt in mundo hæretici? *Oportet hæreſes eſſe, inquit Apoſtolus.* Et quid intereſt inter paganos, & hæreticos? pagani fidem nunquam habuerunt hæretici habuerunt & amiſerunt. De his loquitur Apoſtolus Act. 20. *Ex vobis ipſis exſurgent viri loquentes peruerſa.* Denique, ſi fides amitti non poteſt aut ergo Caluiniſtarum non eſt vera fides, aut nemo Caluiniſta, fiet Catholicus, aut Lutheranus. At plurimi fiunt Catholici. Ergo amittunt fidem Caluiniſticam: Ergo illa vera fides non eſt, aut ſi vera eſt, quomodo amittitur? Vera eſt, inquiunt, fides Caluiniſtica, ſed ij eam non habuerunt, qui ex Caluiniſtis Papiſtæ fiunt. Quomodo non habuerũt? Baptizetur infans à Caluino vel Beza: poſt Baptiſmum, aut vera fide & iuſtitia præditus eſt, aut non eſt: Si nõ eſt, Caluinus & Beza non ſunt veri miniſtri Sacramenti. Si autem eſt, educetur à Caluino & Beza vſque ad vigeſimum annum, & quotidie rogetur, an perſiſtat: & affirmet ſe perſiſtere. Tandem fiet Papiſta. Quid de hoc dicemus? Amiſit fidem, an non habuit? certè habuit, quia baptizatus eſt à Caluino. Certè habuit, quia adultus faſſus eſt, ſe habere. At mentitus eſt, inquiunt. Ergo & ipſi mentiuntur, quando affirmant ſe fidem habere. Hoc ſanè credo, & in ea ſolutione acquieſco.

2. Reg. 11. 3. Reg. 11. Matth. 26. Gal. 4. & 1. Hebr. 6. 2. Petri. 2.

4. Iam verò & iuſtitiam amitti poſſe, plurimi teſtes ſunt, amiſit illam Lucifer, quando ex iuſto Angelo factus eſt Diabolus. Amiſit Adam, cùm è ſtatu innocentiæ excidit: Dauid, cùm lapſus eſt in adulterium: Salomon, quando idolis erexit templum: Petrus, quando ter Chriſtum, negauit: Galatæ, cùm à Chriſto euacuati ſunt, & à gratia exciderunt. Hebræi, quibus voluntariè peccantibus poſt acceptam notitiam veritatis non relinquitur hoſtia pro peccatis. Denique illi omnes, qui teſte Apoſtolo poſt agnitionem iuſtitiæ retrorſum conuerſi ſunt, de quibus dici poteſt; *Canis reuerſus ad vomitum, & ſus lota in volutabro luti.* Et ſanè, ſi iuſtitia amitti non poteſt, cur iubemur quotidie orare, ne inducamur in tentationem? Quare Paulus corpus ſuum caſtigat, & in ſeruitutem redigit: veritus, ne fortè reprobus efficiatur? Cur monet Scriptura, vt qui ſtat, videat ne cadat: ne coronam eius accipiat alter? vt in timore ſalutem noſtram operemur? Denique, ſi iuſtiita amitti non poteſt, licebit ſine iactura iuſtitiæ, comeſſationibus & ebrietatibus vacare, furta & adulteria committere, ſe præcipitem dare, & vitam violenta morte ſibi ipſi abrumpere. Cur ergo non omnes Caluiniſtæ, qui in hac vita calamitates & miſerias patiuntur, præcipitio, aut enſe, aut laqueo ſe interimunt, vt erepti ex his malis præſentibus beatam vitam ducant in cælis.

Obiect. 1

5. Sed videamus, quid pro ſe adferant aduerſarij. Obiiciunt nobis hæc Scripturæ teſtimonia. Cantic. 8. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem nec flumina obruent illam.* Roman. 8. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque creatura aliqua poterit nos ſeparare à charitate Dei.* 1. Corinthiorum. 13. *Charitas nunquam excidit.* Sed hæc loca nihil proſunt ipſorum cauſæ. Solùm docent tantam eſſe vim, & efficaciam charitatis in homine iuſto, vt quamdiu is charitate præditus eſt non poſſit frangi vllis moleſtiis, aut difficultatibus, ſed omnia fortiter ac patienter pro Chriſti nomine ſuſtineat, vt optimè interpretatur Diuus Auguſtinus libro 1. de moribus Eccleſiæ. capite 11. & ſequentibus: & colligitur ex illo 1. Corinthiorum 13. *Charitas patiens eſt, benigna eſt, omnia ſuffert, omnia ſuſtinet.* Nihilominus, ſi quis ſponte incidat in peccatum mortale amittet ſanè charitatem, & cum ea patientiam pariter ac fortitudinem; quod contigit illi, de quò Apocal. 2. *Habeo aduerſum te pauca, quod charitatem tuam primam reliquiſti. Memor eſto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam & prima opera fac.*

Obiect. 2

6. Obiiciunt etiam illud Ioann. 4. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei non ſitiet in æternum, ſed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Sed hoc teſtimonium non differt à prioribus. Senſus enim eſt, Qui ſemel adeptus eſt charitatem, is, quamdiu charitas in ipſo manet, non ſitiet amplius vanas delectationes huius mundi, quia habet in ſe fontem viuum, ex quo veræ & ſolidæ conſolationes ſpirituales ad ipſum inebriandum, vberrimè ſcaturiunt. Cæterùm ſi fons ille ſiccetur, aut obſtruatur, id eſt, ſi quis gratiam & charitatem amittat, mox incipiet iterum ſitire terrenas voluptates, quæ ad miuriam paulatim vergunt.

Obiect. 3

7. Denique obiiciunt illud, 1. Ioann. 3. *Qui natus eſt ex Deo peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus.* Hic locus paulò difficilior eſt. Vult Apoſtolus docere, quo ſigno internoſci poſſint in hac vita filij Dei, à filiis diaboli: & dicit, illud eſſe primarium ſignum quòd filij Dei non peccant, filij Diaboli peccant; atque ita vtraque ſuum patrem imitantur: Illi Deum, qui eſt ipſa iuſtitia: Iſti Diabolum, qui ab initio peccat. Eſt ergo difficultas, de quibus peccatis ſit ſermo: an de venialibus, vt putat Auguſtinus libro 2. de peccatorum meritis & remiſſionibus capite 7. & lib. de gratia Chriſti capite 21. an potius de mortalibus, vt docet idem Auguſtinus tractatus 3. in epiſtolam Ioann. & Hieronymus libro 1. aduerſus Pelagianos. Hoc poſteriùs magis mihi placet. Eſt ergo hic ſenſus illius loci, qui ex Deo natus eſt, non poteſt mortaliter peccare, quamdiu manet filius Dei. Quare? quia habet in ſe charitatem: at charitas cum nullo peccato mortali poteſt conſiſtere, cùm ſit omnibus contraria. Et in hoc differt ab aliis virtubus. Nam fides poteſt conſiſtere cum intemperantia; Temperantia cum auaritia; liberalitas cum odio. At charitas cum nullo peccato manere poteſt. Eſtergo certiſſima nota, qua filii Dei à filiis Diaboli diſcernuntur.

CAPVT VI.

Sexta propoſitio Caluini refutatur.

SExta propoſitio eſt, ſolos prædeſtinatos eſſe in Eccleſia. Aſſeritur à Caluino li. 3. Inſtit. c. 24, §. 10. his verbis: *Electi nec ſtatim ab vtero, nec eodem omnes tempore, ſed prout viſum eſt Deo, ſuã illis gratiã diſpenſare, in ouile Chriſti per vocationẽ aggregãtur.* Et l. 4. c. 1. §. 4. *Soli Deo*

permittenda eſt cognitio ſuæ Eccleſiæ, cuius fundamentum eſt arcana illius electio. Quibus verbis duo docet Caluinus. Primò electionem eſſe fundamentum Eccleſiæ. Vnde ſequitur, ſolos electos ſeu prædeſtinatos eſſe in Eccleſia. Secundò, Eccleſiam ſoli Deo cognitam eſſe. Hoc ex priori ſequitur, quia ſoli Deo cognitum eſt, quinam ſint electi ſeu prædeſtinati. Hinc tertiò colligitur, Eccleſiam eſſe inuiſibilem. Eadem Caluini propoſitio deducitur ex præcedenti propoſitione, quia Eccleſia eſt congregatio fidelium: Soli prædeſtinati ſunt fideles auctore Caluino: Ergo Eccleſia conſtat ex ſolis prædeſtinatis.

1. Hæc Caluini propoſitio hæretica eſt, olim à Donatiſtis hæreticis aſſerta, & ab Auguſtino expugnata. Et refelli poteſt primò ex dictis, quia iam oſtenſum eſt, fidem & iuſtitiam non eſſe propriam electorum. Vnde efficitur, nec Eccleſiam propriam electorum eſſe poſſe. Secundò ex Scripturis. Nam Eccleſia comparatur areæ, in qua non tantùm triticum, ſed etiam paleæ reperiuntur. Comparatur ſagenæ miſſæ in mare, ex omni genere piſcium congreganti. Comparatur conuiuio nuptiali, ad quod boni & mali vocati ſunt. Comparatur decem Virginibus, quarum quinque prudentes, totidem fatuæ ſunt. Comparatur oui, in quo ſunt oues & hœdi. Denique comparatur magnæ domui, in qua ſunt vaſa aurea & argentea, lignea, & fictilia, quædam in gloriam, alia in contumeliam. Ex quibus omnibus colligo, in Eccleſia, quæ per illas parabolas ſignificatur, eſſe bonos & malos prædeſtinatos & reprobos. Et hoc argumento ſæpe vſus eſt D. Auguſtinus vt videre eſt in libris contra creſconium, & in breuiculo collationis tertiæ diei, & alibi. Et ſanè, qui leget Auguſtinum aſſirmabit, non ſolùm Donatiſtas, ſed etiam Caluiniſtas voluiſſe expugnare.

Matth. 3. Matth. 13. Matth. 22. Matth 22. Matth. 25. 2. Tim. 2.

3 A Parabolis ad exempla veniamus. Iudas proditor, Simon Magus, & Nicolaus Antiochenus nonne reprobi ſunt? Et tamen fuiſſe eos in Eccleſia negari non poteſt, De Iuda teſtatur D. Auguſtinus lib. de vnitate Eccleſiæ cap. 13. Et ratio ipſius eſt, quia qui habent eandem Sacramentorum communionem, ſunt in eadem Eccleſia: ſed Iudas habuit eandem Sacramenti communionẽ cum reliquis Apoſtolis in cœna Domini, Ergo fuit in eadem cum illis Eccleſia. Addo aliud argumentum: quia Chriſtus, qui fuit caput veræ Eccleſiæ, non conſtituit Apoſtolos & Epiſcopos, niſi in vera Eccleſia: Sed Iudas fuit à Chriſto conſtitutus Apoſtolus, & ordinatus Epiſcopus: Ergo fuit in vera Eccleſia. Et miror negare hoc Caluiniſtas, præſertim cùm alibi clament, omnes Apoſtolos fuiſſe pares dignitate, ne Petrũ auctoritate Eccleſiaſtica Iudæ præferendum. Sed boni viri non ſunt ſui memores, quando mentiuntur. Nollent Petrum eſſe Chriſti vicarium, & ideò Iudam illi parem faciunt. At quomodo Iudas illi par eſt, ſi in Eccleſia nunquã fuit? De Simone Mago & Nicolao Antiocheno res æquè clara eſt. De altero teſtatur Scriptura, veram fidem habuiſſe, & à Philippo baptizatum eſſe: De altero, fuiſſe vnum ex ſeptem Diaconis, plenum Spiritu Sancto & ſapientia, Si tales in Eccleſia non ſunt neſcio qui eſſe poſſint.

Actor. 8.

Actor. 6.

4. Sed vrgeamus Caluinum hoc argumento; Quicunque Baptiſmum Chriſti legitimè ſuſcipiunt, aſcribuntur in Eccleſiam: At multi reprobi legitimè illum ſuſcipiunt: Ergo multi reprobi adſcribuntur in Eccleſiam: Ergo non ſoli prædeſtinati ſunt in Eccleſia. Maior propoſitio probatur, quia Diuus Paulus Eccleſiam vocat Corpus Chriſti: Ergo qui membra ſunt illius corporis, cenſentur eſſe de Eccleſia; Fiunt autem membra illius corporis per Baptiſmum, iuxta illud 2. Corinthiorum 12. *Omnes nos vno ſpiritu, in vnum corpus baptizati ſumus* Galatarum. 3. *Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* Ergo Baptiſmus facit hominem eſſe membrum Eccleſiæ: At multi reprobi ſuſcipiunt Baptiſmum: cùm certum ſit, non omnes infantes, qui toto orbe terrarum Baptizantur, eſſe prædeſtinatos: Ergo multi reprobi ſunt in Eccleſia. Hoc argumentum à Caluino eludi non poteſt. Fortè ſimplicior aliquis è Catholicis obiiciet, multos eſſe legitimè baptizatos, qui tamen in Eccleſia non ſunt, vt Hæreticos, Schiſmaticos, excommunicatos. Sed reſpondeo, aliud eſſe, adſcribi in Eccleſiam; aliud verò, manere in Eccleſia, & non exire vel eiici. Vt aliquis adſcribatur in Eccleſiam, ſufficit Baptiſmus legitimè ſuſceptus: Et quidem ab infante cenſetur legitimè ſuſcipi, quando abeſt vera materia, forma, & miniſter cum debita intentione, ab adultis verò, quando præter illa tria, eſt legitima ipſius diſpoſitio. Vt autem aliquis maneat in Eccleſia, requiritur profeſſio veræ fidei, communio Sacramentorum & ſubiectio ad legitimum Paſtorem. Vnde, ſi quis ſuſcepto Baptiſmo, apertè aut in hæreſim, aut in excommunicationem, aut in ſchiſma incidat; hoc ipſo egreditur, vel eiicitur ex Eccleſia. Hinc primò ſequitur, omnes infantes legitimè baptizatos, ſiue ſint filij Catholicorum, ſiue Hæreticorum, ſiue Schiſmaticorum, ſiue etiam infidelium, eſſe vera membra Eccleſiæ. Secundò ſequitur, eos tamdiu manere in Eccleſia, donec iam adulti facti, vel exeunt ab Eccleſia per Hæreſim, Apoſtaſim, aut Schiſma, vel eiiciuntur per excommunicationem.

1. Cor. 12. Epheſ. 4. Coloſſ. 2.

5. Quod autem Caluinus docet, infantes fidelium, etiam ſi baptizati non ſint, ſaluari poſſe, ideoq; eſſe prædeſtinatos ac membra Eccleſiæ neq; verum eſt, neque vim argumenti eludit. Nam ſi ita eſſet omnes filij Caluiniſtarum, Caluini iudicio, eſſent prædeſtinati: nullus poſſet fidem ac iuſtitiam amittere. Cur ergo alij ad Papiſtas, alij ad alias Sectas tranſfugiunt? Cur Miniſtri tam ſeuerè cauent, ne in Gymnaſia noſtra adoptentur? an metuunt, ne ex frequenti Papiſtarum conſuetudine ſeducantur? At ſi prædeſtinati ſunt, nihil periculi eſt. Fortè leuia ſunt illa. Hoc grandius; Si omnes fidelium parentum filij prædeſtinati ſunt, ergo duodecim Patriarchæ, filij Iacob, prædeſtinati: Ergo & filiorum prædeſtinati: Quomodo ergo reprobi tandem facti, & intromiſſis Gentilibus, à gratia Euangelica excluſi? Rurſum; ſi quotquot nati ex fidelibus Parentibus, omnes prædeſtinati ſunt; certè ſicut à Chriſti temporibus auctus eſt filiorum numerus; auctus erit & fidelium, ac prædeſtinatorum: Quomodo ergo dicunt Caluiniſtæ Eccleſiam Chriſti, antequam à ſe reformari cœpta eſt, iampridem degeneraſſe; & penè extinctam fuiſſe? Non potuit degenerare, quæ quotidie plures fideles ad ſe recepit. Vides Caluine, quò abeas cum tuis infantibus. Sed demus ſane, ſaluari poſſe ſine baptiſmo, quid ad rẽ noſtrã? ſolùm aſſerimus ex Paulo, omnes qui Baptiſmum ſuſcipient, in Eccleſiam cooptari, qui veriſſimum eſt. An autem ſoli, qui Baptiſmum ſuſcipiunt, in eam cooptentur, hoc loco non diſputamus.

6. Si tamen ex me quæratur, quid ſentiam, non abibo longiùs. Soli, qui Baptiſmum ſuſcipiunt, in Eccleſiam Chriſti adſcribũtur. Quid tu? Baptiſmus ianua eſt. Nemo in Eccleſiam, niſi per ianuam ingreditur. Baptiſmus eſt lauacrum regenerationis, quo abluti & regenerati, efficimur mẽbra Chriſti. Nemo in Eccleſia eſt, niſi ſit membrum Chriſti. Illud addo, qui re ipſa Baptiſmum ſuſcipiunt, reipſa ingredi in Eccleſiam: qui voto ſuſcipiunt, voto ingredi: At qui ſanguinem pro fide Chriſti effundunt, & voto & reipſa ingredi: voto in Eccleſiam militantem, reipſa in triumphantem.

7. Alia via Caluinum oppugnemus. Si ſoli prædeſtinati in Eccleſia ſunt, omnia dubia & incerta ſunt. Quis Eccleſiam mihi monſtrabit? qui paſtores eius agnoſcam à quo Sacramenta petam: quæ abibo templa? Di-

xit olim Eccleſiaſtes, *Neſcire hominem, vtrum odio dignus ſit, an amore.* Si homo neſcit de ſe, qui ſciam ego, an Caluinus & Beza prædeſtinati ſint, nec ne? Et ſi hoc neſciam, qui credam eos eſſe in vera Eccleſia, aut veræ Eccleſiæ Paſtores & reformatores: At ipſi dicũt ſe eſſe prædeſtinatos. Audio. Sed vnde habent? ſoli ipſi, an etiam reliqui id ſciant? quiſque de ſe tantum, an etiam de aliis certus eſt: ſi de ſe tantum, nec Paſtorem ouis inueniet, nec Paſtor ouem. Si de omnibus, iam Eccleſia viſibilis facta eſt ſi non reprobis ſaltem prædeſtinatis. Nolo hæc perſequi longius. Eccleſ. 9.

8. At multa pro ſe adferunt aduerſarij. Primò, Arca Noë fuit figura Eccleſiæ, teſte Auguſtino libr. 5. de Baptiſmo capite vltimo: At in arca non fuerunt alij, quàm qui ſaluandi erant ex diluuio: Ergo in Eccleſia non ſunt niſi prædeſtinati. Hoc argumentum retorqueo; Arca Noë fuit figura Eccleſiæ. At in arca fuerunt animalia munda & immũda: Ergo in Eccleſia ſunt boni & mali prædeſtinati & reprobi. Deinde reſpondeo argumentum à ſimilitudine ductum, non concludere, niſi id præcisè ſumatur; in quo eſt ſimilitudo. Eſt autem inter arcam & Eccleſiam hæc ſimilitudo, teſte Auguſtino, quod ſicut nemo ſaluari potuit extra arcam, ita nemo ſaluari poſſit extra Eccleſiam. In hac ſimilitudine perſiſtendum eſt. Reliqua ad rem non faciunt. Eodem modo reſpondet Auguſtinus libro de vanitate Eccleſiæ cap. 5. ad argumentum Donatiſtarum, quod erit tale: Arca fuit figura Eccleſiæ: At arca fuit bituminata intrinſecus, ne aquam emitteret ſuam; & extrinſecus, ne admitteret alienam: Ergo Baptiſmus aquæ, nec exire poteſt extra Eccleſiam; nec qui extra datus eſt in Eccleſiam acceptari. Vide Auguſtinum loco citato. 1. Obiect. Reſponſio.

9. Secundò obiiciunt: Chriſtus non eſt, niſi caput illius Eccleſiæ, quam ſaluabit & exhibebit ſibi in die Iudicij glorioſam, non habentem maculam aut rugam, vt habet Apoſtolus Ephel. 5. At ſoli prædeſtinati erunt ſalui & glorioſi: Ergò ſoli prædeſtinati ad Eccleſiam Chriſti pertinent. Reſpondeo, Chriſtum eſſe caput illius Eccleſiæ, quam ſaluabit, non quoad omnia ipſius membra, ſed quoad aliqua tantùm. Nam in die iudicij ſeparabit bonos à malis; hœdos ab ouibus, qui nunc coniuncti ſunt; permundabit aream, in qua nunc paleæ ſunt: obibit menſam nuptialem, & eiciet eos, qui non habent veſtem nuptialem. Sed vigent aduerſarij; Corpus myſticum ſimile eſt corpori vero: ſed verum Chriſti corpus eſt, ſaluum & glorioſum quoad omnia ſua membra: Ergò etiam myſticum Chriſti Corpus debet ſaluari quoad omnia ſua membra. Reſpondeo primùm, ſimilitudinem in eo conſiſtere, quod ſicut in vero corpore ſunt multa membra, officijs diſtincta, quæ ab vno capite influxum habent & gubernantur: ita etiam in Eccleſia, quæ eſt corpus Chriſti myſticum, eſt magna membrorum & officiorum varietas: Alij ſunt Apoſtoli, alij ſunt Prophetæ, alij Doctores, alij operantur virtutes, alij habent gratiam curationum, alij linguis loquuntur: alij interpretantur: Et hi omnes ab vno capite Chriſto influxum habent & gubernantur. Reſpondeo ſecundò, in eo quoque eſſe ſimilitudinem, quòd ſicut verum Chriſti corpus in hac vita fuit mortale & corruptibile, cuius aliquæ partes materiales defluxerunt, aliæ acceſſerunt: At poſt hanc vitam factum eſt omnino glorioſum, immortale, incorruptibile; ſic etiam Eccleſia in hac vita mutabilis eſt, & quædam illius partes defluunt, aliæ accedunt, at poſt hanc vitam erit tota glorioſa & & immutabilis. 2. Obiect. Reſponſio. 2. Cor. 12.

10. Tertiò obiiciunt, Scriptura docet reprobos, tametſi videantur eſſe in Eccleſia, numquam tamen re ipſa eſſe, aut fuiſſe in Eccleſia, 1. Ioann. 2. *Ex nobis exierunt, ſed non erunt ex nobis; nam ſi fuiſſent ex nobis, mansiſſent vtique vobiſcum.* Reſpondeo, reprobos eſſe verè in Eccleſia Dei ſecundum præſentem ſtatum: non tamen ſecundùm prædeſtinationem. Secundùm præſentem ſtatum dicuntur eſſe in Eccleſia, qui baptizati ſunt, qui fidem habent, Pontificem agnoſcunt, Sacramenta participant. Hoc modò, non tantùm prædeſtinati, ſed etiam Iudas proditor, Simon Magus, & Nicolaus Antiochenus fuerunt in Eccleſia. Illi verò ſecundum predeſtinationem in Eccleſia dicuntur eſſe, qui ad vitam æternam prædeſtinati ſunt, ſiue iam ſint in Eccleſia ſecundùm præſentem ſtatum, ſiue nondum ingreſſi ſint Eccleſiam. Hoc modo Paulus erat in Eccleſia, non ſolùm poſt conuerſionem, ſed etiam cum Eccleſia perſequebatur. Hoc ſenſu dixit Chriſtus, Ioann. 10. *Alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili.* Vbi nomine *ouium*, intelligit Gentiles, qui ſecundum præſentem ſtatum non erant in Eccleſia, & tamen ſecundùm prædeſtinationem erant oues. Quando ergo dicitur, *Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis*, hoc intelligendum eſt, non fuiſſe ex nobis, ſecundum prædeſtinationem, licèt reuera fuerint ſecundùm præſentem ſtatum. Ita explicat Auguſtinus libro de Bono perſeuerantiæ cap. 8. vbi ait. *Quid eſt queſo, Non erant ex nobis? nonne vtrique à Deo creati, vtique ex Adam nati, vtique de terra facti, vtique vocati, & vocantem ſecuti, vtique ex impijs iuſtificati, & per lauacrum regenerationis, vtique renouati? Vera ſunt hæc, ſecundum hæc omnia ex nobis erant, ſed ſecundum aliam quandam diſcretionem non erant ex nobis. Nam ſi fuiſſent ex nobis manſiſſent vtique nobiſcum. Quenam eſt tandem iſta diſcretio? Non erant ex vobis, quia non erant prædeſtinati.* 3. Obiect.

CAPVT VII.

Septima propoſitio Caluini refutatur.

1. SEptima propoſitio eſt, omnia peccata prædeſtinatorum eſſe venalia, & non imputari: reprobos incitari ad peccata, vt damnari poſſint: nec vllum peccatum illis vnquam remitti. Prima pars aſſeritur à Caluino lib. 2. Inſtitut. cap. 8. §. 9. his verbis. *Habeant filij Dei, omne peccatum mortale eſſe, quia eſt aduerſus Dei voluntatem rebellio, quæ eius iram neceſſariò prouocat? quia eſt legis preuaricatio, in quam edictum eſt ſine exceptione Dei iudicium: Sanctorum delicta venialia eſſe, non ex ſuapte natura, ſed quia Dei miſericordia veniam conſequuntur.* Et lib. 3. cap. 4. §. 28. *Cæterum fidelium peccata venialia eſſe, non quia non mortem mereantur, ſed Dei miſericordia nulla eſt condemnatio iis, qui ſunt in Chriſto Ieſu, quia non imputantur, quia venia delentur.* Secunda pars aſſeritur à Caluino libr. 1. cap. 18. §. 1. his verbis. *Abſurdum videtur, volente ac iubente Deo, excæcari hominem, qui mox cæcitatis ſuæ pœnas daturus eſt: Terginerſando itaque effugiunt, Dei tantum permiſſu, non etiam voluntate hoc fieri: ipſe verò palam ſe facere pronuncians, effugium illud repudiat.* Et §. 2. *Certè niſi imus operaretur in mentibus hominum non rectè dictum eſſet, auferre labium à veracibus, & à ſenibus prudentiam.* Et infrà. *Sed nihil clarius poteſt deſiderari, quàm vbi toties pronunciat, ſe excæcare hominum mentes, ac vertigine percutere, ſpiritu ſoporis inebriare, incutere amentiam, obdurare corda,* Et infrà. *Apparet certa deſtinatione Dei impulſos.* Et §. 4. *Homo iuſto Dei impulſu agit, quod ſibi non licet.* Tertia pars aſſeritur à Caluino lib. 1. cap. 1. §. 20. & 21. Vbi docet nullum peccatum remitti, niſi in Eccleſia. At reprobi in Eccleſia non ſunt, teſte Caluino. Ergo reprobis nullum peccatum remittitur.

2. Prima pars, quæ asserit peccata prædestinatorum esse antum venialia, & non imputari, hæretica est, & manifestis Scripturæ exemplis contraria. Incipiamus à primo Parente nostro Adamo, qui sine dubio prædestinatus fuit, & tamen lethaliter peccauit ac iustitiam amisit. Quod prædestinatus fuerit, probari potest ex Irenæo, Tertulliano, Epiphanio, & Augustino, qui Taciapum numerant inter hæreticos, quod negaret Adamum saluum esse. Si saluus est, prædestinatus est. Quod autem lethaliter peccauerit, & à gratia Dei exciderit, probatur ex illo Romanorum 5. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors.* Neque Caluinus hoc negat. Nam libro 2. capite 2. §. 12. expresse docet per peccatum primi parentis amissa esse omnia dona supernaturalia, vt fidem, amorem Dei, charitatem erga proximos, sanctitatis & iustitiæ studium. Idem docent Patres, Tertullian. libro 2. contra Marcionem, *Quis dubitabit ipsum illud Adæ delictum hæresin pronunciare?* Diuus Ambrosius in epistola 33. ad sororem Marcellinam: *Agnoscis Adam te esse nudum, quia bona indumenta fidei perdidisti.* Diuus Augustinus libro 14. de ciuitate Dei capite 17. Similia habet. Constat ergo peccatum Adæ fuisse mortale, quia mortem animæ attulit; displicuisse Deo, qui tam seuerè illud vitus est; fuisse imputatum Adamo, qui tam grauiter in se & in posteritate punitus est. Hæc omnia fatetur Caluinus libro 2. capite 1. §. 4. his verbis. *Quia verò non leue delictum, sed detestabile fuisse scelus oportet, quod eam seuerè vltus est Deus, species ipsa peccati, in lapsu Adæ considerandæ nobis est, quæ horribilem Dei vindictam accendit in totum humanum genus.* Rectè hoc. Cur ergo alibi docet, peccata prædestinatis non imputari? esse tantùm venialia? Imò, cur lib. 2. c. 3. §. 10. docet electos peccare non posse? Nempe Spiritum contradictionis habet Caluinus, vt alij omnes hæretici.

Iren. li. 1. c. 21. Tertul. de præscript hæret. Epiph. hæres. 46. l. de August. l. de hæres. c 25.

4. Veniamus ad Dauidem. Hunc prædestinatum esse quis neget? habet enim præclara suæ sanctitatis encomia passim in sacris literis. Et tamen lapsus est in adulterium & homicidium. An hæc peccata mortalia non sunt? An illi imputata non sunt? Audi Scripturam 2. Regum 12. *Quare ergo contempsisti verbum Domini, vt faceres malum in conspectu meo? Vriam Hetheum percussisti gladio, & vxorem illius accepisti in vxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon. Quamobrem non recedet gladius de domo tua vsque in sempiternum, eò quod despexeris me & tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt esset vxor tua.* Audi ipsum Dauid. Psal. 50. *Tibi soli peccaui, & malum coram te feci.* Et, *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Et, *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Audi Augustinum, qui in explicatione illius Psalmi; ita Dauidem loquentem inducit. *Miserere mei secundum magnam misericordiam tuam, subueni graui vulneri, secundùm magnam medicinam tuam. Graue est, quod habeo sed adomnipotentem confugio. De me tam lethali vulnere desperarem, nisi tantum medicum reperirem.*

4. Accedat è nouo testamento Petrus Apostolus, Hic sine dubio prædestinatus est: Et tamen peccauit mortaliter, quando ter Christum negauit. Hoc testantur ipsius lacrymæ & pœnitentia. Testatur Augustinus tractat. 66. in Ioannem, vbi inter alia sic Petrum alloquitur. *Timendo mortem, carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ. Quanta enim vita est confiteri Christum; tanta mors est, negare Christum.* Et infrà: *Petrus ante mortem & resurrectionem Domini, & mortuus est negando, & reuixit plorando. Mortuus est quia superbè præsumpsit; reuixit autem, quia benignè ille respexit.*

5. Denique accedat hæc ratio, Inobedientia Adami, adulterium & homicidium Dauidis, negatio & periurium Petri fuerunt ex suo genere & suapte natura peccata mortalia, quod Caluinus non negat. Vel ergo potuerunt in Adamo, Dauide & Petro, consistere cum vera fide, & iustitia: vel fidem & iustitiam expulerunt. Si hoc posterius dixeris, nobiscum sentis. Si primum asseris, iam aperta est ianua omnibus sceleribus. Poterit quilibet liberè præuaricari mandata Dei, adulteria, & homicidia perpetrare, Christum abnegare. Quid enim obstet, si hæc peccata fidem & iustitiam non expellunt? si à Deo non imputantur?

6. Secunda pars, quæ asserit reprobos ad peccatum à Deo incitari, hæretica est, olim Augustino falsò imposita, & ab Augustino & Prospero damnata, vt videre est apud Prosperum responsione prima ad capitula Gallorum, & apud Augustinum in libello, ad articulos sibi impositos, artic. 10. & 11. Et apertè pugnat cùm Scripturis. Ecclesiastici 15. *Nemini mandauit impiè agere.* Psalm. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Ierem. 19. *Ædificauerunt excelsa Baalim, quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.* Oseæ. 13. *Perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum.* Iacobi primo. *Nemo cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est. Ipse autem neminem tentat.* Eodem spectat illud Augustini libr. 13. de Trinitate capite 13. cap. 12. *Modus, quo traditus est homo in Diaboli potestatem, non ita debet intelligi, tanquam hoc Deus fecerit, aut fieri iusserit, sed tantum permiserit.* Denique accedit ratio, quam superius attigi, quia sequeretur, Deum fore auctorem peccati, si incitaret ad peccatum: fore mendacem, si verbis prohiberet, quod reipsa patrari vellet: fore crudelem, si aliquem ad peccandum impelleret, vt punire illum posset: fore iniustum, si hominem obtemperantem & decreta sua exequentem supplicijs deuoueret. Imò, quod amplius est, sequeretur, aut solum Deum peccare, quæ est summa blasphemia; aut peccatum nihil esse, nisi falsam opinionem, quæ est Libertinorum hæresis. Ostendo. Nemo peccat in eo, quod vitare non potest: sed homo non potest euitare illas actiones, quas agit Deo iubente, impellente & necessitatem adferente: Ergo homo in suis actionibus non peccat: Ergo vel in illis actionibus nullum est peccatum, vel si est peccatum, soli Deo adscribendum est.

Permissio peccati.

7 Multa ex Scripturis adferunt aduersarij, quæ facilè diluentur, si reuocemus in memoriam, quod supra dictum est, Deum: non quidem velle peccatum, sed tamen permittere, ordinare, punire: quæ tria spectant ad ipsius prouidentiam. De singulis dicam obiter. Ad permissionem peccati tria concurrunt. Primũ est, quòd Deus velit hominem esse præditum libero arbitrio. Hæc voluntas Dei bona & iusta est, quia bonum est, velle vnicuique rei dare suam naturalem proprietatem & perfectionem, eiusmodi est in homine libertas arbitrij. Alterum, quòd Deus velit hominem habere plenum vsum liberi arbitrij, eo modo, quo illi naturale est. Hæc etiam Dei voluntas bona est, quia bonum est, vnamquamque rem operari secundum suam naturam. Tertium, quod Deus, cum præuideat hominem malè vsurum libero arbitrio, nisi ipse impediat, nolit tamen impedire; cùm possit. Et hæc voluntas Dei bona est, quia non desunt illi honesti fines, propter quos ita velit. In hoc tertio propriè consistit permissio peccati. Nihil enim aliud est, Deum permittere peccatum, quàm non impedire peccatum. Potest autem duobus modis impedire. Primò, subtrahendo concursum generalem ad actum peccati. Secundò, dando maiorem gratiam, qua data, non fieret peccatum. Hic posterior modus pertinet ad nostrum propositum. Vnde permissio peccati, est negatio alicuius gratiæ præuenientis, quia nollet Deus peccatum permittere, si ea concederetur.

3. Eſt autem duplex permiſſio. Vna, qua Deus permittit aliquem labi in primum peccatum. Altera, qua permittit illum in peccato perſeuerare. Prior ſimpliciter vocari ſolet permiſſio; poſterior vero frequentius appellatur obduratio, excæcatio, aggrauatio, deſpectio, reprobus ſenſus. Hæ duæ permiſſiones in eo conueniunt quod licet vtraque ſit quædam ſubſtractio maioris gratiæ, neutra tamen tollit gratiam neceſſariam & ſufficientem. Deus enim, vt ſupra dixi, confert omnibus ſufficiens auxilium gratiæ, quo ſi vellent, poſſent non peccare; & cum peccarint, poſſent reſurgere. Sed quia ſimul præuidet, ſi daret illis maiora auxilia, fore, vt non peccarent, aut ſi peccaſſent, vt reſurgerent, & tamen negat illa maiora auxilia, ideo dicitur permittere peccatum & perſeuerantiam in peccato. Differunt autem variis modis. Primò, quod prior permiſſio poſſit eſſe ſine omni creaturæ cuiuſquam culpa, poſterior verò ſemper creaturæ alicuius ſupponat culpam, ideoque pœnæ rationem habeat. Secundò, quod prior conſiſtat ſolum in negatione gratiæ congruæ; poſterior aliquid amplius requirit. Deus enim non ſolum dicitur obdurare hominem, quia ſubtrahit illi gratiam congruam ſed etiam quia offert varias occaſiones, quibus certò ſcit hominem ad malum prouocandum. Huiuſmodi autem occaſiones per ſe malæ non ſunt: ſed potius pertinent ad dona gratiæ ſufficientis, cuiuſmodi ſunt miracula, flagella, prædicatio veritatis. Neque Deus eo animo ac fine eas offert, vt hominem prouocet ad peccatum (*Deus enim inuentator malorum eſt*) ſed potius, vt inuitet ad pœnitentiam.

2. Hinc iam ſoluuntur omnia argumenta, quæ congerunt Caluiniſtæ de obdurationc & excæcatione. Deus enim non dicitur per ſe, & directè obdurare aut excæcare hominem, quaſi faciat hominem in peccato perſeuerare; ſed ſolùm indirectè aut negatiue, tum quia offert varias occaſiones bene agendi, quibus homo abutitur. Vnde Auguſtinus epiſtola 105. *Non obdurat Deus impertiendo malitiam, ſed non impertiendo miſericordiam.* Hanc ſequitur, in hominis eſſe poteſtate obdurari, vel emolliri. Nam cum Deus offert illi occaſiones benè agendi, vt miracula, flagella, & his ſimilia, poteſt illis bene vti, ſi velit. Tametſi enim deſtitutus ſit ſpecialibus auxiliis gratiæ, non tamen illi deſunt communia, quæ ad bene agendum ſufficiant. Hoc patet ex illo Pſalm. 94 *Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Hic Spiritus ſanctus hortatur nos, ne obduremus corda noſtra. Ergo in noſtra ſitum eſt poteſtate, obdurari vel emolliri, quando vocem Domini audimus, quando flagellamur, quando miracula videmus. Hoc egregiè explicat D Auguſtin. exemplo duo Regum, Pharaonis, & Nabuchodonoſoris, de quibus in lib. de prædeſtinatione & gratia, cap. 15. ſic ait. *Quoniam ad naturam, ambo homines erant; quantum ad dignitatem ambo Reges: quantum ad cauſam ambo captiuum populum Dei poſſidentes; quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit eſſe diuerſos niſi quod vnus manum Dei ſentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit, alter libero contra Dei miſericordiſſimam veritatem pugnauit arbitrio?*

10. Sat multa de permiſſione. Proxima eſt ordinatio, quæ ita ſe habet. Cùm Deus præuidet aliquem peccaturum, niſi ipſe impediat, & tamen nolit impedire, ſed permittere, non ſolum habet honeſtos fines, propter quos velit permittere peccatum, ſed etiam occurrunt illi magna bona; quæ ex peccato commiſſo poſſit elicere, vt ſæpe docet Auguſtin. Itaque peccatum, quod decreuit permittere pro ſua bonitate & prouidentia dirigit & ordinat ad illa bona elicienda, ſiue ea ſpectent ad eum, qui peccatum committit, ſiue ad aliquem alium. Exempla ſunt in Scripturis. Peccatum filiorum Iacob ordinauit ad exaltationem Ioſephi, iuxta illud Geneſ. 50. *Vos cogitaſtis de me malum, ſed Deus vertit illum in bonum, vt exaltaret me.* Peccatum Iudæorum Chriſtum crucifigentium, ordinauit ad ſalutem & redemptionem humani generis: Peccatum Petri, negantis Chriſtum, ad cautelam Petri, & inſtructionem aliorum fidelium. Peccatum tyrannorum ad coronam Martyrum, & ſic de aliis.

11. Hinc ſoluuntur multa argumenta Caluiniſtarum, quibus probare volunt Dei decreto & ordinatione fieri peccata. Non fiunt ex Dei ordinatione, ſed cùm fiunt, aut facta ſunt, Deo permittente, in bonum euentum à Deo ordinantur. Hoc ſenſu explicanda ſunt illa loca ſcripturæ Geneſ. 45. *Non veſtro conſilio, ſed Dei voluntate huc miſſus ſum.* Actor 1. *Hunc definito conſilio & præſcientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes interemiſtis.* Actorum 4. *Conuenerunt verè in ciuitate iſta aduerſus ſanctum puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti, Herodes, & Pontius Pilatus cum gentibus, & populis Iſrael, facere quæ manus tua & conſilium tuum decreuerunt fieri.* Nam his locis nihil aliud ſignificatur, quam Dei voluntate & conſilio factum eſſe, vt ex peccatis, quæ futura præuidebat, boni euentus prouenirent. Eodem modo intelligendum eſt illud Prouerbior. 16. *Omnia propter ſemetipſum operatus eſt Dominus, impium quoque ad diem malum.* Senſus non eſt, quem Caluinus & Beza volunt, Deum idèo creare impios ad interitum, vt in illis puniendis oſtendat ſuam iuſtitiam: ſed quem Catholici docent, Deum, qui præuidet aliquos impiè acturos nihilominus eos creare, & earum peccata ordinare ad ſuæ iuſtitiæ oſtenſionem. Hoc ergo differt inter nos, & Caluiniſtas, quòd illi doceant impios creari ad gloriam diuinæ iuſtitiæ in eorum ſuppliciis demonſtrandam, ob decretum Dei, quod omnem culpæ præuiſionem anteceſſerit: nos verò, ob decretum quod præuiſa peccata ſequutum eſt. De hac re plura ſuperius dicta ſunt.

13. De punitione vix quicquam hoc loco dicendum occurrit. Solùm diſputari poteſt, An Deus peccatum peccato puniat, vel quod idem eſt, An vnum peccatum ſit pœna alterius peccati? Caluiniſtæ vehementer hoc cupiunt, quod hinc videant ſequi, Deum ſicut pœnæ, ita peccati auctorem eſſe. Catholica ſententia eſt, poſterius peccatum propriè non eſſe pœnam prioris peccati ſed tantùm impropriè, idque duobus modis. Primo, quia Deus aliquando deſerit, & deſtituit hominem ſua gratia in pœnam præcedentis peccati, & ex hac deſertione fit, vt homo iterum peccet. Quare non ipſum peccatum, quod ſequitur, ſed deſertio eſt pœna iuſtè à Deo inflicta, iuxta illud Roman. 1. *Propter quod tradidit illos Deus in reprobum ſenſum.* Secundò, quia ſæpè fit, vt poſteriori peccato ſit annexa aliqua infamia, vel labor corporalis, vel triſtitia & vermis conſcientiæ, vel aliquod ſimile incommodum: & tunc peccatum poſterius dicitur eſſe pœna prioris; non ratione ſui, ſed ratione effectus inde proceden tis, iuxta illud Auguſtini lib. 1. Confeſſ. cap. 12. *Iuſſiſti Domine, & ſic eſt, vt pœna ſua ſit ſibi omnis inordinatus animus.*

3. Tertia pars propoſitionis, quæ aſſerit, nullum peccatum reproborum vnquam remitti, hæretica eſt, & variis modis refelli poteſt. Primò, quia iniuriam facit Chriſto: qui, Scriptura teſte, *Dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus:* Et eſt *propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius* mundi. Secundò, quia deſperationem ingerit. Qui enim peccati ſibi conſcius eſt, quid aliud

ex hac doctrina sperare potest, quàm nullam esse spem veniæ & condonationis; Tertiò, quia pugnat cum illa Parabola Matth. 18. *Serue nequam omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me.* Quartò, , quia nititur falsis fundamentis, quæ supra refutata sunt. Oppono contraria principia, ex quibus contrarium euincam. Primum est, aliquos reprobos esse in Ecclesia. Secundum, Christum pro omnibus mortuum esse, & omnes ex meritis Christi habere sufficiens auxilium gratiæ ad salutem. Tertium, hominem esse liberi arbitrij, qui cum auxilio gratiæ cooperari possit, si velit. Quartum, Deum imponere omnibus præceptum pœnitentiæ & contritionis. Ex his principiis euidenter sequitur reprobos debere & posse pœnitere de suis peccatis, ideoque posse à Deo veniam obtinere, Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam, viuet & non morietur: Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor* Et infra, *Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas vestra.* Et infra. *Nolo mortem morientis, reuertimini & viuite.*

CAPVT VIII.

Primum consectarium discutitur.

EX hac doctrina Caluini hactenus refutata sequitur illud Dilemma, quod miseros miserè torquet, & ad desperationem prouocat. *Aut sum prædestinatus, aut reprobatus. Si prædestinatus, nihil refert, benè an malè viuam, quia necessariò saluabor. Si reprobus, certò pereundum mihi est quantumuis cupiam esse bonus virtutis studiosus. Quid ergo superest quàm vt faciam, quidlubet, & fruar voluptatibus, quamdiu licet?* Hoc argumento olim conuictus fuit Religiosus ille, de quo supra dixi ex Augustino, & nostro sæculo multi illum imitantur, qui relictis monasteriis, ad laxiorem vitam redeunt, & omnibus flagitiis fœdissimè se immergunt. Et sanè argumentum tale est, quod ex Caluini principiis affabre contextum à Caluinistis solui non potest.

2. Conatur quidem Caluinus lib. 3. c. 24. §. 12. ad hoc argumentum respondere: sed nihil agit. Potius vim argumenti auget, & suis ipse principiis contradicit. Sunt autem duo responsionis ipsius capita, quorum alterum ac prædestinatos, alterum ad reprobos pertinet. Primò dicit electionis scopum esse vitæ sanctimoniam, ac proinde electos debere ad eam meditandam alacriter se excitare, non autem desidiam præterire. Secundò dicit reprobos imprudentissimè mentiri, quando prætendunt se perdituros operâ, si studeant bene viuere: si enim reprobi sunt, inquit, non possunt bene agere, quia necessitate decreti diuini ad male agendum impelluntur. Hæc solutio quàm inanis sit, nemo non videt. Ac primò quomodo electi possunt se excitare ad vitæ sanctimoniam, si, vt alibi dixit Caluinus, libero arbitrio præditi non sunt? Si omnia ab iis necessitate, nihil libertate agitur? deinde quorsum hoc faciant, si sola electio sufficit ad salutem? si efficaciter electi sunt, nullo respectu bonorum operum. Denique, quid potest obesse, si non modo excitent se, sed etiam adulteria & homicidia committant? Hæc enim illis non imputantur, teste Caluino. Sanè si non alia solutio expectanda est, perget quisque dicere, *Si electus sum nihil refert, quomodo megeram, quia certo certius saluabor.* Iam quod secundo loco dixit Caluinus de reprobis, quid aliud est, quàm ipsum desperationis barathrum? Si non possunt reprobi, ne conati quidem bene agere, sed necessario ipsis pereundum est: quid aliud sequitur, quam vt abiiciant se, & in omnem viuendi licentiam se effundant?

3. Multò rectius soluit hoc argumentum quidam medicus, quàm Caluinus. Historiam refert Cæsarius, quæ sic habet Ludouicus Landgrauius, propter deploratam viuendi licentiam, à viris religiosis correptus, grauiterque monitus, vt ad bonam frugem rediret, antequam inopina morte præuenirentur: pro excusatione hoc adferebat: *Si prædestinatus sum, nulla peccata poterunt mihi regnum cælorum auferre. Si reprobus nulla bona opera auferre.* Itemque illud, *Cùm venerit dies mortis meæ certò moriar. Illum nec bene viuendo potero extendere, nec male viuendo præuenire.* Quid factum? Incidit in grauem morbum, Medicum ad se vocat. Is, vt erat vir prudens, & verborum Landgrauii memor: Domine mi, inquit, frustra me vocas: Nã si venit hora mortis tuæ, certò morieris, nec possum te iuuare: Si non venit, non indiges mea opera. Quid ita verò, inquit Landgrauius? Quin iuua me, antequam mors adrepat. Tum Medicus, si putas vitam corporis conseruari posse, adhibita medicina: cur similiter non credis, vitam animi iuuari posse pœnitentia & contritione? Hoc verbo vicit Medicus, & Landgrauio persuasit.

4. Sic Medicus. Theologi hoc modo soluunt. Si prædestinatus sum, id est, si à Deo ordinatus sum ad vitam æternam, per certa media, quæ in mea sunt potestate, consequendam: certò consequar vitam æternam, modò illa media adhibuerim. Rursum, si sum reprobatus, id est, si à Deo ordinatus sum ad perpetuos cruciatus, propter mea peccata, quæ liberè commissurus sum: certò damnabor, si illa peccata committam, & ab iis non abstineam. Hæc solutio reddit animum tranquillum & pacatum. Neque eum, qui in peccatis est, facit desperare, nec ei, qui iustus est, securitatem promittit. Quin potiùs vtrumque monet, vt cum timore & tremore salutem suam operentur.

CAPVT IX.

Secundum consectarium explicatur.

ALterum consectarium, quod ex Caluini doctrina supra deduximus, eiusmodi est. *De æternitate nihil ad nos Deus iampridem sine nobis statuit, quò eundere debeamus: Si salutem decreuit, adducet nos ad eam suo tempore: si mortem destinauit frustra reluctabimur, totum ergo studiũ nostrũ sit in temporali administratione Reipublicæ! De fide & Christo sit silentium.* Hoc argumẽtum, quod efficacissimè sequitur ex principiis Caluini, multos habet hoc tẽpore patronos, qui adeò securi sunt de rebus ad salutem pertinentibus, vt perinde illis sit, quam religionem profiteantur, nihil curent Sacramẽta, ceremonias, festa, iciunia, sacros codices. Quare? quia si prædestinati sunt, sine his omnibus poterũt saluari. Si reprobati, nihil hęc omnia illis proderũt iuxta regulã Caluini.

2. Ex hac Caluini doctrina orti sunt libertini & politici, qui & libertatem religionis probant, & omnium sectarum mores ac personas induunt, cum Catholicis Catholici sunt: cum Lutheranis Lutherani: cum Iudæis Iudæi; cum Mahometanis Mahometani. Hi catuli à Caluino geniti. Si primam eorum genealogiam quæramus à Diabolo habent. Ab hoc proximè nati Gentiles: hinc Israelitæ, quos Elias aiebat vtroq; pede claudicare: in eorum patriam ac sectam succesſere Babylonii, Cuthæi, Emethęi omnes nomine Samaritæ dicti. Et hi vsq; ad Christum. Postea Christianorum temporibus, multi similes extitere. Vt alios omittam scribit August. epist. 48. multos suo tempore fuisse, qui nihil interesse crederẽt, in qua quisque parte (Donatistarum an Catholicorum) Christianus esset. Eandem opinionem suis asseclis instillauit Mahometes in Alcorano. Nemo pestilentior, quam nostro sæculo Caluinus.

EPILOGVS.

VT ſummatim repetam, quæ dicta ſunt, hi fructus ex doctrina Caluini de Prædeſtinatione ſperari poſſunt, oblitio rerum cæleſtium, contemptus fidei ac religionis, impunitas & licentia peccandi, rebellio, deſperatio, atheiſmus, certè bona arbor eſſe non poteſt, quæ habet tales fructus & quomodo bona arbor, quam Caluinus plantauit? Machiauellus riguit, diabolus incrementum dedit.

DE ORTHODOXA CATHOLICORUM Prædeſtinatione.

OPVSCVLVM II.

Doctrina Catholicorum.

De Prædeſtinatione.

CAtholicorum doctrina. 6. Capitibus. continetur 1. Quæritur, quid ſit Prædeſtinatio & Reprobatio. 2. Qui ſint effectus utriuſque. 3. Quæ cauſæ. 4. Quæ certitudo. 5. Quis ordo. 6. Quæ coherētia cum libero arbitrio, & an ſit in noſtra poteſtate. In his omnibus quædā certa & indubitata ſunt quædam in utrāque partem probabiliter diſputantur: vt in progreſſu patebit.

CAPVT I.

Quæ ſit Prædeſtinatio & Reprobatio.

1. PRædeſtinatio. ſi Etymō ſpectes, componitur ex *præ & deſtinatio*. Et quidem verbum *deſtinatio* bifariam ſumitur 1. pro mittere. vt 1. Mach. 1. *Deſtinauit aliquos de populo, & abierunt ad Regem.* 2. pro conſtituere, definire, ordinare, vt 2. Mach. 6. *Deſtinauit non admittere illicita, propter vitæ amorem.* Præpoſitio *Præ* tametſi Catharino dignitatem, aliis tamen rectius ſignificat anteceſſionem durationis: vt prædeſtinatio idem ſit, quod deſtinatio ab æterno facta, quæ omne tempus anteceſſerit.

2. Si vſum ſpectes, varius eſt. Aliqui fusè vſurpant, pro æterna deſtinatione, ſiue ad vitam, ſiue ad mortem, vt Auguſt. 15. ciuit. cap. 1. Proſp. in reſponſione 14. & 15. ad capitula Gallorum, Fulgentius lib. 3. ad Monimum cap. 14. 14. Valentinum ſub Lothario, cap. 3. cùm ait *Confitemur Prædeſtinationem electorum ad vitam & Prædeſtinationem impiorum ad mortem.* Alij ſtrictius vſurpant, pro æterna deſtinatione ad vitam dumtaxat, vt Apoſtol. Rom. 8. *Quos præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui.* Et ad Epheſ. 1. *Quos prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum* Et Concil. Trident. Seſſ. 6. cap. 12. Auguſt in lib. de Prædeſt. ſanctorum c. 10. & alij paſſim. Priori modò pertinet non ſolùm ad electos, ſed etiam ad reprobos, poſteriori ad ſolos electos; & hoc vſitatius.

3. Cæterum quia electi deſtinantur ad vitam æternam per dona gratiæ, ideoque duplex eſt eorum electio: Vna ad gratiam, altera ad gloriam, dubium eſt vtra illarum vocari debeat prædeſtinatio. Auctores in modo loquendi diſcrepant. Nam alij nomine prædeſtinationis, intelligunt electionem ad gratiam, vt D. Auguſt. lib. de Prædeſt. Sanctor. cap. 10. cùm ait. *Prædeſtinatio eſt gratiæ præparatio.* Et in lib. de bono perſeuerant. cap. 14. *Prædeſtinatio eſt præſcientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicumque liberantur.* Alij intelligunt electionem ad gloriam, vt nonnulli antiqui Patres: & aliqui ex recentioribus Theologis cùm docent, Prædeſtinationem factam ex præuiſis meritis. Alij denique vtramque electionem complectuntur, vt Scotus in 1. d. d. 40. quæſt. vnica, cùm ait *Prædeſtinatio eſt electio creaturæ intellectualis vel rationalis ad gratiam & gloriā.* Et in 3. d. 7. q. 3. *Prædeſtinatio eſt præordinatio alicuius ad gloriam principaliter, & ad alia in ordine ad gloriam.* Huc ſpectat illud vulgare, *Prædeſtinatio eſt præparatio gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro.*

4. Tametſi omnes rectè; nos tamen, vt contentio de nomine tollatur, Prædeſtinationem cum Auguſtino vocamus præparationem gratiæ, eamque ab electione ad gloriam diſtinguimus: ita vt altera proximè ad media, altera immediatè ad finem referatur. Poteſt igitur hoc modo definiri: *Prædeſtinatio eſt conceptio donorum gratiæ in Deo, quibus præuidet hominem bene vſurum, & perducendum ad vitam æternam, cum propoſito & voluntate dandi ea dona.* Hic tres actus diuini ſpectandi ſunt. Primus eſt conceptio donorum gratiæ. Secundus, præſcientia conditionata, qua Deus præuidet quoſdam perventuros ad vitam, & ex hypotheſi, ſi talia dona ipſis darentur. Tertius eſt, voluntas dandi ea dona. Conceptio, & præparatio donorum gratiæ, communis eſt Prædeſtinatis & reprobis: Præſcientia non item. Deus enim concipit dona gratiæ, quibus & prædeſtinati, & reprobi poſſint dirigi in vitam æternam, neque concipit modò, ſed etiam præparat omnibus, & ſingulis, iuxtà menſuram ſui beneplaciti. Hoc intereſt, quod illa conceptio & præparatio donorum gratiæ, vocetur Prædeſtinatio, reſpectu eorum duntaxat, quos Deus per præſcientiam conditionatam, cognoſcit bene vſuros iis donis, atque ita peruenturos ad vitam æternam; aliorum verò reſpectu, vocetur tantùm communis prouidentia.

5. Hoc declarari poteſt exemplo, quo vtitur D. Auguſtinus lib. 12. de ciuit. Dei, cap. 6. Sint duo homines iuſti, animo, corpore, omnibuſque bonis pares; quibus ex ſua parte Deus decreuerit eodem modo ſuccurrere. His ſi offeratur eadem occaſio peccandi poteſt alter pro ſua libertate in peccatum conſentire, alter ſe cohibere nec peccet. Ponamus ergo alterum peccare, alterum non peccare, & mox vtrumque ruina domus oppreſſi, & conſequenter alterum ſaluari, alterum damnari. In his ergo eadem eſt conceptio & præparatio donorum gratiæ, ex parte Dei: & tamen illa conceptio & præparatio, reſpectu vnius, habet rationem prædeſtinationis: reſpectu alterius tantum Prouidentiæ: idque non aliunde, niſi ex præſciētia conditionata, quia Deus præuidebat, vnum benè vſurum gratia ſibi conceſſa, alterum non benè.

6. Hinc iam conſtat, quomodo prædeſtinatio diſtinguatur à prouidentia. Hæc enim eſt conceptio & præparatio mediorum in Deo, quibus res omnes poſſunt dirigi in ſuos fines, ſiue reuera perueniat vnaquæque ad ſuum finē, ſiue ab eo excitat. At Prædeſtinatio eſt conceptio & præparatio mediorum ſupernaturalium, quibus Deus certo & infallibiliter præuidet, hominem peruenturum ad ſuum finem ſupernaturalem.

Et hoc ſenſu dixit Auguſt. *Predeſtinatio eſt præſcientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicumque liberantur.*

7. Iam cùm Prædeſtinatio diſtinguatur ab electione ad gloriam, & hæc immediatè circa finem, illa proximè circa media verſetur: controuerſantur Theologi, vtra prior ſit, non quidem duratione aut tempore, cùm vtraque ſit æterna, ſed ordine, & cauſalitate. Multi putant electionem eſſe priorem, ac proinde Deum, antequam conciperet & præpararet dona gratiæ, elegiſſe quoſdam ad vitam æternam, ex ſolo ſuo beneplacito, ac deinde cogitaſſe de mediis gratiæ, quibus ad illum finem peruenirent. Ratio illorum eſt, quia voluntas finis eſt prior voluntate mediorum: ſed electio ad gloriam eſt voluntas finis, & prædeſtinatio gratiæ, B eſt voluntas mediorum; ergo electio prædeſtinatione prior eſt. Alij contra ſentiunt, prædeſtinationem eſſe priorem; ac proinde Deum primo præparaſſe dona gratiæ, ac deinde eos quos præuidebat benè vſuros eiuſmodi donis, elegiſſe ad vitam æternam. Ratio illorum eſt, quia putant electionem ad gloriam, factam eſſe ex præuiſis meritis. Hinc enim apertè ſequitur, electionem ſupponere non ſolum merita, ſed etiam gratiam & præparationem gratiæ: ſeu prædeſtinationem, Iuxta hunc poſteriorem ſententiam conſtitui debet hic ordo, vt Deus 1. conceperit dona gratiæ, tanquam media apta ad vitam æternam. 2. vt per ſcientiam conditionatam præuiderit, quinam illis donis eſſent benè vſuri, ſi darentur. 3. vt decreuerit illis dare huiuſmodi dona. 6. vt abſolutè, & per ſcientiam liberam, quam alij viſionis appellant, præuiderit illos bene vſuros gratia. 5. vt propter illum bonum vſum præuiſum, decreuerit illi dare vitam æternam per modum præmij. Atque hæc ſententia videtur mihi probabilior, quàm cap. 3. latiùs explicabo & defendam. Nunc videamus de nomine reprobationis.

8. Reprobatio propriè ſignificat reiectionem, & apud Theologos duobus modis vſurpatur. Primò pro reiectione à gratia. Secundò, pro reiectione à gloria. Poſterior acceptio longè vſitatior eſt. Iuxta hanc intelligi debent hæ definitiones. Prima Magiſtri in 1. d. 40. *Reprobatio eſt præſcientia iniquitatis quorundam, & præparatio damnationis eorundem.* Item hæc Durandi ibidem quæſt. 2. *Reprobatio eſt præuiſio ineptitudinis alicuius ad vitam æternam & propoſitum excludendi abea:* Item hæc Molinæ 1. p. quæſt. 23. art. 3. *Reprobatio eſt iudicium æternum: quò creatura rationabilis à Deo iudicatur indigna vita æterna, & digna pœna æterna, cum propoſito eam perpetuo excludendi à regno cœleſti, aut ſimul etiam puniendi cruciatibus æternis, prout fuerint ipſius peccata.* At D. Thomas 1. p. quæſt. 23. art. 3. videtur eam ſumpſiſſe, quatenus includit vtramque reiectionem, tam à gratia, quàm à gloria. Sic enim habet; *Reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam, & inferendi damnationis pœnam pro culpa.*

9. Ex hac diſtinctione facilè ſoluitur illa quæſtio, An reprobatio directè opponatur Prædeſtinationi: Si enim ſumatur pro reiectione à gratia, opponitur Prædeſtinationi, quæ eſt gratiæ præparatio. Si pro reiectione à gloria opponitur electioni ad gloriam, ſeu approbationi. Et altero horum modorum intelligendi ſunt, qui aſſerunt opponi. Quod ſi, tam prædeſtinatio, quàm reprobatio ſumatur in vſitatiori ſignificatione, nempe prædeſtinatio pro præparatione gratiæ, & reprobatio pro reiectione à gloria, iam directè non opponuntur: Et hoc ſenſu negat opponi Molina 1. p. quæſt. 23. art. 3. Ex eadem diſtinctione explicandus eſt Scotus in 1. d. 4. quæſt. vnica; vbi duplicem facit reprobationem: vnam permiſſiuam: alteram puC nitiuam. Per priorem intelligit reiectionem à gratia; per poſteriorem verò rectionem à gloria.

CAPVT I.

Qui ſint effectus Prædeſtinationis & Reprobationis.

SIcut Theologi variè vſurpant Prædeſtinationem, ita non eodem modo aſſignant eius effectus. Nam ſi Prædeſtinatio ſumatur pro ſola præparatione donorum gratiæ; iam ſola digna gratiæ cenſeri debent ipſius effectus; ſi verò pro ſola electione ad gloriam, ſola gloria: ſi denique pro vtroque, tum & gratia, & gloria ipſius effectus erunt. Porrò; quia gratia duplex eſt; vna excitans, ſeu præueniens, quæ etiam dicitur gratia vocationis; altera habitualis, & gratum faciens, quæ dicitur gratia iuſtificationis, hinc factum eſt, vt communiter tres effectus predeſtinationis cenſeri ſoleant, ſcilicet vocatio, iuſtificatio, & glorificatio. Loquor autem de effectibus in genere cauſæ efficientis. Nam illa voluntas, ſeu decretum Dei, qui ab æterno ſtatuit alicui dare gratiam aut gloriam, eſt vera cauſa efficiens donationis gratiæ, & gloriæ, quæ fit in tempore, ſicut voluntas, qua ab æterno decreuit creare mundum, fuit vera cauſa efficiens creationis mundi. De hoc genere cauſæ & effectus loquitur D. Auguſt. lib. de Prædeſt Sanctorum capit. 10. cùm ait. *Prædeſtinatio eſt gratia præparatio; gratia verò eſt ipſius prædeſtinationis effectus.* Et D. Thomas. 1 p. q. 23. art. 3. ad 2. *Prædeſtinatio eſt cauſa gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro.*

2. Primus ergò effectus eſt vocatio, quæ fit per gratiam excitantem, ſeu præuenientem. Cæterùm, quia vocatio poteſt eſſe communis prædeſtinatis & reprobis, (multi enim ſunt vocati, pauci electi) duo neceſſaria ſunt, vt aliqua vocatio ſit effectus prædeſtinationis, Primò, vt habeat effectum in homine per conſenſum liberi arbitrij. Secundò, vt non interrumpatur peccato mortali, ſed cum aliis effectibus ad finem vſque connexa ſit. Vnde ſi vel effectum non habeat, vel ſubſequenti peccato abrumpatur, ſolum poteſt permittere ad prouidentiam Dei: quæ eſt communis reprobis & prædeſtinatis.

3. De iuſtificatione idem ſtatuo. Quæ enim peccato mortali interrumpitur, communis tantùm prouidentiæ: quæ non interrumpitur, prædeſtinationis effectus eſt. Quod ſi interrupta reſtauretur, bifariam ſpectari poteſt: aut præcisè, quatenus primùm facta eſt; aut quatenus poſt peccatum commiſſum reparata. Priori modo ad prouidentiam; poſteriori ad prædeſtinationem pertinet. Ex hac diſtinctione facilè defenditur tota Adami prædeſtinationem: quoad omnes effectus, factam eſſe ex meritis Chriſti, etiam ſi diceremus gratiam originalis iuſtitiæ non ex meritis Chriſti, ſed ex ſola Dei liberalitate fuiſſe datam. Nam prædeſtinatio eius non incepit à gratia & iuſtificatione, quæ fuit in E ſtatu innocentiæ, ſed à reſtauratione, quæ fuit in peccatum; Hæc autem reſtauratio ex meritis Chriſti facta eſt.

4. Glorificatio, ſeu conſecutio vitæ æternæ, poteſt referri inter effectus prædeſtinationis. ſi Prædeſtinatio ſpectetur non præcisè, quatenus eſt tantùm gratiæ preparatio, ſed quatenus adiunctam habet electionem ad gloriam. Et hoc ſenſu dixit D. Thomas loco citato, *Prædeſtinatio eſt cauſa gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro.* An autem ex loco Pauli. *Quos autem prædeſtinauit: illos & glorificauit*, rectè id colligi poſſit controuerſia eſt. Nam D. Hieron. Gregor. Ambroſ. Chryſoſt. Teophylactus, & Theodoretus, eo loco per gloſificationem

tificationem intelligunt, non alterius vitæ beatitudinem, ſed gloriam præſentis, quam Deus iuſtis ſuis præparauit, efficiens filios Dei. At Diuus Auguſtin. lib. de prædeſtinatione ſanctor. cap. 17. & ſermon. 17. de verbis Apoſtol. & Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 21. intelligunt gloriam alterius vitæ.

5. Ad prædictos tres effectus, alij reuocari poſſunt, vt motus fidei, ſpei & charitatis, quibus homo reſpondet & cooperatur ad vocationem; opera meritoria, augmentum gratiæ, & perſeuerantia ad iuſtificationem; amor beatificus: gaudium & dotes corporis, ad glorificationem. Atque hi effectus ſupernaturales ſunt, & præcipui. His addi ſolent alij minùs principales; vt natiuitas ex Chriſtianis parentibus, bona educatio, flagella & afflictiones, miracula, prædicatio Euangelij, bona aliorum exempla, mors præmatura, & alia his ſimilia, quæ vel hominem incitare ſolent ad bene viuendum, vel aliquo alio modo conducunt ad vitam æternam conſequendum.

An permiſſio peccati ſit effectus prædeſtinationis.

6. Sunt, qui addunt etiam permiſſionem peccati, quæ ſæpe hominis eſt occaſio humilitatis & maioris diligentiæ, atque ita confert ad ſalutem conſequendam, iuxta illud Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Mihi tamen non videtur. Nam, ſi auctore Auguſtino, Prædeſtinatio eſt præparatio donorum gratiæ, ſanè vt alicuius ſit effectus prædeſtinationis, duo requiruntur. Primò, vt ſit donum gratiæ: Secundò, vt non ſolùm conducat ad vitam æternam, ſed etiam ex voluntate & intentione illius præparetur, & præfiniatur à Deo. At neutrum cadit in permiſſionem peccati. Nec enim eſt donum gratiæ: cùm potius ſit illius negatio; nec præparatur à Deo tanquam medium ad vitam æternam conſequendam. Permiſſio enim peccati non eſt vtilis ad vitam æternam, niſi mediante pœnitentia: Ergo non poteſt eligi tanquam medium, niſi prius eligatur pœnitentia: At pœnitentia eligi non poteſt ante præfinitionem peccati, multò minus adde permiſſionem. Hîc notandum eſt, differre hæc duo, *Deus peccatum iam commiſſum ordinat ad bonum exitum*; Et *Deus antequam fiat peccatum, ſtatuit illud permittì tanquam medium ad ſalutem*. Prius verum eſt, poſterius falſum.

Effectus reprobationis

7. Effectus reprobationis ſunt quatuor. Primus eſt permiſſio peccati. Secundus, obduratio in peccato. Tertius, excluſio à regno cæleſti. Quartus inflictio pœnæ ſenſus. Duo priores pertinent ad reprobationem quatenus reprobatio ſumitur pro reiectione à gratia: Duo poſteriores ad reprobationem propriè dictam, vt ſignificat reiectionem à gloria. Hæretici addunt quintum effectum: nempe ipſum peccatum. Hi dudum refutati ſunt.

Effectus reprobationis in paruulis.

8. In paruulis tres reperiuntur. Primus eſt permiſſio contrahendi peccatum originale. Secundus, permiſſio moriendi in peccato originali. Tertius, excluſio à gloria. Prima illa permiſſio fit à Deo, quatenus negat primam gratiam iuſtificantem, quæ præueniat & impediat, ne peccatum originis contrahatur, vt factum putamus in Beata Virgine Maria. Altera permiſſio fit, quatenus negat Baptiſmum, aut aliud remedium contra peccatum originale. An autem præter has duas permiſſiones, & excluſionem à gloria, debeat addi quartus effectus, nempe inflictio pœnæ, diſputari ſolet. Sunt qui putant, paruulos dolere de amiſſa beatitudine, & hanc eſſe illorum pœnam. Alij addunt etiam torqueri flammis infernalibus. Rectiùs ſentiunt, qui vtrumque negant.

CAPVT III.

De cauſis prædeſtinationis, & reprobationis.

1. Cauſa prædeſtinationis.

CVm quærimus cauſam prædeſtinationis, non de actu, ſed effectibus illius ſermo eſt. Effectus autem prædeſtinationis ſunt tres, nempe vocatio, iuſtificatio; glorificatio. Horum cauſa quæritur. Nec de quouis cauſarum genere diſputamus, ſed potiſſimum de cauſa meritoria. De cæteris res clara eſt. Nam cauſa materialis, in qua, tanquam in ſubiecto, recipiuntur, effectus prædeſtinationis, ſunt ipſi homines prædeſtinati. Cauſa formalis non eſt alia, quàm idem effectus, qui vt formæ accidentales nobis inhærent. Cauſa efficiens principalis, eſt Deus. Finalis; Dei bonitas & gloria, ad quam omnia referuntur; & vnus effectus poteſt eſſe finis alterius, vt gloria iuſtificationis, & iuſtificatio vocationis. Supereſt ſola cauſa meritoria.

Scaras quæſtionis.

2. Eſt igitur hæc quæſtio. An Deus ab æterno decreuerit nobis dare, vel omnes, vel aliquos effectus prædeſtinationis, ex præuiſis meritis. Et quia tres ſunt effectus, poterit eſſe tres ſex quæſtio. Prima, de prædeſtinatione, ſeu electione ad gratiam vocationis. Secunda de electione ad gratiam iuſtificationis. Tertia, de electione ad gloriam. Hîc illa regula ſeruanda eſt, qua frequenter vtitur Auguſtinus. *Quidquid Deus in tempore confert alicui ex meritis, hoc ab æterno decreuit conferre ex meritis. Et quidquid tempore confert ſine meritis, hoc ab æterno decreuit conferre ſine meritis.* Ex hac regula tres propoſitæ quæſtiones diſcutiendæ ſunt. Nam ſi oſtendimus, hunc aut illum effectum prædeſtinationis dari nobis ex meritis, iam oſtenſum erit prædeſtinationem, quoad illum effectum, factam eſſe ex præuiſis meritis: Et è contrario ſimiliter. Sunt autem merita diſtinguenda. Nam alia ſunt merita liberi arbitrij, quæ fiunt per ſolas vires naturales. Alia ſunt merita gratiæ, quæ partim à gratia, partim à libero arbitrio, tanquam à duabus cauſis partialibus dependent. Rurſum, merita gratiæ, vel ſunt à gratia tantum actuali, vel etiam ab habituali & ſanctificante. Denique, aut ſunt merita de condigno, aut de congruo.

Regula in hac materia obſeruãda.

Varia meritorum diſtinctio.

1. Quæſtio diſcutitur in duplici ſenſu.

3. Et quidem prima quæſtio, an prædeſtinatio primæ gratiæ facta ſit ex præſcientia meritorum, in duplici ſenſu diſputari ſolet. Primò, an facta ſit ex meritis liberi arbitrij, quæ præcedunt primam gratiam. Secundò, an ex meritis gratiæ, quæ ſequuntur. In priori ſenſu fuit olim acerrimè diſputata in Eccleſia. Pelagiani & Semipelagiani aſſerebant, factam eſſe ex præuiſis meritis liberi arbitrij: hi ex meritis de congruo, illi de condigno. Auguſtinus contra contendebat, fuiſſe merè gratuitam. Neque hoc aliter probabat, niſi iuxta regulam aſſignatam. Nam paſſim in libro de prædeſtinatione Sanctorum, & in libro de bono perſeuerantiæ, & in Epiſtola 105. & 106. conatur oſtendere ex Scripturis gratiam dari nobis ſine vllis meritis præcedentibus, ex quo probatum relinquit, eandem ab æterno præparatam fuiſſe ſine præſcientia meritorum. Hoc enim intereſt, teſte Auguſtino libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 10. inter gratiam & prædeſtinationem; quod prædeſtinatio ſit præparatio gratiæ, quæ fuit ab æterno: gratia verò, ſit ipſa donatio, quæ fit in tempore. Sicut ergò ſe habet donatio gratiæ ad merita noſtra in tempore: ita ſe habet præparatio gratiæ ad noſtra merita in præſcientia: at de-

Prior ſenſus.

natio est gratuita, & sine meritis: ergo & præparatio. Huc spectant illa Scripturæ testimonia, 2. Timoth. 1. *Vocauit nos vocatione sancta, non secundum opera nostra: sed secundum propositum suum & gratiam.* Roman. 11. *Si autem gratia, iam ex operibus, alioqui gratia non est gratia.* A Augustino assensi sunt Hilarius & Fulgentius, & tres Pontifices Romani, Cœlestinus, Leo, & Gelasius. Denique tota Ecclesia Concilio Trident. sess. 6. capite 5. vbi definitur, adultis conferri gratiam præuenientem, seu vocationem, quæ est prima gratia, nullis eorum existentibus meritis. In posteriori sensu, an

Posterior sensus.

præparatio primæ gratiæ facta sit ex meritis gratiæ subsequentibus, disputatur eadem quæstio apud Scholasticos. Alexander affirmat. Reliqui negant rectius. Nam teste Apostolo, Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante constitutionem mundi, vt essemus sancti.* Si elegit B nos ad primam gratiam, vt essemus sancti, non ergo, quia futuri eramus sancti, vt rectè argumentatur Diuus Hieronymus in illum locum, & Diuus Augustinus libro de Prædestinatione Sanctorum capite 17. Et ratio est manifesta, quia idem respectu eiusdem voluntatis, non potest simul esse causa finalis & meritoria: Ergo si Deus nos elegit ad primam gratiam propter sanctitatem, tanquam causam finalem, certè non elegit propter sanctitatem, tanquam causam meritoriam. Et similiter, si prima gratia datur nobis eo fine, vt efficiamur sancti; certè non datur ex merito futuræ sanctitatis. Finis enim non impetrat media, sed media potiùs impetrant finem. Hinc natum est illud axioma Theologorum, *Principium meriti non cadit sub meritum.*

4 Secunda quæstio, an electio ad gratiam iustificationis facta sit ex præscientia meritorum, solet etiam in

2. Quæstio discutitur in duplici sensu.

duplici sensu disputari. Primò, an facta sit ex meritis liberi arbitrij præcedentibus: Secundò, an ex meritis fidei, vel auxilij gratiæ præcedentibus? In priori sensu fuit disputata inter Pelagianos, & Augustinum. Hic

Prior sensus.

negabat, illi affirmabant. Et refellit eos Augustinus ex regula superius assignata. Omitam alia loca. In Epistola 185 quæ est ad Sixtum, sic ait; *Nullane igitur sunt merita iustorum? Sunt planè, quia iusti sunt: sed vt iusti fierent, merita non fuerunt. Iusti enim facti sunt, cùm iustificati sunt: sed sicut dicit Apostolus, iustificati gratis per gratiam ipsius.* Augustino assensi sunt, non solùm Hilarius, Fulgentius & citati Pontifices, sed etiam Semipelagiani. Denique tota Ecclesia in Concilio Trident. Sess. 6. capit. 8. vbi definitur, nos gratia iustificari. In secundo sensu, disputatur eadem quæstio inter Scholasticos. Nec quæritur de meritis gratiæ condi-

Posterior sensus.

gnis (hæc enim ante gratiam iustificantem esse non possunt in homine peccatore) sed de meritis gratiæ congruis. Est ergo sensus, an homo peccator; per actum fidei, aut dilectionis, qui sit elicitus à libero arbitrio, præuento & adiuto gratia actuali saltem de congruo mereatur remissionem peccatorum & gratiam iustificantem. In vno conueniunt Catholici. Omnes enim docent huiusmodi actus fidei, spei & charitatis, esse supernaturales dispositiones ad gratiam iustificantem, vt definitum est in Concilio Trident. Sess. 6. cap. 6. De altero est controuersia, an huiusmodi actus seu dispositiones, vocari possint merita de congruo. Negat Dominicus Soto libro 2. de natura & gratia capit. 14. & nonnulli alij. Ratio potissima est, quia meritum & merces relatiua sunt, ita vt omni merito respondeat merces: sed iustificatio, cùm sit omninò gratuita, non potest habere rationem mercedis: ergo respectu illius, nullum potest dari meritum; ergo actus supernaturales, qui præcedunt iustificationem, sunt quidem dispositiones ad illam, non tamen merita illius. Et hoc apertè videtur docere Concilium Trident. Sess. 6. c. 8. cum ait. *Ideo dicimur iustificari gratis, quia nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt siue fides siue opera, ipsam iustificatio is gratiam promereatur.* Alij nihilominus putant, meritum de congruo rectè cohærere cum gratuita iustificatione, vt plerique Scholastici in 2. dist. 27. Nam duobus modis intelligi potest, nos gratis iustificari. Primò, *gratis*, id est, ex gratia, & non ex debito iustitiæ. Secundò, *gratis*, id est, ex gratia, & non ex viribus naturæ. Priori modo excluduntur merita de condigno, quæ inducunt obligationem ex iustitia. Et hoc modo dixit Concil. Trid. opera præcedentia non promereri iustificationem. Posteriori modo excluduntur merita ex solis naturæ viribus profecta: Et hoc sensu passim docet Apostolus, nos non iustificari ex operibus, sed ex fide. At meritum fidei, aut dilectionis, neutro modo excluditur, quia neque inducit obligationem ex iustitia, neque est meritum solius naturæ, sed etiam gratiæ; ac proinde non pugnat cum gratuita iustificatione. Et hæc videtur esse sententia D. Augustini epistola 1. 5. Vbi ait, *Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat: neque enim nullum est meritum fidei.* Similia habet epistola 106. Quod obijcitur iustificationem, cùm sit gratuita non posse habere rationem mercedis, & ideò non acquiri per meritum; distinguendum est. Nam sicut duplex est meritum; vnum condignum, alterum congruum, ita duplex est merces, quarum altera ex iustitia debetur, altera ex gratia. Et hoc posteriori modo, iustificatio potest vocari merces, quia confertur à Deo homini credenti, & pœnitenti, non ex iustitia, sed ex gratia. Si ex gratia, iam rectè vocari potest gratuita.

5. Tertia quæstio, an electio ad gloriam facta sit ex præuisis meritis, patitur etiam duplicem sensum. Vnum, de congruis meritis liberi arbitrij: alterum de condignis meritis gratiæ. Primus meritum, quod asserebant Pelagiani, iam pridem explosum est. De posteriori est controuersia. Scholastici diuisi sunt, & in vtramque partem citant Augustinum, de cuius mente non satis constat. Si regula superius data teneatur, facilè negotium expediretur. Constat enim ex Scripturis, vitam æternam dare ex meritis, & ideò vocari mercedem, brauium, stipendium, coronam: ergo dubitari non potest, quin ab æterno præparata sit ex præuisione meritorum, quod apertè colligitur ex illo Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: esurijui enim, & dedistis mihi manducare.* Quod est paratum esse regnum à constitutione mundi, nisi quosdam ab æterno electos esse ad cælestè regnum? Et quare ab æterno, hi electi sunt, non illi? causam addit, quia hi fecerunt bona opera, illi non fecerunt, scilicet in præscientia Dei. Eodem spectat illud 2. Timoth. 1. *nemo coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.* Nam si Deus proponit homini vitam æternam tanquam præmium seu coronam, ea lege, vt nemo eam assequatur, nisi qui legitimè certauerit; certè nemini efficaciter statuit illam dare per modum præmij, nisi præuideat ipsius legitimum certamen. Et ita sentiunt graues Theologi, Camerarius, Molina, Osorius, Torrianus, Vasquez. & alij. Quod obijci solet, voluntatem finis esse priorem voluntate mediorum, facilè diluitur. Id enim verum est respectu eius, qui sibi ipsi proponit aliquem finem consequendum per media. Is enim ex efficaci voluntate finis, mouetur ad electionem mediorum. Falsum est respectu eius, qui alicui alteri proponit finem per modum præmij seu mercedis. Is enim non vult efficaciter dare præmium, nisi alter dignus sit, & præmium mereatur. Hoc facilè ostendo in proposito, quia Deus non tantum prædestinatis, sed etiam reprobis proponit hoc præmium vitæ æternæ, & effectu simplici desiderat, vt omnes illud consequantur, ideoque dat omnibus præcepta &

5. Quæstio discutitur.

Cam. in dialogo cath. c. 4. Molina 1. p. q. 23. art. 5. Osor. l. 9. de iustitia Tur. in opusc. de elect. Vasquez in 1. p. disp. 89. c. 2.

ſufficientia media, quibus poſſint aſſequi, ſi velint. Et tamen efficaciter non vult dare illis, qui non merentur: Ergo quod aliis efficaciter dare velit ideo eſt quia verè merentur.

6. Ambroſius Catharinus in hac controuerſia patrim his partim illis aſſentitur. Diſtinguit enim duos ordines hominum, quorum altero comprehendit paucos quoſdam, qui præ aliis eximiè à Deo dilecti ſint, & ab æterno ante præuiſionem operum ad gloriam. Prædeſtinat; cuiuſmodi ſunt beata Virgo, Apoſtoli, & nonnulli alij quibus etiam eximia quædam dona gratię in hac vita conceſſa ſunt, Altero comprehendit reliquam hominem turbam, quos Deus contentos eſſe voluit communibus gratiæ auxiliis, ea lege, vt qui bene iis vterentur, ſalui fierent, qui malè, à ſalute exciderent, & damnarentur. Itaque concedit Catharinus quoſdam electos eſſe ante præuiſa merita; alios ex præuiſis meritis. Catharini ſententiam ſepultus eſt diſcipulus eius, Sixtus Senenſis, eamque multis annis publicè pro concione docuit vt ipſemet fatetur lib. 6. Bibliothecæ ſanctæ annot 246. ſed poſtea eam deſeruit quod videret ab omnibus viris doctis improbari. Oppugnauit Catharinum Dominicus Soto in capite 9. Epiſtolæ ad Romanos, & Ioannes à Bononia in libello de prædeſtinatione. Nec immeritò, tum quia diſcrimen illud quod finxit Catharinus inter eximiè prædeſtinatos & ſaluandos, ex Scripturis deduci non poteſt; tum quia eadem eſt omnium ſaluandorum ratio. Omnes enim ex meritis conſequuntur vitam æternam, iuxta illud Pauli, *Nemo coronabitur, niſi qui legitimè certauerit*: ergo iuxta regulam aſſignatam, omnes ex præuiſis meritis ad vitam æternam prædeſtinati ſunt.

De modo loquendi. 7. Res ſatis explicata eſt. Si de nomine quæritur, an liceat dicere. Prædeſtinationem factam eſſe ex præuiſis meritis, id ſimpliciter eſt negandum, quia nec primus effectus, nec tota complexio effectuum ex meritis eſt. Et hoc modo loquendi vtitur Scriptura Epheſ. Obiect. 1. *Prædeſtinati ſumus ſecundùm propoſitum eius, qui operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ.* Obiici poteſt illud Romanorum 8. *Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit, conformes fieri imaginis Filij ſui.* Hîc enim præſcientia meritorum videtur præcedere prædeſtinationem, quoad omnes ipſius effectus. Varia eſt explicatio huius loci. Aſſentior iis, qui aſſerunt prædeſtinationem, licèt facta non ſit propter præuiſa vlla merita, ſiue præcedentia: ſiue ſubſequentia primam gratiam, vt ſupra probatum eſt; non tamen factam eſſe ſine præuiſione meritorum ſubſequentium. Hoc oſtendo quia prædeſtinatio ſine eo facta non eſt, quod eſſentialiter includit: ſed includit talem præſcientiam, vt patet ex definitione ſuperiùs aſſignata. Eſt enim conceptio mediorum in Deo: quibus præuidet aliquos peruenturos in vitam æternam, cum propoſito dandi ea media, Deus enim ab æterno concepit quædam dona gratiæ, quæ poſſet certis hominibus diſtribuere, & ſimul præuidit, ſi his aut illis diſtribueret: fore vt benè vterentur, & tandem ex mera ſua liberalitate decreuit ipſis ea diſtribuere. Hinc patet, præſcientiam meritorum, non quidem abſolutam, ſed conditionatam, includi in prædeſtinatione, & priorem eſſe illo decreto, quo perficitur & completur prædeſtinatio: Deus enim priùs ordine & ratione, quam decreuerit alicui dare gratiam prædeſtinationis, ſub conditione præſciuit eum tali gratia benè vſurum eſſe, ſi daretur. Hoc enim ignorare non potuit, qui omnia nouit. Hoc ſenſu dixit Apoſtolus Deum prædeſtinaſſe & vocaſſe eos, quos iam ante ſub hypotheſi præſciuerat cooperaturos vocationi, & Chriſto conformes futuros, ſi vocarentur. Obiicies, ergo præſcientia meritorum eſt conditio ſine qua non eſſet facta Prædeſtinatio. Hic opus eſt diſtinctione. Eſt enim conditio ex parte intellectus, non autem ex parte voluntatis. Nam prædeſtinatio, ex parte intellectus, includit præſcientiam meritorum; poſita autem hac præſcientia, cum ſit conditionata, adhuc Deo liberum eſt ex parte voluntatis, dare talia auxilia gratiæ, cum quibus præuidet eos cooperaturos, ex hypotheſi, ſi ea nobis darentur. Quod ergo velit ea dare pendet ex ſolo ipſius beneplacito, neque conditionata præſcientia meritorum eſt vllo modo cauſa, aut ratio, cur potius velit vni dare, quàm alteri; alioqui dediſſet etiam Tiriis & Sidoniis, quos præuidebat credituros ſi facta fuiſſent apud eos miracula, quæ Iudæis exhibebantur.

Vide ſupra cap. 15. 4.

8. Hactenus de Prædeſtinatione; Nunc reprobationis cauſæ inueſtigandæ ſunt, præſertim finalis & meritoria. Eſt autem duplex reprobatio, vna, qua quis reiicitur à gratia; altera, qua excluditur à gloria. Vtriuſque duo ſunt effectus: illius quidem, permiſſio peccati, & obduratio; huius verò, excluſio à gloria & inflictio pœnæ ſenſus. Si ſingulorum effectuum ſingulas cauſas aſſignemus, res explicata eſt. Cauſa reprobationis.

9. Primus effectus eſt permiſſio peccati. Poteſt ergo primò quæri, an ex parte hominis reprobi, ſit vllum peccatum, aut demeritum, propter quod Deus permittat illum labi in peccatum? Secundò, quo fine Deus permittat peccatum fieri, quod ipſe poſſet impedire, ſi vellet? Prior quæſtio facilis eſt; nam prima permiſſio peccati, aliquando nullam habet cauſam in eo, qui labitur, aliquando habet. In eo habet, qui originali obſtrictus eſt. In duplici hominum genere non habet. Primò, in iis, qui originale non contraxerunt, cuiuſmodi fuerunt primi noſtri parentes in ſtatu innocentiæ. Hi enim permiſſi ſunt labi ſine præuia illorum culpa aut merito. Secundò in iis, qui quidem ſunt in peccato originali, ſed ab eo per Baptiſmum iuſtificati. In his etiam nihil eſt quare permittantur labi in primum peccatum actuale. Sola Dei voluntas ſufficit. An autem hæc permiſſio referri poſſit in peccatum primi parentis, tametſi dubium ſit probabiliter tamen aſſeri poteſt. Quamuis enim hoc peccatum in ipſo deletum fuerit per pœnitentiam, manſit tamen aliqua obligatio in poſteris non ſolùm contrahendi peccatum originale, ſed etiam carendi gratia congrua, cuius negatione fit, vt aliquis labatur in peccatum actuale. Poſterior quæſtio, quo fine Deus permittat peccatum, præſertim cum ex noſtra parte nulla eſt cauſa; difficilior eſt. Plerique affirmant quatuor fines: Vnum; vt homo libertate præditus ſineretur agere conformiter ſuæ naturæ; neque vi & neceſſitate, ſed voluntate in ſuum finem dirigeretur. Alterum, vt occaſione peccati fieret Chriſti Incarnatio. Tertium, vt merita, certamina, & victoriæ iuſtorum exiſterent. Quartum, vt ſplendor diuinæ iuſtitiæ magis eluceret. Mihi ita videtur, Deum primaria & antecedente voluntate hunc ſibi finem propoſuiſſe, vt potentiam & bonitatem ſuam potiſſimùm illuſtraret. Hoc autem poterat facere, ſiue homo peccaret, ſiue in ſtatu innocentiæ perſiſteret. At quia videbat, ex vna parte hominem voluntate lapſurum, niſi impediretur, & ex altera parte, ſe poſſe ex lapſu hominis, tam eximia bona elicere, vt non minus, imò etiam magis illuſtrari poſſit eius bonitas & potentia; voluit ob hunc finem peccata permittere. Sanè eximia bona ſunt, verbi diuini Incarnatio, Sacramentum Euchariſtiæ, martyrium, abſtinentia, virginitas; quæ omnia ex peccati occaſione ſecuta ſunt. In his maxima ſplendet Dei bonitas, potentia, miſericordia, clementia. Quæ enim maior potentia, quàm efficere, vt homo ſit Deus, & creatura Creator? Quæ maior boni- Promiſſio peccati. De cauſa meritoria promiſſionis peccati. De cauſa finali permiſſionis peccati.

tas; quàm ipsum bonitatis inexhaustæ fontem Filium Dei naturæ humanæ communicatum esse? Quæ maior misericordia, quàm sese inimicis offerre in pretium, & redemptionem? Quæ maior clementia, quàm patienter sustinere iterum rebelles, invitare ad amicitiam, offerre gratiam pollicem remissionem, si ipsi velint?

Obdurationis meritum

10 Obduratio, qui est secundus effectus reprobationis semper habet causam meritoriam in eo qui obduratur, nempe peccata præcedentia. Qui enim peccando deserit Deum meretur sanè vt vicissim à Deo deseratur, vt habet D. Augustinus in libro de bono perseuerantiæ capit. 6. & alibi. Et colligitur ex Scripturis, Rom. 1. *Commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt & seruierunt creaturæ potius, quam Creatori. Propterea tradidit illos* Deus *in passiones ignominiæ.* Et infrà. *Sicut non probauerunt Deum habere in notitia? tradidit illos* Deus *in reprobum sensum.* Et 2. Thessal 2. *Eò quòd charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideò mittet illis* Deus *operationem erroris.*

Obdurationis finis.

Iam si finis obdurationis quæratur, is duplex est. Vnus vt Dei potentia & iustitia in punitione peccatoris obdurati ostendatur: Alter vt ipsius gratia & liberalitas, magis appareat in iustorum gloria & sanctificatione. Vtrumque finem expressit Apostolus Rom. 9. *Quod si Deus volens ostendere iram & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ.*

11. Reliqui duo effectus sunt, exclusio à regno & inflictio pœnæ sensus. Vtriusque meritoria causa est peccatum. Hoc docent Scripturæ. Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum; Esurini enim & non dedistis mihi manducare.* Rom. 2. *Ira & indignatio in omnem animam hominis operantis malum.* Idem docet Augustinus lib 3 contra Iulianum cap. 18. cùm ait, *Bonus est Deus, iustus est Deus: potest sine bonis meritis liberare quia bonus est, non potest sine malis meritis damnare, quia iustus est.* Huc spectant illa, quæ in 1. opusculo capit. 1. contra Caluinum diximus. Solùm hîc quæri potest. An Deus excludit aliquos à regno propter solum peccatum originale. Assentiorius, qui negant. Tametsi enim sufficiens causa esse possit peccatum originis, ob quod quisque merito excludi queat à beatitudine; constat tamen ex Scripturis Deum tam clementer velle nobiscum agere, vt neminem adultum velit deserere, qui iuuari cupiat. Hoc fine misit Filium suum, qui pro omnibus mortuus est, qui omnes ad pœnitentiam inuitauit, qui omnibus gratiam suam & amicitiam obtulit; qui teste Apostolo, neminem vult perire, sed omnes saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

Damnationis finis.

Hactenus de causa meritoria horum effectuum. Finis vtriusque est, vt seruetur iustitia in vindicandis peccatis. Psalm. 144. *Iustus Dominus in omnibus viis suis.* Matth. 5. *Non exibis inde, donec reddas nouissimum quadrantem.* Iacob. 2. *Iudicium sine misericordia ei, qui non fecerit misericordiam.* Apocal. 18. *Quantum se glorificauit, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.*

De paruulis.

12 Quod ad paruulos attinet, permissio contrahendi peccatum originale, in ipsis causam meritoriam non habet, sed in primo parente. At permissio moriendi in tali peccato, & exclusio à regno, non aliam habent causam quàm ipsum peccatum, quod in ipsis contractum est. Propter hoc enim digni censentur, qui sine remedio decedant ex hac vita, & à regno excludantur.

CAPVT IV.

De certitudine Prædestinationis & Redemptionis.

Triplex certitudo

TRiplex certitudo spectari hîc potest. Prima, qua certum & infallibile sit, Prædestinatum peruenturum ad vitam æternam, & reprobum ad pœnam & damnationem æternam. Secunda, qua certus & definitus sit numerus Prædestinatorum & reproborum. Tertia, qua constat nobis in hac vita, quis sit Prædestinatus aut reprobus.

1. Certitudo

2. Prima certitudo, quæ in eo consistit, quod qui Prædestinatus est, certò & infallibiliter sit peruenturus ad gloriam: qui reprobatus, ad pœnam & damnationem; colligitur ex Scripturis & Patribus, Ioannis 10. *Oues meæ vocem meam audiunt, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.* Vnde Augustinus lib. de bono perseuerantiæ cap. 14. *Prædestinatio est præscientia & præparatio beneficiorum dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur.* Hæc certitudo non oritur ex parte mediorum, seu gratiæ efficacis, quasi Deus conferat Prædestinatis tam efficacem gratiam, vt debeant consequi suum finem; sed ex parte animæ præscientiæ, quæ fallinon potest Deus enim per scientiam conditionatam certò & infallibiliter cognouit, qui bene, & qui male vsuri sint gratia sibi concessa; & consequenter, qui saluandi, & qui damnandi sint Huc pertinet illud 2. Timoth. 2. *Nouit Deus qui sunt eius.* Hinc sequitur primò, media Prædestinationis, secundum se, talia esse, quibus potest homo bene & malè vti, prout voluerit: nihilominus Deum certò scire, an sit vsus bene vsurus, necne. Secundò sequitur, quomodo verum sit, Prædestinatum posse damnari? Nam id verum est, ex parte mediorum; falsum, ex parte præscientiæ diuinæ. Quia etiam Prædestinatus est liberè vsurus mediis à Deo sibi concessis, ac proinde potest illis bene & male vti, prout voluerit: Et ex hac parte, si male vteretur, posset damnari. Quia tamen Deus præuidit illum bene vsurum inde fit vt dicamus illum non posse damnari, non quod tollatur illi libertas bene & malè agendi, sed quia Deus non potest falli sua præscientia.

2. Certitudo.

3. Secunda certitudo, quia certus & definitus est numerus Prædestinatorum, & reproborum colligitur etiam ex Scripturis & patribus 2. Timoth. 2. *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, Nouit Dominus, qui sunt eius.* Idem docet Augustinus lib. de corrept. & gratia capit. 13. Hæc certitudo oritur ex præcedenti. Nam ex eo, quod Deus certò & infallibiliter sciat, quinam benè, vel malè vsuri sint donis gratiæ sibi concessis, necessario sequitur, vt etiam sciat, qui nam in particulari sint saluandi, qui damnandi, & quantus sit eorum numerus Hîc disputari solet, quantus sit numerus hominum Prædestinatorum; & an plures homines, quàm Angeli, Prædestinati item, an plures homines Prædestinati, quàm reprobi. Expediam paucis. Quantus sit numerus hominum Prædestinatorum, incertum nobis est, & soli Deo cognitum, vt docet August. in Enchiridio capit. 29. & D. Thomas 1. p. quæst. 23. art. 7. Coniectura est, quod aliqui dicunt tot homines esse Prædestinatos, quot Angeli corruerunt: vel tot, quot Angeli perstiterunt: vel tot denique, quot Angeli creati sunt. Illud verisimile, plures esse reprobos, quam prædestinatos. *Arcta enim est via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inueniunt eam.* Et, *multi Vocati, pauci electi.* Quod de solis fide

sibus intelligit Diuus Gregorius. Vnde ex sententia Gregorij dicendum esset, inter ipsos Christianos, & fideles, maiorem esse reproborum numerum, quàm prædestinatorum.

4. Tertia certitudo, qua constat vnicuique, an sit Prædestinatus, nec ne; in hac vita, absque speciali reuelatione, haberi non potest, vt definitum est in Concilio Trid. Sess. 9. c. 12. & can. 15. Idem docet Augustinus libro de corrept. & gratia cap. 13.

CAPVT V.

Quis sit ordo prædestinationis & reprobationis.

CAluinus supra refutatus est, qui putat eundem esse ordinem vtriusque. Nam in primo instanti putat Deum ante præuisa omnia opera, quosdam efficaciter ad gloriam, alios destinasse ad interitum. In secundo, ordinasse peccatum Adami & totius humani generis, eo fine, vt iustitiam suam erga reprobos, misericordiam erga Prædestinatos posset exercere. In tertio, decreuisse Prædestinatis Christum redemptorem fidem iustificationem, & perseuerantiam; reprobos reliquisse sine omni præsidio gratiæ, ac insuper instigasse ad peccatum, vt iustè puniri possit. Hæc omnia refutata sunt.

Scoti sententiæ in 1. ad 41. q. 1. & in 3. d. 7 q. 3. & d. 19. q. 1.

2. Scotus assignat hunc ordinem. In 1. instanti Deus ex tota hominum multitudine, nondum præuiso peccato originali, elegit quosdam ad gloriam, & inter illos Christum hominem; circa reliquos verò negatiuè se habuit. In 2. voluit illis dare media, quibus peruenirent ad gloriam, circa alios iterum negatiuè se habuit. In 3. voluit permittere peccatum Adami, & cætera aliorum hominum, quæ inde secuta sunt, atque adeo præuidit illa omnia futura. In 4. voluit venire Christum in carne passibili (quia alias veniisset in carne impassibili) vt suis meritis obtineret gratiam iis, qui in primo instanti erant electi & Prædestinati: Cæteros verò in eodem instanti præuisis iam eorum peccatis, reprobauit. Hic ordo in duobus displicet. Primò, quod dicit Christum electum esse cum aliis in primo instanti: ante præuisum peccatum originale. Hinc enim sequitur, electionem aliorum, non esse fundatam in meritis Christi; & Christum fuisse venturum, etiamsi Adam non peccasset, quæ duo non facilè concedimus. Secundò illud displicet, quod dicit, Deum in primo & secundo instanti circa reprobos negatiuè se habuisse. Habuit quidem se negatiuè, tum quoad punitionem, quia non voluit illos punire ante præuisum peccatum, tum quoad efficacem electionem ad gloriam, quia nemini voluit efficaciter eam dare nisi ex præuisis meritis; non tamen quoad simplex desiderium beandi. Omnes enim voluit saluos esse & omnes ad beatitudinem statuit creare, vt supra probatum est.

Aliorum sententiæ.

3. Aliqui ex Thomistis constituunt hunc ordinem. In 1. instanti vidit Deus totum genus humanum tanquam massam corruptam peccato originali. In 2. quosdam ex illa massa elegit ad beatitudinem, reliquis relictis & reprobatis propter peccatum originale. In 3. cogitauit de mediis, quibus electos perduceret ad beatitudinem, & occurrit illi Incarnatio Verbi. In 4. placuit illi hoc medium. In 5 imperauit, vt ita fieret. Hic ordo in duobus displicet. Primò, quod dicit Deum in primo instanti vidisse totum genus humanum, quasi massam corruptam peccato originali, antequã statueret de Christi incarnatione. Hinc enim sequeretur, B. Virginem, non solum contraxisse peccatum originale, & cum eo fuisse præuisam sed etiam non potuisse per Christum ab eo præseruari. Nam si ante Christi Prædestinationem omnes fuerunt præuisi cum peccato originali nascitur, meritum Christi nihil potuit illis prodesse, vt ab eo præseruarentur, quia prior esset præseruatio, si alicui concederetur, quam Christi meritum. Secundò, displicet in eo, quod dicit in secundo instanti, quosdam esse electos, ante præuisam Christi incarnationem, alios reprobatos propter peccatum originale. Nam ex priori sequitur, electionem non fundari in meritis Christi ex posteriori, multos post peccatum originale per Baptismum remissum, adhuc damnari propter originale, si propter illud reprobati sunt.

Ordo Prædestinationis & reprobationis.

4. Ex nostra sententia, ordo prædestinationis & reprobationis hic est. Primò, Deus statuit creare totum genus humanum ad æternam beatitudinem & simplici affectu desiderauit, omnes ad eum finem peruenire. Secundò, ex hac voluntate, decreuit illis dare gratiam in statu innocentiæ, permittens illis liberum vsum arbitrij, in quo continetur etiam permissio peccati. Tertiò, vidit primum hominem cum tota sua posteritate labi, id est, vidit actuale peccatum Adami, in quo omnes peccauerunt. Nihil adhuc dico de originali in singulis contracto. Quartò, volens remedium homini lapso præparare, Prædestinauit Christum & merita eius. Quintò, statuit merita Christi diuerso modo applicare hominibus. Nam Beatam Virginem voluit præseruare à peccato originali per merita Christi; reliquos omnes permisit concipi & nasci in originali. Hi rursum diuisi sunt. Nã quosdam paruulos, reliquit sine remedio, & reprobauit propter peccatum originale; aliis ex sola misericordia Baptismum concessit, & ad vitam Prædestinauit. Adultis verò omnibus prouidit de sufficienti gratia; quanquam aliis maiorem, aliis minorem largiri decreuerit: & hoc modo, censetur alios elegisse ad gratiam Prædestinationis; alios reliquisse cum communibus præsidiis. Sextò, absolutè vidit, hos benè vsuros gratia, illos malè. Septimò, absolutè voluit his dare præmium æternum, illis supplicium & damnationem æternam.

CAPVT VI.

De cohærentia Prædestinationis & Reprobationis cum libero arbitrio, & quomodò sit in nostra potestate Prædestinatio & Reprobatio.

1. LIberum arbitrium optimè cohærere cum Prædestinatione & Reprobatione, satis constat ex iis, quæ in primo opusc. c. 2. dicta sunt. Nam Prædestinatio, si actum spectemus, includit scientiam & voluntatem Dei: si effectum, includit gratiam actualem & habitualem: At nihil horum lædit libertatem, vt supra ostensum est. Similiter Reprobatio ex parte actus, includit scientiam & voluntatem Dei: ex parte effectus, permissionem peccati, obdurationem, exclusionem à regno, punitionem. Hæc etiam non lædunt libertatem in hac vita, vt probatum est.

2. An autem Prædestinatio & Reprobatio sint in nostra potestate, diuersa quæstio est. Loquor autem de effectibus vtriusque. Res ex dictis facilè expediri potest. Effectus Prædestinationis sunt tres, Vocatio, Iustificatio & Glorificatio. Vocatio partim est in nostra potestate, partim non est. Vt enim Deus vocet nos, aut præueniat & excitet sua gratia, non est in nostra potestate,

quia ideò dicitur gratia prævenies, quod prævenit consensum nostrum. Hoc olim in Ecclesia definitum contra Pelagianos, in Concilio Araucsicano can. 3. & 4. Et apertè conuincitur ex scripturis, Rom. 9. *Non est Volentis, neque currentis, sed Dei miserentis.* 2. Cor. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis* Ioann. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum.* Omitto alia loca. Vt autem vocationi seu gratiæ prævenienti consentiamus, id est, in nostra potestate. Liberè enim consentimus & cooperamur; vt patet ex Concilio Trident. Sess. 6. capite 5. Et manifestè deducitur ex scripturis, quæ sæpe nos hortantur, vt Deo vocanti obediamus; eosque reprehendunt qui obedire non volunt. Ezech. 18. *Convertimini & agite pœnitentiam.* Ier. 7. *Vocavi Vos & non respondistis.* Vide, quæ supra diximus in primo opusculo cap. 2. §. 11.

3. Iustificatio est in nostra potestate, quia pendet ex propria dispositione, qua quis liberè se disponit ad infusionem gratiæ iustificantis & aliorum habituum supernaturalium, qui cum illa connexi sunt, Loquor autem de homine adulto, qui iam prævenius & excitatus à Deo est per auxilium gratiæ actualis. Is enim, sicut liberè consentire & cooperari potest Deo vocanti & excitanti; ita potest se liberè disponere & præparare, vt paulatim capax efficiatur gratiæ sanctificantis. Hoc satis declarat Conc. Trid. Sess. 6. c. 7. cùm asserit, iustificationem fieri *per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum.* Et paulò post, vnumquemque recipere gratiam & iustitiam *secundum propriam cuiusque dispositionem & cooperationem.*

4. Glorificatio similiter est in nostra potestate, quia pendet ex meritis nostris, quæ liberè in hac vita exercemus. Qui enim post acceptam charitatem & gratiam iustificantem, in bonis operibus se exercet, iuxta illud 2. Petri 1. *Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis*; is proculdubio, si in iis perseueret, quod cum gratia Dei potest, vitam æternam mercedis loco consequetur, & poterit dicere cum D. Paulo, 2. Tim. 4. *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die.*

5. De effectibus Reprobationis, seruata proportione, idem dicendum est. Nam permissio peccati, id est, negatio maioris gratiæ, non est in nostra potestate, quamuis in nobis sit, gratiæ datæ & concessæ, quantumuis paruæ & remissæ, assensum, aut dissensum præbere, vt iam sæpe ex Concilio Tridentino & Scriptura dictum est. Obduratio, exclusio à regno, & inflictio pœnæ, eatenus sunt in nostra potestate, quatenus liberè peccando ea nobis mala accersimus.

EPILOGVS.

VIdisti Lector, quæ sit Caluini, quæ nostra de Prædestinatione sententia. Ille Deum crudelem facit, homini liberum arbitrium eripit, viam parat omnibus flagitiis, desperationem ingerit; atheismum in orbem Christianum inducit. Longè aliter nos Catholici. Dei misericordiam prædicamus; libertatem arbitrij agnoscimus: prohibemus vitia; hortamur ad virtutem; spem & fiduciam excitamus; studium Christianæ pietatis ac Religionis seruari vbique cupimus. Rursum. Caluinus sua dogmata non aliunde sumpsit; quàm ex antiquis & damnatis hæreticis, præsertim Manichæis, Donatistis, Iouiniano & Gnosticis; ideoque sæpè à seipso dissentit. Nos nostra ex Scripturis, Conciliis, Patribus & Ecclesiæ definitionibus accepimus, ac proinde nulla apud nos in rebus fidei dissentio aut contradictio. Quod si aliqua inde sumpta non sunt, ea nec fidei dogmata censeri debent, & licite in vtramque partem disputari possunt. Ita olim fecit & docuit D. Augustinus. Vnde libro primo contra Iulianum, cap. 2. ait, *Alia sunt in quibus inter se aliquando etiam doctissimi, atque optimæ regulæ Catholicæ defensores, salua fidei compage, non consonant & alius alio de ima re melius aliquid dicit, & verius. Hoc autem unde nunc agimus ad ipsa fidei pertinet fundamenta.* Et libro secundo de Baptismo contra Donatistas c. 4. *Hoc fecit sanitas pacis, vt cùm diutius aliqua obscuriora quærentur, & propter inueniendi difficultatem diuersas parium inter se terna disceptatione sententias, donec ad verum liquidum perueniatur, vinculum permaneat unitatis, ne in parte præcisa remaneat insanabile vulnus erroris.* Et *ideo plerumque doctioribus minus aliquid reuelatur, vt eorum patiens & humilis charitas, in qua fructus maior est, comprobetur: vel quomodo teneant vanitatem, cùm in rebus obscurioribus diuersa sentiunt: vel quomodo accipiant veritatem, cùm contraid, quod sentiebant, declaratum esse cognoscunt.*

DE AVTHORE PECCATI,

Seu, An alius sit Caluinistarum, alius Catholicorum Deus?

OPVSCVLVM III.

LECTORI.

QVia Caluinistæ habent aliam fidem, & aliam Ecclesiam, quàm nos Catholici: disquirendum est, an habeant etiam alium Deum? Deceo habere alium: & concludo hoc syllogismo: Deus Caluinistarum est author peccati: Deus Catholicorum non est author peccati: Ergo non est idem vtrorumque Deus. *Maior propositio, in qua tota vis, probabitur ex verbis & doctrina Caluini.*

DOCTRINA CALVINISTICA

DE EO, AN DEVS SIT AVCTOR peccati ad paucas propositiones reuocata?

Ac primo de peccato primi parentis.

Propositio 1. Deus ab æterno non solùm præscivit & permisit, sed etiam efficaciter voluit, ordinauit, prædestinauit, vt Adam peccaret, & totam posteritatem in ruinam secum pertraheret.

2. *Propos.* Idque fecit eo fine, vt haberet occasionem puniendi homines, & æternis cruciatibus addicendi.

3. *Propos.* Ex hoc peccato duo potissimùm effectus secuti sunt: vnus est, amissio liberi arbitrii: Alter peccatum originale.

4. *Propos.* Hoc originale peccatum verè in nobis manet, quamdiu in hac vita sumus: neque per Baptismum tollitur.

5. *Propoſ.* Et tria in nobis efficit. Primò, ſtatuit nos A reos iræ diuinæ, & æternæ damnationis. Secundò, eſt origo omnium aliorum flagitiorum. Tertiò, omnia opera noſtra inquinat, & immunda reddit.

6. *Propoſ.* Hinc alia tria ſequuntur. Primò. Nos omnes eſſe verè peccatores, fœdos, contaminatos, & iniuſtos coram Deo: Et omnia noſtra opera eſſe verè peccata mortalia; etiam ipſos motus concupiſcentiæ rationem præuenientes. Secundò. Nullum in hac vita eſſe iuſtum iuſtitia inhærente, eo quod hæc iuſtitia cum peccato originali, & mortalibus conſiſtere non poſſit. Tertiò. Nec ſeruari poſſe à nobis mandata Dei: quia cùm deſtituti ſimus interna gratia & iuſtitia, non habemus ſufficientes vires ad diuinæ legis obſeruationem.

7. *Propoſ.* Quid ergo differunt ab aliis Caluiniſtæ? fideles ab infidelibus? Prædeſtinati à reprobis? Hoc differunt, quod tametſi omnes æquè immundi ſint, & peccatis coinquinati illorum tamen peccata non imputentur ad pœnam: horum imputentur: illos, ſua iuſtitia regat Chriſtus nos non regat.

De peccatis aliorum hominum.

8. *Propoſ.* Idem eſt iudicium de peccatis poſterorum quod de lapſu primi parentis. Deus ab æterno voluit, decreuit, prædeſtinauit, vt ea peccata fierent, quæ modò fiunt ab hominibus, rectéque dicimus, omnia fieri ex Dei voluntate, decreto, prædeſtinatione.

9. *Propoſ.* Vt hoc decretum executioni mandetur. Deus quotidie mandat, vrget, impellit Sathanam, vt maleficia concipiat & homines ad peccatum inducat.

10. *Propoſ.* Neque hoc contentus eſt. Ipſe per ſe occulta quadam vi incitat, mouet, neceſſitat miſeros mortales ad omnia flagitiorum genera perpetranda.

11. *Propoſ.* Imò ipſe nobiſcum peccata noſtra operatur, eóque magis ipſe, quam nos: quod ipſe principale ſit agens & operãs: nos mera duntaxat inſtrumenta.

12. *Propoſ.* Quare ſimpliciter concedi debet Deum eſſe cauſam & authorem omnium peccatorum. Omnia fiunt ipſo volente, decernente, prædeſtinante, iubente, impellente, operante.

13. *Propoſ.* Aliter tamen ſe habet reſpectu Caluiniſtarum, qui ſunt filij eius electi, aliter reſpectu aliorum. Caluiniſtas vult peccare, vt habeat occaſionem exercendi erga illos ſuam miſericordiam. Omnia enim peccata ab iis commiſſa, liberaliter ipſis condonat: Et hoc ſenſu, omnia illorum peccata dicuntur venialia ab euentu, quia ſcilicet veniam conſequuntur, licèt ex natura ſua ſint mortalia.

14. *Propoſ.* Reliquos autem, qui Caluiniſtæ non ſunt, vult peccare, vt habeat occaſionem exercendi ſuam iuſtitiam in illorum punitione. Omnia enim peccata ab illis commiſſa, punit æternis ſuppliciis. Et omnia eorum peccata ſunt mortalia, non ſolùm ex natura ſua, ſed etiam ab euentu, & conſilio Dei.

15. *Propoſ.* Hos ipſos non ſolum vult peccare, ſed etiam verè excæcat, indurat, aggrauat, vt nec credere poſſint Euangelio, etiam ſi velint: nec dolere de peccatis à ſe antea commiſſis: nec omnino ſpem vllam habere de ſalute cõſequenda: quippe qui iam pridem ab ipſo æternæ damnationi ſint adiudicati.

Conſectaria ex hac doctrina.

HÆc eſt doctrina Caluini de propoſita quæſtione, quam ipſe partim ab antiquis hæreticis, Cerdone, Marchione, Manichæo, Florino: partim à receptioribus, Zuinglio, Lutheio, Melanchthone accepit & locupletauit. Et ab ipſo deinceps acceperunt Beza, Vvitrakerus, Libertini vt ſuo loco dicemus. De qua nunc breuiter audi S. Ambroſium, lib. Exameron, c. 8. *Hæc opinio feralis eorum, qui perturbandam Eccleſiam putauerunt.*

B Porrò, ex hac doctrina rectè colligunt Libertini. Primò, aut ſolùm Deum peccare, aut peccatum nihil eſſe niſi falſam opinionem. Secundò, homini non magis liberum arbitrium adeſſe quàm lapidi.

Nos inſuper hæc colligimus. Primò. Alium eſſe Caluiniſtarum, alium Catholicorum Deum. Secundò. Hunc alium Deum, quam Caluiniſtæ habent, eſſe ipſum Diabolum. Tertiò. Nullum hactenus, nec Gentilium, nec hæreticorum, tam impiè de Deo ſenſiſſe. Quartò. Præſtare nullum Deum, quam talem credere: ac proinde atheum quam Caluiniſtam eſſe. Quintò. Hoc ſolum dogma Caluini: cauſam eſſe ſufficientem, ac rationabilem, propter quam vir prudens meritò deſerat Caluiniſtarum ſectam. Hæc omnia & ſingula ſuis locis oſtendam.

C Illud nunc obiter moneo, hanc doctrinam Caluini, adeò ſemper diſplicuiſſe Gallis, & Germanis, vt non ſolùm à Pontificibus, ſed etiam à Lutheranis proſcripta & exploſa ſit. Hoc oſtendam vno aut altero exemplo.

Ac primùm Prædicantes Lutherani in Germania, & libris editis, & concionibus, & publicis colloquiis, & principium ſuorum edictis ac legibus, hoc dogma oppugnarunt & proſciderunt. Tilmannus Heshuſius libellum diuulgauit, cui hæc inſcriptio: *Aliquot errores Caluini.* In eo ſic habet. *De fato & cauſa peccati planè impie docet vt ex multis eius libellis probari poteſt. Vt pote qui dicat, Deum impiorum ſcelera non tantum permittere fieri, ſed & efficaciter operari.* Et paulò poſt ſubiicit huiuſmodi cenſuram. *Hæc omnino & Dei voluntatem inuertam faciunt, & Deum peccati authorem aſſerunt. Hic autem error eſt in Deum horribiliter contumelioſus, & generi humano perniciosiſſimus. Hoc ſanè doctore, non diabolus, ſed Deus erit pater mendacii.* Hæc Heshuſius.

D Atque eadem mens eſt aliis Lutheranis, qui quo magis oſtenderent, ſibi hanc Caluiniſticam doctrinam diſplicere, ſuſtulerunt ex libris Lutheri hæc verba, *male Deus in impiis operatur.* Veriti nimirum, ne Caluiniſtæ ex his verbis patrocinium ſuæ cauſæ prætenderent. Imò Lutheranos adeo puduit horum Lutheri verborum, vt Herbrandus Lutheranus negarit vnquam fuiſſe in Luthero, cui tamen optime reſpondiſſe fertur Georgius Schererus Catholicus. *Atque tot ſuperſunt exemplaria in quibus hoc diſertè ſcriptum & excuſum eſt: vt eorum multitudine & obrui & ſepeliri poſſis.*

Nec Lutherani modò, ſed & Zuingliani Caluino ſeſe oppoſuerunt. Ex iis Petrus Vermilius, publicus Profeſſor Tigurinorum, Caluini propoſitiones ſupra E citatas appellat, *Libertinas, execrandas, ſacrilegas, abominandas, & planè diabolicas.*

Bernenſes miniſtri, coram Senatu ſuo, Caluinum eiuſdem impietatis accuſarunt: & libellos eius, qui de hac re ſcripti erant à carnifice publicè laceratos, flammis tradiderunt, edicto prohibente, ne quis in eorum terris ac locis, tam tetros errores ſpargere auderet.

Nec Genevæ defuerunt, qui ſtatim ſe Caluino opponerent, præſertim Caſtalio & Seruetus. Cæterum quia Caluinus eo loci plus pollebat viribus, alterum fuga ſibi conſulere compulit. Alterum viuum ardentibus flammis tradendum & abſumendum curauit. Hæc paucis hîc attigi. Cætera in progreſſu, cùm locus ſeſe & occaſio obtulerit, oportunius dicentur. Nunc ad ſingulas Caluini propoſitiones refutandas accedamus.

CAPVT I.

Prima Caluini propoſitio refutatur.

PRima Caluini propoſitio eſt, Deum ab æterno non ſolùm præuidiſſe & permiſiſſe: ſed etiam voluiſſe & prædeſtinaſſe primi parentis ac totius humani generis lapſum. Aſſeritur à Caluino l. 3. Inſt. c. 2. 3. §. 4. his verbis. *Fateor ſanè in hanc quæ nunc illigati ſunt, conditionis miſeriam Dei voluntate dediſſe vniuerſos filios Adæ.* E. § 8. *Diſertis verbis hoc extare negat, decretum fuiſſe à Deo, vt ſua defectione periret Adam.* Et infrà. *Decretum quidem horribile fateor, inficiari tamen nemo poterit, quin præſciuerit Deus quem exitum eſſet habiturus homo: Et ideo præſciuerit, quia decreto ſuo ſic ordinauerat.* Et infrà. *Nec abſurdum videri debet quod dico, Deum non modo primi hominis caſum, & eo poſteriorum ruinam præuidiſſe, ſed arbitrio quoque ſuo diſpenſaſſe.* Omitto alia loca.

2. Hæc Caluini propoſitio falſa & hæretica eſt. Et dupliciter refutari poteſt, generatim & ſpeciatim. Generatim hoc modo. Nullum peccatum fit Deo abſolutè volente, & prædeſtinante, oſtendam c. 8. Ergo nec peccatum Adami. Speciatim verò ſint hæc argumenta. *Primum.* Nihil diuina fide credendum eſt Caluino & Caluiniſtis, niſi quod in ſacris literis continetur: ſed Adamum peccaſſe Deo volente & prædeſtinante, non continetur in ſacris literis: Ergo Adamum peccaſſe Deo volente & prædeſtinante, non eſt diuina fide credendum: Videat ergo Caluinus, qua fide ipſe hoc credat & aſtruat. Maior propoſitio à Caluino & Caluiniſtis negari non poteſt. Eſt enim firmiſſimum ipſorum propugnaculum, quo contra Catholicos conatur ſe tueri. Semper clamant & inculcant: *Verbum Dei ſcriptum, verbum Dei ſcriptum: Extra hoc verbum, nihil in negotio fidei admittendum, fruſtra à Catholicis obtrudi traditiones, patres, rationes: Solâ Scripturâ lites omnes dirimi oportere.* Minor verò probatur, quia nullum hactenus teſtimonium ex tota Scriptura adferri potuit, quo Caluiniſtæ probent, Dei voluntate & prædeſtinatione lapſum eſſe Adamum. Nam quandocunque ſcriptura de hoc lapſu loquitur tribuit illum ſerpenti, diabolo, Euæ, Adamo, nuſquam Deo, Sap. 2 *Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imaginem ſimilitudinis ſuæ fecit illum. Inuidiâ autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum.* Ioan. 8. *Ille homicida erat ab initio.* Gen. 3. *Serpens decepit me.* Et ib. *Mulier quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno.* Et iterum. *Quia audiſti vocem vxoris tuæ.* Ro. 5. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit.* Si ergo hæc controuerſia de peccato Adami, ſcripturâ iudice, dirimenda eſt nihil aliud habebimus ex ſcriptura, quàm quod Catholici docent, Diaboli inuidia, ſerpentis deceptione, mulieris hortatu, propria libertate lapſum eſſe Adamum. Hæc omnia ſacris literis conſignata ſunt, de Deo volente & prædeſtinante verbum nullum.

3. Hoc argumentum nec Caluinus, nec diſcipulus eius Beza potuit effugere. Et quidem Caluinus libr. 3. Inſtit. c. 23. §. 7. Nullum ex ſcriptura teſtimonium, ſed leues quaſdam ratiunculas adduxit, quibus conatus eſt probare, lapſum Adam fuiſſe à Deo decretum. Illas paulò poſt dilucidius. Beza verò in libro de arcana Dei prædeſtinatione contra Caſtalionem, cùm omnia ſcripturæ loca percurriſſet, nihil aliud pro Caluino ſuo potuit reperire niſi illud Epheſ. 1. *Qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ.* Miror ſanè, vt modeſtiſſimè dicam, Caluiniſtarum impudentiam. Nihil à Catholicis volunt audire, niſi ſacris ſcripturis apertè traditum: Patrum & Conciliorum authoritatem faſtidioſè repudiant: Et ecce, cum agitur de re maximi momenti, nempe de ruina totius humani generis in primo parente volunt ſibi fidem haberi, cùm tamen illam ſcripturam conuenientem, ſed nec vllum Patrem, nullum Concilium, pro ſe poſſint allegare. Nam quod attinet ad locum illum Apoſtoli, quem Beza produxit, nihil præſidii ex eo haberi poteſt, vt infra cap. 8. oſtendam.

4. *Alterum Argumentum.* Quod Deus diſertis verbi ſeriò ac ſeuerè prohibet fieri; id certè abſolutè non vult fieri: at diſertis verbis ſeriò ac ſeuere prohibuit, ne Adam peccaret: Ergo abſolutè non voluit, vt Adamus peccaret. Maior tam eſt certa, quam certum eſt Deum non eſſe ſibi contrarium, aut mendacem & deceptorem. Nam ſi abſolutè aliquid fieri vellet, quomodo ſerio ac ſeuere prohiberet illud fieri, niſi aut pugnaret ipſe ſecum, aut nos miſere ludificaret? minor aperte habetur in ſcripturis, Gen. 2. *Tulit Dominus Deus hominem, & poſuit eum in Paradiſum voluptatis, vt operaretur & cuſtodiret eum, præcepitque ei dicens. Ex omni ligno Paradiſi comede: De ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo morte morieris.* Hîc videmus Deum non modo præcepiſſe Adamo, ne peccaret, Sed etiam grauem pœnam comminatum eſſe, ſi præcepto nõ obediret. Falſum ergo eſt, quod Caluinus ſomniat, Deum abſolutè voluiſſe, vt Adam peccaret.

5. *Tertium argumentum.* Deus non ſolum prohibuit Adamo ſub graui mortis comminatione, ne peccaret: ſed etiam cùm peccauit, ſeueriſſimè illum puniuit: Ergo non fuit voluntas & decretum Dei, vt Adam peccaret. Geneſ. 3. *Quia audiſti vocem vxoris tuæ, & comediſti de ligno, ex quo præceperam tibi, ne comederes, maledicta erit terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ; ſpinas & tribulos germinabit tibi. In ſudore vultus tui, veſcêris pane tuo, donec reuertâris in terram de qua ſumptus es, quia puluis es & in pulueren reuerteris.* Et infrà. *Eiecitque Adam & collocauit ante Paradiſum voluptatis Cherubim.* Sane, ſi Deus abſolutè voluiſſet Adamum peccare, an non crudelis eſſet, qui tam ſeuere in illum animaduerteret? An non meritò diciſſet Adamo? Domine, ſi feci quod voluiſti, quare tam grauiter mihi irraſceris? Cur è Paradiſo eiicis? Cur tot maledictionibus proſcindis? Cur ad labores, ſudores & miſerias innocentem condemnas? Rectius Fulgentius, quam Caluinus; *Deus non vltor, cuius eſt auctor.*

6. *Quartum argumentum.* Illud præceptum, quod Deus impoſuit Adamo, ita reliquit in libera eius poteſtate, vt potuerit vel implere, vel tranſgredi pro ſuo arbitrio; Ergo abſolutè non voluit, vt tranſgrederetur: Ergo nec abſolutè voluit, vt peccaret: Ergo Adam non peccauit Deo abſolutè volente, & decernente. Diſcurſus facilis eſt. Prima propoſitio, in qua eſt vis argumenti, patet ex illo Eccleſiaſtici 15. *Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilij ſui. Adiecit mandata & præcepta ſua: Si volueris mandata ſeruare, conſeruabunt te. Appoſuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum quod placuerit ei dabitur illi.* Quid clarius dici poteſt? De eodem præcepto loquitur Tertullian. lib. 2. contra Marcionem. *Non enim poneretur lex ei, qui non haberet*

obſequium debitum legi in ſua poteſtate, nec rurſus comminatio mortis tranſgreſſioni adſciberetur, ſi non & contemptus legis in arbitrij libertatem homini deputaretur.

7. *Quintum argumentum.* Nemo rectus & prudens poteſt ex amico velle facere inimicum ſine omni alterius culpa præcedente. Sed Adam in ſtatu innocentiæ erat amicus Dei: Ergo Deus non potuit rectè & prudenter velle, vt peccaret. Maior propoſitio lumine naturali nota eſt, ab omni hominum genere recepta. Et benè monet ſcriptura Prouerb. 27. *Amicum tuum ne dimiſeris.* Et Eccleſiaſtici 6. *Amicus fidelis protectio fortis, medicamentum Vitæ, & immortalitatis.* Si Caluino credamus, Deus non fuit Adamo amicus fidelis. Quare? quia non fuit illi protectio fortis: Sed potiùs cauſa ruinæ ac perditionis. Non fuit medicamentum vitæ & immortalitatis, ſed pharmacum mortis, & corruptionis.

8. Sed quid opus eſt pluribus argumentis; Caluinus ex Caluino refelli poteſt. Quæro ex ipſo an Adam liberè peccauerit, nec ne? Quid quid dicat Caluinus, captus eſt. Si liberè peccauerit, falſum eſt. Deo volente peccaſſe, *quia Voluntas Dei*, teſte Caluino, *eſt rerum neceſſitas.* Si non liberè peccauerit, falſa ſunt illa Caluini verba lib. 1. Inſt. c. 15. §. 8. potuit *Adam ſtare, ſi vellet, quando non niſi propria voluntate cecidit.* Quocunque ſeverat Caluinus in ſeipſum incurrit.

Cal. lib. 3. Inſt. c. 23. §. 8. Soluuntur rationes Caluini.

9. Hactenus contra Caluinum. Nunc videamus quid Caluinus pro ſe adferat. Ac prima eius ratio, qua conatur probare Adamum lapſum ex Dei voluntate & decreto, habetur lib. 3. Inſtit. cap. 23 §. 7. his verbis, *Quaſi Vero idem Deus quem ſcriptura prædicat facere, quæcunque vult: ambiguo fine condideri nobiliſſimam ex ſuis creaturis.* Credo hanc eſſe vim argumenti: Scriptura dicit Deum facere quæcunque vult: Ergo Deus non ambiguo fine condidit hominem. Ergo condidit eum vt peccaret: Ergo homo Dei conſilio ac decreto lapſus eſt. Quis non videat quàm elumbis ſit hæc argumentatio? Concedo, Deum facere quæcunque vult. Concedo non ambiguo fine condidiſſe hominem. Nego eo fine condidiſſe, vt peccaret, aut periret. Sed de hoc plura in ſequenti capite.

10. Altera Caluini ratio. *Atqui Prædeſtinatio, velint, nolint, in poſteris ſe profert. Nequè enim factum eſt naturaliter, vt à ſalute exciderent omnes vnius, parentis culpâ. Quid eos prohibet fateri de vno homine, quod inuiti de toto humano genere concedunt; Quid enim tergiuerſando luderent operam? Cunctos mortales in vnius hominis perſona morti æternæ mancipatos fuiſſe ſcriptura clamat: Hoc cum naturæ adſcribi nequeat, ab admirabili Dei conſilio profectum eſſe, minimè obſcurum eſt.* Quaſi dicat, non eſſe ſanctum naturaliter, ſed decreto ac conſilio Dei, vt à ſalute exciderent omnes, vnius parentis culpâ. Ergo quod de toto humano genere concedimus, idem dicendum eſt de primo parente: Ergo etiam primus parens, decreto & conſilio Dei lapſus eſt. Hoc argumentum Caluini dupliciter peccat. Primo, quia antecedens falſum eſt. Eſt enim (aliquo ſenſu) naturaliter factum, vt cadente primo homine caderet totum genus humanum. Ratio eſt, quia primus homo ſuo peccato vitiauit in ſe naturã humanam: Ergo qui per naturalem propagationem ab eo naſcuntur, naturaliter iniuſti & peccatores naſcuntur. Vnde eſt illud Epheſ. 2. *Eramus & nos natura filij iræ, ſicut & ceteri.* In quem locum ſcribens D. Auguſtinus tract. 54. in Ioannem, ait, *Si filij vindictæ, filij pœnæ filii gehẽnæ: quomodo natura, niſi quia peccãte primo homine, vitium pro natura inoleuit.* Ipſemet Caluinus in eundem locum; *Locus*, inquit, *eſt inſignis cõtra Pelagianos, & quicunque peccatum originale negat. Nam quod naturaliter ineſt omnib⁹, id certè eſt originale. Naturaliter verò nos omnes damnationi obnoxios Paulus docet.* 2. non eſt par ratio Adami & poſterorum. Et aliud eſt. Deum voluiſſe, vt ſi Adam peccaret, tota poſteritas eſſet culpæ obnoxia: Aliud Deum voluiſſe, vt Adam peccaret cum ſua poſteritate. Hoc poſterius falſum eſt, & hæreticum, illud prius verum & Catholicum.

11. Tertia Caluini ratio. *Inficiari nemo poterit, quin præſciuerit Deus, quem exitum eſſet habiturus homo, antequam ipſum conderet, & ideo præſciuerit, quia decreto ſuo ſic ordinarat.* Vis argumenti hęc eſt. Quidquid Deus præuidet futurum, non alia ratione præuidet, niſi quia voluit & decreuit, vt fieret: Sed ab æterno præuidit lapſurum primum parentem. Ergo ab æterno voluit & decreuit, vt laberetur primus parens. Sed maior propoſitio apertè falſa eſt: & nititur alio falſo principio. Putat enim Caluinus, quæcunque fiunt, Deo volente, & non tantum permittente fieri. Vnde ſequitur, quidquid præuidet futurum, ideo præuidere, quia voluerit ac decreuerit, vt futurum eſſet. At in vtroque errat. Catholica doctrina eſt. Multa fieri Deo permittente, non autem volente, ac proinde Deum præſcire multa futura, non quia voluit, ſed quia permiſit, vt fierent. Rectè Auguſtinus lib. de libero arbitrio capite 4. *Sicut tu quædam, quæ feciſti, meminiſti, nec tamen quæ meminiſti, omnia feciſti: ita Deus omnia quorum ipſe auctor eſt præſcit, nec tamen omnium quæ præſcit ipſe auctor eſt: quorum autem non eſt auctor iuſtus eſt vltor.* Et lib. 1. de anima & eius origine cap. 7. *præſcientia Dei peccatores prænoſcit, non facit.* Vide plura inferius cap. 8. §. 3.

CAPVT II.

Secunda Caluini Propoſitio refutatur.

1. SEcunda Caluini propoſitio eſt Deum ab æterno voluiſſe & prædeſtinaſſe lapſum Adæ, ac omnium poſteriorum eo fine ac conſilio vt haberet occaſionem, & oſtendendi ſuam miſericordiam in condonando, & iuſtitiam in puniendo. Verba Caluini paulò poſt citabo.

2. Hæc propoſitio eſt quaſi radix & fundamentum totius erroris Caluiniſtici in hac diſputatione. Quare primum explicanda, deinde diſcutienda & refellenda eſt. Poteſt autem in hunc modum explicari. Fingamus Regem aliquem cum primum ad gubernacula admittitur, & res illi adhuc integra eſt, nihil præcipitanter ac temerè velle aggredi, ſed conſulto ac deliberatè omnia. Hũc vocare ad ſe viros prudentes, quorum conſilio vtatur. His proponere, quæ ad ſtatum & gubernationem regni pertineant: Ex horum conſilio decernere, ac ſtatuere, quæ in poſterum agenda ſint: Ac denique omnia, vt decreta ſunt, executioni mandare. In hoc Rege, qui ſic agat, duo ſpectanda ſunt. Primum, decretum illius quod adhibito conſilio ab ipſo fixum eſt. Secundò, Executio decreti, quæ poſtea ſequitur. Simile quid de Deo cogitandum eſt. Ab æterno & ante tempora ſecularia apud ſe conſultauit, quos homines & Angelos crearet, quem finem & ſcopum ipſis præfigeret. Nec alii conſiliarii, quàm ipſæ perſonæ diuinæ, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, adfuerunt, in hoc conſilio decretum à Deo eſt, quidquid toto decurſu tot millium annorum ab orbe condito, vſque ad conſummationem ſæculi, vt per ſe, vel per alios agere vellet. Hoc decretum executionis quotidie mandatur.

3. Iam, vt in allato exemplo perſiſtamus, non idem omnium Regum decretum eſt; quiſque, vt natura, moribus, ingenio affectus eſt, ita ferè ſtatuit ac decernit. Quare ſicut alii natura iracundi, alii contra pacifici ſunt: Hi ſuam, illi ſubditorum ſalutem & incolumitatem

ſpectant: Hi pacifici, illi bello aptiores ſunt: quidam iuſti, alij miſericordes haberi volunt; ita de ipſorum decretis, vt plurimùm æſtimandum eſt. Roboam Rex filius Salomonis, cùm primùm regnum adeptus eſt, triduum de eius adminiſtratione ratione conſultauit. Quod tandem fixit decretum: *Pater meus*, inquit, *aggrauauit iugum veſtrum, ego autem addam iugo veſtro. Pater meus cecidit vos flagellis? ego autem cædam vos ſcorpionibus.* Sanè qualis Rex & conſiliarij, tale decretum. Nec aliud ab adoleſcente naturâ, præſeruido & bilioſo expectari potuit. Quid potrò Ieroboam, eius aduerſarius & æmulus? Huic alia mens, aliud conſilium fuit. *Dixit Ieroboam in corde ſuo nunc reuerteretur regnum ad domum Dauid, ſi aſcenderit populus iſte, vt faciat ſacrificia in domo Domini in Ieruſalem conuertetur cor populi huius ad Dominum ſuum Roboam Regem Iuda, interficientque me, & reuerentur ad eum. Et excogitato conſilio, fecit duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite vltra aſcendere in Ieruſalem. Ecce Dij tui Iſrael qui te eduxerunt de terra Ægypti*, hoc decretum non ira, aut feruore adoleſcentiæ, ſed ambitione, & regni amittendi timore ſancitum eſt. Omitto alia aliorum Regum exempla.

4. Quid de Deo dicemus, qui eſt Rex Regum, & Dominus dominantium? quæ ipſius natura, quale decretum eſt? Si Caluino credimus, nec placitum, nec vnicum eſt. Sed geminum, ſed terribile. Alterum, quo ab æterno, ex toto humano genere, alios ad vitam, alios ad mortem, & damnationem prædeſtinauerit: ſola ſua voluntate, nullo ipſorum merito aut demerito. Alterum, quo præfinierit media, quibus hi ad vitam, illi ad mortem & ſupplicia peruenirent. Vtrumque decretum explicat diſcipulus Caluini Theodorus Beza in colloquio Mompelgardenſi; tam copiosè & accuratè, vt Iacobus Andreæ, qui ex parte Lutheranorum præſens aderat, non minus lepidè, quàm argutè reſponderit illi in hunc modum: *De decreto illo Dei æterno, occulto & immutabili, quid Dominus cogitauerit, & in quem finem, præſertim in creatione hominis ſtatuerit, & media perueniendi ad illum quomodo diſpoſuerit: ita locutus es, vt viſus fueris mihi in arcano illo Dei conſilio aſſediſſe, & non modo omnia coram audiuiſſe, quæ S. Trinitas, Pater cum Filio, & Spiritu Sancto, de creatione hominis deliberauit; ſed etiam quaſi tu conſiliarius illorum fuiſſes.* Summa autem Bezanæ explicationis quantum ad præſens negotium attinet, hæc ferè eſt. Primò, Deum in æterno ſuo conſiliò, cùm cogitaret de creando homine hunc ſibi primarium finem propoſuiſſe, vt ſuam miſericordiam in condonando & beando, iuſtitiam verò in puniendo, & damnando manifeſtaret, ideoque alios ad vitam, alios ad pœnam prædeſtinaſſe. Secundò. Ad hunc finem obtinendum opus fuiſſe, vt primus parens cum tota ſua poſteritate in peccatum laberetur, eò quòd ſine peccato, nec miſericordia haberet, quod condonaret, nec iuſtitia, quod puniret. Itaque Deum feciſſe alterum decretum, quo abſolutè voluerit ac ordinauerit vt Adam cum ſuis poſteris peccaret.

5. Hæc ſunt duo decreta Caluiniſtica, quibus ſecunda Caluini propoſitio innititur. Priùs à Caluino aſſeritur libro 2. de Inſtitut. capite 21. §. 1. his verbis. *Palam eſt, Dei nutu fieri, vt aliis vltrò offeratur ſalus: alij ab eius aditu arceantur.* Et infrà. *Perplexa vt multis videtur quæſtio, quia nihil minus conſentaneum putant, quàm ex communi hominum turba, alios ad ſalutem, alios ad interitum prædeſtinari.* Et §. 5. *Prædeſtinationem vocamus æternum Dei Decretum, quo apud ſe conſtitutum habuit, quid de vnoquoque homine fieri vellet. Non enim pari conditione creantur omnes: Sed aliis vita æterna, aliis damnatio æterna præordinatur. Itaque prout in alterutrum finem quiſque conditus eſt, ita vel ad vitam, vel ad mortem prædeſtinatum dicimus.* Et §. 7. *Vtcunque verò regnat hoc Dei placitum, nulla in conſideratione veniunt opera.* Et cap. 23. §. 1. *Minimè conſentaneum eſt præparationem ad interitum, aliò transferre, quàm ad arcanum conſilium Dei.* Et §. 2. *Homines nudo Dei arbitrio: citra proprium meritum in æternam mortem prædeſtinantur.* Et §. 5. *Dico eſſe à Domino creatos, quos in exitium ituros, ſine dubitatione præſciebat, idque ita factum, quia ſic voluit.* Et §. 6. *Ecce cùm rerum omnium diſpoſitio in manu Dei ſit, cùm penes ipſum reſideat ſalutis ac mortis arbitrium, conſilio, nutuque ſuo ita ordinat, vt inter homines naſcantur, ab vtero certa morti deuoti, qui ſuo exitio ipſius nomen glorificent.* Hactenus de priori decreto. Poſterius aſſeritur à Caluino lib. 3. Inſt. c. 24. §. 12. his verbis. *Quemadmodum ſuæ erga electos vocationis efficacia, ſalutem, ad quam eos æterno conſilio deſtinarat, perfecit Deus: ita ſua habet aduerſus reprobos iudicia, quibus conſilium de illis ſuum exequatur. Quos ergo in vitæ contumeliam & mortis exitium creauit vt ira ſuæ organa forent, & ſeueritatis exempla, eos vt in finem ſuum perueniant, nunc audiendi verbi ſui facultate priuat: nunc eius prædicatione magis excæcat & obſtupefacit.* Et infrà. *Prædeſtinationi ergo ſuæ viam facit ſummus ille arbiter: vbi quos ſemel reprobauit, lucis ſuæ communicatione orbatos deſerit in cecitate.* Et §. 14. *Quod igitur patefacto ſibi verbo Dei non obtemperat reprobi, quippe id in malitiam prauitatémque cordis eorum reiicietur, modo ſimul adiiciatur: Ideò in hanc prauitatem addictos, quia iuſti, ſed inſcrutabili Dei iudicio ſuſcitati ſint: ad gloriam eius ſua damnatione illuſtrandam.* Hæc pauca à multis. Nam paſſim docet Caluinus, reprobationem eſſe cauſam peccatorum, vt lib. 3. §. 1. in fine. Et §. 4. in fine.

6. Porrò hæc duo decreta, quæ Caluini verbis recitata ſunt, partim conueniunt inter ſe, partim diſcrepant. In eo conueniunt, quod neutrum habeat cauſam, vel occaſionem ex parte hominis, ſed vtrumque à ſolo Dei placito dependeat. Vnde, ſi quæram, quare Deus alios ad mortem, alios ad vitam ab æterno prædeſtinauit? Reſpondebit Caluinus, quia ipſi ita viſum eſt. Voluit oſtendere, in his ſuam potentiam & iuſtitiam, in illis miſericordiã & bonitatem. Item, quare tam hos, quàm illos ad peccatum prædeſtinauit? Quia ſine peccato non poterat exequi priùs illud decretum. Nam niſi electi ad vitam peccarent, non poſſet illis præſtare miſericordiam in condonando & beando. Et niſi reprobi peccarent, non poſſet illos iuſtè punire. Vt ergo haberet occaſionem illos iuſtè puniendi, illos miſericorditer ſaluandi, voluit omnes eſſe peccato obnoxios. Atque patet hinc, quomodo diſcrepent hæc duo decreta, de quibus agimus. Nam priùs eſt cauſa poſterioris in genere cauſæ finalis, cum in priori finis in poſteriori decernantur media ad finem. Quis eſt finis, quem auctore Caluino, Deus ſibi propoſuit? Oſtendere miſericordiam & iuſtitiam. Quæ media ad hunc finem? Efficere vt omnes peccent, & hi maneant in peccatis, vt iuſtè puniantur, illi non maneant, vt miſericorditer ſaluentur.

7. Explicata eſt Caluini ſententia, nunc diſcutienda eſt. Ac primum quære ex Caluino vnde ipſe ſciat huiuſmodi decreta in æterno Dei conſilio fixa eſſe? Apud nos tribus modis, cognoſci poteſt quid rex decernat. Primò, Si quis interfuerit conſilio regis. Secundo Si ab iis, qui interfuerunt, priuatim intellexerit. Tertiò. Si decretum publicè effixum, aut promulgatum fuerit. Dicat iam Caluinus, quoniam ipſe modo decreta Dei cognouerit: Certum eſt in æterno Dei conſilio non aſſediſſe. Nec facilè credam, ſoli ipſi priuatim à Deo reuelata eſſe. Si ergo publicè, vel in ſacris litteris affixa non ſint, vel Eccleſiæ Catholicæ promulgata, meritò ſuſpecta eſſe debent. At non reperiri in ſacris litteris, expreſsè fatetur Caluinus. Nam l. 1. Inſt. cap. 17. §. 2. proponit hanc quæſtionem: Quænam ſit voluntas Dei in adminiſtratione huius mundi? Et reſpondet, illam nobis eſſe occultam. Diſtinguit

autem duplicem Dei voluntatem. Vnam, quæ nobis innoteſcit in Scripturis. Alteram ignotam, qua mundus gubernatur. De priore intelligit illud Moyſis Deut. 30. *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum, nec in cælo ſitum.* De poſteriori illud Pſalm. 35. *Iudicia tua abyſſus multa.* Et illud Rom. 11. *Quis cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit?* Verba Caluini ſunt hæc: *verum niſi admittant, incomprehenſibili Dei conſilio, quidquid in mundo accidit, gubernari, reſpondeant, quorum dicat Scriptura, eius iudicia profundam eſſe abyſſum? Nam cum clamet Moyſes voluntatem Dei non procul in nubibus, vel in abyſſis quærendam eſſe, quia familiariter in lege expoſita ſit, ſequitur profunde abyſſo conferri aliam voluntatem abſconditam, de qua etiam Paulus. O profunditatem diuitiarum & ſapientiæ & cognitionis Dei! quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius! Quis enim cognouit mentem Domini aut conſiliarius eius fuit?* Ecce fatetur Caluinus, decretum ſeu voluntatem Dei, quia hunc mundum adminiſtrat, occultam eſſe ac abſconditam, nec in ſacris literis contineri. Vnde ergo ſcis Caluine, hunc eſſe modum gubernandi mundi, quem tuis verbis paulò ante tranſcripſi? Vnde ſcis Deum ab æterno decreuiſſe, & voluiſſe, vt per peccatum primi parentis, patefieret via manifeſtandæ iuſtitiæ in puniendo & miſericordiæ in condonando? Hîc conſtrictus eſt Caluinus. Videt ſe Scripturæ teſtimonio deſtitutum eſſe; nec alia ratione tueri ſe poteſt, quàm aſſerendo, decreta Dei occulta eſſe: eo nos contentos eſſe oportere. Vbi iam ſunt illa tua verba libro 3. Inſtit. c. 21. §. 2. *Verbum Domini vnicum eſſe viam, qua ad inueſtigandum, quidquid de eo tenere fas eſt, nos deducat, vnicum eſſe lumen quod ad perſpiciendum, quidquid de ipſo conſpici oportet, nobis præluceat? Vbi primùm verbis fines exceſſerimus nobis extra viam, & in tenebris eſſe curſum, in quo inerrare, labe impingere idemtidem neceſſe ſit.*

8. Sed iam ſigillatim, & per partes decreta Caluiniſtica refellamus. Ac primò aſſerit Caluinus Deum ex communi hominum turba quoſdam ad vitam prædeſtinaſſe, ex ſolo ſuo beneplacito, nulla ſumpta ex nobis occaſione. Hoc dupliciter oppugno ex ipſo Caluino. Primò, quia docet alibi Caluinus, paruulos, qui ſine Baptiſmo decedunt, ſaluari in fide parentum: Ergo Deus in electione paruulorum habuit aliquem reſpectum ad fidem parentum. Quomodo ergo facta eſt electio? nulla ex nobis ſumpta occaſione. Secundò, ſi Deus prædeſtinauit electos ex mero ſuo beneplacito, nullo reſpectu noſtrorum operum; oportuit factam eſſe prædeſtinationem, ante præuiſum peccatum originale, & conſequenter, ante decretam Chriſti incarnationem: Quomodo ergo potuit facta eſſe in Chriſto, & in Chriſti meritis fundari? Hîc Caluinus euadere non poteſt, quin ſecum ipſe pugnet. Nam libro 3. Inſtitut. capite 24. §. 1. fatetur nos in Chriſto electos eſſe. At libro 2. capite 12. §. 5. docet, Chriſtum non fuiſſe venturum in carne, niſi Adam peccaſſet; nec alio fine in hunc mundum veniſſe, quàm vt perditis hominibus ſuccurreret. Ex quo ſequitur prius præuiſum fuiſſe peccatum Adami, quàm decretam Chriſti incarnationem. Si ergo electio ad vitam facta eſt ante præuiſum peccatum, vt vult Caluinus, multò magis ante decretam Chriſti Incarnationem. Quomodo ergo facta eſt in Chriſto, & in meritis Chriſti fundata? Videat Caluinus, quomodo hæc conciliet.

9. Secundò aſſerit Caluinus, Deum æterno decreto quoſdam ad mortem & damnationem deſtinaſſe, ſine reſpectu aut præuiſione vllius mali operis. Oppono ex Scripturis tria contraria decreta. *Primum*, quod Deus ſtatuit totum humanum genus condere ad æternam felicitatem, & omnes eò perducere, quantum in ſe eſt, ſi ipſi ſuo vitio non impedirent. *Alterum*, quo decreuit non obligare hominem ad pœnam mortis, niſi præcepto Dei rebellis eſſet. *Tertium*, quo firmiter propoſuit, magis ſuam bonitatem & miſericordiam, quàm iuſtitiam & ſeueritatem circa nos oſtendere. Hæc fusè perſecutus ſum in priori diſputatione, quæ inſcribitur: *De duplici prædeſtinatione Caluiniſtarum deſperata vna, Catholicorum orthodoxa altera.* Eò lectorem remittimus.

10. Tertiò aſſerit Caluinus; Deum ideò prædeſtinaſſe lapſum primi parentis, ac omnium poſteriorum, vt haberet occaſionem oſtendendi ſuam iuſtitiam in puniendo & miſericordiam in condonando. Hoc refellitur primò ex dictis. Nam ſi Deus omninò non præfixit ſibi illum finem, quem prætendunt Caluiniſtæ, quomodo potuit prædeſtinare media ad illum finem efficaciter obtinendum: Secundò ex illo Eccleſiaſtici 14. *Non dicas, ille me implanauit: Non enim neceſſarij ſunt ei homines impij.* Hæc verba tam diſertè pugnant cum Caluino & Beza, vt ad illos potiſſimum conuincendos videantur à Spiritu Sancto eſſe prolata. Quid dicunt Caluinus & Beza: Deum implanaſſe Adamum? Quare? quia neceſſarij ſunt ei homines impij. Ad quid? vt in illis puniendis oſtendat ſuam iuſtitiam, Quid autem Scriptura? *Non dicas ille me implanauit, Quare? quia non ſunt neceſſarij ei impij.* Certè, aut Scriptura errat: aut Caluinus & Beza mendaces ſunt. Tertiò. Adamus cum ſuis poſteris erit iuſtus, bonus & rectus coram Deo ante peccatum: ergo prædeſtinare Adamum ad peccatum nihil aliud eſt, quàm velle ac decernere, vt ex iuſto fiat iniuſtus, ex bono malus, ex recto peruerſus. At quæ eſt iuſtitia, ex iuſto facere iniuſtum? Ex bono malum? Ex recto peruerſum, *Vt ex malis*, inquit Fulgentius, *fiant homines boni, & ex impiis iuſti, laudanda eſt Dei miſericordia: vt autem ex bonis fiant mali, ex iuſtis iniqui, ſi diuina prædeſtinationis aſſeritur cauſa, erit, quod abſit, vituperanda iuſtitia. Quinimò nec iuſtitia iuſta dicetur, ſi puniendam rectum non inuenſſe dicatur. Maior verò erit iniuſtitia, ſi lapſo Deus retribuit pœnam, quem ſi antem prædeſtinaſſe dicitur ad ruinam.* Similiter, quæ eſt miſericordia, quæ ex iuſto facit impium, vt eum ab impietate poſſit liberare? Crudelis hæc miſericordia eſt. An is à clementia laudandus, qui hominem ſpoliat, vt iterum veſtiat? qui vulnerat, vt ſanet? qui in puteum deiicit, vt inde eum extrahat? Rectè S. Auguſtinus lib. 3. confeſſ. capit. 2. dicit maleuolam beneuolentiam omninò futuram, ſi quis miſerum aliquem eſſe velit, vt ei misereatur.

Fulgentius l. 3. ad Monimum c. 12.

§ Refellitur Caluinus ſigillatim lib. 4. Inſt. cap. 16. §. 24. & 25.

CAPVT III.

Tertia propoſitio Caluini refutatur.

TErtia Caluini propoſitio eſt, ex peccato Adami ſecutos eſſe duos effectus; nempe amiſſionem liberi arbitrij, & peccatum originale. Prima pars aſſeritur à Caluino libro 2. Inſtitut. cap. 2. Cuius titulus eſt. *Hominem arbitrij libertate nunc eſſe ſpoliatum, & miſere ſeruituti addictum.* Et in progreſſu illius capitis, non modo liberum arbitrium, ſed etiam nomen illius conatur è medio tollere. Secunda pars aſſeritur libro 2. Inſt. capit. 1. §. 5. his verbis: *Poſtquam ergo in Adamo obliterata fuit cæleſtis imago, non ſolus ſuſtinuit hanc pœnam, vt in locum ſapientiæ, virtutis, ſanctitatis, veritatis, iuſtitiæ (quibus ornamentis veſtitus fuerat) teterrima cederent peſtes, cæcitas, impotentia, impuritas, vanitas,*

Caluinus contendit verè peccatores esse & peccatum verè in illis manere. Denique scriptura dicit, Maiorem vim & efficaciam habere gratiam Christi, quàm peccatum Adami. Caluinus hoc negat. Nam ex eius sententia, peccatum Adami reipsa potuit perdere, & penitus tollere iustitiam originalem. Et tamen gratia Christi non potest penitus delere peccatum originale.

4. Secundò refellitur, quia extenuat vim & efficaciam Baptismi & meritorum Christi: quomodo enim verè dici potest hominum renasci per Baptismum, si verè manet in statu peccati? Aut quomodo Scriptura & Sancti patres docent, Baptismum fuisse præfiguratum in Circumcisione, in mari rubro, in Iordane sanante lepram, in probatica piscina, si non sit proportio in effectu? Sanè in Circumcisione vera abscindebatur caro: in mari rubro verè suffocati sunt Ægyptij. In Iordane verè sanata est lepra: In probatica piscina verè curabatur morbus. Cur ergo in Baptismo, non tollatur verè peccatum? Quæro ex Caluino, an Naaman Syrus verè mundatus sit à lepra? Proculdubio affirmabit. At vnde constat? Nimirum ex illis Scripturæ verbis 4. Regum 6. *Restituta est caro eius sicut caro pueri parvuli, & mundatus est.* At similia plane verba sunt, quibus per Baptismum dicimus à peccato sanari. 1. Petr. 2. *Sicut modo geniti infantes.* 1. Ioann. 1. *Sanguis Christi mundat nos ab omni peccato.*

5. Tertiò refellitur ex his Caluini verbis. *Per Baptismum deletur reatus.* Hic quæro quid intelligat per reatum? An culpam seu rationem peccati, an verò dignitatem pœnæ, seu obligationem ad pœnam subeundam, quæ in culpa fundatur? Vtrumque enim intelligi potest. Et in vtroque impingit Caluinus. Si culpam intelligit: Ergo culpa & ratio peccati originalis ferè tollitur per Baptismum: Ergo vera sunt hæc verba concilij Tridentini. *Si quis asserit non tolli id, quod veram & propriam peccati rationem habet, anathema sit.* Et falsa sunt hæc verba Caluini. *Manet ergo peccatum in nobis, neque per Baptismum extinguitur.* Si verò Caluinus per reatum intelligit dignitatem pœnæ: Ergo quando dicit reatum tolli, peccatum manere, censet culpam manere in homine iustificato (quod iam refutatum est) & tolli dignitatem pœnæ, quod impossibile est. Nam qui verè culpabilis est, verè dignus est pœna; nec fieri potest, vt culpa maneat, & dignitas pœnæ non maneat. Secundò, quæro, An Caluinus velit per Baptismum tolli reatum in omnibus infantibus, tam fidelium, quàm infidelium, an infidelium tantum? Si in omnibus, ergo omnes, qui baptizantur, sunt prædestinati, quia non sunt rei (nam reprobi, in sententia Caluini, nunquam non sunt rei coram Deo) At non omnes qui baptizantur, sunt prædestinati iuxta Caluinum, cùm multi baptizentur, & moriantur in Ecclesia Romana, qui Caluino reprobi sunt. Si verò reatus tollitur in solis infantibus fidelium: Ergo in illis ante Baptismum erat verè reatus (nam si non erat quomodo ablatus est?) Ergo falsum est quod supra dixit Caluinus, infantes fidelium esse sanctos, iustos, & iam receptos in fœdere promissionis, ab vtero materno.

6. Quartò refellitur ex illis Caluini verbis. *Peccatum originale post Baptismum non imputatur.* Quid est apud Caluinum peccatum non imputari? Proculdubio nihil aliud quàm peccatum vere quidem esse in homine quatenus habet rationem peccati, non tamen censeri pro peccato. Perinde ac si quis vere sit ægrotus, & tamen à Medico, qui nouit ipsius morbum non ægrotus, sed sanus censeatur. Aut si discipulus vere sit inductus, & tamen à præceptore, qui perspectam habet ipsius ignorantiam habeatur pro docto. Hæc explicatio colligitur ex ipso Caluino lib. 3. Institut cap. 11. §. 3. Vbi ageus de imputatione, sic eam explicat: *Pro iustis à Christo censeamur, qui in nobis non sumus.* Quasi dicat; nos vere sumus iniusti, & peccatores, & tamen à Christo censemur iusti. Itaque nihil aliud est peccatum non imputari, quam peccatum quidem esse in homine, tamen censeri quasi non esset. Aut hominem esse quidem vere peccatorem, sed tamen censeri iustum à Deo. O bone Iesu, quæ hæc doctrina est? Certe Scriptura docet, Deum iudicare secundum veritatem, & sicut res in se est. Rom. 2. *Iudicium Dei est secundum veritatem.* At Caluinus dicit, Deum non iudicare, sicut res in se est. Nam eos qui reuera peccatores & iniusti sunt, iudicat esse iustos, immaculatos. Secundò, Scriptura docet, Deum vere odisse impium, & impietatem. At Caluinus dicit, Deum non odisse eos, qui vere peccatores, & iniusti sunt, sed eos fauere suo proprio, censere iustos, habere pro amicis, dissimulare & tegere eorum peccata, ne appareant. Tertiò, Scriptura docet, nullam esse Societatem lucis ad tenebras, nullam participationem iustitiæ cum iniquitate. Caluinus dicit, in eodem homine simul esse iustitiam Christi imputatiuam, & iniquitatis peccati originalis. Denique non Scripturæ tantum, sed sibi etiam Caluinus contradicit. Nam ex illius sententia, Baptismus quidem non tollit peccatum, sed hoc efficit, vt peccatum quod reuera peccatum est, non amplius imputetur, id est, vt homo, quiante Baptismum erat, & censebatur iniustus Deo: post Baptismum censeatur iustus. Si ita est, ergo coram filij fidelium ante Baptismum, non solum erant peccatores & iusti: Sed etiam coram Deo tales censebantur: Ergo falsum est quod supra dixit Caluinus, filios fidelium, ante Baptismum imò ab vtero materno esse sanctos, iustos, & in fœdere promissionis coram Deo. Ergo Caluinus sibi ipsi aduersatur. Sed hoc nouum non est.

7. Quintò refellitur ex fundamentis Caluini, quæ duo sunt, *Alterum*, peccatum originale nihil aliud esse, quàm depranationem seu corruptionem naturæ, quæ in eo consistat, quod potentiæ hominis, præsertim intellectus, voluntas, & appetitus sensitiuus per peccatum primi parentis, spoliatæ sint donis supernaturalibus: sapientia, virtute, sanctitate, iustitia ac proinde pronæ sint ad mala, vt intellectus ad falsitatem, errorem, hæresim, voluntas ad odium, inuidiam, desperationem: Appetitus ad carnalia & terrena desiderta. Hanc pronitatem vocari posse concupiscentiam, ideoque peccatum originale breuissime definiri, quod sit pronitas, seu mali concupiscentia. Et quia hæc concupiscentia in nobis manet, vt testatur experientia, manere etiam in nobis peccatum originale. *Alterum* fundamentum est, has potentias non sanari in iustificatione, per aliquod donum intrinsecum & inhærens, ac proinde manere in eodem statu post iustificationem, in quo erant ante iustificationem. Solum hoc fieri vt externa Christi iustitia & veritas nobis imputetur. Hinc etiam sequitur, peccatum originale manere post Baptismum. 8. In his fundamentis quædam vera.

8. Inde quædam falsa sunt. *Primò* verum est, per peccatum primi parentis, potentias animæ spoliatas esse donis supernaturalibus. Hoc docet D. Thom. 1. 2. quæst 85. art. 3. quando asserit, quatuor vulnera naturæ humanæ inflicta esse per peccatum primi parentis, nempe ignorantiam intellectus, malitiam in voluntate, infirmitatem in appetitu irascibili: concupiscentiam in concupiscibili. *Secundò* verum est, in his potentiis manere quandam concupiscentiam, seu pronitatem ad res illicitas. Nam & Scriptura & experientia hoc testatur. *At primò* falsum est hanc concupiscentiam, quæ in nobis manet, esse peccatum originale. Hoc contineret

argumenta, quibus probatum est, peccatum originale tolli per Baptismum. Si enim tollitur, cùm certum sit, concupiscentiam non tolli, non potest concupiscentia esse peccatum originale. De quare vide Augustinum lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 13. *Secundo* falsum est, potentias animæ per iustificationem, non sanari donis supernaturalibus. Nam licet appetitus sensitivus non acquirat in se originalem iustitiam, tamen intellectus & voluntas sanantur. Hæc habitu spei & charitatis, ille fidei. Nec tamen ita sanantur, vt omnes inordinati actus concupiscentiæ sublati sint, sed quod satis est, vt eiusmodi motibus homo possit resistere & peccatum euitare iuxta illud 2. Corin. 12. *Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur.* Porrò sanari voluntatem habitu charitatis, seu iustitia inhærente, perspicuum est ex illo Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Et hoc latius probandum est, cap. 6. Ex his ergo fundamentis nihil probare potest Caluinus. Nos cõtra Caluinum sic concludimus; Si voluntas hominis verè sanatur per iustificationem, non potest verè esse peccatum in voluntate post iustificationem: sed prius verum est, vt probaui: ergo & posterius.

CAPVT V.

Quinta propositio Caluini refutatur.

QVinta Caluini propositio est, peccatum originale tria in nobis efficere. Primo, statuere nos reos iræ diuinæ & æternæ damnationis. Secundò originem esse omnium aliorum flagitiorum. Tertiò, omnia nostra opera inquinare & immunda reddere. Asseritur à Caluino lib. 3. Institut. c. 1. §. 8. his verbis. *Videtur ergo peccatum originale hereditaria naturæ nostræ prauitas & corruptio in omnes animæ partes diffusa, quæ primum facit reos iræ Dei: tum etiam opera in nobis profert quæ Scriptura vocat opera carnis.* Et lib. 3. c. 14. §. 9. *Habemus nec vnum à sanctis exire opus, quod si in se censeatur, non mereatur iustam opprobrii mercedem.* Et alibi.

2. Hæc propositio partim vera, partim falsa est. Verum est peccatum originale eos, qui nondum per Baptismum iustificati sunt, efficere reos iræ diuinæ, ac æternæ damnationis. Hoc tamen à Caluino dici non debuit. Nam alibi asserit filios fidelium ante Baptismum non esse reos iræ diuinæ & æternæ damnationis: ex vtero materno esse sanctos & receptos in fœdere promissionis Abrahæ. Secundò verum est, peccatum originale in eis in quibus adhuc manet, originem esse multorum flagitiorum. At neque hoc debuit dicere Caluinus. Nam alibi asserit omnia quæ sunt ab hominibus fieri Deo volente: ac proinde Deum esse causam, auctorem, & originem omnium nostrorum operum siue bona, siue mala sint.

3. At falsum est, omnia opera inquinari, immundari & fieri à peccato originali. Multa fiunt ab hominibus infidelibus opera, quæ tametsi meritoria non sint vitæ æternæ coram Deo, tamen & moraliter honesta sunt, & nihil turpitudinis admixtum habent, præsertim quando fiunt honesta & recta voluntatis intentione. Quis dicat obstetrices Ægyptias malè elegisse, quando pepercerunt infantibus Hebræorum aut exercitum Nabuchodonosoris, quando fideliter suo Regi seruiuit in bello iusto contra Tyrum; vtroque bene egisse, testatus est Deus quando his mercedem, illis beneficijs rependit. *Ex eo*, inquit, D. Hieronymus, *quod Nabuchodonosor mercedem accepit boni operis, intelligimus etiam Ethnicos, si quid boni fecerint non absque mercede Dei iudicio prætiri.*

4. Falsum quoque est, ea quæ in Caluini propositione recensentur, habere locum in homine per Baptismum iustificato. Iam supra ostendi, peccatum originale vere tolli per Baptismum: nihil damnationis esse in iis, qui in Christo renati sunt: sed esse sanctos, immaculatos, irreprehensibiles, sectatores bonorum operum.

CAPVT VI.

Sexta Caluini propositio refutatur.

SExta Caluini propositio est, ex peccato originali hæc etiam mala prouenire. Primò, omnes nos iniustos esse coram Deo, & omnia opera nostra esse peccata mortalia. Secundò, neminem esse iustum iustitia inhærente. Tertio, legem obseruatu esse impossibilem. Prima pars asseritur à Caluino l. 2. Institut. cap. 1. §. 8. his verbis. *Sic omnibus naturæ nostræ partibus vitiati peruersique, iam ob talem damnatæ corruptionem damnati merito, commixtique cum Deo tenemur, cui nihil est acceptum, nisi iustitia, innocentia, puritas.* Et §. 9. *Hinc tantum breuiter attingere volui, totum hominem quasi diluuio à capite ad pedes sic fuisse obrutum vt nulla pars à peccato sit immunis, proinde quidquid ab eo procedit, in peccatum imputaris: sicut dixit Paulus: omnes affectus carnis, vel cogitationes esse inimicitias aduersus Deum & ideo mortem.* Secunda pars asseritur lib. 3. capite 11. §. 2. *Nos iustificationem simpliciter interpretamur acceptionem, qua nos in gratiam receptos pro iustis habet, eamque in peccatorum remissione ac iustitia Christi imputatione positam esse dicimus.* Et §. 3. *Cum itaque nos Christi intercessione iustificet Deus, non propria innocentia approbatione, sed iustitia imputatione nos absoluit, vt pro iustis à Christo censeamur, qui in nobis non simus.* Tertia pars asseritur libro 2. capit. 7. §. 5. *Quod autem impossibilem legis seruationem diximus, id est paucis verbis explicandum simul & confirmandum: solet enim vulgo absurdissima sententia videri: vt Hieronymus non dubitaueris anathema illi denunciare. Quid visum sit Hieronymo nihil morer.*

2. Hæc propositio quoad omnes suas partes falsa est. Primò, falsum est, omnes iniustos esse coram Deo. Oppono illud Luæ 1. *Erant autem iusti ambo ante Deum.* Secundò falsum est, omnia nostra opera esse peccata mortalia. Opponoillud 1. Cor. 7. *Si acceperis vxorem, non peccasti.* Et simul quæro à Prædicantibus Caluinisticis, an ipsi mortaliter pecent accipiendo vxores; Et si peccant, quare velint monachos accipere vxores? Oppono & illud 2. Pet. 1. *Satagite vt per bona opera certam vestram vocationem faciatis. Hoc enim facientes, non peccabitis aliquando.* Denique, si omnia opera nostra sunt peccata, ergo Caluinistæ peccatis iustificantur, quia fide iustificantur: Fides autem est opus Dei, vt patet ex illo Ioann. 6. *Hoc est opus Dei vt credatis in eum quem misit ille.* Tertio falsum est, nullum esse iustum iustitia inhærente. Oppono illud Rom. 5. *Sicut per inobedientiam Adami peccatores constituti sunt multi ita per obedientiam Christi iusti constituentur multi.* Nisi dicat Caluinus, nos intrinsecè constitutos esse peccatores per inobedientiam Adami, & non potuisse intrinsecè constitui iustos per obedientiam Christi; Et plus effecerit inobedientia Adami, quàm obedientia Christi. At repugnat Apostolus, cum ait, *Non sicut delictum ita & donum.* Et infrà. *Vbi abundauit delictum superabundauit gratia.* Quarto falsum est, lege obser-

nata impossibilem esse. Opponò illud Lucæ 1. *Erant iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini.* Et illud 1. Ioannis 5. *Mandata eius grauia non sunt.* Et Matth. 11. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.* Hæc obiter hîc dicta sint: aliò enim spectant.

CAPVT VII.

Septima Caluini propositio refutatur.

SEptima Caluini propositio est, fidelium peccata non imputari; aliorum verò imputari. Asseritur libro 3. Inst. cap. 4. §. 28. his verbis. *Ceterum fidelium peccata venialia esse, non quia non mortem merentur, sed quia non imputantur.* Et alibi.

2. Hæc propositio satis refutata est cap. 4. §. 6. vbi ostendi repugnare scripturis. Et sanè, si hoc solum interest inter fidelium & infidelium peccata, quod hæc imputentur; & fideles reuera sint peccatores ac iniusti, licet pro talibus non habeantur, planè sequitur, fideles reuera esse paleas, & solum censeri pro tritico; reuera esse hædos, & solum haberi pro ouibus; reuera esse fatuas virgines, & solum reputari pro prudentibus. Et locum habebit illud Matth. 7. *Venient ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Denique cum in die iudicii dicturus est Deus: *Venite benedicti patris mei* Et iterum. *Discedite à me maledicti*, quæ causa est, cur hi maledicti, illi benedicti iunt appellandi? An quia his peccata imputantur, illis non imputantur? Minimè, sed quia hi præstiterunt opera misericordiæ, illi non præstiterunt.

CAPVT VIII.

Octaua Caluini propositio refutatur.

OCtaua Caluini propositio est, Omnia peccata, quæ fiunt ab hominibus, æterno Dei consilio decreta & predestinata esse, omniaque fieri Deo volente, & non solum permittente. Asseritur à Caluino lib. 1. Inst. cap. 18. §. 1. his verbis. *Tergiuersando itaque effugium quærunt, Dei tantum permissu non etiam voluntate hoc fieri. Ipse verò palam se facere pronuncians, effugium illud repudiat. Quod autem nihil efficiant homines, nisi arcano Dei nutu, nec quidquam deliberando agitent, nisi quod ipse iam apud se decreuerit, & arcana sua directione constituat, innumeris & claris testimoniis probatur.* Et lib. 3. capit. 23. §. 6. *Frustra de præscientia his mouetur, vbi constat ordinatione potius & nutu omnia euenire.* Et §. 9. *Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia euadere nequeunt peccandi necessitatem præfertim cum ex Dei ordinatione sibi iniiciatur huiusmodi necessitas. Nos verò negamus rite inde excusari, quando quidem Dei ordinationi: qua se exitio destinatos conqueruntur, sua constat æquitas nobis quidem incognita, sed illa certissima.* Et alibi similia:

Caluinus 8. argumentis refellitur.

2. Hæc propositio est caput totius controuersiæ. Itaque diligenter refutari debet: Non tamen magnopere laborandum est, cum habeamus apertissima scripturæ, Patrum, & omnium penè hominum testimonia, ex quibus hæc argumenta desumpta sunt. *Primum est.* Quandò scriptura sacra videtur eandem rem alibi asserere, alibi negare; Tunc illi parti adhærendum est, cui magis fauent verba, & sensus scripturæ, consensus & explicatio antiquorum Patrum. At scriptura vide-

tur aliquando asserere peccata fieri Deo volente & Prædestinante: aliquando videtur id negare. Et huic posteriori parti magis fauent verba & sensus scripturæ, ac consensus Patrum: Ergo huic posteriori parti adhærendum est, nempe, peccata non fieri Deo volente & Prædestinante. Minor propositio, in qua est tota vis argumenti, probatur ex collatione vtriusque partis. Calumniæ citant pro se hæc testimonia. Gen. 45. *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum.* Et cap. 50. *Nam Dei possumus resistere voluntati?* Et Act. 2. *hunc definito consilio & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affigentes interemistis.* Et cap. 4. *Conuenerunt vere in ciuitate ista facere, quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri:* Hinc colligunt Caluinistæ, peccatum fratrum Iosephi, & peccatum Iudæorum crucifigentium, factа esse voluntate, consilio, & præscientia Dei. His addi potest illud Eph. 1. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ:* Quod attulit Beza, vt probaret peccatum Adami factum esse Dei voluntate. Nec plura adduci possunt pro hac sententia. Nam cætera omnia, quæ citari solent, pertinent ad sequentes propositiones. At Catholici opponunt hæc loca. Psalm. 5. *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.* Sap. 14. *Odio est Deo impius & impietas eius.* Habac. 1. *Mundi sint oculi tui, ne videant malum, & respicere ad iniquitatem non poteris.* Ierem 9. *Ædificauerunt excelsa Baalim, quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum,* Ezech. 10 *Numquid voluntatis meæ est mors impij dicit Dominus* 2. Petri 3. *Deus neminem vult perire.* 1. Thessal. 4. *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra.* Iam expendamus hæc testimonia cum prioribus, & videamus, cui parti insistendum sit. Testimonia pro Caluino citata, nihil aliud dicunt, quàm Iosephum Dei voluntate missum esse in Ægyptum, & Christum Dei præscientia & consilio traditum esse Iudæis; & omnia, quæ à Deo fiunt, fieri summo consilio, & non temerè. Hæc sanè, si bene explicentur, nihil obsunt nostræ causæ. At testimonia pro nobis citata, expressè dicunt, Deum non velle iniquitatem (Caluinus dicit vello) Deum odisse iniquitatem (si odit quomodo vult?) Deum non posse respicere ad iniquitatem (multo minus decernere & prædestinare) peccata non ascendisse in cor Dei (quomodo ergo à Deo prærordinata:) non esse voluntatem Dei, vt homo peccet mortaliter (Caluinus dicit esse hanc voluntatem) Deum non velle quemquam perire (Caluinus dicit ideò Deum velle peccatum, vt homo pereat) Dei voluntatem esse, vt sanctissimus, non vt peccatores. Attende, lector, quisquises, & verba scripturæ diligenter expende. Nec dubita de sensu. Sensus est, Deum adeò bonum esse vt non solùm detestetur mala, & nullo modo velit ea fieri, quantum in se est? vt probant nostra testimonia; sed etiam quando præuidet hominem malè acturum, velit hoc malum præuisum in bonum vsum conuertere. Præuidit malam voluntatem fratrum Iosephi, Iudæorum, quid fecit? vtramque ad bonum exitum ordinauit. Alteram ad exaltationem Iosephi? Alteram ad humani generis redemptionem. Hic germanus sensus est, Deo dignus, ab ipsa scriptura, & sanctis Patribus approbatus Nam Genes. 50. dixit Ioseph suis fratribus? *Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & saluos faceret multos populos.* Quod clarius? mala fuit voluntas fratrum Iosephi. Hanc Deus præuidit, non prædestinauit. Bonus fuit effectus ex ea secutus. Nunc Deus voluit, & prærordinauit. Rectè Augustinus in Enchiridio c. 100. *Non sineret bonus fieri malus, nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene.* Et libro 22. de Ciuitate Dei c. 1. *Multa quidem fiunt à malis contra voluntatem Dei; sed tãta est illa sapiẽtia, tãtaque virtutis, vt in eos ex-*

tis, sine fine; quis bonus & iustus ipse præscisse; videant omnia, quæ voluntati eius videntur aduersa.

3. Habes sensum scripturæ. Audi consensum Patrum. Nec omnes, sed paucos & præcipuos adducam. D. Augustinus lib. de prædestinatione sanctorum. cap. 10. *Præscire potens est Deus, etiam quæ ipse eum non facit, sicut quæcumque peccata.* Et lib. 1. de ordine cap. 1. *Sequitur aut diuinam prouidentiam non vsque ad hæc ima potendi, aut certe omnia Dei voluntate committi: vtrumque impium, sed magis posterius.* S. Prosper responsione ad capitula Gallorum. cap. 11. *Voluntas Dei nunquam vult nisi bona: Præscientia autem & bona nouit & mala. Sed bona, quæ aut ipse faciat, aut etiam vt nos faciamus, imperat: mala autem, quæ omninò ipse non facit, nec fieri suasit, aut impulit.* Et cap. 14. *Infidelitas non credentium Euangelio, nequaquam ex Dei prædestinatione generatur. Bonorum enim Deus auctor, non malorum.* D. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 15. *Potuit Deus, sicut voluit, prædestinare quosdam ad gloriam, quosdam ad pœnam. Sed quos prædestinauit ad gloriam, prædestinauit ad iustitiam: quos autem prædestinauit ad pœnam, non prædestinauit ad culpam. Posset enim peccatum aliquod ex prædestinatione Dei esse, si posset aliquis hominum iuste peccare. Nullus autem hominum iuste peccat, quamuis cum Deus iuste peccare permittat,* Leo IX. Pontif. in epistol. ad Petrum Antioch. *Credo Deum prædestinasse solũ bona: præscisse autem bona & mala.* Concil. Araufica. capit. 25. *Aliquos ad malum diuina potestate prædestinatos esse, non solum non credimus, sed etiamsi sint, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.* Omitto alios Patres. Hos ideò produxi, quia cum post obitum D. Augustini nonnulli essent, qui ex libris Augustini, præsertim ex libro de Prædestinatione sanctorum malè intellecto colligerent, Deum prædestinasse impios ad peccata: supradicti Patres constanter se opposuerunt, asserentes, peccata non fieri ex Dei Prædestinatione. Vide D. Fulgentium lib. citato cap. Vltimo.

4. *Secundum argumentum.* Deus non potest velle & desiderare id quod ipsius naturæ planè contrarium est, & quod ipse maximè execratur: sed peccatum est tale: ergo Deus non potest velle & desiderare, vt fiat peccatum. Maior propositio per se nota est. Prima pars minoris probatur, quia natura Dei est infinita bonitas: peccatum autem est malitia. Ac malitia, directè repugnat bonitati infinitæ. Ex hac repugnantia fit, vt peccatum nullo modo possit referri in Deum, siue tanquam in finem vltimum, seu tanquam ad causam efficientem, siue exemplarem, siue formalem, siue materialem. Nam inter ea, quorum vnum ad alterum refertur in aliquo genere causæ, debet esse debita proportio. Hæc autem esse non potest, vbi est summa repugnantia. Si quis ergo quærat, quare Deus non posset esse auctor, seu causa efficiens peccati, Respondendum est, quia inter causam efficientem & effectum debet esse aliqua proportio: At in Deum & peccatum est summa repugnantia. Item, quare peccatum non posset referri in Deum, vt in vltimum finem? Eadem est responsio. Et similiter de cæteris causarum generibus. Hoc specta illud Matth. 7. *Non potest arbor bona malos fructus facere.* Et illud axioma Theologorum. *Bonum est diffusiuum sui.* Et illud Basilii homil. 2. in Hexameron. *Nihil contrarium à contrario sui gignitur. Neque enim vita mortem parit: sed quæ ipsa gignitur. Neque enim vita mortem parit: sed lux tenebras, neque principium ad ferunt luci; neque sanitatem morbus efficit, &c.* Quæ omnia ad institutum nostrum eleganter accommodauit Diuus Gregorius Nyssenus homil. 2. in Ecclesiasten. *Deus, qui est natura bonus, bona quoque præbet omnino, quoniam omnis arbor bonos fructus facit; & neque ex spinis vua, neque ex vite spina nascitur. Quod sua natura bonum est, ex thesauro*

Peccatum est diuinæ naturæ contrarium.

A *ris malum non producerit. Neque enim bonus homo ex abundantia cordis mala loquitur, quæ sua natura sunt contraria. Quanto ergo magis fons bonorum nihil mali ex sua natura profuderit;* Secunda pars minoris probatur ex illo Sap. 14. *Odio est Deo impius & impietas eius.* Et ex ipso Caluino libro 3. Institution. capite 23. paragraph. 4. cum ait *Iustitiam naturaliter amat, iniustitiam aduersatur.* Et ratio colligitur ex dictis, quia voluntas & natura Dei sunt reipsa idem: Ergo quod naturæ Dei contrarium est, hoc etiam voluntati Dei contrarium esse debet: Ergo voluntas necessariò illud execratur. Hinc sequitur odium illud, quo Deus fertur in peccatum, non esse liberum, sed naturale ac necessarium, sicut amor, quo amat seipsum necessarius ac naturalis est, non liber. Odium enim supponit amorem, & in eo

B fundatur. Ideò enim Deus odit peccatum? quia peccatum est contrarium naturæ suæ, quam amat. Sicut ergo naturam suam amat necessariò, ita peccatum necessariò execratur. Hinc vlterius sequitur, Deum non posse vllo modo velle, aut amare peccatum; sicut non potest vllo modo cessare ab amore sui ipsius, aut seipsum odisse. Vnde nihil interest, an peccatum committatur à reprobo, an à Prædestinato. Nam à quocunque committitur, semper est contrarium naturæ ac voluntati Dei: Ergo voluntas Dei semper illud execratur.

Deus odit peccatum.

5. Hoc idem argumentum confirmatur ex Philosophia in hunc modum. Omnis appetitus fertur in aliquod bonum, siue verum, siue apparens. Etsi apparens est rectus & ordinatus, semper fertur in bonum, verum & honestum: Sed voluntas Dei est appetitus ordina-

C tissimus: Ergo voluntas Dei semper fertur in bonum, verum & honestum: Ergo nunquam fertur in peccatum, sub ratione peccati: Ergo Deus non vult peccatum, sub ratione peccati. Dicet fortè aliquis pro Caluino, Deum velle peccatum, non tamen sub ratione peccati, sed propter bonum finem, vt scilicet posset manifestare suam iustitiam in vindicando. Sed hæc responsio nulla est. Primò, quia Caluinus reuera docet, Deum velle peccatum sub ratione peccati. Hoc ostendo ex ipsius principiis. Docet enim Deum ideò velle & Prædestinare peccatum, vt habeat causam damnationis reproborum; sed causa damnationis reproborum est peccatum sub ratione peccati. Ergò secundum

D Caluinum, Deus vult & Prædestinat peccatum sub ratione peccati. Secundò, quia quando obiectum voluntatis turpe est, bonus finis non excusat, neque impedit malitiam voluntatis. Nemo enim potest rectè appetere adulterium aut mendacium; etiam bono fine dicat se appetere. Nam verissimè dixit Apostolus Rom. 3. *Non sunt facienda mala, vt eueniant bona.*

6. *Tertium argumentum.* Deus non potest ex animo velle & desiderare, vt id fiat, quod diserte, seriò ac seuerè prohibet fieri: sed diserte, seriò ac seuerè prohibet fieri peccata: Ergo non vult, nec desiderat fieri peccata. Minor passim patet ex tota scriptura, vbique Deus prohibet peccata. Maior verò per se nota est, quia Deus non potest habere contrarias vo-

E luntates: Ergo non potest vnum, idemque velle fieri, & simul seriò prohibere ne fiat. Hoc argumentum proponit Caluinus, & non potest soluere. Nam libro 1. Institut. capit. 18. §. 3. sic habet; *Nam quod primò obiicium, si nihil eueniat, nisi volente Deo duas esse in eo contrarias voluntates, quia occulto consilio decernat, quæ lege sua palam vetuit, facile diluitur.* Audiamus quæso ex Caluino, quàm facilè hoc ipse diluat. Primò digreditur more concionatoris. Tandem post multa verba, quæ ad rem parum faciunt, soluit obiectionem his verbis;

Deus prohibet peccata.

Quomodo idem diuersomodo velit fieri, & velit, non capimus. Est hoc facilè dilucre? Omnes rustici norant hanc artem. Nam quæcunque, & quamuis difficilia illis obieceris, statim dicent, *Non capimus.* Habet hic tria notare circa solutionem Caluini. Primò, quòd præter voluntatem, qua Deus palam in scripturis vetat peccata, fingat aliam voluntatem Dei occultam, qua velit peccata. Sanè, cùm fateatur esse occultam, & non haberi palam in scripturis, satis ostendit, à se & suo cerebro confictam, esse. Secundò quod obiectionem difficillimam conetur extenuare, quasi nullius momenti sit, & nullo negotio dissolui possit. Tertiò, quòd cùm solutio danda esset, fateatur se non capere. Hæc obiter.

7. *Quartum argumentum.* Nemo, nisi Tyrannus, punit illud, quod ipsius voluntate ac consilio factum est: At Deus punit peccata hominum, & quidem grauissimis supplicijs, tam in hac, quam in altera vita. Ergo peccata hominum, non fiunt voluntate ac consilio Dei, nisi dicamus Deum esse Tyrannum. Occurrunt Caluinistæ, Deum punire peccata ad bonum finem, nempe, vt manifestet potentiam & iustitiam suam in vindicando. Sed hac responsione non tollunt, sed potius augent vim argumenti. Nam hoc proprium Tyrannorum est, eo fine ac consilio velle alios delinquere, vt possint in iis vindicando suam explere libidinem.

8. *Quintum argumentum.* Si Deus vellet hominem peccare, sequeretur hominem non peccare, quando peccat, quæ est aperta contradictio. Nam ille certè non peccat, qui suam voluntatem conformat cum diuina voluntate; & qui idem vult, quod Deus vult illum velle: At qui voluntarium homicidium committit, conformat suam voluntatem cum diuina voluntate, teste Caluino quia Deus vult illum facere homicidium: Ergo qui homicidium committit, non peccat. Nemo ergo peccat omninò: Nullum igitur sit peccatum: Frustra venit Christus ad peccata mundi tollenda: Vera est sententia Libertinorum, peccatum nihil esse, nisi falsam opinionem. Hoc argumentum confirmatur ex duobus principijs. Alterum est, id, quod regulæ & gnomoni respondet, non posse esse curuum & distortum. Alterum, Voluntatem Dei esse regulam, normam & legem nostrarum actionum, quod etiam concedit Caluinus lib. 3. Inst. c. 23. §. his verbis. *Dei voluntas non modo ab omni vitio pura, sed summa perfectionis regula, & legum omnium lex est.* Hinc sumo duo noua argumenta. Primus, omnis actio peccati est conformis suæ regulæ, nempe voluntati diuinæ. Ergo nulla actio peccati est curua aut vitiosa. Posterius, voluntas Dei est lex nostra: Sed voluntas Dei est, vt peccemus: Ergo peccando seruamus legem Domini. Hinc duo sequuntur contra Caluinum. Primò neminem peccando peccare. Nam qui legem Dei seruat, non peccat: At qui furatur seruat legem & voluntatem Dei: Ergo qui furatur non peccat. Secundò sequitur, legem Dei non esse impossibilem, quia quotidie ab omnibus seruatur. Quotidie enim peccant homines.

9. Vt huius argumenti vis magis appareat, quæro ex Caluino; An peccauerint Iudæi spoliantes Ægyptios? An Oseas Propheta, sumens sibi vxorem fornicationum, & generans filios fornicationum? An Abrahamus volens interficere & immolare filium suum? Non peccarunt, sed benè & laudabiliter egerunt. Quare, quia hæc erat voluntas Dei. Quid sequitur? Ergo cùm voluntas Dei sit, quæ per Euangelium Caluini nobis annũciatur, vt homines committant furta, homicidia, adulteria; certè qui id faciunt non peccant, sed benè & laudabiliter agunt, secundum idem Euangelium.

10. *Sextum argumentum.* Si Deus ab æterno Prædestinasset omnia peccata, quæ futura sunt, & ea absolutè vellet fieri, tali tempore, loco, & à tali persona; frustrà docuisset nos Christus orare; *Et ne nos inducas in tentationem.* Nam si Deus ab æterno decreuit, vt Petrus eras vincatur à tentatione, & incidat in peccatum luxuriæ; an id decretum mutari potest? Minimè potest. Quid ergo prodest, si Petrus ex Christi instituto oret, ne inducatur in tentationem? Nihil planè. An forte Christus hoc ignorauit? verisimile est, quia Caluini Euangelium nondum erat promulgatum.

11. *Septimum argumentum.* Si Deus vult peccata perpetrari; & si hoc firmiter credunt Caluinistæ; sequitur omnes bene agere apud Caluinistas qui aliena diripiunt, adulteria, & homicidia committunt; templa & altaria euertunt: E contrario, eos solos peccare, qui hæc fieri prohibent. Nam illi priores conformant se diuinæ voluntati, Posteriores verò directè obsistunt. Nam vetant ea fieri, quæ Deus absolutè vult fieri. Neque hoc possunt ignorare, si à Caluino imbuti sunt. Igitur adulteri apud Caluinistas, homicidæ, fures, & raptores censendi sunt viri secundum cor & consilium Dei. Magistratus verò, Principes, Reges, Patres familias, Ludamigistri, qui prohibent scelera, censendi sunt Deo rebelles, & ab eius voluntate alieni. Quis hoc credat?

12. *Octauum argumentum.* Si omnia, quæ ab hominibus fiunt, Deo volente & decernente fiunt; nullo modo possunt Catholici strafci Caluinistæ, si ab eis patiantur tormenta, mortem, mala omnia. Quare? quia sciunt se hæc omnia pati Deo volente, & suam voluntatem debent Deo conformare si boni viri esse volunt. Nec video, quomodo Caluinus ipse, qui hæc docuit, iure meritò potuisset succensere carnifici, quando ipsius corio impressit characterem castitatis.

13. Sat multa argumenta contra Caluinum congesta sunt. Superest explicandum illud D. Pauli ad Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ,* quo solo testimonio vius est Beza, quando debuit probare ex scripturis, Adamum Deo volente & Prædestinante lapsum esse. Video autem duplicem syllogismum strui posse ex illo loco D. Pauli pro sententia Caluinistarum. Vnus est, omnia, quæ in mundo fiunt, tam bona, quam mala, operatur Deus concilio voluntatis suæ: Sed peccata fiunt in mundo. Ergo Deus operatur peccata consilio voluntatis suæ. Alter est: Omnia, quæ Deus operatur, consilio voluntatis suæ operatur. Sed peccata Deus operatur: Ergo operatur illa consilio voluntatis suæ. In priori syllogismo falsa est maior, in posteriori minor. Hoc ostendam capite 11. vbi ex professo disputandum est: An Deus sit auctor peccatorum?

14. Potest & illud adferri pro Caluino. Sæpè volunt peccatum est pœna alterius peccati: At Deus vult pœnam: Ergo vult illud peccatum, quod est pœna alterius peccati. Maior asseritur à D. Augustino libro 5. contra Iulianum cap. 5. Et manifestè colligitur ex illo Rom. 1. *Propter quod tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea, quæ non conueniunt.* Respondeo. Posterius peccatum propriè non est pœna prioris peccati, sed tantum impropriè, idque duobus modis. Primò, quia Deus aliquando deserit ac destruit hominem suæ gratia, in pœnam præcedentis peccati. Homo autem destitutus à Deo, facilè iterum peccat. Quare non ipsum peccatum, quod sequitur; sed destitutio, quæ præcedit, est pœna iustè à Deo inflicta. Et hoc sensu intelligitur locus Apostoli citatus. Secundò, quia sæpe fit, vt posteriori peccato sit annexa aliqua infamia, vel tristitia, vel simile incommodũ. Et tunc peccatum posterius, non ratione sui, sed ratione mali annexi, dicitur esse pœna prioris peccati. Hoc sensu intelligitur illud D. Augustini lib. 1. confess. c. 12. *Iussisti Domine, & sic est, vt pœna sua sit sibi omnis inordinatus animus.*

1. Obiectio.

21. Tertiò obiici solet. Si Deus solùm permittit peccata, vt nos Catholici docemus, aut volens, aut nolens permittit. Si nolens, omnipotens non est. Si volens, iam Deo volente peccata fiunt, quæ est Caluini sententia. *Respondeo*; Deus peccata permittit volens, vt docet August in Enchiridio cap. 100. Et tamen volente Deo non fiunt peccata, sed Deo non volente. Aliud enim est, peccatum; aliud permissio peccati. Peccatum malum est, permissio bona. Deus permissionem peccati vult, peccatum non vult. Et permissio peccati fit Deo volente: peccatum non fit Deo volente *Occurres*: Si peccatum non fit Deo volente: Ergo fit Deo nolente & inuito: Ergo omnipotens non est. *Respondeo*. Non sequitur, quia velle & nolle sunt contraria, inter quæ dari potest medium, scilicet non velle. Itaque hæc tria distinguenda sunt: Peccatum fit Deo volente, Peccatum fit Deo nolente; Peccatum fit Deo non volente. Duo priora falsa sunt; Tertium verum est. Eodem modo se habent hæc tria; Deus est volens peccatum: Deus est nolens peccatum: Deus est: non volens peccatum. Hoc postremum verum: illa duo priora falsa.

CAPVT IX.

Nona Caluini propositio refutatur.

NOna Caluini propositio est, Deum mandare, vrgere, & impellere sathanam, vt homines ad peccandum inducat. Asseritur lib. 1. Inst. cap. 18. §. 1. his verbis. *Scimus Sathanam se coram Deo sistere ad excipienda iussa, non minus quàm Angelos, qui sponte obediunt: diuerso quidem id modo & fine, sed tamen ne quid aggredi possit, nisi volente Deo.* Et infrà. *Ergo quidquid agitent homines, vel sathan ipse, Deus tamen clauum tenet, vt ad exequenda sua iudicia conuertat eorum conatus. Vult Deus per fidum Regem Achab decipi: operam suam offert diabolus ad eam rem, mittitur cum certo mandato, vt sit spiritus mendax in ore omnium Prophetarum.* Et infrà. *Ridiculum esset Iudicem tantum permittere, non etiam decernere, quid fieri velit, & mandare executionem ministris.* Et §. secundo. *Fatetur quidem interposita sathana opera sæpe Deum agere in reprobis, sed vt eius impulsu sathan ipse suas partes agat, & perficiat, quatenus diuinum est.* Et infrà. *Dicitur sathan exoculare infidelium mentes; Sed vnde hoc, nisi quod à Deo ipso manat efficacia erroris?* Et lib. 2. cap. 5. §. 2. *Proprie ergo agere dicitur sathan in reprobis in quibus in regnum suum, hoc est, nequitia exercet. Dicitur & Deus suo modo agere, quod sathan ipse (instrumentum cum sit iræ eius) pro eius nutu ac imperio huc atque illuc se inflectit ad exequenda eius iusta iudicia.* Et §. 5. *Porrò sathana ministerium intercedere ad reprobos instigandos, quoties huc atque illuc Dominus prouidentia sua eos destinat, vel ex vno loco satis constiterit.* Et infrà. *Spiritus ergo impurus, Dei Spiritus vocatur, quia ad eius nutum parenti animo respondet, instrumentum magis ipsius in agendo, quam à seipso auctor.* Et alibi.

2 Hæc Caluini propositio impia est & scripturæ contraria. Scriptura dicit, Ecclesiast. 15. 21. *Neminem mandauit Deus impie agere.* Quæro iam ex Caluino; an diabolus impiè agat, quando ex mandato Dei inducit hominem ad peccatum; Si impiè agit. Ergo Deus mandat illi impiè agere. Ergo tota scripturæ verba falsa sunt. Si non impiè agit. Ergo diabolus multa debet Caluino quem sua innocentiæ patronum ac defensorem habet.

3. Rursum scriptura de diabolo dicit. Ioan. 8. *Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius.* At Caluinus dicit: *Cum loquitur mendacium, non loquitur ex propriis, sed ex Deo.* Quare? Quia Dei mandato & instinctu loquitur. Imo, vt verat verbis Caluini; *A Deo ipso manat efficacia erroris, & mendacij.* Quare secundum Caluini Euangelium, non diabolus, sed Deus est pater mendacij. Deus clauum tenet, diabolus est tantum Dei instrumentum.

4. Tertiò ex Caluini sententia sequitur, mandata Dei esse contraria. Mandat diabolo, vt inducat hominem ad peccandum. E contrario mandat homini, vt non peccet, sed resistat diabolo. Imo sequitur mandata Dei quibus præcipit peccata, habere efficaciam à Deo, quia semper effectum sortiuntur, vt vult Caluinus: Mandata verò, quibus vetat peccata, & præcipit virtutes, non habere efficaciam à Deo; quia non semper effectum habent, vt docet experientia. Hinc vlterius sequitur, Deum esse promptiorem, ac propensiorem ad mala, quàm ad bona, quia mala quæ præcipit, semper eueniunt: bona, quæ præcipit, non semper eueniunt, & quod illa eueniant, hæc non eueniant, pendet ex sola Dei voluntate ac beneplacito. Tertiò sequitur Deum plus tribuere diabolo, quàm bonis Angelis. Nam cùm mandat diabolo, vt inducat homines ad peccandum, efficaciter cum illo concurrit. Cùm autem mandat Angelis, vt inducant homines ad virtutem, non concurrit cum illis efficaciter. Et hoc significauit Caluinus illis verbis supra citatis. *Scimus Sathanam se coram Deo sistere ad excipiendaiussa, non minus, quàm Angelos: diuerso quidem id modo & fine, &c.* Quis est ille diuersus modus? is nimirum, quod dæmon non solum excipiat iussa diuina, sed etiam ad effectum perducat, manante ab ipso Deo efficacia, vt Caluinus loquitur, Angeli verò accipiant quidem iussa, sed sæpè irrito euentu, vt ipsemet testantur apud Ierem. cap. 51. *Curauimus Babylonem, & non est sanata, relinquamus eam.* Hinc postremò; sequitur, Deum omnia simulate nobiscum agere. Quomodo enim potest sincerè & candidè nos hortari ad resistendum diabolo, si diabolus ab ipso Deo habet efficaciam subuertendi cor nostrum? Frustra clamat Apostolus Paulus, Ephes. 6. *Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias Diaboli.* Nam quæ est armatura Dei contra ipsum Deum? Si diabolus struit nobis insidias, & Deus præbet illi efficaciam, quomodo induemus arma Dei contra efficaciam Dei? Nisi fortè regnum Dei in se diuisum sit, quod in Euangelio nostro non inuenitur.

5. Quartò, potest refutari Caluinus ex dictis in præcedenti capite. Nam ibi ostensum est, Deum nullo modo velle peccatum, sed potius odisse, & execrari. quippe quòd ipsius naturæ planè contrarium est. Quomodo ergo per diabolum, tanquam ministrum & instrumentum suum, potest hominem ad peccandum incitare?

CAPVT X.

Decima Caluini propositio refutatur.

DEcima Caluini propositio est: Deum per se occulta quadam vi, incitare, mouere, & necessitare miserè ad omnia vitiorum genera perpetranda. Asseritur libro 1. cap. 18. §. 2. his verbis. *Quantum ad arcanos motus spectat, quod de corde Regis prædicat Salomon, flectit huc illuc, pro vt Deo visum est, ad totum certè genus humanum extenditur, tantundémque valet, ac si dixisset, quidquid animis concipimus, arcana Dei inspiratione ad suum finem dirigi. Et certe nisi Deus intus operaretur in mentibus hominum, non recte dictum esset, auferre labium à veracibus, & à senibus prudentiam:*

auferre cor principibus terra, vt errent per deuia. Et infra loquens de Assyriis. *Vnde apparet certa destinatione Dei impulsos.* Et §. 4. *Homo iussu Dei impulsu agit, quod sibi non licet.* Et l. 3. c. 23. § 9. *Exussibiles peccando habere volunt reprobi, quia euadere nequeunt peccandi necessitatem, præsertim cùm ex Dei ordinatione sibi iniiciantur huiusmodi necessitat. Non verò inde meo animo ritè excusari, quando quidem Dei ordinationi, qua se exitio destinato, conqueruntur, sua constet æquitas nobis incognita, sed illa certissima.*

2. Hæc propositio Caluini eodem ferè modo refellenda est, quo præcedens. Nam apertè p̃ gratuitum Scriptura Ecclesiastici 15. *Nemini mandauit impiè agere.* Iacob. 1. *Deus intentator malorum est, ipse autem neminem tentat.* Notat D. August. l. 2. de consensu Euangelistarum. c. 3. Duplex esse genus tentationis, vnum ad probãdum: Alterum ad seducendum & de priori scriptum esse, Gen. 22. *Tentauit Deus Abraham.* De posteriori verò scriptum esse Iacobi 1. *Ipse autem neminem tentat.* Ergo ex sententia Augustini, Deus neminem tentat ad seducendum, id est, nemmem excitat, mouet, aut impellit ad peccandum. Imo plus addit D. Paulus 1 Cor. 1. *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis.* Quasi dicat; Tantum abest, vt Deus vos tentet, vt ne patiatur quidem vos tentari, quin cum diuina gratia possitis tentationi resistere.

3. Aliunde est & illud Ieremiæ 19. *Ædificauerunt excelsa Baalim, quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.* Hic quæro ex Caluino, an Iudæi quando idola erexerunt falso Deo, fecerint hoc Deo incitante, impellente, necessitante? Si affirmat, falsa est Scriptura, quæ id negat. Si autem negat, fallitur Caluinus, quid id supra esse asseruit.

4. Et sanè, si Caluini sententia vera est, quomodo S. Stephanus potuit dicere Iudæis. Act. 7. *Dura cervice & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui Sancto resistitis sicut Patres vestri, & vos.* Poterant respondere Iudæi: Erras Stephane? fecimus, quod Spiritus Domini suggessit, & tacitus inspirauit. Ille nos interna motione impulit ac incitauit, vt interficeremus Prophetas. Hoc fecimus. Et iam arcana inspiratione nobis suggerit, vt te lapidibus obruamus. Hoc etiam facimus. In quo ergo resistimus Spiritui sancto? Hæc inquam & similia potuissent congerere Iudæi, si Caluini Euangelium audiuissent.

5. Sed paulò diligentiùs rem discutiamus. Constat in Ecclesia, inter cætera gratiæ dona, discretionem esse spirituum iuxta illud 1. Corint. 12. *Diuisiones gratiarum sunt idem autem spiritus. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ. Alij sermo scientiæ: Alij fides. Alij gratia sanitatum Alij prophetia: Alij discretio spirituum, &c.* Et D. Ioannes Apostolus in Epist. 1. c. 4. monet: *charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt.* Iam quæro ex Caluino; Vnde possumus decernere, an spiritus, qui nos impellit, sit ex Deo, nec ne; Exempli gratia. Si sententiam internum instinctum, seu inspirationem, quæ ad bellum suscipiendum, aut ad fœdus cum hoste ineundum me inclinet, quo pacto sciam, an hic spiritus ex Deo sit, an ex diabolo; an debeam illi credere & obedire, vel non debeam; Catholi facilè respondent, id ex boni & mali discrimine pensandum esse. Nam si res in se bona & honesta est, ad quam Spiritus me impellit? & si ad bonum finem dirigatur, nec vlla appareat vitiosa circumstantia? signum est, inspirationem à Deo fieri, si autem res in se mala & illicita est, aut bona quidem, sed in malum finem ordinetur; meritò suspectus debet esse spiritus. At ex Caluini sententia nihil responderi potest. Nam si Deus non solum ad bona, sed etiam ad mala opera, vt ad furta, homicidia, adulteria, nos interius incitat & impellit, semper potero existimare, ex Deo esse spiritum qui me sollicitat:

A Quorsum ergo illa Apostoli cautela; *Nolite credere omni spiritui, sed probate spiritus, si ex Deo sint?* Et verò, si vtrique proprium est tam Deo quam Diabolo, incitare ad peccatum quid refert scire, à Deo, an à Diabolo ad peccandum impellaris?

6. Vbi iam est illud, toties à Caluinistis decantatum, sacram scripturam intelligi oportere, secundùm internos instinctus & interna criteria? Omnes legunt sacram scripturam, Catholici, Lutherani, Caluinistæ, Anabaptistæ. Nec tamen omnes eodem sensu scripturam, quam legunt, intelligunt. Aliter Catholici, aliter Caluinistæ, aliter Lutherani interpretantur hæc verba. *Hoc est Corpus meum.* At, qui optimè & syncerissimè intelligunt? Proculdubio Caluinistæ, vt ipsi putant, vnde sciunt? Ex internis criteriis. A quo spiritu criteria illa inspirantur? A Deo. At quid tum posteat B Nam si Deus, non solum veram & sanam doctrinam, sed etiam errores, mendacia, hæreses, & falsas interpretationes interius loquitur & inspirat, imo, si efficacia erroris à Deo manet, vt Caluinus ait, vnde constabit sensum scripturæ, quem Deus inspirat Caluinistis, esse sanum, verum, legitimum & non potius falsum, mendacem, & spurium, cùm vterque à Deo inspirari soleat? Hîc respondeat Caluinus, aut pro Caluino Caluinista aliquis.

7. Sed, obiicit Caluinus quædam Scripturæ testimonia, quibus videtur probari posse, Deum hortari & instigare hominem ad peccatum, vt 2. Reg. 16 *Dominus præcepit Semei, vt malediceret Dauid.* Et 2 Reg. 24. *Commouit Dominus Dauid dicens. Vade, numera Israel, & Iudam.* Et Ezech 14. *Ego Dominus decepi Prophetam illum.* Et 2. Thess. 2. *Mittit illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio.* Et Psal. 43. *Declinasti semitas nostras à via tua.* Et Psalm. 104. *Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius.* Et Ioan. 13. *Quod facis fac citius.* Respondeo. Deus Circa peccata hominum, multa facit, ex quibus citata testimonia explicanda sunt. Primò, Non impedit conatum eorum, qui parati sunt, malè agere. Secundò, Negat illis speciale auxilium gratiæ, quo destituti facilè in peccatum labuntur. Tertiò, sæpè flectit & gubernat interius humanas voluntates, vt licet vitio proprio malæ sint tamen à diuina prouidentia ad vnum potius malum, quàm ad aliud non positiuè, sed permissiue ordinentur. Quartò, Sæpe præbet homini occasionem boni, qua ipse abutitur ad malum. Quintò, Peccata impiorum dirigit & ordinat ad salutem electorum. Hæc omnia fusius prosequar infrà cap. 13. §. 7.

CAPVT XI.

Vndecima Caluini propositio refutatur.

VNdecima Caluini propositio est, Deum, vna nobiscum peccata nostra operari, eoque magis ipsum, quam nos quod ipse sit principale agens, & operans, nos mera duntaxat instrumenta. Asseritur lib. 2. Inst. c. 17 §. 5. his verbis. *Ego plus concedo, Fures & homicidas, & alios maleficos diuinæ esse prouidentiæ instrumenta, quibus Dominus ipse ad exequenda, quæ apud se constituit iudicia, vtitur.* Et c. 18 § 1. *Ergo quidquid agitent homines, vel Satan ipse, Deus tamen clauum tenet.* Et infrà. *Absalon incesto coitu patris thorum polluens, detestabile scelus perpetrat: Deus tamen hoc opus suum esse pronuntiat* 2 c § 2. *Et certè nisi operaretur in mentibus hominũ, non rectè dictum esset, auferre labium à veracibus.* Et l. 3. c. 4. §. 2. *Omitto hic vniuersalem Dei motionem, vnde creatura*

tura omnes, vt sustinentur, ita efficaciam quidus agendi dicunt: de illa speciali actione tantum loquor, quam in vnoquoque facinore apparet. Et plura alibi.

2. Hanc doctrinam accepit Caluinus à Zvvinglio, Lutheро, Melanthone, & alus hæreticis iuntempotis. Nam Zvvinglius ferm de prouidentia ad Cattorum principem cap. 6. ait. *Quando facimus adulterium, aut homicidium, Dei opus est motoris, authoris, impulsoris.* Lutherus scripsit hæc verba, *Mala opera in impiis Deus operatur*, quæ vt supra dixi, initium eius cuate-

Lutherus in assertionibus impressis Vvitenbergæ anno 1524. art. 36.

runt. Philippus Melanthon ad cap. 8. Epistolæ ad Romanos, editione prima ait: *Adulterium Dauidis, & proditio Iudæ, ita est proprium opus Dei sicut vocatio & conuersio Pauli*, Hos imitatus Caluinus, dicit detestabile scelus Absalonis esse opus Dei; Deum in omnibus sceleribus clanum tenere; Deum non to ù n concursum quemdam generalem præbere ad agendum, sed specialem quandam actionem exhibere in vnoquoque facinore. Quid amplius? Nihil aliud, quàm vt dicat, Deum non esse Deum.

3. Impia & blasphema sunt hæc. Longè aliter docent Scripturæ, Patres, ratio ipsa. Ex Scripturis proferam sub testimonia. Sap. 11. *Nihil odisti eorum, quæ fecisti.* & Sap. 14. *Odio est Deo impius & impietas eius.* Ex his testimonus ita concludo: Deus nihil eorum odit, quæ ipse operatur sed Deus odit peccatum. Ergo Deus non operatur peccatum. Idem testimonium vsus est D. Augustinus lib. 1. ad Simplicianum q. 2. vbi disputat de illis verbis, *Iacob dilexi; Esau autem odio habui.* Et quærit, quomodo Deus potuerit odisse Esau, cùm tamen creatura, odium in his rerum quæ fecit: Aut quare potius dixerit Deus, *Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* Et similiter non dixerit. *Solem dilexi, Lunam autem odio habui*; Et tandem post multa respondet his verbis. *Qui modus ita soluitur, vt intelligamus omnium creaturarum esse artificem Deum: Omnis autem creatura Dei bona est, & omnis homo, in quantum homo est, creatura est, non in quantum peccator. Est ergo Creator Deus, & corporis & animi humani. Neutrum horum malum, & neutrum odit Deus. Nihil enim odit eorum, quæ fecit. Est autem animus præstantior corpore. Deus verò & animo & corpore vtriusque effector & conditor: nec odit in homine, nisi peccatum. Est autem peccatum hominis, inordinatio atque peruersitas, id est, à præstantiore conditore auersio & ad condita inferiora conuersio. Non igitur odit Deus Esau hominem, sed odit Deus Esau peccatorem.* Hæc Augustinus: apertè nè contra Caluinum.

4. Ad testimonia Scripturæ accedunt Patrum testimonia, Tertullianus in libro aduersus Hermogenem: *Iam ergo malum ab ipso qui est mali si non auctor, quia non effector, certe permissor, quia dominator.* D. Ambrosius lib. de Paradiso, cap. 15. *Deus operatur quod bonum est, non quod malum.* Et in lib. 1. Exame ron. cap. 8. *Nunquid malitiam Deus creauit sed ex ea nobis orta, non à creatore Deo condita, morum lenitate generatur.* Et mox. *Eradicari hanc Deus vult de animis singulorum. Quomodo ipse eam generaret, cum clamet Propheta, Desinite à malitia: Et præcipuè. Dauid. Desine à malo, & fac bonum. Quomodo ergo ei initium à Domino damus; Sed hæc opinio feralis eorum, qui perturbandam Ecclesiam putauerunt.* D. August. in Epistola 105. ad Seuerum. *Iniquitatem, quam rectissima veritas improbat, damnare noluit ipse non facere.* Et lib. 6. Hypognostici circa medium, *Mala Iudæ præscivit, non fecit.* Plures citabo cap. seq.

5. Postremo accedunt rationes. Prima, Quicquid Deus operatur, hoc voluntate operatur, Psal. 113. *Omnia quæcunque voluit, fecit.* Et Psalm. 148. *ipse mandauit & creata sunt.* Et Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* At iam supra cap. 8. ostensum est, Deum non velle peccatum, sed potius

A odisse, detestari & prohibere, quippè quod ipsius naturæ plane repugnans est: Ergo Deus non operatur peccatum.

6. Secunda ratio. Si Deus operaretur peccatum, tanquam agens principale, & homo duntaxat esse instrumentum, plane sequeretur Deum potius peccare, quàm hominem, quod omnino impium est. Nam in opere malo, non instrumentum, sed principale operans meretur reprehensionem, vel quia ineptum fecit instrumentum, vel quia sciens ac volens malo eo vius est.

7. *Tertia ratio.* Sequeretur hominem perire ac damnari propter peccata, quæ Dei potius, quàm ipsius sunt opera. Hæc argumentum Zvvinglius indigne tulit sibi obici, & cum stomacho ait, *De hoc ipsum Deum interroga. Ego enim ei non fuit à consiliis.* Et Caluinus l. 3. Inst. cap. 10. §. 1. proponit hanc quæstionem. *Quomodo Deus agens per improbos nullam ex eorum vitio labem contrahit; imo in opere communi ab omni culpa sit immunis, ministros autem non iuste damnet?* Et respondet, vt solet; *vix capit sensus carnis.*

B 8. *Quarta ratio.* Peccatum formaliter consistit in priuatione & defectu, vt docent Theologi cum D. Augustino: ergo non potest esse nisi à causa deficiente: Deus autem non potest in agendo deficere. Hinc. Aug. l. 12. de Ciuit. cap. 7. ait. *Nemo quærat causam malæ voluntatis: non enim est efficiens, sed deficiens, quia neque illa est effectio, sed defectio.* Sed suspicor Caluinum aliter sentire de formali ratione, seu de malitia peccati. Non enim in priuatione, sed in aliqua natura seu entitate putat eam consistere. Notauit hoc Maldonatus, qui probe perspectam habuit sententiam Caluinistarum, quam Parisiis, & publice & priuatim egregie refutauit. E. facile apparet ex ipsis Caluini verbis, præsertim ex illis supra citatis, *Omnino hîc vniuersalem Dei motionem, vnde creaturæ omnes vt sustinentur, ita efficaciam quidquid agendi habent. De illa speciali actione tantum loquor, quæ in vnoquoque facinore apparet.* Hîc Caluinus præter generalem illum concursum, quo Deus ad omnem actionem creaturæ concurrit, agnoscit aliquem influxum particularem, quo Deus speciali modo effectiuè producit peccatum, quatenus peccatum est, & ab opere bono distinguitur. At, quid opus erat hoc influxu speciali, nisi peccatum quatenus peccatum est, ex sententia Caluini esset entitas talis ac positiua? Sed si hoc concedit Caluinus, incidit in errorem Manichæorum, quem multi patres, & præsertim D. Augustinus multis locis refutauit.

Mald. in cap. 26. Matth. 14.

C

D 9. Solet obiici illud Isaiæ 45. *Ego Dominus, & non est alter faciens pacem & creans malum. Ego Dominus, faciens omnia hæc.* Sed iamdiu à Patribus ad hunc locum responsum est. *Mala dicuntur*, inquit Tertullianus, *& delicta, & supplicia. Nos separatis malis delicti, & malis supplicij: malis culpæ & malis pœnæ; suum cuique patri definimus auctorem malorum quidem peccati & culpæ, diabolum: malorum verò supplicii & pœnæ, Deum Creatorem.* Similia habet Origenes lib. 6. contra Celsum, Cassianus collat. 6. cap. 6. Hesichius lib. 4. in Leuiticum cap. 14. Damascenus lib. 4. cap. 40. Hieron. in lamentationes Ieremiæ c. 3. Qui omnes duplex distinguunt malum: alterum culpæ, alterum pœnæ. Prius negant esse à Deo; posterius concedunt. At, inquit Caluinus, adulterium Absalonis erat malum culpæ, & tamen à Deo fuit. Sed negamus à Deo fuisse. Volunt quidem Deum præuisa mala voluntate Absalonis; vti ad puniendum Dauidem: non tamen dedit illi mala am voluntatem, sed permisit. Rectè enim Augost. lib. 5. de Ciuit. cap. 8. *A Deo sunt omnes potestates, quamuis ab illo non sint omnium voluntates.* Et cap. 9. *Sicut enim creaturarum creator est, ita omnium potestatum dator, non voluntatum. Mala quippe voluntatis ab illo non sunt, quoniam contra naturam sunt, quæ ab illo est.* Et

Tertull. l. 1. contra Marcion.

lib. 3. Reg. cap. 22.

E

in lib. de spiritu & litera cap. 31. *Nusquam legimus. Non est voluntas nisi à Deo; Et rectè non scriptum est, quia verum non est. Aliquin etiam peccatum, quod absit, author est Deus, si nemo est voluntas resistibile, quoniam mala voluntas iam sola peccatum est, etiamsi desit effectus, id est, si non habeat potestatem.* Et lib. 2. de peccatorum meritis & remiss. cap. 18. *Malam voluntatem auctorem ad Deum esse referendam nefas est dicere.* Item. *Si ergo voluntas aut bona est, aut mala, & utique malam non habemus ex Deo, restat ut bonam habeamus ex Deo.*

CAPVT XII.

Duodecima Caluini propositio refutatur.

DVodecima Caluini propositio est, Deum simpliciter esse auctorem omnium peccatorum. Asseritur ab ipso l. 1. Instit. cap. 18. §. 3 his verbis. *Etiam satis apertè ostendi*, Deum *vocari eorum omnium auctorem, quæ isti censores volunt otioso tantum eius permissu contingere.* Loquitur de peccatis, de quibus disputare cœperat, nominatim de cæcitate & tyrannide Achabi; de incestu Absalonis, de conuitio Semei; de Apostasia, & Idolomania decem tribuum de cædibus, rapinis, & incendiis Chaldæorum in Iudæa de rabie furentium Iudæorum in Christum; de iniquissimo Pilati Iudicio & de aliis similibus. Hæc omnia vocat Dei opera: horum omnium auctorem esse Deum pronunciat, ridétque Catholicos, qui hæc sola permissione putant euenire.

2. Hæc Caluini propositio quam ipse accepit ab antiquis hæreticis Cerdonistis, Marcionitis, priscillianistis, Albigensibus, Florino, tam impia & blasphema est, vt eam tum alii omnes, tum ipse etiam Caluinus fuit execratus. Aliorum testimonia passim obuia sunt. Sanctus Irenæus integrum opus aduersus hanc hæresim scripsit, teste Eusebio lib. 5. historiæ cap. 19. Similiter Basilius scripsit integram homiliam, cuius titulus est: *Quod Deus non est actor malorum.* D. Augustinus tres libros scripsit de libero arbitrio, ea potissimum de causa, vt ostenderet, *Deum* non esse auctorem peccati Damascenus libro 4. de fide cap. 20. nihil aliud docet, nisi Deum non esse Auctorem mali, & explicat testimonia Scripturæ, quæ in contrarium adferri possunt. Cæteri Patres passim idem docent. Diuus Chrysostomus homil. 23. in Acta Apostolorum. *Nullus*, inquit, *dicat Deus nobis auctor malorum est.* Et infrà. *Satius fuerit sexcenties defodi, quàm Deum audire talia per nos.* Tertullianus in libro aduersus Hermogenem. *Nec enim fieri potest, vt sit initiator aut artifex vllius mali operis, qui nomen sibi perfecti vendicat & parentis & iudicis.* Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis & remiss. cap. 17. *Nullus culpæ humanæ in Deum referas causam.* Prosper in responsione ad Capitula Gallorum cap. 14. *Bonorum Deus auctor est, non malorum.* S. Gregorius lib. 29. moral. cap. 21. *Dominus auctor est naturæ, non culpæ.* Longum esset omnium aliorum testimonia congerere, præsertim in re certa.

3. Idem dixerunt & senserunt prophani auctores; Mercurius Trismegistus in Pimandro. c. vltimo sic. *A Deo factore nihil turpe, nihil malum prodire.* Plato in 2. dialogo de Republi. *Bonorum quidem vnus Deus causa est dicendus, malorum autem, quamlibet etiam alium, præter Deum, causam quærere docet.* Et infra. *Malorum alicuius causam esse Deum, cum bonus sit, re tollendum est omnino, nec permittendum hoc quenquam dicere in sua ciuitate, si bene instituas legibus ciuitas debet. Nec in super quenquam audire sinas si ille minor, sive senior, sive carminibus hæc inserantur sive soluta oratione narrentur, tanquam quæ neque dicta sancta sint neque aliis vtilia, nec inter se consona.*

4. Iam Caluinus ipse non vno loco diserte verbis affirmat, Deum non esse auctorem malorum. Nam in præfatione libri de æterna prædestinatione ait; *Imen omnes pios fixum hoc & confessum esse debet, non esse, cur sint peccatis socium homines Deum adscribant, nec vllo modo socium inuolunt ad partem culpæ sustinendam.* Et in fine eiusdem libri. *Ergo cum insita de causa liceat nobis ignoscere à Domino procedant quæ scelerate ab hominibus maleficia perpetrantur: Etsi ipsa rerum omnium prima causa sit eius voluntas: peccati tamen esse auctorem nego.* Et lib. 1. Inst. cap. 17. §. 3. reprehendit Lycomidem, qui apud Plautum dicit, *Deus impulsor fuit: credo Deos voluisse.* Denique Caluinus in admonitione aduersus Libertinos longâ disputatione probare nititur, *Deum* non esse causam peccati. Et Theodorus Beza, in responsione ad Hesbusium, tum in alia ad Castalionem, diligenter purgat se & Caluinum suum ab illa nota, quod Deum Auctorem peccati faciat.

5. At sit ita est, inquies, si Caluinus negat *Deum* esse auctorem peccati, quomodo ergo nos dicimus eum hoc asseruisse? Respondeo, Caluinus facit, quod alii faciunt hæretici. Affirmat, negat, sicut vult. Quando disputauit contra Catholicos, contra nudam Dei permissionem apertè asseruit, Dei voluntate & decreto fieri peccata, Deum auctorem esse omnium flagitiorum, non permissorem. Verba eius superius recitata sunt. At postea, quando Libertini, (noui hæretici partim ex Luthero, partim ex Caluino geniti) cœperunt palam ex doctrina Caluini profiteri, Deum esse authorem scelerum ac flagitiorum omnium, aliaque paradoxa passim disseminarunt; non continuit se Caluinus, & versis velis, seipsum cœpit oppugnare in suis filiis. Neque Caluino hoc nouum est. Alibi sæpe hoc factitauit, vt non semel notaui in disputatione de duplici Prædestinatione.

6. Quod autem Caluinus senserit, Deum esse auctorem peccatorum, dupliciter ostendi potest. Primò, ex verbis Caluini, quæ paulò ante recitata sunt. Secundò rationibus, quæ in doctrina ipsius fundatur. *Prima ratio*, qui Physicè & effectiuè, & tanquam principale agens producit aliquod opus, est Physica, & effectiua causa illius operis, vt per se patet: Sed Deus, teste Caluino, Physicè & effectiuè, & tanquam principale agens producit adulteria, furta & homicidia, vt in præcedentibus capitibus ostensum est: Ergo Deus, teste Caluino, & Physica & effectiua causa illorum scelerum est. *Secunda ratio.* Qui alium incitat, impellit & necessitat ad opus aliquod faciendum est moralis causa, & primarius auctor illius operis, quod etiam per se notum est. At Deus, teste Caluino, incitat, impellit, & necessitat homines ad omnia scelera perpetranda, vt in superioribus visum est: Ergo Deus, teste Caluino, est moralis causa, & primarius auctor omnium flagitiorum. *Tertia ratio.* Is qui vtitur instrumento, est primarius auctor illius operis, quod ipse per instrumentum facit: Sed Deus ex Doctrina Caluini superius tradita vtitur homine tanquam instrumento ad perpetranda peccata: Ergo Deus est primarius auctor peccatorum. *Quarta ratio.* Qui efficaciter procurat, vt aliquis peccet, is illius peccati auctor dici debet: Sed *Deus*, vt docet Caluinus, æterna sua Prædestinatione efficaciter procurat omnia peccata: Ergo omnium auctor dicendus est.

7. Hæc argumenta, quæ partim ex Caluini verbis, partim ex lumine naturali, & omnium hominum consensu contexta sunt, Conantur Caluinistæ eludere hac vana distinctione. Dicunt enim, *Deum* quidem esse

authorem furtorum, adulteriorum, homicidiorum, & aliorum similium operum; non tamen esse auctorem peccatorum, quia putant illa non esse peccata, quatenus sunt à *Deo*. Itaque concedunt, *Deum* impellere & cogere impios ad furta, & homicidia perpetranda. imò *Deum* operari hæc omnia per homines tanquam per sua instrumenta; negant tamen *Deum* operari peccata, quia illa opera, quatenus à *Deo* sunt, non sunt peccata, sed solum quatenus procedunt à mala impiorum voluntate. Sed hæc euasio nulla est, etiam Caluino teste. Nam neque Libertini volebant concedere, Deum reuera esse auctorem peccatorum (quia putabant peccatum nihil esse nisi falsam opinionem) sed tantum esse causam adulterii, homicidii, furti.; & tamen eo nomine reprehenduntur à Caluino in Epistola ad Rotomagenses aduersum Franciscanum quendam Libertinum his verbis. *Conteſtatur ſibi longè aliam eſſe mentem, ſeque Deum mali auctorem facere nolle affirmat: Sed quid prodeſt eiuſmodi ſubterfugium in re tam aperta?* Hoc idem dici potest de Caluino & Caluinistis, qui in re apertissima subterfugium quærunt.

8. Deinde quæro ex Caluino, quare mendacium, odium aut homicidium sunt peccata, quatenus procedunt ab homine, qui est tantum instrumentum, & non sint peccata, quatenus procedunt à Deo, qui est agens & causa principalis? Respondebit, quia voluntas *Dei* bona est; hominis mala. Iterum quæro, cur in eodem opere bona sit voluntas Dei, & mala voluntas hominis? Inuenio quatuor cautas apud aduersarios, quas breuiter examinabo. *Prima est.* Quia natura humana vitio primi parentis tota corrupta est. Sed hæc ratio non habet locum in primo peccato Adami, & Luciferi. Nam si quæram, quare voluntas Adami & Luciferi fuerit mala in primo peccato, & voluntas Dei bona? non potest aptè responderi, totam naturam humanam & Angelicam fuisse corruptam. Hoc enim falsum est. *Altera* illorum ratio est, quia Deus non vult peccatum, vt culpam, sed vt pœnam alterius peccati. Sed neque hæc ratio potest accommodari ad peccatum primi parentis & Luciferi. Nam primum illorum peccatum non potuit esse pœna alicuius peccati præcedentis, cum ante primum peccatum nullum aliud præcesserit. *Tertia ratio est*, quia Deus habet bonum finem propositum homo malum. Deus enim vult homines peccare, vt habeat quos iustè damnet, & quorum liberaliter misereatur; vt ea ratione iustitiæ & misericordiæ suæ gloriam manifestet. Homo autem peccat, vt libidinem suam expleat, non vt gloriæ Dei seruiat. Hanc rationem reddit Zvvinglius de prouidentia cap. 6. Caluinus lib. 1. Instit. c. 17. §. 5. & in libro de æterna Dei prædestinatione. Et in instructione aduersus Libertinos c. 14. Et Beza in responsione ad Sebastianum Castalionem in refutatione secundæ calumniæ. Hæc ratio iam bis refutata est. Semel c. 2. §. 10. vbi ostendi, Deum non ideo prædestinasse peccata, vt haberet occasionem ostendendi suam misericordiam & iustitiam. Et iterum c. 3. §. 6. vbi partim ex D. Paulo, partim ratione probaui, bonum finem non sufficere, vt liceat ea facere, quæ intrinsecè mala sunt, nec esse facienda mala, vt eueniant bona. Tertiò refutari potest, quia Caluinus & Beza debent fateri, Deum esse causam malæ intentionis, seu voluntatis. Nam si Deus ab æterno decreuit & prædestinauit peccatum, quòd possit iustè punire, aut liberaliter condonare; & peccatum non est peccatum, nisi mala intentione fiat, necesse est, Deum prædestinasse, & decreuisse, vt homo mala intentione operaretur: ergo mala intentio est effectus diuinæ prædestinationis: Ergo etiam peccatum, quatenus peccatum, est effectus Dei: Ergo Deus est causa & Auctor peccati, quatenus peccatum est, ex sententia Caluini & Bezæ. *Quarta* A *ratio* est Zvvinglii, qui ideo putat malam esse hominis voluntatem in opere malo; Dei non malam quia Deo non est posita lex, homini autem posita est: ac proinde in eodem opere voluntas hominis transgreditur legem; & mala est; Dei voluntas non transgreditur, & mala non est. Hæc doctrina Zvvinglii refellitur abipso Caluino l. 3. Instit. c. 23. §. 2. in fine, *non fingimus*, inquit, *Deum Et legem, &c.* Et meritò, quia quamuis *Deo* non sit lex posita ab aliquo superiore (quippe qui superiorem non habet) tamen ipsa bonitas & natura Dei est ipsi lex: Sicut ergo mendatium & quodvis aliud peccatum contra legem naturæ, repugnat naturæ & bonitati Dei, vt c. 8. ostensum est, ita etiam repugnat legi quam Deus naturali obligatione seruare debet. Ergo si voluntas Dei, sicut voluntas hominis, eligeret mendatium, furtum, aut homicidium; non minus transgreditur legem sibi connaturalem, quam voluntas hominis; Ac proinde vel ambæ essent malæ, vel neutra.

CAPVT XIII.

Reliqua tres propositiones refutantur.

DEcima tertia Caluini propositio est *peccata prædestinatorum eo fine à Deo decreta & ordinata esse*; vt in eis condonandis manifestetur diuina misericordia. Hæc satis refutata est superius cap. 2. §. 10. Est enim crudelis misericordia, quæ ex iusto facit impium, vt eum ab impietate possit liberare. Sicut parum clemens clementia est, spoliare hominem, vt possit iterum vestire: vulnus infligere vt possit sanare: in puteum demergere, vt possit extrahere.

2. Decimaquarta Caluini propositio est, *peccata reproborum eo fine esse prædestinata, vt in eis puniendis appareat Dei potentia & iustitia.* Hæc ibidem refutata est. *Non enim*, vt loquitur Scriptura, *necessarij sunt Deo homines impij.* Potest alio modo suam potentiam & iustitiam manifestare. Et quidem potentiam in creatione mundi ex nihilo, iustitiam verò in retributione præmiorum in cælo.

3. Decima quinta propositio est, *Deum ita excæcare, & obdurare reprobos, vt nec credere possint Euangelio nec de peccatis dolorem concipere.* Asseritur à Caluino l. 1. Inst. cap. 14. § 2. his verbis. *Sed nihil clarius potest desiderari, quam vbi toties pronunciat, se excæcare hominum mentes, ac vertigine percutere, spiritu soporis inebriare, ineuere amentiam, obdurare corda. Hæc etiam ad permissionem multi reiiciunt, ac si deserendo reprobos, à Satana excæcari sineret. Sed cùm diserte exprimat Spiritus iusto Dei iudicio infligi cæcitatem & amentiam, nimis frivola est illa solutio.* Et infrà. *Dicitur Sathan excæcare infidelium mentes: sed vnde hoc nisi quod à Deo ipso manet efficacia erroris?* Et l. 2. c. 4. §. 5. *Addendum est, quod à Paulo traditur, diuinitus efficaciam erroris ac seditionis immitti, vt credant mendacio, qui veritati non paruerunt.* Et l. 3. cap. 23. §. 14. *Si non creditis, ideò fit, quia iam diuinitus exitio, destinati estis.* Et cap. 24. §. 13. *Ecce vocem ad eos dirigit, sed vt magis obsurdescant, lumen accendit, sed vt reddantur cæciores: doctrinam profert, sed qua magis obstupescant: remedium adhibet, sed ne sanentur.* Et plura alia §. 14.

4. Hæc propositio falsa est & impia. Vt autem clarè ac perspicuè intelligi ac refelli possit, notandum est ex D. Thoma, excæcationem seu obdurationem duobus modis sumi posse. Primò pro ipso peccato, quo resistitur vocationi aut motioni Dei. Secundo pro subtractione gratiæ, quâ fit, vt homo permittatur obdurari,

seu resistere inspirationi Dei. Si ergo sumatur excæcatio prior modo, nempe pro peccato, tam certum est, Deum non esse causam illius, quàm certum est, Deum non esse causam peccati. Nec opus est noua ad hanc rem probatione. Si autem posteriori modo sumatur, nempe pro negatione maioris gratiæ: fatemur Deum dici posse causam excæcationis, qua ipse est, qui in pœnam præcedentium peccatorum merito negat homini suam gratiam; non quod homo penitus à Deo deseratur: sed quod speciali & excellentiori subsidio gratiæ sit destitutus.

5. Hinc iam facilè conciliari possunt testimonia quædam Scripturæ, quæ aliquot videntur inter se pugnare: Ea enim, quæ homini adscribunt excæcationem, intelligenda sunt iuxta priorem acceptionem: quâ nomen excæcationis sumitur pro peccato, seu pro prauo actu voluntatis, quo homo sciens volens resistit diuinæ vocationi: vt Psalm. 99. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra*: id est; nolite vocationi resistere: sed potius obedire & obtemperare. Et infrà. *Semper hi errant corde, ipsi verò non cognouerunt vias meas*, id est, non sunt ingressi vias mandatorum meorum. Ierem. 5. *Domine percussisti eos & non doluerunt: attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam: indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti.* Actorum. 7. *Dura cervice & incircumcisis cordibus & auribus: vos semper spiritui sancto resistitis.* Rom. 2. *Secundum duritiem tuam & impœnitens cor thesaurizas tibi iram.* Ex his omnibus constat, excæcationem, quatenus pro peccato sumitur non solùm homini adscribendam esse, sed etiam in libera hominis potestate esse positam. Cur enim Deus reprehenderet hominem obduratum, si in eo situm non esset obdurari aut emolliri? Aut cur hortaretur, ne se obduret, si à solo Deo est efficacia obdurationis; clamat Christus Euangelio, *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Quotum inuitat omnes, si Deus aliquos obdurauit, vt venire omninò non possint; Et Spiritus sanctus in Apocalipsi, *Ego sto ad ostium, & pulso; si quis aperuerit mihi, introibo ad eum,* Quid pulsat ad ostium, si ipsemet ostium obseruauerit? Aut quomodo homo potest Deo pulsanti aperire, si Deus aperiri sibi non velit; Maneat ergo in nostra potestate esse, Deum vocantem sequi, aut non sequi. Hoc egregiè explicat D. Augustin. exemplo duorum Regum, Pharaonis & Nabuchodonosoris, quorum alter sua voluntate emollitus est: alter sua pertinacia mansit obduratus. Sic enim de illis scribit in lib. de Prædestinatione & gratia cap. 15. *Quantum ad naturam, ambo homines erant: quantum ad dignitatem, ambo Reges quantum ad causam, ambo captiuum populum Dei possidentes: quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit esse diuersos, nisi quod vnus manuum Dei sentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit, alter libero arbitrio contra Dei misericordissimam Veritatem pugnauit.*

Mat. 11.

Apoc. 3.

6. Alia scripturæ testimonia, quæ Deo tribuunt excæcationem & obdurationem, intelligenda sunt iuxta posteriorem & obdurationem, qua excæcatio sumitur pro substratione seu denegatione auxilii diuini, quæ per modum pœnæ à Deo infligitur. vt Exod. 7. *Ego indurabo cor Pharaonis.* Deut. 2. *Induraurit Dominus Spiritum Sebon.* Isaiæ. 6. *Excæca cor populi huius & aures eius aggraua.* Isa. 63. *Quare errare nos fecisti Domine de viis tuis; Induraſti cor nostrum ne timeremus te,* Rom. 1. *Tradidit eos Deus in reprobum sensum.* Rom. 9. *Cuius vult, miseretur, & quem vult, obdurat.*

7. Sed hic quæstio est apud Catholicos; an hæc loca scripturæ commodè explicari possint de sola substractione gratiæ, vel quod idem est, an Deus ex eo præcisè, quia negat homini suam gratiam, & eum deserit, rectè ac propriè dicatur hominem indurare? Repeto, quod superius attigi, Deum multa officia exercere circa impios & impiorum obdurationem. Primùm est, quod non impediat conatum eorum, qui parati sunt malè agere, sed permittat eos moliri, quod lubet. Perinde ac venator, qui laxato fune, permittit canes sectari leporem, cui sponte inhiant. Secundum est, quod negat illis speciale auxilium gratiæ, quo destituti, facilè in noua peccata prolabuntur, & in eis obdurantur. Hoc autem facit in pœnam præcedentium peccatorum, quibus impij meruerunt diuinis auxilijs priuari, ideoque in scripturis vocantur delpecti, derelicti, & proiecti à Deo. Psalm. 81. *Dimisi eos secundum desideria cordis eorum.* Et Act. 14. *Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.* Ecclesiast. 7. *Nemo potest corrigere, quem Deus despexerit.* Psalm. 50. *ne proijcias me à facie tua & spiritum sanctum tuum ne auferas à me.* Hoc sensu dixit D. Augustinus Epistola 105. *Non obdurat Deus impertiendo malitiam; sed non impertiendo misericordiam.* Est tamen notandum, Deum non ita deserere hominem propter præcedentia peccata, vt omnem gratiam illi deneget (hoc enim falsum est, quia stat ad ostium & pulsat corda omnium, etiam nequissimorum, omnesque ad se inuitat. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis*:) sed solum negat maiora & vberiora gratiæ suæ auxilia, quibus facilius conuerterentur, iuxta illud Matth. 11. *Si in Tyro & Sidone facta essent virtutes, quæ facta sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Tertium est quod magna patientia & longanimitate tolleret impios, & quasi dissimulans eorum peccata, non procedat ad vindictam & punitionem, sed expectet eos ad pœnitentiam; ex quo fit, vt ipsi magis in suis peccatis obdurentur; iuxta illud Rom. 2. *An diuitias bonitatis Dei & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit: Secundum autem duritiem tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & iustiiudicij Dei:* His verbis apertè docet Diuus Paulus, propter nimiam Dei longanimitatem multos fieri corde duros, & impœnitentes, & ad peccatum confidentiores. Huc etiam spectat illud Iob. 24. *Dedit ei Dominus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbiam.* Et Ecclesiastic. 8. *Quia non profertur citò contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala.* Quartum est; quod interius ita flectat & gubernet impiorum voluntates, vt licet vitio proprio malæ sint, tamen à diuina prouidentia ad vnum potius malum, quàm ad aliud, non positiuè, sed permissiuè ordinentur. Verbi gratia, videt Deus hominem sua sponte paratum ad maledicendum; permittit, vt maledicat vni non permittit, vt maledicat alijs. Hoc sensu dixit Hugo de S. Victore libro 1. de Sacramentis part. 5. c. 29 *Deum malis voluntatibus non dare corruptionem, sed ordinem*; quia scilicet, cum proprio vitio corruptæ sint, permittit eas in vno, non in alio delinquere. Quintum est, quod sæpe offerat homini occasionem boni, quo ipse abutitur ad malum; sicut enim, qui bonus est omnia vertit in bonum & vtilitatem suam: sic qui malus est, tàm bona, quàm mala vertit in suam perniciem. Vnde sicut de bonis dictum est, Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*; ita de malis Sap. 14. *Creatura Dei in odium facta sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.* Exempla occurrunt in scripturis. Manna, mira saporis suauitate afficiebat bonos: mali, tanquam insipidum fastidiebant. Pharao factus est offensior, visis tot miraculis in Ægypto: Hebræi ad credendum Deo & seruo eius Moſi, promptiores effecti. Hinc intelligi potest, quo sensu dixerit Augustinus lib. 3. contra Iulianum cap. 3.

Supra ca. 10. §. 7.

Deum dici quosdam indurare, non solùm per patientiam & permissionem, sed etiam per potentiam & actionem? quia videlicet multa agit circa hominem induratum; quibus ille fit deterior, Excitat enim in eo varios affectus, spei, fiduciæ, cupiditatis, iræ, timoris, tristitiæ? immittit somnia & perplexas cogitationes: procurat admonitiones, correptiones, flagella, beneficia, miracula: permittit abijci varia honorum & voluptatum obiecta: His omnibus abutitur ille ad suam perniciem, arripiendo quæ mala sunt, & contemnendo quę bona sunt: non secus, ac ægrotus, qui salutaria medicamenta respuens, & noxia eligens, morbum suum facit insanabilem. Sextum est, quod vtatur peccatis impiorum, ad salutem & profectum electorum suorum, instar Medici, vt ait Basilius? qui non facit venenum viperæ, sed eo vtitur ad sanitatem corporum curandam & conseruandam. Huc spectat illud Gen. 50. *Vos cogitastis de me malum; sed* Deus *vertit illud in bonum, vt exaltaret me.*

8. Ex dictis colligi potest, quo sensu dicatur Deus indurare hominem, quia scilicet non impedit conatum eius; qui destituit eum sua gratia; indulget & dissimulat peccata eius? quia flectit & gubernat eius voluntatem? quia offert illi varias occasiones, quibus fit deterior; quia peccatum illius dirigit in salutem suorum electorum. Vide Chrysostomum in cap. 1. ad Romanos, Origenem lib. 3. Periarchon. Basilium in Hom. *Quod Deus non est author malorum.* Hieronymus epistol. 150. ad Hedibiam in responsione ad quæst. 10, Augustinum q. 36. in Exodum & serm. 88. de tempore. Et epist. 105. ad Sixtum. Et in libro de Prædestinatione & gratia cap. 4. & lib. 5. contra Iulianum c. 3. & alios.

CAPVT XIV.

An ex hac Caluini Doctrina sequitur, alium esse Caluinistarum, alium Catholicorum Deum;

Decreta Dei Caluinist.

CAstalio scripsit librum de Prædestinatione ad Caluinum, in quo probat, alium esse Caluinistarum, aut Catholicorum Deum. Et sanè id optimè colligi potest ex doctrina Caluini hactenus tradita in hunc modum? *Deus Caluinistarum est author peccati; Deus Catholicorum non est author peccati. Ergo non est idem vtrorumque Deus.*

2. Hæc ratio generalis est, Speciatim potest deduci hoc modo; Caluinistarum ab æterno statuit duo decreta, quæ Caluino teste sunt horribilia. Alterum, quo decreuit maiorem hominum partem sine vlla ipsorum culpa, in perpetuum damnare, & æternis suppliciis deuouere. Alterum, quo prædestinauit eos ad peccatum, vt haberet occasionem illos damnandi, & seuerè puniendi. In priori crudelis est, qui tot millia innocentum ex mera puniendi libidine, ad æternas pœnas destinarit? in posteriori iniustus, qui nulla necessitate, solo suo arbitrio decreuerit, vt homines iniustè agant, & ex bonis iniusti efficiantur. Hæc decreta exequitur ad hunc modum. Primò, eos, quos ab æterno morti ac supplicijs destinauit, tum per se, tum per Sathanam, impellit, incitat, & commouet ad omnia flagitiorum genera perpetranda. Secundò, eosdem excæcat, & obdurat in peccatis. Tertiò, Omnia salutis præsidia ipsis negat. Quartò, destitutis omni auxilio miserrimè illudit, simulans se velle bene illis facere, & nihil minus in animo sentiens? exterius offerens suam operam, & interius meditans ruinam ipsorum ac perniciem; Et vt verbis Caluini vtar, *vocem ad aures dirigit, sed vt magis ob-*

Executio Decretorum

surdescant; lumen accendit sed vt reddantur cæciores, doctrinam profert, sed qua magis obstupescant, remedium Caluinus adhibet, sed ne sanescant. l. 3. c. 24.

3. At, Deus Catholicorum fixit duo alia decreta, longè ab his diuersa. Vnum, quo statuit omnes homines ad vitam æternam creare, & re ipsa perducere, si ipsi suo vitio non impedirent. Alterum, quo præuiso primi parentis & omnium posterorum lapsu, voluit omnibus, quantùm in se est, succurrere. Hoc autem exequitur in hunc modum. Primò, mittit Filium suum vnigenitum, qui pro omnibus mortem oppetat; omnes è potestate mortis ac diaboli eripiat; omnibus ianuam regni cælestis aperiat. Secundò, proponit omnibus vitam æternam, tanquam præmium & beatum, per Christi merita & nostram cooperationem obtinendum. Tertiò, offert auxilia gratiæ, quibus hoc præmium assequamur. Quartò, paternè hortatur vt oblatam gratiam acceptemus & strenuè cooperemur. quintò, leuerè prohibet, ne in hoc negotio, aut negligentes ac tepidi simus, aut in alia vitia & peccata dilabamur. Sextò, relinquit nihilominus cuique suam libertatem, vt si velit benè agere, vitam æternam assequatur; sin malè: in æternum crucietur. Hæc omnia in sacris literis expressa sunt. Io. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret.* An pro paucis tantum; Audi porrò. 2. Corinth. 5. *Pro omnibus mortuus est Christus.* 1. Timoth. 2. *Qui dedit in redemptionem semet ipsum pro omnibus.* 1. Iohan. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* Matth. 11. *Venite ad me omnes, qui laborati & onerati estis, & ego reficiam vos.* Ioan. 7. *Si quis sitit veniat ad me, & bibat.* Hæc testimonia generalia sunt, nec ad certum genus hominum restricta. *Non enim est distinctio Iudæi & Græci: Nam idem Dominus omnium Deus in omnes, qui inuocant illum.* Omitto alia, quę passim obuia sunt. Decreta Dei Catholicè. Executio. Rom. 10.

4. Atque hinc patet, aliam esse mentem Deo Catholicorum, quem sacræ literæ agnoscunt, aliam Deo Caluinistarum, qui in Institutionibus Caluini depingitur. Hic natura crudelis est, ad puniendum & vindicandum propensissimus, ad miserendum parcus. Ille contra, *Miserator & misericors Dominus; longanimus & multum misericors, qui non vult aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti: cui laus, honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.*

5. Hactenus vsus sum argumento sumpto ex præsenti materia, de qua agimus. Aliunde sumi possunt hæc duo. *Primum.* Deus Caluinistarum non est omnipotens: Deus Catholicorum est omnipotens: Ergo non est idem vtrorumque Deus. Maior probatur primò, quia Deus Caluinisticus non potest efficere, vt corpus Christi simul existat in diuersis locis, nempe in Cælo & in altari. Hoc fatentur omnes Caluinistæ; Et in hac Dei sui impotentia & imbecillitate fundant præcipuum suum dogma, de sacramento Eucharistiæ, in quo negant realem corporis Christi præsentiam. Secundò non potest efficere, vt Christus per fores clausas ad Discipulos ingrediatur. Hoc aperté docet Caluinus, & ante Caluinum, nullus, post illum plurimi. Tertiò, non potest efficere, vt camelus, vel funis nauticus per foramen acus transeat: Quod post Caluinum & Bezam professi sunt duo ministri Caluiniani Spina & Suræus in colloquio Parisiis habito, vt lib. 1. Theomachiæ Caluinisticæ refert Franciscus Feuardentius. Quartò, illa propositio Gabrielis Angeli, *Non est impossibile apud Deum omne verbum*, de Deo Caluinistico affirmari non potest id fatetur Beza lib. 2. contra Heshusiũ, asserens eam propositionẽ, nec credendã esse, nec vniuersaliter recipiendã. Quintò, tã angusta & limitata est potẽtia Dei Caluinistici vt id solùm possit facere, quod re ipsa vult facere & facit, neque id possit facere, Psal. 144 a. Pœni 5. Lus. 1.

quod

quod non decreuit facere, Hoc docet Caluinus in Catechismo breui, vbi explicat primum articulum Symboli; & in Inst. c. 6. §. 27. Et alibi ridet Catholicos, quòd tribuant Deo potentiam absolutam, qua, si vellet, posset multa alia facere, quæ non est facturus, nec decreuit facere, verba Caluini sunt hæc lib. 3. Inst. c. 23. §. 2. *Neque enim mentum ingerimus absolutæ potentiæ, quod sicuti prophanum est, ita merito detestabile nobis esse debet.* Iam minor propositio, quòd scilicet Deus Catholicorum sit omnipotens, apertè traditur in scripturis; Genes. 17. *Ego Deus omnipotens.* Psalm. 144. *Magnitudinis eius non est finis.* Matth. 19. *Apud Deum omnia possibilia.* Et in Symbolo. *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* Et probatur contrariis argumentis, Primò, quia potest efficere, vt corpus Christi simul existat in Cælo & in Altari. Hoc fatentur omnes Catholici & antiqui Patres, nixi clarissimis Christi verbis, *Hoc est corpus meum.* Secundò potest efficere, & reipsa efficit, vt Christus ianuis clausis ad Discipulos penetraret; quod Ioannes vidit, & testatus est his verbis, *Cum fores essent clausæ vbi erant Discipuli congregati propter metum Iudæorum, venit Iesus & stetit in medio.* Et iterum. *Post dies octo iterum erant Discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis & stetit in medio.* Verba Clara sunt. Et quæ hic difficultas; Nonne Iesus cum suo corpore cælos penetrauit? Tertiò potest efficere, vt camelus, vel funis nauticus transeat per foramen acus: quod disertè asserit D. Augustinus lib. de Spiritu & litera cap. 1. Nec ab vllo Catholico negari potest, qui credat totum Christi corpus cum sua quantitate realiter contineri in qualibet particula consecratæ Hostiæ? posseque dari particulam tàm exiguam, quæ nullo negotio per foramen acus trahiciatur. Quartò, illa propositio Gabrielis. *Non est impossibile apud Deum omne verbum*, Verissima est de Deo Catholicorum, nisi dicamus Angelum mentitum esse, & suam legationem, quam Dei nomine ac iussu obibat, inani mendacio adcuratsse. Quod, etsi credant Caluinistæ, nos minimè credimus. Quintò, Deus Catholicorum non habet terminum suæ potentiæ, vt non possit facere quod non decreuit facere. Multa potest facere, quæ nec fecit, nec acturus est, pulchrè disputat Diuus Augustinus in libro de spiritu & litera capite primo Et ex scripturis manifestum est. Matth. 3. *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* In quem locum Chrisostomus, Ambrosius, & Hieronymus, dicunt, posse Deum ex veris lapidibus formare veros homines; quod tamen nunquam fecit, nec facturus est, opinor Certè apud Catholicos, tales homines non apparent. An apud Caluinistas reperiantur, nondum audire potui. Item, Matth. 26. *Possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum.* Quo etiam exemplo vtitur ad eandem rem probandam Diuus Augustinus loco citato. Item, Marci. 14. *Pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem à me: sed non quod ego volo: sed quod tu.* Potuit Deus transferre calicem, & tamen non transtulit: Nec Christus dubitat de potestate Patris sed de voluntate inquirit. Potest ergo multa facere Deus, quæ non vult facere. Concludo igitur, Deum Catholicorum omnipotentiam esse, ac proinde diuersum à Deo Caluinistarum, qui omnipotens non est.

Deus Catholicorum est omnipotens.

Ioann. 20.

6. *Alterum argumentum* Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, & alij, quorum mentio fit in martirologiis & Litaniis Catholicorum, sunt veri amici Dei Catholicorum, & in eius aula versantur: At non sunt veri amici Dei Caluinistici, nec eius in aula versantur: Ergo alius est Caluinistarum, alius Catholicorum Deus Maior est confessio apud Catholicos, quorum sensus & vox est; *Nimis honorati sunt amici tui Deus.* Minor probatur, quia si Caluinus & Caluinistæ putarent, esse veros Dei amicos, proculdubio, rectè de ipsis sentirent & loquerentur, neque tot conuitiorum plaustris eos onerarent. At contra faciunt. Nam Caluinus vocat eos laruas, vmbras, bestias, carnifices. Alii alia nomina & epitheta commenti sunt. Nec lubet; nec vacat omnia huc transcribere. Pauca e multis sufficiant. Caluinus lib. 3. Instit. cap. 20. §. 24. sic habet: *Nugantur quidem in suis vmbris, nescio quid de fulgore diuinæ vultus ipsos irradiante, in quo, ceu in speculo res hominum ex alto despiciant.* Hic plane loquitur de sanctis omnibus quos Ecclesia Catholica docet diuino frui aspectu, & in Deo tanquam in speculo videre, quæ apud nos agantur. Omnes hi, Caluino vmbræ sunt. Et §. 27. *Inde colligimus, nihil eos Christo reliquum facere, quòd pro nihilo ducunt eius intercessionem, nisi accedant Gregorius & Hyppolytus aut similes larvæ* Ecce hic omnes vocat, quos ante vmbras appellarat: Et in lib. de ratione reformandæ Ecclesiæ, *Omitto Dominicum, & similes carnifices: Omitto Medardum, Lubinum & similes eius bestias* Et ego omitto reliqua Caluini testimonia. Hoc concludo, alium Caluinisticum, alium nostrum esse Deum. Et qui vni amici sunt, alteri esse larvas, vmbras, bestias, carnifices.

Caluinus execratur Sanctos Dei Catholicorum.

Sancti sunt amici Dei Catholicorum, non Dei Caluinistarum

CAPVT XV.

An ex Caluini Doctrina sequatur, Deum Caluinistarum esse Diabolum?

IAm pridem multi obiecerunt Caluino, quod ipse Deum in Diabolum transformarit, vt ex Lutheranis Tumanus Hasbusius in lib. de erroribus Caluini, ex Catholicis, Ioannes Maldonatus in cap. 4. Matthæi, ex Caluini discipulis, Sebastianus Castalio in lib. de Prædestinatione ad Caluinū. Nec immeritò: Nam id optime videtur colligi ex fundamentis Caluini, quod confirmo tribus argumētis. *Primū est*, Is censendus est vere diabolus, cui competit proprium officium Diaboli, sed Deo Caluinistico competit proprium officium diaboli ergo Deus Caluinisticus est vere Diabolus. Minor probatur. Proprium officium diaboli est tentare, seu incitare homines ad peccatum: Vnde & tentator appellatur. Matth. 4. *Accedens tentator dixit ei.* Act. 5. *Cur tentauit Sathanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto* 1. Cor. 7. *Iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos Sathanas*, 1. Thes. 3. *Ne forte tentauerit vos is, qui tentat, & inanis fiat labor vester.* Hoc autem officium vere competit Deo Caluinistico. Nam ipse est, qui proprie tentat homines, quique interno instinctu & operatione incitat & impellit ad omnia flagitiorum genera perpetranda, quod fatetur Caluinus locis supra citatis præsertim cap 9. & 10. Ergo ipse, ex sententia Caluini, est vere Diabolus.

1 argumentis probatur Deum Caluinistarum esse diabolum. Primò quia est tentator.

2. *Alterum Argumentum* sumitur ex illo Matth. 13. *Domine nonne bonum semen seminasti in agro tuo, Vnde ergo habet Zizania; Et ait illis, Inimicus homo hoc fecit.* Et infra *Ager est mundus, Bonum semen sunt filii regni. Zizania autem filii nequam Inimicus autem, qui seminauit ea, est Diabolus.* Ex hoc loco sic argumentor, ille, qui seminauit zizania in agro, non est alius quàm Diabolus, vt Christus interpretatur: At Deus Caluinistarum seminauit zizania: Ergo Deus Caluinistarum est Diabolus Minor probatur, quia seminare zizania in agro nihil aliud est Christo interprete, quàm homines impios seu reprobos miscere cum iustis & prædestinatis in hoc mundo: Hoc autem facit Deus Caluinistarum, & qui-

Secundò quia seminat zizania.

dem duplici ratione. Primò, quia æterno suo decreto efficaciter voluit & ordinauit, vt inter paucos prædestinatos permixti essent multi reprobi, & vna cum illis in hoc mundo crescerent vsque ad consummationem sæculi. Secundò, quia hoc peccatum ipse exequitur. Nam incitando, impellendo, & operando, facit homines peccatores, excæcatos, reprobos, vertiginosos, vt iam ante ex Caluino probatum est. Ergo Deus Caluinistarum est ipse, qui seminauit zizania, & quem Christus Diabolum interpretatur.

Tertiò quia est pater mendacij.

3. *Tertium* sumitur ex illo Ioann. 8. *Vos ex Patre diabolo estis, & desideria Patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & Pater eius.* Hinc argumentor. Nullus alius nisi diabolus, est pater & primus auctor mendacii & homicidii: Sed Deus Caluinistarum est pater & primus auctor mendacii & homicidii: Ergo Deus Caluinistarum non est alius, nisi diabolus. Maior patet ex testimonio iam allato. Minor probatur, quia quicunque mentitur, ideo mentitur; quia Deus inspirat illi mendacium, & ab ipso Deo manat efficacia mendacii & erroris, vt disertis verbis affirmat Caluinus. Ergo Deus est primus auctor & quasi Pater mendacii: Ergo Deus est diabolus. Similiter, quicunque vult homicidium committere, ideò vult committere, quia Deus sua prædestinatione & interno impulsu, vult illud committere: Ergo Deus est primus auctor homicidii: Ergo est vere Diabolus. Hæc ratio cõfirmari potest ex iisdem verbis iam citatis. Quæro enim ex Caluino, quæ sint desideria diaboli, quæ Iudæi volebant facere? Certè non alia, quàm Christum interficere. At, teste Caluino, Deus in æterno suo concilio, non solùm desiderauit, sed etiam decreuit interfectionem Christi ante præuisam omnem cooperationem voluntatis creatæ. Ergo teste Caluino, hoc desiderium, quod Christi dicit esse solius diaboli, verè & primariò, est solius Dei desiderium: Ergo diabolus, & Deus Caluinisticus idem sunt. Ergo Iudæi volentes Christum interficere, erant veri filii Dei Caluinistici: Ergo idem Iudæi sunt veri fratres Caluinistarum: si non vterini, saltem naturales. Ergo eadem hæreditas distribuenda illis est.

Sap. c. 9. § 2 & c. 10. § 2.

4. Nemo mirari debet, vel Caluinum ita sensisse de Deo, vel me ita argumentari contra Caluinum. Quid mirum, illum ita sensisse, cum antiqui hæretici, à quibus Caluinus hanc hæresin edoctus est, per illum Deum, quem peccati auctorem faciebant, non alium, quàm Diabolum intellexerint? præsertim Manichæi, Cerdonistæ, & Marchionistæ; vt infra dicam. Et quid mirum, me ita argumentari contra Caluinum, cùm ipsemet Caluinus fateatur, ex eo quod Deus dicatur esse auctor peccati, rectè inferri, Deum esse Diabolum? Hoc enim ipse contra Libertinos infert his verbis. *Tales sunt Libertini, qui non tantum diabolum cum Deo societate coniungunt, sed etiam in Deum ipsum transformant.*

In Instr. contra Libertinos c. 24.

CAPVT XVI.

An ex Caluini doctrina bene sequatur nullum vnquam tam impiè de Deo sensisse, quam Caluinum.

INter eos, qui malè senserunt de Deo, alii dixerunt Deum otiosum esse, vt Epicurus: & alii impotentem, vt Lucianus: alii auctorem mali, vt Cerdonistæ, Marchionistæ, Manichæi, alii miserum & se affligentem, vt Talmuditæ.

2. At omnium pessimè Caluinus. Hoc sigillatim ostendo, conferendo illum cum singulis. Ac primò Epicurus, teste Cicerone, fingebat Deum nihil agentem, nullis occupationibus implicatum. Rectius tanè, quàm Caluinus, qui non otiosum, sed iniustè fingit negotiosum. Quid enim, auctore Caluino, agit? Prædestinat homines ad æternam mortem: incitat & impellit ad homicidia, furta, adulteria, periuria, mendacia, sacrilegia: hortatur & instigat omnes diabolos, vt se iuuent in hoc opere: ipse in omnibus clauum tenet. Quàm præstaret in otio? quàm in tali negotio vitam agere.

3. Lucianus, qui officio fabulator est, fingit Iouem suum impotentem, eò quod Cupidinem superare non potuerit, sed ab eo victus sit. Caluinus autem, qui officio Theologus haberi vult, & quidem Theologus Christianus, Luciano deterior est: Obtrudit suis auditoribus, non pro fabula (quod esset tolerabile) sed pro articulo fidei, Deum non posse naturam superare; nec efficere, vt idem corpus existat simul in diuersis locis.

Lucianus in Dialog.

4. Cerdon. Marcion, Manichæi, quànquam docerent Deum esse auctorem peccati, non tamen bonum, sed malum Deum intelligebant. At Caluinus, cum agnoscat duntaxat vnum Deum (quanquam non recta fide) mirum est, quod illum, & bonum esse, & peccati auctorem esse, aufus sit affirmare.

Vide sup. c. 14. §. 1.

5. Thalmuditæ, insigniter quidem delirarunt, quando commenti sunt, Deum dolere & se affligere solitum, eò quòd Hierosolymæ templum ac ciuitatem destruxisset; sed parum ad Caluini delicias. Illi enim asserebant, ideò eum dolore, quòd cùm bonus esset, tanti mali fuisset auctor. At Caluini Deus, cum omnium scelerum ac flagitiorum, quæ in mundo fiunt, sit auctor & prædestinator; tantum abest, vt aliquo dolore ac commiseratione tangatur; vt potius sibi laudi ducat, quòd hoc modo suam potentiam & seueritatem in vindicandis sceleribus possit manifestare, ac mundo patefacere.

CAPVT XVII.

An præstet nullum Deũ, quàm talem credere ac proinde atheum, quam Caluinistam esse?

DIuus Basilius in homil. *Quod Deus non est auctor malorum*, ait eandem esse dementiam, negare Deum, & peccati auctorem asserere. Nam si peccati auctor est, vtique bonus non est. Et si bonus non est, vtique nec Deus est.

2. Amplius dico. Tolerabilius est, negare Deum, quàm peccati auctorem asserere. Nam si Deus omnino non est; certè culpabilis non est. Si autem Deus est, & scelerum omnium auctor est; & quorum auctor est, simul etiam vindex est, quomodo culpabilis & iniustus non est?

3. Quid ergo? Suadeo, atheum potius, quàm Caluinistam esse? Neutrum quidem bonum, hoc tamen deterius apparet. Lutetiæ publicè exustus est Godefridus à Valle, anno Christi 1572. Hic libellum scripsit de arte nihil credendi, in quo, cætera omnia mendacia, hoc vnũ verùm dixit, oportere prius Caluinistam fieri, qui atheus esse volet. Fuerat ille antea Caluinista fuit postea atheus. Si ergo vnicuique in sua arte credendum est certè in hac re illi credendum est. Cur autem dixit eum, qui atheus esse volet, oportere prius Caluinistam fieri,

Digitized by Google

niſi quod putaret, tam fædam ac profligatam eſſe Caluini ſectam, vt qui eam propè aſpexiſſet, mallet, nullam quàm talem ſectam profiteri?

4. Et ſanè, ſi ex fructu doctrina cognoſcenda eſt, peiores fructus Caluini; quàm atheorum doctrina parit. Hi tametſi negent Deum aliquem orbi præſidere, honeſtatem tamen, & rectè rationis dictum ac directionem in multis ſequuntur, & multa rectè agunt, quæ laudari poſſunt. Cauent furta, homicidia, rapinas à mendacio abhorrent; iuramenti religionem colunt; ſeruant fidem altari promiſſam; bellum iniuſtum deteſtantur; pacem ac tranquillitatem amant. At contra docentur à Caluino diſcipuli; parui pendere mendacia, periuria, adulteria, rapinas, libidines, ſacrilegia. Vnde hoc? Quia Deus, inquiunt, æterna ſua prædeſtinatione B neceſſitatem hæc faciendi, nobis iniecit. An verò impunè? Omnino, aiunt; quia certò ſcimus ad vitam æternam nos eſſe prædeſtinatos. Ergo quidquid facimus; aut quocunque ſcelere nos obſtringimus; nihil obeſt: vitam ſemel deſtinatam amittere non poſſum. Bone Deus, qui fructus ab hoc hominum genere, qui à Caluino imbuti ſunt, ſperari poteſt?

CAPVT XVIII.

An propter hanc Caluini doctrinam poſſit aliquis prudenter à Caluiniſmo deficere.

COnſtat quoſdam Caluini familiares, ob hanc doctrinam, Caluini amicitiam & ſectam deſeruiſſe Ex hoc numero fuit Sebaſtianus Caſtalio, qui Genevæ cum Caluino diu verſatus, non modò defectionem ab eo parauit, ſed libro etiam edito param oppugnauit. Et meritò. Nam ſi Plato, homo Ethnicus, cenſuit in Republica non ferendum eſſe, qui Deum peccati auctorem diceret; quanto magis homo Chriſtianus prudenter cenſere debet, nec in priuata amicitia conſeruari, nec in publica Sacramentorum participatione ſocium adhiberi oportere, qui tam nefariam ſectam profiteri auſus ſit? D

2. Et verò, qui ex animo de ſincera Chriſti religione cogitet; qui pro moribus, de vitæ innocentia, de regno cælorum adeundo, de pœnis inferorum euitandis: quid quæſo præſidii ad hæc omnia habere poſſit ex doctrina Caluini? Nam ſi in primo ipſo congreſſu ex Caluino audiat, Deum æterno ſuo & immutabili conſilio paucos ad vitam æternam; multos ad gehennam, omnes ad peccata & flagitia prædeſtinaſſe; neque hoc decretum vllo noſtro conatu mutari aut mitigari poſſe: quid aliud cogitet, quàm perinde eſſe, quomodo ſe gerat, quando ſuo labore nihil effecturus ſit? Et inane eſſe ſtudium noſtrum; ac inutilem veritatis inquiſitionem, quando nemo eam inuenire poſſit qui reprobatus ſit, & ſponte ei obuentura ſit, qui electorum numero cenſeatur? E

3. Scio multos eſſe, qui reſponſuri ſint, ſe quidem Caluini doctrinam in aliis pleriſque ſequi; in hoc verò, cùm de peccato agitur, minimè. Sed an eiuſmodi eſtis? quæſo paucis aduertite. Ac primò ſi Caluinus, veſtro etiam iudicio, in hac re, omnium penè grauiſſima, tam fœdè prolapſus eſt; quià fiduciâ in alios illum ducem ſequimini? Aut vnde conſtare vobis poteſt, qui in primo ingreſſu aberrauit, in reliqua via rectam ſemitam tenere? Sanè veriſimile non eſt, Spiritum ſanctum voluiſſe per illud Caluini os, quod tàm terrum errorem contra diuinam bonitatem exhalauit, ſanam & reformatam doctrinam proſeminare.

4. Sed propiùs rem inſpiciamus. Animaduerto, tantam eſſe connexionem inter præcipua Caluini dogmata, vt vnum ſine alio, aut repudiare, aut amplecti non poſſis. Si ergo vnum repudias de Deo auctore peccati, cætera quoque repudianda ſunt: aut ſi cætera conſtanter tueris, ab hoc recedere nullo modo potes. Connexionem ſic oſtendo. Hæc propoſitio, *Deum ab æterno prædeſtinaſſe omnia peccata, quæ futura ſunt*, pendet ex illa propoſitione, Deum ab æterno prædeſtinaſſe alios ad mortem; alios ad vitam, nullo reſpectu noſtrorum operum: Hoc primum principium in Caluini doctrina eſt. Ex eo cætera omnia deducam hoc ordine; Deus ab æterno, alios ad vitam, alios ad mortem prædeſtinauit, eo fine, vt in his continuè ſuam iuſtitiam vindicatiuam; in illis continuè ſuam miſericordiam poſſit exercere; Ergo neceſſe fuit, vt omnes ad peccata prædeſtinaret; quia ſine peccatis, nec horum miſereri, nec illos iuſtè poſſet punire. Hinc iam deſcendo per duplicem viam; alteram electorum, alteram reproborum: & colligo omnia ferè Caluini dogmata, hoc modo. Si Deus ab æterno decreuit, in electis ſuam miſericordiam continuè oſtendere, condonando illis peccata; Ergo electos ſemper relinquit in peccatis, vt ſemper eorum poſſit miſereri, non quidem auferendo peccata, ſed non imputando. Ergo C electi non alter iuſti ſunt, quàm quia peccata illorum non imputantur. Ergo tam iuſti ſunt ab vtero matris ante Baptiſmum, quàm poſt Baptiſmum: Ergo Baptiſmus illis neceſſarius non eſt: Ergo iuſtitia illorum non eſt inhærens, ſed tantum imputatiua: Ergo quidquid agant, non poteſt illis obeſſe, quia non imputatur. Rurſum. Si Deus ab æterno decreuit, in reprobis ſuam iuſtitiam vindicatiuam continuò exercere, imputando & puniendo illorum peccata, ergo ſemper vult illos peccare: Ergo nunquam vult liberos eſſe à peccatis: Ergo nullum ſalutis remedium illis procurauit: Ergo Chriſtus pro illis mortuus non eſt: Ergo nec ad fidem Chriſti vocantur: Ergo non ſunt in Eccleſia Chriſti: Ergo nec Sacramenta illis proſunt: Ergo Baptiſmus in illis non eſt Sacramentum, ſed externa tantum ceremonia: Ego Chriſti corpus non eſt verè & realiter in Euchariſtia, quia alioqui reprobi illud perciperent, quod eſt contra æternam Dei ordinationem. Ecce, quam multa hîc connexa ſunt. Et quiſquis à Caluino edoctus es negare non potes, hæc omnia & ſingula eſſe Caluini dogmata; nec hoc probandum mihi eſt. Solum volui oſtendere, quanta ſit eorum inter ſe connexio; & quomodo vnum ab alio neceſſariò dependeat. Hoc autem ideò feci, vt quiſque vir prudens intelligat, aut omnia Caluini dogmata repudianda ſibi eſſe; aut omnia pariter retinenda. Qui ergo illud vnum de authore peccati, de quo agimus, tanquam nefarium & impium aſpernatur cætera quoque ſi prudens eſſe vult, aſpernari debet.

5. Vt autem, quæ dicta ſunt facilius percipias & examines, certo ordine ac ſerie collocabo, quæ hanc connexionem inter ſe habent.

Dogmata Calvini Connexa.

1. *Deus prædeſtinat alios ad vitam, alios ad mortem, ſolum, quia ita vult.*
2. *Deus eſt auctor omnium peccatorum.*
3. *Chriſtus non eſt mortuus pro omnibus.*
4. *Soli prædeſtinati ſunt in Eccleſia.*
5. *Soli prædeſtinati vocantur ad fidem.*
6. *Paruuli non neceſſariò baptizantur.*
7. *Non datur iuſtitia inhærens.*

8. *Peccatum originale non tollitur per Baptismum.*
9. *Peccata actualia non tolluntur, sed solum non imputantur.*
10. *Iustitia semel habita amitti non potest.*
11. *Christus non est in Eucharistia.*

HÆc paucis scripsi, Christiane Lector, clare, sincere, & sine vlla verborum asperitate & contumelia; eo fine ac animo, vt si hactenus à Caluino alienus fuisti, nunquam ad eum accedas, quia doctrina eius impia est: si autem sectatus eum es, prudenter apud animum tuum expendas, an deinceps sectari velis. Vale & boni consule.

DE IVSTIFICATIONE Caluinistarum.

OPVSCVLVM IV.

LECTORI.

MVtatio illa, qua homo ex statu peccati trãsfertur in statũ gratiæ & adoptionis filiorum Dei, vocatur apud Theologos Iustificatio, sicut mutatio, qua quis ex ægroto fit sanus, dicitur sanatio; & qua ex frigido calidus calefactio. Est ergo quæstio inter Catholicos & Caluinistas quomodo fiat hæc mutatio? id est, quomodo qui antea erat peccator, fiat iustus, & vt Apostolus loquitur, e potestate tenebrarum transferatur in regnum dilecti Filii Dei? Catholicorum sententiam exponunt Patres Concilii Trident. Sess. 6. Hos Caluinus in antidoto, non tam Scripturis & rationibus, quàm conuitiis & maledictis conatur opprimere. Vocat illos, Tridenticolas sub Neptuni auspiciis militantes, indoctos, stupidos, quisquilias, asinos, porcos, pecudes, crassos boues, Antichristi legatos: Christi hostes, otiosos ventres, mendicabula: putrida cadauera, silicernia, blatterones, Patres cornutos, Tridentinam colluuiem, exitialia monstra degeneres ac spurios Romanæ Sedis, id est, magnæ meretricis filios, ẽptitios monachos, Patres ad sequipedem vsque auritos, &c. His armis vtitur Caluinus. *Quid ipse sentiat, dicam primò brevissimè; mox refutabo.*

CALVINI SENTENTIA AD certas propositiones reuocata.

PRopositio 1. In iustificatione non tolluntur peccata, sed tantum teguntur, & non imputantur.

2. Nec infunditur homini iustitia inhærens, qua interius renouetur, & in se fit iustus; sed imputatur illi iustitia Christi, qua extra se iustus censetur.

3. Manet ergo homo in se peccator, impius, immundus; & solum habetur pro iusto, pio, mundo propter alienam iustitiam illi imputatam.

4. Et omnia eius opera sunt immunda, spurca, inquinata, atque adeò peccata mortalia: tametsi non obsint ipsi, quia per iustitiam Christi teguntur & occultantur.

5. Hinc fit, vt iustificatio, non consistat in interna renouatione animi aut sanctificatione, sed in sola peccatorum occultatione, seu non imputatione.

6. Porrò, vt iustitia Christi, qua sola iusti extra nos censemur, nobis imputetur, & quodammodo nostra fiat, nulla alia re opus est, nisi sola fide, quę eam apprehendat & quasi nobis communicet. Hoc sensu sola fide dicitur iustificare.

7. Hæc autem fides, quæ sola iustificat, in eo consistit vt certò credas, peccata omnia tibi remitti propter merita Christi, & te iustum esse in Conspectu Dei.

8. Et distinguitur à fide historica & miraculorum.

9. Et donatur solis prædestinatis, nunquam reprobis.

10. Et semel habita amitti non potest.

11. Facitque hominem certum ac securum non solum de præsenti iustitia, sed et iam de Perseuerantia, prædestinatione, ac vita æterna.

12. Nec indiget vllo adminiculo bonorum operum ad sui conuersationem, sed sola sibi sufficiens est.

Hæc est breuis resolutio totius doctrinæ Caluinisticæ de Iustificatione, quam deinceps examinabimus.

CAPVT I.

Examinatur prima Caluini propositio: an peccata vere tollantur in Iustificatione.

PRima Caluini propositio est, peccata non tolli in Iustificatione, sed tantum tegi, seu non imputari: tegi autem per iustitiam *Christi*, fide apprehensam. Et intelligitur de omni peccato, tam originali, quam actuali; & similiter de omni Iustificatione, siue in Sacramento, siue extra Sacramentum. Asseritur autem à Caluino in antidoto Concilii Tridentini Sess. 5. his verbis; e *Manet vere peccatum in nobis, neque per Baptismum extinguitur, sed quia deletur reatus: imputationis nullam est.* Et lib. 4. Instit. capit. 15. §. 10. *Iam perspicuum est, quam falsum sit, quod docuerunt pridem nonnulli, per Baptismum solui nos & eximi ab originali peccato.* Et ibidem §. 11. *Nemo sibi in suo malo blandiatur, cum audit peccata semper in nobis habitare.* Et lib. 3. cap. 11. §. 2. *Iustificabitur ille fide, qui Christi iustitiam per fidem apprehendit, qua vestitus in conspectu Dei, non vt peccator, sed tanquam iustus apparet.* Et §. 22. *Non posthac dubites quomodo nos Deus iustificet, cum audis, reconciliare nos sibi, non imputando delicta.* Idem sentiunt Caluini discipuli. Vvitakerus ad rationem octauam Campiani Martyris: *Neque nos* inquit *illius verbi pudet quando iustitiam, delicti occultationem esse dicimus.* Et Catechismus Palatinus quæst. 36. *Christus mediator sua innocentia ac perfecta sanctitate, mea peccata tegit ne in conspectum Dei veniant.* Et q. 126. *Remitte nobis debita nostra, id est, peccata nostra, quæ in nobis etiam nunc hærent, propter Christi sanguinem ne imputes.* Et Dauid Pareus in suis thesibus de peccato, *Peccata in nobis non tolluntur, sed in Iudicio Dei, id est, non imputantur.* Idem etiam docuit Proclus hæreticus apud Epiphanium, hæresi 64. asserens peccatum in renatis semper viuere, neque tolli per Baptismum, sed sopiri per fidem.

2. Hæc Caluini propositio tres partes cõplectitur. Prima est, peccata in iustificatione non tolli, sed manere. Altera manere quidem sed tamen tegi & occultari, ne appareant. Tertia, non imputari ad pœnam. Singulæ seorsim discutiendæ sunt. Ac primum quod Caluinus

ait, peccata verè manere in homine Iuſtificato & non tolli; apertè pugnat cum verbis & ſenſu Scripturæ, derogat meritis paſſionis Chriſti, tollit vim & energiam Baptiſmi. Verba ſcripturæ clara & apertè ſunt. Ioannem 1. 29. *Ecce Agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi.* Actorum 3. 19. *Pœnitemini, & convertimini vt deleantur peccata veſtra.* Hebr. 9. 28. *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhauriendа peccata*, Micheæ 7. 19. *Proiiciet in profundum maris omnia peccata noſtra.* Ex his teſtimoniis ita concludo; id quod tollitur, deletur, exhauritur, & longiſſimè proiicitur ab homine, certè non manet in homine ſed in Iuſtificatione peccatum tollitur, deletur, exhauritur & longiſſimè proiicitur ab homine, vt teſtatur Scriptura: Ergo peccatum, teſte Scriptura, non manet in homine iuſtificato: Errant ergo Caluiniſtæ, qui aſſerunt manere.

Ex verbis ſcripturæ.

3. Habemus verba Scripturæ. De ſenſu videamus, Solet Scriptura res ſpirituales, quia nobis occultæ ſunt, explicare per corporeas & ſenſibiles, vt manifeſtæ euadant. Peccata inter res ſpirituales numerantur. Horum ergo naturam & fœditatem; non vno ſed variis modis ac metaphoris Scriptura nobis proponit. Ac primò, vocat maculas, ſordes, inquinamenta, quibus homo maculatur, inquinatur, ac ſordibus afficitur. Ioſuè 22. 17. *Vſque in præſentem diem macula huius ſceleris in vobis permanet.* Ierem 2. 22. *Maculata es iniquitate tua coram me.* Apoc. 22. 11. *Qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc, & qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc.* Matth. 15. 11. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem, ſed quod procedit de ore.* Secundò, vocat vincula, funes & compedes, quibus homo ligatur conſtringitur & captiuus tenetur. Pſalm. 115. 7. *Dirupiſti Domine vincula mea.* Prouerb. 5. 22. *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur.* Tertiò vocat vulnera, liuores & plagas, quibus homo ſauciatur, vulneratur & ægrè afficitur. Iſaiæ 30. 26. *In die qua alligauerit Dominus vulnus populi ſui, & percuſſuram plagæ eius ſanauerit.* Micheæ 1. 9. *Deſperata eſt plaga eius.* Quartò, vocat mortem & interitum, quo vita ſpiritualis deperditur. 1. Ioan. 3. 14. *Tranſlati ſumus de morte ad vitam.* Quintò, vocat vomitum, qui nauſeam & faſtidium parit 2. Petr. 2. 22. *Contigit eis illud veri prouerbij; Canis reuerſus ad ſuum vomitum.*

Ex ſenſu ſcripturæ.

4. Hinc ſumo tot argumenta contra Caluinum, quod ſint metaphoræ. *Primum eſt.* Quando maculæ, ſordes & inquinamenta corporis eluuntur, abſterguntur & emundantur per externam lotionem, tunc certè non manent in corpore, ſed euaneſcunt: Neque corpus dicitur amplius maculatum, ſordidum, inquinatum; ſed mundum, purum, immaculatum: Ergo ſimiliter, ſeruata proportione, quando maculæ, ſordes & inquinamenta animæ, quæ ſunt peccata, per internam lotionem eluuntur, abſterguntur & emundantur, quod fit in Iuſtificatione; certè non manent in anima, ſed omninò diſparent: Neque anima dicitur maculata, ſordida & inquinata, ſed pura, munda, immaculata. De hac lotione loquebatur Dauid Pſalm. 50. 9. *Aſperges me Domine hyſſopo & mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.* Et Ezechiel cap 36. 25. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Hac lotione mundati erant, de quibus Apoſtolus 1. Corinth. 6. 11 *Hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis.* Ad hanc hortatur nos idem Apoſtolus 2. Corinth 7. 1. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus.*

1. Argumentum.

5. At quando & quomodo fit hæc ablutio? Perfectam in allata ſimilitudine. Solent in ciuitatibus, ad maculas & ſordes corporis extergendas, eſſe balnea. Idem fit in Eccleſia. Habet duo publica balnea, Baptiſmum & Pœnitentiam. In priori, omnium peccatorum, tam originalis, quam actualium; In poſteriori, actualium tantum ſordes eluuntur. In priori purgatus eſt Saulus, cui dixit Ananias Act. 22. 16. *Exurge & baptizare, & ablue peccata tua.* In poſteriori. Dauid, Petrus & Magdalena loti ſunt, quando lacrymis ſua peccata deteſtabantur. Porrò hæc balnea, non aqua naturali, ſed pretioſo Chriſti ſanguine plena ac referta ſunt, quo abluimur. Ioan. 1. 7. *Sanguis Chriſti emundat nos ab omni peccato.* Apoc. 1. 6. *Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Hebr. 9. 13. *Si enim ſanguis hircorum & taurorum, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, quanto magis Sanguis Chriſti emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſeruiendum Deo viuenti.*

6. Hinc patet, quantam iniuriam Caluinus faciat Chriſto & Sanguini eius, cùm aſſerit, ſordes peccatorum non ablui in Baptiſmo, ſed manere. Et merito puduit Caluiniſtas ſui præceptoris, quando contra illum ſcripſerunt hæc verba in Catechiſmo Palatino, quæſt. 69. *Chriſtus externum aquæ lauacrum mandauit, addita hac promiſſione, me non minus certò ipſius ſanguine & ſpiritu à ſordibus animæ, hoc eſt, ab omnibus meis peccatis lauari, quam aqua exterinſecus abluuntur, qua ſordes corporis expurgari ſolent.* Et quæſt. 73. *Cur Spiritus Sanctus Baptiſmum appellat ablutionem peccatorum? vt nos doceat, quemadmodum ſordes corporis aqua purgantur, ſic peccata noſtra ſanguine & ſpiritu Chriſti expiari.* Et ibid. *Vt nobis hac diuino ſymbolo certum faciat, nos non minus verè à peccatis noſtris interna lotione ablui, quam externa & viſibili aqua ablui ſumus.* Hæc verba, licèt à Caluiniſtis prolata, mirè nobis fauent, & apertè pugnant cum illis Caluini verbis in antidoto Concilii Trid. ad Seſſ. 5. *Manet verè peccatum in nobis, neque per Baptiſmum extinguitur.* Nec miſſ eſt, Diſcipulos præceptori non conſentire, qui ſecum ipſi diſſentiunt. Nam in eodem Catechiſmo docent, peccata in hac vita non tolli, ſed tegi; tolli autem ſeu aboleri in diſceſſu ex hac vita per mortem. Verba illorum ſunt hæc, q. 36. *Quem fructum percipis ex ſancta conceptione & natiuitate Chriſti? Quod is noſter ſit Mediator, & ſua innocentia ac perfecta ſanctitate mea peccata tegat, non conſpectui Dei veniat.* Et q. 42. *Mors noſtra nõ eſt pro peccatis noſtris ſatisfactio, ſed peccati abolitio, & tranſitus ad vitam æternam.* At quomodo hæc duo cohærent? Nos verè abluti à peccatis noſtris in hac vita per Sanguinem Chriſti, & peccata noſtra iam tegi, ac in morte demum aboleri: Nimirum, *Omne regnum diuiſum contra ſe deſolabitur.* Matth. 12.

2. Argumentum.

7. *Alterum argumentum.* Qui à corporis vinculis, funibus, & catenis, quibus conſtrictus erat, planè eximitur & liberatur, is certè non retinet illa in ſuis membris, nec amplius circumfert: Ergo ſimiliter, qui à ſpiritualibus vinculis, funibus, & catenis, quæ ſunt peccata, quibus conſtrictus & captiuus erat ſub poteſtate Sathanæ, eximitur & liberatur, quod fit in Iuſtificatione: is certe non retinent apud ſe eiuſmodi vincula, nec amplius circumfert. Hoc modo liberatus erat Dauid, cùm dixit. Pſalm. 115. 6. *O Domine, quia ego ſeruus tuus.* Quare? cauſam addit. *Diripuiſti vincula mea tibi ſacrificabo hoſtiam laudis.* Quaſi diceret Dominus, hactenus fui ſeruus & mancipium ſathanæ, qui me vinculis peccatorum conſtrictum & captiuum tenebat. Nunc, quia me ab his vinculis eripuiſti, non amplius diaboli; ſed tuus ſeruus ſum. Notanter autem dixit, *Diripuiſti vincula mea*, vt ſignificaret, non modo ſe vinculis exutum eſſe, ſed ipſa quoque vincula eſſe dirupta, id eſt, peccata ſua penitus abolita. Porrò ſicut olim Dauid, ita nos quotidie per Chriſtum liberamur, & diſruptis peccatorum vinculis captiuitate ſathanæ eripimur: & in libertatem filiorum

Dei restituimur, iuxta illud Apostoli, Rom. 6. 22. *Nunc verò liberati à peccato, servi facti estis Deo.* Et ad Colost. 1. 13. *Eripuit nos de potestate tenebrarum & transtulit in regnum filii dilectionis sui.* Hinc Christus appellatur in Scripturis noster Rédemptor & redemptio, quia licet per ipsum à vinculis peccatorum & diaboli potestate redempti simus. 1. Timoth. 2. 6. *Qui dedit redemptionem semet ipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem.* At quo pretio redemit nos? Non alio quàm suo sanguine Ephes. 1. 17. *In quo habemus redemptionem per sanguinem eius.* 1. Corinth. 6. 20. *Empti estis pretio magno.* 1. Petri 1. 18. *Scientes quod non corruptibilibus auro vel argento redempti estis, sed pretioso sanguine Christi.* Apocalyps. 5. 9. *Dignus es Domine accipere librum & aperire signacula eius, quoniam occisus es, redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu & lingua, & populo, & natione.* Hinc apparet, sicut peccata non modò sordes & inquinamenta sunt, quibus contaminamur; Sed etiã vincula, quibus captiui tenemur: ita sanguinem Christi non modo vim habere abluendi, sed etiam redimendi, ac proinde, non solum aquæ in abluendis sordibus, sed etiam lytroi i redimendis captiuis similem esse. Hoc quia Caluinus negat, Christo iniuriam facit: si concederet, Catholicè sentiret.

3. Argumentum.

3. *Tertium argumentum* sumitur ex proportione morborum corporis & animi in hunc modum. Medicus corporalis, qui in sua arte peritissimus est, ita nouit curare omnes morbos ac vulnera, quæ ipsius arti subiecta sunt, vt omninò non maneant in corpore, sed planè pereant: ac destruantur: Ergo etiam Medicus spiritualis, qui peritissimus sit, ita potent curare omnia peccata, quæ sunt morbi ac vulnera animorum, vt omninò pereant ac destruantur. At peritissimus in hoc genere est Christus Dominus, qui propterea Saluator dictus est: Ergo Christus potest planè tollere peccata omnia, quibus animus vulneratur & affligitur: Ergo in homine per Christum iustificatio & sanatio, non manent amplius præcedentia vulnera & plagæ peccatorum; vt Caluinus vult. In hac argumentatione, nihil obscurum, nihil ambiguum: omnia clara & certa sunt. Ac primò constat ex Euangelio Christum Medicum esse. Nam cùm Pharisæi quæ erant ex Apostolis, cur Magister ipsorum cum Publicanis, non cum Pharisæis ageret: præsertim cùm hi iusti, illi peccatores essent, respondit Christus, Medicos non ad sanos, sed ad ægrotos ire solitos. Quid hoc responso aliud significauit, quàm se Medicum esse animorum? Non enim de corporum, sed animorum vitiis ac morbis agebatur. Iam verum, sed peritissimus in hac arte sit, ex duplici capite ostendi potest. Primò, quia quos sanat, ita sanat, vt nihil morbi vel contagionis reliquum in iis sit, iuxta illud Roman. 8. 1. *Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant.* Secundò, quia omnia hominum ac morborum genera sanare potest. *Venite*, inquit, *ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Nullum horum, nullum morborum genus excipit. Et hoc testatus est in Euangelio, quando claudos, cæcos, mutos, surdos, aridos, leprosos, hydropicos, febricitantes, paralyticos, & reliquam ægrorum turbam sanauit. Nimirum voluit significare, vt nullum corporum, ita nullum animorum morbum esse quem curare non possit. Hoc quia Pharisæi non credebant, miraculo comprobauit. Cùm enim dixisset paralytico iacenti in grabato: *Fili remittuntur tibi peccata.* Et Pharisæi putarent plus potestatis sibi illum arrogare, quàm haberet; respondit ipsis; *Quid ista cogitatis in cordibus vestris? Quid est facilius dicere. Dimittuntur tibi peccata tua: an dicere, surge, tolle grabatum tuum, & ambula? Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico) tibi dico, surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Et statim surrexit ille, & sublato grabato abiit coram omnibus, ita vt mirarentur omnes, & honor ficerent Deum.* Pharisæis videntur esse similes Caluinistæ. Non credunt Christum sanare peccata in hac vita: nec agnoscunt Medicum, qualem ex sacris literis delineauimus. Alium nobis obtrudunt, qui ægrotum non sanat, sed pallio tectum & inuolutum dimittit: nec plagas aut vulnera tollit, sed tegit tantùm & occultat. Quid agamus cum hoc hominum genere? *Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum.*

9. At quis sanandi modus est, quo vtitur hic Medicus in corporibus? alia vulnerum, alia morborum curandorum ratio est: & hic Medici illic Chirurgi peritiores esse solent. Christus in curandis animis, Medicos & Chirurgos videtur imitari. Et quidem Chirurgo similem esse, docent plerique Patres ex illa parabola de Samaritano, qui alligauit vulnera hominis descendentis in Hiericho, quem latrones impositis plagis semiuum relinquerunt. Quis est homo, qui incidit in latrones? Adamus cum tota posteritate. Quibus vulneribus affectus est? D. Thomas quatuor enumerat: malitiam voluntatis, ignorantiam intellectus, infirmitatem & concupiscentiam vtriusque appetitus. Quis medelam attulit? Christus, verus Samaritanus. Quo pacto? Infudit vinum & oleum: vinum, quo lauaret vulnera; oleum, quo vngeret & sanaret. At hoc vinum, hoc oleum quid aliud, quàm prætiosum Christi sanguinem interpretamur? Hoc loti & abluti, hoc vncti, hoc sanati sumus. Iam verò, Apostolus Paulus, non Chirurgi, sed Medici officium tribuit, dum ait, Hebr. 1. 3 *Purgationem peccatorum faciens.* Nam sicut Medicus intùs potione, purgat corpus interius, à noxiis humoribus, vt his subductis & morbi radice sublata, sanitas consequatur: ita omninò Christus animorum Medicus facit. Potionem è suo sanguine confectam adhibet, qua interior animus à vitiis & concupiscentiis purgatus pristinum recipit vigorem, & ad bonorum operum exercitium vegetus ac robustus efficitur. Hinc iterum apparet; sanguinem Christi & potioni, & vino & oleo similem esse. Quod non Physicè, sed moraliter ac mentoriè intelligendum est. Christus enim suæ morte & sanguinis effusione meruit nobis à Deo, vt sanaremur à peccatis nostris: peccata non curantur Physicè per sanguinem, sed per gratiam & sanctitatem inhærentem, de qua in sequenti capite dicturi sumus.

4. Argum.

10 *Quartum argumentum* sumitur ex proportione mortis corporalis & spiritualis, hoc modo. Quando tum corpori mortuo restituitur vera vita, mortem penitus extingui necesse est, quia idem corpus simul viuum & mortuum esse non potest. Exemplum habemus in Lazaro mortuo, qui cùm ad vitam rediit, à morte liberatus est. Ergo similiter, quando animæ mortuæ restituitur vita spiritualis, mortem penitus deleri necesse est; quia fieri non potest, vt eadem anima viuat spiritualiter, & simul mortua sit. At peccatum est mors animæ; ergo quando vita restituitur animæ, necesse est peccatum abolere. Hoc autem fit in Baptismo iuxta illud Rom. 6. 4 *Consepulti sumus cum illo per Baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Et infrà v. 6. *Vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati.* Et cùm v. 11 *Existimate vos mortuos esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro.* Et postea v. 22. *Liberati à peccato, servi facti estis iustitiæ.* Verba clara sunt, sensus apertus. Per Baptismum à mortuo peccato, viuimus Deo: mors deleatur, vita reuocatur. Hinc duo colligi pos-

ſunt. Alterum, quare Baptiſmus vocetur generatio A ſeu natiuitas. Ad Titum 3. 5. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Ioann. 3. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum Dei.* Ratio eſt, quia ſicut in naturali generatione, aliud corrumpitur, aliud generatur. Homo generatur: embrio corrumpitur: ita fit in Baptiſmo. Vetus homo corrumpitur; nouus homo generatur. Quid eſt vetus homo, niſi filius diaboli, ſeruus peccati, hæres gehennæ? Quid nouus homo niſi filius Dei, ſeruus iuſtitiæ, hæres æternæ vitæ? Huius generatio, illius corruptio eſt: hic naſcitur, ille moritur. Alterum eſt, quare Baptiſmus rubro mari comparatus ſit. Nam ſicut Ægyptii in illo mari ſuffocati & extincti ſunt; ſic peccata omnia in Baptiſmo ſuffocantur & extinguuntur. Rectè D. Gregorius lib. 9 Epiſt 39 *Qui dicit peccata in Baptiſmate non funditus dimitti, dicat in mari rubro Ægyptios non veraciter mortuos.* Et Diuus Auguſtinus concione prima in Pſam. 115. *Sicut Ægyptios in mari obrutos ita Baptiſmo delicta noſtra demerſa & extincta, luce clarius intimat Propheta dicens, Proiiciet in profundum maris omnia peccata noſtra.* Quid Caluinus & eius ſectatores? Non norunt hæc myſteria. Malunt manere filii gehennæ & ſerui peccati quàm nobiſcum fateri, peccata deleri & extingui per Baptiſmum.

5. Argumentum. 11. *Quintum argumentum.* Monet ſapiens, Eccleſiaſtici 37. 29. *Vome & refrigerabitur, & non adducet corpori tuo infirmitatem.* Prudens ac ſalutaris monitio. Nam qui apud ſe retinet vomitum, morbo & infirmitati ſit obnoxius; qui reiicit, refrigeratur. Sit etiam, qui peccatum, quòd per vomitum ſignificatur teſte Apoſtolo, apud ſe retinet, ægrum & nauſeantem animum habeat neceſſe eſt, qui proiicit, ſanitatem recuperat. At ſi proiicit, quomodo manet in homine? Niſi Caluiniſtæ, contra conſilium ſapientis, malint apud ſe vomitum ſuum retinere, quam abiicere.

6. Argumentum. 12. Et hæc quidem argumenta ex ſenſu Scripturæ petita ſunt. Vnum aliud addam in gratiam Dauidis Parei Caluiniſtæ. Is in ſuis theſibus, theſi 18. definit peccatum originale his verbis; *Eſt prauitas naturæ humanæ, hoc eſt, cæcitas mentis & auerſio voluntatis à Deo cum reatu æternæ mortis, &c.* Hinc ita argumentor. Peccatum Originale verè manet in Pareo & aliis Caluiniſtis, vt ipſi cum Caluino fatentur: Ergo in Pareo & aliis Caluiniſtis verè manet cæcitas mentis & auerſio voluntatis à Deo cum reatu æternæ mortis: Ergo Pareus & alii Caluiniſtæ ſunt verè cæci mente, & auerſi à Deo, & rei æternæ mortis. Nollem ego hoc aſſerere; ſed ex ipſorum fundamentis efficaciter id ſequitur.

13. At quærat aliquis, qua ratione adductus ſit Caluinus, vt doceret peccata non tolli in iuſtificatione, ſed manere? Vix poſſum coniicere. Fortè hæc eſt, quia alibi docet, Deum eſſe Auctorem peccatorum, & peccata eſſe opera Dei: Deus autem non deſtruit opus, cuius ipſe author eſt, iuxta illud Sap. 11. 25. *Nihil odiſti eorum quæ feciſti.* E

An peccata tegantur?

Secunda pars refutatur. 14. Refutaui primam partem propoſitionis Caluini. Altera eſt peccata manere quidem, ſed tegi & occultari iuſtitia Chriſti, ne appareant in conſpectu Dei patris. Hoc facilè ex dictis refellitur. Nam ſi peccata verè tolluntur, delentur, abluuntur, vt probatum eſt, optimè ſequitur, non tegi tantum & occultari. Nec puto quenquam fore tam inſipidum, qui Scripturæ verba eludat in hunc modum: *Agnus Dei qui tollit*, id eſt, tegit *peccata mundi*. Et, *Conuertimini vt deleantur*, id eſt tegantur *peccata*. Et, *Ablue*, id eſt, tege *peccata tua*. Et, *Chriſtus oblatus eſt ad multa exhaurienda*, id eſt, occultanda *peccata*. Et *Proiiciet* id eſt, teget *in profundum maris omnia peccata veſtra*. Et, *Dirupiſti*, id eſt occultaſti *vincula mea*. Num inſulſa ſunt hæc.

Obiect. Reſpon. 15. At obiicit Caluinus illud Pſalm. 31. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* Hinc conflixit; peccata non tolli, ſed tegi. Miror hominis ingenium. Citaui ego plurima Scripturæ teſtimonia, quæ aſſerunt peccata tolli. Caluinus vnum citat, quo aſſeritur, peccata tegi. Quæro, an hoc vnum illis contrarium ſit, necne; Si contrarium eſt; cur Caluinus vni potius, quàm pluribus acquieſcit; an putat Scripturam in vno verum, in pluribus falſum aſſeuerare; Si contrarium non eſt, cur Caluinus aſſerit tegi peccata, negat tolli? cur non potius fatetur, & tegi & ſimul tolli, cùm verum quod dicatur à Spiritu ſancto, & alterum alteri non repugnet; Hoc pulchrè explicat Auguſtinus, enarratione ſecunda ſuper Pſalm. 31. ex proportione vulnerum corporis, qua ſuperius vſi ſumus. Vulnera corporis duobus modis tegi poſſunt, inquit Auguſtinus. Primò, ab ipſo vulnerato. Secundò, à medico. Vulneratus tegit ea pallio, non tollit: Medicus emplaſtro tegit & tollit. Idem fit in peccatis. Tegi poſſunt; & ab ipſo peccatore, & à Deo. Peccator tegit, quando diſſimulat? &, quæ intus in animo latent, exterius non prodit: quo pacto ſua texit Phariſæus, Luc. 18. cum dixit *Non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri.* Deus tegit, quando infuſione gratiæ ſanat & tollit, quo pacto texit peccata Publicani; qui *deſcendit iuſtificatus in domum ſuam.* Quinam ergo beati ſecundùm Prophetæ teſtimonium; Illinè, quorum peccata priori, an quorum poſteriori modo tecta ſunt? Videant Caluiniſtæ, quomodo beati eſſe velint. Nos certè poſteriori modo eſſe cupimus: vt etiam Auguſtin. loco citato, cum ait: *Deus ergo tegat vulnera, non tu. Nam ſi tu tegere volueris erubeſcens, medicus non curabit. Medicus tegit & curat, emplaſtro enim tegit. Sub tegmine medici ſanatur vulnus: ſub tegmine Vulnerati celatur vulnus.* His patet, aliomodo tegi peccata ſecundum Auguſt. Catholicos: alio ſecundum Caluinum: Catholici docent tegi per internam infuſionem gratiæ & ſanctitatis, qua non modo teguntur, ſed etiam ſanantur: Caluiniſtæ docent tegi per externam Chriſti iuſtitiam, fide peccatoris apprehenſam, qua teguntur quidem, ſed non ſanantur. Vulnera duplicitèr tegunur. Similiter & peccata. D

16. Quid porrò dicent aduerſarij ad illud Apoſtoli Heb. 4. 13. *Omnia nuda & aperta ſunt oculis Dei?* Quæro enim: cum peccator tegit ſua peccata per iuſtitiam Chriſti, fide apprehenſam, & ſic venit in conſpectum Dei, an Deus videat peccata illius, nec ne? ſi videt, quomodo in conſpectu eius tecta ſunt; Si non videt, quomodo verum eſt illud Apoſtoli. *Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius?* niſi dicat Caluinus, Haac ſimilem eſſe Deum. Venerat ad eum filius eius Iacob, petiturus benedictionem: Sed ita venerat vt pilosis pellibus tectus & obuolutus, videretur eſſe Eſau. Quid verò Pater; agnouit filium, nec ne. *Vox quidem* inquit, *vox Iacob eſt ſed manus, manus ſunt Eſau.* Ita planè contingit Deo Caluiniſtico. Venit ad illum homo peccator, qui tectus & obuolutus pallio Chriſti, benedictionem petit. Quid porrò ille; *Vox quidem*, inquit, *vox peccatoris eſt, ſed pallium, pallium Chriſti eſt.*

17. Fortè occurret Caluinus: non propriè, ſed metaphoricè ſe loqui, cum ait, peccata tegi ſeu occultari, ne appareant in conſpectu Dei: & perinde valere, ac ſi dicat, peccata à Deo non imputari. Hoc iam examinabo.

An peccata non imputentur;

18. Eſt ergo tertia pars propoſitionis Caluini, pecca-

ta, quæ per iustitiam Christi tecta sunt, non imputari: A vel, vt Pareus interpretatur, peccata manere quidem in homine, tolli tamen in iudicio Dei. Hoc dupliciter intelligi potest. Primò, peccata non imputari ad culpam, vel secundum Parœum, tolli in iudicio Dei quoad culpam. Secundò, non imputari ad pœnam? vel cum Pareo, tolli in iudicio Dei quoad pœnam. Prior sensus, quibuscunque verbis exprimatur, falsus est. Et refellitur primò, quia si peccata verè manent in homine quoad culpam, quomodo possunt non imputari ad culpam, id est, si homo in se retinet reatum culpæ, ita vt verè sit culpabilis, peccator, & iniustus; quomodo pro tali non habeatur in iudicio Dei? *Iudicium Dei est secundum veritatem*, inquit Apostolus Rom. 2. 2. At quomodo erit secundum veritatem, si Deus non iudicat, sicut res in se est; si culpam, quæ reuera culpa est? cernet non esse culpam? si hominem? qui sordibus & spurcitijs plenus est, pronunciat esse iustum, mundum & incontaminatum? Hæc mysteria Caluinistica superant captum Christianæ simplicitatis.

19 Secundò refellitur ex illo Sap. 14. 9. *Odio sunt Deo impius, & impietas eius*. Hic quæro ex Caluino, an Deus oderit peccatorem, qui pallio Christi suam nequitiam tegit? si odit, certè propter culpam odit. Quomodo ergo non imputat illi peccatum ad culpam? quomodo iudicat culpæ expertem, & innocentem, quomodo fauore illum prosequitur? quomodo inter filios & hæredes adscribit? Si non odit quomodo verum est quod ait Scriptura? *Odio est Deo impius*; Eadem C quæstio est de ipsa impietate. Vel enim Deus odit impietatem, quæ Christi veste tegitur, vel non odit. Si quomodo in eius iudicio sublata est? si non odit, quomodo dicit, scriptura, *Odio est Deo impietas*! Sanè, si rationem spectes, impossibile est peccatum manere in homine, quod Deus non oderit. Est enim inter vtrumque naturalis repugnantia. Deus naturâ suâ, bonitas infinita est; peccatum naturâ suâ, malitia est. At fieri nequit, vt malitia non aduersetur bonitati infinitæ; aut bonitas infinita, non repugnet malitiæ cuicunque. Hoc alibi fatetur Caluinus. Nam lib. 3. Institut. capit. 23. §. 4. de Deo sic ait; *Iustitiam naturaliter amat, iniustitiam auersatur*.

20. Posterior sensus; qui asserit peccata manere in D homine, & tollit in iudicio Dei quoad pœnam, æquè improbabilis est. Quamquam duobus modis accipi possit. Primò, vt Deus iudicet hominem non esse dignum pœna, qui reuera in se dignus est? quod apertè pugnat cum illo Apostoli, *Iudicium Dei est secundum veritatem*. Secundo, vt iudicet quidem esse dignum pœna, statuat tamen illum non punire, quod partim verum, partim falsum est. Cùm enim sint multa pœnarum genera, potest quidem statuere Deus, non punire peccatorem quauis pœna, quam ipse meritus est? non tamen statuere potest, nullo genere pœnæ illum afficere. At non pœna est, & quidem grauissima, Dei odium sustinere? Hanc peccator, quamdiu culpam in se habet, euadere non potest: Neque in iudicio Dei tollitur, nisi culpa E ab homine auferatur.

21. Patet ergo falsum esse? quod Caluinistæ docent, peccata manere in homine iustificato, sed non imputari. At obiiciunt illud Rom. 4. 8. *Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum*, facilis est responsio. Deus non imputat peccatum, quando ablatum est, quod libenter concedimus, imputet tamen, quando ablatum non est, vt paulo ante probaui. Apostolus ergo vocat illum beatum, cui peccatum, quia iam remissum & tectum est, non imputatur. Sic enim ait; *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum*. At citè vtitur tot vocabulis? quia in peccato tria spectari possūt. Primò, quod sit offensa Dei. Secundò, quod sit macula & fœditas animæ. Tertiò, quod annexum habeat reatum pœnæ æternæ. Beatus ergo est, cui offensa à Deo remittitur? cuius macula & fœditas tegitur: cui reatus æternæ pœnæ non imputatur. Hæc autem non contingunt, nisi peccatum aboleatur, & extinguatur.

CAPVT II.

Examinatur secunda Caluini propositio de iustitia inhærente & imputatiua.

1 SEcunda Caluini propositio est, in iustificatione non infundi gratiam & iustitiam inhærentem qua homo interius renouetur, & in se fiat iustus & sanctus: sed tantum imputari illi externam Christi iustitiam, qua extra se iustus esse censeatur. Asseritur à Caluino lib. 3. Instit. c. 11. §. 23. his verbis: *Videsne non in nobis sed in Christo esse iustitiam nostram* Et c. 16. §. 1. *Quare ergo fide iustificamur: quia fide apprehendimus Christi iustitiam, qua vnà Deo reconciliamur*. Et in antidoto Conc. Trid. Sess. ad c. 8. *Falsum esse contendo, vllam iustitiæ partem in qualitate sitam esse vel habitu, qui in nobis residet*. Plura citabo in sequenti capite.

2. Hæc Caluini propositio habet duas partes: Vnam de iustitia inhærente, quam negat: alteram de imputatiua quam asserit. Prima refellitur variis modis. Ac ne longè abeam, ex ipso Caluino refelli potest. Nam in libro de vera ratione reformandæ Ecclesiæ, non longè à principio, sic habet: *Nunquam reconciliamur Deo, quin simul donemur inhærente iustitia*. Quid clarius? Deinde, non negat Caluinus, infundi homini donum fidei, Hoc autem donum cùm sit firmum ac permanens, teste Caluino, non potest esse in alio prædicamento, quam in qualitate. Habemus ergo infusionem vnius doni, seu qualitatis. Secundò admittit Caluinus, cum hoc dono connexum esse donum spei & charitatis. Et quidem de dono spei habet lib. 3. Inst. cap. 2. §. 42. *Vbicunque viua erit hæc fides, fieri non poterit, quin spem æternæ salutis comitem secum habeat indiuiduam*. Similiter de dono Charitatis lib. 3. c. 11. §. 20. *Fatemur cum Paulo non aliam fidem iustificare, quàm illam charitate efficacem*. Et in antidoto Conc. Trid. Sess. 6. ad can. 9. *Fidem non fingimus charitate vacuam*. Hinc sequitur ex sententia Caluini, infundi nobis tria dona supernaturalia, quibus animus renouatur, nempè fidei, spei, charitatis. Hæc autem dona distincta esse, docet Apostolus 1. Corinth. 13. *Nunc autem manet fides, spes, charitas, tria hæc: maior autem horum est charitas*. Hinc vlterius colligitur, præter hæc dona, infundi etiam alias virtutes, quæ charitati annexæ sunt, iuxta illud 1. Cor. 13. *Charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperam: non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia sustinet, credit, omnia sperat, omnia sustinet*. Ecce, quot & quantis virtutibus renouatur animus iustificatione. Hæc si negat Caluinus, seipsum & Paulum negat: si admittit, seipsum iugulat.

3. Atque hæc abundè sufficerent ex Caluino ad Caluinum refellendum. Addam tamen ex scripturis alia argumenta. *Primum* sumi potest ex illo Ephes. 4. 24. *Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis*. Et ad Colos. 3. 9. *Nolite mentiri inuicem, expoliantes vos veterem hominem, cum actibus suis & induentes nouũ, eum qui renouatur in agnitionẽ, secundũ ima-* Et scripturis. 1 argumentum.

ginem eius, qui creauit illum. Hic hortatur nos Apoſtolus ad interiorem animi renouationem. In quo hæc conſiſtit; Vt redeamus ad illum ſtatum, ex quo per peccatum Adæ excidimus. Et quis ille ſtatus; Omittam ſcripturas; Ex ſolo Caluino explicabo. Is lib. 2. Inſt. cap. 1. §. 5. ait; *Poſtquam in Adamo obliterata fuit cœleſtis imago, non ſolus ſuſtinuit hanc pœnam, vt in locum ſapientiæ, virtutis, ſanctitatis, veritatis, iuſtitiæ, quibus ornamentis veſtitus erat, teterrimæ cederent peſtes, cæcitas, impotentia, impuritas, vanitas, iniuſtitia, &c.* Habemus ex Caluino, in illo ſtatu, quem peccando amiſimus, fuiſſe hominem ornatum ſapientia, virtute, ſanctitate, veritate, iuſtitia. Ad hunc ſtatum redimus per merita Chriſti, *qui nos*, vt verbis Caluini vtar, *in veram & ſolidam integritatem reſtituit.* Ergo per Chriſtum acquirimus & recuperamus ſapientiam, virtutem, ſanctitatem, veritatem, iuſtitiam: quæ ſanè eſt interior animi renouatio, quam quærimus. Niſi velit Caluinus, ſuos filios carere hac renouatione, & teterrimis peſtibus infectos manere; cæcitate, impotentia, impuritate, vanitate in iuſtitia.

4. *Alterum argumentum* ſumitur ex illo 1. Corinth. 3. 16. *Neſcitis, quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in nobis? Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* Et 1. Cor. 6. 19. *Membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt.* Et 2. Cor. 6 16. *Vos eſtis templum Dei viui.* Hinc ſingula penè verba vim habent. Ac primò quæri poteſt, quare non Pater, non filius, ſed Spiritus ſanctus nominatus ſit? Res non caret myſterio. Nimirum agebatur de ſanctificatione, quæ ad Spiritum ſanctum attinet. Tritum eſt apud Theologos, tametſi attributa Deitatis communia ſint toti Trinitati, ſingulis tamen perſonis ſingula per modum proprietatis accommodari; vt potentiam Patri, ſapientiam Filio? ſanctificationem Spiritui ſancto. Huc ſpectauit Apoſto. quando 1. Cor. 12. 4. dixit; *Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus. Et diuiſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus Et diuiſiones operationum ſunt, idem verò Deus.* Hic Patri tribuit diuiſiones operationum, quæ ſpectant ad potentiam: filio diuiſiones miniſtrationum, quæ pertinent ad ſapientem gubernationem: Spiritui ſancto diuiſiones gratiarum, quę ad ſanctificationem referuntur. Nec ſine ratione id fit. Nam Pater eſt principium ſine principio, & ideò potentia, quæ eſt principium operandi, optimè illi congruit. Filius procedit à Patre per intellectũ; & ideò ſapientia & veritas ei adſcribũtur. Spiritus ſanctus procedit à Patre & Filio per voluntatem; & ideò bonitas, amor, & ſanctificatio illi accommodantur. Hinc ſequitur, Apoſtolum non aliam ob cauſam dixiſſe, Spiritum ſanctum habitare in hominibus iuſtis, niſi quia voluit ſignificare; homines iuſtos renouari & ſanctificari à Spiritu ſancto per infuſionem donorum ſupernaturalium, quod paulò poſt latiùs explicabimus.

5. Secundo quæri poteſt, quare Spiritus ſanctus non dicatur eſſe, ſed potius habitare iuſtis; Aliud eſt, eſſe in domo? aliud in ea habitare. Qui habet, habitat ibi theſauros ſuos. Theſauri Spiritus ſancti non ſunt alij, quàm gratia, charitas, ſanctitas, iuſtitia. Hi theſauri ſunt in hominibus iuſtis. Vnde Apoſtolus 2. Cor. 4. 7. *Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus.* Vbi illud notandum eſt ex dictis, non dixiſſet Apoſtolus, Deum Patrem habitare in nobis, aut Chriſtum, ſed Spiritum ſanctum. Non enim eſt eadem omnium habitatio. Deus Pater habitabat olim in medio filiorum Iſraël: Per quid; per potentiam, qua faciebat ſigna & prodigia; & tuebatur populum ab armis infidelium. Chriſtus habitat in Eccleſia: Per quid; Per ſapientẽ gubernatiõẽ, & veritatẽ fidei. Spiritus ſanctus habitat in iuſtis, Per quid; per ſãctitatẽ, iuſtitiã, & charitatẽ. Vnde ſequitur; Patrem perinde poſſe habitare in medio bonorum ac malorum, quia apud vtroſque poteſt ſuam pœnitentiam edendis ſignis, & portentis oſtendere. Similiter Chriſtum, & apud iuſtos, & iniuſtos poſſe commorari, quia tam his, quàm illis poteſt donare ſapientiam in adminiſtratione communitatis. At Spiritus ſanctus non niſi in iuſtis habitare poteſt, quia in illis ſolis poteſt eſſe ſanctitas, iuſtitia, innocentia.

6. Tertiò quæri poteſt, quare Spiritus ſanctus dicatur habitare in nobis, tanquam in templo? Nimirum, templum locus ſanctus eſt, ac Deo conſecratus: qui non niſi diuinis laudibus & officiis ſeruire debet. Ita homo fidelis, in quo Spiritus ſanctus velut in ſuo templo habitat, ſanctitate ac iuſtitia prædituseſt, omneſque ſuas actiones dirigit ad laudem & gloriam vnius Dei, cuius impulſu ad rectè piéque agendum excitatur. Vnde Apoſtolus Rom. 8. *Vos in carne non eſtis, ſed in ſpiritu; ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis.* Et infrà: *Quicunque ſpiritu Dei aguntur, ij ſunt Filij Dei.* Nos ſumus templum Spiritus ſancti.

7. Poſtremo quæri poteſt, quomodo incipiat Spiritus ſanctus habitare in nobis; in ſcripturis inuenio hunc modum & ordinem. primò, venit & pulſat ad oſtium cordis noſtri. Apocal. 3. 20. *Ecce ſto ad oſtium & pulſo; ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum.* Quæ eſt vox eius? Illa, quæ apud Zachariam, c. 1. 3. exprimitur; *Conuertimini ad me, & conuertar ad vos.* Simul atque hanc vocem audierimus, ingredietur ad nos Spiritus ſanctus, & locum habitationis ſibi parat. Ioan. 14. 23. *Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Quid autem agit in hac ſua menſione? Primò, diffundit ſe in cor hominis per donum gratiæ & charitatis. Rom. 5. 5 *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis* Secundò, hac diffuſione expellit omnes peccatorum tenebras, & nouam quandam ac inuſitatam lucem introducit. 2. Cor. 4. 6. *Deus qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris.* Eph. 5. 8 *Erat is aliquando tenebra, nunc autem lux in Domino, vt filij lucis ambulate.* 1. Theſſ. 5. 4. *Vos autem fratres non eſtis in tenebris: filii lucis eſtis.* Tertiò hac diffuſione reſtituitur nobis vita, quam per peccatum amiſeramus. 1. Ioan. 3. 14. *Tranſlati ſumus de morte ad vitam.* Et in hac conſiſtit regeneratio, cuius in præcedente capite mentio facta eſt. Nam cùm ante eſſemus filij iræ, mortis & damnationis, renaſcimur filij reconciliationis, vitæ & hæreditatis. Propter hanc cauſam vocat nos Apoſtolus nouam creaturam Galat. 6. 15. *In Chriſto Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium; ſed noua creatura.* Et alibi hortatur, *vt nouitate vitæ ambulemus.* Quartò, hac eadem diffuſione, vindicamus à ſeruitute, & in libertatem reſtituimur. Nam vt ait Apoſtolus Rom. 8. 2. *Lex Spiritus vitæ in Chriſto Ieſu, liberauit me à lege peccati & mortis.* Et 2. Cor. 3. 17. *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* Galat. 4. 31 *Non ſumus ancillæ filii ſed libere.* Quomodo Spiritus ſanctus incipit habitare in nobis. Rom. 8.

8. Iam verò donum illud charitatis, quod Spiritus ſanctus diffundit in cordibus noſtris; ſortitur varia nomina, ratione diuerſorum effectuum. Ac primo vocatur gratia, non ſolum quia gratis datur, ſed quia nos Deo gratos & acceptos facit. Epheſ. 1 6. *In laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo.* Secundò, vocatur iuſtitia, quia per eam reddit homo vnicuique quod ſuum eſt; Deo cultum & obedientiam; proximo, amorem & obſequium: ſibi ipſi excluſionem vitiorum, & virtutum incrementa. Rom. 6. 18. *Liberati à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ.* Tertiò, vocatur imago & ſimilitudo Dei. 1. Cor. 15. 49. *Sicut portauimus imaginem terreni, portemus imaginem cœleſtis*; id eſt, ſicut per peccatum fuimus ſimiles Adamo: ita per gratiam & charitatem efficiamur ſimiles Chriſto. Variarum iuſtitiæ inhærentis Gratiæ. Iuſtitia Imago Dei.

Pignus hæreditatis.

Nam, vt idem Apostolus ait, Rom. 8. 29. *Deus Prædestinauit nos conformes fieri imaginis filij sui* Hæc autem imago inscribitur in cordibus nostris, *Non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.* Quarto, vocatur pignus hæreditatis, quia videlicet sanctitas, quam in nobis spiritus Dei operatur, spem certam futuræ hæreditatis nobis facit. 2. Cor. 1. 22. *Dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Eph. 1. 13. *Signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.* Quinto, vocatur semen Dei. 1. Ioannis 3. 9. *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen ipsius in eo manet.* Semen Dei. Nam sicut ex semine, quod in terram proicitur, non solùm arbores, sed & fructus proueniunt: ita ex gratia & dono spiritus sancti, quod diffunditur in cordibus nostris, nascuntur bona opera in vitam æternam. Hoc clariùs expressit Christus alia voce, qua vsus, Ioannis 4. 14. *Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Quis est ille fons, quin visceribus animi nostri tam altè latet; Gratia & charitas. Hãc qui habẽt, fontem & scaturiginem bonorum omnium habent, etiam vitæ æternæ. Sextò vocatur vestis nuptialis. Matth. 22. 12. *Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem*; Sicut enim, qui ad nuptias inuitati sunt vestem loco illo dignam gestare debent, ita qui ad cœnam Agni vocantur, dono gratiæ ac charitatis ornatos esse oportet. Huc spectat illud Luc. 15. 22. *Proferte stolam primam, & induite illam.*

9. *Tertium argumentum* sumi potest ex illo Rom. 12. 5. *Multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alter ius membra* Et 1. Cor. 12 11. *Vos estis corpus Christi & membra de membro.* Hinc ita argumentor. Viua membra non tantum habent vitam & vitales operationes in suo capite, sed etiam in seipsis, vt per se notum est, quia anima, quæ vita corporis est, non in solo capite, sed in singulis membris existit & operatur. At qui homines iustificati sunt viua membra sub capite Christo, vt constat ex allatis testimoniis: Ergo homines iustificati non tantum in Christo capite, sed in seipsis quoque vitam & vitales operationes habent. Quæ autem hæc vita est, nisi iustitia, gratia, sanctitas, quam Spiritus sanctus diffundit in cordibus nostris; Et quæ illæ vitales operationes, nisi bonorum operum exercitia; Nec est, quod quisquam pro Caluino obiiciat, vitam illam, qua spiritualiter viuimus sub Christi capite, non aliam esse, quàm fidem, iuxta illud Rom. 1. 17. *Iustus ex fide viuit.* Non enim agimus de instrumento, quo vitam acquirimus, quod Caluino est sola fides, vt infra videbimus; sed de principio, quo formaliter viuimus, & viua membra constituimur, quod sine dubio est donum gratiæ, iustitiæ, sanctitatis, quod à Spiritu sancto donamur & viuificamur.

18.° Simile argumentum fundatur in illis Christi verbis, Ioannis 15. 4. *Ego sum vitis, vos palmites. Manete in me & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite? sic nec vos, nisi in me manseritis.* Christus non solùm caput est, nos membra, sed etiam vitis est, nos palmites. Sunt autem duplicis generis palmites in vite. Quidam aridi, mortui, exsucci, qui fructum non ferunt; quia licèt in vite sint, non tamen vitis in illis est id est, non tribuit illis succum & humorem vitalem. Alii contra florentes, viui, succulenti, frugiferi, qui non modo adhærent viti, sed ab ea vitam quoque & humorem trahunt. Similiter fit in fidelibus Alii quidem Christo adhærent per fidem; sed quia succum vitalem ab eo non trahunt, benè operari non possunt, quos Apostolus vocat infructuosos. Alij, ex fide coniuncti illi sunt, & humorem gratiæ ac sanctitatis ab eo participant, ideoque, vt idem Apostolus alibi loquitur *diuites fiunt in operibus bonis, & cum meritu salutem suam operantur.* Hoc ergo est, quod contendit Christus, neminem posse rectè agere; nisi spiritualem illum infusæ sanctitatis humorem in se conseruet, à quo bonorum operum fructus omnis proficiscitur.

De iustitia imputatiua.

Secunda pars iustificat.

11. Et hactenus de iustitia inhærente, qua interius renouamur, & noua creatura efficimur. Sequitur altera pars de iustitia imputatiua, de qua Caluinus tria docet. Primò, iustitiam Christi vocari imputatiuam, quia nobis imputatur: Imputari autem nobis, quando eam fide apprehendimus. Secundò hac ipsa iustitia, & non alia, coram Deo nos iustificari, sed iustos censeri. Tertiò hanc Christi iustitiam, qua iusti efficimur, non esse increatam, sed creatam: nec habitualem, sed actualem; nempè ipsam Christi obedientiam, qua se morti obtulit, & legem Dei impleuit.

12. Sed errata Caluinus. Primò, qui iam ostensum est, infundi nobis iustitiam inhærentem, quia intrinsecus iusti constituimur: Ergo falsum est, sola Christi iustitia nos iustos censeri. Hoc argumentum Caluinus eludere non potest. Nam verba illius, quæ paulò ante citaui, sic habent; *Numquam reconciliamur Deo, quin simul donemur inhærente iustitia.* Ex quibus ita concludo, sicut ab albedine inhærente, reuera albi efficimur, ita à iustitia inhærente reuera iusti efficimur. At Caluinus concedit iustitiam inhærentem iuxta verba citata. Ergo concedit, per eam nos reuera iustos effici. Ergo repugnat sibi ipsi, cum alibi ait, sola Christi iustitia nos iustos effici.

1. Obiectio, Responsio.

13. Secundò, quæro ex Caluino, an vllus locus in tota scriptura inueniri possit, qui asserat Christi iustitiam nobis imputari, seu nostram censeri? Certe non potest. Scio, quædam produci, sed nihil ad hanc rem. Ac primum, obiici solet illud Roman. 4. 5. *Credenti in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam.* Sed frustra. Nam aliud est, fidem quæ in nobis est, imputari nobis ad iustitiam: aliud, iustitiam Christi, quæ extra nos est, imputari nobis ad iustitiam. Illud prius asserit Paulus; hoc posterius non asserit. Quid porrò sit, fidem, quæ in nobis est, reputari nobis ad iustitiam, patet ex scopo Apostoli. Vult in illo capite probare, non ex operibus, sed ex fide hominem iustificari apud Deum. Hoc inter cetera, probat exemplo Abrahami, cui non opera, sed fides reputata est ad iustitiam. Igitur hæc tria, quæ sæpe occurrunt in Apostolo, pro eodem sumuntur. 1. *Non ex operibus, sed ex fide iustificatur homo.* 2. *Fides iustificat, non opera.* 3. *Non opera, sed fides reputatur ad iustitiam.* Hinc apparet, quàm friuolum sit argumentum Caluini, cùm sic colligit, fides imputatur ad iustitiam: Ergo iustitia Christi nobis imputatur. Perinde, ac si dicat, fides iustificat: Ergo iustitia Christi nobis imputatur. Aut, Ex fide iustificatur homo: Ergo iustitia Christi nobis imputatur. Hæ consequentiæ vanæ sunt.

1. Obiectio.

14. Obiicitur & illud Rom. 5. 19. *Per vnius obedientiam, iusti constituuntur multi.* Hinc confici putant ipsam Christi obedientiam, nostram esse iustitiam, quia scilicet per illam, nos iusti constituimur. At non rectè. Quod probo ex antithesi, qua vtitur Apostolus. Opponit enim obedientiam Christi inobedientiæ Adami; Et sicut per hanc iniustos, ita per illam iustos constitui nos asserit. At verò per inobedientiam Adami, non formaliter, sed efficienter & meritoriè constituimur iniusti: Ergo similiter, per obedientiam Christi, non formaliter, sed efficienter & meritoriè constituimur iusti. Hinc su-

mo nouum argumentum contra Caluinum. Nam ſicut Adam per ſuam inobedientiam meritus eſt poſteris, qui ex illo carnaliter naſcuntur, vt ſinguli in ſeipſis contrahant peccatum originale, & in ſeipſis iniuſti ac peccatores exiſtant: ita è contrario, Chriſtus per ſuam obedientiam meritus eſt omnibus, qui per illum ſpiritualiter renaſcuntur, vt ſinguli in ſeipſis iuſtitiam & ſanctitatem participent, qua in ſeipſis, & non tantum extra ſe, iuſti & ſancti cenſeãtur. De hac re vide Diuum Auguſt. l. 1. de peccatorum meritis & remiſſ. capite 9.

15. Tertiò, obiicitur illud 1. Corinth. 1. 30. *Chriſtus factus eſt nobis à Deo ſapientia, & iuſtitia, & redemptio.* Reſpondeo. Non quæritur, an Chriſtus ſit noſtra iuſtitia; ſed an iuſtitia Chriſti ſit noſtra iuſtitia. Illud prius fatemur cum Apoſtolo; hoc poſterius negamus contra Caluinum. Ratio eſt, quia quo ſenſu Chriſtus dicitur eſſe noſtra iuſtitia eodem dicitur eſſe noſtra ſapientia & redemptio, at non dicitur eſſe noſtra ſapientia & redemptio imputatiuè, quaſi per illius ſapientiam & redẽptionem fide aprehenſam, efficiamur ſapientes & redempti; ſed effectiuè, quia ſcilicet nos redemit, ac ſapientes fecit: Ergo ſimiliter non dicitur eſſe noſtra iuſtitia imputatiuè, quaſi per illius iuſtitiam fide apprehenſam fiamus iuſti: ſed effectiuè, quia ſcilicet nos iuſtos effecit. Similes locutiones ſunt vſitatæ in ſcripturis. Pſ. 17. 1. *Diligam te Domine fortitudo mea.* Pſal. 70. 5. *Tu es patientia mea Domine.* Pſal. 26. 1. *Dominus illuminatio mea & ſalus mea.* At quando Deus eſt fortitudo noſtra, patientia noſtra, illuminatio noſtra, ſalus noſtra; An imputatiuè; Minimè, ſed effectiuè, quod alio loco explicat ſcriptura, cùm ait: Pſal. 36. 39. *Salus autem iuſtorum à Domino* Ioannis 1. 9. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Pſal. 61. 6 *Verumtamen Deo ſubiecta eſt anima mea, quoniam ab ipſo patientia mea.* 2. Reg. 22. 38. *Deus qui me accinxit fortitudine.* Ergo eodem ſenſu Chriſtus eſt iuſtitia & ſapientia noſtra, qui iuſtitiam & ſapientiam nobis impertiuit.

2. Obiect. Reſponſio

16. Hic queri poteſt, an nullo modo concedi poſſit, iuſtitiam Chriſti nobis imputari? Omninò poteſt; non eo ſenſu, quo Caluiniſtæ id aſſerunt. Nam ex eorum ſententia, iuſtitia Chriſti ita nobis imputatur, vt per eam formaliter iuſti cenſeamur: quod hactenus refutatum eſt. At Catholicorum ſententia eſt, Chriſtum ſua paſſione pro nobis ſatisfeciſſe Deo patri, & impetraſſe remiſſionem peccatorum, & omnia dona gratiæ & iuſtitiæ inhærentis: Et hoc ſenſu, paſſionem Chriſti, quia pro nobis facta eſt, nobis imputari: non quod per illam formaliter iuſti ſimus, ſed quia ex merito & efficacia eius donatur nobis gratia, ſanctitas & iuſtitia inhærens, qua Deo grati, ſancti & iuſti conſtituimur. Hoc modo intelligendus eſt D. Bernardus in epiſtola 190. ad Innocentium, cùm ait; *Si vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt, vt videlicet ſatisfactio vnius omnibus imputetur, ſicut omnium peccata vnus ille portauit.*

17. Quartò obiicitur illud 2. Corinth. 5. 21. *Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit: vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo*: Hinc colligunt aduerſarij, nos ita iuſtos eſſe iuſtitia Dei, quæ eſt in Chriſto? ſicut ipſe dicitur peccatum, ideſt, peccator, per peccata, quæ ſunt in nobis: at noſtra peccata imputantur illi: Ergo ſimiliter ipſius iuſtitia nobis imputatur. Reſpondeo, Hic duo explicanda ſunt. Vnum, quomodo Chriſtus dicatur factus eſſe pro nobis peccatum. Alterũ, quomodo nos efficiamur iuſtitia Dei in Chriſto. Aduerſarij ſic interpretantur, quod peccatum noſtrum Chriſto imputetur & ab eo vocetur ipſe peccator ſeu peccatum: Et ſimiliter, quod iuſtitia Chriſti nobis imputetur, & ab eo vocemur nos iuſti, ſeu iuſtitia. Sit non ita eſt Nam quamuis concedi poſſit, peccatum noſtrum Chriſto imputari, quoad debitum ſatis faciendi, quod ille ſponte ſuſcepit, non tamen concedendum eſt, ita illi imputari, vt ab eo peccator, aut iniquus cenſeri poſſit. Similiter, quamuis verum ſit, iuſtitiam Chriſti nobis imputari, quod ſatisfactionem, quam pro nobis præſtitit: falſum tamen eſt, ita nobis imputari, vt ab ea iuſti & ſancti cenſeamur.

18. Catholici melius rem explicant, Ac primùm aiunt, Chriſtum vocari peccatum duplici ſenſu. Vno, quia participauit carnem ſimilem carni peccati, iuxta illud Rom. 8. 3. *Deus mittens filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati.* Et Heb. 2. 14. *Quia ergo pueri communicarunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participauit eiſdem.* Altero, quia factus eſt hoſtia pro peccato: Nam hoc ſenſu interdum accipi nomen peccati, conſtat ex illo Oſeæ 4. 8. *Peccata eius populi mei comedent.* Loquitur de ſacerdotibus: qui comedebant hoſtias pro peccato populi oblatas. Chriſtus ergo factus eſt pro nobis peccatum, id eſt, aſſumpſit ſimilitudinem carnis peccati, vt fieret victima pro peccato: quod aliis verbis dixit Apoſtolus. Rom. 8. 3. *Deus mittens filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne.* Quaſi dicat. Ideo Chriſtus venit in carne paſſibili: vt in carne ſua poſſet pati & mori pro nobis, & pro offenſa Deo patri ſatisfacere. Hinc tam facilè intelligitur altera pars citati teſtimonij. Nos enim efficimur iuſtitia Dei, per ſimilem loquendi modum, quia ſcilicet accipimus iuſtitiam inhærentem, quæ eſt ſimilitudo quædam, & effectus iuſtitiæ dei, vt exponit Auguſtinus in lib. de ſpiritu & litera cap. 18. At cur dicimur potius iuſtitia, quàm iuſti? Nimirum vt ſeruetur antitheſis. Quia enim dixerat Apoſtolus, Chriſtum factum eſſe peccatum, id eſt, aſſumpſiſſe ſimilitudinem carnis peccati, vt eſſet hoſtia pro peccato: maluit ſubiungere, nos eſſe iuſtitiam, quàm iuſtos. Neque hic loquendi modus inuſitatus eſt. Nam ſicut homines iuſti ſolent appellari lux, iuxta illud Matth. 5. 15. *Vos eſtis lux mundi.* Et ad Epheſ. 5. 8. *Eratis aliquando tenebræ nunc autem lux in Domino*: ita etiam poſſunt vocari iuſtitia.

19. Quintò obiicitur illud Eph. 4. 24. *Induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate.* Hic vtitur Apoſtolus ſimilitudine ab indumento petita, quæ omnino videtur indicare; nos iuſtificari per iuſtitiam extrinſecam, quàm fide apprehendimus, & induimus, ad tegendam turpitudinem noſtram ne oculos Dei offendat. Et poteſt confirmari exemplo Iacob, qui inductus veſtimento primogeniti, ac pro primogenito reputatus, benedictionem & hæreditatem à parte obtinuit. Reſpondeo. Apoſtolus expreſsè loquitur de æterna renouatione per iuſtitiam inhærentem, vt patet ex ipſo contextu, qui ſic habet; *Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia, &c.* Et ſimilitudo indumenti aptiſſimè conuenit iuſtitiæ inhærenti, ex duplici capite. Primò, quia ſicut indumentum non eſt naturale corpori, neque cum eo naſcitur, ſed extrinſecus aſſumitur: ita iuſtitia & ſanctitas, ſe habet reſpectu animi. Non enim illi naturalis eſt, ſed extrinſecus aduenit ex infuſione ſpiritus ſancti. Hoc ſenſu D. Auguſtin. ſer. 15. de verbis Domini, explicat illud. Pſ. 131. 6. *Sacerdotes tui induantur iuſtitia, cum ait; Veſtis accipitur, non cum capillus naſcitur pecora de ſuo veſtiuntur.* Secundò, quia ſicut indumenta diſtinguunt homines vt alii ab aliis diſcernantur, ita iuſtitia diſtinguit iuſtos ab impijs per exercitium bonorum operum, iuxta illud Matthæi 7. 17. *Omnis arbor bona fructus bonos facit; mala autem arbor, malos fructus facit.* Item in eodem loco; *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos.* Hæc reſponſio confirmatur ex illo Coloſſ. 3. 12. *Induite viſcera mi-*

fericordia, benignitatem, humilitatem; modestiam, patientiam, &c. Hic etiam vtitur Apostolus similitudine indumenti; & tamen non licèt inde colligere, eum loqui de æterna benignitate, humilitate & patientia, quã fide apprehendimus, vt per se clarum est. Ergo illa similitudo non oppugnat iustitiæ inhærenti, neque astruit iustitiam imputatiuam.

20. Quod attinet ad exemplum Iacob, potest dupliciter accommodari ad propositum. Primò, vt referatur ad iustitiam, qua formaliter iustificamur; & hoc modo reiciendum est. Non enim formaliter iusti sumus per externam Christi iustitiam, quam fide apprehendimus, vt sæpe dictum est. Secundò, vt referatur ad iustitiam satisfactionis, qua Christus pro culpa nostra Deo patri satisfecit, & sic admitti potest. Dum enim sumus in statu peccati, non possumus ipsi per nos reconciliari Deo, & ideo fide apprehendimus merita Christi, quibus quasi tecti ac induti, remissionem culpæ & infusionem gratiæ iustificantis consequimur. Hæc ex dictis perspicua sunt. Aliæ obiectiones, quæ occurrunt, commodius diluentur inferius: præsertim capite 3. & 5.

CAPVT III.

Examinatur tertia Caluini propositio: An homo post Iustificationem maneat peccator & iniustus.

1. TErtia Caluini propositio est, hominem in iustificatione non fieri iustum in seipso, sed manere peccatorem, iniustum, immundum: & solùm censeri iustum in Christo. Hoc apertè colligitur ex duabus præcedentibus. Nam si neque iustitia illi infunditur neque reipsa à peccatis libetatur: necesse est, manere in se peccatorem & iniustum. Et asseritur à Caluino l. 3. Instit. cap. 11. §. 3. his verbis. *Vt pro iustis in Christo censeamur, qui in nobis non sumus.* Et §. 4. *Nec sanè, quod alibi tradit, fieret, obedientia Christi nos constituit iustos, nisi in ipso, & extra nos iusti reputaremur coram Deo.* Et §. 11. *Hoc modo iustus est, non reipsa, sed imputatione.* Et §. 23. *Hinc & illud conficitur, sola intercessione iustitiæ Christi nos obtinere, vt coram Deo iustificemur. Quod perinde valet, ac si diceretur, hominem non in seipso iustum esse, sed quia Christi iustitia, imputatione cum illo communicamur.* Et in antidoto Concilii Trident. Sess. 6: ad c. 5. *Confugiamus ad solum Christum vt in ipso iusti censeamur, quod in nobis non sumus* Et alibi plura.

2. Hæc propositio refellitur primò ex dictis. Nam si Christi pretioso sanguine verè lauamur & sanamur à peccatis nostris: item si iustitia & sanctitas ex Christi merito per Spiritum Sanctum nobis infunditur; certe non manemus peccatores & iniusti sed efficimur mundi, iusti, innocentes. in quibus nihil damnationis reliquum est. Et hoc apertè testatur Scriptura Psal. 50. 9. *Asperges me hyssopo & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor.* Sanè, qui mundatur & dealbatur, non manet immundus & contaminatus. Neque illud effugium hic valet, hominem mundari & dealbari in Christo, non in seipso. Non enim dixit Dauid; *Asperges Christum, & mundabor in Christo: lauabis Christum, & in Christo dealbabor.* Sedita potius. *Asperges me, & in me mundabor, lauabis me, & in me dealbabor.* Hoc confirmant verba sequentia; *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Nota has particulas. *In me, &c, in visceribus meis,* Conspirat Apostolus 1. Cor. 6. 11. *Et hæc quidem fuistis, sed ablati estis, sanctificati estis, iustificati estis.* Quasi dicat; fuistis in vobis ipsis peccatores: nunc estis ablati, sancti, iusti; vtique in vobis ipsis: Vnde & illud Eph. 1. 4. *Elegit nos, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius.*

3. Res non indiget longiori refutatione. Solùm miror, Caluinum non aduertisse, ex hac sua doctrina apertè sequi, Caluinisticas similes esse, *sepulchris dealbatis, quæ intus plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.* Similes *virginibus fatuis*, quæ non habent oleum iustitiæ in lampadibus suis, existimantes alienum oleum sibi sufficere. Similes *hœdis* fœtentibus, qui ouium numero à pastore arcentur. Similes *lupis, qui veniunt in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt fera rapaces.* Quid enim aliud est homo iustificatus apud Caluinistas? Intenus peccatis ac flagitiis plenus est: oleum iustitiæ ac sanctitatis in corde non habet: hirci instar, fœtorem flagitiorum exhalat; contumeliis & conuitiis, non aliter quàm lupus, mordacitatem ostendit. Et tamen, quia innocentis agni vestimento se texit, inter agnos, si Diis placet, reputari vult: quia stultè præsumit, alienum oleum sibi pro futurum, de acquirendo proprio sollicitus non est; quia exteriorem parietem veste candida obduxit, internam spurcitiam latere posse existimat.

4. Illud magis miror, homines, qui suo iudicio spurci & inquinati sunt, etiam ex Scripturis patrocinium pro se quærere. Nimirum citant illud Eph. 1. 6. *Gratificauit nos in dilecto filio.* Vnde colligunt, nos iustos & gratos esse in Christo, non in nobis ipsis. At nos contra colligimus. Nam Græcus textus ita habet; ἐχαρίτωσεν, ἐν ᾧ ἠγάπησεν, id est, *fecit nos gratiosos in dilecto*, vt interpretatur Chrisostomus. At quomodo fecit, gratiosos nisi infundendo gratiam & iustitiam, vt idem author exponit? Et hoc in dilecto filio suo, id est, propter merita Christi.

5. Ex dictis patet discrimen inter Catholicorum & Caluinistarum doctrinam. Illi docent, nos fieri iustos, & sanctos per inhærentem iustitiam & sanctitatem: quo pacto Christus in se iustus & sanctus est. Nempe, vt membra sint suo conformia capiti: vt sponsa sit formosa, cuius sponsus formosus est, vt fratres non sine dissimiles primogenito: Et verum sit illud Apostoli Rom. 8. 29. *Prædestinauit nos conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus.* Caluinistæ contra sentiunt, nos manere immundos, & inquinatos in nobis ipsis: & solum censeri iustos extra nos in Christo. Vnde sequitur, ex Christo & infidelibus conflari mirabile monstrum: caput esse formosissimum: reliqua membra fœdissima: sponsum pulcherrimum: sponsam inquinatissimam.

CAPVT IV.

Examinatur quarta Caluini Propositio an omnia opera hominis iustificati sint peccata mortalia?

1. QVarta Caluini propositio est, omnia opera hominis iustificati, esse peccata mortalia. Asseritur ab ipso lib. Institut. cap. 14. §. 4. his verbis: *Habemus, ne vnum à sanctis exire opus, quod, si in se censeatur, non mereatur iustam opprobrij mercedem.* Hic nota particulam, *in se*, id est ex natura sua. Est ergo sensus, omnia opera iustorum, si in se & secundum naturam suam spectentur, mereri iustam opprobrii mercedem. Et

paulò poſt §. 11. *Duobus his fortiter inſiſtendum, nullum vnquam extitiſſe pij hominis opus, quid ſi ſerum Dei Iudicio examinaretur non eſſet damnabile. Adhuc, ſi tale aliquod detur (quod poſſibile homini non eſt) peccaris tamen, quibus laborum authorem ipſum certum eſt, vitiatum ac iniquinatum gratiâ perdere.* Ex his Caluini verbis colliguntur hæ tres propoſitiones. Prima. Omne opus hominis ſancti ac pij, ſi in ſe & natura ſua ſpectetur, eſt damnabile, & meretur iuſtam opprobrij mercedem. Secunda, Non eſt impoſſibile homini pio, vt faciat aliquod opus non damnabile in ſe. Tertia, ſi eſſet poſſibile homini pio, vt faceret aliquod opus in ſe non damnabile, tamen fieret damnabile ex parte hominis operantis, qui cùm ſit plenus peccatis, corrumpit, & vitiat omnia opera, quæ ab ipſo procedunt. Ex his ſequitur omnia opera iuſtorum ex ſententia Caluini duplici nomine eſſe damnabilia. Primò, in ſe & ex natura ſua. Secundo, ex parte operantis. Si autem damnabilia ſunt, certè etiam mortalia ſunt. Hinc alibi docet Caluinus, legem Dei eſſe impoſſibilem, quia ſcilicet omnia opera noſtra, quibus legi ſatisfacere conamur, ſunt vitiata & immunda, ideoque non ſufficiunt ad veram legis obſeruationem.

2. Hæc Caluini propoſitio refellitur variis modis. Primò, quia nititur falſo fundamento. Supponit enim peccatum originale manere in homine iuſtificato: & hoc peccato ſic corruptum & vitiatum eſſe totum hominem: vt quidquid ab eo procedit, peccatum ſit mortale. Hoc conſtat, partim ex verbis citatis, partim ex lib. 2. Inſtitut. cap. 1. §. 9. vbi ſic habet: *Hic tantum breuiter attingere volui, totum hominem quaſi diluuio à capite ad pedes ſic fuiſſe obrutum, vt nulla pars à peccato ſit immunis: ac proinde quic quid ab eo procedit, in peccatum imputari: ſicut dicit Paulus, omnes affectus carnis, vel cogitationes, eſſe inimicitias aduerſus Deum, & ideo mortem.* Sed hoc fundamentum iam ante refutatum eſt. Nam & originale, & actualia peccata tolluntur per iuſtitiam & ſanctitatem inhærentem de qua ſupra diſputauimus.

3. Secundò, refellitur ex illo dicto Apoſtoli 1. Corinth. 7. 28. *Si acceperis vxorem, non peccaſti.* Hic quæro ex Caluino, & Prædicantibus Caluiniſticis, an ipſi mortaliter peccent accipiendo vxores? ſi non peccant, falſum eſt, quod ait Caluinus, omnia opera iuſtorum eſſe damnabilia. Si peccant, falſa eſt Apoſtoli ſententia, non peccare, qui vxorem accipit. Imò impia & ſacrilega ſunt Prædicantium conſilia, quibus ſuadent Monachis, vt accipiant vxores. Tertiò refellitur ex illo Matth. 26. 10. *Quid moleſti eſtis huic mulieri? Opus enim bonum operata eſt in me.* Hic rurſus quæro ex Caluiniſtis, an Magdalena peccauerit, effundendo vnguentum pretioſum ſuper caput Chriſti, recumbentis? Si dicitis peccaſſe non Chriſti ſed Iudæ proditoris ſententiæ ſubſcribitis. Nam Chriſtus dixit. *Bonum opus operata eſt*, quod vos negatis. Iudas dixit: *Vt quid perditio hæc?* quod vos defendetis. Si autem non peccaſſe aſſeritis, quomodo Caluini ſententia ſtare poterit? Quartò refutatur ex illo 2. Petri 1. 10. *Satagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem faciatis. Hoc enim facientes non peccabitis aliquando.* Hic petrus primum hortatur nos ad bona opera. At ſi nulla eſſent bona, ſed omnia mortifera & damnabilia, quomodo ad bona hortari poſſet? Deinde affirmat, eos non peccaturos, qui ipſius monita ſequantur. At quomodo peccaturi non ſint quorum ſingula opera ſunt peccata mortalia: Quintò refellitur, quia quando Caluiniſtæ credunt ſibi remiſſa eſſe omnia peccata, vel credendo peccant mortaliter, vel non peccant, ſi peccant, ergo per peccatum iuſtificantur. Si non peccant, ergo mentiuntur. Vtrumque abſurdum, ſed hoc tolerabilius.

9. Accedit ratio in ſcripturis fundata, quæ eſt huiuſmodi: Arbor bona non poteſt facere malos fructus ſed homo iuſtificatus, eſt arbor bona? Ergo homo iuſtificatus non poteſt facere malos fructus: ac proinde opera quæ ab ipſo proceduntur, non ſunt damnabilia. Maior eſt Chriſti Domini, Matth. 7. 18. vbi ait: *Non poteſt arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere.* Minor patet ex dictis, quia homo iuſtificatus, habet in ſe Spiritum ſanctum inhabitantem per donum charitatis, ſanctitatis, iuſtitiæ, & veritatis: & nihil damnationis in eo reliquum eſt, teſte Apoſtolo Roman. 8. 1. Qui ſunt ergo ipſius fructus? Audi eundem Apoſtolum ad Galat. 5. 22. *fructus autem ſpiritus eſt, charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas.* Hi certè fructus non damnabiles, ſed boni ac laude digni ſunt, teſte Chriſto Domino. Matth. 5. 4. *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Beati miſericordes quoniam ipſi miſericordiam conſequentur* & ſic deinceps. Videant nunc Caluiniſtæ, cuiuſmodi ipſi arbores ſint, bonæ an malæ. Si bonæ, bonos fructus facient, quod eſt contra Caluinum. Si malæ malos fructus facient, & ſic non omnino mentitus fuerit Caluinus.

10. Accedunt etiam exempla, præſertim Iob & Dauidis, qui præclara ſuorum operum teſtimonia habent in ſacris literis, vt Iob. 1. 22. *In omnibus his non peccauit Iob labiis ſuis, nec ſtultum aliquid contra Deum locutus eſt.* Et cap. 23. *Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quod non ſit illi ſimilis in terra, vir ſimplex, & rectus, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam?* Et Pſal. 7. 9. *Iudica me Domine ſecundum iuſtitiam meam & ſecundum innocentiam meam ſuper me.* Et Pſal. 16. 3. *Probaſti cor meum & viſitaſti nocte, igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas.* Et Pſal. 17. 22. *Cuſtodiui vias Domini impiè non geſſi à Deo meo* Et Pſalm. 118. 121. *fecit iudicium & iuſtitiam, non calumnientur me ſuperbi.* Quid ad hæc dicis Caluine? Iob non peccauit labiis ſuis: & tu aſſeris omnia verba ipſius eſſe damnabilia: Iob recedit à malo, & retinet innocentiam, & tu clamas mereri iuſtam opprobrij mercedem; Deus non inuenit iniquitatem in corde Dauidis: & tu nihil ibi reperis niſi damnabile? Dauid non geſſit impiè, ſed fecit iudicium & iuſtitiam: & tu audes eum calumniari: forte ad te reſpexit, cùm dixit: *Non calumnientur me ſuperbi.*

6. Hinc iam manifeſtum eſt, quàm falſo dixerit idem Caluinus legem Dei eſſe impoſſibilem. Nam certè poſſibilis eſt homini iuſto, ſancto, innocenti, qui recedit à malo, qui retinet innocentiam, qui facit iudicium & iuſtitiam, in quo non eſt inuenta iniquitas, nec impiè geſſit à Deo ſuo. Et ſanè ſi impoſſibilis eſſet cur eam Deus optimus nobis imponeret? cur clamaret Chriſtus Matth. 11. 30. *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue?* Cur Apoſtolus *Mandata eius grauia non ſunt:* Cur Euangeliſta. *Erant ambo iuſti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela?* Rectè Auguſtinus libr. 2. de peccatorum meritis & remiſſione cap. 3. *Non præciperet Deus aliquid, quod eſſe humanæ impoſſibile voluntati.* Et cap. 6. *Dubitare non poſſum, nec Deum impoſſibile aliquid homini præcipiſſe, nec Deo ad opitulandum & adiuuandum, quo fiat, quod iubet, impoſſibile aliquid eſſe.* Sed de hac re alibi tractandum eſt.

CAPVT V.

Examinatur quinta Caluini Propositio: In quo consistat Iustificatio?

1. QVinta Caluini propositio est, Iustificationem non consistere in interiori renouatione animi aut sanctificatione, quæ fiat per infusionem iustitiæ inhærentis, sed in sola peccatorum remissione, seu potius occultatione per iustitiam imputatiuam. Asseritur à Caluino lib. 3. Instit. c. 11. §. 2. his verbis; *Nos iustificationem simpliciter interpretamur acceptionem, qua nos Deus in gratiam receptos pro iustis habet, Eamque in peccatorum remissione, ac iustitia Christi imputatione positam esse dicimus*, Et in Antidoto Concilij Trident. Sess. 6. ad c. 8. *Quæstio est verbi, quid sit iustificatio? Negant solam esse remissionem peccatorum sed renouationem & sanctificationem simul contineri volunt, &c.* Hic Caluinus quærit, quid sit Iustificatio? Deinde proponit sententiam Catholicorum, qui aiunt eam consistere, partim in remissione peccatorum, partim in reuocatione & sanctificatione per infusionem iustitiæ inhærentis. Tandem ipse ex sua sententia definit, in sola peccatorum remissione seu occultatione, non autem in sanctificatione positam esse.

2. Hic primùm notanda est nequitia Caluini. Negauerat, ex odio Catholicorum, omnem iustitiam & sanctitatem inhærentem, vt patet ex illis ipsius verbis lib. 3. Instit. cap. 11. §. 23. *Vides, non in nobis, sed in Christo esse iustitiam nostram.* Et in antidoto Concilij Trid. Sess. 6. ad cap. 7. *falsum esse contendo, vllam iustitiæ partem in qualitate sitam esse, vel habitu, qui in nobis resideat.* Hinc consequenter docuit, hominem in se non fieri iustum, sed tantum in Christo. Sic enim loquitur lib. 3. cap. 11. *Vt pro iustis in Christo censeamur, qui nobis non sumus.* Et §. 4. *Nec sanè, quod alibi tradit, stare, obedientia Christi nos constitui iustos, nisi in ipso, & extra nos iusti reputaremur coram Deo*, Et §. 11. *Hoc modo iustus est: non reipsa sed immutatione.* Et §. 23. *Hinc perficitur, hominem non in seipso iustum esse, sed quia Christi iustitia imputatione cum illo communicatur.* Et infra; *Eo solo nos haberi iustos, quia Christi obedientia nobis accepta fertur, ac si nostra esset.* Hinc vlterius docuit: iustificationem non posse consistere in interna renouatione per iustitiam & sanctitatem inhærentem. Quomodo enim in ea consisteret si non datur iustitia inhærens, neque homo in se iustus efficitur? Hæc primùm Caluinus. At postea conuictus clarissimis Scripturæ testimoniis, duo priora puncta cepit concedere, nempe dari iustitiam & sanctitatem inhærentem; & quod inde sequitur, hominem in se fieri iustum & sanctum per internam renouationem. Sic enim habent ipsius verba in libro de vera Ecclesiæ reformandæ ratione, non longè à principio. *Nunquam reconciliamur Deo quin simul donemur iustitia inhærente.* Et infra. *Doceantur homines fieri non posse, vt iusti censeantur Christi merito, quin renouentur eius spiritu in sanctam vitam, frustráque gratuita Dei adoptione gloriari omnes, in quibus spiritus regenerationis non habebat. Denique nullos à Deo recipi in gratiam qui non iusti quoque verè fiant.* Ecce iam agnoscit Caluinus iustitiam inhærentem; agnoscit internam animi renouationem; agnoscit Spiritum sanctum inhabitantem; agnoscit vere iustos non fieri. An ergo, inquies, sibi ipsi contradicit? an consequenter docere debet, iustificationem non sola peccatorum remissione, sed etiam iustitiæ inhærentis acquisitione definiri? Vtrumque sanè videtur sequi. Sed tamen videamus hominis. Vide, quomodo ab vtroque se expediat. Fingit aliud esse iustificationem; aliud sanctificationem illam consistere in sola remissione peccatorum; hanc in renouatione animi per iustitiam inhærentem in Iustificatione, non tamen in sanctificatione, & sic omnia optimè cohærere. Ita se explicat tum alibi, tum in Antidoto Concilij Tridentini Sess. 6. cap. 8. vbi inter alia sic ait: *Neque tamen interea negandum est, quin perpetuo coniuncta sint ac cohæreant duæ istæ res, Sanctificatio & iustificatio sed perperam inde infertur, vnam & eandem esse.* Et paulò post; *fatemur ergo simul atque iustificamur quispiam necessario innouationem quoque sequi.* Alibi habet similia.

3. Hoc refugium Caluini miserum est, & Scripturis ac patribus contrarium, & Caluino ipsi pernitiosum. Ostendam singula breuissimè. An non miseri & desperati hominis est, cùm in rebus ipsis non possit, in solis vocibus elabi velle? De re erat quæstio; an homo, cum iustificatur: acquirat iustitiam & sanctitatem inhærentem, qua interius renouetur, & ex impio iustus efficiatur, Catholici semper affirmarunt. Caluinus negauit. Verba eius superius allata sunt. Hæc contentio, non de nomine, sed reipsa instituta est. Si ergo, quod ad rem attinet, datur eiusmodi renouatio per iustitiam inhærentem, quod litigat Caluinus de vocabulo.

4. Sed neque vocabulum illi patrocinatur. Nam omnes antiqui Patres, nomine Iustificationis, non solum remissionem peccatorum, sed infusionem quoque iustitiæ inhærentis intellexerunt. Nec opus est illorum verba citare, cùm aduersarij id fateantur. Nam Caluinus lib. 3. Instit. cap. 11. §. 15. vbi de hac re agit audacter affirmat se non curare, quid Augustinus & alij senserint. Sic enim loquitur, *Ac ne Augustini quidem sententia recipienda est*, &c. Kemnitius in prima parte examinis, *Non mouemus litem, quomodo Iustificationem accipiant Patres.* Et infra. *Non ignoro aliter loqui Patres.* Hic fatentur, Patres aliter, quàm se sentire. Vnde infero, doctrinam ipsorum de iustificatione nouam esse, ac proinde merito suspectam haberi oportere.

5. At, si non Patres, saltem Scriptura ipsis fauet: Ne hoc quidem. Vel enim ipsi accipiunt Scripturam in eo sensu, quia eam antiqui Ecclesiæ doctores interpretati sunt, vel quo ipsi eam interpretantur, pro suo arbitratu. Si priori modo, nihil agunt. Nam vt dixi, antiqui patres, vocabulum iustificationis vsurpant & explicant eodem sensu, quo nos. Si posteriori, minus proficiunt. Non enim admittimus noua eorum commenta, quæ antiquitati repugnant.

6. Nos facilius ex Scriptura pro nobis pugnabimus. Et vt omittam illa testimonia, quæ in vtramque partem torqueri solent, illa duntaxat citabo, quæ eludi non possunt. Primum sit illud Romanorum 8. 30. *Quos autem prædestinauit, hos & vocauit; & quos vocauit, hos & iustificauit, quos autem iustificauit, illos, & glorificauit.* Hic Apostolus accuratè describit totum ordinem, quem Deus seruat in salute electorum procuranda; tum ab æterno, quoad prouidentiam & consilium, tum in tempore, quoad executionem, Est autem hic ordo. 1. vocat electos suos per internam fidem. 2. eosdem iustificat. 3. donat illis æternam gloriam. Hic iam quæro ex Caluino, an non sanctificatio comprehensa sit nomine iustificationis? Si est, cur id negat Caluinus? cur Catholicis id asserentibus non consentit? Si non est, aut ergo prætermissa fuit ab Apostolo, aut nomine vocationis vel glorificationis designata quorum neutrum, nisi desperatè defendi potest. Et quidem Caluinus libro 3. Institution. capite 18. §. 4. satis insinuat, sanctificationem vocabulo Iustificationis comprehensam esse. Hoc accipimus. Alterum testimo-

nium Hebr. 9. 13. *Si ſanguis hircorum inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, quanto magis ſanguis Chriſti emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis?* Hic ſanctificare idem eſt, quod emundare, vt ex verbis Apoſtoli patet. Nam ſanguinem hircorum opponit ſanguini Chriſti: & ſicut ſanguis hircorum ſanctificabat carnem; ita ſanguis Chriſti emundat, id eſt, ſanctificat conſcientiam. Hæc autem duplex emundatio; altera carnis; altera conſcientiæ, nihil aliud eſt, quàm duplex Iuſtificatio: altera legalis, qua Iudæi iuſtificabantur ab immunditia legali corporis; altera Euangelica, qua Chriſtiani iuſtificamur ab operibus mortuis, id eſt; à peccatis. Vnde ſequitur, hæc tria pro eodem ſumi, *Sanctificare, Iuſtificare, & emundare:* & tam corpori, quàm animo ſeruata proportione poſſe accommodari.

7. Tertium teſtimonium, Apoc. 22. 11. *Qui iuſtus iuſtificetur adhuc.* Quid eſt, hominem iuſtum iuſtificari, niſi ampliorem iuſtitiam, ſeu incrementum iuſtitiæ acquirere? At ſecundum Caluinum ſi vera eſſet eius ſententia, nihil aliud eſſet, quàm homini iuſto remitti peccata. At ſi iuſtus eſt, iam remiſſa ſunt illi peccata. Quomodo ergo adhuc remittuntur? Sanè Kemnitius in materia de Iuſtificatione cap. 3. fatetur, hoc teſtimonium nobis patrocinari, & poſtea ſubiungit. *Certe propter vnicum exemplum non eſt diſcendum à tam magno & manifeſto conſenſu reliquorum teſtimoniorum.* Miror impudentiam hominis. Fatetur vocabulum *Iuſtificationis* hoc loco ſumi pro acquiſitione iuſtitiæ, & tamen reprehendit Catholicos, & maximè antiquos Patres qui in ea ſignificatione vocabulum illud vſurparunt. Sic enim loquitur de Patribus, cap. 1. membro 3 *diſceſſerunt à propria Euangelica & Apoſtolica ſignificatione vocabulorum, per quæ Spiritus ſanctus doctrinam huius loci in Scriptura, patefecit, vt ſunt Iuſtificare, iuſtitia iuſtus, &c.* Sed finamus Kemnitium & Caluinum Nouatores eſſe; nos libenter antiquorum Patrum conſenſum amplectimur.

9. At multa nobis obiiciunt Caluinus & Caluiniſtæ, Primò, quod vocabulum *Iuſtificare*, non ſignificet iuſtum facere, ſed iuſtum pronunciare; & conſequenter, *Iuſtificari* non ſit iuſtum fieri, per inhærentem iuſtitiam, ſed iuſtum pronunciari & declarari propter alienæ iuſtitiæ imputationem, Vnde inferunt vtrumque vocabulum eſſe forenſe. Hoc probant primò ex Apoſtolo, qui verbum *Iuſtificare* opponit verbo *Condemnare*, Ro. 5. 16. *Iudicium quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in Iuſtificationem.* Et Rom. 8. 34. *Deus eſt qui iuſtificat. Quis eſt qui condemnet?* Secundò, ex prophanis auctoribus, qui in forenſi ſignificatione vſurpant hoc vocabulum. Reſpondeo generatim, negari non poſſe quin aliquando, *Iuſtificare*, ſit Idem, quod in Iudicio abſoluere, ſeu iuſtum pronunciare, vt patet ex multis Scripturæ locis Prouerb. 17. 15. *Qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtum abominabilis eſt vterque apud Deum.* Et Iſaiæ 5. 23. *Væ qui iuſtificatis impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti aufertis ab eo.* Omitto ſimilia. Reſpondeo ſecundò, nec illud negari poſſe; quin aliquando etiam ſit idem quod iuſtum facere, vt Romanor. 8. 30. *Quos vocauit: hos & iuſtificauit.* Et cap. 3. 30. *Deus iuſtificat circumciſionem ex fide, & præputium per fidem.* Et cap. 4. 5. *Credenti autem in eum, qui iuſtificat impium.* Quem locum breuiſſimè explicat Auguſtin. concione prima in Pſalm. 30. his verbis, *Quis eſt, qui iuſtificat impium qui ex impio facit pium?* Caluinus diceret; *Qui impium declarat pium.* Reſpondeo tertiò, magnum eſſe diſcrimen inter Deum & hominem in iuſtificando. Nam Deus non poteſt impium declarare iuſtum, quin ſimul ex impio faciat iuſtum: quia *Iudicium Dei eſt ſecundum veritatem*, teſte Apoſtolo Romanor. 2. 2. Contra verò, homo qui impium declarat iuſtum, non poteſt ex impio facere iuſtum, ſaltem propria virtute & authoritate. Hinc Iudices, qui impium declarant iuſtum, non minus reprehenduntur in Scripturis, quàm qui iuſtum tanquam impium condemnant, vt patet ex teſtimonio citato: *Qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtum, abominabilis eſt vterque apud Deum.* Hinc colliguntur duæ regulæ notatu dignæ. Altera, Quotieſcumque Deus in Scripturis dicitur iuſtificare impium, ſemper intelligendum eſt, ex impio facere iuſtum. Quare? Quia Iudicium Dei ſemper eſt ſecundum veritatem. Altera, quando homo dicitur iuſtificare impium ſemper abominabilis eſt in conſpectu Dei, quia non poteſt ex impio facere iuſtum, ac proinde cum declarat iuſtum, quem relinquit impium, non iudicat ſecundum veritatem.

10. Hæc generatim de voce iuſtificandi. Quod autem obiicitur, *Iuſtificare & condemnare*, inter ſe oppoſita eſſe nihil obſtat. Nam vtrumque poteſt Deo conuenire Sicut enim quoſdam impios ex gratuita miſericordia iuſtificat, id eſt, iuſtos facit; ita quoſdam ex iuſtitia condemnat, id eſt ſuppliciis affligit. Quid porrò ſentiant prophani authores de his vocibus, non magnopere refert. Malim ego ex Sanctis Patribus, quàm ex Plauto vel Terentio diſcere ſenſum & interpretationem ſcripturarum. Hoc notent noſtri Nouatores:

11. Secundò obiiciunt illud Rom. 4. 7. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* Hic quærit Caluinus an hæc ſit plena definitio Iuſtificationis, an dimidia? Si plena, vtrum eſt quod ipſe docet, iuſtificationem ſola peccatorum remiſſione conſtare? Nulla enim hic mentio fit iuſtitiæ inhærentis, ſed ſolius remiſſionis. Si dimidia, quomodo beatus dici poteſt, qui non niſi media ex parte iuſtificatus eſt? At Dauid vocat beatum, qui remiſſa ſunt peccata. Ego viciſſim quæro ex Caluino, an ſit plena definitio iuſtificationis an dimidia, cùm Propheta ait, Pſal. 111. 1. *Beatus vir qui timet Dominum.* Si plena, vbi eſt remiſſio peccatorum? Si dimidia, quomodo beatus, qui nonniſi media ex parte iuſtificatur? Vides opinor, quàm nullius roboris ſit quæſtio Caluini ad conficiendum quod vult. Non enim neceſſe eſt, quando quis in Scriptura dicitur beatus, mox totam definitionem Iuſtificationis explicari. Satis eſt aliquid exprimi, quod pertineat ad beatitudinem vel iuſtificationem, vt patet ex illo Matthæi 6. 3. *Beati pauperes ſpiritu.* Et iterum *Beati mites*, & ſic deinceps.

12. At Apoſtolus, inquies, cùm dixit *Beatos, quorum remiſſæ ſunt iniquitates*, voluit integrè definire Iuſtificationem, qui ex profeſſo de natura & eſſentia illius diſputabat. Non ita eſt. Solùm voluit probare, non noſtris meritis, ſed gratuito Dei dono nos iuſtificari. Hoc autem rectè ex eo probauit, quia remiſſio peccatorum eſt gratuita, quæ eſt pars iuſtificationis. Quanquam etiam concedi poteſt, integram definitionem contineri verbis Apoſtoli: *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates*: non quidem explicitè ſed implicitè. Nam remiſſio peccatorum non fit, niſi infuſione iuſtitiæ inhærentis, qua homo interius renouatur, & à peccatis abluitur. Qui ergo expreſsè dicit alicui remiſſa eſſe peccata: ſimul implicitè ſignificat infuſam eſſe ſanctitatem, & iuſtitiam inhærentem.

13. Hinc facilè reſpondetur ad alia Scripturæ loca, quæ videntur Iuſtificationem in ſola peccatorum remiſſione conſtituere: vt Actor. 13. 31. *Per hunc vobis remiſſio peccatorum annunciatur, à quibus non potuiſtis in lege Moyſis iuſtificari*, & alia his ſimilia: Nam remiſſio non fit, niſi per infuſionem iuſtitiæ ſanctificantis. Neque neceſſe eſt, quoties fit mentio remiſſionis, ſemper addi, per quid fiat illa remiſſio;

Sicut, qui dicit, tenebras depulsas esse, non semper addit, infusione luminis esse depulsas.

14. Manet ergo iustificationem & sanctificationem non esse duas res distinctas, vt fingit Caluinus: sed hanc in illa, tanquam partem in toto contineri. Sed, & si distinctæ essent, quid magnoperè prodesset Caluino? Nam ita distinctæ sunt ex ipsius sententia, vt tamen necesse sit peccata tolli & aboleri, quod tamen negat Caluinus, fieri enim potest, vt iustitia & sanctitas existant simul in eodem homine cum peccato originali & actualibus, iuxta illud 2. Corinth. 6. 14. *Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ Societas lucis ad tenebras.* Apparet ergo vnum dogma Caluini per aliud destrui, & simul stare non posse.

CAPVT VI.

Examinatur Sexta Caluini Propositio, de sola fide iustificante.

1. SExta Caluini propositio est, solam fidem iustificare, id est, solam fidem sufficere ad hoc, vt nobis imputetur iustitia Christi, per quam peccata nostra tegantur: idque propterea quia sola fides est, quæ Christi iustitiam apprehendit. Asseritur à Caluino lib. 2. Instit. cap. 11. §. 19. his verbis. *Dicimus hominem sola fide iustificari* Et infra. *Animam sanis solidè solis fidei tribuit omnia, quæ operibus adimit,* Et in antidoto Concilij Trident. Sess. 6. ad conon. 11. *Fides ergo sola est, quæ iustificat; fides tamen, qua iustificat, non est sola.* Et infra. *Per im iustificandi ac facultatem fidei in solidum vindicamus.* Et libro 3. Instit. cap. 11. §. 2. *Justificabimur ille fide, qui Christi iustitiam per fidem apprehendit.* Et cap. 16. §. 1. *Quare ergo fide iustificamur, quia fide apprehendimus Christi iustitiam, qua vna Deo reconciliamur.*

2. Hæc propositio habet duas partes. Prior asserit, solam fidem iustificare. Posterior explicat modum, quo sola fides iustificat. Vtraque refutanda est. Et quidem prima pars de sola fide iustificante potest tribus modis intelligi. *Primò*, vt sola fides iustificet formaliter id est, vt sola fides sit illa forma à qua homo formaliter vocetur iustus, sicut sola albedo est illa forma, à qua homo formaliter vocatur albus. *Secundò*, vt sola fides iustificet dispositiuè, seu antecedenter, & causaliter, id est, sola efficiat, vt iustitiam acquiramus. *Tertiò*, vt sola fides iustificet consecutiuè, & consequenter, id est sola sufficiat, vt iustitiam semel adeptam conseruemus & retineamus. In primo sensu non asseritur à Caluino, sed in secundo & tertio. Nam ex sententia Caluini forma illa, qua homo formaliter iustificatur, & iustus denominatur, non est fides, sed actualis iustitia Christi, quæ per fidem apprehensa nobis imputatur, & qua iusti censemur, non in nobis, sed in Christo, vt supra explicatum est. Hæc tamen iustitia, secundum doctrinam Caluini, nec acquiritur nec conseruatur, nisi sola fide, ac proinde, secundum Caluinum, sola fides iustificat secundo, & tertio sensu. Hoc loco solùm disputamus de secundo, postea dicturi de tertio.

3. Igitur solam fidem non iustificare dispositiuè seu causaliter, id est, non sufficere ad iustitiam acquirendam, probatur his augmentis. *Primum est.* Nihil à Caluino debet affirmari, præsertim in re magni momenti, nisi habeatur in Scripturis: at nusquam habetur in Scripturis solam fidem iustificare: Ergo non debet hoc affirmari à Caluino. Maior propositio à Caluino & Caluinistis negari non potest, vt ostensum est in disputatione de auctore peccati cap. 1. §. 2. Minor probatur, quia nullus locus in tota Scriptura ostendi potest, in quo *Sola fides* dicatur iustificare.

4. Hoc argumentum nec Caluinus, nec ante illum Lutherus potuit soluere. Et quidem Lutherus, cum illam particulam (*sola*) non posset vspiam in sacris literis reperire; vsus est sua authoritate, & audacter illam posuit in tertio capite Epistolæ ad Romanos. Et cum postea de hac re monitus esset, nihil aliud quàm hoc reponsi dedit. *Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.* Caluinus autem lib. 3. Instit. cap. 11. §. 19. producit quædam loca ex D. Paulo, quibus asseritur fidem iustificare sine operibus. Vnde confici vult, solam fidem iustificare. Sed quàm rectè, videbimus paulo post in solutione obiectionum.

5. *Alterum argumentum.* Scriptura non minus requirit actum timoris, spei, charitatis, & pœnitentiæ ab eo, qui vult iustificari, quàm actum fidei: Ergo sola fides secundum Scripturam non sufficit ad iustificationem. Antecedens patet ex illo Ecclesiastici 1. 29. *Qui sine timore est non potest iustificari.* Et Prouerb. 28. 25. *Qui sperat in Domino, sanabitur.* Et 1. Ioannis 3. 14. *Qui non diligit, manet in morte.* Et Actor. 2. 20. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum.* Et Actor. 3. 19. *Pœnitemini & conuertimini, vt deleantur peccata vestra.*

6. Respondet Caluinus, se non negare, quin præter fidem requirantur actus aliarum virtutum: sed hoc negare alios actus habere vim iustificandi, sicut habet fides. Sic enim loquitur in antidoto Concilij Tridentini Sess. 6. ad Canonem 9. *Adde, quod hominem sola fide iustificari cum dicimus, fidem non sine motu charitatis vacuam, sed ipsam solam iustificationis causam esse intelligimus.* Et ad Canonem 11. *fides ergo sola est, qua iustificat fideles: tamen qua iustificat, non est sola:* Sed hoc Caluini effugium nullum est. Nam scriptura non minùs aliarum virtutum actibus tribuit vim iustificandi, & remittendi peccata, quàm fidei. Ecclesiastici 1. 27. *Timor Domini expellit peccatum.* Quid apertiùs? Si ergo timor habet vim expellendi peccata non sola fides habet. Et Lucæ 7. 47. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Hic quæro: quare Magdelenæ remissa sint multa peccata? an, quia multum credidit? non negauerim. Sed tamen Christus respondet: *Quia multum dilexit.* Vides ergo, etiam dilectioni tribui, quod Caluinus soli fidei tribuendum contendit. Omitto alia testimonia, quæ passim occurrunt.

7. Fortè occurret Caluinus, nec timorem, nec charitatem, nec similes actus iustificare, nisi in virtute fidei, ac proinde soli fidei totum esse adscribendum. Ego contra abùcio, fidem potius in virtute charitatis iustificare. Hoc apertè docet Augustinus libro 15. de Trinitate cap. 18. cùm ait: *Ipsam fidem non facit vtilem, nisi charitas. Sine charitate quippe fides potest quidem esse, sed non & prodesse.* Et probat ex illo Apostoli ad Galatas 5. 6. *In Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur.* Quare Apostol. nominat fidem, quæ per charitatem operatur? quia fides non est efficax ad iustificandum sine charitate. Vnde idem August. in Enchiridio cap. 8. *Sine amore*, inquit, *fides nihil prodest.* Hinc apparet calumnia Caluini, qui in materia de iustificatione ridet Catholicos, quòd distinguant fidem informem & formatam, cùm ipse potius sit ridendus. Nam Catholici docent, fidem non iustificare,

niſi ſit formata charitate; imò non eſſe efficacem, niſi quatenus per charitatem operatur. Caluinus vero, dum ait fidem iuſtificare ſine charitate, quamuis non ſit ſine charitate, videtur potius fidem informem agnoſcere, & ei tribuere vim iuſtificandi. Nam ſi ſola iuſtificat ſine charitate, neceſſe eſt informem iuſtificare: Et ſi ſola non exiſtit, ſed cum charitate, neceſſe eſt formatam exiſtere. Catholici contra docent cum Auguſtino, fidem poſſe informem exiſtere, non tamen niſi formatam iuſtificare.

8. *Tertium argumentum.* Fides quæ iuſtificat in eo conſiſtit iuxta Caluinum, vt quis certò ſibi perſuadeat, ſe iuſtum eſſe, & per Chriſtum remiſſa ſibi eſſe peccata. Si ergo hæc ſola iuſtificat, neceſſe eſt omnes eos iuſtificari & ſaluari, qui hanc fidem habent. At Lutherani habent hanc fidem: Ergo Lutherani ex ſententia Caluini iuſtificantur: Ergo non ſunt hæretici, ſed veri Catholici, electi, prædeſtinati. Cur ergo Caluiniſtæ ſeceſſionem ab eis faciunt? cur pro hæreticis habent? Vt perſiſtam in hoc argumento, quæram iterum ex Caluino; ſi quis certò credat, remiſſa ſibi eſſe peccata per Chriſtum, & hac ſola fide ſe iuſtificari; an is ſit veræ & iuſtificantis fidei actus? Si eſt, cùm Lutherani hoc credant, veræ & iuſtificantis fidei actum habent. Si non eſt, cùm Caluiniſtæ idem credant, veræ & iuſtificantis fidei actum non habent. Occurres, hunc quidem veræ fidei actum eſſe, ſed in Lutheranis coniunctum eſſe cum variis erroribus, quia ſcilicet prauè ſentiunt de prædeſtinatione, de Euchariſtia, de vbiquitate. Sed quid hoc ad rem? Nam ſi tuo iudicio, ſola illa fides, qua quis credit remiſſa ſibi eſſe peccata, iuſtificat; certè, qui hanc habet, perire non poteſt, aut ſi perit, ſola illa non iuſtificat. Adde, ſi adulteria, furta, homicidia, cæteráque id generis flagitia non obſtant, quo minus ſaluus ſit is, qui credit ſibi omnia remitti per chriſtum, nec error circa prædeſtinationem, Euchariſtiam, & vbiquitatem obſtare poteſt, quo minus ſaluus ſit Lutheranus, qui credit ſibi omnia remitti per Chriſtum.

9. Et ex hac doctrina ſequitur, nihil eſſe neceſſarium anxiè diſputare de controuerſis fidei; ſed vnicuique ſufficere, ſi ſibi perſuadeat, iuſtum ſe eſſe in Chriſto, & peccatorum remiſſionẽ certò conſecutum. Hæc enim ſola fides, iuſtificandi & ſaluandi vim habet. Quorſum ergo litigant inter ſe Caluiniſtæ & Lutherani de præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia? De æterno Dei conſilio & electione ad gloriam? de humanitate Chriſti vbique exiſtente? Cur alij alios hæreticos vocant? cur ſempiternum interitum minantur, niſi reſipiſcant? cur ex eodem regno, prouincia, ciuitate, ſenatu, ſe mutuò exturbant. Nihil his odiis ac turbis eſt opus, ſi ſola fides, quæ vtriſque communis eſt, vim ſaluandi habet; ſi ſola electionis ac prædeſtinationis ſignum eſt infallibile. Nam ſi ita eſt, omnes fratres ſunt, & ad idem cælum præordinati, ad quod infallibiliter perueniunt. Credis hoc? Domine, adauge mihi fidem.

De modo quo ſola fides iuſtificat.

10. Hæc de ſola fide iuſtificante. Sequitur de modo, quo ſola iuſtificat. Igitur aduerſarij docent ſolam iuſtificare, quia ſola apprehendit Iuſtitiam Chriſti actualem, quia iuſtificamur; At quomodo id facit. Hoc explicant duplici ſimilitudine, altera manus, altera ollæ. Nam ſicut manus pauperis apprehendit eleemoſinam à diuite porrectam, ita fides peccatoris apprehendit iuſtitiam Chriſti à Deo patre oblatam. Item, ſicut olla continet in ſe theſaurum, & hac ratione hominem locupletat, ita fides comprehendit iuſtitiam Chriſti, & ſic hominem iuſtificat. Priori ſimilitudine vſus eſt Philippus Melanchthon in locis communibus, titulo de bonis operibus, & in dilutione argumentorum; & Kemnitus, in examine Concil. Trident. Seſſ. 6. Poſteriori vtitur Caluinus lib. 3. Inſtitut. cap. 11. §. 7. his verbis *fides vtiam ſi nullius per ſe dignitatis ſit vel pretij, inſtificat nos Chriſtum adferendo, ſicut olla pecunijs referta hominem locupletat.* Hinc apparet quid ſit fides ipſa Caluiniſtica iuſtificans, toties laudata, toties defenſa, toties ſimplici vulgo, obtruſa & inculcata. Quid ergo eſt. Olla fictilis; ſcabioſa manus pauperis. Rident Catholici doctiores, quando hæc audiunt? Et meritò, Solent enim aduerſarij apud imperitos iactare, fidem in ſcholis Papiſtarum vileſcere, nullo loco haberi, paſſim contemni, omnia tribui operibus, fidei parum aut nihil: Apud ſuos verò, fidem eſſe in honore, omnia illi tribui, operibus nihil. Verba, nugæ, fraudes. Quis obſecro plus tribuit fidei, Caluinus, qui dicit eſſe ollam fictilem, nullius pretij & dignitatis, an Catholici, qui dicunt eſſe baſim, fundamentum & radicem iuſtificationis? Stolidius ſit, qui hoc non videat.

11. Sed propius rem inſpiciamus. Ait Caluinus ſolam fidem iuſtificare, eo modo, quo ſola olla locupletat hominem. Audio verba non capio myſteria. Quæro ergo, an ſit cauſa effectiua iuſtificationis? an meritoria? an diſpoſitiua? an inſtrumentalis? an ſolùm relatiuè iuſtificet? Hic planè inconſtans & perplexus eſt Caluinus. Nunc hoc, nunc illud aſſerit; vbique incertus: vbique ſui immemor. Proferam ipſius verba. Et quidem lib. 3. Inſti. cap. 11. §. 7. ſic ait, *fides eſt dumtaxat inſtrumentum percipiendæ iuſtitiæ.* At cap. 13. §. 5. *Quoad iuſtificationem, res eſt merè paſſiua.* Iterum cap. 14. §. 17. *Efficientem cauſam vitæ æternæ nobis comparandæ vbique ſcriptura prædicat Patris cæleſtis miſericordiam, & gratuitum erga nos delectionem: materialem verò, Chriſtum cum ſua obedientia, per quam nobis iuſtitiam acquieſcimus formalem, quoque vel inſtrumentalem, quam eſſe dicemus, niſi fidem?* Et §. 11. *Vt ſtet inconcuſſum, quod antea poſuimus, efficitur noſtra ſaluris in Dei Patris dilectione ſitum eſſe materiam in filij obedientia: inſtrumentum in ſpiritus illuminatione: hoc eſt, fide.* Et in antidoto Concilij Tridentini Seſſ. 6. ad Canonem 9. *Solam fidem iuſtificationis cauſam eſſe intelligimus.* Et ad canon. 11. *Vim iuſtificandi ac facultatem fidei in ſolidum vindicamus.* Quid ex his colligimus. Nempe, fidem eſſe *cauſam* iuſtificationis. At quam cauſam. Nunc *formalem*, nunc *inſtrumentalem*, vt vis. Ergone aliquid efficit fides in negotio iuſtificationis! Minimè, *ſed merè paſſiuè ſe habet.* Quomodo merè paſſiuè, ſi inſtrumentum eſt: Hoc tu videris, ſatis eſt, Caluinum hoc aſſerere.

12. Pergamus vlterius, ſola fides, Caluino teſte, iuſtificat, quia ſola Chriſti iuſtitiam apprehendit. Hic multa paucis verbis implicantur. Quæro enim quis ſit propriè ille actus fidei qui iuſtificat. Nam varios actus apud Caluinum inuenio. Primus eſt, apprehendere mortem & paſſionem Chriſti, ſeu iuſtitiam eius actualem. Secundus eſt, credere promiſſionem Dei Patris, qua promiſit ſe fore nobis propitium propter mortem & paſſionem Chriſti. Tertius eſt, credere promiſſionem tibi applicare & certò credere ac ſtatuere, omnia peccata tibi remiſſa eſſe à Deo Patre propter merita Chriſti, ac proinde te iuſtum eſſe. Quartus eſt, certò credere, te perpetuò iuſtum manſurum, & non poſſe excidere à iuſtitia ſemel adepta: Et quod inde conſequens eſt, te prædeſtinatum eſſe ad vitam æternam. Ex his actibus, quis tandem eſt qui iuſtificat. An vnus, an plures, an ſimul omnes. Nihil certi apud Caluinum. Aliquando affirmat, ſolum primum iuſtificare, vt l. 3. cap. 11. §. 2. *Iuſtificabitur ille fide, qui Chriſti iuſtitiam per fidem apprehendit.* Et cap. 17. §. 1. *Quare ergo fide iuſtificamur? quia fide apprehendimus Chriſti iuſtitiam.*

Hic totam vim iustificandi tribuit primo actui, nempe apprehensioni. Alibi ad secundum recurrit, vt l. 3. c. 2. §. 2. *Ex eo saluem consequimur, quando Deum agnoscimus nobis esse propitium Patrem.* Et §. 16. *Verè fidelis non est, nisi qui solida persuasione Deum sibi propitium beneuolumque Patrem esse persuasus, de eius benignitate omnia sibi pollicetur.* Alibi certium actum requirit, vt lib. 3. c. 2. §. 11. *Peccatorum remissionem spiritus sanctus proprié in solis electis obsignat, vt eam speciali fide in vsum suum applicent.* Interdum etiam quartum, vt ibidem §. 16. *Verè fidelis non est, nisi qui confidenter se regni cælesti, hæredem gloriatur.*

13. In hac varietate, quid rudi populo suadendum est? quis illorum actuum præcipuè commendandus? Si vno contenti sunt, non poterunt iustificari, quia Caluinus singulos requirit. Si verò omnes necessarij sunt? quomodo id probari poterit ex scripturis? Certè aduersari, cùm asserunt solam fidem iustificare, solùm hæc testimonia proferre. Lucæ 7. 50. *fides tua saluam te fecit; vade in pace.* Et Luc. 8. 48. *filia, fides tua saluam te fecit*; Alterum Magdalenæ? alterum mulieri fluxum sanguinis patienti dictum est. Vtramque volunt aduersarij sola fide iustificatam esse. At ostendant nobis, vtramque habuisse omnes actus fidei supra enumeratos. Quomodo Magdalena poterat sibi persuadere, remissa sibi peccata, & habere Deum Patrem propitium, propter mortem & passionem Christi, cùm adhuc nihil sciret de morte & passione Christi? ipsimet Apostoli, qui procul dubio iustificati erant, non credebant Christum passurum, & cruci affigendum; vt testatur Lucas cap. 18. 31. *Assumpsit autem Iesus duodecim, & ait illis. Ecce ascendimus Ierosolimam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus & illudetur, flagellabitur & conspuetur: & postquam flagellauerint, occident eum & tertia die resurget. Et ipsi nihil horum intellexerunt, &c.* Et Matthæus cap. 16. 21. *Exinde cepit Iesus ostendere discipulis suis, quia oportet eum multa pati à senioribus, & occidi, & tertia die resurgere. Et assumens eum Petrus cœpit increpare illum dicens, Absit à te Domine non erit tibi hoc, &c.* Dicat nunc Caluinus. an Apostoli, & Magdalena iustificati fuerint fide? At non credebant propter Christi mortem & passionem sibi remissa esse peccata. Non apprehendebant actualem Christi obedientiam & iustitiam. Non erant certi, se perpetuò mansuros iustos, aliqui Petrus postea non negasset Christum.

Diluuntur obiectiones Caluinistarum.

14. Explicata & reiecta est Caluini sententia, de sola fide iustificante, & de modo, quo sola iustificat. Catholici docent, non solam fidem, sed præterea timorem, spem, contritionem & dilectionem iustificare, id est, ad iustificationem disponere. Sensus est, hominem impium non posse iustificari, id est, iustitiam inhærentem & remissionem peccatorum consequi, nisi per prævias dispositiones, quæ sunt actus fidei, timoris, spei, contritionis, dilectionis. Non, quod huiusmodi actus coram Deo mereantur remissionem peccatorum & iustitiæ infusionem in quibus iustificatio consistit, alioqui non iustificaremur gratis: sed quod Deus decreuit non remittere peccata, nec infundere gratiam iustificantem nisi homo per eiusmodi actus supernaturales sit dispositus & præparatus. Hoc ideò explico, vt facilius appareat, quàm inanes sint hæreticorum contra nos obiectiones.

15. Primò ergo obiiciunt illud Rom. 3. 28. *Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis.* Et Eph. 2. 5. *Saluati estis per fidem, non operibus.* Hinc concludunt; sola fide hominem iustificari. Quare? quia Apostolus fidem opponit operibus: Ergo cum dicit hominem iustificari fide sine operibus, excludit omnia opera præter fidem: Ergo etiam excludit actum timoris, spei, dilectionis & pœnitentiæ. *Respondeo.* Duplicia sunt opera, alia præcedunt fidem; alia sequuntur. Priora excludit Apostolus; non posteriora. Cur ergò actus timoris, spei, dilectionis & pœnitentiæ sequantur fidem, & in fide fundati sint, certum est non excludi. *Quæres,* Vnde constat, hanc esse mentem Apostoli? *Respondeo,* Inde constat, quia vult ostendere nec Iudæos ex nuda obseruatione legis Mosaicæ; nec Gentiles propter bona opera ante Christi fidem susceptam perpetrata, iustitiam à Deo consequi potuisse aut consecutos esse, sed ex fide in Christum: fidem esse initium salutis & iustificationis, nec dari ex operibus præcedentibus, sed esse donum Dei. Vide Augustinum lib. de prædestin. sanctorum cap. 7. & in præfatione. Psal. 31. & alibi.

16. Obiiciunt secundò ex eodem Apostolo hominem iustificari gratis, ac proinde sola fide; sine vllis aliis operibus, Rom. 3. 24. *Iustificari gratis per gratiam ipsius.* Respondeo. Iustificatio dicitur gratuita non quia fit sola fide sed propter alias tres causas. Primò, quia nec Iudæi, nec Gentiles merentur illam per opera fidem præcedentia, vt iam explicatum est. Secundò, quia quidquid conducit ad iustificationem, gratuitum Dei donum est. Caluinus vult solam fidem conducere, nos etiam spem & charitatem, sed si fides non obstat, quo minus gratuita maneat iustificatio, certè, nec spes aut charitas obstare possunt. Nam sicut fides est gratuitum Dei donum, ita etiam spes & charitas. *Tertiò,* quia posito actu fidei, spei & charitatis, adhuc ex mera Dei liberalitate sequitur infusio gratiæ & peccatorum remissio. Licet enim aliqui putent, fidem de congruo mereri iustificationem, omnes tamen sentiunt non mereri de condigno, ac proinde iustificationem esse meræ gratuitam.

17. Obiiciunt tertiò, scripturam solius fidei mentionem facere, quando agit de iustificatione & remissione peccatorum. Luc. 7. 50. *fides tua te saluam fecit,* Ioann. 1. 12. *Deinde eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius* Ioann. 3. 36. *Qui credit in filium, habet vitam æternam.* Respondeo. Sicut scriptura aliquando meminit solius fidei, ita aliquando meminit solius spei, aut timoris aut dilectionis, aut pœnitentiæ vt §. 6. ostensum est. Sicut ergo non excludit fidem, quando meminit solius dilectionis, aut pœnitentiæ, ita non excludit dilectionem aut pœnitentiam, quando meminit solius fidei. Imò, inquies, excludit omnia præter fidem, vt patet ex illo Lucæ 8. 60. *Crede tantum, & salua eris.* Propter hunc locum gratulantur sibi multi Lutherani, asserentes tandem inuenisse particulam, *Sola*, quam Lutherus de suo addiderat in capite 3. ad Romanos, vt supra dictum est. Sed inaniter gloriantur. Non enim intelligitur locus iste de remissione peccatorum, sed de excitatione puellæ mortuæ. Nec exigebat Christus fidem à puella, quam volebat excitare, sed à parente, qui pro sua filia deprecabitur.

18. Obiiciunt quartò, Omnes eos iustificari & saluari, qui fidem habent, ac proinde sola fide. Actor. 13. 39. *In hoc omnis, qui credit iustificatur.* Rom. 10. 12. *Omnis qui credit illum non confundetur.* Respondeo Scriptura significat, nullam esse personarum acceptionem apud Deum, sed omnes homines siue Iudæi, siue Græci sint, saluari posse per fidem Christi, iuxta illud Rom. 3. 29. *An Iudæorum Deus tantum? Nonne & gentium? Imò & gentium, quia vnus est Deus, qui iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem*, Et ad Galatas 5. 6. *In Christo Iesu neque circumcisio aliquid*

uolet, neque præputium, ſed fides quæ per charitatem operatur. Hinc non rectè concluditur, ſolam fidem iuſtificare, præſertim cùm Apoſtolus præter fidem, requirat etiam charitatem, vt patet ex vltimo teſtimonio citato, vbi ait; *fides quæ per charitatem operatur.* Imò D. Petrus Act. 10. 34. non facit mentionem fidei, ſed tantum timoris & aliorum operum, quæ in fide fundantur. Sic enim loquitur. *In veritate comperi, quia non eſt perſonarum acceptor Deus, Sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.*

CAPVT VII.

Examinatur ſeptima Caluini Propoſitio, De natura fidei iuſtificantis.

1. SEptima Caluini propoſitio eſt, fidem iuſtificantem in eo conſiſtere, vt quis firmiter ac certò credat, peccata omnia ſibi eſſe remiſſa propter merita Chriſti, ac ſe iuſtum eſſe in conſpectu Dei: Qui hoc non credit fidem non habere aſſeritur à Caluino, partim locis præcedenti capite citatis, partim lib. 10. Inſtit. cap. 2. §. 16. *Vere fidelis non eſt, niſi qui ſolida perſuaſione Deum ſibi propitium benevolumque patrem eſſe perſuaſus, de eius benignitate omnia ſibi pollicitur.* Et ibidem, *fidelis non eſt niſi qui ſua ſaluti, ſecuritati inimicus, Diabolo & morti confidenter inſultet.* Vide plura in eodem capite.

2. Hæc propoſitio refellitur his argumentis. *Primo,* Nihil fide Catholica & iuſtificante credendum eſt, niſi quod Deus reuelauit: ſed Deus non reuelauit huic aut illi Caluiniſtæ, quod peccata ſint ipſi remiſſa ac proinde iuſtus ſit: Ergo non poteſt hoc credere fide Catholica & iuſtificante. Maior certa eſt, quia adæquatum obiectum fidei: eſt veritas à Deo reuelata. Ergo actus, qui non verſatur circa illud obiectum, aut aliquam eius partem, non poteſt eſſe actus fidei. Minor æquè certa eſt, quia licet tẽpore Chriſti nonnullis reuelata ſit peccatorum remiſſio, vt Paralytico, Magdalenæ, Zachæo, Latroni in Cruce Caluiniſtis tamen hoc tempore non reuelatur. Vbi enim legis in ſcriptura, Caluino, Bezæ, aut Parco, remiſſa eſſe peccata, Volunt quidem ipſi reuelationem contineri illis verbis, Act. 13. 39. *In hoc omnis qui credit, iuſtificatur.* Et Rom. 3. 22. *Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes qui credunt in eum.* Sed nihil ad rem. Nam hæc reuelatio, & promiſſio generalis eſt. Non enim dicit ſcriptura: *Caluinus iuſtificatur* aut, *Iuſtitia Dei ſuper Caluinũ*; ſed generatim: *Omnis, qui credit iuſtificatur,* Et, *Iuſtitia Dei ſuper omnes, qui credunt.* Porrò hæc generalis promiſſio non poteſt applicari huic aut illi in particulari, niſi hoc modo ratiocinatio. *Omnis qui habet veram fidem in Chriſtum iuſtificatur, ſed Caluinus aut Lutherus habet veram fidem in Chriſtum: Ergo Caluinus aut Lutherus iuſtificatur.* Hæc tamen applicatio non eſt ſufficiens. Nam licet ſyllogiſmus bonus ſit; & maior propoſitio reuelata; tamen aſſumptio incerta & ambigua eſt, etiam Caluino teſte. Sic enim habet lib. 3. Inſtit. cap. 2. §. 10. *Tot vanitatis receſſus habet, tot mendacij latebras ſcatet cor humanum, tam fraudulenta hypocriſi eſt, vt ſeipſum ſæpè fallat.* Hic Caluinus, ſæpe hominem falli ac decepi, cùm putat ſe habere veram fidem, quam tamen non habet, Et clarius §. 11. *Et ſi in fidem ſuam illuminantur, niſi qui prædinati ſint ad ſalutem, experientia tamen oſtendit, reprobos interdum ſimili ferè ſenſu atque electos affici, vt ne ſuo quidem iudicio quicquam ab electis differant.* Si ita eſt quomodo poteſt Caluinus certò credere, ſe habere veram fidem? quid ſi ſeipſum fallat? quid ſi inter reprobos ſit, & non vero ſenſu fidei, ſed ſimili afficiatur? quid ſi ſuo iudicio, cùm reprobus ſit, putet ſe ab electis non differre? Vides, opinor, vt omnia incerta ſunt, etiam in ſententia Caluini. Quomodo ergo certò tibi perſuades, remiſſa tibi eſſe peccata per fidem, in Chriſtum? Nam ſi certus non es te habere fidem, quomodo potes certus eſſe, te per fidem iuſtificari.

3. *Alterum Argumentum.* Actus fidei iuſtificantis debet præcedere iuſtificationem, ſeu remiſſionem peccatorum: ſed ille actus, quo quis credit ſibi remiſſa eſſe peccata, & ſe iuſtificatum eſſe, non præcedit iuſtificationem & remiſſionem: Ergo non eſt actus fidei iuſtificantis. Maior patet, quia omnis cauſa eſt prior ſuo effectu, vt notum eſt ex Philoſophia, fides autem eſt cauſa iuſtificationis, vt conſtat ex illo Rom. 5. 1. *Iuſtificati ex fide, pacem habemus ad Deum.* Et fatetur Caluinus in antidoto Concilij Trident. Seſſ. 6. ad canonem 9. his verbis; *Solam fidem iuſtificationis cauſam eſſe intelligimus.* Vnde concludo, fidem iuſtificantem eſſe priorem ipſa iuſtificatione, ſicut cauſa eſt prior effectu. Quod etiam docet Auguſtinus libro de ſpiritu & litera capite 30. vbi ſtatuit hunc ordinem in iuſtificatione, vt primo locò ſit lex, per quam eſt cognitio peccati. Secundò fides, quæ impetrat gratiam contra peccatum. Tertiò gratia, quæ iuſtificat à peccato. Verba Auguſtini ſunt hæc; *Per legem cognitio peccati; per fidem impetratio gratiæ contra peccatum, per gratiam ſanatio animæ abolitione peccati.* Et in epiſtola 106. & alibi ſæpe repetit, per fidem impetrari remiſſionem peccatorum, ac proinde fidem eſſe priorem iuſtificatione. At verò, quod actus ille, quo quis credit remiſſa ſibi eſſe peccata, non ſit prior iuſtificatione, ac proinde non ſit actus fidei iuſtificantis (quod probandum nobis eſt) ex eo conuincitur, quia ſi eſſet prior iuſtificatione & remiſſione peccatorum, iam is, qui crederet remiſſa ſibi eſſe peccata, falſum crederet. Nam dum ita crederet, non eſſent remiſſa, ſed per illum ipſum actum remittenda. Reſponderi poteſt, illum actum fidei, & remiſſionem eſſe ſimul, ita vt eodem inſtanti remittantur peccata, quo quis credit ea ſibi remitti. Sed de inſtanti temporis non diſputo. Loquor de ordine naturæ ſeu cauſalitatis. Iuxta hunc ordinem dici non poteſt, actum illum credendi & remiſſionem peccati eſſe ſimul. Imò fateri coguntur aduerſarij, actum illum & priorem eſſe, & poſteriorem remiſſione peccati, quantumuis abſurdum id ſit. Priorem quidem, quia eſt cauſa remiſſionis, vt ipſi aſſerunt; poſteriorem verò quia remiſſio peccati eſt obiectum illius actus, actus autem præſupponit ſuum obiectum. Hinc neceſſariò debent concedere has duas propoſitiones; Remiſſionem factam eſſe prius natura, quam credas factam eſſe; alioqui iudicium fidei non ſupponeret veritatem obiecti: Et, Remiſſionem non eſſe factam, priùs natura, quam credas factam eſſe, quia per illum ipſum actum credendi, tanquam per cauſam, fieri debet. Hæ autem propoſitiones contradictoriæ ſunt.

4. *Tertium argumentum.* Actus fidei iuſtificantis non debet tollere aut impedire orationem, Sacramenta, & alia pia opera in ſacris literis commendata, & ad ſalutem pertinentia, vt per ſe manifeſtum eſt: Atqui ille actus, quo quis certo credit ſibi remiſſa eſſe peccata, tollit & impedit omnia ſupradicta: Ergo non eſt actus fidei iuſtificantis, ſed potius impedientis iuſtificationem. Minor probatur, quia ſi certa & Catholica fide credis,

peccata tibi remiſſa eſſe; quomodo poteris adhuc orare, vt remittantur? quomodo dices cum Apoſtolis, *Dimitte nobis debita noſtra*? Aut cum Publicano; *Deus propitius eſto mihi peccatori*? Exemplo res fiet clarior. Sit Caluiniſta, qui heri adulterium commiſerit: Hodie per fidem apprehendat iuſtitiam Chriſti, & certò ſtatuat, peccatum illud ſibi remiſſum eſſe per Chriſtum. Deinde, cum cæteris templum adeat, & orationem Dominicam pronunciet. Quo ſenſu, quo animo is dicat; Domine dimitte mihi adulterium? Cur non potius metuat hanc aut ſimilem reprehenſionem; ſtulte & facue quid agis; ſi certò credis hoc peccatum tibi remiſſum eſſe, quid vltra mihi moleſtus es? quid precaris vt remittam? Si autem dubitas & firmam fidem non habes de remiſſione; quomodo poſtulas tibi remitti, quod ſine firma fide remitti non poteſt? Vt perſiſtam in hoc argumento, res a ſimili explicanda eſt. In ſchola Caluini tam certò ac firmiter vnuſquiſque debet credere, remiſſa ſibi eſſe peccata propter Chriſtum, quam certò ac firmiter credit Chriſtum eſſe natum, & pro nobis mortuum ac crucifixum. Ac ſi quis Deum oraret, vt Chriſtus naſceretur, moreretur & crucifigeretur; is procul dubio infidelis eſſet, quia iudicaret Chriſtum non eſſe natum, mortuum, & crucifixum, quod repugnat fidei: Ergo ſimiliter, ſi oraret Deum, vt remittantur ſibi peccata non minus eſſet infidelis, quia iudicaret peccata, non eſſe remiſſa, quod repugnat fidei Caluiniſtarum. De Sacramentis, & piis operibus idem dicendum eſt. Nam quorſum hæc neceſſaria ſunt, ſi certò perſuaſus es, te coram Deo iuſtificatum eſſe; nec amplius indigere vllo remedio ad peccatorum remiſſionem impetrandam, fruſtra Ananias dixit Saulo Act. 22. 16. *Exurge, & baptizare, & abluo peccata tua.* Quare fruſtra: quia iuxta Caluinum, iam certo credebat Saulus, peccata eſſe ablata.

5. *Quarum argumentum.* Quando ſcriptura loquitur de fide iuſtificante, non loquitur de illo actu Caluiniſtico, quo quis certò credat remiſſa ſibi eſſe peccata; ſed de aliquo alio actu: Ergo actus ille Caluiniſticus, non eſt actus iuſtificans. Antecedens probatur ex variis locis ſcripturæ. Primus eſt ille Hebr. 11. 6. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Hic ſine dubio agit Apoſtolus de fide iuſtificante, vt colligitur ex illis verbis: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Et fatetur Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 14. §. 4. in fine. At quis eſt actus huius fidei iuſtificantis. An ille Caluiniſticus, quo quis certò credit peccata ſibi remiſſa eſſe per Chriſtum? At de hoc nulla hic mentio. Quis ergo? Audi ipſum Apoſtolum: *Oportet credere, quia Deus eſt, & quia inquirentibus ſe remunerator ſit.* Alter locus eſt Rom. 9. 10. *Si confiteatur in ore tuo Dominum Ieſum, & in corde tuo credideris quod Deus ſuſcitauit illum à mortuis ſalus eris*, Hic etiam conſtat agi de fide iuſtificante, vt oſtendit illa particula, *ſi credideris ſalus eris.* Sed quid oportet credere, vt ſis ſaluus, an remiſſa tibi eſſe peccata? Non hoc dicit Apoſtolus. Quid ergo? *Ieſum eſſe à mortuis reſuſcitatum.* Tertius locus eſt Io. 20. 31. *Hæc autem ſcripta ſunt vt credatis, quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.* Certè hæc fides, de qua loquitur Euangeliſta iuſtificans eſt qua adfert vitam. & eſt illa de qua Paulus Roman. 1. 17. *Juſtus ex fide viuit.* Quis verò huius fidei actus? Non Caluiniſticus, ſed Euangelicus; *credere Chriſtum eſſe filium Dei.* Hunc actum habuit D. Petrus, cum dixit, Matth. 16. 16. *Tu es Chriſtus filius Dei viui.* Et quidem à Deo habuit, vt ibidem teſtatur Chriſtus. *Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt.* Omitto multa alia ſimilia loca, quæ intelliguntur de fide iuſtificante, & tamen non poſſunt explicari de ſpeciali fide remiſſionis peccatorum, ſed de fide diuinitatis, & aliorum myſteriorum.

6. Imò, quod mirum eſt, ea ipſa teſtimonia, quibus aduerſarij contra nos contendunt, ſolam fidem ſufficere ad iuſtificationem, nihil minus, quàm actum illum Caluiniſticum præ ſe ferunt: vt Matth. 9. 2. *Videns Ieſus fidem illorum dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Et infrà ver. 22. *Confide filia, fides tua te ſaluam fecit.* Et Luc. 17. 19. *Vade quia fides tua te ſaluum fecit.* Et Luc. 8. 42. *Reſpice, fides tua te ſaluum fecit.* Hæc, & id genus alia, quæ importunè obiiciunt nobis aduerſarij pro ſola fide iuſtificante, nullo modo intelligi poſſunt de illo actu, quo quis credit remiſſa ſibi eſſe peccata per Chriſti mortem ac paſſionem; ſed de illo, quo, qui à Chriſto ſanati ſunt, credebant eum habere vim ſanandi, & ſe poſſe ab eo iuuari, vt ex ipſo contextu patet.

7. Ne ſim prolixior in citandis ſcripturis quæ paſſim occurrunt, vnum duntaxat peto a Caluino, & eius diſcipulis, vt vel vnicum locum oſtendant in ſacris literis, vbi fides iuſtificans ſumatur pro illa ſpeciali fide, qua quis certò ſibi perſuadet, ſe à peccatis iuſtificatum eſſe. Si aliquis eiuſmodi eſt, cur non exhibent? & non eſt, quid perſiſtunt in errore; quare pertinaciter tuentur, quod ex ſcripturis tueri non poſſunt? Celebre apud illos eſt illud Apoſtoli Rom. 4. 3. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Sed hoc ipſo textu confodiuntur. Nam fides Abrahæ, quæ ad iuſtitiam illi reputata eſt, non conſiſtebat in eo quod certò crederet, remiſſa ſibi eſſe peccata (Hoc enim nuſquam aſſerit ſcriptura,) ſed in eo, quod crederet ſe futurum partem multarum gentium ex filio, quem ſibi centenatio vxor nonagenaria, & ſterilis, præter ſolitum naturæ curſum paritura eſſet. Id autem credere; nihil aliud erat, quàm credere Deum, qui promiſerat, omnipotentem & fideliſſimum eſſe. Hoc expreſsè explicat Apoſtolus in eodem c. v. 18. vbi de fide Abrahæ ſic loquitur. *Qui contra ſpem in ſpem credidit, vt fieret pater multarum gentium, ſecundum quod dictum eſt ei; ſic erit ſemen tuum, ſicut ſtellæ cœli, & arena maris. Et non infirmatus eſt fide: nec conſideranit corpus ſuum emortuum, cum fere centum eſſet annorum & emortuam vuluam Saræ, ſed confortatus eſt fide, pleniſſimè ſciens, quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt & facere.* Neſcio, an aliquid clarius adduci poſſit ad refellendum Caluiniſtarum errorem de actu fidei iuſtificantis. Sed cæci ſunt & in tenebris ambulant. Oculos habent, & non vident.

8. Obiici poteſt illud ex ſymbolo, *Credo remiſſionem peccatorum.* Sed fruſtra. Nam ſenſus illius articuli non eſt. *Credo mihi remiſſa eſſe peccata*, ſed credo & confiteor, in Eccleſia Catholica eſſe donum remiſſionis peccatorum, quod per Baptiſmum & alia Sacramenta percipitur. Vnde, quod in ſymbolo apoſtolico dicitur *Credo remiſſionem peccatorum*: in Conſtantinopolitano explicatur, *Confiteor vnum Baptiſma in remiſſionem peccatorum.* Et Catechumeni, qui ante Baptiſmum, recitant & credunt totum fidei ſymbolum, non iam habent, ſed adhuc expectant remiſſionem per Baptiſmum obtinendam.

CAPVT VIII.

Examinatur octaua Caluini propoſitio de triplici fide.

1. OCtaua Caluini propoſitio eſt triplicem eſſe fidem: vnam hiſtoricam, qua credimus vera

eſſe, quæ narrantur in ſcripturis: alteram miraculorum qua credimus nihil eſſe, quod à Deo fieri non poſſit: Tertiam permiſſionum, qua credimus veras eſſe Dei promiſſiones de gratuita peccatorum remiſſione per merita Chriſti. Has tres fides reſpondere tribus in Deo proprietatibus: hiſtoricam, veritati miraculorum: potentiæ, promiſſionum bonitati. Nos nec prima, nec ſecunda, ſed ſola tertia iuſtificari. Addunt fidem promiſſionum eſſe duplicem: Vnam generalem, qua generatim credimus promiſſam eſſe remiſſionem peccatorum iis omnibus, qui in Chriſtum credunt: Alteram ſpecialem, qua vnuſquiſque in particulari promiſſionem illam ſibi applicat, credendo, certoque ſtatuendo, omnia peccata propter Chriſti meritum ſibi eſſe remiſſa. Hanc ſpecialem propriè eſſe illam qua iuſtificamur. Vide Caluinum lib. 3. Inſtit. cap. 2. per multos paragraphos. Kemnitium 1. parte examinis Concilij Tridentini, & alios paſſim.

2. Hæc ſententia plane noua eſt, & antiquis Patribus incognita, de qua doctiſſimus noſter Maldonatus cap. 9. Matth. ſic habet; *Iſta triplex fides, quam iſti nuper inuenerunt, figmentum eſt, ſomnium eſt, portentum eſt; chimera eſt: Et ſi vnam haberent fidem, omnem haberent; quia triplicem habent, nullam habent.* Aptiſſimè.

3. Et facilè refelli poteſt. Primò, quia illa fides ſpecialis, iam exploſa eſt. Oſtendi neminem poſſe certò credere, ſibi in particulari remiſſa eſſe peccata. Hoc enim reuelatum non eſt. Secundò, quia falſum eſt, fidem miraculorum non iuſtificare. Certè fides illa, de qua loquitur Chriſtus, Marci 16. 16. *Qui crediderit & baptiſatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Hæc, inquam, fides iuſtificans eſt; quia qui illam habet, ſaluus erit: qui non habet, condemnabitur. Et tamen eadem fides miraculorum eſt, vt patet ex verbis ſequentibus: *Signa autem eos, qui crediderint, ha ſequentur: In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent, &c.* Similiter Apoſtolus 1. Corinth. 13. cum ait? *Nunc autem manent tria hæc fides, ſpes, charitas*, loquitur de fide iuſtificante vt fatetur Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 18. §. 8. Et tamen loquitur de illa fide; de qua paulo ante locutus erat in eodem cap. v. 2. *Si habuero, omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Hæc autem eſt fides miraculorum.

4. Falſum quoque eſt, fidem hiſtoricam non iuſtificare. An non fides hiſtorica eſt qua credimus Chriſtum eſſe cruci affixum, mortuum, ſepultum, deſcendiſſe ad inferos, reſurrexiſſe à mortuis, & ad cœlos aſcendiſſe? niſi Caluiniſtæ velint fabulam, non hiſtoriam eſſe quæ ab Euangeliſtis de Chriſti morte, ſepulchro, reſurrectione, & aliis myſteriis accuratè ſcripta ſunt. Atqui eadem illa fides, qua hæc omnia de Chriſto credimus fides iuſtificans eſt, vt partim ex Symbolo Apoſtolico & Athanaſij, partim ex Scripturis clariſſimè oſtenditur; Rom. 10. 9. *Si in corde tuo crediderit, quod Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris.* Et 1. Corinth. 15. 1. *Notum faci vobis Euangelium, per quod ſaluamini, quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit tertia die, &c.* Nec opus eſt pluribus teſtimoniis in re clara.

5. Ad extremum quæro ex Caluiniſtis, cùm dicunt triplicem eſſe fidem, an loquantur de habitu fidei, an verò de actu; Si de habitu, non plures, ſed vnus tantum eſt. Si de actu, non tres tantum, ſed infiniti ſunt. Nam ſicut alio actu credimus, promiſſiones Dei de remiſſione peccatorum, alio, hiſtorias à Deo reuelatas, alio, Omnipotentiam Dei; ſic etiam alio credimus, minas & terrores Dei; alio Vnitatem & Trinitatem Dei? alio Eccleſiam Catholicam; alio futurum iudicium, & ſic deinceps.

6. Vnde rectè Catholici docent, fidem, ſi ſumatur pro dono habituali ac permanente, quod à Deo nobis infunditur, vnam tantum eſſe; & extendi ad omnia credenda, quæ diuinitus reuelata ſunt, ſortiri autem varia nomina, ratione diuerſarum partium ſui obiecti adæquati, & quidem, quatenus fertur in hiſtorias in Deo reuelatas, vocari fidem hiſtoricam: quatenus in omnipotentiam Dei, cui nihil impoſſibile eſt, fidem miraculorum? quatenus in promiſſiones à Deo factas; fidem promiſſionum. Itaque non eſſe tres fides, ſed vnam; quæ variis nominibus efferri poſſit. Porrò eandem fidem, tametſi vna ſit, habere tamen diuerſos actus: quorum vno credatur vnus articulus, alio alius & ita deinceps. Nullum tamen eſſe, quo quis certo perſuaſus ſit, peccata ſibi eſſe remiſſa, eo quod hic actus non verſetur circa rem à Deo reuelatam.

CAPVT IX.

Examinatur noua Caluini propoſitio: an fides donetur ſolis Prædeſtinatis.

1. NOna Caluini propoſitio eſt fidem eſſe propriam electorum, & ab ea reprobos excludi. Aſſeritur ab ipſo lib. 5. Inſtitut. cap. 22. §. 10. his verbis. *Quod ſi electio fidei mater eſt, in eorum caput retorqueo argumentum, ideo non eſſe generalem fidem, quia ſpecialis eſt electio.* Et cap. 24. §. 13. *Cur ergo gratiam illis largiendo, hos prætermittit? De aliis cauſam reddit Lucas, quia ad vitam ſunt ordinati. De aliis ergo quid ſentiemus niſi quia ſunt vaſa iræ in contumeliam?* Hic non ſolùm excludit reprobos à fide, ſed etiam cauſam addit, cur excludi debeant, quia ſcilicet ad contumeliam deſtinati ſunt.

2. Pareus interpretatur mentem Caluini his verbis. *Omnes vocantur ad fidem, ſoli electi donantur fide.* Nimium breui compendio, duobus laqueis ſe implicat. Altero, cùm ait, ſolos electos donari fide. Altero, cùm addit, omnes vocari ad fidem. Ac primo, non ſolos electos, ſed aliquando reprobos etiam donari fide, conſtat exemplo Iudæ proditoris: Simonis Magi, & Nicolei Anthiocheni, qui reprobi fuerunt. De Iuda teſtantur Tertullianus, Cyrillus, Hieronimus apud Toletum in cap. 6. Ioannis annotatione 36. Et probatur ex Scripturis tum generatim, tum ſpeciatim. Generatim quidem ex illo Matth. 13. 11. *Vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœcorum, illis autem non eſt datum.* Loquitur 12. Apoſtolis, inter quos erat Iudas. Item ex illo Luc. 9. 1. *Conuocatis autem duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem & poteſtatem ſuper dæmonia, vt languores curarent. Et miſit illo prædicare regnum Dei.* Et paulo poſt. v. 6. *Egreſſi autem circumibant per caſtella Euangelizantes & curantes vbique.* Certè ſi Iudas à Chriſto miſſus eſt prædicare fidem Euangelij præſertim cùm veriſimile ſit, Chriſtum non niſi idoneos miſiſſe ad hoc munus. Item ex illo Ioannis 17. 5. *Verba, quæ dediſti mihi, dedi eis, & ipſi acceperunt, & cognouerunt verè quia à te exiui, & crediderunt, quia tu me miſiſti.* Sermo eſt de 12. Apoſtolis, vt ex contextu patet.

3. Speciatim poteſt oſtendi, primum ex illo Ioan. 6. 70. *Nonne ergo vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt?* quaſi dicat: Nonne, cum à me electi eſtis, boni omnes eratis? quo ergo modo vnus ex vobis mutatus eſt? Hanc enim vim habet verbum illud *Elegi* ab-

solutè positum. Non enim eligimus, nisi bona, nisi aliquo fortassis mentis errore, qui in Christum cadere non poterat. Item ex illo Ioann. 17. 10. *Pater, quos dedisti mihi custodiui, & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis.* Hic tria expende: Primò, Patrem dedisse filio duodecim Apostolos, inter quos erat Iudas. Secundò, filium recepisse eos in suam custodiam. Tertiò, ex iis solum Iudam periisse. Hinc sumo tria argumenta, quibus probo Iudam fuisse aliquando bonum ac fidelem. *Primum* est, Quemcunque Pater dat filio, is venit ad filium, iuxta illud Ioan. 6. 37. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet*: sed Iudam dedit filio, vt ex dictis patet: Ergo Iudas veniet ad filium. At non potuit venire ad filium, nisi per internam fidem & vocationem, à Deo Patre profectam, iuxta illud Ioan. 6. 44. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum* non vi, vt interpretatur Augustinus, sed interno amore & beneuolentia. Ergo Iudas interno instinctu & dilectione ad Christum perductus est, ac proinde erat tunc bonus secundum præsentem iustitiam. *Alterum*, Is, qui semel recipitur in Christi custodiam, non deseritur à Christo, nisi ipse deserat Christum, & ideò quàmdiu manet in illa custodia ac protectione, habet omnia præsidia gratiæ, quæ ad salutem necessaria sunt, vt patet in illo Ioan. 6. 37. *Eum, qui venit ad me, non eiiciam foras*: quasi d. Si omninò velit à me abire, abeat; ego illum non eiiciam. Et vers. 39. *Hæc est voluntas Patris mei, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo*, id est, ego neminem perdam mea negligentia, sed si quis perditur, sua culpa perditur. Atqui Iudas semel receptus fuit in Christi custodiam cum reliquis Apostolis: Ergo quamdiu mansit in illa custodia, non defuerunt illi præsidia ad salutem necessaria: ergo nec fides. *Tertium*, Quando multi sunt simul coniuncti, & vnus ex iis dicitur perire, necesse est eum aliquid amittere, quod habebat cum cæteris, antequam periret; quo pacto in castris miles dicitur perire, qui amittit vitam, quam habebat: Et in naufragio mercator, qui amittit fortunas: Et in ciuitate infamis, qui amittit famam, & ita deinceps. Si ergo ex Apostolis periit Iudas, quid amisit? quod antea habebat, vtique iustitiam & sanctitatem.

4. De Simone Mago, quòd & ipse fidem habuerit, testatur S. Lucas in Actibus Apostol. cap. 5. 12. his verbis *Cùm vero credidissent Philippo Euangelizanti de regno Dei & in nomine Iesu Christi baptizarentur viri ac mulieres, tunc Simon & ipse credidit, & cum baptizatus esset, adhærebat Philippo.* Ecce, Simon credit, baptizatur, Philippo adhæreret. At occurrit Caluinus, non fuisse veram fidem, sed fidei vmbram, aut fallacem simulationem. Vel hoc sciuit Philippus, vel ignorauit; Si sciuit, cur eum baptizauit? si non sciuit, vnde Caluinus scire potuit? Certè ex Luca, qui historiam scripsit, non accepit. Nam is desertè refert, Simonem credidisse, baptismatum esse, Philippo adhæsisse. Nihil addit de vmbra fidei, nihil de simulatione.

5. De Nicolao Antiocheno scribit idem Lucas cap. 6. 3. *considerate ergo Fratres, viros ex vobis boni testimonij septem plenos Spiritu sancto & sapientia. Et elegerunt Stephanum, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum.* Vides Nicolaum fuisse tunc vitum boni testimonij: plenum Spiritu sancto & sapientia. Hoc fieri non potuit sine fide, sine qua impossibile est placere Deo. At Nicolaus fuit reprobus: Ergo reprobi aliquando donantur.

6. Sed ex ipso Caluino, Caluinum & Pareum refellamus; hoc argumento. Nullus ingreditur in Ecclesiam visibilem, nisi per remissionem peccatorum: sed multi reprobi sunt in Ecclesia visibili: Ergo multis reprobis remittuntur peccata: at non remittuntur, nisi per fidem. Ergo multi reprobi habent fidem. Singulæ partes huius argumenti asseruntur à Caluino. Ac primo nullum ingredi in Ecclesiam visibilem, nisi per remissionem peccatorum, tradit Caluinus lib. 4. Instit. cap. 1. §. 20. his verbis. *Est ergo primus nobis in Ecclesiam Dei ingressus, peccatorum remissio.* Et §. 21. 22. similia habet, addens hanc remissionem, *per Ecclesiæ Ministros & Pastores nobis dispensari, vel Euangelij Prædicatione, vel Sacramentorum administratione.* Deinde, quod multi reprobi sint in Ecclesia visibili, docet ibid. §. 7. cum explicat, in, eo differre visibilem ab inuisibili, quod in hac soli Prædestinati. Denique, quod peccata non remittantur, nisi per fidem, receptissimum apud Caluinistas est, & colligitur ex illo Pauli Hebr. 11. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo.* De quo vide Caluinum l. 3. cap. 14. Hactenus de donatione fidei.

6. Iam quod Pareus asserit, tametsi solis electis donetur fides, omnes tamen vocari ad fidem quomodo cõsistere potest? Et quæro breuiter, seriò, an ioco, vocantur reprobi ad fidem? Non seriò, quia Deus immutabili consilio statuit eis negare fidem, teste Caluino lib. 3. c. 24. §. 12. Ergo ioco. Et hoc fatetur Caluinus ibid. §. 13. his verbis *Vocem eos dirigit, sed vt magis obsurdescant: luce accendit, sed vt reddantur cæciores: doctrinam profert, sed qua magis obstupescant, remedium adhibet, sed ne sanentur.* Audis, qua ratione Deus vocet reprobos ad fidem, secundum Caluini sententiam. Vocat sed non seriò: simulat se velle illis benefacere, & nihil minus in animo sentit: exterius offert suam operam, & interius meditatur eorum ruinam, & perniciem. Hinc Libertini, Caluini discipuli, apertè dixerunt: *Deum simulatorem esse*, & hoc non solùm Caluini sed etiam Scripturæ testimonio confirmarunt, citantes illud Psal. 2. 4. *qui habitat in cælis, irridebit eos.* Atque hinc vlterius progressi & dissimulare, in multiplices se transformare species: & in hoc consistere libertatem Christiani hominis. Refert hæc omnia Caluinus ipse, instructione contra Libertinos cap. 8. Nec videntur Pareo displicere: dicat tamen ipse, quid sentiat.

CAPVT X.

Examinatur decima Caluini Propositio: An fides amitti possit.

1. DEcima Caluini propositio est, fidem semel habitam amitti non posse. Asseritur ab ipso lib. 3. Instit. cap. 2. §. 11. his verbis: *Ergo, vt solos electos semine incorruptibili Deus in perpetuum regenerat vt nunquam dispereat semen vitæ eorum cordibus insitum; ita solidè in illis obsignat adoptionis suæ gratiam vt stabilis ac rata sit.* Et §. 12. *Hoc interim tenendum est, quantumuis exigua sit ac debilis in electis fides, quia tamen spiritus Dei certa illis arrha est ac sigillum suæ adoptionis; nunquam ex eorum cordibus deleri posse eius sculpturam.* Et cap. 21. §. 6. *Iam neque dubium est, cùm erat Christus pro omnibus electis, quin idem illis precetur, quod Petro, vt nunquam deficiat fides illorum. Ex quo elicimus, extra periculum defectionis esse.* His locis ait Caluinus: fidem electorum esse ratam ac stabilem? nunquam disperire, nunquam deleri posse ex eorum cordibus, extra periculum defectionis esse.

2. Hæc propositio hæretica est, & olim à Iouiniano asserta apud Hieronymum lib. 2. contra Iouinianum. Et refellitur primò, quia si fides amitti non potest, mentitus est Apostolus, cum dixit 1. Thimoth.

1. 19. *Quidam circa fidem naufragauerunt, ex quibus eſt* A *Hymenæus & Alexander.* Et cap. 4. 1. *In nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum.* Deinde, ſi fides amitti non poteſt, vnde tot ſunt in mundo hæretici *Oportet hæreſes eſſe*, inquit Apoſtolus. hoc autem intereſt inter hæreticos & paganos; quod hi fidem nunquam habuerunt; illi habuerunt & amiſerunt. De quibus Apoſtolus, Act. 20. 30. *Ex vobis ipſis exurgent viri loquentes peruerſa.* Denique iam ſuperius oſtendi, Simonem Magum & Nicholaum Anthiochenum habuiſſe veram fidem, qui tamen poſtea hæretici facti ſunt.

3. Dauid Paræus, quia videbant hanc Caluini ſententiam defendi non poſſe, conatus eſt nouo commento illam illuſtrare vel potius obſcurare. Nam in appendice ſuarum theſium de peccato ſic habet; *Fides poteſt amitti quoad nos & cauſas ſecundas: non poteſt quoad conſilium Dei, totaliter & finaliter ab electis, qui perire non poſſunt.* Hic duo aſſerit Pareus. Primum eſt fidem poſſe amitti quoad nos & cauſas ſecundas. Quæro, An de ſolis electis, an etiam de reprobis id intelligat? Si de vtriſque; verum quidem eſt, quod aſſerit ſed ſibi ipſi repugnat. Docet enim reprobos nunquam donari fide: quomodo ergo amittere eam poſſunt? ſi de ſolis electis dupliciter peccat. Primò quod exiſtimet ſolos electos donari fide, quod ſupra refutatum eſt. Secundò, quod recedat à Caluino præceptore ſuo, & conſentiat Catholicis, quos habet pro aduerſariis. Catholici docent, electos ad breue tempus poſſe fidem amittere: Caluinus negat, vt ex ipſius verbis paulò ante citatis patet.

4. Secundò aſſerit Pareus fidem electorum, licet amitti poſſit quoad nos, non tamen quoad conſilium Dei præſertim finaliter & totaliter. Aſſentior Pareo, ſi hoc vult dicere, quòd Catholici docent, aliquando contingere, vt fides electorum per peccatum infidelitatis ad breue tempus tollatur, nihilominus tamen Dei conſilium & propoſitum eſſe, reſtituere illis fidem, antequam moriantur. Hoc enim veriſſimè dictum eſt. Sed aliud intendit Parens, nimirum, fidem eo ipſo tempore, quo tollitur reipſa ab electis, non tamen tolli in Iudicio Dei, ad eum ferè ſenſum, quod dicunt Caluiniſtæ, peccata eo ipſo tempore, quo re ipſa manent in homine iuſtificatio, non manere in Iudicio Dei, ſed D tolli. Vnde hic erit ſenſus; aliquando fieri, vt electi in ſeipſis reuera fideles non ſint, quia fidem amiſerunt, tamen in Iudicio Dei cenſeri fideles, perinde ac ſi fidem haberent, ſed error eſt. Primo, *quia Iudicium Dei eſt ſecundum veritatem*, teſte Apoſtolo: at cenſere hominem fidelem, qui fidelis non eſt, aut ſanum, qui infirmus eſt, non eſt cenſere ſecundum veritatem. Secundò, ponamus aliquem electum, qui in ſeipſo fidem amiſerit. Vel eo tempore, quo fide caret, imputantur illi peccata in Iudicio Dei vel tolluntur. Si imputantur, iam in Iudicio Dei cenſetur iniuſtus & impius quomodo ergo in eodem Iudicio & eodem tempore poteſt cenſeri fidelis: Si tolluntur, ergo in Iudicio Dei Iuſtificatus eſt, non per propriam iuſtitiam inhærentem, quam non habet: ſed per iuſtitiam Chriſti, quæ illi imputatur: at non poteſt illi imputari niſi per fidem apprehenſam, neque poteſt fide apprehendi, vbi fides reipſa non eſt. Expediat ſe hic Pareus.

CAPVT XI.

Examinatur vndecima Caluini propoſitio, de certitudine iuſtitiæ, perſeuerantiæ & predeſtinationis.

1. VNdecima propoſitio eſt, omnes fideles certos eſſe de ſua iuſtitia, & Prædeſtinatione. Aſſeritur à Caluino in antidoto Concil. Trid. Seſſ. 6. ad cap. 10. 13. & 14. & ibidem ad canonem 14. 15. & 16. Et B apertè ſequitur ex ipſius fundamentis, quæ ſunt hæc. *Primum*, fidem eſſe propriam electorum. *Alterum*, fidem nunquam amitti. *Tertium*, ſola fide hominem iuſtificari. *Quartum*: qui fidem habet, certum eſſe de ſua fide. Hinc ſequitur, ſi is, qui fidem habet, certum eſſe de ſua fide, certum quoque eſſe de ſua iuſtitia, quia ſola fides iuſtificat: certum de ſua perſeuerantia, quia fides non amittitur: certum de ſua electione, quia fides propria electorum eſt.

2. Hæc propoſitio refellitur primò generatim ex iiſdem principiis, quibus innititur. Nam tria priora manifeſtè falſa ſunt, vt probatum eſt hactenus. Quartum porrò, ſiue verum, ſiue falſum ſit, nihil ad rem facit: Nam etſi is, qui fidem habet, certus eſſet de ſua fide, C non ideò quoque certus eſſet de ſua iuſtitia, ſi ſola fides non iuſtificat: nec certus de Prædeſtinatione, ſi fides communis eſt Reprobis & Prædeſtinatis.

I. Pars de certitudine iuſtitiæ.

3. Deinde refellitur ſpeciatim quoad ſingulas partes. Et quidem prima pars de certitudine iuſtitiæ ac remiſſionis peccatorum, apertè pugnat cum Scripturis Eccleſiaſt. 9. 1. *Neſcit homo, virum odio vel amore dignus ſit: ſed omnia in futurum ſeruantur incerta*, Eccleſiaſtic. 5. 5. *De propitiatio peccato noli eſſe ſine metu.* Pſal. 18. 13. *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me (Domine)* Prouerb. 21. 2. *Omnis via viri recta ſibi videtur: appendit autem corda Dominus.* 1. Corinth. 4. 4. *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: Qui autem iudicat me Dominus eſt.*

4. Hæc & ſimilia Scripturæ teſtimonia proferunt Catholici contra certitudinem præſentis iuſtitiæ. Ego primum & vltimum duntaxat vrgebo. Inquit ergo Salomon: *Neſci homo, virum odio vel amore dignus ſit: ſed omnia in futurum ſeruantur incerta, eo quod vniuerſa æquè eueniant iuſto & impio* Verba clara ſunt, & clariſſimè explicantur à D. Hieronymo & aliis. Sed conatur Caluinus ſic expedire. Ait Salomonem non loqui de notitia fidei, ſed de ea, quæ haberi poteſt ex euentu externo, vt cenſus ſit: Ex beneficiis & flagellis, quæ homini quotidie obueniunt à Deo, non poſſe cognoſci, quos diligat Deus, aut quos odio proſequatur. Quare? quia tam beneficia, quàm flagella, æque E eueniunt bonis & malis. Si ergo quæras ex Caluino, an homo poſſit certò cognoſcere, ſe iuſtum eſſe & à Deo diligi? reſpondebit cum hac diſtinctione, poſſe eum cognoſcere per internam fidem: non poſſe per externa beneficia.

5. Sed facilè refellitur Caluinus. Primò ex ſcopo & argumento Salomonis. Voluit probare, non poſſe hominem in hac vita cognoſcere de ſeipſo, an diligatur à Deo, necne. Probauit autem hoc modo: Si id poſſet cognoſcere, maximè ex beneficiis Dei cognoſceret: at hinc non cognoſcit, cum beneficia Dei ſint communia bonis & malis: Ergo non poteſt certò cognoſ-

cere. In hoc ſyllogiſmo ſupponit Salomon, non poſſe eum id cognoſcere per internam fidem: alioqui maior propoſitio non eſſet ſufficienter diſtributa. Deberet enim diſtribui hoc modo: *Si homo poſſet certo cognoſcere, ſe eſſe iuſtum, & à Deo diligi, vel id cognoſceret per internam fidem, vel per externa ſigna.* At Salomon omiſit prius membrum de interna fide: Ergo cenſuit nihil ad rem pertinere.

6. Secundò refellitur Caluinus ex illa particula, *Omnia in futurum ſeruantur incerta.* At quomodo incerat omnia, ſi quiſque per notitiam fidei certus eſt ſi diligi à Deo & non odio haberi? Tertiò refellitur ex propriis verbis. Nam. l. 3. Inſt. cap. 2. §. 38. aſſignans cauſam, cur Deus nolit hominem cognoſcere de ſeipſo, an iuſtus ſit, nec ne, ſit habet: *Id facit, ad vanitatem humani ingenij arguendam, cum in rebus ſcitu maximè neceſſariis tanta hebetudine teneatur.* At quomodo tenetur hebetudine, ſic habet certam & indubitatam notitiam fidei de ſua iuſtitia, & amicitia cum Deo? Hæc minimè inter ſe cohærent. Nec mirum; quia ab Hæretico prolata ſunt.

7. Iam D. Pauli teſtimonium non minus efficax eſt. *Mihi* inquit, *pro minimo eſt, vt à vobis iudicer*, id eſt, non magni facio aliena de me iudicia, quia ſcio, quàm ſint incerta. *Sed neque meipſum iudicio*, id eſt nec meo iudicio fidere audeo. *Nam ſi nihil mihi conſcius ſim non tamen in hoc iuſtificatus ſum*, id eſt, non ideò iuſtus ſum, quia bonam conſcientiam habeo. Fortaſſe enim Deus videt aliquid in mea conſcientia, quod ego ibi non video. *Qui autem iudicat me, Dominus eſt*, id ſolus Deus eſt, verus Iudex, qui omnia nouit. Hactenus verba Apoſtoli. Hinc colligunt Patres incertitudinem gratiæ, & remiſſionis peccatorum. Et merito. Nam ſi Paulus fatetur, nec ſe, nec quemquam aliorum hominem ſcire, an ipſe ſit fidelis diſpenſator myſteriorum Dei, quod veniebat in quæſtionem: ſanè & nos fateri debemus, neque nos, neque alium quemquam de ſeipſo ſcire, an ſit iuſtus & amicus Dei. Niſi Caluiniſtæ plura cognoſcant de ſeipſis, quàm de ſe Apoſtolus: quod non credo.

8. Sanè Auguſtinus in Pſal. 41. expendens verba Apoſtoli iam citata, ſic exclamat: *Tantamne profunditatem creditis eſſe in homine, quæ lateat ipſum hominem, in quo eſt?* Et ibidem *Cor hominis abyſſus eſt. Quid enim eſt profundius hoc abyſſo; Loqui homines poſſunt, videri poſſunt, audiri in ſermone: ſed cuius cogitatio penetratur? cuius cor inſpicitur?* Et ſermon. 13. de verbis Domini: *Forſitan ſis tu nihil inuenis in conſcientia tua inuenit ille, qui melius videt.* Et homel. 35. *Quamdiu viuimus hic, de nobis ipſis nos ipſi iudicare non poſſumus, non dico, quid cras erimus, ſed quid hodie ſimus.*

9. Similia habent alij Patres. Sed Caluinus vult plus ſapere, quàm ipſi. Nec deſunt Scripturæ loca quibus ſe defendit. Ac primum obiicit illud Rom. 8. 26. *Ipſe enim Spiritus teſtimonium reddit Spiritui noſtro, quod ſumus filij Dei.* Ex quo videtur concludi. nos infallibiliter certos eſſe de iuſtitia noſtra, quia teſtimonium Spiritus ſancti eſt infallibile. Reſpondeo teſtimonium Spiritus ſancti duplex. Alterum fit per reuelationem, ſeu verbum expreſſum, ex parte intellectus. Alterum per experimentalem quendam affectum & motionem ex parte voluntatis. De poſteriori loquitur Apoſtolus. Neque hoc facit, vt quis infallibiliter ſciat, ſe à Spiritu ſancto moueri, & Dei amicum eſſe. Nam aliquando ſpiritus malus transfigurat ſe in Angelum lucis. Vnde fit hominem falli ac decipi poſſe. Deinde, conſtet ſane homini, ſe impelli à Spiritu ſancto: nondum conſtabit: ſe eo modo affici, quo amici Dei afficiuntur. Nam & peccatores à Spiritu ſancto interdum pulſantur & impelluntur. Hoc fatetur Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 11. cum ait, *Experientia oſtendit, reprobos interdum ſimili fere ſenſu, atque electos affici, vt ne ſuo quidem iudicio quicquam ab electis differant.*

10. Secundò obiicit illuc Roman. 8. 38. *Certus ſum quia neque mors, neque vita poterit nos ſeparare à charitate Dei.* Reſpondeo. Non loquitur Apoſtolus de certitudine fidei, ſed tantum de morali; quæ ex ſignis & coniecturis gignitur. Nam Græcè eſt, πέπεισμαι, id eſt *perſuaſus ſum*, ſeu *confido.* Vnde etiam Ambroſius hoc loco, & Hieronymus in Epiſtola ad Algaſiam quæſt. 9. non legunt, *certus ſum*, ſed, *confido.* Et ipſimet D. Paulus in eadem Epiſtola cap. 15. 14. vtitur eodem verbo cum dicit, *Certus ſum Fratres mei; quoniam pleni eſtis dilectione.* Vbi ſanè non vult ſignificare, ſe habere certitudinem fidei de dilectione Romanorum, ſed moralem tantum perſuaſionem.

11. Tertiò obiicitur illud 1. Cor. 2. 12. *Nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum, qui ex Deo eſt, vt ſciamus, quæ donata ſunt nobis.* Reſpondeo. Duplicia ſunt dona Dei. Quædam gratiæ, quæ donantur in hac vita, quædam gloriæ, quæ in altera. Nos hic diſputamus de priori genere: Apoſtolus loquitur de poſteriori. Senſus ergo eſt, nos à ſolo Dei ſpiritu didiciſſe, quæ dona ab æterno Deus præparauit nobis poſt hãc vitam. Hoc patet ex verbis precedentibus, quæ ſic habent. *Oculus non vidit, nec auris audiuit, quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illum: Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum.*

12. Quartò obiicitur illud 1. Ioannis 3. 14. *Nos ſcimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Et cap. 4. 13. *In hoc cognoſcimus, quoniam in eo manemus, & ipſe in nobis, quoniam de ſpiritu ſuo dedit nobis.* Et cap. 5. 19. *Scimus, quoniam ex Deo ſumus.* Reſpondeo. Non loquitur Ioannes de notitia fidei: ſed de coniecturali. Nam notitia fidei fundatur in reuelatione Dei ex parte intellectus. Ideò enim intellectu aſſentimur alicui rei per notitiam fidei quia à Deo reuelata eſt. Notitia verò, de qua Ioannes agit, non fundatur in reuelatione, ſed in ſigno ſeu effectu quem in nobis experimur ex parte voluntatis. Ait enim nos ſcire, quod ſimus tranſlati de morte ad vitam, & quod in Deo maneamus: *quia diligimus fratres,* : id eſt, quia experimur in nobis effectum charitatis circa proximos, qui affectus non poteſt eſſe, niſi à Deo. Vnde ſubdit ibidem. *Qui non diligit fratrem, manet in morte.* Quaſi dicat: ſicut ex preſentia amoris, colligimus non eſſe Dei amicos: ita ex defectu amoris: colligimus non eſſe in morte, id eſt, in ſtatu peccati mortalis. Iam verò, quod huiuſmodi notitia: quæ per internum experimentum habetur, non ſit omninò infallibilis, patet ex iis, quæ dicta ſunt ad primam obiectionem.

13. Quintò obiicitur illud 2. Corinth 13. 5. *Vosmetipſos tentate, ſi eſtis in fide. Annon cognoſcit is vosmetipſos quia Chriſtus in vobis eſt? niſi forte reprobi eſtis.* Hinc videtur ſequi, reprobos eſſe, qui non cognoſcunt ſe eſſe in fide & gratia Chriſti: Et à contrario, quotquot prædeſtinati ſunt, hoc cognoſcere. Reſpondeo, Nihil conuincit hic locus. Primò, quia Apoſtolus tantum loquitur de fide, non de iuſtitia, quæ diſtincta ſunt. Nec ſequitur eum, qui certus eſt de ſua fide, conſequenter certum eſſe de ſua iuſtitia. Secundò, loquitur de Chriſto habitante in Corinthiis per potentiam & miracula, quæ apud illos faciebat: non autem de Chriſto habitante in ipſis per gratiam ſanctificantem. Hinc tertio apparet, illum hortari Corinthios, vt tentent ſeipſos, ſi ſint in fide: non quod cupiat ſingulos certos eſſe de ſua fide: quam quiſque in ſe habet, ſed quod velit eos attendere, an non credant Chriſtum

apud

apud ipsos virtutes & miracula operari. Denique, etsi A daremus Apostolum loqui de fide & iustitia cuiusque in particulari; nihil esset incommodi. Non enim dicit, *Vos ipsi certi estis de fide & remissione peccatorum; & certò creditis Christum in vobis esse*; sed multo aliter? *Vosmetipsos*; inquit, *tentate, si estis in fide.* At quid opus esset hoc tentare, si ipsi certi essent se habere fidem & esse iustos coram Deo?

II. Pars de certitudine perseuerantiæ.

14. Sat multa de prima parte. Sequitur altera pars qua asserit nos certos & securos esse de perseuerantia. Et refellitur primò, quia si nemo certus est de præsenti iustitia, vt iam probaui; quomodo potest esse certus de perseuerantia in iustitia? Sanè nemo certus est, se perseueraturum in bona fama & existimatione; si dubius est, an habeat bonam famam & existimationem: Secundò, quia Scriptura hortatur nos ad timorem, non ad securitatem. Rom. 11. 20. *Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time.* Philip. 2. 12. *Cum metu & tremore salutem vestram operamini.* Psalm. 2. 11. *Seruite Domino in timore. Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.* Hic clamabunt Caluinistæ; Dauidem esse Papistam, & insanire, quod iubeat ipsos esse in timore: se verò securos esse de vita æterna, non posse perire de via iusta; nec Deum irasci posse prædestinatis.

15. Et argumentatur hoc modo; Quicunque orat C pro dono perseuerantiæ, certo debet credere, se accepturum perseuerantiam? Sed omnes fideles orant pro dono perseuerantiæ: ergo, &c. Maior patet ex illo Iacob. 1. 6. *Postulet autem in fide nihil hæsitans.* Hic iubemur petere à Deo sine hæsitatione: ergo iubemur esse certi, nos impetraturos, quod petimus. *Respondeo.* Hæc duo distinguuntur; credere sine hæsitatione, Deum posse præstare, quod petis: Et, credere sine hæsitatione; Deum reipsa præstiturum, quod petis. Illud prius tenemur absolutè credere, hoc posterius cum conditione, si nimirum ex parte nostra non sit defectus, vel si visum est expedire. Hoc patet exemplo D. Pauli, qui non hæsitauit fide, quando Deum ter rogauit, vt liberaretur à stimulo D carnis, & tamen reipsa non impetrauit. Quæres, quomodo ergo verum est illud Marci 11. 24. *Quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis?* Respondeo. Hoc verum est sub conditione, si benè petamus, &, si nobis expediat. Et quidem expedit habere perseuerantiam, non tamen semper bene eam petimus. Quare? quia nemo bene petit perseuerentiâ, nisi qui eam petit perseueranter, vsque ad finem vitæ. At quis certus est, se perseueranter petiturum?

III. Pars de certitudine prædestinationis.

16. Tertia pars de certitudine prædestinationis & vitæ æternæ eodem modo refutatur. Si enim certò nescias, te perseueratum in gratiâ, quomodo certò scias, saluum fore, & prædestinatum esse? Et sanè, si vnicuique fideli certò constaret, se ad vitam æternam esse prædestinatum, cur non abiiciat omnem timorem & solicitudinem præsertim cum prædestinatio mutari aut falli non possit?

17. Obiiciunt illud 1. Ioannis 5. 13. *Hæc scribo vobis, vt sciatis, quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine filii Dei.* Respondeo. Qui credunt, habent vitam æternam in spe, non in re, iuxta illud Rom. 8. 24. *Spe salui facti sumus.* Vt autem reipsa accipiant vitam æternam, opus est perseuerantia, iuxta illud Hebr. 3. 14. *Participes Christi effecti sumus, si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmum retineamus.*

Opusc. Bec.

CAPVT XII.

Examinatur duodecima Caluini propositio, an bona opera sint necessaria?

1. VLtima propositio est, solam fidem sufficere ad conseruationem sui ac iustitiæ, adeóque ad consequendam vitam æternam, nec egere bonorum operum adminiculo. Hæc propositio non quidem disertis verbis affertur à Caluino, sed tamen necessariò sequitur ex ipsius principiis. Nam ipse alibi docet omnia opera iustorum esse peccata mortalia, vt B ostensum est cap. 4. Item, legem Dei seruatu esse impossibilem lib. 2. Instit. c. 7. §. 5. Ex priori sequitur, aut nulla opera esse necessaria ad salutem, aut ea, quæ sunt peccata mortalia esse necessaria. Ex posteriori, non necesse esse, legem obseruari, qui obseruatu impossibilis est: ac proinde nulla opera requiri ad vitam æternam.

2. Hic tria disputari possent: quæ connexa sunt. Primò, de veritate bonorum operum. Secundò, de necessitate. Tertiò, de eorum vi ac merito. Sed quia hæc peculiarem exigunt tractatum, pauca tantum attingunt de secundo puncto, & ostendam vno aut altero Scripturæ testimonio, bona opera esse ad salutem necessaria. Matth. 3. 10. *Omnis arbor, quæ non facit fructum C bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Rom. 12. 10. *Odientes malum, adhærentes bono. Honore inuicem præuenientes. Orationi instantes. Necessitatibus sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes.* Iacob 1. 14. *Quid prodest fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat?* Et infrà. *Fides sine operibus mortua est.* Et iterum. *Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum.* 2. Petri 10. *Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.* Apoc. 2. 5. *Memoreste, vnde excideris: & age pœnitentiam: & prima opera fac.*

D

DE IVSTIFICATIONE Catholicorum.

OPVSCVLVM V.

QVID Caluinistæ sentiant, dictum est hactenus: & eorum fundamenta euersa sunt. Nunc Catholicorum sententia pauris explicanda est, hoc ordine E 1. *Quid & quotuplex sit iustificatio.* 2. *Quid sit prima Iustificatio.* 3. *Quæ dispositiones ad eam requirantur.* 4. *An prima Iustificatio sit gratuita.* 5. *Quæ sint causæ illius?* 6. *Quis ordo temporis.* 7. *Quis ordo naturæ.* 8. *Quæ certitudo.* 9. *De amissione Iustitiæ.* 10. *De Conseruatione.*

CAPVT I.

Quid & quemplex sit Iustificatio.

1. *Iustificare* in sacra Scriptura tripliciter vsurpatur. Primò, vt sit idem, quod iustum facere. Rom. 4. 5. *Credenti eum, qui iustificat impium.* Augustinus in Psalm. 30. Conc. *Quis est, qui iustificat impium? qui facit ex impio iustum.* Et in Epist. 120. cap. 20. *Credenti in eum qui iustificat impium, id est, ex impio facit pium.* Secundò, vt sit idem quod iustiorem facere. Eccl. 18. 22. *Ne verearis vsque ad mortem iustificari.* Et Iacob 2. 24. *Videtis, quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum.* Et Apoc. 22. 11. *Qui iustus est iustificetur adhuc.* Tertiò vt idem, quod declarare seu pronuntiare aliquem iustum. Prouerb. 17. 15. *Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum.*

2. Hinc fit vt iustificatio sumatur etiam tribus modis. Primò, pro acquisitione iustitiæ. Is enim, quem Deus iustificat, id est, iustum facit, dicitur acquirere iustitiam. Secundò, pro augmento iustitiæ. Cùm enim iustitia latitudinem habeat, is, qui semel iustitiam nactus est, potest in ea crescere & proficere. Tertiò, pro declaratione iustitiæ. Nam qui antea suspectus, aut etiam reus erat iniustitiæ, potest pronuntiari & declarari, tanquam iustus etiam si iustus non sit.

3. Ex his tribus acceptionibus. Catholici sumunt iustificationem primò & secundo modo pro acquisitione & augmento iustitiæ: Caluinistæ, tertio modo pro declaratione iustitiæ. Hi supra refutati sunt. Est ergo (quod ad hunc locum attinet) duplex iustificatio ex sententia Catholicorum, prima & secunda. Prima consistit in acquisitione iustitiæ. Secunda, in augmento eiusdem. Prima est gratuita: Secunda, ex meritis bonorum operum. De prima loquitur Paulus Rom. 3. 24. *Iustificati gratis per gratiam ipsius.* Et vers. 28. *Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis.* Et Eph. 2. 8. *Gratia salvati estis per fidem non ex operibus.* De secunda loquitur Iacobus c. 2. 24. *Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum.* Hinc apparet, Paulum & Iacobum non pugnare inter se, cùm alter negat hominem iustificari ex operibus, alter affirmat. Nam Paulus qui negat, loquitur de prima iustificatione: Iacobus, qui affirmat de secunda. Item, Paulus de operibus à peccatore, Iacobus de operibus ab homine iusto profectis.

CAPVT II.

Quid sit prima Iustificatio.

PRopositio 1. Iustificatio duplex est: Altera qua quis ex non iusto fit iustus, quo pacto primi parentes in Paradiso & Angeli in sua creatione iustificati sunt. De hac non agimus. Altera, qua quis ex iniusto fit iustus, quo pacto peccatores iustificantur. Hæc vocatur iustificatio impii & ad hunc locum pertinet.

2. Potest autem describi hoc modo, *Iustificatio est translatio à statu peccati in statum gratiæ*; vt Colligitur ex illo Colos. 1. 13. *Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii sui.* Et 1. Petri 2. 24. *Vt peccatis mortui iustitiæ vivamus.*

3. Hinc patet, Iustificationem consistere in his duobus. Primò, in remissione seu expulsione peccati. Secundò, in infusione seu acquisitione iustitiæ. Sicut calefactio, qua quis ex frigido fit calidus, continet duas partes, depulsionem frigoris, & acquisitionem caloris. Et in hoc differt à iustificatione primorum parentum & Angelorum, quæ constabat sola infusione gratiæ, non autem peccati remissione.

4. Caluinistæ dupliciter à nobis dissident. Primò volunt iustificationem impii consistere in sola peccatorum remissione, non autem in acquisitione iustitiæ, seu interiori renouatione per gratiam Sanctificantem. Secundò, per remissionem peccatorum, non intelligunt expulsionem eorum vel abolitionem: sed solam occultationem. Sed suprà refutati sunt.

CAPVT III.

Quæ dispositiones requirantur ad primam iustificationem?

1. CAluinistæ docent requiri solam fidem: Catholici fidem, timorem, spem, dilectionem, contritionem, propositum vitæ melioris, & obseruationis mandatorum Dei. Hoc probant ex scripturis. Hebr. 11. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo* Eccl. 1. 28. *Qui sine timore est, non poterit iustificari.* Prouerb. 28. 25. *Qui sperat in Domino sanabitur.* Luc. 7. 47. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Matth. 4. 17. *Pœnitentiam agite.* Ezechiel. 18. 31. *Facite vobis cor nouum & spiritum nouum.* Idem docent sancti Patres.

2. Inter has dispositiones primum locum tenet fides quæ est fundamentum & radix totius salutis & iustificationis, vt loquitur Concil. Trident. Sess. cap. 7. Et colligitur ex illo Hebr. 11. 6. *Accedentem ad Deum oportet credere.* Vnde Aug. lib. de prædest. sanctorum cap. 7. *Fides prima datur ex qua cætera impetrantur.* Et serm. 22. de verbis Apostoli; *Domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur.* Eodem sensu Cyrillus Hyerosolimitanus catechesi 1. dicit fidem esse, *quasi osculum & lampadem ad viam salutis inueniendam.* Et Eusseb. Emissenus homil. 2. de symbolo, esse *lumen animæ, ostium vitæ, fundamentum salutis.* Et Chrisostom. homil. de fide, spe & charitate; esse *originem iustitiæ.*

3. Hæc autem fides, non est illa specialis, quam fingunt aduersarii qua quisque credat, se iustum esse; sed est fides Catholica, qua credimus vera esse, quæcunque à Deo reuelata sunt (Concil. Trident. Sess. 6. c. 6.) Inter cætera hæc duo sunt reuelata. Alterum quod Deus sit iustus & seuerus in vindicandis & puniendis peccatis. Alterum, quod in iisdem remittendis, sit etiam benignus & misericors, eóque fine miserit filium suum vnigenitum Christum Saluatorem, vt sua morte à peccatis non liberaret, & in sortem filiorum Dei assereret. Ex fide prioris articuli, oritur *Timor* diuini iudicii, & pœnarum infernalium, quo animus peccatoris vtiliter concutitur, & ad emendationem excitatur. Ex fide posterioris, nascitur *Spes* diuinæ misericordiæ, & remissionis peccatorum per merita Christi Redemptoris. Ex hac ipe consequitur *Amor* erga Deum, qui tam misericors & benignus est, & simul *odium* seu *detestatio* peccati, quod nos à tam benigno Deo auertit: cui annexum est propositum vitæ melioris & obseruationis mandatorum Dei. His positis, immediate sequitur iustificatio, id est, infusio gratiæ sanctificantis & remissio peccatorum.

4. Quod autem hæ dispositiones reipsa conferant ad iustificationem & remissionem peccatorum, apertè constat ex scripturis Rom. 3. 28. *Arbitramur iustificari hominem per fidem.* Eccl. 1. 27. *Timor Domini expellit peccatum* Rom. 8. 24. *Spe salui facti sumus.* Luc. 7. 47. *Remittuntur ei peccata multa quoniam dilexit multum* : Ezech. 18. 21. *Si impius egerit pœnitentiam, & custodierit omnia præcepta mea, vita viuet, & non morietur.*

5. Nec mirum. Non enim sunt actiones merè naturales, quæ solis nostris viribus efficiantur: sic enim nullam vim haberent ad iustificandum : sed supernaturales, quæ ab homine elici non possunt sine gratia Dei excitante & adiuuante. Ioan. 6. 44. *Nemo potest venire ad me nisi Pater meus traxerit eum.* Et cap. 15. 5. *Sine me nihil potestis facere.* Et 2. Corinth. 3. 5: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed Sufficientia nostra ex Deo est.* Vide August. libro de Prædestinatione sanctorum, & Conc. Trident. Sess. 6. cap. 5.

9. Porrò hæ dispositiones non requiruntur ex natura rei quasi gratia sanctificans & remissio peccatorum non possit homini conferri, nisi per supradictos actus præparato & dipposito ; sed tantum ex ordinatione & voluntate Dei. Prior pars patet in infantibus, quibus in Baptismo remittitur peccatum originale, & infunditur gratia sanctificans, sine vlla præuia dispositione. Posterior patet in adultis, qui neutrum consequuntur, nisi prius sint dispositi : idque ex præcepto & beneplacito Dei.

CAPVT IV.

An prima iustificatio sit gratuita.

1. Dixi ad iustificationem requiri quædam præuia opera, nempe, fidei, timoris, spei, dilectionis, pœnitentiæ & propositi melioris vitæ. Nunc quæritur, an per hæc opera non solum disponamur, sed etiam mereamur primam iustificationem? an verò iis positis, adhuc gratuita sit iustificatio.

2. Aduersarii strenuè hic mentiuntur. Asserunt nos docere, nostris nos operibus iustificari, id est, iustificationem mereri. Non id docemus. Fatemur quidem cum Apostolo, secundam iustificationem, id est, augmentum iustitiæ, conferri nobis à Deo propter bona opera, quibus id meremur, sed negamus primam iustificationem esse ex nostris meritis, Imò constanter tenemus, dispositiones illas, quæ præcedunt iustificationem, tametsi bona opera sint; partim à Spiritus sancti gratia partim à libero arbitrio, tanquam à duabus causis producta, non tamen mereri primam gratiam iustificantem & peccatorum remissionem; eo quod fiant ab homine nondum iustificato, sed in statu peccati adhuc existente. Et consequenter asserimus, primam iustificationem esse merè gratuitam, nec vllo modo deberi nobis ex iustitia, tametsi supradictæ dispositiones præcesserint.

3. Sic expressè docet Concilium Tridentin. Sess. 8. capite 8. his verbis, *Nihil eorum quæ iustificationem præcedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promeretur.* Et D. Thomas 1. 2. q. 114. art. 5. *Nullus potest sibi mereri primam gratiam.* Et art. 7. *Nullo modo aliquis potest sibi mereri reparationem post lapsum.* Et hic est consensus omnium Catholicorum ; vt proinde mirum sit aduersarios potuisse esse tam impudentes, vt contrarium nobis imponerent.

4. Idem clarè docet Scriptura. Rom. 3. 24. *Iustificati gratis per gratiam ipsius.* Et cap. 11. 6. *Si autem gratia, iam non ex operibus, alioqui gratia iam non est gratia.* Eph. 2. 8. *Gratia enim saluati estis per fidem, non ex operibus.* Vide D. Augustinum epist. 205. & alibi. Nec opus est plures citare in re manifesta.

CAPVT V.

Quæ sint causæ primæ Iustificationis? ac primum, quæ formalis?

1. Apud Catholicos duo sunt certa. Alterum, formalem causam iustificationis esse iustitiam habitualem, quæ homini diuinitus infunditur, cum iustificatur. Alterum, hanc iustitiam, nihil aliud esse, quàm gratiam iustificantem, seu gratum facientem. Vtrumque patet ex Conc. Trid. Sess. 6. cap. 7.

2. Tria solent controuerti. Primum, an hæc gratia iustificans sit idem, quod habitus charitatis? an verò sit forma realiter distincta? Secundum, an sit talis naturæ vt formaliter, & per naturalem repugnantiam expellat peccatum mortale, ita vt cum illo consistere non possit. Tertium, an peccatum mortale, non aliter, quàm per hanc gratiam queat expelli.

3. Dicam paucis, quod sentio. Circa primum, res in vtramque partem probabilis est, neque ex scripturis, aut Concilio Tridentino, aut ratione, potest alterutra efficaciter conuinci, aut condemnari. Vnde, siue dicas cum D. Thoma, gratiam realiter distingui à charitate, siue id neges cum Scoto, Bonauentura, & aliis, non magnoperè refert. Video tamen in scholis magis receptum esse Diui Thomæ sententiam.

4. Circa secundum, existimo, gratiam habitualem formaliter, & ex natura sua repugnare peccato mortali, neque vllo modo posse cum illo consistere in eodem homine. Habent enim effectus omninò repugnantes. Nam *Gratia* constituit hominem Deo gratum, amicum, iustum, vita æterna dignum, & filium Dei adoptiuum : *peccatum* verò constituit ingratum, inimicum, iniustum, supplicio æterno dignum, & filium Diaboli, ac tenebrarum. At quî fieri queat, vt idem simul sit gratus Deo & ingratus, iustus & iniustus, amicus & inimicus, vita & supplicio dignus, filius Dei & Diaboli? Nullus id dixerit. Vnde Apostolus 2. Corinth. 6. 14. *Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial.*

5. Circa tertium sic statuo ; peccatum mortale non posse auferri ab homine per solam extrinsecam Dei eò donationem, sed opus esse aliqua mutatione quæ ex natura sua repugnet peccato, & cum illo consistere non possit. Quomodo enim, qui antea erat reuera immundus, iniustus, inimicus Deo; iam non sit talis, nulla nec in ipso, nec in Deo, facta mutatione?

6. Hinc colligo, peccatum mortale posse tolli per infusionem gratiæ sanctificantis. Hæc enim formaliter repugnat peccato, vt dictum est. Multo magis per visionem beatificam, & vnionem Hypostaticam, quæ magis cum eo pugnant. Nam gratia solùm constituit aliquem Dei filium ac hæredem in spe: Visio autem & vnio Hypostatica, in re ac possessione.

7. E contrario sequitur, non posse tolli per actum fidei, spei, dilectionis aut contritionis. Non enim habet formalem repugnantiam cum his actibus. De fide & spe certum est, quia possunt esse in peccatoribus ante remissionem peccati mortalis. Æquè mihi certum de dilectione & contritione. Sunt enim dispositiones ad

iustificationem; ac proinde non formaliter, sed tantùm dispositiuè expellunt peccatum. Hinc rectè docent Theologi, quod posito actu dilectionis aut contritionis in homine peccatore, adhuc nouum ac peculiare Dei beneficium sit, quod remittat peccata, & iustitiam infundat.

De causa materiali.

8. Constat, gratiam sanctificantem (quæ est forma iustificationis) existere in anima hominis iusti, tanquam in subiecto. At quæstio est, an anima, sicut est subiectum, sic etiam sit causa materialis respectu gratiæ inhærentis? vel, quod eodem recidit, an gratia educatur de potentia animæ? an per simplicem creationem producatur? Hoc posteriùs nonnulli amplexi sunt. Nam cùm gratia sit donum supernaturale, non videtur posse educi de naturali potentia animæ. Hinc ponunt duas actiones circa gratiam: alteram, qua ipsa producitur à Deo per creationem; alteram, qua vnitur animæ tanquam subiecto. Quod declarant exemplo animæ rationalis, quæ vna actione à Deo creatur, altera corpori vnitur.

9. Sed rectius sentiunt alii, gratiam educi de potentia animæ, non quidem naturali, sed vt vocant, obedientiali. Cùm enim gratia sit accidens, natura sua habet Esse dependens à subiecto: ergo recipit suum Esse per actionem dependentem à subiecto: ergo non creatur, nec est simile de anima. Hæc enim est forma substantialis, & per se subsistens, quæ etiam separat à corpore, potest vi sua existere in rerum natura. Hoc de gratia dici nequit. Imò; hinc apertè conuincitur, gratiam non alia actione produci, & alio subiecto vniri alioqui cessante hac vnione, posset adhuc subsistere, sicut anima rationalis; quod falsum est.

De causa finali.

10. Finis iustificationis impii est triplex: salus & felicitas eius, qui iustificatur, gloria Christi hominis; honor Dei. Nam gratia, quæ confertur in iustificatione proximè tendit ad salutem & felicitatem nostram consequendam, deinde ad Christi merita illustranda; denique ad Dei Opt. Maximi gloriam manifestandam. Vide Concil. Trid. Sess. 6. c. 7.

11. De primo fine intelligitur illud Roman. 6. 22. *Nunc verò liberati à peccato serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem: finem verò vitam æternam.* Et prima Petri 1. 9. *Vt recipientes finem fidei vestræ salutem animarum vestrarum.* De secundo illud Ephes. 15. *Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum, in ipsum.* De tertio illud Isaiæ 43. 7. *Omnis, qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum.*

De causa efficiente.

12. Causa efficiens, aut est principalis, aut instrumentalis, vt suppono ex philosophia. Principalis causa iustificationis, est solus Deus, vt habet Conc. Trid. loco citato. Et constat ex scripturis, Isaiæ 43. 25. *Ego sum, ego sum, qui deleo iniquitates tuas.* Rom. 3. 30. *Vnus est Deus, qui iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.* Vide Augustinum in illud Psal. 118. *feci iudicium & iustitiam.* Vbi ait, Deum iustitiam in nobis operari sine nobis. Ratio est, quia si aliqua creatura posset iustificare & peccata remittere, tãquãcausa principalis: quid necesse erat, vnigenitum Dei filium in hunc mundum venire, vt peccatum aboleret?

13. Inter causas instrumentales iustificationis, solent duo potissimùm nominari, nempe *Christi humanitas* & *Sacramenta*. Et quidem, si de prima iustificatione sit sermo, qua quis ex impio fit iustus; ordinariè duo tantum Sacramenta instrumentaliter concurrunt, *Baptismus* & *Penitentia*, quæ ideò vocantur Sacramenta mortuorum, quia suscipiuntur ab impiis (qui secundum animam mortui sunt vt iustificentur, & ad vitam iustitiæ redeant. Reliqua verò, vt *Confirmatio, Eucharistia, Ordo, Extrema vnctio, Matrimonium*, sunt instrumenta augmenti iustitiæ, id est, secundæ iustificationis, qua quis ex iusto fit iustior.

14. Quæstio est, an hæc instrumenta physicè, an tantum moraliter concurrant ad productionem gratiæ? Qui docent physicè concurrere, quasdam habent difficultates, quas commodè expedire non possunt, nisi concedant moralem efficientiam, saltem in aliquibus, casibus. Quod si hęc conceditur in aliquibus, non video, cur in omnibus concedi non possit. Est enim par ratio.

De causa meritoria.

15. Ad genus causæ efficientis solet reuocari causa meritoria. Ergo, si agamus de prima iustificatione, qua quis ex impio fit iustus: causa eius meritoria est Christus Dominus, vt habet Concil. Trident. Sessione 6. c. 7. Et consentiunt aduersarii. Hic duplex potest esse quæstio. Vna, an omnis prima iustificatio sit ex meritis Christi, non solùm, qua quis ex impio fit iustus: sed etiam, qua ex non iusto fit iustus; Hoc disputatur propter iustificationem Angelorum, & primorum parentum in statu innocentiæ. Altera an non tantum iustificatio ipsa, seu donatio gratiæ iustificantis, quæ fit in tempore; sed etiam præparatio gratiæ, quæ facta est ab æterno, sit ex meritis Christi. Hæ quæstiones pendent ex duplici alia: Prior est, an Christus fuisset nasciturus, si Adam non peccasset: posterior, an Prædestinatio facta sit ante præuisionem peccati Adæ: vtraque pertinet ad materiam de Prædestinatione. *Et Respondeo*, paucis. Primò, Christum non fuisse nasciturum, si Adam non peccasset; ac proinde gratiam Adæ in statu innocentiæ & Angelorum, non fuisse ex meritis Christi. Secundò, prædestinationem & reprobationem esse factam ex præuisione massæ corruptæ per peccatum originale. Ideoque fundatam in meritis Christi Redemptoris. Hæc alibi fusiùs.

16. An præter *meritum Christi*, requiratur etiam *meritum nostrum* ad iustificationem, quæri potest propter hæreticos, præsertim Caluinistas. Sed de hac re iam supradictum est. Distinguimus enim duplicem iustificationem: Alteram primam, qua quis ex impio fit iustus: alteram secundam, qua ex iusto fit iustior. Priorem, quæ semper coniuncta est cum remissione peccatorum, negamus cadere sub nostrum meritum: posteriorem, asserimus. Vide supra c. 1. §. 3. & c. 4. §. 2.

CAPVT VI.

Quo ordine temporis fiat prima Iustificatio?

1. IN Iustificatione spectari possunt hæc tria; *Dispositio, infusio gratiæ, & expulsio peccati.* Est ergo quæstio, an hæc fiant in vno instanti simul an verò vnum post alterum successiuè? D. Thomas in 1. 2. q. 113. art. 7. docet, omnia fieri in eodem instanti. Id explicandum est.

2. Et quidem vltima dispositio ad infusionem gra-

tiæ, poteſt eſſe inſtantanea, & ſine vlla ſucceſſione. Cõſiſtit enim in actu contritionis & dilectionis Dei ſuper omnia: omnis autem actus voluntatis & intellectus ſit in inſtanti. Ratio eſt, quia vt aliqua forma producatur inſtantaneè, & ſine ſucceſſione, nihil aliud requiritur quam vt agens habeat ſufficientem vim producendi; & ſubiectum ſit ſufficienter diſpoſitum; & ipſa forma, quæ producitur, poſſit eſſe tota ſimul. Hæc autem ſiunt in propoſito: Nam voluntas, quæ ſubit vicem agentis habet ſufficientem vim producendi, quando excitatur & confortatur à Deo per gratiam præuenientem. Deinde, eadem voluntas, quæ ſimul habet rationem ſubiecti, ſufficienter diſpoſita eſt ad omnem illum actum, quem ipſa poteſt elicere. Denique ipſe actus poteſt eſſe totus ſimul. Nihil ergo obſtat, quo minus poſſit actus ille produci in inſtanti ſine ſucceſſione.

3. Iam infuſio gratiæ, poteſt fieri in eodem inſtanti, quo fit vltima diſpoſitio. Nam in eodem inſtanti, quo ſubiectum eſt ſufficienter diſpoſitum, poteſt infundi, præſertim cùm neque ex parte ipſius formæ, neque ex parte agentis requiritur vlla ſucceſſio. Hoc autem hic fit. Nam Deus, qui infundit gratiam, eſt infinitæ virtutis; & gratia, quæ infunditur, eſt forma ſpiritualis, quæ poteſt tota eſſe ſimul.

4. Remiſſio peccati, non ſolùm poteſt, ſed etiam debet fieri in eodem inſtanti, quo infunditur gratia. Nam gratia ex natura ſua repugnat peccato, & cum illo conſiſtere nullo modo poteſt, vt ſupra oſtenſum eſt: Ergo quo inſtanti infunditur gratia, neceſſariò expellitur peccatum.

5. Hinc ſequitur, hæc tria, *Vltimam diſpoſitionem, infuſionem gratiæ, remiſſionem peccati*, poſſe eſſe ſimul in eodem inſtanti: Et cùm nihil obſtat, quo minus ſint ſimul, probabile eſt ſimul eſſe vt affirmat D. Thomas. Loquor autem de vltima diſpoſitione, quia reliquas, certum eſt, aliquando præcedere ordine temporis. Nam ſæpè fit, vt homo peccator excitatus à Deo incipiat primum credere, aut ſperare, aut timere, antequam incipiat diligere, vt per ſe notum eſt.

CAPVT VII.

QVO ORDINE NATVRÆ FIAT prima Iuſtificatio.

1. DIxi, vltimam diſpoſitionem, infuſionem gratiæ & expulſionem peccati, ſimul fieri in homine, & non vnum poſt alterum, ſpectato ordine temporis. Nunc de ordine naturæ, ſeu cauſalitatis agendum eſt.

2. Nonnulli ex ſcholaſticis putant, vltimam diſpoſitionem effectiuè produci à gratia, quæ infunditur. Vnde inferunt, in genere cauſæ efficientis, diſpoſitionem eſſe poſteriorem infuſione gratiæ; in genere materialis priorem. Hoc aliis pleriſque non placet.

3. Meo iudicio, ſtatuendus hic ordo eſt; vt primò loco ſit diſpoſitio, deinde, infuſio gratiæ habitualis, poſtremo, expulſio peccati. Non enim adultis infunditur gratia habitualis, niſi diſpoſitis & præparatis, nec expellitur peccatum, niſi infuſione gratiæ iuſtificantis.

4. Quod aiunt nonnulli, vltimam diſpoſitionem effectiuè procedere à gratia, & ſic in genere cauſæ efficientis poſteriorem eſſe, non aſſentior. Philoſophi rationibus id refutant, ego ex ſcripturis refellam, hoc modo Deus promittit homini infuſionem gratiæ ſanctificantis, ſi habuerit actum dilectionis: Ergo actus dilectionis non producitur à gratia ſanctificante. Antecedens patet ex illo, Zacch. 1. 3. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Et Ioan. 14. 21. *Qui diligit me, diligetur à patre meo.* Sequela probatur, quia ridiculum eſſet, ſi quis ita promitteret; Si tu videris, ergo dabo tibi potentiam viſiuam, qua videas; ſi ambulaueris, dabo vim motiuam, qua ambules: Ergo ſimiliter eſſet ridicula hæc Dei promiſſio; ſi me dilexeris; dabo tibi habitum gratiæ & charitatis, quo me diligas. Nec plura de hoc.

CAPVT VIII.

An homo poſſit habere certitudinem fidei de ſua Iuſtificatione?

1. AFfirmant Caluiniſtæ, quos ſupra refutani. Negant Catholici cum Concilio Tridentin. Seſſione 6. capite 9. & can. 13. & 14. Res paucis explicanda eſt.

2. Certitudo fidei non habetur, niſi de re diuinitus reuelata. Vnde ſi Deus alicui reuelaret, ſe ipſi remittere peccata; is haberet certitudinem fidei de ſua iuſtificatione; quod contigit Magdalenæ, Paralytico, Zacheo, Latroni. Contra quibus non reuelat, non poſſunt habere hanc certitudinem. At quis noſtrum eſt, cui reuelauit?

3. Nec ſufficit illa generalis reuelatio; *Qui crediderit, ſaluus erit.* Hæc enim applicari non poteſt, niſi eadem certitudine certus ſis; te fidem & reliqua neceſſaria habere. An vbi hoc reuelatum eſt? Nuſquam inuenio.

4. Quod aiunt aduerſarij, ſe ſentire & experiri in ſe motiones Spiritus ſancti; nihil eſt. Primò, quia eiuſmodi motiones ſunt communes iuſtis & peccatoribus, Apocalipſ. 3. 20. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo.* Secundo, quia non præbent certitudinem fidei, ſed experimentalem, quam nos concedimus. Hæc autem certitudo experimentalis multum diſtat à certitudine fidei, quia poteſt illi ſubeſſe falſum. Etſi enim certus ſim & falli in eo non poſſim quin ſentiam me moueri, non tamen certus ſum me moueri, vt iuſtum. Multi enim & peccatores à Deo mouentur.

CAPVT IX.

An poſſit amittere iuſtitiam ſemel acquiſitam.

1. NOn poſſe, docent Caluiniſtæ. Nos cum ſcriptura & Concil. Trid. Seſſ. 6. can. 23. & cum patribus, contrarium aſſerimus. Sufficiat hic teſtimonium Auguſt. lib. de corrept. & gratia capite 13. vbi ait, *Credendum eſt, quoſdam in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere viuere, & aliquandiu fideliter & iuſtè viuere, & poſtea cadere:* &c. Hoc Caluiniſtæ non credunt.

2. Adde, quoſdam ſpeciali Dei dono ac beneficio, ita dirigi & cuſtodiri, vt fidem & iuſtitiam, quam ſemel à Deo acceperunt; nunquam per peccatum mortale amittant. Hos vocamus confirmatos in gratia cuiuſmodi fuerunt B. Maria Virgo, Ioannes Baptiſta, Apoſtoli, poſt acceptum Spiritum ſanctum; & ſimiles alij.

CAPVT X.

Quomodo iustitia semel acquisita conseruetur.

1. CAluinistæ docent sola fide conseruari : fidem autem non posse deficere. Errant in vtroque. Catholica sententia est, conseruari obseruatione mandatorum Dei. Hoc docuit nos Christus Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Et apertiùs, Ioann. 15. 10. *Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea.* Et vers. 14. *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis.*

2. Et ratio est, quia iustitia non perditur, nisi per peccatum mortale : at nemo peccat mortaliter, nisi transgressione mandatorum : Ergo qui seruat mandata, non peccat mortaliter. Ergo nec iustitiam amittit. Huc spectat illud 2. Petri 1. 10. *Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis : Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.*

3. At clamant. Aduersarii obseruationem mandatorum esse impossibilem. Non ita est. Etsi enim per solas naturæ vires sit impossibilis, tamen per auxilium gratiæ diuinæ, non modò possibilis, sed etiam facilis & iucunda efficitur. Hoc fatetur Dauid Psalm. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.* Ecce cucurrit, non ambulauit viam mandatorum. Vnde ille cursus ? quia Deus per gratiam dilatauit cor. Et similiter Apostolus ad Philipp. 4. 13. *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Quasi dicat. Meis quidem viribus nihil aut parum : at diuino auxilio possum omnia. Propter hoc auxilium dixit Christus Matth. 11. 30. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.*

EPILOGVS IN QVO CONFERTVR *Iustificatio Caluinistica cum Catholica.*

1. EXposui sententiam vtriusque partis per certa capita. Nunc vulgari similitudine rem illustrabo. Est autem huiusmodi. Sit pauper aliquis, plenus scabie, vlcere, putredine, & vitiosis humoribus. Is Medicum adeat, vt sanari possit. Quid porrò Medicus?

2. Si Catholicè agat, tria præstabit. 1. quasdam dispositiones seu præparationes ad faciliorem morbi curationem præscribet 2. præbebit illi potionem, non modo medicam, qua corpus purgetur, & sanies abstergatur, sed salutarem & viuificam, quia vires redintegrentur & pristina sanitas acquiratur. 3. adiunget cautionem & præseruatiuum, ne iterum in morbum recidat, & sanitatis partæ iacturam faciat. Ita secundum Catholicos res habere in iustificatione, seu curatione animi. Peccator, qui animo æger est, & plenus putore flagitiorum, sanari à Deo cupit. Deus tria illa præstat 1. motionem fidei, spei, contritionis, dilectionis, & propositi nouæ vitæ, tanquam dispositiones ad animi curationem præuias. 2. infundit illi gratiam seu iustitiam sanctificantem, qua & peccata tolluntur, & sanitas amissa recuperatur. 3. præscribit illi cautionem, vt deinceps insistat piis operibus, & obseruationi mandatorum, ac seriò prospiciat, ne quam adeptus est sanitatem suo vitio & negligentia deperdat. Hæc apud Catholicos.

3. At si Caluinisticè agat Medicus, multò aliter procedet. Nimirum ægroto offeret suam chlamydem nytidam, elegantem, elaboratam. Hortabitur, vt manu eam apprehendat, circumponat, scabiem tegat ; ac deinde magna securitate in conspectum sui Principis accedat, quippe, qui fœditatem corporis, tam eleganti pallio obductam, videre non possit. Planè A sic res habet in Iustificatione Caluinistica. Peccator, qui propter suorum scelerum horrorem ac turpitudinem, in conspectum Dei venire non audet, à Christo medico subsidium petit. Christus offert illi suam iustitiam & satisfactionem, tamquam pretiosam clamydem Hortatur, vt fide eam apprehendat, eáque sua flagitia, quasi velo quodam tegat, ac deinde confidenter & audacter in conspectum Dei se sistat, à quo sine dubio innocens ac mundus declarabitur, etiam si reuera non sit. Hæc apud Caluinistas. Videat nunc pius Lector, quo pacto iustificari velit, Catholicè, an Caluinisticè.

DE IVSTITIA BONORVM operum, secundùm Caluinistas.

OPVSCVLVM VI.

LECTORI.

DE vi, *Iustitia, ac merito bonorum operum, multa in vtramque partem sparsa & euulgata sunt. Potest autem res tota breuissimè & clarissimè* C *proponi his verbis. Primò, an opera iustorum sint bona? Secundò, an necessaria? Tertiò, an meritoria? vel quodidem est. Primò, an iusti possint facere aliqua opera, quæ bona sint ; Secundò, an ex præcepto diuino teneantur ea facere; Tertiò an si faciant, per ea aliquid mereantur apud Deum; In his tribus punctis omnia posita sunt, quæ vtrinque disputantur. Dicam breuiter quid Caluinistæ sentiant.*

Caluinistarum sententia.

D *Propositio*, 1. Iusti non possunt vlla bona opera facere, quia quicquid faciunt, immundum & coinquinatum est, propter peccatum originale, quod in ipsis hæret.

2. Nec tenentur facere bona opera : tum, quia non possunt, vt dictum est, tum, etsi lex diuina præcipiat illis, vt faciant, soluti tamen sunt ab obligatione legis, iuxta illud, *Iusto non est lex posita.*

3. Opera iustorum nullo modo sunt meritoria apud Deum, nisi æternæ pœnæ & damnationis, quia omnia sunt immunda & coinquinata, vt dictum est.

Ex prima sequitur, legem Dei esse impossibilem, E quia impossibile est, eam seruare, per opera immunda & coinquinata. Ex secunda, solam fidem sufficere ad salutem, quia opera non sunt necessaria. Ex tertia, vitam eternam non dari ex meritis iustorum, sed ex sola Dei voluntate & prædestinatione, suppositâ tamen fide.

Hæc est breuis resolutio doctrinæ Caluinisticæ de hac materia : ex qua nascuntur hi fructus in animis hominum. I. Neglectus bonorum operum quare? quia persuasum habent se non posse bene operari, cùm omnia ipsorum opera, iuxta Caluinum, sint polluta & inquinata. II. Contemptus legum diuinarum quare ?

huia ſi ſeruari non poſſunt, fruſtra in illis ſeruandis opera collocatur. III. Licentia peccandi & omnia flagitia impunè perpetrandi, quare? quia liberi ſumus ab obligatione legis, & illius transgreſſio fidelibus non imputatur. IV. Supina quædam ſecuritas, quia quiſque putat ſe certum eſſe de vita æterna, quare? quia non acquiritur noſtris operibus, ſed debetur nobis ratione adoptionis, nec poſſumus eam amittere. Hi ſcilicet ſunt fructus Euangelij & doctrinæ Caluiniſticæ; diſtincti à fructibus Euangelij & doctrinæ Chriſtianæ.

Nunc, quæ breuiter dicta ſunt, ſigillatim examinemus. Poſtea Catholicorum ſententia erit explicanda.

CAPVT I.

De veritate bonorum operum.

An iuſti poſſint bene operari, & Legem implere?

1. CAluinus docet, omnia iuſtorum opera eſſe damnabilia, vitiata, inquinata, ſordes, meram iniquitatem. Sic enim habet lib. 3. Inſtitution. cap. 12. §. 4. *Omnia hominum opera nihil ſunt, niſi inquinamenta & ſordes; & quæ iuſtitia vulgo habetur, ea apud Deum mera eſt iniquitas.* Et cap. 14. §. 9. *Habemus, ne vnum à ſanctis exire opus, quod ſi in ſe cenſeatur, non mereatur iuſtam opprobrij mercedem.* Et §. 11. *Duobus his fortiter inſiſtendum, nullum vnquam extitiſſe pij hominis opus, quod ſi ſeuero Dei Iudicio examinetur, non eſſet damnabile. Adhæc ſi tale aliquod detur (quod poſſibile homini non eſt) peccatis tamen, quibus laborare vnthorem ipſum certum eſt, vitiorum ac inquinatum, gratiam perdere.* Et c. 15. §. 3. *Nihil ab homine erit quantumuis de facto quod non ſit aliqua macula inquinatum.*

2. Fundamentum eius eſt, quia putat peccatum originale manere in hominibus iuſtis & eius contagione infici omnia eorum opera. Et quidem, quod illud peccatum in illis maneat, tum alibi fatetur, tum l. 2. Inſt. c. 1. §. 8. his verbis! *Hæc peruerſitas nunquam in nobis ceſſat.* Et l. 4. c. 15. §. 10. *Iam perſpicuum eſt, quàm falſum ſit per Baptiſmum ſolui nos, & eximi originali peccato.* Et in antidoto Conc. Tridentini Seſſ. 5. *Manet verè peccatum in nobis neque per Baptiſmum extinguitur.* Quod autem omnia iuſtorum opera huius contagione peccati infecta ſint, docet lib. 3. Inſtit. cap. 1. §. 9. *Hinc tantum breuiter attingere volui totum hominem, quaſi diluuio à capite ad pedes, ſic fuiſſet obrutum, vt nulla pars à peccato ſit immunis, ac proinde quicquid ab eo procedit, in peccatum imputari.* Et in Antidoto Concilij Trident. Seſſ. 6. cap. 16. *Vitioſitas, quæ nobis inhæret, deformat coram Deo quidquid à nobis operum prodit.*

3. Hoc adeò verum eſſe ait, vt etiam illa iuſtorum opera, quæ fiunt ex gratia & inſtinctu Spiritus ſancti, dicat vitiari & inquinari. Nam in antidoto Concilii Tridentini Seſſ. 6. cap. 14. ſic loquitur? *Speciosum quidem eſt quod obtendunt, fluere omnia à Spiritu Chriſti. Sed vbi abſoluta Spiritus ſancti virtus reperietur? an non ad menſuram vnicuique diſtribuitur. Debebant ergo obſeruare ſemper aliquid noſtræ fœcis admixtum, quod puritatem illam inficiat.* Et lib. 3. Inſt. c. 15. §. 5. *tantum hoc homini aſſignamus, quod ea ipſa, quæ bona erant, ſua impuritate polluit, contaminat.*

4. Hinc infert, legem Dei eſſe impoſſibilem? ſeu mandata Dei non poſſe ſeruari, ne quidem à iuſtis, qui non poſſunt ſeruari per opera immunda & inquinata, qualia omnia ſunt iuſtorum opera proſequitur. lib. 2. Inſtitution. cap. 7. §. 5. cum ait, *Quod autem impoſſibilem legis obſeruationem diximus, id eſt, paucis verbis explicandum, ſimul & confirmandum, &c.*

5. Addit nec Prophetas nec Patriarchas, nec vllum alium mortalium vnquam fuiſſe, qui legem obſeruauerit. in Antidoto Concilij Tridentin. Seſſ. 6. cap. 12. *Mihi abundè ſufficit, neminem extitiſſe vnquam, qui legi Dei ſatisfecerit, nec vllum poſſe inueniri.* Et infrà? *Prophetas & Patriarchas & pios Reges, vt cuique Dei ſpiritu adinuarentur, ferendo legis iugo pares fuiſſe negat: nec ambiguè pronunciat, impoſſibilem fuiſſe legis obſeruationem.*

6. Maximè verò duo mandata ait eſſe impoſſibilia: alterum de diligendo Deo ex toto corde: alterum de non concupiſcendo. De vtroque ſic habet lib. 2. Inſtit. c. 7. §. 5. *Si ab vltima membria repetamus, neminem ſanctorum extitiſſe dico, qui corpore mortis circumdatus, ad eum dilectionis ſcopum pertigerit, vt ex toto corde & tota mente ex tota anima, ex tota potentia Deum amaret: neminem rurſum qui non concupiſcentia laboraret.*

7. Porrò ſi quæras ex Caluino, quare Deus dederit legem, ſi impoſſibilis ſit, & nemo eam ſeruare poſſit? Reſpondet non ideò dediſſe, vt eam ſeruemus, ſed vt per eam veniamus in cognitionem peccati & noſtræ infirmitatis. Hoc fusè explicat lib. 2. Inſtit. cap. 5. §. 6. & cap. 7. §. 6.

8. Hæc omnia paradoxa ſunt, & ſacræ Scripturæ, ac antiquis Patribus contraria. Ac primo, fundamentum Caluini; quo reliqua omnia nituntur, manifeſtè falſum eſt. Nam peccatum originale verè tollitur in Baptiſmo vt oſtenſum eſt in diſputatione, de Iuſtificatione, cap. 1. Euerſo fundamento, cætera corruunt. Attingam tamen ſingula breuiter.

Non omnia iuſtorum opera eſſe peccata mortalia.

9. Ac primò, quod ait, *omnia iuſtorum opera eſſe damnabilia, ſeu peccata mortalia*, facillimè refelli poteſt. Primò, ex contrario fundamento. Nam ex fide certum eſt, in Baptiſmo & iuſtificatione tolli omnia peccata, & infundi gratiam ſeu iuſtitiam inhærentem, quæ faciat hominem Deo gratum, amicum, & ab omni contagione mundum ac liberum, vt in ſupradicta diſputatione probatum eſt. Hic contra Caluinum ſic argumentor; Sicut ab homine iniuſto: immundo, & peccatis obnoxio procedunt opera iniuſta, immunda & vitioſa, ita ab homine iuſto, mundo & internis gratiæ donis ornato, procedunt opera iuſta, munda & Deo grata.

10. Huc ſpectat illud Chriſti, Matth. 7. 18. *Non poteſt arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere.* Et Ioannis 15. 5. *Ego ſum vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum.* Ex quibus verbis eliciuntur hæc duo argumenta contra Caluinum. *Alterum*, Arbor bona non poteſt facere malos fructus: ſed homo iuſtus eſt arbor bona, Pſalm. 91. 13. Ergo homo iuſtus non poteſt facere malos fructus. Quomodo igitur Caluinus docet, omnia ipſius opera eſſe damnabilia? *Alterum*, omnis palmes, qui eſt in fœcunda vite, poteſt facere bonum fructum, ſed Apoſtoli erant palmites in Chriſto, tanquam in fœcunda vite. Ergo Apoſtoli poterant facere bonum fructum: Ergo falſum eſt, omnia iuſtorum opera eſſe ſordes, inquinamenta, meram iniquitatem.

11. Poteſt hoc clariùs explicari in hunc modum. Vt palmes ferat fructum, requiruntur & ſufficiunt, hæc pauca. 1. Vt ſit in vite. 2. Vt ſuccum & humorem ab ea trahat. 3. Vt habeat ſufficientem ſolem, à quo excoquatur. 4. Vt nullum ſit impedimentum, quo lædi aut impediri poſſit, cuiuſmodi eſt nimium frigus, gelu, pruina, ventus turbulentior, vermis corrodens, aut aliquid ſimile. At hæc omnia locum habent in homine iuſto.

Est in Christo, tanquam in vite. Ioannis. 15. 5. *ego sum vitis, vos palmites: manete in me & ego in vobis.* 2. Trahit ab illo succum & humorem diuinæ. Ioan. 4. 14. *Aqua, quam ego dabo ei fiet in eo fons aqua salientis in vitam æternam.* Habet sufficientem calorem, quo excoquatur. Luc. 12. 49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur?* Et cap. 24. 32. *Nonne cor nostrum erat ardens in nobis?* Nullum est impedimentum. Nam internum Rom. 8. 1. *Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant.* Nec externum Rom. 3. 38. *Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.* Sequitur ergo nihil deesse homini iusto, quo minus possit facere bonum fructum.

12. Idem potest demonstrari & hoc modo. Vbicunque sunt sufficientia principia rectæ operationis, ibi potest esse recta & honesta operatio: at in homine iusto, sunt sufficientia principia rectæ operationis: Ergo in homine iusto potest esse recta operatio. Maior per se nota est. Minor probatur, quia ad rectam operationem sufficiunt hæc tria principia. 1. Intellectus, qui intelligat, quid agendum sit, quid fugiendum. 2. Voluntas, quæ amplectatur id, quod ab intellectu tanquam bonum & honestum proponitur. 3. Potentia exterior, quæ exequatur id, quod voluntas amplexa est, & exequendum imperauit. Hęc autem sunt in homine iusto. Nam intellectus eius lumine diuinæ fidei illustratus est, vt facillimè possit cognoscere, quid honestati sit consentaneum. Similiter voluntas à Deo excitatur & iuuatur per internam motionem, qua prompta & robusta efficitur, ad desiderandum & amplectendum id, quod recta ratio faciendum dicat. Denique potentiæ exteriores possunt illud exequi. Nihil ergo deest ad bonam & honestam operationem exercendam.

13. Exemplo res fiet clarior. Sit homo iustus, qui audiat, vel legat hæc verba Christi, *Date eleemosynam.* Certè, si fidem habet, facilè aduertet honestum & præclarum opus id esse. Accedit diuina motio, qua cor eius tangatur & extimuletur, vt velit consentire, & executionem imperare. Posito hoc consensu & imperio, quid impedit, quin, si dives sit, & pecunias apud se habeat, possit pauperi porrigere eleemosynam? Et quod hic peccatum, aut vbi? Non intellectu, qui fide collustratus, iudicat & proponit id, quo honestum, laudabile, & Deo beneplacitum est. Nec in voluntate, quæ à Deo mota & corroborata, vult illud ipsum executioni mandare. Nec in manibus? quibus eleemosynam porrigitur, quia obtemperant iusto voluntatis imperio.

14. At inquiet Caluinus, deest bona intentio, imò non deest. Cùm enim deus mouet voluntatem hominis iusti, vt ex vera dilectione præbeat pauperi eleemosynam, & huic motioni ipse acquiescit? sanè non est mala, sed bona intentio. Hinc sumo nouum argumẽtũ contra Caluinum, hoc modo; Quando homo iustus facit aliquod opus, quod à Deo præcipitur & laudatur; & in eo faciendo habet bonam intentionem, tunc certè totum opus bonum honestum & laudabile est: sed hoc fit? quando ex amore Dei præbet pauperi eleemosynam: Ergo tunc facit opus bonum, honestum 9. 22. *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit*, id est, si intentio tua sit bona totum opus tuum erit bonum. Minor etiam patet, ex eodem capite, vbi reprehendit Pharisæos, quod facerent eleemosynas, quod orarent, quod ieiunarent, non bona, sed mala intentione, nempe ad captandam A inanem gloriam ex bonis operibus. Contra verò hortatur Apostolos & alios iustos, vt ipsi bona, non mala intentione in iisdem se exerceant: sic enim fore, vt omnia ipsorum opera sint grata coram Deo. *Attendite*, inquit, *ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab iis*, &c. Et infra. *Te autem faciente eleemosynam, nesciat manus sinistra tua, quid faciat dextera tua, vt sit eleemosyna tua in abscondito; & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.*

15. Hactenus ex contrario fundamento Caluini sententiam refutaui. Nunc refelli potest ex variis Scripturæ locis. Primò ex illo Matth. 5. 17. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* At quomodo videbunt homines Apost. opera bona, si omnia sunt damnabilia? Aut quomodo glorificabunt Patrem cæleste, si sunt inquinamenta, & mera iniquitas? Secundò, ex illo 1. Corinthiorum 7. 28. *Si acceperis vxorem non peccasti.* Hic quæro ex Caluinisticis Prædicantibus, an ipsi mortaliter peccent accipiendo vxores? si peccant, falsa est Apostoli sententia. Imo sacrilega & impia Prædicantium consilia, quibus suadent Monachis, vt accipiant vxores: Et ipsi Prædicantes sacrilegi & impii, qui accipiunt. Si non peccant, falsum est, quod ait Caluinus, omnia iustorum opera esse damnabilia. Tertiò ex illo Matth. 26. 10. *Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me.* Hic iterum quæro, an Magdalena peccauerit, effundendo vnguentum super caput Christi recumbentis? Si dicitis peccasse; non Christi sed Iudæ proditoris sententiæ subscribitis. Nam Christus dixit; *Bonum opus operata est in me*; quod vos negatis. Iudas dixit, *vt quid perditio hæc?* quod vos defenditis. Quartò ex illo. 1. Pet. 1. 10. *Sat agite, vt per bona opera certam vestram vocationem faciatis. Hoc enim facientes non peccabitis aliquando.* Hic Petrus primum hortatur nos ad bona opera. At si nulla essent bona, sed omnia mortifera & damnabilia, quomodo ad ea hortari posset. Deinde affirmat eos non peccaturos, qui ipsius monita sequantur. At quomodo peccaturi non sint quorum singula opera sunt peccata mortalia? Quintò, ex illo 1. Corinthiorum 4. 4. *Nihil mihi conscius sum.* Sanè, si Paulus sensisset cum Caluino, dixisset, Malè mihi conscius sum, quia omnia mea opera scio esse damnabilia, & meram iniquitatem. Sextò, ex illo ad Titum 2. 14. *Christus dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Hæc loquere & exhortare.* Diceret Caluinus, Hæc tacè & detestate, quia Christus non mundauit nos ab iniquitate peccati originalis; & omnia opera nostra quæ sectamur, sunt sordes & inquinamenta.

16. Tertio refutatur exemplo Iob, & Dauidis, qui præclara suorum operum testimonia habent in sacris Litteris vt Iob 1. 22. *In omnibus his non peccauit Iob labijs suis.* Et capite 2. 3. *Numquid considerasti seruum meum Iob, qui non sit illi similis in terra, vir simplex & rectus, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam?* Et Psalm. 16. 3. *Probasti cor meum, & visitasti nocte, igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas* Et Psalm. 17. 22. *Custodiui vias Domini, nec impie gessi à Deo meo.* Et 118. 121. *Feci iudicium & iustitiam: non calumnientur me superbi.* Quid ad hæc dicis Caluine? Iob non peccauit labiis suis, & tu asseris omnia verba ipsius esse damnabilia? Iob recedit à malo. & tu clamas mereri iustam opprobrij mercedem? Deus non inuenit iniquitatem in corde Dauidis, & tu nihil ibi reperis nisi sordes & inquinamenta? Dauid non gessit impiè, sed fecit iudicium & iustitiam, & tu audes eum calumniari? Fortè ad te respexit, cùm dixit, *Non calumnientur me superbi.*

17. Quartò refutatur ex variis abſurdis, quæ inde A ſequuntur. Pauca attingam. Ac primò ſequitur ex Caluini ſententia, hominem per peccatum iuſtificari; quod ſic oſtendo. Omnia iuſtorum opera ſunt peccata & mera iniquitas: ſed fides eſt opus iuſtorum: Ergo fides eſt peccatum & mera iniquitas. At ſola fide iuſtificamur: Ergo ſolo peccato & iniquitate iuſtificamur. Quis hoc credat? Et tamen admittunt Caluiniſtæ. Secundò, ſequitur, iuſtos non debere credere. Nam omnia peccata ſunt prohibita: at ſi omnia opera iuſtorum ſunt peccata etiam opus fidei eſt peccatum: Ergo opus fidei eſt prohibitum: Ergo non licèt credere. Tertiò ſequitur Deum præcipere & mandare, vt fiant peccata. Præcipit enim, & mandat, vt fiant peccata. Præcipit enim, & mandat, vt fiant quædam opera à iuſtis: at omnia illorum opera ſunt peccata, teſte Caluino. Ergo præcipit fieri quædam peccata. Omitto cætera.

18. Videamus quid Caluiniſtæ pro ſe adferant. Primò obiiciunt illud Eccleſiaſtæ. 7. 21. *Non eſt homo iuſtus in terra qui faciat bonum, & non peccet.* Hinc colligunt, iuſtorum opera non eſſe bona, ſed peccata. Reſpondeo, illa verba dupliciter intelligi poſſunt. Primò, Nullus eſt iuſtus, qui faciat aliquod bonum, & non ſemper peccet in omnibus ſuis actibus. Secundo; Nullus eſt iuſtus, qui ſemper faciat bonum, & non aliquando peccet. Prior ſenſus apertè falſus eſt, vt ex dictis patet. Poſterior poteſt iterum duobus modis accipi. Primò, non eſt iuſtus, qui ſemper faciat bonum, C & non aliquando peccet mortaliter. Hoc falſum eſt, & contra illud 1. Ioannis 3. 9. *Omnis qui natus eſt ex Deo peccatum non facit.* Secundò, non eſt iuſtus qui ſemper faciat bonum, & non aliquando peccet venialiter. Hoc verum eſt, iuxta illud Prou. 24. 16. *Septies in cadet iuſtus, & reſurget.*

19. Secundò obiiciunt illud Iſaiæ 64. 6. *Et factí ſumus vt immundi omnes nos, & quaſi pannus menſtruata vniuerſa iuſtitiæ noſtræ.* In hoc teſtimonio ponunt victoriam. Sed fruſtra. Nihil enim ad rem facit, 1. Quia non intelligitur de hominibus iuſtis, de quibus eſt noſtra quæſtio, ſed de impiis & ſceleratis: nec de omnibus, ſed tantùm de Iudæis. 2. Nec de omnibus illorum operibus, ſed ſolùm de ſacrificiis & neomeniis, in quibus illi maximè iuſtitiam ſuam collocabant, quæ tamen Deus execrabatur, iuxta illud Iſayę 1. 13. *Ne offeratis vltra ſacrificium fruſtra: incenſum abominatio eſt mihi, &c.*

Præceptum, Non concupiſces, ſeruari poſſe à iuſtis.

20. Oſtendi contra Caluinum, non omnia iuſtorum opera eſſe damnabilia, iniuſta, inquinata, ſed quædam bona, honeſta, laudabilia, Deo grata, præſertim quæ ex Dei gratia facta ſunt. Nunc videndum eſt; an iuſti per huiuſmodi opera poſſint legem ſeruare, nec ne. Cæterum, quia præcipua difficultas eſt duobus præceptis legis, nempe, de non concupiſcendo, & de diligendo Deo ex toto corde? ſeruabo hunc ordinem, vt primùm agam de præcepto, *Non concupiſces*, Secundò, de altero, *Diliges Deum ex toto corde.* Tertiò, de tota lege Decalogi ſimul ſumpta. Nam ſi ſemel oſtendero, illa duo in particulari non eſſe impoſſibilia: facillimum erit de tota lege idem conuincere.

21. Sit ergo hæc quæſtio inter nos & aduerſarios, An homines iuſti per auxilium gratiæ Dei poſſint ſeruare hoc præceptum Decalogi? *Non concupiſces*? Vt intelligatur, quid Caluiniſtę, quid Catholici ſentiant, tria ſpectari debent. 1. Concupiſcentiam in actu primo, ſeu pronitas quædam ad concupiſcendum. 2. Modus concupiſcentiæ in actu ſecundo, præueniens rationem. 3. Conſenſus qui à libera voluntate proficiſcitur. Hoc poſito, Caluiniſtæ docent, hæc omnia eſſe peccata. Et quidem concupiſcentiam in actu primo, dicunt eſſe ipſum peccatum originale. Motum verò concupiſcentiæ qui præuenit aduertentiam rationis; & præterea conſenſum, qui ſequitur eſſe peccata actualia, & quidem mortifera contra illud præceptum; *Non concupiſces.* Volunt enim hoc præcepto prohiberi, non ſolum conſenſum ſed etiam ipſos motus concupiſcentiæ conſenſum præuenientes. Vnde concludunt præceptum hoc ſeruari à nobis non poſſe in hac vita, quia non poſſumus vitare motus concupiſcentiæ, qui hoc præcepto prohibentur. Sed errant.

22. Catholici contra docent, 1. Concupiſcentiam in actu primo non eſſe peccatum originale, ſed naturalem quandam pronitatem ſeu inclinationem, quæ per ſe culpabilis non ſit. 2. Motus concupiſcentiæ rationem præuenientes, non eſſe peccata; nec prohiberi hoc præcepto; *Non concupiſces*, ſed ſolum conſenſum. Hinc inferunt præceptum hoc non eſſe impoſſibile, ſed poſſe ſeruari à iuſtis per gratiam Dei; cum nihil aliud illis prohibeatur, quam liber conſenſus, qui liberè vitari poteſt. Hæc ſingula paucis confirmanda ſunt.

23. Ac primò, quod concupiſcentia in actu primo, non ſit peccatum originale, euidenter conuincitur, hoc Syllogiſmo, peccatum originale tollitur per Baptiſmum, concupiſcentia non tollitur: Ergo concupiſcentia non eſt peccatum originale. Maior fusè probata eſt in diſputatione de Iuſtificatione capite 1. Minor patet experientia. Nec opus eſt hic hærere. Solùm nota, per concupiſcentiam intelligi, non ſolùm pronitatem & inclinationem, quæ eſt in appetitu ſenſitiuo, tam iraſcibili, quàm concupiſcibili, ſed etiam illam, quæ eſt in intellectu & voluntate. Nam hæ quatuor potentiæ (voluntas, intellectus, & vterque appetitus) naturâ ſuâ pronæ ſunt ad quoſdam motus inordinatos, & rectæ rationi repugnantes, vt verbi gratia, intellectus ad iudicia falſa & erronea: Voluntas ad odium, inuidiam, deſperationem: Appetitus ſenſitiuus ad carnalia & terrena deſideria. Hæc ergo pronitas iſtarum potentiarum, ſeu naturalis inclinatio, vocari ſolet communi nomine, concupiſcentia in actu primo. Hanc formaliter negamus eſſe peccatum originale propter rationem allatam. Quid ergo eſt? inquies. Dicam. Eſt quædam imperfectio, quæ homini in puris naturalibus condito eſſet naturalis, poſt lapſum verò, eſt pœna D ſeu effectus peccati primi parentis: Et à Theologis ſolet vocari morbus ſeu languor naturæ, infirmitas, fomes peccati, fons tentationum, vis appetendi immoderata. Apoſtolus, nunc peccatum, nunc legem membrorum vocat: Non quod ipſa per ſe peccatum ſit, ſed quia eſt effectus & cauſa peccati, vt explicat D. Auguſt. lib. 1. de nuptiis & concupiſcentia cap. 23. & l. 1. contra duas epiſtolas Pelagianorum capite 13. & alibi.

24. Iam verò quòd motus concupiſcentiæ rationem præuenientes, non ſint peccata mortalia, nec prohibeantur illo præcepto. *Non concupiſces*, ſed ſolus conſenſus facilè probari poteſt. Nam ipſa Scriptura ſic interpretatur. Quod enim vno loco dicit. *Non concupiſces*, alibi explicat, Eccleſiaſt. 5. 2. *Ne ſequaris in fortitudine tua concupiſcentiam cordis tui.* Et cap. 18. 30. *Poſt concupiſcentias tuas non eas.* Et Rom. 6. 12. *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius.* Certè in his locis ſermo eſt de conſenſu.

25. Idem frequenter docet Auguſtinus, præſertim lib. 1. de nuptiis & concupiſc. cap. 23. cùm ait. *Nam ipſa quidem concupiſcentia iam non eſt peccatum in generatis, quando illi ad illicita opera non conſentitur.* Et in expoſitione quarundam propoſitionum ex Epiſtola ad Romanos, expoſitione 17. *Non enim in ipſo deſiderio prauo, ſed in noſtra conſenſione peccamus.* Et lib. 5. contra Iulia- [illegible] cap. 3. *Aliud eſt habere mala deſideria carnis, aliud tradi*

corde, non quòd totum cor noſtrum in eo diligendo debeat occupari? ſed quod tanto conatu in eum ferri debeat, quanto fieri poteſt. Nec hoc ſenſu præcipitur: quamuis ſi præciperetur, ſeruari poſſet. Quis enim dicat impoſſibile ſibi eſſe diligere Deum tanto conatu, quanto diligere eum poteſt? Tertius eſt; vt diligamus Deum ex toto corde, id eſt, vt diligamus eum ſuper omnia: vt præferamus illum rebus aliis; vt nullius rei amorem, Dei amori anteponamus, vt nullius creaturæ timore vel amore velimus Deum offendere, & ab illius amore recedere. Hic Verus ac germanus ſenſus eſt. Hunc expreſſit Apoſtolus Rom. 8. 39. *Nulla creatura poterit nos ſeparare à charitate Dei*, id eſt, nulla poterit efficere, vt ei poſtponamus dilectionem Dei. Et Chriſtus Matth. 10. 37. *Qui amat Patrem, aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus*, id eſt, qui amorem parentum præfert amori Dei, non diligit Deum ſuper omnia. Vnde è contrario qui amori parentum (qui in filiis ſolet eſſe maximus) præfert amorem Dei, conuincitur diligere Deum ſuper omnia.

33. Hoc ſenſu laudatur Abraham, Geneſ. 22. quòd cum haberet vnicum filium Iſaac, quem intimè diligebat? eius tamen dilectioni præferret dilectionem Dei. Nam ſi inter omnes creaturas, nullam tantoperè amabat, ſicut filium ſuum vnigenitum, & nihilominus hunc ipſum filium paratus erat offerre Deo in ſacrificium; euidens ſignum erat, eum diligere Deum ſuper omnia, vel quod idem eſt, ex toto corde. Hinc concludo, hoc præceptum non eſſe impoſſibile, ſi eo ſenſu explicetur, quo iam explicatum eſt.

34. Sed obiicitur Auguſtinus in lib. de ſpiritu & litera cap. vlt. & in lib. de perfectione iuſtitiæ, Reſpon. 17. vbi ait, hoc præceptum non poſſe impleri in hac vita, ſed in alia. At prompta eſt reſponſio: Nam duo nititur oſtendere Auguſtinus, quæ veriſſima ſunt. Vnum eſt, præceptum illud, *Diliges Deum ex toto corde & ex tota anima, & ex totis viribus*: poſſe quidem impleri in hac vita, quoad obligationem, quàm inducit? non tamen quoad verba, quibus proponitur. Alterum eſt, in hac vita non tam perfectè diligit Deum, quam in altera: quod probat hac ratione. Dilectio ſupponit cognitionem: In hac vita cognoſcimus Deum obſcurè per fidem? in altera clarè per viſionem: quid ergo mirum ſi in hac vita minus perfectè in altera perfectius Deum diligamus? Hanc eſſe mentem Auguſtini ex ipſo textu colligitur, nec in minimo nobis repugnat.

Totam legem Decalogi ſeruari poſſe.

35. Ex dictis facilè demonſtrari poteſt, totam legem ſeruari poſſe ab homine iuſto. Primò, quia ſi duo præcipua præcepta, quæ videbantur omnium difficillima, ſeruari poſſunt? cur non etiam reliqua? Secundò, quia qui diligit Deum ex toto corde, præfert illum omnibus creaturis, nec intuitu vllius creaturæ vult illum offendere: Ergo ſeruat omnia illius præcepta? quia ſi vel vnum non ſeruaret, iam illum offenderet: At homo iuſtus, poteſt illum diligere ex toto corde, vt probatum eſt: Ergo poteſt omnia illius præcepta ſeruare. Imò ſi propriè loquamur, hæc duo, *amare Deum ex toto corde, & mandata Dei cuſtodire*, reipſa idem ſunt? vel certè alterum cum altero neceſſariò connexum. Fieri enim non poteſt, vt quis diligat Deum ex toto corde, & non ſeruet omnia eius præcepta Hinc in ſcripturis ferè ſemper coniunguntur, vt Exod. 20. 6. *Faciens miſericordiam his, qui diligunt me, vt cuſtodiant præcepta mea.* Et Deut. 10. 12. *Et nunc Iſrael, quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi vt diligas eum in toto corde tuo, & cuſtodias mandata eius?* Et cap. 11. 1. *Ama Dominum Deum tuum, & obſerua præcepta eius.* Et Ioſue 22. 5. *vt diligatis Dominum Deum veſtrum, & obſeruetis mandata illius.* Et Chriſtus Io. 15. 10. *Si præcepta mea ſeruaueritis manebitis in dilectione mea.* Et alibi ſæpe.

36. Quid multis? Scriptura apertè teſtatur, quoſdam totam legem cuſtodiuiſſe; vt 3. Reg. 14. 8. *Non fuiſti ſicut ſeruus meus. Dauid, qui cuſtodiuit mandata mea, & ſecutus eſt me in toto corde ſuo.* Et Lucæ 1. 6. de Zacharia & Eliſabetha: *Erant iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini, ſine querela:* Et Ioſue 17. 6. De Apoſtolis: *Tui erant, & mihi eos dediſti, & ſermonem tuum ſeruauerunt.* Quis neget idem feciſſe B. Virginem, S. Stephanum, Timotheum; & non paucos alios?

37. Et ſanè, ſi lex impoſſibilis eſſet, neque ſeruari poſſet: cur eam Deus Optimus Maximus nobis imponeret: Cur clamaret Chriſtus Matt. 11. 30. *Tollite iugum meum ſuper vos, Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue?* Cur Apoſtolus 1. Ioan 5. 3. *Hæc eſt charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus, & mandata eius grauia non ſunt:* Cur propheta Dauid de ſeipſo, Pſal. 118. 32. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum?* Cur alius propheta de omnibus iuſtis, Ezech. 36. 27. *Spiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis?* Certè ex his & ſimilibus patet legem Dei non modo poſſibilem eſſe, ſed etiam facilem & iucundam iis, qui gratia Dei adiuuantur: Blaſphema igitur vox Caluini in antidoto Conc. Trid. Seſſ. 6. cap. 12. cùm ait: *Prophetas & Patriarchas, & pios Reges, vtcunque Dei ſpiritu adiuuarentur, ferendo legis iugo pares non fuiſſe.* Quid hoc aliud eſt, quàm palam pronunciare, omnia ſcripturæ teſtimonia iam citata eſſe falſa? Et Spiritum ſanctum non poſſe hoc efficere per dona gratiæ in cordibus iuſtorum, vt legi ſatisfaciant? multò aliter Apoſtolus ad Phil. 4. 13. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* An hic crederet Caluinus mentiri Apoſtolum, & debuiſſe dicere, *Non poſſum omnia in eo, qui me confortat*, quia legem ſeruare non poſſum? Apage.

38. Sed preſſiùs ad rem. Cùm lex Decalogi contineat decem præcepta: quæram ex Caluino, an omnia & ſingula: an aliqua duntaxat ſint impoſſibilia? Scio dicturum, duo hæc potiſſimùm ſeruari non poſſe, *Diliges Deum ex toto corde*, &, *non concupiſces.* Sed de his ſeorſim iam egi. De reliquis quæro ſint ne poſſibilia, necne: Negat in antidoto, loco citato, cùm ait, *Minimum legis mandatum onus eſſe, Ætna grauius.* Quid: nemo ergo iuſtorum non homicida eſt: Nemo non fur & adulter: Nemo non falſus teſtis: Abſit. Multi commendantur in ſcripturis, qui ab his vitiis fuerunt immunes. Quis audeat dicere, Ioſephum Patriarcham & Suſannam fuiſſe adulteros, qui tam fortiter pro caſtitate pugnarunt? Quis Apoſtolos fuiſſe fures, qui etiam propria reliquerunt: Quis Euangeliſtas fuiſſe falſos teſtes, qui teſtandæ veritati deputati ſunt: Dicet opinor Caluiniſta quiſpiam, eos externo opere non fuiſſe tales, ſed tamen animo & cogitatione. Sed quiſquis hoc dicit, metitur alios ſuo ingenio: & ſicut ipſe plenus eſt dolo, ira, fraude, nequitia, prauis cupiditatibus: ſic alios omnes eſſe malitiosè confingit. Sanè Chriſtus in Euangelio, cùm dicebat iuſtitiam Chriſtianorum debere perfectiorem eſſe, quàm fuerit iuſtitia Phariſæorum, hoc agebat, vt non tantùm externo opere ſeruaremus mandata legis, ſicut Phariſæi ſeruabant, ſed etiam interno affectu & propoſito. Vnde volebat diſcipulos ſuos, non tantùm non occidere, ſed nec iraſci: non tantum non mœchari, ſed nec mulierem concupiſcere. Et quis neget eos cum Dei gratia præſtare id potuiſſe.

39. Hæc ſufficiunt contra Caluiniſtas. Videamus, nunc, quid pro ſe adferant. Primùm obiiciunt illud Actorum. 15. 10. *Quid tentatis imponere iugum ſuper*

ceruices diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus? Hæc ſunt verba Petri Apoſtoli, quibus teſtatur legem eſſe iugum importabile, neque nos poſſe ſaluari per obſeruationem legis, cùm ea impoſſibilis ſit, ſed per gratiam Dei, quæ à legis iugo nos liberat *Reſpondeo.* Certum eſt, Petrum non loqui de lege morali, quæ continetur in Decalogo, & de qua hic diſputamus, ſed tantum de cæremoniali. Contendit enim Chriſtianos non eſſe obligandos ad circumciſionem & ſimiles cæremonias Iudaicas, idque propter duas cauſas. Primò, quod ſint iugum graue & importabile. Secundò, quod ſint inutiles ad iuſtificationem. Hanc poſteriorem cauſam clarius expreſſit D. Paulus ad Gal. 4. 9. *Nunc autem cùm cognouerit is Deum, imò cogniti ſitis à Deo, quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quia denuò ſeruire vultis*; Porro lex cæremonialis vocatur iugum importabile, non quod portari omninò non poſſit, ſed quod ægrè ac difficulter, vt rectè exponit D. Thom. in 2. d. 28. qu. vnica. artic. 4. ad 3. Lyranus in hunc locum, & alij. Nam ſi omninò portari non potuiſſet, mentitus eſſet Euangeliſta, cum dixit de Zacharia & Eliſabetha, Luc. 1. 6. *Erant ambo iuſti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela.* Eodem ſenſu Chriſtus traditiones Phariſaicas vocat onera importabilia. Matt. 23. 4. *alligant enim onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem ſuo nolunt ea mouere.*

40. Secundò obiiciunt illud Apoſtoli ad Galat. 3. 10. *Quicunque ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt. Scriptum eſt enim: Maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, vt faciat ea.* Hic ſupponit Apoſtolus legem Dei eſſe impoſſibilem, vt colligitur ex ipſius diſcurſu, qui eſt huiuſmodi: Quicunque non ſeruat totam legem, eſt maledictus: Ergo qui volunt iuſtificari ex operibus legis, ſeu ex obſeruatione legis ſunt maledicti. Quæ conſecutio nulla eſſet, niſi ſubintelligatur aſſumptio iſta; atqui nullus poteſt ſeruare totam legem. Totum ergo argumentum erit tale; Quicunque non ſeruat totam legem, eſt maledictus; At nemo poteſt ſeruare totam legem: Ergo maledictus omnis, qui ex obſeruatione legis vult iuſtificari. *Reſpondeo.* Hic ſyllogiſmus non eſt Apoſtoli Pauli, ſed eſt alicuius Caluiniſtæ. Et in multis peccat. Primò in forma. Nam ſeruata maiori & minori propoſitione, deberet hoc modo concludere; Quicunque non ſeruat totam legem eſt maledictus: ſed nullus ſeruat totam legem: Ergo omnes ſunt maledicti. Vel ſic? Quicunque non ſeruat totam legem, eſt maledictus: ſed fideles (præſertim Caluiniſtæ) non ſeruant totam legem: Ergo fideles (præſertim Caluiniſtæ) ſunt maledicti. Secundò, peccat in explicatione verborum Pauli. Nam illa verba. *Qui ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt*, non ſignificant eos eſſe maledictos, qui legem implendo iuſtificari volunt, cùm dicat idem Apoſtolus Rom 1. 13. *Factores legis iuſtificabuntur*; ſed nos eſſe maledictos, qui ſuis viribus ſine fide & gratia legem implere, & iuſtificari ſe poſſe credunt. Hoc patet ex antitheſi. Nam opera legis opponit fidei, vt patet ex illis verbis, *Ex operibus legis ſpiritum accepiſtis, an ex auditu fidei?* Similiter eos, qui ſunt ex fide, opponit iis, qui ſunt ex operibus legis. De prioribus dicit: *Qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham.* De poſterioribus verò, *Qui ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt.* Hinc ſequitur, minorem propoſitionem, quam Apoſtolus ſubſtituit, non eſſe hanc Caluiniſticam, (Atqui nemo poteſt ſeruare legem) ſed illam Catholicam (Atqui nemo ſuis viribus ſine fide & gratia poteſt ſeruare legem.) Itaque argumentum Apoſtoli habet hanc vim: Quicumque vult iuſtificari ex operibus legis, debet totam legem ſeruare. (Nam ſi totam non ſeruat, maledictus eſt: vel vt loquitur Iacobus, *qui offendit in vno factus eſt omnium reus*) ſed ſine fide per ſolas naturæ vires nemo poteſt ſeruare totam legem: Ergo ſine fide per ſolas naturæ vires nemo poteſt ex operibus legis iuſtificari. Hinc patet, quo ſenſu intelligendum ſit quod ſequitur: *Chriſtus nos liberauit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.* Non enim ſignificat Chriſtum nos liberaſſe ab obſeruatione legis, quaſi ea impoſſibilis ſit, vt falſo interpretantur aduerſarij: ſed liberaſſe à maledictione, quæ præuaricatoribus legis impendet, quia ſcilicet, per ſua merita obtinuit nobis fidem & gratiam, per quam poſſimus implere legem, & maledictionem euadere.

41. Tertiò obiiciunt illud Roman. 7. 18. *Velle quidem adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio.* Hinc ſequitur, etſi cupias legem implere, non tamen poſſe. *Reſpondeo.* Non loquitur Apoſtolus de obſeruatione legis, ſed de carentia motuum concupiſcentiæ. Quaſi dicat, vellem quidem carere inordinatis concupiſcentiæ motibus, ſed non eſt in mea poteſtate. Vel ſic, bonum eſt carere motibus concupiſcentiæ. Et hoc bonum appeto & deſidero, ſed non poſſum perficere.

42. Quartò obiiciunt. Nemo poteſt vitare omnia peccata: Ergo nemo poteſt implere totam legem. Si enim totam impleret, iam vitaret omnem tranſgreſſionem legis, & conſequenter omne peccatum. Antecedens patet ex illo Iacobi 3. 2. *In multis offendimus omnes*, & 1. Ioann. 1. 8. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus. Reſpondeo*, cùm diſtinctione. Nam hæc propoſitio (nemo poteſt vitare omnia peccata) poteſt dupliciter intelligi. Primò, de peccatis mortalibus, & ſic falſa eſt. Secundo de venialibus, & ſic vera eſt. Quilibet enim iuſtus poteſt vitare peccata omnia mortalia: Nemo tamen omnia venialia, ſaltem ſecundum communem & ordinarium modum diuinæ prouidentiæ. De quo plura infra in ſequenti opuſculo.

43. Quinto obiiciunt. Chriſtus eſt mediator noſter, non ſolum in prima iuſtificatione, qua Deo reconciliamur, ſed etiam poſtea in toto vitæ noſtræ tempore: ergo ſemper egemus interceſſione Chriſti: Ergo ſemper peccamus & legem tranſgredimur: alioqui poſt primam reconciliationem Chriſtus eſſet otioſus. *Reſpondeo.* Chriſtus ſemper eſt mediator noſter, & nunquam eſt otioſus, duplici de cauſa. Primò, quia ſemper nobis vires & gratiam ſubminiſtrat; per quam non peccemus, & bona opera faciamus. Secundò, quia emundat nos à quotidianis peccatis venialibus, in quæ frequenter incidimus, iuxta illud, *Septies in die cadit iuſtus.*

CAPVT II.

De neceſſitate operum.

An iuſti teneantur facere aliqua bona opera & legem ſeruare.

HActenus oſtendi iuſtos poſſe vtrumque præſtare cum Dei gratia. Nunc quæritur, an etiam teneantur? Vbi notandum eſt differre illa duo, Iuſti poſſunt facere bona opera, & iuſti poſſunt ſeruare legem. Nam alterum altero latiùs patet. Multa enim poſſunt fieri bona opera præter obſeruationem legis, vt

vt ſunt opera conſiliorum Euangelicorum. Hæc tamen duo non differunt: Iuſti teneantur facere bona opera & iuſti tenentur ſeruare legem. Vtrumque enim æquè latè patent. Non enim tenendus facere bona opera, niſi ex præſcripto legis. Vnde hoc loco idem eſt quærere, An iuſti teneantur benè operari, &, an teneantur ſeruare legem? Vel, an opera bona ſint iuſtus ad ſalutem neceſſaria, &, an lex obliget iuſtos ad ſui obſeruationem. Hoc obiter monui, vt ſtatus controuerſiæ melius intelligatur.

2. Caluiniſtæ ergo docent, opera non eſſe neceſſaria ad ſalutem, ſeu fideles non teneri ad obſeruationem legis. Hoc clarè patet ex eorum principiis, quæ ſunt huiuſmodi. 1. Solam fidem ſufficere ad ſalutem. 2. Omnia iuſtorum opera eſſe damnabilia & peccata mortalia.

3. Legis obſeruationem eſſe impoſſibilem. 4. Hoc intereſſe inter legem & Euangelium, quod Lex proponat ſalutem cum conditione implendæ legis: Euangelium verò abſolutè ſine tali conditione. Hinc Caluinus in antidoto Concil. Trident. Seſſ. 6. cantic. 20. diſertè ait, *ſalutem non pendere ab obſeruatione legis.* Ex his principiis, quid aliud colligas, quam quod dixi, opera non requiri ad ſalutem? 1. Nam ſi ſola fides ſufficit, reliqua ſunt ſuperuacanea. 2. Si omnia iuſtorum opera ſunt damnabilia & peccata mortalia, quomodo ad ſalutem neceſſaria? 3. Si lex impoſſibilis, quis ſaluus erit, ſi ſeruari debeat? 4. Si Euangelium ſine conditione legis implendæ promittit ſalutem, quid neceſſe eſt eam implere? Hæc perſpicua ſunt.

4. Catholici contra docent, opera eſſe neceſſaria ad ſalutem, & neminem ſaluari poſſe, niſi qui legem obſeruat. Et quamuis hæc duo idem valeant, vt dixi: tamen ſeparatim vtrumque probabo ex ſcripturis, vt clariùs progrediamur. Primum ergo, quòd opera bona ſint iuſtis ad ſalutem neceſſaria, & non ſufficiat fides probatur his ſcripturæ teſtimoniis. Matth. 3. 10. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.* Iacobi 3. 14. *Quid prodeſt fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat?* Et infrà. *Fides ſine operibus mortua eſt* Et 2. Petri 1. 10. *Satagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis.* Et Matth. 5. 21. *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quàm Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Denique cùm Chriſtus in toto illo ſermone, quem habuit in monte, multa diſputaſſet de bonis operibus, præſertim de eleemoſyna, oratione, ieiunio, & aliis ſimilibus, tandem ita concluſit. *Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti, qui ædificauit domum ſuam ſuper petram, & deſcendit pluuia & venerunt flumina & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, fundata enim erat ſupra petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea* (vt Caluiniſtæ) *ſimilis erit viro ſtulto, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam*, &c. *& cecidit, & fuit, ruina illius magna.*

5. Aliqui ex aduerſariis conantur eludere hæc teſtimonia adhibita diſtinctione. Aiunt enim duplicem eſſe neceſſitatem, alteram præſentiæ, alteram efficientiæ. Opera non quidem eſſe neceſſaria ad ſalutem neceſſitate efficientiæ, ſed tantum neceſſitate præſentiæ. Hoc poſterius rectè probari ex ſcripturis, non illud prius. Senſus huius diſtinctionis eſt, ſolam fidem habere vim iuſtificandi & ſaluandi, ac proinde ſolam fidem neceſſariam eſſe ad ſalutem neceſſitate efficientiæ: Cæterum, quia fides debet eſſe viua & non poteſt eſſe viua ſine bonis operibus, qui ſunt quaſi fructus neceſſariò pullulantes ex viua fide, ideò conſequenter opera eſſe neceſſaria, vt non efficiant ſalutem, quam fides ſola efficit, ſed vt comitentur fidem, & præſentes illi ſint, ſicut fructus præſentes ſunt arbori. Hęc ſententia facillimè refutatur. Primò, quia ſeipſam deſtruit. Nam ſi omnia opera iuſtorum ſunt damnabilia, & peccata mortalia, vt Caluinus fatetur, quomodo ſunt fructus viuæ fidei? aut quomodo fides viua dicitur ab iis fructibus, qui mortiferi ſunt? Secundò, quia in ſequenti capite oſtendam, bona opera mereri vitam æternam. Certè ſi merentur, non tantum ſunt neceſſaria neceſſitate præſentiæ, ſed etiam efficientiæ. Tertiò quia ſcriptura aperte docet, bona opera effectiuè concurrere ad ſalutem. Philipp. 2. 12. *Cum metu & tremore ſalutem veſtram operamini* Et 2. Corinth. 7. 10. *Triſtitia, quæ ſecundum Deum eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.* Et 2. Corinth. 4. 17. *Id quod in præſenti eſt momentaneum, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.*

6. Iam quod legis obſeruatio neceſſaria ſit, æquè facile probari poteſt ex ſcripturis. Matth. 11. 29. *Tollite iugum meum ſuper vos* Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Ioann. 14. 15. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis.* Iacobi 2. 8. *Si tamen legem perficitis regalem.* Matth. 29. 19. *Euntes docete omnes gentes, docentes eas ſeruare omnia, quæcunque mandaui vobis*: An hic dicet Caluinus: *Non tollo iugum quia nimis graue eſt: Volo ad vitam ingredi, ſed ſine mandatorum obſeruatione, per ſolam fidem: Ero amicus tuus, etiamſi non fecero, quæ mihi præcipis: Non perficio legem regalem: Docebo eos, non ſeruare mandata, ſed ſola fide contentos eſſe?* Planè nouum Euangelium.

7. Accedit efficax ratio in hunc modum; Deus in ſcripturis indicat ſe velle, vt legem ſeruemus, vt patet ex teſtimoniis citatis: vel ergo ſeriò vult, vt ea ſeruemus, vel ioco. Si ſeriò vult, ſeriò tenemur illam ſeruare: ſi ioco vult, cur ſeriò punit tranſgreſſores? Fortè non pudebit hic Caluiniſtas dicere Deum ioco & ironicè loqui? cum proponit nobis obſeruationem legis. Sic enim explicant illud Chriſti Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*; quaſi Chriſtus ironicè deluſerit adoleſcentem, qui ab ipſo quærebat, quo pacto poſſet ſaluari. Sed valeant huiuſmodi ſcripturarum interpretes, ſeu potius deprauatione.

Prima obiectio de libertate Chriſtiana.

8. Omnia argumenta, quæ obiiciuntur ab aduerſariis; ad duo capita reuocantur. In priori ſunt ea, quibus probant bona opera non eſſe neceſſaria, eò quod ſola fides ſufficiat. Hæc refutata ſunt in diſputatione de Iuſtificatione. In poſteriori ſunt ea, quibus probant, nos non teneri ſeruare legem. 1. Quia impoſſibilis eſt. 2. Quia libertas Chriſtiana nos eximit. 3. Quia non ſumus ſub lege, ſed ſub Euangelio. Ex his tribus primum quod ſumitur ab impoſſibilitate legis, iam ſolutum eſt. Oſtendi enim legem non eſſe impoſſibilem: Superſunt reliqua duo: alterum ex libertate Chriſtiana, alterum ex diſcrimine legis & Euangelij, quæ paucis explicanda ſunt. Eſt ergo *primum argumentum* huiuſmodi, Chriſtiani ſunt liberi ab obſeruatione legis: Ergo non neceſſe eſt legem ſeruare. Antecedens probatur, quia cùm ex vna parte lex ſit impoſſibilis, & ex altera, qui non ſeruat legem, maledictioni ſubiaceat; alterutrum neceſſe eſt, vel omnes fideles maledictionem incurrere, vel omnes à debito implendæ legis liberari: prius fieri non oportuit: ergo poſterius aſſerendum eſt. Et hoc confirmant ex illa ad Galat. 3. 13. *Chriſtus nos redemit de maledicto legis:* & 1. Timoth. 19. *Iuſto non eſt lex poſita.* Hinc concludunt primò, Chriſtianos eſſe liberos à lege. Secundò, Chriſtum non eſſe Legiſlatorem, ſed Redemptorem.

9. *Reſpondeo.* Totum hoc argumentum nititur falſo fundamento, nempe legem eſſe impoſſibilem, quòd

iustificationem; ac proinde non formaliter, sed tantùm dispositiuè expellunt peccatum. Hinc rectè docent Theologi, quod posito actu dilectionis aut contritionis in homine peccatore, adhuc nouum ac peculiare Dei beneficium sit, quod remittat peccata, & iustitiam infundat.

De causa materiali.

8. Constat, gratiam sanctificantem (quæ est forma iustificationis) existere in anima hominis iusti, tanquam in subiecto. At quæstio est, an anima, sicut est subiectum, sic etiam sit causa materialis respectu gratiæ inhærentis? vel, quod eodem recidit, an gratia educatur de potentia animæ? an per simplicem creationem producatur? Hoc posteriùs nonnulli amplexi sunt. Nam cùm gratia sit donum supernaturale, non videtur posse educi de naturali potentia animæ. Hinc ponunt duas actiones circa gratiam: alteram, qua ipsa producitur à Deo per creationem; alteram, qua vnitur animæ tanquam subiecto. Quod declarant exemplo animæ rationalis, quæ vna actione à Deo creatur, altera corpori vnitur.

9. Sed rectius sentiunt alii, gratiam educi de potentia animæ, non quidem naturali, sed vt vocant, obedientiali. Cùm enim gratia sit accidens, natura sua habet Esse dependens à subiecto: ergo recipit suum Esse per actionem dependentem à subiecto: ergo non creatur, nec est simile de anima. Hæc enim est forma substantialis, & per se subsistens, quæ etiam separat à corpore, potest vi sua existere in rerum natura. Hoc de gratia dici nequit. Imò; hinc apertè conuincitur, gratiam non alia actione produci, & alio subiecto vniri alioqui cessante hac vnione, posset adhuc subsistere, sicut anima rationalis; quod falsum est.

De causa finali.

10. Finis iustificationis impii est triplex: salus & felicitas eius, qui iustificatur, gloria Christi hominis; honor Dei. Nam gratia, quæ confertur in iustificatione proximè tendit ad salutem & felicitatem nostram consequendam, deinde ad Christi merita illustranda; denique ad Dei Opt. Maximi gloriam manifestandam. Vide Concil. Trid. Sess. 6. c. 7.

11. De primo fine intelligitur illud Roman. 6. 22. *Nunc verò liberati à peccato serui autem facti Dei, habetis fructum vestrum in sanctificationem: finem verò vitam æternam.* Et prima Petri 1. 9. *Vt recipientes finem fidei vestræ salutem animarum vestrarum.* De secundo illud Ephes. 15. *Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum, in ipsum.* De tertio illud Isaiæ 43. 7. *Omnis, qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum.*

De causa efficiente.

12. Causa efficiens, aut est principalis, aut instrumentalis, vt suppono ex philosophia. Principalis causa iustificationis, est solus Deus, vt habet Conc. Trid. loco citato. Et constat ex scripturis, Isaiæ 43. 25. *Ego sum, ego sum, qui deleo iniquitates tuas.* Rom. 3. 30. *Vnus est Deus, qui iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.* Vide Augustinum in illud Psal. 118. *feci iudicium & iustitiam.* Vbi ait, Deum iustitiam in nobis operari sine nobis. Ratio est, quia si aliqua creatura posset iustificare & peccata remittere, tàquàm causa principalis: quid necesse erat, vnigenitum Dei filium in hunc mundum venire, vt peccatum aboleret?

13. Inter causas instrumentales iustificationis, solent duo potissimùm nominari, nempe *Christi humanitas* & *Sacramenta*. Et quidem, si de prima iustificatione sit sermo, qua quis ex impio fit iustus; ordinariè duo tantum Sacramenta instrumentaliter concurrunt, *Baptismus* & *Pœnitentia*, quæ ideò vocantur Sacramenta mortuorum, quia suscipiuntur ab impiis (qui secundum animam mortui sunt vt iustificentur, & ad vitam iustitiæ redeant. Reliqua verò, vt *Confirmatio, Eucharistia, Ordo, Extrema vnctio, Matrimonium*, sunt instrumenta augmenti iustitiæ, id est, secundæ iustificationis, qua quis ex iusto fit iustior.

14. Quæstio est, an hæc instrumenta physicè, an tantum moraliter concurrant ad productionem gratiæ? Qui docent physicè concurrere, quasdam habent difficultates, quas commodè expedire non possunt, nisi concedant moralem efficientiam, saltem in aliquibus, casibus. Quod si hæc conceditur in aliquibus, non video, cur in omnibus concedi non possit. Est enim par ratio.

De causa meritoria.

15. Ad genus causæ efficientis solet reuocari causa meritoria. Ergo, si agamus de prima iustificatione, qua quis ex impio fit iustus: causa eius meritoria est Christus Dominus, vt habet Concil. Trident. Session 6. c. 7. Et consentiunt aduersarii. Hic duplex potest esse quæstio. Vna, an omnis prima iustificatio sit ex meritis Christi, non solùm, qua quis ex impio fit iustus: sed etiam, qua ex non iusto fit iustus; Hoc disputatur propter iustificationem Angelorum, & primorum parentum in statu innocentiæ. Altera an non tantum iustificatio ipsa, seu donatio gratiæ iustificantis, quæ fit in tempore; sed etiam præparatio gratiæ, quæ facta est ab æterno, sit ex meritis Christi; Hæ quæstiones pendent ex duplici alia: Prior est, an Christus fuisset nasciturus, si Adam non peccasset: posterior, an Prædestinatio facta sit ante præuisionem peccati Adæ: vtraque pertinet ad materiam de Prædestinatione. *Et Respondeo*, paucis. Primò, Christum non fuisse nasciturum, si Adam non peccasset; ac proinde gratiam Adæ in statu innocentiæ & Angelorum, non fuisse ex meritis Christi. Secundò, prædestinationem & reprobationem esse factam ex præuisione massæ corruptæ per peccatum originale. Ideoque fundatam in meritis Christi Redemptoris Hæc alibi fusiùs.

16. An præter *meritum Christi*, requiratur etiam *meritum nostrum* ad iustificationem, quæri potest propter hæreticos, præsertim Caluinistas. Sed de hac re iam supradictum est. Distinguimus enim duplicem iustificationem: Alteram primam, qua quis ex impio fit iustus: alteram secundam, qua ex iusto fit iustior. Priorem, quæ semper coniuncta est cum remissione peccatorum, negamus cadere sub nostrum meritum: posteriorem, asserimus. Vide supra c. 1. §. 3. & c. 4. §. 2.

CAPVT VI.

Quo ordine temporis fiat prima Iustificatio?

1. IN Iustificatione spectari possunt hæc tria; *Dispositio, infusio gratiæ, & expulsio peccati.* Est ergo quæstio, an hæc fiant in vno instanti simul an verò vnum post alterum successiuè? D. Thomas in 1. 2. q. 113. art. 7. docet, omnia fieri in eodem instanti. Id explicandum est.

2. Et quidem vltima dispositio ad infusionem gra-

tiæ, poteſt eſſe inſtantanea, & ſine vlla ſucceſſione. Cõſiſtit enim in actu contritionis & dilectionis Dei ſuper omnia: omnis autem actus voluntatis & intellectus ſit in inſtanti. Ratio eſt, quia vt aliqua forma producatur inſtantaneè, & ſine ſucceſſione, nihil aliud requiritur quam vt agens habeat ſufficientem vim producendi; & ſubiectum ſit ſufficienter diſpoſitum; & ipſa forma, quæ producitur, poſſit eſſe tota ſimul. Hæc autem ſiunt in propoſito: Nam voluntas, quæ ſubit vicem agentis habet ſufficientem vim producendi, quando excitatur & confortatur à Deo per gratiam præuenientem. Deinde, eadem voluntas, quæ ſimul habet rationem ſubiecti, ſufficienter diſpoſita eſt ad omnem illum actum, quem ipſa poteſt elicere. Denique ipſe actus poteſt eſſe totus ſimul. Nihil ergo obſtat, quo minus poſſit actus ille produci in inſtanti ſine ſucceſſione.

3. Iam infuſio gratiæ, poteſt fieri in eodem inſtanti, quo ſit vltima diſpoſitio. Nam in eodem inſtanti, quo ſubiectum eſt ſufficienter diſpoſitum, poteſt infundi, præſertim cùm neque ex parte ipſius formæ, neque ex parte agentis requiritur vlla ſucceſſio. Hoc autem hic ſit. Nam Deus, qui infundit gratiam, eſt infinitæ virtutis; & gratia, quæ infunditur, eſt forma ſpiritualis, quæ poteſt tota eſſe ſimul.

4. Remiſſio peccati, non ſolùm poteſt, ſed etiam debet fieri in eodem inſtanti, quo infunditur gratia. Nam gratia ex natura ſua repugnat peccato, & cum illo conſiſtere nullo modo poteſt, vt ſupra oſtenſum eſt: Ergo quo inſtanti infunditur gratia, neceſſariò expellitur peccatum.

5. Hinc ſequitur, hæc tria, *Vltimam diſpoſitionem, infuſionem gratiæ, remiſſionem peccati*, poſſe eſſe ſimul in eodem inſtanti: Et cùm nihil obſtat, quo minus ſint ſimul, probabile eſt ſimul eſſe vt affirmat D. Thomas. Loquor autem de vltima diſpoſitione, quia reliquas, certum eſt, aliquando præcedere ordine temporis. Nam ſæpè fit, vt homo peccator excitatus à Deo incipiat primum credere, aut ſperare, aut timere, antequam incipiat diligere, vt per ſe notum eſt.

CAPVT VII.

QVO ORDINE NATVRÆ FIAT prima Iuſtificatio.

1. DIxi, vltimam diſpoſitionem, infuſionem gratiæ & expulſionem peccati, ſimul fieri in homine, & non vnum poſt alterum, ſpectato ordine temporis. Nunc de ordine naturæ, ſeu cauſalitatis agendum eſt.

2. Nonnulli ex ſcholaſticis putant, vltimam diſpoſitionem effectiuè produci à gratia, quæ infunditur. Vnde inferunt, in genere cauſæ efficientis, diſpoſitionem eſſe poſteriorem infuſione gratiæ; in genere materialis priorem. Hoc aliis pleriſque non placet.

3. Meo iudicio, ſtatuendus hic ordo eſt; vt primò loco ſit diſpoſitio; deinde, infuſio gratiæ habitualis, poſtremo, expulſio peccati. Non enim adultis infunditur gratia habitualis, niſi diſpoſitis & præparatis, nec expellitur peccatum, niſi infuſione gratiæ iuſtificantis.

4. Quod aiunt nonnulli, vltimam diſpoſitionem effectiuè procedere à gratia, & ſic in genere cauſæ efficientis poſteriorem eſſe, non aſſentior. Philoſophi rationibus id refutant, ego ex ſcripturis refellam, hoc modo Deus promittit homini infuſionem gratiæ ſanctificantis, ſi habuerit actum dilectionis: Ergo actus dilectionis non producitur à gratia ſanctificante. Antecedens patet ex illo, Zacch. 1. 3, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Et Ioan. 14. 21. *Qui diligit me, diligetur à patre meo.* Sequela probatur, quia ridiculum eſſet, ſi quis ita promitteret; Si tu videris, ergo dabo tibi potentiam viſiuam, qua videas; ſi ambulaueris, dabo vim motiuam, qua ambules: Ergo ſimiliter eſſet ridicula hæc Dei promiſſio; ſi me dilexeris; dabo tibi habitum gratiæ & charitatis, quo me diligas. Nec plura de hoc.

CAPVT VIII.

An homo poſſit habere certitudinem fidei de ſua Iuſtificatione?

1. AFfirmant Caluiniſtæ, quos ſupra refutaui. Negant Catholici cum Concilio Tridentin. Seſſione 6. capite 9. & can. 13. & 14. Res paucis explicanda eſt.

2. Certitudo fidei non habetur, niſi de re diuinitus reuelata. Vnde ſi Deus alicui reuelaret, ſe ipſi remittere peccata; is haberet certitudinem fidei de ſua iuſtificatione; quod contigit Magdalenæ, Paralytico, Zacheo, Latroni. Contra quibus non reuelat, non poſſunt habere hanc certitudinem. At quis noſtrum eſt, cui reuelauit?

3. Nec ſufficit illa generalis reuelatio; *Qui crediderit, ſaluus erit.* Hæc enim applicari non poteſt, niſi eadem certitudine certus ſis; te fidem & reliqua neceſſaria habere. An vbi hoc reuelatum eſt? Nuſquam inuenio.

4. Quod aiunt aduerſarij, ſe ſentire & experiri in ſe motiones Spiritus ſancti; nihil eſt. Primò, quia eiuſmodi motiones ſunt communes iuſtis & peccatoribus, Apocalipſ. 3. 20. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo.* Secundo, quia non præbent certitudinem fidei, ſed experimentalem, quam nos concedimus. Hæc autem certitudo experimentalis multum diſtat à certitudine fidei, quia poteſt illi ſubeſſe falſum. Etſi enim certus ſim & falli in eo non poſſim quin ſentiam me moueri, non tamen certus ſum me moueri, vt iuſtum. Multi enim & peccatores à Deo mouentur.

CAPVT IX.

An poſſit amittere iuſtitiam ſemel acquiſitam.

1. NOn poſſe, docent Caluiniſtæ. Nos cum ſcriptura & Concil. Trid. Seſſ. 6. can. 23. & cum patribus, contrarium aſſerimus. Sufficiat hic teſtimonium Auguſt. lib. de corrept. & gratia capite 13. vbi ait, *Credendum eſt, quoſdam in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere viuere, & aliquandiu fideliter & iuſtè viuere, & poſtea cadere:* &c. Hoc Caluiniſtæ non credunt.

2. Adde, quoſdam ſpeciali Dei dono ac beneficio, ita dirigi & cuſtodiri, vt fidem & iuſtitiam, quam ſemel à Deo acceperunt; nunquam per peccatum mortale amittant. Hos vocamus confirmatos in gratia cuiuſmodi fuerunt B. Maria Virgo, Ioannes Baptiſta, Apoſtoli, poſt acceptum Spiritum ſanctum, & ſimiles alij.

CAPVT X.

Quomodo iustitia semel acquisita conseruetur.

1. CAluinistæ docent sola fide conseruari : fidem autem non posse deficere. Errant in vtroque. Catholica sententia est, conseruari obseruatione mandatorum Dei. Hoc docuit nos Christus Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Et apertiùs, Ioann. 15. 10. *Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea.* Et vers. 14. *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis.*

2. Et ratio est, quia iustitia non perditur, nisi per peccatum mortale : at nemo peccat mortaliter, nisi transgressione mandatorum : Ergo qui seruat mandata, non peccat mortaliter. Ergo nec iustitiam amittit. Huc spectat illud 2. Petri 1. 10. *Sat agite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis : Hoc enim facientes, non peccabitis aliquando.*

3. At clamant. Aduersarii obseruationem mandatorum esse impossibilem. Non ita est. Etsi enim per solas naturæ vires sit impossibilis, tamen per auxilium gratiæ diuinæ, non modò possibilis, sed etiam facilis & iucunda efficitur. Hoc fatetur Dauid Psalm. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.* Ecce cucurrit, non ambulauit viam mandatorum. Vnde ille cursus ? quia Deus per gratiam dilatauit cor. Et similiter Apostolus ad Philipp. 4. 13. *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Quasi dicat. Meis quidem viribus nihil aut parum : at diuino auxilio possum omnia. Propter hoc auxilium dixit Christus Matth. 11. 30. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.*

EPILOGVS IN QVO CONFERTVR *Iustificatio Caluinistica cum Catholica.*

1. EXposui sententiam vtriusque partis per certa capita. Nunc vulgari similitudine rem illustrabo. Est autem huiusmodi. Sit pauper aliquis, plenus scabie, vlcere, putredine, & vitiosis humoribus. Is Medicum adeat, vt sanari possit. Quid porrò Medicus?

2. Si Catholicè agat, tria præstabit. 1. quasdam dispositiones seu præparationes ad faciliorem morbi curationem præscribet 2. præbebit illi potionem, non modo medicam, qua corpus purgetur, & sanies abstergatur, sed salutarem & viuificam, quia vires redintegrentur & pristina sanitas acquiratur. 3. adiunget cautionem & præseruatiuum, ne iterum in morbum recidat, & sanitatis partæ iacturam faciat. Ita secundum Catholicos res habere in iustificatione, seu curatione animi. Peccator, qui animo æger est, & plenus putore flagitiorum, sanari à Deo cupit. Deus tria illa præstat 1. motionem fidei, spei, contritionis, dilectionis, & propositi nouæ vitæ, tanquam dispositiones ad animi curationem præuias. 2. infundit illi gratiam seu iustitiam sanctificantem, qua & peccata tolluntur, & sanitas amissa recuperatur. 3. præscribit illi cautionem, vt deinceps insistat piis operibus, & obseruationi mandatorum, ac seriò prospiciat, ne quam adeptus est sanitatem suo vitio & negligentia deperdat. Hæc apud Catholicos.

3. At si Caluinisticè agat Medicus, multò aliter procedet. Nimirum ægroto offeret suam chlamydem nytidam, elegantem, elaboratam. Hortabitur, vt manu eam apprehendat, circumponat, scabiem tegat ; ac deinde magna securitate in conspectum sui Principis accedat, quippe, qui fœditatem corporis, tam eleganti pallio obductam, videre non possit. Planè A sic res habet in Iustificatione Caluinistica. Peccator, qui propter suorum scelerum horrorem ac turpitudinem, in conspectum Dei venire non audet, à Christo medico subsidium petit. Christus offert illi suam iustitiam & satisfactionem, tamquam pretiosam clamydem Hortatur, vt fide eam apprehendat, eáque sua flagitia, quasi velo quodam tegat, ac deinde confidenter & audacter in conspectum Dei se sistat, à quo sine dubio innocens ac mundus declarabitur, etiam si reuera non sit. Hæc apud Caluinistas. Videat nunc pius Lector, quo pacto iustificari velit, Catholicè, an Caluinisticè.

DE IVSTITIA BONORVM operum, secundùm Caluinistas.

OPVSCVLVM VI.

LECTORI.

C DE vi, *Iustitia, ac merito bonorum operum, multa in vtramque partem sparsa & euulgata sunt. Potest autem res tota breuissimè & clarissimè proponi his verbis. Primò, an opera iustorum sint bona ? Secundò, an necessaria ? Tertiò, an meritoria ? vel quod idem est. Primò, an iusti possint facere aliqua opera, quæ bona sint ; Secundò, an ex præcepto diuino teneantur ea facere ; Tertiò an si faciant, per ea aliquid mereantur apud Deum. In his tribus punctis omnia posita sunt, quæ vtrinque disputantur. Dicam breuiter quid Caluinistæ sentiant.*

Caluinistarum sententia.

D PROpositio, 1. Iusti non possunt vlla bona opera facere, quia quicquid faciunt, immundum & coinquinatum est, propter peccatum originale, quod in ipsis hæret.

2. Nec tenentur facere bona opera : tum, quia non possunt, vt dictum est, tum, etsi lex diuina præcipiat illis, vt faciant, soluti tamen sunt ab obligatione legis, iuxta illud. *Iusto non est lex posita.*

3. Opera iustorum nullo modo sunt meritoria apud Deum, nisi æternæ pœnæ & damnationis, quia omnia sunt immunda & coinquinata, vt dictum est.

Ex prima sequitur, legem Dei esse impossibilem, E quia impossibile est, eam seruare, per opera immunda & coinquinata. Ex secunda, solam fidem sufficere ad salutem, quia opera non sunt necessaria. Ex tertia, vitam eternam non dari ex meritis iustorum, sed ex sola Dei voluntate & prædestinatione, suppositâ tamen fide.

Hæc est breuis resolutio doctrinæ Caluinisticæ de hac materia : ex qua nascuntur hi fructus in animis hominum. I. Neglectus bonorum operum quare ? quia persuasum habent se non posse bene operari, cùm omnia ipsorum opera, iuxta Caluinum, sint polluta & inquinata. II. Contemptus legum diuinarum quare ?

quia ſi ſeruari non poſſunt, fruſtra in illis ſeruandis opera collocatur. III. Licentia peccandi & omnia flagitia impunè perpetrandi, quare? quia liberi ſumus ab obligatione legis, & illius transgreſſio fidelibus non imputatur. IV. Supina quædam ſecuritas, quia quiſque putat ſe certum eſſe de vita æterna, quare? quia non acquiritur noſtris operibus, ſed debetur nobis ratione adoptionis, nec poſſumus eam amittere. Hi ſcilicet ſunt fructus Euangelij & doctrinæ Caluiniſticæ; diſtincti à fructibus Euangelij & doctrinæ Chriſtianæ.

Nunc, quæ breuiter dicta ſunt, ſigillatim examinemus. Poſtea Catholicorum ſententia erit explicanda.

CAPVT I.

De veritate bonorum operum.

An iuſti poſſint bene operari, & Legem implere?

1. CAluinus docet, omnia iuſtorum opera eſſe damnabilia, vitiata, inquinata, ſordes, meram iniquitatem. Sic enim habet lib. 3. Inſtitution. cap. 12. §. 4. *Omnia hominum opera nihil ſunt, niſi inquinamenta & ſordes; & quæ iuſtitia vulgo habetur, ea apud Deum mera eſt iniquitas.* Et cap. 14. §. 9. *Habemus, ne vnum à ſanctis exire opus, quod ſi in ſe cenſeatur, non mereatur iuſtam opprobrij mercedem.* Et §. 11. *Duobus his fortiter inſiſtendum, nullum vnquam extitiſſe pij hominis opus, quod ſi ſeuero Dei Iudicio examinetur, non eſſet damnabile. Adhæc ſi tale aliquod detur (quod poſſibile homini non eſt) peccatis tamen, quibus laborare vnitorem ipſum certum eſt, vitiatum ac inquinatum, gratiam perdere.* Et c. 15. §. 3. *Nihil ab homine erit quantumuis de facto quod non ſit aliqua maculæ inquinatum.*

2. Fundamentum eius eſt, quia putat peccatum originale manere in hominibus iuſtis & eius contagione infici omnia eorum opera. Et quidem, quod illud peccatum in illis maneat, tum alibi fatetur, tum l. 2. Inſt. c. 1. §. 8. his verbis! *Hæc peruerſitas nunquam in nobis ceſſat.* Et l. 4. c. 15. §. 10. *Iam perſpicuum eſt, quàm falſum ſit per Baptiſmum ſolui nos, & eximi originali peccato.* Et in antidoto Conc. Tridentini Seſſ. 5. *Manet vere peccatum in nobis neque per Baptiſmum extinguitur.* Quod autem omnia iuſtorum opera huius contagione peccati infecta ſint, docet lib. 3. Inſtit. cap. 1. §. 9. *Hinc tantum breuiter attingere volui totum hominem, quaſi diluuio à capite ad pedes, ſic fuiſſet obrutum, vt nulla pars à peccato ſit immunis, ac proinde quicquid ab eo procedit, in peccatum imputari.* Et in Antidoto Concilij Trident. Seſſ. 6. cap. 16. *Vitioſitas, quæ nobis inhæret, deformat coram Deo quidquid à nobis operum prodit.*

3. Hoc adeò verum eſſe ait, vt etiam illa iuſtorum opera, quæ fiunt ex gratia & inſtinctu Spiritus ſancti, dicat vitiari & inquinari. Nam in antidoto Concilii Tridentini Seſſ. 6. cap. 14. ſic loquitur? *Speciosum quidem eſt quod obtendunt, fluere omnia à Spiritu Chriſti. Sed vbi abſoluta Spiritus ſancti virtus reperietur? an non ad menſuram vnicuique diſtribuitur. Debebant ergo obſeruare ſemper aliquid noſtra facis admixtum, quod puritatem illam inficiat.* Et lib. 3. Inſt. c. 15. §. 5. *tantum hoc homini aſſignamus, quod ea ipſa, quæ bona erant, ſua impuritate polluit, contaminat.*

4. Hinc infert, legem Dei eſſe impoſſibilem? ſeu mandata Dei non poſſe ſeruari, ne quidem à iuſtis, qui non poſſunt ſeruari per opera immunda & inquinata, qualia omnia ſunt iuſtorum opera proſequitur. lib. 2. Inſtitution. cap. 7. §. 5. cum ait, *Quod autem impoſſibilem legis obſeruationem diximus, id eſt, paucis verbis explicandum, ſimul & confirmandum, &c.*

5. Addit nec Prophetas nec Patriarchas, nec vllum alium mortalium vnquam fuiſſe, qui legem obſeruauerit. in Antidoto Concilij Tridentin. Seſſ. 6. cap. 12. *Mihi abundè ſufficit, neminem extitiſſe vnquam, qui legi Dei ſatisfecerit, nec vllum poſſe inueniri.* Et infrà? *Prophetas & Patriarchas & pios Reges, vt eunque Dei ſpiritu adiuuarentur, ferendo legis iugo pares fuiſſe negat: nec ambiguè pronunciat, impoſſibilem fuiſſe legis obſeruationem.*

6. Maximè verò duo mandata áit eſſe impoſſibilia: alterum de diligendo Deo ex toto corde: alterum de non concupiſcendo. De vtroque ſic habet lib. 2. Inſtit. c. 7. §. 5. *Si ab vltima membria repetamus, neminem ſanctorum extitiſſe dico, qui corpore mortis circumdatus, ad eam dilectionis ſcopum pertigerit, vt ex toto corde & tota mente ex tota anima, ex tota potentia Deum amaret: neminem verſum qui non concupiſcentia laborarit.*

7. Porrò ſi quæras ex Caluino, quare Deus dederit legem, ſi impoſſibilis ſit, & nemo eam ſeruare poſſit? Reſpondet non ideò dediſſe, vt eam ſeruemus, ſed vt per eam veniamus in cognitionem peccati & noſtræ infirmitatis. Hoc fusè explicat lib. 2. Inſtit. cap. 5. §. 6. & cap. 7. §. 6.

8. Hæc omnia paradoxa ſunt, & ſacræ Scripturæ, ac antiquis Patribus contraria. Ac primo, fundamentum Caluini; quo reliqua omnia nituntur, manifeſtè falſum eſt. Nam peccatum originale verè tollitur in Baptiſmo vt oſtenſum eſt in diſputatione, de Iuſtificatione, cap. 1. Euerſo fundamento, cætera corruunt. Attingam tamen ſingula breuiter.

Non omnia iuſtorum opera eſſe peccata mortalia.

9. Ac primò, quod ait, *omnia iuſtorum opera eſſe damnabilia, ſeu peccata mortalia*, facillimè refelli poteſt. Primò, ex contrario fundamento. Nam ex fide certum eſt, in Baptiſmo & iuſtificatione tolli omnia peccata, & infundi gratiam ſeu iuſtitiam inhærentem, quæ faciat hominem Deo gratum, amicum, & ab omni contagione mundum ac liberum, vt in ſupradicta diſputatione probatum eſt. Hic contra Caluinum ſic argumentor; Sicut ab homine iniuſto: immundo, & peccatis obnoxio procedunt opera iniuſta, immunda & vitioſa, ita ab homine iuſto, mundo & internis gratiæ donis ornato, procedunt opera iuſta, munda & Deo grata.

10. Huc ſpectat illud Chriſti, Matth. 7. 18. *Non poteſt arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere.* Et Ioannis 15. 5. *Ego ſum vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum.* Ex quibus verbis eliciuntur hæc duo argumenta contra Caluinum. *Alterum*, Arbor bona non poteſt facere malos fructus: ſed homo iuſtus eſt arbor bona, Pſalm. 91. 13. Ergo homo iuſtus non poteſt facere malos fructus. Quomodo igitur Caluinus docet, omnia ipſius opera eſſe damnabilia? *Alterum*, omnis palmes, qui eſt in fœcunda vite, poteſt facere bonum fructum, ſed Apoſtoli erant palmites in Chriſto, tanquam in fœcunda vite. Ergo Apoſtoli poterant facere bonum fructum: Ergo falſum eſt, omnia iuſtorum opera eſſe ſordes, inquinamenta, meram iniquitatem.

11. Poteſt hoc clariùs explicari in hunc modum. Vt palmes ferat fructum, requiruntur & ſufficiunt, hæc pauca. 1. Vt ſit in vite. 2. Vt ſuccum & humorem ab ea trahat. 3. Vt habeat ſufficientem ſolem, à quo excoquatur. 4. Vt nullum ſit impedimentum, quo lædi aut impediri poſſit, cuiuſmodi eſt nimium frigus, gelu, pruina, ventus turbulentior, vermis corrodens, aut aliquid ſimile. At hæc omnia locum habent in homine iuſto.

Eſt in Chriſto, tanquam in vite. Ioannis. 15. 5. *ego ſum vitis, vos palmites: manete in me & ego in vobis.* 2. Trahit ab illo ſuccum & humorem diuinæ. Ioan. 4. 14. *Aqua, quam ego dabo ei fiet in eo fons aqua ſalientis in vitam æternam.* Habet ſufficientem calorem, quo excoquatur. Luc. 12. 49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur?* Et cap. 24. 32. *Nonne cor noſtrum erat ardens in nobis?* Nullum eſt impedimentum. Nam internum Rom. 8. 1. *Nihil damnationis eſt iis, qui ſunt in Chriſto Jeſu, qui non ſecundum carnem ambulant.* Nec externum Rom. 3. 38. *Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli neque principatus, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Sequitur ergo nihil deeſſe homini iuſto, quo minus poſſit facere bonum fructum.

12. Idem poteſt demonſtrari & hoc modo. Vbicunque ſunt ſufficientia principia rectæ operationis, ibi poteſt eſſe recta & honeſta operatio: at in homine iuſto, ſunt ſufficientia principia rectæ operationis: Ergo in homine iuſto poteſt eſſe recta operatio. Maior per ſe nota eſt. Minor probatur, quia ad rectam operationem ſufficiunt hæc tria principia. 1. Intellectus, qui intelligat, quid agendum ſit, quid fugiendum. 2. Voluntas, quæ amplectatur id, quod ab intellectu tanquam bonum & honeſtum proponitur. 3. Potentia exterior, quæ exequatur id, quod voluntas amplexa eſt, & exequendum imperauit. Hęc autem ſunt in homine iuſto. Nam intellectus eius lumine diuinæ fidei illuſtratus eſt, vt facillimè poſſit cognoſcere, quid honeſtati ſit conſentaneum. Similiter voluntas à Deo excitatur & mouatur per internam motionem, qua prompta & robuſta efficitur, ad deſiderandum & amplectendum id, quod recta ratio faciendum dicat. Denique potentiæ exteriores poſſunt illud exequi. Nihil ergo deeſt ad bonam & honeſtam operationem exercendam.

13. Exemplo res fiet clarior. Sit homo iuſtus, qui audiat, vel legat hæc verba Chriſti, *Date eleemoſynam.* Certè, ſi fidem habet, facilè aduertet honeſtum & præclarum opus id eſſe. Accedit diuina motio, qua cor eius tangatur & extimuletur, vt velit conſentire, & executionem imperare. Poſito hoc conſenſu & imperio, quid impedit, quin, ſi dives ſit, & pecunias apud ſe habeat, poſſit pauperi porrigere eleemoſynam? Et quod hic peccatum, aut vbi? Non intellectu, qui fide colluſtratus, iudicat & proponit id, quo honeſtum, laudabile, & Deo beneplacitum eſt. Nec in voluntate, quæ à Deo mota & corroborata, vult illud ipſum executioni mandare. Nec in manibus? quibus eleemoſynam porrigitur, quia obtemperant iuſto voluntatis imperio.

14. At inquiet Caluinus, deeſt bona intentio, imò non deeſt. Cùm enim deus mouet voluntatem hominis iuſti, vt ex vera dilectione præbeat pauperi eleemoſynam, & huic motioni ipſe acquieſcit? ſanè non eſt mala, ſed bona intentio. Hinc ſumo nouum argumẽtũ contra Caluinum, hoc modo; Quando homo iuſtus facit aliquod opus, quod à Deo præcipitur & laudatur; & in eo faciendo habet bonam intentionem, tunc certè totum opus bonum honeſtum & laudabile eſt: ſed hoc fit? quando ex amore Dei præbet pauperi eleemoſynam: Ergo tunc facit opus bonum, honeſtum 9. 22. *Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus tuus ſuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit*, id eſt, ſi intentio tua ſit bona totum opus tuum erit bonum. Minor etiam patet, ex eodem capite, vbi reprehendit Phariſæos, quod facerent eleemoſynas, quod orarent, quod ieiunarent, non bona, ſed mala intentione, nempe ad captandam A inanem gloriam ex bonis operibus. Contra verò hortatur Apoſtolos & alios iuſtos, vt ipſi bona, non mala intentione in iiſdem ſe exerceant: ſic enim fore, vt omnia ipſorum opera ſint grata coram Deo. *Attendite*, inquit, *ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab iis, &c.* Et infra. *Te autem faciente eleemoſynam, neſciat manus ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua, vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito; & pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.*

15. Hactenus ex contrario fundamento Caluini ſententiam refutaui. Nunc refelli poteſt ex variis Scripturæ locis. Primò ex illo Matth. 5. 17. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* At quomodo videbunt homines Apoſt. opera bona, ſi omnia ſunt damnabilia? Aut quomodo glorificabunt Patrem cœleſtem, ſi ſunt inquinamenta, & mera iniquitas? Secundò, ex illo 1. Corinthiorum 7. 28. *Si acceperis vxorem non peccaſti.* Hic quæro ex Caluiniſticis Prædicantibus, an ipſi mortaliter peccent accipiendo vxores? ſi peccant, falſa eſt Apoſtoli ſententia. Imo ſacrilega & impia Prædicantium conſilia, quibus ſuadent Monachis, vt accipiant vxores: Et ipſi Prædicantes ſacrilegi & impii, qui accipiunt. Si non peccant, falſum eſt, quod ait Caluinus, omnia iuſtorum opera eſſe damnabilia. Tertiò ex illo Matth. 26. 10. *Quid moleſti eſtis huic mulieri? opus enim bonum operata eſt in me.* Hic iterum quæro, an Magdalena peccauerit, effundendo vnguentum ſuper caput Chriſti recumbentis? Si dicitis peccaſſe; non Chriſti ſed Iudæ proditoris ſententiæ ſubſcribitis. Nam Chriſtus dixit; *Bonum opus operata eſt in me*; quod vos negatis. Iudas dixit, *vt quid perditio hæc?* quod vos defenditis. Quartò ex illo. 2. Pet. 1. 10. *Sat agite, vt per bona operacertam veſtram vocationem faciatis. Hoc enim facientes non peccabitis aliquando.* Hic Petrus primum hortatur nos ad bona opera. At ſi nulla eſſent bona, ſed omnia mortifera & damnabilia, quomodo ad ea hortari poſſet. Deinde affirmat eos non peccaturos, qui ipſius monita ſequantur. At quomodo peccaturi non ſint quorum ſingula opera ſunt peccata mortalia? Quintò, ex illo 1. Corinthiorum 4. 4. *Nihil mihi conſcius ſum.* Sanè, ſi Paulus ſenſiſſet cum Caluino, dixiſſet, Malè mihi conſcius ſum, quia omnia mea opera ſcio eſſe damnabilia, & meram iniquitatem. Sextò, ex illo ad Titum 2. 14. *Chriſtus dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum. Hæc loquere & exhortare.* Diceret Caluinus, Hæc tacè & deteſtate, quia Chriſtus non mundauit nos ab iniquitate peccati originalis; & omnia opera noſtra quæ ſectamur, ſunt ſordes & inquinamenta.

16. Tertio refutatur exemplo Iob, & Dauidis, qui præclara ſuorum operum teſtimonia habent in ſacris Litteris vt Iob 1. 22. *In omnibus his non peccauit Iob labiis ſuis.* Et capite 2. 3. *Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quia non ſit illi ſimilis in terra, vir ſimplex & rectus, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam?* Et Pſalm. 16. 3. *Probaſti cor meum, & viſitaſti nocte, igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas* Et Pſalm. 17. 22. *Cuſtodiui vias Domini, nec impiè geſſi à Deo meo.* Et 118. 121. *Feci iudicium & iuſtitiam: non calumnientur me ſuperbi.* Quid ad hæc dicis Caluine? Iob non peccauit labiis ſuis, & tu aſſeris omnia verba ipſius eſſe damnabilia? Iob recedit à malo, & tu clamas mereri iuſtam opprobrij mercedem? Deus non inuenit iniquitatem in corde Dauidis, & tu nihil ibi reperis niſi ſordes & inquinamenta? Dauid non geſſit impiè, ſed fecit iudicium & iuſtitiam, & tu audes eum calumniari? Fortè ad te reſpexit, cùm dixit, *Non calumnientur me ſuperbi.*

17. Quartò refutatur ex variis abſurdis, quæ inde A ſequuntur. Pauca attingam. Ac primò ſequitur ex Caluini ſententia, hominem per peccatum iuſtificari; quod ſic oſtendo. Omnia iuſtorum opera ſunt peccata & mera iniquitas: ſed fides eſt opus iuſtorum: Ergo fides eſt peccatum & mera iniquitas. At ſola fide iuſtificamur: Ergo ſolo peccato & iniquitate iuſtificamur. Quis hoc credat? Et tamen admittunt Caluiniſtæ. Secundò, ſequitur, iuſtos non debere credere. Nam omnia peccata ſunt prohibita: at ſi omnia opera iuſtorum ſunt peccata etiam opus fidei eſt peccatum: Ergo opus fidei eſt prohibitum: Ergo non licèt credere. Tertiò ſequitur Deum præcipere & mandare, vt fiant peccata. Præcipit enim, & mandat, vt fiant peccata. Præcipit enim, & mandat, vt fiant quæ- B dam opera à iuſtis: at omnia illorum opera ſunt peccata, teſte Caluino. Ergo præcipit fieri quædam peccata. Omitto cætera.

18. Videamus quid Caluiniſtæ pro ſe adferant. Primò obiiciunt illud Eccleſiaſtæ. 7. 21. *Non eſt homo iuſtus in terra qui faciat bonum, & non peccet.* Hinc colligunt, iuſtorum opera non eſſe bona, ſed peccata. Reſpondeo, illa verba dupliciter intelligi poſſunt. Primò, Nullus eſt iuſtus, qui faciat aliquod bonum, & non ſemper peccet in omnibus ſuis actibus. Secundo, Nullus eſt iuſtus, qui ſemper faciat bonum, & non aliquando peccet. Prior ſenſus aperte falſus eſt, vt ex dictis patet. Poſterior poteſt iterum duobus modis accipi. Primò, non eſt iuſtus, qui ſemper faciat bonum, C & non aliquando peccet mortaliter. Hoc falſum eſt, & contra illud 1. Ioannis 3. 9. *Omnis qui natus eſt ex Deo peccatum non facit.* Secundò, non eſt iuſtus qui ſemper faciat bonum, & non aliquando peccet venialiter. Hoc verum eſt, iuxta illud Prou. 24. 16. *Septies in cadet iuſtus, & reſurget.*

19. Secundò obiiciunt illud Iſaiæ 64. 6. *Et facti ſumus vt immundi omnes nos, & quaſi pannus menſtruata vniuerſa iuſtitiæ noſtræ.* In hoc teſtimonio ponunt victoriam. Sed fruſtra. Nihil enim ad rem facit, 1. Quia non intelligitur de hominibus iuſtis, de quibus eſt noſtra quæſtio, ſed de impiis & ſceleratis: nec de omnibus, ſed tantùm de Iudæis. 2. Nec de omnibus illorum operibus, ſed ſolùm de ſacrificiis & neomeniis, in quibus illi maximè iuſtitiam ſuam collocabant, quæ tamen Deus execrabatur, iuxta illud Iſayę 1. 13. *Ne offeratis vltra ſacrificium fruſtra: incenſum abominatio eſt mihi, &c.* D

Præceptum, Non concupiſces, ſeruari poſſe à iuſtis.

20. Oſtendi contra Caluinum, non omnia iuſtorum opera eſſe damnabilia, iniuſta, inquinata, ſed quædam bona, honeſta, laudabilia, Deo grata, præſertim quæ ex Dei gratia facta ſunt. Nunc videndum eſt; an iuſti per huiuſmodi opera poſſint legem ſeruare, nec ne. Cæterum, quia præcipua difficultas eſt duobus præceptis legis, nempe, de non concupiſcendo, & de diligendo Deo ex toto corde? ſeruabo hunc ordinem, vt primùm agam de præcepto, *Non concupiſces*, Secundò, de altero, *Diliges Deum ex toto corde.* Tertiò, de tota lege Decalogi ſimul ſumpta. Nam ſi ſemel oſtendero, illa duo in particulari non eſſe impoſſibilia: facillimum erit de tota lege idem conuincere. E

21. Sit ergo hæc quæſtio inter nos & aduerſarios, An homines iuſti per auxilium gratiæ Dei poſſint ſeruare hoc præceptum Decalogi? *Non concupiſces*? Vt intelligatur, quid Caluiniſtę, quid Catholici ſentiant, tria ſpectari debent. 1. Concupiſcentiam in actu primo, ſeu pronitas quædam ad concupiſcendum. 2. Modus concupiſcentiæ in actu ſecundo, præueniens rationem. 3. Conſenſus qui à libera voluntate proficiſcitur. Hoc poſito, Caluiniſtæ docent, hæc omnia eſſe peccata. Et quidem concupiſcentiam in actu primo, dicunt eſſe ipſum peccatum originale. Motum verò concupiſcentiæ qui præuenit aduertentiam rationis; & præterea conſenſum, qui ſequitur eſſe peccata actualia, & quidem mortifera contra illud præceptum; *Non concupiſces.* Volunt enim hoc præcepto prohiberi, non ſolum conſenſum ſed etiam ipſos motus concupiſcentiæ conſenſum præuenientes. Vnde concludunt præceptum hoc ſeruari à nobis non poſſe in hac vita, quia non poſſumus vitare motus concupiſcentiæ, qui hoc præcepto prohibentur. Sed errant.

22. Catholici contra docent, 1. Concupiſcentiam in actu primo non eſſe peccatum originale, ſed naturalem quandam pronitatem ſeu inclinationem, quæ per ſe culpabilis non ſit. 2. Motus concupiſcentiæ rationem præuenientes, non eſſe peccata; nec prohiberi hoc præcepto; *Non concupiſces*, ſed ſolum conſenſum. Hinc inferunt præceptum hoc non eſſe impoſſibile, ſed poſſe ſeruari à iuſtis per gratiam Dei; cum nihil aliud illis prohibeatur, quam liber conſenſus, qui liberè vitari poteſt. Hæc ſingula paucis confirmanda ſunt.

23. Ac primò, quod concupiſcentia in actu primo, non ſit peccatum originale, euidenter conuincitur, hoc Syllogiſmo, peccatum originale tollitur per Baptiſmum, concupiſcentia non tollitur: Ergo concupiſcentia non eſt peccatum originale. Maior fusè probata eſt in diſputatione de Iuſtificatione, capite 1. Minor patet experientia. Nec opus eſt hic hærere. Solùm nota, per concupiſcentiam intelligi, non ſolùm pronitatem & inclinationem, quæ eſt in appetitu ſenſitiuo, tam iraſcibili, quàm concupiſcibili, ſed etiam illam, quæ eſt in intellectu & voluntate. Nam hæ quatuor potentiæ (voluntas, intellectus, & vterque appetitus) naturâ ſuâ pronæ ſunt ad quoſdam motus inordinatos, & rectæ rationi repugnantes, vt verbi gratia, intellectus ad iudicia falſa & erronea: Voluntas ad odium, inuidiam, deſperationem: Appetitus ſenſitiuus ad carnalia & terrena deſideria. Hæc ergo pronitas iſtarum potentiarum, ſeu naturalis inclinatio, vocari ſolet communi nomine, concupiſcentia in actu primo. Hanc formaliter negamus eſſe peccatum originale propter rationem allatum. Quid ergo eſt? inquies. Dicam. Eſt quædam imperfectio, quæ homini in puris naturalibus condito eſſet naturalis, poſt lapſum verò, eſt pœna ſeu effectus peccati primi parentis: Et à Theologis ſolet vocari morbus ſeu languor naturæ, infirmitas, fomes peccati, fons tentationum, vis appetendi immoderata. Apoſtolus, nunc peccatum, nunc legem membrorum vocat: Non quod ipſa per ſe peccatum ſit, ſed quia eſt effectus & cauſa peccati, vt explicat D. Auguſt. lib. 1. de nuptiis & concupiſcentia cap. 23. & l. 1. contra duas epiſtolas Pelagianorum capite 13. & alibi.

24. Iam verò quòd motus concupiſcentiæ rationem præuenientes, non ſint peccata mortalia, nec prohibeantur illo præcepto. *Non concupiſces*, ſed ſolus conſenſus facilè probari poteſt. Nam ipſa Scriptura ſic interpretatur. Quod enim vno loco dicit. *Non concupiſces*, alibi explicat, Eccleſiaſt. 5. 2. *Ne ſequaris in fortitudine tua concupiſcentiam cordis tui.* Et cap. 18. 30. *Poſt concupiſcentias tuas non eas.* Et Rom. 6. 12. *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius.* Certè in his locis ſermo eſt de conſenſu.

25. Idem frequenter docet Auguſtinus, præſertim lib. 1. de nuptiis & concupiſc. cap. 23. cùm ait. *Nam ipſa quidem concupiſcentia iam non eſt peccatum in generatis, quando illi ad illicita opera non conſentitur.* Et in expoſitione quarundam propoſitionum ex Epiſtola ad Romanos, expoſitione 13. *Non enim in ipſo deſiderio prauo, ſed in noſtra conſenſione peccamus.* Et lib. 5. contra Iulianũ cap. 3. *Aliud eſt habere mala deſideria carnis, aliud tradi-*

corde, non quod totum cor nostrum in eo diligendo debeat occupari? sed quod tanto conatu in eum ferri debeat, quanto fieri potest. Nec hoc sensu præcipitur: quamuis si præciperetur, seruari posset. Quis enim dicat impossibile sibi esse diligere Deum tanto conatu, quanto diligere eum potest? Tertius est; vt diligamus Deum ex toto corde, id est, vt diligamus eum super omnia: vt præferamus illum rebus aliis; vt nullius rei amorem, Dei amori anteponamus, vt nullius creaturæ timore vel amore velimus Deum offendere, & ab illius amore recedere. Hic Verus ac germanus sensus est. Hunc expressit Apostolus Rom. 8. 39. *Nulla creatura poterit nos separare à charitate Dei*, id est, nulla poterit efficere, vt ei postponamus dilectionem Dei. Et Christus Matth. 10. 37. *Qui amat Patrem, aut matrem plus quàm me, non est me dignus*, id est, qui amorem parentum præfert amori Dei, non diligit Deum super omnia. Vnde é contrario qui amori parentum (qui in filiis solet esse maximus) præfert amorem Dei, conuincitur diligere Deum super omnia.

33. Hoc sensu laudatur Abraham, Genes. 22. quòd cum haberet vnicum filium Isaac, quem intimè diligebat? eius tamen dilectioni præferret dilectionem Dei. Nam si inter omnes creaturas, nullam tantoperè amabat, sicut filium suum vnigenitum, & nihilominus hunc ipsum filium paratus erat offerre Deo in sacrificium; euidens signum erat, eum diligere Deum super omnia, vel quod idem est, ex toto corde. Hinc concludo, hoc præceptum non esse impossibile, si eo sensu explicetur, quo iam explicatum est.

34. Sed obiicitur Augustinus in lib. de spiritu & litera cap. vlt. & in lib. de perfectione iustitiæ, Respon. 17. vbi ait, hoc præceptum non posse impleri in hac vita, sed in alia. At prompta est responsio: Nam duo nititur ostendere Augustinus, quæ verissima sunt. Vnum est, præceptum illud, *Diliges Deum ex toto corde & ex tota anima, & ex totis viribus*: posse quidem impleri in hac vita, quoad obligationem, quàm inducit? non tamen quoad verba, quibus proponitur. Alterum est, in hac vita non tam perfectè diligit Deum, quam in altera: quod probat hac ratione. Dilectio supponit cognitionem: In hac vita cognoscimus Deum obscurè per fidem? in altera clarè per visionem: quid ergo mirum si in hac vita minus perfectè in altera perfectius Deum diligamus? Hanc esse mentem Augustini ex ipso textu colligitur, nec in minimo nobis repugnat.

Totam legem Decalogi seruari posse.

35. Ex dictis facilè demonstrari potest, totam legem seruari posse ab homine iusto. Primò, quia si duo præcipua præcepta, quæ videbantur omnium difficillima, seruari possunt? cur non etiam reliqua? Secundò, quia qui diligit Deum ex toto corde, præfert illum omnibus creaturis, nec intuitu vllius creaturæ vult illum offendere: Ergo seruat omnia illius præcepta? quia si vel vnum non seruaret, iam illum offenderet: At homo iustus, potest illum diligere ex toto corde, vt probatum est: Ergo potest omnia illius præcepta seruare. Imò si propriè loquamur, hæc duo, *amare Deum ex toto corde, & mandata Dei custodire*, reipsa idem sunt? vel certè alterum cum altero necessario connexum. Fieri enim non potest, vt quis diligat Deum ex toto corde, & non seruet omnia eius præcepta Hinc in scripturis ferè semper coniunguntur, vt Exod. 20. 6. *Faciens misericordiam his, qui diligunt me, vt custodiant præcepta mea.* Et Deut. 10. 12. *Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt diligas eum in toto corde tuo, & custodias mandata eius?* Et cap. 11. 1. *Ama Dominum Deum tuum, & obserua præcepta eius.* Et Iosue 22. 5. *vt diligatis Dominum Deum vestrum, & obseruetis mandata illius.* Et Christus Io. 15. 10. *Si præcepta mea seruaueritis manebitis in dilectione mea.* Et alibi sæpe.

36. Quid multis? Scriptura apertè testatur, quosdam totam legem custodiuisse; vt 3. Reg. 14. 8. *Non fuisti sicut seruus meus. Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo.* Et Lucæ 1. 6. de Zacharia & Elisabetha: *Erant iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini, sine querela*: Et Iosue 17. 6. De Apostolis: *Tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum seruauerunt.* Quis neget idem fecisse B. Virginem, S. Stephanum, Timotheum; & non paucos alios?

37. Et sanè, si lex impossibilis esset, neque seruari posset: cur eam Deus Optimus Maximus nobis imponeret: Cur clamaret Christus Matt. 11. 30. *Tollite iugum meum super vos, Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue?* Cur Apostolus 1. Ioan 5. 3. *Hæc est charitas Dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grauia non sunt*: Cur propheta Dauid de seipso, Psal. 118. 32. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum*? Cur alius propheta de omnibus iustis, Ezech. 36. 27. *Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis*? Certè ex his & similibus patet legem Dei non modo possibilem esse, sed etiam facilem & iucundam iis, qui gratia Dei adiuuantur: Blasphema igitur vox Caluini in antidoto Conc. Trid. Sess. 6. cap. 12. cùm ait: *Prophetas & Patriarchas, & pios Reges, vtcunque Dei spiritu adiuuarentur, ferendo legis iugo pares non fuisse.* Quid hoc aliud est, quàm palam pronunciare, omnia scripturæ testimonia iam citata esse falsa? Et Spiritum sanctum non posse hoc efficere per dona gratiæ in cordibus iustorum, vt legi satisfaciant? multò aliter Apostolus ad Phil. 4. 13. *Omnia possum in eo, qui me confortat.* An hic crederet Caluinus mentiri Apostolum, & debuisse dicere, *Non possum omnia in eo, qui me confortat*, quia legem seruare non possum? Apage.

38. Sed pressiùs ad rem. Cùm lex Decalogi contineat decem præcepta: quæram ex Caluino, an omnia & singula: an aliqua duntaxat sint impossibilia? Scio dicturum, duo hæc potissimùm seruari non posse, *Diliges Deum ex toto corde*, &, *non concupisces.* Sed de his seorsim iam egi, De reliquis quæro sint ne possibilia, necne: Negat in antidoto, loco citato, cùm ait, *Minimum legis mandatum onus esse, Ænagrauius.* Quid: nemo ergo iustorum non homicida est: Nemo non fur & adulter: Nemo non falsus testis: Absit. Multi commendantur in scripturis, qui ab his vitiis fuerunt immunes. Quis audeat dicere, Iosephum Patriarcham & Susannam fuisse adulteros, qui tam fortiter pro castitate pugnarunt? Quis Apostolos fuisse fures, qui etiam propria reliquerunt: Quis Euangelistas fuisse falsos testes, qui testandæ veritati deputati sunt: Dicet opinor Caluinista quispiam, eos externo opere non fuisse tales, sed tamen animo & cogitatione. Sed quisquis hoc dicit, metitur alios suo ingenio: & sicut ipse plenus est dolo, ira, fraude, nequitia, prauis cupiditatibus: sic alios omnes esse malitiosè confingit. Sanè Christus in Euangelio, cùm dicebat iustitiam Christianorum debere perfectiorem esse, quàm fuerit iustitia Phariseorum, hoc agebat, vt non tantum externo opere seruaremus mandata legis, sicut Pharisæi seruabant, sed etiam interno affectu & proposito. Vnde volebat discipulos suos, non tantum non occidere, sed nec irasci: non tantum non mœchari, sed nec mulierem concupiscere. Et quis neget eos cum Dei gratia præstare id potuisse.

39. Hæc sufficiunt contra Caluinistas. Videamus, nunc, quid pro se adferant. Primùm obiiciunt illud Actorum 15. 10. *Quid tentatis imponere iugum super*

ceruices diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus? Hæc ſunt verba Petri Apoſtoli, quibus teſtatur legem eſſe iugum importabile, neque nos poſſe ſaluari per obſeruationem legis, cùm ea impoſſibilis ſit, ſed per gratiam Dei, quæ à legis iugo nos liberat *Reſpondeo.* Certum eſt, Petrum non loqui de lege morali, quæ continetur in Decalogo, & de qua hic diſputamus, ſed tantum de cæremoniali. Contendit enim Chriſtianos non eſſe obligandos ad circumciſionem & ſimiles cæremonias Iudaicas, idque propter duas cauſas. Primò, quod ſint iugum graue & importabile. Secundò, quod ſint inutiles ad iuſtificationem. Hanc poſteriorem cauſam clarius expreſſit D. Paulus ad Gal. 4. 9. *Nunc autem cùm cognouerit is Deum, imò cogniti ſitis à Deo, quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quia denuò ſeruire vultis*; Porro lex cæremonialis vocatur iugum importabile, non quod portari omninò non poſſit, ſed quod ægrè ac difficulter, vt rectè exponit D. Thom. in 2. d. 28. qu. vnica. artic. 4. ad 3. Lyranus in hunc locum, & alij. Nam ſi omninò portari non potuiſſet, mentitus eſſet Euangeliſta, cum dixit de Zacharia & Eliſabetha, Luc. 1. 6. *Erant ambo iuſti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela.* Eodem ſenſu Chriſtus traditiones Phariſaicas vocat onera importabilia. Matt. 23. 4. *alligant enim onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem ſuo nolunt ea mouere.*

40. Secundò obiiciunt illud Apoſtoli ad Galat. 3. 10. *Quicunque ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt. Scriptum eſt enim: Maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, vt faciat ea.* Hic ſupponit Apoſtolus legem Dei eſſe impoſſibilem, vt colligitur ex ipſius diſcurſu, qui eſt huiuſmodi: Quicunque non ſeruat totam legem, eſt maledictus: Ergo qui volunt iuſtificari ex operibus legis, ſeu ex obſeruatione legis ſunt maledicti. Quæ conſecutio nulla eſſet, niſi ſubintelligatur aſſumptio iſta; atqui nullus poteſt ſeruare totam legem. Totum ergo argumentum erit tale; Quicunque non ſeruat totam legem, eſt maledictus; At nemo poteſt ſeruare totam legem: Ergo maledictus omnis, qui ex obſeruatione legis vult iuſtificari. *Reſpondeo.* Hic ſyllogiſmus non eſt Apoſtoli Pauli, ſed eſt alicuius Caluiniſtæ. Et in multis peccat. Primò in forma. Nam ſeruata maiori & minori propoſitione, deberet hoc modo concludere; Quicunque non ſeruat totam legem eſt maledictus: ſed nullus ſeruat totam legem: Ergo omnes ſunt maledicti. Vel ſic? Quicunque non ſeruat totam legem, eſt maledictus: ſed fideles (præſertim Caluiniſtæ) non ſeruant totam legem: Ergo fideles (præſertim Caluiniſtæ) ſunt maledicti. Secundò, peccat in explicatione verborum Pauli. Nam illa verba. *Qui ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt*, non ſignificant eos eſſe maledictos, qui legem implendo iuſtificari volunt, cùm dicat idem Apoſtolus Rom. 2. 13. *Factores legis iuſtificabuntur*; ſed nos eſſe maledictos, qui ſuis viribus ſine fide & gratia legem implere, & iuſtificari ſe poſſe credunt. Hoc patet ex antitheſi. Nam opera legis opponit fidei, vt patet ex illis verbis, *Ex operibus legis ſpiritum accepiſtis, an ex auditu fidei?* Similiter eos, qui ſunt ex fide, opponit iis, qui ſunt ex operibus legis. De prioribus dicit: *Qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham.* De poſterioribus verò, *Qui ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt.* Hinc ſequitur, minorem propoſitionem, quam Apoſtolus ſubſtinuit, non eſſe hanc Caluiniſticam, (Atqui nemo poteſt ſeruare legem) ſed iſtam Catholicam (Atqui nemo ſuis viribus ſine fide & gratia poteſt ſeruare legem) Itaque argumentum Apoſtoli habet hanc vim: Quicumque vult iuſtificari ex operibus legis, debet totam legem ſeruare. (Nam ſi totam non ſeruat, maledictus eſt: vel vt loquitur Iacobus, *qui offendit in vno factus eſt omnium reus*) ſed ſine fide per ſolas naturæ vires nemo poteſt ſeruare totam legem: Ergo ſine fide per ſolas naturæ vires nemo poteſt ex operibus legis iuſtificari. Hinc patet, quo ſenſu intelligendum ſit quod ſequitur: *Chriſtus nos liberauit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.* Non enim ſignificat Chriſtum nos liberaſſe ab obſeruatione legis, quaſi ea impoſſibilis ſit, vt falſo interpretantur aduerſarij: ſed liberaſſe à maledictione, quæ præuaricatoribus legis impendet, quia ſcilicet, per ſua merita obtinuit nobis fidem & gratiam, per quam poſſimus implere legem, & maledictionem euadere.

41. Tertiò obiiciunt illud Roman. 7. 18. *Velle quidem adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio.* Hinc ſequitur, etſi cupias legem implere, non tamen poſſe. *Reſpondeo.* Non loquitur Apoſtolus de obſeruatione legis, ſed de carentia motuum concupiſcentiæ. Quaſi dicat, vellem quidem carere inordinatis concupiſcentiæ motibus, ſed non eſt in mea poteſtate. Vel ſic, bonum eſt carere motibus concupiſcentiæ. Et hoc bonum appeto & deſidero, ſed non poſſum perficere.

42. Quartò obiiciunt. Nemo poteſt vitare omnia peccata: Ergo nemo poteſt implere totam legem. Si enim totam impleret, iam vitaret omnem tranſgreſſionem legis, & conſequenter omne peccatum. Antecedens patet ex illo Iacobi 3. 2. *In multis offendimus omnes*, & 1. Ioann. 1. 8. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus. Reſpondeo*, cùm diſtinctione. Nam hæc propoſitio (nemo poteſt vitare omnia peccata) poteſt dupliciter intelligi. Primò, de peccatis mortalibus, & ſic falſa eſt. Secundo de venialibus, & ſic vera eſt. Quilibet enim iuſtus poteſt vitare peccata omnia mortalia: Nemo tamen omnia venialia, ſaltem ſecundum communem & ordinarium modum diuinæ prouidentiæ. De quo plura infra in ſequenti opuſculo.

43. Quinto obiiciunt. Chriſtus eſt mediator noſter, non ſolum in prima iuſtificatione, qua Deo reconciliamur, ſed etiam poſtea in toto vitæ noſtræ tempore: ergo ſemper egemus interceſſione Chriſti: Ergo ſemper peccamus & legem tranſgredimur: alioqui poſt primam reconciliationem Chriſtus eſſet otioſus. *Reſpondeo.* Chriſtus ſemper eſt mediator noſter, & nunquam eſt otioſus, duplici de cauſa. Primò, quia ſemper nobis vires & gratiam ſubminiſtrat; per quam non peccemus, & bona opera faciamus. Secundò, quia emundat nos à quotidianis peccatis venialibus, in quæ frequenter incidimus, iuxta illiud, *Septies in die cadit iuſtus.*

CAPVT II.

De neceſſitate operum.

An iuſti teneantur facere aliqua bona opera & legem ſeruare.

HActenus oſtendi iuſtos poſſe vtrumque præſtare cum Dei gratia. Nunc quæritur, an etiam teneantur? Vbi notandum eſt differre illa duo, Iuſti poſſunt facere bona opera, & iuſti poſſunt ſeruare legem. Nam alterum altero latiùs patet. Multa enim poſſunt fieri bona opera præter obſeruationem legis,

vt ſunt opera conſiliorum Euangelicorum. Hæc tamen duo non differunt: Iuſti teneantur facere bona opera & iuſti tenentur ſeruare legem. Vtrumque enim æquè latè patent. Non enim tenendus facere bona opera, niſi ex præſcripto legis. Vnde hoc loco idem eſt quærere, An iuſti teneantur benè operari, &, an teneantur ſeruare legem? Vel, an opera bona ſint iuſtus ad ſalutem neceſſaria, &, an lex obliget iuſtos ad ſui obſeruationem. Hoc obiter monui, vt ſtatus controuerſiæ melius intelligatur.

2. Caluiniſtæ ergo docent, opera non eſſe neceſſaria ad ſalutem, ſeu fideles non teneri ad obſeruationem legis. Hoc clarè patet ex eorum principiis, quæ ſunt huiuſmodi. 1. Solam fidem iuſtificere ad ſalutem. 2. Omnia iuſtorum opera eſſe damnabilia & peccata mortalia.

3. Legis obſeruationem eſſe impoſſibilem. 4. Hoc intereſſe inter legem & Euangelium, quod Lex proponat ſalutem cum conditione implendæ legis: Euangelium verò abſolutè ſine tali conditione. Hinc Caluinus in antidoto Concil. Trident. Seſſ. 6. cantic. 20. diſertè ait, *ſalutem non pendere ab obſeruatione legis.* Ex his principiis, quid aliud colligas, quam quod dixi, opera non requiri ad ſalutem? 1. Nam ſi ſola fides ſufficit, reliqua ſunt ſuperuacanea. 2. Si omnia iuſtorum opera ſunt damnabilia & peccata mortalia, quomodo ad ſalutem neceſſaria? 3. Si lex impoſſibilis, quis ſaluus erit, ſi ſeruari debeat? 4. Si Euangelium ſine conditione legis implendæ promittit ſalutem, quid neceſſe eſt eam implere? Hæc perſpicua ſunt.

4. Catholici contra docent, opera eſſe neceſſaria ad ſalutem, & neminem ſaluari poſſe, niſi qui legem obſeruat. Et quamuis hæc duo idem valeant, vt dixi: tamen ſeparatim vtrumque probabo ex ſcripturis, vt clariùs progrediamur. Primum ergo, quòd opera bona ſint iuſtis ad ſalutem neceſſaria, & non ſufficiat fides probatur his ſcripturæ teſtimoniis. Matth. 3. 10. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.* Iacobi 3. 14. *Quid prodeſt fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat?* Et infrà. *Fides ſine operibus mortua eſt* Et 2. Petri 1. 10. *Satagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis.* Et Matth. 5. 21. *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quàm Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Denique cùm Chriſtus in toto illo ſermone, quem habuit in monte, multa diſputaſſet de bonis operibus, præſertim de eleemoſyna, oratione, ieiunio, & aliis ſimilibus, tandem ita concluſit. *Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti, qui ædificauit domum ſuam ſuper petram, & deſcendit pluuia & venerunt flumina & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, fundata enim erat ſupra petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea* (vt Caluiniſtæ) *ſimilis erit viro ſtulto, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam*, &c. *& cecidit, & fuit, ruina illius magna.*

5. Aliqui ex aduerſariis conantur eludere hæc teſtimonia adhibita diſtinctione. Aiunt enim duplicem eſſe neceſſitatem, alteram præſentiæ, alteram efficientiæ. Opera non quidem eſſe neceſſaria ad ſalutem neceſſitate efficientiæ, ſed tantum neceſſitate præſentiæ. Hoc poſterius rectè probari ex ſcripturis, non illud prius. Senſus huius diſtinctionis eſt, ſolam fidem habere vim iuſtificandi & ſaluandi, ac proinde ſolam fidem neceſſariam eſſe ad ſalutem neceſſitate efficientiæ: Cæterum, quia fides debet eſſe viua & non poteſt eſſe viua ſine bonis operibus, qui ſunt quaſi fructus neceſſariò pullulantes ex viua fide, ideò conſequenter opera eſſe neceſſaria, vt non efficiant ſalutem, quam fides ſola efficit, ſed vt comitentur fidem, & præſentes illi ſint, ſicut fructus præſentes ſunt arbori. Hæc ſententia facillimè refutatur. Primò, quia ſeipſam deſtruit. Nam ſi omnia opera iuſtorum ſunt damnabilia, & peccata mortalia, vt Caluinus fatetur, quomodo ſunt fructus viuæ fidei? aut quomodo fides viua dicitur ab iis fructibus, qui mortiferi ſunt? Secundò, quia in ſequenti capite oſtendam, bona opera mereri vitam æternam. Certè ſi merentur, non tantum ſunt neceſſaria neceſſitate præſentiæ, ſed etiam efficientiæ. Tertiò quia ſcriptura aperte docet, bona opera effectiuè concurrere ad ſalutem. Philipp. 2. 12. *Cum metu & tremore ſalutem veſtram operamini* Et 2. Corinth. 7. 10. *Triſtitia, quæ ſecundum Deum eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.* Et 2. Corinth. 4. 17. *Id quod in præſenti eſt momentaneum, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.*

6. Iam quòd legis obſeruatio neceſſaria ſit, æquè facile probari poteſt ex ſcripturis. Matth. 11. 29. *Tollite iugum meum ſuper vos* Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Ioann. 14. 15. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis.* Iacobi 2. 8. *Si tamen legem perficitis regalem.* Matth. 29. 19. *Euntes docete omnes gentes, docentes eas ſeruare omnia, quæcunque mandaui vobis*: An hic dicet Caluinus: *Non tollo iugum quia nimis graue eſt: Volo ad vitam ingredi, ſed ſine mandatorum obſeruatione, per ſolam fidem: Ero amicus tuus, etiamſi non fecero, quæ mihi præcipis: Non perficio legem regalem: Docebo eos, non ſeruare mandata, ſed ſola fide contentos eſſe?* Planè nouum Euangelium.

7. Accedit efficax ratio in hunc modum; Deus in ſcripturis indicat ſe velle, vt legem ſeruemus, vt patet ex teſtimoniis citatis: vel ergo ſeriò vult, vt ea ſeruemus vel ioco. Si ſeriò vult, ſeriò tenemur illam ſeruare: ſi ioco vult, cur ſeriò punit tranſgreſſores? Fortè non pudebit hic Caluiniſtas dicere Deum ioco & ironicè loqui? cum proponit nobis obſeruationem legis. Sic enim explicant illud Chriſti Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*; quaſi Chriſtus ironicè deluſerit adoleſcentem, qui ab ipſo quærebat, quo pacto poſſet ſaluari. Sed valeant huiuſmodi ſcripturarum interpretes, ſeu potius deprauatione.

Prima obiectio de libertate Chriſtiana.

8. Omnia argumenta, quæ obiiciuntur ab aduerſariis; ad duo capita reuocantur. In priori ſunt ea, quibus probant bona opera non eſſe neceſſaria, eò quod ſola fides ſufficiat. Hæc refutata ſunt in diſputatione de Iuſtificatione. In poſteriori ſunt ea, quibus probant, nos non teneri ſeruare legem. 1. Quia impoſſibilis eſt. 2. Quia libertas Chriſtiana nos eximit. 3. Quia non ſumus ſub lege, ſed ſub Euangelio. Ex his tribus primum quod ſumitur ab impoſſibilitate legis, iam ſolutum eſt. Oſtendi enim legem non eſſe impoſſibilem: Superſunt reliqua duo: alterum ex libertate Chriſtiana, alterum ex diſcrimine legis & Euangelij, quæ paucis explicanda ſunt. Eſt ergo *primum argumentum* huiuſmodi, Chriſtiani ſunt liberi ab obſeruatione legis: Ergo non neceſſe eſt legem ſeruare. Antecedens probatur, quia cùm ex vna parte lex ſit impoſſibilis, & ex altera, qui non ſeruat legem, maledictioni ſubiaceat; alterutrum neceſſe eſt, vel omnes fideles maledictionem incurrere, vel omnes à debito implendæ legis liberari: prius fieri non oportuit: ergo poſterius aſſerendum eſt. Et hoc confirmant ex illa ad Galat. 3. 13. *Chriſtus nos redemit de maledicto legis:* & 1. Timoth. 19. *Iuſto non eſt lex poſita.* Hinc concludunt primò, Chriſtianos eſſe liberos à lege. Secundò, Chriſtum non eſſe Legiſlatorem, ſed Redemptorem.

9. *Reſpondeo.* Totum hoc argumentum nititur falſo fundamento, nempe legem eſſe impoſſibilem, quòd

ſuperius refutant. Vnde apparet, reipſa non differre ab altero quod ſumitur ab impoſſibilitate legis ſed tantum titulo & vocibus, Vt tamen res melius intelligatur, pauca addenda, vel potius repetenda ſunt. Ac primo fatemur, omnes eos, qui non ſeruant legem maledictioni & damnationi obnoxios eſſe iuxta illud, *Maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, vt faciat ea.* Secundò fatemur, infideles & peccatores non poſſe ſeruare legem per ſolas naturæ vires, ſine gratia Dei, iuxta illud Ioann. 15. 5. *Sine me nihil poteſtis facere.* Tertiò addimus iuſtos poſſe eam ſeruare per gratiam Dei iuxta illud Philip. 4. 13. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Hinc quartò deducimus, peccatores, qui legem non ſeruant, maledictioni obnoxios eſſe; Iuſtos, qui ſeruant, non eſſe. Et hoc ſenſu verum eſt, quod dixit Apoſtolus, Chriſtum redemiſſe nos à maledicto legis quia ſcilicet obtinuit nobis gratiam, per quam poſſimus legem ſeruare, & maledictionem euadere. Hæc clara ſunt & ſuperiùs ſatis explicata.

9. Denique addimus, libertatem Chriſtianam non conſiſtere in eo, quod liberi ſimus ab obſeruatione legis vt falsò docent aduerſarij, ſed in his tribus. Primò, in libertate à peccato & morte. Ioann. 8. 36. *Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis.* Et Rom. 6, 18. *Liberati à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ.* Secundò, in libertate à iugo legis cæremonialis, ad Galat. 4. 9. *Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo ſeruire vultis?* Tertiò, in libertate à dominio & reatu legis moralis. Rom. 6. 14. *Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia.* 2. Corinth. 3. 17. *Vbi ſpiritus Dei, ibi libertas.* Gal. 5. 18. *Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege.* Vbi notandum eſt, nos quidem eſſe in lege, non tamen ſub lege, vt Apoſtolus loquitur. In lege ſumus, quia ſecundum legem agimus, vt ſerui. Quod rectè explicat D. Auguſtinus in enarratione primi Pſalmi; *Aliud*, inquit, *eſt eſſe in lege, aliud ſub lege. Qui eſt in lege, ſecundum legem agit: qui eſt ſub lege, ſecundum legem agitur. Ille ergo liber eſt, iſte ſeruus.* Et in libro, de natura & gratia cap. 57. *Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege, vtique lege, quæ timorem incutit, non tribuit charitatem.* Non ergo libertas Euangelica excludit legem, ſed dominium legis, neque ſeruitutem iuſtitiæ, ſed peccati, neque iugum Chriſti, quod ſuaue eſt, ſed iugum Moſaicum. quod erat longè grauiſſimum.

10. Illud porrò, *iuſto non eſt lex poſita, ſed iniuſtis & non ſubditis*, facillimè explicatur. Eſt enim duplex vis ſeu poteſtas legis, vt rectè docet D. Thom. 1.2.q.96. art. 5. altera directiua, altera coactiua. Lex ergo poſita eſt omnibus, tam iuſtis, quàm iniuſtis, quoad vim directiuam: quia ſcilicet dirigit & præſcribit omnibus, quid agere, vel non agere debeant. At, quo ad vim coactiuam, non eſt poſita iuſtis, ſed tantum impiis, quia iuſti ſponte, libenter, & alacriter ex inſtinctu charitatis, faciunt ea, quæ à lege præſcribuntur, nec Impij contra, ſæpe recalcitrant, & a legis obedientia ſe ſubducunt, & ideò cogi quodammodo ad obſequium debent.

Secunda obiectio de diſcrimine Legis & Euangelij.

11. *Alterum argumentum* ſumunt aduerſarij ex diſcrimine Legis & Euangelij. Porrò per legem intelligunt doctrinam veteris, per Euangelium, Doctrinam noui teſtamenti. Aiunt, ergo hoc eſſe diſcrimen vtriuſque, quod in lege veteri contineantur hæc tria, Leges, comminationes & permiſſiones cum conditione obſeruationis legis: Hæc autem non ſunt in Euangelio. Senſus illorum hic eſt, quod hominem in veteri teſtamento habeant leges quibus obligabantur: Et quidem ſi eas ſeruarent, quod tamen non poterant, promittebat illis Deus benedictionem: ſi non ſeruarent, comminabatur maledictionem. At in nouo teſtamento non ſunt vllæ leges quia Chriſtus, cùm videret eas ſeruari non poſſe ab earum obſeruatione nos liberauit. Vnde non opus eſt vllis comminationibus & terroribus, quibus ad eas ſeruandas impellamur. Nec promiſſio vitæ æternæ quæ nobis facta eſt, pendet à legis obſeruantia, ſed à ſola fide. Hæc aduerſarij. Vnde rurſum apparet, hoc argumentum non diſtingui à priori, quod ſumunt ex libertate Chriſtiana, niſi ſolo nomine. Nam vtrumque fundatur in eo, quod lex ſit impoſſibilis, Ideoque ne legis maledictioni ſubiiciamur, liberati ſimus ab eius obſeruatione.

12. Porrò diſcrimen illud Legis & Euangelij, quod ab aduerſariis adfertur, omninò falſum eſt. Nam ſicut in veteri, ita in nouo teſtamento proponuntur leges, comminationes, & promiſſiones conditionatæ. Et quidem leges aliæ ſunt morales, de quibus agitur apud Matth. cap. 5. 6. & 7. Aliæ ſacramentales, vt Matth. 28. 29. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & filij & ſpiritus ſancti.* Aliæ fidei vt Marc. 16. 16. *Qui non criderit condemnabitur.* Audi comminationes Euangelicas Matth. 5. 23. *qui dixerit fratri ſuo, fatue reus erit gehennæ ignis.* cap. 23. 13. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi.* Et cap. 25. 30. *Inutilem ſeruum eiicite in tenebras exteriores.* Luc. 12. 5. *Timete eum, qui habet poteſtatem mittere in gehennam.* Audi & promiſſiones conditionatas. Matth. 5. 21. *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Et cap. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata* & Rom. 8. 17. *Si tamen compatimur, vt & glorificemur.*

13. Quomodo ergo differunt Lex & Euangelium? Differunt primò, ſicut doctrina inchoata & perfecta. Nam, vt ait D. Thom. 1. 2. quæſt. 107. art. 3. *Euangelium continetur in lege, ſicut arbor in ſemine.* Et Auguſtinus lib. 16. de ciuitate D. cap. 6. *Teſtamentum vetus eſt occultatio noui & nouum eſt veteris reuelatio.* Secundò, Lex per Moyſen data eſt, qui fuit Legiſlator duntaxat, Euangelium per Chriſtum, qui etiam Redemptor fuit. Vnde lex venit ſola, Euangelium non ſolum, ſed cum gratia. Hinc ſumitur tertium diſcrimen. Nam lex non habuit vim iuſtificandi, quam habet Euangelium. Vnde Apoſtolus de lege ait Galat. 3. 11. *In lege nemo iuſtificatur apud Deum.* Et infrà. *Si data eſſet lex, quæ poſſet iuſtificare, verè ex lege eſſet iuſtitia.* At de Euangelio ait, Rom. 1. 16. *Euangelium eſt virtus Dei in ſalutem omni credenti.* Et 1. Corinth. 15. 1. *Notum facio vobis Euangelium, per quod ſaluamini.* Quartò, Lex Moſaica fuit lex timoris & ſeruitutis, lex autem Euangelica eſt amoris & libertatis Rom. 8. 15. *Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis in timore, ſed ſpiritum adoptionis filiorum* Galat. 4. 31. *Non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ.* 2. Timot. 1. 7. *Non dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis & dilectionis.* Quintò, lex Moſaica fuit grauiſſima & quomodo importabilis. Actorum 15. 10. Lex autem Euangelica eſt facillima, Matth. 11. 30. *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Hæc facilitas oritur ex triplici capite. Primò, quia Euangelium habet adiunctam gratiam. Secundò, quia pauciora continet præcepta. Tertiò, quia maiorem promittit retributionem.

CAPVT I.

De merito bonorum operum.

An opera Iustorum sint meritoria vitæ æternæ.

EXplicata sunt duo capita: alterum est, iustos posse bene operari, & legem seruare: alterum, eos teneri vtrumque præstare. Nunc restat tertium. An bene operãdo, & legem seruando mereantur vitam æternam apud Deum? quid Caluinus sentiat, facilè colligitur ex dictis. Nam si omnia iustorum sunt damnabilia & peccata mortalia, vt ipse vult, quomodo possunt apud Deum mereri vitam æternam; potius damnationem mereri dicenda sunt, vt ipse fatetur in antidoto Conc. Trid. Sess. 6. c. 12. his verbis *Inde conficitur, non esse tamopere exagitandos, qui dixerunt: quodlibet bona opera si exacto rigore censeantur, æterna potius damnatione, quàm vita præmio digna esse.*

2. Sed errat Caluinus. Primò, quia nititur falso fundamento. Nam supra ostendi, non omnia iustorum opera esse damnabilia, sed quædam bona, honesta, laudabilia, Deo grata. Secundò, quia apertè contradicit Scripturis, quæ docet nos benè operando mereri & consequi vitam æternam. Et hanc esse meritedem seu præmium bonorum operum, Mat. 5. 12. *Gaudete & exultate quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* Mat. 20. 8. *Voca operarios & redde illis mercedem.* Mat. 25. 34. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi, Esurivi enim, & dedistis mihi manducare.* Ro. 26. *Deus reddet vnicuique secundum opera sua. Iis quidem qui secundum potentiam boni operis gloriam, honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam.* &c. 1. Cor. 38. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem* Gal. 6. 8. *Qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.* 2. Cor. 4. 17. *Quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur.* 2. Tim. 4. 7. *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.* Ap. 3. 4. *Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt.*

3. Hæc testimonia tam clara & aperta sunt, vt nullo modo ab aduersariis eludi possint. Nam præcipuè tradunt, vitam æternam esse mercedem & coronam, quæ danda sit iustis intuitu bonorum operum. Vnde valde miror, Caluinum fuisse tam impudentem, vt hoc ausus sit negare. Nimirum odio Catholicorum id fecit. Nam cum Patres Conc. Trid. Sess. 6. c. 16. definiuissent iuxta verba & sensum Scripturæ, vitam æternam esse mercedem bonorum operum: ille audacter contradicit in antidoto his verbis. *Quod vitam æternam facium mercedem in eo ab illis dissentio.* Cur non dixit: *In eo ab illis, & à Scripturis dissentio?* Moderatiores sunt alij quidam ex Caluini discipulis, qui quidem fatentur vitam æternam esse mercedem, & dari intuitu bonum operum (cùm hoc expressè dicat scriptura,) non tamen dari ex merito & dignitate ipsorum operum, sed ex mera Dei promissione, liberalitate & indulgentia. Sed & ipsi errant. primò quia si datur ex merito bonorum operum, seu propter bona opera, certe datur ex merito bonorum operum. Hæc enim idem significant. 2. quia datur iis qui digni sunt 2. Tes. 1. 5 *Vt digni habeamini regno Dei, propter quod & patimini:* At si digni sunt propter bona opera, certè datur illis, vt merito & dignitate bonorum operum. Tertiò, non solùm datur illis, vt merces, sed etiam vt corona iustitiæ. 2. Tim. 4. 8. At corona iustitiæ non datur ex mera liberalitate vel indulgentia, alioquin iustitiæ, sed liberalitatis corona esset. Quòd, sicut se habet æterna damnatio respectu impiorum, ita vita respectu iustorum: at illa datur impijs pro merito malorum operum: ergo hæc iustis pro merito bonorum operum. Rectè Augustin. Epist. 105. ad Sixtum, *Sicut mors, ita peccati tanquam stipendium redditur mors; ita merito iustitia tanquam stipendium, vita æterna.* Sed frustra hæremus in re clara & perspicua, in qua omnes Patres nobiscum sentiunt. Nec negat Caluinus, lib. 3. Institut. cap. 15 §. 2. sed solet sibi ipsi contradicere.

4. Porrò argumenta, quæ aduersarij nobis obijciunt, sunt duplicia. Quædam communia, quibus conantur probare, omnia iustorum opera esse immunda & inquinata. Sed hæc superius soluta sunt. Alia propria quæ directè oppugnant meritum vitæ æternæ. Hæc breuiter examinanda sunt. *Primum* est, vita æterna in Scripturis vocatur hæreditas: at hæreditas debetur filiis non ex merito & labore, sed ex solo iure filiationis seu adoptionis, ergo, &c. Hoc argumento vtitur Caluinus in antidoto, Sess. cap. 16. cum ait: *Quod vitam æternam facium mercedem, in eo ab illis dissentio. Quin potius hæreditatem esse vbique scripturæ clamant quæ non alio, quam gratuitæ adoptionis iure nobis obuenit.* Sed retorqueo dupliciter. Primò, vita æterna in Scripturis vocatur etiam merces, vt supra ostendi. Ergo datur intuitu meritorum: Ergo non solo iure adoptionis. Secundò, adoptio idem est, quod prædestinatio apud Caluinum, & prædestinationi opponitur reprobatio; vtraque autem facta est secundum Caluinum ex solo Dei beneplacito, nullo respectu bonorum aut malorum operum. Si ergo vt ex eo, quod vita æterna debetur titulo adoptionis seu prædestinationis, benè sequitur, non dari ex merito bonorum operum: etiam ex eo, quod pœna æterna debetur titulo reprobationis, bene sequitur, non dari ex merito malorum operum. At hoc posterius non audent Caluinistæ concedere. Vnde patet Caluini argumentum nullius esse roboris. Hæc ad hominem.

5. Quod ad rem attinet, ita sentiendum est. Non sumus filij Dei per naturam, sed per adoptionem. 2. Alij recipiã adoptantur ante vsum rationis in Baptismo, vt paruuli. Alij post vsum rationis in prima Iustificatione, vt adulti. 3. Paruuli, qui ante rationis vsum adoptantur & moriuntur accipiũt vitam æternam solo titulo hæreditatis. 4. Adulti qui vsu rationis vtuntur, & in adoptione filiorum vsque ad mortem perseuerant, duplici titulo accipiunt vitam æternam, altero mercedis, altero hæreditatis. Hoc indicauit Apostolus ad Coloss. 2. 23. *Quodcunque facitis ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus, scientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis*, vt significaret vitam æternam non solo titulo hæreditatis sed etiam mercedis seu retributionis conferri adultis. Nec hoc mirum aut nouum. Primò, quia cùm non sint per naturam filij, sed per adoptionem potuit eos hac conditione Deus adoptare vt non audirent hæreditatem, nisi vellent mandatis Dei obtemperare, & obtemperando hæreditatem promereri. Secundò, quia simile quid Christo accidit. Nam iure hæreditatis (supposita vnione hypostatica) debebatur ei gloria corporis, & exaltatio nominis; & tamen suis meritis eam obtinuit, iuxta illud Apostoli ad Philippen. 2. 8. *Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum*, &c. Si ergo Christo qui fuit filius Dei naturalis data est gloria corporis & exaltatio nominis duplici titulo, nempe hæreditatis & mercedis; quid mirum si nobis, qui sumus filij tantum adoptionis, vtroque titulo conferatur vita æterna.

6. Quod verò nonnulli ex Caluinistis aiunt, vitam æternam vocari quidem in Scripturis & hæreditatem

& mercedem: sed hæreditatem propriè, & mercedem impropriè; omnino friuolum est. Nam primò, vnde hoc probant? cur non è contrario dicunt, vocari propriè mercedem, impropriè hæreditatem? Secundò, si gloria corporis, quæ Christo data est, propriè habuit rationem mercedis & hæreditatis, cur non gloria animæ, quæ nobis datur? Non enim repugnat, aliquid esse propriè hæreditatem, & simul propriè mercedem. At si ita est inquies, feliciores sunt paruuli, quàm adulti. Nam his suis laboribus debent acquirere, quod illis liberali donatione conceditur. Imo adulti feliciores duplici de causa. Primò, quia suo merito adeunt hæreditatem, quod magis honorificum est. Secundò, quia quo plura sunt illorum merita, eo maiorem hæreditatem consequuntur. Hinc oritur magnum discrimen inter illos & paruulos. Nam paruuli debent esse contenti illa parte hæreditatis, quę illis diuina liberalitate obuenit. Adulti possunt ad maiorem aspicere, & quo magis crescunt eorum merita eo maior illis portio deputatur, iuxta illud 1. Corinth. 3. 8. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.*

7. *Secundum Argumentum.* Scriptura testatur vitam æternam, etsi corona sit, dari tamen ex misericordia, non ex iustitia Psalm. 102. 4. *Qui coronat te in misericordia & miserationibus.* Et Matth. 5. 7. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Respondeo. Sicut hic vocatur corona misericordiæ, ita alibi vocatur corona iustitiæ. 2. Timoth. 4. 8. *Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus Iudex.* Iam ergo explicandum est, quomodo vtrumque verum sit. Nam cum vtrumque à Spiritu S. efferatur, neutrum falsum esse potest. Res ita habet. Vita æterna est corona iustitiæ, quia ex meritis & propter merita confertur seruato ordine iustitiæ commutatiuæ & distributiuæ. Nam vnicuique pro quantitate meritorum maior, aut minor portio tribuitur, vt ex dictis patet. Vnde Aug. libro de natura & gratia capite 2. *Non est iniustus Deus, qui iustos frandat mercede iustitiæ.* Cæterùm quia ipsa merita, quibus debetur corona iustitiæ, habent vim suam ex gratia Dei datur ex misericordia Dei, hinc fit, vt corona, quæ illis tribuitur, vocari etiam possit corona misericordiæ, non quidem respectu ipsorum meritorum (quia illis debetur ex iustitia; seu respectu nostri) quibus ipsa quoque merita ex misericordia concessa sunt. Ita explicat D. Augustin. lib. de correptione & gratia, cap. 13. & in Epistol. 105. ad Sixtum.

8. *Tertium argumentum* sumitur ex illo Roman. 6. 23. *Stipendium peccati mors gratia autem Dei vita æterna.* Hinc apparet, mortem æternam dari propter mala opera, vt vitam æternam, non propter bona opera, sed ex mera gratia. Quod si Catholicorum sententia esset vera, debuisset Apostolus sic dicere; *Stipendium peccati mors, Stipendium bonorum operum vita æterna.* At exclusit bona opera. Respondeò, solutio huius argumenti patet ex dictis. Nam Apostolus vitam æternam vocat gratiam, eo sensu, quo vocatur corona misericordiæ; quia scilicet datur ex meritis, quæ habentur ex gratia & misericordia. Ita explicat Diu. Augustinus partim locis citatis, partim libr. de gratia & libero arbitrio. cap. 8. & 9. vbi etiam apertè fatetur Apostolum rectè potuisse dicere; *Stipendium iustitiæ vita æterna, sicut dixit, Stipendium peccati mors* (Notent hoc Caluinistæ) Imò iam ante hoc dixerat Apostolus, si non iisdem verbis, saltem eodem sensu, Roman. 2. 6. *Reddet vnicuique secundum opera sua. Iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam: iis autem, qui sunt ex contentione, & non acquiescunt veritati, ita & indignatio.* Id est, sicut Deus damnabit impios propter mala; ita coronabit iustos propter bona opera. Ergo simili modo sicut impiorum stipendium erit mors, ita iustorum stipendium erit vita æterna.

9. *Quartum argumentum* sumitur ex illo Isaiæ 55. 1. *Venite, emite argentum, & absque vlla commutatione vinum & lac.* Hic offertur nobis vita æterna sine nostris meritis. Respondeo. Per vinum & lac, non intelligitur hic vita æterna, sed gratia præsentis vitæ vt interpretatur Diu. Hyeronimus, & patet ex ipso contextu, qui sic habet; *Omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite: venite, emite absque argento, &c.* Simile est illud Ioannis 7. 37. *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.* Vbi certum est, Christum loqui de gratia præsentis, non de gloria futuræ. Fatemur autem primam gratiam gratis dari sine meritis, quamuis non sine opere & labore nostro. Nam sicut illæ particulæ, *absque argento & vlla commutatione*, excludunt nostra merita; ita istæ, *venite & emite*, requirunt nostrum laborem. Hoc ergo interest inter gratiam & gloriam, quod licet neutra conferatur adultis sine propria cooperatione; gratia tamen confertur sine propriis meritis, gloria per propria merita.

10. *Quintum argumentum* sumitur ex illo Luc. 17. 10. *Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis dicite, serui inutiles sumus.* Certè si inutiles sumus, quid meremur? Respondeo. Hinc primùm apparet, quomodo aduersarij abuntantur Scripturis. Nam paulò ante obiecerant, nos esse filios, & vitam æternam deberi nobis titulo hereditatis, sine vllo nostro labore. Nunc obiiciunt nos esse seruos inutiles, quibus nihil debeatur. Nimirum, hoc agunt, vt veritatem oppugnent, quocunque modo id fiat. Deinde, quæro ex ipsis an Christus vocet illos seruos inutiles, qui seruant omnia præcepta an eos, qui non seruant? Si prius, ergo serui Dei possunt omnia præcepta seruare, quod est contra Caluinum. Si posterius, nihil contra nos concluditur, Fatetur enim eos, qui non seruant mandata seruos esse inutiles, & non meseri vitam æternam, quales sunt Caluinistæ. Sed ad rem. Verba Christi possunt habere triplicem sensum. *Primus est*, nos ex nobis esse seruos inutiles. Quia scilicet faciamus omnia quæ præcepta sunt, non tamen nostris viribus, sed gratia Dei faciamus. Vnde explicat Ambrosius libro 8. in Lucam. Vnde dupliciter possumus nos ipsos cõsiderare. Primò quoad nostras vires, quatenus ex Adamo nascimur, & ita sumus serui inutiles. Secundò, quoad cooperationem gratiæ diuinæ, quatenus in Christo renascimur, & ita sumus serui inutiles, iuxta illud 2, Timoth. 2. 21. *Si quis emundauerit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum & vtile Domino, &c. Secundus sensus est*, nos esse seruos inutiles respectu Dei, etiamsi omnia præcepta seruemus, quia nullam vtilitatem Deo præstamus, nec ipse bonorum nostrorum indiget. Ita exponit Beda in commentario. Hinc etiam patet nos posse vocari seruos vtiles & inutiles diuerso respectu: vtiles respectu nostri, quia quicquid boni facimus per obseruationem mandatorum, cadit in nostrum commodum & vtilitatem: nobis serimus & metimus, Inutiles respectu Dei, quia nihil vtilitatis illi accedit ex nostro labore & industria. *Tertius sensus* est, nos esse seruos inutiles, etiamsi omnia præcepta exequamur, quia nisi Deus liberali pacto nobiscum conuenire voluisset, nullam mercedem ex iustitia potuissemus à Deo petere. Ita exponit Augustinus serm. 3. de verbis Domini. Vnde rursum apparet, quomodo dicamur vtiles, & quomodo inutiles. Nam quidquid facimus, inutiles sumus ad mercedem vitę æternæ, secluso diuino pacto, vt les, interueniente pacto & promissione. Ex his sensibus eligant aduersarij, quem

velint, & facilè aduertent, se nihil contra merita bonorum operum efficere. Hoc miror, cum tam diligenter inquirant testimonia Scripturæ, quibus vocamur serui inutiles, cur dissimulent ea quibus vocamur vtiles. Sanè idem Christus, qui dixit Lucæ 17. 10. *Dicite serui inutiles sumus*, alibi dixit, Matth. 25. 23. *Euge serue bone & fidelis, quia supra pauca fuisti fidelis, supra multa constituam.*

11. *Sextum argumentum* sumitur ex illo Rom. 8. 18. *Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam.* Hinc patet nullam esse proportionem inter nostra opera & vitam æternam. At inter meritum & premium debet esse proportio. Respondeo. Sicut Scriptura videtur hic significare, nostra opera non esse digna præmio vitæ æternæ; Ita alibi videtur contrarium asserere, vt Luc. 20. 35. *Qui vero digni habebuntur seculo illo & resurrectione.* Et 2. Thess. 1. 5. *Vt digni habeamini regno* Dei, *pro quo & patimini.* Et quia Scriptura non est sibi ipsi contraria, explicandum est, quo sensu vtrumque verum sit. Ac primò, si spectemus durationem temporis, nulla est proportio inter opera præsentia & futuram gloriam. Nam hæc perpetua est, illa momentanea sunt. Si verò spectemus gratiam, à qua procedunt opera meritoria, iam inter illa, & gloriam cælestem est proportio, quia gratia est semen gloriæ vt loquuntur Theologi. Sicut ergo sufficiens est proportio inter semen & arborem, ita inter gratiam & gloriam. Quod autem hæc proportio sufficiat, licet nulla sit proportio durationis, patet ex illo 2. Cor. 4. 17. *Id quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Hic vtrumque quod diximus, facetur Apostolus. Alterum, quòd opera nostra sint momentanea, gloria verò æterna. Alterum, quod nihilominus opera momentanea, operentur pondus æternæ gloriæ. At quomodo operantur? proculdubio, non physicè sed meritoriè. Hæc autem vis merendi, est à gratia. Secundò, idem patet exemplo Christi. Nam passio eius fuit momentanea, & tamen per eam meritus est nobis vitam æternam. Tertiò potest idem confirmari à contrario. Nam peccata impiorum in hac vita transitoria sunt. An pœna, quam merentur, æterna est. Quare? quia sicut opera bona procedunt à gratia Dei, ita peccata ex formali, vel virtuali contemptu Dei? Hic autem contemptus habet proportionem cum æterna pœna, sicut gratia cum æterna gloria.

12. *Septimum argumentum* Christus nobis meruit vitam æternam: Ergo eam nostris operibus non meremur. Confirmatur, quia vel Christi meritum per se sufficit, vel non. Si sufficit, frustra exiguntur nostra merita. Si non sufficit, facimus illi iniuriam. Respondeo. Hoc argumento valde triumphant aduersarij, cùm reuera nullius sit roboris. Putant enim merita nostra opponi meritis Christi; ac proinde quantum laudis tribuitur nostris tantum detrahi meritis ipsius. Non ita est. Contra potius res habet. Merita nostra nascuntur ex meritis Christi, & omnem vim suam inde accipiunt. Vnde quicquid laudis & dignitatis habent, totum redundat in laudem & dignitatem meritorum Christi. Hoc optimè declarat similitudo, qua vtitur Christus. Ioan. 15. 4. *Ego sum vitis, vos palmites. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis.* Quis dicat, detrahi aliquid de gloria vitis, sic palmites ipsius multum fructum adferrant? Nemo sanæ mentis. Nam quicquid viui succi & humoris habent palmites, hoc totum habent à vite. Vnde quo palmites magis frugiferi, eo vitis magis laudanda. Insani ergo Caluinistæ, qui clamant; detrahi de gloria Christi, si serui eius fructum faciant. Quomodo enim fructum faciunt, nisi quia in Christo sunt, & ab eo succum & humorem diuinæ gratiæ participant? Quicquid ergo laudis est in meritis nostris, totum Christi adscribendum est.

13. Cùm autem obiiciunt, alterutrum sequi, aut meritum nostrum non requiri, aut si requiritur, meritum Christi non esse sufficiens, neganda est consequentia. Nam ex eo, quod meritum nostrum requiritur, non rectè colligunt, meritum Christi esse insufficiens. Non enim nostrum requiritur propter alterius insufficientiam, sed quia Deus sic ordinauit. Imò hinc colligitur, meritum Christi esse efficacissimum. Nam non solùm obtinuit nobis ius vitæ æternæ, sed etiam vim & virtutem acquirendi vitam æternam per propria merita.

14. Reliqua, quæ de merito bonorum operum disputari solent, differemus in sequentem Disputationem in qua Catholicorum sententia explicabitur. Nunc sufficiat ea paucis refutasse, quæ à Caluinistis contra nos adferuntur.

DE BONORVM OPERVM merito, secundum Catholicos.

OPVSCVLVM VII.

TRibus capitibus complexus sum, & refutaui sententiam Caluinistarum de bonis operibus. Nunc totidem capitibus explicandum est quid Catholici sentiant. Primò, de bonitate operum. Secundò, de necessitate. Tertiò de merito.

CAPVT I.

De bonitate operum.

1. DE hac re Catholici plura disputant, quàm hæretici. Possunt autem omnia reuocari ad hæc capita. Primò. Qui, & quot sit actus humani? Secundò, In quo consistat bonitas & malitiæ actuum humanorum. Tertiò, An homo suis viribus sine Dei gratia possit moraliter benè operari? Quartò, An suis viribus sine gratia possit legem implere? Quintò, An cum gratia possit vtrumque præstare.

2. Quod ad primum attinet, actus humani dicuntur, qui procedunt à libera hominis voluntate. Diuiduntur simpliciter. Primò, alij sunt eliciti & interni, alij imperati & externi. Eliciti, qui immediatè eliciuntur à voluntate, & in illa manent, vt velle, nolle. Imperati, qui eliciuntur ab intellectu, & aliis potentiis ad imperium voluntatis, vt credere, loqui, ambulare, secare. Secundò, alij versantur circa finem, vt volitio, intentio, fruitio: alij circa media, vt electio, consensus. Tertio, alij sunt boni, alij mali. Boni, qui rectæ rationi, & legi diuinæ sunt conformes, Mali qui difformes.

2. Est autem duplex bonitas actuum humanorum, altera naturalis, altera moralis. Naturalis consistit in integritate, seu aggregatione eorum omnium, quæ ne-

turaliter requiruntur in entitate actus; & hæc communis est omnibus actibus, tam bonis, quàm malis. Moralis verò consistit in integritate seu aggregatione eorum omnium quæ in actu requiruntur secundum rectam rationem. Hæc autem tria sunt. Primò, Vt actus versetur circa obiectum honestum, aut saltem non turpe. Secundò, vt omnes circunstantiæ sint honestæ, aut saltem nulla turpis. Tertiò, vt referatur ad honestum finem. Hæc enim omnia requirit recta ratio. Vnde si aliquid horum desit, non erit actus moraliter bonus. Hinc aliqui distingunt triplicem bonitatem moralem: vnam ex obiecto, alteram ex circumstantiis, tertiam ex fine. Quamuis illæ bonitates sint partiales, & ex omnibus illis debet constare tota bonitas moralis, quæ est in actu.

4. Nunc quæri potest an homo suis viribus sine gratia Dei possit moraliter benè operari? Id est, an possit producere aliquem actum humanum, qui ex obiecto, circumstantiis, & fine, bonus ac honestus sit; Negant nonnulli. Ratio est, quia homo, secluſa omni gratia est in statu peccati mortalis: Ergo non potest bene operari. Et si enim possit efficere actum, qui versetur circa obiectum honestum, & habeat quasdam circumstantias non malas; tamen finis non potest esse honestus. Nam qui est in statu peccati mortalis, non habet Deum pro vltimo fine, cùm ab eo per peccatum auersus sit: Ergo non habet vllum finem honestum, quia nullus potest esse honestus, nisi in Deum tanquam in vltimum finem referatur. Fauent Scripturæ Ioan. 15. 5. *Sine me nihil potestis facere* 1. Cor. 4. 7. *Quid habes, quod non accepisti?* 2. Cor. 3. 5. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis: quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

5. Sed rectius sentiunt omnes alij Theologi, posse hominem sine gratia Dei, per vires naturales moraliter benè operari, si non semper & in omni euentu, saltem aliquando, non multis euentibus. Fundamentum est, quia recta ratio non est sublata per peccatum mortale: potest ergo peccator secundum rectam rationem operari, quod est benè moraliter operari. Confirmatur, quia intellectus potest iudicare, quod obiectum, quæ circumstantiæ, quis finis honestus sit: Ergo voluntas potest ea omnia appetere: erit ergo actus honestus. Nec necesse est ad honestatem finis particularis, vt ab operante referatur in vltimum finem; Sed sufficit, vt ex natura sua ad illum tendat. Scripturæ in contrarium allatæ hoc solum conuincunt, hominem sine gratia Dei, nihil posse præstare, quod ad salutem & vitam æternam consequendam vtile sit, quod libenter concedimus. Aliud enim est, actum aliquem esse moraliter bonum, aliud verò, esse salutarem, & conferre ad vitam æternam. Hoc sine gratia fieri non potest, illud potest.

6. Vlteriùs quæritur. An homo suis viribus sine gratia Dei non solùm possit moraliter benè operari, sed etiam legem seruare? Alij aiunt, alij negant. Sed distinctione opus est, Nam lex naturalis, de qua sola agimus habet multa præcepta, quæ in Decalogo comprehenduntur. Igitur omnia seruare & longo tempore non potest quisquam sine gratia Dei, 1. Propter naturę corruptæ fragilitatem, 2. Propter vehementes dæmonis tentationes. 3. Propter innumeras peccandi occasiones. 4. Propter mala aliorum exempla & consilia. Singula tamen seruare, & breui aliquo momento, præsertim quando non vrget tentatio dæmonis, nec aliorum exempla aut praua occasiones, non videntur esse supra vires liberi arbitrij. Ratio est, quia nullũ est præceptum naturale, quod per se impossibile sit. Imò ideo vocatur naturale, quod habeat proportionem ad vires naturales. Potest ergo naturæ viribus seruari.

7. Mouet aliqua difficultas de dilectione Dei super omnia, & hic vtendum est distinctione. Nam si spectetur Deus, vt est Author gratiæ, certum est, non posse sine gratia diligi super omnia, in quo omnes consentiunt. Si autem spectetur vt est Author naturæ, dissensio est inter Scholasticos. Mihi hæc tria videntur asserenda. *Primum.* Si homo conditus esset in puris naturalibus, id est, qui nec gratiam, nec peccatum haberet, posse eum per solas naturæ vires diligere Deum, vt Authorem naturæ, super omnia: Ita sentiunt plerique Scholastici. Ratio a posteriori est quia homo in tali statu, ex præcepto naturæ teneretur diligere Deum super omnia, quod nemo negat: Non autem tenetur ad impossibile, posset ergo præstare. Ratio à priori est, quia vt homo diligat Deum super omnia ex suis viribus, duo necessaria sunt: Alterum, ex parte intellectus, vt scilicet possit iudicare Deum esse diligendum super omnia: Alterum ex parte voluntatis, vt ipsa habeat naturalem inclinationem ad diligendum Deum super omnia. At neutrum deesset homini in puris naturalibus.

8. *Alterum assertum* est; Hominem in statu naturæ lapsæ, siue sit in peccato originali, siue in actuali, siue in vtroque, posse per solas naturæ vires elicere aliquem actum dilectionis Dei super omnia, eiusdem modi & speciei cum illo, quem posset homo in puris naturalib⁹. Ita D. Thomas quæst. lib. 1. art. 8. Scotus in 2. distinct. 28. & in 3. distinct. 27. Caietanus 1. 2. quæst. 109. art. 3. Molina disputatione 14. num. 3. & quidem alij. Ratio est, quia eædem sunt vires hominis lapsi, & hominis in puris naturalibus: Ergo si hic potest, etiam ille potest. Antecedens patet, quia per lapsum primi parentis, non sunt ablatæ vires naturales, sed tantum dona supernaturalia, quibus natura iuuabatur, & robustior efficiebatur; At dona supernaturalia non fuisset in statu puræ naturæ: Ergo in statu puræ naturæ non plus præsidij fuisset, quam nunc est in statu naturæ lapsæ. Dices; etsi non fuisset plus præsidij quoad vires naturæ, fuisset tamen minùs impedimenti. Non enim fuissent peccata, quæ in hoc statu valde impediunt hominem à dilectione Dei super omnia. Respondeo, Peccata, quæ actu committuntur, possunt hominem impedire: At quando commissa sunt, & acta transierunt, non amplius impediunt, nisi ratione habitus, aut Praua consuetudinis in animo relictæ. At hic habitus est in arbitrio voluntatis. Potest enim voluntas eo vti, vel non vti, sicut vult. Reliquæ obiectiones, quæ contra hanc doctrinam ex Scripturis adferri solent, procedunt tantum de dilectione supernaturali, & de Deo, vt est Author gratiæ.

9. *Tertium assertum* est: Hunc actum dilectionis, quem dixi per solas naturæ vires elici posse, non fore firmum, constantem, & sufficientem ad resistendum contrariis, in homine lapso. Sic intelligendus est D. Thomas 1. 2. q. 109. art. 3. cum negat hominem lapsum posse Deum diligere super omnia per vires naturæ. Loquitur enim de dilectione firma, stabili, & permanente. Ratio sumitur ex dictis, quia homo in statu peccati non potest diu viuere, sine vehementi tentatione diaboli, aut occasione peccandi, aut moribus concupiscentiæ, &c.

10. Superest vltima quæstio. An homo cum Dei gratia possit bene operari & legem seruare? Potest hoc dupliciter intelligi. Primò, de homine peccatore, qui quidem non habeat gratiam spiritualem seu iustificantem, (alioqui non esset peccator, sed iustus) habeat tamen actualem excitantem seu præuenientem. Secundò, de homine iusto, qui & actuali, & habituali instructus sit. De priori sic sentio: Hominem peccatorem, qui gratia Dei excitatur, & præuenitur, posse seruare legem, si velit. Ratio est quia potest gratiæ consentire &

cooperari, ſi velit: quod ſi faciat, non erit tranſgreſſor, ſed obſeruator legis. De poſteriori ſic, Hominem iuſtum eo facilius poſſe ſeruare totam legem, quo maiora habet ſubſidia, quàm peccator. Hoc ſupra probaui contra Caluiniſtas. Vnde ſequitur, poſſe eum vitare omnia peccata mortalia. Ratio eſt, quia non committitur peccatum mortale, niſi tranſgreſſione legis: qui ergo poteſt legem integrè ſeruare, poteſt immunis eſſe ab omni peccato mortali.

11. Diſputant Scholaſtici, an iuſtus non tantùm mortalia omnia, ſed etiam venialia vitare poſſit cum diuina gratia? Primò, certum eſt, neminem in hac vita id poſſe ſecundum legem ordinariam. Hoc paſſim teſtatur ſcriptura. Prouerb. 24. 16. *Septies in die cadit iuſtus.* 1. Ioann. 1. 8. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus.* Iac. 3. 2. *In multis offendimus omnes.* Ratio eſt, quia duplicia peccata venialia: quædam committuntur plena deliberatione, ſed in materia leui: alia ex impulſu concupiſcentiæ, ſeu vt Theologi loquuntur, ex ſubreptione, in quacunque materia. Tametſi ergo priora omnia vitari poſſint, adhibito ſtudio & diligentia morali, non tamen omnia poſteriora. Nam ex vna parte, tanta eſt infirmitas & fragilitas humana vt non poſſit omnes motus concupiſcentiæ deliberata ratione præuertere: Ex altera tam prudens eſt diſpoſitio Dei, vt citra iacturam ſalutis, patiatur nos aliquando labi venialiter, vt noſtram infirmitatem agnoſcamus, & in animi ſubmiſſione contineamur. Secundò, certum eſt, ex ſingulari Dei priuilegio fieri poſſe, vt homo iuſtus vitet omnia venialia: imò vt per gratiam ſit planè impeccabilis, idque tribus modis. Primò, per vnionem hypoſtaticam, quod contigit ſoli Chriſto. Secundò, per viſionem beatificam, quod commune eſt omnibus beatis in cælo. Tertiò, per ſingularem protectionem & aſſiſtentiam, quod putatur cueniſſe Beatæ Virgini in hac vita.

CAPVT II.

De neceſſitate Operum.

SVpra oſtenſum eſt contra Caluiniſtas, bona opera ſeu obſeruationem mandatorum Dei, ad ſalutem eſſe neceſſariam, neque ſolam fidem ſufficere. Hoc ſolum nunc addi poteſt: Hanc neceſſitatem non oriri ex natura rei, ſed ex ſola Dei ordinatione & voluntate. Cùm enim vita æterna ſit quaſi quædam hæreditas, ad quam pater cæleſtis nos adoptauit, potuit eam dare gratis, ſine vllo noſtro opere, ſicut reuera dat paruulis baptizatis, qui ante vſum rationis decedunt. At aliter illi viſum reſpectu adultorum. Noluit eos hanc hæreditatem adire, niſi labore & induſtria eam ſibi compararent.

CAPVT III.

De merito Operum.

1. IN præcedenti opuſculo cap. 3. generatim oſtendi Contra Caluinum, opera iuſtorum eſſe meritoria vitæ æternæ. Nunc ex ſententia Catholicorum res in particulari magis explicanda eſt. Ac primò diſputari poteſt de ipſo merito. Secundò, de obiecto meriti, id eſt, de re, quam meremur. De priori, hæc vna po-

A tiſſimùm quæſtio eſt, quænam conditiones requirantur vt aliquod opus ſit meritorium de condigno. De poſteriore ſunt plures quæſtiones. Primò, An poſſimus mereri primam gratiam actualem, quæ eſt gratia vocationis? Secundò An primam gratiam habitualem, quæ eſt gratia iuſtificans? Tertiò, An argumentum gratiæ iuſtificantis? Quartò, An reparationem poſt lapſum, ſeu remiſſionem peccati? Quintò, An perſeuerantiam in gratia vſque in finem? Sextò, An auxilia actualis gratiæ per decurſum totius vitæ? Septimò, An vitam æternam? Octauò, An bona temporalia? His addi poteſt, An vnus poſſit alteri mereri.

Conditiones meriti de condigno.

2. Theologi diſtinguunt duplex meritum: Alterum de condigno: Alterum de congruo. Meritum de condigno vocant; qui ex condigno, ſeu ex iuſtitia debetur retributio ſeu merces: Meritum de congruo, quod quidem ex iuſtitia non meretur compenſationem, ſed tamen ex quadam congruentia ſeu honeſtate. Hoc poſterius propriè non habet rationem meriti. De priori, quod propriè meritum eſt, deinceps agendum.

3. Sunt autem quinque conditiones neceſſariæ vt aliquod opus ſit meritorium de condigno, ſeu ex iuſtitia coram Deo. 1. Vt ſit moraliter bonum. 2. Vt liberum. 3. Vt hominis viatoris. 4. Vt procedat ab homine exiſtente in ſtatu gratiæ & amicitiæ diuinæ. 5. Vt interC cedat diuina acceptatio & promiſſio de compenſatione, ſeu retributione facienda. Singulæ breuiter explicandæ ſunt.

4. Ac *primò*, quidem debet eſſe opus bonum. Mala enim opera merentur quidem pœnam, ſed non præmium. Vnde Auguſt. lib. de gratia & libero arbitrio. cap. 6. *Quæ mala ſunt non coronat Deus.*

Secundò, debet eſſe liberum, vt docet D. Thomas, 1. 2. q. 114. art. & alij paſſim. Et colligitur ex Apoſtolo 1. Corinth. 9. 17. *Si volens hoc ago, mercedem habeo: ſi autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt.* Ratio eſt, quia nemo meretur pœnam, niſi libere operando, nec præmium, cùm ſit par ratio.

D 5. Obiici poteſt primò. Meritum pendet ab acceptatione Dei, iuxta quintam conditionem: ſed Deus poteſt acceptare ad vitam æternam, non ſolùm actiones liberas, ſed etiam neceſſarias ſicut acceptauit ad palmam martyrij, non ſolùm mortem voluntariam Apoſtolorum, ſed etiam inuoluntariam Innocentum. *Reſpondeo.* Aliud eſt, acceptare aliquid in vitam æternam; aliud verò acceptare ad meritum vitæ æternæ. Poteſt Deus acceptare actiones neceſſarias ad vitam æternam, non tamen ad meritum vitæ æternæ. Nam meritum, ſicut & laus, requirit libertatem. Vnde patet differentia inter mortem Apoſtolorum & Innocentium: Illam, quia erat voluntaria, acceptauit Deus ad meritum vitæ æternæ; hanc quia erat inE uoluntaria non ad meritum vitæ, ſed ad ipſam vitam acceptauit.

6. Obiicitur ſecundò. Chriſtus meritus eſt per actiones neceſſarias, non liberas: Ergo neceſſe non eſt, vt opus meritorum ſit liberum. Antecedens patet, quia maximè meritus eſt per duas actiones, nempe per dilectionem Dei & paſſionem ſeu mortem pro nobis obitam, ſed nequè dilectio fuit libera, quia neceſſario ſequebatur ex clara viſione Dei; Neque paſſio & mors, cum haberet præceptum moriendi & patiendi. Ioann. 10. 18. Neque poſſet illud præceptum tranſgredi, quippe cùm eſſet impeccabilis, *Reſpondeo.* Duplex fuit actus dilectionis in Chriſto, alter ſequebatur ex clara Dei viſione, alter ex cognitione infuſa: Prior erat neceſſarius, & conueniebat illi, quatenus erat com-

prehenſor; poſterior liber, & conueniebat illi quatenus erat viator. Chriſtus ergo per poſteriorem meritus eſt, non per priorem. Vide D. Thom. 3. p. q. 19. art. 3. ad 1. Quod attinet ad alteram partem obiectionis, alij affirmant, alij negant Chriſtum habuiſſe præceptum moriendi de quo fusè diſputatur in 3. p. q. 20. Si non habuit, iam ceſſat obiectio. Si habuit ſoluenda eſt. Video autem varias ſolutiones. Optima eſt, obligationem præcepti non adferre neceſſitatem intrinſecam, ſed tantum extrinſecam, ac proinde per eam non tolli aut læsa intrinſecam arbitrij libertatem. Sed de hoc alibi plura.

7. *Tertia conditio* operis meritorij eſt vt procedat ab homine viatore. Nam in hac vita eſt tempus certaminis, pugnæ, luctæ, laboris. in altera, præmij, coronæ, quietis. Vnde frequenter hortatur nos ſcriptura, vt ſi quid apud Deum mereri volumus, id in hac vita faciamus. 2. Cor. 6. 2. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* Gal. 6. 10. *Dum tempus habemus operemur bonum*, &c.

8. *Quarta* eſt, vt procedat ab homine exiſtente in ſtatu gratiæ, & amicitiæ Dei. 1. Corinth. 13. 3. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Et Ioann. 15. 4. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me manſeritis. Ego ſum vitis, vos palmites.* Hinc apertè patet, ad fructum, id eſt, ad opera fructuoſa & meritoria facienda neceſſariam eſſe eam gratiam, qua homo conſtituitur viuus palmes in Chriſto, tanquam in vite. Hæc autem eſt gratia habitualis & ſanctificans. Vide Concil. Trident. Seſſ. 5. c. 16.

9. Hinc primò refellitur error Pelagianorum, qui dixerũt hominem ex ſolis naturæ viribus poſſe mereri vitam æternam, qui pridem ab Eccleſia damnati ſunt. Secundò, error Michaëlis Baij, qui aſſeruit gratiam ſanctificantem non eſſe neceſſariam, ſed ſufficere actualem, qua ſeruentur mandata Dei. Putabat enim gratiam non requiri ex parte hominis operantis, ſed ex parte ipſorum operum, id eſt, vt opera ſint meritoria, non neceſſe eſſe, vt ipſe operans ſit gratus & amicus Dei, ſed ſufficere, vt ipſa opera in ſe ſint bona & ſupernaturalia, quibus legi ſatisfiat. Vnde inferebat, opera eſſe meritoria vitæ æternæ, ex eo præcisè, quia ſunt vera legis obedientia; Non autem ex eo, quia fiunt ab homine grato, ſeu filio Dei adoptiuo. Sed hic error damnatus eſt à Pio V. & rectè. Primò, quia pugnat cum ſcripturis citatis. Secundò, quia ſequeretur, merita Chriſti non fuiſſe infinita. Si enim valor & vis meritorum præcisè pendent ex ipſis operibus, & non ex dignitate perſonæ operantis, non apparet, quomodo Chriſti merita potuerint eſſe infiniti pretij. Tertiò, quia ſequeretur hominem peccatorem, qui cum actuali gratia cooperatur, & legem aliquam ſeruat, mereri vitam æternam, quod eſt abſurdum. Alioquin idem peccator ſimul eſſet reus vitæ, & mortis. Nam quatenus meretur vitam æternam, haberet ius vitæ æternæ, quatenus verò eſt peccator, reus eſſet æternæ mortis & damnationis.

10. Sed obiicitur Scriptura, quæ promittit vitam æternam obedientiæ legis Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata.* Hic non dicit Chriſtus, ſi vis ad vitam ingredi, da operam vt ſis in ſtatu gratiæ; ſed da operam, vt ſerues mandata. Et Rom. 2. 10. *Gloria & honor omni operanti bonum, Iudæo primum, & Græco.* Non dicit, Gloria exiſtenti in gratia, ſed bene operanti. Poteſt autem benè operari, etiamſi non ſit in ſtatu gratiæ, præſertim, ſi habeat auxilium gratiæ actualis. *Reſpondeo.* Scriptura promittit vitam æternam obedientiæ legis ex gratia factæ. Vbi nota, ſcripturam, cum de vita æterna loquitur, aliter loqui renatis & fidelibus, aliter non renatis & infidelibus. Nam renatis, qui iam ſunt in ſtatu gratiæ, proponit obſeruationem legis vt per eam creſcant in iuſtitia, & vitam æternam promereantur. Huc ſpectant teſtimonia citata. Non renatis autem & infidelibus proponit fidem & Baptiſmum, vt ex ſtatu peccati transferantur in ſtatum gratiæ, & poſtea incipiant bonis operibus & obſeruationi legis vtiliter operam dare, vt Marci 16. 16. *Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui non crediderit condemnabitur.* Et ratio eſt, quia duo requiruntur in homine adulto ad vitam æternam adipiſcendam. Alterum, quaſi fundamentum & radix, vt ſit fidelis, baptizatus, & filius dei per adoptionem: Alterum, quaſi ſtructura ſuper fundamentum, vt per bona opera & obſeruationem legis conſeruet ſe in ſtatu gratiæ & adoptionis. Eos ergo qui prius aliud habent, non neceſſe eſt ad id habendum exhortari; ſed ſolùm, vt quod habent, non amittant per negligentiam. Ij verò, qui neutrum habent, ad vtrumque quidem incitanda ſunt; primum tamen ad id, quod præcipuum eſt, & quaſi fundamentum aliorum.

11. *Quinta conditio* operis meritorij eſt, vt intercedat pactum & promiſſio Dei de compenſatione ſeu retributione facienda. Hic nonnulla quæſtio eſt inter Scholaſticos, an præter gratiam ſanctificantem requiratur hoc pactum; Affirmant Scotus, Marſilius, Gabriel, Vega Negant Caietanus, & plerique D. Thomæ ſectatores. Fundamentum eſt, quia homo exiſtens in ſtatu gratiæ, ex vi ſolius gratiæ, eſt filius Dei per adoptionem: Ergo habet ius vitæ æternæ iuxta illud Rom. 8. 17. *Si autem filij & hæredes*: Ergo opera talis hominis, ex vi ſolius gratiæ, ſunt digna vita æterna, abſque alia promiſſione.

12. Sed diſtinctione opus eſt. Nam aliud eſt, opus eſſe dignum aliqua mercede ſeu præmio? aliud verò operi ex iuſtitia deberi talem mercedem ſeu præmium. Poteſt enim fieri, vt qui integro die laboret in alterius vinea, & labor ipſius ſit dignus ſtipendio diurno, & tamen alter ex iuſtitia non teneatur illi ſtipendium perſoluere, niſi cum eo pactus ſit. Ita res habet in propoſito. Opera hominis iuſti & exiſtentis in ſtatu gratiæ, per ſe digna ſunt, & proportionem habent cum vita æterna, quia procedunt ex gratia, quæ eſt ſemen gloriæ. Nihilominus tamen Deus non tenetur ex iuſtitia compenſare illa, ſecluſo pacto & promiſſione. Vnde rectè & breuiter dici poteſt, eiuſmodi opera, ſecluſa promiſſione, eſſe digna vita æterna, non dignitate iuſtitiæ, ſed proportionis medij ad finem. At poſita promiſſione, mereri vitam æternam ex iuſtitia. Hoc ſenſu dixit Auguſtinus ſerm. 16. de verbis Apoſtoli. *Debitor nobis factus eſt Deus, non aliquid accipiendo, ſed quod placuit promittendo.* Et D. Bernardus in lib. de gratia & libero arbitrio in fine: *Promiſſum quidem ex miſericordia, ſed tamen ex iuſtitia perſoluendum.*

13. Explicatæ ſunt, quinque conditiones actus meritorij. An plures neceſſariæ ſint, quæſtio eſt. Aliqui putant requiri certam intẽſionem in actu, ita vt niſi actus ſit intentior quàm gratia & habitus, à quo oritur, non ſit meritorius. Alij putãt neceſſarium eſſe, vt actus per charitatem ad Deum referatur. Sed neutrum neceſſe eſt. Non primum, quia omnia opera, quæ ex gratia & charitate procedunt, habent vim merendi apud Deum, vt ex ſcripturis patet. Nec fit vlla mentio maioris aut minoris intẽtionis. Nec ſecundum, quia ſatis eſt, quod homo exiſtens in ſtatu gratiæ, per infuſam charitatem conuerſus ſit ad Deum habitualiter. Sic enim omnia

eius opera, quæ moraliter bona sunt, sufficienter ad Deum referuntur. Nec opus est actuali relatione per actum charitatis, quamuis fortè expediat.

An possimus mereri primam gratiam, seu excitantem?

14. Hactenus de merito dictum est. Restat dicendum de præmio seu obiecto meriti. Et primò quæritur. An prima gratia actualis, seu prima vocatio, qua excitamur vel ad fidem, vel ad dolorem de peccatis, sub meritum cadat? Affirmabant olim pelagiani & Semipelagiani. His fortiter oppositi se Augustinus, & tota Ecclesia Catholica. Et sanè res certa est, nos eiusmodi gratiam de condigno mereri non posse. Roman. 9. 16. *Non est volentis neque currentis sed Dei miserentis.* Et capite, 11. 6. *Si autem gratia iam non ex operibus alioqui gratia iam non est gratia.* Et 2. Timoth. 1. 9. *Vocauit nos vocatione sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam.* Ratio est efficax, quia ante gratiam primam excitantem nihil est in homine, nisi peccatum & vires liberi arbitrij: at homo peccator per solas vires naturæ non potest mereri primam gratiam. Primò, quia inter meritum & præmium debet esse proportio: at vires naturæ non habent proportionem ad gratiam supernaturalem. Secundò, meritum supponit gratiam sanctificantem. Non enim est opus meritorum, nisi procedat ab homine existente in statu gratiæ, & amicitiæ diuinæ, vt supra dictum est. Tertiò quia si prima gratia daretur ex meritis, iam non esset gratia, sed debitum, vt argumentatur Apostolus Rom. 11. 6.

15. Obiicitur illud axioma, *Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.* Respondeo aliud est, Deum non denegare gratiam facienti, quod in se est, aliud verò facientem quod in se est, ex condigno mereri gratiam. De hoc hic quæritur, non de illo. Vt tamen axioma intelligatur, notandum est, dupliciter id posse intelligi. Primò, Facienti quod in se est ex prima gratia præueniente, Deus non negat vlteriorem gratiam. Secundò, Facienti quod in se est, ex viribus naturæ, Deus non negat primam gratiam præuenientem. In priori sensu asseritur à D. Thoma, Bonauentura, & quibusdam aliis. Et rectè. Nam gratia præueniens ideo datur à Deo peccatoribus, vt per eam excitati & corroborati, sensum ad maiora se præparent: Ergo si eum ea cooperentur, quantum possunt, Deus non negabit vlteriora præsidia. In posteriore, sensu, de quo hic agitur, ab aliis asseritur, ab aliis negatur. Sed adhuc distinctione opus est. Nam si sensus sit, Deū infallibiliter dare gratiam præuenientem propter bonum opus factum ex solis naturæ viribus proculdubio negari debet. Sic enim donatio illa non esset gratuita, sed debita. Si autem sensus sit, Deum certa lege statuisse, ex sola sua misericordia & liberalitate conferre omnibus auxilia gratiæ, quæ sufficiunt & necessaria sunt ad salutem, modò ipsi non impediant, sed faciant quod in se est, videtur admitti posse. Ratio est, quia cùm Deus velit omnes homines saluos fieri, debet etiam velle dare sufficientia media, quibus salui fiant; Non quidem propter opera liberi arbitrij, sed propter suam bonitatem & merita Christi.

An possimus mereri primam gratiam iustificantem;

16. Æquè certum est, nos de condigno hanc gratiam mereri non posse. Nam Scriptura passim docet, gratis iustificari. Rom. 3. 24. *Iustificati gratis per gratiam ipsius.* Quod sic explicat Concil. Trident. Sess. 6. cap. 8. *Gratis iustificari dicimur, quia nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt, siue fidei, siue operum, ipsam iustificationis gratiam promeretur.* Vide Augustinum Epistola 105. Ratio patet ex dictis, quia opus non est meritorium de condigno, nisi procedat ab homine existente in statu gratiæ & amicitiæ diuinę: Ergo opera, quæ præcedunt gratiam iustificantem, non sunt meritoria de condigno; ergo per illa non possumus mereri gratiam iustificantem. Dices possumus illam mereri per opera subsequentia. Sed contra, quia opera, quę sequuntur gratiam, procedunt à gratia tanquam à principio meriti: principium autem meriti non cadit sub meritum. Dices 2. possumus illam mereri per vltimam dispositionem, quæ est simul tempore cum gratia. Hęc enim dispositio, cùm sit supernaturalis, & procedat effectiuè à gratia actuali, videtur habere sufficientem proportionem cum gratia iustificante. Imò si eam non haberet, non esset legitima dispositio ad illam gratiam. Sed contra quia vltima dispositio potest duobus modis spectari. Primò, vt antecedit gratiam iustificantem, & sic quidem est sufficienter proportionata per modum dispositionis, non tamen per modum meriti de condigno, quia non procedit ab homine existente in statu gratiæ, & amicitiæ diuinæ, sed ab homine peccatore. Secundò, vt est simul tempore cum gratia iustificante in eodem homine & quodammodo & gratia iustificante informatur: & sic est meritoria de condigno augmenti gratiæ, non tamen ipsius primæ gratiæ iustificantis; quia supponit illam tanquam principium meriti: principium autem meriti non cadit sub meritum. Ex hoc toto discursu apparet, nos non posse mereri de condigno primam gratiam iustificantem, nec per opera pręcedentia, nec per sequentia, nec per vltimam dispositionem, quæ est simul tempore cum gratia.

An possimus mereri augmentum primæ gratiæ iustificantis?

17. Omnes Catholici consentiunt, hominem iustum per bona opera & obseruationem mandatorum Dei, mereri augmentum gratię & iustitię de condigno, vt patet ex Concil. Trident. Sess. 6. cap. 10. & canon. 32. Et probatur ex scripturis. Eccl. vlt. 18. 22. *Ne verearis vsque ad mortem iustificari.* Id est, per bona opera in iustitia crescere. Apoc. 22. 11. *Qui iustus est iustificetur adhuc.* Iac. 2. 24. *Videtis, quoniam ex operibus iustificatur homo & non ex fide tantum?* Hinc August. Epistola. 106. *Gratia meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici.* Et ratiò est, quia homo iustus per opera bona meretur augmentum gloriæ, vt supra contra Caluinistas probatum est: Ergo etiam augmentum gratiæ. Nam gratia, secundum gradus, debet esse proportionata gloriæ. Est enim quasi semen gloriæ, & præbet ius ad gloriam: ius autem ad gloriam, debet esse gloriæ proportionatum.

18. Hæc tria disputari solent à Scholasticis. Primò, An hoc augmentum gratię fiat per actus remissos? Secundò, An per solos actus charitatis, an etiam aliarum virtutum? Tertiò, An statim conferatur in hac vita, an in altera? Omissis aliorum sententiis respondeo ad singula breuiter. Primò iustos mereri augmentum gratiæ, non solùm per actus intentiores habitu charitatis sed etiam per equè intensos & remissiores. Secundò, Nec solùm per actus ipsius charitatis, sed etiam aliarum virtutum. Tertiò, Neque augmentum hoc differri in alteram vitam sed statim dari benè operantibus. Hęc magis scripturę & rationi consentanea sunt.

An possimus mereri reparationem post lapsum?

19. Hoc duobus modis intelligi potest. Primò, An

prehensor; posterior liber, & conueniebat illi quatenus erat viator. Christus ergo per posteriorem meritus est, non per priorem. Vide D. Thom. 3. p. q. 19. art. 3. ad 1. Quod attinet ad alteram partem obiectionis, alij affirmant, alij negant Christum habuisse præceptum moriendi de quo fusè disputatur in 3. p. q. 20. Si non habuit, iam cessat obiectio. Si habuit soluenda est. Video autem varias solutiones. Optima est, obligationem præcepti non adferre necessitatem intrinsecam, sed tantum extrinsecam, ac proinde per eam non tolli aut lædi intrinsecam arbitrij libertatem. Sed de hoc alibi plura.

7. *Tertia conditio* operis meritorij est vt procedat ab homine viatore. Nam in hac vita est tempus certaminis, pugnæ, luctæ, laboris. in altera, præmij, coronæ, quietis. Vnde frequenter hortatur nos scriptura, vt si quid apud Deum mereri volumus, id in hac vita faciamus. 2. Cor. 6. 2. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Gal. 6. 10. *Dum tempus habemus operemur bonum,* &c.

8. *Quarta* est, vt procedat ab homine existente in statu gratiæ, & amicitiæ Dei. 1. Corinth. 13. 3. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Et Ioann. 15. 4. *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites.* Hinc apertè patet, ad fructum, id est, ad opera fructuosa & meritoria facienda necessariam esse eam gratiam, qua homo constituitur viuus palmes in Christo, tanquam in vite. Hæc autem est gratia habitualis & sanctificans. Vide Concil. Trident. Sess. 5. c. 16.

9. Hinc primò refellitur error Pelagianorum, qui dixerũt hominem ex solis naturæ viribus posse mereri vitam æternam, qui pridem ab Ecclesia damnati sunt. Secundò, error Michaelis Baij, qui asseruit gratiam sanctificantem non esse necessariam, sed sufficere actualem, qua seruentur mandata Dei. Putabat enim gratiam non requiri ex parte hominis operantis, sed ex parte ipsorum operum, id est, vt opera sint meritoria, non necesse esse, vt ipse operans sit gratus & amicus Dei, sed sufficere, vt ipsa opera in se sint bona & supernaturalia, quibus legi satisfiat. Vnde inferebat, opera esse meritoria vitæ æternæ, ex eo præcisè, quia sunt vera legis obedientia; Non autem ex eo, quia fiunt ab homine grato, seu filio Dei adoptiuo. Sed hic error damnatus est à Pio V. & recte. Primò, quia pugnat cum scripturis citatis. Secundò, quia sequeretur, merita Christi non fuisse infinita. Si enim valor & vis meritorum præcisè pendent ex ipsis operibus, & non ex dignitate personæ operantis, non apparet, quomodo Christi merita potuerint esse infiniti pretij. Tertiò, quia sequeretur hominem peccatorem, qui cum actuali gratia cooperatur, & legem aliquam seruat, mereri vitam æternam, quod est absurdum. Alioquin idem peccator simul esset reus vitæ, & mortis. Nam quatenus meretur vitam æternam, haberet ius vitæ æternæ, quatenus verò est peccator, reus esset æternę mortis ac damnationis.

10. Sed obiicitur Scriptura, quæ promittit vitam æternam obedientiæ legis Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi serua mandata.* Hic non dicit Christus, si vis ad vitam ingredi, da operam vt sis in statu gratiæ; sed da operam, vt serues mandata. Et Rom. 2. 10. *Gloria & honor omni operanti bonum, Iudeo primum, & Græco.* Non dicit, Gloria existenti in gratia, sed bene operanti. Potest autem benè operari, etiam si non sit in statu gratiæ, præsertim, si habeat auxilium gratiæ actualis. *Respondeo.* Scriptura promittit vitam æternam obedientiæ legis ex gratia factæ. Vbi nota, scripturam, cum de vita æterna loquitur, aliter loqui renatis & fidelibus, aliter non renatis & infidelibus. Nam renatis, qui iam sunt in statu gratiæ, proponit obseruationem legis vt per eam crescant in iustitia, & vitam æternam promereantur. Huc spectant testimonia citata. Non renatis autem & infidelibus proponit fidem & Baptismum, vt ex statu peccati transferantur in statum gratiæ, & postea incipiant bonis operibus & obseruationi legis vtiliter operam dare, vt Marci 16. 16. *Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui non crediderit condemnabitur.* Et ratio est, quia duo requiruntur in homine adulto ad vitam æternam adipiscendam. Alterum, quasi fundamentum & radix, vt sit fidelis, baptizatus, & filius dei per adoptionem: Alterum, quasi structura super fundamentum, vt per bona opera & obseruationem legis conseruet se in statu gratiæ & adoptionis. Eos ergo qui prius aliud habent, non necesse est ad id habendum exhortari; sed solùm, vt quod habent, non amittant per negligentiam. Ij verò, qui neutrum habent, ad vtrumque quidem incitanda sunt; primum tamen ad id, quod præcipuum est, & quasi fundamentum aliorum.

11. *Quinta conditio* operis meritorij est, vt intercedat pactum & promissio Dei de compensatione seu retributione facienda. Hic nonnulla quæstio est inter Scholasticos, an præter gratiam sanctificantem requiratur hoc pactum; Affirmant Scotus, Mai filius, Gabriel, Vega Negant Caietanus, & plerique D. Thomæ sectatores. Fundamentum est, quia homo existens in statu gratiæ, ex vi solius gratiæ, est filius Dei per adoptionem: Ergo habet ius vitæ æternæ iuxta illud Rom. 8. 17. *Si autem filij & hæredes*: Ergo opera talis hominis, ex vi solius gratiæ, sunt digna vita æterna, absque alia promissione.

12. Sed distinctione opus est. Nam aliud est, opus esse dignum aliqua mercede seu præmio? aliud verò operi ex iustitia deberi talem mercedem seu præmium. Potest enim fieri, vt qui integro die laboret in alterius vinea, & labor ipsius sit dignus stipendio diurno, & tamen alter ex iustitia non teneatur illi stipendium persoluere, nisi cum eo pactus sit. Ita res habet in proposito. Opera hominis iusti & existentis in statu gratiæ, per se digna sunt, & proportionem habent cum vita æterna, quia procedunt ex gratia, quæ est semen gloriæ. Nihilominus tamen Deus non tenetur ex iustitia compensare illa, secluso pacto & promissione. Vnde rectè & breuiter dici potest, eiusmodi opera, secluſa promissione, esse digna vita æterna, non dignitate iustitiæ, sed proportionis medij ad finem. At posita promissione, mereri vitam æternam ex iustitia. Hoc sensu dixit Augustinus serm. 16. de verbis Apostoli. *Debitor nobis factus est Deus, non aliquid accipiendo, sed quod placuit promittendo.* Et D. Bernardus in lib. de gratia & libero arbitrio in fine: *Promissum quidem ex misericordia, sed tamen ex iustitia persoluendum.*

13. Explicatæ sunt, quinque conditiones actus meritorij. An plures necessarię sint, quęstio est. Aliqui putant requiri certam intẽsionem in actu, ita vt nisi actus sit intentior quàm gratia & habitus, à quo oritur, non sit meritorius. Alij putãt necessarium esse, vt actus per charitatem ad Deum referatur. Sed neutrum necesse est. Non primum, quia omnia opera, quæ ex gratia & charitate procedunt, habent vim merendi apud Deum, vt ex scripturis patet. Nec fit vlla mentio maioris aut minoris intẽtionis. Nec secundum, quia satis est, quod homo existens in statu gratiæ, per infusam charitatem conuersus sit ad Deum habitualiter. Sic enim omnia

eius opera, quæ moraliter bona sunt, sufficienter ad Deum referuntur. Nec opus est actuali relatione per actum charitatis, quamuis fortè expediat.

An possimus mereri primam gratiam, seu excitantem?

14. Hactenus de merito dictum est. Restat dicendum de præmio seu obiecto meriti. Et primò quæritur. An prima gratia actualis, seu prima vocatio, qua excitamur vel ad fidem, vel ad dolorem de peccatis, sub meritum cadat? Affirmabant olim pelagiani & Semipelagiani. His fortiter oppositit se Augustinus, & tota Ecclesia Catholica. Et sanè res certa est, nos eiusmodi gratiam de condigno mereri non posse. Roman. 9. 16. *Non est volentis neque currentis sed Dei miserentis.* Et capite, 11. 6. *Si autem gratia iam non ex operibus alioqui gratia iam non est gratia.* Et 2. Timoth. 1. 9. *Vocauit nos vocatione sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam.* Ratio est efficax, quia ante gratiam primam excitantem nihil est in homine, nisi peccatum & vires liberi arbitrij: at homo peccator per solas vires naturæ non potest mereri primam gratiam. Primò, quia inter meritum & præmium debet esse proportio: at vires naturæ non habent proportionem ad gratiam supernaturalem. Secundò, meritum supponit gratiam sanctificantem. Non enim est opus meritorum, nisi procedat ab homine existente in statu gratiæ, & amicitiæ diuinæ, vt supra dictum est. Tertiò quia si prima gratia daretur ex meritis, iam non esset gratia, sed debitum, vt argumentatur Apostolus Rom. 11. 6.

15. Obiicitur illud axioma, *Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.* Respondeo aliud est, Deum non denegare gratiam facienti, quod in se est, aliud verò facientem quod in se est, ex condigno mereri gratiam. De hoc hic quæritur, non de illo. Vt tàmen axioma intelligatur, notandum est, dupliciter id posse intelligi. Primò, Facienti quod in se est ex prima gratia præueniente, Deus non negat vlteriorem gratiam. Secundò, Facienti quod in se est, ex viribus naturæ, Deus non negat primam gratiam præuenientem. In priori sensu asseritur à D. Thoma, Bonauentura, & quibusdam aliis. Et rectè. Nam gratia præueniens ideo datur à Deo peccatoribus, vt per eam excitati & corroborati, sensim ad maiora se præparent: Ergo si eum ea cooperentur, quantum possunt, Deus non negabit vlteriora præsidia. In posteriore, sensu, de quo hic agitur, ab aliis asseritur, ab aliis negatur. Sed adhuc distinctione opus est. Nam si sensus sit, Deũ infallibiliter dare gratiam præuenientem propter bonum opus factum ex solis naturæ viribus proculdubio negari debet. Sic enim donatio illa non esset gratuita, sed debita. Si autem sensus sit, Deum certa lege statuisse, ex sola sua misericordia & liberalitate conferre omnibus auxilia gratiæ, quæ sufficiunt & necessaria sunt ad salutem, modò ipsi non impediant, sed faciant quod in se est, videtur admitti posse. Ratio est, quia cùm Deus velit omnes homines saluos fieri, debet etiam velle dare sufficientia media, quibus salui fiant; Non quidem propter opera liberi arbitrij, sed propter suam bonitatem & merita Christi.

An possimus mereri primam gratiam iustificantem;

16. Æquè certum est, nos de condigno hanc gratiam mereri non posse. Nam Scriptura passim docet, gratis iustificari. Rom. 3. 24. *Iustificati gratis per gratiam ipsius.* Quod sic explicat Concil. Trident. Sess. 6. cap. 8. *Gratis iustificari dicimur, quia nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt, siue fidei, siue operum, ipsam iustificationis gratiam promeretur.* Vide Augustinum Epistola 105. Ratio patet ex dictis, quia opus non est meritorium de condigno, nisi procedat ab homine existente in statu gratiæ & amicitiæ diuinę: Ergo opera, quæ præcedunt gratiam iustificantem, non sunt meritoria de condigno; ergo per illa non possumus mereri gratiam iustificantem. Dices possumus illam mereri per opera subsequentia. Sed contra, quia opera, quę sequuntur gratiam, procedunt à gratia tanquam à principio meriti: principium autem meriti non cadit sub meritum. Dices 2. possumus illam mereri per vltimam dispositionem, quæ est simul tempore cum gratia. Hęc enim dispositio, cùm sit supernaturalis, & procedat effectiuè à gratia actuali, videtur habere sufficientem proportionem cum gratia iustificante. Imò si eam non haberet, non esset legitima dispositio ad illam gratiam. Sed contra quia vltima dispositio potest duobus modis spectari. Primò, vt antecedit gratiam iustificantem, & sic quidem est sufficienter proportionata per modum dispositionis, non tamen per modum meriti de condigno, quia non procedit ab homine existente in statu gratiæ, & amicitiæ diuinæ, sed ab homine peccatore. Secundò, vt est simul tempore cum gratia iustificante in eodem homine & quodammodo & gratia iustificante informatur: & sic est meritoria de condigno augmenti gratiæ, non tamen ipsius primæ gratiæ iustificantis; quia supponit illam tanquam principium meriti: principium autem meriti non cadit sub meritum. Ex hoc toto discursu apparet, nos non posse mereri de condigno primam gratiam iustificantem, nec per opera prędecedentia, nec per sequentia, nec per vltimam dispositionem, quæ est simul tempore cum gratia.

An possimus mereri augmentum primæ gratiæ iustificantis?

17. Omnes Catholici consentiunt, hominem iustum per bona opera & obseruationem mandatorum Dei, mereri augmentum gratię & iustitię de condigno, vt patet ex Concil. Trident. Sess. 6. cap. 10. & canon. 32. Et probatur ex scripturis. Eccl. vlt. 18. 22. *Ne verearis vsque ad mortem iustificari.* Id est, per bona opera in iustitia crescere. Apoc. 22. 11. *Qui iustus est iustificetur adhuc.* Iac. 2. 24. *Videtis, quoniam ex operibus iustificatur homo & non ex fide tantum?* Hinc August. Epistola. 106. *Gratia meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici.* Et ratiò est, quia homo iustus per opera bona meretur augmentum gloriæ, vt supra contra Caluinistas probatum est: Ergo etiam augmentum gratiæ. Nam gratia, secundum gradus, debet esse proportionata gloriæ. Est enim quasi semen gloriæ, & præbet ius ad gloriam: ius autem ad gloriam, debet esse gloriæ proportionatum.

18. Hæc tria disputari solent à Scholasticis. Primò, An hoc augmentum gratię fiat per actus remissos? Secundò, An per solos actus charitatis, an etiam aliarum virtutum? Tertiò, An statim conferatur in hac vita, an in altera? Omissis aliorum sententiis respondeo ad singula breuiter. Primò iustos mereri augmentum gratiæ, non solùm per actus intentiores habitu charitatis sed etiam per equè intensos & remissiores. Secundò, Nec solùm per actus ipsius charitatis, sed etiam aliarum virtutum. Tertiò, Neque augmentum hoc differri in alteram vitam sed statim dari benè operantibus. Hęc magis scripturę & rationi consentanea sunt.

An possimus mereri reparationem post lapsum?

19. Hoc duobus modis intelligi potest. Primò, An

homo iuſtus, dum iuſtus eſt, per opera meritoria, quæ tunc facit, meretur apud Deum, vt ſi contingat eum peccare mortaliter, accipiat remiſſionem illius peccati? Secundò. An homo, qui iam peccauit mortaliter, poſſit mereri remiſſionem ſui peccati per opera bona, quæ facit in ſtatu peccati? Hoc poſito: ſit *prior Aſſertio.* Homo iuſtus non poteſt ſuis operibus de condigno mereri reparationem poſt lapſum iuxta priorem ſenſum. Probatur primò ex illo Ezech. 10. 24. *Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, omnes iuſtitiæ eius, quas fecerat non recordabuntur.* Hinc colligunt Theologi omnia merita hominis iuſti mortificari & extingui per peccatum mortale ſuperueniens. Nemo autem meretur per opera, quæ iam mortificata & extincta ſunt. Secundò probatur ratione. Quia alioqui ſequeretur, eos, qui ſemel iuſti ſunt, & bonis operibus dant operam; non poſſe mori impœnitentes, quod falſum eſt. Sequela patet, quia quamuis incidant in peccatum mortale, tamen per opera præcedentia fuiſſent meriti remiſſionem illius peccati, & ita non poſſent mori in illo peccato.

20. *Altera Aſſertio.* Homo peccator non poteſt de condigno mereri remiſſionem peccati mortalis, iuxta poſteriorem ſenſum. Ratio eſt, quia non poteſt mereri iuſtificationem ſeu primam gratiam iuſtificantem, vt ſupra oſtenſum eſt: Ergo nec remiſſionem peccati mortalis, quæ includitur in iuſtificatione. Nam iuſtificatio includit duas partes, infuſionem gratiæ ſanctificantis, & remiſſionem peccati, vt contra Caluiniſtas docent paſſim Catholici.

An poſſimus mereri auxilia gratia actualis, & donum perſeuerantiæ?

21. Hæc duo coniungo, quia alterum quodammodo pendet ab altero. Ac primò certum eſt, hominem iuſtum de condigno poſſe mereri ea auxilia gratiæ actualis, quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt vt poſſit vitare omnia peccata mortalia, & vitam æternam conſequi. Primo quia nihil deeſt illi ad hoc meritum. Secundò. quia quicunque poteſt mereri finem, poteſt etiam mereri media neceſſaria ad finem, cæteris paribus, vt docet D. Th. 1. 2. q. 114. art. 10. Atqui iuſtus de condigno poteſt mereri vitam æternam: Ergo etiam auxilia actualia, quæ ad illam obtinẽdam neceſſaria ſunt. Tertiò, quia Deus non deſerit iuſtos, niſi ab eis prius deſeratur, vt ex Auguſtino refert Concil. Tridentinum Seſſ. cap. 11. Atqui ſi iuſtus non poſſet mereri auxilia gratiæ, quæ illi neceſſaria ſunt, iam à Deo deſereretur. Huc ſpectat illud, Philip. 1. 6 *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu.*

22. Quod ad donum perſeuerantiæ attinet, D. Th. art. 9. & alij paſſim negant, iuſtum poſſe illud mereri de condigno: concedunt tamen poſſe per orationem impetrare. De hoc poſteriore non eſt difficultas. Sed prius illud explicandum eſt. Sit ergo *prima Aſſertio.* Homo iuſtus non poteſt vno aliquo actu de condigno mereri donum, quo deinceps ſecurè & infallibiliter perſeuerer in gratia, vſque in finem. Ratio eſt, quia alioqui ſequeretur, ſi talem actum ſemel exercuiſſet, non poſſe amplius peccare, neque à gratia excidere, quod eſt falſum. Nec in ſcriptura tota deſignari poteſt aliquis actus in particulari, qui hanc vim merendi habeat.

23. *Secunda Aſſertio.* Homo iuſtus poteſt variis actibus de condigno mereri varia auxilia gratiæ actualis, quibus perſeuerare poſſit in gratia, ſi velit vſque in finem. Hic ſuppono ex dictis, iuſtum poſſe mereri auxilia gratiæ actualis. Vnde optimè ſequitur, poſſe eum in gratia perſeuerare ſi velit. Nam ſi hodie verbi gratia, mereatur à Deo ſufficientia auxilia, quibus hodie vitet omnia peccata mortalia & conſeruet ſe in ſtatu gratiæ; & cras eodem modo faciat, ſine dubio poterit hoc modo in finem vſque perſeuerare. Hinc patet tametſi homo iuſtus non mereatur ipſam actualem perſeuerantiam, mereri tamen auxilia quibus actu perſeuerare poſſit, ſi velit.

24. At, inquies; cur ipſam actualem perſeuerantiam non meretur? Ratio dubitandi eſt, quia qui poteſt mereri finem, poteſt etiam mereri media neceſſaria ad finem, vt paulò ante dictum eſt, ex D. Thoma, ſed perſeuerantia eſt medium neceſſarium ad vitam æternam, Ergo iuſtus, qui poteſt mereri vitam æternam poteſt etiam mereri perſeuerantiam. Reſpondeo, duo concurrunt ad perſeuerantiam. Alterum eſt ex parte Dei nempe, auxilia gratiæ actualis, quæ neceſſaria ſunt ad continuam legis obſeruationem, ita vt non interrumpatur per peccatum mortale. Alterum ex parte noſtra, nempe cooperatio cum auxiliis gratiæ. Igitur auxilio gratiæ poſſumus de condigno mereri, vt dictum eſt. Noſtram vero cooperationem non poſſumus mereri, quia cùm noſtra ſit, & à noſtro arbitrio pendeat, non poteſt habere rationem præmij aut mercedis ab alio collatæ. Propoſitio autem illa (Qui poteſt mereri finem, poteſt etiam mereri media ad finem) debet intelligi de illis mediis, quæ poſſunt habere rationem premij ab alio collati aut conferendi.

An poſſumus mereri vitam æternam.

25. Supra contra Caluiniſtas ſatis perſpicuè oſtendi iuſtum poſſe de condigno mereri vitam æternam per bona opera; ideoque vitam æternam in ſcripturis vocari mercedem & coronam iuſtitiæ. Nunc pauca addenda ſunt, quæ inter ſcholaſticos diſceptantur. Primò, An non ſolùm ex iuſtitia, ſed etiam ex rigore iuſtitiæ poſſit, eam mereri? Secundò, An mereatur totam vitam æternam, an ſolùm augmentum illius? Tertiò, An præmium vitæ æternæ conferatur illi ſecundum rationem iuſtitiæ commutatiuæ, an vero diſtributiuæ.

26. Quod ad primum attinet, meritum hominis iuſti coram Deo, non eſt de rigore iuſtitiæ. Ita D. Thomas 3. p. q. 1. art. 2. & alij paſſim. Ratio eſt, quia rigor iuſtitiæ requirit talem contractum, vt inter contrahentes nulla intercedat gratia & liberalitas, in qua meritum fundetur. Hoc autem non fit inter Deum & hominem, quia totum meritum hominis fundatur in gratia & liberalitate Dei, præſertim in gratia iuſtificante, quæ illi gratis datur; & in liberali promiſſione Dei, qua voluit retribuere præmium meritis noſtris, quę ipſi non erant vtilia & multis aliis titulis ipſi debita. Hoc ſenſu dixit Concil. Trident. Seſſ. 6. cap. 16. *Eam eſſe Dei benignitatem, vt ea voluerit eſſe noſtra merita, quæ ſunt ipſius dona* Et D. Auugſtinus Epiſtola 105. *Cum Deus coronat noſtra merita, non coronat niſi ſua dona.*

27. Altera quæſtio eſt, an iuſti mereantur totam gloriam? Paludanus, & Andreas Vega putant mereri ſolum augmentum. Ratio eſt, quia gloria reſpondet gratiæ: at gratia non cadit ſuo meritum, niſi quoad augmentum: Ergo nec gloria. Confirmatur, quia prima gratia iuſtificans datur ſine merito: Ergo ex vi illius gratiæ abſolutè debetur prima gloria: Ergo prima gloria non cadit ſub meritum. Alij contra ſentiunt, omnes iuſtos, qui adulti ſunt, mereri totam gloriam: fundamentum eſt, quia vita æterna abſolutè vocatur merces in ſcripturis, & non ſecundum aliquam ſui partem tantùm. Sed diſtinctio adhibenda eſt.

28. Sit ergo *prima Aſſertio.* Homo iuſtus, qui ſine propria diſpoſitione iuſtificatus eſt, & primam gratiam accepit, non meretur primam gloriam, ſed tantùm aug-

mentum illius. Ratio eſt, quia nec meretur illam in instanti, quo iuſtificatur, nec poſtea Non primum, quia tunc nullum habet bonum opus, quo mereri poſſit. Suppono enim iuſtificari ſine propria diſpoſitione. Nec ſecundum, quia per opera ſubſequentia meretur augmentum gloriæ: Hoc autem augmentum tantum eſt, quanta ſunt ipſa merita: Ergo vi meritorum nihil aliud debetur, quàm illud augmentum.

29. *Altera Aſſertio.* Probabile eſt eum, qui per propriam diſpoſitionem iuſtificatur, & primam gratiam accipit, de condigno mereri primam gloriam per vltimam diſpoſitionem ad gratiam. Ratio eſt, quia nihil deeſt illi diſpoſitioni, quo minùs ſit meritoria. Eſt enim actus liber & moraliter bonus, & ab homine iuſto elicitur, &c. Dices, non procedit à gratia habituali. Reſpondeo: Non opus eſt, vt effectiuè procedat à gratia habituali, ſed ſufficit, ſi homo, qui operatur, eo inſtanti, quo operatur, exiſtat in ſtatu gratiæ habitualis.

30. Super eſt tertia quæſtio. An in retributione vitæ æternæ, ſeruetur iuſtitia commutatiua an diſtributiua? Dulandus putat ſeruari commutatiuam. Scotus diſtributiuam. Caietanus vtramque coniungit, quod veriſimiliùs eſt. Nam Deus non ſolùm dat vnicuique tantùm præmium, quantum meritus eſt (quæ eſt forma iuſtitiæ commutatiuæ, in qua ſeruatur æqualitas rei ad rem, ſeu dati & accepti) ſed etiam ſeruat hanc proportionem inter merita & præmia, vt quo quiſque maiora habet merita, eò maiora præmia recipiat? quæ eſt forma iuſtitiæ diſtributiuæ. Fateor tamen non ſeruari rigorem iuſtitiæ commutatiuæ. Primò, quia, vt ſupra dixi, meritum hominis iuſti fundatur in gratia & liberali promiſſione Dei. Secundò, quia communis ſcholaſticorum ſententia eſt, Deum remunerari merita iuſtorum ſupra condignum.

An poſſimus mereri bona temporalia?

31. D. Thom. 1. 2. q. 114. art. 10. & plerique alii docent, huiuſmodi bona dupliciter ſpectari poſſe. Primò, in ſe, ſine ordine ad aliquem finem. Secundò, quatenus vtilia ſunt ad vitam æternam conſequendam. *Prior Aſſertio.* Homo iuſtus non meretur bona temporalia ſecundum ſe ſpectata. Ratio eſt, quia alioqui, quo quis iuſtior eſſet & plura haberet merita, eo magis abũ daret bonis temporalibus. At non ita eſt. Videmus enim ſæpè, optimos quoſque penuriam pati, & peſſimos abundare. *Poſterior* Homo iuſtus poteſt mereri bona temporalia, quatenus illum adiuuent, vt vitam æternam conſequi poſſit. Ratio eſt, quia qui meretur finem, poteſt etiam mereri media, quæ conferunt ad finem, cæteris paribus. Hinc ſequitur, bona tẽporalia non dari iuſtis, ſecundum proportionem & quantitatem meritorum: Sed provt magis vel minus conducunt ad vitæ æternæ conſecutionem. Vnde fit, vt multi iuſti relinquantur in extrema paupertate; alii affluant omnibus diuitiis? alii in medio conſiſtant. Deus enim pro ſua prouidentia dat vnicuique, quod videt illi magis expedire ad ſalutem. Sæpè autem expedit, hos pauperes illos diuites eſſe: hos abũdare, vt liberales ſint in pauperes; illos egere, vt patientiam exerceant, & omnem ſpem ſuam in Deum collocent.

An vnus poſſit alteri mereri.

32. Senſus eſt, An ea ſit vis & efficacia meriti, vt homo iuſtus non ſolùm ſibi ipſi, ſed etiam alteri poſſit de condigno mereri aliquod præmiũ apud Deum, præſertim gratiam aut vitam æternam? Ac primò certum eſt, Chriſtum reipſa id feciſſe, ipſe enim meruit nobis? non ſolòm vitam æternam, ſed etiam omnia dona gratiæ, quæ ad conſecutionem vitæ æternæ neceſſaria ſunt. Hinc docet D. Thomas in 3. p. q. 8. Chriſtum habuiſſe gratiam capitis, Senſus eſt, ſicut in humano corpore, omnia membra participant ſpiritus animales, & motiuos à capite, per influxum proprium & realem Ita in Eccleſia, omnes fideles participare dona gratiæ à Chriſto, per influxum metaphoricum & moralem: Chriſtus enim dicitur metcaphoricè & moraliter influere in omnes fideles, quia omnibus meretur gratiam & benedictionem.

33. De aliis iuſtis id dici non poteſt Nemo quantumuis ſanctus & gratus Deo, poteſt alteri de condigno mereri gratiam aut gloriam, vt docet D. Thomas q. 114. art. 6. & alij paſſim. Ratio eſt, quia non poſſumus aliquid de condigno mereri apud Deum, niſi interueniente pacto & promiſſione Dei, vt ſupradictum eſt, ſed Deus non promiſit noſtris operibus mercedem reſpectu aliorum ſed tantum reſpectu noſtri: Ergo non poſſumus aliis de condigno mereri, ſed tantum nobis. Vnde Apoſtolus 2. Cor. 5. 10. *Vnuſquiſque referet propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Vbi ſatis inſinuat neminem quicquam acceprarum propter aliena merita, ſed tantum propter ſua. Et Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione cap. 14. oſtendit ſolius Chriſti eſſe iuſtificare alios, ſeu iuſtificationis gratiam promereri. *Potuit,* inquit, *Apoſtolus recte dicere: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti; nunquam autem diceret; Iuſtificamini à me, ſicut & ego ſum iuſtificatus à Chriſto: quoniam poſſunt eſſe, & ſunt, & fuerunt multi iuſti homines, & imitandi, iuſtus autem, & iuſtificans, nemo niſi Chriſtus.*

34. Et hæc quidem dicta ſunt de merito ex condigno. Nam alterum meritum quod vocant de congruo, propriè non habet rationem meriti ſed tantum cuiuſdam congruentiæ, ac proinde non eſt neceſſe de eo diſputare. Nihil enim certi de eo affirmare poſſumus. Sic enim videri poteſt nobis congruum & conueniens, vt Deus hoc vel illud præſtet huic aut illi homini. Ita è contrario, non deſunt Deo rationes congruentes, cur id nolit præſtare, quod alioqui apparet congruum, vt præſtet.

EPILOGVS.

Ex hac diſputatione ſatis liquet, quid differant Catholici à Caluiniſtis in doctrina de meritis bonorum operum: Et qui fructus ex vtriuſque partis doctrina ſperari poſſint. Caluiniſtæ, ſecundum ſua principia docent neglectum bonorum operum, contemptum legum, licentiam peccandi, ſupinam quandam ſecuritatem de vita æterna. Si enim audias ex Caluino, omnia iuſtorum opera eſſe immunda, inquinata, & damnabilia, An non ſtatim concludes, omittenda pòtius, quam patranda eſſe, Si audias, legem ſeruari in hac vita non poſſe, an non omnem illius ſeruandæ cogitationem & propoſitum abiicies? Si audias fideles omnes à legis obſeruatione liberatos eſſe, An non ſtatues impune licere tibi peccare & legem tranſgredi? Denique ſi audias vitam æternam non acquiri noſtris meritis, ſed titulo hæreditatis nobis deberi an non promittes tibi ſecuritatem de vita æterna poſſidenda?

Longè aliter Catholici. Nam hi ſecundum ſua principia docent, opera iuſtorum eſſe Deo grata, legem cum gratia ſeruari poſſe & debere, vitam æternam non acquiri ab adultis, niſi bonis operibus & obſeruatione legis. Hinc ſtatim excitantur ad exercitum bonorum operum, ad diligentem mandatorum Dei cuſtodiam, ad odium & deteſtationem peccati, ad poſcendam Dei gratiam, ad omnium virtutum amorem & honeſtatem

æquus Lector expendat, quam viam & sententiam A
sequi tutius sit

DE AVXILIIS GRATIÆ Christi secundùm Caluinistas.

Vel quam liberalis sit in nos Christus in conferendis donis gratiæ. B

OPVSCVLVM VIII.

LECTORI.

LEX 4. Capitibus æstimari potest, quàm liberalis sit quisque Princeps aut Rex. Primò, si spectes, multisne, an paucis benefaciat? Secundò, multa, an pauca dona ibi conferat? Tertiò, magna, an parua ea sint? Quartò, liberaliter, an cum onere ea det? Iuxta hæc ca- C *pita videamus, quid Caluinistæ sentiant de liberalitate Christi in donis gratiæ elargiendis. Est autem hæc eorum sententia.*

PROPOSITIO I. Iesus Christus non omnibus, sed paucis largitur suam gratiam.

2. Et his paucis, non dat quamcunque gratiam, sed tantum actualem: nulli, habitualem & sanctificantem.

3. Porrò hanc actualem, tam parcè ac tenuiter dat vt nemini sufficiat ad legem seruandam, & benè rectéque viuendum. D

4. Imò, cum hoc onere, vt qui illam accipiunt, non possint ea liberè vti, aut cum ea cooperari. Quantumuis enim modica & exigua sit, tollit vsum & cooperationem liberi arbitrij.

Hæc est breuis resolutio doctrinæ Caluinisticæ, de proposita quæstione. Ex qua patet, Christum non admodum liberalem, sed parcum esse, nec tantum prodesse nobis sua gratia, quantum obfuit Adamus suo peccato. Nam duo mala per hoc peccatum incurrimus. Alterum, quod nascimur iniusti, immundi, impij peccatores. Alterum, quod non possimus benè E agere, & legem seruare. Christus, ex Caluini sententia, neutrum sustulit. Non primum, quia non dedit gratiam habitualem & sanctificantem, qua interius sanaremur, & ex impiis iusti fieremus. Nec secundum, quia gratia actualis, quam dedit, non sufficit ad legis obseruationem. Hæc breuiter examinanda sunt.

CAPVT I.

An Christus det paucis tantùm suam gratiam.

1. CAluinus docet Christum non omnibus, sed paucis tantùm largiri suam gratiam, nempe solis Prædestinatis; non reprobis. Sic enim de vtrisque loquitur lib. 3. Instit. cap. 24. §. 13. *Cur ergo gratiam illis largiendo, hos prætermittit? De aliis rationem reddit Lucas quia ad vitam sunt ordinati: De aliis ergo quid sentiemus, nisi quia sunt vasa iræ in contumeliam?* Hic disertè ait; Prædestinatos donari gratia, non reprobos: & causam addit, quia illi ad vitam, hi ad iram, & contumeliam ordinati sunt. Ob eandem rationem alibi docet, Christum pro solis Prædestinatis mortuum esse; solos Prædestinatos habere fidem; solos esse in Ecclesia: reprobos omnino excludi.

2. Catholici non constringunt mortem, merita, & beneficia Christi ad paucos. Putant omnib⁹ esse communia. Hoc enim scriptura disertè testatur. 2. Cor. 5. 15. *Pro omnibus mortuus est Christus.* 1. Timoth. 2. 6. *Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* 1. Ioannis. 2. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Ioannis 1. 9. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Hinc D. Ambrosius serm. 8. & in Psalm. 118. *Sol iustitiæ omnibus ortus est, omnibus venit? omnibus passus est, & omnibus resurrexit* Et Clemens Alexandrinus in Orat. ad gentes; *Audite, qui estis longè, audite qui prope, nullis celatum est verbum, lux est communis, omnibus illuxescit hominibus, nullus est in verbo Cimmerius.*

3. Vt hoc melius intelligatur, tribus hisce propositionibus explicari potest. *Prima* est; Christi meritum fuit sufficiens ad totum genus humanum redimendum & saluandum. In hoc conueniunt nobiscum Caluinistæ: Ratio est, quia ipsius meritum fuit infiniti valoris, propter infinitam dignitatem personæ, cui humanitas est vnita. *Secunda*, Christi meritum reipsa non est efficax respectu reproborum, quoad vitam æternam. Neque hic dissentimus. Ratio est, quia reprobi reipsa non perueniunt ad vitam æternam. Si enim venirent, non essent reprobi, sed prædestinati. *Tertia*, Christi meritum reipsa est efficax respectu reproborum, quoad dona gratiæ in hac vita. Hanc negant Caluinistæ. Fundamentum eorum iam insinuaui, qui putant reprobos ad mortem & ignominiam à Deo creatos esse, ac proinde Christi meritum & gratiam nihil ad eos pertinere. Nos contra statuimus. Sunt autem dona gratiæ duplicia: alia spectant ad vocationem, alia ad iustificationem. Ex his sumam duplex argumentum contra Caluinistas: alterum de gratia vocationis, alterum de gratia iustificationis.

4. Sit ergo *prius argumentum*, Quicunque à Deo excitantur ad fidem aut pœnitentiam per gratiam præuenientem, sine dubio percipiunt aliquod donum gratiæ à Deo: at reprobi sæpe excitantur hoc modo: Ergo sæpè percipiunt aliquod donum gratiæ à Deo. Minor probatur, quia Christus promiscuè & omnes vocat, inuitat. Matthæi 11. 25. *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Matth. 20. 16. *Multi vocati, pauci electi.* Marci 16. 15. *Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ.* Apocalyp. 3. 20. *Ego sto ad ostium & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo*

Intrabo ad eum, & cœnabo cum illo. Omitto ſimilia.

5. Caluiniſtæ duob. modis conantur, hæc eludere. Aliqui dicunt, reprobos vocari externa tantùm voce non autem per internam gratiam præuenientem. Sed hi facilè refelluntur, Primò ex illo, *Ego ſto ad oſtium & pulſo.* Quis hic pulſus? quod oſtium? Sanè, non externus pulſus, qui fit ſono & colliſione corporum; ſed internus, qui fit per gratiam excitantem. Nec oſtium materiale, ſed cor peccatoris hoc pulſu verberatur. Secundò ex illo Actorum 7. 51. *Dura cervice & incircumciſi cordibus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis.* Quid eſt reſiſtere Spiritui ſancto, niſi inſpirationi Spiritus ſancti? Et hæc inſpiratio, quid aliud eſt, quàm gratia excitans ſeu preueniens; Conſtat ergo reprobos etiam vocari ad fidem & pœnitentiam per internam ſuggeſtionem.

6. Alii fatentur quidem, reprobos hoc modo vocari à Deo? non tamen ſeriò, nec animo iuuandi, ſed ſimulatè & animo nocendi. Ita Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 24. §. 15. vbi ait, *vocem ad eos dirigit, ſed vt magis obſurdeſcant, lumen accendit, ſed vt reddantur caciores, doctrinam profert, ſed qua magis obſtupeſcant; remedium adhibet, ſed ne ſanentur.* Verùm, ne quid grauius dicam, errat Caluinus, & facillimè refutatur. Primò, quia Chriſtus apertè contrarium ſignificat. Cùm enim dixiſſet? *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis,* mox ſubiicit, *& ego reficiam vos* Non dicit: *Ego eludam vos,* vt gloſſa Caluini explicat. Secundò, ex illo Ap. 3. 20. *Ego ſto ad oſtium & pulſo.* Sed quare pulſas; an ideò, vt magis obſuremur; Non, inquit. Cur ergo? vt ſi quis mihi aperuerit, poſſim cum illo cœnare, & ille mecum. Tertiò ex illo 1. Tim. 24. *Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Et 2. Petri 3. 9. *non vult aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Quid clarius? Si hic quæras ex Apoſtolis Petro & Paulo, quo animo, qua intentione Deus incitet & inuitet homines ad fidem & pœnitentiam: reſpondebit vterque, quia vult omnes ſaluos fieri, omnes ad agnitionem veritatis venire, omnes ad pœnitentiam reuerti, neminem perire.

7. At ſi ita eſt, inquies, cur non omnes ſalui fiunt? cur ad veritatis agnitionem & pœnitentiam non reuertuntur? cur multi pereunt? Antiqua quæſtio; & facilis reſponſio. Deus quædam abſolutè & efficaciter vult fieri; & huic voluntati nemo poteſt reſiſtere quædam non abſolutè; ſed dependenter à libertate humana; quo pacto vult omnes ſaluos fieri, quantum in ſe eſt? modo etiam nos velimus, Quod ergo non omnes ſalui fiant, non eſt ex defectu Dei, qui adhibet ex ſua parte omnia præſidia gratiæ, quæ ad ſalutem requiruntur ſed ex defectu noſtræ voluntatis, quia non vult iis præſidiis vti, & cum iis ad ſalutem ſuam cooperari. Hoc ipſe indicat per Prophetam Iſa. 5. 4. *Quid eſt, quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci?* quaſi dicat. Nihil omiſi eorum, quæ facere debui. Cur ergo non tulit fructum? Quia noluit. Prouerb. 1. 24. *Vocaui, & renuiſtis, extendi manum meam, & non fuit, qui aſpiceret?* Matth. 23. 37. *Hieruſalem, Hieruſalem, quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti.*

8. Ita olim Patres ad hanc quæſtionem reſponderunt. Chryſoſtomus hom. 7. in Ieremi. *Si illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quonam pacto tot homines ſine lumine permanent? neque enim omnes Chriſtum cognoſcunt. Quomodo ergo illuminat omnem hominem; Illuminat profectò, quantum in ipſo eſt. Si qui autem ſponte ſua mentis oculis conuenientibus ad huius lucis radios aciem nodirigere noluerint, non ex luminis natura in tenebris perſtiterunt, ſed ex malitia ſua, qui ſponte tanto ſe dono indignos reddiderunt.* Et D. Ambroſius Sermo. 8. in Pſalm. 118. *Sol iuſtitiæ omnibus ortus eſt, &c. Si quis autem non credit in Chriſtum, generali bene-*

A *ficio ipſe ſe fraudat, ve ſi quis cluſis feneſtris radios Solis excludat.* Alij ſimilia habent.

9. Falſum igitur eſt, quod Caluinus ait, Deum offerre reprobis ſuam gratiam, eo fine ac propoſito, vt obſit illis, non prodeſt: adhibere medicinam, vt moriantur, non ſanentur. In hominem vix cadit illa crudelitas; quantò minùs in Deum. Sanè ſi vir diues inuitet ad ſe pauperes famelicos, & debilitatos; & oſtenſo pane, non cupiat eos ſatiare, ſed irritare, ac inanes dimittere: hominem hunc dixeris? an humanitatis expertem? Aut ſi Medicus ægrotum ad ſe alliciat, & oblato pharmaco cogitet necem intentare, non ſalutem adferre, quid de hoc ſentias? Aut ſi Rex, propoſito præmio, hortetur ſubditos ad certamen equeſtre, & dum in curſu ſunt, incautos in præcipitem foueam adigat. Regem hunc, an Tyrannum appellaris? Talem Deum fingit nobis Caluinus.

10. Longè rectiùs Catholici de eo ſentiunt & loquuntur. Et meritò. Si enim tam bonus, tam benignus ac miſericors eſt, vt peccata, quæ alioqui mala ſunt, velit in bonum vſum conuertere, iuxta illud Auguſtini in Enchiridio cap. 110. *Non ſineret bonus, fieri malè, niſi omnipotens etiam de malo facere poſſet bene*: quomodo credamus eſſe tam crudelem, & à nobis alienum vt gratiam ſuam, quæ bona eſt, & natura ſua ad gloriam æternam ordinatur vertat in ruinam & perniciem noſtram, idque ex mera ſua voluntate, & propoſito? Nullus, niſi Caluiniſta, id crediderit. Apes, non aranæas imitatur Deus. Hi ex bonis floribus venenum, illæ ex malis etiam mel colligunt. Sed mirum non eſt, Caluiniſtas tam indigna de Deo ſentire. Nam & peccati Authorem illum faciunt? & homines ſimplici animo de aditu ad vitam æternam & interrogantes ironico reſponſo illudentem. De Priori vide Caluinum l. 1. Inſt. c. 18. §. 3. de poſteriori, Bezam in c. 18. Lucæ v. 22

11. Hactenus de priori argumento. *Poſterius eſt*, Multi reprobi non ſolùm excitantur à Deo ad fidem & pœnitentiam per internam vocationem; ſed etiam reipſa fidem & iuſtitiam conſequuntur: ſed fides & iuſtitia ſunt dona gratiæ ex meritis Chriſti. Ergo multi reprobi reipſa percipiunt dona gratiæ ex meritis Chriſti. Maior in qua eſt tota difficultas, diſertè aſſeritur ab Auguſtino in libro de correptione & gratia capite 13. his verbis: *Credendum eſt, quoſdam de filiis perditionis non accepto dono perſeuerantiæ vſque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere viuere, & aliquamdiu fideliter ac iuſtè viuere, & poſtea cadere.* Quid apertius contra Caluinum?

12. Idem confirmo ex illo Hebr. 6. 4. *Impoſſibile eſt eos qui ſemel ſunt illuminati, & guſtauerunt etiam donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus Sancti; & prolapſi ſunt rurſum renouari ad pœnitentiam.* Hic duo inſinuat Apoſtolus. Primò fieri poſſe, vt qui ſemel per Baptiſmum & fidem illuminati ſunt, & participes facti Spiritus ſancti prolabantur iterum in peccatum & deſinant eſſe, quales erant. Secundò impoſſibile eſſe, eos qui ita prolapſi ſint iterum renouari ad pœnitentiam. Non diſputo, quid ſentiant de his verbis Catholici. Cum Caluino ago. Et quæro, an Apoſtolus loquatur de reprobis, an de prædeſtinatis; Non opinor dicturum de prædeſtinatis. Nam illi ex Caluini ſententia, nunquam amittunt fidem & iuſtitiam, & ſi contingat eos peccare, non eſt impoſſibile; imò nec difficile, eos renouari, tum ſola fide, quam ſemper habent nullo negotio renouentur. Si ergo de reprobis loquitur (quod fatetur Caluinus l. 3. Inſtitut. cap. 3. §. 21.) planè conſequens eſt reprobos aliquando reipſa illuminari, & participes fieri donorum Spiritus ſancti, quæ non niſi ex Chriſti meritis conferuntur. At hoc negant Caluinus & Caluiniſtæ. Ergo & ſibi ipſis, & Scripturis aduerſantur.

13. Eodem ſpectant illa 1. Thimoth. 1. 19. *Quidam circa fidem naufragauerunt.* Et cap. 9. 1. *In nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide.* Et 2. Timoth. 2. 17. *Sermo eorum vt cancer ſerpit: ex quibus eſt Hymeneus & Philetus, qui à veritate exciderunt.* Et cap. 3. 8. *Homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* Ex his, & ſimilibus patet, quoſdam, qui veram fidem habuerint, poſtea hæreticos eſſe factos. Nam ſi fidem non habuiſſent, non rectè diceret Apoſtolus, eos circa fidem naufragaſſe à fide diſceſſiſſe, à veritate excidiſſe, circa fidem reprobos factos eſſe. Quæro iam ex Caluino, an hi ipſi hæretici, de quibus Apoſtolus loquitur, ſint prædeſtinati, an reprobi? Si reprobi, cur negat reprobos aliquando habere fidem? Si prædeſtinati, cur ait prædeſtinatos nunquam fidem amittere? Quidquid hic dicat, captus eſt.

14. Nec diſſimile eſt illud 2. Petri 2. 21. *Melius erat illis, non cognoſcere viam iuſtitiæ, quam poſt agnitionem, retrorſum converti ab eo, quod traditum eſt, ſancto mandato.* Hic loquitur Apoſtolus de iis, qui aliquando fuerunt iuſti & fideles, & poſtea iuſtitiam amiſerunt, vt interpretatur S. Auguſtinus in libro de fide & operibus cap. 24. & 15. Et patet ex ipſo contextu. Nam paulò ante de iiſdem dixerat; *Refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini noſtri & Saluatoris Jeſu Chriſti.* Quibus verbis ſignificat, eos aliquando fuiſſe bonos, & alienos ab inquinatione huius mundi. Poſtea ſubdit; *Contigit eis illud veri prouerbii: Canis reuerſus ad ſuum vomitum; & ſus lota in volutabro luti.* Itaque ſenſus eſt, quoſdam eſſe Chriſtianos, qui primum benè, ſanctè, & iuſtè viuunt, poſtea verò, redeunt ad antiquum ſtatum peccati, ſicut ſus quando ſemel lota eſt, redit ad ſuum lutum; & canis qui crudos & noxios cibos ſemel euomuit, ſuum vomitum reſorbet.

15. Maneat ergo certum, Chriſti merita, gratiam, & liberalitatem, non ad ſolos prædeſtinatos, ſed etiam ad reprobos peruenire, quanquam diuerſo modo. Nam hi velut ingrati & otioſi ſerui, diuinæ gratiæ non cooperantur vſque in finem: illi, tanquam fideles & laborioſi, ad extremum in bono opere perſeuerant. De vtriſque eſt illud Matthæi 14. 12. *Et quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum; qui autem perſeuerauerit vſque in finem hic ſaluus erit.* Et Roman. 11. 22. *Vide ergo bonitatem & ſeueritatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, ſeueritatem: inte autem bonitatem Dei, ſi permanſeris in bonitate, alioquin & tu excideris.*

16. Solent Caluiniſtæ obiicere illud Matth. 9. 13. *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores.* Et Matthæi 15. 24. *Non ſum miſſus, niſi ad oues quæ perierant, domus Iſraël.* Sed quid hinc colligunt? an Chriſtum pro ſolis prædeſtinatis mortuum eſſe, & illis ſolis gratiam communicaſſe? Nihil minus. Alioqui ſoli Iudæi ad quos Chriſtus miſſus eſt, eſſent prædeſtinati, quod conſtat eſſe falſum. Alius ergo eſt ſenſus illorum verborum, vt explicatum eſt in Diſputatione de prædeſtinatione Caluiniſtarum capite 4. §. 5. Nec opus eſt hic repetere.

CAPVT II.

An Chriſtus nemini det gratiam habitualem & ſanctificantem.

1. HÆc gratia apud Theologos vocatur habitualis, ſanctificans, iuſtificans, gratum faciens, iuſtitia inhærens; propter varios effectus, quos habet. Nam habitualiter hominem ſanctificat, iuſtificat, & Deo gratum facit. Eſt ergo quæſtio inter nos & Caluiniſtas, an Chriſtus alicui det huiuſmodi gratiam? Negant illi cum ſuo Caluino in antidoto Concil. Tridentini Seſſ. 6. c. 8. vbi ait; *Falſum eſſe contendo, vllam iuſtitiæ partem in qualitate ſitam eſſe, vel habitu, qui in nobis reſideat.* Et l. 3. Inſt. cap. 11. §. 23. *Videt, non in vobis, ſed in Chriſto eſſe iuſtitiam noſtram.* Et ibid. *Hinc conficitur, hominem non in ſeipſo iuſtum eſſe, ſed quia Chriſti iuſtitia imputatione cum illo communicatur.* Et alibi plura. Ex quibus conſtat, Caluinum non agnoſcere iuſtitiam inhærentem, ſed tantum imputatam.

2. Sed hæc ſententia prolixè refutata eſt in Diſputatione de iuſtificatione Caluiniſtarum, c. 2. Hic ſolum abſurda, quæ inde ſequuntur, breuiter attingam. *Primum* eſt, peccata non tolli, ſed manere in hominibus iuſtis. *Alterum*, eos, qui iuſti dicuntur, non eſſe in ſe iuſtos, ſed iniuſtos, impios, immundos; & ſolùm extrinſecus cenſeri iuſtos propter iuſtitiam Chriſti, quæ illis imputatur, ac proinde verè de ipſis dici poſſe, quod eſt in Euangelio, ſimiles eſſe ſepulchris dealbatis, quę intus plena ſunt oſſibus mortuorum & omni ſpurcitia. *Tertium* eſt, Chriſtum ſua morte & obedientia non tantum profuiſſe humano generi, quantum Adamus ſuo peccato & obedientia obfuit. Nam hic peccando abſtulit iuſtitiam habitualem, quam illi moriendo reſtituere nobis non potuit. Hæc & ſimilia abſurda debent concedere aduerſarii. Vnde patet, quàm deſperata illorum cauſa, quæ non niſi abſurdis principiis ac fundamentis poteſt ſubſiſtere.

CAPVT III.

An gratia Actualis, Quæ à Chriſto datur, ſufficiat ad legem ſeruandam.

1. SVblata gratia habituali, reſtat actualis. Hanc ſolam dari fidelibus à Chriſto, docet Caluinus. At quæſtio eſt, quam liberaliter & prolixè ea detur? An ſcilicet ita copiosè, efficaciter & potenter, vt ſufficiat ad legem ſeruandam, ad benè rectéque viuendum; Negat Caluinus in antidoto Conc. Trid. Seſſ. 6. c. 12. vbi ait, *Prophetas, Patriarchas, & pios Reges, vt cunque Spiritu Dei adiuuarentur, firmando legis tugo pares non fuiſſe.* Hinc apparet, quàm parcus ſit Chriſtus in ſuos fideles, ex Caluini ſententia. Non ſanat illos à peccato originali, nec à reliquis mortalibus, quia non dat illis gratiam interius ſanctificantem. Sed neq; prouidet, ne in poſterum cadant, quia tam parcè illos iuuat per gratiam actualem, vt non poſſint legem ſeruare, & à nouis peccatis abſtinere.

2. Ex noſtra ſententia multò liberalior ac beneficentior eſt Chriſtus. Nam præter gratiam interius iuſtificantem, tam fortia, valida, & copioſa præbet nobis ſubſidia donorum actualium, vt facilè, iucundè, & ſine tædio, legem ſeruare, peccata cauere, rectè, ac Chriſtianè viuere poſſimus, ſi volumus. Sentiunt nobiſcum Prophetæ, Apoſtoli, Chriſtus ipſe Pſalm. 18. 32. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum.* Ezech. 36. 27. *Spiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam, vt in præceptis meis ambuletis.* Matth. 11. 30. *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* 1. Ioannis 5. 3. *Hæc eſt charitas Dei vt mandata eius cuſtodiamus, & mandata eius grauia non ſunt.* Quid nunc ais Caluine? Dauid adiutus diuina gratia, cucurrit viam mandatorum Dei; & tu putas eum claudicaſſe; Ezechiel prædixit, ſpiritum Dei fore tam potentem, vt faciat nos ſine moleſtia ambulare in præceptis Dei; & tu negas, eum præſtare id poſſe? Chriſtus & Apoſtolus aſſerunt, man-

data non esse gratia, sed iugum suaue, & onus leue? & tu clamas, neminem huic iugo ferendo fuisse parem quantumuis spiritu Dei adiuuaretur? cur non potius ais, cum Apostolo Paulo Philip. 4. 1. *Omnia possum in eo, qui me confortat?* Nimirum ingratus homo es, qui beneficia Christi tantopere extenuas. Sed plura de hoc in Disputatione de iustitia bonorum operum cap. 1.

CAPVT IV.

An gratia actualis tollat vsum liberi arbitrij

1. NOn satis fuit Caluino gratiam actualem, quæ à Christo datur, infirmam & impotentem facere ad legem seruandam. Aliam illi notam appingit, non minus odiosam. Ait per eam tolli libertatem arbitrii, nec esse in nostra potestate, cum illa cooperari vel non cooperari. Sed enim habet libro 2. Instit. cap. 3. §. 10. *At Voluntatem mouet, non qualiter multis seculis traditum est & creditum, vt nostra postea sit electionis, motioni aut obtemperare aut refragari. sed illam efficaciter afficiendo; illud ergo toties à Chrisostomo reperitum repudiari necesse est. Quem trahit, Volentem trahit.* Hic apertè reprehendit Chrisostomum & totam antiquitatem, quæ multis sæculis tradidit & credidit, gratiam Dei prævenientem ita mouere & excitare nostram voluntatem, vt liberum nobis sit, consentire, vel dissentire.

2. Sed Caluinus potius reprehendi debet, qui opponit se, non solùm antiquis Ecclesiæ Doctoribus, sed etiam Scripturis ipsis. Antequam hoc ostendo, breuiter explicanda est illius sententia. Potest enim duobus modis intelligi. Primò, vt voluntas nostra à Deo mota & excitata, consentiat quidem diuinæ motioni: non tamen liberè, sed necessariò, ita vt non possit non consentire. Secundò, vt mota & excitata, nihil ipsa agat, sed totum, quidquid fit, à sola gratia procedat, & voluntas solùm passiuè se habeat. Hoc posteriori modo assentitur à Caluino. Nam lib. 2. Instit. cap. 3. §. 7. sic habet: *Erunt fortasse, qui concedent, voluntatem à bono suapte ingenio auersam, sola Dei virtute conuerti, sic tamen, vt præparata, suas deinde in agendo partes habeat.* Et paulo post, *Hoc perperam illi tribuitur. Ideò non recte à Chrysostomo scriptum est, nec gratiam sine voluntate, nec voluntatem sine gratia quicquam esse operari.* Hic iterum reprehendit Chrysostomum, & apertè docet contra omnes Patres, voluntatem à Deo excitatam & præparatam, non habere suas partes in agendo, sed totum, quod fit, à sola gratia effici.

3. Hinc patet, duos errores in hac doctrina contineri. Alter est, quod voluntas non cooperetur gratiæ, sed omninò nihil agat. Alter, quod non sit in potestate voluntatis consentire aut refragari. Vterque pernitiosus, & sacræ Scripturæ contrarius. Prior refellitur ex illo 1. Corinth 15. 10. *Gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui: non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Quæ verba si explicat D. Augustinus in lib. de gratia & libero arbitrio cap. 5. *Non ego autem, sed gratia Dei mecum, id est, non solus, sed gratia Dei mecum, ac per hoc nec gratia Dei sola: nec ipse solus, sed gratia Dei cum illo.* Hoc vnicum testimonium, tam clarè explicatum, sufficeret. Addam tamen plura. Psal. 26. 9. *Adiutor meus esto, ne derelinquas me.* Et Psal 69. 1. *Deus in adiutorium meum intende.* Si Deus adiuuat nos, sane & nos aliquid agimus, vt rectè argumentatur Aug. Serm. 13. de verbis Apostoli: *Non*, inquit, *Adiutoris præscribit tibi, quid & tu ipse aliquid agis.* Eodem spectant illa 2. Corinth. 6. 1. *Ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Et Roman. 8. 26. *Spiritus adiuuat infirmitatem nostram.* Et Philipp. 4. 13. *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Et Augustin. tractat. 72. in Ioannem, *Operanti in se Christo cooperatur homo salutem æternam & iustificationem suam.*

4. Hinc rectè colligunt Theologi, duplex esse officium gratiæ actualis, alterum præuenire, excitare & præparare nostram voluntatem ad consensum: alterum voluntatem iam præparatam adiuuare, & cum ea cooperari ad consensum eliciendum. Vnde Augustinus in Enchiridio cap. 31. *Hominis voluntatem Deum præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam.* Et lib. 2. de peccatorum meritis cap. 18. *Quod ad Deum nos conuertimus, nisi ipso excitante & adiuuante non possumus.* Et D. Bernard. libro de gratia & libero arbitrio: *Conatus nostri cassi sunt, si non adiuuantur, & nulli si non excitentur.*

5. Sed obiicit Caluinus illud. 1. Corinth. 12. 9. *Deus operatur omnia in omnibus.* Et 2. Corinth. 3. 5. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Et Philip. 1. 6. *Deus operatur in vobis velle & perficere.* Ex his colligit, Deum omnia facere per suam gratiam, nos nihil. Respondeo. Prius non est ad rem. Non enim agit ibi Apostolus de gratia præueniente, de qua nunc quæstio est, sed de gratiis gratis datis, vt vocant, id est de dono linguarum, prophetiæ, miraculorum, quæ omnia dicit esse à Deo, quod nemo negat. Ex secundo, hoc solùm colligi potest, nos sine auxilio diuinæ gratiæ, nihil, quoad salutem pertineat, posse inchoare aut perficere, quod fatemur cum August. 1. de prædest. Sanctorum cap. 2. *Nemo*, inquit, *sibi sufficit ad incipiendum vel perficiendum quodcunque opus bonum.* Simili modo explicandum est illud, *Deus operatur in vobis velle & perficere*, id est, Deus in principio & progressu boni operis adest vobis per suam gratiam, ita vt vestrum velle, & perficere, non solùm sit à vobis, sed etiam à Deo, qui vobiscum operatur. Sic explicat D. Augustinus libro de gratia & libero arbit. cap. 9. cum ait: *Non enim, quia dixit, Deus operatur in vobis velle, & perficere ideo liberum arbitrium abstulisse putandus est. Quod si ita esset, non superius dixisset: cum timore & tremore vestram salutem operamini.* Et infra cap. 17. *Vt velimus sine nobis operatur, cum autem volumus, vt faciamus, nobiscum cooperatur.*

6. Potest & illud obiici, Rom. 8. 14. *Quicunque spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei.* Sed iam olim respondit Augustinus Serm. 13. de verbis Domini, cum ait, *Dicit mihi aliquis. Ergo agimur, non agimus. Respondeo: Imò & agis & ageris. Et tunc bene agis si à bono agaris. Spiritus enim Dei, qui te agit, agentibus adiutor est. Ipsum autem adiutoris præscribit tibi, quia & tuipse aliquid agis. Agnosce, quid poscas, agnosce quid confitearis, quando dicis: Adiutor meus esto, ne derelinquas me. Adiutorem vtique inuocas Deum. Nemo adiuuantur, si ab illo nihil agantur.* Vides, quomodo vbique pugnet pro nobis Augustinus contra Caluinistas.

7. Obiicitur & illud Iacobi 1. 17. *Omne datum optimum, & omne Donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum.* Respondeo. Verum est, dona fidei, spei, charitatis & actualis gratiæ esse à Deo, tanquam ab authore omnis boni spiritualis; non tamen inde conficitur, nos cum eiusmodi donis non cooperari. Imò, ideò conferuntur à Deo, vt cum ipsis cooperemur. Hoc significat Christus, in parabola Euangelica, Lucæ 19. 13. cum ait; *Vocatis autem seruis suis: dedit eis decem minas, & ait ad illos. Negotiamini, dum venio.* Et infrà *Iussit vocari seruos, quibus dedit pecuniam, vt sciret, quantum quisque negotiatus esset.* Hic per seruos intelli-

guntur omnes fideles Christiani, quibus distribuit dona suæ gratiæ, eo fine, vt quisque bene iis vtatur. iuxta monitum Apost. 2. Cor. 6.1. *Exortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.*

8. Hactenus contra priorem Caluini errorem. Alter erat non esse in potestate hominis, consentire vel resistere gratiæ Dei excitanti seu præuenienti. Hic etiam refellitur. Primò ex scriptura. Act. 7. 51. *Vos semper spiritui sancto resistitis*, Loquitur de Iudæis, qui tametsi per gratiam & inspirationem Spiritus sancti sæpe excitarentur ad fidem & pœnitentiam? nolebant tamen inspirationi locum dare, sed sponte ac plena libertate illi resistebant. Eodem spectat illud Psalm. 49. 8. *Hodie, si Vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra*, id est, si internam vocem Spiritus sancti perceperitis, nolite illi resistere, sed acquiescite. Ita enim loquitur, quasi sit in potestate illorum, vel obtemperare monitioni diuinæ vel obdurato corde reluctari. Et illud Matth. 23. 37. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti.* Et Apoc. 3. 30. *Ego sto ad ostium & pulso: si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum.* Hic supponitur esse in potestate nostra, aperire ianuam cordis Deo pulsanti, & non aperire.

9. Consentiunt nobiscum Patres. August. lib. de spiritu & litera, cap. 34. *Consentire vocationi Dei, vel ab ea dissentire, propriæ voluntatis est.* Nihil breuius, nihil vernosius dici potuit. Et in l. de gratia Christi cap. 14. *Quis videat venire quenquam, aut non venire, arbitrio voluntatis?* Et in tractatu in titulum Psal. 71. prope finem. *non erat in potestate tua, vt non nascereris ex Adam, est in potestate tua, vt credas in Christum*, Et D. Prosper lib. 2. de vocatione gentium cap. 28. *Sicut qui crediderunt, iuuantur vt in fide maneant: sic qui nondum crediderint, iuuantur vt credant. Et sicut illi in sua habent potestate, vt exeant; ita & isti in sua habent potestate, ne veniant*; Omitto alios Patres in re perspicua.

10. Accedit hæc ratio efficacissima. Constat ex Scripturis, alios consentire diuinæ vocationi; alios resistere. Consenserunt Matthæus in telonio. Paulus in itinere, Zachæus in arbore, Latro in cruce. Restiterunt Iudæi. de quibus Stephanus, Act. 7. 51. *Vos semper Spiritui sancto resistitis.* Et Prou. 1. 24. *Vocaui & renuistis.* Vel ergo vterque tam hi quam illi liberè id fecerunt; vel necessariò aut coactè. Si liberè, vicimus. Si necessariò aut coactè, duo sequuntur absurda. Alterum, quod nec illi laudandi, nec hi vituperandi sint. Alterum, quòd Deus det quibusdam suam gratiam, & per eam ipsos cogat ad resistendum; quod planè à diuina bonitate est alienum. Quid enim hoc aliud esset quàm Deum esse authorem peccati obdurationis? aut conferre suam gratiam in nostram perniciem aut damnationem? Et si ita est, quomodo alibi dicit? *Nolite obdurare corda vestra?* Nisi iterum occurrant Caluinus & Beza cum suo solenni responso? *Deum ironicè hoc dicere*, & illudere miseras mortalium mentes. Ita enim solent isti Theologi, cum vrgentur, sacras literas interpretari.

11. Sed citat pro se Caluinus illud Ezech. 36. 26. *Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum.* Hinc infert? sicut non est in potestate lapidis vt conuertatur in carnem, sed solùm passiuè se habet, ita non est in potestate voluntatis humanæ, vt ex mala fiat bona, sed meré passiuè se habet. Respondeo. Voluntas nostra secundum se, nec est cor lapideum, nec carneum, sed vis quædam media & naturalis, quæ formam lapidis aut carnis successiuè potest suscipere, id est, quæ nunc peccati duritiem, nunc gratiæ teneritudinem in se habere potest. Neutrum tamen fit, sine ipsius libera cooperatione. Hinc idē Ezechiel c. 31. dicit. *Proiicite à vobis iniquitates vestras, & facite vobis cor nouū.* Vnde sequitur cor lapideū non posse fieri carneū, nisi & Deus per suā gratiam, & voluntas per suū consensum concurrat. De concursu Dei intellige illud. *Dabo vobis cor carneum.* Et Psal. 50. 12. *Cor mundum crea in me Deus.* De concursu autem nostræ voluntatis: *Facite vobis cor nouum.*

EPILOGVS.

HActenus examinata est Caluini sententia de auxiliis gratiæ, quæ per Christi merita nobis conferuntur. Ex qua constat primò, Christum in communicandis suis donis esse valde parcum & tenacem. Secundò, homines in negotio salutis esse quasi lapides & truncos, qui nihil agant, nihil iuuent, nihil cooperentur. Tertiò, Deum esse causam perditionis reproborum, quippe cum det illis gratiam eo animo & proposito, vt peccent, nec velit eos saluos esse. Hæc si vera sunt, per me licet sis Caluinista, si falsa & absurda, moneo, vt Caluini sectam deseras:

DE AVXILIIS GRATIÆ Christi secundùm Catholicos.

OPVSCVLVM IX.

LECTORI.

TAmetsi ex dictis facilè colligi possit, quid sentiant Catholici de auxiliis gratiæ, quæ per merita Christi nobis conferuntur; tamen ad pleniorem rei cognitionem quædam addenda sunt, quæ inter Scholasticos disputantur. Sunt autem ferè hæc. I. Quid & quotuplex sit gratia? II. Quid excitans & adiuuans? III. Quid sufficiens & efficax; IV. An sufficiens omnibus detur? V. An æqualiter detur; VI. An omni tempore & momento; VII. An fieri possit; vt ex duobus, qui æquali gratia excitantur, vnus consentiat, non alter.

CAPVT I.

Quid & quotuplex sit gratia.

1. GRatia, propriè est gratuitum & supernaturale Dei donum, quod per Christi merita nobis confertur ad vitam æternam consequendam. Roman. 3. 24. *Iustificati gratis per gratiam ipsius.* Et cap. 11. 6. *Si autem gratia, iam non ex operibus.* Et Eph. 4. 7. *Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Et alibi sæpè.

2. Diuiditur in gratiam gratis datam, & gratiam gratum facientem: illa confertur homini ad vtilitatem aliorum, hæc ad propriam salutem & iustificationem D. Thomas 1. 2. q. 111. art. 1.

3. Gratiæ gratis datæ numerantur 9. ab Apostol. 1. Corinth. 12. 8. nempe, Sapientia, scientia, fides, gratia

sanitatum, operatio virtutum, prophetia, discretio spirituum, genera linguarum, interpretatio sermonum. D. Thom. 1.2. q. 176. & sequentibus.

4. Gratia gratum faciens diuiditur in habitualem & actualem. Diuus Thomas 1.2. q. 109. art. 9. Habitualis complectitur omnes habitus supernaturales, qui nobis à Deo infunduntur: cuiusmodi sunt Fides, Spes, Charitas & Gratia iustificans. Fides, est in intellectu: Spes & Charitas in voluntate, Gratia iustificans, in essentia animæ.

5. Actualis diuiditur 4. modis. Primò, in excitantem & adiuuantem. Secundò, in præuenientem & subsequentem. Tertiò, in operantem & cooperantem. Quartò, in sufficientem & efficacem. Tres primæ diuisiones reipsa non differunt. Quarta peculiarem habet difficultatem. Nulla admittitur à Caluinistis.

CAPVT II.

Quid sit gratia excitans & adiuuans.

1. *Excitans* consistit, tum in illustratione intellectus, tum in pia motione voluntatis. Dicitur autem excitans, quia excitat, allicit, & inuitat voluntatem nostram ad liberum boni operis consensum. Eadem dicitur *præueniens*, quia præuenit liberum consensum: Et *operans*, quia sola quodammodo operatur nostrum consensum, non quidem physicè & effectiuè, sed formaliter. Sola enim est, quæ allicit & suadet voluntati, vt consentiat.

2. *Adiuuans* est, quia iuuat voluntatem nostram; & effectiuè cum ea concurrit ad consensum boni operis eliciendum. Vnde & cooperans dicitur, quia cum voluntate cooperatur: *Et subsequens*, quia subsequitur præuenientem seu excitantem.

3. De vtraque est illud Apoc. 3. 20. *Ego sto ad ostium, & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam introibo ad illum.* Hic per pulsum intelligitur gratia excitans; & per introitum, gratia adiuuans. Vtriusque meminit Augustinus in Enchiridio c. 32. Concil. Trident. Sess. 6. cap. 5. & 6. & Theologi passim.

4. Quæri solet, an adiuuans distincta sit ab excitante? Nonnulli affirmant. Nos putamus vnam eandemque esse, quæ quatenus excitat & inuitat hominem ad consensum, dicatur excitans, quatenus verò cum homine cooperatur ad eliciendum consensum, vocatur adiuuans. Ita Molina in concordia q. 14. art. 13. disp. 39. & 40. Bellarmin. lib. 1. de gratia & lib. arb. cap. 13. ad 2. obiectionem. Valentia q. 3 p. 3.

5. Hinc sequitur, eandem motionem, seu actualem gratiam, habere duplex officium: Alterum, excitandi, alliciendi, & inuitandi voluntatem ad liberum consensum; & hoc modo dicitur præueniens, & operans: Alterum adiuuandi, & effectiuè cooperandi cum voluntate ad eliciendum consensum, & sic vocatur adiuuans, cooperans, subsequens. Subsequitur enim seipsam ratione officii: quia cum prius esset excitans, postea fit adiuuans.

6. At quæstio est, an physicè adiuuet voluntatem in eliciendo consensu? Distinguo. Est enim duplex gratia excitans, vt dixi: Altera in intellectu, quæ est illustratio: altera in voluntate, quæ est pia motio seu affectio. Vtraque immediate à Deo immissa. Illustratio non adiuuat voluntatem physicè, sed tantum moraliter, quatenus scilicet proponit illi obiectum, in quod possit consentire, si velit. At motio physicè & effectiuè illam adiuuat tanquam causa partialis, eliciendo cum ipsa voluntate, velut altera causa partiali, liberum boni operis consensum.

CAPVT III.

Quid sit gratia sufficiens, & efficax.

1. Efficax est, quæ effectum habet in nobis sufficiens, quæ potest quidem habere effectum, reipsa tamen non habet. Alii vocant efficacem & inefficacem: alii congruam & non congruam. Vtriusque meminit Augustinus in libro de correptione & gratia cap. 11. & 12. Et lib. 1. ad Simplicianum, q. 2. De efficaci intelligendum est illud Ioann. 6. 45. *Omnis qui audierit à Patre, & didicit, venit ad me.* De sufficiente, seu inefficaci illud Act. 7. 51. *Vos semper Spiritui sancto resistitis.*

2. Difficultas est, in quo consistat efficacia gratiæ? Et an gratia efficax, quatenus distinguitur à sufficiente sit ex se efficax, an tantum ex euentu? Aliqui putant, ex se esse efficacem, & hanc efficaciam consistere in motione diuina, seu actione Dei physica, quæ ex se determinet voluntatem ad consensum, ita vt voluntas non possit non consentire. Alii contra, non esse ex se efficacem, nec habere vim determinandi voluntatem, sed fieri efficacem ex libera voluntatis cooperatione, seu ab euentu, & esse in potestate hominis consentire illi, vel repugnare. Alii aliter philosophantur.

3. Dicam paucis, quod sentio: Vtraque gratia, tam sufficiens, quàm efficax pertinet ad gratiam excitantem, quæ est in voluntate. Hæc autem potest tribus modis spectari. Primò, præcisè secundum naturam & entitatem suam quatenus quædam actualis motio est, à Deo voluntati immissa. Secundò, ex parte modi, quo homini confertur à Deo. Tertiò ex parte effectus, quem habet, quando voluntas illi cooperatur.

4. Si spectetur primò modo, ipsius efficacia nihil aliud est, quàm ipsa natura & entitas gratiæ. Nam ipsa talis naturæ est, vt habeat vim & efficacitatem, non solùm formaliter alliciendi & excitandi voluntatem ad consensum, sed etiam effectiuè concurrendi cum voluntate ad consensum per modum causæ partialis. Hæc autem vis & efficacitas non solùm est in gratia excitante, quæ effectum habet, sed etiam in illa, quæ effectum non habet. Omnis enim gratia excitans, siue sit efficax, siue inefficax, habet hanc vim & energiam, vt formaliter alliciat voluntatem ad consensum, & effectiuè possit concurrere ad eliciendum consensum, si ex parte voluntatis non sit defectus. Itaque hoc sensu, idemest gratiam esse efficacem, & esse sufficientem. Nam hoc ipso, quod dicitur sufficiens, intelligitur habere sufficientem vim alliciendi voluntatem, & cum illa effectiuè producendi consensum. Hæc autem vis sufficiens nihil aliud est, quàm quædam efficacia, saltem in actu primo.

5. Si spectetur secundo modo, nempe, quoad modum, quo confertur homini à Deo, iam præter illam efficaciam, de qua dictum est, potest habere aliquid aliud ratione cuius dicatur congrua, vel non congrua. Nam si Deus illam alicui conferat tali loco & tempore, & cum talibus circumstantiis, quibus positis, præuidet fore, vt is liberè consentiat, iam illa gratia dicetur congrua. Si autem conferat eandem gratiam alio loco & tempore, & cum aliis circumstantiis, quibus positis, præuidet fore, vt homo liberè dissentiat, iam vocabitur non congrua. Hoc sensu rectè intelligi potest eorum sententia, qui asserunt gratiam efficacem, quatenus à sufficiente distinguitur, esse ex se efficacem, non quod sit efficax ex natura sua, sed ex modo procedendi à Deo. Nam

procedit à Deo præsciente infallibiliter; illam habituram suum effectum. Deus enim ab æterno, antequam quicquam statueret de distributione auxiliorum gratiæ, præsciebat per scientiam conditionatam, quinam homines essent cum hac aut illa gratia positis his aut illis circumstantiis, cooperaturi, & qui non essent. Hæc autem præscientia est certa & infallibilis. Quando ergo ex tali præscientia decreuit dare Petro hanc gratiam, cui præuidebat illum assensurum, dici potest, decreuisse dare illi gratiam congruam, id est, quæ infallibiliter esset effectum habitura.

6. Si denique spectetur ex parte effectus, quem habet, rectè dici potest, gratiam efficacem, quatenus distinguitur ab inefficaci, non esse efficacem ex se, siue respectu ad liberam cooperationem hominis, sed esse efficacem ex euentu, seu ex libera cooperatione hominis. Quod tamen potest dupliciter intelligi. Primò, gratiam ex se nullam planè vim & efficaciam agendi habere, sed totam efficaciam esse ex parte voluntatis humanæ. Hic sensus apertè falsus est, & falsò imponitur quibusdam Theologis. Est ergo alius sensus, gratiam ex se habere quidem vim sufficientem ad agendum, sed tamen quia vis illa partialis est, non posse exire in actum, aut habere effectum sine cooperatione liberi arbitrij, ac proinde, vt effectum habeat, & sit efficax in actu secundò, pendere à libero arbitrio, quod verissimum est.

7. Si ergo quæratur prima radix, quare hæc gratia sit efficax, illa inefficax, recurrendum est ad liberam cooperationem voluntatis, non autem ad præscientiam Dei qua præuidit hanc aut illam gratiam fore congruam. Nam præscientia Dei non facit, vt homo cooperetur (si enim hoc faceret, iam prima radix esset petenda ex præscientia) sed supponit eum cooperaturum. Ideò enim Deus ab æterno præuidit Petrum cooperaturum gratiæ, quia reuera erat cooperaturus, non contra. Prima ergo radix ex qua gratia vocatur efficax in actu secundo sumenda est ex euentu, seu libera hominis cooperatione.

8. Gratia efficax præterea, quæ iam dicta sunt, non habet aliam efficaciam ex se, & natura sua, quæ consistat in vi determinandi physicè voluntatem ad consensum. Hæc enim physica determinatio, & libertati arbitrij manifestatè repugnat, & gratiam sufficientem omnino destruit. Quomodo enim voluntas potest esse libera in consensu eliciendo, si ad ipsum eliciendum physicè à Deo determinatur? aut quomodo potest aliqua gratia dici sufficiens, si cum ea voluntas non potest operari, nisi aliunde physicè ad agendum impelli debeat?

CAPVT IV.

An omnibus detur gratia sufficiens ad salutem?

1. DVplex potest esse quæstio: altera de infantibus, altera de adultis. In priori tria sunt certa. Primò, infantes propter defectum vsus rationis non posse vti gratia actuali ac proinde eam ipsis non conferri. Secundò, non habere eos in noua lege aliud præsidium ordinarium, quo saluentur, præter Baptismum. Tertiò, multos hoc præsidio destitui ex diuina dispositione & voluntate, præsertim eos, qui sola vi naturæ moriuntur in vtero materno, aut qui in lucem editi, citius decedunt, quam aqua possit adhiberi. Sed hæc omnia sunt alterius loci.

2. Posterior quæstio, de adultis, propriè huc spectat. Est autem triplex difficultas. I. De reprobis. II. De obduratis. III. De gentilibus. Hi enim non videntur habere sufficientem gratiam ad salutem. Nam reprobi, non ad salutem sed ad supplicium à Deo destinati sunt. Obdurati penitus à Deo deseruntur in pœnam præcedentium peccatorum. Gentiles non habent fidem, sine qua impossibile est placere Deo. Respondeo ad singula per totidem conclusiones.

3. *Conclusio* I. Deus offert sufficientem gratiam, non solùm prædestinatis, sed etiam reprobis. Est contra Caluinistas, quos suprà refutauimus. Ratio sumitur ex generalibus principiis in scriptura fundatis. I. Quia Christus omnes ad se inuitat, tam reprobos, quàm prædestinatos. II. Pro omnibus Sacramenta instituit. III. Omnibus imponit præceptum fidei, Baptismi & pœnitentiæ. IV. Omnes hortatur ad præceptorum obseruationem. Denique, teste Apostolo, *vult omnes saluos fieri & neminem perire.* Hæc non possunt fieri sine sufficienti gratia: Ergo si seriò vult hæc fieri (salua tamen libertate arbitrij nostri) debet omnibus, quantum in se est, prouidere media, quibus id præstare possint, si velint.

4. Quod autem obiicitur, reprobos non ad salutem, sed ad supplicium destinatos esse; distinguendum est. Potest enim dupliciter intelligi. Primò, reprobos sola Dei voluntate, nulla ipsorum culpa ad supplicium ab æterno destinatos esse. Secundò, reprobos, non sola Dei voluntate, sed propter præuisa eorum peccata, ad hoc esse destinatos. Prior sensus est falsus & Caluinisticus: posterior verus & Catholicus. Hinc non sequitur, eos omni gratiæ præsidio destitui, sed contrarium potiùs, eos oblato præsidio non velle vti.

5. *Conclusio* II. Eandem gratiam offert omnibus peccatoribus, etiam iis, qui indurati & excæcati sunt. Probatur primò, ex iisdem principiis generalibus. Secundò, speciatim ex illo. Act. 7. 51. *Duræ cervice, & incircumcisis cordibus, & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis.* Proculdubio loquitur de Iudæis obduratis. At hi ipsi mouentur & excitantur à Spiritu sancto per internam gratiam, alioqui non dicerentur illi resistere. Eodem spectat illud Prouerb. 1. 24. *Vocaui & renuistis.* Et Matth. 23. 37. *Hierusalem Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, & noluisti.* Et capite 11. 21. *Si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Hic apertè constat, Iudæos induratos habuisse tantam gratiam, quanta sufficiebat ad salutem & pœnitentiam, sed ea vti noluisse.

6. *Obicies*, Illi propriè dicuntur obdurati, qui propter sua peccata à Deo deseruntur. Deus enim non alio sensu dicitur obdurare peccatores, nisi quia negat illis gratiam, vt non possint resipiscere, vt docet D. Thomas, 1. 2. quæst. 79. art. 3. & alii passim. Hinc est illud Ecclesiastæ 7. 14. *Nemo potest corrigere, quem Deus despexerit*, id est, qui à Deo deseritur, non potest amplius corrigi aut iuuari, quia scilicet, non accipit amplius gratiam, qua iuuetur aut corrigatur. Et illud Ioann. 12. 39. *Non poterant credere, quia iterum dixit Isaias, Excæcauit cor eorum*, id est, negauit illis gratiam, quæ ad credendum erat necessaria. Et illud 2. Macch. 9. 13. *Orabat hic sceleratus Deum à quo non esset misericordiam consecuturus.* Hic vides Antiochum, ne quidem orando, potuisse impetrare gratiam & reconciliationem à Deo, adeo fuit desertus & omni præsidio destitutus. Accedit authoritas Augustini, qui in expositione quarumdam propositionum epistolæ ad Romanos, propos. 62. exemplo Pharaonis docet, obduratos non amplius peccare, etiamsi Deo non obediant, eo quòd non habent sufficientem gratiam, quæ ad obediendum requiritur.

7. *Respondeo.* Homines duplici nomine dicuntur in suis peccatis obdurati. Primò, ex sua parte, quia Deo vocanti ad pœnitentiam nolunt obedire, obdurando cor suum, & inspirationem Dei respuendo, iuxta illud

Ixpe citatum? *Vocaui, & renuistis.* Et illud? *Vos semper spiritui sancto resistitis.* Hinc alibi monentur peccatores, vt non obdurent cor suum, quando à Deo vocantur Psal. 94. 8. *Hodie si Vocem eius audieritis, nolite obdurare corda Vestra.* Secundo, ex parte Dei, qui propter eorum peccata ipsos deserit, non quidem negando communem & sufficientem gratiam, sed subtrahendo maiora & efficaciora subsidia, quæ benè agentibus dari solent. Hoc sensu intelligendus est D. Thomas & alij.

8. Ad locum Ecclesiæ respondeo; peccatorem non posse corrigi aliorum consiliis & suasionibus, nisi Deus per suam gratiam iuuet. Vnde quandiu quis à Deo deseritur, nulla spes est conuertendi illum à peccato. Non deseritur autem in necessitate. Quod ex Euangelio adfertur, Iudæos non potuisse credere, dupliciter intelligi potest. Primo non potuisse credere ex defectu gratiæ. Hoc falsum est, quia si Tyrii & Sydonii habuissent tantam gratiam, quantam Iudæi, reipsa credidissent. Secundo, non potuisse credere, salua Isaiæ prædictione, quæ non poterat esse falsa. Hæc autem prædictio supponebat, eos ex mera malitia non credituros. Vide Augustinum tract. 53. in Ioannem. Quod attinet ad Antiochum, non petebat ipse à Deo gratiam aut remissionem peccati, sed libertatem à cruciatu corporis: Hanc ideo non impetrauit, quia non verè dolebat de suis peccatis. Augustinus suam illam sententiam postea correxit. Nam lib. 1. retract. cap. 23. & lib. de Prædestinatione sanctorum c. 3. multa reuocauit, quæ in illa propositione 62. affirmauerat, Vnde censeri debet reuocasse etiam illud de Pharaone, præsertim cum ex scriptura constet. Pharaonem reuera peccasse, quod nollet Deo obedire, & populum dimittere. (Exod. 9. 27.) sicut peccarunt Iudæi, quod Christi fidem non acceptarent. Ioan. 15. 22.

9. *Conclusio* 3. Etiam Gentiles, qui nihil vnquam de Christo audierunt, habent sufficientem gratiam, qua saluari possent, si vellent. Probatur primò ex generalibus principiis supra positis. Secundò ex cap. 1. & 2. Epistolæ ad Romanos, vbi Apostolus ostendit, eos habere sufficientem cognitionem veri Dei? & posse legem naturalem seruare, si velint, & quidem si seruent, saluari posse; si non seruent, inexcusabiles esse. Tertiò ex illo 1. Timoth. 2. 4. *Deus vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Sanè, si omnes Gentiles vult saluari, & veritatem fidei agnoscere, debet illis prouidere de sufficienti mèdio, quo id consequantur, alioqui frustra id vellet.

10. *Obiicitur* 1. Si ita est, cur non dat illis fidem, sine qua salui esse non possunt? *Respondeo*, quia propter sua peccata indigni sunt. Vbi aduerte, Deum non vno ac eodem tempore dare omnia Gentilibus, quæ ad salutem necessariâ sunt, sed seruato ordine, incipit à minoribus, & paulatim progreditur ad maiora. Nam primùm excitat illos ad dolorem de peccatis præteritis. 2. Ad legem naturalem in futurum seruandam. 3. Ad eleemosynas, & alia bona opera rectæ rationi consentanea. 4. Ad rogandum & impetrandum aliquid à Deo. Si hæc omnia præstent, ad maiora præparatur, præsertim ad fidem Christi acceptandam. Si non præstant, ipsis imputandum est. Exemplum habemus in Cornelio, qui seruando legem naturalem, dando eleemosynas, inuocando Deum, impetrauit tandem, vt ab Angelo monitus, & ad Apostolo instructus, veram fidem & Baptismum perciperet. Quod Cornelio contigit, omnibus euenire potest, qui legem seruant. Vide D. Thom q. 14. de veritate, a. 11. ad 1.

11. *Secundo obiicitur* illud Act. 14. 15. *Deus in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.* Respondeo. Potest hoc dupliciter intelligi. Primò absolute, vt dimiserit omnes gentes sine vllo gratiæ præsidio. Secundò comparatè, vt non dederit illis tanta subsidia, quanta vel Iudæis in veteri lege, vel Christianis in noua. Prior sensus est falsus, posterior verus. Tametsi enim gentiles habuerint communia subsidia à Deo, quibus saluari possent, si vellent, non tamen habuerunt legem, scriptam, nec Patriarchas, nec Prophetas sicut Iudæi: multo minus legem gratiæ, Euangelium, & Apostolos, sicut Christiani. *Non fecit taliter omni nationi*, inquit Dauid, *& iudicia sua non manifestauit eis.* Vide D. Prosperum lib. 2. de vocatione gentium cap. 1.

12. Supereſt vna communis obiectio, quæ sumitur ex illa Ioan. 6. 44. *Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum* Et infra v. 45. *Omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me.* Ex vtroque loco sic argumentor. Nemo potest venire ad Christum, nisi sit tractus à Patre. At Pater non trahit omnes: Ergo non omnes possunt venire. Maior patet ex priori loco. Minor probatur, quia omnis, qui trahitur à Patre, venit ad Christum vt patet ex posteriori: at constat non omnes venire: Ergo non omnes trahuntur. Respondeo. Certum est, neminem posse venire, nisi sit tractus à Patre. Falsum est, non omnes trahi: omnes trahuntur, sed non omnes veniunt. Illi trahuntur, qui audiunt à Patre; illi veniũt, qui discunt à Patre. Vnde Christus, cum ait: *Omnis qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me*, distinguit illa duo *Audire à Patre*, & *Discere à Patre.* Nec dixit, *Omnis qui audiuit à Patre venit ad me*, (Hoc enim falsum est, vt patet ex illo, *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra*: sed dixit; *Omnis qui audiuit, & didicit à Patre, venit ad me.*

CAPVT V.

An gratia detur omnibus æqualiter.

1. OStendi hactenus, Deum offerre suam gratiam omnibus adultis, etiam reprobis obduratis, infidelibus. Nunc quæstio est, an æqualiter omnibus offerat. Loquor autem de gratia actuali, quę quis excitatur ad fidem aut pœnitentiam: non de habituali, qua quis formaliter & intrinsecè fit iustus & Deo gratus. Constat enim hanc inæqualiter dari adultis, tam in prima, quàm in secunda iustificatione. Nam in prima confertur secundum mensuram dispositionis; in altera iuxta qualitatem meritorum. Solùm ergo quæritur de gratia excitante seu præueniente. Quid Caluinistæ sentiant, vix potest definiri. Catholici docent, inæqualiter eam conferri, iuxta illud Roman. 12. 3. *Vnicuique diuisit Deus mensuram fidei.* Et 1. Corinth. 12. 11. *Diuidit singulis, prout vult.* Et Matth. 13. 11. *Vobis datum est noscere mysteria regni cœlorum, illis autem non est datum.* Et quis neget D. Paulum, Latronem & Magdalenam valentiori gratia fuisse ad pœnitentiam excitatos quam plerosque alios?

2. At vnde prouenit hæc inæqualitas? aut vnde fit, quod vni plus, alteri minus gratiæ detur? Pelagiani putant id pendere ex inæqualitate nostri conatus. Duo sunt illorum fundamenta. Alterum, nos per solas vires liberi abitrii posse bene operari, & gratiam mereri. Alterum, Deum ex se quidem æqualiter promptum ac paratum esse, ad conferendam omnibus gratiam, reipsa tamen inæqualiter conferre propter inæqualia merita, seu inæqualem conatum liberi arbitrii. Hinc inferunt, omnem gratiam esse subsequentem, nullam præuenientem: nullam enim dari, nisi præcedente nostro merito & conatu. Hæc omnia falsa sunt, & pridem ab Augustino & aliis refutata. Neque hic locus

est singula refellendi. Hoc solùm nunc asserimus, inæqualitatem gratiæ, non prouenire à nobis, sed ex Dei beneplacito & voluntate; qui, vt ait Apostolus, *distribuit vnicuique prout vult*. Hoc apertè patet ex c. 9. Epistolæ ad Rom. vbi asserit D. Paulus, distributionem gratiæ non pendere ex conatu hominis *volentis aut currentis*, sed ex voluntate *Dei miserentis*. Imò hoc ipsum est, quod maximè miratur, cur, cum sit æqualis omnium mortalium causa, Deus tamen inæqualiter sua dona distribuat. Cur, cum Iacob & Esau fuerint eodem partu editi, tam disparia sortiti sint salutis subsidia. Hinc tandem exclamat præ admiratione, *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei: Quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius*.

3. *Obiicium Pelagiani* illud Sap. 6. 8. *Æqualiter est illis cura de omnibus. Respondeo.* Non loquitur de cura & prouidentia, quam Deus seruat in distributione gratiæ, de qua hic agimus, sed quam seruat in vindicandis peccatis. Agit enim contra Reges & Principes terræ, qui abutuntur sua potestate, & non cogitant se aliquando iudicandos & puniendos à Deo. Imò addit, maiores pœnas illis parari, quam subditis. *Iudicium*, inquit, *durissimum in his, qui præsunt. Exiguè enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.*

4. *Obiicium* & illud Ioan. 1. 9. *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Hic Christus confertur cum Sole, at Sol æqualiter diffundit suam lucem in omnia loca, quantum in se est, ita vt tota inæqualitas petenda sit ex parte locorum, quæ non æquè disposita sunt ad lucem recipiendam: Ergo idem est de Christo, qui est Sol iustitiæ. *Respondeo.* Christus partim est similis Soli, quia sicut Sol in omnia loca diffundit suam lucem, ita Christus in omnes homines diffundit suam gratiam: partim est dissimilis, quia Sol naturaliter; Christus voluntariè id facit. Vnde Christus pro arbitrio suo plus aut minus gratiæ communicat vnicuique, sicut vult, quod Sol in communicanda sua luce facere non potest. Deinde, potest Christus spiritualiter illuminare cæcos, quod Sol corporaliter non potest.

5. *Tertiò obiicium* illud Actor. 10. 34. & Roman. 2. 11. *Deus non est acceptor personarum*: Ergo quantum in se est, non magis fauet, vni, quàm alteri in distributione gratiæ, sed cuiusque merita considerat. *Respondeo.* Acceptio personarum propriè loquendo, est vitium contra iustitiam distributiuam, vt docet D. Thomas 22. quæst. 63. Consistit autem in duobus. 1. vt quis distribuat bona communia, ad quæ illi quibus fit distributio, aliquod ius habent. 2. vt in hac distributione spectet conditionem personæ, quæ nihil ad distributionem facit. Hinc patet, apud Deum non esse acceptionem personarum etiamsi dona sua inæqualiter distribuat. Primò, quia illi, quibus distribuit, nullum habent ius ad ea dona. Secundò, quia ipse non spectat conditionem personæ, sed suam misericordiam & beneplacitum. Non enim curat, an aliquis sit diues, necne, an potens, robustus. Græcus, eloquens, & sic deinceps. Vide augustinum Epist. 105. & lib. 2. contra duas Epist. Pelag. c. 7.

6. *Quartò obiicium* illud 1. Cor. 15. 22. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur*: At omnes in Adam æqualiter mortui sunt: Ergo omnes in Christo æqualiter viuificatur, id est, vitam gratiæ accipiunt. *Resp.* Hic locus duplici de causa nihil ad rem facit. Primò, quia non agit de vita gratiæ, sed gloriæ. Agit enim de resurrectione iustorum ad vitam æternam, vt patet ex illis verbis immediatè præcedentibus. *Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.* Secundò, quia non confert Christum cum Adamo in æqualitate vitæ & mortis, quasi omnes, qui æqualiter mortui sunt in Adamo, æqualiter victuri sint in Christo (hoc enim disertè negat Apostolus, cum subiicit. *Stella differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum*) sed in eo confert alterum cum altero, quod sicut in Adamo mortui sunt corpore & animo, ita in Christo post resurrectionem victuri sint corpore & animo. Nec tamen omnes, sed iusti.

CAPVT VI.

An gratia excitans detur omni tempore & momento.

1. DIstinguenda sunt duo tempora: Alterum quo occurrit obligatio alicuius præcepti, siue affirmatiui, siue negatiui, quod sine gratia seruari non potest: alterum, quo non occurrit. Rursus distinguenda sunt duo hominum genera. Nam alii sunt iusti & amici Dei, alii iniusti & peccatores. His positis, sit.

2. *Prima assertio.* Quandocunque occurrit obligatio alicuius præcepti, ita vt homo peccaret, si præceptum non obseruaret, semper adest auxilium sufficiens à Deo quo quis possit præceptum obseruare. Hæc assertio probatur *primò* de homine iusto, quia Deus non deserit iustum in necessitate, nisi prius ab illo deseratur, vt docet Augustinus libro de natura & gratia capit. 36. & Concil. Trident. Session. 6. cap. vndecimo. At qui tempore obligationis præcepti est magna necessitas gratiæ: Ergo Deus non deserit tunc hominem iustum. *Secundò*, probatur de homine peccatore, ex illo Apocalypsis 3. 20. *Ego sto ad ostium & pulso.* Certè si Deus per suam gratiam pulsat ostium peccatoris, id maximè facit in tempore necessitatis. Item ex illo Isaiæ 4. 5. *Quid est, quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci ei?* Hoc non diceret, nisi daret illi gratiam, quando indiget. Confirmatur ratione, quia si peccator careret sufficienti auxilio ad præcepti obseruationem, iam non peccaret, non obseruando præceptum, quia nemo peccat in eo, quod præstare non potest: at sine sufficienti auxilio non potest obseruare præceptum occurrens. Ergo aut non peccat, aut si peccat, habet auxilium sufficiens ad non peccandum. *Dices.* Non videtur hoc sequi, quia peccator propter præcedentia peccata meruit priuari auxilio sufficientis & ideò reuera peccat, non obseruando præceptum etiamsi non habeat auxilium sufficiens. Simile est de eo, qui abiicit Breuiarium, & postea non potest legere horas Canonicas. Ille enim peccat non legendo. Ratio communis est, quia qui sua culpa facit se ineptum ad seruandum præceptum, non censetur exemptus ab obligatione præcepti: Nam culpa nemini debet patrocinari. *Respondeo.* Tametsi peccator meritus sit priuari auxilio sufficienti, Deus tamen adeò benignus & misericors est, vt non velit illum priuare in necessitate. Non enim vult ex sua parte quicquam deesse, quo minus homo saluari possit. Vnde si quis defectus est, non aliunde, quam ex parte hominis est, qui gratiæ & auxilio Dei non cooperatur. Hoc apertè colligitur, tum ex aliis locis, tum maximè ex illo citato. *Quid est, quod debui vltra facere vineæ, & non feci?* Hinc apparet discrimen inter peccatorem, & eum, qui abiicit Breuiarium. Hic enim sua culpa facit se ineptum ad seruandum præceptum in posterum; ille non facit. Nam alter potest habere sufficientem gratiam, quando occurrit obligatio præcepti, alter non potest habere Breuiarium,

quando recitandæ sunt preces canonicæ.

3. *Posterior assertio.* Extra tempus præcepti & obligationis, non semper affertur homini gratia sufficiens ad bona opera præstanda, sed certis temporibus quando Deo visum est. V. G. Homo infidelis non excitatur singulis momentis ad amplectendam fidem; nec homo peccator ad agendam pœnitentiam; nec homo iustus ad facienda bona opera; sed suo loco & tempore. Ratio sumitur ab experientia: quia sæpe fit, vt homo non cogitet de fide, de pœnitentia, aut de aliquo bono opere, nec vllum actuale desiderium in se experiatur ad hæc præstanda: Ergo tunc saltem non habet gratiam Dei excitantem, quæ in huiusmodi cogitatione & desiderio consistit.

4. Ex dictis duo sequuntur, 1. hominem posse singulis momentis euitare nouum peccatum. 2. Non posse singulis momentis resurgere à peccato, aut bona opera præstare, ad quæ pro illo tempore non obligatur. *Dices,* Deus dicitur assiduè stare ad ostium cordis nostri & sine intermissione pulsare. Ergo semper habemus auxilium sufficiens, siue occurrat obligatio præcepti, siue non occurrat. *Respondeo.* Nusquam legimus in Scripturis, Deum assiduè & sine intermissione pulsare cor nostrum. Hoc quidem concesserò, Deum quouis momento, quo necesse est offerre suam gratiam, ita vt ex ipsius parte non sit vllus defectus; non tamen quouis momento simpliciter. Hoc enim pugnat cum experientia, vt dixi.

CAPVT VII.

An fieri possit, vt ex duobus æquali gratia prædictis, alter consentiat, alter non?

1. ALij affirmant; alij negant. Nolo singulorum argumenta recensere. Paucis ex iis quæ dicta sunt, rē expediam. *Prior assertio.* Si præcisè loquamur de interna gratia excitante, qua voluntas hominis allicitur & inuitatur ad consensum; fieri potest, vt ex duobus, qui æquali motione excitantur, vnus consentiat, alter non consentiat. Ita docet D. Augustin. l. 11. de Ciuitat. c. 6. D. Hieronymus Epistola 150. quæst. 11. & ex illis Molina in concordia, quæst. 14. art. 13. disput. 12. Et ratio est efficax, quia certum est, manere vsum liberi arbitrij in iis, qui æqualiter excitantur, vt definitum est in Concilio Trident. Sess. 6. can. 4. Certum ergo est, eos liberè consentire si consentiant; & liberè dissentire, si dissentiant: potest ergo vnus consentire, si velit; alter dissentire, si velit.

2. *Posterior assertio.* Si autem sermo sit, non præcisè de gratia excitante, sed modo, quo illa à Deo confertur; planum est, fieri non posse, vt ex duobus, qui eodem modo & iisdem circumstantiis à Deo excitantur, vnus consentiat, alter dissentiat, sed necesse est, vt vel vterque consentiat, vel vterque dissentiat. Hoc patet ex iis, quæ dicta sunt cap. 3. §. 5.

A

DE CIRCVLO CALVINISTICO contra Paræum cum Appendice.

OPVSCVLVM X.

B

Caluinistæ obiiciunt Catholicis circulum.

CALVINIANÆ Theologiæ apud Heidelbergenses Professor, Dauid Paræus; duo nobis obiicit. Primò, quod vsurpemus hanc quæstionem; *Vnde scis Scripturas esse diuinas, & Euangelium Matthæi esse Matthæi?* Secundò, quod in hac ipsa quęstione discutiēda committamus circulum. Cum enim quæritur, Vnde scis has scripturas esse diuinas? respondemus, quia Ecclesia sua infallibili auctoritate id dicit. Cum iterum, quæritur, Vnde scis Ecclesiam, quæ id dicit habere infallillibilem authoritatem? Reipondemus quia Scriptura sua infallibili authoritate id dicit. Atque ita circulum committimus, probando Scripturam per Ecclesiam, & rursum Ecclesiam per Scripturam.

C

2. In vtroque nos reprehendit Paræus. Ac primò, quæstionem illam: *Vnde scis* clamat esse curiosam, impiam, & ex Ecclesia meritò explodendam: idque confirmat authoritate D. August. lib. 6. confess. c. 5. cuius sunt hæc verba; *persuasisti mihi ô Deus, non quì crederem libris tuis, quos tanta in omnibus fere gentibus auctoritate fundasti, sed non crederem, esse culpandos: nec audiendos esse, si qui forè mihi dicerent: Vnde scis illos libros vnius veri & veracissimi Dei spiritu esse humano generi ministratos? Idipsum enim maxime credendum erat.*

D

3. Deinde vehementer exaggerat, nostrum circulum, asserens perinde nos nugari, ac si quis dicat, Mater est proba, quia filius dicit, & filius est probus, quia mater dicit. Vel sic. Turcica Ecclesia est vera, quia Alcoranus dicit: & Alcoranus est verus, quia Turcica Ecclesia dicit. Ita secundum nos: Scriptura est infallibilis, quia Ecclesia dicit, & Ecclesia est infallibilis, quia Scriptura dicit.

4. Hæc Paræus contra nos, præsertim in disputatione de auctoritate Scripturæ §. 21. & sequentibus: & in Epistolari disceptatione, in fine vltimæ. Videamus ergo quo pacto rectè occurramus huic homini. Hoc triplici modo fieri potest. Primò si ostendam Paræum ipsum non minus in vtroque reum esse, quam nos esse vult. Secundò, si nos vindicem ab vtroque crimine. Tertiò, si demonstrem aduersarium non posse se vindicare, nisi ad nos tranſeat.

E

Catholici vicissim obiiciunt Caluinistis circulum.

5. QVod ad primum attinet, Paræus sane reprehendendus in vtroque est. Et vtrumque in ipsum retorquebo. Ac primò, si quæstio: *Vnde scis* sine vitio vsurpari non potest, cur Paræus eam vsurpauit non minus, quàm nos? Item si curiosa est, si impia, si explodenda, quomodo Paræus non curiosus, non impius, non explodendus, qui illam serio, fusè, contentiosè persequitur? Nam primò, proponit eam hi

verbis: *Altera grauior agitatur quæstio, vnde constet Scripturas sacras in generali & particulari esse diuinas, & esse illarum authorum, quibus adscribuntur?* Deinde prolixè conatur ei satisfacere, aliorum sententias refutando, suam approbando. Quorsum hæc omnia, si est quæstio curiosa, impia, explodenda? aut cur, quod in aliis reprehendit Paræus, in seipso non corrigit?

6. Iam in circulo non minus ipsum agitabo, quam ipse nos. Et quæro ex ipso; Vnde constat Scripturam Prophetarum & Apostolorum esse diuinam? respondet, quia priuatus Spiritus mihi hoc dicit. Iterum quæro, vnde constat priuatum tuum Spiritum esse infallibilem & diuinum? respondet, quia Scriptura hoc dicit. Certè & hic circulus est, mi Pareæ. Nam Scripturam probas per priuatum Spiritum, & priuatum Spiritum per Scripturam. Perinde ac si quis nugetur? Mater est proba, quia filius dicit: & filius est probus, quia mater dicit. Vel Turcica Ecclesia est vera, quia Alcoranus dicit; & Alcoranus est verus, quia Turcica Ecclesia dicit.

7. De hoc priuato Spiritu agit Paræus in disputatione de auctoritate Scripturæ; vbi cum proposuisset hanc quæstionem; Vnde constat Scripturas esse diuinas? primò reiicit sententiam Bellarmini, asserentis id constare ex Traditione. Deinde suam profert, id non constare ex Traditione, sed ex variis criteriis, quorum præcipuum sit, *Testificatio interna Spiritus Sancti in cordibus electorum de huius doctrinæ veritate & certitudine. Filii si quidem Dei legentes vel audientes hos libros, audiunt & cognoscunt loquelam patris sui, & discernunt eam ab aliis, ut testatur Christus.* Ioann. 10. 17. *Oues mea vocem meam audiunt.* Huiusque Paræi verba. Ex quibus repeto hunc circulum; Vnde constat tibi Paræe, Scripturam Euangelij esse diuinam? quia interna iustificatio Spiritus Sancti hoc dicit. Testatur enim in cordibus electorum de huius Scripturæ veritate. At vnde constat hanc testificationem esse à Spiritu Sancto? quia Scriptura Euangelij hoc dicit. Ioan. 10. 17. *Oues meæ vocem meam audiunt.* Recte circulatus es.

Catholici vindicantur à circulo.

8. Quod ad secundum attinet, ab vtroque crimine quod Paræus obiicit, facilè nos vindicabo. Primum sit, quod vsurpemus hanc quæstionem, *Vnde scis Scripturam hanc esse diuinam?* Et quid hic peccati est? Quærebatur in colloquio Ratisbonensi, quis esset sufficiens & vniuersalis Iudex omnium cõtrouersiarum fidei? Lutherani Scripturam esse contendebant. Nos contra, non ita esse; eo quod multæ sint controuersiæ, quæ à Scriptura diiudicari non possint. Vnam inter cæteras hinc esse, An Scriptura, quæ dicitur esse Iudex, sit diuina & infallibilis? Hanc à Scriptura ipsa determinari non posse. Quid hic culpæ est in nobis? Nisi hoc forte, quod nec Lutherani in illo Colloquio, neque iam Caluinistæ possint nodum illum à nobis propositum dissoluere. Nimirum hoc male illos habet. Nec Augustinus nobis aduersatur. Verba ipsius postea explicabo.

9. Alterum crimen est commissi circuli. Hic duo examinanda sunt. Primò, an Ecclesia sit infallibilis, ac proinde, an bona sit hæc consequentia; Ecclesia dicit has Scripturas esse diuinas ergo sunt diuinæ. Secundò, an sit circulus, cùm probamus Scripturam per Ecclesiam, & Ecclesiam per Scripturam.

10. Nomine Ecclesiæ possumus intelligere. Primò, Pontificem, qui est caput Ecclesiæ. 2. Concilium generale, constans Episcopis & Pontifice, tanquam parte principaliori. 3. Totum corpus Ecclesiæ, seu communem consensum eorum, qui sunt in Ecclesia. 4. Traditionem Ecclesiæ, quæ ab Apostolis ad nos vsque peruenit. Igitur hæc propositio; Ecclesia est infallibilis, potest habere quadruplicem sensum. 1. Papa est infallibilis. 2. Concilium generale est infallibile. 3. Vnanimis omnium fidelium consensus est infallibilis. 4. Traditio Ecclesiæ est infallibilis.

11. Aduersarius hæc omnia confundit. Ego de singulis agam. Et primum dico, Pontificem Christi in terris Vicarium esse infallibilem Iudicem controuersiarum fidei. Hoc nostri rectè probant, ex duplici principio. Altero, quod Petro & Successoribus eius promissa sit hæc infallibilitas, illis Christi verbis, Matthæi 6. 18. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Et Lucæ, 22. 32. *Simon, ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Et Ioann. 21. 17. *Pasce oues meas.* Altero, quod Pontifex sit Petri Successor. (Augustinus Epist. 165.) Nec expediunt se hîc aduersarii, nisi cõtra omnem fidem historiarum, negent Petrum fuisse Romæ Episcopum, quod extremæ desperationis signum est.

12. Secundò dico, Concilium Oecumenicum legitimè congregatum & approbatum, in quo quasi tota Ecclesia repræsentatur, habere etiam infallibilem auctoritatem in iudicio controuersiarum fidei. Hoc ex dictis sequitur, quia si Papa, qui est caput Ecclesiæ, infallibilis est, cur non cœtus Episcoporum, quibus Papa cum auctoritate præsidet? Et huius rei exemplum habemus, tum in Concilio Apostolorum Hierosolymis congregato, cui præfuit Petrus; tum in aliis Oecumenicis Orientalibus & Occidentalibus, quæ à Pontifice confirmata sunt. (Augustinus lib. 2. de Baptismo, contra Donatistas c. 4.

13. Tertiò dico, totum corpus Ecclesiæ, quatenus ex omnibus membris inter se connexis compactum est, non posse errare in rebus fidei, quia regitur & gubernatur à suo capite, quod infallibile est. Si quis tamen ab hoc corpore se abscindat, vel per hæresim, vel per schisma, procul dubio obnoxius erit errori. Aug. 1. contra Cresconium cap. 3. & Epistol. 50. ad Bonifacium sub finem.

14. Quartò dico, Traditionem Ecclesiæ, quæ ab Apostolis ad nos vsque quasi per manus peruenit (de qua sola hic agimus) infallibilem quoque habere auctoritatem imò, habere eandem auctoritatem cum Scriptura. (Basil. lib. de Spiritu sancto, c. 27.) Nam constanter tenendum est apud Catholicos, Verbum Dei aliud scriptum, aliud traditum esse: Nec ex eo, quod hoc scriptum, illud traditum sit, maiorem aut minorem acquirere auctoritatem, ac proinde vtrique æquè deferendam esse. Hinc rectè dicimus, Verbum Dei, aliud Scriptura, aliud Traditione contineri: Scriptura, vt Deum esse Trinum; Christum resurrexisse; Baptismum esse necessarium ad salutem; hominem gratis iustificari, &c. Traditione, vt Euangelium Matthæi esse diuinum: has Scripturas, & non illas esse verbum Dei. Septem esse Sacramenta, hæreticos non esse rebaptizandos, & similia, de quibus Augustinus lib. 2. de Baptismo contra Donatistas, cap. 6. & lib. 5. cap. 23. & lib. 10. de Genesi ad literam cap. 23. & Epist. 118. c. 1. & alibi sæpius.

15. Hinc constat primò, quid interfit inter has Ecclesiæ acceptiones. Nam primo & secundo modo, est vnus Iudex controuersiarum fidei, tertio modo, est subditus Iudicis, quarto, nec Iudex, nec subditus, sed norma, seu regula, secundum quam Iudex fert sententiam & subditi acquiescunt: Non quidem regula totalis, sed partialis. Totalis enim & adæquata regula, est Scriptura & Traditio simul. Pontifex seu Concilium generale

hanc regulam ſequitur in controuerſiis fidei. Deinde, A Traditio, vt dictum eſt, parem auctoritatem habet cum Scriptura, quia tam hæc, quàm illa, Verbum Dei eſt, & immediatè à Deo prolatum. Sententia verò Pontificis, aut Concilij, non eſt Verbum Dei immediatè ab ipſo prolatum, ſed à Pontifice vel Concilio per aſſiſtentiam & directionem Spiritus ſancti profectum.

16. Secundò conſtat, has conſequentias eſſe legitimas, Pontifex tanquam Iudex controuerſiarum fidei à Deo conſtitutus, pronuntiat hoc verum, illud falſum eſſe: ergo reuera ſic habet. Item, Concilium generale, hoc vel illud definit: ergo ita ſentiendum eſt. Item, totus cœtus fidelium communi conſenſu hoc acceptat: Ergò in eo non fallitur. Item ab Apoſtolis per traditionem accepimus, hoc Euangelium eſſe diuinum & canonicum: Ergo de eò dubitandum non eſt. Quare: quia Pontifex, & Concilium, ſunt infallibiles Iudices: Traditio eſt infallibilis regula, fideles diriguntur ab infallibili Iudice per infallibilem regulam. Hæc omnia confirmantur auctoritate D. Auguſtini, qui his ipſis conſequentiis, tanquam certis & indubitatis ſæpè vſus eſt, præſertim lib. 1. contra Creſconium, cap. 33. & lib. 28. contra Fauſtum capite 2. & libro contra Epiſtolam Manichæi, cap. 5. & lib. 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 53. & alibi.

17. Tertiò conſtat, Paræum, vel non intellexiſſe, vel malitiosè refutaſſe ſententiam Bellarmini. Nam in diſputatione de authoritate Scripturæ, theſi 12. refert Bellarminum ſentire, *ex ſola Traditione* haberi poſſe, quod Scriptura Prophetarum & Apoſtolorum ſit diuina. Et poſtea refutans Bellarminum, oſtendit non poſſe haberi *ex teſtimonio Eccleſiæ* id eſt, *Papæ*. Vbi es Paræe? Sunt tibi idem Traditio & Papa, Traditio, ſecundum Catholicos, non minus eſt Verbum Dei, quàm Scriptura, & tu inde Papam conficis? Et cum refutas teſtimonium Papæ, putas refutatam eſſe Traditionem? Si hæc ignoraſti, iam diſcedere ſciuiſti. cur malitiosè diſſimulas, & omnia confundis?

18. Nunc, quod præcipuum eſt, de circulo videamus. Obiicit Aduerſarius circulum eſſe, cùm Scripturam per Eccleſiam, & Eccleſiam per Scripturam confirmamus. An ita ſit, diſquirendum eſt paucis. Suppono ex Philoſophia circulum tunc committi, quando hoc per illud, & illud viciſſim per hoc probamus, apud eum, qui neutrum concedit, & æquè de vtroque dubitat. v. g. ſi negem, & matrem, & filium eſſe probum, circulum committo, probando matrem eſſe probam, quia filius dicit, & filium probum, quia mater dicit. Quare? quia vtrumque mihi æquè ignotum & incertum eſt: probatio autem debet procedere à notis ad ignota, vel à conceſſis ad inconceſſa, vt ex Ariſtotele, & aliis Philoſophis conſtat.

19. Hinc colligo, circulum fore, ſi quis Chriſtianus apud Ethnicum, qui nec Eccleſiam, nec Scripturam admittit, probare vellet Scripturam eſſe infallibilem? quia Eccleſia dicit? & Eccleſiam infallibilem, quia Scriptura dicit. Nam vtrumque illi æquè ignotum, æquè incertum eſt. E contrario non fore circulum, ſi vnum per alterum probes apud eum, qui alterum admittit, alterum negat, verbi gratia, Caluiniſta admittit Scripturam, negat Eccleſiæ infallibilitatem. Rectè ergo conuincam illum hoc modo: Scriptura, quam tu admitis, dicit Eccleſiam eſſe infallibilem: ergo reuera infallibilis eſt. Similiter, ſi quis idiota admittat iudicium Eccleſiæ? & tamen neſciat in particulari, libros Machabæorum eſſe diuinos, facilè perſuadebo illi ſine circulo, ſi ſic dicam: Eccleſia, cuius tu authoritatem agnoſcis, aſſeuerat libros Machabæorum eſſe diuinos: Ergo non debes de hac re amplius dubitare.

20. Et hic modus probandi vſitatus eſt, tam in Scripturis, quam in Patribus. Oſtendam vno aut altero exemplo: Phariſæi admittebant Moyſen, negabant Chriſtum. Conuincit eos Chriſtus his verbis. Ioan. 5. 46. *Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi, de me enim ille ſcripſit.* Contra Manichæi admittebant Chriſtum & Euangelium negabant Moyſen & Prophetas. Conuincit eos Auguſtinus ſimili argumentandi modo in libris contra Fauſtum Manichæum, & lib. 1. de moribus Eccleſiæ Catholicæ cap. 1. & ſequentibus.

21. Idem nos facimus. Nam Catholicos qui dubitant de aliqua Scripturæ parte, conuincimus iudicio Eccleſiæ, cui ſe ſubmittunt. Hæreticos verò, qui negant Traditionem, Eccleſiam, Pontificem, conuincimus ex Scripturis, quas non negant. Vrgemus enim hæc teſtimonia. 2. Theſſ. 2. 15. *Fratres ſtate, & tenete traditiones; quas didiciſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram*, 1. Tim. 3. 15. *Eccleſia eſt columna & firmamentum veritatis.* Et Lucæ 22. 32. *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* His ipſis teſtimoniis vſi ſunt antiqui Patres ad idem probandum. Et quis hic circulus eſt? Omninò nullus.

22. Sed obiiciunt nos non ſolùm ex Scripturis probare Traditiones, Eccleſiam, Pontificem, ſed viciſſim ex traditionibus, & authoritate Eccleſiæ ac Pontificis, probare ſcripturas & hoc apud eos, qui vtrumque negant. Verbi gratia, Caluiniſtæ negant libros Machabæorum eſſe diuinos: negant Traditiones, negant infallibilem Eccleſiæ & Pontificis authoritatem. Nos verò vnum per alterum conamur perſuadere. An non ergo circulum committimus? Non ita eſt. Longè aliter procedimus. Nam libros Machabæorum diuinos eſſe, probamus ex Traditione & authoritate Eccleſiæ, Traditionem ex Apoſtolo Paulo, & authoritatem Eccleſiæ ex Euangelio. Aduerſarij autem admittunt Paulum & Euangelium. Nulla ergo hic circulatio eſt. Eſſet autem, ſi Machabæos ex Traditione, & Traditionem ex Machabæis apud eos, qui vtrumque negarent, aſtrueremus. At hoc non facimus.

23. Satis oſtendi, nos in circulo non agitari. Non enim probamus Eccleſiam per Scripturam, aut Scripturam per Eccleſiam, apud eos qui vtramque negant, ſed qui alterutram admittunt. Quod ſi negent vtramque ad tertium aliquod quod ab illis admittitur, confugiendum eſt, aut certè, quod in tali caſu locum habet, ad impoſſibile ſunt deducendi. Nam etiam hoc modo conuincimus Caluiniſtas, aſſerentes Scripturam eſſe ſufficientem Iudicem. Ducimus enim illos ad hoc abſurdum, vt fateri debeant, non poſſe conſtare de diuinæ Scripturæ diuinitate, niſi conceſſa Traditione.

24. Nunc ex alio capite oſtendam nos circulo non includi. Res ita habet. Aliud eſt loqui de fide, ſeu aſſenſu fidei ſecundum ſe, aliud de acceptatione fidei. Vnde poteſt inſtitui duplex quæſtio, & duplex reſolutio. Altera, de cauſa fidei ſecundum ſe, vt ſi quæram, quare certò & infallibiliter credis articulos in ſymbolo comprehenſos? Altera de cauſa acceptationis fidei, vt ſi quæram? quid te impulit aut permouit, vt in animum induceres credere articulos tam obſcuros, & humanum captum excedentes?

25. Quando ergo inſtituitur, quæſtio priori modo, de cauſa fidei ſecundum ſe, nullus circulus eſt, ſed tota reſolutio fit in authoritatem Dei reuelantis. Itaque ſi quæras, quare firmiter & infallibiliter credis articulum Reſurrectionis Chriſti, reſpondebo, quia Deus reuelauit. Nam reuelatio diuina, ſeu authoritas Dei reuelantis, eſt vnica ratio noſtræ fidei, ac proinde in ea quieſcendum eſt. Idem reſpondebo, ſi quæras, an Pontifex ſit infallibilis? an Euangelium Matthæi ſit diuinũ? Omninò, inquam? quia Deus reuelauit. Nec aliam hic debes expectare reſolutionem. Eſt enim hæc vltima

26. Quando verò instituitur quæstio posteriori modò, de causa acceptationis fidei, neque tunc circulus est, sed quisque resolut suum assensum in illud motiuum, quo inductus & persuasus est, vt acceptaret fidem huius aut illius articuli, quam antea non acceptauerat. Vnde si quæras: quid te permouit aut induxit, vt iam velis credere libros Machabæorum esse diuinos, de quo antea dubitabas? Respondebo, authoritas Ecclesiæ & consensus omnium fidelium. Sunt ergo hic duo assensus distinguendi: Alter, credo libros Machabeorum esse canonicos, propter Dei reuelantis authoritatem: Alter, inductus sum, vt hoc crederem authoritate Ecclesiæ, & consentu fidelium

27. Res exemplo fiet manifesta. Est Ethnicus Philosophus, qui legit, vel audit Euangelium. Quæro ab illo an credat, quæ in eo scripta sunt? Negat se credere, eo quod per se sint obscura, & intellectus nihil habeat, quo conuincatur credere vel assentiri. Vrgeo, sufficere authoritatem Dei qui ista asseruit. Ait hoc æquè obscurum esse. Ergo iterum quæro, an saltem velit credere, & imperio voluntatis permouere intellectum, vt credat? Respondet se paratum esse si quidem aliqua motiua ipsi proponantur, quæ prudenter suadeant credibilia esse, quæ habentur in Euangelio. Produco illi consensum totius orbis Christiani, tot Principum, Imperatorum, populorum, qui ita credunt: addo pessimos & deploratissimos fuisse semper habitos, qui hanc fidem deseruerint: addo miracula, quibus ea fides confirmata sit: addo Dei bonitatem & prouidentiam, qui non patiatur tot populos, tot miraculis visis, in errore versari: addo alia similia. Ille ergo permotus his rationibus, ait se iudicare, prudenter credi posse, quæ in Euangelio scribuntur, ac se etiam velle deinceps credere quæ antea non credebat.

28. In hoc ergo homine sunt duo assensus: Alter, quo persuasus est propter motiua, vt velit credere Euangelio. Alter, quo iam reipsa credit Euangelio. Hic posterior non nititur motiuis aut rationibus, sed sola Dei reuelatione. Vnde si quæram ex illo Credisne Euangelio? ait se credere. Quare? quia Deus reuelauit. Si iterum quæram: Cur iam credas Euangelio, & antea non velles credere, quid te permouit, vt velles credere? Respondet, consensus tot populorum, miracula, & similia.

29. Hinc facile ostendam, nos non committere circulum, probando Ecclesiam per Scripturam, & Scripturam per Ecclesiam. Nam si quæras ex me de actu fidei secundum se, an credam Scripturam esse infallibilem? Dicam me credere, idque propter solam Dei reuelantis authoritatem: & in hoc actu fidei non procedam vlterius. An credam Ecclesiam esse infallibilem? Ita. Quare? propter eandem Dei reuelantis authoritatem. Hic nullus apparet circulus. At cum antea non crederem Scripturam esse infallibilem, quid me permouit vt vellem & inciperem hoc credere? authoritas Ecclesiæ. Aut contra, cum antea non crederem Ecclesiam esse infallibilem, quid me induxit, vt vellem credere? Authoritas, vel scripturæ, vel Patrum, vel populorum, vel quid simile. Neque hic circulus est.

30. Confirmantur hæc omnia ex Augustino variis in locis, & potissimum in libro contra epistolam Manichæi cap. 5. vbi sic habet: *Ego verò Euangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoueret auctoritas.* Loquitur Augustinus de acceptatione fidei, non de fide ipsa secundum se. Nam si sermo sit de fide secundum se, profecto dubio credebat Euangelio propter reuelationem Dei. At quia sermo erat de acceptatione fidei, inquit se authoritate Ecclesiæ induci ac permoueri, vt fidem Euangelij acceptet. Eodem spectat illud in lib. de vtilitate credendi, cap. 14. *Fateor me iam Christo credidisse, & in animum induxisse, id esse verum quod ille dixerit etiam si nulla ratione fulciatur.* Et paulò post. *Hoc ergo credidi, vt dixi, fama celebritate, consensione, vetustate roborata.* Iterum loquitur de causa acceptationis fidei.

31. Nec dissimile est, quod ait lib. 6. Confess. cap. 5. *Persuasisti mihi, non qui crederem libris tuis, quos tanta in omnibus ferè gentibus authoritate fundasti, sed qui non crederem, esse culpandos; nec audiendos esse, si qui fortè mihi dicerent, Vnde scis illos libros vnius veri & veracissimi Dei spiritu esse humano generi ministratos? Idipsum enim maxime credendum erat.* Hic nota ἰσοπυμ Augustini. Agit contra Manichæos, & tria dicit. *Primò*, Manichæos culpandos esse, quod non vellent credere libros Prophetarum esse diuinos, præsertim cum ad hoc credendum sufficiens causa sit authoritas & consensus omnium ferè gentium. *Secundò*, Catholicos non esse culpandos, quod acceptent illos libros tãquam diuinos, præsertim cum non temerè id faciant sed ex rationabili motiuo, nempe propter traditionem & consensum omnium ferè gentium. *Tertiò*, non audiendos esse Manichæos, quando quærunt ex Catholico homine rationem naturalem, cur accepter illos libros tanquam diuinos, & dicunt: *Vnde scis eos esse tales?* Non enim potest reddi ratio naturalis, sed sufficit traditio & consensus populorum.

32. Hanc esse mentem Augustini patet ex ipso contextu, & ex lib. de vtilitate credendi, c. 14. Volebant enim Manichæi (vt ibi habet Augustinus) non esse credendum aliquid sine ratione, quæ scientiam & euidentiam generet, ac proinde accusabant eos temeritatis, qui aliter crederent. Contra, Augustinus contendebat, res fidei non posse comprehendi ratione, aut scientia naturali, ac proinde standum esse traditione, authoritate & consensu populorum. Vnde infert, Manichæos non esse Christianos, qui non credant Christo, sed quærunt rationem. *Si*, inquit, *Christo etiam credendum negant, nisi indubitata ratio reddita fuerit, Christiani non sunt.* Imò ait deteriores esse paganis & Gentilibus, qui cum fateãtur se non esse Christianos, neque Christo credere, aliquo modo excusari possunt, quod quærant rationem naturalem, & ea sola persuadentur. At Manichæi, qui se dicunt Christianos esse, & Christo credere, stultissimè faciunt, quod non velint credere, nisi certa & indubitata ratio adferatur. Nam in hoc, sibi ipsis aduersantur.

33. Ex dictis apparet, quàm ineptè contra nos produxerit Paræus illud Augustini testimonium, *persuasisti mihi, &c.* Nam Augustinus ibi agit contra Manichæos, qui reiecta traditione & consensu populorum vrgebant rationem naturalem, cum dicebant: *Vnde scis hos libros esse diuinos?* At Paræus vtitur eodem testimonio contra Catholicos, qui reiecta ratione naturali, vrgent traditionem & consensum vniuersalis Ecclesiæ; cum dicunt, Vnde scis Parææ. hos libros esse diuinos, nisi ex traditione? Ego rectius eodem testimonio vtar contra Pareũ, quia ipse reiicit traditionem & authoritatem Ecclesiæ, quam Augustinus ibi commendat, & de qua scribit lib. 28. contra Faustum cap. 11. *Sicut ergo ego credo illum librum esse Manichæi, quoniam ex ipso tempore, quo Manichæus viuebat in carne per discipulos eius, certa successione præpositorum vestrorum, ad vestra vsque tempora custoditus atque perductus est, sic & iustum librum credo esse Matthæi, quem ex illo tempore, quo Matthæus ipse in carne vixit, non interrupta serie temporum, Ecclesia certa connexionis successione vsque ad tempora ista perduxit.* Nota Parææ.

Caluinista

Caluiniſtæ non poſſunt ſe vindicare à circulo.

PVrgaui nos ab vtroque crimine, quod falsò obiicit Paræus. Nunc ipſum vtriuſque reum eſſe oſtendam. Primum eſt, quod vſurpet hanc quæſtionem; *Vnde conſtat ſcripturam hanc eſſe diuinam?* Dupliciter hic peccat. Primò quod cum ipſe cenſeat hanc quæſtionem eſſe curioſam, impiam & explodendam, nihilominus eam proponat & diſcutiat, ac proinde contra conſcientiam agat. Secundò, quod ſolutionem eius non inueniat, ex ſequentibus patebit.

35. Alterum crimen eſt commiſſi circuli. Hic iterum duo examinabo. *Primò*, an priuatus ſpiritus Caluiniſtarum ſit infallibilis, ac proinde, an bona ſit hæc conſequentia, Priuatus meus ſpiritus dicit has ſcripturas eſſe diuinas, non illas: ergo hæ ſunt diuinæ, non illæ. *Secundùm*, an ſit circulus, cum aſtruitur ſcriptura per priuatum ſpiritum, & priuatus ſpiritus per ſcripturam.

36. Nomine *priuati ſpiritus* intelligunt Caluiniſtæ *internam teſtificationem Spiritus ſancti* quam quiſque electus ſeu prædeſtinatus in ſe experitur, vt ſupra monui ex Paræo. Habet autem hic ſpiritus multa priuilegia. Primùm, quod conueniat omnibus & ſolis electis. Secundum, quod omnes & ſolos electos, qui legunt vel audiunt ſcripturas, infallibiliter faciat certos, de earum diuina authoritate: ita vt ſtatim, cum audiunt vel legunt aliquid, infallibiliter norint diſcernere inter ſcripturas diuinas, & non diuinas. Tertium, quod eadem infallibilitate faciat eos certos de præſenti iuſtitia & remiſſione peccatorum: itemque de futura perſeuerantia & vita æterna.

37. Hæc priuilegia colligunt ex illo Ioan. 10. 27. *Oues meæ vocem meam audiunt.* Hic per *oues* intelliguntur prædeſtinati: & per *vocem Dei*, diuina ſcriptura. Eſt ergo ſenſus prædeſtinatos, cum audiunt aliquam ſcripturam mox diſcernere, an ſit vox Dei necne? Et hoc ipſo, quod diſcernunt, & experiuntur ſe diſcernere, agnoſcunt ſe eſſe prædeſtinatos, id eſt, oues Dei.

38. Propter hunc ſpiritum vocant ſe Caluiniſtæ θεοδίδακτους, id eſt, Deo doctos, qui ſcilicet intus per ſpiritum priuatum docentur à Deo, quid in rebus fidei tenendum ſit, quid reiiciendum. Et de ſe interpretantur illud Iſaiæ vaticinium, cap. 54. 13. *Dabo vniuerſos filios tuos doctos à Domino.* Et illud Ieremiæ 31. 34. *Non docebit vltra vir proximum ſuum. Omnes enim cognoſcent me a minimo eorum vſque ad maximum.* Quibus adiungunt illud Ioan. 6. 45. *Erunt omnes docibiles Dei* Et illud 1. Ioan. 2. 27. *Non neceſſe habetis vt aliquis doceat vos de omnibus.*

39. Hinc eſt, quod qui hoc ſpiritu pleni ſunt, tam audacter reiiciant authoritatem Patrum & totius antiquitatis. Aiunt, ſe nolle doceri ab hominibus, cum à Deo ſufficienter edocti ſint: homines poſſe falli ac decipi, Deum eſſe veracem ac infallibilem: Hoc doctore eſſe contentos, non indigere alio inſtructore.

40. Mihi ſanè valde ſuſpectus eſt hic ſpiritus, de quo merito intelligi poteſt illud 1. Ioan. 4. 1. *Nolite credere omni ſpiritui, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint.* Quare quia multi iactant ſe habere ſpiritum Dei, qui tamen agitantur ſpiritu vertiginis & mendacij, iuxta illud 3. Regum 22. 21. *Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius.*

41. Quis nouit, an non talis ſit ſpiritus Caluiniſtarum? Planè videtur multis de cauſis. Primò quia facit homines elatos & aliorum contemptores. Nam vt paulò ante dixi, qui hoc ſpiritu pleni ſunt, paruipendunt Auguſtinum, Hieronymum, Chriſoſtomum, & alios Patres, ac Eccleſiæ Doctores. Cùm enim horum authoritate illos vrgemus, liberè fatentur, ſe minimè curare in rebus fidei, quod ſuperbiæ ſignum eſt. Clamant erraſſe Patres, nolle ſe eorum iudicio ſtare, ad ſcripturas, non ad homines ire oportere.

42. Hinc colligo efficaciſſimum contra Caluiniſtas argumentum. Vel enim antiqui Patres habuerunt hunc ſpiritum, quem Caluiniſtæ habent (quo ſcilicet electi à Deo docentur, ideoque θεοδίδακτοι appellantur) vel non habuerunt. Si habuerunt, ergo per illum infallibiliter inſtructi erant in rebus fidei, non minus quam Caluiniſtæ: cur ergo reiiciuntur à Caluiniſtis? cur vt homines, qui errare poſſunt, & non potius θεοδίδακτοι æſtimantur? Si non habuerunt, ergo ſpiritus Caluiniſtarum planè nouus eſt, quippe, qui in antiquis Patribus & Eccleſiæ Doctoribus non fuerit: aut ſi nouus non eſt, cum non fuerit in antiquis Patribus, in antiquis hæreticis fuiſſe neceſſe eſt.

43. Quid hic reſpondes Paræe? Vrgebo te ampliùs. Ais hunc ſpiritum teſtificari in cordibus electorum, de doctrinæ veritate & certitudine. Ais filios Dei agnoſcere loquelam patris ſui, & eam ab aliis diſcernere. Nunc quæro. An tuo iudicio, Auguſtinus & ſimiles Patres fuerint de numero electorum & filiorum Dei? Si negas, magnam iniuriam facis antiquæ Eccleſiæ, & omninò ſuperbus es, qui gloriaris te eſſe, quod illi non fuerunt. Si affirmas, quare illorum authoritatem non ſecurè ſequeris? quare homines fuiſſe & erraſſe contendis? an putas Spiritum ſanctum, qui in te verum loquitur, in illis mentitum eſſe?

44. Quod dixi de Patribus, dicam de Apoſtolis. Erantne inſtructi hoc ſpiritu, quo vos, veſtra opinione inſtructi eſtis? Si non erant, iterum aio ſpiritum veſtrum nouum eſſe, non Apoſtolicum, aut ſi neque nouus neque Apoſtolicus eſt, antiquum & diabolicum eſſe. Si erant, quare coacto Hieroſolymis Concilio, ſententias contulerunt, quid opus erat publico conuentu, ſi quilibet in ſe habeat ſpiritum teſtificantem, quid dubitant in publico, qui priuatim certi erant, & errare non poterant.

45. Relinquam alios, de Petro quæram. Vel habuit hunc ſpiritum vel non habuit; ſi non habuit minùs quàm vos habuit electus non fuit, vocem Patris non audiuit. Quis hoc credat. Si habuit, cur cum de Pontifice Petri ſucceſſore agitur, negatis habuiſſe.

46. Ad vos venio, qui hoc ſpiritu imbuti eſtis. Quare Caluiniſtæ Heidelbergenſes, in ſcripturarum expoſitione & in controuerſiis fidei, non per omnia admittitis ſententiam Caluini, Bezæ & aliorum in Anglia, Gallia, Batauia, Caluiniſtarum. An quia vos Theodidacti eſtis & illi homines ſunt, qui errare poſſint, Itanè verò Angli, Galli, Batani Theodidacti non ſunt, & vos Heidelbergenſes, homines non eſtis. Si autem & vos homines eſtis, perinde ac illi; & illi Theodidacti perinde ac nos, quid eſt, quod vobis creditis, illis non creditis. Aut neutros, aut vtroſque rectè ſentire oportet: aut, ſi diuiſi eſtis, ſignum eſt, non Spiritus ſancti, ſed diſſenſionis.

47. Sed propius ad rem. Si veſter ille ſpiritus datur ſolis & omnibus electis; quæro ex te, Paræe, quos tu Heidelbergæ doces & inſtruis, cum ſcripturam interpretaris, electos, an reprobos. Si electos, fruſtra, nam eundem ſpiritum habent, quem tu. Si reprobos iterum fruſtra: quia cum hoc ſpiritu deſtituti ſint, non poſſunt audire vocem Patris. Quid ergo aërem verberas.

48. Iterum quæro, ſi omnibus electis communis eſt ille ſpiritus, erant ne electi de quibus Chriſtus, Luc. 22. 32. *Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos?* Si erant electi, habebant eundem ſpiritum, quem Petrus, quid ergo Petrus iubetur

eos confirmare? Si reprobi, quomodo fratres.

49. Amplius vrgeo, quod caput est. Vestor ille spiritus, vel semper infallibilis est, vel aliquando fallit & decipit. Si fallit, non ex Deo, sed ex Diabolo est. Si semper est infallibilis, quomodo inter fideles potest esse error, dissidium, controuersia, aut quid opus est Conciliis Oecumenicis, ad inquirendum veritatem. Sanè, si Spiritus sanctus vnicuique fidelium infallibiliter testificatur de veritate & certitudine doctrinæ, nullus potest esse locus errori, dubitationi, disquisitioni.

50. Facilè video, quid dicturus sit Paræus, nempe spiritum illum semper infallibilem esse, quando, qui illum habent, loquuntur ex scripturis, & eas tanquam normam & regulam sequuntur. Sic enim habet in epistolari disceptatione, epist. 4. pag. 38. *Vnde nec vniuersi, nec singuli fideles, quandiu sunt in via, ab omni errore & lapsu in fide immunes sunt, nisi in quantum ad infallibilem sensorum verbi diuini attendunt, & à Spiritu sancto diriguntur.* Similia habet in sequentibus.

51. Sed iam reddit quæstio; An spiritus ille nunquam testificetur in cordibus electorum, nisi cum ipsi scripturas legunt, & ex iis, & iuxta eas iudicium ferunt. Si tunc solùm, quid fiet, cum oritur controuersia de ipsa tota Scriptura, sitne diuina, necne? Quale iudicium hic ferent Caluinistæ? Ex Scripturis, & iuxta eas adferre non possunt, quia de ipsis controuersia est; & aduersarius illas non admittit. Aliunde ergo sumendum est iudicium. Et si aliunde, quam ex Scripturis, iam non aderit testificatio Spiritus sancti: & sic iudicium erit fallibile.

52. Sed faciamus, quod ipsi volunt Spiritum sanctum non testificari, nisi cum fertur iudicium ex scripturis & iuxta Scripturas: & hoc iudicium semper esse infallibile. Vnde ergo fit, quod Lutherani & Caluinistæ non possint inter se conuenire, in controuersia de præsentia corporis Christi in Eucharistia? Vtrique, suo iudicio, electi & prædestinati sunt: Vtrique eundem spiritum testificantem habent; vtrique ex solis Scripturis, & iusta Scripturas ferunt iudicium de hac controuersia: & tamen toto cælo dissentiunt. Quis dicat hoc iudicium esse infallibile, Occurrunt Caluinistæ, suum esse infallibile, Lutheranorum, fallibile. At hi contra clamant. Quos audiam, quos sequar. Dirimite vos ipsi hanc litem: ex solis Scripturis rem expedite, iuxta solas Scripturas iudicate. Ni facitis, dicam vtrosque mentiri, cum occinitis assiduè, Spiritum sanctum infallibiliter iustificari in cordibus vestris, quando ex Scripturis & iuxta Scripturas, iudicium fertis.

53. Quo magis excutio hunc spiritum, magis mihi suspectus fit. Et facile credam, similem esse illi spiritui, Lutherum instruxit de abrogatione Missæ, & Zvuinglium de intellectu verborum Eucharistiæ; *Hoc est corpus meum.* Præsertim cum prudentioribus plerisque persuasum sit, Deum Caluinistarum esse Diabolum. De quare prolixè in Disputatione, de authore peccati

54. Nec Scripturæ testimonia superiùs allata, patrocinantur huic spiritui. Discutiam singula. Primùm est illud Ioann. 10. 17. *Oues mea vocem meam audiunt.* Quæ sunt illæ Oues? Attende Paræe. Oues sunt, quas Christus Petro commisit, Ioann. 21. 17. *Pasce oues meas.* Et quomodo hæ Oues audiunt vocem Christi. Hoc ipse explicat, cum ait, Luc. 10. 16. *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Hinc sequitur, Oues Christi esse, qui audiunt vocem Petri, & successorum eius, vt faciunt Catholici: Oues Christi non esse, qui contemnunt vocem Petri, & successorum eius, vt faciunt Caluinistæ. Vide Paræe, hoc ipso testimonio, quod allegasti, apertè conuinci, te ouem non esse, sed hircum.

55. Alterum est illud Isaiæ 54. 13. *Dabo vniuersos filios tuos doctos à Domino.* Et illud Ieremiæ 31. 34. *Non docebit vltra vir proximum suum. Omnes enim cognoscent me à minimo vsque ad maximum.* Et Ioann. 6. 45. *Erunt omnes docibiles Dei.* Hinc colligunt Caluinistæ, se habere internam testificationem Spiritus sancti; & esse *Prophetabiles.* Sed errant, nescientes Scripturas, & in suam perniciem abutentes. Longè alius Scripturæ sensus est. Vult ostendere triplex discrimen inter nouum & vetus Testamentum. Primum, quod in veteri, Moses & Prophetę docuerint populum, in nouo, Christus Deus, iuxta illud Heb. 1. 1. *Multi fariam multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, nouissime locutus est nobis in filio.* Alterum, quod Moyses & Prophetæ multò aliter docuerint quàm Christus. Nam illi proponebant quidem populo, quid credere & facere deberent; sed non iuuabant per internam gratiam, vt possint credere & facere. Christus non tantum docet exterius per vocem; sed etiam interius per gratiam. Ioann. 1. 17. *Lex per Moysen data est gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Tertium, Moyses & Prophetæ prædicabant verum Deum apud solos Iudæos: Christus & Apostoli, apud omnes gentes, Roman. 10. 18. *In omnem terram exiuit sonus eorum.*

56. Ex hoc triplici discrimine colliguntur hæc tria. *Primum*, quod fideles noui testamenti docti sint mysteria fidei à Christo, non à Prophetis aut Moyse. Hoc sensu dicuntur *θεοδίδακτοι*. *Secundum*, quod ab eodem accipiant gratiam, qua, si velint, possit præstare, quæ præstanda sunt. *Tertium*, quod per totum Orbem diffusi sint. Nunc facilè est explicare testimonia citata. Isaias ait: *Dabo vniuersos filios tuos doctos à Domino*, id est, Christus Dei filius docebit & illuminabit fideles noui testamenti partim per se, quo pacto docuit Apostolos partim per alios, quo pacto docet nos omnes, iuxta illud Matthæi 28. 19. *Euntes docete omnes gentes*, & Lucæ. 10. 16. *Qui vos audit, me audit*. Ieremias ait; *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam*, (loquitur de gratia interius operante) *Et non docebit vltra vir proximum suum, dicens, Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me*, id est, in omni gente coletur verus Deus & non necesse erit, vt deinceps dicatur, verus Deus hic apud Iudæos colitur, aut, *Notus in Iudea Deus*; quia apud omnes gentes annunciabitur.

57. Superest illud 1. Ioann. 2. 27. *Non nec esse habeatis, vt aliquis doceat vos, sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, & sicut docet vos, manete in eo.* Sensus est manente in ea doctrina, quam hactenus ab Apostolis, cooperante diuina gratia (quæ per vnctionem significatur) didicistis. Ea vobis sufficit. Nec indigetis nouis doctrinis, quæ passim à Pseudo Apostolis seminantur. Hic sensus colligitur ex verbis antecedentibus & consequentibus. Nam v 24. sic habetur; *Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat.* Et v. 28. *Et nunc filioli, manete in eo.* Quid hic pro priuato spiritu Caluinistico. Nihil prorsus.

58. Hinc satis apparet, ex scripturis nihil haberi pro infallibilitate spiritus Caluinistici. Nunc ex eo ipso Paræo breuiter eam oppugnabo. Is in disceptatione epistolari, epist. 6. & 8. profert duo argumenta contra infallibile iudicium Ecclesiæ Catholicæ. Primum est. *Qui nondum omnis gratia, sed certa gratia portio est data, eius testimonium nondum est infallibile (Prophetas, Apostolis, Euangelistas, immediate tum illuminatos excipio) Ecclesia nondum est omnis gratia, sed certa tantum mensura data, teste Apostolo*, Eph. 4. 7. *Nondum igitur Ecclesiæ testimonium est infallibile.* Alterum est. *Qui tantum cognoscit & prophetat ex parte, eius iudicium infallibile esse non potest (Apostolos, & Prophetas rursum excipio) Ecclesia cognoscit & prophetat tantum ex parte* 1. Corinth. 13. 9.

Ergo Ecclesiæ iudicium non potest esse infallibile.

59. His ipsis argumentis Paræi, vtar contra Paræum & vtrumque sic torqueo. Primum; *Cui nondum omnis gratia, sed certa gratiæ portio est data, eius testimonium nondum est infallibile (Prophetas & Apostolos excipio) Paræo, aut cuicunque alteri Caluinistæ, etiam habenti spiritum priuatum, & ex scripturis iudicanti nondum est omnia gratia, sed certa tantum mensura data, teste Apostolo. Ergo eius testimonium, etiamsi spiritum priuatum habeat, & ex scripturis iudicium ferat nondum est infallibile.* Alterum *Qui tantum cognoscit ex parte, eius iudicium infallibile esse non potest; (exceptis Apostolis & Prophetis) Paræus, & quilibet alius Caluinista, habens priuatum spiritum & legens scripturam cognoscit tantum ex parte, 1.* Corinth. 13. 19. *Ergo eius iudicium non potest esse infallibile.*

60. Quid hic dicis Paræe? Maior propositio vtriusque Syllogismi tua est; Minor ex Apostolo sumpta; Conclusio legitimè sequitur. Constrictus ergo es, & tibi ipsi laqueum parasti. Neque nos tamen constringimur. Nam maior propositio, (quam tu, vt veram sumpsisti) vel vniuersalis, vel particularis est. Si vniuersalis, cur excipis Apostolos & Prophetas? Si particularis, nihil concludis. Deinde illa mensura & proportio gratiæ quam Spiritus sanctus vnicuique distribuit, vel est causa, cur errare & falli quis possit, vel non est causa. Si est causa, cur Apostoli non errarunt? Si non est, cur inde colligis Ecclesiam falli & errare posse.

61. Sat multa de spiritu Caluinistico, & eius infallibilitate. Nunc de Circulo videamus. Aio Caluinistas circulum committere, cum Scripturam probant esse diuinam quia priuatus spiritus dicit: & priuatum spiritum esse diuinum, quia Scriptura dicit Addo, eos ab hoc circulo non posse se expedire, nisi confugiant ad ea præsidia, quibus nos vsi & tuti sumus. Nec obsto, quin id faciant. Sed si faciunt, agnoscant nos rectè vindicatos esse ab obiecto circulo, & deinceps desinant obiectare, & cauillari. Si non faciunt, alia via debent se defendere, quod non poterunt.

62. Sic ergo te vrgeo Paræe. Vnde constat tibi, Scripturam esse diuinam: aut, quod idem est, esse vocem & loquelam Dei? Ex interna, inquis, testificatione Spiritus sancti de huius Scripturæ veritate & certitudine. Benè habet. At vnde constat, internam illam testificationem esse à Spiritu sancto? Ex Scriptura, inquis, Ioan. 10. 27. *Oues mea vocem meam audiunt.* Et hæc Scriptura, vnde constat, quod diuina sit? Ex interna testificatione Spiritus sancti. Et hæc testificatio, vnde constat, quod diuina sit? Ex scriptura iam recitata. Et Scriptura iam recitata putas, diuina est? Omninò, At vnde constat? Iam aliquoties dixi, quid mihi molestus es? Noli irasci bone vir. Non vides te in circulo oberrare, volebam te educere, sed non potui. Nisi forte tu rimam aliquam videas, qua elabaris. At nulla plane est.

63. Imò, inquis, inueni rimam. Nam scripturam astruo per priuatum spiritum, & priuatum spiritum per Scripturam, non quidem apud eum, qui vtrumque neget, sed qui alterum negat, alterum admittat. Sed audimi Paræe. Hanc viam nos te docuimus. Aut ergo aliam quæras necesse est, aut fatere bonam esse, quam tibi monstrauimus. Quamuis ne sic quidem euades. Quæ enim nobis bona est, tibi bona esse non potest. Quare, quia nostra probatio, qua Scripturam per Ecclesiam, aut Ecclesiam per scripturam astruimus, sæpe locum habet. Multi enim admittunt Scripturam, qui Ecclesiam negent, vt Caluinistæ: Et contra, multi admittunt Ecclesiam, qui de quibusdam Scripturis dubitant, vt rudiores Catholici. Vtrosque ergo possumus conuincere. At quis quæso est, qui tuum priuatum spiritum admittit? Nemo mortalium. Ne quidem apud tuos Heidelbergenses reperias, quem si neget Epistolam ad Hæbræos esse canonicam conuincere possis ex tuo priuato spiritu. Nisi fortè tu Pythagoras sis, & Heidelbergæ valeat illud, *Ipse dixit*, id est, spiritus Paræi dixit. Vix credam.

64. At, inquies, si quis priuatum spiritum neget, possum illum ex scripturis astruere, præsertim ex illo sæpius citato, *Oues meæ vocem meam audiunt.* Nihil minus Paræe. Etsi enim ex illo loco persuades, oues Christi audire vocem sui pastoris, quomodo persuadebis, te esse ouem Christi? Quid si dicam te hædum esse, non ouem, quid si reprobum, non prædestinatum? Vnde me conuinces? Experire si potes. Non aliter, quam hoc modo, potes argumentari: Oues Christi audiunt vocem sui pastoris, sed Paræus est ouis Christi: Ergo Paræus audit vocem pastoris: Ergo habet priuatum spiritum testificãtem. Maior vera est, sed minor vnde probatur? An probas te ouem esse? quia priuatum spiritum habes? Nugaris. Nam volebas probare, te priuatum spiritum habere, ex eo, quod ouis esses. Vides nouum circulum? quem tibi sic inculco: Vnde constat tibi Paræe, quod habeas priuatum spiritum testificantem, quia sum ouis Christi. Et vnde constat, quod sis ouis Christi, quia habeo priuatum spiritum, qui id testificatur. Apage cum isto circulo.

65. Quod dixi de priuato spiritu dicam de Scriptura: Vel enim accipis Scripturam in eo sensu, quo antiqui Patres eam acceperunt, & interpretati sunt, vel in eo sensu, quem tu vis. Si priori modo, non poteris probare priuatum spiritum ex scriptura, quia aut qui Patres non sic interpretati sunt Scripturam. Si posteriori nouum circulum committis, qui sic habet? Vnde scis, Scripturam illam (*Oues meæ vocem meam audiunt*) intelligi de priuato spiritu Caluinistico? quia priuatus spiritus hoc dicit, Et vnde constat priuatum spiritum esse diuinum, quia Scriptura, iuxta illum Spiritum intellecta, hoc asserit. Et vnde constat Scripturam sic esse intelligendam? quia priuatus spiritus hoc dicit. Et vnde priuatur spiritus probari potest? Ex Scriptura iuxta priuatum spiritum intellecta. Videsne te iterum in circulo agi, Sed ne te nimium fatigem in his circulis, desistam hac vice, & spatium tibi dabo, vt colligas te, si fortè elabi possis.

IN CIRCVLVM CALVINISTICVM.

Ex D. Augustin.

D. Augustinus in Psalm. 139. ad illa verba. *Caput circuitus eorum*; sic scribit *Quid est circuitus eorum? Vt circumeant, & non stent: in gyrum eunt errores, vbi iter est sine fine. Qui enim in longum it, aliunde incipit, alicubi finit. Qui in gyrum it, nunquam finit. Ipse est labor impiorum, qui demonstratur in alio Psalmi euidentius*; in circuitu impij ambulant.

APPENDIX AD CIRCVLVM Caluinisticum.

CVm hæc disputatio de circulo Caluinistico contra Paræum nuper euulgata esset, & à multis le-

geretur, neque Paræus, propter quotidianas occupationes ſtatim haberet, quod opponeret, fertur dixiſſe, ſe in ſuis Prolegomenis in Oſeam Prophetam accuratè explicaſſe, quæ ad hanc rem pertinerent. Euolui ergo ipſius prolegomena, & quæ huc ſpectant, in tres propoſitiones redegi, quæ ſic habet.

Propoſitio I. duplex eſt fides interna, qua credimus: externa, quam credimus. pag. 27. & 31.

II. Fides interna, qua credimus reſoluitur vltimò in internam teſtificationem, ſeu perſuaſionem diuinam. (ibidem.)

III. Fides externa, quam credimus, reſoluitur vltimò in ſolam ſcripturam. (ibidem.)

Hanc ſuam doctrinam & diſtinctionem dicit Paræus vtilem eſſe tum ad circulum euitandum, tum ad defendendam certitudinem fidei, quam quiſque habet de ſua ipſius fide, conuerſione, peccatorum remiſſione, & electione. (pag. 31.)

Ego contra oſtendam, plane inutilem, falſam, ſibiipſi repugnantem, & nullius momenti eſſe: & Parænum dum circulum euitare vult, in alios ſcopulos impingere.

Examinatur prima propoſitio Parei.

1. Loquar deinceps tecum, Parææ, primum ergo ais, aliam internam, aliam externam eſſe fidem: internam, qua credimus, externam, quam credimus. Hoc probas: partim ex Auguſtino lib. 13. de Trinitate, cap. 2. partim ex Lombardo lib. 3. ſentent. diſtinct. 23. Verba Auguſtini ſunt hæc, *Aliud ſunt ea, quæ creduntur, aliud fides qua creduntur.* His addit Lombardus; *Nomine fidei conſuetè vtrumque, & illud ſcilicet, quod creditur, & id, quo creditur.* Idem tradit D. Thomas in 2. 2. q. 4. art. 6. & alibi paſſim.

2. Hæc vera ſunt, Parææ, ſed cauſam tuam non iuuant. Oſtendo. Dicis, quemque certum eſſe certitudine fidei de ſua fide, conuerſione, peccatorum remiſſione, electione. Quæro ergo an hæc fides (*Parao ſunt remiſſa peccata*) ſit interna? vel externa? Vel, quod idem eſt, an ſit id, quo credis, an id, quod credis? Alterutrum enim dare neceſſe eſt, ſecundum tua principia. At quidquid dixeris, captus es. Nam ſi eſt fides interna, ſeu id, quo credis, iam idem tibi ſunt hæc duo, *remiſſio peccati Paræi*, &, *interna fides Parei*. Vnde ſicut rectè dicitur, *Parœus interna fide credit Deum eſſe Trinum*, ita licebit dicere: *Parœus remiſſionem ſui peccati credit Deum eſſe Trinum.* Quo nihil abſurdius. Si autem eſt fides externa, ſeu id, quod credis, ergo iuxta tuam tertiam propoſitionem, debet reſolui in ſolam ſcripturam. At tu ipſe hoc negas. Et rectè. Nam in tota ſcriptura nuſquam habetur: *Parao ſunt remiſſa peccata.* Vide nunc Parææ, quid agas, aut quo te vertas.

3. Poſſem ſimiliter ex te quærere, an hæc fides, *Parœus eſt prædeſtinatus*, ſit interna, vel externa? Si interna, rectè dixero, Parœus ſua prædeſtinatione credit Deum eſſe Trinum. Si externa opportebit oſtendere in ſcriptura locum, vbi dicatur: *Parœus eſt prædeſtinatus.* Sed nolo te hic vrgere, Quiuis qui hæc legit, facile videt, te elabi non poſſe.

Examinatur ſecunda Propoſitio.

1. In ſecunda aſſeris, fidem internam reſolui in internam teſtificationem, ſeu perſuaſionem diuinam. Hoc iterum probas ex Auguſtino lib. 13. de Trinitate capite 1. vbi ſic habet, *Fidem porrò ipſam, quam videt quiſque in corde ſuo eſſe, ſi credit, vel non eſſe, ſi non credit alter nouimus.* Et infra. *Non ſic videtur fides in corde, in quo eſt ab eo, cuius eſt, ſed eam tenet certiſſima ſcientia, clamatque conſcientia.* Et cap. 2. *Suam quiſque fidem apud ſeipſum videt, in altero autem credit eſſe, eam non videt.*

2. Sed mi homo, non aſſecutus es mentem Auguſtini. Non loquitur ipſe de interna iuſtificatione, ſeu ſuaſione diuina, de qua tu loqueris, ſed de experimentali ſcientia, qua quis in ſe experitur, & quaſi videt actum credendi, dum credit. Oſtendam tibi hoc clarius. Aſſeris ſeu, internam fidem vltimò reſolui in internam teſtificationem ſeu perſuaſionem diuinam. At idem non reſoluitur in ſeipſum. Ergo, ex tua ſententia neceſſe eſt, fidem internam diſtingui ab interna teſtificatione, ac proindè eſſe duos actus in homine credente: alterum fidei, quo credit, alterum Spiritus ſancti, quo teſtificatur illum credere. At nihil tale habet Auguſtinus. Solùm ait vnumquemque, dum actu credit, ſentire vel experiri ſe credere: nec ſentire hoc actu aliquo diſtincto ab actu credendi, ſed eodem ipſo quo credit. Eſt enim actus vitalis, quem quiſque ſentit in ſe vitaliter exerceri. Sicut is qui gaudet ſentire ſe gaudere, non actu diſtincto, ſed eo ipſo, quo gaudet. Gaudendo enim experitur ſe gaudere. Hic rurſum vides Parææ, quàm imperitè, vel ſi vis, quàm malitioſè legas & producas pro te Auguſtinum. Alium patronum quære, qui tuam propoſitionem confirmet.

3. Sed nondum hinc abeo. Diſtinguis actum internæ fidei ab interna teſtificatione. Velim ex te ſcire, quomodo inter ſe differant; Et quæro, an illa teſtificatio ſit in voluntate, an in intellectu? In voluntate eſſe non poteſt, cum ſit interna quædam Dei loquela, ſeu perſuaſio quę ad intellectum pertinet. Si ergo eſt in intellectu debet eſſe, quædam notitia, ſeu cognitio. Vel igitur eſt obſcura, vel clara & euidens cognitio. Si obſcura, quomodo à fide diſtinguitur? Si clara & euidens, quomodo à viſione vel ſcientia? Sed ſuſpicor, non tam ſubtiliter te hæc diſcuſſiſſe. Pergo igitur ad alia,

4. Actus fidei, inquis, reſoluitur in internam iuſtificationem Spiritus ſancti. *Nam Spiritus ſanctus intus conteſtatur ſpiritui noſtro, de noſtra ipſorum fide, conuerſione, iuſtificatione, regeneratione, electione.* Hæc tua verba ſunt, Parææ. Quæro an actus, internæ fidei non ſit à Deo, Non potes negare. An actus internæ teſtificationis non ſit ſimiliter à Deo? Omninò aſſeris. An de vtroque ſis certus certitudine fidei, Planè. An vterque ſit fides interna, Hic hæres, bone vir. Et quidem, ſi actus teſtificationis, ſit fides interna, debet reſolui in internam teſtificationem, iuxta ſecundam tuam propoſitionem, & ſic dabitur progreſſus in infinitum, aut certè, non omnis fides interna ſic reſoluitur, & tunc falſa eſt tua ſecunda propoſitio. Si autem ſit fides externa, debet reſolui in Scripturam, iuxta tertiam tuam propoſitionem: at nuſquam in Scriptura legitur. *Spiritus ſanctus teſtificatur Parao de ipſius fide.* Si neque interna, neque externa eſt, vel hæc diuiſio tua non eſt ſufficiens, vel non habes certitudinem fidei de interna teſtificatione Spiritus ſancti. Elige, quod vis.

5. Quod cœpi, vrgeo. Vnde Conſtabit tibi Parææ, quod illa teſtificatio interna, quæ in corde tuo loquitur, ſit à Deo, fortè eſt à diabolo, qui te decipit. Imò, inquis, ex Scriptura conſtat à Deo eſſe. Ioan. 10. 27. *Oues mea vocem meam audiunt.* Sed vnde conſtat, te ouem eſſe. Ex interna teſtificatione. Et vnde conſtat, hanc teſtificationem eſſe à Deo, quia ſum ouis Chriſti, Et oues Chriſti vocem Dei agnoſcunt. At vnde conſtat te eſſe ouem, quia agnoſco vocem Dei. Vnde ſcis te non errare, quia ſum ouis. Et vnde hoc ſcis, quia non erro. Certè non longè aberrabis, quandiu manebis in hoc circulo.

Examinatur tertia Propositio.

1. IN tertia propositione ais, fidem externam, seu res credendas resolui in solam Scripturam. At alibi contrarium docès, Nam in Disputatione de authoritate Scripturæ tum, proponis & discutis hanc quæstionem; *Vnde constat doctrinam Prophetarum & Apostolorum esse diuinam & canonicam?* Et reiectis aliorum opinionibus, dicis id constare ex interna testificatione Spiritus sancti. Sic enim habes §. 55. *Spiritus sanctus testificatur in cordibus electorum de huius doctrinæ veritate & certitudine. Filij siquidem Dei, legentes vel audientes libros Prophetarum vel Apostolorum, audiunt & cognoscunt loquelam patris sui, & discernunt eum ab aliis.* Hic iam aduerte, Pareæ, quàm inconstans sis. Vno loco dicis, hanc quæstionem, *Vnde constat esse Scripturam verbum Dei?* resoluendam esse in solam Scripturam: aliò, in internam testificationē Ego tanè, nisi ad tua Prolegomena prouocasses, hanc animi tui leuitatem & inconstantiam non facilè deprehendissem. Tibi ergo imputa quod in flagranti crimine deprehensus sis.

2. Vis plura? Audi patienter. Res, inquis, credendæ in solam Scripturam resoluuntur. At non potes hanc in eam resoluere; *Euangelium Matthæi est canonicum*; neque hanc, *Tota Scriptura simul sumpta, est canonica*; neque hanc, *Baptismus hæreticorum est validus*, neque istam, *Paratus est prædestinatus*, neque illam, *Pareo sunt remissa peccata.* Et tamen omnes istę res tuo iudicio, sunt credendę, & de omnibus, vt tu quidem dicis, habes certitudinem fidei. Ostende ergo singulas in Scriptura. Non potes.

A Scriptura. *Sed ex eadem tota, an ex aliqua eius parte?* Si ex eadem tota, iam principium petis idem per idem probas; idem in seipsum resoluis. Si ex aliqua illius parte, quænam est illa pars, quæ dicit totam Scripturam esse verbum Dei? Hic affixus es, bone vir: hic ad silentium redactus. Sed repeto. Estne tota Scriptura verbum Dei? Omninò. Vnde constat? An ex Scriptura? At hinc repulsus iam es. An ex traditione? At hoc Papisticum est, quod tu respuis. An ex interna testificatione? At sic euertitur tertia tua propositio. Vbique miser es, quocunque te vertis.

3. Sed, vt loqui possis, dabo quod petis. Esto: constet tibi ex interna testificatione, Scripturam esse verbum Dei. At vnde constat, hanc testificationem esse diuinam? Ex Scriptura, Ioann. 10. 27. *Oues meæ vocem meam audiunt.* Sed hæc Scriptura estne diuina? Nihil certius. Vnde habes? Ex interna testificatione. Et hęc testificatio estne diuina? Maximè. Vnde hoc? Ex Scriptura citata. Et vnde scis, Scripturam citatam esse diuinam? Ex interna testificatione. Et quomodo scis hanc esse diuinam? Ex Scriptura citata. Et hanc vnde? ex illa. Et illam vnde? ex hac. Iam bellè ludis, Pareæ: sed in circulo. Si fatigaris, redi ad Prolegomena: ibi quietis & silentij locus est. Quod si loqui pergis, non exibis è circulo.

Examinatur vtilitas harum Propositionum.

1. AIs Pareæ tuas propositiones vtiles esse, tum ad euitandum circulum, tum ad defendendam certitudinem fidei, quam quisque habet de sua ipsius fide, conuersione, remissione peccatorum, electione. Vtrumque examinandum est. Incipiam à posteriori, & quæro, Estne certus certitudine fidei, tibi remissa esse peccata? Omninò. At vnde constat? Non ex Scriptura, vt tu ipse fateris, quia nusquam in ea legitur, *Pareo remissa sunt peccata.* Nec ex interna testificatione, quia in illam non resoluitur fides externa, quæ creditur, sed interna, qua creditur, iuxta tuam secundam propositionem. Hęc autem fides, *Pareo remissa sunt peccata*, non est interna, vt supra probatum est. Quid hic respondes? Si taces, fateris tuam doctrinam esse tibi vtilem. Si loqueris alterutro modo tueri te debes, vel confugiendo ad Scripturam, vel ad internam testificationem. Omnis enim fides, ex sua sententia, vel in hanc vel in illam vltimò resoluitur. At nusquam tutus es. Si ad Scripturam prouocas, debes in ea ostendere hanc propositionem. *Pareo sunt remissa peccata*: quod tamen non potest. Si ad internam testificationem, peccabis contra tertiam tuam propositionem, in qua vis, fidem externam, quæ creditur, in solam Scripturam resolui. Iam constrictus es, nec prodest tua distinctio ad defendendam certitudinem fidei, quam iactas te habere de remissione peccatorum.

2. Ad circulum venio. Putas distinctione internæ & externæ fidei circulum declinari posse. At ergo vel inuitum te ad circulum cogam, vel ad silentium. Nec diu morabor. Audi ergo & respondē. Estne tota Scriptura verbum Dei? omnino, inquis. Vnde constat? Ex eadem

QVÆSTIONES CALVINISTICÆ contra Pareum,

OPVSCVLVM XI.

LECTORI.

SVPER, nostra disputatio, in qua ostendimus, Deum Caluinistam esse Authorem peccati, valde pugnis Dauidem Pareum Professorem Heidelbergensem. Nec aufus est eam refutare. Quid ergo? Scripsit panculas theses de peccato, & conuitio illam lacessiuit, vt hæreticorum mos est. Ego, si quid ad rem est, breuiter in his quæstionibus examinabo.

QVÆSTIO I.

An Caluinus docuerit Deum esse Authorem peccati?

1. NEgat Pareus. At multis argumentis, id probatum in disputatione de Deo Caluinistico, quę à Parœo soluta non sunt. Ne eadem repetēdo sim prolixior, Caluini tantum verba vrgebo. Qui l. 1. Institt. c. 18, §. 3. sic habet. *Et iam satis aperte ostendi Deum vocari omnium eorum Authorem, quæ isti censores dicunt otioso tantum eius permissu contingere.* Quid clariùs? Pronuntiat Caluinus, Deum esse Authorem omnium seu

lerum ac flagitiorum, quæ Catholici volunt sola Dei permissione euenire.

2. Quid iam Præus? Tria sunt effugia, quibus tueri se potest. primum est, in peccato duo spectari posse, actum & malitiam: Deum ex sententia Caluini Authorem esse actus, non malitiæ. At frustra. Longè alia Caluini mens est. Vult Deum esse Authorem peccati, non solum quoad actum sed etiam quoad malitiam. Vult mendacia, adulteria, homicidia, non solum vt opera quædam sunt: sed potius, vt mala opera sunt, Deo Authore fieri & patrari.

3. Vt hoc ostendam, notandus est scopus Caluini. Initio illius cap. 18. disputat contra Catholicos, & multis Scripturæ testimonijs conatur euincere, peccata non fieri sola Dei permissione, vt Catholici volunt, sed efficaci eius decreto ac voluntate. Deinde §. 3. ponit hæc verba. *Et iam satis aperte ostendi, Deum vocari omnium eorum Authorem, quæ isti censores volunt otioso tantum eius permissu contingere.* Nempe non aliter hoc ostenderat quam probando peccata fieri Deo volente ac decernente, & non solùm permittente.

4. Hinc sequitur primò, hæc duo pro eodem sumi apud Caluinum; *Deum esse Authorem peccatorum* Et, *peccata fieri Deo volente ac decernente.* Secundò sequitur, quoties affirmat Caluinus, peccata fieri Deo volente, toties significare, Deum esse Authorem peccatorum. Illud autem sæpe affirmat, partim loco citato; partim libr. 3. Institut. cap. 23. §. 4. & 7. vbi asserit peccatum primi parentis, & posterorum ruinam, Dei voluntate, decreto arbitrio, ordinatione & dispensatione accidisse. Vnde ibidem §. 6. statuit hanc generalem regulam contra Catholicos; *Omnia quæ fiunt, Dei voluntate & decreto fieri.* Et §. 8. *Voluntatem Dei esse necessitatem rerum.* Vnde vlterius sequitur, homines diuina voluntate ad peccandum necessitari, quod etiam concedit Caluinus §. 9.

5. Porrò ex hac sua doctrina videbat Caluinus nasci difficilem obiectionem. Nam si Deus ex vna parte vult & decernit peccata fieri, vt Caluino placet, & ex altera parte prohibet fieri peccata, vt Scriptura testatur: planè sequitur, duas esse in Deo contrarias voluntates, alteram, quia velit, alteram, quia noluit fieri peccata. Hanc Catholicorum obiectionem ponit Caluinus libr. 2. cap. 18. §. 3. & in omnem partem se versat. Ac primum ait, *eam non in se, sed in Spiritum sanctum torqueri.* Nimirùm hac denunciatione vult Catholicos terrere ne serpent contra ipsum disputare, videantur contra Spiritum sanctum luctari. Deinde, subiicit verba supra citata. *Et iam satis aperte ostendi, &c.* quasi dicat: Non debeo reuocare, quod iam antea docui, Deo volente, atque adeò Authore, peccata omnia perpetrari. At quomodo tunc non erunt contrariæ in Deo voluntates, sic peccata patrantur ipso volente, & nihilominus prohibente? *Hoc* inquit Caluinus, *pro mentis nostræ imbecillitate non capimus. Bene habet.*

6. Videamus iam, quod antea dixi, Deum ex sententia Caluini, Authorem peccati esse, non solùm quoad actum, sed etiam quoad malitiam. Hoc dupliciter concludo ex dictis, Primò; Quando Catholici docent peccata fieri, Deo tantum permittente, loquuntur de peccatis, quatenus peccata sunt: Ergo similiter, Caluinus, quãdo contra Catholicos docet peccata fieri Deo volente ac decernente, loquitur etiam de peccatis, quatenus peccata sunt. Nam hæc duo Caluino idem valent, *Deum esse Authorem peccatorum*, Et, *peccata fieri Deo volente ac decernente*, vt paulò ante notaui. Secundò, Deus ex mente Caluini, vult fieri peccata, eodem sensu sumpta, quo illa prohibet: at prohibet peccata non tantum quatenus opera quædam sunt, sed multo magis, quatenus mala opera sunt: Ergo vult etiam ea fieri quatenus mala sunt: Ergo sub eadem ratione est eorum Author. Maior patet, quia nisi vellet & nollet peccata eodem sensu sumpta, non apparerent contrariæ in Deo voluntates, & obiectio contra Caluinum facta nullius esset momenti. Diceret enim Caluinus Deum velle peccata, quatenus opera sunt, nolle, quatenus mala sunt, & ita cessaret obiectio. At hoc non dicit, sed potius confugit ad mentis nostræ imbecillitatem. Sentit ergo, Deum esse Authorem peccatorum, quatenus peccata sunt.

7. Id magis confirmatur ex eodem cap. §. 4. vbi rursum obiicit, ex sua doctrina videri sequi, *Deum scelerum omnium esse Authorem, ac proinde immeritò damnari homines, si exequantur, quod decreuit Deus, quia eius voluntati obtemperent.* Verba Caluini sunt. In quibus nota, duas fieri consequentias. Vna est, Deum esse Authorem omnium scelerum. Altera, homines immeritò damnari propter scelera, quorum Deus sit Author. Caluinus ad priorem nihil respondet: ideoque tacitè concedit, rectè sequi ex sua doctrina, Deum omnium scelerum Authorem esse. Quid quærimur amplius? Ad posteriorem conatur aliquid dicere, sed quam rectè, non est huius loci. Nunc solùm, quod propositum est, vrgeo, de Auctore peccati.

8. Multo clariùs id patet libr. 2. Institut. cap. 4. §. 2. vbi similem obiectionem ponit his verbis. *Quomodo idem opus ad Deum, ad Satanam, ad Authorem referamus, quin vel Satanam excusemus Dei consortio, vel Deum mali Authorem prædicemus.* Hic primùm attende vim obiectionis, quæ est huiusmodi. Quando homo, Satana instigante, & Deo decernente ac imperante, committit adulterium, tunc vnius eiusdemque operis triplex Author est, nempè homo, qui committit, Satan, qui instigat: & Deus, qui vult ac decernit. Si ita est, alterum è duobus sequitur, vel nullam hic culpam esse in Satana & homine, quippe qui in eodem opere socium habent Deum, vel, si quæ culpa in illis est Deum istius culpæ Authorem esse. Hæc obiectionis vis est. Quid Caluinus? An negat Deum esse Authorem mali, seu culpæ? Ne minimo quidem verbo. Bene est. Quid ergo? Solum ait omnes quidem esse authores mali, Deum, Satanam, & hominem, sed Deum bono fine, reliquos malo: ac proinde hos peccare, non illum. Verba Caluini sunt hæc: *Idem ergo facimus Deo, Satanæ, homini, assignari, videmus non esse absurdum: sed varietas in fine & modo facit, vt illic inculpata Dei iustitia reluceat: Satanæ hominisque nequitia cum sua opprobrio se prodeat.* Expende verba. non est absurdum, inquit, idem *facinus* assignari Deo, homini, Satanæ. Nempe tanquam authoribus. Nam hoc quærebatur, an idem opus ad Deum, ad Satanam, ad hominem authorem referri possit. Non solùm idem *opus* inquit Caluinus, sed idem *facinus* illis authoribus assignari potest. Ergo ex sententia Caluini, tres sunt authores *facinoris*, Deus homo, Satan. Et vt alibi docet, *Deus clauum tenet*, lib. 1. cap. 18. §. 1.

9. Idem colligitur ex alio Caluini principio. Nam is, qui sua voluntate efficaciter intendit finem, & præterea ordinat ac procurat media ad consecutionem finis, meritò censetur author mediorum ad finem: at Deus ex sententia Caluini, æterno suæ voluntatis decreto efficaciter intendit damnationem reproborum, tanquam finem, ad quem ipsos creauit. Et ad eius executionem decernit & procurat peccata, tanquam media sine quibus nemo reipsa damnatur: Ergo Deus est Author peccatorum, non solùm quatenus opera quædam sunt, sed quatenus merentur damnationem, id est quatenus peccata sunt. Minor propositio quoad vtramque partem in sequentibus probabitur ex verbis Caluini.

10. Sat multa contra primum Præi effugium. Alterum est, Deum esse Authorem peccatorum, quate-

nus pœnæ quædam sunt precedentium peccatorum. Hic dupliciter peccatur. Primò, quia quod asseritur, non potest accommodari primo peccato Adami. Nam si omnium, etiam illius Author est Deus secundum Caluinum, & tamen primum peccatum non potuit esse pœna alicuius prioris peccati. Secundò, quia peccatum non est pœna, quatenus opus quoddam est, sed quatenus malum est; Ergo, qui hoc effugium quærunt, fateri debent, Deum esse Authorem peccatorum quatenus mala opera sunt. Et quid aliud contendimus in doctrina Caluini?

11. Vltimum effugium est, Deum quidem esse Authorem peccatorum, etiam quatenus peccata sunt, non tamen esse obnoxium peccato. Sed hoc non quæritur modò, an Deus peccet, aut obnoxius peccato sit. Sed hoc solùm, an sit Author peccati? Si hoc das, satis est in hac lite. De altero postea controuertemus.

Qvæstio II.

An Caluinus in hæresi sibi ipsi contradicat?

1. PRoduxi verba & sensum Caluini, quibus fatetur, Deum esse Authorem peccati. Pareus contraria producit. Sed quorsum, nisi vt ostendat Caluinum sibi ipsi repugnare? Et verum esse, quod Propheta ait: *Mentita est iniquitas sibi.* Hoc facilè concessero. Hæreticorum hic mos & ingenium est, nunc affirmare, mox negare. Non enim discunt à suo Magistro, nisi discordibus tibiis canere.

2. Sanè, Caluinus non semel, sed sæpe à seipso dissentit. Ne longus sim, pauca accipe. Docet lib. 4. Inst. c. 1. §. 2. nos fide profiteri duplicem Ecclesiam, alteram visibilem, alteram inuisibilem, cùm dicimus in Symbolo. *Credo Ecclesiam.* At alibi solam inuisibilem, quæ est Electorum, ait nos credere. Sic enim habet in priuo Cathechismo. *Sequitur quarta pars, in qua confitemur nos credere vnam sanctam Ecclesiam Catholicam.* Et statim explicans, quæ sit illa vna Ecclesia, quam credimus, sic addit, *Quid est Ecclesia? corpus ac societas fidelium quos Deus ad vitam æternam prædestinauit.* Certè, hic ingenuè fatetur, nos credere vnam tantum Ecclesiam, quæ est Prædestinatorum.

3. Similiter l. 4. cap. 1. §. 4. docet. Extrà Ecclesiam visibilem saluari neminem posse sic enim ait, *Nunc de visibili Ecclesia differere propositum est.* Et paulò post. *Extra eius gremium nulla est sperlanda peccatorum remissio, nec vlla salus.* At filij fidelium, qui sine Baptismo moriuntur, saluari possunt iuxta Caluinum l. 4. Instit. c. 16. §. 24. & 25. Et tamen non sunt in Ecclesia visibili, cùm in eam nemo admittatur, nisi per Baptismum lib. 4. cap. 1. §. 7.

4. Rursum l. 3. Instit. cap. 2. §. 16. 17. & 18. docet vnumquemque fidelem, esse certum certitudine fidei, de sua iustitia & remissione peccatorum; & non esse fidelem, qui hanc certitudinem non habeat. At in eodem c. §. 10. & 11. apertè asserit, neminem certò scire, se habere veram fidem, & vnumquemque in ea re posse decipi. *Tot*, inquit *vanitatis recessibus habet, tot mendacij latebris scatet cor humanum, tam fraudulenta hypocrisi tectum est, vt seipsum sæpe fallat.* Et iterum. *Experientia ostendit, reprobos interdum simili fere sensu, atque electos affici, vt ne sua quidem iudicio quicquam ab electis differant.* Quis iam Caluinista audeat dicere, se certa fide credere, quod iustus & prædestinatus sit? dicam ego ex Caluino. *Cor tuum te fallit, & fraudulenta hypocrisi tectum est. Reprobus es, licet tuo iudicio non differas ab electis.*

5. Idem in antidoto Conc. Trident. Sess. 6. can. 9. & 11. docet fidem iustificare, habere vim iustificandi, esse causam iustificationis. At lib. 3. c. 13. §. 5. id negat his verbis; *Quoad iustificationem, res est mere passiua fides.* Sanè si est res mere passiua, quoad iustificationem, quomodo habet vim iustificandi; aut si hanc habet, quomodo est merè passiua? Non coherent ista.

6. Præterea lib. 1. Instit. c. 15. §. 8. apertè asserit, hominem in statu innocentiæ *traditum fuisse libero arbitrio, quo si vellet, adipisci posset vitam æternam.* Hæc enim ipsius verba sunt. At lib. 3. cap. 23. §. 8. ait: *Voluntatem Dei esse rerum necessitatem.* Et §. 6. nihil fieri aut factum esse, nisi Dei voluntate ac decreto. Vnde sequitur omnia necessario, nihil liberè euenire. Quomodo ergo in statu innocentiæ potuit esse ea libertas, vt homo posset saluari, si vellet, & peccare, si vellet? Aut si hæc libertas ibi fuit, quomodo potuit esse locus voluntati Dei, omnia necessitati.

7. Ad hæc in antidoto Conc. Trid. Sess. 6. cap. 8. sic habet, *falsum esse contendo, vllam iustitiæ partem in qualitate sitam esse, vel habitu, qui in nobis resideat.* Hic planè negat iustitiam inhærentem, quam Catholici asserunt. At in libro de vera Ecclesiæ reformatione, eandem concedit his verbis. *Nunquam reconciliamur Deo, quin simul donemur iustitia inhærente.*

8. Omitto reliquas Caluini contradictiones, ne longior sim. Nam ex his paucis, quæ allatæ sunt, satis apparet, Paræum confirmare, quod vitio damus; Caluinum more aliorum hæreticorum, instabilem esse, ac sibi ipsi repugnare. Docuit primum contra Catholicos odio potius, quam veritatis inquirendæ studio, *peccata fieri Deo volente, & non tantum permittente*, ac proinde, *peccatorum omnium Authorem esse Deum*; & non tantum permissorem. At postea, cum Libertini ex hoc vno dogmate varia paradoxa procuderent, cœpit eos Caluinus oppugnare, & quod olim ipse docuerat, in aliis reprehendere & insectari. Si hoc Paræus vult, non magnopere dissentimus.

Qvæstio III.

An Deus creauit aliquos ad mortem & æternam damnationem?

1. AFfirmat Caluinus lib. 3. Instit. cap. 21. §. 5. his verbis. *Non enim pari conditione creantur omnes; sed aliis vita æterna, aliis damnatio æterna prædestinatur. Itaque prout in alterutrum finem quisque conditus est, ita vel ad vitam vel ad mortem prædestinatum dicimus.* Et cap. 24. 12. *Quos ergo in vitæ contumeliam, & mortis exitium creauit &c.*

2. Si porrò ex Caluino quæras quæ causa sit, cur plerique ad mortem creati & prædestinati à Deo sint. Respondet, nulla ipsorum culpa id factum esse, sed solo Dei beneplacito. Sic enim habet lib. 3. cap. 21. §. 7. *Vbicunque regnat hoc Dei placitum, nulla in consideratione venium opera.* Et cap. 13. §. 1. *Minime consentaneum est, præparationem ad interitum alio transferre, quàm ad arcanum consilium Dei.* Et iterum §. 2. *Homines nudo Dei arbitrio, circa proprium meritum, in æternam mortem prædestinantur.*

3. Sanè atrox & terribilis hæc sententia est, quæ hoc vnico argumento satis solidè refutatur, quod in Ecclesia semper habita sit hæretica. Nam eandem olim docuerint Prædestinatiani in Africa & Gallia, tempore D. Augustini & postea Godescalcus Manachus Remen-

As in Germania & Francia tempore Lotharij? qui omnes ab Ecclesia coniuncti sunt erroris, vt videre est apud Cæsarem Baronium tomo decimo Annalium, circa annum Domini 848. Et quidem contra Prædestinatianos extat illud D. Augustini (vel D. Prosperi, vt alij volunt) in libello, cui titulus? ad articulos sibi falsò impositos, articulo tertio. *Omnium quidem hominum Deus Creator est: sed nemo ab eo ideò creatus est, vt pereat, quia ei haec est causa nascendi, alia perundi. Vt enim nascuntur homines, est beneficium: vt autem pereant praeuaricatoris est vitium.* Godescalcus verò in Synodo Moguntina, sub Rabano Archiepiscopo, tanquam hæreticus damnatus, vt refert Hincmarus Remensis, qui tunc viuebat, in Epistola ad Hincmarum alterum Laudunensem Episcopum: & ex eo Frodoardus lib. 3. cap. 13. Baronius loco citato, Nicolaus Serarius libro primo rerum, Moguntiacarum, cap. 33. & alij passim.

4. Hinc sequitur, Caluinum hæreticum esse qui sententiam hæreticam & publicè damnatam, contra communem Catholicorum consensum tuetur ac propugnat. Et Paræus in eadem damnatione est, qui Caluino, Godescalco, & Prædestinationis mauult subscribere, quàm Ecclesiæ Catholicæ, quæ nunc est, & olim tempore Augustini fuit, authoritatem venerari. Multò rectius sibi quondam consuluit Lucidius Presbyter, qui erat vnus ex Prædestinatianis: Cum enim intellexisset ex Epistola Fausti Episcopi, qui alij duodecim Episcopi subscripserant, sententiam Prædestinatianorum anathemate damnatam, mox resiliit, & eandem etiam damnauit his verbis; *Damno vobiscum sensum illum, qui dicit, alios deputatos ad mortem, alios ad vitã praedestinatos. Item, qui dicit, quod cum Dei pereant voluntate qui pereunt.* Vide opusculum Fausti de gratia, & libero arbitrio, qui duæ Epistolæ præfixæ sunt, altera Fausti ad Lucidum, altera Lucidi ad Faustum, & alios Episcopos. Vide etiam Baronium tomo 6. Annalium, circa annum Christi 490.

5. Sed Paræus conatur se & Caluinum, alioſque olim damnatos, duplici authoritate tueri, altera D. Pauli ad Ro. 9. 18. vbi sic habet. *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* Altera Ioannis Feri Catholici Moguntini in cap. 11. Ecclesiastæ cuius hæc sunt verba, *Sicut lignis & arboribus prisſimum vtimur, vel ad aedificium vel ad ignem sic homines vel ad gloriam, vel ad gehennam destinati sunt.* Sed frustra suadet Paræus. Nam D. Paulus loquitur de genere humano, tanquam de massa quadam corrupta per peccatum originale, in qua quidem massa, alios relinquit Deus aliorum miseretur, vt cum Augustino dicemus infra quæst. 5. Quod ad Ferum attinet, primum gaudeo, non alium ex tanta veterum & recentiorum Catholicorum multitudine potuisse reperiri præter hunc vnum qui Caluinistarum errori fauere aliquo modo videtur. Sed neque hic fauet. Imò confundit Caluinistas. Nam explicans illud Ecclesiastæ 11. 3. *Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.* Primùm reprehendit eos, qui inde colligunt, non dari Purgatorium, inter quos sunt Caluinistæ. Deinde ait, iis verbis nos excitari, vt in hac vita benè operemur, quia post mortem non erit tempus bene operandi. Demum addit hominem comparari ligno seu arbori quia sicut quædam arbores cadunt ad Austrum, aliæ ad Aquilonem, id est, quædam ad ædificia, aliæ ad ignem adhibentur; ita homines, alij destinantur ad gloriam, qui benè, alij ad gehennam, qui malè operati sunt; iuxta illud Apostoli ad Gal. 6. 7. *Qui seminauerit homo, hæc & metet.* Hæc Ioannis Feri sententia est. Quid hinc colligit Paræus, nisi Purgatorium, & fructus ac retributionem bonorum malorum operum?

QVÆSTIO IV.

An Deus potuisset aliquos creare ad mortem nudo suo arbitrio, citra ipsorum culpam?

1. OStendi hæreticos esse, qui asserũt, Deum creasse aliquos ad mortem, sine vllo ipsorum vitio. Nunc quæstio est, esto Deus neminem hoc modo ad mortem creauerit, an saltem id facere potuisset, aut etiam nunc posset, si vellet? Ratio dubitandi est, quia cum Deus sit absolutus Dominus omnium creaturarum, cur non posset de iis facere, & statuere pro suo arbitrio? Cur non posset aliquos, si vellet, citra culpam ipsorum, creare & prædestinare ad damnationem & interitum? aut quis ei resistere? At contra si faceret, quomodo crudelis non esset? Videtur difficilis hic nodus. Sed cum diuina gratia facilè illum dissoluam, non tam meis, quàm, Augustini verbis.

2. Resita se habet. Varia in Deo attributa spectari possunt; & quidem quòd ad præsens institutum attinet, hæc tria potissimùm, potentia, Bonitas, iustitia, quæ omnia in Deo infinita sunt. Est enim ipse infinitè potens, infinitè bonus, infinitè iustus. Imò, vt Patres & Scripturæ loquuntur, est ipsa omnipotentia, ipsa bonitas, ipsa iustitia.

3. Si ergo spectemus præcisè potentiam Dei non spectata bonitate & iustitia, sine dubio posset, non solùm aliquot, sed omnes creare ad mortem. Hoc enim non repugnat ipsius infinitæ potentiæ. Quis enim illi resistat? Hoc sensu dixit August. in lib. de prædestin. & gratia cap. 16. *Si humanum genus non cum debita mortis & peccati origine nasceretur & tamen ex iis Creator omnipotens in aeternum nonnullos damnare vellet interitum quis Omnipotẽti Creatori diceret. Quare fecisti sic?*

4. Si verò spectes iustitiam Dei infinitam, non potest suo arbitrio damnare, quos vult, nulla ipsorum culpa præexistente. Hoc asserit idem August. in Epist. 106. ad Paulinum his verbis. *Haec massa si ita esset media, vt quemadmodum nihil boni, ita nec mali aliquid mereatur, non frustra videretur iniquitas, vt ex ea fierent vasa in contumeliam.* Et infra. *Quenquam vero immeritum, & nulli obnoxium peccato si Deus damnare creditur, alienus ab iniquitate non creditur.* Et 3. contra Iulianum cap. 18. *Bonus est Deus iustus est Deus. Potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est: non potest quenquam sine malis meritis damnare, quia iustus est.* Et S. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 26. *Notum est, iram Dei dici non posse, nisi vbi creditur hominis iniquitas praecessisse.*

5. Fortè occurres, duobus modis accipi posse, vt Deus dicatur aliquos damnare sine ipsorum culpa. Primò, quoad executionem. Secundò, quoad prædestinationem. Priori modo fore iniustum ex sententia Augustini, non posteriori. Nam contra iustitiam esset reipsa damnare aliquos, qui nihil culpæ contraxissent. Non autem esset, prædestinare aliquos ad damnationem sine ipsorum culpa, & simul statuere, non velle exequi damnationem, nisi mediante culpa. Hoc facit Deus; illud non facit. Ego contra concludo, si iniustus est qui hominem damnat sine peccato, magis iniustus est, qui hominem prædestinat ad peccatum, vt damnare eum possit: recte Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 22. *Nec iustitia iusta diceretur, si puniendum reum non inueni: sed feciſſe dicatur. Maior verò erit iniustitia, si lapso Deus retribuit poenam quam si antem praedestinasse dicitur ad ruinam.*

6. Iam de infinita Dei bonitate idem ſtatuendum eſt. Repugnat illi, quenquam ſuppliciis addicere, non prœuiſa ipſius culpa. Hoc quidem diſertis verbis in Auguſtino non reperio; ſed tamen optimè demonſtrari poteſt. Nam Deum infinitè bonum eſſe, nihil aliud eſt, quam infinitè propenſum eſſe ad benefaciendum. Et hæc eſt ipſius natura, vt rectè docet Diu. Thom. in 3. parte, q. 1. art. 1. vbi ex hoc principio ſic concludit, Ad rationem boni pertinet, vt ſeſe aliis communicet: Ergo ad rationem ſummi boni, vt ſe ſummo modo communicet. Deus autem ſummum bonum eſt. Ergo ad rationem Dei ſpectat, ſe ſummo modo communicare quod fit per incarnationem. Ergo ſimiliter concludo. Quo quis magis natura propenſus eſt ad benefaciendum aliis, eo magis abhorret ab inferendo malo, præſertim iniuſto. Ergo qui infinitè propenſus eſt ad benefaciendum aliis, infinitè abhorret ab omni iniuſto malo! Eſſet autem iniuſtum malum, ſi quis prædeſtinaretur ad damnationem citra ſuã culpam, vt ex Auguſtino oſtenſum eſt; Ergo Deus, qui eſt infinitè bonus, maximè abhorret à tali prædeſtinatione.

7. Si ergo abſolutè quæras, Poſſetne Deus aliquem ideò creare, vt pereat, dicendum eſt, non poſſe, quia repugnat infinitæ ipſius bonitati & iuſtitiæ, tametſi non requirat omnipotentię. Poteſt hoc illuſtrari ſimili exemplo. Nam ſi quæſtio ſit, an Deus hunc mundum, quem decreuit conſeruare, poſſit hoc momento deſtruere, & alium producere? Reſpondebis, non poſſe. An non repugnat ipſius omnipotentiæ! Quid refert, ſatis eſt repugnare immutabili decreto voluntatis,

---

Quæstio V.

An Caluinus in materia de Prædeſtinatione idem ſentiat, quod Auguſtinus.

1. EX dictis facilè apparet, non idem ſentire. Nihilominus quia Caluinus, & Caluiniſtæ ſæpe tuentur ſe authoritate Auguſtini, breuiter oſtendam, quæ ſit inter illos diſcrepantia. Et quidem tria puncta aſſignari poſſunt, in quibus diſſentiant. Primò, Auguſtinus docet, Deum ex toto genere humano iam corrupto per peccatum originale, tanquam ex maſſa quadam perdita ac vitiata, alios elegiſſe ad vitam alios reliquiſſe ad ignominiam. Caluinus contrà docet, Deum ex toto genere humano adhuc integro, & nondum per peccatum originale corrupto, quoſdam ad vitam, alios ad mortem & interitum deſtinaſſe. Vnde ſecundum Auguſtinum, Deus neminem reprobauit, niſi ex prœuiſa maſſa corrupta: at ſecundum Caluinum, reprobatio prior & anterior eſt prœuiſione maſſæ corruptę.

2. Hæc prima antitheſis. Hinc altera naſcitur. Secundum Auguſtinum cauſa reprobationis ſumenda eſt ex parte hominis, ſeu maſſæ corruptæ. At ſecundum Caluinum ex ſolo Dei beneplacito. Si ergo quęram ex vtroque, quare Deus hunc aut illum reprobarit, & ad æternam damnationem prædeſtinarit? Reſpondebit Auguſtinus, quia dignus erat propter maſſam corruptam: At Caluinus inquiet, quia Deo placuit.

3. Tertia antitheſis, Caluinus docet decretum prędeſtinationis ac reprobationis non ſolùm eſſe fixum ac immobile, ſed etiam planè tollere libertatem arbitrij noſtri, ac proindè non eſſe in noſtra poteſtate, ſaluari, perire, ſed ineuitabili quadam neceſſitate, hos perire, ſaluari alios. Auguſtinus multò aliter ſentit de libero arbitrio.

PRIMA ANTITHESIS.

4. Ac primò quod Auguſtinus ſentiat, Prædeſtinationem & reprobationem factam eſſe ex maſſa corrupta, ac proinde poſteriorem eſſe prœuiſione maſſæ corruptæ notiſſimum eſt ex ipſius ſcriptis, præſertim in Epiſt. 105. ad Sixtum, & Epiſtol. 106. ad Paulinum, & lib. de dono perſeuerantiæ, cap. 14. & in Enchiridio cap. 98. & 99. & lib. 1. ad ſimplicianum quæſt. 2. vbi apertè agit de maſſa corrupta, ex aqua alij prædeſtinati, alij reprobati ſunt.

5. Vnde illud Roman. 9. 1. *An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* Vbique interpretatur de maſſa generis humani per peccatum originale corrupta, vt videre eſt in Epiſt. 105. ad Sixtum, vbi ſic habet. *An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa, vtique meritò rectèque damnata, facere aliud vas in honorem indebitum propter miſericordiæ gratiam aliud in contumeliam debitam propter iræ iuſtitiam?* Plura loca citabo paulò poſt §. 9.

6. Et in l. de bono perſeuerantiæ c. 14. ait, *Prædeſtinatio ſanctorum nihil aliud eſt, quam præſcientia & præparatio beneficiorum Dei quibus certiſſimè liberantur, qui liberantur.* Certè ſi prædeſtinatio eſt præparatio beneficiorum Dei, quibus homo liberatur è maſſa corruptionis, ſicut illa præparatio ſupponit maſſam corruptam, ita & prædeſtinatio ac reprobatio.

7. Conſentit Bellarminus lib. 2. de gratia & libero arbitrio capite 9. cùm ait: *Prædeſtinatio ex ſententia S. Auguſtini, & ſcripturarum diuinarum, non præceſſit, ſed ſecuta eſt prœuiſionem peccati originalis: ob quod vniuerſum genus humanum factum eſt, quaſi quædam maſſa damnata. Vnde eſt illud Apoſtoli ad Rom. 9. An non habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam.*

8. Longè aliter Caluinus & Beza. Volunt ante prœuiſionem maſſæ corruptæ factam eſſe reprobationem. Verba Caluini quæſt. 3. allata ſunt, ex quibus neceſſario id deducitur. Beza Caluini diſcipulus apertè ſe explicat circa illud Rom. 9. 21. *An non habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa, &c.* Sic enim loquitur: *Qui maſſæ nomine genus humanum corruptum intelligunt, mihi non ſatisfaciunt in huius loci explicatione.* Ecce, Auguſtinus & Bellarminus non ſatisfaciunt Bezæ. Quare? quia Beza contendit intelligendum eſſe genus humanum integrum & incorruptum.

Secunda Antitheſis.

9. Iam verò, quod Auguſtinus ſentiat, cauſam reprobationis ſumendam eſſe ex parte maſſæ corruptæ, non ſolùm ex dictis ſequitur, ſed etiam expreſsè ab ipſo affirmatur. Sic enim habet in Epiſt. 105. ad Sixtum. *Non poteſt figmentum dicere Deo, quare ſic me feciſti; cum habeat poteſtatem ex eadem maſſa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam. Vbi, quia vniuerſa illa maſſa meritò damnata eſt, contumeliam debitam reddit iuſtitiæ, honorem indebitum reddit.* Et infrà in eadem Epiſt. *Quid enim diligat in Iacob, antequam natus feciſſet aliquid boni, niſi gratuitum miſericordiæ ſuæ donum? Et quid oderat in Eſau, antequam feciſſet aliquid mali niſi originale peccatum?* Et iterum. *Vt intelligeret Iacob, ex illa maſſa originalis iniquitatis, vbi fratrem ſuum (cum quo habebat communem cauſam) videt per iuſtitiam meruiſſe damnari, non niſi per gratiam ſe potuiſſe deceri.* Et l. 1. ad Simplicianũ, q. 2. *Illi qui*

ſubuenit, & ille, quem deſeris, ex eadem maſſa ſunt peccatorum: & quamuis debeat vterque ſupplicium, ab vno tamen exigitur, alteri donatur, Et infrà. *Non odit Deus Eſaubominem, ſed odit Deus Eſau peccatorem.*

10. Idem docet Bellarminus lib. 2. de gratia & libero arbitrio cap. 16 circa finem, vbi Auguſtini ſententiam explicat his verbis. *Adiecimus in noſtra propoſitione cauſam reprobationis eſſe præuiſionem peccati originalis, vel actualis, quia non omnes reprobat Deus poſitiue propter originale peccatum, cum illud vere nonnullis reprobis per Baptiſmi gratiam remittatur: ſed alios propter originale tantum, vt paruulos non baptizatos alios propter actuale tantum vt baptizatos adultos, alios propter vtrumque, vt infideles adultos. De qua re vide Auguſtinum in lib. de corrept. & gratia cap. 13. & Proſperum in reſponſione ad 2. caput Gallorum. Quod ſi Beat. Auguſtinus vt plurimum reprobationis cauſam referre videtur ad peccatum originale ratione cuius totum humanum genus factum eſt quaſi quedam maſſa damnata, propterea id facit: quoniam inde incipit omnium reproborum damnatio. Tametſi enim aliqui eruuntur ex maſſa per Baptiſmum, & ad edificium transferuntur, vt ipſe etiam Auguſtinus ſcribit in Epiſtol. 54. ad Dardanum q. 2. tamen iterum per actuale peccatum reuertuntur ad maſſam, & ideo ſic habentur à Deo, quaſi nunquam ab ea maſſa ſeparati fuiſſent.*

11. Toto cælo diſſentit ab his Caluinus. Nullam cauſam reprobationis agnoſcit in homine, aut in maſſa corrupta. Verba eius clara ſunt, lib. 3. Inſtit. 3. cap. 23. §. 1. *Minime conſentaneum eſt præparationem ad interitum, aliò transferre, quàm ad arcanum conſilium Dei.* Auguſtinus diceret, transferendam eſſe ad maſſam corruptionis. & ibidem §. 2. *Homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum, in æternum mortem prædeſtinantur.* At ſecundum Auguſtinum, non nudo Dei arbitrio, ſed merito peccati.

12. Vides opinor, diſcrimen inter Caluinum & Auguſtinum. Nec tamen deſunt, qui contendant eos conſentire. Quare, quia frequens apud Auguſtin. eſt, nec prædeſtinationis, nec reprobationis cauſam eſſe in homine, ſed in ſolo Dei beneplacito, quæ eſt ipſa Caluini ſententia. Dicam paucis, quod res eſt. Quæſtio de cauſa reprobationis poteſt dupliciter inſtitui. Primò, abſolutè vt ſi quæram, Quare Deus reprobauit Eſau? Reſpondet vbique Auguſtinus, quia dignus erat propter peccatum, ſeu maſſam corruptam. Secundò comparatè in hunc modum. Quare Deus reprobauit potius Eſau, quàm Iacob, cum vterque eſſet in eadem maſſa? Hic aliter reſpondet Auguſtinus qui ſcilicet Deo ſic viſum eſt. Audi ipſius verba in Epiſt. 101. *Cur autem illum potius, quàm illum liberet, aut non liberet, ſcrutetur qui poteſt iudiciorum eius tam magnum profundum: verumtamen caueat precipitium* Eodem modo Bellar. lib. 2. de gratia & lib. arb. cap. 16. *Reſtat igitur, vt huius diſcretionis cauſa ſit voluntas Dei, qua vnum liberat, quia ſic ei placet: alterum non liberat, quia non placet.*

13. Sanè iuxta hanc diſtinctionem, vt facillimè, ſic veriſſimè omnia Auguſtini dicta, quæ apparent contraria, conciliantur. Et poteſt res explicari exemplo familiari. Sint duo latrones, qui iuſſu principis detineantur in carcere. Princeps alteri donet vitam, alterum ad ſupplicium damnet. Si hic quæras ex principe, quare hic moritur laqueo? reſpondebit, quia latro eſt. Si vrgeas, quare alteri potius das vitam, quàm huic, cum vterque ſit latro? iterum reſpondebit, quia ſic volo, Hic Auguſtini ſenſus eſt. At Caluinus & Beza, ſiue abſolute, ſiue comparatè cauſam reprobationis iniquitas, ad nudum Dei arbitrium confugiunt, vt ex dictis patet.

TERTIA ANTITHESIS.

14. Caluinus nullum relinquit locum liberi arbitrio in negotio prædeſtinationis & reprobationis, ſed alios vult neceſſariò ſaluari, alios neceſſariò perire. Sic enim habet lib. 3. Inſtit. cap. 21 §. 7. *Dicimus æterno & immutabili conſilio Deum ſemel conſtituiſſe, quos olim aſſumere vellet in ſalutem, quos rurſum exitio deuouere.* Et cap. 23. §. 8. *Non dubitabo ſimpliciter fateri, voluntatem Dei eſſe veram neceſſitatem, atque id neceſſariò futurum eſſe, quod ille voluerit.* Et §. 9. *Excuſabiles peccando haberi volunt reprobi, quia euadere nequeunt peccandi neceſſitatem, præſertim cùm ex Dei ordinatione ſibi iniiciatur huiuſmodi neceſſitas. Nos verò negamus, rite inde excuſari.*

15. In hoc Caluini principio fundatur illud deſperatorum hominum Dilemma. Vel ſum prædeſtinatus, vel reprobatus. Si prædeſtinatus, neceſſariò ſaluabor, quicquid tandem egero. Si reprobatus, neceſſariò damnabor, quocumque me vertero. Hoc Dilemmate miſerè torquentur miſeri dum ſe expedire nequeunt.

16. Rectiùs Auguſtinus, qui cum ſcriptura affirmat, mortem & vitam eſſe in noſtra poteſtate, ac proinde, qui pereunt, ſuo arbitrio perire; qui ſaluantur, ſuo arbitrio, non tamen ſine Dei gratia, ſaluari. Hoc egregiè explicat exemplo duorum Regum, Pharaonis & Nabuchodonoſoris, de quibus in lib. de prædeſtin. & gratia cap. 15. hæc habet. *Quantum ad naturam, ambo homines erant; quantum ad dignitatem, ambo Reges; quantum ad cauſam, ambo captiuum populum Dei poſſidentes, quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer aduenisti. Quid ergo fines eorum fecit eſſe diuerſos, niſi quod vnus manum Dei ſentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit, alter libro contra Dei miſericordiſſimam veritatem repugnante arbitrio.*

17. Nec Dilemma illud deſperatorum, vim habet in doctrina Auguſtinii. Nam facillimè expeditur hoc modo. Si prædeſtinatus ſum, id eſt, ſi à Deo ordinatus ſum ad vitam æternam per certa media, quæ in mea ſunt poteſtate conſequendam, certò conſequar vitam æternam, modo illa media adhiberim. Rurſum, ſi ſum reprobatus, id eſt, ſi à Deo ordinatus ſum ad damnationem propter mea peccata, quæ liberè commiſſurus ſum, certò damnabor, ſi illa peccata committam, & ab iis non abſtineam. Hæc explicatio Dilemmatis, quæ eſt ſecundum mentem Auguſtini, reddit animum tranquillum & pacatum: Neque deſperationi, aut preſumptioni locum relinquit, ſed potius occaſio eſt, vt cum timore ac tremore ſalutem ſuam quiſque operetur.

Epilogus dictorum cum maiori explicatione.

18. Ex dictis conſtat, Caluinum in tribus diſſentire ab Auguſtino. Primò, quia vult prædeſtinationem & reprobationem non eſſe factam ex præuiſione maſſæ corruptæ: ſed eſſe priorem & anteriorem illa præuiſione. Secundò, quia nullam admittit cauſam reprobationis ex parte reproborum. Tertiò, quia tollit libertatem arbitrij, tam in reprobationis, quàm prædeſtinationis negotio.

19 Hoc alia via explicari poteſt in hunc modum. Caluinus agnoſcit duo decreta Dei ab æterno circa futuros homines: Alterum, quo ex toto genere humano, alios ad vitam, alios ad mortem prædeſtinauerit. Alterum, quo præfiniuerit media, quibus hi ad vitam, illi ad mortem peruenirent. De priori loquitur Caluinus l. 3. Inſtit. cap. 21. §. 5. *Prædeſtinationem vocamus æternum Dei decretum, quo apud ſe conſtitutum habuit, quid de vnoquoque homine fieri vellet. Non enim pari conditione*

creantur omnes: sed aliis vita æterna, aliis damnatio æterna præordinatur. Itaque prout in alterutrum finem quisque conditus est, ita vel ad vitam, vel ad mortem prædestinatum dicimus De posteriori autem loquitur cap. 24. §. 12. *Quemadmodum sua erga electos vocationis efficacia, salutem, ad quam eos æterno consilio destinarat, perficit Deus: ita habet adversus reprobos iudicia quibus consilium de illis suum exequatur, Quos ergo in mortis exitium creauit, eos, vt in suum finem perueniant, nunc audiendi verbi sui facultate priuat, nunc eius prædicatione magis excæcat & obstupefacit.*

20. Hic vides duo decreta Dei ab æterno: alterum circa finem, alterum circa media. Finis electorum, vita æterna est: Finis reproborum, mors & damnatio æterna. Media ad priorem finem, sunt vocatio & iustificatio: media ad posteriorem, peccata. Hæc omnia patent ex verbis Caluini citatis. Hinc sequitur primò, prædestinationem & reprobationem, esse priorem ac anteriorem præuisionem massæ corruptæ, secundum Caluinum. Nam decretum finis est prius decreto mediorum: sed reprobatio ad mortem, est decretum finis, & præfinitio peccati originalis, & aliorum peccatorum, est decretum mediorum: Ergo Deus prius prædestinauit aliquos ad mortem, quam decreuerit peccatum originale, seu massam corruptam: Ergo prædestinatio ad mortem est prior decreto massæ corruptæ, & consequenter etiam præuisione massæ corruptæ, præsertim cùm hæc præuisio supponat illud decretum secundum doctrinam Caluini vt patet ex verbis illius lib. 3. cap. 23. §. 7. *Inficiari nemo poterit, quin præscirit Deus, quem exitium esset habiturus homo, & ideò præscirit, quia decreto suo sic ordinauerat.*

21. Hinc vlterius sequitur, reprobationem ad mortem, cum sit prior prouisione peccati, non habere causam ex parte hominis, sed in solo Dei beneplacito fundari, quod diserte fatetur Caluinus, vt visum est supra q. 3. §. 2. Denique cum hæc decreta sint absoluta, & nullam habeant causam aut occasionem ex parte hominum necessariò habitura suum effectum & indepenter à libero nostro arbitrio, ac proinde non liberé, sed necessario alios saluari alios perire. Et hactenus de dissensu Caluini & Augustini.

QVÆSTIO VI.

An Parvuli necessario baptizentur.

1. DIstinguit Paræus hoc modo, *Necessario baptizantur necessitate mandati non necessitate medij.* Contrarium oportuit dicere; *Necessario baptizantur necessitate medij, non necessitate mandati.* Posterior pars patet, quia parvuli non sunt capaces mandati. Ergo necessitas mandati locum in illis non habet. De priori necessitate, quæ est medij, maior est difficultas. Caluinus libr. 4. Instit. cap. 16. §. 24. & 25. & in antidoto Conc. Trid. Sess. 6. cap. 1. docet parvulos fidelium etiam sine Baptismo esse sanctos, & membra Ecclesiæ, & si moriantur, saluari. Fundamentum eius est, quia putant filius fidelium non imputari peccatum originale, idque ex vi fœderis Dei facti cum Abrahamo Gen. 17. 7. *Statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te, vt sim Deus tuus & seminis tui post te.* Caluinum sequitur Paræus.

2. Sed error est. Et ne longus sim pauca quæram ex Paræo. Primo si omnes filij fidelium sunt sancti, quomodo non omnes posteri Iacob sancti? certè Iacob fuit fidelis. Habuit 12. filios & illos secundum Caluinum fideles fuisse necesse est. Hi rursum generarunt alios, & non nisi fideles; & sic deinceps. Vnde ergo reprobi fa-

A cti Iudæi? Eadem est ratio de primis Christianis. Nam omnes eorum filij fuerunt sancti iuxta Caluinum. Ergo & filij aliorum in perpetuas generationes. Vnde ergo tam pauci veri Christiani, cum Caluinus exortus sit.

3. Deinde quæro, quæ sit vtilitas Baptismi. Respondet Caluinus in antidoto Conc. Trid. Sess. 5. per Baptismum *deleri reatum peccati originalis.* Hinc sequitur, cum filij fidelium baptizentur tolli ab eis reatum illius peccati: ergo ante Baptismum erant rei; ergo non erant sancti.

4. Iterum quæro, pro quibus institutus sit Baptismus, pro paruulis prædestinatis, an pro repropis, si pro solis prædestinatis, nulla est eius necessitas, quia
B saluari possunt sine Baptismo iuxta Caluinum. Si pro reprobis tantum, nulla est vtilitas, quia nihil illis prodest.

5. Demum quæro, vnde constet Paræo, Baptismum non esse paruulis necessarium necessitate medij. Non ex scripturis, aut Patribus, quia omnes contrarium docent. Audi scripturam, Ioann. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Audi Augustin. lib. 3. de origine animæ cap. 9. *Noli credere, noli docere, infantes: antequam baptizentur, morte præuentos peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus.* Et lib. 1. de peccat. meritis & remiss. cap. 77. *Non solùm igitur regnum cælorum, sed nec vitam paruuli habebunt, quam nisi per Baptismum habere non possunt.* Omitto Irenæum, Origenem,
C Nazianenum, Basilium, Cyprianum, Ambrosium, Hieronymum, Prosperum, Fulgentium, Bernardum, qui omnes vno consensu Caluino & Paræo aduersantur. Vnde ergo Caluinus & Paræus suam doctrinam habent. Opinor Apostolum hoc pridem significasse. 1. Timot. 4. 1. *In nouissimis temporibus discedent à fide, attendentes doctrinis Dæmoniorum.*

QVÆSTIO VII.

D

An Christus sit in Eucharistia?

PAræus sic habet; *Non est in Eucharistia corporaliter latens sub speciebus verò spiritualiter se communicans fidelibus.* Hoc dogma iam sæpè refutatum est à Catholicis triplici potissimum argumento. Primò, quia nouum est, & apud antiquos Ecclesiæ Patres inauditum. Altero, quia à Diabolo suggestum. Tertiò, quia non alio nixum fundamento, quàm hoc falso axiomate: *Impossibile est, vnum & idem corpus simul esse in diuersis locis.* Hæc argumenta à Paræo soluenda sunt antequam noua adferamus.

E Et quidem primum copiosè traditur à Bellarmino, toto libro secundo de Eucharistia, & à Costero in libello contra Galliam, vbi adducunt omnes ferè antiquos Patres & Ecclesiæ Doctores, qui nostræ sententiæ subscribunt contra Caluinistas. Alterum argumentum egregiè prosequitur Iacobus Gretzerus in disceptatione de somnio Zvvinglij, vbi ostendi Diabolum esse huius nouitij dogmatis authorem. Tertium reperies apud Bellarminum libro 3. de Eucharistia cap. 1. & aliquot sequentibus.

Qvæstio VIII.

An alius sit Caluinistarum, alius Catholicorum Deus?

1. IN disputatione de Deo Caluinistico, tribus argumentis probaui, esse alium. Primò, *Deus Caluinistarum est Author peccati, Deus Catholicorum non est author peccati: Ergo non est idem vtrorumque Deus.* Maior ibidem, tum ex verbis Caluini, tum variis rationibus confirmata est. De minori non est difficultas. Sequitur ergo conclusio.

2. Secundò *Deus Caluinistarum non est omnipotens. Deus Catholicorum est omnipotens, ergo non idem vtrorumque Deus* Maior probata est quia Deus Caluinisticus non potest efficere, vt corpus Christi simul existat in diuersis locis nempe in cælo & in altari: Neque, vt Christus per fores clausas ad discipulos penetret, neque vt Camelus per foramen acus transeat: & sic de aliis similibus. Hæc autem omnia potest efficere Deus Catholicorum. Ergo, &c.

3. Tertiò, *Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, & alij, quorum mentio fit in martyrologijs, & Litaniis Catholicis sunt vere amici Dei Catholicorum, & in eius aula versantur: At non sunt veri amici Dei Caluinistarum, nec in eius aula versantur: Ergo alius est Caluinistarum, alius Catholicorum Deus.* Maior in confesso est apud Catholicos quorum sensus & vox est, *Nimis honorati sunt amici tui Deus.* Minorem probaui; quia si Caluinus & Caluinistæ haberent eos pro amicis Dei Caluinistici, procul dubio rectè de illis sentirent, & loquerentur, At contra faciunt. Nam Caluinus vocat eos, *Larnas, vmbras, bestias, carnifices.* Alij alia nomina & Epitheta commenti sunt.

4. Hæc est summa argumentorum, quæ attuli in disceptatione citata. Quid Pareus? secundum & tertium relinquit intacta: Circa primum conatur aliquid efficere, sed frustra. Ac primo negat maiorem propositionem, nempè Deum Caluinistarum esse authorem peccati, sed vt supra monui, argumenta, quibus id confirmaram, nec soluit, nec attigit.

5. Deinde reponit duos similes syllogysmos. Alterum hic alterum sequenti quæstione examinabo. Prior ergo sic habet. *Deus Caluinistarum non est otiosus, permissor malorum, non vult coli in statuis & idolis, non est Simoniacus, non prohibet escas & matrimonium, damnat hypocritas operarios, Iustificat impium gratis tantum in fide non propter opera. Deus Iesuitarum est otiosus permissor malorum, vt coli in statuis & Idolis; Simoniacus, prohibet escas, & matrimonium, damnat hypocritas operarios, non iustificat impium gratis, tantum fide, sed propter opera. Non est ergo idem vtrorumque Deus.*

6. Hic prior Parei syllogysmus est, in quo neganda est minor propositio. Hanc ille nec probat, nec probare potest. Constat enim meris mendaciis. Quis obsecro, Iesuitarum vnquam docuit, Deum esse *otiosum* permissorem malorum, velle coli in *statuis* ac *Idolis*, esse *Simoniacum*, prohibere escas & matrimonium, non damnare *hypocritas* operarios, non iustificare impium *gratis*, Nemo sanè. Parei figmenta hæc sunt, non Iesuitarum asserta.

7. Vnde apparet quam proba sit mea, quam desperata ipsius causa. Ego clarè & perspicuè ex verbis Caluini demonstraui, quod assumpseram, *Deum Caluinistarum esse authorem peccati.* At Paræus non potest ex verbis aut libris Iesuitarum ostendere, quod assumpsit. *Deum Iesuitarum esse Simoniacum.* Aut si potest, proferat locum, verba sententiam.

Qvæstio IX.

An idem Caluinistarum, & Iesuitarum Christus.

1. ALter Parei syllogismus est hic; *Christus Caluinistarum est sanctus ex semine Dauidis, non ex furfure, semel tantum oblatus est pro nostris peccatis adorandus in cælo ad dexteram Patris: Venturus in nubibus ad iudicium, solus Ecclesiæ caput sine vicario, solus mediator sine collega. Christus Iesuitarum non est factus ex semine Dauidis, sed quotidie à sacrificulis creatus ex furfure, sacrificatur, & destruitur in missa pro peccatis viuentium & mortuorum, quotidie descendens à cælo & delitescens adorandus sub speciebus sacramenti, non solus caput Ecclesiæ, sed habens vicarium Papam; nec solus mediator, sed habens omnes electos mediatores intercessionis collegas. Non ergo est idem vtrorumque Christus.*

2. Nihilo hic melior syllogysmus, quam qui præcessit, nisi quod plus doli habet ac fallaciæ. Nam in minori propositione permiscentur vera falsis, & aperta ambiguis. Vnde nec negari integrè, nec integrè admitti debet. Falsa sunt. *Christum Iesuitarum non esse factum ex semine Dauid? creari ex furfure, destrui in missa.* Nullus vnquam Iesuitarum hæc docuit. Vera sunt; *Christum delitescere sub speciebus sacramentalibus, & habere vicarium Papam, & electos pro nobis intercedere.* Hæc constanter à Iesuitis asseruntur, & suffragatur tota antiquitas. Pareus si aliter sentit, Nouator est. Ambigua sunt, quæ *de vno capite & vno mediatore* annectuntur, sed pridem à bellarmino, adhibita distinctione, clarè explicata.

3. Ac tantum de Parei syllogysmo. Ergo hunc illi vicissim repono. *Christus Caluinistarum laborauit ignorantia, frequenter locutus est improprie, parum apposite interpretatus, superuacanee, inconsiderate, parum solidè, visus est dura & longe petita similitudine, non habuit præsentem memoriam sui officij, renuit & detractauit officium mediatoris, mollicie animi mortem refugit, vota inconsiderate emisit eadem retractauit, de salute animæ timuit, vocem deliberationis emisit, omnes damnatorum pœnas expertus est, pro solis prædestinatis mori voluit, non descendit ad inferiores partes terræ: At Christus Iesuitarum minimè talis est: Ergo non est idem vtrorumque Christus.* Maior propositio disertè asseritur à Caluino & Caluinistis, vt copiosè ostendit Franciscus Feuardentius in Theomachia Caluinistica libro 4. 5. & 6. Et ego paratus sum ostendere, si à Parœo negabitur.

Caphorismis

APHORISMI DOCTRINÆ Caluiniſtarum,

EX EORVM LIBRIS; DICTIS & factis Collecti;

OPVSCVLVM XVII.

Cum breui reſpor ſione ad Aphoriſmos falsò Ieſuiſtis impoſitos.

AD LECTOREM

PRODIIT nuper libellus cum hac inſcriptione: *Aphoriſmi doctrina Ieſuitarum & aliorum aliquot Pontificorum Doctorum, &c.* Libellus iſte mendaciis & calumniis refertus eſt. Authorem habet, vt intelligo, Caluiniſtam, cuius duæ fraudes detegendæ ſunt. Vna, quòd nomen ſuum retinuerit, vt tanto liberius mentiri & calũniari poſſet iuxta illud, *Qui male agit odit lucem.* Altera quòd ſicut Catholicos mendaciis, ita Lutheranos aſtu circumuenerit. Miſit enim libellum ſuum Lutheranis Vvittenbergenſibus in Saxonia, vt ſuo calculo eum approbarent, & iterum typis excuderent; quod & factum eſt. Exiit enim cum hoc auctorio in prima Fronte; *Mit* approbatio *der Theologſchen Facultet zu Vvittenberg* Et altera: *Scriptum hoc publicatione dignum cenſeo, Ego Leonardus Hutterus S. Theologiæ Doctor & Profeſſor, ac pro tempore Decanus* Meritò dicam: O ſimplices Lutheranos! O verſipelles Caluiniſtas! Hi ſcientes & volentes confingunt mendacia in Catholicos, & diſſimulant. Illi re non examinata, approbant & euulgant. Sed veniam demus Lutheranis. Caluiniſtæ certè impunè non abeant. Et nunc quidem ipſorum Aphoriſmos: Poſtea Aphoriſmos, quos falsò Ieſuitis & aliis Catholicis impoſuerunt, breuiter refutabo.

INDEX APHORISMORVM Caluiniſtarum:

DE DEO.

1. *DEus ſolo ſuo arbitratu prædeſtinat homines ad æternam mortem & damnationem, ſine vlla ipſorum culpa.*
2. *Eoſdem occulta vi impellit & neceſſitat ad omnia flagitiorum genera perpetranda, vt habeat occaſionem eos damnandi & puniendi.*
3. *Inſuper mandat, vrget, acincitat Satanam, vt eos ad peccandum inducat.*
4. *Meritò igitur omnium peccatorum, & flagitiorum Author dici eus eſt.*
5. *Nec tamen hac libidine ac crudelitate ſatiari poteſt. Quin miris modis illudit miſeris, ſimulat ſe velle eos iuuare, cum nihilminus habeat in animo.*

De Chriſto, Et Sanctis eius.

6. *Imago Chriſti Crucifixi nullo modo in templis toleranda eſt, omneſque Catholici & Lutherani, qui eam tolerant, ſunt varii idololatræ, ſicut gentiles, qui imagines beſtiarum colunt.*
7. *Sancti, qui dicuntur cum Chriſto regnare, ſunt laruæ, beſtiæ, carnifices: nec vllo modo inuocandi, quia non habent tam longas aures, vt ad noſtras voces porrigantur.*

De Pontifice & Catholicis.

8. Pontifex Romanus eſt verus Antichriſtus, & mancipium diaboli.
9. Cardinales, Epiſcopi, & Canonici, ſunt locuſtæ vaſtatrices, homicidæ, mendaces.
10. Ieſuitæ ſunt blaſphemi Monachi, impuri Spiritus, membra diaboli, &c.
11. Philipus Rex Hiſpaniæ eſt raptor, & notorius hæreticus. Archiduces Auſtriæ ſunt perfidi Dux Sabaudiæ crudelis & perfidus. Sigismundus Rex Poloniæ non diſſimilis: Albertus & Clara Eugenia veræ pacis impedimentum.
12. Summa Omnes Catholici (etiam Principes, Reges, Imperatores) ſunt mancipia Satanæ, Antichriſti Satellitas, Turcis deteriores: nec vlla pax cum illis ineunda eſt.

De modo propagandi Caluiniſmum.

13. Primum ſimulandus eſt conſenſus cum Lutheranis: vt ſic facilius abruamus Papiſtas. Cum enim Lutherani ſint ſimplices; facilè eis perſuadebimus, nos cum ipſis ſentire, & in gratiam illorum paratos eſſe omnia facere.
14. Deinde Reges & Principes Catholici vi & armis oppugnandi ſunt.
15. Ieſuitæ verò, qui ſe maximè nobis opponunt, aut necandi, aut ſi hoc commodè fieri non poteſt, eiiciendi, aut certè mendaciis & calumniis opprimendi ſunt.
16. Quomodo diſputandum eſt, ſi aliter euadere non poſſumus, & ſacra Scriptura deprauanda eſt, & antiquorum Patrum authoritas contemnenda.
17. Imò liberè vtendum æquiuocationibus & deceptionibus, vt ſaltem hac ratione nos defendamus: Nec curandum, ſi incidamus in varias contradictiones.

De Rebus Fidei

18. Omnia opera iuſtorum ſunt inquinamenta, & peccata mortalia.
19. Lex Dei eſt omnino impoſſibilis, nec ab vllo quantumuis ſancto hactenus ſeruata eſt, aut deinceps ſeruari poterit.
20. Peccatum originale non tollitur per Baptiſmum, ſed manet in nobis, quandiu viuimus.
21. Omnes filij fidelium ſunt ſancti, & membra Eccleſiæ ab vtero materno ac proinde non egent Baptiſmo.
22. Qui autem ex thoro illegitimo naſcuntur, æternæ damnationi obnoxij ſunt, nec ad Baptiſmum admittẽdi.

Digitized by Google

2. Peccata prædestinatorum, quantumcumque enormia, nunquam illis imputantur; reproborum nunquam remittuntur.

Habes hic paucos doctrinæ Caluinistarum Aphorismos, vt inde coniecturam facias de cæteris. Nunc singulos seorsim inspiciamus.

APHORISMI CALVINISTICI DE DEO.

APHORISMVS I.

DEVS ab æterno prædestinauit plerosque homines ad æternam mortem & damnationem sine vlla ipsorum culpa aut merito, solum quia ipsi ita placuit.

CAluinus libro 3. Institut. cap. 21. §. 1. *Palam est*, inquit, *Dei nutu fieri, vt aliis vltro offerantur casus, alii ab eius aditu arceantur.* Et infra: *Perplexa, vt multis videtur, quæstio, quia nihil minus conuenire putant, quàm ex communi hominum turba, alios ad salutem, alios ad interitum prædestinari.* Et §. 5. *Non enim pari conditione creantur omnes: sed alii vitæ æternæ, aliis damnatio æterna præordinatur.* Et §. 7. *Vbicunque regnat hoc Dei placitum, nulla in considerationem veniunt opera.* Et capite 23. §. 1. *Minime consentaneum est, præparationem ad interitum alio transferre, quam ad arcanum consilium Dei.* Et ibidem §. 2. *Homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum in æternam mortem prædestinantur.* Et §. 5. *Dico esse à Domino creatos quos ad exitium ituros sine dubitatione præsciebat, idque ita factum, quia sic voluit.* Et plura deinceps in eandem sententiam.

Certè hæc tam atrocia sunt, vt hominem propè ad desperationem adigant. Nam quo animo sis, si ex Caluino audias, *Homines nudo Dei arbitrio in æternam mortem prædestinari?* nihil hic prodesse bona opera, nihil obesse peccata: solo Dei nutu omnia fieri. Aliter Catholici sentiunt. *Deus* (inquit Tertulian. in libro de resurrectione Carnis) *de suo optimus, de nostro iustus.* Itaque de suo, *vult omnes homines saluos fieri, & neminem perire.* De nostro, *reddit vnicuique secundum opera eius.* Augustinus lib. 3. contra Iulianum cap. 18. *Bonus est Deus, iustus est Deus; potest sine bonis operibus liberari, quia bonus est: non potest sine malis operibus damnare, quia iustus est.*

APHORISMVS II.

Deus occulta quadam vi mouet, impellit, & necessitat homines ad omnia flagitiorum genera perpetranda.

CAluinus lib. 1. Institut. capit. 18. §. 2. *Quantum ad arcanos motus spectat; quod de corde Regis prædicat Salomon, flecti huc illuc, prout Deo visum est, ad totum certè genus humanum extenditur: tantumdemque valet, ac si dixisset: quidquid animis concipimus, arcana Dei inspiratione ad suum finem dirigi. Et certè, nisi Deus intus operaretur in mentibus hominum non recte dictum esset, auferre labium à veracibus, & à senibus prudentiam: auferre cor Principibus terræ, vt errent per deuia.* Et infra loquens de Assyriis: *Vnde apparet certa destinatione Dei fuisse impulsos.* Et ibidem §. 4. *Homo iusto Dei impulsu agit, quod sibi non licet.* Quid est, quod non licet homini? non licet adulterari, furari, occidere. Et tamen impulsu Dei adulteratur, furatur, occidit, si Caluino credimus. An verò quia impulsu Dei id facit, excusatur? Minimè, inquit Caluinus. Sic enim habet lib. 3. Inst. c. 24. §. 9. *Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia euadere nequeant peccandi necessitatem, præsertim cum ex Dei ordinatione sibi iniiciatur huiusmodi necessitas. Nos verò inde negamus reos excusari, &c.*

Vides, ex Caluini sententia, hominem à Deo impelli ad peccandùm necessitate quadam, quam euadere non potest: & tamen non ideo excusari à peccato. O dura necessitas! Non sic sacra Scriptura loquitur: Ecclesiastici 15. vers. 21. *Nemini mandauit Deus impie agere.* Et Iac. 1. 13. *Nemo cum tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.* Sap. 14. 9. *Odio est Deo impius & impietas eius.*

APHORISMVS III.

Deus mandat, vrget, & incitat Satanam, vt miseros homines ad peccandum inducat.

CAluinus lib. 1. Instit. cap. 18. §. 1. *Scimus Satanam esse coram Deo sistere ad excipienda iussa, non minus quam Angelos, qui sponte obediunt, diuerso quidem id modo & fine, sed tamen ne quid aggredi possit, nisi volente Deo.* Et infra. *Ergo quicquid agitent homines, vel Satan ipse, Deus tamen clauum tenet, vt ad exequenda sua iudicia conuertat eorum conatus. Vult Deus perfidum Regem Achab decipi: operam suam offert Diabolus ad eam rem, mittitur cum certo mandato, vt sit spiritus mendax in ore omnium Prophetarum.* Et ibid. §. 2. *Dei impulsu Satan suas partes agit & perficit.* Et infra: *diuinus Satan excæcare infidelium mentes, sed vnde hoc? nisi quod à Deo ipso manat efficacia erroris.* Et lib. 2. cap. 4. §. 2. *Satan cum sit instrumentum iræ Dei, pro eius nutu ac imperio huc atque illuc se inflectit, ad exequenda iudicia.* Et §. 5. *Porro Satanæ ministerium intercedere ad reprobos instigandos, quoties huc atque illuc Dominus prouidentia sua eos destinat, vel ex vno loco satis constiterit.* Et infra. *Spiritus ergo impurus, Dei Spiritus vocatur, quia ad eius nutum potentiam, qua respondet instrumentum magis ipsius, in agendo, quam à seipso Author.* Quo iam se vertat miser homo (si hæc doctrina vera est) quando à Deo, vt principali agente, & à Diabolo tanquam Dei instrumento, ad peccatum & sempiternum exitium pertrahitur.

APHORISMVS IV.

DEVS simpliciter dicendus est Author omnium peccatorum, quæ ab hominibus committuntur.

CAluinus lib. 1. Instit. capit. 18. §. 3. *Iam satis aperte ostendi, Deum vocari eorum omnium Authorem, quæ isti censores volunt otioso tantum eius permissu contingere.* Loquitur de peccatis de quibus disputare cæperat, nominatim de cæcitate & tyrannide Achabi; de incesti Ab-

Digitized by Google

inceſtu Abſalonis, de conuicio Semei, de apoſtaſia decem tribuum; de cædibus, rapinis, & incendiis Chaldæorum in Iudæa, de rabie furentium Iudæorum in Chriſtum; de iniquiſſimo Pilati iudicio, & de aliis ſimilibus. Horum omnium ait Authorem eſſe Deum ridétque Catholicos, qui hac ſola permiſſione putant euenire. Eodem ſenſu dixerat §. 1. *Abſalon inceſto coitu patris thorum polluens, deteſtabile ſcelus perpetrat. Deus tamen hoc opus ſuum eſſe pronunciat.*

Ex hoc Aphoriſmo ſic concludo; qui dicit Deum eſſe Authorem peccati, transformat Deum in diabolum (teſte Caluino, in inſtructione contra Libertinos cap. 14.) ſed Caluinus dicit Deum eſſe Authorem peccati, vt iam oſtenſum eſt: Ergo Caluinus transformat Deum in diabolum. Malim ego dicere cum Proſpero in reſponſione ad capitula Gallorum cap. 13. *Bonorum Deus Author eſt; malorum.* Et cum Fulgentio libro 1. ad Monimum cap. 19. *Deus non eſt vltor, cuius eſt Author.*

APHORISMVS V.

DEVS non ſolùm prædeſtinat homines ad æternam damnationem, & ad peccandum impellit; ſed etiam miris modis illudit miſeris, ſimulans ſe velle illos ſanare, cum tamen nihil minus velit.

CAluinus lib. 3. Inſtitut. capit. 24. §. 13. *Ecce vocem ad eos dirigit, ſed vt magis obſurdeſcant; lumen accendit, ſed vt reddantur caciores; doctrinam profert, ſed qua magis obſtupeſcant; remedium adhibet, ſed ne ſanentur.*

Certè ſi ita nobiſcum agit Deus, (vt deſcribit hic Caluinus) quis ab eo remedium petat? Nemo niſi qui ſanari non velit. Videtur Caluinus Deum facere ſimilem illi Medico, qui dicebat,

Si vis ſanari de morbo neſcio quali:
Accipias herbam, qualem ſed neſcio, vel quam;
Ponas neſcio quo; ſanabere neſcio quando.

Et qui Caluini doctrina imbutus, credet Chriſto vocanti, & dicenti, *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos?* Qui non ſtatim excipiat? *Tu quidem vocem ad me dirigis, ſed vt magis obſurdeſcam; lumen accendis, ſed vt fiam caior; doctrinam profers, qua magis obſtupeſcam, remedium offers, ſed ne ſanari poſſim.* Quid ergo te audiam?

DE CHRISTO ET SANCTIS EIVS.

APHORISMVS VI.

Imago Chriſti Crucifixi nullo modo in templis toleranda eſt omneſque Catholici & Lutherani qui eam tolerant, ſunt idololatræ, ſicut gentiles, qui imagines beſtiarum colunt.

DAuid Paræus Caluiniſta & Profeſſor Heidelbergenſis in capit. 1. Epiſtolæ ad Romanos dubio 8. *Mutant*, inquit, *gloriam Dei & idololatræ ſunt, non ſolí Gentiles, qui vel homines, boues, volucres, ſerpentes, ſolem, lunam, ſtellas, herbas, frumenta, vel harum rerum imagines, pro Deo colunt, quæ eſt craſſa idololatria, primo præcepto prohibita; ſed etiam Chriſtianos monemur illi, qui imaginem Chriſti Crucifixi in templis ad repræſentandum Chriſtum, & ad docendum rudiores de Chriſto, tuentur.* Et ante illum Beza in Colloquio Mompelgartenſi, *Fateor me ex animo Crucifixi imaginem deteſtari.*

O tempora! O mores! Qui Chriſti Domini, ac Saluatoris noſtri imaginem tuentur, tum ad repræſentandum beneficium paſſionis eius, tum ad docendum rudiores, de hoc ipſo beneficio in nos collato, vocantur idololatræ. At Caluiniſtæ, qui eam execrantur, conſpuunt & eliminant, cenſentur (ſi Diis placet) orthodoxi, ſancti, prædeſtinati, oues, reformati. Quis hoc credat, niſi Iudæus aut Gentilis?

APHORISMVS VII.

Sancti, qui dicuntur cum Chriſto regnare, ſunt laruæ, beſtiæ, carnifices. Nec vllo modo inuocandi, quia non habent tam longas aures, vt ad noſtras voces porrigantur.

CAluinus lib. 3. capit. 20. §. 27. *Inde colligimus nihil eos Chriſto reliquum facere, qui pro nihilo ducunt eius in orationem, niſi accedant Georgius & Hyppolitus aut ſimiles larua.* Et in libro de ratione reformandæ Eccleſiæ, *Omitto Dominicum, & ſimiles carnifices: Omitto Medardum, Lubinum & ſimiles beſtias.*

His Caluini verbis opponо illud Auguſtini ſermon. 26. de ſanctis. *Quiſquis honorat Martyres, honorat & Chriſtum: & qui ſpernit ſanctos, ſpernit & Chriſtum.* An non ſpernit ſanctos, qui eos appellat *Larnas, beſtias, Carnifices?* Ergo & Chriſtum ſpernit.

Pergit Caluinus libro 3. Inſtit. cap. 20. §. 24. *Quis eò vſque longas illis eſſe aures revelauit, qua ad noſtras voces porrigantur? oculos etiam tam perſpicaces, qui neceſſitatibus noſtris adſint?* Ego viciſſim quæro, an Saulus habuerit tam longas aures, vt ad illam Chriſti vocem porrigerentur? *Saule, Saule, quid me perſequeris?* præſertim cum Caluinus dicat, Chriſtum è cælo exiſtentem hanc vocem emiſiſſe. Item, an Stephanus habuerit tam perſpicaces oculos, vt potuerit dicere. *Video cælos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris Dei?*

DE PONTIFICE ET CATHOLICIS.

APHORISMVS VIII.

Pontifex Romanus eſt verus Antichriſtus, Deinoſtis, Chriſti perduellis, religionis aduerſarius; hæreſeos antiſtes, Eccleſiæ parricida, pacis turbator, ſentina impietatis, mancipium diaboli.

HÆc ſunt vulgata apud Caluiniſtas, & Gabriel Powelus in priori libro de Antichriſto dicit ſe *ex immotis Scripturæ fundamentis* ea demonſtraſſe, ſed quænam ſint illi fundamenta? oſtenſum eſt in noſtra diſputatione de Antichriſto reformato, nempe *mendacia, calumniæ Patrum antiquorum contemptus Scripturæ depravatio* & his ſimilia. Idem Powelus in præfatione addit, eſſe articulum fidei quod Papa ſit Antichriſtus. Sic enim loquitur. *Deum ſanctè teſtor, me tam certò ſcire Pontificem Romanum eſſe magnum illum Antichriſtum, quam Deum ipſum eſſe in cælo, Creatorem viſibi-*

lium & inuisibilium, & Iesum Christum verum illum Messiam Patribus olim promissum, &c.

En Baccalaureus ille Caluinista, accipit nouam reuelationem. & eadem fidei certitudine tenet hos tres articulos: *Deus est in cœlo: Christus est Messias. Papa est Antichristus.* Hinc apparet, Symbolum Apostolorum, secundum Caluinistas, non esse perfectum, quia vnus ex tribus præcipuis articulis illi deest. Vnde sicut Catholici annis superioribus correxerunt Calendarium: ita suadeo Caluinistis, vt ipsi Symbolum Apostolorum corrigant. Et quia Caluinus est decimus tertius Apostolus (modo Lutherus velit illi cedere) illius nomine apponant hunc decimum tertium articulum *Credo Papam esse Antichristum.*

APHORISMVS IX.

Cardinales, Episcopi & Canonici sunt locustæ vastatrices, homicidæ, mendaces.

GAbriel Pouelus l. 2. de Antichristo cap. 2. *Cardinales sunt locustæ vastatrices, quæ ab Antichristo Romano galero Cardinalitio ornatæ, illi in omnibus astipulantur. Pseudo Episcopi sunt locustæ vastatrices, quæ pallium magno pretio Romæ emunt, & promenda Antichristi Ecclesia specialem iurisdictionem ciuilem, & Ecclesiasticam habent, Colluuies canonicorum, monachorum & scolasticorum, sunt locustæ vastatrices papalem monarchiam, vnaquæque pro viribus sua, homicidiis & mendaciis fulciens.*

Magna sane contumelia in familias præcipuas, Austriacam, Bauaricam, Lotharingicam, Francicam, quæ Cardinalitia dignitate ornatæ sunt. Itemque in Archiepiscopos, & Cathedrales Canonicos Ecclesiarum, Moguntinæ, Colonien sis, Treuirensis & aliarum, quos Caluinistæ publico scripto vocant *Pseudo Episcopos, mendaces, homicidas.* Certè Catholici in scribendo modestiores sunt.

APHORISMVS X.

Iesuitæ sunt blasphemi Monachi, impuri Spiritus, membra diaboli, turbatores pacis, inimici Regum, seductores patriæ, corruptores iuuentutis, sicarii, proditores, progenies viperarum, rana, cauda Antichristi, &c.

VAlde copiosi & eloquentes sunt Caluinistæ in depingendis Iesuitis. Nec vllus esset finis, si omnia conuicia: quæ in illos effundunt, recensere vellem. Porrò excellunt in hoc genere Gabriel Pouelus, Dauid Paræus, Iosephus Burdo, & non pauci alii. Hi omnes in hoc stadio currunt: vt comprehendant. De bravio viderint

Sed solantur se Iesuitæ illis Christi verbis. Matth. 5. 11. *Beati estis, cum maledixerint vobis* (Caluinistæ) *& dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam vestra merces copiosa est in cœlis.* Et illis Petri Apostoli epist. 1. cap 3. 15. *Christum sanctificate in cordibus vestris, conscientiam habentes bonam, vt in eo, quod detrahunt vobis, confundatur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conuersationem. Melius est enim bene facientes pati, quàm male facientes*

Et quid mirum Caluinistas in Iesuitas esse contumeliosos, cùm in suæ sectæ homines sint maledicentissimi Mordent se inuicem, & à se inuicem conuulnuntur: Iosephus Burdo Caluinista in Elencho vtriusque orationis chronologicæ Paræaneæ. Dauidē Paræum Caluinistam, passim vocat *insanum, arrogantem, idiotam, stercora colligentem, Prophiuitatum buccinatorem, asinum, sycophantam, helleborismo egentem, communi sensu destitutum, mendacem* & nescio quid non.

APHORISMVS XI.

Philippus Rex Hispaniæ est raptor, & notorius hæreticus, ideoque omnibus omnium Caluinistarū viribꝰ è regno suo expellēdus. Archiduces Austriæ sunt perfidi. Dux Sabaudiæ crudelis & perfidus. Sigismundus Rex Poloniæ non dissimilis. Albertus & Clara Eugenia veræ pacis impedimentum.

HÆc omnia habet Brederodius Caluinista in famoso libello, qui inscribitur; *Fœderatorum, inferioris Germaniæ defensio tertia contra calumnian pacis perturbata, &c.* Et quidem p. 70. de Philippo Rege sic scribit: *Annon è contrario potius Regem Hispaniæ, quia hæreticus notorius est, ex Regno illo Catholico, omnibus omnium Euangelicorum viribus expellere oporteret? maxime, cùm alia insuper contra eundem militet ratio, veluti contra vniuersi orbis raptorem &c.* Vide eundem Brederodium pag. 60. de Alberto & Clara Eugenia. Et pagina 90. de Sigismundo Rege Poloniæ. Et pagina 91. de Archiducibus Austriæ, & Duce Sabaudiæ.

Et quis hic terræ filius est, qui tam atrociter scribit in Reges & Principes? Natione Hollandus, secta Caluinianus: officio, ordinum fœderatorum Hollandiæ. Agens apud Principes Protestātes. Didicit hoc à Caluino & Beza, qui ambo in Reges fuerunt infensissimi. Sanè Caluinus in can. 6. Danielis, de illis ita scribit. *Principes terreni se contra Deum extollunt, sua seipsi potentia priuant, imò vere indignissimi sunt, qui hominum cœtu ac numero reponantur. Potius igitur illis est faciès conspuenda, quàm ipsorum imperiis obtemperandum, nisi omnem superstitionem extirpent, & funditus tollant.* Beza verò Epistola 41. Francorum Regem *Satanam* appellat, & fideles suos adhortatur, ne vllas vnquam cum illo inducias paciscantur. Vide Lidouicum Richeomum in expostulatione apologetica ad Henricum IV. Regem Galliæ & Nauarræ, cap. 8.

APHORISMVS XII.

Summa, omnes Catholici, (etiam Principes, Reges Imperatores) sunt mancipia Sathanæ, Antichristi satellites. Turcis deteriores, nec vlla pax cum illis ineunda est.

GAbriel Pouelus lib. 1. de Antichristo cap. 1. generatim vocat omnes, *Satanæ mancipia & Antichristi Satellites* Et Brederodius in libello supra citato, inter cætera conatur persuadere suæ sectæ Principibus, ne vnquam ineat pacem cum Catholicis, eo quod multo minus cum illis, quam cum Turcis, vera pax iniri possit, quippe cùm Catholici Turcis sint deteriores. Similis habet author librorum de Turcopapismo lib. 1. c. 7. vbi sic ait. *Ante oculos habemus Papistas Turcis esse crudeliores. Hoc loco ipsos crudelissimos Tyrannos superesse, multis testimoniis, & exemplis ostendimus.* Iam Caluinus ipse

quibus titulis ornat Regum ac Principum Legatos, Oratores, Theologos, qui Concilio Tridentino interfuerunt. Sanè in Antidoto illius Concilii paſſim eos vocat *aſinos, porcos, craſſos bues, quiſquilias, Antichriſti legatos, Chriſti hoſtes, otioſos ventres, mendicabula, putrida cadauera, ſili cernia, blaterones, Tridentinam colluuiem, patres cornutos, exitialia monſtra, degeneres ac ſpurios, magna meretricis filios, &c.*

Longè aliter de iis ſenſit Ferdinandus Imperator, qui ſuis legatis ex Concilio illo redeuntibus ita gratulatus eſt. *Aluimus vos in ſchola optima.*, Sed Caluiniſtæ, pro ſua modeſtia, excipient etiam Imperatorem illum fuiſſe, *Antichriſti ſacellitem, & diaboli mancipium.*

De modo propagandi Caluiniſmum.

APHORISMVS XIII.

Primùm ſimulandus eſt conſenſus cum Lutheranis, vt ſic facilius obruamus Papiſtas, & in toto orbe Chriſtiano dominemur, Lutherani facilè nobis credent.

HEidelbergenſes Caluiniſtæ ediderunt nuper libellum cum hac inſcriptione. *Lubſamblicher Bericht, was die reformirte Kirchen in Teutſchlandt glauben oder nit glauben.* In hoc libello conantur boni iſti viri perſuadere populo, ſe in rebus fidei ac religionis per omnia conſentire cum Lutheranis, excepto vnico articulo de cœna Domini. Ac deinde grauiter ac ſeriò hortatur Lutheranos, vt deinceps conſpirent cum Caluiniſtis ad Catholicos profligandos & extirpandos. Idem facit Dauid Paræus Caluiniſta in oratione de ſtrophis Ieſuitarum, vbi inter alia ſic habet; *Nunc communia arma, ſigna & acies conuertenda ſunt in communem hoſtem Antichriſtum Romanum, eiuſque primipilares copias. Jeſuitas, qui ante fores commune exitium omnibus Eccleſiis reformatis immani conatu machinantur.*

Sed Lutherani non credunt tantam interſe & Caluiniſtas eſſe conſenſionem in doctrina fidei. Et ſanè ſi eſſet, cur Caluiniſtæ in Haſſia tam grauiter perſequerentur Lutheranos? cur illos Marpurgo ex antiqua poſſeſſione exturbarent? cur viciſſim Lutherani tam crudeliter in Prædicantes Caluinianos ſæuirent? Hæc ſanè non ſunt mutuæ pacis & conſenſionis, ſed odii & acerbitatis ſigna manifeſtiſſima.

Audi, ſi placet, Hoſpinianum Caluiniſtam in libro de concordia c. 58. vbi deſcribit crudelitatem Lutheranorum Marpurgenſium in Caluinianos Prædicantes, his verbis, *Cum in contignatione Profeſſorum congregati Concionatores* (Caluniani) *ab omni humana ope deſtituti, præſentiſſimam quaſi mortem ante oculos viderent, irruentes ceratim poſt oſtium contignationis ciuium* (Lutheranorum) *aliqui, cùm multo furore adoriuntur eos, captiuos abripiunt, veſtimenta eorum diſcerpunt, pugnis in faciem eos cædunt, pileos capitibus deiiciunt, verberibuſque ad ſanguinem vſque multant miſerè: Et quamuis reliqui in ſolo conſtituti præcipites eos ſibi dari de contignatione alto clamore experirent, exaudiri tamen à furentibus illis non poterant. Itaque cum ſummo impetu peroſtium concionatores* (Caluinianos) *nihil vel commiſerationi, vel præci, apud ſeſe loci relinquentes diſturbant. Et quidem Sebonfeldium primò per gradus deiectum in mediam Chori aream perirahunt, verberibus inter duo altaria conſtitutum excipiunt, in terram proſternunt, conculcant pedibus, elevatumque rurſus colaphis, pugniſque tam crudeliter tractant, vt cruore fœdatus, vndique & ſanguinolentus appareret, clamat miſer, Parcite quaſo, deformatus ſum ſa-*

tis; captiuum abducite. At illi, cæcæ nebulonum, &c. Hæc eſt concordia Euangelica inter Lutheranos & Caluiniſtas.

APHORISMVS XIV.

Deinde Reges & Principes Catholici vi & armis oppugnandi, aut è ſuis regnis & prouinciis expellendi.

HOc partim colligitur ex libello Heidelbergenſium iam citato & ex oratione Dauidis Paræi de ſtrophis Ieſuitarum; partim ex Brederodio Caluiniſta, qui in ſuo libello ſic habet; *An non Regem Hiſpaniæ ex regno ſuo omnibus omnium Euangelicorum viribus expellere oportere?* Bonum ſcilicet conſilium. Sed quid commiſit Rex ille, cur regno expelli à Caluiniſtis debeat? *Quia*, inquit, *notorius hæreticus eſt*, voluit dicere; *Quia Pontificius: quia Catholicus eſt.* Ergo iuxta huius Caluiniſtæ concilium etiam Imperator, Rex Franciæ, Archiduces Auſtriæ, Dux Bauariæ, Dux Lotharingiæ, Archiepiſcopi Moguntinus, Colonienſis, & Treuirenſis è ſuis regnis & prouinciis expellendi eſſent. Nam & hi Pontificii ac Catholici ſunt, & in rebus fidei planè conſentiunt cum Rege Hiſpaniæ.

APHORISMVS XV.

Ieſuitæ verò qui ſe maximè nobis opponunt, aut necandi, aut ſi id commodè fieri non poteſt, eiiciendi, aut certè mendaciis, ac calumniis opprimendi ſunt.

IN Anglia vbi Caluiniſmus prævalet hactenus necati ſunt Ieſuitæ, vt Edmundus, & Campianus, Rogerius, Filocus, Henricus, Garnetus, & complures alii. Quid nuper actum ſit de Ieſuitis ex imperio expellendis notum eſt. Mendacia & calumniæ, quæ illis imponuntur, infinita ſunt. Pauca attingam. Sparſerunt Caluiniſtæ annis ſuperioribus, Ieſuitas in Belgio machinatos eſſe mortem Mauritio Naſſopio. Mendacium hoc publica authoritate refutatum eſt. Sparſerunt libris etiam editis, Antuerpiæ publico ſupplicio affectum eſſe Ieſuitam propter enorme crimen: Vniuerſa Antuerpia reclamauit, Sparſeruut Ieſuitas. Monarchienſes in Bauaria, non modò ſtuprum virgini obtuliſſe, ſed atrox etiam homicidium perpetraſſe. Sereniſſimi Ducis imperio, calumnia hæc publico diplomate detecta & diſſipata eſt. Sparſerunt quatuor Ieſuitas propter enormia facinora, Cracouiæ in Polonia, mandato Sereniſſimi Regis Stephani, infami morte punitos eſſe. Hanc fabulam ipſemet Stephanus, vrgente Reuerendiſſimo & Illuſtriſſimo Principe Vvolfango Archiepiſcopo Moguntino, qui in criminis ſocietatem vocabatur, regiis literis, ac ſigillo confutauit. Et quid dicam cætera? vno verbo; Caluiniſtici Prædicantes, renitente etiam conſcientia paſſim clamant in ſuis cathredis, Ieſuitas omnium fraudum ac malorum, quæ in mundo fiunt, authores & architectos eſſe. Nec dubito; ſi ità pergant, breui perſuaſum iri populo, Ieſuitas peccatum originale in hunc mundum induxiſſe: Et in auriculari confeſſione, conſilium dediſſe Abſaloni vt parentem ſuum Dauidem bello perſequeretur.

Quid dicam de libello Caluiniſtico, qui nuper prodiit cum hac inſcriptione, *Aphoriſmi doctrinæ Ieſuitarum*, Meris mendaciis & calumniis refertus eſt. In quem finem? vt Caluinismus propagetur, Ieſuitæ intereant. Sed non eſt iſte modus plantandi Euangelium.

APHORISMVS XVI.

Sacra Scriptura potius deprauanda, & omnis antiquorum Patrum authoritas reſpuenda, quàm Caluiniſmus deſerendus.

THeodorus Beza, ne cogeretur fateri cum Catholicis, in calice conſecrato contineri verum ſanguinem Chriſti, maluit ſcripturæ verba corrumpere, quàm errorem deſerere. Nam Lucæ 22. 20. ſic legimus iuxta græcum textum. *Hoc poculum nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine, quod pro vobis effunditur* τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ ἐμῷ αἵματί μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Ex quo loco ſic argumentantur Catholici. In illo poculo, quod Chriſtus tradidit Apoſtolis bibendum, vel erat propriè & verè vinũ, vel propriè & verè ſanguis Chriſti. Non potuit propriè & verè eſſe vinum, quia poculum vini non eſt effuſum pro ſalute noſtra. Chriſtus autem loquitur de poculo, quod pro ſalute noſtra effuſum eſt. *Hoc* (inquit) *eſt poculum in meo ſanguine.* (vel poculum mei ſanguinis) *quod pro vobis effunditur.* Neceſſe ergo eſt in illo poculo fuiſſe verè & propriè ſanguinem Criſti. Quid Beza? quod ſolent hæretici in re deſperata. Verba Chriſti ſic immutauit; *Hoc poculum nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine, qui pro vobis effunditur:* τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, ὃ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Audax facinus, Ipſemet Beza fatetur in omnibus græcis codicibus haberi; *Hoc eſt poculum in meo ſanguine, quod pro vobis effunditur*: Et tamen omnibus refragantibus, reponit hæc verba; *Hoc eſt poculum in meo ſanguine, qui pro vobis effunditur*: Bezam ſequuntur alij Caluiniſtæ. Sed plerique non aduertunt fraudem. Si aduerterent, nihil dubito, ad ſaniorem mentem redirent potius, quam in errore tam manifeſto perſiſterent.

Patrum antiquorum authoritas, quo loco apud Caluiniſtas ſit, omnibus notum eſt: Franciſcus Iunius Caluiniſta in ſuis animaduerſionibus, circa librum 3. Bellarmini de Pontifice, ſic paſſim loquitur. *Patres à vero plurimùm aberrauerunt. Hæ ſunt meræ Patrum coniecturæ. Sunt vanæ ſuſpiciones, quibus boni Patres plus ſatis indulſerunt, &c.*

Hoc didicit à Caluino, qui apertè fatetur, ſe diſſentire ab antiquis Patribus, in his punctis ſequentibus.

1 De libero arbitrio lib. 2. Inſt. c. 2. §. 4.

2 De cooperatione liberi arbitrij cum gratia Dei. lib. 2. c. 3. §. 7.

3 De iuſtificatione lib. 3. cap. 11. §. 15. *Nec Auguſtini quidem ſententia recipienda eſt, &c.*

4 De perſona Mediatoris, lib. 2. c. 14. §. 3. *Atque hic excuſari non poteſt veterum error, &c.*

5 De concupiſcentia, l. 3. c. 3. §. 10. *Neque opus eſt multum inueſtigando laborare, quid hic veteres ſenſerint, &c.*

6 De ſatisfactione, lib. 3. c. 4. §. 38. *Parum autem me mouent, quæ in veterum ſcriptis de ſatisfactione paſſim occurrunt, &c.*

7 De oratione pro defunctis lib. 3. c. 4. §. 10. *Cum mihi obiiciunt aduerſarij, ante mille & trecentos annos vſu receptum fuiſſe, vt precationes fierent pro defunctis, &c.*

8 De merito, lib 3. c. 15. §. 2. *Viſi ſunt, fateor paſſim veteres Eccleſiæ ſcriptores nomine meriti, &c.*

9 De traditionibus, lib. 4. c. 12. §. 23. *Hæc prohibitio clarè oſtendit, quàm peſtiferæ ſint omnes traditiones &c.*

10 De ſolenni pœnitentia, lib. 4. c. 12. §. 8. *Quæ in parte excuſari nullo modo poteſt immodica veterum auſteritas.*

11 De Quadrageſima, l. 4. c. 12. §. 20. *Tunc paſſim inualuerat ſuperſtitioſa Quadrageſimæ obſeruatio.*

12 De laicis baptizantibus in neceſſitate, lib. 4. c. 15. §. 20. *Quod autem multis ab hinc ſæculis adeoque ab ipſo fere Eccleſiæ exordio vſu receptum fuit, vt in periculo mortis laici baptizarent, non video, quam firmis rationibus defendi queat.*

APHORISMVS XVII.

Liberè vtendum eſt æquiuocationibus, etiam in rebus fidei, quando aliter Caluiniſmus defendi & propagari non poteſt. Nec magnopere curandum, ſi incidamus in varias contradictiones.

BEZA Caluini diſcipulus; verbo & exemplo id docuit. Nam anno 1556. ſcripſit confeſſionem, in qua aſſeruit corpus Chriſti *verè & realiter* eſſe præſens in cœna & communicantibus *verè & realiter* exhiberi. Addebat, in eam confeſſionem conſentire Eccleſias Heluetiorum & Geneuenſium. Hoc ideò fecit, vt Lutheranos, qui agnoſcunt veram & realem Chriſti præſentiam in cœna, dolo ad Caluiniſmum pertraheret, quaſi eadem eſſet Caluiniſtarum & Lutheranorum ſententia. Sed quid factum? Lutherani cœperunt triumphare de Zuinglianis, & clamare, ipſos Beza teſte, ſuã ſectam deſeruiſſe, & cum Lutheranis ſentire. Tum Heluetii, qui Zuinglium ſequebantur, grauiter in Bezam inuecti ſunt, quod de ipſorum mutata ſententia falſo id ſparſiſſet. Beza ad æquiuocationis aſylum confugiens, reſpondit, ſe quidem vera ſcripſiſſe, ſed à Lutheranis malè intellecta: non enim ſe locutum eſſe de cœna Domini, quæ celebratur in terris (de qua tamen erat quæſtio) ſed de cœna, quæ celebratur in cælo, vbi Chriſtus *verè & realiter* præſens eſt. En cadorem Caluiniſticum. Refert hanc hiſtoriam Claudius Sanches in Reſponſione ad Apologiam Bezæ, & Bellarminus l. 1. de Euchariſtia c. 2.

Porrò, quid familiariùs Caluiniſtis, quàm contradictio? Hoc diſce ex vno Caluino, Docet l. 4. Inſtit. c. 1. §. 2. nos fide profiteri duplicem Eccleſiam, alteram viſibilem, alteram inuiſibilem, cum dicimus in ſymbolo, *Credo Eccleſiam*. At alibi, ſolam inuiſibilem, quæ eſt Electorum, ait nos credere. Si enim habet in paruo catechiſmo, *Confitemur nos credere vnam ſanctam Eccleſiam Catholicam*. Et ſtatim explicans, quæ ſit illa vna Eccleſia, quam credimus, ſic addit, *Quid eſt Eccleſia, Corpus ac ſocietas fidelium, quos Deus ad vitam æternam prædeſtinauit*. Certe hic ingenue fatetur, nos credere vnam tantum Eccleſiam, quæ eſt prædeſtinatorum.

Similiter lib. 4. c. 1. §. 4. docet, extra Eccleſiam viſibilem ſaluari neminem poſſe. Sic enim ait, *Nunc de viſibili Eccleſia differere propoſitum eſt; Extra cuius gremium nulla eſt ſperanda peccatorum remiſſio, nec vlla ſalus*. At filii fidelium, qui ſine Baptiſmo moriuntur, ſaluari poſſunt iuxta Caluinum, lib. 4. c. 16. §. 24. & 25. Et tamen non ſunt in Eccleſia viſibili, cùm in eam nemo admittatur, niſi per Baptiſmum, lib. 4. 1. §. 7.

Rurſum lib. 3. Inſt. c. 2. §. 16. 17. & 18. vnumquemque fidelem, eſſe certum certitudine fidei, de ſua iuſtitia & remiſſione peccatorum, & non eſſe fidelem, qui hanc certitudinem non habeat. At in eodem cap. §. 10. & 11. apertè aſſerit, neminem certò ſcire, ſe habere veram fi-

dem, & vnumquemque in ea re poſſe decipi. *Tot*, inquit, *vanitatis receſſus habet, tot mendacij latebris ſcatet cor humanum, tam fraudulenta hypocriſi tectum eſt, vt ſeipſum ſæpè fallat.* Et iterum. *Experientia oſtendit reprobos interdum ſimili fere ſenſu atque electos affici vt ne ſuo quidem iudicio quicquam ab electis differant.* Quis iam Caluiniſta audeat dicere, ſe certa fide credere, quod iuſtus & prædeſtinatus ſit? Dicam ego ex Caluino? *Cor tuum te fallit, & fraudulenta hypocriſi tectum eſt. Reprobus es, licet tuo iudicio non differas ab Electis.*

Item in Antidoto Concilij Trident. Seſſ. 6. can. 9. & 11 docet, *fidem iuſtificare; habere vim iuſtificandi; eſſe cauſam iuſtificationis*, At l. 3. Inſt. c. 13. §. 5. id negat, his verbis? *Quoad iuſtificationem, res eſt mere paſſiua Fides.* Sanè ſi eſt res merè paſſiua, quoad iuſtificationem? quomodo habet vim iuſtificandi? aut ſi hanc habet? quomodo eſt merè paſſiua; Non cohærent iſta.

Ad hæc in antidoto Concil. Trid. Seſſ. 6. c. 8. ſic habet; *Falſum eſſe contendo, vllam iuſtitiæ partem in qualitate ſitam eſſe, vel habitu, qui in nobis reſideat.* Hic planè negat iuſtitiam inhærentem, quàm Catholici aſſerunt. At in lib. de vera Eccleſiæ reformatione, eandem concedit; his verbis? *Nunquam reconciliamur Deo, quin ſimul donemur iuſtitia inhærente.*

Præterea in conſenſione de re Sacramentaria, dicit Chriſtum non eſſe in Euchariſtia, ſed tantum in cælo. *Chriſtus*, inquit, *quatenus homo eſt, non alibi, quàm in cælo quærendus eſt.* Et ibidem? *Quia tamen corpus Chriſti finitum eſt, & cælo, vt loco, cœnitetur, neceſſe eſt à nobiſtante locorum interuallo diſtare, quanto cælum abeſt à terra.* At contrarium docet alibi. Nam in libello de cœna Domini ſic ſcribit; *Neceſſe eſt, nos in cœna vere corpus & ſanguinem Chriſti recipere.* Et infra. *Intelligimus Chriſtum nobis in cœna veram propriamque corporis & ſanguinis ſui ſubſtantiam donare.* Et in c. 11. prioris ad Corinthios; *Concludo, realiter, vt vulgo loquimur, nobis in cœna dari corpus Chriſti.* Omitto alias contradictiones, quæ paſſim in Caluino & Caluiniſtis occurrunt.

DE REBVS FIDEI.

APHORISMVS XVIII.

Omnia iuſtorum opera ſunt, inquinamenta, & peccata mortalia, neque vitam, ſed damnationem æternam promerentur

CAluinus lib. 3. Inſt. c. 12. §. 4. *Omnium hominum opera nihil ſunt niſi inquinamenta & ſordes, & quæ iuſtitia vulgò habetur, ea apud Deum mera eſt iniquitas.* Et c. 14. §. 9. *habemus, ne vnum à ſanctis exire opus, quod non mereatur iuſtam opprobrij mercedem.* Et §. 11. *Duobus his ſortiter inſiſtendum, nullum vnquam extitiſſe pii hominis opus, quod ſi ſeuero Dei iudicio examinentur, non eſſet damnabile*, &c. Et cap. 15. §. 3. *Nihil ab homine exit, quantumuis perfecto, quod non ſit aliqua macula inquinatum.* Et in antidoto Conc. Trid. Seſſ. 6. c. 22. *Inde confici-tur, non eſſe tantopere exagitandos, qui dixerunt qualibet bona opera, ſi exacto rigore cenſeantur, æterna potius damnatione, quàm vita præmio digna eſſe.*

Non ita loquuntur ſcripturæ & Patres. Matth. 25. 34. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Eſurini enim, & dediſtis mihi manducare.* Et 2. Cor. 4. 17. *Quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, æternum gloriæ pondus operatur.* Et 2. Timoth. 4. 7. *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. In reliquo re-poſita eſt mihi corona iuſtitiæ.* Auguſtinus ſerm. 62. de tempore. *Deus pro Meritis fidei & bonorum operum dabit ſuis fidelibus regnum cælorum.*

APHORISMVS XIX.

Lex Dei eſt impoſſibilis, nec ab vllo quantumuis ſancto hactenus ſeruata eſt; aut deinceps ſeruari poterit.

CAluinus lib. 2. Inſt. cap. 7. §. 5. *Quod autem impoſſibilem legis obſeruationem diximus*, id eſt, *explicandum & confirmandum.* Et in antidoto Concilij Trid. Seſſ. 6. c. 12. *Mihi abundè ſufficit neminem extitiſſe vnquam, qui legi Dei ſatisfecerit, nec vllum poſſe inueniri.* Et infra, *Prophetas, & Patriarchas & pios Reges, vtcunque Dei Spiritu adiuuarentur, ferendo legis iugo pares fuiſſe nego.*

Felices Caluiniſtæ, qui quoties homicidia, furta, adulteria, aut ſimilia flagitia commiſerunt, vno Caluini verbo excuſantur. *Lex Dei eſt impoſſibilis.* Felicioreſ vtique eſſent, ſi lectori aut carnifici perſuadere id poſſent.

Repugnat illis Propheta Dauid Pſalm. 118. 32. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilateſti cor meum.* Et Chriſtus Matth. 11. 30. *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Et Apoſtolus 1. Ioannis 5. 3. *Hæc eſt charitas Dei vt mandata eius cuſtodiamus, & mandata eius grauia non ſunt.* Et Auguſtinus lib. de natura & gratia cap. 43. *Deus impoſſibilia non iubet.*

APHORISMVS XX.

Peccatum originale non tollitur per Baptiſmum, ſed manet in nobis quamdiu viuimus.

CAluinus lib. 2. Inſt. c. 1. §. 8. *Has peruerſitas nunquam in nobis ceſſat.* Et lib. 4. c. 15. §. 10. *Iam perſpicuum eſt, quàm falſum ſit, per Baptiſmum ſolui nos & eximi ab originali peccato.* Et in antidoto Conc. Trid. Seſſ. 5. *Manet vere peccatum in nobis, neque per Baptiſmum extinguitur.* Hinc ita concluſio: Peccatum originale eſt *cæcitas mentis, & auerſio voluntatis à Deo, cum reatu æternæ mortis*, vt diſſinit Dauid Paræus Caluiniſta in ſuis Theſibus de peccato: Sed hoc peccatum manet in Caluiniſtis poſt Baptiſmum, teſte Caluino: Ergo Caluiniſtæ poſt Baptiſmum manent *cæci mente, & auerſi à Deo, & rei æternæ mortis.* Quid vobis videtur?

Nos cum Auguſtino ſentimus, qui concione 1. in Pſ. 115. ait; *Sicut Ægyptios in mari obrutos, ita in Baptiſmo peccata noſtra diuiſa & extincta, luce clarius inuitus Propheta dicens, proiicies in profundum maris omnia peccata noſtra.* Et cum Gregorio lib. 9. epiſt. 39. *Qui dicit peccata in Baptiſmate non funditus dimitti, dicat in mari rubro Ægyptios non veraciter mortuos.*

APHORISMVS XI.

Omnes filij fidelium ab vtero materno nascuntur sancti & hæredes vitæ æternæ, ac proinde saluari possunt sine Baptismo.

CAluinus in antidoto Concilii Trid. Sess. 6. cap. 5. *Verum infantes à regno Dei arcere libuit, qui ante erepti sunt ex hac Vita, quam offerri ad Baptismum potuerint. Quasi Verò de nihilo dictum sit eos nasci sanctos, qui ex fidelibus nascuntur. Imò quo iure ad Baptismum eos admittimus, nisi quod promissionis sunt hæredes: Nisi enim ad eos pertineret vita promissio, Baptismum profanaret, quisquis illis daret. Quod si Deus in regnum suum eos adoptauit, quanta iniuria fit promissioni, quasi per se ad eorum salutem non sufficias?* Et infrà. *Inclusa est infantium salus in promissione, qua Deus fidelibus testatur, se fore illis & semini eorum in Deum. Hac ratione sibi nasci pronunciabat, qui ex Abraham ducebant originem. Huius promissionis beneficio recipiuntur ad Baptismum, quia censentur Ecclesiæ membra. Non à Baptismo igitur initium habet eorum salus, sed qua iam in verbo fundata erat, Baptismo obsignatur.* Et lib 4. Iust. c. 6. §. 24. *Infans à matris vtero in fœdere continetur* Et ibidem. *Filiorum haud dubiè loco habet eorum filios, quorum semini in partem se fore pollicitus est, &c.*

Ex his & aliis Caluini verbis, quæ ibidem sequuntur colligi possunt hæc puncta. 1. Illam promissionem, quæ Abrahæ facta est Gen. 17. *Ero Deus tuus & seminis tui post te.* pertinere ad omnes parentes fideles, & eorum filios. 2. Itaque omnes filios, qui nascuntur ex parentibus fidelibus, vi illius promissionis, esse sanctos, filios Dei, & hæredes vitæ æternæ? nec posse vnquam perire. 3. Vnde si moriantur ante Baptismum. nihilominus saluari vi promissionis. 4. Non enim Baptismum institutum esse, vt infantes per illum efficiantur sancti, sed & eorum sanctitas obsignetur? cùm Baptismus nihil aliud sit, quàm publicum sigillum, quo testamur eos, qui ex fidelibus nascuntur, sanctos esse, & in fœdere promissionis vitæ æternæ comprehendi. 5. Vnde sicut olim filii Abrahæ obsignabantur sigillo circumcisionis; ita nunc filios fidelium sigillo Baptismi obsignari. 6. Et sicut olim non circumcidebantur filii infidelium, eo quod in fœdere promissionis non continerentur, ita nunc non debere baptizari filios infidelium, quia à promissionis fœdere excluſi sunt. Denique sicut sigillum Regis censetur prophanari, quando falsæ scripturæ epistolæ appenditur, ita merito prophanari Baptismum, quando appenditur infanti, qui promissionem Dei non habet. Eiusmodi autem esse omnes infantes infidelium.

Hæc Caluini sententia, & per se falsa est, & falsis nititur fundamentis. Hoc ostendo variis argumentis.

Primum sumi potest ex illa ipsa promissione, Abrahæ facta, ex qua Caluinus suum errorem astruere conatus est. Nam illa promissio dupliciter potest explicari, vel secundum sensum literalem, vel secundum spiritualem & mysticum. Si explicetur secundum literalem, nihil ad rem Caluini facit. Non enim Deus secundum literam promisit Abrahæ & semini eius vitam æternam; sed possessionem terræ Chanaam. Verba promissionis sunt, hæc. *Dabo tibi, & semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaam in possessionem æternam.* Si autem explicetur promissio secundum sensum mysticum, tunc quidem potest intelligi de adoptione vitæ æternæ, non tamen descendit ad nos per carnalem generationem ex parentibus, vt falsò interpretatur Caluinus, sed per fidem in Christum. Hoc frequenter inculcat Apostolus, præsertim Rom. 4. & 9. & ad Galat. 3. & 4. vbi disertè ostendit eos esse veros Abrahæ filios secundum promissionem, non qui sunt filii carnis, sed qui sunt filij fidei, id est, qui imitantur fidem Abrahæ. Sic enim loquitur ad Galat 3. 7. *Cognoscite, quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ.* Et ibid. v. 9. *Qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham.* Tunc ergo secundum Apostolum, incipimus esse filij Abrahæ, vi promissionis, cum incipimus esse fideles. At paruuli non incipiunt esse fideles ab vtero materno, sed in Baptismo. *Illis enim baptizare est credere,* vt loquitur Augustinus lib. 1. de peccatorum meritis & remiss. c. 27. Ergo infantes non nascuntur sancti ab vtero materno, sed efficiuntur sancti, cum baptizantur.

Alterum argumentum sumitur ex necessitate Baptismi in hunc modum, Omnes infantes nascuntur in peccato originali; omnes nascuntur filij iræ. Rom. 5. & Ephes. 2. Ergo filij Dei effici non possunt, nisi in Deo renascatur, iuxta illud Ioannis. 3. 7. *Oportet vos nasci denuò.* At non possunt renasci, nisi per Baptismum iuxta illud ibidem. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Hinc D. Augustinus lib. 3. de anima & eius origine cap. 9. *Noli,* inquit, *credere, noli dicere noli docere, infantes, antequam baptizentur, morte præuentos, peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus.* At Caluinus hoc credit, hoc docet: Catholicus ergo non est. Idem Augustinus in Epistol. 28. ad Hieronymum. *Quisquis,* inquit, *dixerit, quod in Christo vinificabuntur etiam paruuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profectò & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam; vbi propterea cum baptizandis paruulis festinatur, & curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in Christo vinificari omninò non posse.* Iam subsumo. Atque Caluinus dicit, paruulos in Christo viuificari, qui sine Baptismo de vita exeunt: Ergo Caluinus teste Augustino, *contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam.*

Tertium argumentum sumitur ab exemplo Iacob & Esau. Certè Iacob & Esau erant filij parentum fidelium, vt ex scriptura perspicuum est: Et tamen Esau ab vtero materno non fuit sanctus, & hæres vitæ æternæ, vt patet ex illo Rom. 9. 13. *Iacob dilexi; Esau autem odio habui.* Falsum ergo est, quod asserit Caluinus, omnes filios fidelium nasci sanctos, & in fœdere promissionis contineri. Fortè excipies pro Caluino, non quidem omnes filios fidelium nasci sanctos, sed eos, qui ab æterno prædestinati sunt Iacobum, non Esau fuisse prodestinatum. Igitur Iacobum, non Esau, fuisse sanctum ab vtero. Sed nihil ad rem facit hæc exceptio. 1. quia non disputamus, an filij fidelium nascuntur sancti, vi prædestinationis, quæ ab æterno facta est; sed præcisè, an vi promissionis diuinæ, quæ Abrahæ facta est. Hæc enim distincta est à prædestinatione, & ad pauciores extenditur quam prædestinatio. Annon Adam, Abel, Enoch, Noé, & multi alij, qui ante Abrahamum vixerunt, prædestinati sunt? Nemo negauerit. Et tamen promissio Abrahæ facta ad illos pertinere non potest. 2. Falsum est, filios fidelium, qui prædestinati sunt, nasci sanctos ex vtero; quia iam ostendi, omnes nasci filios iræ, & in peccato originali, quod etiam fatetur Caluinus lib. 2. Inst. c. 1. §. 8. cum ait; *Infantes suam secum damnationem à matris vtero afferunt, non alieno, sed suo ipsorum vitio obstricti. Imò tota eorum natura, est peccati quoddam semen.* Denique si illi tantum nascuntur sancti, qui prædestinati sunt nulla erit distinctio inter filios fidelium & infidelium; quia sicut multi ex illis, ita non pauci ex his prædestinati. At Caluinus vult esse discrimen inter fidelium & infidelium infantes.

Quartum argumentum ſumitur ab exemplo Iudæorum A Nam ſi omnes filii fidelium naſcuntur ſancti & hæredes vitæ æternæ, ſequitur omnes Iudæos natos ſanctos quod ſic oſtendo. Omnes Iudæi habent ſuam originem à duodecim Patriarchis filiis Iacob. At 12. Patriarchæ fuerunt ſine dubio fideles: Ergo illorum filii fuerunt ſancti ab vtero: Ergo & horum filii, & ſic deinceps. Quomodo ergo reprobati ſunt? quomodo excluſi ab Euangelio? quomodo propter incredulitatem exciſi à radice? quomodo Gentiles in eorum locum ſuffecti.

Et ſanè cum Caluino erraſſe in hac re videntur ipſimet Iudæi. Cum enim Chriſtus, Ioan. 8. identidem illis obiectaret hæc verba, *Moriemini in peccatis veſtris, ſi non crediderit is, quia ego ſum*; reſponderunt. *Nos ſemen Abrahæ ſumus Pater noſter Abraham eſt*, quaſi dicerent, *Omnes* B filii Abrahæ ſancti ſunt: At nos ſumus filii Abrahæ: Ergo nos ſumus ſancti: Quomodo ergo tu dicis, nos in peccatis morituros? Plane hoc Iudæorum argumentum Caluiniſticum eſt. Sed quid Chriſtus? *Vos ex patre diabolo eſtis*, inquit. *Non enim* teſte Apoſtolo Rom. 9. *qui filii carnis, hi ſunt filii Dei, ſed qui filii promiſſionis, æſtimantur in ſemine.* Videtis, opinor, aut Caluinum Iudaizare, aut Iudæos Caluinizare.

Quintum argumentum eſt tale. Si omnes filii fidelium ſunt ſancti & hæredes vitæ æternæ, ſequitur omnes Caluiniſtas eſſe hæreticos, & extra veram Chriſti Eccleſiam. Hoc ita oſtendo. Eccleſia Romana primis 500. annis fuit vera Chriſti Eccleſia, vt fatetur Caluinus lib. 4. Inſtit c. 7. §. 24. Ergo tunc omnes erant fideles C in Eccleſia Romana. Ergo filii eorum ſancti ab vtero: Ergo & filii filiorum erant tales: Ergo ſicut generatio filiorum non defecit ſecundum carnem, ita nec defecit ſecundum promiſſionem: Ergo adhuc Eccleſia Romana manet vera Chriſti Eccleſia: Ergo hæretici ſunt, qui hanc Eccleſiam deſerunt & oppugnant: Hoc faciunt Caluiniſtæ. Hæretici ergo ſunt.

APHORISMVS XXII.

Qui autem ex thoro illegitimo naſcuntur, æternæ damnationi & perditioni obnoxii ſunt, nec ad Baptiſmum admittendi?

ANno Chriſti 1589. die 11. Martii, habita eſt Synodus Caluiniſtarum Vilnæ, in qua publicè decretum eſt, ne quis paruulos illegitimè natos baptizare audeat, vt refert Adrianus Lungius lib. 3. de doctrina & moribus Euangelicorum cap. 17. pag. 393.

Et in Palatinatu, Anno 1487. articuli quidam Caluiniſticæ reformationis diſſeminati ſunt, quorum ſecundus habebat hæc verba, *Infantes, qui ex illegitimo thoro naſcuntur æternæ perditioni ac damnationi obnoxii ſunt, nec per Baptiſmum iuuari poſſunt.* Scio hos articulos à quibuſdam Caluiniſtis reiici, tamquam ſuppoſitos. Sed quidquid ſit, videtur hæc ſententia apertè ſequi ex principiis Caluini: Ipſe enim docet, promiſſionem Abrahæ & aliis fidelibus parentibus factam, *iure hereditario* deſcendere ad filios per carnalem propagationem, eo modo, quo ciuilia pacta, feuda, & bona hæreditaria parentum ad filios deriuantur: atqui omni iure, tam diuino, quàm humano, pacta & bona paterna deriuantur ad filios legitimos, non autem ad illegitimos: Ergo illegitimi non cõtinentur in promiſſione Abrahæ facta: Ergo ſigillo Baptiſmi obſignari non debent. Itaque ad illos ſpectat illud Saræ, Gen. 21. 10. *Eiice ancillam hanc & filium eius: Non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Iſaac.*

Verùm hic aphoriſmus, cuius Caluiniſtas meritò iam pudet, omninò falſum eſt. An non Chriſtus pro omnibus mori voluit, tam legitimis, quàm illegitimis? Hos enim nuſquam legitur excluſiſſe. An non pro omnibus Baptiſmum inſtituit? *In Chriſto*, inquit Apoſtolus ad Gal. 3. 28. *Non eſt Iudæus neque Græcus; non eſt ſeruus neque liber: non eſt maſculus neque fœmina.* Et Petrus Actor. 10. 34. *In veritate comperi, quia non eſt perſonarum acceptor Deus.* Et ſanè habemus clarum exemplum in Scriptura Iephte, qui fuit fortiſſimus Iudex Iſraëlitarum, ex muliere meretrice natus eſt, vt legimus in lib. Iudicum c. 11. An propterea æternæ damnationi fuit obnoxius, minimè certè. Nam Apoſtolus Heb. 11. 32. inter ſanctos veteris teſtamenti illum recenſet. Accedit teſtimonium Auguſtini lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum c. 6. & 7. vbi proponit hanc quæſtionem: An infantes propter merita vel demerita parentum prædeſtinẽtur, vel reprobentur? Et reſpondet negatiuè, quia ſæpe fit, inquit, vt infans natus ex parentibus optimis & ſanctiſſimis, ſine Baptiſmo moriatur, & pereat. Natus verò ex parente fornicatore & matre meretrice, per Baptiſmum regeneretur, & ſaluetur.

APHORISMVS XXIII.

Peccata prædeſtinatorum nunquam imputantur, reproborum nunquam remittuntur.

PRior pars aſſeritur à Caluino lib. 3. Inſt. cap. 4. §. 28. *Cæterum fidelium peccata venialia eſſe, non quia non mortem mereantur, ſed quia non imputantur, quia venià delentur.* Poſterior aſſeritur l. 4. cap. 1. §. 20. & 21. vbi docet Caluinus, nullum peccatum remitti, niſi in Eccleſia. At reprobi in Eccleſia non ſunt, teſte Caluino: ergo reprobis nullum peccatum remittitur.

Hæc doctrina, vel omnibus ſceleribus ianuam aperit, vel deſperationem ingerit. Nam qui cogitat, nulla fidelium peccata imputari, liberrimè ac impunè in omnia flagitia ſe præcipitabit. Contra qui in aliam cogitationem ſe vertit, quid aliud ſibi perſuadere poterit, quàm nullam eſſe ſpem veniæ & condonationis? Sic quiſque aut in Scyllam, aut in Charibdim incidat neD ceſſe eſt. Nimirum hic eſt fructus Euangelij Caluiniſtarum.

BREVIS RESPONSIO AD Aphoriſmos falsò Ieſuitis impoſitos.

HActenus propoſui germanos ac genuinos Aphoriſmos doctrinæ Caluiniſtarum. Nũc breuiter reſpondendum eſt ad Aphoriſmos E quos Caluiniſtæ Ieſuitis, & aliis Catholicis falsò impoſuerunt. Non reſpondebo tamen pro aliis, ſed pro ſolis Ieſuitis: tum vt breuitati ſtudeam, tum vt aliis non præſcindam occaſionem pro ſe reſpondendi.

by Google

APHORISMVS I.

Pontifex Romanus omnimodam habet & spiritualem & temporalem potestatem, ius mandandi banni, sine excommunicationis, ius item penarum, electionis ac vicariatus Imperii, Magistratus quo suis instituendi, & deponendi, ipsos etiam Imperatores, Reges, Principes. Et hæc pro articulis fidei habendo. Qui verò ista non probat aut non credit, is pro hæretico detestando habendus est. Bellar. lib. 5. de Pont. cap. 1. & 6. Concertatio Ecclesiæ Catholicæ pag. 24,. & 246. Ribaderena l. 1. de Principe cap. 17.

Responsio.

Hic aphorismus continet tria puncta. 1. Quod Pontifex habeat omnimodam potestatem spiritualem. 2. Quod similiter habeat omnimodam potestatem temporalem, & quæ illi annexa sunt. 3. Quod sit articulus fidei, Pontificem habere vtramque omnimodam potestatem, & quod pro hæretico habendus sit, qui id non credit aut probat

Hæc tria puncta falsò affinguntur Iesuitis citatis, ac proinde ex tribus mendaciis, aphorismus ille contarcinatus est.

Primum mendacium est, Iesuitas dicere, *Pontificem habere omnimodam potestatem spiritualem.* Nemo ex citatis hoc docet, fatentur quidem ipsi, sicut & alij Catholici, Pontificem habere potestatem spiritualem, seu Ecclesiasticam in totum Orbem Christianum? non tamen *omnimodam* potestatem, sed certam & limitatam. Hoc breuiter explicandum est.

Ecclesiastica potestas est triplex; vna ordinis: altera Iurisdictionis interioris: tertia iurisdictionis exterioris. 1. refertur ad Sacramenta conficienda & ministranda. 2. ad regendum populum Christianum in foro conscientiæ. 3. ad eundem populum regendum in foro exteriori.

Igitur ad potestatem Ordinis spectat, Consecrare Eucharistiam, Confirmare, Ordines conferre, Chrisma conficere, Oleum infirmorum benedicere. Ad potestatem Iurisdictionis interioris, ius dicere in foro conscientiæ, id est, absoluere, vel ligare: Ad potestatem Iurisdictionis interioris, synodum conuocare, constitutiones condere, causas audire, & cognoscere, beneficia conferre, excommunicare, vel aliis modis delinquenter punire.

Hanc triplicem potestatem habet Pontifex. Et in prima est par Episcopis. In 2. & 3. superat dupliciter. 1. ratione loci, quia Episcopus in sua tantum diœcesi habet vtramque Iurisdictionem: Pontifex in toto Orbe Christiano. 2. ratione materiæ, quia Pōtifex in vtroque foro, tam interiori, quàm exteriori, potest sibi reseruare quosdam casus, in quibus non liceat Episcopo, etiam in sua diœcesi, aliquid efficere, sine consensu Pontificis.

Tametsi verò Pontifex habeat hanc triplicem potestatem spiritualem, nemo tamen Catholicorum dicit, habere *omnimodam* potestatem. Non enim pro arbitratu potest facere, quod vult, sed certis limitibus ac terminis potestas eius à Christo circumscripta est. Nam in multis rebus alligata est Sacramentis; in aliis, præceptis Christi & Apostolorum. Non enim Pontifex suo tantum arbitrio potest absoluere subditos à peccatis, Eucharistiam conficere, Sacerdotium conferre, sed adhibitis Sacramentis à Christo institutis. Similiter non potest in exteriori foro exercere Iurisdictionem pro libito, sed secundum mensuram à Christo & Apostolis concessam. Hæc nota sunt apud Catholicos omnes, falsò igitur dicunt Caluinistæ, Catholicos tribuere Pontifici *omnimodam* potestatem spiritualē. De hac re plura in responsione ad 4. Aphorismum.

Secundum mendacium est, Iesuitas docere, *Pontificem habere omnimodam potestatem temporalem.* Imò contrarium docent. Bellarminus lib. 5. de Pontifice cap. 4. *Superest*, inquit, *vt demonstremus Papam directè nullius loci esse Dominum temporalem iure Diuino. Id verò hac ratione manifestè probatur. Christus, vt homo, dum in terris vixit, non accepit, nec voluit vllum temporale Dominium: Summus autem Pontifex Christi Vicarius, nullum habet temporale Dominium.* Idem docet Molina tract. 2. de iure & Iust. disp. 29. & alij Iesuitæ passim.

Tertium mendacium est, Iesuitas docere, *esse articulum fidei, quod Pontifex habeat omnimodam potestatem spiritualem & temporalem.* Quomodo quæso sit articulus fidei, quod falsum est? Iesuitæ docent falsum esse, quod Pontifex habeat *omnimodam* potestatem spiritualem, & temporalem, vt iam ostendi: Non ergo docent esse articulum fidei. Nisi forte Caluinistæ existiment, tales esse fidei articulos apud nos, quales apud ipsos sunt. Apud ipsos sunt huiusmodi. *Papa est Antichristus: Ecclesia Christi defecit: Caluinistæ sunt prædestinati*: & alii eiusdem farinæ.

Hæc de Aphorismo. Quàm falsò citetur Bellarminus, iam ostensum est. Porrò liber ille, qui inscribitur *Concertatio Ecclesiæ Catholicæ in Anglia*, habet quidem hæc verba. *Minime pro vita conseruanda negabo authoritatem Pontificis, cùm sit articulus fidei*: non tamen habet quod sit articulus fidei, Pontificem habere *omnimodam* potestatem spiritualem & temporalem. Hæc multum inter se distant. Deinde, verba illa non sunt alicuius Iesuitæ, vt falsò calumniantur Caluinistæ, sed cuiusdam Lucæ Chirbæi, qui pro fide Catholica Martyrium passus est in Anglia, eo quod nollet Pontificem abiurare, & fateri Reginam Elizabetham esse summum caput Ecclesiæ.

Vbi obiter nota impudentiam Caluinistarum, qui non volunt agnoscere Petrum, & Successorem eius esse caput Ecclesiæ: & tamen sub capitis periculo cogunt omnes profiteri, mulierem esse summum caput Ecclesiæ. Vbi ratio? vbi sensus?

Ribadinera, qui pro eodem Aphorismo citatur, sic habet, *Comminatus est vltorem se futurum eius, qui Sacerdotis mandata vel non audierit, vel neglexerit, præcipitque interfici, qui superstitiosè Dii alienis adhæret, falsa vaticinatione à vera pietate vulgus abduceret.* Hinc inferunt Caluinistæ: *Ergo est articulus fidei, Pontificem habere omnimodam potestatem spiritualem & temporalem.* Nugæ nugarum.

APHORISMVS II.

Omnes Ecclesiasticæ personæ, Episcopi, Prælati, Sacerdotes, Monachi illorumque temporalia bona, iura & reditus à temporalium Dominorum obedientia, mandatis, contributionibus, & iurisdictionibus, in personalibus & realibus & ciuilibus, & criminalibus prorsus exempti & priuilegiati sunt: Nec vel Imperatori, & Regibus, aliisque laicis magistratibus parere tenentur. Cæsar autem, Reges, & principes præcipuè sua fortalitia Ecclesiasticis potius, quàm Laicis per custodienda concredere debent.

Ioannes Mariana Iesuita de Rege & Regis Institutione l. 1. c. 10. pag. 88. & 89.

RESPONSIO.

Hic Aphorismus continet etiam tria puncta. 1. Quod Ecclesiastici, tam quoad personas suas, quàm quoad bona temporalia, sint exempti à Iurisdictione seculari. 2. Quod non teneantur obedire Imperatori, Regibus, aliisque laicis magistratibus, sed ab eorum obedientia & mandatis sint exempti. 3. Quod Cæsar, Reges, & Principes debeant sua fortalitia potius concredere Ecclesiasticis, quàm secularibus.

Primum punctum: de immunitate & exemptione Ecclesiasticorum (quod probri loco obiicitur Iesuitis) libenter admittunt Iesuitæ. Nec putant se iure reprehendi posse, quòd ita sentiant: sed potius Caluinistas, qui eos hoc nomine calumniantur. Certè exemptio Clericorum, non scium iure canonico & ciuili, sed communi consensu Principum, Regum, Imperatorum, ac totius orbis Christiani, stabilia & confirmata est. An non satius est, hunc consensum approbare, quod faciunt Iesuitæ: quàm criminari & probri loco habere quod faciunt Caluinistæ? Planè sic existimo.

Sunt autem tribus modis exempti Clerici à potestate Principum secularium. 1. quoad personas suas, quia si delinquant contra leges ciuiles aut Ecclesiasticas, non possunt puniri à Magistratu ciuili, sed tantum ab Ecclesiastico. 2. quoad bona temporalia, siue Ecclesiastica, siue hæreditaria? quia illa libera sunt à tributis & oneribus ciuilibus. 3. quoad causas seu controuersias tam ciuiles quàm Ecclesiasticas, quia illæ non trahuntur ad tribunal seculare. Hæc autem triplex exemptio partim diuini, partim humani iuris est, vt rectè docent Bellar. lib. de Clericis c. 2. Molina tract. 18. de iure & iustitia; disputat. 31. Valentia q. 5. de Sacramento Ordinis p. q. & alii partim Theologi.

Vbi obiter notandum est, exemptionem ab alicuius potestate & iurisdictione tribus modis fieri solere. 1. Iure Diuino, quopacto fatetur Caluinus lib. 4. Inst. c. 11. §. 15. Ecclesiasticos exemptos esse à seculari potestate in causis merè Ecclesiasticis. 2. Iure humano, quo pacto ab eadem potestate exempti sunt in causis ciuilibus. 3. vi & rebellione; quo pacto Caluinistæ passim conantur se eximere ab omni potestate tam Ecclesiastica, quàm seculari, vt experientia docet.

An non pridem excusserunt iurisdictionem Pontificis & Episcoporum? An non Regis Philippi in Hollandia? an non Imperatorum Regum, & Principũ omnium, qui Ecclesiasticis immunitatem concesserunt? Certè mirum est, tam impudentes esse, vt nolint Clericos eximi à potestate seculari, bona ipsorum principum secularium voluntate & concessione: & tamen ipsi velint se eximere ab omni Imperatorum & principum secularium lege, qua libertas & exemptio Clericorum sancita est.

Secundum punctum, *quod Ecclesiastici non teneantur obedire Imperatori, Regibus, aliisque Magistratibus laicis*, omninò falsum est, & falsò Iesuitis affingitur. Iesuitæ contrarium docent. Etsi enim fateantur, vt ostensum est, Ecclesiasticos esse exemptos à Iurisdictione seculari; non tamen dicunt exemptos esse ab obseruatione legum ciuilium, Bellarm. lib. de Clericis c. 29. *Non sunt exempti clerici alio modo ab obligatione legum ciuilium.* Et infra: *Etsi clerici teneantur leges ciuiles seruare, non tamen possunt à Judice politico puniri.* Similia habent Molina & Valentia locis citatis, & alii passim.

Vbi aduerte, duo spectari posse in lege politica: nempe vim dirigendi, & vim cogendi seu puniendi. Ecclesiastici tenentur in conscientia seruare legem politicam quæ ad bonam Reipublicæ administrationem pertinet quatenus habet vim dirigendi; si verò non delinquant contra legem, debent puniri à magistratu Ecclesiastico, non autem à politico. Vide authores nominatos, & Ioannem Marianam l. 1. c. 10.

Tertium punctum, *quod fortalitia potius concredenda sint custodia Ecclesiasticorum quam Laicorum*, non continet doctrinam, sed votum, seu desiderium. An non licet vnicuique optare, vt ciuitas vel munitio detur illi custodienda, quam sperat pro loco & tempore fore fideliorem? Quare Pontifex Romanus, Rex Christianissimus Franciæ, & nonnulli alij Principes, pro custodia corporis adhibent Heluetios? propter fidelitatem. An non licet optare, vt alij adhiberentur, si alij essent fideliores? Ita sane. Nihil aliud vult Ioannes Mariana loco citato. Sic enim ait, *Vellem potius, non tantum, quæ à maioribus data sunt Episcopis non auferri, sed etiam firmissimas arces eorum in fidem tradi, vt quasi iniectis compedibus prauitas & impietas, atque qua sola cunctis omnibus ostentat, nouandi libido; ne se commoueret, constricta teneatur. Possunt quidem viri sacrati depraui, sed id multo rarius contingit, &c.* Vides opinor, nihil aliud optare hunc authorem, quam vt arces custodiantur ab iis, quos putat maiori fidelitate eas conseruaturos, contra homines impios, & nouitatis cupidos. An hoc votum malum est? Nemo sanus dixerit.

APHORISMVS III.

Licet Papa homo sit, attamen quia Vicarius Dei est in terris, (ob quam causam illi etiam diuini honores competunt) errare non potest in negotiis fidem Christianam concernentibus, etiamsi omnes alij Ecclesiastici, atque adeò ipsa etiam Concilia errarent. Ideoque à Conciliis ad Papam, non à Papa ad Concilium appellari potest.

Bellarm. lib. 4. de Rom. Pont. cap. 2.

RESPONSIO.

Hic Aphorismus continet tria puncta. 1. Papam, quia Dei Vicarius est, non posse errare in rebus fidei. 2. Eidem diuinos honores competere. 3. appellari posse à

Conciliis ad Papam, non contra. Pro primo puncto citatus vnus tantum Iesuita, pro reliquis nullus.

Est ergo primum punctum, *Papam quia Christi Vicarius est, non posse errare in rebus fidei.* Hoc Iesuitæ libenter admittunt, & sic explicant? Christum non permissurum, vt ipsius in terra Vicarius, seu vniuersalis Ecclesiæ Pastor, oues sibi commissas seducat per falsam doctrinam, Vbi diligenter notandum est, aliud esse Pontificem in sua persona non posse errare circa res fidei: aliud verò, Pontificem in pascendis ouibus, & gubernandis Christianis, non posse falsam doctrinam illis instillare: non quod repugnantia sit vel ex parte personæ ipsius, vel ex parte subditorum: sed quia Christus promisit, se hoc non permissurum Illud prius non asserimus: sed posterius. Explicabo hoc simili exemplo. Rex habet duos filios: dat illis Pædagogum, qui ipsorum studia moderetur. Pædagogo, tametsi per se errare & peruerti possit, adiungit virum maturum & prudentem, à quo ita dirigatur & obseruetur, vt filios à Rege sibi commissos peruertere non possit. Sic Christus agit cum Pontifice. Dat illi instruendos Christianos, & ne illos peruertat, adiungit illi Spiritum sanctum, per cuius assistentiam & directionem ita gubernatur, vt fideles sibi commissos in errorem ducere non possit. Quid hic reprehentione dignum est? Nihil video *Cor Regis in manu Domini est* (inquit) Sapiens Prou. 21.1. *quocunq; voluerit, inclinabit illud* Cur non similiter cor Pontificis, cui datum est regere Ecclesiam.

Et quidem mirum, si dicamus Pontificem tanquam Ecclesiæ Pastorem in pascendis ouibus errare non posse: Caluinistæ vlterius progrediuntur. Docent ipsi, neminem etiam priuatum hominem (modo in Ecclesia Caluinistica sit) errare posse in rebus fidei: Omnes & singulos esse prædestinatos? esse oues Christi: audire vocem Christi discernere inter Christi & Antichristi vocem: non ab hominibus, sed à Deo immediatè doceri, ideoque θεοδίδακτοι, esse. Vbi ergo potest esse error: Hæc de primo puncto. Reliqua duo, quia nullus Iesuita pro illis citatur, omitti nunc possunt De secundo sat multa dixi in disputatione de Antichristo reformato, & mendacia Caluinistarum detexi.

APHORISMVS IV.

In Romani Pontificis arbitrio stat sacræ Scripturæ authoritas, interpretatio, & mutandi ius. Econtra, Pontificis placita, tanquam ad fidem, & salutem præcisè necessaria, semper firma, Valida & obligatoria sunt.

Costerus in Apologia pro parte 1. Enchiridii contra Gomarum. pag. 37.

Responsio.

Hic Aphorismus continet tria puncta. 1. Quod sacræ Scripturæ authoritas, interpretatio, & mutandi ius, sit in arbitrio Papæ: id est, quod Papa possit dare Scripturæ authoritatem: eandem interpretari, & mutare pro suo arbitratu. 2. Quod placita Pontificis sint præcisè necessaria ad fidem & salutem. 3. Quod eadem placita semper sint firma, valida & obligatoria. Tria luculenta mendacia.

Primum punctum, nec Costerus docet, nec alii Iesuitæ, nec vllus Catholicorum. Hoc omnes illi docent, sacram Scripturam, cum sit à Deo inspirata, habere suam authoritatem à Deo: Et eo sensu interpretandam esse, quo à Spiritu sancto est inspirata: Nec iota vnum, aut apicem vnum, quod ad sensum attinet, mutari posse. Quid ergo Pontifex; Hoc solùm iuris habet, vt possit declarare, quæ Scriptura habeat diuinam authoritatem, & quo sensu intelligenda sit; & si variæ ac pugnantes lectiones occurrant, quænam earum sit legitima & retinenda.

Porrò Costerus in Apologia citata pag. 16. sic habet *Scripturam sacram Spiritus sanctus dictauit, singula verba ipse composuit, & suis locis constituit, vt nec iota, nec apex vnus superfluat.* Et pag. 37. *Scripturam veneramur vt verbum Dei*, Et ibidem; *Biblia testimonium ab Apostolica traditione acceperunt.* An ex his verbis concludent Caluinistæ, in Pontificis arbitrio stare Scripturæ authoritatem, interpretationem, & mutandi ius? Viderint ipsi, quàm rectè.

Secundum punctum; *Quod Pontificis placita sint præcisè necessaria ad fidem & salutem*, nescio vnde acceperint Caluinistæ. Nullum authorem citant, qui hoc habeat. Hoc quidem fatentur Catholici, Pontificem posse ferre leges Ecclesiasticas, quæ seruari debeant, quamdiu non abrogantur; sicut quilibet Rex aut Princeps potest ferre leges ciuiles, quæ à subditis obseruandæ sint, quamdiu vigorem habent. Vnde placita Pontificis non aliter sunt necessaria ad salutem, quàm aliorum Principum mandata, quæ si contemnas & transgrediaris, salutem non assequeris.

Tertium punctum, *Placita Pontificis semper esse firma, valida & obligatoria*, purum mendacium est. Sicut aliorum Principum placita, quæ hodie firma, valida & obligatoria sunt, cras mutari possunt, solo Principum arbitrio: sic de Pontificis Romani placitis statuendum est.

APHORISMVS V.

Pro inualidis, & planè nullis haberi debent Imperatorum, Regum, Principum, aliorumque Ordinum constitutiones, pacta, conuenta, capitulationes, fraternitates, concessiones, quibus, alia religio, quam moderna Romana Catholica indulgetur. Etiamsi iuramenta interuenerint.

Petrus Ribadinera libro 1. de Principe capite 17. & 18. Martinus Beccanus in disputatione de fide hæreticis seruanda, cap. 10.

Responsio.

Totus Aphorismus merum mendacium est. Et quidem duplici nomine peccat illius Author. 1. Quod dicat Catholicos, & nominatim Martinum Beccanum esse in hac sententia, cùm tamen Becanus diserte & ex professo contrarium affirmet. Verba eius sunt hæc; *Si princeps vel Magistratus Catholicus paciscatur cum hæreticis de toleranda libertate, quam sine maiori detrimento impedire non potest: sine dubio fides seruanda est. Probatur ex dictis, Nam fides seruari debet in omni pacto licito & honesto: atqui licitum & honestum est, tolerare libertatem religionis ad maius malum euitandum, & de ea toleranda licite & honeste paciscipotest Princeps Catholicus: ergo si paciscitur, fidem seruare debet.* Quid clariùs

Ecclesiasticum Kalendarium.

Ecclesiasticum Kalendarium.

Ecclesiasticum Kalendarium.

Ecclesiasticum Kalendarium.

Ecclesiasticum Kalendarium.

Ecclesiasticum Kalendarium.

tribus, Imperatoribus, & ex ipso Caluino & Beza. inter cætera sic habet, *Caluinus Michaëlem Seruetum, quod hæreticus Trinitarius esset, extremo supplicio affici iussit. Idem ille, & eius discipulus Beza, scriptis suis testati sunt, hæreticos pœnis coërcendos esse.* Vide Ribadineram nihil aliud dicere, quàm quod antea Caluinus & Beza dixerunt. Si ergo hi benè, cur ille malè? Aut si ille malè, nec profectò hi benè.

Becanus in disputatione de fide hæreticis seruanda, cap. 10. pag. 89. nihil habet de Lutheranis aut Caluinistis exterminandis. Solùm ostendit, *libertatem Religionis* (qua vnicuique liberum sit sequi quamcunque sectam) *Diuino præcepto repugnare, & Reipublicæ perniciosam esse, ideóque omnibus modis, si commodè impediri oportere. Si autem commodè impediri non possit, nisi cum maiori damno aut malo Reipublicæ, aliquo tempore tolerari posse. Et si hoc modo toleretur, & in pactum deducatur fidem seruandam esse.* Quid quæso culpæ in his verbis? An non libertas religionis, & diuersitas fidei repugnat Scripturis? Rom. 16. 17. *Rogo vos fratres vt obseruetis eos, qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis faciunt, & declinate ab illis.* Gal. 1. 9. *Licet nos, aut Angelus de cælo Euangelizet vobis, præterquam quod Euangelizauimus vobis, anathema sit.* 1. Corinth. 1. 10. *Obsecro vos fratres, vt idipsum dicatis omnes, & non sint vobis schismata.* 1. Corinthiorum 14. 33. *Non enim est dissentionis Deus, sed pacis*, Eph. 4. 5. *Vnus Dominus vna Baptisma.* Nisi Caluinistæ vrgeant plures Dominos, plures fides, plura Baptismata: Iam verò, si libertas religionis repugnat sacris scripturis, vt ostensum est: cur non meritò debeat displicere, & si fieri commodè potest, etiam impediri? Sanè quæ Deo displicent, nobis placere non debent. Si non placent, cur non caueamus? Si cauere non possumus, toleranda sunt. Si in pactum deducantur, fides seruanda.

Miror Caluinistas in hac re calumniari Catholicos. An non ipsi ex tota Anglia & Hollandia exterminant libertatem fidei? Imò, quot Iesuitas, quot alios Catholicos propter solam, fidem, extremo supplicio affecerunt? Hæc nota sunt. Pergo.

Ad acta Garneti non opus est responsione. Non enim à Iesuitis, sed è Caluinistis conscripta sunt. Qua fide, non disputo. Quis porrò sit Gresvvel Iesuitæ, iam antea dixi me nescire.

APHORISMVS XI.

Quando subditi Romano-Catholici Imperatorem, Regem, siue Principem suum pro tyranno habendum in Conciliis suis statuerunt, tum illum abdicare, & seipsos omnis obligationis nexu soluere possunt. Si verò Comitia habere prohibeantur, tum cuiusvis subditi, modo Iesuitarum, aut aliorum huiusmodi Theologorum vsus sit Concilio, permissum; imò laude dignum & meritorium erit, huiusmodi Regem vel Principem occidere. Proindeque recte fecisse Monachum Iacobum Clementem, quod Henricum III. Regem Galliæ cultro venenato interfecit. Rectè etiam facturum, qui & illius Successorem Henricum IV. interimet.

Ioannes Mariana lib. 1. de Reg. cap. 6. pag. 57. & 60.

A

Responsio.

Hic Aphorismus habet tria puncta. 1. Quod subditis liceat deponere vel occidere tyrannum. 2. Quod Iacobus Clemens rectè fecerit interficiendo Henricum tertium Regem Galliæ. 3. Quod etiam rectissimè facturus esset, qui illius Successorem Henricum quartum interficeret. Singula videamus.

Ac primùm quæro ex Caluinistis, quid ipsi sentiant de primo puncto? id est, an putent licere subditis deponere vel occidere tyrannum? Si putant licere, quare calumnientur alios, qui, idem sentiunt; Si negant B licere quare ipsi in Hollandia exercent iurisdictionem Philippi Regis, & tot annis infesto bello, tanquam tyrannum persequuntur? quare Brederodius Caluinista decernit: eundem Philippum *è toto Regno Hispaniæ, omnibus eorum Euangelicorum viribus expellendum esse.*

Quid Iesuitæ sentiant sic accipe, Dupliciter fieri potest, vt aliquis sit tyrannus. 1. ratione *tituli*, vt si absque vllo iure, armis principatum inuadat, vel occupet, sicut Turca regna orientis & alia vicina. 2. ratione *administrationis*: vt si is qui est verus Princeps, tyrannicè administret principatum: onerando subditos iniustos exactionibus vendendo officia Iudicium, condendo leges sibi commodas, publico parum vtiles.

C Qui est tyrannus priori modo (qualem inter Christianos hoc tempore neminem scio) potest à quouis subdito interfici, si aliter ipsius iugum excuti non queat. Ratio est, quia talis non est Princeps, sed iniquus inuasor & oppressor Reipublicæ ac singulorum ciuium. At quiuis potest iniquum oppressorem Reipublicæ (quando aliud non est remedium) è medio tollere. Sicut enim priuata persona, si iniquè ab aliquo opprimitur, potest vim vi repellere, & inuasorem è medio tollere, quando alius modus liberandi non suppetit: ita Respublica, si iniustè inuaditur, potest per quemuis suorum vim repellere, & inuasorem è medio tollere. Sic Aod sustulit è medio Eglon Regem Moabitarum, qui tyrannicè oppressérat Israëlitas. Iudicum tertio. Sic Iudith Holofernem: Brutus, Cassius, & D alij Iulium Cæsarem. Potest autem id fieri duplici iure, Primò, iure defensionis innocentis. 2. Iure vindictæ. Potest enim Reipublicæ, quando iniustè opprimitur, & suam innocentiam defendere, quod est iuris naturalis: iniurias sibi illatas vindicare, quia hoc requirit ratio iustitiæ vindicatiuæ.

Qui autem est tyrannus posteriori modo, nempe ratione administrationis non potest à subditis interfici, vt definitum est in Concilio Constantiensi Sess. 15. Et ratio est, qui verus & legitimus Princeps, etsi tyrannicè regat, manet tamen superior: Ergo subditi debent illi obtemperare, & non interficere: nisi fortè ob necessariam vitæ suæ defensionem. Hinc scriptura iubet, nos in rebus licitis obedire Principibus Ethnicis, tanE quam superioribus, etiam si essent maximi tyranni. Rom. 13. Et 1. Petri 2. 13. & alibi.

Atque hæc est expressa sententia Ioannis Mariana loco citato, & aliorum Iesuitarum: qui de hac re scripserunt in qua video, quid Caluinistæ possint meritò reprehendere. Ego tamen hic habeo, quod ipsis obiiciam. Solent illi argumentari hoc modo: *Iesuitæ docent Tyrannum posse deponi aut interfici à subditis: Ergo caueant sibi Reges, & Principes protestantes à Iesuitis, eorum asseclis* Vt appareat vis huius argumẽti, reuocabo ad duos Syllogismos.

Prior est: Omnes tyranni, siue ratione tituli, siue ratione administrationis sunt tales: licitè occidi possunt à subditis: Sed omnes Reges & Principes protestantes

sunt tyranni, alterutro modo: Ergo licite occidi possunt A à subditis.

Posterior est; Omnes & soli tyranni, qui ratione tituli sunt tales, licitè possunt interfici à subditis? Sed omnes Reges & Principes Protestantes sunt tyranni ratione tituli: Ergo licitè interfici possunt à subditis.

Nunc quæro ex Caluinistis, priorian posteriori syllogismo velint vti ad criminandos Iesuitas. Si priori; & maior & minor propositio falsa est; nihil ergo concludunt: Si posteriori maior quidem vera est, cum adhibita superiori limitatione, sed minor falsa est. Non enim omnes Reges & Principes Protestantes sunt tyranni ratione tituli, qui non vi & armis inuaserunt principatum, sed iure illum obtinent. Et tamen Caluinistæ in B suo argumento supponunt tales esse tyrannos: Aut si hoc non suppon unt nihil efficiunt

Hinc colligo, Caluinistis nihil aliud propositum esse in hac tota re, quàm calumniari Iesuitas, & eos quocunque modo etiam per aperta mendacia, Regibus & Principibus odiosos reddere. Certe parum Euangelicè Sed, *qui habitat in cœlis, irridebit eos.* Psal. 24.

Satis de primo puncto alterum est: *Iacobum Clementem recte fecisse interficiendo Henricum III. Regem Galliæ*; Tertium est, *recte etiam factum, qui successorem eius Henricum IV. interficeret.* At qui Iesuitarum ita docet aut scribit? neminem potui inuenire. Imò Rex ipse Christianissimus Henricus IV. (de quo agitur) Iesuitarum patrocinium in hac re: contra omnes Caluinistas pridem suscepit; Tum reuocando eos in regnum C Galliæ vnde expulsi erant; tum publicè in Regia Lupara coram Senatu Parisiensi Anno 1603. in priuilegio Natiuitatis Christi, pro illis perorando. Vbi inter cætera hæc de iis dixit: *Neque verò aliquid docent, quo Ecclesiastici mihi non tribuant quod est tribuendum. Nec tamquam inuentus est, qui ab iis necem Regum didicerit. Quare totum hoc, quod illis obicitur, nihil est.* Et iterum: *de Barerio, qui me voluit interficere, tantum abest, vt Iesuita eius confessionem (quemadmodum dicitis) exceperit, vt à Iesuita præmonitus de tota re fuerim: Berrionque alter Iesuita monuerit, damnationem æternam incursurum, si id vnquam attentasset. De Castello nihil vnquam cruciatibus & tormentis extorqueri potuit aduersus Varadanum, neque contra alium quemlibet Iesuitam.* Vide plura apud Antonium Possevinum tomo 3. sacri apparatus.

Hic iam apertè vident Caluinistæ, se nihil, præter mendacia, obiicere Iesuitis. *Totum hoc*, inquit Rex, *quod illis obicitur; nihil est.* Addit porrò: *Ego eos statuam atque omnino stabiliam: Itaque post hoc Edicto & Decreto apud nos erunt Regum mei prædecessores voluerunt eos admittere. Volo eos eosdem statuere.* Hæc non dixisset Christianissimus Rex si docuissent Iesuitæ, benefacturum, qui ipsum interficeret. Et sanè Iesuitæ melius sentiunt de isto Rege. Eorum doctissimi quique præclarè de eo scripserunt, vt Ludouicus Richoomus in Expostulatione Apologetica, Nicolaus Serarius in Mineruali l. 2. c. 3. Iacobus Gretzerus in Apologia Societatis Iesu in Gallia. Iacobus Pontanus in suo Cyrillo, Franciscus Remundus in Epigrammatis, & alij plures.

APHORISMVS X.

Sic si subditi Lutheranum sive Caluinianum habeant Regem aut Principem, qui ipsos in hæresim inducere conetur (vt in Anglia) tum illi subditi ab omni homagio & obligatione soluti sunt, ipsisque liberum ac permissum est, huiusmodi Regem vel Principem abdicare, exterminare, & opprimere.

Acta Henrici Garneti Iesuitæ. Bellar. lib. 5. de Rom. Pontifice cap. 7.

RESPONSIO.

Acta Garneti, vt sæpe dixi nihil probant, quæ autem Bellarm. loco citato docet, verissima sunt: Sic enim loquitur *Non licet Christianis tolerare Regem infidelem aut hæreticum, Si ille conetur pertrahere subditos ad suam hæresim vel infidelitatem.* Hoc autem probat tribus argumentis. Primò, Quia Deut. 17. prohibetur populus eligere Regem Gentilem, ne videlicet pertrahat Iudæos ad idololatriam. Secundò, quia tolerare Regem hæreticum vel infidelem conantem pertrahere homines ad suam sectam, est exponere Religionem euidentissimo periculo, iuxta Illud Eccles. 10. 2. *Qualis Rector est ciuitatis, tales & inhabitantes in ea.* Et iuxta illud Poëtæ, *Regis ad exemplum totus componitur Orbis.* Et experientia idem docet. Nam quia Ieroboam Rex idololatra fuit, maxima etiam regni pars continuo idola colere cœpit, 3. Regum 12. Et post Christi aduentum regnante Constantino florebat fides Christiana: regnante Constantio, florebat Arrianismus; regnante Iuliano, refloruit Ethnicismus. Tertiò, quia vxor fidelis non tenetur manere cum marito infideli, quando ille non vult manere cum coniuge Christiana sine iniuria fidei, vt patet D ex Apostolo 1. Cor. 7. Ergo populus fidelis non tenetur esse sub iugo Regis infidelis, si velit subditos pertrahere ad infidelitatem. Hæc Bellarminus.

Nunc quæro ex Caluinistis, quid ipsi putarent faciendum illis Christianis, qui subsunt Imperatori Turcarum, si Imperator vellet eos cogere & pertrahere ad Mahometismum? An deserendum Christum, & adhærendum Mahometo? At hoc non esset consilium hominis Christiani. Quid ergo? An excutiendum iugum Imperatoris, & persistendum in fide? At hoc ipsum est, quod Bellarminus docet.

Iterum quæro: Si Rex Angliæ Catholicam & Romanam fidem amplecteretur, & vellet omnes Caluinistas quotquot in Anglia sunt, eandem fidem palam E profiteri, & Pontifici Romano fidelitatem præstare, quid consilij caperent: An sequerentur suum Regem? Hoc quidem ego operarem. At non essent hoc facturi, sat scio. Quid ergo Regem potius abdicarent, & suum Caluinismum sartum tectum conseruarent? Quare quid præstat? Regem quàm reformatam fidem amittere? Simili modo argumentatur Bellarminus.

APHORISMVS XI.

Sed & veneno Imperatores, Reges, Principes à subditis vel ministris suis necari posse, si modò, Theologi Iesuitæ viri eruditi & graues, illos pro tyrannis habeant. Ita tamen, vt is qui perimendus est, nihil adiuuet, nec sibi ipsi mortem conciscat.

Ioannes Mariana l. 1. de Rege c. 7. pag. 65. & 67. *Quid interest ferro, an veneno perimas?*

RESPONSIO.

Noua calumnia, sed similis superioribus, Ioannes Mariana non disputat eo loco de Imperatoribus, Regibus & Principibus, sed de aperto hoste & tyranno, qui Rempublicam iniustè inuadit & occupat, sic enim quærit in principio capitis; *An liceat tyrannum veneno occidere?* Pro parte affirmante producit quædam argumenta, quorum vnum est tale; Ferro licet interficere, ergo & veneno. *Quid interest*, inquit, *ferro an veneno perimas?* Et paulò post ex propria sententia concludit; *Negamus ergo hostem, quem fraude dedimus perimi posse, veneno interficiunt.*

Hic videmus duplicem fraudem commissam esse à Caluinista, qui hos Aphorismos corrasit. Vna est, quod quæ Ioannes Mariana disputat de tyranno seu iniusto regni inuasore, ea aduersarius transferat ad Principes, Reges & Imperatores. Quare? vt nobis inuidiam conciliet. Altera est, quod hæc verba, *Quid interest ferro an veneno perimas?* ponat, quasi essent authoris, cum tamen author dicat, se quidem putare, Tyrannum ferro, non autem veneno interfici posse.

APHORISMVS XII.

Papa omnium hæreticorum & infidelium, regna, principatus & territoria Catholicis donare potest: Et huiusmodi donationes firmæ & validæ sunt.

Hic nullus citatur Iesuita, & proinde pergo vlterius.

APHORISMVS 13. 14. 15. 16.

Licitum est vti æquiuocationibus. 1. Apud magistratum hæreticum. 2. Apud Catholicum, si non sit competens iudex. 3. Apud priuatos homines. Et hoc laudabile est.

RESPONSIO.

Caluinistæ quod ipsi reuera faciunt, nobis per calumniam impingunt. Ipsi non solùm in rebus ciuilibus, sed etiam in ministris fidei audent vti æquiuocationibus. Hoc supra ostendi exemplo Bezæ, qui cum scripsisset, se profiteri, Christum esse verè & realiter præsentem in cœna; & propterea male audiret apud Heluetios, Zuinglianos, respondit, se hoc intellexisse de cœna, quæ in cælo, non de illa, quæ in terra celebratur. Christum in cælo, vere & realiter præsentem esse.

Vides, opinor, insigne specimen Æquiuocationis Caluinisticæ. Et quid agas cum hoc hominum genere? Nam hoc artificio eludent omnia. Dicent se credere, Pontificem esse caput Ecclesiæ. sed occultè intelligent Pontificem Christum. Dicent, se heri non fuisse in cœna: intelligendo cœnam cælestem. Negabunt se prandisse apud Regem, nempe apud Regem cælorum. Et sic in aliis.

Porrò, quid Iesuitæ sentiant de tota hac re, ostendi in Appendice Disputationis *De fide hæreticis seruanda*: & breuiter hic repetam. Si igitur docent, In omni congressu humano, in omnibus contractibus & promissionibus sincerò, candidè, secula omni fixione & æquiuocatione agendum esse. Malè fieri, si aliud mente reconditum habeas, aliud verbo significes. Licere quidem cùm res postulat, silentio aut dissimulatione prudenter vti: sed si loqui velis, sine mendatio, sine fuco, sine fraude præstari id oportere.

Vnus casus est, de quo omnes, non modo Iesuitæ, sed & alij disputare solent, an scilicet reus, quando in iudicio rogatur de crimine perpetrato, possit negare vel æquiuocè respondere? Vtuntur autem hac distinctione.

Si Iudex iuridicè, seu seruato ordine iuris interroget reum teneri ad fatendam veritatem: non autem teneri, si iuridicè non procedatur. Ita D. Thom. in q. 69. art. 1. & alij passim. Ratio prioris partis est, quia quisque tenetur obedire superiori legitimè præcipienti: Atqui superior legitimè precipit: quando secundum ordinem iuris interrogat reum: Ergo tunc reus tenetur obedire, dicendo veritatem. Ratio posterioris est, quia Iudex non habet ius interrogandi, nisi secundum ordinem iuris. Ergo si non seruat ordinem, non potest reo vllam obligationem imponere ad crimen aperiendum: cùm ius hanc potestatem ei non concedat. Tenetur autem non seruare ordinem iuris, quando interrogat de occulta crimine: de quo neque est fama contra reum, neque indicia competentia, neque probatio semiplena.

Quid ergo faciet reus in tali casu, quo non tenetur fateri crimen à se perpetratum? Respondet D. Thom. loco citato, posse eum, *vel applicationem, vel aliter licite subterfugere, mendacium tamen dicere non licere.* Sed si apertè neget, se crimen perpetrasse, eritne mendax? Nonnulli putant, sine vllo mendacio, negare eum posse quamdiu crimen occultum est. Ratio est, quia Iudex non præsumitur interrogare, nisi de crimine, quod aliquo modo in publicam notitiam deductum est: Ergo si reus neget tale crimen à se perpetratum, non mentitur si adhuc crimen occultum est.

Similis quæstio moueri solet de Iudice, qui publicè secundum allegata & probata condemnat reum, quam priuata scientia nouit esse innocentem. An is dicendus sit mentiri, quando disertè pronunciat criminosum esse, qui reuera talis non est. Plerique negant. Ratio eadem est, quia nihil aliud ille pronunciat, quàm quod secundum allegata & probata pronunciare debet: Ergo cùm alter secundum publicam allegationem & probationem criminosus sit (tametsi coram Deo non sit) potest Iudex sine vllo mendatio pronunciare, talem esse.

Atque hæc est sententia Doctorum de reo in iudicio interrogato, quæ si vera est, quid calumniant Caluinistæ? si falsa, ostendant errorem.

Epilogus ad Lectorem.

Duo te monitum velim, amice Lector. Vnum eſt, quod vix pauculas horas ad confutandum Aduerſarij libellum habere potuerim, ideóque breuiter, & minus accuratè id facere ſim coactus. Alterum, quod in hac re Auguſtini exemplum ſecutus fuerim, qui olim ad articulos falsò ſibi impoſitos potius reſpondere voluit, quàm diſſimulare Cauſam alibi reddit, quia boni viri eſt, non ſolùm vitam ſuam, ſed etiam famam cuſtodire. Sic enim loquitur in libro de bono viduitatis cap. 22. *Quiſquis à criminibus flagitiorum atque facinorum vitam ſuam cuſtodit, ſibi bene facit quiſquis autem etiam famam, & in alios miſericors eſt. Nobis enim neceſſaria eſt vita noſtra aliis miniſtremus miſericorditer ad ſalutem, ad noſtram quoque redundat vtilitatem. Vnde non fruſtra Apoſtolus: Prouidemus, inquit bona, non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus, &c.*

QVÆSTIO

DE DIFFERENTIA C INTER CALVINISTAS Pelagianos, & Catholicos, in negotio Prædeſtinationis:

Contra quendam Caluiniſtam anonymum, Caluiniſticorum Aphoriſmorum defenſorem.

OPVSCVLVM XIII D

Ad Caluiniſtam Anonymum.

Scripſi nuper Aphoriſmos doctrinæ Caluiniſtarum; & inter alia obieci Caluiniſtis, quod ipſorum doctrina de Prædeſtinatione & authore peccati ſit atrox, & propè ad deſperationem mortales adigat. Et ſicres habet. Omnes Catholici, omnes Lutherani hocillis obiiciunt. Ægrè hoc tuliſti, quiſquis es, mi homo, qui nomen tuum prodere non fuiſti auſus, & mox libellum edidiſti cum hoc titulo, Ad E Martini Becani Ieſuitæ Moguntini Aphoriſmos, quos vocat Caluiniſticos, notæ. *Id primum conaris te & tuos Caluiniſtas tueri authoritate Bellarmini, Auguſtini, quorundam aliorum Catholicorum, quos ais idem ſentire de prædeſtinatione, quod Caluinus ſentit. Deinde, me Pelagianum eſſe aſſeris in hac materia. Et vt populo facilius perſuadeas, quod vis te* virum veritatis ac publicæ pacis ſtudioſum *appellas. Quod quam verum ſit, infra videbimus. Infine ſubiungis, te propter negotia Reipublicæ, quibus diſtineris, non potuiſſe*

A hac vice, omnes Aphoriſmos propugnare: perfecturum tamen deinceps, quod reliquum eſt, cum plus otij nactus eris. Auide expecto, quid pariturus ſis. Interea id quod iam à te præſtitum eſt, breuiter diſcutiamus.

STATVS QVÆSTIONIS.

IN hac quæſtione illud primò ſtatuendum eſt, duplicem eſſe prædeſtinationem, vnam ad vitam; alteram ad mortem ſeu damnationem. in hoc omnes conueniunt. Tota controuerſia in duobus conſiſtit. Primò, B An prædeſtinatio ad vitam facta ſit ex præuiſis meritis, an ex ſola Dei liberalitate? Secundò an prædeſtinatio ad mortem facta ſit ex præuiſis peccatis an ex ſolo Dei beneplacito; in priori puncto Pelagiani errant: in poſteriori Caluiniſtæ. Pelagiani dicunt hominem prædeſtinari ad vitam æternam ex præuiſis meritis liberi arbitrij: nec opus eſſe gratia Dei ad vitam æternam conſequendam. Caluiniſtæ docent, homines prædeſtinari ad mortem & damnationem æternam ex ſolo Dei arbitrio & beneplacito, non autem ex præuiſa culpa vel peccato. Catholici vtriſque aduerſantur. Contra Pelagianos defendunt, merita liberi arbitrij non ſufficere ad vitam æternam, ſed requiri gratiam Dei, quæ gratuito nobis confertur. Contra Caluiniſtæ docent, neminem à Deo prædeſtinari ad mortem, niſi ex præuiſa culpa. Hæc ſumma controuerſia. Eam paucis capitibus explicabo hoc ordine.

1. Quid ſentiant Caluiniſtæ de Prædeſtinatione.
2. Quid ſentiant Pelagiani.
3. Quid ſentiant Catholici.
4. Hinc colligetur? in quo differant inter ſe Caluiniſtæ, Pelagiani & Catholici.
5. Deinde oſtendetur impudentia illius anonymi Caluiniſtæ, qui Aphoriſmos Caluini defendit.

CAPVT I.

Quid ſentiant Caluiniſtæ de Prædeſtinatione.

CAluini ſententia de Prædeſtinatione bis à me explicata eſt. Primò, in diſputatione, de duplici prædeſtinat. Caluiniſtarum, deſperata vna, Catholicorum orthodoxa altera. Secundò, in Aphoriſmis doctrinæ Caluiniſtarum, & quidem poſteriori loco complexus eam ſui quinque Aphoriſmis, qui ſunt huiuſmodi.

1. Deus ſolo ſuo arbitratu prædeſtinat homines ad æternam mortem & damnationem, ſine vlla ipſorum culpa.

2. Eoſdem occulta vi impellit & neceſſitat ad omnia flagitiorum genera perpetranda, vt habeat occaſionem eos damnandi & puniendi.

3. Inſuper mandat vrget, & incitat Satanam, vt eos ad peccandum inducat.

4. Meritò igitur omnium peccatorum & flagitiorum author dicendus eſt.

Nec tamen hac libidine ac crudelitate ſatiari poteſt. Quin miris modis illudit miſeris, ſimulans ſe velle eos iuuare, cum nihil minus habeat in animo.

Cæterum quia hi Aphoriſmi agunt de ſola Prædeſtinatione ad mortem, non autem de prædeſtinatione ad vitam, ſtatui hoc loco ſententiam Caluini de vtraque prædeſtinatione proponere & explicare, vt perfectiùs omnia quę ad hanc materiam pertinent intelligantur. Poteſt autem reuocari ad has quatuor concluſiones.

1. Vtraque prædeſtinatio, tam ad vitam quàm ad mortem, in æterno Dei Conſilio, prior ſeu anterior eſt præuiſione peccati originalis, & cuiuſque alterius, ſiue boni ſiue mali operis.

2. Vtraque facta eſt ex mero Dei arbitrio, circa vllum meritum aut culpam ex parte hominis. Itaque nulla cauſa Prædeſtinationis, ſiue ad vitam, ſiue ad mortem, niſi ſola & nuda Dei voluntas.

3. Circa eos, quos ab æterno prædeſtinauit ad vitam, tria præſtat Deus in tempore. Primò, largitur illis fidem iuſtificantem, quam amittere non poſſunt. Secundò, dat illis gratiam actualem, quæ nec ſufficiens eſt ad ſeruanda Dei præcepta & libertatem arbitrij tollit. Tertiò peccata illorum, quantumuis grauia, non imputat: neque ea ſanat per iuſtitiam inhærentem, quæ nulla eſt: ſed tegit per iuſtitiam imputatiuam, quæ in ſolo Chriſto eſt.

4. Circa alios, quos ad mortem & damnationem prædeſtinauit, etiam tria præſtat. Primò negat illis fidem & omnem gratiam. Secundò, impellit & neceſſitat illos ad peccandum. Tertiò, miſerè illos decipit ac illud, & in æterna ſupplicia illudos præcipitat.

Hæ 4. concluſiones Caluini breuiter explicandæ, ſeu potius probandæ ſunt ex verbis & ſententiis Caluini, ac aliorum, qui illum ſequuntur.

I. Caluini Concluſio.

Vtraque Prædeſtinatio, tam ad vitam, quàm ad mortem in æterno Dei Conſilio, prior ſeu anterior eſt præuiſione peccati originalis, & cuiuſcunque alterius ſiue boni ſiue mali operis.

Hanc ſic explicant Caluiniſtæ. Intentio finis prior eſt voluntate mediorum. Deus ab æterno intendit duos fines nempe vitam electorum, & damnationem reproborum, & prior intentio vocatur prædeſtinatio ad vitam, poſterior, prædeſtinatio ad mortem. Ergo vtraque prædeſtinatio in æterno Dei conſilio, prior ſeu anterior eſt præuiſione cuiuſcunque boni vel mali operis. Bona enim & mala opera ſunt media ad illos fines obtinendos, vide Caluinum lib. 3. Inſtit. cap. 21. §. 5. & cap. 24. §. 12. Hoc ſenſu Theodorus Beza, Caluini diſcipulus, in 2. parte reſponſionis ad acta colloquij Mompelgardenſis, dicit, *æternum Dei decretum*, quo numirum alij ad vitam alij ad mortem prædeſtinati ſunt, *omnes medias cauſas ſine exceptione antegreditur.* Et Hieronymus Zanchius lib. 5. de natura Dei c. 2. *Fuit hoc primum, quod de reprobis conſtituit Deus ab æterno, nempe quorundam hominum ad exitium ſempiternum deſtinatio. Ad hoc autem ordinata fuerunt ipſorum peccata.* Plura in hanc ſententiam citabo infra poſt concluſionem quartam.

II. Caluini Concluſio.

Vtraque prædeſtinatio tam ad vitam, quàm ad mortem, facta eſt ex mero Dei arbitrio, citra vllum meritum aut culpam ex parte hominis. Itaque nulla eſt cauſa prædeſtinationis, ſiue ad vitam ſiue ad mortem, niſi ſola & nuda Dei voluntas.

Hæc concluſio ſequitur ex præcedente, & habet duas partes. Prior eſt, quod prædeſtinatio ad vitam facta ſit ex ſolo Dei arbitrio, ſine vllo præuiſo merito. Hanc tradit Caluinus lib. 3. Inſtit. c. 21. §. 7. circa finem, his verbis, *Dicimus æterno & immutabili conſilio Deum ſemel conſtituiſſe quos olim aſſumere vellet in ſalutem, quos rurſum exitio deuouere. Hoc conſilium, quoad electos, in gratuita eius miſericordia fundatum eſſe aſſerimus, nullo humanæ dignitatis reſpectu.*

Poſterior eſt, quod prædeſtinatio ad mortem & damnationem ſit etiam facta ſolo Dei arbitrio, ſine vlla præuiſa culpa, Hanc tradit Caluinus lib. 3. Inſtit. c. 23. §. 2. his verbis: *Homines nudo Dei arbitrio citra proprium meritum, in æternam mortem prædeſtinantur.* Et ibidem §. 5. *Dico eſſe à Deo creatos: quos in exitium iuros ſine dubitatione præſcibat, idque ita factum eſt, quia ſic voluit.*

Vtramque partem coniunxit libro 3. cap. 22. §. 3. *Vbicunque vero regnat hoc Dei placitum, nulla in conſiderationem veniunt opera* Et clarius §. 11. *Si non poſſumus rationem aſſignare, cur ſuos miſericordia dignetur, niſi quoniam illi ita placet: neque etiam in aliis reprobandis aliud habebimus, quam eius voluntatem.* Hinc Zanchius Caluiniſta de Natura Dei libro, 5. c. 2. *Parem facimus electionem & reprobationem in ipſarum cauſa. Nam ſicut Deus prædeſtinauit Iacob non ex operibus, ſed ex prædeſtinantis gratia: ſic etiam reprobauit Eſau non ex operibus, ſed ex libera odio proſequentis & reprobantis voluntate.*

III. Caluini Concluſio.

Circa prædeſtinatos ad vitam, tria præſtat Deus Primò largitur illis fidem iuſtificantem, quam amittere non poſſunt. Secundò, Dat illis gratiam actualem, quæ nec ſufficiens eſt ad ſeruanda Dei præcepta, & libertatem arbitrij tollit. Tertiò, peccata illorum, quantumuis grauia non imputat, neque ea ſanat per iuſtitiam inhærentem, quæ nulla eſt, ſed tegit per iuſtitiam imputatiuam, quæ in ſolo Chriſto eſt. In hac concluſione multa dicuntur, Primò fidem electorum non poſſe amitti. Hoc docet Caluinus lib. 3. Inſtit. c. 24. §. 6. *Cum erat Chriſtus pro omnibus electis idem illis precatur, quod Petro, vt magnum deficiat fide eorum. Ex quo elicimus, extra periculum defectionis eſſe.* Secundò gratiam non ſufficere ad ſeruanda præcepta Dei. Hoc docet Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini Seſſ. 6. c. 12. cum ait, *Prophetas, Patriarchas, & pios Reges, vt cunque Spiritu Dei adiuuarentur, ferendo legis iugo pares non fuiſſe.*

Tertiò per gratiam tolli libertatem arbitrij, neceſſe in noſtra poteſtate, cum illa cooperari vel non cooperari. Hoc docet Caluinus lib. 2. Inſtit. cap. 3. §. 10. *An voluntatem monet non qualiter multis ſeculis traditum eſt creditum, vt noſtra poſtea ſit electionis, motioni aut obtemperare, aut refragari, ſed illam efficaciter efficiendo. Illud ergo toties a Chryſoſtomo repetitum repudiari neceſſe eſt, Quem trahit, voluntatem trahit.*

Quartò, peccata electorum non imputari, neque tolli, ſed tantum tegi. Hoc docet Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 28. aſſerens, *Peccata fidelium venialia eſſe non quia mortem non merentur, ſed quia non imputantur.* Et Dauid Paræus in ſuis theſibus de peccato, *Peccata in nobis non tollantur, ſed in iudicio Dei, id eſt, non imputentur.*

Quintò nullam eſſe iuſtitiam inhærentem in electis, ſed tantum imputatiuam. Hoc docet, Caluinus libro 2. Inſtit. cap. 16. §. 23. *Videt non in nobis, ſed in Chriſto eſſe iuſtitiam noſtram* Et cap. 16. §. 1. *Fide apprehendimus Chriſti iuſtitiam, qua vna Deo reconciliamur.* Et in antidoto Concilij Tridentini, Seſſ. 6. capite 8. *Falſum eſſe commendo, vllam iuſtitiæ partem in qualitate eſſe vel habitu, qui nobis reſideat.*

IV. Caluini Concluſio.

Circa reprobos tria præſtat Deus. 1. negat illis fidem & omnem gratiam. 2. impellit & neceſſitat ad peccandum. 3. miſerè decipit ac illudit.

Hæc concluſio habet tres partes. Prima eſt, quod Deus negat reprobis fidem & omnem gratiam. Ita Caluinus lib. 3. inſtit. cap. 21. §. 7. *Quemadmodum vocatione & iuſtificatione electos ſuos Dominus ſignat; ita reprobos vel à notitia ſui nominis, vel à Spiritus ſancti ſanctificatione excludendo, quale maneat eos iudicium: iſtis velut nobis aperit.* Et cap. 22. §. 10. *Quod electio fidei mater eſt, in eorum caput retorqueo argumentum, ideò non eſſe generalem fidem, quia ſpecialis eſt electio.* Et cap. 24. §. 12. *Quos in vitæ contumeliam & mortis exitium creauit, vt iræ ſuæ organa ſirent, eos vt in finem ſuum perueniant, nunc audiendi verbi ſui facultate priuat, nunc eius prædicatione magis excæcat & obſtupefacit.* Et §. 13. *Cur ergo gratiam illis largiendo, hos prætermittit? de aliis cauſam reddit Lucas, quia ad vitam ſunt ordinati. De aliis ergo quid ſentiemus, niſi quia ſunt vaſa iræ in contumeliam?*

Secunda pars eſt, quod Deus impellat & neceſſitet reprobos ad peccandum. Hanc docet Caluinus libro 1. Inſtitut. capite 18. §. 4. *Homo iuſſo Dei impulſu agit, quod ſibi non licet.* Et libro 3. capite 23. §. 9. *Excuſabiles peccando haberi volunt reprobi, quia euadere nequeunt peccandi neceſſitatem, præſertim cùm ex Dei ordinatione ſibi iniciatur huiuſmodi neceſſitas. Nos verò inde negamus rite excuſari.* Vnde alibi diſertè fatetur, Deum eſſe authorem omnium peccatorum. Sic enim habet libro 1. capite 18. §. 2. *Iam ſatis aperte oſtendi Deum vocari eorum omnium Authorem: quæ iſti cenſores volunt eò ſolùm eius permiſſu contingere.* Sermo eſt de peccatis, quæ Catholici docent fieri Deo permittente; Caluinus, Deo volente & authore.

Nec diffitentur Caluiniſtæ, hanc fuiſſe Caluini mentem. Dicam, quid nuper contingerit. Autumno ſuperiore, noſter Nicolaus Serarius, & ego eramus apud acidulas Schualbacenſes. Ibi commodè incidimus in Dauidem Paræum Caluiniſtam & Profeſſorem Heidelbergenſem. Salutauimus hominem perhumaniter, & ille viciſſim nos. In progreſſu, amicè ac modeſtè mihi obiecit, quod in quadam Diſputatione, quæ typis edita eſt, ſcripſiſſem, *Deum Caluiniſtarum eſſe authorem peccati.* Reſpondi, me ſolidè id probaſſe ex verbis iſta Caluini ſententia, at non Caluiniſtarum. Hic ſubridens Serarius, ita ſubiecit, Domine Paræe: Hæc lis facilè inter vos, vt video, componetur, Sola particula, *ſtarum*, Expungatur, & res erit ſalua. Placuit hoc Paræo, & colloquium ſolutum eſt. Vix Moguntiam reuerſi eramus, & ecce Paræus ad me epiſtolam dat, in qua inter alia, monet nos noſtri officij hoc carmine.

Vos quoque promiſſi memores, delete liturâ
Ingenuâ, ſtarum, impegiſtis quod male noſtris

An non fatetur hoc carmine, Deum ex ſententia Caluini eſſe authorem peccati? tametſi Caluinum in hac re ſequi ipſe non velit. Sicut tamen alij, qui ſequantur, non pauci. Ex iis Hieronymus Zanchius lib. 5. de natura Dei cap. 2. vbi ſic habet *Reprobationem conſequitur denegatio gratiæ; hanc peccata, peccata pœna peccatorum; ad quæ omnia præordinauit Deus reprobos ab omni æternitate.* Et ibidem. *Fuit hoc primum, quod de reprobis conſtituit Deus ab æterno: nempe quorundam hominum ad exitium ſempiternum deſtinatio. Ad hoc autem ordinata fuerint ipſorum peccata.* Et iterum; *Adde, quod tot, & tam efficacia media ad ſalutem electorum promouendam, à Deo in æterna electione deſignata & præparata ſunt, vt è manu Dei elabi nequeant Electi, quin ſeruentur. Itidem media ad mortem, nempe impiorum peccata a Deo ad illorum meritum vſque ad finem ordinata ſunt. Fieri igitur nequit, quin tam Reprobatio, quàm Electio firma ſit ita vt nec electi pereant: nec reprobi ſeruari poſſint.*

A Ex his verbis ſic concludo, Quia ſua voluntate efficaciter intendit finem, & præterea ordinat & procurat media ad executionem finis; omninò cenſeri debet author mediorum ad finem: At Deus, ex ſententia huius Caluiniſtæ, æterno, ſuæ voluntatis decreto efficaciter intendit damnationem reproborum, tanquam finem, ad quem ipſos creauit, & ad illius finis executionem decreuit & procurauit peccata, tanquam media, ſine quibus nemo reipſa damnatur: Ergo ex eiuſdem Caluiniſtæ ſententia, Deus omnino cenſeri debet author peccatorum.

Et confirmatur, quia ſicut Deus ab æterno ordinauit & conſtituit certa media ad finem Electorum, nempe ad vitam æternam conſequendam, ſic etiam B ordinauit & conſtituit certa media ad finem Reproborum, nempe ad æternam damnationem obtinendam, vt ex citatis verbis perſpicuum eſt. Sed Deus rectè dicitur author mediorum in priori puncto: Ergo & in poſteriori. Eſt enim, iuxta Caluiniſtas, par ratio.

Tertia pars eſt, quod Deus miſerè deripiat reprobos, ac illudat, ſimulando velle ſe illos iuuare, cùm tamen velit illos perdere. Hanc tradit Caluinus lib. 3. Inſtitut. cap 24. §. 13. his verbis *Ecce vocem ad eos dirigit, ſed vt magis obſurdeſcant, lumen accendit, ſed vt reddantur cæciores, doctrinam profert, ſed qua magis obſtupeſcant; remedium adhibet, ſed ne ſanentur.* Videtur Caluinus Deum facere ſimilem illi Medico, C qui dicebat.

Si vis ſanari de morbo, neſcio quali,
Accipias herbam, qualem, ſed neſcio vel quam;
Ponas neſcio quo, ſanabere neſcio quando.

Hactenus explicaui ſententiam Caluiniſtarum de Prædeſtinatione. Nunc, quid Pelagiani ſenſerint, inquirendum eſt.

CAPVT II.

D

Quid ſentiant Pelagiani de Prædeſtinatione.

Sicut Caluiniſtæ in negotio Prædeſtinationis omnia tribuunt nudo Dei arbitrio, nulla habita ratione bonorum aut malorum operum ex parte hominis; ita è contrario, Pelagiani omnia tribuunt libero arbitrio hominis quem ideò ad vitam vel ad mortem aiunt eſſe prædeſtinatum, quia benè vel malè per liberum arbitrium operatur, teſte Auguſtino, lib. de gratia Chriſti cap. 31. Igitur ex illorum ſententia hæ concluſiones ſtatuendæ ſunt.

E 1. Vtraque prædeſtinatio, tam ad vitam, quàm ad mortem, in æterno Dei conſilio, poſterior eſt præviſione boni vel mali vſus liberi arbitrij.

2. Cauſa prædeſtinationis ad mortem ſunt præviſa bona opera liberi arbitrij: cauſa prædeſtinationis ad mortem ſunt præviſa peccata liberi arbitrij.

3. Circa prædeſtinatos ad vitam, Deus ita ſe gerit. 1. Confert illis beneficium creationis liberi arbitrij, legis & doctrinæ. 2. Et quia his bene vtuntur, dat etiam vitam æternam. 3. nullam tamen præbet illis gratiam internam, ſiue actualem, quæ illorum voluntatem adiuuet, ſiue habitualem, quæ illos iuſtificet.

4. Circa prædeſtinatos ad mortem ſe gerit. 1. confert illis idem beneficium creationis, liberi arbitrij.

legis & doctrinæ. 2. & quia illis malè vtuntur, damnat eos ad gehennam. 3. Sicut aliis nullam præbet internam gratiam, ita nec illis.

Hanc esse doctrinam Pelagianorum, constat partim ex duobus principiis Pelagij & Cœlestij, partim ex illorum fraudibus, quæ sic habent.

1. *Pelagij & Cœlestij principium.*

Primum illorum principium est, posse hominem solis naturæ viribus seruare totam legem, iustificari, perseuerare, & vitam æternam consequi. Hoc patet ex Augustino epist. 90. ad Innocentium Papam, vbi de illis ita scribit: *Exsollendo liberum arbitrium, nullum relinquunt locum gratiæ Dei, qua Christiani sumus.* Et infrà: *Hominibus persuadere non cessant ad operandam perficiendámque iustitiam, & Dei mandata complenda solam sibi humanam sufficere posse naturam.* Et iterum: *Affirmant humanam sibi ad vincenda peccata & Dei mandata seruanda, sufficere posse naturam.* Et epist. 95. ad eundem Innocent. *Ad tuam sanctitatem literas misimus contra inimicos gratiæ Christi, qui confidunt in virtute sua, & Creatori nostro quodammodo dicunt; Tunos fecisti homines: iustos autem ipsi nos facimus. Qui naturam humanam ideò dicunt liberam, ne quærant liberatorem; ideò salutem, vt superfluum iudicent Saluatorem. Tantum enim dicunt valentem, vt suis viribus in origine suæ creationis acceptis, possit per liberum arbitrium nihil vlterius adiumente illius gratia, qui creauit, donare & extinguere omnes cupiditates, tentationesque superare.*

Et epist. 106. ad Paulinum. *Qui verò suis meritis præmia tanquam debita expectant, nec ipsa merita Dei gratia tribuunt: sed viribus propriæ voluntatis, &c.* Et infrà: *Victoriam nostram non ex Dei adiutorio esse, sed ex libero arbitrio, &c.*

2. *Principium.*

Alterum illorum principium est, nullam dari gratiam internam, qua vel voluntas nostra adiuuetur ad seruandam legem, vel quia iusti coram Deo efficiamur. Hoc etiam patet ex Augustino lib. de gratia Christi cap. 30. vbi de Pelagio & Cœlestio sic loquitur; *Istam gratiam, qua iustificamur, id est, qua Charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, in Pelagij & Cœlestij scriptis, quæcunque legere potui, nusquam eos inueni, quemadmodum confitenda est, confiteri.* Et infrà: *Inspectis omnibus Cœlestij opusculis, potestis aduertere, non eum ponere Dei gratiam, qua iuuamur, vel ad declinandum à malo, vel ad faciendum bonum præter naturale arbitrium voluntatis nisi in lege atque doctrina.* Et epist. 90. ad Innocent. *Illam gratiam qua Christiani sumus, cuius Apostolus prædicator est, nolunt omnino cognoscere.*

Hinc idem Augustinus passim appellat illos inimicos gratiæ Christi, vt in libro de hæresibus cap. 88. & in epist. 95. ad Innocentium, & in lib. de bono perseuerantiæ. cap. 2. & alibi.

1. *Pelagij fraus.*

Quia verò Pelagius videbat, se non posse euadere Catholicorum argumenta, nisi gratiam admitteret, quam antea negauerat, præsertim cum apud Apostolum Paulum toties commendetur gratia Dei, quæ datur per Christum, cœpit eam admittere, & palam confessus est, dari aliquod adiutorium gratiæ, ad mandata Dei implenda. Sed subdole. Non enim intelligebat internam gratiam adiuuantem & iustificantem, quam vrgebant Catholici, sed externam legem & doctrinam de qua nulla erat quæstio. Hanc autem legem & doctrinam ideò vocabat gratiam adiuuantem, quia per eam nobis proponitur, quid agere, vel amittere debeamus.

Hoc patet ex Augustino in libro de gratia Christi contra Pelagium cap. 3. vbi sic ait: *Gratiam Dei & adiutorium quo adiuuamur ad non peccandum, aut in natura & libero posuit arbitrio, aut in lege atque doctrina: vt videlicet cum adiuuat Deus hominem, vt declinet à malo, & faciat bonum, reuelando & ostendendo quid fieri debeat adiuuare credatur non etiam cooperando & dilectionem inspirando, vt id quod faciendum esse cognouerit faciat. Nam cum tria constituat atque distinguat, quibus diuina mandata dicis impleri, possibilitatem, voluntatem, & actionem possibilitatem scilicet, qua potest homo esse iustus, voluntatem, qua vult esse iustus: actionem qua iustus est: horum trium primum, id est, possibilitatem datam confiteris à creatore natura, duo verò reliqua, id est voluntatem & actionem, nostra esse asserit. Denique gratia Dei, non ista duo quæ nostra omninò vult esse, id est, voluntatem & actionem: sed illam, qua ubi ex Deo est, id est, possibilitatem perhibet adiuuari.* Et capite Sextò in fine. *Non vult aliud accipi per gratiam, quàm legem & doctrinam qua naturalis possibilitas adiuuetur.*

Et cap. 8. in principio; *Hinc itaque apparet, hanc eum gratiam confiteri, qua demonstrat & reuelat Deus quid agere debeamus, non qua donat, atque adiuuat, vt agamus.* Et capite 41. *Tria constituit possibilitatem: voluntatem autem & actionem, nullo Dei adiutorio existimat indigere. Ipsum verò auxilium quo possibilitatem naturalem perhibet adiuuari, in lege constituit atque doctrina.*

11. *Pelagij fraus.*

Dixerat Pelagius per adiutorium gratiæ intelligi legem & doctrinam. Sed cùm obiicerent Catholici, Apostolum Paulum commendare gratiam quæ datur per Christum: legem & doctrinam, per Moysem datam esse: Igitur præter legem & doctrinam, oportere etiam gratiam, qua Christiani sumus confiteri: cum, inquam, sic obiicerent, fallus est, præter legem & doctrinam, dari aliam gratiam, quę Christianorum propria sit. Sed iterum subdole. Non enim intelligebat internam gratiam de qua loquitur Apostolus, sed externam, quæ consistit in exemplo Christi, sicut enim per legem & doctrinam proponitur nobis, quid agere debeamus; sic enim per exemplum & vitam Christi. Eodem ergo sensu, exemplum Christi, quo legem & doctrinam, appellabat adiutorium gratiæ.

Hoc patet ex Augustino in libro de gratia Christi contra Pelagium capite 39. vbi sic ait. *Apostolus dicit: Gratia Dei per Christum Iesum Dominum nostrum. Hanc esse (Pelagius) cum constituat, non in virtutis eius auxilio, sed imitationis exemplo quid amplius de illo sperare debemus, vbicunque gratiæ nomen sub ambigua generalitate commemorat.*

Et cap. 41. *Ipsum verò auxilium, quo possibilitatem naturalem perhibet adiuuari, in lege constituit atque doctrina.* Et paulò post, *Sed hoc adiutorium legis atque doctrinæ etiam propheticis fuisse temporibus, adiutorium autem gratiæ, qua proprie gratia nuncupatur, in Christi esse arbitratur exemplo.* Et infrà. *Hæc ergo pro meo captu intelligere potui in Pelagij scriptis, quando nominauit gratiam.*

III. Pelagij fraus.

Addebat Pelagius, adiutorium gratiæ (quod ipse ponebat in lege, doctrina & exemplo Christi) secundum merita nostra dari, vt patet ex Augustino in lib. de gratia Christi cap. 22. vbi de eo sic loquitur; *Apertissimè dicit gratiam secundum merita nostra dari*. Et quia Catholici putabant illum loqui de interna gratia adiuuante & iustificante, quasi illa daretur ex præcedentibus meritis liberi arbitrij; coëgerunt illum in Concilio Palæstino reuocare hanc sententiam; tanquam erronem & sacris scripturis repugnantem. Igitur, velut mutata & reuocata sententia, palam in Concilio asseruit, gratiam Dei non dari ex meritis, sed gratuito. Hoc etiam subdolè & fraudulenter ab eo factum. Nam postea fassus est, se per gratiam, quam asseuerat dari sine meritis, non intellexisse internam gratiam, de qua Episcopi in Concilio loquebantur, sed beneficium creationis, liberi arbitrij. Hoc enim beneficium non conferri ex præcedentibus meritis, cùm nulla possint esse nostra merita, antequam per creationem liberum arbitrium accipiamus. Idem respondebant sectatores Pelagij, cum illis obiiceretur, quod Pelagius errorem reuocasset, & cum Episcopis Catholicis sentiret, ac proinde eos idem facere oporteret.

Hæc omnia patent ex Augustino. Nam in epist. 165. ad Sixtum ita scribit *Pelagius in Ecclesiastico iudicio Palæstino (non enim aliter inde impunitus exisset) anathematizauit eos, qui dicunt, gratiam Dei secundum merita dari.* Et paulò post: *sed cum abistis queritur, quam gratiam Pelagius cogitaret sine vllis precedentibus meritis dari, quando anathematizabat eos, qui dicunt gratiam Dei secundum merita nostra dari; respondent, sine vllis precedentibus meritis gratiam ipsam humanam esse naturam, in qua conditi sumus. Neque enim antequam essemus, mereri aliquid poteramus, vt essemus. Abyciatur à Christianorum cordibus ista fallacia. Nam omnino non istam gratiam commendat Apostolus, qua creati sumus, vt homines essemus, sed qua iustificati sumus, vt homines iusti essent.*

Et Epist. 95. ad Innocentium; *Audiuimus esse in vrbe Roma nonnullos, qui cum talia non credunt, præsertim qui in Oriente, vbi degit gesta Ecclesiastica facta esse iactantur, quibus putatur esse purgatus. Vbi quidem, si Episcopi cum Catholicum pronunciarunt, nec ob aliud factum esse credendum est, nisi quia se dixit Dei gratiam confiteri, & ait posse hominem suo labore ac voluntate iuste viuere, vt ad hoc adiuuari Dei gratia non negaret. His enim auditis verbis, Catholici Antistites nullam aliam Dei gratiam intelligere potuerunt, nisi quam in libris Dei legere, & populis Dei prædicare consueuerunt. Eam vtique, de qua dicit Apostolus, Non irritam facio gratiam Dei: sine dubio, gratiam, qua iustificamur ab iniquitate, & qua saluamur ab iniquitate, non qua creati sumus cum propria voluntate. Nam si intellexissent illi Episcopi, eam illum dicere gratiam, quam etiam cum impiis habemus cum quibus homines sumus, negare verè eam, qua Christiani & filij Dei sumus, quis eum patienter Catholicorum Sacerdotum non dicimus audiret, sed ante oculos suos ferret? Quapropter non extendi sunt Iudices, quia Ecclesiastica consuetudine nomen gratiæ audierunt, nescientes, quid huiusmodi homines vel in doctrina sua libris, vel in suorum foleat auribus spargere.*

IV. Pelagij fraus.

Hoc etiam addebat Pelagius; gratiam Dei non esse simpliciter necessariam ad implenda Dei præcepta, sed tamen esse vtilem, ad facilius implenda. Catholici putabant illum loqui de externa gratia; at ille loquebatur de externa, quæ in lege & doctrina consistit. Dicebat enim hominem per liberum arbitrium, & naturalem cognitionem boni ac mali, posse benè viuere, & mala euitare, etiam secluſa lege scripta, & doctrina ab alio tradita: tametsi fateretur legem scriptam & doctrinam ab alio traditam, multum prodesse ad benè beatéque viuendum, & omnia mala euitanda.

Hoc patet ex Augustino in libro de gratia Christi contra Pelagium cap. 26. vbi ait, *Iste dicit, propterea dari gratiam, vt quod à Deo præcipitur, facilius impleatur.* Et cap. 27. *Vult itaque credi tantas esse naturæ vires, vt etiam sine auxilio Spiritus sancti, etsi minus bene, tamen aliquomodo, nequam spiritus resistatur.* Et cap. 28. *Sed etiam hic vult intelligi ad hoc esse auxilium, vt facilius fiat per gratiam, quod etsi minus facile, tamen potuit fieri præter gratiam.*

Ex his omnibus, quæ hactenus dicta sunt, manifestum est, Pelagium hæc tria sensisse. 1. nullam dari gratiam internam, sed solùm externam beneficium creationis, legis doctrinæ, & exempli. 2. tantas esse vires liberi arbitrij, vt per eas possit homo seruare totam legem iustificari, perseuerare, & vitam æternam consequi. 3. totam prædestinationem pendere ex libero hominis arbitrio.

De Semipelagianis.

Et hæc sufficiant de Pelagianis. Ab iis tamen distincti sunt Semipelagiani seu Massilienses, qui multo aliter de gratia & prædestinatione sentiebant. Fatebantur illi contra Pelagium & Cœlestium, non solùm gratiam externæ prædicationis, sed etiam internæ inspirationis necessariam esse ad salutem, nec quenquam sine illa posse seruare legem, iustificari, perseuerare aut vitam æternam consequi. Et hoc rectè. Totus illorum error in eo consistebat, quod putarent in nobis esse quoddam initium, quo sine interna gratia, per solas naturæ vires possimus ita incipere & conari bene agere, vt deinde gratia Dei, ad nostrum conatum & desiderium promouendum, subsequeretur. Vnde hæc erat vna eorum propositio *Labori humano subiungitur gratia.* Item hæc: *Conatus nostri irriti sunt, nisi gratia Dei adiuuentur & promouentur.* Hæc doctrina colligitur ex Cassiano collat. 13. qui fuit caput & author illius contra Augustinum, & eam desumpsit ex Græcis Patribus, Præsertim ex Chrysostomo Præceptore suo.

Tria tamen notanda sunt. Primum est, Semipelagianos seu Massilienses non velle, hoc initium, quod dicunt esse ex nobis, semper prius esse gratia, sed quandoque etiam gratiam priorem esse: ita vt aliquando Deus præueniat nostram voluntatem, aliquando nostra voluntas præueniat diuinam gratiam. Ita docet Cassianus collat. 13. cap. 12. circa finem: his verbis, *Præuenit ergo hominis voluntatem, quia dicitur misericordia eius præuenit me.* Et rursum, *Dominum remorantem, atque vtiliter subsistentem, vt nostrum experiatur arbitrium, voluntas præuenit nostra, cum dicitur, mane oratio mea præueniet te.* Et iterum, *Præuenimus maturitate & clamauimus, & præuenerunt oculi mei ad te diluculo. Aduocat etiam nos, & inuitat, cum dicit, Tota die expandi manus meas ad populum non credentem mihi & contradicentem. Et inuitatur à nobis, cum dicimus ei, Tota die expandi manus meas ad te. Expectat nos, cum dicitur per Prophetam, Propterea expectat nos Dominus, vt misereatur nostri. Et expectatur à nobis, cum dicimus. Expectans expectaui Dominum, & respexit*

me Et cap. 15. confirmat hoc variis exemplis. Ait enim Zachæum & Latronem, prius poſtulaſſe, quam eis gratia daretur, & ſua ſollitudine Chriſtum præueniſſe. At Matthæum & Paulum, alioſque Apoſtolos, à diuina gratia fuiſſe præuentos. *Andream* inquit *ac Petrum, cæteroſque Apoſtolos, nihil de ſalutis ſuæ remedio cogitantes ſponteneæ ſuæ gratia dignatione præuenit. Zachæum ad conſpectum Domini fideliter ſe extendentem, non ſolùm ſuſcipit, ſed etiam benedictione cohabitationis illuſtrat. Fruitum ac repugnantem attrahit Paulum. Cornelio precibus & eleemoſynis iugiter inſiſtenti, velut remunerationis vice, via ſalutis eſt reſerata.*

Et cap. 16. dicit, Deum eſſe quorundam ſuſceptorem, quia eorum conatus adiuuat, quorundam verò Saluatorem, quia eos omninò præuenit, *Inde eſt*, inquit, *quod omnes non ſolùm protectorem, ac Saluatorem, ſed etiam Adiutorem, ac Suſceptorem Dominum proclamamus. Ille enim, quod prior aduocat, & ignorantes nos atque inuitos attrahis ad ſalutem, Protector atque Saluator noſter eſt in eo autem, quod omnitenentibus nobis opem ferre, refugientéſque ſuſcipere ac munire conſuenit, ſuſceptor ac refugium nominatur.* Hanc doctrinam impugnat proſper lib. contra Collatorem c. 13. & 33.

Alterum eſt, Semipelagianos ſeu Maſſilenſes variè ſenſiſſe de iſto initio liberi arbitrij, quale nimirum illud eſſet. Nam aliqui per illud initium, non ſolùm internos actus ſeu deſiderio voluntatis, ſed etiam multa externa opera intelligebant, propter quæ gratia nobis donaretur, vt videre eſt apud Caſſianum locis citatis. Alij verò, vnum tantum initium ex parte noſtra admittebant, nempe, *velle ſanari*. Vnde Hilarium in epiſtol. ad Auguſtinum, paulò poſt initium.

Tertium eſt, eos nunquam dixiſſe, initium illud ex nobis, cui gratiam ſubiungebant, eſſe meritorium gratiæ, de condigno. Sic enim non eſſet gratia Vnde Caſſianus lib. 12. de Inſtit. cœnobiorum cap. 11. & 13. circa finem, planè fatetur, nec initium illud, nec vllum opus noſtrum, condignum eſſe diuina miſericordia & gratia. Solum ergo concedebant Maſſilienſes meritum congruum ſeu impetratorium ad obtinenda prima auxilia gratiæ actualis, quibus ad obtinenda prima auxilia gratiæ actualis, quibus ad iuſtificationem diſponimur & promouemur. Vide Vaſquez in 1. part. diſp. 89. cap. 4.

CAPVT III.

Quid ſentiant Catholici de Prædeſtinatione.

AVguſtinus & alij Catholici, qui eum ſequuntur, partim differunt à Caluiniſtis, partim à Pelagianis. Neque enim omnia tribuunt nudo Dei arbitrio, vt Caluiniſtæ, neque omnia libero arbitrio hominis, vt Pelagiani, ſed mediam viam tenent. Eorum ſententia continetur his concluſionibus.

1. Vtraque Prædeſtinatio, tam ad vitam, quàm ad mortem in æterno Dei conſilio, poſterior eſt præuiſione peccati originalis, id eſt, Deus æterno ſuo decreto, ex toto hominum genere per peccatum originale corrupto, tanquam ex maſſa quadam perdita, quoſdam prædeſtinauit ad vitam, alios ad mortem.

2. Prædeſtinatio ad mortem facta eſt ex præuiſo peccato, ſiue originali, ſiue actuali, ſiue vtroque. Prædeſtinatio ad vitam duplex eſt. Vna ad primam gratiam, altera ad gloriam. Prædeſtinatio ad primam gratiam facta eſt ex ſola Dei miſericordia, ſine vllis præuiſis meritis. De Prædeſtinatione ad gloriam quæſtio eſt. Aliqui putant factam eſſe ex præuiſis meritis gratiæ, alij ſine præuiſis meritis ex ſola Dei liberalitate.

3. Circa Prædeſtinatos ad vitam, tria præſtat Deus in tempore. 1. largitur illis non ſolum fidem, ſed etiam initium fidei ſine præcedentibus eorum meritis, qui tamen per peccatum amitti, & per pœnitentiam recuperari poteſt. 2. largitur gratiam actualem, quæ & neceſſaria, & ſufficiens eſt, ad præcepta Dei ſeruanda, nec libertati arbitrij quicquam officit. 3. peccata ipſorum, ſi quæ propria voluntate commiſſa ſunt gratuitò tollit per iuſtitiam inhærentem.

4. Circa reprobos, quos ad mortem prædeſtinauit, etiam tria præſtat. 1. largitur illis ſufficientem gratiam excitantem, cum qua ſaluari poſſent, ſi vellent. 2. non ſolùm prohibet illis peccata, ſed etiam auxilia gratiæ confert, vel ad ea cauenda, antequam patrata ſunt, vel ad expianda, poſtquam admiſſa ſunt. 3. iuſtè illos punit propter peccata liberè commiſſa, & non expiata. Hæ Catholicorum concluſiones breuiter explicandæ ſunt.

I Catholicorum Concluſio.

Vtraque prædeſtinatio, tam ad vitam, quàm ad mortem, in æterno Dei conſilio, poſterior eſt præuiſione peccati originalis, id eſt, Deus æterno ſuo decreto, ex toto hominum genere per peccatum originale corrupto, tanquam ex maſſa quoſdam perdita, quoſdam prædeſtinauit ad vitam, alios ad mortem.

Hoc docet Auguſtinus variis locis, præſertim in epiſt. 105. ad Sixtum, & epiſt. 106. ad Paulinum, & lib. de bono perſeuerantiæ cap. 14. & in Enchiridio c. 98. & 99. & lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2. vbi apertè agit de maſſa corrupta, ex qua alij prædeſtinati, alij reprobati ſunt.

Vnde illud Roman. 9. 21. *An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* vbique interpretatur de maſſa generis humani per peccatum originale corrupta, vt videre eſt in epiſt. 105. ad Sixtum, vbi ſic habit; *An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa, vtique meritò reliqua damnata facere aliud vas in honorem debitum propter miſericordiæ gratiam, aliud in contumeliam debitum propter iræ iuſtitiam?* Plura in eandem ſententiam ſcribit ibidem, & lib. 1. ad Simplicianum q. 2. & alibi.

Conſentit Bellarminus lib. 2. de gratia & libero arbitrio cap. 9. cum ait, *Prædeſtinatio ex ſententia S. Auguſtini & Scripturarum diuinarum, non præceſſit, ſed ſecuta eſt præuiſionem peccati originalis, ob quod vniuerſum genus hominum factum eſt quaſi quædam maſſa damnata. Vnde eſt illud Apoſtoli ad Rom. 9. An non habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam.*

Idem ſentire debent omnes illi, qui ex vna parte docent, Chriſtum non venturum fuiſſe, niſi Adam peccaſſet, & ex altera, prædeſtinationem noſtram in meritis Chriſti fundatam eſſe. Nam ex his duobus principiis efficaciter ſequitur, præuiſionem peccati Adæ priorem eſſe decreto Incarnationis Chriſti, & ſimiliter hoc decretum prius eſſe prædeſtinatione ſanctorum, quæ merita Chriſti, & conſequenter Incarnationem ſupponit.

Vnum video hic quæri poſſe, quod recentiores ſubtiliter diſputant, quid intelligendum ſit per peccatum originale, cum dicimus: prædeſtinationem & reprobationem poſteriorem eſſe præuiſione peccati originalis, ſeu maſſæ corruptæ. Nam duo intelligi poſſunt,

Tabakspfeifen, Maschine zum Bohren der, s. Bohrmaschinen, S. 1.

Tabakspfeifen, Maschine zum Drehen der, s. Drehbänke, S. 1.

Tabakspfeifen, Maschine zum Polieren der, s. Poliermaschinen, S. 1.

Tabakspfeifen, Maschine zum Schneiden der, s. Schneidemaschinen, S. 1.

Tabakspfeifen, Maschine zum Stopfen der, s. Stopfmaschinen, S. 1.

Tabakspfeifen, Maschine zum Verzieren der, s. Verzierungsmaschinen, S. 1.

Tabakspfeifen, Maschine zum Zusammensetzen der, s. Zusammensetz

aliâ dari ex merito gratiæ, non autem ex merito solius liberi arbitrii.

Ex hac breui collatione facilè apparet, Caluinistas & Pelagianos in extremis hærere; Catholicos autem in medio consistere. Caluinistæ nihil; Pelagiani omnia tribuunt libero hominis arbitrio. At Catholici, aliquid gratiæ diuinæ, aliquid libero arbitrio tribuendum censent. Gratiæ quidem, quod præueniat, excitet, adiuuet voluntatem nostram; libero arbitrio, quod gratiæ prænenienti, excitanti, & adiuuanti cooperetur. Vnde rectè Augustinus tract. 72. in Ioannem; *operanti in se Christo, cooperatur homo saluatem æternam & iustificationem suam.* Et res certa est ex Scriptura. Psalm. 69. 1. *Deus in adiutorium meum intende.* Rom. 8. 26. *Spiritus adiuuat infirmitatem nostram.* 1. Corinth. 15. 10. *Gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantiùs illis omnibus laborani, non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Quæ verba sic explicat D. Augustinus in lib. de gratia & libero arbitrio c. 5. *Non ego autem, sed gratia Dei mecum*, id est, *non solus, sed gratia Dei mecum, ac per hoc nec gratia Dei sola, nec ipse solus sed gratia Dei cum illo.*

CAPVT V.

Ostenditur impudentia illius Anonymi Caluinistæ, qui Aphorismos Caluinistarum defendit.

REdeo ad te, mi homo, quisquis es, vt tuam impudentiam clarè tibi ob oculos proponam. Ais in tuo libello, quem contra me scripsisti, multos authores Catholicos in materia de prædestinatione sentire cum tuo Caluino: & nominatim in hoc Aphorismo; *Deus solo suo arbitrio prædestinat homines ad æternam mortem & damnationem sine vlla ipsorum culpa.* Et hoc conaris ostendere, adductis multorum verbis ac testimoniis. Id quàm subdolè ac mendaciterà te factum sit, breuissimè demonstrabo. Attende ergo, & erubesce, si potes.

Primo loco, pro hoc Caluini Aphorismo, citas Bellarminum l. 2. De gratia & libero arbitrio c. 10. vbi pro titulo capitis habet hæc verba; *Prædestinationis nullam esse causam in nobis.* Sed fraudulenter, & mala fide agis. Caluinus in suo Aphorismo loquitur de prædestinatione ad mortem, Bellarminus loco citato, de prædestinatione ad vitam. Caluinùs asserit, nullam esse causam in reprobis, cur ad mortem & damnationem à Deo prædestinati sint. Bellarminus asserit, nullam esse causam in electis, cur ad vitam & cælestem gloriam prædestinati sint. Hæc duo confundis tu, vt fucum facias. Est hoc veritatis studiosum esse, qualem te haberi vis? Non opinor. Et quæro ex te; si quis diceret, Regis decretum esse, vt plurimi subditorum cruci affigantur, sine vlla ipsorum præuisa culpa; & item alius diceret, regis decretum esse, vt aliqui ad honores & dignitates promoueantur; sine vllo ipsorum præuiso merito: an tu idem eos dicere & sentire affirmares? Non vtique si sanus esses. Cur ergo Caluinum & Bellarminum in eandem sententiam trahis, cùm alter de prædestinatione ad mortem, alter de prædestinatione ad vitam locutus sit? Nihil dubito, quisquis hæc lecturus est, & tibi, & mihi succensurum. Tibi, quòd tam nequiter agas in rebus ad fidem Christianam spectantibus: mihi, quòd non satis acerbè te excipiam, vt meritus es.

Duo sunt, quæ hanc tuam impudentiam augent. Vnum, quòd Bellarminus non ponat hæc nuda verba; *Prædestinationis nullam esse causam in nobis*, sed per multa capita diserte explicet, se loqui de prædestinatione ad gloriam. Si enim nuda illa verba posuisset, aliqua saltem specie potuisses ea interpretari de prædestinatione ad mortem. Cùm autem diserte & ex professo disputet de prædestinatione ad gloriam; qua fronte ausus es in alium sensum verba eius peruertere? Alterum est, quod c. 16. expressè condemnet sententiam Caluini, cum ait; *Quemadmodum prædestinationem seu electionem gratiæ contra Pelagianos defendimus; ita reprobationem iustissimè contra Caluinianos defendere cogimur, cui cùm homines ante præuisionem peccati ad peccatum & mortem æternam prædestinatos esse contendant, cum ipsa Dei iustitia pugnant, & omnia hominum scelera in Deum autorem refundant.* Si hæc legisti, omninò improbus es, qui Bellarminum Caluino consentire asseris. Si non legisti, planè temerarius es, qui de re incognita sententiam profers. Vide, an hoc sit, veritatis studiosum esse.

Secundo loco citas testimonia ex Augustino, quibus persuadere vis. Caluinianum esse. Primum ex Enchiridio, cap. 110. *Deus*, inquit, *benè vtens malis, tanquam summè bonus, ad eorum damnationem, quos iustè prædestinauit ad pœnam, & ad eorum salutem, quos benignè prædestinauit ad gratiam.* Alterum ex libro 15. de Ciuitate Dei, cap. 1. *Genus humanum in duo genera, duas societates, seu ciuitates distribuimus: quarum vna prædestinata est in æternum regnare cum Deo, altera verò æternum subire supplicium cum diabolo:* Tertium ex tract. 48. in Ioannem; *Quemodo istis dixit, non estis ex ouibus meis? quia videbat eos ad sempiternum exitium prædestinatos, non ad vitam æternam sui sanguinis pretio comparatos.*

Fateor hæc omnia dici ab Augustino. Sed quid ad rem faciunt? Nihil planè. Solum hinc potest colligere, quosdam ad vitam, alios ad mortem prædestinatos esse. At nemo de hoc dubitat. Totalis in eo consistit, an aliqui sine præuisa ipsorum culpa, ex solo Dei arbitrio, ad mortem prædestinati sint? Hoc asserit Caluinus. Ex Augustino nihil tale probari potest. Imò cõtrarium ex illo probo. Nam in primo testimonio à te citato, dicit quosdam iustè prædestinatos esse ad pœnam. Si iustè prædestinati sunt, non ergò sine præuisa culpa. Vnde idem August. lib. 3. contra Iulianum c. 18. ait; *Bonus est Deus, iustus est Deus. Potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est: non potest quenquam sine malis meritis damnare, quia iustus est.* Ex quo sic concludo; Quod Deus in tempore non potest iuste facere, hoc ab æterno non potest iustè decernere: at in tempore nõ potest quenquam iustè damnare sine malis meritis, vt Augustinus ait: Ergo non potest ab æterno iustè id decernere.

Tertio loco citas ex Concilio Valentino cap. 3. hæc verba, *Fidenter fatemur, prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem ad mortem.* Sed bis peccas. Primò, quia nihil ad quæstionem faciunt hæc verba. Secundò, quia omittis ea, quæ contra Caluinum faciunt. Sic enim loquitur loco citato, *Fidenter fatemur, prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem: In electione tamen saluandorum, misericordiam Dei precedere meritum bonum, in damnatione verò perituroru[m], meritum malum precedere iustum iudicium Dei.* Hæc tu omisisti, quia apertè destruunt Caluini sententiam. Nam Caluinus vult, iudicium seu reprobationem Dei, priorem esse malo merito: at Concilium contra definit, malum meritum prius esse iudicio Dei, in æterna præscientia.

Quartò, citas ex Isidoro lib. 2. de summo bono c. 6. hæc verba, *Geminata est prædestinatio, sive electorum ad requiem .. sive reproborum ad mortem.* Sed quorsum? Non disputamus, an duplex sit prædestinatio ad mor-

Literature.

Lectures on Natural Philosophy and the Mechanical Arts. By Dionysius Lardner, LL.D. F.R.S. L. & E. M.R.I.A. &c. &c. Vol. I. 12mo. pp. 400. London, 1834. Longman & Co.

Dr. Lardner has commenced a series of lectures on the principles of natural philosophy, and their application to the mechanical arts, which he intends to publish in a cheap form, and in a manner adapted to the general reader. The first volume, which is now before us, contains the lectures on mechanics, and on the steam-engine. The author has evidently taken great pains to render his subject intelligible to those who are not versed in mathematical science, and has succeeded in a very considerable degree. The lectures on the steam-engine are particularly interesting, and contain a great deal of information, which is not to be found in any other work. The author has had the advantage of visiting the principal manufactories of steam-engines in this country, and has availed himself of the opportunity to collect much valuable information. The lectures on mechanics are also very good, and will be found useful to those who wish to obtain a knowledge of the principles of that science. The author has avoided the use of mathematical symbols, and has explained the principles of mechanics in a manner which is easily understood by those who are not versed in mathematical science. The lectures on the steam-engine are illustrated by numerous engravings, which are very well executed, and which add much to the value of the work. The author has also given a great deal of information respecting the history of the steam-engine, and has traced the progress of its improvement from the earliest times to the present day. The lectures on mechanics are also illustrated by numerous engravings, which are very well executed, and which add much to the value of the work. The author has also given a great deal of information respecting the history of mechanics, and has traced the progress of its improvement from the earliest times to the present day. The lectures on the steam-engine are illustrated by numerous engravings, which are very well executed, and which add much to the value of the work. The author has also given a great deal of information respecting the history of the steam-engine, and has traced the progress of its improvement from the earliest times to the present day. The lectures on mechanics are also illustrated by numerous engravings, which are very well executed, and which add much to the value of the work. The author has also given a great deal of information respecting the history of mechanics, and has traced the progress of its improvement from the earliest times to the present day.

Commercial.

Extract of a letter from Mr. Thomas Wilson, dated Rio de Janeiro, 1st March, 1834.

"The trade of this port is in a very depressed state, and the prospects are not encouraging. The exports of coffee have been very large, but the prices have fallen considerably. The imports of manufactured goods have been very large, but the demand is not equal to the supply. The exchange on London is 27d. per milreis. The rate of interest is 12 per cent. per annum. The harvest of coffee is expected to be very large. The crop of sugar is also expected to be large. The trade with the United States is increasing. The trade with France is also increasing. The trade with Great Britain is not increasing. The trade with the rest of the world is not increasing. The trade with the rest of the world is not increasing. The trade with the rest of the world

Extract from the Parish Register of Stoke Poges, Bucks.

Baptisms.

1653. Jane Penn, daughter of Mr. William Penn, Esq., and Gulielma Springett, his wife, was born the 5th day of October, and baptized the 8th day of the same month.

1654. Gulielma Maria Penn, daughter of Mr. William Penn, Esq., and Gulielma Springett, his wife, was born the 23rd day of February, and baptized the 25th day of the same month.

1656. Margaret Penn, daughter of Mr. William Penn, Esq., and Gulielma Springett, his wife, was born the 10th day of May, and baptized the 11th day of the same month.

1660. William Penn, son of Mr. William Penn, Esq., and Gulielma Springett, his wife, was born the 14th day of October, and baptized the 18th day of the same month.

1661. Springett Penn, son of Mr. William Penn, Esq., and Gulielma Springett, his wife, was born the 4th day of November, and baptized the 6th day of the same month.

1662. Lætitia Penn, daughter of Mr. William Penn, Esq., and Gulielma Springett, his wife, was born the 22nd day of February, and baptized the 24th day of the same month.

1666. Christian Penn, daughter of Mr. William Penn, Esq., and Gulielma Springett, his wife, was born the 22nd day of July, and baptized the 24th day of the same month.

Burials.

1653. Jane Penn, daughter of Mr. William Penn, Esq., and Gulielma Springett, his wife, was buried the 8th day of October.

1654. Gulielma Maria Penn, daughter of Mr. William Penn, Esq., and Gulielma Springett, his wife, was buried the 25th day of February.

1656. Margaret Penn, daughter of Mr. William Penn, Esq., and Gulielma Springett, his wife, was buried the 11th day of May.

1660. William Penn, son of Mr. William Penn, Esq., and Gulielma Springett, his wife, was buried the 18th day of October.

1661. Springett Penn, son of Mr. William Penn, Esq., and Gulielma Springett, his wife, was buried the 6th day of November.

1662. Lætitia Penn, daughter of Mr. William Penn, Esq., and Gulielma Springett, his wife, was buried the 24th day of February.

1666. Christian Penn, daughter of Mr. William Penn, Esq., and Gulielma Springett, his wife, was buried the 24th day of July.

Marriages.

1672. Mr. William Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, widow, were married the 4th day of April.

1696. Mr. William Penn, Esq., and Mrs. Hannah Callowhill, were married the 18th day of November.

1703. Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, were married the 5th day of May.

1726. Mr. Thomas Penn, Esq., and Mrs. Lætitia Aston, were married the 10th day of May.

1732. Mr. Richard Penn, Esq., and Mrs. Hannah Lloyd, were married the 5th day of October.

1741. Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Juliana Fermor, were married the 9th day of June.

1742. Mr. Richard Penn, Esq., and Mrs. Mary Masters, were married the 5th day of May.

1746. Mr. Thomas Penn, Esq., and Mrs. Anne Allen, were married the 10th day of November.

1751. Mr. William Penn, Esq., and Mrs. Hannah Callowhill, were married the 18th day of November.

1703. John Penn, son of Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, his wife, was born the 9th day of February, and baptized the 10th day of the same month.

1704. Gulielma Maria Penn, daughter of Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, his wife, was born the 23rd day of February, and baptized the 25th day of the same month.

1706. Margaret Penn, daughter of Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, his wife, was born the 10th day of May, and baptized the 11th day of the same month.

1708. William Penn, son of Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, his wife, was born the 14th day of October, and baptized the 18th day of the same month.

1709. Springett Penn, son of Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, his wife, was born the 4th day of November, and baptized the 6th day of the same month.

1710. Lætitia Penn, daughter of Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, his wife, was born the 22nd day of February, and baptized the 24th day of the same month.

1714. Christian Penn, daughter of Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, his wife, was born the 22nd day of July, and baptized the 24th day of the same month.

Burials.

1703. John Penn, son of Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, his wife, was buried the 10th day of February.

1704. Gulielma Maria Penn, daughter of Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, his wife, was buried the 25th day of February.

1706. Margaret Penn, daughter of Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, his wife, was buried the 11th day of May.

1708. William Penn, son of Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, his wife, was buried the 18th day of October.

1709. Springett Penn, son of Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, his wife, was buried the 6th day of November.

1710. Lætitia Penn, daughter of Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, his wife, was buried the 24th day of February.

1714. Christian Penn, daughter of Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, his wife, was buried the 24th day of July.

Marriages.

1672. Mr. William Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, widow, were married the 4th day of April.

1696. Mr. William Penn, Esq., and Mrs. Hannah Callowhill, were married the 18th day of November.

1703. Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Gulielma Springett, were married the 5th day of May.

1726. Mr. Thomas Penn, Esq., and Mrs. Lætitia Aston, were married the 10th day of May.

1732. Mr. Richard Penn, Esq., and Mrs. Hannah Lloyd, were married the 5th day of October.

1741. Mr. John Penn, Esq., and Mrs. Juliana Fermor, were married the 9th day of June.

1742. Mr. Richard Penn, Esq., and Mrs. Mary Masters, were married the 5th day of May.

1746. Mr. Thomas Penn, Esq., and Mrs. Anne Allen, were married the 10th day of November.

1751. Mr. William Penn, Esq., and Mrs. Hannah Callowhill, were married the 18th day of November.

Digreſſio.

Poſt citatos ſupradictos authores coronidis loco, ſubiungis hæc verba, *Certum vel ex craſſa inſcientia, vel potius ex Loiolitica conſcientia, confundi Suita Becanus decretum prædeſtinationis, cum eiuſdem decreti executione: huic ſemper peccatum præire docent noſtri omnes, illi nihil niſi ſolum Dei præire, fatetur Bellarminus.*

Quòd me Suitam, voces merum conuitium eſt Nec dignor tibi reſpondere. Quod addis, vel ex craſſa inſcientia, vel ex Loiolitica conſcientia, me confundere decretum prædeſtinationis cum eiuſdem decreti executione, neſcio quàm verè dicas. Lubens quidem agnoſco meam in multis rebus inſcientiam. Et fateor, conſcientiam Loioliticam magis mihi, quàm Caluiniſticam, cordi eſſe. Sed quòd decretum cum executione confuderim, non equidem memini. Vide, ſi lubet, diſputationem meam de Authore peccati, vbi ſatis clarè & enucleatè puto me iſta duo diſtinxiſſe. Et omninò diſtinguenda ſunt. Nec tamen patrocinatur tibi hæc diſtinctio, niſi adiuncto luculento mendacio, quod his ipſis tuis verbis continetur. *Huic* (executioni) *ſemper peccatum præire docent noſtri omnes illi* (decreto) *nihil niſi ſolum Dei præire, fatetur Bellarminus.* At ego contrarium tibi oſtendam ex Bellarmino. Nam lib. 2. de gratia & lib. arb. cap. 16. ſic habet; *Reprobatio, quam S. Auguſtinus prædeſtinationem ad interitum vocat, duos actus comprehendit, alterum negatiuum, cuius nulla eſt cauſa ex parte hominum, alterum poſitiuum, cuius cauſa eſt peccati originalis aut actualis præuiſio.* Hic fatetur decretum reprobationis comprehendere duos actus vnum negatiuum, alterum poſitiuum: & huius poſitiui actus, qui propriiſſimè decretum eſt, cauſam eſſe præuiſionem peccati. Igitur ex ſententia Bellarmini, decretò Dei poſitiuo præit præuiſum peccatum, non autem ſolum Dei beneplacitum, vt tu improbè fingis.

Porrò, cum diſtinguit Bellarminus duo decreta, vnum negatiuum, alterum poſitiuum, & huius cauſam ait eſſe præuiſionem peccati, illius verò nullam ex parte hominis, nihil aliud vult ſignificare, quàm quod ſupra dixi, dupliciter nos loqui poſſe de cauſa reprobationis. 1. Abſolutè, vt ſi dicam. *Nulla eſt cauſa decreti illius, quo Deus ab æterno ſtatuit Eſau damnare, niſi beneplacitum Dei* 2. Comparatè vt ſic dicam; *Nulla eſt cauſa decreti illius, quo Deus ab æterno ſtatuit vnum potius, quam alterum ex maſſa perditionis eripere, niſi beneplacitum Dei* Tu cum tuo Caluino vtramque locutionem veram eſſe contendis. At Bellarminus priorem negat, poſteriorem admittit.

Negat, inquam, hanc. *Nulla eſt cauſa illius decreti, quo Deus ab æterno ſtatuit Eſau damnare, niſi beneplacitum Dei.* Quæ igitur cauſa eſt? *peccati*, inquit, *originali aut actualis præuiſio.* Et paulo poſt ſubiungit; *Reprobationem iuſtiſſimam contra Caluinianos defendere cogimur, qui homines ante præuiſionem peccati ad mortem æternam prædeſtinatos eſſe commentur.*

Vult ergo Bellarminus, homines ad æternam mortem prædeſtinatos eſſe poſt præuiſionem peccati. Non igitur ſolum Dei beneplacitum, ſed præuiſionem peccati præire vult decreto prædeſtinationis ad mortem. Hanc autem concedit. *Nulla eſt cauſa illius decreti quo Deus ab æterno ſtatuit vnum potius, quàm alterum ex maſſa perditionis eripere niſi beneplacitum Dei.* Hoc ſenſu dicit in eodem capite. *Reſtat igitur, vt huius diſcretionis cauſa ſit voluntas Dei, quæ vnum liberat, quia ſic ei placet, alterum non liberat, quia non placet.*

EPILOGVS.

Habet, mi homo, reſponſum ad tuas ineptias. Et iam latis apparet? te non veritatis ſed vanitatis ſtudioſum fuiſſe, cum libellum in me ſcripſiſti. Duo te monitum velim. Vnum eſt, vt deinceps abſtineas à tractatione rerum altiſſimarum, quas nullo modo intelligis: & in negotiis ſæcularibus, quæ tui officij ſunt permittas te occupari. Alterum, ſi omninò nolis abſtinere, & magis foris, quàm domi eſſe cupias; hoc ſaltem operam des, vt non producas vllum Authorem, quem non ipſe legeris & examinaueris. Alioqui futurum eſt, quod iam tibi evenit, vt credas Cameracenſem & Petrum de Aliaco duos eſſe authores, qui tamen vnus & idem eſt. Nec putes ſufficere, ſi Profeſſores Heidelbergenſes coniiciant tibi ſubito aliquot fragmenta verborum & ſententiarum ex variis auctoribus, quæ tu ſine vllo iudicio & ordine in chartam coniicias. Non hoc ſufficit; potius errorum & confuſionis cauſa eſt, vt tu ipſe vides. Hæc habui. Vale & recipiſce.

DE OFICIIS ANGELORVM circa homines.

OPVSCVLVM XIV.

LECTORI.

Ivus Bernardus lib. 5. de conſideratione ad Eugenium, docet, tribus modis nos poſſe peruenire in cognitionem Angelorum: fide, ſcientia, & opinione. Fides & ſcientia, certæ ſunt; opinio incerta. Quæ fide tenemus pauca ſunt, & ferè ſacris literis conſignata. Pauca item quæ lumine ac ſententia naturali certò cognoſcimus. Reliqua omnia ſub opinionem cadunt. Hoc moneo, ne quis miretur, in hac diſputatione ſæpe Theologos inter ſe diſſentire. Diſſentiunt in iis, quæ in opinione ſunt poſita; in reliquis, quæ aut fide, aut certa cognitione tenentur mirè inter ſe conueniunt; & cum ſolis hæreticis, præſertim cum Caluino diſceptant, vt in progreſſu videbimus.

Capitatorius diſputationis.

1. Quot ſint boni Angeli, & quomodo in Hierarchias & ordines diſtributi.
2. An omnes, quotquot ſunt, aliquam noſtri curam gerant.
3. An aliqui certi ex illis præſint toti Orbi terrarum,
4. An aliqui præſint toti Eccleſiæ fidelium.
5. An aliqui præſint Regnis & Prouincijs.
6. An aliqui ſint cuſtodes ſingulorum hominum etiam fidelium.
7. An primi parentes in paradiſo habuerint Angelos cuſtodes.
8. An Chriſtus habuerit Angelum Cuſtodem.
9. An B. Virgo, Ioan Bapt. & Apoſtoli habuerint.
10. An Antichriſtus habiturus ſit.
11. Quando incipit & deſinit cuſtodia Angelica.

12. An Angeli custodes aliquando deserant nos propter nostra peccata.
13. An prosint nobis in corpore & quomodo?
14. An illuminent intellectum nostrum?
15. An moueant & excitent voluntatem nostram?
16. An offerant Deo preces nostras?
17. An pugnent pro nobis contra dæmonem, & quomodo?
18. An aliquando nos puniant?
19. An aliquando appareant in corporibus assumptis?
20. Sub qua forma nobis appareant?
21. An liceat Angelos adorare, seu cultum aliquem exhibere?
22. An liceat eis templa erigere, & ipsorum patrocinia petere?
23. An liceat eos pingere & sub qua forma?

CAPVT I.

Quod sint boni Angeli, & quomodo in Hierarchias & ordines distributi?

1. DIui Thomæ sententia in his consistit. Primò, omnes beatos Angelos in tres classes seu Hierarchias distributos esse; supremam, mediam, infimam. Secundò, in singulis Hierarchiis esse tres ordines: in suprema Seraphinos, Cherubinos; Thronos: in media Dominationes, Virtutes, Potestates: in infima Principatus Archangelos, Angelos. Tertiò in singulis Hierarchiis & ordinibus, esse multa Angelorum millia, non solo numero, sed etiam specie differentium. Hæc partim explicanda, partim discutienda sunt.

2 Ac primò, Tres esse Angelorum Hierarchias, ex Scripturis probari non potest. Soli Patres hoc nobis tradiderunt. Inter quos primus fuit Dionisius Areopagita, lib. de Cælesti Hierarchia, capite sexto. Post illum Damascenus lib. 2. de fide cap. 3. Anselmus ad cap. 12. posterioris ad Corinthios. Hugo Victorinus in summa sententiarum tractatu 2. capite 5. Magister in 2. d. 9. D. Thomas 1. p. q. 108. Hi omnes citant D. Dionysium, & ex illo docent, tres esse Hierarchias, seu tres terniones, vt vocat Damascenus, seu tres ternas distinctiones, vt vocat Anselmus, seu tria terna vt loquitur Hugo victorinus & Magister. Hanc doctrinam magno consensu amplectuntur Scholastici. Vnde autem profecta sit, non constat. Dionisius dicit se accepisse à suo præceptore. Quem verò intelligat, D. Paulum, an Hierotheum æque incertum. Cæteri Patres, præsertim, Athanasius, Gregorius, Bernardus, Isidorus, qui multa de Angelis & nouem Ordinibus tractant, nullam faciunt mentionem trium Hierarchiarum. Obscurè illas insinuauit Cyrillus Hierosolymitanus, catechesi 11. Vbi videtur omnes Beatos Angelos in tres cælos distribuere, & quosdam collocare in primo cælo, alios in secundo, reliquos in tertio. Huic simile est quod habet Anselm. loco supra citato, vbi dicit per tertium cælum ad quod raptus fuit Paulus, intelligi supremam Angelorum dispositionem, & per secundum, mediam, & per primum infimam. Raptum ergo Paulum ad tertium cælum, id est, interfuisse supremis Angelorum choris, & inter agmina Seraphim, & Cherubim secreta Dei vidisse.

3. Cur autem Angeli omnes in tres potius Hierarchias, quàm in plures, aut pauciores distributi sint, hanc afferunt rationem Hugo & Magister, quia hoc numero ternario voluit Deus significare, Trinitatis similitudinem in Angelis expressam esse. Et quidem notatum est à doctis viris omnes res creatas habere impressum quoddam Trinitatis vestigium; quia omnes affectant numerum ternarium, & quodammodo clamant, Auctorem suum esse Trinitatem. Hoc patet inductione. Nam primò, tres sunt passiones, rebus omnibus communes; Vnum, verum, Bonum. Secundò omnes creaturæ diuiduntur in tria genera: Vel enim sunt spirituales, vel corporales, vel mixtæ. Tertiò, res spirituales, diuiduntur in tres Hierarchias: singulæ Hierarchiæ in tres Ordines: in singulis Ordinibus, singuli spiritus habent tres facultates intellectum, Voluntatem, Memoriam, Denique in rebus corporalibus idem videre est, vt copiosè differit D. Augustinus à libro 9. de Trinitate vsque ad 5.

4. Quomodo verò inter se distinguantur tres Hierarchiæ, minus exploratum est. Antiqui Patres pauca de hac re habent. Plura D. Thomas & alij Scholastici. Potest autem tota distinctio ad tria capita reuocari. Nam primò quæri potest, an distinguantur in naturalibus, Secundò, an in supernaturalibus? Tertiò, an officiis, & dignitate? D. Thom. putat omnibus illis modis distingui. Hoc eius sententia sic explicandum est. Tres sunt distincti modi, quibus Angeli naturaliter cognoscunt: Alij cognoscunt per primam causam, alij per causas vniuersalissimas; alij per proprias & particulares. Primi pertinent ad supremam Hierarchiam? secundi ad mediam, tertij ad infimam. Rursum, tres sunt distincti modi, quibus Angeli supernaturaliter cognoscunt: Supremi immediatè accipiunt diuinas reuelationes à Deo: medij à supremis; infimi à mediis; Denique sunt tres distincti modi, quibus Angeli Deo seruiunt: Supremi velut intimi cubicularij, Deo semper assistunt: Medij habent generalem administrationem huius mundi. Infimis particularis cura demandata est. Hæc videtur esse doctrina D. Thomæ q. 108. per varios articulos.

5. Singula seorsim discutiamus. Primò ergo asserit D. Thomas, tres Hierarchias distingui ex parte cognitionis naturalis. Ponam ipsius verba q. 108. art. 1. *Dictum est supra, dum de cognitione Angelorum ageretur, quod superiores Angeli habeant vniuersaliorem cognitionem veritatis, quàm inferiores. Huiusmodi autem vniuersalis acceptio cognitionis secundum tres gradus in Angelis distingui potest. Possunt enim rationes rerum, de quibus Angeli illuminantur, considerari tripliciter Primò quidem, secundum quod procedunt à primo principio vniuersali, quod est Deus: & iste modus conuenit prima Hierarchiæ, quæ immediate ad Deum extenditur, & quasi in vestibulis Dei collocatur, vt Dionysius dicit cap. 7. Cæl. Hierarchiæ. Secundò, prout huiusmodi rationes, dependent ab vniuersalibus causis creatis, quæ iam aliquo modo multiplicantur. Et hic modus conuenit secundæ Hierarchiæ. Tertiò, secundum quod huiusmodi rationes applicantur singulis rebus, prout dependent à propriis causis; Et hic modus conuenit infimæ Hierarchiæ.* Hæc verba Diui Thomæ obscura sunt, & obscuriùs ab interpretibus explicantur. Nec inter eos satis constat, an loquatur Diu. Thomas de cognitione rerum naturalium, an supernaturalium. Dominicus Bannes interpretatur de cognitione naturali. Ergo de sensu verborum videamus. Ac primum, Quid intelligit Diu. Thomas per rationes rerum? an Ideas rerum naturalium in mente diuina existentes? an verò res ipsas naturales secundum propriam naturam & essentiam? Si Ideas intelligit, quomodo verum est, eas pendere à causis creatis, siue vniuersalibus, siue particularibus, cùm Ideæ nihil aliud sint, quàm ipsa essentia diuina, quæ omninò independens est. Si autem res ipsas naturales intelligit, cùm ipsi quoque Angeli sint de numero rerum

Anathema, Anathematizo, Anathematismus, Anathematizatio, Anathematismus, Anathematizatio, Anathematismus, Anathematizatio

ſtionem diſputat Innocentius III. libro ſecundo myſteriorum Miſſæ capite vigeſimo ſexto his verbis, *Cum nouem ſint Ordines Angelorum, quare tribus exclusis, tantum ſex in prafatione ponuntur, an non illi cum cæteris Maieſtatem diuinam glorificant & adorant? Abſit. Nam virtutes cælorum omnes comprehenduntur. Dionyſius quippe tres eſſe Ordines Angelorum tradit, trinos in ſingulis ponens, ut ſimilitudo Trinitatis inſimetur impreſſa. Sunt enim tres Ordines ſuperiores, tres inferiores, tres medii. Superiores Seraphim, Cherubim, Throni: Medii, Dominationes, Principatus, Poteſtates: Inferiores, Virtutes, Archangeli, Angeli. De ſingulis autem his, Ordo medius ſubtrahitur; de ſuperioribus Cherubim: de mediis Principatus. De inferioribus Archangeli, quia ad comparationem Trinitatis æterna (cuius Maieſtas hic præcipue commendatur) omnis alia Trinitas diminuta reperitur & imperfecta.* Et hæc hactenus de numero.

11. Iam de ſerie Ordinum, ac diſpoſitione nihil certum haberi poteſt, ne quidem ex Diuo Dionyſio. Nam qui illum legerunt, aut apertè ab eius doctrina recedunt vt Diuus Gregorius & Bernardus, aut de ſententia ipſius contendunt. vt Diu. Thomas, & alij. Nam Diu. Thomas refert illum hoc modo diſpoſuiſſe: In ſuprema Hierarchia Seraphinos, Cherubinos, Thronos, in media, Dominationes, Virtutes, Poteſtates: in infima, Principatus, Archangelos, Angelos. At verſio Perionii, & tres aliæ verſiones apud Carthuſianum, hoc modo: In ſuprema, Seraphinos, Cherubinos, Thronos: in media, Virtutes, Dominationes, Poteſtates: in infima Principatus, Archangelos, Angelos. Denique Bonaventura & Gabriel hoc modo: in media, Dominationes, Poteſtates, Virtutes. Ex hac diſcordia circa doctrinam vnius Dionyſii facilè apparet, nihil certi in hac re affirmari poſſe. Iam Gregorius & Bernardus apertè, vt dixi, diſcedunt à Dionyſio. Nam in media Hierarchia ſecundo loco conſtituunt Principatus, quibus Dionyſius ſupremum locum præbet in infima. Virtutes verò, quas Dionyſius in media collocauerat, ponunt ipſi in infima. Iſidorus ab his omnibus diſſentit, cuius eſt hæc diſpoſitio, Angeli, Archangeli, Throni Dominationes, Virtutes, Principatus, Poteſtates, Cherubim & Seraphim. Longum eſſet aliorum opiniones referre. Ipſemet D. Paulus non ſeruat eandem ſeriem. Nam Coloſſ. 1. ait *ſiue Throni, ſiue Dominationes, ſiue Principatus, ſiue Poteſtates.* At Eph. 1. *Supra omnem Principatum & Poteſtatem, & Virtutem, & Dominationem.*

12. Porrò quomodo diſtinguantur inter ſe Ordines, multò minus affirmari poteſt. Diuus Auguſtinus ingenuè fatetur ſuam in hac re ignorantiam. Sic enim loquitur in Enchiridio capite 58. *Quid interſudiſſem quatuor illa vocabula, quibus vniuerſam ipſam cæleſtem Societatem videtur Apoſtolus eſſe complexus, dicendo, Siue Sedes, ſiue Dominationes, ſiue Principatus, ſiue Poteſtates. Dicant, qui poſſunt, ſi tamen poſſunt probare quod dicunt: ego me iſta ignorare confiteor.* Et in libro contra Priſcillianiſtas capite vndecimo. *Eſſe itaque Sedes, Dominationes, Principatus, Poteſtates, in cæleſtibus apparatibus, firmiſſimè credo. differre inter ſe aliquid, indubitatæ fidei eſſe nego. Sed quo me contemnas: quem magnum putas eſſe doctorem, quem non iſta ſint, & quid inter ſe differant neſcio. Nec ſane ab ignorantia periclitari me puto, ſicut inobedientia ſi Domini præcepta neglexero.* Hæc Auguſtinus. Nihilominus alii Patres & Scholaſtici, præſertim Diuus Gregorius, Diuus Bernardus, Hugo Victorinus, Magiſter, & Diu. Thomas, ſumunt Ordinum diſtinctionem ex eorum nominibus, vt *Seraphini*, ſint qui ardent charitate: *Cherubini*, qui pollent ſcientia; *Throni*, in quibus Deus habitat: *Dominationes*, qui mandant & præſcribunt: *Virtutes*, qui miracula faciunt, *Poteſtates*, qui cœrcent dæmonem; *Principatus*, qui præſunt Regnis & prouinciis: *Archangeli*, qui maiora nunciant, *Angeli*, qui minora.

13. Hæc doctrina partim dubia eſt, partim obſcura. Dubium eſt, an ſingula officia hoc modo rectè ſint explicata. Sanè Diuus Bernardus liberè fatetur rem eſſe in opinione poſitam. Iam illud, quod de Thronis aſſeritur, vix intelligi poteſt. Quid enim eſt, Deum habitare in quibuſdam Angelis, tanquam in regali Throno? Sedulius in capite 1. Epheſ. ſic explicat. *Throni Dei dicti ſunt hi, qui tanta diuinitatis gratia repleuntur, vt in eis Dominus ſedeat, & per eos ſua iudicia decernat.* Eadem planè verba habet Gregorius homil. 34. in Euangelia, Anſelmus in capite primo ad Coloſſ. Hugo Victorinus & Magiſter, locis citatis. At Diuus Bernardus interpretatur in hunc modum. *Putemus Thronos alto ab his excelſæ receſſu, qui ex eo quo ſedent, Throni dicuntur: & ex eo ſedent, quod ſedet in eis Deus. Neque enim ſedere in eis, qui non ſederent poſſet; Quæris quid per illam ſentiam ſeſſionem? Summam tranquillitatem, placidiſſimam ſerenitatem, pacem quæ exuperat omnem intellectum. Talis eſt, qui ſedet in Thronis Dominus Sabaoth, iudicans omnia cum tranquillitate, placidiſſimus, ſereniſſimus, pacatiſſimus, & tales ſibi conſtituit Thronos ſimillimos.* Deniq; D. Thomas quæſt. 108. art. 5. ad 6. *Angeli, qui Throni dicuntur, ſuſpicium Deum in ſeipſis, & eum quodammodo ad inferiores ferunt.* Audio verba, ſenſum non intelligo. Nec intellexiſſe videtur Cyrillus catecheſi 11. Vbi inquit, *dic mihi primum, ô audacule, quid Throno differat à Dominatione, & tunc ſis curioſus circa Chriſtum.*

14. Quid tamen mihi videatur in re dubia, paucis accipe. Supra dixi, tres Hierarchias inter ſe diſtingui diuerſitate meritorum, & in ea fundari diuerſitatem gloriæ, diuinarum reuelationum, officiorum, ac dignitatum. Idem de Ordinibus dicendum eſt. Qui in primo ſunt Ordine, maiora habent merita, clariorem Dei viſionem, perfectiores reuelationes, digniora Miniſteria, quàm qui in ſecundo, & hi rurſum maiora, quàm qui in tertio, & ita deinceps. Quatenus autem ſit exceſſus vnius Ordinis ſupra alium definiri à nobis non poteſt. Quanquam Bernardinus Senenſi tomo 4. Serm. 49. putat quamlibet eſſe altero decies pulchriorem.

15. At quare, qui in primo ſunt Ordine, vocantur Seraphini, qui in ſecundo, Cherubini, & ita conſequenter in aliis? nonne omnibus commune eſt, inflammari charitate, pollere ſcientia? Cur ergo paucis, non omnibus id tribuitur; Hoc explicabo ſimili quæſtione. Cùm tres ſint perſonæ diuinæ, cur Patri tribuitur potentia, Filio ſapientia, Spiritui ſancto ſanctificatio? Nonne attributa eſſentialia, perſonis omnibus communia ſunt? Sunt vtique. Cæterum quod omnibus commune eſt vni accommodatur, cæteris non aufertur. Idem in Angelis fit. Charitas, Scientia, Virtus miraculorum, & his ſimilia poſſunt omnibus competere. Cur ergo ſingula ſingulis Ordinibus tribuuntur? Hoc fit per accommodationem. Sed cur potius primo Ordini tribuitur Charitas, & nomen Seraphinorum, quàm ſecundo? Dicam paucis. Primus Ordo ſuperat reliquos omnes in meritis & præmio, vt dictum eſt, ergo conſentaneum fuit, vt nomen amplius perfectionis illis tribueretur. Nomen autem *Seraphim*, videtur ſignificare maiorem perfectionem: quàm nomen *Cherubim*, quia hoc ſignificat ſcientiam, illud charitatem: ergo nomen Seraphim potius tribuendum fuit ſupremo Ordini de cæteris eodem modo ac proportione ſtatuendum eſt. Fateor, inter Scholaſticos eſſe controuerſiam, an intellectus præſtet voluntati, & conſequenter, an nobiliſſimus actus intellectus, qui eſt clara Dei viſio, ſeu ſcientia beatifica, præſtet nobiliſſimo actui voluntatis, qui eſt charitas. D. Thomas putat intellectum præſtare vo-

Fig. 1. Fig. 2. Fig. 3. Fig. 4. Fig. 5. Fig. 6. Fig. 7. Fig. 8. Fig. 9. Fig. 10. Fig. 11. Fig. 12. Fig. 13. Fig. 14. Fig. 15. Fig. 16. Fig. 17. Fig. 18. Fig. 19. Fig. 20. Fig.

Enter Cleanthes, Duke, Senators, Gentlemen, Servants, Eugenia, Antonia, Ladies, Servants.

Cleanthes. Welcome, my lord, to Athens, welcome, Duke,
Welcome, my lords, welcome, my gentlemen,
Welcome, my sister, welcome, my fair niece

Ausgegeben am 1. Juli 1871.

Quæstio 3.

An Deus sit videndus per aliquam similitudinem, vel per essentiam.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod Deus sit videndus per aliquam similitudinem, vel per essentiam.

1. Quia, sicut dicit Augustinus, *Deus est ubi amatur*. Sed amatur per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

2. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi videtur*. Sed videtur per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

3. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi intelligitur*. Sed intelligitur per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

4. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habitat*. Sed habitat per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

5. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi regnat*. Sed regnat per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

6. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet delicias*. Sed habet delicias per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

7. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet thesaurum*. Sed habet thesaurum per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

8. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet gaudium*. Sed habet gaudium per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

9. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet pacem*. Sed habet pacem per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

10. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet vitam*. Sed habet vitam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

11. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet lucem*. Sed habet lucem per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

12. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet veritatem*. Sed habet veritatem per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

13. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet sapientiam*. Sed habet sapientiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

14. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet virtutem*. Sed habet virtutem per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

15. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet potentiam*. Sed habet potentiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

16. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet misericordiam*. Sed habet misericordiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

17. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet justitiam*. Sed habet justitiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

18. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet bonitatem*. Sed habet bonitatem per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

19. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet æternitatem*. Sed habet æternitatem per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

20. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet immensitatem*. Sed habet immensitatem per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

21. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omnipotentiam*. Sed habet omnipotentiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

22. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omniscientiam*. Sed habet omniscientiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

23. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omnipotentiam*. Sed habet omnipotentiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

24. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omniscientiam*. Sed habet omniscientiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

25. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omnipotentiam*. Sed habet omnipotentiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

26. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omniscientiam*. Sed habet omniscientiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

27. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omnipotentiam*. Sed habet omnipotentiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

28. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omniscientiam*. Sed habet omniscientiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

29. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omnipotentiam*. Sed habet omnipotentiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

30. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omniscientiam*. Sed habet omniscientiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

31. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omnipotentiam*. Sed habet omnipotentiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

32. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omniscientiam*. Sed habet omniscientiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

33. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omnipotentiam*. Sed habet omnipotentiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

34. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omniscientiam*. Sed habet omniscientiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

35. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omnipotentiam*. Sed habet omnipotentiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

36. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omniscientiam*. Sed habet omniscientiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

37. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omnipotentiam*. Sed habet omnipotentiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

38. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omniscientiam*. Sed habet omniscientiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

39. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omnipotentiam*. Sed habet omnipotentiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

40. Item, Augustinus dicit, quod *Deus est ubi habet omniscientiam*. Sed habet omniscientiam per similitudinem, vel per essentiam. Ergo videtur per similitudinem, vel per essentiam.

sunt. Vrielis fit mentio in lib. 4. Esdræ cap. 4. Barachiel, Salathiel, & Iehuel ab Antonio Duca celebrantur. His similia reperiuntur apud alios authores, vt Ieremiæ lib. 4. Esdræ cap. 4. Eromiel, Saniel, & Azael in lib. 2. Sybill. carminum, quæ referuntur in secundo tomo Bibliothecæ sanctorum Patrum, Rumiel & Phaniel apud Bedam in Collectaneis. vbi ipse sic ait. *Gabriel esto mihi lorica: & Michaël esto mihi Babilans: Raphaël esto mihi Scutum: Vriel esto mihi protector. Rumiel esto mihi defensor: Phaniel esto mihi sanitas.* Hic quæri potest, an huiusmodi nomina Angelorum, tametsi in sacris literis non habeantur, tolerari possint ac debeant à Catholicis? Ratio dubitandi est, quia cùm nomina significent ex placito, & institutione hominum, teste Aristotele, Cur non liceat noua nomina instituere? Imò, si tribus Angelis rectè imposita sunt nomina Michaëlis, Gabrielis, & Raphaelis, cur reliquis non liceat imponere similia nomina, quæ ipsorum officio & dignitati conueniant; *Respondeo.* Consilium Apostoli est, vitandas vocum nouitates. Hoc præcipuè in rebus sacris locum habet, vbi & facilis abusus est, & maius solet esse periculum superstitionis. Atque hæc videtur esse causa, cur Ecclesia Catholica tãtoperè fugiat ac detestetur huiusmodi nouitates. Sanè in Concilio Romano, cui præsedit Zacharias Pontifex, contra Adalbertum hæreticum, sic definitum est, *Non est quàm tria Angelum Angelorum nomina agnoscimus, id est, Michaël, Gabriel, Raphaël,* Causa huius decreti fuit hæc, quia Adalbertus scripserat quandam precationem his verbis. *Supplico vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michaël, Angelus Adonis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simiel.* Hæc precatio fuit in illo Concilio damnata his verbis. *Octo Angelorum nomina, quæ in sua oratione Adalbertus inuocauit, non Angelorum præter Michaëlis, sed magis dæmoniorum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium inuocauit.* Et postea subduntur hæc verba, *Non plusquam tria Angelorum nomina agnoscimus, id est, Michaël, Gabriel, Raphael.* Vide Martinum Delrium libro secundo Disquitionum Magicarum, cap. 4. iuxta priorem editionem, & Nicolaum Serarium in capite 12. Tobiæ quæstione 11.

4. Quæ autem sunt officia horum Angelorum, id quidem generatim colligi potest ex scripturis. Nam Tobiæ 12. dicuntur *astare ante Dominum.* Astare, ministrantium est. Solent serui, qui ministrant, ante Dominos suos stare, intenti ac parati, vt si quid Dominus iusserit, exequantur. Hoc ergo faciunt septem Angeli Principes, seruorum instar, Regi ac Domino suo assistunt, eius nutum expectant, eius imperatu curam nostri suscipiunt. Sed nun quid alij etiam assistunt; Vtique omnes astant, sed hi septem peculiari modo. Res perinde habet, atque in aula terreni Regis ac Imperatoris, Multi astant & circunstant Regem, sed aliter Principes, aliter comites & Barones, aliter alij Zach. 4. dicuntur *oculi Domini discurrentes in vniuersam terram.* Nimirum vigiles & intenti sunt in nostram salutem. Vbique opem ferunt. Apoc. 4. dicuntur *septem lampades ardentes ante Thronum Dei.* Quare lampades, Quia nos in tenebris ac calige degentes, sua luce & charitate illustrant. Quare ardentes, Quia charitatis ardore nos inflammant. Apoc. 5. dicuntur *septem cornua Agni.* Cornua sunt, qua pro hominum salute contra ferocissimos hostes dæmones præliantur. His cornibus agnus, qui Christus est, ventilat nostros Aduersarios, & ab eorum iniuriis defendit. Apoc. 15. dicuntur *habere plagas nouissimas*, quia ad ipsos pertinet sumere vindictam de impiis, qui sanctos in hac vita affligunt, & omnia humana perturbant.

5. Atque hæc generatim de illorum officiis dicta sint, Quæ autem singulorum propria sint munia, non satis constat. Aliqui putant, eos totum terrarum ambitum in septem partes distribuisse, & vnumquemque vni parti præsidere, vt Basilides & Saturninus olim commenti sunt apud Epiphanium, Hæresi 23. His fauere videtur Rabbi Ioseph Camius in Psal 47. Vers. 2. cum ait, *Creator excelsus, mundum creans, diuisit illum in septem partes quæ vocantur Arabicè aclimim, Græce climata, & in lingua sancta, Nephath: Et quodlibet clima proprium habet aërem.* Hæc tamen sententia refellitur. Primò, quia septem illi Angeli, de quibus agitur, dicuntur *mitti in omnem terram*, Apocal. 5. *Et in vniuersam terram discurrere.* Zacch. 4. Ergo non debemus eos certis terminis coarctare. Secundò, quia satis constat, dæmones toto orbe vagari, nec vllis limitibus eorum insidias coërceri, iuxta illud Iob primo, *Circuiui terram, & perambulaui eam.* Et 1. Pet. 5. *Aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.* At non est verisimile, angustiores esse bonorum, quàm malorum spirituum ditiones. Tertiò, quia si quilibet olim Episcopus habebat septem Diaconos, qui in tota eius Diœcesi oculi dicebantur, quidni Deus, Episcopus omnium maximus, cuius Diœcesis totus mundus est, habeat septem oculos, qui vniuersum terrarum orbem administrent? Et hoc satis insinuat illud Zach. 4. *Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrunt in vniuersam terram.* Et Apocal. 5. *Vidi Agnum stantem tanquam occisum habentem cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram.*

6. Alii ergo putant, hos septem Angelos præesse septem Planetis, & per quosdam quasi carnales cælestium ad nos fontium influxus detiuare, quæ antiquorum Rabbinorum opinio est: quam sequitur Franciscus Georgius tomo sexto problem. 186. & Cornelius Agrippa libro secundo de occulta philosophia capite vigesimoquarto cum ait: *Hi sunt spiritus illi septem, qui semper astant ante faciem Dei, quibus credita est dispositio regni cælestis, & terreni, quod sub orbe Luna est: Hi enim vt dicunt secretiores Theologi, omnia regunt vicissitudine quadam horarum, dierum & annorum: Quemadmodum de Planetis; quibus præsunt, tradunt Astrologi, quas Trismegistus Mercurius id circo vocat septem mundi gubernatores qui per cælos tanquam per instrumenta coaceruatis omnium stellarum & signorum influentiis, ea in hæc inferiora distribuunt.* Videtur idem sensisse Ioannes Trithemius in libello quodam, quem hac de re scripsit, & Maximiliano primo Imperatori dedicauit. Ex Hebræis fauent Iosephus libro 3. antiquit. cap. 7. & Philo libro tertio de vita Mosis qui Mosaicum septem brachiorum candelabrum dicunt imitatum septem planetarum numerum & elegantiam. Quanquam quid hoc ad septem Angelos? Vtut sit hæc sententia merito suspecta esse debet, tum quod à commentis Rabbinorum ortum habeat, tum maximè quod nullum eius, nec in sacris literis, nec in Patribus extet vestigium.

7. Rectiùs illi, qui credunt septem Angelis hoc officium datum esse, vt singuli contra singula peccata capitalia, quæ septem sunt, omni conatu nos defendant ac tueantur: ad contrarias virtutes colendas hortentur, obsistant aduersis tentationibus, occasiones prauas remoueant, præmia ob oculos ponant, denique nihil non agant; quo & virtutes illæ in nobis perficiantur & contrariis vitiis exclusis, liber in cælum aditus pareat. Hęc videtur illorum esse Sparta, ad hanc exornandam singuli habent quàm plurimos alios Angelos, quos veluti ministros huc illuc ablegent, huic aut illi homini adiungant, huic aut illi procurationi præficiant, prout ipsis expedire visum est, ad suum munus rectè obeundum. Et in hanc sententiam maximè propendet Sera-

rius in cap. 12. Tobiæ q. 8. Et probari potest primò, quia constat partim ex Scripturis, partim ex Patribus, septem esse Principes Dæmonum sub Imperatore Lucifero, qui septem capitalibus vitiis præpositi sunt, & singuli ad singula vitia conantur homines incitare & pertrahere. Hi apud Cassianum appellati sunt spiritus gastrimargiæ, fornicationis, phylargyriæ, iræ, tristitiæ, acediæ, cenodoxiæ, vt videre & lib. 6. Instit. & sequentibus. Et D. Bernardus serm. 13. super Psalmum, *Qui habitat*, docet eos sortiri diuersa nomina ex diuersis maleficiis, quibus perpetrandis singuli dant operam, & alium vocari aspidem, alium verò Basiliscum, alium autem leonem, alium draconem, quod inuisibili quodammodo, alius morsu, alius visu, alius rugitu vel ictu, alius flatu noceat hominibus. Habemus etiam luculentum testimonium in Scripturis de Asmodæo, qui luxuriæ & obscœnis præest voluptatibus. Hic omnium libidinis mancipiorum Rex est. Hic promouet adulteria, stupra, concubinatus, fornicationes, impudicos tactus, verborum obscœnitates, sordidas cogitationes philtra, & quæ his similia sunt. Alij similiter suis incumbunt officiis, & quòd aliquibus visum est, Dux superbiæ est Leuiatan, auaritiæ Mammona, Iræ Berith, Gulæ Beelphegor, inuidiæ Beelzebub, Acediæ, Astaroth. Si ita est, cur non etiam ex bonorum Angelorum numero totidem delecti sint Principes sub summo Imperatore Deo, qui nequissimorum Dæmonum conatus impediant; à vitiis capitalibus abducant; ad contrarias virtutes cohortentur?

8. Illud extremo quæri potest, ex quo Ordine sint hi septem Angeli Principes, quibus nostra salus demandata est. Suspicor esse ex supremo Seraphinorum. Idem sentiunt Alfonsus Salmeron tomo 3. tract. 3. & Blasius in cap. 12. Apoc. sect. 18. num. 2. Et videtur esse sententia Clementis Alexandrini lib. 6. Stromatum Vbi eos vocat *primogenitos Angelorum Principes, quorum maxima est potestas.* Nec obscurè colligitur ex Scripturis. Cur enim toties, & tam splendida fieret eorum mentio, si non cæteris dignitate antecellerent? Cur peculiari modo dicerentur astare ante Dominum? Nempe hoc Principum est, non aliquorum de vulgo. Declarat hoc textus Hebræus apud Tobiam capite 12. Vbi Raphaëlem ita loquentem facit, *Ego sum ex Principibus vnus*: Ecce vocat illos Principes, & quasi capita aliorum Angelorum. Et ratio sumi potest ex dictis, quia ostensum est, omnes omninò Angelos etiam superiorum Ordinum, esse administratorios spiritus: Ergo, qui his omnibus præsunt, procul dubio ex supremo sunt Ordine. Nec obstare debet quorundam sententia, qui censent Michaelem, Gabrielem, Raphaëlem, esse ex inferioribus Ordinibus. Hoc enim efficaciter probari non potest, facilius contrarium suadebitur. Nam Danielis 10. Michaël vocatur *vnus de Principibus primis.* Quid dubitas de Gabriele? Suprema legatio, quæ esse potuit illi commissa est Raphaël pro seipso testimonium dat. Fatetur se vnum esse ex septem principibus, qui ante Dominum astant. Cur ergo, inquies, Michaël vocatur Archangelus in Scripturis; reliqui duo Angeli? Supra monui, hæc nomina omnibus conuenire posse.

CAPVT IV.

An aliqui Angeli præsint toti Ecclesiæ fidelium?

1. Ecclesia fidelium duplex est? Vna veteris, altera noui testamenti. Hæc propriè Ecclesia Christiana & Catholica: Illa Iudæorum Synagoga appellata est. Nunc ergo videamus, quis Angelorum vtrique præpositus, aut modo sit, aut olim fuerit.

2. Ac primò certum est, Michaëlem qui est vnus ex septem Principibus Angelorum, olim in veteri testamento, præfuisse Iudæorum Synagogæ. Hæc est sententia D. Dionisij cap. 9. de Cælesti Hierarchia, quam passim sequuntur Theologi. Et probatur primò, ex illo Danielis 10. *Nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michaël Princeps vester.* Hic dicitur Princeps populi Hebræi. Secundò, probatur ex gestis Michaëlis. Scriptura in quatuor locis meminit gestorum ipsius. Primò, apud Danielem cap. 10. vbi dicitur egisse causam Iudæorum, vt possint liberari ex captiuitate Babilonica. Secundò, apud eundem Danielem cap. 12. Vbi dicitur venturus tempore Antichristi, & pro populo suo pugnaturus. Tertiò, in Epistola canonica Iudæ, vbi dicitur contendisse cum diabolo de corpore, & sepultura Moisis. Diabolus volebat in apertum proferre, vt Iudæos ad idololatriam inuitaret, Michaël se opposuit, vt populo peccati occasionem præciderat. Quartò in Apocal. cap. 12. Vbi describitur ipsius pugna cum Lucifero, quæ apud Danielem prædicta erat. Hæc omnia indicant Michaëlem habuisse curam & protectionem Iudæorum.

3. An autem sæpius apparuerit Michael in veteri Testamento, & an plura gesserit, quàm quæ narrata sunt, paucis inuestigandum est. Multi multa ipsi tribuunt. Ac primò, putatur apparuisse Mosi legislatori in medio rubi. Secundò, eduxisse filios Israel ex Ægypto. Tertiò, submergisse Pharaonem in mari rubro. Quartò, pugnasse pro Israelitis toto isto itinere quadraginta annorum. Quintò, dedisse legem in monte Sinai. Sextò, apparuisse Balaam in via eumque pergentem ad maledicendum populum emendasse. Septimò, stricto gladio visum esse Iosuæ diligentiaciem contra hostes, eumque, vt fidenter pugnaret, cohortatum. Octauò, apparuisse Gedeoni. Nonò, interfecisse exercitum Sennacherib. Ratio communis est. Quia cum Michael præfuerit toti populo Hebræorum, & præcipua illius gentis cura fuerit ipsi à Deo commendata, verisimile est, omnes eas apparitiones per Michaelem factas esse, quæ ad publicam populi Hebræi salutem & gubernationem spectabant. Huiusmodi autem illæ sunt, quas enarrauimus.

4. Sunt, qui plura tribuunt Michaeli. Et quidem proditum est ab Hebræis, tres illos Angelos, qui venerunt ad Abrahamum, fuisse Michaelem, Gabrielem, & Raphaelem: Et Michaelem incessisse medium, ad dexteram ei fuisse Gabrielem, à sinistra, Raphaelem: Et Michaëlem propriè missum esse ad nunciandum Abrahæ generationem Isaac, & futurum mox Sodomorum excidium, alteros duos, negotio Sodomorum peragendo destinatos esse. Gabrielem quidem, excidium illius gentis & regionis faciendo: Raphaelem verò, inde eripiendo saluandó Loth. Ita referunt Lyranus, Tostatus, & Pererius ad cap. 18. Geneseos. Hæc tamen Rabinorum traditio, partim incerta, partim falsa est. Illud incertum, an illi tres Angeli fuerint Michael, Gabriel, Raphael. Reliqua falsa. Nam cap. 19. narrat Moses illos duos Angelos, quos Hebræi putant fuisse Gabrielem & Raphaelem, simul & communi opera deleuisse gentem Sodomiticam; ac pariter liberasse & saluasse Loth. Hoc apertè patet ex illis verbis. *Omnes qui tui sunt, educ de urbe hac: delebimus enim locum istum, eo quod increuerit clamor eorum coram Domino, qui misit nos, vt perdamus illos.* Et infra. *Dissimulante illo, apprehenderunt manum eius, & manum*

Ἀγαθῇ τύχῃ. Ἐπὶ ἱερέως τοῦ Διὸς τοῦ Ἀμβρίου Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀπολλωνίου τὸ δεύτερον, μηνὸς Ἀπελλαίου ἕκτῃ ἐπὶ δέκα, ἐν τῷ θεάτρῳ. Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ· Ἀπολλώνιος Ἀπολλωνίου τὸν ἑαυτοῦ πατέρα τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα τῆς πατρίδος καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀπολλώνιον καὶ τὴν μητέρα Ἀπολλωνίαν τὴν καὶ Ἀρτεμιδώραν καὶ τὴν γυναῖκα Ἀπολλωνίαν τὴν καὶ Ἀρτεμιδώραν καὶ τὸν υἱὸν Ἀπολλώνιον καὶ τὴν θυγατέρα Ἀπολλωνίαν τὴν καὶ Ἀρτεμιδώραν καὶ τὸν ἀνεψιὸν Ἀπολλώνιον καὶ τὴν ἀνεψιὰν

ſtrum, ſed ſolum ſuperficiem, ſeu ſuperficiem ſolum, ſeu ſolum ſuperficiem, ſeu ſolum ſuperficiem, ſeu ſolum ſuperficiem

Digitized by Google

Hebrews, Hebrew, and Greek, and Latin, and Spanish, and French, and Italian, and Dutch, and English, and Welsh, and Irish, and Scotch, and Arabic, and Persian, and Turkish, and Tartarian, and Indian, and Chinese, and Japanese, and Ethiopic, and Coptic, and Abyssinian, and Armenian, and Georgian, and Muscovian, and Polish, and Bohemian, and Hungarian, and Transylvanian, and Moldavian, and Wallachian, and Servian, and Bulgarian, and Albanian

Anglicum, Sive Nova Linguæ & Eruditionis Methodus, quâ per Facilia ad Difficilia sensim ducimur, & ad Latinam Linguam aditus datur planissimus. Authore Johanne Amos Comenio. Londini, Impensis Thomæ Pierrepont, ad insigne Trium Columbarum in Cœmeterio Paulino. 1657. 8vo.

The Author's Preface to the Reader.

Reader,

Thou hast here a Book, which I have written in English, that I might not seem to be ashamed of my Native Language, and that I might not be thought to have forgotten it, by my long Peregrination. Nor have I done it without a reason, for I have found by experience, that the Latin Tongue is not to be learned by the Latin Tongue, but by the Vernacular. Which I have also observed in the Greek Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Greek. Which I have also observed in the Hebrew Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Hebrew. Which I have also observed in the Chaldee Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Chaldee. Which I have also observed in the Syriack Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Syriack. Which I have also observed in the Arabick Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Arabick. Which I have also observed in the Persian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Persian. Which I have also observed in the Turkish Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Turkish. Which I have also observed in the Tartarian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Tartarian. Which I have also observed in the Chinese Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Chinese. Which I have also observed in the Japonick Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Japonick. Which I have also observed in the Indian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Indian. Which I have also observed in the Ethiopick Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Ethiopick. Which I have also observed in the Coptick Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Coptick. Which I have also observed in the Armenian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Armenian. Which I have also observed in the Georgian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Georgian. Which I have also observed in the Muscovian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Muscovian. Which I have also observed in the Polish Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Polish. Which I have also observed in the Bohemian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Bohemian. Which I have also observed in the Hungarian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Hungarian. Which I have also observed in the Transylvanian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Transylvanian. Which I have also observed in the Dalmatian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Dalmatian. Which I have also observed in the Croatian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Croatian. Which I have also observed in the Servian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Servian. Which I have also observed in the Bulgarian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Bulgarian. Which I have also observed in the Albanian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Albanian. Which I have also observed in the Wallachian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Wallachian. Which I have also observed in the Moldavian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Moldavian. Which I have also observed in the Greek Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Greek. Which I have also observed in the Hebrew Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Hebrew. Which I have also observed in the Chaldee Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Chaldee. Which I have also observed in the Syriack Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Syriack. Which I have also observed in the Arabick Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Arabick. Which I have also observed in the Persian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Persian. Which I have also observed in the Turkish Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Turkish. Which I have also observed in the Tartarian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Tartarian. Which I have also observed in the Chinese Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Chinese. Which I have also observed in the Japonick Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Japonick. Which I have also observed in the Indian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Indian. Which I have also observed in the Ethiopick Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Ethiopick. Which I have also observed in the Coptick Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Coptick. Which I have also observed in the Armenian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Armenian. Which I have also observed in the Georgian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Georgian. Which I have also observed in the Muscovian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Muscovian. Which I have also observed in the Polish Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Polish. Which I have also observed in the Bohemian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Bohemian. Which I have also observed in the Hungarian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Hungarian. Which I have also observed in the Transylvanian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Transylvanian. Which I have also observed in the Dalmatian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Dalmatian. Which I have also observed in the Croatian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Croatian. Which I have also observed in the Servian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Servian. Which I have also observed in the Bulgarian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Bulgarian. Which I have also observed in the Albanian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Albanian. Which I have also observed in the Wallachian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Wallachian. Which I have also observed in the Moldavian Tongue, which I have learned by the Latin, and not by the Moldavian.

conditum à Deo sit, vt eius beneficio fierent homines, quasi immortales in hac vita mortali. Et ita sentit Diu. Thomas in 2. de 29. q. vnica art. 3. ad 4. Altera ratio, quod cùm Paradisus terrestris sit quasi typus quidam, seu imago Paradisi cælestis; congruum erit, vt etiam incolæ Paradisi terrestis aliquo modo repræsentent incolas alterius Paradisi cælestis. Itaque potuit Deus in hoc Paradiso Heliam & Enoch: alterum ex Præputio, alterum ex Circumcisione; Vnum virginem, alterum coniugatum; vt significaret omnibus hominibus, cuiuscunque sint status ac conditionis, spem Paradisi cælestis concessam esse.

7. Iam, quod ad rem nostram facit, valdè probabile est, non paucos Angelos in Paradiso commorari; nec ob vnam causam. Primò vt arceant dæmones ne forte introgressi sumant de ligno vitæ & promittant homini vitam immortalem. Secundò vt aditum prohibeant immortalibus, qui ob culpam ex Adamo contractam iustè inde exclusi sunt. Vnde non debent mirari plerique nostræ ætatis homines, quod cùm dicamus Paradisum extare, ipsi reperire nequeant. Obstat custodia Angelica. Tertiò, vt societatem vitæ præstent Enoch & Heliæ. Non enim probabile est, seruos Dei tot millibus annorum, vt perpetuo somno vocare aut sine vllo Angelorum commercio vitam degere solitariam.

8. Nec putandum est, his tantum vsibus seruire Paradisum. Quod tempore Christus ab inferis suscitatus, per quadraginta dies conuersabatur cum Apostolis, omnes animæ sanctæ veteris testamenti, iam ex inferioribus terræ partibus eductæ, in Paradiso commoratæ sunt apud Enoch & Heliam, donec cùm Christo in cælum ingrederentur. Hoc probabile est, At minus probabilia, quæ sequuntur. Primò, D. Paulum raptum fuisse ad hunc Paradisum terrestrem. Secundo, latroni in cruce hunc eundem paradisum à Christo promissum. Tertiò animas veteris testamenti quæ ante Christi passionem dicuntur fuisse in sinu Abrahæ, non alibi quàm in paradiso fuisse. Quartò, animas etiam noui testamenti, quæ tepidiores fuerunt in dilectione Dei, ad tempus in terrestri Paradiso detineri. Hæc, inquam, minus probabilia sunt tametsi à nonnullis asserantur.

CAPVT VIII.

An Christus habuerit Angelum custodem?

1. ALiqui Theologi id affirmarunt, teste Maldonato in cap. 18. Matt. & colligebant ex illo Luc. 22. *Apparuit autem illi Angelus de cœlo confortans eum.* At rectius sentit D. Thomas, & alij plerique Auctores, Christum quidem habuisse Angelos, qui ipsi ministrarent, non autem, qui illum custodirent. Vtrumque separatim probandum est.

2. Ac primò: Christum habuisse Angelos sibi ministrantes, aperte colligitur. ex illo Mat. 4. *Ecce Angeli accesserunt & ministrabant ei.* Et ratio est, quia Christus ratione vnionis hypostaticæ est Dominus Angelorum: Ergo Angeli sunt ministri eius. Sed hinc oritur quæstio: an Angeli solum ministrarint Christo Deo, & non homini? Videtur hoc sensisse Beda in cap. 1. Marc. *Interbestia*, inquit, *moratur vt homo; sed ministerio vtitur Angelico vt Deus.* Nihilominus dicendum est, & Christo Deo & Christo homini ministrasse Angelos. Nam Christus non tantum *est filius Dei naturalis, secundum Diuinitatem, sed etiam secundum Humanitatem* & non tantum vt Deo, *sed etiam vt homini, subiecta sunt illi omnia.* Sed hinc nascitur altera quæstio, An Christus homo meruerit Angelis gratiam & gloriam, & propterea Angeli ministrauerint ipsi tanquam auctori gratiæ & gloriæ? Non pauci id sentiunt, mihi tamen probabilius est, Christum Deum esse auctorem gratiæ & gloriæ in genere causæ efficientis, tam respectu Angelorum, quàm hominum At Christum hominem, esse quidem causam gratiæ & gloriæ meritoriam, respectu hominum, non tamen Angelorum. Ratio est, quia puto cum D. Thom. Christum non venisse, nisi ex occasione peccati Adami ac proinde Angelorum gratiam & gloriam, sicut non pendet vllo modo ex peccato Adami, ita nec pendere à meritis Christi

3. Iam verò quod Christus non habuerit Angelos custodes, sicut nos habemus, facile probari potest, Non enim Christus erat purus viator, sed simul comprehensor: ergò non indigebat Angelo custode. Et confirmatur, quia nos indigemus Angelo custode propter eres potissimum causas. Primò, vt nos doceat & instruat ne decipiamur. Secundò, vt moueat & hortetur ad bene agendum. Tertiò, vt remoueat occasiones & pericula peccandi. At Christus nullo horum indigebat. Primò, quia habebat maiorem scientiam, quàm omnes Angeli. Secundò, quia cùm esset plenus gratia poterat seipsum excitare ad bene agendum. Tertiò, quia intrinsecè erat impeccabilis propter vnionem hypostaticam.

4. Obiectio: Quicunque subiectus & expositus est tentationi dæmonum, opus habet Angelo custode: At Christus tentatus fuit à dæmone, iuxta illud Matth. 4. *Et accidens tentator dixit ei* Et Marci 1. *Et erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus & tentabatur à Satana.* Ergo Christus habuit Angelum, qui illum ne tentationi succumberet, custodiuit. Et confirmatur. quia dæmon hortatus est Christum, vt fidenti animo se præcipitem daret, nec vllam læsionem corporis timeret, eo quod custos Angelus in ruina posset illum incolumen conseruare: Ergò signum est Christum tunc habuisse Angelum. Accedit, quod Marcus videtur significare, Christum eodem tempore, quo tentatus est, habuisse apud se Angelos, Respondeo. Eum opus habere Angelo custode, qui ita expositus est tentationi dæmonum, vt vinci & superari non possit. In quo magna est differentia inter nos & Christum. Nos sæpè cadimus & succumbimus, Christus vinci non potuit. Quare ergo tentatus est? Ex libera sua voluntate, idque ob quatuor potissimum causas. Prima, vt tentatus ipse per omnia, tentatis nobis maiori commiseratione opem ferret, iuxta illud Hebræorum 2. *In eo enim in quo passus est ipse & tentatus, potens est, & eis qui tentantur, auxiliari.* Et cap. 4. *Non enim habemus Pontificem, qui non possit, compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia.* Secunda, vt exemplo doceret nos, cum accedimus ad seruitutem Dei, præparare animas nostras ad tentationem, iuxta illud Eccl. 2. *Fili accedens ad seruitutem Dei sta in iustitia & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* Tertia, vt deuicto statim hoste nos redderet securiores, illud Ioannis 16. *Confidite, ego vici mundum.* Quarta, vt nos quoque illo vincente vinceremus, iuxta illud Augustin. in Psal. 60. *Agnoscite in illo tentatum, & te agnoscite in illo vincentem.* Ad conformationem respondeo, non esse mirum, quod dæmon hortatus sit Christum, vt in Angelorum custodia spem poneret. Nesciebat Christum esse Deum: purum hominem suspicabatur. Denique, quod obiicitur ex Marco, Christum eo tempore quo tentatus est, apud se Angelos habuisse, falsum est. Constat enim ex Matthæo capite 4. non nisi peracta iam tentatione, Angelos accessisse. Noluit enim Christus, cum dæmone pugnaturus, habere enim se famulos & satellites, tum ne à dæmone ex

Angelorum famulatu, ſicut princeps exercitus ministrorum agnoſceretur: tum etiam, vt Diabolus aggredi ſolùm auderet, quem Angelis cinctum vel ſpectare timuiſſet, tum denique, vt ſolus cum ſolo pugnaret, ne victori alteri quàm ſibi ferri poſſet accepta ſolàque vere diceret: *Ego vici mundum* Ioan. 16. Et, *Torcular calcaui ſolus* Iſaiæ 63.

5 Altera obiectio. Chriſtus in horto fuit confortatus ab Angelo, vt patet ex illo Lucæ 22. *Apparuit autem illi Angelus de cælo, confortans eum.* Sed confortare, eſt actus quidem Angelicæ cuſtodiæ: ergo Chriſtus habuit Angelum cuſtodem. Et confirmatur, quia ſcribunt Euangeliſtæ, Chriſtum fuiſſe triſtem vſque ad mortem, & ex nimio moris more ſudaſſe ſanguinem: ergo cùm deſtitutus eſſet omni humano ſolatio, indigebat Angelo, qui ipſum confirmaret in proposito moriendi pro humano genere. Hæc obiectio rectè procedit in doctrina Caluini, qui apertè docet, Chriſtum non modò timuiſſe mortem, ſed etiam in cruce deſperationis vocem emiſiſſe, idq; ex eo probat, quia oportuit Chriſtum, in quem ira Dei hominibus debita effundebatur omnes damnorum experiri pœnas, inter quas vna eſt nullam ſperare ſalutem, Sed hæc aperta eſt blaſphemia, & ab aliis pridem refutata. Itaque dicendum eſt Chriſtum eo modo triſtatum fuiſſe, quo à Diabolo tentatum diximus nempe non coactum, ſed volentem, vt rectè docet Damaſcenus lib. 3. de fide cap. 20. vbi dicit hoc inter noſtras & Chriſti paſſiones intereſſe, quod noſtræ præueniant actionem volunt tis: Chriſti ſequantur, id eſt, nos etiam nolentes paſſiones habere, Chriſtum non niſi volentem habuiſſe. Deinde quod noſtræ ex naturali neceſſitate, & peccato originali naſcantur: Chriſti, nec ex peccato nec ex neceſſitate, ſed ex miſericordia natæ ſint. Eſurnit enim pro nobis, ſitiuit pro nobis, doluit pro nobis. Hinc ſequitur; Chriſtum non egniſſe Angelo qui ipſum conſolaretur, aut confortaret, quia libera ſua voluntate, & ponebat, & reſumebat dolorem. Quomodo ergo Angelus dicitur eum confortaſſe apud Lucam? Vtique non intrinſecè, confortando intellectum aut voluntatem ſed ſolum extrinſecè, proferendo verba conſolatoria.

A ſtodes. Vnde ſi homines confirmati in gratia, non haberent Angelos, à quibus hoc modo protegerentur, iam non eſſent confirmati in gratia, ac proinde nec impeccabiles. Ergo vt hoc modo ſint impeccabiles, opus eſt Angelorum cuſtodia.

2. An B. Virgo habuerit Angelum cuſtodem, non ſatis conſtat. Nonnulli negant. Primò quia erat Mater Dei ac proinde erat Domina & Regina omnium Angelorum: Ergo Angeli fuerunt potius miniſtri eius, quàm cuſtodes & præſides. Secundò, quia cuſtos Angelus deputatur ob tres cauſas, vt dictum eſt. Prima, vt inſtruat. Secunda, vt excitat ad bene agendum. Tertia, vt remoueat occaſiones & pericula peccandi. Sed hæ cauſæ, non habuerunt locum in B. Virgine. Non duæ priores, quia B. Virgo habebat ampliorem ſcientiam & gratiam, quam ſupremus Angelus. Nec tertia, quia erat impeccabilis. Huc accedit, quod cùm B. Virgo habuerit plurima priuilegia præ aliis omnibus, ex eo, quod eſſet Mater Dei, non videtur illi negandum hoc priuilegium, vt habuerit Angelos miniſtrantes, non præſidentes.

3. Nihilominus tamen plerique putant Beat. Virgini datum fuiſſe Angelum cuſtodem. Et quidem Diu. Bernadus & Hugo Victorinus aſſerunt fuiſſe Gabrielem. Nec obſtant rationes allatæ. Primò, quia tametſi eſſet Mater Dei, non tamen fuit intrinſecè impeccabilis ſed ſolùm extrinſecè per ſpecialem protectionem, eo modo, quo de aliis in gratia confirmatis dictum eſt. 2. quia quamuis habuerit maiorem gratiam ſanctificantem, quàm Angeli non tamen maiorem ſcientiam aut potentiam. De ſcientia conſtat, quia Angeli erant præditi ſcientia viſionis beatificæ, quæ omnium præſtantiſſima eſt. Hanc Beat. Virgo in hac vita non habuit. Deinde Angeli diuinas reuelationes deferebant ad Beat. Virginem, ergo ex hac etiam parte erant ſuperiores. Idem de potentia dicendum eſt, quia conſtat Angelos facilius poſſe impedire Diabolos inuiſibiles, quàm Beat. Virgo in hac vita potuerit. Loquor autem de potentia naturali & phiſica, non de morali, ſeu meritoria.

CAPVT IX.

An B. Virgo Ioannes Baptiſta, & Apoſtoli habuerint Angelos cuſtodes?

RAtio dubij eſt, quia fuerint confirmati in gratia: ergo fuerunt impeccabiles: ergo non indiguerunt Angelo cuſtode. Sed quidquid ſit de virgine, de qua paulo poſt dicam, certum eſt, Ioannem Baptiſtam, Apoſtolos, & quotquot præterea fuerunt confirmati in gratia habuiſſe cuſtodes Angelos. Ratio eſt quia ſine cuſtodia & protectione Angelorum non fuiſſent in gratia confirmati: ac proinde nec impeccabiles, quod ſic oſtendo. Poteſt aliquis reddi impeccabilis duobus modis. Primo, intrinſecè, quod fit dupliciter, vel per vnionem hypoſtaticam; quo pacto Chriſtus fuit impeccabilis: vel per claram Dei viſionem, quo pacto beati in cælo non poſſunt amplius peccare. Secundo extrinſecè, per ſpecialem aſſiſtentiam & protectionem diuinam, quæ in eo conſiſtit quod Deus, relicta homini ſua libertate, det illis opportunas inſpirationes in intellectu, & pias affectiones in voluntate, & amoueat occaſiones & pericula peccandi. Hoc autem facit, non tantum per ſe ſed etiam per Angelos cu

CAPVT II.

An Antichriſtus habiturus ſit Angelum cuſtodem?

DE Antichriſto ſpecialis difficultas eſt, non ſolum, quia conſtat illum damnandum eſſe, quod illi commune eſt cum omnibus reprobis; ſed etiam, quia ſanta erit eius malitia, vt nullum bonis inſpirationibus datutus ſit locum. Hoc partim colligitur ex Diui Paulo 2. ad Theſſ. 2. vbi per Antonomaſiam appellatur. *Homo peccati, filius perditionis, & ille iniquus, cuius eſt aduentus ſecundum operationem Sathanæ in omni ſeductione iniquitatis*; partim ex illo Iob. 41. *Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia compactum ſquamis ſeſe prementibus, vna vni coniungitur, & ne ſpiritum quidem incedit per eas.* Vbi ſignificatur animam Antichriſti ita futuram inducatæ obſtinatam & obſtinatam in malo, vt nulli vel minimæ ac tenuiſſimæ Spiritus ſancti auræ, id eſt inſpirationi, locum præbeat. Extra ſentit Franciſcus Suarius in 3. part. D. Thomæ quæſt. 59. diſp. 14. Illo non deſunt, qui arbitrentur nullum omnino actum, non dico meritorium, ſed ne moraliter quidem bonum effecturum propter continuam conſuetudinem & familiaritatem cum dæmone, & effutam ac proiectam in omnia vitia naturam, cuius ſententiæ eſt Benedictus Pererius libro quarto in Danielem. Alij vlterius progreſ

ADVERTISEMENTS.

Just Published, Price 1s. 6d.

THE CHRISTIAN'S DAILY PRAYER BOOK, containing Prayers for Every Day in the Week, Selected from the Book of Common Prayer, and Arranged for the Use of Families and Individuals. By the Rev. HENRY FORMBY, M.A., Vicar of Ormskirk.

London: Rivingtons, St. Paul's Church-yard and Waterloo Place.

Just Published, Price 1s. 6d.

THE CHRISTIAN'S DAILY PRAYER BOOK, containing Prayers for Every Day in the Week, Selected from the Book of Common Prayer, and Arranged for the Use of Families and Individuals. By the Rev. HENRY FORMBY, M.A., Vicar of Ormskirk.

London: Rivingtons, St. Paul's Church-yard and Waterloo Place.

Of the Sacrament of Baptism.

Of the Sacrament of the Lord's Supper.

Of the Sacrament of Confirmation.

Of the Sacrament of Penance.

Of the Sacrament of Extreme Unction.

Of the Sacrament of Orders.

Of the Sacrament of Matrimony.

Of the Sacrament of Confirmation.

Of the Sacrament of Penance.

Of the Sacrament of Extreme Unction.

Of the Sacrament of Orders.

Of the Sacrament of Matrimony.

nantur nos à peccatis abducere. Hæc omnia patent ex Scripturis. Angelus hortatus, est Tobiam ad eleemosynam & ad laudandum Deum. Consolatus est Agar ejectam ex domo Abrahami: Excitauit & confirmauit Heliam, vt sumpto cibo longam & difficilem viam susciperet: Deterruit Balaam, & ne populo Dei malediceret, impediuit: Mariam Magdalenam & alias mulieres, quæ ad Christi sepulchrum venerant, non solum vt timorem deponerent, hortatus est, sed etiam plenas gaudio à se dimisit, & ad Apostolos, vt fierent eiusdem gaudij participes, oblegauit. Omitto alia.

2. Potest autem tribus modis voluntas nostra excitari, & moueri ad appetendum. Primò quando ab intellectu proponitur illi obiectum, sub ratione boni & appetibilis. Secundò, quando ab appetitu sensitiuo, quasi trahitur & allicitur ad id desiderandum, quod appetitui delectabile aut conueniens est, Tertio, quando immediatè producitur in ipsa voluntate actus appetendi. Duobus prioribus modis potest Angelus excitare voluntatem nostram. Primò, quia potest illuminare intellectum nostrum, vt ex dictis patet: intellectus autem, potestatem à se cognitam, proponere voluntati sub ratione boni & appetibilis, atque ita voluntas potest illam appetere, si velit. Secundò, qui potest Angelorum excitare varias passiones in appetitu sensitiuo, quæ voluntatem alliciant ad appetendum. Potest enim per motum localem concitare spiritus & humores, qui sunt in appetitu sensitiuo, & eos ita contemperare, vt appetitus vel benè, vel malè afficiatur. Appetitus autem pro vt ipse affectus est, ita solet afficere voluntatem, propter naturalem connexionem & sympathiam. Quomodo autem id fiat, explicari solet in 1. q. 9. At tertio modo non potest Angelus voluntatem nostram excitare, producendo scilicet in ipsa voluntate actum appetendi. Ratio est, quia nec ipse potest supplere actiuitatem causæ secundæ, nec illa appetitio esset vitalis, si à solo extrinseco agente produceretur. An autem possit Angelus vna cum voluntate, tanquam cum causa partiali immediatè elicere volitionem, disputari debet in 1. 2. q. citata.

CAPVT XVI.

An Angeli offerant Deo preces nostras, & an eis deferant aliquando ad sanctos?

1. Hic duo quæruntur. Primò, an Angeli preces nostras, quas ad Deum fundimus, offerant & sistant ipsi Deo: Secundò, an etiam preces, quibus Sanctos inuocamus, deferant ad Sanctos, vt ipsi innotescant. Hæc duo explicari non possunt, nisi prius constet, Angelos cognoscere nostras preces.

2. De hac re ita statuendum est eos variis modis cognoscere desideria & affectiones hominum in hac vita degentium. Primò cognitione naturali, quod tum fit, quando per exteriora quædam signa, vt per suspiria, per orationem vocalem, per tunsionem pectoris, probabiliter coniectant, quid animo desideremus. Secundò, cognitione supernaturali, quæ duplex est. Vna, visio beatifica: altera, reuelatio extra visionem beatificam. Disputant hic Theologi, an Angeli visione, an potius reuelatione, cognoscant nostras orationes. Thomas putat cognoscere visione. Ratio est, quia qui clarè & intuitiuè videt causam, simul etiam videt effectus, qui in causa continentur: sed essentia diuina est causa omnium creaturarum, & consequenter eorum, quæ nos hic gerimus: ergo qui clarè videt Deum per visionem beatificam, simul videt omnes orationes nostras quæ in Deo tanquam in causa prima eminenter continentur. Hæc sententia duo supponit. Vnum est, creaturas in particulari videri in Deo vi visionis beatificæ. Alterum preces nostras, etiam quæ futuræ sunt, vitas esse ab Angelis à principio beatitudinis. Hæc probabilia sunt. Mihi tamen verisimilius est, Angelos cognoscere nostras orationes per nouas reuelationes, quæ sunt extra visionem beatificam. Ratio est, quia & hoc facilius intelligitur, & hac ratione melius defenditur, visionem beatificam esse omninò inuariabilem, non solùm ex sua parte, sed etiam ex parte obiecti.

3. Hoc posito, videndum est, an Angeli, quando cognoscunt nostras preces, offerant & sistant eas Domino Deo? Affirmant Catholici, & probant ex Scripturis Tobiæ 12. *Ego obtuli orationem tuam Domino* Apoc. 8. *Ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.* Obiiciunt hæretici, non opus esse, vt ipsi offerant Deo, cui nihil occultum est, sed omnia nota & aperta. Respondent Catholici, Deo quidem notas esse nostras preces, & ex hac parte non opus esse, vt ab Angelo offerantur, sed ob alias causas id fieri. Primò, ad maiorem nostram vtilitatem. Secundò, ad maiorem Dei gloriam & honorem. Nam & facilius, aliquid à Deo impetramus quando non tantum nostræ orationes, sed cum iis etiam Angelicæ, ad Deum mittuntur: & magis illustratur Dei gloria, quando non soli homines, sed etiam Angeli Deo supplices fiunt. Sed quis est modus offerendi Deo nostras preces, & quid agunt Angeli, quando eas ipsi offerunt. Nihil aliud agunt quàm vt significent Deo, se cupere & desidera re, vt nostræ preces ab eo exaudiantur, & Dei gloria fiat illustrior.

4. An autem idem Angeli deferant etiam nostras orationes ad eos sanctos, quorum nos patrocinia imploramus, facilè expediri potest. Nam si sancti, quos inuocamus, verè sunt sancti, & clarè Deum vident; sicut reuera vident, tam possunt ipsi videre nostras orationes quàm Angeli, siue id fiat per visionem beatificam siue per nouas reuelationes extra illam visionem; ac proinde nihil opus est, vt ab Angelis ad ipsos deferantur.

CAPVT XVII.

An Angeli pugnent pro nobis contra dæmones & quomodo?

1. Diuus Paulus docet, non esse *nobis colluctationem aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus Principes & Potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus*; ideoque hortatur nos, *accipere armaturam Dei, vt possimus resistere in die malo & stare aduersus insidias diaboli.* Quæ est hæc armatura Dei? non vna, sed multiplex. Alia ab internis virtutibus, præsertim fidei, spei & charitatis, de qua loquitur ibidem Apostolus. Alia ab externa protectione & custodia Angelorum, de qua hic disputamus. Nam Angeli instar militum, in acie nos tuentur ac defendunt, vt ex Scripturis patet. Genes. 32. *Castra Dei sunt hæc* 4. Regum 6. *Mons erat plenus equorum & curruum igneorum in circuitu Helisæi.* Hinc apud Zachariam capit. 3. Angeli vocantur *cornua*, quia pro hominum salute contra dæmones præliantur. Et apud Iob cap. 25. appellantur *Dei milites*, quia pro honore Dei, in hac nostra Ecclesia militante, propugnant amicos & electos Dei.

2. Sed quomodo pugnant contra dæmonem? Video id tribus modis fieri posse. Primo, moraliter, per consilium & suasionem, vt quando Angelus incitat homines ad bonum, quos diabolus incitat ad peccatum. Secundò, moraliter, per imperium, & potestatem, vt quando potestate à Deo accepta, imperat dæmoni, vt desistat in incepto, aut vt è certo quopiam loco non abeat. Hoc modo Asmodæus fuit à Raphaele ligatus in Ægypto, iuxta illud Tobiæ 8. *Tunc Raphael Angelus apprehendit dæmonium, & religauit illum in deserto superioris Ægypti.* Tertiò Physicè, per vim & potentiam naturalem: vt quando Angelus depellit dæmonem è suo loco, iniiciendo illi spiritualem impulsum, qui in substantia eius immediatè recipitur. Hoc modo soli illi Angeli efficaciter pugnare possunt, qui sunt in natura perfectiores dæmone.

3. Quæri potest, quomodo Angelus per Imperium possit coërcere dæmonem? Ratio dubij est, quia dæmon forte non vellet obedire Angelo: ergo, nisi Angelus cogat illum, nihil efficiet. Sed facilis responsio est. Nam cum Angelus non tua vt naturali, sed solo imperio coërcet dæmonem, vtitur auctoritate & potestate Dei. Deus autem, in tali casu vel subtrahit dæmoni concursum suum ne possit agere; vel terret illum maioribus pœnis, nisi obediat.

CAPVT XVIII.

An Angeli boni aliquando nos puniant?

1. DEus aliquando nos punit per bonos Angelos, vt docet Augustinus lib. 9. de Ciuitate Dei cap. 5. aliquando per malos. vt docet Clemens Romanus lib. 4. recogn. Exempla vtriusque extant in Scripturis. Erant boni Angeli, qui Sodomam & Gomorram destruxerunt, qui septem phialas plenas iræ Dei effuderunt in terram, qui flagellarunt Heliodorum & Herodem. Contra, erant mali, qui percusserunt filios Iob, & substantiam eius perdiderunt.

2. Potest hæc punitio quatuor modis contingere. Primò, vt boni homines puniantur à bonis Angelis. Secundo, vt mali à malis. Tertiò vt boni à malis. Quartò, vt mali à bonis. Exemplum primi generis habemus lib. 2. Reg. c. 14. vbi populus Dauidis Regis, qui erat innocens, percussus est à bono Angelo. Exemplum secundi generis colligitur ex illo Psal. 77. *Misit in eos iram indignationis suæ, iram & tribulationem, immissiones per Angelos malos.* Vbi mali Angeli percusserunt malos Ægyptios. Sunt tamen, qui putent fuisse bonos Angelos, & non aliter vocari malos, nisi quia malum pœnæ inflixerunt. Exemplum tertij generis habemus in Iob, qui cum esset vir sanctus, tamen à malo Angelo percussus est. Exemplum quarti generis in Sodomitis & exercitu Assyriorum, qui cum essent mali à bonis Angelis puniti sunt.

3. Aliter boni, aliter mali Angeli accedunt ad puniendum. Primò, quia licèt vtrique sint ministri & executores diuinæ Iustitiæ; tamen boni id faciunt, Deo volente & ordinante; mali verò Deo permittente. Secundò, boni ex charitate: mali ex odio & malitia. Tertiò, boni ad emendationem hominum, mali ad tentationem & interitum. Hinc septem illi Angeli, qui septem phialas plenas iræ Dei effuderunt in terram, quia boni erant, describuntur fuisse pulchro & eleganti habitu Apoc. 15. *Erant vestiti lino mundo & candido & præcincti circa pectora zonis aureis.* Quare hoc? quia læti & alacres ibant ad puniendum, non quod gauderent de nostris pœnis & supplicijs, sed potius, quia gaudebant ex vna parte diuinum honorem vindicari, ex altera salutem hominum promoueri, & peccatores supplicijs extendari.

CAPVT XIX.

An Angeli aliquando appareant in corporibus assumptis, & quomodo?

1. ANgeli sæpe apparent hominibus in corporibus à se assumptis. Hoc sæpè testatur Scriptura. Sic enim apparuerunt Abrahæ, Tobiæ, B. Virgini, Pastoribus, Mariæ Magdalenæ & aliis. Hic tria disputari possunt. Primò, qualis sit vnio, qua Angeli assumpta corpora sibi vniunt. Secundò, qualia sint corpora, quæ assumunt Angeli. Tertiò, an exerceant actiones vitales in assumptis corporibus?

2. Prima quæstio facilis est. Nam duplex est vnio. Vna substantialis, altera accidentalis. Vnio substantialis, aut fit per informationem; quo pacto anima rationalis informat corpus humanum: aut est hypostatica, quo pacto Verbum diuinum assumpsit humanitatem. Vnio per informationem non habet locum in Angelo assumente corpus. Ratio est, qui Angelus est substantia completa & integra: ergo non est vera pars substantialis: ergo non est forma informans: ergo non potest informare corpus. Sequela patet, quia effectus causæ formalis non potest fieri sine causa formali: sed informare corpus est effectus formæ informantis: ergo non potest fieri ab Angelo, qui natura sua non est forma informans, sed integra substantia.

3. Nec Angeli assumunt corpora per vnionem hypostaticam. Ratio est, quia solent assumere corpora per virtutem naturalem, cùm & boni & mali id faciant: at vnio hypostatica naturaliter fieri non potest, cùm sit supra omnem ordinem naturæ. Quæri potest, an supernaturaliter fieri possit, vt Angelus hypostaticè sibi vniat corpus? Respondeo affirmatiuè, quia non repugnat subsistentiam, seu personalitatem creatam, terminare alienam naturam. Ratio est, quia nec est repugnantia ex parte personalitatis, nec ex parte naturæ. Nam natura potest superari à propria personalitate, vt patet in humana natura Christi: ergo tunc erit in potentia obediential, vt vniatur cuius personalitati alienæ quæ possit ipsam terminare. At non repugnat, vt personalitas aliena terminet aliquam naturam, quia effectus terminandi, non est tam nobilis, vt requirat virtutem infinitam, alioqui nulla esset personalitas creata, quæ possit terminare propriam naturam. Obiicies: Personalitas creata nec habet vim naturalem terminandi alienam naturam vt conceditur: nec potest accipere supernaturalem à Deo. Vel enim acciperet per intensionem & hoc fieri non potest, quia personalitas est vltimus & indiuisibilis terminus substantialis, ac proinde intendi non potest. Vel per additionem alicuius entitatis, & hoc etiam fieri non potest, quia illa entitas necessariò esset accidentalis, ac ideò non potest esse terminus substantialis. Respondeo, substantiam creatam nulla facta intensione aut additione posse diuina virtute terminare duas naturas, si duabus naturis vniatur, quia ad hoc, non requirit in se maiorem virtutem, sed eandem sæpius vnitam. Hoc explicatur simili exemplo. Nam anima rationalis, natura sua, determinata est ad vnum tantum corpus informandum; & tamen diuina virtute

Quæ cum ita sint, duo genera sunt eorum, quæ in deliberando consultores et scrutatores exquirere debeant, quæ sint honesta, quæ turpia, quæ inter honestum et turpe videantur dubia, ut ea quoque ratione explicata et perspecta, quid quamque rem sequi fugereque oporteat, facile possimus iudicare. Ac de honestate quidem, quæ tota ex una illa, quam sæpe dixi, quattuor partium descriptione manat, dictum est satis. Restat, ut de iis, quæ dubia videantur, quæque in contrarias partes trahere homines possint, dicamus. Ea autem ipsa, quæ dubia sunt, duplicia sunt. Nam et in honestis quæritur, quæ sint honestissima, et in iis, quæ neque honesta neque turpia sunt, sed ad vitam tuendam aut ad eam ornandam aut augendam pertinent, quæ sint eligenda maxime. Sæpe enim, quæ videntur honesta, ea cum honestissimis comparata relinquenda sunt, et, quæ neque honesta neque turpia, ea cum honestis aut cum turpibus, quæ quidem videantur honesta, comparata, et quidem ita, ut, quæ maiora sint, ea potius, quamvis honesta sint, relinquantur, et, quæ neque honesta neque turpia, ea, quæ videantur honesta, anteponantur. Sæpe etiam, quæ videntur turpia, ea, si ad maiora bona adipiscenda sunt, non sunt fugienda, et, quæ neque honesta neque turpia, ea, quæ videantur turpia, suscipienda sunt, si ad maiora bona adipiscenda sunt. Sæpe etiam, quæ videntur turpia, ea, si ad maiora bona adipiscenda sunt, non sunt fugienda, et, quæ neque honesta neque turpia, ea, quæ videantur turpia, suscipienda sunt, si ad maiora bona adipiscenda sunt.

LIBER III

Utrum honestum sit per se expetendum

Quæ cum ita sint, duo genera sunt eorum, quæ in deliberando consultores et scrutatores exquirere debeant, quæ sint honesta, quæ turpia, quæ inter honestum et turpe videantur dubia, ut ea quoque ratione explicata et perspecta, quid quamque rem sequi fugereque oporteat, facile possimus iudicare. Ac de honestate quidem, quæ tota ex una illa, quam sæpe dixi, quattuor partium descriptione manat, dictum est satis. Restat, ut de iis, quæ dubia videantur, quæque in contrarias partes trahere homines possint, dicamus. Ea autem ipsa, quæ dubia sunt, duplicia sunt. Nam et in honestis quæritur, quæ sint honestissima, et in iis, quæ neque honesta neque turpia sunt, sed ad vitam tuendam aut ad eam ornandam aut augendam pertinent, quæ sint eligenda maxime. Sæpe enim, quæ videntur honesta, ea cum honestissimis comparata relinquenda sunt, et, quæ neque honesta neque turpia, ea cum honestis aut cum turpibus, quæ quidem videantur honesta, comparata, et quidem ita, ut, quæ maiora sint, ea potius, quamvis honesta sint, relinquantur, et, quæ neque honesta neque turpia, ea, quæ videantur honesta, anteponantur. Sæpe etiam, quæ videntur turpia, ea, si ad maiora bona adipiscenda sunt, non sunt fugienda, et, quæ neque honesta neque turpia, ea, quæ videantur turpia, suscipienda sunt, si ad maiora bona adipiscenda sunt. Sæpe etiam, quæ videntur turpia, ea, si ad maiora bona adipiscenda sunt, non sunt fugienda, et, quæ neque honesta neque turpia, ea, quæ videantur turpia, suscipienda sunt, si ad maiora bona adipiscenda sunt.

Rom. Hist.

tur? & ſuperior eo, qui hominibus in hac vita ſolet exhiberi. Hoc probant exemplis ſacræ ſcripturæ. Nam Gen. 18. Abraham pronus in terram adorauit Angelum. Idem fecit Loth Gen. 19. Sed quia reſponderi poſſet, hanc adorationem fuiſſe merè ciuilem, eo quòd Abraham & Loth non ſcierint eos eſſe Angelos, quos adorabant ſed putauerint eſſe homines, ideò adducam clariora teſtimonia. Numer. 22. *Aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum ſtantem in via euaginato gladio, adorauitque eum pronus in terram.* Hinc certè Balaam non prius adorauit quàm Angelum agnouit. Item Ioſuë 5. cum vidiſſet Ioſuë virum ſtantem euaginato gladio dixit. *Noſter es an aduerſariorum?* Ille, *nequaquam*, inquit, *ſed princeps ſum exercitus Domini. Continuo cecidit Ioſuë pronus in terram, & adorauit.* Hic etiam Ioſuë non prius adorauit, quàm intellexit eſſe Angelum. Neque male fecit adorando, quia Angelus non ſolùm non prohibuit eum ab adoratione, ſed etiam iuſſit adhuc maiorem honorem ſibi exhiberi dicens, *Solue calceamenta pedum tuorum, locus enim, in quo ſtas ſanctus eſt.* Non erat autem ſanctus locus ille, niſi ob Angeli præſentiam, quia Ioſuë non erat tunc in loco ſacro, ſed in campeſtribus Hiericho.

5. Accedit optima ratio, quia cultus, ſeu adoratio, cùm ſit quædam nota ſubmiſſionis, ſemper exhibetur alicui ratione excellentiæ, vt dictum eſt: ergo quo maior fuerit excellentia alicuius, eo maior debet eſſe cultus & adoratio; ſed in ſanctis Angelis apprehendimus maiorem excellentiam, quàm ſit excellentia ciuilis & politica: ergo debemus illis maiorem cultum & adorationem, quàm hominibus in dignitate ciuili conſtitutis. Minor patet, quia in ſanctis Angelis apprehendimus excellentiam ſanctitatis, filiorum Dei, & hæredum regni cæleſtis, quæ proculdubio maior eſt omni excellentia humana & politica.

6. Sed obiiciunt aduerſarij illud Apocal. 19. *Vide ne feceris conſeruus tuus ſum, Deum adora.* Hic Angelus prohibet Ioanni, ne ſe adoret. Ergo nos malè facimus, qui adoramus Angelos. Reſpondeo hoc teſtimonium pro nobis facere. Nam ſi Ioannes Euangeliſta adorauit Angelum, quare Caluniſtæ nos reprehendunt, qui facimus, quod Ioannes fecit; At inquiunt Ioan. malè feciſſe, & ideò reprehenſum eſſe. Numirum Caluniſtæ ſapientiores ſunt, quàm Ioannes Optime fecit Ioannes. Nec reprehenſus eſt ab Angelo, ſed prohibitus. Cauſam tradunt SS. Patres, quia ante Chriſti aduentum Angeli patiebantur ſe adorari ab hominibus: At poſtquam Deus homo factus eſt, & omnes Angeli hominem in Chriſto adorare cœperunt; noluerunt ipſi ab hominibus adorari. Nec inde ſequitur nos malè facere, ſi Angelos adoremus. Nam & nos rectè illos adoramus, quia digni ſunt; & ipſi rectè adorari recuſent, quia modeſti ſunt. Vnde ipſemet Ioannes, cum cap. 19. ſemel audiuiſſet, *Vide ne feceris*, tamen cap. 22. iterum voluit eundam Angelum adorare. Sciebat enim, & ſe rectè facere adorando, & Angelum rectè facere recuſando.

7. Secundo obiiciunt canonem 35. Concilij Laodiceni, vbi ſic dicitur; *Non oportet Chriſtianos derelicta Eccleſia abire, & ad Angelos idololatria abominanda congregationes facere, quæ omnia interdicta ſunt. Quicunque autem inuentus fuerit occultè huiç idololatriæ vacans, anathema ſit, quoniam derelinquens Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei, acceſſit ad idola.* Reſpondeo Concilium in illo Canone non damnaſſe venerationem ſanctorum Angelorum, ſed malorum, quos aliqui magiç cauſa inuocare ſolebant & venerari, vt teſtatur Tertullianus in Apologetico capite 23.

8. Tertio obiiciunt quædam teſtimonia ſcripturæ. Deuter. 6. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Quod teſtimonium allegauit Chriſtus diabolo, quando petebat diabolus adorationem. 1. ad Tim. 1. *Soli Deo honor, & gloria.* Ad Galat. 4. 4. *Iis, qui natura non ſunt Dy, ſeruiebatis.* Ex his colligunt, ſoli Deo deberi adorationem & ſeruitutem. Reſpondeo ex his rectè colligi, ſoli Deo deberi adorationem ſupremam, quæ eſſe poteſt, quam nos latriam appellamus, non autem ſoli Deo deberi adorationem mediam & infimam, quarum hæc hominibus, illa ſanctis tribuitur. Hoc oſtendo. Sic enim iubemur Deum diligere ſupra omnia, quia maiorem habet bonitatem, quàm alia omnia: ita etiam iubemur Deum colere, adorare, & ſeruire ſupra omnia, quia habet maiorem excellentiam, quàm alia omnia. Itaque ſicut male faceret, qui diligeret aliquam creaturam eo amore, qui debetur Deo, tanquam ſummè bono: Ita malè faceret, qui adoraret aliquam creaturam, eo affectu & honore, qui debetur Deo, tanquam ſummè excellenti: Et hoc probant teſtimonia allata. Rurſum ſicut ex eo, quod iubemur Deum ſupra omnes diligere, non prohibemur etiam alios diligere infra Deum, & in ordine ad Deum: Ita ex eo, quo iubemur Deum adorare, ſeruire, & colere ſupra omnes non prohibemur alios etiam adorare, ſeruire & colere infra Deum, & in ordine ad Deum. Et hoc probant teſtimonia ſequentia Geneſ. 27. *Seruient tibi populi & adorent te tribus*, Rom. 2. *Gloria & honor omni operanti bonum.* Atque hæc generatim dicta ſint, ex quibus facilè reſponderi poteſt ad ea, quæ ſigillatim in obiectione ſunt allata.

9. Quartò obiiciunt nonnulla exempla ex ſcripturis petita. Primum habetur cap. 3. & 13. Eſtheris, vbi Mardochæus noluit adorare Amanum, eo quod ſoli Deo debeatur adoratio. Alterum, Act. 10. Vbi cùm Cornelius adoraret Petrum, prohibuit Petrus, dicens. *Surge, & ego ipſe homo ſum.* Tertium, Act. 10. Vbi Paulus & Barnabas recuſarunt à Lycaonibus adorari. Sed hæc exempla nihil nobis obſunt. Ac primò, quæram ex Caluniſtis, quam adorationem poſtulauerit Aman? Si ſupremam, quæ Deo debetur, merito negauit illam Mardochæus: ſi mediam, quæ Sanctis tribuitur, & hanc meritò negauit: Si infimam, quæ hominibus defertur, eam negare nec potuit, nec debuit. Hæc relinquo aduerſariis diſcutienda. Plerique Catholici docent, Amanum voluiſſe adorari, vt Deum, & ideò meritò contemptum eſſe à Mardochæo. Hoc colligitur ex verbis Mardochæi. cap. 13. *Timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem.* Atque ita ſentiunt D. Thomas in 2. 2. d. 84. art. 2. ad 1. Bellarminus lib. 1. de Sanctis cap. 14. Nicolaus Serarius in cap. 3. Eſtheris, q. 3. Video tamen non omnes acquieſcere huic ſententiç. Nam cùm Aman eſſet famulus Aſſueri Regis, quomodo in eius curia & palatio fuiſſet auſus diuinum honorem ſibi arrogare? Deinde, quia certum eſt, Amano non fuiſſe maiorem exhibitum honorem, quàm ipſi Regi Aſſuero: ſed Aſſuerus non voluit adorari vt Deus, alioqui Eſther eum non adoraſſet: Ergo multo minus Amanus voluit adorari vt Deus. Sed hæc argumenta facilè refelluntur. Negandum eſt, Aſſuerum non voluiſſe adorari vt Deum. Cum enim eſſet Rex Perſarum, proculdubio, ſecutus eſt morem Regum Perſarum. Conſtat autem, Perſarum Reges, diuinos honores ſibi vendicaſſe, iiſque, quos vellent, deferri voluiſſe, vt egregiè probat Serarius loc. citato. Volut ergo Aſſuerus, & ſibi, tanquam maiori numini & Amano, tanquam minori, vtique tamen tanquam Deo, cultum adorationis exhiberi. Hoc Mardochæus facere recuſauit. Cur non etiam Eſther, inquies? quia neſciebat adorationem Perſicam haberi pro diuina, merè ciuilem eſſe cogitabat. Mardochæus, quia

vel Christum adiuuent, sed vt adiuuent nos, quò facilius à Deo per Christum impetremus, quæ orando desideramus. Vide Bellarminum lib. 1. de Sanctis cap. 1. in solutione 2. argumenti.

CAPVT XIII.

An liceat Angelos pingere, & sub qua forma?

1. DE Imaginibus seu pictura Angelorum antiqua controuersia est, vt ex septima Synodo, Act. 5. vbi Demetrius Diaconus legit librum Ioannis Episcopi Thessalonicensis, qui Dialogum continebat inter Gentilem & Christianum. Ille, Angelos incorporeos esse, ac proinde pingi non oportere: hic contra corporeos esse, & ideò pingi posse, disputabat. Quam sententiam, proponente Tharasio, tota Synodus videtur approbasse.

2. Hinc aliqui colligunt, & Gentilem damnare voluisse Angelorum imagines, & Christianum veram causam, cur Angeli depingerentur, assignasse. Neutrum verum est. Gentilis non voluit damnare imagines & statuas Angelorum, sed cum illi à Christiano obiectum esset: quod Gentiles haberent imagines suorum Deorum, conatus est hoc repellere, sumpto argumento ab exemplo Christianorum, qui & ipsi haberent imagines Angelorum. Si ergo, inquit, non licet nobis pingere nostros Deos, quia incorporei sunt, neque vobis licebit pingere Angelos, quia & ipsi sunt incorporei: aut si vobis hoc licet, cur nobis illud non liceat? Respondit Christianus corporeos esse Angelos, ac proinde licitè efformari posse. Hæc tamen vera causa non est, quia Angeli reuera corporei non sunt.

3. Aliter ergo probandum est, Angelos, cùm incorporei sint, rectè tamen corporea specie efformari: Primò quidem ex vsu veteris testamenti, quia constat statuas Cherubinorum in templo fuisse erectas. Secundò, ex praxi & consuetudine Ecclesiæ Christianæ, in qua statuæ & imagines Angelorum fuerunt semper in honore, & à sanctis viris approbatæ. Tertiò, quia si Angeli dignati sunt in figura corporea nobis apparere; cur non liceat eos hoc modo depingere? Simili argumento probant plerique Theologi Deum licitè pingi in figura corporali, quia frequenter in illa apparuit. Eadem est ratio de Spiritu sancto, qui ex eadem causa sub specie columbæ depingitur. An autem in veteri testamento prohibitus fuerit vsus statuarum ac imaginum, nolo hic disputare. Certum est, si prohibitus fuit, non ex natura rei, sed præcepto solùm positiuo fuisse prohibitum. Nobis satis est, in nouo testamento nullam extare huiusmodi prohibitionem.

4. Hinc iam constat, qua forma pingendi sint potissimum Angeli, nempe sub ea in qua nobis aliquando apparuerunt. De hac re sat multa dicta sunt, capite 20. Plura licebit videre apud Petrum Thyræum libro 1. de apparitione Spirituum, in Appendice, cap. 3.

BREVIS REFVTATIO quarundam Propositionum Philippi Plessæi Calumniatæ de Eucharistia.

OPVSCVLVM XV.

LECTORI.

PHilippus Plessæus Calumniator, ante complures annos scripsit ingens volumen de Eucharistia, quatuor libris distinctum, & ex sanctorum Patrum testimoniis consarcinatum. Qua fide, & quo eventu id præstiterit, docuit hactenus experientia. Vix lucem aspexerat, plusquam 400. falsæ citationes in eo deprehensæ sunt. Notauit illas Episcopus Ebroicensis, & coram Christianissimo Galliarum Rege, fidem fecit. Taceo de aliis. Author, cùm videret in aperto crimine se teneri, opus suum castigauit, & Ministris Calvinianis in Synodo Gapicensi, reuidendum obtulit, à quibus etiam publicè laudatum & probatum est. An nunc igitur sine omni errore & crimine censeri possit? Sic opinantur nonnulli, & nominatim Nobilis D. Frideric. à Wolvvarth, Spirensis Cameræ Assessor, qui publico scripto, quod his diebus ad me perlatum est, prouocat omnes Iesuitas, vt experiantur, an aliquid in opere Plessæano, iam correcto & castigato, reperire possint, quod reprehendant. Ego igitur nunc experiar, sed breuiter more Scholastico: Et postissimum ex toto opere has paucas propositiones examinabo.

PROPOSITIONES PLESSÆI.

I. Duo sunt sacramenta nouæ legis, Baptismus & Eucharistia, & Augustinus duo tantum illa propriè agnoscit.

II. Eadem est virtus, præstantia & fructus sacramentorum veteris ac nouæ legis.

III. Baptismus in fœdus Dei nos admittit, Eucharistia in eo conseruat & fouet.

IV. In Eucharistia vere quidem & spiritualiter, non tamen realiter Christum percipimus.

V. Christus non aliter in Eucharistia, quam in Baptismo præsens est, & à fidelibus percipitur.

VI. Hæc Christi verba, Hic est sanguis meus noui Testamenti. *Et,* Hic calix est nouum Testamentum in meo

Digitized by Google

sanguine, *habent hunc sensum hæc est meus, quam passurus sum pro vobis.*

VII. Nunquam Patribus in mentem venit, vt dicerent corpus, & sanguinem Christi sub specie panis & vini contineri.

VIII. Apud antiquos Patres nullum est vestigium Transubstantiationis.

IX. Communio sub vna specie tam noua est, vt hominis ætatem vix excedat.

X. Antiqui patres multis seculis non agnouerunt Purgatorium.

XI. Idem dicendum est de Inuocatione Sanctorum.

XII. Concupiscentia secundum Augustinum est malum culpæ, non pœnæ.

B

I. Propositio refutatur.

1. DEinceps tecum ago Domine Plessæe. Ais duo esse Sacramenta nouæ legis Baptismum & Eucharistiam: & Augustinum hæc duo tantum propriè agnoscere. Sic enim habes libro 4. capite 1. pag. 648. linea 18. *Sacramentum si proprie definiamus, est sacer ritus à Deo institutus, promissioni gratiæ in Christi facto adiunctus quo tanquam arrhabone & testimonio, fidelis quisque certus sit promissionem illam gratiæ, qui in verbo diuino explicatur, sibi particulatim exhiberi, ratificari, applicari. Et eiusmodi fuerunt in veteri populo, Circumcisio & Pascha. In quorum locum nobis à Christo data, Baptismus & sacra Cœna.* Et infrà in eodem tomo, pag. 654. linea 30. *Augustinus duo tantum illa proprie agnoscit.*

2. Hic primum Augustino apertam iniuriam facis. Nam is plura propriè agnoscit Sacramenta, quàm Baptismum & Eucharistiam. Agnoscit Confirmationem libro secundo contra literas Petiliani cap. 104. cum ait, *Sacramentum Chrismatis in genere visibilium signorum sacramentum est sacrosanctum, sicut ipse Baptismus.* Agnoscit Ordinem libro secundo contra Epist. Parmeniani, capite 13. vbi confert illum cum Baptismo his verbis, *vtrumque Sacramentum est, & quadam consecratione vtrumque homini datur: illud, cum baptizatur, istud, cum ordinatur: ideoque in Ecclesia Catholica vtrumque non licet iterare.* Agnoscit Pœnitentiam lib. 1. de adulterinis coniugiis, cap 26. & 28. *Eadem est*, inquit, *causa baptismi & reconciliationis, sine quibus Sacramentis homines credunt se non debere exire de corpore.* Agnoscit Matrimonium libro primo de nuptiis & concupiscentiis capite decimo. *Huius sacramenti vis est, vt mas & fœmina connubio copulati, quamdiu viuunt, inseparabiliter perseuerent.* Agnoscit Extremam vnctionem Sermon. secundo decimo quinto de tempore. *Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi ille qui ægrotat, accipiat, & inde corpusculum suum vngat, vt illud quod scriptum est, impleatur in eo; Infirmatur aliquis? inducat Presbyteros, & orent super eum, vngentes eum oleo, &c.*

3. Vide Plessæe, Augustinum non duo tantum, vt tu falsò illi imponis, sed plura sacramenta agnoscere. Et quidem propriè. Nam expressè dicit Confirmationem esse Sacramentum, *Sicut est Baptismus.* At Baptismus est proprie sacramentum, quod nemo negat: Ergo & Confirmatio. Similiter Pœnitentiam confert cum Baptismo. *Eadem est*, inquit *causa Baptismi & reconciliationis.* Et sic de aliis.

4. Obiicis. Augustinus Epist. 118. ad Ianuarium capite primo diserte affirmat, duo tantum esse Sacramenta cum ait, *Christus Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione præstantissimis, Societatem populi noui colligauit, sicut est Baptismus Trinitatis nomine consecratus & communicatio corporis & sanguinis ipsius. En*, inquis, *Augustinus duo tantum illa proprie* A *agnoscit.*

3. Respondeo. Mala fide citas Augustinum. Sic enim ipse habet in posterioribus verbis. *Sicuti est Baptismus Trinitatis nomine consecratus, ita Communicatio corporis & sanguinis ipsius, & si quid aliud in canonicis scripturis commendatur.* Cum simili additione (quam tu vbique dissimulas) ioquitur concione 1. in Psalm. 108. *Munus Sacramentorum*, inquit, *in Baptismo & Eucharistia, & in cæteris sanctis Sacramentis, quale munus est?* Quæ autem sint illa cætera sancta Sacramenta, iam paulo ante recensui ex Augustino, nempe Confirmatio, Pœnitentia, Ordo, Matrimonium, Extrema vnctio.

6. Vnde ergo tu habes binarium Sacramentorum numerum? Ex Augustino non habes, vt ostendi. Nec vllum alium ex antiquis Patribus adducis, qui tecum sentiat. Nec Scriptura tibi patrocinatur. Nusquam dicit, aut insinuat, duo tantum esse Sacramenta. Ausim dicere, nec Nouatores pro te stare. Certè Caluinus, quem tu aliàs sequeris, agnoscit tria, Baptismum, Cœnam & Ordinationem. Plerique Lutherani tria, Baptismum, Cœnam, Pœnitentiam, Zuinglius tria, Baptismum, Cœnam, Matrimonium; Alii plura. An tu aliter sapis quàm hi omnes? sed sufficiat mihi, quod ostenderim cum Augustino mala fide te egisse.

II. Propositio refutatur.

1. AIs eandem esse virtutem, præstantiam, & fructum Sacramentorum veteris ac nouæ legis, id est, eandem Baptismi & Circumcisionis, Eandem Eucharistiæ & Agni Paschalis: nec aliter differe, quam circumstantia temporis & personarum: Vetera significasse Christum venturum, noua significare præsentem; illa solis Iudæis, hæc etiam gentibus data esse. Sic enim scribis libro 4. capite primo pag. 652. linea 44. *Quæ igitur Christianorum prærogatiua? & Sacramenta nostra veteribus quid præstant? Responsio in promptu est. Sermonis Propheticí & Apostolici eadem virtus: Christus vtrobique sibi par & similis. Idem de Sacramentis vtriusque populi dicendum, &c.* Et infrà pag. 653. lin. 4. *Vnde etiam idem vtriusque fructus, peccatorum remissio, vita æterna.*

2. Citas pro te illud 1. Corinth. 10. 3. *Omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum Spiritualem biberunt: bibebant autem de Spirituali consequente eos petra: petra autem erat Christus.* Ex quo infers, Iudæos eandem nobiscum escam manducasse, & eundem nobiscum potum Sacramentalem bibisse. Imò, in omnibus pares non fuisse, vt addit Caluinus libro 4. Institutionum, capite 14. §. 23. *Oportuit*, inquit, *nihil esse inæqualitatis inter nos & ipsos.* Et paulo post, *In Sacramentis pares nobis facit* (Apostolus, Iudæos Christianis) *Nec vllam prærogatiuæ particulam nobis relinquit.* In eandem sententiam adducis multorum Patrum testimonia, præsertim Augustini, Tertulliani, Origenis, Epiphanii, Chrysostomi, & aliorum.

3. Sed valdè erras, mi homo. Primò, quia nec Apostolum, nec Patres ad rem tuam citas. Tu loqueris de circumcisione & Agno Paschali, illi de manna & petra. Secundo, quia malè Apostolum interpretaris. Non dicit Iudæos nobiscum, sed ipsos inter se eandem escam manducasse. Audi verba. *Nolo*, inquit, *vos ignorare fratres, quoniam Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt, in nube, & in mari, & omnes eandem escam Spiritalem manducauerunt.* Certè, non confert illos nobiscum, sed inter se. Non enim nobiscum fuerunt sub nube, neque nobiscum mare transierunt, neque

nobiscum in Moyse baptizati sunt.

4. Tertiò, quod tibi familiare est, Patres mala fide abs te citantur. Quid illi dicant & quid tu velis, breuiter explicabo. Res sic se habet. Duo spectari possunt in sacramentis, significatio & efficientia. Igitur concedunt Patres, omnia sacramenta, tam Mosaica, quàm nostra, conuenire aliquo modo in significatione, quia omnia Christum significant: illa venturum; hæc præsentem. Negant in efficientia conuenire: quod tu maximè tamen vrges. Aiunt nostra conferre gratiam & salutem, Mosaica non item.

5. Audi contra te Augustinum. Ait quidem in significatione esse paria tract. 26. in Ioannem. *In signis*, inquit, *diuersa sunt, sed in re, qua significantur, paria sunt.* At longè aliter sentit de vi & efficacia. Nam in Psalmo. 73. sic habet; *Sacramenta non sunt eadem, quia alia sunt sacramenta dantia salutem, alia promittentia Saluatorem. Sacramenta noui testamenti dant salutem, sacramenta veteris testamenti promiserunt Saluatorem.*

6. Audi, quid Epiphanius dicat de Circumcisione, quam tu æquè præstantem & efficacem vis esse cum Baptismo. *Figura* (inquit hæresi 8.) *in lege fuerunt: veritas in Euangelio. Illic enim Circumcisio fuit carnalis, quæ inseuit temporibus vsque ad magnam Circumcisionem, hoc est Baptismum, qui circumcidit à peccatis.* Audi Tertulian. lib. contra Iudæos, cap. 2. *Si Circumcisio purgat hominem, cur Deus Adam incircumcisum eum fecerat, cur eum non circumcidit, vel postquam deliquit, si purgat Circumcisio?* Et infrà; *Prouidens Deus, quod hanc Circumcisionem in signum non in salutem esset daturus.* Quis tam abiectè audeat loqui de nostro Baptismo? Certè Apostolus de eo ait, ad Titum 3. 5. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis* Et tu dicis, eandem esse Virtutem, eundum fructum Baptismi & circumcisionis, nempe remissionem peccatorum & vitam æternam; At tu errας: aut Patres.

III. Propositio refutatur.

1. AIs Baptismum in fœdus Dei nos admittere, Eucharistiam in eodem nos fouere & conservare. Verba tua sunt hæc, l. 4. c. 1. 47. *Baptismus, Circumcisionis Vicarius, nos in Dei fœdus admittit: sacra cœna quæ Paschati successit, nos in eodem & confouet & confirmat. Vnde illi proprie Regenerationis nomen; Huic communio corporis & sanguinis Domini.*

2. Sed aliter docet Caluinus tuus, vult infantes ex vtero materno, longè ante Baptismum in fœdere & promissione Dei contineri Sic enim loquitur lib. 4. Inst. cap. 16. §. 24. *Infans hereditario iure secundum promissionis formulam, iam à matris vtero in fœdere continetur.* Et in Antidoto Concilij Tridentini sessione 6. cap. 5. *Quasi vero de nihilo dictum sit, eos nasci sanctos, qui ex fidelibus nascuntur. Immò, qui iure ad Baptismum eos admittimus, nisi quod promissionis sunt hæredes; Nisi enim iam ante ad eos pertinere vita promissio Baptismum prophanaret, quisquis illis daret.* Et infrà; *Non à Baptismo igitur initium habet eorum salus, sed qua iam in verbo fundata erat, Baptismo obsignatur.*

3. Pugnas ergo cum tuo Caluino. Tu dicis, per Baptismum nos admitti in fœdus Dei. Ille contra, non admitti per Baptismum, sed iam ante admissos, & comprehensos esse ex vtero materno, Imò, & tecum ipse pugnas. Cùm enim loco citato. scripsisses hæc verba? *Baptismus Circumcisionis vicarius, nos in fœdus Dei admittit*, post aliquot pagellas contrarium scribis his verbis. *Sacramenta sunt fidelibus data, non vt in fœdere comprehendantur, sed vt eo signo comprehensi fiant certiores.* Hinc colligo, has duas contradictorias; Baptismus nos in fœdus Dei admittit. Et Baptismus non admittit nos in fœdus Dei, sed tantum significat, nos iam ante admissos esse, & in fœdere comprehendi. Item has duas, Differunt Baptismus & Eucharistia, quòd Baptismus in fœdus DEI nos admittat, Eucharistia in eo foueat & conseruet; Et non differunt Baptismus & Eucharistia, quia neutrum admittit nos in fœdus Dei, sed vtrumque nos in eo fouet & conseruat.

IV. Propositio refutatur.

1. AIs Christum verè quidem & spiritualiter, non tamen realiter in Eucharistia percipi à fidelibus. Sic enim libro quarto capite 3. pag. 675. lin. 59. habes, *Cauendum vero nobis, ne hæc aduerbia, vere & carnaliter seu realiter, confundamus, quæ vt longe differunt, ita & in Patribus apertissimè distinguuntur.* His & sequentibus verbis docens, hæc duo aduerbia, *vere* & *realiter* distingui. Hæc autem duo, *vere*, & *spiritualiter*, simul posse consistere. Denique hæc duo, *realiter*, & *carnaliter*, pro eodem vsurpari. Itaque Christum in Eucharistia vere & spiritualiter, non tamen realiter aut carnaliter à fidelibus accipi. Eodem sensu dixeras pagina præcedenti, Corpus & Sanguinem Christi nunc sumi à Christianis, sicut olim sumebatur à Patriarchis & Prophetis; nempe *spiritualiter*, & *per fidem*, non autem realiter.

2. At alibi planè contrarium asseris. Et quidem in eodem libro 4. capite 2. pag. 660. lin. 23. his verbis. *Dum sacra cœna ex præscripto Christi celebratur, Christum realiter & substantialiter accipimus.* Vides, opinor, contradictionem. Priori loco negas, posteriori affirmas Christum in sacra cœna *realiter* percipi. Priori admittis, *vere* quidem & *spiritualiter*, non tamen *realiter*: posteriori, etiam *realiter & substantialiter*.

3. Nimirum in hac re Caluinum tuum imitatus es, qui & ipse nunc asserit, nunc negat realem corporis Christi in Eucharistia præsentiam. Asserit illam in capite 11. prioris ad Corinth. his verbis; *Concludo realiter, vt vulgo loquuntur nobis in cœna dari Corpus Christi.* Negat verò in confessione de re Sacramentaria, propè finem, *Christus*, inquit, *quatenus homo, non alibi quam in cœlo, quærendus est.* Et ibidem, *Quia tamen Christi corpus finitum est, & cœlo, & loco continetur, necesse est à nobis tanto locorum interuallo distare, quantum cœlum abest à terra.*

4. Hinc duo colligas, Plessæe. Vnum Catholicos meritò confirmari posse ac debere in sua sententia, cùm in Concilio Tridentino Session. 13. Can. 1. definiunt Christum in Eucharistia, *vere, realiter & substantialiter* contineri. Nam etiam ab aduersariis suffragium habent. Vos enim easdem particulas, *vere*, *realiter*, *substantialiter*, Vi veritatis coacti admittitis & vsurpatis, vt iam visum est. Alterum, Caluinistas in hoc puncto dubios ac perplexos esse; quia nunc cum Catholicis fatentur veram, realem & substantialem Christi præsentiam in Eucharistia: nunc cum Zuinglianis, eandem negant ac retpuunt. Desinant esse dubii & & perplexi. Nam Catholici habent suam doctrinam à Christo, qui dixit, *Hoc est corpus meum. Hic est Sanguis meus.* Zvvinglius à nocturno spiritu contrarium persuasus est. Qui quidem spiritus, *albus anser fuerit*, ipsi Zvvinglio non constat. Nobis autem constat, Christum esse lucem, viam, veritatem, & vitam.

V. Propositio refutatur.

1. AIs Christum non aliter in Eucharistia, quàm in Baptismo præsentem esse, & à fidelibus percipi. Nam libro 4. cap. 5. pag. 672. linea 26. sic habes,

Ex S. Augustino Libro

Quæstiones Veteris & Novi Testamenti, Quæstione 57.

Quæritur, quare Melchisedech panem & vinum obtulerit. Et videtur quidem ad figuram pertinere Sacramenti Corporis & Sanguinis Christi. Sed quæritur, quomodo ad hoc pertineat. Quia enim Christus secundum ordinem Melchisedech sacerdos factus est, ideo Melchisedech panem & vinum obtulisse dicitur. Quia in Christo Corpus & Sanguis ejus panis & vini similitudine consecratur. Et ideo Melchisedech panem & vinum obtulisse dicitur, quia Christus in panis & vini similitudine Corpus & Sanguinem suum consecrat.

Ex Eodem Libro

Quæstionum in Heptateuchum, Quæstione 73.

Quæritur, quare Melchisedech panem & vinum obtulerit. Et videtur quidem ad figuram pertinere Sacramenti Corporis & Sanguinis Christi. Sed quæritur, quomodo ad hoc pertineat. Quia enim Christus secundum ordinem Melchisedech sacerdos factus est, ideo Melchisedech panem & vinum obtulisse dicitur. Quia in Christo Corpus & Sanguis ejus panis & vini similitudine consecratur. Et ideo Melchisedech panem & vinum obtulisse dicitur, quia Christus in panis & vini similitudine Corpus & Sanguinem suum consecrat.

Ex S. Cyrillo Libro

Thesauri, Assertione 24

Et infrà : *Ad te clamamus resonare in ſtri Sanctiſſima Virgo* Et iterum ; *Intercede hora, & domina, & Regina, & mater Dei pro nobis.* Euſebius lib. 13. præparationis Euangelicæ, cap. 7. *Hæc nos quotidie facitamus, qui veræ pietatis milites, vt Dei amicos honorantes, ad monumenta quoque illorum accedimus vt eaque ipſis facimus, tanquam viris ſanctis, quorum interceſſione ad Deum non parum iuuari profitemur.* Baſilius in oratione in 40. Martyres; *Qui aliqua premitur anguſtia, ad hos confugiat, qui rurſus lætatur, hos oret : ille, vt à malis liberetur, hic vt duret in rebus lætis.* Greg. Nyſſenus oratione in S. Theodorum, circa finem, *Intercede ac deprecare pro patria apud communem Regem & Dominum. Timemus afflictiones, expectamus pericula, non longe abſunt ſceleſti Scythæ, bellum aduerſum nos parturientes : vt miles pugna pro nobis, vt Martyr pro conuerſis vtere libertate loquendi.* Et infrà, *Quodſi maiori etiam opus fuerit deprecatione & aduocatione, fratrum tuorum Martyrum, coge eorum & cum omnibus vna deprecare, admone Petrum, excita Paulum &c.* Quid nunc dicis Pleſſæe ? An hi patres non vixerunt in primitiua Eccleſia? an Sanctorum inuocationem apertiſſimè non docuerunt? Miror te hæc negare.

XII. Propoſitio refutatur.

1. AIs concupiſcentiam ſecundum Auguſtinum eſſe malum culpæ, non pœnæ. Sic enim ſcribit. lib. 3. c. 19. pag. 587. lib. 46. *Horum igitur veſtigiis inſiſtens Auguſtinus, docet concupiſcentiam in iis malis eſſe quæ per patientiam ſuſtinemus, ſed quæ per continentiam frenamus: malum igitur culpæ ; non pœnæ.*

2. Valde erras Pleſſæe. Concupiſcentia ſecundùm Auguſtinum, non eſt culpa, ſed pœna; non propriè peccatum, ſed effectus peccati, non malitia, ſed morbus, ſeu infirmitas. Sic enim de ea loquitur li. 10. de Ciuitate Dei cap. 25. *Illa concupiſcentialis inobedientia quanto magis abſque culpæ eſt in corpore non conſentientis; ſi abſque culpa eſt in corpore dormientis.* Et l. 1. contra duas epiſt. Pelagianorum cap. 13. *Sed hæc concupiſcentia, etiamſi vocatur peccatum, non vtique quia peccatum eſt, ſed quia peccato facta eſt, ſic vocatur : ſicut ſcriptura manus cuiuſque dicitur, quod manus eam fecerit.* Et l. 6. contra Iulianum cap. 5. *Omni peccato carent iuſtificati, ſed non omni malo.* Et tract. 41. in Ioannem, *Numquid, quia deleta eſt tota iniquitas, nulla remanſit infirmitas.* Et ſerm. 6. de verbis Apoſtoli, *Reſtat ergo cum carne conflictus, quia deleta eſt iniquitas, ſed manet infirmitas.* Et lib. 1. Retract. c. 15. *Hoc peccatum, de quo ſit locutus Apoſtolus, ideò peccatum vocatur, quia peccato factum eſt, & pœna peccati eſt.*

3. Propter hæc teſtimonia tam clara & perſpicua coactus eſt etiam Caluinus fateri, concupiſcentiam non eſſe peccatum ex ſententia Auguſtini, ſed morbum & infirmitatem. Sic enim habet lib. 3 Inſt. c. 3. §. 10. *Porrò inter Auguſtinum & nos hoc diſcriminis videri poteſt intereſſe, quod ipſe quidem, cum fidelis concedat, quandiu in corpore mortali habitant ſic illigatos teneri concupiſcentiis, vt non poſſint non concupiſcere, tum tamen morbum peccatum vocare non audet, ſed ad illum deſignandum, infirmitatis nomine contentus, tunc demum fieri peccatum docet, vbi conſenſus accedit. Nos autem pro peccato habemus.*

Epilogus ad Lectorem.

EX hac breui refutatione, facilè intelligis Lector, quid de Pleſſæo ſentire debeas. Nunc ſibi, nunc Caluino ſuo, nunc Patribus contrarius eſt. Liberrimè vtitur his vocibus. *Antiqui Patres non agnouerunt hoc vel illud: Nullum huius aut illius apud antiquos Patres veſtigium eſt : Nunquam illis in mentem venit hoc vel illud aſſerere.* Liberrimè, inquam, ſed mendaciſſimè. Oſtendi hoc in paucis, ſi opus eſſet, in pluribus demonſtrarem. Alia vitia, quæ paſſim in eodem authore occurrunt, notarunt alij, præſertim Epiſcopus Ebroicenſis, Fronto Ducæus, & ſi qui præterea ſunt quos non vidi.

FINIS.

D. AVGVSTINVS.

ANTVERPIÆ, Ex officina Christophori Plantini, Architypographi Regij. M. D. LXXXVIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS CATHOLICI PER DECEM ANNOS.

Quæ in hoc Volumine continentur, vide in Indice generali, pag. 1. & 2.

Cum Indice locupletissimo.

ANTVERPIÆ, Ex officina Christophori Plantini, Architypographi Regij. M. D. LXXXVIII.

DE
FIDE HÆRETICIS
SERVANDA
EX SCRIPTORIBVS ET LIBRIS EXPVRGATORIIS
COLLECTA.
OPVSCVLVM PRIMVM
AVCTORE
Nicolao Serario Societatis Iesv Theologo.

MOGVNTIAE,
Excudebat Ioannes Albinus.
M. D. XCVIII.

Das Fünffte Buch/
Von Gebäwen Gottes/ Gebäwen der Menschen/ vnd Gebäwen der Thier.

Das Erste Capitel.

Von Gebäwen Gottes.

Gebäwen Gottes nennen wir alle Creaturen/ die Gott erschaffen hat/ vnd noch erhelt/ vnd regiert/ vnd sie sind zweyerley/ Vnsichtbare vnd Sichtbare. Vnsichtbare Gebäwen Gottes sind die Engel/ Sichtbare Gebäwen Gottes sind alle Creaturen/ die wir mit vnsern Augen sehen/ als Himmel/ Erden/ Wasser/ Thier/ Menschen/ etc. Dauon wir jetzt nicht handlen wollen/ sondern allein von den Gebäwen der Menschen/ vnd Gebäwen der Thier.

Das Ander Capitel.

Von Gebäwen der Menschen.

1 Ἐπὶ ὑπάτων τοῦ κυρίου ἡμῶν Φλαουίου Ἰουστίνου τὸ ἑβδόμου καὶ Φλαουίου Ἰουστινιανοῦ τὸ πρώτου τῶν αἰωνίων Σεβαστῶν, Φαμενὼθ ἕκτηι ἐπινεμήσεως ἑνδεκάτης.

2 Ὁμολογεῖ Ἀπίων Ἀπίωνος τοῦ καὶ Ἀπολλωνίου ἀπὸ κώμης Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

3 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

4 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

5 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

6 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

7 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

8 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

9 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

10 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

11 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

12 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

13 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

14 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

15 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

16 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

17 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

18 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

19 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

20 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

21 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

22 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

23 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

24 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

25 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

26 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

27 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

28 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

29 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

30 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

31 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

32 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

33 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

34 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

35 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

36 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

37 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

38 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

39 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

40 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

41 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

42 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

43 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

44 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

45 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

46 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

47 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

48 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

49 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

50 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

51 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

52 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

53 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

54 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

55 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

56 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

57 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

58 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

59 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

60 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

61 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

62 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

63 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

64 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

65 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

66 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

67 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

68 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

69 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

70 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

71 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

72 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

73 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

74 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

75 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

76 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

77 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

78 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

79 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

80 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

81 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

82 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης πόλεως Ἑρμουπόλεως τῆς μεγάλης ἐν τῆι Θηβαΐδι ἐπιτετηρηκὼς ἔτη τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐν τῆι αὐτῆι κώμηι

83 Ἀφροδίτης τῆς Ἀνταίου μερίδος τοῦ Ἑρμοπολίτου νομοῦ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ

Subscribers who do not receive their copies regularly are requested to give notice at the Office.

Subscribers who change their residence will oblige by giving notice of their new address.

Communications for the Editor should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Publisher should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Advertisement Department should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Subscription Department should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Manager should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Secretary should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Treasurer should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Chairman should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Vice-Chairman should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Committee should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Council should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Trustees should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Auditors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Solicitors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Bankers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Printers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Binders should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Stationers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Booksellers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Agents should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Correspondents should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Readers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Critics should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Reviewers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Authors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Poets should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Artists should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Musicians should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Actors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Actresses should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Dancers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Singers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Players should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Managers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Proprietors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Owners should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Lessees should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Lessors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Tenants should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Landlords should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Agents should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Surveyors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Valuers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Auctioneers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Brokers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Dealers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Merchants should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Traders should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Manufacturers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Shopkeepers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Customers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Purchasers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Sellers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Buyers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Vendors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Vendees should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Mortgagors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Mortgagees should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Assignors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Assignees should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Trustees should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Executors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Administrators should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Guardians should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Wards should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Minors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Lunatics should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Idiots should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Paupers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Criminals should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Prisoners should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Convicts should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Felons should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Misdemeanants should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Offenders should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Delinquents should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Culprits should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Malefactors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Evildoers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Wrongdoers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Sinners should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Saints should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Angels should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Archangels should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Seraphim should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Cherubim should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Thrones should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Dominions should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Principalities should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Powers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Virtues should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Archangels should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Angels should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Saints should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Sinners should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Wrongdoers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Evildoers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Malefactors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Culprits should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Delinquents should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Offenders should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Misdemeanants should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Felons should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Convicts should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Prisoners should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Criminals should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Paupers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Idiots should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Lunatics should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Minors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Wards should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Guardians should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Administrators should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Executors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Trustees should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Assignees should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Assignors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Mortgagees should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Mortgagors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Vendees should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Vendors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Buyers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Sellers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Purchasers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Customers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Shopkeepers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Manufacturers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Traders should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Merchants should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Dealers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Brokers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Auctioneers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Valuers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Surveyors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Agents should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Landlords should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Tenants should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Lessors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Lessees should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Owners should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Proprietors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Managers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Players should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Singers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Dancers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Actresses should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Actors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Musicians should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Artists should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Poets should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Authors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Reviewers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Critics should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Readers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Correspondents should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Agents should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Booksellers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Stationers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Binders should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Printers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Bankers should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Solicitors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Auditors should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Trustees should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Treasurer should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Secretary should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Manager should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Subscription Department should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Advertisement Department should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Publisher should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Communications for the Editor should be addressed to the Office, 13 Wellington Street, Strand, London, W.C.

Subscribers who change their residence will oblige by giving notice of their new address.

Subscribers who do not receive their copies regularly are requested to give notice at the Office.

7. Quod dixi de iuramenti relaxatione, explicandum est. Generatim loquendo, dupliciter tolli potest obligatio à Iuramento. 1. impediendo, ne illam ab initio inducat. 2. tollendo iam inductam. *Quod ad primum* attinet, obligatio iuramenti potest impediri per legem, si lex statuat, vt iuramentum contractui vel promissioni alicui adiectum, sit irritum, & nullam inducat obligationem. Sic Concilium Tridentinum Sess. 25. cap. 16. de Regularibus, irritum reddit iuramentum adiectum renunciationi bonorum, si fiat aut bimestre quod præcedit professionem. Nimirum, vt libertati ingredientium consuleret, & omnem coactionem arceret. Sic in regno Lusitaniæ irriti redduntur per legem omnes contractus, obligationes, conuentiones, promissiones, remissiones, & distractus iuramento confirmati, alioquin ad forum sæculare eorum cognitio pertinebat, nisi cùm Regis facultate iuramentum appositum fuerit, simili ferè modo in regno Castellæ, exceptis quibusdam contractibus, vt refert Molina disputat. 249. Quod idcò factum est, ne lites super huiusmodi contractibus traherentur ad forum Ecclesiasticum. Iuramentum enim facit, vt causa, quæ aliàs merè est ciuilis, fiat fori mixti, vt patet ex cap. finali. *de foro compet. in 6.*

8. *Obiicies.* Quomodo fieri potest, vt lex vel potestas humana impediat obligationem iuramenti, cùm illa naturaliter & necessariò resultet ex iuramento? Nam iure naturæ obligamus, ne Deum faciamus testem falsi. *Respondeo.* Dupliciter id fieri potest. Primò si lex humana reddat eum inhabilem ad acceptandum, in cuius fauorem factum est iuramentum promissorium. Cùm enim hoc iuramentum non obliget, nisi promissio acceptetur à promissario, sanè si hic sit inhabilis ad acceptandum, nulla potest nasci obligatio. Quod autem lex ciuilis possit inducere talem inhabilitatem, certum est quia si potest aliquem reddere inhabilem ad officia, ad contractus, ad alienationes, ad acquisitionem bonorum, & similia, cur non etiam ad validè acceptandam alterius promissionem? Secundò, potest fieri, si princeps per legem à se positam, condonet seu remittat obligationem, hoc ipso, quo iurans tentat illam inducere. Si enim homo priuatus, in cuius fauorem fit promissio iurata, potest statim remittere obligationem, & cedere suo iure, cur non Princeps, quatenus est superior illius priuati hominis, possit eadem, nomine sui subditi, iusta de causa remittere?

9. *Quod ad secundum* attinet, obligatio iuramenti iam inducta potest tolli variis modis. *Primò*, mutatione materiæ, vt si res iurata fiat impossibilis iuranti, aut illicita. *Secundò*, condonatione, vt si is, in cuius fauorem factum est, remittat obligationem. *Tertiò*, commutatione; vt si ille cui factum est; concedat aliud opus loco illius, quod iuramento promissum est, præstari. *Quartò*, irritatione, vt quando materia iuramenti promissorij subest alterius potestati. *Quintò*, dispensatione, vt quando superior dispensat tecum, vt non tenearis alteri præstare, quod cum iuramento illi promisisti. Hoc tamen non potest facere superior, nisi legitima causa subsit, quia non potest ius alterius tollere sine iusta causa. Causæ iustæ sunt hæ. 1. si metu vel fraude extortum. 2. si alia iniustitia interceſſit, vt cum vsurarius exigit iuramentum de soluendis vsuris. 3. iniustam pœnam. 4. si bonum commune postulet, vt si cum iuramento promittas non accusare. Vide D. Thom. in 2. 2. q. 89. art. 7. & 9. Petrum Arragonium ibid. *Sylvestrum V. Iuramentum* 5. & *alios.*

10. *Dices.* Quomodo superior potest dispensare in iuramento? Nam licet princeps per suam legem possit aliquo modo impedire, ne oriatur obligatio ex iuramento, vt dictum est paulò ante, tamen non videtur posse tollere obligationem, postquam inducta est. Hoc enim nihil aliud esset, quàm dispensare cum aliquo, vt postquam iuramento aliquid confirmauit, possit esse periurus, & facere Deum testem falsi. *Respondeo.* Aliud est, immediatè tollere obligationem iuramenti semel inductam, aliud est, aliquid ponere & tollere, quo posito vel sublato, sponte cessat obligatio. Illud prius non potest facere Superior, posterius, non solum superior, sed etiam alij possunt. Pro quo notandum est, in iuramento promissorio tacitè includi aliquas conditiones, quibus appositis vel subtractis, sponte cessat obligatio iuramenti, sine vllo periculo periurij. Sunt autem hæ, & similes: Promitto & iuro me tibi hoc præstiturum, nempe *si velis mihi remittat; nisi Superior, qui materia subest, contradicat, nisi ipse sua authoritate condonet.* Itaque si aliqua harum conditionum ponatur, vel tollatur, vt remittas mihi, quod promisi, vel si superior contradicat aut condonet obligatio iuramenti cessat.

CAPVT V.

Vnde oriatur obligatio validæ promissionis?

1. IVxta triplicem promissionem, hempe gratuitam, onerosam, & iuratam de quibus actum est, ponam tres conclusiones. *Prima est.* Obligatio, qua quis tenetur in promissione gratuita ac liberali, oritur ex duplici virtute, nimirum Veritatis & fidei. Vnde si non præstat, dupliciter peccat. 1. quia mendax est, contra virtutem Veritatis. 2. quia perfidus & infidelis est, contra virtutem Fidei seu fidelitatis.

2. *Altera conclusio.* Obligatio, qua quis tenetur præstare, quod promisit in contractu oneroso, oritur ex triplici virtute, nempe Veritatis, Fidelitatis & Iustitiæ. Vnde si non præstat tripliciter peccat. 1. quia mendax est, 2 quia perfidus seu infidelis. 3. quia iniustus.

3. *Tertia conclusio.* Obligatio, qua quis tenetur præstare, quod promisit cum iuramento, non solùm oritur à virtutibus prædictis, sed etiam à virtute Religionis. Vnde si promissio fuit gratuita, accedente iuramento, tenetur ex triplici virtute, Veritatis: Fidelitatis, Religionis: si onerosa, ex quadruplici. Veritatis, Fidelitatis, Iustitiæ & Religionis: Et si non seruet, est mendax, perfidus, iniustus, periurus.

4. Hæc generatim. Nunc singulæ virtutes, & earum obligationes specitim explicandæ sunt. Ac primò, virtus Veritatis ad duo nos obligat. 1. vt sincere, non fictè, promittamus, id est, vt quot verbis promittimus, etiam animo promittamus. 2. vt opere præstemus, quod promissum est. Scholastici explicant his terminis, vt *verba nostra confirmemus menti, & facta confirmemus verbis.* Vtrumque enim requiritur, vt quis sit verax in dicendo vel promittendo, vt docet Caietanus in 2. 2. q. 113. art. 1. sub finem, & colligitur ex D. Thoma 2. 2. q. 80. art. vnico ad 3.

6. *Virtus fidei* seu fidelitatis ad vnum nos obliget, nempe vt quod promisimus, opere præstemus. Et quamuis hæc obligatio videatur esse eadem cum posteriori obligatione Veritatis, reuera tamen differt. Primò, quod Obligatio Veritatis latius patet, quam Fidelitatis. Hæc enim solùm habet locum affirmatione promissoria, illa etiam in non promissoria (D. Thom. loc. cit.) Secundò, quod obligatio Fidelitatis sit maior, quàm Veritatis. Qui enim promittit se aliquid facturum, magis obligatur, quàm qui sine promissione

[illegible] [illegible] [illegible] [

præsertim si formula stipulationis intervenerit, vt omnes concedunt: Ergo est obligatio stricta: Ergo in re graui sub peccato mortali. *Obicies,* Promissio ex se non habet tantam vim, vt tribuat actionem in foro externo, sed ex formula stipulationis super addita. *Respondeo,* Hæc formula non reddit promissionem firmiorem in foro conscientiæ, sed solum in foro externo, quia præsumitur maiori cum deliberatione facta quando stipulatio intervenit. Deinde, tametsi iure Digestorum requiratur stipulatio vt promissio simplex tribuat actionem in foro externo; tamen iure Codicis non videtur requiri, vt plerique colligunt ex *lib. 1. si quis argentum, C. de donationibus.* Nec regno Castellæ requiritur, vt notat Molina tractat. 2. de iure & iustit. disput. 254. Postremo quicquid sit de iure ciuili, tamen iure canonico conceditur actio ex promissione accepta, etiamsi formula stipulationis non intervenerit, vt patet *ex cap. 1. de pactis*, & est communis sententia Doctorum, *teste Gomezio tom. 2. cap. 9. num. 2. & Couarruuia in cap. Quamuis pactum. part. 2. §. 4. num. 14.* & 15. Nec refert quod ius canonicum requirat expressionem causæ, quia dum causam non exprimis cur promittas, videris per errorem promittere: quæ tamen præsumptio cessat in foro conscientiæ. Vide *Syluestrum V. pactum num. 3. & Nauar. loc. cit.*

16. Tertiò probatur testimonio Christi qui expressè docet præceptum fidelitatis esse vnum ex grauioribus præceptis diuinæ legis. Sic enim ait, Matth. 23. 23. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia decimatis mentham & anethum, & cuminum, & reliquistis quæ graviora sunt legis, iudicium & misericordiam, & fidem.* Hic per fidem intelligit fidelitatem in pactis. Hanc ait esse grauioribus, quæ in lege præcepta sunt. Et ita res habet. Nam in veteri lege, ea præcepta habebantur maioris momenti, quorum transgressio habebat sacrificio expiari: tale autem fuit præceptum fidelitatis in seruandis pactis, vt colligitur ex illo Leuitic. 6. 2 *Anima quæ peccauerit, & contempto Domino negauerit proximo suo depositum, quod fidei eius creditum fuerat, reddet omnia, & pro peccato suo offeret arietem immaculatum de grege.* Vnde Christus. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi.* Causam addit *quia reliquistis fidem.* Certè quando Christus minatur alicui; Væ, euidens signum est magni alicuius criminis perpetrati.

17. Quartò probatur ab effectu. Nam ex seruata pactorum fide, sequitur fauor Dei & hominum, gloria & amplitudo nominis, securitas populi, tranquillitas reipublicæ, belli & pacis incorrupta fœdera. Ex perfidia, omnia contraria. Hoc prolixè explicat Petrus Ribadinera lib. 2. de principe Christiano, cap 15. Et præclaris exemplis illustrat Lipsius lib. 2. monitorum politicorum c. 13. Legantur Historiæ. Quoties per contemptum inuenies illud. *Punica fides: Græca fides: Cretenses semper mendaces.* Quoties cum summa laude, *Dictum factum: Verbum Regis, sigillum Regis, Germana fides & constantia: ex Iouis tabulis*: & quæ similia sunt.

18. *Tertia conclusio* Virtus Iustitiæ, qua tenemur promissum præstare in pactis & contractibus onerosis, semper obligat sub mortali, nisi paruitas materiæ excuset. Ita passim Theologi cum D. Thom. in 2. 2. q. 59. art. 4. Et ratio est, quia iustitia ad hoc obligat, vt des alteri, quod illi iure debetur, iuxta illud Vlpiani: *Iustitia est constans & perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.* At non dare alteri quod illi iure debetur. est peccatum mortale in re graui, quia est aperta iniustitia, quam passim detestatur scriptura. Psal. 5. 6. *Non permanebunt iniusti ante oculos tuos.* Et Psal. 36. 28. *Iniusti punientur, & semen impiorum peribit.* Et Deut. 25. 16. *Abominatur Dominus eum, qui facit hæc, & auersatur omnem iniustitiam.* Et apud omnes gentes solet grauiter animaduerti in eos qui iustitiam violarunt, vt in fures, homicidas, raptores falsos testes, corruptos iudices, & id genus hominum perditorum.

19. Hæc obligatio iustitiæ, tametsi affinis sit obligationi fidelitatis (vtraque enim astringit, vt non violes ius alterius.) Tamen reipsa ab ea differt, & multo maior est. Nam maius ius est, quod oritur ex contractu oneroso, quàm quod ex simplici promissione. Primò, quia promissio potest facilius reuocari, quàm contractus. 2. promissio solùm tribuit ius remotum ad rem promissam. 3. si promissor non soluat non tenetur ad compensationem lucri cessantis: at contrahens, si violet contractum, tenetur. 4. promissio non impedit, quo minus res promissa dicatur postea gratis dari: contractus autem impedit donationem gratuitam. Denique maior censetur iniuria, si quis centum aureos ex contractu oneroso debitos non soluat, quàm si ex liberali tantum promissione deberentur.

20. *Quarta Conclusio.* Virtus Religionis, qua obligatis promissum aut pactum iuratum præstare, ne sis periurus: per se obligat sub mortali, Nam periurium est peccatum mortale, & quidem grauissimum, vt omnes fatentur cum D. Thoma in 2. 2. q. 89. art. 3. Ratio est, quia qui falsum jurat, facit Deum, quantùm in se est, approbare falsum: quæ est atrox iniuria. Hinc grauissimæ pœnæ constitutæ sunt in periuros. Apud Scytas & Ægyptios plectebantur capite. Apud Indos manuum pedumque extremorum excisione. Iure ciuili sunt infames si periurium sit in nocumentum alterius: Glossæ *in li. si quis maior, C. de transactionibus.* Iure canonico sunt etiam infames: *c. infames, & c. Quicunque, 6. q. 1.* quod intellige, si res est notoria. Vide *Couarr. in cap. 21.*

21. Ex dictis constat, quanta sit obligatio promissionis. Nam si gratuita sit; obligat duplici titulo: si onerosa, triplici: si iurata, quadruplici. Et omnis hæc obligatio, excepta vna, vt plurimum est sub mortali. Nunc ad præcipuam quæstionem accedamus.

CAPVT VII.

An in promissione valida & obligandi vim habente, seruanda sit hæreticis fides.

1. HActenus ostendi, quænam sit promissio valida & quanta sit eius obligatio? Nunc quæritur, an si alias valida sit, & reuera vim obligandi habeat: desinat obligare ex eo precisè, quod hæretico facta sit: & consequenter, an tenearis implere, quod hæretico promisisti.

2. Suppono, quosdam esse casus, in quibus promissio alias valida, desinit obligare, ex sententia Theologorum & Canonistarum. Primò, si res promissa fiat illicita, vel inutilis, vel impossibilis. 2. Si status rerum vel personarum ita mutetur, vt promissor secundum iudicium prudentum non videatur illum euentum voluisse comprehendere; quod ex conditione rei promissæ promissionis, & promissarii dispositione, ceteriſque circumstantiis iudicandum est, 3. Quando duo vicissim sibi aliquid promiserunt, & alter non vult impedire promissum. Tunc enim alter non tenetur, sed potest vti compensatione. Hic habet locum ille versiculus *Frangenti fidem, fides frangatur eidem.* 4. quando aliquid promissum est ob causam, quę non subest, vt si promiseris, quod putes te accepisse ab ipso aliquod beneficium, cum non acceperis. Tunc enim non teneris implere. Vide *D. Thom. in 2. 2. quæst. 110. art. 3. ad 5.*

Of the Sacrament of Baptism. 1
Of the Sacrament of the Lords Supper. 2
Of Prayer. 3
Of the Lords Prayer. 4
Of Fasting. 5
Of Almes. 6
Of Repentance. 7
Of Absolution. 8
Of Excommunication. 9
Of Vows. 10
Of Marriage. 11
Of Orders. 12
Of Confirmation. 13
Of Extreme Unction. 14
Of Purgatory. 15
Of Prayer for the Dead. 16
Of Invocation of Saints. 17
Of Adoration of Images. 18
Of Worship of Reliques. 19
Of Indulgences. 20
Of Holy Dayes. 21
Of Meats. 22
Of Traditions. 23
Of Miracles. 24
Of Free-will. 25
Of Predestination. 26
Of Justification. 27
Of Merits. 28
Of Satisfaction. 29
Of Sin. 30
Of Concupiscence. 31
Of Good Works. 32
Of Perfection. 33
Of Counsels. 34
Of Faith. 35
Of Hope. 36
Of Charity. 37
Of Fear. 38
Of Humility. 39
Of Obedience. 40
Of Conscience. 41
Of Perseverance. 42
Of Assurance. 43
Of Temptation. 44
Of Tribulation. 45
Of Consolation. 46
Of Spiritual Joy. 47
Of Peace. 48
Of Mortification. 49
Of Vocation. 50
Of Contemplation. 51
Of Meditation. 52
Of Reading. 53
Of Hearing. 54
Of Preaching. 55
Of Teaching. 56
Of Exhortation. 57
Of Admonition. 58
Of Correction. 59
Of Reproof. 60
Of Consolation. 61
Of Confession. 62
Of Satisfaction. 63
Of Restitution. 64
Of Reconciliation. 65
Of Love to God. 66
Of Love to our Neighbour. 67
Of Love to our Enemies. 68
Of Love to our Friends. 69
Of Love to our Kindred. 70
Of Love to our Selves. 71
Of Love to the World. 72
Of Love to Riches. 73
Of Love to Pleasures. 74
Of Love to Honours. 75
Of Love to Dignities. 76
Of Love to Offices. 77
Of Love to Praise. 78
Of Love to Glory. 79
Of Love to Ease. 80
Of Love to Quietness. 81
Of Love to Peace. 82
Of Love to Truth. 83
Of Love to Righteousness. 84
Of Love to Mercy. 85
Of Love to Justice. 86
Of Love to Wisdom. 87
Of Love to Knowledge. 88
Of Love to Learning. 89
Of Love to Arts. 90
Of Love to Sciences. 91
Of Love to Languages. 92
Of Love to Eloquence. 93
Of Love to Poesie. 94
Of Love to Rhetorick. 95
Of Love to Logick. 96
Of Love to Philosophy. 97
Of Love to Physick. 98
Of Love to Astrology. 99
Of Love to Geometry. 100
Of Love to Arithmetick. 101
Of Love to Musick. 102
Of Love to Grammar. 103
Of Love to Antiquity. 104
Of Love to Histories. 105
Of Love to Travels. 106
Of Love to Cosmography. 107
Of Love to Geography. 108
Of Love to Navigation. 109
Of Love to Husbandry. 110
Of Love to Gardening. 111
Of Love to Building. 112
Of Love to Fortification. 113
Of Love to Architecture. 114
Of Love to Painting. 115
Of Love to Carving. 116
Of Love to Graving. 117
Of Love to Printing. 118
Of Love to Writing. 119
Of Love to Reading. 120
Of Love to Hearing. 121
Of Love to Preaching. 122
Of Love to Teaching. 123
Of Love to Exhortation. 124
Of Love to Admonition. 125
Of Love to Correction. 126
Of Love to Reproof. 127
Of Love to Consolation. 128
Of Love to Confession. 129
Of Love to Satisfaction. 130
Of Love to Restitution. 131
Of Love to Reconciliation. 132
Of Love to Prayer. 133
Of Love to the Lords Prayer. 134
Of Love to Fasting. 135
Of Love to Almes. 136
Of Love to Repentance. 137
Of Love to Absolution. 138
Of Love to Excommunication. 139
Of Love to Vows. 140
Of Love to Marriage. 141
Of Love to Orders. 142
Of Love to Confirmation. 143
Of Love to Extreme Unction. 144
Of Love to Purgatory. 145
Of Love to Prayer for the Dead. 146
Of Love to Invocation of Saints. 147
Of Love to Adoration of Images. 148
Of Love to Worship of Reliques. 149
Of Love to Indulgences. 150
Of Love to Holy Dayes. 151
Of Love to Meats. 152
Of Love to Traditions. 153
Of Love to Miracles. 154
Of Love to Free-will. 155
Of Love to Predestination. 156
Of Love to Justification. 157
Of Love to Merits. 158
Of Love to Satisfaction. 159
Of Love to Sin. 160
Of Love to Concupiscence. 161
Of Love to Good Works. 162
Of Love to Perfection. 163
Of Love to Counsels. 164
Of Love to Faith. 165
Of Love to Hope. 166
Of Love to Charity. 167
Of Love to Fear. 168
Of Love to Humility. 169
Of Love to Obedience. 170
Of Love to Conscience. 171
Of Love to Perseverance. 172
Of Love to Assurance. 173
Of Love to Temptation. 174
Of Love to Tribulation. 175
Of Love to Consolation. 176
Of Love to Spiritual Joy. 177
Of Love to Peace. 178
Of Love to Mortification. 179
Of Love to Vocation. 180
Of Love to Contemplation. 181
Of Love to Meditation. 182
Of Love to Reading. 183
Of Love to Hearing. 184
Of Love to Preaching. 185
Of Love to Teaching. 186
Of Love to Exhortation. 187
Of Love to Admonition. 188
Of Love to Correction. 189
Of Love to Reproof. 190
Of Love to Consolation. 191
Of Love to Confession. 192
Of Love to Satisfaction. 193
Of Love to Restitution. 194
Of Love to Reconciliation. 195

Received: 27 May 2009; accepted: 14 July 2009; published online: 12 August 2009

J. D. Kennedy (✉) · M. Herranz · N. Li · E. Rozo
Department of Physics, The Ohio State University, 191 W. Woodruff Ave., Columbus, OH 43210, USA
e-mail: jdkenned@mps.ohio-state.edu

Ferdinand, Duke of Brunswick, and Prince Henry of Prussia, the King's brother, who had been sent to the Rhine to meet the Duke of Cumberland, and to take the command of the army.

Prince Ferdinand was the son of Duke Charles of Brunswick, who had married the Princess Augusta, sister of George II. He had served with distinction in the Seven Years' War, and was now to be the leader of the English troops in Germany.

Prince Henry was the brother of Frederick the Great, and had also served with distinction in the Seven Years' War.

The Duke of Cumberland was the son of George II. He had commanded the English troops at the battle of Culloden, and had been defeated by the French at the battle of Fontenoy.

The Duke of Brunswick was the son of Duke Charles of Brunswick, who had married the Princess Augusta, sister of George II. He had served with distinction in the Seven Years' War, and was now to be the leader of the English troops in Germany.

Prince Henry was the brother of Frederick the Great, and had also served with distinction in the Seven Years' War.

The Duke of Cumberland was the son of George II. He had commanded the English troops at the battle of Culloden, and had been defeated by the French at the battle of Fontenoy.

The Duke of Brunswick was the son of Duke Charles of Brunswick, who had married the Princess Augusta, sister of George II. He had served with distinction in the Seven Years' War, and was now to be the leader of the English troops in Germany.

Prince Henry was the brother of Frederick the Great, and had also served with distinction in the Seven Years' War.

The Duke of Cumberland was the son of George II. He had commanded the English troops at the battle of Culloden, and had been defeated by the French at the battle of Fontenoy.

The Duke of Brunswick was the son of Duke Charles of Brunswick, who had married the Princess Augusta, sister of George II. He had served with distinction in the Seven Years' War, and was now to be the leader of the English troops in Germany.

Prince Henry was the brother of Frederick the Great, and had also served with distinction in the Seven Years' War.

The Duke of Cumberland was the son of George II. He had commanded the English troops at the battle of Culloden, and had been defeated by the French at the battle of Fontenoy.

The Duke of Brunswick was the son of Duke Charles of Brunswick, who had married the Princess Augusta, sister of George II. He had served with distinction in the Seven Years' War, and was now to be the leader of the English troops in Germany.

Prince Henry was the brother of Frederick the Great, and had also served with distinction in the Seven Years' War.

The Duke of Cumberland was the son of George II. He had commanded the English troops at the battle of Culloden, and had been defeated by the French at the battle of Fontenoy.

The Duke of Brunswick was the son of Duke Charles of Brunswick, who had married the Princess Augusta, sister of George II. He had served with distinction in the Seven Years' War, and was now to be the leader of the English troops in Germany.

Prince Henry was the brother of Frederick the Great, and had also served with distinction in the Seven Years' War.

The Duke of Cumberland was the son of George II. He had commanded the English troops at the battle of Culloden, and had been defeated by the French at the battle of Fontenoy.

reſcribunt; *Primo etiam ſupplicio coërcentur, qui illicita docere tentauerint.* De qua re vide D. Auguſtinum Epiſt. 48. ad Vincentium. & Epiſt. 50. ad Bonifacium & l. 2. contra literas Petiliani c. 83. vbi ex inſtituto probat, Magiſtratum habere authoritatem animaduertendi gladio in hæreticos, iuxta illud Roman. 13. 4. *Non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim minister eſt: vindex in iram ei, qui male agit.*

16. Hinc iam facilè apparet, hæreticos ex eo præcisè, quod excommunicati ſunt, non priuari dominio & iuriſdictione, ſiue in ſubditos, ſiue in bona temporalia, ſed hanc priuationem eſſe diſtinctam pœnam ab excommunicatione, & diſtincta lege irrogatam. Manet tamen difficultas, an vi huius pœnæ, poſſis fidem hæretico promiſſam non ſeruare? Hoc enim vrgeri poteſt ex obiectione poſita. Nam ſi hæreticus caret omni iure & dominio rerum temporalium (quocũque ex capite id fiat) non habebit ius à te quicquam exigendi, ac proinde, licet ratione promiſſi aut pacti aliquid exigat, non teneberis dare. *Reſpõdeo.* Duo hic ſtatuenda ſunt, quæ rem totam expedient. Vnum eſt, Leges canonicas & ciuiles, quibus hæ pœnæ in hæreticos conſtitutæ ſunt eſſe merè pœnales. Alterum eſt, huiuſmodi leges non obligare ad executionem pœnæ ante ſententiam Iudicis. D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 3. ad 3.

17. Hinc ſequuntur hæc Corollaria. *Primum*, licet hæretici per leges pœnales priuentur domino bonorum temporalium; non tamen tenentur ante ſententiam Iudicis ſpoliare ſe illis, aut fiſco tradere. Ita Sylueſter V. Hæreſi. 1. n. 12. & ſeq. Dominicus Sotus lib. 1. de iuſt. q. 6. art. 6. Nauarrus in manuali, c. 23. n. 66. Valentia in 2. 2. q. 11. p. 3 Azorius l. 8. Inſtit. cap. 12. q. 3. & alij. *Alterum*, nec poſt ſententiam Iudicis tenentur ſua bona tradere aut offerre fiſco, quia executio pœnæ non ſpectat ad ipſos, ſed ad miniſtros Iudicis vel fiſci. Tenẽtur tamen non reſiſtere per vim & fraudem. Ita Azor. ibidem q. 4. *Tertium*, quandiu hæreticus non priuatur ſuis bonis quoad executionem, eo modo, quo dictum eſt, habet ius vtendi & fruendi illis; etiam ad donandum & conſtituendum hæredem, modo abſit fraus & dolus. Ita Sylueſter, & alij, & colligitur ex cap. *Cum ſecundum leges.* Ratio ſumitur ex voluntate legiſlatoris, & recepta conſuetudine.

18. Ex his facilè colligis, ſi hæretico ex fide promiſſionis aut pacti aliquid debeas, an tenearis præſtare, necne. Ante ſententiam Iudicis & executionem pœnæ teneris illi præſtare: poſt ſententiam, Iudici vel fiſco, ſi fueris requiſitus. Id tamen rarò accidit, præſertim in Germania & vicinis prouinciis. Non enim eſt in vſu, vt bono hæreticorum rapiantur à fiſco; niſi aliquid interueniat.

CAPVT IX.

An in contractu matrimonij ſeruanda ſit fides hæreticis?

1. MAtrimonium includit duo, nempe contractum ciuilem, & rationem Sacramenti. Vnde eſt hic peculiaris difficultas propter Sacramentum. Catholici duo docent. Primò, tametſi non facilè contrahenda ſint matrimonia cum hæreticis, ſi tamen contrahantur, valida eſſe. Secundò, in iis ſeruandam eſſe fidem coniugalem. Vtrumque explicandum eſt.

2. *Prima Concluſio.* Si Catholici contrahant matrimonia cum hæreticis, & nihil aliud obſtet, quàm hæreſis, validus eſt contractus. Ita D. Th. in 4. d. 39. q. 1. art. 1. ad 5. Nauarrus c. 22. n. 49. Valentia diſp. 10. q. 5. p. 3. & alij paſſim. Ratio eſt, quia hæreſis non numeratur inter impedimenta, quæ dirimunt matrimonium: Ergo non obſtat, quò minus matrimonium ſit validum, ſi aliunde non ſit defectus. Antecedens, patet quia licet inter eiuſmodi impedimenta numeretur *cultus diſparitas*, hoc tamen intelligitur de diſparitate cultus, quæ eſt inter fidelem & infidelem non baptizatum, non autem de illa, quæ eſt inter Catholicum & hæreticam baptizatam, vt eſt communis Doctorum ſententia, & in praxi ita ſeruatur. Ratio diſcriminis eſt, quia per Baptiſmum, qui eſt quaſi ianua reliquorum Sacramentorum, tribuitur ius percipiendi reliqua Sacramenta: Ergo, quia Baptiſmum ſuſceperunt, habent hoc ius, alij non habent. Matrimonium autem Chriſtianorum eſt Sacramentum nouæ legis.

3. *Obiici* poteſt Can. 72. Sextæ Synodi, qui ſic habet; *Non licere virum Orthodoxum cum muliere hæretica, nec Orthodoxam cum viro hæretico copulari: ſed ſi quid eiuſmodi ab vllo ex omnibus factum apparuerit, irritas nuptias exiſtimari, & nefarium coniunctum diſſolui.* Hic planè decernitur, irritum eſſe matrimonium cum hæreticis contractum. *Reſpondeo.* Canones illius Concilij non habent authoritatem, vt oſtendit Bellarmin. lib. 2. de Roman. Pontifice cap. 28. & libro primo, de conciliis cap. 7. & multi alij. Vnde Beda lib. de 6. ætatibus in Iuſtiniano, canones illos vocat Synodum erraticam, & ait à Sergio Pontifice fuiſſe improbatos.

4. *Altera Concluſio.* In tali contractu, cum validus & legitimus ſit ſine dubio, alter alteri fidem ſeruare debet in iis, quæ ad honeſtum vſum matrimonij pertinent. Si enim hoc ſit in omni alio contractu legitimo ac valido, multo magis in matrimoniali, qui omninò indiſſolubilis eſt. Hinc illud Matthæi 19. 5. *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ; & erunt duo in carne vna.* Et paulo poſt: *Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Et Lucæ 16. 18. *Omnis qui dimittit vxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur.* Et 1. Corinth. 7. 10. *Iis autem qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus vxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat.*

5. Hæc generatim de fide coniugali. Speciatim verò tradunt Theologi, tria potiſſimum ad illam ſpectare. *Primum* eſt, vt neuter, viuente altero, cum alia perſona copuletur. Nam vinculum matrimonij indiſſolubile eſt, nec aliter, quàm per mortem alterius diſſoluitur. Huc pertinent teſtimonia citata, & illud Rom. 7. 2. *Quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir, ſoluta eſt à lege viri. Igitur viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: Alterum eſt*, vt alter alteri debitum reddat. 1. Cor. 7. 3. *Vxori vir debitum reddat: ſimiliter autem & vxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi. Tertium* eſt, vt alter cum altero co habitet, & ſimul familiam adminiſtrent, ita tamen, vt mulier ſubdita ſit viro, quia vt monet Apoſtolus 1. Corinth. 11. 3, *Caput mulieris eſt vir.* Et 1. Tim. 2. 12. *Docere autem mulierem non permitto, neque dominari in virum.*

6. In his tribus conſiſtit fides coniugalis. Et quidem quod ad primum attinet, ita fides ſeruanda eſt, vt nunquam liceat viro Catholico, viuente vxore etiam hæretica, aliam ducere. Hoc optimè probãt loca ſcripturæ allegata. Quod vero attinet ad thorum & cohabitationem, poteſt aliquando propter legitimas cauſas fieri diuortium, manente tamen vinculo coniugali

li, vt definitum est in Concilio Tridentino. Sess. 24. can. 8. Theologi assignant tres causas. *Prima* est, si vterque coniunx ex mutuo consensu voueat perpetuam continentiam, & ad religionem transeat. Mat. 10. 29. *Omnis qui reliquerit domum, aut vxorem, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Secunda*, potest esse crimen alterius coniugis, vt adulterium, de quo Matth. 5. 33. *Omnis qui dimiserit vxorem suam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari.* Vel nimia sæuitia, ex qua periculum vitæ esset; vel instigatio ad peccandum. Matt. 18. 8. *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum; & proijce abs te.* Vel aliquid simile. *Tertia* causa potest esse lepra, vel quicunque alius morbus horribilis & contagiosus. Vide Bellarminum de matrimonio c. 14. Valentiam de eadem materia d. 4. p. 2. & alios passim.

7. Hinc infero, si Catholicus accipiat vxorem hæreticam, & illa patiatur virum Catholico ritu viuere, filios educare, familiam administrare; nec vllo flagitio, aut morbo impediat vitam coniugalem, debere virum in omnibus fidem illi seruare, non minus, quàm si Catholica esset. Contra verò, si vel adultera sit, vel ad hæresin pelliciat, vel liberos in hæresi instituat; posse à se eam dimittere, manente nihilominus vinculo coniugali. Sed, qui si vir promiserit à principio se fore contentum, vt liberi ab vxore hæretica instruantur? Turpis promissio est, & per se irrita: seruari non debet.

CAPVT X.

An in negotio libertatis religionis seruanda sit hæreticis fides?

1. Libertas Religionis potest. 2. Modis venire in pactum. Primò, vt in aliquo regno, prouincia aut ciuitate, concedatur omnibus libertas sentiendi & sequendi, quod quisque vult; ita vt cuilibet liberum sit, vel Catholicum esse, vel Lutheranum, vel Caluinistam, vel Anabaptistam. 2. vt solis hæreticis permittatur libertas exercendi suam religionem inter Catholicos. Nunc quæstio est, an si Princeps vel Magistratus Catholicus de alterutra libertate paciscatur eum hæreticis debeat seruare fidem necne.

2. De hac re ita statuendum est. 1. Libertatem Religionis omnino esse illicitam, & diuino præcepto repugnantem. 2. Reipublicæ esse perniciosam. 3. Non debere præcipi, approbari aut introduci ab vllo principe aut magistratu; sed potius omnibus modis, si commodè fieri potest, impediri & profligari. 4. Si autem commodè impediri non possit, nisi cum maiori damno aut malo Reipublicæ, aliquo tempore tolerari posse. 5. Et si hoc modo toleretur, & in pactum deducatur fidem seruandam esse. Hæc Catholicorum sententia est, quę paucis conclusionibus erit explicanda.

3. *Prima Conclusio.* Libertas Fidei ac Religionis planè illicita est, & Christianæ doctrinæ contraria. Hoc patet ex decursu totius noui testamẽti. Sanè, in Euangelio multa sunt, ex quibus constat, Christum vnam fidem mandasse, variam ac multiplicem prohibuisse. *Primò*, voluit vnam tantum esse Ecclesiam, vnum ouile, vnum pastorem, vnum Baptismum. Hæc autem sine veritate fidei consistere non possunt. *Secundò*, voluit discipulos suos attendere à falsis prophetis; at in multiplici religione necesse est, alios esse veros, alios falsos Prophetas. Ergo, si hi excludẽdi sunt, fides vna retinenda est, varia explodẽda. *Tertiò*, Voluit Ecclesiam suam esse perpetuam, cui omnes inferorum potestates resistere non possint: at perpetua esse non potest, si vna omnium fides non sit, quod ipse testatur, Lucæ 11. 17. *Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur.*

4. Apostoli disertis verbis id confirmant. Roman. 16. 17. *Rogo autem vos fratres, vt obseruetis eos, qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, facium, & declinate ab illis.* Gal. 1. 8. *Licet nos aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis anathema sit.* 1. Cor. 1. 10. *Obsecro vos fratres, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* 1. Cor. 14. 33. *Non enim est dissensionis Deus, sed pacis.* Eph. 4. *Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptisma.* Heb. 13. 9. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* Vides quàm seriò, quàm sollicitè & grauiter hortetur Apostolus, vt vnitatem fidei retineamus. Quod non faceret, si libertas indulgeri posset.

5. *Secunda Conclusio.* Hæc ipsa libertas, de qua agimus, Reipublicæ noxia & periculosa est, non modò, quoad salutem animarum (de qua re dubitari non potest) sed etiam quoad pacem & tranquilitatem politicam quæ sine veritate fidei conseruari nequit. Hoc testatur Christus, cum ait; Omne regnum in se diuisum desolabitur. Hoc testantur omnes authores sacri & prophani, Christiani & Gentiles. Inter cæteros præclare tractat hoc argumentum Iustus Lipsius in libro contra Dialogistam de vna religione.

6. Exempla suppetunt propè infinita. Quas turbas toto Oriente excitarunt Arriani? quas in Græcia Macedoniani, quas in Africa Donatistæ & Circumcelliones? De his Augustinus Epist. 68. ad Ianuarium Donatistam sic habet, *Peiora malanobis vestris non faciunt non tantum non fustibus quassant ferróque concidunt; verum etiam in oculos extinguendos, calcem mixto aceto, incredibili excogitatione sceleris mittunt, Domus insuper nostras compilantes, armas, sibi ingentia & terribilia fabricarunt quibus armati per diuersa discurrunt, comminantes atque ambelantes cades, rapinas, incendia, cæcitates. Quibus rebus compulsi sumus tibi conqueri*, Et paulo post. *Vos dicitis pati persecutionem, & nos ab armatis vestris fustibus & ferro concidimur. Vos dicitis pati persecutionem, & nostre domus ab armatis vestris calce & aceto extinguuntur.* Plura ibidem in eandem sententiam. Similia sunt, quæ in imperio Romano fecerunt Iconomachi & Albigenses, Hussitæ in Bohemia, Caluinistæ in Anglia, Belgio, Francia, Polonia. Tædet ac pudet referre, tam nota, prodigiosa sunt.

7. Et quid mirum? nulla vnquam familia fuit, in qua dissentiens religio, pacem non turbarit. Exemplo sit discordia inter Isaac & Ismaëlem in familia Abrahæ: inter Iacob & socerum Laban in Mesopotamia: inter Mosen & vxorem Sephoram, dum proficiscuntur in Ægyptum. Quomodo ergo in toto regno, prouincia, ciuitate, pax & concordia sperari potest, vbi religionis ac fidei summa est discordia? Vidit hoc olim Iulianus Apostata, qui cum Christianorum Ecclesiam turbare ac pessundare vellet, libertatem & varietatem doctrinarum introduxit. Refert Ammianus & ex illo Lipsius loco supra citato.

8. Accedit duplex ratio. Prior, quia vbi est animorum dissensio, ibi pax esse non potest: atqui summa est animorum dissensio, vbi sectæ, schismata & diuortia doctrinarum sunt: Ergo paci & concordiæ locus non est. Altera, quia impossibile est, inter superbos seruari vnitatem & amicitiam, at vbi hæresis, ibi superbia: frustra ergo de vnitate conseruanda cogitatur. Hinc infero. Cùm hæretici superbi sint, sanè si à nobis dissident in sacramentorum administratione, si templa & monasteria nostra euertunt, si altaria & imagines destruunt, si Episcopis & Clero illudunt, si ritus & cere-

from Adam and Eve, and from the Garden of Eden, and from the Tree of Life, and from the Cherubim, and from the Flaming Sword, and from the Tree of Knowledge of Good and Evil, and from the Serpent, and from the Curse, and from the Ground, and from the Thorns, and from the Thistles, and from the Sweat of the Face, and from the Bread, and from the Dust, and from the Return to the Dust, and from the Death, and from the Burial, and from the Resurrection, and from the Judgment, and from the Heaven, and from the Hell, and from the Eternity, and from the God, and from the Lord, and from the Jesus, and from the Christ, and from the Holy Ghost, and from the Trinity, and from the Unity, and from the Three Persons, and from the One Substance, and from the Virgin Birth, and from the Crucifixion, and from the Atonement, and from the Redemption, and from the Salvation, and from the Faith, and from the Grace, and from the Repentance, and from the Baptism, and from the Communion, and from the Church, and from the Bible, and from the Word of God, and from the Inspiration, and from the Revelation, and from the Prophecy, and from the Miracle, and from the Parable, and from the Sermon on the Mount, and from the Golden Rule, and from the Ten Commandments, and from the Beatitudes, and from the Lord's Prayer, and from the Apostles' Creed, and from the Nicene Creed, and from the Athanasian Creed, and from the Thirty-nine Articles, and from the Westminster Confession, and from the Heidelberg Catechism, and from the Augsburg Confession, and from the Book of Common Prayer, and from the Hymnal, and from the Organ, and from the Choir, and from the Sermon, and from the Offering, and from the Benediction, and from the Amen.

Now, I am not saying that all of these things are true. I am not saying that any of them are true. I am not saying that I believe any of them. I am not saying that I do not believe any of them. I am not saying that I have ever thought about any of them. I am not saying that I have ever not thought about any of them. I am not saying that I have ever heard of any of them. I am not saying that I have ever not heard of any of them. I am not saying that I have ever read about any of them. I am not saying that I have ever not read about any of them. I am not saying that I have ever been told about any of them. I am not saying that I have ever not been told about any of them. I am not saying that I have ever been told not to believe any of them. I am not saying that I have ever not been told not to believe any of them. I am not saying that I have ever been told to believe any of them. I am not saying that I have ever not been told to believe any of them. I am not saying that I have ever been told to think about any of them. I am not saying that I have ever not been told to think about any of them. I am not saying that I have ever been told not to think about any of them. I am not saying that I have ever not been told not to think about any of them. I am not saying that I have ever been told to read about any of them. I am not saying that I have ever not been told to read about any of them. I am not saying that I have ever been told not to read about any of them. I am not saying that I have ever not been told not to read about any of them. I am not saying that I have ever been told to hear about any of them. I am not saying that I have ever not been told to hear about any of them. I am not saying that I have ever been told not to hear about any of them. I am not saying that I have ever not been told not to hear about any of them. I am not saying that I have ever been told to be afraid of any of them. I am not saying that I have ever not been told to be afraid of any of them. I am not saying that I have ever been told not to be afraid of any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be afraid of any of them. I am not saying that I have ever been told to be ashamed of any of them. I am not saying that I have ever not been told to be ashamed of any of them. I am not saying that I have ever been told not to be ashamed of any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be ashamed of any of them. I am not saying that I have ever been told to be proud of any of them. I am not saying that I have ever not been told to be proud of any of them. I am not saying that I have ever been told not to be proud of any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be proud of any of them. I am not saying that I have ever been told to be indifferent to any of them. I am not saying that I have ever not been told to be indifferent to any of them. I am not saying that I have ever been told not to be indifferent to any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be indifferent to any of them. I am not saying that I have ever been told to be curious about any of them. I am not saying that I have ever not been told to be curious about any of them. I am not saying that I have ever been told not to be curious about any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be curious about any of them. I am not saying that I have ever been told to be skeptical about any of them. I am not saying that I have ever not been told to be skeptical about any of them. I am not saying that I have ever been told not to be skeptical about any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be skeptical about any of them. I am not saying that I have ever been told to be credulous about any of them. I am not saying that I have ever not been told to be credulous about any of them. I am not saying that I have ever been told not to be credulous about any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be credulous about any of them. I am not saying that I have ever been told to be interested in any of them. I am not saying that I have ever not been told to be interested in any of them. I am not saying that I have ever been told not to be interested in any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be interested in any of them. I am not saying that I have ever been told to be bored by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be bored by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be bored by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be bored by any of them. I am not saying that I have ever been told to be amused by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be amused by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be amused by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be amused by any of them. I am not saying that I have ever been told to be offended by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be offended by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be offended by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be offended by any of them. I am not saying that I have ever been told to be pleased by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be pleased by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be pleased by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be pleased by any of them. I am not saying that I have ever been told to be displeased by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be displeased by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be displeased by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be displeased by any of them. I am not saying that I have ever been told to be surprised by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be surprised by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be surprised by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be surprised by any of them. I am not saying that I have ever been told to be unsurprised by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be unsurprised by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be unsurprised by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be unsurprised by any of them. I am not saying that I have ever been told to be confused by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be confused by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be confused by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be confused by any of them. I am not saying that I have ever been told to be unconfused by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be unconfused by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be unconfused by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be unconfused by any of them. I am not saying that I have ever been told to be enlightened by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be enlightened by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be enlightened by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be enlightened by any of them. I am not saying that I have ever been told to be unenlightened by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be unenlightened by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be unenlightened by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be unenlightened by any of them. I am not saying that I have ever been told to be bewildered by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be bewildered by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be bewildered by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be bewildered by any of them. I am not saying that I have ever been told to be unbewildered by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be unbewildered by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be unbewildered by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be unbewildered by any of them. I am not saying that I have ever been told to be astonished by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be astonished by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be astonished by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be astonished by any of them. I am not saying that I have ever been told to be unastonished by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be unastonished by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be unastonished by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be unastonished by any of them. I am not saying that I have ever been told to be moved by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be moved by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be moved by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be moved by any of them. I am not saying that I have ever been told to be unmoved by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be unmoved by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be unmoved by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be unmoved by any of them. I am not saying that I have ever been told to be inspired by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be inspired by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be inspired by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be inspired by any of them. I am not saying that I have ever been told to be uninspired by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be uninspired by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be uninspired by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be uninspired by any of them. I am not saying that I have ever been told to be elevated by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be elevated by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be elevated by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be elevated by any of them. I am not saying that I have ever been told to be unelevated by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be unelevated by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be unelevated by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be unelevated by any of them. I am not saying that I have ever been told to be depressed by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be depressed by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be depressed by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be depressed by any of them. I am not saying that I have ever been told to be undepressed by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be undepressed by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be undepressed by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be undepressed by any of them. I am not saying that I have ever been told to be exalted by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be exalted by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be exalted by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be exalted by any of them. I am not saying that I have ever been told to be unexalted by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be unexalted by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be unexalted by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be unexalted by any of them. I am not saying that I have ever been told to be humbled by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be humbled by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be humbled by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be humbled by any of them. I am not saying that I have ever been told to be unhumbled by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be unhumbled by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be unhumbled by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be unhumbled by any of them. I am not saying that I have ever been told to be comforted by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be comforted by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be comforted by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be comforted by any of them. I am not saying that I have ever been told to be uncomforted by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be uncomforted by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be uncomforted by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be uncomforted by any of them. I am not saying that I have ever been told to be disturbed by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be disturbed by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be disturbed by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be disturbed by any of them. I am not saying that I have ever been told to be undisturbed by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be undisturbed by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be undisturbed by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be undisturbed by any of them. I am not saying that I have ever been told to be reassured by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be reassured by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be reassured by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be reassured by any of them. I am not saying that I have ever been told to be unreassured by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be unreassured by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be unreassured by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be unreassured by any of them. I am not saying that I have ever been told to be frightened by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be frightened by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be frightened by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be frightened by any of them. I am not saying that I have ever been told to be unfrightened by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be unfrightened by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be unfrightened by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be unfrightened by any of them. I am not saying that I have ever been told to be encouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be encouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be encouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be encouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told to be unencouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be unencouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be unencouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be unencouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told to be discouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be discouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be discouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be discouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told to be undiscouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be undiscouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be undiscouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be undiscouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told to be encouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be encouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be encouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be encouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told to be unencouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be unencouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be unencouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be unencouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told to be discouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be discouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be discouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be discouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told to be undiscouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told to be undiscouraged by any of them. I am not saying that I have ever been told not to be undiscouraged by any of them. I am not saying that I have ever not been told not to be undiscouraged by any of them.

qui vel cum eo in acie confligere animum induxerit, vel legationem apud eum obire se tuto posse existimarit. Nam barbarum eius & crudelem animum, quisque suspectum habuit. Tum ab aliis timidis cunctis ad hunc fortissimum virum deuentum est; qui nihil moratus, neque prioris refragationis, neque nata ex illa discordia memoria, animo prompto hanc legationem in Thraciam obiit. Qua re indicata Gaine, recordatus ille, qua libertate quondam pietatem defendisset, occurrit Ioanni, longo sane itinere, & manum ipsius applicuit oculis suis. Qui etiam liberos suos sanctis illius genibus admouit. Ita solet virtus percellere, & pudore suffundere etiam immitissimos. Hæc ex Theodoreto Cyrensi Episcopo, de Constantia Chrysostomi in propugnanda vnitate fidei ac religionis.

Quid dicam de Leone Papa, qui Epistola 76. obiurgat Anatholium Episcopum Constantinopolitanum, quod Catholicis permixtos sinat viuere eos, qui aliâ, quàm vnam Catholicam profitẽtur religionem? Quid de D. Augustino, qui Epistola 129. Olympium Comitem exhortatur, vt Imperatoris leges in Donatistas hæreticos constitutas euulgat, non aliam ob causam quàm quod putaret cum vna fide Catholica, diuersas sectas sociari nec posse, nec debere? Longum esset recensere alios, qui dissidia doctrinarum ab Ecclesia Christi seuerissimè proscripserunt.

14. *Quarta conclusio.* Tametsi princeps aut Magistratus Catholicus omnibus modis impedire debeat libertatem religionis, vt dictum est; si tamen id facere non possit sine grauiori incommodo boni publici, potest eam tolerare, quam minus malum, ad euitandum maius, quod alioqui sequeretur. Hæc conclusio fundatur in illo communi axiomate: *Ex duobus malis minus eligendum est*, scilicet, si vtrumque euitare non possumus. Et ratio est, quia in tali casu, illud minus malum non eligitur præcisè, vt malum quoddam est, sed vt medium vtile ad euitandum maius malum; ac proinde eligitur sub ratione boni vtilis. Ita sentiunt grauissimi authores D. Thomas in 2. 2. quæst. 10. art. 11. vbi ex hoc principio probat, ritus Gentilium & hæreticorum tolerari posse, ad maius euitandum. Caietanus ibidem, Gregorius de Valentia tomo 3. disp. 1. quæst. 10. p. 7. Molina tract. 2. de iure & iustitia, disp. 335. & alij plures. Consentit D. Augustin. lib. 2. de ordine cap. 4. cum ait. *Aufermeretrices de rebus humanis, turbaueris omnia libidinibus.* Multa in eandem sententiam scribit D. Gregorius apud Gratianum distinct. 13. cap. Nerui.

15. Idem confirmatur ex parabola zizaniorum, quo adfert Christus Matth. 13. Cum enim quærerent serui à patrefamilias, *Vis eamus, & colligamus ea?* Respondit; *Non, ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Sinite vtraque crescere vsque ad messem.* Vult Christus significare, hæreticos aliquando tolerandos esse in medio Catholicorum, præsertim cum periculum est, ne si eradicentur hæretici, simul etiam euellantur Catholici. De qua re pulchrè disputat Maldonatus in illum locum.

16. *Quinta conclusio.* Si princeps vel magistratus Catholicus, paciscatur cum hæreticis de toleranda libertate religionis, quam sine maiori detrimento impedire non potest; sine dubio fides seruanda est, probatur ex dictis. Nam fides seruari debet in omni pacto licito & honesto: atqui licitum & honestum est, tolerare libertatem religionis, ad maius malum euitandum; & de ea toleranda licitè & honestè paciscì potest Princeps Catholicus: Ergo si paciscitur, fidem seruare debet.

CAPVT XI.

An in bello hæreticis seruanda sit fides?

1. EX duplici cap. fieri potest, vt Catholicus Princeps gerat bellum cum hæreticis. Primò, propter religionem. Secundò, propter aliam causam ciuilem. Si de religione agitur; iam dictum est, quousque liceat paciscì de libertate religionis. Si causa ciuilis est, varia spectari possunt in Hæreticis, contra quos bellum geritur. Primò, Quòd hæretici sint. 2. Quod excommunicati. 3. Quod hostes. 4. Quod iniustam causam foueant. Et quidem si præcisè spectetur hæresis vel excommunicatio, ex dictis palam est, quid fieri debeat, hæc enim non obstant, quo minus fides seruanda sit. De reliquis duobus manet quæstio, res ita habet.

2. *Prima conclusio.* Si in hæreticis contra quos bellum geritur, nihil aliud spectes, quàm quòd hostes sint, omninò fides illis seruanda est in omnibus promissis & pactis, quæ alias licita & honesta sunt. Ita docet D. Thom. in 2. 2. q. 40. art. 3. & sumitur ex D. Aug. c. Noli, 23. q. 1. vbi ait; *Fides, quando promittitur, etiam hosti seruanda est, contra quem bellum geritur.* Et ex Ambrosio lib. 1. Officiorum cap. 29. *Quanta autem Iustitia sit, ex hoc intelligi potest, quod nec locis, nec personis, nec temporibus excipitur, quæ etiam hostibus reseruatur: vt si constitutus sit cum hoste aut locus aut dies prælio aduersus iustitiam putetur, aut loco preuenire aut tempore.* Et paulo post. *Liquet igitur, etiam in bello, fidem & iustitiam seruari opertere, nec vllum deserium esse posse, si violetur fides.*

3. Et ratio est, quia ad seruandam fidem obligamur ex virtute Veritatis, Fidelitatis, Iustitiæ & Religionis. Hæc autem obligatio non tollitur per hoc præcisè, quòd illi quibus promissio facta est, sint hostes & aduersarij. Imò Christus expressè mandat, vt non solum amicos, sed etiam inimicos diligamus. Matth. 5. 44. *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, vt sitis filij Patris vestri qui in cœlis est, qui facit solem suum oriri super bonos & malos.* Sanè, si charitas obligat nos, etiam respectu hostium & inimicorum; cur non similiter Veritas, Fides, Iustitia, Religio? Et, si culpabile est, odisse hostem; cur non etiam fidem illi violare?

4. Est tamen communis exceptio ab hac regula. Non enim tenemur tunc hosti fidem seruare, quando eam ipse nobis non seruat, iuxta regulam iuris in 6. *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo seruari, sui fidem à se præstitam seruare recusat.* Eodem spectat illud vulgare, *Frangenti fidem fides frangatur eidem.* Vnde, si induciæ ad tempus essent constitutæ & hostis ea non seruaret, neque nos seruare eas teneremur, etiamsi iuramento essent confirmatæ. Nam pactum semper habet tacitam illam conditionem, *Modò tu illi fies. Modò tu vicissim omnia seruet.*

5. *Secunda conclusio.* Si in Hæreticis, contra quos bellum geritur, hoc solùm spectes, quod iniustam causam foueant, idem de illis iudicandum est, quod de Catholicis iniustam causam fouentibus. Nam in hac re par vtrorumque conditio est, vnde hæ duæ regulæ generales seruari debent. *Prior*, Tametsi hostis, quisquis ille sit, foueat iniustam causam, si tamen cum illo liberè pactus est in re aliàs licita & honesta, ita vt nulla vis, metus, aut dolus ex parte illius, interuenerit, teneris illi seruare fidem. *Altera*, si autem vi, metu, aut dolo ad paciscendum te induxerit, poteris pactum rescindere, iuxta ea, quæ dicta sunt superius cap. 3. n. 4. & seqq.

6. *Obiici* potest exemplum Iosue, qui quamuis dolo inductus esset ad pacisendum à Gabaonitis, putauit tamen fidem seruandam esse, neque pactum rescindendum. *Respondeo* Iosue voluit præstare fidem, non præcisè vi pacti, sed vi iuramenti, quo pactum confirmauerat, vt habetur Iosue 9. 19. *Iurauimus eis in nomine Domini Dei Israël, & idcirco non possumus eos contingere.*

CAPVT XII.

An in saluo conductu seruanda sit hæreticis fides?

1. PEr saluum conductum intelligitur publica fides & securitas eundi ad certum locum, & redeundi; vt patet *ex Bartolo, l. virum, ff. de sepulchro violato, & l. Relegati, ff. de pœnis, & l. Proximum, ff. ad l. Iuliam Maiestatis.*

2. Potest autem duobus modis concedi. Primò, iure communi, vt quando datur alicui securitas contra vim iniustam, salua semper iustitia. Secundò, iure speciali, cum derogatione iuris communis, vt quando datur securitas contra omnem vim, siue iustam, siue iniustam, præsertim in illa causa, de qua agitur.

3. De priori saluo conductu, qui datur iure communi agit Mynsingerus in obseruationibus iudicii Imperialis Cameræ, obseruatione 82. vbi sic habet: *Quando datur alicui securitas, vel saluus conductus, tunc intelligitur solùm de violentia, quæ de facto contra eus infertur. Et ideo meo tempore, cuidam, qui habebant saluum conductum, capto propter delictum vel maleficium & supplicanti in Camera pro mandato de relaxando, & citatione ad viuendum, &c. petiit processus à Dominis Assessoribus fuit denegati.* Eodem modo loquitur de saluo conductu Euerardus Speckan iuris Professor Helmstadii, centuria 1. quæstionum Iuris, quæstion. 1. §. decimo octauo, vbi citat plures authores in eandem sententiam. Et formula, qua vtuntur Saxones ex Carolina constitutione, est eiusmodi: *Damus tibi fidem publicam causam dicendi in iudicio, contra vim, non tamen contra iuris executionem.* Ita refert Petrus Bremus in libro de securitatis promissionibus & fide publica, & Ioannes Molanus libro 2. de fide hæreticis seruanda capite 3. Eandem formulam secuti sunt Patres Concilij Constantiensis Session. 6. *Ad quod à violentia, iustitia semper salua, omnem saluum conductum nostrum, quantum in nobis est, & fides exigit orthodoxa; præsentium tenore offerimus.*

4. De posteriori saluo conductu; qui datur cum derogatione iuris communis, agunt Patres Concilij Tridentini post. Session. decima quinta, vbi dicunt, se omnibus Germanis, Catholicis & Hæreticis, *largiri publicam fidem & plenissimam securitatem veniendi Tridentum, ibidem manendi, standi, morandi, proponendi, disputandi, &c. illo etiam addito, vt Religionis pretextu aut delictorum circa eam commissorum, aut committendorum minimè puniantur, &c.* Et in hac parte dicunt se derogare Concilio Constantiensi, quòd tam plenam securitatem non concesserat, sed cum illa communi clausula, *Iustitia semper salua.*

5. His positis, quæstio est, An quando Catholicus Princeps, siue sæcularis sit, siue Ecclesiasticus, concedit hæreticis, saluum conductum liberè veniendi & redeundi (siue id faciat iure communi, siue speciali) debeat illi seruare fidem, necne? Affirmant vno consensu omnes Catholici. Et ratio sumi potest ex dictis. Nam si neque hæresis, neq; excommunicatio, vel publica inimicitia obstare potest, quo minus fides seruari debeat in pacti licitis & honestis: non video, cur in saluo conductu seruanda non sit. Sanè Carolus V. Imperator, cùm D. Martino Luthero VVormatiam eunti saluum conductum promisisset, nihil contra datam fidem agi passus est. Quinimò rogatus à quodam Principe, cur homini hæretico fidem non violaret? respondisse fertur, *Fidem verum promissarum, etiamsi toto Orbe exularet, tamen apud Imperatorem consistere oportere.* Præclara vox, & digna Catholico Imperatore. Vide Molanum libro 1. capite 2.

6. Hic valde miror aduersarios, qui etsi hæc audiunt à nobis, passim tamen clamant nos contrarium docere. Obiiciunt exemplum Ioannis Hussii, & Hieronymi Pragensis, quos aiunt accepto saluo conductu, nihilominus contra datam fidem combustos esse in Concilio Constantiensi. Addunt, Patres illius Concilii disertis verbis definiuisse, non esse hæreticis seruandam fidem. Denique hanc causam obtendunt, cur ipsi ad Concilium Tridentinum, etsi oblato saluo conductu, venire recusarint: Quid agamus cum his hominibus? Similes sunt vt dixi Pharisæis, qui tametsi ex Christo audiuissent, *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo*; tamen ausi sunt illi obiicere palam coram Pilato; *Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cæsari.* Planè sic agunt nobiscum Aduersarii. Priuatim, publicè, verbo, calamo, docemus & protestamur, *fidem seruandam esse hæreticis*; & tamen in contrariam sententiam, vel inuitos trahere nos volunt.

7. Sed videamus quid adferant. Aiunt Ioanni Hussio fidem violatam esse. Nego. A quo violata est? An à Patribus Concilii Constantiensis? At Patres fidem illi non dederunt. An ab Imperatore Sigismundo? Is dedit quidem, sed non violauit. Imò, nec Patres, Hoc variis argumentis probarunt alii. Ego hoc duplici contentus sim. *Alterum est*, Qui dat saluum conductum iure communi nihil aliud dat, quàm securitatem contra violentiam iniustam, salua semper iustitia, & iuris executione, vt supra ex Iureconsultorum sententia probatum est: Atqui Imperator dedit Ioanni Hussio saluum conductum iure communi: Ergo nihil aliud dedit, quàm securitatem contra violentiam iniustam: Hanc autem prælibit, quia nihil iniustè passus est Ioannes Hussius: ergo fidem illi seruauit. Imò combustus est, inquiunt. Fateor combustum esse, sed non iniustè. Primò, quia Imperator, cùm daret saluum conductum, sub pœna capitis prohibuit illi fugam: At Hussius, contra hanc prohibitionem fuga elapsus est: Iustè igitur puniri potuit. Secundò, quia retractatus à fuga, noluit hæresim abiurare. At leges Imperatoriæ pœnam capitis decernunt in hæreticos pertinaces, *l. Quicunque, C. de Hæreticis.* Nulla ergo iniustitia intercessit.

8. Quid hic dicent Aduersarii pro suo Hussio? sanè si illum tueri velint, alterutrum negent necesse est, aut clam fugisse illum, aut in hæresi fuisse pertinacem. At neutrum negare possunt. De fuga testantur omnes probi authores, Nauclerus generat. 48. Cochleus libro 2. historiæ Hussitarum & alii. Elegantissimè Campianus in rationibus, quas obtulit Academicis Angliæ, ration. 4. vbi sic habet; *Sed nec in Hussium tamen animaduersum fuisset, nisi homo perfidiosus & pestilens, retractatus ex fuga, quam ei Sigismundus Imperator periculo capitis interdixerat, violatis etiam conditionibus quas scripto pepigerat cum Cæsare vim omnem illius diplomatis euanuisset.* Et quamuis VVitakerus Caluinista, qui aduersus Campianum scripsit, dicat illum mentiri de fuga Hussii (non etiam aliud occurrebat quod diceret), alii tamen Caluinistæ ingenuè fatentur, quod res est; præsertim Laurentius Humfredus, Theologes

Oxoniensis, qui ingenti volumine eundem Campianum aggressus est: Is, inquam, fatetur, Hussium Constantiæ clam profugisse. Sed factum excusat dupliciter. Primò videbat, inquit Hussius, se obseruari à Patribus, & suspectum haberi; ideóque fugam arripuit. Secundò, fugerunt eodem tempore tres Pontifices, Ioannes, Benedictus & Eugenius. Non ergo culpandus Hussius. Verùm, neutra excusatio sufficit. Non prior, quia Patres meritò obseruabant illum, quem sciebant palam professum esse hæresin in Bohemia, ne fortè & Constantiæ virus suum proseminaret. An ideò contra datam fidem fugiendum erat? Nec posterior, quia culpa vnius non potest patrocinari culpæ alterius. Fugerint sanè Pontifices (de quo iam non disputo) an propterea licuit Hussio contra conuenta pacta, impunè fugere? N. si fortè, quia Iudas proditor fuit, aliis impunè liceat proditores esse. Non sic, mi homo.

9. Sat de fuga. Iam, quod hæreticus fuerit Hussius, Aduersarii negare non possunt. Tenuit ille, & pertinaciter defendit doctrinam VVicleſi, cuius inter cætera, sunt hæc capita. Primò, *Deus debet obedire diabolo*; Secundò, *Si Episcopus, vel Sacerdos existat in mortali peccato, non ordinat, non conficit, nec baptizat, nec consecrat.* Tertiò, *Nullus est dominus ciuilis, nullus est Prælatus, nullus Episcopus, dum est in peccato mortali.* Quartò, *Omnia de necessitate absoluta eueniunt.* Quintò, *Iuramenta illicita sunt, quæ fiunt ad roborandum humanos contractus, & ciuilia commercia.* Sextò, *Contra sacram scripturam est, quod viri Ecclesiastici habeant possessiones.* Septimò, *Augustinus, Benedictus, Bernardus, damnati sunt, nisi pœnituerint de hoc, quod habuerint possessiones & instituerint Religiones.* Octauò, *Omnes Religiones indifferenter introductæ sunt à Diabolo.* Ita refert Concilium Constantiense Sessione 8: Cochleus lib. 1. historiæ Hussitarum, Sanderus lib. 7: Monarchiæ, & alij. Hæc autem dogmata planè hæretica sunt, quod etiam Lutherani & Caluinistæ fateri debent. Ergo Hussius fuit hæreticus & quidem pertinax qui hæc eiurare non voluit.

10. Hactenus de priori argumento, ex quo constat, non Imperatorem Hussio, sed Hussium Imperatori fidem violasse. *Alterum est.* Si Hussio fides violata esset, proculdubio, vel ipse aliquando, vel Hieronymus Pragensis, vel certè Bohemi de hac re fuissent questi. At nemo questus est vnquam. Quis enim credat, fidem illi esse violatam? Sanè, Hussius, cùm ad mortem duceretur, multa libertinè dixit in Ecclesiam Romanam, & ad Christum supremum Iudicem appellauit, vt acta eius quæ à diuersis scripta sunt, testantur: at de fide violata, ne verbum quidem fecisse legitur. Similiter Hieronym. Pragensis, qui aliquot diebus post Hussium exustus est, publicè quidem testabatur, Hussium fuisse virum bonum, iustum, sanctum, & tali morte indignum, sed, contra datam fidem aliquid passum esse, nunquam meminit. Hac de re legi potest epistola Poggij, quam scripsit de morte Hieronymi, cuius ipse spectator fuit. Quæ sanè, vt libenter inuehitur in clerum, non dissimulasset, si hanc notam potuisset Catholicis appingere. Denique Bohemi nobiles, qui impensè fauebant Hussio, & eius dogmata tuebantur: cùm postea ad Concilium Basiliense oblato saluo conductu, vocati essent; missa insigni legatione comparuerunt. Quis credat hoc facturos fuisse; si de fide Hussio violata, Catholicos suspectos habuissent.

11. Possum idem non firmare ex Luthero, qui particularem articulum scripsit de Ioanne Hussio, à Leone X. inter cæteros damnatum; in quo, tametsi mirificè laudet Hussium à sanctitate & doctrina, nihil tamen attingit de saluo conductu violato. Ex his omnibus concludo: Si vel Imperator Catholicus, vel Patres Concilij Constantiensis contra hdem publicam egissent, aliquis saltem ex Aduersariis hoc probrum illis obiecisset: Atqui nec Hussius, nec Hieronymus Pragensis, Bohemi nobiles, nec Lutherus, qui omnes fuerunt hostes Catholicorum, quicquam illis obiecit: Ergo euidens signum est, nihil tale accidisse.

12. De Hussio satis. Venio ad Hieronymum Pragensem de quo hæc certa sunt. 1. Non accepisse saluum conductum ab Imperatore Sigismundo. Ita Cochleus libro secundo historiæ Hussitarum. Molinus libro tertio, capite 2. & alij. 2. citatum tamen esse à Concilio Constantiensi, oblato saluo conductu, cum hac expressa clausula: *salua semper iustitia*, vt habetur in eodem Concilio Sess. 6. & passim apud alios authores. 3. Citatum comparuisse, disputasse, conuictum esse, hæresim abiurasse. Patet ex eodem Concilio Sess. 19. vbi ponitur formula abiurationis. 4. In hæresim relapsum esse, fugisse, reductum esse, exustum esse, ibidem Session. 21. & apud Cochleum, Molinum, Campianum & alios. Hinc concludo, non esse illi fidem violatam. Primò, quia datus est illi saluus conductus, cum hac clausula; *Salua semper iustitia.* Secundò, quia per fugam expirauit saluus conductus. Tertiò, quia in hæresin quam abiurauerat, relapsus est.

13. Superest postremum caput obiectionis, quo Aduersari contendunt, Patres Concilii Constantiensis definiuisse, *Non esse fidem Hæreticis seruandam.* Sed apertum mendacium est. Verba Concilii Sess. 19. sunt hæc: *Præsens sancta Synodus ex quouis saluo conductu per Imperatorem, Reges & alios sæculi Principes, hæreticis vel de hæresi diffamatis, concesso, nullum fidei Catholicæ vel iurisdictioni Ecclesiasticæ præiudicium generari, vel impedimentum præstari posse seu debere declarat, quominus dicto saluo conductu non obstante, liceat Iudici competenti & Ecclesiastico, de huiusmodi personarum erroribus inquirere, & alias contra eos debitè procedere, eosdemque punire, quantum iustitia suadebit, si suos errores reuocare pertinaciter recusauerint, etiamsi de saluo conductu confisi, ad locum venerint iudicij, aliàs non venturi: nec sic promittentem, cùm fecerit, quod in ipso est ex hoc in aliquo remansisse obligatum.* Hæc sunt verba Concilii Constantiensis, quibus Aduersarii clamant definitum esse, Non esse hæreticis seruandam fidem. Sed quis non videat, eos vel errare, vel calumniari? Duo his verbis decernunt Patres Concilii. *Alterum est*, quod sæcularis potestas nullo modo possit impedire Ecclesiasticam potestatem à suo legitimo exercitio; ac proinde, si quis sæcularis princeps det alicui hæretico saluum conductum, hoc non debeat obstare, quo minus liceat ecclesiastico Iudici suum officium exercere, id est, examinare reum & secundum allegata & probata producere. Quid culpæ in hoc decreto? Nihil vtique. Nam & iuri & rationi maximè consentaneum est; quod sic ostendo. Quando sunt duo Principes, qui habent distincta iudicia & tribunalia, quorum alterum altero maius ac superius est, tunc inferior Princeps non potest impedire superiorem ab executione suæ iurisdictionis; ac proinde securitas, quam promittit alicui, non extendit se ad tribunal superioris Principis, quia *superior legibus ac pactis inferioris non ligatur*, cap. *Cum inferior, Extra de maiorit. & obedientia.* Atqui Princeps sæcularis & princeps ecclesiasticus habent distincta tribunalia, & Ecclesiasticum tribunal est superius, cap. *Solita, titulo citato:* Ergo princeps sæcularis, quando dat alicui subdito saluum conductum, non potest illum extendere ad tribunal superius, sine ipsius consensu, nec per datam securitatem, impedire iurisdictionem superioris principis. Quid certius? Hoc ipsum disertè docent Iurisconsulti. Euerhardus, quem supra citaui §. 3. de eadem re sic habet; *Iudex superior, talem fidentiam à Iudice inferiore factam, ratam habere non cogitur, tum quod reipublicæ interest delicta puniri; tum etiam quod*

quod superior legibus aut pactis inferioris non ligetur, &c.

14. *Alterum est*; quod sæcularis princeps, qui promittit alicui securitatem, cùm fecerit, quod in ipso est non maneat in aliquo obligatus. Et quis hic dubitet? Sanè is, qui promittit securitatem, non censetur maiorem promittere, quàm præstare possit. Si ergo facit, quod in se est, non peccat contra fidem promissionis. Atque hæc duo sunt decreta Concilii Constantiensis, quibus non negat, fidem *hæreticis* seruandam esse, vt malitiosè obiiciunt aduersarij, sed instruit principes sæculares, quid in saluis conductibus seruare debeant, & quousque extendat se illorum potestas & iurisdictio in præstanda & promittenda securitate.

APPENDIX.

PRodiit nuper libellus Caluinisticus incerti authoris, cui titulus est, *Foederatorum inferioris Germaniæ defensio tertia contra calumniam pacis perturbatæ & penitus reiectæ.* In eo conatur author (quisquis est) probare hæc duo puncta. *Vnum*: non fœderatos, sed Hispanos esse in causa, quod hactenus in Belgio pax non sit constituta. Summa probationis est, quia omnes tractationes, quæ hactenus de pace habitæ sunt variis temporibus, admissæ fuerunt à fœderatis, sed perfidè per Hispanos abruptæ. *Alterum*, nec deinceps pacem sperari posse propter varia impedimenta, quæ occurrunt ex parte Hispanorum, tametsi fœderati sunt ad pacem propensissimi. Esse autem hæc impedimenta. 1. quòd Hispani persistant in idololatria & tyrannide. 2. quod Rex Hispaniæ, & Archiduces, Albertus ac Isabella, iurarint se non velle in suis regnis ac prouinciis tolerare hæreticos. 3. quòd habeant fœderatos pro hæreticis, & simul statuant, *non esse hæreticis seruandam fidem.* 4. quòd fœderatis rebellionis crimen obiiciant. 5. quòd finis & scopus pacis Hispanicæ non sit alius, quàm hæreticorum extirpatio.

Hæc est summa illius libelli. Mihi propositum non est omnia sigillatim refutare (erunt alii, qui prolixè id faciant) sed ea tantum, quæ ad hanc nostram materiam, *de fide hæreticis seruanda*, quoquo modo spectare videbuntur. Et ne prolixus, aut molestus sim, reuocabo ad certas propositiones, quæ sic habent.

1. Catholici docent, Non esse fidem hæreticis seruandam.

2. Catholici reipsa non seruant fidem hæreticis, sed contra pacta, conuenta iurata passim agunt.

3. Catholici omnia sua pacta & promissiones hæreticis factas, quoties visum est, rescindunt per Papæ dispensationem.

4. Catholici omnia sua pacta & promissiones hæreticis factas, eludunt per æquiuocationes Iesuiticas.

5. Catholici sunt deteriores Turcis, & multò minùs cum Catholicis, quàm cum Turcis pax iniri potest. 1. quia non seruant fidem. 2. quia sunt hostes Dei. 3. quia nolunt concedere libertatem religionis. 4. quia volunt tueri fidem Apostolicam. 5. quia iurant Pontifici obedientiam.

6. Rex Hispaniæ est notorius hæreticus, & omnibus Euangelicorum viribus deberet expelli ex regno illo Catholico.

7. Sigismundus Imperator dixit se non teneri promissis Ioanni Hussio & Hieronymo Pragensi factis, eo quod contrarium Pontifici antea promisisset.

Multò plures & absurdiores propositiones in eodè libello continentur, quas ideo prætermitto, quia ad nostrum institutum non faciunt. Ergo has paucas breuiter examinabo.

Examinatur 1. Propositio Caluinistica.

DEinceps tecum agam, mi homo, quisquis es. Ais Catholicos docere, & in tribus Conciliis, Lateranensi, Constantiensi & Tridentino decretum esse, Hæreticis non esse seruandam fidem. Vt modestissimè dicam mentiris. Nihil tale, vel Catholici docent, vel Concilia decreuerunt. Hoc prolixè ostendi in disputatione, *De fide Hæreticis seruanda.* Vt tamen clariùs appareat, quale sit tuum mendacium, videamus obiter, quid habeant supradicta Concilia. Sanè in Lateranensi, quod sub Iulio II. & Leone X. celebratum est, nihil aliud inuenio, quàm quòd sessione sexta concedat omnibus saluum conductum veniendi Romam ad Concilium, *exceptis schismaticis, & aliis à iure communi prohibitis.* At tu hinc colligis definitum esse, quod hæreticis non sit seruanda fides? Nihil minus. Aliud est, schismaticis aut hæreticis negare saluum conductum, aliud decernere, dato saluo conductu, non esse seruandam illis fidem. De Constantiensi, sat multa dixi, cap. 12. Ex Tridentino contrarium potius colligere debuisti. Nam Sess. 15. non solùm Catholicis, sed etiam hæreticis largitur *publicam fidem, & plenissimam securitatem veniendi Tridentum, ibidem manendi, standi, morandi, proponendi, disputandi, ille etiam addito, vt religionis prætextu aut delictorum circa eam commissorum aut committendorum minimè puniatur.* Quis sanæ mentis dicat, his verbis decerni, Hæreticis fidem non esse seruandam?

Examinatur 2. propositio.

AIs Catholicos reipsa non seruare fidem hæreticis. Hoc probas primò, quia Archiduces in Austria superiore, contra pacta conuenta & iurata nuissam restituerunt, & reiectis Euangelicis, id est, Lutheranis & Caluinistis, Iesuitas admiserunt. Secundò, quia in Belgio omnes pacis tractationes à fœderatis quidem admissæ sunt, sed ab Hispanis perfidè semper abruptæ.

Respondeo primò, me non defendere facta omnia omnium Catholicorum, sed doctrinam.

Deinde, vnde scis Archiduces Austriæ contra pacta iurata id fecisse? Fecerint sanè contra vota Caluinistarum, qui oderunt missas & Iesuitas, sed contra datam fidem fecisse, non facilè mihi persuadebis. Cùm enim Catholici sint, & Romanæ sedi addictissimi, quod tu fateris & doles, quomodo suæ professionis fuissent tam immemores, vt sponte de retinendis Caluinistis, & de eliminandis Catholicis paciscerentur? Erras, mi homo, si credis.

Ad Hispanos quod attinet, ex tuo ore te condamnabo. Scribis in eodem libello, fœderatos ante 24. annos communi omnium Belgij ordinum decreto, Hispanorum imperium in æternum abiurasse, ac proinde ab eo tempore, cum Hispanis de pace tractare aut paciscinec voluisse, nec potuisse. Hic quæro ex te, quomodo omnes tractationes pacis à fœderatis admissæ sint, si fœderati ante 24. annos iurarint, se cum Hispanis de pace tractare non velle. Sanè aut fœderatos periuros, aut te mendacem esse, necesse est. Iterum quæro, quomodo eædem pacis tractationes ab Hispanis perfidè abruptæ sint, si cum iis de pace tractatum non est? Abi cum tuis mendaciis.

Examinatur 3. propositio.

AIs Catholicos omnia sua pacta & promissiones hæreticis factas, per Papæ dispensationem rescindere. Verba tua sunt hæc : *Quarta ratio in dispensatione Pontificis est : quo enim remedio, qui se aduersus scelestum illum ictum tueri potest, quo omnes omnium Regum, Principum & populorum contractus, quasi Ecclesia Romana viliuati aduersantes ad nihilum reducuntur ?* Noli tantopere timere istum ictum. Pontifex non rescindit contractus principum & regum pro suo arbitratu, vt tu putas. Explicabo tibi id clarius.

Contractus Catholicorum cum hæreticis possunt esse duplices: Alii de fide, religione, & rebus Ecclesiasticis, alii de ciuilibus & sæcularibus. Si ergo Catholici Reges aut principes faciant aliquem contractum cum hæreticis in negotio fidei, religionis aut rerũ Ecclesiasticarum, vel id faciunt inscio Pontifice, vel conscio. Si inscio, vbi primum intellexerit, potest vel confirmare contractum, si bonus est, vel irritare, si malus. Hoc enim cuique principi licitum est apud suos subditos, in iis rebus, quæ à principe dependent. Si conscio & consentiente, non potest postea rescindere pro suo arbitratu, nisi noua aliqua circumstantia interueniat, quod in omni contractu fieri potest, iuxta ea, quæ dicta sunt sup. cap. 7. §. 2.

Si autem Reges aut principes Catholici paciscantur cum hæreticis in rebus ciuilibus & sæcularibus, si quidem pacta aliàs honesta sint, & iure ciuili valida; non potest Pontifex ea rescindere pro suo arbitratu, & in nihilum reuocare. Quamuis enim habeat supremam potestatem & iurisdictionem Ecclesiasticam in toto Orbe Christiano, non tamen ciuilem & temporalem, nisi incertis prouinciis & ciuitatibus, quæ illi, vt sæculari principi, subiectæ sunt.

Dicet aliquis, Pontifex arrogat sibi omnem potestatem, quam habuit Christus, cuius se Vicarium profitetur: at Christus non tantum habuit potestatem Ecclesiasticam, sed etiam politicam in toto Orbe, iuxta illud Matth. 28. 18. *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra* : Ergo Pontifex arrogat sibi vtramque potestatem in Orbe Christiano. *Resp.* Christus secundum humanitatem non habuit dominium aut iurisdictionem temporalem in hoc mundo, vt ipsemet fassus est Ioannis 18. 36. *Regnum meum non est de hoc mundo.* Nec Pontifex arrogat sibi plus, quàm quod illi à Christo concessum est.

Cur ergo dispensat aliquãdo in rebus ciuilibus? Cur Nicolaus Papa in epistola ad Michaëlem scripsit, *Christus B. Petro vitæ æternæ claui gero, terreni simul & cælestis imperij iura commisit* ? Cur Bonifac. 8. in extrauagante, *Vnam sanctam*, de maioritate & obedientia, dicit Pontificem habere duos gladios, iuxta illud Lucæ 22. 39. *Ecce duo gladij hic* ? Denique cur in canonibus definitum est, omnes lites & contentiones, tam spirituales, quàm temporales ad iudicium Pontificis pertinere ? *cap. Quicunque litem, & cap. Quæcunque contentiones*, 11. q. 1.

Respondebo separatim ad singula. Hoc præmitto, Pontificem, quatenus Christi vicarius est, directè non habere vllam iurisdictionem temporalem iure diuino, habere tamen indirectè. Prior pars constat, quia nec Christus secundum humanitatem directè eam habuit. Posterior sic explicatur. Pontifex directè habet supremam potestatem & iurisdictionem spiritualem in omnes Christianos, etiã in Reges & principes, iuxta illud Christi, *Pasce oues meas*: finis autem huius iurisdictionis est spirituale bonum totius ecclesiæ militantis, & omnium Christianorum: Ergo Pontifex habet ius gubernandi Ecclesiam & omnes Christianos, prout postulat spirituale bonum totius communitatis, ergo ex hac parte potest etiam, saltem indirectè, statuere de rebus temporalibus quando commune bonum id exigit. hoc autem nihil aliud est, quàm indirectè habere potestatem sæcularem.

Ex hoc fundamento facilè patet, quando & quomodo Pontifex possit dispensare in ciuilibus Principum ac Regum Christianorum contractibus. Id enim facere non potest, nisi vrgente necessitate boni spiritualis. Huc spectat illud 2. Cor. 13. 10. *Secundum potestatem quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.* Ex quo loco sic argumentor, omnis potestas Ecclesiastica data est Põtifici & aliis Prælatis Ecclesiæ in ædificationem, & non in destructionem: Atqui si Pontifex, sine vrgente necessitate boni spiritualis, dispensaret in pactis & cõtractibus principum sæcularium, hoc fieret ad destructionem, & non ad ædificationem, quia daretur occasio violandi fidem promissorum & pactorum sine legitima causa. ergo non habet à Deo potestatem id faciendi. Hoc sensu rectè dixit Dominicus Sotus lib. 8. de iustitia & iure, q. 1. cap. 9. *Pontificem non posse relaxare iuramentum, cum præiudicio eius, cuius interest.*

Porrò, verba illa, quæ ex Nicolao Papa allata sunt citantur quidem à Gratiano d. 22. cap. *omnes*, sed non habentur in epistolis Nicolai Papæ. Si tamen sunt verba Nicolai debent hoc modo intelligi, quod Christus Petro commiserit iura Imperii cælestis & terreni, id est, potestatem soluendi in cælis & in terris, iuxta illud Matth. 16. 19. *Dabo tibi claues regni cælorum. Et quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis.* Nec possunt verba Nicolai aliter accipi; alioqui secum ipse pugnaret. Nam in epistola ad Michaëlem disertè ait Christum distinxisse officia Pontificis & Imperatoris, ne aut Imperator iura Pontificis, aut Pontifex iura Imperatoris præsumeret vsurpare.

Quod adfertur de duobus gladiis, ex illo Lucæ 22. 38. *Ecce duo gladij hic*, nihil ad rem facit. Non enim agitur ibi de gladio spirituali & temporali, sed de gladius propriè dictis. Dixerat Christus, *Qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.* Respondebant discipuli, *Ecce duo gladij hic.* Christus autem loquebatur de gladio propriè dicto. Volebat enim significare, non multò post, tantum fore metum & trepidationem Apostolorum, quanta solet esse eorum, qui tunicam vendunt, vt emant gladium ad se defendendum. Atque hic sensus literalis est, quem Bonifacius mysticè interpretatur de potestate spirituali, quam habet Papa directe & de temporali, quam habet indirectè.

Canones autem, qui citati sunt, nihil conuincunt. Prior est Theodosii Imperatoris, qui ex pietate non ex debito, detulit hoc Pontifici & aliis Episcopis, vt possent iudicare ciuiles causas, quæ ad ipsos deferrentur. Nunc autem abrogatus est ille canon, vt glossa ibidem asserit. Posterior est incertæ authoritatis, & ideo notatur per vocem *palea*. Posset tamen exponi hoc modo, vt contentiones ciuiles, quæ non possunt terminari per Iudices sæculares, deuoluantur ad iudicium Ecclesiæ, per viam correctionis fraternæ, vt docet Innocentius 3. c. Nouit de Iudiciis: Quando enim, vel Iudex sæcularis non vult administrare iustitiam, vel altera pars non vult obedire, recurrendum est ad Iudicem Ecclesiasticum, qui moneat illos sui officii, & si contumaces sint, excommunicationem adhibeat.

Hæc paulò fusiùs explicaui, vt facerem te securum ab ictu dispensationis Pontificiæ, quam videris vehementer pertimescere. Bono sis animo. Dispensatio

ipsius non vergit in destructionem, sed in ædificationem.

Examinatur 4. propositio.

AIs Catholicos omnia sua pacta & promissiones hæreticis factas eludere per æquiuocationes Iesuiticas. Hoc declaras tali exemplo. Si pax inita sit inter Catholicos & hæreticos, ea nihil obstante, Catholici persequuntur hæreticos, & omni modo conantur eos extirpare. Nec se facere cõtra pacta aiunt, eo quod pax, quæ inter ipsos constituta est, nõ ecclesiastica, sed politica sit, neque facta cum hæreticis, quatenus hæretici, sed quatenus homines aut ciues sunt. Dicere itaque salua pace, persequi & extirpare illos non vt homines, sed vt hæresin profitentes.

Hic primùm ex te quæro, cur hanc fallendi artem appelles æquiuocationem Iesuiticam? Suspicor te esse similem vestrorum prædicantium. Illi, remitente etiam conscientia, passim clamant in suis cathedris, Iesuitas omnium fraudum, ac malorum, quæ in mundo fiunt, authores & architectos existere. Nec dubito, si ita pergant, breui persuasum iri populo, Iesuitas peccatum originale in hunc modum introduxisse: Et in auriculari confessione consilium dedisse Absaloni, vt parentem suum Dauidem bello persequeretur. Sanè, non ita pridem similia iparsa sunt à tuis Caluinistis. Quale est illud, Iesuitas Monachienses in Bauaria, non modo stuprum virgini obtulisse, sed atrox etiam homicidium perpetrasse. Credo te & Prædicantes tuos de his rebus, vt plurimum somniare. Sed mittamus hæc.

Iesuitæ non docent, licere alios fallere aut decipere per æquiuocationes. Hoc docent, quod alii Catholici hactenus docuerunt, in omni congressu humano, in omnibus contractibus, & promissionibus, sincerè, candidè, secluſa omni fixione & æquiuocatione agendum esse. Malè fieri, si aliud mente reconditum habeas, aliud verbo significes. Licere quidem, cum res postulat, silentio aut dissimulatione prudenter vti, sed si loqui velis, sine mendacio, sine fuco, sine fraude præstari id oportere.

Vnus casus est, de quo, sicut & alii doctores disputare solent, an scilicet reus, quando in iudicio rogatur de crimine perpetrato possit negare, vel æquiuocè respondere? vtuntur autem hac distinctione. Si Iudex iuridicè, seu seruato ordine iuris interroget, reum teneri ad fatendam veritatem, non autem teneri, si iuridicè non procedatur. Ita Henricus quodl. q. 34. Syluester & Angelus V. confessio delicti qu. 1. Nauar. cap. 25. n. 53. D. Thom. in 2. qu. 69. art. 1. & alii passim. Et colligitur *ex cap. Qualiter & quando, & cap. cum oporteat & cap. Inquisitionem, de accusationibus.* Ratio prioris partis est, quia quilque tenetur obedire superiori legitimè præcipienti: atqui superior legitimè præcepit, quando secundum ordinem iuris interrogat reũ: Ergo tunc reus tenetur obedire, dicendo veritatem. Ratio posterioris est, quia Iudex non habet ius interrogandi, nisi secundum ordinem iuris. Ergo si non seruat ordinem iuris, non potest reo vllam obligationem imponere ad crimen aperiendum, cùm ius hanc potestatem ei non concedat. Censetur autem non seruare ordinem iuris, quando interrogat de occulto crimine, de quo neque est fama contra reum, neque indicia competentia, neque probatio semipiena.

Quid ergo faciet reus in tali casu quo non tenetur fateri crimen à se perpetratum? Respondet D. Thom. loc. cit. posse eum, *vel per appellationem, vel aliter licite subterfugere, mendacium tamen dicere non licerè.* Sed quod si apertè neget se crimen perpetrasse, erit mendax? Nonnulli putant, sine vllo mendacio, negare eum posse, quamdiu crimen occultum est. Ratio est, quia Iudex non præsumitur interrogare, nisi de crimine, quod aliquo modo in publicam notitiam deductum est: ergo si reus neget tale crimen à se perpetratum, non mentitur, si adhuc crimen occultum est.

Similis quæstio moueri solet de Iudice, qui publicè secundum allegata & probata condemnat reum, quem priuata scientia nouit esse innocentem: An is dicendus sit mentiri, quando disertè pronunciat criminosum esse, qui reuera talis non est? Plerique negant. Ratio eadem est, quia nihil aliud ille pronunciat, quàm quod secundum allegata & probata pronunciare debet: Ergo cùm alter secundum publicam allegationem & probationem criminosus sit (tametsi coram Deo non sit) potest Iudex sine vllo mendacio pronunciare, talem esse.

Atque hæc est sententia doctorum de reo in iudicio interrogato: quæ si vera est, quid calumniaris? si falsa ostende errorem: Improbè autem facis, quod quæ de reo dicta sunt, ad alios etiam extendi velis.

Examinatur 5. propositio.

AIs Catholicos deteriores esse Turcis, & multo minus cum Catholicis, quàm cum Turcis pacem iniri posse. Nimirum ostendis, Caluinistas magis ad Turcarum, quàm Catholicorum doctrinam & societatem aspirare. Benè ergo de vobis meritus est author ille, qui *Caluino turcismum* in lucem dedit.

Sed age, quid habes contra Catholicos? cur eos infra Turcas abiicis? An quia fidem non seruant? falsum est. An quia hostes Dei? Non Catholici, sed Turcæ sunt Dei hostes. An quia nolunt concedere libertatem religionis? sed neque vos conceditis in Anglia, Hollandia, Frisia. An quia tuentur sedem Apostolicam? Sed hoc ipsum fecit Constantinus Magnus, Carolus Magnus, Carolus Quintus. Idem facit noster Imperator Rodolphus. An quia iurant Pontifici obedientiam: obedire, filiorum est; reluctari, rebellium.

Examinatur 6. propositio.

AIs Regem Hispaniæ notorium esse hæreticum, & omnibus Euangelicorum viribus expellendum è regno Catholico. Modestius, mi homo. Non solùm in Regem, sed etiam in Imperatorem iniurius es. Vterque eandem fidem tenet. Aut ergo neuter, aut vterque hæreticus tibi sit necesse est. Collige te. Et cur notorium vocas hæreticum? An non multis iam sæculis *Catholicus Rex* appellatus est? Et appellabitur, vt spero, deinceps. Sed quod illud regnum Catholicum, ex quo expellere illum vis? Hispanicum, sine dubio. At si hoc Catholicum est, vt reuera est, quomodo Rex hæreticus, qui idem sentit cum regno Catholico? Et cur vi expellere eum vis? Putabam te pacis, non belli amantem esse, & hortari velle Euangelicos tuos ad mansuetudinem, non ad arma in Reges corripienda. Sed hoc rebellium proprium est. Nolunt obedire suis regibus, ideoque mortem illis moliuntur.

Examinatur 7. propositio.

AIs Sigismundum Imp. dixisse, se non teneri promissis Ioanni Hussio & Hieronymo Pragensi factis, eo quòd contrarium Pontifici antea promisisset. Vbique mendax es. Sigismundus Hieronymo Pragensi nihil promisit. Hussio quidem promisit saluum conductum, sub ea conditione, vt ne fugeret. Fugit autem Hussius contra pacta conuenta. Meritò igitur punitus est. Vide, quæ supra dixi c. 12. §. 7. & 8.

A

QVÆSTIONES Miscellaneæ.

De fide Hæreticis seruanda, contra quendam Caluinistam Batauum, qui se fœderatorum inferioris B Germanię Defensorem appellat.

OPVSCVLVM II.

LECTORI.

SCRIPSI *nuper Disputationem*, de fide hæreticis seruanda; *& in ea demonstraui, non minus hæreticis quàm Catholicis, in rebus aliàs iustis & honestis, fidem integram ac illibatam seruare oportere. Annexa erat appendix eiusdem planè argumenti. Aduersarii, qui longè aliter nos sentire arbitrabantur, plerique mirati sunt, Et se hactenus falsò persuasos esse, ingenuè confessi. Aciam putabam fore, vt nemo amplius in hac re molestus nobis esset. Sed, vt inquietum est hominum genus, Caluinista quidam Batauus, nouam litem nobis intentat, nec solùm probris & conuitiis tumultuatur in Catholicos omnes, sed etiam odiosè perfidiæ illis obiicit, quasi fidem hæreticis datam ac promissam, impune violari posse, verbo ac opere palam testentur. Eius audaciam & mentiendi libidinem in hoc libello, paucis detexi & confutaui. Et sanè opus erat. Nam apud imperitos & simpliciores facilè fucum fecisset, præsertim cum ex Conciliorum & Pontificum decretis, quidquid in nos euomat, probare se videri velit. Porrò, quæ huic hominis causa sit hæc cœlum crambem repetendi, facilis coniectura est. Ex bello Belgico, quod inter Catholicum Regem Hispaniæ, & fœderatos Ordines, tot annis geritur, non exiguè quæstum facit. Et quia nunc de pace agitur, omnibus modis eam turbare vult, ne quæstum, cessante bello, mox amittat. Ergo passim inculcat, pacem cum Catholicis nullo modo iniri posse, eo quod ipsi fœderatos habeant pro hæreticis, & dicant, fidem hæreticis datam, minimè seruandam esse. Futurum ergo, vt ipsi eam non seruent. Potius igitur in bello persistendum, vt venter Batui huius sustentari possit. Nempe hoc homini illi consilium, hic scopus. Tu, benevole Lector, hunc meum laborem æquo animo accipias, velim.*

QVAESTIONES Miscellaneæ.

DE FIDE HÆRETICIS *seruanda contra Batauum Caluinistam.*

LItigas mecum, homo Batue, de fide Hæreticis seruanda. Et quidem id potissimum inter nos agitur, quid de hac re sentiant Catholici. Tu sententiam eorum contineri vis hoc syllogismo: *Hæreticis non est seruanda fides: sed Euangelici, id est, Lutherani & Caluinistæ, sunt hæretici. Ergo Euangelicis, id est, Lutheranis & Caluinistis, non est seruanda fides.* Maiorem probas partim ex decretis Conciliorum & Pontificum, partim ex verbis, factis, & vsu Catholicorum. Minorem sumis sine probatione, tanquam ab omnibus concessam & receptam. Age igitur, quando ita vis, resoluamus hunc syllogismum, & singulas eius propositiones expendamus, idque hoc ordine.

1 *An Caluinistæ sint Euangelici?*
2 *An Caluinistæ sint Hæretici?*
3 *An Pontifices sint Catholici?*
4 *An Catholici in Concilio Tridentino decernant, Hæreticis non esse seruandam fidem?*
5 *An hoc ipsum decernant in Concilio Constantiensi?*
6 *An etiam in Lateranensi?*
7 *An decreta Pontificum hoc statuant?*
8 *An Catholici passim ita scribant & sentiant?*
9 *An Catholici reipsa non seruent Hæreticis fidem?*

D In his quæstionibus tota controuersia inter nos consistit. Has ergo si excussero, nihil restabit, de quo vltra litigemus. Tum interim aduerte, Batue, ne quid, quod ad rem pertinet, intactum relinquatur. Nam conuitia & verborum iniurias, quibus sæpe me lacessis, lubens omittam.

QVÆSTIO I.

An Caluinistæ sint Euangelici.

E 1. NOmine euangelicorum, in tuis libellis passim intelligis Lutheranos & Caluinistas. Hic primùm quæro ex te, si tam Lutherani, quàm Caluinistæ euangelici sunt; an ab eodem Christi Euangelio dicantur Euangelici, an à diuersis? Ab eodem dici non possunt, quia Lutherani ex suo Euangelio docent Christum realiter præsentem esse in Eucharistia, quod Caluinistæ negant. At in vno eodemque Euangelio, id non affirmatur & negatur. non ergo ab vno Euangelio Caluinistæ & Lutherani dicti sunt Euangelici. Si autem à duobus, necesse est duo contraria esse Euangelia, quorum altero asseratur præsentia Christi in eucharistia, altero negetur. Si contraria sunt, vtrumque à Deo esse non potest. Vel ergo Lutherani, vel certè Caluinistæ à Deo non sunt. Hunc

scrupulis

erupulum, vt mihi eximas, velim.

2. Sed relictis Lutheranis, de ſolis Caluiniſtis tecum agam. Tu enim non Lutheranus Euangelicus, ſed Caluinianus haberi vis. Ais ergo, Caluinitas eſſe Euangelicos. Hic iterum quæro, ſintne doctrina, an moribus Euangelici? Neutrum veriſimile eſt. Non primum, quia quæ Caluiniſtæ docent non ſunt conformia Euangelio. Eiuſmodi ſunt hęc. 1. Deum eſſe authorem peccati. 2. Duo tantum eſſe Sacramenta.

3. Baptiſmum infantibus hoc ſeculo non eſſe neceſſarium ad ſalutem. 4. corpus Chriſti non eſſe præſens in Euchariſtia. 5. Legem Dei eſſe impoſſibilem, etiam homini iuſto. 6. Omnia iuſtorum opera eſſe meram iniquitatem. 7. Fidem eſſe propriam Electorum. 8. Peccatum originale non tolli per Baptiſmum. 9. nec reliqua peccata tolli in iuſtificatione, ſed tantum tegi ſeu occultari. 10. Liberum arbitrium periiſſe per peccatum primi parentis. 11. Eccleſiam Chriſti poſſe errare & delicere. 12. Chriſtum non eſſe mortuum, niſi pro paucis. Hæc & ſimilia Caluiniſtarum dogmata non potes mihi oſtendere in Euangelio. Quomodo ergo Caluiniſtæ poſſunt dici Euangelici? Hic, mi homo, quidquid agas, non euades. Vbi quæſo ſcriptum eſt in Euangelio, *Deum eſſe authorem peccati? corpus Chriſti non eſſe in Euchariſtia?* Volue & reuolue Euangelium Matthæi, Marci, Lucæ & Ioannis. Nuſquam inuenies hęc portenta. Idem ajo de cæteris.

4. Iam mores Caluiniſtarum, tam remotos ab Euangelio eſſe, quàm cęlum à terra diſtat, certiſſimum eſt. Vt multa alia omittam, nullo modo conforme eſt Euangelio, eo conuitijs & mendacijs infectari alios. At mihi Caluiniſtis æquè familiare eſt. Audi conuitia. Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini, Catholicos paſſim vocat *ſtupidos, quiſquiliæ, aſinos, porcos, pecudes, craſſos bones, Antichriſti legatos, Chriſti hoſtes, otioſi ventres, mendicabula, putrida cadauera, ſilicernia, blateones, Patres cornutos, Tridentinum cœnum, exitialia monſtra, degeneres ac ſpurios magnæ meretricis filios*, &c. Caluinum itrenuè imitantur Caluiniſtæ, Ioſephus Burdo, Dauid Pareus, Gabriel Powelus, & alij paſſim. Ne longè abeam, tu ipſe in priori tuo libello, quàm maledicus es? Philippum Regem Hiſpaniæ appellas *raptorem, & notorium hæreticum*: Archiduces Auſtriæ *perfidos*: Ducem Sabaudiæ, *crudelem & perfidum*: Sigiſmundum Regem Poloniæ, *non diſſimilem*: Albertum & Claram Eugeniam, quos tanquam Principes tuos colere debebas, *veræ pacis impedimenta*. In poſteriori planè ſcurrilis es. Perpetuo eructas *lupanaria, meretrices, lenones*, & multa talia, quæ lubens prætereo. Suntne hæc, Bataue, conformia Euangelio? Non opinor, Euangelium ait. *Qui dixerit fratri ſuo fatue, reus erit gehennæ ignis.* At vos vultis eſſe Euangelici qui multo atrociora conuitia in alios deſpuitis? Non ſic Bataue, non ſic.

Venio ad veſtra mendacia. Vix quicquam ſcribitis in Catholicos, quod mendacijs imperſum non ſit. At iis quædam enormia ſunt. Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 7. §. 27. dicit Pontifices cum Cardinalibus docere, nullum eſſe Deum, nullum Chriſtum, nullam reſurrectionem. Verba eius ſunt hæc: *Quaſi verò dubium ſit, qualem religionis ſpeciem profeſſi ſint iam pridem Pontifices cum toto Cardinalium collegio, & hodie profiteantur. Primum enim arcanum illius Theologiæ qua inter eos regnat, caput eſt, nullum eſſe Deum. Alterum quæcunque de Chriſto ſcripta ſunt ac docentur, mendacia eſſe & impoſturas. Tertium, doctrinam de vita futura & vltima reſurrectione, meras eſſe fabulas. Iam pridem hæc ordinaria capit Pontificum religio.* Quid hoc mendacius poteſt eſſe mendacium?

5. Sed, an ſolus Caluinus mendax? etiam aſſeclæ ipſius hanc artem didicerunt. Gabriel Powelus, in libro de Antichriſto, Catholicos docere, *Quod Papa poſſit diſpenſare contra vetus & nouum Teſtamentum: quod poſſit creare, ſeu aliquid ex nihilo producere, quod ſacramenta à Chriſto inſtituta mutare, quod maius peccatum ſit, comedere carnes de prohibito, quam adulterium committere.* Hæc & plura alia, quæ idem author habet, an non mendacia, ſeu potius, mendaciorum portenta ſunt? Quid dicam de Pleſſæo, Pareo, & ſimilibus? Scripſit Pleſſæus librum de miſſa, in quo tot mendacia paſſim occurrunt, vt Epiſcopus Ebroicenſis publico ſcripto profeſſus ſit, ſe quingenta loca falsò in eo allegata, coram Chriſtianiſſimo Galliarum Rege, demonſtrare poſſe, ac paratum eſſe. Iam Dauid Pareus, quot mendaciorum conuictus eſt à noſtro Mulhuſmo? Imò tam infamis in hoc genere eſt, vt ab ipſis Caluiniſtis, præſertim à Ioſepho Scaligero, mendax palam proclamatus ſit. At tu, Bataue, vt cæteros omittam, quam probe in hac paleſtra exercitatus ſis, ex tuis verbis paulo poſt patebit.

6. Ex dictis ſic concludo: Quorum neque doctrina, neque facta Euangelio conformia ſunt, illi verè Euangelici dici aut haberi non poſſunt: ſed neque doctrina, neque facta Caluiniſtarum ſunt Euangelio conformia, vt probatum eſt: Ergo Caluiniſtæ non poſſunt vere dici aut haberi Euangelici. Poſſunt tamen per antiphraſin vocari Euangelici, quaſi minimè Euangelici, ſicut dicitur bellum, quaſi minimè bellum.

Qvæstio II.

An ergo Caluiniſtæ ſint hæretici?

1. TV quidem id negabis. At ego his argumentis conuincam. *Primum eſt.* Quicunque aliter docet, quàm Apoſtolus Paulus docuit, hæreticus eſt: At Caluiniſtæ aliter docent, quàm Apoſtolus Paulus docuit: Ergo Caluiniſtę hæretici ſunt. Maior patet ex illo Gal. 19. *Si quis vobis euangelizauerit, præter id quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.* Hoc autem faciunt Caluiniſtę. Euangelizant enim Deum eſſe authorem peccati, quod Paulus Apoſtolus non euangelizauit. Ergo Caluiniſtę, ſecundum Paulum, ſunt anathema.

2. *Alterum eſt*, Quicunque deſerit Catholicam Chriſti Eccleſiam, hæreticus eſt: Caluiniſtę deſerunt Catholicam Chriſti Eccleſiam: ergo Caluiniſtę hæretici ſunt. Maior certa eſt, etiam Caluino teſte, qui lib. 4. Inſtit. cap. 1. §. 10. *vocat transfugas, deſertores religionis, abnegatores Chriſti, & ſacri conjugij violatores*, qui Catholicam Chriſti Eccleſiam deſerunt. Minorem probo, quia Catholica Chriſti Eccleſia conſtat multis membris in vnitate fidei & charitatis inter ſe conſentientibus, vt patet ex Apoſtolo 1 Corinth. 12. verſ. 12. & 27. At nemo Caluiniſtarum in vnitate fidei & charitatis conſentit cum multis membris: ergo nemo Caluiniſtarum eſt in Catholica Chriſti eccleſia. An tu, Bataue, negare id audes? Imò nec potes. Qui enim ſunt illi, cum quibus tu in vnitate fidei conſentis? Non ſunt Pontificij, nec Lutherani, nec Anabaptiſtę, nec Turcę, nec Iudęi, nec Gentiles. Vel ergo ſunt Caluinus, Beza, Iunius, Vvittakerus, & alij Caluiniſtę, vel omninò nullus. At tu ipſe faſſus es nuper (ſi meminiſti) te non curare Caluinum, aut ſimiles: Ergo cum nemine conſentis in vnitate fidei: ergo non es in Catholica Chriſti Eccleſia & conſequenter hæreticus es. Ego verò, inquies, conſentio cum Apoſtolis & Euangeliſtis. Sed auſi,

Quest. 1. Whether the Sacrament of the Eucharist be a Sacrament?

Quest. 2. Whether the Sacrament of the Eucharist be necessary to Salvation?

Quest. 3. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received under both kinds?

Quest. 4. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Children?

Quest. 5. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 6. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 7. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 8. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 9. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 10. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 11. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 12. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 13. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 14. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 15. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 16. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 17. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 18. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 19. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 20. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 21. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 22. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 23. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 24. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 25. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 26. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 27. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 28. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 29. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 30. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 31. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 32. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 33. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 34. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 35. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 36. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 37. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 38. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 39. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 40. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 41. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 42. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 43. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 44. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 45. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 46. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 47. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 48. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 49. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 50. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 51. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 52. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 53. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 54. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 55. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 56. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 57. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 58. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 59. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 60. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 61. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 62. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 63. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 64. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 65. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 66. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 67. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 68. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 69. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 70. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 71. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 72. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 73. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 74. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 75. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 76. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 77. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 78. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 79. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 80. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 81. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 82. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 83. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 84. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 85. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 86. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 87. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 88. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 89. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 90. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 91. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 92. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 93. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 94. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 95. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 96. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 97. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 98. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 99. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Quest. 100. Whether the Sacrament of the Eucharist be to be received by Infants?

Mittelkorn, Lk. XI.

Quia ergo ad hoc quod aliquid sit in actu requiritur quod sit in potentia ad illud: ideo ad hoc quod aliquid sit in actu primo requiritur quod sit in potentia prima ad illud: ad hoc autem quod aliquid sit in actu secundo requiritur quod sit in potentia secunda ad illud. Et quia ad hoc quod aliquid sit in potentia secunda requiritur quod sit in potentia prima: ideo ad hoc quod aliquid sit in actu secundo requiritur quod sit in actu primo. Et quia ad hoc quod aliquid sit in potentia prima requiritur quod sit in potentia: ideo ad hoc quod aliquid sit in actu primo requiritur quod sit in potentia. Et quia ad hoc quod aliquid sit in potentia requiritur quod sit in actu: ideo ad hoc quod aliquid sit in actu primo requiritur quod sit in actu. Et quia ad hoc quod aliquid sit in actu

poſſe decretum fuiſſe, vt vitam qui eis non ſeruant, animos ita fingos eſſe putas, Becane, vt fidem illi eiſdem ſeruaturos credamus? Illos, inquam, qui linguam iurant & promittunt, & mentem iniuratam tenent? qui Euangelicos communem omnium Catholico Romanorum hoſtem eſſe iniuſtum docent, & ſcribitis, & conſequenter talem, cum quo nec fides, nec iuſiurandum commune eſſe debet? Hic primum nihil aliud video, quam inermem & calumnioſam exclamationem, deinde nectuntur putida aliquot mendacia. Primum eſt, Legatos & Regum & Principum Catholicorum vix fuiſſe tutos Tridenti. Vnde hoc habes? Alterum, decretũ fuiſſe, vt Reges & Principes Catholici ad libitum Pontificis excommunicati, regnis & imperiis ſuis perfide exuerentur. In qua ſeſſione decretum id eſt? Putas Pontificem tui ſimilem eſſe, qui audes publicè decernere, Regem Hiſpaniæ ſuo regno exturbandum eſſe? Tertium, Pontificios lingua iurare & promittere, & mentem iniuratam tenere. Quid ſi negarem, Calumniſtas lingua iurare & mẽtem iniuratam tenere? Plures hoc credent, quàm illud quartum, nos ſcribere & docere, Euangelicos eſſe tales hoſtes, cum quibus nec fides, nec iuſiurandum commune eſſe debet. Abſit, vt hoc dicamus de Euangelicis. Imò nec de hæreticis ita ſentimus. Oſtendi tibi paulò ante, Patres Concilij Tridentini non ſolum publicam fidem obtuliſſe & promiſiſſe hæreticis, ſed etiam pœnam ſtatuiſſe in eos, qui fidem hæreticis promiſſam violarent.

8. Pergis porrò: *Expreſſim, vt dictum eſt ad Conſtantienſem, magnam vim habuit à Sigiſmundo Imperatore ſalus conductus Huſſio data eſt, & tamen ille, & Hieronymus Pragenſis, orthodoxiæ cauſa, inxia coniuratorum illorum Patrum ſententiam, vim exuſti fuerunt, hoccine tu fidem datam non violare appellas? Quid itaque de Concilij Tridentini ſalui conductibus tenendum aut timendum putas, in quibus nulla hæreticorum expreſſa mentio facta eſt? Et tamen tu Becane tali ſecuritate Euangelicos à cruentiſſimis ſupplicijs & lanienis veſtris tutos, atque fidem ipſis datam ſeruandam fore, dulce canendo, vt aiunt, docere conaris. O fraudem & perfidiam pluſquam Gracam, pluſquam Puniam.* Videris ſic argumentari; in Conſtantienſi Concilio fides Huſſio & Hieronymo Pragenſi violata eſt: ergo etiam in Tridentino fuiſſet violata Euangelicis. Nimirum ex mendacio ſomnium colligis. Nego fidem violatam eſſe Huſſio. Huſſius Imperatori fidem violauit, vt oſtendi in diſputatione *de fide hæreticis ſeruanda*. Et infra ſuo loco iterum oſtendam. Porrò, cùm ais, nullam hæreticorum fieri mentionem in ſaluis conductibus Concilij Tridentini; apertè repugnas tibi ipſi. Nam alibi contendis, in eodem Concilio definitum eſſe, *Hæreticis non eſſe ſeruandam fidem*. Vnde ſic regero; Qui nullam facit mentionem hæreticorum, ille non decernit, hæreticis non eſſe ſeruandam fidem: atqui Concilium Tridentinum in ſuis ſaluis conductibus, nullam facit mentionem hæreticorum, vt tu fateris: Ergo non decernit, hæreticis non eſſe ſeruandam fidem. Quid ergo tu nobis obiicis? Cætera, quæ ſequũtur, *O fraudem, ô perfidiam*, verba ſunt quæ ſtrepitum faciunt, & nihil probant.

9. Deinde quaſi ab exordio, incipis ſcrutari mentem Concilij Tridentini per multas Pagellas, cùm ais; *Non abere futurum eſſe viri boni crediderunt, circa ambagem Tridentini Concilij partem quæ fidem & ſecuritatem publicam Euangelicis datam ſpectat paulo propius examinare.* His & ſequentibus verbis, quæ propter faſtidium omitto, nihil aliud facis, quàm falſis ſuſpicionibus & interpretationibus mentem Concilij Tridentini peruertere, & in alium ſenſum trahere. Sed fruſtra. Nam mens Concilij ex verbis ipſius ſupra citatis clara & aperta eſt. Et ſanè, idcò integra ipſius verba huc tranſcripſi, vt quiuis videat & intelligat, quàm tu malitiosè & impudenter ea interpreteris. Et tamen audes polliceri, te citra ambagem Concilij decreta examinaturum; Imò nihil aliud, quam ambagem, vbi minimè opus eſt, ſectaris. Hoc ſolùm à te poſtulo; & vrgeo, vt ex verbis Concilij colligas hanc ſententiam, *Hæreticis non eſt ſeruanda fides*. Quandiu hoc non facis, nihil ad rem facis. Semper tibi occinam; *Heus Batane, dic de tribus capillis.*

10. Tandem tamen videris dicere aliquid ad rem; ſed planè ex deſperatione. Cùm enim ex ſaluis conductibus Concilij Tridentini, non poſſes extundere hanc vocem; *Hæreticis non eſt ſeruanda fides*; cœpiſti omnes angulos totius Concilij excutere, & tandem ſeſſ. 25. cap. 20. de reformatione, reperiſti hæc verba: *Decernit & præcipit* (ſancta ſynodus) *ſacros Canones & Concilia generalia omnia, nec non alias Apoſtolicas ſanctiones in fauorem Eccleſiaſticarum perſonarum, libertatis Eccleſiaſticæ, & contra eius violatores editas, quæ omnia præſenti etiam decreto innouat, exactè ab omnibus obſeruari debere.* Ex quibus verbis poteſt fieri tale argumentum pro te: Quæcunque in canonibus ſacris, Conciliis generalibus & Apoſtolicis ſanctionibus decreta ſunt, ea in Concilio Tridentino renouantur, & exactè obſeruari iubentur: Atqui in Canonibus ſacris, Conciliis generalibus & Apoſtolicis ſanctionibus decretum eſt, non eſſe hæreticis ſeruandam fidem: Ergo hoc etiam in Concilio Tridentino renouatur & exactè obſeruari iubetur. Hæc, opinor, eſt vis argumenti tui. Sed audi Bataue, effugium quæris & latebras. Cùm enim in ſaluis conductibus Concilij Tridentini non reperias, quod oſtenſurum te promiſiſti; abducis nos aliò. Sed hoc etiam fruſtra. Nam apertè falſum eſt, quod aſſumis in argumento, definitum eſſe in ſacris Canonibus, in Conciliis generalibus, & ſanctionibus Apoſtolicis, quod hæreticis non ſit fides ſeruanda, vt ex ſequentibus patebit. Accedit, quod nunquam Patribus Concilij Tridentini in mentem venerit, eo loco definire aut reuocare, quod tu vis. Nam ſuprà oſtendi, Patres in ſuis ſaluis conductibus diſertè ſtatuiſſe, vt fides & ſecuritas publica, quæ hæreticis promiſſa & oblata erat, integrè ſeruaretur, & ſi quis eam violaret, ſubeundæ pœnæ eſſet obnoxius. Non ergo, vt tu vis, contrarium hic ſtatuerunt. Denique Patres loco citato non renouant omnia ſimpliciter & abſolutè, quæ in ſacris Canonibus, Conciliis generalibus, & ſanctionibus Apoſtolicis decreta ſunt, ſed ea tantum, quæ in fauorem perſonarum & libertatis Eccleſiaſticæ decreta ſunt, vt ex verbis Concilij patet. Iam verò decretum de non ſeruanda fide hæreticis (ſi quod tale eſſet, quod tamen non eſt) non magis eſſet in fauorem Eccleſiaſticorum, quam laicorum. Sicut enim ex vi illius decreti, Eccleſiaſtici liberi eſſent à ſeruanda hæreticis fide, ſic etiam Laici, eſt enim vtrobique par ratio. Sed videamus deinceps, quid ex aliis Conciliis & Canonibus pro te adferas.

QVÆSTIO V.

An Catholici in Conſtantienſi Concilio decerant Hæreticis non eſſe ſeruandam fidem?

1. HOc etiam affirmas, in vtroque tuo libello, Ego, & aliàs negaui, & nunc iterum nego. Expendamus ergo verba Concilij ſeſſ. 19. quæ ſic habẽt; *Præſens ſancta ſynodus ex quouis ſaluo conductu per Imperatores, Reges & alios ſæculi Principes, hæreticis, vel de hæreſi diffamatis, conceſſo, nullum fidei Catholicæ vel inquiſitionis Eccleſiaſticæ præiudicium generari, vel impedimentum præſtari poſſe, ſeu debere declarat, quo minus dicto ſaluo conductu non obſtante, liceat iudicio competenti & Eccleſiaſtico, de huiuſmodi perſonarum erroribus inquirere, &*

alias contra eos debite procedere, eosdémque punire, quantum iustitia suadebit, si suos errores euocare pertinaciter recusauerint, etiamsi de saluo conductu confisi, ad locum venerint iudicij, alias non venturi: Nec sic promittentem, cùm fecerit, quod in ipso est, ex hoc in aliquo remansisse obligatum.

2. His verbis, vt vides, duo decernuntur. *Vnum est*; quod sæcularis potestas nullo modo possit impedire Ecclesiasticam potestatẽ à suo legitimo exercitio: ac proinde si quis sæcularis Princeps det alicui hæretico saluum conductum. hoc non debeat obstare, quo minus liceat Ecclesiastico iudici suum officiũ exercere, id est, examinare reum, & secundum allegata & probata procedere. ac ratio est, quia quãdo sunt duo Principes, qui habẽt distincta iudicia & tribunalia, quorũ alterũ altero maius ac superius est; tunc inferior Princeps non potest impedire superiorem ab executione suæ iurisdictionis, ac proinde securitas, quã promittit alicui, non extendit se ad tribunal superioris Principis, quia *superior legibus ac pactis inferioris non ligatur* (cap. cum inferior, Extra. de maioritate & obedientia) Atqui Princeps sæcularis, & Princeps Ecclesiasticus habent distincta tribunalia; & ecclesiasticorum tribunal est superius. (cap. solitæ, titulo citato) Ergo Princeps sæcularis, quando dat alicui subdito saluum conductum, non potest illum extendere ad tribunal superius sine ipsius consensu; nec per datam à se securitatem, impedire iurisdictionem superioris Principis. Quid certius? Hoc ipsum disertè docent Iurecõsulti. Everardus Speeman Iuris Professor Helmestadij. Centuria prima quæstionum iuris, q. 1. de eadem re sic habet: *Iudex superior talem fidem non à Iudice inferiore factam ratam habere non cogitur: tum quod reipub. interfit delicta puniri: tum etiam quod superior legibus aut pactis inferioris non ligatur.*

3. *Alterum est*: quod sęcularis Princeps, qui promittit alicui securitatem, cum fecerit, quod in ipso est non maneat in aliquo obligatus. Et ratio est, quia qui promittit securitatem, non censetur maiorem promittere, quàm præstare possit. Si ergo facit, quod in se est, non peccat contra fidem promissionis. Quid autem hoc sit, Principem facere, quod in ipso est, paulò post explicabo. Tu enim & tui similes, sinistrè hoc interpretamini.

4. Atque hæc sunt duo decreta Concilij Constantiensis, quibus non decernitur, *fidem hæreticis non esse seruandam*, vt tu malitiosè obiicis: sed instruũtur Principes sæculares, quid in saluis cõductibus seruare debeant, & quousque extendat se illorum potestas & iurisdictio in promittenda & præstanda securitate.

5. Quid tu nunc contra adfers, vel adferre potes? Primum. arrodis illud, quod in explicatione prioris decreti dixi, *saluum conductum inferioris*, id est, Imperatoris, Regis & Principis, *non impedire superiorem Ecclesiasticorum iurisdictionem*. Atque hinc tria absurda colligis. Vnum. quod *debitam Principibus, Regibus & Imperatoribus fidem ac obedientiam denegemus*. Alterum, quod *publicam eorundem fidem cum summo probro conuellamus, & subditos ad rebellionem concitemus*. Tertium, quod *Principatum Ecclesiasticum, nefando periurio, supra omnes Reges & Imperatores efferamus*. Singula videamus. Primum absurdum non potes inferre, nisi hoc modo. Quicunque dicit, saluum conductum Imperatorum, Regum & Principum non impedire superiorem Ecclesiasticorum iurisdictionem, is dicit, Imperatoribus, Regibus, & Principibus non esse debitã fidem & obedientiam præstandam: sed Catholici dicũt prius: ergo & posterius. maior falsa est. Vt hoc videas, repono tibi similem hunc syllogismum. Quicunque dicit saluum conductum inferioris Iudicis, non impedire iurisdictionẽ superioris Iudicis, is dicit, inferiori Iudici non esse debitam fidem & obedientiã præstandam: sed Catholici dicũt prius: ergo & posterius. Maior falsa est. Vt hoc videas, repono tibi similem hunc syllogismum. Quicunque dicit saluum conductum inferioris Iudicis, non impedire iurisdictionẽ superioris Iudicis, is publicam fidem inferioris Iudicis conuellit, & subditos illius ad rebellionem concitat: sed Iureconsulti faciunt prius: ergo & posterius. Vides in vtroque syllogismo maiorem falsam esse. Ergo iterum nihil efficis.

7. Tertium absurdum sic potest inferri: Qui dicit saluum conductum Imperatorum, Regum & Principum, non impedire superiorem Ecclesiasticorum potestatem, is principatum Ecclesiasticum, nefando periurio, efferit supra Imperatores, Reges & Principes. Catholici faciunt prius: Ergo & posterius. In hoc syllogismo concedo maiorem, si omittas illam particulam, *nefando periurio*. Fateor enim Ecclesiasticam iurisdictionem esse superiorem & præstantiorem iurisdictione temporali seu politica. Nego, hic vllum esse periurium. ac ratio est euidens, quia illa iurisdictio est præstantior & eminentior, quæ versatur circa obiectum præstantius, & ad præstantiorem finem ordinatur: At iurisdictio Ecclesiastica versatur circa obiectum præstantius, & ad finem præstantiorem ordinatur: Ergo est eminentior & præstantior. Minor patet, quia iurisdictio Ecclesiastica versatur circa res sacras & spirituales: & ordinatur ad finem supernaturalem, nempe ad æternæ gloriæ cõsecutionem. Iurisdictio autem temporalis seu politica versatur circa res ciuiles & temporales: & ordinatur ad finem naturalem, nempè ad quietem & pacem Reipublicæ conseruandam: Ergo Ecclesiastica ratione obiecti & finis præstantior est, quam politica. Quid tu hic absurdi vides? An tu pluris æstimas negotia politica, quam Sacramenta & verbum Dei? Principum sæcularium est, tractare causas politicas: Prælatorum Ecclesiæ est, pascere & gubernare populum Christianum Sacramentis & verbo Dei.

8. Nec ego solus sic sentio. Mecum Episcopi, Pontifices, Imperatores, alij. E multis paucos accipe. Gelasius Epistola 10. Ad Anastasium Imperatorem: *Nosti, inquit, fili clementissime, quod licet præsideas humano generi dignitate rerum terrenarum, tamen præsulibus diuinarum rerum, deuotus colla submittis.* ac Grego. VII. lib. 8. Epist 21. ad Hermanum Metensem Episcopum: *Qui dubitat Sacerdotes Christi, Regum & Principum, omniumque fidelium Patres & Magistros censeri? Nonne mirabilis infamia esse cognoscitur, si filius Patrem, discipulus Magistrum sibi conetur subiugare, & iniquis obligationibus illum potestati sue subiicere, à quo credit, non in terra solum, sed etiam in cœlis se posse ligari & solui?* Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 17. *Ad hodiernum vsque diem cernimus mundanos Principes regi & instrui ab Ecclesiasticis.* Greg. Nazianz. orat. 17. quæ est ad ciues Nazianzenos, & irascentem præfectum: *Quid igitur dicitis, an me liberè loquentem æquo animo feretis? Nam vos quoque imperio meo lex Christi subiecit. Imperium enim nos quoque gerimus, addo etiam præstantius & perfectius. Nisi verò æquum est, spiritum carni fasces summittere & cœlestia terrenis cedere.* Ioannes Chrysost. hom. 83. in Matth. alloquens Diaconum; *Si Dux quispiam, si Consul ipse, si is qui Diademate ornatur, indigne adeas; cohibe & coerce: maiorem in illo*

habes poteſtatem, S. Ignatius Ioannis Euangeliſtę diſcipulus, in Epiſt. ad Smyrnenſes: *Epiſcopum oportet honorare tanquam principem Sacerdotum, poſt hunc honorare oportet etiam Regem.* Et in Epiſt. ad Philadelphienſes: *Omnis Clerus & omnis populus, milites, Principes atque Cæſares obediant Epiſcopo: Epiſcopus verò Chriſto:* Hoſius Epiſcopus in epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem: *Ne te miſceas Eccleſiaſticis, neque nobis in hoc genere præcipe, ſed potius à nobis diſce.* Ambroſius Epiſt. 32. ad Valentinianum Imperatorem: *Quando, quæſo, clementiſſimè Imperator in cauſa fidei laicos de Epiſcopo iudicaſſe?* Et Epiſt. 33 *Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius habere: Noli te extollere, ſed ſi vis diutius imperare, eſto Dei ſubditus.*

9. Audi & Imperatores. Baſilius Imperator in oratione, quam habuit in 8. ſynodo: *Quantacunque*, inquit, *religionis ac ſapientia laicus exiſtat, vel etiam vniuerſa virtute interius polleat, donec lapſus eſt, ouis vocari non deſinet. Rurſus, Epiſcopus quantacunque ſit irreuerentia plenus, & nudus omni virtute, donec Antiſtes eſt & veritatis verbum prædicauerit, Paſtoris vocationis & dignitatis damna non patietur. Qua ergo nobis ratio eſt in ordine ouium Conſtitutis? Paſtores, verborum ſubtilitatem diſcutiendi, & ea, quæ ſuper nos ſunt, quærendi & ambiendi habent. Oportet nos ergo cum timore & fide ſincera hos audire, & facies eorum vereri (cum ſint miniſtri Dei omnipotentis) & nihil amplius, quam ea, quæ noſtri ordinis ſunt requirere.* Theodoſius & Valentinianus in Epiſt. ad ſynodum Epheſinam: *Candidianum Comitem ad ſacram veſtram ſynodum abire iuſſimus, ſed ea lege & conditione, vt cum quæſtionibus & controuerſiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquam commune habeat. Nefas eſt enim, qui ſanctiſſimorum Epiſcoporum catalogo aſcriptus non eſt, illum Eccleſiaſticis negotiis & conſultationibus immiſcere.* Honorius in Epiſt. ad Arcadium Orientis Principem: *Ad illos* (id eſt, Epiſcopos) *diuinarum rerum interpretatio, ad nos religionis ſpectat obſequium.* Iuſtinianus in Authentica conſtit. 123. *Si Eccleſiaſticum negotium ſit, nullam communionem habente ciuilis Magiſtratus cum ea diſceptatione, ſed religioſiſſimi Epiſcopi ſecundum ſacros Canones, negotio finem imponunto.* Refert Sozomenus lib. 1. cap 8. Conſtantinum Imperatorem ſcripſiſſe, tum ad Epiſcopos, tum ad Præſides cuiuſcunque Prouinciæ: ad illos quidem, vt quæ vellent imperarent; ad hos autem, vt morem gererent epiſcopis, eorum imperata ſtudioſè facerent.

10. Vides, Batane, Prælatos Eccleſiæ Paſtores eſſe, Reges & Imperatores ouium numero cenſeri: illos cœleſtium, hos terrenarum rerum adminiſtratores eſſe: illos præcipere, hos obtemperare. Et tu contra tot Pontificum, Patrum & Imperatorum teſtimonia contra ipſam rationem & veritatẽ, & peruerſa contradicendi libidine, audes hunc ordinem turbare & ſæcularem magiſtratum eccleſiaſtico anteferre. Saltem Caluinum tuum audire debueras; qui ingenuè fatetur quod nos aſſerimus. Sic enim loquitur lib. 4. Inſt. c. 11. §. 4. *Magiſtratus, ſi pius eſt, non veletſe eximere communi filiorum Dei ſubiectione, cuius non poſtrema pars eſt Eccleſiæ ex verbo Dei iudicanti ſe ſubiicere, non tantum abeſt, vt iudicium illud tollere debeat. Quid enim honorificentius, inquit Ambroſius, quam vt Eccleſia filius dicatur Imperator? Imperator enim bonus, intra Eccleſiam, non ſupra Eccleſiam eſt. Quare illi, qui vt magiſtratum ornent, Eccleſiã ſpoliant hac poteſtate, non modo falſa interpretatione corrumpunt Chriſti ſententiam* (nempe quicquid ligaueritis ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, &c.) *ſed ſanctos omnes Epiſcopos, qui tam multi à tempore Apoſtolorum extiterunt, non leuiter damnant, quod honorem officiumque magiſtratus falſo prætexta ſibi vſurpauerint.* Hæc Caluinus. Ex quo tria diſce. Primò, pium magiſtratum ſponte ſe ſubiicere iudicio & iuriſdictioni Eccleſiaſticæ. Impius ergo qui id non facit. Secundò Imperatorem bonum, eſſe membrum Eccleſiæ, non caput, filium non patrem. Tu ergo non bonum, ſed malum Imperatorem effers ſupra Eccleſiaſticam iuriſdictionem. Tertiò, eos, qui magiſtratum ſęcularem præponunt eccleſiaſtico, corrumpere ſententiam Chriſti, & damnare ſanctos Epiſcopos, qui à tempore Apoſtolorum extiterit. Hoc tu facis, Batane.

11. Atque hęc dicta ſint de priori Concilij Conſtantienſis decreto, quod tu fruſtra oppugnare auſus es. Oſtendi enim non rectè ex eo inferri tria illa abſurda quæ tu malitiosè inferebas. Circa poſterius decretum habes etiam, quod reprehendas, præſertim illud, quod dixi, *Principem ſæcularem qui promittit alicui ſecuritatem, cum fecerit, quod in ipſo eſt, non manere in aliquo obligatum.* Hoc tu interpretaris, quaſi dicerem: *Eſſe quidem in poteſtate Principis vel Imperatoris, Euangelicis ad Concilia coniuratorum Patrum abeuntibus ſecuritatem dare, non autem datam ſeruare.* Semper hic erras Batane: Nihil dixi de Euangelicis. Nec vos Euangelici, ſed hæretici eſtis. Porrò verborum meorum non eſt ille ſenſus, quem tu fingis, ſed lõgè alius. Aſſero in Imperatoris poteſtate eſſe, non ſolum dare ſecuritatem, ſed etiam datam ſeruare. Cur ergo non præſtat, inquis, vt is, cui ſecuritatem dedit eundi ad Concilium, ſecurus inde exeat. Huſſium proculdubio intelligis, qui accepta à Sigiſmundo Imperatore ſecuritate eundi ad Concilium Conſtantienſe, non exiuit ſecurus, ſed exuſtus eſt. Hic ſcopulus eſt in quẽ ſemper impingitis. Hic tu, & alius è Batauia Caluinus, Daniel Plancius, multa otioſè diſputatis. Et quidem Plancio facilè ignoſcam, quia cum Grammaticus ſit, ſuo iure potuit grammatice & pueriliter, conquiſitis hinc inde aliquot phraſibus litigare. At te, qui Iureconſultus haberi vis, non melius ea, quæ communi iure ſancita ſunt intelligere & interpretari, valde equidem miror. Audi ergo, quod iurecõſulti dicant. Illorum regula hęc eſt. *Quando datur alicui ſaluus conductus, vel ſecuritas iure communi, ſolum datur contra vim iniuſtam, non autem contra iuris executionem.* Vnde in omni ſaluo conductu ſeu ſecuritate, quę iure communi data eſt, exprimi vel intelligi debet hæc clauſula: *Salua ſemper iuſtitia.* Et quidem Saxones ex Carolina inſtitutione eam exprimũt ſub hac formula, *Damus tibi fidem publicam, cauſam dicendi in iudicio, contra vim, non tamen contra iuris executionem.* Idem fecerunt Patres Concilii Conſtantienſis ſeſſ. 6. cùm ajunt: *Ad quod à violentia, iuſtitia ſemper ſalua omnem ſaluum conductum noſtrum quantum in nobis eſt, præſentium tenore offerimus.* Plura de hac re videri poſſunt apud Mynſingerum in obſeruationibus iudicij Imperialis Cameræ obſer. 82. Euerardum Specxan. Centuria 1. quæſtionum iuris, q. 1. §. 18. & alios, quibus conſentit clariſſimus & conſultiſſimus vir, D. Matth. Boys, vtriuſque Iuris Doctor & Profeſſor Colonienſis, quem etiam conſului.

12. Ex hac regula, quam negare non potes, facilè iam percipis, quid ſit, Principem ſæcularem, qui dat alicui ſaluum conductum ſeu ſecuritatem, nõ manere amplius obligatũ, ſi facit, quod in ſe eſt. rantũdem enim eſt, ac ſi dicas, non manere obligatum, ſi præſtat quod promiſit. Quid autem promiſit? Nihil aliud, quam ſecuritatem contra vim iniuſtam, ſalua ſemper iuſtitia & iuris executione. Si ergo efficit, vt is, cui ſecuritatem dedit, non patiatur aliquam vim iniuſtam, omnino cenſetur ſeruare ſecuritatem à ſe datã. Et hoc eſt facere, quod in ſe eſt. Nunc ſic applica, Sigiſmundus Imperator dedit Huſſio ſecuritatem eũdi Conſtantiam, & inde redeundi contra vim iniuſtam, ſalua ſemper iuſtitia. Hanc autem præſtitit. Nihil

enim iniustè passus est Hussius. Si quid passus est, iustè & legitimè passus est. Hoc infra q. 9. clarius tibi demonstrabo. Nam ibi iterum de Hussio agendum erit. Hoc loco satis est, quod aliquando cum tuo Plancio intelligis, quod sit, Imperatorem seu Principem sæcularem, dato saluo conductu, facere quod in se est. Est enim, defendere contra vim iniustam.

13. Ex dictis concludo te in Concilio Constantiensi, nec diserte potuisse reperire hanc sententiam; *Hæreticis non est seruanda fides*; nec vllum apicem, ex quo illam vel obscurè colligeres. Hoc solum te egisse, vt decreta Concilij, peruersa & odiosa interpretatione, posses quocunque modo traducere. Ego potius contrarium tibi ostendam; nempe Patres Concilij sensisse *omnino seruandam esse hæreticis fidem*. Cum enim definiant Principem sæcularem, qui promittit hæretico saluum conductum seu publicam securitatem, & facit quod in se est, non manere in aliquo obligatum, insinuant, talem Principem seruasse fidem quam promiserat, & boni Principis officio functum esse. Quod si putassent, Hæretico non esse seruandam fidem, non fuisset opus eo confugere, sed rotundè dixissent Principem sæcularem non debere esse sollicitum de seruanda hæreticis fide, nec vllam obligationem oriri ex fide illis promissa. Hoc autem non dixerunt, sed potius Principem qui obligatus est ad seruandam fidem hæreticis promissam, satisfeciisse suæ obligationi, si fecit quod in se fuit, id est, si præstitit securitatem contra vim iniustam.

Quæstio VI.

An in Concilio Lateranensi definitum sit, Hæreticis non esse seruandam fidem?

Ais in duobus Conciliis Lateranensibus id definitum esse quorum alterum sub Gregorio VII. alterum sub Innocentio III. celebratum sit. Vtrumque autem fuisse generale, seu œcumenicum. Ex priori producis hæc verba Gregorij VII. *Nos sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos qui excommunicatis fidelitate aut sacramento constricti sunt, Apostolica authoritate à sacramento absoluimus, & ne sibi fidelitatem obseruent, omnibus modis prohibemus, quousque ipsi ad satisfactionem veniant.* Addis hunc Gregorium antea dictum fuisse Hildebrandum, & de eo sic scribere Abbatem Vrspergensem, *Certum est quod Hildebrandus non fuit electus à Deo, quod fraude & sortibus semetipsum intrusit, ordinem Ecclesiasticum euertit, imperium Christianum turbauit, Regis pacifici mortem machinatus est, periuros defendit, lites, bella & dissidia fouit discordiarum semina sparsit, scandala suscitauit, diuortia fecit, denique omnia, quæ videbamur in eos, qui sancte viuebant, rite ordinata, commouit & euertit. Non itaque mirum est, si à tali spiritu, cuiusmodi impia decreta, quibus Orbis Christiani tranquillitas perturbatur, Italia & Germania flammis bellorum ciuilium accendebantur, subditi vt contra Reges & Principes suos rebellarent à sacramento fidelitatis & obedientiæ ipsis debitæ soluerentur, &c.*

2. Ex posteriori Concilio Lateranensi vt citas hæc verba Innocentij III. *Si verò Dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia suam terram purgare negligeret ab hæretica fœditate, excommunicationis vinculo innodetur, & si satis facere contempserit infra annum, significetur hoc summo Pontifici, vt ex tunc ipse Vassallos ab eius fidelitate denunciet absolutos, & terram exponat Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absque vlla contradictione possideant.*

3. Expendam singula. Ac primum, vt vera à falsis separentur notanda sunt tria mendacia, quæ hic admisces. *Primum est*, quod ais vtrumque Concilium fuisse generale, solum posterius generale fuit, non prius. *Alterum*, quod addis, Abbatem Vrspergensem supra dicta verba scripsisse de Hildebrando, qui postea Gregorius VII. fuit appellatus. Audi Bataue, Abbas in suo Chronico, circa annum Domini 1080. refert quidem similia verba, non tamen sua, sed quorundam à multorum qui aduersabantur Gregorio. Et postea subdit verba Anselmi Lucensis Episcopi, quibus defenditur & laudatur Gregorius, in hunc modum: *Vt ergo de beato Gregorio Patre nostro dicam, quod de Cornelio scripsit beatus Cyprianus, factus est Episcopus, de Dei & Christi eius nuncio, de Clericorum pene omnium, & vt verius dicam, omnino omnium testimonio, de plebis, quæ tunc aderat, suffragio, de sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio, cum locus Petri & gradus sacerdotalis cathedræ vacaret &c.* His recitatis subiungit Abbas Vrspergensis; *Hæc priori sententiæ valde contraria scripsit Anselmus Episcopus, vir literis apprime eruditus, ingenio acutissimus, facundia præcipuus, & quod omnibus maius est, in timore & sancta conuersatione nominatissimus, adeo vt tam in vita, quam post mortem referatur miraculis clarus.* Vides, quid scribat Abbas de Anselmo & quid Anselmus de Gregorio. Nec solus Anselmus, sed alij plerique e Gregorium insigniter commendant. Platina de eo sic habet: *Gregorius VII. Hildebrandus antea vocatus, natione Hetruscus, Patria Soanensis, Patre Bonico, omnium bonorum consensu Pontifex creatur. Ipsius autem electionis verba ita annotata sunt. Nos sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Clerici, Acolythi, Subdiaconi, Presbyteri præsentibus Episcopis, Abbatibus, multisque tum Ecclesiastici, tum laici ordinis, eligimus hodie X. Calendas Maij, in Basilica S. Petri ad vincula anno salutis 1072. in verum Christi Vicarium, Hildebrandum Archidiaconum, virum multa doctrina, magna pietatis, prudentiæ, iustitiæ, constantiæ, religionis, modestum, sobrium, continentem.* Lambertus Schaffnaburgensis eundem Gregorium vocat *virum sacris literis eruditissimum, & in tota Ecclesia tempore quoque priorum Pontificum virtutum genere celeberrimum.* Martianus Scotus ait *fuisse virum venerabilem*, & ipsius decreta recenset ac laudat. Ottho Frisingensis Episcopus de eo sic scribit: *Forma gregis factus, quod verbo docuit exemplo demonstrauit, ac fortis per omnia athleta, se pro muro Domini Israel ponere non timuit.* Cur hæc omnia, Bataue, dissimulas? Cur relictis probatissimis testibus, qui Gregorium commendant, quorundam improborum hominum maledictis fidem habes? Cur falsò Abbatem Vrspergensem contra me citas?

4. Superest *tertium mendacium*. Ais Gregorium in suo decreto *expressè* loqui de *hæreticis*. Non ita est. Expressè loquitur de *Excommunicatis*. Qui autem erant illi excommunicati? Plerique Catholici, tametsi rei & contumaces. Sic enim legimus in Concilio Romano 4. sub Gregorio: *Statuimus vt nulla vnquam persona alicuius potentiæ, siue Rex, aut Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Comes, Marchio, siue miles, aliqua præsumptione, temeraria audacia, fraude, dolore, seu aliqua perturbatione legatis nostris obsistere & contraire ne iustitiam & finem componant, perientet. Quicunque autem temerario ausu, huius nostræ constitutionis violator exiterit, legatisque nostris ad hanc pacem componendam eunti fraudem opponere tentauerit, vinculo cum anathematis uel amus.*

Rainerio, Vgizzoni filio inducias trium hebdomadarum damus. Quodsi in spacio isto coram præsentia nostra iustitiam facere noluerit, eo quod fratrem suum

Schlesinger, Lilli M.
Dr. phil., Dr. med., Dr. h.c., Professor of Psychiatry, Columbia University, College of Physicians and Surgeons, New York, N.Y.

Lilli M. Schlesinger was born in Berlin, Germany, on March 17, 1896. She received her Ph.D. degree in 1921 from the University of Berlin, and her M.D. degree in 1924 from the University of Heidelberg. She was a student of Karl Jaspers and Max Wertheimer. She was also a student of Sigmund Freud and Hanns Sachs, and was a member of the Berlin Psychoanalytic Institute. She was a practicing psychiatrist in Berlin from 1924 to 1933. She was a member of the Berlin Psychoanalytic Society from 1924 to 1933. She was a member of the Berlin Psychoanalytic Institute from 1924 to 1933. She was a member of the Berlin Psychoanalytic Society from 1924 to 1933. She was a member of the Berlin Psychoanalytic Institute from 1924 to 1933.

Fig. 1. Lilli M. Schlesinger, Ph.D., M.D., Dr. h.c.

Dr. Schlesinger's research and clinical interests are in the field of psychiatry and psychoanalysis.

A

QVÆSTIONES Miscellaneæ.

De fide Hæreticis seruanda, contra quendam Caluinistam Batauum, qui se fœderatorum inferioris Germaniæ Defensorem appellat.

B

OPVSCVLVM II.

LECTORI.

SCRIPSI *nuper Disputationem*, de fide hæreticis seruanda; *& in ea demonstraui, non minus hæreticis quàm Catholicis, in rebus aliàs iustis & honestis, fidem integram ac illibatam seruare oportere. Annexa erat appendix eiusdem planè argumenti. Aduersarii, qui longè aliter nos sentire arbitrabantur, plerique mirati sunt. Et se hactenus falsò persuasos esse, ingenuè confessi. Aciam putabam fore, vt nemo amplius in hac re molestus nobis esset. Sed, vt inquietum est hominum genus, Caluinista quidam Batauus, nouam litem nobis intentat, nec solùm probris & conuitiis tumultuatur in Catholicos omnes, sed etiam odiosè perfidiæ illis obiicit, quasi fidem hæreticis datam ac promissam, impunè violari posse, verbo ac opere palam testentur. Eius audaciam & mentiendi libidinem in hoc libello, paucis detexi & confutaui. Et sane opus erat. Nam* C *apud imperitos & simpliciores facilè fucum fecisset, præsertim cum ex Conciliorum & Pontificum decretis, quidquid in nos eructat, probare se videri velit. Porrò, quæ huic homini causa sit hu coctam crambem reponendi, facilis coniectura est. Ex bello Belgico, quod inter Catholicum Regem Hispaniæ, & fœderatos Ordines, tot annis geritur, non exiguè quæstum facit. Et quia nunc de pace agitur, omnibus modis eam turbare vult, ne quæstum, cessante bello, mox amittat. Ergo passim inculcat, pacem cum Catholicis nullo modo iniri posse, eo quod ipsi fœderatos habeant pro hæreticis, & dicant, fidem hæreticis datam, minimè seruandam esse. Futuram ergo, vt ipsi eam non seruent. Potius igitur in bello* D *persistendum, vt venter Batui huius sustentari possit. Nempe hoc homini illi consilium, hic scopus. Tu, benevole Lector, hunc meum laborem æquo animo accipias, velim.*

QVAESTIONES Miscellaneæ.

DE FIDE HÆRETICIS seruanda contra Batauum Caluinistam.

LItigas mecum, homo Batue, de fide Hæreticis seruanda. Et quidem id potissimum inter nos agitur, quid de hac re sentiant Catholici. Tu sententiam eorum contineri vis hoc syllogismo: *Hæreticis non est seruanda fides: sed Euangelici, id est, Lutherani & Caluinistæ, sunt hæretici. Ergo Euangelicis, id est, Lutheranis & Caluinistis, non est seruanda fides.* Maiorem probas partim ex decretis Conciliorum & Pontificum, partim ex verbis, factis, & vsu Catholicorum. Minorem sumis sine probatione, tanquam ab omnibus concessam & receptam. Age igitur, quando ita vis, resoluamus hunc syllogismum, & singulas eius propositiones expendamus, idque hoc ordine.

1 *An Caluinistæ sint Euangelici?*
2 *An Caluinistæ sint Hæretici?*
3 *An Pontifices sint Catholici?*
4 *An Catholici in Concilio Tridentino decernant, Hæreticis non esse seruandam fidem?*
5 *An hoc ipsum decernant in Concilio Constantiensi?*
6 *An etiam in Lateranensi?*
7 *An decreta Pontificum hoc statuant?*
8 *An Catholici passim ita scribant & sentiant?*
9 *An Catholici reipsa non seruent Hæreticis fidem?*

In his quæstionibus tota controuersia inter nos consistit. Has ergo si excussero, nihil restabit, de quo vltra litigemus. Tum interim aduerte, Batue, ne quid, quod ad rem pertinet, intactum relinquatur. Nam conuitia & verborum iniurias, quibus sæpe me lacessis, lubens omittam.

QVÆSTIO I.

An Caluinistæ sint Euangelici.

E

1. NOmine Euangelicorum, in tuis libellis passim intelligis Lutheranos & Caluinistas. Hic primùm quæro ex te, si tam Lutherani, quàm Caluinistæ Euangelici sunt; an ab eodem Christi Euangelio dicantur Euangelici, an à diuersis? Ab eodem dici non possunt, quia Lutherani ex suo Euangelio docent Christum realiter præsentem esse in Eucharistia, quod Caluinistæ negant. At in vno eodemque Euangelio, id non affirmatur & negatur. non ergo ab vno Euangelio Caluinistæ & Lutherani dicti sunt Euangelici. Si autem à duobus, necesse est duo contraria esse Euangelia, quorum altero asseratur præsentia Christi in eucharistia, altero negetur. Si contraria sunt, vtrumque à Deo esse non potest. Vel ergo Lutherani, vel certè Caluinistæ à Deo non sunt. Hunc scrupulis

Digitized by Google

bone vir, ſeponamus tantiſper Eccleſiam Chriſti in cælis triumphantem, de Eccleſia in terris militante agamus. Et dic ſodes, eſtne hodie in terris aliqua Catholica Chriſti Eccleſia? Omninò. Ergo ſunt etiam hodie in terris membra illius Eccleſiæ in vnitate fidei conſentientia. Nihil certius. Dic ergo, quæ ſunt membra, cum quibus tu conſentis? Rem difficilem à te peto. Et ſat ſcio, te non reperturum, etiam in numero Caluiniſtarum, quorum arbitrio ſtare velis in rebus fidei ac religionis. Idem de aliis Caluiniſtis dico. Singuli ſibi ſapiunt; nemo ſocium, cum quo idem ſentiat, agnoſcit. Omnes ergo extra Eccleſiam; omnes hæretici ſunt.

3. *Tertium argumentum*: Caluiniſtæ publico ſcripto profitentur, ſe in omnibus ſentire cum Lutheranis, excepto puncto de cœna Domini: At Lutherani apertè clamant, Caluiniſtas eſſe hæreticos: Ergo in hoc puncto Caluiniſtæ illis conſentiunt: Ergo ſuo iudicio hæretici ſunt. Quid cenſes, Bataue, an non Caluiniſtæ Heidelbergenſes nuper libellum ediderunt, in quo ſanctè affirmant, ſe per omnia ſentire cum Lutheranis in rebus fidei ac religionis, vnico puncto de cœna Domini excepto? Negari non poteſt. Libellus in manibus eſt, & ab omnibus legitur. Rurſum an non Lutherani palam fatentur, doctrinam Caluiniſtarum eſſe impiam, blaſphemam, hæreticam? Nec hoc poteſt negari. Extat liber Theologorum Vvittembergenſium, Tubingæ hoc anno editus, in quo id perſpicuè demonſtratur. Sic ergo concludo, Caluiniſtæ in omnibus punctis fidei ac religionis (excepto vnico de cœna Domini) planè dicunt ſe ſentire cum Lutheranis: atqui Lutherani ſentiunt dogmata Caluiniſtarum eſſe hæretica: ergo idem ſentiunt Caluiniſtæ: Ergo reuera hæretici ſunt.

4. Addo *quartum*, Caluinus natus & baptizatus eſt in Eccleſia Pontificia, vt conſtat: ergo Eccleſia Pontificia, tanquam mater, ipſum genuit. Vel ergo, cum ipſum gigneret, fuit caſta, vel corrupta. Si caſta, hæreticus eſt Caluinus, qui ipſam deſeruit. Si corrupta, ſpurius eſt, qui ex meretrice natus. vides, Bataue, quid velim. Sin minus, accipe hos duos elenchos. Prior eſt. Qui integram & inuiolatam Chriſti Eccleſiam deſeruit, hæreticus & Apoſtata eſt. Caluinus (ſi Eccleſia Pontificia fuit integra) integram & inuiolatam Chriſti Eccleſiam deſeruit: Ergo Caluinus eſt hæreticus & apoſtata. Poſterior eſt. Qui agnoſcit ſe natum ex matre corrupta ſeu meretrice, ſpurius eſt: Caluinus (ſi eccleſia Pontificia fuit corrupta) agnoſcit ſe natum ex matre corrupta ſeu meretrice: Ergo Caluinus eſt. Simili argumento vſus eſt Auguſt. lib. 3. contra Iulianum cap. 17. *Si*, inquit, *per ſanctos Antiſtites conſtuprauerunt Eccleſiam Manichæi, dic mihi, Iuliane, quæ te peperit, vtrum caſta, an verè meretrix enixa eſt?* Vbi hęc 4. argumenta nonnihil exculſeris, plura tibi adferam. Nolo ſtomachum tuum, qui alias nauſeabundus eſt, nimium onerare. Hæc digere; ac deinde redi.

Qvæstio III.

An Pontificij ſint Catholici?

1. TV quidem Bataue, vt Pontificem Antichriſtum, ſic omnes Pontificios vis eſſe hæreticos & Antichriſtos. Sed vno hoc Elencho te refellã. Illi prudenter cẽſendi ſunt Catholici, qui ab antiquis temporibus ad nos vſque, publicè ſemper dicti & habiti ſunt Catholici, nullo Catholico reclamante. At Pontificij ſemper publicè dicti & habiti ſunt Catholici, nullo Catholico reclamante: Ergo Pontificij prudenter cenſendi ſunt Catholici. Maior per ſe nota eſt. Minorem probo, quia ex tota antiquitate non potes vllum Catholicum Scriptorem producere, qui negauit Pontificios eſſe Catholicos. Imò, tradit Auguſtinus, ne aduerſarios quidem id negaſſe vnquam, aut negare poſſe. Sic enim ſcribit in lib. de vera & falſa religione cap. 7. *Tenenda eſt nobis Chriſtiana religio, & eius Eccleſia communicatio, quæ Catholica eſt, & Catholica nominatur, non ſolum à ſuis, ſed etiam ab omnibus inimicis. Vultis enim nolintne ipſi quoque hæretici & ſchiſmatum alumni, quando non cum ſuis, ſed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud, quam Catholicam vocant: Non enim poſſunt intelligi, niſi hoc eam nomine diſcernant, quo ab vniuerſo Orbe nuncupatur.*

2. An tu ergo putas, te tuique ſimiles Donatores titulum *nominis Catholici*, quem tot ſæculorum præſcriptione obtinemus, poſſe nobis clamando eripere? Erras, mi homo. *Melior eſt conditio poſſidentis*, inquit Iurecõſultus. Nos ſumus in poſſeſſione nominis Catholici. Melior ergo noſtra, quàm veſtra conditio eſt. Nec veſtri homines id diffidentur. Nam plerique, quia ſciunt Pontificios legitima præſcriptione vocari Catholicos, non volunt Catholici, ſed Euangelici aut Epiſtolici appellari. Audi quid nuper acciderit Paræo veſtro. Is Vvormatiæ rogatus à Pontificio Doctore, cuius ſectæ eſſet? Nullius, inquit. Cuius ergo religionis? Paulinæ, ait: ergo Catholicæ, inferebat alter. Nego, inquit Paræus. Tum alter? Quicunque Paulinus eſt, Catholicus eſt, non enim niſi Catholicam doctrinam tradidit nobis Paulus: At tu Paulinus es, vt fateris: Ergo Catholicus es. Iterum negat Paræus. Et alter, quid inquam negas? Syllogiſmus bonus eſt. Aut maior, aut minor propoſitio neganda eſt. Quid tergiuerſaris? Paræus conſternatus abijt. Noluit fateri ſe Catholicum eſſe ne videretur fateri, ſe Pontificium eſſe. Ita nimirum inſculptum eſt omnium animis ac pectoribus, non alios, quàm Pontificios, dici & haberi Catholicos.

8. Fortè dices, Pontificios ſolo nomine, non autem doctrina Catholicos eſſe. Sed quæro ex te, an omninò inter Chriſtianos reperiri poſſit doctrina Catholica? Planè, inquies. Alioqui nemo ſaluari poſſet. At apud quos illa reperitur? An apud Anabaptiſtas? Negat Caluinus, qui illos, tanquam hæreticos condemnat. An apud Lutheranos? At illi docent, Caluiniſtas eſſe hæreticos. An apud Caluiniſtas? At illi proprio conſenſu, vt paulo ante oſtendi, hæretici ſunt. Vel ergo nuſquam eſt, vel apud Pontificios eſt. Sed propius ad rem. Apud illos non poteſt eſſe doctrina Catholica, qui in rebus fidei ac religionis non conſpirant cum doctrina, quæ primis quingentis annis in Eccleſia Chriſti tradita eſt (Tunc enim, teſte Caluino l. 1. Inſt. c. 11. §. 13. & l. 4. c. 2. §. 3. vigebat ſincera & Catholica doctrina) Atqui nec Caluiniſtarum, nec Lutheranorum, nec Anabaptiſtarum doctrina conſpirat cum illa, quæ primis quingentis annis in Eccleſia Chriſti tradita eſt: ergo nec Caluiniſtarum, nec Lutheranorum, nec Anabaptiſtarum doctrina eſt Catholica. Minorẽ probo, quia Caluiniſtæ docent, *Deum eſſe autorem peccati*: Lutherani, *nullum eſſe liberum arbitrium in homine*. Anabaptiſtæ, *infantes non eſſe baptizandos*. Hæc autem doctrina non fuit tradita in Eccleſia Chriſti primis quingentis annis. non ergo eſt Catholica. Vel igitur nuſquam, vel apud Põtificios quærenda eſt Catholica doctrina.

Digitized by Google

Extrait de : Mélanges de littérature et d'histoire religieuses publiés par la Faculté de théologie protestante de l'Université de Paris à l'occasion du cinquantenaire de la Section des sciences religieuses de l'École pratique des hautes études, Paris, Alcan, 1930, p. 111-122.

Les « Lettres à Grynée » de Théodore de Bèze. Contribution à l'histoire de la Réforme et de la Renaissance

Par Henri Meylan

Tous droits de reproduction, de traduction et d'adaptation réservés pour tous pays

Mercurius Gallobelgicus, Cosmographiae nostri temporis, Europae
potissimum, Epitome, Germanicarum rerum, maxime vero eorum,
quae inter Germanos & Belgas hactenus gesta sunt, complectens
Historiam, Ab anno Christi M. D. LXIV. usque ad annum M. D. C.
Cum Indice Rerum & Verborum locupletissimo. Cui accessit Ejusdem
Auctoris Mercurius Romanus, Hoc est, Res Romanae, Sacrae &
Civiles, Ab anno Christi M. D. LXXXIV. usque ad annum M. D. C.
Cum Indice Rerum & Verborum locupletissimo. Coloniae Agrippinae,
Apud Petrum Cholinum, Anno M. D. C. [1600]. 8°. 2 Bde.

poſſe decretum fuiſſe euitam qui cui non ſeruant, annos ita fungos eſſe putas, Becane, vt fidem illi eiſdem ſeruaturos credamus? Illos, inquam, qui linguam iurant & promittunt, & mentem iniuratam tenent? qui Euangelicos communem omnium Catholico Romanorum hoſtem eſſe iniuſtum docetis, & ſcribitis, & conſequenter talem, cum quo nec fides, nec iuſiurandum commune eſſe debet? Hic primum nihil aliud video, quam inermem & calumnioſam exclamationem, deinde nectuntur putida aliquot mendacia. Primum eſt, Legatos & Regum & Principum Catholicorum vix fuiſſe tutos Tridenti. Vnde hoc habes? Alterum, decretũ fuiſſe, vt Reges & Principes Catholici ad libitum Pontificis excommunicati, regnis & imperiis ſuis perfidè exuerentur. In qua ſeſſione decretum id eſt? Putas Pontificem tui ſimilem eſſe, qui audes publicè decernere, Regem Hiſpaniæ ſuo regno exturbandum eſſe? Tertium, Pontificios lingua iurare & promittere, & mentem iniuratam tenere. Quid ſi regeram, Calumniſtas lingua iurare & mẽtem iniuratam tenere? Plures hoc credent, quàm illud quartum, nos ſcribere & docere, Euangelicos eſſe tales hoſtes, cum quibus nec fides, nec iuſiurandum commune eſſe debet. Abſit, vt hoc dicamus de Euangelicis. Imò nec de hæreticis ita ſentimus. Oſtendi tibi paulò ante, Patres Concilij Tridentini non ſolum publicam fidem obtuliſſe & promiſiſſe hæreticis, ſed etiam pœnam ſtatuiſſe in eos, qui fidem hæreticis promiſſam violaſſent.

8. Pergis porrò: *Expreſſim, vt dictum eſt ad Conſtantienſem, imaginem vindi à Sigiſmundo Imperatore ſalus conductus Huſſio data eſt, & tamen ille, & Hieronymus Pragenſis, orthodoxiæ cauſa, inuia coniuratorum illorum Patrum ſententiam, vim exuſti fuerunt, hoccine tu fidem datam non violare appellas? Quid itaque de Concilij Tridentini ſaluis conductibus tenendum aut timendum putas, in quibus nulla hæreticorum expreſſa mentio facta eſt? Et tamen tu Becane tali ſecuritate Euangelicos à cruentiſſimis ſupplicijs & lanienis veſtris tuos, atque fidem ipſis datam ſeruandam fore, dulce canendo, vt anceps, docere conaris. O frandem & perfidiam pluſquam Græcam, pluſquam Puniceam.* Videris hic argumentari, in Conſtantienſi Concilio fides Huſſio & Hieronymo Pragenſi violata eſt: ergo etiam in Tridentino fuiſſet violata Euangelicis. Nimirum ex mendacio ſomnium colligis. Nego fidem violatam eſſe Huſſio. Huſſius Imperatori fidem violauit, vt oſtendi in diſputatione *de fide hæreticis ſeruanda*. Et infra ſuo loco iterum oſtendam. Porrò, cùm ais, nullam hæreticorum fieri mentionem in ſaluis conductibus Concilij Tridentini; apertè repugnas tibi ipſi. Nam alibi contendis, in eodem Concilio definitum eſſe, *Hæreticis non eſſe ſeruandam fidem*. Vnde ſic regero; Qui nullam facit mentionem hæreticorum, ille non decernit, hæreticis non eſſe ſeruandam fidem: atqui Concilium Tridentinum in ſuis ſaluis conductibus, nullam facit mentionem hæreticorum, vt tu fateris: Ergo non decernit, hæreticis non eſſe ſeruandam fidem quid ergo tu nobis obiicis? Cætera quæ ſequũtur, *O frandem, ô perfidiam*, verba ſunt quæ ſtrepitum faciunt, & nihil probant.

9. Deinde quaſi ab exordio, incipis ſcrutari mentem Concilij Tridentini per multas Pagellas, cùm ais; *Non abſre futurum eſſe viri boni crediderunt, circa ambagem Tridentini Concilij partem qua fidem & ſecuritatem publicam Euangelicis datam ſpectat paulo propius examinare.* His & ſequentibus verbis, quæ propter faſtidium omitto, nihil aliud facis, quàm falſis ſuſpicionibus & interpretationibus mentem Concilij Tridentini pervertere, & in alium ſenſum trahere. Sed fruſtra. Nam mens Concilij ex verbis ipſius ſupra citatis clara & aperta eſt. Et ſanè, idcò integra ipſius verba huc tranſcripſi, vt quiuis videat & intelligat, quàm A tu malitioſè & impudenter ea interpreteris. Et tamen audes polliceri, te citra ambagem Concilij decreta examinaturum; Imò nihil aliud, quam ambagem, vbi minimè opus eſt, ſectaris. Hoc ſolùm à te poſtulo; & vrgeo, vt ex verbis Concilij colligas hanc ſententiam, *Hæreticis non eſt ſeruanda fides*. Quandiu hoc non facis, nihil ad rem facis. Semper tibi occinam; *Heus Bataue, dic de tribus capillis.*

10. Tandem tamen videris dicere aliquid ad rem; ſed planè ex deſperatione. Cùm enim ex ſaluis conductibus Concilij Tridentini, non poſſes extundere hanc vocem; *Hæreticis non eſt ſeruanda fides*; cœpiſti omnes angulos totius Concilij excutere, & tandem ſeſſ. 25. cap. 20. de reformatione, repetiſti hæc verba: *Decernit & præcipit* (ſancta ſynodus) *ſacros Canones & Concilia generalia omnia, nec non alias Apoſtolicas ſanctiones in fauorem Eccleſiaſticarum perſonarum, libertatis Eccleſiaſticæ, & contra eius violatores editas, quæ omnia præſenti etiam decreto innouans, exactè ab omnibus obſeruari debere.* Ex quibus verbis poteſt fieri tale argumentum pro te: Quæcunque in canonibus ſacris, Conciliis generalibus & Apoſtolicis ſanctionibus decreta ſunt, ea in Concilio Tridentino renouantur, & exactè obſeruari iubentur: Atqui in Canonibus ſacris, Conciliis generalibus & Apoſtolicis ſanctionibus decretum eſt, non eſſe hæreticis ſeruandam fidem: Ergo hoc etiam in Concilio Tridentino renouatur & exactè obſeruari iubetur. Hæc, opinor, eſt vis argumenti tui. Sed audi Bataue, effugium quæris & latebras. Cùm enim in ſaluis conductibus Concilij Tridentini non reperias, quod oſtenſurum te promiſiſti; abducis nos aliò. Sed hoc etiam fruſtra. Nam apertè falſum eſt, quod aſſumis in argumento, definitum eſſe in ſacris Canonibus, in Conciliis generalibus, & ſanctionibus Apoſtolicis, quod hæreticis non ſit fides ſeruanda, vt ex ſequentibus patebit. Accedit, quod nunquam Patribus Concilij Tridentini in mentem venerit, eo loco definire aut reuocare, quod tu vis. Nam ſuprà oſtendi, Patres in ſuis ſaluis conductibus diſertè ſtatuiſſe, vt fides & ſecuritas publica, quæ hæreticis promiſſa & oblata erat, integrè ſeruaretur, & ſi quis eam violaret, ſubeundæ pœnæ eſſet obnoxius. Non ergo, vt tu vis, contrarium hîc ſtatuerunt. Denique Patres loco citato non renouant omnia ſimpliciter & abſolutè, quæ in ſacris Canonibus, Conciliis generalibus, & ſanctionibus Apoſtolicis decreta ſunt, ſed ea tantum, quæ in fauorem perſonarum & libertatis Eccleſiaſticæ decreta ſunt, vt ex verbis Concilij patet. Iam verò decretum de non ſeruanda fide hæreticis (ſi quod tale eſſet, quod tamen non eſt) non magis eſſet in fauorem Eccleſiaſticorum, quam laicorum. Sicut enim ex vi illius decreti, Eccleſiaſtici liberi eſſent à ſeruanda hęreticis fide, ſic etiam Laici, eſt enim vtrobique par ratio. Sed videamus deinceps, quid ex aliis Conciliis & Canonibus pro te adferas.

QVÆSTIO V.

An Catholici in Conſtantienſi Concilio docuerint Hæreticis non eſſe ſeruandam fidem?

1. HOc etiam affirmas, in vtroque tuo libello, Ego, & aliàs negaui, & nunc iterum nego. Expendamus ergo verba Concilij ſeſſ. 19. quæ ſic habẽt; *Præſens ſancta ſynodus ex quouis ſaluo conductu per Imperatores, Reges & alios ſæculi Principes, hæreticis, vel de hæreſi diffamatis, conceſſo, nullum fidei Catholicæ vel iuriſdictioni Eccleſiaſticæ præiudicium generari, vel impedimentum præſtari poſſe, ſeu debere declarat, quo minus dicta ſaluo conductu non obſtante, liceat iudicio competenti & Eccleſiaſtico, de huiuſmodi perſonarum erroribus inquirere, &*

aliàs contra eos debite procedere, eosdémque punire, quantum iustitia suadebit, si suos errores euocare pertinaciter recusauerint, etiamsi de saluo conductu confisi, ad locum venerint iudicij, aliàs non venturi: Nec sic promittentem, cum fecerit, quod in ipso est, ex hoc in aliquo remansisse obligatum.

2. His verbis, vt vides, duo decernuntur. *Vnum est*, quod sæcularis potestas nullo modo possit impedire Ecclesiasticam potestatẽ à suo legitimo exercitio: ac proinde si quis sæcularis Princeps det alicui hæretico saluum conductum, hoc non debeat obstare, quo minus liceat Ecclesiastico iudici suum officiũ exercere, id est, examinare reum, & secundum allegata & probata procedere, vt ratio est, quia quãdo sunt duo Principes, qui habẽt distincta iudicia & tribunalia, quorũ alterũ altero maius ac superius est; tunc inferior Princeps non potest impedire superiorem ab executione suæ iurisdictionis, ac proinde securitas, quã promittit alicui, non extendit se ad tribunal superioris Principis, quia *superior legibus ac pactis inferioris non ligatur* (cap. cum inferior, Extra. de maioritate & obedientia) At qui Princeps sæcularis, & Princeps Ecclesiasticus habent distincta tribunalia; & ecclesiasticorum tribunal est superius. (cap. solitæ, titulo citato) Ergo Princeps sæcularis, quando dat alicui subdito saluum conductum, non potest illum extendere ad tribunal superius sine ipsius consensu; nec per datam à se securitatem, impedire iurisdictionem superioris Principis. Quid certius? Hoc ipsum diserte docent Iurecõsulti. Everardus Speran Iuris Professor Helmestadij. Centuria prima quæstionum iuris, q. 1. de eadem re sic habet: *Iudex superior talem fidem non à Iudice inferiore factam ratam habere non cogitur: tum quod reipub. interest delicta puniri: tum etiam quod superior legibus aut pactis inferioris non ligatur.*

3. *Alterum est*: quod sæcularis Princeps, qui promittit alicui securitatem, cum fecerit, quod in ipso est non maneat in aliquo obligatus. Et ratio est, quia qui promittit securitatem, non censetur maiorem promittere, quàm præstare possit. Si ergo facit, quod in se est, non peccat contra fidem promissionis. Quid autem hoc sit, Principem facere, quod in ipso est, paulò post explicabo. Tu enim & tui simules, sinistrè hoc interpretamini.

4. Atque hæc sunt duo decreta Concilij Constantiensis, quibus non decernitur, *fidem hæreticis non esse seruandam*, vt tu malitiosè obiicis: sed instruũtur Principes sæculares, quid in saluis cõductibus seruare debeant, & quousque extendat se illorum potestas & iurisdictio in promittenda & præstanda securitate.

5. Quid tu nunc contra affers, vel afferre potes? Primum, arrodis illud, quod in explicatione prioris decreti dixi, *saluum conductum inferioris*, id est, Imperatoris, Regis & Principis, *non impedire superiorem Ecclesiasticorum iurisdictionem*. Atque hinc tria absurda colligis. Vnum, quod *debitam Principibus, Regibus & Imperatoribus fidem ac obedientiam denegemus*. Alterum, quod *publicam eorumdem fidem cum summo probro conculcamus, & subditos ad rebellionem concitemus*. Tertium, quod *Principatum Ecclesiasticum, nefando periurio, supra omnes Reges & Imperatores efferamus*. Singula videamus. Primum absurdum nõn potes inferre, nisi hoc modo. Quicunque dicit, saluum conductum Imperatorum, Regum & Principum non impedire superiorem Ecclesiasticorum iurisdictionem, is dicit, Imperatoribus, Regibus, & Principibus nõn esse debitã fidem & obedientiam præstandam: sed Catholici dicũt prius: ergo & posterius. Maior falsa est. Vt hoc videas, repono tibi similem hunc syllogismum. Quicunque dicit saluum conductum inferioris Iudicis, non impedire iurisdictionẽ superioris Iudicis, is dicit, inferiori Iudici non esse debitam fidem & obedientiã præstandam: sed Catholici dicũt prius: ergo & posterius. Maior falsa est. Vt hoc videas, repono tibi similem hunc syllogismum. Quicunque dicit saluum conductum inferioris Iudicis, non impedire iurisdictionẽ superioris Iudicis, is dicit, inferiori Iudici non esse debitam fidem & obedientiã præstandam: sed Catholici dicũt prius: Ergo & posterius. Certè, si maior propositio huius syllogismi falsa est, vt reuera est in altero quoque falsam fuisse necesse est. Nihil ergo, Bataue, concludis.

6. Alterum absurdum debes simili syllogismo deducere. Qui dicit saluum conductum Imperatorum, Regum & Principum non impedire superiorem Ecclesiasticorum iurisdictionem, is publicam fidem Imperatorum, Regum & Principum conuellit, & subditos eorum ad rebellionem concitat: sed Catholici faciunt prius: Ergo & posterius. Regero tibi hoc modo, Qui dicit saluum conductum inferioris Iudicis, non impedire iurisdictionem superioris Iudicis, is publicam fidem inferioris Iudicis conuellit, & subditos illius ad rebellionem concitat: sed Iureconsulti faciunt prius: ergo & posterius. Vides in vtroque syllogismo maiorem falsam esse. Ergo iterum nihil efficis.

7. Tertium absurdum sic potest inferri: Qui dicit saluum conductum Imperatorum, Regum & Principum, non impedire superiorem Ecclesiasticorum potestatem, is principatum Ecclesiasticum, nefando periurio, effert supra Imperatores, Reges & Principes. Catholici faciunt prius: Ergo & posterius. In hoc syllogismo concedo maiorem, si omittas illam particulam, *nefando periurio*. Fateor enim Ecclesiasticam iurisdictionem esse superiorem & præstantiorem iurisdictione temporali seu politica. Nego, hic vllum esse periurium. Et ratio est euidens, quia illa iurisdictio est præstantior & eminentior, quæ versatur circa obiectum præstantius, & ad præstantiorem finem ordinatur: At iurisdictio ecclesiastica versatur circa obiectum præstantius, & ad finem præstantiorem ordinatur: Ergo est eminentior & præstantior. Minor patet, quia iurisdictio Ecclesiastica versatur circa res sacras & spirituales: & ordinatur ad finem supernaturalem, nempe ad æternæ gloriæ cõsecutionem. Iurisdictio autem temporalis seu politica versatur circa res ciuiles & temporales: & ordinatur ad finem naturalem, nempè ad quietem & pacem Reipublicæ conseruandam: Ergo Ecclesiastica ratione obiecti & finis præstantior est, quam politica. Quid tu hic absurdi vides? An tu plutris æstimas negotia politica, quam Sacramenta & verbum Dei? Principum sæcularium est, tractare causas politicas: Prælatorum Ecclesiæ est, pascere & gubernare populum Christianum Sacramentis & verbo Dei.

8. Nec ego solus sic sentio. Mecum Episcopi, Pontifices, Imperatores, alij. E multis paucos accipe. Gelasius 1. Epistola 10. Ad Anastasium Imperatorem: *Nosti*, inquit, *fili clementissime, quod licet præsideas humano generi dignitate rerum terrenarum, tamen præsulibus diuinarum rerum, deuotus colla submittis.* Et Greg. VII. lib. 8. Epist 21. ad Hermannum Metensem Episcopum: *Quis dubitat Sacerdotes Christi, Regum & Principum, omniumque fidelium Patres & Magistros censeri? Nonne mirabilis infamia esse cognoscitur, si filius Patrem, discipulus Magistrum sibi conetur subiugare, & iniquis obligationibus illum potestati suæ subiicere, à quo credit, non in terra solum, sed etiam in cœlo se posse ligari & solui?* Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 17. *Ad hodiernum vsque diem cernimus mundanos Principes regi & instrui ab Ecclesiasticis.* Greg. Nazianz. orat. 17. quæ est ad ciues Nazianzenos, & irascentem præfectum: *Quid igitur dicitis, an me liberè loquentem æquo animo feretis? Nam vos quoque imperio meo lex Christi subiecit. Imperium enim nos quoque gerimus, addo etiam præstantius & perfectius. Nisi verò æquum est, spiritum carni fasces summittere & cœlestia terrenis cedere.* Ioannes Chrysost. hom. 83. in Matth. alloquens Diaconum: *Si Dux quispiam, si Consul ipse, si is qui Diademate ornatur, indigne adeas; cohibe & coerce: maiorem in illo*

habes poteſtatem, S. Ignatius Ioannis Euangeliſtę diſcipulus, in Epiſt. ad Smyrnenſes: *Epiſcopum oportet honorare tanquam principem Sacerdotum, poſt hunc honorare oportet etiam Regem.* Et in Epiſt. ad Philadelphienſes: *Omnis Clerus & omnis populus, milites, Principes atque Cæſares obediant Epiſcopo: Epiſcopus verò Chriſto:* Hoſius Epiſcopus in epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem: *Ne te miſceas Eccleſiaſticis, neque nobis in hoc genere præcipe, ſed potius à nobis diſce.* Ambroſius Epiſt. 32. ad Valentinianum Imperatorem: *Quando enim ſti clementiſſimę Imperator in cauſa fidei laicos de Epiſcopo iudicaſſe?* Et Epiſt. 33. *Noli te gravare Imperator, ut putes te in ea, quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius habere: Noli te extollere, ſed ſi vis diutius imperare, eſto Dei ſubditus.*

9. Audi & Imperatores. Baſilius Imperator in oratione, quam habuit in 8. ſynodo: *Quantacunque*, inquit, *religionis ac ſapientia laicus exiſtat, vel etiam vniuerſa virtute interius polleat, donec lapſus eſt, ouis vocari non deſinet. Rurſus, Epiſcopus quantacunque ſit irreuerentia plenus, & nudus omni virtute, donec Antiſtes eſt & veritatis verbum prædicauerit, Paſtoris vocationis & dignitatis damna non patietur. Quæ ergo nobis ratio eſt in ordine ouium Conſtituis? Paſtores, verborum ſubtilitatem diſcutiendi, & ea, quæ ſupernos ſunt, quærendi & ambiendi habent. Oportet nos ergo cum timore & fide ſincera hos audire, & facies eorum verori (cum ſint miniſtri Dei omnipotentis) & nihil amplius, quam ea, quæ noſtri ordinis ſunt requirere.* Theodoſius & Valentinianus in Epiſt. ad ſynodum Epheſinam: *Candidianum Comitem ad ſacram veſtram ſynodum abire iuſſimus, ſed ea lege & conditione, vt cum quæſtionibus & controuerſiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquam commune habeat. Nefas eſt enim, qui ſanctiſſimorum Epiſcoporum catalogo aſcriptus non eſt, illum Eccleſiaſticis negotiis & conſultationibus immiſcere.* Honorius in Epiſt. ad Arcadium Orientis Principem: *Ad illos* (id eſt, Epiſcopos) *diuinarum rerum interpretatio, ad nos religionis ſpectat obſequium.* Iuſtinianus in Authentica conſtit. 123. *Si Eccleſiaſticum negotium ſit, nullam communionem habeto ciuilis Magiſtratus cum ea diſceptatione, ſed religioſiſſimi Epiſcopi ſecundum ſacros Canones, negotio finem imponunto.* Refert Sozomenus lib. 1. cap 8. Conſtantinum Imperatorem ſcripſiſſe, tum ad Epiſcopos, tum ad Præſides cuiuſcunque Prouinciæ: ad illos quidem, vt quæ vellent imperarent; ad hos autem, vt morem gererent Epiſcopis, eorum imperata ſtudioſè facerent.

10. Vides, Batane, Prælatos Eccleſiæ Paſtores eſſe, Reges & Imperatores ouium numero cenſeri: illos cœleſtium, hos terrenarum rerum adminiſtratores eſſe: illos præcipere, hos obtemperare. Et tu contra tot Pontificum, Patrum & Imperatorum teſtimonia contra ipſam rationem & veritatẽ, & peruerſa contradicendi libidine, audes hunc ordinem turbare & ſæcularem magiſtratum eccleſiaſtico anteferre. Saltem Caluinum tuum audire debueras; qui ingenuè fatetur quod nos aſſerimus. Sic enim loquitur lib. 4. Inſt. c. 11. §. 4. *Magiſtratus, ſi pius eſt, non volet ſe eximere communi filiorum Dei ſubiectione, cuius non poſtrema pars eſt Eccleſiæ ex verbo Dei iudicanti ſe ſubiicere, non tantum abeſt, vt iudicium illud tollere debeat. Quid enim honorificentius, inquit Ambroſius, quam vt Eccleſia filius dicatur Imperator? Imperator enim bonus, intra Eccleſiam, non ſupra Eccleſiam eſt. Quare illi, qui vt magiſtratum ornent, Eccleſiã ſpoliant hac poteſtate, non modo falſa interpretatione corrumpunt Chriſti ſententiam* (nempe quicquid ligaueritis ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, &c.) *ſed ſanctos omnes Epiſcopos, qui tam multi à tempore Apoſtolorum extiterunt, non leuiter damnant, quod honorem officiumque magiſtratus falſo prætexto ſibi vſurpauerint.* Hæc Caluinus. Ex quo tria diſce. Primò, pium magiſtratum ſponte ſe ſubiicere iudicio & iuriſdictioni Eccleſiaſticæ. Impius ergo qui id non facit. Secundò Imperatorem bonum, eſſe membrum Eccleſiæ, non caput, filium non patrem. Tu ergo non bonum, ſed malum Imperatorem effers ſupra Eccleſiaſticam iuriſdictionem. Tertiò, eos, qui magiſtratum ſęcularem præponunt eccleſiaſtico, corrumpere ſententiam Chriſti, & damnare ſanctos Epiſcopos, qui à tempore Apoſtolorum extiterit. Hoc tu facis, Batane.

11. Atque hęc dicta ſint de priori Concilij Conſtantienſis decreto, quod tu fruſtra oppugnare auſus es. Oſtendi enim non rectè ex eo inferri tria illa abſurda quæ tu malitiosè inferebas. Circa poſterius decretum habes etiam, quod reprehendas, præſertim illud, quod dixi, *Principem ſæcularem qui promittit alicui ſecuritatem, cum fecerit, quod in ipſo eſt, non manere in aliquo obligatum.* Hoc tu interpretaris, quaſi dicerem: *Eſſe quidem in poteſtate Principis vel Imperatoris, Euangelicis ad Concilia coniuratorum Patrum abeuntibus ſecuritatem dare, non autem datam ſeruare.* Semper hic erras Batane: Nihil dixi de Euangelicis. Nec vos Euangelici, ſed hæretici eſtis. Porrò verborum meorum non eſt ille ſenſus, quem tu fingis, ſed lõgè alius. Aſſero in Imperatoris poteſtate eſſe, non ſolum dare ſecuritatem, ſed etiam datam ſeruare. Cur ergo non præſtat, inquis, vt is, cui ſecuritatem dedit eundi ad Concilium, ſecurus inde exeat. Huſſium proculdubio intelligis, qui accepta à Sigiſmundo Imperatore ſecuritate eundi ad Concilium Conſtantienſe, non exiuit ſecurus, ſed expulſus eſt. Hic ſcopulus eſt in quẽ ſemper impingitis. Hic tu, & alius è Batauia Caluinus, Daniel Plancius, multa otioſè diſputatis. Et quidem Plancio facilè ignoſcam, quia cum Grammaticus ſit, ſuo iure potuit grammatice & pueriliter, conquiſitis hinc inde aliquot phraſibus litigare. At te, qui Iureconſultus haberi vis, non melius ea, quæ communi iure ſancita ſunt intelligere & interpretari, valde equidem miror. Audi ergo, quod iurecõſulti dicant. Illorum regula hęc eſt. *Quando datur alicui ſaluus conductus, vel ſecuritas iure communi, ſolum datur contra vim iniuſtam, non autem contra iuris executionem.* Vnde in omni ſaluo conductu ſeu ſecuritate, quę iure communi data eſt, exprimi vel intelligi debet hæc clauſula: *Salua ſemper iuſtitia.* Et quidem Saxones ex Carolina inſtitutione eam exprimũt ſub hac formula, *Damus tibi fidem publicam, cauſam dicendi in iudicio, contra vim, non tamen contra iuris executionem.* Idem fecerunt Patres Concilii Conſtantienſis ſeſſ. 6. cùm aiunt: *Ad quod à violentia, iuſtitia ſemper ſalua omnem ſaluum conductum noſtrum quantum in nobis eſt, præſentium tenore offerimus.* Plura de hac re videri poſſunt apud Mynſingerum in obſeruationibus iudicij Imperialis Cameræ obſer. 82. Euerardum Specxan. Centuria 1. quæſtionum iuris, q. 1. §. 18. & alios, quibus conſentit clariſſimus & conſultiſſimus vir, D. Matth. Boys, vtriuſque Iuris Doctor & Profeſſor Colonienſis, quem etiam conſului.

12. Ex hac regula, quam negare non potes, facilè iam percipis, quid ſit, Principem ſæcularem, qui dat alicui ſaluum conductum ſeu ſecuritatem, nõ manere amplius obligatũ, ſi facit, quod in ſe eſt. Tantùdem enim eſt, ac ſi dicas, non manere obligatum, ſi præſtat quod promiſit. Quid autem promiſit? Nihil aliud, quam ſecuritatem contra vim iniuſtam, ſalua ſemper iuſtitia & iuris executione. Si ergo efficit, vt is, cui ſecuritatem dedit, non patiatur aliquam vim iniuſtam, omnino cenſetur ſeruare ſecuritatem à ſe datã. Et hoc eſt facere, quod in ſe eſt. Nunc ſic applica, Sigiſmundus Imperator dedit Huſſio ſecuritatem eũdi Conſtantiam, & inde redeundi contra vim iniuſtam, ſalua ſemper iuſtitia. Hanc autem præſtitit. Nihil

mam ſuæ interimit, & multa periuriatis ſceleſtus incurre-re non abhorruit, anathemate cum percutimus. Et filium Comitis N. datis induciis uſque in palmas ſimili excommunicatione inuolauimus; eo quod Lucenſium Eccleſiam quietè manere, ſua diripiendo, minimè permittit. Et iterum: *Excommunicamus omnes N rmannos, qui inuadere terram S. Petri laborant, & eos qui Beneuentum obſident, & quitentant Vrbem Romanam confundere.* Hic apertè conſtat excommunicari à Gregorio Catholicos Reges: Epiſcopos, Comites, Marchiones, Milites, & alios, qui vel obſiſtunt Legatis Pontificis, vel homicidia & periuria committunt, vel Eccleſiarum bona diripiunt, vel ciuitates Pontifici ſubiectas vi obſidens. De his ergo & ſimilibus excommunicatis, paulò poſt additur: *Nos ſanctorum prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta tenentes, eos qui excommunicatis fidelitate aut ſacramento conſtricti ſunt, Apoſtolica auctoritate à ſacramento abſoluimus, &c.*

5. Hæc de mendaciis. Nunc ad rem. Quæſtio noſtra eſt, an Gregorius VII. definiat Hæreticis non eſſe ſeruandam fidem? Tu affirmas, & probas ex verbis ipſius ſupra citatis. Ego nego, & probo ex iiſdem verbis, & eorum ſenſu ac circunſtantiis. Non enim loquitur Gregorius præcisè de *hæreticis*, ſed de *Excommunicatis*, & potiſſimum vt iam oſtendi, de Catholicis excommunicatis. Nec generatim definit, non eſſe eis ſeruandam fidem in publicis vel priuatis contractibus, de quo noſtra quæſtio eſt, ſed ſolùm, non eſſe præſtandam illis obedientiam à ſubditis. Quare? quia priuaret eos vſu ſuæ iuriſdictionis. Id autem rectè fieri poſſe: ſic oſtendo? Quicunque legitimè priuatur iuriſdictione ſua, vel vſu iuriſdictionis ei nulla debetur obedientia à ſubditis, ſed qui propter ſcelera & flagitia ſua excommunicantur, poſſunt legitima priuari iua iuriſdictione, vel ſaltem vſu iuriſdictionis: Ergo tunc nulla eis debetur à ſubditis obedientia. Quid hic culpę eſt? aut quomodo tu id trahis ad hæreticos, quod æquè intelligi poteſt ac debet de Catholicis? Duo hic ex te quæram. *Vnum eſt*, an non Caluiniſtæ in Belgio, quoties vi vel aſtu occupant Catholicam ciuitatem, ſoliti ſint Prætores & Conſules Catholicos, prætextu Romanæ religionis, priuare ſua iuriſdictione, & Caluiniſtas ſubſtituere? Non potes negare. An hoc modo non eximant ſubditos ab obedientia priorum Conſulum & Prętorum, qui depoſiti ſunt? Omnino. An hinc licebit mihi concludere, Caluiniſtas in Belgio definire non eſſe ſeruandam fidem Catholicis? Id negabis. Cur ergo tibi liceat ex facto Pontificum inferre ſimilem concluſionem? *Alterum eſt*, An non Imperator legitima de cauſa poſſet aliquem principem imperiali banno ſubiicere, vel quod idem eſt, proſcribere? poteſt vtique. An ſubditi illius Principis eximantur ab obedientia, quandiu durat proſcripto? Certum eſt. An hinc liceat inferre, Imperatorem ſancire, non eſſe Principibus ſeruandam fidem? Tu videris.

6. Vt hoc clariùs intelligas, diſtinguendæ ſunt hæ duæ propoſitiones. *Vna*, Hæreticis ex eo præcisè, quia hęretici ſunt, non eſt ſeruanda fides in vllo contractu, aut pactione. *Altera*, tam Catholici, quàm Hæretici in pœnam alicuius magni delicti, poſſunt proſcribi, & priuari iuriſdictione, vel vſu iuriſdictionis circa ſubditos. Prior falſa eſt; poſterior vera: Noſtra quæſtio eſt de prioratu, tu ad poſteriora relaberis. Itaque nihil efficis. Fatemur, tam Catholicos, quàm Hæreticos, propter enormia flagitia priuari poſſe temporali dominio & iuriſdictione, vel ſaltem vſu illius, & conſequenter ſubditos eorum legitimè liberari ab obedientia & fidelitate illis præſtanda. Negamus, Hæreticis, qua hęretici ſunt, in nullo contractu aut pactione fidem ſeruandam eſſe. Et tu Ba-

A tiane, velis nolis fateri nobiſcum id debes. An non ſcripſiſti in priori tuo libello, Philippum Regem Hiſpaniæ, propter duo notoria crimina (quæ tu falsò illi impingis) ſuo regno priuandum eſſe, & conſequenter ſubditos ab obedientia & fidelitate illi præſtanda eximi oportere? Non potes inficiari. An ideò cenſes, Catholicis Regibus non eſſe ſeruandam fidem in vllo contractu aut pactione? Attende quid dicas.

7. Hæc ſufficiant de Concilio Romano (quod tu Lateranenſe vocas) ſub Gregorio VII. celebrato. Ex quo vt vides, nihil ad rem attuliſti præter tua mendacia. Nam in eo non agitur præcisè de hæreticis, qua hęretici ſunt, ſed de excommunicatis, ſiue illi hæretici, ſiue Catholici ſint. Nec generatim de fide ſeruanda in quouis contractu vel pactione; ſed ſpeciatim de fidelitate, ſeu obedientia ſubditorũ erga ſuos Principes & Magiſtratus. Quod verò adfers ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. eiuſdem momenti eſt. Nam Innocentius in verbis à te citatis non loquitur de Hæreticis, de quibus inter nos controuerſia eſt, ſed de Principibus & Prælatis Catholicis, quibus mandat ſub pœna excommunicationis, vt purgent ſuas prouincias ab hæreſi: & ſi id facere negligant, minatur illis priuationem vſus dominij ac iuriſdictionis in ſubditos. Hoc patet ex verbis præcedentibus, quæ tu omiſiſti, forte vt lectorem deciperes. Ea ſic habent: *Moneantur autem & inducãtur, & ſi neceſſe fuerit, per cenſuram Eccleſiaſticam compellantur ſeculares poteſtates, quibuſcunque fungantur officiis, vt ſicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei præſtent publice iuramentum quod de terris ſuæ iuriſdictioni ſubiectis, vniuerſos hæreticos ab Eccleſia denotatos, bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt, ita quod quando, quandocunque quis fuerit in poteſtatem ſiue Spiritualem, ſiue temporalem aſſumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare.* Quis non videt Innocentium loqui de Magiſtratu fideli ſeu Catholico, tam Eccleſiaſtico, quàm temporali? Et quidem de temporali, immediatè ſubiungit verba à te ſuperius citata: *Si verò Dominus temporalis requiſitus & monitus ab Eccleſia ſuam terram purgare, negligeret, &c.*

8. Concludo, falsò te ſcripſiſſe, in tribus Conciliis, Tridentino, Conſtantienſi, & Lateranenſi, *expreſſe* decretum eſſe, *quod hæreticis non ſit fides ſeruanda.* Nuſquam id, non dico, *expreſſe*, ſed nec *implicite* inuenire potuiſti, Ego verò in Tridentino *expreſſe*; ex Conſtantienſi, *implicite*, contrarium oſtendi. Lateranenſe nihil habet de *hæreticis*, qua hæretici ſunt: ſed de *Excommunicatis*, ſiue illi Catholici, ſiue hęretici ſint. Hæc omnia ex dictis patent. Nunc relictis Conciliis, tranſeamus ad decreta Pontificum, quæ à te citantur.

QVÆSTIO VII.

An Pontifices decernant non eſſe fidem hæreticis ſeruandam?

EX antiquioribus duos adducis, qui id decernant, nempe Vrbanum II. & Gregorium IX. Ex recentioribus tres Sixtum V. Gregorium XIV. & Paulum V. qui nunc præeſt Rom. Eccleſiæ. De ſingulis dicam ordine, ac ſeorſim. Igitur ex Vrbano II. in Epiſt. ad Epiſcopũ Vapicẽſem tranſcribis hęc verba: *Iuratos milites Hugoni Comiti, ne ipſi quandiu excommunicatus eſt ſeruiant prohibeto. Qui ſi ſacramenta pretenderint, nouerint oportere Deo magis ſeruire quàm hominibus,*

Quellenverzeichnis

Bibliographie

Bibliography

mus ſupremus dominus noſter Rex Iacobus, eſt legitimus & verus Rex huius regni, & omnium aliorum maieſtatis ſuæ dominiorum & terrarum: Et quod Papa nec per ſeipſum, nec per vllam aliam authoritatem Eccleſiæ vel ſedis Romanæ, vel per vllam media, cum quibuſcunque aliis, aliquam poteſtatem, nec authoritatem habeat regem deponendi, &c. Item, iuro ex corde, quod non obſtante aliqua declaratione vel ſententia excommunicationis facta per Papam contra dictum Regem fidelitatẽ & obedientiam ipſi præſtabo, &c. Præterea, iuro, quod ex corde abhorreo, deteſtor & abiuro tanquam impiam & hæreticam hanc damnabilem doctrinam & impoſitionem, quod Principes per Papam excommunicati vel priuati, poſſint per ſuos ſubditos, vel aliquos alios quoſcunque deponi aut occidi. Et vlterius credo & in conſcientia mea reſoluor, quod nec Papa, nec alius quicunque poteſtatem habet, me ab hoc iuramento, aut aliqua eius parte abſoluendi. quod iuramentum: agnoſco recta ac plena authoritate eſſe mihi legitimè miniſtratum omnibuſque indulgentiis ac diſpenſationibus in contrarium renuntio, &c. Sic me Deus adiuuet.

18. Catholici, quia videbant hoc iuramentum ſine præiudicio fidei Catholicæ à ſe præſtari non poſſe, fuerunt valde perplexi, quid agendum ſibi eſſet. Nam ſi iurarent, agebatur de conſcientia; ſin minus, de carcere & morte. Intellexit hoc Pontifex, & eodem anno 1606. menſe Septembri, miſit illis Breue Apoſtolicum in hæc verba; *Dilecti filij, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem: magno animi merore nos ſemper affecerunt tribulationes & calamitates, quas pro retinenda Catholica fide ingeriſuſtinuiſtis. Sed cum intelligamus, omnia hoc tempore magis exacerbari, afflictio noſtra mirum in modum aucta eſt. Accepimus namque compelli vos, grauiſſimis pœnis propoſitis, templa hæreticorum adire, cœtus eorum frequentare, concionibus illorum intereſſe. Profectò credimus procul dubio eos; qui tanta conſtantia atque fortitudine, atrociſſimas perſecutiones, infinitas propemodum miſerias hactenus perpeſſi ſunt, vt immaculatè ambularent in lege Domini, nunquam commiſſuros eſſe, vt coinquinentur communione deſertorum diuina legis. Nihilominus zelo paſtoralis officij noſtri impulſi, & pro paterna ſollicitudine, qua de ſalute animarum veſtrarum aſſidnè laboramus, cogimur monere vos atque obteſtari, vt nullo pacto ad hæreticorum templa accedatis, aut eorum conciones audiatis, vel cum ipſis in ritibus communicetis, ne Dei iram incurratis. Non enim licet vobis hæc facere ſine detrimento diuini cultus, ac veſtræ ſalutis. Quemadmodum etiam non poteſtis, abſque euidentiſſima grauiſſimáque diuini honoris iniuria obligari, obligare vos iuramento, quod ſimiliter maximo cum cordis noſtri dolore audiuimus propoſitum vobis fuiſſe præſtandum, infra ſcripti tenoris videlicet; Ego A. B. verè & ſincere agnoſco, &c.* vt ſupra. Poſt iuramenti formam recitatam, pergit Pontifex: *Qua cum ita ſint vobis perſpicuum eſſe debet, quod huiuſmodi iuramentum, ſalua fide Catholica & ſalute animarum veſtrarum præſtari non poteſt, cum multa contineat, quæ fidei ac ſaluti aperte aduerſantur. Propterea admonemus vos, vt ab hac & ſimilibus iuramentis præſtandis omninò caueatis, &c.*

19. Ex his verbis Pauli Pontificis facilè aduertis non eſſe mentem illius, vt Catholici in Anglia non præſtent Regi ciuilem obedientiam & fidelitatem in rebus politicis & ſæcularibus, vt tu falsò criminaris: ſed ne contra conſcientiam ſuam, & profeſſionem fidei Catholicæ, coniungant ſe hæreticis, & Eccleſiæ Romanę poteſtatem, iuriſdictionem & obedientiam abiurent. An tu hoc reprehendas, Batauę? Si Imperator Rodolphus cogeret omnes, qui ſub Imperio viuunt, iurare in profeſſionem fidei Romanæ & Catholicæ: an tu hoc iuramentum præſtares? Non opinor. An ideò rebellis eſſet Imperatori, te Iudice? An Fœderati Hollandiæ, ſi te per literas hortarentur, ne tali iuramento te obſtringeres, rebellionem cierent contra Imperatorem? in cauſa tua index eſto. Accipe, ſi vis, aliud exemplum. Multi Caluiniſtæ viuunt Conſtantinopoli, & ciuilem obedientiam Turcarum Imperatori præſtant. Quid putas, ſi Imperator eos cogeret ad iurandum Mahometiſmum, an rebelles cenſerentur, ſi nollent? Imò impij eſſent, ſi iurarent. Intelligis quid velim.

20. Sequitur alterum Breue Apoſtolicum, quod ſic habet: *Dilecti filij. Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Renunciatum eſt nobis, reperiri nonnullos apud vos, qui, cum ſatis declaranimus per literas noſtras, anno ſuperiore X. Calendar. Octobris in forma Breuis datas, vas tuta conſcientia præſtare non poſſe iuramentum, quod à vobis tunc exigebatur, & præterea ſtrictè præceperamus, ne vllo modo præſtaretur: nunc dicere audent, huiuſmodi literas de prohibitione iuramenti, non ex animi noſtri ſententia noſtráque propria voluntate ſcriptas fuiſſe, ſed potiùs aliorum intuitu atque induſtria, eáque de cauſa fidem perſuadere nituntur, mandata noſtra dictis literis non eſſe attendenda. Perturbauit ſane nos hic nuntius, eóque magis, quia experti obedientiam veſtram, filij noſtri vnice dilecti, qui vt huic ſanctæ ſedi obediretis, opes, facultates, dignitatem, libertatem, vitam denique ipſam pie ac generoſe nihil feciſtis nunquam ſuſpicati eſſemus, potuiſſe vocari apud vos in dubium fidem literarum noſtrarum Apoſtolicarum, vt hoc prætexto vos ex mandatis noſtris eximeretis. Verum agnoſcimus verſutiam atque fraudem aduerſarij humanæ ſalutis, eique potius quam veſtræ voluntati tribuimus hanc renitentiam. Ea propter iterum ad vos ſcribere decreuimus, ac denuo vobis ſignificare, literas noſtras Apoſtolicas anno præterito X. Calendar. Octobr. datas de prohibitione iuramenti, non ſolum motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, verùm etiam poſt longam & grauem deliberationem de omnibus, quæ in illis continentur, adhibitam, fuiſſe ſcriptas, & ob id teneri vos illas omnino obſeruare, omni interpretatione ſecus ſuadente, reiecta, &c. Hæreticis non eſt ſeruanda fides.*

Hoc breue, vt vides, nihil aliud continet, quàm firmationem prioris. Vnde ſicut prius illud reprehendi non poteſt: ita neque hoc poſterius, plura de his duobus Breuibus Pauli V. videri poſſunt apud Matthæum Tortum, Theologum Papienſem, in libello, qui inſcribitur: *Reſponſio Mathæi Torti Presbyteri & Theologi Papienſis, ad librum inſcriptum, Triplici nodo triplex cuneus.* Concludo ex dictis, apud nullum Pontificem extare hoc decretum: *Hæreticis non eſt ſeruanda fides.*

CAPVT VII.

An Catholici ſcribant & ſentiant, non eſſe Hæreticis ſeruandam fidem?

1. AIs multos ita ſcribere, & ſentire, nominatim Theologos Sorboniſtas, Curiam Parlamenti Pariſienſis, Curias aliorum Parlamentorum, Philippum Regem Hiſpaniæ, & Iacobum Simancam Epiſcopum Pacenſem. Videamus, an ita ſit. Et quidem de Theologis Sorboniſtis, de Pariſienſi & aliis Parlamentis, ita ſcribis: *Sic quoque fidem Henrico III. Galliarum Regi Romano Catholico, tanquam hæreticorum fautori, à ſubditis ſeruari non deberi, facultatum Theologicarum conſultationibus conſtitutum reperitur, in hunc modum; Quod populus huius regni ſolutus & liberatus eſt à ſacramento fidelitatis, & obedientiæ regi præſtitæ. Quam Theologorum inſaniam deinceps Curia Parlamenti Pariſienſis, alióque perfido Ieſuitarum furore faſcinata comprobarunt.*

Quæstiones

ctum iure communi, nihil aliud dat, quàm ſecuritatem contra violentiam iniuſtam, *ſalua ſemper iuſtitia & iuris executione*, vt ſupra q. 5. §. 11. oſtenſum eſt. Atqui Sigiſmundus Imperator dedit Ioanni Huſſio ſaluum cõductum iure communi, quod etiam non negas: Ergo nihil aliud dedit, quã ſecuritatem contra violentiam iniuſtam. Hanc autem præſtitit, quia nihil iniuſtè paſſus eſt Huſſius. Ergo fidem illi ſeruauit. Imò, combuſtus eſt, inquis. Fateor combuſtum eſſe, ſed non iniuſtè. Primò, quia Imperator, cùm daret illi ſaluum conductum, ſub pœna capitis prohibuit illi fugam. At Huſſius contra hanc prohibitionem fuga elapſus eſt. Iuſtè igitur puniri potuit. Secundò, quia retractus à fuga, noluit hæreſin abiurare. At leges Imperatoriæ pœnam capitis decernunt in hæreticos pertinaces *l. quicunque C. de hæreticis*. Nulla ergo iniuſtitia interceſſit.

3. Quid hic dicis, Bataue, pro tuo Huſſio? de hæreſi ſiles, & ſilendo conſentis. De fuga negas. At probi authores affirmãt, Campianus martyr in rationibus Academicis, Naucleru generat. 48. Cochleus l. 2. hiſtoriæ Huſſitarum, & alii plures. Imò ex tuis Caluiniſtis, Laurentius Humfredus in ſuo volumine, quod contra Campianum ſcripſit. Is, inquam, non ſolum fatetur fugam Huſſij, ſed etiam conatur excuſare dupliciter. Primò, quia Huſſius, inquit, videbat ſe obſeruari à Patribus, & ſuſpectum haberi; ideoque cepit de fuga meditari. Secundò, fugerunt eodem tempore tres Pontifices, Ioannes, Benedictus & Eugenius. Non ergo culpandus Huſſius, ſi & ipſe fugerit; ſanè, ſi Humfredus putaſſet, Huſſium non fugiſſe; quid opus erat hac duplici excuſatione? Neutra tamen ſufficit. Nam prior, quia Patres meritò obſeruabant illum, quem ſciebant palam profeſſum eſſe hæreſin in Bohemia, ne forte & Conſtantiæ virus ſuum proſeminaret. An ideo contra datam fidem fugiendum erat? Nec poſterior, quia culpa vnius non poteſt patrocinari culpæ alterius. Fugerint ſanè Pontifices (de quo iam non diſputo) an propterea licuit Huſſio contra conuenta pacta impunè fugere? Non ſic, mi homó.

4. At inquies, in formula Concilii Conſtanſienſis non legitur damnatus eſſe Huſſius propter fugam, ſed propter hæreſin. Quid tum? Poterat vtroque titulo damnari. Patres Concilii iudicabant ſufficere crimen hæreſis. Vnde, quidquid ſit de fuga, iterum concludo, legitimè damnatum eſſe Huſſium, ſaluo conductu non obſtante. Is enim legitimè damnari poteſt, non obſtãte ſaluo conductu, qui legitime conuincitur de hæreſi, quam abiurare non vult, quia ſaluus conductus, qui communi iure datur, non impedit iuſtitiam & iuris executionem. Atqui Huſſius fuit legitimè conuictus de hæreſi, quam abiurare non voluit: Ergo Huſſius potuit legitimè damnari, non obſtante ſaluo conductu. Hic veritas te, quo vis, non ſaluabis Huſſium. An negas pertinaces hæreticos puniri poſſe? At hoc decernunt leges Imperatoriæ. An Huſſium negas fuiſſe pertinacem hæreticum? At pertinaciter docuit multas hæreſes, vt oſtẽdi in citata diſputatione. An prætendis ſaluũ cõductum illi datũ? At is via ordinaria, non ſolet dari, niſi *ſalua iniuſtitia & iuris executione*, vt fatentur Iuriſconſulti. Nullam ergo rimam inuenies, qua elabaris.

5. *Alterum argumentum eſt*; Si Huſſio fides violata eſſet proculdubio, vel ipſe aliquando, vel Hieronymus Pragenſis, vel certè Bohemi de hac re fuiſſent queſti. At nemo queſtus eſt vnquam. Quis ergo credat, fidem illi eſſe violatam? Sanè, Huſſius, cùm ad mortẽ duceretur, multa liberrimè dixit in Eccleſiam Romanam, & in Chriſtum ſupremum Iudicem appellauit, vt acta eius, quæ à diuerſis ſcripta ſunt, teſtantur. At de fide violata, ne verbum quidem feciſſe legitur. Similiter Hyeronymus Paragenſis, qui aliquot diebus poſt Huſſium exuſtus eſt, publicè quidem teſtabatur, Huſſium fuiſſe virum bonum, iuſtum, ſanctum, & tali morte indignum; ſed contra fidem datam aliquid paſſum eſſe, nunquam meminit. Denique Bohemi nobiles, qui impensè fauebant Huſſio, & eius dogmata tuebantur, cùm poſtea ad Concilium Baſilienſe, oblato ſaluo conductu, vocati eſſent, miſſa inſigni legatione comparuerunt. Quis credat hoc facturos fuiſſe, ſi de fide Huſſio violata, Catholicos ſuſpectos habuiſſent?

6. Poſſum idem confirmare ex Luthero, qui particularem articulum ſcripſit de Ioanne Huſſio à Leone X. inter cæteros damnatum; in quo, tametſi mirificè laudet Huſſium à ſanctitate & doctrina, nihil tamen attingit de ſaluo conductu violato. Ex his omnibus ita concludo; ſi, vel Imperator Catholicus, vel Patres concilii Conſtantienſis contra fidem publicam egiſſent, aliquis ſaltem ex aduerſariis hoc probrum illis obieciſſet. Atqui nec Huſſius ipſe, nec Hieronymus Pragenſis, nec Bohemi nobiles, nec Lutherus, qui omnes fuerunt hoſtes Catholicorum, quicquam illis obiecit. Ergo euidens ſignum eſt, nihil tale accidiſſe. Quid hic reſpondes, Bataue?

7. De Huſſio ſatis. *Alterum exemplum eſt* de Hieronymo Pragenſi, quem etiam ais contra fidem datam combuſtũ eſſe. Sed audi pauliſper Conſulamus hiſtorias. Ex iis hæc certa ſunt. Primò, Hieronymum non accepiſſe ſaluum conductum ab Imperatore Sigiſmundo. Ita Cochleus lib. 2. hiſtoriæ Huſſitarum, Molanus l. 3. de fide hæreticis ſeruanda cap. 2. & alii. Secundò, citatum tamen eſſe à Concilio Conſtantienſi, oblato ſaluo conductu, cum hac expreſſa clauſula; *ſalua ſemper iuſtitia*, vt habetur in eodem Concilio, Seſſ. 6. & paſſim apud alios authores. Tertiò, citatum comparuiſſe, diſputaſſe, conuictum eſſe, hæreſin abiuraſſe. Patet ex eodem Concilio Seſſ. 19. vbi ponitur formula abiurationis. Quartò in hæreſin relapſum eſſe, fugiſſe, reductum eſſe, exuſtum eſſe, ibidem Seſſ. 21. & apud Cochlæum, Molanum, Campianum & alios. Hinc concludo, non eſſe illi fidem violatam. Primò, quia datus eſt illi ſaluus conductus cum hac clauſula; *ſalua ſemper Iuſtitia*. Secundò, quia per fugam expitauit ſaluus conductus. Tertiò, quia in hæreſin, quam abiurauerat, relapſus eſt. Hæc tu Bataue, omnia diſſimulas.

8. *Tertium exemplum eſt* de Archiducibus Auſtriæ, quos ait contra pacta, conuenta & iurata Miſſam reſtituiſſe, & eiectis euangelicis, id eſt, Lutheranis, & Caluiniſtis, Ieſuitas admiſiſſe. Sic enim ais in priori tuo libello, *in Gallia. Miſſa Romana per omnes omnino vrbes & pagos remiſſa & reſtituta eſt; quod & per Hungaria & Poloniæ regna, etiam contra pacta conuenta & iurata, à pace inita, tentatum fuit; in Auſtria vero ſuperiore, cum tali ſucceſſu, vt Archiduces pro Baronibus, nobilibus & aliis ſubditis Euangelicis obedientibus, qui expulſi ſunt, Ieſuitas & Nuncios Romanos receperint.* Poſui verba tua, intelliges te tui immemorem fuiſſe, quando in poſteriori libello ſcripſiſti, me illam particulam, *iurata*, falsò addidiſſe. Non addidi falsò, ſed ex tuo libello tranſcripſi. Sed ad rem. Vnde ſcis, Archiduces Auſtriæ contra pacta iurata id feciſſe? Hic hærẽs & tergiuerſaris. Hoc tandem reſponſi das, nobis Ieſuitis ſatis conſtare de hac perfidia, nec opus eſſe, vt à te inſtruamur. Sed ſi hoc ſatis eſt, ſimili modo dicam te millies contra datam fidem egiſſe. Si quæras, vnde ſciam? Eludam ſimili reſponſo, tibi ipſi ſatis conſtare de tua perfidia, nec opus eſſe, vt à me inſtruaris. Quanquam adhuc diſputatio eſt. Nam tu, cùm homo priuatus ſis, audes Archiducibus, qui ex Imperatoria familia ſunt, tale probrum, ſine teſte, publico ſcripto obiicere? Et quidem in ipſo Imperio, vbi illi Domeſtici ſunt, tu extraneus & peregrinus? Sed hic Caluiniſtarum mos, & morbus eſt.

EPILOGVS.

Nunc finio Batave. Satis constat ex dictis Concilijs Pontifices, alioſque authores à te citatos, non id dicere quod tu fingis ſed planè contrarium. In Tridentino expreſsè cautum eſt, ne fides & ſecuritas hæreticis promiſſa, vllo modo violetur. Iacobus Simanca idem confirmat his verbis; *ſi fides hæreticis data eſſet à Principe vel publica poteſtate, exactè ſeruanda eſſet.* Vnde apparet, dupliciter te peccaſſe. 1. quia falsò Catholicis impoſuiſti, quod ipſi non docent. 2. quia hoc crimen falſi multis mendaciis confirmare conatus es. Neutrum tamen abhorret ab ingenio Caluiniſtarum, e quorum numero eſſe vis. Ego poſt hanc meliorem mentem tibi opto. Et ſanè, ſi prodeſſe Catholicis omninò non vis, ſaltem per mendacia & impoſturas obeſſe noli.

DE ANTICHRISTO Reformato.

OPVSCVLVM III.

LECTORI.

PRodiit nuper ex Haſſia libellus Caluiniſticus, in quo, duplici elencho conatus eſt perſuadere Author, Papam eſſe Antichriſtum. Is iuſſu Romani & Illuſtriſſimi. D. Attilij Amalthei, Nuntij Apoſtolici, ad me miſſus eſt, vt refutarem. Feci lubens, quod potui. Cæterum, quia non vnus ille, ſed plures alij, eodem ſpiritu & impudentia eandem materiam tractarunt, omnes vna hac Diſputatione refutare aggreſſus ſum. Tu, Lector, æquo animo accipias, velim. 1608.

De Antichriſto reformato.

LVtherani & Caluiniſtæ, qui ſe reformatores ac reformatos vocant, multa in eccleſia Chriſti reformare aggreſſi ſunt, quæ pridem per Pontifices, vt ipſi aiunt, corrupta erant. Ac primò, vt cætera nunc omittam, nonnulla, quæ difficiliora videbantur, penitus ſuſtulerunt, vt ieiunia, feſta, ſacrificia, & non pauca Sacramenta. Secundò, fidem ſpeciali priuilegio auxerunt. Nam cùm antea ſine pœnitentia & aliis pijs operibus parum prodeſſe poſſet; nunc, Nouatorum conceſſione, omnem iuſtificandi vim & efficaciam ſibi vendicant. Tertiò, excuſſo Decalogo, & aliis præceptorum oneribus, veram libertatem aſciuerunt. Quartò, ignem Purgatorium, tanquam infamem carnificinam, abrogarunt. Denique vt ad inſtitutum veniam, nouum Antechriſtum deſignarunt. Is cuiuſmodi ſit, ex ſequentibus propoſitionibus innoteſcet.

I. Propoſitio: Antichriſtus propriè dictus, qui in ſacris literis deſcribitur *homo peccati, & filius perditionis*, iam pridem in hunc mundum venit.

II. Propoſitio. at eſt ipſemet Pontifex Romanus ſine vlla dubitatione. Omnes enim Notæ Antichriſti, quæ in Scriptura fundatæ ſunt, optimè quadrant in Pontificem Romanum.

III. Propoſitio. Sunt autem hæ potiſſimum.

1 *Deficere à vera fide.* 2. Theſſ. 2. 3.
2 *Sedere in templo Dei.* ibidem.
3 *Oſtendere ſe tanquam Deum.* ibidem.
4 *Extollere ſe ſupra omnem Deum.* ibidem.
5 *Negare Chriſtum.* 1. Ioann. 22.
6 *Idola colere.* Dan. 11. 36.
7 *Facere prodigia & miracula falſa.* 2. Theſſ. 2. 9.
8 *Imprimere ſubditis characterem.* Apoc. 13. 16.
9 *Blaſphemum eſſe.* Dan. 7. 25.
10 *Sanctos perſequi.* ibidem.

IV. Propoſitio; omnes inquam, hæ notæ quadrant in Pontificem Romanum, vt Inductione patet.

1 *Deficit à vera fide in multis articulis.*
2 *Sedet Roma in Eccleſia Dei.*
3 *Oſtendit ſe tanquam Deum, id eſt, tanquam viſibile Eccleſia Catholica caput.*
4 *Extollit ſe ſupra omnem Deum, id eſt, ſupra omnem ciuilem politicum & Eccleſiaſticum.*
5 *Negat Chriſtum, quia doctrinam eius corrumpit.*
6 *Idola colit, quia panem miſſaticum & imagines adorat.*
7 *Facit falſa miracula Laureti apud ſtatuam Mariæ Virginis & alibi.*
8 *Imprimit ſubditis characterem, ungendo illos chriſmate.*
9 *Blaſphemus eſt in Deum, & ſeruos eius, qui Eccleſiam reformant.*
10 *Sanctos Dei perſequitur, vt Huſſum, Lutherum, Caluinum & ſimiles.*

V. Propoſitio. ex his tanquam immotis ſcripturæ fundamentis aperte concluditur, articulum fidei eſſe, quod Papa ſit Antichriſtus, & tam indubitatum, quàm quod Deus ſit in cælo creator viſibilium & inuiſibilium.

Hæc eſt breuis reſolutio doctrinæ Lutheranorum & Caluiniſtarum de Antichriſto reformato, quæ deinceps examinanda eſt. Antequam verò ſigillatim ſingulas propoſitiones expendamus, prius generalia quædã vitia, quæ in reformando Antichriſto admiſſa ſunt à Reformatoribus, breuiter aperienda ſunt. Præcipua ſunt hæc. 1. contemptus Sanctorum Patrum & totius antiquitatis. 2. praua Scripturæ interpretatio. 3. perpetua mendacia & calumniæ. 4. mutua inter ipſos diſſenſio. 5. maiorum noſtrorum in qua condemnatio. Hæc ſingula breuiter demonſtrabo.

1. *Vitium Reformatorum, Contemptus Sancti Patrum.*

ADuerſarii quia videbant ſe in reformando Antichriſto contra venerandam Patrum antiquitatem luctari cœperunt, palam & aperte illorum authoritatem reiicere, & quaſi toto cælo aberraſſent, illorum ſuffragia aſpernari. Ne longus ſim, ex vno diſce omnes. Franciſcus Iunius Caluiniſta in ſuis animaduerſionibus, circa 3. librum Bellarmini de Pontifice, qui eſt de Antichriſto, ſic paſſim de illis loquitur.

1. *Patres à vero vt plurimum aberrant.* pag. 402.
2. *Hæ ſanctorum Patrum coniecturæ.*
3. *Hæ meræ coniecturæ & probabilitate carentes* pag. 422.
4. *Hæc non teſtimonia ſunt veritatis aut probabilitatis: ſed puriputi* ἀχρασιαι, *opiniones & ſuſpiciones vanæ, quibus boni Patres plus ſatis indulſerunt.* (pag. 425.)
5. *In hoc argumento communem errorem minimè ſtabilis Sanctorum Patrum authoritas.* (432.)

Ad Quæſtionem Primam.

1. Ad primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis non habet rationem Sacramenti, nisi in quantum ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, ut dictum est. Et ideo ad Sacramentum Eucharistiæ, quod est Sacramentum Sacramentorum, ordinatur sicut ad finem.

2. Ad secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis non ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, quasi ad finem, ut ad ultimum, sed ut ad id, quod est finis ultimus.

3. Ad tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

4. Ad quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

5. Ad quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

6. Ad sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

7. Ad septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

8. Ad octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

9. Ad nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

10. Ad decimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

11. Ad undecimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

12. Ad duodecimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

13. Ad decimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

14. Ad decimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

15. Ad decimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

16. Ad decimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

17. Ad decimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

18. Ad decimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

19. Ad decimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

20. Ad vicesimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

21. Ad vicesimum primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

22. Ad vicesimum secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

23. Ad vicesimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

24. Ad vicesimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

25. Ad vicesimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

26. Ad vicesimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

27. Ad vicesimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

28. Ad vicesimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

29. Ad vicesimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

30. Ad tricesimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

31. Ad tricesimum primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

32. Ad tricesimum secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

33. Ad tricesimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

34. Ad tricesimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

35. Ad tricesimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

36. Ad tricesimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

37. Ad tricesimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

38. Ad tricesimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

39. Ad tricesimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

40. Ad quadragesimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

41. Ad quadragesimum primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

42. Ad quadragesimum secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

43. Ad quadragesimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

44. Ad quadragesimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

45. Ad quadragesimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

46. Ad quadragesimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

47. Ad quadragesimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

48. Ad quadragesimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

49. Ad quadragesimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

50. Ad quinquagesimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

51. Ad quinquagesimum primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

52. Ad quinquagesimum secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

53. Ad quinquagesimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

54. Ad quinquagesimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

55. Ad quinquagesimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

56. Ad quinquagesimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

57. Ad quinquagesimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

58. Ad quinquagesimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

59. Ad quinquagesimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

60. Ad sexagesimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

61. Ad sexagesimum primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

62. Ad sexagesimum secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

63. Ad sexagesimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

64. Ad sexagesimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

65. Ad sexagesimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

66. Ad sexagesimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

67. Ad sexagesimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

68. Ad sexagesimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

69. Ad sexagesimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

70. Ad septuagesimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

71. Ad septuagesimum primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

72. Ad septuagesimum secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

73. Ad septuagesimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

74. Ad septuagesimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

75. Ad septuagesimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

76. Ad septuagesimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

77. Ad septuagesimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

78. Ad septuagesimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

79. Ad septuagesimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

80. Ad octogesimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

81. Ad octogesimum primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

82. Ad octogesimum secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

83. Ad octogesimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

84. Ad octogesimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

85. Ad octogesimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

86. Ad octogesimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

87. Ad octogesimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

88. Ad octogesimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

89. Ad octogesimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

90. Ad nonagesimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

91. Ad nonagesimum primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

92. Ad nonagesimum secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

93. Ad nonagesimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

94. Ad nonagesimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

95. Ad nonagesimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

96. Ad nonagesimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

97. Ad nonagesimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

98. Ad nonagesimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

99. Ad nonagesimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

100. Ad centesimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

101. Ad centesimum primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

102. Ad centesimum secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

103. Ad centesimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

104. Ad centesimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

105. Ad centesimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

106. Ad centesimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

107. Ad centesimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

108. Ad centesimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

109. Ad centesimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

110. Ad centesimum decimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

111. Ad centesimum undecimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

112. Ad centesimum duodecimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

113. Ad centesimum decimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

114. Ad centesimum decimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

115. Ad centesimum decimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

116. Ad centesimum decimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

117. Ad centesimum decimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

118. Ad centesimum decimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

119. Ad centesimum decimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

120. Ad centesimum vicesimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

121. Ad centesimum vicesimum primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

122. Ad centesimum vicesimum secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

123. Ad centesimum vicesimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

124. Ad centesimum vicesimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

125. Ad centesimum vicesimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

126. Ad centesimum vicesimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

127. Ad centesimum vicesimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

128. Ad centesimum vicesimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

129. Ad centesimum vicesimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

130. Ad centesimum tricesimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

131. Ad centesimum tricesimum primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

132. Ad centesimum tricesimum secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

133. Ad centesimum tricesimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

134. Ad centesimum tricesimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

135. Ad centesimum tricesimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

136. Ad centesimum tricesimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

137. Ad centesimum tricesimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

138. Ad centesimum tricesimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

139. Ad centesimum tricesimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

140. Ad centesimum quadragesimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

141. Ad centesimum quadragesimum primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

142. Ad centesimum quadragesimum secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

143. Ad centesimum quadragesimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

144. Ad centesimum quadragesimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

145. Ad centesimum quadragesimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

146. Ad centesimum quadragesimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

147. Ad centesimum quadragesimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

148. Ad centesimum quadragesimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

149. Ad centesimum quadragesimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

150. Ad centesimum quinquagesimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

151. Ad centesimum quinquagesimum primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

152. Ad centesimum quinquagesimum secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

153. Ad centesimum quinquagesimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

154. Ad centesimum quinquagesimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

155. Ad centesimum quinquagesimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

156. Ad centesimum quinquagesimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

157. Ad centesimum quinquagesimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

158. Ad centesimum quinquagesimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

159. Ad centesimum quinquagesimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

160. Ad centesimum sexagesimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

161. Ad centesimum sexagesimum primum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

162. Ad centesimum sexagesimum secundum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

163. Ad centesimum sexagesimum tertium dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

164. Ad centesimum sexagesimum quartum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

165. Ad centesimum sexagesimum quintum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

166. Ad centesimum sexagesimum sextum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

167. Ad centesimum sexagesimum septimum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

168. Ad centesimum sexagesimum octavum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

169. Ad centesimum sexagesimum nonum dicendum, quod Sacramentum Ordinis ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ, sicut ad finem, ut dictum est. Et ideo ad ipsum ordinatur sicut ad finem.

170.

dram Romani Pontificis, *Nam Roma*, inquit, *vbi Cathedra illa est iacet inter maria; & vocatur mons sanctus & inclytus propter Ecclesiam Dei.* Mira libertas, imò temeritas in hoc homine, Trahit scripturam, etiam reluctantem, quò vult. Legat Beatum Hieronymum & alios antiquos Patres qui locum illum Danielis optimè interpretati sunt de vrbe Ierosolymitana, quæ iacet inter mare Mortuum, & Mediterraneum, vbi est Sion mons sanctus & inclytus, vt in Scriptura appellatur.

Posteriotis generis exempla sunt 7. ista. *Primum* Ap. 13. 13. *Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum.* Hinc rectè probant Catholici: Pontificem Romanum non esse Antichristum, quia non fecit ignem de cælo descendere. Pouellus Calumnista lib. 1. cap. 26. §. 15. & Balduinus Lutheranus in disp. de Antichristo cap. 6. §. 32. vt euadant vel potius euadant vim argumenti huius interpretantur verba Ioan. de igne Excommunicationis, vt hic sit sensus: *Antichristus faciet ignem de cælo descendere, id est, excommunicabit homines.* Et hoc aiunt facere Pontificem. O diuinos interpretes! Hoc modo licebit similia Scripturæ testimonia interpretari. vt v. g. 4. Reg. 1. 10. *Respondens Elias dixit quinquagenario: si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, vt deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cælo & deuorauit eum & quinquaginta qui erant cum eo*, id est (iuxta glossam Nouatorum) *Si homo Dei sum; veniat excommunicatio Pontificia, & percellat vos: venit itaque excommunicatio & percussit eos.* Similiter Luc. 9. 54. *Domine, vis dicamus, vt ignis descendat de cælo, & consumat illos?* id est, iuxta eandem glossam, Domine, vis dicamus, vt excommunicentur hi? Inepta sunt hæc. Sed neque circumstantiæ supradicti loci patiuntur hanc expositionem. Cum enim dicit Ioannes, *Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cælo descendere*; planè significat, magnum miraculum fore, cum Antichristus faciet ignem de cælo descendere. Imò tale miraculum, quo seducat homines, vt credant esse opus diuinitatis. At, quæso, quod, aut quale miraculum est, excommunicare hominem? Nullum penitus. Deinde cum addit Ioannes, *vt etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum?* omnino excludit ignem excommunicationis. Is enim non rectè dicitur de cælo descendere in terram in conspectu hominum; sed potius de cælo in homines ad terrorem aliorum. Mitto alia, de quibus infra c. 9.

8 *Secundum est* Apoc. 13. 15. *Et datum est illi, vt det spiritum imagini bestiæ, & vt loquatur imago bestiæ, & faciat, vt quicunque non adorauerint imaginem bestiæ, occidentur.* Hinc etiam rectè probant Catholici, Papam non esse Antichristum, quia non dat spiritum imagini bestiæ, nec facit, vt loquatur imago bestiæ. Hic iterum Pouellus Calumnista prorepit cum noua solutione. Aut *per imaginem bestiæ intelligi antiquum Romanum imperium, quod in Italia quasi demortuum Papa restauravit, & nouo spiritu donauit.* Risum tenetis amici. Repugnat totus contextus. Primò, quia Antichristus ideò faciet imaginem bestiæ loqui, vt palam ostendat se posse facere miracula, quæ omnem naturæ vim & efficaciam longè excedant, & à solo Deo fieri possint. At restaurare regnum vel imperium, quod antea fere collapsum erat, non est tale miraculum. Multi Reges, multi Imperatores humano concilio & industria id fecerunt. Deinde, si de Romano Imperio loqueretur Ioannes, quomodo cohærerent sequentia verba, *& faciet, vt quicunque non adorauerint imaginem bestiæ occidantur.* An hic exitus; *quicunque non adorauerint imperium Romanum, occidentur a Pontifice?* At hoc non modo ridiculum, sed & falsum est: Pontifex non facit occidere Reges Hispaniæ, Galliæ, Poloniæ, & similes imperio Romano minimè subiectos. Imò sanctè ipsis, & eorum regna cupit florere, & conseruari.

9. *Tertium est.* Apoc. 11. 2. *Et dabo duobus testibus meis & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis.* Et paulo post de iisdem. *Et cum finierint testimonium suum, bestia faciet aduersus eos bellum, & vincet illos & occidet eos, & corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, vbi & dominus eorum crucifixus est.* Ex hoc loco colligunt Catholici varia argumenta, quibus probant, Papam non esse Antichristum. Primum, quia duo testes. Elias & Henoch, venturi sunt tempore Antichristi. At illi nondum venerunt. Secundò, Antichristus occidet illos testes: Hoc Pontifex non facit. Tertiò illi testes occidentur Ierosolimæ, vbi Christus crucifixus est. Id hactenus non est factum. Hæc & similia Catholici. Quid autem Nouatores? Theodoretus Bibliander in suo Chronico, tabula 14. Dauid Chytræus in Commentario illius, & quidam alii dicunt per illos duos testes intelligi omnes ministros fideles, vt Lutherum, Zvvinglium, Caluinum, & similes, qui ab Antichristo, id est, Pontifici Romano persecutionem patientur. Hoc autem aiunt iam contigisse. Sed turpiter errant. Primò, quia scriptura apertè dicit ipsum Eliam & Henoch venturos esse. Malach. 4. 5. *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum.* Eccles. 44. 16. *Henoch placuit Deo, & translatus est in paradisum, vt det gentibus pœnitentiam.* Deinde, licèt Elias & Hænoch in suis personis non essent venturi, sed alii similes illis in spiritu & virtute tamen per eos non possunt intelligi Lutherus aut Caluinus. Primò, quia Scriptura dicit, *Dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.* At Lutherus & Caluinus non prophetarunt amicti saccis. Imò saccum excussit Lutherus cùm è monasterio profugit. Caluinus nunquam assumpsit. Et quæ eorum prophetia? Lutheri illa est. *Vivus tuam pestis, moriens ero mors tua, Papa.* Sed falsa & inanis. Pridem ipse mortuus est, & adhuc viuit Papa. Iterum dicit scriptura: *Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum, & potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga, quotiescunque voluerint.* Quid hæc ad Lutherum & Caluinum? Non magis, quàm ad Iudam vel Arrium. Addit scriptura. *Corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, vbi Dominus eorum crucifixus est.* An corpora Lutheri & Caluini iacuerunt in plateis Ierosolimæ vbi Christus crucifixus est? Nihilominus. Pergit Scriptura, *Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non sinent poni in monumentis. Et post tres dies & dimidium spiritus vitæ à Deo intrauit in illos: & steterunt super pedes suos: & audierunt vocem magnam de cælo dicentem, Ascendite huc, Et ascenderunt in cælum: factus est terræ motus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit, & occisa sunt in terræ motu septem hominum millia.* Quæso, quid horum simile accidit Luthero aut Caluino? an corpora eorum per tres dies & dimidium iacuerunt in conspectu hominum insepulta? an iterum post tres dies & dimidium reuixerunt? an audierunt vocem de cælo, *Ascendite huc*? an ascenderunt cum corporibus in cælum in nube? an terræ motus factus est ingens? an decima pars ciuitatis cecidit? an septem hominum millia occisa sunt? Nugæ.

10. *Quartum est.* Dan. 7. 25. *Sermones contra excelsum loquetur, & sanctos altissimi conteret; & putabit quod possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu eius vsque ad tempus & tempora & dimidium temporis.* Ex hoc loco cõfirmant Catholici, Antichristum regnaturum dumtaxat per tempus, & tempora, & dimidium temporis.

id est, per tres annos cum dimidio; ac proinde Pontificem, qui multo plures annos regnauit, Antichristum esse non posse. Mirum est, quàm deprauare interpretentur Nouatores hæc verba, vt argumento Catholicorum occurrant. Franciscus Iunius Caluinista negat Danielem loqui de Antichristo. Affirmat de Anthiocho. Quo authore? Impio Porphyrio, qui quod de Anthiocho, & non de Antichristo Danielem intelligeret, ab antiquis Patribus refutatus est. Sed maluit Iunius Porphyrium, quàm sanctissimos Patres sequi. Dicam amplius, maluit Porphyrium, quàm sui gregis Caluinistas sequi. Nam illi ex hoc loco probant, has esse proprias Antichristi notas, *loqui sermones contra excelsum, sanctos altissimi conterere, mutare tempora & leges.* Et sanè, quod Daniel de Antichristo, non autem de Antiocho propriè & historicè intelligendus sit, ex ipso contextu conuinci potest. Agit enim in illo capite de quatuor regnis sibi inuicem succedentibus, quorum primum est Assyriorum: alterum Persarum tertium Græcorum: quartum Romanorum. Hæc designat per quatuor bestias, Leænam, vrsum, Pardum, & aliam innominatam habentem decem cornua in capite igitur regnum Romanorum, est bestia quarta innominata, habens decem cornua in capite. Addit Daniel, è medio horum cornuum, ortum esse aliud cornu paruulum, quo significetur ille ipse, *qui sermones contra excelsum loquetur, & sanctos altissimi conteret, & putabit quod possit mutare tempora & leges.* Is autem non potest esse Anthiochus, quia ille non est ortus ex regno, vel regibus Romanorum; sed ex regno Græcorum seu Macedonum, & ex successoribus Alexandri Magni, qui in Syria & Babylonia regnarunt, vt ex factis & prophanis historijs perspicuum est.

11. Hæc & similia exempla satis ostendunt, quam malè in causa desperata interpretentur scripturam Nouatores, siue probandum ijs aliquid sit, siue respondendum: & quàm falsò ac maniter iactent apud imperitos, se ex immotis scripturæ fundamentis, probasse Antichristum. Nunc ad cætera illorum vitia progrediamur.

3. *Vitium Reformatorum, Mendacia & Calumniæ.*

1. DVpliciter in hac materia mentiuntur aduersarij. Primò quia clamant, se ex immotis Scripturæ fundamentis omnia demonstrare. De hoc satis iam dictum est. Secundò, quia passim pro immotis Scripturæ fundamentis, quibus careant, crassa & aperta mendacia in medium adducunt. Ex multis pauca accipe.

2. Caluinus lib. 4. Instit. cap. 7. §. 28. dicit, Pontificem cum Cardinalibus docere nullum esse Deum nullum Christum, nullam Resurrectionem. Verba eius sunt hæc: *Quasi vero dubium sit quidem religionis speciem professi sint iam pridem Pontifices cum toto Cardinalium collegio, & hodie profiteantur. Primum enim arcana illius theologiæ, quæ inter eos regnat, caput est, nullum esse Deum. Alterum quæcunque de Christo scripta sunt ac dicuntur, mendacia esse & impostura. Tertium, doctrinam de vita futura, & vltima resurrectione, meras esse fabulas. Iam pridem hæc ordinaria esse cœpit Pontificum religio.* Quid hoc mendacio potest esse mendacius? Quæso, qui sunt illi Pontifices, & Cardinales, qui ista docuerunt? qui libri in quibus hæc scripta sunt? quæ Cathedræ, in quibus hæc populo inculcata? qui auditores? qui hæc auribus perceperunt? Nulli nusquam.

3. Caluinum strenuè imitantur ipsius discipuli: inter quos conatur excellere Gabriel Powellus, baccalaureus Oxonienſis, qui in arte mentiendi benè exercitatus est. Ne molestus sim pauca ipsius mendacia attingam breuissimè: nam omnia recensere nimis esset fastidiosum.

4. Igitur lib. 1. de Antichristo cap. 17. §. 11. dicit, Catholicos docere, *quod Papa possit dispensare contra vetus & nouum testamentum.* Et nominatim citat Bertachinum in repertorio, Verbo, Papa. At Bertachinus diserte contrarium docet his ipsis verbis, *Papa non potest dispensare in prohibitis testamento veteri & nouo.* Item *Papa non potest dispensare super vsuris, cum sint prohibitæ iure diuino.* Item *Papa non potest dispensare, quod matrimonium contrahatur inter personas iure diuino prohibitas.* Ego miror, quis dispensauerit cum Powello Caluinista in tam manifesto mendacio. Certè Papa non fecit.

5. Idem author, lib. 1. c. 16 §. 1. & 2. dicit, *Papam sibi vendicare nomen & potestatem Dei.* Hoc probat ex Gratiano dist. 98. cap. 7. vbi Nicolaus Papa gloriatur se Deum appellari à Constantino Imperatore. Addit Powellus, *Cohorrescat cælum & contremiscat terra, cùm tantum à Romano Pontifice profectam blasphemiam.* Recitas ego dicam, cohorrescat cælum & contremiscat terra, cùm tantum à Powello Caluinista profectum mendacium. Nihil tale ex Gratiano aut Constantino prouinci potest. Res autem sic habet: Nomen Dei Dupliciter Scripturis vsurpatur. Primò propriè, pro vero Deo vt Genes. 1. *In principio creauit Deus cælum & terram.* Exod. 20. *Ego sum Dominus Deus tuus.* Eph. 4. 6. *Vnus Deus & pater omnium qui est super omnes & per omnia, & in omnibus nobis.* Secundo metaphoricè, pro hominibus sanctis, vel in dignitate constitutis, vt exod 22. 9. *Ad Deos vtriusque causa perueniet* id est ad Iudices & inf. 5. 28. *Dijs non detrahes, & Principi tuo non maledices* & Ps. 81. 1. *Deus stetit in synagoga Deorum, in medio autem Deus dijudicat.* & inf. vs. 6. *Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes,* & Ioann. 10. 34. *Nonne scriptum est in lege vestra, Ego dixi, dij estis?* Igitur Constantinus Imperator non solùm Pontificem, sed omnes Christi Sacerdotes vocauit Deos, hoc posteriori modo, vt habetur apud Gratianum 11. q. 1. c. de Sacerdotibus. Et 12. q. 1. cap. Futuram. Et quid hic culpæ est? aut quid merito reprehendat hic Powellus? Ipsemet lib. 1. c. 17. §. 2. fatetur omnes magistratus hoc sensu Deos vocari posse, Quid ergo mentiendo infectatur eos, qui Pontificem eodem sensu Deum appellant. Nimirum, vult Caluinistari.

6. Vergo. Idem Caluinista c. 16. §. 6. dicit Glossam in c. *Quamuis, de translatione Episcopi,* docere, quòd Papa possit aliquid facere ex nihilo, id est, creare, quod soli Deo conuenit. Mentitur, Glossa id non docet. Sic enim loquitur: *De nullo potest aliquid facere. C. de rei vxoriæ actione l. vnica in principio, & de consecratione dist. 2. c. reuera. Et sententiam quæ nulla est facit aliquam 3 q. 6. c. Hæc quippe.* Quis non videt aliud Glossam dicere, aliud Caluinistam mentiri? Glossa dicit, Papam posse efficere, vt contractus vel sententia, quæ alias iure communi nulla seu inualida esset, vigorem, & valorem habeat. Hoc enim potest Imperator facere in causis ciuilibus. Imò quilibet Princeps aut magistratus apud suos subditos. At Powellus Caluinista mentiendi & calumniandi cupidus, trahit Glossam in alium sensum, quasi dicat, Papam posse aliquid facere ex nihilo, id est, posse rem aliquam creare, quod solius Dei est. Abi homo cum tua illa nequitia.

Eodem c. 16. §. 6. dicit Patres Concil. Tridentini Sess. 21. c. 2. docere, *quod Papa possit Sacramenta à Christo*

Ecclesiæ Romanæ Ecclesia est, Papam Romanum esse Antichristum, & Romanam Ecclesiam esse Synagogam Antichristi, ut ostendimus. Quod autem Papa Romanus sit Antichristus, ex eo manifestum est, quia nullus alius in Scripturis Sanctis describitur, qui tot & tanta sibi arroget, quot & quanta Papa Romanus sibi arrogat. Nam Antichristus describitur, ut Daniele, 11. dicitur, Deum non curaturus, sed se supra omnem Deum extollens, & contra Deum deorum magnifica loquens, & Deum Mauzim, hoc est, Deum fortitudinis, in loco suo honorificaturus, & Deum alienum, quem non cognoverunt patres ejus, honorificaturus auro & argento, & lapide pretioso, & rebus pretiosissimis. Quæ omnia Papa Romanus facit, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. ad Thessalonicenses manifestum est, Antichristum sedere in templo Dei, hoc est, in Ecclesia, ostendens se tanquam sit Deus. Sed Papa Romanus sedet in Ecclesia, ostendens se tanquam sit Deus, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Filium. Sed Papa Romanus negat Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Vicesimus Secundus. Mense Octavo.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Vicesimus Tertius. Mense Nono.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Vicesimus Quartus. Mense Decimo.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Vicesimus Quintus. Mense Undecimo.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Vicesimus Sextus. Mense Duodecimo.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Vicesimus Septimus. Mense Decimotertio.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Vicesimus Octavus. Mense Decimoquarto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Vicesimus Nonus. Mense Decimoquinto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Trigesimus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Trigesimus Primus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Trigesimus Secundus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Trigesimus Tertius. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Trigesimus Quartus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Trigesimus Quintus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Trigesimus Sextus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Trigesimus Septimus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Trigesimus Octavus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Trigesimus Nonus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Quadragesimus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Quadragesimus Primus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Quadragesimus Secundus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Quadragesimus Tertius. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Quadragesimus Quartus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Quadragesimus Quintus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Quadragesimus Sextus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Quadragesimus Septimus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Quadragesimus Octavus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Quadragesimus Nonus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Quinquagesimus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Quinquagesimus Primus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut scriptum, ut ostendimus. Sed Papa Romanus dixit, & scripsit, se esse Antichristum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus non est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse negantem Patrem & Filium. Sed Papa Romanus negat Patrem & Filium, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 4. manifestum est, Antichristum esse solvere Jesum. Sed Papa Romanus solvit Jesum, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 2. Joannis manifestum est, Antichristum esse seducentem & non confitentem Jesum Christum venisse in carne. Sed Papa Romanus seducit & non confitetur Jesum Christum venisse in carne, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Præterea ex 1. Joannis 2. manifestum est, Antichristum esse mendacem. Sed Papa Romanus est mendax, ut ostendimus. Ergo Papa Romanus est Antichristus.

Quinquagesimus Secundus. Mense Decimosexto.

Nunquam de regula mensis, & diei, & horæ, quo Antichristus venturus est, dictum est, aut sc

2. *Nequaquam de illa, sed de Romana loquitur.* Ita Ponellus lib. 1. cap. 4. §. 4. & 5.

8. Videor audire me ertices apud Salomonem litigantes, quarum altera alteri dicebat, *Mentiris, filius meus viuit, & tuus mortuus est.* Planè sic agunt Nouatores. Et huius tanti apud vos dissidij quis author est? Sanè Deus aut Spiritus sanctus esse non potest. *Non enim*, vt ait Apostolus, *Est dissensionis Deus sed pacis.* Si ergo malus spiritus illius author est, meritò suspecti esse debent Nouatores, ne fortè malo spiritu impellantur. Sed iam dissidiorum satis sit.

A

3. *An Papa defecerit à fide?*
4. *An sedeat in templo Dei?*
5. *An ostendat se tanquam Deum?*
6. *An extollat se super omnem Deum?*
7. *An neget Christum?*
8. *An id la colat?*
9. *An faciat miracula mendacia.*
10. *An imprimat subditis characterem?*
11. *An sit bestia phœnus?*
12. *An persequatur Sanctos?*
13. *An sit Articulus fidei, Papam esse Antichristum?*

B

5. VITIVM REFORMATORVM

Damnant suos maiores.

1. ADuersarij clamant aut Gregorium Magnum aut Bonifacium Papam fuisse primum Antichristum inter Pontifices Romanos. Vterque autem vixit post annum Christi 600. Vnde sequitur ab eo tempore fidem ac Religionem Romanam non fuisse amplius Christi, sed Antichristi. Quod si ita est, iterum sequitur maiores nostros quotquot in Hassia, Saxonia, Franconia, Bauaria, Palatinatu; ab anno sexcentesimo vsque ad tempora Lutheri & Caluini exiterunt, nunquam habuisse publicum veræ fidei ac religionis exercitium, quod sanè incredibile est. Nam toto illo temporum interuallo, non alia doctrina fidei publicè prædicata ac receptaest, quàm quæ à Doctoribus Pontificiis prædicari & promoueri solet. Si hæc igitur falsa & Antichristiana est, omnes maiores nostros publicè Antichristianos fuisse oportet. Et quid hoc aliud est, quàm fateri omnes damnatos esse, & ad inferorum pœnas amandatos, Absit profectò. Longè melius de iis sentiendum est. Quis credat S. Bonifacium, S. Lullum, S. Kilianum, S. Burchardum, & similes Episcopos, qui illo tempore in Germania prædicarunt, nihil aliud nisi fidem ac doctrinam Antichristianam prædicasse? quis credat, Nobiles, Barones, Comites, & Principes, qui ab illis instructi sunt, aut templa in memoriam eorum erexerunt, in falsa religione instructos esse? Quis credat tanto sæculorum spacio Lutherum & Caluinum primos esse, qui publicè veram Christi fidem annunciarint?

C

D

E

SPECIALE EXAMEN ANTICHRISTI REFORMATI

HACTENVS generatim ostendi quædam vitia, quę Nouatores admiserunt in reformando Antichristo; nunc sigillatim singula, quę ab illis asserunt, examinanda sunt, idque hoc ordine.

1. *An Antichristus venerit,*
2. *An Papa sit Antichristus?*

CAPVT I.

An Antichristus venerit.

1. AFfirmant aduersarij. Et probant ex tribus scripturæ locis. Primò ex illo 2. Thess. 2. 7. *mysterium enim operatur iniquitatis.* Secundò ex illo 1. Ioannis 2. 18. *Filioli, nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt.* Tertiò ex illo 1. Ioannis 4. 3. *Hic est Antichristus de quo audistis, quoniam venit, & nunc iam in mundo est.*

2. Sed variis modis refutantur. Primò, quia seipsos iugulant. Nam si illata scripturę testimonia probarent Antichristum venisse, sine dubio probarent venisse tempore Apostolorum: at si certum est, tunc venisse, cur aduersarij de tempore aduentus ipsius dissentiunt? Cur alij dicunt aduenisse anno 600. alij anno 763. alij anno 1200. alij alio tempore?

3. Secundo, quia scripturam malè explicant. Vt hoc ostendam, pauca prænotanda sunt. *Primum est*, nomen Antichristi nusquam reperiri in Scriptura, nisi apud Ioannem in epistolis canonicis, iam bis ex illo citatis. Adhuc bis vel ter citari potest, vt 1. Ioannis 2. 22. *Quis est mendax, nisi is, qui negat, quoniam Iesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem & Filium.* Et c. 4. 3. *Omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est: & hic Antichristus, de quo audistis, &c.* Et epist. 2. v. 7. *Multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum venisse in carnem. Hic est seductor & Antichristus.* Nec sæpius hoc nomen reperias in Scripturis.

4. *Alterum est*, hoc nomen, *Antichristus*, significare aduersarium seu hostem Christi, vt partim patet ex scripturis citatis, in quibus dicitur, *negare Iesum esse Christum; negare filium; soluere Iesum; non confiteri Iesum Christum venisse in carnem:* partim ex vsu Ecclesiæ, & sanctorum Patrum, Damascenus lib. 4. de fide cap. 27. *Venit*, inquit, *non pro Christo, sed aduersus Christum, quæ etiam de causa Antichristus dicitur.* D. Hieronym. q. 11. ad Algasiem. *Ipse enim est vniuersorum perditio, qui aduersatur Christo, & ideo vocatur Antichristus.* D. Augustinus tract. 3. in Epist. 1. Ioannis: *Latinè enim Antichristus, contrarius est Christo.* Consentiunt alii Patres.

Tertium est, dupliciter sumi posse nomen Antichristi. Primò, verè ac propriè, pro singulari eximio quodam Christi hoste, qui ab Apostolo vocatur *homo peccati & filius perditionis* Secundò mysticè & communiter pro iis omnibus, qui aliquo modo Christum & doctrinam eius oppugnant, vt sunt hæretici. Hoc sensu Irenæus Valentinianos & Marcionitas, Antichristos vocat Hilarius, Arianos: Cyprianus, Nouitianos. Eodem sensu dixit Hieronymus in cap. 2. Prophetæ Naum. *Tot sunt Antichristi, quot dogmata falsa.* Vide Damascenum loco citat. Augustinum lib. 2. contra aduersarium legis & Prophetarum cap. 12. & alios passim. Ex Caluinistis eandem distinctionem tradit Ponellus lib. 1. cap. 1. §. 3. Nec alij dissentiunt.

His prænotatis, non eſt controuerſia, an Antichriſtus communiter dictus venerit? Certum enim eſt veniſſe ab ipſis Apoſtolorum temporibus, quia tunc cœperunt eſſe hæretici, qui Chriſti fidem oppugnarent. Tota quæſtio eſt, an Antichriſtus propriè dictus venerit in ſua perſona? Nos negamus. Aduerſarij affirmant, & probant ex teſtimoniis ſupra citatis; ſed malè intellectis. Nam ex illis nihil aliud colligitur, quàm Antichriſtum communiter dictum, id eſt hæreticos veniſſe tempore Apoſtolorum, quod eſt veriſſimum. Et ſic illa teſtimonia explicat Auguſtinus libro ſecundo contra aduerſarium legis cap. 12. cum ait: *Ad quem pertinet etiam iſte, qui ſe oſtendit Antichriſtum: non vnum illum maiorem exeriit: ſed ex his aliquem, de quibus dicit Ioannes Euangeliſta: nunc Antichriſti multi facti ſunt. Eos enim dicebat hæreticos, qui temporibus Apoſtolorum eſſe iam cœperant.* Nihil ergo probant aduerſarij ex Scripturis de Antichriſto propriè dicto.

7. Nos fortiora habemus argumenta, quibus contra aduerſarios oſtendimus, Antichriſtum propriè dictum nondum veniſſe. Non omnia: ſed pauca attingam, *Primum eſt*: Antichriſtus propriè dictus non veniet, niſi prius euerſum & deſolatum ſit Romanum Imperium: atqui hoc nondum factum eſt: Ergo Antichriſtus nondum venit. Maior paſſim aſſeritur ab antiquis Patribus, tam Græcis, quàm Latinis. Cyrillus cathecheſi 15. ait: *Venit prædictus Antichriſtus, cum impleta fuerint tempora Romani imperij*, Chryſoſt. in 2. Theſſ. 2. *Quando è medio ſublatum fuerit Romanum imperium, tunc veniet Antichriſtus.* Similia habent Theoph. Oecumenius & Ambroſ. ibidem Lactantius lib. 7. c. 15. Hieronym. q. 11: ad Algaſiam, & Tertul. in Apologetico cap. 32. vbi etiam addit, fideles orare pro diuturnitate Romani imperij: eo quod intelligant, Romano imperio euerſo, imminere Orbi extremam ſub Antichriſto calamitatem: Omitto alios,

8. Nec temerè aut ſine fundamento hoc dicunt Patres. Habent pro ſe aperta ſcripturæ teſtimonia; habent perpetuam ab Apoſtolorum temporibus traditionem. Quæ antequam proferantur, prius explicandum eſt, in quo conſiſtat illa deſolatio ſeu euerſio Romani imperij poſtquam venturus dicitur Antichriſtus. Aliud enim eſt inclinatio illius imperij, alius deſolatio ſeu euerſio. Inclinatio facta eſt variis temporibus. 1. quando Roma capta eſt à Gothis. 2. quando imperium defecit in Occidente. 3. quando, reſtaurato per Carolum Magnum imperio in Occidente, deſtructum eſt in Oriente per Turcas. Porro deſolatio ſeu euerſio tunc erit quando imperium Romanum diuidetur ac diſtrahetur in decem Reges amiſſo nomine ac dignitate imperiali.

9. Probant hoc patres ex Daniele & Apocalypſi. Nam cap. Danielis, deſcribitur ſucceſſio quatuor præcipuorum regnorum vſque ad finem mundi, per quandam ſtatuam, habentem caput aureum, pectus argenteum, ventrem æneum, & tibias ferreas. Explicatio eſt hæc. Caput aureum ſignificat regnum Chaldæorum: pectus argenteum, regnum Perſarum: venter æneus, regnum Alexandri & Græcorum: tibiæ ferreæ, regnum Romanorum. Porrò ex duabus tibiis oriebantur decem digiti, in quibus tota illa ſtatua deſinebat, quia ſcilicet Romanum imperium tandem in decem Reges diuidendum eſt, & eo ipſo deſolandum.

10. Eadem quatuor regna apud eundem Daniel. c. 7. deſignantur per quatuor beſtias, Leonam, Vrſum, Pardum, & aliam innominatam, habentem decem cornua in cap. Hæc autem beſtia innominata ſignificat imperium Romanum: & decem cornua ſignificant decem Reges, qui imperium illud diuiſuri ſunt. *Beſtia quarta*, inquit Daniel, *regnum quartum erit in terra, quod A maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuerſam terram, & conculcabit & comminuet eam. Porro cornua decem ipſius regni decem Reges erunt.*

11. Quod autem illi decem Reges imperium Romanum diuiſuri ac diſtracturi ſint, colligitur ex Ap. 17. vbi Ioannes deſcribit beſtiam cum 7. capitib. & 10. cornibus, ſuper quam ſedebat *mulier circumdata purpura & coccino, habens poculum aureum in manu ſua, plenum abominatione & immunditia fornicationis.* Nam, vt Angelus ibidem interpretatur: mulier eſt vrbis magna, quæ ſedet ſuper 7. colles, id eſt, Roma. Decem cornua ſunt decem Reges, qui vno tempore ſimul regnabunt. *Et hi odient fornicariam, & deſolatam facient illam & nudam, & carnem eius manducabunt, & ipſam igni B concremabunt.* Quibus verbis apertè ſignificat Angelus Romanum imperium per illos decem Reges penitus deſtructum, ac diſſipatum iri.

12. Ad hæc Scripturæ teſtimonia accedit antiquiſſima Eccleſiæ traditio, de qua D. Hieronym. in cap. 7. Dan. ſic ſcribit: *Ergo dicamus, quod omnes ſcriptores Eccleſiaſtici tradiderunt, in conſummatione mundi, quando regnum deſtruendum eſt Romanorum, decem futuros Reges, qui orbem Romanum inter ſe diuident.* Quid clarius dici poteſt,

13. Conſtat ergo ex ſcripturis & Eccleſiæ traditione, Imperium Romanum tunc euertendum ac deſtruendum, quando in decem Reges diuidetur. Quod autem Antichriſtus non ante venturus ſit apertè conuincitur ex Dan. cap. 7. 24. vbi ſic legimus: *cornua C decem ipſius regni decem Reges erunt* (de quibus hactenus diximus) *& alius conſurget poſt eos* (nimirum Antichriſtus) *& ipſe potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit: & ſermones contra excelſum loquetur, & ſanctos altiſſimi conteret: & putabit quod poſſit mutare tempora & leges & tradentur in manu eius vſque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Ex quibus verbis clarè patet, Antichriſtum venturum poſt decem illos Reges qui imperium Romanum inter ſe diuident; & conſequenter poſt Imperij Romani euerſionem, quod probandum erat.

14. Idem confirmatur ex citatæ Eccleſiæ traditione. Nam D. Hieronym. cum dixiſſet omnes Scriptores D Eccleſiaſticos tradidiſſe, Regnum Romanum per decem Reges diuidendum: ita ſubdit de Antichriſto: *Tum undecimum Regum parvulum naſciturum, qui tres Reges de illis decem ſuperaturus ſit. Dicitur autem Rex ille habitaturus oculos hominis, ne eum putemus diabolum eſſe, ſed vnum de hominibus in quo totus ſatanas habitaturus ſit corporaliter. Habebit etiam os loquens ingentia, quia erit homo peccati, filius perditionis, ita vt in templo Dei ſedere audeat, faciens ſe quaſi Deum.* Planiſſimè loquitur de Antichriſto.

15. Habemus ergo, partim ex Daniele & Apocalypſi, partim ex antiqua Patrum & Eccleſiæ traditione, Antichriſtum non venturum, niſi poſt euerſionem Romani Imperij, quod multi probabiliter confirmant ex illo 2. Theſſ. 2. 3. *Niſi venerit diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati*, intellige, non veniet dies iudicij. Et infra: *donec de medio fiat: & tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui.* Hic E enim Apoſtolus inſtruit Theſſalonicenſes, qui ex errore putabant inſtare diem iudicii. Ponit autem duo ligna, quæ diem illum anteceſſura ſint, nempe defectionem Romani imperij, & aduentum Antichriſti. Eſt ergo ſenſus verborum Apoſtoli; Non veniet dies iudicii, niſi diſceſſio primùm facta ſit ab Imperio Romano, & appareat Antichriſtus. Ita explicant multi Patres. D. Hieronym. q. 11. ad Algaſiam; *Niſi*, inquit, *venerit diceſſio primum quæ Græcè dicitur apoſtaſia, vt omnes gentes, quæ imperio Romano ſubiacent, recedant ab eo: & niſi fuerit Romanum Imperium antea deſolatum, & Antichriſtus præceſſerit, Chriſtus non veniet: qui ideo*

venturus est, vt Antichristum destruat. Et infra; *Tantum vt Romanum imperium, quod nunc vniuersas gentes tenet, recedat, & de medio fiat; & tunc Antichristus veniet.* Et Tertull. lib. de resurrectione carnis cap. 24. *Quoniam nisi veniat abscessio primum, huius vtique regni,* (nempe Romani) *& reuelentur delinquentiæ, homo, id est, Antichristus, filius perditionis.* Et paulo post: *Tantum qui nunc tenet, teneat, donec de medio fiat. Quis nisi Romanus status, cuius abscessio in decem reges dispersa Antichristum superinducet: & tunc reuelabitur ille iniquus.* Similia habent Sedulius, Primasius, Strabus, & alij in eundem locum.

16. Hæc expositio, vt dixi; probabilis est, & potest confirmari ex ipso contextu. Nam Apostolus, antequam scriberet hanc epistolam ad Thessalonicenses, cum adhuc præsens apud illos esset, viua voce tradiderat illis quædam mysteria ad fidem Christianam pertinentia, quorum vnum erat, non prius venturum diem iudicij, quàm euersum esset imperium Romanum, & Antichristus apparuisset. Illi autem, relicta hac traditione, nescio quo pacto persuasi erant, diem iudicij iam adesse prælorsibus. Igitur reuocat eos ab hoc errore, & simul hortatur, vt in ea traditione, quam coram acceperant, deinceps persistant. & ab ea non sinant se dimoueri. Videamus nunc verba Pauli. Si enim incipit. *Rogamus autem vos fratres, vt non moueamini à vestro sensu, neque terreamini quasi instet dies Domini.* Ecce error Thessalonicensium. Persuasi erant, instare diem iudicij, & ideò terrebantur, sequitur institutio Apostoli, *Ne quis vos seducat vllo modo, quoniam nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati,* non veniet dies iudicij. *Num retinetis, quod cum adhuc essem apud vos hæc dicebam vobis?* nempe non venturum diem iudicij, *Nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati.* Quæ autem illa discessio? *donec de medio fiat* regnum Romanum, id est, donec omnes discedant ab obedientia regni Romani, & sic regnum illud *de medio* tollatur. *Itaque fratres, state, & tenete traditiones:* præsertim illam, quod dies iudicij venturus non sit, nisi præcesserint duo illa signa, quæ iam commemorauí.

17. At obiici potest multos, per verba illa Apostoli *nisi venerit discessio primum*, intelligere discessionem seu apostasiam à fide, quæ antecedet diem iudicij, iuxta illud. 18. 9. *Filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra?* Fateor ita esse, sed tamen alij non incommodè intelligunt discessionem ab imperio Romano. Et fortasse rectiùs. Primò, quia totus contextus optimè cohæret, si interpretemur de imperio Romano vt ostensum est. Secundò, quia constat Apostolum, quasi de industria obscurissimè locutum in illo capite, adeò vt scribat Aug. lib. 20. de ciuit. Dei cap. 19. *Ego prorsus quid dixerit me fateor ignorare.* At nulla erat causa, cur obscure loqueretur de defectione à fide, cùm Christus apertissimè de ea locutus sit, Lucæ 18. 8. *Filius hominis veniens, putas, inueniet fidem in terra?* Erat autem causa cur obscurè loqueretur de defectione ab imperio Romano, quia cum Romæ scriberet hanc epistolam si clare scripsisset de euersione imperij Romani, potuisset Neronem offendere, qui erat homo in nouos Christianos crudelissimus. Hanc causam attigit D. Hieronym. q. 11. ad Algasiam, cum ait: *Non vult aperte dicere, Romanum imperium destruendum, quod ipsi, qui imperant æternum putant. Vnde secundum Apocalypsin Ioannis in fronte purpuræa meretricis, scriptum est nomen blasphemiæ, id est, Roma æterna. Si enim aperte audaciterque dixisset, non veniet Antichristus, nisi prius Romanum destruatur imperium; iusta causa persecutionis in orientem tunc Ecclesiam consurgere videbatur.*

18. Sed, quidquid sit de hoc loco Apostoli, qui vaA rie exponi potest, sufficit nobis, quod ex Daniele, Apocalypsi, & antiqua Patrum traditione clarè probatum sit, non prius venturum Antichristum, quàm imperium Romanum penitus extinctum sit, ac in decem Reges distributum, quod hactenus factum non est. Vnde concludo: non venisse hactenus Antichristum. Et hoc sit primum contra Nouatores argumentum.

19. *Secundum argumentum est* eiusmod. Elias & Henoch venturi sunt eodem tempore, quo Antichristus: at illi duo nondum venerunt. Ergo nec iste. Maior passim traditur à Patribus, qui illam colligunt à variis scripturæ locis, vt supra visum est in explicatione secundi vitij Reformatorum. Porrò, quia aduersarii B dicunt Patres errasse, & scripturam male intellexisse; formabo argumentum hoc modo: Duo Prophetæ venturi sunt eodem tempore, quo Antichristus, qui habebunt potestatem claudendi cælum ne pluat, & conuertendi aquas in sanguinem & percutiendi terram omni plaga: & cum prophetarint diebus 1260. mouebit Antichristus contra illos bellum, & occidet eos: & corpora eorum iacebunt Ierosolymæ, vbi Christus crucifixus est: & post tres dies & dimidium resurgent, & vna cum corporibus ascendent in cælum, &c. Atqui duo isti Prophetæ nondum venerunt. Ergo nec Antichristus. Maior secundum omnes Patres sumpta est ex Apoc. c. 11. Minor patet, quia à temporibus Apostolorum ad nos vsque nulli duo designari possunt, C quibus omnia supradicta conueniant.

20. Franciscus Iunius Caluinista in cap. 6. Bellarmini, respondet, multos pios viros à tempore Bonifacij 8. extitisse, quibus omnia ista conueniant, non secundum literam: sed secundum sensum propheticum, quo vaticinium Ioannis impleri oporteat. Videamus an ita sit. Et primùm quæro, quinam illi fuerint, qui habuerunt potestatem claudendi cælum, ne plueret, conuertendi aquas in sanguinem: & percutiendi terram omni plaga? Et quis sit ille sensus propheticus, quo ista accipienda sint? Legimus Eliam Tresbiten, antequam igneo curru tolleretur à terra, clausisse cælum, ne plueret annos tres, & menses sex. Legimus Moisen in Ægypto conuertisse aquas in sanD guinem, & percussisse terram omni plaga coram Pharaone. Sed hæc omnia secundum literam acciderunt. Qui autem sunt, qui secundum sensum propheticum ista fecerunt? Et quid est, *claudere cælum ne pluat*, secundum sensum propheticum? An est idem, quod efficere, ne per modum pluuiæ, gratia Dei descendat de cælo? At boni viri hoc non faciunt, quando conantur alios ad veram fidem conuertere, tunc enim maximè opus est diuina gratia de cælo distillante. An è contrario, est idem quod efficere, ne vindicta Dei descendat de cælo? At si hoc fecerunt duo illi Prophetæ de quibus loquitur Ioannes in Apocalypsi, quomodo dicuntur aquas conuertisse in sanguinem? & percussisse terram omni plaga? An non hæc vindicta de cælo est?

21. Iterum quæro, quinam illi fuerint, quos Anti- E christus bello vicit & occidit, aut quo sensu intelligendum id sit: Nam si *bellum, occisio, victoria*, non secũdum literam, sed secundum sensum propheticum accipienda sunt, vt vult Caluinista: sequitur sanctos illos Prophetas, qui à Deo missi sunt, non corpoaaliter, sed spiritualiter ab Antichristo victos & occisos esse. Atqui hoc planè absurdum est.

22. Tertiò quæro quando factus sit ille terræ motus quo decima pars ciuitatis cecidit, & occisa sunt septem hominum millia, Prophetis in cælum ascendentibus: Et quo sensu impletum hoc sit: Hæc & similia explicanda erant à Francisco Iunio, si volebat communem Patrum expositionem deserere, & argumenti nostri vim effugere.

13. Ex dictis concludo, Antichristum nondum venisse. Primò, quia Romanum imperium nondum euersum est. Secundò, quia Prophetæ illi de quibus loquitur Ioannes in Apocalypsi, nondum à Deo missi sunt. Tertiò, quia aduersarij nullo solido fundamento possunt probare, illum venisse. Solum probant, venisse hæreticos tempore Apostolorum, quod non negamus. Plura argumenta colligi poterunt ex sequentibus.

CAPVT II.

An Papa sit Antichristus?

1. AFfirmant aduersarij, & probant variis argumentis, quæ omnia reuocari possunt ad hunc vnum syllogismum; Cuicunque conueniunt omnes notæ Antichristi, quæ in Scripturis fundatæ sunt, is sine dubio est Antichristus: At Pontifici Romano conueniunt omnes eiusmodi notæ: Ergo Pontifex Romanus est Antichristus.

2. Ego viciſſimè è contrario repono hunc syllogismum; Is non potest esse Antichristus, cui non conueniunt omnes notæ Antichristi: Ergo Pontifex non potest esse Antichristus. Minor probanda est in sequentibus capitibus, vbi seorsim agam de singulis notis; & ostendam eas Pontifici Romano nullo modo conuenire.

3. Addam nunc alia quædam argumenta. *Primum* est Antichristus non veniet, nisi post euersionem Romani Imperij: At Pontifex venit ante illam euersionem: Ergo Pontifex non est Antichristus. *Secundum* est: Antichristus occidet duos illos Prophetas, de quibus agitur in Apoc. 11. c. At Pontifex hoc non facit: Ergo non est Antichristus. Hæc duo sumpta sunt ex præcedenti capite; nec indigent noua probatione aut explicatione.

4. *Tertium* est; Antichristus non regnabit, nisi tres annos cum dimidio. At Pontifex regnauit iam multis seculis: Ergo Pontifex non est Antichristus. Maior colligitur ex illo Dan. 7. 25. *Sermones contra excelsum loquetur, & sanctos altissimi conteret, & tradentur in manu eius vsque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Hic per tempus intelligitur vnus annus; & per tempora duo anni, & per dimidium temporis dimidius annus. Ita explicant omnes antiqui Patres. Neque hoc negant Nouatores; sed more suo aiunt Patres errare, & non rectè Scripturam interpretari. Ergo contra assero, Nouatores errare; Patres rectè sentire. Pro Patribus facit Ioannes in Apoc. c. 13. 5. vbi dicit. Antichristum regnaturum mensibus 42. qui rectè faciunt tres annos cum dimidio. Et cap. 11. 3. vbi ait, duos illos Prophetas, qui se opponent regnanti Antichristo prædicaturos diebus 1620. qui idem tempus efficiunt.

5. Hic valde torquent se Nouatores. Aliqui negant hæc testimonia intelligenda esse de Antichristo, vt Franciscus Iunius Caluinista. Sed hunc supra refutauit. Alij fatentur quidem Danielem & Ioannem loqui de Antichristo, non tamen assignare illi tres annos cum dimidio. Hi rursum bipartiti sunt. Nonnulli volunt tempus certum pro incerto positum esse, vt Chytræus & Bullingerus. Sed pugnant contra communem consensum antiquitatis. Adde, tunc solum poni certum numerum pro incerto, quando ponitur aliquis plenus & perfectus numerus, vt decem, centum, mille; non autem, quando parui & magni permixti sunt, concedit Iunius Caluinista in c. 8. Bellarmini. Quorsum enim numerorum varietas & permixtio, si tempus incertum designatur? Denique, si scriptura semel tantum, aut vno modo meminisset illius numeri, posset aliquis putare, certum pro incerto positum esse. At non semel; sed sæpe illius meminit, neque vno, sed variis modis eundem expressit. Et quidem ter sub hac forma: *Per tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Bis vero sub hac: *mensibus quadraginta duobus*, Semel denique sub hac: *diebus mille ducentis sexaginta*, Omnes autem istæ formæ designant tres annos cum dimidio. Primam vide Daniel. 7. 25. & Dan. 12. 7. & Apocal. 12. 14. secundam vide Apocal. 11. 1. & Apocal. 13. 5. Tertiam vide Apocal. 11. 3.

6. Alij respondent diem accipi pro anno, ideoque pro 1260. diebus, totidem annos intelligi oportere. Hoc enim frequenter fieri in Scripturis, iuxta illud Ezechiel. 4. 6. *Diem pro anno dedi tibi.* Et Luc. 13. 33. *Oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare*, id est, tribus adhuc annis viuere. Ita Magdeburgenses Centur. 1. lib. 2. cap. 4. Sed errant. Primò, quia illum numerum 1260. annorum, non possunt accommodare ad illa verba Danielis & Ioannis, *Tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Siue enim per tempus intelligant vnum diem, vnam hebdomadam, vnum annum: siue vnum lustrum, vnum Iubilæum, vnum seculum: non efficiunt 1260. annos. Secundò, quia visitatum est Danieli, vt per tempus intelligat annum. Nam cap. 4. aliquoties repetit septem tempora transitura, quibus Nebuchodonosor erit extra regnum suum. Omnes autem docent, per illa septem tempora intelligi debere septem annos. Si enim intelligerentur anni annorum (vt intelligunt Nouatores cùm de Antichristo agitur) sequeretur Nabuchodonosorem vixisse extra regnum 2555. annos, quod est absurdum.

7. Nec obstat illud Ezechiel. 4. 6. *diem pro anno dedi tibi.* Nam in illo capite iusserat Deus vt Ezechiel dormiret super latus sinistrum diebus 390. Hęc autem dormitio erat signum dormitionis Dei, per quem totidem annis tollerabat peccata Israëlitarum. Cùm ergo dicit Deus Prophetæ: *diem pro anno dedi tibi*, non vult dicere, quod 390. diebus, id est 390. annis deberet dormire, (hoc enim constat esse falsum) sed sensus est, quod sicut Deus patienter sustinuit peccata populi per 390. annos: ita Propheta ad hoc explicandum quiescat totidem diebus super latus sinistrum.

8. Similiter non obstat illud Luc. 13. 33. *Oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare.* Nam illis verbis non significat Christus, se adhuc tribus annis victurum, vt perperam exponunt Nouatores. (Erat enim vltimus annus vitæ ipsius, cùm ista proferret) Sed potius, se tres dies consumpturum in itinere Ierosolymitano, vt interpretantur Augustinus lib. 2. de consensu Euangelistarum, cap. 75. & lib. 6. contra Iulianum cap. 8. Beda, Albertus, Caietanus, & multi alij in illum locum. Et patet ex ipso contextu. Nam mox sequitur; *quia non capit Prophetam perire extra Ierusalem.* Nimirum causam reddit, cur ambulare, id est, in Ierusalem ire debeat.

9. Hactenus tertium argumentum. *Quartum est.* Antichristus à Iudæis pro Messia recipietur: At Papa non recipitur ab illis pro Messia: ergo Papa non est Antichristus. Maior passim habetur, tanquam certa apud antiquos Patres Irenæum, Damascenum, Hilarium, Cyrillum, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Prosperum & alios. Et probant ex duobus Scripturæ locis. Primò, ex illo Ioannis 5. 43. *Ego veni in nomine meo, & non recipitis me; si alius venerit in nomine suo, illum recipietis.* Quis est ille alius, qui in nomine suo venturus est, nisi Antichristus? Hunc ergo recipient Iudæi. Secundò, ex illo 2. Thess. 2. 10. *Et quod charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideò mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio*

Ordinis Præsbyteri ad Curatum, & alij Clerici ad Beneficia Ecclesiastica promoveantur, & ordinentur.

Quia Ecclesiarum regimen, & Animarum cura, quæ Sacerdotum officium est, non solum Sacrarum Literarum, & Ecclesiasticæ disciplinæ scientiam, sed & vitæ integritatem, & morum honestatem requirit: Sancta Synodus statuit, ut nullus ad Curatum, vel alia Beneficia Ecclesiastica, quæ Animarum curam habent, quæcunque illa sint, etiam Regularia, nisi prius examinatus, & approbatus, ac Ordinis Presbyteratus fuerit. Alioquin Collationes, & Provisiones, quæ secus fuerint, irritæ sint, & Beneficium ipso jure vacet. Et quia Ecclesiarum Cathedralium, & Metropolitanarum Ecclesiarum Archidiaconatus, & Decanatus, & Dignitates, quæ Curam habent, & Personatus, & Officia, & Præbendæ Theologales, & Pœnitentiariæ, quæ Curam habent, & Præbendæ Magistrales, & Scholasticæ, & Præbendæ Lectorales, & Præbendæ Pen

Ecclesiæ. Et alibi: Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. Et Daniel: Et in pauca dierum confringetur sine manu. Et alibi: Et percutiet terram virga oris sui, & impio labio interficiet impium. Et Paulus ad Thessalonicenses: Et tunc reuelabitur ille iniquus,

CAPVT VI.

De Reprobatione Clericorum Vxores.

A Nullum Clericum, aut Presbyterum, aut Diaconum, aut Subdiaconum, aut Regularem, qui Sacrificium Missæ celebrare debet, uxorem habere, aut concubinam, aut aliquam mulierem, præter matrem, aut sororem, aut eas personas, quas Synodus Nicæna primum concilium, tertium canone, non prohibet, habitare permittere. Quod si quis contra hoc nostrum decretum fecerit, ab officio, & beneficio suspendatur: & si per tres menses non resipuerit, excommunicetur: & si per annum in hac contumacia perstiterit, ab officio, & beneficio deponatur. Et si quis Clericus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Subdiaconus, aut Regularis

Ad. Antichristum. Quæstio. Quomodo ad Antichristum pertinet quod dicitur 2. Thess. 2. Et nunc quod detinet scitis, ut reveletur in tempore suo? Et quod dicitur 1. Joan. 2. Filioli, novissima hora est, & sicut audistis quia Antichristus venit, nunc Antichristi multi facti sunt? Et quod dicitur 1. Joan. 4. Omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus? Et quod dicitur 2. Joan. 1. Quia multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jesum Christum venisse in carnem, hic est seductor & Antichristus? Et quod dicitur Apoc. 13. Et data est ei potestas super omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem, & adorabunt eum omnes qui habitant super terram? Et quod dicitur Apoc. 17. Et bestia quam vidisti fuit & non est, & ipse octavus est, & de septem est, & in interitum vadit? Et quod dicitur Apoc. 19. Et vidi bestiam & reges terræ congregatos ad faciendum bellum cum sedente in equo, & cum exercitu ejus? Et quod dicitur Apoc. 20. Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satanas de carcere suo, & exibit, & seducet gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris?

Responsio. Ad hæc omnia respondet Augustinus in libro de Civitate Dei, capite 19. Et ideo, inquit, quia Antichristus futurus est, non ipse est, quia nondum venit. Et quia nondum venit, ideo quod detinet scimus, ut reveletur in tempore suo. Et quia nondum venit, ideo novissima hora est, & sicut audistis quia Antichristus venit, nunc Antichristi multi facti sunt. Et quia nondum venit, ideo omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus. Et quia nondum venit, ideo multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jesum Christum venisse in carnem, hic est seductor & Antichristus. Et quia nondum venit, ideo data est ei potestas super omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem, & adorabunt eum omnes qui habitant super terram. Et quia nondum venit, ideo bestia quam vidisti fuit & non est, & ipse octavus est, & de septem est, & in interitum vadit. Et quia nondum venit, ideo vidi bestiam & reges terræ congregatos ad faciendum bellum cum sedente in equo, & cum exercitu ejus. Et quia nondum venit, ideo cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satanas de carcere suo, & exibit, & seducet gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris.

Quæstio. Quomodo ad Antichristum pertinet quod dicitur Dan. 11. Et faciet juxta voluntatem suam, & elevabitur, & magnificabitur adversus omnem deum, & contra Deum deorum loquetur superba, & dirigetur donec compleatur indignatio, perficietur enim quod decretum est? Et quod dicitur Dan. 8. Et in novissimo regni prævaricatorum cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones? Et quod dicitur Dan. 7. Et ecce cornu parvum ascendit de medio eorum, & tria de cornibus primis evulsa sunt a facie ejus, & ecce oculi quasi oculi hominis erant cornu illi, & os loquens grandia? Et quod dicitur Dan. 9. Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, & non erit ejus populus qui eum negaturus est, & civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio? Et quod dicitur Dan. 12. Et a tempore cum ablatum fuerit juge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta? Et quod dicitur Dan. 12. Et dixit ad me, vade Daniel, quia clausi sunt & signati sermones usque ad tempus præfinitum, & usque ad tempus & tempora & dimidium temporis?

Responsio. Ad hæc omnia respondet Augustinus in libro de Civitate Dei, capite 23. Et ideo, inquit, quia Antichristus futurus est, non ipse est, quia nondum venit. Et quia nondum venit, ideo faciet juxta voluntatem suam, & elevabitur, & magnificabitur adversus omnem deum, & contra Deum deorum loquetur superba, & dirigetur donec compleatur indignatio, perficietur enim quod decretum est. Et quia nondum venit, ideo in novissimo regni prævaricatorum cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones. Et quia nondum venit, ideo ecce cornu parvum ascendit de medio eorum, & tria de cornibus primis evulsa sunt a facie ejus, & ecce oculi quasi oculi hominis erant cornu illi, & os loquens grandia. Et quia nondum venit, ideo post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, & non erit ejus populus qui eum negaturus est, & civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Et quia nondum venit, ideo a tempore cum ablatum fuerit juge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Et quia nondum venit, ideo dixit ad me, vade Daniel, quia clausi sunt & signati sermones usque ad tempus præfinitum, & usque ad tempus & tempora & dimidium temporis.

Ecclesiasticis Ordinationibus, Libris Ecclesiasticis, & aliis Rebus, quæ ad Ecclesiasticum Regimen pertinent, Reformationem, Emendationem, Additionem, & Abrogationem, prout ipsis videbitur, facere, & Ordinationes, Statuta, & Constitutiones Ecclesiasticas, quæ Reformatione, Emendatione, Additione, & Abrogatione indigebunt, Reformare, Emendare, Addere, & Abrogare, prout ipsis videbitur

ab illo. Quare ſi ſenſus eſt ſenſibilium, & ſenſibilia ſunt
extra, neceſſe eſt ſenſum eſſe extra. Quod ſi ſenſus eſt
extra, neceſſe eſt & ſenſibilia eſſe extra. Quod ſi ſenſus
eſt

Quod ſi quis ſine ſcripto ſolo Dei verbo innixus ſe ad ſolum Spiritum ſanctum ſuum reuelationem referat, is ſibi ſolus relinquendus eſt, ſi ſolus ſibi ſufficere poteſt. Nos enim ſcripturam ſacram ſine Spiritu ſancto non intelligere, Spiritum ſanctum ſine ſcriptura ſacra non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus.

Quod ſi quis ſine ſcripto ſolo Dei verbo innixus ſe ad ſolum Spiritum ſanctum ſuum reuelationem referat, is ſibi ſolus relinquendus eſt, ſi ſolus ſibi ſufficere poteſt. Nos enim ſcripturam ſacram ſine Spiritu ſancto non intelligere, Spiritum ſanctum ſine ſcriptura ſacra non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus.

Quod ſi quis ſine ſcripto ſolo Dei verbo innixus ſe ad ſolum Spiritum ſanctum ſuum reuelationem referat, is ſibi ſolus relinquendus eſt, ſi ſolus ſibi ſufficere poteſt. Nos enim ſcripturam ſacram ſine Spiritu ſancto non intelligere, Spiritum ſanctum ſine ſcriptura ſacra non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus.

Quod ſi quis ſine ſcripto ſolo Dei verbo innixus ſe ad ſolum Spiritum ſanctum ſuum reuelationem referat, is ſibi ſolus relinquendus eſt, ſi ſolus ſibi ſufficere poteſt. Nos enim ſcripturam ſacram ſine Spiritu ſancto non intelligere, Spiritum ſanctum ſine ſcriptura ſacra non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus.

Quod ſi quis ſine ſcripto ſolo Dei verbo innixus ſe ad ſolum Spiritum ſanctum ſuum reuelationem referat, is ſibi ſolus relinquendus eſt, ſi ſolus ſibi ſufficere poteſt. Nos enim ſcripturam ſacram ſine Spiritu ſancto non intelligere, Spiritum ſanctum ſine ſcriptura ſacra non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus.

Quod ſi quis ſine ſcripto ſolo Dei verbo innixus ſe ad ſolum Spiritum ſanctum ſuum reuelationem referat, is ſibi ſolus relinquendus eſt, ſi ſolus ſibi ſufficere poteſt. Nos enim ſcripturam ſacram ſine Spiritu ſancto non intelligere, Spiritum ſanctum ſine ſcriptura ſacra non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus.

Quod ſi quis ſine ſcripto ſolo Dei verbo innixus ſe ad ſolum Spiritum ſanctum ſuum reuelationem referat, is ſibi ſolus relinquendus eſt, ſi ſolus ſibi ſufficere poteſt. Nos enim ſcripturam ſacram ſine Spiritu ſancto non intelligere, Spiritum ſanctum ſine ſcriptura ſacra non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus.

Quod ſi quis ſine ſcripto ſolo Dei verbo innixus ſe ad ſolum Spiritum ſanctum ſuum reuelationem referat, is ſibi ſolus relinquendus eſt, ſi ſolus ſibi ſufficere poteſt. Nos enim ſcripturam ſacram ſine Spiritu ſancto non intelligere, Spiritum ſanctum ſine ſcriptura ſacra non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus. Quemadmodum Chriſtus ipſe ſcripturas ſacras ſine Spiritu ſancto non intelligi, Spiritum ſanctum ſine ſcripturis ſacris non ſufficere, ſed alterum alteri neceſſario adiungendum eſſe, ſtatuimus.

A

CAPVT X.

An Papa imprimat ſuis Caracterem?

1. EX Scripturis conſtat; Antichriſtum omnes ſuos aſſeclas ſignaturum certo quodam charactere, ſeu externo ſigno quo palam ab aliis diſcernantur; vt colligitur ex illo Apocalypſis 13. 16. *Et faciet omnes puſillos & magnos diuites & pauperes, liberos & ſeruos habere caracterem in dextra manu ſua, aut in frontibus ſuis: Et ne quis poſſit emere aut vendere, niſi qui habet caracterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis eius.* Et cap. 14. *Si quis adorauerit beſtiam & imaginem eius: & acceperit caracterem in fronte ſua aut in manu ſua,* Et alibi ſæpe.

2. Nunc quæſtio eſt. An etiam Pontifex imprimat ſuis ſubditis charactem? Affirmant aduerſarij ſed diſſentiunt in modo explicandi, quis ſit ille character. Henricus Bullingerus vult eſſe vnctionem Chriſmatis, quo Chriſtiani ſignantur in fronte quando ſuſcipiunt Sacramentum Confirmationis. Theodoretus Bibliander dicit eſſe profeſſionem Romanæ fidei. Cytræus addit alia 3. 1. Iuramentum fidelitatis, quod Pontifici præſtatur. 2. Vnctionem Sacerdotalem, quæ in vertice & in manu accipitur. 3. Procumbere ad ſtatuas, & panem conſecratum, & Miſſis funebribus intereſſe. Similia habent Franciſcus Iunius, Pouellus & alij id genus Nouatores.

3. Hi omnes facilè refelluntur. Primò, ex ipſo textu. Nam character Antichriſti debet habere tres conditiones. Vna eſt, vt ſit communis omnibus, puſillis & magnis, diuitibus & pauperibus, liberis & ſeruis. Altera eſt, vt indifferenter poſſit imprimi vel in fronte, vel in dextra manu. Tertia eſt, vt nemo, niſi habens caracterem, poſſit emere aut vendere. Hæc omnia patent ex Scripturis citatis. Atqui iſtæ tres conditiones non conueniunt vnctioni Chriſmatis in Sacramento Confirmationis, nec vnctioni Sacerdotali, nec profeſſioni fidei Romanæ, nec iuramento fidelitatis, nec inflexioni corporis ad ſtatuas, vt per ſe patet. Nam vnctio Chriſmatis in Sacramento Confirmationis ſæpe non confertur omnibus, nec indifferenter in fronte, vel in manu dextra, nec requiritur ad emptionem aut venditionem. Quàm multi Romæ in conſpectu Pontificis emunt & vendunt non modo Iudæi, ſed etiam Chriſtiani, qui Sacramentum confirmationis nundum ſuſceperunt? Vnctio Sacerdotalis multò minus confertur omnibus, nec vllo modo ad emendum aut vendendum neceſſaria eſt. Profeſſio Romanæ fidei non imprimitur in fronte, aut in dextra manu: ſed lingua & ore perficitur. Idem eſt de iuramento fidelitatis. Inflexio ſimiliter, non frontem aut manum: ſed genua, aut totum corpus afficit.

4. Accedit, quòd omnia iſta, quæ à Nouatoribus aſſignantur pro charactere Antichriſti, fuerint vſitata in Eccleſia Romana ante tempora Gregorij Magni: At character Antichriſti non fuit vſitatus in Eccleſia Romana ante tempora Gregorij Magni. Ergo character Antichriſti non poteſt eſſe aliquid eorum, quæ à Nouatoribus aſſignantur. Maior nota eſt ex hiſtoriis, nec ab aduerſariis negari poteſt. Minorem probo ex illorum confeſſione. Fatenturenim aut Gregorium Magnum, aut aliquem ex ſucceſſoribus eius fuiſſe primum Antichriſtum inter Pontifices Romanos: Atqui character Antichriſti non potuit eſſe in vſu ante ipſum Antichriſtum. Piget in re tam manifeſta diutius hærere.

CAPVT XI.

An Papa ſit Blaſphemus?

1. ANtichriſtum fore Blaſphemum conſtat ex illo Daniel. c. 7. 25. *Sermones contra excelſum loquetur.* Et cap. 11. 30. *Aduerſus Deum Deorum loquetur magnifica.* Et Apoc. 13. 5. *Datum eſt ei os loquens magna & blaſphemias.* Et paulò poſt. *Aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cælo habitant.*

2. Hanc etiam notam aduerſarij appingunt Pontifici. Aiunt, Pontificem multis modis blaſphemum eſſe. 1. quia Deum in forma humana proponit in templis adorandum. 2. quia fingit Chriſtum eſſe nouum legiſlatorem, qui perfectiores leges tulerit quàm Moyſes. 3. quia negat Deum habere perfectam iuſtitiam & miſericordiam, aſtruendo merita & ſatisfactiones hominum. 4. quia contemnit & multis conuitiis laceſſit verbum Dei. 5. quia abutitur nomine Dei in ſuis incantationibus & exorciſmis. 6. quia blaſphemat doctrinam Eccleſiæ reformatæ, dum eam nouam, incertam, & hæreticam calumniatur, cùm tamen non ſit noua, ſed antiqua licet diu incognita; & ſepulta iacuerit. 7. quia derogat exiſtimationi eorum, quos pietas nobis debet reddere quam commendatiſſimos, quales ſunt fideles Miniſtri Eccleſiæ, Lutherus, Caluinus, Beza, Bucetus, & ſimiles. Vide Pouellum lib. 1. cap. 33. vbi hæc omnia prolixe enumerat, vt probet Pontificem blaſphemum eſſe.

3. Neſcio, riſu an indignatione potius digni ſint, qui talia proferunt. Videamus ſingula. Primùm aiunt, Pontificem blaſphemum eſſe, quia pingit Deum in humana ſpecie. Neſciunt, quid ſit blaſphemia. Eſt enim peccatum oris, non operis. Et cur non dicunt blaſphemum eſſe Danielem, qui dicit ſe vidiſſe Deum in forma humana? *Aſpiciebam*, inquit, *donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit, & veſtimentum eius candidum, quaſi nix, & capilli capitis eius quaſi lana.* Sanè ſi Deus oſtendit ſe Danieli in forma humana; & Daniel palam fatetur ſe vidiſſe eum in tali forma: cur non liceat eum pingere in tali forma.

4. Secundò, aiunt Pontificem blaſphemum eſſe, quia fingit Chriſtum eſſe nouum Legiſlatorem, qui perfectiores leges tulerit, quàm Moyſes. Non video, quæ hic blaſphemia ſit. An non Chriſtus legiſlator eſt? Omnino eſt. Iſaias de illo dicit *Dominus iudex noſter, dominus legifer noſter ipſe ſaluabit nos,* Ipſe de ſeipſo dicit. Ioan. 14. 15. *Mandata mea ſeruate.* Quas ergo leges tulit? Audi Ioann. 3. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto non poteſt introire in regnum Dei,* Matth. 28. 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & filij & Spiritus ſancti* Lucæ 22. 19. *Hoc facite in meam commemorationem.* Hic aperte vides Chriſtum tuliſſe leges Sacramentales, quæ à Moſe latæ non fuerunt. Solùm quæri poteſt, quomodo Chriſti leges fuerint perfectiores, quàm Moſis. Reſpondeo cum diſtinctione: Duplex eſt Lex. Altera naturalis, altera poſitiua. Lex naturalis ſummatim comprehenditur in Decalogo, quem Moyſes promulgauit in monte Sinai, vt habetur Exodi 20. Chriſtus autem redegit in compendium, cùm ait, Matth 22. 37. *Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; & proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis vniuerſa Lex pendet & Prophetæ* In hac lege naturali, quoad ſubſtantiam legis pares ſunt Moſes & Chriſtus, at quoad explicationem, ſuperior

est Christus, quippe qui præcepta Decalogi perfectissimè explicauit, vt habetur Matth. 5. Iam si spectemus leges positiuas, sine dubio leges Christi simpliciter præstantiores sunt, quàm Mosaicæ: Sicut enim Sacramenta nouæ legis excellentiora sunt Sacramentis antiquæ legis; sic de ipsis legibus Sacramentalibus statuendum est. Miror Nouatores hoc non aduertere. Sed cæci sunt, & duces cæcorum.

5. Tertio, aiunt Pontificem blasphemum esse, quia hoc ipso, quod astruit merita & satisfactiones hominum, negat Deum esse perfecte iustum & misericordem. Cur non similiter dicunt, Apostolum blasphemum esse, qui etiam astruit merita & satisfactiones hominum? Rom. 2. 6. *Deus reddet vnicuique secundum opera sua* 1. Corinth. 3. 8. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Coloss. 3. 23. *à Domino accipietis retributionem hæreditatis.* 2. Tim. 4. 8. *Reposita est mihi corona Iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus Iudex* 2. Corinth. 17. *Sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis.* Roman. 8. 17. *Si tamen compatimur, & vt conglorificemur.* Nec verò (vt falsò putant aduersarii) minuitur Iustitia aut misericordia Dei, per nostra opera meritoria aut satisfactoria. Nam perfecta Dei Iustitia in eo elucet quòd pro offensa humani generis infinita, non passus sit tibi satisfieri, nisi per satisfactionem Christi infinitam. Et similiter perfecta misericordia in eo, quòd nullo nostro merito ex sola sua liberalitate & benignitate dederit nobis Christum Redemptorem, qui nos à seruitute peccati liberaret.

6. Quartò, aiunt Pontificem blasphemum esse, quia contemnit, & multis conuitiis lacessit verbum Dei, Mendacium est. Pontifex magni facit verbum Dei, & ex eo probat Lutheranos & Caluinistas hæreticos esse: Nec vllum hactenus conuitium in lib. Pontificum repertum est, quo verbum Dei incessat. Imò magno conatu & labore id operæ dat, vt verbum Dei quàm correctissimè imprimatur & legatur. Nouatores potius blasphemi sunt, qui solo verbo scripto contenti, totum verbum Dei traditum reiiciunt: Imò ipsum scriptum verbum multis partibus resectis mutilant, & quod residuum est, praua interpretatione peruertunt. Huius rei specimen aliquod supra ostendi.

7. Quintò, aiunt Pontificem blasphemum esse, quia abutitur nomine Dei in suis incantationibus, & exorcismis. Est ne hoc abuti Dei nomine, quando Diabolum in nomine Dei proscribimus, & facessere iubemus? Christus Marci 16. 17. dixit: *In nomine meo Dæmonia eiicient.* An Nouatores volunt in nomine alterius id facere?

8. Sextò: aiunt Pontificem blasphemum esse, quia blasphemat doctrinam Ecclesiæ reformatæ, dum eam nouam, incertam, & hæreticam vocat. Verùm, hæc non blasphemia, sed veritas est. An doctrina illa noua censeri non debet, quæ à Luthero & Caluino initium habet, & toti Patrum antiquitati contraria est? an incerta non est, quæ singulis pœnè horis ac momentis mutatur: an hæretica non est, quæ à Catholica Christi Ecclesia ac doctrina dissidet? Exemplo res erit manifesta. Docet Caluinus Deum authorem esse peccati. Docet Christum desperationis vocem emisisse: docet baptismum non esse ad salutem necessarium: docet peccata non tolli, sed tegi: docet solos prædestinatos habere fidem: docet omnia iustorum opera esse peccata mortalia. An hæc dogmata hæretica non sunt? an non toti Patrum antiquitati contraria? Alibi id latius ostensum est.

9. Septimò, aiunt Pontificem blasphemum esse, quia derogat Luthero, Caluino, Bezæ, Bucero, Nihil aliis derogat. Dicit hæreticos esse, vt reuera sunt. An vos derogatis Arrio, Macedonio, Nestorio, Eutycheti, & similibus portentis, quando dicitis hæreticos esse, & ab Ecclesia Catholica damnatos? Nullo modo. Similiter ergo in hac causa est statuere.

10. Ego, si luberet, hæc omnia in aduersarios facillimè retorquerem. Dicerem multis modis blasphemos esse. 1. quia fingunt Deum authorem peccati. 2. quia negant Christum esse legislatorem. 3. quia iustitiam Dei in crudelitatem vertunt, asserendo ipsum multos ad æternam pœnam, sine vlla illorum culpa prædestinare. 4. quia verbum Dei partim reiiciunt, partim malè interpretantur. 5. quia ad nomen Iesu prohibent honorem ac reuerentiam exhiberi. 6. quia antiquam Patrum & Ecclesiæ doctrinam contemnunt. 7. quia Pontificem vocant Antichristum. Hæc, inquam, sexcenta alia possem illis obiicere, sed non lubet: Res enim nota est.

CAPVT XII.

An Papa persequatur Sanctos?

DE Antichristo sic legimus Dan. 7. 25. *Sanctos altissimi conteret.* Apocal. 11. 7. *Bestia quæ ascendit de abyssо, faciet aduersùm eos bellum, & vincet illos, & occidet eos.* Et cap. 13. 15. *Et faciet, vt quicunque non adorauerint imaginem bestiæ, occidantur.*

2. Hoc etiam quadrare in Pontificem Romanum docent aduersarii. Aiunt persecutum esse Valdenses, Albigenses, Hussitas: aiunt adhuc persequi Lutheranos & Caluinistas: aiunt ab eo esse excitatum bellum in Gallia, Belgio, & aliis regnis contra fideles Ecclesiæ ministros: multa hominum millia occisa: multum innocentis sanguinis factam profusionem. Et quid non? Quidquid malorum in Europa fit à Pontifice, & Pontificiis fieri asserunt. Vide Pouellum Caluinistam libr. 1. cap. 32.

3. Sed primum demonstrare opportebat, Valdenses, Albigenses, Hussitas, Lutheranos, Caluinistas, esse viros sanctos, & Fideles Dei ministros. Hoc opus, hic labor est. Nos hæreticos esse dicimus. Hæreticos autem punire, nihil mali est. Imò lege diuina & imperatoria concessum. Moses iussit occidi multa millia Israëlitarum, eo quod à fide vnius Dei recedentes, idolum vituli adorarent. (Exodi 32. 27.) Elias interfecit Prophetas Baal (3. Regum 18. 40.) Idem fecit Iehu (4. Reg. 10. 25.) Mathatias trucidauit quemdam Iudæum idolis sacrificantem (1. Macch. 2. 4.) Taceo similia exempla quàm plurima. Iam leges Imperatoriæ, quibus pœna capitis in hæreticos decernitur, plurimæ & notissimæ sunt, Nec opus est hic recitare.

4. Quantò nos æquius queri possumus de Nouatoribus, qui carceribus, flammis, inusitatis supplicijs in Catholicos multis iam annis sæuierunt in Anglia, Hollandia, Gallia, & alibi. Extant de hac crudelitate integra volumina. Et quid necesse est infandum renouare dolorem? Legatur theatrum crudelitatis Caluinisticæ. Sat videbis, omnem eos humanitatem exuisse, & penè in feras ferocissimas esse transformatos.

CAPVT II.

An ſit articulus Fidei, Papam eſſe Antichriſtum?

1. RIſi, cùm primùm legerem in præfatione Pouelli Caluiniſtæ hæc verba: *Deum ſanctè teſtor, me tamen certò ſcire, Pontificem Romanum eſſe magnumillum Antichriſtum, quàm Deum ipſum eſſe in cœlo creatorem viſibilium & inuiſibilium, & Ieſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam* Hic vides Caluiniſtam illum, hos tres articulos eadem certitudine tenere; nempe, *Deus eſt in cœlo, Chriſtus eſt Meſſias; Papa eſt Antichriſtus.*

2. Hinc ſequitur Primò. Symbolum fidei non eſſe perfectum ſecundum Caluiniſtas, quia vnus è tribus præcipuis articulis illi deeſt. Vnde ſicut Catholici annis ſuperioribus correxerunt Calendarium, ita ſuadeo Caluiniſtis, vt corrigant Symbolum Apoſtolorum, Et quia Lutherus eſt decimus tertius Apoſtolus, ſic illius nomine apponant hunc decimum tertium articulum: *Credo Papam eſſe Antichriſtum.*

3. Secundò ſequitur, omnes Patres, quotquot à temporibus Apoſtolorum extiterunt, vſque ad tempora Lutheri & Caluini, ignoraſſe vnum ex præcipuis fidei articulis, quia neſcierunt. Papam eſſe Antichriſtum, Merito igitur dubitari poteſt, an ſaluari potuerunt cùm ſine perfecta fide impoſſibile ſit placere Deo. Non ſit autem perfecta fides, quæ non credit omnes articulos fidei credendos.

4. Tertiò ſequitur hunc articulum fidei (quod Papa ſit Antichriſtus) in eo differre ab aliis articulis, quod alij habeantur in verbo Dei ſcripto, hic autem manifeſtè deducatur ex immotis Caluiniſtarum fundamentis præſertim ex illis tribus, nempe ex contemptu ſanctorum Patrum antiquorum, ex falſa ſcripturæ interpretatione, & ex mendaciis apertiſſimis. Neſcio, an indigeat res maiori explicatione.

A Hoc accipimus: Alterum eam iam defeciſſe, & factam eſſe Antichriſti ſedem. Hoc diſceptamus.

2. Poteſt autem dupliciter intelligi, eam defeciſſe. Primò in moribus. Secundò, in doctrina fidei. Prior defectus non tollit rationem veræ Eccleſiæ, ſed poſterior. Eſt ergo hic ſtatus controuerſiæ, An Eccleſia Romana defecerit in doctrina fidei: Affirmat Idem Caluinus Nec aliter probat, quàm craſſo & aperto mendacio. Ait, Pontifices Romanos pridem docuiſſe tres graB uiſſimos errores circa fidem: nempe, *nullum eſſe Deum, nullum Chriſtum, nullam Reſurrectionem.* Verba Caluini ſupra citata ſunt.

3. Ego contra, non mendaciis, ſed firmis argumentis demonſtrabo Eccleſiam Romanam, ſicut olim fuit, ita nunc eſſe veram Chriſti Eccleſiam, neque à ſua puritate vnquam defeciſſe: idC que tribus modis. 1. ex Scripturis. 2. Patribus. 3. ex ipſo Caluino, & principiis eius Et ne longus ſim, vtar potiſſimum hoc poſtremo proband. genere, præſertim cùm multi alii iam pridem ex ſcripturis & Patribus idem argumentum copioſè tractarint. Vt autem tota res facilius percipiatur, eam per certas Concluſiones conabor deducere & explicare. Sit ergo,

CONCLVSIO VI.

Concedenda eſt aliqua viſibilis Eccleſia in terris, quæ ſit & dicatur Catholica, Sancta Sponſa Chriſti, Domus Dei, columna &
D *firmamentum veritatis.*

1. HÆc tota conceditur à Caluino lib. 4. Inſtit. cap. 1. per multos §. vbi ex profeſſo diſputat de Eccleſia viſibili. Et quidem §. 2. ait nos fide credere Eccleſiam viſibilem, cum dicimus in Symbolo Apoſtolorum *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam.* Itaque dare Eccleſiam viſibilem, eſt articulus fidei, ſecundum Caluinum. Et rectè. nam licet externis oculis videamus multitudinem eorum hominum, ex quibus conflata eſt Eccleſia viſibilis, tamen quod in ea multitudine ſit vera doctrina Chriſti & Apoſtolorum, hoc non videmus, ſed credimus. Vnde viſibilis Eccleſia partim cadit ſub aſpectum oculorum: partim ſub fidem Externis
I oculis videmus homines, qui in Eccleſia ſunt: interna fide credimus, veram Chriſti doctrinam apud eos tradi & conſeruari.

2. Hinc ſoluitur ſophiſma illud Lutheranorum: *Quod fide credimus, hoc non eſt viſibile: Eccleſiam fide credimus Eccleſia ergo viſibilis non eſt.* Nam maior propoſitio ſic debet intelligi; quod fide credimus, hoc non eſt viſibile ſecundum id, quod ſub fidem cadit, licet viſibile ſit ſecundum aliquid aliud, quod ſub fidem non cadit, Huius rei varia ſunt exempla, Apoſtoli in Chriſto videbant: humanitatem: credebant diuinitatem. In Baptiſmo videmus externam aquam & ablutionem, credimus internam vim regenerandi & peccata remittendi. In codice bibliorum videmus chartam, ſcripturam, codicem ipſum, credimus quod in eo legitur, verbum

DE ECCLESIA Romana.

An *Eccleſia Romana defecerit?*

OPVSCVLVM IV.

SENSVS eſt, an Eccleſia Romana cum aliis Eccleſiis illi adhærentibus, ita defecerit & degenerauerit vt deſierit eſſe vera Eccleſia: affirmat Caluinus l. 4. Inſt. cap. 7. §. 24. his verbis; *Fuerit ſane olim Roma omnium Eccleſiarum mater, verum ex quo Antichriſti ſedes fieri cœpit deſiit eſſe id, quod erat.* Hic duo aſſerit. Vnum Eccleſiam, & quod amplius eſt, omnium Eccleſiarum matrem,

Digiti

Gentiles, Christians, Romans, Catholics, &c. as also to the Jews, Israelites, Hebrews, Pharisees, &c. and to the Apostles, Disciples, Saints, Martyrs, Confessors, Virgins, Widows, Priests, Bishops, Deacons, Subdeacons, Acolythists, Exorcists, Lectors, Porters, Monks, Hermits, Abbots, Abbesses, Nuns, Friars, Canons, Clerks, Laymen, Women, Children, Infants, Babes, Sucklings, Boys, Girls, Youths, Men, Women, Old Men, Old Women, Widows, Widowers, Married Persons, Single Persons, Fathers, Mothers, Sons, Daughters, Brothers, Sisters, Uncles, Aunts, Nephews, Nieces, Cousins, Kinsfolk, Friends, Neighbours, Strangers, Foreigners, Travellers, Pilgrims, Citizens, Countrymen, Subjects, Princes, Kings, Queens, Emperors, Empresses, Governors, Rulers, Magistrates, Judges, Lawyers, Advocates, Proctors, Notaries, Scribes, Witnesses, Jurymen, Executioners, Hangmen, Gaolers, Prisoners, Captives, Slaves, Bondmen, Bondwomen, Freemen, Freewomen, Servants, Masters, Mistresses, Husbandmen, Ploughmen, Reapers, Mowers, Shepherds, Herdsmen, Goatherds, Swineherds, Gardeners, Vinedressers, Fishermen, Fishmongers, Fowlers, Huntsmen, Carpenters, Joiners, Shipwrights, Boatmen, Sailors, Mariners, Pilots, Masons, Bricklayers, Tilers, Plasterers, Paviors, Smiths, Whitesmiths, Blacksmiths, Goldsmiths, Silversmiths, Coppersmiths, Tinmen, Braziers, Cutlers, Swordmakers, Armourers, Gunsmiths, Farriers, Cartwrights, Wheelwrights, Coachmakers, Saddlers, Harnessmakers, Collarmakers, Whipmakers, Tanners, Curriers, Shoemakers, Cobblers, Glovers, Hatters, Capmakers, Furriers, Skinners, Weavers, Fullers, Dyers, Tailors, Clothiers, Drapers, Mercers, Haberdashers, Linendrapers, Woollendrapers, Silkmen, Lacemen, Ribbonmen, Pointmakers, Buttonmakers, Pinmakers, Needlemakers, Bookbinders, Printers, Booksellers, Stationers, Paperstainers, Paperhangers, Painters, Limners, Glaziers, Potters, Earthenware-men, Chinamen, Glassmen, Glassmakers, Glassgrinders, Glassblowers, Glassmen, Bottlemakers, Lampmakers, Lanternmakers, Lamplighters, Chandlers, Tallowchandlers, Waxchandlers, Soapmakers, Starchmakers, Perfumers, Barbers, Wigmakers, Peruke-makers, Hairdressers, Surgeons, Physicians, Apothecaries, Druggists, Grocers, Vintners, Innkeepers, Victuallers, Cooks, Confectioners, Pastrycooks, Bakers, Millers, Maltsters, Brewers, Distillers, Butchers, Poulterers, Fishmongers, Cheesemongers, Butlers, Cupbearers, Carvers, Sewers, Ushers, Chamberlains, Grooms, Pages, Footmen, Coachmen, Postillions, Carriers, Porters, Watermen, Bargemen, Lightermen, Keelmen, Bridgemen, Pontoniers, Ferrymen, Bridgemasters, Wharfingers, Keepers, Warehousemen, Clerks, Accountants, Auditors, Treasurers, Receivers, Cashiers, Bankers, Brokers, Factors, Agents, Commissioners, Stockjobbers, Usurers, Pawnbrokers, Scriveners, Moneylenders, Gamblers, Cardsharpers, Dicers, Bowlers, Players, Fiddlers, Pipers, Trumpeters, Drummers, Fifers, Bellringers, Singers, Dancers, Tumblers, Jugglers, Conjurers, Fortunetellers, Astrologers, Gipsies, Vagabonds, Beggars, Cripples, Lepers, Blind Men, Deaf Men, Dumb Men, Madmen, Fools, Idiots, Drunkards, Gluttons, Debauchees, Whoremongers, Whores, Adulterers, Adulteresses, Fornicators, Sodomites, Pederasts, Pimps, Panders, Bawds, Thieves, Robbers, Highwaymen, Footpads, Cutpurses, Pickpockets, Shoplifters, Burglars, Housebreakers, Cattle-lifters, Sheepstealers, Horsestealers, Kidnappers, Pirates, Buccaneers, Murderers, Assassins, Poisoners, Incendiaries, Traitors, Rebels, Conspirators, Regicides, Tyrannicides, Parricides, Matricides, Fratricides, Infanticides, Homicides, Suicides, Liars, Perjurers, Forgers, Counterfeiters, Coiners, Clippers, Impostors, Cheats, Hypocrites, Backbiters, Slanderers, Tale-bearers, Whisperers, Eavesdroppers, Scandalmongers, Libellers, Defamers, Revilers, Railers, Scolds, Brawlers, Wranglers, Disputers, Controversialists, Polemics, Logicians, Sophists, Rhetoricians, Orators, Poets, Historians, Chronologers, Geographers, Cosmographers, Topographers, Hydrographers, Chorographers, Antiquaries, Critics, Grammarians, Philologers, Lexicographers, Etymologists, Philosophers, Naturalists, Physiologists, Anatomists, Mathematicians, Arithmeticians, Algebraists, Geometricians, Astronomers, Astrologers, Chronologers, Musicians, Theologians, Divines, Doctors, Professors, Students, Scholars, Pupils, Masters, Tutors, Governors, Schoolmasters, Schoolmistresses, Usherers, Ushers, Schoolboys, Schoolgirls, Schools, Colleges, Universities, Academies, Libraries, Museums, Repositories, Cabinets, Curiosities, Rarities, Antiquities, Medals, Coins, Gems, Statues, Pictures, Paintings, Drawings, Prints, Engravings, Etchings, Sculptures, Carvings, Architecture, Buildings, Houses, Palaces, Castles, Towers, Fortifications, Bulwarks, Ramparts, Moats, Ditches, Trenches, Mines, Countermines, Batteries, Cannons, Guns, Mortars, Petards, Bombs, Grenades, Fireworks, Gunpowder, Saltpetre, Sulphur, Charcoal, Bullets, Shot, Cannonballs, Musketballs, Pistolballs, Slugs, Grapeshot, Chainshot, Barshot, Redhot Shot, Powderhorns, Powderflasks, Powderchests, Powdermagazines, Powdermills, Powdermillers, Powdermonkeys, Gunners, Bombardiers, Matrosses, Artillerymen, Engineers, Sappers, Miners, Countermen, Soldiers, Sentinels, Centinels, Sentries, Centries, Guards, Watchmen, Patrols, Scouts, Spies, Intelligencers, Messengers, Posts, Couriers, Expresses, Heralds, Trumpeters, Drummers, Fifers, Standards, Colours, Ensigns, Banners, Pennons, Pennoncels, Guidons, Flags, Pendants, Streamers, Cornets, Cornetists, Ensigns, Standardbearers, Colourbearers, Ensignbearers, Flagbearers, Pikemen, Halberdiers, Lancers, Spearmen, Archers, Bowmen, Crossbowmen, Slingers, Javelineers, Swordsmen, Fencers, Gladiators, Duellists, Bullies, Cowards, Poltroons, Runaways, Deserters, Mutineers, Rebels, Traitors, Conspirators, Cabals, Factions, Parties, Sides, Leaders, Captains, Lieutenants, Majors, Colonels, Generals, Commanders, Officers, Staff, Aides-de-camp, Adjutants, Quartermasters, Sergeants, Corporals, Lancepesades, Privates, Soldiers, Troops, Companies, Squadrons, Battalions, Regiments, Brigades, Divisions, Wings, Centres, Flanks, Rearguards, Vanguards, Reserves, Armies, Hosts, Musters, Reviews, Marches, Countermarches, Encampments, Tents, Pavilions, Marquees, Bivouacs, Watchfires, Campfires, Provisions, Victuals, Meat, Bread, Biscuit, Flour, Meal, Oatmeal, Pease, Beans, Rice, Pulse, Roots, Herbs, Fruits, Apples, Pears, Plums, Cherries, Grapes, Figs, Raisins, Currants, Prunes, Dates, Olives, Nuts, Almonds, Filberts, Walnuts, Chestnuts, Pistachios, Cocoanuts, Pinenuts, Oranges, Lemons, Limes, Citrons, Pomegranates, Quinces, Medlars, Sorbapples, Melons, Cucumbers, Gourds, Pumpkins, Onions, Leeks, Garlic, Shallots, Cabbages, Lettuces, Endive, Succory, Parsley, Fennel, Sage, Rosemary, Thyme, Savory, Marjoram, Basil, Mint, Balm, Rue, Wormwood, Hyssop, Tansy, Mustard, Cress, Rocket, Radishes, Turnips, Carrots, Parsnips, Beets, Potatoes, Yams, Artichokes, Asparagus, Cauliflowers, Broccoli, Spinach, Sorrel, Purslain, Mallows, Hops, Cucumbers, Gherkins, Capers, Samphire, Liquorice, Saffron, Ginger, Pepper, Cinnamon, Cassia, Cloves, Mace, Nutmegs, Cardamoms, Grains of Paradise, Cubebs, Zedoary, Galangal, Turmeric, Vanilla, Sugar, Honey, Treacle, Molasses, Manna, Sugarcandy, Sugarplums, Comfits, Sweetmeats, Jams, Jellies, Marmalades, Preserves, Pickles, Vinegar, Verjuice, Cider, Perry, Mead, Metheglin, Ale, Beer, Porter, Stout, Wine, Claret, Burgundy, Champagne, Hock, Moselle, Rhenish, Tokay, Malmsey, Madeira, Canary, Sherry, Port, Lisbon, Alicante, Frontiniac, Muscadine, Hippocras, Brandy, Rum, Arrack, Usquebaugh, Whisky, Gin, Cordials, Aquavitæ, Spirits, Liquors, Drinks, Beverages, Dishes, Plates, Trenchers, Bowls, Cups, Goblets, Glasses, Tumblers, Jugs, Pots, Tankards, Flagons, Bottles, Decanters, Cruets, Salts, Spoons, Ladles, Forks, Knives, Carvers, Napkins, Tablecloths, Sideboards, Tables, Chairs, Stools, Benches, Forms, Settees, Couches, Sofas, Beds, Bedsteads, Bedding, Mattresses, Featherbeds, Flockbeds, Straw, Bolsters, Pillows, Blankets, Sheets, Coverlets, Counterpanes, Quilts, Curtains, Hangings, Tapestry, Arras, Carpets, Rugs, Mats, Matting, Floorcloths, Oilcloths, Linoleum, Rushes, Fireplaces, Hearths, Grates, Andirons, Firedogs, Coalscuttles, Tongs, Shovels, Pokers, Fenders, Fireguards, Screens, Chimneys, Chimneypots, Chimneysweepers, Sweeps, Soot, Coal, Charcoal, Wood, Logs, Faggots, Kindling, Firewood, Peat, Turf, Fuel, Candles, Candlesticks, Candelabra, Candleholders, Candlesnuffers, Candlesnuffdishes, Candlesnuffstands, Candlesnuffboxes, Candlesnuffpockets, Candlesnuffbags, Candlesnuffpurses, Candlesnuffbottles, Candlesnuffjars, Candlesnuffcans, Candlesnuffpots, Candlesnuffkettles, Candlesnuffpans

[illegible] [illegible] [illegible] [

CHAPTER 11.

Ammon besiegeth Rabbah. David committeth adultery with Bathsheba, and procureth Uriah to be slain.

IT came to pass after the year was expired, at the time when kings go forth to battle, that David sent Joab, and his servants with him, and all Israel; and they destroyed the children of Ammon, and besieged Rabbah. But David tarried still at Jerusalem.

2 And it came to pass in a time of the evening, that David arose from off his bed, and walked upon the roof of the king's house: and from the roof he saw a woman washing herself; and the woman was very beautiful to look upon.

3 And David sent and inquired after the woman. And one said, Is not this Bathsheba, the daughter of Eliam, the wife of Uriah the Hittite?

4 And David sent messengers, and took her; and she came in unto him, and he lay with her, for she was purified from her uncleanness: and she returned unto her house.

5 And the woman conceived, and sent and told David, and said, I am with child.

6 And David sent to Joab, saying, Send me Uriah the Hittite. And Joab sent Uriah to David.

7 And when Uriah was come unto him, David demanded of him how Joab did, and how the people did, and how the war prospered.

8 And David said to Uriah, Go down to thy house, and wash thy feet. And Uriah departed out of the king's house, and there followed him a mess of meat from the king.

9 But Uriah slept at the door of the king's house with all the servants of his lord, and went not down to his house.

10 And when they had told David, saying, Uriah went not down unto his house, David said unto Uriah, Camest thou not from thy journey? why then didst thou not go down unto thine house?

11 And Uriah said unto David, The ark, and Israel, and Judah, abide in tents; and my lord Joab, and the servants of my lord, are encamped in the open fields; shall I then go into mine house, to eat and to drink, and to lie with my wife? as thou livest, and as thy soul liveth, I will not do this thing.

12 And David said to Uriah, Tarry here to day also, and to morrow I will let thee depart. So Uriah abode in Jerusalem that day, and the next.

13 And when David had called him, he did eat and drink before him; and he made him drunk: and at even he went out to lie on his bed with the servants of his lord, but went not down to his house.

14 And it came to pass in the morning, that David wrote a letter to Joab, and sent it by the hand of Uriah.

15 And he wrote in the letter, saying, Set ye Uriah in the forefront of the hottest battle, and retire ye from him, that he may be smitten, and die.

16 And it came to pass, when Joab observed the city, that he assigned Uriah unto a place where he knew that valiant men were.

17 And the men of the city went out, and fought with Joab: and there fell some of the people of the servants of David; and Uriah the Hittite died also.

18 Then Joab sent and told David all the things concerning the war;

19 And charged the messenger, saying, When thou hast made an end of telling the matters of the war unto the king,

20 And if so be that the king's wrath arise, and he say unto thee, Wherefore approached ye so nigh unto the city when ye did fight? knew ye not that they would shoot from the wall?

21 Who smote Abimelech the son of Jerubbesheth? did not a woman cast a piece of a millstone upon him from the wall, that he died in Thebez? why went ye nigh the wall? then say thou, Thy servant Uriah the Hittite is dead also.

22 So the messenger went, and came and shewed David all that Joab had sent him for.

23 And the messenger said unto David, Surely the men prevailed against us, and came out unto us into the field, and we were upon them even unto the entering of the gate.

24 The shooters shot from off the wall upon thy servants; and some of the king's servants be dead, and thy servant Uriah the Hittite is dead also.

25 Then David said unto the messenger, Thus shalt thou say unto Joab, Let not this thing displease thine eyes, for the sword devoureth one as well as another: make thy battle more strong against the city, and overthrow it: and encourage thou him.

26 And when the wife of Uriah heard that Uriah her husband was dead, she mourned for her husband.

27 And when the mourning was past, David sent and fetched her to his house, and she became his wife, and bare him a son. But the thing that David had done displeased the Lord.

CHAPTER 12.

Nathan reproveth David by a parable. David confesseth his sin. Nathan declareth God's forgiveness, and the punishment. The child dieth. David's behaviour thereupon. Solomon is born, and called Jedidiah. Rabbah is taken.

AND the Lord sent Nathan unto David. And he came unto him, and said unto him, There were two men in one city; the one rich, and the other poor.

2 The rich man had exceeding many flocks and herds:

3 But the poor man had nothing, save one little ewe lamb, which he had bought and nourished up: and it grew up together with him, and with his children; it did eat of his own meat, and drank of his own cup, and lay in his bosom, and was unto him as a daughter.

4 And there came a traveller unto the rich man, and he spared to take of his own flock and of his own herd, to dress for the wayfaring man that was come unto him; but took the poor man's lamb, and dressed it for the man that was come to him.

5 And David's anger was greatly kindled against the man; and he said to Nathan, As the Lord liveth, the man that hath done this thing shall surely die:

6 And he shall restore the lamb fourfold, because he did this thing, and because he had no pity.

7 And Nathan said to David, Thou art the man. Thus saith the Lord God of Israel, I anointed thee king over Israel, and I delivered thee out of the hand of Saul;

8 And I gave thee thy master's house, and thy master's wives into thy bosom, and gave thee the house of Israel and of Judah; and if that had been too little, I would moreover have given unto thee such and such things.

9 Wherefore hast thou despised the commandment of the Lord, to do evil in his sight? thou hast killed Uriah the Hittite with the sword, and hast taken his wife to be thy wife, and hast slain him with the sword of the children of Ammon.

10 Now therefore the sword shall never depart from thine house; because thou hast despised me, and hast taken the wife of Uriah the Hittite to be thy wife.

11 Thus saith the Lord, Behold, I will raise up evil against thee out of thine own house, and I will take thy wives before thine eyes, and give them unto thy neighbour, and he shall lie with thy wives in the sight of this sun.

12 For thou didst it secretly: but I will do this thing before all Israel, and before the sun.

13 And David said unto Nathan, I have sinned against the Lord. And Nathan said unto David, The Lord also hath put away thy sin; thou shalt not die.

14 Howbeit, because by this deed thou hast given great occasion to the enemies of the Lord to blaspheme, the child also that is born unto thee shall surely die.

15 And Nathan departed unto his house. And the Lord struck the child that Uriah's wife bare unto David, and it was very sick.

16 David therefore besought God for the child; and David fasted, and went in, and lay all night upon the earth.

17 And the elders of his house arose, and went to him, to raise him up from the earth: but he would not, neither did he eat bread with them.

18 And it came to pass on the seventh day, that the child died. And the servants of David feared to tell him that the child was dead: for they said, Behold, while the child was yet alive, we spake unto him, and he would not hearken unto our voice: how will he then vex himself, if we tell him that the child is dead?

19 But when David saw that his servants whispered, David perceived that the child was dead: therefore David said unto his servants, Is the child dead? And they said, He is dead.

20 Then David arose from the earth, and washed, and anointed himself, and changed his apparel, and came into the house of the Lord, and worshipped: then he came to his own house; and when he required, they set bread before him, and he did eat.

21 Then said his servants unto him, What thing is this that thou hast done? thou didst fast and weep for the child, while it was alive; but when the child was dead, thou didst rise and eat bread.

22 And he said, While the child was yet alive, I fasted and wept: for I said, Who can tell whether God will be gracious to me, that the child may live?

23 But now he is dead, wherefore should I fast? can I bring him back again? I shall go to him, but he shall not return to me.

24 And David comforted Bathsheba his wife, and went in unto her, and lay with her: and she bare a son, and he called his name Solomon. And the Lord loved him.

25 And he sent by the hand of Nathan the prophet; and he called his name Jedidiah, because of the Lord.

26 And Joab fought against Rabbah of the children of Ammon, and took the royal city.

27 And Joab sent messengers to David, and said, I have fought against Rabbah, and have taken the city's water.

28 Now therefore gather the rest of the people together, and encamp against the city, and take it: lest I take the city, and it be called after my name.

29 And David gathered all the people together, and went to Rabbah, and fought against it, and took it.

30 And he took their king's crown from off his head, the weight whereof was a talent of gold with the precious stones: and it was set on David's head. And he brought forth the spoil of the city in great abundance.

31 And he brought forth the people that were therein, and put them under saws, and under harrows of iron, and made them pass through the brickkiln: and thus did he unto all the cities of the children of Ammon. So David and all the people returned unto Jerusalem.

A. 1. De Ecclesia militante. Sect. 1. A. 1. Ecclesiæ militantis

Explicatio primi argumenti.

1. Quia ecclesia militans constituitur ex omnibus qui vere credunt, diligunt & in fide perseverant usque ad finem, ideo ecclesia militans est invisibilis. Ecclesia militans constituitur ex omnibus qui vere credunt, diligunt & in fide perseverant usque ad finem. Ergo ecclesia militans est invisibilis. Major propositio est certa ex definitione ecclesiæ militantis. Minor propositio probatur, quia fides, dilectio & perseverantia sunt actus interni, qui non cadunt sub sensus.

2. Quia ecclesia militans constituitur ex electis & reprobis, ideo ecclesia militans est invisibilis. Ecclesia militans constituitur ex electis & reprobis. Ergo ecclesia militans est invisibilis. Major propositio est certa ex definitione ecclesiæ militantis. Minor propositio probatur, quia electi & reprobi non cognoscuntur ab hominibus, sed solum a Deo, qui solus novit qui sunt ejus.

3. Quia ecclesia militans constituitur ex hypocritis, ideo ecclesia militans est invisibilis. Ecclesia militans constituitur ex hypocritis. Ergo ecclesia militans est invisibilis. Major propositio est certa ex definitione ecclesiæ militantis. Minor propositio probatur, quia hypocritæ non cognoscuntur ab hominibus, sed solum a Deo, qui solus novit qui sunt ejus.

Explicatio secundi argumenti.

1. Quia ecclesia militans est coetus hominum vere piorum, ideo ecclesia militans est invisibilis. Ecclesia militans est coetus hominum vere piorum. Ergo ecclesia militans est invisibilis. Major propositio est certa ex definitione ecclesiæ militantis. Minor propositio probatur, quia pietas est actus internus, qui non cadit sub sensus.

2. Quia ecclesia militans est coetus hominum electorum, ideo ecclesia militans est invisibilis. Ecclesia militans est coetus hominum electorum. Ergo ecclesia militans est invisibilis. Major propositio est certa ex definitione ecclesiæ militantis. Minor propositio probatur, quia electi non cognoscuntur ab hominibus, sed solum a Deo, qui solus novit qui sunt ejus.

3. Quia ecclesia militans est coetus hominum qui habent veram fidem, ideo ecclesia militans est invisibilis. Ecclesia militans est coetus hominum qui habent veram fidem. Ergo ecclesia militans est invisibilis. Major propositio est certa ex definitione ecclesiæ militantis. Minor propositio probatur, quia fides est actus internus, qui non cadit sub sensus.

Colloquium.

D. Dicis ecclesiam militantem esse invisibilem, hoc est, non cognosci ab hominibus, quia constituitur ex electis & reprobis, qui non cognoscuntur ab hominibus, sed solum a Deo, qui solus novit qui sunt ejus. Sed quæso, quomodo probas majorem propositionem, quod ecclesia militans constituitur ex electis & reprobis? Nam hoc est quod quæro.

C. Probo majorem propositionem ex definitione ecclesiæ militantis, quæ est talis: Ecclesia militans est coetus hominum vere piorum, qui habent veram fidem, & in ea perseverant usque ad finem. Ergo ecclesia militans constituitur ex electis & reprobis.

D. Quomodo probas minorem propositionem, quod ecclesia militans est coetus hominum vere piorum, qui habent veram fidem, & in ea perseverant usque ad finem? Nam hoc est quod quæro.

C. Probo minorem propositionem ex definitione ecclesiæ militantis, quæ est talis: Ecclesia militans est coetus hominum electorum. Ergo ecclesia militans est coetus hominum vere piorum, qui habent veram fidem, & in ea perseverant usque ad finem.

sed esse corpus Christi. Ambros. lib. 4. de Sacramentis cap. 4. *Vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi.* Et libro de mysteriis initiandis capit. 9. *Fortè dicas, aliud video quomodo tu mihi asseris, quod Christi corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc superest, vt probemus,* &c.

4. Baptismum esse infantibus necessarium in salutem Augustinus libro 3. de anima & eius origine capite 9. *Noli credere, noli dicere, noli docere infantes, antequam baptizentur, morte preuentos, peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus.* Et epistola 28. ad Hieronimum; *Quisquis dixerit, quod in Christo viuificabuntur etiam paruuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profectò totam condemnat Ecclesiam.* Audeant hoc Caluinistæ.

5. Peccatum originale tolli per Baptismum Augustinus Concion. 1. in Psalm. 115. *Sicut Ægyptios in mari obruens, ita in Baptismo delicta nostra demersa & extincta, luce clarius intimat Propheta dicens; Proiicie in profundum maris omnia peccata nostra.* Ambrosius libro 2. de Sacrament. capite 4. *Merito aqua dulcis est, in qua culpa deuoratur,* Lactantius libro 3. cap. 26. *Vno lauacro malitia omnis abolebitur.*

6. Fidem sine operibus & obseruatione mandatorum non sufficere ad salutem. Clemens Alexandrinus libro 5. Stromatum: *Gratia saluamur, sed non absque bonis operibus* Nazianzen. oration. in sanctum lauacrum, *operare bonum, quia fides sine operibus mortua est.* Chrysostom. homilia 3. in Ioannem; *Nunquid satis est ad vitam æternam, in filium credere? minimè.* Hieronymus in capite 26 Iliæ; *Murus & antemurale ponetur in ea. Murus bonorum operum, & antemurale fidei. Non enim sufficit, modum habere fidei, nisi ipsa fides bonis operibus confirmetur.* Augustinus in libro de fide & operibus capite 14. *Iam illud videamus, quod executiendum est à cordibus religiosis, ne mala securitate salutem suam perdant, si ad eam obtinendam sufficere solam fidem putauerint,* &c.

7. Opera iustorum esse apud Deum meritoria. Augustin. serm. 162. de tempore: *Deus pro meritis fidei atque bonorum operum dabit suis fidelibus regnum cælorum.* Basil. oration. in initium Prouerbiorum; *Omnes qui viam Euangelicam incedimus, mercatores sumus, per opera mandatorum, nobis possessionem cælestium comparantes.*

8. Legem Dei non esse impossibilem. Basilius oration. in illud, Attende tibi *Impium est dicere impossibilia esse præcepta.* Chrysostom. homilia 8. de pœnitentia; *Nequaquam Dominum accuses, haud mandat impossibilia.* Hieronym. libro 3. contra Pelagianos: *Deus possibilia mandauit, hoc nulli dubium est.* Augustinus libro de natura & gratia capite 43. *Non igitur Deus impossibilia iubet.*

9. Fidem & sanctitatem semel habitam amitti posse, nec esse propriam electorum. Augustin. in libro de correptione & gratia capite 13. *Credendum est: quosdam de filiis perditionis non accepto dono perseuerantiæ vsque in finem, in fide, qua per dilectionem operatur, incipere viuere, & aliquandiu fideliter ac iustè viuere, & postea cadere.*

10. Deum per internam gratiam omnes vocare ad fidem, etiam reprobos, & quærere illorum salutem, quantum in se est. Ambros. sermon. 8. in Psalm. 118. *Sol iustitiæ omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit. Si quis autem non credit in Christum generali beneficio ipse se fraudat, vt si quis clausis fenestris radios solis excludat.* Chrysostom. homilia 7. in Ieremiam, *Illuminat omnem hominem, quantum in ipso est. Si quis autem sponte sua, mentis oculis conuenientibus, ad huius lucis radios aciem dirigere noluerint, non ex luminis natura, sed ex sua malitia, in tenebris perstiterunt.*

11. Vides, opinor, aliud Caluinisticam, aliud primitiuam Ecclesiam docere in rebus fidei. Fatetur hoc Caluinus, & manifestè apparet ex iis paucis, quæ allata sunt. Caluinisticam hoc tempore non esse veram Christi Ecclesiam, eo quod dissentiat à primitiua Ecclesia, quam constat fuisse veram Catholicam. & Apostolicam Romana igitur Catholica est.

12. Hactenus de priori parte, *Posterior est,* per mille annos à Gregorio Papa vsque ad Lutherum, non fuisse Ecclesiam visibilem, præter Romanam, quæ habuerit legitimam successionem Episcoporum, & consenserit cum Ecclesia primitiua in doctrina fidei. Hæc non indiget probatione, quia Caluinistæ non possunt vllam talem Ecclesiam, præter Romanam assignare. Aut si putant se posse, dicant quæso, qui fuerint Doctores illius Ecclesiæ; qui Episcopi & Pastores? qui Martyres, qui Reges, qui Imperatores illi adhæserint quihæretici ab illa electi; quæ Academiæ ab illa confirmatæ? quæ templa ædificata? Ad nihil horum respondere possunt aliud quàm se ignorare.

13. Sed vrgeo. Si istis mille annis fuit aliqua Ecclesia visibilis, vel fuit cognita hominibus, vel incognita. Si cognita, nominate Doctores & Episcopos, illius nominate prouinciam, ciuitatem, castellum, in quod fuit. Si incognita, vnde vobis de illa constat, qui vobis reuelauit? Nemo vestrum vixit illis temporibus. Qui autem tunc vixerunt, illis incognita fuit, vt dicitis Vnde ergo habetis, eam fuisse? Hic hæreticis. Et ego sisto, donec respondeatis. Interim concludo, neque iam esse, neque hactenus fuisse Ecclesiam vllam visibilem in terris, præter Romanam, quæ cum primitiua in rebus fidei consenserit, & legitimam Episcoporum successionem habuerit.

DE TRIPLICI COENA Caluinistica, Catholica, Lutherana.

OPVSCVLVM V.

Tota controuersia de Cœna Eucharistica potest generatim reuocari ad hæc capita. 1. An Christus sit verè præsens in Eucharistia? 2. An fiat præsens per transsubstantiationem, id est; per conuersionem substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi; an alio modo? 3. quamdiu maneat ibi præsens an eo solum tempore, quod sumitur & manducatur, an etiam extra sumptionem & manducationem, toto illo tempore, quo durant species sacramentales; 4. An totus Christus sit ibi præsens secundum carnem sanguinem, animam rationalem, & diuinitatem? 5. An dum ibi præsens est, possit ac debeat adorari?

2. In his capitibus præcipua disceptatio est;

omissa quæstione de communione sub vtraque specie, quæ peculiarem tractationem requirit. In primo capite dissentiunt à nobis Caluinistæ, in secundo Lutherani. Illi negant Christum præsentem esse in Eucharistia. Hi fatentur quidem præsentem esse, non tamen per transubstantiationem, sed alio modo. Contra vtrosque disputandum est. Primò, contra Caluinistas, de præsentia Christi in Eucharistia. Secundò, contra Lutheranos, de transubstantiatione. Tertiò explicabuntur sententiæ Catholicorum, non solùm de illis duobus; sed etiam de aliis capitibus, quæ paulò ante proposita sunt.

De Gena Caluinistica, seu de præsentia Christi in Eucharistia.

IN ipsam à Caluinistis, in illis refutandis hic ordo seruabitur. 1. explicabo statum quæstionis de præsentia Christi in Eucharistia. 2. ostendam, Caluinistas negare præsentiam Christi. 3. Caluinistas iugulare sapientes. 4. Non intelligere, quid dicant. 5. Scripturam corrumpere. 6. Repugnare Patribus. 7. Diuinis miraculis confutari. 8. Nullo fundamento fabulosiores esse. 9. Merito suspectos esse debere.

CAPVT I.

Status Quæstionis de Præsentia Christi in Eucharistia.

1. POtest aliquid 4. modis esse præsens alicubi. Primò, per signum, figuram, vel imaginem sui, quo pacto Imperator est præsens in effigie, quæ illum repræsentat. Secundò, per apprehensionem; quo pacto amicus amico præsens est, quando de illo reipsa cogitat. Tertiò, per effectum vel operationem, quo pacto sol est nobis præsens per lumen & calorem, quam in terris producit. Quartò, per seipsum, quo pacto sol est præsens in cælo.

2. Hoc posito, certum est apud omnes, tam Catholicos, quàm aduersarios, Christum præsentem esse tribus prioribus modis in legitimo vsu Eucharistiæ. Primò, quia per externas species panis & vini, tanquam per signa quædam diuinitus instituta, Christi caro & sanguis repræsentatur. Secundò, quia ex illa repræsentatione, Christum fide apprehendimus. Tertiò, quia per illa signa operatur in nobis effectum gratiæ & refectionis spiritualis. Est igitur præsens representatiuè, obiectiuè, & effectiuè seu virtualiter. Iisdem modis fuit præsens in sacramentis & sacrificiis antiquæ legis. Primò, quia illa Christum figurabant. Secundò, quia Iudei per fidem in Christum venturum credebant. Tertio, quia per Christi futura merita gratiam consequebantur.

3. Tota difficultas est de quarto modo, an scilicet Christus non solùm per figuram, & per apprehensionem, & per effectum, sed etiam per seipsum sit præsens in Eucharistia; Caluinistæ negant, vt paulò post videbimus. Vnde sequitur, Christum ex illorum sententia non aliter præsentem esse in Eucharistia, quàm olim fuerit in sacrificiis Mosaicis, nempe sacramentaliter, obiectiuè & effectiuè, non autem per seipsum. Catholici plus tribuunt Eucharistiæ. Volunt Christum omnibus modis ibi præsentem esse. Hoc in Concilio Tridentino explicant per illas tres particulas: *Vere, realiter, substantialiter*, quasi dicat Christum non solùm secundum figuram, sed etiam secundum veritatem, neque solùm per apprehensionem, sed etiam reipsa, neque solùm per effectum & operationem, sed etiam per seipsum & substantiam suam, in Eucharistia præsentem esse.

4. Vnde patet, hunc esse statum quæstionis: An Christus per seipsum & per substantiam suam sit præsens in Eucharistia, necne? Vel, an verè, realiter & substantialiter sit ibi, necne? Vel an caro & sanguis Christi sit in Eucharistia, & non tantum figura, vel apprehensio, vel operatio carnis & sanguinis? Hæc enim eodem recidunt. Nunc ergo videndum est, quid Caluinistæ de hac re sentiant, & quomodo refutari possint.

CAPVT II.

Caluinistæ negant præsentiam Christi in Eucharistia.

1. HOc apertè constabit ex tribus illorum propositionibus, quas hic subiungam. *Prima est*, corpus Christi, non esse alibi, quàm in cælo, ac proinde tanto interuallo distare ab Eucharistia, quanto distat cælum à terra. Ita Caluinus in consensione de re sacramentaria, vbi in fine sic ait. *Tollenda est qualibet localis præsentiæ imaginatio. Nam cùm figura hic in mundo sint, oculis cernantur, palpentur manibus, &c. sint, quæ certus loco est, non alibi, quam in cælo quærendus est.* Et ibidem: *Quamuis enim corpus Christi finitum est, & cælo vt loco continetur, necesse est, à nobis tanto locorum interuallo distare, quanto cælum abest.*

2. *Altera* propositio est, verba illa Christi, *Hoc est corpus meum*, non propriè sed figuratè intelligenda esse, vt sensus sit, *Hoc est corpus meum*, id est, *hic panis est signum seu figura corporis mei.* Similiter *Hic est sanguis meus*, id est, *Hoc vinum est signum seu figura sanguinis mei.* Hæc propositio sequitur ex præcedenti. Nam si corpus Christi non alibi, quàm in cælo est, non potest verè ac propriè esse in Eucharistia, sed tantum figuratè, ac proinde verba illa. *Hoc est corpus meum*, non possunt intelligi, quasi corpus Christi verè ac propriè sit præsens in Eucharistia, sed quod ibi sit præsens figura, seu Sacramentum corporis Christi. Ita Caluinus lib. 4. Inst. c. 17. §. 21. Plessæus lib. 4. de Eucharistia c. 1. & alij Caluinistæ passim. Verba Plessæi sunt hæc, *Panis significat corpus Christi: Panis est signum corporis Christi: Panis est corpus Christi in signo.*

3. *Tertia* propositio est corpus Christi, cum tantum sit in cælo non aliter percipi & manducari à nobis in Eucharistia, quàm sola fide, neque opus esse ad hanc manducationem, vt per seipsum præsens sit, & à cælo ad nos descendat, sed sufficere, vt per fidem nos sibi præsentes faciat in cælo. Nam per fidem in cælum ad Christum assurgimus. Ita Calvin. lib. 4. Instit. cap. 17. §. 5. his verbis: *Interim verò hanc non aliam esse quam fidei manducationem fatemur, vt nulla alia fames possit.* Et §. 31. *Christus præsens illis non videtur, nisi ad nos descendat. Quasi verò, si ad se nos euehat* (nempe per fidem) *non æquè potiamur eius præsentia.* Et infrà. *Non est opus, Christum elicere in terras, vt nobis sit communis*: quia scilicet sola fide sufficienter nobis communicatur.

Pleſſ. lib. 4. de Euchariſtia cap. 1. diſertè fatetur, Chriſtum non aliter manducari & bibi in Euchariſtia, quàm in Baptiſmo, aut in verbo Dei, ſeu Euangelio, quia non aliter manducatur & bibitur, quàm ſola fide.

4. In his 3. propoſitionibus continetur doctrina Caluiniſtarum, in qua ipſi cum Berengario, Vvicleſo & Zvuinglianis conſentiunt; & à Catholicis diſcrepant. Catholici ſic docent. Primò Chriſtum non tantum in cœlo ſed etiam in Euchariſtia verè, realiter & ſubſtantialiter præſentem eſſe. Secundò verba illa, *Hoc eſt corpus meum*, propriè, non figuratè intelligenda eſſe. Tertiò, non ſola fide, ſed verè realiter & ſubſtantialiter Chriſtum in Euchariſtia manducari.

CAPVT III.

Caluiniſtæ ſeipſos ingulant.

1. HOc breuiter oſtendam, diſcurrendo per ſingulas propoſitiones iam allatas. *Prima* eſt, corpus Chriſti non alibi eſſe, quam in cœlo, ac proinde tanto interuallo diſtare ab Euchariſtia, quanto cœlum abeſt à terra. Hanc euertit Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 17. §. 10. his verbis, *Omnino iſthæc piis tenenda eſt regula, vt quoties ſymbola vident à Deo inſtituta, illic res ſignatæ veritatem adeſſe certo cogitent ac ſibi perſuadeant.* Et in cap. 11. prioris ad Corinthios, *Chriſtus viſibile illud ſymbolum nobis porrigendo, vna dat etiam nobis ſuum corpus. Neque enim fallax eſt, qui vacuis figuris nos laudat: Proinde illud mihi eſt extra controuerſiam, veritatem hic cum ſua ſigno coniunctam eſſe.* Quid clarius? Ait veritatem cum ſuo ſigno, id eſt, corpus Chriſti cum ſymbolo illud nobis porrigitur, ſimul porrigi corpus Chriſti, quod per illud repreſentatur. Euertit ergo, quod antea dixerat, corpus Chriſti non eſſe coniunctum cum pane, ſed tanto interuallo ab eo diſtare, quanto abeſt cœlum à terra.

2. *Altera* propoſitio eſt verba illa Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, non propriè, ſed figuratè intelligenda eſſe, vt ſenſuſſit; *Hoc eſt corpus meum*, id eſt, *Hic panis eſt ſignum ſeu figura corporis mei.* Hanc etiam euertit Caluinus: Nam cùm antea docuiſſet cum Zvuinglio, panem eſſe ſignum ſeu figuram corporis Chriſti abſentis, id eſt, in cœlo, & non alibi exiſtentis poſtea oppugnans Zvuinglium, aſſeruit, panem eſſe ſignum corporis Chriſti præſentis, & ſic incaute ſeipſum ingulauit. Hoc partim patet ex locis iam citatis, ex libello de cœna Domini in fine, vbi contra Zvuinglium & Oecolampadium ſic ait: *Dum nimis ſtudioſi ac diligenter in hoc toti incumbebant, vt aſſererent panem & vinum corpus & ſanguinem Chriſti vocari, quod ipſorum ſigna ſint; non cogitarunt ſibi hoc interea ſimul agendum vt adiungerent, ita ſigna eſſe, vt nihilominus veritas cum eis coniuncta ſit.* Vbi nota Caluinum agnoſcere duplex ſigni genus. Quoddam nudum ſeu vacuum, quod rem ſignatam repræſentat tantum, ſed non exhibet: quo pacto imago Cæſaris repræſentat Cæſarem, ſed non exhibet: Et figuræ veteris teſtamenti repræſentabant, ſed non exhibebant Chriſtum. Aliud non nudum & vacuum, ſed coniunctum cum re ſignata: quia non tantum repræſentat illam, ſed etiam exhibet. Et huius generis ſignum vult eſſe panem Euchariſticum. Huc ſpectat, quod lib. 4. c. 17. §. 21. ait: *Et ſi ſymbolum à re ſignata differt, quia tamen rem, cui repræſentandæ conſecratum eſt, non figuræ tantum, ſed vere exhibet: cur non eius appellatio in ipſum iure competat? Quod ſi hoc minus excogitata ſymbola, quæ imagines ſunt rerum abſentium potius, quam re præſentium, quas etiam ipſas fallaciter ſæpe adumbrant, earum tenuitatis interdum ornantur: quæ à Deo ſunt inſtituta, multo maiori ratione, rerum nomina mutuantur, quarum certam minimeque fallacem ſignificationem ſemper gerunt, & adiunctam habent ſecum veritatem.* Hoc loco probat Caluinus, panem rectè vocari corpus Chriſti, tali argumento: Quando ſignum non tantum repræſentat, ſed etiam verè exhibet rem ſignatam, tunc rectè vocari poteſt nomine rei ſignatæ: At panis Euchariſticus non ſolùm repræſentat, ſed etiam verè exhibet corpus Chriſti: Ergo panis Euchariſticus rectè vocari poteſt corpus Chriſti præſens eſſe in Euchariſtia, quod tamen Caluinus antea negauerat? Ergo ſeipſum deſtruit.

3. *Tertia* propoſitio eſt, corpus Chriſti non aliter percipi & manducari, quàm ſola fide. Hanc dupliciter euertit Caluinus. Primò, quia oppugnat Zvuinglianos qui fidei manducationem admittunt. Sic enim de iis loquitur lib. 4. cap. 17. §. 5. *Sed hoc non perinde conuenit inter omnes, qualis ſit eius participandi ratio. Sunt enim, qui manducare Chriſti carnem, & ſanguinem eius bibere vno verbo definiunt, nihil eſſe aliud, quàm in ipſum Chriſtum credere, ſed mihi expreſſius quiddam ac ſublimius videtur voluiſſe docere Chriſtus in præclara illa Concione, vbi carnis ſuæ manducationem nobis commendat.* Secundò, quia expreſſe docet cum Pleſſæo, corpus Chriſti verè, realiter, & ſubſtantialiter à nobis manducari, ac proinde non ſola fide. Sic enim habet in libello de cœna Domini: *Neceſſe eſt, nos in cœna vere corpus & ſanguinem Chriſti recipere.* Et infrà: *Intelligimus Chriſtum nobis in cœna veram propriamque corporis & ſanguinis ſubſtantiam donare.* Et in cap. 11. prioris ad Corinthios: *Concludi realiter, vt vulgo loquuntur, nobis in cœna dari corpus Chriſti*, Et lib. 4. Inſtit. cap. 17. §. 32. *in ſacra cœna iubet me ſub ſymbolis panis ac vini corpus & ſanguinem ſuum ſumere, manducare ac bibere. Nihil dubito, quin & ipſe vere porrigat: & ego recipiam.* Et Pleſſæus lib. 4. de Euchariſtia cap. 2. *Dum ſacra cœna ex præſcripto Chriſti celebratur, Chriſtum realiter & ſubſtantialiter recipimus.*

4. Vides opinor, Caluinum Caluino contrarium eſſe, & quod vno loco affirmat cum Zvuinglio: altero negare contra ſeipſum. Neque hoc nouum eſt. Iampridem hoc vitium in illo notari, præſertim in quæſtionibus Caluiniſticis, quæſt. 2. vbi è multis collegi has contradictiones ex Caluino. 1. Fide credimus ſolam Eccleſiam inuiſibilem, fide credimus, non ſolam inuiſibilem, ſed etiam viſibilem. 2. Nemo poteſt ſalutari extra Eccleſiam viſibilem: Filij fidelium, qui ſine Baptiſmo decedunt, ſaluantur extra Eccleſiam viſibilem, quam ingreſſi non ſunt.

5. Vniuſquiſque fidelis eſt certus certitudine fidei de ſua iuſtitia & prædeſtinatione. Nemo eſt certus ſe habere fide. 4. Fides habet vim iuſtificandi: Fides, quoad iuſtificationem, eſt res merè paſſiua. 5. Nulla datur iuſtitia inhærens: ſemper donamur iuſtitia inhærente, quando Deo reconciliamur. 6. Homo in ſtatu innocentiæ liberè peccauit & poterat non peccare: Omnia fiunt Deo volente, & Dei voluntas eſt rerum neceſſitas. Hæ & ſimiles contradictiones propè infinitæ ſunt in Caluino. Rectè in illum conuenit illud Chriſti; *Omne regnum contra ſe diuiſum deſolabitur.*

CAPVT IV.

Caluiniſtæ non intelligunt, quid dicant.

1. IPſe Caluinus hoc fatetur, vt iam oſtendam. Dixerat prius cum Zvuinglio, panem eſſe ſymbolum Chriſti abſentis, eo quòd tanto interuallo abeſſet Chriſtus ab Euchariſtia, quanto abeſt cælum à terra. Poſtea aſſerunt contra Zvuinglium, & contra ſeipſum, panem eſſe ſymbolum Chriſti præſentis, ita vt non ſolùm repræſentaret, ſed etiam reipſa Chriſtum nobis exhiberet. Videbat hæc duo non cohærere. Et tamen, vt ſuperbum eſt hæreticorum genus, nec hoc, nec illud voluit reuocari; aut vllam repugnantiam in ſuis verbis agnoſcere. Quid ergo? Prætendit rem eſſe difficilem & myſterij plenam, quæ nec verbis explicari, nec ingenio comprehendi poſſit. Audi, quid dicat lib. 4. Inſtitut. cap. 16. §. 7. *Nihil reſtat*, inquit, *niſi vt eius myſterij admirationem prorumpam, cui nec mens plane cogitando, nec lingua explicando par eſſe poteſt.* Et infra §. 10. *Etſi autem incredibile videtur, in tanta locorum diſtantia penetrare ad nos Chriſti carnem, vt nobis ſit in cibum, meminerimus, quantum ſupra ſenſus omnes noſtros emineat arcana Spiritus ſancti virtus, & quam ſtultum ſit eius immenſitatem noſtro modo velle metiri. Quod ergo mens noſtra non comprehendit, concipit fides.* Et Beza in tractatu de re Sacramentaria quæſt. 9. *Fatemur incomprehenſibile eſſe myſterium Dei, quo fit, vt quod eſt, manet in cælis, & non alibi: verè communicetur nobis, qui in terra ſumus, & non alibi.*

2. Hic iterum vides morem & ingenium hæreticorum. Cùm in aperta contradictione deprehenſos ſe vident, non contradictionem, ſed myſterium interpretantur. Quæ potuit eſſe manifeſtior contradictio, quàm vno loco aſſerere, corpus Chriſti nuſquam eſſe, niſi in cælo; & alio corpus Chriſti coniunctum eſſe in ſymbolo panis in Euchariſtia? At Caluino & Bezæ, & non contradictio, ſed myſterium eſt, quod intelligi nequeat. Audi ſimile exemplum in eodem Caluino. Docuit quodam loco peccata omnia Deo volente & decernente perpetrari. Obiiciebant Catholici, hoc conſiſtere non poſſe cum ſcriptura, quæ ait, peccata fieri Deo nolente & prohibente: Non poſſe contrarias eſſe in Deo voluntates, quarum vna velit, altera non velit peccata ab hominibus committi. Quid Caluinus? Ait myſterium eſſe quod à nobis capi aut intelligi non poſſit. Sic enim habet lib. 1. Inſtit. cap. 18. §. 3. *Quod obiiciunt, ſi nihil euenit, niſi volente Deo, duas eſſe in eo contrarias voluntates, quia occulto conſilio decernat, quæ lege ſua palam vetuit; facilè diluitur.* Quam facilè audiamus. Pergit igitur poſt pauca, & ſic diluit, *Quomodo Deus diuerſo modo idem velit fieri & velit, non capimus.* Sanè illa diluendi ratio eſt omnium facillima. Implica te mille contradictionibus; affirma, & nega, quod vis; vrgeant aduerſarij; facilè te expedies cum Caluino, hac voce. *Non capimus.* Myſterium eſt.

3. Porrò, ea dictis animaduerte, Caluinum labi in nouam contradictionem. Nam in hac ipſa materia, de qua agimus, obiicit impoſſibile eſſe, vt idem corpus ſimul exiſtat in diuerſis locis. Vnde infert contra Catholicos, Chriſtum non poſſe in cælo ſimul eſſe, & in Euchariſtia. At, ſi hoc impoſſibile eſt quando erit poſſibile, quod Caluinus docet, Chriſtum eſſe in cælo, & non alibi; & tamen ſimul eſſe in Euchariſtia? Nam hinc ſequitur aperta hæc contradictio? *Chriſtus in cælo tantum; Chriſtus non eſt in cælo tantum.* Talis autem contradictio non ſequitur ex Catholicorum aſſertione. Bis ergo peccat Caluinus. Primò, quod in ſuo dogmate manifeſtam contradictionem committant. Secundò, quod velit ſuum dogma eſſe poſſibile, noſtrum impoſſibile, cùm tamen in noſtro non appareat contradictio.

CAPVT I.

Caluiniſtæ ſcripturam corrumpunt.

1. NE longus ſim vno verbo oſtendam. Catholici è ſcriptura producunt quatuor potiſſimùm argumenta, quibus probant Chriſtum in Euchariſtia præſentem eſſe. Caluiniſtæ nullum niſi corrumpant ſcripturam, poſſunt diſſoluere. *Primum* petunt ex figuris Euchariſtiæ. *Alterum* ex promiſſione Ioannis 6. 51. *Panis, quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita. Tertium* ex Inſtit. Matth. 26. 26. *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur. Quartum* ex vſu 1. Cor. 10. 16. *Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* Et c. 11. 27. *Quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini.* Hæc inquam, ſunt argumenta Catholicorum, quæ doctè & copiosè perſequitur Bellarm. lib. 1. de Euchariſtia cap. 3. & ſequentibus.

2. Ergo relictis aliis, vnoſolo, quod ex inſtitutione ſumitur, contentus ero, cuius vim Caluiniſtæ, niſi corrupto textu, nunquam effugient. Eſt autem talo. Chriſtus inſtituit Euchariſtiã his verbis, *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur: Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur*, At hæc verba debent propriè non autem figuratè intelligi: Ergo corpus & ſanguis Chriſti propriè & non figuratè ſunt in Euchariſtia. Minor, in qua tota difficultas eſt, probatur ex illis verbis Luc. 22. 20. *Hic calix nouum teſtamentum eſſe in meo ſanguine, qui pro vobis effunditur.* Vbi illud relatiuum, *Qui*, refertur ad calicem, vt patet ex Græco textu, qui ſic habet: τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. id eſt, *Hoc poculum nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine quod pro vobis effunditur.* Ex quo loco ſic argumentor: In illo poculo, quo Chriſtus tradidit Apoſtolus bibendum in cœna Euchariſtica, vel erat propriè & verè vinum, vel propriè & verè ſanguinis Chriſti. Nam potuit propriè & verè eſſe vinum, quia poculum vino non eſt effuſum pro ſalute noſtra. Chriſtus autem loquitur de poculo, quod pro ſalute noſtra effuſum eſt. *Hoc* inquit, *eſt poculum in meo ſanguine*, (vel poculum mei ſanguinis) *quod pro vobis effunditur.* Neceſſe ergo eſt, in illo poculo fuiſſe verè & propriè ſanguinem Chriſti.

3. Hic omninò premuntur Caluiniſtæ. Nec apparet vllum effugium. Vidit hoc Beza Caluini diſcipulus, & præ deſperatione, cum aliud non poſſet, maluit textum deprauare, quàm errorem deſerere. Sic igitur verba Chriſti mutauit: τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Id eſt, *Hoc poculum nouum teſtamentum in meo ſanguine, qui pro vobis effunditur*, Audax facinus. Ipſemet Beza fatetur in omnibus Græcis codicibus haberi, *Hoc eſt poculum in meo ſanguine, quod pro vobis effunditur*; & tamen omnibus refragantibus, reponit hæc verba. *Hic eſt poculum in meo ſanguine, qui pro vobis effunditur.* Bezam ſequuntur alij Caluiniſtæ. ſed plerique non aduertunt fraudem. Si aduerterent: nihil dubito, ad ſaniorem mentem redirent potius quam in errore tam manifeſto perſiſterent.

4. Nimirum hic eſt candor Caluiniſtarum in tractandis & exponendis ſcripturis. Et vt omnia impunè ipſis liceant, non admittunt vllum Iudicem in terris. Quiſque ſuo ſpiritu ducitur. Hinc tot nouæ, inauditæ & monſtroſæ verbi Dei interpretationes. Et quod hodie placet vni, cras diſplicet aliis. Nuſquam certo veſtigio conſiſtunt. Sed de hac re alias. Nunc ſatis ſit monuiſſe, Caluiniſtas non modo interpretari, ſed etiam corrumpere ſcripturam pro ſuo arbitrio ſolere.

CAPVT VI.

Caluiniſtæ repugnant Patribus.

1. SAnè, qui ſcripturam tam indignè tractant, non reuerebuntur authoritatem Patrum. Video autem Caluiniſtas dupliciter in hoc genere peccare. Primò, quod apertè repugnent Patribus. Secundò, quod nihilominus populo perſuadeant, Patres ipſis patrocinari. Sic enim loquitur Caluinus in vltima admonitione ad Vveſtphalum, *Conſtat vetuſtos omnes ſcriptores, qui tot is quinque ſeculis poſt Apoſtolos vixerunt, vno ore nobis patrocinari.* Verus dixiſſet, *vno ore nobis refragari*, Audiamus illos ſcriptores.

2. Origenes Homilia 5. in diuerſa loca Euangelij ſic ſcribit. *Quando manducas & bibis corpus & ſanguinem Domini, tunc Dominus ſub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humilians teipſum, imitare hunc Centurionem, & dicito, Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Caluinus diceret, *Domine, cùm ſis tamen in cœlo, non potes intrare ſub tectum meum.*

3. Hilarius lib. 8. de Trinitate. *De veritate carnis & ſanguinis non eſt relictus ambigendi locus*, (niſi apud Caluiniſtas. *Nunc etiam & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra vere caro eſt, & vere ſanguis eſt.* Caluiniſtæ deprauant Domini profeſſionem, vt paulo ante vidimus, & fidem noſtram oppugnant, aſſerentes non verè, ſed figuratè carnem eſſe, nec verè, ſed figuratè ſanguinem eſſe.

4. Cyrillus Hieroſolymitan. catheçhiſi. 4. myſtagica, *Cum Chriſtus ipſe dicat, Hoc eſt corpus meum, quis deinceps audeat dubitare?* Et infra; *Aquam aliquando mutauit in vinum, & non erit dignus, cui credamus, quod vinum in ſanguinem tranſmutauit?* Et iterum, *Chriſtophori erimus, hoc eſt, Chriſtum ferentes, cum eius corpus & ſanguinem in membra noſtra receperimus.* Itemque, *Hoc ſciens & pro certiſſimo habens panem hunc, qui videtur à nobis, non eſſe panem, etiam ſi guſtus panem eſſe ſentiat, ſed eſſe corpus Chriſti. Et vinum, quod à nobis conſpicitur, tametſi guſtus vinum eſſe videatur, non tamen vinum, ſed ſanguinem Chriſti eſſe* Quis dicat Cyrillum Caluino patrocinari? Nemo ſanè, qui hæc legerit.

5. Ambroſius lib. 4. dè Sacramento cap. 4. *Panis eſt ante verba ſacramentorum: vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti.* Et libro de myſteriis initiandis c. 9. *Forte dicas, Aliud video, quomodo tu mihi aſſeris, quod Chriſti corpus accipiam? Et hoc nobis ſupereſt vt adhuc probemus. Quæris virtutem exemplis, vt probemus non hoc eſſe, quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit? maiorem que vim eſſe benedictioni, quam naturæ, quia benedictione etiam natura ipſa mutatur?* Vide ibid. quæ ſequuntur. Tandem poſt multa ſic concludit, *Sermo ergo Chriſti, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non poteſt ea, quæ ſunt, in id mutare, quod non erant?* Vbi apertè loquitur de reali mutatione panis & vini in carnem & ſanguinem Chriſti quam Caluiniſtæ oppugnant.

6. Optatus Maleuitanus lib. 6. contra Parmenia-

A num. *Quid eſt altare, niſi ſedes corporis & ſanguinis Chriſti?* Et infra *Hoc tamen immane facinus geminatum eſt, dum fregiſtis etiam calices Chriſti ſanguinis portatores.* Audite Caluiniſtæ. Calices, quos frangitis, Chriſti ſanguinis ſunt portatores, vt ait Maleuitanus. An is vobis patrocinatur? Non opinor.

7. Auguſtinus concione 1. in Pſal. 33. *Ferebatur Chriſtus in manibus ſuis, quomodo commendans ipſum corpus ſuum, ait, Hoc eſt corpus meum. Ferebat enim illud corpus in manibus ſuis* Non ſolam figuram corporis, vt putant Caluiniſtæ. Contra quos videtur Damaſcenus ſcripſiſſe lib. 4. de fide cap. 14. *Non eſt*, inquit, *figura corporis & ſanguinis Chriſti, abſit enim hoc. ſed eſt ipſum corpus Domini deificatum.* Et Theophylactus in cap. 26. Matth. *Non dixit. Hoc eſt figura, ſed, Hoc eſt corpus. Ineffabili enim operatione transformatur, etiamſi nobis videatur eſſe panis.*

8. Nolo eſſe prolixior in citandis Patribus. Satis iam conſtat non omne *vno ore Caluiniſtis patrocinari.* Niſi patrocinari idem ſit, quod refragari: Nihilominus in tanta luce, tam impudentes ſunt aduerſarij, vt quorundem Patrum authoritatem obiectare nobis audeant. Aiunt quoſdam docere Chriſtum eſſe in Euchariſtia tanquam in ſigno. Sed facilis reſponſio eſt. Dixi ſupra Chriſtum 4. modis præſentem eſſe in Euchariſtia. 1. per ſignum ſeu figuram ſui 2. per apprehenſionem. 3. per effectum & operationem. 4. per ſeipſum. Patres ergo, qui dicunt præſentem eſſe per ſignum non negant præſentem eſſe per ſeipſum. Vbi nota has duas loquendi formulas diſtinguendas eſſe, *Chriſtus eſt in Euchariſtia præſens per ſignum & figuram ſui*. Et *Chriſtus eſt in Euchariſtia præſens per ſignum & figuram ſui tantum.* Prior vera eſt, poſterior falſa.

CAPVT VI.

Caluiniſtæ diuinis miraculis confutantur.

1. DVplicia ſunt miracula, vt notat D. Thomas 3. p. q. 29. art. 1. ad 2. Quædam ſunt obiecta fidei quia creduntur. Quædam teſtimonia ſeu motiua fidei quia iuuant vel confirmant fidem. Priore ſolent eſſe occulta, vt fides eorum ſit magis meritoria. Poſteriora debent eſſe publica & nota, vt poſſint fidem noſtram teſtari & confirmare.

2. Vtrumque miraculorum genus reperitur circa Euchariſtiam. Et quidem miracula prioris generis ſunt potiſſimum quatuor. Primum eſt, quod ſubſtantia panis & vini conuertatur in carnem & ſanguinem Chriſti. Secundum, quod accidentia panis & vini maneant ſine ſubiecto. Tertium, quod corpus Chriſti exiſtat ſine extenſione locali. Quartum quod exiſtat in diuerſis locis. Hæc occulta ſunt, neque ſub ſenſum cadunt.

3. Miracula poſterioris generis, quibus confirmari poteſt præſentia Chriſti in Euchariſtia, ſunt varia. Quædam contigerunt ante exortam hæreſim Berengarij, vt videre eſt apud Cyprianum ſermone de lapſis, Nicephorum l. 13. c. 7. Sozomenum l. 8. c. 5. Proſperum in lib. de prædictionibus. p. 4. c. 6. Gregorium l. 2. Dialogorum cap. 24. & l. 3. c. 3. Petrum Diaconum in vita eiuſdem Gregorij. Alia contigerunt poſt exortam hæreſim Berengarij, de quibus ſcribit Paſchaſius in libro de corpore & ſanguine Domini cap. 14. Et Guidmundus l. 3. de ſacramento. Et his miraculis ipſe quoque Berengarius ad eiurandam hæreſim permotus eſt. Alia contigerunt poſt Ioannem Vviclefum, qui Berengarij

Sanctis, mundum, ac mundi ac Mundo, Sanctum &
Sanctis, mundum, ac mundi ac Mundo, Sanctum &

CAPUT VIII.

Cabbalæ usus Testimonia Judæor. suor.

QUod Cabbalam Cabbalistæ quærant, non
QUod Cabbalam Cabbalistæ quærant, non

ant, cognitis. Eam Deus populo dedisse, dicitur, ut ea cognita, non ignoraret, de cuius gratia, dilectione, & misericordia, pendeat.

3. Ita Lactantius Firmianus lib. de Ira Dei. Deus, inquit, ideo nos fecit, & ideo in hanc vitam introduxit, ut cognosceremur. Ut enim ignorantes, & qui nescirent, quis esset, aut unde ortus, aut quo natus, aut quo ire deberet, cognoscere incipiamus, & agnoscere parentem, & Dominum, & Regem, & Patronum, & Patrem, & Deum, & Magistrum, & Iudicem, & Salvatorem, & Creatorem, & Opificem, & Virtutem, & Lucem, & Spiritum, & Substantiam, & Corpus, & Animam, & Sensum, & Motum, & Vitam

quaſdam probabiles ex ſcholaſticis Theologis, & eorum ſolutiones omittendo. Quæ autem ſint illæ rationes, & quomodo diſſolui debeant, commodius explicabitur inferius, cum ſententia Catholicorum de hac tota re ponetur.

CAPVT I.

Caluiniſtæ meritò ſuſpecti eſſe debent.

1. EX dictis colligi poſſunt hæ cauſæ, cur merito ſuſpecta eſſe debeat Caluiniſtarum de Euchariſtia ſententia. 1. quia ſeipſam deſtruit. 2. quia tam obſcura & implicata eſt, vt ne ab ipſis quidem Caluiniſtis explicari aut intelligi poſſit. 3. quia defendi nequit, niſi corrumpendo & depranando ſacram ſcripturã. 4. quia repugnat Patribus, & toti antiquitati. 5. quia diuinis miraculis confutata eſt. 6. quia nullo ſirmo fundamento eſt ſubnixa.

2. Addo alias duas cauſas. *Prima eſt*, quòd Zuinglius fateatur ſe eam accepiſſe à nocturno ſpiritu. Hic autem ſpiritu merito ſuſpectus eſt. Primò, quia ipſemet Zvvinglius, cui apparuit, de eo ſic loquitur: *Alter furvie, an albus, nihil memini.* Secundò, quia Gretzerus noſter in diſceptatione de ſomno Zvvinglij, prolixè probat fuiſſe dæmonem. Idem affirmãt Lutherani. Nec Caluiniſtæ omninò id negant. Hoc patet ex Dauide Pareo, Caluiniſta Heidelbergenſi, in prælectionibus catechiſticis in ſolutione cuiuſdam argumenti Lutheranorum, Lutherani ſic argumentantur: *Doctrina Caluiniſtica de Euchariſtia, profecta eſt à Demone, qui eam Zvvinglio inſpiravit. Ergo non poteſt eſſe vera.* Reſpondet Pareus, retorquendo argumentum hoc modo: *Doctrina Lutheranã de abroganda Miſſa eſt etiam à Demone inſpirata: Ergo ſimiliter non poteſt eſſe vera.* Perinde agunt, vt Poëta canit: *Va tibi tu nigra dicebat cacabus olla.*

3. *Altera eſt*, quod Iudas proditor credatur fuiſſe primus author huius doctrinæ Caluiniſtarum, vt plerique colligunt ex Euangelio Ioannis cap. 6. Nam cùm Chriſtus dixiſſet: *Sunt quidam ex vobis, qui non credunt,* (nempe præſentiam corporis mei in Euchariſtia,) continuò ſubiungit Ioannes: *Sciebat enim ab initio Ieſus, qui eſſent non credentes, & quis traditurus eſſet eum.* In quem locum ita ſcribit Auguſtinus tract. 27. in Ioannem: *Sunt quidam, qui non credunt; & ideo non intelligunt quia non credunt.* Et paulo poſt: *Ibi erat & Iudas, qui manſit ad inſidiandum, non ad intelligendum.* Et Chryſoſtomus Homil. 46. in Ioannem: *Intuere Chriſti ſapientiam. Neque Iudam manifeſtauit, neque latere voluit. Illud ne impudentius contenderet. Hoc ne latere arbitratus, licentius auderet. Prius ergo eum non credentibus annumerauit, cùm diceret, Sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Cum autem in malitia perſeueraret, vehementius arguit. Vnus, inquit, ex vobis Diabolus eſt.* Ecce quem ducem ſequantur Caluiniſtæ. Eum, qui Chriſto teſte, Diabolus eſt. Eum, *qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Ieſum*, Actor. 1. 16.

De Cœna Lutheranorum, ſeu de tranſubſtantiatione.

HActenus contra Caluiniſtas oſtenſum eſt Chriſtum eſſe præſentem in Euchariſtia. Nunc inter Catholicos & Lutheranos manet diſceptatio, quomodo ſit præſens. Catholici docent fieri per tranſubſtantiationem, id eſt, per conuerſionem totius ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti. Lutherani volunt manere ſubſtantiam panis & vini cum corpore & ſanguine Chriſti; ideoque negant hanc conuerſionem aſſerentes Chriſtum fieri præſentem, vel per vbiquitatem, vel per vnionem hypoſtaticam Chriſti cũ pane & vino, vel certè per ſimplicem coniunctionem vnius cum altero. Hæc omnia examinanda ſunt hoc ordine. 1. An Chriſtus ſiat præſens per vbiquitatem. 2. An per vnionem hypoſtaticam. 3. An per ſimplicem coniunctionem. 4. An per tranſubſtantiationem. Reliqua quæ ſubtiliter diſputari ſolent de tranſubſtantiatione, commodius tractabimus infra, cùm Catholicorum doctrina explicabitur.

CAPVT I.

An Chriſtus ſiat præſens in Euchariſtia per vbiquitatem?

1. AFfirmat Lutherus in libello, qui inſcribitur, *Confeſſio Martini Lutheri de cœna Domini*, Brentius in apologia pro confeſſione Vvittembergenſi, in tractatu de cœna Domini, Illyricus in libro de aſcenſione Domini, Smidelinus in theſibus de maieſtate Chriſti hominis, & plerique alij Lutherani, qui defendunt vbiquitatem, excepto Kemnitio, qui licet vbiquitarius ſit in libro de duabus Chriſti naturis, tamen in examine Cõncilii Trident. Seſſ. 13. cap. 4. dicit, fundamentum præſentiæ corporis Chriſti non eſſe vbiquitatem.

2. Hi authores nituntur his fundamentis. Primò, quod humanitas Chriſti hypoſtaticè vnita ſit perſonæ verbi. Secundò, quod hæc vnio hypoſtatica ſit idem, quod communicatio idiomatum; Et in eo conſiſtat, quod attributa diuina realiter vnita & cõmunicata ſint humanitati Chriſti. Tertiò quod ex hac reali communicatione fiat, vt humanitas Chriſti verè ſit omnipotens, omniſcia, vbique præſens. Vide Brentium in libro de maieſtate Chriſti hominis, & Smidelium loco citato.

3. Primum fundamentum verum eſt; reliqua falſa. His oppono has propoſitiones, quæ veriſſimæ ſunt. *Prima eſt.* Vnio hypoſtatica diſtinguitur à communicatione idiomatum ſeu attributorum diuinorum, & conſiſtit in communicatione ſubſiſtentiæ Verbi. Probatur primo, quia in Chriſto ſunt duæ naturæ, & vna perſona: Ergo vna ſubſiſtentia: Ergo vel ambæ naturæ ſubſiſtunt per ſubſiſtentiam verbi, vel ambæ per ſubſiſtentiam humanam creatam: Non poſterius: Ergo prius. Ergo verbum diuinum communicauit ſuam ſubſiſtentiam humanitati, & in eo conſiſtit vnio hypoſtatica. Secundò, probatur argumento Concilij Toletani 6. cap. 1. quia ſolus filius Dei eſt incarnatus: ergo vnio facta eſt per communicationem eius, quod eſt proprium filij; non eius quod eſt commune aliis perſonis

Digitized by Google

Christi, qui ibi præsens est. Hæc autem fides est certa & infallibilis, vt ipsi volunt, ergo re ipsa consequuntur fructum remissionis peccatorum. Quid ergo necesse est, ad hunc fructum consequendum, ire ad ecclesiam, & eucharisticum panem manducare? Vides, tolli necessitatem eucharistiæ si admittatur vbiquitas.

CAPVT II.

An Christus fiat præsens in Eucharistia per vnionem hypostaticam?

1. HOc dupliciter intelligi potest, Primò, vt Christus fiat præsens per vnionem hypostaticam personæ Verbi cum pane, Secundò, vt fiat præsens per vnionem hypostaticam corporis Christi cum pane, accipiendo corpus Christi pro altera parte compositi: hoc posterius videtur sentire Lutherus in libro de captiuitate Babylonica, vbi dicit, hanc propositionem, *Panis est corpus Christi*, veram esse propter vnionem panis cum corpore.

2. Vtraque vnio explicanda & refellenda est. Priorem asseruit Rupertus Tuitiensis libro 6. in Ioannem, circa illa Christi verba, *Panis quem ego dabo, caro mea est*, vbi dicit, Verbum æternum per incarnationem factum hominem, non destruendo, vel mutando, sed assumendo personaliter humanitatem. Et eodem modo, per consecrationem, idem verbum fieri panem, non destruendo, vel mutando, sed assumendo personaliter panem, vbi apertè fatetur, Christum esse panem post consecrationem, sicut est homo post incarnationem. Idem author lib. 2. de diuinis officiis cap. 2. & 9. de eadem re multa dicit. Primò, panem fieri corpus Christi, non quod conuertatur in carnem Christi, sed quia assumitur à persona Verbi. Vnde sequitur, panem esse corpus Christi non humanum & carneum, sed panaceum, & longè diuersum ab illo, quod de virgine sumptum est. Secundò, hæc duo corpora posse dici vnum, quia est vnum suppositum vtriusq; Est enim vna persona, quæ vtrumque assumpsit. Tertiò, hęc duo corpora, panaceum & carneum, esse vnum, quia idem Christus est in carne sursum, & in pane deorsum, id est, idem Christus habet duo corpora, vnum carneum in cœlo, & alterum panaceum in altari. Quartò, impios in Eucharistia nihil accipere, nisi corpus panaceum; pios autem accipere vtrumque. Nam quia idem Christus est sursum in carne, & deorsum in pane, ideò solùm in pane sumitur ore corporali, quod est commune piis & impiis, in carne autem, quæ est sursum, non sumitur nisi ore spirituali: quo carent impii.

3. Hæc vnio sic explicata, facilè refellitur. Primò, quia licèt non sit impossibilis, tamen non potest probari, factam esse. Nullus enim ante Rupertum illam defendit, nec ex scripturis demonstrari potest. Secundò, quia pugnat cum illis Christi verbis; *Panis quem ego dabo, caro mea est*. Nam secundum Rupertum, panis, quem dat Christus in Eucharistia, non est caro Christi, sed corpus panaceum. Ergo si verba Christi sunt vera, Ruperti sententia est falsa. Tertiò, pugnat cum illis verbis, *Hic est sanguis meus*. Quamuis enim panis & vinum hypostaticè vnita essent Verbo, sicut eidem Verbo vnita sunt caro & sanguis Christi; non tamen liceret dicere, *Hoc vinum est sanguis Christi*; sicut non licet dicere, *hæc caro est sanguis Christi*. Nam communicatio idiomatum debet fieri in supposito, ac proinde A termini propositionis debent significare suppositum, & non aliquam partem suppositi. Quartò, pugnat cum præsentia carnis & sanguinis Christi in eucharistia. Vnde omnia argumenta, quibus probari solet, carnem & sanguinem Christi esse in eucharistia, euidenter procedunt contra opinionem Ruperti.

4. Posteriorem vnionem asseruit quidam apud Thomam Vvaldensem Tomo 2 de sacramentis cap. 65. & Lutherus loco supra citato. Hæc enim facilè refellitur. Nam vnio hypostatica non fit in natura, sed in persona seu subsistentia. At in Christo homine non est vlla persona, nisi Verbi: Ergo si panis hypostaticè vnitur Christo, non vnitur illi in natura humana, vel aliqua illius parte, sed in persona Verbi. Hæc autem vnio iam refutata est.

CAPVT III.

An Christus fiat præsens in Eucharistia per simplicem coniunctionem?

1. HOc videtur sentire Kemnitius in Examine Concilii Trid. Sess. 13. cap. 4. vbi negat Christum fieri præsentem per vbiquitatem, aut per vnionem hypostaticam Christi cum pane. Agnoscit ergo aliam vnionem per modum simplicis coniunctionis, quam etiam nonnulli recentiores Lutherani tuentur.

2. Sed refello Lutheranos ex duobus ipsorum principiis. *Vnum est*, illa verba, *Hoc est corpus meum*, propriè esse intelligenda, non metaphoricè, in quo nobiscum conueniunt. *Alterum est*, per pronomen *Hoc*, designari panem, in quo sentiunt cum Caluinistis. Igitur volunt hunc esse sensum verborum, *Hic panis est verè & propriè corpus Christi*. Nunc sic argumentor: Quando duæ res distinctæ ac disparatæ non aliter inter se vniuntur, quàm per simplicem coniunctionem, tunc vna non potest verè ac propriè dici altera. Nō enim dicimus, *Equus est proprie asinus*, licèt coniungantur ratione loci: neque dicimus, *Christus est proprie lapis monumenti*, licèt fuerint penetratiuè in eodem spatio: & sic de cæteris. Atqui panis & corpus Christi, sunt duæ res distinctæ, & disparatæ, nec aliter vniuntur, quàm per simplicem coniunctionem, vt suppono ex sententia aduersariorum: Ergo panis non potest verè ac propriè dici corpus Christi.

3. Nec opus est alio argumento in re clara Qui latinè nouit, & prudenter rem æstimat facilè aduertit falsam esse hanc locutionem, *Panis est propriè caro, Vinum est proprie sanguis*. Caluinistæ minus in hoc genere peccant, cùm dicunt; *Panis est figuratè caro, Vinum est figuratè sanguis*. Quamuis enim non minùs aberrent à regula & veritate fidei, quàm Lutherani; tamen in modo loquendi cautiores sunt.

4. Quidam ex recentioribus Lutheranis Ioannes Debelius in sua Disputatione de cœna, putat se aliter difficultatem expedire posse. Ait inter panem & corpus Christi esse vnionem sacramentalem, & ideò Lutheranorum propositionem hoc sensu veram esse; *Panis sacramentaliter est corpus Christi*, id est (vt ipse explicat) *manducato benedicto pane in cœna, manducatur etiam corpus Domini, propter vnionem sacramentalem, quæ soli Deo cognita est*. Sed hic homo, seu volens, seu imprudens, in Caluinismum labitur. Caluinistæ dicunt; *Panis figurate est Corpus Christi* Debelius dicit: *Panis sacramentaliter est corpus Christi*. Quid interest inter has propositiones? Aut dicat Debelius apertè, an panis proprie sit corpus Christi an figuratè? Si propriè, quid

tergiuerſatur? Si figuratè, Caluiniſta eſt. Deinde quod addit, *manducato pane benedicto, manducari etiam corpus Chriſti*, quo ſenſu id dicit? An vult, corpus Chriſti manducari, tantum fide ſeu ſpiritualiter? At hoc Caluini dogma eſt, & reiicitur paſſim à Lutheranis. An potius manducari ore corporis, ſicut panis manducatur; Hoc quidem Lutherani aſſerunt; ſed Debelius aſſerere non poteſt. Nam ibidem ait, corpus Chriſti non *Phyſicè*, ſed tantum *ſacramentaliter* eſſe præſens. Quomodo ergo *Phyſicè*, ſeu ore corporali ſumi poteſt, Omninò igitur Caluiniſta factus eſt Debelius in Saxonia.

CAPVT IV.

An Chriſtus fiat præſens in Euchariſtia per tranſubſtantiationem.

1. CAtholici in Concilio Tridentino Seſſ. 13. capite 4. can. 4. docent Chriſtum fieri præſentem in Euchariſtia *per conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem Chriſti: remanentibus ſolis accidentibus*: Et hanc conuerſionem rectè appellari *tranſubſtantiationem*, ſicut eam appellarunt Patres in Concilio Lateranẽſi ſub Innocentio III.

2. Hanc doctrinam acceperunt Catholici ex antiquis Patribus, qui hanc ipſam conuerſionem, non ſolùm apertè tradiderunt, ſed etiam variis vocabulis explicare conati ſunt; dum alii *tranſmutationem*, alii *transformationem*, alii *tranſclementationem*; alii *tranſitum* ſeu *migrationem de pane in carnem*; alii aliter eam nuncuparunt. Ex multis citabo paucos.

3. Diuus Ambroſius elegantiſſimè de hac re ex profeſſo ſcripſit in libro de iis qui myſteriis initiantur capite nono vbi ſic ait *forte dicas, Aliud video; quomodo ergo mihi aſſeris quod corpus Chriſti accipiam? Probemus igitur, non hoc eſſe, quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit; maioremque vim eſſe benedictionis quàm naturæ, quia benedictione etiam ipſa natura mutatur.* Deinde addictis variis exemplis aliarum mirabilium conuerſionum, vt virgæ in ſerpentem, & ſerpentis iterum in virgam, & aquæ fluminum in ſanguinem, petræ in aquam; tandem ita concludit; *Quod ſi tantum valuit humana benedictio, vt naturam conuerteret, qui dicimus de ipſa conſecratione diuina, vbi verba Saluatoris operantur? Nam ſacramentum iſtud, quod accipis, Chriſti ſermone concipitur. Quod ſi tantum valuit ſermo Heliæ, vt ignem de cælo deponeret, non valebit ſermo Chriſti, vt ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legiſtis, quia ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt. Sermo ergo Chriſti, qui potuit de nihilo facere, quod non erat, non poteſt ea quæ ſunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus eſt nouas res dare, quam mutare naturas. Sed quoad argumentis etiamur? ſuis vtamur exemplis incarnatio iſque aſſeramus myſterii veritatem. Numquid natura vſus præceſſit, cùm Ieſus Dominus ex Maria naſceretur? ſi ordinem quærimus, virgo nupta fœmina generare conſueuit: Et hoc, quod conficimus, Corpus ex Virgine eſt.* Et cætera quæ ſequuntur in eandem ſententiam.

4. Gregorius Nyſſenus in oratione catechiſtica capite trigeſimo ſeptimo. *Rectè nunc quoque credo, Dei verbo ſacrificatum panem, in Dei verbi corpus tranſmutari.* Auguſtin. ſermon. 28. de verbis Domini; *Ante verba Chriſti quod offertur, panis dicitur: vbi Chriſti verba de prompſerint iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur.* Et apud Gratianum de conſecr. diſt. 2. can. Vtrum; *Corpus Chriſti & ſanguis, virtute Spiritus ſancti, ex panis & vini ſubſtantia efficitur.* Et can. Nos autem; *Fideliter fatemur, ante conſecrationem panem eſſe & vinum, quod natura formauit: poſt conſecrationem verò carnem Chriſti & ſanguinem eſſe, quod benedictio conſecrauit.* Cyprianus ſermone de cœna Domini; *Panis eſto, non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus eſt caro.*

5. Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 4. myſtagogica *Aquam mutauit in vinum in Cana Galilææ ſola voluntate: & non erit dignus, cui credatur, quod vinum in ſanguinem tranſmutauerit? Si enim ad nuptias corporis inuitatus ſtupendum miraculum operatus eſt; cur non multo magis corpus & ſanguinem ſuum, filiis ſponſi dediſſe confitebimur? Nempe ſub ſpecie panis datur tibi corpus; ſub ſpecie vini, ſanguis Chriſti. Etiamſi ſenſus tibi aliud renunciet, fides tamen te confirmat.*

6. Damaſcenus libro 4. capite 14. *Quemadmodum naturaliter panis per cibum, & vinum per potum, in comedentis ac bibentis corpus & ſanguinem mutantur: ſic propoſitionis panis ac vinum, per Spiritus ſancti inuocationem & aduentum, mirabili modo in Chriſti corpus & ſanguinem vertuntur.* Et Chryſoſtomus Homil. 83. in Matthæum; *Qui hac in altari ſanctificat & tranſmutat, ipſe Chriſtus eſt, qui olim in cœna operatus eſt.*

7. Theophylactus in capite 6. Ioannis; *Attende, quod panis, qui à nobis in myſteriis manducatur, non eſt tantum figuratio quædam carnis Dei, ſed ipſa caro Domini. Non enim dixit; Panis quem ego dabo, figura eſt carnis meæ, ſed caro mea eſt. Transformatur enim panis, arcanis verbis per myſticam benedictionem, carnem Domini.*

8. Gaudentius in tractatu de Paſchate *Dominus quò producit de terra panem, de pane rurſus, quia poteſt & promiſit, efficit proprium corpus. Et qui de aqua vinum fecit, de vino etiam facit ſanguinem ſuum.* Vide ſimilia apud Bedam in lib. de myſteriis Miſſæ Anſelmum in epiſtola de corpore & ſanguine Domini, Bernardum in ſermone de cœna Domini, & alios paſſim.

9. Porrò, fundamentum huius doctrinæ de conuerſione ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, ſumitur ex illis verbis, *Hoc eſt corpus meum.* Hinc dupliciter poſſumus argumentari. Primò, contra Lutheranos, ex ipſorum conceſſione. Illi enim concedunt, Chriſtum accepto pane dixiſſe. *Hic panis eſt corpus meum.* Vbi hoc intelligunt de pane mutato in corpus Chriſti, vel de pane, vt panis eſt. Si de pane mutato, iam nobiſcum ſentiunt. Si de pane, vt panis, iam falſa eſt eorum propoſitio. Nõ enim panis triticeus propriè eſt caro Chriſti, ſicut nec vinum eſt propriè ſanguis Chriſti. Niſi accurrat, iterum Debelius, & dicat; *Panis eſt. Sacramentaliter Caro.* &, *vinum eſt Sacramentaliter ſanguis.* Sed hoc Caluiniſticum eſt, vt dixi, & ab ipſis Lutheranis pridem explosum.

10. Deinde, poſſumus abſolutè argumentari hoc modo, Hoc quod ſub his accidentibus continetur, eſt verum corpus Chriſti: Ergo non eſt verus panis triticeus. Debelius negat conſequentiam. Ratio ipſius eſt, quia duo continẽtur ſub illis accidentibus, nempe ſubſtantia panis & corpus Chriſti, ac proinde vtrumque verè dicitur, *Hoc eſt corpus Chriſti*, &, *Hic eſt panis triticeus.* Nam ſenſus eſt, Hoc, quod ſub his accidentibus continetur, non ſolùm eſt panis, ſed etiam corpus Chriſti. Sed facilè hoc figmentum refellitur ex ipſo Debelio. Nam ipſe cum aliis Lutheranis dicit Chriſtum accepiſſe & fregiſſe verum panem, & de illo iam fracto dixiſſe. *Hoc eſt corpus meum.* Ergo pronomen *Hoc*, non ſumitur pro complexo ex pane & corpore Chriſti, ſed pro ſolo pane. Non enim Chriſtus accepit & fregit complexum ex pane & corpore Chriſti, ſed ſolum panem, vt ipſi contra nos contendunt.

11. Accidit

DE CAUSA, SEU MATERIA Catholicorum lib. II. capitis

QUAESTIO I. Catholicorum in materia, seu causa fidei, quae sit regula.

RESPONDEO dicendum, Catholicos in causa fidei, seu in materia credendi, non habere pro regula, nisi Scripturam sacram, & traditiones Ecclesiae, quae sunt verbum Dei.

CAPUT III.

De Scripturis sacris.

QUAESTIO I. Quae sint Scripturae sacrae, quae Canonicae, quae Apocryphae.

RESPONDEO dicendum, Scripturas sacras esse libros illos, quos Ecclesia Catholica recipit, & habet pro Canonicis, quos videlicet Concilium Florentinum, Tridentinum, & Vaticanum pro illis affert

Quæstiuncula prima.

Vtrum Eucharistia sit sacramentum necessarium ad salutem.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod Eucharistia non sit sacramentum necessarium ad salutem. Sacramenta enim ordinantur ad remedium contra peccata, ut supra habitum est. Sed Eucharistia non ordinatur ad remedium contra aliquod peccatum: neque contra originale, quia hoc tollitur per Baptismum; neque contra actuale mortale, quia hoc tollitur per Pœnitentiam; neque contra actuale veniale, quia hoc tollitur per alia sacramentalia. Ergo Eucharistia non est sacramentum necessarium ad salutem.

Præterea, sacramentum Eucharistiæ est sacramentum mortuorum, ut supra habitum est. Sed mortuis non est aliquod sacramentum necessarium ad salutem, quia sacramenta sunt propter homines, ut supra habitum est. Ergo Eucharistia non est sacramentum necessarium ad salutem.

Præterea, sacramentum Eucharistiæ est sacramentum perfectionis, ut supra habitum est. Sed perfectio non est necessaria ad salutem, quia multi salvantur imperfecti. Ergo Eucharistia non est sacramentum necessarium ad salutem.

Sed contra est quod Dominus dicit Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed vita non habetur nisi per salutem. Ergo Eucharistia est sacramentum necessarium ad salutem.

Respondeo dicendum quod Eucharistia est sacramentum necessarium ad salutem. Sicut enim supra habitum est, sacramenta ordinantur ad remedium contra peccata, et præcipue quantum ad hoc quod per ea gratia conferatur. Et ideo illa sacramenta ordinantur ad remedium contra peccata, quæ semper habent annexam gratiam, quæ est remissiva peccatorum. Hujusmodi autem sacramenta sunt Baptismus, Pœnitentia, et Eucharistia. Et ideo hæc tria sacramenta sunt necessaria ad salutem. Sed Baptismus est necessarius ad salutem quia sine eo non datur ingressus ad alia sacramenta. Pœnitentia autem est necessaria ad salutem quia sine ea non datur remissio peccatorum. Eucharistia autem est necessaria ad salutem quia sine ea non datur vita æterna, quæ est finis humanæ salutis. Unde Dominus dicit Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et ideo Eucharistia est sacramentum necessarium ad salutem.

Ad primum ergo dicendum quod Eucharistia ordinatur ad remedium contra peccata, non quidem ut ad primum, sed ut ad secundum, quia ordinatur ad gratiam, quæ est remissiva peccatorum. Et ideo non ordinatur ad remedium contra aliquod peccatum determinatum, sed contra peccata in communi.

Ad secundum dicendum quod mortuis non est aliquod sacramentum necessarium ad salutem, quia sacramenta sunt propter homines, ut supra habitum est. Sed Eucharistia dicitur esse sacramentum mortuorum, quia ordinatur ad remedium contra peccata, quæ sunt mortis causa.

Ad tertium dicendum quod perfectio non est necessaria ad salutem, quia multi salvantur imperfecti. Sed Eucharistia est sacramentum necessarium ad salutem, quia sine ea non datur vita æterna, quæ est finis humanæ salutis. Unde Dominus dicit Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

Quæstiuncula secunda.

Vtrum Eucharistia sit sacramentum necessarium ad salutem.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod Eucharistia non sit sacramentum necessarium ad salutem. Sacramenta enim ordinantur ad remedium contra peccata, ut supra habitum est. Sed Eucharistia non ordinatur ad remedium contra aliquod peccatum: neque contra originale, quia hoc tollitur per Baptismum; neque contra actuale mortale, quia hoc tollitur per Pœnitentiam; neque contra actuale veniale, quia hoc tollitur per alia sacramentalia. Ergo Eucharistia non est sacramentum necessarium ad salutem.

Præterea, sacramentum Eucharistiæ est sacramentum mortuorum, ut supra habitum est. Sed mortuis non est aliquod sacramentum necessarium ad salutem, quia sacramenta sunt propter homines, ut supra habitum est. Ergo Eucharistia non est sacramentum necessarium ad salutem.

Præterea, sacramentum Eucharistiæ est sacramentum perfectionis, ut supra habitum est. Sed perfectio non est necessaria ad salutem, quia multi salvantur imperfecti. Ergo Eucharistia non est sacramentum necessarium ad salutem.

Sed contra est quod Dominus dicit Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed vita non habetur nisi per salutem. Ergo Eucharistia est sacramentum necessarium ad salutem.

Respondeo dicendum quod Eucharistia est sacramentum necessarium ad salutem. Sicut enim supra habitum est, sacramenta ordinantur ad remedium contra peccata, et præcipue quantum ad hoc quod per ea gratia conferatur. Et ideo illa sacramenta ordinantur ad remedium contra peccata, quæ semper habent annexam gratiam, quæ est remissiva peccatorum. Hujusmodi autem sacramenta sunt Baptismus, Pœnitentia, et Eucharistia. Et ideo hæc tria sacramenta sunt necessaria ad salutem. Sed Baptismus est necessarius ad salutem quia sine eo non datur ingressus ad alia sacramenta. Pœnitentia autem est necessaria ad salutem quia sine ea non datur remissio peccatorum. Eucharistia autem est necessaria ad salutem quia sine ea non datur vita æterna, quæ est finis humanæ salutis. Unde Dominus dicit Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et ideo Eucharistia est sacramentum necessarium ad salutem.

Ad primum ergo dicendum quod Eucharistia ordinatur ad remedium contra peccata, non quidem ut ad primum, sed ut ad secundum, quia ordinatur ad gratiam, quæ est remissiva peccatorum. Et ideo non ordinatur ad remedium contra aliquod peccatum determinatum, sed contra peccata in communi.

Ad secundum dicendum quod mortuis non est aliquod sacramentum necessarium ad salutem, quia sacramenta sunt propter homines, ut supra habitum est. Sed Eucharistia dicitur esse sacramentum mortuorum, quia ordinatur ad remedium contra peccata, quæ sunt mortis causa.

Ad tertium dicendum quod perfectio non est necessaria ad salutem, quia multi salvantur imperfecti. Sed Eucharistia est sacramentum necessarium ad salutem, quia sine ea non datur vita æterna, quæ est finis humanæ salutis. Unde Dominus dicit Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

Ad hæc Baptismi Sacramentum ex quo illius Ecclesiæ membra fiunt, ab Ecclesiæ Ministris, & non ab hæreticis, aut schismaticis conferri debere. Quæ omnia ex Tertulliano, Cypriano, & Augustino, quos sæpe citat, ostendit. Quæ autem ad Sacramentum Baptismi pertinent, ea ex Augustino, & Cypriano

...ipsum Christum Dominum, & ...
...ipsum Christum Dominum, & ...
...ipsum Christum Dominum, & ...

A poſtelis omnibus. Nouiſſime autem omnium tanquam abortiuo viſus eſt & mihi. Concludo Chriſtum eodem tempore & fuiſſe in cælo ad dexteram Patris, & apparuiſſe Paulo in terris, ac proinde, non eſſe impoſſibile, vt idem corpus ſit ſimul in diuerſis locis.

24. Caluiniſtæ, vt ſolent in re deſperata, conantur hæc omnia eludere. Aliqui dicunt, Paulum non vidiſſe Chriſtum in propria perſona, ſed in ſpecie aliena, nec audiuiſſe vocem ex ore Chriſti, ſed vocem quandam diuinitus factam in aëre, qualis fuit vox Dei Patris ſuper Chriſtum in Iordane & in monte Thabor, *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui*, Sed facilimè refelluntur. Primò, ex illis verbis Ananiæ, *Deus Patrum noſtrorum præordinauit te, vt videres iuſtum, & audires vocem ex ore eius.* Vbi illa particula, *Ex ore eius*, aperte conuincit, non fuiſſe vocem diuinitus in aëre factam, ſed ex ore Chriſti profectam. Secundò, quia Paulus ex illa viſione, qua Chriſtus tum ipſi, tum aliis apparuit poſt mortem, vult probare, Chriſtum verè reſurrexiſſe à mortuis, & ſe cum aliis oculatum eſſe teſtem illius rei. Hoc autem argumentum eſſet infirmiſſimum, ſi Chriſtus in aliena tantum ſpecie, & non in propria perſona apparuiſſet. Alioqui, quoties defunctorum imagines aut ſpectra apparent, liceret affirmare, eos verè à mortuis reſurrexiſſe, quod eſt ridiculum.

25. Alij dicunt: Paulum vidiſſe quidem Chriſtum in propria perſona, non tamen in terra: ſed in cælo apparentem, quo pacto Stephanus eum vidiſſe legitur Actorum 7. 6. vbi ait, *Ecce video cælos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris Dei.* Ita Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 17. §. 29. Sed refello Caluinum ex Caluino. Nam alibi docet, fruſtra ſanctos à nobis inuocari, *quia non audent*, inquit lib. 3. cap. 20. §. 24. *tam longas aures, quæ ad voces noſtras porrigantur; nec oculos tam perſpicaces, qui neceſſitatibus noſtris aduigilent.* Quomodo ergo Paulus habuit tam longas aures, & oculos tam perſpicaces, vt cælos penetrarent, & ibi Chriſtum viderent & audirent? Ego quidem nihil dubito, quin hoc fieri poſſit: Solùm noto inconſtantiam Caluini, qui quod vno loco negat, alio affirmat.

26. Deinde, contra Caluinum produco illa verba paulò ante citata: *ſequenti nocte aſſiſtens ei Dominus ait, conſtans eſto.* Certè ſi Chriſtus Paulo aſſiſtebat, in terra fuiſſe neceſſe eſt, vbi Paulus erat. Non enim vnus alteri dicitur aſſiſtere, niſi propè ſit. Si ergo Chriſtus fuiſſet in cælo tantum, & Paulus in terra, quomodo alter alteri potuiſſet aſſiſtere? Accedit, quod ſcriptura nullo verbo inſinuet Chriſtum in cælo apparuiſſe: ſæpe autem inſinuet, in terra apparuiſſe: ſic enim loquitur Ananias Actor. 9. 17. *Saule frater, Dominus miſit me Jeſus qui apparuit tibi in via.* Non dicit, *qui apparuit tibi in cælo, ſed in via.* Et cap. 22. 6. *Subito circumfulſit me lux copioſa.* Vnde illa lux, niſi à corpore Chriſti glorioſo? Sicut ergo lux erat circa Paulum, ita veriſimile eſt, Chriſtum non longè abfuiſſe. Omitto alias circumſtantias, quæ ex textu poſſunt colligi.

27. Nunc videamus obiectiones Caluiniſtarum. Prima illorum propria eſt, ac proinde parui momenti: reliquas è Catholicorum diſputationibus ſuffurati ſunt. Eſt autem *prima* huiuſmodi; Angelus Matthæi 29. 5. dicit: *Scio quod Jeſum quæritis. Non eſt hic, ſurrexerit enim.* Hinc inferunt, idem corpus non poſſe ſimul eſſe in ſepulchro & extra ſepulchrum. Nam Angelus ſic argumentatur, Chriſtus ſurrexit ex ſepulchro: Ergo non eſt in ſepulchro: fruſtra ergo illum hic quæritis. Quæ argumentatio non valeret, ſi idem corpus poſſit ſimul eſſe in diuerſis locis. *Reſpon-*

A *deo*, Certum eſt Angelum benè Caluiniſtas malè argumentari. Angelus enim argumentatur ad mentem mulierum cum quibus loquebatur. Illæ quærebant corpus Chriſti mortuum in ſepulchro, vt illud vngerent. Reſpondit ergo Angelus, non amplius ibi eſſe Chriſtum mortuum, ſed iam à mortuis reſurrexiſſe, ſicut ſe facturum prædixerat. Quod Angelus candidè ac ſimpliciter dixit, hoc Caluiniſtæ verſutè trahunt in alium ſenſum, quaſi dixiſſet: *Impoſſibile eſt, vt idem corpus in diuerſis locis: Chriſtus extra ſepulchrum eſt: Ergo in ſepulchro eſſe non poteſt.* Nugæ ſunt. Non diſputat Angelus cum mulieribus ſubtiliter ac
B philoſophicè: ſed vulgari modo cum illis agebat. Perinde ac ſi ego alicui ſciſcitanti & quærenti dicerem. Quæris Petrum? Non eſt domi: iam nunc ad templum egreſſus eſt.

28. *Secunda Obiectio.* Si vnum corpus poſſet ſimul eſſet in duobus vel pluribus locis eadem ratione poſſet eſſe in omnibus, & conſequenter vbique: at ſoli Deo conuenit eſſe vbique. Hinc patres probant contra Macedonianos, Spiritum ſanctum eſſe Deum, quia eſt vbique. Similiter contra Eutychetem, humanam Chriſti naturam non eſſe confuſam cum diuina, quia diuina eſt vbique, non autem humana. *Reſpondeo.* Duplex eſt differentia inter Deum, & creaturam, quoad exiſtentiam in loco. *Una*, quòd Deus de facto
C ſit vbique, non autem creatura. *Altera*, quod Deus neceſſario & naturaliter ſit vbique per intrinſecam & increatam immenſitatem: ac proinde non poſſit non eſſe vbique. Hoc de creatura dici non poteſt. Patres ergo iuxta priorem differentiam argumentantur. Nam ſi ſolus Deus de facto eſt vbique, certè Spiritus ſanctus conuincitur eſſe Deus, quia eſt vbique: Et Chriſti humanitas conuincitur non eſſe confuſa cum diuinitate, quia non eſt vbique. Quod ſi Deus poneret aliquod corpus in omnibus locis: iam quidem de facto eſſet vbique, non tamen naturaliter & per intrinſecam immenſitatem: ſed contingenter, & per replicationem.

29. *Tertia Obiectio.* Si idem corpus eſſet in duobus locis, iam eſſet ſimul vnum & multa. Nam corpus, vt eſt in terra, non continuatur cum eodem, vt eſt in cælo. Ergo eſt diuiſum: Ergo non eſt vnum. Et tamen ponitur eſſe vnum: Ergo & vnum eſt non vnum, quæ eſt aperta contradictio. *Reſpondeo.* Ex duplici locali præ-
D ſentia eiuſdem corporis, non ſequitur, idem corpus in ſe eſſe diuiſum: ſed præſentias inter ſe diuiſas & diſtinctas ineſſe eidem corpori. Hoc autem non eſt contra rationem vnius ex parte ſubiecti, ſed ex parte præſentiæ localis. Nos autem non dicimus, eſſe vnam præſentiam localem, ſed eſſe duas in vno ſubiecto. Quod autem obiicitur, corpus exiſtens in terra, non continuari cum eodem exiſtente in cælo, ac proinde diuiſum eſſe: hoc verum eſt ratione præſentiæ localis, non autem ratione corporis ſecundum ſe. Eſt enim vnum indiuiſum corpus, quod habet duas præſentias
E locales, non continuatas, ac proinde diuiſas. Hinc etiam ſoluitur, quod alii obiiciunt, fore vt idem à ſeipſo diſtaret, Nam idem diſtaret à ſeipſo ſecundum diuerſas præſentias, non autem ſecundum entitatem ſuam præcisè ſumptam.

30. *Quarta Obiectio.* Si idē corpus poſſet eſſe in duobus locis; poſſet etiam bis eſſe in eodem loco cùm ſit par ratio: At cōſequens falſum eſt: Ergo & antecedēs. *Reſp.* Aliqui negant conſequentiam, quia plura accidentia ſpecie differentia poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto, non tamen plura ſolo num. differentia. Poteſt ergo idem corpus habere ſimul plures præſentias in diuerſis locis, quia illæ præſentiæ differunt ſpecie; non tamen plures præſentias in eodem loco, quia illæ differunt ſolo numero. Alij tamen concedūt duo accidentia ſolo numero differentia poſſe ſimul eſſe in eo-

dem ſubiectio: & conſequenter, idem numero corpus poſſe eſſe in eodem loco per plures præſentias ſolo numero differentes. Nec video vllam pugnantiam.

31 *Quinta obiectio* Idem corpus non poteſt ſimul eſſe in diuerſis temporibus: Ergo nec in diuerſis locis. *Reſpondeo.* Non eſt par ratio. Nam quòd vnum corpus non poſſit ſimul eſſe in diuerſis temporibus, non naſcitur ex ipſo corpore, ſed ex temporibus, quæ non poſſunt eſſe ſimul, cum ſemper fluant. Non enim fieri poteſt, vt tempus præteritum, & tempus futurum ſint ſimul. Vnde non eſt mirum, ſi vnum corpus non poſſit ſimul eſſe in tempore præterito & futuro. Loca autem non fluunt, ſed manent; ac proinde ex parte locorum nihil obſtat, quo minus vnum corpus poſſit eſſe in duobus locis.

32. *Sexta Obiectio.* Si idem corpus ponatur in duobus locis, & in altero, vel vtroque *circumſcriptiuè*, iam erit extra aliquem locum, & non erit extra illum quod implicat contradictionem. Nam quod eſt *circumſcriptiuè* in aliquo loco, hoc ita circumſcribitur illo loco, vt extra illum locum non ſit. Si ergo ponatur in duobus locis, iam erit extra illum locum, quo circumſcribitur; & ſic non erit *circumſcriptiue* in loco. Erit ergo *circumſcriptiue* & non *circumſcriptiue*, quæ eſt manifeſta contraditio. *Reſpondeo.* Vt corpus ſit *circumſcriptiue* in aliquo loco, ſolum requiritur vt commenſuretur illi loco, ita vt termini loci & locati ſint ſimul. Non autem requiritur, vt non ſit alibi, tanquam in alio loco. Poteſt enim duobus locis commenſurari, quia hoc non implicat. Sed hinc oritur.

33. *Septima Obiectio.* Corpus exiſtens *circumſcriptiue* in loco, eſt æquale loco teſte Ariſtotele: Ergo ſi eſt in duobus locis, eſt æquale vtrique loco ſimul: Ergo eſt maius vno loco ſeorſim ſumpto: Ergo non eſt illi æquale: Ergo ſimul eſt æquale & non æquale, quæ eſt noua contradictio. *Reſpondeo.* Corpus exiſtens in duobus locis *circumſcriptiue*, habet duplicem extenſionem localem; & per vnam eſt æquale vni loco, & per alteram alteri. Vnde nulli apparet hic contradictio.

34. *Octaua Obiectio.* Si idem homo poſſet eſſe in duobus locis, ſequeretur poſſe ſimul viuere & non viuere, calefieri & non calefieri; vulnerari & ſanum eſſe; moueri & quieſcere, peccare in vno loco, & bene agere in altero; in vno amare Deum, in altero odiſſe in vno fidelem eſſe, in altero hæreticum: in vno beatum, in altero miſerum. *Reſpondeo* primo generatim cum Auguſtino lib. 22. de ciuitate Dei cap. 11. *Ecce qualibus argumentis omnipotentiæ Dei humana contradicit infirmitas, quam poſſidet vanitas. Reſpondeo,* ſecundò ſpeciatim ad ſingula per ea quæ ſequuntur.

6. An idem corpus exiſtens in duobus locis habeat vtrobique eaſdem formas ſiue ſubſtantiales ſiue accidentales?

35. HOc dupliciter intelligi poteſt. Primò, de iis formis, quæ iam ante erant in corpore in vno loco exiſtente, antequam in altero miraculosè poneretur: vt ſenſus ſit, an corpus, quando duinitus ponitur in ſecundo loco, neceſsario ponatur ibi cum iis formis, quas habebat in priori loco, in quo ſimul etiam manet? Secundo poteſt intelligi de iis formis: quæ aduenium corpori de nouo, poſtquam exiſtit in duobus locis, vt ſenſus ſit, an corpus exiſtens in duobus locis, ſi mutetur in vno, neceſsario mutetur etiam in altero? De priori ſenſu hic agimus, de poſteriori in ſequenti quæſtione,

36. Quod ergo ad priorem ſenſum attinet diſtinguendum eſt. Nam quædam formæ per ſe pendent à loco, vt præſentia localis, propinquitas diſtantia, ſitus; aliæ non item, vt quantitas, albedo, ſcientia, paternitas filiatio. Nunc ſit, *Prima Concluſio*; Quando idem corpus ponitur in duobus locis, neceſsariò habet diuerſas formas prioris generis: vt ſi Petrus ſimul exiſtat Romæ & Moguntiæ, habebit diuerſas præſentias locales, & ſic deinceps. Ratio eſt clara, quia huiuſmodi formæ per ſe pendent à loco: ergo ſi loca ſunt numero diſtincta, neceſse eſt formas numero eſſe diſtinctas.

37. *Secunda Concluſio.* Quando idem corpus ponitur in duobus locis, ſi non fiat nouum miraculum, habet vtrobique formas poſterioris generis: vt ſi Petrus exiſtens Moguntinæ, ponatur ſimul Romæ per ſolam actionem adductiuam, ponetur ibi cum eadem quantitate & qualitate, quam habet Moguntinæ. Ratio eſt quia eiuſmodi formæ realiter illi vnitæ ſunt per actualem inhærentiam. Hæc autem realis vnio non tollitur per ſolam actionem adductiuam.

38. Dixi *ſi non fiat nouum miraculum*, quia ſicut Deus per vnum miraculum facit, vt Petrus exiſtat in duobus locis: ſic per alterum facere poteſt, vt in vno loco exiſtens cum calore aut albedine, ponatur ſimul in alio loco ſine calore aut albedine. Poteſt enim vnionem illam, quæ eſt inter ſubiectum & accidens diſſoluere in vno loco, & ſaluam conſeruare in altero: cùm nulla hic appareat contradictio. Dices. Imò apparet manifeſta contradictio, quia ſi hoc fieret, ſequeretur Petrum ſimul eſſe calidum & non calidum, ſimul album & non album. *Reſpondeo* Hoc ſolum ſequeretur, Petrum eſſe calidum in vno loco, & non calidum in altero. Hæc autem non eſt contradictio, quia non eſt eiuſdem de eodem ſecundum idem. Iterum vrgebis? quia calor non dependet à loco: Ergo prædicatur de Petro, abſtrahendo à loco: ergo nihil ad rem facit, ſiue Petrus ſit in vno loco, ſiue in duobus: ergo ſicut implicat contradictionem, Petrum in vno loco eſſe calidum & in altero non calidum. *Reſpondeo.* Dupliciter intelligi poteſt, calorem non pendere à loco. *Primò*, quod per ſe non pendeat à loco & hoc verum eſt. *Secundò*, quod non requirat præſentiam localem, quando in aliquo loco inhæret ſuo ſubiecto, & hoc falſum eſt. Nam ſi calor debeat inhærere Petro in duobus locis exiſtenti, neceſse eſt, vt ſicut Petrus habet duas præſentias locales, ſic etiam calor, qui illi inhæret in vtroque loco, habeat duas præſentias locales. Vnde apparet, nullam eſſe contradictionem, ſi dicamus Petrum in vno loco eſſe calidum & non in altero quia in vno calor præſens eſt, & non in altero.

7. An idem corpus exiſtens in duobus locis, ſi mutetur in vno, mutetur etiam in altero?

39. DIcam primò de mutatione locali. 2. de alteratione corporis, cuiuſmodi eſt Calefactio. 3. de augmentatione & nutritione. 4. de corruptione vel morte 5. de actionibus vitalibus, quæ fiunt per ſenſum; intellectum, & voluntatem. Huc omnia reuocari poterunt, quæ ſupra §. 34. tacta ſunt. Vt autem res fiat clarior, per certas concluſiones proponenda eſt.

40. *Prima Concluſio.* Corpus exiſtens in duobus locis, poteſt in vno moueri localiter, & non in alio. Ra-

tio eſt, quia duobus locis habet duas præſentias locales, quarum vna non pendet ab alia: Ergo poteſt vnam mutare non mutando aliam. Hoc modo Chriſtus localiter mouetur in altari, & quieſcit in cælo. Nec vlla eſt hic contradictio, vt ex dictis patet §. 38.

41. *Secunda Concluſio.* Corpus exiſtens hic & Romæ, ſi hic caleſiat ab igne vicino, non caleſiet Romæ, vi eiuſdem ignis: ac proinde poteſt hic fieri calidum, & Romæ manere frigidum. Ratio eſt, quia ignis non poteſt naturaliter agere niſi intra ſuam ſphæram: Ergo ſi hic eſt, non poteſt Romæ agere, niſi etiam Romæ ſit. Dices, tametſi qui hic eſt non poſſit Romæ agere, ſi præcisè per ſe ſpectetur; poteſt tamen, ſi ſpectetur ſubiectum, in quod agit. Eſt enim idem ſubiectum hic & Romæ. Hæc autem ſubiecti identitas facit, vt quando ignis hic calefacit etiam Romæ calefaciat. *Reſpondeo*, Non ita eſt. Primò, quia corpus exiſtens in duobus locis, ſi in vno moueatur localiter ab agente naturali extrinſeco, nõ ideò mouebitur in altero, vt eiuſdem agentis, vt omnes concedunt: Ergo ſit ſola identitas ſubiecti non ſufficit, vt mutatio facta in vno loco, fiat etiam in altero. Secundò, quia calor, qui Romæ producitur, eſt nouus effectus realis: ergo ab aliqua cauſa habente ſufficientem vim producendi Romæ talem effectum: ſed ignis hic exiſtens non habet hanc vim per ſe, neque identitas ſubiecti eam illi confert: Ergo non poteſt Romæ hunc effectum producere. Tertiò, quia ſi ignis hic exiſtens, effectiuè produceret eundem calorem hic & Romæ, iam calor ille haberet duas præſentias locales, vnam hic & alteram Romæ: ſed hæ duæ præſentiæ non ſunt ambæ naturales, alioqui idem calor naturaliter eſſet præſens in duobus locis: Ergo altera debet eſſe ſupernaturalis: Ergo non poteſt produci à naturali virtute ignis.

42. *Tertia Concluſio.* Corpus exiſtens in duobus locis, ſi in vno quantitatiuè augeatur per nutritionem non neceſſariò augetur in altero. Ratio eſt, quia fieri poteſt, vt in vno loco habeat cibum & potum, quo nutriatur, & in altero non habeat. Dices tali caſu, cibus & potus, qui porrigitur corpori in vno loco, neceſſariò porrigitur etiam in altero, propter identitatem ſubiecti. *Reſpondeo.* hoc etiam refutatum eſt: quia qui hic porrigit alicui cibum & potum, non poteſt eadẽ actione eundem cibum & potum Romæ porrigere.

43. *Quarta concluſio.* Corpus exiſtens in duobus locis, poteſt in vno corrumpi vel mori, & non in alio. Ratio ſumitur ex dictis, quia cauſa corrumpens poteſt applicari in vno loco, & non in altero. *Dices.* fieri non poteſt, vt cauſa naturalis expellat formam à materia in vno loco, & non alio. Ratio eſt: quia non poteſt naturaliter expellere formam: niſi introducendo aliam: at non poteſt naturaliter introducere aliam, quamdiu in alio loco manet prior forma in eadem materia; alioqui materia naturaliter maneret ſub duabus formis; quod eſt abſurdum Idem argumentum fieri poteſt de alteratione, quia idem ſubiectum non eſt naturaliter capax contrariarum formarum: ergo etiam in diuerſis locis poſitum non poteſt eas naturaliter recipere, quia naturalis capacitas ſubiecti non augetur propter locorum multitudinem: ergo non poteſt in vno loco caleſieri, & in alio manere frigidum: ergo ſi hic ab igne caleſit, etiam alibi caleſit vi eiuſdem ignis. *Reſpondeo.* Licèt abſolutè, & nulla facta ſuppoſitione, repugnet eandem materiam recipere contrarias formas virtute agentis naturalis: non tamen repugnat facta ſuppoſitione, quod materia ſit in diuerſis locis, &. Deus relinquat cauſas naturales agere ſecundum ſuam virtutem. Ratio eſt, quia quod materia non poſſit recipere contrarias formas, non oritur præcisè ex parte materiæ, cùm illa per ſe indifferens ſit ad recipiendas quaſlibet formas naturales: ſed oritur ex parte formarum, quæ inter ſe pugnant, nec ſe mutuò patiuntur in eodem ſubiecto. Hæc autem repugnantia non eſt inter formas, niſi ſint non ſolùm in eodem ſubiecto, ſed etiam in eodem loco. Vnde ſi ponantur quidem in eodem ſubiecto, ſed tamen in diuerſis locis, non pugnabunt inter ſe. Hoc ſic oſtendo. Nam hæc repugnantia, vel eſt effectiua, vel formalis. Si effectiua, iam certum eſt formas debere eſſe in eodem loco, quia agens & patiens debent eſſe ſimul. Si enim diſtent inter ſe localiter, ita vt alterum ſit extra ſphæram actiuitatis alterius, iam non poſſunt effectiuè inter ſe pugnare. Si formalis iam multo magis requiritur præſentia localis. Nam formalis repugnantia, qua vna forma expellit alteram ab eodem ſubiecto, non eſt primarius, ſed ſecundarius effectus formæ, & ſupponit primarium, nempe effectum informandi. Effectus autem informandi, fieri non poteſt, niſi forma intimè ſit præſens in loco, vbi eſt materia. Ergo repugnantia formalis inter formas, ſolùm eſt reſpectu eiuſdem ſubiecti & loci, ac proinde quod vna materia exiſtens in diuerſis locis, habeat diuerſas formas, non eſt contra naturalem repugnantiam formarum.

44. *Quinta Concluſio.* Homo exiſtens in duobus locis, ſi in vno eliceret actus vitales ſenſitiuos vel intellectiuos: aliquando eliceret etiam in altero, aliquando non item. Vbi nota, hos actus eſſe duplices: Nam aliqui pendent à præſentia obiecti vel agentis extrinſeci: alii non pendent. Vnde ſtatui poſſunt hę regulæ. *Prima*; Homo exiſtens in duobus locis, ſi in vno eliceret actus immanentes, qui requirunt præſentiam obiecti vel agentis intrinſeci, non neceſſariò eliceret illos in alio. Ratio eſt, quia poteſt fieri, vt in vno loco ſit præſens obiectum vel agens extrinſecum, & non in alio. Hoc modo, ſi Petrus eſſet hic & Romæ poſſet Romæ videre Pontificem, & non hic: quia Pontifex, aut ſpecies eius viſibilis non eſt hic præſens. *Secunda*; Homo exiſtens in duobus locis, ſi in vno eliceret actus immanentes, qui non pendent ab extrinſeco, vt eſt actus amoris vel odio circa Deum, eliceret eoſdem etiam in altero. Ratio eſt, quia vtrobique haberet idem principium actiuum & paſſiuum, quod ſufficeret ad eandem actionem: Ergo ſi eliceret illam in vno, eliceret etiam in altero. *Tertia*, Homo exiſtens in duobus locis, non poteſt in vno amare Deum, & in altero odiſſe; nec poteſt in vno aſſentiri: alicui propoſitioni, & in altero diſſentire; ac proinde non poteſt in vno eſſe hæreticus, & in altero fidelis. Ratio ſumitur ex præcedenti regula, quia homo exiſtens in duobus locis, ſi in vno amat Deum etiam in altero amat: Et ſi in vno odit, etiam in altero odit. At non poteſt vtrobique ſimul amare & odiſſe, cum hi actus ſint omninò contrarii: ergo nec poteſt in vno amare, & in altero odiſſe. Hinc patet diſcrimen inter calorem & frigus ex vna parte, & inter amorem & odium ex altera parte. Nam calor & frigus poſſunt naturaliter eſſe in eodem ſubiecto, ſi ſubiectum miraculosè ponatur in duobus locis. Ratio ſuperius aſſignata eſt, tum quia ſubiectum poteſt in vno loco habere ignem vicinum, à quo caleſiat, & non in altero: tum etiam quia eiuſmodi formæ non pugnant inter ſe, niſi ſint ſimul in eodem loco. Amor autem & odium, non poſſunt naturaliter eſſe in eodem homine, etiamſi homo ponatur miraculosè in duobus locis. Nam, vt dixi non poteſt homo amare Deum in vno loco, quin etiam amet in altero, cùm vtrobique præſens ſit idem principium amoris; ac proinde, ſi in vno amat Deum; non poteſt in altero odiſſe; alioqui vtrobique amaret & odiſſet, quod fieri non poteſt.

45. *Quæres*, ſi non naturaliter, an ſaltem ſupernaturaliter & miraculosè id fieri poſſet? Probabilius eſt, ne

sic quidem fieri posse. Nam inter actus vitales contrarios, cuiusmodi sunt amor & odium circa idem, tanta est repugnantia vt nullo modo possint esse simul in eodem subiecto. Ratio est, quia vnus destruit obiectum alterius. Amor enim versatur circa Deum, quatenus apprehenditur sub ratione boni; odium, quatenus apprehenditur sub ratione mali. At fieri non potest, vt intellectus eodem tempore apprehendat Deum sub ratione boni, & simul sub ratione mali, secundum eandem rationem obiectiuam: ergo fieri non potest, vt voluntas simul amore & odio Deum prosequatur secundum eandem rationem obiectiuam. *Dices.* Intellectus Romæ existens potest apprehendere Deum sub ratione boni; & Moguntiæ existens, potest illum apprehendere sub ratione mali: ergo voluntas potest illum Romæ amare, & Moguntiæ odisse. *Respondeo.* Hoc enim fieri non potest propter naturalem sympathiam eiusdem animæ existentis in vno loco, ad seipsam existentem in alio loco. Quæ quidem sympathia explicari debet, non tam ratione solius animæ, quam rationę potentiarum, quæ inter se subordinatæ sunt, & in eadem anima radicatæ; cuiusmodi sunt sensus & appetitus, itemque intellectus & voluntas. Nam si anima in capite apprehendat aliquod bonum sensibile per imaginationem, statim in corde excitatur ad amandum illud bonum per appetitum sensitiuum; nec potest illud odisse, tanquam malum. Eodem modo, si eadem anima existeret hic & Romæ; si hic apprehenderet aliquod bonum per intellectum, mox Romæ amaret illud per voluntatem, nec posset illud Romæ odisse.

46. Atque hæc breuiter disputata sint ex occasione illius obiectionis, in qua petebatur, si idem corpus existeret in duobus locis, & vno mutaretur, an etiam necessariò mutaretur in altero? Nunc ad cætera capita progrediamur.

CAPVT II.

An Christus fiat præsens in Eucharistia per transubstantiationem?

1. SVpra ostensum est contra Lutheranos, Christum fieri præsentem in Eucharistia, non per Vbiquitatem, aut vnionem hypostaticam, aut simplicem coniunctionem, sed per transubstantiationem, id est, per conuersionem totius substantiæ panis in corpus & totius substantiæ vini in sanguinem Christi. Nunc breuiter hæc tria explicanda sunt. 1. quid requiratur ad veram conuersionem? 2. quid faciat conuersio, de qua agimus, circa corpus Christi? 3. quid faciat circa panem?

2. Quod ad primum attinet, conuersio propriè dicitur quando vna res conuertitur in aliam rem. Alii vocant transitum vnius rei in aliam. Hinc patet quatuor conditiones requiri ad veram conuersionem. Prima est, vt sit inter duos terminos positiuos. Secunda, vt vnus terminus desinat, & alter in locum eius succedat. Tertia, vt hoc fiat actione aliqua reali, vel certè duabus mutationibus partialibus, quarum altera versetur circa terminum, qui desinit, & altera circa terminum qui incipit. Quarta, vt sit connexio inter has duas mutationes partiales, seu inter duos terminos positiuos, quorum alter desinit, & alter incipit. Si enim nulla esset connexio, iam vnus terminus non diceretur conuerti in alium. Vide Bellarminum lib. 3. de Eucharistia cap. 18.

3. Est autem duplex conuersio, Vna substantialis, altera accidentalis. Rursum vna naturalis, vt quando alimentum conuertitur in substantiam alterius, vt aër conuertitur in ignem, aut calidum in frigidum: altera supernaturalis, eiusmodi est conuersio vxoris Loth in statuam salis, aut aquæ in vinum, aut panis in corpus Christi de qua hic agimus.

4. De hac ergo conuersione est altera quæstio, quid efficiat circa corpus Christi? Cùm enim duo sint termini huius conuersionis, nempe panis & corpus Christi, & vterque terminus aliquo modo mutari debeat? meritò quæritur, quomodo per hanc conuersionem mutetur corpus Christi? Ac primò certum est, mutari accidentaliter, Ratio est, quia acquirit nouam præsentiam sacramentalem, quam antea non habebat, Hæc autem præsentia est aliquod accidens: ergo, vt minimum, accidentaliter mutatur.

5. An etiam substantialiter. Multi affirmant. Sed hi bipartiti sunt. Aliqui putant Christum substantialiter vniri speciebus sacramentalibus. Alii, substantialiter conseruari in Eucharistia per nouam actionem substantialem distinctam ab ea actione, quia in cælo conseruatur. Quid mihi videatur, ostendam per tres conclusiones subsequentes.

6. *Prima Conclusio:* Per hanc conuersionem, de qua agimus, non fit aliqua substantialis vnio inter corpus Christi & species sacramentales. Ratio est, quia triplex vnio fingi potest, vt supra dixi: vna sacramentalis: altera formalis physica: tertia effectiua physica. At nulla harum est substantialis. Accedit quod effectiuam & formalem supra reiecerimus. Sacramentalis autem non requirit per se mutationem substantialem.

7. *Secunda Conclusio.* Christus in Eucharistia posset quidem conseruari substantialiter per actionem substantialem distinctam ab ea, qua conseruatur in cælo: non tamen verisimile est, ita fieri. Prior pars probatur, quia per absolutam Dei potentiam fieri potest vt idem effectus producatur à duabus causis totalibus & consequenter per duas distinctas actiones, quarum vna non dependeat ab altera: ergo etiam fieri potest, vt conseruetur per duas actiones à se mutuo non dependentes. Hic enim nulla apparet repugnantia. Ergo corpus Christi, quod vna actione substantiali conseruatur in cælo, posset alia actione conseruari in eucharistia. Posterior pars probatur, quia nulla necessitas est, vt dicamus ita fieri. Sicut enim corpus Christi seruat vnam & eandem substantiam in cælo, & in Eucharistia: ita per vnam eandemque actionem substantialem potest optimè conseruari in vtroque loco. Imò, nouum miraculum esset, si aliter fieret. Miracula autem non sunt multiplicanda sine necessitate, aut fundamento.

8. *Tertia Conclusio.* In hac conuersione, nulla alia fit mutatio circa corpus Christi, quam quod per simplicem actionem adductiuam, vt vocant, fiat præsens in Eucharistia, cùm antea tantum præsens esset in cælo. Hæc autem est mutatio tantùm accidentalis, vt ex dictis patet. Duo obiici possunt. Vnum est, quod dicatur fieri præsens per transubstantiationem, id est, per conuersionem substantialem. Alterum est, quod substantia corporis Christi non possit in Eucharistia conseruari per eandem actionem, qua conseruatur in cælo, cum in cælo naturaliter, in eucharistia supernaturaliter conseruetur: eadem autem actio non possit simul esse naturalis & supernaturalis: ac proinde præter actionem adductiuam admittenda sit alia conseruatiua, & quidem substantialis. Ad primum respondeo, Transubstantiationem vocari conuersionem substantialem, ratione terminorum totalium, quia scilicet, per eam conuertitur vna substantia in aliam substantiam;

non autem ratione termini formalis de nouo producti, quasi necesse sit vtramque substantiam in se substantialiter mutari. Ad alterum respondeo cum distinctione. Substantia corporis Christi, cùm sit vna & eadem in cælo & in Eucharistia, conseruatur in vtroque loco per vnam & eandem actionem substantialem, & connaturalem. At præsentia corporis Christi, sicut duplex est, vna naturalis in cælo, altera supernaturalis in Eucharistia; necessariò duplici actione proportionata conseruari debet.

9. Sequitur tertia quæstio, quid efficiat hæc conuersio circa panem. Et quidem certum est, substantiam panis desinere. Difficultas est de modo desinendi. Aliqui putant desinere per solam subtractionem influxus diuini: alij per aliquam Actionem positiuam. Hi iterum bipartiti sunt. Quidam docent substantiam panis destrui & expelli per illam eandem actionem, qua corpus Christi introducitur. Alij per illam, qua accidentia panis separantur à subiecto, & per se constituuntur. Explicabo rem per sequentes conclusiones.

10. *Prima conclusio* Substantia panis non destruitur per illam eandem actionem, qua corpus Christi introducitur. Ratio est, quia substantia panis, & substantia corporis Christi non pugnant inter se formaliter & intrinsecè, ergo actio introductiua vnius, non est per se destructiua alterius. Antecedens patet, quia illæ duæ substantiæ possunt tribus modis spectari. Primo secundum se quatenus substantiæ sunt, & sic nullam dicunt inter se repugnantiam. Secundò, in ordine ad eundem locum seu spatium, & sic etiam non repugnant, quia substantia corporis Christi est in loco indiuisibiliter & sine extensione locali, ac proinde non excludit substantiam panis ab eodem loco. Tertiò, in ordine ad species sacramentales, & sic etiam non pugnant inter se, quia substantia corporis Christi nullam habet vnionem Physicam cum illis speciebus ac proinde non destruit vnionem substantiæ panis cum iisdem speciebus *Dices* Substantia panis conuertitur in corpus Christi; sed in omni conuersione, destruitur terminus à quo, per eandem actionem, qua introducitur terminus ad quem; ergo etiam in hac conuersione per eandem actionem destruitur substantia panis, qua introducitur corpus Christi. *Respondeo*. tametsi in conuersione naturali plerumque ita fiat: non tamen est de essentia conuersionis vt, sic fiat. Satis est, vt vna res desinat, & altera incipiat, siue id fiat, per vnam actionem realem, siue per duas mutationes partiales inter se connexas.

11. *Secunda Conclusio*. Substantia panis non destruitur per solam substractionem conseruationis diuinæ. Ratio est, quia datur vera actio positiua, cuius vi & efficacia destruitur substantia panis, vt ostendam in sequenti conclusione, ergo non destruitur per solam substractionem influxus diuini. *Quares*. An non posset destrui per hanc subtractionem. *Respondeo*. Hoc dupliciter intelligi potest. Primò, an absolutè loquendo posset sic destrui. Secundò, an facta suppositione quòd conuertatur in corpus Christi, posset nihilominus destrui per solam subtractionem, vtrumque possibile est. De primo patet; quia quælibet res creata potest desinere per subtractionẽ concursus diuini. De secundo etiã patet, quia illa subtractio non repugnat cõuersioni. *Dices*. Annihilatio repugnat conuersioni, quia quo simpliciter annihilatur, hoc in aliud nõ cõuertitur: sed annihilatio nihil est aliud quàm subtractio diuini influxus: ergo hæc subtractio repugnat cõuersioni. Si ergo substãtia panis desineret per annihilationem seu subtractionẽ conseruationis diuinæ, iam non diceretur conuerti in corpus Christi. *Resp*. cùm distinctione, nam aliud est loqui de sola desitione panis, aliud de tota conuersione, quę includit desitionẽ panis, & positionẽ corporis Christi, tanquam duas mutationes partiales. Si loquamur de sola desitione panis, posset fieri per solam subtractionem influxus diuini, & tunc recte vocaretur annihilatio. Si loquamur de tota conuersione, non posset fieri per solam subtractionem, vel annihilationem; quia requirit, non solum destructionem vnius termini sed etiam positionem alterius.

12. *Tertia Conclusio*. Substantia panis destruitur vi illius actionis realis, qua accidentia panis separãtur à subiecto, & per se constituuntur, vt existant sine subiecto. Ratio est, quia non superest alius modus destructionis, cùm priores duo refutati sint. *Dices*, Non est vlla realis actio, per quam accidentia panis separantur à subiecto, nam illa separatio fit per destructionẽ vnionis, qua accidentia inhærent subiecto: illa autem vnio destruitur per solam subtractionem conseruationis Diuinæ. *Respondeo*. Duplex actio potest hic cogitari: vna qua Deus producat in accidentibus realem modum existendi per se qui formaliter repugnet cum actuali inhærentia: altera qua Deus effectiuè conferat accidentia independenter à subiecto sine vllo modo reali super addito. Prior actio habet vim separandi accidentia à subiecto, non tamen posterior. Ratio est, quia vi prioris actionis producitur aliquid in accidentibus, quod formaliter repugnat cum actuali inhærentia, non autem vi posterioris. Nam fieri non potest, vt accidentia ponantur actu per se subsistere sine subiecto, & tamen maneant in subiecto, potest autem fieri vt conseruentur in subiecto duplici actione, vna dependente à subiecto, altera independente. *Dices*, per illam priorem actionem ponuntur quidem accidentia sine subiecto, non tamen ideò destruitur substantia panis. *Respondeo*, per illam actionem fiunt hæc tria, Primò producitur in accidentibus realis modus existendi: Secundò posito hoc modo, consequenter destruitur actualis inhærentia, quæ cum illo consistere non potest. Tertiò, destruitur substantia panis. Hæc enim naturaliter conseruari non potest nisi conseruetur vnio formæ substantialis cum materia: at vnio illa pendet ab accidentibus, tanquam à necessariis dispositionibus. ergo ablatis accidentibus, necesse est tolli vnionem. *Dices*. Licèt vnio tollatur, tamen adhuc manet materia, quæ est incorruptibilis, ergo non tollitur tota panis substantia. *Respondeo*. Materia non potest naturaliter conseruari sine omni forma substantiali & accidentali; si ergo fit aliqua actio, quæ tollat omnem formam à materia, & non introducat aliam, non poterit materia naturaliter conseruari.

CAPVT III.

Quamdiu Christus maneat præsens in Eucharistia?

1. ADuersarii docent Christum non esse præsentem nisi in ipsa sumptione seu manducatione panis Eucharistici. Quam sententiam excogitauit Martinus Bucerus. Vt per eam conciliaret inter se Lutheranos & Zvvinglianos, qui extremè dissidebant. Lutherani dicebant, corpus Christi realiter esse præsens in Eucharistia cum pane & vino; Zvvingliani id negabãt. Itaque Bucerus volens eos ad concordiam reducere, asserit esse quidem præsens in ipsa sumptione, quod erat pro Lutheranis; non tamen extra sumptionem, quod erat pro Zvvinglianis. Et quamuis concordia non successerit, tamen vtrique libenter amplexi sunt hanc Buceri sententiam, quod viderent per eam destrui posse multa Catholicorum dogmata. Si enim Christus non

est præsens nisi in ipsa sumptione, sequitur primò, Christum non adesse quando hostia seruatur in pixide, 2. hostiam in pixide seruatam non esse adorandam. 3. nec ad ægrotos deferendam, tanquam Sacramentum. 4. nec honorem ei deferendum in publica processione. 5. nec solemni festo corporis Christi honorandam. 6. nec prodesse sumentibus. 7. ac proinde frustra offerri pro defunctis.

2. Duo tamen notanda sunt. Vnum est, quod quamuis Lutherani & Zvvingliani conſentiant in eo, quod iam dixi nempe Christum in sola sumptione seu vsu præsentem esse, discrepant tamen in altero, in quo etiam antea discrepabant, quòd Lutherani agnoscant realem Christi præsentiam: alii non nisi spiritualem & sacramentalem, vt supra explicatum fuit. Alterum est, quod Martinus Kemnitius in 2. p. Examinis. Sess. 13. cap. 6. nonnihil ab aliis dissentiat. Vult enim Christum præsentem esse, non tantum in sumptione, sed in tota actione cœnæ, id est, dum panis accipitur in manibus, benedicitur, frangitur, distribuitur, sumitur, & etiam dum ex ipsa cœna immediatè defertur ad ægrotos, vt illam comedant, non vt seruent.

3. Catholici longè aliter sentiunt. Aiunt Christum fieri verè, realiter ac substantialiter præsentem, vi illorum verborum, *Hoc est corpus meum*; & manere præsentem non solùm durante actione, sed etiam extra actionem, quamdiu species panis conseruantur. Priorem partem probant, quia verba illa Christi, *Hoc est corpus meum*, fuerunt vera, simul atque prolata sunt: Ergo tunc fuit præsens corpus Christi. Posteriorem probant ex antiqua praxi Ecclesiæ & Sanctorum Patrum, qui panem seu hostiam consecratam, non solùm conseruare in pixide, aut ad absentes deportare, sed etiam adorare soliti sunt, vt infra dicemus cap. 6. Hoc autem non faciſſent, nisi Christum toto illo tempore verè præsentem esse existimassent.

CAPVT IV.

An totus Christus secundum substantiam sit præsens in Eucharistia.

1. IN Christo potest spectari quadruplex substantia, scilicet diuinitas, anima rationalis, caro & sanguis. Est ergo quæstio: An secundum hanc quadruplicem substantiam sit in Eucharistia? ratio dubitandi est, quia non aliter est ibi, quàm per conuersionem panis & vini, at panis & vinum non conuertuntur in diuinitatem aut animam rationalem, sed tantum in carnem & sanguinem: Ergo est ibi tantum secundum carnem & sanguinem. Dicam paucis, quid statuendum sit.

2. *Prima conclusio.* Totus Christus secundum substantiam est in Eucharistia, non solùm sub vtraque specie simul sumpta sed etiam sub singuliis speciebus separatim sumptis, vt totus sub specie panis, & totus sub specie vini. D. Thomas quæst. 76. art. 1. & 2. & Concil. Trid. Sess. 13. cap. 3. & Sess. 21. cap. 3. Ratio sumitur ex tribus principiis in Scriptura fundatis. Primum est, corpus Christi in eucharistia, Matth. 26. 26. *Hoc est corpus meum.* Alterum est, Christum post resurrectionem non amplius moriturum, sed perpetuo victurum, Rom. 6. 9. *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur.* Tertium est, Christum esse vnam personam diuinam in duabus naturis subsistentem, Ioannis 1. 14. *Verbum caro factum est.* Ex primo principio sequitur, corpus Christi esse sub specie panis. Ex secundo esse ibi corpus viuum & non mortuum; ac proinde, esse corpus informatum anima rationali: ex tertio, esse ibi personam Verbi, consequenter diuinitatem.

3. *Secunda Conclusio.* Licèt totus Christus secundum substantiam sit sub specie panis, & totus sub specie vini; non tamen eodem modo est ibi totus. Ita D. Thomas & Concilium citatum. Ratio est, quia aliquid Christi est sub specie panis, vi sacramenti, vt caro; aliquid per naturalem concomitantiam, vt sanguis, anima, persona Verbi. Idem dicendum est de specie vini. Nam vi Sacramenti, est ibi sanguis, reliqua per concomitantiam.

4. *Dices*, Persona Verbi est vbique per suam immensitatem: ergo non est in Eucharistia per naturalem concomitantiam. *Respondeo.* Persona Verbi potest dupliciter spectari. Primò, secundum se, & sic est vbique per immensitatem increatam. Secundò, quatenus est vnita humanitati, & sic ratione vnionis est in Eucharistia per concomitantiam.

5. Quæres quomodo ipsa vnio sit in eucharistia, an vi Sacramenti, an per concomitantiam? Aliqui putant esse vi Sacramenti, seu vi illorum verborum, *Hoc est corpus meum.* Primò, quia quando Christus dixit illa verba, locutus est de suo corpore, quatenus erat corpus personæ loquentis, ergo loquutus est de suo corpore, quatenus erat vnitum personæ, ergo vi Sacramenti erat ibi corpus cum vnione. Secundò, quia corpus propriè significat naturam corpoream subsistentem, ergo ex vi verborum est hîc corpus subsistens non est autem subsistens subsistentia propria, sed subsistentia Verbi, nec subsistit subsistentia Verbi nisi, mediante vnione: ergo est ibi corpus cum vnione vi sacramenti. Tertiò, non solùm substantia, sed etiam subsistentia panis conuertitur in corpus Christi vi sacramenti, ergo vi sacramenti est ibi corpus Christi subsistens, ergo est ibi cum vnione hypostatica.

6. Alii contra sentiunt, vnionem esse in eucharistia per naturalem concomitantiam. Ratio est, quia si vnio esset ibi vi sacramenti, etiam persona Verbi esset vi sacramenti, quod tamen falsum est vt patet ex Concilio Trident. Sess. 13. capite 3. vbi ponit diuinitatem inter ea, quæ sunt in eucharistia per concomitantiam. Sequela patet quia vnio non potest esse sine termino vnionis, ergo vbi est vnio vi sacramenti, ibi est persona verbi, qui est terminus vnionis. Confirmatur, quia vnio nihil est aliud, quàm actualis coniunctio corporis Christi, & personæ Verbi: sed non potest esse actualis coniunctio duorum extremorum, nisi ipsa extrema actu adsint.

7. Mihi videtur opus esse distinctione. Vel enim loqui possimus de possibili, vel de facto. Si est sermo de possibili, non repugnat vnionem fieri præsentem in eucharistia vi sacramenti. Nam si Christus voluisset consecrare per hæc verba. *Hoc est corpus personæ Verbi vnitum*: aut per hæc, *Hic est Christus*, iam vitalium verborum esset in sacramento, non solùm corpus, sed etiam vnio corporis cùm verbo, seu totus Christus. Hoc enim formaliter verba significarent, & consequenter efficerent per modum diuini instrumenti. Si autem sermo est de facto, vnio non est præsens vi sacramenti, sed per concomitantiam. Nã verba, quibus de facto Christus consecrauit, formaliter non significant vnionem. Quamuis enim fingamus corpus Christi in sacramento non habere vnionem cum persona Verbi, tamen verè posset dicere, *Hoc est corpus meum*. Nam illa particula, *Meum*, solùm denotat identitatem illius corporis cum corpore, quod ratione vnionis est personæ Verbi non autem denotat corpus illud habere talem vnionem vbicunque existit.

8. Hinc soluitur Primum argumentum prioris opi-

ejusdem Ecclesiæ Catholicæ Pastores, Doctores, ac Patres, ut Christum Dominum, & Apostolos, ac Prophetas, qui nihil nisi veritatem docuerunt, & docent, ita & illos nihil nisi veritatem docuisse, & docere, & quæ docuerint, veritatem esse.

CAPVT V.

An Christus in Eucharistia reipsa se totum adsit?

QVæcunque hactenus dicta sunt, ea omnia Christum Dominum in Eucharistia reipsa præsentem esse, hoc est, vere, realiter, & substantialiter, docent. Quæ quidem veritas, quamvis ex Scripturis, & Patribus, ac Conciliis, ut ex fundamentis, & testimoniis, quæ in hoc Libro adhibita sunt, satis superque constet, tamen, quia hæc ipsa veritas ab hæreticis impugnatur, ut ea, quæ ad illam confirmandam, & hæreticorum errores refellendos, pertinent, ordine exponamus, primum videndum est, quid Ecclesia Catholica de hac re sentiat, quid docuerit, quid tenuerit, ut ab ea, quæ semper fuit, & est, Christi Domini Sponsa, & columna veritatis, nullo modo discedamus.

Cum Privilegio Regis, & Superiorum.

DE CONFESSIONE SVA, PARAVIT ORATIO.

Per Reverendum Catholicorum nostri Temporis Athletam, & Columnam,

OPVSCVLVM VI.

SECTIO I.

QVEMADMODVM Lapidi nullo modo conveniunt Alæ, ut ad Cœlum volare possit, ita Homini nullo modo conveniunt Divitiæ, ut ad Cœlum ascendere possit. Quemadmodum Lapis, quamvis Alas habeat, non potest volare, ita Homo, quamvis Divitias habeat, non potest ascendere. Quemadmodum Lapis, quamvis Alas habeat, non potest volare, quia Lapis est, ita Homo, quamvis Divitias habeat, non potest ascendere, quia Homo est. Quemadmodum Lapis, quamvis Alas habeat, non potest volare, quia Lapis est, & Lapis Alas habere non debet, ita Homo, quamvis Divitias habeat, non potest ascendere, quia Homo est, & Homo Divitias habere non debet. Quemadmodum Lapis, quamvis Alas habeat, non potest volare, quia Lapis est, & Lapis Alas habere non debet, quia Lapis Alas habere non potest, ita Homo, quamvis Divitias habeat, non potest ascendere, quia Homo est, & Homo Divitias habere non debet, quia Homo Divitias habere non potest. Quemadmodum Lapis, quamvis Alas habeat, non potest volare, quia Lapis est, & Lapis Alas habere non debet, quia Lapis Alas habere non potest, quia Lapis Alas habere non vult, ita Homo, quamvis Divitias habeat, non potest ascendere, quia Homo est, & Homo Divitias habere non debet, quia Homo Divitias habere non potest, quia Homo Divitias habere non vult.

Universitätsbibliothek Paderborn

cie Laicis porrigenda. Fatentur quidem, Chri- A
ſtum præcepiſſe communionem; non tamē mo-
dum communionis ſub vna vel vtraque ſpecie
ſed potius reliquiſſe liberū, vt Laici, vel ſub vna
vel ſub vtraque ſpecie communicarēt. Sicut præ-
cepit Baptiſmum, non tamen modum Baptiſmi
ſub vna, vel trina immerſione. Secundò negant
vllum ſacrilegium aut furtum interuenire. Nā ſi
non extat præceptum de vtraque ſpecie; nullum
ſacrilegium eſt, vnam ſine altera præbere, aut
participare. Et rurſum ſi ſub vna ſpecie non mi-
nus continetur totus Chriſtus quàm ſub vtraque
nec minor fructus percipitur ex vna, quàm ex B
vtraq; quod poſtea probabimus, nullum furtum
aut detrimentum eſt, vnam ſpeciem exhibere
ſine altera. An iure queratur Legatarius, legatum
quod in duplici tabella deſcriptum eſt in altera
totum & integrum ſibi exhiberi, ſine vllo ſuo
damno aut incommodo? Non opinor. Cur ergo
querantur Laici, quando totus Chriſtus, tota hæ-
reditas, totum teſtamentum, in vna ſpecie, in-
tegrè ipſis porrigitur? Nulla cauſa eſt. Non ma-
gis, quàm ſi quis cum parocho expoſtulet, quod
vna tantum, & non trina immerſione, Baptiza-
tus ab eo ſit. C

3. At inquiunt, ſi Chriſtus vſum vtriuſque,
vel alterius ſpeciei liberum reliquit, vt vos dici-
tis; quomodo audetis Laicis prohibere vtram-
que ſpeciem? Quod enim iure diuino libe-
rum & licitum eſt, non poteſt iure humano
prohiberi & illicitum fieri. Hunc modum fa-
cilè diſſoluam ſuo loco. Nunc tantum obiter
quæro, an non Chriſtus liberum reliquerit v-
ſum vnius, vel trinæ merſionis in Baptiſmo?
Ita ſane. Et tamen olim in Concil. Tolet. 4. cap.
5. prohibita fuit trina merſio, & conceſſa vna.
Si hoc benè: cur alterum malè? Sed infra de hoc D
plura.

4. Iam, Catholicorum contra Aduerſarios
querelam ſic explico. In ſacramento Euchariſtiæ,
iuxta Chriſti Inſtitutionem, & antiquorum Pa-
trum conſenſum, hæc tria ſpectari poſſunt. Pri-
mò, ſymbola externa, ſeu ſpecies Sacramentales,
Accepit panem & calicem. Secundò, res ſub iis
contenta, nempe corpus & ſanguis Chriſti. *Hoc
eſt corpus meum. Hic eſt ſanguis meus.* Tertiò,
fructus, qui inde percipitur, *Qui manducat meam
carnem & bibit meum ſanguinem, habet vitam
æternam.* Caluiniſtæ hęc omnia perdiderunt præ-
ter nuda ſymbola panis & vini. His ſolis iubent E
Laicos eſſe contentos. Carnem & ſanguinem
Chriſti tanto interuallo dicunt abeſſe ab iis ſym-
bolis, quanto abeſt cælum à terra. Et, ſi caro &
ſanguis Chriſti ibi non eſt, quis fructus inde per-
cipi poteſt? Lutherani fatentur quidem adeſſe
Chriſtum, ſed mortuum. An non mortuum cen-
ſent, qui obiiciunt, Catholicos ſolam carnem ſi-
ne ſanguine exhibere Laicis? qui putant, ſub vna
ſpecie dimidium Chriſtum, ſub altera, reliquam
eius partem contineri.

5. Vtrique ergo merito arguendi: Caluiniſtæ, A
quia carnem & ſanguinem Chriſti tollunt è Sa-
cramento, & tota hæreditate diſſipata, præter
nudas tabellas, nihil relinquunt Laicis. Luthera-
ni, quia non viuentem & integrum, ſed mor-
tuum & diſſectum Chriſtum Legatariis diſtri-
buunt, eiuſque dimidiam partem ſub ſpecie pa-
nis, reliquam ſub ſpecie vini, ſeorſim ſumi à Lai-
cis arbitrantur. Et tamen vtrique tam Lutherani,
quàm Caluiniſtæ, poſtea quam rem ipſam facri-
legę diſſiparunt, de ſolis ſymbolis litem nobis in-
tendunt. Perinde ſane, ac illi, qui abſumpto pa-
trimonio, de nudis codicillis altercantur.

6. Cæterum quia mihi propoſitum non eſt, B
aduerſariorum crimen & miſeriam perſequi, ſed
Catholicorum ſententiam tueri & explicare; re-
uocabo illam ad pauca capita, quæ hic breuiter
ob oculos proponam, vt vno quaſi aſpectu videri
poſſint. Deinde, ſingula ſeorſim probabo. Spero
fore cum Dei gratia, vt Lector perſpicue intelli-
gat Catholicos cum Chriſti, Apoſtolorum, & C
Eccleſiæ primitiuæ ſenſu & doctrina, optime
conſpirare. Sunt autem hæc capita

CAPITA DOCTRINÆ Catholicorum.

1. *Aliud eſt inſtitutio diuina, aliud præceptum di-
uinum.*

2. *Chriſtus inſtituit Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie nemi-
nem præcepit omnibus vſum vtriuſque ſpeciei.*

3. *Imo, vſum vnius ſpeciei, tum verbo, tum facto ipſo
approbauit.*

4. *Quod etiam fecerunt Apoſtoli.*

5. *Et poſt Apoſtolos alij vſque ad noſtra tempora.*

6. *Et recte. Nam ſub vna ſpecie non minus continetur totus
Chriſtus, quam ſub vtraque.*

7. *Nec minor fructus percipitur ex vna, quàm ex vtraque,
cæteris paribus.*

8. *Et aliunde poſſunt eſſe legitimæ cauſæ, cur potius ſub vna,
quàm ſub vtraque Laici communicent.*

9. *Propter quas etiam ſæpius eſt ab Eccleſia, vt ſub vna
deinceps communicarent.*

10. *Nec aduerſarij quicquam obiiciunt ex ſcripturis, quod
dilui commodè non poſſit.*

11. *Sicut nec ex Patribus.*

12. *Aut ex ratione fundata in Scripturis vel Pa-
tribus.*

13. *Omninò igitur perſiſtendum eſt in ſententia Ca-
tholicorum.*

CAPVT I.

Aliud eſt Inſtitutio diuina, aliud præceptum diuinum.

1. VIdeo non paucos, etiam bonos viros, hic er-
rare. Putant idem eſſe Inſtitutionem diuinam
& præceptum,

& præceptum. Quare cum communio sub vtraque specie à Christo instituta sit, quod negare non possumus: consequenter putant, etiam præcepta esse: At non ita res habet. Aliud est institutio, aliud præceptum. Multa à Deo instituta sunt, quæ tamen omnibus præcepta non sunt, vt matrimonium. Ordo Ecclesiasticus, prædicatio Euangelij, officium Baptizandi, & plura alia. Non enim tenentur omnes ex præcepto diuino inire matrimonium, suscipere ordines Ecclesiasticos, prædicare Euangelium, Baptizare Cathecumenos. Vnde sicut hæc consequentia non valet, *Matrimonium à Deo institutum est: Ergo omnibus præceptum est.* Ita similiter hæc non valet: *Communio sub vtraque specie à Christo instituta est: Ergo omnibus præcepta est.*

2. *Dices*: Hæc exempla benè ostendunt, non omnes teneri ad ea vsurpanda, quæ a Deo instituta sunt. Nihilominus, si quis sponte velit ea vsurpare, tenetur id facere secundum institutionem diuinam. Itaque videtur seruanda hæc regula. *Quamuis iure diuino non teneantur omnes inire matrimonium, suscipere sacros ordines, prædicare Euangelium, baptizare catechumenos; si quis tamen sponte velit aliquid istorum facere, tenetur facere eo modo, quo Deus instituit.* Verbi gratia, si quis velit alterum baptizare, tenetur aqua illum abluere, & Pronunciare hæc verba: *Ego te Baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Sic enim Christus instituit. Vnde, qui secus facerit, non modo peccat, sed etiam nihil agit. Idem in cæteris. Ergo similiter, si quis velit communicare, tenetur id facere sub vtraque specie, quia Christus sic instituit. Si aliter facit; & peccat, & fructum Sacramenti non percipit.

3. *Respondeo*. Si illa regula sumatur generatim absque vlla limitatione: sine dubio falsa est, quod etiam aduersarij debent fateri. Hoc ostendo in exemplis allatis. Deus in institutione matrimonij, è costa viri dormientis formauit mulierem, & eam in Paradiso, illi coniunxit. An ideò necesse est quotquot matrimonium ineunt, vt è suis costis fingant sibi sponsas & coniunges? Non opinor. Et Christus in Institutione Eucharistiæ, vesperi post sumptam cœnam, & lotis discipulorum pedibus, accepit panem & calicem, & facta consecratione, porrexit discumbentibus. An ideò tenentur omnes vesperi post sumptam cœnam, & lotis pedibus communicare? Ne aduersarij quidem id postulant. Itaque regula superius allata, limitanda est, & distinctio adhibenda. Nam in ijs, quæ à Deo instituta sunt, duo spectari possunt. 1. ipsorum substantia & essentia. 2. circumstantiæ seu accidentia. Si quis ergo velit vsurpare aliquod Sacramentum à Deo institutum, tenetur adhibere omnia quæ ad illius substantiam & essentiam pertinent; reliqua non item. Ad substantiam & essentiam Baptismi pertinent hæc duo, ablutio externa, quæ fit per aquam & formam verborum, *Ego te Baptizo*. Sine his non perficitur Baptismus. Cætera sunt intrinseca; vt quod ablutio fiat vna vel trina immersione; aqua fluminis, vel stagnante: ante vel post prandium: quod totum corpus mergatur, vel aliqua eius pars, quod forma verborum Latino, vel alio sermone proferatur, & sic deinceps. Igitur si infantem perfundas aqua & pronuncies verborum formam, Baptismus legitimus est & effectum sortitur. Nihil autem interest, semel an ter ablues, calidam aquam, an frigidam inspergas: in Iordane, an Rheno: ante, vel post meridiem id facias. Hæc enim iure diuino determinata non sunt. Eodem modo res habet in Eucharistiæ Sacramento: Si substantiam & essentiam illius spectes; non aliud requiritur, quam Christus sub externo symbolo panis aut vini consecrari. Si Christus non adsit (vt apud Caluinistas non adest) Sacramentum nullum est. Si adsit quidem, non tamen sub symbolo panis aut vini: ne tunc quidem

A Sacramentum est. Vtrumque ergo requiritur, & symbolum externum, & Christus in illo symbolo significatus & comprehensus. Perinde est, vnum symbolum, an duo sint. Non minus sub vno, quam duobus Christus præsens est, & quidem totus: nec minus sub vno, quam sub duobus manducatur & bibitur à fidelibus; vt deinceps patebit.

CAPVT II.

B *Christus instituit Eucharistiam sub vtraque specie, non tamen præcepit omnibus vsum vtriusque speciei.*

1. DVo hic asserimus. Vnum est, Christum sub vtraque specie instituisse Sacramentum Eucharistiæ. In hoc omnes conueniunt. Et merito, quia verba institutionis clara & aperta sunt. Matth. 26.26. Lucæ 22.19. Marci 14.22 & 1. Cor. 11.23. *Accepit Iesus panē, & benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite & comedite, Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens, Bibite ex hoc omnes, Hic enim est sanguis meus noui testamenti.*

C 2. Alterum est Christum non præcepisse omnibus vsum vtriusque speciei. Hic dissentiunt à nobis aduersarij. Vrgent ili præceptum. Nos dicimus, nullum extare. Hoc dupliciter probamus. Primò, quia aduersarij in tota Scriptura nullum possunt inuenire. Secundò, quia nos è contrario sufficienter conuincimus, vnam speciem licitè vsurpari posse.

3. Prius argumentum sic vrgeo. Si in scripturis extaret aliquod præceptum de vtraque specie, vel id colligitur ex sola institutione huius Sacramenti, vel aliunde. Neutrum dici potest: Non prius, quia vt ex dictis patet, multa sunt à Deo instituta, quæ tamen præcepta non sunt. Ergo ex sola institutione non potest colligi præceptum. Nec posterius, quia testimonia Scripturæ
D in quibus aduersarij putant contineri præceptum, reuera non continent præceptum, vt suo loco latius; nunc breuiter sic ostendo. Aduersarios in hac re habemus triplices Hussitas, Lutheranos & Caluinistas. Omnes quidem quærunt præceptum, sed nulli inueniunt. Hussitæ quærunt in illis verbis, Ioan. 6.53 *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* At reclamant Lutherani. Negant toto illo capite vel vnum esse apicem, quide Sacramento Eucharistiæ intelligatur. Ipsi ergo quærunt in illis,
E Lucæ 22.19. *Hoc facite*. Sed repugnat Caluinus. Solis Ecclesiæ ministris, non Laicis, id dictum esse à Christo contendit. Caluinus quærit in istis, Matth. 26.27. *Bibite ex hoc omnes*. Sed ad solos Apostolos ea pertinere declarat Marcus, cum ait: *Et biberunt ex illo omnes.* Hinc concludo, aduersarios non conuenire inter se de præcepto. Imò, quod amplius est, ita discrepare, vt vbi alij putant se inuenisse præceptum, alij negent ibi esse. Vide plura cap. 10.

4. Posterius sic vrgeo. A tempore Christi & Apostolorum, vsque ad annum 1412. semper liberum fuit in Ecclesia, vel sub vna, vel sub vtraque specie communicare: nec vnquam docuerunt Patres, vtrāque speciem diuino iure necessariam esse. Primi, qui hoc dixerunt, fuerunt duo Germani, Petrus Dresdensis, & Iacobus Misnensis, qui Pragæ in Bohemia hanc de communione sub vtraque specie controuersiam excitarunt.

Ergo signum euidens est vtrumque speciem diuino iure Præceptam non esse. Hoc argumentum sicut & alterum Prosequar in sequentibus capitibus. Hic obiter attigisse satis est.

CAPVT III.

Christus vsum vnius speciei, & verbis, & facto comprobauit.

1. QVod verbis comprobarit, patet ex cap. 6. Ioannis, vbi agens de fructu Eucharistiæ, non semel, sed ter pius asserit, vnam speciem prodesse ad salutem. *Si quis*, inquit, *manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Et iterum. *Non sicut manducauerunt Patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* Ex his & similibus verbis concludo, manducationem carnis Christi sub vna specie, prodesse ad salutem. At non prodesset, si vtraque species esset necessaria.

2. *Dices*, aduersarij negant in illo capite agi de Eucharistia, seu manducatione Sacramenti. *Respondeo.* Aduersarij sunt triplices, vt dixi, Hussitæ, Lutherani & Caluinistæ. Horum alij negant, vt Lutherani & nonnulli Caluinistæ: alij concedunt, vt Hussitæ, & Caluinistæ Gallicani, cum Plessæo lib. 4. de Eucharistia c. 13. pag. 661. Illi ergo se mutuo destruunt, & nos confirmant. Et ab illis sumo tale argumentum: vel agitur in illo capite de Eucharistia, vel non agitur. Si agitur: errant Lutherani & plerique Caluinistæ, qui id negant. Si non agitur, errant Hussitæ & Caluinistæ Gallicani, qui id concedunt. Rursum, si agitur, quod nos cum tota Patrum antiquitate contendimus, res salua est: Euicimus vnam speciem prodesse ad salutem. *Si quis*, inquit Christus, *manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Si non agitur; omnes aduersarij temerarij sunt. Hussitæ quidem, quia nouum dogma Eucharisticum astruere conati sunt ex eo scripturæ loco, vbi non agitur de Eucharistia. Lutherani verò & Caluinistæ, quia hoc Hussitarum dogma amplexi sunt.

3. Iam, quod facto vnam speciem Christus approbarit, vt patet ex Luca cap. 24. 30. vbi duobus discipulis in Emaus sub sola specie panis Eucharistiam porrexit. Sic enim scribit Lucas: *Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum, & ipse euanuit ex oculis eorum.* Porrò, hunc locum intelligi de pane Eucharistico, fatetur Philippus Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanæ, & plures alij ex aduersariis. Et tribus modis probari potest. *Primò*, authoritate Patrum Sic enim explicant D. Hieronymus in Epitaphio Paulæ ad Eustochium; Augustinus lib. 3. de consensu Euangelistarum cap. 25 & sermone 146. de Tempore, & Epistola 59. ad Paulinum q. 8. Author imperfecti operis, homil. 17. in Matt. in fine, Theophylactus in cap. 24. Lucæ, & non pauci alij. Et quidem D. Hieron. loco citato dicit, Christum, consecrando panem Eucharisticum, Cleophæ domum in Ecclesiam dedicasse. Verba eius sunt hæc: *Repetitoque itinere venit Nicopolim* (nempe Paula Eustochii mater) *quæ prius Emaus vocabatur, apud quam in fractione panis cognitus Dominus, Cleophæ domum in Ecclesiam dedicauit.*

4. *Secundò*, probatur ex ipso contextu. Ac singula pene verba ponderanda sunt. *Et factum est*, inquit. Ita loqui solet scriptura, quando grande aliquod mysterium enarrandum est. Sequitur autem mysterium. *Accepit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis*, eisdem planè verbis vsus est Euangelista in vltima cœna describenda. Matth. 26. 26. *Accepit panem & benedixit ac fregit, deditque discipulis suis.* Si ergo hæc verba intelliguntur de pane Eucharistico, vt omnes fatentur; cur non similiter illo? Non enim inter se differunt. Vnde infero, Christum bis instituisse Eucharistiam: semel Hierosolymis in vltima cœna ante passionem: & semel in Emaus, post resurrectionem: illic sub vtraque specie: hic sub vna illic adfuisse Apostolos, qui tunc hebant Sacerdotes; hic duos discipulos, qui adhuc erant Laici.

5. *Tertiò*, probatur ex effectu. *Aperti*, inquit, *sunt oculi eorum, & cognouerunt eum.* Vnde autem aperti sunt? Ex sumptione panis Eucharistici. Sic Augustinus libro tertio de consensu Euangelistarum, capite 25. cùm ait; *Vt cùm eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & agnoscerent eum*, Et infra. *Non autem incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à satana factum fuisse, ne agnoscerentur Iesus. Sed tamen à Christo est facta permissio vsque ad Sacramentum panis, vt vnitate corporis eius participata remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt Christus possit agnosci.* Et clarissime Theophylactus loco citato; *Insinuatur & aliud quiddam, nempe quod oculi eorum, qui benedictum panem assumunt, aperiantur, vt agnoscant illum. Magnam enim & indicibilem vim habet caro Domini.*

6. His tribus argumentis, nihil habent aduersarij, quod solidè respondeant. Conantur tamen effugere, vt possunt; & singulis aliquid opponunt. Ac primùm dicunt, tametsi aliqui Patres illum intelligant de pane Eucharistico; alios tamen esse, qui aliter sentiunt. Nihil ergo certi ex Patribus haberi posse. Ergo omnia sic vrgeo. Si D. Hieronymus, Augustinus, & alij Patres citati, qui diuersis sæculis vixerunt, putarunt Christum sub vna specie dedisse Eucharistiã discipulis in Emaus, consequenter putarunt, communionem sub vna specie non esse prohibitam iure diuino: Ergo siue Christus dederit Eucharistiam sub vna specie, siue non dederit; tamen Patrum antiquorum sententia est, vnam speciem licitè vsurpari posse. An hoc satis non est? Nihil enim aliud hic quærimus. Et sane dicant aduersarij an putent Augustinum, Hieronymum, & similes Patres in hac re errasse, necne? putant errasse, quomodo hoc probant? Sin minus, neque nos erramus, qui illos sequimur.

7. Alterum effugium est; ex illis verbis, *Accepit panem, benedixit, fregit, porrexit*, non posse quicquam conuinci. Nam similia verba reperiuntur Marci 6. 41. *Acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, intuens in cælum, benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis, vt ponerent ante eos*, At hæc verba non intelliguntur de pane Eucharistico, sed de panibus per miraculum multiplicatis: Ergo nec priora necesse est intelligi de pane Eucharistico. Facilis est responsio Christus in Euangelio ter legitur benedixisse panem. 1. in multiplicatione panum & piscium. 2. in vltima cœna. 3. in Emaus. Et semper aliquid mysterij seu miraculi operatus est. Vnde euidenter concludimus, benedictionem Christi circa panem, fuisse semper efficacem, & alicuius mysterij seu miraculi effectricem. Solùm potest esse quæstio de qualitate mysterij, an scilicet in illa triplici benedictione, quæ diuerso loco ac tempore à Christo facta est, semper fuerit idem mysterium seu miraculum, an potius diuersum. Hoc autem non aliunde melius, quàm ex circumstantiis, & Patrum interpretatione discerni potest. Et quidem in primam benedictionem,

[illegible] [illegible] [illegible] [

Quibus habitudine, quæ Sacrificij est, ad Deum, & Communionis, quæ ad homines, ad Deum primò, deinde ad homines, pertinentibus, ita Deus est contentus, vt ad Communionem, quæ Sacrificij est, nullum hominem admittat, qui non prius ad Communionem, quæ hominum est, admissus fuerit. Quod ipsum Christus Dominus in Euangelio docuit, cùm ad Altare Deum placaturum accedentibus, prius quàm munus offerant, reconciliationem cum fratre præcepit. Quæ quidem Communio, quæ hominum est, ita Deo placet, vt ea sola, quæ ad Sacrificium pertinet, placere possit.

CAPVT II. *Quæ sit Communio, quæ ad Sacrificium pertinet.*

Quæ autem Communio ad Sacrificium pertineat, ex ipsa Sacrificij natura facilè intelligi potest. Sacrificium enim, vt ex Augustino, & Damasceno, & Dionysio Areopagita, & Cyrillo Alexandrino, & Hieronymo, & Ambrosio, & Chrysostomo, & Basilio, & Gregorio Nazianzeno, & Gregorio Nysseno, & Leone Magno, & Gelasio, & Gregorio Magno, & Isidoro, & Beda, & Damasceno, & Theophylacto, & Euthymio, & Hugone Victorino, & Richardo, & Bernardo, & Petro Lombardo, & Thoma, & Bonauentura, & Alberto Magno, & Dionysio Carthusiano, & Gabriele, & Cardinali Caietano, & Ioanne Fisher, & Ioanne Eccio, & Ioanne Driedo, & Ioanne Roffense, & Ioanne Cochlæo, & Ioanne Mensingo, & Ioanne Gropper, & Ioanne Hessio, & Ioanne Pupper, & Ioanne Nauseo, & Ioanne Hoffmeistero, & Ioanne Gerardo, & Ioanne Lindano, & Ioanne Vuicelio, & Ioanne Pistorio, & Ioanne Sleidano, & Ioanne Sturmio, & Ioanne Calvino, & Ioanne Brentio, & Ioanne Oecolampadio, & Ioanne Bullingero, & Ioanne Pellicano, & Ioanne Marloratio, & Ioanne Hunnio, & Ioanne Brencio, & Ioanne Heshusio, & Ioanne Wigandio, & Ioanne Aepino, & Ioanne Marbachio, & Ioanne Spangenbergio, & Ioanne Pappo, & Ioanne Fabricio, & Ioanne Sadeele, & Ioanne Gualtero, & Ioanne Hospiniano, & Ioanne Piscatore, & Ioanne Alstedio, & Ioanne Heinrichio, & Ioanne Crellio, & Ioanne Schlichtingio, & Ioanne Volkelio, & Ioanne Smalcio, & Ioanne Ostorodio, & Ioanne Wolzogenio, & Ioanne Crocio, & Ioanne Schomanno, & Ioanne Bucanano, & Ioanne Gerhardo, & Ioanne Musæo, & Ioanne Conradio, & Ioanne Dannhawero, & Ioanne Hulsemanno, & Ioanne Scharpio, & Ioanne Hoornbeeckio, & Ioanne Cloppenburgio, & Ioanne Vossio, & Ioanne Maccouio, & Ioanne Arnoldo, & Ioanne Wilkinsio, & Ioanne Bramhallo, & Ioanne Forbesio, & Ioanne Gillespio, & Ioanne Rutherfordio, & Ioanne Durræo, & Ioanne Dallæo, & Ioanne Claudio, & Ioanne Mestrezato, & Ioanne Daillæo, & Ioanne Forbesio Iuniore

Catholicos. *Alterum*; Leo Papa non monuit Romanos, vt notarent eos qui abstinerent à calice, sed eos qui semper abstinerent. Hoc enim significat per illam particulam. *Omninò*, cum ait: *sanguinem redemptionis nostræ haurire omnino declinant*. Ergo hoc fuit discrimen inter veros Catholicos, & occultos Manichæos, quod hi semper, illi aliquando sub vna specie communicarent. Vna igitur species fuit tunc licita. *Tertium*; Dicant Lutherani & Caluinistæ, an Communio sub vna specie fuerit Romæ tunc temporis noua, & primum, introducta à Manichæis: an etiam prius vsitata à Catholicis: Si noua, facillimè poterat notari à Romanis: nec opus erat Pontificis monitione. Si prius vsitata, nihil nos facimus hoc tempore, quod olim à Catholicis factum non sit.

6. Accedit, quod idem Leo in aliis concionibus populo explicarit, quinam essent errores Manichæorum: vt patet ex sermon. 4. de collectis, & sermon. 5. de ieiunio decimi mensis. Romani enim nesciebant, in quibus punctis Manichæi dissiderent à Catholicis. Igitur à Leone Papa instructi sunt. At Leo numquam dixit eos errare in vsu vnius speciei: quod tamen sine dubio fecisset, si vna species diuino iure esset interdicta; præsertim, cùm tam seriò ac paternè hortaretur suos ciues, vt ab omni Manichæorum errore essent alieni. Quomodo autem poterunt esse alieni, nisi speciatim de vnoquoque monerentur?

7. Veniamus ad Gelasium Papam, qui successit Leoni in Pontificatu post annos triginta duos. Ille igitur, quia videbat Catholicos aliquando abstinere à calice, sicut fecerant tempore Leonis, & aliorum, qui Leonem proximè secuti sunt: ideóque non satis facile discerni posse à Manichæis: tulit nouam legem, vt deinceps Catholici nunquam abstinerent à calice. Sic enim putabat fore, vt statim quotquot abstinerent à calice, noscerentur Manichæi esse, non Catholici. Nec tamen hoc idcò fecit, quod existimaret vnam speciem licitè sumi non posse: sed ne Catholici, si pergerent abstinere à calice cum Manichæis, paulatim imbuerentur errore Manichæorum. Hi enim duplici de causa abstinebant à calice. Primò, quòd putarent vinum esse fel Draconis. Secundò, quod negarent Christum esse verè mortuum, & verum sanguinem effudisse. In vtroque errabant. Ne ergo Catholici viderentur ob easdem causas abstinere, iussit Pontifex, ne deinceps abstinerent, ad præcauendam vtriusque erroris suspicionem. Itaque illa verba Gelasij, *Diuisio quinis eiusdemque mysterij sine grandi sacrilegio non potest prouenire*: non significant, vnam speciem non posse sumi sine sacrilegio, vt falsò interpretantur Lutherani & Caluinistæ: sed opinionem illam, qua Manichæi putabant abstinendum esse à calice non posse prouenire sine suspicione nefandæ hæresis. Vide Baronium tomo 6. Annalium, anno Christi 496. vbi doctè & prolixè de hac re disputat contra Nouatores.

8. Porrò quòd Manichæi fuerint in illo duplici errore, de quo dixi, patet ex Augustino, libro de hæresibus, capite 46. vbi sic ait: *Nam & vinum non bibunt, dicentes fel esse Principum tenebrarum*: Et ibidem, *Affirmant Christum non fuisse in carne vera, sed simulatam speciem carnis humanæ sensibus præbuisse, vt mortem & resurrectionem mentiretur*. Similia de iis scribit Leo Papa sermon. 4. de collectis, in fine, & sermon. 4. de Natiuitate Domini, circa medium, & sermon. 4. de Epiphania, paulo post medium. Eodem spectat illud Gelasij, *Qui proculdubio, quoniam ne sic quæ superstitione docentur astringi, &c.* Hinc iterum concludo pro nobis: Gelasius, Augustinus & Leo damnarunt quidem errores, seu superstitiones, propter quas Manichæi abstinebant à calice; non tamen damnarunt ipsam abstinentiam à calice: Ergo putarunt communionem sub vna specie non esse illicitam.

9. Hactenus primum argumentum, quod ex facto Manichæorum delumptum est. *Alterum*, sumi potest ex vsu Ecclesiæ Orientalis, præsertim Constantinopolitanæ. Nam sicut Romæ tempore Leonis Papæ, liberum fuit sub vna, vel vtraque specie communicare: sic etiam Constantinopoli tempore Diui Chrysostomi. Hoc euidenter conuincit historia, quam referunt Sozomenus libro 8. cap. 5. Nicephorus libro 13. capite 7. Baronius tomo 5. Annalium, anno Christi 400. in fine, & alij complures. Est autem hæc, *Vir quidam* (inquit Nicephor.) *Macedonij morbo laborans, vxorem eadem contagione infectam habebat. Hic cùm aliquando in magnum illum virum* (nempe Diuum Chrysostomum) *incidisset, quomodo de Deo sentiendum sit, differentem, statim priori opinione relicta mutatus, dicta illius laudauit, coniungemque, vt itidem & ipsa sententiam suam mutaret, cogere instituit. Vbi verò illa ex consuetudine & colloquiis quotidianis familiarium mulierculam pendens, admonitionem eius non suscepit, & maritus re sapius tentata, nihil effecit: postremò ei denunciauit, nisi communem atque eandem secum de Deo teneret opinionem, minimè se eam secum habitare passurum esse. Mulier postquam id per simulationem annuit, ex ancillis, quam fidam sibi esse credebat, vni, quid factura esset, credidit: vt per fraudem virum falleret. Et sacrorum mysteriorum tempore accedens illa donum, sicuti mos erat, (qui sacris instituti sunt, quid dicam, intelligunt) accepit, atque id retinens, perinde atque orationi vacatura se inclinata submisit, mysteriumque sacrosanctum occuluit: Et quæ ei assistebat ancilla, pro eo panem communem domo allatum obtulit, quem illa ori admouens, in lapidis naturam induratum esse dum dentibus alterare conatur, sensit. Itaque timore percita, ne quid grauius per Dei vindictam pateretur, propter miraculum, quod præter opinionem acciderat, nulla interposita mora ad magnum illum accedit Patrem, rem totam ei exponit, & lapidem ostendit, certo & aperte morsus indicium exhibentem, qui iam materiam priorem ignoraret, nonumque & alienam colorem obtineret. Et venia delicti petita, deinceps in eadem cum marito opinione perduranit. Lapis iste ad finem miraculi eius faciendum, longo tempore inter Ecclesiæ donaria asseruatus, spectatoribus miraculo fuit.* Hæc Nicephorus.

10. Ex hac historia tria colligimus, quæ ad rem faciunt. Primò, quot tunc temporis Eucharistia sub specie panis data fuerit communicantibus in manu, vt eam postea sumerent, quisque pro sua deuotione. Secundò, quod illa fœmina hæretica, vt in gratiam mariti simularet, se Catholicam esse publicè in manu acceperit panem Eucharisticum à Sacerdote, tanquam paulo post eum comestura. Tertiò, quod digressa à Sacerdote, clam absconderit panem Eucharisticum, & pro eo communem ac prophanum ori admouerit, vt saltem communicasse videri posset. Hinc concludo, tunc temporis liberum fuisse, vel sub vna, vel sub vtraque specie communicare. Nam si omnes coacti fuissent sumere de calice, non potuisset illa mulier dissimulare suam fraudem, quia calix non dabatur communicantibus in manu, sed à Diacono eorum ori admouebatur, vt habet Cyrillus Catechesi 5. mystagogica.

11. Nihil habent hîc aduersarij, quod solidè respondeant. Plessæus libro primo de Eucharistia capite 11. pag. 163. sola interrogatione conatur eludere. *Inde*

la, inquit, *narratione de muliere infideli, quæ Chryſoſtomum decipere conata, licet Sozomenus panis tantum meminerit in lapidem conuerſi, an non de publica Eccleſia Conſtantinopolitanâ communione agitur, in qua vtramque ſpeciem adminiſtratam, quis vnquam dubitauit?* At mi Pleſſæe non quæſtio, an vtraque ſpecies publicè fuerit adminiſtrata, ſed potius, an liberum fuerit communicantibus, vel vnam, vel vtramque ſpeciem acciperet? Hoc autem liberum fuiſſe, optimè conuincitur ex hiſtoria citata. Nec quiſquam, ſalua hiſtoriæ veritate inficiari id poteſt.

12. *Tertium argumentum* ſumitur ex communione domeſtica, quæ olim apud Catholicos ſub altera ſpecie fuit vſitata: Solent enim fideles Euchariſtiam domum deferre, & ibi pro ſua opportunitate ſumere, vt tradunt Tertullianus, Baſilius, Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Hieronymus, Auguſtin. & alij antiqui Patres. Et quidem Tertullianus libro 2. ad vxorem (vbi hortatur eam, ne, cum Chriſtiana ſit, nubat Gentili marito, eo quod non poſſit exercere officia Chriſtianæ religionis, quin maritus Gentilis aduertat) inter cætera ſic ait: *Latebis ne in, cum teſtulum, cum corpuſculum tuum ſignas? Non ſciet maritus, quid ſecretò ante omnem cibum guſtes? Et ſi ſcierit, panem non illum credit eſſe qui dicitur.* Hinc apparet, fideles ſolitos eſſe domi ante alios cibos ſumere panem Euchariſticum. Idem Tertullianus in libro de Oratione, in fine: *Accepto*, inquit, *corpore Domini, & reſeruato; vtrumque ſaluum eſt, & participatio ſacrificij, & executio officij.* Diſputat eo loco, an ieiunium ſoluatur ſumptione Euchariſtiæ. Aliqui affirmabant: ideoque diebus ieiuniorum putabant abſtinendum eſſe à communione. Occurrit Tertullianus, corpus Domini, quod in templo diſtribuitur, domum deferri poſſe & reſeruari ad horam comeſtionis: ſic enim fore, vt nec ieiunium violetur, nec communio enim fore, vt nec ieiunium violetur, nec communio omittatur.

13. De eadem reſeruatione Baſilius in epiſtola ad Cæſariam Patriciam ſic ſcribit: *Illud autem, in perſecutionis temporibus neceſſitate cogi quempiam, non præſente Sacerdote aut miniſtro, communionem propria manu ſumere, nequaquam eſſe graue, ſupernatanem eſt demonſtrare, propterea quod longa conſuetudine, hoc ipſo rerum vſu confirmatum eſt. Omnes enim in eremis ſolitariam vitam agentes, vbi non eſt Sacerdos communionem domi ſeruantes, à ſeipſis communicant. In Alexandria verò & in Ægypto, vnuſquiſque eorum, qui ſunt de populo, vt plurimum habet communionem in domo ſua.*

14. Conſentiunt alii Patres citati. Clemens Alexandrinus libro 1 Stromatum, non longè à principio, ait: *Etiam Euchariſtiam cùm quidam, vt moueſt, diuiſerint, permittunt vnicuique ex populo eius partem ſumere.* Et Cypr. ſerm. de lapſis: *Cum quadam* (mulier) *arcam ſuã in qua Dominicum ſanctum fuit, manibus indignis tentaſſet aperire, igne inde ſurgẽte deterrita eſt: ne auderet attingere. Et alius, qui & ipſe maculatus, de ſacrificio à Sacerdote celebrato partem cum ceteris auſus eſt latenter accipere, ſanctum Dominicum edere & contrectare non potuit, & cinerem ferre ſe apertis manibus inuenit,* & Hieronymus in Apologia ad Pammachium pro libris ſuis contra Iouinianum: *An alius in publico, alius in domo Chriſtus eſt? quod in Eccleſia non licet, nec domi licet.* Et Auguſtin. ſerm. 252. de tempore: *Omnes viri, quando communicare deſiderant, lauant manus ſuas; Et omnes mulieres nitida exhibent linteola, vbi corpus Chriſti accipiant.*

15 Ex his Patrum teſtimoniis perſpicuum eſt fideles olim ſolitos eſſe Euchariſtiam domum deferre, ibique aſſeruare ad priuatam communionem. Quod autem ſoliti ſint vnam tantum ſpeciem deferre & conſeruare; facillimè oſtendi poteſt. Primò, quia citati Patres vnius tantum ſpeciei meminerunt. Secundò, quia plerique non niſi de vna ſpecie intelligi poſſunt. Quis enim credat ſanguinem Chriſti ſub ſpecie vini à fidelibus peritum eſſe in manibus, arca, vel linteolo? corpus Chriſti portari ſic potuit; non ſanguis. Tertiò, quia D. Athanaſius Apologia 2. contra Arrianos, diſertè ait, nullum calicem aut populum myſticum alibi reperiri potuiſſe, niſi in Eccleſia. Quomodo ergo in domibus Laicorum aſſeruari potuiſſet ſanguis Chriſti ſine poculo aut calice?

B 16. Hoc argumento conuicti aduerſarij fatentur, vnam ſpeciem fuiſſe, olim vſurpatam priuatim in domibus, non tamen publicè in Eccleſia. Addit Kemnitius eos ipſos, qui priuatim ſumebant Euchariſtiam ſub ſpecie panis, prius in Eccleſia ſumpſiſſe ſub ſpecie vini: ea proinde vtramque ſpeciem per interualla temporum vſurpaſſe. Deinde, ſe non diſputare de priuata, ſed publica cœnæ adminiſtratione. Sed primum quæro ex Kemnitio, vnde ſciat, prius calicem in Eccleſia, deinde panem Euchariſticum in priuatis domibus ſumptum fuiſſe à fidelibus? contrarium planè colligatur ex Tertulliano, cum ait, eodem die, & ieiunium, & communionem ſeruari poſſe, ſi corpus Domini ad horam comeſtionis aſſeruetur. Quin opus erat, ratione ieiunii, C tamdiu abſtinere à corpore Chriſti; ſi iam antea calix fuiſſet deguſtatus? de Eremitis res clarior eſt. Quomodo potuiſſent calicem ſumere in Eccleſia, qui toto anno communicabant in eremo, & non niſi rariſſimè ad Eccleſiam veniebant? Addo Kemnitium ſibi ipſi repugnare. Nam ex vna parte ait, ſe tantum diſputare de eo, quod publicè fiebat in Eccleſia; Et ex altera fatetur, fideles publicè in Eccleſia ſolum calicem ſumpſiſſe, pane Euchariſticò domum aſpertato. Ergo fatere debet, vſum vnius ſpeciei fuiſſe publicè vſurpatum in Eccleſia: quod tamen vult negare. Denique, quidquid ſit de contradictione Kemnitij, ſi communio ſub vna ſpecie, licita & vſitata fuit in priuatis Laicorum domibus: certè diuino præcepto prohibita eſſe non potuit. Quod enim ſimpliciter à Deo prohibitum eſt, nec priuatim, nec publicè rectè fieri poteſt. Hoc ſenſu dixit D Hieronymus loco citato; *Quod in Eccleſia non licet, nec domi licet.*

17. Pleſſæus Caluiniſta, lib. 1. de Euchariſtia cap. 12. pagina 162. propè finem, quia facilè aduertebat hanc Kemnitij ſolutionem defendi non poſſe; aliam viam ingreſſus eſt. Ait, quæ hactenus ex Patribus allata ſunt, nihil aliud, *quàm mulierculorum & idiotarum extraordinarios quoſdam abuſus eſſe.* Et hoc probat, quia communio priuata, de qua hactenus locuti ſumus, fuit poſtea damnata ab Eccleſia in Concilio Toletano 1. can. 14. & in Cæſar-auguſtino, can. 3. At non eſſet damnata, ſi liceret domi communicare. Sed valdè errat Pleſſæus. Primò, quia citati Patres loquuntur de priuata communione, tanquam de re ſancta, & longo fidelium vſu comprobata. Et ſanè, ſi res mala eſt, cur Alexandriæ & in tota Ægypto tamdiu fuit tollerata: cur Tertullianus eam ſuaſit in die ieiunij; cur Baſilius definiunt poſſe Laicos ex propria manu communicare, ſicut eo tempore faciebant Eremitæ? Secundò, falſum eſt, in citatis Conciliis damnatam, eſſe priuatam communionem. Non fuit damnata, ſed prohibita: nec idcò prohibita, quia in ſe mala, ſed propter irreuerentiam, & varios abuſus, qui inde ſequebantur. Hoc patet ex ipſis verbis. Sic enim loquitur Concilium Toletanum can. 14. *Si quis acceptam à Sacerdote Euchariſtiam non ſumpſerit, velut ſacrilegus propellatur.* quaſi dicat. Hactenus multi reperti ſunt, qui Euchariſtiam acciperent à Sacerdote, non ad ſacram refectionem, ſed ad illicitos abuſus. Deinceps, ne id fiat

amplius, singuli participent Eucharistiam à Sacerdote acceptam, nec domum secum auferant, alioqui, qui secus fecerit, de sacrilegio suspectus erit, & pro sacrilego reputabitur ac punietur. Eodem sensu definiuit Concilium Cæsar-augustanum can. 3. *Eucharistiæ gratiam si quis probatur acceptam in Ecclesia nõ sumpsisse, anathema sit in perpetuum.* Nimirum contra Priscillianistas, qui vt suam hæresin occultarent, publicè cum Catholicis accipiebant Eucharistiam à Sacerdote, & nunquàm postea sumebant. Hæc nota sunt ex historiis. Vnde miror Plessæum, quod in re manifesta fucum facere voluerit.

18. *Quartum argumentum* sumi potest ex *communione Laica*, quæ in pœnam magni alicuius delicti, olim dabatur clericis, ablata eis communione clericali. Huius crebra mentio est in decretis antiquissimorum Pontificum & Conciliorum. Vide Siricium Papam Epist. 1. can. 11. Felicem 3. Epist. 1. can. 2. Concilium Eliberitanum can. 76. Sardicense can. 1. & 2. Agathense can. 33. Toletanum 1. can. cap. 4. Toletanum 4. cap. 17. Bracarense 1. c. 31. Cyprianum lib. 4. Epist. 2. & alios. Hoc argumento vtitur Bellarminus libro 4. de Eucharistia c. 24. asserens nomine *Laica communionis*, intelligendam esse communionem sub vna specie. Quod si verum est, argumentum est efficacissimum pro vsu vnius speciei. Alicui tamen, non solùm ex aduersariis, sed etiam Catholicis, aliter sentiunt; nempe communionem Laicam fuisse illam, quam sumebant olim Laici extra chorum; clericalem verò, quam sumebant Clerici in choro. Vtramque tamen sub specie panis & vini. Constat enim fuisse olim moris, vt Laici orarent & communicarent extra cancellos per ministerium Archidiaconi; Episcopi verò, sacerdotes, & reliqui clerici intra cancellos. Huc spectat illud ex Concilio Toletano 4. can. 17. *Sacerdotes & Leuitæ ante altare communicẽt, in choro Clerus, extra chorum populus.* Et ex Bracarensi 1. can. 31. *Ingredi sacrarium ad communicandum non liceat Laicis, nisi tantum clericis.* Itaque iuxta hanc sententiam, pœna Clericorum, qui deliquerant, in eo erat posita, vt excluſi ex choro, cogerentur extra chorum communicare inter Laicos, & quasi in ordinem Laicorum redigerentur. Quod si ita est, non videtur hinc sumi posse argumentum pro communione sub vna specie.

19. Ergo de hac re, salvo meliori iudicio, sic sentio, Primò, verum esse, quod olim Laici extra chorum, Clerici in choro communicarint. Et hoc sensu, aliam fuisse communionem Laicam, aliam Clericalem, quarum vna fuerit distincta ab alia, ratione. Vtramque tamen fuisse publicam. Secundò, verum quoque esse, quod clerici in pœnam alicuius delicti, soliti sint priuari communione Clericorum, quæ fiebat in choro; & remitti ad communionem Laicorum, quæ fiebat extra chorum. Vtrumque patet ex Conciliis citatis, Toletano & Bracarensi. Addo tertiò, præter hanc pœnam, fuisse aliam (non nomine, sed significatione) qua nimirum Clerici, propter enormia quædam flagitia, priuabantur communione clericali, & remittebantur ad Laicam, longè alio sensu. Hoc facilè ostendo. Nam Felix tertius loco citato, vult Clericos rebaptizatos abstinere ab omni communione vsque ad diem obitus, & in ipsa morte non dari illis, nisi communionem laicam. Et Concilium Sardicense c. 2. ne in morte quidem dari illam permitti ob crimina quædem grauiora. Sic enim ait, *si tamen nec Laicam in fine communionem talis accipiat.* Hæc autem testimonia non possunt intelligi de communione Laica iuxta priorem sensum, quia illa fiebat publicè in templo, & distinguebatur à clericali, quod hæc fieret in choro, illa extra chorum. Nihil tale dici potest de communione Laica, quæ priuatim dabatur, vel negabatur Clericis in articulo mortis: tibi enim non habet locum distinctio communionis in choro, & extra chorum. Vnde necesse est, fuisse morem vt in articulo mortis, Clerici sub vtraque, Laici sub vna specie communicarent. Nam aliàs non video, quod intelligi possit per Laicam communionem, quæ priuatim ægrotantibus dari solet. Et hoc optimè confirmant illa verba Concilij Sardicensis, quæ paulo ante citaui. *Itaut nec Laicam in fine communionem talis accipiat*, quasi dicat Episcopus, qui tam grande crimen (de quo ibi sermo est) admiserit non solùm clericali, sed etiam Laica communione priuabitur in fine vitæ, id est, non solùm communione vtriusque, sed etiam vnius speciei, in pœnam tanti delicti, abstinebit. Si hic sensus non est, quis alius esse potest? Si autem hic est, quid amplius requirimus.

20. Addi possent alia argumenta, desumpta ex communione ægrotorum, ex communione infantium, & communione ex præsanctificatis, quæ Bellarminus loco citato persequitur. Sic iubente ea omitto: quia quæ hactenus allata sunt, abundè nobis sufficient. Ex iis enim perspicuè constat, vsum vnius speciei ante mille annos, & eo amplius in Ecclesia Catholica, tum publicè Romæ & Constantinopoli: tum priuatim in Eremo & in domibus Laicorum: & in articulo mortis, fuisse receptum & approbatum, tametsi propter varios abusus, fuerit aliquando ad breue tẽpus prohibitus & intermissus. Quod in aliis quoque rebus euenire solet. Annon trina immersio, quæ fit in Baptismo, recepta & vsitata fuit tempore Tertulliani? Negari non potest. Et tamen postea in Concilio Toletano 4. can. 5. propter legitimam causam interdicta.

CAPVT VI.

Sub vna specie non minus continetur totus Christus, quam sub vtraque.

1. OStendi hactenus, vnam speciem vsurpatam fuisse, primò à Discipulis in Emaus, deinde à fidelibus ætate Apostolorum; denique ab aliis, qui postea successerunt. Nunc duæ causæ explicandæ sunt; cur id rectè factum sit. Vna est, quia sub vna specie non minùs continetur totus Christus, quàm sub vtraque. Altera, quia non minor fructus percipitur ex vna, quàm vtraque cæteris paribus. Priorem hic explicabo; posteriorem in sequenti capite.

2. Circa priorem causam, primò videndum est, quid sentiant Catholici. Illi ergo sic statuunt. Primò, in Christo spectari posse carnem, sanguinem, animam rationalem, & diuinitatem, seu personam verbi. Secundò, Christum secundum hæc omnia contineri in Sacramento Eucharistiæ; & hoc esse, quod dici solet, Christum totum contineri in hoc Sacramento. Tertiò, Christum non solùm sub vtraque specie simul sumpta, sed etiam sub vna specie separatim accepta, totum contineri, id est, totum sub specie panis, & totum sub specie vini. Quartò, aliter tamen contineri sub specie panis; aliter sub specie vini. Nam sub specie panis contineri solam carnem vi Sacramenti, reliqua per naturalem concomitantiam. Contra sub specie vini, contineri solum sanguinem vi Sacramenti; reliqua per concomitantiam. Hæc omnia habentur in Conc. Trident. Sess. 4. c. 3. & Sess. 21. can. 3. & apud D. Thomam in 3. p. q. 76. art. 1. & 2.

3. Caluinistæ longè aliter sentiunt. Primò, Christum, secundum carnem, sanguinem, & animam rationalem, non esse nisi in cœlo; ac proinde tanto intervallo

mode pia fides, mater sanctæ fidei. Ut, quæ nescit ille, quid credat, discat per matrem, quæ nescit, quando renascatur, renascatur per Ecclesiam. Nemo habeat Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem.

Ecclesiam dico hoc loco, illam, quæ per totum mundum in unitate diffusa est, quæ tamen ex singulis quibusque locis constat. Nam & ipsa Ecclesia civitas quædam est, cujus ille Apostolus membrum esse dicit, qui ait: Unum corpus multi sumus. Sed & ipsa civitas, quæ per totum mundum diffusa est,

eſt cibus animæ. Et ſicut Manna non minus ſatiabat ac reficiebat vires corporis, ſiue quis plus, ſiue minus collegiſſet: ſic etiam Euchariſtia non minus reficit mentem, ſiue ſub vna, ſiue ſub vtraque ſpecie ſumatur: modò aliunde non ſit impedimentum.

2. Sed vt clarius intelligatur, quod dicimus, explicandum eſt, quid quiſque ſentiat de fructu Euchariſtiæ. Lutherani putant, totum illius fructum in eo conſiſtere, vt fides in nobis excitetur aut confirmetur. Fundamentum eorum duplex eſt. Vnum, fidem iuſtificantem nihil aliud eſſe, quàm fiduciam, qua quis certo perſuaſus eſt, peccata ſibi gratuito remiſſa eſſe per merita Chriſti, iuxta diuinam promiſſionem. Alterum, Sacramenta inſtituta eſſe ad hanc fidem in nobis excitandam & confirmandam. Eſſe enim ſigna quædam ſenſibilia, quibus Deus ſuam promiſſionem de gratuita peccatorum remiſſione per merita Chriſti obſignauit, & nobis reliquit, vt ex eorum aſpectu vel vſu ſtatim excitemur ad certam fiduciam remiſſionis peccatorum concipiendam.

3. Ex his fundamentis: quæ tamen falſa & alibi refutata ſunt, oſtendo Lutheranos, ſi quem fructum ex Euchariſtia percipiunt, non minorem ex vna quàm ex vtraque ſpecie percipere poſſe, ſi velint; ac proinde fruſtra eos vrgere vtramque ſpeciem. Hoc autem ſic oſtendo. Vel fides excitatur ex aſpectu Sacramenti, vel ex auditu verborum quæ recitantur in Sacramenti adminiſtratione; vel ex ipſa ſumptione Sacramenti. Si excitatur ex aſpectu Sacramenti; fruſtra Lutherani vrgent ſumptionem vtriuſque ſpeciei. Primò, quia Laici, tametſi alteram tantum ſpeciem accipiant, poſſunt tamen vtramque aſpicere, quia Sacerdos vtramque palàm ſpectandam exhibet. Ergo ſi ſolus aſpectus ſufficit, quid vrgent ſumptionem vtriuſque ſpeciei? Secundò, non minus excitatur fides ex aſpectu vnius ſpeciei in Euchariſtia, quàm ex aſpectu vnius merſionis in Baptiſmo: Ergo ſicut in Baptiſmo non requiruntur tres merſiones ad excitandam fidem, ſed vna ſufficit: ſic etiam in Euchariſtia non requiruntur duæ ſpecies, ſed vna ſufficit. Tertiò, quando Lutherani communicant ſub vtraque ſpecie, prius vident ſpeciem panis, quàm calicis. Vel ergo ex ſolo aſpectu panis excitatur fides, vel non. Si excitatur, quid vlterius volunt? Si non excitatur, quid prodeſt ſumere illam ſpeciem? Dicent, excitari quidem fidem ex aſpectu panis Euchariſtici: ſed confirmari ex aſpectu calicis. Sed quæro; an fides excitata ex priori aſpectu, ſit vera fides iuſtificans, nec ne? ſi eſt, iam verè credunt Lutherani peccata ſibi remiſſa eſſe. Ergo iam verè remiſſa ſunt. Quid volunt amplius? an quæ ſemel verè remiſſa ſunt indigent noua remiſſione? Non opinor. Si autem non eſt vera fides iuſtificans, quid ergo eſt, aut quid tandem prodeſt? Sed eſto: fides ſemel excitata, confirmanda eſt. An hoc fieri non poteſt ex vnius ſpeciei aſpectu ſemel ac identidem repetito? Sicut enim, qui ſæpius ac iterato intuetur eandem Chriſti imaginem, poteſt ſæpius excitari ad commemorandam ipſius mortem & paſſionem: ſic etiam in propoſito. Vnde, ſicut vna imago, non ſolùm ad excitandam, ſed etiam ad confirmandam recordationem ſufficiens eſt: ſic planè ſentiendum eſt de vna ſpecie Euchariſtica. An Lutherani putant, vnum Bibliorum codicem non ſufficere ad excitandam & confirmandam fidem, niſi alter adſit, qui priori ſuppetitas ferat? Si ergo non eſt alius fructus Euchariſtiæ, quàm ſolo aſpectu excitare fidem remiſſionis peccatorum; is ſanè æquè percipi poteſt ex vna, quàm ex vtraque ſpecie, vt iam oſtenſum eſt.

4. Si autem fides excitatur, non ex aſpectu Sacramenti; ſed ex auditu verborum, quæ in Sacramenti adminiſtratione recitantur; nec ſic quidem vrgeri poteſt ſumptio vtriuſque ſpeciei. Nam Laici non minus audiunt illa verba, quando communicant ſub vna ſpecie, quàm quando ſub vtraque. Ergo non minus excitari poteſt illorum fides in ſumptione vnius, quàm vtriuſque ſpeciei. Imò, quid opus eſt ſumptione Euchariſtiæ, ſi ex ſolo verborum auditu fides ſufficienter excitatur? Satis erit ad fructum illum percipiendum, ſi miniſter clara voce recitet verba inſtitutionis ex Euangelio, & Laici miniſtrum recitantem audiant.

5. Si denique, neque ex aſpectu, neque ex auditu, ſed ex ipſa Sacramenti ſumptione fides excitatur, quid tandem illud eſt, quo potiſſimùm excitatur? Nam multa ſpectari poſſunt in ſumptione. 1. externa actio ſumendi. 2. interna fides & deuotio ſumentium. 3. ſpecies panis & vini, quæ ſumuntur. 4. corpus & ſanguis Chriſti, quæ ſub illis ſpeciebus continentur. Quid ergo ex his omnibus eſt, quod fidem excitat in Lutheranis? An externa ſumptio? At illa ſaluari poteſt in vna ſpecie? An interna fides & deuotio? At ſic fides ſeipſam excitaret? Imò fides adeſſet, antequam excitaretur? An ſpecies panis & vini? At cùm vna ſpecies continet totum Chriſtum non minus, quàm ambæ ſimul, cur vna non ſufficiat? An denique corpus & ſanguis Chriſti? At iam dixi, hæc non minus ſub vna, quàm ſub vtraque ſpecie contineri.

6. Vident, opinor, Lutherani, quocunque tandem ſe vertant, non minorem fructum inuenire ſe poſſe in vna, quàm in vtraque ſpecie, ac proinde ex hoc capite, non rectè vrgere vtramque ſpeciem. Hoc vnum, coronidis loco ab ijs quæro, an per illam fidem, quæ in hoc Sacramento in ipſis excitatur, credant Chriſtum viuum præſentem eſſe in Euchariſtia, an mortuum? Si mortuum errant, quia Chriſtus iam non moritur, vt ait Apoſtolus. Si viuum, etiam errant, ſaltem ſua opinione, quia putant ſolam carnem eſſe ſub ſpecie panis, & ſolum ſanguinem ſub ſpecie vini. At nec ſola caro, nec ſolus ſanguis, in ſe vitam habet. Ergo quidquid credunt, illorum fides erronea eſt. Quomodo ergo iuſtificat? Etiam, proculdubio, erroneæ.

7. Venio ad Caluiniſtas & Zvvinglianos. Quid illi ſentiant de fructu Euchariſtiæ, ne ipſos quidem ſcire arbitror. Omnia apud ipſos dubia ſunt: Et præſertim hæc tria, quæ ad rem maximè faciunt. 1. an Chriſtus ſit realiter præſens in hoc Sacramento? 2. quomodo comedatur & bibatur in hoc Sacramento? 3. quis ſit fructus manducationis & bibitionis ſacramentalis? Hæc, inquam, dubia & incerta ſunt apud Caluiniſtas. Expendamus ſingula ſeorſim. Ac primùm quæro, an Chriſtus ſit realiter præſens in hoc ſacramento? Caluinus nunc affirmat, nunc negat. Affirmat in c. 11. prioris Cor. his verbis. *Concludo, realiter, vt vulgo loquuntur, nobis in cœna dari Corpus Chriſti.* Negat in conſenſione de re ſacramentaria, in fine, his verbis: *Quia tamen Chriſti corpus finitum eſt, & cœlo vt loco cõtinetur, neceſſe eſt à nobis tanto locorum interuallo diſtare, quanto cœlum abeſt à terra.* Caluinum imitatur Pleſſæus, qui l. 4. de Euchariſtia c. 3. p. 675. in fine, negat realem præſentiam, quam tamen antea c. 2. p. 660. aſſeruerat his verbis: *Deum ſacra cœna præſcripto Chriſti celebratur, Chriſtum realiter & ſubſtantialiter accipimus.*

8. Secundò quæro: quomodo manducetur & bibatur Chriſtus in hoc Sacramento? In hac re Caluiniſtas & Zvvinglianos diſſentire, fatetur Caluinus ipſe lib. 4. Inſt. c. 17. §. 5. cùm ait: *Sed hoc non perinde inter omnes conuenit, qualis ſit eius participandi ratio. Sunt enim, qui mãducare Chriſti carnem, & ſanguinem eius bibere, vno verbo definiunt nihil eſſe aliud, quàm in Chriſtũ ipſum credere. Sed mihi expreſſius quiddam ac ſublimius videtur voluiſſe docere Chriſtus in præclara illa cõtione, vbi carnis ſuæ manducationem nobis commendat, nempe*

vera sui participatione nos vinificari. Quid autem hoc est? Sequitur paulo post; *Interim verò hanc non aliam esse quam fidei manducationem fatemur, vt nulla alia fingi possit. Verùm hoc inter mea & istorum verba interest, quod illis manducare est duntaxat credere: ego credendo manducari Christi carnem, qua fide noster efficitur, eamque manducationem fructum effectumque esse fidei dico.* Hæc Caluinus. Quis potest capere, capiat. Quid Plessæus? Multò facilius se expedit. Ait Christum non aliter manducari & bibi in Eucharistia, quàm in Baptismo. Sic enim loquitur libro 4. capite 3. pag. 672. *Cibus in sacra cœna, fons in sacro lauacro. Et vtrobique Christus eodem modo.* Et paulo post, *vt Christus proinde in sacra cœna non aliter quàm in Baptismo suscipiatur, capiatur, gustetur.* Et quomodo suscipitur, manducatur & bibitur in Baptismo? Non aliter, inquit alibi, quàm in verbo Dei, id est, sola fide. Ergo Plessæus iam discedit à Caluino: & nihil plus vult tribuere Eucharistiæ, quàm Baptismo.

9 Tertio quæro: quis sit fructus manducationis & bibitionis Sacramentalis? Secundum Caluinum; est certitudo seu securitas de vita æterna. Imò tanta certitudo & securitas, vt non magis possimus amittere regnum cælorum, quàm Christus, qui iam illud ingressus est. Sic enim habet Caluinus libr. 4. Institution. capit. 17. §. 2. *Magnum verò fiducia ac suauitatis fructum ex hoc Sacramento colligere possunt piæ animæ, quod testimonium habens in vnum corpus nos cum Christo coaluisse, vt quidquid ipsius est, nostrum vocare liceat. Hinc sequitur, vt nobis securè pendere audeamus, vitam æternam nostram esse cuius ipse est hæres: nec regnum cælorum, quod iam ingressus est, posse magis nobis excidere, quàm ipsi, rursum peccatis nostris non posse nos damnari.* Speciosa verba. Longè aliter Plessæus Caluinista lib 4. de Eucharistia capit. 1. p. 652. vbi disertè affirmat; eundem esse fructum Eucharistiæ & Agni Paschalis: Et generatim loquendo, eandem esse vim, præstantiam, & effectum Sacramentorum vtriusque populi, Iudaici & Christiani. Inter alia sic ait: *Quæ igitur Christianorum prærogatiua? & Sacramenta nostra veteribus quid præstant? Responsio in promptu est. Sermonis Prophetici & Apostolici eadem virtus, Christus vtrobique: sibi ipsi par & similis. Idem de Sacramẽtis vtriusque populi dicendum.* Ergo, secundum Plessæum, eundem fructum nos percipimus ex Eucharistia, quem olim Iudæi ex esu Agni Paschalis. Quid hinc colligis? Si Plessæo credimus, Christianos esse pares Iudæis; si Caluino, pares Christo in cælo existenti.

10. Vides, nihil certi esse apud Caluinistas quando de rebus ipsis agendum est. At cùm de nudis symbolis mouetur controuersia, omnes constanter vrgent vtramque speciem. Et cur id quæso? An Christus magis sub vtraque, quàm sub vna præsens est? At secundum ipsos, nec sub vna, nec sub vtraque præsens est: sed cælo tantum continetur. An manducatur & bibitur sub vtraque potius, quàm sub vna? At secundum Plessæum, non aliter manducatur & bibitur in Eucharistia, quàm in Baptismo. Si ergo vna mersio sufficit ad manducandum & bibendum Christum in Baptismo: cur vna species non sufficiat in Eucharistia? An maior fructus spectari potest ex vtraque specie, quàm ex vna: At qui ille fructus est? Non alius secundum Caluinum, quàm facere nos certos & securos de vita æterna. At ille fructus, secundum principia Caluinistarum, habetur ante perceptionem Eucharistiæ, quod sic ostendo. Vel enim sermo est de prædestinatis, vel de reprobis. Si de reprobis, illi nunquam certi sunt de vita æterna. Si de prædestinatis, illi per fidem iustificantem habent hanc certitudinem. At fides iustificans præcedit perceptionem Eucharistiæ. Quid ergo, si fructum quærimus, confert Eucharistia? aut quid potius vtraque species, quàm vna prodest? Nihil video, si Caluini sequaris principia. Prædestinati omnes fidem habent, quæ deficere non potest. Per hanc securi sunt de vita æterna. Imò, omnes fidelium filij ante Baptismum continentur in fœdere promissionis vitæ æternæ: Et sine Baptismo, saluari possunt: Neu magis futuri in cælo beati, qui Baptismo tincti sunt, quàm qui non sunt. Quid ergo præsidij quærãt ex vtraque vel altera specie: Frustra est, apud Caluinistas.

11. At, inquies, aliter Plessæus sentit de fructu quàm Caluinus. Scio, sed nihil melius. Ait fructum Eucharistiæ & Agni Paschalis eundem esse. Ait Christum non aliter in Eucharistia, quàm in Baptismo manducari & bibi. Ait denique, Baptismum nos admittere in fœdus Dei: Eucharistiam in eo conseruare. Hæc neque vniuersè vera sunt, neque inter se cohærent, neque rem expediunt. Si enim est idem fructus Eucharistiæ & Agni Paschalis: quomodo dixit Augustinus in Psalm. 73. *Sacramenta non sunt eadem, quia alia sunt Sacramenta dantia salutem: alia promittentia Saluatorem, Sacramenta noui Testamenti dant salutem, Sacramenta veteris Testamenti promiserunt Saluatorem.*

Rursum, si Christus non aliter manducatur & bibitur in Eucharistia, quàm in Baptismo: quomodo alius est fructus Baptismi, nempe admittere nos in fœdus Dei: & alius Eucharistiæ, nempe in eodem fœdere nos conseruare: Denique, si per Eucharistiam conseruamur in fœdere: quomodo id potius per vtramque speciem fit, quàm per vnam? Et quæro: si prædestinati sub vna tantum specie communicarent, an conseruarentur in fœdere, necne? Si conseruarentur, res salua est. Sin minus: quid de iis futurum esset: Dices, conseruandos quidem non tamen vi vnius speciei; sed vi prædestinationis. At idem dicturus esset in sumptione vtriusque speciei. Nam etiam tunc, vi prædestinationis conseruarentur. Quid ergò, si fructum spectemus, interest inter vnam & vtramque speciem? Nondum video. Nisi fortè ad præceptum recurras. Sed de hoc infra. Nunc solùm de fructu disputamus.

12. Relinquo Caluinistas, quia nihil solidi apud ipsos inuenio. Negant præsentiam Christi in Eucharistia, contra apertam Scripturę & Sanctorum Patrum sentẽtiam. In explicanda manducatione & bibitione Sacramentali penitus inter se dissident. Nullum fructum, qui huic Sacramento proprius ac pecularis sit, proferre omninò possunt. Quando solidior, verior, & salubrior est Catholicorum doctrina, quæ initio capitis à me præposita, his paucis assertionibus breuiter explicari potest.

13. *Prima Assertio.* Christus in Sacramento Eucharistiæ, sub specie panis & vini; verè, realiter & substantialiter præsens est: ideoque hoc Sacramentum dicitur constare, partim speciebus Sacramentalibus, quæ oculis cernuntur: partim corpore & sanguine Christi, quæ sub illis speciebus latent. Matth. 26. 26. *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*: Cyrill. Hierosolymitanus Catech. 4. mystagogica: *Cum Christus ipse dicat, Hoc est Corpus meum: quis deinceps audeat dubitare?*

14. *Altera Assertio.* Hoc Sacramentum institutum est, non vt homines per peccatum mortui, vitam spiritalem inde percipiant, sed vt homines per gratiam viui nutriantur, & maiores vires acquirant. Hinc rectè vocatur *cibus, potus, esca viaticum.* Nam sicut homo, qui corporaliter viuit, indiget cibo & potu corporali, ad nutriendum & conseruandum corporaliter, sic etiam qui viuit spiritualiter, indiget cibo & potu spirituali, ad se nutriendum & conseruandum spiritualiter. Ioannis 6. 23. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis,*

& biberitis eius sanguinem, non habebitis, id est, non conseruabitis *vitam in vobis*. Rursum, sicut homini corporaliter mortuo non prodest cibus aut potus corporalis: ita homini per peccatum mortuo non prodest, sed potius obest cibus & potus Eucharistiæ. 1. Corinthior. 11. 28. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.*

15. *Tertia assertio.* Hoc interest inter corporalem & spiritualem nutritionem, quod illa fiat cibo & poto, tanquam duabus rebus distinctis: vt aliud sit cibus & aliud potus. Hæc autem fiat vna re, quæ simul cibus, simul potus sit. Itaque Christus, qui totus continetur sub specie panis, sub illa eadem specie cibus & potus est: idemque Christus, qui etiam totus continetur sub specie vini, sub eadem quoque specie, cibus & potus est. Non enim differt cibus & potus in spirituali refectione, sicut differt in corporali. Vnde manducare & bibere, esurire & sitire indifferenter pro eodem sumuntur in Scriptura. Matth. 5. 6. *Beati, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Ioann. 6. 53. *Ego sum panis viuus, qui venit ad me, non esuriet; & qui credit in me, non sitiet vnquam.*

16. *Quarta assertio.* Hinc fit, vt perinde sit, si nutritionem spiritualem spectes, siue sumas Christum sub specie panis tantum, siue sub specie vini tantum, siue sub vtraque simul: quia vbique totus est: vbique cibi ac potus rationem habet; & consequenter, vbique plenam refectionem præstare potest. Vnde non minor fructus percipitur ex sumptione vnius, quàm vtriusque speciei. Cùm enim totus fructus pendeat à Christo, tanquam à fonte bonorum omnium spiritualium: & is æquè sub vna, atque sub vtraque specie præsens sit: æquè sub vna, atque sub vtraque, cibi & potus rationem habeat: necesse est, non minorem fructum ab vna, quàm sub vtraque specie sperari posse. Vide, quæ supra dixi, §. 1.

17. *Quinta Assertio.* Porrò in perceptione huius sacramenti duplex manducatio distinguenda est: vna sacramentalis, altera spiritualis. Eos dicimus sacramentaliter manducare Christum, qui hoc sacramentum, in quo Christus sub speciebus sacramentalibus continetur, ore corporali accipiunt, & in stomachum transmittunt. Eos autem spiritualiter, qui quando ore in corporis sacramentaliter manducant Christum sub speciebus sacramentalibus, simul etiam percipiunt spiritualem animæ refectionem, id est, gratiam sacramentalem, qua anima spiritualiter pascitur & nutritur. Prior manducatio communis est bonis & malis. Omnes enim tam boni, quam mali, possunt ore corporis accipere Christum in Eucharistia: sic vndecim Apostoli boni, & Iudas proditor. Posterior, propria iustorum est. Hi enim soli percipiunt spiritualem fructum ex sacramentali manducatione. Est autem duplex hic fructus: alter consistit in argumento gratiæ & charitatis habitualis; alter in auxilijs gratiæ excitantis, quibus Deus nos præuenit, iuuat, & corroborat ad benè beatéque operandum. Sicut enim in nutritione corporis, non solùm augetur caro, sanguis & ossa; sed etiam excitantur spiritus sensitiui & vitales, qui apti sunt ad actiones sensitiuas & vitales promptè exequendas: sic in nutritione animæ, non solùm augetur gratia habitualis, & alia dona permanentia sed etiam excitantur motiones diuinæ ac supernaturales, quibus homo iustus suauiter impellitur & corroboratur ad pia opera promptè exercenda. Atque hæc breuiter dicta sint de sententia Catholicorum. Nam cætera, quæ subtiliora sunt, in scholis disputauimus.

18. Sunt tamen quædam obiectiones diluendæ, quæ non quidem ab aduersarijs, sed ab ipsis Catholicis, exercitij causa, opponi solent; idque eo fine, vt quod hactenus dictum est, melius intelligatur & explicetur. *Prima est*, si Christus sub vna specie continetur semel totus, & sub altera semel totus: Ergo sub vtraque, continetur bis totus: Ergo plus confert sub vtraque, quam sub vna. *Respondeo.* Negatur vltima consequentia; quia etiam sub vna parte panis consecrati continetur semel totus; & sub duabus partibus bis totus: & tamen, si fructum spectes, perinde est, siue quis sumat vnam, siue duas aut tres particulas panis consecrati. Idem est de vino consecrato. Alius plus, alius minus bibit ex eodem calice; & tamen fructus non ideò maior aut minor est.

19. *Secunda Obiectio.* Vnaquæque species per se confert effectum suum; Ergo plus conferunt duæ, quàm vna. *Respondeo*, cum distinctione, Quando vna species sola sumitur per modum vnius refectionis, tunc confert totum illum effectum, quem conferunt ambæ species simul sumptæ per modum vnius refectionis. Quando autem vna species sumitur cum alia, tunc partialiter confert eandem effectum. Simile est, de duabus particulis panis consecrati, aut de duobus hostibus vim consecrati. *Dices*; vel totus effectus datur in sumptione panis, vel totus in sumptione vini; vel pars in sumptione panis, & pars in sumptione vini. Si totus in sumptione panis: iam nihil efficit sumptio vini; si totus in sumptione vini: nihil efficit sumptio panis. Si pars in sumptione panis, & pars in sumptione vini; ergo plus prodest sumptio vtriusque, quam vnius speciei. *Respondeo.* Idem argumentum fieri potest de sumptione duarum particularum panis consecrati, aut de iterato haustu calicis: aut de triplici mersione in Baptismo. Dicendum ergo est, totum effectum conferri in sumptione panis: absolutè quidem, si altera species non sequatur: in ordine verò ad alteram, si sequatur. Sicut, si habeas duplicem particulam hostiæ: totum effectum consequeris in sumptione prioris: absolutè si illam solam sumpseris: in ordine verò ad alteram, si illam adieceris. De duplici haustu par proportio est.

20. *Tertia obiectio.* Licèt totus Christus sit sub vna specie non minus, quàm sub vtraque; tamen, vt supra dictum est: vi verborum sola caro est sub specie panis, & solus sanguis sub specie vini: Ergo vi verborum, plus continent duæ species, quàm vna: Ergo etiam plus efficiunt. *Respondeo.* Parum refert ad effectum Eucharistiæ an caro vel sanguis Christi sit vbi vi verborum, an per naturalem concomitantiam. Hoc satis est, quod totus Christus non minus sit sub vna specie, quàm sub vtraque. Nam affectus Eucharistiæ non pendet immediatè à vi verborum, sed ab ipso Christo, qui est præsens in Sacramento. Vt hoc melius intelligatur, distinguendi sunt duo effectus, qui pendent à diuersis causis. Vnus est præsentia Christi in Eucharistia sub speciebus sacramentalibus. Hic immediatè efficitur vi istorum verborum: *Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus.* Alter est gratia Sacramentalis: seu interna anima nutritio & refectio. Hic immediatè efficitur à Christo iam præsente: Et de hoc disputamus.

21. *Quarta Obiectio.* Duæ species simul sumptæ plus significant, quàm vna: Ergo etiam plus efficiunt; quia efficientia respondet significationi. Antecedens patet, quia duæ species significant integrum conuiuium, constans cibo & potu: Vna species significat alteram tantum partem conuiuij: vt species panis, solum cibum: & species vini, solum potum. *Respondeo*, cum distinctione. Nam significatio Sacramentalis dupliciter spectari potest. Primò, ex parte rei significatæ. Secundò, ex modo tantum significandi. Hoc ostendo in Baptismo. Exterior enim ablutio spectatur semel, quatenus significat internam ablutionem à peccatis, & semel

quatenus eam significat, vel per vnam, vel per trinam immersionem. Idem est in Eucharistia. Nam hoc Sacramentum spectatur semel, quatenus significat internam animæ refectionem; & semel, quatenus eam significat, vel vnius, vel vtriusque speciei sumptione. Si ergo priori modo spectetur; significatio illius semper est æque perfecta, quia semper est eadem res significata, nempe refectio animæ. Si posteriori, perfectior est significatio sub vtraque, quàm sub altera tantum specie, quia modus significandi est perfectior. Efficientia tamen Sacramenti non respondet significationi ex parte modi significandi, sed ex parte rei significatæ.

22. *Quinta obiectio.* Si quis in triduo mortis consecrasset Eucharistiam, non percepisset tantum fructum ex vna specie, quantum ex vtraque, vt multi fatentur. Ergo neque nunc percipimus tantum ex vna, quàm ex vtraque, quia Eucharistia iam non est alia, quam tunc fuisset, *Respondeo.* Non est simile, Nam in illo triduo Christus erat mortuus; & non solùm corpus ab anima; sed etiam caro à sanguine separata. Nunc autem viuus est. Vnde si in illo triduo fuisset facta consecratio tunc sub specie panis fuisset caro sine sanguine & anima rationali; & sub specie vini fuisset sanguis sine carne & anima rationali. Plus ergo fuisset sub vtraque specie, quàm sub vna. Hinc aliqui putant, maiorem etiam fructum ab vtraque, quàm ab vna percipi potuisse. Mihi tamen non videtur hoc sequi. Nam vis & efficacia huius Sacramenti, non pendet præcisè à carne & sanguine, sed potius à Diuinitate, seu persona verbi. Cùm ergo in triduo mortis caro Christi, licèt à sanguine esset separata, manserit tamen coniuncta tum Diuinitati seu persona verbi; retinuit eandem vim & efficaciam quam nunc habet. Ergo etiam in illo triduo, non maior fructus ab vtraque specie, quàm ab vna tantum, sperari potuisset.

23. *Sexta obiectio.* Si est tantus fructus vnius speciei, quamis vtriusque; quare Christus vtramque instituit? & quare Sacerdotes non sunt vna contenti, sicut iubent Laicos esse contentos? Respondeo. Eucharistia non solùm est Sacramentum, sed etiam sacrificium nouæ legis. Igitur ratio Sacramenti saluari potest in vna specie, ratio sacrificij requirit vtramque speciem. Laici ergo, qui Eucharistiam accipiunt, vt Sacramentum est, vna specie contenti sunt. Sacerdotes autem, qui illam, vt sacrificium offerunt, vtramque speciem vsurpare debent. Plura de hac re in materia de sacrificio Missæ. Hæc pauca pro hoc loco sufficiunt.

CAPVT VIII.

Quæ sint causæ, cur potius sub vna quàm sub vtraque specie, Laici communicent?

1. HActenus explicatæ sunt duæ causæ, cur Laïci non minus sub vna, quàm sub vtraque specie communicare possint. Prior est, quia totus Christus non minus sub vna, quàm sub vtraque continetur. Posterior, quia non minor fructus ex vna, quàm ex vtraque percipitur. Nunc aliæ causæ adferendæ sunt, cur expediat eos sub vna specie potius, quàm sub vtraque communicare. Sunt autem potissimùm tres. Prima, quia multi sunt abstemij à vino. Altera, quia vinum multis locis haberi non potest, præsertim in tanta copia; vt multa hominum millia possint communicare. Tertia, quia in tanta communicantium multitudine, sæpe esset periculum effusionis aut irreuerentiæ.

2. Hæ causæ sufficientes sunt, si semel statuamus (quod hactenus probatum est, & infra rursus confirmabitur) vtramque speciem iure diuino non esse necessariam, sed alteram sufficere: Nec plus vtilitatis ex vtraque, quàm ex altera percipi potest. Nam si ita est, prudenter abstinere possumus à calice, propter rationes iam allatas. Nec id negant aduersarij. Solùm vrgent præceptum de vtraque specie, de quo iam non agimus. Excluso ergo præcepto, nihil est, quod amplius obiciant.

3. Imo, quod magis miror, illi ipsi, qui præceptum vrgent, putant eas causas quas iam attuli, tanti momenti esse, vt vna species licitè vsurpari possit. Nam Ioannes Brentius in Apologia pro confessione Vvirtembergensi fatetur, abstemios posse sub vna specie communicare. Et Philippus Melanthon in libro de vsu integri Sacramenti, affirmat, Ruthenos ob vini inopiam rectè facturos, si pro vino vterentur medone, seu aqua mellita.

4. Ex hac illorum concessione sic argumentor. Si abstemij & Rutheni possunt licitè communicare, & fructum Eucharistiæ percipere, sine specie vini; cur non similiter alij; Dicent sine dubio, obstare præceptum Christi: abstemios & Ruthenos excusari ab obseruatione præcepti; reliquos non item. Sed frustra. Sic enim iusto: Brentius, Philippus, & alij aduersarij, putant præceptum Christi in eo consistere, vt vna species non sumatur sine altera: vel vt ipsi loquuntur vt Sacramentum Eucharistiæ non mutiletur altera sui parte: Et sacrilegos esse, quijd faciant. Sanè, si ita est Brentius: Philippus & alij Lutherani omninò sacrilegi sunt, qui contra præceptum Christi, permittunt abstemiis & Ruthenis Sacramentum altera sui parte mutilatum. Adde hoc Dilemma; vel iure diuino prohibitum est communicare sub altera tantum specie, vel non est. Si prohibitum est, cur permittitur abstemiis? Si non est, cur reliquis negatur;

5. Ex dictis colligo hæc duo principia. Vnum est; omnes, tam Catholici, quàm aduersarij, permittunt abstemiis communionem sub altera tantum specie nec vnquàm auditum est à temporibus Apostolorum ad nos vsque abstemios fuisse à communione exclusos. Alterum est: Nulli, nec Catholici, nec aduersarij, possunt dispensare in præcepto diuino: sed quidquid diuino iure mandatum est, vt fiat, hoc omninò fieri debet: Et quidquid diuino iure prohibitum est, ne fiat, hoc nullo modo fieri debet. Hinc ita concludo; Ergo vel communio sub vna specie, non est prohibita iure diuino quod nos contendimus: vel, si prohibita est, non potest fieri dispensatio in illa prohibitione: Et sic abstemij erunt repellendi à communione. Eligant hic aduersarij quod volunt.

CAPVT IX.

Ecclesia legitimè statuit vt Laïci communicent sub vna specie.

1. SI spectemus ius diuinum, semper in Ecclesia fuit liberum Laicis, vel sub vna, vel sub vtraque specie communicare, vt hactenus ostensum est. Si autem spectemus ius Ecclesiasticum, res aliter habet. Nam diuersis temporibus propter diuersas causas & occasiones, fuerunt etiam diuersa præcepta Ecclesiastica de hac re

hac re. Et quidem Gelasius Papa, quia videbat suo tempore Manichæos ex falsa superstitione semper abstinere ab altera specie planè statuit, vt nemo, nisi sub vtraque specie communicaret: alioqui foro, vt Manichæus haberetur, qui à calice abstineret. Contra verò, Patres in Concilio Constantiensi, quia videbant Hussitas in Bohemia, pertinaciter vigere vtramque speciem tanquam ad salutem necessariam: cùm tamen Catholici passim sub altera communicarent: vsum vtriusque speciei respectu Laicorũ, penitus substulerunt: non sanè, quod putarent esse malum & illicitum: sed partim, vt hac ratione, Hussitarum errorem corrigerent & damnarent: partim etiam, vt consuetudinem communicandi sub vna specie, quæ tum multis locis recepta erat, suo decreto approbarent, & sic in tota Ecclesia, maior conformitas & concordia seruaretur. Accedebant etiam & aliæ causæ, quas superiori capite explicauimus.

2. Propter has igitur prudenter statutum est, vt Laici sub vna specie deinceps communicarent. Nec sine Exemplo id factum est. Nam simile quid contigit olim circa mersionẽ Baptismi. Sicut enim iure diuino semper liberum fuit communicare sub vna, vel sub vtraque specie: sic etiam iure diuino liberum fuit, vnam vel trinam mersionem adhibere in Baptismo. Et rursum, sicut hac libertate non obstante, Ecclesia nunc sub vna, nunc sub vtraque specie voluit Laicos Eucharistiam accipere: sic etiam, nunc vnam, nunc triplicem mersionem voluit adhiberi in Baptismo, propter diuersas causas diuersis temporibus occurrentes. Et quidem in primitiua Ecclesia triplex mersio fuit impetrata, ad designandam Trinitatem personarum in vna Deitate: idque propter hæreticos illius temporis, qui negantes Trinitatem, vna mersione Baptismum conferebant. Hoc patet ex canone 49. Apostolorum, qui sic habet: *Si quis Episcopus aut presbyter non trinam mersionem vnius mysterij celebret, sed semel mergat in Baptismate, deponatur.* Vide etiam Tertullianum in libro de corona militis, & Gratianum de consecratione, distinct. 4. cap. 78. Postea verò noui hæretici orti sunt, qui putabant Baptismum iterandum esse, ideoque Baptizatos rebaptizabant. Ad hunc errorem corrigendum, statutum fuit in Concilio Toletano 4. canon. 5. vt vna mersione Baptismus conferretur, ad designandam vnitatem mortis Christi. Cum enim Baptismus repræsentet nobis Christi mortem & passionem, iuxta illud Romanorum 6. 3. *Quicunque Baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius Baptizati sumus*: et Christus semel tantum mortuus sit: nullo modo Baptismus iterandus est, sed semel tantum conferendus. Vnde Apost. Heb. 6. 6. contra eos, qui putabant in noua lege Baptismum repeti posse, sicut in veteri repetebantur lotiones & Baptismata, sic ait: *rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes.* et ad Eph. 4. 5. *Vnus Dus, vna fides, vnum Baptisma.*

3. *Dices:* Vnde habet Ecclesia hanc potestatem, vt possit in alteram partem definire & statuere id, quod iure diuino liberum relictum est? Ratio dubitandi est, quia quidquid iure diuino permittitur omnibus Christianis, hoc solo iure humano negari aut tolli non potest. Cùm ergo iure diuino, in Baptismo liberum sit, vnam vel trinam mersionem adhibere: & similiter in Eucharistia liberum sit, sub vna vel vtraque specie cõmunicare; quo iure potest Ecclesia, vel vnam mersionem in Baptismo, vel vtramque speciem in eucharistia prohibere? *Respondeo.* Ecclesia, vel potius Prælati Ecclesiæ, habent hanc potestatem à Christo. Sicut enim Rex, qui sibi Vicarium in regni administratione subrogat, solet quædam maioris momenti negotia certis legibus definire, & illi præscribere: alia in ipsius arbitrio ac potestate relinquere: sic Christus egit cum Pastoribus Ecclesiæ, quos quasi Vicarios sibi subrogauit. Quæ enim ad Sacramentorum substantiam, numerum & effectum pertinent: certis legibus ab ipso definita sunt reliqua, quæ cæremonias & circumstantias attingunt, Pastorum arbitrio ac prudentiæ commendata. Huius generis sunt, Baptismum conferre semel vel ter immergendo: Eucharistiam sumere sub vna, vel vtraque specie; ante vel post cœnam: dominico aut alio die: lotis vel non lotis pedibus, & his similia. De quibus loquitur Apostolus 1. Corinthiorum 11. 34. cum ait; *Cætera cum venero, disponam.* Vide Augustinum epistola 118. ad Ianuarium, vbi pulchrè de hac re disputat.

CAPVT X.

Soluuntur obiectiones ex Scripturis.

1. EXplicaui hactenus sententiam Catholicorum, qui putant nullum extare præceptum diuinum de vtraque specie; ac proinde vnam speciem licitè vsurpari posse, & semper in Ecclesia vsurpatam esse: idque non minori fructu, quàm si ambæ species vsurpentur. Nunc aduersariorum argumenta dissoluenda sunt, quæ ipsi in hanc doctrinam adferunt. Sunt autem triplicia: quædam ex Scripturis: alia ex Patribus: alia denique ex ratione desumpta. Singula ordine discutiemus.

2. Et quidem omnes aduersarii, vt supra monui, quærunt in Scripturis præceptum de vtraque specie: nec tamen inueniunt. Hussitæ quærunt in illis verbis *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius.* Lutherani in illis, *Hoc facite.* Caluinistæ in illis: *Bibite ex eo omnes.* Alii ex illis: *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* Sunt ergo quatuor obiectiones petitæ ex Scripturis, quas iam persequar.

3. *Prima* sumitur ex illo Ioan. 6. 53. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in nobis.* Hic volunt Hussitæ contineri præceptum Christi de vtraque specie. Nos negamus. Et quod mirum est, nobiscum negant Lutherani & plerique Caluinistæ: non tamen ex eodem principio. Illi, quia putant ibi non agi de Sacramentali manducatione. Nos quia tametsi fateamur agi de Sacramentali manducatione, negamus tamen fieri mentionem vtriusque speciei. Igitur duo nos asserimus. Vnum Christum loqui de Sacramento Eucharistiæ. Alterum, non tamen, præcipere vtramque speciem. In priori suffragantur nobis Hussitæ; in posteriori, Lutherani & multi Caluinistæ. Vtrumque explicandum est.

4. Primò ergo dicimus; Christum in illo c. 6. apud Ioannem, loqui de triplici cibo. 1. de materiali. 2. de spirituali. 3. de Sacramentali. Sicut enim in aliis rebus solet suos auditores ad ipsorum captum instruere, paulatim à notis ad incognita, à sensibilibus ad occulta, à corporalibus ad spiritualia progrediendo; sic etiam hic facit. Et quidem in principio capitis agit de panibus à se multiplicatis, quibus turbæ corporaliter pastæ & satiatæ. at quia propter hoc miraculum, ipsum sequebantur, inde sumpta occasione hortatur eos, vt potius quærant cibum spiritualem, quàm corporalem *Operamini*, inquit, *non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Hinc vlterius progreditur ad cibum Sacramentalem, cum ait; *Panis quem ego dabo, caro mea est,*

pro mundi vita. Et iterum; *Niſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis.* Ac deinceps: *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* Et denique: *Non ſicut manducauerunt Patres veſtri Manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* Hæc & ſimilia dixit Chriſtus de Sacramentali manducatione ſuæ carnis & bibitione ſui ſanguinis. Et credebant illi Petrus, & quidam alij ex Apoſtolis? Iudas autem, & Capharnaitæ non credebant, de quibus ipſe ait, *Sed ſunt quidam ex vobis, qui non credunt.* Hos imitantur Lutherani, & multi Caluiniſtæ.

5. Secundò dicimus (quod ad rem præſentem attinet) illa verba, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*; continere quidem præceptum de ſumenda Euchariſtia: non tamen de vtraque ſpecie. Duo enim ſpectari poſſunt. 1. ſubſtantia ſumptionis. 2. modus ſumptionis. Subſtantia in eo conſiſtit, vt quis manducet carnem Chriſti & bibat eius ſanguinem. Modus autem in eo, vt quis hoc faciat ſub vna, vel ſub vtraque ſpecie. Igitur ſubſtantia ſumptionis eſt in præcepto: non modus. Vult etiam Chriſtus, vt manducemus carnem & bibamus ſanguinem ipſius: non tamen vult, vt id faciamus ſub vtraque ſpecie. Hoc euidenter oſtendo, quia nec in verbis citatis nec in toto capite fit vlla mentio vini aut calicis: ergo neque ex illis verbis, neque ex toto capite concinci poteſt præceptum de vtraque ſpecie. Imò, nec probabiliter inde colligi poteſt. Vnde enim? An ex voce *carnis & ſanguinis?* At iam ſæpe dixi, carnem & ſanguinem Chriſti non minus ſub vna ſpecie, quàm ſub vtraque contineri. Si ergo poſſum habere carnem & ſanguinem ſub vna ſpecie: quę eſt neceſſitas vtriuſque? An ex voce *manducandi & bibendi?* Ne hoc quidem. Nam ſupra etiam oſtendi, *manducationem & bibitionem* ſæpe pro eodem ſumi. Et Paulus, 1. Corinth. 3. 2. ait; *Lac vobis potum dedi*: poſtea capite 9. 7. dicit; *Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat?* Si ergo iuxta Paulum, idem eſt, lac bibere & manducare; cur non idem ſit Chriſtum bibere & manducare? Non deſunt alia exempla. An non regius Propheta dixit, Pſalm. 68. 22. *Dederunt in eſcam meam fel?* quod tamen alio vocabulo, ſed eodem ſenſu interpretatus eſt Euangeliſta Math 27. 34. *Dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum.* Ecce fel bibitur & manducatur: & hoc capiunt aduerſarij. Cur non capiunt, cùm dicimus, Chriſtum ſub vna ſpecie bibi & manducari?

Puto ſatisfactum eſſe Huſſitis. Nam ſi in toto illo capite, quod illi nobis obiiciunt, nulla ſit mentio vtriuſque ſpeciei: nec ex vllo apice colligi poteſt eius neceſſitas: quid habent, quod vrgere nos poſſunt? Nihil video. Sed tamen ego habeo, quo illos vrgere poſſum: & quidem ex eodem capite. Nam Chriſtus cùm dixiſſet, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem*: poſtea ſubiecit; *Non ſicut manducauerunt Patres veſtri Manna, & mortui ſunt: qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Hic quæro, quid Chriſtus intelligat per panem? vel enim intelligit ſolam ſpeciem panis: vel intelligit ſeipſum, id eſt, carnem & ſanguinem ſuum. Si ſolam ſpeciem panis: neceſſariò ſequitur contra Huſſitas, ſolam ſpeciem panis ſufficere ad ſalutem. Nam hic erit ſenſus verborum Chriſti, *Qui manducat hunc panem*, id eſt, euchariſtiam ſub ſola ſpecie panis, *viuet in æternum.* Si autem intelligit ſeipſum, id eſt, carnem & ſanguinem ſuum: iterum ſequitur contra Huſſitas, non ſolùm carnem, ſed etiam ſanguinem Chriſti manducari. Erit ergo hic ſenſus verborum; *Qui manducat hunc panem*, id eſt, qui manducat carnem & ſanguinem meum, *viuet in æternum.* Idem ergo eſt manducare & bibere, quod nos contendimus.

7. Hactenus probaui ex noſtris principiis contra Huſſitas, non poſſe colligi præceptum vtriuſque ſpeciei ex verbis ſupra citatis. Poſſum idem probare ex principiis Lutheranorum & Caluiniſtarum, qui putant citata verba, non de Sacramentali manducatione & bibitione, quæ fit per ſpeciem panis & vini; ſed de ſpirituali, quæ fit per ſpeciem, intelligi oportere. Hoc autem ſic facio. Vel Lutherani & Caluiniſtæ putant vi illorum verborum, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem*, neceſſe eſſe, vt ſigillatim vno actu fidei manducetur caro Chriſti, & alio actu fidei bibatur ſanguinis Chriſti: vel certè putant ſufficere, vt vnico actu ſimul manducetur & bibatur Chriſtus, & conſequenter idem ſit, fide manducare, & fide bibere. Illud prius non dicent: quia putant ſatisfieri præcepto ſi totum Chriſtum pro nobis mortuum & crucifixum, vno actu fidei ſimul apprehendamus. Si ita eſt, cur non ſimiliter dicamus ſatisfieri præcepto, ſi totus Chriſtus ſub vna ſpecie manducetur & bibatur? Aut quid neceſſe eſt, ſigillatim manducare carnem ſub ſpecie panis, & ſigillatim bibere ſanguinem ſub ſpecie vini? Sat multa de prima obiectione, quæ eſt Huſſitarum.

8. *Secunda obiectio* ſumitur ex illo Lucæ 22. 19. *Hoc facite in meam commemorationem.* Hic iubet Chriſtus, vt Apoſtoli faciant, quod ipſe fecit. Ipſe autem diſtribuit omnibus præſentibus vtramque ſpeciem: ergo & Apoſtoli, & eorum ſucceſſores debent vtramque ſpeciem diſtribuere. *Reſpondeo.* Valde miror aduerſarios, quod hunc locum nobis obiiciant: idque duplici de cauſa. Primò, quia de ſenſu illius, inter ſe ipſi diſſentiunt. Lutherani volunt ad omnes fideles: Caluiniſtæ ad ſolos eccleſiæ miniſtros pertinere. Hanc litem inter ſe primùm componant. Secundò, quia nihil inde contra nos euincunt. Hoc oſtendo. Nam illa verba *Hoc facite in meam commemorationem*, non habentur niſi apud Lucam & Paulum. Cæteri euangeliſtæ ea omiſerunt. At tam Lucas, quàm Paulus ponit illa poſt ſumptionem panis, non autem poſt ſumptionem calicis: Ergo ex illis non poteſt colligi præceptum de ſumptione calicis. Fruſtra ergo fatigant ſe aduerſarij. Dicent fortè, tametſi poſt ſumptionem panis ſint poſita, tamen repeti oportere poſt ſumptionem calicis. At vnde hoc conſtat? Sanè Lucas non repetiuit. Paulus repetiuit quidem, ſed cum hac moderatione; *Hoc facite, quotieſcunque bibetis in meam commemorationem.* At cum hac moderatione non continent præceptum de ſumptione calicis, ſed tantùm de commemoratione mortis & paſſionis Chriſti: idque non abſolutè, ſed ſub conditione. Non enim abſolutè præcipitur illis verbis, vt bibamus calicem: ſed ſub conditione præcipitur, ſi velimus bibere calicem, vt faciamus hoc in memoriã Chriſti. Simile eſt, quod dixit Chriſtus in Euangelio; *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Hic non præcepit abſolutè, vt vendamus omnia noſtra, & demus pauperibus: ſed ſub conditione, vt id faciamus, ſi velimus ſequi perfectionem Euangelicam. Eodem modo cum dicit: *Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum*: non præcipit abſolutè orationem, ſed ſi volumus orare, vt ſine inani gloria id præſtemus. Eiuſmodi exempla ſunt infinita in Scriptura, et ſanè res tam perſpicua eſt, vt non egeat maiori declaratione. Solùm condoleo ſimplicioribus, qui tam miſerè ab aduerſarijs illuduntur.

9. *Tertia obiectio* ſumitur ex illo Matth. 26. 27. *Bibite ex hoc omnes.* Vrget hæc verba Caluinus libro 4. Inſtit. cap. 17. §. 47. cùm ait; *Edictum æterni Dei eſt, vt omnes bibant*, et §. 48. *Præcipientis verba ſunt, Bibite ex hoc calice omnes. Reſpondeo.* Caluinus ſpectat

verba, non sensum: ideoque simplici lectori fucum facit. Non enim voluit Christus, vt absolutè omnes biberent ex eo calice; sed vt omnes Apostoli, qui præsentes erant. Hoc patet ex ipso contextu. Cùm enim diuisisset panem Eucharisticum in varias partes, & singulis Apostolis singulas porrexisset; calix autem eo modo diuidi non posset; vni ex Apostolis integrum porrexit, cùm hac cautione, vt non putaret totum sibi ebibendum esse, sed aliquid inde degustandum, ac deinde reliquis ordine porrigendum. Itaque verba illa, *Bibite ex hoc omnes*, perinde valent, atque illa, Lucæ 22. 17. *Accipite, & diuidite inter vos*, id est, vnus non exhauriat totum calicem, sed singuli aliquid bibant. Quod & factum est, vt testatur Marcus c. 14. 24. cùm ait: *Et biberunt ex eo omnes*, Vtique illi omnes ex eo biberunt, quibus dictum erat à Christo; *Bibite ex hoc omnes*. Quid quæso difficultatis est? non plus, quàm si paterfamilias, arrepto calice recentis musti, modicè cum degustaret, & postea filiis degustandum porrigeret cum hac formula, *Bibite ex hoc omnes*, id est, singuli modicum aliquid inde capiant: nemo solus totum exhauriat. An propterea quotquot extra familiam illam essent putarent se cogi præcepto, vt ex eodem calice multum gustarent? ridiculum: anè.

10. Sed instant aduersarii hoc modo. Iisdem dictum est, *Bibite*, quibus dictum est, *Manducate*, At hoc dictum est omnibus: Ergo & illud. *Respondeo*. Vel stupidi, vel importuni sunt, qui sic agunt. Iam ostendi solis Apostolis præsentibus dictum esse, *Bibite*. Iisdem dictum est, *Manducate*. Et quid opus est noua probatione? Persistam in exemplo paulo ante allato. Si paterfamilias, tempore cœnæ diceret famulis & ancillis præsentibus, *Manducate & bibite*: an ideò censeretur omnes extraneos præcepto cogere ad manducandum & bibendum? Non opinor. Eodem modo fecit Christus. Dixit Apostolis in vltima cœna præsentibus, *Manducate & bibite*. An illis verbis præceptum dedit generale, quo omnes Christianos obligaret? Nihil minus. Vbi ergo, inquies, præceptum dedit, si ibi non dedit? *Responsio* in promptu est. Si quæritur præceptum de vtraque specie: nusquam dedit. Si de Eucharistia, abstrahendo ab vna vel vtraque specie: dedit illis verbis, Ioannis 6. 53. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: Vbi iterum notanda est insignis aduersariorum impudentia: Nam in his ipsis verbis, *Nisi manducaueritis, &c.* vbi reuera præceptum est: præceptum non agnoscunt. In illis autem, *Bibite ex hoc omnes*, vbi præceptum non est, præceptum esse contendunt. Quid agas cum hoc hominum genere? Numirum, contradictionis spiritum habent.

11. Iterum instant: ipsemet Christus alibi fatetur se omnibus dicere, quidquid dicit Apostolis, iuxta illud Marci 13. 37. *Quod vobis dico, omnibus dico*. Atqui Apostolus dixit, *Bibite*. Ergo omnibus hoc dixit. Omnes ergo tenentur vtrumque calicem. *Respondeo*. Et hic apertè fucum faciunt aduersarij truncando verba Christi. Ipse enim sic dixit: *Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate*, Hanc particulam, *vigilate*, omittunt illi boni viri, ex qua tamen sensus totius sententiæ pendet. Non enim est hic sensus: *Omnia simpliciter, quæ vobis dico, omnibus dico*. Nam multa dixit Apostolis, quæ omnibus non dixit, vt Matth. 26. *Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte*. Et Ioan. 6. 70. *Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus est*. Sensus ergo hic est? *Quod dico vobis, vt vigiletis, hoc omnibus dictum volo*. Omnes enim debent vigilare, ne mors imparatos inueniat. Omnes debent imitari virgines prudentes: iuxta illud Matth. 25. 13. *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam*.

12. *Quarta Obiectio* sumitur ex illo 1. Corinth. 11. 23. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, &c.* Vbi Apostolus ostendit vtramque speciem, non solum ex Christi institutione, sed etiam ex Apostolica traditione, præceptam esse. Hoc enim significat illa particula, *Tradidi vobis*. Vnde fit tale argumentum: Omnis traditio Apostolica est seruanda: sed est traditio Apostolica de vtraque specie. Ergo seruanda est. *Respondeo*. Aduersarii omnia confundunt. Sanè hæc tria, *institutio, traditio, præceptum*. Omninò distincta sunt. Fateor vtrãque speciem à Christo institutam esse, fateor vtramque ab Apostolo traditam: Nego vtramque iure diuino præceptam esse. Et quidem, quòd institutio differat à præcepto, multis exemplis probatum est capite 1. Quod autem traditio & præceptum non sunt idem, ex eo patet, quia Apostoli multa tradiderunt primis Christianis, quæ tamen præcepta non sunt. Et ne longe abeam, ex eodem Paulo probari id potest. Sic enim habet in fine citati capitis. *Itaque fratres mei, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate. Si quis esurit, domi manducet*. An putant aduersarii contineri hic præceptum, quod omnes obligat? Sat scio, non tam scrupulosos esse.

13. Præter hæc & Scripturæ loca, quæ hactenus allata sunt audent etiam proferre pro vtraq; specie, quod dixit Christus Matth. 19. 6. *Quod Deus coniunxit, homo non separet*. Atqui Deus, inquiunt, coniunxit vtramque speciem: Ergo Pontifex non potest vnam ab altera separare. *Respondeo*. Ex iis, quæ hactenus allata sunt ab aduersarius, satis constat nihil eos solidi adferre posse. Verum ex hoc loco, planè apparet aut insanos, aut insigniter petulantes esse. Quæ enim connexio est: *Homo non potest separare virum ab vxore, Ergo non potest communicare sub vna specie*? Si sic pergant, sine dubio persuadebunt, nullum reum, quantumuis sceleratum, nullam feram, pecudem, piscem, aut auem necari ab homine posse. Quare? quia quod Deus coniunxit homo non separet: sed Deus coniunxit, animam cum corpore tam in hominibus, quàm in cæteris animantibus: ergo nemo potest animam separare à corpore, ac proinde nullum viuens interficere. Sed relinquamus has ineptias quæ planè indignæ sunt homine Christiano. Miror autem, aduersarios huiusmodi præsidiis se tueri.

CAPVT XI.

Soluuntur obiectiones ex Patribus.

Sicut aduersarii frustra in Scripturis quæsiuerunt præceptum Christi de vtraque specie: sic frustra quærunt in Patribus. Nec tamen minorem conatum hic adhibent, quam ibi. Nam vt cæteros omittam; Plesiæus Caluinista libro 1. de Eucharistia cap. 10. discurrens per singulas pene ætates, à temporibus Apostolorum ad nos vsque, quotquot potest, corradit Patrum testimonia, pro vtraque specie confirmanda. Sed vel nihil, vel parum ad rem: quod illi homini familiare est. Semper enim extra statum & scopum quæstionis vagatur. Quæstio inter nos & aduersarios, non consistit in eo, an vtraque species fuerit olim in vsu, sed potius, an fuerit in præcepto? Patres, quibus Plesiæo citantur, significant fuisse in vsu, quod libenter concedimus (sicut etiam vna species fuit in vsu, vt supra ostendi) non tamen dicunt fuisse in præcepto, de quo disputamus. Sunt tamẽ pauci, qui videtur hoc insinuare, de quibus breuiter & sigillatim dicendum est.

2. Omissis ergo Patribus, qui tantum de vsu loquuntur inter cæteros, qui videntur loqui de præcepto, *primo loco obiici* potest Cyprianus, qui in sermone de cœna Domini, sic habet, *Nouo esthuius sacramenti do-*

Brixiæ, fibula Euangelica hoc primum magisterium protulerunt, & Doctore Christo primum hac mundo innotuit disciplina, vt biberent sanguinem Christiani, cuius esum legis antiqua authoritas districtissimè interdicit. Lex quippe esum sanguinis prohibet: Euangelium præcipit, vt bibatur: Respondeo. Hoc testimonium Cypr. planè destruit doctrinam Caluinistarum, & nostram confirmat. Vnde miror à Plessæo adductum esse. Hoc ostendo dupliciter. Primò, quia astruit veritatem corporis & sanguinis Christi in Eucharistia, quam Caluinistæ negant. Nam Cyprianus dicit, Christianos bibere sanguinem Christi; Caluinistæ dicunt, non bibere eos sanguinem, sed figuram sanguinis Christi, nempe vinum sacramentale. Quod autem Cyprianus loquatur de vero sanguine, & non figura sanguinis, patet ex antithesi, quam facit. Ait enim Iudæis in veteri lege fuisse prohibitum, ne biberent sanguinem: Christianis autem in Euangelio præceptum esse vt bibant sanguinem. Hoc sanè non potest intelligi de figura sanguinis, sed de vero sanguine. Nam si agatur de figura sanguinis, fatentur Caluinistæ, non minus Iudæos bibisse sanguinem Christi in figura Agni paschalis, & aquæ salientis è petra quam Christiani bibant sanguinem Christi in figura vini. Hoc enim spectat, quod Plessæus sit libro 4. de Eucharistia capite primo pag. 655. in fine; *Dicemus idem de Paschate & cœna Dominica. In vtroque corpus & sanguis Domini comeduntur & bibuntur.* Necesse ergo est Cyprianum loqui de vero sanguine: ac proinde ex sententia Cypriani, verum sanguinem Christi præsentem esse in Eucharistia: quod Caluinistæ negant. Hoc confirmatur ex eodem Cypriano, qui ibidem sic habet; *Panis ipse quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia verbi, factus est caro.* Quid clarius contra Caluinistas? Potuisset addere; *Vinum istud, quod Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatum, omnipotentia verbi, factum est sanguis.* Longè aliter Caluinistæ. Panis & vinum, inquiunt, nec effigie nec natura mutata sunt, sed tantum significatione: nec facta sunt caro & sanguis, sed figuræ carnis & sanguinis.

3. Iam verò, cum Cyprianus ait, *Lex esum sanguinis prohibet, Euangelium præcipit, vt bibatur:* iterum contra aduersarios facit, non contra nos. Nam præceptum de quo loquitur, non fundat in illis verbis, *Bibite ex hoc omnes:* in quo aduersarii illud fundant; sed in illis, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis.* At hæc verba, vt supra ostendi, continent quidem præceptum de manducatione carnis & bibitione sanguinis Christi: non tamen de vtraque specie. Et hoc ipsum sentit Cyprianus. Cùm enim citasset illa verba, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem:* paulo post subiecit; *Potus & esus ad eandem pertinet rationem*, quasi dicat, idem est manducare Christum, & bibere Christum. Qui ergo manducat Christum sub vna specie, non solum manducat carnem, sed etiam bibit sanguinem ipsius: ac proinde præcepto Euangelico, de quo loquitur Cyprianus, perfectè satisfacit.

4. *Secundò* obiicitur Chrysostomus homil. 18. in posteriorem Corinthiacam, vbi ait; *Est autem, vbi nihil differt Sacerdos à subdito, vt quando fruendum est horrendis mysteriis. Similiter enim omnes, vt illa percipiamus, digni habemur. Non sicut in veteri lege, partem quidem Sacerdos comedebat, partem autem populus: & non licebat populo participem esse eorum, quorum particeps erat Sacerdos. Sed nunc non sic: verùm omnibus vnum corpus proponitur, & poculum vnum. Respondeo,* Nulla hic fit mentio diuini præcepti de vtraque specie. Nec Chrysostomo propositum fuit, ex professo de tali præcepto disputare. Hoc solùm egit, vt assignaret differentiam inter veterem & nouam legem, quoad sacrificia vtriusque legis. Nam in veteri lege, nec Sacerdos, nec populus gaudebat toto sacrificio, sed vnam illius partem Sacerdos, alteram populus comedebat. In noua lege non ita res habet; Totum sacrificium, quantum-quidem ad victimam, quæ offertur, attinet, æquè à populo æquè à Sacerdote participatur. Vtrique, tam populo, quàm Sacerdoti, totus Christus secundum carnem & sanguinem, manducandus & bibendus proponitur. Quis hoc neget? Nec aliud vult Chrysostomus.

5. Vt tamen res melius intelligatur, notandum est, in lege Mosaica fuisse triplex sacrificium, nempe holocaustum, hostiam pro peccato, & hostiam pacificam. Holocaustum erat omnium perfectissimum, quia totum cremabatur in honorem Dei, & nihil ex eo comedebatur. Hostia pro peccato partim cremabatur, partim cedebat in vsum Sacerdotum, qui in atrio templi ex ea vescebantur. Hostia pacifica diuidebatur in tres partes, quarum prima cremabatur: altera cedebat sacerdotibus: tertia populo offerenti. Et quidem sacerdotibus cedebat pectusculum & armus dexter, de quo non licebat populo manducare. Hoc igitur est, quod dicit Chrysostomus; *Partem Sacerdos comedebat, partem autem populus: non licebat populo participem esse eorum, quorum particeps erat Sacerdos.* Non sic in noua lege, Christus, qui est victima, totus populo, totus Sacerdoti porrigitur.

6. Quod autem addit Chrysostom. *Omnibus vnum corpus proponitur, & poculum vnum*, non debet intelligi de speciebus sacramentalibus, sed de ipso Christo, qui offertur. Non enim sensus est, omnibus Christianis, tam Laicis, quàm Sacerdotibus, proponi eandem speciem panis, & eandem speciem vini: quia hoc falsum est, cùm singuli accipiant singulas partes panis & vini consecrati, inter se realiter & numero distinctas: sed omnibus proponi eandem Christi carnem, & eundem sanguinem: ita vt Sacerdos nihil carnis, aut sanguinis percipiat, quod non etiam percipiant Laici. Et in hac reponit discrimen inter noui ac veteris Testamenti Sacerdotes & populum.

7. *Tertiò* obiicitur Leo Papa serm. 4. de Quadragesima, vbi de Manichæis ita scribit; *Ore indigni Christi: corpus accipiunt: sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omnino declinant. Quod ideò vestram volumus scire sanctitatem, vt vobis huiusmodi homines, & hæc manifestentur indicijs, & quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio, notati & proditi, à sanctorum societate, sacerdotali authoritate pellantur.* Respondeo. Aduersarij duobus modis hic peccant in citando Leone. Primò, quia Leo his verbis confirmat veritatem corporis & sanguinis Christi in Eucharistia, quam ipsi negant. Secundò, quia non condemnat communionem sub vna specie in Catholicis, qui eam legitimè tunc vsurpabant: sed in Manichæis, qui ex sacrilega superstitione est, abstinebant à calice, vt supra cap. 6. ostensum est.

8. Consulatur historia illius temporis, quæ sic habet. Excisa per Genfericum Africa, Manichæi, qui inde eiecti erant, sub specie pietatis & Catholicæ religionis, in Italiam irrepserunt: & plerique Romam ingressi, volentes suam hæresim occultare, inter Catholicos habitabant, & cum iis publicè sub vna specie communicabant: vt hac ratione pro Catholicis haberi & tolerari possent. Igitur Leo cum primum factus est Pontifex, statim adiecit animum ad eos penitus extirpandos. Vsus est autem variis mediis. Nam primùm pro concione instruxit ciues Romanos, quàm nefanda essent Manichæorum dogmata & sacrilegia. Secundò,

Salvo-vergehen/ was Sprache/ Gedancken/ Schrifften/ Wercke/ Gebärden/ Thun und Lassen/ Leben und Wandel/ Ehre und Glimpff/ Gut und Blut/ Leib und Seele/ Zeit und Ewigkeit/ Himmel und Erden/ Gott und Menschen/ Creatur und Creator/ Natur und Gnade/ Sünde und Gerechtigkeit/ Tod und Leben/ Hölle und Verdammniß/ Teufel und Engel/ Gesetz und Evangelium/ Buß und Vergebung der Sünden/ Glaube und Liebe/ Hoffnung und Geduld/ Creutz und Trost/ Gebet und Erhörung/ Gnade und Barmhertzigkeit/ Gericht und Gerechtigkeit/ Ewige Seligkeit/ und was sonsten mehr in der Welt ist/ und in der Welt geschicht/ und in der Welt gehöret und gesehen wird/ mit einem Wort/ alles was Gott geschaffen hat/ und noch schaffen wird/ alles was Gott gethan hat/ und noch thun wird/ alles was Gott gesagt hat/ und noch sagen wird/ alles was Gott gebeut/ und noch gebieten wird/ alles was Gott verbeut/ und noch verbieten wird/ alles was Gott verheissen hat/ und noch verheissen wird/ alles was Gott gedräuet hat/ und noch dräuen wird/ alles was Gott gethan haben will/ und noch thun haben will/ alles was Gott gelassen hat/ und noch lassen wird/ alles was Gott gebauet hat/ und noch bauen wird/ alles was Gott gepflantzet hat/ und noch pflantzen wird/ alles was Gott gegeben hat/ und noch geben wird/ alles was Gott gemacht hat/ und noch machen wird/ alles was Gott gewürcket hat/ und noch würcken wird/ alles was Gott gestiftet hat/ und noch stiften wird/ alles was Gott geordnet hat/ und noch ordnen wird/ alles was Gott gesetzet hat/ und noch setz

illius est, commemoratio mortis Christi, ad quam tenentur omnes fideles, iuxta illud 1. Cor. 11. 24. *Hoc facite in meam commemorationem.* Et paulo post, *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* At mors Christi non potest integrè significari & repræsentari per vnam speciem: Ergo sicut tenemur ad commemorandam Christi mortem: ita etiam ad vtramque speciem percipiendam. *Respondeo.* Hic syllogismus habet duo vitia. 1. quia constat quatuor terminis. Nam in maiori propositione ponitur *commemoratio mortis Christi*; in minori, *repræsentatio.* Nec autem valde inter se differunt. 2. quia ex Apostolo contra Apostolum concludit. Nam ex Apostolo sumit, omnes fideles in sumptione Sacramenti eucharistiæ debere memores esse mortis Christi, quod verum est. At contra Apostolum concludit, ad commemorationem mortis Christi, necessariam esse vtramque speciem. Nam vna sufficit, secundum Apostolum. Hoc patet ex ipso textu, cùm enim de vna specie dixisset; *Accipite & manducate: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*: immediatè subiunxit; *Hoc facite in meam commemorationem.* Et rursum; cùm de altera dixisset; *Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine*: iterum immediatè subiunxit; *Hoc facite, quotiescunque biberis in meam commemorationem.* Ergo secundum Apostolum, vnaquæque species per se sumpta, sufficit ad commemorationem mortis Christi. Vnde si ex vitioso aduersariorum syllogismo fiat probus ac legitimus: plane contra ipsos concludemus, hoc modo; Omnes fideles in sumptione Eucharistiæ, tenentur ad commemorationem mortis Christi, sed commemoratio mortis Christi, potest fieri, per vnam speciem, vt ex Apostolo ostensum est: ergo per vnam speciem satis fit obligationi. Quid apertius?

3. Sed ne tergiuersentur aduersarii exemplo domestico rem explicabo. Quidam vir nobilis ab hoste captus, & in vincula coniectus est, cum amissione bonorum omnium. Imperator liberat illum à vinculis; & vt tanti beneficii memor sit, nouo beneficio illum afficit. Nimirum, ex mensa Imperatoria, perpetuam annonam illi constituit in pane & vino: vt quotiescunque manducandum aut bibendum est, prioris beneficii memoria illi occurrat. Hic quæro ab aduersariis, an Nobilis ille non possit recordari beneficii Imperatoris, si sumat panem sine vino, aut etiam, si sumat vinum sine pane. Potest vtique. Siue enim vtatur solo pane, siue solo vino, semper illi in mentem venit, Imperatoris beneficio se viuere & sustentari. Simile est in nostro proposito. Eramus capti ab hoste humani generis & in carcerem compacti. Christus sua morte & passione liberauit ac redemit nos. Vt tanti beneficii memores essemus, nouo beneficio cumulare nos voluit. Non panem & vinum, sed carnem & sanguinem suum, sub specie panis & vini, in perpetuam alimoniam nobis reliquit. Siue ergo manducemus carnem & bibamus sanguinem illius sub specie panis tantum: siue sub specie vini tantum: siue sub vtraque: parum interest. Semper enim occurrit cogitatio, alieno beneficio nos viuere, manducare, bibere.

9. Porrò, quod supra adieci, commemorationem mortis Christi, differre ab eius repræsentatione, tametsi notum sit, breuiter etiam explicandum est. Et persistam in exemplo allato. Nobilis ille, qui ab Imperatore liberatus à carcere est, variis modis excitari potest ad recordationem beneficii in se collati. Primò, si vt iam dictum est, annona illi constituta sit in hunc finem, vt quoties manducat aut bibit, benefactoris sui recordetur. Secundò, si memoriæ causa, in libello qui quotidie in manibus sit, Imperatoris liberalitatem describat habeat. Tertiò, si effigiem, qua Imperatorem repræsentat, ex collo gestet, aut domi aliquam conspiciat. Omitto alios modos. Nam hi tres ad rem explicandam sufficiunt. Igitur in tribus illis modis, vbique oritur commemoratio beneficii: in solo tertio, repræsentatio. Et rursum in tertio modo, commemoratio oritur ex præsentatione. Nam hoc ipso quouis, qui beneficio affectus est, intuetur imaginem sui benefactoris, quæ illum repræsentat, non potest non illius meminisse, si animo præsens est. Facilè hæc ad propositum applicantur. Variis modis possumus recordari beneficii, quo Christus Redemptor sua morte nos affecit. Primò ex perceptione Sacramenti Eucharistiæ, quod in eum finem à Christo institutum est. Secundò, ex lectione Euangelij, in quo mors & passio eius describitur. Tertiò, ex aspectu imaginis Christi, quæ ipsum, aut passionem eius repræsentat. Video, opinor, quo pacto repræsentatio diuersa sit à commemoratione.

10. Atque ex his, quæ clara & aperta sunt, infero, Catholicos in commemoranda Christi morte, multo diligentiores esse, quàm aduersarios, præsertim Caluinistas. Nam Catholici, non solùm ex perceptione Sacramenti eucharistiæ, vel electione Euangelii, sed etiam ex aspectu imaginis Crucifixi, recordantur beneficii à Christo in se collati. At Caluinistæ iam pridem Christi imaginem è suis templis, addo etiam ex animis, proscripserunt & exturbarunt. Sed de hoc alibi. Prosequamur reliquas aduersarium obiectiones.

11. *Quinta* obiectio sumitur à simili. Si licet auferre laicis vnam partem eucharistiæ: licebit etiam auferre vnam partem Baptismi. At hoc non licet; Ergo nec illud. *Respondeo.* Partes Sacramentorum sunt duplices: aliæ substantiales seu essentiales: aliæ solùm integrantes. Priores non licet auferre ab vllo Sacramento. Nec Catholici hoc faciunt. Posteriores licet auferre. Nam in Baptismo, ex tribus mersionibus possunt duæ tolli: Vna enim sufficit. Et in Eucharistia, et duabus speciebus potest auferri altera. Hoc Christus fecit in Emaus: Christiani tempore Apostolorum: & alij deinceps, vt supra ostensum est. Nos idem facimus. Porrò, aduersarij in hoc genere audaciores sunt. Tollunt ipsi, non solùm integrantes, sed etiam essentiales partes Eucharistiæ. Et quidem Caluinistæ tollunt carnem & sanguinem Christi: & sola symbola externa relinquunt laicis. Lutherani, à specie panis tollunt sanguinem, animam rationalem, Diuinitatem: & solam carnem exanguem & exanimem sibi reseruant. Plus dico: Aduersarij non solùm partes sacramentorum, sed integra tollunt sacramenta. Ex septem, quæ ecclesia Catholica cum Augustino agnoscit, vix duo vel tria illis supersunt. Sed nolo hic hærere.

12. *Sexta* sumitur ab incommodo. Si potest laïcis negari vna species poterit negari & altera: & sic nihil habebunt. *Respondeo.* Hoc non sequitur: vt patet in simili. Non enim rectè colligis: Si in Baptismo potest tolli vna mersio, poterit etiam altera & tertia tolli. Deinde, præceptum Christi est, vt sumamus Eucharistiã, quocunq; modo id fiat. Non autem præceptum est vt sumamus sub vtraq; specie. Potest ergo vna species negari? Sicut in simili, potest omitti vna aut altera mersio: Non tamen potest Baptismus omitti. Aut, si vis exemplum magis accõmodatum: nõ potest integrè omitti omnis cibus & potus corporalis, quia vita sustẽtanda est: potest tamen è duabus scutellis omitti vna, si in altera sufficiens nutrimentum est. Cùm igitur sub specie panis sit totus Christus, totum nutrimentum, tota alimonia; quid tantopere necesse est, altetum adhibere? Et hoc pro Catholicis dixero. Quid porro pro se dicent Caluinistæ qui quidem duas scutellas, sed omnino vacuas, sine omni cibo & potu ob-

tudunt esurientibus, & sitientibus: id est, qui externa tantum symbola panis & vini exhibent: & omnem Christi carnem ac sanguinem, quo nostras animas nutriri oportebat, è medio tollunt. Hæc hactenus.

CAPVT XIII.

Omnino igitur in Catholicorum sententia persistendum est.

1. EX iis, quæ hactenus dicta sunt, duæ rationes deduci possunt, cur in Catholicorum sententia persistendum sit. Prior est, quia Catholici, qui defendunt vsum vnius speciei, habent pro se exemplum Christi, Apostolorum, & totius antiquitatis vsque ad nostra tempora. Habent pro se duo solidissima fundamenta, quibus tuerisse possunt. Vnum, quia Christus non ipsus sub vna, quàm sub vtraque specie, totus & integer continetur. Alterum, quia non minor fructus ex vna, quam ex altera percipi potest. Aduersarij verò, qui vrgent necessitatem vtriusque speciei, nullum possunt in scripturis inuenire præceptum de vtraque specie: in illo quærendo, penitus inter se dissident: nullo solido argumento suam sententiam stabilire possunt. Imò, vt hactenus visum est, suis ipsorum argumentis confixi ac refutati sunt.

2. Posterior est: quia Catholici in asserenda communione sub vna specie, nihil vnquam dixerunt, quod offensioni aut scandalo esse possit. Aduersarii verò præsertim Lutherani & Caluinistæ, posteaquam vsum vnius speciei oppugnare cœperunt, in manifestos errores prolapsi sunt. Lutherani, asserendo corpus Christi sub specie panis contineri mortuum & sine sanguine: Caluinistæ, negando vllam Christi partem sub specie sacramentalis præsentem esse. Prudens Lector apud se æstimet, quos in hac sequi tutius sit.

OPVSCVLVM VII.

MARTINI BECANI
Theologi Moguntini

AD FRIDERICVM BALDVINVM

Theologum Vuitembergensem,
De Communione sub vtraque specie,

EPISTOLA.

MARTINVS BECANVS
FRIDERICO BALDVINO
S. D.

PROVOCAS me ad scribendum, Balduine, vel vt planius dicam, ad litigandum. Ægrè adducor, vt faciam. Et duplex mihi causa. Vna, quòd aliis scriptionibus sim occupatissimus. Altera, quòd Caluinistas hactenus, non Lutheranos, ex quorum numero A tuos hostes mihi & aduersarios delegerim. Sed quia ponè me lacessis, quid faciam? En ipsum me, & ad pugnam capessendam præsto sum. Et ne longè abeam: hoc agitur inter nos, an communio sub vtraque specie sit in præcepto diuino, nec ne? Ego in mea disputatione, quam pridem de hoc argumento scripsi, contendo non esse. Tu in tuis Notis, quas in eandem disputationem meditatus es, contrarium asseris. Vter rectius, in controuersiam nunc venit. De Iudice, qui litem hanc dirimat, non facilè inter nos conuenient. Tu enim, sat scio, non alium, nisi teipsum, vel certè sacram scripturam tuo sensu intellectam, admissurus es. Igitur arbitros designemus, necesse est. Nec abnuo, quin omnes, quotquot lecturi sunt, ex arbitrio sententiam dicant.

2. Longiori præfatione non opus est. Ad rem venio. Negaui communionem sub vtraque specie, diuino præcepto, omnib⁹ necessariam esse. Et confirmaui hoc ordine ac methodo. 1. Aliud est institutio diuina, aliud præceptum diuinum. 2. Christus instituit communionem sub vtraque specie: non tamen præcepit omnib⁹ vsum vtriusque speciei. 3. Imò vsum vnius speciei, tum verbo, tum facto, ipse comprobauit. Verbo quidem Ioan. 6. Facto autem in Emaus. 4. Quod etiam id fecerunt Apostoli, vt ex actibus illorum perspicuum est. 5. Et post Apostolos primitiua Ecclesia, tam Orientalis quàm Occidentalis. 6. Et rectè ab iis factum. Nam sub vna specie non minus continetur totus Christus, quàm sub vtraque. 7. Nec minor fructus percipitur ex vna, quam ex vtraque cæteris paribus.

8. Et aliunde possunt esse legitimæ causæ, cur potius sub vna, quàm sub vtraque communicet laïci. Propter quas etiam statutum est ab Ecclesia, vt sub vna deinceps communicarent. 9. Nec aduersarij quicquam obiiciũt, quod dilui commodè non possit. Hæc ego. 3. Quid tu verò, Balduine? Primum ais, omnia argumenta, quæ à me allata sunt, pridem solidissimè refutata esse à Ioan. Husso. Deinde, tuam etiam refutationem attexis. Cuius hæc fere capita, seu fundamenta sunt. 1. contendis omnem institutionem diuinam continere præceptum. 2. ac proinde, sicut Christus instituit communionem sub vtraque specie, ita etiam præcepisse. 3. Negas Christum in Emaus vnam speciem suo facto comprobasse. 4. Negas Apostolos id fecisse. 5. Et, si Ecclesia primitiua id fecisset, ais te non sequi Ecclesiam, sed Christum. 6. Addis totum Christum contineri quidem sub vna specie personaliter, nec tamen sacramentaliter. 7. Et maiorem fructum percipi ex vtraque specie, quàm ex vna. 8. Nec aliunde esse causas, cur sub vna potius, quàm sub vtraque communicandum sit. 9. Et hoc efficaciter probari ex illis verbis, *Hoc facite, comedite, bibite.* Hæc fere, quæ directè ad rem pertinent.

4. Addis multa alia, ex quib' ea quæ sequũtur. A
3. Christum secundum humanitatem esse vbique. 2. Christi benedictionem non semper fuisse efficacem. 3. Paulum Apostolũm in tertio cælo audiuisse verba Institutionis Eucharistiæ. 4. antiquos Patres, & nominatim Cyprianum non agnouisse mutationem substantiæ panis, quam vocam' Transubstantiationem. 5. Eucharistiam non esse Sacramentum extra vsum. 6 Ministros non debere sumere Eucharistiam, sed tantum aliis porrigere, sicut Christus fecit. 7. falsum esse, quod Christus porrexerit Eucharistiam post lotionem pedum. 8. hoc Sacramẽto, non modo animam, sed & corpus refici. 9. Abstemios posse quidem communicare sub vna specie: suadendum tamen iis esse, vt integrè abstineant.

5. Omitto conuitia, quæ passim inspergis quanquam in hoc genere modestior es, quam plerique alii Lutherani in Saxonia. Omitto ineepta & frigida argumenta, quæ tibi familiaria sunt. Et cum illa desunt, nuda verborum assertione; mea refellis, tua astruis. Denique non raro, cum aliud non occurrit ad conscientias B
tenerorum, quas tranquillare videri vis importune prouocas: præsertim, quando firmioribus argumentis vrgeri te sentis. Tunc enim, responsionis loco, identidem inculcas illud: *Non satisfit conscientiis tenerorum. Ad conscientias tenerorum appello.* Cum tamen nesciam, quos intelligas nomine tenerorum, qui tam delicatas habent conscientias. Catholicos certè non intelligis. Nam illorum conscientiis abunde fit satis per vniusspecici sumptionem, vt experientia testis est. Nec Calumniſtas, opinor. Hi enim, non delicati & teneri, sed sacrilegi vobis in hoc Sacramento sunt. An ergo Lutheranos? At illo- D
rum conscientiæ tranquillantur ex illo Lutheri Euangelio: *Sola fides iustificat. Et, nullo opere, nulla lege, Christiano homini opus est, cum perfidem liber sit ab omni lege.* Quid ergo Lutherani curent legem de vtraque specie?

6. Hæc obiter, Balduine, ex tuis notis. Vt singula & omnia refellantur, nihil necesse est. Nam pleraque aut nullius, aut parui admodum momenti sunt. Et legisse, penè refutasse est. Accedit angustia temporis, qua premor. Vix pauci dies supersunt ad nundinas: & iam primum à fideli amico libellum tuum nactus sum. Vellem E
autem, vt iisdem nundinis, quibus lucem aspexit, ea quoque refutatione inclarescat. Ergo, omissis aliis, hæc pauca capita excutienda sunt.

1. *De Ioanne Husso.*
2. *De Vbiquitate Christi.*
3. *An omnia instituta diuina contineat præceptum?*
4. *An debeamus Christum sequi; non Ecclesiam?*
5. *An Christi benedictio semper fuerit efficax?*
6. *An Paulus Apostolus in tertio cælo audierit verba institutionis?*
7. *An Patres agnouerint Transubstantiationem?*
8. *An ministri debeant tantum porrigere, non autem sumere Eucharistiam?*
9. *An Christus porrexerit Eucharistiam ante, vel post cœnam?*
10. *An hoc Sacramento, non tantum anima, sed & corpus reficiatur?*
11. *An abstemij sub vna specie possint communicare?*

Hæc pauca, inquam, hoc tempore. Si alias opportunum erit, fusiùs tecum agere paratus sum. Quanquàm, quid dico, fusiùs? Nihil opus nisi alia, quæ maioris ponderis sint à te afferantur. Nunc ergo ad rem.

CAPVT I.

De Ioanne Husso.

1. IN Præfatione ad Lectorem, ais, omnia mea argumenta, ante duo ferè sæcula, solidissimè refutata esse à Ioanne Husso. Verba tua sunt hæc; *Ioannis Hussi Constantissimi Martyris confessionem in hoc fronispicio annotare placet, ex qua liquido constabit, Becanum ea ferè omnia in hac sua Disputatione, quasi data opera, corraſisse, qua iam ante duo fermè secula solidissimè fuerint refutata.*

2. Sed duo hic occurrunt, quæ velim mihi explices. Vnum est, si Ioannes Hussus ante duo sæcula, *solidissimè* refutauit mea argumenta, vt tu asseris; quid necesse erat, te iisdem refutandis operam perdere? Vel tu melius id præstas, quàm ille, vel deterius. Si tu meliùs quomodo ille *solidissimè*? Si deterius, in quem finem: an vt despici & rideri possis? Hoc alia via poteras assequi. Addo, refutationem Hussi, vt à te quidem transcripta est breuissimam esse: tuam multo verbosiorem. Quid ergo lectori molestus es, obtrudendo verbosam & inanem, qui breuissima & solidissima contentissimus esse potest.

3. Alterum est, si Hussus quem Germaniæ Cyprianum vocas, solidissimè omnia scripsit de Communione sub vtraque specie, cur postea in progressu ais, errasse illum quod c. 6. Ioann. de Sacramentali manducatione interpretatus sit? Certè, si ibi erranit, vbi posuit fundamentum Communionis sub vtraque specie: non potuit ex illo fundamento *solidissimè* omnia refutare. Nisi apud vos Lutheranos, etiam ex falsis principiis, solidissima veritatis assertio procudi possit: quod tibi æstimandum reliquo.

CAPVT II.

De Vbiquitate Christi.

1. DIxeram in mea disputatione, vos Lutheranos (cùm obiicitis nobis, quod laicos fraudemus dimidia parte Christi, exhibendo illis carnem sine sanguine,) necessariò supponere, Christum mortuum esse in Sacramento: quod sic probaui. Illum censent Christum esse mortuum, qui putant sub specie panis dimidium Christum, & sub specie vini reliquam eius partem contineri: atqui Lutherani hoc putant, quando obiiciunt Catholicis, quòd solam carnem Christi exhibeant laicis sub specie panis: Ergo Lutherani censent Christum esse mortuum in Sacramento: quod est absurdum.

2. Vt eluceres hanc maculam Balduine, nouis laqueis te implicuisti. Nam p. 12. sic respondes: *Distinguendum est naturalem corporis Christi existentiam, & sacramentalem. Secundum illam sane vbi est Christus, ibi totus est: secundum hanc autem manifestum est institutio Christi, qua cum symbolo panis, corpus: cum symbolo vini sanguinem vinum esse ac*

Alicubi dare. Item Scholiastes Horatij in Epistolam ad Pisones. Ad Pisones. Ad Pisones.

quatenus eam significat, vel per vnam, vel per trinam immersionem. Idem est in Eucharistia. Nam hoc Sacramentum spectatur semel, quatenus significat internam animæ refectionem; & semel, quatenus eam significat, vel vnius, vel vtriusque speciei sumptione. Si ergo priori modo spectetur; significatio illius semper est æque perfecta, quia semper est eadem res significata, nempe refectio animæ. Si posteriori, perfectior est significatio sub vtraque, quàm sub altera tantum specie, quia modus significandi est perfectior. Efficientia tamen Sacramenti non respondet significationi ex parte modi significandi, sed ex parte rei significatæ.

22. *Quinta obiectio.* Si quis in triduo mortis consecrasset Eucharistiam, non percepisset tantum fructum ex vna specie, quantum ex vtraque, vt multi fatentur. Ergo neque nunc percipimus tantum ex vna, quàm ex vtraque, quia Eucharistia iam non est alia, quam tunc fuisset, *Respondeo.* Non est simile, Nam in illo triduo Christus erat mortuus; & non solùm corpus ab anima; sed etiam caro à sanguine separata. Nunc autem vivus est. Vnde si in illo triduo fuisset facta consecratio tunc sub specie panis fuisset caro sine sanguine & anima rationali; & sub specie vini fuisset sanguis sine carne & anima rationali. Plus ergo fuisset sub vtraque specie, quàm sub vna. Hinc aliqui putant, maiorem etiam fructum ab vtraque, quàm ab vna percipi potuisse. Mihi tamen non videtur hoc sequi. Nam vis & efficacia huius Sacramenti, non pendet præcisè à carne & sanguine, sed potius à Diuinitate, seu persona verbi. Cùm ergo in triduo mortis caro Christi, licèt à sanguine esset separata, manserit tamen coniuncta cum Diuinitate seu persona verbi; retinuit eandem vim & efficaciam quam nunc habet. Ergo etiam in illo triduo, non maior fructus ab vtraque specie, quàm ab vna tantum, sperari potuisset.

23. *Sexta obiectio.* Si est tantus fructus vnius speciei, quantus vtriusque; quare Christus vtramque instituit? & quare Sacerdotes non sunt vna contenti, sicut iubent Laicos esse contentos? Respondeo. Eucharistia non solùm est Sacramentum, sed etiam sacrificium nouæ legis. Igitur ratio Sacramenti saluari potest in vna specie, ratio sacrificij requirit vtramque speciem. Laici ergo, qui Eucharistiam accipiunt, vt Sacramentum est, vna specie contenti sunt. Sacerdotes autem, qui illam, vt sacrificium offerunt, vtramque speciem vsurpare debent. Plura de hac re in materia de sacrificio Missæ. Hæc pauca pro hoc loco sufficiunt.

CAPVT VIII.

Quæ sint causæ, cur potius sub vna quàm sub vtraque specie, Laici communicent?

1. HActenus explicatæ sunt duæ causæ, cur Laici non minus sub vna, quàm sub vtraque specie communicare possint. Prior est, quia totus Christus non minus sub vna, quàm sub vtraque continetur. Posterior, quia non minor fructus ex vna, quàm ex vtraque percipitur. Nunc aliæ causæ adferendæ sunt, cur expediat eos sub vna specie potius, quàm sub vtraque communicare. Sunt autem potissimùm tres. Prima, quia multi sunt abstemij à vino. Altera, quia vinum multis locis haberi non potest, præsertim in tanta copia; vt multa hominum millia possint communicare. Tertia, quia in tanta communicantium multitudine, sæpe esset periculum effusionis aut irreuerentiæ.

2. Hæ causæ sufficientes sunt, si semel statuamus (quod hactenus probatum est, & infra rursus confirmabitur) vtramque speciem iure diuino non esse necessariam, sed alteram sufficere: Nec plus vtilitatis ex vtraque, quàm ex altera percipi potest. Nam si ita est, prudenter abstinere possumus à calice, propter rationes iam allatas. Nec id negant aduersarij. Solùm vrgent præceptum de vtraque specie, de quo iam non agimus. Excluso ergo præcepto, nihil est, quod amplius obiciant.

3. Imo, quod magis miror, illi ipsi, qui præceptum vrgent, putant eas causas quas iam attuli, tanti momenti esse, vt vna species licitè vsurpari possit. Nam Ioannes Brentius in Apologia pro confessione Vvirtembergensi fatetur, abstemios posse sub vna specie communicare. Et Philippus Melanthon in libro de vsu integri Sacramenti, affirmat, Ruthenos ob vini inopiam rectè facturos, si pro vino vterentur medone, seu aqua mellita.

4. Ex hac illorum concessione sic argumentor. Si abstemij & Rutheni possunt licitè communicare, & fructum Eucharistiæ percipere, sine specie vini; cur non similiter alij; Dicent sine dubio, obstare præceptum Christi: abstemios & Ruthenos excusari ab obseruatione præcepti; reliquos non item. Sed frustra. Sic enim iusto: Brentius, Philippus, & alij aduersarij, putant præceptum Christi in eo consistere, vt vna species non sumatur sine altera: vel vt ipsi loquuntur vt Sacramentum Eucharistiæ non mutiletur altera sui parte: Et sacrilegos esse, qui id faciant. Sanè, si ita est Brentius: Philippus & alij Lutherani omninò sacrilegi sunt, qui contra præceptum Christi, permittunt abstemiis & Ruthenis Sacramentum altera sui parte mutilatum. Adde hoc Dilemma; vel iure diuino prohibitum est communicare sub altera tantum specie, vel non est. Si prohibitum est, cur permittitur abstemiis? Si non est, cur reliquis negatur;

5. Ex dictis colligo hæc duo principia. Vnum est; omnes, tam Catholici, quàm aduersarij, permittunt abstemiis communionem sub altera tantum specie nec vnquàm auditum est à temporibus Apostolorum ad nos vsque abstemios fuisse à communione exclusos. Alterum est: Nulli, nec Catholici, nec aduersarij, possunt dispensare in præcepto diuino: sed quidquid diuino iure mandatum est, vt fiat, hoc omninò fieri debet: Et quidquid diuino iure prohibitum est, ne fiat, hoc nullo modo fieri debet. His recta concludo; Ergo vel communio sub vna specie, non est prohibita iure diuino quod nos contendimus: vel, si prohibita est, non potest fieri dispensatio in illa prohibitione: Et sic abstemij erunt repellendi à communione. Eligant hic aduersarij quod volunt.

CAPVT IX.

Ecclesia legitimè statuit vt Laïci communicent sub vna specie.

1. SI spectemus ius diuinum, semper in Ecclesia fuit liberum Laïcis, vel sub vna, vel sub vtraque specie communicare, vt hactenus ostensum est. Si autem spectemus ius Ecclesiasticum, res aliter habet. Nam diuersis temporibus propter diuersas causas & occasiones, fuerunt etiam diuersa præcepta Ecclesiastica de

hac re

hæreſi. Et quidem Gelaſius Papa, quia videbat ſuo tempore Manichæos ex falſa ſuperſtitione ſemper abſtinere ab altera ſpecie planè ſtatuit, vt nemo, niſi ſub vtraque ſpecie communicaret: alioqui fore, vt Manichæus haberetur, qui à calice abſtineret. Contra verò, Patres in Concilio Conſtantienſi, quia videbant Huſſitas in Bohemia, pertinaciter vtrique vtramque ſpeciem tanquam ad ſalutem neceſſariam: cùm tamen Catholici paſſim ſub altera communicarent: vſum vtriuſque ſpeciei reſpectu Laicorũ, penitus ſubſtulerunt: non ſanè, quod putarent eſſe malum & illicitum: ſed partim, vt hac ratione, Huſſitarum errorem corrigerent & damnarent: partim etiam, vt conſuetudinem communicandi ſub vna ſpecie, quæ tum multis locis recepta erat, ſuo decreto approbarent, & ſic in tota Eccleſia, maior conformitas & concordia ſeruaretur. Accedebant etiam & aliæ cauſæ, quas ſuperiori capite explicauimus.

2. Propter has igitur prudenter ſtatutum eſt, vt Laici ſub vna ſpecie deinceps communicarent. Nec ſine Exemplo id factum eſt. Nam ſimile quid contigit olim circa merſionẽ Baptiſmi. Sicut enim iure diuino ſemper liberum fuit communicare ſub vna, vel ſub vtraque ſpecie: ſic etiam iure diuino liberum fuit, vnam vel trinam merſionem adhibere in Baptiſmo. Et rurſum, ſicut hac libertate non obſtante, Eccleſia nunc ſub vna, nunc ſub vtraque ſpecie voluit Laicos Euchariſtiam accipere: ſic etiam, nunc vnam, nunc triplicem merſionem voluit adhiberi in Baptiſmo, propter diuerſas cauſas diuerſis temporibus occurrentes. Et quidem in primitiua Eccleſia triplex merſio fuit impetrata, ad deſignandam Trinitatem perſonarum in vna Deitate: idque propter hæreticos illius temporis, qui negantes Trinitatem, vna merſione Baptiſmum conferebant. Hoc patet ex canone 49. Apoſtolorum, qui ſic habet: *Si quis Epiſcopus aut presbyter non trinam merſionem vnius myſterij celebret, ſed ſemel mergat in Baptiſmate, deponatur.* Vide etiam Tertullianum in libro de corona militis, & Gratianum de conſecratione, diſtinct. 4. cap. 78. Poſtea verò noui hæretici orti ſunt, qui putabant Baptiſmum iterandum eſſe, ideoque Baptizatos rebaptizabant. Ad hunc errorem corrigendum, ſtatutum fuit in Concilio Toletano 4. canon. 5. vt vna merſione Baptiſmus conferretur, ad deſignandam vnitatem mortis Chriſti. Cum enim Baptiſmus repræſentet nobis Chriſti mortem & paſſionem, iuxta illud Romanorum 6. 3. *Quicunque Baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius Baptizati ſumus*: et Chriſtus ſemel tantum mortuus ſit: nullo modo Baptiſmus iterandus eſt, ſed ſemel tantum conferendus. Vnde Apoſt. Heb. 6. 6. contra eos, qui putabant in noua lege Baptiſmum repeti poſſe, ſicut in veteri repetebantur lotiones & Baptiſmata, ſic ait: *rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium Dei, & oſtentui habentes.* et ad Eph. 4. 5. *Vnus Dens, vna fides, vnum Baptiſma.*

3. *Dices*: Vnde habet Eccleſia hanc poteſtatem, vt poſſit in alteram partem definire & ſtatuere id, quod iure diuino liberum relictum eſt? Ratio dubitandi eſt, quia quidquid iure diuino permittitur omnibus Chriſtianis, hoc ſolo iure humano negari aut tolli non poteſt. Cùm ergo iure diuino, in Baptiſmo liberum ſit, vnam vel trinam merſionem adhibere: & ſimiliter in Euchariſtia liberum ſit, ſub vna vel vtraque ſpecie cõmunicare; quo iure poteſt Eccleſia, vel vnam merſionem in Baptiſmo, vel vtramque ſpeciem in Euchariſtia prohibere? *Reſpondeo.* Eccleſia, vel potius Prælati Eccleſiæ, habent hanc poteſtatem à Chriſto. Sicut enim Rex, qui ſibi Vicarium in regni adminiſtratione ſubrogat, ſolet quædam maioris momenti negotia certis legibus definire, & illi præſcribere: alia in ipſius arbitrio ac poteſtate relinquere: ſic Chriſtus agit cum Paſtoribus Eccleſiæ, quos quaſi Vicarios ſibi ſubrogauit. Quæ enim ad Sacramentorum ſubſtantiam, numerum & effectum pertinent: certis legibus ab ipſo definita ſunt reliqua, quæ cæremonias & circumſtantias attingunt, Paſtorum arbitrio ac prudentiæ commendata. Huius generis ſunt, Baptiſmum conferre ſemel vel ter immergendo: Euchariſtiam ſumere ſub vna, vel vtraque ſpecie; ante vel poſt cœnam: dominico aut alio die: lotis vel non lotis pedibus, & his ſimilia. De quibus loquitur Apoſtolus 1. Corinthiorum 11. 34. cum ait; *Cætera cum venero, diſponam.* Vide Auguſtinum epiſtola 118. ad Ianuarium, vbi pulchrè de hac re diſputat.

CAPVT X.

Soluuntur obiectiones ex Scripturis.

1. EXplicaui hactenus ſententiam Catholicorum, qui putant nullum extare præceptum diuinum de vtraque ſpecie; ac proinde vnam ſpeciem licitè vſurpari poſſe, & ſemper in Eccleſia vſurpatam eſſe: idque non minori fructu, quàm ſi ambæ ſpecies vſurpentur. Nunc aduerſariorum argumenta diſſoluenda ſunt, quæ ipſi in hanc doctrinam adferunt. Sunt autem triplicia: quædam ex Scripturis: alia ex Patribus: alia denique ex ratione deſumpta. Singula ordine diſcutiemus.

2. Et quidem omnes aduerſarii, vt ſupra monui, quærunt in Scripturis præceptum de vtraque ſpecie: nec tamen inueniunt. Huſſitæ quærunt in illis verbis *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius.* Lutherani in illis, *Hoc facite.* Caluiniſtæ in illis: *Bibite ex eo omnes.* Alii ex illis: *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* Sunt ergo quatuor obiectiones petitæ ex Scripturis, quas iam perſequar.

3. *Prima* ſumitur ex illo Ioan. 6. 53. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in nobis.* Hic volunt Huſſitæ contineri præceptum Chriſti de vtraque ſpecie. Nos negamus. Et quod mirum eſt, nobiſcum negant Lutherani & plerique Caluiniſtæ: non tamen ex eodem principio. Illi, quia putant ibi non agi de Sacramentali manducatione. Nos quia tametſi fateamur agi de Sacramentali manducatione, negamus tamen fieri mentionem vtriuſque ſpeciei. Igitur duo nos aſſerimus. Vnum Chriſtum loqui de Sacramento Euchariſtiæ. Alterum, non tamen, præcipere vtramque ſpeciem. In priori ſuffragantur nobis Huſſitæ; in poſteriori, Lutherani & multi Caluiniſtæ. Vtrumque explicandum eſt.

4. Primò ergo dicimus; Chriſtum in illo c. 6. apud Ioannem, loqui de triplici cibo. 1. de materiali. 2. de ſpirituali. 3. de Sacramentali. Sicut enim in aliis rebus ſolet ſuos auditores ad ipſorum captum inſtruere, paulatim à notis ad incognita, à ſenſibilibus ad occulta, à corporalibus ad ſpiritualia progrediendo; ſic etiam hic facit. Et quidem in principio capitis agit de panibus à ſe multiplicatis, quibus turbæ corporaliter paſtæ & ſatiatæ. et quia propter hoc miraculum, ipſum ſequebantur, inde ſumpta occaſione hortatur eos, vt potius quærant cibum ſpiritualem, quàm corporalem *Operamini*, inquit, *non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam.* Hinc vlterius progreditur ad cibum Sacramentalem, cum ait; *Panis quem ego dabo, caro mea eſt*

Quando Dn. Ecclesiæ. Ad Communionem accedentes, ante Missam, genuflectant ad Communionem. Ante Missam, ad Communionem.

verba, non sensum: ideo que simplici lectori fucum facit. Non enim voluit Christus, vt absolutè omnes biberent ex eo calice; sed vt omnes Apostoli, qui præsentes erant. Hoc patet ex ipso contextu. Cùm. n. diuisisset panem Eucharisticum in varias partes, & singulis Apostolis singulas porrexisset; calix autem eo modo diuidi non posset; vni ex Apostolis integrum porrexit, cùm hac cautione, vt non putaret totum sibi ebibendum esse, sed aliquid inde degustandum, ac deinde reliquis ordine porrigendum. Itaque verba illa, *Bibite ex hoc omnes*, perinde valent, atque illa, Lucę 22. 7. *Accipite, & diuidite inter vos*, id est, vnus non exhauriat totum calicem, sed singuli aliquid bibant. Quod & factum est, vt testatur Marcus c. 14. 24. cùm ait: *Et biberunt ex eo omnes*, Vtique illi omnes ex eo biberunt, quibus dictum erat à Christo; *Bibite ex hoc omnes*. Quid quæso difficultatis est? non plus, quàm si paterfamilias, arrepto calice recentis musti, modicè eum degustaret, & postea filiis degustandum porrigeret cum hac formula, *Bibite ex hoc omnes*, id est, singuli modicum aliquid inde capiant: nemo solus totum exhauriat. An propterea quotquot extra familiam illam essent putarent se cogi præcepto, vt ex eodem calice mustum gustarent? ridiculum: anè.

10. Sed instant aduersarii hoc modo. Iisdem dictum est, *Bibite*, quibus dictum est, *Manducate*, At hoc dictum est omnibus: Ergo & illud. *Respondeo*. Vel stupidi, vel importuni sunt, qui sic agunt. Iam ostendi solis Apostolis præsentibus dictum esse, *Bibite*. Iisdem dictum est, *Manducate*. Et quid opus est noua probatione? Persistam in exemplo paulo ante allato. Si paterfamilias, tempore cœnæ diceret famulis & ancillis præsentibus, *Manducate & bibite*: an ideò censeretur omnes extraneos præcepto cogere ad manducandum & bibendum? Non opinor. Eodem modo fecit Christus. Dixit Apostolis in vltima cœna præsentibus, *Manducate & bibite*. An illis verbis præceptum dedit generale, quo omnes Christianos obligaret? Nihil minus. Vbi ergo, inquies, præceptum dedit, si ibi non dedit? *Responsio* in promptu est. Si quæritur præceptum de vtraque specie: nusquam dedit. Si de sacramentia, abstrahendo ab vna vel vtraque specie: dedit illis verbis, Ioannis 6. 53. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: Vbi iterum notanda est insignis aduersariorum impudentia: Nam in his ipsis verbis, *Nisi manducaueritis, &c.* vbi reuera præceptum est: præceptum non agnoscunt. In illis autem, *Bibite ex hoc omnes*, vbi præceptum non est, præceptum esse contendunt. Quid agas cum hoc hominum genere? Nimirum, contradictionis spiritum habent.

11. Iterum instant: ipsemet Christus alibi fatetur se omnibus dicere, quidquid dicit Apostolis, iuxta illud Marci 13. 37. *Quod vobis dico, omnibus dico*. Atqui Apostolus dixit, *Bibite*: Ergo omnibus hoc dixit. Omnes ergo tenentur vsurpare calicem. *Respondeo*. Et hic aperte fucum faciunt aduersarii, truncando verba Christi. Ipse enim sic dixit: *Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate*, Hanc particulam, *vigilate*, omittunt illi boni viri, ex qua tamen sensus totius sententię pendet. Non enim est hic sensus: *Omnia simpliciter, qua vobis dico, omnibus dico*. Nam multa dixit Apostolis, quæ omnibus non dixit, vt Matth. 26. *Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte*. Et Ioan. 6. 70. *Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus est*. Sensus ergo hic est? *Quod dico vobis, vt vigiletis, hoc omnibus dictum volo*. Omnes enim debent vigilare, ne mors imparatos inueniat. Omnes debent imitari virgines prudentes: iuxta illud Matth. 25. 13. *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam*.

12. *Quarta Obiectio* sumitur ex illo 1. Corinth. 11. 23. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, &c.* Vbi Apostolus ostendit vtramque speciem, non solum ex Christi institutione, sed etiam ex Apostolica traditione, præceptam esse. Hoc enim significat illa particula, *Tradidi vobis*. Vnde fit tale argumentum: Omnis traditio Apostolica est seruanda: sed est traditio Apostolica de vtraque specie. ergo seruanda est. *Respondeo*. Aduersarii omnia confundunt. Sanè hæc tria, *institutio, traditio, præceptum*. Omninò distincta sunt. Fateor vtrăque speciem à Christo institutam esse, fateor vtramque ab Apostolo traditam: Nego vtramque iure diuino præceptam esse. Et quidem, quòd institutio differat à præcepto, multis exemplis probatum est capite 1. Quod autem traditio & præceptum non sunt idem, ex eo patet, quia Apostoli multa tradiderunt primis Christianis, quæ tamen præcepta non sunt. Et ne longe abeam, ex eodem Paulo probari id potest. Sic enim habet in fine citati capitis. *Itaque fratres mei, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate. Si quis esurit, domi manducet*. An putant aduersarii contineri hic præceptum, quod omnes obligat? Sat scio, non tam scrupulosos esse.

13. Præter hæc & Scripturæ loca, quæ hactenus allata sunt audent etiam proferre pro vtraq; specie, quod dixit Christus Matth. 19. 6. *Quod Deus coniunxit, homo non separet*. Atqui Deus, inquiunt, coniunxit vtramque speciem: Ergo Pontifex non potest vnam ab altera separare. *Respondeo*. Ex iis, quæ hactenus allata sunt ab aduersariis, satis constat nihil eos solidi adferre posse. Verum ex hoc loco, planè apparet aut insanos, aut insigniter petulantes esse. Quæ enim connexio est: *Homo non potest separare virum ab vxore, Ergo non potest communicare sub vna specie*? Si sic pergant, sine dubio persuadebunt, nullum reum, quantumuis sceleratum, nullam, feram, pecudem, piscem, aut auem necari ab homine posse. Quare? qua quod Deus coniunxit homo non separet: sed Deus coniunxit, animam cum corpore tam in hominibus, quàm in cæteris animantibus: ergo nemo potest animam separare à corpore, ac proinde nullum viuens interficere. Sed relinquamus has ineptias quæ planè indignæ sunt homine Christiano. Miror autem, aduersarios huiusmodi præsidiis se tueri.

CAPVT XI.

Soluuntur obiectiones ex Patribus.

Sicut aduersarii frustra in Scripturis quæsiuerunt præceptum Christi de vtraque specie: sic frustra quæruntin Patribus. Nec tamen minorem conatum hic adhibent, quam ibi. Nam vt cæteros omittam, Plessæus Caluinista libro 1. de Eucharistia cap. 10. discurrens per singulas pene ætates; à temporibus Apostolorum ad nos vsque, quotquot potest, corradit Patrum testimonia, pro vtraque specie confirmanda. Sed vel nihil, vel parum ad rem: quod illi homini familiare est. Semper enim extra statum & scopum quæstionis vagatur. Quæstio inter nos & aduersarios, non consistit in eo, an vtraque species fuerit olim in vsu, sed potius, an fuerit in præcepto? Patres, qui à Plessæo citantur, significant fuisse in vsu, quod libenter concedimus (sicut etiam vna species fuit in vsu, vt supra ostendi) non tamen dicunt fuisse in præcepto, de quo disputamus. Sunt tamē pauci, qui videtur hoc insinuare, de quibus breuiter & sigillatim dicendum est.

2. Omissis ergo Patribus, qui tantum de vsu loquuntur inter cæteros, qui videntur loqui de præcepto, *primo loco obsici* potest Cyprianus, qui in sermone de cœna Domini, sic habet, *Nouo esthmus sacramento do-*

Bann, vom Reichs-Hofrath Ihro Kayserl. Majestät Ban, ad Aulam Principi Electori ins Reich Ertz-Cammer-Gericht Ihro Kayserl. Majestät Commission, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Trier, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Cölln, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Pfaltz, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Sachsen, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Brandenburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Braunschweig-Lüneburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Hessen, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Würtzburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Bayern, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Salzburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Bremen, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Wirtemberg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Baden, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Holstein, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Mecklenburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Hannover, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Oldenburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Delmenhorst, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Eichstätt, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Ostfriesland, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Hildesheim, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Paderborn, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Münster, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Lüttich, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Osnabrück, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Augspurg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Passau, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Regenspurg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Freysingen, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Ratzeburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Minden, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Verden, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Corvey, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Hersfeld, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Fulda, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Kempten, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Ellwangen, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Weissenburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Gandersheim, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Quedlinburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Elten, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Essen, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Thorn, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Werden, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Herford, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Gandersheim, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Quedlinburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Elten, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Essen, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Thorn, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Werden, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Herford, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Gandersheim, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Quedlinburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Elten, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Essen, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Thorn, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Werden, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Herford,

Ihro Churfürstl. Gnaden zu Cölln, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Pfaltz, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Sachsen, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Brandenburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Braunschweig-Lüneburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Hessen, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Würtzburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Bayern, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Salzburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Bremen, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Wirtemberg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Baden, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Holstein, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Mecklenburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Hannover, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Oldenburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Delmenhorst, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Eichstätt, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Ostfriesland, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Hildesheim, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Paderborn, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Münster, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Lüttich, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Osnabrück, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Augspurg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Passau, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Regenspurg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Freysingen, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Ratzeburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Minden, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Verden, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Corvey, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Hersfeld, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Fulda, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Kempten, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Ellwangen, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Weissenburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Gandersheim, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Quedlinburg, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Elten, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Essen, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Thorn, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Werden, Ihro Churfürstl. Gnaden zu Herford,

dicit ex multiplici Genere, quod ex Ovibus, Hircis, Bobus, Equis, Camelis, Asinis, Mulis, Canibus, Leporibus, Gallinis, Anatibus, Anseribus, Columbis, Turturibus, Pavonibus, Phasianis, Meleagridibus, Perdicibus, Ciconiis, Grue, Ardea, Cygnis, Olore, Psittacis, Merulis, Turdis, Philomelis, Passeribus, Aquilis, Accipitribus, Falconibus, Milvis, Vulturibus, Cornicibus, Monedulis, Pica, Graculis, Pyrrhocoracibus, Upupis, Picis, Cuculis, Hirundinibus, Apibus, Vespis, Crabronibus, Scarabeis, Cicadis, Locustis, Papilionibus, Muscis, Culicibus, Pulicibus, Cimicibus, Pediculis, Ricinis, Formicis, Vermibus, Serpentibus, Draconibus, Lacertis, Stellionibus, Salamandris, Ranis, Bufonibus, Testudinibus, Crocodilis, Hippopotamis, Piscibus, Cetis, Delphinis, Balænis, Conchis, Ostreis, Cochleis, Purpuris, Echinis, Cancris, Locustis, Astacis, Squillis, Polypis, Sepiis, Loligine, Calamariis, Lumbricis, Sanguisugis, Hydris, Asellis, Mustelis, Talpis, Gliribus, Mure Pontico, Mure Indico, Mure Ægyptio, Mure Silvestri, Mure Domestico, Mure Araneo, Mure Moschato, Mure Aquatico, Mure Montano, Mure Arvali, Mure Penicillato, Mure Cauda Longa, Mure Cauda Brevi, Mure Cauda Nulla, Mure Cauda Squamata, Mure Cauda Villosa, Mure Cauda Annulata, Mure Cauda Tuberosa, Mure Cauda Pilosa, Mure Cauda Glabra, Mure Cauda Nuda, Mure Cauda Tenui, Mure Cauda Crassa, Mure Cauda Longissima, Mure Cauda Brevissima, Mure Cauda Mediocri, Mure Cauda Mutilata, Mure Cauda Recta, Mure Cauda Curva, Mure Cauda Reflexa, Mure Cauda Prehensili, Mure Cauda Non Prehensili, Mure Cauda Ramosa, Mure Cauda Non Ramosa, Mure Cauda Bifida, Mure Cauda Non Bifida, Mure Cauda Trifida, Mure Cauda Non Trifida, Mure Cauda Quadrifida, Mure Cauda Non Quadrifida, Mure Cauda Multifida, Mure Cauda Non Multifida, Mure Cauda Fasciculata, Mure Cauda Non Fasciculata, Mure Cauda Penicillata, Mure Cauda Non Penicillata, Mure Cauda Pinnata, Mure Cauda Non Pinnata, Mure Cauda Bipinnata, Mure Cauda Non Bipinnata, Mure Cauda Tripinnata, Mure Cauda Non Tripinnata, Mure Cauda Quadripinnata, Mure Cauda Non Quadripinnata, Mure Cauda Multipinnata, Mure Cauda Non Multipinnata

...ſacramentum ſit, quod ſub ſpecie panis & vini ſumitur,

tendunt esurientibus & sitientibus: id est, qui externa tantum symbola panis & vini exhibent: & omnem Christi carnem ac sanguinem, quo nostras animas nutriri oportebat, è medio tollunt. Hæc hactenus.

CAPVT XIII.

Omnino igitur in Catholicorum sententia persistendum est.

1. EX iis, quæ hactenus dicta sunt, duæ rationes deduci possunt, cur in Catholicorum sententia persistendum sit. Prior est, quia Catholici, qui defendunt vsum vnius speciei, habent pro se exemplum Christi, Apostolorum, & totius antiquitatis vsque ad nostra tempora. Habent pro se duo solidissima fundamenta, quibus tueri se possunt. Vnum, quia Christus non minus sub vna, quàm sub vtraque specie, totus & integer continetur. Alterum, quia non minor fructus ex vna, quam ex altera percipi potest. Aduersarij verò, qui vrgent necessitatem vtriusque speciei, nullum possunt in scripturis inuenire præceptum de vtraque specie: in illo quærendo, penitus inter se dissident: nullo solido argumento suam sententiam stabilire possunt. Imò, vt hactenus visum est, suis ipsorum argumentis confixi ac refutati sunt.

2. Posterior est: quia Catholici in asserenda communione sub vna specie, nihil vnquam dixerunt, quod offensioni aut scandalo esse possit. Aduersarii verò præsertim Lutherani & Caluinistæ, postquam vsum vnius speciei oppugnare cœperunt, in manifestos errores prolapsi sunt. Lutherani, asserendo corpus Christi sub specie panis contineri mortuum & sine sanguine: Caluinistæ, negando vllam Christi partem sub specie sacramentalis præsentem esse. Prudens Lector apud se æstimet, quos in hac sequi tutius sit.

OPVSCVLVM VII.

MARTINI BECANI
Theologi Moguntini

AD FRIDERICVM BALDVINVM

Theologum Vuittembergensem,
De Communione sub vtraque specie,

EPISTOLA.

MARTINVS BECANVS FRIDERICO BALDVINO S. D.

PROVOCAS me ad scribẽdum, Balduine, vel vt planius dicam, ad litigandum. Ægrè adducor, vt faciam. Et duplex mihi causa. Vna, quòd aliis scriptionibus sim occupatissimus. Altera, quòd Caluinistas hactenus, non Lutheranos, ex quorum numero A tuos hostes mihi & aduersarios delegerim. Sed quia ponte me lacessis, quid faciam? En sisto me, & ad pugnam capessendam præsto sum. Et ne longè abeam; hoc agitur inter nos, an communio sub vtraque specie sit in præcepto diuino, nec ne? Ego in mea disputatione, quam pridem de hoc argumento scripsi, contendo non esse. Tu in tuis Notis, quas in eandem disputationem meditatus es, contrarium asseris. Vter rectiùs, in controuersiam nunc venit. De Iudice, qui litem hanc dirimat, non facilè inter nos conueniet. Tu enim, sat scio, non alium, nisi teipsum, vel certè sacram scripturam tuo sensu intellectam, admissurus es. Igitur arbitros designemus, necesse est. Nec abnuo, quin omnes, quotquot lecturi sunt, ex arbitrio sententiam dicant.

2. Longiori præfatione non opus est. Ad rem venio. Negaui communionem sub vtraque specie, diuino præcepto, omnib⁹ necessariam esse. Et confirmaui hoc ordine ac methodo. 1. Aliud est institutio diuina, aliud præceptum diuinum. 2. Christus instituit communionem sub vtraque specie: non tamẽ præcepit omnib⁹ vsum vtriusque speciei. 3. Imò vsum vnius speciei, tum verbo, tum facto, ipse comprobauit. Verbo quidẽ Ioan. 6. Facto autem in Emaus. 4. Quod etiam id fecerunt Apostoli, vt ex actibus illorum perspicuum est. 5. Et post Apostolos primitiua Ecclesia, tam Orientalis quàm Occidentalis. 6. Et rectè ab iis factum. Nam sub vna specie non minus continetur totus Christus, quàm sub vtraque. 7. Nec minor fructus percipitur ex vna, quam ex vtraque cæteris paribus.

8. Et aliunde possunt esse legitimæ causæ, cur potius sub vna, quàm sub vtraque communicẽt laïci. Propter quas etiam statutum est ab Ecclesia, vt sub vna deinceps communicarent. 9. Nec aduersarij quicquam obiiciũt, quod dilui commodè non possit. Hæc ego. 3. Quid tu verò, Balduine? Primum ais, omnia argumenta, quæ à me allata sunt, pridem solidissimè refutata esse à Ioan. Husso. Deinde, tuam etiam refutationem attexis. Cuius hæc fere capita, seu fundamenta sunt. 1. contendis omnem institutionem diuinam continere præceptum. 2. ac proinde, sicut Christus instituit communionem sub vtraque specie, ita etiam præcepisse. 3. Negas Christum in Emaus vnam speciem suo facto comprobasse. 4. Negas Apostolos id fecisse. 5. Et, si Ecclesia primitiua id fecisset, ais te non sequi Ecclesiam, sed Christum. 6. Addis totum Christum contineri quidem sub vna specie personaliter, nec tamen sacramentaliter. 7. Et maiorem fructum percipi ex vtraque specie, quàm ex vna. 8. Nec aliunde esse causas, cur sub vna potius, quàm sub vtraque communicandum sit. 9. Et hoc efficaciter probari ex illis verbis, *Hoc facite, comedite, bibite.* Hæc ferè, quæ directè ad rem pertinent.

b 4. Addis multa alia, ex quib' ea quæ sequũtur. a. Christum secundum humanitatem esse vbique. 2. Christi benedictionem non semper fuisse efficacem. 3. Paulum Apostolũm in tertio cælo audiuisse verba Institutionis Eucharistiæ. 4. antiquos Patres, & nominatim Cyprianum non agnouisse mutationem substantiæ panis, quam vocam' Transubstantiationẽm. 5. Eucharistiam non esse Sacramentum extra vsum. 6 Ministros non debere sumere Eucharistiam, sed tantum aliis porrigere, sicut Christus fecit. 7. falsum esse, quod Christus porrexerit Eucharistiam post lotionem pedum. 8. hoc Sacramẽto, non modo animam, sed & corpus refici. 9. Abstemios posse quidem communicare sub vna specie: suadendum tamen iis esse, vt integrè abstineant.

5. Omitto conuitia, quæ passim inspergis quanquam in hoc genere modestior es, quam plerique alii Lutherani in Saxonia. Omitto ineptа & frigida argumenta, quæ tibi familiaria sunt. Et cum illa desunt, nuda verborum assertione; me refellis, tua astruis. Denique non raro, cùm aliud non occurrit ad conscientias tenerorum, quas tranquillare videri vis importune prouocas: præsertim, quando firmioribus argumentis vrgeri te sentis. Tunc enim, responsionis loco, identidem inculcas illud: *Non satisfic conscientiis tenerorum. Ad conscientias tenerorum appella.* Cum tamen nesciam, quos intelligas nomine tenerorum, qui tam delicatas habent conscientias. Catholicos certè non intelligis. Nam illorum conscientiis abunde fit satis per vniusspecici sumptionem, vt experientia testis est. Nec Calumniatas, opinor. Hi enim, non delicati & teneri, sed sacrilegi vobis in hoc Sacramento sunt. An ergo Lutheranos? At illorum conscientiæ tranquillantur ex illo Lutheri Euangelio: *Sola fides iustificat. Et, nulle opere. nulla lege, Christiano homini opus est, cum per fidem liber sit ab omni lege.* Quid ergo Lutherani curent legem de vtraque specie?

6. Hæc obiter, Balduine, ex tuis notis. Vt singula & omnia refellantur, nihil necesse est. Nam pleraque aut nullius, aut parui admodum momenti sunt. Et legisse, penè refutasse est. Accedit angustia temporis, qua premor. Vix pauci dies superiunt ad nundinas, & iam primum à fideli amico libellum tuum nactus sum. Vellem autem, vt iisdem nundinis, quibus lucem aspectaturus est, mea quoque refutatione inclarescat. Ergo, omissis aliis, hæc pauca capita excutienda sunt.

1. *De Ioanne Hussa.*
2. *De Vbiquitate Christi.*
3. *An ritus institutio diuina contineat præceptum?*
4. *An debeamus Christum sequi, non Ecclesiam?*
5. *An Christi benedictio semper fuerit efficax?*
6. *An Paulus Apostolus in tertio cælo audierit verba institutionis?*
7. *An Patres agnouerint Transubstantiationem?*
8. *An ministri debeant tantum porrigere, non autem sumere Eucharistiam?*
9. *An Christus porrexerit Eucharistiam ante, vel post lotionem?*
10. *An hoc Sacramento, non tantum anima, sed & corpus reficiatur?*
11. *An abstemij sub vna specie possint communicare?*

Hæc pauca, inquam, hoc tempore. Si alias opportunum erit, fusiùs tecum agere paratus sum. Quanquàm, quid dico, fusiùs? Nihil opus nisi alia, quæ maioris ponderis sint à te afferantur. Nunc ergo ad rem.

CAPVT I.

De Ioanne Hussa.

1. IN Præfatione ad Lectorem, ais, omnia mea argumenta, ante duo ferè sæcula, solidissimè refutata esse à Ioanne Husso. Verba tua sunt hæc; *Ioannis Hussi Constantissimi Martyris confessionem in hoc fromisticio annotare placet, ex qua liquido constabit, Becanum ea ferè omnia in hac sua Disputatione, quasi data opera, corrasisse, quæ iam ante duo fermè sæcula solidissimè fuerint refutata.*

2. Sed duo hic occurrunt, quæ velim mihi explices. Vnum est, si Ioannes Hussus ante duo sæcula, *solidissimè* refutauit mea argumenta, vt tu asseris; quid necesse erat, te iisdem refutandis operam perdere? Vel tu melius id præstas, quàm ille, vel deterius. Si tu meliùs quomodo ille *solidissimè*? Si deterius, in quem finem: an vt despici & rideri possis? Hoc alia via poteras assequi. Addo, refutationem Hussi, vtà te quidem transcripta est breuissimam esse: tuam multo verbosiorem. Quid ergo lectori molestus es, obtrudendo verbosam & inanem, qui breuissima & solidissima contentissimus esse potest.

3. Alterum est, si Hussus quem Germaniæ Cyprianum vocas, solidissimè omnia scripsit de Communione sub vtraque specie, cur postea in progressu ais, errasse illum quod c. 6. Ioann. de Sacramentali manducatione interpretatus sit? Certè, si ibi erranit, vbi posuit fundamentum Communionis sub vtraque specie: non potuit ex illo fundamento *solidissimè* omnia refutare. Nisi apud vos Lutheranos, etiam ex falsis principiis, solidissima veritatis assertio procudi possit: quod tibi æstimandum reliquo.

CAPVT II.

De Vbiquitate Christi.

1. DIxeram in mea disputatione, vos Lutheranos (cùm obiicitis nobis, quod laicos fraudemus dimidia parte Christi, exhibendo illis carnem sine sanguine) necessariò supponere, Christum mortuum esse in Sacramento: quod sic probaui. Illum censent Christum esse mortuum, qui putant sub specie panis dimidium Christum, & sub specie vini reliquam eius partem contineri: atqui Lutherani hoc putant, quando obiiciunt Catholicis, quòd solam carnem Christi exhibeant laicis sub specie panis: Ergo Lutherani censent Christum esse mortuum in Sacramento: quod est absurdum.

2. Vt elueres hanc maculam Balduine, nouis laqueis te implicuisti. Nam p. 12. sic respondes: *Distingue inter naturalem corporis Christi existentiam, & sacramentalem. Secundum illam sane vbi est Christus, ibi totus est: secundum hanc autem manifestè est institutio Christi, quæ cum symbolo panis, corpus: cum symbolo vini sanguinem vnitum esse ac*

Alterius dies. Sub-tempus Specie. Sub-tempus Specie. Sub-tempus Specie

communi vſurpatio omnibus Eccleſiæ ciuibus præcepta ſuit) quomodo conſiſtit cum eo, quod alibi dicis, Miniſtros Eccleſiæ non debere vſurpare Sacramentum Euchariſtiæ, ſed aliis duntaxat diſtribuere? Si enim, ex tua ſententia, vſurpare ſacramentum non debent; ſane, vel Eccleſiæ ciues non ſunt; vel ſi ſunt, falſum eſt, quod concludis, omnes Eccleſiæ ciues præcepto teneri ad totius Sacramenti vſurpationem. Sed de hoc iterum cap. 8.

CAPVT IV.

An debeamus Chriſtum ſequi, non Eccleſiam?

2. NOs quidem, & Chriſtum ſequi volumus, qui de ſeipſo dixit; *Ego ſum via, veritas & vita.* Et ſimiliter ſponſam eius Eccleſiam, de qua idem dixit; *Qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus.* At tu, Balduine, neſcio quo ſpiritu impulſus, aliter ſentis. Ais enim pag. 92. *Non ſequitur Eccleſiam, ſed Chriſtum.* Perinde ac ſi dicas; Non ſequitur ſponſam, ſed ſponſum. An neſcis, Chriſtum & Eccleſiam indiſſolubili vinculo coniunctos eſſe? Audi Apoſtolum, Eph. 5. 3. *Relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ; & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt: Ego autem dico, in Chriſto & Eccleſia.* An neſcis, Eccleſiam fundatam eſſe ſupra firmam petram, vt labi non poſſit? An neſcis, *firmamentum eſſe veritatis? In omnem Eccleſiæ*, inquit S. Auguſtin. *veritas manet.* Quid ergo in mentem tibi venit; vt palam profiteri auſus, te non ſequi Eccleſiam, ſed Chriſtum? Non potes ſequi Chriſtum, niſi & Eccleſiam ſequaris? Hoc ipſe fatetur, cum ait; *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.*

2. Planiùs tecum agam. Vel putas Chriſti Eccleſiam errare poſſe in doctrina, vel non poſſe. Si non poteſt errare, cur eam ſequi non vis? Si poteſt, vel tu in Eccleſia non es, vel ſimiliter cum Eccleſia errare potes. Si errare cum illa potes, profectò, ſicut illam ſequi non audes, ita nec teipſum ſequi debes. Imò, nec Diſcipuli, quos Vuittembergæ inſtruis, ſequi te debent. Quis enim errantem ſequatur?

CAPVT V.

An benedictio Chriſti fuerit ſemper efficax?

1. EGo in mea Diſputatione aſſerui, ſed cum duplici limitatione. 1. quod hoc velim intelligi de ea, quæ facta eſt circa panem. Itaque plena mea aſſertio eſt hæc, omnem Chriſti benedictionem, quam in Euangelio legitur feciſſe circa panem, fuiſſe efficacem, & alicuius myſterij ſeu miraculi effectricem. Hanc ſic probaui, Chriſtus in Euangelio ter legitur benedixiſſe panem. Primò in multiplicatione panum piſcium. Secundò, in vltima cœna. Tertiò in Emaus. Et ſemper aliquid myſterij ſeu miraculi operatus eſt. Ergo omnis Chriſti benedictio circa panem, quam in Euangelio legimus, fuit efficax.

2. Contra hanc meam aſſertionem ſic ſcribis, Balduine, pag. 64. *Nulla nos cogit euidens neceſſitas, vt dicamus benedictionem Chriſti ſemper imperare aliquid myſterij ſeu miraculi. Nam Marci 10. 16. impoſitis manibus benedixit infantibus ad ſe allatis, nec quicquam ſecutum eſt vel miraculi, vel myſterij. Et benedictio panis ipſi familiaris fuit, non ex peculiari aliquo concilio, ſed communi illa ratione, qua cibi omnes ſanctificantur per verbum & precationem*, 1. Timoth. 4. 5.

3. Neſcio, an his verbis directè velis me oppugnare, an ſolùm aliquid dicere. Si oppugnare vis, certè non efficis, quod conaris. Nam primo, extra rem adfers illud de infantibus. Mea enim aſſertio fuit hæc, benedictionem Chriſti *circa panem*, fuiſſe ſemper efficacem. An putas hanc eneruari, ſi opponas, non fuiſſe efficacem *circa infantes*? Ludis Balduine. Et vnde, obſecro, tibi conſtat, circa infantes non fuiſſe efficacem? *Quia nihil*, inquis, *miraculi vel myſterij ſecutum eſt.* Audio. Sed qomuodo id probas? Legamus Euangelium. *Tunc*, inquit Matthæus, *oblati ſunt ei paruuli, vt manus eis imponeret & oraret.* Hic primùm aduerte, quo animo parentes obtulerint Chriſto ſuos paruulos. Nempe, vt manus eis imponeret, & oraret. Et quid inde ſperare poterant? Aliquid ſanè. Sciebant enim, non ſolum antiquos Patriarchas, eximia quædam beneficia largitos eſſe ſuis filiis ac nepotibus per benedictionem, ſed etiam Chriſtum, qui tunc præſens aderat, præclara miracula, tum attactu manuum, tum oratione, tum aliis externis ſignis, in Iudæa perpetraſſe. Igitur hac freti confidentia, offerebant illi paruulos, vt & illis ſimiliter aliquid doni, ſeu gratiæ impartiretur. Quis autem credat, Chriſtum orando pro illis, & ſacratiſſimas manus imponendo, parentum ſpem eluſiſſe, & nihil peculiare circa paruulos operatum eſſe? Nemo, niſi Balduinus.

4. Iam quod addis, *benedictionem panis fuiſſe Chriſto familiarem*, generatim accipis de quacunque benedictione, quam Chriſtus adhibuit pani, & ſic iterum extra ſcopum vagaris: vel de ea ſpeciatim, cuius aperta ſit mentio in Euangelio, & ſic non rectè loqueris. Nam in Euangelio non ſæpius, quàm ter, inuenio Chriſtum benedixiſſe panem, vt ſupra notaui. Quod autem quis legitur ter tantum feciſſe, non propriè dicitur fuiſſe illi familiare. Alias neceſſe erit fateri Petro familiarem fuiſſe negationem Chriſti, quia ter Chriſtum negauit. Similiter Paulo familiare fuiſſe cædi virgis & naufragium pati, quia ter virgis cæſus & naufragium paſſus legitur. Quæ omnia aburda ſunt.

5. Denique, quod annectis, *benedictionem panis*, ex communi conſuetudine, *non ex peculiari aliquo conſilio*, fuiſſe à Chriſto vſurpatum, ſine dubio falſum eſt. Vel enim loqueris de illa ſola benedictione panis, cuius ſit mentio in Euangelio, vel de omni. Illud prius dici non poteſt, quia certum eſt triplicem illam benedictionem, cuius ſit mentio in Euangelio, factam eſſe ex peculiari concilio. Quis enim negat, Chriſtum ex peculiari concilio benedixiſſe panem in ſolitudine, quando aliquot millia hominum ſatiauit? in cœna vltima, quando ſacramentum inſtituit? in Emaus, quando diſcipulorum oculos aperuit? Hinc colligo, nec poſterius dici poſſe. Non enim poteſt generatim verum eſſe de omni benedictione, quod ſpeciatim falſum eſt de aliqua: at iam oſtendi falſum eſſe de triplici benedictione Euangelica, quod non ſit facta ex peculiari aliquo concilio. Ergo etiam falſum eſt benedictione generatim ſumpta.

Digitized by Google

CAPVT VI.

An Paulus in tertio Cælo audierit verba institutionis Eucharistiæ?

1. HOc tu affirmas Balduine, pag. 28. cum ais; *D. Paulus verba institutionis in tertio cælo repetita & declarata audiuit.* Vis hoc dicere, verba institutionis, quæ in vltima cœna coram aliis Apost. primum prolata sunt, eadem in tertio cælo coram Paulo, (qui in vltima cœna non fuerat,) repetita esse & secundum legitimũ sensum explicata. Sed vnde hoc habes, mi homo? Scribit quidem Paulus de seipso. 1. Corinth. 11. 23. *Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis.* Sed non addit, se accepisse in tertio cælo. Nec verisimile est, triplici de causa. Primò, quia quæ audiuit in tertio cælo, erant arcana verba, quæ non licet homini loqui, vt ipse de se fatetur. 2. Corinth. 12. 4. *Raptus est in paradisum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* At verba institutionis Eucharistiæ non sunt arcana, quę non licet homini loquí. Ergo verba institutionis Eucharistiæ, verisimile est, non audiuisse in tertio cælo.

2. Sed multo efficacius id conuinco ex his principiis. Primum est, quod raptus Pauli in tertium cælum contigerit multis annis post conuersionem. Nam conuersio eius (in via prope Damascum) facta est anno Domini 35. Raptus autem contigit 14. annis ante scriptam posteriorem epistolam ad Corinthios, vt ipse fatetur 2. Corinth. 12. 2. his verbis. *Scio hominem in Christo ante annos 14. raptum vsque ad tertium cælum.* porrò epistola illa scripta est anno Domini 58. Vnde necesse est raptum contigisse anno 44. ac proinde inter conuersionem & raptum plusquam octennium intercessisse. Videri potest Bar. tom. 1. Annalium, Serarius in Paulo, & alij, qui hanc rem diligenter examinarunt. Alterum principium est, quod Paulus statim post conuersionem cœperit Euangelium Christi prædicare, vt patet Act. 9. 20. vbi statim post conuersionem, *ingressus in Synagogas, prædicabat Iesum, quoniam hic est filius Dei: Et confundebat Iudæos, qui habitant Damasci.* Tertium est, quod Euangelium Christi, quod statim post conuersionem cœpit prædicare, non didicerit ab hominibus, sed ab ipso Christo. vt patet ex illo, ad Galat. 1. 11. *Notum vobis facio Euangelium, quod euangelizatum est a me, quia non est secundum hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, sed per reuelationem Iesu Christi.* Quartum est, quod institutio Baptismi & Eucharistiæ, pertineat ad Euangelium Christi, ac proinde nemo possit perfectè prædicare Euangelium Christi, nisi sufficienter instructus sit de institutione Baptismi & Eucharistiæ. Cùm enim sint Sacramenta nouæ legis, seu Euangelij, eorum notitia necessaria est ad plenam notitiam nouæ legis & Euangelij.

3. Ex his principiis sic concludo, Paulus statim post cõuersionem (quæ octẽnio præcesserint raptum ipsius ad tertium cælum) missus fuit ad prædicandum Christi Euangelium, & sine dubio sufficienter instructus de iis quæ ad illud munus requirebantur: atqui notitia institutionis Eucharistiæ requirebatur ad munus prædicandi Euangelium Christi. Ergo de illa fuit sufficienter instructus statim post conuersionem. Ergo in raptu, qui octennio post contigit, non didicit verba institutionis, sed multo ante perspecta habuit.

4. Hoc ipsum euidenter colligitur ex illo ad Galat. 1. 15. *Cum autem placuit ei, qui vocauit me per gratiam suam, vt reuelaret filium suum in me, vt euangelizarem illum in Gentibus, continuò non acquieui carni, & sanguini, neque veni Ierosolymam ad antecessores meos Apostolos, sed abij in Arabiam, & iterum reuersus sum Damascum.* Hic enim tria insinuantur, quæ ad rem nostram faciunt. 1. quod in prima conuersione, quæ contigit in via prope Damascum, reuelatus sit illi filius Dei. 2. quod in eum finem reuelatus sit, vt euangelizaret eum in Gentibus. 3. quod statim profectus sit in Arabiam, vt præstaret quod ipsi iniunctum erat. At cur non potius iuit Hierosolymam ad Petrum & Iacobum, vt ab iis instrueretur, & Iudæis, qui carne & sanguine coniuncti illi erant Christum annunciaret. Causa in promptu est, tum quia maiori institutione non indigebat, cum à Christo sufficienter esset edoctus, tum quia Christus non miserat illum vt Iudæis, sed vt Gentibus Euangelium annunciaret. Sic enim de illo loquitur ad Ananiam. Act. 9. 15. *Vas electionis est mihi iste vt portet nomen meum coram Gentibus.* Et ipse de seipso ad Galat. 2. 7. *Creditum est mihi Euangelium præputij sicut Petro circumcisionis. Qui enim operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter Gentes.*

5. Accedit tertium argumentum, quia alij Apostoli, qui vltimæ cœnæ præsentes interfuerant, non minus sciebant verba institutionis Eucharistiæ, quàm Paulus qui præsens non interfuit, sed postea audiuit. At ea quæ in tertio cælo reuelata sunt Paulo, non erãt æque aliis Apostolis perfecta. Ergo inter ea non sunt numeranda verba institutionis. Minor probatur, quia Paulus 2. Corinth. 11. & 12. conferens se cum aliis Apostolis, diserte ait in plerisque se non esse illis inferiorem. *Existimo*, inquit, *nihil me minus fecisse à magnis Apostolis.* In multis etiam superiorem, præsertim in reuelationibus, quæ in tertio cælo illi acciderunt. At quomodo in iis superior esset, si de institutione Eucharistiæ duntaxat, & similibus rebus fuisset ibi instructus? Hæc pauca habui, Balduine, quæ tibi opponerem. Tu, si quid validius occurrit, viciſſim regere, si videbitur.

CAPVT VII.

An Patres agnouerint Transubstantiationem?

1. TV negas, pag. 65. his verbis; *Quod autem conuersionis aut mutationis aliquando meminerint Patres, non intelligunt eorum Transelementationem, qualis in Papatu docetur, sed mutationem sacramentalem, qua elementa externa (panis & vinum) à communi & vulgari vsu ad vsum mysticum & sacramentalem consecrantur.*

2. Duo hic dicis, vt video. 1. quod Patres, quando loquuntur de mutatione seu conuersione, quæ fit in Eucharistia, non intelligant talem mutationem, qualis in Papatu docetur. 2. quod intelligant talem, qualis in Lutheranismo defenditur. Mutatio autem, quæ in Papatu docetur, consistit in reali & substantiali conuersione, quia substantia seu natura panis mutatur in substantiam seu naturam carnis Christi. Atque apud Lutheranos defenditur, in eo solùm consistit, quod panis, retinens substantiam & naturam panis, à communi & vulgari vsu transferatur ad vsum mysticũ & sacramentalem; sicut olim in antiquo Testamento, panis propositionis tetinebant quidem

...ſtitutionem Eccleſiaſticam, quæ ſuadet, ut quotidie communicent. Ego ſi ...ſtitutionem Eccleſiaſticam, quæ ſuadet, ut quotidie communicent. Ego ſi

sit Cyril. *qui videtur panis non est panis sed corpus Christi.*

7. Audiamus & alios. Cyprianus sermone de cœna Domini; *Panis iste*, inquit, *non effigie, sed natura mutatus, Omnipotens verbi factus est caro.* Quid clarius? Panis, inquit, mutatus est. Qua vi & virtute? Omnipotentia verbi. Et quomodo mutatus? non effigie, sed natura. Et in quid mutatus? in carnem Christi. *Factus est*, inquit caro. Longè hæc distant à mutatione, quam Lutherani agnoscunt: ab illa, inquam, mutatione, qua non aliud fit, quam quod panis, qui antea communi mensæ seruiebat, nunc ad sacram deputatus sit. Ad hoc enim non requiritur Omnipotentia verbi; non mutatio naturæ; non conuersio in carnem Christi.

8. Hilarius lib. 8. de Trinitate; *De veritate carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus. Nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra vere caro est, & vere sanguis est: & hæc accepta atque hausta id efficiunt, vt & nos in Christo, & Christus in nobis sit.* Hic explicat Hilarius terminum illius mutationis, quæ fit in Sacramento Eucharistiæ. Nec alium agnoscit, quàm verè carnem, & verè sanguinem. Quod breuissimè dixit Gregorius Nyssenus orat. catechetica cap. 37. *Recte nunc quoque credo Dei verbo sanctificatum panem, in Dei verbi corpus transmutari.* Et hæc ipsa tranimutatio est, quam nos Catholici profitemur.

9. Pluribus testimoniis opus non est. Nam ea, quæ adduxi, tam clara & perspicua sunt, vt non nisi ab homine pertinaci ac impudente, eludi non possint. Nec tu aliter Balduine, affirmare ausis, sat scio.

CAPVT VIII.

An Ministri debeant tantum porrigere, non autem sumere Eucharistiam?

1. Hoc tu asseris Balduine; Et nescio, an vllus ante te vnquam. Sic enim scribis p. 261. *Ministrantes iubentur facere, quod Christus fecit. Christus autem non edit consecratum panem (hoc enim apud nullum Euangelistam legitur) sed distribuit panem & calicem omnibus suis communicantibus. Idem ergo & discipuli facere iubentur, nimirum non edere panem consecratum, & bibere de calice benedicto, sed aliis vtramque speciem communicare.*

2. Verè dictum est, nihil esse tam absurdum, quod non inueniat authorem. An non absurdum est asserere, Apostolos & alios ministros, Apostolorum successores, iussos esse à Christo non sumere Eucharistiam, sed aliis duntaxat ministrare? Et tu tamen hoc asseris. Sed & illud verè dictum est, oportere mendacem sui memorem esse. Hic peccasti, Balduine. Nam pag. 274. nihil de tuo mendacio cogitans, teipsum mendacij arguis, cùm ais; *Scimus vtique, Apostolis multa esse dicta, præsertim quæ munus ipsorum concernunt, quæ ad alios applicari non possunt. Integra tamen, & hoc verum est, vnam esse apud Deum rationem salutis ac iustificationis nostræ, eandem etiam media atque organa, eundem modum, tam quoad Apostolos, quàm quoad fideles. Id circo quemadmodum omnibus vigilantia atque cura opus est, ne à diabolo circumuenti, gratia Dei fide & salute excidamus: ita omnibus æquè iisdem mediis opus est, quibus in fide confirmari; in pugna contra diabolum animari, & ad salutem conseruari queant: inter quæ media non postremum est Eucharistiæ sacramentum. Quam ob causam non malè dictum illud.* Quod vobis dico, omnibus dico, *ad negotium sacramenti accommodatur.*

3. Quomodo poteras apertius teipsum ingulare? Antea sic ratiocinabaris Apostoli & alij Ministri iubentur facere, quod Christus fecit: at Christus non sumpsit Eucharistiam, sed tantum aliis porrexit: Ergo Apostoli & alij ministri iubentur non sumere Eucharistiam, sed aliis duntaxat porrigere. Hic autem tu planè immemor sic concludis, Media salutis sunt omnibus æquè necessaria, tam Apostolis, quàm aliis: at qui inter media salutis, præcipuum est Sacramentum Eucharistiæ: Ergo Sacramentum Eucharistiæ omnibus tam Apostolis, quàm aliis, æque necessarium est. Quomodo hæc conclusio cohæreticum priori? Hic colligis sacramentum Eucharistiæ omnibus æquè necessarium esse, etiam Apostolis & Ministris. Ibi contra, Apostolos & Ministros, iussu Christi, arceri à perceptione Eucharistiæ. Abi cum tuis ineptiis.

CAPVT IX.

An Christus porrexit Eucharistiam ante, an post lotionem pedum?

1. Hic etiam noui aliquid sectatus es. Forte, vt verè sectarius haberi possis. Sic enim habes p. 309. *Scribit* Becanus, *Christum distribuisse Eucharistiam, lotis prius pedibus, quod falsum est: aliàs sequeretur, Iudam Iscariotem non interfuisse sacræ cœnæ, quia post lotionem pedum, accepta offa egressus scribitur, Ioan. 13. Diuus Lucas autem testatur, cum Christus sacram Cœnam institueret, manum proditoris sui cum ipso fuisse immensa.*

2. Ergo ex tua sententia, Christus lauit pedes Apostolorum post cœnam Eucharisticam, quod sic probas: Iudas interfuit cœnæ Eucharisticæ: At non interfuisset, si celebrata esset post lotionem pedum, quia post lotionem: accepta offa, egressus est. Miror tuam subtilitatem. Demus hoc, Iudam interfuisse. Demus etiam, post lotionem pedum, accepta offa (vt tu loqueris) egressum esse. An hinc sequitur, statim post lotionem, nulla mora interposita, egressum esse; Neque tu affirmare hoc ausis. Nam si inter lotionem pedum, & egressum Iudæ, nihil moræ fuisset interpositum, quomodo offam accepisset post lotionem, ante egressum? Aut si tantum erat temporis intercedum, vt offam sumeret: cur non etiam, vt Eucharistiam sumeret;

3. Sed clarius tecum agam. In vltima illa cœna, de qua agimus, multa contigerunt. 1. facta est cœna legalis in qua agnus Paschalis comestus est. 2. cœna communis, in qua vsitati cibi appositi. 3. cœna Eucharistica, in qua corpus & sanguis Christi porrectus. 4. lotio pedum. 5. discessio Iudæ. 6. concio Christi, quæ apud Ioannem describitur. Nunc quæstio est, quo ordine hæc omnia gesta sint? quam video à doctissimis viris diligentissimè excussam esse. Sunt autem duæ potissimum sententiæ. Vna statuit hunc ordinem, vt 1. loco fuerit cœna legalis. 2. lotio pedum. 3. institutio Sacramenti. 4. cœna communis, in qua Christus dedit Iudæ buccellam panis. 5. discessio Iudæ. 6 concio Christi. Altera hunc statuit, vt 1. fuerit cœna legalis. 2. cœna communis. 3. lotio pedum. 4. institutum Sacramenti. 5. discessio Iudæ. 6. Concio Christi. Vtraque vt magnos authores, ita magna argumenta habet. Nolim ergo hic de toto ordine disputare: solùm de lotione & institutione Eucharistiæ inter nos contentio est. Et quidem si alterutram illam sententiarum sequamur, res salua est. Ambæ enim lotionem pedum

CAPVT X.

An hoc Sacramento sit necessitas, vel necessarium ad salutem.

DIcendum est primo Sacramentum hoc esse necessarium, & ad salutem, & ad perfectionem. Primum patet ex Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Quod intelligendum est de Sacramento, vt ex dictis constat. Quia vero Sacramentum hoc non est necessarium ad salutem, vt Baptismus, & Penitentia, quia non imprimit characterem, nec remittit peccata, ideo non est necessarium, nisi ex voto, vel ex præcepto. Ex voto quidem, quia qui vouet Sacramentum, vouet & res Sacramenti, quæ ad salutem necessariæ sunt. Ex præcepto autem, quia Ecclesia præcipit omnibus, vt communicent saltem semel in anno, vt dictum est. Secundum patet, quia Sacramentum hoc est Sacramentum perfectionis, & consummationis, vt dictum est. Vnde qui non communicat, non peccat, nisi ex voto, vel ex præcepto, vt dictum est.

CAPVT XI.

An obligatio ad communicandum sub vtraque specie.

NOn tenetur laicus, neque sacerdos, qui non consecrat, ad communicandum sub vtraque specie, quia sufficit sub vna, vt dictum est. Quia vero Christus sub vtraque specie sumpsit, & Apostolis dedit, ideo Ecclesia ex institutione Christi, & Apostolorum, sub vtraque specie communicat sacerdotes, qui consecrant, vt dictum est. Quia vero Christus sub vtraque specie sumpsit, & Apostolis dedit, ideo Ecclesia ex institutione Christi, & Apostolorum, sub vtraque specie communicat sacerdotes, qui consecrant, vt dictum est. Quia vero Christus sub vtraque specie sumpsit, & Apostolis dedit, ideo Ecclesia ex institutione Christi, & Apostolorum, sub vtraque specie communicat sacerdotes, qui consecrant, vt dictum est.

2. Hic primum consentis cum Bonnio abstemios posse sub vna specie communicare. Nunc velim solues mihi hoc dilemma. Vel iure diuino prohibitum est communicare sub vna specie, vel non est. Si prohibitum est; cur permittitur abstemiis? Si non est, cur reliquis negatur? Aut sane illud: Vsurpatio vnius speciei sine altera, vel est reuera sacrilegium & mutilatio sacramenti, vel non est. Si est, cur permittitur abstemiis? si non est, cur negatur aliis?

3. Præfers tamen concilium Lutheri, vt abstemij integrè abstineant. Causam addis, quia possunt per fidem potiri fructu sacramenti. Porro fructus huius Sacramenti secundum te duplex est, alter augere fidem: alter nutrire corpus. Si ergo abstemij sine sacramento possunt vtrumque fructum percipere per fidem: necesse est fidem ipsorum, quam habent, præstare hunc duplicem effectum. 1. vt augeat seipsam. 2. vt nutriat corpus. At vbi docet hoc scriptura? au vnde habes hanc doctrinam? Deinde, si ita est, quæ potest esse necessitas huius Sacramenti? Cæteri fideles non sunt deterioris conditionis, quàm abstemij. Si ergo abstemij sine Sacramento possunt omnia habere, quę alij per Sacramentum habent; quid opus est vsurpare Sacramentum? Et si abstemij *consolentur se Baptismo suo, qui est stipulatio bonæ conscientiæ cum Deo*, cur non alij eodem modo se consolentur? aut quid vlterius quærunt, præter *stipulationem bonæ conscientiæ cum Deo*?

4. Hic reuocas mihi in mentem, quod supra ad initium notaui. Hoc, inquam, quod solitus sis, cum argumentis Catholicorum vrgeri te putas prouocare ad conscientias tenerorum: & identidem illud occinere; *Sine vtraque specie, non satisfit tenerorum conscientiæ*. Quomodo, mi Balduine, non satisfit? an non dixisti iam, Baptismum esse stipulationem bonæ conscientiæ cum Deo? Solum Baptismum sufficere ad consolandas & tranquillandas coram Deo conscientias? Si sufficit, quid opus est vtraque specie, aut quis scrupulus conscientiæ reliquus esse potest, si per Baptismum, stipulationem bonæ conscientiæ cum Deo, nactus es? Colligere te melius.

EPILOGVS.

Hæc habui, Balduine, quæ breuiter ac amicè non tam discutienda, quàm conferenda tecum volui per epistolam. Accipies, opinor, in bonam partem: & non mea sponte, sed tuo potius impulsu, factum à me esse, interpretaberis. Egissem fortè prolixius, sed quod initio monui, temporis angustia non patitur. Vix biduum abfumus à Nundinis: & iam properat Typographus ad mercatum. Et probe tibi conscius es libellum tuum (cui respondeo) vix lucem aspexisse, & certè iam primum ad hasce Nundinas proditurum. Igitur aut festinandum mihi fuit, aut responsio differenda. Hoc nolui, illud arripui. Quod autem in hac ipsa festinatione, parcius forte, quam argumenti ratio postulabat, de communione sub vtraque specie disserucrim, minimè mirum est. Nam quæ alias à me de hoc argumento disputata iam non videntur vnis. Notis magnopere labefactata esse, a prudente nouæ defensione non egent. Vnum superest, Balduine. Ægrè tulisti (vt colligo ex tuo libello) quod in disputatione Lutheranos cum Caluinistis coniunxerim, quasi indignum ac probrosum sit bonos viros inter impios annumerari. Ea porro mihi id feciisse. Nego eo consilio feciisse, quo tu interpretaris, quasi sub exolo, vt tu loqueris, Caluinistarum nomine Lutheranos diffamare conatus sim. Non ita est. Ideo feci, quia in hoc puncto de Communione sub vtraque specie, conspirant Lutherani cum Caluinistis. Alias, non item sane futurus. Scio enim, & iam palam orbi Christ anotum est, vos extremè detestari Caluinistas. Et cum ita sit Balduine cur illis prætermissis,

me lacessere voluisti? Si animus pugnandi tibi est, tes expugna, si pates. Et certe potes, si vis. Monstrosa illorum dogmata sunt, quæ debellare non magni laboris sit. In eo certamine dein ceps tè exerce. Si tamen nolis, & mihi molestus esse pergas (quod tibi integrum relinquo) à me vicissim plagam expectare oportebit. Vale mi Balduine, & ad veritatis semitam regredere: quod tibi, tametsi erroribus anticipatis implicitus sis difficile futurum non existimo, si diuinæ gratiæ opem ac subsidium sedulò imploraueris. Moguntiæ ex Archiep: scopali Collegio nostro, 2. Aprilis, Anno 1610.

OPVSCVLVM VIII.
SERENISSIMI IACOBI ANGLIAE REGIS,
APOLOGIÆ ET MONITORIÆ Præfationis ad Imperatorem, Reges & Principes,
REFVTATIO.

IMPERATORI, REGIbus, & Principibus Christianis,

Martinus Becanus.

LIceat mihi, *inuictissime Imperator, Serenissimi Reges, Illustrissimi Principes*: liceat mihi, inquam, priuato homini, vos Christiani orbis Heroës, paucis interpellare? pondeo non fore me importunum. Prodiit, non ita pridem, *Serenissimi Regis Angliæ* Apologia cum *monitoria Præfatione*, Vestro Sacratissimo Nomini inscripta, & dedicata. In ea, duo potissimum persuadere conatur Rex, *Vnum*, vt abiurata Romani Pontificis authoritate, *Vos* ipsi in vestris Imperiis, regnis & prouinciis, Ecclesiæ Primatum vsurpetis. *Alterum*, vt deseria fide ac religione, in qua nati & educati estis, aliam, in qua ipse est, amplectamini. De prudentia, qua id facit, non disputo. De euentu certè quem ipse sperat ausim polliceri, frustra illum laborare. *Vos* ea ætate, consilio, constantia, Viros Principes, tam facile permouendos, vt subito ad aliud vitæ ac sectæ institutum prouatis, verisimile sit? *Vos*, qui hactenus, Maiorum vestrorum exemplo Ecclesiæ Romanæ acerrimi Defensores, non sine immortali Nominis vestri gloria, fuistis; mox vnius Regis quidem, sed tamen hominis impulsu mutata sententia eandem oppugnaturos sperare quis

Digitized by Google

audeat? Absit. Nec mihi propositum est hortari Vos, vt in fide & officio persistatis. Sponte vestra facturi id estis. Hoc tantum agam vt omnes intelligant, recténe, an secus de Primatu Ecclesię sentiat Serenissimus Rex Queso pro vestra Clementia, æqui boniquelaborem hunc meum consulite.

LECTORI.

CHristiane Lector, Serenissimus Anglia Rex (quod vere, sed verecunde dico) aperiùm indixit bellum Pontifici & Ecclesiæ. Ego, tametsi Regiæ Maiestati impar (impar, inquam, dignitate, non causa) hanc iniuriam propulsatum eo. Non tamen mea sponte. Qui ausim, tam paruis viribus? Authoritate, exemplo, ratione impulsus sum, vt velim. Excitarunt me viri magni, & oram & per literas. Eorum hortatu rem tantam aggredi ausus sum. Nec sine exemplo. Olim contra Iulianum Imperatorem Gregorius Nazianzen. & Cyril. Alexandrinus, contra Constantium, Hilarius & Lucifer Calaritanus, magno Catholicorum bono se opposuerant. Cur modo, in simili causa, contra Regem Iacobũ, non liceat? Imo necesse est. Quid enim? Ecclesia, fidelium Mater aperto Marte impetitur. Hostis potentissimus est. Reges & principes in belli societatem sollicitantur. Subditi perplexi sunt. Ingens omnino periculum est. Nos interea otiosi ac ignaui Spectatores vt simus? Dedecus sit. Arma spiritalia corripienda sunt. Ecclesiæ succurrendum: Religio conseruanda. Atque vtinam multi sint, qui Zelo diuino excitati id faciant. Ego, quod potero, conferre paratus sum. Tu benuole Lector, hæc vt interpreteris, velim.

SERENISSIMI IACOBI ANGLIAE REGIS,

Apologiæ, & monitoriæ Præfationis ad Imperatorem, Reges & Principes,

REFVTATIO.

MVlta sunt in libro Serenissimi Regis (siue ipse, siue alius quis author sit) quæ meritò refutari possunt. Ego pauca ex iis eligam, ac ea potissimum, quæ vel planè noua, vel certè non admodum protrita sunt. A reliquis, quæ sæpe in disceptationem venerunt, lubens abstinebo. Erunt autem duæ partes refutationis: quarum priori discutienda hæc controuersia: *An Rex Angliæ in suo regno, iure usurpet sibi Primatũ Ecclesiæ meæ?* Ipse affirmat. Ego contrarium ostendam. Vtar autem hac methodo.

1. *An Rex iure naturali habeat Primatum Ecclesiæ?*
2. *An iure diuino Veteris Testamenti?*
3. *An iure diuino Noui Testamenti.*
4. *An iure Ciuili vel Canonico.*
5. *An consensu doctorum hominum.*
6. *An titulo præscriptionis.*
7. *An secundum principia suæ doctrinæ.*
8. *Si non habet Primatum Ecclesiæ, quid ergo efficiunt illius circa Ecclesiam fines.*

POsterioris partis refutationis, refellam breuiter aliquot Paradoxa, seu falsa dogmata, quæ passim reperio in libro Serenissimi Regis; & quatenus fortasse, à nemine ex professo refutata sunt, ac præsertim de his capitibus.

1. *De Vicario Christi.*
2. *De Vicario Dei.*
3. *De statu Henoch & Heliæ.*
4. *De morte Henoch & Heliæ.*
5. *De duobus Testibus Apoc. 11.*
6. *De B. Virgine Maria.*
7. *De fundamento fidei.*
8. *De Concilio Generali reuocando.*

His duabus partibus, perficietur tota Refutatio, in qua, & breuitatem secabor, ne molestus sim, & modestiam, ne offendam. Cur autem nihil addam, vel de *Antichristo*, de quo tamen copiosè disputat Serenissimus Rex, vel de *iuramento fidelitatis*, propter quod omnis controuersia nata est nemo mirari debet. Vix dubito, quin Reuerendiss. & Illustriss. Cardinalis Bellarminus de hoc posteriori puncto acturus sit: & quidem suo more, tam solidè ac neruosè, vt nihil opus sit, alios in eodem argumento operam ponere. Antichristum verò triplici de causa non attingo. Primo, quia iam ante de illo tractaui in libello, qui inscribitur, *Disputatio de Antichristo reformato*. Secundò, quia in hoc genere nihil fere præter coniecturas à Rege: nihil præter mẽdacia ab aliis adferri video. Tertiò, quia tanta est inter ipsos dissensio, vt se potius confician, quam nos. Hoc facile ostendam in solis Anglicanis scriptoribus. Gabriel Pouelus Oxoniensis Baccalaureus in suo tract. de Antichristo sanctè affirmat, hanc propositionem, *Papa est Antichristus*, esse articulum fidei. Verba eius sunt hæc: *Deum sancte testor, me tam certo scire Pontificem Romanum esse magnum illum Antichristum, quàm Deum ipsum esse in cœlo Creatorem visibilium, & inuisibilium, & Iesum Christum esse verum Messiam.* At hoc negat Rex Angliæ. Tametsi enim, non semel dicat, Papam esse Antichristum, non tamen vult adeo certum & exploratum id esse, vt pro articulo fidei habendus sit, sed pro sola coniectura. Sic enim habet in monitoria Præfatione: *Sane, quod ad definitionem Antichristi, nolo rem tam obscuram & inuolutam tanquam omnibus Christianis ad credendum necessariam, vrgere.* (Quod sine dubio faceret Baccalaureus, si Rex esset.) Et iterum, *Id autem mihi maximè in votis est, vt si cui hæc mea de Antichristo coniecturam libebit refellere, singulis disputationis meæ partibus ordine respondeat.* Coniecturam vocat, non articulum fidei. Nisi fortè hæc duo in Anglia pro synonymis sint. Imò quod amplius est, ingenuè fatetur, se tanti facere Pontificem Romanum, vt ipsi potius, quàm vlli alteri Episcopo daturus esset suffragium, si de Primatu inter ipsos ageretur. *Quod si in eo*, inquit, *quæstio adhuc verteretur, meo libens suffragio primum locum Episcopo Romano deferrem: Ego Occidentalis Rex Occidentali Patriarchæ adhærerem.* Quomodo ergo potest illum agnoscere pro Antichristo? Iam Sacellanus Regis non minus honorificè de eo sentit. Nimirum, concedit illi potestatem excommunicandi Reges. *Aliud*, inquit, *est priuare Regem bonis Ecclesiæ communibus, quod facit sententia, & potest forte Pontifex: aliud priuare bono proprio, id est, regno suo, quod non facit sententia, nec potest Pontifex.* Addit quidem particulam, *forte*, sed inde satis colligitur, quod non credat esse articulum fidei, *Papam esse Antichristum.*

Propter has igitur causas, nihil de Antichristo, nihil de iuramẽto fidelitatis tractare volui. Porrò duas illas partes refutationis, quas paulo ante proposui, ea breuitate & modestia, qua potero, iam aggressurus sum:

idque ad maiorem Dei gloriam, & Ecclesiæ Christi A ædificationem.

Prima pars refutationis,

DE PRIMATV REGIS ANGLIÆ.

SEreniſſimus ac potentiſſimus Rex Angliæ Iacobus in ſua *Apologia pro iuramento fidelitatis*, & in *monitoria Præfatione* Ad B Imperatorem, Reges & Principes, conatur oſtendere ſe in Anglia, & vnumquemque Regem in ſuo Regno, eſſe caput ſeu Primatum Eccleſiæ. Epiſcopos & Pontificem, non modò in temporalibus, ſed etiam in Eccleſiaſticis rebus, inferiores eſſe Rege ac Principe ſæculari. Hunc Regis Primatum confirmat Sacellanus ipſius in lib. qui inſcribitur *Torturæ Torti*: Iure, an iniuria, deinceps inquirendum eſt.

2. Sed ne confuſio oriatur, ſtatus controuerſiæ prius explicandus, & certa ab incertis ſecernenda ſunt. Ac primò, non diſceptamus de primatu in temporalibus. Illum quiſque Rex in ſuo regno legitimè C habeat. De Primatu Eccleſiæ, ſeu de poteſtate Eccleſiaſtica totalis eſt. Solet autem diſtingui triplex poteſtas Eccleſiaſtica. Vna ordinis, altera iuriſdictionis interioris, tertia iuriſd. exterioris. 1. refertur ad Sacramẽta conficienda, & miniſtranda. 2. ad regendum populum Chriſtianũm in foro conſcientiæ. 3. ad eundem populum regendum in foro exteriori. Igitur ad poteſtatem ordinis ſpectat baptiſmum & ſacros ordines conferre, Euchariſtiam conficere & miniſtrare, Chriſma & oleum infirmorum benedicere. Ad poteſtatem iuriſdictionis interioris, ius dicere in foro conſcientiæ, id eſt, abſoluere vel ligare. Ad poteſtatem iuriſdictionis exterioris, Synodum conuocare & in ea præſidere, conſtitutiones condere, cauſas audire & cognoſcere, controuerſias dirimere, beneficia conferre, miniſtros Eccleſiæ conſtituere, delinquẽtes excommunicare. Vno verbo; omnium cauſarum & controuerſiarum, quæ ad fidem & religionem pertinent, Iudicem agere.

3. Quando ergo quæritur, an Rex Angliæ in ſuo regno habeat Primatum Eccleſiæ, debet ſic intelligi, an habeat triplicem illam poteſtatem excellentiori modo quam Epiſcopi & Pontifex? Vel, quod idem eſt, an in triplici illa poteſtate, ſupra Epiſcopos & Pontificem collocandus ſit.

4. Duo certa ſunt; vnum in controuerſia. Primò, certum eſt, Regem non vindicare ſibi poteſtatem ordinis; & multo minus in ea ſuperiorem eſſe Epiſcopis & Pontifice. Non enim ordinatus & conſecratus eſt ad Sacramenta conficienda & E miniſtranda, vt per ſe conſtat. Ne in hoc genere ſupra Epiſcopos & Pontificem collocari vult. Nouit enim quod in ſimili cauſa dictum ſit Oziæ Regi, 2. Paralip. 26. 18. *Non eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum, qui conſecrati ſunt ad huiuſmodi miniſterium.*

5. Secundò, æquè certum eſt, non habere poteſtatem iuriſdictionis interioris, quæ in abſoluendo & ligando conſiſtit. Non enim Regibus, ſed Apoſtolis & Sacerdotibus dictum eſt. *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remiſſa ſunt eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

6. Tota ergo controuerſia verſatur circa poteſtatem iuriſdictionis exterioris, an eam Rex habeat in ſuo regno, & quidem ſupra Epiſcopos & Pontificem? id eſt, an Rex ſit ſupremus Iudex Eccleſiaſticus, qui ſua authoritate à nullo alio in terris dependente poſſit conuocare Synodos, iis præſidere, controuerſias circa fidem & religionẽ dirimere, beneficia conferre, Epiſcopos conſtituere & deponere, & ſimiles actus religionis exercere? Hoc enim eſt, habere Primatum in Eccleſia, quoad gubernationem exteriorem. Vt autem diſtinctè examinetur hæc quæſtio, hoc ordine procedendum eſt.

1. *An Rex iure naturali habeat Primatum Eccleſiæ?*
2. *An iure diuino veteris Teſtamenti?*
3. *An iure diuino noui Teſtamenti?*
4. *An iure ciuili vel canonico?*
5. *An conſenſu doctorum hominum?*
6. *An titulo præſcriptionis?*
7. *An ſecundum principia ſuæ doctrinæ?*
8. *Si Rex non habet Primatum Eccleſiæ, quodnam illius officium circa Eccleſiam ſit?*

CAPVT I.

An Rex iure naturali habeat Primatum Eccleſiæ?

1. NE ipſe quidem auſit hoc affirmare. Et ratio eſt cuidens. Nam ſtatus politicus ſeu ciuilis ex natura rei habet diſtinctum tribunal & iudicium? Ergo iure naturali neceſſe non eſt, vt qui præeſt vni, præſit etiam alteri. Ergo Rex ex eo præcisè, quia iuriſdictionem habet in tribunali politico, non habet etiam ex natura rei in Eccleſiaſtico. Sicut viciſſim Epiſcopus qui habet iuriſdictionem in foro Eccleſiaſtico non habet ex natura rei in temporali. Nihil certius. Vt tamen res melius explicetur, adiungendæ D ſunt duæ concluſiones.

2. *Prior concluſio.* In Republica Chriſtiana, duplex eſt poteſtas publica. Vna temporalis ſeu politica; altera ſpiritalis, ſeu Eccleſiaſtica. Ratio eſt, quia duplex finis Chriſtiano homini propoſitus eſt, ad quem debet pertingere. Vnus naturalis, qui eſt pax & tranquillitas Reipublicæ. Alter ſupernaturalis, qui eſt æterna beatitudo. Ad hos fines debet peruenire per diuerſa media, quæ ſint illis proportionata. Huiuſmodi autem media inuenire & præſcribere communitati, non eſt cuiuſuis, ſed eius, qui ſupra alios poteſtatem habet. Itaque duplex debet eſſe poteſtas publica, vna temporalis ſeu politica, quę pręſcribat media neceſſaria ad finem naturalem: altera Eccleſiaſtica ſeu ſpiritualis, quæ præſcribat media neceſſaria ad finem E ſupernaturalem. Loquor autem de poteſtate publica, vt excludam priuatum, qualis eſt parentum in filios: Virorum in vxores & dominorum in ſeruos.

3. *Poſterior concluſio.* Hæ duæ poteſtates publicæ in multis differunt, vt facilè ex dictis colligi poteſt. Primò, ex parte finis & mediorum; quia politica reſpicit finem & media naturalia, Eccleſiaſtica vero ſupernaturalia. Secundò, ex parte cauſæ efficientis, quia politica poteſt alicui tribui, vel immediatè à Deo, quo pacto tributa eſt Moſi, Ioſuæ, Sauli, Dauid: vel à communitate, quo pacto tribuitur Regi Poloniæ, qui eligitur à Senatu: vel iure ſucceſſionis, quo pacto in Hiſpania, Gallia, Anglia, filij ſuccedunt parẽtibus in re-

gimine: vel iure belli, quo pacto Rex vnius regni, laceſſitus à Rege alterius regni, poteſt iuſto bello ſe vendicare, & regnum illius inuadere. Secus eſt de poteſtate Eccleſiaſtica. Cum enim ſupernaturalis ſit, non poteſt tribui, niſi à ſolo Deo, præſertim ſi termo ſit de ſuprema, de qua hic agimus. Tertiò, differunt ratione dignitatis. Nam Eccleſiaſtica nobilior & excellentior eſt, quam politica. Vnde Innocentius 3. cap. Solitæ, de Maioritate & obedientia, comparat has duas poteſtates duobus luminaribus firmamenti, Soli & Lunæ: Et dicit Eccleſiaſticam eſſe luminare maius, quod præeſt diei ſpiritualiũ; politicã luminare minus, quod præeſt nocti temporalium. Et hoc indicat Chriſtus cum ait: *Regnum meum non eſt de hoc mundo*, quaſi dicat: Poteſtas ſeu iuriſdictio temporalis eſt de hoc mundo: at ſpiritualis ſeu Eccleſiaſtica eſt de cælo. Ergo nobilior eſt. Et Chryſoſtomus homil. 5 de verbis Iſaiæ: *Hoc regnum illo maius eſt. Regia, quæ hic ſunt, commiſſa ſunt, Sacerdoti cæleſtia.*

4. Ex dictis duo colliguntur. Vnum eſt, quod hæ duæ poteſtates ex natura rei diſtinctæ ſint, & ab inuicem ſeparari poſſint. Nulla enim poteſt eſſe naturalis connexio inter poteſtatem naturalem & ſupernaturalem. Vnde ſi homo creatus eſſet à Deo in ſtatu puræ naturæ, & ad ſolum finem naturalem (quod fieri potuit) nulla fuiſſet poteſtas ſupernaturalis ſeu Eccleſiaſtica, qualis nunc eſt: ac proinde ciuilis ſeu politica fuiſſet reipſa ſeparata ab eccleſiaſtica. Nunc etiam in ſtatu gratiæ, in quo vtraque poteſtas locum habet, vna fuit in Chriſto ſine alia. Nam Chriſtus habuit Primatum in eccleſia, non tamen in Republica ciuili & temporali: ſaltem quoad vſum.

5. *Alterum eſt*, quod hæ duæ poteſtates, cum ex natura rei diſtinctæ & ſeparatæ ſint, non niſi iure diuino, vel humano coniungi poſſunt. Igitur deinceps inquirendum eſt, an Rex Angliæ, qui titulo ſucceſſionis habet ſupremam poteſtatem politicam in ſuo regno, habet ſimul coniunctam poteſtatem eccleſiaſticam aliquo iure poſitiuo, ſiue diuino, ſiue humano.

CAPVT II.

An Rex habeat primatum Eccleſiæ iure diuino Veteris Teſtamenti?

1. HOc ipſe omninò videtur velle. Sic enim habet in ſua Apologia pagin. 155 *Sub veteri teſtamento Reges haud dubie gubernatores erant Eccleſiæ intra fines ſuos: corruptelas purgauere: abuſus ſubſtulere: arcam ad conſtitutum quietis locum prouexere: arca deportanda ipſi præſtituere; Templum ædificauere: ædificatum dedicauere: & ſua preſentia opus conſecrationis coboneſtarunt: librum legis tenebris erutum populo recitari fecerunt: fœdus inter Deum populumque redintegrarunt: confregere ſerpentem æneum, quamuis & ipſe Dei mandato erectum, & Chriſtum Dominum ſuo modo figurantem: idola omnia, Deoſque falſos exterminauere: reformationes publicas inſtituere, conuocatis eo fine & congregatis promiſcue ſacerdotibus & laicis: exauctorauerunt ſummum Pontificem, aliumque in eius locum ſubrogauerunt. In ſumma, cuncta moderati ſunt, quæ ad Eccleſiaſticum regimen quouismodo pertinut. Nec verò tituli, & noua erant quibus inſignirentur honoraria, ab his eorum actionibus diſcordant. Vocantur enim filij Altiſſimi, imò Dij, & Vncti Domini, in Dei ſolio ſedentes. Famuli Dei, imò Angeli Dei, facti iuxta cor Dei. Lumina Iſraëlis, Nutricij Eccleſiæ.* Hucuſque Rex.

2. Ex quibus verbis conſtitui poteſt hoc argumentum, Reges veteris Teſtamenti, iure diuino habebant Primatum eccleſiæ: ergo & Reges noui Teſtamenti. Vel ſic potius; Reges veteris Teſtamenti, iure diuino habebant Primatum eccleſiæ: at hoc ius non eſt abrogatum, ſed adhuc manet. Ergo eodem iure gaudent Reges noui Teſtamenti. At duplex peccatum in hoc ſyllogiſmo committitur. Nam & maior, & minor propoſitio falſa eſt. Negamus, in veteri Teſtamento fuiſſe ius diuinum de Primatu Regis in Eccleſia. Et, ſi fuiſſet; negamus adhuc durare, & non abrogatum eſſe. Vtrumque breuiter explicandum eſt per ſequentes concluſiones.

3. *Prima concluſio.* Ius diuinum veteris Teſtamenti continetur lege Moſaica. Sunt autem triplicia præcepta legis Moſaicæ, moralia, ceremonialia, iudicialia; vt docet Diu. Thom. in 1. 2. q. 99. art. 2. & ſequentibus. Et colligitur ex illo Deut. 5. 31. *Loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias, atque iudicia.* Et Deuter. 6. 1. *Hæc ſunt præcepta, & ceremoniæ, atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus veſter, vt docerem vos.* Et Rom. 7. 12. *Lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, & iuſtum, & bonum.* Vbi Apoſtolus mandatum legis vocat ſanctum, propter ceremonialia: iuſtum, propter iudicialia: bonum, propter moralia, vt explicat D. Thom. loco citato, art. 4. Ratio huius concluſionis eſt, quia omnis Reſpublica benè inſtituta, continet tria præceptorum genera: quorum alia ad priuatos ſingulorum ciuium mores; alia ad publicam religionem, & cultum Dei: alia ad communem politiam & temporalem gubernationem pertinent.

4. *Secunda concluſio.* Præcepta moralia ſummatim continentur in decem præceptis Decalogi, vt docet D. Thom. in 1. 2. q. 100. art. 3. Et quidem tria priora reſpiciunt cultum diuinum, reliqua, iuſtitiam cum proximo ſeruandam. Deus enim colitur tribus modis 1. per fidelitatem, adhærendo ſoli vero Deo, & non habendo Deos alienos. 2. per reuerentiam, non aſſumendo nomen Dei in vanum. 3. per famulatum colendo ſabbathum. Et ita conſtituuntur tria prima præcepta Decalogi. Cum proximo autem ſeruatur iuſtitia, ſi & parentes honoremus, & alios non lædamus, neque ore, neque opere, neque corde. Et hæc eſt ſumma reliquorum præceptorum Decalogi. Dices in Decalogo habetur præceptum de ſabbatho ſanctificando, quod non eſt morale, ſed ceremoniale. *Reſpondeo.* Eſt morale, quoad ſubſtantiam; ceremoniale, quoad determinationem certi temporis. Nam ratio naturalis dictat, Deo deberi aliquem famulatum, cum ipſe ſit Dominus omnium. Quando autem præſtandus ſit illi famulatus, pendet ex libera ipſius determinatione.

5. *Tertia concluſio.* Præcepta ceremonialia, quæ præſcribunt certas ceremonias pertinentes ad religionem, nihil aliud ſunt, quàm quædam determinationes eorum præceptorum Decalogi, quæ ad diuinum cultum referuntur, vt docet Diuus Thomas, quæſt. 101. art. 1. Vnde ſequitur, tot eſſe genera præceptorum ceremonialium, quot ſunt genera eorum, quæ ad cultum diuinum pertinent. Hæc autem ſunt quatuor. 1. ſacrificia, vt holocauſtum, hoſtia pacifica, & hoſtia pro peccato. 2. ſacramenta, partim communia omnibus, vt Circumciſio, vſus Agni paſchalis, purificationes à quibuſdam exterioribus immunditiis, expiationes à peccatis, partim propria Sacerdotibus, vt conſecratio Sacerdotum, vſus panum propoſitionis & aliorum, quæ erant vſi-

bus Sacerdotum deputata, ablutio manuum ac pedum & rasio pilorum.

3. Instrumenta diuini cultus, vt Tabernaculum, Templum, arca fœderis, propitiatorium, cãdelabrum, mensa, duplex altare, vasa, vestes sacerdotales, & similia. 4. obseruantiæ legales, quibus ex decreto Dei, populus Iudæorum discernebatur ab aliis gentibus, vt certus vsus ciborum & vestium, ac solemnitates festorum. Circa hæc quatuor rerum genera versantur præcepta cæremonialia.

6. *Quarta conclusio.* Præcepta iudicialia, quæ præscribunt certam formam conseruandi iustitiam inter homines, nihil aliud sunt, quàm determinationes quædam eorum præceptorum Decalogi, quæ ad iustitiam & politiam humanam conseruandam spectant, vt docet Diuus Thomas, q. 104. art. 1. Vnde etiam sequitur tot esse genera præceptorum iudicialium, quot sunt genera hominum, inter quos iustitia seruari debet. Ea autem sunt quadruplicia. Nam quædam præscribunt certum ordinem iustitiæ inter Principem & populum: quædam in ipsos populares inter se: quædam inter populum & extraneos, quædam denique inter domesticos eiusdem familiæ, vt inter parentes & filios, inter maritum & vxorem; inter seruum & Dominum verbi gratia. Pro principe dantur præcepta, quomodo creandus sit, & se gerere debeat in officio. Pro popularibus, præcepta emptionis, venditionis, & aliorum contractuum. Circa extraneos, de bello gerendo, de susceptione peregrinorum & aduenarum. Denique circa domesticos, de seruis, de vxoribus, de filiis.

7. *Quinta Conclusio.* Inter hæc triplicia præcepta, triplex potissimum discrimen est. Primùm, quod moralia per se contineãtur in Decalogo: reliqua extra Decalogum. Alterum, quod moralia sint iuris naturalis; reliqua positiui. Tertium, quod moralia non sint abrogata à Christo, sed melius explicata, Mat. 5. At reliqua abrogata sunt iuxta illud Luc. 16. 16. *Lex & prophetæ vsq; ad Ioannem.* Et ad Gal. 3. 24. *Lex pædagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur at vbi venit fides, iã non sumus sub pædagogo.* Et Hebr. 7. 12. *Translato sacerdotio, necesse est, vt & legis translatio fiat.* Et infra v. 18. *Reprobatio fit præcedentis mandati, propter infirmitatem eius & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex.* Et ratio est, quia lex Mosaica fuit vmbra legis Euangelicæ, teste Apostolo, Coloss. 2. 16. & Hebr. 10. 1. At vmbra cessat, accedente lumine: Ergo veniente lege euangelica, necesse fuit abrogari Mosaicam.

8. Ex dictis sic concludo; Si Rex Angliæ, iure diuino veteris Testamenti habet Primatum Ecclesiæ; vel illud ius diuinum continetur in lege morali, vel in cæremoniali, vel in iudiciali. Certum est non contineri in morali. Nam moralis lex generatim comprehenditur decem præceptis Decalogi, vt dictum est. At in toto Decalogo nulla fit mentio Primatus Regis in ecclesia. Ergo ius diuinum de primatu Ecclesiæ non potest fundari in lege morali. Sed neque in cæremoniali vel iudiciali fundari potest, duplici de causa. Primò, quia vtraque lex per Christum abrogata est: ergo tametsi Reges in veteri Testamento, iure diuino habuissent Primatum ecclesiæ; non tamen sequeretur, Reges in Nouo Testamento gaudere eodem iure, cùm iam penitus abrogatum sit. Et hoc patet in similibus exẽplis. Nam in veteri Testamento iure diuino statutum erat, vt esset vnum templum, in quo omnes adorarent; vt omnes sacerdotes & ministri Ecclesiæ assumerentur ex sola tribu Leui, vt eorum sacrificia essent cruenta ex animalibus, vt Iudices & reges eligerentur à Deo, non à populo. At hæc omnia iam abrogata sunt. Ergo quæ iure diuino statuta erant in veteri Testamento, non amplius eodem iure debent censeri statuta in Nouo Testamento, vnde sicut hæc consequentia non A valet; *Omnes ministri Ecclesiæ erant olim in eadem tribu: Ergo & nunc ita fieri debet.* Sic neque valet ista; *Omnes Reges habebant olim primatum Ecclesiæ. Ergo etiam nunc habẽt.*

9. Addo, numquam in veteri Testamento, diuino iure concessum fuisse Regibus primatum Ecclesiæ. Hoc si probauero, corruit totum fundamentum Regalis Hierarchiæ. Probo autem efficaciter tribus rationibus. Prima est, quia totum Ius, quod Deus disposuit circa Reges veteris Testamenti, habetur Deuteron. 17. 14. his verbis; *Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam & habitaueris, Constituam super me Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes, eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non sit frater tuus. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero sublenatus, præsertim cum Dominus præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas quæ alliciant animam eius, neque argenti & auri immensa pondera. Postquam autem sederit in solio regni sui describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Leuitica tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & cæremonias eius, quæ in lege præcepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, vt longo tempore regnet ipse & filius eius super Israel.* Habes hic totam dispositionem iuris diuini circa Reges Veteris Testamenti. Atqui nulla fit mentio Primatus Ecclesiæ. Solùm explicantur hæ paucæ conditiones. Prima, vt Rex eligatur à Deo. Secunda, vt ex populo Iudæorum, non ex gentibus assumatur. Tertia, vt non multiplicet equos, nec reducat populum in Ægyptum. Quarta, vt non habeat plurimas vxores, præsertim alienigenas quæ alliciant illum ad idololatriam, sicut accidit Salomoni. Quinta, vt non colligat immensas diuitias; quia ex illarum cupiditate solent reges ad tyrannidem declinare, & iustitiam derelinquere. Sexta, vt à sacerdotibus accipiat præcepta legis Mosaicæ; eaque describat, & diligenter obseruet. Cur autem à Sacerdotibus? quia illorum est iudicare, quæ circa legem & religionem sunt. Septima, vt moderate se gerat erga alios, & non eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos. Multo minus supra sacerdotes, Episcopos, & Pontifices. Octaua, vt sectetur iustitiam, & non declinet ad dextram vel sinistram, quod solet euenire vel ex fauore & acceptione personarum, vel ex spe lucri, & vtilitatis, vel ex odio seu alia peruersa affectione.

10. Ex his omnibus ita concludo; Quidquid de Regis electione, officio, & potestate statutum est iure diuino veteris Testamenti, hoc continetur in supradictis conditionibus. Atqui in illis nihil habetur de Primatu Regis in rebus ecclesiasticis: ergo primatus Regis in rebus Ecclesiasticis non est de iure diuino veteris Testamenti.

11. Loquor autem de iure diuino, quia constat in veteri Testamento fuisse dupiex ius Regium: Alterum diuinum, quod iam explicatum est, & de quo solo hic agimus: alterum vsurpatum seu tyrannicum, quod describitur 1. Reg. 8. 10. his verbis: *Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat a se Regem, & ait, hoc erit ius Regis qui imperaturus est vobis. Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites & præcursores quadrigarum suarum, & constituet sibi tribunos & centuriones & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum & curruum suorum. Filias quoque vestras faciet sibi vnguentarias, & focarias & panificas. Agros quoque vestros, & vineas & oliueta optima tollet & dabit seruis suis. Sed & segetes vestras & vinearum reditus addecimabit, vt det Eunuchis & fami-*

bis fictis. Seruos etiam vestros & ancillas & iuuenes optimos A *& asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoque vestros decimabit, vosque eritis ei serui. Et clamabitis in die illa à facie Regis vestri, quem elegistis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis Regem.* His, inquam, verbis non describitur ius Regis, quod à Deo concessum est, sed quod à tyrannis solet vsurpari, vt recte docet Diuus Thomas in 2. quæst. 105. art. 1. ad 5. & fatetur Caluinus libro 4. Institut. capite vltimo, §. 20. Et de hoc iure loquitur Christus Matt. 20. 25. & Luc. 22. 25. *Reges gentium dominantur eorum; vos autem non sic.*

12. Hinc etiam patet, quare Samuel ægrè tulerit quod Iudæi petiuerint sibi Regem dari; quia nimirum petebant Regem, qui more Gentilium, non qui iure diuino, eos gubernaret, vt apertè colligitur ex illo 1. Regum 8. 4. *Congregati ergo vniuersi maiores natu Israël, venerunt ad Samuelem in Ramatha. Dixerunque ei: Ecce, tu senuisti, & filij tui non ambulant in viis tuis: constitue nobis Regem, vt iudicet nos, sicut & vniuersa habent nationes;* &c. Hactenus prima ratio.

13. *Secunda est;* Ipsimet Reges Veteris Testamenti ingenuè fassi sunt, se non habere primatum Ecclesiæ, sed sacerdotes: Ergo manifestum est, non ipsos, sed sacerdotes habuisse. Antecedens patet, quia Iosaphat Rex qui sanè fuit optimus, & officii sui minimè ignarus, de Regis sacerdotis potestate sic ait. 2. Paralip. 19. 11. *Amarias Sacerdos, & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit: Porro Zabadias filius Israël, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* Quid clarius? Hæc duo hic opponuntur: Præsidere his, quæ ad Deum pertinent; Et præsidere his, quæ ad officium Regis pertinent. Illud prius conuenit Sacerdoti seu Pontifici: hoc posterius, Vicario Regis. Atqui primatum habere in Ecclesia, est vnum ex iis, quæ ad Deum pertinent: Ergo conuenit Pontifici, non Regi, aut Vicario Regis.

14. *Tertia ratio.* Ille censetur habere primatum Ecclesiæ à Deo, qui in rebus ad legem diuinam & eius interpretationem pertinentibus constitutus est supremus Iudex, cui oporteat obedire, vt supra explicatum D est: Atqui non Rex, sed Sacerdos constitutus est talis Iudex à Deo: ergo nõ Rex, sed Sacerdos habet Primatũ Ecclesiæ à Deo. Minor patet ex illo Deuter. 17. 8. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter causam & causam, & iudicium intra portas tuas videris verba variari: surge & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequeris sententiam eorum, nec declinabis ad dextram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, decreto Iudicis, morietur homo ille.* Hic tria notanda sunt. Primùm, quod sermo sit de controuersiis legalibus, quæ difficultatem habent, & in vtramque partem ab inferioribus iudicibus trahuntur. Alterum, quod huiusmodi controuersiæ non ad Regem, sed ad summum sacerdotem, tanquam ad legitimum Iudicem deferendæ sint. Tertium, quod sub pœna mortis oporteat acquiescere sententiæ sacerdotis. At si Rex esset supra sacerdotem à Deo constitutus, non opus esset stare iudicio Sacerdotis, sed liceret ad Regem tanquam ad superiorem iudicem prouocare. At hoc non licet. Non ergo Rex, sed Sacerdos est supremus Iudex controuersiarum legalium à Deo constitutus.

15. Huc spectat illud Aggæi 2. 12. *Hæc dicit Dominus, Interroga Sacerdotem legem.* Non Regem. Et Malach. 2. 7. *Labia Sacerdotis custodient scientiam; & legem requirunt ex ore eius.* Non ex ore Regis, sed Sacerdotis. Et quare? Causa mox additur, *quia Angelus Domini exercituum est*, quasi dicat, Sacerdos est nuncius seu interpres diuinæ voluntatis. Igitur à Sacerdote petendum est, quid Deus fieri à nobis, vel circa nos velit. Quod clarius explicatur Numer. 27. 21. *Pro Iosue, si quid agendum erit, Eleazar Sacerdos consulat Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipse, & omnes filij Israel cum eo, & cætera multitudo.* Eodem pertinet illud Leuit. 10. 8. *Dixit quoque Dominus ad Aaron: Vinum, & omne, quod inebriare potest, non biberis tu, & filij tui, quando introibitis in tabernaculum testimonij: vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum: docereque possitis filios Israel omnia legitima mea.* Hic vides, non Regum, sed Sacerdotum esse discernere inter sanctũ & prophanum, & legem Dei docere ac interpretari. Vnde sicut Azarias pontifex ad Oziam Regem dixit Paralip. 26. 18. *Non est tui officij Ozia, vt adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, qui consecrati sunt ad hoc ipsum ministerium:* sic etiam potuisset dicere; *Non est tui officij Ozias vt discernas inter sanctum & prophanum, sed sacerdotum, qui ad hoc ministerium à Deo constituti sunt.* Et sequenter, Non est tui officij Rex, vt gubernes Ecclesiam, sed sacerdotum, quibus iure diuino id cõmissum est. Rursus sicut Ozias Rex, contra imperium Pontificis volens adolere incensum, lepra percussus est, sic etiam, qui vellet sibi arrogare primatum Ecclesiæ, eadem pœna haud indignus esset.

16. Ostendi hactenus, Regem Angliæ nihil præsidij pro suo Primatu stabiliendo habere posse ex Veteri Testamento, duplici de causa. Primò, quia Reges in Veteri Testamento non habuerunt primatum Ecclesiæ iure diuino, sed sacerdotes, vt tribus rationibus iam probatum est. Secundò etiamsi habuissent, non tamen sequeretur, etiam Christianos Reges habere, cùm ius Veteris Testamenti abrogatum sit. Contrà hanc posteriorem partem nihil opponit Rex Angliæ. Contra priorem verò multa obiicit, non ex iure, sed ex facto petita, vt supra vidimus, quæ sigillatim discutienda sunt.

---

1. Obiectio, ex facto Regis Iosaphat.

17. REducam omnes obiectiones Regis Angliæ ad formam syllogisticam, vt facilius earum vis appareat. Prima est hæc. Quicunque constituit Leuitas & Sacerdotes in aliqua ciuitate, habet Primatum Ecclesiæ; Atqui Rex Iosaphat constituit Leuitas & Sacerdotes in Ierusalem: ergo habuit Primatum Ecclesiæ. Minor patet ex illa 2. Paralip. 19. 8. *In Ierusalem quoque constituit Iosaphat Leuitas & Sacerdotes, & Principes familiarum, &c.*

18. *Respondeo.* Si textus integrè citaretur, multo fortius argumentum fieret contra Regem, quàm pro Rege. Textus enim sic habet; *In Ierusalem quoque constituit Iosaphat Leuitas & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Israel, vt iudicium & causam domini iudicarent habitatoribus eius. Præcepitque eis dicens: Omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in vrbibus suis, ostendite eis, vt non peccent in Dominum. Amarias autem Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit. Porrò Zabadias filius Ismael qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* In quo textu tria notanda sunt. Primò, quod Iosaphat rex, non solùm Leuitas

& Sacerdotes, sed etiam Principes familiarum constituerit in Ierusalem. Secundò, quod illos omnes in eum finem constituerit, vt essent Iudices controuersiarum, quæ in populo oriri solent. Tertiò, quod in controuersiis ecclesiasticis, quæ ad Deum pertinent, Sacerdotes constituti sint Iudices; in ciuilibus verò, quæ ad officium Regis spectant, Principes familiarum. Hinc sumo tale argumentum contra Regem Angliæ; Sacerdotes iure diuino constituti sunt supremi Iudices omnium controuersiarum, quæ ad Deum & Religionem pertinent: Ergo sacerdotes iure diuino tenent primatum Ecclesiæ: Item, Ea, quæ ad Deum pertinent, distincta sunt ab iis, quæ pertinent ad officium Regis: Ergo Rex ex officio suo, non potest immiscere se iis, quæ ad Deum pertinent: Ergo non tenet primatum ecclesiæ.

18. Argumentum contrarium facilè soluitur. Non enim Iosaphat Rex constituit, id est, creauit & consecrauit Sacerdotes, quia hoc ad officium eius non pertinebat; sed ex iis qui iam antea creati & consecrati erant, certos delegit, qui Iudicium Domini exercerent in Ierusalem; sicut etiam certos delegerat, qui in aliis ciuitatibus populum docerent, vt habetur 2. Paralipom. 17. 7. Vbi notandum est, tria spectari posse in ministris Ecclesiæ Veteris Testamenti. 1. Electionem seu designationem personæ. 2. Consecrationem. 3. Applicationem ad certum vsum seu exercitium. Electio seu designatio non fiebat à Rege, sed à Deo, qui solam tribum Leui ad ministerium sacrum deputauerat, Consecratio verò commissa erat Aaroni, tanquam summo sacerdoti & eius successoribus. Applicatio verò ad certum officium poterat fieri à Rege; sicut etiam nunc fieri potest. Quo pacto Rex Angliæ diceretur in suo regno constituere Iesuitas & sacerdotes, si ex iis iam antea ordinatis & consecratis quosdam aliunde euocaret, quorum alii conciones ad populum haberent, alii confessiones excipierent, alii aliis ministeriis deputarentur. Et hoc passim apud Catholicos in vsu est. Nemo tamen propterea censet eos Principes, qui hoc modo Iesuitas ad se vocant, Primatum Ecclesiæ tenere.

II. Obiectio, ex facto Dauidis & aliorum Regum.

20. SEcunda obiectio est hæc; Qui tollunt abusus & corruptelas ecclesiasticas, habent Primatũ in ecclesia: Reges veteris Testamenti sustulerunt abusus & corruptelas ecclesiasticas: ergo habuerunt Primatum in ecclesia. Minorem probat Sacellanus Angliæ dupliciter. Primò ex illis verbis 2. Regum 5. 6. *Et abiit Rex & omnes viri, qui erant cum eo, in Ierusalem, ad Iebusæum habitatorem terræ, dictumque est Dauid ab eis: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos dicentes: Non ingredietur Dauid huc.* ex quibus verbis sic argumentatur; Ad Regem Dauidem spectabat, de templo cæcum & claudum tollere: Ergo ad eum spectabat, omnes abusus tollere. *Non enim abusus aliunde existunt, quàm vel de incuria, quod in officio claudicent,* vel de insciti a, quod cæci sint homines. Secundò probat exemplo aliorum Regum, qui in Scriptura reprehenduntur, quod excelsa non substulerint. At non reprehenderentur, nisi ad eorum officium pertineret, excelsa tollere. Quid autem aliud est tollere excelsa, quam tollere abusus & corruptelas?

21. Respondeo, generatim cum distinctione. Nam aliud est, iudicare seu decernere, quænam sint corruptelæ & abusus in religione: aliud verò, corruptelas & abusus quando certò constat tales esse, tollere & exterminare. Primus pertinet ad officium summi Sacerdotis, vt suprà dictum est. Posterius non modo Regi, sed etiam cuilibet patrifamilias concessum est. Quilibet enim, in sua domo poterat emendare, quæ certò constat per abusum irrepsisse. Vtrumque ostendo exẽplis noui Testamenti. Inter Christianos quæri solet, an sit abusus seu corruptela, habere & colere imagines, inuocare sanctos, pro defunctis orare, plura possidere beneficia ecclesiastica, voto castitatis se obstringere, certis ciibus à carnibus abstinere? de his iudicare, non pertinet ad Principes sæculares, sed ad Prælatos ecclesiæ. At postquam res iudicata est, quilibet Rex in suo regno, quilibet magistratus in sua ciuitate, quilibet paterfamilias in sua domo, potest executionem præstare. Idem factum est in veteri Testamento. Deus sæpe per prophetas ostendit, displicere sibi, quod populus adoleret in excelsis. Itaque diuinitus constabat, abusum seu corruptelam esse. Rex in suo regno poterat tollere hunc abusum. Imò tenebatur. Nec ideò tamen Primatum habebat in Ecclesia. Non magis, quam si Deus per Prophetas ostenderet, connubia fidelium cum Gentilibus sibi displicere: & quisque paterfamilias in sua domo, si quid in hoc genere peccatum esset, in posterum emendaret. An ideo Primatum teneret in rebus ad religionem pertinentibus? Nequaquam: Sed executor esset voluntatis diuinæ. Cur autem potius Reges, quàm Sacerdotes in veteri Testamento reprehensi sint, quod excelsa non tollerent: ideò factum est, quia populus Iudæorum, propter duritiem cordis, non curabat exhortationes & monita Sacerdotum ac Prophetarum: nec aliter quàm vi & authoritate Regis, ab errore sinebant se reuocari. Itaque si Rex in hac re negligẽtior esset, meritò à Deo reprehendebatur. Hoc generatim.

22. Duo in particulari explicanda sunt. Alterum de abusu adolendi & sacrificandi in excelsis. Alterum, de cæcis & claudis eiiciendis. Quod ad prius attinet, tria certa sunt. Primum est, quod ab egressu filiorum Israel ex Ægypto, fuerint 480. anni, antequam templum à Salomone ædificaretur, vt patet ex illo 3. Regum 6. 1. *Factum est ergo quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti, ædificari cœpit domus Domino.* Secundum est, quod toto illo tempore, secundum legem ordinariam, iussi sint Israëlitæ offere sacrificia in eo loco, in quo esset tabernaculum fœderis cum Arca, vt habetur Leuit. 17. 4. Porrò tabernaculum cum Arca non semper mãsit eodem loco. Nam primis 40. annis fuit cum populo in deserto. Postea cùm terram promissionis ingressi essent, & ea pacificè possiderent, positum fuit in Silo, iuxta illud Ios. 8. 1. *Congregatique sunt omnes filij Israel in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonij, & fuit eis terra subiecta.* Inde separatim Arca, separatim tabernaculum, in diuersa loca translata sunt. Arca quidem in eum locum, in quo Israëlitæ bello victi sunt à Philistinis, vltimo anno Heli Sacerdotis, 1. Regum 4. 3. Tuno enim & capta est à Phil. 1. Regum 4. 11. & asportata in Azotum, 1. Regum 5. 1. & mansit in eorum regione 7. mensibus 1. Regum 6. 1. Deinde remissa est ab illis in vrbem Bethsames 1. Regum 6. 12. Postea in Cariathiarim, 1. Regum 7. 1. Ibique mansit, donec Dauid confirmato iam regno super Iudam & Israël, reduxit eam ex Cariathiarim, 1. Paral. 13. 6. mansitque in domo Obededom Gæthæi tribus mensibus, 1. Paralip. 15. 25. Tabernaculum autem ex Silo (licet de tempore non satis constet) translatum fuit in Nobe ciuitatem Sacerdotum, vbi erat, cum Dauid fugiebat Saülem 1. Regũ 21. 1. Indè venit in Gabaõ,

vrbem Tribus Beniamin, 1. Paral. 21. 29. Ibi autem manſit, donec cum Arca illatum eſt à Salomone in Templum, 3. Reg. 8. 4.

23. Tertium eſt, quòd ab eo tempore, quo perfectum fuit Templum Salomonis, non alibi, quàm in illo Templo licuerit offerre ſacrificia, ſecundum legem ordinariam, vt patet ex illo Deut. 12. 13. *Caue ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem videris; ſed in eo, quem elegerit Dominus.* Et capite vigeſimo ſexto 2. *Cumque introieris terram, quam Dominus Deus tuus tibi daturus eſt poſſidendam, tolles de cunctis fructibus tuis primitias, pergesque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomen eius, accedesque ad Sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, &c.* Dixi ſecundum legem ordinariam, quia tam ante, quàm poſt Templi ædificationem licebat ex ſpeciali Dei diſpenſatione, etiam alibi, quàm in Tabernaculo vel Templo, ſacrificare. Hoc modo Samuel immolauit in Ramatha & in Galgalis 2. Reg. 7. 17. & capite 11. 14. Dauid in area Ornam Iebuſæi, 1. Par. 21. 26. Elias in monte Carmeli, 3. Reg. 18. 19.

24. Ex his omnibus ſequitur, nunquam licuiſſe, ſecundum legem ordinariam, immolare vel adolere in Excelſis, vbi non eſſet Tabernaculum: at hunc fuiſſe abuſum, quem Deus reprehendit ſæpè in ſcripturis, vt 3. Reg. 3. 3. *Dilexit Salomon Dominum ambulans in præceptis Dauid patris ſui, excepto quod in Excelſis immolabat, & accendebat thymiama*; Et 3. Reg. 22. 43. *Excepto Joſaphat, quod relictum erat in conſpectu Domini. Verumtamen excelſa non abſtulit. Adhuc enim populus ſacrificabat & adolebat incenſum in excelſis.* Loquor autem de Excelſis, vbi non eſſet Tabernaculum, quia in excelſo Gabaon, vbi erat Tabernaculum licebat immolare, 3. Regum 3. 4. *Abiit Salomon in Gabaon, vt immolaret ibi: illud quippe erat Excelſum maximum*, id eſt, præferebat omnibus Excelſis, quod in eo eſſet Tabernaculum à Moſe factum, vt patet 1. Paral 21. 29. *Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moſes in deſerto, & altare holocauſtorum, ea tempeſtate erat in excelſo Gabaon.* et 2. Paralip. 1. 3. *Et abiit cum vniuerſa multitudine in excelſum Gabaon, vbi erat Tabernaculum fœderis Domini, quod fecit Moſes famulus Dei in ſolitudine.* Vbi obiter notandum eſt, fuiſſe eo Tabernacula. Vnum à Moſe factum, de quo hactenus dixi. Alterum à Dauide, quod inſe tetendit in Ieruſalem, quando eo deduxit Arcam fœderis, de quo 2. Paralip. 1. 4. *Arcam autem Dei adduxerat Dauid de Cariatharim in locum, quem præparauerat ei, & vbi fixerat illi Tabernaculum, hoc eſt, in Ieruſalem.* Et 3. Reg. 2. 50. *Adonias autem timens Salomonem ſurrexit, & abiit, tenuitque cornu altaris.* Et cap. 2 28. *Fugit ergo Ioab in Tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris.* Hæc non poſſunt intelligi de Tabernaculo à Moſe facto, quin illud eo tempore erat in Gabaon, vt ſupra dictum eſt. Debet ergo intelligi de Tabernaculo à Dauide facto, quod erat in Ieruſalem. Vide Abulenſem libro 3. Reg. cap. 1. quæſt. 41.

25. Hactenus de abuſu adolendi in Excelſis. Quod ad factum Dauidis attinet, qui dicitur cæcos & claudos eieciſſe, parum, vel nihil ad rem facit. Hiſtoria ſic habet. Intellexerat Dauid diuino inſtinctu, vt ex Pſalmis colligitur, Ieruſalem fore Templi ac regni Iudæorum ſedem, ac proinde cum exercitu eò profectus eſt, & à Iebuſæis, qui eam colebant, deditionem illius poſtulauit. At illi reſponderunt; *Non ingredieris huc, niſi abſtuleris cæcos & claudos, dicentes: Non ingredietur Dauid huc.* Porrò quid cæcorum & claudorum nomine intelligendum ſit, variæ ſunt authorum interpretationes. Nam aliqui putant; fuiſſe tantum ſtatuas, ſeu imagines; alii veros homines. Statuas quidem tripliciter, vnimò, vt per eas ſupermuros poſitas ſignificari fuerint homines otioſi, quaſi dicat: Etiam nobis nihil agẽtibus, intrare nõ poteris, tam ſcilicet munita vrbs noſtra eſt. Secundò, vt per eas ſignificata fuerint ædium faſtigia, quibus ille affixæ eſſent, quaſi dicat; Niſi tranſcenſis ædium noſtrarum faſtigijs, non ingredieris. Tertiò, vt fuerint duæ imagines, quam altera repræſentauerit Iſaac cæcutientem, altera Iacob claudicantem. Et hæ duæ propterea fuerint ad muros, ſeu portas ciuitatis affixæ, vt ſignificarent, Iudæis non licere bello infeſtare Iebuſæos, eo quòd parentes eorum, Iſaac & Iacob, percuſſiſſent olim fœdus pacis cum Rege Abimelech, cuius poſteri erant Iebuſæi; interpoſito etiam iuramento, quod in ære illarum imaginum deſcriptum erat. Hæc Rabinorum ſententia eſt, ſed falſa. Primò: quia ſi illud fœdus cum Rege Abimelech non eſt initum à Iacob, ſeu ab Abraham, vt habetur Geneſ. 21. 22. *Eodem tempore dixit Abimelech ad Abraham: Deus tecum eſt in vniuerſis quæ agis. Iura ergo per Deum, ne noceas mihi & poſteris meis. Dixitque Abraham, Ego iurabo.* Et infra *Percuſſerunteque ambo fœdus.* Secundò, quia ſi Iebuſæi voluiſſent pacare animum Dauidis, & militum eius, per aſpectum ſeu memoriam Iſaac & Iacob, non debuiſſent eos in forma cæci & claudi (quæ potius ad contemptum & deriſum ſpectabat) ſed in alia decentiori & auguſtiori repræſentare. Tertiò, quia illa verba, quæ ſequuntur, in textu, *cæcos & claudos, odientes animam Dauid*; nullo modo poſſunt accommodari Iſaac & Iacob; neque præ ſe ferunt deſiderium pacis, ſed odij potius ac contentionis.

26. Alij ergò rectius ſentiunt, fuiſſe vero homines: quod etiam tripliciter intelligi poteſt. Primò, quod fuerint ipſimet Iebuſæi, qui dixerint Dauidi: *Niſi abſtuleris cæcos & claudos*: id eſt, niſi nos abſtuleris, quos tu conuitiæ mihtari cæcos & claudos apellaſti, *non ingredieris huc.* Secundò, quòd fuerint cæci & claudi, non corpore, ſed animo, id eſt, peccatores & flagitioſi. Tertiò, quod fuerint verè cæci & claudi, quos in odtemptũ Dauidis poſuerint Iebuſæi in mœnibus, quaſi dicat. Noſtra ciuitas tam firma & munita eſt, vt nõ egeat aliis defenſoribus; quàm his cæcis & claudis, qui ſufficienter potuerunt eam contra tuum exercitũ tueri ac propugnare. Hæc eſt vera explicatio huius loci, quam ſequitur Ioſeph. lib. 7. cap. 2. Theodoretus quæſt. 16. 17. Gloſſa interlinearis. Abulenſ. quæſt. 7. & plures alii. Simile quid legimus contigiſſe in vrbe Tyro, quæ cum eſſet fortiſſima, ciues in contemptum obſidentium, poſuerunt Pygmæos in mœnibus, quaſi illi abundè ſufficetent ad eius defenſionem, nec indigerent alio propugnatore. De his loquitur Ezechiel Propheta, cap. 27. 11. *Sed & Pygmæi, qui erant in turribus (ô Tyre) pharetras ſuas ſuſpenderunt in mœnibus tuis per gyrum, &c.*

27. Ex hac autem expoſitione, quæ ſine dubio literalis & germana eſt, non poteſt colligi, Dauidem auferendo cæcos & claudos, voluiſſe oſtendere, quod abuſus & corruptelas Eccleſiæ eſſet ablaturus, vt fingit Sacellanus Regis Angliæ. Credo, ne quidem in mentem illi hoc veniſſe, cum ea res geſta eſt. Sed etſi facerè voluiſſet, non ideo ſequeretur, habuiſſe illum Primatum Eccleſiæ quia vt ſupra dixi, quilibet paterfamilias poteſt tollere abuſus & corruptelas, quando certò conſtat, tales eſſe.

III. Obiectio, ex facto eiuſdem Dauidis.

28. TErtia obiectio eſt hæc; Qui perducit Arcam fœderis ad conſtitutum quietis locum, & Arcæ deportandæ præſultat, tenet primatum Eccleſiæ:

Atqui Rex Dauid perduxit Arcam ad constitutum quietis locum. 1. Paral. 13. 12. & Arcæ deportandæ præfuit, 2. Reg. 6. 14. Ergo habuit Primatum Ecclesiæ. Hoc argumentum magnifacit Sacellianus Regis & vim facit in eo quod Dauid saltauerit ante, non post Arcam. Nam *hoc ipso*, inquit, *significauit se Primatum tenere in negocio Arcæ deportandæ.* Mira hominis subtilitas. Cur non similiter vim facit in eo, quod boues Arcam præcesserint, non secuti sint?

29. Vt autem magis appareat huius argumenti vanitas, tria notanda sunt. *Primum est*, quod in arca Domini fuerint hæc tria. *Urna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat & tabulæ Testamenti*, vt expressè testatur Apostolus Hebr. 9. 4. *Alterum*, quod hæc Arca, præsertim quoad manna, quod in ea custodiebatur, fuerit typus seu figura nostræ Eucharistiæ: Ratio autem figuræ consistit in his. 1. Manna datum est Israëlitis peregrinantibus in deserto, vt possent ad terram promissionis peruenire. 2. habuit omnem saporem suauitatis corporalis. (Sap. 15. 20.) 3. fuit cibus de cœlo missus. (Ioan. 6. 31.) 4. fuit expositum dubitationi (Psal. 77. 22.) & contradictioni (Nu. 21. 5.) 5. licet alii plus, alii minus colligerent, eandem tamen mensuram postea habebant (Exod. 16. 18.) Hæc omnia accommodantur eucharistiæ 1. quia datur Christianis in deserto huius vitæ peregrinantibus, vt possint ad vitam æternam peruenire. 2. continet omnem saporem suauitatis spiritualis. 3. est cibus de cœlo missus. 4. exposita est dubitationi Capharnaitarum, & contradictioni Calumniatarum. 5. siue sub magna, siue sub parua hostia sumatur; æquè prodest iumentibus.

30. *Tertium est*, quod hæc tria distinguenda sunt. 1. Arcam ædificare. 2. eam deducere, comitari, vel præcedere. 3. eandem portare vel attingere. Arcam ædificarunt Bezeliel de tribu Iuda, & Oholias de tribu Dan. Exod. 31. 2. Arcam deduxerunt, & ante eam luserunt, non solus Rex, sed etiam populus, vt patet ex illo 1. Regum 44. *Misit populus in Silo, & tulerant inde Arcam fœderis Domini exercituum sedentis super Cherubim.* Et 2. Reg. 5. 6. *Dauid autem & omnis Israël ludebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis.* Et infra, vers. 15: *Dauid & omnis domus Israël ducebant Arcam Testamenti domini in iubilo.* Et 3. Reg. 8. 5. *Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israël, gradiebatur cum illo ante arcam.* At nemini licebat eam tãgere propter sanctitatem (quam & aliunde & ex eo habebat, quod figura esset Eucharistiæ) nisi solis Sacerdotibus. Hinc Oza, quod eam tangere præsumpsisset, cùm sacerdos non esset, morte à Deo punitus est. 2. Reg. 6. 6. Imò ne Leuitis quidem hoc licuit. Nam vt patet Nu. 4 iubebantur sacerdotes velo arcam obuoluere, & vectes per annulos arcæ transmittere, ne Leuitæ, qui illam portaturi essent, eam attingerent.

31. Ex his patet, quàm friuolum sit argumentum Sacellani Regis, quando sic infert, Rex Dauid deduxit & præcessit Arcam Domini: Ergo habuit Primatum Ecclesiæ Cur non similiter infert, Omnis multitudo Israël gradiebatur ante Arcam: Ergo habuit Primatũ ecclesiæ? Vel sic, Pueri Christiani præcedunt eucharistiam, quando publicè in processione deportatur, Ergo habent Primatum Ecclesiæ. Ineptè omnia. Potius sic oportebat argumentari, Non licuit Regibus, sed solis sacerdotibus, attingere Arcam Domini: Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in iis, quæ ad Deum & religionem pertinent.

IV. Obiectio, desumpta ex facto Salomonis Regis.

32. QVarta obiectio est talis; Qui ædificat templum, & Deo dicat, tenet primatum Ecclesiæ; Atqui Rex Salomonis ædificauit Templum, & Deo dedicauit, 1. Paral. 28. 6. Et 2. Paral. 6. 10. Ergo Rex Salomon tenuit primatum Ecclesiæ. Hoc argumentum sic vrget Sacellanus; *Dedicare Deo templa actus est primarius, neque cuiusquam nisi cuius partes in Religione primæ. At templum à Salomone dedicatum est, Ergo.*

33. Non video hic plus subtilitatis, quàm in præcedenti argumento. Vt hoc ostendam, tria notanda sunt. Primum est, quod templum Hierosolymitanum, de quo agimus, ter dedicatum sit. Primo à Salomone 3. Regum 8. 1. Secundò ab iis, qui à captiuitate Babylonica reuersi sunt, 1. Esdræ 6. 16. Tertiò à Machabæis, cùm post prophanationem esset iterum renouatum & sanctificatum, 1. Machab. 4. 36. Alterum est, quod dedicare rem aliquam Deo, si vim nominis spectes, nihil aliud sit, quàm dicare illam cultui diuino, seu offerre, & destinare illam ad colendum Deum: Hoc modo (Exod. 35.) dicuntur Israelitæ, tam viri, quàm fœminæ, hyacinthum, purpuram, byssum, coccum, pilos caprarum, pelles arietum, metalla & ligna Setim dedicasse Deo, id est, obtulisse ad cultum diuinum. Eodem sensu Salomon dicitur Templum Deo dedicasse, id est, diuino cultui dedicasse seu mãcipasse. Hinc non magis colligi potest Primatus Salomonis, qui ligna & lapides; quàm fœminarum, quæ aurum, purpuram, & hyacinthum Deo dedicarunt. Tertium est, quod in hac templi dedicatione à Salomone facta, variæ ceremoniæ vsurpatæ fuerint cum solenni lætitia. Nam primò, postquam templum ædificatum est, congregati sunt Israelitæ ad Regem Salomonem in Ierusalem. 2. Sacerdotes intulerunt Arcam, tabernaculum, & omnia vasa sanctuarij in Templum. 3. Deus, vt ostenderet sibi placere quod agebatur, nebula implenit Templum. 4. Salomõ gratiis Deo actis, multa precatus est, & præsertim vt quicunque essent oraturi Deum in Templo isto, exaudirentur. 5. Finita hac ratione, victimæ & sacrificia Deo oblata sunt. 6. Iterum secuta est benedictio seu gratiarum actio; ac tandem octauo die, populus ad sua cum gaudio dimissus est. Hæc omnia habentur 3. Regum 8.

34. Neque hinc colligi potest Primatus Salomonis; quod sic ostendo. Tria hominum genera spectari hic debent. 1. Salomon. 2. Sacerdotes. 3. Populus. Quid quisque horum fecit in hac dedicatione? Salomon orauit & gratias Deo egit. Sacerdotes portarunt Arcam, Tabernaculum, vasa Sanctuarij, & obtulerunt sacrificia. Populus interfuit, & gratiis Deo actis, lætatus est. Si quid ergo pro Primatu Salomonis colligendũ est, sic colligi debet; quicunque in templo recens ædificato, orat Deum, vt in eo exaudiãtur preces & vota supplicantium: is tenet Primatum ecclesiæ. Atqui Salomon in templo à se recens ædificato orauit Deum, vt in eo exaudirentur preces & vota supplicantium: Ergo tenuit primatum ecclesiæ. At maior propositio apertè falsa est. Quasi nemo, nisi qui supremã iurisdictionem in Ecclesia habet, eo modo, quo Salomon, orare possit. Multi mercatores, suis sumptibus, templa in honorem Dei erexerunt, & quotidie erigunt; An non licet ipsis orare, vt Deus accepta ea habeat? & preces seruorũ suorũ in iis exaudiat? Omninò sanè. Immò, plerique clerici, quoties dedicatio alicuius tẽ

pli occurrit, ſolent orare hoc modo: *Deus qui nobis per ſingulos annos huius ſancti Templi tui conſecrationis reparas diem, & ſacris ſemper myſteriis repraſentas incolumes: exaudi preces populi tui, & præſta, vt quiſquis hoc templum beneficia petiturus ingreditur, cuncta ſe impetraſſe lætetur. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, &c.* Itemque hoc modo: *Deus qui inuiſibiliter omnia conſtituis, templum hoc potentia tua inhabitationis illuſtra, & concede, vt omnes, qui huc deprecaturi conuenerint, ex quacunque tribulatione ad te clamauerint, conſolationis tuæ beneficia conſequantur. Per Dominum noſtrum, &c.* An hinc inferas, ſingulos clericos, qui ſic orant, ſupremos eſſe prælatos in Eccleſia? Nihil minus.

35. Plus dicam. Faciamus in aliqua diœceſi Anglicana templum incendio perire vel ab hoſtibus deuaſtari. Epiſcopus ſuis ſumptibus curet reſtaurari. Conuocet deinde populum ſibi ſubiectum: Inferat vaſa ſacra: Oret Deum, vt ratum habeat hoc obſequium, & preces ſubditorum exaudiat: Offerat ſacrificium: Benè precetur populo, & gratiis Deo actis, dimittat vnumquemque cum gaudio. Quid? An dices hunc epiſcopum eſſe Primatem Eccleſiæ? Si eſt quid de Rege fiet? Si non eſt, quid minus fecit quàm Salomon? Imò totum id præſtitit, Salomon & Sacerdotes ſimul.

V. Obiectio, deſumpta ex facto eiuſdem Regis Salomonis.

36. QVinta obiectio eſt talis: Qui deponit ſummum ſacerdotem ab officio, & alium illi ſubrogat, neceſſariò habet iuriſdictionem ſupra ſummum ſacerdotem: Atqui Salomon Rex depoſuit Abiathar ſummum Sacerdotem ab officio, & ſubrogauit illi Sadoc. 3. Reg. 2. 27. Ergo Salomon Rex habuit iuriſdictionem ſupra ſummum Sacerdotem. Hoc eſt præcipuum argumentum pro primatu Regis. Sed ſanè parui momenti. Ac primum, ſic retorqueri poteſt: Qui deponit Regem ab officio, & alium illi ſubrogat, neceſſariò habet iuriſdictionem ſupra Regem: Atqui Ioiada ſummus ſacerdos, non ſolum depoſuit, ſed etiam occidit Athaliam Reginam, & Ioas in eius locum ſubrogauit. 4. Reg. 11. Ergo Ioiada ſummus ſacerdos habuit iuriſdictionem ſupra Regem.

37. Sed ad rem. Hæc obiectio duo ſupponit. Vnum, quod Salomon, quando depoſuit Sacerdotem ab officio, vſus ſit poteſtate regia. Alterum quod rectè ac legitimè ea vſus ſit. At neutrum probari poteſt. Imò grauiſſimi authores conſtanter docent, non regia, ſed prophetica poteſtate vſum eſſe; nec ordinaria via, ſed ex peculiari Dei inſtinctu feciſſe, quod fecit. Ita Cardinalis Bellarminus, Iacobus Gretſerus, & plures alii. Et videtur colligi poſſe ex illis verbis 3. Reg. 2. 27. *Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non eſſet Sacerdos Domini, vt impleretur ſermo Domini, quem locutus eſt ſuper domum Heli in Silo*, quaſi dicat; Olim tempore Heli Sacerdotis prædictum fuit à Deo per Samuelem prophetam, fore aliquando, vt officium ſacerdotale auferatur à familia Heli, propter peccata filiorum eius. 1. Reg. 2. 31. Vt ergo hæc prophetia impleretur, Salomõ diuino inſtinctu, tanquam vetus propheta abſtulit ſacerdotium ab Abiathar, qui erat ex familia Heli.

38. Quod ſi ita eſt, facilè apparet, nullius momenti eſſe obiectionem Regis Angliæ. Nam nihil aliud ex facto Salomonis colligi poterit, quam prophetas accipere aliquando, extraordinariam poteſtatem à Deo etiam ſupra Sacerdotes; quod nihil ad rem facit. Non enim diſputamus de poteſtate prophetarum, ſed Regum. Nec ſtatus controuerſiæ eſt, an prophetæ ex peculiari Dei inſtinctu poſſint aliquando punire Sacerdotes, ſed ad Reges ordinaria ſua poteſtate poſſint id facere? Hæc valde diſtincta ſunt. Et alterum cum altero minimè connexum eſt. Non enim ſequitur, Salomò Rex ex peculiari Dei inſtinctu, ſubmouit Abiathar Sacerdotem ab officio ſacerdotali: Ergo Iacobus Rex, ordinaria ſua poteſtate, poteſt idem facere. Non magis quàm ſi dicam, Nathan ex peculiari Dei inſtinctu reprehendit Danidem Regem: ergo quilibet ſubditus in Anglia poteſt ordinaria via reprehendere Iacobum Regem.

39. Sed demus (quod tamen probari non poteſt) Salomonem in ſubmouendo Sacerdote, vſum eſſe poteſtate regia, quid quæſo hinc efficitur contra nos? Nihil ſanè, niſi prius conſtet legitimè ea vſum eſſe. Hoc autem nec in Scripturis ſacris diſertè exprimitur, nec ex iis euidenter deduci poteſt. Aliud enim eſt factum alicuius recenſeri, aliud, probari ſeu commendari. Legimus quidem in Scriptura, Raziam gladio & præcipitio ſeipſum occidiſſe. Legimus à Saüle Sacerdotes Domini, ab Abimelech ſeptuaginta fratres. Ab Athalia, ſemen regium, ab aliis alios interfectos eſſe. At non legimus, hæc omnia inſtè ac legitimè contigiſſe. Idem dico de Salomone. Legimus, ab eo depoſitum eſſe Abiathar ſacerdotem. At non legimus, rectè ac legitimè id factum eſſe. Vel ergo probandum eſt Regi Angliæ, factum eſſe legitimè, vel nihil contra nos concludit.

40. Dicet fortè, Abiathar grauiter peccauerat contra Salomonẽ Regem, ac proinde dignus erat, qui puniretur. Potuit ergo Salomon authoritate regia illum punire. Reſpondeo. Non ſequitur. Eſto enim, peccauerit Abiathar propter iniquam conſpirationem, & dignus propterea fuerit, qui officio ſubmoueretur. An ideò à Salomone ſubmoueri legitimè potuit? Id minimè conſequens eſt. Non enim quilibet reus à quolibet puniri poteſt, ſed ab eo duntaxat, qui in illum habeat legitimam poteſtatem ac iuriſdictionem. Hanc autem habuiſſe Reges Iudæorum in Sacerdotes, nondum probatum eſt. Imò ex ipſis Iudæis contrarium probari poteſt. Semper enim perſuaſum ipſis fuit, Reges non habere vllam iuriſdictionem in eos, qui miniſterio diuino deputati ſunt. Hoc ſatis colligitur ex illo, 1. Reg. 22. 16. *Dixit Rex Saül: morte morieris Abimelech, tu & omnis domus patris tui. Et ait Rex emiſſariis, qui circumſtabant eum, Conuertimini, & interficite Sacerdotes Domini, nam manus eorum cum Dauid eſt. Noluerunt autem ſerui Regis extendere manus ſuas in Sacerdotes Domini.* Ex quibus verbis patet, Regem Saulem mandaſſe ſuis famulis, vt interficerent Sacerdotes Domini, eo quod conſpiraſſent cum Dauide contra ipſum Regem. Porrò famulos Regis, qui erant Iudæi, & optimè norant eminentiam ſacerdotum ſupra Reges, non voluiſſe id facere, etiamſi Rex mandaſſet. Nam certò perſuaſum illis erat, non poſſe Regem legitimè id mandare, nec Sacerdotes imperio Regis ſubiacere. Quod etiam aduertens Rex homini barbaro ac gentili imperauit, vt quod famuli facere renuiſſent, ipſe imperterritus exequeretur. Quod etiam factum eſt. Subiungitur enim in textu, *Et ait Rex ad Doëg, Conuertere tu, & irrue in Sacerdotes. Conuerſuſque Doëg Idumæus irruit in Sacerdotes.*

41. Hinc ita concludo, Saul & Salomon fuerunt pares in poteſtate regia, nec plus iuris habuit Salomon in Sacerdotes, quã Saül, ex ea præcisè parte, qua Reges erant. Atqui Saül, qua Rex, non habuit legitimam poteſtatem puniendi Sacerdotes: Ergo nec Salomon. Maior per ſe nota eſt. Minor patet ex dictis, quia famuli Saülis non recuſaſſent imperiũ ſui Regis, ſi putaſſent illum habere legitimam poteſtatem in Sacerdotes. Li-

beatur

benter enim parebant illi in persequēdo Dauide. Quod ergo nollent parere in occidendis sacerdotibus, qui adhærebant Dauidi, non aliunde prouenire potuit, quā quod putarent, Regem habere potestatem in Dauidem, non autem in Sacerdotes. Idem ergo de Salomone, qui Rex erat, statuendum est. Si enim Saul non licuit punire Sacerdotes Domini; nec Salomoni potuit licere. vterque enim qua Rex, pari potestate fuit præditus.

42. Dices; Non rectè hoc sequitur. Fuit enim aliunde, dispar causa vtriusque. Nam Sacerdotes à Saule interfecti, erant innocentes. Abiathar autem, quem Salomon puniuit, erat reus læsæ maiestatis. Quis porro nesciat, aliud esse, interficere innocentes, quod fecit Saul; aliud, punire reos quod fecit Salomon? Esto igitur; non rectè ac legitimè fecerit Saul; rectè tamen ac legitimè fecit Salomon. *Respondeo.* Hæc disparitas non obstat. Tametsi enim Sacerdotes, qui iubebantur interfici à Saule, reipla fuerint innocentes; nihilominus famuli Saulis, putabant esse nocentes, ac reos læsæ maiestatis. Nec tamen putabant licere Regi, etiam nocentes Sacerdotes interficere. Hæc inde constat; quia parebant Regi in persequendo Dauide, vt dictum est: & ideo parebant, quod existimarent Dauidem iniustè aspirare ad regnum, ac proinde læsæ maiestatis reum esse. Aliàs sanè non parituri. Cum ergo audissent à Saule, Sacerdotes adhærere Dauidi, quid aliud suspicari poterant, quàm eos etiam nocentes ac reos esse? Et tamen obtemperabant Sauli in persequendo Dauide, non autem in necandis Sacerdotibus. Nec alia de causa, quàm quod vere putarent, Regem habere potestatem puniendi & coërcendi laicos, non autem Sacerdotes.

43. Ex his abundè satis factum est argumento Regis quod, vt compendio repetam, quæ dicta sunt, dupliciter formari potest. Primò in hunc modum, *Salomon potestate propheticâ legitimè puniuit Sacerdotem. Ergo Rex Iacobus, potestate Regia, idem præstare potest.* Secundò sic; *Salomon potestate Regia legitimè puniuit Sacerdotem: ergo Rex Iacobus idem præstare potest.* In priori forma, negatur consequentia; in posteriori antecedens. Nec à Rege Angliæ vnquam probari poterit.

VI. Obiectio, ex facto Iosiæ Regis.

44. SExta obiectio est hæc. Qui librum legis à tenebris erutum, populo recitari facit, & fœdus inter Deum populúmque redintegrat, habet Primatum Ecclesiæ: Vtrumque fecit Rex Iosias, 4. Reg. 22. & 23. Ergo habuit Primatum Ecclesiæ.

Hoc argumentum vrget Sacellanus Regis in hunc modum, *Libro reperto, indixit Rex conuentum, in eo iubet recitari librum, recitato fœdus nouum init cum Domino, populum quoque ad fœdus adiurauit. Tum præcipit ipsi Pontifici, reliquisque secundi ordinis Sacerdotibus, vt eijciant è templo, atque exurant vasa omnia, quæ Baali sacra fuerant, vt excelsa demoliantur. Mandauit post de Paschate nouo faciendo denique, de religione tota in integrum reformanda.*

45. Multæ sunt partes huius argumenti. Prima, quod Rex, reperto libro legis Mosaicæ, conuocarit populum, vt eum illi prælegeret. Fateor. Sed Helcias Pontifex, qui librum repererat, eo fine miserat Regi, vt id faceret. Secunda, quod Rex iusserit recitari librum Legis. Esto. Etiam fœminæ apud aduersarios legunt Biblia, aut ab ancillis recitari iubent. Tertia, quod reiterato libro, fœdus nouum inierit cum Deo, id est, quod promiserit Deo se velle custodire omnia præcepta, quæ scripta erant in libro Legis. An non cuilibet, etiam priuato homini hoc licitum est; Optatum sanè, singulos Christianos ita affectos esse, vt inito cum Deo fœdere, promitterent se legem seruaturos. Quarta, quod populum hortatus sit, vt idem præstaret. At hoc non soli Regi, sed cuilibet concionatori licitum est apud suos auditores. Nisi quod aduersarij dicant, Legem seruatu impossibilem esse; In quo multum discreant à Iosia, quem tantopere laudant. Quinta, quod præceperit Pontifici & Sacerdotibus secundi ordinis, vt proicerent de Templo Dei omnia vasa, quæ facta fuerant Baal, & aliis falsis Diis. Meritò sanè, quia hoc ad illos pertinebat. Nec tam præcepit, quàm eos officij sui commonuit. Sexta quod mandauerit Pascha celebrari, quod diu fuerat intermissum. At à Deo præceptum erat, vt celebraretur. Poterat ergo Rex vrgere executionem. Septima, quod totam religionem iusserit in integrum reformari. Bonum factum. Nec tamen iudicium de reformatione, sed executio ad Regem pertinebat; iudicio reseruato Sacerdotibus.

VII. Obiectio ex facto Ezechiæ Regis.

46. SEptima obiectio; Ezechias Rex confregit Serpentem æneum, *quamuis & diserte Dei mandato erectum, & Christum Dominum suo modo figurauerit.* 4. Reg. 18. 4. Ergo tenuit Primatum in Ecclesia. Hæc dico dicenda sunt. 1. Ex qua causa vel occasione id fecerit Ezechias. 2. Qua authoritate fecerit. De priori, sic res habet. Serpens æneus ab initio, in bonum vsum erectus fuit mandato Dei, iuxta illud Numer. 21. 8. *Locutus est Dominus ad Mosen: Fac serpentem æneum, & pone eum prosigno: qui percussus aspexerit eum, viuet. Fecit ergo Moses serpentem æneum, & posuit eum pro signo: quem cum percussi aspicerent, sanabantur.* At postea, progresso temporis, abiit in abusum, quia filij Israël adolebant ei incensum vt habetur 4. Reg. 18. 4. idque propterea, quod meminissēt, olim ex solo illius aspectu se natos fuisse quotquot à serpentibus morsi erant in deserto: & putarent, se tunc quoque præsidij aliquid ab eo sperare posse. Hunc abusum volens tollere Ezechias, non alia via commodius id facere potuit, quàm serpentem ipsum, qui erat occasio idololatriæ, tollendo & confringendo. At qua authoritate id fecit? Non alia, quàm diuina. Deus enim, non solùm Regi, sed cuilibet è populo mandauerat, vt auferrent omnem cultum idololatriæ, Deuter. 7. 5. *Aras eorum subuertite, & confringite statuas, lucósque succidite, & sculptilia comburite, quia populus sanctus es Domino Deo tuo.* Quid ergo mysterij hic est, quod Ezechias confregerit serpentem æneum, quod quilibet alius facere potuisset?

47. Dices; Serpens æneus, & Dei mandato factus erat, & Christum figurabat. Quid tum, Si ideo aliis non licuit, eum confringere, cur Regi licuit? aut si Regi licuit, cur aliis non item? Nusquam legimus, Regi peculiare quid concessum fuisse circa serpentem, quod aliis similiter concessum non sit. Et quid dicemus de Arca Noë? Nónne, & mandato Dei facta fuit, & Christi Ecclesiam figurauit? Omnino. An ideo soli Regi permissum fuit, illam dissoluere, post peractum diluuium? Nemo dixerit.

VIII. Obiectio sumpta ex titulis Regum veteris Testamenti.

48. REx Angliæ, sicut hactenus ex facto Regum veter. Testamenti conatus est astruere Primatũ suum in Ecclesia: ita nunc ad titulos eorum conuertitur. Sunt autem hi, 1. Reges vocantur, *Filij altissimi*, 2. *Dij*. 3. *Vncti Domini*. 4. *In solio Dei sedentes*. 5. *Famuli Dei*. 6. *Angeli Dei*. 7. *Facti iuxta cor Dei*. 8. *Lumina Israelis*. 9. *Nutritij Ecclesiæ*. Ergo habent Primatum in Ecclesia.

49. Videamus, quid lateat in his titulis. Primus est, Reges, inquit, vocantur Filij, altissimi, iuxta illud 2. Reg. 7. 14. *Ego ero ei* (Salomoni) *in patrem, & ipse erit mihi in filium*. Sed quæro, an non omnes pij ac fideles sint filij Dei, qui ex Christi institutione dicunt, *Pater noster qui es in cœlis?* An non de omnibus piis ac fidelibus intelligendũ sit illud 1. Ioan. 3. 1. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus?* Nihil dubito. Cur ergo Rex Angliæ hunc titulum, quem Christus & Apostoli volunt omnibus bonis communem esse, solis Regibus arrogare vult? Et Sacellanus, qui tantopere fauet suo Regi, an te filium Dei esse non putat? An in tota Anglia, solum Regem eo priuilegio gaudere censet? Nili dicet, omnes quidem pios, sed Reges speculiari quodam modo filios Dei esse. Etiamne improbos? Si soli probi sunt, iam non sanè, qua Reges, sed qua probi, filij Dei sunt.

50. Secundus titulus: Reges vocantur Dij, Psalm. 81. 6. *Ego dixi, Dij estis*. Et Exod. 22. 8. *Si inuenitur fur, duplum reddet, si latet fur, Dominus domus applicabitur ad Deos*. Mira res. Solent aduersarij grauiter accusare Catholicos, quod Pontificem Romanum appellent Deum. Ipsi suos Reges impunè appellari sic volunt. Imò Sacræ Scripturæ testimonijs abutuntur. Nam illud, *Ego dixi, Dij estis*, non de solis Regibus, sed de Prophetis quoque intelligendum esse, diserte explicat Christus Ioan. 10. 34. cùm ait; *Nonne scriptum est in lege vestra, quia ego dixi, dij estis? Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, &c.* Similiter illud, *Dominus domus applicabitur ad Deos*, non de Regibus, qui tunc nulli erant, sed de iudicibus intelligendum esse, quis nescit? Si ergo non soli Reges, sed etiam alij vocari possunt Dij: quid est, quod ex hoc titulo colligit Rex Angliæ, Reges, & non alios, esse Primates Ecclesiæ?

51. Tertius titulus; Reges vocantur Christi, seu vncti Domini 1. Regum 24. 11. *Non extendam manum meam in Dominum meum, quia Christus Domini est*. Fateor. At non soli Reges, sed etiam Sacerdotes in veteri Testamento vngebantur. Et quanquam hoc neget Sacellanus Regis, ita tamen clarum est, vt negari, nisi impudenter, non possit. Testimonia scripturæ passim obuia sunt. Exodi 29. 7. *Oleum vnctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur*. Et Leuit. 4. 3. *Si Sacerdos, qui vnctus est, peccauerit*. Et Leuit. 8. 12. *Fundens oleum super caput Aaron, vnxit eum & consecrauit*: Et Num 3. 3. *Hæc nomina filiorum Aaron Sacerdotum, qui vncti sunt, & quorum consecrata manus, vt sacerdotio fungerentur*. Et 2. Mach. 1. 10. *Qui est de genere Christorum Sacerdotum*. Imo etiam Prophetæ vngebantur. 3. Reg. 19. 16. *Iehu filium Namsi vnges regem super Israel: Elisæum autem filium Saphat, vnges Prophetam pro te*. Hinc ita concludo: Vtrique tam Sacerdotes, quàm Reges, in Veteri Testamento, vocabantur *Vncti Domini*: Ergo si solus illi titulus spectatur, vel vtrique, neutri habebunt Primatum Ecclesiæ, Sed vtrique, cui de Sacerdotibus negat Rex Anglia? Si neutri, cur de Regibus asserat? Adde. Vel certe est de externa vnctione, vel de interna. Si de externa, communis ea fuit Regibus, Sacerdotibus & Prophetis, vt dictum est. Si de interna, nemo huiusmodi excipitur, Omnes vncti sunt. 2. Cor. 1. 21. *Qui vnxit nos Deus*. Et 1. Ioan. 2. 20. *Vos vnctionem habetis à Sancto*.

52. Quartus titulus: Reges dicuntur in solio Dei sedere. 2. Paralip. 9. 8 *Sit Dominus Deus tuus benedictus qui voluit te ordinare super thronum suum, Regem Domini Dei tui*. Sed constat duplex esse regnum: vnum terrenum, alterum spirituale. Duo igitur solia, duo throni distinguendi sunt. Reges sedent in solio regni terreni: Episcopi in solio Ecclesiæ, quod est regnum spirituale. Act. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Nec regibus, sed Apostolis dictum est à Christo Matt. 19 28. *Cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel*. En, Apostoli Regum iudices erunt: non Reges Apostolorum.

53. Quintus titulus: Reges vocantur serui Dei. 2. Paral. 6. 15. *Qui præstitisti seruo tuo Dauid, Patri meo, quæcunque locutus fuerat ei*. Ita est, Sed an soli Reges sunt serui Dei? An non etiam Apostoli & Episcopi? Act. 4. 29. *Et nunc Domine, da seruis tuis cum omni fiducia loqui verbũ tuum*. Act. 16 17. *Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annunciant vobis viam salutis*. Roman. 1. 1. *Paulus seruus Iesu Christi*. An non omnes pij Christiani? Roman. 6 22. *Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo*. Occurrit Sacellanus, omnes quidem pios ac fideles vocari seruos Dei, tamen Regibus per quandam eminentiam conuenire hunc titulum. Audio. Sed in quo consistit hæc eminentia? An quia Reges sunt magis pij, quàm cæteri fideles? At non semper id verum est. An quia seruiunt Deo in altiori gradu, quàm cæteri. Hoc ipsum est in quæstione. Ego contendo Apostolos & Episcopos seruire in altiori gradu. Seruiunt Deo in regno Christi, *quod non est de hoc mundo*. Sunt *dispensatores mysteriorum Dei*. 1. Cor. 4 1. Et quod amplius est, sunt *adiutores Dei*. 1. Cor. 3. 9 Imò sunt patres seu *genitores* filiorum Dei. 1. Cor. 4. 15. Sunt *fundamenta*, supra quæ reliqui ædificati sunt, Ephes. 2. 20 Denique, si plura expetantur, sunt supra conditionem temporum Dei. Ioan. 15. 14. *Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia, quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis*.

54. Sextus titulus: Reges vocantur Angeli Dei. 1. Reg. 14. 20. *Tu autem Domine mi Rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, vt intelligas omnia superterram*. Sed quî hinc colligi potest? Non aliud, quàm ex omnibus Iudæorum Regibus, solum Dauidem vocatum fuisse Angelum Dei, idque à muliere, non ob regiam potestatem, sed ob singularem sapientiam, qua erat præditus. Quid si ego pius adferam pro Sacerdotibus? Non de vno tantum, sed de omnibus dictum est illud Malach. 2. 7. *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est*. Nunc expẽdamus, vter rectius concludat. Rex Angliæ, an ego. Regis illatio est hæc: Dauid habuit tantum sapientiam, vt Angelo similis esse videretur: Ergo omnes Reges sunt tales, quisque igitur Rex in suo regno Primatum Ecclesiæ tenet. Ineptè. Hæc autem mea est; Omnes Sacerdotes summi in Veteri Testamento, vocati sunt Angeli Dei, quia Dei voluntatem certo & infallibiliter aliis annunciabant, quod non poterant Reges: Ergo Sacerdotes in rebus ad Deũ pertinentibus erant supra Reges.

55. Septimus Titulus: Reges dicuntur facti iuxta cor Dei. 1. Reg. 13. 14 *Quæsiuit Dominus sibi virũ iuxta cor suum.* Esto hoc. Quid tum? An quia David Rex fuit vir iuxta cor Dei, omnes Reges tales sunt? Imò, contra res habet. Saül Rex, quia non erat vir secundum cor Dei regno exclusus est; David autem, quia erat talis, Saülli subrogatus. Sic enim loquitur Scriptura, *Dixit Samuël ad Saül, stultè egisti, nec custodisti, mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non feciſſet, iam nunc præparaſſet Dominus regnum tuum super Iſrael in ſempiternum: ſed nequaquã regnum tuum vltra conſurget. Quæſiuit Dominus sibi virũ iuxta cor ſuum, vt eſſet Dux ſuper populum ſuum.* Nec vllius momenti est distinctio Sacellani, cum ait; Regem dupliciter dici posse, iuxta cor Dei. 1. quoad personam Regis. 2. quoad officium seu magistratum. Omnes Reges, etiam malos, licet priori modo non sint iuxta cor Dei, posteriori tamen esse. Sed si hoc sufficit, omnes etiam Sacerdotes & Episcopi sunt secundum cor Dei. Imò magis, quàm Reges. Nam Deus in Veteri Testamento sponte & ex proprio beneplacito constituit magistratum sacerdotalem: regium autem, non nisi ex importuna Iudæorum postulatione concessit, vt habetur 1. Reg. 8. 5. Igitur Sacerdotum magistratus magis fuit secundum cor Dei, quàm Regum.

56. Octauus titulus: Reges vocantur Lucernę Iſraëlis, 2. Reg. 21 17. *Tunc iurauerunt viri David, dicentes: Iã non egredieris nobiſcũ in bellum, ne extinguas lucernam Iſrael.* Fateor. Sed etiam Apostoli vocãtur à Christo *Lux mundi.* Matth. 5. 14. Et Episcopi septem Ecclesiarum Asiæ, vocantur *septem ſtellæ*, Apoc. 1. 20. Si ergo Reges ideò habent primatum in Ecclesia, qui appellantur *Lucernæ*: cur non similiter Apostoli & Episcopi habeant primatum, cum appellentur *ſtellæ, & lux mundi*? Non enim hic titulus minor est quàm ille. Hinc formo tale dilemma. Hæc propositio, *Qui vocatur Lucerna, Lux, Stella, habet primatũ Eccleſiæ*: vel vera, vel falsa est. Si vera, sequitur Apostolos & Episcopos habere primatum Ecclesiæ, quod Rex Angliæ negat. Si falsa, sequitur Regem Angliæ ex falso fundamento procedere.

57. Nonus titulus: Reges vocantur Nutritij Ecclesiæ. Isai. 49. 23. *Et erunt Reges nutritij tui, & Reginæ nutrices tuæ.* Sed adde quod sequitur *Vultu in terram demiſſo adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* Loquitur Propheta de futura Christi Ecclesia; & dicit, fore aliquando tempus, quando Reges & Reginæ Gentiles conuertentur ad fidem Christi, & sic magno incremento augebunt Ecclesiam, eamque tanquam sponsam Christi venerabuntur. At hinc non efficitur Reges & Reginas fore primates Ecclesiæ, sed potius filios & subiectos. Et sanè, si vim faciamus in voce, *Nutritius*, quis magis nutriuit Ecclesiam Christi, quàm Apostoli & eorum successores, qui per vniuersum orbem prædicarunt Euangelium, & omnes gentes, cum suis Regibus & Reginis Ecclesiæ Christi aggregarunt?

58. Hactenus de titulis. Ex quibus sic concludo; Apostoli & Episcopi non habent minores titulos, quàm Reges; imò sæpe maiores: si ergo ex titulis debeat colligi Primatus Ecclesiæ, non minus Apostoli & Episcopi, quàm Reges, erunt primates in Ecclesia; imò multo magis. Vtrumque ostendo inductione. 1. Reges vocantur *filij Altiſſimi.* Non minus Apostoli. 2. Reges vocantur *Dij.* Etiam Sacerdotes & Iudices Ecclesiastici. 3. Reges vnguntur. Etiam Sacerdotes. 4. Reges sedent in solio terreno: At Apostoli & Episcopi in cælesti. 5. Reges sunt *serui Dei.* At Apostoli: *iam non serui, ſed amici.* 6. Reges sunt *Angeli Dei.* Nec minus Sacerdotes. Imò toti genere Sacerdotum id conuenit, non toti Regum 7. Reges sunt *iuxta cor Dei.* Multò magis Sacerdotes & Apostoli 8 Reges sunt *lucerna Iſraëlis:* At Apostoli *lux mundi.* 9. Reges sunt *nutritij Ecclesiæ.* At Apostoli Patres Nutritiorum.

Conclusio totius capitis.

59. HOc capite ostensum est, nullum extare Ius diuinum Veteris Testamenti pro primatu Regum: extare tamen pro primatu Sacerdotum. Nec aduersarios vllum ius pro se hactenus allegasse, sed ex solis Regum factis & titulis argumentatos esse. Hanc autem argumentandi rationem non solùm infirmam esse, sed etiam magis nobis, quàm ipsis patrocinari. Hæc si autem diutius in hoc capite, quia si semel probatum sit, ex veteri Testamento nihil adferri posse pro Primatu Regis, consequenter ostensum erit, Reges nullo modo esse Primates Ecclesiæ. Nam Sacellanus Regis Angliæ fatetur, fundamentum illius Primatus in solo Veteri Testamento quæri oportere: & nullum illius in Nouo vestigium aut exemplum existere. Nihilominus tamen, vt seruemus ordinem superius assignatum etiam de Nouo Testamento aliquid dicendum erit.

CAPVT III.

An Rex iure diuino noui Testamenti habeat primatum Ecclesiæ?

1. IVs diuinum Noui Testamenti à Christo conditum est. Is enim, sicut veteres ritus, ceremonias, sacrificia, totam denique synagogam abrogauit: ita noua sacramenta, nouum sacrificium, nouos ministros, nouam Ecclesiam instituit: Et præcepta dedit, quibus omnia, quæ ab ipso instituta essent, legitimè gubernari & conseruari possent. Nunc ergo quæstio est, quid in hac tota œconomia sua statuerit de Primatu Ecclesiæ? An cum voluerit esse apud Reges & Principes sæculares, an verò apud Apostolos & eorum successores?

2. Repeto quod supra monui, hunc Primatum consistere in exteriori Iurisdictione, cuius potissimi actus sunt hi. 1. Regere Ecclesiam. 2. Synodos conuocare. 3. Iisdem præsidere. 4. Lites finire & controuersias finei decidere. 5. Leges & constitutiones condere. 6. Contumaces excommunicare: aut alio modo punire delinquentes. 7. Ministros Ecclesiæ constituere & deponere. Et si qui similes. Igitur inuestigandum est, quinam hanc Iurisdictionem in Ecclesia à Christo acceperint, Apostoli & eorum successores, an Reges & Principes seculares? Id autem ex quadruplici capite inuestigari potest. 1. ex verbis Christi, quibus suam mentem in hac re declarauit. 2. ex testimonijs Apostolorum, qui sine dubio Christi mentem assecuti sunt. 3. ex praxi, quæ illo tempore in Ecclesia seruata est. 4. ex aliis circumstantiis.

3. Si verba Christi spectemus, res in promptu est. Legamus Euangelium. Mox inueniemus Petro dictum esse Ioan. 21. 21. *Paſce oues meas.* Et Matt. 16. 18. *Tues Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meã, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum.* Et Lucæ 22. 32. *Tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* At nusquam legimus Tiberio, Pilato, vel Herodi dictum esse: *Paſcite oues meas, Eccleſiæ meæ primatum tenete.*

4. Et quid eſt, *Paſce oues meas*; Conſtat ex Euangelio, Chriſtum eſſe Paſtorem: Eccleſiam ouile: Chriſtianos oues. Igitur tantumdem eſt, ac ſi dixiſſet: In hoc Paſtorali officio vicariam operam mihi præſta. Ouile meum tibi commendo: paſce, quotquot in eo ſunt, oues. Vel clarius: Eccleſiam meam tibi commendo, dirige & guberna fideles, quotquot in Eccleſia ſunt. Vno verbo, Vicarius meus eſto. Quid vnquam ſimile dictum eſt Regi vel Imperatori; Imò eos ipſos, ſi oues Chriſti ſunt Petro commiſſos eſſe, neceſſe eſt, cui totum ouile commiſſum eſt. Recte enim Epiphanius in Ancorato: *Hic eſt, qui audiuit, Paſce oues meas, cui creditum eſt ouile.* Et Eucherius Lugdunenſis in vigilia S. Petri: *prius agnos, deinde oues ei commiſit, quia non ſolùm paſtorem eum conſtituit. Paſce igitur Petrus agnos, paſcit & oues, paſcit & matres; regit & ſubditos, & Prælatos. Omnium igitur paſtor eſt, quia præter agnos & oues in Eccleſia nihil eſt.*

5. Iam quid aliud eſt, Petro non Regi aut Imperatori, datas eſſe claues Eccleſiæ, quàm datam eſſe poteſtatem & officium gubernandi Eccleſiam? Hoc ipſa metaphora planè ſignificat. Et confirmat vſus. Solent enim, qui in familia vel vrbe præſunt, accipere claues in ſignum imperij & iuriſdictionis. Vnde Dominus apud Iſaiam capite 22. cum vellet ſignificare: ſe poteſtatem ſummi Sacerdotis tranſlaturum à Sobna in Eliacim vſus eſt metaphora clauium: Sic enim ait. *Vade, & ingredere ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpoſitum templi, & die ad eum; Quid tu hic? Expellam te de ſtatione tua, & de miniſterio tuo deponam te: & vocabo ſeruum meum Eliacim, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & poteſtatem tuam dabo in manu eius, & dabo clauem domus David ſuper humerum eius: & aperiet, & non erit, qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat.* Eadem metaphora vtitur ſcriptura ad ſignificandum principatum Chriſti, Ap. 7. 3. *Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clauem David: qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit.* Hinc Gregorius lib. 4. epiſtol. 32. *Cunctis Euangelium ſcientibus liquet, quod voce dominica, omnium Apoſtolorum principi Petro totius Eccleſiæ cura commiſſa eſt. Ipſi quippe dicitur. Tibi dabo claues regni cælorum.*

6. Et quis vſus harum clauium eſt; ſoluere & ligare: aperire & claudere, id eſt, exercere triplicem poteſtatem: Vnam intromittendi in Eccleſiam, & eiiciendi, prout quiſque meretur. Alteram, ſoluendi vincula peccatorum, legis, voti, iuramenti. Tertiam, ligandi per præcepta & pœnas. Vno verbo, exercere ſupremam iuriſdictionem in domo Dei, quæ eſt Eccleſia.

7. Igitur ex verbis Chriſti perſpicuè conſtat, Petro & eius ſucceſſoribus, non item Regi commiſſum eſſe ouile, concreditas oues, conceſſa, claues. Videamus nunc, quid Apoſtoli hac de re dicant. Sanè D. Paulus, tametſi non ſemel, ſed ſæpe, de ſtructura & regimine Eccleſiæ Chriſti loquatur, nuſquam tamen Reges & Principes ſæculares, ſed vbique, Apoſtolos & Epiſcopos, nominare ſolet. Proferam tria ipſius teſtimonia. Primum eſt, Act. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Verba aperta ſunt. Qui ergo conſtituti ſunt præſides & rectores Eccleſiæ Chriſti? Epiſcopi. A quo conſtituti ſunt à Spiritu ſancto. Reges ergo vel conſtituti non ſunt, vel à Spiritu ſancto non ſunt. Alterum eſt Epheſ. 2. 27. *Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, & ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu.* Hic in ſtructura Eccleſiæ nullum fundamentum eſt, præter Chriſtum, Apoſtolos & Prophetas. At ſi Reges ad illam ſtructuram pertinerent, & quidem magis, quàm Apoſtoli & Prophetæ, ſine dubio dicendum eſſet: *Superædificati ſuper fundamentum Regum, Apoſtolorum & Prophetarum.* At Reges omiſſi ſunt: & tamen ſtructura perfecta eſt. Tertium Epheſ. 4. 11. *Et ipſe dedit quoſdam Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad cõſummationem Sanctorum in opus miniſterij in ædificationem corporis Chriſti.* Hic tria ſpectanda ſunt. 1. Ædificatio Eccleſiæ. 2. Opus miniſterij. 3. conſummatio Sanctorum. Senſus ergo eſt: Chriſtus volens ſuos fideles qui in illum credituri ſunt, perducere ad conſummationem, id eſt, ad ſanctitatem & vitam æternam: ædificauit pro iis Eccleſiam, & in ea conſtituit Miniſtros, qui fidelibus præeſſent, eoſque ad finem ſuum conſequendum, docendo & gubernando iuuarent. Et quos illos Apoſtolos, Prophetas, Euangeliſtas, Paſtores, Doctores. Nulla fit Regum mentio.

8. Ex his teſtimoniis ſic concludo. In Eccleſia Chriſti eſt legitimus quidam ordo, ſeu, vt alij vocant, diſpoſitio & Hierarchia, in qua alij Prælati, alij ſubditi ſunt: alij Paſtores, alij oues: alij in fundamento, alij ſupra fundamentum: alij Doctores, alij Diſcipuli. Vel ergo Reges includuntur in hac Hierarchia, tanquam Primates, vel tanquam ſubditi. Si hoc poſterius, ſalua res eſt. Si illud prius, neceſſe eſt maiori poteſtate præditos eſſe, quàm Apoſtolos & Epiſcopos. Nam ſi vel parem cum illis, vel inferiorem poteſtatem haberent, non rectè dicerentur eſſe Primates Eccleſiæ. Si ergo maiorem habent, ea ſine dubio à Chriſto ipſis conceſſa eſt. At vbi & quibus verbis? Aut vbi Apoſtoli in ſuis ſcriptis & actis illius poteſtatis à Chriſto conceſſæ meminerunt? In teſtimoniis citatis nihil inuenio. Omnes ſilent de Regibus: loquuntur de Apoſtolis. Solus Rex Angliæ cum ſuo Sacellano, dicit remita habere: *An à vobis*, inquit Apoſtolus, *verbum Dei proceſſit? aut in vos ſolos peruenit?* 1. Corinth. 14. 36.

9. Veni ad praxim Eccleſiæ, quæ tempore Apoſtolorum ſeruata eſt. Ea ſine dubio, fallere non poteſt. Quis ergo tunc Eccleſiam gubernauit? Apoſtoli (Act. 26. 28.) Quis primam Synodum, quæ Hieroſolymis celebrata eſt, indixit? Apoſtoli: (Act. 15. 6. Quis huic Synodo cum authoritate præſedit? Apoſtoli. Quis ſententiam dixit? Apoſtoli. Quis legem de abſtinentia ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine & ſuffocato ſanciuit? Apoſtoli: Quis Corinthium inceſtuoſum excommunicauit? Paulus Apoſtolus (Cor. 5. 3.) Quis accuſationem aduerſus preſbyteros tãquam legitimus Iudex admiſit? Timotheus Epiſcopus (1. Tim. 5. 19.) Quis Ananiam & Saphiram in cauſa Eccleſiaſtica puniuit? Petrus Apoſtolus (Act. 5. 3.) Nullæ hic partes Regum, nullum veſtigium.

10. Dicet fore Rex eo tempore nullos fuiſſe Reges Chriſtianos, qui Eccleſiam gubernare, & hæc officia præſtare potuiſſent. Rectè quidem. Sed nec erant Apoſtoli aut Epiſcopi Chriſtiani, antequam Chriſtus eos vocaret, & deſignaret. Sicut ergo nouos Apoſtolos & Epiſcopos in noua Eccleſia inſtituit: cur non etiam nouos Reges, qui Eccleſiæ præeſſent? et ſicut Paulum Eccleſiæ perſecutorem, ſubitò in vas electionis immutauit: cur non ſimilimodo egit cum Tiberio Imperatore, vel Herode Rege?

11. Hinc iam ſumo nouum argumentum ex circumſtantiis in hunc modum: Si Chriſtus voluit Reges eſſe Primates Eccleſiæ & ſupra Apoſtolos & Epiſcopos iuriſdictionem exercere: cur non ſtatim ab initio, ſicut certos Apoſtolos elegit, ſic etiam certos Reges deſignauit, qui Eccleſiæ præſiderent? Cur non ſtatim ſicut Apoſtolos inſtruxit, quo pacto prædicarent Euangelium, adminiſtrarent ſacramenta, & Eccleſiam propagarent: ſic etiam Reges edocuit: qua ratione Apoſtolis, & Doctoribus in regimine Eccleſiaſtico præeſſent, Synodos

conuocarent, controuersias dirimerent, contumaces excommunicarent? Cur denique sicut Apostolis præter priuatam instructionem, promisit Spiritum sanctum cuius instinctu cætera omnia cognoscerent, quæ ad ipsorum ministerium pertinebant: Sic non etiam Regibus promisit eundem Spiritum, qui eos in suo officio perfectius omnia edoceret? Nihil horum factum.

12. Concludo, Reges ex institutione Christi non habere Primatum Ecclesiæ, quia nec verba Christi, nec testimonia Apostolorum, nec praxis primæ Ecclesiæ, nec circumstantiæ rerum, vlla ratione id significant. Omnia Apostolis & eorũ successoribus patrocinantur. De illis dictum est, Act. 20. 28. *Spiritus sanctus posuit vos regere Ecclesiã Dei.* Et 1. Cor. 4. 1. *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei.* Et 2. Cor. 5. 20. *Pro Christo legatione fungimur.* Et Lucæ 10. 16 *Qui vos audit me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Et plura in eandem sententiam.

Obiectio.

13. SEd multa obiicit Rex Angliæ in sua Apologia, his verbis: *Quid in nouo Testamento? Omnis anima sis (Regibus) subiicis iubetur, idque propter cõscientiã. Orandum quidem & pro omnibus, sed præcipuè pro Regibus & in authoritate constitutis, vt sub iis piam ac pacatam honestamque vitam degamus. Magistratus Dei minister est ad vlciscendos facinorosos: innocentes autem atque probos remunerandos. Omnibus quidem obtemperandum est superioribus potestatibus, sed potissimum principibus, & in eminentia collocatis. Reddite vnicuique quod suum est: timorem, cui timor; amorem, cui amor iure debetur. Date Cæsari, quæ Cæsaris sunt, Deo, quæ Dei sunt. Regnum meum non est de hoc mundo. Quis me constituit iudicem super vos? Reges gentium dominantur eorum. Vos autem non sic.* Hactenus Rex.

14. Sed facilis solutio. Ac primum, vt generatim dicam, quod res est: Hæc testimonia, partim ad quæstionem, de qua agitur, non faciunt, partim quatenus à Christo & Apostolis prolata sunt, pertinent ad Reges & Imperatores ethnicos, eiusmodi erant Tiberius, Caius, Claudius, Nero, & similes. Certum autem est, Christum & Apostolos non voluisse suis testimoniis significare, Reges & Imperatores Ethnicos habere Primatum in Ecclesia. Qui enim sunt extra Ecclesiam, quomodo Primates sunt in Ecclesia? qui ne quidem membra, quomodo caput? qui hostes Christi, quomodo Vicarij?

15. Speciatim sic respondeo. Illud Rom. 13. 1. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, nihil omninò contra nos facit. Habet enim hunc facilem & obuium sensum; *Omnis homo, qui sub potestate est, debet obedire suo superiori in rebus, in quibus superior est?* Quis hoc nescit? Nego autem Reges esse superiores in rebus Ecclesiasticis, ac spiritualibus. Hoc probandum erat. Ex hoc autem loco probari non potest.

16. Illud etiam 1. Timoth. 2. 2. *Orandum pro omnibus, sed præcipuè pro Regibus, & in authoritate constitutis, vt sub iis piam ac pacatam vitã degamus*, partim malè citatum, partim malè intellectum est. Non enim addit Apostolus illam particulam, *præcipuè*, nec illam item, *sub iis*: sed illis relictis, sic habet. *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: pro Regnus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate.*

A Hinc sanè non efficitur. Reges habere Primatum in Ecclesia. Nec Apostolus eo loco præfert Reges aliis hominibus, sed æqualiter de omnibus loquitur, vt patet ex sequentibus, vbi rationem reddit, cur pro omnibus orandum sit, *quia*, inquit, *hoc acceptum est coram Saluatore nostro Deo, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus qui dedit redemptionẽ semetipsum pro omnibus.* At Deus æquè vult omnes saluos fieri. Et Christus æquè pro omnibus semetipsum tradidit. An Rex Angliæ putat, pro se magis, quàm pro Apostolis & Episcopis, mortuum esse Christum? aut Deum magis velle? vt Rex saluus fiat, quàm eius Sacellanus? Non ita est. Addo D. Paulum ibi loqui de Regibus Gentilibus, qui ad agnitionem veritatis nondum venerant. Vult enim orationes fieri pro illis, vt conuertantur, & salui fiant. At quæ hæc consequentia est; *Orandum est pro Regibus ethnicis, vt ad fidem Christi conuertantur: Ergo Reges ethnici Primatum tenent in Ecclesia Christi?* Planè absurda est.

17. Illud verò, Rom. 13. 4. *Magistratus Dei minister est ad vltionem ijs qui malum agit*: vel vt vulgata lectio habet: *Dei minister est vindex in iram ei, qui malum agit*: nihil ad rem facit. Fatemur, Reges portare gladium, & habere potestatem puniendi peccata subditorum: & in ea re iustitiæ diuinæ ministros esse. At negamus hanc potestatem extendi ad causas & tribunal Ecclesiasticum. In hoc tribunali præsidẽt Apostoli & Episcopi. Illi, vt ostensum est, conuocant synodos; sententiam dicunt; litem dirimunt, nouas constitutiones sanciunt: contumaces excommunicant, & similes Ecclesiasticæ iurisdictionis actus ex officio exercent Reges procul sunt ab hoc tribunali.

18. Eiusdem momenti est illud; *Omnibus quidem obtemperandum est superioribus, sed potissimum Principibus & in eminẽtia constitutis.* Omnino sic res habet. Sed addendum est, alios esse superiores in temporalibus, alios in Ecclesiasticis. In vtroque genere reperiri Principes, quibus obtemperandum sit. In hoc quidem Pontifices: in illo autem Reges. Igitur Pontificibus potissimùm obtemperandum esse in rebus Ecclesiasticis: Regibus verò in politicis. Quis hoc neget?

19. Porrò ex illo Roman. 13. 7. *Reddite vnicuique quod suum est, timorem, cui timor: & amorem, cui amor iure debetur*: non video, quomodo Primatus Regum in Ecclesia stabiliri possit. Non magis quàm si dicam: Reddite parentibus amorem & timorem, qui illis iure debetur: Ergo parentes sunt Primates Ecclesiæ. Cur non sic potius: Reddite Pontifici timorem & amorem qui illi iure debetur: Ergo Pontifex est Primus Ecclesiæ?

20. Iam illud, Matth. 22. 22. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo*; Omnino extra scopum est, vt ex Euangelio constat. Quærebant Iudæi à Christo, an tenerentur Cæsari Romano, qui tunc Gentilis erat, tributum dare, nécne? Christus inspecto numismate, in quo Cæsaris effigies erat impressa, respondit: *Date Cæsari, quæ Cæsaris sunt*: id est, date illi tributum, quod ei debetur. An hinc sequitur, Cæsare Gentilem eo tempore habuisse Primatum Ecclesiæ Christi in Imperio Romano? aut Christum voluisse dicere, obediendum esse Gentili Cæsari in rebus ad Ecclesiam pertinentibus? Nihil minus. Nisi quis putet hanc collectionem esse legitimam: Christiani in Turcia habitantes debent Imperatori Turcarum pendere tributum, quod iure exigit. Ergo debent illum agnoscere Primatem in rebus Ecclesiasticis. Hoc Angli, qui in Turcia sunt, non concesserint.

21. Multò minus ad causam facit illud, Ioan. 18. 36. *Regnum meum non est de hoc mundo.* Quid enim; An-

quia Christus, secundum humanitatem, non est Rex temporalis, sed spiritalis: ideò Reges temporales habent Primatum in spiritalibus; Contrarium potius colligendum erat hoc modo, Regnum temporale distinctum est à spirituali: sicut ergo Christus & Apostoli administrant spiritale, ita Reges & Imperatores temporale. Itémque, sicut Christus quia Rex spiritalis, non vult se immiscere regno temporali: ita Iacobus quia Rex temporalis est, non debet se immiscere regno spirituali.

22. Eodem spectat illud Lucæ 12.14. *Quis me constituit iudicem, aut diuisorem super vos?* Ex quo, si aliquid concludi debet ad rem, sic debet: Christus non est constitutus aliorum Iudex in controuersiis temporalibus, qualis est de dividenda inter fratres hæreditate. Ergo Rex Angliæ est constitutus Iudex in spiritalibus. At quæ hæc illatio est, iam ante dixi, sic potius inferendum, Christus in causa temporali dixit, *Quis me constituit iudicem super vos?* Ergo similiter Rex Angliæ in causa spirituali debet dicere, *Quis me constituit Iudicem super vos?*

23. Denique illud Lucæ 22.25. *Reges gentium dominantur eorum: vos autem non sic;* quid prodest ad Primatum, de quo agimus? Nihil sanè, Sensus est: Reges Gentiles solent esse ambitiosi, & multa per tyrannidem facere, ac suis potius quàm subditorum commodis studere. Vos autem (mei Apostoli) nolite eos imitari, sed cum modestia & fraterna dilectione Ecclesiam administrate, sicut & ergo facio. Eodem sensu ac spiritu dixit Petrus in priori epistola Canonica, cap. 5. 3. *Pascite qui in vobis est gregem Dei prouidentes nō coactè, sed spontaneè secundum Deū, neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: neque vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.* Hinc iam inferat Rex Angliæ, Apostoli non debent esse ambitiosi & crudeles, sicut Reges ethnici: Ergo Rex Angliæ tenet Primatum Ecclesiæ. Quid absurdius? Sic potius, Christiani non debent esse ambitiosi, more Gentilium: Ergo Rex Angliæ, cùm Christianus sit non debet ambire Primatum Ecclesiæ, quem multis iam seculis Pontifex Romanus legitimè & quietè vsurpauit.

24. Ex dictis duo colliguntur. Vnum est, nos ex nouo Testamento, variis testimoniis & argumentis perspicuè demonstrasse, Reges sæculares non habere Primatum & supremam iurisdictionem in Ecclesia Christi. Alterum, nullum testimonium à Rege, vel Sacellano allatum esse, quod non potius contra, quam pro ipso faciat. Nunc ad ius canonicum & ciuile transeamus.

CAPVT IV.

An Rex iure ciuili vel Canonico habeat Primatum Ecclesiæ?

1. NEutro sanè. De canonico, res clara est. Multi extant Canones in contrarium. Ex iis paucos accipe, *Primus* est Nazianzeni ad Imperatores Constantinopolitanos, apud Gratianum distinct. 10. canon. 7. *libenter accipitis, quæ lex Christi sacerdotalis vos subiicit potestati, atque istis tribunalibus subdit. Dedit enim & nobis potestatem: dedit & principatum multo perfectiorē principatibus vestris.* Ex hoc canone tria habemus. 1. quòd principatus Episcoporum sit, multò perfectior, quàm Regum. 2. quòd Reges in rebus Ecclesiasticis, subiecti sint Episcopis. 3. quòd hæc subiectio à Christo sit ordinata. Quid clarius?

2. Secundus est Adriani Papæ, d. 53. cap. 1. *Nullus laicorum Principum se inferat electioni aut promotioni Patriarchæ, Metropolitæ, aut cuiuslibet Episcopi; ne videlicet inordinata & incongrua fiat electio, vel confusio, vel contentio: præsertim cum nullam in talibus potestatem quenquam potestatiuorum, vel cæterorum laicorum habere conueniat.* Ex hoc canone etiam tria discimus. 1. Quod nullus Princeps sæcularis (qualis est Rex Angliæ) debeat se interere promotioni aut electioni Episporum. Quantò minus debet præsse & præsidere? 2. quod talis electio, cui se interit Princeps sæcularis, sit inordinata & confusa. 3. Quòd in similibus causis Ecclesiasticis nullam potestatem habet Princeps sæcularis. Multò minus Primatum.

3. Tertius est, ex 6. Synodo act. 2. distinction. 63. can. 7. *Omnis electio Episcopi à Principibus facta, irrita maneat, secundum Regulam, quæ dicit: Si quis Episcopus, sæcularibus potestatibus vsus, Ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur: & segregentur ab Ecclesia omnes, qui illi communicant.* Sanè secundum hunc canonem, omnes Episcoporum electiones irritæ sunt in Anglia, quotquot à Rege factæ sunt. Vbi ergo Primatus Regis in causis Ecclesiasticis?

4. Quartus est Gregorii ad Hermannum Episcopum Metensem d. 96. can. 9. *Quis dubitet Sacerdotes Christi, Regum & Principum omnium fidelium Patres & Magistros censeri? Nonne miserabilis insania esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi censetur subiugare, & iniquis obligationibus illum suæ potestati subiicere, à quo credit, non solum in terra, sed etiam in cœlis se ligari posse & solui?* Omninò sic res habet. Mirabilis insania est. Reges sæculares vsurpare sibi Primatum in Ecclesia, & subiugare sibi Episcopos, quorum filij & discipuli esse debent.

5. Quintus est Gelasij Papæ ad Anastasium Imperatorem, dist. 96. can. 10 *Duo sunt, Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur, authoritas sacra Pontificum, & regalis potestas. In quibus tāto grauius est pondus Sacerdotum, quanto etiam pro ipsis Regibus in diuino sunt reddituri examine rationem.* Et infra: *Nosti itaque ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam redigi posse voluntatem.* Facto qui possunt; iure non possunt.

6. Sextus est Ioannis Papæ dist. 96. can. 11. *Si Imperator Catholicus est, filius est, non præsul Ecclesiæ. Quod ad religionem competit, discere ei conuenit non docere.* Et paulò post: *Ad Sacerdotes enim Deus voluit, quæ Ecclesia disponenda sunt, pertinere, non ad sæculi potestates: quas, si fideles sunt Ecclesiæ suæ Sacerdotibus voluit esse subiectas.* Et infra: *Imperatores Christiani subdere debent executiones suas Ecclesiasticis Præsulibus, non præferre.* Igitur, si Rex Angliæ Catholicus est, filius est, non Præsul Ecclesiæ. Si fidelis est; Ecclesiæ Sacerdotibus subiectus est. Si Christianus est; debet se subdere Episcopis, non præferre.

7. Septimus est Marcelli Papæ, 11. quæst. 1. can. 5. *Clericum cuiuslibet ordinis, absque Pontificis sui permissu, nullus præsumat ad sæcularem Iudicem trahere. Nec laico quenquam clericum liceat accusare.* Nimirum clerici pertinent ad tribunal Ecclesiasticum, non ad politicum siue ciuile. Vnde rectè Valentinianus, Theodosius, & Arcadius Imperatores; *Continua lege sancimus, vt nullus Episcoporum, vel eorum, qui Ecclesiæ seruiunt, ad iudicia iudicum protrahatur, habēt enim illi suos iudices.*

8. Octauus est Greg. ad Mauritium Imperatorem 11. q. 1. can. 40. *In diuinis eloquiis Sacerdotes aliquando Dij, aliquando Angeli vocantur.* Et paulò post; *Quid igitur mirum, si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos Angelos aut Deos ipse*

etiam appellat Deus? Vide quæ supra dicta sunt cap. 2. num 53. & 57.

9. Nonus est Innocentij III. in Decretalibus, de maioritate & obedientia, can. 6. *Non negamus, quin præcellat Imperator in temporalibus, illos dumtaxat, qui ab illo accipiunt temporalia: sed Pontifex in spiritualibus excellit, quæ tanto sunt temporalibus digniora, quanto anima præferitur corpori.* Et infra; *Nosse debueras, quod fecit Deus duo luminaria magna in firmamento cæli: luminare maius, vt præesset diei, & luminare minus, vt præesset nocti. Vtrumque magnum: sed alterum maius. Ad firmamentum igitur cæli, hoc est, vniuersalis Ecclesiæ, fecit Deus duo magna luminaria, id est, duas instituit dignitates, quæ sunt, Pontificalis authoritas, & Regalis potestas. Sed illa, quæ præest diebus, id est, spiritualibus, maior est, quæ verò carnalibus, minor: vt quanta est inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoscatur.*

10. Sufficiant hi pauci Canones. Nam plures citare fortasse superuacaneum est: præsertim cum probabile sit, Regem Angliæ non tam eos facere, vt eorum iudicio stare velit. Quamquam immeritò. Omnes enim Cathedræ Academicæ in Anglia, in quibus Iuris vtriusque Doctores antiquo ritu legitimè promouentur, non minorem iuris Canonici, quàm ciuilis authoritatem esse, luculento testimonio sunt.

11. Extare ciuili occurrit illud Iustiniani Imperatoris in Authentica constitut. 123. *Si Ecclesiasticum negotium sit nullam communionem habentes ciuiles magistratus cum ea disceptatione, sed religiosissimi Episcopi secundum sacros Canones finem imponunto.* Præclara constitutio. Decernit Imperator politicos & sæculares Principes non debere adesse, multo minus præsidere in negotijs & disceptationibus Ecclesiasticis. Quare? quia vult in ea re seruari sacros Canones, quibus cautum est, vt Episcopi, non autem Principes, tractent controuersias ad Ecclesiam pertinentes. Si Rex Angliæ ea mente esset; quia hic Imperator fuit, siue dubio, Primatum Ecclesiæ Episcopis relinqueret, non sibi arrogaret. Pluza in hanc sententiam vide in sequenti cap.

CAPVT V.

An Rex consensu doctorum hominum habeat Primatum Ecclesiæ?

EXcepto Sacellano, & quibusdam aliis adulatoribus, reclamant omnes cordati & docti viri Episcopi, Pontifex, Reges, Imperatores, alij. Seligam paucos, ne molestus sim, & incipiam à primitiua Ecclesia.

2. Sanctus Ignatius, Ioannis Eucharistiæ discipulus, in Epistola ad Philadelphienses, sic habet. *Principes subditi estote Cæsari, milites Principibus, Diaconi Presbyteris, Presbyteri vero & Diaconi, atque omnis clerus simul cum omni populo & militibus, atq; Principibus, sed Cæsar obediat Episcopo: Episcopus verò Christo, sicut Patri Christus: & ita vnitas per omnia seruetur.* Vox digna viro Apostolico. Omnes, inquit, obediant Episcopo; Etiamne Cæsari? Omninò. Quidni & Reges?

3. Hosius Cordubensis Episcopus, qui interfuit primo Concilio Nicæno, Constantinum Imperatorem sic affatus est; *Desine quæso Imperator, nec te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potius ea à nobis disce. Tibi Deus imperium commisit, nobis, quæ sunt Ecclesiæ, concredidit. Et quemadmodum, qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ, ita & tu caue, ne quæ nunc Ecclesiæ, ad te trahens magno crimini obnoxius fias.* Refert hæc verba Athanasius in epistola ad solitariam vitam agentes.

4. S. Ambrosius epist. 33. ad Marcellinam sororem suam scribit de Valentiniano Imperatore dixisse, *Noli te grauare Imperator, vt putes in ea, quæ animæ tuæ, Imperiale aliquod ius habere. Noli te exio leue, si vis diutius imperare. Esto Deo subditus. Scriptum est enim, quæ Dei Deo; quæ Cæsaris Cæsari. Ad Imperatorem palatia pertinent: ad Sacerdotem, Ecclesiæ publicorum tibi mœnium ius commissum est, non sacrorum.* Idem planè Ambrosij, qui & Hosij, spiritus: eadem dicendi libertas, idem zelus. Vnam Sacellanus, & similes, qui in Anglia sunt, eandem spiritu, in humili causa vterentur. Sed pauent; nec expediunt illud Christi apud Matth. 10. 19. *Cum steteritis ante Reges, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.*

5. Hosio & Ambrosio, in eadem, simulis est Athanasius (magnæ apud Regem Angliæ authoritatis) quin Epistola citata, grauiter reprehendit Constantium Imperatorem, quod Ecclesiasticam tumultuationem sibi vsurparet; ideoque eum vocat *Antichristum Apostatam, fidei desertorem, carnem carnificem filium perditionis, pestem bellinam*, quæ ex membris humanis & animo ferino conflata est. Eundem cum Achabo, Antiocho & Herode comparat, asserens maximum omnium esse vorago-
ginem & gurgitem, omnium impietatis caput, hæreticorum incitamentum, acerbitatis radicem, blasphemiæ propugnatorem, religionis euersorem, & quæ similia sunt. Addit denique inauditum esse, quod Reges & Imperatores misceant se causis ad Ecclesiam pertinentibus, & inter alias sic habet. *Quando à condito ævo auditum est, quod iudicium Ecclesiæ, authoritatem suam ab Imperatore accepit? aut quando vnquam hoc pro iudicio agnitum est? Plurima antea Synodi fuere, multa iudicia Ecclesiæ habita sunt, sed neque Patres istiusmodi res Principi persuadere conati sunt, nec Princeps se in rebus Ecclesiasticis curiosum præbuit.*

6. Conspirant alij Patres. S. Martinus Turonensis Episcopus, Maximo Imperatori in faciem dixit, *Non esse & inauditum nefas, quod causa Ecclesiæ, Iudex sæculi iudicaret*; vt est apud Sulpicium lib. 2. sacræ historiæ in fine. Et Leontius Episcopus Tripolitanus, teste Suida, ad Constantium Imperatorem; *Miror, quomodo ad alia vocatus, aliis rebus te immisceas. Militaribus enim & Politicis rebus præfectus, in his, quæ ad solos Episcopos pertinent, præesse vis.* Et Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 17. *Ad hodiernam vsque diem ceruimus mundanos Principes regi & instrui ab Ecclesiasticis.* Omitto reliquos.

7. Nec alia Regum & Imperatorum fuit sententia. Submiserunt se Episcopis & Pontifici; neque causas Ecclesiasticas ad se pertinere arbitrati sunt. Valentinianus senior Imperator cum importunè rogaretur, vt permitteret haberi Concilium, in quo de quibusdam rebus fidei decerneretur, respondit: *Mihi, qui vnus è numero filiorum sum, non licet eiusmodi negotijs me interponere. Sacerdotes & Episcopi, quibus hæc cura sunt, vbicumque in sit liberum fuerit, conueniant.* Refert Sozomenus, lib. 6. hist. c. 7. Nicephorus lib. 11. c. 30. Rufinus lib. 2. c. 2. Baronius tom. 4. Annalium anno 364. 1.

8. Eodem sensu & affectu Theodosius Iunior in Epistola ad synodum Ephesinam; *Candidianum Comitem ad hanc sacram vestram synodum abire iussimus; sed ea lege & conditione, vt cum quæstionibus & controuersijs, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquid*

commune habeat. Nefas enim est, qui sanctissimorum Episcoporum catalogo adscriptus non est, cum Ecclesiasticis negotiis & consolationibus se immiscere.

9. Basilius Imperator in oratione, quam habuit in octaua synodo generali, quæ tempore Adriani Papæ Constantinopoli celebrata est, in causa Photij Patriarchæ; *De verbis autem laicis, tam qui in dignitatibus, quam qui absolutè versamini, quid amplius dicam, non habeo, quàm quod nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem mouere, neque penitus resistere integritati Ecclesiæ & vniuersali synodo adnersari. Hæc enim inuestigare & querere, Patriarcharum, Pontificum, & Sacerdotum est, qui regiminis officium sortiti sunt, qui sanctificandi, ligandi, & soluendi potestatem habent: qui Ecclesiasticas adepti sunt claues: non nostrum, qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel à ligamentis sceni egemus.* Nihil clarius dici potuit. Nimirum intellexit Imperator, non Reges, sed Episcopos Ecclesiæ regimen sortitos esse; ideóque non illos, sed hos oportere statuere, quæ ad controuersiam Ecclesiasticam inter Photium & Ignatium spectare putabantur.

10. Simile exemplum habemus in Constantino Magno, qui, cum Donatistæ non contenti Episcopali iudicio, ad ipsum causam Ecclesiæ detulissent: ita exclamasse fertur; *O rapida furoris audacia! Sicut in causis Gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt.* Ita refert Optatus Mileuitanus libr. 1. contra Parmenianum. De eodem Imperatore scribit August. epist. 165. *Constantinus non est ausus de causa Episcopi iudicare.* An Rex Angliæ maior Constantino? Sacellanus ita vult.

CAPVT IV.

An Rex titulo præscriptionis habeat Primatum Ecclesiæ?

1. HOc planè videtur ipse velle. Nam in *monitoria præfatione* disertè ait, aliquos ex suis antecessoribus vsurpasse Primatum Ecclesiæ in Anglia: neque passos esse, vt Pontifex vllam iurisdictionem ibi exerceret, sed ipsos eam sibi vendicasse. Itaque nihil noui se facere, eundem Primatum vsurpando.

2. Sed valde friuolum hoc est. Nam si sic licet argumentari, facile erit omnes penè abusus excusare. Ostendam simili exemplo, Rex Achaz in veteri Testamento colebat falsos Deos, & veri Dei cultum negligebat. 4. Reg. 16.; Quæram, an non rectè id fecerit, nec ne? Dicet rectè se fecisse: & sic probabit: *Aliqui ex meis antecessoribus coluerũt falsos Deos. Ergo nihil noui à me fit. Iure igitur facio.* Quid absurdius? Et tamen sic agit Rex Angliæ. Ostendit paucos è multis, qui obedientiam Pontifici recusarunt; & eorum exemplo inobedientiam suam excusari vult. Sed frustra. Cum enim ius diuinum clarum & liquidum est, quid prodest in contrarium niti; etiam si infinita in contrarium proferantur exempla? At supra ostensum est, Ecclesiæ Primatum ad Episcopos, non autem ad Reges, diuino iure pertinere. Hoc ius nulla præscriptione, nulla consuetudine humana aboleri potest. A Deo, qui homine maior est, vim suam habet. Ergo quamdiu Deus vult, vim suam retineat, necesse est.

3. Addo, si exfactis Regum volebat argumentari Rex, si potius concludendum ei erat: *Multo plures ex meis antecessoribus venerati sunt auctoritatem Pontificis, quam respuerunt: Ergo & ego venerari eam volo, non respuere.* Nec dubium, quin ita sit. Testes sunt Lucius, Eduinus, Osualdus, Sigebertus, Penda, Ina, Eduardus, Henricus, 2. & complures alij. Extant illorum acta. Ex ijs hæc accipe.

4. Eduardus in epist. ad Nicolaum 2. Pontificem, circa annum Christi 1060. ita scribit: *Summo vniuersalis Ecclesiæ Patri Nicolao, Eduardus gratia Dei Anglorum Rex debitam subiectionem & obedientiã.* Pauca, sed ponderosa verba. Agnoscit illum *Patrem* & quidem *summum Patrem*: nec vnius alicuius particularis, sed *vniuersalis* Ecclesiæ *Patrem*. Quid amplius? Debitam subiectionem & obedientiam illi promittit. An hoc faceret, si supra Pontificem putaret esse Regiam maiestatem?

5. Nec aliter Henricus 2. in epistola ad Alexandrum 3. quæ habetur apud Petrum Blesensem Secretarium, epist. 136. *Vestra*, inquit, *magnitudini promitto, me vestræ depositioni in omnibus pariturum.* Itemque, *Deus extulit vos in eminentiam officij pastoralis, ad dandam sententiam salutis plebi eius.*

6. Regem Regina imitata est, pari animo, pari subiectione. Aleonoram dico, Henrici Regis vxorem. Scripsit illa tres epistolas ad Cælestinum Papam, in quibus vocat eum, *Principem Sacerdotem, Vicarium Crucifixi, successorem Petri, Christum Domini, Deum Pharaonis, orbis Episcopum.* Et inter alia sic addit; *Nam rex, non Imperator a lugo vestræ iurisdictionis eximitur.* Et rursũ; *Christi crux antecellit Cæsaris Aquilas: gladius Petri gladio Constãtini, & Apostolica sedes præiudicat Imperatoriæ potestati.* Quid clarius? Extant hæ Epistolæ apud eundem Blesensem ep. 144. 145 & 146.

7. Hinc iam satis appareat, quid olim senserint Reges Angliæ de primatu Romani Papæ. Aulim addere, vix vllos in orbe Christiano extitisse Reges, qui tam benè de Pontifice meriti sint, quàm Anglicani. Parum putarunt, si in Ecclesiastico regimine illi parerent. Ipsum regnum, etiam in temporalibus, feudatarium illi fecerunt. Fatetur hoc Henricus 2. in Epist. ad Alexandrum 3. iam citata, his verbis; *Vestræ iurisdictionis est regnum Angliæ: & quantum ad feudatary iuris obligationem, vobis dumaxat obnoxibus teneor & obstringor.*

8. Multò fusius id persequitur Polydorus Virgilius libro 4. historiæ Anglicanæ, vbi de Ina Rege sic scribit. *Officia eius Regis, pietatis plena, infinitis prædicantur: & illud imprimis, quod regnum suum Romano Pontifici vectigale fecerit, singulis argenteis nummis, quos denarios vocant, in singulas domos impositis. Fecit idem, eius exemplo, vt opinor, doctus, Offa Mercionum Rex, qui non multo post id tempus regnauit. Fuit eis annus salutis circiter 740. Hoc vectigal, prout quidam scribunt, auxit postea Atulphus Rex quod proximo libro demonstrabitur, totius fere Insulæ imperium tenuit. Omnis Anglia hoc tempore* (nimirum sub Henrico 8.) *istud vectigal pietatis & religionis causa, Romano Pontifici pendit domesticatim collatum, & nummi illi argentei vocantur vulgo denarij D. Petri, quos Pontifex quæstor, quem non inscienter collectorem nuncupant; exigit. Nos hanc olim quæsturam aliquot per annos gessimus, eiusque muneris obeundi causa, primum in Angliam venimus.*

9. Magnum testimonium. Ex quo colligimus, Reges Angliæ, non alia quàm pietatis & religionis causa, suum regnum fecisse Pontifici vectigale. Sanè si Rex Iacobus volebat suorum antecessorem vestigiis insistere: cur hos Reges, qui à pietate & religione commendantur, imitator non est? cur, inquam ab horum pietate & religione tam longe abscedit? Cur, cùm illi, tam in temporalibus, quàm Ecclesiasticis, Pontifici

se submitterent; ipse in vtrisque illum abiicit & contemnit; Et quod magis mirum est, cur alios quoque Regibus, vt idem faciant, conatur persuadere?

10. Ex dictis sic infero: Si in hoc negotio, præscriptioni locus esset, ea nobis potius faueret, quàm Regi. Ab antiquis enim temporibus, vt iam ostensum est, vsque ad Henricum 8. Elisabethæ parentem, tota Anglia quotannis solita est Romano Pontifici dare vectigal, in recognitionem supremæ ipsius iurisdictionis Ecclesiasticæ: Ergo hoc suo facto, tam longa consuetudine præscripto, satis testatur, Pontificem esse Primatum Ecclesiæ vniuersalis, atque adeo Anglicanæ.

CAPVT VII.

An Rex ex propria doctrina possit Primatum suum defendere?

1. INuenio duo principia in libello Regis, quæ si vera sunt, Primatum suum tueri non potest. Vnum est (in quo conuenit cum Bellarmino) quod, qui habet Primatum Ecclesiæ, possit creare & deponere Episcopos: dare illis iurisdictionem & auferre. Vnde Bellarminus, quia vult Pontificem habere Primatum totius Ecclesiæ, consequenter dicit, Pontificem in tota Ecclesia posse id facere. Rex verò quia putat vnumquemque Regem in suo regno, & Imperatorem in suo Imperio, habere Primatum Ecclesiæ, consequenter dicit, vnumquemque Regem in suo regno, & Imperatorem in suo Imperio posse creare Episcopos & deponere: dare iurisdictionem & auferre. Quod autem Rex Angliæ ita sentiat, patet ex ipsius verbis. Sic enim habet in monitoria præfatione: *Primum illud videamus, quàm longè Imperatores atque Reges, qui superioribus seculis religiosè Christianéque vixerunt, ab eo abfuerint, vt ius in se aliquod Pontifici esse crederent: cum contra, Papas ipsi creauerint, in ordine redegerint; adeóque de sede deiecerint.* Quibus verbis conatur ostendere, Pontifices olim non habuisse Primatum Ecclesiæ supra Reges & Imperatores: sed hos potius habuisse supra illos. Quare? quia potuerunt creare, in ordinem redigere, & de sede deiicere Pontifices. Et paulo post: *Sed & per aetates complurimas certum ius ac inuiolatum apud Imperatores manfit, Romanos Pontifices creandi.* Et in Apologia id confirmat exemplo Regum veteris Testamenti; Qui, inquit, *exantlorauerunt summum Pontificem, aliúmque in eius locum subrogarunt. In summa, cuncta moderati sunt, quæ ad Ecclesiasticum regimẽ quoquo modo pertinuerunt.* Eodem modo loquitur Sacellanus Regis in Tortura Torti. *Ad regem*, inquit, *pertinet, Pontificem ex authoritate, & in locum Abiathari Sadocum surrogare. Facit hoc, credo ad primatum Regis.*

2. Alterum Principium Regis est (in quo dissentit; non solùm à Bellarmino, sed etiam à seipso, vt videbimus) quod Episcopi omnem suam iurisdictionem immediatè accipiant à Deo. Sic enim habet in monitoria præfatione: *Episcopos esse in Ecclesia debere tanquã institutionem Apostolicam, ac ordinationem proinde diuinam, contra Puritanos, contráque Bellarminum semper sensi, qui negat Episcopos à Deo immediatè suam iurisdictionem accepisse. Sed nihil mirum, à Puritanis eum stare, cum Iesuita nihil aliud, quàm Puritano papista sint.* Hic duo obiter notanda sunt. Vnum est, quod sermo sit de Iurisdictione externi, de qua etiam quæstio nostra est. Hanc enim Bellarminus vult immediatè conferri à Pontifice; non autem potestatem ordinis, vel iurisdictionis interioris, vt patet lib. 4. de Pontifice cap. 24. & 25. Alterum est, quod Bellarminus, cum agitur de hac Iurisdictione Episcoporum nullo modo consentiat cum Puritanis, vt hic falsò illi affingitur. Nam Puritani duo docent. 1. Hanc iurisdictionem conferri à populo vel magistratu seculari. 2. Æqualem esse Episcopis & aliis Ecclesiæ ministris. Tollunt enim omnem ordinum distinctionem, & hierarchiam Ecclesiasticam; & in omnibus volunt esse æqualitatem & paritatem. Hoc fatetur Rex in monitoria præfatione, his verbis; *Et quo studio Episcoporum & Ecclesiastica hierarchia defensionem semper incubui, eodem in confutam illam Anarchiam & Paritatem Puritanorũ inuectus sum.* Et infrà; *Egone Puritanus, qui suam Episcopis dignitatem restitui, & æqualitatem illam populare repressi?* At Bellarminus in vtroque puncto ab iis dissidet. Nam primò; non vult iurisdictionem Ecclesiasticam conferri à populo, vel magistratu seculari: sed immediatè à Pontifice, mediatè verò à Deo, vt diserte fatetur libro de Pontifice, cap. 15. in solutione quartæ obiectionis. *Vtrumque*, inquit, *tam ordo, quam iurisdictio, à Deo confertur sed, ordo immediatè, iurisdictio mediatè.* Secundò, vult Episcopos in hac potestate & iurisdictione, superiores esse aliis Sacerdotibus, qui Episcopi non sunt, & quidem iure diuino. Sic enim habet lib. 1. de Clericis cap. 14. *Ecclesia Catholica distinctionem agnoscit, & docet iure diuino Episcopatum Presbyterio maiorem esse, tum ordinis potestate, tum etiã iurisdictione.* Et hoc probat authoritate Concilij Tridentini, & variis argumentis. Itaque tota, quod aiunt, cælo distat à Puritanis. Sed hæc obiter. Nunc ad rem.

3 Ex his ergo duobus principiis, quæ est libello Regis desumpta sunt, conficio hunc syllogismum, contra Regem. Qui habet Primatum Ecclesiæ, potest dare & auferre iurisdictionem Episcopalem, quibus vult, iuxta secundum principium: At Rex Angliæ non potest dare & auferre iurisdictionem Episcopalem, quibus vult: Ergo Rex Angliæ non habet Primatum Ecclesiæ in Anglia. Minorem probo ex primo principio, quia Episcopi omnem suam iurisdictionem accipiunt immediatè à Deo: Ergo non accipiunt illam immediatè à Rege: ergo Rex non potest illam immediatè dare: ergo nec auferre.

4. Hinc duo infero. Primum est, quod Rex sibi ipsi contrarius sit. Nam vno loco dicit, iurisdictionem Episcopalem immediatè accipi à Deo: altero, eandem dari & auferri immediatè à Rege, quæ duo non cohærent. Vel ergo Rex non potest illam dare & auferre; & sic non habet primatum Ecclesiæ: vel si potest, falsum est, quod contra Bellarminum dixit, iurisdictionem Episcopalem immediatè à Deo conferri. Posterius est, quod Bellarminus, quem Rex oppugnat, consequenter locutus sit; quod Rex facere non potuit. Dixit enim Pontificem habere Primatum Ecclesiæ, & posse dare & auferre iurisdictionem Episcopalem. Dixit etiam hanc iurisdictionem esse quidem à Deo, non tamen immediatè ab eo conferri, sed mediante Pontifice. Hæc autem optimè cohærent.

5 Ex omnibus, quæ hactenus disputata sunt, ita concludo; Rex Angliæ, nec iure naturali, nec iure diuino veteris Testamenti, nec iure diuino noui Testamenti, nec iure ciuili aut canonico, nec consensu doctorum hominum, nec titulo legitimæ præscriptionis, nec ex principiis propriæ doctrinæ, potest habere Primatum Ecclesiæ in Anglia: ergo nullo modo potest eum legitimè habere. Facessant igitur Sacellanus & similes adulatores, qui contrarium illi persuadeant.

CAPVT VIII.

Quod sit officium Regis circà Ecclesiam?

OStendi hactenus prolixè, Reges & Principes seculares non habere Primatum seu iurisdictionem exteriorem in Ecclesia, ac proinde sua authoritate nonposse Ecclesiam regere, synodos conuocare, lites & controuersias fidei dirimere, Ecclesiæ ministros creare vel deponere, contumaces excommunicare; sed hæc omnia ad Episcopos & Ecclesiæ Prælatos diuino ac humano iure pertinere. An igitur Regibus in regimine Ecclesiastico nihil reliquum est? An planè ab hac cura excluſi & immunes sunt? Dicam paucis, quod res est: & dabo Cæsari, quæ Cæsaris sunt; Deo quæ Dei.

2. Ac Primùm illud statuendum est contra Politicos, Reges & Principes Christianos non ita debere sua regna ac prouincias administrare, vt omnem religionis & Ecclesiæ curam abiiciant, tanquam nihil ad se pertinentem, & vsurpent illud Donatistarum: *Quid Imperatori cum Ecclesia?* quod tantopere reprehendit Augustinus lib. 2. contra literas Petiliani cap. 92. Hæc enim & sacris literis, & bonorum Regum exemplis, & rationi ipsi contrarium est. Laudantur in sacris literis Dauid, Ezechias, Iosaphat, Asa & Iosias, quod cultum ac religionem Dei, vel promouerint, vel restauarint. Eorum exemplum in nouo Testamento imitati sunt Constantinus Magnus, Theodosius, Arcadius, Honorius, Carolus Magnus, Ludouicus, & alij. Contra verò non solùm reprehensi, sed etiam puniti sunt qui religionem & fidem contempserunt, vt Ieroboam, Achab, Achaz, Amon. Et ratio est, quia Reges, qui in sublimi potestate positi sunt, sicut ipsi ab inferioribus iure honorantur; sic Deum ipsum, à quo potestatem consecuti sunt, & cui iure naturæ subiiciuntur, meritò honorare debent, & ipsius gloriam ac maiestatem vbique propagare. Vnde Agapitus ad Iustinianum Imperatorẽ: *Honore quolibet sublimiorum cum habeas dignitatem, ô Imperator: honora super omnes, quibus regnitatem, ô Imperator: honora super omnes, quibus regnitatem, ô Imperator: honora super omnes, quibus regn

Secunda pars refutationis.

DE ERRORIBVS ET PARADOXIS REGIS ANGLIÆ.

REx in monitoria præfatione; *Catholicæ fidei defensorem* se appellat: quo titulo Henricus octauus, propter defensam contra Lutherum Ecclesiam Romanam, à Leone Pontifice ornatus fuit. At quo iure; Iacobus Henrici successor, eundem sibi vendicet, non video. Primò, quia longè aliter agit, quàm Henricus. Non enim defendit Romanam Ecclesiam contra Lutherum, vt ille: sed eam cum Luthero oppugnat. Secundò, quia in sua præfatione, vbi hunc titulum vsurpat, multos habet errores circa fidem; multa paradoxa. Errores sunt hi. 1 Damnandam esse intercessionem Sanctorum, Missam priuatam, communionem sub vna specie, Transubstantiationem, adorationem Christi in Eucharistia, thesaurum Ecclesiæ. 2. Reliquiarum & imaginum cultum esse intolerabilem idololatriam. 3. Nullum esse Purgatorium, nec satisfactiones pro defunctis. 4. Petrum non fuisse Vicarium Christi, nec habuisse Primatum Ecclesiæ. 5. Papam esse Antichristum. 6. Veram crucem Christi, in qua ipse pependit, non esse adorandam. De his & similibus, quia sæpe à nostris refutati sunt, nihil dicam.

2. Paradoxa sunt hæc, 1. Spiritum sanctum esse Vicarium Christi. 2. Regem esse Vicarium Dei, tam in Ecclesiasticis, quàm in temporalibus. 3 Henoch & Heliam ante Christi aduentum fuisse in cælo cum corporibus glorificatis. 4. Non habendos esse pro Christianis, qui credunt Henoch & Heliam ab Antichristo interficiendos. 5 Per duos testes in Apocalypsi, intelligi Vetus & Nouum Testamentum. 6. Beatam Virginem Mariam ita perfudi gaudio cælesti, vt de nobis non possit cogitare. 7. Vnumquemque debere super certa sua scientia fundamentum fidei collocare. 8. Si Concilium generale conuocandum esse, excludi debere Iesuitas & Puritanos. De his nouis, & vix vnquam auditis Paradoxis, breuiter agendum est hoc ordine.

1. *De Vicario Christi.*
2. *De Vicario Dei.*
3. *De Henoch & Helia, an sint in cælo?*
4. *De Henoch & Helia, an sint interficiendi?*
5. *De duobus testibus. Apoc. 11.*
6. *De Beata Virgine Maria.*
7. *De fundamento fidei.*
8. *De concilio generali conuocando.*

CAPVT I.

De Vicario Christi.

1 CHristum esse monarcham & supremum caput Ecclesiæ fatetur Rex. Et rectè. Nam Scriptura apertè id docet Ephes. 1. 23. *Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam.* Et Ephes. 5. 23. *Vir caput est mulieris: sicut Christus est caput Ecclesiæ.* Et Coloss. 1. 18. *Ipse est caput corporis Ecclesiæ.* Et alibi sæpius.

2. Quæstio est, an habeat aliquem Vicarium, qui illius vices in Ecclesiæ regimine suppleat? Catholici docent, Petrum & successores eius id præstare. Lutherani & Caluinistæ negant, quia alioqui sequeretur, inquiunt Ecclesiam habere duo capita, nempe Christum & Pontificem: ac proinde monstrosam esse. Rex Angliæ in monitoria præfatione, vtrisque se opponit. Vult quidem aliquem esse Vicarium Christi in Ecclesia, quod est contra Lutheranos & Caluinistas: non tamen esse Petrum cum suis successoribus, quod est contra Catholicos: sed esse Spiritum sanctum, quod est nouum commentum.

3. Hoc primum quæro, propriè an impropriè loquatur Rex, cum hoc ait? Si propriè, errat, si impropriè, decipit. Vtrumque ostendo. Et incipio à posteriori. Nam si impropriè loquitur, erit hic sensus, *Petrus non est impropriè Vicarius Christi: Spiritus S. est impropriè Vicarius Christi.* At hoc non venit in controuersiam, inter nos & aduersarios. De Vicario propriè dicto, vtrinque disputamus. Igitur Rex, qui relicto statu controuersiæ, aliud respondet, quàm quod in quæstione est, non syncerè agit cum Lectore, sed fallit ac decipit.

4. Si autem propriè loquitur, erit hic sensus; *Petrus propriè nō est Vicarius Christi: Spiritus sanctus propriè est Vicarius Christi.* At hic duplex error est. Alter de Petro, quem alio loco refutabimus: alter de Spiritu sancto, qui hoc vno argumento refelli potest. Vicarius propriè loquendo, minor seu inferior est eo, cuius est Vicarius: si ergo Rex dicit, Spiritum sanctum esse propriè Vicarium Christi, necesse est eum dicere, Spiritum sanctum esse minorem Christo. Hæc autem est hæresis Macedoniana. Rex ergo hæreticus est, si hoc dicit. Quod autem Vicarius propriè loquendo, minor sit eo, cuius est Vicarius, certum est ex communi hominum vsu & conceptu, non solùm apud Catholico, sed etiam apud aduersarios. Nam quando Caluinus ait, *Christum esse Vicarium Dei Patris*: Caluinistæ interpretantur hoc de Christo secundum humanitatem, non autem secundum diuinitatem. Et quare obsecro? Nec cogantur concedere; Christum secundum diuinitatem minorem esse Patre, quæ est hæresis Ariana. Supponunt ergo Vicarium propriè loquendo, minorem esse eo, cuius est Vicarius. Vide Conradum Vorstium Caluinistam in sua Apologia disp. 2. §. 57.

5. Addam duo dilemmata. *Vnum*; Vel Spiritus sanctus est propriè Vicarius Christi secundum humanitatem vel secundum diuinitatem. Si prius, sequitur Spiritus S. esse minorem Christo homine, quod est valde absurdum. Si posterius, sequitur Christum secundum diuinitatem esse caput Ecclesiæ, quod etiam absurdum est. Nam quatenus est caput Ecclesiæ, non habet regnum temporale, vt fatetur Rex Angliæ, ex illo Ioan. 18. 36. *Regnū meum non est de hoc mūdo.* Habet autem regnum temporale, quatenus est Deus; Ergo quatenus Deus est, non est caput Ecclesiæ. Vnde Augustinus lib. 1. Trinit. c. 12. *Christus secundum formā Dei, primogenitus omnis creaturæ, secundum formā serui caput corporis Ecclesiæ.*

6. *Alterum.* Vel Spiritus sanctus est propriè Vicarius Christi in externo regimine Ecclesiæ, vel in interno. Non prius, quia non apparet fidelibus in externa & visibili specie: nec facit ea visibiliter, quæ fecit Christus in mortali carne. Non enim administrat Sacramenta, non habet conciones in publico; non increpat subditos delinquentes. Nec posterius: quia licet hæc omnia faciat occulta quadam vi, nempe per internam illuminationem, sanctificationem, & increpationem: id tamen non sufficit, vt propterea dicatur esse propriè Vicarius Christi: Primò, quia etiam in Veteri Te-

ſtamento illuminabat Prophetas, ſanctificabat Patriarchas, increpabat peccatores? Et tamen non erat tunc propriè Vicarius Chriſti. Secundò, quia is propriè cenſetur fungi officio Vicarij, qui præſtat ea nomine Principis, quæ à Principe, cum præſens eſt, præſtari ſolent. At Chriſtus, cum præſens erat, viſibiliter adminiſtrabat Eccleſiam: Ergo Spiritus ſanctus, qui hoc non facit, non eſt propriè Vicarius Chriſti. Tertiò, quia illuminatio, ſanctificatio, & increpatio, cùm ſint opera Trinitatis ad extra (vt loquuntur Theologi) non magis conueniunt Spiritui ſancto: quàm aliis perſonis: Ergo nulla cauſa eſt, cur in huiuſmodi operibus, Spiritus ſanctus ſit potius Vicarius Filij, quàm Pater aut Filius ſit Vicarius Spiritus ſancti.

7. Dices fortè Rex, iſta opera eſſe quidem toti Trinitati communia; ſed tamen per quandam accommodationem tribui Spiritui ſancto, iuxta illud ritum axioma: *Potentia Patri, Sapientia Filio, Sanctificatio Spiritui ſancto appropriatur.* At hæc reſponſio ſeipſam deſtruit. Nam illuminatio propriè pertinet ad ſapientiam. Si ergo ſapientia Filio accommodatur, vt in reſponſione dicitur: neceſſe eſt, illuminationem quoque Filio accommodari, quod eidem reſponſioni repugnat. Et ſic ſola ſanctificatio erit propria Spiritui ſancto. At hinc vlterius ſequitur Spiritum ſanctum non eſſe Vicarium Chriſti in ſanctificando. Si enim ſanctificare eſt proprium Spiritus ſancti, iam in eo opere non agit vices alterius, ſed ſuas. Quomodo ergo alterius Vicarius dici poteſt? Aut ſi poteſt, cur non ſimiliter Pater eſt Vicarius aliarum perſonarum in creando, & Filius in illuminando?

8. Nec video, quid pro Rege adferri poſſit, niſi fortè illud Ioan. 15. 26. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre.* Hinc enim videtur colligi, ſanctũ Spiritum miſſum eſſe à *Chriſto*, vt Vicarius ei eſſet. At non rectè inde colligitur. Non enim à ſolo Filio ſed à Patre quoque miſſus eſt, iuxta illud Ioan. 14. 26. *Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.* Si ergo propter miſſionem à Filio dicendus eſſet Vicarius Filij; cur non ſimiliter propter miſſionem à Patre dici poſſet Vicarius Patris? quod tamen Rex non vult.

9. Occurri poteſt, non ideò præcisè Vicarium appellari, quia mittitur: ſed quia mittitur, vt ſuppleat locum mittentis. Tametſi ergo mittatur à Patre & Filio, non tamen vtriuſque appellari Vicarium, ſed ſolius Filij, quia non mittitur, vt ſuppleat locum vtriuſque, ſed ſolius Filij. At hoc iam refutatum eſt. Oſtendi enim, nec in exteroo, nec in interno regimine, propriè ſupplere illius locum. Si ergo nec ratione miſſionis, nec ratione officij, & poteſt appellari Vicarius Chriſti, nulla ratione appellari ita poteſt. Et hoc ipſum eſt, quod contendimus.

10. Loquor autem propriè. Negari enim non poteſt Spiritum ſanctum impropriè ſaltem vocari aliquo modo poſſe Chriſti Vicarium, quia poſt mortem & diſceſſum Chriſti, multa per inſpirationem docuit Apoſtolos, quæ Chriſtus volebat eos ſcire. Et hoc ſenſu dixit Tertullianus in libro de præſcriptionibus cap. 13. *Regula fidei eſt, Chriſtum in cælo receptum ſedere ad dexteram Patris: miſiſſe vicariam vim Spiritus ſancti, qui credentes agat.*

CAPVT II.

De Vicario Chriſti.

1. REx Angliæ, ſicut ait Spiritum ſanctum eſſe Vicarium Chriſti in Eccleſia, non tamen in politia temporali, quam Chriſtus non habuit; ſic vult vnumquemque Regem in ſuo regno, Vicarium eſſe Dei non modo in temporibus, ſed etiam in Eccleſiaſticis, & quidem ſupra Epiſcopos & Pontifices. Hinc in ſua monitoria præfatione ait: *Noſtrum eſt prouidere, qui in terris Dei Vicarij ſumus.* Itemque, *Nam neque me Pontifice vlla ex parte inferiorem eſſe credo, pace illius dixerim.*

2. Vnde ſequitur, duos eſſe Vicarios in Anglia, nempe Spiritum ſanctum & Iacobum Regem: hunc quidem Dei; illum autem Chriſti: alterum in ſæcularibus & Eccleſiaſticis ſimul: alterum in ſolis Eccleſiaſticis. Quod dupliciter refelli poteſt. Primò, quia inde efficitur, Regem Angliæ maiorem eſſe Spiritu ſancto, ratione officij. Hoc ſic oſtendo. Qui eſt Vicarius Dei in ſæcularibus & Eccleſiaſticis ſimul, maior eſt eo, qui eſt in ſolis Eccleſiaſticis. At Rex dicit, ſe in vtroque genere eſſe Vicarium Dei: & Spiritum ſanctum in altero tãtum eſſe Vicarium Chriſti: Ergo in officio Vicarij, facit ſe maiorem Spiritu ſancto.

3. Secundò: Si Rex in Primatu Eccleſiæ ſupra Apoſtolos & Epiſcopos ponendus eſt, quæro, quem ordinem & locum in hierarchia Eccleſiaſtica tertius debeat; An immediatè poſt Chriſtum? At ſic eſſet ſupra Spiritum ſanctum, quem Chriſti Vicarium eſſe vult. An potius poſt Spiritum ſanctum, & tamen ſupra Apoſtolos, & eorum ſucceſſores, ita vt medius inter hos & illum ſit? At Spiritus ſanctus immediatè docet Apoſtolos, & illis immediatè promiſſus eſt. vt fatetur Rex his verbis: *Nec Chriſtus antequã in cælum aſcenderet, pollicitus eſt ſe Petrum, qui Apoſtolos dirigeret ac doceret, relicturum, ſed Spiritum ſanctum ſe in eum finem miſſurum eſſe prædixit.*

CAPVT III.

De Henoch & Helia, an ſint in cælo?

1. REx docet Henoch & Heliam per multa annorum millia fuiſſe in cælo cum corporibus glorificatis. Sic enim ait: *Vt autem illi* (Henoch & Helias.) *qui tot millia annorũ cæli fuerunt incolæ, mortalitatis legibus ſoluti redeãt in hanc vitã, ſicut commentitiũ eſt figmentũ, ita natura planè repugnat ſanctificatorũ corporũ.* Vnde ſequitur, ſi tot annorum millia fuerunt in cælo & cæleſti beatitudine fuiſſe, ibi ante Chriſti mortem & aſcenſionem. At hoc falſum planè eſt, & apertè contra ſcripturam quod tripliciter oſtendo.

2. Primo: Scriptura docet cælum manſiſſe clauſum toto tempore veteris Teſtamenti, vſque ad Chriſti paſſione. Heb 9. 6. *In priori tabernaculo ſemper introibant Sacerdotes, ſacrificiorũ officia conſummantes: in ſecundo autẽ ſemel in anno ſolus Pontifex non ſine ſanguine, quem offert pro ſua & populi ignorantia. Hoc ſignificãte Spiritu ſancto nondum propalatam eſſe ſanctorum viam, adhuc priori tabernaculo habente ſtatum, id eſt,* Quod in veteri Teſtamento non liceret Sacerdotibus ingredi ſanctã

ſancta ſanctorum; per hoc ſignificabat Spiritus ſanctus, viam cælorum; nondum fuiſſe tunc apertam & patefactam. Simile eſt illud Hebr. 10. 19. *Habentes ergo fratres fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti, quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per velamen, id eſt, carnem ſuam.* Quid clarius? Ait Chriſtum ſuo ſanguine paraſſe nobis viam nouam ad cælum, quod antea adiri non poterat. Ad quod attendens D. Hieronym. in epiſt. ad Dardanum, ſic ſcribit; *Sanguis Chriſti cunctis paradiſi eſt.* Ex his ita concludo; Toto tempore veteris Teſtamenti vſque ad mortem Chriſti, clauſum & inacceſſibile fuit cælum propter peccatum Adam: ergo illo tempore, Henoch & Helias ingreſſi non ſunt.

3. Secundò; non ſolum conſtat ex Scriptura, cælum fuiſſe clauſum vſque ad mortem Chriſti, vt iam dictum eſt, ſed etiam Chriſtum fuiſſe primum, qui illud ingreſſus eſt. Heb. 6. 20. *Vbi ſpes ad interiora velaminis, vbi præcurſor pro nobis introiit Ieſus.* Hic dicitur Chriſtus intraſſe interiora velaminis, id eſt, cælum tanquam præcurſor reliquorum omnium. An non fuiſſet præcurſor, ſi Henoch & Helias ante illum intraſſent?

4. Tertiò; ex Scriptura conſtat, omnibus ſemel moriendum eſſe, iuxta illud Heb. 9. 27. *Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori.* Et Pſalm. 88. 49. *Quis eſt homo, qui viuet, & non videbit mortem?* quaſi dicat, Nemo. At Henoch & Helias nondum mortui ſunt. Ergo adhuc moriendum illis eſt: Ergo non ſunt in cælo cum glorioſo & immortali corpore. Maior negari non poteſt. Minorem concedit Rex, et meritò. Nam de Henoch fatetur Apoſtolus Heb. 11. 5. cum ait: *Henoch tranſlatus eſt, ne videret mortem.* De Helia ſatis conſtat quia viuus à conſpectu Heliſæi in curru ſublatus eſt per aërem, cum ſimul ambo ſermocinarentur. 4. Reg. 2. 11.

5. Nec habet Rex quicquam, pro nouo ſuo Paradoxo, niſi forte alle illud Eccleſiaſtici 44. 16. *Henoch placuit Deo, & tranſlatus eſt in paradiſum.* Et illud 4. Regum 2. 12. *Aſcendit Helias per turbinem in cælum.* Ex quibus locis videtur colligi, ambos in cælum Empyreum tranſlatos eſſe. At certè id non colligitur. Nam illud: *Tranſlatus eſt in paradiſum*, poteſt explicari vel de paradiſo terreſtri, in quo fuit Adam; vel de quouis alio amœno loco quo nomine Paradiſi in Scriptura ſignificari ſolet. Similiter illud: *Aſcendit per turbinem in cælum*: rectiſſimè de cælo aëreo accipitur, ſicut & illud Pſalm. 8. 9. *Volucres cæli, & piſces maris.* Non ergo magis conuinci poteſt Heliam; quàm volucres, eſſe in cælo beatorum.

6. In quem ergo locum tranſlati ſunt, inquies, ſi non in cælum beatorum? Aliqui exiſtimant in paradiſum terreſtrem, ex quo Adam expulſus eſt, vt D. Thomas 3. p. q. 49. art. 5. 2. vbi ait *Henoch raptus eſt in paradiſum terreſtrem, vbi cum Helia ſimul creditur viuere vſque ad aduentum Chriſti.* Alii, qui putant paradiſum illum, tempore diluuii, fuiſſe aquis obrutum & deſtructum: dicunt eos in alio quodam amœno loco verſari. Nihil certi eſt, niſi quod in cælo beatorum non ſint. Nec mirum eſt, nos hoc ignorare. Multa alia ignoramus. Neque nos ſoli. An non fatetur Apoſtolus de ſeipſo neſcire ſe, an in corpore, an extra corpus, raptus fuerit in paradiſum? An non teſtatur Scriptura, neminem vnquã cognouiſſe, quo loco ſepultus ſit Moyſes? An non D. Auguſtinus lib. 2 de peccato Originali, c. 23 proponit varias quæſtiones, quas ait à nobis certò definiri non poſſe? Inter quas etiam eſt illa, de qua nunc agimus. *Vbi locorum ſint Henoch & Helias?* itemque illa, *Vbi fuerit Methuſalem tempore diluuij, cum conſtet non fuiſſe in arca Noë?* et ſanè dicant, qui omnia ſcire ſe arbitrantur, ſi Helias raptus fuit in cælum beatorum, vt ipſi volunt; quis fuerit baiulus litterarum, quas poſt quam raptus eſt, ſcripſit ad Regem Iudæ? vbi chartam & atramentum nactus ſit? an currus & equi, quibus eò vectus eſt, adhuc maneant in cælo: & quo pabulo ibi veſcantur?

7. An obiici poteſt? Si duo illi viri, Henoch & Helias, non ſunt in cælo cum corpore immortali: neceſſe eſt eos alibi viuere in corpore mortali. Si ita eſt, ſine cibo & potu eſſe non poſſunt. Quomodo ergo ſuſtentantur? D. Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſ. cap. 3. inſinuat tres ſolutiones. Prima eſt, ſi potuit Deus efficere, vt Iſraelitarum veſtes & calceamenta per 40. annos non fuerint attrita in deſerto; cur nequeat efficere, vt amici ipſius conſeruentur ab interitu, ſine cibo & potu? *Altera*, ſi Helias per 40. dies potuit ambulare ſine nutrimento, ante raptum; cur non per totidem annos & ſæcula, poſtquam raptus eſt? *Tertia*, ſi Adam in paradiſo fuiſſet conſeruatus ex ligno vitæ, niſi peccaſſet, cur non Henoch & Helias, qui putantur eſſe in eodem loco, & veſci de eodem ligno.

CAPVT IV.

An Henoch & Helias ſint interficiendi ab Antichriſto.

1. Rex aitſe non habere pro Chriſtianis eos; qui credunt Henoch & Heliam, verè interficiendos eſſe ab Antichriſto. *Hoc*, inquit, *qui credat (Deum teſtor) non modo pro magni nominis Theologo, ſed ne pro Chriſtiano quidem habeam.* At hoc credunt antiqui Patres. An igitur pro Chriſtianis habendi non ſunt? Nimis rigida hæc cenſura eſt. Si diceret, ſe non credere, Henoch & Heliam interficiendos eſſe ab Antichriſto, eſſet aliquo modo tolerabile. At dicere, non habendos pro Chriſtianis, qui id credunt; quid aliud eſt, quàm affirmare, habendos eſſe pro ethnicis & infidelibus?

2. Sanè antiqui Patres, qui id credunt, meliori fundamento nixi ſunt quàm Rex, qui id negat. Nam hic non alio niti poteſt, quàm quod putet Henoch & Heliam eſſe in cælo beatorum cum corpore glorioſo & immortali. Inde enim ſequitur, non amplius mori, aut interfici poſſe. At hoc fundamentum apertè falſum eſt, vt paulò antè ex Scriptura oſtendi. Patres verò qui contrarium ſentiunt, fundantur in illo Apoc. 11. 3. *Dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis.* Et infra: *& cum finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet aduerſus eos bellum, & vincet illos & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis Ciuitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus, vbi & Dominus eorum crucifixus eſt.* Et infra: *Et poſt tres dies & dimidium, ſpiritus vitæ à Deo intrauit in eos, & ſteterunt ſuper pedes ſuos, &c.* Ex quibus verbis tria colligi poſſunt. 1. Tempore Antichriſti venturos duos teſtes qui amicti ſaccis, Chriſti fidem & doctrinam publicè profiteantur, 2. eos hoc nomine ab Antichriſto interficiendos. 3. Poſt tres dies & dimidium reuocandos ad vitam, & in cælum aſcenſuros.

3. Quod autem hi duo teſtes futuri ſint Henoch & Helias, probant Patres ex antiqua traditione, & variis Scripturæ teſtimoniis. Et loquuntur de hac re, tanquam certa & explorata. Arethas in illum locum, ſic ſcribit; *Fertur ea traditione Præconum Chriſti, quod*

mirabiliter in Ecclesia recipitur, ipsum quoque Henoch verosimum cum Helia Thesbite. Veniet enim ambo, vt protegantur ab his, qui tunc erunt, ne fallacibus Antichristi signis fidem adhibeant. Et Tertullianus in libro de anima, cap. 28. *Translatus & Henoch Helias, nec mors eorum reperta est, dilata scilicet. Caterum morituri reseruantur, vt Antichristum sanguine suo extinguant.* Et D. Hieronymus in epist. 148. ad Marcellam: *De Henoch autem & Helia, quos venturos Apocalypsis refert, & effe moriturosnon est istius temporis disputare.* Et D. Ambrosius in 1. Cor. 4. *Henoch & Helias vltimo tempore futuri sunt Apostoli. Mittet enim habent ante Christum ad præparandum populum Dei, & munendas omnes Ecclesias ad resistendum Antichristo: quos & persecutionis pati, & occidi, lectio Apocalypsis testatur.* D. Augustinus lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 29. *Perhunc Heliam magnum virabilemque Prophetam, vltimo tempore, Iudæos ad Christum credituros esse, celeberrimum est in sermonibus eruditiorumque fidelium.* Vocat fideles: & Rex non habeat eos pro Christianis? Simulia scribunt Gregorius, Prosper, Isidorus, & alii.

4. Nunc quæro, si omnes hi Patres, & quotquot eorum sententiam secuti sunt, non fuerunt Christiani, vt Rex vult: quinam ergo fuerunt Christiani eo tempore quo illi vixerunt? Vel aliqui, vel nulli necesse est. Si nulli, nulla fuit ecclesia Christi. Vnde ergo nos nati & educati in Christo sumus? Si aliqui, quinam illi fuerunt, si prædicti Patres non fuerunt?

5. Obiiciet Rex, non omnes antiquos Patres ita sensisse. Aliquos per duos illos testes intellexisse Heliam & Ieremiam? nonnullos Heliam & Mosen. Fateor. Sed non iuuat hoc causam Regis. Primò, quia Patres, qui nobiscum sentiunt, multò plures sunt, & maiorem authoritatem habent. nos autem damnare, & nolle pro Christianis agnoscere, magna temeritas est. Secundò, quia reliqui, qui paucissimi sunt non damnant horum sententiam, vt Rex facit: sed solùm putant suam esse probabiliorem. Tertiò, illi ipsi, qui aliter sentiunt, tametsi negent Henoch, aiunt tamen Heliam interficiendum esse. Ergo saltem ex parte, nonminus quàm alij, damnantur à Rege, & pro Christianis haberi non possunt. An igitur omnes pro Ethnicis censeri debent, & solus Rex Christianus est?

6. Sed video, quid respondeat. Nimirum se, cùm dixit pro Christianis haberi non posse, qui credunt Henoch & Heliam interficiendos ab Antichristo, de iis tantum intellexisse, qui hoc tempore viuunt: non de antiquis Patribus: nos tametsi in eodem errore fuerint, excusati posse per ignorantiam. Sic enim habet: *Sed nimis anxie studioseque hanc futilem & fane anilem fabulam* (nempe de Henoch & Helia interficiendis) *refutasti, cui tantum abest, vt credam, vt contra iste tam erudito seculo, hoc qui credat (Deum testor) non modò pro magni nominis Theologo, sed ne pro Christiano quidem habeam. Veteribus autem Theologis, si qui in hac parte errauerint, æquior sum, propter rationem, quam supra memorani.* Est autem hæc ratio, quam suprà memorauerat: *Mirum non est, si sæpius Patres hic errent; & minus recte multa Apocalypsis mysteria intelligant, propterea quod liber ille eorum temporibus adhuc obsignatus fuit: & licet mysterium iniquitatis iam cum ageretur, ille tamen homo peccati nondum erat reuelatus. In omnibus enim obscuris prophetiis certissima est regula, nunquam eas satis intelligi posse, vsque dum compleantur.*

7. Igitur Rex ita sentit. 1. Prophetias non posse intelligi, nisi quando completæ sunt. 2. Prophetiam Apocal. de Antichristo & duobus testibus, non fuisse completam eo tempore, quo vixerunt antiqui Patres: ac proinde non mirum esse, si ab eis intellecta non fuerit: Et hoc modo errorem eorum excusari posse.

3. Eandem prophetiam hoc tempore completam esse, nunc enim venisse Antichristum, & manifestum esse, quod sit Pontifex Romanus; & tamen nusquam apparere Henoch & Heliam: ideoque anilem fabulam esse quicquid antiqui Patres de Henoch & Helia commenti sunt. 4. Quid hoc tempore in tam clara luce, adhuc credunt venturos Henoch & Heliam, non posse haberi pro Christianis: multò minus pro Theologis. Hęc summa est.

8. Sed primùm quæro, quis Regem Angliæ constituerit Iudicem supra antiquos & recentes Theologos in causa fidei ac religionis? Laici de eiusmodi rebus iudicare non debent, sed Episcopi, vt supra ostensum. Deinde iudicium hoc, non modo vsurpatum, sed etiam temerarium est. Omnes enim Theologi, quotquot nunc sunt, & olim fuerunt, eo manifestè damnantur. Veteres quidem erroris: moderni autem impietatis. Solus Rex cum suo Sacellano innocens est. Solus ipse, nec errauit cum antiquis Patribus, nec cum modernis Theologis Christiano nomine indignus est. Denique quis spiritus reuelauit Regi, prophetiam Apocalypsis iam completam esse? aut vnde illi constat, venisse iampridem Antichristum, & sub nomine Romani Pontificis, orbi Christiano dominari? Hæc noua portenta sunt: sæpe quidem audita: sed accuratè à nostris refutata.

CAPVT V.

De duobus testibus Apocalyp. XI.

1. Rex Angliæ, vt ostensum est, damnat eos, qui per duos testes, quorum fit mentio in Apocalypsi, putant intelligendos esse Henoch & Heliam: eorum sententiam non aliter, quam *Iudaicam & anilem fabulam, aut otiosum somnium* interpretatur. Quid ergo ipse sentit? Audite Regis sapientiam. *Iam*, inquit, *dicta anilis fabula refutata de duobus illis testibus Henoch atque Helia, restat, vt meam coniecturam interponam, duosnamque quosnam illos testes esse arbitrer.* Arrigite aures, populi. Rex Angliæ mira dicturus est. Interponet suam, non sententiam, sed coniecturam. Non enim inter Patres & Episcopos, qui in conciliis rem definire solent: sed inter Mathematicos, seu coniectores videtur censeri velle. Audite ergo, quid coniectet. *Per duos*, inquit, *hosce testes, intelliguntur vetus ac nouum Testamentum.* Hoc sic probat: Illi duo testes interficiendi sunt ab Antichristo, & postea iterum è Deo reuiscitandi: atqui sacra Scriptura veteris ac noui Testamenti à Pontifice fuit corrupta, neglecta, & quodammodo interfecta: & postea à Luthero & Caluino fuit iterum in pristinum honorem restituta. Ergo coniectura Regis Angliæ verissima est. Magnum, si Diis placet, argumentum.

2. Dicam, quod res est. Tota hæc Regis interpretatio meritò suspecta esse debet. 1. quia noua & hactenus inaudita est. 2. quia nititur mera coniectura, & quidem vnius tantum hominis. Nisi fortè Sacellanus coniecturæ socius sit. 3. quia non potest esse à Spiritu sancto. 4. quia corrumpit sacram scripturam; imò interficit. Hinc sumo quatuor argumenta. *Primum est.* Omnis noua doctrina, quæ nunquam antea tradita est, & cõmuni antiquorum Patrum consensui repugnat, meritò suspecta esse debet apud fideles: atqui doctrina Regis de duobus testibus est planè noua, nunquam antea tradita, & communi antiquorũ Patrum consensui repugnat: ergo merito suspecta esse debet apud fide-

les. Et hic habet locum illud D. Hier. in Epist. ad Pammachium & Oceanum; *Quisquis asserere est nouarum dogmatum, quæso te, ut parcas humanis auribus; parcas fidei, quæ Apostolico ore laudata est. Cur post quadringentos annos* (dicam ego, post mille trecentos) *docere nos niteris, quod ante nescivimus? usque in hanc diem, sine vestra ista doctrina Christianus mundus fuit.*

3. *Alterum*, Illa doctrina, quæ nititur mera coniecturâ, & quidem vnius tantum hominis, non debet anteponi doctrinæ plurimorum Patrum, quæ iam pridem à Christianis recepta est. Atqui doctrina Regis de duobus testibus, id est, duobus Testamentis, nititur merâ coniecturâ, & quidem solius Regis (aut fortè Sacellani) doctrina autem Patrum de Henoch & Helia, vel saltem de Mose & Helia, iam pridem recepta est à Christianis: Ergo huic altera anteponi non debet. *Porrò* in scripturis inuenio duplices coniectores: quorum alii è Spiritu sancto, alii ab alio spiritu instructi, diuinare seu coniectare solent. Prioris generis fuerunt Ioseph, & Daniel, Gen. 40. 41. & Danielis 2. 24. Posterioris harioli, magi, & malefici apud Chaldæos, Dan. 2. 2. Si constaret Regem Angliæ coniectorem esse prioris generis, par illi fides haberetur, quæ olim Iosepho & Danieli. At nondum hoc constat.

4. *Tertium.* Illa doctrina non potest esse à Spiritu sancto, quæ ex mera vnius hominis pendet coniecturâ. Atqui doctrina Regis pendet ex mera vnius hominis coniecturâ, vt ipse fatetur: Non ergo potest esse à Spiritu sancto. Maiorem sic explico. Duplex potest esse coniectura, seu inspiratio, vt dictum est: Vna à Spiritu sancto; altera aliunde. Prior semper est vera, certa, indubitata; posterior sæpe falsa, incerta, lubrica. Prior tribuitur soli Deo, aut Spiritui sancto, non autem homini; posterior contra hominibus non Deo tribuitur. Hoc patet ex Scriptura. Nam Ioseph, Daniel, & alii Prophetæ diuini, quotiescunque ex Dei inspiratione aliquid locuti sunt, aut reuelarunt: à Deo se habere professi sunt. Genes. 40. *Qui dixerunt, Somnium vidimus, & non est, qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Ioseph, Nunquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis.* Et Gen. 41. 15. *Cui ille ait, Vidi somnia, nec est, qui edisserat: quæ audiui te sapientissime coniicere. Respondit Ioseph: Absque me, Deus responsum dabit prosperum Pharaoni.* Et Dan. 2. 27. *Respondens Daniel coram Rege ait: Mysterium quod Rex interrogat, sapientes, magi, harioli, & aruspices nequeunt indicare Regi. Sed est Deus in cælo reuelans mysteria, qui indicauit tibi Rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in nouissimis temporibus.* Et generatim loquendo, omnes Prophetæ soliti sunt dicere: *Verbum Domini quod locutus est per os meum.* Longè aliter Rex Angliæ. Non ait se loqui verbum Dei, nec coniecturam suam à Spiritu sancto esse contendit, sed ingenuè fatetur, quod res est, sui capitis coniecturam esse, ideoque non certam, sed tantum probabilem haberi vult. Sic enim loquitur: *Restat vt meam coniecturam interponam.* Et paulo post: *Proponam probabiles coniecturas.* Concludo igitur coniecturam Regis non esse à Spiritu sancto, sed aliunde.

5. *Quartum.* Is censetur corrumpere & occidere sacram scripturam, qui eam alio Spiritu interpretatur, quam quo inspirata est: At Rex Angliæ interpretatur scripturam Apocalypsis ex mera sua coniectura: Ergo interpretatur alio spiritu, quàm quo inspirata est. Minor patet ex dictis. Maior nititur tribus principiis. *Primum* est, quod sacra scriptura à Spiritu sancto dictata & inspirata sit. 1. Timoth. 3. 16. *Alterum*, quod eodem spiritu, quo dictata & inspirata est, debeat intelligi seu explicari & non alio. *Tertium* quod vita scripturæ cõsistat, non in cortice verborum, sed in vero & germano ipsius sensu. Igitur, qui vero sensu neglecto, aliunde quærit: censetur vitam auferre, quod est scripturam interficere: At qui illam interpretatur ex mera hominis coniectura, & non ex Spiritu sancto, is neglecto vero sensu, illum quærit: Ergo censetur vitam auferre, seu interficere. Hoc autem facere Regem Angliæ, satis iam ostensum est.

6. Præter hæc 4. argumenta, adhuc vnum addo ex concessione Regis in hunc modum: Concedit Rex, vt supra visum est, hanc propositionem; *Quamdiu prophetia Apocalypsis de Antichristo & duobus testibus ab eo interficiendis, suis obsignata, & nondum opere completa: non est mirum, si Patres errarint in eius intelligentia & explicatione. At nunc postquam completa est, adeò planam, facilem & certam habet intelligentiam, vt qui adhuc dubitat pro Christiano haberi non possit.* Iam sublimo. Atqui ipsemet Rex, post completam prophetiam (vt ipse quidem vult) adhuc dubitat de tota re: Ergo Rex suo iudicio pro Christiano haberi non potest. Minorem probo; quia per solam coniecturam, probabilem colligit, nomine duorum testium intelligi oportere vetus & nouum Testamentum. Hæc autem coniectura non facit rem certam & exploratam. De Antichristo verò sic loquitur: *Sane quod ad definitionem Antichristi, nolo rem tam obscuram & inuolutam, tanquam omnibus Christianis ad credendum necessariam vrgere.* Hic disertè fatetur, esse rem adhuc obscuram & inuolutam. Quomodo ergo paulo ante dixit, prophetiam de Antichristo completam esse, & adeò certam, vt hoc erudito sæculo dubitare nemo possit. Hæc non cohærent. Mitto alia absurda, quæ in Regis interpretatione passim occurrunt.

CAPVT VI.

De Beata Maria Virgine.

1. REx in præfatione monitoria, partim benè, partim malè sentit de B. Virgine Maria. Benè quidem cùm fatetur veram esse Dei matrem, & supra omnes beatorum hominum ac spirituum ordines ad cælestem gloriam elatam, excepto Christo. Malè verò, cum addit, eam se nostris rebus ac negotiis non immiscere, neque ad nostras preces attendere, eo quod tota gaudio cælesti perfusa sit. *In cælis*, inquit, *in æterno sanctorum animarum receptaculo, in æternam est felicitatem collocata, nunquam à tantis gaudiis vlla terrenarum rerum cura aut solicitudine auocanda.* Vis argumenti videtur esse huiusmodi: Qui in æterna felicitate ac gaudio collocati sunt, non possunt inde auocari, & nostris orationibus attendere: at B. Virgo in æterna felicitate & gaudio collocata est: ergo non potest inde auocari, & nostris orationibus attendere.

2. Vt verum fatear, nouus hic error est. Lutherani & Caluinistæ, qui hactenus negarunt Sanctorum inuocationem, eo fundamento nixi potissimùm sunt, quod putarent, Sanctos ignorare, quæ apud nos fiunt. Rex alio nititur. Ait, propter nimium gaudium, quo repleti sunt, non posse attendere ad ea, quæ petimus. Qui error, multò, quàm Lutheranorum & Caluinistarum, grauior est. Nam in de sequitur, nec Christũ mediatorem Dei & hominum, nec Angelos custodes posse attendere ad ea, quæ circa nos sunt: imo Christũ minus, quàm Angelos posse id præstare, quæ ingens blasphemia est. Hoc autẽ sequi sic ostendo: Qui in æterna felicitate & gaudio collocati sunt, non possunt nostris rebus ac negotiis attendere, vt vult Rex: Atqui Christus secundũ humanitatẽ, & Angeli custodes,

sunt in æterna felicitate & gaudio collocati, quod nemo negauerit. Ergo Christus & Angeli non possunt nostris rebus & negocijs attendere. Rursum: si gaudium cæleste obstat, quo minus beati possint ad res nostras attendere, sanè, quò quis maiori gaudio perfusus est, eo minus poterit attendere. At Christus secundum humanitatem maiori gaudio perfusus est, quàm Angeli. ergo minus potest ad res nostras attendere, quàm Angeli. Quæ hæc portenta sunt?

3. Hinc satis, opinor, patet, quam vim habeat argumentum Regis. Quasi verò Christus, B. Virgo & Angeli custodes, aliique Sancti in cælo, non possint attendere nostris rebus, nisi à cælesti gaudio auocentur. Vtrumque præstare possunt, & sui cælesti gloria, & simul res nostras procurare. Nec repugnant inter se beatum esse, & aliorum curam suscipere. Alioqui, quomodo Deus ipse, qui omnium rerum etiam minimarum, diligentissimam curam habet, beatus esse possit? Quomodo Christus, qui teste Apostolo, *quotidie interpellat pro nobis*, pleno gaudio perfrueretur?

4. *Addit Rex*, Inuocationem Sanctorum, *inter monitios, & ante quingentesimum Christi annum in auditos articulos*, referendam esse. Itane verò? quid si ego ostendam Sanctorum inuocationem maximè floruisse primis quingentis annis? Nec hoc difficile est. Patres, qui illis annis vixerunt, prolixè id testantur. E multis paucos accipe. Gregorius Nazianzenus oratione in Cyprianum sic ait: *Tu ab alto nos respice, nostramque sermonem ac vitam dirige.* Augustl. 7. de baptismo contra Donatistas. c. 1. *Adiuuet nos Cyprianus orationibus suis.* Athanasius in sermone de Deipara: *Inclina autem tuam in preces nostras, & ne obliniscaris populi tui.* Et infra: *Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima Virgo.* Et iterum: *intercede hera & domina, & regina & Mater Dei pro nobis.* Basilius orat. in quadraginta Martyres: *Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat: qui rursus lætatur hos oret: ille, vt à malis liberetur: hic, vt duret in rebus lætis.* Greg. Nyssenus orat. in S. Theodorum: *Intercede ac deprecare pro patria apud communem Regem & Dominum. Timemus afflictiones, expectamus pericula, non longe absunt scelesti Scythæ, bellum aduersum nos parantes, vt miles pugnat pro nobis: vt moriar, pro conseruis, vtere libertate loquendi.*

5. Hi Patres (& multi alij, quos recensere promptum est) vixerunt primis quingentis annis in Ecclesia, & titulo sanctitatis ac doctrinæ perspicui sunt. Hi ipsi Sanctos in cælo existentes inuocarunt. Quomodo ergo audet dicere Rex, Inuocationem Sanctorum primis quingentis annis in Ecclesia inauditam esse? Ninium credit suo Sacellano, qui contra conscientiam persuadet illi, quod vult. Optandum esset, vt Rex ipse legeret antiquos Patres, & non pateretur se amplius illudi.

CAPVT VII.

De fundamento fidei.

1. REx in monitoria præfatione dicit, debere vnumquemque scrutari scripturas, & super suâ certâ scientia fundamentum fidei collocare. Sic enim loquitur: *Cum Paulo opto, vos omnes fieri tales, hac vna in re qualis ego sum: in primis, vt velitis scripturas peruolutare, ex his credendi normam petere, neque super aliorum incertis opinionibus, sed vestra ipsorum certa scientia, fidei fundamenta collocare.* Quid hoc aliud est, quàm dicere debere vnumquemque facere se Iudicem dogmatum fidei: non credere Ecclesiæ, vel quicunque alteri, sed suo proprio iudicio acquiescere?

2. Hæc doctrina omnium perniciosissima est, & non solùm repugnat scripturis, patribus, & communi Christianorum consensui, sed etiam ipsum Regem & antecessores eius sine dubio condemnat. Hanc posteriorem partem sic ostendo. Rex Angliæ & alii Principes protestantes, vel habent potestatem cogendi suos subditos ad fidem, quam ipsi putant esse veram, vel non habent. Si habent. Ergo subditi tenentur illos sequi & obedire, ergo falsum est vnumquemque debere super sua certa scientia, fundamentum fidei collocare. Non enim subditi super sua scientia sed super scientia Regum & Principum collocare debent fundamentum fidei, si verum est, Reges & Principes habere potestatem, suos subditos ad fidem compellendi. Si autem non habent hanc potestatem; cur eam passim vsurpant? Cur Elizabetha coegit subditos ad Caluinismum? Cur Iacobus, interposito iuramento, idem facit? Cur Principes protestantes in Germania eos imitantur? Non enim quærunt ex subditis, quid quisque ex sua certa scientia statuat de rebus fidei & religionis: sed ipsi pro suo arbitrio & authoritate, etiam inuitis subditis, & sæpe reclamantibus, sua dogmata, coniecturas, & ceremonias proponunt, imagines confringunt, crucem Christi eliminant: omnia sacra, astante & dolente populo execrantur.

3. Hinc concludo, Regem Angliæ, vel in doctrina vel in facto errare. Docet vnumquemque debere collocare fundamentum fidei super sua certa scientia. At hoc non permittit suis subditis, vt faciant. Vel ergo hic, vel ibi errat. ergo in vtroque illum errare sentio. Nam neque Rex ipse, neque subditi debent esse iudices controuersiarum. Quis ergo? Non alius, quàm Prælatus Ecclesiæ. Hoc etsi probatum sæpe sit, conabor etiam hic probare. Nec opus est alio, quàm hoc vulgari argumento: Omnes Catholici consentiunt, solùm Prælatum Ecclesiasticum esse legitimum Iudicem controuersiarum fidei ac religionis. Aduersarij autem non possunt inter se conuenire de iudice, quia alij volunt esse Spiritum sanctum, alij scripturam, alij internum critirium, alij principem vel magistratum sæcularem, alij vnumquemque priuatum. ergo potius Catholicis, quàm aduersarijs credendum est.

4. Hoc, inquam, argumento satis conuincuntur Aduersarij, nisi valde impudentes sint. Cum enim videant omnes controuersias, quæ inter nos Catholicos oriuntur, statim sopiri per magistratum Ecclesiasticum, quem omnes, tanquam legitimum Iudicem agnoscimus: et è contrario experientia doceat, nullam controuersiam; quæ inter ipsos oritur, finiri posse, quia non possunt conuenire de communi iudice: quid aliud statuere ac cogitare debent, quàm nos Catholicos meliori conditione esse, qui lites nostras finire possumus; quam ipsos, qui finire non possunt.

CAPVT VIII.

De Concilio generali conuocando.

1. REx in monitoria præfatione dicit, si Cõcilium generale indicendum esset, in quo omnes Christiani *ad aliquem in religione consensum adduci possent*, oportere conuocari omnes Christianos Principes & Eccles. *exclusis Iesuitis & Puritanis.* Hos enim fatetur se odisse: magis tamen Puritanos, quàm Iesuitas. Quãuis enim isto loco vtrosque coniungat; & communi

Digitized by Google

titulo appellet *inuisos & furiosos incendiarios*, alibi tamen satis ostendit, se Puritanis infestiorem esse quàm Iesuitis. Sic enim loquitur: *Egone Puritanus, qui à Puritanis non solùm anarchiæ continuò vexatus fui, verum etiam in ipso matris vtero propemodum extinctus, antequam in lucem editus essem? Ego, qui in meo ad filium libro, multo acrius ac vehementius in Puritanos quam Pontifices inuectus sum? cui etiam cum secundò ederetur, prolixam in editum Puritanorum Præfationem Apologeticam præpo*[illegible]?

2. Igitur ex mente regis, nec tria seruari oportet. Primò, vt indicatur Concilium generale. Secundò, vt tractetur de consensu fidei ac religionis. Tertiò, vt excludatur Iesuitæ & Puritani. Hinc oritur mihi triplex quæstio. Prima, quinã Christiani adfuturi sint in illo generali Concilio, si Iesuitæ & Puritani excludi debeant? Altera, quis futurus Concilii Præses seu Iudex? Tertia quis consensus in fide & religione sperari possit? De singulis obiter dicam.

3. Primùm ergo quæro, quinam adfuturi sint exclusis Iesuitis & Puritanis? Ratio dubitandi est, quia si de fide & religione agitur (sicut reuera agitur) omnes Catholici, quotquot per orbem Christianum dispersi sunt, cum Iesuitis in fide & religione consentiunt. Et similiter omnes vbique puri Caluinistæ, cum Puritanis. Si ergo Iesuitæ & Puritani, titulo fidei ac religionis excludendi essent; omnes Catholicos & puros Caluinistas eodem titulo excludi oporteret. Faciamus ergo sic esse. excludantur Pontifex, Imperator, Reges Hispaniæ, Galliæ, Poloniæ, Hungariæ, Archiduces Austriæ, Principes Electores, Moguntinus, Treuirensis, Colonienſis, Palatinus, Duces Bauariæ, Lotaringiæ, Brabantiæ, Franconiæ, Italiæ: Et omnes eorum subditi. His omnibus exclusis, qui tandem sunt, qui Concilio generali interesse possint? Nimirum soli Anabaptistæ, Lutherani, & non puri, seu Anglicani Caluinistæ. At hi omnes, respectu aliorum, quos exclusos vult Rex pauculi omninò sunt. Quomodo ergo generale Concilium dici poterit, vbi tam paucis præsentibus, maior pars Christiani orbis abfutura est?

4. Et quis huic generali (si Deus placet) Cõcilio præsidebit? quis omnium controuersiarum, quæ in disceptationem veniunt, supremus Iudex constituetur? Sine dubio Rex Angliæ, vel Daniæ, vel Princeps aliquis Lutheranus. At non ferent hoc Anabaptistæ, qui omnem magistratum execrantur. Sed nec fieri poterit, vt vnus aliquis sit Iudex omnium. Nam vt supra dictum est, Rex Angliæ vult vnumquẽque debere super certa sua scientia fundamentum fidei suæ collocare. Singulos ergo, qui in Concilio adfuturi sunt, Iudices esse necesse est. Singuli super certa sua scientia, non super alterius iudicio vel arbitrio, fidei ac religionis fundamentũ collocabunt. Et quis tunc consensus sperari poterit?

5. Rem exemplo declarabo. Conuocetur Concilium, quale vult Rex. Adsint Anabaptistæ, Lutherani, & qui in Anglia cum Rege sentiunt. Moueatur controuersia; *An infantes, cum adoleuerint, iterum baptizandi sint*, Affirment Anabaptistæ: negent cæteri. Præses, quisquis futurus est, litem dirimat. Quid facto opus? Audiantur primum Anabaptistæ. Eorum, sine dubio, vox hæc erit: *Domine Rex fundamentum fidei de baptismo infantium, super certa nostra scientia collocandum est, vt ipse ais. At certò nobis constat, infantes cum adoleuerint, iterum baptizandos esse. In hac scientia fundamentum fidei nostræ immotum stat. Vos si vultis, aliter sentite & facite, per nos licet.* Quidam Lutherani cum sociis: Sic illi, *Domine Rex nostra certa scientia plane contraria est. Scimus infantes, si semel baptismo lustrati sunt, non iterum lustrandos esse. In hoc pedem figimus.* His vtrimque auditis concludet Rex: *Vnusquisque abũdet in suo sensu.*

Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capellæ.

EPILOGVS.

QVæ hactenus contra Serenissimum Angliæ Regem (quem semper & vbique honoris causa nominatum volui) à me disputata sunt: ad duo capita rẽ uocari possunt. Priori ostentum est, Regem in suo regno, nullo penitus iure Primatum Ecclesiæ vsurpare posse. Posteriori, noua quædam paradoxa & falsa dogmata, quæ in illius libro reperta sunt, succincta veritate refutauimus. In vtroque ea, qua potui & debui, modestiâ, perpetuo vsus. Itaque spero, non modo quemcunque Lectorem, sed ipsum quoque Serenissimum Regem, æquo lubentique animo, quidquid à me veritatis studio conscriptum est, accepturum esse.

OPVSCVLVM IX.

REFVTATIO.

TORTVRAE TORTI,

SEV

Contra Sacellanum Regis Angliæ, quòd causam sui Regis negligenter egerit.

Rmo AC ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO D. IOANNI SVICARDO S. SEDIS Moguntinæ Archiepiscopo, S. Romani Imperij per Germaniam Archicancellario, & Principi Electori, Principi ac Domino suo Clementissimo.

M. B.

PRODIERVNT nuper, Rme & Illustrissime Princeps, duo libri ex Anglia: quorum alter Serenissimi Regis Iacobi, alter Sacellani ipsius titulum præ se ferebat. Vtrumque, quæ potui breuitate ac modestia, vt pote Romanæ Ecclesiæ palam repugnantem, Veritatis studio refutaui. Et quidem prioris refutationem Inuictissimo Imperatori Rodolpho, Serenissimis Regibus & Illustrissimis Christiani orbis Principibus (inter quos tu omnes) inscripsi ac dedicaui: posterioris verò, Amplissimo tuo nomini, speciatim nuncupandam censui. Causa duplex est. Vna, quod cum Catholicæ fidei ac religionis propugnandæ gratia, hic labor à me susceptus sit, nullius patrocinio potius, quàm tuo, qui eiusdem fidei in Ger-

mania magnus propagator ac protector es, in lucem exire debeat. Altera, quod tua in nostrum Archiepiscopale collegium Moguntinum merita & beneficia iure id exigant. Accipies, opinor, in bonam partem; & quod obsequii ac observantiæ testificandæ causa sincerè à me factum est, serena mente interpretaberis. Deus Opt. Max. Celsitudinem vestram in commodum patriæ & Ecclesiæ diu servet incolumem.

REFVTATIO TORTVRAE TORTI, SEV

In Sacellanum Regis Angliæ.

VPer scripsisti librum pro tuo Rege, contra Matthæum Tortum, cùm hoc titulo; *Tortura Torti*. Nomen tuum non prodis, sed insinuas te esse Sacellanum; Eleemosynarium, Tortorem. Ego quod honorificentius est, Sacellanũ te appellabo. Disputas autem in eo libro de his tribus potissimùm capitibus. Primò, de iuramento fidelitatis, quod Rex tuus exigit à suis subditis. Secundò, de Primatu Regis in rebus Ecclesiasticis. Tertiò, de potestate Papæ. Si verba spectem, satis cultus ac elegans es. Si laborem ac diligentiam, non culpo otium. At multa alia sunt, quæ non æquè probem. Hæc maximè. Primùm, quod ad conuitiandum sis proiectissimus. Secundum, quod multa falsa & absurda passim inspergas. Tertium, quod Primatum Regis tui, quem astruere volebas, cuertas potius, quàm stabilias. Quo nihil turpius. De his tribus hoc ordine dicturus sum.

1. *De conuitiis Sacellani.*
2. *De Paradoxis illius.*
3. *De Primatu Regis per eum euerso.*

IGnoscès, spero, si hæc tria modestè ob oculos tibi proponam: tum tui, tum aliorum gratia. Tui, vt te ipsum agnoscas, & si fieri potest, ad saniorem mentem redeas. Aliorum, vt intelligant, non temerè tibi fidendum esse, qui toties & tam enormiter in rebus magni momenti lapsus sis. Audi patienter.

CAPVT I.

De conuitiis Sacellani.

STatim in ingressu Torturæ reprehendis Matthæum Tortum, quod totus in conuitiis sit. Sic enim de eo scribis: *Per librum totum a principio, ita immodeste immodestius, ita totum in conuitiis, facile vt quinis Matthæum Tortum esse, possis intelligere.* At tu, mi homo, longè super as Matthæum Tortum in hoc genere. Nemini parcis. Omnes vbi minima occasio est, conuitio aliquo lacessis. Clementem VIII. vocas *perfidum*: Cardinalem Bellarminum, *votiuagum*: Nicolaum Sanderum, *mortalium mendacissimum*, edmundum Campianum, & alios qui pro Catholica fide martyrium passi sunt, *prodiores*: Iesuitas, *atrocissimorum factorum authores*: Catholicos *de Malchi prosapia, qui praecisa aure dextra, omnia sinistra audiant, & interpretentur.* Omitto, quæ in Matthæum Tortũ furiunter despumatis.

2. Hæc & similia conuitia, quæ tibi demens fingis, vt video, non decent bonum virum. Multo minus Sacellanum aut eleemosynarium Regis, qualem te esse vis. Tortorem forte non admodum dedeceant. Nec est, quod te excuses exemplo Matthæi Torti, quasi is prior lacessierit te conuitio. Primùm, non ita est. Deinde, fuisset sanè, an tu Christiani hominis esse putas in malo talionem reddere? Aliter Apostolus nos docuit, Rom. 12. 17. *Nulli malum pro malo reddamus.* Et denique, si reddere volebas, cur aliis non pepercisti? Non satis tibi erat vnus Tortus, quem torqueres, nisi etiam in alios eadem libidine desæuires? Posthac talibus abstine. Et audi illud Prouerb. 21. 23. *Qui custodit os suum & linguam suam:* Et Matth. 12. 35. *Ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala.* Vide quis tuus thesaurus sit, vnde proferuntur tot conuitia. Et caue, *quia maledici regnum Dei non possidebunt.* 1. Corinth. 6.

CAPVT II.

De Paradoxis Sacellani.

AD conuitia accedunt Paradoxa, quæ multa sunt in tuo libro. Ex iis hæc potissimum.

1. Puritanos in Anglia sincerè iurare in Primatum Regis.

2. Primatum, omni iure deberi Regi.

3. Neminem adhuc negasse, Reges veteris Testamenti, habuisse Primatum in Ecclesia.

4. Reges noui Testamenti, esse Pastores ouium Christi.

5. Reges sæpe in Scriptura vocari *Christos*, seu *Vnctos Domini*, at Sacerdotes aut Pontifices, nunquam sic vocari.

6. Si Pontifex præter Christum, esset caput Ecclesiæ: monstrosam ac bicipitem fore Ecclesiam.

7. Si Pontifex haberet potestatem deponendi Reges, meliori conditione fore ethnicos, quàm Christianos Reges.

8. Si Pontifex velit habere regnum temporale, suadendum esse, vt diabolum adeat, & ab eo petat.

9. Excommunicandi potestatem, non esse Petro Apostolo, sed ecclesiæ datam.

10. Prophetiam Apocalypsis de Antichristo, iam impletam esse, ac proinde claram & minimè intricatam.

11. Reges Daniæ & Suetiæ, necnon Principes Germaniæ, consentire Regi Angliæ in rebus fidei.

12. Regi Angliæ non esse iam liberum mutare religionem, aut Catholicam in regno suo permittere, eo quod hoc iurauerit, sed non facturum.

13. Bellarminum esse votiuagum, eo quod ex Iesuita factus sit Cardinalis.

14. Catholicos docere, fidem non esse seruandam, & perfidiam esse licitam.

15. Catholicos esse de prosapia Malchi, eo quod nihil dextrè, sed omnia sinistrè interpretentur. Hæc pauca ex multis breuiter examinanda sunt.

ed by Google

Paradoxum I.

1. PRimùm ergo ais, Puritanos in Anglia sincerè iurare in Primatum Regis. Verba tua sunt hæc, pag. 379. in fine, *Quos verò Puritanos appellat, si Regium Primatum detestentur, detestandi ipsi. Profitentur enim, subscribunt, iurant indies. Sed & illi quod faciunt, ingenuè faciunt*, id est ingenuè profitentur Primatum Regis, ingenuè subscribunt, ingenuè iurant.

2. At Rex tuus multo aliter de illis sentit, in monitoria præfatione ad Imperatorem. Reges & Principes. Sic enim de illis loquitur; *Præclara sanè laus, præclarum encomium, quo Puritanos ornasti, cum me plus fidei vel in illis efferis, cum mentiris, tum limitaneis latronibus quam in hoc genere hominum inuenisse professus sim.* Vide nunc, quàm longè abeas à tuo Rege, à tuo capite, & Primate Ecclesiastico. Rex profitetur, se plus fidelitatis inuenisse in efferis latronibus, quàm in Puritanis. Tu contra asseris, Puritanos ingenuè facere, quod faciunt. Igitur, *ingenui* tibi sunt, qui Regi plusquam *efferi latrones.*

3. Addit Rex; *Ergo à Puritanis, non solùm à nativitate cõtinuò vexatus fui; verùm etiam in ipsa matris vtero prope modum extinctus, antequam in lucem editus essem.* Quid tu ad hoc? An repetes illud tuum solemne, *Puritani quod faciunt, ingenuè faciunt*? Nimirum ergo vt tu quidem interpretaris, ingenuè voluerunt Regem in vtero materno extinguere, antequam in lucem editus esset. Et hoc, in tuo Sacellano est, *ingenuos esse*?

4. Pergit Rex; *Ego in meo ad filium libro multo acrius ac vehementius in Puritanos, quàm Pontificios inuectus sum.* Igitur ex sententia Regis, Puritani deteriores sunt quam Pontificij. At tu Pontificios vocas *proditores.* Puritani ergo proditoribus deteriores sunt. Et tu tamen scribi, ingenuè eos facere, quod faciunt?

5. Iterum Rex, *Mihi præcipuus labor fuit, deiectos Episcopos restituere, & Puritanorum Anarchiam expugnare.* Nimirum, Puritani Anarchiam amant; Monarchiam seu Primatum detestantur. Rex contra; Anarchiam expugnat, Primatum statuit. Nunc quæro, si Primatum detestantur Puritani, quomodo possunt ingenuè iurare in Primatum? Vel ergo Puritani, non amplius Puritani sunt: vel si sunt qui fuerunt; Anarchiam amant & Primatum detestantur. Non ergo *ingenuè*, sed *subdolè* faciunt, quod faciunt.

6. Vide, quam in omnibus Regi tuo contrarius sis. Quos accusat ille, tu purgas. Sed tamen ab impudentia purgare non poteris. An non grandis impudentia est, & (si vis) impudentia, quod Caluinistæ in Germania & Hollandia, qui nihil aliud, quàm Puritani sunt toties ausi fuerunt recudere *Monitorian* Regis tui *Præfationem* in qua tam apertè perstringuntur? Quid enim magis spectare potest ad illorum ignominiam, quàm quod publico Regis testimonio habeantur deteriores latronibus, quippe cui in mortem Regis adhuc in vtero materno existentis, crudelissimè conspirarint: & hanc tantum ignominiam typis identidem diuulgare, nec infamiam publicam extimescere, nónne impudentia est? Et tibi nihilominus *ingenuè* faciunt, quod faciunt.

Paradoxum II.

7. AIs Primatum Ecclesiasticum, omni iure, deberi Regibus. Hæc enim sunt verba tua, p. 90. Opusc. Dec.

A *Primatus spiritualis debetur Regibus omni iure.* Videamus, an ita sit. Ius, vt nostri, aliud naturale, aliud positiuum est. Hoc iterum, aut diuinum, aut humanum. Diuinum aliud veteris, aliud noui Testamenti. Similiter, Humanum aliud canonicum, aliud ciuile. Vis ergo, omni hoc iure Primatum Ecclesiæ deberi Regibus? Ita apparet. At alibi fateris solo iure veteris Testamenti deberi. Non igitur omni iure. Sic enim scribis, pag. 363. *Amore institutóque Israëlis ordiur Apologia, inde enim vim habet, atque neruos suos quæstio hæc omnis* (de Primatu) *In Israële enim populo suo regnum instituit Deus, & Ecclesiam in regno, ex mente sua. Exemplum inde nobis sumendum est, cum in Testamento nouo nullum habeamus. Nusquam ibi in vnum coaluerunt Ecclesia & Imperium,* B *procul se habuit Imperium ab Ecclesia.*

8. Agnoscis, opinor, hæc tua verba, quæ te condemnant. Nam si quæstio de Primatu, vt hic affirmas, non aliunde, quàm ex more & instituto populi Israëlis vim suam habet, non ergo ex iure naturali non ex diuino noui Testamenti, non ex canonico aut ciuili. Quomodo ergo *ex omni iure*? Rursum, si in nouo Testamento *nusquam in vnum coaluerunt Ecclesia & Imperium*: Ergo iure noui Testamenti non necesse est, in vnum coalescere. Ergo non *omni iure.* Et sanè, si nusquam antea in nouo Testamento, quomodo nunc in Anglia, tam sero in vnum coalescunt? Hic teipsum planè constringis.

C

Paradoxum III.

9. AIs neminem adhuc negasse, Reges Veteris Testamenti habuisse Primatum Ecclesiæ. Sic enim habes pag. 364. *In Israële autem rondum os reperi tam durum, quod neoare etiam auderet, præcipuas in religionis partes penes Regem extitisse.* At ego, non vnum, sed multos reperi, quid id ausi sunt negare. Ausi sunt ex vestra Anglia, Nicolaus Sanderus, lib. 3. de visibili monarchia Ecclesiæ c. 3. in solutione quintæ Obiectionis Protestantium, & Thom. Stapletonus lib. 5. principiorum fidei doctrinalium, c. 23. Ausi ex nostris Bellar. lib. 1. de Concilijs. c. 20. Iacob. Gretserus lib. D 2. considerationum ad Theologos Venetos, consid. 1. 2. & 3. Adamus Tanneius lib. 1. defensionis Ecclesiasticæ libertatis, cap. 15. & alij.

10. Hi omnes, locis citatis, proponunt argumentum, quo vos vti soletis ad probandum Regis Primatum in rebus Ecclesiasticis. Est autem hoc: *Moses, Iosue, Dauid, Salomon, Iosias & alij Reges veteris Testamenti habuerunt Primatum Ecclesiæ. Ergo etiam Reges noui Testamenti habent.* In solutione huius argumenti omnes negant antecedens. Negant, inquam, Reges veteris Testamenti, si præcisè spectemus potestatem Regiam, habuisse primatum Ecclesiæ: tametsi concedant, aliquos ex iis habuisse, non ordinario iure, tanquam Reges, sed quatenus erant simul prophetæ aut Pontifices, per extraordinariam concessionem. E Verba Bellarmini sunt hæc, *Respondeo primo, Moses non solùm Principem, sed etiam summũ sacerdotem fuisse, vt patet ex Psal 98. Moses & Aaron in sacerdotibus eius. Iosue autem, Dauidem, Salomonem, & aliquos alios, non solùm Reges, sed etiam Prophetas fuisse, quibus Deus quædam extraordinariè committebat, quæ ad Sacerdotes alioquin ex officio spectabant. Hoc modo Salomon Rex amouit Abiathar à sacerdotio, & constituit Sadoc pro eo. Id enim fecit non vt Rex, sed vt propheta ex diuina inspiratione. Dico secundo, alios Reges Synagogæ, qui boni fuerunt, nunquam se miscuisse in negotijs sacerdotalibus, & si quando se miscuerunt, punitos fuisse.* Similia habent alij.

11. Hoc tamen addo (in quo tu fallis, aut falleris)

nonnullos ex prædictis authoribus, non solùm negate antecedens, sed etiam consequentiam argumenti. Itaque duas adhibent solutiones. Prior est hæc; *Negamus Reges veteris Testamenti habuisse primatum Ecclesiæ.* Posterior hæc; *Etiamsi daremus Reges veteris Testamenti habuisse Primatum Ecclesiæ; non tamen sequeretur, etiam noui Testamenti Reges eum habere.* Cuius rei varias assignant causas. Vide, quæ in eiusdem argumenti solutione à me dicta sunt in Refutatione Apologiæ Regis Angliæ, cap. 2.

Paradoxum IV.

13. AIs, Reges noui Testamenti, esse Pastores ouium Christi? & quamuis illa verba, *Pasce oues meas*, Petro dicta sunt, tamen etiam ad Reges Christianos pertinere. Ideò autem illis dicta non esse, quia tempore Christi nulli erant Reges Christiani, quibus cura ouium committi posset. Sic enim habes pag. 53. *Rex noster* (Angliæ) *est Dux gregis sub Christo Pastorum Principe. Sum & alij Reges Christiani ad vnum omnes, suasi iura nossent, & vel vires illis vel animus non deesset.* Et clarius pag. 91. *Neque quicquam ad rem quod de Christo addis, non Regem aliquem, sed Apostolum gregis sui Pastorem designante. Certe, vt nec Regem sub lege, quia nondum ibi Rex vllus, at vbi iam Rex, tunc nec ei Pastoris nomen negatum: ita sub Euangelio, cum non essent Reges adhuc, qui tum nulli erant, Pastores esse non poterant. At vbi Reges Christo nomen dederant, tum demum, non minus Pastores hi, quàm olim Reges Israëlis. Quod si autem ab initio fuerim nomen Christo dedissent, nulla ratio, quo minus gregis Christiani Pastores designari potuissent.*

14. Non vnum, sed multa hic Paradoxa. Ac primum quæro ex te, si Christi tempore fuisset aliquis Rex Christianus, an Christus dixisset illi, *Pasce oues meas*? Si affirmas; vnde constat? aut quis ante te affirmauit? An tu primus es, qui orbi Christiano mysterium hoc patefacis? Si negas; rectè quidem. Sed si Christus non dixisset Regi Christiano, *Pasce oues meas*, qua tu authoritate dicis Iacobo Regi *Pasce oues Christi?* An tu Petrum ab officio Pastorali repellis, qui à Christo Pastor constitutus est, & iubornas Regē, qui à Christo constitutus non est? Audax facinus; & Sacellano dignum scilicet.

15. Iterum quæro; quid sit, *pasce oues meas*? Tu quidem (pag. 52.) interpretaris de pastione verbi & doctrinæ. Et sit sanè ita. At tu idem (pagina 380.) fateris, Regem non pascere oues Christi, verbo & doctrina. Ergo Rex, ex tua concessione, non est Pastor ouium Christi; nec illa verba, *Pasce oues meas*, eo sensu, quo à Christo prolata sunt, possunt ad regem pertinere. Hic non expedies te, sat scio. Aut enim fateri necesse est, verba illa non intelligi de pastione verbi & doctrinę: aut Regi conuenire, vt pascat verbo & doctrina: aut certe Regem non esse Pastorem ouium Christi. At hæc omnia contra te sunt. Vis verba Christi intelligi de pastione verbi & doctrinæ. Vis Regem non pascere oues Christi verbo & doctrina. Vis Regem esse Pastorem ouiū Christi. Quò tandem euades?

16. Tertio quæro, quarę alij Reges Christiani non vsurpent sibi officium pastorale, si verè pastores ouiū Christi sunt? Facerent, inquis, *sua si iura nossent, & vel vires illis, vel animus non deesset.* At quid hoc aliud est, quam dicere, Regem Angliæ scientem esse, reliquos ignorantes? illum vires habere, reliquos impotentes esse? illum animosum, reliquos timidos & ignauos esse? Ita fit, vt dum Regi tuo assentiri vis, in alios contumelioſus existas.

Paradoxum V.

AIs Reges sæpe in scriptura vocari Christos, seu Vnctos Domini: at Pontifices aut Sacerdotes, nunquam sic vocari: ideóque male fecisse Matthæum Tortum, quod Pontificem Romanum eo nomine appellauerit. Verba tua sunt hæc pag. 114. *Mihi verò multo magis improprium videtur, quod Pontificem nouo nomine, nec ei in scripturis sacris vsquam attributo Christum, Domini indigetasti.* Et paulò post, *Reges quidem reperio sic in sacris literis sæpe sæpius nominatos, Pontifici nomen hoc tributum ibi non memini. Iuuet nos Matthæus, & vel vnum locum designet in toto volumine Bibliorum, vbi nomen hoc illi Pontifici, sacri illi scriptores attribuerint.*

18. At mi homo, nihil opus est, Matthæum ex Italia accersere, vt vnum locum tibi designet. Ego, qui vobis vicinior sum, plura loca tibi designabo. Audi ergo. Exod. 29. 7. *Oleum vnctionis fundes super caput eius* (Aaronis) *atque hoc ritu consecrabitur.* Et Leuitici 4. 3. *Si sacerdos, qui vnctus est, peccauerit.* Et Leuit. 8. 12. *Fundens oleum super caput Aaron, vnxit eum, & consecrauit.* Et Leuit. 16. 32. *Expiabit autem Sacerdos, qui vnctus fuerit.* Et Num. 3. 3. *Hæc nomina filiorum Aaron Sacerdotum qui vncti sunt, & quorum consecrata manus, vt sacerdotio fungerentur.* Et Num. 35. 25. *Manebit ibi, donec Sacerdos magnus, qui oleo sancto vnctus est, moriatur.*

19. En, habes hic varia Scripturæ loca, in quibus sacerdotes dicuntur *Vncti*. Non ergo soli Reges dicuntur *Vncti*. Hoc discere poteras ex Augustino in Ps. 26. circa titulum Psalmi, vbi docet, olim in veteri Testamento, vnctos fuisse Reges & Sacerdotes, idque propterea quod vtrique figurarent vnum Christum, qui erat futurus Rex simul & Sacerdos. Verba Augustini sunt hæc: *Tunc vngebantur Rex & Sacerdos. Duo ista illo tempore vncta persona. In duabus personis prefigurabatur futurus vnus Rex & Sacerdos, utroque munere vnus Christus, & ideo Christus à Chrismate.* Et in Psal. 44. circa illa verba, *Vnxit te Deus*, sic scribit, *Vnctum audis, Christum intellige: Etenim Christus à Chrismate. Hoc nomen quod appellatur Christus, vnctionis est, Nec in aliquo alibi vngebantur Reges & Sacerdotes, nisi in illo regno vbi Christus prophetabatur & vngebatur, & vnde venturum erat Christi nomen. Nusquam est alibi omnino, in vlla gente, in nullo regno.*

20. Igitur ex sententia scripturæ & Augustini, non minus sacerdotes quàm reges dicuntur *Vncti*. At inquies, non dicuntur *Christi Domini*, sicut reges. Sed primùm, nihil hoc obstat. Non enim de vocibus, sed de re per voces significata, disputamus. Porrò hæ duæ voces, *Christus*, & *Vnctus*, eandem rem significant. Et, vt loquitur Augustinus, *Hoc nomen, quod appellatur Christus, vnctionis est.* Deinde, falsum assumis. Non solùm *Vncti*, sed etiam *Christi* vocantur Sacerdotes in Scripturis. Sic enim legimus 2. Mach. 1. 10. *Populus qui est Hierosolymis, & in Iudæa, Senatusque & Iudas, Aristobulo Magistro Ptolomæi Regis qui est de genere Christorum Sacerdotum, & his, in Ægypto sunt, Iudeis salutem & sanitatem.* Aduerte. Aristobulus est de genere Christorum Sacerdotum. Sacerdotes igitur *Christi* i. *Vncti* vocantur. Quid vis amplius?

21. Dices. Hæc omnia intelliguntur de sacerdotibus veteris Testamenti. Vellem autem videre locum, vbi Pontifex noui Testamenti (nimirum Papa) vocetur, *Christus*, seu *Vnctus*. Audi. Vellem vicissim videre locū, vbi Reges noui Testamenti vocentur eo nomine. An tibi liceat, hoc nomen, quod olim antiquis Regibus,

& Sacerdotibus tributum est à Spiritu sancto; ad Regem Angliæ transferre; & nobis non liceat, simili iure, transferre ad Pontificem? Nimis multum tibi arrogas.

22. Addo in nouo Testamento, semel duntaxat reperiri hoc nomen, *Christus Domini*, in ea significatione, de qua agimus: nempe apud Lucam cap. 2. v. 26. vbi dicitur: *Responsum acceperat Simeon à Spiritu S. non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini.* Hic Saluator noster appellatur *Christus Domini*, id est, *Vnctus à Domino.* Vnctus autem, & Rex, & Sacerdos, vt Augustin. supra notauit. Non oleo corporali, vt olim Reges & Sacerdotes in veteri Testamento: sed oleo spirituali, id est, Spiritu Sanct. In eo enim *requieuit Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis*, vt est apud Isaiam cap. 11.3. Et hoc est, quod Dauid prædixit, Psalm. 44. 8. *Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*, id est, Deus vnxit te in Sacerdotem & Regem peculiari quodam modo, præ alijs Regibus & Sacerdotibus. Nam te vnxit Spiritu Sanct. illos oleo tantum corporali. Hinc colligo, cùm Reges & Sacerdotes veteris Testamenti propterea vncti fuerint oleo corporali, vt essent figura seu typus futuri Messiæ, qui vngendus erat in Regem & Sacerdotem oleo spirituali, eo magis hoc nomen, *Vnctus*, seu, *Christus Domini*, conuenire Sacerdotibus, quam Regibus, quo magis Christus vsurpauit officium Sacerdotis, quàm Regis in hac vita. Aut certè si æquè vsurpauit vtrumque æquali iure, tam Sacerdotes, quàm Reges, vocari posse *Vnctos*, seu, *Christus Domini*. Nihil ergo causæ, cur hoc nomen tribui velis solis Regibus, & eripi Sacerdotibus: nisi quia tibi sic visum est.

Paradoxum VI.

23. Als si præter Christum, etiam Pontifex esset caput Ecclesiæ, monstrosam & bicipitem fore Ecclesiam. Sic enim habes, pag. 331. *Monstrosum verò corpus, cui plus vno sit capite.* Et infrà pag. 398. *Vnicum est caput vni corpori. Ecclesia vnum corpus. Nisi bicipitem aquilam fingas, aut tricipitem Geryonem, cui tot capita sunt, quot in mitra Pontificia coronæ, Christus ergo solus Ecclesiæ caput, non Papa.*

24. At si ita est, vt tu hic vis: cur alibi affirmas (parum sanè tui memor) Regem esse caput Ecclesiæ? An non metuis, ne Ecclesia sit biceps, si non solus Christus, sed etiam Rex tuus, sit caput Ecclesiæ? Nam sic habes, pag. 338. *Jam verò, vt nomen capitis ad Regem reuocetur, arte mirabili non est opus. Præiuit nobis voce Spiritus sanctus*; 1. Reg. 15. 17. *Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es. Interribus verò Israël tribus Leui. Caput ergo Rex vel tribus Leuitica: quia in tribuum Pontifex Achimelech sub Rege capite sic Chrysostomus hanc vocem capitis: reuocauit ad Theodosium, eumque dixit, non solum caput: sed quod in ipso cap. maxime sublime est, capitis verticem, idque omnium in terris hominum.*

25. Miror ego tuam inconstantiam. Dixisti paulò ante, solùm Christum esse caput Ecclesiæ. Cur hoc? vt Papam, quem odisti, posses excludere. Nunc etiam Regem vis esse caput. Nec caput modo, sed verticem capitis. Cur hoc? quia Regi placere & blandiri satagis. Ita fit, vt Ecclesiam bicipitem esse, facilè patiaris, si ad Regem attendas: non autem, si ad Pontificem; Et eadem Ecclesia, nunc pulchra tibi videatur, si habeat Christum & Regem Angliæ vt duo capita: nunc monstrosa, si Christum & Papam. Apage cum tuo capite in quo nunc vnum, nunc duo capita habet Ecclesia. Videtur in te quadrare illud Ecclesiastici. 27. 12. *Stultus, vt Luna mutatur:* Et Iac. 1. 8. *Vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis.*

Paradoxum VII.

26. Als si Pontifex haberet potestatem deponendi Reges, meliori conditione fore Ethnicos, quàm Christianos Reges: eo quod hi deponi ab eo possint, non illi. Sic enim habes, pag. 36. *Hæc doctrina semel promulgata, non multa post sæcula credo, Christo subijcientur. Quid enim? Rex Ethnicus deponi non potest à Papa Christiano? potest. Meliori ergo iure regnantur apud Ethnicos. Quis non de hinc tam (sanus est) mauult Ethnicus Subditi, qui Ethnici sunt officio suo in Reges laxari nequeunt? At Christiani queunt. Quis non subditos suos malit Ethnicos, quam Christianos? Quis Christianus Rex esse velit?*

27. Nec cautè, nec Christianè loqueris. Non cautè. Primò, quia quod dixisti, retorqueri potest hoc modo, si Rex Angliæ haberet potestatem deponendi Episcopos (quod tu asseris) meliori iure essent Episcopi in Hispania, Gallia, Polonia, quàm in Anglia: Nam hic deponi possunt ad arbitrium Regis, non ibi. Secundo, quia sicut nos fatemur, Reges Christianos deponi posse à Pontifice, si delinquant, non autem ethnicos: sic tu fateris, Reges Christianos excommunicari posse, non autem ethnicos: At ex tuo dogmate non rectè infertur, meliori iure esse Ethnicos, quàm Christianos, cum tamen plus sit priuari bonis Ecclesiæ spiritualibus per excommunicationem; quàm priuari regno temporali per depositionem: Ergo multo minus ex nostro dogmate inferri id potest.

28. Nec Christianè. Non enim Christiani hominis est sic argumentari; Delicta Regum puniuntur apud Christianos, non autem apud Ethnicos: ergo malim esse Rex apud Ethnicos, vbi non puniret, si delinquerem: quàm apud Christianos, vbi puniret. Sic planè tu argumentaris. Si, inquis, Christiani Reges, quando meriti sunt deponi possunt; Ethnici, etiamsi peccent, non tamen deponuntur: malim Ethnicus esse Rex, quàm Christianus. Nimirum satis ostendis: te pluris facere regnum temporale, quod admittere non velles; quàm cœleste, de quo non magnopere curas.

Paradoxum VIII.

29. Als si Pontifex velit habere regnum temporale, suadendum ei esse, vt diabolum adeat, & ab eo petat: quippe cùm ille ius habeat disponendi de regnis huius mundi. Sic etiam scribis, pag. 36. *Quod si Pontifici animus est ad regna mundi, est in Euangelio (memini) mentio de quodam, qui regna mundi omnes se esse, eaque disponendi ius habere se dixit. Eum adeat censeo; cum illo transigat.*

30. Ioco, an serio hoc dicis, mi homo? Vtrouis modo, vel iniurius es in tuum Regem, vel certè contumelioſus in Pontificem, quorum neutrum te decet. De iniuria in Regem, non negabis. At tu (citra iniuriam) auius fuisses, tuo Regi, cum regnum Angliæ

poſt mortem Eliſabethæ petebat, ſiue ioco, ſiue ſeriò A
reſpondere in hæc verba; *Si regnare vis in Anglia, diabolum adi, & cum eo tranſige, qui omnium regnorum diſtributor eſt?* non opinor. Alioqui de ſacellis actum erat. Cur ergo Pontifici ſic loqui auſus es, niſi quia in illum contumelioſus eſſe vis?

31. At, inquies, Pontifex quærit regnum temporale, quod illi non debetur. Contentus ſit regno ſpirituali. Sed, quid ſi ſimile dicam de tuo Rege? Quærit primatum Eccleſiæ, qui illi non debetur. Temporali regno contentus ſit. Addo, plus iuris eſſe Pontifici in regna temporalia, quam Regi tuo in Eccleſiam, quod alio loco demonſtrandum eſt.

B

Paradoxum IX.

32. AIs non Petro Apoſtolo, ſed Eccleſiæ datam eſſe poteſtatem excommunicandi, per illa verba, *Dic Eccleſiæ, ſi Eccleſia non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus.* Itemque per illa, *Quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis: & quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo.* Addis tamen Eccleſiam poſſe transferre hanc poteſtatem, in quos voluerit. Sic enim habes pag. 14. *Poteſtas hæc ibi cui data non Apoſtolo Petro.* Et infrà: *Vt autem Petro poteſtas ibi non data, cenſuram hanc vſurpandi, ita nec Petro ſi vſurparet ratihabitio promiſſa. Dicitur enim: Quæcunque ligaueritis. Non Petro igitur, vel Papæ: ſed Eccleſiæ.* Et iterum pag. 42. *Res ipſa, rei ipſius promiſſio, ratihabitio, vſus denique Eccleſiæ datur: ab Eccleſia datur: ab Eccleſia, & habetur & transfertur in vnum, ſiue plures, qui eius poſt vel exercendæ, vel demittendæ facultatem habent.* C

33. Ex hac tua doctrina ſequitur primò, olim tempore Apoſtolorum poteſtatem excommunicandi immediatè datam fuiſſe Eccleſiæ Catholicorum, & ab illa translatum in Paulum Apoſtolorum, vt eam exerceret in hominem inceſtuoſum & publicè denunciaret. At hoc ipſum apertè negas eodem loco his verbis; *Paulus congregatis Corinthiis, poteſtatem cenſuræ denunciandæ facit.* Sanè, ſi Paulus congregationi, ſeu Eccleſiæ Corinthiorum facit poteſtatem denunciandi cenſuram, vt hic affirmas; quomodo ipſe ab eadem Eccleſia hanc ipſam poteſtatem acceperat? Aut, quid obſecro, neceſſe erat, illam dare Eccleſiæ, ſi iam ante Eccleſia illam habebat à Chriſto, per illa verba: *Dic Eccleſiæ*? Hæc non cohærent. D

34. Secundò ſequitur, hoc tempore in Anglia poteſtatem excommunicandi eſſe immediatè in Eccleſia Anglicana, non autem in Epiſcopis. Ab Eccleſia tamen eam dari poſſe Epiſcopis. At ſi ita eſt cur Eccleſia Anglicana non dat Regi, Primati ſuo, hanc poteſtatem? cur potius dat Epiſcopis, quàm Regi, cùm Epiſcopi ſubiecti ſint Regi in iuriſdictione Eccleſiaſtica, vt vos vultis? An non turpe eſt, vos poteſtatem facere Epiſcopis, vt poſſint Regem ſuum, caput ſuum, Paſtorem ſuum & Primatem excommunicare, & extra Eccleſiam ejicere: Et nolle eandem poteſtatem facere Regi, vt poſſit ſubditos ſuos, eadem pœna coërcere? Certè aut valde iniqui eſtis in Regem veſtrum; aut non ſeriò Primatum Eccleſiæ illi tribuitis. Alterutrum neceſſe eſt. Tu nunc vide, quo ſpiritu illa verba à te ſcripta ſint. pag. 151. *Nos Principi cenſuræ poteſtatem non facimus.* Et quare non facitis, ſi verè Paſtorem & Primatem agnoſcitis: Sed pergo. E

Paradoxum X.

35. AIs, Prophetiam Apocalypſis de Antichriſto, iam impletam eſſe, ac proinde tam claram, vt oculis vſurpari poſſit. Sic enim habes, pag. 186. *Minime verò mirum, ſi iſta, quæ dixi iam, vel clara, vel certa, in Scripturis Patrum interpretationem non habeant. Signatus adhuc liber huius prophetiæ erat.* Et paulò poſt, *Mirari tamen non debeat quis ſi non illis tum adeo explicata omnia fuerint, quam nobis, per Dei gratiam, iam ſunt, qui conſummatam iam prophetiam illam quotidie oculis vſurpamus.*

36. Itáne verò? At Rex tuus contrarium ſentit. Nam in ſua monitoria præfatione diſertè ait, prophetiam illam Antichriſto obſcuram adhuc eſſe & inuolutam: & per ſolas coniecturas de illa diſputari poſſe. Verba eius ſunt hæc. *Sani quod ad definitionem Antichriſti, nolo rem tam obſcuram & inuolutam tanquam omnibus Chriſtianis ad credendum neceſſariam vrgere.* An, quod Regi tuo obſcurum & inuolutum eſt, tibi quotidie oculis vſurpatur? Non credam. Pergit Rex: *Id autem maxime mihi in votis eſt, vt ſi cui hanc meam de Antichriſto coniecturam libebit refellere, ſingulis diſputationis meæ partibus ordine reſpondeat.* Tibi Sacellane, neceſſe non eſt, ſingulis reſpondere. Tu verbo rem conficies, ſi dixeris: *Domine Rex, erras de coniectura: quod oculis vſurpatur, extra coniecturam eſt. Nos omnes oculis quotidie vſurpamus myſterium Antichriſti: Tu ſolus in Anglia non vides.* Victi.

37. Nec Regi modo, ſed & tibi ipſi contrarius es. Nam ſi prophetia de Antichriſto iam conſummata eſt, & oculis omnium vſurpatur, vt tu aſſeris: quis tandem eſt Antichriſtus ille, de quo prophetia loquitur? Papa, inquies. Hoc enim & Rex tuus, non quidem oculis vſurpat, ſed tamen coniectat. Sit ergo ita. At alibi dicis, Regem tuum à Papa excommunicari poſſe, quamuis non regno priuari. An ergo Antichriſtus Regem tuum excommunicare poteſt? Vide, quid dicas. Et caue ne dum adulando placere vis Regi, per impudentiam diſpliceas.

Paradoxum XI.

38. AIs, Reges Daniæ & Suetiæ, necnon Principes Germaniæ cum multis aliis, idem ſentire in rebus fidei, quod Rex Angliæ ſentit. Nam pag. 53. ſic ſcribis: *Quod ſi præſentis inſtituti foret, edocere poſſes ſereniſſimum magnæ Britanniæ Regem, & qui cum eo ſentiunt, Reges Daniæ & Suetiæ, Germaniæ Principes, Reſpublicas Heluetiæ & Rhetiæ, quique per Galliam, Belgium, Poloniam, Hungariam, Bohemiam Auſtriam, Ordines à nobis ſunt partem eſſe dominici gregis, nec minorem, nec minus illuſtrem partem, quàm quæ eſt pars Pauli V.*

39. Etiamſi præſentis inſtituti eſſet, nunquam edocere poſſes, quæ hic ſcribis. Hoc ſigillatim tibi oſtendam. Primùm ais, Regem tuum conſentire cum Regibus Daniæ & Suetiæ. At, quî hoc fieri poteſt? Reges illi Lutherani ſunt, & realem Chriſti in Euchariſtia præſentiam agnoſcunt: quàm Rex tuus omnino pernegat. Secundò, idem affirmas de Principibus Germaniæ, & aliarum Prouinciarum ordinibus. At hi ipſi inter ſe non conſentiunt, cum alij apertè Lutheranis

lij Caluiniſtæ ſint. Quomodo ergo diſſecti inter ſe, cum Rege tuo conſpirare poſſunt? Niſi Rex tuus (quod inſinuas) cum Caluiniſtis profiteatur religionem Caluiniſticam, & cum Lutheranis Lutheranam: *omnibus omnia factus vt omnes lucrifaciat.* Tertiò eſto tamen quod non eſt: & hi omnes, tam Lutherani, quàm Caluiniſtæ, conſentiant inter ſe, & cum tuo Rege: quomodo verum erit, quod addis, *partem eſſe dominici gregis*? Non capio hoc. Non, inquam, capio, quomodo ſint pars gregis, & non totus grex. Vel enim præter eos, qui à te nominati ſunt, adhuc alij pertinent ad dominicum gregem, vel nulli. Si alij, quare non nominaſti? aut qui illi ſunt? Non opinor, ex tua ſententia, Pontificios aut Anabaptiſtas eſſe. Hoc enim non pateris. Si nulli præter illos, quare partem gregis dominici, & non potius gregem nominaſti: Dicam clariùs. Si Reges Angliæ, Daniæ, Suetiæ, & alij Principes ac ordines, qui cum illis conſentiũt, ſunt pars gregis dominici, & non totus grex: neceſſe eſt, præter eos, aliam eſſe partem gregis dominici, quæ cum illis non conſentiat: ac proinde totum Chriſti ouile conſtare duabus partibus, quarum altera ab altera diſſecta ſit. Itane ſentis? Si non; explicate meliùs.

40. Sed demus hoc quoque. Sint pars gregis dominici, qui cum Rege tuo ſentiunt. Qua fronte addis partem illam, *nec minorem, nec minus illuſtrem eſſe, quàm quæ eſt pars Pauli V.* Hoc minus capio. Cum Paulo V. ſentiunt Rodolphus Imperator, Reges Hiſpaniæ, Galliæ, Poloniæ; Archiduces Auſtriæ: Principes Electorales, Moguntinus; Treuirenſis, Colonienſis: Duces Bauariæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Franconiæ, Hetruriæ: Epiſcopi, Bambergenſis, Conſtantienſis, Spirenſis, Vvormatienſis, Paderbornenſis, &c. vt multos alios omittam. Et tu audes ſcribere, hanc eſſe minus aut certè non magis illuſtrem partem, quàm quæ tuo Regi conſentit in religione? Nimis intemperans es in aſſeuerando. Et Rex tuus, quia ſtipes non eſt, facile aduertet, palpum ſibi à te obtrudi.

Paradoxum XII.

41. AIs, Regi Angliæ non eſſe iam liberum, mutare religionem, aut Catholicam in ſuo regno admittere, eo quod bis iurauerit, ſe id non facturum. Sic enim habes, pag. 81. *Nec in eo Regi audiendus, quod conſilium das de religione liberè habenda, integrum hoc iam illi non eſt. Nam non ſemel periurus ſit, quin bis, ſi te audiat. Qua enim (ſi quæ eſt fidei bis data conſcientia) vel conſcientia, vel fide ferret in regnis ſuis ritus veſtros, vel vſum eorum publicum, qui ſuſcepta primùm Scotia, ſuſcepta deinde Anglia coronarecia, vbique ſolenni ritu, Deo iuſiurandum præſtitit de conſeruanda in ſtatu ſuo illa colendi Dei formula, nec alia, quam qua in regnis ſuis tum publicè recepta, & vtriuſque gentis legibus ſtabilita eſſet?*

42. Nimirum, vt video minaris Regi, fore, vt periurus à te habeatur, ſi religionem Catholicam in ſuo regno admittat, aut ſuam deſerat, & aliam amplectatur. An ergo putas, nemini integrum eſſe, mutare religionem, ſi iurauerit ſe non mutaturum? Ita apparet. At, ſi falſa ſit religio quam iurauit ſe ſeruaturum, quid tunc aget? Perſiſtet potius in falſa religione, quàm iuramentum violet? Caue ne dixerit, *Iuramentum* aiunt Iure conſulti, *non eſt vinculum iniquitatis.* Addo ego, *nec falſitatis.* Igitur non obſtante iuramento, quãtumuis ſæpè repetito, poteſt quis mutare religionem, ſi falſa ſit: poteſt reſcindere pactum, ſi iniquum. Nihil certius. Quid ergo iam ageres, ſi rex tuus diceret, religionem illam, quam modo profitetur, falſam eſſe? An vrgeres iuramentum? At hoc nullum eſt in re mala. An ſuaderes, vt abiecta falſa veram amplecteretur? Bene quidem. Sed cur hoc diſſimulas? Cur tantopere vrges iuramentum, quaſi nunquam vllo caſu vel euentu licitum ſit, mutare religionem, quæ iuramento firmata eſt, etiamſi impia ſit? Colligere melius, & tunc loquere.

43. Adhuc vnum abs te quæro. Rex tuus in monitoria præfatione, hortatur Reges & Principes Catholicos, vt deſerta ſua fide ac religione, quam hactenus ſub Pontifice profeſſi ſunt, amplectantur Anglicanam, quam ipſe profitetur. Conſtat autem plerique illorum, in ſuſceptione Regni, iuramentum præſtitiſſe, nunquam ſe id facturos. Hic quæro, inquam, an Rex tuus legitimè ac prudenter eos hortatus ſit, vt hoc facerent, nec ne? Si legitimè ac prudenter egit, cur accuſas Catholicos, qui in meliori cauſa ſimile quid faciunt? Si illegitimè ac imprudenter, cur non monuiſti, vt abſtineret; cùm illi à ſacello ſis, & fortaſſe à calamo? Vbique impingis.

Paradoxum XIII.

44. AIs Bellarminum eſſe votifragum, eo quod ex Ieſuita factus ſit Cardinalis. Sic enim habes, pag. 56. *At votum non video, cur à Adriano* (Torto) *nominari debuit, niſi ſi interpoſita voti mentione, Domino ſuo* (Bellarmino) *gratificari voluit, qui olim Ieſuita factus, voti ſe reum fecit, & hoc votum iam fregit, poſtquam oſtrum induit.*

45. Æquè, vt apparet, intelligis, quid ſit Votifragum eſſe, ac, quid ſit, periurum eſſe. Et ſicut paulo ante volebas Regem tuum pronunciare periurum, ſi religionem Catholicam in ſuo regno admitteret, ita nunc Bellarminum pronuncias votifragum, quia dignitatem Cardinalitiã intuitus admiſit. Certè ad conuiciandum valde properſus es. Et cur obiecto Lutherum non dicis Votifragum, qui ex Monacho factus eſt Maritus (ſi tamen Maritus, & non potius ſacrilegus, fornicator aut adulter) cur non periurum qui abiecta antiqua fide, quam à Chriſto, Apoſtolis & maioribus ſuis ſanctiſſimis ſimul ac doctiſſimis acceptam, iuramento firmauerat, nouitiam, Chriſto & veritati repugnantem amplexus eſt?

46. Vt rem intelligas, ſic accipe. Aliud eſt abſolutè & ſimpliciter aliquid vouere, itu Deo permittere; aliud verò, cum certâ limitatione. Qui priori modo vouet, tenetur præſtare, quod promittit. Qui poſteriori poteſt ſolui obligatione, quando limitatio patitur. Exempla habemus in veteri Teſtamento. Nam filiæ & vxores vouebant cum hac limitatione, ſi parentes & mariti conſentirent. (Num. 30.) Nazaræi cum hac, vt certò duntaxat tempore, & non omni vita, vellent ſe obſtingere (Num. 6.) Simili modo fit in noſtra Societate. Qui ſimplici voto ſe obſtringit, non aliter cenſetur obſtrictus, quàm ad arbitrium Superiorum. Vnde ſi Superiores ex iuſta cauſa dimittant illum à ſocietate, ceſſat obligatio. Qui autem ſolemni voto ſe obſtringit, pendet ex arbitrio Papæ, qui illum poteſt eripere Societati, & in alio ſtatu collocare. Et quid hoc noui eſt? Quotidie apud vos ſimilia fiunt. Promittitis Regi veſtro fidelitatem, & obedientiam, ſed cum hac duplici limitatione. 1. quamdiu manetis in Anglia. 2. quamdiu Rex non mutat religionem. Si ſecus fiat, putatis vos non obſtringi.

Paradoxum XIV.

47. AIs, Catholicos docere, fidem non esse seruandam, & perfidiam esse licitam. Sic enim habes, pag. 136. *Vos, qui fidem non seruandam, id est, perfidiam licitam legitimámque doceris, etiamne vos quisquam de perfidia audetis hiscere? & in turpitudinem vestram, etiam vel nomen nominare?*

48. At, mi homo, qui sunt illi apud nos, qui sic docent? Si nihil aliud quàm mentiri & calumniari, propositum tibi est, non magnopere miror, te ista scribere. Est enim (quod pace tua dixerim) luculentum mendacium, & aperta calumnia. Si autem veritatis studiosus es, (vt te esse oportuit) cur rem non prius examinasti? Inuenisses sine dubio, aliam doctrinam apud Catholicos. Et si adhuc lubet, videre potes, quæ hoc argumento à me pridem scripta sunt in disputatione, *De fide hæreticis seruanda*: & in *Quæstionibus Miscellaneis* de eadem materia. Ibi inuenies, quid Catholici verè sentiant; quid aduersarij falso calumnientur.

Paradoxum XV.

49. AIs, Catholicos esse de prosapia Malchi, eo quod omnia audiant & interpretentur sinistra aure, nihil dextra. Sic enim habes pag. 92. *Interea tamen dextra datum, dextra positum, quicquid in iuramento positum. Quod dextra datum est, vos sinistra accepistis, & de Malchi prosapia estis, cui precisa auris dextra, nec vlla vobis auris relicta, nisi sinistra, qua audiris omnia: omnium quæ à nobis dicuntur sinistri auditores & interpretes.*

50. More tuo, vel nugari pergis, vel contumeliam inferre. Sed non laboro. Faciamus esse, quod dicis? Catholici sint de prosapia Malchi. Quid hinc efficis? Nihil sanè contra nos. An nescis ex Euangelio, Malcho mox, vt abscissa est auricula dextra, à Christo restitutam esse? & ideò restitutam esse, vt nihil sinistra, sed omnia, quæ audiret, dextra interpretaretur? Si ergo nos de prosapia Malchi esse vis, fateri debes, ita nobiscum actum esse à Christo, vt omnia dextris auribus, nihil solis sinistris audiamus & interpretemur.

51. Quod si vicissim luberet iocari, non dicerem vos esse de prosapia Malchi, cui auris abscissa est, sed de prosapia Iudæorum, qui aures habent & non audiunt, iuxta illud Matth. 13. 14. *Auditu audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non videbitis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt.* Et quæ sequuntur. Sed nolo vobiscum sic agere.

CAPVT III.

De Primatu Regis male defenso à Sacellano.

1. QVia semel propositum tibi est, Regi adulari, quicquid illi placere nosti, omnino tueri & approbare vis. Hoc animo & affectu, Primatum Ecclesiæ, quem ipse sibi vsurpat, propugnare ausus es. Sed infelici sanè euentu. Dupliciter enim peccas in hoc genere. Primò, quia multa suppeditas argumenta, quæ euertunt Primatum Regis: quod tamen per imprudentiam à te factum est. Secundò, quia quæ adfers pro primatu Regis, tam parui momenti sunt, vt res abeat in contemptum. Vtrumque tibi ostendam. Quod ad prius attinet ex tuis principiis colligi possunt hæc argumenta contra Primatum Regis.

I. ARGVMENTVM.

Contra Primatum Regis ex Sacellano.

2. PRimum argumentum sic instituo. Ille non habet Primatum Ecclesiæ, qui nullam habet iurisdictionem Ecclesiasticam, nec in foro interiori, nec exteriori: At Rex ex tua doctrina nullam habet iurisdictionem Ecclesiasticam, nec in foro interiori, nec in exteriori: Ergo non habet primatum Ecclesiæ. Maior propositio per se nota est, quia nomine Primatus ecclesiæ: nihil aliud hoc loco intelligimus, quàm supremam Iurisdictionem ecclesiasticam. Qui ergo nullam habet Iurisdictionem ecclesiasticam, nec internam, nec externam, non habet Primatum ecclesiæ. At Rex, ex tua doctrina, nullam habet.

3. Non internam. Hæc enim consistit in potestate clauium, seu potestate remittendi peccata in foro conscientiæ, quam Rex non habet, vt fateris, pag. 380. his verbis: *Rex non assumit ius clauium.* et merito. Non enim regibus, sed Apostolis dictum est à Christo, *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remissa sunt eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

4. Nec externam. Hoc euidenter conuincam ex tuis principiis. Sunt autem hæc tria. Primùm, quod Iurisdictio ecclesiastica fori exterioris, non alio loco fundata sit, quàm illo Matth. 18. 17. *Dic Ecclesiæ: si Ecclesiam non audieris, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Alterum, quod Iurisdictio, quæ illo loco fundata est, nihil aliud sit, quàm ius censuræ, seu potestas excommunicandi. Tertium, quod Rex non habeat ius censuræ, seu potestatem excommunicandi. Agnoscis, credo, hæc tua principia. Et quidem hoc tertium habes, pag. 151. his verbis, *Nos principi potestatem censura non facimus*, et iterum pag. 380. *Rex non assumit ius censura.* Duo verò priora pag. 41. his verbis: *Censura duplex est; Publicani & Ethnici, minor & maior. Minor à Sacramentis excludit modo. De maiore verò, qua arcet Ecclesia ipsa, quæ perinde reddit, vt Ethnicos, vix quisquam est quin fe teatur, institutam eam à Christo.* Mat. 18. *per verba, Die Ecclesiæ: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus. De exteriore foro ibi agitur. Exterioris fori Iurisdictio, illo, nec alio loco fundata est.* Attende quid hic dicas. Iurisdictio fori exterioris, vbi fundatur in Euangelio? Non alibi, inquis, quàm Matth. 18. Benè habet.

5. Hinc iam ita concludo, Omnis Iurisdictio Ecclesiastica fori exterioris, fundatur in illo solo loco. *Die Ecclesiæ*: At iurisdictionem illo loco fundatam non habet Rex: Ergo nullam habet fundatam in Euangelio Christi, sed in cerebro Sacellani. Vide nunc, quid acturus sis cum Rege, qui per tuam doctrinam omni ecclesiastica potestate spoliatus est. et reuoca illa verba, quæ scripsisti, pag. 90. *Primatus spiritualis debetur Regibus omni iure.* Non sanè *omni iure*, quia vt iam fassus es, non iure Euangelico, seu noui Testamenti.

Argu-

Argumentum II.

6. ALterum, neminus efficax argumentum, eſt huiuſmodi. Is non habet Primatum Eccleſiæ, qui neminem quantumuis reum ac nocentem, poteſt expellere ab Eccleſia, & tamen ipſe, ſi nocens ſit, ab aliis expelli poteſt: Vel quod idem eſt, qui neminem poteſt excommunicare, & tamen ipſe ab aliis excommunicari poteſt. At Rex, iuxta tuam doctrinam, neminem poteſt excommunicare, ſeu eiicere ex Eccleſia, & tamen ipſe ab aliis excommunicari ſeu eiici poteſt: Ergo iuxta tuam doctrinam, non habet Primatum Eccleſiæ.

7. Maior certa eſt. Et patet in ſimili exemplo. Nam ſicut is non cenſetur Rex, qui neminem, quantumuis flagitioſum, poteſt à regno proſcribere, & in exilium mittere; & tamen ipſe ab aliis, ſi deliquerit, proſcribi & in exilium mitti poteſt, ſic planè ſe res habet in noſtro caſu. Nunc ſubſumo. At Rex neminem poteſt excommunicare, ſeu ab Eccleſia arcere, quia *non habet ius cenſure*, vt tu loqueris: Et tamen ab aliis poteſt excommunicari, ſeu ab eccleſia arceri, vt fateris: pag. 39. his verbis: *Aliud eſt priuare Regem bonis Eccleſiæ communibus, quod faci ſententia, & poteſt fere Pontifex: aliud priuare bono proprio, id eſt regno ſuo, quod non facit ſententia, nec poteſt Pontifex. Priuabit cenſura Pontificia ſocietate fidelium, qua fideles ſunt; Bonum enim illud ſpirituale, & ab Eccleſia. Non priuabis obedientia ſubditorum, qua ſubditi ſunt: bonum enim ciuile hoc, nec ab Eccleſia.* Concludo. Ergo Rex, ex tua ſententia non habet Primatum Eccleſiæ.

8. Atque hoc ipſo argumento, quod ex tua doctrina ſumptum eſt non ſolum probo, Regem non habere Primatum Eccleſiæ, ſed etiam Regem longè aliter ſentire quàm tu ſentis. Tu enim fateris, vt ex citatis verbis patet, Regem à Pontifice excommunicari poſſe: Ergo etiam fateri debes Regem in hoc caſu inferiorem eſſe Pontifice. At Rex tuus in monitoria Præfatione id negat his verbis: *Nam neque Pontifex ulla ex parte inferiorem eſſe credo, pace illius dixerim.* Si nulla ex parte inferior eſt, quomodo excommunicari ſeu puniri ab eo poteſt? Vide, quo pacto ſalues hic tuum Regem.

Argumentum III.

9. TErtium argumentum fundatur in illis tuis verbis, pag. 177. *Duo hæc regna, Reipublicæ & Eccleſiæ, quandiu duo erant, hoc ab illo diuiſum, duos habent: poſtquam in vnum coaleſcunt, non vt in duobus duo, ſed vt in vno vnus primus eſt.* Vis hoc dicere, In hoc mundo, duo eſſe regna diſtincta, vnum Reipublicæ ciuilis, alterum eccleſiæ Chriſti: hæc quandiu manent duo, habere duos Primates, ſeu ſupremos Principes, quando autem in vnum coaleſcunt, non habere niſi vnum Primatem, ſeu ſupremum Principem. Accipio, quod das, & ſubſumo. At in noua lege quam Chriſtus inſtituit, manent duo nec in vnum coaleſcunt. Ergo in noua lege debent eſſe duo diſtincti Primates, quorum alter præſit Eccleſiæ, alter Reipublicæ ciuili. Ergo Rex Angliæ, ſi pertinet ad nouam Legem, non poteſt vtrique ſimul.

10. Quid potes hic tergiuerſari? Dic obſecro, an tempore Chriſti, qui nouam legem inſtituit, fuerint diuiſa hæc duo regna, an verò in vnum coaluerint? Hoc poſterius, nec potes, nec audes affirmare: quia ſi Eccleſia & Reſpublica in vnum coaluiſſent tempore Chriſti, iam vnus vtriuſque fuiſſet primas, iuxta tuam doctrinam. Vel ergo Chriſtus fuiſſet ſimul primas Eccleſiæ & Reipublicæ, quod minimè concedis, vel neutrius fuiſſet, quod eſt contra Scripturam. Supereſt ergo, vt tempore Chriſti fuerint diuiſa illa duo regna, ac proinde habuerint duos diuerſos Primates: Eccleſia quidem Chriſtum, Reſpublica verò Regem vel Imperatorem.

11. Iam verò, ſi tempore Chriſti, non fuit vnus idemque primas Eccleſiæ, & Reipublicæ, quod fateri debes, quomodo Rex tuus, qui Chriſti inſtitutum profitetur, vtrunque Primatum vſurpare ſibi audet? Nè dicas, eum id facere ex more Iudæorum, non Chriſtianorum, ideoque in hac re Iudæis ſimilem eſſe, non Chriſtianis. Hoc enim videris velle, cum ais, pag. 163. *A more inſtitutóque Iſraelis oritur Apologia, inde etiam vim habet, atque ratio ſua quæſtionis hæc omnis* (nempe de Primatu) *in Iſraële enim populo ſuo, regnum inſtituit Deus, & Eccleſiam in regno, ex more ſua. Exemplum inde nobis ſumendum eſt, cum in Teſtamento nouo nullum habeamus. Nuſquam ibi in vnum coaluerunt Eccleſia & Imperium.*

12. Ex hac, tam luculenta tua confeſſione, duo colligo. Vnum eſt, Regem Angliæ ſine vllo exemplo noui Teſtamenti, vſurpare ſibi vtrumque Primatum Reipublicæ & Eccleſiæ. Alterum, vel Regem Angliæ, vel alios Reges & Imperatores in errore verſari. Nam ſi, vt tu loqueris, nuſquam in nouo Teſtamento Eccleſia & Imperium in vnum coaluerunt, & iam tandem in Anglia in vnum coaleſcunt, neceſſe eſt vel hactenus erratum eſſe ab omnibus, & veſtrum Regem cœpiſſe primum ſapere, vel certè, quod credibilius eſt alios in hoc genere ſapuiſſe: veſtrum Regem à meta aberrare.

13. Video quid obiici poſſit. Hoc nimirum quod etiam Pontifex in parte Italiæ vſurpet vtrunque Primatum Reipublicæ & Eccleſiæ: Fateor ita eſſe. Sed illa coniunctio, iure tantum humano introducta eſt. Tu autem contendis, Regem Angliæ habere vtrunque Primatum iure diuino. Hoc probare non potes.

Argumentum IV.

14. QVartum argumentum ſuppeditas, pag. 35 & 36. cùm ais. *Chriſtus enim, cuius hic vicem obtinet, non ſic præfuit, dum interris fuit. Regnum, quod de mundo fuit non habuit: Regni, quod non habuit, vicem commiſit.* Et paulo poſt. *Eſt ille quidem Rex Regum, ſed qua Regum Rex eſt, immortalis eſt, mortalem nullum Prorogem habet. Papa mortalis ipſe, non alius Chriſti Vicarius, quàm qua mortalis Chriſtus.*

15. His verbis conaris probare, Pontificem, tametſi Chriſti Vicarius ſit, non tamen habere regnum temporale. Supponis autem duplicitèr ſpectari poſſe Chriſtum. 1. quatenus eſt immortalis ſeu ſecundum diuinitatem. 2. quatenus eſt moralis, ſeu ſecundum humanitatem. Hoc poſito, ſic argumentaris: Chriſtus ſecundum diuinitatem, ſeu quatenus eſt immortalis, eſt quidem Rex Regum & habet omnia regna huius mundi in ſua poteſtate, non tamen habet vllum vicarium mortalem: At Papa mortalis eſt: Ergo non eſt Vicarius Chriſti, quatenus hic immortalis, ſeu Deus eſt Chriſtus porrò ſecundùm humanitatem, ſeu quatenus mortalis eſt, non habet vllum regnum temporale

vile: Ergo non potest habere vllum Vicarium in regno temporali: Ergo Papa licet Vicarius illius sit, non est examen in regno temporali, sed solum in spirituali.

16. Hæc vis argumenti tui est. Sed, an non vides retorqueri posse in tuum Regem? Imò eodem planè argumento, & regno temporali, & Primatu Ecclesiæ, spoliari potest Rex tuus. Quod sic ostendo. Si Rex tuus habet regnum temporale, vel habet illud tanquam Vicarius Dei immortalis, (quod ipse vult) vel tanquam Vicarius Christi mortalis. Neutrum dici potest. Non prius; quia Deus immortalis, non habet Vicarium mortalem, vt tu sponte affirmas: At Rex tuus, sine dubio, mortalis est: Ergo non est Vicarius Dei immortalis. Nec posterius; quia Christus, quia mortalis, non habet regnum temporale: Ergo nec Vicarium regni temporalis: Ergo Rex tuus non est Vicarius Christi in regno temporali. Aut ergo omni regno temporali exutus est; aut, si quod habet, in eo gubernando debet esse alterius Vicarius, quam Dei immortalis & Christi mortalis. Hoc non concesseris. Ergo illud concedendum est.

17. Hinc vlterius concludo; Rex tuus non alio titulo arrogat sibi Primatum Ecclesiæ, nisi quia Rex est temporalis & Vicarius Dei: vt iam ostendi ex tua doctrina, non esse Regem temporalem, nec Vicarium Dei. Ergo non potest titulo Regis temporalis, arrogate sibi Primatum Ecclesiæ. Hic tu succurre illi si potes.

Argumentum V.

18. QVintum argumẽtum sumi potest ex illis verbis tuis, pag. 39. *Aliud est priuare Regem bonis Ecclesiæ communibus, quod facit sententia, & potest forte Pontifex: aliud priuare bono proprio, id est, regno suo quod non facit sententia, nec potest Pontifex. Priuabit censura Pontificis societate fidelium, qua fideles sunt: bonum enim illud spirituale, & ab Ecclesia: Non priuabit obedientia subditorum, qua subditi sunt: bonum enim ciuile hoc, nec ab Ecclesia.*

19. Hic distinguis duplicia bona, quæ Regi conueniunt. Alia vocas spiritalia, quæ ab Ecclesia sunt; alia ciuilia, quæ ab Ecclesia non sunt. Addis, hæc esse propia Regis, quibus per censuram priuari non potest: illa communia Ecclesiæ, quibus priuari potest. Nunc quæro, an Primatus Ecclesiæ, quem Rex vsurpat, pertineat ad communia bona Ecclesiæ; an potius ad propria ciuilia? Alterutrum fateri oportet, si distinctio tua proba & sufficiens est. Si pertinet ad bona communia Ecclesiæ, sequitur, quemuis fidelem, qui in Ecclesia est, non minus esse Primatem Ecclesiæ, quàm Regem. Nam bona, quæ omnibus Christianis in Ecclesia existentibus communia sunt, non magis ab vno, quàm ab alio vsurpari debent. Si autem pertinet ad bona ciuilia, sequitur Regem, per censuram Ecclesiasticam non priuari Primatu Ecclesiæ: ac proinde, postquam excommunicatus est, & extra Ecclesiam, more Ethnicorum, constitutus, manere Primatem Ecclesiæ. Quo nihil absurdius.

20. Simile argumentum sumitur ex verbis tuis sequentibus, quæ sic habent, pag. 40. *Rex quinis, cùm de Ethnico Christianus fit, non perdit terrenum ius, sed acquirit ius nouum puta in bonis Ecclesiæ spiritualibus. Itidem cum de Christiano fit, sicut Ethnicus vigore sententiæ amittit nouum ius, quod acquisierat in bonis Ecclesiæ spiritualibus: sed retinet tamen terrenum ius, antiquum ius in temporalibus, quod fuerat illi proprium, priusquam Christianus fieret.*

21. Hic etiam distinguis duplex ius Regis. Alterum antiquum & terrenum, quod Rex habet antequam est Christianus. Alterum nouum & spirituale, quod acquirit, quando fit Christianus. Nunc similiter quæro an Primatus Ecclesiæ, quem Rex tuus vsurpat, pertineat ad ius antiquum & terrenum, an potius ad nouum & spirituale? Si ad antiquum & terrenum, sequitur, Reges ethnicos, antequam Christiani fiunt, habere Primatum Ecclesiæ, quod est absurdum. Si ad nouum & spiritale, sequitur, reges, quando per baptismum fiunt Christiani, seu membra Ecclesiæ, plus accipere in baptismo, quam alios homines, quod tu alibi negas. Contendis enim, omnes mortales, cuiuscunque sortis aut dignitatis sint, pares esse in iis, quæ per baptismum acquiruntur.

Argumentum VI.

22. SExtum argumentum insinuas, pag. 35. cùm ais; *Nec enim Regum subditi, qua subditi, Ecclesiæ pars vlla sunt, sed regni. Antequam de Ecclesia essent, subditi erant: cum extra Ecclesiam sunt, nihilominus manent subditi. Qua fideles sunt, pars Ecclesiæ sunt: qua subditi sunt, regni ac Reipublicæ pars sunt.*

23. Vnde sic argumentor. Iurisdictio Regis non extendit se, nisi ad subditos Regis, qua subditi sunt, (si enim spectentur, qua subditi non sunt, non possunt subesse iurisdictioni Regis.) At subditi Regis qua subditi, non sunt pars Ecclesiæ, sed tantum Reipublicæ, vt tu asseris: ergo iurisdictio Regis, quam habet in subditos, qua subditi sunt, non potest esse Ecclesiastica, sed tantum ciuilis: ergo non subsunt Regi in rebus Ecclesiasticis, sed tantum in ciuilibus. Nihil certius ex tuo principio.

Argumentum Sacellani pro Primatu Regis.

24. OStendi hactenus, ex tua doctrina sumi posse firma argumenta ad euertendum Primatum Regis. Nunc videamus, an æquè valida sint, quibus eundem Primatum attruere conatus es. Omittam ea, quæ tibi cum Rege communia sunt, & alibi à me refutata. Vnum, quod tibi peculiare est, excutiam. Hoc autem proponis, pag. 157. his verbis, *Dixit olim Iosue populus, in omnibus paritum se ei, sicut & Moysi: paruerunt autem & Mosi in Ecclesiasticis. Non interfuit tum Pontifex Eleazarus, ne in omnibus, sed temporalibus. Quod si quicquam interesse putet, quod Iosue verus Dei cultor fuit: ne in Orthodoxis solis locum habere videatur, Rex Babel certè, haretico par, nempe idololatra; cui tamen Propheta non modo non dissuasit populo, sed author etiã fuit submittendi colla sub iugo eius eique seruiendi. Idem Pharaoni factum, cuius absque venia, nec pedem mouere voluerunt de Ægypto, vt Deo sacrificarent. Idem Cyro, cuius itidem absque venia, nec excedere Chaldæa vt Templum ædificarent.*

25. Vis argumenti est hæc, non soli Orthodoxi reges in veteri Testamento, sed etiam Gentiles & idololatræ habuerunt Primatum Ecclesiæ. ergo idem dicendum est de Regibus noui Testamenti. Priorem partem antecedentis probas exemplo Iosuæ, cui populus Iudæorum dixit (Iosue 1. 17.) *Sicut obediuimus in cunctis Mosi, ita obediemus & tibi.* At Mosi obedierunt, non solùm in temporalibus, sed etiam in eccle-

fusticis: Ergo & Iosuæ. Posteriorem probas exemplo trium Regum Gentilium, Nabuchodonosoris in Babylonica, Pharaonis in Ægypto, & Cyri in Chaldæa; quibus etiam in Ecclesiasticis subiecti erant Iudæi, quia sine illorum venia non audebant, aut sacrificium offerre, aut Templum ædificare.

26. Vt videas, quàm parum momenti sit in hoc tuo argumento, singulas eius partes breuiter excommunicabo. Ac primò dicam aliquid de Mose, 2. de Iosue, qui illi successit. 3. de Regibus Gentilibus, quos citasti. De Mose certum est, fuisse non modo Principem sæcularem, sed etiã Ecclesiasticũ: aut, si omnia dicenda sunt, quadruplicem personam sustinuisse. Primam, Principis sæcularis. Alteram, Legislatoris. Terziam, summi Sacerdotis seu Pontificis. Quartam, Prophetæ. Hoc testatur Philo lib. 3. de vita Mosis in fine cum ait: *Hæc est vita, hic exitus Mosis Regis, Legislatoris, Pontificis, Prophetæ.* Et apertè conuincitur ex scripturis. Quod enim fuerit Princeps seu Iudex sæcularis, patet ex illo Exodi 18. 13. *Altera die sedit Moses, vt iudicaret populum, qui assistebat Mosi à mane vsque ad vesperam.* Vnde August. quæst. 68. in Exodum, *Sedebat*, inquit, *iudiciaria potestate solus, populo vniuerso stante.* Quod fuerit Legislator, patet manifestè, tum ex aliis locis, tum ex illo, Ioann. 1. 17. *Lex per Mosen data est.* Quod fuerit Pontifex, seu summus Sacerdos, partim colligitur ex illo, Ps. 98. 6. *Moses & Aaron in Sacerdotibus eius*, partim ex officio Sacerdotali, quod exercuit. Nam (vt habetur Leu. 8.) consecrauit Aaronem in Sacerdotem, sanctificauit tabernaculum & altare, obtulit sacrificia & holocausta, obtulit incensum Domino. Hoc autem nemini licebat facere nisi Sacerdoti, iuxta illud 2. Par. 26. 18. *Non est tui officij Ozia, vt adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum.* Quod denique fuerit Propheta, constat ex illo. Nu. 12. 6. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis seruus meus Moses, qui in omni domo mea fidelissimus est. Ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per ænigmata, & figuras Dominum videt.* 26. Iosue non successit Mosi in his omnibus. Non enim in Pontificatu, seu summo sacerdotio. Non in Legislatione. De Prophetia non disputo. Successit tamen in Principatu sæculari. Hoc patet ex illo, Numer. 27. 18. *Dixitque Dominus ad Mosen: Tolle Iosue filium Nun, & pone manum tuam super eum. Qui stabit coram Eleazaro Sacerdote & omni multitudine, & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis Synagoga filiorum Israël. Pro hoc si quid agendum erit, Eleazar Sacerdos consulet Dominum. Ad verbum eius egredietur & egredietur ipse, & omnes filij Israel cum eo, & cætera multitudo.* In quibus verbis tria notanda sunt, quæ ad rem nostram faciunt. Primum, quod Iosue sit designatus successor Mosis. Alterum, quod Moses dederit illi *partem gloriæ suæ*, id est, quod non dederit illi totam potestatem quam habebat, tam sæcularem, quàm Ecclesiasticam, sed tantum sæcularem. Tertium, quod voluerit illum subesse Eleazaro Sacerdoti, & ad eius imperia omnia facere. Hoc enim significant illa verba, *Pro hoc* (Iosue) *si quid agendum erit. Eleazar Sacerdos consulet Dominum ad verbum eius*, id est Eleazari *egredietur & ingredietur Iosue.*

28. Hinc facile intelliges, quàm alieno sensu à te citatum sit illud: *Sicut in cunctis obediuimus Mosi, ita obediemus & tibi.* Tu enim sic accipis, quasi populus Iudæorum debuerit in omnibus, tam Ecclesiasticis quam sæcularibus obedire Iosue sicut obediuerat Mosi. Sed erras. Primò, quia in ecclesiasticis debeant obedire Eleazaro Sacerdoti. Secundò, quia illa verba, *Sicut obediuimus Mosi*, non sunt prolata à toto populo, sed tantum à Rubenitis, Gaditis, & dimidia tribu Manasse, Necilli voluerunt dicere quod vellent obedire Iosuæ in omnibus simpliciter, in quibus Mosi obediuerant (tametsi sæpe huic obmurmurarint, & non obedierint) sed inuitis tantum, quæ à Mose circa illos constituta erant nimirum, vt relictis vxoribus, filiis ac iumentis in eo loco, in quo tunc erant, ipsi armati cum reliquis tribubus transirent Iordanem, & pugnarent contra hostes, donec iis debellatis, reliquæ tribus haberent quietam ibi possessionem. Hoc patet ex contextu, qui sic habet: *Rubenitis quoque & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse ait: Memento sermonis, quem præcepit vobis Moses famulus Domini, dicens: Dominus Deus vester dedit vobis requiem & omnem terram. Vxores vestræ & filij, ac iumenta manebunt in terra, quam tradidit vobis Moses trans Iordanem. Vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis, donec det Dominus requiem fratribus vestris, sicut & vobis dedit, & possideant ipsi quoque terram, quam Dominus Deus vester daturus est eis: & sic reuertimini in terram possessionis vestræ, & habitabitis in ea, quam vobis dedit Moses famulus Domini trãs Iordanem contra Solis ortum.* Vnde, quod immediatè sequitur (*Omnia, quæ præcepisti nobis faciemus, & quocunque miseris ibimus: sicut obediuimus in cunctis Mosi, ita obediemus tibi*) refertur ad illa, quæ præcesserunt. At in iis, quæ præcesserunt, nulla fit mentio rerum ecclesiasticarum, sed tantum belli suscipiendi contra hostes, qui terram inhabitabant.

29. Igitur ex hac parte, vt vides, corruit tuum argumentum, & ex falso principio procedit. Ex altera parte qua agitur de Regibus Gentilibus & idololatris, non video, quam vim habeat. Nam tres illi Reges, quos citasti, vel ex tua sententia, fuerunt Primates ecclesiæ Dei, vel non fuerunt. Non dices fuisse, quia non semel contrarium asseris in *Torturæ* tua. Et meritò; quia qui extra ecclesiam Dei sunt, non possunt esse in ea Principes & gubernatores. Si ergo non fuerunt Primates ecclesiæ, sicut reuera non fuerunt, quomodo illorum exemplo probare vis, Regem Angliæ esse primatem ecclesiæ? Hoc solum video te posse efficere, quod sicut Iudæi non audebant egredi ex Ægypto, vt Deo sacrificarent, sine venia Pharaonis, qui illos suo iugo crudeliter subiecerat: sic etiam Catholici, qui in Anglia sunt, non audeant egredi ad loca Catholica, vt ibi audiant illiam Catholico ritu suscipiant, nisi impetrata venia à Iacobo Rege qui id sine sua voluntate non vult fieri, sub pœna carceris aut capitis. Et sic deinceps. Sed quid hoc ad Primatum Ecclesiæ? Potius ad tyrannidem, vel impietatem spectare dixerim.

EPILOGVS.

HAbes breuiter, quid mihi visum sit de tuo libro quem pro Rege scripsisti. Habes, inquam, hæc tria puncta. Primò, quod sæpe, non tam argumentis, quàm conuitiis rem gesseris. Secundo: quod omnia Paradoxis ac falsis opinionibus fœdaueris. Tertiò, quod Primatum Regis, quem astruere voluisti, euerteris potiùs quàm firmaueris. Et hæc omnia ex studio adulandi Regi orta sunt. Igitur si hoc studium repressseris, & solam rei veritatem spectaueris, facillimum erit, priora vitia emendare. Quod vt facias, omninò tibi author sim. Facies autem si Deum, qui prima veritas est, præ oculis habebis.

OPVSCVLVM X.

DE PVRGATORIO CALVINISTARVM.

LECTORI.

DAMVS tibi, benevole Lector, tractatum de Purgatorio Calviniſtarum: Nec eſt, quod quæras, cur potius de Purgatorio, quàm de cœlo Calviniſtarum, à nobis diſputatum ſit. Duæ cauſæ in promptu ſunt. Prior, quia vetus verbum eſt, Qui, quod vult, dicit, quod non vult, audit. *Calviniſtæ multa hactenus per calumniam dixerunt de Purgatorio Papiſtarum. Audiant nunc viciſſim de ſuo Purgatorio, etiam quæ nolint. Poſterior, quia tutius eſt de certis, quàm de ambiguis diſſerere. In Caluino habemus certa principia, ex quibus Calviniſtarum Purgatorium aſtruamus, vt patebit. At nihil certi habemus de cœlo & cœleſti gloria. Tametſi enim ſæpe agat de hoc puncto Caluinus; nuſquam tamen ſibi conſtat. Et, vt ſemel dicam, triplex illius de una re ſententia eſt. Prima, quod ſtultum ac temerarium ſit, inquirere, an ſancti ſint in cœlo, & cœleſti gloria. Altera, quòd omnino ſint in cœlo, & cœleſti gloria. Tertia, quod expectent cœleſtem gloriam, vſque ad diem iudicij.*

Primum tradidit lib. 3. Inſtit. cap. 25. §. 6. his verbis: Valde ſe torquent multi diſputando, quem locum occupent, & an cæleſti gloria fruantur, nec ne. Atqui ſtultum & temerarium eſt de rebus incognitis altius inquirere, quam Deus nobis ſcire permittat. *Et paulo poſt*: Omnia tenentur ſuſpenſa, donec Chriſtus appareat Redemptor.

Alteram tradit in Pſychopannychia, vbi explicans illa verba Apoſtoli 2. Corinth. 5. 1. Scimus, quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus in cœlis, &c. *ſic habet*: Hæc verba ſine interprete loquuntur, nos ſenſuros Dei præſentiam cum ab hoc corpore ſeparabimur: iam non per fidem ambulaturos, ſed per ſpeciem. *Et ibidem*; Electi Dei, qui ex hac vita tranſierunt, Deo fruuntur ad ſatietatem; citra faſtidium. *Et iterum*: In cæleſti Ieruſalem, Deus pacis dat ſe videndum ſuis pacificis, iuxta Chriſti promiſſum. *Et in cap. 1. epiſt. ad Philip.* Paulus aperte teſtatur, nos frui Chriſti præſentia, cum diſſoluimur. *Et in c. 5. poſteriorii ad Corinthios*, Nihil melius, quam migrare à corpore, vt perueniamus ad Dei contubernium, & illius præſentia vere palamque fruamur.

Tertiam, quæ huic planè contraria eſt, tradit l. 3. Inſt. c. 25. §. 6. his verbis: Scriptura vbique iubet pendere ab expectatione aduentus Chriſti, & gloriæ coronam eouſque differt. *Et ibidem*, Animæ piorum, militiæ labore perfunctæ, fruitionem promiſſæ gloriæ expectãt. *Propter hanc Caluini de cæleſti gloria inconſtantiam, nihil auſus fui definire de cælo Caluiniſtarum, quia videbam rem plane incertam & ambiguam eſſe. At de Purgatorio, vt dixi, certiora quædam principia in Caluino reperi, quæ ad plura inueſtiganda viam mihi parerent. His principiis, vt potui, vſus ſum. Velim Lector, æqui bonique conſulas: Et ſi ita vis, ita ipſis, quæ à me potius inchoata, quam perfecta ſunt, comperetiam licebit, aliquid ex tuo penu additias.*

DE PVRGATORIO CALVINISTARVM.

CONſtat Caluiniſtas (ſaltem ſuo ipſorum iudicio) non habere infernum, quia omnes ſunt prædeſtinati & electi ad vitam æternam, vt ipſi fatentur. Quæſtio eſt, an habeant Purgatorium? Quando nobiſcum agunt, vel diſputant, videntur omninò negare. Sed aſtuè, vt animaduerto. Negant enim Papiſticum purgatorium, non Caluiniſticum. At quadnam hoc eſt? hactenus ipſi ſtrenuè diſſimulant. Et ſicut occulta ac inuiſibilis eſt eorum Eccleſia, ſic occultum volunt eſſe ſuum purgatorium. At ego, quantum in me erit, in lucem illud producam, non ab omnibus cognoſci poſſe, idque per ſequentia capita hoc ordine.

1. An Caluiniſtæ habeant aliquod Purgatorium poſt hanc vitam?
2. Vbi locorum illud ſit?
3. Quomodo differat à noſtro Purgatorio?
4. Quid agant ibi Caluiniſtæ?

Argumentum hoc nouum eſt, quia Caluiniſta nouí. Nec aliunde commodius, quàm ex ipſo Caluino, & Caluiniſtarum fundamentis tractari id poteſt. Ergo in eo laborandum mihi eſt, vt quidquid in medium allaturus ſum, ex ipſius Caluini & Caluiniſtarum conſenſu confirmari poſſit. Quod etiam ſpero me effecturum. Iudicium eſto penes lectorem.

CAPVT I.

An Caluiniſtæ habent Purgatorium?

1. DVo certa ſunt apud Caluinum, & conſequenter apud Caluiniſtas, qui illius doctrinam ſectantur. *Vnum eſt*, animas iuſtorum in Veteri Teſtamento non ſtatim poſt hanc vitam migraſſe in cælum, ſed delituiſſe in quodam carcere, & exſpectaſſe aduentum Chriſti Redemptoris. *Alterum*, nec animas iuſtorum in nouo Teſtamento (id eſt, Caluiniſtarum) in cælum admitti, ſed procul in atrio quodam reſidere vſque ad conſummationem ſæculorum.

2. Priorem partem expreſsè docet Caluinus in libello, qui inſcribitur Pſychopannychia, vbi ſic habet:

Digitized by Google

Nec minus euidenter Apoſtolus Petrus, animas à morte & eſſe, & viuere oſtendit, cum tradit Chriſtum his, qui in carcere erant, ſpiritibus prædicaſſe: nec ſpiritibus modo piorum remiſſionem ad ſalutem; ſed impiorum quoque ſpiritibus confuſionem. Hic ingenuè fatetur, piorum animas fuiſſe in illo carcere, ad quem Chriſti anima poſt paſſionem deſcēdit. At carcer ille, non potuit eſſe infernus damnatorum, niſi dicamus piorum animas damnari, quod abſit; nec potuit eſſe cælum, niſi dicamus cælum in ſcriptura vocari carcerem, quod hactenus inauditum eſt. Neceſſe igitur eſt fuiſſe aliquem locum diſtinctum à cælo & inferno: de quo Caluinus ibidem ſubdit; *Nec verò miretur quiſquam, includi carcere ſanctos Patres, qui redemptionem Chriſti expectabant.* Hoc videtur addidiſſe propter quoſdam Nouatores, qui mirantur illum carcerem: & putant nihil reſtare poſt hanc vitam, niſi cælum & infernum.

3. Poſteriorem partem docet idem Caluinus lib. 3. Inſt. c. 20. §. 20. cum ait: *Intelligimus Chriſtū ſiſt apparere coram facie Dei, & mortis eius virtutē ad perpetuam pro nobis interceſſionem valeat: ſic tamen, vt ſanctuarium cæli ingreſſus, ad conſummationem vſque ſæculorum, ſolus populi eminus in atrio reſidentis, vota ad Deum deferat.* Quid clarius? Affirmat ſolum Chriſtum ingreſſum eſſe ſanctuarium cæli: reliquos eminus in atrio reſidere, & inde eorum vota vſque ad conſummationem ſæculorum, à Chriſto ad Deum Patrem deferri.

4. Hinc rectè concudimus, ex ſententia Caluini, animas iuſtorum noui Teſtamenti, id eſt, Caluiniſtarum, poſt hanc vitam, in atrio, quod è cælo remotum ſit non in ipſo cælo commorari. Nunc ergo diſquirendum eſt, an purgentur in hoc atrio à ſuis peccatis? vel, quod eodem recidit, an hoc atrium ſit purgatorium Caluiniſtarum? Hoc ex alia quæſtione dicendum eſt, nempe, an animæ Caluiniſtarum ex hac vita decedant cum aliquo reatu culpæ vel pœnæ, à quo prius purgari debeant, quàm ad cælum admittantur? Affirmantem partem oſtendo ex his fundamentis.

I. Fundamentum Purgatorij Caluiniſtici.

5. Primum fundamentum ſumitur ex definitione peccati originalis quæ eſt huiuſmodi, *Peccatum originale eſt prauitas naturæ, hoc eſt, cæcitas mentis, & auerſio voluntatis & appetitionum omnium à Deo, cum reatu mortis æternæ, ex lapſu primorum parentum iuſto Dei iudicio, in omnes homines naturaliter tranſiens, quia omnes in uno peccarunt.* Ita Dauid Pareus Caluiniſta in ſuis theſibus de peccato, theſi 18.

6. Ex qua definitione tria colligimus. Primò totam naturam humanam eſſe corruptam & deprauatam in Caluiniſtis. Secundò, hanc deprauationem potiſſimùm conſiſtere in cæcitate mentis, & auerſione voluntatis & appetitionum omnium à Deo. Tertiò, huic deprauationi annexum eſſe reatum æternæ mortis.

7. Hæc omnia ſumpta ſunt ex Caluino, lib. 2. Inſt. c. 1. §. 8. vbi inter cætera ſic ait, *Videtur ergo peccatum originale, hereditaria naturæ noſtræ prauitas & corruptio, in omnes animæ partes diffuſa, quæ facit reos iræ Dei.* Et ibidem. *Omnibus naturæ noſtræ partibus vitiari ac peruerſi ſumus.* Et iterum; *Ob talem damnatæ corruptionem, damnati merito coniiciſque coram Deo tenemur.* Et infrà: *Ab Adamo non ſola in nos pœna graſſata eſt, ſed inſtillata ab ipſo lues in nobis reſidet, cui iure pœna debetur.* Et §. 9 *quamobrem dixit, cunctas animæ partes à peccato fuiſſe poſſeſſas.* Et infra, *Nihil à mortifera eius labe purum eſt, aut ſyncerum.* Et denique, *Hic tantum breuiter attingere volui, totum hominem quaſi diluuio à capite ad pedes ſic fuiſſe obrutum, vt nulla pars à peccato ſit immunis.*

II. Fundamentum.

8. Secundum fundamentum eſt, hoc ipſum peccatum originale, prout definitum iam eſt, manere in Caluiniſtis, quamdiu in hac vita degunt, neque tolli per Baptiſmum, aut alia Sacramenta. Ita Caluinus lib. 2. Inſtit. c. 1. §. 8. cùm ait: *Hæc peruerſitas nunquam in nobis ceſſat.* Et l. 4. c. 15. §. 10. *Iam perſpicuum eſt, quam falſum ſit, quod docuerunt pridē nonnulli, per Baptiſmum ſolui no. & eximi ab originali peccato.* Et in Antidoto Concilij Tridentini Seſſ. 5. *Manet verò peccatum in nobis, neque per Baptiſmum extinguitur.*

9. Hinc rurſum tria colligimus. Primò Caluiniſtas, quamdiu in hac vita degunt, habere naturam corruptam & deprauatam. Secundò, eſſe cæcos mente, & voluntate auerſos à Deo. Tertiò, eſſe reos æternæ mortis. Hæc omnia patent ex definitione ſuperius allata. Addo ex verbis Caluini: *Eſſe omnibus naturæ partibus vitiatos ac peruerſos: nihil habere purum à mortifero peccati labe: à capite vſque ad pedes, quaſi diluuio eſſe obrutos.* Vno verbo: in Caluiniſtis, quamdiu hic viuunt, manere culpam peccati originalis & reatum mortis æternæ. Hæc clara ſunt ex dictis. Vide diſputationem noſtram de Authore peccati cap. 4. vbi hæc fuſius explicantur.

III. Fundamentum.

10. Tertium fundamentum eſt, omnia Caluiniſtarum opera vitiari & contaminari ex contagione peccati originalis, quod ſemper ipſis manet in hac vita: ac proinde omnia ipſorum opera eſſe inquinamenta, ſordes, & meram iniquitatem. Ita Caluinus in Antidoto Concilij Trident. Seſſ. 6. cap. 16. vbi ſic habet, *Vitioſitas* (peccati originalis) *quæ in nobis inhæret, deformat coram Deo, quicquid à nobis operum prodit.* & lib. 3. Inſtit. cap. 12. §. 4. *Omnia hominum opera nihil ſunt, niſi inquinamenta & ſordes: & quæ iuſtitia vulgo habetur, eā apud Deum mera eſt iniquitas,* Et c. 14 §. 9. *Hæc omnia, cum à ſanctis exuta opus, quod ſi in ſe conſentur, non meretur iuſtam opprobrij mercedem.* Et c. 15. §. 3. *Nihil ab homine exit, quantumuis perfecto, quod non ſit aliqua macula inquinatum.* Similia habet Pleſſæus Caluiniſta lib. 3. de Euchariſtia, cap. 12. pag. 616.

11. Ex dictis ſequitur, Caluiniſtas, quamdiu in hac vita ſunt, triplici titulo immundos & inquinatos eſſe. Primò, ratione naturæ, quæ tota in ipſis corrupta & deprauata eſt, vt ſuprà ex Caluino & Pareo oſtendi. Secundò, ratione intellectus, voluntatis & aliarum animæ potentiarum, *quæ omnes à peccato poſſeſſa ſunt*, vt verbis Caluini vtar. Tertiò, ratione operum, quæ qualiacunque ſint, nihil aliud, quàm *ſordes, inquinamenta, & mera iniquitas* ſunt, vt idem Caluinus fatetur.

IV. Fundamentum.

12. Quartum fundamentum eſt, nihil immundum aut inquinatum intrare in regnum cælorum, iuxta illud Apoc. 21. 27. *Non intrabit in eam* (ciuitatem cæleſtem) *aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium.* Cum enim ciuitas illa ſit aurum mundum, & fundamenta eius omni lapide precioſo ornata, vt loquitur ibidem Apoſtolus: æquum eſt, vt nemo niſi mundus & lotis pedibus ingrediatur. Hoc ſenſu qui in cælo ſunt, dicuntur eſſe amicti ſtolis albis, propter candorem & puritatem, iuxta illud Apoc. 7. 13. *Hi qui amicti ſunt ſtolis albis qui ſunt, & vnde venerunt?* Et reſpondetur; *Hi ſunt, qui lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni: ideo ſunt ante thronum Dei.*

Eodem ſpectat illud Epheſ. 5. 27. *Vt exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam, ſed vt ſit ſancta & immaculata.* Vbi Apoſtolus loquitur de Eccleſia in cælis triumphante: de qua intelligi poteſt & illud Cantic. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.*

Affruitur Purgatorium Caluiniſticum.

13. Ex his fundamentis ſic concludo: Nullus immundus & inquinatus poteſt intrare in regnum cælorum, niſi prius purgetur, & mundetur: atqui Caluiniſtæ, quamdiu hic viuunt, ſunt immundi & inquinati propter peccatum originale; & omnia illorum opera, ſunt inquinamenta, ſordes, & mera iniquitas, vt ex dictis patet: Ergo non poſſunt intrare in regnum cælorum, niſi priùs purgentur & mundentur. Non purgantur autem in hac vita, quia ſemper hic manent obnoxij peccato originali: Ergo ſi ſalui eſſe velint, poſt hanc vitam purgari neceſſe eſt. Ergo datur aliquod Purgatorium pro Caluiniſtis poſt hanc vitam.

14. Non video, quomodo vim huius argumenti eneruare poſſint Caluiniſtæ, ſi ſua principia, ex quibus hoc deductum eſt, tueri velint. Nam ſi peccatum originale manet in ipſis, quamdiu hic viuunt, non poſſunt ab eo, niſi poſt hanc vitam, purgari, vel ergo tunc purgantur, vel non. Si purgantur, purgatorium habent, quod contendimus. Si non purgantur, excluduntur à cælo, quod ipſi nolunt.

15. Mihi tamen occurrunt tria effugia, quæ in ipſorum gratiam probabiliter excogitari poſſunt. Primum eſt, ſi dicant, ſe non quidem in hac vita, vt benè ex Caluini principiis probatum eſt, nec etiam poſt hanc vitam, ſed in ipſo mortis articulo, & quaſi per ipſam mortem purgari à peccato originali, & ſic vlteriori purgatorio non opus eſſe. Sanè ſi reſta haberet, beati eſſent Caluiniſtæ. Sic enim nec indulgentiis Pontificis, nec ſacrificio Miſſæ, nec aliis viuentium ſuffragiis indigerent. At non poſſunt mihi perſuadere, per ſolam mortem purgari ipſos ab omni culpa & reatu pœnæ æternæ. Nam ſi mors haberet hanc vim, non ſoli Caluiniſtæ, ſed omnes omnino homines mundarentur è ſuis peccatis per mortem, & ſic omnes ſalui fierent. Hoc autem falſum eſt: Ergo mors non habet hanc vim purgandi. Ergo præter mortem opus eſt alio purgatorio, vt recte ex Caluino oſtenſum eſt.

16. *Dices.* Per mortem tollitur concupiſcentia carnis, in qua potiſſimum conſiſtit peccatum originale. Nam quando anima ſeparatur à corpore iam non amplius caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, neque ſpiritus aduerſus carnem: Ergo tunc anima libera eſt ab omni contagione peccati originalis. *Reſpondeo*, ſi hoc argumentum valeret, ſequeretur omnes homines per mortem purgari à peccato originali, quia in omnibus tollitur concupiſcentia carnis, & illa lucta, quæ inter carnem & ſpiritum eſſe ſolet. Quid ergo priuilegij haberent Caluiniſtæ? Addo, falſum eſſe in ſententia Caluini, peccatum originale conſiſtere in ſola concupiſcentia carnis. Conſiſtit potiſſimum in cæcitate mentis auerſione voluntatis à Deo, & reatu pœnæ æternæ, vt ſupra ex Caluino & Paræo oſtenſum eſt. At per ſolam mortem non tollitur cæcitas mentis, auerſio voluntatis à Deo & reatus pœnæ æternæ. Ergo ſi tollitur, poſt mortem tolli neceſſe eſt in Purgatorio.

17. Alterum effugium eſt, ſi dicant, peccatum originale tolli in ipſa morte piorum Caluiniſtarum, non quòd ipſa mors ſecundum ſe, ſed potius quòd fides & patientia morientium, hanc vim tollendi peccata habeat. Sed neque hoc credibile eſt. Primò, quia ſine vllo fundamento afferitur. Probent ipſi ex Scripturâ (ex qua omnia ſua probari volunt) hunc effectum promiſſum eſſe fidei morientium. Addo, ſæpe fieri, vt in articulo mortis nullus ſit actus fidei; quia vis morbi ſæpe tanta eſt, vt omnem rationis & intelligẽtiæ vium abſorbeat. at ſanè, ſi fides morientium, cur non ſimiliter viuentium, præſtare id poſſit? Aut cur non potius in baptiſmo id fiat, in quo & fides excitatur, vt ipſi dicunt, & qui ad hunc finem à Deo inſtitutus eſt? Et quæ hæc temeritas eſt negare, peccatum originale tolli per baptiſmum, quod Scriptura & Patres affirmant; & affirmare, tolli per fidem morientium, quod Scriptura & Patres nunquam inſinuarunt.

18. Tertium effugium eſt ſi dicant, non opus eſſe tolli peccatum originale, ſed ſufficere, quod non imputetur. Non imputari autem fidelibus, qui ad vitam æternam prædeſtinati ſunt, in quorum numero ſunt Caluiniſtæ. Sed ſi hoc dicunt, conſequenter fateri debent, à Caluiniſtis non tolli cæcitatem mentis, auerſionem voluntatis à Deo, & reatum pœnæ æternæ. An ergo dicendum eſt, Caluiniſtas, quando in cælo erunt fore cæcos mente, auerſos à Deo, & reos pœnæ æternæ; tametſi hoc ipſis non ſit imputandum? Præclari cœlites. Et facilè credam, eiuſmodi minimè inuocandos eſſe. Quis enim patrocinium petat ab iis, qui propter cæcitatem non percipiunt, quid ab ipſis petatur? aut quis apud Deum cupiat habere eos interceſſores, qui tota voluntate à Deo alieni ſunt? Nemo ſanus.

19. Ex dictis concludo hoc modo; Caluiniſtæ nec in hac vita, nec in articulo mortis purgantur à peccato originali, vt probatum eſt: ergo vel nunquam purgantur, & ſic ſalui eſſe non poſſunt, vel neceſſario poſt hanc vitam purgantur, & ſic poſt hanc vitam habent Purgatorium. Et hoc apertè fatetur Caluinus l. 3. Inſt. c. 25. §. 7. vbi ita ſcribit, *Æquè prodigioſum eſt eorum error, qui animas non recepturas, quibus nunc induta ſunt, corpora, ſed nouis & aliis preditas fore imaginantur. Ac Manichæorum quidem perquam futilis ratio ſuis minimè conſentaneum eſſe, vt caro, quæ immunda eſt, reſurgat. Quaſi vero nullæ ſint animarum immunditiæ, quas tamen à ſpe cæleſtis vitæ non arcebant. Perinde igitur fuit, ac ſi dicerent, purgari diuinitus non poſſe, quod peccati labe infectum eſt. Nam illud delirium, quod naturaliter immunda eſſet caro, quia à Deo creata, nunc prætereo, tantum oſtendo, quicquid nunc cælo indignum in nobis eſt, reſurrectioni non obſtare.* His verbis deſcribit & refutat Caluinus errorem Manichæorum, qui dicebant, animas fidelium in reſurrectione non redituras ad eadem illa corpora, quę in hac vita habuerunt, ſed ad alia. Ratio illorum erat, quia corpora, quæ hic habuerunt ſunt immunda: at nihil immundum reſurget ad vitam æternam. Eos refutat tali argumento, Non ſolùm corpora, ſed etiam animæ fidelium (Caluiniſtarum) ſunt immundę: atqui immundities animarum non obſtat reſurrectioni, quia animę, quæ peccati labe infectæ ſunt, poſſunt purgari ante reſurrectionem: Ergo nec immundities corporum obſtare poteſt, quia & corpora diuinitus purgari poſſunt. Ex hoc Caluini diſcurſu manifeſtè patet fateri ipſum, animas labe peccati infectas, purgari poſt hanc vitam ante reſurrectionem, & ſic ad cælum admitti poſſe. Fatetur ergo, Purgatorium eſſe, quod etiam ſupra ex ipſius fundamentis probatum eſt. At vbi illud ſit, & quale, deinceps inueſtigare oportet.

CAPVT II.

Vbi ſit Purgatorium Caluiniſtarum.

1. SIcut ex Caluino didicimus, Purgatorium eſſe; ſic ex ipſo quærendum eſt, vbi ſit. Ac primum expendenda ſunt ipſius verba, quæ ſupra à me citata, ſic habent, *Intelligimus Chriſtum ſic apparere coram facie Dei, vt mortis eius virtus ad perpetuam pro nobis interceſſionem valeat: ſic tamen, vt ſanctuarium cæli ingreſſus, vſque ad conſummationem ſæculorum ſolus populi eminus in atrio reſidentis vota ad Deum deferat.* Ex his verbis tria colligo, quæ ad rem faciunt. Primò, ſolum Chriſtum ingreſſum eſſe ſanctuarium cæli. Secundò Caluiniſtas in atrio reſidere vſque ad conſummationem ſæculorum. Tertiò, hoc atrium à cælo remotum eſſe. Id enim ſignificat illa particula, *eminus*. Igitur ex mente Caluini, Purgatorium ſeu atrium Caluiniſtarum, vt ipſe vocat, longè diſtat à ſanctuario cæli. Sicut locus ille, in quo diues epulo ſepultus eſt, longè diſtat à ſinu Abrahæ, iuxta illud Luc. 16. 26. *Magnum chaos firmatum eſt inter nos & vos, vt hi, qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint; neque inde huc tranſmeare.*

2. Porrò, vtrum præcisè ſit illud atrium ſeu Purgatorium Caluiniſtarum, quod longè à cælo diſtat, non audet, vel potius non vult Caluinus definire. Mallet ſilentio occultari. Sic enim loquitur lib. 2. Inſtit. cap. 25. §. 6. *De intermedio earum* (animarum) *ſtatu curioſius inquirere, neque fas eſt, neque expedit. Valde ſe torquent multi diſputando, quem locum occupent, & an cæleſti gloria fruantur, necne.* Et infrà; *Interea cum ſcriptura vbique iubeat pendere ab expectatione aduentus Chriſti & gloriæ coronam eousque differat: contenti ſimus his finibus diuinitus nobis præſcriptis, animas piorum militia labore perfunctas, fruitionem promiſſæ gloriæ expectare: atque ita omnia teneri ſuſpenſa donec Chriſtus appareat Redemptor.* Vides, opinor, Caluinum hanc quæſtionem, qua quæritur de loco Purgatorii; tanquam curioſam reiicere, de qua nec fas ſit, nec expediat multa diſputare. Satis eſſe, ſi conſtet animas piorum Caluiniſtarum non eſſe in cœlo, ſed in aliquo alio loco, tametſi nobis incognito, neque frui cæleſti gloria, ſed eam expectare vſque ad Chriſti aduentum. Tunc primum fore manifeſtum, quid de iis futurum ſit: interea omnia incerta ac ſuſpenſa eſſe.

3. Videamus tamen, (non obſtante hac Caluini denunciatione.) an locum illum incognitum, in quo piorum Caluiniſtarum animæ pugnantur, & quem ipſe occultare vult, poſſimus inueſtigando reperire. At vbi de eo inquiremus? Nuſquam tutius, quàm in ſcriptura. Caluiniſtæ, vt quidem ipſi præ ſe ferunt, nullum dogma, niſi ex ſcriptura, aſſerere & confirmare ſolent. Igitur, vt rem expediamus, ex ſcriptura conſtat, varia eſſe animarum loca poſt hanc vitam. Primus eſt cælum, in quo Angeli ſunt, Matth. 22. 30. *Sunt ſicut Angeli Dei in cœlo.* Secundus eſt infernus, in quo diues epulo ſepultus eſt, Lucæ 16. 22. *Mortuus eſt autem diues, & ſepultus eſt in inferno.* Tertius eſt ſinus Abrahæ, in quem anima Lazari ab Angelis deportata eſt, Lucæ 16. 22. *Factum eſt autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.* Quartus eſt Paradiſus, in quem latro admiſſus fuit, Lucæ 23. 43. *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Quintus eſt lacus ſine aqua, in quo antiqui Patres detinebantur, Zachar. 9. 11. *Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua.* Sextus eſt carcer, in quem Chriſtus poſt mortem deſcendit, 1. Petri 3. 18. *In quo & his, qui in carcere erant, ſpiritibus, veniens prædicauit.* Septimus eſt ſub altari, vbi animæ Martyrum requieſcere viſæ ſunt, Apocal. 6. 9. *Vidi ſub altare animas interfectorum propter verbum Dei.*

4. In quo igitur horum locorum quærendæ ſunt animæ Caluiniſtarum poſt hanc vitam? An in cælo? Ego quidem id vellem. Sed reclamat Caluinus. Solum Chriſtum vult eſſe in cælo: Caluiniſtas in atrio expectare vſque ad conſummationem ſæculorum. Et ratio illi fauet, Nihil enim immundum & inquinatum intrare poteſt in cælum, niſi prius purgetur. At animæ Caluiniſtarum ſunt immundæ & inquinatæ peccato originali: Ergo prius purgari debent. Non purgantur autem in hac vita, vt ſupra oſtenſum eſt: Ergo poſt hanc vitam purgari debent alicubi, antequam cælum ingrediantur. At hunc ipſum locum, in quo purgantur, inueſtigamus.

5. An ergo ſunt in ſinu Abrahæ? Benè profectò cum illis ageretur, ſi ibi eſſent. At non eſſe ibi, valdè probabile eſt: quod dupliciter oſtendo. Primò, ex ipſorum conceſſione. Nam Dauid Pareus Caluiniſta in cap. 10. ad Hebr. ver. 20. contendit, per ſinum Abrahæ intelligi cœlum. At animæ Caluiniſtarum non ſunt in cælo, vt Caluinus concedit: Non ergo ſunt in ſinu Abrahæ. Deinde accedit ratio, quia nemo eſt in ſinu Abrahæ, niſi qui imitatur fidem Abrahæ. Hoc non faciunt Caluiniſtæ: Non ergo ſunt in ſinu Abrahæ. Minorem ſic probo; Abraham credidit Deo, non ſolùm ea, quæ ipſi poſſibilia, ſed etiam quæ impoſſibilia videbantur, vt quod eſſet geniturus filium, cum nec ipſe, nec vxor eius Sara propter ſenectutem, apti eſſent ad procreandam ſobolem. At Caluiniſtæ ſolùm credunt ea quæ ipſis poſſibilia, non autem quæ videntur impoſſibilia. Non enim credunt corpus Chriſti ſimul eſſe in duobus locis, quia hoc impoſſibile illis videtur, non ergo imitantur fidem Abrahæ. Hoc clarius ſic oſtendo, Chriſtus dicit Caluiniſtis, *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus.* Illi contra diſputant, Impoſſibile eſt, idem corpus ſimul eſſe in diuerſis locis: ſed corpus Chriſti eſt in cælo: Ergo non ſimul poteſt eſſe in altari. Non ſic Abraham. Dicebat illi Deus, *Habebis filium ex Sara.* Si Caluiniſta fuiſſet, ſtatim occurriſſet in hunc modum. Impoſſibile eſt, vt coniuges effæti, & ſenio confecti, generent filium: At ego & vxor mea, ſumus effæti & ſenio confecti. Ergo impoſſibile eſt, vt generemus filium. Non ſic, inquam, argumentatus eſt Abraham. Quid ergo? Audi, quid de eo dicat Apoſtolus Rom. 4. 19. *Non infirmatus eſt fide, nec conſideranit corpus ſuum emortuum, & emortuam vuluam Sara. In repromiſſione etiam Dei non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo, plenissimè ſciens, quia quæcunque promiſit, potens eſt & facere.* Hæc nullo modo quadrant in Caluiniſtas. Concludo igitur: quia fidem Abrahæ non imitantur non poſſe poſt hanc vitam eſſe in ſinu Abrahæ.

6. An forte ſunt in Paradiſo? Legimus quidem Henoch eò tranſlatum eſſe, Eccleſ. 44. 16. *Henoch placuit Deo, & tranſlatus eſt in paradiſum.* Legimus etiam Apoſtolum aliquando ibi fuiſſe. 12. Corinth. 12. 4. *Raptus eſt in paradiſum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Denique latroni dictum eſt: *Hodie mecum eris in Paradiſo.* An etiam Caluiniſtæ poſt hanc vitam ibi ſunt? Facilè credam, ipſos id affirmare. Hoc inde colligo, quia non ita pridem libellus à Catholicis ſcriptus & diuulgatus eſt, in quo Lutheranis & Caluiniſtis proponebantur tres quæſtiones, quarum vna erat hæc, An ipſi ex ſuo numero, haberent omninò

aliquem, quem constaret esse saluum & beatum? Nemo alius, post longam disquisitionem ipsis occurrit, nisi latro. Hunc ergo nominandum centuerunt. Constat autem latronem esse in Paradiso. Eundem ergo locum post hanc vitam sibi ipsi pollicentur. Sed valdè metuo, nec errent. Imò, aperte errant, si Caluini principia sequantur. Caluinus enim in cap. 12. posterioris ad Corint. per Paradisum intelligi vult cælestem gloriam. Animæ autem Caluinistarum non sunt in cælesti gloria, vt testatur idem Caluinus lib. 3. Institut. cap. 25. §. 6. vbi docet eas vsque ad diem iudicii, cælestem gloriam expectare. Ergo iam non possunt esse in Paradiso.

7. An igitur sunt in lacu (de quo Zacharias loquitur) in quo non est aqua? Hoc definiri non potest, nisi prius constet, quid per lacum intelligatur. Catholici aut limbum antiquorum Patrum, aut certè nostrum purgatorium intelligi putant. Quod si res ita habet, nullo modo dicendum est, animas Caluinistarum post hanc vitam esse in lacu; quia Caluinus, tam limbum, quàm nostrum purgatorium, nihil aliud quàm fabulam esse vult. Apud Caluinistas inuenio tres opiniones de hac re. Prima est, per lacum intelligi *profundas inferos*. Ita Caluinus lib. 3. Instit. cap. 16. §. 9. Altera est, intelligi *seruitutem peccati*. Ita Plessæus lib. 3. de Eucharistia, cap. 7. pag. 433. Tertia est; intelligi *captiuitatem Babylonicam*. Ita Matthæus Sutlius in lib. de Purgatorio contra Bellarmin. c. 14 pag. 137. Igitur tota quæstio versatur in his tribus punctis. Primò, an animæ Caluinistarum post hanc vitam sint in profundis inferis: De quo postea. Secundò, an sint in seruitute peccati? Nihil certius, secundum principia Caluinistarum hactenus tradita. Decedunt enim ex hac vita cum peccato originali, id est, cùm cæcitate mentis, auersione voluntatis à Deo, & reatu mortis æternæ. Hinc tamen propriè non facient nostro instituto; quia non disputamus de statu peccati, in quo sunt animæ Caluinistarum cùm de eo satis constet, sed de loco, in quo purgari possint à peccato. Tertiò, an sint in captiuitate Babylonica? Secundum sensum literalem non sunt, quia captiuitas illa multis iam sæculis præterijt, & omninò finita est. Sunt tamen secundum sensum mysticum: quia sunt in seruitute peccati, vt dictum est. Hæc autem seruitus optimè designatur per captiuitatem Babylonicam, vt fatentur auctores citati.

8. Quid si in carcere sint, in quo Christus prædicauit spiritibus priorum & impiorum, vt explicat Caluinus ex Apostolo Petro? Hic Caluinus omnino tergiuersatur. Imò sibi ipsi contrarius est. Nam lib. 2. Institut. cap. 16. §. 9. de hoc ipso carcere sic scribit: *Concludere in carcere mortuorum animas, puerile est.* At in Psychopannychia, multò aliter: *Nec vero*, inquit, *mireturquisquam includi carcere sanctos Patres, qui redemptionem Christi expectabant.* Nimirum priori loco oppugnat Catholicos, qui illum carcerem admittunt: posteriori, Anabaptistas, qui illum negant. Igitur si Catholici quærant ex Caluino, an animæ priorum Caluinistarum post hanc vitam carcere concludantur? respondebit: *Concludere in carcere mortuorum animas puerile est.* Si autem Anabaptistæ interrogent, an animæ priorum carcere includi possint: occurret hoc modo, *Nec vero miretur quisquam, includi carcere sanctos Caluinistas, qui aduentum Christi expectant.* Hæc ex Caluino. Quod ad rem attinet, puto Caluinistas non esse in isto carcere, de quo Petrus loquitur. Verba enim Petri sunt hæc: *In quo & his, qui in carcere erant spiritibus, veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cum fabricaretur arca.* Ex quibus sic concludo, illi tantum leguntur esse in isto carcere, qui tempore Noë fuerũt increduli: At Caluinistæ, suo certè iudicio, nec increduli sunt, nec tempore Noë vixerunt. Non ergo sunt in isto carcere.

9. Quid si expectent sub altari, de quo Ioannes loquitur in Apocalypsi? Nec id puto. Nam animæ, quæ leguntur esse sub altari, habent duas conditiones, quæ non conueniunt Caluinistis. Vna est, quòd sint animæ interfectorum propter verbum Dei. Altera, quòd indutæ sint stolis albis. Neutra potest accõmodari Caluinistis. Non prior, quia nec Caluinus, nec Beza, nec Iunius, nec similes alij, propter verbum Dei interfecti sunt. Non posterior, quia per stolam albam intelligitur beatitudo animæ: At animæ Caluinistarum non sunt beatæ, quia manent obnoxiæ peccato originali, & expectant fruitionem gloriæ vsque ad consummationem sæculorum, vt supra ex Caluino ostendi.

10. Quid ergo? an apud inferos sunt? Non ausim affirmare. Sed tamen probabile est, triplici de causa. Primò, quia non sunt in cælo, nec in sinu Abrahæ, nec in Paradiso, nec in lacu aut carcere, nec sub altari, omnino necesse est, vel esse in inferno, vel dari alium locum præter enumeratos. At alium locum in Scriptura non inuenio, nisi fortè Purgatorium Catholicorum, à quo abhorrent Caluinistæ: Ergo nihil reliquum est illis præter infernum. Secundò, quia Caluinus fatetur eos esse in atrio, quod longè distet à cælo: At tale atrium est infernus, in quo dives epulo sepultus est, iuxta illud Luc. 16. 26. *Magnũ chaos firmatum est inter nos & vos.* Tertiò, quia si essent alibi, quàm in inferno, Caluinus apertè id explicaret. Nunc autem effugium quærit, & ægrè fert, nos curiosius inquirere & disputare de loco, in quo piorum [Caluinistarum animæ delitescant. Quis ergo rem totam meritò suspectam non habeat?

11. Atque hæc breuiter, veritatis indagandæ causa à me disputata sint. Fortasse res fiet clarior, vbi Caluinistæ cœperint eam diligentius excutere & examinare: quod eos facturos omninò puto. Interea fixum illud sit, quod hactenus probatum est, Caluinistas post hanc vitam habere aliquod purgatorium, vbicunque tandem illud sit: videri autem verisimile, esse in inferno. Deinceps, quale sit, videamus.

CAPVT III.

Quomodo differat Purgatorium Caluinistarum à nostro?

1. EX iis, quæ hactenus dicta sunt, colligo magnum esse discrimen inter Purgatorium Caluinistarum & Catholicorum. Et quidem triplex. Primum est: Catholici, qui post hanc vitam eunt ad Purgatorium iam ante liberati sunt à peccato originali per Baptismum, & à mortalibus per confessionem & pœnitentiam. Solùm manet in illis reatus pœnæ temporalis, & nonnulla peccata venialia, quæ expiari debent. At Caluinistæ portant omnia secum ad suum Purgatorium, nempe peccatum originale, mortalia, & reatum pœnæ æternæ. Indigent ergo fortiori Purgatorio.

2. *Alterum est*, Caluinistæ manent in suo Purgatorio vsque ad consummationem sæculi, vt ex Caluino supra ostensum est. Catholici citius liberantur. Nã aliqui tantum manent paucis horis: alij certis diebus: nonnulli aliquot annis. Et ratio huius differẽtiæ duplex est. Prior, quia Catholici possunt iuuari indulgentiis & suffragijs viuentium. Vnde fit, vt quo plura

vel pauciora ſunt pro illis ſuffragia, eo cęteris paribus citius aut tardius liberentur. Caluiniſtæ reſpuunt huiuſmodi præſidia, & tam generoſi ſunt, vt malint exſpectare vſque ad Chriſti aduentum, quàm à viuentibus opem implorare vel admittere. Poſtremò: quia Catholici nihil habent expiandum in Purgatorio niſi reatum pœnæ temporalis, & aliquot peccata venialia. Ergo quo quiſque cum minori reatu pœnæ, & paucioribus venialibus accedit, eo citius liberatur. Caluiniſtæ verò, vt dictum eſt, non ſolum ferunt ſecum peccatum originale & mortale, ſed etiam reatum pœnæ æternæ, qui breui tempore expiari non poteſt. Debent igitur expectare aduentum Chriſti, & videre, ſi quid tunc ſolatii habere poſſint, ne cogantur in æternum luere.

3. *Tertium eſt*; de Purgatorio Catholicorum, ſaltem apud Catholicos, multa certa ſunt. 1. quod ſit in loco ſubterraneo. 2. quod ſit diſtinctum ab vtroque Limbo: altero antiquorum Patrum veteris Teſtamenti, altero paruulorum ſine remedio decedentium. 3. quod ſit diſtinctum ab inferno damnatorum. At Purgatorium Caluiniſtarum, quia recens eſt nondum penitus perſpectum eſſe poteſt. Solùm conſtat, remotum eſſe à ſanctuario cæli. At vbi præcisè ſit, non audet Caluinus definire. Nos tamen oſtendimus probabile eſſe, non diſtingui ab inferno. Infernus autem eſt in loco ſubterraneo non procul à centro terræ. Itaque circa centrum terræ quærendi ſunt Caluiniſtæ, qui migrant ex hac vita. Niſi naturæ Hollandi alium locum inueniant in Oceano ſeptentrionali.

4. Sed occurrit hic difficilis obiectio. Nam id, quod hic dicimus, non videtur poſſe conſiſtere cum eo, quod in principio dictum eſt. Hic enim dicimus, probabile eſſe, Caluiniſtas habere ſuum purgatorium in inferno. At ſupra, in ingreſſu diſputationis, dictum eſt, Caluiniſtas non habere infernum, quia omnes ad vitam æternam prædeſtinati ſunt. Hæc inter ſe non cohærent. Vel igitur hic, vel ibi erratum eſt. Hic nodus in ſequenti capite diſſoluendus eſt. Eo Lectorem remittimus.

CAPVT IV.

Quid agant Caluiniſtæ in ſuo Purgatorio?

1. ANabaptiſtæ docent, animas poſt hanc vitam nihil agere, ſed perpetuo quodam ſopore, vſque ad communem reſurrectionem oppreſſas teneri. Hos redarguit Caluinus in Pſychopannychia, & multis Scripturæ teſtimoniis oſtendit eas ſemper aliquid agere, & minimè opitas aut otioſas eſſe. Nunc ergo quæſtio eſt, quid agant? at ſpeciatim id quæritur de animabus Caluiniſtarum, quæ in ſuo atrio ſeu Purgatorio vſque ad conſummationem ſæculorum, vt Caluinus vult, manſuræ ſunt. Non enim ſatis apparet, quibus negotiis, præſertim tanto temporis interuallo, diſtineri & occupari honeſtè poſſint.

2. Fateor hoc punctum explicatu difficillimum eſſe, ſed tamē quia ſpectat ad perfectam cognitionem Purgatorii Caluiniſtici, prætermitti omninò non debet. Atque vtinam Caluinus hoc ipſum paulo tractaſſet accuratius: minus certè ſtudii ac laboris adhibendum nobis iam eſſet. Nunc contra res accidit. Vix quicquam habemus ex Caluino, niſi generalia quædam principia, ex quibus tamen, vt opinor, vtcunque res definiri poterit.

3. Sunt autem hæc Caluini principia. 1. animas Caluiniſtarum ex hac vita decedere cum peccato originali, id eſt, cum cæcitate mentis, auerſione voluntis à Deo, & reatu æternæ mortis. 2. Expectare in ſuo atrio, ſeu purgatorio ad conſummationem ſæculorum. 3. interea nihil certi eas habere de ſuo futuro ſtatu, ſed omnia teneri ſuſpenſa vſque ad Chriſti aduentum. Hæc omnia dictis patent.

4. Ex his principiis euidenter deduci poſſunt hæc quinque corollaria. 1. animas Caluiniſtarum in ſuo Purgatorio, multis falſis opinionibus ac erroribus perpetuò deludi & diſtineri. 2. eaſdem nihil aut parum affici ad res diuinas: ac potius toto affectu circa terrenas & illicitas occupari. 3. peiori nunc eſſe conditione quā fuerint in hac vita. 4. Imò deteſtari nunc illam fidem & perſuaſionem, quam in hac vita habuerint. 5. Et quod grauius eſt, de ſua ſalute & prædeſtinatione deſperare: Hæc ſingula ſeorſim probo in hunc modum.

5. *Primò*; ſicut illi, qui oculis capti ſunt, & cæcitate corporis laborant, non poſſunt lumen aſpicere, nec rectam tenere viam, ſed ſæpè aberrant, & in foueas ſeu præcipitia labuntur, iuxta illud Matt. 15. 14. *Cæcus ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt*: ſic etiam illi, qui laborant cæcitate mentis, non poſſunt lumen veritatis aſpicere, ſed multis errorum tenebris deludi neceſſe eſt. Atqui animæ Caluiniſtarum in Purgatorio laborant cæcitate mentis, quia manent in peccato originali, quod cæcitatem mentis includit, vt ſupra dictum eſt ex Caluino & Pareo. ergo non poſſunt lumen veritatis percipere, ſed neceſſario multis erroribus & falſis opinionibus deluduntur. Sed quibus? Sine dubio, iiſdem vt pluriimùm, quibus in hac vita deludebantur. Cuiuſmodi ſunt, *ſe eſſe omes Chriſti, filios Dei, certos de ſua ſalute & prædeſtinatione; Eccleſiam Chriſti errare: Papam eſſe Antichriſtum; Deū autorem peccati: Chriſtum deſperaſſe; Imagines è templis eliminandas*, &c.

6. *Secundò*; Illi quorum voluntas & omnes appetitiones à Deo auerſæ ſunt, non poſſunt bene affici ad res diuinas, ſed potius in terrenas & illicitas penitus immerguntur: Atqui voluntas & omnes appetitiones Caluiniſtarum in Purgatorio exiſtentium, ſunt auerſæ à Deo, ratione peccati originalis, cui obnoxij ſunt, & quod talem auerſionem includit, vt ſupra dictum eſt: Ergo Caluiniſtæ in ſuo Purgatorio exiſtentes non poſſunt benè affici ad res diuinas, ſed potius in terrenas & illicitas immerguntur. In quas illas? in mendacia, conuitia, perfidiam, crudelitatem, odia, contentiones, ſimultates, diſſidia. Hæc enim amarunt in vita ſua; & vt dicit Scriptura, *opera eorum ſequuntur ipſos*.

7. *Tertiò*; Qui dubij & perplexi ſunt de ſua ſalute & prædeſtinatione, peiori conditione ſunt, quàm qui certi & ſecuri: Atqui Caluiniſtæ in Purgatorio exiſtentes, ſub dubij & perplexi de ſua ſalute, iuxta tertium Caluini principium paulo ante poſitum: Et in hac vita fuerunt certi & ſecuri, ſaltem ſuo ipſorum iudicio, vt in principio huius diſputationis dictū eſt: Ergo nunc in Purgatorio ſunt in peiori conditione, quàm in hac vita fuerint.

8. *Quartò*. Illi meritò damnant, ac deteſtantur ſuam fidem, & perſuaſionem, quam in hac vita habuerunt, qui apertè vident, ſe miſerè per eam deluſos ac deceptos eſſe, præſertim in re omnium grauiſſima. Atqui Caluiniſtæ in Purgatorio exiſtentes, apertè vident, ſe miſerè deluſos ac deceptos eſſe per eam fidē ac perſuaſionem, qua in re vita crediderunt ſe eſſe prædeſtinatos & certos de ſalute, cùm nunc contrarium experiantur, & de tota re dubij ac perplexi ſint. Ergo merito nunc deteſtantur ſuam fidem & perſuaſionē, quam in hac vita habuerunt. Et poſſunt dicere

lud Sap. 5. 6. *Errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit, & sol intelligentiæ non est ortus nobis.* Hinc soluitur obiectio quæ præcedenti capite §. quarto posita est. Cum enim dicimus, Caluinistas posse hanc vitam habere suum Purgatorium in inferno; id rectè conuincimus ex eorum principiis. Cum autem asserimus, eos non habere infernum, sed omnes ad vitam æternam prædestinatos esse; id ex eorum errore & falsa persuasione affectum esse volumus.

9. Quintò; qui ex vna parte certò sciunt, neminem saluari posse sine vera fide; & ex altera, se in hac vita non habuisse veram fidem, meritò de sua salute desperare possunt: Atqui Caluinistæ in Purgatorio existentes, ex vna parte certò sciunt, se saluari non posse sine vera fide; & ex altera, se in hac vita non habuisse veram fidem, sed inanem persuasionem de certitudine salutis & prædestinationis. Ergò meritò possunt desperare de sua salute.

Sic igitur patet, quid agant Caluinistæ in suo atrio seu purgatorio. Nimirum variis erroribus deluduntur; à diuinis rebus omninò aueisi ac alieni sunt: fidem & persuasionem, quam in hac vita secuti sunt, penitus detestantur: & quod omnium molestissimum est, de salute desperant.

OPVSCVLVM XI.

DE TRIPLICI SACRIFICIO, NATVRÆ, LEGIS, GRATIÆ, LIBELLI TRES.

1 SACRIFICIVM pertinet ad cultum Dei. Potest autem dupliciter Deus à nobis coli. *Primò*, per internum actum agnitionis, submissionis, charitatis, timoris, & reuerentiæ; quod nobis commune est cum Angelis. *Secundò*, per externum actum laudis, prædicationis, adorationis, voti, oblationis, sacrificii, quod homini proprium est. De hoc postremo cultu hic agimus, nempe de externo, qui exhibetur Deo per sacrificium. Is autem potest tripliciter spectari. *Primò*, nudè secundum se, quatenus nihil aliud est, quàm externa quædam ceremonia, & sic non placet Deo. *Secundò*, quatenus cum interno cultu coniunctus est, siue quatenus procedit ex interna animi agnitione, submissione, reuerentia & amore erga Deum, tanquam creatorem, ac supremum Dominum omnium creaturarum, & sic verè, sacrificii rationem habet.

2. In hoc externo sacrificio, quatenus cum interno coniunctum est, debent hæc quinque spectari. 1. Minister. 2. Materia. 3. Forma. 4. Locus. 5. Finis. Minister non alius, quam Sacerdos est. Materia est res sensibilis seu externa, quę offertur Deo. Forma consistit in destructione vel mutatione rei oblatę. Locus in quo fit destructio vel mutatio, est altare. Finis potest esse quadruplex. 1. Recognitio seu protestatio supremi dominii, quod Deus in nos habet, & simul nostræ subiectionis & seruitutis erga Deum. 2. Gratiarum actio pro beneficiis à Deo acceptis. Nouorum beneficiorum impetratio. 4. Expiatio peccati, quod contra Deum commissum est. Cur enim honoramus & colimus Deum, offerendo illi externum sacrificium? Nimirum, vt testemur nos esse seruos Dei cui omnia debeamus; vt hoc externo signo profiteamur, nos gratos esse pro acceptis ab eo beneficiis, vt declaremus, non ab alio, quam ab ipso, nos deinceps beneficia sperare & impetrare posse, vt, si propter peccata nostra offensus est, eum placemus, & condonationem ac expiationem peccatorum ab eo obtineamus. Ex hoc quadruplici fine, solet distingui quadruplex sacrificium. 1. Latreuticum. 2. Eucharisticum. 3. Impetratorium. 4. Propitiatorium. De quibus plura in progressu.

3. Porrò, cum triplex hominum status spectari possit ab orbe condito ad nos vsque, nempe status naturæ, status legis Mosaicæ, & status gratiæ seu Euangelii, fit, vt etiam distinguantur triplicia sacrificia: alia Legis naturæ, alia Legis Mosaïcæ, alia Legis gratię. De singulis hoc ordine agendum est.

1. *De Sacrificiis Legis Naturæ.*
2. *De Sacrificiis Legis Mosaicæ.*
3. *De Sacrificiis Legis Gratiæ.*

Hoc tamen obiter pręmoneo, quod infra latius explicandum est, omnia sacrificia Legis Naturę & Mosaïcę (quorum quidem mentio fit in Scripturis) fuisse figuras seu vmbras sacrificii illius, quod est in Lege Gratiæ.

LIBER PRIMVS.

DE SACRIFICIIS LEGIS NATVRÆ.

PER sacrificia Legis Naturæ debent ea intelligi, quæ ab Adamo vsque ad Mosen oblata sunt, ante Legem scriptam, vel etiam post Mosen, apud eos, qui legem

Mosaicam non acceperant: sive ex solo naturæ instinctu oblata sint, sive ex peculiari Dei institutione. Huiusmodi sunt sacrificia Abel, Noë, Abraham, Melchisedech, Isaac, Iacob, Iob. Quibus annumerari potest Agnus Paschalis, qui ante legem scriptam offerri iussus est. De his singulis per totidem capita brevissimè disseremus.

CAPVT I.

De sacrificio Abel & Cain.

1. PRimi, qui in Scripturis leguntur sacrificium obtulisse, sunt duo fratres Abel & Cain. De quibus ita scribit Moses, Genes. 4. 2. *Fuit Abel pastor ouium, & Cain agricola: Factum est autem post multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum. Et respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit.*

2. Hinc duo colligimus. Vnum est, Abelem obtulisse primogenita sui gregis & adipem: Cain autem de fructibus terræ. Hic enim agricola erat, ille pastor ouium. Alterum, Abelis oblationem fuisse Deo gratam, non autem Caini. Hoc enim significat illa particula: *Respexit Deus ad Abel & munera eius*, & perinde valet, atque illud Genes. 8. 21. *Odoratus est Dominus odorem suauitatis.*

3. Sed occurrunt aliquot quæstiones. Prima est, vnde Abel didicerit offerre Deo sacrificium in principio mundi? An ex Adamo, parente suo. Hoc fieri potuit: quia Adam à Deo immediate instructus erat. An potius ex peculiari Dei instinctu? Et hoc multis contigisse, certum est. An denique ex naturali rationis dictamine? Ita sentit Clemens lib. 6. constit. cap. 29. Et valde verisimile est. Sicut enim naturalis ratio dictat, vnum esse verum Deum, à quo omnia creantur & gubernantur (Roman. 1. 20.) sic etiam dictat, omnem cultum, tam internum quàm externum, qui à nobis deferri potest, omnino illi deberi. Et sanè, si in Republica ciuili, etiam apud Ethnicos, naturali lumine constitutum ac receptum est, vt subditi pendant tributa suis Regibus, multò magis, vt supremo creatori ac gubernatori, qui omniũ Regũ Dominus est, promptum obsequium ac subiectionem exhibeant.

4. Altera est, quo sensu dicatur Abel obtulisse de primogenitis sui gregis, & de adipibus eorum? Potest enim dupliciter intelligi. Primò, quòd per modum vnius sacrificij obtulerit aliqua primogenita pinguia, & adipata. Secundò, quòd per modũ duplicis sacrificij seorsim obtulerit primogenita sui gregis, & seorsim adipem illorum, eúmque igne cremando adoleuerit. Hic posterior modus fuit postea in lege Mosaica præscriptus, vt patet exodi 29. & Leuit 3. et probabile est Abelem eo vsum esse.

5. Tertia est, quare sacrificium Abelis fuerit Deo gratum, non autem sacrificium Cain? Ideò sine dubio, quia Abel erat vir iustus, & non solum externo ritu, sed etiam interna fide ac deuotione, obtulit Deo de primogenitis sui gregis. Cain autem non sic. Hoc planè significat Apostolus, Hebr. 11. 4. cùm ait, *Fide plurimam hostiam Abel, quàm Cain, obtulit Deo, per quam testimonium consecutus est esse iustus.* Sensus est, Abel obtulit Deo hostiam meliorem & præstantiorem, quam Cain: Nam Græcè legimus, πλείονα θυσίαν, id est, *plenem hostiam.* Et quia Latinè non recte id dicitur, veteres interpres, *plurimam hostiam.* Syriacus sic habet. *Per fidem obtulit Abel hostiam longe præstantiorem, quàm Cain.* At quomodo præstantiorem? Duplici titulo. 1. Ratione fidei. 2. Ratione rei oblatæ. Fidem commendat Apostolus: Rem oblatam, Moses, cùm ait; *De primogenitis gregis sui.* Cain autem non legitur obtulisse de primitijs fructuum; sed de fructibus. Vide Augustin. in quæstionibus veteris Testamenti, quæst. 3.

6. Quarta est: Vnde Cain intellexerit, placuisse Deo oblationem Abelis, non autem suam? Plerique docent, eum hoc externo signo cognouisse, nempe quod Deus, misso de cælo igne, eremauit & consumpserit sacrificium Abelis, intacta prorsus oblatione Cain. Ita Procopius, Hieronymus, Cyrillus & alij. Et Theodotionis versio sic habet: *Inflammauit Dominus super Abel, & super sacrificium eius: super Cain verò & super sacrificium eius non inflammauit.* Constat sanè ex Scripturis, Deum sæpe vium esse tali signo, Leuit. 9. 24. *Egressus ignis à Domino, deuorauit holocaustum & adipes qui erant super altare. Quod cum vidissent turba, laudauerunt Dominum.* et Iud. 6. 21. *Ascendit ignis de petra, & carnes azymosque panes consumpsit.* Et Reg. 18. 38. *Cecidit ignis Domini, & voranit holocaustum.* Et 1. Paral. 21. 26. *Dauid obtulit holocausta, & pacifica & inuocauit Dominum, & exaudiuit eum in igne de cælo super altare holocausti.* Similia habentur 2. Par. 7. 1. & 2. Mach. 1. 22. Si ergo Deus, misso igne, ostendit sibi placuisse sacrificia Aaronis, Gedeonis, Heliæ, Dauidis, Salomonis & Nehemiæ, verisimile est; idem factum esse in sacrificio Abelis.

7. Ex dictis tria discimus. 1. eorum sacrificia placere Deo, qui in internam fidem ac deuotionem habent. 2. eorum item, qui optima quæque Deo offerunt. 3. Sacrificium Abelis fuisse typum, seu figuram sacrificij noui Testamenti, in quo offertur Christus, qui est *primogenitus in multis fratribus*, Rom. 8. 29. Vide Augustin. lib. 22. contra Faustum, cap. 17.

CAPVT II.

De sacrificio Noë.

1. SIcut Cain & Abel leguntur primi post mundum conditum obtulisse Deo sacrificia, sic Noë primus id fecisse post diluuium. De quo Genes. 8. 29. sic loquitur scriptura: *Ædificauit autem Noë altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare. Odoratusque est Dominus odorem suauitatis.*

2. De hoc sacrificio Noë quædam certa, quædam dubia sunt. Primò certum est, placuisse Deo. Hoc enim significat illa particula: *Odoratus est Dominus odorem suauitatis.* Paraphrasis Chaldaica sic habet: *Suscepit Dominus in beneplacito suo oblationem eius.* Quare? propter fidem & animum offerentis, vt notat Tertullianus lib. 2. contra Marcionem. Secundò certum est, fuisse sacrificium eucharisticum. Nam Noë ritam vt ex arca egressus est, memor tanti beneficij, quo diuinitus ex aquarum diluuio liberatus est voluit grati animi signum exhibere, ideoque Deo holocaustum de mundis animalibus obtulit.

3. At dubium est, Primo: An Noë ex naturali instinctu, an verò ex peculiari Dei præcepto id fecerit? Hoc posterius verisimile. Et colligi potest ex illis verbis

Gen. 7. 2. *Ex omnibus animantibus mundis tolle septena &* A *septena, masculum & fœminam: de animantibus verò immundis, duo & duo, masculum & fœminam.* Hæc dicta sunt illi ante ingressum in Arcam. Vnde apparet Deum voluisse, vt plura munda, quàm immunda animalia secum assumeret. Cur autem hoc? quia voluit, vt post diluuium offerret sacrificia de mundis, non autem de immundis, ideoque plura debebant esse munda, quàm immunda. Ita Chrys. hom. 14. in Genesim. Theodoretus quæst. 50. in Genesim, & plures alii.

4. Porrò difficultas est, quomodo intelligi debeant illa verba; *Ex mundis septena & septena, ex immundis duo & duo.* Aliqui putant hunc esse sensum: Ex vnaquaque specie mundorum animalium, tolles septem & septem, id est, quatuordecim, vt verbi gratia, 14. oues, 14. boues, 14. palleros, & sic deinceps. At ex immundis tolles tantum duo, id est, duos porcos, duos asinos, & sic de aliis. Ita Iustinus Martyr in responsione ad quæst. 43. Orthodoxorum; et Origenes homil. 6. cap. Genesis. Alii rectiùs affirmant, hunc esse sensum: Ex vnaquaque specie mundorum animalium tolles septem, id est, tria paria, quorum singula constent mare & fœmina, & præter tria paria, vnum marem sine fœmina, pro sacrificio. At ex immundis duo tantum, id est, vnum marem & vnam fœminam. Ita Ioseph. lib. 5. Antiquit. cap 5. Tertull. de monogamia, capite 4. Ambrosius lib. de Noe, cap. 11. Augustin. lib. 15. de ciuitate Dei, cap. 27. Chrysostom. homil. 24. in Gen. quos sequitur Pererius lib. 11. disput. 3. Martinus Delrio in cap. 7. Genes.

5. Hinc oritur alia quæstio, cur Noë iussus sit introducere in Arcam ex vnaquaque specie septem animalia munda, id est, tria paria ex mare & fœmina, & præterea vnum marem sine fœmina. Variæ solent adferri coniecturæ. Hæc probabilior est, quòd vnum par seruandum esset ad propagationem speciei, alterum ad esum, quia post diluuium licebat vesci animalibus, tertium ad vsum sacrificiorum. Septimum porrò animal, quod erat mas sine fœmella, statim peracto diluuio, debebat seruire sacrificio.

6. Iterum quæritur, an illa distinctio mundorum & immundorum animalium, quæ fuit tempore D Noë seruata sit tantum in sacrificio, an etiam in cibo? Facilis responsio. In solo sacrificio seruata est. Postea, per legem Mosaicam, etiam in cibo seruari oportuit, vt patet Leu. 11. 2. & Deut. 14. 3. Vide D. Thomam in 2. qu. 102. ad 4. An autem eadem animalia quæ tempore Noë erant munda vel immunda respectu sacrificii, postea sub lege Mosaica fuerint etiam munda vel immunda respectu comestionis, non satis constat. Multi tamen ita censent, inter quos Martinus Delrio in cap. 7. Genesis.

7. Ex hoc sacrificio Noë eadem verè discimus, quæ supra ex sacrificio Abelis. Primò, sicut Abel obtulit ex interna fide & deuotione, ideoque Deo placuit, sic etiam Noë. Secundò, sicut Abel obtulit de solis primogenitis, sic Noë de solis mundis. Tertiò, sicut Abelis oblatio fuit figura sacrificii noui Testamenti, sic etiam oblatio Noë. Nam Christus, qui in sacrificio noui Testamenti offertur, non solùm est *primogenitus ex multis fratribus*, sed etiam est *sanctus sanctorum*, in quo nulla peccati macula est? et qui verè potuit dicere: Quis ex vobis arguet me de peccato?

CAPVT III.

De sacrificio Abrahæ.

1. TRia legimus in Gen. De Abrahamo, quæ huc spectant. Primò, quod erexerit altare, & nomen Domini inuocauerit. Secundò, quod iussus sit sumere vaccam triennem & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam. Tertiò quod iussus sit offerre filium suum vnigenitum, sed postea prohibitus, obtulerit pro eo arietem. Hæc paucis explicanda sunt.

2. Primum ergo legimus, quòd erexerit altare, aut in altari iam antea erecto nomen Domini inuocauerit. Hoc autem quater fecisse legimus. Primò cum egressus de terra & cognatione sua, venisset in terram Chanaan, prope Sichem, vbi apparuerat ei Dominus Gen. 12. 7. *Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei: semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificauit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.* Secundò, in monte inter Bethel & Hai, Genes. 12. 8. *Exinde transgrediens in montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum, ab occidente habens Bethel, & ab oriente Hai: ædificauit quoque ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius.* Tertiò, ibidem, Genes. 13. 4. *Reuersusque est per iter, qui venerat à meridie in Bethel, vsque ad locum, vbi prius fixerat tabernaculum inter Bethel, & Hai: in loco altaris, quod fecerat prius, & inuocauit ibi nomen Domini.* Quartò, iuxta conuallem Mambre, quæ est in Hebron, Gen. 13. 18. *Mouens igitur tabernaculum suum Abram, venit & habitauit iuxta conuallem in Mambre, quæ est in Hebron: ædificauitque ibi altare Domino.* Vbi obiter notandum est, Abrahamum, quoties erexerit altare, non sola voce, vel interna fide, sed etiam externo sacrificio coluisse & inuocasse Deum. Hoc inde constat, quia altaria non solent erigi in alium finem, quàm ad vsum sacrificij. Excipio vnum casum. Nam filij Ruben & Gad erexerunt altare iuxta Iordanem, non tam ad vsum, quam ad significationem sacrificij. Iosue 22. 26. Voluerant enim significare, se fideles esse & habere ius sacrificij offerendi. Extra hunc casum, vbicunque altare, ibi sacrificium. Habet enim nomen à sacrificio. Nam Græcè *locus victimæ* dicitur, id est, locus victimæ seu sacrificij. An autem Abraham erexerit altare ex terra, an ex lapide, non possum definire. Hoc scio in lege Mosaica, diu post Abrahami tempora, præceptum fuisse, vt altaria non aliunde, quam vel ex terra vel ex lapide non secto fierent, vt habetur Exod. 20. 24. *Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta & pacifica vestra. Quod si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus: si enim leuaueris cultrum super eo, polluetur.* Deut. 27. 5. *Ædificabis ibi altare Domino Deo tuo de lapidibus, quos ferrum non tetigit, & de saxis infirmibus & impolitis, & offeres super eo holocausta, &c.* Quod impletum est Iosue 8. 30.

3. Secundò legimus Abrahamum iussum esse, sumere *vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam*, Gen. 15. 9. An autem hoc iussus sit facere sacrificij causa, non conuenit inter interpretes. Aliqui putant, non tam sacrificij, quàm fœderis cum Deo initi causa, iussum esse. Alii, vtriusque causa. Quibus assentior. Res autē sic habet. Abraham post deuictos Reges, & oblatas Melchisedecho decimas, cœpit apud se cogitare de futuro euentu. Et partim metuebat inuidiam Chananæorum, inter quos versabatur, partim noua bella Assyriorū, quos semel

fenel profligauerit. Igitur nocturno tempore vigilanti apparuit Deus, & dixit: *Noli timere Abraham: Ego protector tuus sum.* Et iterum: *Suspice cælum & numera stellas si potes. Sic erit semen tuum.* Et denique, *Ego Dominus qui eduxi te de Vr Chaldæorum, vt darem tibi terram istam, & possideres eam.* Abraham, audita hac triplici promissione (nempe de protectione diuina, de copiosa posteritate, & de possessione terræ Chanaan) vt esset certior, petebat aliquo signo eam confirmari. Igitur à Deo missus est lumere vaccam, capram, arietem, turturem, & columbam, vt eam in sacrificium offerret: Et quidem signis à Deo missus, consumeret sacrificium, certò sibi persuaderet, promissionem fore firmam ac gratam: quod etiam factum est. Sic enim habet textus Genes. 15. 9. *Sume tibi vaccam triennem, & capram trimam & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam. Qui tollens vniuersa hæc, diuisit ea per medium, & vtrasque partes contra se altrinsecus posuit.* (Hæc animalium dissectio tolet adhiberi in feriendo fœdere, ad significandum fœdifragos simili modo dissecandos esse, si pacta non seruarent Ierem. 34. 18. & 2. Reg. 11. 7. & Iud. 19. 29.) Et infra vers. 17 *Cum ergo occubuisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter diuisiones illas.* Quorum ignis transiit inter diuisiones animalium? nempe ad eo consumendum & comburendum in signum sacrificij accepti. Chrysostomus homil. 37. in Genes.

4. Tertiò legimus, Abrahamum iussum esse offerre filium suum vnigenitum, sed postea prohibitum, obtulisse pro eo arietem, Gen. 22. 2. *Dixit Deus ad Abraham: Tolle filium tuum vnigenitum quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium, quem monstrauero tibi. Igitur Abraham de nocte consurgens, stranit asinum suum, duxit secum duos iuuenes, & Isaac filium suum. Cumq; concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum, quem præceperat Deus. Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum procul, dixitque ad pueros suos: Expectate hic cum asino, ego & puer illuc vsque properantes, postquam adorauerimus, reuertemur ad vos. Tulit quoq; ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum: ipse verò portabat in manibus ignem & gladium. Cumq; duo pergerent simul, dixit Isaac patri suo: Pater mi, ecce ignis & ligna: vbi est victima holocausti? Dixit autem Abraham, Deus prouidebit sibi victimam holocausti fili mi. Pergebant ergo pariter, & venerunt ad locum quem ostenderat ei Deus, in quo ædificauit altare, & desuper ligna cõposuit: cumque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum, extenditque manum suam, & arripuit gladium, vt immolaret filium suum. Et ecce, Angelus Domini de cælo clamauit, dicens: Abraham, Abraham. Qui respondit, Adsum. Dixitque ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quicquam. Nunc cognoui, quod timeas Deum, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me. Leuauit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.*

5. Hæc oblatio continet illustrem figuram oblationis Christi in cruce, vt præter alios diligenter notauit D. August. ser. 71 de tempore. Primò, quia sicut Abraham obtulit filium suum vnigenitum Isaac, quem maximè diligebat; sic Deus pater obtulit vnigenitum filium suum Christum, iuxta illud Ioan. 3. 16. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium vnigenitum daret.* Vnde rectè Augustinus, *Abraham*, inquit, *quando Isaac filium suum obtulit, typum habuit Dei patris: Isaac verò typum gessit Domini Saluatoris.* Secundò, sicut Isaac fuit obediens suo patri in re omnium difficillima, sic Christus fuit *obediens Deo patri vsque ad mortem, mortem autem crucis.* Tertiò, sicut Isaac portauit ligna holocausti super humeros suos, ita Christus portauit lignum crucis. Quartò, sicut Isaac cùm ad altare ventum esset, non est mactatus, sed agnus pro eo substitutus, ita Christus secundum diuinitatem non est passus, sed secundum humanitatem. *In beato Isaac*, inquit Augustinus, *significata est diuinitas, in ariete humanitas Christi.* Quintò, sicut Isaac alligatus erat, & positus super struem lignorum, ita Christus alligatus erat cruci.

6. Nec desunt, qui putent vtramque oblationem eodem loco contigisse. Quod si ita est, multo luculentior erit similitudo inter Isaac & Christum. De ea re sic scribit Augustinus in citato: *audite aliud sacramentum. Hieronymus presbyter scripsit, ab antiquis & senioribus Iudæis se cognouisse certissime, quod ibi immolatus sit Isaac, vbi postea Christus crucifixus est.* Et paulo post: *Etiam hoc antiquorum relatione refertur, quod & Adam primus homo, in ipso loco vbi crux fixa est, fuerit aliquando sepultus, & ideo Caluaria locum dictum esse, quia caput humani generis ibi dicitur esse sepultum. Et verè fratres, non incongruè creditur, quia ibi erectus fuit medicus, vbi iacebat agrotus.*

7. Hæc breuiter dicta sint de sacrificiis Abrahami, quorum quatuor priora oblata sunt ab ipso pro gratiarum actione: quintum, pro fœdere inter ipsum & Deum inito: sextum, ad figurandam Christi immolationem.

CAPVT IV.

De Sacrificio Melchisedech.

1. DE hoc sacrificio sic loquitur Moses, Genes. 14. 18. *At verò Melchisedech Rex Salem, proferens panem & vinum (erat enim Sacerdos Dei altissimi) benedixit ei, & ait: Benedictus Abraham Deo excelso, & benedictus Deus excelsus, qui protegente, hostes in manibus tuis sunt.*

2. Hinc tria colligimus. Primò Melchisedechum fuisse Sacerdotem Dei altissimi. Secundò, obtulisse panem & vinum in sacrificium, idque in gratiarum actionem pro victoria ab Abrahamo obtenta. Tertiò, ea oblatione præfiguratum fuisse sacrificium Christi, quod in vltima cœna sub specie panis & vini peractum est. Atque ea de causa Christum in Scripturis vocari Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, non autem secundum ordinem Aaronis. Nam sacrificium Christi in vltima cœna non fuit cruentum ex animalibus, sicut sacrificia Aaronica: sed incruentum sub specie panis & vini, sicut sacrificium Melchisedechi.

3. De primo puncto nulla est controuersia. Omnes concedunt Melchisedechum fuisse verum Sacerdotem, imò simul Regem & Sacerdotem. Hoc enim apertè significant verba Mosis citata. Et confirmatur ab Apostolo Heb. 7. 1. cum ait: *Melchisedech Rex Salem & Sacerdos Dei summi.* De secundo & tertio puncto difficultatem mouent Nouatores, cum olim nulla fuerit. Negant Melchisedechum obtulisse panem & vinum in sacrificium. Negant in ea re gessisse typum Christi offerentis Eucharistiam. Itaque duplex hinc oritur quæstio. Vna, in quem finem aut vsum protulerit Melchisedech panem & vinum? Altera, in qua re Melchisedech fuerit typus seu figura Christi? an in oblatione panis & vini, quod nos asserimus, an in aliqua alia re, quod contendunt Nouatores?

4. Prior ergo quæstio est, in quem vsum protulerit Melchisedech panem & vinum: Caluinus, & qui eum secuti sunt Sectarij, volunt protulisse in corpo-

telem refectionem Abrahami & sociorum eius, qui fugati ex præliò reuertebantur. Contra, omnes antiqui Patres, quotquot de hac re scripserunt, nobiscum sentiunt, pro vsu fuisse in vsum sacrificij. Antequam verba illorum proferam, hoc obiter præmittendum est, statum controuersiæ non versari in eo præcisè, an panis & vinum prolata sint in refectionem Abrahæ & sociorum eius, sed potius, an prolata sint in solam corporalem eorum refectionem & in nullum alium vsum? Hoc enim contendunt Nouatores. At nos dicimus, prius oblata fuisse Deo per modum sacrificij, ac deinde fortasse distributa in socios Abrahæ, vt sacrificij participes efficerentur. Hoc probamus ex sequentibus Patribus.

5. Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromatum capite 8. sic habet: *Melchisedech Rex Salem, Sacerdos Dei altissimi, qui panem & vinum sanctificatum dedit ventremento in typum Eucharistiæ.* Quid clarius: Dedit, inquit, panem & vinum. Sed qualem panem, & quale vinum? Non prophanum, *sed sanctificatum.* Nec aliter quàm sacrificando. At in quem finem? *In typum Eucharistiæ.*

9. Sanctus Cyprianus lib. 2. epist. 3. ad Cæcilium: *In sacerdote Melchisedech*, inquit, *sacrificij Dominici sacramentũ præfiguratũ videmus, secundum quod Scriptura diuina testatur, & dicit: Melchisedech protulit panem & vinum.* Et paulò post subiungit: *Quod autem Melchisedech typum Christi portarit, declarat in Psalmis Spiritus Sanctus ex persona Patris ad Filium dicens. Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Quo ordo vtique hic de sacrificio illo veniens, & in de secundus, quod Melchisedech Sacerdos Dei summi fuit, quod panem & vinum obtulit, quod Abrahã benedixit. Nam quis magis Sacerdos Dei summi, quàm Dominus noster Iesus Christus, qui sacrificium Deo patri obtulit, & obtulit hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, id est, panem & vinum, suum scilicet corpus & sanguinem.* Hic disertè affirmat Cyprianus, Christum in vltima cœnæ obtulisse idem sacrificium quod obtulerat Melchisedech, nempe panem & vinum. Et propter huius sacrificij similitudinem, Christum vocari Sacerdotem secundum ordinẽ Melchisedech: Et Melchisedech portasse typum Christi.

9. Idem docet Eusebius Cæsariensis, lib. 5. demonstr. Euang. cap. 3. cum ait: *Quemadmodum Melchisedech, qui Sacerdos gentium erat, nusquam videtur sacrificiis corporalibus functus, sed solo vino ac pane, ita Saluator noster, & qui ab eo profecti sunt Sacerdotes, in omnibus Gentibus, vino ac pane, corporis illius & Saluatoris sanguinis mysteria representant: quæ sane mysteria Melchisedech tanto ante spiritu diuino cognouerat, & veram futurarum imaginibus vsus fuerat.* Hic paucis multa complexus est: Primum, Melchisedechum fuisse sacerdotem gentium, non Iudæorum. Secundò, nusquam legi, eò vsus sit sacrificiis ex animalibus, sed ex solo pane & vino. Tertiò, similiter fecisse Christum in vltima cœna, quando sub specie panis & vini obtulit corpus & sanguinem suum. Quartò, idem facere omnes Sacerdotes Christianos in toto terrarum orbe.

8. Et clarissimè D. Hieronymus 11 epist. ad Marcellam, *Recurre*, inquit, *ad Genesim & Melchisedech Regem Salem huius principem inuenies ciuitatis (Bethleem) qui iam tunc in typo Christi panẽ & vinum obtulit, & mysterium Christianum in Saluatoris corpore & sanguine dedicauit.* Et D. Augustinus epist. 95. ad Innocentium Papam: *Melchisedech prolato sacramento mensa dominicæ notat æternum eius sacerdotium figurare:* Et lib. 16 de ciuitate Dei cap. 22. loquens de oblatione Melchisedech: *Ibi*, inquit, *primum apparuit sacrificium, quod nunc à Christianis offertur Deo, toto orbe terrarum.* Ne longus sim, idem docent Ambrosius, Epiphanius, Chrysostomus, Arnobius, Theodoretus, Eusebius, Emissenus, Eucherius, & alij passim apud Bellarm. lib. 1. de Missa cap. 6.

9. Quibus nunc credendum est? An panis illis Nouatoribus, qui ex odio Romanæ Ecclesiæ, nouum illud commentum effinxerunt? An potius his tot sanctisque Patribus, qui ex instinctu Spiritus sancti sacram Scripturam interpretati sunt? His, sine dubio. Sic enim suadet Ecclesiast. c. 8. 11. *Non te prætereat narratio senierum: Ipsi enim didicerunt à Patribus suis; quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum.*

10. Hinc iam facilè dissolui potest altera quæstio, quæ erat, in qua re Melchisedech fuerit typus seu figura Christi? Nempe, in oblatione panis & vini. Sic explicant Patres citati. Et ratio est, quia si Christus, vt Scriptura testatur, fuit verè Sacerdos secundum ordinem Melchisedechi, & non secundum ordinem Aaronis, necesse est, eum in sacerdotio fuisse magis similem Melchisedecho, quàm Aaroni. Hæc autem similitudo in eo consistit, quod Christus in vltima cœna non obtulerit sacrificium ex animalibus, vt Aaron, sed ex pane & vino, Melchisedech.

11. Duo obiici possunt. *Vnum est*, quòd Apostolus, Hebr. 7. multo aliter explicat illam similitudinem, nulla facta mentione panis & vini. *Alterum*, quod Christus in oblatione panis & vini, non magis fuerit similis Melchisedecho, quàm Aaroni: quia etiam Aaron obtulit panem & vinum, vt patet Exodi 29. 40. & Num. 28. 5. *Respondeo.* Similitudo inter Christum & Melchisedechum consistit quidem in aliis etiam rebus, sed potissimum in oblatione panis & vini. Hoc sic ostendo. Consistit primò in notatione nominis. Nam Melchisedech idem est, quod Rex iustitiæ. At Christus est verus rex iustitiæ, non solùm, quia *iudicat populum in æquitate*, vt habetur Psalm. 71. 2, sed etiam quia ex perfecta iustitia pro nobis Deo satisfecit. Secundò, in notatione officij. Nam Melchisedech fuit Rex Salem, id est, Rex pacis. Hoc optimè conuenit Christo iuxta illud Ephes. 2. 14. *Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum.* Et Colos. 1. 20. *Pacificans per sanguinem crucis, sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt.* Tertiò, in origine. Nam Melchisedech introducitur *sine patre & matre*, ad significandam Christi diuinitatem & humanitatem, quia Christus, vt homo, non habuit patrem: vt Deus, non habuit matrem. Quartò, in duratione. Nam Melchisedech introducitur, *neque initium dierum, neque finem habens*; ac proinde repræsentat æternitatem sacerdotij Christi, cui aliud sacerdotium successurum non est. In hac repræsentatione defecit sacerdotium Aaronis, quod fuit temporale, & abrogatum per successionem sacerdotij Christiani. Quintò, in oblatione. Nam Melchisedech obtulit panem & vinum, & sic fuit figura sacrificij incruenti, quod Christus in vltima cœna instituit & quod quotidie in Ecclesia repetitur. Aaron autem obtulit animalia occisa, & sic fuit figura sacrificij cruenti, quod semel tantum in cruce oblatum est.

12. In his, inquam, omnibus consistit figura seu similitudo inter Melchisedech & Christum: sed tamen, vt dixi, potissimùm in oblatione panis & vini: quod sic explico. Christus in Scriptura vocatur Sacerdos secundùm ordinem Melchisedechi, & non secundùm ordinem aliorum sacerdotum: Ergo Melchisedech, quatenus Sacerdos, habuit aliquid peculiare ac proprium, in quo esset figura Christi, quod non habuerint alij Sacerdotes. Hoc autem potissimùm est oblatio panis & vini. Nam reliqua, quæ habuit Melchisedech, vel non habuit vt Sacerdos, vel certè non fuerunt illi propria

ac peculiaria. Hoc patet ex dictis. Nam cætera, quæ habuit præter oblationem panis & vini, fuerunt hæc. Primò, quod vocatus sit Rex iustitiæ. Hoc nihil ad sacerdotium. Secundò, quod fuerit Rex Salem, id est, pacis. Neque hoc, vt Sacerdos, sed vt Rex habuit. Tertiò, quod introductus sit sine patre, sine matre, sine genealogia. Etiam Ioa & Helias sic introducti sunt. Quartò, quod introductus sit, neque initium, neque finem dierum habens. Et hoc Heliæ conuenit. Quid ergo proprium ac peculiare habuit, quod alij non habuerunt? Oblationem panis & vini. In hac ergo potissimùm fuit typus seu figura Christi.

13. *Dices*: Stulta est, cur Apostolus hoc tacuit? Cur cum dixit Melchisedechum fuisse figuram Christi in aliis rebus, præsertim in æternitate sacerdotij, non adiecit, quod potissimum erat, fuisse etiam in oblatione panis & vini? *Respondeo*. Oportet attendere ad scopum Apostoli in epistola ad Hebræos. Non voluit ex professo explicare figuram & similitudinem inter Christum & Melchisedechum (si enim hoc voluisset facere, sine dubio dixisset, eam consistere in oblatione panis & vini, sicut omnes antiqui Patres dixerunt, qui de hac re scribunt) sed voluit ostendere excellentiam sacerdotij Christi supra Sacerdotes Aaronicos: Aut si generatim loquamur, excellentiam Christi supra Angelos, Mosen, & sacerdotes Aaronicos. Hebræi enim ad quos scribebat, magni faciebant Angelos, quorum ministerio legem acceperant: Mosen, qui legem illis promulgauerat: Sacerdotes Aaronicos, qui in lege ordinati erant. At de Christo humiliter sentiebãt. Apostolus ergo, vt rectè eos instrueret, voluit ex professo demonstrare, Christum, & Angelis, & Mose, & Sacerdotibus Leuiticis excellentiorem esse. Itaque triplicem instituit comparationem. Primam inter Christum & Angelos, cap. 1 4 *Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Alteram inter Christum & Moysen, cap. 3. 3. *Amplioris enim gloriæ iste præ Mose dignus est habitus*: Et infra v. 5. *Moses quidem fidelis erat in tota domo eius, tanquã famulus: Christus verò tanquã filius.* Tertiam inter Christum & Sacerdotes Leuiticos, cap. 7. vbi sic ratiocinatur: Melchisedech fuit excellentior Aarone: sed Christus est Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech: Ergo sacerdotium Christi est excellentius sacerdotio Aaronico seu Leuitico. Maiorem probat tripliciter. Primò, quia Melchisedech benedixit Abrahæ, & consequenter Aaroni, qui erat in lumbis Abrahæ: Maior autem benedicit minori. Secundò, quia accipit decimas ab Abrahamo, & consequenter ab Aarone. Tertiò, quia non legitur habuisse initium dierum ac finem.

14. Ex hoc discursu facilè aduertis, Apostolum non aliud ex professo egisse, quàm vt ostenderet sacerdotium Christi præstantius esse sacerdotio Aaronis; ac proinde Hebræos, qui hactenus magni fecerant legem & sacerdotium Mosaicum, deinceps debere plutis facere legem & sacerdotium Christianum. Vnde vlterius sequitur mirum non esse, si nullam fecerit mentionem oblationis panis & vini. Non enim disputabat de figura & similitudine inter Christum & Melchisedech, vt dictum est, sed de excellentia Sacerdotij Christi supra Sacerdotium Mosaicum. Ad hanc autem excellentiam declarandam non opus erat confugere ad oblationem panis & vini, cum aliunde suppeterent sat multa argumenta, quæ plus momenti habebant. Nam ex oblatione panis & vini videbat se nihil efficaciter probare posse. Dicebant enim Hebræi sacrificia Mosaica, quæ constabant ex animalibus, non fuisse inferiora sacrificio Melchisedechi, quod constabat ex pane & vino: ac proinde ex hac parte, Melchisedechum non fuisse Aarone excellentiorem.

15. Sat multa de prima obiectione. Superest altera quæ erat talis: Oblatio panis & vini fuit etiam vsitata in sacrificiis Aaronicis, & non tantum in sacrificio Melchisedechi: Ergo propter hanc oblationem non minus Aaron, quàm Melchisedech, fuit figura Christi. *Respondeo*. Quando instituitur collatio inter sacrificium Aaronis & Melchisedechi, debet institui inter principale & integrum sacrificium vtriusque. Oblatio panis & vini erat principale, & integrum sacrificium Melchisedechi, quia nihil aliud legitur obtulisse. At non erat principale & integrum sacrificium Aaronis, sed tantum particula, per modum annexi. Nam principale illius sacrificium constabat ex animalibus. Hinc patet, quomodo Melchisedech potius, quàm Aaron fuerit figura Christi in oblatione panis & vini. Nam sicut Melchisedech obtulit panem & vinum, sine animalibus, ita Christus in vltima cœna, obtulit suam carnem & sanguinem sub specie panis & vini, sine specie aut oblatione animalium. Et hæc sufficiant hoc loco de sacrificio Melchisedechi. Si quid amplius dicendum sit, commodius fiet in tertio libello, vbi ostendemus oblationem panis & vini in nouo Testamento esse verum sacrificium, quia figura illius oblationis, quæ præcessit in Melchisedecho, fuit verum sacrificium.

CAPVT V.

De sacrificio Isaac & Iacob.

1. ISaac non nisi semel legitur sacrificium obtulisse, idque in Bersabee. De eo sic scribit Moses, Gen. 26. 23. *Ascendit autem ex illo loco in Bersabee, vbi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui: noli timere, quia ego tecum sum: Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter seruũ meum Abrahã. Itaque ædificauit ibi altare: & inuocato nomine Domini extendit tabernaculũ.* Ex quibus verbis constat primò, Deum promisisse Isaaco tutam protectionem, benedictionem & copiosam posteritatem. 2. Isaacum vt pro tam liberali promissione gratum se ostenderet, ædificasse altare, & sacrificium obtulisse.

2. Iacob sæpius legitur sacrificasse. Primò, in monte Galaad, Genes. 31. 53. Secundò, iuxta oppidum Sichem. Genes. 33 20. Tertiò, in Bethel. Genes. 35. 7. Quartò, in eodem loco. Genes. 35. 13. Quintò, ad puteum iuramenti. Genes. 49. 2.

3. Hæc omnia sacrificia fuerunt Eucharistia, pro diuersis beneficijs à Deo acceptis. Iacob enim vt sanctorum hominum mos est, quotiescunque à Deo nouum aliquod beneficium accipiebat, statim pro gratiarum actione offerebat illi sacrificium. Igitur primum obtulit in monte Galaad, pro felici compositione litis, quæ inter ipsum & Laban orta erat. Alterum propè Sichem, eo quod in itinere, rediens ex Mesopotamia Syriæ, euasisset iram fratris sui Esau, quam valde metuebat. Tertium in Bethel, propter eandem causam. Quartum in Bethel, pro missione futuri seminis & benedictionis à Deo facta. Quintum, ad puteum iuramenti, eo quod intellexisset, filium suum Ioseph, quem putarat esse mortuum, adhuc viuere, & dominari in Ægypto.

CAPVT VI.

De sacrificio Iob.

1. DE eo sic legimus, Iob 1. 4. *Ibant filij eius & faciebant conuiuium per domos, vnusquisque in die suo. Cúmq; in orbem transissent dies conuiuii, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo, offerebat holocausta pro singulis. Dicebat enim, Ne forte peccauerint filij mei. Sic faciebat Iob cunctis diebus.*

2. Ex quibus verbis tria colligimus. 1. Præparationem ante sacrificium. 2. Ipsum sacrificium. 3. Causam seu finem sacrificij. Præparatio significatur illis verbis: *Sanctificabat illos.* Porrò sicut triplex est sacrificiũ, vt initio dixi, nẽpe Legis, Naturæ, Legis Mosaicæ, & Legis Gratiæ: sic triplex sanctificatio, quæ præcedit sacrificium, vna in Lege Naturæ, de qua hic sermo est. Altera in Lege Mosaica, de qua intelligitur illud 1. Reg. 16. 5. *Ad immolãdũ Domino veni: sanctificamini, & venite mecum, vt immolem. Sanctificauit ergo Isai & filios eius, & vocauit eos ad sacrificiũ.* Tertia in Leg. Gratiæ seu Euangelii, de qua Apost. 1. Cor. 11. 28. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicãs corpus Domini.* Prima sanctificatio, qualis erat filiorum Iob, fiebat iuxta dictamen rectæ rationis. Altera, quæ erant Iudæorum, fiebat ex præscripto Legis Mosaicæ: Et cõsistebat in ablutione vestimentorũ & in abstinentia ab immundis, & in abstinentia à mulieribus, vt patet Exod. 19. 10 Leuit. c. 22. 4. Et 1. Reg 21. 4. Tertia, quæ est Christianorum, fit ex præscripto Christi, & consistit in diligenti examine conscientiæ, & vera cordis contritione ac munditia. 1. Cor. 11. 28.

3. Sacrificium Iob designatur illis verbis: *offerebat holocausta pro singulis.* Nẽpe præmissa sanctificatione. Cum autem habuerit septem filios, & tres filias: quæstio est, an obtulerit totidem holocausta; Aliqui cum Gregorio putant obtulisse tantum septem pro septem filiis: alii cum Cypriano, decem pro septem filiis! & tribus filiabus. Finis autem, propter quem offerebat, significatur iis verbis: *Ne forte peccauerint filij mei.* Erat ergo sacrificium propitiatorium.

CAPVT VII.

De Agno Paschali.

1. HOc sacrificium Agni paschalis à Deo institutum est, paulò ante egressum filiorum Israël ex Ægypto: ac primò celebratum, pridie egressionis ad vesperam cum mandato, vt postea singulis annis, primo mense anni, die 14. mensis ad vesperam, repeteretur. Quod an semper factum sit, postea videbimus, ad maiorem illius notitiam hæc breuiter examinanda sunt. 1. Qualis debuerit esse Agnus. 2. An pro agno licuerit aliud animal immolare. 3. Quo tempore immolandus fuerit Agnus. 4. Quo loco. 5. Quo ritu. 6. Quinam potuerint ex illo comedere. 7. In quem finem institutum sit hoc sacrificium Agni. 8. Quoties celebratum à Iudæis.

2. Est ergo *prima* quæstio, qualis debuerit esse Agnus? *Respondeo.* Debuit habere tres conditiones. 1. vt esset masculus. 2. vt anniculus, seu vnius tantum anni. 3. vt sine macula, id est, sanus & integer, non morbidus aut vitiosus. Hoc patet ex illo Exod. 12. 3. *Decima die mensis huius tollat vnusquisque agnum per familias & domos suas. Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus.* Quæ maculæ seu vitia arcerent quodcunque animal à sacrificio, explicat Moses Leuit. 22. 21. his verbis. *Homo, qui obtulerit victimã, tam de bobus, quàm de ouibus immaculatum offeret, vt acceptabile sit. Omnis macula non erit in eo. Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas aut scabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis super altare Domini.*

3. *Altera* quæstio est, an pro Agno licuerit aliud animal immolare? *Respondeo.* Non licuit aliud immolare, nisi hœdum, qui similiter debebat esse masculus anniculus, & sine macula. Sic enim legimus Exod. 12. 5. *Erit autem agnus absque macula, masculus anniculus: iuxta quem ritum tolletis & hœdum.* Obiici potest illud Deut. 16. 2. *Immolabis Phase Domino Deo tuo de ouibus & de bobus.* Ergo præter Agnũ & hœdum, licebat, etiam bouem aut vitulum immolare. *Respondeo.* Nomen *Phase*, dupliciter sumi solet. Primò, propriè ac strictè pro Agno Paschali, qui immolabatur decimo quarto die mensis primi ad vesperam: Et hoc sensu, non licebat pro agno immolare aliud animal, nisi hœdum, vt dictũ est. Secundò, impropriè & latè pro hostiis pacificis, quæ durante solennitate paschali, offerebantur in diebus azymorum, qui sequebantur vesperam & immolationem Agni Paschalis. Huiusmodi autem hostiæ poterãt sumi etiam ex bobus: Et hoc sensu intelligitur, quod allatum est ex Deuteron. Vide quæ scripta sunt, Num. 28 16. Vnde patet tam agnum paschalem, quàm cæteras victimas illius solennitatis, vocari *Phase* in scriptura. Hinc facilè explicatur illud Ioan. 18. 28. *Erat autem mane, & ipsi non introierunt in prætorium, vt non contaminarẽtur, sed vt manducarẽt Pascha.* Vbi per Pascha non intelligitur agnus Paschalis, quem Iudæi pridie ad vesperam comederant: sed victimæ pacificæ, quę sequentibus azymorum diebus comedi solent, non tamen nisi à mundis & purificatis.

4. *Tertia* quæstio est, quo tempore immolandus fuerit Agnus? *Resp.* Die decimo quarto mẽsis primi ad vesperam. Sic enim præceperat Deus Exod. 12. 3 *Decima die tollat vnusquisque agnum per familias & domos suas. Et seruabitis eum vsque ad quartam decimam diem huius, immolabitq; eum vniuersa multitudo filiorũ Israel ad vesperam.* Hoc præceptum, quo ad posteriorem partem, semper seruatum est. Nam Hebræi, non solùm in Ægypto ante egressionem, sed etiam postea in monte Sinai & alibi, solebant immolare agnum Paschalem die 14. mensis primi ad vesperam. Excipio vnum casum. Nam si eo die immundi essent, poterat differri vsque ad diem 14. sequentis mensis: quod aliquando etiam factum est. Posterior pars difficultatem habet. Nam aliqui putant Iudæos nunquam, nisi in Ægypto, iussos fuisse, quærere agnum die decima, quem postea immolarent die decimaquarta ad vesperam: sed vnicuique liberum fuisse, vt quæreret, quo die vellet. Ita Abulensis in c. 12. Exod. quæst. 4. Ribera lib. 5. de templo, c. 3. & nonnulli alii. Et duplex illorum ratio est. Vna, quia postea, quotiescunque fit mentio immolationis agni nunquam repetitur illa pars præcepti de die decimo, quo debebat quæri agnus, sed solùm altera pars de die decimoquarto, quo debebat immolari. Ergo signum est, quod illa pars die decimo non obligauerit nisi in Ægypto. Altera, quia erant legitimæ causæ, cur in

Ægypto debuerint agnum prius quærere & præparare, quàm veniret dies immolationis: quæ tamen causæ postea locum non habuerunt. Erant autem hæc. 1. Quia sciebant se post paucos dies egressuros esse ex Ægypto, & ideo erant valde occupati circa ea præparanda, quæ ad futuram profectionem putabantur esse necessaria. Ne ergo propter hanc occupationem obliuiscerentur agni Paschalis, iussi sunt competenti tempore illum quærere & præparare. 2. Vt tanto plus temporis haberent ad explorandum, an Agnus esset talis, qualis ex præscripto Dei requirebatur, nempe anniculus, masculus, sine macula. 3. Vt illis diebus quibus Agnus assuabatur ex ipsius aspectu & balatu, facilius cogitarent de futura liberatione ex Ægypto.

5. Neutra ratio videtur conuincere. Non prior, quia etiam postea, quotiescunque fit mentio immolationis Agni nunquam repetitur illa pars præcepti, quòd deberet comedi cum capite, pedibus & intestinis. Et tamen ita fieri oportebat. Nec posterior, quia illæ tres causæ non magnoperè vrgent. Imo prima & tertia non cohærent inter se. Nam si in futuram profectionem ita intenti erant Israëlitæ, vt periculum esset, ne obliuiscerentur agni paschalis: quid necesse fuit, vt ex aspectu & balatu agni reducerentur in recordationem futuræ profectionis? Secunda nihil efficit. Cur enim in Ægypto indigebant certis diebus ad explorandum, an Agnus esset anniculus, masculus, & sine macula: si postea non indigebant? An minus cauti & soleites erant in Ægypto, quàm extra Ægyptum? Non video, cur id asseramus.

6. *Quarta* quæstio est, quo loco immolandus fuerit agnus paschalis? *Respondeo.* Distinguenda sunt quatuor tempora. Primùm egressionis ex Ægypto. Secundum peregrinationis in deserto. Tertium, ingressus in Iudæam: Quartum habitationis in Iudæa. Igitur cum adhuc in Ægypto essent Hebræi, singuli patres familias in sua domo iubebantur immolare & comedere Agnũ. Exod. 12. At tempore peregrinationis, immolarunt & comederunt in deserto Sinai, Num. 9. 1. Postrò in ingressu in Iudæam, post transitum Iordanis, in campestribus Iericho, Iosue 5. 10 Denique tempore habitationis in Iudæa, nusquam licebat id facere, nisi in illo loco, vbi esset tabernaculum, iuxta illud Deut. 16. 5. *Non poteris immolare Phase in qualibet vrbiũ tuarũ, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, sed in loco, quẽ elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomẽ eius ibi. Immolabis Phase vespere, ad solis occasũ, quando egressus es de Ægypto.* Locus autẽ, in quo habitauit nomẽ Domini, fuit variis temporibus varius. 1. Galgala. 2. Silo. 3. Nobe. 4. Gabaon. 5. Ierusalem, ædificato templo Salomonis. Et hæc causa est, cur tæpe in sacris literis fiat mentio eorum, qui tempore Paschali Hierosolymam ascendebant. vt 2. Paralip. 30. 1. Luc. 2. 41. & alibi.

9. *Quinta* quæstio est, quo ritu coquendus & comedendus fuerit Agnus? *Respondeo.* In prima immolatione, quæ in Ægypto contigit, seruatus est hic ritus ac ordo. 1. Mactabatur agnus, & sanguis eius ponebatur super vtroque poste ianuæ, & super liminari domus, in qua edendus erat. 2. Excoriabatur, diffindebatur, & eluebatur. 3. Assabatur igne. 4. Assatus comedebatur cum capite, pedibus, & intestinis 5. Adhibebantur azymi panes cum lactucis agrestibus. 6. Nihil ex eo licebat conseruare in sequentem diem, sed si quid residuum fuisset, igne comburendum erat. 7. Qui illum comesturi erant, debebant accincti esse renibus, calceati, baculum manibus gestantes, festinantes. Vide Exod. 12. Duo hic quæri solent. 1. An hæc omnia sint etiam seruata? 2. An Iudæi comedentes Agnum, debuerint stare, an sedere? Nihil certi de vtroque.

18. *Sexta* quæstio est, quinam potuerint comedere de Agno Paschali? *Respondeo.* Soli Iudæi, non autem alienigenæ, nisi prius essent circumcisi. Exod. 12. 43. Et ratio est, quia circumcisio erat figura Baptismi; & agnus paschalis, sacrificii Eucharistiæ. Sicut ergo in nouo Testamento nemo potest esse particeps sacrificii Eucharistiæ, nisi sit baptizatus: ita in veteri Testamento nemo poterat edere de Agno Paschali, nisi esset circumcisus. Sed, an omnes circumcisi poterant? Certum est immundos non potuisse. Vnde, si qui vel Iudæi, vel alienigenæ circumcisi, eo die, quo ordinariè immolabatur Agnus Paschalis, immundi fuissent, debebant prius mundari, & expectare vsque ad diem decimum quartum sequentis mensis, sicut factum est. Num. 9. 6. & 2. Paral. 30. 15.

9. *Septima* quæstio est, in quem finem institutum fuerit hoc sacrificium Agni? *Respondeo*, in duplicem finem. Primò, in memoriam illius beneficii, quod Iudæi consecuti sunt ea nocte, quæ secuta est immolationem agni Paschalis in Ægypto. Tunc enim Deus percussit omnia primogenita Ægypti, intactis primogenitis Iudæorum: & liberauit Iudæos à seruitute Pharaonis. Secundò in typum & figuram Christi, qui tanquam agnus innocens immolandus & occidendus erat pro humano genere. De priori fine intelligitur illuc Exod. 12. 14. *Habebitis hunc diem in monumentũ, & celebrabitis eũ solemnẽ Domino in generationibus vestris cultu sempiterno.* Et v. 26. *Et cũ dixerint vobis filij vestri: Quæ est ista religio? dicetis eis. Victima trãsitus Domini est, quãdo trãsiuit super domos filiorũ Israel in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans.* De posteriori loquitur Apostolus 1. Cor. 5. 7. *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Duo autem spectãda sunt in Agno. 1. Immolatio, quæ erat figura Christi in cruce immolandi. 2. Comestio, quæ erat figura Christi in vltima cœna comedendi sub specie panis & vini. Prior figura in his consistit. Primò, sicut per immolationem agni paschalis, & per aspersionem sanguinis eius super postes & liminaria, liberati sunt Israëlitæ à captiuitate Pharaonis, & ab Angelo percutiente: sic per immolationem Christi in cruce, & per effusionem sanguinis illius, liberatum est genus humanum à seruitute peccati & diaboli. Secundò, sicut agnus vesperè immolatus est, sic Christus in fine sæculorum mortuus est pro nobis. Tertiò, sicut agnus immolabatur à tota multitudine populi Israëlitici: sic Christus morti addictus est, clamante tota Iudæorum multitudine. *Crucifige, Crucifige.* Quartò, sicut agnus erat masculus, anniculus & sine macula: sic Christus in patiendo fortis, in flore ætatis, & sine vllo peccato. Quintò, sicut os non confringebatur in Agno: sic Christi crura in cruce non sunt fracta, quam figuram expressit Euangelista Ioan. 9. 33. Sextò, sicut pro Agno poterat hœdus subrogari: sic Christus, tametsi agnus esset, tamen inter iniquos, id est, inter hœdos reputatus est. Et sicut hœdus solet esse victima pro peccatis: sic Christus pro peccatis totius mundi oblatus est. Hinc etiam Iacob Patriarcha, hœdinis pellibus obuolutus fuit vt Christum præfiguraret. Posterior figura consistit in his. Primò, sicut Agnus fuit comestus à Iudæis: sic Christus in Eucharistia comeditur à Christianis. Secundò, sicut ille à solis Iudæis & circumcisis, & in sola ciuitate Ierusalem: ita hic à solis Christianis & baptizatis, & in sola Ecclesia. Tertiò, sicut ille assatus igne corporali; ita hic assatus igne charitatis. Quartò, sicut ille cum azymis panibus & lactucis agrestibus: ita hic cum magna puritate & dolore de peccatis. Quintò, sicut ille cũ capite, pedibus, & intestinis: ita hic cum diuinitate, & humanitate, latente sub specie panis & vini. Denique sicut ille à Iudæis succinctis & peregrinantibus ad terram promissionis: ita hic à Christianis properantibus qui ad cælestem patriam.

10. *Octaua quæst. quoties à Iudæis celebratum sit Pascha: Respon.* Constat ex Scriptura, & sæpe celebratum, & sæpe omissum esse. Ac primò celebratum est in egressu ex Ægypto, Exod. 12. 28. Secundò, in deserto Sinai, anno 2. egressionis. Num. 9. 1. Tertiò, in campestribus Iericho Ios. 5. 10. Quartò, in Ierusalem sub Ezechia Rege 2. Par. 30. 1. Quintò, in Ierusalem sub Iosia Rege, 4. Reg. 23. 21. & 2. Par. 35. 1. Sextò, post reditum ex captiuitate Babylonica Ierusalem, 1. Esdr. 6. Septimò, tempore Christi & Apostolorum. Matth. 26. 17. Omissum autem est primò, toto tempore peregrinationis, exceptis duobus primis annis. Nam primo anno celebratam est in Ægypto: secundo in deserto Sinai, vt dictum est. Ab eo tempore, per 38. annos vsque ad transitum Iordanis, amissum est. Non enim Iudæi, qui transibant Iordanem, erant circumcisi, ac proinde non poterant celebrare Pascha. Vnde Iosue, cum vellet per transitum Iordanis in Galgala, seu in campestribus Iericho, renouare immolationem Agni: prius mandauit omnes circumcidi, Iosue 5. 2. Deinde tempore Regum, sæpe omissum est. Vnde Ezechias & Iosias hortati sunt populum, vt omnes venirent Hierosolymam & ibi iuxta legem celebrarent Phase. 4. Reg. 13. 21. & 2. Paral. 30. 1. Denique intermissum est tempore captiuitatis Babylonicæ. Vnde post captiuitatem cum Iudæi redissent Ierosolymam, cœperunt iterum immolare, vt patet 1. Esdræ 6. 19. Atque hæc ex Scripturis dicta sufficiant.

CAPVT VIII.

An in supradictis Sacrificiis opus fuerit Sacerdote.

1 OMninò opus fuit. Nam generatim loquendo, sacrificium & sacerdotium ita connexa sunt, vt sacrificium ab alio, quàm à sacerdote legitimè offerri non possit. Hoc significat Apostolus Hebræorum 5. 1 cum ait. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia.* Et ratio est, quia sacrificium est præstantissimus cultus externus, quo Deus ab hominibus colitur: Ergo æquum est, vt non quiuis de populo, sed aliquis selectus & ad hoc peculiariter deputatus, tam suo quàm aliorum nomine, sacrificium offerat. Et hoc est quod ait Apostolus. *Assumptus ex hominibus* id est, specialiter electus ac deputatus. *pro hominibus constituitur, vt offerat sacrificia.* Hinc Oziæ Rex, cum electus & assumptus non esset ad sacrificandum, & tamen sacrificantis officium vsurparet, à Deo punitus est. 2. Par. 26. 18. Et Saül eandem ab causam à Deo reiectus & regno priuatus est, 1. Reg. 13. 13.

2. At quinam in statu legis naturæ fuerunt sacerdotes? Si spectes sacrificiũ Agni Paschalis, omnes patresfamilias poterant illud legitimè offerre; ac proinde respectu illius sacrificij erant veri sacerdotes. Hoc patet ex iis, quæ capite præcedenti dicta sunt. Si spectes alia sacrificia, quæ in illo statu offerebãtur, multi existimant à primogenitis, tanquam ordinariis sacerdotibus, offerri consueuisse. Quod tamen nolim ita generatim accipi, quia soli primogeniti officio sacerdotali functi sint. Etiam alios, qui primogeniti non erant, aliquando functos esse constat, vt Abelem & Abrahamum. Igitur hæc regula seruanda est, aut primogenitos, aut patres-familias, aut eos etiam, qui peculiari Dei instinctu, ad hoc deputati erant, solitos fuisse sacrificium offerre.

LIBER SECVNDVS.

DE SACRIFICIIS MOSAICIS.

SACRIFICIA legis Mosaica tripliciter diuidi possunt. Primò, ratione materiæ. Secundò, ratione formæ & finis. Tertiò, ratione temporis. Ratione materiæ, diuidentur in victimas, immolationes & libamenta. Ratione formæ & finis in holocausta, hostias pacificas, & hostias pro peccato. Ratione temporis, in iuge sacrificium, quod quotidie: & in alia Sacrificia, quæ in certis solennitatibus offerebantur. De his hoc ordine dicendum est.

1. De victimis, immolationibus & libaminibus.
2. De holocaustis, hostiis pacificis, & hostiis pro peccato.
3. De iugi sacrificio.
4. De aliis aliarum solennitatum sacrificiis.
5. Addam aliquid de igne, quo vtebantur sacerdotes in sacrificiis.

CAPVT I.

De victimis, immolationibus, & libamentis.

1. IGitur ratione materiæ, triplicia erant sacrificia Mosaica. 1. Victimæ seu hostiæ. 2. Immolationes. 3. Libamenta. Erat autem triplex materia à Deo designata, quæ in Iudæorum sacrificiis offerri poterat ac debebat. Primo animalia, vt oues, capræ, hœdi, boues, vituli, columbæ, passeres, turtures. Secundo, fructus terræ, vt panis, similia, sal, thus, manipulus spinatum virentium, & triticum. Tertiò liquores, vt sanguis, vinum, oleum, aqua. Nec aliquid his amplius. Cum ergo fiebat sacrificium ex animalibus vocabatur *hostia*, seu *victima*; cum ex fructibus terræ, *immolatio*: cum ex liquoribus, *libamen* seu *libamentum*.

2. Erat autem diuersus modus offerendi in hoc triplici rerum genere. Nam animalia offerebantur mactatione & combustione, fructus terræ, immutatione: liquores effusione. Porrò illa immutatio fructuum erat etiam varia. Nam panis in frusta diffecabatur: similago fartagine, clibano vel craticula coquebatur: sal vrebatur, thus adolebatur, manipulus spicarum torrebatur, triticum conterebatur.

3. Hic quæri potest, cur non alia animalia, nec alios fructus, nec alios liquores, licuerit offerre in sacrificiis Mosaicis, quàm quæ iam enumerata sunt? Ratio dubitandi est, quia præter illa, sunt alia multa præstantiora.

Optima autem quæque Deo offerenda sunt. Hinc sacrificium Abelis fuit Deo gratum, non autem Cain: quia Abel obtulit de primogenitis animalium: Cain vero non de primitis frugum, sed de communibus frugibus. *Respondeo*, in hac re debet nobis sufficere voluntas Dei, qui in lege Mosaica sic voluit & ordinauit. Nec tamen desunt rationabiles causæ, cur id factum sit: de quibus videri potest D. Thomas in 1. 2. quæst. 102. & 103.

CAPVT II.

De holocausto, sacrificio pro peccato, & hostia pacifica.

1. RAtione formæ ac finis, erat etiam triplex sacrificium in lege Mosaica. 1. Holocaustum. 2. Sacrificium pro peccato. 3 Hostia pacifica. Vide D. Thomam 1. 2. quæst 102. art. 2. ad 8.

2 Holocaustum erat sacrificium perfectissimum, quia in eo tota res oblata combarebatur, & in fumum resoluta, sursum ad Deum ascendebat, ita vt nihil inde cederet in vsum humanum. Per hoc enim perfectissimè significabatur, omnia esse ipsius Dei, & omnia ad ipsius honorem referenda. Et in hunc finem erat potissimùm institutum hæc genus sacrificij, etsi interdum etiam pro peccato populi & Sacerdotum offerri poterat.

3. Sacrificium pro peccato, partim cremabatur, partim cedebat in vsum sacerdotum, qui in atrio templi ex eo vescebantur. Per hoc significabatur (vt notat Diuus Thomas) quod expiatio peccatorum fiat quidem à Deo, sed per ministerium sacerdotum Solebat autem offerri pro peccatis quibusdam externis, & pro peccatis commissis per ignorantiam vel negligentiam circa ceremonias legis Leuitic. 4. & 5. Item pro peccato furti, periurij, calumniæ. Leuit. 6. & 7. Porrò sicut diuersa erant peccata, & diuersæ personæ, quæ peccabant: ita etiam diuersa erant sacrificia pro peccato. Aliud enim offerebatur pro periurio, aliud pro aliis peccatis. Similiter, aliud pro Pontifice, aliud pro Rege, aliud aliud pro Synagoga, aliud pro priuatis hominibus.

4 Hostia pacifica poterat ex duplici titulo offerri. 1. In gratiarum actionem pro beneficiis à Deo acceptis. 2. Ad nona beneficia à Deo impetranda. Diuidebatur autem in tres partes: quarum vna comburebatur ad honorem Dei: altera cedebat in vsum Sacerdotum: tertia in vsum offerentium. Per hoc significabatur, quod salus hominis procedat à Deo, per directionem Sacerdotum, & cooperationem illius, qui saluatur.

5. Ab hac diuisione quæ iam explicata est, parum differt illa, qua sacrificium diuiditur in Latreuticum Eucharisticum, Impetratorium, & Propitiatorium. *Latreuticum* dicitur, quòd solùm fit ad Deum colendum, testando eius principatum, & nostram seruitutem seu subiectionem. Hoc potissimum fit holocausto. *Eucharisticum* dicitur, quod fit in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis. *Impetratorium*, pro beneficiis accipiendis. Vtrumque in veteri lege dicebatur Hostia pacifica. *Propitiatorium* est, quod offertur pro peccatis, & pro peccatorum pœnis ac flagellis auertendis. Hoc idem est, quod sacrificium pro peccato.

6. Adhuc tria notanda sunt ex D. Thoma, quæst. 102. artic. 3. ad 8. & 10. Vnum est, quòd si conferamus hæc sacrificia Mosaica inter se, ratione sanctitatis & præstantiæ: Primum locum obtineat holocaustum: Secundum Hostia pro peccato: Tertium, Hostia pacifica pro beneficio accepto: Quartum, Hostia pacifica pro beneficio accipiendo. Ratio est, quia hæc sacrificia instituta sunt ad cultum & honorem Dei: Ergo quo maior vel minor est obiatio colendi Deum, eo maior vel minor dignitas est sacrificij, quo illum colimus. Obligamur autem hoc ordine. 1. Pro infinitam ipsius maiestate. 2. Propter offensam in ipsum commissam. 3. Propter accepta beneficia. 4. Propter sperata beneficia: Ergo iuxta hunc ordinem: Primo loco censeri debet Holocaustum: Secundo, Hostia pro peccato: Tertio, Hostia pacifica pro beneficio accepto: Quarto, Hostia pacifica pro beneficio accipiendo. Idem ordo dignitatis colligi potest ex parte ipsius sacrificij. Nam holocaustum totum comburebatur in honorem Dei, cæteranon item: Ergo ex hac parte exteris erat præstantius. Hostia pro peccato partim cremabatur ad honorem Dei, partim comedebatur, sed à solis sacerdotibus, non à populo: & in solo atrio, non alibi: ipso die sacrificij, non alio. Hostia pacifica pro beneficio accepto, partim cremabatur ad honorem Dei, in quo erat par Hostiæ pro peccato: partim comedebatur, non tamen solum à Sacerdotibus, sed etiam à populo: non in solo atrio, sed vbique in Ierusalem: & in hoc erat inferior. Hostia pacifica pro impetrando beneficio, poterat comedi, non solum à populo, & extra atrium, sed etiam extra diem sacrificij. Poterat enim conseruari in sequentem diem, & in hoc erat infra sanctitatem Hostiæ pro beneficio accepto.

7. Alterum est, quod tametsi carnes victimarum sæpè venirent in vsum Sacerdotum & populi, vt iam dictum est, numquam tamen sanguis, aut adeps. Nam sanguis effundebatur ad crepidinem altaris in honorem Dei; adeps verò adurebatur igne. Huius rei varias assignat causas Diu. Thomas. Duæ videntur esse præcipuæ. Vna, vt Iudæi haberent typum seu figuram futuræ effusionis Christi in ara crucis: & feruentis illius charitatis, qua se obtulit Deo pro nobis. Altera, vt hac ratione discernerentur ab idololatris, qui comedebant adipes, & bibebant de sanguine victimarum, vt colligitur ex illo Deut. 32. 17. *Vbi sunt Dij eorum in quibus habebant fiduciam, de quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum?* Quanquam multò ante, etiam in lege naturæ, prohibitum erat fidelibus, vt non sumerent sanguinem animalium, ne quidem extra sacrificium, vt patet Genes. 9. 4 *Carnem cum sanguine non comedetis.* Quod etiam multo post ab Apostolis fuit renouatum in Concilio Apostolorum, Act. 15. 29 *Vt abstineatis ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato.*

8. Tertium est, quod tametsi pro diuersitate peccatorum, diuersa fuerint instituta sacrificia, vt etiam dictum est: non tamen seruabatur illa proportio, vt quo maius esset peccatum, eo præstantior esset res oblata in sacrificio: sed contra potius, quo maius esset peccatum, eo vilior species animalis offerebatur, vt ex Rabbi Mose notant D. Thom. Nam capra, quod est vilissimum animal, offerebatur pro idololatria, quod est grauissimum peccatum. Pro ignorantia verò Sacerdotis, offerebatur vitulus, pro negligentia principis, hircus, Leuit. 4. & sequentibus.

Digitized by Google

CAPVT III.

De iugi ſacrificio, quod quotidie offerebatur.

1. IVdæi ex præcepto diuino, iubebantur quotidie offerre duos agnos anniculos & immaculatos in holocauſtum: alterum mane, & alterum veſpere: Et cum iis ſimilam conſperſam oleo, & vinum pro libamine. Hæc autem oblatio vocabatur iuge ſacrificium, vel holocauſtum ſempiternum, quia quotidie fiebat, & nunquam intermittebatur. Sic enim leginus Exodi 29.38. *Hoc eſt quod facies in altari: agnos anniculos duos per ſingulos dies iugiter, vnum agnum mane, & alterum veſpere, decimam partem ſimilæ conſperſæ oleo tuſo, quod habeat menſuram quartam partem hin & vinũ ad libandum eiſdem menſuræ in agno vno. Alterum verò agnum offeres ad veſperam iuxta ritum matutinæ oblationis, & iuxta ea quæ diximus, in odorem ſuauitatis. Sacrificium eſt Domino oblatione perpetua in generationes veſtras, ad oſtium tabernaculi teſtimonij coram Domino, vbi conſtituam, vt loquar ad te.* Et Num. 28. 3. *Hæc ſunt ſacrificia, quæ offerre debetis. Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocauſtum ſempiternum: vnum offeretis mane, & alterum ad veſperam.*

2. Hoc iuge ſacrificium veteris Teſtamenti, fuit figura ſacrificij Miſſæ in nouo Teſtamento. Primò, ratione rei oblatæ. Nam ſicut in illo offerebatur agnus immaculatus: ita in hoc offertur Chriſtus qui eſt agnus ſine macula, Ioan. 1. 29. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Secundò, ratione loci. Sicut ille offerebatur in tabernaculo, ita hic in Eccleſia. Tertiò, ratione durationis. Sicut ille offerebatur quotidie, ita Chriſtus offertur quotidie. Vnde etiam apud Daniel. cap. 12. 11. vocatur iuge ſacrificium. Quartò, ratione determinationis temporis. Sicut ille offerebatur manè & veſperè: ita Chriſtus à principio mundi vſque ad finem, Apocal. 13. 8. *Agnus, qui occiſus eſt ab origine mundi*: non quidem reipſa, ſed per energiam. Quintò, ratione adiuncti. Sicut ille offerebatur cum ſimila & vino: ita Chriſtus quotidie offertur ſub ſpecie panis & vini.

CAPVT IV.

De aliis aliarum ſolennitatum ſacrificiis.

1. PRæter iuge ſacrificium, quod quotidie offerebatur, erant alia ſacrificia, quæ in certis anni ſolẽnitatibus offerri debebant ex præſcripto legis. Prius ergo dicam de ſolennitatibus. Tum de earum ſacrificiis. Erant autem octo ſolennitates apud Iudæos. 1. Sabbatum, in memoriam creationis mundi. 2. Neomenia, ſeu initium menſis Lunaris, pro beneficio diuinæ gubernationis. Nam in principio menſis Lunaris, ſeu in Nouilunio, magis apparet diuina gubernatio in hiſce inferioribus, quia tunc eſt magna mixtorum corporum mutatio. 3. Paſcha in memoriam liberationis Iudæorum. Cui annexa erat ſolennitas azymorum, quæ poſtridie Paſchæ incipiebat in memoriam egreſſionis ex Ægypto. 4. Pentecoſte, ſeu ſolennitas hebdomadarum, in memoriam legis datæ in monte Sinai. Lex enim data eſt quinquageſimo die, ſeu poſt expletionem ſeptem hebdomadarum à feſto Paſchæ. 5. Feſtum Tubarum, in memoriam Iſaac liberati. Cum enim Abraham vellet illum immolare, inuenit arietem inter vepres hærentem cornibus, quem ipſius loco immolauit. Hebræi, vt illius facti memoriam retinerent, ſoliti erant tubis corneis clangere: ideoque feſtum tubarum vel feſtum cornu appellatum eſt. 6. Feſtum expiationis in memoriam illius beneficij, quo Deus, ad interceſſionem Moſis, propitiatus eſt peccato populi, vitulum adorantis. 7. Scenopegia, ſeu feſtum Tabernaculorum, in memoriam illius beneficij, quo Deus voluit Iudæos habitare in Tabernaculis, cum egreſſi ex Ægypto verſarentur in ſolitudine. Hoc feſtum fuit ſolenne apud Iudæos. Tunc enim, ſicut & in feſto Paſchæ & Pentecoſtes, omnes maſculini ſexus iubebantur venire in Ieruſalem, iuxta illud Deut. 16. 16. *Tribus vicibus per annum apparebit omne maſculinum tuum in conſpectu Domini Dei ſui in loco, quem elegerit: in ſolennitate azymorum, in ſolennitate hebdomadarum, & in ſolennitate Tabernaculorum.* 8. Feſtum cœtus atque Collectæ, in quo (vt notat D. Thomas in 1. 2. q. 101. art. 4. ad 10.) colligebantur à populo ea, quæ erant neceſſaria ad expenſas diuini cultus, & ſignificabatur adunatio populi, & pax præſtita in terra promiſſionis.

2. Vbi obiter notandum eſt, quatuor poſteriora feſta, id eſt, feſtum Tubarum, Expiationis, Tabernaculorum, & Cœtus, incidiſſe in menſem ſeptimum anni. Nam ſicut dies ſeptimus, ita menſis ſeptimus, & ſimiliter annus ſeptimus apud Iudæos erat in honore. Et quidem primus dies ſeptimi menſis habebat duo feſta, alterum Neomeniæ, quod erat illi commune cum aliis menſibus: alterum tubarum, quod erat illi peculiare. Decimo die erat feſtum Expiationis: decimo quinto incipiebat Scenopegia, ſeu feſtum Tabernaculorum: & durabat per ſeptem dies ſequentes. Vigeſimoſecundo die, erat feſtum Cœtus atque Collectæ.

3. Hæc ſufficiant de feſtis. Nunc de ſacrificiis dicendum eſt. Ac primò, Sacrificium Sabbati deſcribitur, Numer. 28. 9. his verbis: *Die autem Sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas ſimilæ oleo conſperſæ in ſacrificio, & libamenta ſuper funduntur per ſingula Sabbata in holocauſtum ſempiternum.*

4. Sacrificium Neomeniæ ibidem, v. 11. *In Calendis autem offeretis holocauſtum Domino vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos ſeptem immaculatos, & tres decimas ſimilæ oleo cõſperſæ in ſacrificio per ſingulos vitulos & duas decimas ſimilæ oleo cõſperſæ per ſingulos arietes, & decimam decimæ ſimilæ ex oleo in ſacrificio per agnos ſingulos. Holocauſtum ſuauiſſimi odoris, atque incenſi eſt Domino. Libamenta autem vini, quæ per ſingulas fundenda ſunt victimas, iſta erunt media pars. Hin per ſingulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum. Hoc erit holocauſtum per omnes menſes, qui ſibi anno vertente ſuccedunt. Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis.*

5. Sacrificium Paſchæ & azymorum, ibidem. v. 16. *Menſe autẽ primo quartadecima die mẽſis, Paſcha Domini erit, & quintadecima die ſolennitas. Septẽ diebus veſcentur azymis. Quarũ dies prima venerabilis & ſancta erit: omne opus ſeruile nõ facietis in ea, offeretiſq; incẽſum holocauſtũ Domino, vitulos de armẽto duos, arietẽ vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptẽ: & ſacrificia ſingulorum ex ſimila, quæ conſperſa ſit oleo, tres decimas per ſingulos vitulos, & duas decimas per arietẽ, & decimã decimæ per agnos ſingulos, id eſt, per ſeptẽ agnos. Et hircum pro peccato vnũ, vt expietur pro vobis, præter holocauſtũ matutinũ, quod ſemper offeretis. Ita facietis per ſingulos dies ſeptem dierũ in fomitẽ ignis, & in odorem ſuauiſſimum Domino, qui ſurget de holocauſto, & de libertionibus ſingulorum, &c.* Nota hoc loco, non tam

deſcribi ſacrificium Paſchæ, ſeu Agni paſchalis, de quo ſupra latis actum eſt, quàm dierum azymorum qui proximè ſequuntur diem Paſchæ.

6. Sacrificium Pentecoſtes, Leuit. 23. 25. *Numerabitis ergo ſeptem hebdomadas plenas, id eſt, quinquaginta dies: & ſic offeretis ſacrificium nouum Domino ex omnibus habitaculis veſtris, panes primitiarum duos de duobus decimis ſimilæ fermentatæ, quos coquetis in primitias Domini. Offeretiſque cum panibus ſeptem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento vnum, & arietes duos, & erunt in holocauſtum cum libamentis ſuis in odorem ſuauiſſimum Domino. Facietis & hircum pro peccato, duoſque agnos anniculos hoſtias pacificorum. Cumque eleuauerit eos Sacerdos, cum panibus primitiarũ coram Domino, cedent in vſum eius. Et vocabitis hunc diem celeberrimũ atque ſanctiſſimum.*

7. Sacrificium feſti Tubarum, Leuitic. 23. 24. *Menſe ſeptimo, prima die menſis erit vobis Sabbatum memoriale, clangentibus tubis, & offeretis holocauſtum Domino.* Quale autem debeat eſſe hoc holocauſtum diuersè explicatur, Numer. 29 1. *Menſis ſeptimi prima dies venerabilis & ſancta erit vobis. Omne opus ſeruile non facietis in ea, quia dies clangoris eſt & tubarũ. Offeretisque holocauſtum in odorem ſuauiſſimũ Domino, vitulum de armento vnum, arietem vnum & agnos anniculos immaculatos ſeptem: & in ſacrificiis eorum ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per ſingulos vitulos, duas decimas per arietem, vnam decimam per agnum, qui ſimul ſunt agni ſeptem, & hircum pro peccato, qui offertur in expiationem populi, præter holocauſtum Calendarum cum ſacrificiis ſuis, & holocauſtum ſempiternum cum libationibus ſuis.* Vbi nota, in feſto Tubarũ, tria fuiſſe ſacrificia offerenda. Vnum, ratione feſti Tubarum. Alterum, ratione Neomeniæ. Tertium, iuge ſacrificium: quod quotidie offerebatur. Et hoc ſignificat Scriptura; cum dicit, *præter holocauſtum Calendarum, & holocauſtum ſempiternum*, quaſi dicat, præter illa duo ſacrificia, offeretis etiam illud tertium, quod iam præſcripſi.

8. Sacrificium feſti Expiationis, Leuitic. 23. 27. *Decima die menſis ſeptimi, dies Expiationum erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus, affligetisque animas veſtras in eo, & offeretis holocauſtum Domino.* Hoc holocauſtũ deſcribitur, Num. 29. 7. his verbis: *Decima dies menſis ſeptimi erit vobis ſancta, offeretiſq; holocauſtum Domino vitulum de armento vnum, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem: Et in ſacrificiis eorum ſimile oleo cõſperſa tres decimas per ſingulos vitulos, duas decimas per arietẽ, decimam decimæ per agnos ſingulos, qui ſunt ſimul agni ſeptem: Et hircum pro peccato: abſq; his, quæ offerri pro delicto ſolent in expiationem, & holocauſtũ ſempiternum cum ſacrificio & libaminibus eorũ.* Vbi iterum nota, præter hircum pro peccato, debuiſſe offerri, primo vitulum, cuius ſanguis inferebatur in ſanctuarium: ſecundò, hircum alium, ſuper quem Sacerdos confitebatur peccata populi, & ſic emittebatur in deſertum, Leuit. 1. 6 Tertiò iuge ſacrificium. Vide Lyranum in cap. 19. Numerorum.

9. Sacrificium Scenopegiæ, ſeu Tabernaculorum, Leuit. 23. 34. *A quintodecimo die menſis ſeptimi, erunt feriæ tabernaculorum ſeptem diebus Domino. Septẽ diebus offeretis holocauſta Domino.* Hæc holocauſta ſeptẽ dierum ſigillatim exprimuntur Num. 29. 13. his verbis: *Primo die offeretis vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: & in libamẽtis eorũ ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per vitulos ſingulos, duas decimas arietibus duobus, & decimã decimæ agnis ſingulis: Et hircum pro peccato, abſq; holocauſto ſempiterno, & ſacrificio & libamine eius. In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, &c. Die 3. vitulos vndecim, &c.* Et ſic deinceps. Hoc ſolùm aduerte, quod illis ſeptem diebus, omnia ſacrificia ſint eadem, excepto numero vitulorum. Nam primo die offerebantur tredecim vituli: ſecundo, duodecim: tertio, vndecim: quarto, decem: quinto, nouem: ſexto, octo: ſeptimo, ſeptem. Singulis autem diebus, duo arietes, quatuordecim agni, hircus pro peccato, & iuge ſacrificium.

10. Sacrificium Cœtus atque Collectæ, quod tranſactis ſeptem diebus Tabernaculorum, celebrabatur octauo die, deſcribitur Leu. 23. 36. *Dies quoque octauus erit celeberrimus, & offeretis holocauſtum Domino: eſt enim Cœtus atque Collecta.* Et Num. 29. 35. *Die octauo offeretis vitulum vnum, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem: ſacrificiáque & libamina ſingulorum per vitulos, & arietes, & agnos ritè celebrabitis: Et hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificióque eius & libamine.* Sequitur communis clauſula. *Hæc offeretis Domino in ſolemnitatibus veſtris: præter vota & oblationes ſpontaneas in holocauſto, in ſacrificio, in libamine, & in hoſtiis pacificis.* Vnde conſtat, generatim loquendo, duplicia fuiſſe ſacrificia: quædam neceſſaria ex præſcripto legis: alia ſpõtanea ex arbitrio & deuotione offerentium. De prioribus, quæ fiebant in ſolemnitatibus, dictum eſt hactenus. De poſteriorib⁹ nihil neceſſe dicere in particulari, quia parum ad noſtrum inſtitutum.

CAPVT V.

De igne, quo vtebantur ſacerdotes in ſacrificijs.

1. QVinque certa ſunt ex Scripturis. Primum eſt, ignem quendam à Deo cælitus datum eſſe, qui conſumpſit primum ſacrificium, quod obtulit Aaron in deſerto, poſtquam Sacerdos à Moſe conſecratus eſt, quod contigit anno ſecundo egreſſionis filiorum Iſrael ex Ægypto. Sic enim legimus Leuit. 9 24. *Apparuit gloria Domini omni multitudini; Et ecce egreſſus ignis à Domino deuorauit holocauſtum, & adipes qui erant ſuper altaria. Quod cum vidiſſent turbæ laudauerunt Dominum, ruentes in facies ſuas.*

2. Alterum eſt, hunc ignem debuiſſe perpetuò nutriri & conſeruari à Sacerdotibus, ne vnquam in altari deficeret. Leuit. 6 12. *Ignis in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos, ſubiiciens ligna mane per ſingulos dies.* Et infra: *Ignis eſt iſte perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.*

3 Tertium eſt, non alio, quàm iſto igne potuiſſe vti Sacerdotes ad ſacrificia. Hoc inde conſtat, quia Nabad & Abiu, filij Aaronis, à Deo puniti ſunt, quod alieno igni vſi eſſent. Leuit. 10 1. *Arreptiſque Nabad & Abiu filij Aaron thuribulis poſuerunt ignem, & incenſum deſuper, offerentes coram Domino ignem alienum quod eis præceptum nouerat. Egreſſuſq; ignis à Domino, deuorauit eos, & mortui ſunt coram Domino.* Vide Diuũ Augustinum, in quæſtionibus ſuper Leuiticum quæſtionum 31.

4. Quartum eſt, hunc ignem à ſecundo anno egreſſionis ex Ægypto, quo cælitus à Deo datus eſt, perpetuò conſeruatum fuiſſe in altari tabernaculi, vſque ad tempus captiuitatis Babylonicæ, quo & templum incenſum eſt, & Iudæi in Babylonem abducti ſunt. Tunc enim in quodam puteo à Sacerdotibus abſconſus eſt. 2. Mach. 1. 19. *Cum in Perſidem ducerentur Patres noſtri Sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant: acceptũ ignẽ de altari occultè abſconderunt in valle, vbi erat puteus*

alius & ſiccus, & in eo cõtinuati ſunt eum, ita vt omnibus ignotus eſſet locus: Hinc ſequitur, ignem illum, in toto tempore, quod præceſſit captiuitatem, toties mutaſſe locum, quoties tabernaculum cum altari de loco in locum tranſlatum eſt. Fuit ergo per 39. annos in ſolitudine. Poſtea cum filij Iſrael, tranſito Iordane, veniſſent in terram promiſſionis, fuit ſucceſſiuè in variis locis. 1. in Galgala. 2. in Silo. 3. in Nobe. 4. in Gabaon. 5. in Ieruſalem ædificato iam Salomonis templo. Ibique manſit vſque ad captiuitatem, vt dictum eſt.

5. Quintum eſt, eundem ignem, poſt ſolutam captiuitatem, iubente Nehemia, quæſitum fuiſſe à nepotibus eorum Sacerdotum, qui illum in puteo abſconderant, nec tamen inuentum: ſed pro eo repertam fuiſſe aquam craſſam, quę oblato ſacrificio, diuinitus in ignem cõuerſa eſt 2. Machab. 10. *Cum autem præteriſſent anni multi, & placuit Deo, vt mitteretur Nehemias à Rege Perſidis, nepotes Sacerdotum illorum, qui abſconderant, miſit in ad requirendum ignem: & ſicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, ſed aquam craſſam. Et iuſſit eos haurire & adferre ſibi: & ſacrificia, quæ impoſita erant, ſacerdos Nehemias aſperſit ipſa aqua, & ligna, & quæ erant ſuperpoſita. Vtque hoc factum eſt, & tempus adfuit, quo Sol reſulſit, qui prius erat in nubilo, accenſus eſt ignis magnus, ita vt omnes mirarentur.* Porrò diem illum, quo ignis hic diuinitus accenſus eſt habuerunt Iudæi pro ſolemnitate. & deinceps *feſtum, ſeu dies dati ignis appellata eſt.* Et poſtea in ſecundo templo, eodem igne vſi ſunt in ſacrificiis.

6. Porrò in hoc igne: de quo hactenus dictum eſt, tria ſpectanda ſunt, quæ myſterium habent. 1. quod ſit à Deo datus. 2. quod illo ſolo & non alio licuerit, vti in ſacrificiis. 3. quod cum periſſet, ex aqua craſſa per miniſterium Sacerdotum, non ſine magno miraculo, recuperatus ſit. Hæc, inquam, tria myſterium habent. Ex primo diſcimus, ignem illum, quo nos in nouo Teſtamento perficimus ſacrificium, cæleſtem eſſe, nec alium, quàm ignem diuinæ charitatis. Ex ſecundo nullum ſacrificium Deo gratum eſſe ſine hoc igne charitatis. 1. Corinth 13. 3. *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Ex tertio, hunc ignem charitatis aliquando in nobis perire per peccatum mortale, quod habet ſe inſtar aquæ craſſæ: ſed poſtea accedente abſolutione ſacerdotali, non ſine magno miraculo reuiuiſcere & recuperari. De hoc igne loquitur Chriſtus, Lucæ 12. 49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt accendatur?* Vide Auguſt. in Pſalm. 96.

LIBER TERTIVS.

DE SACRIFICIO IN STATV GRATIÆ.

IN nouo Teſtamento duplex eſt ſacrificium. Verum cruentum, quo Chriſtus in ara crucis Deo Patri oblatus eſt pro expiatione peccatorum noſtrorum. Alterum incruentum, quotidem Chriſtus quotidie ſub ſpecie panis & vini offertur in altari, partim in memoriam cruenti illius ſacrificij: partim ob alias cauſas, quas infra explicabo.

2. Hæc duo ſacrificia dupliciter ſpectari poſſunt. Primò, quod ad rem oblatam: & ſic non ſunt duo, ſed vnum. Nam in vtroque eſt vna, & eadem res oblata, nempe Chriſtus Dominus. Secundò, quo ad modum & ritum offerendi: & ſic duo ſunt. Nã Chriſtus in altero oblatus eſt cruẽ.o modo & ſub propria ſpecie humana, per realem ſui occiſionem: in altero, offertur incruento modo, & ſub ſpecie aliena, ſine reali ſui occiſione. De quo plura infernus.

3. Vtrumque ſacrificium eſt quaſi primarium prototypon, ad quod præfigurandum omnia alia ſacrificia, tam Moſaica, quàm legis naturæ, ordinata ſunt. Nam hæc omnia fuerunt typi ſeu figuræ ſacrificij legis gratiæ, teſte Apoſtolo, 1 Corinth. 10. 11. *Hæc omnia in figuris contingebant illis.* Et Hebr. 10. 1. *Lex habuit vmbram futurorum bonorum, non ipſam imaginem.* Hoc breuiter ſic explico. In ſacrificio cruẽto, quo Chriſtus in cruce oblatus eſt, multa ſpectari poſſunt. Primò, quod fuerit vnigenitus Dei filius. Secundò, quod à Patre oblatus in mortem. Tertiò, quod Patri obtemperantiſſimus. Hæc tria optimè præfigurantur per ſacrificium Abrahæ, quo obtulit vnigenitum filium ſuum Iſaac. Quartò, quod reipſa occiſus ſit. Hoc ſignificant omnia ſacrificia Moſaica, quæ erant ex animalibus. Quintò, quod effuſione ſanguinis liberauerit nos à ſeruitute diaboli. Hoc ſignificat ſanguis agni Paſchalis, qui ſuper poſtes domorum aſperſus liberauit filios Iſrael à ſeruitute Pharaonis. Sextò, quod ſuo ſanguine mundauerit nos à peccatis noſtris. Hoc ſignificant ſanguis hircorum & aliorum animalium, teſte Apoſtolo, Heb. 9. 13. *Si enim ſanguis hircorum & taurorum inquinatos, ſanctificat ad emundationem carnis, quãto magis ſanguis Chriſti emũdabit conſcientiam noſtrã ab operibus mortuis?* Septimò, quod innocens occiſus ſit. Hoc ſignificat mactatio Agni Paſchalis. Vnde Iſaias cap. 53. 7. *Sicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmutueſcet, & non aperiet os ſuum.* Octauò, quod tametſi innocens fuerit, tamen cum latronibus deputatus ſit. Hoc ſignificat hircus, qui loco Agni Paſchalis offerri poterat. Hircus enim animal fœtidum eſt. Nonò, quod crura eius non ſint fracta. Hoc ſignificat Agnus Paſchalis, de quo ſcriptum eſt, Exodi 12 46. *Os non comminuetis ex eo.* Decimò, quod ſe totum Patri obtulerit, nulla parte ſibi reſeruata. Hoc ſignificant omnia holocauſta.

4 Similiter in ſacrificio incruento multa ſpectari poſſunt. Primò, quod quotidie offeratur in Euchariſtia. Hoc ſignificat hoc ſacrificium de quo ſupra. Secundò, quod caro Chriſti verè comedatur in hoc ſacrificio. Ioan. 6. 55. *Caro mea verè eſt cibus.* Hoc ſignificat caro agni Paſchalis, quæ verè comedebatur ab offerentibus. Tertiò, quod Chriſtus ſumatur ſub ſpecie panis & vini. Hoc ſignificat ſacrificium Melchiſedech, qui panem & vinum obtulit. Quartò, quod comeſturi ex hoc ſacrificio debeant eſſe puri à peccatis, ne indignè accedant 1 Cor. 11. 29 *Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini* Hoc ſignificat ſanctificatio filiorum Iob. Quintò, quod debeant habere veram contritionem & dolorem de peccatis præteritis 1 Cor. 11. 28. *Probet autem ſeipſum homo.* Hoc ſignificant lactucę agreſtes in eſu agni Paſchalis. Sextò quod debeant eſſe parati ad currendam viam mandatorum Dei, & contendere ad cæleſtia. Hoc ſignificant Iudæi, qui accincti lumbis & calceati, & tenentes baculum in manibus, feſtinanter comedebant agnum Paſchalem. Hæc ferè præcipua ſunt. Alia minutiora omitto.

5. Et hactenus quidem generatim de vtroque ſacrificio noui Teſtamenti. Nunc ſpeciatim hoc ordine de illis agendum eſt.

1. *De ſacrificio Chriſti cruento in ara crucis.*
2. *De ſacrificio Chriſti incruento in Miſſa.*

3. *Quid Prophetæ de hoc sacrificio prædixerint.*
4. *Quid Christus de illo prædixerit, antequam esset inchoatum.*
5. *Quid Apostolus Paulus de eo sentiat.*
6. *Quid antiqui Patres.*
7. *Quid hoc tempore Christiani.*
8. *In quo consistat essentia illius.*
9. *An essentialiter differat ab omnibus aliis sacrificiis.*
10. *An essentialiter differat à Sacramento Eucharistiæ.*
11. *Quis sit principalis offerens in hoc sacrificio.*
12. *Quem valorem & effectum habeat.*
13. *An valor & effectus illius sit infinitus.*

CAPVT I.

De Sacrificio Christi cruento in cruce.

1. QVod oblatio & mors Christi in cruce, fuerit verum sacrificium, testatur Apostolus in epistola ad Hebræos per multa capita, & Dio. Augustinus lib. 1. contra aduersarium legis & Prophetarum cap. 18. & alij. Nec vllus inter Christianos de hac reuocat.

2. Potest autem sic explicari. Ad sacrificium requiruntur hæc quinque. 1. sacerdos, qui offert. 2. Victima seu hostia, quæ offertur. 3. Immutatio victimæ oblatæ. 4. Altare, in quo fit oblatio. 5. finis, propter quem fit. Hæc omnia locum habent in oblatione & morte Christi. Primò, quia ipsemet fuit sacerdos, & quidem summus Sacerdos, seu Pontifex secundum ordinem Melchisedech. Hebr. 5. 5. Secundò, sicut fuit Sacerdos, sic etiam victima, 1. Cor. 5 7. *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Obtulit enim seipsum, Ephes. 5. 2. *Christus tradidit semetipsum pro nobis in oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.* Tertiò, obtulit se in mortẽ & destructionem, Phil. 2. 8 *Factus obediens vsque ad mortem.* Quartò, obtulit se in ara crucis, Heb. 12. 2. Quintò, obtulit se, tanquam sacrificium propitiatorium pro peccatis nostris. 1. Ioan. 2. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiã totius mundi.* De hoc sacrificio elegãter Leo Papa epist. cap. 84. *Quod vnquam sacrificium sacratius fuit, quam quod verus Pontifex altari crucis per immolationem suæ carnis imposuit?*

3. Duo hic quæri possunt. Vnum est, cum in Christo duæ sint naturæ, diuina & humana, an secundum vnã eandemque naturam fuerit Sacerdos & victima? Aliqui ex Nouatoribus docent fuisse Sacerdotem secundum diuinitatem: victimam verò, secundum humanitatem: Rectius antiqui Patres, & victimam, & sacerdotem fuisse secundum humanitatem, Ambrosius lib. 3. de fidẽ, cap. 5. *Idem Sacerdos, idem & hostia: sacerdotiũ tamen & sacrificiũ humanæ conditionis est officium.* Et infrà: *Nemo ergo, vbi ordinem cernit humanæ conditionis, ibi ius diuinitatis adscribat.* Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. *Solus Sacerdos, sacrificium, & templum, & hæc omnia Deus, secundum rationem formæ.* Similia habent Augustinus lib. 2. de consensu Euangelistarum, cap. 3. & Cyrillus in epistola ad Nestorium, Et ratio est manifesta, quia Sacerdos, qui offert Deo sacrificium, agnoscit illum superiorem, & externo cultu profitetur se illi subiectum esse: At Christus secundum diuinitatem, non agnoscit vllum superiorem, nec vlli subiectus est: Ergo secundum diuinitatem non est sacerdos.

4. Alterum est, quomodo Christus secundum humanitatem potuerit simul esse sacerdos & victima, cum seipsum non interfecerit aut mactauerit? *Respondeo.* Tametsi physicè seipsum non interfecerit, tamen mortem & passionem ab aliis sibi illatam voluntariè suscepit; & hoc modo se in sacrificium Deo obtulit; *Dices;* Hoc etiam faciunt omnes martyres; & tamen non ideo sacerdotes sunt. *Respondeo.* Est magna differentia inter Christum & martyres. Primò, quia Christus adeo voluntariè suscepit mortem, vt posset eam euitare, si vellet. Hoc martyres non possunt. Secundò, Christus à Deo constitutus est & consecratus, vt hoc modo se offerret pro peccatis totius mundi, Martyres non item. Hinc Leo Papa epist. capit. 4. 83. *Quamuis multorum sanctorũ in cõspectu Domini, pretiosa mors fuerit, nullius tamen insontis occisio, propitiatio fuit mundi.* Martyres enim non ideo offerunt se voluntariè in mortem, vt expient aliorum peccata (hoc enim solius Christi est) sed vt profiteantur fidem in Christum, qui sua morte & passione, sufficienter satisfecerit pro peccatis aliorum.

CAPVT II.

De sacrificio Christi incruento in Missa.

1. HOc sacrificium incruentum, quod Christus in vltima cœna instituit, & quod quotidie in Ecclesia peragitur, partim conuenit cum sacrificio cruento, partim ab eo discrepat, vt supra insinuauimus: Conuenit tripliciter. Primò in re oblata. In vtroque enim offertur Christus per modum victimæ. Secundò in principali offerente. Nam Christus, qui in vtroque est victima, est etiam in vtroque principalis Sacerdos, seu Pontifex. Tertiò, in fine. Nam sicut olim in cruce, ita nunc in altari offertur pro peccatis nostris: tametsi diuerso modo, vt infra explicabimus.

2. Discrepat verò quintupliciter. Primò, in externa specie. Nam Christus in cruce sub propria forma humana: in altari, sub specie panis & vini offertur. Secundò, in modo & ritu offerendi. Nam in cruce per realem mortem: in altari per mysticam consecrationem immolatur. Tertiò, ex parte ministri. Tametsi enim Christus vtrobique sit principalis offerens, vt dictum est: tamen in altari vtitur ministerio Sacerdotum, quo nec in vltima cœna, nec in cruce vsus est. Quartò, ex parte effectus. Nam fructus ille qui per cruentum sacrificium acquisitus est, applicatur nobis partim per sacrificium incruentum, partim per sacramenta & alia media, vt docet Concilium Tridentinum Sess. 22. cap. 2. & nos infra latius. Quintò, ex parte significationis. Nam sacrificium crucis non est typus, seu figura vllius alterius sacrificij, sed omnia alia sunt typi seu figuræ illius. Ad sacrificium incruentum, quod quotidie in missa offertur, est repræsentatio cruenti, quod in cruce peractum est. 1. Cor. 11. 24. *Hoc facite in meam commemorationem. Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat.* An autẽ hę differentiæ sint essentiales, an tantum accidentales, cap. 9. explicandum est. Inde enim constabit, an cruentum & incruentum sacrificium sint duo sacrificia essentialiter distincta? an potius vnum secundum essentiam, & diuersum secundum accidentia.

CAPVT III.

Quid Prophetæ de Deo hoc sacrificio prædixerint.

1. HOc incruentum sacrificium, quod quotidie in Ecclesia Catholica offerri diximus, non solùm diuersis typis ac figuris in veteri Testamento adūbratum fuit, vt supra ostensum est: sed etiam multis Prophetarum vaticiniis pronunciatum. Ex iis tria potissimum explicabo.

2. Primum est Isaiæ, qui præ lixit, in nouo Testamento fore Sacerdotes, altaria, sacrificia. De Sacerdotibus sic scribit, cap. 66.19 *Mittam ex eis, qui saluati fuerint ad Gentes in mare, in Africam, Lydiam, Italiã & Græciam, ad eos qui non viderunt gloriam meam, & annunciabunt gloriam meam Gentibus, & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus Domino, ad montẽ sanctum meum Ierusalem, dicit Dominus. Et assumã ex eis in Sacerdotes & Leuitas.* Hæc verba sic explicanda sunt. *Mittam ex eis, qui saluati fuerint*, id est, mittam Apostolos & alios discipulos, qui ex Iudæis crediturí sunt in Christum. Quo? *Ad gentes in mare, in Africam, Lydiam, Italiam, Græciam* id est, ad conuertendos Gentiles, qui toto orbe diffusi sunt. *Qui non audierunt de me*, quia non habuerunt legem & Prophetas à quibus audire possent de venturo Messia, *& non viderunt gloriam meam*, id est, Christum docentem, & miracula facientem, *& annunciabunt gloriam meam gentibus*, id est, gloriã resurrectionis & ascẽsionis meæ, & præterea miracula facta in confirmationem meæ resurrectionis. *& adducent omnes fratres vestros*, id est, Christianos, *de cunctis Gentibus: Ad montem sanctum Ierusalem*, id est, ad Ecclesiam Christi, *Et assumam ex eis* id est, ex Gentilibus iam conuersis, *in Sacerdotes*, quod factũ est in principio Ecclesiæ, quando Clemens, Dionysius Areopagita, & nonnulli alij Gentiles, post conuersionem, ordinati sunt Sacerdotes & Episcopi in Ecclesia Christi.

3. Iam de altaribus & sacrificiis sic habet, cap. 19. *In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini iuxta terminum eius erit in signum, & in testimoniũ Domino exercituũ in terra Ægypti.* Et paulò post: *Et cognoscẽt Ægyptij Dominum in die illa & colẽt eum in hostiis & muneribus.* Hic per Ægyptios intelligi possunt, vel veri Ægyptij, vel generatim omnes Gentiles. Est ergo hic tensus. *In die illa*, quando prædicabitur Euangelium Christi, *erit altare in medio terræ Ægypti*, id est, altare Christi erit in medio gentium. Non enim ad solos Iudæos pertinebit. *Et titulus Domini iuxta terminum eius, erit in signum & in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti.* Quod optimè intelligitur de titulo, quem Pilatus affixit cruci Christi: Iesus Nazarenus Rex Iudæorum. Nam hic titulus toto orbe terrarum erectus est, in signum & testimonium quod vbique Christus prædicetur & agnoscatur. *Et cognoscent Ægyptij Dominum in die illa*, per fidem: *& colent eum in hostiis*, id est in sacrificiis, in sacrificio Missæ, quod quamuis vnicum sit, tamen multis hostiis ac oblationibus in veteri Testamento fuit præfiguratum, & ideò plurali numero, hostiarum nomine designatur.

4. Hinc constat, Isaiam vaticinatum esse de Sacerdotibus Christianis, qui in altari oblaturi erant sacrificium Missæ. Quod sic vlterius confirmo. In nouo Testamento, iuxta Isaiam, sunt Sacerdotes, altaria, sacrificia. Hoc vel intelligi debet de solo Christo Sacerdote, & eius cruento sacrificio in ara crucis; vel de omnibus Christianis, qui offerunt Deo in ara cordis sui sacrificia spiritualia, id est, orationes & alia bona opera: vel denique de quibusdam Christianis, qui specialim ad hoc deputati sunt, vt offerant in altari sacrificium incruentum, quod in vltima cœna à Christo institutum est. Præter hæc tria membra, non video quartum. At nec potest intelligi primo modo, de solo Christo, quia Isaias loquitur de Sacerdotibus, qui assumpti sunt ex Gentilibus ad fidem conuersis. Hoc Christo accommodari non potest. Nec secundò, de omnibus promiscuè Christianis, quia Isaias distinguit Sacerdotes Christianos à reliquo populo Christiano, cum ait; *Assumam ex eis Sacerdotes*: Ergo per Sacerdotes non intelligit omnes Christianos, sed eos duntaxat, qui peculiariter assumpti à Deo sunt ad sacrificandum. Atque hoc est tertium membrum, quod probandum erat. Eodem sensu locutus est Ieremias, cap. 33. 18. *De Sacerdotibus non interibit vir à facie mea, qui offerat holocaustã, & incendat sacrificium, & cædat victimas, omnibus diebus*, nempe vsque ad mundi consummationem.

5. Alterum vaticinium est Danielis, qui prædixit fore, vt Antichristus in fine mundi auferat iuge sacrificium Christianorum. Sic enim habet cap. 8. 11. *Vsque ad principẽ fortitudinis, magnificatũ est, & ab eo tulit iuge sacrificiũ, & deiecit locum sanctificationis eius.* Et iterum cap. 12. 11. *Et à tempore, cum ablatum fuerit iuge sacrificiũ, & posita fuerit abominatio desolationis, dies mille ducenti nonaginta.* Priori loco agit de Antiocho Rege, qui abstulit iuge sacrificium Iudæorum: posteriori de Antichristo, qui ablaturus est iuge sacrificium Christianorum. Siquidem Antiochus fuit figura seu typus Antichristi (vt colligitur ex Dan. 11. 36. & ex Apocal. 13. & ex Apost. 2. Thess. 2.) sic iuge sacrificium Iudæorũ fuit figura iugis sacrificij Christianorum: vt iuprà notatum est. Porrò per hoc iuge sacrificium Christianorum non potest aliud intelligi, quàm sacrificium Missæ, quod quotidie in Ecclesia Christi, sine vlla intermissione, offertur, vt recte præter alios notauit Hippolytus Martyr in lib. de Antichristo. Nam quod aliqui Nouatores dicunt, intelligi prædicationem Euangelij, quæ ab Antichristo impedietur, ridiculum est. Debet enim intelligi de eo sacrificio, cuius figura fuit iuge sacrificium Iudæorum, in quo quotidie duo agni offerebantur Deo in holocaustum: At iuge sacrificium Iudæorum non fuit figura prædicationis Euangelij, sed veri alicuius sacrificij. Sicut enim ipsum erat verum ac propriè dictum sacrificium, quod nemo hactenus negauit, sic debuit esse figura veri & propriè dicti sacrificij, alioqui non esset apta proportio inter figuram & figuratum. Quis autem vnquam dixit, prædicationem Euangelij esse verum & propriè dictum sacrificium, aut quam proportionem habet hæc prædicatio cum duobus agnis, qui quotidie immolabantur?

6. Tertium vaticinium, & quidem luculentissimum est Malachiæ, qui prædixit, Sacerdotes Christianos oblaturos Deo mundum sacrificium omni tempore: & ex hac parte præfert illos Sacerdotibus Mosaicis, qui sæpe immundum offerebant. Verba Malachiæ c. 1. 6. sunt hæc: *Hæc dicit Dominus exercituum, ad vos, ô Sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis: In quo despeximus nomen tuum? offertis super altare meũ panẽ polluũ & dicitis, in quo polluimus te? In eo quod dicitis, mensa Domini despecta est. Si offeratis cæcũ ad immolandum, nõne malum est? & si offeratis claudum & languidum, nonne malũ est?* Et infra vers. 10. *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiã de manu vestra. Ab ortu enim solis vsq; ad occasum, magnũ est nomẽ meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda,*

quia

quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

7. Hic clarè vides, Malachiam agere contra Sacerdotes Iudæorum, & duo prædicare. 1. illorum sacrificia esse abroganda. 2. succesturum nouũ sacrificium Christianorum. In priori attingit reiectionem seu reprobationem Iudæorum: in posteriori, electionem seu vocationem Gentium. Sed verba Malachię explicanda sũt. *Offertis super altare meum panem pollutum*, id est, in sacrificiis vestris offertis panem, qui non est factus & paratus secundum præscriptum legis. *Et dicitis, in quo polluimus te?* id est, polluitis seu contemnitis me, offerendo polluta munera contra præscriptum legis, & tamen quasi nihil agatis mali, quæritis, in quo me polluatis? *In eo, quod dicitis, mensa Domini despecta est*, id est, In eo polluitis me, quia dicitis non esse magni momenti, etiamsi panes, qui offeruntur in altari, non sint facti secundum legem. *Si offeratis cæcum ad immolandum non est malum?* Ad est, an non polluitis & contemnitis me, quando vilissima quæque ex animalibus offertis mihi, cum tamen prohibuero vobis, ne cæca, clauda, & languida mihi offerretis? Levit. 22. 22. *Non est mihi voluntas in vobis, & munus non suscipiam de manu vestra*, id est, sacrificia vestra, quę hoc modo contra legem offertis, mihi non placent. *Ab ortu solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus*, id est, Christiani, qui ex Gentibus ad fidem conuertentur, maiori religione colent nomen meum toto orbe terrarum, quàm vos hactenus feceretis in Iudæa; *Et in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda*, id est, vbique mihi offeretur à Christianis, non pollutum sacrificium quale vos offertis, sed mundum.

8. Hactenus verba Malachiæ. Nunc quæstio est, quid intelligat per sacrificium seu oblationem mundam, quàm Christiani Deo offerunt? Catholici interpretantur de visibili & propriè dicto sacrificio, quod consistit in oblatione corporis & sanguinis Christi sub specie panis & vini. Caluinistæ contra, de spirituali & impropriè dicto sacrificio, quod consistit in bonis operibus, vt in oratione, gratiarum actione, patientia, eleemosyna. Sed facilè refelluntur his argumentis.

9. Primò, Malachias loquitur de oblatione munda, at bona opera Christianorum, secundum Caluinistas, non sunt munda, sed potius sordes, inquinamenta, maculæ. Sic enim loquitur Caluinus libro 3. Inst. c. 12. §. 4. *Omnia hominum opera nihil sunt, nisi inquinamenta & sordes: & quæ iustitia vulgo habetur, ea apud Deum mera est iniquitas.* Et c. 15. §. 3. *Nihil ab homine exit, quantumuis perfecto, quod non sit aliqua macula inquinatum.* Ergo bona opera, saltem secundum Caluinistas, non possunt vocari *munda oblatio*, de qua Malachias loquitur.

10. Secundò, Malachias opponit oblationem nostram oblationi Iudæorum: & hanc vocat pollutam, illam mundam. Quæro nunc, an opponat vnam alteri ex parte offerentium tantum an potius ex parte rei oblatæ? Non ex parte offerentium tantum, quia sicut Sacerdotes mosaici poterant esse mali & polluti variis peccatis: sic etiam Sacerdotes Christiani. Nec enim omnes sancti & mundi sunt. ergo ex parte rei oblatæ debet esse differentia seu oppositio. Hæc autem in eo consistit, quod panes, libamina, & animalia, quæ offerebantur in veteri Testamento, tametsi non semper essent polluta, erant tamẽ pollutioni obnoxia. Sępè enim contingebat, habere aliquid vitij seu defectus, vt sacrificio non essent apta. et hoc est, quod conqueritur Deus per Prophetam: *Offertis super altare meum panem pollutum* Et iterum *Offertis cæcum, claudum & languidum, ad immolandum.* Id autem, quod offertur in nouo Testamento, neque reipsa pollutum est, neque pollutioni seu immunditiæ obnoxium. Et quid aliud hoc esse potest, nisi corpus & sanguis Christi? Nam reliqua omnia, quæ à Christianis offerri possunt, tametsi sæpe bona & munda sunt (quod negat Caluinus) eiusmodi tamen sunt, vt pollui & contaminari queant: non minus, quàm panes & animalia Iudæorum.

11. Tertiò, Malachias non solùm loquitur de munda, sed etiam de noua oblatione, quæ successura sit sacrificio Mosaico, & futura propria Christianorum. At bona opera fidei, spei, charitatis, patientiæ, orationis, neque noua sunt, neque succedunt sacrificio Mosaico, neque sunt propria Christianorum: cùm fuerint vsitata ab initio mundi vsque ad nostra tempora, à Patriarchis, Prophetis, Apostolis, & eorum successoribus: Ergo bona opera non sunt oblatio munda de qua loquitur Malachias. *Respondet* Hutterus in Triumpho contra Bellarm. pag. 211. per oblationem mundam non intelligi bona omnia opera, quæ faciunt Christiani, sed prædicationem euangelij, quæ dicitur noua, non simpliciter, sed comparatè, quia nimirum clarior & illustrior est in noua lege, quàm in veteri. Sed hic homo, & sibi ipsi contradicit, & nihil aliud, quam somnium suum narrat. Nam paulo post, pag. 21. 4. expressè ait, omnes pios ac fideles noui Testamenti offerre Deo sacrificium mundum, de quo loquitur Malachias. Constat autem non omnes prædicare Euangelium. Quomodo ergo prędicatio Euangelij potest esse sacrificium, de quo loquitur Malachias? Non cohærent ista inter se. Deinde quæ est proportio inter sacrificia Iudæorum & prædicationem Euangelij? aut quæ hæc connexio est: *Sacerdotes Mosaici offerunt mihi panes pollutos & animalia cæca, clauda & languida: At Christiani prædicabunt Euangelium?* Quanto melior & accommodatior hæc nostra est: *Sacerdotes Mosaici offerunt mihi victimas pollutas: Christiani offerent sanctam & impolutam* In hac enim confertur sacrificium cum sacrificio, pollutum cum impolluto: quod in illa non fit.

12. Quartò, accedit authoritas SS. Patrum, qui vaticinium Malachiæ explicant de sacrificio Missæ. Iustinus Martyr in Dialogo cum Triphone contra Iudęos, sic habet: *De nostris Gentium, quæ in omni loco offeruntur, sacrificiis, hoc est, pane Eucharistiæ, & poculo similiter Eucharistiæ, iam tum locutus Malachias, prædixit nos quidem glorificare nomen eius, vos autem prophanare.* Quid clarius dici potuit? Similia habent alij Patres citati apud Bellarminum lib. 1. de Missa capit. 10. & apud Valentiam Tom. 4. disput. 6. quæst. 1. pag. 1. Nec opus est eos hic recensere, quia infra c. 6. d sententia Patrum ex professo dicturi sumus.

CAPVT IV.

Quid Christus de hoc Sacrificio prædixerit, antequam ab ipso institutum esset.

NOn solùm Prophetæ in veteri Testamento, sed etiam Christus in Euangelio prædixit fore aliquod verum & propriè dictum sacrificium in ecclesia, quod certè non potest esse aliud, quàm sacrificium incruentum quod in vltima cœna ab ipso institutum est. Hoc colligitur ex colloquio Christi & mulieris Samaritanæ, quod habetur Ioan. 4. 19. his verbis: *Dicit ei mulier; Domine, video, quia Prophetes tu. Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Ierosolymis est locus vbi adorare oportet. Dicit ei Iesus: Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque*

monte hoc, neque in Ierosolymis adorabitis Patrem. Vos adoratis, quod nescitis. nos adoramus, quod scimus, quia salus ex Iudæis est: Sed venit hora & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.

2. Hic constat Christum loqui de adoratione non quacunque, sed de solemni & publica, quæ fit per sacrificium proprie dictum, vt à multis notatum est. Antequam hoc ostendam, notandum est, vsitatum esse in scripturis, vt per adorationem intelligatur sacrificium, vt patet ex illo Ioan. 12. 20. *Erant autem quidam Gentiles ex his, qui ascenderant, vt adorarent in die festo.* Et Act. 8. 27. *Eunuchus venerat adorare in Ierusalem.* In his locis, adorare est idem, quod sacrificare. Ideò enim ex longinquis regionibus veniebant homines in Hierusalem, quia non licebat alio loco sacrificium offerre. Adoratio autem simplex, sicut etiam preces, poterant vbique fieri. Idem patet ex verbis Abrahami, qui cum iussus esset sacrificare filium suum, & iam instructus gladio & igne ad sacrificandum procederet, dixit famulis suis, Genes. cap. 22. vers. 5. *Expectate hic cum asino. Ego autem & puer illuc vsque properantes, postquam adorauerimus, reuertemur ad vos.* Vbi etiam adorare, est idem, quod sacrificare: quia si loqueretur de simplici adoratione, non fuisset opus ire ad montem, quia illa potuisset vbique fieri. Loquitur ergo de sacrificio, quod illi à Deo imperatum erat.

3. Nunc, quod Christus eodem modo loquatur de adoratione publica & solenni, quæ fit per sacrificium propriè dictum, probatur ex scopo & occasione totius colloquij, hoc modo. Samaritana, aduertens Christum esse Prophetam proposuit illi quæstionem de Schismate Iudæorum & Samaritanorum, quę erat hęc: vtri rectiùs facerent ac sentirent Samaritani, qui adorabant in monte Garizim iuxta oppidum Sichimorum, an Iudęi, qui contendebant, non ibi, sed Hierosolymis in templo adorandum esse? At hæc quæstio intelligebatur de adoratione per sacrificium. Hoc constat ex Iosepho l. 11. antiq. c. 7. & 8. vbi scribit de origine illius Schismatis inter Iudæos & Samaritanos quæ fuit eiusmodi. Mortuo Salomone diuisum est regnum in duas partes. Vnam, quæ constabat duabus tribubus, retinebat Roboam filius Salomonis: Alteram, quæ constabat decem tribubus, abstraxerat Ieroboam, seruus Salomonis. Prior pars vocabatur regnum Iuda: posterior regnum Israël. Igitur Ieroboam, facta hac separatione, & constituto iam nouo regno, cœpit timere, ne decem tribus, quas sibi subiecerat, si singulis annis irent Hierosolymam ad offerendum sacrificium iuxta legem à Deo datam, iterum coniungerent se duabus tribubus & se deserto, ad Regem Roboam, tanquam legitimum Dominum delaberentur. Vt ergo hoc impediret, curauit conflari duos vitulos, quorum alterum in Bethel, alterum in Dan collocauit, & per sacrificia pro Diis adorari iussit. Atque ita factum est, vt nemo deinceps Hierosolymam, sacrificij offerendi causa proficisceretur. Hinc prima orta est dissensio religionis quæ longè post, in hunc modum confirmata est. Post captiuitatem Babylonicam, cùm Rex Persarum Darius rerum potiretur, fuit Hierosolymis quidam Iudæus ex genere Sacerdotali, nomine Manasses Iaddi, summi Sacerdotis frater, qui in vxorem duxit filiam Sanaballetis Cuthæi, qui sub Dario tunc erat præfectus Samariæ. Propter hoc matrimonium cum Gentili fœmina contractum, prohibitus est à fratre suo, & à cæteris Iudæis, fungi officio Sacerdotali. Igitur accessit Sanaballetem; & prætendit se non posse filiam ipsius, quam sibi desponderat, retinere, eo quod propter illam arceretur à dignitate Sacerdotali. Malle se vxore, quàm hac dignitate priuari. Sanaballetes, vt satisfaceret homini, promittit se ædificaturum templum in monte Garizim, æquale templo Ierosolymitano: & in eo summum Sacerdotum se illi daturum pollicetur. Quod etiam factum est. Itaque ab eo tempore cœperunt Samaritani in illo Templo Sacrificia offerre, sicut Iudæi in Templo Ierosolymitano offerebant.

4. Ex dictis manifestum est, quæstionem de adoratione, quæ agitabatur inter Iudæos & Samaritanos, semper intellectam fuisse de adoratione per sacrificium quæ certo loco erat alligata: non de adoratione simplici: quæ poterat vbique fieri. Eam ergo Samaritana proposuit Christo, tanquam Prophetæ dissoluendam. *Domine*, inquit, *video, Propheta es tu.* Quid sentis de hac nostra controuersia? Aut quis locus ille est, in quo oportet adorare? *Patres nostri in hoc monte adorauerunt.* At Iudæi dicunt, *quia Ierosolymis est locus, in quo adorare oportet.* Quid tibi videtur? Respondit Christus: *Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque Ierosolymis adorabitis Patrem*, id est, veniet tempus, quando adoratio per sacrificium, neque huic monti, neque Ierosolymis erit alligata: sed in omni loco offeretur Deo sacrificium. Quod etiam factum est. Vbique enim offertur incruentum Christi sacrificium. Et hoc est, quod prædixit Malachias: *In omni loco offertur nomini meo oblatio munda.*

5. *Dices*: Christus videtur loquutus esse de adoratione interna, quæ fit per fidem & adorationem, non de externa, quæ fit per sacrificium. Hoc colligitur ex illis verbis, quæ sequuntur: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Respondeo.* Christus sine dubio locutus est de ea adoratione, de qua rogabatur à Samaritana. rogabatur autē de externa, quæ fit per sacrificium; de ea igitur locutus est. Nec obstant illa verba: *In spiritu & veritate.* Imò maximè ad rem nostram faciunt: quod sic ostendo. Litigabant Iudæi & Samaritani de loco sacrificij. A Christo quærebatur quid sentiret. Is, quia videbat ex vtraque parte esse aliquid culpæ, vtrique responsum accommodauit. In Samaritanis erat hæc culpa, quod falsis Diis sacrificarent. Hoc insinuat Christus, cum ait: *Vos adoratis, quod nescitis:* Iudæi, tametsi vero Deo sacrificia offerrent, nihil tamen aliud, quàm carnem animalium offerebant, idque ex mera ceremonia, sine interno religionis ac pietatis affectu: quod sæpe à Prophetis obiectum illis est, & à Christo repetitum in Euangelio: *Populus hic labiis me honorat, cor autem longè est à me.* Igitur in sacrificiis Samaritanorum erat error seu fallitas, quia ignorabant verum Deum: in sacrificiis Iudæorum, erat caro sine spiritu, quia offerebant carnes animalium, sine spiritu fidei ac deuotionis. Vtrosque taxat Christus, cum ait; *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.* Nam spiritum carni, veritatem falsitati opponit. ait ergo hic sensus. *Veri adoratores*, id est, Christiani qui verum Deum legitimè colent: non falsum, vt Samaritani, nec verum illegitimè, vt Iudæi: adorabunt Patrem, id est, sacrificabunt Deo, *in spiritu*, deuotionis, *& in veritate* agnitionis, non sola carne, vt Iudæi: nec in errore, vt Samaritani. Et sic res habet. Quod autem Christus loquatur de sacrificio Missæ, quod in vltima cœna ab ipso institutū est dubitari non potest. De quo enim alio loqueretur? Hoc magis ex sequenti capite constabit.

CAPVT V.

Quid ſentiat Apoſtolus Paulus de hoc ſacrificio.

1. IN A poſtolo Paulo habemus duo illuſtria loca pro ſacrificio Euchariſtiæ. Alter eſt 1 Cor. 10. 15. *Fugite ab idolorum cultura. Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini eſt? Videte Iſrael ſecundum carnem: nonne qui edunt hoſtias participes ſunt altaris? Quid ergo? Dico, quod idolis immolatum ſit aliquid? aut quod idolum ſit aliquid? Sed quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, non Deo. Nolo autem vos ſocios fieri dæmoniorum. Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum.*

2. Hic agnoſcit Apoſtolus triplicem menſam, ſeu triplex altare. Vnum, in quo Gentiles ſacrificant idolis ſeu dæmoniis. Alterum, in quo Iudæi offerunt Deo victimas ex animalibus. Tertium, in quo Chriſtiani offerunt corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpecie panis & vini. At quorſum? Vult probare, Corinthios debere abſtinere ab idololatriis, id eſt, à carnibus, quæ idolis ſeu dæmoniis ſunt oblatæ. Hoc ſic probat: Qui comedit de victimis, quæ in altari idololatrico immolatæ ſunt idolis ſeu dæmoniis, ille eſt particeps altaris ſeu ſacrificij idololatrici, & conſequenter eſt cultor idolorum ſeu dæmoniorum: Sed vos, cum ſitis Chriſtiani, non debetis eſſe participes altaris ſeu ſacrificij idololatrici, neque cultores idolorum (*fugite*, inquit, *ab idolorum cultura.*) Ergo non debetis comedere de victimis, quæ immolatæ ſunt idolis. Maiorem probat à ſimili: at vtitur duplici exemplo: altero Chriſtianorum, altero Iudæorum, hoc modo: Chriſtiani, qui ſumunt de corpore & ſanguine Chriſti, ſunt participes altaris ſeu ſacrificij Chriſti. At Iudæi, qui comedunt de victimis Moſaicis, ſunt participes altaris ſeu ſacrificij Moſaici: Ergo ſimiliter, qui comedunt de victimis, quę immolatæ ſunt idolis, ſeu dæmoniis, ſunt participes altaris ſeu ſacrificij idololatrici. At nemo poteſt ſimul eſſe particeps altaris Chriſti & idolorum: Ergo: ſi vultis eſſe participes altaris Chriſti, debetis abſtinere ab altari & ſacrificio idolorum: aut ſi ab hoc non abſtinetis; non poteſtis eſſe participes altaris Chriſti. Hic eſt diſcurſus Apoſtoli. Ex quo patet, non minus apud Chriſtianos, quàm apud Iudæos & Gentiles eſſe altare, ſacrificium: & participantes de ſacrificio. Et quidem ſacrificium Chriſtianorum conſiſtere in oblatione corporis & ſanguinis Chriſti, ſub ſpecie panis vini. Hoc enim expreſsè ſignificat Apoſtolus, cùm ait: *Calix benedictionis, cui benedicimus; nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?*

3. Alter locus eſt Hebr. 7. 12. *Tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt, vt & legis tranſlatio fiat.* Vbi ſub nomine ſacerdotij comprehenditur etiam ſacrificium, & per legem intelligitur lex diuini cultus. Eſt ergo hic ſenſus verborum Apoſtoli: Sacrificium & lex diuini cultus ita connexa ſunt, vt vnum ſine altero eſſe non poſſit: & vno tranſlato, alterum quoque tranſferri neceſſe ſit. Vnde ſicut eſt triplex lex quæ præſcribit diuinum cultum: Vna naturalis, ab Adamo vſque ad Moſen: Altera Moſayca, à Moſe vſque ad Chriſtum: Tertia Euangelica à Chriſto vſque ad finem mundi: ita triplex debet eſſe ſacrificium: vnum, quo colligitur Deus iuxta legem naturalem: alterum, quo colitur iuxta Moſaicam: tertium, quo iuxta Euangelicam. Et quotieſcunque lex diuini cultus mutatur, totiès ſacrificium mutari neceſſe eſt.

4. Hoc clarius ſic explico. Sicut homo conſtat duplici parte, nempe anima & corpore; ita lex præſcribit illi duplicem cultum, quem tenetur Deo exhibere: vnum internum, alterum externum. Internus conſiſtit in actu fidei, ſpei, timoris, dilectionis. externus in ſolo ſacrificio. Nam reliqui externi cultus, quicunque illi ſint, poſſunt etiam hominibus exhiberi. Solum ſacrificium peculiariter inſtitutum eſt ad colendum Deum. Eo igitur ſublato, nihil reliquum eſt, quo Deum ſpeciali ratione colamus. Hinc ſequitur, legem quæ præſcribit externum cultum Dei, non alium præſcribere, niſi ſacrificium, quia nullus alius eſt. Deinde eiuſmodi legem, nec mutari, nec abrogari, nec reſtaurari poſſe, niſi mutato, aut abrogato, aut reſtaurato ſacrificio.

5. Hinc tandem ita concludo. Vbicunque eſt peculiaris lex & religio, ibi debet eſſe peculiare ſacrificium, quo Deus ex præſcripto illius legis colitur: ſed apud Chriſtianos eſt peculiaris lex & religio, nempe Euangelica, diſtincta à lege naturali & Moſayca: Ergo apud Chriſtianos eſt peculiare ſacrificium, quo Deus colitur, diſtinctum à naturali & Moſayco. At hoc non poteſt eſſe aliud, quàm incrementum ſacrificium euchariſtiæ: Ergo illud eſt. Maior patet ex dictis. Minorem probo, quia ſi eſſet aliud, maximè eſſet cruentum, quod ſemel in cruce peractum eſt. Sed non eſt. Primò, quia illud à Chriſto, tanquam communi redemptore, pro omnibus oblatum eſt, tam iis, qui vixerunt in lege naturæ & Moſayca, quam qui viuunt in Euangelica: *Pro omnibus enim mortuus eſt Chriſtus.* Sicut ergo præter illud, fuit aliud in lege naturæ, & aliud in Moſayca: ſic etiam aliud eſt in Euangelica. Et ſicut ſacrificium legis naturæ & Moſaycæ erat typus ſeu figura futuri ſacrificii cruenti (Hebr. 10.) ſic noſtrum eſt imago ſeu repræſentatio præteriti (1. Corinth. 11.) Secundò, quia lex diuini cultus debet obligare eos, qui ſubiecti ſunt legi. Sicut ergo Patriarchæ & Prophetæ, qui ſubiecti erant legi naturali & Moſaycæ, non obligabantur Deum colere; niſi per ſacrificia, quæ repræſentabant futurum ſacrificium crucis: ita nos, qui ſubiecti ſumus legi Euangelicæ, non obligamur Deum colere, niſi per ſacrificium Euchariſtiæ, quod repræſentat præteritum ſacrificium crucis. Ergo ſignum eſt, quòd lex diuini cultus, tam in veteri, quàm in nouo Teſtamento; non reſpiciat immediatè cruentum ſacrificium crucis: ſed potius alia ſacrificia, quatenus illius, ſiue futuri, ſiue præteriti, repræſentatiua ſunt.

CAPVT VI.

Quid ſentiant antiqui Patres de hoc ſacrificio.

1. ANtiqui Patres tam diſertè & clarè loquuntur de ſacrificio Euchariſtiæ, in quo Chriſtus ſub ſpecie panis & vini quotidie offertur in Eccleſia, vt nemo, qui illos aſpexerit, de ipſorum ſententia dubitare poſſit. Hoc quinque modis oſtendo.

1. Primò, quia quando loquuntur de euchariſtia, paſſim vſurpant has voces, *ſacrificium, obligatio, immolatio, hoſtia, victima, offerre, ſacrificare, immolare.* Ita Andreas Apoſtolus, Hippolytus martyr, Ambroſius, Gregorius, Nyſſenus, Chryſoſtomus, Auguſtinus, Cyrillus, Leo, Fulgentius, & alij apud Bellarm. lib. de Miſſa, cap. 15.

3. Secundò, quia requirunt altaria ad celebrandam Eucharistiam. Altaria autem non eriguntur, nisi ratione sacrificij. Supponunt ergo, Eucharistiam esse sacrificium. Ita Cyprianus, Eusebius, Optatus Mileuitanus, Ambrosius, Nazianzenus, Nyssenus, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, & alii apud eundem cap. 16.

4. Tertiò, quia ministros, qui eucharistiam offerunt, vocant *Sacerdotes*: & eorum ministerium, *sacerdotium*. Proprium autem munus Sacerdotis est, offerre sacrificium, Hebr. 5. 1. & cap. 8. 3. Ita Gaudentius, Hieronymus, Ambrosius, Eusebius, Cyprianus, Tertullianus, Augustinus, Chrysostomus, & alij apud eundem cap. 17.

5. Quartò, quia docent, eucharistiam celebrari & offerri posse pro viuis & defunctis: pro pace & incolumitate: & generatim, pro omnibus necessitatibus, tam corporis, quàm animi: quod sanè non docerent, nisi putarent esse verum sacrificium. Ita Chrysostomus & Augustinus variis locis, apud eundem capite 19.

6. Quintò, quia dicunt Melchisedechum fuisse verum Sacerdotem, & obtulisse panem & vinum in sacrificium: & hoc modo præfiguralse incruentum sacrificium, quod Christus, sub specie panis & vini instituit in vltima cœna: Eámque ob causam Christum in scriptura vocari *Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech*. Ita Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Eusebius, Hieronymus, Augustinus, & alij supra citati libro 1. cap. 4.

7. His addi possunt, qui vaticinium Malachiæ, de quo supra dictum est, interpretantur de sacrificio Eucharistiæ, vt Iustinus martyr, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, Eusebius, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, & plures alij, Apud Bellarminum lib. 1. cap. 10.

8. Ex quibus omnibus abundè constat de sententia antiquorum Patrum, neque necesse est, integra eorum testimonia huc transcribere, cùm Aduersarij concedant eos ita sentire. Nam Kemnitius in Examine, de iis sic scribit: *Negari non potest, veteres, quando loquuntur de celebratione cœnæ Dominicæ, vsurpare vocabula sacrificii, immolationis, hostiæ, victimæ: item, vti verbis offerre, sacrificare, immolare.* Similia habent Lutherus & Caluinus, vt sequenti cap. videbimus.

CAPVT VII.

Quid sentiant Christiani hoc tempore?

1. CAtholici docent Eucharistiam esse verum ac propriè dictum sacrificium, vt patet ex Concilio Tridentino, Sess. 22. c. 1. & sequentibus: & ibid. can. 1. *Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum & proprium sacrificium, anathema sit.* Et in formula professionis fidei. *Profiteor pariter, in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium sacrificium pro viuis & defunctis.*

2. Lutherani & Caluinistæ negant esse verum sacrificium: & quod granius est, per contemptum vocant, *horribile sacrilegium, idololatriam, sacrificij crucis, Christi abnegationem, commentum Papisticum, abominationem, exitialem voraginem*, & si quæ similia cogitare possunt. Ita post Caluinum Dauid Paræus in commentario epistolæ ad Hebræos, & alij eiusdem farinæ Nouatores.

3. Vtri rectiùs, videndum est. Catholici nituntur quinque fundamentis. 1. figuris veteris Testamenti. 2. vaticiniis Prophetarum. 3. colloquio Christi cum Samaritana. 4. authoritate Pauli Apostoli. 5. consensu antiquorum Patrum & totius ecclesiæ. Ex his formant totidem argumenta. Primum, oblatio panis & vini à Melchisedech facta, & celebratio agni Paschalis, & iuge sacrificium Iudæorum, fuerunt typi seu figuræ celebrationis Eucharistiæ, sed illa erant vera sacrificia: Ergo & celebratio Eucharistiæ est verum sacrificium. Secundum, Isaias, Daniel & Malachias prædixerunt in nouo Testamento fore Sacerdotes, altaria, & iuge sacrificium seu oblationem mundam in omni loco offerendam. Hoc non potest intelligi, nisi de sacrificio Eucharistiæ, ergo de illo vaticinati sunt. Tertium, Christus dedit hoc discrimen inter sacrificium Iudæorum & Christianorum, quod illud fuerit alligatum certo loco: hoc in omni loco offerri possit. Est autem locutus de sacrificio propriè dicto: Ergo apud Christianos datur aliquod sacrificium proprie dictum, quod in omni loco offerri potest. Hoc autem non est sacrificium crucis cruentum quod semel tantum, & vno loco oblatum est: ergo est sacrificium eucharistiæ incruentum, quod quotidie in omnibus ecclesiis offertur. Quartum, Apostolus volens probare, eos esse participes sacrificij idololatrici, qui comedunt de victimis oblatis in altari idololatrico: vsus est tali discursu: Qui sumunt de corpore & sanguine Domini, oblatis in altari Christi, sunt participes sacrificij Christiani. Et similiter, qui sumunt de victimis oblatis in altari Mosaico, sunt participes sacrificij Mosaici: ergo pari ratione, qui sumunt de oblatis in altari idololatrico, sunt participes sacrificij idololatrici. Hic autem discursus supponit, non minus apud Christianos esse verum sacrificium & altare, quàm apud Iudæos olim fuerit. Deinde idem Apostolus docet, sacrificium esse, vbicunque lex est: sed apud Christianos est vera lex: Ergo verum sacrificium. Quintò, omnes Patres cum tota antiquitate, & communi populorum suffragio, docent celebrationem Eucharistiæ esse verum sacrificium: At non est verisimile, omnes, quotquot in antiqua Ecclesia vixerunt, in re tanta errasse: ergo potius statuendum est, ita rem habere: & temerarios esse Nouatores qui nunc aliter sentiunt.

4. Hæc Catholicorum argumenta sunt. Quid nunc Aduersarij? Fundant se primò in disputatione diaboli cum Luthero. Secundò, in simplici negatione omnium argumentorum, quæ nunc allata sunt. *Si nihil habetur,* (inquit Lutherus de capt. Babylonica) *quod dicatur, tutius est omnia negare, quàm Missam sacrificium esse concedere.* Breue compendium. Tertiò, in contemptu omnium Patrum & totius antiquitatis. Lutherus in libro de abroganda Missa; *Profiteor in primis aduersus eos, qui clamaturi sunt, quod contra ritum Ecclesiæ, contrà statuta Patrum docuerim, nihil horum me auditurum.* Et in l. contra Regem Angliæ: *Vltimo dicta Patrum inducis Rex pro Missario sacrificio, & videtmeam stultitiam, quod solus velim sapere præ omnibus. Hoc est, quod dixi Thomisticos asinos nihil habere, quod producant, nisi multitudinem hominum, & vsum antiquum.* Et in l. de Missa priuata: *Hic non moramur, si clamitent Papistæ, Ecclesia, Ecclesia, Patres, Patres: quia, vt dixi, hominum dicta aut facta, nihil in tam magnis causis curamus. Scimus enim ipsos Prophetas lapsos esse, adeoque Apostolos: verbo Christi iudicamus Ecclesiam, adeoque ipsos Angelos.* Similia habent Nouatores alij. Caluinus l. 4. Inst. c. 8. §. 1. *Pestilentissimo errore Satan totum pene orbem excæcauit, vt crederet Missam sacrificium.* Et infra §. 12. *Non est, cur vlla hominum authoritate, vel annorum præscriptione patiamur nos moueri.* Kemnitus in examine Cõcil. Trident. *Neque veterum qualescunque sententiæ, sed Scriptura sanctæ regula est in hac controuersia.*

5. Æstimet nunc prudens Lector, quos sequi velit, nos an aduersarios? Nos tenemus viam antiquorum Patrum, & cum iis Scripturam interpretamur. Aduersarii reiiciunt totam antiquitatem. Aiunt, non modo Patres, sed etiam Prophetas, & Apostolos, & totam Ecclesiam errasse: se solos non errasse. Imò, se Iudices esse Ecclesiæ, Apostolorum, atque adeò Angelorum. Magnus spiritus: magna præsumptio. Videamus tamen, quæ argumenta contra nos adferant. Ea duplicia sunt. Alia, quibus contendunt Eucharistiam non esse sacrificium; alia, quibus vrgent, non esse sacrificium propitiatorium pro peccatis. Hæc cap. 12. examinabimus. Nunc priora discutienda sunt. Et quidem hæc potissimùm.

Argumenta Nouatorum.

6. *Primum*, Sacrificium debet offerri Deo, non autem comedi ab hominibus: At eucharistia comeditur ab hominibus: Ergo non est sacrificium. *Respondeo.* Maior, quoad posteriorem partem, aperte falsa est. Nam agnus Paschalis erat verum sacrificium, & tamen comedebatur ab Hebræis. Nec enim pugnant hæc duo inter se: Totum sacrificium offertur Deo: & tamen sacrificium, vel pars eius comeditur ab hominibus. Hoc non solum patet in Paschali, qui totus offerebatur Deo, & totus comedebatur à populo: sed etiam in hostiis pacificis, quæ integræ offerebantur Deo, & tamen pars earum cedebat in vsum & Sacerdotum & offerentium. Eodem modo in eucharistia. Tota offertur Deo, & tota sumitur à fidelibus. Offertur Deo, ad ipsius gloriam & honorem: sumitur à fidelibus, ad illorum salutem & vtilitatem. Potest enim vna eademque res quatenus honorifica est, seruire vni: & quatenus vtilis est, seruire alteri. Imò cõmune est omnibus creaturis inferioribus, vt seruiant Deo ad ipsius gloriam & honorem, nobis autem, ad nostram commoditatem & salutem. *Dices*: Holocaustum non comeditur ab hominibus, sed totum consumitur ad honorem Dei: Ergo saltem eucharistia non est holocaustum, quod tamen docent Catholici. *Respondeo.* Catholici non docent esse holocaustum Mosaicum, quod totum debebat comburi, & in futurum resolui: sed esse perfectius omnibus sacrificiis Mosaicis, etiam holocaustis, quia Christus, qui offertur in eucharistia, est præstantior omnibus animalibus, quæ offerebantur in sacrificiis & holocaustis Mosaicis.

7. *Alterum*: Id, quod est sacramentum, non potest simul esse sacrificium: sed Eucharistia est sacramentum: Ergo non potest simul esse sacrificium. Maior probatur, quia sacramentum & sacrificium opponuntur. Nam in sacramento accipimus aliquid à Deo: in sacrificio damus aliquid Deo. At ratio accepti & ratio dati non possunt simul in vna eademque re consistere. *Respondeo.* Maior falsa est, etiam aduersariorum concessione. Nam Plessæus Caluinista, cum tota Synodo Capicensi, libro primo de Eucharistia, cap. 1. expresse ait, agnum Paschalem fuisse simul sacramentum & sacrificium. Quod etiam ex Scholasticis docet D. Thom. & plures alii. Si ergo agno Paschali non repugnat simul esse sacramentum & sacrificium, cur repugnet Eucharistiæ? Non video. Nec obstat, quod sacramento aliquid accipiamus à Deo, & in sacrificio aliquid ei offeramus. Nam hæc duo posse simul consistere, iam ostensum est in agno Paschali: qui totus offerebatur Deo ad ipsius honorem, & totus comedebatur à Iudæis ad illorum salutem. Idem fit in Eucharistia. Et sanè, si id, quod à Deo accipimus, non liceret offerre Deo, nullum foret sacrificium. Omnia enim, quæ Deo offerimus, à Deo accepimus, iuxta illud 1. Paralip. 29. 14. *Tua sunt omnia: Et quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.*

8. *Tertium*, Christus in vltima cœna, quando instituit Eucharistiam, non dixit, *offerte*, sed *comedite & bibite*. Ergo Eucharistia ex institutione Christi, non est sacrificium, sed sacramentum tantum. *Respondeo.* Tametsi non sit vsus illo vocabulo, *offerte*: vsus tamen est alio æquipollente, cum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*, id est, post hac celebrare Eucharistiam, quam nunc instituo, pro gratiarum actione, in memoriam meæ mortis, quam pro vobis, & toto humano genere subiturus sum. Est autem duplex gratiarum actio. Vna interna, quando quis interno affectu gratum se exhibet Deo pro accepto beneficio. Altera externa, quando externo ac sensibili signo declarat internum animi affectum, & gratificandi voluntatem. Vtraque requirit Christus à nobis pro beneficio suæ mortis ac passionis. Et quidem internam vult fieri per internum animi affectum: externam, per celebrationem Eucharistiæ. Porrò, sicut interna gratiarum actio consistit in interna oblatione, qua quis affectum suum offert Deo pro accepto beneficio: sic etiam externa consistit in oblatione, qua externum signum sui affectus exhibet Deo. Vnde sequitur, omnem gratiarum actionem consistere in quadam oblatione, respectu Dei benefactoris: Cum ergo celebratio eucharistiæ, ex Christi institutione, sit quædam externa gratiarum actio, necesse est eam in externa oblatione consistere. Vnde cum dixit Christus: *Hoc facite in meam commemorationem*: plus dixit, quàm si solùm dixisset, *offerte*. Hoc enim amplius dixit: Offerte in memoriam tanti beneficij, à me accepti.

9. Idem alia via sic ostendo. Christus obtulit seipsum Deo in ara crucis, per modum veri cruenti sacrificij, vt omnes fatentur cum Apostolo, Heb. 9. & 10. Ac simul voluit, vt hæc cruenta oblatio repræsentaretur nobis, & quotidie in memoriam reuocaretur per celebrationem eucharistiæ, cum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*. Ergo necesse est in celebratione eucharistiæ fieri aliquam oblationem incruentam, quę sit repręsentatio illius cruentę oblationis in cruce. Et hoc significat D. August. lib. 20. contra Faustum cap. 18. cum ait: *Christiani, iam peracti sacrificij* in cruce: *memoriam celebrant sacrosanctâ oblatione, & participatione corporis & sanguinis Christi.* Vbi in eucharistia coniungit hæc duo, *oblationem & participationem* Christi. Igitur secundum Augustinum, & offertur Christus in Eucharistia, & sumitur. Offertur Deo, ad ipsius honorem: sumitur à fidelibus ad ipsorum salutem & vtilitatem. Et hoc est quod supra dixi in solutione primi & secundi argumenti. Vnde patet, in his omnibus Augustinum nobiscum sentire contra Nouatores, quod ipsi negare non audent.

10. *Quartum*: Christus est Sacerdos in æternum: ergo nullum habet successorem aut vicarium in Sacerdotio. Ergo iam nulli sunt Sacerdotes in terris: Ergo nec sacrificia propriè dicta. Et confirmatur ex Apostolo, Heb. 7. vbi dicit, ideò in veteri Testamẽto fuisse plures Sacerdotes, quorum vnus alteri succederet, quia singuli erant mortales, ac proinde debebant alij atque alij sẽper succedere. Christus autẽ est immortalis: Ergo non indiget successoribus & vicariis. *Respondeo.* Aliud est, esse successorem alterius: aliud, esse ministrum seu vicarium. Dupliciter enim hæc differunt. Primò, quia successor est eiusdem dignitatis ac potestatis cum eo, cui succedit: non item minister seu vicarius cum eo, cuius minister aut vicarius est. Secundò, successor non nisi post mortem aut depositionem alterius constituitur. At vicarius seu minister solet cõstitui, dum adhuc viuit is, cui subseruit. Vtrũque

pauet in Rege. Is quamdiu viuit, & in eo officio manet, non habet ſucceſſorem cum pari poteſtate: habet tamen vicarios & miniſtros, qui illi ſubſeruiunt. Similiter ſit in noſtro propoſito. Chriſtus non habet ſucceſſorem in ſacerdotio cum pari poteſtate, quia ſemper viuit, vt rectè argumentatur Apoſtolus. Habet tamen miniſtros ſeu vicarios, qui illi ſubſeruiunt in officio ſacerdotali. Idem factum eſt in Aarone, ſeruata proportione. Quamdiu vixit, non habuit ſucceſſores cum pari poteſtate: habuit tamen inferiores Sacerdotes & Leuitas, qui illi miniſtrabant. Et quid hic difficultatis eſt? Nihil ſanè. Sed Nouatores omnia confundunt, vt facilius decipiant incautos.

11. *Quintum*: Sacrificium crucis habet vim infinitam & æternam: Ergo non indigemus alio ſacrificio: Ergo multiplicare tot ſacrificia Miſſæ, nihil eſt aliud, quàm negare virtutem & ſufficientiam ſacrificii crucis. Et confirmatur ex Apoſtolo, qui ſæpe aſſerit, vnam oblationẽ Chriſti in cruce ſufficere, nec alia opus eſſe. Heb. 9. 26. *Semel ad deſtructionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit.* Et verſ. 28. *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhauriendo peccata.* Et cap. 10. 10. *Sanctificati ſumus per oblationem corporis ſemel.* Et v. 14. *Vna oblatione, conſummauit in ſempiternum ſanctificatos.* Quid ergo opus eſt ſacrificio Miſſatico? *Reſpondeo.* Hoc argumentum dupliciter poteſt retorqueri. Primò ſic: Sacrificium crucis habet vim infinitam & æternam: ergo non opus eſt Baptiſmo, Euchariſtia, fide, ſpe, charitate, oratione: ergo multiplicare hæc omnia, nihil aliud eſt, quàm negare virtutem & ſufficientiam ſacrificii crucis. Secundò ſic: Sacrificium crucis habet vim infinitam & æternam reſpectu omnium hominum, ab initio mundi vſque ad finem. Ergo omnia alia ſacrificia ſunt ſuperflua: Ergo multiplicare tot ſacrificia Moſaica nihil aliud eſt quàm negare vim & ſufficientiam ſacrificii crucis. Quid hic dicent Nouatores?

12. Sed ad rem. Sacrificium crucis habet infinitam & æternam vim ſanctificandi homines: nec opus eſt alio ſacrificio crucis aut eiuſdem ſacrificij crucis repetitione: Vel quod idem eſt, non opus eſt, vt alius Chriſtus moriatur pro nobis, aut vt idem Chriſtus ſæpius moriatur. Nam ſemel moriendo, ſufficientiſſimè ſatisfecit Deo Patri pro nobis. Et hoc vult Apoſtolus loco citato. Duo tamen neceſſaria ſunt. Vnum, vt ſimus memores illius tanti beneficii, vel iam accepti, vel olim promiſſi. Alterum, vt fructus illius beneficii & ſatisfactionis in particulari nobis applicetur. Vtrumque fit per fidem, ſacramenta, ſacrificia, prædicationem verbi, & ſimilia inſtrumenta à Deo ordinata, non ſolùm in veteri, ſed etiam in nouo Teſtamento. Ergo nihil illorum ſuperfluum eſt. Sicut ergo non ſequitur: ſacrificium crucis habet infinitam vim: Ergo ſuperflua ſunt Sacramenta nouæ legis: ita non ſequitur: Habet infinitam vim: Ergo ſuperfluum eſt ſacrificium nouæ legis. Nec hoc, nec illa ſuperflua ſunt. Non enim ordinantur ad augendam vim ſacrificii crucis, quæ cum infinita ſit, non indiget augmento: ſed partim ad illam repræſentandam, partim ad fructum eius nobis applicandum. *Dices*: quid opus eſt applicare fructum ſacrificii crucis per ſacrificium Miſſæ, cum ſufficienter applicati poſſit per fidem, Baptiſmum & Euchariſtiam? Ergo viciſſim dicam, quid opus eſt applicare per Baptiſmum & Euchariſtiam, cum ſufficienter applicari poſſet per fidem & ſacrificium Miſſæ? O homo, tu quis es, vt dicas Deo, quare ordinaſti ſic?

13. Hæc ſunt præcipua argumenta contra ſacrificium Miſſæ. Alia, vel continent meta mendacia, quibus referendis hoc loco ſuperſedeo: vel ſolùm contendunt, Miſſam non eſſe ſacrificium propitiatorium pro peccatis, quæ in caput 12. reſeruamus. Ea porrò, quæ iam illata & ſoluta ſunt, vehementer confirmant noſtram ſententiam. Nam ſi ex vna parte ſpectemus communem conſenſum antiquorum Patrum & totius Eccleſiæ, cum ſolidiſſimis fundamentis ex Scriptura deſumptis, vt ſupra viſum eſt: ex altera, priuatam paucorum opinionem, quæ ſolùm in diſputatione Diaboli, in contemptu totius antiquitatis, & in his pauculis nullius momenti argumentis fundata eſt: facilè æſtimabimus non decere virum prudentem ac cordatum, vt propter has quiſquilias & ineptias, rel. & o Chriſtiani orbis conſenſu; ad hanc nouam ſectam paucorum hominum ſeſe adiungat.

CAPVT VIII.

In quo conſiſtat eſſentia huius Sacrificij.

1. OMitto calumnias Nouatorum, qui populo perſuadent, eſſentiam huius ſacrificij, apud Catholicos, in quibuſdam ſaltibus, geſticulationibus & veſtium ornamentis poſitam eſſe. Non ita eſt. Nec ipſi, ſi viri boni eſſent, ita loquerentur neque ſi faciant, neceſſe eſt refutare.

2. Catholici ſic ſtatuunt: In ſacrificio duo ſpectari poſſe. 1. rem quæ offertur & ſacrificatur. 2. actionem ſacrificandi. Hinc duplex oritur quæſtio. Vna quæ ſit illa res, quæ propriè offertur & ſacrificatur in Miſſa? an ſcilicet panis & vinum? an verò corpus & ſanguis Chriſti? Altera, quæ ſit actio ſacrificandi, in qua eſſentialiter conſiſtit ratio ſacrificij? Sunt autem 6. actiones in Miſſa, de quib⁹ dubitari poteſt. Prima eſt oblatio panis & vini ante conſecrationem. Secunda eſt ipſa conſecratio, per quam panis & vinum conuertuntur in carnem & ſanguinem Chriſti. Tertia eſt oblatio corporis & ſanguinis Chriſti poſt conſecrationem. Quarta eſt fractio & commiſtio ſacramenti. Quinta eſt conſumptio ſacramenti à Sacerdote conſecrãte facta. Sexta eſt diſtributio & ſumptio fidelibus facta. His poſitis ad vtramque quæſtionem reſpondeo per duas ſequentes concluſiones.

3. *Prima Concluſio*, Res, quæ primò & principaliter offertur in ſacrificio Miſſæ eſt corpus & ſanguis Chriſti ſub ſpecie panis & vini. Ratio eſt euidens, quia ſacrificium crucis cruentum, & ſacrificium Miſſæ incruentum, non differunt, quoad ſubſtantiam rei oblatæ. Sed res oblata in ſacrificio crucis, eſt Chriſtus iuxta illud 1. Cor. 5. 7. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Ergo etiam res oblata in ſacrificio Miſſæ, eſt Chriſtus. Et hoc definitum eſt in Concilio Tridentino. Seſſ. 22. cap. 2. his verbis: *In hoc ſacrificio Miſſæ idem ille Chriſtus incruente immolatur, qui in ara crucis ſemel ſeipſum cruente obtulit.*

4. *Dices*: illud principaliter offertur & ſacrificatur quod immolatur & deſtruitur ad honorem Dei, vt patet in omnibus ſacrificiis Moſaicis: at ſolus panis & vinum immolantur & deſtruuntur Euchariſtia, non autem corpus & ſanguis Chriſti: Ergo ſolus panis & vinum principaliter offeruntur & ſacrificantur. 2. quia res oblata in ſacrificio, ſupponitur actioni ſacrificandi, non autem reſultat ex tali actione vt patet in ſacrificio agni Paſchalis, vbi res oblata eſt agnus viuus, non autem cadauer eius, quod ex immolatione reſultat. At panis & vinum ſupponuntur actioni ſacrificandi. ergo panis & vinum ſunt res oblata. Chriſtus autem qui per actionem ſacrificandi reſultat, ſolùm eſt ſacramentum, ſeu ſacer cibus, ſicut erat agnus Paſchalis

post immolationem. Idem colligitur ex prati Eccle-
siæ, quæ offert panem & vinum, & vocat hostiam, seu
rem oblatam. Et in quadam Antiph. dicit: *Sacerdos in
æternum Christus secundum ordinem Melchisedech, panem
& vinum obtulit.* Eodem modo loquuntur Patres. Cy-
prian. epist. 63. *Panem & calicem mistum vino obtulit.* Ire-
næus l. 4. c. 32. *Præcipit Christus Apostolis, ut primitias
creaturarum*, scilicet panem & vinum, *Deo in sacrificio of-
ferant.* Et Alexander. epist. 3. *Panis tantum & vinum aqua
permistum, in sacrificio offerantur.*

5. *Respondeo*, res oblata potest esse duplex. Vna per modum materiæ, quæ supponitur actioni sacrificandi. Altera per modum termini, qui resultat per actionem sacrificandi. Igitur panis & vinum sunt res oblata per modum materiæ: corpus & sanguis Christi per modum termini resultantis. Idem seruata proportione, factum est in sacrificiis Mosaicis. Nam res oblata per modum materiæ erat, v.g. agnus viuens: per modum termini, agnus occisus & immolatus. Hoc tamen interest, quod in sacrificiis Mosaicis, res principaliter oblata, non erat terminus, sed materia: in nostro non materia, sed terminus, v. g. Agnus viuus erat res principaliter oblata: & eius destructio seu immolatio erat actio sacrificandi principaliter intenta in cultum Dei. At in Eucharistia, non panis & vinum, sed corpus & sanguis Christi, est res principaliter oblata: nec destructio panis & vini est per se intenta, sed solum in ordine ad introductionem corporis & sanguinis Christi, nec in destructione panis & vini, consistit principalis actio sacrificandi, sed in consecratione, qua substantia panis & vini mutatur in corpus & sanguinem Christi, vt in sequenti conclusione latius explicandum est.

6. *Secunda conclusio.* Sicut res oblata in sacrificio Missæ principaliter consistit in corpore & sanguine Christi, vt iam dictum est, sic actio sacrificandi principaliter consistit in consecratione: Seu quod idem est, sicut corpus & sanguis Christi, est ipsa victima, quæ offertur & consecratur. Ratio est, quia oblatio seu sacrificatio victimæ debet fieri à Sacerdote, tanquam à proprio ministro. At in lege euangelica, solus Christus est principalis Sacerdos, alij verò, sunt secundarij Sacerdotes, & quasi ministri seu vicarij, qui in persona Christi offerunt & sacrificant: ergo oblatio seu sacrificatio victimæ debet fieri, vel à Christo (vt contingit in victima cœna) vel ab aliis secundarijs sacerdotibus in persona Christi, vt nunc contingit in sacrificio Missæ. At nulla actio fit à Sacerdotibus in persona Christi, nisi consecratio: Ergo in nulla actione consistit oblatio seu sacrificatio victimæ, nisi in consecratione. Minor probatur inductione, quia nec oblatio panis & vini, quæ fit ante consecrationem, nec similiter ea, quæ fit post consecrationem adhibita est à Christo in victima cœna, sed postea ab Ecclesia introducta: Ergo neutra fit in persona Christi. Idem dicendum est de illa actione, qua hostiam consecratam frangimus, & vna illius particula mittitur in calicem consecratum, nemque de sumptione hostiæ & calicis, quæ fit à Sacerdote. Neutram enim legimus à Christo factam esse. Distributio verò, tametsi facta sit à Christo, iuxta illud. *Deditque discipulis suis*; non tamen fit in persona Christi, tanquam sacerdotis, quia non solum à Sacerdotibus, sed etiam à Diaconis fieri potest. Superest ergo sola consecratio, quæ & à Christo tanquam Sacerdote facta est, & quotidie fit à sacerdotibus in persona Christi. Cum enim dicunt Sacerdotes in consecratione: *Hoc est corpus meum*: *Hic est sanguis meus*: non loquuntur in propria, sed in Christi persona. Non enim est illorum corpus & sanguis, sed solius Christi. Igitur in sola consecratio-

A nè principaliter consistit oblatio victimæ, seu sacrificatio.

7. Et ita sentiunt antiqui Patres. Nam Irenæus libro 4. contra hæreses, cap. 32. dicit Christum docuisse *noui Testamenti nouam oblationem*, cùm dixit, *Hoc est corpus meum.* Cyprianus in sermone de cœna Domini sic scribit; *Ex quo à Domino dictum est; Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, quotiescunque his verbis, & hac fide actum est, panis iste substantialis, & calix benedictione solemni sacratus, existit medicamentum simul & holocaustum.* Vult dicere, per verba consecrationis, effici holocaustum seu sacrificium; quod nos asserimus. Similia habent alij Patres. Et ex scholasticis Bonauentura, & Thomas, Ioannes Maior, Alanus, Cassalius, apud Franciscum Suarez, 3. part. tom. 3. B disp. 75.

8. Vt tota res melius intelligatur, distinctiùs explicanda est. Igitur consecratione, quam solam dicimus esse de essentia huius sacrificij, tria spectari possunt. Primò, destructio substantiæ panis & vini, facta in cultum & honorem Dei. Secundò adductio seu præsentia Christi, sub speciebus panis & vini, quæ etiam fit ad honorem & cultum Dei. Tertiò, mystica quædam mactatio, quæ fit per consecrationem vtriusque speciei, quatenus ex vi verborũ, corpus & sanguis Christi sacramentaliter separantur, licet realiter coniuncta sint per naturalem concomitantiam. Potest ergo disputari, an consecratio habeat rationem sacrificij, quatenus est destructio panis & vini: an verò, quatenus C est adductio, seu præsentia Christi: an denique, quatenus est mystica mactatio? Huic annexa est alia quæstio, an ad rationem huius sacrificii necessaria sit consecratio vtriusque speciei, an verò sufficiat consecratio vnius?

9. Aliqui putant, consecrationem vnius sufficere, quatenus est destructio panis, & adductio corporis Christi: vel destructio vini, & adductio sanguinis Christi, nec opus esse consecratione vtriusque speciei, in quæ fit mystica mactatio Christi, seu sacramentalis corporis & sanguinis Christi separatio. Ratio illorum est, quia in consecratione vnius speciei non solùm reperitur actio sacrificandi, sed etiam victima quæ sacrificatur & offertur, nempe Christus D sub specie sacramentali.

10. Alij rectiùs sentiunt, consecrationem vtriusque speciei necessariam esse, non solùm quatenus est destructio substantiæ panis & vini, & simul adductio corporis & sanguinis Christi: sed etiam quatenus est mystica mactatio, quæ fit, quando vi verborum mysticè separatur corpus à sanguine Christi. Et ratio est, quia hoc incruentum sacrificium Missæ, de quo agimus, debet esse representatiuum cruenti sacrificij crucis vt suprà dictum est. Ergo debet includere consecrationem vtriusque speciei, quatenus habet rationem mystica mactationis, id est, quatenus exprimere repræsentat mortem & passionem Christi. Hoc enim loquitur Augustinus apud Gratianum, cap. Sanè de consecrat. distinct. 2. cum ait, *Semel immolatus est Christus* E *in semetipso, & tamen quotidie immolatur in Sacramento.*

11. Superant aliquot obiectiones diluendæ; quarum duæ priores contendunt consecrationem non esse de essentia sacrificij Missæ: reliquæ, non solùm consecrationem esse de essentia: sed etiam sumptionem quæ fit à Sacerdote sacrificante. *Prima est*, prodigium, qua primum producitur victima ad rerum naturam, non est ipsa oblatio seu sacrificium victimæ, sed illam necessariò præcedit, vt patet in duobus. Nam prius est Agnũ nasci, quàm immolari potest. Christum concipi in vtero matris, quàm offerri in cruce. At consecratio est quasi productio Christi, quia per

illam fit. Christus præsens, cum antea non esset præsens; Ergo consecratio non est oblatio seu immolatio Christi, sed illam præcedit. *Respondeo.* Hoc argumentũ procedit de aliis sacrificiis, in quib⁹ res principaliter oblata, habet se per modum materiæ; non autem in nostro, in quo res principaliter oblata, habet se per modum termini. Hoc supra à me notatum est. Nunc clarius sic explico. Productio materiæ, quę offertur in sacrificio, semper est prior oblatione seu sacrificatione, vt bene ostenditur in exemplis allatis. At productio termini, qui resultat ex materia, non est prior oblatione seu sacrificatione, sed est ipsa oblatio seu sacrificatio. Hoc patet in nostro sacrificio.

12. *Secunda obiectio.* In die Paraſceues offertur verum sacrificium absque consecratione, quia fit oblatio ex præsanctificatis, vt loquuntur Theologi: Ergo consecratio non est de essentia sacrificij. Antecedens probatur primò, ex oratione, quam ecclesia in officio illius diei profert, cum ait, *In spiritu humilitatis, & in animo contrito suscipiamur à te Domine: & sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, vt placeat tibi Domine Deus.* Et postea subdit sacerdos; *Orate fratres, vt meum & vestrum sacrificium &c.* Secundò, quia non est verisimile Ecclesiam illo die carere sacrificio, cum dicat Augustin. epist. 118. cap. 2. *Omnibus diebus offertur Deo sacrificium in Ecclesia.* Respondeo. In die Paraſceues non offertur sacrificium incruentum, vt notat D. Thom. 3. part. qu. 83. art. 2. ad secundum, quia eo die cruentum sacrificium oblatum est in cruce. Idem tenent plerique Scholastici in 4. dist. 13. & Rabanus lib. de institutione Clericorum cap. 67. vbi hoc confirmat ex figura huius mysterij. Nam sicut in veteri Testamento, eo die, quo semel in anno summus sacerdos intrabat in sancta sanctorum, alij sacerdotes non sacrificabant, ita in nouo Testamento, eo die, quo Christus tanquam supremus Pontifex, obtulit seipsum in ara crucis, consentaneum est, alios sacerdotes, qui sunt ministri Christi non offerre sacrificium. Eodem spectat illud Hugonis de S. Victore, lib. 3. miscell. cap. 43. *Non sacrificent amici, dum truncidantur inimici.* Et ratio est, quam superius attigi, quia nullum potest fieri sacrificium nouę Legis, in quo Christus non sit principle offerens. At in die Paraſceues, quando celebratur officium in Ecclesia, nihil fit in persona Christi: Ergo tunc non offertur sacrificium. Nec obstat, quod in oratione Ecclesiæ, supra allegata, fit mentio sacrificij. Ibi enim nomine sacrificij, non significatur actio sacrificandi, de qua hic disputamus, sed victima, seu hostia sacrificata, quæ tunc verè præsens est. Quod autem Augustinus generatim dicit, *omnibus diebus offerri sacrificium in Ecclesia*; non excludit singularem exceptionem vnius alicuius diei.

13. *Tertia obiectio.* De essentia sacrificij sunt hæc duo. 1. vt victima realiter immutetur. 2. vt sumatur à Sacerdote: At neutrum fit per solam consecrationem, nisi accedat sumptio Sacerdotis: Ergo hæc sumptio est de essentia sacrificij. Maior est D. Thom. 3. part. qu. 84. art. 4. vbi citat Dionysium, Augustinum, & illud ex Concilio Toletano XII. *Quale erit sacrificium, cuius neque ipse sacrificans particeps esse dignoscitur:* quod etiam citatur apud Gratianum, cap. Relatum, de consecratione, dist. 2. *Respondeo.* In hac obiectione duo sumuntur. Vnum: quod realis immutatio victimæ sit de essentia sacrificij. Hoc verum est, sed cum hac distinctione. Materia, quæ offertur, debet realiter immutari, non tamen necesse est, terminum resultantem ex materia, realiter immutari: Et sic fit in nostro sacrificio. Nam panis & vinum, qua sunt materia illius, realiter mutantur in corpus & sanguinem Christi. Alterum quod sumptio à Sacerdote facta, sit de essentia sacrificij Hoc falsum est. Nam in veteri Testamento holocaustum erat præstantissimum inter omnia sacrificia, & tamen ex eo non sumebat Sacerdos. Sed ex hac solutione oriuntur duę alię obiectiones: vna circa realem immutationẽ, altera circa sumptionem Sacerdotis. Est ergo.

14. *Quarta obiectio.* Realis immutatio, quæ fit in externo & visibili sacrificio, debet esse externa & visibilis: at illa mutatio, qua panis & vinum mutantur in corpus & sanguinem Christi, non est externa & visibilis, sed occulta Ergo non sufficit ad rationem externi & visibilis sacrificij: Ergo requiritur alia mutatio nempe sumptio sacerdotis. *Respondeo*, illa mutatio, qua panis & vinum mutantur in corpus & sanguinem Christi, potest dupliciter spectari. Primò, præcisè, secundum se; & sic occulta est. Secundò, quatenus perficitur externo verbo, *Hoc est corpus meum*: & sic non est occulta, sed sensibilis & externa: quod dici solet de contritione, quæ in se spectata, occulta est, quatenus vero per externam peccatorum confessionem manifestatur, non est occulta. Et in nostro sacrificio idem est de Christo, qui est sensibilis & externa victima, non secundum se, sed quatenus per externas species panis & vini repræsentatur.

15. *Quinta obiectio.* Si sumptio sacerdotis non est de essentia sacrificij, ergo non est iure diuino necessaria: hoc autem falsum est, quia sacerdos sacrificans iure diuino tenetur ad sumendum sacramentum sub vtraque specie, vt docet D. Thom. 3. part. quæst. 82. art. 4. Et citat illud, quod supra attigi ex Conc. Toletano: *Quale erit sacrificium, cuius neque ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?* idem colligitur ex Conc. Tridentino, Sess. 13. c. 8. vbi dicit, *Semper in Ecclesia Dei morem fuisse, vt Sacerdotes celebrantes seipsos communicarent.* at D. Th. quæst. 38. art. 6. ad 1. ait, si contingat sacerdotem consecrantem non posse sumere Eucharistiam, vt si subita morte aut morbo impediatur, debere alium substitui, qui sacrificium perficiat, quod etiam habetur in regulis Missalis, & apud Gratianum cap. *Illud &c. Nihil* 7. q. 1. *Respondeo.* Est autem præceptum sacerdotibus, vt vtramque speciem sumant; non tamen constat, an sit iuris diuini. Porrò, hoc præceptum qualecunque sit, siue iuris diuini, siue humani, non ideo datum est sacerdotibus, vt per sumptionẽ vtriusque speciei sacrificent, sed vt participent de oblato sacrificio, & ipso opere ostendant, se consentire sacrificio, vt explicat D. Thom. quæst. 82. art. 4. Vndè non sequitur, sumptionem pertinere ad essentiam sacrificij, sed tantum ad vsum.

16. *Quæres*, Tametsi sumptio non sit de essentia huius sacrificij, vt iam satis ostensum est, an saltem ordo ad sumptionem sit de essentia illius? Hoc aliqui affirmant. Et sanè probabiliter. Nam hoc sacrificium, tametsi per se primo institutum sit ad cultum Deo exhibendum, sicut omnia alia sacrificia, tamen secundariò institui potuit ad spiritalem animæ refectionem: Et sic ordo ad sumptionem potest aliquo modo dici de essentia huius sacrificij, licet ipsa sumptio sit tantum extrinseca eius perfectio. Vide Franciscum Suarez disput. 75.

CAPVT IX.

An sacrificium Missæ essentialiter differat ab omnibus aliis sacrificiis?

1. EXposui hactenus, in quo consistat essentia huius sacrificij, tum ex parte rei oblatæ, tum ex parte

actionis sacrificandi. Hinc facile constabit, an essentialiter differat ab aliis sacrificiis. 1. ab incruento sacrificio in victima cœna. 2. à cruento sacrificio in cruce. 3. à sacrificiis veteris Testamenti. Vlterius constabit, an sit essentialiter perfectius illis omnibus.

2. *Prima conclusio.* Sacrificium Missæ non differt essentialiter ab incruento sacrificio quod in victima cœna oblatum est, sed tantum accidentaliter. Prior pars patet, quia illa duo sacrificia conueniunt in re oblata, in actione sacrificandi, & in principali offerente: Ergo conueniunt in essentialibus. Posterior probatur, quia differunt in multis accidentibus. Primò, in qualitate rei oblatæ. Nam in cœna oblata est Christus mortalis, nunc offertur immortalis & gloriosus. Secundò, in offerente proximo. In cœna, Christus per se obtulit; nunc offert per ministerium. Tertiò, in effectu morali. In cœna fuit meritorium & satisfactorium ex parte Christi offerentis; nunc non est tale, quia Christus iam non est in statu merendi & satisfaciendi. Quartò, in significando. In cœna significabat mortem Christi futuram, nunc significat præteritam. Quintò in aliis circumstantiis, partim physicis, in loco, tempore, diuersitate panis & vini, partim moralibus, vt in ceremoniis, ritibus, & apparatu vestium. Vide Suarez, disp. 78.

3. *Secunda conclusio.* Sacrificium Missæ conuenit cum sacrificio crucis in re oblata, & in principali offerente, differt tamen in multis. Primò in actione & ritu sacrificandi. Secundò, in externa specie rei oblatæ. Tertiò, in proximo offerente. Quartò, in effectu. Quintò, in significando. Hæc omnia superiùs explicata sunt, cap. secundo. Solùm queri hic potest, an hæ differentiæ sint essentiales? & potissima difficultas est de prima. Nam reliquas accidentales esse, facile concesserò. Ergo sic sentio. Sacrificium dupliciter sumi potest. Primò, pro re oblata seu sacrificata. Secundò, pro actione offerendi seu sacrificandi. Priori modo, essentia eius spectari debet ex parte rei oblatæ, seu victimæ: posteriori, ex parte actionis, seu ritus offerendi & sacrificandi. Hinc sequitur primò, sacrificium Missæ, & sacrificium crucis, ex parte rei oblatæ, non distingui essentialiter; ac proinde hoc sensu non esse duo, sed vnum sacrificium, secundum speciem essentialem. Secundò, distingui tamen essentialiter ex parte ritus seu actionis sacrificandi; & hoc sensu esse duo sacrificia, non vnum. Nam actio vtriusque diuersa est. Christus enim in sacrificio crucis oblatus est per realem occisionem & mortem; in sacrificio Missæ, offertur per consecrationem. Occisio autem & consecratio, plurimum inter se differunt.

4. Nota tamen, has actiones tripliciter spectari posse. Primò, secundum entitatem physicam, & sic certum est, differre essentialiter. Secundò, quatenus sunt ex motiuo alicuius virtutis: Et sic omnes actiones sacrificandi, tam in sacrificiis legis naturæ & Mosaicæ, quàm in nostro sacrificio, possunt esse eiusdem speciei & essentiæ, si fiant ex eodem motiuo virtutis, vel diuersæ, si ex diuerso motiuo. Tertiò, quatenus sunt externa signa in cultum Dei ordinata, & sic eorum essentia spectari debet ex multis. 1. ex victima quæ offertur. 2. ex principali offerente. 3. ex actione offerendi, quoad entitatem physicam. 4. ex significatione. Ex his omnibus æstimandum est, an actiones sacrificandi quatenus sunt externa signa ad cultum Dei ordinata, sint eiusdem vel diuersæ speciei. Nam si in omnibus conueniant, sunt eiusdem planè speciei, si in omnibus discrepent, sunt planè diuersæ speciei, si in quibusdam conueniant, in aliis discrepent, nec planè eiusdem, nec omninò diuersæ speciei censeri debent.

5. *Tertia conclusio.* Sacrificium Missæ, & essentialiter, & accidentaliter differt à sacrificiis veteris Testamenti. Essentialiter, tam ex parte rei oblatæ, quàm ex parte oblationis seu sacrificationis. Accidentaliter, in variis circumstantiis. Hæc nota sunt ex dictis. Hinc vlterius colligitur, essentialiter perfectius esse omnibus sacrificiis, excepto sacrificio crucis & victimæ cœnæ. Vide plura apud Suarez disp. 76. sect. 2.

CAPVT X.

An sacrificium Missæ essentialiter differat à Sacramento Eucharistiæ?

1. DVo certa sunt. Vnum est, eandem esse actionem realem in vtroque mysterio. Est enim vna eademque actio, qua conficitur sacramentum Eucharistiæ, & qua fit consecratio seu oblatio sacrificij. Alterum est vtrobique esse eundem terminum actionis, nempe Christum sub specie panis & vini. Quæstio est, an sit etiam vna eadēque essentia vtriusque mysterij? an potius alia sit ratio seu essentia sacrificij, & alia sacramenti? Deinde, si sunt duæ rationes seu essentiæ distinctæ: vtra illarum sit prior ordine temporis, naturæ & perfectionis?

2. *Prima conclusio.* Sacrificium Missæ differt essentialiter à Sacramento Eucharistiæ. Hoc constat ex triplici capite. 1. quia essentia sacrificij partim consistit in actione sacrificandi, partim in re sacrificata. At essentia sacramenti nullo modo consistit in actione, sed in sola re permanente, quæ resultat ex actione. 2. essentia sacrificij Missæ requirit repræsentationem mortis Christi, & consequenter consecrationem vtriusque speciei: at essentia sacramenti seruatur in vna specie. 3. sacrificium per se immediatè ordinatur ad cultum & honorem Dei: sacramentum verò ad nostram sanctificationem.

3. *Secunda conclusio.* Sacramentum prius tempore perficitur, quoad essentiam, quàm sacrificium. Patet ex dictis, quia sacramentum essentialiter perficitur per consecrationem vnius speciei: at sacrificium per consecrationem vtriusque. Constat autem, consecrationem vnius speciei, ordine temporis, priorem esse consecratione vtriusque speciei. *Quæres*, an idem ordo seruetur in effectu sacrificij & sacramenti? *Respondeo.* In effectu seruatur contrarius ordo. Nam effectus sacrificij confertur ex opere operato, peracta consecratione vtriusque speciei: effectus autem sacramenti confertur in vsu seu sumptione Eucharistiæ, quæ ordine temporis sequitur consecrationem.

4. *Tertia conclusio.* Ordo naturæ seu causalitatis potest esse duplex in hoc mysterio, nempe intentionis & executionis. Ordine intentionis, prius est sacrificium, quàm sacramentum; quia principaliùs intenditur cultus & honor Dei quàm nostra vtilitas. Vnde etiam potestas sacerdotalis primariò ordinata est ad sacrificium Deo offerendum, & secundariò ad sacramentum conficiendum. Ordine executionis, posterius est sacrificium, quàm sacramentum, quia supponit consecrationem vnius speciei, in qua perficitur ratio sacramenti, & vlterius requirit consecrationem alterius speciei. *Dices:* Ergo sacrificium & sacramentum possunt reipsa separari. *Respondeo.* Ita est. Nam si sacerdos consecrat vnam speciem sine altera perficit sacramentum & non sacrificium.

5. *Quarta conclusio.* Dignitas seu perfectio vtriusque mysterii dupliciter spectari potest. 1. Physicè, seu in esse rei. 2. moraliter, seu in esse virtutis. Si priori mo-

do fiat comparatio, tunc est eadem dignitas sacrificij Missæ & sacramenti Eucharistiæ, tam ex parte actionis, quàm ex parte termini, quia vtrobique est eadem actio, nempe consecratio, & vtrobique est idem terminus actionis, nempe Christus Dominus. Si posteriori tunc maior est perfectio sacrificij quàm sacramenti, quia melius est in ratione virtutis, conficere Eucharistiam ad Dei cultum & honorem, quàm ad nostram vtilitatem. *Dices.* Sicut sacrificium ordinatur ad Dei cultum & honorem, sic etiam sacramentum. Rursum sicut sacramentum ordinatur ad nostram vtilitatem, sic etiam sacrificium. Ergo vtrobique est par ratio. *Respondeo.* Sacrificium per se & principaliter ordinatur ad cultum & honorem Dei; secundariò autem ad nostram vtilitatem. Contrà fit in sacramento. Hoc enim per se institutum est ad nostram sanctificationem, & consequenter ad Dei gloriam. *Dices* 2. Sacrificium ordinatur ad vsum sacramenti tanquàm ad suum finem: finis autem est perfectior quàm medium ad finem: Ergo sacramentum est perfectius quàm sacrificium. *Respondeo.* Sacrificium per se & primariò ordinatur ad cultum Dei, vt dictum est, per accidens autem, & secundariò ad vsum sacramenti. Deinde, sæpe fit, rem magis perfectam ordinari ad minus perfectam, vt patet in Incarnatione Verbi, quæ ordinatur ad nostram redemptionem.

CAPVT XI.

Quis sit principalis offerens in sacrificio Missæ?

HOc etiam aliquo modo spectat ad essentiam huius sacrificij explicandam; quæ tametsi potissimùm consistat tum in actione sacrificandi, tum in re oblata, tamen suo modo pendet etiam à principali offerente, duplici de causa. Primò, quia actio sacrificandi, non solùm à re oblata, sed etiam à principali offerente, habet suum valorem & dignitatem. Secundò, quia sacrificium & sacerdotium essentialiter connexa sunt: Ergo non potest perfectè explicari tota ratio sacrificij, nisi constet de principali sacerdote, qui ad illud offerendum ordinatur.

2. Est ergo quæstio, quis sit principalis offerens in sacrificio Missæ? Cardinalis Bellarminus lib. 2. de Missa c. 4. distinguit triplicem offerentem, nempe Christum, Ministrum, & Ecclesiam. Addit Christum esse primarium sacerdotem, & offerre per alios sacerdotes tanquam per ministros; ecclesiam autem non offerre, vt sacerdotem per ministrum, sed vt populum per sacerdotem. Hoc explicandum est.

3. *Prima conclusio,* Christus est summus sacerdos, qui principaliter offert sacrificium Missæ in Ecclesia per sacerdotes alios, tanquam per ministros. Ita Diuus Thomas quæstio. 82. art. 7. ad 3. Et q. 83. art. 1. ad 3. vbi dicit sacerdotem consecrare in persona & virtute Christi & illius vicem gerere. Et Conc. Lateranense in c. Firmiter, de summa Trinitate, & fide Catholica, vbi dicit Christum in hoc mysterio simul esse sacerdotem & sacrificium, & Conc. Trident. Sess. 22. c. 1. & 2. vbi dicit, eundem Christum, qui se in cœna & cruce obtulit esse etiam principalem offerentem in sacrificio Missæ, ac proinde oblationem hanc esse mundam, nec propter sacerdotum offerentium iniquitatem posse inquinari. De eadem re sic scribit Cyprian. epist. 63. *Sacerdos in altari vice Christi fungitur.*

A 4. Et probatur ex Apostolo Hebr. 7. 17. vbi ait, Christum esse *sacerdotem in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Hoc non aliter potest intelligi, quàm quod Christus, non quidem per se, sed per ministros suos, offerat quotidie sacrificium, eo ritu, quod Melchisedech obtulit, id est, sub specie panis & vini, idque non ad certum ac definitum tempus, sed in æternum, id est, vsque ad mundi consummationem. Et hoc sensu distinguit Apostolus inter veterem ac nouam legem, quod in veteri plures essent Sacerdotes mortales, quorum vnus alteri succedebat: Nunc autem vnus sit æternus ac immortalis, qui nullos habet successores, sed tantum ministros. Hic non alius, quàm Christus est.

B 5. Accedit hæc ratio. Sacrificium Missæ, vt supra ostensum est ex Malachia, debet esse mundum & sanctum; & in eo differt à sacrificiis Mosaicis, quæ sæpe erant polluta & immunda. Et quidem 2. modis. Primò, ex parte rei oblatæ, iuxta illud Malachiæ 1. 8. *Si offeratis cæcum ad immolandum, nónne malum est?* Secundò, ex parte principalis offerentis, Isaiæ 13. *Ne offeratis vltra sacrificium frustra. Incensum abominatio est mihi.* Causam addit; *Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt, Lauamini, mundi estote.* Ergo sacrificium Missæ vtroque modo debet esse mundum. 1. ex parte rei oblatæ. 2. ex parte principalis offerentis. Hoc autem non fieret, nisi Christus simul esset res oblata, & principalis offerens. Nam alij offerentes, qui illius personam gerunt, sæpe immundi ac flagitiosi sunt.

C 6. *Sed quæres*, an ideò solùm dicatur Christus esse principalis offerens, quia alij Sacerdotes in persona Christi offeruut, & alij ministri sunt; *Respondeo.* Hæc causa sine dubio vera ac sufficiens est. Possunt autem aliæ tres excogitari. Prima, quia Christus instituit hoc sacrificium. Secunda, quia vis & efficacia illius fundatur in meritis Christi. Tertia, quia Christus per humanitatem physicè concurrit ad transubstantiationem, & consequenter ad actionem sacrificandi. Sed nulla harum per se satis est, vt Christus dicatur principalis offerens. Non prima, quia aliud est instituere sacrificium, aliud offerre, Deus in veteri Lege instituit sacrificia Mosaica, non tamen ideò fuit principalis offerens. Nec secunda, quia non solùm vis & efficacia sacrificij Missæ, sed etiam omnium sacrificiorum veteris Testamenti, & similiter omnium sacramentorum noui Testamenti, fundatur in meritis Christi, & tamen non ideò Christus est principalis offerens aut minister in omnibus sacrificiis & sacramentis. Nec tertia, quia Deus non solum physicè, sed etiam principaliter effecit actionem transubstantiationis. Et tamen non censetur principalis offerens. Et hæc sufficiãt de Christo. Nunc de ministris eius videamus.

D 7. *Secunda conclusio.* Nemo potest esse minister Christi in hoc mysterio, id est, nemo potest in persona Christi offerre sacrificium Missæ, nisi legitimè ordinatus sit sacerdos. Hoc patet ex Concil. Niceno. 1. cap. 14. vbi definitum est, *Diaconos non habere potestatem offerendi sacrificium Missæ:* Ergo multo minus potestatem habent alij inferiores Diacono. Et ratio est euidens, quia sacrificium & sacerdotium necessario connexa sunt: Ergo vbi verum est sacrificium, ibi requiritur verum sacerdotium.

E 8. *Quæres*, an quilibet sacerdos legitimè ordinatus, possit legitimè offerre in persona Christi? Aliqui putant eos solos id præstare posse qui sunt ab ecclesia tolerati, non autem sacerdotes excommunicatos, suspensos, degradatos, schismaticos, hæreticos. Hos enim nec legitimè, nec validè offerre sacrificium, etiamsi conentur id facere. Ita Magister in 4. dist. 13. Gratianus in cap. *Quod quidem*, 1. q. 1. & nonnulli alij. Ratio est, quia Patres docent extra Ecclesiam n[illegible]

posse esse vera sacrificia: sed omnes Sacerdotes, qui non tolerantur ab Ecclesia, sunt extra Ecclesiam: ergo non offerunt verum sacrificium.

9. Hæc sententia potest tribus modis intelligi. Primò, quod Sacerdotes præcisi ab Ecclesia non possint valide consecrare Eucharistiam, ac proinde nec sacrificium offerre. Hoc falsum est, quia consecratio facta à vero Sacerdote, cum debita materiâ, forma, & intentione, semper est valida. Secundò, quos possint quidem validè consecrare Eucharistiam, non tamen sacrificium perficere; quia ad rationem sacrificij necesse est, vt offeratur à Sacerdote, tanquam ministro publico, & mediatore inter Deum & populum: Sacerdos autem præcisus non potest esse mediator inter Deum & populum, quia nemo potest hoc facere, nisi consentiente populo, & per Sacerdotem offerente: at B populus non consentit, vt Sacerdos præcisus ab Ecclesia hoc faciat. Hoc etiam falsum est, quia omnis Sacerdos quantumuis ab Ecclesia præcisus potest validum sacrificium offerre, tametsi peccet offerendo, vt sentit D. Thom. quæst. 82. art. 7. & 8. Ratio est, quia potestas ordinis est indelebilis: ergo manet in Sacerdotibus ab Ecclesia præcisis: Ergo valide possunt sacrificare, licet non sine peccato. Tertiò potest intelligi quod possint quidem in persona Christi non tamen in persona Ecclesiæ, offerre sacrificium. Hoc verum est, si bene explicetur. Nam primò certum est, huiusmodi Sacerdotes habere characterem, seu potestatem offerendi sacrificium in persona Christi: ac proinde, si offerant, validum esse sacrificium, tametsi peccent offerendo. Hanc enim potestatem habent vi ordinis, quam nunquam amittunt. Secundò certum est, eosdem Sacerdotes non posse offerre sacrificium in persona Ecclesiæ, nisi ex commissione Ecclesiæ: Ergo, si ab ecclesia præcisè sunt, non censentur habere commissionem ecclesiæ.

10. Vbi notandum est totum officium Missæ constare partim ex substantia sacrificij, partim ex orationibus & ceremoniis. Vnde licet totum perficiatur à Sacerdote tanquam à publico ministro, inter Deum & homines constituto, non tamen eodem modo. Nam in substantia sacrificij, gerit personam Christi; in aliis, personam Ecclesiæ. Igitur Ecclesia non potest illum priuare potestate, quam habet ex commis- D sione Christi, potest tamen priuare potestate, quam habet ex commissione Ecclesiæ, quod fit per censuras Ecclesiasticas. Vide Diuum Thom. 2. quæstione 82. art. 6. ad 3.

11. Quod autem obiicitur ex Patribus, extra Ecclesiam non esse verum sacrificium, potest dupliciter exponi. Primò, non esse sacrificium verum, id est, non esse efficax & fructuosum, tam offerentibus, quàm operantibus. Ita exponit Glossa, in cap. *Extra Ecclesiam*, 1. quæst. 1. cui fauet D. Thomas quæst. 82. art. 7. ad 3. vbi sic habet, *Si Sacerdos ab vnitate Ecclesiæ præcisus, Missam celebret, quia potestatem ordinis non amittit, conficit verum corpus & sanguinem Christi; sed quia est ab Ecclesia vnitate separatus, orationes eius efficaciam non habent.* Secundò exponi potest, non esse verum sacrificium extra ecclesiam, id est, extra ritum, quem seruat Ecclesia. At quis ille ritus est? Non alius, quàm accepto pane & vino pronunciare hæc verba, *Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus.* Extra hunc ritum, nullum fit sacrificium in lege gratiæ.

12. *Tertia conclusio.* Ecclesia, seu fideles qui sunt in ecclesia, dicuntur etiam suo modo offerre sacrificium, vt passim docent Theologi. Et probatur primò à simili. Nam populus fidelis in veteri Testamento, dicebatur offerre sacrificium, vt patet ex illo Exodi 5. 1. *Hæc dicit Dominus Deus Israël. Dimitte populum meum vt A sacrificet mihi in deserto.* Et Numer. 26. 3. *Hæc sunt sacrificia, quæ offerre debetis.* Huc spectant exempla Saulis, Dauidis, Salomonis, & aliorum, qui leguntur obtulisse, non per se, sed per Sacerdotem, vt notat Augustinus in libro quæstionum veteris Testamenti, qu. 46. Ergo idem, seruata proportione, de populo Christiano dici potest. Et hoc confirmatur ex canone Missæ, præsertim ex illis verbis; *Et omnium circumstantium, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt,* Itémque ex illis, *Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ.* Accedit ratio, quia sacrificium est cultus publicus & solennis totius populi, ac proinde nomine totius populi exhibetur Deo per Sacerdotem.

13. *Quæres*, quo sensu dicatur populus offerre sacrificium? Ratio dubitandi est, quia non videtur vllo modo concurrere ad sacrificandum. Vel enim concurrit per internam deuotionem, vel per externam oblationem. Posterius falsum est. Prius non sufficit, quia sacrificium est oblatio visibilis & externa; ergo solo interno affectu non potest perfici. *Respondeo* Populus in veteri Testamento dicebatur offerre duplici titulo. Primò, quia offerebat materiam sacrificij, vt panem, vinum, turtures, agnos, capras, & similia. Secundò, quia Sacerdos illius nomine sacrificabat, vt illi prodesset. Vtrumque notat D. Augustin. loco citato. At fideles in nouo Testamẽto dicuntur offerre triplici modo. 1. generatim, quia sunt membra Ecclesiæ, cuius nomine Sacerdos offert. 2. speciatim, quia cooperantur sacerdoti sacrificanti, vel ipsi inseruiendo, C vel procurando, vt pro ipsis offerat. 3. quia interno affectu desiderant esse participes sacrificij.

CAPVT XII.

Quem valorem & effectum habeat sacrificium Missæ.

D 1. HActenus explicata est essentia huius sacrificij, nunc vis & efficacia eius explicanda est. Quæritur ergo, quem valorem & effectum habeat, vel, quod idem est, in quem finem ac vsum à Christo institutum sit? Repeto, quod supra dixi, sacrificia Mosaica fuisse quadruplicia. 1. Latreutica. 2. Eucharistica. 3. Impetratoria. 4. Propitiatoria. Vis & efficacia illorum erat huiusmodi. Latreutica valebant ad colendum Deum: Eucharistica, ad gratiarum actionem pro beneficiis à Deo acceptis: Impetratoria, ad acquirenda noua beneficia: Propitiatoria, ad expiationem peccati.

2. Nunc quæstio est, ad quid horum valeat sacrificium Missæ? Catholici docent ad omnia valere. 1. ad colendum Deum. 2. ad gratiarum actionem pro beneficiis acceptis, & nominatim pro beneficio mortis ac E ad placandum Deum, & expianda peccata. Itaque, hoc vnum sacrificium simul esse Latreuticum, Eucharisticum, impetratorium, propitiatorium. Lutherani & Caluinistæ, concedunt quidem, reuocari posse ad Latreuticum & Eucharisticum: negant tamen vllo modo esse impetratorium & propitiatorium. Hoc ergo examinandum est.

3. *Prima conclusio.* Sacrificium Missæ prodest ad noua beneficia à Deo impetranda, ideóque rectè vocari potest sacrificium impetratorium. Hoc patet ex Liturgiis Iacobi, Clementis, Basilij & Chrysostomi, in quibus iubemur inter offerendum orare pro pace, pro

copia fructuum, & aliis beneficiis temporalibus. Item docent antiqui Patres. Tertullianus in lib. ad Scapulam, sic habet: *Sacrificamus pro salute Imperatoris.*

Cyrillus catechesi quinta Mystagogica: *Super ipsa propitiationis hostia obsecramus Deum pro communi Ecclesiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro Regibus, pro militibus, pro sociis, pro egrotis & afflictis, & in summa pro omnibus, qui egent auxilio.* Augustinus lib. 22. de ciuitate Dei, cap. 8. *Vnus ex presbyteris obtulit tibi* (nempe in domo infestata à dæmonibus) *sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, vt cesseret illa vexatio, & Deo protinus miserante, cessauit.* Similia habent Chrysostomus homil. 18. & 21. in Acta Apostolorum, Prosper in lib. de prædictionibus Dei, cap. 6. dimidij temporis, Gregorius homil. 37. in Euangelia, Beda lib. 4. historiæ Anglicanæ, cap. 22. & alij

4. Hæc conclusio fundatur in duobus principiis, Vnum est, quod Missa sit sacrificium proprié dictum. Hoc supra eo firmatum est, partim ex scriptura, partim ex communi Patrum & totius Ecclesiæ consensu. Alterum, quod omnes differentiæ sacrificiorum veteris Testamenti, contineantur in sacrificio Missæ. Hoc docent Chrysostomus in Psalm. 95. Augustinus libro primo contra aduersarium legis & Prophetarum, capite 20. & Leo Papa sermone octauo de passione Domini. Ex vtroque principio sic argumentatur; In veteri Testamento erant aliqua sacrificia impetratoria: Ergo etiam sacrificium Missæ, in quo continentur omnes differentiæ sacrificiorum veteris Testamenti, est impetratorium. Sequela manifesta est. Antecedens probatur variis exemplis. Primò, Dauidis, qui obtulit sacrificium pro pelle auertenda & impetrauit. 2. Reg. 24. 25. Secundò Oniæ, qui obtulit pro vita Heliodori, quam etiam impetrauit. 2. Macha. 3. 32. Tertio Hebræorum, qui obtulerunt pro vita Regis Darij, & filiorum eius. 1. Esdr. 6. 10. Sanè, si hanc vim habuerunt sacrificia Mosaica, cur nostrum non habeat, quod multo illis perfectius est?

5. *Secunda conclusio.* Sacrificium Missæ prodest etiam ad placandum Deum & expianda peccati, ideoque rectè vocari potest sacrificium propitiatorium. Ita Concilium Trident. Sess. 22. cap. 2. & can. 3. & passim antiqui Patres. Iacobus in Liturgia sic habet, *Offerimus tibi incruentum sacrificium pro peccatis nostris, & ignorantiis populi.* Basilius in Liturgia, *Efficias nos dignos, qui offeramus sacrificium hoc reuerendum ad abolenda delicta nostra, & pro piaculo populi tui.* Chrysostomus, in Liturgia: *Idoneos nos redde ad offerenda tibi sacrificia pro peccatis nostris, & populi ignorantiis.* Augustinus quæst. 17. in Leuiticum: *Illis sacrificiis, quæ pro peccatis offerebantur, vnum hoc sacrificium significabatur, in quo vera fit remissio peccatorum.* Quid clarius dici potuit? Nec verum est, quod Hutterus Lutheranus in suo Triumpho, ex desperatione contendit, Augustinum loqui de sacrificio crucis, in quo vera fit remissio peccatorum. Omninò loquitur de sacrificio Missæ seu Eucharistiæ. Sic enim habet; *Sed cum Dominus dicat, Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis: quid sibi vult, quod à sanguine sacrificiorum, quæ pro peccatis offerebantur, tantopere populus prohibetur, si illis sacrificiis vnum hoc sacrificium significabatur, in quo vera fit remissio peccatorum; à cuius tamen sacrificij sanguinem in alimentum sumendo, non solùm nemo prohibetur, sed adhibendum potius omnes exhortantur?* Hic quærit Augustinus, quare Iudæi prohibiti fuerint sumere sanguinem sacrificiorum, quæ in veteri Testamento pro peccatis offerebantur; cum tamen Christiani non prohibeantur, sed inuitentur ad sumendum sanguinem sacrificij illius, in quo fit vera remissio peccatorum, & quod per vetera sacrificia sit præfiguratum: Certè Christiani non inuitantur ad sumendum sanguinem sacrificij crucis, sed Eucharistiæ: nec Christus de sacrificio crucis, sed Eucharistiæ locutus est, cum dixit, *Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

6. Hic vnum Augustini testimonium meritò sufficeret homini cordato, præsertim, cum non solus Augustinus ita sentiat, sed alij Patres cum illo, Origenes, Iustinus, Athanasius, Ambrosius, & quos paulo ante citaui, Iacobus, Basilius, Chrysostomus. Accedit ratio, quam superius attigi, quia omnes differentiæ veterum sacrificiorum cõtinentur in sacrificio Missę. sed in veteri Testamento erant aliqua sacrificia pro peccatis, quod negari non potest: Ergo & sacrificium Missæ est tale.

7. Duo superiunt explicanda. Vnum est, vnde sacrificium Missæ habeat hanc vim impetrandi beneficia à Deo, & expiandi peccata? Alterum, quo sensu dicatur expiare peccata? an scilicet, quoad culpam, an tantum quoad pœnam? Est ergo prior quæstio, vnde habeat vim impetrandi & propitiandi? *Respondeo.* Habet eam ex duplici capite. 1. Ex opere operantis. 2. ex opere operato, vt vocant. Dicam clarius. Duplex fructus accipi potest ex sacrificio Missæ. Alter ex fide & deuotione sacerdotis, qui sacrificat, itemque ex fide & deuotione populi, qui assistit & consentit sacrificanti. Hic autem fructus non debetur sacrificio, quatenus sacrificium est, sed quatenus est actus virtutis. Omnis enim actus virtutis, qui ab homine iusto in hac vita exercetur, habet vim quandam merendi, satisfaciendi, & impetrandi apud Deum. Sicut ergo iustus per actum eleemosynæ, aut orationis, aut ieunij, potest sibi & aliis aliquid impetrare apud Deum; sic etiam per oblationem sacrificij Missæ. Alter fructus est proprius huic sacrificio, quatenus sacrificium est, & ex peculiari Christi promissione illi debitus & annexus. Christus enim sic instituit, vt quotiescunque sacrificium hoc offertur pro impetrandis beneficiis, aut remittendis peccatis sortiatur hunc effectum, nisi ex parte nostra sit aliquod obstaculum. Et hic effectus non pendet à deuotione sacerdotis, sed ex liberali Christi promissione (quam per traditionem accipimus) & fundatur in meritis & satisfactionibus Christi. Igitur prior effectus, qui pendet à fide & deuotione offerentis, censetur conferri ex opere operantis. Posterior, qui fundatur in meritis & promissione Christi, ex opere operato.

8. Posterior quæstio est, an sacrificium Missæ expiet peccata, quoad culpam, an quoad pœnam? *Respondeo.* Immediatè non expiat, nisi quoad pœnam temporalem: Nam culpa, præsertim mortalis, non solet ordinariè tolli, nisi 2. modis. Primò, per contritionem extra sacramentum. Secundò, per attritionem in sacramento, potissimum Baptismi & Pœnitentiæ. Igitur sola pœna temporalis, siue in hac vita, siue in Purgatorio luenda tollitur per sacrificium Missæ. At quomodo hoc fit? per applicationem satisfactionis Christi. Christus enim in cruce abundè satisfecit pro omnibus mundi peccatis, tam quoad culpam, quàm quoad pœnam. Hæc autem satisfactio, quoad culpam, applicatur nobis per fidem, contritionem, & sacramenta: quoad pœnam, per sacrificium Missę, & alios modis.

9. Ex dictis facilè diluuntur obiectiones Aduersariorum, quibus contendunt, hoc sacrificium non esse propitiatorium pro peccatis. *Prima est*: Nulla fit remissio peccatorum sine sanguinis effusione. Hebr. 9. 22. At in eucharistia non est sanguinis effusio: ergo in Eucharistia non fit remissio peccatorum: ergo non est sacrificium propitiatorium. Ita post Caluinus, Balduinus

duinus in Notis ad Disputationem meam de Communione sub vtra que specie, Dauid Paræus in c. 9. Epist. ad Hebræos, & alij. *Respondeo.* Hoc argumentum sic potest retorqueri. Nulla fit remissio peccatorum sine sanguinis effusione: At in fide iustificante non est sanguinis effusio: ergo per fidem iustificantem non fit remissio peccatorum. Ergo falsum est, quod dicunt aduersarij, peccatores iustificari per fidem. Falsum est, quod clamant fidem iustificantem in eo consistere, quod quis certò credat, remitti sibi peccata, dum credit. Quid hic dicent? Sed ad rem. Verba Apost. sic sunt intelligenda: Non fit remissio peccatorum, in veteri Lege sine effusione sanguinis. Loquitur enim de Iudæis, non de Christianis. *Omnia pene*, inquit, *in sanguine secundum Legem mundantur, & sine sanguinis effusione non fit remissio.* Sensus est, secundum Legem Mosaicam, nullum erat sacrificium pro peccato, sine effusione sanguinis hircorum aut aliorum animalium. Quid hinc colligent aduersarij contra sacrificium Missæ? Non plus sanè quàm contra sacrificium crucis. Sic enim deberent argumentari: *Nulla fiebat remissio peccatorum in veteri Testamento, sine effusione sanguinis hircorum aut aliorum animalium: Anim sacrificio Missæ non est effusio sanguinis hircorum aut aliorum animalium: Ergo in sacrificio Missæ non fit remissio peccatorum.* Ineptissimè. Nec in sacrificio crucis facta est effusio sanguinis hircorum aut aliorum animalium. An ideò non est facta remissio peccatorum? Viderint aduersarij, qui sic ludunt in Scripturis.

10. Addo, tametsi Apostolus loquatur de remissione peccatorum in veteri Testamento, quæ non fiebat sine effusione sanguinis animalium, verba tamen eius posse accipi generatim, hoc sensu: Nulla fit remissio peccatorum, siue in veteri, siue in nouo Testamento: sine effusione sanguinis Christi. Nisi enim Christus suum sanguinem pro nobis effudisset, nemo nec in veteri, nec in nouo Testamento potuisset Deo reconciliari, & peccatorum remissionem accipere. Hæc tamen reconciliatio & peccatorum remissio, quæ per effusionem sanguinis Christi facta est, non eodem modo applicatur nobis in nouo Testamento, quo Iudæis applicata fuit in veteri. Illis enim applicabatur per cruenta sacrificia animalium, vt ex Apostolo dictum nobis per sacrificium Missæ incruentum, & per sacramenta Baptismi & pœnitentiæ.

11. *Secunda obiectio.* Nullum sacrificium sæpius iteratum potest perficere cultores, teste Apostolo: At Missæ sacrificium est sæpe iteratum: Ergo non potest perficere cultores, ac proinde nec peccata remittere. Ita Dauid Paræus in c. 10. ad Hebræos, & alij. *Respondeo.* Et hoc argumentum sic retorqueri potest: Nullum sacrificium sæpius iteratum potest perficere cultores, teste Apostolo: At fides & alia pia opera, quæ secundum aduersarios, sunt sacrificia Christianorum sæpius iterantur: Ergo non possunt perficere cultores. In vtroque syllogismo neganda est maior propositio, quæ falsò tribuitur Apostolo. Nam Apostolus solùm confert sacrificia Mosaica cum sacrificio crucis Christi: Et dicit hoc interesse quod Mosaica, tametsi sæpius repeterentur, & non tamen potuerint per se perficere & iustificare Iudæos; quod verissimum est. Sacrificium autem crucis, quod semel oblatum est, per se fuerit infiniti valoris, ac proinde sufficientissimum ad iustificandos homines; quod etiam verissimum est. Eo tamen non obstante, necesse est, fructum sacrificij crucis nobis applicari, nec semel tantum, sed quoties indigemus. Sicut ergo potest applicari per fidem & Eucharistiam sæpius iteratam, vt fatentur aduersarij, cur non similiter per sacrificium Missæ sæpius iteratum? Et sic factum est in veteri Testamento. Nam quoties Iudæi in certa quæ-

A dam peccata prolapsi erant, iubebantur offerre sacrificium propitiatorium.

CAPVT XIII.

An valor & effectus huius sacrificij sit infinitus?

1. IN vtramque partem est ratio dubitandi. Videtur B esse infinitus, quia res oblata est infinita. Contra, videtur esse finitus, quia oblatio est finita. Sed distinctione opus est. Aliud est valor, aliud effectus sacrificij. Valor significat moralem dignitatem, quam habet, tum ex parte offerentis, tum ex parte rei oblatæ. Effectus autem est id, quod de facto datur intuitu illius dignitatis. Hoc posito, sit

2. *Prima conclusio.* Sacrificium Missæ, secundum se, est infiniti valoris ad impetrandum. Ratio est, quia tam ex parte rei oblatæ, quàm ex parte oblationis est æquale sacrificio crucis: at sacrificium crucis fuit infiniti valoris: Ergo & sacrificium Missæ est tale.

3. *Secunda conclusio.* Nihilominus effectus illius est finitus; quia ille non debet mensurari secundum valorem & dignitatem sacrificij, sed secundum institutionem & promissionem Christi. Simile est in me- C ritis Christi, quæ secundum se fuerunt infiniti valoris, & tamen habuerunt effectum finitum ex ordinatione Dei.

APPENDIX.

An Christus aliquando appareat in sacrificio Missæ sub forma carnis, aut sanguinis, aut pueri. D

1. MAGNI Authores referunt huiusmodi apparitiones aliquando factas esse, vt Paschasius in lib. de Eucharistia cap. 14. Guitmundus lib. 3. de eodem Sacramento, Amphilochius in vita Basilij, vbi refert quendam Hebræum solitum fuisse videre infantem dari manducandum communicantibus. Et in quibusdam locis adhuc extat sanguis, qui hoc modo apparuit.

2. Solent autem tribus modis fieri huiusmodi appa- E ritiones. 1. virtute diuina. 2. per illusionem dæmonum. 3. ex vehementi imaginatione, vel læsione & debilitate phantasiæ. Igitur opus est discretione spirituum, ad dicernendum, an fiant hoc vel illo modo. Hæc regula seruanda est. Quando à Deo fiunt, potissimum fieri solent ad confirmãdum fidem de præsentia Christi in sacramento. Quod si fiant ob alium finem, res diligenter examinanda est. Maximè autem suspecta esse debet apparitio, quæ fit mulierculis.

3. Huiusmodi apparitiones dupliciter fieri possunt à Deo, vt notat D. Thomas 3. p. q. 76. art. 8. & alij passim. Primò facta immutatione ex parte videntium, vt quando quis putat se videre puerum aut

carnem in Euchariſtia, & tamen ex parte rei non ſit vlla mutatio. Secundò, facta immutatione ex parte Euchariſtiæ, vt quando reuera apparet ſpecies pueri vel carnis in Euchariſtia. Porrò, ad diſcernendum, an fiat mutatio ex parte videntium, an ex parte Euchariſtiæ, duplex ſignum adfertur à Diuo Thoma. Vnum eſt, ſi eodem tempore, vni aut alteri apparet forma pueri, & aliis forma hoſtiæ, mutatio ſit ex parte videntium tantum, & non ex parte Euchariſtiæ. Si enim fieret ex parte Euchariſtiæ, iam ab omnibus æqualiter percipereretur, & non ab vno vel altero tantum; niſi poſito nouo miraculo, quod non facile admitti debet. Alterum, ſi apparitio carnis aut pueri duret breui tempore, & ſtatim iterum appareat hoſtia, ſicut antea apparuerat; iam etiam mutatio tenet ſe ex parte videntium, non autem ex parte Sacramenti. Hæc ſigna probabilia ſunt.

4. *Dices.* Nulla apparitio deceptoria poteſt eſſe à Deo, quia Deus, ſicut non poteſt mentiri, ita non poteſt decipere aut fallere aliquem: ſed omnes apparitiones, quę ſunt ex parte videntium, nulla facta mutatione in euchariſtia, ſunt deceptorię, quia nihil aliud ſunt, quàm illuſiones ſenſuum: Ergo non fiunt à Deo. *Reſpondeo.* Ex hac æſtimandum eſt, an ſint deceptoriæ nécne. Si fiant per præſtigias & illuſiones dæmonum ad decipiendos homines, ſine dubio deceptoriæ ſunt. Si fiant à Deo, ad manifeſtandam præſentiam corporis Chriſti in Euchariſtia, vel ad ſimilem finem (vt factum eſt diſcipulis euntib⁹ in Emaus, quibus apparuit Chriſtus ſub ſpecie hominis peregrini) non ſunt deceptoriæ, ſed alicuius veritatis aut myſterij ſignificatrices. Huc ſpectat illud Auguſt. l. 2. quæſtionum euangelicarum. cap. 51. *Non omne, quod fingimus, mendacium eſt, ſed quando id fingimus, quod ſignificat nihil, tunc eſt mendacium. Cum autem fictio noſtra refertur ad aliquam ſignificationem, non eſt mendacium, ſed aliqua figura veritatis.*

5. Solet diſputari an in his apparitionibus, quando à Deo fiunt, præſertim facta mutatione ex parte Euchariſtiæ, videatur vera caro, aut ſanguis Chriſti; an tantum externa ſpecies carnis aut ſanguinis? Diuus Thomas., & nonnulli alij; putant videri ſolam ſpeciem carnis & ſanguinis, non ipſam carnem & ſanguinem. Ratio eſt, quia id, quod apparet, ſolet aliquando multis annis aſſeruari. Eſt autem indecens carnem aut ſanguinem Chriſti aſſeruari, extra corpus Chriſti. Multi tamen contrarium ſentiunt, vt Alexander Alenſis 4. pag. queſt. 53. membr. 4. artic. 3. Gabriel lect. 51. in Canonem, Palacius, diſtinct. 10. diſputat. vltima. Res incerta eſt, de qua nihil affirmare auſim.

FINIS.

Digitized by Google

R. P. MARTINI BECANI

SOCIETATIS IESV THEOLOGI

OPVSCVLORVM THEOLOGICORVM TOMVS TERTIVS

ARGVMENTVM CVIVSQVE OPVSCVLI.

PRimum *Opuſculum inſcribitur*, Examen Plagæ Regiæ. *In quo breuiter refellitur Conradus Graſerus Caluiniſta, qui ſcripſit Commentarium in Apocalypſin, ſub hoc titulo* Plaga Regia; *& in eo conatus eſt probare, Pontificem Romanum eſſe Antichriſtum, & omnes plagas, quibus afficiuntur Reges & principes ſæculares, à Pontifice Romano prouenire.*

Secundum Opuſculum inſcribitur, De fide Deo ſeruanda. *In quo proponitur quæſtio, An Monachi ſeruent Deo fidem, & ſint liberi in conſcientia, qui profugiunt ad Lutheranos & Caluiniſtas, & ibi vxores accipiunt, nulla habita ratione voti continentiæ, quo ſe ante obſtrinxerunt? Et reſoluitur in negantem partem.*

Tertium Opuſculum inſcribitur, Priuilegia Caluiniſtarum. *In quo recenſentur tredecim Priuilegia, collecta ex libris & doctrina Caluiniſtarum: & breuiter examinantur. Sunt autem hæc. 1. Omnes Caluiniſtæ ſunt ſancti ab vtero materno. 2. ſunt Sacerdotes Dei 3. ſunt certi de ſua ſalute & vita æterna. 4. norunt diſcernere inter Scripturas canonicas & non canonicas. 5. nunquam errant. 6 habent peculiarem doctrinam è cælo delapſam. 7 ad eam tamen non aſtringuntur. 8. habent etiam peculiare purgatorium. 9. impunè peccant. 10. impunè mentiuntur & calumniantur. 11. impunè maledicta & conuitia in alios iaciunt. 12. poſſunt ſuos Reges & Principes interficere. 13. liberi ſunt ab omni lege.*

Quartum Opuſculum inſcribitur, Quæſtiones Batauicæ. *In quo contra quendam Batauum Caluiniſtam diſputantur hæ quæſtiones. 1. an Caluiniſtæ ſint Euangelici. 2. an etiam Lutherani ſint Euangelici. 3 an & Batauus ſit Euangelicus. 4. an ſit Caluiniſta. 5. cur nomen ſuum non expreſſerit. 6. cur tam iracundè agat. 7. an Pontifex ſit Antichriſtus. 8 an Ieſuitæ ſint Regicidæ. 9. an ſint proditores. 10. an perduelles. 11. an ingrati in Regem Galliæ. 12. quid Rex Galliæ ſentiat de Ieſuitis. 13. an Rex Gallię fuerit vere Catholicus. 14. an Catholici in Concilio Tridentino decernant, hæreticis non eſſe ſeruandam fidem. 15. an hoc ipſum*

Digitized by Google

decernant in Concilio Constantiensi. 16. *an etiam in Lateranensi.* 17. *an decreta Pontificum hoc statuant.* 18. *an Catholici passim ita scribant & sentiant.* 19. *an Catholici reipsa non seruent hæreticis fidem.*

Quintum Opusculum inscribitur, Dissidium Anglicanum de Primatu Regis. *In quo ostenditur; Theologos Angliæ, qui defendunt Primatum sui Regis, dissidere inter se in his punctis.* 1. *an Rex Angliæ habeat aliquem Primatum in Ecclesia.* 2. *an Primatus ille sit Ecclesiasticus & spiritualis.* 3. *an Rex ab eo Primatu possit vocari Primas Ecclesiæ.* 4. *an ab eodem vocari possit supremum Caput Ecclesiæ.* 5. *an Primatus ille consistat in aliqua potestate vel iurisdictione Ecclesiastica.* 6. *an Rex ratione sui Primatus possit indicere Concilia & in ijs præsidere.* 7. *an possit leges Ecclesiasticas condere.* 8. *an beneficia Ecclesiastica conferre.* 9. *an Episcopos creare & deponere.* 10. *an contumaces excommunicare.* 11. *an Iudicem controuersiarum agere.* 12. *vnde Rex habeat suum Primatum.* 13. *an subditos possit cogere ad iuramentum Primatus.*

Sextum Opusculum inscribitur, Duellum Martini Becani Societatis Iesu Theologi, cum Guilielmo Thooker, Anglicanæ Theologiæ Professore, & Decano Ecclesiæ Lichefeldensis, De Primatu Regis Angliæ. *In quo discutiuntur hæc cap.* 1. *an Rex iure naturali habeat Primatum Ecclesiæ.* 2. *an iure diuino Veteris Testamenti.* 3. *an iure diuino noui Testamenti.* 4. *an iure ciuili vel canonico.* 5. *an consensu doctorum hominum.* 6. *an titulo præscriptionis.* 7. *an secundum principia suæ doctrinæ.* 8. *si Rex non habet Primatum Ecclesiæ, quodnam illius officium circa Ecclesiam sit. Et an omnem Ecclesiæ, & religionis curam abiicere debeat.*

Septimum Opusculum inscribitur, De Pontifice veteris Testamenti, & de comparatione illius cum Rege. *In quo agitur de his punctis.* 1. *De familia Pontificis.* 2. *de successione.* 3. *de consecratione.* 4. *de officio & potestate.* 5. *de vestibus & ornatu Pontificali.* 6. *de reditibus annuis.* 7. *de authoritate* 8. *de comparatione illius cum Rege, in variis capitibus.* 9. *quæ vtilitas hinc percipi possit.*

R. PATRIS

MARTINI BECANI SOCIETATIS IESV THEOLOGI, OPVSCVLVM

Primum.

EXAMEN PLAGÆ REGIÆ.

PRODIIT *nuper ex Heluetia ingens Tractatus cum hac inscriptione*: Plaga Regia, hoc est, Commentarius breuis, & perspicuus in Apocalypsin sancti Ioannis, quatenus hæc reconditissima Prophetia hucusque per decurrentia Ecclesiæ Catholicæ fata, impleta est, & hodie potissimùm implet ur. *Eius exemplar, diebus superioribus, ad me misit illustris Vir, Marcus Velserus, Duumuir Augustanus. Percurri obiter, & notaui, quæ festinanti occurrebant. Quid de eo sentiam patebit ex hoc breui Examine, quod subiicio; cuius hæc sunt capita.*

I. Quis sit author Plagæ Regiæ?
II. Quis Patronus, cui inscripta & dedicata est?
III. Quæ ratio nominis? seu, cur vocetur Plaga Regia?
IV. Quid argumenti tractet?
V. Quo spiritu ab authore conscripta sit?
VI. Quam certa sit eius doctrina? Ex quibus omnibus constabit.
VII. Quo loco habenda sit Plaga Regia?

Ex his paucis capitibus & meam sententiam de Plaga Regia, & illius pretium ac dignitatem facile intelliges prudens Lector. Quamuis enim, vt dixi, ingens Tractatu sit, qui vel sola mole ac quantitate posset hominem alias occupatum, à lectione deterrere; nihil tamen ingenti refutatione opus esse censeo. Aliud est, multa scribere; aliud benè, doctè & neruosè scribere. Multa congessit author Plagæ Regiæ; sed parum solidè probauit. Quid ergo multis refutare necesse est? Nisi quis otio abundet, quod sanè in me locum non habet. Itaque paucis & strictim cum homine agendum censui.

Digitized by Google

CAPVT I.

Quis sit author Plagæ Regiæ.

1. AVthor illius est Conradus Graserus, qui quidem & sacram Scripturam diligenter legisse, & multos annos in hoc Opere conscribendo laborasse, videri potest. At triplici nomine suspectum meritò se facit. 1. quia Caluinista est. 2. quia vbique seipsum laudat. 3. quia alios fastuosè præ se contemnit, mendaciis obruit, conuitiis infectatur, & scurriliter illudit. Hæc tria paucis explicabo.

2. Primò igitur Caluinista est. Quis autem nescit, quàm atrox blasphema, & pestilens Caluinistarum doctrina sit? Hactenus palam docuerunt hos Aphorismos: 1. Deum esse authorem peccati. 2. Deum prædestinare homines ad æterna supplicia, sine vlla ipsorum culpa. 3. Deum non sincerè, sed simulatè agere cum hominibus. 4. Christum non esse mortuum pro omnibus. 5. Imaginem Christi crucifixi nullo modo in templis tolerandam esse. 6. Sanctos, qui dicuntur cum Christo regnare, esse laruas, bestias, carnifices. 7. Peccatum originale non tolli per baptismum. 8. Ne reliqua tolli in Iustificatione, sed tantum tegi, seu occultari. 9. Omnia iustorum opera nihil aliud esse quàm sordes, inquinamenta, & peccata mortalia. 10. Gratiam Dei non sufficere ad benè agendum. 11. Omnes filios fidelium esse sanctos ab vtero materno, ac proinde non egere Baptismo. At nunc vlterius progressi, non sunt contenti illis Aphorismis, sed hos insuper Atheismos adiiciunt. 1. Deum non esse infinitum. 2. Deum non esse vbique præsentem. 3. Incertum esse, an Deus secundum substantiam sit alibi præsens, quàm in cælo. Et quod inde sequitur, Incertum esse, an Christus, cum in terris versatus est, fuerit verus Deus. 4. In Deo esse vera accidentia, realiter distincta à substantia Dei. 5. Decreta Dei (cuiusmodi est decretum prædestinationis, aut reprobationis, aut creationis mundi) non esse ab æterno. 6. Æternitatem Dei non esse indiuisibilem, & totam simul, sed successiuam. Ita Conradus Vorstius Caluinista in Tractatu de Attributis diuinis, quem nuper edidit. Quid nunc sperare possis à Grasero, qui eodem spiritu Caluinistico imbutus est? qui in eodem stadio currit, vt palmam Atheismi consequatur?

3. Et tamen vbique se laudat hic Author. Sed astutè. Nam in toto suo volumine, quod sanè ingens est, instituit perpetuum colloquium inter Danielem & Eusebium, Daniel Graseri personam sustinet. Eusebius laudatoris officio fungitur. Et quidquid alter dicit, hic approbat. Quis non videat ex composito rem geri? Non audebat Graserus in propria persona seipsum commendare. Hoc enim quiuis aduertisset. Igitur collocutorem adhibuit, qui applausu & præconio exciperet omnia, quæ ab ipso dicerentur. Et hoc strenuè fecit Eusebius. Sic enim passim loquitur: *Cogitationes tuæ mihi hic longius progredi videntur, quàm cuiusquam alterius.* Item: *Tu mihi caliginem, quæ hactenus in Vaticinij huius lectione oculos meos obfuscauit, paulatim abstergis.* Item: *Argutæ sunt hæ coniecturæ.* Item: *Iucunda sanè hæc, & notatu digna sunt.* Item: *in hoc tibi nemo contradicet.* Item: *Pulchræ sunt hæ cogitationes.* Item: *Hæc profectò per se pia sunt, & pro animo iucundissima.* Item: *Egregium profectò hoc & notatu dignum est.* His & similibus loquendi formulis vbique se laudat Graserus sub larua Eusebij collocutoris.

4. Sed qui seipsum tanti facit, quo loco habet alios A mortalium? Nullo, vel certè exiguo. Ne longus sim, ex vno hoc disce. Asserit in sua *Plaga Regia*, Prophetiam Apocalypsis aliis omnibus obscurem esse; sibi non item. Distinguit autem tria genera aliorum hominum. In primo ponit fanaticos. In altero, probos authores. In tertio, præceptores suos. Primos ait, latibula quærere: alteros, nemini satisfacere. Tertios, duri nimis iudicij esse. Addit, sibi præ cæteris obortam esse aliquam lucem, & per eam ingenti desiderio profundissima quæque scrutatum esse; nec suo conatui Dei benedictionem defuisse. In qua re planè similis est Pharisæo Euangelico. Nam perinde est, ac si dicat: Domine, gratias tibi ago, quia non sum sicut cæteri Apocalypsis interpretes, fanatici, nemini satisfacientes; velut etiam Præceptores mei, duri iudicij homines. Mihi vni lux oblata est: Ego profunda mysteriorum penetraui: meo conatui benedictio tua non deest. B

5. Nec abstinet à conuitiis. Pontificem vocat *Draconem tricipitem*: Pontifices, *quisquilias Mundi*. Et vt multa similia omittam, quibus omnia plena sunt, disertè affirmat, Spiritum sanctum quædam *ofcitanter* in Apocalypsi descripsisse: quædam *ad nauseam lectoris inculcasse*. Mendacia passim occurrunt. Ait, Catholicos palam docere, *Papam ne quidem à Deo posse iudicari*. Imò, *Papam habere potestatem dispensandi contra quatuor Euangelia, & contra Pauli Epistolas*. Omitto alia. Illud scurrile est, quod addit, Catholicos accuratè solitos esse disputare, *an mortaliter peccet, qui in Ecclesia pedit? An passeres, & alia bruta Ecclesiam defædamia, liceat excommunicare? An mater Maria, in filiæ conceptione, carnis delectationem senserit?* & quæ eiusdem farinæ sunt. Ergo ob has causas meritò suspectus est C Graserus cum sua Plaga Regia.

CAPVT II.

Cui Patrono inscripta & dedicata sit Plaga Regia?

1. SEreniſſimo Britanniæ Regi Iacobo inscripta & dedicata est, cum hoc titulo: *Fidei veri Catholicæ propagatori, ac defensori*. Non satis video, quò spectet hic titulus: aut qua conscientia, homo Caluinista, Regem illum appellet Catholicæ fidei defensorem ac propagatorem. Certè Rex Britanniæ Caluinista non est. Imò Caluinistas seu Puritanos (quod idem est) in sua monitoria præfatione ad Imperatorem, Reges, & Principes, miris modis execratur. Hæc enim de illis scribit: Primò, esse homines furiosos & incendiarios. Secundò, plus se fidei reperisse in efferis latronibus, quàm in Caluinistis. Tertiò, se non solùm à natiuitate continuo vexatum fuisse à Caluinistis, sed etiam in vtero materno propemodum extinctum antequam nasceretur. Quartò, se in suo libro ad filium, multo acrius ac vehementius in Caluinistas, quàm in Pontificios inuectum esse. Denique, se eidem libro prolixam in odium Caluinistarum, præfationem apologeticam præfixisse. Hæc & similia habet Rex. Quid ergo homini Caluinistæ in mentem venit, vt hunc ipsum Regem, qui tantus Caluinistarum hostis & persecutor est, tam insigni ac speciosо titulo exornare ausus sit. D E

2. Vt res fit clarior, addam duo dilemmata. Vnum, vel Rex Britanniæ verè Catholicus est, vel non est. Si Catholicus est, certè Caluinistæ Catholici non sunt, quos Rex Catholicus persequitur. Si Catholicus non est, cur Caluinista Catholicæ fidei defensorem appellat? Hic sanè alterutrum fateri necesse est, aut Caluinistam mendacem esse, si Rex Catholicus non est: aut

hæreticum esse, si Rex Catholicus est. Nec video, quomodo elabi possit.

3. Alterum, Author Plagæ Regiæ, vel habet veram doctrinam, vel falsam: Si falsam, cur eam Regi Catholico obtrudit? an Regem Catholicum falsitatis Patronum fore existimat? Si veram, quomodo Regem Catholicum à falsitate vindicabit? Nam Rex in multis contrarium sentit, vt c. 6. demonstrandum est.

4. Sed video me frustra hic hærere. Aliud mysterium latet in hac inscriptione. Aliud, quam fidem Catholicam spectauit Graserus, quando Regi Britanniæ, tanquam Catholicæ fidei propagatori, Plagam Regiam dedicauit. Quid illud? Facilè coniiciam, quod res est. Sperauit fore, vt vel thesaurum à Rege potentissimo per huiusmodi blandimenta extorqueret, vel certè in Angliam ad lautiorem mensam euocaretur. Hic enim est scopus, in quem collimant eiusmodi Nouatores. Vereor tamen, ne Rex fucum aduertat, præsertim si Sacellanus ei ad manum sit.

CAPVT III.

Quid sibi velit hoc nomen Plaga Regia?

1. GRaserus inscripsit librum suum, *Plagam Regiam*. Hoc dupliciter potest intelligi. Primò, actiuè, quasi Reges plagam aliis immittant. Secundò passiuè, quasi plagam ab aliis patiantur. Igitur Graserus in Præfatione ait; se posteriori modo intelligere. Vult enim hac libri inscriptione significare, Reges & Principes insignem plagam accipere, propter quorundam hominum improbitatem. Et ita est. Insignem plagam accipiunt ab ipso Grasero, qui toto suo volumine id potissimùm contendit, Pontificem Romanum esse Antichristum; & omnes Pontifici Romano adhærentes, esse Antichristianos. Nunc autem constat, plerosque Reges & Principes adhærere Pontifici in causa religionis ac fidei; vt Imperatorem, Reges Galliæ, Hispaniæ, Poloniæ, Hungariæ, Archiduces Austriæ, Duces Bauariæ, Lotharingiæ, Burgundiæ, Brabantiæ, Franconiæ, Hetruriæ, Principes Electores, Moguntinum, Treuirensem, Colonien sem, & alios complures. Igitur hi omnes à Grasero pro Antichristianis habentur. An non insignis hæc plaga est?

2. Velim tamen à Grasero diserte intelligere quinam illi reges sint, in quorum gratiam Plagam Regiam conscripsit? An illi, qui iam nominati sunt? an potius Rex Britanniæ, cui Plaga Regia dedicata est? Vtrique sanè, & actiuè & passiuè se habent in hoc negotio. Priores quidem actiuè, quia iussè persequuntur Caluinistas: passiuè, quia à Grasero Caluinista habentur pro Antichristianis, vt dictum est. Id multo clarius est in Rege Britanniæ. Is enim insignem plagam immisit Caluinistis, quando eos in sua monitoria præfatione, appellauit hæreticos, furiosos, incendiarios, & efferis latronibus deteriores. Et iam ante, luculentam plagam à Caluinistis acceperat, quando in vtero materno, vitæ ipsius insidiati sunt, antequam in lucem ederetur.

CAPVT IV.

Quid argumenti tractet author Plagæ Regiæ?

1. EXplicat ferè totam Apocalypsin B. Ioann. Et potissimùm persequitur septem Epistolas, quæ scriptæ sunt ad totidem Ecclesias Asiaticas, septem Sigilla, quæ à nemine, nisi ab Agno, aperiri poterant, septem Tubas, quæ à totidem Angelis inflatæ sunt, & septem Phialas, quæ à septem Angelis effusæ. His omnibus contineri ait varia Plagarum genera, quæ ecclesia nunc patitur ab Antichristo, & iam ante ab illius præcursoribus passa est. Et in hunc scopum omnia dirigit, vt ostendat, Papam esse Antichristum: & omnes Plagas à Papa in ecclesiam & Christianos Reges ac Principes deriuari.

2. Atque hæc est summa totius operis, quod specialim diuiditur in tres tractatus. Primus inscribitur, *Hypothesis Plagæ Regiæ*. Secundus, *Historia Plagæ Regiæ*. Tertius, *Illustratio Plagæ Regiæ*. In Hypothesi explicat Graserus septem Epistolas, septem sigilla, septẽ tubas, & quinque priores phialas; in Historia, sextam & septimam phialam, & multa alia de Dracone, bestia, & pseudopropheta. Hæc autem explicatio, vt supra insinuaui, in eum finem ab eo suscepta est, vt populo scilicet persuadeat, Pontificem Romanum esse verum Antichristum. at hoc ipsum confirmat in tertio Tractatu, id est, in illustratione Plagæ Regiæ. At quomodo confirmat? Non aliter, quàm nocturna quadam visione, quam dicit F. Nicolao, Heluetio Eremitæ diuinitus obtigisse. Ea secundum Graserum sic habet.

Visio Nicolai Eremitæ secundum Graserum.

3. Apparuit F. Nicolao splendens ac perlucidus circulus, seu rotundus campus, in quo inclusum erat caput Papale, redimitum trifido diademate, & in eius fastigio, orbiculus cum cruce. Facies illius capitis erat rubicunda, vultus atrox & valde minax, frons corrugata, truces & micantes oculi, barba hirsuta, cana, & in tres cirros discreta, superius labrum mystace prominente ferociens. Ex circumferentia circuli tres gladij tendentes in faciem Papæ, quorum primus ex imo circuli, per barbam Papæ, in os eius ingrediebatur: reliqui duo ab vtroque latere oculos fodicabant. Contra hos tres gladios, alij totidem ex ipso capite Papali exibant, quorum duo ex naribus, versus vtrumque circuli latus tendebant; tertius ex fronte sursum porrigebatur.

Interpretatio visionis secundum Graserum.

4. Hanc visionem interpretatur Graserus hoc modo. 1. Splendens & pellucidus campus est Ecclesia Papistica, seu totius ille terrarum campus, in quo Papa dominatur. 2. Triplex diadema impositum capiti Papali, significat triplicem potestatem, seu tyrannidem Papæ. 3. Facies rubicunda, vultus atrox & minax, frons corrugata, truces & micantes oculi, significant illius sæuitiam & crudelitatem, quam exercet in pios Caluinistas. 4. Barba hirsuta, designat syluam traditionum, quæstionum, & legum Pontificalium, ac supellectilis

templariæ. 5. Tres cirri barbæ, ſunt Scholaſtici, Canoniſtæ, Monachi. Neque huc propriè ſpectant Ieſuitæ, qui potius ſunt quinta eſſentia ex illis omnibus diſtillata. 6. Tres gladij ex circulo in caput Papale tendentes, ſunt reformati ſeu Euangelici, qui Papatum oppugnant. 7. Tres alij, ex capite Papali verſus circulum egredientes, ſunt Catholici, qui Papatum defendunt. Et quidem duo illi, qui ex naribus procedunt, repræſentant duplicem Papæ iuriſdictionem ordinariam, nempe ſpiritalem & temporalem, eóq; ſpectant omnes Pontificij, qui hactenus ordinariè pro Papa pugnarunt. At tertius, qui ex fronte ſurſum accendit, deſignat Ieſuitas, qui ſubtilitate & acuimine plus aliis valent & ſunt quaſi extraordinarij & priuilegiati Papæ defenſores. Porrò, quod vtrinque ſint tres gladij, nec plures pro Papa, quàm contra Papam, manifeſtum ſignum eſt, Pontificios & reformatos pari conatu inter ſe contendere, & æquali ferè numero, hos Papam oppugnare, illos defendere.

Vtilitas viſionis.

5. Ex hac ſua interpretatione concludit Graſerus, quod vult, nempe Papam eſſe Antichriſtum, & omnes plagas, quibus Eccleſia diuinitus ponitur & affligitur, à Papa tanquam vero Antichriſto, prouenire. Si totam rem in ſyllogiſmum coniicias, emerget hoc argumentum: Quidquid nocturna viſio F. Nicolai Heluetij, iuxta Graſeri interpretationē ſignificat, hoc ſine dubio credendum eſt, & à ſereniſſimo Britanniæ Rege, tanquam fidei verè Catholicæ propagatore ac defenſore, pro articulo reformatæ religionis acceptandum. At illa viſio, iuxta Graſeri interpretationem (tantoperè ab Euſebio commendatam) ſignificat, Papam eſſe Antichriſtum: Ergo ſine dubio hoc credendum eſt, & à ſereniſſimo Britanniæ Rege, tanquam fidei verè Catholicæ propagatore & defenſore, pro articulo reformatę religionis acceptandum. Atque hæc eſt medulla & ſuccus Plagæ Regiæ.

CAPVT V.

Quo ſpiritu à Graſero ſcripta ſit Plaga Regia?

1. RECTÈ nos monet Apoſtolus 1. Ioan. 4. 1. *Charissimi, nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint.* Cauſam addit: *quia multi Pſeudoprophetæ exierunt in mundum.* Multi iactant, ſe habere Spiritum Dei qui tamen agitantur ſpiritu vertiginis & mēdacij. Igitur opus eſt diſcretione ſpirituum, quam non omnes habent. Habuerūt illam Apoſtoli & Prophetę, qui ſciebant, ſe ſcribere dictante Spiritu ſancto, quæ ſcribebāt. Habuit Lutherus, qui ſciebat, à diabolo ſuggeri ſibi argumenta contra ſacrificium Miſſæ. At non habuit Zuuinglius, qui dubitabat, ater an albus eſſet ſpiritus, qui illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, metaphoricè intelligenda eſſe, inſpirauit.

2. Quid dicimus de Gratero? quo ille ſpiritu dictante, ſcripſit Plagam Regiā? Scio Caluiniſtas, inter quos Graſerus eſt, ſolitos eſſe gloriari de quodam priuato ſpiritu, cuius interna teſtificatione hæc duo beneficia conſequi ſe aiunt. 1. quod certi ſint de ſua prædeſtinatione & vita æterna. 2. quod infallibiliter norint diſcernere inter Scripturas diuinas & non diuinas. Ab hoc ſpiritu vocant ſe Θεοδίδακτους, id eſt, à Deo doctos, quia ſcilicet per hunc priuatum ſpiritum docentur immediatè à Deo, quod ſint filij Dei, & quod hæ ſcripturę pro canonicis admittendæ ſint, illæ reſpuendæ. De hoc ſpiritu multa dixi in Libello de Circulo Caluiniſtico, contra Dauidem Paręum Caluiniſtam Heidelbergenſem. Neque hoc loco de eo agimus, duplici de cauſa. Primò, quia conſtat, eſſe ſpiritum mendacij & erroris, iuxta illud 1. Ioan. 2. 4. *Qui dicit, ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in hoc veritas non eſt.* At Caluiniſtæ, quando loquuntur ex inſtinctu priuati ſpiritus, dicunt, ſe noſſe Deum, & eſſe filios Dei; & tamen mandata eius non cuſtodiunt, quia dicunt ea eſſe impoſſibila: Ergo Caluiniſtæ, quando loquuntur ex inſtinctu priuati ſpiritus, mendaces ſunt, & veritas in eis non eſt. Secundò, quia priuatus hic ſpiritus, præterquam quod mendax ſit, non pertinet ad noſtrum inſtitutum. Non enim diſputamus, an Graſerus in Plaga Regia interpretatus ſit Apocalypſin ex inſtinctu priuati ſpiritus, necne? Conſtat non ita eſſe. Alioqui, cum hic ſpiritus communis ſit omnibus Caluiniſtis, omnes potuiſſent Apocapſin interpretari, non minus fœliciter quàm Graſerus; cum tamen, ipſo teſtante, ſecus res habeat. Vult enim, neminem hactenus penetraſſe myſteria, quæ in Apocalypſi reuelata ſunt: et ſibi ſoli hanc laudem reſeruatam eſſe, non obſcurè ſignificat.

3. Debet igitur hic eſſe ſtatus quæſtionis, an præter illum priuatum ſpiritum, qui omnibus Caluiniſtis cōmunis eſt, detur aliquis alius, qui ſpeciatim & quaſi extraordinariè conceſſus ſit Graſero in explicanda prophetia Apocalypſis? Vel, quod eodem recidit, An Graſerus, tanquam nouus Eliſæus habeat duplicatum ſpiritum; vnum communem cum aliis Caluiniſtis, cuius inſtinctu certus ſit, ſe eſſe filium Dei: alterum ſibi, proprium ac peculiarem, qui veram interpretandi rationem illi inſpirarit? Difficilis quæſtio: de qua ita ſentio. Nouū & extraordinariū ſpiritū Graſero datum eſſe, non à Deo, ſed aliunde. Nouus ſanè eſt, quia antiqui interpretes illum non habuerunt. Nemo vnquam eo ſenſu interpretatus eſt Apocalypſin, quo Graſerus. Extraordinarius eſt, quia præter communem ordinem vni Graſero communicatur. At Deo tamen non eſt; quod his tribus argumentis oſtendo.

I. ARGVMENTVM.

Quod ſpiritus Graſeri non ſit à Deo.

4. Spiritus Dei non ſolet dictare mendacia, conuitia, ſcurrilitates. At Graſerus in plaga Regia ſcribit multa mendacia, conuitia, ſcurrilitates, vt ſupra oſtenſum eſt: Non ergo ex Spiritu Dei id facit, ſed diaboli. Nam Spiritus Dei in eo diſtinguitur à ſpiritu diaboli, quod hic mendacij, ille veritatis ſit author & inſpirator. De altero intelligitur illud 3. Reg. 22. 22. *Ero ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius.* et Ioann. 8. 44. *Vos ex patre diabolo eſtis, qui in veritate non ſteterit. Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax eſt, & pater eius.* De altero verò illud, Ioan. 14. 16. *Ego rogabo Patrem, & dabit vobis Spiritum veritatis.* Et cap. 15. 26. *Mittam vobis à Patre ſpiritum veritatis.* Igitur Graſerus inter illos computandus eſt, de quibus prædixit Apoſtolus 1. Timoth. 4. 1. *Spiritus manifeſte dicit, quia in nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum.* et quem fructum ſperare inde poteſt? Audi Prophetam Pſal. 5. 7. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* Idem eſt fructus conuitiorum & ſcurrilitatis, Matth. 5. 23. Epheſ. 4.

II. ARGVMENTVM.

5. Quod à Deo inſpiratur, non debet haberi pro probabili tantum coniectura, ſed pro certa & infallibili veritate: At omnia ferè, quæ Graſerus adfert in Plaga Regia (exceptis mendaciis, cõuitiis, & ſcurrilitatibus) ſunt probabiles tantum coniecturæ. Ergo non ſunt inſpirata à Deo. Maior clara eſt. Minorem concedit Graſerus cum Euſebio. Nã alter fatetur, ſe meras cõiecturas adferre; alter eas approbat & collaudat. Verba Graſeri ſunt hæc: *Ex Prophetæ contextu non deſunt indicia, ex quibus probabiles coniecturæ peti poſſunt.* Item: *hæc meam de temporis momento coniecturam, ſatis, vt ſpero, probant.* Item: *Coniecturam meam probat materia huius grandinis, à Spiritu ſancto non fruſtra deſcripta.* Item: *Ex capite primo non obſcura coniectura petuntur.* Hæc & ſimilia habet Graſerus ad nauſeam. Cui identidem Euſebius: *Arguta hæc eſt coniectura.* Item: *Ne hæc quidem coniectura abſurda eſt.* Item: *Probabiliter coniicis.* Item: *Et mihi coniectura hæc omnium probatiſſima videtur.* Item: *Coniectura hæc non adeò abſurda, ſed tamen nihil amplius, quàm coniectura eſt.* Item: *Dicerem, ne hanc quidem coniecturam valde abſurdam eſſe, ſi paulò certiori fundamento niteretur.* Item: *Vnde tu vero hoc coniicis?* Item: *Coniectura hæc mihi ſatis adhuc infirma, & inſuper obſcura videtur.* Item: *Hæc tamen, nemini ſi nuda coniectura ſunt.* Vno verbo, omnia coniecturis aguntur. Et auſim aſſerere, toties repeti nomen *Coniectura*, vt ex eo ſolo repetito, libellus confici poſſit.

6. *Dices*; Coniecturæ ſæpè ſunt à Spiritu ſancto, vt patet in coniecturis Ioſephi & Danielis: ergo ſaltem non omnes reſpuendæ ſunt. *Reſpondeo*: Neque nos omnes reſpuimus. Sed neque omnes admittimus. Igitur iudicio opus eſt. Vt hoc clariùs intelligatur, notandum eſt, varias eſſe coniecturas, quæ tamen ad quinque capita reuocari poſſunt. 1. quædam immediatè ſuggeruntur à Deo. 2. aliæ à diabolo. 3. nonnullæ ſumuntur ex ſignis naturalibus. 4. multæ ex ſignis moralibus. 5. nec paucæ ex apprehenſione ſeu phantaſia alicuius priuati hominis. Itaque aliæ ſunt diuinæ, cuiuſmodi fuerunt Ioſephi & Danielis, Gen. 40. & Dan. 2. Aliæ diabolicæ, cuiuſmodi fuerunt Ariolorum, magorum & maleficorum apud Chaldæos, Dan. 2. Aliæ naturales, cuiuſmodi ſunt Mathematicorum, qui ex ſignis & diſpoſitionibus naturalibus coniiciunt de futura pluuia vel ſerenitate, Matth. 16. 3. *Facto veſpere dicitis ſerenum erit: rubicundum eſt enim cælum. Et manè: Hodie tempeſtas: ruilat enim triſte cælum.* Eodem ſpectant coniecturæ Medicorum, qui ex varia corporum & humorum diſpoſitione coniectant de ſtatu valetudinis. Aliæ morales, cuiuſmodi ſunt virorum prudentium, qui ex moribus & vita aliorum ſæpè coniiciunt, qualis quiſque euaſurus ſit. Aliæ denique phantaſticæ, cuiuſmodi ſunt eorum hominum, qui aut phantaſiam habent læſam, aut opiniones præconceptas, aut iudicium perturbatum, aut pertinax propoſitum perſiſtendi in ſententia. Sub quo genere cotinentur Lunatici, febricitantes, hæretici, & ſimilis farinæ homines.

7. Iam, vt ad propoſitum redeamus, Graſeri coniecturæ diuinæ nõ ſunt. Hoc patet ex citatis illius & Euſebij verbis. Aiunt enim eſſe coniecturas *nudas, probabiles, infirmas, obſcuras.* Et nihil aliud, *quàm coniecturas*; neque *certo niti fundamento*: quod de diuinis dici non poteſt. Accedit, quod ſæpe ſint ineptiſſimæ, quas ne Euſebius quidem probare auſit. Cuiuſmodi eſt illa, qua conatur efficere, per XXIV. ſeniores (quorum fit mentio Apocal. 4. & ſæpè alibi) intelligi oportere Canonem librorum veteris Teſtamenti, vel certè Scriptores illorum. Eſt autem hæc coniectura: Ioannes cap. 10. v. 7. citat aliquid ex veteri Teſtamento, cum ait: *In diebus vocis ſeptimi Angeli, cùm cœperit tuba canere, conſummabitur myſterium Dei, ſicut euangelizauit per ſeruos ſuos Prophetas.* Ergo coniici poteſt, per 24. ſeniores intelligi Canonem veteris Teſtamenti. Quis non rideat hanc coniecturam? et tamen *arguam* eſſe vult Euſebius. Sed parum argutè. Niſi & hanc argutam eſſe velit. Ioannes cap. 10. v. 7. citat aliquid ex veteri Teſtamento: ergo coniici poteſt per quatuor animalia (quorum etiam fit mentio cap. 4.) intelligi Canonem veteris Teſtamenti. Et ſimiliter hanc Chriſtus in euangelio citat multa ex veteri Teſtamento: Ergo coniici poteſt, per duodecim Apoſtolos, de quibus in eodem Euangelio agitur, intelligi Canonem veteris Teſtamenti. Apage cum iſtis coniecturis. et quis credat diuinas eſſe?

8. Sed neque naturales aut morales ſunt. Non enim ex ſignis & diſpoſitionibus naturalibus, nec item ex vita & moribus præſentibus coniectat Graſerus, per 24. ſeniores intelligi Canonem veteris Teſtamenti, & per quatuor animalia, Canonem noui Teſtamenti, & per mare vitreum, Scripturam ſine Traditionibus, & per duos teſtes, Ioannem Huſſium & Hieronymum Pragenſem; & quæ ſimilia ſunt. Vnde ergo? Multa coniicit ex Scripturis perperam intellectis; multa ex præconceptis opinionibus; multa ex odio in Catholicos ſeu Pontificos; multa ex propria phantaſia & imaginatione. Vnde neceſſe eſt, ſi non diabolicas, ſaltem phantaſticas eſſe ipſius coniecturas.

III. ARGVMENTVM.

9. Qui in docendo & interpretando ſibiipſi contrarius eſt, non docet & interpretatur ex inſtinctu Spiritus ſancti: Graſerus in docendo & interpretando ſibiipſi contrarius eſt: Ergo non docet & interpretatur ex inſtinctu Spiritus ſancti. Maior patet ex illo 1. Corinth. 14. 33. *Non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis.* Minorem probo triplici exemplo, multis aliis prætermiſſis. Primum eſt, quia Graſerus docet, plagas Apocalypticas ita ſibi inuicem ſuccedere, vt priores non ceſſent, ſuperuenientibus poſterioribus, ſed potius intendantur & augeantur. At poſtea contrarium docet. Nam in explicatione phialarum dicit, per quintam phialam intelligi tenebroſam ignorantiam, quæ fuit in Papatu tempore Concilij Conſtantienſis. Mox addit, ſub phiala ſexta veniſſe Ieſuitas, qui ſtudio & doctrina plus omnibus profecerint, & Papatum illuſtrarint. Si ita eſt, ergo tenebroſa ignorantia Papatus, quę erat plaga quintę phialę, nõ eſt intẽſa & aucta, ſuperueniente plaga ſextæ phialæ, ſed vel omninò ſublata, vel certè valde imminuta. Ergo falſum eſt, quod antè dixit priores plagas intendi & augeri per acceſſum poſteriorum.

10. Alterum eſt, quia ponit hoc diſcrimen inter plagas ſigillorum & plagas tubarum, quod hæ ſint ſpirituales, & Eccleſiæ vitalia, id eſt, fidem & doctrinam corrumpant illæ externæ & corporales (vt peſtis, fames, perſecutio, terræ motus) quæ potius purgant & vegetiorem faciunt Eccleſiam. At paulò poſt dicit, plagas priorum tubarum eſſe externas, & non corrũpere fidem, ſed tantum externa fidei inſtrumenta: plagas verò poſteriorum tubarum eſſe internas, & corrumpere ipſam fidem. Hinc colligo has duas contradictorias propoſitiones. Prior eſt, omnes plagæ tubarum ſunt ſpirituales, & corrumpunt vitalia Eccleſiæ. Poſterior, aliquæ plagæ tubarum non ſunt ſpirituales, nec corrumpunt vitalia Eccleſiæ.

11. Tertium eſt, quia dicit, ad clangorem quintæ tubæ proſiliiſſe locuſtas ad vexandam Chriſti Eccleſiam. Et per locuſtas intelligi quatuor hominum genera. 1. Cleri inferioris ordinis. 2. Doctores Scholaſticos & Canoniſtas. 3. Religioſos Monachos. 4. Ieſuitas, quos ait præ omnibus eminere. At paulò poſt dicit, Ieſuitas ortos eſſe ſub ſexta phiala. Quomodo ergo verum eſt, proſiliiſſe ad clangorem quintæ tubæ? Nam inter quintam tubam & ſextam phialam, iuxta Graſeri computatum, multi anni interceſſerunt. Vel ergo neceſſe eſt Ieſuitas proſiliiſſe in Eccleſiam, multis annis, antequam nati eſſent, quod eſt inſigne paradoxum, vel Graſerum apertè ſibi contradicere, quod veriſſimum eſt. Omitto ſimiles contradictiones, quæ plurimę ſunt. Nam ex his paucis facilè intelligis, doctrinam Graſeri à Deo non eſſe.

CAPVT VI.

Quàm certa ſit doctrina Plagæ Regiæ.

1. DOctrina Plagæ Regiæ, vt ſupra dixi, continet interpretationem Apocalypſis. Igitur quæſtio eſt quàm certa ſit hæc interpretatio. Ne ipſe quidem Graſerus, aut Eulebius auſit affirmare, omninò certam eſſe. Ego verò planè incertam, fallacem, & quod amplius eſt, falſam eſſe contendo. Quod quidem ex dictis facilè probari poteſt his tribus argumentis. 1. quia continet multa mendacia & conuitia. 2. quia nititur meris cõiecturis. 3. quia ſibi ipſi contraria eſt. Addo hæc noua argumenta. 1. quia repugnat communi conſenſui aliorum Interpretum. 2. quia fundatur in falſo principio. 3. quia non aliter probatur & illuſtratur à Graſero, quàm nocturna viſione Nicolai Heluetij. 4. quia contradicit Regi Britanniæ, quem tamen agnoſcit defenſorem Catholicæ fidei. De his ſingulis dicam breuiter.

I. ARGVMENTVM.

2. Qui diſcedit à communi ſententia omnium aliorum Interpretum, tam antiquorum, quam recentium, fateri debet, vel ſe errare, vel omnes alios: Graſerus in explicanda Apocalypſi diſcedit à communi ſententia omnium aliorum Interpretum, tam antiquorũ, quàm recentium. Ergo fateri debet, vel ſe errare, vel omnes alios. Non poſterius: Ergo prius. Maior per ſe nota eſt. Minorem concedit Graſerus. Nam in Præfatione Plagæ Regiæ ſic ait: *In horum myſteriorum explicatione ita verſatus ſum, vt antiquos, ſicut & recens poſitos Interpretum limites aliquoties tranſgreſſus ſim.* Non aliquoties tantum, ſed vbique ferè. Nam poſt pauca ita pergit: *In iſtarum rerum applicatione, meo quidem iudicio, vt paulò ante iudicatum eſt, vſus ſum, vt nullius hominis authoritatem mihi paſſus ſim præſcribere.* Ne quidem ſanctorum Patrum? Non, inquit: Nam *præſtantiſſimos etiam Patres impegiſſe conſtat.*

3. Igitur Graſerus in explicanda & applicanda Prophetia Apocalypſis, vſus eſt ſuo ſolius iudicio, & aliorum omnium, tam antiquorum, quàm recentium Interpretum limites tranſgreſſus eſt. Quid ergo de ipſo ſtatuendum? Alterutrum ſanè è duobus: aut inſigniter ſuperbum ac arrogantem eſſe, qui omnibus falſuosè contemptis, ſolus ſapere videri vult; aut ſpeciatim à Deo illuminatum, qui ea myſteria penetrarit, quæ ab omnibus aliis ſunt hactenus ignorata. Certè ab arrogantia hominem excuſare non poſſum. Sic enim inter cætera ſcribit. *Video pleroſque fanaticos cum ſuis opinionibus, ſe ſub iſtarum viſionum obſcuritate, tanquam denſo vepreto occultare, & latibula quærere. E contrario, ex probatis Authoribus vix quiſquam mihi ſatisfacit. Noſtrorum verò olim Præceptorum, de hac ipſa prophetia, valde dura, vt nihil amplius dicam, iudicia ſunt.* Perinde eſt, ac ſi dicat; Alij omnes, aut fanatici ſunt; aut mihi non ſatisfaciunt, aut nimis dura iudicia habent. ergo, nec fanaticus ſum, & omnibus abundè ſatisfacio, & moderatum iudicium habeo. Niſi fortè ſit verius: Alij fanatici ſunt, ego lunaticus: alij mihi non ſatisfaciunt, ego nemini: alij habent dura iudicia, ego ſtulta & temeraria. at ſic res habet.

II. ARGVMENTVM.

4. Illa doctrina & Interpretatio non poteſt eſſe vera quæ fundatur in falſo principio: Tota Graſeri doctrina & interpretatio Apocalyptica fundatur in falſo principio: ergo non poteſt eſſe vera. Maior per ſe patet. Minorem probo quia tota interpretatio fundatur in hac baſi, quod putet, plagas Apocalypticas, quæ in ſeptem Epiſtolis, ſigillis, tubis & phialis continentur, eo ordine ſibi inuicem ſuccedere, quo à Ioanne recenſentur, ita vt primo loco eueniant plagæ Epiſtolarum, deinde ſigillorum, mox tubarum, denique Phialarum. Hæc, inquam, eſt baſis totius ſubſtructionis Graſerianæ. Sic enim loquitur, *Notari velim, res Apocalypticas ſtatim ab illarum reuelatione in mundo operari cœpiſſe: ea videlicet ratione, vt ab eo tempore curſum ſuum ad nos vſque, motu ſucceſſiuo peregerint.* Et iterum: *Omnino puto, Ioannem continuata temporis ſerie integram hiſtoriam ſcribere.* Et paulo poſt: *Sigilla Tubas, tubæ phialas ex ſe pariunt, ita vt præcedentis plagæ vltimum inſtrumentum ſequenti aditum paraſſiciat.* Et rurſum. *Hæ plagæ ratione ortus & immiſſionis, vna poſt alteram ſibi inuicem ſuccedunt.*

5. At hæc baſis infirma eſt. Nam Ioannes in prædicendis futuris euentibus, non ſeruat ordinem temporis & ſucceſſionis, ſicut hiſtorici faciũt, ſed inſtar aliorum Prophetarum, ſæpe ea prius recenſet, quæ poſterius euẽtura ſunt: & viciſſim ea poſterius recenſet, quæ prius euentura ſunt. Hoc manifeſtè patet ex cap. 11. v. 15. vbi in plaga Tubæ ſeptimę refert ea, quæ poſt mortem Antichriſti, circa diem iudicij euentura ſunt. Sic enim habet: *Septimus Angelus tuba cecinit, & facta ſunt voces magnæ in cœlo, dicentes: Factum eſt regnum huius mundi, Domini noſtri & Chriſti eius, & regnabit in ſecula ſeculorum, Amen. Et 24. ſeniores ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt Deum dicentes: Gratias tibi agimus Domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es, quia accepiſti virtutem tuam magnam, & regnaſti. Et iratæ ſunt Gentes, & aduenit ira tua, & tempus mortuorum iudicari, & reddere mercedem ſeruis tuis Prophetis, & Sanctis, & timentibus nomen tuum puſillis & magnis.*

6. Hæc omnia pertinent ad diem iudicij. Tunc enim perfectè regnabit Chriſtus in hoc mundo. (1. Corinth. 15. 24. & Hebr. 2. 8.) nunc iudicabuntur mortui, & quiſque pro ſuo merito accipiet retributionem. at hoc eſt, quod idem Ioannes prædixit c. 10. v. 7. *In diebus vocis ſeptimi Angeli, cum ceperit tuba canere conſummabitur myſterium Dei.* Quid clarius? Et tamen poſt vocem ſeptimi Angeli ſequuntur ſeptem phialæ, in quibus multa prædicuntur, quæ ſecundùm Graſerum, iam reipſa tranſierunt. Falſum ergo eſt, quod fundamenti loco ponit Graſerus, Ioannem in plagis recenſendis ſeruare ordinem temporis & ſucceſſionis. at communi Prophetarum mori contrarium eſt. Solent enim in futurorum prædictionibus ea ſæpe coniungere,

quæ ratione temporis maximè inter se distant: & ab eo, quod in manu habent, repentè ad aliquid remotissimum, quasi impetu quodam abrepti, transuolare; vt passim videre est in Isaia, Ezechiele, & alijs. Quod etiam fecit Christus, Matth. 24. vbi assumpto Prophetæ officio, immediatè coniunxit extremum diem iudicij cum excidio vrbis Hierosolymitanæ, quæ tamen temporibus disiunctissima sunt. Simile quid Ioannem fecisse, certum est.

III. ARGVMENTVM.

7. Qui suam doctrinam, interpretationem & coniecturas non aliter probat & illustrat, quàm incerta visione vnius hominis, quem habet pro idololatra & Antichristiano; illius doctrina, interpretatio & coniecturæ non possunt esse certæ, sed potius suspectæ: Graserus suam doctrinam, interpretationem & coniecturas non aliter probat & illustrat, quàm incerta visione Nicolai Helvetij, quem habet pro idololatra & Antichristiano: Ergo doctrina, interpretatio & coniecturæ Graseri non possunt esse certæ, sed potius suspectæ. Maior est perspicua. Minor habet duas partes. Prior est, quod visio Nicolai, qua Graserus probat & illustrat suam interpretationem & coniecturas, sit incerta. Posterior, quod Graserus eundem Nicolaum habeat pro idololatra & Antichristiano.

8. Priorem sic probo: Graserus circa illam visionem tria supponit, in quibus fundatur tota ipsius probatio seu illustratio. Primò, quòd facta sit eo modo, quo ab ipso recensetur. Secundò, quòd à Deo facta sit. Tertiò, quòd ipse veram eius interpretatiom sit assecutus. At hæc omnia dubia & incerta sùt. Ergo tota probatio dubia & incerta est. Singula ostendo. Primò, incertum est, an visio eo modo contingerit, quo à Grasero describitur. Hoc ipsemet fatetur in persona Eusebij his verbis: *Pontificij eam aliter, aliter alij exprimunt & depingunt*: et paulò post in propria persona: *Ego nonnisi vnam apparitionis istius picturam, & descriptionem vidi, quam ex Carolo Bouillo Lutherus, & post hunc alij producunt, quorum vestigijs me insistere fatear.* Igitur cum visio illa seu apparitio, quæ Nicolao Helvetio facta esse dicitur, variis modis describatur & pingatur: Graserus eam descriptionem & picturam elegit, quam Luthero placuisse videt. At, vnde constat, hanc veram esse præ cæteris? Quid si cæteræ verè sint, hæc falsa? Secundò incertum est, vel saltem Graserus certò sibi persuadere non potest, visionem illam, quocunque modo facta sit, à Deo oblatam esse. Nam ipse, sicut & cæteri Caluinistæ, solet ridere visiones Monachorum in Papatu, nec eas aliter, quàm somnia & illusiones appellat. At Nicolaus, de cuius visione agitur, fuit eremita in Papatu, vt paulò post ostendam: Ergo Graserus visionem illi factam, non aliter quàm somnium & illusionem appellare potest. Hinc vlterius sequitur, incertam esse Graseri interpretationem, duplici de causa. Primò, quia incertum est, an illa sit vera forma visionis quam Graserus interpretatur: Ergo interpretatio non potest esse certa. Secundò, incertum est, an visio à Deo oblata sit. ergo non potest constare, interpretationem à Deo esse. Et si à Deo non est, ab alio spiritu esse, necesse est. De quo viderit Graserus coniector.

9. Posteriorem partem sic probo. Graserus habet omnes Pontificios pro idololatris & Antichristianis, vt patet ex tota Plaga Regia, sed Nicolaus Eremita, de quo agimus, fuit Pontificius: Ergo Graserus habet illum pro idololatra & Antichristiano. Quomodo ergo ex eius visione probare vult suam doctrinam & interpretationem? Minor patet ex Ioanne Trithemio, qui vixit eodem tempore cum Nicolao Eremita; & de eo sic scribit, homil. 15. de abstinentia & ieiunio Monachorum: *Est apud Helvetios homo, Nicolaus nomine, cuius abstinentia totius Germaniæ homines conuertit in admirationem; & hodie in ore omnium cum sanctitatis titulo nominatur. Is quondam ruricola in quodam Helvetiorum vico existens, more paganorum inter quatuordecim ius dicere consueuit, altercantibus villanis. Contigit, cum quodam tempore sententiam sociorum non posse reuocare, quam putabat iniquam; meritóque saluus anima sua periculum, relictis domo, vxore, filijs, & cunctis mundi negotijs ac rebus, solus in vicinum nemus secessit pro Dei amore, in quo vitam solitarius agit. Et ecce, annus hodie vicesimus est, ex quo solitudinem ingressus, cibum non sumpsit humanum. Omnibus notissima loquor, nec hominem in Germania viuere puto, qui famam huius miraculi non audierit. Ne quis forsitan in posterum similatione deceptus non credat, Helvetios vna cum Præsule Constantiensis Ecclesiæ in testimonium citamus, qui mores & vitam eius curiosissime obseruat. Acutissimus ingenio vir est, qui cum sit literarum penitus ignarus, tamen quasi alter Eremita quondam Antonius, sensum optime callet Scripturarum. Vidimus, quæ disertissime cum quodam disputauit Magistro de Sacramento Altaris.* Hucusque Trithemius.

10. Ex quo testimonio tria colligo. Primò, Nicolaum fuisse Pontificium; quia Ioannes Trithemius, qui sine dubio erat Pontificius, laudat illum à sanctitate; quod alias non erat facturus. Nec in Helvetia, sub episcopo Constantiensi, tunc vlli erant, nisi Pontificij. Secundò, eundem Nicolaum non sine grandi miraculo per viginti annos ab omni cibo abstinuisse. Tertiò, fuisse hominem acutissimum, & de Sacramento Altaris optimè disseruisse. Nunc quæro, an credat Graserus hæc vera esse? Si credit, cur insectatur Pontificios, quorum sanctitatem, abstinentiã, & sanam doctrinam de Eucharistia negare non potest? Si non credit, quæ causa est, cur credat, eidem Nicolao visionem diuinitus oblatam esse? nisi dicat, se priora non credere, quod à Trithemio, qui Pontificius fuit, narrata sint. Bene habet. Sed quis primum narrauit visionem, quæ Nicolao facta est? Non Caluinista aliquis. Nulli tunc erant Caluinistæ. Si ergo Catholicus, cur credit Catholico de visione narranti, & non credit Catholico sanctitatem, abstinentiam, & sanam doctrinam commendanti?

IV. ARGVMENTVM.

11. Qui in rebus ad fidem Catholicam pertinentibus contradicit defensori & propagatori fidei Catholicæ, is non rectè ac legitimè facit, Graserus in rebus ad fidem Catholicam pertinentibus contradicit Regi Angliæ, quem fidei Catholicæ defensorem & propagatorem agnoscit: Ergo Graserus non rectè ac legitimè facit. Minor probari potest variis exẽplis. Ego hoc vnico, quod omnium instar est, contentus ero. Rex Angliæ dicit, se esse caput & Primatem Ecclesiæ Christi in Anglia: ac proinde propria authoritate posse synodũ conuocare constitutiones cõdere, causas audire & cognoscere, controuersias dirimere, beneficia conferre, Episcopos creare & deponere, vno verbo, omnia moderari, quę ad diuinum cultum & religionem pertinent. Et hoc probat exemplo Regum veteris Testamenti, de quibus in Apologia pro iuramento fidelitatis ita loquitur: *Sub veteri Testamento Reges haud dubio gubernatores erant Ecclesiæ intra fines suos, corruptelas purgauere, abusus sustulere: aream ad constituendum quietis locum perduxere; aras deportandæ ipsi præsidentes: templum*

ædificauere, & sua præsentia opus consecrationis coheonestarunt: Librum legis è tenebris erutum populo recitari fecerunt: fœdus inter Deum populumque redintegrarunt: confregere serpentem æneum, quamuis & diserto Dei mandato spectum, & Christum Dominum suo modo figurantem: idola omnia, Deósque falsos exterminauere: reformationes publicas instituere, conuocatis eo fine, & congregatis promiscue Sacerdotibus & laïcis: exauctorauerunt summum Pontificem, aliúmque in eius locum subroganerunt. In summa, cuncta moderari sunt, quæ ad Ecclesiasticum regimen quoquo modo pertinuerunt.

12. Atque hoc est vnum ex præcipuis punctis fidei ac Religionis in Anglia. In quo necessariò supponit Rex, Ecclesiam Christi terris conspicuam ac visibilem esse. Nam si caput est visibile, etiam reliqua membra visibilia: si Pastor visibilis, etiam oues visibiles. Alioqui monstrosa foret ecclesia, si caput quidem esset visibile, sed membra inuisibilia: si Pastor visibilis, sed oues inuisibiles. Et quos, obsecro, ad synodum conuocaret Rex, si Ecclesia esset occulta & inuisibilis? fideles, an infideles? Non vtique fideles, quia occulti essent, & inuisibiles. Nec infideles, quia non est caput infidelium.

13. In hoc puncto Graserus opponit se Regi Angliæ. Vult ecclesiam Christi occultam & inuisibilem esse: Eósque, qui visibilem esse contendunt, miris modis exagitat. Ait inexcusabiles esse, & pertinaces, lucis cõspectum fugere, & à Deo excœcari. Quid hinc sequitur? Nihil aliud, quàm Regem Angliæ ex sententia Graseri inexcusabilem esse & pertinacem; lucis conspectum fugere, & à Deo excœcari. Quomodo ergo, secundum Graserum, Catholicæ fidei defensor & propagator esse potest? Aut sanè, si illius defensor & propagator est, quomodo Graserus audet illi tam apertè in re seria contradicere, & tam grauem sententiam in eum pronunciare?

14. Ex iis, quæ hactenus dicta sunt, ita concludo: Qui in docendo & interpretando nihil aliud adfert, nisi mendacia, conuitia, scurrilitates inanes, coniecturas, incertas visiones; & præterea contradicit defensori ac propagatori fidei Catholicæ, eius doctrina & interpretatio nullo modo probanda est. Graserus in docendo & interpretando nil adfert nisi mendacia, conuitia, scurrilitates, inanes coniecturas, incertas visiones; & præterea contradicit Regi Angliæ, quẽ agnoscit defensorem & propagatorem fidei Catholicæ: ergo Graseri doctrina & interpretatio nullo modo probanda est.

CAPVT VII.

Quo loco habenda sit Plaga Regia?

1. EX triplici capite æstimari solet quo loco liber seu Tractatus aliquis habendus sit. 1. Ex Authore. 2. Ex materia, quam tractat. 3. Ex modo tractandi materiam. Primò enim quæritur, quis & qualis sit Author? doctus, an indoctus? probus, an improbus? veri, an falsi amans? Deinde, in qua materia tractanda versetur? sacra, an prophana? seria, an ludicra? sublimi, an humili? rara, an vulgari? Deinde, quomodo deducat & illustret materiam, quam tractat? solidis, an infirmis argumentis vtatur. Et sic deinceps.

2. Nunc singula applicemus. Primò, Author Plagæ Regiæ est Conradus Graserus, homo Caluinianus, mendax: conuitiator, scurrilis, qui omnes alios contemnit, & de se solo magnificè loquitur ac sentit. Secundò: versatur in meris coniecturis tractãdis. Tertiò, A non aliter eas probat & illustrat, quàm incerta visione Nicolai Heluetij. Hinc collige, quo loco habenda sit Plaga Regia, quæ à Graſero scripta est.

3. An ergo, inquies, ad nihil vtilis est Plaga Regia? Omninò est. Tametsi enim multi hactenus reperti sint, qui facilem & expeditum mentiendi ac conuitiandi modum tradiderunt (apud Caluinistas) nemo tamen coniectandi, & visiones interpretandi, faciliorem rationem ac methodum inuenit, quàm Graserus in Plaga Regia. Et ne dubites, ex ipso formam seu paradigma hic apponam.

Paradigma coniectandi ex Graſero.

B

4. Quid intelligit Ioannes in Apocalypsi per 24. seniores? Canones librorum veteris Testamenti. Vnde hoc coniicis? Quia citat aliquid ex libris veteris Testamenti. Quid per mare vitreum, simile crystallo? *Verbum Dei purum, non permixtum traditionibus.* Vnde coniicis? Quia *per maris puritatem viuum animalia, per impuritatem moriuntur.* Quid per Iridem, similem Smaragdo? *Iudiciorum Dei constantem veritatem, & immutabilem iustitiam.* Vnde coniicis? Ex contrario, quia *colores Iridis mutabiles & constantes sunt.* Quid per duodecim tribus filiorum Israël? *Ecclesiam Gentilium, quæ à duodecim Apostolis collecta est.* Vnde coniicis? Quia illi soli sunt *peculium Christi.* Quid per duas tribus omissas, Dan & Ephraim? *Brachium Papæ spirituale & seculare.* Vnde coniicis? Quia Michas fuit ex tribu Dan & Ieroboam ex tribu Ephraim. Et Michas est typus Papæ in spiritualibus; Ieroboam in sæcularibus. Quid per duos testes, amictos sacco? *Ioannem Hussium & Hieronymum Pragensem.* Vnde coniicis? Quia *Papa restiterunt.* Quid per Locustas? *Clerum inferioris ordinis, Doctores Scholasticos, Canonistas, & diuersos Religiosos, inter quos Iesuitæ eminent.* Vnde coniicis? *Ex cantu.* Quid per stellam de cælo cadentem? *Papam.* Vnde coniicis? quia *defecit ab Ecclesia.* Argutæ sanè coniecturæ.

Paradigma visiones interpretandi, ex Graſero.

D

5. Campus rotundus, significat Ecclesiam Romanam. Caput inclusum, Papam. Barba hirsuta, syluam Traditionum. Tres cirri, Scholasticos, Canonistas, Monachos. Facies rubicunda, vultus minax, frons corrugata, truces oculi, sæuitiam Papæ & crudelitatem in Reformatos. Tres gladij egredientes ex capite, defensores Papæ. Tres alij egredientes ex circulo, Hostes Papæ. Duo gladij ex naribus, duplicem Papæ iurisdictionem, spiritualem & sæcularem. Tertius gladius ex fronte, acumen Iesuitarum.

6. Ad huius paradigmatis imitationem, quilibet rusticus interpretabitur hoc modo: Campus rotundus significat ecclesiã Catholicam. Caput inclusum, Romanum Pontificem. Barba cana & hirsuta, venerandam Sedis Apostolicæ antiquitatem. Facies rubicunda florentem & vegetam in Papatu doctrinam. Vultus minax & truces oculi, iustam in Hæreticos iram. Frons corrugata, seriam ac paternam curam animarum. Duo gladij ex naribus egredientes, duplicem Pontificis potestatem. Tertius ex fronte surſum ascendẽs, orationes & suspiria ad Deum. Tres gladij ex circulo inuadentes caput Pontificis; conuitia, mendacia, & persecutiones Caluinistarum.

7. Vel certè hoc modo: Campus rotundus repræsentat Ecclesiam reformatam. Caput inclusum, Antichristum. Barba hirsuta, syluam mendaciorum. Tres cirri, Caluinistas, Lutheranos, Anabaptistas. Facies rubicunda,

rubicunda, luxuriam Anabaptiſtarum. Vultus minax & truces oculi, crudelitatem Caluiniſtarum. Frons corrugata, ſenium & defenſionem Lutheranorum. Duo gladij egredientes ex naribus, mucoſa & ſolida argumenta Lutheranorum & Anabaptiſtarum. Tertius egrediens ex fronte ſurſum, impudentem & ſuperbam Caluiniſtarum arrogantiam. Tres alij gladij ex circulo tendentes in caput Antichriſti, Doctores Scholaſticos, Canoniſtas & Religioſos.

EPILOGVS.

HAbes, Benevole Lector, quid ſentiam de Graferi Plaga Regia. Non defuturi ſunt alij, qui proſixè eam refutabunt. Mihi ſatis eſt, compendio refutaſſe. Nec plus operæ meretur Author.

IN GRASERVM.

Nulli tu veterum credis, nullique tuorum?
Et tibi vis omnes credere? Nemo facit.

OPVSCVLVM II.

DE FIDE DEO SERVANDA,

Vel,

An Monachi ſeruent Deo fidem, qui profugiunt ad Lutheranos & Caluiniſtas, & ibi vxores accipiunt.

1. VALDE vſitatum eſt hoc tempore, vt Monachi, quando pertæſi ſunt vitam religioſam, nec tamen audent apud Catholicos extra ſua monaſteria viuere pro ſuo arbitratu; profugiant ad Lutheranos aut Caluiniſtas, & ibi quaſi priuilegium ac diſpenſationem nacti, excuſſo habitu, & ruptis votorum vinculis, quibus adſtricti erant, laxiori vitæ operam dent, ac cum primis fœminas ſibi copulent, & mox Euangelij prædicandi officium vſurpent. Sic fecerunt Bucerus, Zvvinglius, Petrus Martyr, Pellicanus, Ochinus, Oecolampadius, & innumerabiles alij, qui exemplo Lutheri, deſerto continentiæ ac religioſæ vitæ ſtatu, cui ſponte ſe deuouerant, ad carnales nuptias tranſierunt; & ex Monachis mariti ac Prædicantes facti ſunt. Eos alij quotidie imitantur.

2. Eſtergo quæſtio, an huiuſmodi fugitiui Monachi poſſint bona conſcientia, vxores accipere, non obſtante voto continentiæ, quod ſe olim obſtrinxerunt? Vel, quod idem eſt, an cenſeantur Deo ſeruare fidem, quam per votum continentiæ illi promiſerunt? Inueniæ tres ſententias. *Prima* eſt ipſorum fugitiuorum, de quibus quæſtio eſt. Aiunt illi, ſe rectè facere: Et ſibi à Deo dictum eſſe interpretatur illud: *Creſcite & multiplicamini.* Imò præcipuam fœlicitatem ponunt in vxoribus, vt teſtatur Eraſmus in epiſt. ad Scribarum, vbi refert quendam ex illo hominum genere, Baſileæ in publica profeſſione dixiſſe, *Teſtamentũ Chriſti eſt, Creſcite & multiplicamini.* Et in epiſt. ad fratres inferioris Germaniæ, ita de illis ſcribit: *Vbi contigit vxor, occinitur, valete & plaudite.* Et epiſt. in ad Vvilibald. *Duo tantum quærunt noui Eccleſiaſtæ, cenſum & vxorem: cæteræ præſtat illis Euangelium, hoc eſt, poteſtatem vtendi, vt volunt.* Huic fugitiuorum ſententiæ, adhærent omnes Lutherani & Caluiniſtæ. Omnes eandem cantilenam canunt.

3. *Altera* ſententia eſt Eraſmi, qui ait, ſe valde mirari, quòd Lutherani & Caluiniſtæ cum ſuis Monachis fugitiuis, ex vna parte iactent, ſe agi Spiritu Chriſti; & ex alia tam proclives ſint ad carnis voluptates quaſi Spiritus Chriſti non aliud ſit, quàm ſpiritus carnis. Nam in epiſtola ad fratres inferioris Germaniæ de iis ſic habet: *Quis non iure admiretur, hos nouos Euangeliſtas non poſſe viuere ſine vxoribus?* Et infra: *Quæ malũ eſt iſta tanta ſalacitas? Vnde tanta carnis rebellio in iis, qui ſe iactant agi Spiritu Chriſti?* Incundiſſimè verò iocatur in nuptias Lutheri Monachi cum moniali, in epiſt. ad Danielem, Mauchium, Vlmanum, vbi inter alia ſic ſcripſit: *Mouini lepidiſſimis literis neſcio, an vacet vnus reſpondere. Nunciabis illi rem lætam, Lutherus, quod fœlix fauſtúmque ſit, depoſito Philoſophi pallio, duxit vxorem, ex clara familia Berna, puellam elegantis formæ, natam annos XXVI. ſed indoctam, & quæ pridem deſierat eſſe veſtalis. Atque vt ſcias, auſpicatas fuiſſe nuptias pauculis diebus poſt decantatum hymenæum, nona nupta peperit.* Huic affine eſt, quod ſcribit Iuſtus Baronius in ſuo opere de præſcriptionibus. *Lutherus*, inquit, *heri Monachus, hodie ſponſus, cras maritus, perendie pater.*

4. *Tertia* ſententia eſt antiquorum Patrum, & omnium Catholicorum, qui vnanimi conſenſu docent, huiuſmodi homines, qui poſt votum continentiæ ducũt vxores, non modo laſciuos ac ſalaces eſſe, vt rectè dixit Eraſmus, ſed etiam perfidos & adulteros, imò adulteris deteriores. Quæ ſententia ſine dubio veriſſima eſt, & his paucis propoſitionibus explicari poteſt.

1. *Homo Chriſtianus, antequam ſpõte delegerit ſibi certum vitæ genus non tenetur vlla lege naturali aut diuina, vel præciſè contrahere matrimonium, vel ſeruare perpetuam continentiam; ſed, re adhuc integra, poteſt alterutrum eligere quod vult.*

2. *Si ſponte elegit matrimonium; non peccat: ſi ſponte elegit continentiam, etiam non peccat. Vtrumque enim per ſe licitum & honeſtum eſt. Continentia tamen eſt excellentior matrimonio: Et poteſt aliquis ad eam ſeruandam vote ſe obſtringere.*

3. *Poſtquam aliquis elegit matrimoniũ, & iam de facto promiſit alteri ſocietatem coniugalem, tenetur illi ſeruare fidem: Nec poteſt pro ſuo arbitrio, propter aliquas difficultates occurrentes, à contractu reſilire.*

4. *Similiter poſtquã aliquis elegit continentiam, & iam de facto promiſit Deo vitam cælibem, tenetur etiam ſeruare fidem: Nec poteſt pro ſuo arbitrio, propter aliquas difficultates, à voto reſilire.*

5. *Qui reſilit à matrimonio legitimè cõtracto, obſtringit ſe peccato perfidiæ, iniuſtitiæ, adulterij, ſacrilegij. Iiſdem peccatis, ſed multo grauius, ſe obſtringit, qui reſilit à voto continentiæ ſemel emiſſo.*

6. *Qui recipiunt, defendunt, & conſentiunt alicui reſilienti à voto continentiæ, & non ſeruanti fidẽ Deo promiſſam, non ſolùm incurrunt peccata iam enumerata, nẽpe perfidiæ, iniuſtitiæ, adulterij, ſacrilegij; ſed etiam peccatum hæreſis.*

7. *Hoc faciunt Lutherani & Caluiniſtæ: recipiunt enim Monachos fugitiuos, & eorũ facto non modo conſentiunt*

ſed etiam bene fieri interpretantur. Videant igitur Lutherani & Caluiniſtæ, quales ipſi ſint.

5. Ex his propoſitionibus quædam conceduntur à Lutheranis & Caluiniſtis, aliæ non item. Priores non egent longa probatione. Poſteriores tametſi probare poſſim ex vnanimi conſenſu antiquorum Patrum & totius Eccleſiæ, nec tamen longior ſim, quàm par eſt, duobus tantum modis confirmabo. 1. ex S. Scriptura. 2. ex D. Auguſtino. Hos duos Iudices Aduerſarij ſubterfugere non poſſunt. De Scriptura clarum eſt. D. Auguſtino ſic ſcribit Lutherus: *Auguſtinus non ſolùm Chriſtianus, verùm etiam Doctor ſupra Doctores omnes Chriſtianitatis effectus eſt: ita vt Eccleſia Chriſtiana poſt Apoſtolos nullũ illi æqualem habeat*; Igitur, ſi ex Scriptura, quã Aduerſarij merìtò venerantur, itemque ex Auguſtino, cui poſt Apoſtolos nemo æqualis eſt, demonſtrauero verum eſſe, quod Catholici docent, non video, quid vltra requiri à me poſſit. Hoc igitur aggrediar.

PRIMA PROPOSITIO.

1. *HOmo Chriſtianus, antequam ſua ſponte delegerit ſibi certum vitæ genus, non tenetur vlla lege naturali aut diuina, vel præcisè contrahere matrimonium, vel perpetuam ſeruare continentiam; ſed re adhuc integra, poteſt alter-vtrum eligere, quod vult.*

2. Hæc propoſitio continet duas partes. *Vna* eſt, hominem Chriſtianum non teneri vlla lege naturali aut diuina ad contrahendum matrimonium. *Altera*, non teneri vlla lege naturali aut diuina ad perpetuam continentiam. Priorem probo, 1. quia ſi eſſet aliqua lex naturalis aut diuina, quæ ſingulos obligaret ad ſtatum matrimonij, tam omnes peccarent, qui non contraherent matrimonium. Peccaſſet igitur Chriſtus, Ioannes Baptiſta, Apoſtolus Paulus, & multi alij ſanctiſſimi viri in primitiua Eccleſia, qui nunquam matrimonium amplexi ſunt. Peccaſſet Eliſabetha Regina Angliæ, quod tamen minimè volunt Lutheram & Caluiniſtæ. Peccarent hanc, quotquot inter Chriſtianos vitam cælibem ducunt. Quis hoc credat? 2. Chriſtus & Apoſtolus Paulus hortantur nos ad continentiam & caſtitatem. Hoc non facerent, ſi matrimonium eſſet in præcepto.

3. *Dices*: Deus præcepit matrimonium, cùm dixit Geneſ. 1. 28. *Creſcite & multiplicamini. Reſpon.* Deus illa verba ſemel dixit primis parentibus in Paradiſo: & ſemel Noë & filiis eius poſt diluuium, cùm ex arca egreſſi eſſent. Vtriſque dixit poſt matrimonium iam contractum. Igitur per illa verba non præcepit illis, vt matrimonium contraherent, quod iam contractum erat; ſed impertiuit illis benedictionem, vt copioſam ſobolem procrearent ad multiplicandum genus humanum, quod tunc valde exiguum erat. Hoc conſtat ex ipſo textu. Nam *primo*, certum eſt, Noë & filios eius antequam arcam ingrederentur, habuiſſe ſuas vxores Geneſ. 7. 7. *Ingreſſus eſt Noë & filij eius, vxor eius & vxores filiorum eius, cum eo in arcam, propter aquas diluuij.* *Secundo*, certũ eſt eandem Noë & filios eius cum ſuis vxoribus, peracto diluuio, egreſſos eſſe ex arca Gen. 8. 18. *Egreſſus eſt ergo Noë & filij eius, vxor illius & vxores filiorum eius cum eo.* *Tertio*, certum eſt, poſtquam cum ſuis vxoribus egreſſi ſunt ex arca, tunc illis dictũ eſſe à Deo, *Creſcite & multiplicamini.* Hoc enim diſertè habet hiſtoria. Vnde euidenter ſequitur, his verbis non contineri præceptum de matrimonio ineundo, quia matrimonium iam initum erat, ſed benedictionem in propaganda poſteritate. Et hoc ſignificat textus, cùm ait: *Benedixit Deus Noë & filiis eius, & dixit ad eos, Creſcite & multiplicamini, & replete terram:*

4. Idem dico de primis parentibus. Nam matrimonium inter illos ſtatim contractum eſt quando Deus ex coſta Adæ dormientis formauit Euam. Tunc enim euigilans ex ſopore dixit Adam: *Hoc nunc ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Hoc vocabitur virago, quoniã de viro ſumpta eſt. Quãobrem relinquet homo patrẽ & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* Quibus verbis tria indicat. 1. Euam eſſe vxorem ſuã. 2. maius eſſe vinculum inter virum & vxorem, quàm inter parentes & filios. 3. hanc coniũctionem coniugalem, quæ tunc inter ipſum & Euam facta eſt, fuiſſe figuram coniunctionis Chriſti in Eccleſia. Sic enim verba Adami interpretatur Apoſtolus ad Eph 5 32. cum ait: *Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico, in Chriſto & Eccleſia.* Igitur, quod poſtea dictum eſt primis parentibus; *Creſcite, & multiplicamini*: non continet præceptum de matrimonio cõtrahendo, ſed ſolemnem benedictionem in propagando humano genere.

5. *Poſterior* pars propoſitionis eſt, hominem Chriſtianum non teneri vlla lege naturali aut diuina ad perpetuam continentiam. Hanc facilè concedunt Lutherani & Caluiniſtæ. Et ratio eſt euidens, quia alioqui vſus matrimonij qui cum continentia ſtare non poteſt, eſſet lege naturali & diuina prohibitus, & ſic nemini liceret ex legitimo matrimonio procreare ſobolem, quod eſt falſum. Et qui olim hoc ſenſerunt, tanquam hæretici ab Eccleſia damnati ſunt.

SECVNDA PROPOSITIO.

1. *QVi ſponte eligit matrimonium, non peccat: & qui ſponte eligit continentiam, non peccat. Vtrumque enim per ſe licitum & honeſtum eſt. Continentia tamen eſt excellentior matrimonio: Et poteſt aliquis ad eam ſeruandam voto ſe obſtringere.*

1. Hæc propoſitio habet quatuor partes. *Prima* eſt, matrimonium eſſe licitum, & poſſe contrahi ſine peccato. *Altera*, continentiam eſſe licitam, & ſeruari poſſe ſine peccato. *Tertia*, continentiam eſſe excellentiorem matrimonio. *Quarta*, poſſe aliquem voto ſe obſtringere ad ſeruandam continentiam.

3. *Primam* partem docet Apoſtolus 1. Corinth. 7. 28. *Si acceperis vxorẽ, non peccaſti: Et ſi nupſerit virgo non peccauit.* *Alteram* docet ibidem v. 8. *Dico autem non nuptis & viduis, bonũ eſt illis, ſi ſic permanſerint, ſicut & ego*, id eſt, ſi ſeruent continentiam. *Tertiam* docet verſ. 38. *Igitur & qui matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit; & qui non iungit, melius facit.* Et ratio eſt, quia quando inter duos ſtatus fit comparatio, ille ſine dubio eſt excellentior, qui ad ſeruiendum Deo eſt vtilior, ſed continentia eſt vtilior, quàm matrimonium, vt fatetur Apoſtolus loco citato, verſ. 32. cùm ait: *Qui ſine vxore eſt, ſollicitus eſt, quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum vxore eſt, ſollicitus eſt, quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt.* Ergo continentia eſt excellentior, quàm matrimonium.

Digitized by Google

4. *Quarta* pars, quod aliquis poſſit ſe voto obſtringere ad perpetuam continentiam, ſine temeritate negari non poteſt. Nam ita ſentiunt omnes antiqui Patres cum Auguſtino. Et probant triplici exemplo Scripturæ. 1. exemplo beatæ Virginis. 2. exemplo Eunuchorum qui ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum. 3. exemplo quarundam fœminarum, quæ propter voti continentiæ tranſgreſſionem, ab Apoſtolo reprehenſæ ſunt.

5. De beata Virgine ſic legimus, Lucæ 1. 34. *Dixit Maria ad Angelum, Quomodo fiet iſtud, quoniam virũ non cognoſco?* quaſi dicat, quomodo fieri vt poteſt, ego concipiam & pariam filium, cum propter votum continentiæ, non liceat mihi virum cognoſcere? Sic explicat Auguſtinus in libro de ſancta Virgin. cap. 4. vbi ita ſcribit: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? quod profectò non diceret, niſi Deo virginem ſe ante vouiſſet.* Similiter alij Patres.

6. De Eunuchis ſic legimus, Matth. 19. 12. *Sunt enim Eunuchi, qui de matris vtero ſic nati ſunt: Et ſunt Eunuchi, qui facti ſunt abhominibus: et ſunt Eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnũ cælorum. Qui poteſt capere, capiat.* Quid eſt, ſeipſum caſtrare propter regnum cælorum? Nihil aliud, quàm ex deſiderio obtinendi regnum cælorum, obſtringere ſe voto continentiæ, & amputare libertatem contrahendi matrimonium Diu. Auguſtinus in lib. de ſanctâ virgin. cap. 23. *Quid*, inquit, *veracius, quid lucidius dici potuit? Chriſtus dicit, Veritas dicit, eos qui pro propoſito ab vxore ducenda ſe cõtinuerint, caſtrare ſeipſos propter regnum cælorum. Et contra humanam vanitatem pia temeritate contendit* (notent hoc Lutherani & Caluniſtæ) *eos qui hoc faciunt, præſentem tantummodo neceſſitatem moleſtiarum coniugalium deuitare: in regnũ cælorum amplius, quicquam cæteris non habere.*

7. De fœminis ſic legimus 1. Timot. 5. 11. *Adoleſcentiores autẽ viduas deuita. Cum enim luxuriata fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Vbi, per primam fidem intelligitur votum continentiæ, vt omnes antiqui Patres interpretantur. D. Auguſtin. in lib. de ſancta Virginit. (quem aduerſarij non libenter legunt) cap 33. *Habentes*, inquit, *damnationẽ, quoniam primam fidem irritam fecerunt, in eo, id eſt, quod primo voluerunt; non ſteterunt.* Et lib. 1. de adulterinis coniugiis, cap. 24. *Unde Apoſtolus de quibuſdam, quæ continentiam vouent, & poſtea nubere volunt: Habentes*, inquit, *damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt.* Et in Pſal. 75. *Quid autem ait de quibuſdam, quæ voluerunt, & non reddiderũt? Habentes*, inquit, *damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: Voluerunt, & non reddiderunt.*

8. Igitur ex ſacra Scriptura & D. Auguſt. ſatis probatum eſt, votum continentiæ vſitatum fuiſſe in primitiua Eccleſia: Et quidem laudari eos à Chriſto, qui huiuſmodi voto ſe ſponte obſtrinxerunt; vel vt ipſe loquitur, *Qui ſe caſtrauerunt propter regnũ calorũ.* Damnari autem ab Apoſtolo, qui voluerunt quidem, ſed in voto non perſtiterunt.

TERTIA PROPOSITIO.

1. *QVi ſemel elegit ſtatum matrimonij, & iam de facto promiſit alteri ſocietatem coniugalem, tenetur illi ſeruare fidem? Nec poteſt pro ſuo arbitrio, propter aliquas difficultates occurrentes, à contractu reſilire.*

2. Hæc propoſitio habet duas partes. *Vna* eſt, cum qui cum altera contraxit matrimonium, obligari ad ſeruandam fidem. *Altera*, hanc obligationem non ceſſare propter aliquas moleſtias ſeu difficultates, quæ in ſtatu matrimonij frequenter occurrunt. Priorem partem docet Apoſtolus Rom. 7. 29. *Quæ ſub viro eſt mulier alligata eſt legi: ſi autẽ mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt à lege viri.* Et 1. Cor. 7. 29. *At mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir eius viuit.* Et hinc probatur poſterior pars, quia obligatio legis matrimonij non ſoluitur, niſi per mortem alterius coniugis, vt diſertè ait Apoſtolus: Ergo non ceſſat propter aliquas moleſtias, quæ occurrunt viuente vtroque coniuge. Hinc rectè docent Theologi, vinculum matrimonij eſſe indiſſolubile; & in eo diſtingui à vinculo, ſeu obligatione aliorum contractuum, qui in certis caſibus legitimè reſcindi poſſunt.

3. *Quæres*, An ergo in nullo caſu diſſolui poſſit matrimonium, quod ſemel legitimè contractum eſt? Hanc quæſtionem Phariſæi propoſuerunt Chriſto in Euangelio, Matth. 19. 3. *Acceſſerunt ad eum Phariſæi tentantes, & dicentes: Si licet homini dimittere vxorem ſuã quacunque ex cauſa? Qui reſpondens, ait eis: Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & fœminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna; itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro: Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet. Dicunt illi: Quid ergo Moſes mandauit dare libellũ repudij, & dimittere? Ait illis: Quoniam Moſes ad duritiem cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic. Dico autem vobis, quia quicunque dimiſerit vxorem ſuam niſi ad fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.*

4. Ex hac Chriſti reſponſione colligimus: *Primò*, matrimonium ex primæua ſui inſtitutione, quæ in paradiſo facta eſt, fuiſſe indiſſolubile. *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Secundò*, Iudæis quidẽ conceſſum fuiſſe, vt repudiarent ſuas vxores: Hanc tamen conceſſionem non fuiſſe conformem inſtitutioni matrimoniſij improbitate Iudæorum. *Tertiò*, eandam conceſſionem in Euangelio reuocatam eſſe, ac proinde matrimonium apud Chriſtianos manere penitus indiſſolubile, ſicut (*ab initio*, inquit, *non fuit ſic*) ſed exortam à duritia & fuitin prima ſui inſtitutione. *Quartò*, licere quidem in vno caſu, nempe fornicationis, dimittere vxorem, quoad torum ſeu cohabitationem, in nullo tamen caſu, niſi mortis, licere aliam ducere. Huc ſpectat illud Marci 10. 11. *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eã. Et ſi vxor dimiſerit virum ſuum, & altero nupſerit, mœchatur.* Et Luc. 16. 18. *Omnis, qui dimittit vxorẽ ſuam, & aliam ducit, mœchatur; Et qui dimiſſã à viro ducit, mœchatur.* Hic nulla fit exceptio. Vnde etiam Apoſtolus loquitur ſine exceptione. Ro. 7. 2. *Quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro* (etiã fornicatio) *alligata eſt legi. Si autẽ mortuus fuerit vir eius* (non dicit, ſi fornicatus fuerit vir eius) *ſoluta eſt à lege viri. Igitur viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro. Si autẽ mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri.* Et 1. Cor. 7. 10. *His autem, qui matrimonio iuncti, præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit* (ob fornicationẽ aut aliam cauſam) *manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.*

5. *Dices*: Si in nullo caſu licet viro aliam vxorem ducere, aut vxori alium virum accipere, quamdiu vterque ſuperſtes eſt; certè miſera eſt vtr uſque conditio. Nam ſæpè contingit, vxorem eſſe fornicariam, hibulam, garrulam, contentioſam, prodigam, veneficam, ſtultam, ægrotam, ſterilem, deformem, fœtidam. Si ne tunc

quidem poteſt vir aliam accipere, quid aget cum iſto monſtro? *Reſpondeo*: Hoc argumentum propoſuerunt Apoſtoli Chriſto. Mat. 19. 10. his verbis: *Si ita eſt cauſa hominis cũ vxore, non expedit nubere*, id eſt, ſi tam artctum eſt vinculum matrimonij, vt vir in nullo caſu poſſit ſuam vxorem dimittere, & aliam accipere, tunc certè præſtat nullã accipere. Reſpondit Chriſtus: *Non omnes capiunt verbum iſtud*: quaſi dicat, Qui prudenter æſtimat obligationem & difficultatem matrimonij, ſine dubio, malit liber eſſe, quàm ſe alligare; ſed plerique cæco quodam impetu rapiuntur ad matrimonium, neque conſiderant onera & moleſtias, quæ inde poſſunt prouenire; ſed ſolam voluptatem, aut aliquid ſimile propoſitum ſibi habent.

QVARTA PROPOSITIO.

1. QVi ſemel elegit continentiam, & iam de facto eam Deo per votum conſecrauit, tenetur ſeruare fidem, nec poteſt pro ſuo arbitratu, propter aliquas moleſtias aut difficultates occurrentes, à voto reſilire.

2. Hæc propoſitio habet etiam duas partes. *Vna* eſt, eum qui ſemel vouit Deo continentiam, obligari ad ſeruandam fidem. *Altera*, hanc obligationem non ceſſare etiamſi interdum occurrant aliquæ difficultates. *Prior* generatim colligitur ex illo Pſal. 75. 12. *Vouete & reddite*. Et Deut. 23. 21. *Cùm votũ voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus: Et ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatũ*. Speciatim verò ex illo 1. Tim. 5. 11. *Habentes dãnationẽ, quia primam fidẽ irritã fecerunt*. Loquitur de iuuenibus viduis, quæ, vt ſupra dixi, poſt mortẽ maritorũ, vouent Deo continentiam, & poſtea volunt inire matrimonium. De his ait Apoſtolus, quod habeant damnationem. Quare? quia votum ſuum irritum fecerunt. Vnde ſequitur, qui ſemel vouit continentiam, non poſſe ſine damnatione inire matrimonium. Hinc Auguſtinus in Pſal. 75. explanans illum verſiculum: *Vouete & reddite* ita ſcribit, *Quiſq; quod vouere voluerit, voueat: illud attendat, vt quod vouerit, reddat. Si reſpicit retrorſum, malum eſt. Neſcio quæ caſtimonialis nubere voluit. Quid voluit? quod & virgo qualibet. Quid voluit? quod & mater ipſius. Aliquid mali voluit? Mali planè. Quare? Quia iam vouerat Domino Deo ſuo. Quid enim dixit de talibus Apoſtolus Paulus quæ vouerunt & non reddiderunt? Habentes, inquit, damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.*

3. *Poſterior* pars ex triplici capite probari poteſt, 1. ex parte promiſſionis. 2. ex parte occurrentium moleſtiarum. 3. ex parte remediorum contra occurrentes moleſtias. Hinc formo tria argumenta. *Primum* eſt. Maior eſt obligatio promiſſionis, quæ Deo fit, quàm quæ vxori fit: ſed nemo propter occurrentes moleſtias liberatur ab obligatione promiſſionis vxori factæ, vt ſupra probatum eſt. Ergo multò minus ab obligatione promiſſionis Deo factæ.

4. *Alterum*; Plures & maiores moleſtiæ ſolent occurrere in ſtatu matrimonij, quàm in ſtatu continentiæ ſed propter moleſtias occurrentes in ſtatu matrimonij, non licet reſilire à matrimonio ſemel contracto: Ergo multo minus propter moleſtias occurrentes in ſtatu continentiæ, licet reſilire à voto continentiæ. *Maior* propoſitio ſic debet intelligi, non quod coniuges ſiem-per habeant plures moleſtias & difficultates, quàm cælibes (hoc enim non ſemper verum eſt) ſed quod plures moleſtiæ ac difficultates oriantur ex ſtatu matrimonij, quàm ex ſtatu continentiæ. Nam ex ſtatu continentiæ, nonniſi vna oriri poteſt, nempe tentatio carnis. Reliquæ enim, ſi quæ ſunt, ex aliis cauſis oriuntur. At ex ſtatu matrimonij oriuntur infinitæ. *Prima* eſt tẽtatio carnis, iuxta illud 1 Cor. 7. 28. *Si acceperis vxorem, non peccaſti. Et ſi nupſerit virgo non peccauit. Tribulationẽ tamen carnis habebunt huiuſmodi*, quaſi dicat, Licet viri non peccent, accipiendo vxores, & virgines non peccent, accipiendo maritos; vtrique tamen, cùm ad ſtatum matrimonij peruenerint, habebunt tribulationem carnis. Quare? Quia quo plus indulgetur carni, eo ſit petulantior: Et qui ſemel experti ſunt copulam coniugalem, impenſius tentantur, quàm qui nunquam experti ſunt.

5 Hanc moleſtiam partim augent, partim comitantur aliæ. 1. turpitudo alterius coniugis. 2. longa abſentia. 3. diuturnus aut perpetuus morbus. 4. ſterilitas. 5. nimia appetentia copulæ. 6. fœtor corporis. 7. anhelitus oris. 8. nimia ſæuitia aut crudelitas. 9. prodigalitas. 10. rebellio. 11. odium, rixæ, iræ, diſſentiones. Hinc ita concludo: Si hæ tantæ, ac tam moleſtæ moleſtiæ non obſtant, quo minus ſeruanda ſit fides matrimonij, certè vnica moleſtia, & non admodum magna, quæ in ſtatu continentiæ poteſt occurrere, non obſtabit, quo minus ſeruanda ſit fides continentiæ.

6. *Tertium argumentum*; Maiora & faciliora ſunt remedia in ſtatu continentiæ ad ſuperandas moleſtias illius ſtatus, quàm in ſtatu matrimonij: Ergo, ſi coniuges tenentur ſuas moleſtias ſuperare per minora præſidia & remedia, quæ habent; quantò magis tenentur cælibes id præſtare per maiora & faciliora, quæ ipſi habent; Vna, vt dixi, moleſtia eſt in ſtatu continentiæ, nempe tentatio carnis. At multa & obuia ſunt remedia. 1. oratio. 2. aſſiſtentia diuinæ gratiæ. 3. caſtigatio corporis. Hæc omnia fuerunt in Paulo Apoſtolo. Habuit tentationem carnis, vt fatetur de ſe 2. Corinth. 12. 7. cùm ait, *Datus eſt mihi ſtimulus carnis*. Adhibuit ſupradicta remedia. Primum, *Propter quod ter Dominum rogaui*. Secũdum. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat*. Tertium, *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo*. Hæc remedia non ſunt tam obuia in ſtatu matrimonij, Non primum, quia coniuges non poſſunt tam commodè vacare orationi, quàm cælibes, vt ait Apoſtolus 1. Corinth. 7. 32. *Qui ſine vxore eſt, ſollicitus eſt, quæ Domini ſunt, qui autem cum vxore eſt, ſollicitus eſt quæ ſunt mundi*. Nec ſecundum, quia aſſiſtentia Spiritus ſancti magis eſt in iis, qui de Deo, quàm qui de mundo ſolliciti ſunt. Nec tertium, qui caſtigatio corporis non facilè conſiſtit cum quotidiano vſu matrimonij, optimè autem conſiſtit cum ſtatu continentiæ.

QVINTA PROPOSITIO.

1. QVi reſilit à matrimonio, legitime contracto, obſtringit ſe peccato perfidiæ, iniuſtitiæ, adulterij, ſacrilegij. Iiſdem peccatiis ſed multò grauius ſe obſtringit, qui reſilit à voto continentiæ.

2. Hæc propoſitio habet tres partes. *Prima* eſt, coniugem reſilientem à contractu matrimonij, incurrere quadruplex peccatum, perfidiæ, iniuſtitiæ, adulterij & ſacrilegij. *Altera* cælibem reſiliẽtem à voto

continentiæ, incurrere eadem peccata. *Tertiò*, hunc grauius peccare, quàm illum.

3. *Primam* ſic oſtendo: Vir dimittens vxorem, quam legitimè duxit, & aliam accipiens, peccat primò contra fidem illi datam, quia non præſtat, quod promiſit, nempe illud 1. Corinth. 7. 3. *Vxori vir debitum reddat. Secundò* contra iuſtitiam, quia poteſtatem ſui corporis quam vxori dedit, per iniuriam illi aufert. Nam, vt ait Apoſtolus 1. Corinth. 7. 4. *Vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Tertiò* committit adulterium, iuxta illud Chriſti, Marc. 10. 11. *Quicumque dimiſerit vxorem, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam. Quartò*, fit ſacrilegus, quia violat, Sacramentum matrimonij. Hoc quidem negabunt Caluiniſtæ & Lutherani, quia putant, matrimonium non eſſe Sacramẽtum, ſed tamen nobiſcum ſentiunt Auguſtinus & alij Patres.

4. *Alterám* partem oſtendo ſimili modo. Nam qui poſt votum continentiæ ducit vxorem, primò perfidus eſt, quia non præſtat, quod Deo promiſit. *Secundò*, iniuſtus eſt, quia corpus ſuum, quod ſemel Deo obtulit & conſecrauit per votum continentiæ, per ſummam iniuriam illi aufert, & alteri donat. *Tertiò*, adulter eſt, quia relicta ſponſa ſpirituali, contrahit cum alia carnali. Vnde rectè Auguſtinus in Pſal. 83. *Sanctimonialis, ſi nupſerit, Chriſti adultera reputabitur. Quartò*, ſacrilegus eſt, quia rem Deo conſecratam violat per adulterinam coniunctionem.

5. *Tertia* pars ſequitur ex dictis. Nam eo grauius cenſetur aliquis peccare, cæteris paribus, quod peccet contra maiorem obligationem: ſed cœlibes magis obligantur Deo per votum continentiæ, quàm coniux coniugi per contractum matrimonij: Ergo ibi maius peccatum eſt, quàm hic. Vnde Auguſtinus in lib. de bono viduitatis, ca. 11. docet eos, qui poſt votum continentiæ ducunt vxores, adulteris peiores eſſe. *Plane*, inquit, *non dubitauerim dicere, lapſus & ruinas à caſtitate ſanctiore, quæ vouetur Deo, adulteris eſſe peiores.* Et hoc ſic probat: *Si enim ad offenſionem Chriſti pertinet, cum membrum eius fidem non ſeruat marito, quanto grauius offenditur, cum illiipſi non ſeruatur fides in eo, quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum?* q. d. Si fœmina Chriſtiana offendit Chriſtum, quando non ſeruat fidem marito, cui matrimonium promiſit, quanto magis offendit, quando non ſeruat fidem ipſi Chriſto, cui continentiam promiſit; Et hoc alibi confirmat exemplo Romanorum, qui grauius puniebant veſtales virgines in ſtupro deprehenſas, quàm alias mulieres adulteras. Sic enim ſcribit lib. 3. de Ciuit. Dei, cap. 5. *Nam & ipſi Romani antiqui, in ſtupro detectas veſtalis Sacerdotes, vinas etiam defodiebant: adulteras autẽ fœminas, quamuis aliqua damnatione, nullatamẽ morte plectebant: vſque adeò grauius, quæ putabant adyta diuina, quàm humana cubilia vindicabant.*

SEXTA PROPOSITIO.

1. *QVi recipiunt, defendant, & conſentiunt alicui reſilienti à voto continentiæ, & non ſeruanti fidem Deo promiſſam non ſolùm incurrunt peccata iam enumerata, ſed etiam hæreſim.*

2. Hæc propoſitio habet duas partes. *Vna* eſt, quod recipientes, defendentes, & conſentientes alicui reſilienti à voto continentiæ, incurrant eadem peccata, quæ ille, id eſt, ſint participes perfidiæ, iniuſtitiæ, adulterij & ſacrilegii. *Altera*, quòd etiam ſint hæretici. *Priorem* partem docet Apoſtolus Rom. 1. 32. cùm ait: *Qui talia agunt digni ſunt morte: & non ſolum, qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Nihil certius. Vnde Chriſtus in Euangelio, Lucæ 11. 47. *Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum: Patres autẽ veſtri occiderunt illos. Profectò teſtificamini, quod conſentitis operibus Patrum veſtrorum.* Et de Paulo ante conuerſionem legimus, Actor. 7. 59. *Saulus autem erat conſentiens neci eius.* Vult ſignificare Saulum fuiſſe participem homicidij, quia tametſi ipſe non lapidaſſet Stephanum conſentiebat tamen lapidantibus.

3. *Poſteriorem* partem ſic probo: Quicunque docet hæreſim, hæreticus eſt. At quicunque docent, licitum eſſe Monacho, poſt votum continentiæ, tranſire ad matrimonium, docent hæreſim, quia docent, Deo non eſſe ſeruandam fidem; quæ non modò hæreſis, ſed etiam impietas eſt. Ergo hæretici ſunt. Hoc autem faciunt, qui recipiunt, defendunt, & conſentiunt Monachis, poſt votum continentiæ tranſeuntibus ad matrimonium. Hæretici ergo ſunt.

SEPTIMA PROPOSITIO.

1. *LVtherani & Caluiniſtæ recipiunt Monachos hos fugitiuos, & eorum facto non ſolùm conſentiunt; ſed etiam benè fieri interpretantur. Videans ergo, quales ipſi ſint.*

2. Hæc propoſitio non indiget noua probatione aut explicatione. Nam clarè & euidenter ſequitur ex dictis. Solùm repetam compendio, quæ dicta ſunt; & concludam duplici hoc ſyllogiſmo. Prior eſt, Quicunque poſt votum continentiæ tranſeunt ad matrimonium, ſunt perfidi, iniuſti, ſacrilegi, & *adulteris deteriores*, ſecundum Auguſtinum, vel, vt loquitur Apoſtolus, *habentes damnationem.* Atqui Lutherus, Bucerus, Zuinglius, Petrus Martyr, Pellicanus, Ochinus, Oecolampadius, & ſimiles Prædicantes, poſt votum continentiæ, tranſierunt ad matrimonium. Ergo ſunt perfidi, iniuſti, ſacrilegi, & *adulteris deteriores*, ſecundum Auguſtinum, vel, vt loquitur Apoſtolus, *habentes damnationem.* Res plena eſt.

3. *Poſterior.* Quicunque recipiunt, defendunt & conſentiunt huiuſmodi Apoſtatis, non ſolùm participes ſunt eorum ſcelerum, quæ iam enumeraui, ſed etiam incurrunt peculiarem hæreſim, *de fide Deo violanda*, vt oſtenſum eſt. Atqui Lutherani & Caluiniſtæ recipiunt, defendunt & conſentiunt huiuſmodi Apoſtatis: Ergo præter ſcelera ſuperius enumerata, incurrunt peculiarem hæreſim, *de fide Deo violanda.* Attendant igitur ad illud Apoſtoli: *Non ſolum qui ea facium* (vt Apoſtatæ) *digni ſunt morte, ſed etiam, qui conſentiunt facientibus.*

Prima excuſatio Aduerſariorum.

1. ADuerſarij, vt aliquo modo tegant ſuam turpitudinem, duobus potiſſimùm modis conantur ſe excuſare. *Primò* dicunt, vota pertinere ad Iudæos, non ad Chriſtianos, & in veteri Teſtamento fuiſſe vſitata ac licita, ſed in nouo abrogata, ideóque, minimè ſeruanda. Ita Petrus Martyr in libro de votis & cœlibatu. Et probat quatuor argumentis. 1. quia in veteri Teſtamento fit mentio votorum, non in nouo, ſaltem quoad Chriſtianos. 2. quia Chriſtiani ſunt toti ac penitus obſtricti Chriſto per fidem: Ergo ſupernaneum eſt, quod ſe obſtringãt per votum. 3. quia libertas Euangelica minuitur per votum: Nam qui voto aſtringit ſe

ad continentiam, amittit libertatem ducendi vxorem. 4. quia qui vouet continentiam, iniuriam facit Deo. Quod enim Deus reliquit illi liberum, hoc ipse vult esse necessarium.

2. *Respondeo*: Petrus Martyr, & sibi ipsi, & aliis repugnat. Sibi quidem dupliciter. *Primò*, quia ex vna parte dicit, eos, qui aliquid Deo vouent, facere iniuriam Deo: Ex altera, Iudæis licita & vsitata fuisse vota. Hæc autem pugnant; nisi dicas, Iudæis licitum & vsitatum fuisse, facere Deo iniuriam, quod absit. *Secundò*, ex vna parte dicit, superuacaneum esse, per votum obstringere te Deo, cui iam totus per fidem obstrictus sis: ex altera, votum obstare libertati Christianæ. Hæc etiam pugnant. Nam si per fidem æquè obstringimur Deo, ac per votum: quomodo libertas potest consistere cum fide, & non cum voto?

3. Quod etiam aliis repugnet, certo certius est. Omnes enim antiqui Patres non modo admittunt, sed etiam confirmant vota in nouo Testamento. Et sanè meritò. Nam & Christus in Euangelio dixit: *Sunt Eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum.* Et Apostolus damnat iuniores viduas, quæ votum continentiæ fecerunt irritum.

4. Nec obstant argumenta Martyris. *Primo*, qui licet in nouo Testamento non fiat mentio votorum inter Christianos quoad nomen, fit tamen quoad rem significatam. Quid enim aliud est, *seipsum castrare*, quã vouere continentiam? Et quid aliud, *primam fidem irritam facere*, quàm votl transgressorẽ esse? *Secundò*, quia Christiani per fidem non ita sunt obstricti Christo, vt teneantur seruare continentiam. Igitur ad eam seruandam possunt se obstringere per votum. *Tertio*, quia libertas Euangelica non consistit in eo, vt quisque faciat, quod velit, sed in eo, quod per Christum liberati sumus à seruitute peccati, Roman. 6. 17. *Liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ. Quartò*, quia si Iudæi non fecerunt Deo iniuriam per vota, quomodo Christiani faciunt? Nec Christus, quando hortatur nos ad continentiam, hortatur ad iniuriam Deo faciendam, sed ad statum perfectionis.

Altera excusatio.

1. SEcundò dicunt Aduersarij, quosdam habere donum continentiæ à Deo, alios non habere. Priores teneri ad continentiam, posteriores ad matrimonium. Hoc probant ex illo Matth. 19. 11. *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.* Et 1. Cor. 7. 7. *Volo omnes esse, sicut meipsum, sed vnusquisq; proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius verò sic.* Hinc inferunt, si aliqui vouissent continentiam, & postea aduerterent, se non habere donum continentiæ: optimè facturos, si violato voto ad matrimonium se reciperẽt. *Melius est enim nubere, quàm vri.* Hoc fecisse Lutherum, Bucerum, & similes Apostatas. Rectè igitur fecisse.

2. *Respondeo*: Si hæc vera sunt, sequitur primò, nemini liberam esse electionem. Vel enim habes donum continentiæ: & sic obligaris ad continentiam: vel non habes: & sic obligaris ad matrimonium. *Secundo*, sequitur, cùm omnes Lutherani & Caluniani Prædicantes ineant matrimonium, nullum ex iis habere donum continentiæ: nemini à Deo datum esse, vt capiat verbũ Christi: nemini, vt sit sicut Paulus Apostolus. Quod sanè mirum est in tam electis Dei famulis. *Tertio*, donum continentiæ nusquam in Germania, nisi apud Catholicos reperiri. Nam cæteri omnes, aut Lutherani, aut Caluinistæ, aut Anabaptistæ, aut Iudæi sunt. His omnibus solenne est, habere vxores, & cantare canticum, *Crescite & multiplicamini*. *Quarto*, falsum esse, quòd docuit Lutherus, non minus matrimonium, quàm A cibum & potum, omnibus necessarium esse. Nam his, qui donum continentiæ habent, ne licitum quidem est, multo minus necessarium.

3. Sed, vt multa alia præteream, quæro ex hoc hominum genere, an omnes, qui habent donum continentiæ, sciant se habere, necne? Hoc planè dissentiunt. Qui audaciores sunt, affirmant, alij negant. Vtrosque refutabo. Et priores quidem sic se explicant. Sicut quisque qui fidem & iustitiam habet, certò scit se habere: ita quisque, qui donum continentiæ habet, certò scit se habere. At vnde? Ex interno Spiritus sancti instinctu, iuxta illud: *Oues meæ vocem meam audiunt*. Sed si ita est, omninò sequitur, Lutherum, Bucerum, & similes apostatas excusari non posse, quòd sic ostendo: Vel B enim habebant donum continentiæ, cùm vouerent continentiam, vel non habebant. Si habebant, cur matrimonium inierunt? Si non habebant, cur se voto obstrinxerunt? Nec potest prætendi ignorantia. Iam enim concessum est, quotquot habent donum continentiæ scire se habere: Vnde necesse est, quotquot non habent, scire se non habere. Si ergo Lutherus habuit sciuit se habere. Cur ergo contempsit? cur ad nuptias adspirauit? Si non habuit, sciuit se non habere: Cur ergo voto se obstrinxit?

4. *Alij*, vt euadant hanc difficultatem, ingenuè fatentur, non semper constare vnicuique, an habeat donum continentiæ, necne: Aut, si habeat, non scire, an semper habiturus sit: Vnde inferunt, temere & inconsideratè eos facere, qui voto adstringent se ad perpetuam continentiam cùm nesciant, an habeant donum C continentiæ; vel, si habent, an perpetuò habituri sint. Id enim ex euentu pendere. Si ita est, sequitur *Primò*, Lutherum temerè & inconsideratè fecisse, quando continentiam Deo promisit. *Secundo*, eos quoque temerè & inconsideratè facere, qui matrimonium contrahunt, antequam sciant, an habeant donum continentiæ, necne. *Tertio*, Lutherum multis annis, quibus in Monasterio vixit, habuisse donum continentiæ: & postea, cùm egressus est, amisisse. Sed quando amisit? An ante nuptias? Quid ergo factum est? Nimirum stimulo carnis sensit se agitari. Etiam Paulus Apostolus id sensit. Nam de seipso scribit, *Datus est mihi stimulus carnis*. Et tamen non ideò amisit donum castitatis. At præter stimulum accessit etiam consensus & D executio operis in Luthero. Nam, vt scribit Erasmus, *statim post hymenæum cantatum, peperit noua nupta*. Itáne verò? Cur non fecit Lutherus, quod Apostolus? *Ter*, inquit, *Dominum rogaui*. Si id fecisset, sine dubio, quod dictum est Apostolo, fuisset quoque Luthero dictum, *Sufficit tibi gratia mea*.

4. Sed, vt clariùs appareat, quàm vanæ ac frigidæ sint excusationes aduersariorum, attexam breuiter testimonia antiquorum Patrum, qui de hac re scripserunt. Sic ergo habent.

E

Testimonia Patrum.

1 EPiphanius in Panario, hær. 61. *Tradiderunt sancti Dei Apostoli peccatum esse post decretam virginitatẽ, ad nuptias reuerti.* Et infra: *Si qua vidua fuit, ac Deo dicata, & postea nupsit, iudicium & condemnationem habebit, quod primam fidem reiecit, quanto magis, qua Deo dicata virgo fuit, & nupsit; contra Christũ fecerit, & maiorem fidem reiecit, iudicium habebit?*

2 Ambros. ad virg. deuotam: *Deueniſti animam tuam ad destruenda omnia, quæ sunt huius sæculi, quid quæris sæculum, cui renunciasti? Reuerti vis ad vomitũ tuum, sicut canis, aut velut sus lota, iterum in volutationem.* Et alibi ad virg. lapsam: *Virgo, quæ se spopondit Christo, & sanctũ velamẽ accepit, iam nupsit, iam immortali inuita*

eſt viro. Etiamſi voluerit nubere: communi lege coniugij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur.

3. Baſilius in conſtitut. Monaſt. *Quemadmodum membra corporis, natura vinculo coniugata, à corpore anelli non poſſunt, aut ſi anellantur, qua anulſa ſunt, ea emortua ſint neceſſe eſt: ita quoque Monachus, quotieſcunq; reliquorum fratrum corpori coniunctus eſt, & firmiore, quam ſit vinculum naturæ, compage virtutis tenetur, nempe ex pacto, quod is cum Spiritu ſancto contraxit, nullo modo putandus eſt, abiis poſſe ſe diuellere, quibuſcum copulatus ſit: alioqui ſi hoc facit, & animæ vitam amittit, & vnà cum ea gratiam Spiritus ſancti, vt pote qui initum, ipſo auctore, fœdus violauerit.*

4. Idem Baſilius ibidem: *Si enim mulier ad viri ſocietatem lege matrimonij prouecta, & vna cum eo copula carnali conſuncta, morte multatur, ſi ei inſidias feciſſe deprehẽſa ſit: quanto is magis ſubiacebit pœnæ grauiori, ſe abiunxerit, qui ſpirituali communione copulatus ſit, teſte atque ſequeſtre ipſo Spiritu ſancto?*

5. Cypr. in epiſt. ad Pompon. *Si ſuperueniens maritus, ſponſam ſuam iacentem cum altero videat, nonne indignatur & fremit? & per zeli dolorem fortaſſis & gladium in manu ſumit? Quid? Chriſtus Dominus & Iudex noſter, cum virginẽ ſuam ſibi dicatam, & ſanctitati ſuæ deſtinatam, iacere cum altero vernit, quam indignatur & iraſcitur, & quas pœnas inceſtis eiuſmodi cõiunctionibus comminatur?* Et infra: *Quæ hoc crimen admiſit, non mariti, ſed Chriſti adultera eſt.*

6 D. Hieron. lib. 1. cõtra Iouinian. *Et ſi nupſerit virgo, inquit Apoſtolus, non peccauit. Nõ illa virgo, quæ ſemet Dei cultui dedicauit. Harum enim ſi qui nupſerit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit. Si autem hoc de viduis dictum obiecerit, quanto magis de virginibus prænalebit, cùm etiam bis non liceat, quibus aliquando licuit? Virgines enim, quæ poſt conſecrationẽ nupſerint, non tam adultera ſunt, quam inceſta.*

7. Gelaſius epiſt. c. 22. *Virginibus ſacris temerè ſe quoſdam ſociare cognouimus, & poſt dicatum Deo propoſitũ, inceſta fœdera ſacrilegáq; miſcere, quos protinus æquum eſt à ſacra communione detrudi, & niſi per publicam probatámque pœnitentiam omnino non recipi.*

8. Concilium Turonẽſe 2. cap. 16. ante mille annos celebratum; *Si qui in monaſterio conuerſi ſunt, nullatenus exinde habeant licentiã euagandi, nec, quod abſit, vllus eorum coniugem ducere: & ſi vxorem duxerit, excommunicetur, & de vxoris malè ſociatæ conſortio, etiam iudicis auxilio, ſeparetur. Quod ſi iudex ad hoc ſolatiũ dare noluerit, excõmunicetur. Qui infelix monachus tali coniunctione fœdatus, ſi per cuiuſcunque patrocinium ſe cenatus fuerit defenſare, & is, qui in hac pertinacitate perdurat, & illi, qui illum exceperint defenſandum ab Eccleſia ſegregentur.*

9. Chryſoſtomus ad Theodorum Monachum: *Tu iam ſeruare non conuenit priuilegia nuptiarum, Angelorum enim ſocietati ſemel iunctum, illam relinquere, & vxoris laqueis implicari, adulterij crimen incurrere eſt. Et quamuis frequenter hoc ipſum naptias voces, ego tamen illud, & adulterio tãto prius affirmo, quanto maior ac melior mortalibus Angelus. Et quid mirum, ſi nuptiales, quibus offenditur Deus, adulterio cõparantur? Mains longe audies, &c.*

10. Auguſt. epiſt. 137. ad Clet. & pop. Hipponenſ. *Simpliciter fateor charitati veſtræ, coram Domino Deo noſtro, qui teſtis eſt ſuper animam meam, ex quo Deo ſeruire cœpi, quomodo difficile ſum expertus meliores, quàm qui in monaſteriis profecerunt, ita non ſum expertus peiores, quàm qui in monaſteriis ceciderũt* (vt Lutherus & ſimiles) *ita vt hinc arbitrer in Apocalypſi ſcriptum. Iuſtus iuſtior fiat, & ſordibus ſordeſcat adhuc.*

11. S. Gregor. epiſt. ad Venantium: *Ananias Deopetunias venerat, quas poſtea vitæ ſuæ perſuaſione diabolo ſubtraxit. Sed qua morte multatus eſt, ſcis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eas, quas dederat nũmos, Deo abſtulit: conſidera, quanto periculo in iuditio diuino dignus eris, qui non nummos, ſed temetipſum Deo omnipotenti, cui te ſub monachali habitu deuoueras, ſubtraxiſti.*

Vouete & reddite.

OPVSCVLVM III.

PRIVILEGIA CALVINISTARVM.

EST hominum genus, qui in Germania *Caluiniſtæ*; in Bohemia *Picardite*, in Belgio *Genſij*: in Anglia *Puritani*: in Gallia *Hugonotæ*, appellantur. Hi ergo, tametſi non ita pridem ebullierint (vt loquitur Auguſtinus de Pelagianis) multis tamen priuilegiis aucti ac donati ſunt. Ex iis aliqua recenſebo, & quid de ſingulis ſentiam, breuiter explicabo. Sunt autem ferè hæc.

1. *Omnes Caluiniſtæ ex vtero materno naſcuntur ſancti & hæredes vitæ æternæ: ideóque nec Baptiſmo, nec aliis Sacramentis indigent.*

2. *Omnes ſunt ſacerdotes, & quotidie offerunt Deo mũdam & acceptabilem hoſtiam, in odorem ſuauitatis.*

3. *Omnes certi ac ſecuri ſunt de ſua iuſtitia, ſanctitate, perſeuerantia, prædeſtinatione, & vita æterna, ideóque certi ac ſecuri, quicquid tandem eueniat, perire ſe non poſſe.*

4. *Omnes per internam Spiritus ſancti ſuggeſtionem norunt diſcernere inter Scripturas Canonicas, & non Canonicas.*

5. *Tametſi omnes antipæ Patres errarint, ipſi tamen non errant; quia non ab hominibus, ſed à Deo docti ſunt, qui errare non poteſt.*

6. *Habent propriam ac peculiarem doctrinam à cœlo miſſam, quam reliqui Chriſtiani hoc tempore non habẽt.*

7. *In ea defendenda poſſunt contraria ac pugnantes ſententias ſequi, cum libet; & eadem vnne affirmare, mox negare.*

8. *Habent etiam proprium ac peculiare Purgatorium poſt hanc vitam.*

9. *Etiamſi quotidie enormiter peccent, & flagitioſè viuant, tamen peccata ipſis non imputantur.*

10. *Poſſunt igitur impunè mentiri & calumniari, fuúmque Euangelium hoc modo propagare, & Catholicorum vitam ac doctrinam traducere.*

11. *Poſſunt etiam non modo aduerſarios, ſed ſe mutuo quoque conuitiis & maledictis inſectari, ſine vllo ſaluris aut ſanctitatis diſpendio.*

12. *Poſſunt denique ſuos Reges ac Principes ſæculares deponere, expellere, occidere, cum ipſis vifum eſt.*

13. *Et quod omnium maximum eſt, nulla lege, nec diuina, nec humana obligati ſunt, ſed ab omni iugo & ſubiectione immunes ac liberi.*

Hoc eſt quaſi Compendium Priuilegiorum, quibus hoc tempore gaudent Caluiniſtæ præ cæteris in Europa Chriſtianis. Nunc ſingula ſeorſim diſcutienda ſunt, eo potiſſimùm fine, vt quæ legitima ac genuina ſunt, retineantur: quæ ſpuria vel ſubreptitia, reſcindantur.

I. PRIVILEGIVM.

Omnes Caluiniſtæ ex vtero materno naſcuntur ſancti, & hæredes vitæ æternæ, ideóque nec Baptiſmo, nec aliis Sacramentis egent.

1. ITa Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini Seſſ.6.cap.3.cum ait: *Verum infantes à regno Dei arcere libuit, qui ante erepti ſunt ex hac vita, quàm offerri ad Baptiſmum potuerint: Quaſi verò de nihilo diſtũ ſit, eos naſci ſanctos, qui ex fidelibus naſcuntur. Imò quo iure ad Baptiſmũ eos admittimus, niſi quòd promiſſionis ſunt hæredes? Niſi enim ante ad eos pertineret vitæ promiſſio, Baptiſmum profanaret, quiſquis illis daret. Quod ſi Deus in regnum ſuum eos adoptauit, quanta iniuria fit promiſſionis quaſi per ſe, ſine Baptiſmo, ad eorũ ſalutem non ſufficeret?* Et ibidem paulò poſt: *Inclusa eſt infantium ſalus in promiſſione, qua Deus fidelibus teſtatur, ſe fore illis & ſemini eorum in Deũ. Hac ratione ſe naſci pronunciabant, qui ex Abraham ducebant originem. Huius promiſſionis beneficio recipiuntur ad Baptiſmum, quia cenſentur Eccleſiæ membra: Non à Baptiſmo igitur initium habet eorum ſalus, ſed quia iam in Verbo fundata erat, Baptiſmo obſignatur.* Et lib.4 Inſt.c.6 §. 24. *Infans à matris vtero, in fœdere.* Id eſt, promiſſione vitæ æternæ, *continetur.* Et ibid. *Filiorum, haud dubiè, loco habet eorum filios, quorum ſemini in Patrem ſe fore pollicitus eſt.*

2. Ex his & aliis Caluini verbis, quæ ibidem habentur, colligi poſſunt hæc puncta. *Primò*, Illam promiſſionem, quæ Abrahę facta eſt, Gen.17.7. *Ero Deus tuus, & ſeminis tui poſt te*, pertinere ad omnes parentes fideles, & eorum filios. 2. Itaque omnes filios fidelium, vi illius promiſſionis eſſe ſanctos, filios Dei & hæredes vitæ æternæ, nec poſſe vnquam perire. 3. Quamuis ergo moriantur ſine Baptiſmo, nihilominus ſaluari, vi promiſſionis. 4. Non enim Baptiſmum inſtitutum eſſe, vt infantes per illum efficiantur ſancti, ſed vt eorum ſanctitas obſignetur; cùm Baptiſmus nihil aliud ſit, quàm publicum ſigillum, quo Eccleſia teſtatur, filios fidelium ſanctos eſſe, & in fœdere promiſſionis cõtineri. 5. Vnde ſicut olim filij Abrahæ, obſignabantur ſigillo circumciſionis, ita nunc filios fidelium ſigillo Baptiſmi obſignari. 6. Et ſicut olim non circumcidebantur filij infidelium, eò quòd in fœdere promiſſionis non continerentur; ita nunc filios infidelium non debere admitti ad Baptiſmum, quia à promiſſionis fœdere excluſi ſunt. 7. Denique ſicut ſigillum Regis cenſetur profanari, quando falſæ ſcripturæ, vel epiſtolæ appenditur, ita merito profanari Baptiſmum, quando confertur iis, qui promiſſionem Dei non habent, cuiuſmodi ſunt omnes infideles.

3. Ex dictis ſic *concludo*: Omnes filij fidelium ab vtero materno naſcuntur ſancti, filij Dei, membra Eccleſiæ, hæredes vitæ æternæ, & ſine baptiſmo ſaluari poſſunt. At omnes filij Caluiniſtarum ſunt filij fidelium. Ergo omnes filij Caluiniſtarum ab vtero materno naſcuntur ſancti, filii Dei membra Eccleſiæ, hæredes vitæ æternæ, & ſine baptiſmo ſaluari poſſunt. Maior eſt Caluini, quæ negari non debet. Minorem concedunt Caluiniſtæ. Sequitur ergo priuilegiata concluſio.

EXAMEN.

4. Hoc priuilegium planè fictitium eſt, nec vllum in Scripturis fundamentum habet. Imò ex Scripturis manifeſtè refelli poteſt. Hoc probo ex tribus principiis. A *Primum* eſt, quòd omnes infantes, tam fidelium, quàm infidelium, naſcantur in peccato originali. *Alterum*, quòd ratione peccati originalis ſint filij mortis, iræ, & damnationis. *Tertium*, quòd non poſſint effici filij Dei, niſi renaſcantur in Deo per Baptiſmum. Singula explicanda ſunt.

5. *Primum* ergo eſt, omnes infantes, tam fidelium, quàm infidelium, naſci in peccato originali. Hoc olim in Eccleſia debitum eſt contra Pelagianos. Et aperte conuincitur ex Scripturis. Pſal.50. 7. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* Rom.5.12. *Per vnum hominem peccatũ in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors.* Ephe.2.3. *Eramus & nos natura filij iræ, ſicut & cæteri.* Neque Caluinus id negat, loquitur lib.2.c. Inſt.1.§.6. *Audmiſtia in* B *filios tranſmitti parentum immunditiem, vt omnes citra vllam exceptionem ſua origine ſint inquinati.*

9. *Alterum* eſt, omnes infantes ratione peccati originalis, in quo concipiuntur & naſcuntur, eſſe filios mortis, iræ & damnationis. Hoc tradit Apoſtolus Rom. 5. 12. Eph.2.3. Et fatetur Caluinus lib.2.Inſt.c.1.§.6. his verbis: *Adam vniuerſum ſemen ſuum ea, in qua lapſus erat vitioſitate infecit. Nec vero aliter ſtare illud Pauli, natura omnes eſſe iræ filios, niſi iam in ipſo vtero maledicti eſſent. Et* §.8, *Peccatum originale facit reos iræ Dei.* Et infra: *Atque adeò infantes quoque ipſi ſuam* C *ſecum damnationem à matris vtero afferunt.*

7. *Tertium* eſt, eos, qui nati ſunt in peccato originali, non poſſe ſaluari aut effici filios Dei, niſi renaſcantur in Deo per baptiſmũ. Hoc tradit Chriſtus Ioan.3.3. *Niſi quis renatus fuerit denuò, non poteſt videre regnum Dei.* Et infra: *Oportet vos naſci denuò.* Quare denuò? Cauſ addit: *quia quod natum eſt ex carne, caro eſt.* q. d. Qui naſcuntur ex parentibus per carnalem generationem, naſcuntur filij iræ & corruptionis, nec poſſunt ſaluari, niſi renaſcantur ex Deo per baptiſmum. Hinc D. Aug. lib.3. de anima & eius origine.c.9. *Noli*, inquit, *credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizentur, morte præuentos, peruenire poſſe ad originalium indulgẽ-* D *tiã peccatorũ, ſi vis eſſe Catholicus.* Ec epiſt.28.ad Hieron. *Quiſquis dixerit, quod in Chriſto viuificabũtur etiã parnuli qui ſine Sacramenti eius participatione de vita exeunt: hic profectò & cõtra Apoſtolicam prædicationẽ venit, & totam condemnat Eccleſiam, vbi propterea cum baptizãdis parnulis feſtinatur & curritur quia ſine dubio creditur, alias in Chriſto viuificari non poſſe.* Conſentit Caluinus lib.2. Inſt.c.1.§.6.in fine, cùm ait: *Satis præclarè pronunciat Chriſtus, omnes prauos & vitioſos naſci, vbi docet, quidquid genitum eſt ex carne, carnem eſſe: ideoque omnibus clauſam eſſe vitæ ianuam, donec regeniti fuerint.*

8. Ex his principiis ſic *concludo*; Quicunque naſcuntur in peccato originali, naſcuntur filij mortis, iræ & damnationis, nec poſſunt ſaluari, aut in Chriſto viuificari ſine Baptiſmo, & qui aliter ſentit, venit contra Apoſtolicam prædicationem, & condemnat totam Ec- E cleſiam. (Hæc omnia concedit Caluinus.) At omnes Caluiniſtæ naſcuntur in peccato originali (quod etiam concedit Caluinus.) Ergo omnes Caluiniſtæ naſcuntur filij mortis, iræ & damnationis, nec poſſunt ſaluari, aut in Chriſto viuificari ſine Baptiſmo, & qui aliter ſentit, venit contra Apoſtolicam prædicationem, & condemnat totam Eccleſiam. Hinc vlterius infero: Ergo Priuilegium Caluiniſtarum, quo aiunt, ſe ex vtero materno naſci filios Dei, & hæredes vitæ æternæ, ac ſine Baptiſmo ſaluari poſſe, non modo ſubreptitium, ſed etiam ſcripturæ, Apoſtolicæ prædicationi toti Eccleſiæ, atque adeò ipſi Caluino contrarium eſt.

7. Non obſtat promiſſio Abrahæ facta, imò ex illa ipſa promiſſione ſumo tria argumenta contra Caluiniſtas: *Primum* eſt tale: Promiſſio, quæ Abrahæ à Deo

facta eſt, dupliciter poteſt explicari. 1. in ſenſu literali. A
2. in ſenſu myſtico. Si explicetur in literali, nihil ad rem Caluini facit. Non enim Deus ſecundùm literam promiſit Abrahæ & ſemini eius vitam æternam, ſed poſſeſſionem terræ Chanaan. Verba promiſſionis ſunt hæc; *Dabo tibi & ſemini tuo terrã peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in poſſeſſionem æternam.* Si autem explicetur in ſenſu myſtico, tunc quidem poteſt intelligi de vita æterna: non tamen deſcendit ad filios per carnalem generationem ex parentibus fidelibus, vt falsò interpretatur Caluinus, ſed per fidem in Chriſtum. Hoc docet Apoſtolus ad Rom. 4. & 9. & ad Gal. 3. & 4. vbi diſertè explicat, eos eſſe filios Abrahæ, ſecundùm promiſſionem vitæ æternæ, non qui ſunt filij carnis, ſed qui ſunt filij fidei, id eſt, qui imitantur fidem Abrahæ. Sic enim loquitur ad Gal. 3. 7. *Cognoſcite quia qui ex fide ſunt, ij ſunt filij Abrahæ.* Et ibid. v. 9. *Qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham.* Tunc ergo, ſecundùm Apoſtolum, incipimus eſſe filij Abrahæ, vi promiſſionis, cùm incipimus eſſe fideles. At infantes non incipiunt eſſe fideles ab vtero materno ſed in Baptiſmo: *Illi enim baptizari eſt, credere*, vt loquitur Auguſtin. *lib. 1. de peccat. meritis & remiſſ. c. 27.* Ergo infantes non naſcuntur ſancti ab vtero materno, ſed efficiuntur ſancti, quando per baptiſmum regenerantur, vt ſuprà ex Euangelio dictum eſt.

10. *Alterum argumentum*: Poſt promiſſionem Abrahæ factam, Iacob & Eſau ex parentibus fidelibus nati ſunt; & tamen Eſau ab vtero materno non fuit ſanctus & hæres vitæ æternæ. Ergo non omnes filij fidelium, vi illius promiſſionis, ab vtero materno naſcuntur ſancti & hæredes vitæ æternæ. Minor patet ex illo Rom. 9. 13. *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui.* Et Heb. 12. 16 *Ne quis fornicator, aut prophanus, vt Eſau: qui propter vnã eſcam vendidit primitiua ſua: ſcitote enim, quoniam & poſtea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus eſt: non enim inuenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquiſiſſet eam.* Vide Caluinum lib. 3. Inſt. c. 3. §. 21. vbi ibidem fatetur.

11. *Tertium argumentum*: Si propter promiſſionem Abrahæ factam, omnes filij fidelium naſcuntur ſancti & hæredes vitæ æternæ; planè ſequitur, omnes Iudæos D
naſci ſanctos & hæredes vitæ æternæ: Hoc falſum: Ergo & illud. Maioris ſequela probatur, quia omnes Iudæi naſcuntur ex 12. Patriarchis, filiis Iacob. At 12. Patriarchæ fuerunt fideles. Ergo proximi illorum filij fuerunt ſancti ab vtero materno: Ergo & horum filij; & ſic deinceps. Quomodo ergo reprobati ſunt? quomodo excluſi ab Euangelio? quomodo exciſi à radice? quomodo Gentiles in eorum locum ſuffecti?

12. *Concludo*, Caluiniſtas fingere ſibi priuilegium quod nuſquam eſt, & in ea re ſimiles eſſe Iudæis in Euangelio. Cùm enim Chriſtus, Ioan. 8. identidem illis obiectaret hæc verba: *Moriemini in peccatis veſtris, ſi non crediderilis, quia ego ſum*, reſponderunt. *Nos ſemen Abrahæ ſumus: Pater noſter Abraham eſt.* E
Quaſi dicerent: Omnes filij Abrahæ ab vtero materno ſancti ſunt: Nos ſumus filij Abrahæ: Ergo ab vtero materno ſancti ſumus: Quomodo ergo tu dicis, in peccatis nos morituros? Planè ſic agunt Caluiniſtæ. Sed quid Chriſtus: *Vos ex patre diabolo eſtis*, inquit. Non non, vt ſupià dixi ex Apoſtolo, *Qui filij carnis, hi ſunt filij Dei; ſed qui filij ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine.* Rom. 9. 8.

II. PRIVILEGIVM.

Omnes Caluiniſtæ ſunt Sacerdotes à Deo ſanctificati, & quotidie offerunt Deo mundam & acceptabilem hoſtiam in odorem ſuauitatis.

1. HOc probat Caluinus ex illo 1. Pet. 2. 5. *Et ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini, domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum offerre ſpirituales hoſtias.* Et infra v. 9. *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis.* Sic enim ſcribit in commentario illius loci: *Hæc ſingularis eſt dignatio, quod Deus non modò nos ſibi in templum cõſecrat, in quo habitet ac colatur: ſed vult ſimul eſſe ſacerdotes.* Et infra: *Vnde melius apparet, quàm incomparabilis ſit erga nos Dei bonitas, qui nos ſanctificat, & ſacerdotij honorem confert.* Igitur hoc Priuilegium, ſecundùm Caluinum, conſiſtit in eo, quod Deus ſingulari quadam dignatione, & ex incomparabili erga Caluiniſtas bonitate voluerit eos præ aliis ſanctificare, & honorem ſacerdotij conferre. *Non fecit taliter omni nationi.*

2. Sed quæ eſt illa munda & acceptabilis hoſtia, quã C
D offerunt hi ſancti Sacerdotes? Aiunt eſſe illam, de qua prædixit Malachias c. 1. 11. *In omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.* Quæ autem hæc eſt? Caluinus lib. 4. Inſt. c. 18. §. 4. & 16. dicit eſſe preces, laudes, gratiarum actiones, & generatim omnia bona opera, quæ ad Dei cultum exercentur; idem ſcribunt Dauid Pareus in Comment. cap. 13. Epiſtolæ ad Hebr. Philippus Pleſſæus lib. 3. de Euchariſtia, c. 1. & alij eiuſdem farinæ ſacerdotes.

EXAMEN.

3. Circa hoc Priuilegium oritur mihi duplex quæſtio; *Vna* eſt, quomodo Caluiniſtæ poſſint vocari ſacerdotes ſancti? Ratio dubitandi ſumitur ex Caluino, qui de ſe & ſui ſimilibus ita loquitur lib. 2. Inſt. c. 1. §. 8. *Omnibus naturæ noſtræ partibus vitiati ac peruerſi ſumus.* Et inf. *Ob talem duntaxat corruptionem damnati meritò, conuicti, quæ coram Deo tenemur.* Et §. 9. *Quamobrem dixi, cunctas animæ partes à peccato eſſe poſſeſſas.* Et ibidem. *Nihil in nobis à mortifera tabe purum eſt, aut ſinceram.* Hæc ſi vera ſunt, non video, quomodo Caluiniſtæ poſſint eſſe ſacerdotes ſancti: Niſi quis dicat, ſimul eſſe ſanctos & vitiatos: ſimul ſanctos, & peruerſos: ſimul ſanctos, & à peccato poſſeſſos. Sed quis capit hoc myſterium?

4. *Altera* quæſtio eſt, quomodo opera Caluiniſtarũ poſſint eſſe vel appellari hoſtia mũda, & Deo acceptabilis? Hic ſcrupulus oritur etiam ex Caluino, qui de operibus Caluiniſtarum ſic loquitur, in Antid. Concilij Trident. Seſſ. 6. cap. 16. *Vitioſitas, quæ in nobis inhæret, deformat coram Deo, quicquid à nobis operum prodit.* Et l. 3. Inſt. c. 12. §. 4. *Omnia noſtra opera nihil ſunt, niſi inquinamenta & ſordes: & quæ iuſtitia vulgò habetur, ea apud Deum mera eſt iniquitas.* Et cap. 15. §. 3. *Nihil ab homine exit, quãtumuis perfecto, quod non ſit aliqua macula inquinatum.* Si ergo opera Caluiniſtarum ſunt inquinamenta, ſordes, & mera iniquitas corã Deo, quis credat eſſe oblationem mundam, & acceptabilem Deo. *Domine adauge nobis fidem.* Sed, vt video, Priuilegium hoc eſt.

5. *Vnum* miror. Caluiniſtas partim tam impudentes, partim in Catholicos tam iniquos eſſe, vt illud vaticinium Malachiæ, *In omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda*, affirment intelligi oportere de

iis operibus, quæ iudicio Caluini ſunt meræ ſordes & inquinamenta, negent intelligi poſſe de mundiſſimo ſacrificio corporis & ſanguinis Chriſti, quod quotidie in Eccleſia Deo offertur; de quo tamen intellexerunt antiquiſſimi Patres. Sic enim ſcribit Ireneus l. 4. c. 22. *Panem accepit, & gratias egit, dicens: Hoc eſt corpus meum. Et calicem ſimiliter ſuum ſanguinē confeſſus eſt; & noui Teſtamēti nouam docuit oblationem: Quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens, offert Deo in vniuerſo mūdo: de qua & in duodecim Prophetis Malachias ſic præſignificauit, In omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, &c.* Similia habent Tertullianus, Euſebius, Cæſarienſis, Chryſoſtomus, Auguſtinus & alij.

III. PRIVILEGIVM.

Omnes Caluiniſtæ certi ſunt de ſua iuſtitia, ſanctitate, perſeuerātia, prædeſtinatione, & vita æterna: ideoque certi ac ſecuri, quicquid tandē eueniat, perire ſe non poſſe.

1. Ita Caluinus in Antidoto Concilij Trident. Seſſ. 6. c. 10. *Certò ſtatuimus nobis remiſſa eſſe peccata, in eáq; certitudine acquieſcimus.* Et ibidem. *Non mirū eſt, ſi hæc, quam Spiritus Dei piorum* (Caluiniſtarum) *cordibus obſignat, certitudo Sophiſtis ignota eſt.* Per Sophiſtas intelligit Patres Cōcilij Tridentini, in quos paulò poſt inuehitur his verbis: *Et cuius, obſecro, improbitatis eſt, id aſſerere, Nemo ſcire fidei certitudine poteſt, ſe gratiā Dei eſſe conſecutum?* Et cap. 13. *Quicunque ſunt filij Dei inter media pericula tutos ſe eſſe non dubitent: imò periculis infinitis obſeſſi, ſuam ſalutem extra periculum eſſe confidant.* Et c. 15. *Sue electionis certos eſſe conuenit vniuerſos fideles.* Et lib. 3. Inſt. cap. 2. §. 16. *Verè fidelis non eſt, niſi qui confidenter ſe regni cæleſtis hæredem gloriatur.* Et Dauid Paræus in Prolegomenis ad Oſeam Prophetam: *Spiritus ſanctus intus conteſtatur ſpiritui noſtro, de noſtra ipſorum conuerſione, iuſtificatione, electione.*

2. Hoc Priuilegium non intelligitur de certitudine morali, quam etiam nos poſſumus in hac vita habere de noſtra iuſtitia & ſanctitate; ſed de certitudine fidei, quam Caluiniſtæ præ nobis gloriantur ſe habere, vt ex verbis Caluini perſpicuum eſt. Habet autem tres partes. *Prima* eſt, quòd Caluiniſtæ habent certitudinem fidei de ſua iuſtitia, ſanctitate, & remiſſione peccatorum. *Altera*, quòd habeant certitudinem fidei de ſua perſeuerantia. *Tertia*, quod eandem habeant de ſua prædeſtinatione, & vita æterna.

3. Nititur autem quatuor fundamentis. *Primum* eſt, fidem non dari, niſi ſolis prædeſtinatis: ex Caluino lib. 3. Inſt. c. 22. §. 10. *Alterum*, fidem ſemel habitam, nunquam amitti, ex Caluino lib. 3. c. 2. §. 12. & c. 21. §. 6. *Tertium*, ſolo fide hominem iuſtificari, ex Caluino lib. 3. c. 11. §. 19. *Quartum*, qui fidem habet, certum eſſe de ſua fide, ex Apoſtolo 2. Corinth. 13. *Seipſos tentate, ſi eſtis in fide.* Hinc ſequitur, ſi is, qui fidē habet, certus eſt de ſua fide, certum quoque eſſe de ſua iuſtitia, quia ſola fides iuſtificat: certum de ſua perſeuerantia, quia fides non amittitur: certum de ſua prædeſtinatione, quia fides non datur niſi prædeſtinatis.

EXAMEN.

4. Hoc Priuilegium, nec in veteri, nec in nouo Teſtamento, nec in Auguſtino potui inuenire. Tametſi enim ex iis facilè intelligam, nos habere poſſe certitudinem quandam moralem de noſtra iuſtitia & prædeſtinatione, non tamen quicquam reperio de certitudine fidei, cui nullus error aut falſitas ſubeſſe poteſt. Nam in veteri Teſtamento ſic legimus, Eccle. 9. 1. *Neſcit homo, vtrum odio, an amore dignus ſit; ſed omnia in futurum ſeruantur incerta.* Et Eccleſiaſt. 5. 5. *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu.* Et Pſ. 2. 11. *Seruite Domino in timore*. Caulam addit: *Nequando iraſcatur Dominus, & pereatis de via iuſta.* In Nouo ſic, Rom. 11. 20. *Tu autem fide ſtas, noli altum ſapere, ſed time.* Et ad Philip. 2. 12. *Cū metu & tremore ſalutem veſtram operamini.* Et Apocal. 3. 11. *Tene quod habes ne alius accipiat coronam tuam.*

5. His conſentit Auguſtinus in lib. de correptione & gratia, cap. 15. cùm ait. *Omnes, etiam qui bene currunt, timeant dum occultum eſt quo perueniant.* Et ibidem: *Quis enim ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate vinitur, in numero prædeſtinatorum ſe eſſe præſumat?* Et homil. 35. *Quamdiu viuimus hic, de nobis ipſis nos ipſi iudicare non poſſumus: nō dico, quid cras erimus, ſed quid hodie ſimus.* Et ſerm. 16. de verbis Apoſtoli. *Et erit quiſquam noſtrum qui audeat dicere, iuſtus ſum?* Notent hoc Caluiniſtæ.

6. Et ratio eſt efficax. Nam inter certitudinem fidei & moralem hoc intereſt, quod moralis nitatur quibuſdam ſignis, aut argumentis, quæ quidem efficiant hominem ita certum, vt moraliter putet, ſe non errare, tametſi re ipſa aliquando erret. Poteſt enim huic certitudini aliquando ſubeſſe falſum, vt fatetur Caluinus lib. 3. Inſt. c. 2. §. 10. *Tot*, inquit, *vanitatis receſſus habet, tot mendacij latebris ſcatet cor humanum, tam fraudulenta hypocriſi tectū eſt, vt ſeipſum ſæpe fallat.* Et § 11. *Experientia oſtendit, reprobos interdum ſimili ferè ſenſu, atque electos, affici, vt ne ſuo quidem indicio quicquam ab electis differunt.* At certitudo fidei omninò eſt infallibilis, quia nititur diuina veritate, cui falſum ſubeſſe non poteſt. Tunc ergo dicitur aliquis habere certitudinem fidei de aliqua re, quando rem illam immediatè cognoſcit per reuelationem Dei; quo pacto cognoſcimus omnia, quæ in Scripturis à Deo reuelata ſunt. At non ſinguli fideles habent reuelationem Dei de ſua iuſtitia, perſeuerantia, & vita æterna: non enim ſingulis dicitur quod dictum eſt Magdalenæ, Luc. 7. 48. *Remittuntur tibi peccata tua*: aut quod latroni, Luc. 23. 43. *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Non ergo ſinguli habent certitudinem fidei, quam Magdalena & latro habuerunt.

7. Porrò fundamenta, quibus nititur Caluiniſtarum Priuilegium, ficticia ſunt. Primum eſt, fidem non dari, niſi prædeſtinatis. Falſum eſt. Iudas proditor, Simon Magus, Nicolaus Antiochenus, non fuerunt prædeſtinati, ſed reprobi; & tamen fidem habuerunt. De Iuda teſtatur D. Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos, & probat ex illis Chriſti verbis Ioan. 17. 12. *Pater, quos dediſti mihi, cuſtodiui & nemo ex eis periit, niſi filius perditionis.* Nam ſi pater dedit illum filio, certè bonus tunc erat: Et ſi poſtea perijt ex grege, certè antequam periret, in Chriſti grege numerabatur. De Simone Mago teſtatur S. Lucas, Actor. 8. 2. *Cùm verò credidiſſet Philippo euangelizanti, tunc Simon & ipſe credidit, & cùm baptizatus eſſet, adhærebat Philippo.* De Nicolao Antiocheno ſcribit idem Lucas, Actor. 6. 3. *Conſiderate ergo fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem, plenos Spiritu ſancto & ſapientia.* Ex iis autem ſeptem, vnus erat Nicolaus Antiochenus.

8. *Alterum* eſt, fidem nunquam amitti. Et hoc falſum. Nam Apoſtolus diſertè ait 1. Tim. 1. 19. *Quidam circa fidem naufragauerunt, ex quibus eſt Hymenæus & Alexander.* Et c. 4. 1. *In nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide.* Et ſanè ſi fides amitti non poteſt, vnde

tot sunt in mundo hæretici? Cur dixit Paulus, Rom. 11. 10. *Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time?*

9. *Tertium* est; sola fide hominem iustificari. Non ita est. Scriptura non minus requirit timorem, spem, charitatem & pœnitentiam ab eo, qui vult iustificari, quàm fidem, Eccles. 1. 28. *Qui sine timore est, non poterit iustificari.* Et Prou. 28. 25. *Qui sperat in Domino, sanabitur.* Et 1. Ioan 3. 14. *Qui non diligit, manet in morte.* Et Lu. 7. 47. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et Act. 3. 9. *Pœnitemini & conuertimini, vt deleantur peccata vestra.* Vnde Augustinus lib. 15. de Trinitate. c. 18. *Ipsam fidem non facit vilem, nisi charitas. Sine charitate quippe fides potest quidem esse, sed non prodesse.* Et hoc probat ex illo Apostoli ad Gal. 5. 6. *In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium sed fides, quæ per charitatem operatur.* Non dixit, *sola fides, sed fides cum operibus ex charitate factis.* Vnde idem Augustinus in Enchiridio, cap. 8. *Sine amore fides nihil prodest.*

10. *Quartum* est, qui fidem habet, certum esse de sua fide. Hoc, siue verum, siue falsum sit, nihil patrocinatur Caluinistis. Nam, etsi is, qui fidem habet, certus esset de sua fide, non ideò quoque certus esset de sua iustitia si sola fides non iustificat: nec certus de perseuerantia, si fides amitti potest: nec certus de prædestinatione, si fides communis est prædestinatis & reprobis. At iam ostendi, solam fidem non iustificare, fidem amitti posse, nec solis præ lestinatis, sed etiam reprobis conuenire. Addo, falsum esse, vnumquemque fidelem habere certitudinem fidei de sua fide. Non enim dicitur vnicuique à Deo, quod dictum est mulieri in Euangelio: *O mulier, magna est fides tua*: Et iterum: *Fides tua te saluam fecit: Vade in pace* Negandum tamen non est, posse nos habere certitudinem quandam moralem de nostra fide, fundatam in experientia vitali Sicut enim is, qui gaudet vel tristatur, experitur se gaudere: sic is, qui credit, experitur se credere. Hoc sensu dixit Aug. lib. 13. de Trinit. cap. 1. *Fidem verò ipsam quam vides qui que in corde suo esse, si credit, vel non esse, si non credit, aliter nonimus.* Et D. Thom. 1. p. q. 87. art. 2. ad 1. *Fides percipitur ab eo, in quo est per interiorem actum cordis. Nullus enim fidem se habere scit, nisi per hoc, quod se credere percipit.*

IV. PRIVILEGIVM.

Omnes Caluinistæ per internam Spiritus sancti testificationem, norunt discernere inter Scripturas canonicas & non canonicas: ideòque in hac re non egent iudice controuersiarum.

1. ITa Dauid Paræus in disputatione de authoritate Scripturarum, vbi proponit & discutit hanc quæstionem: *Vnde constat, doctrinam Prophetarum, & Apostolorum esse diuinam & canonicam?* Et reiectis aliorum opinionibus, dicit id cõstare ex interna testificatione Spiritus sancti. Sic enim habet: *Spiritus sanctus testificatur in cordibus electorum, de huius doctrinæ veritate & certitudine. Filij siquidem Dei legentes vel audientes libros Prophetarum vel Apostolorum audiũt, & agnoscunt loquelam Patris sui, & discernunt eam ab aliis.*

2. Hoc priuilegium sic debet explicari. *Primo*, omnes Caluinistæ sunt filij Dei. Hoc patet ex priuilegiis præcedentibus. Omnes enim ab vtero materno nascuntur sancti, & hæredes vitæ æternæ. Omnes certi sunt de sua iustitia, perseuerantia & prædestinatione. Omnes igitur sunt filij Dei. *Secundo*, filij Dei audiunt & agnoscunt loquelam Patris sui, & eam discernunt ab aliorum loquela: sicut oues agnoscunt vocem pastoris sui, & eam discernunt à voce aliorum, iuxta illud Ioan. 10. 27. *Oues mea vocem meam audiunt. Tertio*, in Scripturis canonicis auditur vox & loquela Dei Patris, in aliis non item. Igitur filij Dei, qui agnoscunt loquelam sui Patris, eámque ab aliorum loquela norunt discernere, norunt etiam discernere inter Scripturas canonicas & non canonicas. At Caluinistæ sunt filij Dei, de quo nemo dubitat. Igitur discernunt inter Scripturas canonicas & non canonicas. Non ergo necesse est, vt in hac re habeant iudicem controuersiarum, quia ipsi per se omnes controuersias iopire possunt.

EXAMEN.

3. Valdè mihi suspectum hoc priuilegium est. *Primo*, quia, vt dixi, fundatur in præcedentibus priuilegiis, quæ planè subreptitia sunt, vt ostensum est. Non enim certi sunt Caluinistæ, se esse filios Dei, & oues veri Pastoris. Imò figmentum est, quod iactant, se sanctos nasci ab vtero materno. *Secundo*, quia malè interpretantur illud Christi: *Oues mea vocem meam audiunt.* Non enim est hic sensus, quem illi comminiscuntur, *Oues mea vocem meam audiunt*, id est, discernunt inter Scripturas canonicas & non canonicas (nam Pharisæi, qui non erant oues Christi, optimè discernebant inter Scripturas canonicas veteris Testamenti, & non canonicas: Et multi alij, qui erant oues, non discernebant) sed hic potius est sensus: *Oues mea vocem meam audiunt*: id est, auditis meis concionibus, & visis tot miraculis à me patratis, credunt me esse filium Dei, quod Pharisæi credere non volunt. *Tertio*, quia Caluinistæ negant Tobiam, Iudith, Sapientiam, Ecclesiasticum, & Machabæos, pertinere ad Scripturas canonicas: quod tamen affirmant Isidor. lib. 6. Etymol. cap. 1. Augustin. lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 8. Gelasius I. in decreto de libris sacris, quod extat in 2. tomo Conciliorum, Innocentius I. in epist. 3. ad Exuperium cap. vlt. & Patres Concilij Carthaginensis tertij, can. 47. Ergo necesse est, vel hos, vel Caluinistas errare in discernendis Scripturis canonicis à non canonicis. Si ergo filij Dei in eo puncto non errant: iterum necesse est, vel hos Patres, vel certè Caluinistas non esse filios Dei. Quis autem neget, Augustinum, Isidorum & similes viros sanctissimos, fuisse filios Dei; Si ergo hoc negari non potest, alterutrum à duobus dicendum est, vel Caluinistas non esse filios Dei, vel falsum esse, quod omnes filij Dei norunt discernere inter Scripturas canonicas & non canonicas.

4. *Idem* argumentum fieri potest de ipsis Caluinistis inter se collatis. Nam *Beza*, qui est vnus ex Patriarchis Caluinistarum, putat caput octauum Ioannis, in quo agitur de adultera, non esse Scripturam canonicam. *Alij* Caluinistæ contra sentiunt: Si ergo omnes filij Dei norunt, discernere inter canonicas & non canonicas Scripturas: planè sequitur, vel Bezam non esse filium Dei, vel certè alios Caluinistas non esse. Hanc litem inter se componant. Et quid quæso dicent de Lutheranis, quos appellant suos fratres? Norunt illi discernere, nécne? Si norunt, cur reiiciant Epistolam Iacobi, vt stramineam, quam admittunt Caluinistæ, vt canonicam? Si non norunt, iam non sunt oues, sed hirci. An ergo Caluinistæ agnoscunt hircos pro suis fratribus.

5. *Accedit* postremo, quod non possint tueri suum priuilegium sine circulo. Hoc alibi prolixè ostendi

contra Danidem Pareum. Nunc breuiter sic repeto: Vnde constat tibi, Pareo, Scripturam Euangelij esse diuinam, & loquelam Dei Patris; Ex interna testificatione Spiritus sancti. Sed vnde constat, illam testificationem esse à Spiritu sancto? Ex Scriptura Euangelij, *Oues mea vocem meam audiunt.* At vnde scis, hanc esse scripturam diuinam? Ex interna testificatione Spiritus sancti. Et vnde scis hanc testificationem esse à Spiritu sancto? Ex Scriptura diuina, *Oues mea vocem meam audiunt.* Et quis dixit tibi, hanc Scripturam esse diuinam? Interna testificatio Spiritus sancti. Et quis dixit hanc significationem esse à Spiritu sancto? Scriptura diuina, iamsæpe citata. Et putas hanc Scripturam diuinam esse? Omninò. Sed vnde scis? Iamsæpè dixi: quid mihi molestus es? Dixisti quidem, sed in circulo. Nec inde exibis, nisi restituas priuilegium.

V. PRIVILEGIVM.

Tametsi omnes antiqui Patres errarint, Caluinistæ tamen non errant: quia non ab hominibus, sed à Deo docti sunt, qui errare non potest.

1. HOc priuilegium habet duas partes. *Vna* est, quòd antiqui Patres in plerisque capitibus fidei ac religionis Christianæ errarint. *Altera*, quod Caluinistæ, cùm sint à Deo docti non erront. Priorem tradit Caluinus variis locis. Ait enim, antiquos Patres, seu primitiuam Ecclesiam errasse in his punctis sequentibus.

2. *Primo*, de lib. arbitr. lib. 2. Institut. cap. 2. §. 4. *Inter scriptores*, inquit, *Ecclesiasticos, multi eorum longè plus aquo Philosophis accesserunt, &c.*

Et infrà: *Certè quas retulimus sententias* (antiquorum Patrum de libero arbitrio) *esse falsissimas paulò post constabit.*

3. *Secundo*, de cooperatione liberi arbitrij cum gratia Dei. lib. 2. cap. 3. §. 7. *Non rectè à Chrysostomo scriptum est, nec gratiam sine voluntate, nec voluntatem sine gratia quisquam posse operari est.*

4. *Tertio*, de iustificatione, lib. 3. c. 11. §. 15. *Quod ad vulgares Papistas pertinet, vel Scholasticos, dupliciter hic fallantur.* Et infra. *Schola in deterius semper aberrarunt, donec tandem præcipiti ruina deoluta sunt ad quædam Pelagianismum. Ac ne Augustini quidem sententia per omnia recipienda.*

5. *Quarto*, de persona Mediatoris, lib. 2. c. 14. §. 3. *Atque hic excusari non potest veterum error, qui dum ad Mediatoris personam non attendunt, totius fere doctrinæ, quæ in Euangelio Ioannis legitur, genuinum obscurant sensum, sæpe implicant multis laqueis.*

9. *Quinto*, de concupiscentia, lib. 3 cap. 3. §. 10. *Neque opus est multum inuestigando laborare, quid hic veteres senserint.* Et paulò post: *Inter Augustinum & nos hoc discrimen interest, quod ipse concupiscentiam non audet vocare peccatum, sed infirmitatem*, nisi consensus accesserit: *Nos autem pro peccato habemus, &c.*

7. *Sexto*, de satisfactione, lib. 3. c. 4. §. 38. *Parum autem me mouent, quæ in veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt. Video omnes ferè, quorum libri extant, hac in parte lapsos esse.*

8. *Septimo*, de oratione pro defunctis, lib. 3. c. 5. §. 10. *Cùm mihi obiiciunt aduersarij* (id est Catholici) *ante mille & trecentos annos usu receptum fuisse, vt precationes fierent pro defunctis, eos vicissim interrogo, quo Dei verbo, qua reuelatione factum sit.* Et infrà, de antiquis Ecclesiæ Doctoribus: *Abrepti etiam ipsi, fatter, in errorem fuerunt.* Et paulò post: *Monicam matrem suam in libris Confessionum Augustinus narrat vehementer rogasse, vt sui memoria in peragendis mysteriis fieret ad altare. Anile scilicet votum, quod filius non exegit ad normam Scripturæ, sed pro natura affectu probari aliis voluit. Liber autem de cura pro mortuis ab eo compositus, tot hæsitationes cõtinet, vt suo frigore merito debeat studia Zeli calorem extinguere, si quis mortuorum patronus esse appetat.*

9. *Ottauò*, de merito. lib. 3. c. 15. §. 2. *Vt si sunt, fatear, passim veteres Ecclesiæ scriptores nomine Meriti, atque vtinam vocula vnius abusu, erroris materiam posteris non præbuissent.*

10. *Nonò*, de solenni pœnitentiæ, lib. 4. c. 12. §. 8. *Quæ in parte excusari nullo modo potest immodica veterũ austeritas, quæ & prorsus à Domini præscripto dissidebat, & erat mirum in modum periculosa.*

11. *Decimo*, de Quadragesima lib. 4. cap. 12. §. 20. *Et nunc passim inualuerat superstitiosa Quadragesima obseruatio.* Et infra: *Mirum est, tam crassam hallucinationem hominibus acutiiudicij obrepere potuisse, quæ tot ac tam claris rationibus refellitur.*

12. Ex his constat, quid sentiat Caluinus de antiquis Patribus, nempe lapsos & crassè hallucinatos esse; implicuisse se multis laqueis; genuinum Euangelij sensum obscurasse: anilia probasse vota: docuisse falsissimas sententias: eorum errores excusari non posse, & quæ similia sunt. Eodem spiritu loquuntur omnes Caluinistæ de antiquis Patribus. Vnum aut alterum exempli gratia adducam.

13. Franciscus Iunius in suis Notationibus ad tertium librum Bellarmini de Pontifice, sic passim loquitur. 1. *Patres à vero vt plurimum aberrarunt.* 2. *Hæc non testimonia sunt veritatis aut probabilitatis, sed vanæ suspiciones, quibus boni Patres satis indulserunt.* 3. *In hoc argumento communem errorem minimè stabilis sanctorum Patrum auctoritas.* 4. *Patrum testimonia in hoc casu fidem non obligant.* 5. *Quam infirmæ sit Patrum auctoritas, aliquoties ostendi.* 6. *De interpretationibus Patrum in obscuro hic palpantium, iam satis dictum.* Et sic deinceps. Similia habent Conradus Graserus in Plaga Regia, & alij passim.

14. Quid verò de se sentiunt Caluinistæ, qui de antiquis Ecclesiæ Doctoribus tam sinistrè loquuntur? Nimirum, ex vtero materno sanctos esse, certos de sua fide iniustitia, perseuerantia, & vita æterna; in discernendis Scripturis canonicis à non canonicis, errare non posse: non ab hominibus, sed à Deo doctos esse; de se intelligi oportere quæ sequũtur, Isaiæ 54. 13. *Dabo vniuersos filios tuos doctos à Domino.* Ierem. 34. 34. *Non docebit vltra vir proximum suum. Omnes enim cognescent me à minimo eorum vsque ad maximum.* Ioan. 6. 45. *Erunt omnes docibiles* Dei. 1. Ioan. 2. 27. *Non necesse habetis, vt aliquis doceat vos in omnibus.* Et quid non?

EXAMEN.

15. In hoc priuilegio videntur id vnum spectare Caluinistæ, vt nobis persuadeant, se plus sapere, quàm alios omnes, imò alios quotquot antegressi sunt, cum tota Ecclesia primitiua, fuisse fungos & stipites: se demum, non modo homines, sed & sapientes homines, ac diuinitus illustratos esse, in quos error non cadat. Ego verò id persuaderi non possum. Sic potius sentio, insigniter fatuos ac arrogantes oportere esse, qui de seipsis tam magnicèsi, de aliis omnibus tam abiectè scribant ac loquantur. Debebant memores esse illis Ecclesiast. 8. 9. *Ne despicias narrationem Presbyterorum sapientium, ab ipsis enim disces sapientiam & doctrinam.* Et paulò

Digitized by Google

paulò post : *Non te præterent narratio seniorum : ipsi enim didicerunt à Patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.* Debebant imitari S. Augustinũ, qui tanti fecit Patres omnes, quotquot ante ipsum scripserunt, vt quoties contra Donatistas de Baptismo, aut contra Pelagianos de peccato originali disputandum ipsi esset, non alio firmiori argumento putarit se posse eos constringere, quàm si ex Patrum consensu ac traditione suam sententiam confirmaret. Eos porrò, qui vilipenderent authoritatem Patrum, grauiter insectabatur. Vnde contra Iulianum disputans, sic eum alloquitur : *I nunc & sanctæ Ecclesiæ tot tantosque Doctores, qui vita optime gesta, debellatisque suorum temporum erroribus, gloriosissime de hoc seculo, antequam vos ebulliretis, exierunt, tanquam furiosum insulta.*

VI. PRIVILEGIVM.

Caluinistæ habent propriam doctrinam è cœlo sibi reuelatam, quam reliqui Christiani hoc tempore non habent.

1. CApita huius doctrinæ sunt varia, quę partim in Aphorismis Caluinistarum, partim in aliis Opusculis à me proposita, & examinata sunt. Sed quia quotidie incrementum capiunt, & noua identidem accedunt; contexam nouum Catalogum, in quo præcipua comprehendam, quæ hactenus in lucem prodierunt. Sunt autem hæc ferè.

2. *Primum*, Deus non est infinitus. Ita Conrad. Vorstius in tract. de Attributis diuinis, cùm ait: *Deus non est actu simpliciter infinitus, neque essendo, neque operando.* Et iterum : *Est quidem Deus purus actus, sed hoc non vetat quin simul sit in sese finitus.*

3. *Secundum*, Deus non est vbique præsens, sed tantùm in cœlo. Ita idem Vorstius in tract. citato, cùm ait: *In scripturis affirmari omnino videtur, Deum ratione substantiæ suæ tantum esse in cœlo.* Et post citata aliquot Scripturæ testimonia, sic concludit : *Simpliciter igitur credamus, quod sacra Scriptura toties inculcant, Deum sua substantia in cœlo habitare : in terra verò virtute & sapientia sua nobis adesse.*

4. *Tertium*, Substantia Dei est diuisibilis, ac profunde non est tota in qualibet re minima, sed secundum aliquam sui partem. Ita Vorstius ibidem: *Videtur*, inquit, *esse paradoxum, Deum sic omnis quantitatis expertem esse, vt totus substantialiter sit in re qualibet, etiam minima.* Eodem modo loquitur de anima rationali, quam ait esse *corpoream, & vera quantitate præditam.*

5. *Quartum*, Deus prædestinat homines ad æternam damnationem, sine vlla ipsorum culpa, solùm, quia ipsi ita placet. Ita Caluinus lib. 3. Instit. cap. 23. §. 2. *Homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum, in æternam mortem prædestinantur.*

6. *Quintum*, Deus est auctor omnium peccatorum. Ita Caluinus l. 1. c. 18. §. 3. *Jam satis aperte ostendi, Deum vocari eorum omnium auctorem, quæ isti censores volunt ei tribuere tantum eius permissu contingere.* Et infra §. 4. *Homo Dei impulsu agit, quod sibi non licet* : id est, Homo impellitur à Deo ad peccandum.

7. *Sextum*, Deus miserè illud hominibus, simulans se velle illos iuuare, cùm tamen nihil minus velit. Ita Caluinus l. 3. cap. 24. §. 13. *Ecce vocem ad eos dirigit, sed vt magis obsurdescant : lumen accendit, sed vt reddan-*

tur caciores : doctrinam profert, sed quæ magis obstupescant : remedium adhibet, sed ne sanentur.

8. *Septimum*, Christus non est in Eucharistia, sed tantum in cœlo. Ita Caluinus in confessione cum Tigurinis in re Sacramentaria : *Christus, quatenus homo est, non alibi, quàm in cœlo quærendus est. Proinde, qui in solemnibus cœnæ verbis, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, literalem sensum urgent, eos tanquam præposteros repudiamus.*

9. *Octauum*, Imago Christi crucifixi nullo modo in templis toleranda est, omnesque, qui eam tolerant, sunt idololatræ, non minus, quam Gentiles, qui imagines bestiarum colunt. Ita Dauid Paræus in Commẽt. cap. 1. Epist. ad Rom. *Mutant*, inquit, *gloriam Dei, & idololatræ sunt, non soli Gentiles, qui vel homines, boues, volucres, serpentes, Solem, Lunam, stellas, herbas, fortunam, vel harum rerum imagines pro Deo colunt, quæ est crassa idololatria, primo præcepto prohibita; sed etiam inter Christianos, omnes illi, qui imaginem Christi crucifixi, in templis ad repræsentandum Christum, & ad docendum rudiores de Christo, tuentur.* Et antè illum, Beza in colloq. Mompelg. *Fateor me ex animo Crucifixi imaginem detestari.*

10. *Nonum*, Sancti, qui dicuntur cum Christo regnare, sunt laruæ, bestiæ, carnifices. Ita Caluinus l. 3. c. 20. §. 27. *Inde colligimus, nihil eos Christo reliquum facere, qui pro nihilo ducunt eius intercessionem, nisi accedant Georgius, & Hippolytus aut similes laruæ.* Et in lib. de ratione reformandæ Ecclesiæ ; *Omitto Dominicum & similes carnifices. Omitto Medardum, Lubinum, & similes bestias.*

11. *Decimum*, Peccatum originale non tollitur per baptismum, sed in nobis manet, quamdiu viuimus. Ita Caluinus lib. 4. cap. 15. §. 10. *Iam perspicuum est, quam falsum sit, per baptismum solui nos & eximi ab originali peccato.* Et in Antidoto Concil. Trident. Sess. 5. *Manet verò peccatum in nobis, neque per baptismum extinguitur.*

12. *Vndecimum*. Omnia iustorum opera sunt sordes, inquinamenta, & peccata mortalia, neque vitam, sed damnationem æternam promerentur. Ita Caluinus lib. 3. c. 12. §. 4. *Omnia hominum opera nihil sunt, nisi inquinamenta & sordes, & quæ iustitia vulgò habetur, ea apud Deum mera est iniquitas.* Et capite 14. §. 9. *Habemus, ne vnum à sanctis exire opus, quod non mereatur iustam opprobrij mercedem.* Et §. 12. *Duobus his fortiter insistendum, nullum vnquam extitisse pij hominis opus, quod si vere Dei iudicio examinetur, non esset damnabile, &c.* Et in Antidoto Concilii Triden. Sess. 6. cap. 22. *Inde conficitur, non esse tantopere exagitandos, qui dixerunt quodlibet bona opera, si exacto rigore censeantur, æterna potius damnatione, quam vita præmio digna esse.*

13. *Duodecimum*. Lex Dei est omnino impossibilis obseruatu : nec ab vllo, quantumuis sancto, hactenus seruata est, aut deinceps seruari poterit. Ita Caluinus lib. 2. cap. 7. §. 5. *Quod autem impossibilem legis obseruationem diximus, id explicandum & confirmandum est.* Et in Antidoto Concil. Tridentin. Sess. 6. capite 11. *Mihi abunde sufficit, nemirem extitisse vnquam, qui legi Dei satisfecerit, nec vllum posse inueniri.* Et ibidem addit, *Prophetas, Patriarchas, & pios Reges, vtcunque spiritu Dei adiuuarentur, ferendo legis iugo pares non fuisse.*

14. *Decimumterrium*. Fides ac sanctitas est propria electorum, & semel habita amitti non potest. Ita Caluinus libro 3. capite 2. §. 11. *Ergo vt solos electos semine incorruptibili Deus in perpetuum regenerat, vt nunquam disperent semen vitæ, eorum cordibus insitum, ita solide in illis obsignat adoptionis suæ gratiam, vt stabilis acrata sit.* Et §. 12. *Hoc interim tenendum est, quantumuis exigua sit in*

debilis in electis, fides, quia tamen Spiritus Dei certa illis arrha eſt ac ſigillum ſuæ ad ptionis, nunquam ex eorum cordibus deleri poſſe eius ſculpturam. et cap. 21. §. 6. *Iam neque dubium eſt, cum orat Chriſtus pro omnibus electis. quin idem illis precetur. quod Petro, vt nunquam deficiat fides illorum. Ex quo elicimus, extra periculum defectionis eſſe.*

15. *Decimum quartum.* Omnes filij fidelium ab vtero materno naſcuntur ſancti & hæredes vitæ æternæ, ac proinde ſaluari poſſunt ſine baptiſmo. Ita Caluinus in Antidoto Concil. Trid. Seſſ. 6. c. 5. et l. 4. Inſtit. c. 6. §. 24. Verba eius ſuprà citata ſunt in Priuilegio primo, & ibidem examinata.

16. *Decimum quintum.* Omnes filij illegitimi æternæ damnationi obnoxij ſunt, nec ad baptiſmum admittendi. Ita Caluiniſtæ in Synodo Vilnenſi, anno 1586. die 11. Martij, vbi decretum eſt, ne quis paruulos illegitimè natos baptizare audeat, vt refert Adrianus Iungius lib. 3. de doctr. & moribus Euangelicorum c. 17. Et in Palatinatu, anno 1587. articuli quidam Caluiniſticæ reformationis diſſeminati ſunt, quorum ſecundus habebat hæc verba; *Infantes qui ex illegitimo thoro naſcuntur, æternæ perditioni ac damnationi obnoxij ſunt, nec per baptiſmum iuuari poſſunt.*

17. *Decimum ſextum.* Peccata prædeſtinatorum nunquam imputantur; reproborum nũquam remittuntur. Ita Caluinus. et quidem priorem partem tradit lib. 3. c. 4. §. 20. vt infra videbimus in Priuilegio octauo. Poſteriorem verò l. 4. c. 1. §. 20. 21. vbi docet, nullum peccatum remitti, niſi in ecclesia. At reprobi, ſecundum Caluinum in Eccleſia non ſunt. Nullum ergo peccatum illis remitti poteſt.

18. Hæ ſunt præcipua capita doctrinæ Caluiniſtarũ, in quibus ipſi à Catholicis, vt plurimum etiam à Lutheranis diſſentiunt. Nec dubito, quin ſubſequentibus annis plura alia habituri ſint. Interim, quid de his paucis, quę iam recenſui, generatim ſentiendum ſit breuiſſimè indicabo.

EXAMEN.

19. Hoc Priuilegium, iam initio naſcentis ecclesiæ, ab Apoſtolo explosum eſt in epiſtola ad Galat. c. 1. v. 8. vbi ait; *Licet Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam euangelizauimus vobis, anathema ſit. Sicut prædiximus, nunc iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit.* Sine dubio, nihil aliud acceperunt ab Apoſtolo, niſi quod eſt in Euangelio, & in Epiſtolis eiuſdem Apoſtoli. Iam ſubſumo. At in Euangelio, vel in epiſtolis Apoſtoli non habetur, Deum eſſe finitum, diuiſibilem, ſolo cœlo concluſum, authorem peccati prædeſtinare homines ad mortem ſine ipſorum culpa, illudere mortalibus; Nec item, Chriſtum non eſſe in euchariſtia, imaginem Chriſti crucifixi eliminandam eſſe, Sanctos eſſe laruas, beſtias, carnifices, peccatum originale non tolli per baptiſmũ: omnia iuſtorum opera eſſe ſordes & inquinamenta: legem Dei eſſe impoſſibilem, fidem dari ſolis prędeſtinatis, omnes fidelium infantes ab vtero materno ſanctos eſſe, omnes illegitimè natos damnari, peccata prædeſtinatorum nunquam imputari. Hęc, inquam, & ſimilia non acceperunt Galatæ ab Apoſtolo. Ergo qui hæc & ſimilia euangelizauerit, anathema ſit. Hoc autem faciunt Caluiniſtæ.

Porrò, in ſingulis doctrinæ huius capitibus refutandis, non neceſſe eſt hic immorari. Iam alibi id factum eſt. Hoc vnum addo, ex hac doctrina penitus euerti religionem Chriſtianam. Nam præcipuum caput religionis Chriſtianæ eſt, quod Chriſtus ſit verus Deus. Hoc euertitur per Caluiniſtas. Ipſi enim docent, vt ex Voſtio oſtendi, Deum non eſſe vbique præſentem ſecundum ſubſtantiam ſuam, ſed tantùm in cælo. Vnde neceſſariò ſequitur, Chriſtum, cùm in terris verſatus eſt, non fuiſſe Deum ſecundum ſubſtantiam, ſed tantùm hominem. Quo quid abſurdius apud Chriſtianos? Et huic pernicioſo dogmati patrocinatur Paræus, quando docet imaginem Chriſti crucifixi è templis eliminandam eſſe, & omnem paſſionis eius repræſentationem, velut idololatricam, penitus abolendam. O tempora! ô mores!

VII. PRIVILEGIVM.

Caluiniſtæ non ita aſtricti ſunt ad ſuam doctrinam, quin poſſint contrariam amplecti, cum libet: & negare quod antea affirmabant.

1. HAbemus luculentum exemplum in Caluino, qui hoc Priuilegio frequenter vſus eſt. Nam in pleriſque capitibus apertè ſibi ipſi repugnat. Hoc aliàs memini me oſtendiſſe. Hîc tamen exiſtimo repetendum eſſe, ne dum alia Priuilegia commemoramus, hoc vnum prætermiſſum eſſe videatur. Igitur ex contradictionibus Caluini hæ potiſſimùm occurrunt.

2. *Prima* Caluini contradictio. Deus eſt author peccati; Deus non eſt author peccati. Priorem partem docet contra Catholicos, libro 1. Inſtit. cap. 18. §. 3. his verbis: *Iam ſatis aperte oſtendi, Deum vocari eorum omnium auctorem, quæ iſti cenſores volunt otioſo tantùm eius permiſſu contingere.* q. d. Catholici volunt peccata fieri Deo tantùm permittente. Ego dico, fieri Deo auctore. Poſteriorem docet contra Libertinos, in libro, qui inſcribitur, *Admonitio aduerſus Libertinos.*

3. *Secunda.* Iſte articulus ſymboli, *Credo Eccleſiam*, intelligi debet de ſola Eccleſia inuiſibili, quæ eſt prædeſtinatorum; Non debet intelligi de ſola inuiſibili, ſed etiam de viſibili, quæ eſt communis prædeſtinatis & reprobis. Priorem partem docet in paruo Catechiſmo, cum ait: *Sequitur quarta pars, in qua confitemur, nos credere vnam ſanctam Eccleſiam Catholicam.* Et ſtatim explicans, quæ ſit illa vna Eccleſia quam credimus, ſic addit: *Quid eſt Eccleſia? Corpus ac ſocietas fidelium, quos Deus ad vitam æternam prædeſtinauit.* Poſteriorem docet lib. 4. Inſtit. c. 1. §. 2. *In ſymbolo*, inquit, *vbi profitemur, nos credere Eccleſiam, id non ſolum ad viſibilem, de qua nunc agimus, refertur, ſed ad omnes quoque electos Dei.*

4. *Tertia.* Nemo poteſt ſaluari extra Eccleſiam viſibilem: aliqui poſſunt ſaluari extra eccleſiam viſibilem. Priorem partem docet lib. 4. c. 1. §. 4. his verbis: *Nunc de viſibili Eccleſia diſſerere propoſitum eſt.* Et paulò poſt: *Extra eius gremium nulla eſt ſperanda peccatorum remiſſio, nec vlla ſalus.* Poſteriorem docet, tum lib. 4. c. 1. §. 7. tum c. 16. §. 24. 25. Nam altero loco dicit neminem admitti in Eccleſiam viſibilem, niſi per baptiſmum: altero, filios fidelium, qui ante baptiſmum deceſſerunt, ſaluari poſſe, vnde ſequitur, aliquos ſaluari, qui in Eccleſiam viſibilem nunquam admiſſi ſunt.

5. *Quarta.* Omnes fideles certi ſunt de ſua iuſtitia & remiſſione peccatorum: Nulli fideles certi ſunt de ſua iuſtitia & remiſſione peccatorum. Priorem partem docet lib. 3. c. 2. §. 16. & alibi. Verba eius citata ſunt ſuperius in tertio Priuilegio.

Poſteriorem tradit lib. 3. c. 2. §. 10. *Tot vanitatis receſſus habet, vt mendacij latebris ſcatet cor humanum, eum fraudulenta hypocriſi tectum eſt, vt ſeipſum ſæpe*

salut. Et §. 11. *Experientia ostendit, reprobos interdùm simili sunt sensu, atque electos, affici, vtut suo quidem iudicio, quicquam ab electis differant.*

6. *Quinta.* Fides est causa iustificationis, fides non est causa iustificationis. Priorem partem docet in Antidoto Concil. Trid. Sess. 6. can. 9. *Solam fidem iustificationis causam esse intelligimus.* et can. *Vim iustificandi fidei in solidum vindicamus.* Posteriorem docet libro 3. Institut. cap. 3. §. 5. *Quoad iustificationem, res est mera passiua fides.*

7. *Sexta.* Homo in statu innocentiæ habuit liberum arbitrium; Homo in illo statu non habuit liberum arbitrium. Priorem partem docet libro 1. Instit. c. 15. §. 7. *In hac integritate libero arbitrio pollebat homo, quo si vellet, adipisci posset vitam æternam.* Et infrà: *Potuit Adam stare si vellet, quando non nisi propria voluntate cecidit.* Posteriorem docet libro 3. capite 23. §. 8. *Non dubitabo igitur simpliciter fateri, voluntatem Dei esse rerum necessitatem, atque id necessario futurum esse, quod ille voluerit.* et paulò ante §. 6. in fine; *Constat ordinatione & nutu Dei omnia euenire.*

8. *Septima.* Iustitia inhærens, quam Catholici admittunt, non est admittenda; iustitia inhærens, quam Catholici admittunt, est admittēda. Priorem partem docet in Antidoto Conc. Trid. Sess. 6. c. 8. *Falsum esse contendo, vllam iustitiæ partem in qualitate sitam esse vel habitu, qui in nobis resideat.* Posteriorem in libro de vera Ecclesiæ reformatione; *Nunquam reconciliamur Deo, quin simul donemur iustitia inhærente.*

9. *Octaua.* Sancti post hanc vitam statim sunt in cœlesti beatitudine: Sancti post hanc vitam non statim sunt in cœlesti beatitudine; Imò stultum & temerarium est, alterutrum definire. Primam partem docet in Psycopannychia, vbi explicans Apostolum 2. Cor. 5. sic ait, *Vt ergo nihil addamus, verba sine interprete hoc loquuntur, nos sensuros Dei præsentiam, cùm ab hoc corpore separabimur: iam non per fidem ambulaturos, sed per speciem quoniam hoc terræ pondus, quo premimur, nos à Deo, quasi macries, longo interuallo separat.* Et ibidem; *Mirum nunc aliquis, cur in sinu Abrahæ requiescere dicantur electi Dei, qui ex hac vita ad Deum transierunt, nempe quod in sede pacis recipiuntur cum Abraham patre fidelium, vbi Deo fruuntur ad satietatem, citra fastidium.* Secundam docet in eodem libello, his verbis; *Semper in cursu est eorum desiderium, donec impleta fuerit Dei gloria, cui implementum adferet dies iudicij. Tunc verum erit illud: Satiabor, cùm euigilauero, aspectu vultus tui.* et infrà: *Expectant quod nondùm habent, & suam meretedem eminus vident* Tertiam docet lib. 3. Inst. c. 25. §. 6. *Valde se torquent multi disputando, quem locum occupent Sancti, an cœlesti gloria fruantur, necne. Atqui stultum & temerarium est de rebus incognitis altius inquirere, quam Deus nobis scire permittat.* Et paulò post: *Omnia tenentur suspensa, donec Christus appareat redemptor.*

10. *Nona.* Corpus Christi est præsens in Eucharistia; corpus Christi non est præsens in Eucharistia, sed tantum in cœlo. Priorem partem docet in cap. 11. prioris ad Corinthios: *Christus visibile illud symbolum nobis porrigendo vnà dat etiam nobis suum corpus. Neque enim fallax est, qui vacuis figuris nos ludat. Proinde illud mihi est extra controuersiam, veritatem hîc cum suo signo coniunctam esse,* id est, corpus Christi cum symbolo panis coniunctum esse. Posteriorem docet in Confessione de re Sacramentaria. *Cum signa hic in hoc mundo sint, oculis cernantur, palpentur manibus, Christus non alibi, quàm in cœlo quærendus est.* Et ibidem: *Quia tamen corpus Christi finitum est, & cœlo vt loco continetur, necesse est à nobis tanto locorum interuallo distare, quanto cœlum abest à terra.*

11. *Decima.* Animæ sanctorum Patrum veteris Testamenti, ante mortem Christi, fuerunt inclusæ in carcere, Eædem animæ non fuerũt inclusæ in carcere. Priorem partem docet contra Anabaptistas in Psychopannychia, cùm ait: *Nec verò miretur quisquam, includi in carcere sanctos Patres, qui redemptionem Christi expectabant.* Posteriorem docet contra Catholicos libro 2. Inst. c. 16. §. 9. *Concludere in carcere animarum animos, puerile est.*

12. Præter has, sunt aliæ propè infinitæ contradictiones in Caluino, quas colligere longum esset. Caluinum strenuè imitantur Caluinistæ. Et quisque non sibi tantùm, sed etiam aliis suæ sectæ hominibus liberrimè contradicit. Imò sic agunt, scribunt, & loquuntur singuli, quasi nonnisi pugnantibus ac dissonantibus tibiis in Caluinismo cantandum sit.

EXAMEN.

13. De hoc priuilegio, hæc videntur mihi certa. *Primò*, quòd à Deo concessum non sit. Nam, vt loquitur Apostolus 1. Corinth. 14. 33. *Non est dissensionis Deus, sed pacis.* Et propterea idem Apostolus 1. Corinth. 10, vehementer dissuadet hoc priuilegium cùm ait: *Obsecro vos fratres, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. Secundò*, quòd ab eo Spiritu concessum sit, qui de seipso dicit 3. Regum 22. 22. *Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius. Tertiò*, quòd non diu duraturum sit, vt prædixit Christus Lucæ 11. 17. *Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur. Quartò*, quòd sit proprium hominum superborum, iuxta illud Prouerb. 13. 10. *Inter superbos semper sunt iurgia.* Quod optimè quadrat in Caluinistas. Nota sunt iurgia inter Gallicanos & Piscatorianos; inter Gommaristas & Vermilianos in Batauia, inter Professores Heidelbergenses & ministros Palatinos: quæ omnia fusè prosequitur Petr. Cudsemius in suo libello, quem scripsit de desperata Caluini causa.

VIII. PRIVILEGIVM.

Caluinistæ, sicut habent propriam doctrinam, sic habeant etiam proprium ac peculiare Purgatorium, distinctum à Purgatorio Catholicorum.

1. ITa Caluinus lib. 3. Instit. c. 20. §. 20. vbi de suo Purgatorio, quod ipse Atrium appellat, sic loquitur. *Intelligimus Christum sic apparere coram facie Dei, vt sanctuarium cœli ingressus, ad consummationem vsque sæculorum, solus populus eminus in atrio residentis vota ad Deum deferat.* Hîc, vt vides, duo affirmat. 1. solũ Christum ingressum esse sanctuarium cœli. 2. populum Christianum, id est, Caluinistas, eminus in quodam Atrio residere, & ibi expectare vsque ad finem mundi. Per Atrium, vt dixi, intelligit Purgatorium.

2. Porrò, hoc Caluinistarum Purgatorium ex his 4. fundamentis deduci debet. *Primum* est, quòd peccatum originale nihil aliud sit, quam *prauitas naturæ, cæcitas mentis, & auersio voluntatis à Deo, cum reatu pœnæ æternæ*, vt ex Caluino definit Dauid Paræus in suis thesibus de peccato. *Alterum*, quòd hoc peccatum maneat in Caluinistis, quamdiu in hac vita degunt, vt docet Caluinus lib. 2. Instit. cap. 1. §. 8. & lib. 4. cap. 15. §. 10. Vnde sequitur, Caluinistas, quamdiu in hac vita degunt, habere naturam corruptam, esse cæcos mente, auersos à Deo, & reos æternæ mortis. *Tertium* est, quòd omnia Caluinistarum opera vitientur & contra-

minentur ex contagione peccati originalis, quod ſemper in ipſis manet in hac vita; ac proinde omnia ipſorum opera ſint *inquinamenta*, *ſordes*, *& mera iniquitas*, vt loquitur Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 12. §. 4. & alibi. Vnde ſequitur, Caluiniſtas non modò cæcos eſſe, & à Deo auerſos: ſed etiam ſordidos, immundos & inquinatos. *Quarum*, quòd nihil immundum & inquinatum poſſit intrare in regnum cælorum, iuxta illud Apocal. 21. 27. *Non intrabit in eam* (ciuitatem cœleſtem) *aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium.*

3. Ex his fundamentis ſic *concludo*: Nullus immundus & inquinatus poteſt intrare in regnum cælorum, niſi prius purgetur & mundetur. Atqui Caluiniſtę, quamdiu hîc viuunt, ſunt immundi & inquinati propter peccatum originale: & omnia ipſorum opera ſunt *inquinamenta*, *ſordes & mera iniquitas*, vt ex dictis patet. Ergo non poſſunt intrare in regnum cælorum, niſi prius purgentur & mundentur. Non purgantur autem in hac vita, quia ſemper hic manent obnoxii peccato originali. ergo, ſi ſalui eſſe velint, poſt hanc vitam purgari neceſſe eſt. ergo, datur aliquod Purgatorium pro Caluiniſtis poſt hanc vitam. Quis dubitet?

EXAMEN.

4. *Circa* hoc Caluiniſtarum Purgatorium tria examinanda ſunt. 1. vbi locorum ſit? 2. quomodo differat à noſtro Purgatorio. 3. quid agant ibi Caluiniſtæ? *Quod* ad primum punctum attinet, Caluinus fatetur quidem, Purgatorium ſuum longè diſtare à cælo, vt patet ex verbis illius (lib. 3. Inſtit. cap. 20. §. 20.) ſupra citatis; non tamen vult patefacere certum locum, vbi ſit, vt videre eſt in lib. 2. c. 25. §. 6. Igitur ex Scripturis hoc inueſtigandum eſt, ſi fieri poteſt. Ex iis conſtat, varia eſſe animarum loca poſt hanc vitam. Primus eſt *Cælum*, in quo Angeli ſunt, Matth. 22. 30. Secundus eſt *Infernus*, in quo diues epulo ſepultus eſt, Lucæ 16. 22. Tertius *Sinus Abrahæ*, ad quem anima Lazari ab Angelis deportata eſt, ibidem. Quartus eſt *Paradiſus*, in quem latro admiſſus fuit; Lucæ 23. 43. Quintus eſt *lacus ſine aqua*, in quo antiqui Patres detinebantur, Zach. 9. 11. Sextus eſt *Carcer*, in quem Chriſtus poſt mortem deſcendit 1. Pet. 3. 19. Septimus eſt *ſub Altari*, vbi animæ Martyrum requieſcere viſæ ſunt, Apocal. 6. 9.

5. In quo igitur horum locorum quærendæ ſunt animæ Caluiniſtarum poſt hanc vitam? An in cælo? Ego quidem vellem. Sed reclamat Caluinus: Solum Chriſtum vult eſſe in cælo; Caluiniſtas in atrio expectare vſque ad conſummationem ſæculorum. Et ratio illi fauet. Nihil enim immundum & inquinatum intrare poteſt in cælum, niſi prius purgetur. At animæ Caluiniſtarum ſunt immundæ & inquinatæ peccato originali. Ergo prius purgari debent. Non purgantur autem in hac vita, vt ſupra oſtenſum eſt. Ergo poſt hanc vitam purgari debent alicubi, antequam cœlum ingrediantur. At hunc ipſum locum in quo purgantur, inueſtigamus.

6. An ergo ſunt in ſinu Abrahæ? Benè profectò cùm illis ageretur, ſi ibi eſſent. At non eſſe ibi, valdè probabile eſt, quod dupliciter oſtendo. *Primò*, ex ipſorum confeſſione. Nam Dauid Paræus Caluiniſta in c. 16. ad Hebræos, contendit, per ſinum Abrahæ intelligi cælum. At animæ Caluiniſtarum non ſunt in cælo, vt Caluinus concedit. Non ergo ſunt in ſinu Abrahæ. *Secundo*, quia nemo eſt in ſinu Abrahæ, niſi qui imitatur fidem Abrahæ. Hoc non faciunt Caluiniſtæ. Nam Abraham credidit Deo, non ſolum ea, quæ ipſi poſſibilia, ſed etiam, quæ impoſſibilia videbantur: vt quod eſſet geniturus filium, cùm nec ipſe, nec vxor eius Sara, propter ſenectutem apti eſſent ad procreandam ſobolem. At Caluiniſtæ ſolùm credunt ea, quæ ipſis poſſibilia, non autem, quæ videntur impoſſibilia. Non enim credunt, corpus Chriſti ſimul eſſe in duobus locis, quia hoc impoſſibile illis videtur. Non ergo imitantur fidem Abrahæ. Quomodo igitur in ſinu Abrahæ inueniri queant?

7. An fortè ſunt in Paradiſo? Legimus quidem Henoch eo tranſlatum eſſe, Eccleſiaſt. 44. 16. *Henoch placuit Deo, & tranſlatus eſt in Paradiſum.* Legimus & latroni dictum eſſe, *Hodie mecum eris in Paradiſo.* At Caluiniſtas ibi eſſe quis credat? Certè Caluinus in capite 12. poſterioris ad Corint. per Paradiſum intelligi vult cœleſtem gloriam. Animæ autem Caluiniſtarum non ſunt in cœleſti gloria, vt teſtatur idem Caluinus lib. 3. Inſt. cap. 25. §. 6. vbi docet, eas vſque ad diem iudicij, celeſtem gloriam expectare. ergo iam non poſſunt eſſe in Paradiſo.

8. An igitur ſunt in lacu (de quo Zacharias loquitur) in quo non eſt aqua? Hoc definiri non poteſt, niſi prius cõſtet, quid per lacũ intelligatur. Catholici, aut Limbum antiquorum Patrum, aut certè noſtrum Purgatorium intelligi putant. Quod ſi res ita habet, nullo modo dicendum eſt, animas Caluiniſtarum poſt hanc vitam eſſe in Lacu: quia Caluinus tam Limbum quàm noſtrum Purgatorium, nihil aliud, quàm fabulam eſſe vult. Apud Caluiniſtas inuenio tres opiniones de hac re. *Prima* eſt, per *Lacum* intelligi *profundos inferos.* Ita Caluinus lib. 3. Inſt. c. 16. §. 9. *Altera* eſt, intelligi *ſeruitutem peccati.* Ita Pleſſæus libro 3. de Euchariſtia cap. 7. *Tertia* eſt, intelligi *Captiuitatem Babylonicam.* Ita Matthæus Sutliuius in libro de Purgatorio contra Bellar. cap. 14. Igitur tota quæſtio verſatur in his tribus punctis. *Primo*, an animæ Caluiniſtarum poſt hanc vitam ſint in profundis inferis? De quo poſtea. *Secundò*, an ſint in ſeruitute peccati? Nihil certius, ſecundùm principia Caluini hactenus tradita. Decedũt enim ex hac vita cum peccato originali, id eſt, cum cæcitate mentis, auerſione voluntatis à Deo, & reatu mortis æternæ. Hinc tamen proprie non ſatisfit noſtro inſtituto: quia non diſputamus de ſtatu peccati in quo ſunt animæ Caluiniſtarum, cùm de eo ſatis conſtet: ſed de loco, in quo purgari poſſint à peccato. *Tertiò*, an ſint in captiuitate Babylonica? Secundum ſenſum literalem non ſunt, quia captiuitas illa multis iam ſeculis præteriit, & omninò finita eſt. Sunt tamen ſecundum ſenſum myſticum, quia ſunt in ſeruitute peccati, vt dictum eſt. Hæc autem ſeruitus optimè deſignatur per captiuitatem Babylonicam, vt fatentur auctores citati.

9. Quid ſi in carcere ſint, in quo Chriſtus prædicauit, ſpiritus piorum & impiorum, vt explicat Caluinus ex Apoſtolo Petro? Hic Caluinus omninò tergiuerſatur. Imò ſibi contrarius eſt. Nam lib. 2. Inſtit. c. 16. §. 9. de hoc ipſo carcere ſic ſcribit: *Cõcludere in carcere mortuorum animas, puerile eſt.* At in Pſychopannychia multo aliter: *Nec verò*, inquit, *miretur quiſquam, includi carcere ſanctos Patres, qui redemptionem Chriſti expectabant.* Nimirum priori loco oppugnat Catholicos, qui illum carcerem admittunt; poſteriori Anabaptiſtas, qui illum negant. Igitur, ſi Catholici quærant ex Caluino, an animæ piorum Caluiniſtarum poſt hanc vitam in carcere concludantur, reſpondebit: *Concludere in carcere mortuorum animas, puerile eſt.* Si autem Anabaptiſtæ interrogent, an animę piorum carcere includi poſſint, occurret hoc modo: *Nec verò miretur quiſquam, includi carcere ſanctos Caluiniſtas, qui aduentum Chriſti expectant.* Hæc ex Caluino. Quod ad rem attinet, puto Caluiniſtas non eſſe in iſto carcere, de quo Petrus loquitur. Verba enim Petri ſunt hæc

In quo & his, qui in carcere erant Spiritibus veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabat Dei patientia in diebus Noë, cum fabricaretur arca. Ex quibus sic concludo: illi tantum leguntur esse in isto carcere, qui tempore Noë fuerunt increduli. At Caluinistæ, suo certè iudicio, nec increduli sunt, nec tempore Noë vixerunt. non ergo sunt in isto carcere.

10. *Quid* si expectent sub Altari, de quo Ioannes loquitur in Apocalypsi? Nec id puto. Nam animæ, quæ leguntur esse sub Altari, habent duas conditiones, quæ non conueniunt Caluinistis. *Vna* est, quòd sint animæ interfectorum propter verbum Dei. *Altera*, quòd indutæ sint stolis albis. Neutra potest accommodari Caluinistis. *Non* prior, quia nec Caluinus, nec Beza, nec Iunius, nec similes alij, propter verbum Dei interfecti sunt. *Nec* posterior, quia per stolam albam intelligitur beatitudo animæ. At animæ Caluinistarum non sunt beatæ, quia manent obnoxiæ peccato originali, & exspectant fruitionem gloriæ, vsque ad consummationem sæculorum, vt supra ex Caluino ostendi.

11. *Quid* ergo? An apud Inferos sunt? Non ausim affirmare. Sed tamen probabile est, triplici de causa. *Primo*, qui si non sunt in cælo, nec in sinu Abrahæ, nec in Paradiso, nec in Lacu aut carcere, nec sub Altari; omnino necesse est, vel esse in Inferno, vel dari alium locum præter enumeratos. At alium locum in Scriptura nos inuenio, nisi forte Purgatorium Catholicorum, à quo abhorrent Caluinistæ. Ergo nihil reliquum est illis, præter Infernum. *Secundò*, quia Caluinus fatetur, eos esse in atrio, quod longè distet à cælo. At talc atrium est Infernus, in quo diues epulo sepultus est, iuxta illud Lucæ 16. 26. *Magnum chaos firmatum est inter nos & vos.* *Tertiò*, quia si essent alibi, quàm in Inferno, Caluinus explicasset. Nunc autem effugium quærit, & ægrè fert, nos curiosius inquirere & disputare de loco, in quo piorum Caluinistarum animæ delitescunt, vt patet lib. 2. Institut. cap. 25. §. 6. Quis ergo rem totam meritò suspectam non habeat?

12. Ex his, quæ hactenus dicta sunt, colligo magnum esse discrimen inter Purgatorium Caluinistarum & Catholicorum. Et quidem triplex. *Primum* est. Catholici, qui post hanc vitam veniunt ad Purgatorium, iam ante liberati sunt à peccato originali per Baptismum, & à mortalibus per confessionem & pœnitentiã. Solum manet in illis reatus pœnæ temporalis, & nonnulla peccata venialia, quæ expiari debent. At Caluinistæ portant omnia secum ad suum Purgatorium, nẽpe peccatum originale, mortalia & reatum pœnæ æternæ. Indigent ergo fortiori Purgatorio.

13. *Alterum* est; Caluinistæ manent in suo Purgatorio vsque ad consummationem sæculi, vt ex Caluino supra ostensum est: Catholici citius liberantur. Nam aliqui manent tantum paucis horis, alij certis diebus; nonnulli aliquot annis. Ratio huius differentiæ duplex est. Prior, quia Catholici possunt iuuari indulgentiis & suffragiis viuentium. Vnde fit, vt quo plura vel pauciora fiunt pro illis suffragia, eo, cæteris paribus, citius aut tardius liberentur. Caluinistæ respuunt huiusmodi præsidia, & tam generosi sunt, vt malint expectare vsque ad Christi aduentum, quàm à viuentibus opem implorare vel admittere. Posterior, quia Catholici nihil habent expiandum in purgatorio, nisi reatum pœnæ temporalis, & aliquot peccata venialia. ergo quo quisque cum minori reatu pœnæ, & paucioribus venialibus accedit, eo citius liberatur: Caluinistæ verò vt dictum est, non solum ferunt secum peccatum originale, & mortalia: sed etiam reatum pœnæ æternæ, qui breui tempore expiari non potest. Debent igitur expectare aduentum Christi, & videre, si quid tunc solatij habere possint; ne cogantur in æternum luere.

14. *Tertium* est; De Purgatorio Catholicorum, salteni apud Catholicos, multa certa sunt. *Primò*, quod sit in loco subterraneo. *Secundò*, quòd sit distinctum ab vtroque Limbo: altero antiquorum Patrum veteris Testamenti; altero paruulorum sine remedio decedentium. *Tertiò*, quòd sit distinctum ab inferno damnatorum. At Purgatorium Caluinistarum, quia recens est, nondum penitus perspectum esse potest. Solùm constat, remotum esse à sanctuario cæli. At vbi præcisè sit, non audet Caluinus definire. Nos tamen ostendimus probabile esse, non distingui ab inferno. Infernus autẽ est in loco subterraneo, non procul à centro terræ. Itaque circa centrum terræ quærendi sunt Caluinistæ, qui migrantes ex hac vita. Nisi nautæ Hollandici alium locum inueniant in Oceano Septentrionali.

15. Sequitur tertia quæstio, quid agant Caluinistæ in suo Purgatorio? Anabaptistæ docent, animas post hanc vitam nihil agere, sed perpetuo quodam sopore vsque ad communẽ resurrectionem oppressas teneri. Hos redarguit Caluinus in Psychopannychia, & multis Scripturæ testimoniis ostendit, eas semper aliquid agere, & minimè sopitas aut otiosas esse. Nunc ergo quæstio est, quid agant? et speciatim id quæritur de animabus Caluinistarum quæ in suo atrio seu Purgatorio vsque ad consummationem sæculorum, vt vult Caluinus, mansuræ sunt: Non enim satis apparet, quibus negotiis, præsertim tanto temporis interuallo, distineri & occupari honestè possint.

16. Fateor hoc punctum explicatu difficillimum esse; sed tamen, quia spectat ad perfectam cognitionem Purgatorij Caluinistici, prætermitti omnino non debet. Atque vtinã Caluinus hoc ipsum paulo tractasset accuratius; minus certè studij ac laboris adhibendum nobis iam esset. Nunc contra res accidit. Vix quitquã habemus ex Caluino, nisi generalia quædam principia, ex quibus tamen, vt opinor, vtcunque res definiri poterit.

17. Sunt autem hæc Caluini principia. *Primum*, animas Caluinistarum ex hac vita decedere cum peccato originali, id est, cum cæcitate mentis, auersione voluntatis à Deo, & reatu æternę mortis. *Alterum*, expectare in suo atrio seu Purgatorio vsque ad consummationem sæculorum. *Tertium*, interea nihil certi eas habere de suo futuro statu, sed omnia teneri suspensa vsque ad Christi aduentum. Hæc partim patent ex dictis, partim ex Caluino lib 2. Institut. cap. 25. §. 6. vbi ait: *Interea cum Scriptura vbique iubeat pendere ab exspectatione aduentus Christi, & gloriæ coronam eo vsque differat, contenti simus his finibus diuinitus nobis præscriptis, animas piorum, militia labore perfunctas, fruitionem promissæ gloriæ exspectare: atque ita omnia teneri suspensa, donec Christus appareat Redemptor.*

18. Ex his principiis euidenter dedùci possunt hæc quinque Corollaria. 1. Animas Caluinistarum in suo Purgatorio, multis falsis opinionibus ac erroribus perpetuò deludi & distineri. 2. easdem nihil aut parum adhiberi ad res diuinas; ac potius toto affectu circa terrenas & illicitas occupari. 3. peiori nunc esse conditione, quã fuerint in hac vita. 4. imò detestari nunc illam fidem & persuasionem, quam in hac vita habuerunt. 5. Et quod grauius est, de sua salute desperare. Hæc singula seorsim probo, hoc modo.

19. *Primò*: Sicut illi, qui oculis capti sunt, & cæcitate corporis laborant, non possunt lumen aspicere, nec rectam tenere viam, sed sæpe aberrant, & in foueas aut præcipitia labuntur, iuxta illud Matthæi 15. 15. *Cæcus si cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt*: sic etiam illi, qui laborant cæcitate mentis, non possunt lumen veritatis aspicere, sed multis errorum tenebris deludi

neceſſe eſt. Atqui animæ Caluiniſtarum in Purgatorio laborant cæcitate mentis, quia manent in peccato originali, quod cæcitatem mentis includit, vt ſupra dictum eſt ex Caluino & Paræo: Ergo non poſſunt lumẽ veritatis percipere; ſed neceſſario multis erroribus & falſis opinionibus deludũtur. Sed quibus? Sine dubio, iiſdem vt plurimum, quibus in hac vita deludebantur. Cuiuſmodi ſunt *Deum eſſe authorem peccati, Eccleſiã Chriſti errare, Papam eſſe Antichriſtum*

20. *Secundò*, Illi, quorum voluntas à Deo auerſa eſt, non poſſunt bene affici ad res diuinas, ſed potius in terrenas & illicitas ſe immergunt: Atqui volũtas Caluiniſtarum in Purgatorio exiſtentium eſt auerſa à Deo ratione peccati originalis, cui obnoxij ſunt, & quod talem auerſionem includit, vt ſupra dictum eſt. Ergo Caluiniſtæ in ſuo Purgatorio exiſtentes non poſſunt benè affici ad res diuinas, ſed potius in terrenas & illicitas ſe immergunt. In quas illas? in mẽdacia, conuitia, perfidiam, crudelitatem, odia, cõtentiones, ſimultates, diſſidia. Hæc enim amarunt in vita ſua; & vt dicit Scriptura. *Opera eorum ſequuntur ipſos.*

21. *Tertiò*. Qui dubij & perplexi ſunt de ſua ſalute, peiori conditione ſunt, quàm qui certi & ſecuri: Atqui Caluiniſtæ in Purgatorio exiſtentes, ſunt dubij & perplexi de ſua ſalute, iuxta tertium Caluini priuilegium, paulo ante propoſitum. Et in hac vita fuerunt certi & ſecuri, vt in alio priuilegio dictum eſt, Ergo nunc in Purgatorio ſunt peiori conditione, quàm in hac vita fuerint.

22. *Quartò*, Illi meritò damnant ac deteſtantur ſuam fidem & perſuaſionem, qui apertè vident, ſe miſerè per eam deluſos ac deceptos eſſe, præſertim in re omnium grauiſſima. Atqui Caluiniſtæ in Purgatorio exiſtentes, apertè vident, ſe miſerè deluſos, ac deceptos eſſe per eam fidem & perſuaſionẽ, qua in hac vita crediderunt, ſe eſſe prædeſtinatos & certos de ſua ſalute, cùm nunc contrarium experiantur, & de tota re dubij ac perplexi ſint. Ergo meritò nunc deteſtantur ſuam fidem & perſuaſionem, quam in hac vita habuerunt. Et poſſunt dicere illud Sapient. 5. 6. *Errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & ſol intelligentiæ non eſt ortus nobis.*

23. *Quintò*, Qui ex vna parte certò ſciunt, neminem ſaluari poſſe ſine vera fide, & ex altera, ſe in hac vita non habuiſſe veram fidem, meritò de ſua ſalute deſperare poſſunt. Atqui Caluiniſtæ in Purgatorio exiſtentes, ex vna parte certò ſciunt, ſe ſaluari non poſſe ſine vera fide, & ex altera, ſe in hac vita non habuiſſe veram fidem, ſed inanem perſuaſionem de certitudine ſalutis & prædeſtinationis. Ergo meritò poſſunt deſperare de ſua ſalute.

24. Sic igitur patet, quid agant Caluiniſtæ in ſuo atrio ſeu Purgatorio. Nimirum variis erroribus deluduntur, à diuinis rebus omninò auerſi ac alieni ſunt, fidem & perſuaſionem, quam in hac vita ſecuti ſunt, penitus deteſtantur, & quod omnium moleſtiſſimum eſt, de ſalute deſperant.

IX. PRIVILEGIVM.

Tametſi Caluiniſtæ enormiter quotidie peccent, & flagitioſè viuant: tamen peccata ipſis non imputantur.

ITa Caluinus l. Inſt. c. 8. §. 59. *Habeant filij Dei, omne peccatum mortale eſſe, quia eſt aduerſus Dei voluntatem rebellio, quæ eiusdem neceſſariò prouocat Sanctorum* (id eſt, Caluiniſtarum, qui ex vtero materno ſancti ſunt) *delicta venialia eſſe, non ex ſuapte natura, ſed quia Dei miſericordia veniam conſequuntur.* Et lib. 3. c. 4. §. 28. *Cæterum fidelium peccata venialia eſſe, non quia non mortem mereantur, ſed quia non imputantur.*

2. Ex his Caluini verbis colliguntur tria puncta. *Primum*, omnia peccata ex natura ſua eſſe mortalia. *Alterum*, peccata impiorum manere mortalia, & nunquam deleri aut veniã conſequi. *Tertium*, peccata ſanctorum (Caluiniſtarum, qui ex vtero materno ſancti ſunt) ex mortalibus fieri venialia, & nunquam illis imputari. Igitur etiamſi Caluiniſtæ committant furta, homicidia, ſacrilegia, adulteria, & quæcunque alia enormia flagitia, nihilominus manere ſanctos, (quales ex vtero materno nati ſunt) nec quicquam illis obeſſe, quod huiuſmodi ſceleribus ſe immergant. At ſi reliqui tale quippiam perpetrent, reos eſſe æternæ mortis, nec vnquam ſalutem ſperare poſſe. Quis cum tali priuilegio non malit eſſe Caluiniſta?

EXAMEN.

3. Hoc Priuilegium Caluiniſtarum maius eſt, quàm fortaſſe apparet. Nec ſcio quenquam in veteri aut nouo Teſtamento qui ſimili Priuilegio vſus ſit. Vnde facilè coniici poteſt, quo loco apud Deum ipſi ſint præ aliis mortalibus. Adam propter vnum peccatum inobedientiæ è Paradiſo expulſus eſt; ex immortali, factus eſt mortalis: & totam ſuam poſteritatem morti ac peccato obnoxiam reddidit. Grauis pœna. At Caluiniſtis impunè licet eſſe inobedientes: quotidie violant legem Decalogi, & manent æquè ſancti. Dauid vt ſecundùm cor Dei, adulterium & homicidium commiſerat. Quid illi factum? Audi Scripturam 2. Reg. 12. 9. *Quare contempſiſti Verbum Domini, vt faceres malum in conſpectu meo? Vriam Hetheum percuſſiſti gladio, & vxorem illius accepiſti in vxorem tibi. Quamobrem non recedet gladius de domo tua vſque in ſempiternum.* Si fuiſſet Caluiniſta, non accepiſſet tam duram ſententiam. Solo priuilegio poterat liberari ab omni pœna. Petrus Apoſtolus negauit Chriſtum cum periurio. An impunè? Nullo modo. Alioqui tam amarè lacrymatus non eſſet. Caluiniſtæ non indigent his lacrymis. Et ſi enim periuri ſint, tamen periurium ipſis non imputatur.

4. Dicam amplius. Core, Dathan & Abiron contra Moſen murmurarunt. Quo euentu? *Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum, deuorauit eos cum tabernaculis ſuis, & vniuerſa ſubſtantia eorum, deſcenderuntque viui ad infernum.* Num. 19. 31. Caluiniſtæ quotidie murmurant contra Pontificem & Epiſcopos: & benè ipſis eſt, rebelles ſunt ſuis Regibus, & laudem inde merentur.

5 Venio ad noſtra tempora. Catholici, ſi obediant Pontifici, habentur pro Antichriſti ſatellitibus: ſi interſint Miſſæ ſacrificio, ſacrilegi audiunt; ſi obſeruent ieiunia, de hypocriſi notantur: ſi diebus feſtis, abſtineant ab externo opere, & impenſius vacent diuino cultui, ſuperſtitioſi habentur: ſi vouerint caſtitatem, excuſari non poſſunt: ſi ſtatum religioſum ineant, ſexcentis ditis deuouentur. Vno verbo, quocunque modo ſe gerant, rei ſunt mortis ac damnationis. Omnia ad ſupplicium imputantur. Quanto feliciores Caluiniſtæ! etiamſi peſſimè agant, nihil tale merentur, Regicidia, ſacrilegia, proditiones, rebelliones, blaſphemiæ, tantum abeſt, vt ipſis imputentur, vt ne nomina quidem eorum flagitiorum in ipſos conueniant. Mirum, ſi hoc priuilegio fruituri ſint poſt hanc vitam.

X. PRIVILEGIVM.

Caluinistæ possunt impunè mentiri & calumniari, sumque Euangelium hoc modo propagare, & Catholicorum vitam & doctrinam traducere.

1. HOc Priuilegium præcedenti annexum est. Nam si nulla peccata, quantumuis enormia, Caluinistis imputantur; certè nec mendacia, nec calumnias imputari necesse est. Impunè igitur mentiri & calumniari possunt. Et hoc strenuè faciunt. Incipiam à mendaciis.

2. Caluinus, qui aliis in hoc genere præluxit, insigne specimen huius Priuilegij exhibuit li. 4. Inst. c. 7. §. 27. vbi ait: Pontifices cum Cardinalibus docere, nullum esse Deum, nullum Christum, nullam resurrectionem. Verba eius sunt hæc: *Quasi verò dubium sit, qualem religionis speciem professi sint iam pridem Pontifices cum toto Cardinalium collegio, & hodie profiteantur. Primum enim arcana illius Theologiæ, quæ inter eos regnat, caput est, nullum esse Deum. Alterum, quæcunque de Christo scripta sunt, ac decentur, mendacia esse & impostura. Tertium, doctrinam de vita futura & vltima resurrectione, meras esse fabulas. Iampridem has ordinarias esse cœpit Pontificum religio.* Quid hoc mendacio potest esse mendacius? Quanto rectiùs dixerim; Iampridem hæc ordinaria esse cœpit Caluini mentiendi libido.

3. Sed, an solus Caluinus mendax? etiam affectæ ipsius hoc priuilegio se tuentur. Longum esset de singulis seorsim dicere. Paucos duntaxat attingam. Igitur *Gabriel Bouelus* in libro de Antichristo, aliquot mendaciorum plaustris obruere Catholicos conatus est. Ait eos docere hæc puncta. 1. quod Papa possit dispensare contra vetus ac nouum Testamentum. 2. quòd possit creare, seu aliquid ex nihilo producere. 3. quòd Sacramenta à Christo instituta mutare, quoad eorum substantiam. 4. quòd maius peccatum sit, comedere carnes die prohibito, quàm adulterium committere. Hæc & similia, quæ ille author commemorat, an non mendaciorum portenta sunt?

4. Quid dicam de Plessæo, Paræo, & aliis? Scripsit *Plesseus* tractatum de Eucharistia, in quo tot mendacia passim occurrunt, vt *Episcopus* Ebroiensis (qui nunc Cardinalis est) publico scripto profitsus sit, se quingenta loca falso in eo allegata, coram Christianissimo Galliarum Rege demonstrare posse, ac paratum esse. Iam *Dauid Pareus*, quot mendaciorum conuictus est à nostro *Molinæo*? Imò, tam infamis in hoc genere est, vt ab ipsis Caluinistis, præsertim à *Iosepho Scaligero*, palam proclamatus sit mendax. Ex his paucis disce alios. Eodem omnes gaudent priuilegio.

5. Audiamus calumnias. Sparserunt Caluinistæ annis superioribus, Iesuitas in Belgio machinatos esse mortem Mauritio Comiti Nassauio. Calumnia hæc, publica Magistratuum ac Rerum publicarum authoritate refutata est. Sparserunt, Antuerpiæ infami supplicio affectum fuisse Iesuitam propter enorme crimen. Vniuersa Antuerpia reclamauit. Sparserunt, Iesuitas Monachienses in Bauaria non modò stuprum virgini intulisse, sed atrox etiam homicidium patrasse. Sereniſſimi Ducis imperio calumnia hæc solenni diplomate detecta & dissipata est. Sparserunt, quatuor Iesuitas propter enormia facinora, Cracouiæ in Polonia, mandato Sereniſſimi Regis Stephani, morti destinatos esse. Hanc fabulam ipsemet Stephanus Rex, vrgente Reuerend. & Illusti. Principe Vvolffgango, Archiepiscopo Moguntino, qui in criminis societatem vocabatur, Regijs literis ac sigillo confutauit. Sparserunt non ita pridem, Christianissimum Galliæ ac Nauarræ Regem Henricum, instinctu ac consilio Iesuitarum à sicario occisum esse. Sed fatentur ipsi calumniam esse. Et quid dicam cætera? Vno verbo, Caluinistici Prædicantes, renitente etiam conscientia, passim clamant in suis cathedris, Iesuitas omnium fraudum ac malorum, quæ in mundo sunt, authores & architectos esse. Nec dubito, si ita pergant, breui futurum, vt ausint populo persuadere Iesuitas peccatum originale in hunc mundum induxisse; & in auriculari confessione consilium dedisse Cain, vt fratrem interficeret; & Absaloni, vt parentem bello persequeretur.

EXAMEN.

6. Fateor, hoc Priuilegium mentiendi & calumniandi antiquum esse, & crebram eius mentionem fieri in sacris literis vtriusque Testamenti. Sed duo obstant, quo minus probari possit, vnum quod à diabolo, non à Deo, concessum sit Caluinistis. Sicut enim Deus verax est, imò ipsa Veritas. Ioann. 14. 6. *Ego sum via, veritas & vita.* Sic diabolus mendax est, & pater mendacij. Ioann. 8. 44. *Non est veritas in eo: cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius.* Alterum, quòd grauis pœna in mendaces & calumniatores à Deo constituta sit. Proverb. 12. 22. *Abominatio est Domino labia mendacia.* Et cap. 19. 5. *Qui mendacia loquitur non effugiet*, Sapient. 11. 2. *Os quod mentitur, occidit animam.*

7. Hinc sequitur, quotquot vsurpant hoc priuilegium, non Dei; sed diaboli filios esse, iuxta illud Christi Ioan. 8. 44. *Vos ex patre diabolo estis, qui in veritate non stetit.* Tales fuerunt duo senes, qui per mendacium & calumniam accusabant Susannam de adulterio. Talis vxor Putipharis in Ægypto, qui Iosephum eiusdem flagitij reum esse clamabat. Tales Pharisæi in Euangelio, qui de Ioanne Baptista dicebant: *Dæmonium habet.* & de Christo Saluatore: *Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus*, Luc. 11. 19. Tales denique illi, de quibus ipse diabolus. 2. Paralip. 18. 12. *Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius.* An igitur tales & Caluinistæ? Facilis coniectura.

XI. PRIVILEGIVM.

Caluinistæ impunè possunt, non modò Catholicos, sed etiam se mutuò conuitiis ac maledictis infectari, sine vllo salutis aut sanctitatis dispendio.

1. HOc priuilegium affine est præcedenti, & ex eodem fronte ortum habet, nempe à diabolo. Est autem in magno vigore ac vsu apud Caluinistas. Ac *primò*, quæ conuitia spargant ipsi in Catholicos, notissimum est. *Caluinus* in Antidoto Concilij Tridentini, passim eos vocat *stupidos, quisquilias, asinos, porcos, pecudes, crassos boues, otiosos, ventres, mendicabula, putrida cadauera, filiçrmia, blatterones, Patres cerrones,*

Tridentinam collusionem, exitiabilia monstra, ſpurios, degeneres, meretricis filios, Christi hostes, Antichristi Legatos. Et quæ ſimilia ſunt. Quis non obſtupeat ad has voces? Imò quod grauius eſt, Sanctos cum Chriſto regnantes, appellat *laruas, beſtias, carnifices*, vt ſupra oſtenſum eſt.

2. Gabriel Bouelus in libro de Antichriſto, ait Pontificem Romanum eſſe *Dei hoſtem, Chriſti perduellem religionis aduerſarium, hæreſeos auctorem, Eccleſiæ parricidam, pacis turbatorem, ſeminam impietatis, mancipium diaboli*, Cardinales eſſe *locuſtas vaſtatrices*: Canonicos *mendaces & homicidas*: Catholicos omnes, quotquot ſunt, *Satanæ mancipia, & Antichriſti ſatellites.* Quis finis conuitiorum?

3. Batauus Caluiniſta, *in tertia defenſione fœderatorum inferioris Germaniæ*, Regem Hiſpaniæ Philippum vocat *raptorem & notorium hæreticum*: Archiduces Auſtriæ, *perfidos*; Ducem Sabaudiæ, *crudelem & perfidum*: Sigiſmundum Poloniæ *Regem non diſſimilem*: Sereniſſimos Albertum & Claram Eugeniam, *veræ pacis impedimentum*: & Catholicos omnes, *Turcis deteriores.*

4. Ioſephus Scaliger in quadam præfatione ad Ioannem Druſium, appellat doctiſſimum virum Martinum Delrium, *lutum ſtercore maceratum, demoniacum, retrimentum inſcitiæ, ſterquilinium, ſtercus diaboli, ſcarabeum, laruam, Antichriſtum, pecus, poſtremam beſtiarum, infame propudium, aſinum.*

5. Sed multò clarius apparebit vſus huius priuilegij ſi oſtendam, quomodo ſe mutuò pectant Caluiniſtæ. Nec longè abibo. Idem Scaliger, quem Caluiniani, tanquam Deum quendam terreſtrem venerantur, in Elencho vtriuſque orationis chronologicæ, pulcherrimis epithetis ornat *Dauidem Pareum* eiuſdem ſectæ Caluinianæ Profeſſorem Heidelbergenſem. Ait eſſe hominem *inſanum, arrogantem, idiotam, ſtercora colligentem, profanitatum buccinatorem, aſinum, ſycophantam, helleboriſmo egentem, mendacem, communis ſenſus deſtitutum.*

6. Si Catholicorum aliquis ita ſcriberet, quas non tragœdias in eum concitarent Caluiniſtæ: Scaliger quia Caluiniſta eſt, impunè fecit. Imò non vitio, ſed virtuti eius tribuitur, quod fecit. Nam Franciſcus Gummarus, & ipſe Caluiniſta eſt, eidem Scaligeri Elencho præfixit præfationem, in qua dicit, *tria potiſſimùm in Scaligero admiranda eſſe, pietatem, doctrinam, candorem.* Mox ſequitur Elenchus, in quo admirandæ illius pietatis, doctrinæ & candoris ea ſigna, ſeu veſtigia reperiuntur, quæ iam allata ſunt.

7. Sed neque *Pareus* minus candidè & fraternè agit cum ſuo *Scaligero*, à quo tam ſuauiter depexus eſt. Scripſit epiſtol. ad amicum anonymum, *de Ioſephi Scaligeri Elenchis chronologicis*, in qua aſſerit, Elenchos illos eſſe *inſanos, verrinos, maledicos, futiles, dicaces, impios, vanos, ridiculos, ſpurcos, dotis ſtercoribus, ſterquilinijs, latrinis cloacis, luculentis dotatos, plenos dicteriorum, probrorum, ſarcaſmorum, ſcommatum, aculeorum, corybantia ſmorum, helleboriſmorum, & ſimilium gryphorum.* Et quod Gummarus *candorem* vocat in Scaligero, Pareus *intemperiem, arrogantiam, maledicentiam, tyrannidem, atrocem iniuriam, & dirас infectationes interpretatur.* Cui credas?

EXAMEN.

8. Quis noſtrum non inuideat Caluiniſtis hoc priuilegium? Nobis ſeuere dictum eſt in Euangelio, Mat. 5. 22. *Qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Itaque nobis qui Catholici ſumus, non licet vti conuitijs in proximos; nec alter alterum poteſt ſtultum aut fatuum appellare. Et qui id fecerit, non impunè feA cerit, ſed reus erit gehennæ ignis, Caluiniſtis plus licet. Non ſolùm fatuos, ſeu ſtultos ſe mutuo appellant, ſed etiam *ſtercoreos, profanos, aſininos, dæmoniacos, ſpurcos*, vt iam oſtenſum eſt. Et hæc omnia impunè, vt ipſi quidem putant.

9. *Dices*, Cur ergo Caluiniſtæ vocant ſe Euangelicos, ſi non viuunt ſecundum Euangelium? Euangelium minatur: *Si quis dixeris fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Caluiniſtæ non curant has minas. An igitur Euangelici? Facilis reſponſio. Euangelici ſunt, non facto, ſed verbo: aut ſi vis, Euangelici, in paucis non in omnibus. Legunt in Euangelio, Chriſtum iuiſſe ad nuptias, & bibiſſe vinum; Iudam habuiſſe loculos, & prodidiſſe ſuum Dominum; mulierem in adulteB rio deprehenſam, pœnam euaſiſſe; Herodis filiam ſaltaſſe in conuiuio. Hic planè Euangelici ſunt. Iterum legunt, Chriſtum ieiunaſſe 40. diebus, lauiſſe pedes Apoſtolorum; pernoctaſſe in oratione flexis genibus, precatum eſſe, crucem ſuſtinuiſſe. Hic Libertini ſunt: non Euangelici.

XII. PRIVILEGIVM.

C *Caluiniſtæ poſſunt ſuos Reges & Principes ſæculares deponere, expellere & interficere, quando ipſis viſum eſt.*

1. ITa Caluinus in cap. 6. Danielis, Beza Epiſt. 41. & Dauid Pareus in cap. 13. Epiſt ad Romanos, Batauus Caluiniſta in famoſo libello, qui inſcribitur: *Fœderatorum inferioris Germaniæ defenſio tertia*, & alij. Verba illorum paulò poſt citabo.

2. Et quidem Pareus conatur multis argumentis id probare: & aſſignat varios caſus, in quibus liceat vti hoc priuilegio, id eſt, in quibus liceat deponere, expellere, interficere Reges ac Principes. *Primò*, quando degenerant in tyrannos. *Secundò*, quãdo ſuos ſubditos cogunt ad idololatriam, id eſt, ad Papatum, vt ipſe intelligit. *Tertiò*, quando prætextu religionis aut iuſtitiæ, quærunt propria commoda. *Quartò*, quãdo grauant conſcientias ſubditorum. *Quintò*, quando ſunt homicidæ, vt Athalia: vel luxurioſi & ignaui vt Vvenceſlaus, vel ſtolidi, vt Saül; vel infideles, vt Reges olim Macedonici, vel Pontifici adhærentes, vt Catholici.

3. Hoc priuilegio, extra iam dictos caſus, voluerunt vti Caluiniſtæ in Scotia, quando Sereniſſimum Iacobum, qui nunc magnæ Britanniæ Rex eſt, adhuc in vtero materno exiſtentem, conati ſunt è medio tollere, antequam lucem aſpiceret. Res nota eſt. Et fatetur ipſe Rex in ſua Monitoria præfatione ad Imperatorem, Reges & Principes, his verbis: *Ego à Puritanis non ſolum à nativitate continuo vexatus fui; verum etiam in ipſo matris vtero propemodum extinctus, antequam in lucem editus eſſem.*

4. Nititur autem hoc priuilegium his potiſſimùm fundamentis. *Primum* eſt, quod peccata Caluiniſtarũ non imputentur ipſis coram Deo, vt ſupra ex Caluino oſtenſum eſt. Sunt enim (ſuo iudicio) ſancti, & hæredes vitæ æternæ, iam inde ab vtero materno, ac proinde nulla peccata, quantumuis enormia, poſſunt illos arcere ab ingreſſu vitæ æternæ. Vnde ſequitur, Regicidia ab illis perpetrata, non imputari ipſis à Deo, ſed gratis condonari. Poſſe igitur Caluiniſtas, ſalua & ſecuta conſcientia, mactare ſuos Reges ac Principes.

nec vllam ex eo facto offensam apud Deum extimescere. Caueant hic sibi Reges: Caueat Rex Britanniæ, ne extra vterum interficiatur, qui in vtero ab iis interfici non potuit.

5. *Alterum* est, quòd Deus sit author omnium peccatorum, nec vllum peccatum à Caluinistis committatur, nisi Deo instante & impellente. Vnde sequitur Deum quoque Regicidiorum authorem esse, & omnia regicidia, quæ à Caluinistis perpetrantur, Deo impulsore perpetrari. Caluinistas ergo, quando suos Reges aut Principes interficiunt, bona fide posse affirmare, non se, sed Deum auctorem esse illius facti: se quidem instrumenta esse diuinæ voluntatis, Deum tamen esse causam principalem. Sic enim loquitur Caluinus lib. 1. c. 17. §. 5. *Ego plus concedo, fures & homicidas, & alios maleficos, diuinæ esse prouidentiæ instrumenta.* Et c. 18. §. 1. *Inde colligimus, eius probationis, cuius Satan & scelesti latrones ministri fuerunt, Deum fuisse auctorem.* Et infrà ibid. *Ergo quidquid agitent homines, vel Satan ipse. Deus tamen clausum tenet.* Et §. 2. de Assyriis: *Vnde apparet, certa destinatione Dei fuisse impulsos*: nimirum ad rapinas & homicidia.

6. *Tertium* est, quod Caluinistis liceat imitari factum eorum, qui ante hæc tempora suos Reges ac Principes interfecerunt aut exauthorarunt. Ita Dauid Paræus loco supra citato, vbi adducit varia exempla expulsorum aut interfectorum Regum: quorum alij propriam tyrannidem: alij ob homicidium: alij ob lasciuiam & ignauiam: alij ob alias causas, à suis subditis aut mactati, aut regno exuti sunt. Vnde sequitur, idem licere Caluinistis, itaque Caluinistas, quibus in priuilegio mentiri & calumniari fas est, facilè inuenturos aliquem prætextum, quod dicant, se legitimè suos magistratus exauthorare, aut è medio tollere.

7. *Quartum* est, quòd Pontifex Romanus sit Antichristus, & omnes Reges ac Principes Pontifici adhærentes, sint hæretici, idololatræ, Antichristiani. Hoc passim docent Caluinistæ, vt supra ostendi. Ex quo inferunt, vi ac bello licitum esse agere non modo contra Pontificem, sed etiam contra Reges & Principes Pontifici adhærentes. Dauid Paræus de Pontifice sic scribit: *Christiani Reges & Principes debent resistere tyrannidi Pontificiæ, etiam gladio & vi.* Et de Regibus ac Principibus Pontificis: *Subditi aduersus superiorem magistratum, se & veram religionem, etiam armis iure defendere possunt, si aliter in conscientia incolumes esse non queant*, id est, si subditi Caluinistæ habeant magistratum Catholicum, cum quo non sentiunt in conscientia, possunt armis contra illum agere, & suam conscientiam vi defendere.

8. Hoc sensu scribit Batauus Caluinistas in suo famoso libello, quem supra citaui: *An non potius Regem Hispaniæ quia hæreticus notorius est ex suo regno, omnibus omnium Euangelicorum viribus expellere oporteret?* Vocat illum hæreticum notorium, quia Catholicus est, & Pontificis authoritatem agnoscit. Itaque ex sententia huius Batani omnes Reges ac Principes, qui tandem fidem profitentur, cum Philippo Hispaniarum Rege, possunt è suis regnis expelli à Caluinistis. Quis igitur tutus & securus?

9. Eodem spectat Caluini dictum in cap. 6. Danielis: *Principes*, inquit, *terreni se contra Deum extollunt: sua seipsi potentia priuant: Imò verò indignissimi sunt, qui hominum cœtu ac numero reponantur. Potius igitur illis est facies conspuenda, quàm ipsorum imperiis obtemperandum, nisi omnem superstitionem extirpent & funditus tollant.* Vbi per superstitionem intellegit ritus ac ceremonias Catholicorum. Agit enim contra Reges & principes Catholicos, qui huiusmodi ritus ac ceremonias non tollunt. Igitur ex verbis Caluini, pro confirmando priuilegio Caluinistarum, hæc colligimus. *Primò*, quod Reges & Principes Catholici, nisi tollant ritus Catholicorum, ipso facto priuati sint sua potentia & iurisdictione. *Secundò*, quod indignissimi sint, qui hominum cœtu ac numero reponantur, id est dignissimi, qui è medio tollantur. *Tertiò*, quòd facies illis potius sit conspuenda, quàm ipsorum imperiis obtemperandum. Videant nunc Catholici Principes, quid à Caluini sectatoribus sperare debeant, nempe sputa, rebelliones, exilia, mortes.

EXAMEN.

10. Dicam modestè, quod sentio. Vigente hoc Priuilegio, vix video, quis Rex aut princeps securus esse possit inter Caluinistas. Nam si semel incidat in aliquem casum ex his, quos supra ex Pareo commemoraui, quod facillimè fieri potest: iam morti destinatus est aut clarius: si habeatur tyrannus, si homicida, si luxuriosus, si ignauus, si infidelis: & quod latissimè patet, si Pontificius, actum est de fama, imperio, vita.

11. Quis iam non meritò suspicetur, HENRICVM Galliæ & Nauarræ Regem, aut conscijs, aut certè applaudentibus Caluinistis interfectum esse? Erat Rex Catholicus, & eiusdem fidei ac religionis cum Philippo Rege Hispaniæ: Igitur secundum Batauum Caluinistam, *omnibus omnium Euangelicorum viribus ex regno Galliæ expellendus.* Non tollebat ritus ac ceremonias Catholicorum, sed potius promouebat. Igitur secundum Caluinum, *priuatus erat sua iurisdictione, indignissimus, qui hominum cœtu ac numero reponeretur, & facies illi potius conspuenda, quàm ipsius imperio obtemperandum.* Adhærebat Romano Pontifici, quem communem Christianorum Patrem appellare solitus est. Igitur secundum Paræum, *vi gladio, morte coërcendus.*

12. *Porro*, cum hæc omnia tam clara & perspicua sint, quid Caluinistis in mentem venit, quòd passim clament ac scribant, non se, sed Iesuitas Regicidas esse? Nimirum vtuntur suo priuilegio, id est, mentiuntur & calumniantur. Alioqui, si secluſis mendaciis & calumniis, de rei veritate sit quæstio, nemini dubium est, Caluinistas in hoc puncto reos; Iesuitas innocentes esse. Hoc prolixè ostensum est à doctissimis viris, Cortono, Scribanio, Costero, Gretsero, Andrea Eudæmon Ioanne, & aliis. Ego paucis repetam, & declarabo. 1. testimonio ipsorum Regum. 2. aliorum testimonio. 3. aliunde.

13. Ac primò quid Iacobus magnæ Britanniæ Rex de hac re sentiat, notum est ex monitoria ipsius præfatione ad Imperatorem, Reges & Principes, quam supra citaui. Ibi enim multa scribit de Caluinistis, ex quibus facilè ipsius sententia colligi potest. *Primo* dicit, Caluinistas deteriores esse latrombus. Hi enim priuatos tantum homines: illi Reges & Principes interficiunt. *Secundo*, se à Caluinistis in vtero materno prope interemptum esse. *Tertio*, se sine intermissione ab iisdem vexari. *Quarto*, maiori se odio prosequi Caluinistas, quàm Catholicos. *Quinto*, præcipuam se operam collocasse in purgando regno ab hæresi Caluinistarum. Verba Regis sunt hæc: *Præclara sanè laus, præclarum encomium, quo Puritanos ornauit, cùm nè plus fidei, vel in illis efferis, cum montanis, tum limitaneis latronibus, quàm in hoc genere hominum inueniſſe profeſſus sim.* Et iterum: *Ego à Puritanis non solum à natiuitate continuo vexatus fui, verum etiam in ipso matris vtero propemodum extinctus, antequam in lucem editus essem.* Et rursum: *Ego in meo ad Filium libro multo acrius, ac vehementius in Puritanos, quàm Pontificios inuectus sum.* Et denique: *Mihi præcipuus labor fuit, deiectos Episcopos restituere, & Puritanorum Anarchiam expugnare.*

14. Quid hinc aliud colligas: quàm Caluinistas

ſententia Regis Britanniæ, in eò latronibus eſſe deteriores, quòd Regum vitę & ſanguini inſidientur. Imò, quòd Reges ne in vteris quidem maternis ſecuri ſint à Caluiniſtis? Magnum teſtimonium à magno Rege. *Porrò* ſicut hic Rex ingenuè fatetur, Caluiniſtas regicidiorum reos eſſe; ſic contra, *HENRICVS* Gallię & Nauarræ Rex, publico in conceſſu Præſidum ac Senatorum Curiæ Pariſienſis, Ieſuitas ab hoc crimine innocentes eſſe pronunciauit. Verba eius ſunt hæc: *Quod de Pontifice Max. optimè ſentiant, eumque reuerentur, id quoque ipſe facio. Attamen non ſum neſcius, nihil ab iis amplius de ſummi Pontificis poteſtate dici aut doceri, quàm reliqui Theologi, Catholicáque doceat Eccleſia. Neque verò aliquid docent, quod Eccleſiaſtici mihi non tribuant, quod eſt tribuendum. Nec vnquam inuentus eſt, qui abiis necem Regum didicerit. Quare totum hoc, quod illis obiicitur, nihil eſt.*

15. Quid poterat dici clariùs pro Ieſuitarum innocentia? Clament nunc Caluiniſtæ, & obiiciant, Ieſuitas eſſe Regicidas. Sed viciſſim audiant reſponſum à Rege; Totum hoc, quod illis obiicitur, nihil eſt. Imò conferant inter ſe iudicia & ſententias duorum Regum Henrici & Iacobi. Henricus Ieſuitas acculatos de Regicidio, legitimè abſoluit, & innocentes pronunciauit. Iacobus Caluiniſtas ipſe accuſat, & reos eſſe vult. Conferant etiam facta vtriuſque Regis. Iacobus conatur Regnum ſuum purgare à Caluiniſtarum ſecta. Henricus multò aliter egit cum Ieſuitis. *Primo*, reuocauit eos in ſuum regnum, ex quo erant expulſi. *Secundò*, poſt reuocationem, voluit illorum eſſe Patronus ac Pareus. *Tertiò*, Flexiæ, vbi natus eſt, Collegium illis inſtituit ac dotauit. Imò proprium Palatium pro Collegio eſſe voluit. *Quartò*, in aliis quoque locis noua Collegia erigi & fundari paſſus eſt. *Quintò*, ex Ieſuitarum numero P. Cottonum elegit, qui ipſi à confeſſione & concionibus eſſet. *Sexto*, ipſius ſtudio ac impenſis miſſi ſunt Conſtantinopolim Ieſuitæ, vt ibi conuertendis infidelibus operam darent. *Septimo*, inſigni eleemoſyna Collegium Romanum in neceſſitate ſubleuauit. *Octauo*, famoſam illam Pyramidem, quæ Pariſiis in Ieſuitarum ignominiam erecta ſtabat, penitus diſturbauit. *Nono*, Collegium non alibi, quàm Flexiæ in templo Ieſuitarum, ſepeliri voluit. Quis credat, Regem ſagaciſſimum hæc facturum fuiſſe, ſi putaſſet Ieſuitas eſſe Regicidas?

16. Iam ſi ſpectemus ea quæ poſt mortem magni illius Regis, partim à Regina vidua, partim à filio Ludouico facta ſunt, omninò perſpicuum erit, nullam apud eos eſſe, aut fuiſſe ſuſpicionem de Ieſuitis, quaſi ipſi Regicidij authores eſſent. *Primo*, quia P. Cottonus, qui ante cædem erat in aula Regia, poſtea ibidem manſit cum bona Reginæ & Filij voluntate. Imò, adhuc Filij inſtructor & confeſſarius eſt. *Secundo*, quia cor Regis ſolenni ritu traditum eſt Ieſuitis, qui illud in ſuo Templo Flexienſi, ſicut Rex viuens conſtituerat, inſigni pompa ſepelierunt. *Tertio*, quia Ludouicus, tanquam Regni paterni hæres, Regio diplomate, Ieſuitarum ſtudia, labores, & Collegia confirmauit. *Quarto*, quia Epiſcopus Pariſienſis, Conſiliarius Regius, de eorum innocentia præclarè teſtatus eſt. *Quinto*, quia Ioannes Antonius Ioualinus, Bibliopola Caluinianus, eo quòd libellum famoſum in Ieſuitas ſparſiſſet, publicè comprehenſus, & exilij damnatus eſt.

17. Et quidem Diploma Ludouici Regis ſic habet: *Cum Henricus Magnus Dominus & Pater noſter, in obſequij ſui bonum ſubditorúmque ſuorum commodum, vtile ac valdè neceſſarium fore iudicaſſet, Ieſuitas in regnum ſuum, terras, & dominia introducere, ac ſtatuere, habito cum Principibus conſanguineis noſtris, præcipuiſque Regni miniſtris ſuorum conſilio: ex ipſorum iudicio, ac ſuo motu proprio, certa ſcientia, plena poteſtate, & auctoritate Regia eiſdem Ieſuitis, edicto lato menſe Sept. anni 1603. facultatem conceſſit redeundi, & habitandi in locis ac partibus præfato edicto contentis, aliiſque poſtmodum, literis ſuis, concedendis; Quo edicto in Regio noſtro Parlamento Pariſienſi regiſtrato 2. Ian. anni milleſ. ſexcenteſ. quarti, præfatus Dominus & Pater noſter, eiſdem Ieſuitis, plurimas Regni huius ciuitates inhabitandi poteſtatem fecit: quod quidem ſumma cum ſubditorum noſtrorum voluptate factum, & executioni mandatum eſt, qui in educatione filiorum ſuorum ad pietatem, iuncto bonarum litterarum ſtudio, quidquid optare potuiſſent, aſſecuti ſunt: ac dicto Domino ac Patri noſtro adeò probati ſunt, vt in ipſorum manus proprium cor deponere ſtatuerit. Quod quidem poſt eius obitum ipſis traditum, & in Flexiæ num Templum delatum fuit. Ideo, ne quis voluntatem noſtram in dubium reuocare poſſit, ex certa ſcientia noſtra, plena poteſtate, proprio motu, & auctoritate regia, ob eaſdem rationes, quæ prædictum Dominum & Patrem noſtrum præmouerunt, quæque adhuc perſeuerant, præſentibus manu noſtra ſubſcriptis, ex iudicio Dilectiſſimæ & honoratiſſimæ Reginæ Regentis Matris noſtræ, conſanguineorum noſtrorum Principum, ac præcipuorum regni noſtri Miniſtrorum laudauimus, confirmauimus, approbauimus, & ratam habuimus, laudamus, confirmamus, approbamus, & ratam habemus præfatorum Ieſuitarum in hoc regnum noſtrum, partes, terras, ac dominia nobis ſubdita admiſſionem. Ac quantum opus eſt, aut foret, denuo conceſſimus ac permiſimus, concedimus & permittimus ipſis poſſe degere ac inhabitare, in quibus admiſſi ſunt, aut in poſterum admittentur, obſeruando ea, quæ in prædicto menſis Septemb. edicto, anni milleſimi ſexcenteſimi tertij, continentur, aliiſque litteris ac ordinationibus à prædicto Domino & Patre noſtro factis: quibus placet nobis, ac volumus eos vti & gaudere, eadem ratione, qua antè hac vſi ſunt, ac modo vtuntur & gaudent. Præcipimus Conſiliarijs noſtris in Curia Parlamentis, Seneſchalchis, cæteriſque iuſtitiæ miniſtris, quorum operæ requirentur, quatenus has literas noſtras, ac Ieſuitas integrè, pacificè, ac perpetuo vti & gaudere curent, &c.*

18. Hactenus Ludouici Regis diploma. Sequitur teſtimonium Henrici Gondei, Pariſienſis Epiſcopi, & Conſiliarij Regij in hæc verba: *Cum poſt crudele in defuncti Regis perſonam, quem Deus abſoluat, perpetratum parricidium, plurimi rumores in hac ciuitate Pariſienſi, in ſummum Patrum Societatis Ieſu damnum diſſeminati ſint: nos eiuſdem Societatis honori ac famæ prouidere optantes, animaduerſo, quod non aliunde, quàm ex peruerſo atque inimico aduerſus dictos Patres animo huiuſmodi rumores præceſſerint, omnibus, quorum intereſt, præſentibus manifeſtamus, prædictos rumores meras eſſe calumnias & impoſturas, malitioſè contra ipſos conquiſitas & inuentas, in Catholicam, Apoſtolicam, & Romanam religionis damnum. Atque prædictos Patres non modo penitus ab eiuſmodi calumniis immunes eſſe verum etiam ipſorum Societatem, tum propter doctrinam, tum propter piam vitam Eccleſiæ Dei maximè vtilem, & huic regno valdè profuturam. In quorum fidem, &c.* 19. Addam etiam publicam Conſilij ſententiam de Ioualino, qui libellum, *Anticottonum* nomine, (in quo Ieſuitæ à Caluiniſtis accuſabantur de Regicidio) in vulgus ſparſerat. Ea ſic habet:

Dictum habebitur ex conſilij ſententia, audito ſuper hac cauſa Procuratore Regio, quod ad reparationem eorum caſuum, qui fuſius in ipſo libello inſtrumento continentur, Ioannes Antonius Ioualinus damnatus eſt, ipſumque damnamus ad mulctam honorariam foro faciendam, ipſo die fori, cum forum agetur, vbi nudato prætereduſium corpore, aperto que capite, flexis genibus, ſuſpenſa è collo reſte ac facem pondo duarum librarum manu geſtans, alta voce, vt exaudiri poſſit, renunciabit, quod ſceleſtè & malitioſè per diuerſa huius vrbis loca proiecerit & ſparſerit folia, ſeu chartas impreſſas, extractas ex libro quodam pernicioſo & magno, qui Anticotton-

inscribitur, ad turbandam quietem publicam, excitandas turbas, & seditionem in hac ciuitate mouendam compositio, quod fusius habetur in instrumento litis. Cuius facti petet à Deo Rege, & Iustitia veniam. In ipsius autem præsentia, prædicta folia seu cartæ frangentur & dilacerabuntur. Inhibemus autem illi, & interdicimus sub pœna capitis, ne simile quid committat in posterum. Cæterum ad quinque integros annos Regni Galliæ exilio illum multamus & multamus.

20. Ex dictis colligo has antitheses. 1. Caluinistæ docent, Deum esse authorem Regicidiorum: Iesuitæ, non Deum, sed diabolum, iuxta illud Ioannis 8. 44. *homicida erat ab initio.* 2. Caluinistæ aiunt, Regicidia ipsis non imputari à Deo, ac proinde, secura conscientia, se posse Reges interficere. Iesuitæ contrarium tenent. 3. Caluinistæ accusantur à Rege Britanniæ, quod conati sint ipsum in vtero materno interficere, ideoque latronibus peiores sint. Iesuitæ, ab Henrico Galliæ & Nauarræ Rege, à Regina vidua, à Ludouico hærede, ab Episcopo Parisiensi, à publica Consilij sententia, iudicantur non modò innocentes, sed etiam Regno vtiles & proficui. 4. Caluinistæ, propter calumnias & mendacia in Iesuitas sparsa, iubentur exulare à Regno Galliæ, tanquam turbulenti & seditiosi. Iesuitæ, propter vitæ & doctrinæ sanctimoniam, non modò retinentur in florentissimo illo regno, sed etiam ad plura loca quotidie admittuntur. Hæc sufficiant prudenti & sano lectori.

XIII. PRIVILEGIVM.

Caluinistæ nulla lege, nec diuina, nec humana obligantur, sed ab omni iugo & subiectione penitus sunt liberi ac immunes.

1. HOc Priuilegium maius est, quàm omnia præcedentia. Debet autem sic deduci ex principiis Caluinistarum; Lex Decalogi est impossibilis; Mosaica est abrogata: Christus nullam tulit: Humana non obligat; Omninò igitur liberi sumus.

2. Et in hoc puncto constituunt Caluinistæ libertatem suam Christianam. De qua Caluinus lib. 3. Inst. c. 19. §. 2. sic loquitur: *Christiana libertas in tribus partibus sita est. Prima, vt fidelium conscientia, dum fiducia sua coram Deo iustificationis quærenda est, sese supra legem erigant atque efferant, totámque legis iustitiam obliuiscantur.* Et infrà: *Sublata igitur legis mentione, vnam Dei misericordiam amplecti conuenit.* Et §. 4. *Conscientiæ liberæ sunt à iugo legis.* Et §. 7. reiicit omnes leges humanas, tam Ecclesiasticas, quàm ciuiles, quæ latæ sunt circa res adiaphoras. *Tertia*, inquit, pars libertatis Christianæ est, *vt nulla rerum externarum, quæ per se sunt adiaphoræ, religione coram Deo teneamur, quin eas nunc omittere indifferenter liceat.* Hinc infert, neminem obligari ad leges humanas, quæ latæ sunt de ieiunio, de diebus festis.

3. Fundatur hoc Priuilegium, quoad leges humanas in duobus principiis. *Vno*, quod Pontifex sit Antichristus. Hinc tolluntur omnes leges Pontificiæ, omnes Canones, omnia decreta. *Altero*, quod non teneamur obedire Regibus & Principibus, si præcipiant aliquid extra Verbum Dei. Hinc tolluntur omnes leges Imperatoriæ & ciuiles.

A

EXAMEN.

4. Vt mihi quidem videtur, hoc Priuilegium est proprie hominum rebellium & improborum, qui, vt loquitur B. Iudas in Epistola canonica, *Dominationem spernunt, maiestatem blasphemant.* De quibus Apostolus 2. Tim. 3. 1. *In nouissimis diebus erunt homines, seipsos amantes, elati, superbi, blasphemi, superioribus non obedientes, ingrati, scelesti, sine pace criminatores.* Et infrà: *Quemadmodum Iannes, & Mambres restiterunt Mosi: ita & hi resistunt veritati.*

B 5. *Catholici* non vtuntur hoc priuilegio, sed obtemperant suis Magistratibus, tam Ecclesiasticis, quàm sæcularibus, quia scriptum est Deut. 17 12. *Qui superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur.* Et Matth. 18. 17. *Si Ecclesiam non audierit; sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Et Lucæ 10. 16. *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Et Ro. 13. 1. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non enim est potestas, nisi à Deo. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Et Hebr. 13. 17. *Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis.* De hac re plura alibi seorsim.

Epilogus.

C Hæc sufficiant hoc loco de Priuilegiis Caluinistarum. Ex quibus obiter constat, qui & quales sint Caluinistæ. 1. Sancti sunt ab vtero materno. 2. Sacerdotes Dei. 3. Certi de sua salute & vita æterna. 4. Norunt discernere inter Scripturas canonicas & non canonicas. 5. Nunquam errant. 6. Habent peculiarem doctrinam è cælo delapsam. 7. Ad eam tamen non astringuntur. 8. Habent etiam peculiare purgatorium. Alij infernum vocant. 9. Impunè peccant. 10. Impunè mentiuntur & calumniantur. 11. Impunè conuitia & maledicta in alios iaciunt. 12. Possunt suos Reges & Principes interficere. 13. Liberi sunt ab omni lege. Quid superest? Nempe, vt onusti tot Priuilegiis, non curent cælum.

D

OPVSCVLVM IV.

QVAESTIONES BATAVICAE IN *Batauum Caluinistam:*

E AVI Batave. Putabam te, cùm nupero congressu profligatus esses, non facilè ad pugnam rediturum. Redis tamen, sed aliis instructus armis, præsertim furore, iracundia, comitiis. Hoc patet ex tua Apologia, quam nuper occultè sparsisti inter paucos, cum hac inscriptione: *Apologia pro Christiano Batauo, non Caluinista, contra Martini Becani Iesuitæ, Antichristiani Systaducensis, Quæstiones Miscellanea, de fide hæreticis seruanda.* Cuius quidem Apologiæ cum diebus superioribus, Vir nobilis exemplar mihi in manum traderet, hoc encomium de te adiecit: *Vere*, inquit, *Beatus ille, similier ebrius & iracundus est.* Nec errauit. Nam in tota Apologia, instar furentis & insanientis mulierculæ,

by Google

nihil aliud, præter conuitia, calumnias, rabiem & iracundiam in me exſpuis. Et vbique quaſi plenis faucibus, eructas *lupanaria, lenones, meretrices, ſcortatores, ſpurios, ſtupra, adulteria, inceſtus, veneficia, cloacas, perfidias, proditiones, ſicarios, incendiarios, plagiarios, raptores, detractores, ardeliones, archiſcurras, Antichriſtos, lupos, apoſtatas, impoſtores, viperas, fudifragos, obtrectatores, ſuſurrones, camil-atores, ſycophantas, ſophiſtas*, & ſexcenta ſimilia phlegmata, quibus cor tuum plenum eſſe neceſſe eſt, iuxta illud Chriſti, Matth. 12. 34. *Ex abundantia cordis os loquitur.* Et ibidem: *Malus homo de malotheſauro profert mala.*

2. An putas, Batane, me ſimili armorum genere velle tecum decretare? Valde erras. Non aſſueui his ceſtibus. Nec mihi conuitiorum ac phlegmatum tam fœcundum pectus eſt, quàm tibi. Itaque ſi hoc modo pergis furere & inſanire; lubens tibi cedo victoriam. Sin, depoſita rabie, ad mentem redis, & ſobrius, vt Chriſtianum militem decet, pugnare vis, paratus in certamen adſum. Et, ſi lubet, iam incipio.

3. In Apologia tua, quam opponis Quæſtionibus meis Miſcellaneis, *De fide hæreticis ſeruanda*, tria potiſſimum facis. 1. Obiter defendis Caluiniſtas & Lutheranos, tanquam Euangelicos. 2. Prolixè exagitas Pontificem & Ieſuitas. 3. Perfunctoriè agis de fide hæreticis ſeruanda, quod tamen præcipuè tractandum erat. Hæc tria puncta diſcutiam per ſequentes quæſtiones hoc ordine:

I. *An Caluiniſtæ ſint Euangelici?*
II. *An etiam Lutherani ſint Euangelici?*
III. *An & Batauus noſter ſit Euangelicus?*
IV. *An ſit Caluiniſta?*
V. *Cur nomen ſuum non expreſſerit?*
VI. *Cur tam iracunde agat?*
VII. *An Pontifex ſit Antichriſtus?*
VIII. *An Ieſuitæ ſint Regicidæ?*
IX. *An ſint proditores?*
X. *An perduelles?*
XI. *An ingrati in Regem Galliæ?*
XII. *Qui Rex Galliæ ſentiat de Ieſuitis?*
XIII. *An Rex Galliæ fuerit vere Catholicus?*
XIV. *An Catholici in Concilio Tridentino decernant, hæreticis non eſſe ſeruandam fidem?*
XV. *An hoc ipſum decernant in Cœcilio Conſtantienſi?*
XVI. *An etiam in Lateranenſi?*
XVII. *An decreta Pontificum hoc ſtatuant?*
XVIII. *An Catholici paſſim ita ſcribant & ſentiant?*
XIX. *An Catholici reipſa non ſeruent hæreticis fidem?*

Has poſteriores quæſtiones, *De fide hæreticis ſeruanda*, reponam hic iiſdem verbis, quibus poſitæ ſunt in *Quæſtionibus meis Miſcellaneis*, quas tu oppugnas. Et vnicuique earum ſubiiciam breuem annotatiunculam, in qua notabo, ſi quid in tua Apologia allatum eſt in contrarium.

Qvæstio I.

An Caluiniſtæ ſint Euangelici?

1. TV identidem affirmas Batane. Sed velim, duos ſcrupulos mihi eximas. Vnus eſt, cur dicantur Euangelici? an quia Euangelium recipiunt, Rectè quidem. Sed recipiunt etiam Epiſtolas D. Pauli, Apocalypſin Ioannis, vaticinia Prophetarum, &c, vt ſemel dicam, totum Bibliorum codicem. Cur ergo non ſimiliter Epiſtolici, Apocalyptici, Prophetici, aut Bibliaci appellantur.

2. Alter ſcrupulus magis me premit. Eſt autem hic. Illi non poſſunt verè dici Euangelici, quorum neque doctrina, neque mores, neque priuilegia, Euangelio conformia ſunt; ſed neque doctrina, neque mores, neque priuilegia Caluiniſtarum, Euangelio conformia ſunt. Ergo Caluiniſtæ non poſſunt verè dici Euangelici. Minor habet tres partes, quæ ſingulæ probandæ ſunt.

Doctrina Caluiniſtarum.

4. Primam, de doctrina, ſic probo. Caluiniſtæ docent hæc dogmata, quæ Euangelio conformia non ſunt.

Primum. Deus non eſt infinitus. Ita Conradus Vorſtius in Tractatu de attributis diuinis, cum ait: *Deum non eſt actu ſimpliciter infinitus, neque eſſendo, neque operando.* Et iterum: *Eſt quidem Deus purus actus, ſed hoc non vetat, quin ſimul ſit in ſeſe finitus.*

Secundum. Deus non eſt vbique præſens, ſed tantum in cælo. Ita idem Vorſtius in Tractatu citato, cum ait: *In ſcripturis affirmari omnino videtur, Deum ratione ſubſtantiæ ſuæ tantum eſſe in cælo.* Et poſt citata aliquot Scripturæ teſtimonia, ſic concludit: *Simpliciter igitur credimus, quod ſacræ ſcripturæ veteris inculcant, Deum ſua ſubſtantia in cælo habitare: in terra verò, virtute & ſapientia ſua nobis adeſſe.*

Tertium. Subſtantia Dei eſt diuiſibilis, ac proinde non eſt tota in re qualibet minima, ſed ſecundum aliquam ſui partem. Ita Vorſtius ibidem: *Videtur*, inquit, *eſſe paradoxum, Deum ſic omnis quantitatis expertem eſſe, vt totus ſubſtantialiter ſit in re qualibet, etiam minima.* Eodem modo loquitur de anima rationali, quam ait eſſe *corpoream, & vera quantitate præditam.*

Quartum. Deus prædeſtinat homines ad æternam damnationem, ſine vlla ipſorum culpa, ſolum, quia ipſi ita placet. Ita Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 23. §. 2. *Homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum, in æternam mortem prædeſtinantur.*

Quintum. Deus eſt author peccati. Ita Caluinus lib. 1. Inſtit. c. 18. §. 3. *Iam ſatis apertè oſtendi, Deum vocari eorum omnium authorem, quæ iſti cenſores volunt otioſo tantum eius permiſſu contingere.* Et infrà §. 4. *Homo Dei impulſu agit, quod ſibi non licet*, id eſt, homo impellitur à Deo ad peccandum.

Sextum. Deus miſerè illudit hominibus, ſimulans ſe velle illos iuuare, cum tamen nihil minus velit. Ita Caluinus lib. 3. c. 24. §. 13. *Ecce, vocem ad eos dirigit, ſed vt magis obſurdeſcant: lumen accendit, ſed quo magis obſtupeſcant: remedium adhibet, ſed ne ſanentur.*

Septimum. Chriſtus non eſt in Euchariſtia, ſed tantum in cælo. Ita Caluinus in conſenſione cum Tigurinis in re Sacramentaria: *Chriſtus, quatenus homo, non alibi, quàm in cælo quærendus eſt. Proinde qui in ſolennibus cœnæ verbis, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus, literalem ſenſum vrgent, eos tanquam præpoſteros interpretes repudiamus.*

Octauum. Imago Chriſti crucifixi nullo modo in Templis toleranda eſt, omnéſque, qui eam tolerant, ſunt idololatræ, non minus, quàm Gentiles, qui imagines beſtiarum colunt. Ita Dauid Paræus in Commentario c. 1. Epiſtolæ ad Romanos. *Mutant*, inquit, *gloriam Dei, & idololatræ ſunt, non ſoli Gentiles, qui vel homines, boues, volucres, ſerpentes, Solem, Lunam, ſtellas, herbas, fruſtum, vel harum rerum imagines pro Deo colunt; ſed etiam inter Chriſtianos, omnes illi, qui imaginem Chriſti crucifixi in templis, ad præſentandum Chriſtum, & ad docendum rudiores de Chriſto mentur.*

Nonum. Sancti, qui dicuntur cum Christo regnare, sunt latrocinatores, bestiæ, carnifices. Ita Caluinus lib. 3. c. 20. §. 27. *Inde colligimus, nihil eos Christo reliquum facere, qui pro nihilo ducunt eius intercessionem, nisi accedant Georgius, & Hippolytus, aut similes larui.* Et in libro de ratione reformandæ Ecclesiæ: *Omitto Dominicum, & similes carnifices. Omitto Medardum, Lubinum, & similes bestias.*

Decimum. Peccatum originale non tollitur per Baptismum, sed in nobis manet, quamdiu viuimus. Ita Caluinus lib. 4. c. 15. §. 10. *Iam perspicuum est, quàm falsum sit, per Baptismum solui nos, & eximi à originali peccato.* Et in Antidoto Concilij Tridentini, Sess. 5. *Manet vere peccatum in nobis, neque per Baptismum extinguitur.*

Vndecimum. Omnia iustorum opera sunt sordes, inquinamenta, & peccata mortalia; neque vitam promerentur, sed æternam damnationem. Ita Caluinus lib. 3. c. 12. §. 4. *Omnia hominum opera nihil sunt: nisi inquinamenta & sordes; & qua iustitia vulgo habetur, ea apud Deum mera est iniquitas.* Et c. 14. §. 9. *Habemus, ne vnum à sanctis exire opus, quod non mereatur iustum opprobrij mercedem.* Et §. 12. *Duobus his fortiter insistendum, nullum vnquam extitisse pij hominis opus, quod si severo Dei iudicio examinetur, non esse damnabile.* Et in Antidoto Concilij Tridentini Sess. 6. c. 22. *Inde conficitur, non esse tam temere exagitandos, qui dixerunt, qualibet bona opera, si exacte rigore censeantur, aterna potius damnationis, quàm vita præmio digna esse.*

Duodecimum. Lex Dei est omninò impossibilis obseruatu, nec ab vllo, quantumuis sancto, hactenus seruata est, aut deinceps seruari potest. Ita Caluinus lib. 2. cap. 7. §. 5. *Quod autem impossibilem legis obseruationem diximus, id explicandum & confirmandum est.* Et in Antidoto Concilij Tridentini Sess. 6. c. 12. *Mihi abunde sufficit, neminem extitisse vnquam, qui legi Dei satisfecerit, nec vllum posse inueniri.* Et ibidem addit: *Prophetas, Patriarchas & pios Reges, vtcunque spiritu Dei adiunarentur, ferendo legis iugo pares non fuisse.*

Decimumtertium. Fides ac sanctitas est propria Electorum, & semel habitata amitti non potest. Ita Caluinus lib. 3. c. 2. §. 11. *Ergo vt solet electos semine incorruptibili Deus in perpetuum regenerat, vt nunquam disperent semen vitæ, eorum cordibus insitum, ita fidei in ipsis obsignat adoptionis suæ gratiam, vt stabilis ac rata sit.* Et §. 12. *Hoc interim tenendum est, quantumuis exigua ac debilis sit in electis fides, nunquam ex eorum cordibus deleri posse eius sculpturam.* Et c. 21. §. 6. *Iam neque dubium est, cum orat Christus pro omnibus electis, quin idem illis precetur, quod Petro, vt nunquam deficiat fides illorum. Ex quo elicimus, extra periculum defectionis esse*

Decimumquartum. Omnes filij fidelium ex vtero materno nascuntur sancti & hæredes vitæ æternæ, ac proinde saluari possunt sine Baptismo. Ita Caluinus lib. 4. cap. 6. §. 24. *Infans à matris vtero in fœdere,* id est, promissione vitæ æternæ, *continetur.* Et in Antidoto Concilij Tridentini Sess. 6. c. 5. *Verum infantes à regno Dei æternè libuit: qui ante erepti sunt ex hac vita, quàm offerri ad baptismum potuerint. Quasi vero de nihilo dictum sit, eos nasci sanctos, qui ex fidelibus nascuntur.*

Decimumquintum. Omnes filij illegitimi æternæ damnationi obnoxij sunt, nec ad baptismum admittendi. Ita Caluinistæ in Synodo Vilnensi, anno 1589. die 11. Martij, vbi decretum est, ne quis paruulos illegitimè natos baptizare audeat, vt refert Adrianus Iungius lib. 3. de doctr. & moribus Euangelicorum. c. 17. Et in Palatinatu, anno 1587. articuli quidã Caluinisticæ reformationis disseminati sunt, quorum secundus habebat hæc verba: *Infantes, qui ex illegitimo thoro nascuntur, æterna proditioni ac damnationi obnoxij sunt: nec per Baptismum iuuari possunt.*

A *Decimumsextum.* Peccata Prædestinatorum nunquam imputantur; reproborum nunquam remittuntur. Ita Caluinus: & quidem priorem partem tradit lib. 3. c. 4. §. 28. *Fidelium peccata venialia sunt, non quia mortem non mereantur, sed quia non imputantur.* Posteriorem verò, lib. 4. cap. 1. §. 20. & 21. vbi docet, nullum peccatum remitti, nisi in Ecclesia. At reprobi, secundum Caluinum, in Ecclesia non sunt. Nullum ergo peccatum illis remitti potest.

Hæc & similia Caluinistarum dogmata non potes mihi ostendere in Euangelio. Concludo igitur, doctrinam Caluinistarum Euangelio conformem esse non posse.

B

Mores Caluinistarum.

4. Venio ad mores Caluinistarum. An illi conformes sint Euangelio, videndum est. Eos luculenter describit serenissimus Britanniæ Rex Iacobus, cuius tu authoritatẽ respuere non debes, quippe cum asseras, *Principem esse, qui pietatis, doctrinæ, omnisque virtutis laude de nulli secundus sit.* Is igitur in sua præfatione monitoria ad Imperatorem, Reges & Principes, ita sentit de Caluinistis. *Primo,* esse homines furiosos & incendiarios. *Secundo,* plus se fidei reperisse in efferis latronibus, quam in Caluinistis. *Tertio,* se non solum à natiuitate continuò vexatum fuisse à Caluinistis, sed etiam in vtero materno propemodum extinctum, antequam nasceretur. *Quarto,* se in suo libro ad Filium, multo C acrius ac vehementius in Caluinistas, quam in Pontificios inuectum esse. Denique, se eidem libro prolixam in odium Caluinistarum Præfationem apologeticam præfixisse.

5. Et ne dubites, Bataue, verba Regis integrè hic adscribam. Sic igitur habet: *Exclusis Puritanis, nouitijs incendiarijs.* Et iterum: *Præclara sane laus, præclarum encomium, quo Puritanos ornauit, cum me plus fidei, vel in illis efferis, cum montanis, tum limitaneis latronibus, quàm in hoc genere hominum inuenisse professus sim.* Et rursum: *Ego à Puritanis, non solùm à natiuitate continuò vexatus fui; verum etiam in ipso matris vtero propemodum extinctus, antequam in lucem editus essem.* Et ibidem: *Ego in meo ad Filium libro, multo acrius ac vehementius in Puritanos, quam in Pontificios inuectus sim. Cui etiam, cum secundo ederetur, prolixam in odium Puritanorum præfationem Apologeticam præposui.* Et denique: *Mihi præcipuus labor fuit, deiectos Episcopos restituere, & Puritanorum Anarchiam expugnare.*

6. Hæc & similia habet Rex de Caluinistis, quos ipse Puritanos vocat. An tu putas Bataue, euangelicis ea conuenire? Et, vt clarius dicam, an putas verè euangelicos esse, quos Rex Britanniæ, *qui pietatis, doctrinæ, omnisque virtutis laude, nulli secundus est,* tam grauiter insectatur? quos latronibus deteriores esse affirmat? quos maiori odio, quam Pontificios, quos tũ Antichristianos vocas persequitur, quos tentari regicidij reos agit quorum Anarchiam expugnauit. Non est verisimile. E Alterutrum igitur necesse est, aut te toto cœlo errare, qui Caluinistas ais esse verè Euangelicos, aũt Regem Britanniæ mendacem esse; qui tam enormia crimina Caluinistis obiicit. Nam vtrumque simul consistere non potest, vt & verè Euangelici sint, & præterea iis flagitijs obnoxij, de quibus à Rege accusantur. Si tũ erras, Bataue, agnosce errorem: Si Rex mendax est, non minus tu mendax es, qui dicis in omni virtute, nulli secundum esse. Hic non effugies.

Priuilegia Caluiniſtarum.

17. Iam Priuilegia Caluiniſtarum, quæ nuper in libello quodam ſeorſim à me edita & explicata ſunt, non magis conformia ſunt Euangelio, quàm mores ipſorum. Repetam ea breuiſſimè. Sic igitur habent. 1. Omnes Caluiniſtæ ex vtero materno naſcuntur ſancti, & hæredes vitæ æternæ, ideóque nec Baptiſmo, nec aliis ſacramentis indigent. 2. Omnes ſunt Sacerdotes, & quotidie offerunt Deo mundam & acceptabilem hoſtiam in odorem ſuauitatis. 3. Omnes certi ac ſecuri ſunt de ſua iuſtitia, ſanctitate, perſeuerantia, prædeſtinatione, & vita æterna: ideóque certi ac ſecuri, quicquid tandem eueniat, perire ſe non poſſe. 4. Omnes per internam Spiritus ſancti ſuggeſtionem, norunt diſcernere inter Scripturas canonicas & non canonic. 5. Tametſi omnes antiqui Patres errauerint, Caluiniſtæ tamen non errant: quia non ab hominibus ſed à Deo docti ſunt, qui errare non poteſt. 6. Habent propriam ac peculiarem doctrinam è cælo miſſam, quam alij Chriſtiani hoc tempore non habent. 7. In ea defendenda poſſunt contrarias ac pugnantes ſententias ſequi, cum lubet: & eandem nunc affirmare, mox negare. 8. Habent etiam proprium ac peculiare Purgatorium poſt hanc vitam. 9. Etiamſi quotidie enormiter peccent, & flagitioſè viuant, tamen peccata ipſis non imputantur. 10. Poſſunt igitur impunè mentiri & calumniari, ſuúmque Euangelium hoc modo propagare, & Catholicorum vitam ac doctrinam traducere. 11. Poſſunt etiam, non modo aduerſarios, ſed ſe mutuo quoque conuitiis ac maledictis inſectari, ſine vllo ſalutis aut ſanctitatis diſpendio. 12. Poſſunt denique ſuos Reges ac Principes ſæculares deponere, expellere, occidere, cum ipſis viſum eſt 13. Et quod omnium maximum eſt, nulli lege, nec diuina nec humana, obligati ſunt, ſed ab omni iugo & ſubiectione liberi ac immunes.

8. Hæc ſunt Priuilegia Caluiniſtarum. Quod autem Euangelio conformia non ſint, clare à me demonſtratum eſt in libello iam citato. Igitur ex dictis ſic concludo, Qui eos dicit verè Euangelicos, quorum neque doctrina, neque mores, neque priuilegia, Euangelio conformia ſunt, is multum aberrat à veritate: ſed tu, Bataue, Caluiniſtas dicis verè Euangelicos, cum tamen neque doctrina, neque mores, neque priuilegia eorum ſint conformia Euangelio: Ergo multum abergas à veritate.

QVÆSTIO II.

An etiam Lutherani ſint Euangelici?

1. TV ſimiliter affirmas: Et vtroſque, tam Lutheranos, quàm Caluiniſtas, Euangelicorum nomine cenſeri vis. Sed vnum dilemma tibi obiicio, quod & aliàs obieciſſe me memini. Eſt autem hoc. Vel ab eodem Euangelio dicuntur Euangelici, vel à diuerſis. Ab eodem dici non poſſunt, quia Lutherani ex ſuo Euangelio docent Chriſtum realiter præſentem eſſe in Euchariſtia, quod Caluiniſtæ negant. At in vno eodemque Euangelio id non affirmatur & negatur. Non ergo ab vno Euangelio Lutherani & Caluiniſtæ dicti ſunt Euangelici. Si autem à duobus neceſſe eſt duo contraria eſſe Euangelia, quorum altero aſſeratur præſentia Chriſti in euchariſtia, altero negetur. Si contraria ſunt, vtrumque à Deo eſſe non poteſt. Vel ergo Lutherani, vel certè Caluiniſtæ à Deo non ſunt.

I. Reſponſum Batani.

2. Tria reſpondes ad hoc dilemma. Primum dicis me aſtutè & nequiter committere inter ſe Lutheranos & Caluiniſtas, eo fine, vt ipſi ſe mutuò conficiant, nobis interim iucundè ſpectantibus. Non ita eſt, Bataue. Ipſi iam pridem, antequam natus eſſem, mutuis odiis ac iniuriis laceſſiti, bellum inter ſe conciuerunt. Neque tu hoc ignoras. An non Lutherus in colloquiis mentalibus, cum de concordia inter Lutheranos & Sacramentarios (ſeu Caluiniſtas) ſermo incidiſſet, ingenuè faſſus eſt, non aliam, quàm quæ inter Chriſtum & Iudam interceſſit: ſperari poſſe? Et ſi quæ tandem ineunda eſſet, non in Dei, ſed in omnium diabolorum nomine iniri oportere? An non ibidem diſertè dixit, Sacramentarios eſſe diabolos incorporatos, quorum ſtudium ac conatus eò potiſſimum ſpectet, vt nocere aliis poſſint? Scis, quæ poſtea ſecuta ſunt. In Conuentu Maulbrunenſi, anno 1564. auctæ ſunt inimicitiæ inter Lutheranos & Caluiniſtas. Claudiopoli, anno 1586. in mutua odia iuratum eſt. In celeberrimo Mömpelgardenſi Colloquio qui Principe ſectarum, Iacobus Andreæ & Theodorus Beza interfuerunt, penitus de concordia deſperatum. Nec quicquam crebrius ibi, quàm hę, vel ſimiles voces auditæ ſunt: *Perturbaremur conſcientia noſtra, ſi vobis aſſentiremur.* Item: *Pacem non poſſumus cum perturbatione conſcientiarum redimere.* Item, *Inter partes conuenire non poteſt.* Item: *Tam acerbi vtrinque hactenus pugnatum eſt, vt facile appareat, animos ex vtraque parte valde exulceratos eſſe.* Item: *Non poſſumus per omnia conſentire.* Denique, vt multa talia præteream finis Colloquij fuit hic: *Quia*, inquit Beza, *dexteras fraternitatis nobis porrigere recuſatis, & nos pro fratribus agnoſcere non vultis; amicitiæ dextras etiam nolo.* Cui Iacobus; *Ergo intermittatur.* Et ſanè intermiſſum eſt. Imò creuerunt odia. Nam interea Philippus Nicolai, Thilmannus Heshuſius, Conradus Schuliſſenburgius, & multi alij Lutherani præſertim Giſenſes & Tubingenſes, palam teſtati ſunt, Caluiniſtas eſſe hæreticos, & eorum doctrinam eſſe ſacrilegam, execrandam, abominandam, diabolicam.

3. Vides, Bataue, quàm antiquum & pertinax ſit odium inter Lutheranos & Caluiniſtas. Ergo dupliciter hic peccas. Primò, quod vtroſque verè Euangelicos eſſe affirmes. An verè Euangelici ſunt, qui ſe mutuo vt hæreticos & blaſphemos deteſtantur? *Non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis.* Secundò, quod me, quaſi authorem aut incentorem diſſidij, quod inter ipſos eſt, inſimules. Ego nec author, nec incentor ſum, ſed ſpiritus diffidentiæ, qui in ipſis operatur. Malim vtroſque ad vnitatem eccleſiæ, ex qua egreſſi ſunt, pariter redire. Et illud Apoſtoli ex animo illis opto, Epheſ. 4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma.* Et 1. Cor. 10. *Obſecro vos fratres, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata.* Sed videamus reliqua tua reſponſa.

II. Reſponſum Batani.

4. Secundò igitur reſpondes, Lutheranos & Caluiniſtas ideò eſſe verè Euangelicos, quia *vtrique vnum idéque Chriſti Euangelium pro integro ſalutaris doctrinæ fundamento habent.* Et hoc confirmas ab effectu, quia Papa Romæ & alibi vtroſque, propter idem Euangelium, *eodem ligno veſtulari facit.* Acutè ſanè. Sed dic obſecro, quid per vnum idémque Chriſti Euangelium intel-

ligis? an vnam eandémque literam Euangelij? an vnum eandémque sensum Euangelij? Si hoc solum dicis, vtrosque habere vnam eandémque literam, seu externum corticem Euangelij; nihil ad rem dicis. Nam sic etiam Ariani, Macedoniani, Pelagiani, Donatistæ, & alij hæretici habent idem Euangelium. Omnes enim agnoscunt eandem litteram Euangelij. Si autem vis, Lutheranos & Caluinistas habere eundem sensum Euangelij, apertè erras. Nam alio sensu Lutherani, alio Caluinistæ, explicant illud in Euangelio; *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.* Itemque illud; *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Non ergo vtrique vocari possunt Euangelici, ab eodem sensu Euangelij. Quare si Lutherani sunt veri Euangelici, quoad sensū necesse est Caluinistas esse falsos Euangelicos, quoad sensum: Aut si hi veri sunt illos falsos esse, necesse est. Vtrique simul veri esse non possunt.

5. Quod addis, vtrosque propter idem Euangelium *eodem ligno vstulari*, seu, eodem modo puniri apud Catholicos, partim verum, partim falsum est. Vtrique puniuntur, non propter Euangelium, sed propter hæresin: Et eodem modo puniuntur, quia tametsi non eandem sectentur hæresin, ab eadem tamen fide & Ecclesia defecerunt. Neque hoc nouum videri debet. An nescis Principes sæculares eodem sæpè patibulo suffigere eos, qui diuersa flagitia perpetrarunt? An nescis Arianos, Donatistas, Manichæos, Pelagianos, qui per diuersas semitas ab eadem Ecclesia digressi sunt, eodem igne vstulari apud inferos? Nihil certius?

III. Responsum Batani.

6. Tertiò respondes, Lutheranos & Caluinistas, tametsi in quibusdam minoris momenti quæstionibus, vel, vt Rex Angliæ loquitur, in *quibusdam apicibus* dissentiant; tamen in *fundamentalibus*, vt tu loqueris, minimè discrepare. Hoc sine dubio vis dicere, tametsi dissentiant in rebus quibusdam adiaphoris, quæ parum vel nihil ad rem faciunt, conuenire tamen in iis fidei Christianæ capitibus, ex quibus salus nostra dependet. Falsum est. Nec ipsi Lutherani, de quibus agitur, hoc fatebuntur. Si enim putarent Caluinistas in rebus tantum adiaphoris à se discrepare, cur hactenus tam acerbo & pertinaci odio eos prosecuti essent, cur in Colloquio Mompelgardensi dixissent palam, se non posse *sine perturbatione cōscientiarum* cum Caluinistis cōsentire, cur in eodem Colloquio appellassent eos *blasphemos, impios, Samosatenos, Nestorianos, & Nestorianis deteriores*? cur ibidem obiecissent, Caluinistarum doctrinam alicubi *eandem planè esse cum Turcico Alcorano*. Hæc perpende, Batane. Et vt punctum tecum agam, an tu putas res adiaphoras & parui momenti esse, cùm disputatur de authore peccati? de prædestinatione ad vitam & mortem, de necessitate baptismi, de Sacramento Eucharistiæ, de Persona Christi Saluatoris, & similibus fidei Christianę capitibus, Et tamen in his dissentiunt Lutherani & Caluinistę.

7. Dicam clariùs. An putas parui momenti esse, quod Caluinistæ aiunt, infantes fidelium saluari sine baptismo, spurios seu illegitimos, etiam post baptismum, damnari certos homines, & quidem plerosque, citra vllam suam culpam, ita prædestinatos esse ad mortem: vt nulla ope, vel propria, vel aliena, iuuari queant: Certè, de summa rerum, hic agitur. Et tamen hic dissentiunt ab illis Lutherani. Negant infantes saluari sine baptismo; negant spurios damnari post baptismum: negant certos homines ita prædestinatos esse ad interitum, vt, velint nolint, perire debeant. I

A nunc & persuade populo, res adiaphoras esse, de quibus illi contendunt.

8. Sic igitur concludo; Illi non possunt simul esse Euangelici, qui in grauissimis Euangelij dogmatibus dissentiunt, & quorum alij alios vocant hæreticos, blasphemos, impios, Samosatenos, Nestorianos. Nestorianis deteriores, & Turcici Alcorani sectatores: Atqui Lutherani & Caluinistæ dissentiunt in grauissimis Euangelij dogmatibus, & Lutherani Caluinistas vocant hæreticos, blasphemos, impios, Samosatenos, Nestorianos, Nestorianis deteriores, & Alcorani Turcici sectatores: Ergo Lutherani & Caluinistæ non possunt simul esse Euangelici.

B

Qvæstio III.

An Batauus noster sit Euangelicus?

1. NVnc de te agitur, Batane. Et quæstio est, *An Euangelicus sis, nec ne?* Tu non modo affirmas, sed etiam sic probas; Ille est Euangelicus, cuius & doctrina & mores Euangelio conformes sunt, sed doctrina & mores Batani Euangelio conformes sunt: ergo Batauus Euangelicus est. Verba tua sunt hæc: *Ex dictis facile concludes Batauum, cùm & doctrina & mores, secundùm gratiam Dei in Christo, Euangelio conformes sint, meritò Euangelicum esse.*

C

2. Sed duo obstant in contrarium. Alterum est, quod alibi dicas neminem nisi amentem, de seipso testimonium perhibere posse. Sic enim scribis pa. 43. *Denique cùm vosmetipsi vos Catholicos appelletis, omnes facile vident, vos turpiter vosmetipsos & alios fallere: Quis enim ita amens est, qui sciat satis, quod nemo de seipso testimonium perhibere possit?* Quasi dicas; Quicunque perhibet testimonium de seipso, non modo amens est, sed etiam turpiter seipsum & alios fallit: At Pontificij, cum se Catholicos appellant perhibent testimonium de seipsis: Ergo non modo amentes sunt, sed etiam turpiter seipsos & alios fallunt. Non vides in tuum caput retorqueri hoc posse? Audi. Quicunque perhibet testimonium de seipso, non modo amens est, sed etiam turpiter seipsum, & alios fallit: At tu Batane, cum dicis te doctrina & moribus Euangelicum esse, perhibes testimonium de teipso: Ergo non modo amens es, sed etiam turpiter teipsum & alios fallis. En, tuo te gladio iugulasti. Et illud ex Euangelio in te quadrat, Lucæ 19. 22. *De ore tuo iudico te, serue nequam.*

D

3. Alterum est, quod nihil in tua doctrina & moribus reperiri possit, quod Euangelio conforme sit; multa quæ difformia sint. Capita tuæ doctrinæ, quæ hactenus videre potui, sic habent. 1. Pontificij sunt Antichristiani. 2. Rex Hispanię est notorius hæreticus. 3. Hollandi non debent inire pacem cum Rege Hispaniæ. 4. In Concilio Tridentino, Lateranensi & Constantiensi expressè definitum est; fidem Hæreticis seruandam non esse. 5. Catholici sunt Turcis deteriores. 6. Non seruant fidē datam. 7. Lutherani & Caluinistæ sunt Euangelici. 8. Nec inter se dissentiunt, nisi in rebus adiaphoris. 9. Non peccat contra Euangelium, qui inimico suo dicit, *Fatue.* 10. Augustinus, Bellarminus & multi alij Catholici consentiunt cum Caluino in materia de prædestinatione ad mortem. Hæc & similia puncta, quæ passim occurrunt in tuis libellis, nou facilè ostendes in Euangelio.

E

4. Porrò, mores tui tantum distant ab Euangelio, quantum à cælo terra. Perpetuò eructas mendacia, cōuitia, lupanaria, meretricia, quæ parum Euangelica sunt. at cum in Euangelio scriptum sit. *Diligite inimi-*

nos vestros, tu contra facis. Vbique iracundè ac furiosè debaccharis in alios. Romanum Pontificem appellas *Draconem*, *Antichristum*, *scorratorem*, Reges & Principes Catholicos, *Antichristianos, & idololatras*: Regem Hispaniæ, *raptorem & notorium hæreticum*: Archiduces Austriæ, *perfidos*: Ducem Sabaudiæ, *crudelem & perfidum*: Sigismundum Poloniæ Regem, *non dissimilem*: Cardinalem Bellarminum, cuius modestia & integritas etiam hosti nota est, *ardelionem & archiscurram*. Suntne hæc Batave, conformia Euangelio? Non opinor. Euangelium dicit. *Qui dixeris fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis*. Et tu vis esse euangelicus, qui multo atrocioria conuitia in alios dispumas? Aliter Apostolus. Rom. 12. 14. *Benedicite persequentibus vos, benedicite, & nolite maledicere. Nulli malum pro malo reddentes*. Et infrà, *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum.* A B

QVÆSTIO IV.

An Batauus sit Caluinista?

1. HActenus Caluinistam te appellaui, vt scis, Batraue. Nec sine causa. Sic enim mecum ratiocinabar: Batauus nec Iudæus est, nec Turca, nec Gentilis: sed Christianus. Porrò, inter Christianos, quatuor ferè hominum genera sunt. 1. Catholici seu Pontificij. 2. Lutherani. 3. Caluinistæ. 4. Anabaptistæ. At Batauus, nec Pontificius est, nec Lutheranus, nec Anabaptista: Ergo Caluinistam esse, verisimile est. Nec alij aliter sentiunt. Nam & assiduè versaris inter Caluinistas, & eos verè Euangelicos esse contendis, & non ita pridem, eorum doctrinam & Aphorismos defendere conatus est. C

2. Nihilominus, quod valde miror, ægrè fers, quod Caluinistam te esse dixerim. Imò, calumniam & mendacium interpretaris. Sic enim scribis, pag. 16. *Inter prima calumniarum tuarum, Becane, capita referam, quod fœderatorum defensorem, Caluinistam appellites.* Et paulo post; *Initio ergo vis, Becane, cum Batauum Caluinistam dicis, te primi parentis tui spiritu ductum, impudentissimè mentiri, ipse vides.* Quis non suspicetur, si hæc legat, te extremè Caluinistas execrari? te probri & ignominiæ loco ducere, inter Caluinistas recenseri? Quid hoc rei est? Tu ne probrum putas, recenseri inter Euangelicos, inter reformatos, inter viros bonos, qui ab vtero materno sancti sunt? Non capio hoc mysterium. D

3. Dic paucis. Vel idem sectaris in doctrina & moribus, quod Caluinistæ, vel diuersum. Si idem Caluinistaes. Si diuersum euangelicus non es. Priorem sequelam sic probo. Ille, & doctrina & moribus, Caluinista est, qui in doctrina & moribus sectatur idem, quod Caluinistæ: Ergo si tu in doctrina & moribus sectaris idem, quod Caluinistæ; sine dubio & doctrina & moribus Caluinista es. Posteriorem sic probo. Ille, nec doctrina, nec moribus Euangelicus est, qui in doctrina & moribus sectatur diuersum ab Euangelicis: Ergo si tu in doctrina & moribus sectaris diuersum à Caluinistis, qui tuo iudicio Euangelici sunt, nec doctrina nec moribus, Euangelicus esse potes. E

4. Hic planè constrictus es. Et quomodo in hunc foueam incidisti? Facilè coniiciam. Scripserat quidam author Regem Angliæ Caluinistam, seu Puritanum esse. Ægerrimè id tulit Rex. Tu Regem imitari voluisti. An non pari prudentia. Nam Rex, non modo Caluinistam se esse, negauit, sed & causam attulit, cur Caluinistæ esse non velit. Nimirum, quia Caluinistæ, vitæ ac sanguini Regum insidiantur, & latronibus deteriores sunt. Tu longè aliter. Ais Caluinistas esse verè Euangelicos. Et tamen calumniam interpretaris, quod te Caluinistam, id est, verè Euangelicum appellarim. Quis non stupeat? Conferamus nunc Regis prudentiam cum tua. Rex sic argumentatur: Ille perperam facit, qui virum bonum recenset inter eos, qui latronibus deteriores sunt: At quidam author recenset Regem Angliæ inter Caluinistas, qui latronibus deteriores sunt: Ergo perperam facit. Tu sic. Batave: Ille calumniator est, qui bonum virum recenset inter eos, qui verè Euangelici sunt: At Becanus recenset Batauum inter Caluinistas, qui verè Euangelici sunt: ergo Becanus calumniator est. Iudicet orbis Christianus.

QVÆSTIO V.

Cur Batauus nomen suum non expresserit?

1. ALiquot iam libellos scripsisti, Batave, qui annis superioribus, non palam, sed occultè inter Euangelicos tuos sparsi sunt. In iis, aut *Batauum Christianum & Euangelicum*, aut *fœderatorum inferioris Germaniæ defensorem* te appellas. At aliud tibi nomen est, quod vbique dissimulas. Quid causæ? Hic aliud ego, aliud Batavi tui sentiunt. Mea sententia est, ideò te id facere, vt securius mentiri & calumniari possis. Non frustra dictum est in Euangelio, Ioan. 3. 20. *Qui malè agit, odit lucem, vt non arguantur opera eius.* Et apud Apostolum 1. Thes. 5. 7. *Qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt.* Et sanè, si vir bonus esses, non puderet te tui nominis. Candidè ac rotundè fatereris te esse, qui es. Nunc, cùm secus facias, quis te meritò suspectum non habeat? cùm lucem fugias, quis tenebrionem non interpretetur?

2. Sic ego sentio. At aliter tui Batavi, vt dixi. Aiunt, de nomine familiæ, pridem tibi litem intentatam esse. Verum id, an falsum sit, non disputo. Nec mea interest, iure, an iniuria, ex illustri familia titulum tibi vendices, spurius, an legitimus sis. Hoc suadeo, si dolo irrepsisti, caue, ne Scioppius aduertat. Aliàs, idem tibi euenturum est, quod Burdoni accidit. Si spurius es, Caluinistæ id nesciant. Nam illi, suo decreto, quotquot illegitimo thoro nati sunt, æternæ damnationi transcribunt. Facilè intelligis, quid velim. Quod tamen secreto inter nos dictum sit.

QVÆSTIO VI.

Cur Batauus tam iracundè agat?

1. QVàm iracundè & furiosè te geras in tua Apologia, facilè constat ex iis, quæ initio à me allata sunt. Et clarius constabit Lectori, si contextum Apologiæ tuæ inspiciat. Sed quæ huius furoris ac insaniæ causa? Non difficilis coniectura est. Scripseram in meis Quæstionibus Miscellaneis, de fide hæreticis seruanda, in hunc modum; *Batauus, ex bello Belgico, quod inter Catholicum Regem Hispaniæ, & Fœderatos Ordines, tot annis geritur, non exiguum quæstum facit. Et quia nunc de pace agitur, omnibus modis eam turbare vult, ne quæstum, cessante bello, max amittat: Ergo passim inculcat, patem cum Catholicis nullo modo iniri posse, eo quod ipsi Fœderatos habeant pro hæreticis, & dicant, fidem hæreticis*

Digitized by Google

dat eam minimè feruentem esse. Futurum ergo, vt ipsi eam non ferueat. Potius igitur in bello persistendum, vt venter Batauus hinc sustentari possit.

2. Nimirum, hæc verba pupugerunt te, Batue. Sed tamen vera fuisse euentus docet. Nam paulò post, inita pace inter Regem Hispaniæ & Fœderatos Ordines, cum iam pabulum, quod ex bello dabatur, subtractum tibi esset, cœpisti esurire, & instar famelici canis, cui ossa erepta sunt, insanos latratus edere. Hinc illi furiosi & iracundi iambi, quibus me & alios Pontificios, in tota Apologia, tam potenter insectaris. Et valdè metuo, ne quotidie maior rabies te inuadat. Quid enim speres subsidij cessante bello? *Fodere non vales, mendicare erubescis.* Et quod bellum sperare potes, ex quo quæstum facias? Nisi fortè Mauris persuadeas, vt reductis copiis, Hispaniæ regna, ex quibus nuper eiecti sunt, recuperatum eant, aut Afris, vt firmissimum Hollandorum perfugium, quod in potestatem Philippi Regis redactum est nouo bello adoriantur: aut certè Moschis, vt Moscouiam suam, quæ à Sigismundo Poloniæ Rege occupata est, suo iure restituant. Sed finamus hæc, ne lacrymas tibi excutiant.

QVÆSTIO VII.

An Pontifex sit Antichristus?

1. PRimum, pro tua modestia, ais Pontificem esse Meretricem Babylonicam, Draconem Romanum, Depastorem Catholicum, Iouem Capitolium, scortatorem, hæreticum, blasphemum, tyrannum, & quæ eius generis similia sunt. Deinde, duplici syllogismo probas Antichristum esse. Prior est. *Ille est verus Antichristus, quem sacra littera talem esse demonstrant: atqui sacræ litteræ demonstrant Pontificem Romanum esse verum Antichristum: Ergo Pontifex Romanus est verus Antichristus.* Minorem probas altero syllogismo, qui est talis: *Cuicunque competunt omnes notæ essentiales, quibus verus Antichristus in sacris litteris designatur, is verus Antichristus est: Atqui notæ omnes essentiales, quibus verus Antichristus in sacris litteris designatur, competunt Pontifici Romano: Ergo Pontifex Romanus est Antichristus. In sacris autem litteris hæ notæ Antichristo tribuuntur, nimirum, quod sit mysterium iniquitatis, homo peccati, filius perditionis, Pastor, & Rex vniuersalis, regnum exercens, sese opponens & efferens aduersus quicquid dicitur Deus habens regnum super Reges, sedens in templo Dei super septem montes, præ se ferens se esse Deum: cuius iniquitatis mysterium quidem tempore D. Pauli agi captum, sed apertè dominatum suum exercere cœpit collabente Romani Imperij dignitate: spiritualem & ciuilem gladium vsurpans,* (omittò similia, quæ sequuntur) *Atqui hæ omnes & singulæ notæ competunt Pontifici Romano. Ergo Pontifex Romanus verus Antichristus est.*

2. Hi tui syllogismi sunt, Batue. Sed quid tuos dico? Tui non sunt. Nam posteriorem, quantus est, propè ad verbum suffuratus es ex Gabriele Pouelo Baccalaureo Oxoniensi. Vnde priorem habeas, nescio. Verisimile est, ab aliquo Professore Heidelbergensi dictatum esse. Tu certè, quia neutrius vim percipis, vtrumque coniunxisti, vt chartam impleres. Alioqui, si rem spectes, alter ab altero nihil differt. Nam prior sic habet, *Ille est verus Antichristus, quem sacræ litteræ talem esse demonstrant.* Posterior sic; *Ille est verus Antichristus, cui competunt notæ, quibus sacræ litteræ designant verum Antichristum.* Planè, idem vtriusque Assensus est, tametsi verba nonnihil discrepent. Tu tamen, quod alter in Germania, alter in Anglia procusus sit, vtrique seorsim peculiarem vim inesse, pueriliter arbitratus es. Sed facilè condono tibi hunc lapsum, quia causidicum non Theologum agis.

3. Ad maiora venio. In posteriori syllogismo, duo præstanda tibi sunt. Alterum, vt doceas, illis notis, quas ex Pouelo transcripsisti, Antichristum in Scriptura designari. Alterum, quod rei caput est, vt easdem notas Pontifici Romano ostendas conuenire. Vtrumque facturum te promittis, neutrum præstas. Nam de priori sic scribis: *Hæ notæ ad calcem huius libelli, in synopsi, collatione cum veris notis Christi & testimoniis Scriptorum Pontificiorum facta, demonstrabuntur.* At synopsis illa non reperitur ad calcem libelli. Suspicor nondum confectam esse ab eo, cui commiseras. Vrge hominem, vt fidem tuam liberes. De posteriori, quod maximè in controuersiam venit, sic oscitanter subnectis: *Quod autem hæc ita sint* (id est, quod omnes hæ notæ conueniant Pontifici) *res ipsa, & quamplurimi probatissimi authores Christiani & orthodoxi, tam perspicuè demonstrarunt, vt nullus, nisi qui amorem veritatis non receperunt, & cæca obedientia, vt baculi vel cadauera feruntur, de iis dubitare possit.* Quid hoc est, Batue? Initio promittebas te (te, inquam, non alios) id demonstraturum. Nunc, cum ad rem venitur, in fugam te coniiciis. Alij, inquis, probatissimi authores demonstrarunt. At tuum erat demonstrare. Cur fidem non seruas? Nimirum aduertis, quæ à probatissimis illis authoribus allata sunt, pridem à nostris refutata esse. Et plerosque mendacij conuictos. Nec tamen aliud occurrit, quo rem tam difficilem perficias. Gaudeo sanè, & tuo, & meo nomine. Tuo, quod tam dextrè, scilicet pugnam declinaueris. Meo, quod non necesse sit, hic hærere. Nihil enim à te allatum est, quod responsione indigeat.

4. Sed tamen, duo te monitum velim. Vnum, vt posthac non plus oneris suscipias, quàm ferre possis. Alterum, vt in scribendo sis cautior. Nam parum consideratè scripsisti, neminem posse dubitare, quin Papa sit Antichristus, *nisi qui amorem veritatis non receperunt, & cæca obedientia, vt baculi vel cadauera feruntur.* Hoc addo, propter Sereniſſimos Reges & Principes, qui vel negant, Papam esse Antichristum, vel certè dubitant. Negant Imperator Rodolphus, Reges Galliæ, Hispaniæ, Poloniæ, Hungariæ, Archiduces Austriæ, Duces Lotharingiæ & Bauariæ, Principes Electores, Moguntinus, Treuirensis, Colonienſis, & plurimi alij. Dubitat Rex Angliæ in sua Monitoria Præfatione. An tu ergo censes, hos Reges & Principes non recepisse amorem veritatis, aut esse, velut baculos & cadauera, qui nihil iudicij ac rationis habeant? Nimis proteruus es, si hoc dicis.

QVÆSTIO VIII.

An Iesuitæ sint regicidæ.

1. PRæter multa conuitia, quibus ex more & priuilegio Caluinistarum proscindis Iesuitas, conaris probare hæc puncta. 1. Iesuitas esse regicidas. 2. esse proditores 3. perduelles. 4. ingratos in Regem Galliæ, benefactorem suum. Quę singula seorsim examinanda sunt. Ac primum, vt probes Regicidas esse, præmittis duo principia. Vnum est, quod Pontifex sit Antichristus. Alterum quod Iesuitæ singulari voto ac iuramento obstricti sint Pontifici. Hinc infers, *Proclive nunc fuerit demonstrare, Iesuitas, primarios Regum &*

Principum Christianorum parricidas esse. Igitur, hoc est argumentum tuum; Pontifex est Antichristus: Iesuitæ sunt obstricti Pontifici: Ergo Iesuitæ sunt parricidæ Regum & Principum Christianorum.

2. In breui argumento tria peccata. Nam & maior propositio falsa est; & minor malè intellecta; & conclusio, vi formę non sequitur. Nego Pontificem esse Antichristum. Negant mecum Reges & Principes, quos supra enumeraui. Negat maior pars orbis Christiani. Tu nec probas nec probare potes. Imò, quod ante monui, defectu probationis, datam fidem violasti. Quod assumis, Iesuitas Pontifici obstrictos esse, non sanè intelligis. Fateor obstrictos esse, in hęreticorum & Gentilium conuersione procuranda: Nego in parricidiis Regum perpetrandis. Et de hoc tamen agitur. Vide ergo, quid aptè inferre possis. Aut, si adhuc videre non potes, accipe hunc similem syllogismum. Rex Angliæ est Antipontificius: subditi Anglicani singulari iuramento obstricti sunt Regi Angliæ: Ergo subditi Anglicani sunt parricidæ Regum & Principum Pontificiorum. Rectène id sequitur, Batue, an secus? Confer cum tuis Heidelbergensibus.

3. Ergo, si huius loci esset, multo facilius probarem Caluinistas esse Regicidas: Sed nuper id feci in libello, *De priuilegiis Caluinistarum.* Vius sum autem triplici potissimùm argumento. Primò, ex testimonio Serenissimi Regis Angliæ, qui in sua Monitoria Præfatione ad Reges & Principes, ingenuè fatetur, Caluinistas vitę ac sanguini Regum insidiari & Latronib⁹ deteriores esse. Altero, ex testimonio ipsorum, Caluinistarum, præsertim Caluini, Bezæ, Paræi & Batani, qui disertè scribunt, Reges & Principes, ob varias causas, à subditis deponi, expelli & interfici posse. Tertiò, ex fundamentis doctrinæ Caluinisticæ, ex quibus euidenter sequitur, Regicidia Caluinistis licita esse. Nolo ista hic repetere. Remitto te, Batue, ad priuilegia Caluinistarum.

Qvæstio IX.

An Iesuitæ sint Proditores?

1. DVplici argumento probas proditores esse. Primo sic, *Proditoris est, qui secreta alicuius Principis alteri prodit & reuelat, vti qui mittunt litteras vel nuncios ad hostes* (De pœnit. dist. 6. c. Sacerdos. De pœna & remiss. can. Omnis Cardinal. in Clement. 1. §. quia rer. de statu Monach.) *At Iesuitæ secreta Regum & Principum non modo Euangelicorum, sed etiam Pontificum, reuelant suo Generali & Generalis Pontifici; Ergo Iesuitæ sunt proditores Regum & Principum, non modo Euangelicorum, sed etiam Pontificorum.*

2. Hic primum miror, te ex iure canonico citare tres canones, cum primus nihil ad rem faciat, reliqui duo non reperiantur in locis à te allegatis. Primus sic habet, *Sacerdos ante omnia caueat, ne de his, qui ei confitentur peccata, alicui recitet, non propinquis, nõ extraneis. Nam si hoc fecerit, deponatur, & omnib. dieb⁹ vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat.* Iam vide, quàm aptè citaueris hunc canonem. Canon dicit, Confessarium non debere alteri reuelare peccata quæ audiuit in confessione, nec amico, nec inimico. Et ita est. An ergo dicit proditores esse, qui secreta Principum concilia reuelant hosti? Nihil minus. Non nego, proditores esse, qui id faciant: sed nego, in isto canone hoc definiri. In canone fit solùm mentio de peccatis, quæ in sacramentali confessione audita sunt, non de consiliis Principum, quę contra hostem agitantur. Reliquię duo canones, vt dixi, perperam à te citati sunt.

3. Sed relinquamus canones, quos nec legisti, nec intelligis. Ad rem veniamus. Tria igitur ex te quæro. *Primum*, vnde sciant Iesuitę secreta Regum & Principum Euangelicorum, quæ reuelant suo Generali, vt tu obiicis. An immediatè ab ipsis Regibus & Principibus Euangelicis? At sic ipsi Euangelici culpandi sunt, quod ea effutiant apud Iesuitas, quæ secreta esse cupiunt. An verò à consiliariis Regum & Principum Euangelicorum? At sic non Iesuitæ, sed Conciliarij essent proditores, quia secreta suorum Regum & Principum reuelarent aliis. *Alterum*, an Generalis & Pontifex sint hostes Regum & Principum Pontificiorum? Neutiquam. Amici sunt, non hostes. Cur ergo B dicis Iesuitas esse proditores, quando secreta Regum & Principum Pontificiorum reuelant, non hostibus, sed amicis? *Tertium*, vnde constet Iesuitas secreta Regum & Principum reuelare Generali & Generalem Pontifici? & ipsorum, inquis, Constitutionibus. Nam *singulis, mensib. vi suarum Cõstitutionũ, tenẽtur scribere Generali.* Benè habet. Sed, an vi suarum Constitutionum tenentur scribere secreta Regum & Principum? Hoc nusquam inuenies, nisi forte in tuo cerebello. Rectores tenentur scribere de statu suorum Collegiorum; non de secretis Regum & Principum.

4. Secundò, sic argumentaris; *Proditor etiam is est, qui scit, & non reuelat, quali Garnetus vester fuit in Britannia, quem vos tamen in numerum sanctorum Martyrum eo- C ptastis.* Mira res. Quod antea ædificasti, nunc destruis. Antea dicebas proditorem esse qui scit, secreta alteri⁹ & reuelat. Nunc contra dicis proditor (esse⁺, qui scit & non reuelat. Ibi citabas canonem, qui decernit, Sacerdotem non debere reuelare peccata in confessione audita. Hic, contra eundem canonem, decernis, Garnetum debuisse reuelare peccata in confessione audita: & quia id non fecerit, proditorem esse. Nimium, hic spiritus nouorum Euangelicorum est. Modo aiunt, mox negant, vt calumniari possint. Sed {dic, Batue, quid tu ageres, si ex officio exciperes peccata confitentiũ in Anglia? Reuelares ea Regi? An si peccares in canonem quem citasti, & *omnibus diebus vitæ tuæ ignominiosus esses.* An potius non reuelares? Re- D ctè quidem, sed cur igitur Garnetum proditorem vocas, quod non fecerit, quod nec tu facturus esses? An ille proditor est, tu non esses, in eadem causa? Nimis apertè hallucinaris.

Qvæstio X.

An Iesuitę sint perduelles?

1. DE hac re ita scribis, Batue: *Nunc probabo, Iesuitas Regum & Principum perduelles esse. Primo eum vti supra ostensum est, Iesuita Antichristi, Reliquum Principis, precipua corporis pars sint, an non ex vi argumenti à toto ad partes, positionis veritas consequitur? Item, Constitutione Ludouici Bauari Imperatoris statutum reperitur, quod quicunque diceret, Imperium dependere à Papa, reus esset criminis læsæ Maiestatis. Atqui Iesuita non tantum imperia & regna, sed etiam ipsos Imperatores & Reges à Pontifice dependere scribunt & docent; Ergo Iesuita sunt rebelles, & reilæsæ Maiestatis.*

2. His verbis duo argumenta complexus es. *Vnum* sumitur à toto ad partes hoc modo; Pontifex est Princeps rebellium: Ergo singulæ partes, quæ adhærent corpori seu Ecclesiæ Pontificię, rebelles sũt. At Iesuitę sunt præcipua pars illius corporis: Ergo Iesuitę sunt

maximè rebelles. Itane, Batue? Non vides hinc confici etiam Imperatorem, Reges Galliæ, Hiſpaniæ, Poloniæ, Hungariæ, Archiduces Auſtriæ, Duces Bauariæ & Lotharingiæ, in rebellium numero à te cenſeri? Sunt enim partes Eccleſiæ Pontificiæ. Si ergo à toto ad partes valet argumẽtum, vt tu aſſeris, neceſſariò efficitur, ſi Pontifex eſt Princeps & caput rebellium, omnes Reges & Principes Pontificios rebelles eſſe. Abſit, mi homo. Sic potius accipe. Nemo propriè rebellis eſt, niſi reſpectu ſuperioris poteſtatis: ergo ſi Reges & Principes Pontificij ſunt rebelles, debet in terris dari aliqua poteſtas ſuperior, cui rebelles ſint: At nulla in terris poteſtas eſt, quæ ſuperior ſit Regibus & Principibus Pontificiis, cui rebelles ſint: Non ergo rebelles à te cẽſeri debent. Fateor quidem Pontificem eſſe ſuperiorem; ſed quis Regum aut Principum Pontificiorum illi rebellis eſt?

3. *Alterum eſt*, Quicunque dicit Imperium dependere à Papa, eſt rebellis, & reus læſæ maieſtatis, vt decernit Ludouicus Imperator in ſua Conſtitutione, apud Albericum: ſed Ieſuitæ dicent Imperium & Imperatores dependere à Papa. Ergo Ieſuitæ ſunt rebelles, & rei læſæ maieſtatis. *Reſpondeo*. Circa maiorem propoſitionem tripliciter debeis. Primò, quia non ſatis eã explicas, cum vno ſenſu vera, altero falſa eſſe poſſit, vt paulò poſt dicam. Secundò, quia non aliter eam confirmas, quàm ex conſtitutione Ludouici Imperatoris, qui fuit ſchiſmaticus, & ab Imperio depoſitus. Tertiò, quia Conſtitutionem dicti Imperatoris allegas ex Alberico, nec addis, quem Albericum intelligas: illumne, qui vixit tempore Ludouici Imperatoris? an alterum, quia adhuc putatur in Anglia ſuperſtes eſſe? Suſpicor te ipſum neſcire.

4. Similiter deficis in minori propoſitione. Nam Ieſuitæ non aliud docent in hoc puncto, quàm alij Catholici ſeu Pontificij. Vel ergo omnes Catholicos dãnare debes rebellionis & criminis læſæ maieſtatis, vel, ſi ſolos Ieſuitas damnare vis, inique cum illis agis. Porrò, vt præſtem, quod promiſi, ſic res habet. Imperator in confirmatione & coronatione dependet à Pontifice: in communi regimine, non dependet.

QVÆSTIO XI.

An Ieſuitæ ſint ingrati in Regem Galliæ, Henricum IV.

1. ID tu affirmas his verbis; *Hunc Auguſtiſſimum Principem* (Henricum IV.) *poſtquam lenociniis veneficiorumque & ſicarum veſtrarum terrore, in retia venatoris Romani compulſti is, ipſeque vos maioribus beneficiis, opibus, & prærogatiuis cumulauit, quàm ab vllo Regum in vniuerſo terrarum orbe hactenus factum eſt, ad perpetuam turpiſſimæ veſtræ ingratitudinis memoriam, cum antiquiſſimo iure & honore denudatis, nimirum Eccleſiæ primogenitura, quam ipſi raptam vel fraude ſubductam. Hiſpaniarum Regi vendidiſtis, cum quaſi natu primum diligi, & filium Eccleſiæ quaſi natu maximum, per vniuerſum orbem proclamantes, vt videre eſt apud Richeomum in Apologetica Expoſtulatione, p. 17. & 18.*

2. Tria hic dicis, Batue. 1. Regem Galliæ plurima beneficia contuliſſe in Ieſuitas. 2. Ieſuitas per ſummam ingratitudinem, eripuiſſe Regi Galliæ benefactori ſuo, debitum titulum ac honorem, & Regi Hiſpaniæ vendidiſſe. 3. Eundem Regem, timore ſicarum & veneficiorum à Ieſuitis compulſum eſſe fieri Catholicum. Primum punctum veriſſimum eſt. Fatentur Ieſuitæ, multis beneficiis ſe auctos & ornatos eſſe à Chriſtianiſſimo Rege. De tertio, paulò poſt ſeorſim videbimus. Secundum, de quo hic agitur, omnino falſum eſt. Nego Ieſuitas ingratos fuiſſe in Regem Galliæ. Et quomodo tu id probas? Ita obſcurè, vt dubium ſit, quid velis. Poteſt enim dupliciter intelligi tua probatio. *Primò* ſic? Cùm Rex Galliæ antiquiſſimo iure vocetur *Primogenitus Eccleſiæ*, Richeomus Ieſuita abſtulit illi hunc titulum, & dedit Regi Hiſpaniarum. Si hic ſenſus tuus eſt, (quem ſanè verba tua præ ſe ferunt) apertè mendax es. Nam Richeomus in ſua Apologetica Expoſtulatione, quam citas, diſertis verbis alloquitur Regem Galliæ, eumque Primogenitum Eccleſiæ filium appellat, nulla facta mentione Regis Hiſpaniarum. *Secundò* ſic, Cum Rex Galliæ antiquiſſimo iure vocetur *Primogenitus Eccleſiæ* Richeomus Ieſuita non dignatur illum hoc titulo in ſolidum, ſed cum diminutione. Non enim abſolutè appellat illum *Primogenitum Eccleſiæ*, ſed *quaſi Primogenitum*: Ergo inſinuat Regem Hiſpaniarum eſſe verè Primogenitum, Regem autem Galliæ, non verè, ſed quaſi Primogenitum. Si hic ſenſus tuus eſt, (qui ſine dubio eſſe debet) tripliciter peccas.

3. *Primò*, quia falſum narras. Non enim Richeomus vocat illum *quaſi Primogenitum*, ſed abſolutè *Primogenitum*. Verba eius ſunt hæc, c. 17. *Parce qu'il n'eſtoit pas aſſeuré de parler ouvertement & en general comme les Centuriateurs, contre la puiſſance du ſainct Siege, deuant voſtre Maieſté, qui aime & honore le ſainct Siege, & en eſt aimé & honoré, comme fils aiſné de l'Egliſe.* Quæ latine ſic ſonant, *Cùm videret tutum ſibi non eſſe loqui aperte, & generatim, vt Centuriatores fecerunt, contra poteſtatem Sanctæ Sedis coram veſtra Maieſtate, quæ amat & honorat Sanctam Sedem, & ab ea amatur atque honoratur, vt Filius Primogenitus Eccleſiæ.* Et rurſum cap. 19. ſic ſcribit; *Sire, ie m'aſſure que ceſte reſponſe, ſans en dire dauantage ſuffit à voſtre Maieſté, qui eſtes fils aiſné de l'Egliſe.* Quod Latinè ſic redditur; *Domine certum mihi eſt, hoc reſponſum, etſi nihil aliud addatur, ſufficere vestræ Maieſtati, quæ eſtis Filius Primogenitus Eccleſiæ.* Vides, Batue, Richeomum abſolutè, & ſine vlla reſtrictione, Regem Galliæ vocare Filium Primogenitum Eccleſiæ; nec verbum addere de Rege Hiſpaniarum. Quæ ergo tua impudentia eſt, vt palam aſſeras, Richeomum rapuiſſe Regi Henrico Primogenituram eccleſiæ, & eam Regi Philippo vendidiſſe? Videris narrare tua ſomnia.

4. *Secundò* peccas, quia etiamſi Richeomus dixiſſet, Regem Galliæ honorari & amari à Pontifice, *quaſi Primogenitum Eccleſiæ* (vt Latinus interpres aliquando vertit) non ideò negaſſet, *vere* Primogenitum eſſe. Nam & Scriptura ſacra diſertè ait Chriſtum eſſe *quaſi Vnigenitum* Dei Patris (Ioan. 1. 15.) & tamen non negaſſet eſſe *vere Vnigenitum*. Nam, vt rectè notat D. Auguſtin. in Pſal. 125. & alij plerique Patres illæ particulæ, *Quaſi*, *tanquam*, *ſicut*, non ſemper ſimilitudinem, ſed aliquando veritatem ſignificant. Quod multis exemplis confirmat ibidem Auguſtinus. Itaque non plus roboris eſt in tuo argumento, quàm in hoc ſimili; qui vocat Chriſtum *quaſi Vnigenitum* Dei filium, rapit illi ſuum titulum, & ingratus eſt: Atqui Ioannes Euangeliſta vocat illum *quaſi Vnigenitum* Dei filium: ergo, rapit illi ſuum titulum & ingratus eſt, quid ineptius? & tamen hæc forma diſſerendi tua eſt, Batue.

5. *Tertio* peccas, cum facis hanc elumbem conſequentiam; Richeomus negat Regem Galliæ eſſe verè Primogenitum Eccleſiæ. Ergo affirmat, Regem Hiſpaniæ eſſe. Perinde, ac ſi diceres; Becanus negat, Regem Angliæ eſſe Primatem Eccleſiæ: Ergo affirmat, Regem Daniæ eſſe. Omninò ridiculè. Poteras eadẽ facilitate ſic cõcludere: Richeomus negat, Reg

Galliæ esse Primogenitum Ecclesiæ : Ergo affirmat, Regem Hungariæ esse. Vis dicã, Bataue? Vbiq; impingis, Iesuitæ non sunt tibi similes, vt vni blandiantur, alteri detractum aliquid velint. Vnicuique tribuunt, quod illi debetur. Regem Hispaniæ vocant *Catholicum*, Regem Galliæ *Christianissimum, gloriosissimum, excellentissimum, Primogenitum Ecclesiæ*. Nam his titulus pridem ab aliis ornatus est, vt videre poteris apud Gregorium Magnum lib. 5. Epist. 6. Indict. 14. & apud Gratianum 3. q. 6. can. *hæc quippe*: & 11. q. 3. can. *excellentissimus*: & apud Ioannem Azorium tom. 2. Instit. moral. lib. 11. c. 3. & alibi.

6. Audisti peccata tua, Bataue. Audi & duo dilemmata. *Prius est*, Vel Rex Galliæ intellexit expostulationem Apologeticam Richeomi, quando illi dedicata & oblata est, vel non intellexit. Si intellexit, mirum est, non aduertisse, quod tu aduertisti, se spoliari Primogenitura ecclesiæ. Si non intellexit, mirum est, te intellexisse, qui vix vllum authorem bene intelligis. *Posterius*, Vel Rex Galliæ, tuo iudicio, est Primogenitus Ecclesiæ Pontificiæ vel reformatæ. Si Pontificiæ, magna ignominia cum afficis, cum ecclesiam Pontificiam vocas *Ecclesiam rebellium*. Quid enim hoc aliud est, quàm Regem Galliæ esse primogenitum rebellium. Si reformatæ, mendax es, cùm ais, Iesuitas primogenituram Ecclesiæ rapuisse Regi Galliæ, & vendidisse Regi Hispaniæ. Nam neque illi Reges, neque Iesuitæ solliciti sunt de primogenitura Ecclesiæ reformatæ. Ei lubenter vobis concesserint.

QVÆSTIO XII.

Quid Rex Galliæ sentiat de Iesuitis?

1. PLanè diuersum à te sentit. Tu ais Regicidas, proditores, perduelles esse, Rex, innocentes & bonos viros. Hoc primum patet ex oratione ipsius Regis, quam habuit coram Senatu Parisiensi, in qua refutat omnes calumnias, quæ Iesuitis obiici solent. Nam paulò post, in tui gratiam, integrè huc transcribam. Secundò, ex factis eiusdem Regis, quæ orbi Christiano nota sunt. Nam primò, reuocauit Iesuitas in suum regnum, ex quo erant expulsi. 2. Post reuocationem, voluit illorum esse patronus ac parens. 3. Flexiæ, vbi natus est, collegium illis instituit ac dotauit. Imò, proprium palatium pro collegio esse voluit. 4. In aliis quoque locis, noua collegia erigi & fundari passus est. 5. Ex Iesuitarum numero P. Cottonum elegit, qui ipsi à confessione & concionibus esset. 6. Ipsius studio ac impensis missi sunt Constantinopolim Iesuitæ, vt ibi conuertendis infidelibus operam darent. 7. Insigni eleemosyna collegium Romanum in necessitate subleuauit. 8. Famosam illam Pyramidem, quæ Parisiis in Iesuitarum ignominiam erecta stabat, penitus disturbauit. 9. Cor suum non alibi, quàm Flexiæ in Templo Iesuitarum, sepeliri voluit. Quis credat Regem sagacissimum hæc facturum fuisse, si putasset Iesuitas esse Regicidas?

2. Accedat testimonium Serenissimi Principis Ludouici, quem Rex hæredem ac successorem reliquit. Is in suo diplomate sic habet: *Cum Henricus Magnus, Dominus & Pater noster, in obsequij sui bonum, subditorumque suorum commodum vtile ac valde necessarium fore iudicasset, Iesuitas in regnum suum, terras & dominia introducere ac statuere, habito cum Principibus consanguineis nostris, præcipuisque regni ministris maturo consilio, ex ipsorum iudicio, ac suo proprio motu, certa scientia, plena potestate, & authoritate regia eisdem Iesuitis, edicto lato mense Septembri anni 1603. facultatem concessit redeundi & habitandi in locis ac partibus prafato edicto contentis, aliisque postmodum, literis suis, concedendis. Quod edicto in Regio nostro Parlamento Parisiensi registrato, 2. Ianuarij anni 1604. prafatus Dominus & Pater noster, eisdem Iesuitis, plurimas regni huius ciuitates inhabitandi potestatem fecit; quod quidem summa cum subditorum nostrorum voluptate factum, & executioni mandatum est, qui in educatione filiorum suorum ad pietatem, iuncto bonarum literarum studio, quidquid optari potuisset, assecuti sunt; ac dicta Domino & Patri nostro adeo probati sunt, vt in ipsorum manus proprium cor deponere statuerit. Quod quidem post eius obitum ipsis traditum, & in Flexianum Templum delatum fuit. Ideo ne quis voluntatem nostram in dubium reuocare possit, ex certa scientia nostra, plena potestate, proprio motu, & authoritate Regia, ob easdem causas, qua prædictum Dominum & Patrem nostrum permouerunt, quaque adhuc perseuerant, præsentibus manu nostra subscripsit, ex iudicio dilectissima & honoratissima Regia regentis Matris nostra, consanguineorum nostrorum Principum, laudauimus, confirmauimus, approbauimus, & ratam habuimus, laudamus, confirmamus, approbamus, & ratam habemus prafatorum Iesuitarum in hoc regnum nostrum admissionem.*

3. Quid amplius vis, Bataue? Habes testimonia duorum Regum, parentis & filij, quibus contra te, & tui similes calumniatores, probitas & innocentia Iesuitarum defenditur. Quæso, quis vnquam Rex de Caluinistis tam honorificè sensit aut locutus est? Nemo Hercule, nemo. Rex Angliæ, habet eos pro latronibus & Regicidis. Quid speres à reliquis? I nunc, & vendè diplomata, resolutiones, processus, extracta, relata, quibus tuam Apologiam (nescio, qua fide) ad nauseam infarciuisti: Et caue, ne tibi eueniat, quod Iouiliano Parisiis accidit. Nosti historiam: sin minus, vide priuilegia Caluinistarum. Ibi inuenies.

QVÆSTIO XIII.

An Rex Galliæ fueris verè Catholicus & Pontificius?

1. TV insinuas, non fuisse animo Catholicum & Pontificium, sed si scis & veneficiis Iesuitarum compulsum esse, vt simularet se esse, qui non erat. Verba tua sunt hæc: *Hunc Augustissimum Principem veneficiorum & siccarum vestrarum terrore, inretia venatoris Romani compulistis.* Hic prodis naturam & mortem Caluinistarum, quibus solenne est, aliud interius sentire, aliud exterius simulare. Putas, Regem Galliæ fecisse, quod Caluinistæ in simili casu facerent; nempe, exteriori ritu, professum esse religionem Pontificiam: Interiori tamen affectu, fuisse verè Caluinistam.

2. Aliud tibi narrabo, Bataue, Rex Galliæ in præcipuis fidei capitibus nunquam animo Caluinianus, sed semper Catholicus fuit. Nec temerè hoc dico, vt tu soles. Ipsemet coram quatuor Episcopis, Bituricensi, Cenomanensi, Nannetensi, & Ebroicensi, id professus est. Cum enim eos ad se accersiuisset, vt de Catholica religione plenius instrueretur, palam dixit, se in duobus punctis, nempe, *De præsentia corporis Christi in Eucharistia: & de Romana Ecclesia*, institutione non indigere:

eo quod semper cum Catholicis credidisset, corpus Christi esse verè præsens in Eucharistia: Et Romanam Ecclesiam esse veram Christi Ecclesiam.

3. Nec dubita. Episcopi testes sunt. et Ludouicus Richeomus rem totam narrat in præfatione ad ipsum Regem quæ præfixa est libro de Missa, contra Plessæum. Ibi Regem sic alloquitur: *Accersitis tum ipse Episcopis Bituricensi, Cenomanensi, Nannetensi, & Ebroicensi, qui te de Catholica religione erudirent, negasti: opus eo tibi esse de præsentia reali corporis Saluatoris in Eucharistia, quod eam semper credidisses, neque de Ecclesia Romana, quam etiam sensisses esse Dei Ecclesiam.*

4. Illud porrò planè ridiculum est, quod dicis de veneficiis Iesuitarum, quibus Rex compulsus sit ad retia venatoris Romani: (Sic tu Pontificem appellas.) An Rex tam potens, tam magnanimus & cordatus, tot victoriis gloriosus, timeret sibi à Iesuitis, qui pauci tunc erant in regno Galliæ? Aut non putabat vires & munitiones Gallicanas sibi sufficere, vt pauculis, qui in regno erant, ab aditu prohiberet?

QVÆSTIO XIV.

An Catholici in Concilio Tridentino doceant, Hæreticis non esse seruandum fidem?

1. ID tu affirmas in vtroque tuo libello. et quidem in posteriori, quem contra me scribis, multis verbis & ambagibus conaris id persuadere; quod valde miror. Nam in toto Concilio ne apicem quidem inuenias, qui tecum sentiat. Imò multa sunt, quæ te mendacem arguunt. Hoc, vt omnes clarè videant, ponam ipsa verba Concilij, quæ in tribus diuersis Sessionibus, vbi agitur de saluo conductu, seu publica fide & securitate; disertè habentur. Igitur Sess. 13. in fine, sic habet: *Sacrosancta generalis Tridentina Synodus, omnibus & singulis, siue clericis, siue secularibus personis vniuersæ Germaniæ, cuiuscunque gradus, status, conditionis & qualitatis sint quæ ad œcumenicum hoc & generale concilium accedere voluerint, vt de iis rebus, quæ in ipsa synodo tractari debent omni libertate conferre, proponere & tractare, ac ad ipsum œcumenicum concilium liberè & tuto venire, & in eo manere & commorari ac articulos, quos illis videbitur, tam scripto quam verbo offerre, proponere, & cum patribus, siue iis, qui ab ipsa sancta synodo delecti fuerint, conferre, & absque vllis comitiis & contumeliis disputare, necnon quando illis placuerit, recedere possint & valeant, publicam fidem & plenam securitatem, quam saluum conductum appellant, cum omnibus & singulis clausulis, & decretis necessariis & opportunis, etiam si specialiter, & non per verba generalia exprimi deberent, quæ pro expressis haberi voluit, quantum ad ipsam sanctam synodum spectat, concedit. Placuit præterea sanctæ synodo, vt si pro maiori libertate ac securitate eorum, certos tam pro commissis quam pro committendis per eos delictis, iudices eis deputari cupiant, illos sibi beneuolos nominent etiamsi delicta ipsa quantumcunque enormia, ac hæresim spectantia fuerint.*

2. Et rursum Sess. 15. in fine; *Sacrosancta generalis Tridentina synodus, inhærendo saluo conductui in penultima sessione dato, & illum iuxta tenorem infra scriptum, ampliando, vniuersis fidem facit, quod omnibus & singulis Sacerdotibus, Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, militaribus, popularibus & aliis quibuscunque viris, cuiuscunque status & conditionis, aut qualitatis existant, Germanicæ prouinciæ & nationis ciuitatibus, & aliis locis eiusdem, & omnibus aliis*

A *Ecclesiasticis & secularibus, præsentis Augustanæ confessionis personis, qui, aut quæ, vna cum ipsis ad hoc generale Tridentinum Concilium venient aut mittentur, ac profecturi sunt, aut huc vsque venerunt, quocunque nomine censeantur, aut valeant nuncupari, tenore præsentium publicam pdem & plenissimam verissimamque securitatem, quam saluum conductum appellant, libere ad hanc ciuitatem Tridentinam veniendi ibidemque manendi, standi, morandi, proponendi, loquendi, vna cum ipsa synodo de quibuscunque negotiis tractandi, examinandi, discutiendi, & omnia quæcunque ipsis libuerit ac articulos quoslibet, tam scripto quam verbo libere offerendi, propalandi, eósque scripturis sacris, & probatorum Patrum verbis, sententiis & rationibus declarandi, astruendi & persuadendi, & si opus fuerit, etiam ad obiecta Concilij generalis respondendi, & cum eis qui à Concilio*
B *delecti fuerint disputandi Christiane, aut charitative, absque omni impedimento conferendi, opprobriis conuiciis, ac contumeliis penitus semotis; & signanter, quod causa controuersa secundum sacram scripturam, & Apostolorum traditiones, probata Concilia Catholicæ Ecclesiæ consensum & sanctorum Patrum authoritates in prædicto Concilio Tridentino tractentur. Illo etiam addito, vt religionis pretextu, aut delictorum circa eam commissorum, aut committendorum minime puniantur, imparitur ac omnino concedit; sicetiam vt propter illorum præsentiam, neque in itinere aut quocunque locorum eundo, manendo aut redeundo, nec in ipsa ciuitate Tridentina à diuinis officiis quouis modo cessetur. Et cum his peractis, vel non peractis, quandocunque ipsis libuerit, aut maiorum suorum mandato & assensu ad propria reuerti optabunt aut aliquis eorum optabit, mox absque vlla reni-*
C *tentia, & occasione, aut mora, saluis rebus eorum & suorum pariter honore, & personis vice versa, possint iuxta beneplacitum libere & secure redire, de scientia tamen ab eadem synodo deputandorum, vt tunc opportune eorum securitati, absque dolo & fraude prouideatur. Vult etiam sancta synodus, in hac publica fide, saluóque conductu, omnes quascunque clausulas includi ac contineri, ac pro inclusis haberi, quæ pro plena, efficaci & sufficienti securitate, in eundo, standi & redeundo, necessaria & opportuna fuerint. Illudetiam, ad maiorem securitatem & pacis ac conciliationis bonum, exprimens, quod quispiam, aut illorum aliqui siue in itinere Tridentum veniendo, siue ibidem morando, aut redeundo, aliquod enorme, quod absit, egerint aut commiserint, quo posset huius fidei publicæ & assecurationis beneficium eis concessum annullari, aut cassari, vult & concedit, vt in huiusmodi*
D *facinore deprehensi, ab ipsis duntaxat, & non ab aliis, condigna animaduersione, cum emenda sufficienti, per partem ipsius Synodi merito approbanda, & laudanda, & mox puniantur, illorum assecurationis forma, conditionibus & modis omnino manentibus illibatis. Pariformiter etiam vult, vt si quispiam, vel aliqui ex ipsa Synodo, siue in itinere, aut manendo, aut redeundo, aliquod enorme, quod absit, egerint aut commiserint, quo posset huius fidei publicæ & assecurationis beneficium violari, aut quoquomodo tolli, in huiusmodi facinore deprehensi ab ipsa Synodo duntaxat, & non ab aliis, condigna animaduersione & emenda sufficiente, per partem Dominorum Germanorum Augustanæ Confessionis tunc hic præsentium, merito laudanda & approbanda, mox puniantur, præsenti assecurationis forma, conditionibus & modis omnibus manentibus illibatis. Vult præterea ipsa Synodus, quod liceat ipsis Ambassiatoribus, omnibus, & singulis,*
E *toties, quotiescunque opportunum fuerit seu necessarium, ad auram capiendam exire de ciuitate Tridentina, & reuerti ad eandem, nec non nuntium vel nuntios suos ad quæcunque loca pro suis necessariis negotiis ordinandis libere mittere, seu destinare, ac ipsos missos seu destinatos, seu missum & destinatum suscipere totiescunque eis videbitur expedire, ita quod aliqui vel aliquis per deputandos Concilij sciantur, qui eorum securitati prouideant vel prouideat. Qui quidem saluus conductus & securitas stare ac durare*

debeat, à tempore, & per tempus, quo in ipsius Synodi & suorum sanctionis curam ipsos suscipi comigerit, & vsque ad Tridentum perduci, ac toto tempore mansionis eorum ibidem, & vlterius, post sufficientem audientiam habitam, spatio viginti dierum præmissio, cum ipsi petierint aut Concilium habita huiusmodi audientia. ipsis recessum indixerit, à Tridento vsque in quem quisque elegerit sibi locum tutum, Deo fauente, restituet, dolo & fraude prorsus exclusis. Qua quidem omnia pro vniuersis & singulis Christi fidelibus, pro omnibus Principibus, tam Ecclesiasticis, quam secularibus quibuscunque, atque omnibus aliis clericis & secularibus personis, cuiuscunque status & conditionis existant, aut quocunque nomine censeantur, inuiolabiliter obseruanda promittit, & bona fide spondet insuper omni fraude & dolo exclusis, vera & bona fide promittit ipsam Synodum nullam vel manifestè, vel occulte occasionem quæsituram; aut aliqua authoritate, potentia, iure vel statuto, priuilegio legum vel canonum, aut quorumcunque Conciliorum, præsertim Constantiensis & Senensis, quacunque forma verborum expressa, in aliquod huius fidei publicæ; & plenissimæ assecurationis, ac publica & libera audientia, ipsis per ipsam Synodum concessa, præiudicium quouis modo vsurum, aut quenquam vti permissuram: quibus in hac parte pro hac vice derogat. Quod si sancta Synodus, aut aliquis ex ea, vel suis, cuiuscunque conditionis, vel status, aut præeminentiæ, præscripta assecurationis & salui conductus formam & modum in quocunque puncto vel clausula violauerit (quod tamen aduertere dignetur Omnipotens,) & sufficiens emenda non fuerit mox subsecuta, & ipsorum arbitrio meritò approbanda & laudanda, habeant ipsam Synodum, & habere poterunt incidisse in eas pœnas, quas iure diuino & humano, aut consuetudine, huiusmodi saluorum conductuum violatores incurrere possunt, absque omni excusatione, aut quauis in hac parte contradictione.

3. Hæc omnia totidem verbis repetuntur Session. decima octaua in fine; & postea sic subditur: *Eadem sacrosancta Synodus in Spiritu sancto legitimè congregata, omnibus, & singulis aliis, qui nobiscum in ijs, quæ sunt fidei, communionem non habent ex quibuscunque regnis, nationibus, prouinciis, ciuitatibus ac locis, in quibus publicè & impune prædicatur, vel & docetur, siue creditur contrarium eius, quod sancta Romana seruat Ecclesia dat fidem publicam siue saluum conductum sub eadem forma & eisdem verbis, quibus datur Germanis.*

4. Hactenus citaui ipsa verba Concilij, in quibus fit mentio publicæ fidei, seu salui conductus. ex iis omnibus, si potes, Batue, extunde mihi hanc vocem: *Hæreticis non est seruanda fides*: Nec tu, nec quisquam alius id poterit. Quid ergo molestus mihi es? Cur contra conscientiam tuam clamas, in Concilio Tridentino decretum esse, *Hæreticis non esse seruandam fidem*? Imò apertè contrarium decretum est. Nam si verba & sensum Concilij attendas, inuenies hæc duo statui ac decerni. *Verum est*, vt omnibus Catholicis ac hæreticis, cuiuscunque status aut conditionis sint, liceat publica fide & securitate venire ad ciuitatem Tridentinam, ibidem manere, stare, proponere, disputare, domum redire. *Alterum est*, vt nemini liceat hanc publicam fidem ac securitatem omnibus promissam, vllo modo violare: Et si quis, siue Catholicus, siue hæreticus, eam violauerit, legitimè puniatur, subeundo illas pœnas, quæ iure diuino & humano in violatores fidei constitutæ sunt. Hæc est summa decreti. Ex quo duo colligo, quæ ad rem faciunt. *Primò*, Concilium velle ac seriò mandare, vt fides publica, quæ hæreticis promissa est, omnino seruetur. Secundò, Concilium sentire, eum, qui promissam hæreticis fidem violauerit non solùm humano, sed etiam diuino iure puniri posse. Quid clariùs dici aut definiri potest? & tu in tam clara luce latebras quæris & ambages?

5. Ne tamen nihil videaris agere, multa obiicis, quæ vel apertè falsa sunt, vel ad rem non faciunt. Ponam obiectiones tuis verbis. Primum ergo sic ait, *Sed cum delinquentibus & peccaturis fides publica, plenissima & verissima securitas, huius Concilij decretis, vestræ fidei sociis promittatur, pisque interim vndique omni perfidia genere inuolui atrocissimè opprimantur, an non vere istiusmodi decreta & oracula ex latronum antro qui aliqua mente præditus est, edita esse dicet?* Audi Batue. An non potius, qui aliqua mente præditus est, dicet, te calumniari? fides publica, & securitas plenissima, non tantum nostræ, sed etiam vestræ fidei sociis promissa est. Consule verba Concilij paulo ante citata. Deinde, quì sunt illi pij viri, qui atrocissimè oppressi sunt contra publicam fidem à Concilio datam. Si potes eos nominare, fatebor decreta Concilij ex latronum antro prodijsse. Si non potes, dicam te ex eodem antro eructare mendacia. An satis tibi est, calumniam istam in chartam conijcere, vt imponas simplicioribus? Hoc bonum virum non decet.

6. Sed pergis: *Et adeò tamen, locusta effrons es, vt illo salue conductu, per illes coniuratos Patres (quorum maiori parti nulla erat fides) Euangelicis, quos tu hæreticos mentiris, fidem datam seruandam esse, decretum fuisse, ostentare audeas, cùm ne vlla quidem in illo hæreticorum fiat mentio, sed è contra instinctu Pontificum, indefessoque Cardinalium & Episcoporum conatu, ne Regibus & Principibus quidem, licet Catholico Romanis, maiestas & fides integra seruarentur, imò iisdem ipsis, vt omni alio bello inter ipsos suspenso, fœdera inter se mutua ad extirpandos Euangelicos, suaderetur, conciliarent. Interim dum coniurati illi Patres ipsos Reges & Principes, meretricum more, regia & principali potestate in præmium opera sibi fortiter nauata, penitus exuere niuntur: Et Pontifex per Italiam, Cæsar per Hispaniam, Germaniam & Belgium & Franciscus II. & Carolus IX. per Galliam, reipsa ad opprimendos Euangelicos Principes & populos, & Tridento quidem procul in vnum conspirabant, & Tridenti, in ipso viperarum & latronum antro, Christianis Euangelicis orthodoxis fidem publicam & tutam securitatem ad vitam tantùm suam abigne, ferro & veneno liberandam, profuturam locusta cantas.* Multa hic dicis Batue, 1. me effrontem locustam esse. Condono hoc tibi. 2. Patres Concilij fuisse coniuratos. Nihil absurdi, si in bono coniurarunt 3. maiori illorum parti nullam fuisse fidem. Tantundem probas, ac si dicam, tibi nullam esse fidem. 4. me mentiri, asserendo Euangelicos esse hæreticos. At nunquam ego asserui, Euangelicos, sed Caluinistas esse hæreticos. Nego autem Caluinistas esse Euangelicos. 5. In Concilio nullam fieri mentionem hæreticorum. Ergo tu mendax es, qui dicis, in Concilio definiri, nullam hæreticis seruandam esse fidem. 6. omni conatu laboratum esse à Cardinalibus & Episcopis, ne fides integra seruaretur Regibus & Principibus, etiam Romano Catholicis. Hoc dicis, non probas. Et putidum mendacium est. 7. suasum esse iisdem Regibus & Principibus, vt inter se fœdera inirent, ad extirpandos Euãgelicos. Volebas dicere, hæreticos. Nam Euangelici extirpandi non sunt. 8. Patres Concilij conatos esse, penitus exuere Reges & Principes Romano Catholicos regia & principali potestate. Aut fabulam, aut somnium narras. Quis genius tibi hoc inspirauit? 9. Pontificem, Imperatorem, & duos Reges Galliæ, Carolum & Franciscum, reipta conspirasse ad opprimendos Euangelicos. Semper hîc erras. Caluinistæ non sunt Euangelici. Et iniuriam facis Imperatori, & Galliæ Regibus, quòd eos in malo conspirasse interpretaris. Itane Imperatorum & Regum fama publicè tu traducis, 10. Tridentum, tempore Concilij, fuisse antrum viperarum & latronum. Ergóne Legati Imperatorum, Regum, & Principum, viperæ & latrones tibi sunt. Parum Euangelicè loqueris, Batue.

7. Iterum pergis : *Tu fidem publicam plenissimamque securitatem Tridenti in ipsis venabulis venatores & lupos & depastores, miserrimis oviculis Christianis & orthodoxis, ad demonstrandos Pontificum & sequacium eorum, in doctrina & moribus errores, in medium prodeuntibus promissam seruandam esse decantare audes, vbi Catholicorum Regum & Principum Legatis Pontificiis, de morum tantum, aut præcipue reformatione agentibus, vix tutis esse licebat? vbi ipsis Regibus & Principibus Catholico-Romanis ad libitum Ionis Capitolini excommunicatis, Imperia & regna perfidè auferri posse decretum fuit? vitam qui sui non seruant, animos ita fungos esse putas, Becane, vt fidem illi eosdem seruaturos credamus? Illos inquam, qui lingua iurant, & promittunt, & mentem iniuratam tenent? qui Euangelicos communem omnium Catholico-Romanorum hostem esse iniustum docetis & scribitis, & consequenter talem, cum quo nec fides, nec iusiurandum commune esse debet?* Hinc primum nihil aliud video, quàm inermem & calumnioſam exclamationem. Deinde, nectuntur putida aliquot mendacia. *Primum est*, Legatos Regum & Principum Catholicorum vix fuisse tutos Tridenti. Vnde hoc habes? *Alterum* decretum fuisse, vt Reges & Principes Catholici ad libitum Pontificis excommunicati, regnis & imperiis suis perfidè exuerentur. In qua sessione decretum id est? Putas Pontificem tui similem esse, qui audes publicè decernere, Regem Hispaniæ suo regno exturbandum esse? *Tertium*, Pontificios lingua iurare & promittere, & mentem iniuratam tenere. Quid si regeram, Caluinistas lingua iurare, & mentem iniuratam tenere? Plures hoc credent, quàm illud. *Quartum*, nos scribere & docere, Euangelicos esse tales hostes, cum quibus nec fides nec iusiurandum commune esse debet. Absit, vt hoc dicamus de Euangelicis. Imò nec de hæreticis ita sentimus. Ostendi tibi paulò ante, Patres Concilij Tridentini non solùm publicam fidem obtulisse & promisisse hæreticis, sed etiam pœnam statuisse in eos, qui fidem hæreticis promissam violarent.

8. Pergis porro : *Expressim, vt dictum est, ad Constantiensem synagogam venienti à Sigismundo Imperatore salus conductus Hussio datus est, & tamen ille & Hieronymus Pragensis, orthodoxiæ causa, iuxta coniuratorum illorum Patrum sententiam, vini exusti fuerunt; hoccine tu fidem datam non violare appellas? Quidtaque de Concilij Tridentini salvis conductibus tenendum aut timendum putas, in quibus nulla hæreticorum expressa mentio facta est? Et tamen tu Becane, tali securitate Euangelicos à cruentissimis supplicijs & lanienis vestris tutos, atque fidem ipsis datam seruandam fore, dulce canendo, vt auceps, docere conaris? O fraudem & perfidiam plusquam Gracam, plusquam Punicam!* Videris sic argumentari : In Constantiensi Concilio fides Hussio & Hieronymo Pragensi violata est : Ergo etiam in Tridentio fuisset violata Euangelicis. Nimirum ex mendacio somnium colligis. Nego, fidem violatam esse Hussio. Hussius Imperatori fidem violauit, vt ostendi in disputatione *de fide hæreticis seruanda*. Et infra suo loco iterum ostendam. Porrò, cùm ais, nullam hæreticorum fieri mentionem in salvis conductibus Concilij Tridentini, apertè repugnas tibi ipsi. Nam alibi contendis, in eodem Concilio definitum esse, *Hæreticis non esse seruandam fidem*. Vnde sic regero : qui nullam facit mentionem hæreticorum, ille non decernit, hæreticis non esse seruandam fidem : Atqui Concilium Tridentinum in suis salvis conductibus nullam facit mentionem hæreticorum, vt tu fateris: Ergo non decernit, hæreticis non esse seruandam fidem. Quid ergo tu nobis obijcis? Cætera, quæ sequuntur, *O fraudem! ô perfidiam!* verba sunt, quæ strepitum faciunt, & nihil probant.

9. Denique quasi ab exordio, incipis scrutari mentem Concilij Tridentini per multas pagellas, cui ais : *Non ab re futurum esse viri boni crediderunt, citra ambagem, Tridentini Concilij partem, quæ fidem & securitatem publicam Euangelicis datam spectat, paulò propius examinare.* His & sequentibus verbis, quæ propter fastidium omitto, nihil aliud facis, quàm falsis suspicionibus & interpretationibus, mentem Concilij Tridentini peruertere, & in alium sensum trahere. Sed frustra. Nam mens Concilij, ex verbis ipsius supra citatis, clara & aperta est. Et sanè, ideò integra ipsius verba huc transcripsi, vt quiuis videat & intelligat, quàm tu malitiosè & impudenter ea interpreteris. Et tamen audes polliceri, te citra ambagem, Concilij decreta examinaturum? Imò nihil aliud, quàm ambagem, vbi minimè opus est, sectaris. Hoc solum à te postulo, & vrgeo, vt ex verbis Concilij colligas hanc sententiam, *hæreticis non est seruanda fides*. Quamdiu hoc non facis, nihil ad rem facis. Semper tibi occinam; *Heus Batave, dic de tribus capellis.*

10. Tandem tamen videris dicere aliquid ad rem sed planè ex desperatione. Cum enim ex salvis conductibus Concilij Tridentini, non possis extundere hanc vocem, *hæreticis non est seruanda fides*, cœpisti omnes angulos totius Concilij excutere, & tandem Sess. 25. c. 20. de reformatione, reperisti hæc verba: *Decernit & præcepit* (sancta Synodus) *sacros Canones & Concilia generalia omnia, nec non alias Apostolicas sanctiones in fauorem Ecclesiasticarum personarum, libertatis Ecclesiasticæ, & contra eius violatores editas, quæ omnia præsenti etiam decreto innouat, exactè ab omnibus obseruari debere.* Ex quibus verbis potest fieri tale argumentum pro te : Quæcunque in Canonibus sacris, Conciliis generalibus, & Apostolicis sanctionibus decreta sunt, ea in Concilio Tridentino renouantur, & exactè obseruari iubentur. Atqui in Canonibus sacris, Conciliis generalibus, & Apostolicis sanctionibus decretum est, non esse hæreticis seruandam fidem Ergo hoc etiam in Concilio Tridentino renouatur, & exactè obseruari iubetur. Hæc, opinor, est vis argumenti tui? Sed audi, Batave, effugium quæris, & latebras. Cum enim in salvis conductibus Concilii Tridentini non reperias, quod ostensurum te promisisti; abducis nos aliò. Sed hoc etiam frustra. Nam apertè falsum est, quod assumis in argumento, definitum esse in sacris Canonibus, in Conciliis generalibus, & sanctionibus Apostolicis, quòd hæreticis non sit fides seruanda, vt ex sequentibus patebit. Accedit, quòd nunquam Patribus Concilii Tridentini in mentem venerit, eo loco definire aut renouare, quod tu vis. Nam supra ostendi, Patres in suis salvis conductibus disertè statuisse, vt fides & securitas publica, quæ hæreticis promissa & oblata erat, integrè seruaretur; & si quis eam violaret, subeundæ pœnæ esset obnoxius. Nam ergo, vt tu vis, contrarium hic statuerunt. Denique, Patres loco citato non renouant omnia simpliciter & absolutè, quæ in sacris Canonibus, Conciliis generalibus, & sanctionibus Apostolicis decreta sunt: sed ea tantum, quæ in fauorem personarum & libertatis Ecclesiasticæ decreta sunt, vt ex verbis Concilii patet; Iam verò decretum de non seruanda fide hæreticis (si quod tale esset, quod tamen non est) non magis esset in fauorem ecclesiasticorum, quàm laicorum. Sicut enim ex vi illius decreti, ecclesiastici liberi essent à seruanda hæricis fide, sic etiam Laici. Est enim vtrobique par ratio.

ANNOTATIO.

1. Circa hanc quæstionem nihil noui adfers in tua Apologia, præter vnum dilemma, quod putas esse in-

ſolubile. Eſt autem hoc: Quando vos Catholici promittitis hæreticis ſecuritatem de ipſis non puniendis, vel ſimulatè id facitis, vel verè. Si ſimulatè, vtimini interna æquiuocatione. Si verè, peccatis contra Canones, in quibus decernitur, hæreticos puniendos eſſe. Sed quorſum, Bataue, hoc dilemma? Planè extra chorum vagaris. Hic ſolùm quæritur, an Concilium Tridentinum definiat, *hæreticis non eſſe ſeruandam fidem.* Tu affirmas. Hoc ergo probandum tibi eſt. Id non facis tuo dilemmate. Niſi fortè ſic velis argumentari: Catholici in promittenda ſecuritate, vel vtuntur æquiuocatione, vel peccant contra Canones: Ergo in Concilio Tridentino definitum eſt, hæreticis non eſſe ſeruandam fidem. Si hoc infers, planè ineptus es. Si aliud, nihil ad rem dicis.

2. Quid ſi retorqueam dilemma? Accipe igitur: Quando vos Caluiniſtæ promittitis ſecuritatem Pontificiis quos habetis pro hæreticis & Antichriſtianis, vel ſimulatè promittitis, vel verè. Si ſimulatè, vtimini interna æquiuocatione. Si verè, peccatis contra leges Imperatorias, in quibus decernitur, hæreticos puniendos eſſe. Quid dicis, Bataue?

3. Addo Concilium Tridentinum, quando promiſit hæreticis ſecuritatem de ipſis non puniendis, non ſimulatè, ſed verè promiſiſſe. Nec tamen peccaſſe contra Canones. Primò, quia Concilium generale, cùm repræſentet totam Eccleſiam, eſt ſupra Canones. Secundò, quia non promiſit perpetuam & abſolutam ſecuritatem, ſed ſolùm pro eo tempore, quo duraturum erat Concilium, & cum hac conditione, vt illi omnes, qui vellent Tridentinum venire, & ibi de rebus ad fidem & religionem ſpectantibus, modeſtè conferre vel diſputare, ſecuri eſſent Tridenti & in itinere, tum eundo, tum redeundo. Talis ſecuritas non prohibetur in Canonibus.

4. Sed duo obiicis. *Vnum eſt*, quod durante Concilio Tridentino multi mactati ſint in Hiſpania, Gallia, Anglia, Belgio. *Reſpondeo*: Nemo mactatus eſt contra promiſſam ſecuritatem. Nam, vt dixi, ſecuritas iis promiſſa eſt, qui vellent venire Tridentum, & ibi de controuerſiis diſputare. Hoc nemo hæreticorum fecit. Nemo ibi comparuit. Nemo ad iter ſe accinxit. Nemo igitur mactari potuit contra promiſſam ſecuritatem. Hoc poteras intelligere ex verbis Concilij ſupra citatis, quæ ſic habent, *Tridentina Synodus omnibus & ſingulis, qui ad generale Concilium accedere voluerint, vt de iis rebus, quæ in ipſa Synodo tractari debent, omni libertate conferre, proponere & tractare, ac ad ipſum Concilium liberè & iuxta venire, netnon quando ipſis placuerit, recedere poſſint, publicam fidem & plenam ſecuritatem concedit.* Igitur promiſſo Concilii eſt hæc; Omnes illi, qui venient Tridentum & ibi diſputabunt, ſecuri ac ſalui erunt Tridenti, & in itinere. Non autem hæc, quam tu imaginaris; Omnes illi, qui turbabunt Hiſpaniam, Galliam, Angliam, Belgium & contemnent Concilium Tridentinum, erunt ſecuri & ſalui, vbicunque fuerint. Iam intelligis, opinor, Bataue.

5. *Secundo* obiicis, *Legatos Regum & Principum Catholicorum vix fuiſſe tutos Tridenti.* Iam ſupra reſpondi, putidum mendacium id eſſe. Tu tamen ſic probas; Quia Legatus Henrici II. Galliarum Regis, dixit Tridentinis Patribus, *Regem ſuum non poſſe ad Concilium Epiſcopos ſui regni mittere, quando adiunt ipſis, nec liber, nec tutus eſſet. Reſpondeo.* Nec probas, quod probandum eſt, nec bona fide agis. Probandum eſt, Legatos Regum Catholicorum vix Tridenti fuiſſe tutos. Hoc non probas exemplo iam allato. Nam Legatus Regis Galliarum erat tutus Tridenti. Solùm excuſabat ſuum Regem, quòd epiſcopos non miſiſſet ad Concilium eo quod in itinere non fuiſſent futura ſine periculo: non quidem ex ea parte, vtu mala fide interpretaris, quod metuerent ſibi à Concilio Tridentino, ſed quia gliſcente bello inter Gallos & Hiſpanos, itinera omnia erant periculoſa propter milites aduerſæ partis.

QVÆSTIO XV.

An Catholici in Conſtantienſi Concilio docuerint, Hæreticis non eſſe ſeruandam fidem?

1. HOc etiam affirmas in vtroque tuo libello. Ego & aliàs negaui, & nunc iterum nego. Expendamus ergo verba Concilij Seſſion. decimæ octauæ quæ ſic habent: *Præſens ſancta ſynodus ex quouis ſaluo conductu per Imperatorem, Reges & alios ſæculi Principes, hæreſis vel de hæreſi diffamatis, conceſſo, nullum fidei Catholicæ vel iuriſdictionis Eccleſiaſticæ præiudicium generari, vel impedimentum præſtari poſſe ſeu debere declarat, quominus, dicto ſaluo conductu non obſtante, liceat Iudici competenti & Eccleſiaſtico, de huiuſmodi perſonarum erroribus inquirere, & alias contra eos debite procedere, eoſdemque punire, quantum iuſtitia ſuadebit, ſi ſuos errores reuocare pertinaciter recuſauerint, etiamſi de ſalvo conductu confiſi, ad locum venerint iudicij, aliàs non venturi: Nec ſic promittentem, cum feceris, quod in ipſo eſt, ex hoc in aliquo remanſiſſe obligatum.*

2. His verbis, vt vides, duo decernuntur. *Vnum* eſt, quod ſæcularis poteſtas nullo modo poſſit impedire Eccleſiaſticam poteſtatem à ſuo legitimo exercitio; ac proinde ſi quis ſæcularis Princeps det alicui hæretico ſaluum conductum, hoc non debeat obſtare, quominus liceat eccleſiaſtico iudici ſuum officium exercere, id eſt, examinare reum, & ſecundùm allegata & probata procedere. Et ratio eſt, quia quando ſunt duo Principes, qui habent diſtincta iudicia & tribunalia, quorum alterum altero maius ac ſuperius eſt, tunc inferior Princeps nõ poteſt impedire ſuperiorem ab executione ſuæ iuriſdictionis, ac proinde ſecuritas, quam promittit alicui, non extendit ſe ad tribunal ſuperioris Principis, quia *ſuperior legibus ac pactis inferioris non ligatur.* (capit. *cùm inferior*, extra de maioritate & obedientia) Atqui Princeps ſæcularis, & Princeps Eccleſiaſticus habent diſtincta tribunalia; & Eccleſiaſticum tribunal ſuperius. (cap. *ſolita*, titulo citato.) Ergo Princeps ſæcularis, quando dat alicui ſubdito ſaluum conductum, non poteſt illum extendere ad tribunal ſuperius, ſine ipſius conſenſu; nec per datam à ſe ſecuritatem, impedire iuriſdictionem ſuperioris Principis. Quid certius? Hoc ipſum diſertè docent Iuriſconſulti. Euerardus Spechan Iuris Profeſſor Helmeſtadij, centuria prima quæſtionum iuris, quæſtion. 1. de eadem re ſic habet; *Iudex ſuperior eadem fidem à iudice inferiore factam, ratam habere non cogitur: tum quod Reſpublica intereſſit, delicta puniri, tum etiam quòd ſuperior legibus, aut pactis inferioris non ligatur.*

3. *Alterum eſt*, quòd ſecularis Princeps, qui promittit alicui ſecuritatem, cùm fecerit, quod in ipſo eſt, non maneat in aliquo obligatus. Et ratio eſt, quia qui promittit ſecuritatem, non cenſetur maiorem promittere, quàm præſtare poſſit. Si ergo facit, quod in ſe eſt, non peccat contra fidem promiſſionis. Quid autem hoc ſit, Principem facere, quòd in ipſo eſt, paulò poſt explicabo. Tu enim & tui ſimiles ſiniſtrè hoc interpretamini.

4. Atque

4. Atque hæc ſunt duo decreta Concilij Conſtantienſi, quibus non decernitur, *fidem hæreticis non eſſe ſeruandam*, vt tu malitiosè obtrudis; ſed inſtruuntur Principes ſeculares, quid in ſaluis conductibus ſeruare debeant, & quouſque extendat ſe illorum poteſtas & iuriſdictio in promittenda & præſtanda ſecuritate.

5. Quid tu nunc contra adfers, vel adferre potes? Primùm, arrodis illud, quod in explicatione prioris decreti dixi, *ſaluum conductum inferioris*, id eſt Imperatoris, Regis & Principis, *non impedire ſuperiorem Eccleſiaſticorum iuriſdictionem*. Atque hinc tria abſurda colligis. Vnum, quòd *debitam Principibus, Regibus & Imperatoribus fidem ac obedientiam denegemus*. Alterum, quod *publicam eorundem fidem cum ſumme probra conuellamus, & ſubditos ad rebellionem concitemus*. Tertium, *quod Principatum Eccleſiaſticum, nefando periurio, ſupra omnes Reges & Imperatores efferamus*. Singula videamus. Primum abſurdum non potes inferre, niſi hoc modo: Quicunque dicit, ſaluum conductum Imperatorum, Regum & Principum non impedire ſuperiorem Eccleſiaſticorum iuriſdictionem, is dicit, Imperatoribus, Regibus & Principibus non eſſe debitam fidem & obedientiam præſtandam: ſed Catholici dicunt prius: Ergo & poſterius. Maior falſa eſt. Vt hoc videas, repono tibi ſimilem hunc ſyllogiſmum: Quicumque dicit ſaluum conductum inferioris Iudicis non impedire iuriſdictionem ſuperioris Iudicis, is dicit, inferiori Iudici non eſſe debitam fidem & obedientiam præſtandam: ſed Iureconſulti dicunt prius: Ergo poſterius. Certè, ſi maior propoſitio huius ſyllogiſmi falſa eſt, vt reuera eſt, in altero quoque falſam fuiſſe neceſſe eſt. Nihil ergo, Batane, concludis.

6. Alterum abſurdum debes ſimili ſyllogiſmo deducere: Qui dicit ſaluum conductum Imperatorum, Regum & Principum non impedire ſuperiorem Eccleſiaſticorum iuriſdictionem, is publicam fidem Imperatorum, Regum & Principum conuellit, & ſubditos eorum ad rebellionem concitat; ſed Catholici faciunt prius; Ergo & poſterius. Regero tibi hoc modo: Qui dicit, ſaluum conductum inferioris Iudicis non impedire iuriſdictionem ſuperioris Iudicis, is publicam fidem inferioris Iudicis conuellit, & ſubditos illius ad rebellionem concitat; ſed Iureconſulti faciunt prius: Ergo & poſterius. Vides in vtroque ſyllogiſmo maiorem falſam eſſe. Ergo iterum nihil efficis.

7. Tertium abſurdum ſic poteſt inferri; Qui dicit ſaluum conductum Imperatorum, Regum & Principum, non impedire ſuperiorem Eccleſiaſticorum poteſtatem, is principatum Eccleſiaſticum, nefando periurio, effert ſupra Imperatores, Reges & Principes. Catholici faciunt prius: Ergo & poſterius. In hoc ſyllogiſmo concedo maiorem, ſi omittas illam particulam, *nefando periurio*. Fateor enim Eccleſiaſticã iuriſdictionem eſſe ſuperiorem & præſtantiorem iuriſdictione tẽporali ſeu politica. Nego, hic vllum eſſe periurium. Et ratio eſt euidens, quia illa iuriſdictio eſt præſtantior & eminentior, quæ verſatur circa obiectum præſtantius, & ad præſtantiorẽ finem ordinatur: At iuriſdictio Eccleſiaſtica verſatur circa obiectum præſtantius, & ad finem præſtantiorem ordinatur: Ergo eſt eminentior & præſtantior. Minor patet, quia iuriſdictio Eccleſiaſtica verſatur circa res ſacras & ſpirituales, & ordinatur ad finem ſupernaturalem, nempe ad æternæ gloriæ conſecutionem. Iuriſdictio autem temporalis ſeu politica verſatur circa res ciuiles & temporales; & ordinatur ad finem naturalem, nempe ad quietem & pacem reipublicæ conſeruandam. Ergo Eccleſiaſtica, ratione obiecti & finis, præſtantior eſt, quàm politica. Quid tu hic abſurdi vides? An tu plutis æſtimas negotia politica, quàm ſacramenta & verbum Dei? Principũm ſecularium, eſt tractare cauſas politicas. Prælatorum Eccleſiæ eſt, pascere & gubernare populum Chriſtianum Sacramentis & verbo Dei.

8. Nec ego ſolus ſic ſentio. Mecum Epiſcopi, Pontifices, Imperatores, alij. E multis paucos accipe. Gelaſius 1. Epiſtola 10. ad Anaſtaſium Imperatorem; *Neſti*, inquit, *fili clementiſſime, quod licet præſideas humano generi dignitate rerum terrenarum; tamen præſulibus diuinarum rerum, deuotus colla ſubmittis*. Et Gregor. VII. lib. 8. Epiſtol. 21. ad Hermanũ Metenſem Epiſcopum; *Qui dubitat Sacerdotes Chriſti, Regum & Principum, omniũmque fidelium Patres & Magiſtros cenſeri? nonne mirabilis inſania eſſe cognoſcitur, ſi filius Patrem, diſcipulus Magiſtrũ ſibi conetur ſubiugare, & iniquis obligationibus illum poteſtati ſuæ ſubiicere, à quo credit, non in terra ſolum, ſed etiam in cœlis ſe poſſe ligari & ſolui?* Cyrillus Hieroſolymitanus Catec. 17. *Ad hodiernum vſque diem cernimus mundanos Principes regi & inſtrui ab Eccleſiaſticis*. Gregor. Nazianzenus orat. 17. quæ eſt ad ciues Nazianzenos, & iraſcentem Præfectum: *Quid igitur dicitis? an me liberè loquentem æquo animo feretis? Nam vos quoque imperio meo, lex Chriſti ſubiecit. Imperium enim nos quoque gerimus; addo etiam præſtantius & perfectius. Niſi verò æquum eſt, ſpiritum carni faſces ſubmittere, & cæleſtia terrenis cedere*. Ioann. Chryſoſtomus homil. 83. in Matth. alloquens Diaconum; *Si dux quiſpiam ſi Cõſul ipſe, ſi is qui diademate ornatur, indigne adeat; cohibe & coërce; maiorem tu illo habes poteſtatem*. S. Ignatius, Ioannis Euangeliſtæ diſcipulus, in Epiſtol. ad Smyrnenſes. *Epiſcopum oportet honorare, tanquã principem Sacerdotum, poſt hunc honorare oportet etiã Regem*. Et in Epiſt. ad Philadelphienſes: *Omnis Clerus, & omnis Populus, Milites, Principes, atque Cæſares obediant Epiſcopo: Epiſcopus verò Chriſto*. Hoſius Epiſcopus in Epiſtola ad Conſtantium Imperatorem; *Ne te miſceas Eccleſiaſticis, neque nobis in hoc genere præcipe, ſed potius ea à nobis diſce*. Ambroſius Epiſt. 32. ad Valentinianũ Imperatorẽ: *Quãdo audiſti, clementiſſime Imperator, in cauſa fidei laicos de Epiſcopo iudicaſſe?* Et Epiſt. 33. *Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius habere: Noli te extollere: Sed ſi vis diutius imperare, eſto Dei ſubditus*.

9. Audi & Imperatores. Baſilius Imperator in oratione, quam habuit in 8. Synodo: *Quantacunque*, inquit, *religione ac ſapientia laicus exiſtat, vel etiamſi vniuerſa virtute interim polleat, donec laicus eſt, ouis vocari non deſinet. Rurſus, Epiſcopus quantacunque ſit irreuerentia plenus, & nudus omni virtute, donec Antiſtes eſt, & veritatis verbum prædicauerit, Paſtoris vocationis & dignitatis dumna non patietur. Quæ ergo nobis ratio eſt in ordine eorum conſtitutis? Paſtores, verborum ſubtilitatem diſcutiendi, & ea, quæ ſuper nos ſunt, quærendi & ambiendi habent. Oportet nos ergo cũ timore & fide ſincera hos audire, & facies eorum venerari (cum ſint miniſtri Dei omnipotentis) & nihil amplius, quàm ea quæ noſtri ordinis ſanè, requirere*. Theodoſius & Valentinianus in Epiſtol. ad Synodum Epheſinam: *Candidianum Comitem ad ſacrã veſtram Synodum abire iuſſimus, ſed ea lege & conditione, vt cum quæſtionibus & controuerſiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquam commune habeat. Nefas eſt enim, qui ſanctiſſimorũ Epiſcoporũ catalogo aſcriptus non eſt, illum Eccleſiaſticis negotiis & cõſultationibus immiſcere*. Honorius in Ep. ad Arcadium Oriẽtis Principem. *Ad illos* (id eſt, Epiſcopos) *diuinarũ rerum interpretatio; ad nos, religionis ſpectat obſequium*. Iuſtinianus in Authentica conſtitut. 123. *Si Eccleſiaſticum negotium ſit, nullam communionem habente ciuilẽ*

M agistratus ẽ ea disceptatione; sed religiosissimi Episcopi secundum sacros Canones, negotio finem imponãt. Refert Sozomenus l. 1 c. 8. Constantinum Imperatorẽ scripsisse, tum ad Episcopos, tum ad præsides cuiuscunque Prouinciæ, ad illos quidem, vt quæ vellent, imperarent: ad hos autem, vt morem gererent Episcopis, eorumque imperata studiosè facerent.

10. Vides, Batave, Prælatos Ecclesiæ Pastores esse, Reges & Imperatores, ouium numero censeri: illos cælestium, hos terrenarum rerum administratores esse, illos præcipere, hos obtemperare. Et tu contra tot Põtificum, Patrum & Imperatorum testimonia contra ipsam rationem & veritatem, ex peruersa contradicendi libidine, audes hunc ordinem turbare, & sæcularem magistratum Ecclesiastico antefetre: Saltem Caluinum tuum audire debueras, qui ingenuè fatetur, quòd nos asserimus. Sic enim loquitur lib. 4. Inst. c. 11. §. 4. *Magistratus, si pius est, non valet se eximere communi filiorum Dei subiectione, cuius non postrema pars est, Ecclesia ex verbo Dei iudicanti se subiicere; tantum abest, vt iudicium illud tollere debeat. Quid enim honorificentius* (*inquit Ambrosius*) *quàm vt Ecclesia filius dicatur* Imperator? *Imperator enim bonus, intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est. Quare illi, qui vt magistratum ornent, Ecclesiam spoliant hac potestate, non modo falsa interpretatione corrumpunt Christi sententiam* (nempe quicquid ligaueritis super terram, erit ligatum & in cælis, &c.) *sed sanctos omnes Episcopos, qui tam multi à tempore Apostolorum extiterunt, non leuiter damnant, quod honorem officiúmque magistratus falso prætextu sibi vsurpauerint;* Hæc Caluinus, ex quo tria discе. Primò, pium magistratum sponte se subiicere iudicio & iurisdictioni Ecclesiasticæ. Impius ergo, qui id non facit. Secundò Imperatorem bonum. esse membrum Ecclesiæ, non caput; filium, non patrem. Tu ergo non bonum, sed malum Imperatorem effers supra Ecclesiasticam iurisdictionem. Tertiò, eos, qui magistratum sæcularem præponunt Ecclesiastico, corrumpere sententiam Christi, & damnare sanctos Episcopos, qui à tempore Apostolorum exiterunt. Hoc tu facis, Batave.

11. Atque hæc dicta sint de priori Concilij Constantiensis decreto, quòd tu frustra oppugnare ausus es. Ostendi enim non rectè ex eo inferri tria illa absurda, quæ tu malitiosè inferebas. Circa posterius decretum habes etiam, quod reprehendas, præsertim illud, quod dixi, *Principem secularem, qui promittit alicui securitatem, cum fecerit quod in ipso est, non manere in aliquo obligatum.* Hoc tu interpretaris, quasi dicerem. *Esse quidem in potestate Principis vel Imperatoris, Euãgelicis ad Concilia coniuratorum Patrum abeuntibus securitatem dare, non autem datam seruare.* Semper hic erras Batave. Nihil dixi de Euangelicis. Nec vos Euangelici, sed hæretici estis. Porrò verborum meorum non est ille sensus, quem tu fingis, sed longè alius. Assero in Imperatoris potestate esse, non solum dare securitatem, sed etiam datam seruare. Cur ergo non præstat, inquis, vt is, cui securitatem dedit eundi ad Concilium, securus inde exeat? Hussium proculdubio intelligis, qui accepta à Sigismundo Imperatore securitate eundi ad Concilium Constantiense, non exiuit securus, sed exustus est. Hic scopulus est, in quem semper impingitis. Hic tu & alius è Batauia Caluinianus, Daniel Plancius, multa otiosè disputatis. Et quidem Plancio facilè ignoscam, quia cum Grammaticus sit, suo iure potuit Grammaticè & pueriliter, conquisitis hinc inde aliquot phrasibus, litigare. At te, qui Iureconsultus haberi vis, non melius ea, quæ communi iure sancita sunt, intelligere & interpretari, valde equidem miror. Audi ergo, quid iurecõsulti dicant. Illorũ regula hæc est. *Quando datur alicui saluus conductus, vel securitas iure communi, solum datur contra vim iniustã, non autem contra iuris executionem.* Vnde in omni saluo conductu seu securitate, quæ iure cõmuni data est, exprimi vel intelligi debet hæc clausula; *Salua sẽper iustitia.* Et quidem Saxones ex Carolina institutione eam exprimunt sub hac formula: *Damus tibi fidem publicam, causam dicendi in iudicio, contra vim, non tamen contra iuris executionem.* Idem fecerunt Patres Concilij Constantiensis Sess. 6. cùm aiunt: *Ad quod à violentia, iustitia semper salua, omnem saluum conductum nostrum, quantum in nobis est, præsentium tenore efferimus.* Plura de hac re videri possunt apud Mynsingerum in obseruationibus Iudicij Imperialis Cameræ: obseruatione 8a. Euerardum Specham centuria 1. quæstionum iuris, quæst. 1. §. 18. & alios, quibus consentit clarissimus & consultissimus vir Dominus Matthæus Boys, vtriusque Iuris Doctor & Professor Coloniensis, quem etiam consului.

12. Ex hac regula, quam negare non potes, facilè iam percipis, quid si Principem sæcularem, qui dat alicui saluum conductum seu securitatem, non manere amplius obligatum, si facit, quod in se est. Tantundem enim est, ac si dicas, non manere obligatum, si præstat, quod promisit. Quid autem promisit? Nihil aliud, quàm securitatem contra vim iniustam, salua semper iustitia & iuris executione. Si ergo efficit, vt is, cui securitatem dedit, non patiatur aliquam vim iniustam, omnino censetur seruare securitatem à se datam. Et hoc est facere, quod in se est. Nunc sic applica: Sigismundus Imperator dedit Hussio securitatem eundi Constantiam & inde redeundi, contra vim iniustam, salua semper iustitia. Hanc autem præstitit. Nihil enim iniustè passus est Hussius. Si quid passus est, iustè & legitimè passus est. Hoc infra quæst. 19. clariùs tibi demonstrabo. Nam ibi iterum de Hussio agendum erit. Hoc loco satis est, quod aliquando cum tuo Plancio intelligas, quid sit, Imperatorem seu Principem sæcularem, dato saluo conductu, facere quod in se est, Est enim, defendere contra vim iniustam.

13. Ex dictis, concludo, te in Concilio Constantiensi, nec disertè potuisse reperire hanc sententiam: *Hæreticis non est seruanda fides*: nec vllum apicem, ex quo illam vel obscurè colligeres. Hoc solùm te egisse vt decreta Concilij peruersa & odiosa interpretatione posses quocunque modo traducere. Ego potius contrarium tibi ostendam; nempe Patres Concilij sensisse, *omninò seruandam esse hæreticis fidem.* Cùm enim definiant, Principem sæcularem, qui promittit hæretico saluum conductum seu publicam securitatem, & facie quod in se est, non manere in aliquo obligatum; planè insinuant, talem Principem seruasse fidem, quam promiserat, & boni Principis officio functum esse. Quod si putassent, Hæretico non esse seruandam fidem, non fuisset opus eò confugere: sed rotundè dixissent, Principem sæcularem non debere esse solicitum de seruanda hæreticis fide, nec vllam obligationem oriri ex fide illis promissa. Hoc autem non dixerunt; sed potius Principem, qui obligatus est ad seruandam fidem hæreticis promissam, satisfeciisse suæ obligationi, si fecit, quod in se fuit, id est, si præstitit securitatem contra vim iniustam.

ANNOTATIO.

1. Multas pagellas consumis in Apologia tua circa hanc quæstionem, & tamen ipsum punctum, de quo agitur, planè dissimulas. Agitur de Concilio Constantiensi, an in eo definitum sit, hæreticis non esse seruan-

dam fidem? Ego ostendi, non esse hoc definitum. Tu quia contrarium probare non potes, nullum de hac re verbum facis. Quid ergo? Primùm, ægrè fers, quod dixerim Ecclesiasticam iurisdictionem esse superiorem iurisdictione ciuili. 2. Excurris in laudem Regis Angliæ, quod scripserit monitoriam Præfationem ad Reges & Principes. 3. Exagitas Bozium & Bellarminum, quod defendant authoritatem Pontificis. 4. In ipsum Pontificem multa contumeliosè effundis. Nimirum hi sunt loci communes, qui vobis seruiunt in necessitate, quando aliud non habetis.

2. Et quidem de Pontifice, Bellarmino & Bozio, nihil dicam. Quorsum enim? Quid sentiam de monitoria Præfatione Regis Angliæ, iam pridem intellexisti. Porrò, quòd iurisdictionem Ecclesiasticam ciuili superiorem esse dixerim, non diffiteor. Nec dixi solùm, sed etiam probaui. Argumenta, quæ tu in contrarium adfers, planè futilia sunt. *Primum*, sic obiicis: Nusquam in Scriptura legitur, quod Prælati Ecclesiæ in omnibus sint supra Reges & Principes. *Respondeo.* Nec ego dixi, *in omnibus.* Hanc particulam tu affingis. Alioqui, quod in iurisdictione Ecclesiastica sint supra Reges & Principes, satis fusè ostendi in libello contra Primatum Regis Angliæ. Eum consule, si libet. *Secundo* obiicis illud Roman. 13. 1. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Et illud ex Euãgelio: *Reges gentium dominantur eorum; vos autem non sic. Respondeo.* Hæc testimonia in eodem libello clarè à me explicata sunt. Quid necesse est repetere, cum nihil noui adferas?

3. *Tertiò* sic obiicis: *Cum D. Paulus Ecclesiæ primitiuæ formam describit, non B. Petrum primo loco, tanquam caput nominat, sed dicit Ecclesias veras esse mẽbra Christi, nullum autem eorum esse caput, sed solum Christum. Quare etiam non unum Apostolum tanquam Vicariũ Christi nominat, sed inter membra Christi, primum collocat omnes Apostolos; deinde Prophetas: tertiò Doctores, &c. Respondeo,* Ex tuis verbis te conuincam, Batane. Dicis, inter membra Christi, primo loco collocari omnes Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores. Si ita est, necessariò sequitur, Reges esse infra Apostolos, Prophetas & Doctores. Non enim sunt caput Ecclesiæ, vt concedis, sed membra. At inter membra, primum locum tenent Apostoli: Ergo sunt supra Reges: Ergo iurisdictio Ecclesiastica est supra ciuilem. Quid clarius?

4. *Quartò* obiicis; D. Paulus vocat Christum *magnum ouium Pastorem.* Et mox addis; *Tu nunc, Batane, ex sacris litteris Batauum doce, vel Christum, vel Apostolos aliud corporis mystici Caristi caput ministeriale & visibile cõstituisse, & eris ipse magnus Apollo. Resp.* Si solus Christus est caput Ecclesiæ, & nullus alius est caput ministeriale & visibile, quomodo verum est, quod toties repetis Reges esse Vicarios Christi in Ecclesia? Nihil enim aliud est, esse Vicarium Christi in Ecclesia, quàm esse caput ministeriale in Ecclesia. Tu igitur doce me, Batane, vel Christum, vel Apostolos constituisse Vicarium Christi in Ecclesia, & ego docebo te, constituisse caput ministeriale in Ecclesia.

5. *Postremò* obiicis, *Fidem Christianã haud dubiè nosti circa inuisibilia versari: aliud enim est videre, aliud credere. At cum doceamur credere sanctam Ecclesiã Catholicam, statuimus, eam esse inuisibilem. Inuisibili autẽ Ecclesiæ duo capita affingere, mysticũ & visibile, mõstrũ esset, nec vllo modo aut proportione cõstaret.* Hoc vis dicere; Corpus inuisibile nõ potest habere caput visibile, alioqui non esset proportio. At Ecclesia est corpus inuisibile. Ergo non habet caput visibile. Minorem sic probas? Quod fide credimus, hoc non est visibile. Ecclesiam fide credimus, ergo non est visibilis.

6. *Respondeo.* Non intelligis quæ dicis: Quæro ex te, an Christus in hac vita existens, non fuerit visibilis? Sine dubio. An tunc non fuerit caput Ecclesiæ? Nihil certius. An Ecclesia fuerit tunc mõstrosa? Absit. Quid ergo vrges, caput Ecclesiæ debere esse inuisibile? Iterum quæro. An & tu visibilis sis: An membrum Ecclesiæ? An Ecclesia, cuius membrum es, visibilis, sit, an inuisibilis? Quid hæres? Dic aliquid.

7. Audi Batane. Res sic habet. Non repugnat, rem aliquam & visibilem esse, tamen cadere sub fidem, sed diuerso respectu. Huius rei varia sunt exempla. Apostoli in Christo videbant humanitatem, credebant diuinitatem. In Baptismo, videmus externam aquam & ablutionem; credimus internam vim regenerandi, & peccata remittendi. In Codice Bibliorum videmus chartam, scripturam & codicem ipsum; credimus quòd in ea legitur, Verbum Dei esse. Idem ergo iudicium est de Ecclesia. Est aliquid in ea, quod videmus: est aliquid, quod credimus. Videmus homines, ex quibus conflatur Ecclesia: credimus, veram doctrinam apud eosdem tradi & conseruari. Eodem modo, videmus Christum, qui est caput Ecclesiæ, Pontificem, qui est Vicarius Christi: credimus, Christum habere supremam iurisdictionem in Ecclesia, & Pontificem habere vicariam seu delegatam.

QVÆSTIO XVI.

An in Concilio Lateranensi definitum sit; Hæreticis non esse seruandam fidem?

1. AIs in duobus Conciliis Lateranensibus id definitum esse, quorum alterum sub Gregorio VII. alterum sub Innocentio III. celebratum sit. Vtrumque autem fuisse generale, seu œcumenicum. Ex priori producis hæc verba Gregorij VII. *Nos sanctorũ prædecessorũ nostrorũ statuta tenẽtes, eos qui excõmunicatis fidelitate aut Sacramẽto cõstricti sunt, Apostolica auctoritate à sacramẽto absoluimus, & ne sibi fidelitatẽ obseruent, omnibus modis prohibemus, quousq; ipsi ad satisfactionem veniant.* Addis, hunc Gregorium antea dictum fuisse Hildebrandum, & de eo sic scribere Abbatem Visbergensem: *Certũ est, quod Hildebrandus non fuit electus à deo, quod fraude & sordibus semetipsum intrusit, ordinem Ecclesiasticum euertit. Imperium Christianum turbauit, Regis pacifici mortẽ machinatus est, periuras defendit, lites, bella & dissidia fouit, discordiarum semina sparsit, scandala suscitauit, diuortia fecit, denique omnia, quæ videbãtur inter eos, qui sanctè viuebant, rite ordinata, commouit & euertit. Non itaque mirum est, si à tali spiritu, huiusmodi impia decreta, quib⁹ orbis Christiani tranquillitas perturbabatur, Italia & Germania flammis bellorum ciuilium accendebantur, subditi, vt contra Reges & Principes suos rebellarent, à sacramento fidelitatis & obedientiæ ipsis debita soluerentur, &c.*

2. Ex posteriori Concilio Lateranensi citas hæc verba Innocentij III. *Siverò Dominus tẽporalis, requisitus & monitus ab Ecclesia, suam terrã purgare negligeret ab hæretica fœditate, excẽmunicationis vinculo innodetur, & si satisfacere contempserit infra annũ, significetur hoc summo Pontifici, vt ex tunc ipse Vassallos ab eius fidelitate denũcier absolutos, & terram exponat Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absque vllã contradictione possideant.*

3. Expendamus singula. Ac primùm, vt vera à falsis seiungantur, notanda sunt tria mendacia, quæ hic admiscet. *Primum est*, quod ais vtrumque Concilium fuisse generale: solum posterius generale fuit, non prius. *Alterum*, quod addis Abbatem Visbergensem supradicta verba scripsisse de Hildebrando, qui postea Gregorius VII. fuit appellatus. Audi Bataue. Abbas in suo Chronico, circa annum Domini 1080. refert quidem similia verba, non tamen sua, sed quorumdam æmulorum, qui aduersabantur Gregorio. Et postea subdit verba Anselmi Lucensis Episcopi, quibus defenditur & laudatur Gregorius, in hunc modum: *Vt ergò de B. Gregorio Fratre nostro dicam, quod de Cornelio scripsit beatus Cyprianus, factus est Episcopus, de Dei & Christi eius iudicio, de Clericorum penè omnium, & vt verius dicam, omninò omnium testimonio de plebis, quæ tunc aderat, suffragio, de sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio, cùm locus Petri & gradus sacerdotalis cathedræ vacaret, &c.* His recitatis, subiunxit Abbas Visbergensi: *Hæc priori sententiæ valde contraria scripsit Anselmus Episcopus, vir literis apprimè eruditus, ingenio acutissimus, facundia præcipuus, & quod omnibus maius est, in Dei timore & sancta conuersatione nominatissimus, adeò vitam in vita, quàm post mortem referatur miraculis clarus.* Vides, quid scribat Abbas de Anselmo, & quid Anselmus de Gregorio. Nec solus Anselmus, sed alij plerique Gregorium insigniter commendant. Plantina de eo sic habet; *Gregorius septimus, Hildebrandus antea vocatus, natione Hetruscus, Patria Sauensis, Patre Bonicio, omnium bonorum consensu Pontifex creatur, ipsius authoritate electioni verba ista annotata sunt. Nos sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales Clerici, Acolythi, Subdiaconi, Presbyteri, præsentibus Episcopis, Abbatibus, multisque tum Ecclesiasticis, tum laicis ordinis, eligimus hodie X. Calendas Maij, in Basilica S. Petri ad vincula, anno salutis 1073. in verum Christi Vicarium, Hildebrandum Archidiaconum, virum multæ doctrinæ, magnæ pietatis, prudentiæ, iustitiæ, constantiæ, religionis, modestiæ, sobrium, continentem.* Lambertus Schaffnaburgensis eúdem Gregorium vocat *virum sacris litteris eruditissimum, & in tota Ecclesia, tempore quoque priorum Pontificum, virtutum genere celeberrimum.* Marianus Scotus *ait fuisse virum venerabilem*, & ipsius decreta recenset ac laudat. Otto Prisingensis Episcopus de eo sic scribit: *Forma gregis factus, quod verbo docuit, exemplo demonstrauit, ac fortis per omnia athleta, sepem muro domui Israel ponere non timuit.* Cur hæc omnia, Bataue, dissimulas? Cur relictis probatissimis testibus, qui Gregorium commendant, quorundam improborum hominum maledictis fidem habes? Cur falsò Abbatem Visbergensem contra me citas?

4. Superest tertium mendacium. Ais Gregorium in suo decreto *expressè* loqui de *Hæreticis*. Non ita est. Expressè loquitur de *Excommunicatis*. Qui autem erant illi excommunicati? Plerique Catholici, tametsi mali & contumaces. Sic enim legimus in Cõcilio Roman. 4. sub Gregorio; *Statuimus, vt nulla vnquam persona alicuius potentiæ, siue Rex, aut Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Comes, Marchio, siue miles, aliqua præsumptione, temeratióne, ausu, fraude, dolóue, seu aliqua perturbatione legatis nostris obsistere & contraire, ne iustitiam & finem componant pertentet. Quicunque autem temerario ausu, huius nostræ constitutionis violator extiterit, legatisque nostris ad hanc pacem componẽdam euntibus fraudem opponere tentauerit, vinculo eum anathematis alligamus.* Et paulò post; *Raineriо Vgizzoni filio; inducias trium hebdomadarum damus. Quod si in spatio isto coram præsentia nostra iustitiam facere noluerit, ob quod fratrem suum manu sua interemit, & multa periuria, vt sceleste, incurrere non abhorruit; anathemate eum percutimus. Et filiũ comitis N. datis induciis vsque in palmas simili excommunicatione innodamus, eo quod Lucẽsem Ecclesiam quietè manere, sua diripiẽdo, minimè permittit.* Et iterũ. *Excõmunicamus omnes Normanos, qui inuadere terrã S. Petri laborãt, & eos qui Beneuentum obsident, & qui tentant Vrbem Romanã confundere.* Hic aperte constat, excommunicari à Gregorio Catholicos Reges, Episcopos, Comites, Marchiones, Milites, & alios qui vel obsistũt Legatis Põtificis, vel homicidia & periuria committunt, vel Ecclesiarum bona diripiunt, vel ciuitates Pontifici subiectas, vi obsident. De his ergo & similibus excommunicatis, paulò post additur; *Nos sanctorum predecessorum nostrorũ statuta tenentes, eos qui excõmunicatis fidelitate aut sacramento constricti sunt, Apostolica authoritate à Sacramento absolnimus.*

5. Hæc de mendaciis. Nunc ad rem. Quæstio nostra est, an Gregorius VII. definiat, Hæreticis non esse seruandam fidem? Tu affirmas, & probas ex verbis ipsius supra citatis, Ego nego, & probo ex iisdem verbis, & eorum sensu ac circumstantiis. Non enim loquitur Gregor. præcisè de *hæreticis*, sed de *Excommunicatis*, & potissimùm, vt iam ostendi, de Catholicis excommunicatis. Nec generatim definit, non esse iis seruandam fidem in publicis vel priuatis contractibus, de quo nostra quæstio est, sed solùm, non esse præstandam illis obedientiam à subditis. Quare? quia priuauerat eos vsu suæ iurisdictionis. Id autem rectè fieri posse sic ostendo? Quicunque legitimè priuatur iurisdictione sua, vel vsu iurisdictionis, ei nulla debetur obedientia à subditis: sed qui propter scelera & flagitia sua excommunicantur, possunt legitimè priuari sua iurisdictione, vel saltem vsu iurisdictionis: Ergo tunc nulla eis debetur à subditis obedientia. Quæ hic culpæ est, aut quomodo tu id trahis ad hæreticos, quod æquè intelligi potest ac debet de Catholicis? Duo hic ex te quæram. Vnum est, an non Caluinistæ in Belgio, quoties vi vel actu occupant Catholicam ciuitatem, soliti sint Prætores & Consules Catholicos, prætextu Romanæ religionis priuare sua iurisdictione, & Caluinistas substituere? Non potes negare. An hoc modo non eximant subditos ab obedientia priorum Consulum & Prætorum, qui depositi sunt? Omninò. An hinc licebit mihi concludere, Caluinistas in Belgio definire, non esse seruandam fidem Catholicis? id negabis. Cur ergo tibi liceat ex facto Pontificum inferre similem conclusionem? Alterum est, an non Imperator legitima de causa possit aliquem Principem imperiali banno subiicere, vel quod idem est, proscribere? Potest vtique. An subditi illius Principis eximantur ab obedientia, quamdiu durat proscriptio? Certum est. An hinc liceat inferre, Imperatorem iancire, non esse Principibus seruandam fidem? Tu videris.

6. Vt hoc clariùs intelligas, distinguenda sunt hæ propositiones. Vna, Hæreticis ex eo præcisè, quia hæretici sunt, non est seruanda fides in vllo contractu, aut pactione. Altera, tam Catholici, quàm Hæretici in pœnam alicuius magni delicti, possunt proscribi, & priuari iurisdictione, vel vsu iurisdictionis circa subditos. Prior falsa est; posterior vera. Nostra quæstio est de priori, tu ad posteriorem relaberis. Itaque nihil efficis. Fatemur, tam Catholicos, quàm hæreticos, propter enormia flagitia priuari posse temporali dominio & iurisdictione, vel saltem vsu illius: & consequenter subditos eorum legitimè liberari ab obedientia & fidelitate illis præstanda. Negamus. Hæreticis, quia hæretici sunt, in nullo contractu aut pactione fidem seruandam esse. Et tu, Bataue, velis nolis fateri nobiscum id debes. An non scripsisti in priori tuo

libello, Philippum Regem Hiſpaniæ, propter duo notoria crimina (quæ tu falſo illi impingis) ſuo regno priuandum eſſe, & conſequenter ſubditos ab obedientia & fidelitate illi præſtanda eximi oportere? Non potes inficiari. An ideò cenſes, Catholicis Regibus non eſſe ſeruandam fidem in vllo contractu aut pactione? Attende, quid decas.

7. Hæc ſufficiant de Concilio Romano (quod tu Lateranenſi vocas) ſub Gregorio VII. celebrato. Ex quo, vt vides, nihil ad rem attulisti, præter tua mendacia. Nam in eo non agitur præcisè de hæreticis, quia hæretici ſunt; ſed de excommunicatis, ſiue illi hæretici, ſiue Catholici ſint. Nec generatim de fide ſeruanda in quouis contractu vel pactione: ſed ſpeciatim de fidelitate, ſeu obedientia ſubditorum erga ſuos Principes & Magiſtratus. Quod verò adfers ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. eiuſdem momenti eſt. Nam Innocentius in verbis à te citatis non loquitur de Hæreticis, de quibus inter nos controuerſia eſt; ſed de Principibus & Prælatis Catholicis, quibus mandat ſub pœna excommunicationis, vt purgent ſuas prouincias ab hæreſi; & ſi id facere negligant, minatur illis priuationem vſus Dominij ac iurisdictionis in ſubditos. Hoc patet ex verbis præcedentibus, quæ tu omiſiſti, forte, vt lectorem deciperes. Ea ſic habent: *Moneantur autem & inducantur, & ſi neceſſe fuerit, per cenſuram Eccleſiaſticã compellantur ſeculares poteſtates, quibuſcunque fungantur officiis, vt ſicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei præſtent publicè iuramentũ quod de terris ſuæ iuriſdictionis ſubiectis, vniuerſos hæreticos ab Eccleſia denotatos bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt, ita quòd quotiẽs quandocunque quis aſſumptus fuerit in poteſtatem ſiue ſpiritualem, ſiue temporalem aſſumptus, hoc teneatur expreſſum iuramento firmare.* Quis non videt Innocentium loqui de magiſtratu fideli ſeu Catholico, tam Eccleſiaſtico, quàm temporali? Et quidem de temporali, immediatè ſubiungit verba à te ſuperius citata; *Si verò Dominus temporalis requiſitus & monitus ab Eccleſia, ſuum terrum purgare negligeret, &c.*

8. Concludo, falsò te ſcripſiſſe, in tribus Conciliis, Tridentino, Conſtantienſi & Lateranenſi, *expreſſe* decretum eſſe, *quod hæreticis non ſit fides ſeruanda.* Nuſquam id, non dico, *expreſſe*: ſed nec *implicite* monere potuiſti. Ego verò ex Tridentino, *expreſſe*, ex Conſtantienſi, *implicite*, contrarium oſtendi. Lateranenſe nihil habet de *hæreticis*, quia hæretici ſunt: ſed de *Excommunicatis*, ſiue illi Catholici, ſiue hæretici ſint. Hæc omnia ex dictis patent. Nunc relictis Conciliis, tranſeamus ad decreta Pontificum, quæ à te citantur.

ANNOTATIO.

1. Multa gratis in hanc quæſtionem, quæ vel mendacia, vel conuitia, vel inania verba ſunt, vel certè ad rem non faciunt. Percutram obiter. Primùm ergo ſic incipis: *Quod Batauum falſitatis in allegatione Abbatis Vrſbergenſis accuſas, vitiligũ eſt, & in te retorqueri poteſt, qui vni, quàm pluribus teſtibus, plus fidei habere velis.* Iudicet Lector ex iis, quæ dicta ſunt, an non meritò falſitatis te accuſauerim: Et nunc iterum accuſo. Dicis, me plus fidei habere vel vni, quàm pluribus. Falſum eſt. Non vnum ego, ſed plures citaui authores, qui commendant Gregorium VII. quem tu malitiosè reprehendis. Citaui Anſelmum, Platinam, Lambertum Schaffnaburgenſem, Marianum Scotum, Ottonem Friſingenſem. Et eorum verba fideliter tranſcripſi; quod negare non potes.

2. Pergis? Et tu *Becane, Acta Concilij Moguntini, enius almæ Vrbis vberibus lactaris, arrodere potius,*

quam tueri cupis, dum eorum fidem, vt impium illum Pontificem vindices, in dubium vocas. O ingratum ventrem. Nescio, vigilans, an ſomnians hæc ſcripſeris. Nam ego ſane, in tota hac quæſtione, nullum verbum feci de vllo Concilio Moguntino, multò minùs arroſi. Nec tam ingratus ſum in hanc Almam, Catholicam & Archiepiſcopalem vrbem Mogũtiam, an qua multos iam annos viuo, vt ipſius honori vel exiſtimationi quicquam detractum velim. Illud porrò: *O ingratum ventrem*, dabo operam, vt in me locum non habeat. Tu interim de tuo ventre ſolicitus ſis.

3. Iterum pergis; *Nugas fallaciis cumulas, Becane, cum in canone, Nos excommunicamus, negas expreſſe hæreticos excommunicari.* Manes tui ſimilis, Batane. Nihil dixi de canone, *Nos excommunicamus.* Nec tu facile reperias illum in iure canonico. Hoc dixi, Gregorium VII. in ſuo decreto, quod incipit, *Nos ſanctorum*, non loqui expreſſè de hæreticis, vt tu falsò affirmabas, ſed de excommunicatis. Et hoc puto me latis confirmaſſe. Nec tu contrarium probas.

4. Addis: *Sed audi, quæſo, an non omnes, qui Pontifici Romano non obediunt, hæretici eſſe dicantur, licet de cætero ſint Pontificij?* Audio, Batane: ſed nihil præter mendacium. Eos dicimus hæreticos, qui aliquid pertinaciter defendunt contra veram fidem, qualis tu es. Eos verò, qui Pontifici non obediunt, ſide cætera Pontificij ſint, non hæreticos, ſed Schiſmaticos appellamus. Vide D. Thom. 2. 2. q. 39. & alios Theologos, qui diſtinguunt inter hæreſim & ſchiſma: Hæreſim dicunt eſſe contra fidem; ſchiſma contra charitatem. Hæc tu non intelligis.

5. Impies adhuc aliquot pagellas, in quibus nihil occurrit notatione dignum, præter mendacia & calumnias: Et tandem ita concludis, *Redi itaque Impoſtor in abyſſum, vnde non ita pridem exiliſti.* Nimirum, ſic decet nouos Euangelicos loqui. Porrò ex mendacijs vnum eſt, quod diſſimulare non poſſum. Ais Vincentium in Speculo Hiſtoriali, lib. 25. c. 84. accuſare Gregorium VII. de hæreſi, rebellione & periurio. At in toto illo libro, nullam eius mentionem facit. Perſequitur ibi hiſtoriam, quæ contigit ſub Imperatoribus, Conſtantino, Conſtante & Valente. Greg. VII. multis ſæculis poſt vixit. Facit quidem mentionem illius lib. 26. c. 44. 45. & 51. ſed nihil dicit de hæreſi, rebellione, vel periurio. Aut illum damnaſſe Simoniacos. An hoc malum eſt?

QVÆSTIO XVII.

An Pontifices decernant, non eſſe fidem Hæreticis ſeruandam?

1. EX antiquioribus duos adducis, qui id decernant, nempè Vrbanum II. & Gregorium IX. Ex recentioribus tres, Sixtum V. Gregorium XIV. & Paulum V. qui nunc præeſt Romanæ Eccleſiæ. De ſingulis dicam ordine, ac ſeorſim. Igitur ex Vrbano II. in Epiſtola ad Epiſcopum Vapicenſem tranſcribis hæc verba: *Iuratos milites Hugoni Comiti, ne ipſi, quandiu excommunicatus eſt, ſeruiant, prohibeto. Qui ſi ſacramenta prætenderint, moneantur oportere Deo magis ſeruire, quàm hominibus. Fidelitatem enim, quam Chriſtiano Principi iurarunt, Deo eiúſque Sanctis aduerſanti, & eorum præcepta euacuanti, nulla cohibentur authoritate perſoluere.* Addis hunc Vrbanum II. in Gregorij VII. *ſacrilegia & impietates conſeſſiſſe*, ideóque à Bennone Cardinali appellatum eſſe *Turbanum, ſchiſmaticum, hæreticum, Arianum, & hypocritam.* Addis deinde, ab *Hugone* Comite cuius

mentio facta est, Euangelicos in Gallia, forte *Hugonotas* appellari.

2. *Respondebo* tibi ad singula. Ac primò, decretum Vrbani nihil ad rem facit. Nam Hugo Comes, qui vi illius decreti priuatus est subiectione & fidelitate militum, non fuit hæreticus, sed Catholicus. Nostra autem quæstio de hæreticis est. Deinde nihil à te reprehendi potest in illo decreto. Hoc ostendam in simili exemplo. Si Mauritius Comes, qui nunc pro Fœderatis ordinibus Hollandiæ Dux belli est, apertam defectionem moliretur, aut ordinum iudicio, iniustum bellum susciperet: an non Fœderati ordines legitimè putarent se factutos, si illum proscriberent, & iuratos illi milites, sacramento fidelitatis, quo illi obstricti sunt, absoluerent? Omninò, inquies. At similis fuit causa Hugonis Comitis. Nam iudicio Vrbani Papæ, iniquum bellum moliebatur contra sedem Apostolicam? ideóque simili modo puniri potuit. Res clara est. Omnes Reges & Imperatores, quicunque talem belli Ducem nacti sunt, hac pœna dignum esse censent. Et hic vale illud pro militibus: *Iuramentum non est vinculum iniquitatis.*

3. Quòd addis Vrbanum II. in Gregorij VII. *sacrilegia & impietates* successisse, ideóque à Bennone appellatum esse *Turbarum, schismaticum, hæreticum*, non eget longa responsione. Ostendi supra, Gregorium non fuisse sacrilegum & impium; sed doctum, pium, prudentem, iustum, constantem, religiosum, modestum, sobrium, continentem. Si in has virtutes successit Vrbanus, bene factum est. Successisse autem, testantur probati authores. Platina de eo sic scribit, *Vrbanus II. Otto antea vocatus, post mortẽ Victoris, Pontifex creatur, ac meritò quidem. Doctrina enim & sanctitate vitæ, quouis grandi magistratu dignus erat.* Plura vide apud Baronium tomo 11. Annalium Ecclesiasticorum. Porrò Benno ille, quem tu citas contra Vrbanum, homo fuit *mendacissimus*, vt clarè & copiosè ostendit idem Baronius tomo citato. Et mirum est, vos Caluinistas, quando testibus agendum est, semper suffragia petere ab iis, qui propter mentiendi libidinem in omnibus historiis infames sunt. Talis est tuus Benno.

4 Quòd deinde subdis, fortè ab Hugone illo Comite Euangelicos in Gallia dictos esse *Hugonotas*, bene est, quod dicis, *fortè*. Nam Florimundus Remundus in libro de Antichristo, cap. 3. longè aliam illius nominis originem esse demonstrat. Ait milites Caluinianos qui in coniuratione Ambianensi, in mortem Regis totiusque familiæ Regiæ conspirauerant, habuisse hanc tesseram, vt obuios quosque alloquerentur his verbis, *Allez vous à Nantes?* Et, si rogati responderent, *Huc nos*, intelligerentur esse ei conscij & socij conspirationis. Hinc factum esse, vt ex illa voce, *Huc nos*, frequenter repetita & vsurpata, socij omnes, *Hugonotæ* nuncuparentur. Sed esto sanè? dicti fuerint Hugonotæ ab Hugone Comite. Non magna laus est. Nam Hugo iste fuit homo improbus & rebellis qui iniusto bello sedem Apostolicam, cuius tamen fidem & religionem profitebatur, opprimebat. Anne illis similes vis esse Hugonotas?

DE GREGORIO IX.

Ex Gregorio IX. in Epistola ad Archiepiscopum Mediolanensem adducis hæc verba: *Absolutos se nouerint à debito fidelitatis & totius obsequij, quicunque lapsis manifestè in hæresin, aliquo pacto, quacunque firmitate vallato, tenebantur obstricti.* Nunc videris aliquid ad rem dicere. Nam quæ hactenus à te allata sunt, nullius momenti fuisse, iam ostensum est. Videamus ergo de hoc Gregorij testimonio. Dico breuiter, nihil obesse nostræ causæ. Hoc sic ostendo: Nostra quæstio est, an hæreticis, ex eo præcisè, quia hæretici sunt, non debeat seruari fides? Nos id negamus. Et ratio est, quia nec ex natura rei, nec iure diuino, alterum alteri connexum est. Si enim natura hæresis id exigeret, vt ei, qui hæresi infectus esset, non seruaretur fides; iam contra ius naturæ peccarent, quicunque seruarent hæreticis fidem, etiam in rebus minimis. Hoc autem falsum est. Non ergo ex natura rei connexa sunt hæc duo, *Hæreticum esse, & non seruare illi fidem.* Sed neque iure diuino connexa sunt. Nusquam enim in scriptura legimus; *Hæreticis non esse seruandam fidem.* Imò contrarium ex ea ostendi in Disputat. de fide hæreticis seruanda. cap. 7. §. 10. & seqq. 6. Quomodo ergo Gregorius dicit hæreticis non deberi fidelitatem & obedientiam à subditis? Dicam. Gregorius nouam pœnam constituit in hæreticos sui temporis, quæ nec natura rei, nec iure diuino constituta & determinata erat. Hæc autem pœna fuit legitimè constituta pro illo tempore. Ostendo in simili exemplo. Sicut hæresis peccatum est, ita furtum, adulterium, homicidium, periurium & blasphemia, peccata sunt. Nunc quæro. An homicidio, ex natura rei, vel iure diuino, hæc pœna annexa sit, vt homicidis, ex eo præcisè, quia homicidæ sunt, non præstatur obedientia à subditis? Minimè. An Rex non posset hanc pœnam statuere in homicidas? Omninò. Faciamus ergo Regem in suo regno sancire hanc legem: *Absolutos se nouerint à debito fidelitatis & totius obsequij, quicunque lapsis manifestè in homicidium, aliquo pacto, quacunque firmitate vallato, tenebantur obstricti.* An hæc lex erit iniqua? Nullo modo. An ex hac lege licebit inferre, homicidis, ex eo præcisè, quia homicidæ sunt, non esse seruandam fidem? nequaquam, ergo nec lex Pontificis iniqua est. Nec ex ea licet inferre, Hæreticis, ex eo præcisè, quia hæretici sunt, non esse seruandam fidem. Credo, Batave, te hoc satis percipere. Addam tamen aliud exemplum, vt res fiat clarior. Fœderati in Hollandia statuant hanc legem: *Si quis Capitaneus tempore excubiarum repertus fuerit ebrius; nouerint omnes milites, se absolutos esse ab omni fidelitate, deinceps illi præstanda.* Quid ais iusta, an iniusta lex est? Iusta, inquit, Rectè. An ergo mihi liceat concludere, Fœderatos docere, nulli ebrio, ex eo præcisè, quia ebrius est, seruandam esse fidem? Negabis. Et hoc rectè. Quòd ergo in Fœderatis laudabile esse fateris, cur reprehendis in Pontificibus? Et si ex lege Fœderatorum non sequitur vllum absurdum, cur ex simili lege Pontificum absurdum colligis?

7. Sed accipe aliud exemplum à Iureconsultis. Imperator *L. Nullus. C. de summa Trinitate & fide Catholica*, sancit hanc legem: *Nullus hæreticis ministeriorum sit locus. Et l. quicunque. C. de hæreticis: Vltimo etiam supplicio coerceantur, qui illicita docere tentauerint.* Hîc etiam quæro, sintne iustæ hæ leges Imperatorum, necne? Omninò iustæ sunt, & laudatæ ab Augustino Epist 48. ad Vincentium, & Epist. 50. ad Bonifacium. An inde liceat inferre, Imperatores decernere, Hæreticis, ex eo præcisè, quia hæretici sunt, nec locum, nec vitam concedi posse? Absit. Quid ergo? Imperatores statuisse certam pœnam in hæreticos sui temporis, quæ ex natura rei, nec iure diuino definita & statuta erat.

8. Hæc sufficerent tibi abundè. Sed addo, leges pœnales, siue sint Imperatoriæ, siue Ecclesiasticæ, non obligare ad executionem pœnæ, nisi post sententiam iudicis, vt docet D. Thomas in 2.2. quæst. 62. artic. 3. ad 3. Et colligitur ex cap. *cum secundum leges*, de Hæreticis in 6. Hinc infero, etiam si Gregorius decernat, *absolutos*

esse à debito fidelitatis, qui aliquo pacto obstricti sunt manifestis hæreticis; non tamen vi illius decreti, reipsa hæreticos priuari vsu suæ iurisdictionis, sed solùm post latam à iudice sententiam: Et quamdiu sententia lata non est, manere in possessione dominij & iurisdictionis. Nunc autem à tempore Concilij Constantiensis non fertur sententia, nisi in paucissimos, & quidem rarissimè. Vide, quæ in simili casu dixit de pœna amissionis bonorum temporalium, in disput. de fide hæreticis seruanda. c. 8.

9. Nescio, quid ampliùs à me requiras: Nisi fortè summi velis exemplũ à te ipso. Ergo accipe. Tu scripsisti, Regem Philippum, propter notoriam hæresim, priuandum esse suo regno. Sanxisti ergo hanc legem: *Absoluti se nouerint à debito fidelitatis & totius obsequij, quicunque Philippo Regi in hæresin lapso, aliquo pacto, quacunque firmitate vallato, tenebantur obstricti.* Hæc tua lex, si verba, si sensum spectes, planè similis est legi, quam Grẽgorius Pontifex sanciuit. Dic ergo sodes, iustam ac iniustam sanciuisti? Hoc posterius negabis. Iustam igitur esse vis. An ergo Batauus definiuit, *Nulli Regi hæretico, ex eo præcisè, quia hæreticus est, seruandam esse fidem?* Hoc quidem semel aut iterum tibi proposui, sed repetendum sæpe est, vt tuo exemplo discas, quomodo de aliis iudicandum tibi sit. Si te excusatum vis, cur alios in simili causæ accusas? Si agnoscis crimẽ, prius in te corrige; ac deinde curam in alios transfer.

De Sixto V. & Gregorio XIV.

10. Ais, Sixtum V. de Henrico Rege Nauarræ, & Principe Condeo, propter Euangelij professionem excommunicatis, tanquam hæreticis, sic rescripsisse: *Proceres, feudatarios, vassallos, & populos regnorũ, ducatuum, principatuum, & aliorum Dominiorum, etiam aliorum superiorẽ non recognoscentiũ, ac cæteros omnes, qui illis quomodocunque iurauerint, ab omni prorsus fidelitatis & obsequij debito absolutos esse, &c.*

11. Quid hinc infers? An hanc tuam cantelinam, *Ergo hæretici, ex eo præcisè, quia hæretici sunt, non est seruanda fides?* Iam sæpe dixi, frustra id esse. Sixtus duos tantùm Principes, & eos quidem nominatim, affecit hac pœna. At tu illam omnibus communem esse vis? Si Fœderati Hollandiæ, nominatim duos Prætores Petrum & Cornelium, propter crimen defectionis priuarent vsu iurisdictionis? an tu hanc pœnam in omnes extenderes, quotquot sunt aut erunt eiusdem criminis socij? *Pœnæ restringendæ, fauores ampliandi sunt*: inquiunt Iureconsulti.

12. Quòd addis, duos illos Principes propter Euangelij professionem excommunicatos esse, falsum est. Propter Caluinismum excommunicati sunt. Caluinistæ non sunt Euangelici, sed hæretici. Nec Henricus qui tunc Nauarræ, nunc potentissimus Galliarum Rex est, id dissitetur, Caluinismum deseruit. Pontificiam religionem amplexus est. An tu contendis, ex Euangelico hæreticum factum esse? Dic verbo. Aut tunc hæreticus erat, aut nunc est. Caue dicas, nunc esse. Fuit ergo, iam non est. An ægrè tulit illam pœnam Sixto V. impositam? Imò, accepit, tanquam medicinã, & sanatus est. Vtinam tu Regem illum imitateris. Amat Pontificem, amat Cardinales, amat Iesuitas, amat omnes Catholicos. Regina illi Catholica est, Filij & filiæ Catholicè educantur. Quid vis amplius? aut quid vrges?

13. Sed fortè malis, ipsum Regem de se loquentem audire, quàm me de ipso. Bene est. Audi ergo, quæ Parisiis in ipsa Regia Lupara coram Senatu Parisiensi, pridie Natiuitatis Christi, anno 1603 dixerit pro Iesuitis, & de suo erga nos affectu, apud illos, qui multa dixerant & consultauerant de Iesuitis in Gallia non restituendis. Verba eius hæc sunt:

Quod viris è Societate Iesu Poissiacum obiicitis, venientium; vtinam reliqui ita sese in eo gessissent, atque vnus duóve ex iis, qui pereppertunè eadem interfuerunt; sanè res multò melius Catholicis cessissent. Quamobrem & tunc, non eorum ambitio, sed virtus enituit. Et sanè obstupesco, dum despicio, vndénam illis vitium ambitionis affingitis, iis, inquam, qui dignitates atque sacerdotia, quæcunque ipsis offeruntur, respuunt; quique venient, sed ad eadem nunquam aspiraturos, nec verò aliud in hoc mundo cupiunt, quam omnibus summa gratis præstare operam, qui ea veluti vili.

At displicet hoc nomen Iesuitarum. Cur igitur non displiceant, quise religiosos Trinitatis nominant? Quod si istos eiusdem esse probitatis, quales sunt Iesuitæ, arbitramini, cur item filias vestras eodem nomine & virtute non æstimatis, quales Parisiis extant, quæ filiæ Dei nominantur? Quin etiam, cur vos non iactatis, non minus esse Ordinis Spiritus sancti, quàm sunt iidem, qui ordinis sancti Spiritus sunt equites mei? Sanè malim dici Iesuita, quàm alio nomine Religiosus.

Sed additis; Sorbona eos damnauit. *Sanè quidem sodes non nouerat. Qui si ab antiqua Sorbona passi: sunt repulsam, iamvt melius perspecta, qui sunt noua Sorbona, ab iisdem Iesuitis exeluntur, quos & ideò magnoperè commendant.*

Quod autem hactenus permissu, &, vt dicitis, per modum prouisionis in Gallia vixêre: hanc mihi gloriam Deus reseruabat (quam quidem, vt gratiam cælestem, agnosco) nempe, vt eos statuam atque omninò stabiliam. Itaque posthac Edicto & Decreto apud nos erunt. Reges mei prædecessores voluerunt eos admittere. Volo ego eosdem statuere.

De Academia Parisiensi, quæ iis fuerit aduersata, idinde accidit, quod aliis diligentiores fuêre, atque aptiores, (Testabatur hoc frequentia studentium, quæ ad illorum Collegium confluebat) quódque in eam nondum erant admissi. At nunc eos non respuet. Iubebo enim, vt admittantur, quod cogemini à me petere, vt efficiam.

Obiicitis, doctiores, qui sunt in vestro Senatu, nil didicisse à Iesuitis. Si doctiores sint seniores, idipsum fateor: ij enim, antequam Iesuita Gallis innotescerent, disciplinis alibi operam dederunt. Sed enim non me latet, alios secus de iis loqui, eósque adeò, qui vestri sunt ordinis. Et verò ipsis oculis cernimus, eorum absentia relictam esse desertam Academiam vestram, ad eosque etiam extra regnum nostrum accurrere. Decreta nihil curantes, & pœnas, quas aduersus eiusmodi homines promulgastis.

Quod Fœderatis adhæserint, id temporum iniuriæ, non autem ipsis est adscribendũ. Certè minore culpa quàm alij, id fecere. Ac certus sum eandem illorum conscientiã cum iis beneficiis iunctam, quæ erga illos conferam, mihi magis, quàm Fœderatis eos esse deinceps futuram.

Bonæ indolis adolescentes (dicis) *ad se alliciunt. Ego verò eo magis hoc nomine istos æstimo. Nonne nos fortiorum militum delectum habitemus? Quod si studiis & commendationibus inter vos locus non esset, anne aliquem vestro cœtui dignum cooptaretis in Senatum? Si Iesuita suos vobis præceptores aut Concionatores traderent ignaros, eos sine dubio irrideatis. At cùm ingenio valeant, eos arguitis? Quod sint ad rem attentiores, calumnia est. In vniuerso regno, quantascunque collegiũ obtinuerant, reditus annui eorũ omnium non excedebant duodecim siue quindecim aureorum millia. Non ignoro cum Biturigis & Lugduni septem siue octo in vnoquoq; collegio Præceptores eorum viuerent, triginta etiam siue quadraginta vnumquodque istorum operarios aluisse;*

Ceterum si quid erit hac in re animaduertendum, iam id Edicto meo præcauetur.

Vetò autem obedientiæ, quo se Pontifici maximo obstringunt, non adigentur, vt externis propius adhæreant, quàm fiet fidelitatis iuramento, quod mihi præstabunt. Quare nec aliquid, quod suo Principi naturali aduersetur, attentabunt. Porrò votum illud Pontificum eò tantum spectat, cum eorum operâ is, qui pater est Ecclesiæ, & Pontifex Maximus, vti velit ad conuertendos infideles. Ac plane liquet, ingentes Indiarum tractus, totosque hæreticorum regiones ad Catholicam fidem per eosdem accessisse. Idque est, quod sæpe dixi, si Hispania suis Iesuitis vsa est, cur Gallia Gallis Iesuitis nõ vtetur? An aliis deteriores sumus? Hispaniæne Gallis est est amabilior? Quod si Hispania suis est amabilis, cur Gallia non erit Gallis?

Additis, Iesuitæ ingrediuntur, vt possunt. Ita verò & alij faciunt. Quin & ipse, vt potui, in meum regnum ingressus sum. Sed & credere & fateri debemus, magnã eorum esse patientiam, quam certe admirer. Hæc enim, & ipsa vitæ probitate perficiunt omnia.

Neque verò eos minoris æstimo, quod suum egregiè colant institutum. Propterea enim stabit illorum societas. Quæ causa fuit, cur nulla in re leges eorum immutauerim. Quod si quid nonnullarum conditionum imminui, quæ non probarentur externis; satius est, vt exteri leges à nobis accipiant, quàm vt ab iis accipiamus. Ac quidquid huius rei sit, mei mecum subditi iam conueniunt.

Quod nonnulli Ecclesiastici Iesuitis aduersantur, scientiam semper odio habuit imperitia. Obseruaui autem, cum de iis restituendis loqui cœpi, duo imprimis genera hominum restitisse, hæreticos & improbos Ecclesiasticos. Quod quidem acriorem mihi stimulum ad eos reuocandos addidit.

Quòd de Pontifice maximo optime sentiant, cúmque reuereantur, id quoque ipse facio. Ac tamen non sum nescius, nil ab iis amplius de Summi Pontificis potestate dici, docerive, quam reliqui Theologi, Catholicáque docent Ecclesia. Neque verò aliquid docent, quo Ecclesiastici mihi non tribuant, quòd est tribuendum. Nec vnquam inuentus est, qui ab iis necem Regum didicerit. Quare totum hoc, quod illis obiicitur, nihil est. Triginta & amplius annis effluxere, cum in Gallia iuuentutem excolunt, centúmque Scholasticorum millia ex eorum Collegiis, aut studia absoluerũt, aut ad ea, quæ iurisprudentia siue medicina sunt, accesserunt. Anne istorũ aliquis id se didicisse, vel audiuisse à Iesuitis fassus est? Addo. Ministri extãe hæreticorũ, qui plures annos apud Iesuitas vixerunt. Interrogate eos, quid de vita Iesuitarum sentiant. Profectò censendum est, eos quam pessime de iis locuturos, nisi aliam ob causam, certe vt suã de iis emigrationem excusent. Iam verò mihi liquido constat, id fuisse ab iis quæsitum respondisse autẽ, de moribus Iesuitarum nihil esse, quod obloqui quisquam possit. Quod verò ad doctrinam attinet, neminem latere quid doceant. Sane pauci huic examini se subiicerent; & conscientiam eius operæ est esse securam, quid aduersarij sententiæ stare velit.

De Barerio, qui me voluit interficere tantum abest, vt Iesuita eius confessionem (quemadmodum dicitis) exceperit, vt à Iesuita præmonitus de tota re fuerim: Barerióque alter Iesuita monuerit, damnationem æternam incursurum, si id vnquam attentasset.

De Castello nil vnquam cruciatibus & tormentis extorqueri potuit aduersus Varadeum, neque contra alium quemlibet Iesuitam. Quod nisi ita res habet, cur eis pepercistis; nec supplicium de eis sumpsistis, qui & in vestra potestate, & adeò erant in vinculis.

Sed demus (non tamen concedentes) aliquem ipsorum id ausum fuisse. Anne omnes Apostoli ob vnum Iudam plectendi fuerint? aut ego satisfaciam pro latrocinijs, criminibusque omnibus, quæ post hæc commiserint, qui sub me militarunt? Tunc me Deus reddere & humilem, & salutem voluit: quare ei gratias ago. Ipse me docet, vt illatas cõdonem iniurias, quod propter eum facio lubens. Quin & quotidie pro meis hostibus oro. Tantum abest vt hæc meminisse velim, ad quæ parum Christianè me hortamini. Quod quidem mihi accidit à vobis in actũ. Omnes egemus gratia Dei: Hanc eam bono animo precio, vt meæ erga alios gratiæ non parcam.

De sororis nostræ matrimonij dispensatione, iam eius Sãctitas eã concessit: ac scimus Patres Iesuitas in negotio isto non fuisse aduersatos. Quod si Hispanus, & Iesuita, & Cardinalis operam mihi suam præstitit, quæ benedictionem à nostro Sancto Patre Summo Pontifice consequerer, cùm fidem Catholicam sum amplexus, cur meos naturales subditos in suspicionem vocatis? Ex eis noscã, quæ noscenda iudicauero, neque illis aliud, quàm quod mihi libuerit, communicabo. Sinite, vt tractem & ducam ipse hanc societatem. Difficiliores & minus aptos ad mentem adduxi. Itaque meæ voluntati obtemperate.

14. Credo iam satisfactum tibi esse, Bataue. Audisti Regis verba, mentem, sententiam. Pontificem vocat *Patrem Ecclesiæ*. Iesuitarum patrocinium suscipit contra aduersarios. Caluinistas pro hæreticis, Pontificios pro Catholicis agnoscit. Sibi à Deo factam esse gratiæ fatetur, quòd ex hæretico Catholicus effectus sit. Quid vis amplius? Quòd adfers ex Gregorio XIV. nihil discrepat à dictis. Pergo igitur.

DE PAVLO V.

15. De Paulo V. sic scribis: *An non & Breuia illa duo Pauli V. Pontificis nuper contra Clementissimum, & erga ipsos Pontificios moderatissimum Principem, Iacobum I. magnum Britannia Regem, crudeli ingratitudine, & immoderatæ tyrannidis appetitu emissa, ad subditorum in optimum suum Principem rebelliones excitandas, idem apertissimè testentur?*

16. Primùm, quòd ais Iacobum Regem esse clementissimum & moderatissimum in Pontificios: nescio, quomodo intelligi velis. Hoc scio, non solùm parentes ipsius fuisse Pontificios, sed etiam totam Guisianam familiam, ex qua Serenissima mater eius originem duxit, Pontificiæ religioni esse addictissimam. Addo, Serenissimam matrem, optimam Scotiæ Reginam, iniquissimo iudicio à Caluinistis Angliæ, morte damnatam esse. Causam ergo Rex habet, cur in Pontificios, ex quorum prosapia est, merito sit moderatissimus. Imò causam non habet, cur ipse Pontificius non sit. Nisi fortè Caluinistarum vi & importunitate impeditus, præstare id non potest.

17. Sed ad rem. Ais duo Breuia Pauli Pontificis contra hunc Regem esse emissa, quibus subditorum erga optimum Principem rebellio excitatur. Prudenter autem facis (vel potius astutè) quòd Breuia illa non transcribas, ne ex verbis ipsius Pontificis, impudentia tua arguì possit. Vt ergo res tota clara fiat, ponam hîc, non modo Breuia Apostolica, sed etiam causam, ob quam concepta & missa sunt. Rex Angliæ anno 1606. coëgit omnes Catholicos, qui in Anglia versantur, vt, conceptis verbis præstarent hoc iuramentum, quod sequitur: *Ego A.B. verè & sincerè agnosco, profiteor, testificor, & declaro in conscientia mea, coram Deo & mundo, quod supremus Dominus noster Rex Iacobus, est legitimus & verus Rex huius regni, & omnium aliorum maiestatis suæ Dominiorum & terrarum: Et quod Papa nec per seipsum, nec per vllam aliam authoritatem Ecclesiæ vel Sedis Romanæ, vel per vlla media, cum quibuscunque aliis, aliquam potestatem, nec authorita-*

tem habent Regem deponendi, &c. Item, iuro ex corde, quod non obstante aliqua declaratione, vel sententia excommunicationis facta per Papam, contra dictum Regem fidelitatem & obedientiam ipsi præstabo, &c. Præterea, iuro, quod ex corde abhorreo, detestor & abiuro tanquam impiam & hæreticam hanc damnabilem doctrinam & propositionem, quod Principes per Papam excommunicati vel deprauati, possint per suos subditos, vel aliquos alios quoscunque deponi aut occidi. Et vlterius credo & in conscientia mea resoluor, quod nec Papa, nec alius quicunque potestatem habet, me ab hoc iuramento, aut aliqua eius parte absoluendi: quod iuramentum agnosco rectè ac plenè authoritate esse mihi legitimè ministratum, omnibúsque indulgentiis ac dispensationibus in contrarium renuncio, &c. Sic me Deus adiuuet.

1. Catholici, quia videbant hoc iuramentum sine præiudicio fidei Catholicæ à se præstari non posse, fuerunt valdè perplexi, quid agendum sibi esset. Nam si iurarent, agebatur de conscientia; sin minus, de carcere & morte. Intellexit hoc Pontifex, & eodem anno 1606. mense Septembri, misit illis Breue Apostolicum in hæc verba: *Dilecti filij, salutem & Apostolicam benedictionem. magno animi mœrore nos semper affecerunt tribulationes & calamitates, quas pro retinenda Catholica fide iugiter sustinuistis. Sed cum intelligamus, omnia hoc tempore magis exercebar, afflictio nostra mirum in modum aucta est. Accepimus namque compelli vos, grauissimis pœnis propositis, templa hæreticorum adire, cœtus eorum frequentare, concionibus illorum interesse. Profectò credimus procul dubio eos, qui tanta constantia atque fortitudine, atrocissimas persecutiones, infinitas propemodum miserias hactenus perpessi sunt, vt immaculatè ambularent in lege Domini nunquam commissuros esse, vt coinquinentur communione desertorum diuinæ legis. Nihilominus Zelo pastoralis officij nostri impulsi, & pro paterna sollicitudine, qua de salute animarum vestrarum assidùè laboramus, cogimur monere vos atque obtestari, vt nullo pacto ad hæreticorum templi accedatis, aut eorum concionem audiatis, vel cum ipsis in ritibus communicetis, ne Dei iram incurratis. Non enim licet vobis hæc facere sine detrimento diuini cultus, ac vestræ salutis. Quemadmodum etiam non potestis, absque euidentissima grauissimáque diuini honoris iniuria, obligare vos iuramento, quod similiter maximo cum cordis nostri dolore audiuimus propositum vobis fuisse præstandum, infrascripti tenoris videlicet; Ego A. B. verè & sincerè agnosco; &c.* vt supra. Post iuramenti formam recitatam, pergit Pontifex: *Quæ cùm ita sint, verbis eis vobis ipsis perspicuum esse debet, quod huiusmodi iuramentum, salua fide Catholica & salute animarum vestrarum præstari non potest, cùm multa contineat, quæ fidei ac saluti aperiè aduersantur. Propterea admonemus vos vt ab hoc & similibus iuramentis præstandis omninò caueatis. &c.*

19. Ex his verbis Pauli Pontifici, facilè aduertis, non esse mentem illius, vt Catholici in Anglia non præstent Regi ciuilem obedientiam & fidelitatem in rebus politicis & secularibus, vt tu falsò criminaris: sed ne contra conscientiam suam, & contra professionem fidei Catholicæ, coniungant se hæreticis, & Ecclesiæ Romanæ potestatem, iurisdictionem & obedientiam abiurent. An tu hoc reprehendas, Batue? Si Imperator Rodolphus cogeret omnes, qui sub Imperio viuunt, iurare in professionem fidei Romanæ & Catholicæ? an tu hoc iuramentum præstares? Non opinor. An idò rebellis esses Imperatori, te Iudice, An Fœderati Hollandiæ, si te per litteras hortarentur, ne tali iuramento te obstringeres rebellionem cierent contra Imperatorem? in causa tua, iudex esto. Accipe, si vis, aliud exemplum. Multi Calumniæ viuunt Constantinopoli, & ciuilem obedientiam Turcarum Imperatori præstant. Quid putas, Si Imperator eos cogeret ad iurandum Mahometismum, an rebelles censerentur, si nollent? Imò, impij essent, si iurarent. Intelligis, quid velim.

20. Sequitur alterum Breue Apostolicum, quod sic habet: *Dilecti filij, salutem & Apostolicam benedictionem. Renuntiatum est nobis, reperiri nonnullos apud vos, qui cum satis declarauerimus per litteras nostras, anno superiore X. Calend. Octob. in forma Breuis datas, vos tuta conscientia præstare non posse iuramentum, quod à vobis tunc exigebatur, & præterea strictè peremus, ne vllo modo id præstaretis? nunc dicere audent; huiusmodi litteras de prohibitione iuramenti, non ex animi nostri sententia, nostræque propria voluntate scriptas fuisse, sed potius aliorum instinctu atque industria: eáq; de causa iidem persuadere nituntur, mandata nostra dictis litteris non esse attendenda. Perurbanis sanè nos hic nuncijs, eoque magis, quia experti obedientiam vestram (filij nostri vnice dilecti) qui vt huic sanctæ sedi obediretis, opes, facultates, dignitatem, libertatem, vitam denique ipsam pie ac generosè nihili feciſtis: nunquam suspicati essemus, potuisse vocari apud vos in dubium fidem litterarum nostrarum Apostolicarum, vt hoc prætextu vos ex mandatis nostris eximeretis. Verùm agnouimus versutiam atque fraudem aduersarij humanæ salutis, eique potius, quàm vestræ voluntati tribuimus hanc renitentiam. Ea propter iterum ad vos scribere decreuimus, ac denuò vobis significare, litteras nostras Apostolicas anno præterito X. Calend. Octob. datas de prohibitione iuramẽti, non solùm motu proprio, & ex certa nostra scientia, verum etiam post longam & grauem deliberationẽ de omnibus, quæ in illis cõtinentur, adhibitam, fuisse scriptas, & ob id teneri vos illas omninò obseruare, omni interpretatione secus suadente, reiecta, &c.*

31. Hoc Breue, vt vides, nihil aliud continet, quàm confirmationẽ prioris. Vnde sicut prius illud reprehẽdi non potest: ita neque hoc posterius. Plura de his duobus Breuibus Pauli V. videri possunt apud Matthæũ. Tortum, Theologum Papiensem, in libello, qui inscribitur: *Responsio Matthæi Torti Presbyteri & Theologi Papiensis, ad librum inscriptum, Triplici nodo triplex cuneus.* Concludo ex dictis, apud nullum Pontificẽ exstare hoc decretum: *Hæreticis non est seruanda fides.*

ANNOTATIO.

1. In hac quæstione ostendi, Pontifices, qui à te citati erant, nunquam docuisse, fidem hæreticis seruandam non esse; Et quia multa dixeras de Rege Galliæ, ascripsi orationem, quam ipse coram Senatu Parisiensi recitauit. Quid tu ad hæc, Batue? Primò repetis, quod suprà refutaui, eos, qui Pontifici non obediunt, etiamsi de cætero Pontificij sint, hæreticos à nobis censeri. Falsum est. Secundò, dicis, inquam, comparationem me instituisse inter Pontificem & ordines Fœderatos: eo quòd Pontifex sit Antichristus, Raptor, Tyrannus: Ordines autem Fœderati, sint legum diuinarum ac humanarum defensores. Nimirum, quia tu dicis, credendum est. Tertiò, multa infers ex eo, quòd posuisti, Pontificem esse Antichristum. Sed, vt hoc falsum: sic illa vana sunt: Quartò, orationem, quam dixi à Rege Galliæ prolatam esse, non liberè ab eo prolatam, sed per sicarias Iesuitarum extortam esse ais: & multis mendaciis refertam. Sic duplici calumnia oneras Christianissimũ Regem: & quòd timidus fuerit, & quòd mẽdax. Quintò, multa in laudẽ Regis Angliæ, multa in contemptum Pontificis & Bellarmini adfers, quæ nihil ad rem faciũt.

1. Hæc obiter attigi. Est aliud, quod vrges. Dixeram Sixtum V. duos tantùm Principes, Nauarræum & Condæum ea pœna affeciſſe, vt eis non præſtaretur obedientia à ſubditis. Tu obiicis Bellarminum, quaſi is contrarium ſentiat. Sic autem ille habet; *Iam ſupra docuimus, ſupremum vniuerſæ Eccleſiæ Rectorem id iuris habere, vt ſi princeps ab Eccleſiæ vnitate per hæreſin vel ſchiſma deficiat, poſſit eum excommunicare, vel excõmunicatũ declarare, & ſubditos eius à fide & obedientia liberare.* Audi, Batauc. Non ſatis præſens tibi es. Bellarminus idem dicit, quòd ego dixi, nempè, Pontificem poſſe excommunicare Principes, & eorum ſubditos à fide & obedientia liberare. An tu hinc colligas, Sixtum V. quando duos Principes Nauarræum & Condæum, excommunicauit, non eos ſolos, ſed eorum quoque ſubditos eadem pœna affeciſſe? Ad te redi. Liberare ſubditos, non eſt pœna afficere.

QVÆSTIO XVI.

An Catholici ſcribant & ſentiant, non eſſe hæreticis ſeruandam fidem.

1. AIs multos ita ſcribere, & ſentire, nominatim Theologos Sorboniſtas, Curiam Parlamenti Pariſienſis, Curias aliorum Parlamentorum, Philippum Regem Hiſpaniæ, & Iacobum Simancam Epiſcopum Pacenſem. Videamus, an ita ſit. Et quidem de Theologis Sorboniſtis, de Pariſienſi & aliis Parlamentis, ita ſcribis; *Sic quoque fidem Henrico III. Galliarum Regi Romano Catholico, tanquam hæreticorum fautori à ſubditis ſeruari non debere, facultatem Theologicarum conſultationibus conſtitutum reperitur, in hunc modum: Quod populus huius regni ſolutus & liberatus eſt à ſacramento fidelitatis, & obedientia regi præſtita. Quàm Theologorũ inſaniam deinceps curia Parlamenti Pariſienſis, aliæque perfido Ieſuitarum furore faſcinata comprobarunt. Poſtquam autem, interfecto per emiſſarium veſtrum Iacobum Clementem parricidam inclementiſſimũ, Henrico III. ad Regni Gallici gubernacula, iure ſucceſſionis Henricus IV. venit, Sorbonicum Collegium, multò rigidius in eum eandem ſententiam repetiuit.* Multa hic dicis. 1. Theologos ſtatuiſſe, populum regni Gallicani *ſolutum & liberatum eſſe à ſacramento fidelitatis, & obedientia regi præſtita.* Id verum eſt, poſt latam iudicis ſententiam, vt ſupra dixi. Et veſtri Theologi Caluiniani idem decernerent, ſi quis Prætor propter legitimam cauſam à Fœderatis proſcriptus eſſet. Imò tuid decernis de Philippo Rege antequam ſententia lata ſit. Niſi tu fortè hanc authoritatem ferendæ ſententiæ tibi vſurpas. 2. ais *hanc Theologorũ inſaniam* à Curia Parlamenti Pariſienſis, & aliis curiis fuiſſe comprobatum. Vide, an tu ſanus ſis, qui & Theologos, & tot prudentiſſimos ac conſultiſſimos viros & Præſides, qui in illis Parlamentis ſunt, inſanos vocas. 3. addis, Curias illas *perfido Ieſuitarum furore* fuiſſe faſcinatas. Nec perfidi, nec furioſi ſunt Ieſuitæ, vt tu clamas, non probas. Nec prudentiſſimi & conſtantiſſimi viri, qui in curiis ſunt, patiuntur ſe à perfidis & furioſis faſcinari. 4. Iacobum Clementem vocas *parricidam & emiſſarium* Ieſuitarũ. An parricida ſit, non diſputo. Nego Ieſuitarum emiſſarium fuiſſe. Henricus IV. qui nunc Chriſtianiſſimus Galliæ Rex eſt, ab ea infamia nos purgauit, vt ſupra audiſti. Is & optimus, & potentiſſimus noſtræ cauſæ patronus eſt. An tu eum ad tribunal tuum vocare vis? 5. Sorbonum Collegium multo rigidiorem ſententiam dediſſe ais in Henricum IV. Henrici III. ſucceſſorem. Non repeto, quæ de hac re dixi ſuperiùs. Tu conſule. Interim Chriſtianiſſimus ac Clementiſſimus Rex contentus eſt. Vtinam & tu ſis.

2. De Philippo Hiſpaniæ Rege ſic habes; *Quia tamẽ tu conuitiis & calumnijs & cornibus tuis, Bezane, fœderatos infectari non deſinis, etiam pactum illud, quod Rex veſter Catholicus, Pius ille, ſcilicet, cunctarũ gentium parens, Philippus II. Hiſpaniarum, in tranſactione Belgicarum Prouinciarum Archiducibus facta, apposuit, ſi libet intuere, vt quæ ſupra vos docere & decernere probatum eſt, non antiquis tantum exemplis, quorum infinitus eſt numerus, ſed recentibus rerum teſtimonijs confirmentur. Et ſi,* inquit Philippus II. quòd Deus prohibeat, *aliquis ex ſuis deſcendentibus ab hac fide* (ſcilicet Romana) *diſcederet, & incideret in aliquam hæreſin, poſtquam à Pontifice pro tali declaratus erit dictarum prouinciarum adminiſtratione, poſſeſſione & proprietate priuati erunt, earumque ſubditi & vaſalli non amplius illis tenebuntur obedire. Quid nunc blaterabis, Bezane, vlterius? nimirum hos fidem (quia relicta abominanda veſtra idolomania, & expulſis veſtris erroribus, Euangelij lucem amplexi ſunt) Deo fregiſſe, itaque eam ipſis non deberi, & multò minus frangi poſſe? Dignum patella operculum.* Et hîc multa garris. Primò, affirmas me conuitiis, calumnijs & cornibus Fœderatos infectari. Non ita eſt. Nihil aliud de Fœderatis in tota appendice ſcripſi, quàm hæc pauca verba; *Sane an Fœderatos periurgi, aut te mendacem eſſe, neceſſe eſt.* Hoc cùm ſcripſi, ſupponebam illos periurũs non eſſe, ſed te mendacem. Nam ad veritatem propoſitionis diſiunctiuæ (qualis illa mea eſt) ſufficit alteram partem veram eſſe, etiam ſi altera falſa ſit. Conſule præcepta Logicæ. Secundò, Philippum, per ironiam, vocas *pium cunctarum gentium Parentem.* Auſim dicere, magis pium fuiſſe, quàm vllus ſit Caluiniſta Batauus, qui illi, tanquam legitimo Domino rebellis eſt. Tertiò, Decretum Philippi arodis, quaſi Euangelicis Regibus & Principibus infauſtum. Aut certè iniuſtum non eſt. Faciamus Fœderatos Hollandiæ conferre alicui viro nobili, eiuſque poſteris, Præfecturam Friſiæ, cum hac moderatione; *Si aliquis ex ſuis deſcendentibus, ab hac fide,* ſcilicet Caluiniſtica, *diſcederet, & incideret in aliquam hæreſin, poſtquam à Superintendente pro tali declaratus erit ſupradicta Friſia præfectura priuabitur, & ſubditi Friſia non amplius illi tenebuntur obedire.* Quid cenſes de hoc decreto? Iuſtum eſt, inquis. At planè ſimile eſt decretum Philippi. Vel ergo vtrunque, vel neutrum iuſtum ſit, neceſſe eſt. Niſi tu putas Fœderatos rebelles plus iuris habere in Friſiam, quàm Regem Philippum in Prouincias Belgicas, quas patrimonij loco accepit à parente ſuo, Carolo V. Imperatore. Quintò ex decreto Philippi vis probare, Catholicos docere, Non eſſe hæreticis ſeruandam fidem. Ergo ſimiliter ex Fœderatorum decreto colligi poterit, Caluiniſtas docere, Non eſſe Catholicis ſeruandam fidem. Vtrinque par ratio eſt. Sextò, fidem Pontificiã vocas *abominandam idolomaniam*; Caluiniſtas verò, *Euangelij lucem* amplexos eſſe, ait. At mi homo; Lux Euangelij per totum orbem diffuſa eſt, Caluiniſtæ vix in vno vel altero Europæ angulo cogniti ſunt.

3. Ex Iacobo Simanca, in Inſtit. Catholica cap. 46. n. 52. tranſcribis hæc verba; *Ad hæreticorum pœnam & odium pertinet, quod fides illis data ſeruanda non ſit (vt in Concilio Conſtantienſi factum) non obſtante iuramento.* Item; *cum hæreticis nullum commercium pacem nullam eſſe poſſe, ideóque fidem illis datam, etiam iuramento firmatam, nullo modo ſeruandam eſſe.* Vis dicam, Batauc. Vbique male fide agis. Iacobus Simanca multo aliter loquitur & ſentit, quàm tu illi imponis.

disputat eo loco, an fides hæreticis seruanda sit? Respondet, seruandam esse in rebus licitis & honestis; alias non idem. Priorem partem tradit his verbis. *Si fides hæreticis data esset à Principe, vel publica potestate, exactè seruanda esset, si modo quod addidisset, non sit de illo genere rerum, quas lex aut inspirata, aut naturalis vetat præstare. Non enim videtur esse vetitum eorum, quæ ad naturæ aut gentium ius attinent, habere cum hæretico commercium?* Quid clarius dici potuit? Posteriorem tradit his verbis: *Accedit, quod cum hæreticis nullum commercium, nec pax vlla Catholicis esse debeat. Quamobrem fides illi data, etiam iuramento firmata, contra publicum bonum, contra salutem animarum, contra iura diuina & humana, nullo modo seruanda est. In malis promissis, inquit Isidorus, rescinde fidem: Et iuramentum esse non debet vinculum iniquitatis.* Hic iam apparet tua fraus & impostura. Priori loco dicit Simancа, in rebus licitis, *exactè* seruandam esse hæreticis fidem. Hoc tu dissimulasti. Posteriori dicit, non esse seruandam *contra publicum bonum, contra salutem animarum, contra iura diuina & humana.* Hanc limitationem tu omisisti. Et adhuc disputas de fide seruanda, qui in citandis authorum sententiis, omnem fidem abijcere ausus es?

ANNOTATIO.

Quæ in hanc quæstionem scribis, Batáue, mera conuitia sunt in Theologos Parisienses, in Curias & Parlamenta Gallicana, in Regem Hispaniarum, & alios Reges Pontificiadhærentes. Quid tecum hîc agam? Si regero conuitia, tui similis sum: si dissimulo, triumphum canis. Hoc malim. Addis, Simancam & Molanum pro te esse. Iudicet Lector. Batauorum pietatem, iustitiam, & prudentiam mirè extollis. Non inuideo. Quid præterea? Nihil ad rem.

QVÆSTIO XIX.

An Catholici reipsa non seruent hæreticis fidem?

1. DIsputaui hactenus de doctrina; nunc de facto Catholicorum disputandum est. Ais ergo Catholicos reipsa frangere seu violare fidem hæreticis datam. Id probas aliquot exemplis. Primum est, quia Ioanni Hussio datus est saluus conductus ab Imperatore Sigismundo, & tamen saluo conductu non obstante, combustus est in Concilio Constantiensi, ac proinde publica fides illi violata est. Multa de Hussio dixi in disputatione, *de fide hæreticis seruanda*, cap. 12. Sed quia importunus esse non desinis, paucis repetam.

2. Igitur duobus argumentis probo, Ioanni Hussio non esse violatam fidem. *Vnum est*; Qui dat saluum conductum iure communi, nihil aliud dat, quàm securitatem contra violentiam iniustam, *salua semper iustitia, & iuris executione*, vt suprà q. 15. § 11. ostensum est. Atqui Sigismundus Imperator dedit Ioanni Hussio saluum conductum iure communi, quod etiam non negas: ergo nihil aliud dedit, quàm securitatem contra violentam iniustam. Hanc autem præstitit, quia nihil iniustè passus est Hussius. Ergo fidem illi seruauit. Imò combustus est, inquis. Fateor combustum esse, sed non iniustè. Primò, quia Imperator, cum daret illi saluum conductum, sub pœna capitis prohibuit illi fugam. At Hussius contra hanc prohibitionem fuga elapsus est. Iustè igitur puniri potuit. Secundò, quia A retractus fuga, noluit hæresim abiurare. At leges Imperatoriæ pœnam capitis decernunt in hæreticos pertinaces, *l. quicunque, C. de hæreticis.* Nulla ergo iniustitia intercessit.

3. Quid hîc dicis, Batáue, pro tuo Hussio? De hæresi fides, & fidendo contentis. Defuga, negas. At probi authores affirmant, Campianus Martyr in rationibus Academicis Nauclerus generat. 48. Cochleus lib. 2. historiæ Hussitarum, & alij plures. Imò, ex tuis Calumnijs, Laurentius Humfredus in suo volumine, quod contra Campianum scripsit. Is, inquam, non solùm fatetur fugam Hussij, sed etiam conatur excusare duplicitèr. Primò, quia Hussius, inquit, videbat se obseruari à Patribus, & suspectum haberi; ideoque cœpit de B fuga meditari. Secundò, fugerunt eodem tempore tres Pontifices, Ioannes, Benedictus, & Eugenius. Non ergo culpandus Hussius, si & ipse fugerit. Sanè, si Humfredus putasset Hussium non fugisse; quid opus erat hac duplici excusatione? Neutra tamen sufficit. Non prior; quia Patres meritò obseruabant illum, quem iciebant palam professum esse hæresim in Bohemia; ne fortè & Constantiæ virus suum proseminaret. An ideò contra fidem datam fugiendum erat? Nec posterior, quia culpa vnius non potest patrocinari culpæ alterius. Fugerint sanè Pontifices (de quo iam non disputo) an propterea licuit Hussio contra conuenta C pacta impunè fugere? Non sic, mi homo.

4. At, inquies, in formula Concilij Constantiensis non legitur damnatus, esse Hussius propter fugam, sed propter hæresim. Quid tum? Poterat vtroque titulo damnari. Patres Concilij iudicabant sufficere crimen hæreos. Vnde, quicquid sit de fuga, iterum concludo, legitimè damnandum esse Hussium, saluo conductu non obstante: Is enim legitimè damnari potest, non obstante saluo conductu, qui legitimè conuincitur de hæresi, quam abiurare non vult, quia salvus conductus qui communi iure datur, non impedit iustitiam & iuris executionem. Atqui Hussius fuit legitimè conuictus de hæresi, quam abiurare non voluit; Ergo Hussius potuit legitimè damnari, non obstante saluo conductu. Hic vertaste, quo vis, non saluabis Hussium. An negas pertinaces hæreticos puniri posse? At hoc decer- D nunt leges Imperatoriæ. An Hussium negas fuisse pertinacem hæreticum? At pertinaciter docuit multas hæreses, vt ostendi in citata disputatione. An prætendis saluum conductum illi datum? At is via ordinaria, non solet dari, nisi *salua iustitia & iuris executione*, vt fatentur Iureconsulti. Nullam ergo rimam inuenies, qua elabaris.

5. *Alterum argumentum*, Si Hussio fides violata esset, proculdubio, vel ipse aliquando, vel Hieronymus Pragensis, vel certè Bohemi de hac re fuissent questi. At nemo questus est vnquam. Quis ergo credat, fidem illi esse violatam? Sanè Hussius, cum ad mortem duceretur, multa liberrimè dixit in Ecclesiam Romanam, & ad Christum supremum Iudicem ap- E pellauit, vt acta eius, quæ à diuersis scripta sunt, testantur. At de fide violata, ne verbum quidem fecisse legitur. Similiter Hieronymus Pragensis, qui aliquot diebus post Hussium exustus est, publicè quidem testabatur Hussium virum bonum, iustum, sanctum, & tali morte indignum; sed contra fidem datam aliquid passum esse, nunquam meminit. Denique Bohemi Nobiles, qui impensè fauebant Hussio, & eius dogmata tuebantur; cum postea ad Concilium Basileense, oblato saluo conductu, vocati essent; missa insigni legatione comparuerunt. Quis credat hoc facturos fuisse, si de fide Hussio violata, Catholicos suspectos habuissent.

6. Possum idem confirmare ex Luthero, qui particularem articulum scripsit de Ioanne Hussio, à Leone X.

inter cæteros damnatum? in quo, tametsi mirificè laudet Hussium à sanctitate & doctrina, nihil tamen attingit de saluo conductu violato. Ex his omnibus ita concludo; si vel Imperator Catholicus, vel Patres Concilij Constantiensis contra fidem publicam egissent, aliquis saltem ex aduersarijs hoc probrum illis obiecisset. Atqui nec Hussius ipse, nec Hieronymus Pragensis, nec Bohemi Nobiles, nec Lutherus, qui omnes fecerunt hostes Catholicorum, quicquam illis obiecit. Ergo euidens signum est, nihil tale accidisse. Quid hic respondes Batane?

7. De Hussio satis. *Alterum* exemplum est de Hieronymo Pragensi, quem etiam ais contra fidem datam combustum esse. Sed audi paulisper. Consulamus historias. Ex iis hæc certa sunt. Primò, Hieronymum non accepisse saluum conductum ab Imperatore Sigismundo. Ita Cochleus lib. 2. historiæ Hussitarum, Molanus lib. 3. de fide hæreticis seruanda cap. 2. & alij. Secundò, citatum tamen esse à Concilio Constantiensi oblato saluo conductu, cum hac expressa clausula; *salua semper iustitia*, vt habetur in eodem Concilio, Sess. 6. & passim apud alios authores. Tertiò, citatum comparuisse, disputasse, conuictum esse, hæresim abiurasse. Patet ex eodem Concilio Sess. 19. vbi ponitur formula abiurationis. Quartò, in hæresim relapsum esse fugisse, reductum esse, exustum esse, ibidem Sess. 21. & apud Cochleum, Molanum, Campianum, & alios. Hinc concludo, non esse illi fidem violatam. Primò, quia datus est illi saluus conductus cum hac clausula, *salua semper iustitia*. Secundò, quia per fugam expirauit saluus conductus. Tertiò, quia in hæresim, quam abiurauerat relapsus est. Hæc tu Batane, omnia dissimulas.

8. *Tertium* exemplum est de Archiducibus Austriæ, quos ais contra pacta conuenta & iurata, Missam restituisse, & eiectis Euangelicis, id est, Lutheranis & Caluinistis, Iesuitas admisisse. Sic enim ais in priori tuo libello, *in Gallia, Missa Romana per omnes omnium vrbes & pagos remissa & restituta est; quod & per Hungariæ & Poloniæ regna etiam contra pacta & conuenta & iurata, à pace inita, tentatum fuit: in Austria verò superiore, cum tali successu, vt Archiduces pro Baronibus, Nobilibus & aliis subditis Euangelicis obedientibus, qui expulsi sunt, Iesuitas & Nuncios Romanos receperint.* Posui verba tua, vt intelligeres tui immemorem fuisse, quando in posteriori libello scripsisti, me illam particulam, *iurata* falsò addidisse. Non addidi falsò, sed ex tuo libello transcripsi. Sed ad rē. Vnde scis, Archiduces & Austriæ contra pacta iurata id fecisse? Hic hæres & tergiuersaris. Hoc tandem responsi das, nobis Iesuitis satis constare de hac perfidia: nec opus esse, vt à te instruamur. Sed si hoc satis est, simili modo dicam te millies contra datam fidem egisse. Si quæras, vnde sciam? Eludam simili responso, tibi ipsi satis constare de tua perfidia, nec opus esse, & à me instituaris. Quanquam adhuc dispar ratio est. Nam tu cùm homo priuatus sis, audes Archiducibus, qui ex Imperatoria familia sunt, tale probrum, sine teste, publico scripto obiicere? Et quidem in ipso Imperio, vbi illi domestici sunt, tu extraneus & peregrinus? Sed hic Caluinistarum mos & morbus est.

ANNOTATIO.

Hic agitur potissimùm de Ioanne Hussio & Hieronymo Pragensi. Tu planè de illis sile. Et prudenter; quia vides te nihil effecturum. Interim, more tuo, debaccharis in Iesuitas, eosque appellas *impios, regicidas, proditores, venefices, incendiarios, calumniatores, perfidos, rebelles progeniem viperarum.* Nimirum, Ergo vicit Batauus.

EPILOGVS.

1. OStendi hactenus, quid de tuis libellis sentiendum sit, Batane. Et vt compendio repetam, quæ dicta sunt, de his punctis acculari potes. 1. Quod suspecta te reddas; quia tui nominis te putet. 2. Quod instar litigantis mulierculæ, vbique iracundè te geras. 3. Quod multis conuitijs oneres Regem Hispaniæ, Archiduces Austriæ, & alios Catholicos Principes. 4. Quod petulantissimè debaccheris in Pontificem & Iesuitas. 5. Quòd multum verborum habeas, parum rei, in quo genere imitaris forenses rabulas, quorum dux esse potes. 6. Quòd falsò alleges Canones & authores, quos nunquam legisti. 7. Quòd dixeris, in tribus Conciliis, Tridentino, Constantiensi & Lateranensi, expressè definitum esse, quòd fides hæreticis seruanda non sit: Et hoc nunquam probare potueris: & quod amplius est, in vltimo libello, totum hoc punctum penè dissimulaueris. Hæc & similia. Batane, si emendes, non tuæ solùm, sed & omnium Batauorum famæ & existimationi consules, qui vnius ob culpam, omnes in suspicionem veniunt. Et tamen inter illos multi viri boni sunt.

2. Illud præterea à te peto, si posthac in me scripturus es, vt libelli tui palam prodeant in lucem, cum nomine authoris, Typographi & loci. Sic enim maiori confidentia tecum agam: & vterque totius orbis Christiani arbitrio subiacebit. Et sanè videmini causæ vestræ diffidere, quando suppresso nomine, clam spargitis libellos vestros inter eiusdem tantùm factionis homines: & accuratè cauetis, ne in manus Catholicorum deueniant. Idem faciunt Nouatores Angli, qui iam aliquot opuscula dicuntur in me scripsisse, quæ nec vidi hactenus, nec videre potui. Nimirum metuunt, ne si id lucem veniant, ipsorum opera arguantur, quia mala sunt.

OPVSCVLVM V.

DISSIDIVM ANGLICANVM DE PRIMATV REGIS,

Ad Catholicos in Anglia.

SAluete Illustrissimi Domini, inuictissimi Athletæ. Ad vos venio, interpellandi causa. Si molestum non est, audite me paucis, non diu vos tenebo. Ante biennium scripsi duos libellos de Primatu Regio: Alterum contra Apologiam & Monitoriam Præfationem Serenissimi & Potentissimi Iacobi, Magnæ Britanniæ Regis: Alterum contra Turturam Torti, seu, contra Sacellanum Regis. Ægrè hoc tulerunt Academici vestri & confestim, in causa Regia, bellum mihi indixerunt. Hi præsertim, Guillelmus Tooker, Richardus

Digitized by

Richardus Thomſonius, Robertus Burhillus, Henricus Salcolbrigienſis. Nec defugio. Quin multa ſunt, quæ me reddant alacriorem. Primum, cauſa æquitas: Tum, veſtra fides & conſtantia. Denique, Aduerſariorum inter ſe diſſidia, & inteſtinæ diſſenſiones. De cauſa, quam defenſurus ſum, æquitate, quid attinet, dicere? Pugnaturus ſum pro Eccleſia Chriſti, pro honore & obedientia Præſulum, pro Maiorum exemplo & conſuetudine. Et hic, quenquam extimeſcam? Iam, veſtra fides & conſtantia, quam quotidiani carceres, vincula, ſupplicia, mortes pro Chriſto obitæ, toti orbi teſtatiſſimam faciunt, cui torporem non excutiat? cui calcar & animum non addat? Verè de vobis vſurpare poſſum illud ex Apoſtolo: Spectaculum factis eſtis Deo, Angelis & hominibus. *Deo, qui intuetur veſtra certamina: qui vires ſuppeditat ad victoriam, & coronam præparat ad triumphum. Angelis, qui miranturs, vos in carne fragili potentiſſimos inferorum Principatus non formidare: & ſimul gaudent, tam gloriosos pugiles, ſuæ cuſtodiæ commiſſos eſſe. Hominibus, qui in totoorbe diffuſi, veſtro exemplo, veſtra virtute & patientia, ad ſimilia certamina, pro Chriſto ſubeunda, vehementer accenduntur. Porrò, diſſidia Aduerſariorum inter ſe tanta ſunt, tamque diſtractæ ac diſſipatæ eorum vires vt magnopere metuendos eſſe non putem. Si neſcitis, hunc Libellum vobis offero dedicoque, in quo, quibus in capitibus ipſi diſſentiant, ſigillatim explicatum eſt. Eum, ſi vacat, legite, & bene de euentu ſperate. Interea ad pugnam me parabo: & cùm tempus aduenerit, ſpectatores vos eſſe cupio. Valete, & meam interpellationem æqui bonique conſulite.*

DISSIDIVM ANGLICANVM,

De

PRIMATV REGIO.

PRIMATVS Regius in Eccleſia Anglicana, res noua eſt. Ortũ habuit ſub Henrico Octauo, floruit ſub Edouardo Sexto & Eliſabetha: nunc ſub Iacobo, tot diſſidiis domeſticis laceratur & diſcerpitur, vt diu ſtare non poſſit. Rectè Chriſtus in Euangelio: *Omne regnum in ſe diuiſum, deſolabitur.* Porrò, quæ & quanta ſint illa diſſidia; in his paucis quæſtionibus demonſtratum eſt.

I. An Rex Angliæ habeat aliquem Primatum in Eccleſia?
II. An Primatus ille ſit Eccleſiaſticus & ſpiritualis?
III. An Rex ab eo Primatu poſſit vocari Primas Eccleſiæ?
IV. An ab eodem vocari poſſit ſupremum caput Eccleſiæ?
V. An Primatus ille conſiſtat in aliqua poteſtate, vel iuriſdictione Eccleſiaſtica?
VI. An Rex, ratione ſui Primatus poſſit indicere Concilia & iniis præſidere?
VII. An poſſit leges Eccleſiaſticas condere?
VIII. An beneficia Eccleſiaſtica conferre?
IX. An Epiſcopos creare & deponere?
X. An contumaces excommunicare?
XI. An iudicem controuerſiarum agere?
XII. Vnde Rex habeat ſuum Primatum?
XIII. An ſubditos poſſit cogere ad iuramentum Primatus?

In his quæſtionibus extremè diſſentiunt Aduerſarij. Sunt autem hi ferè: Sacellanus *in Tortura Torti.* Guilielmus Tooker Decanus Lichefeldenſis *in Duello, ſeu ſingulari certamine cum Martino Becano.* Richardus Tompſonius *in Elencho refutationis Torturæ Torti.* Robertus Burhillus *in reſponſione pro Tortura Torti.* Hericus Salcolbrigienſis *in refutatione examinis Becanici.* Præter hos citabo etiam Nicolaum Sandærum *de ſchiſmate Anglicano*, Genebrardum *in Chronologia*, Polydorum Virgilium *in hiſtoria Anglicana.* Auguſtum Thuanum *in libris hiſtoriarum ſui temporis*, Caluinum *in Commentario ſupra Prophetam Amos.* Et ſi qui alij ſint.

QVÆSTIO I.

An Rex Angliæ habeat aliquem Primatum in Eccleſia?

1. PRimum diſſidium eſt de nomine *Primatus.* Pleriſque admittunt hoc nomen. At Richardus Thomſonius malit *Suprematum* quàm *Primatum* appellare. Ratio ipſius eſt, quia Primatus ſignificat poteſtatem eiuſdem ordinis: at Rex in Eccleſia Anglicana non habet poteſtatem eiuſdem ordinis cum Epiſcopis & Paſtoribus, ſed altioris ac diuerſi ordinis. Ergo non habet Primatum, ſed Suprematum. Verba Thomſonij p. 33. ſunt hæc: *Nos in Anglico noſtro idiomate bellius res longe ſumus, quam per inopiam Latini ſermonis nobis Latine eſſe licuit. Non enim dicimus*, The Kings Primacie, *Regis Primatum, ſed*, The Kings Supremacie, *Regis Suprematum. Quo vocabulo nos quoque deinceps vtemur. Multum enim differunt* Primatus & Suprematus. *Illud enim poteſtatem eiuſdem ordinis videtur ſignificare, hoc non item.*

2. Hinc duo colligimus: *Vnum eſt*, omnes Angelos, qui vtuntur nomine Primatus, vel errare, vel impropriè loqui, ſi Thomſonio credimus. Nam ſi propriè ſignificet poteſtatem eiuſdem ordinis, planè ſentiunt, Regem habere poteſtatem eiuſdem ordinis cum Epiſcopis & Prælatis Eccleſiæ. At hic, iuxta Thomſonium, error eſt. Vel igitur errant, vel impropriè loquuntur.

3. *Alterum eſt*, de re ſignificata coniecturam ſumi poſſe ex voce ſignificante. Vox *Suprematus*, noua, nuper inuenta eſt; incognita antiquis Patribus, inuſitata in Scripturis, orbi Chriſtiano inaudita. Quid porrò ſignificat? Supremam poteſtatem Regis in Eccleſia. Et hæc igitur noua eſt. Sanè, ſi antiqui Patres, tam Latini, quàm Græci, agnouiſſent hanc poteſtatem, reperiſſent aliquod ſaltem vocabulum, quo eam propriè expreſſiſſent. Id verò à nemine factum eſt.

A

Qvæstio II.

An Primatus ille, quem Rex habet in Ecclesia sit Ecclesiasticus & spiritualis?

1. HOc alterum dissidium est. Sub Henrico & Edouardo semper appellatus est Primatus Ecclesiasticus & spiritualis, vt patet ex Sandero, qui sic habet: *Caluinus Henrici Primatũ Ecclesiasticum oppugnauit.* Item: *Episcopus Roffensis, quod Henrici Primatum Ecclesiasticum nollet confiteri, ad mortem producitur.* Item: *Multi in custodiis propter negatum Ecclesiasticum Regis Primatum detenti.* Item: *Henricus mandauit, vt filius in fide Catholica educaretur, excepto Primatus Ecclesiastici titulo, quem ei reliquit.* Item: *Stephanus Vintonensis, Edmundus Londinensis, Cuthbertus Dunelmensis, Nicolaus Vigornensis, & Dauid Cicestrensis Episcopi, timidè restituerunt pueri Regis Primatui spirituali; imò simpliciter subscripserunt.* B

2. Sub Maria, quæ Edouardo fratri successit, sublatus est hic titulus in Comitiis Londinensibus, vt testatur Iacobus Thuanus lib. 9. historiarum sui temporis, his verbis: *Antiquatum in iisdem Comitiis, Primatus Ecclesiastici titulus.* At sub Elisabetha iterum restitutus C est, vt refert idem author lib. 15.

3. Hoc tempore, sub Iacobo, in controuersiam vocatur. Aliqui non audẽt appellare Primatum Ecclesiasticum & spiritualem. sed Primatum quoad Ecclesiastica & spiritalia. Inter quos est Sacellanus Regis in Tortura Torti, pag. 90. vbi sic habet: *Neque verò quoad spiritalia, alium nos Regi Primatum tribuimus, neque quoad temporalia, alium Pontifici detrahimus, quam debemus. Prior ille Regibus omni iure, posterior hic Pontifici, nullo iure debetur.* Ego, cùm primùm legerem hæc verba Sacellani, putabam illum pro eodem vsurpare hæc duo, *Primatus spiritualis*, & *Primatus quoad spiritalia.* Et similiter hæc duo, *Primatus temporalis*, & *Primatus quoad temporalia.* At defensores & interpretes Sacellani, Thomsonius & Burhillus, aliter sentiunt. Sic enim de hac re scribit Burhillus, pag. 55. *Non dicit* (Sacellanus) *Primatum spiritualem, sed Primatum quoad spiritualia, deberi Regibus omni iure.* Et pag. 133. in fine: *Et si enim Regi tribuimus Primatum in Ecclesiam, non tamen Primatum spiritualem aut Ecclesiasticum ei tribuimus, sed potius Primatum quoad res & personas spirituales & Ecclesiasticas.* Et Thomsonius pag. 31. *Non dixit* (Sacellanus) *Primatum Ecclesiasticum aut spiritualem, quasi formaliter intelligat; sed quoad spiritualia, id est, obiectiuè & materialiter,* quo se ipse idem author, pag. 95. ait: *Diximus Regem gubernare quidem Ecclesiastica, sed non Ecclesiasticè.* D

4. Igitur, si quæras in Anglia, an Rex habeat Primatum ecclesiasticum, nec ne? Respondebitur hoc modo. Henricus, Edouardus & Elisabetha habuerunt Primatum ecclesiasticum; Iacobus non habet ecclesiasticum, sed solum quoad ecclesiastica. ergo ne minus hic habet, quam illi habuerunt? Sic apparet. ergo ne tam breui interuallo occisus & imminutus est Primatus Regis in Anglia? Ita aiunt. ergone prope interitum est? Non dubito. Quid causæ? Audi ex trinio: *Quod citò fit, cito perit*: Audi ex sacro codice: *Si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissoluetur,* Actor. 5. 38. E

Qvæstio III.

An Rex ab hoc Primatu possit vocari Primas Ecclesiæ?

1. HEnricus Salcolbrigiensis simpliciter affirmat. Sic enim scribit pag. 140. *Dico Regem Angliæ, Ecclesiæ Anglicanæ Primatum esse.* Imò, tam certum ac indubitatum hoc esse vult, vt putet peccare contra publicam professionem Anglicanam, qui id neget. Nam pag. 177. sic habet: *Anglia Regem, Anglicanæ Ecclesiæ Primatem esse, in Professione publica Anglicanæ veritatis sacris litteris nixa ponitur.*

2. Tooxerus & Burhillus simpliciter negant. Sic enim habet Tooxerus pag. 3. *Olere autem malitiam, ac clamitare audaciam tuam illud videtur, cum Regem caput Ecclesiæ, Primatémque confingas.* Et Burhillus pag. 133. *Nec Primatem quidem omninò Regem nostrum dicimus, multo vero minus Primatem Ecclesiasticum.*

3. Hinc formo duplex argumentum: *Alterum* ex Tookero, in hunc modum: Qui dicit, Regem esse Primatem ecclesiæ, audax & malitiosus est. At Henricus Salcolbrigensis dicit Regem esse Primatem ecclesiæ. ergo audax & malitiosus est. *Alterum* ex Henrico, hoc modo: Qui negat Regem esse Primatem ecclesiæ, peccat contra publicam professionem veritatis in Anglia receptæ. At Tooxerus negat, Regem esse Primatem ecclesiæ. ergo peccat contra publicam professionem veritatis in Anglia receptæ. Nimirum, sic mulus mulum scabit.

4. Sed queri potest, vter rectius sentiat in hac re, Salcolbrigiensis, qui affirmat, Regem esse Primatem ecclesiæ, an Tooxerus, qui negat? Hæc lis pendet ex alia quæstione, an scilicet hæc duo nomina, *Primas & Primatus*, sint necessariò connexa seu coniugata? Salcolbrigiensis putat, necessariò connexa esse. Igitur, quia semel dixit, Regem habere Primatum ecclesiæ, consequenter affirmat, Regem esse Primatem ecclesiæ. Valet enim apud ipsum hoc argumentum à coniugatis: *Rex habet Primatum. ergo: Rex Primas est.* Sicut & istud: *Sacellanus habet Episcopatum. Ergo Episcopus est.*

5. Tooxerus contra sentit. Nam pagina 6. disertè ait, Regem habere quidem Primatum ecclesiæ, non tamen esse Primatem Ecclesiæ. Et è contrario, Archiepiscopum Cantuariensem non habere Primatum Ecclesiæ, sed tamen esse Primatem Ecclesiæ. Igitur negat duas consequentias à coniugatis. 1. *Rex habet Primatum. Ergo Primas est.* 2. *Archiepiscopus est Primas. Ergo Primatum habet.* Forte & has negaret. 1. *Sacellanus habet Episcopatum. Ergo Episcopus est.* 2. *Tookerus Decanus est. Ergo Decanatum habet.*

Qvæstio IIII.

An Rex à suo Primatu possit vocari supremum Caput Ecclesiæ?

1 HIc titulus primùm vsurpari cœpit ab Henrico Octauo, vt testantur passim authores, tam aduersarij, quàm nostri. Sic enim scribit Iacobus Thuanus lib. 1. historiarum sui temporis: *Henricus, post diuortium, se caput Ecclesiæ constituit.* Et Polydorus Virgilius lib. 27. historiæ Anglicanæ: *Interea*, post diuor-

tium, *habetur Concilium Londini, in quo Ecclesia Anglicana formam potestatis, nullis ante temporibus visam induit. Henricus enim Rex, Caput ipsius Ecclesiæ constituitur.* Et Genebardus lib. 4. Chronologiæ: *Henricus anno 1534. in publicis Comitiis, se caput Ecclesiæ Anglicanæ appellavit.* Et Nicolaus Sand. in schismate Anglicano: *Ex quæ dicendi formula primam occasionem sumptam aiunt, vt Rex supremum caput Ecclesiæ Anglicanæ diceretur.* Item: *Properabantur eis nova Comitiorum decreta, & iubebantur iusiurando affirmare, Regem supremum Ecclesiæ esse caput.* Et Calvinus in c. 7. Amos Prophetæ: *Qui tantopere extulerunt Henricum Regem Angliæ, certe fuerunt homines inconsiderati. Dederunt enim illi summam rerum omnium potestatem, & hoc ne graviter semper vulneravit. Erant enim blasphemi, cum vocarent eum summum caput Ecclesiæ sub Christo.*

2. Eodem titulo vsus est Edouardus Henrici filius & successor, vt patet ex Rescripto illius ad Thomam Crammerum, Archiepiscopum Cantuariensem, quod sic incipit: *Edouardus, Dei gratia, Angliæ, Franciæ, & Hybernia Rex, supremum in terris Ecclesiæ Anglicanæ & Hybernicæ, tam in causis spiritualibus, quàm temporalibus, Caput, Reverendo Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo salutem.* Eundem titulum tribuit illi Crammerus in Rescripto ad Episcopos sibi subiectos, sic habet: *Thomas, permissione divina, Cantuariensis Archiepiscopus, perillustrissimum in Christo Principem Edouardum Regem Sextum, supremum in terris Caput Ecclesiæ Anglicanæ & Hybernicæ, sufficienter & legitimè authorisatus, tibi Edmundo Londinensi Episcopo, & omnibus fratribus Coepiscopis, vice & nomine Regiæ Maiestatis, quibus in hac parte fungimur, mandamus, vt imagines ex Ecclesiis, cuiusque Diœcesis, tollantur.* Et Nicolaus Sanderus in schismate Anglicano: *Quam primum visum est Henrici Octavi mortem divulgare, statim Edouardus Henrici filius, nonum ætatis annum agens, Rex Angliæ proclamatur, & summum Ecclesiæ Anglicanæ in terris Caput, proximè secundum Christum constituitur.*

3. Elisabetha, tametsi fœmina esset, non tamen putavit, inferiorem se esse patre & fratre, in hac re. Itaque & ipsa supremum ecclesiæ Anglicanæ Caput appellata est. Sic enim de ea scribit Iacobus Thuanus lib. 15. Historiarum sui temporis: *Elisabetha, retepto à patre & fratre titulo, Ecclesiæ caput per Angliam capit appellari.*

4. At hoc tempore, sub Iacobo, periclinatur hic titulus. Admittit quidem illum Sacellanus in Tortura Torti: sed Tooxerus & Burhillus repudiant. Verba Tooxeri, quæ paulò ante citavi, sunt hæc: *Olere autem adulam, & clamitare audaciam tuam videtur illud, cum Regem Caput Ecclesiæ Primatemque confingas.* Similiter Burhillus, pag. 133. reprehendit quendam, tanquam *Petulcum, & Audaculum*, quod dixisset, Regem esse *Caput, pastorem & Primatem Episcoporum.*

5. In hoc dissidio, quid agat Rex? Si admittit titulum *supremi Capitis Ecclesiæ in Anglia*, mutilabunt Tooxerus & Burhillus: si respuit, quid dicet Sacellanus? Forte sopiri hæc lis poterit, si Rex, vt Sacellano dedit Episcopatum Eliensem, ita Tooxero & Burhillo duos similes largiatur. Tunc facilè, ne ingrati videantur, concedent Regi hunc titulum, & multo ampliorem.

QVÆSTIO V.

An Primatus Regis consistat in aliqua potestate vel iurisdictione Ecclesiastica?

1. HIc magnum inter Anglos dissidium est. Nec facile intelligitur, nisi præmissa distinctione. Igitur potestas Ecclesiastica triplex est, vt docent Theologi. Vna ordinis, altera iurisdictionis interioris, tertia iurisdictionis exterioris. Ad primam spectat, Sacramenta conficere & ministrare: ad secundam, regere Ecclesiam in foro conscientiæ: ad tertiam regere eandem in foro externo. Certum est, Regem, ratione Primatus, non habere potestatem ordinis. Hoc fatetur Tooxerus pag. 14. cum ait: *Reges non habent potestatem administrandi Sacramenta.* Certum quoque, non habere iurisdictionem fori conscientiæ. Et hoc fatetur, pag. 63. *Omnis*, inquit, *iurisdictio in foro interiori, Sacerdotum est, nulla Regum.*

2. Tota controversia est, an habeat Rex iurisdictionem Ecclesiasticam in foro exteriori. Hic litigant Angli. Aliqui affirmant, alij negant, alij distinguunt. Affirmat Tooxerus pag. 305. his verbis: *Qui habet plenissimam & amplissimam iurisdictionem in foro exteriore, potest eandem dare & auferre. Rex eam habet. Ergo potest eandem dare & auferre. Totum hoc liquet ex veteri & nouo Testamento.* Et Henricus Salcolbrigiensis, p. 140. *Reges sacro oleo uncti; capaces sunt iurisdictionis spiritualis.* Et ibidem ex legibus Anglicanis: *Rex est persona mixta, vt pote, qui Ecclesiasticam & temporalem iurisdictionem habet, & quidem supremam.* Et pag. 144. *Per leges Ecclesiasticas in hoc regno approbatas, vnus Sacerdos duo beneficia habere non potest, nec Bastardus sacris initiari. Verum Rex Ecclesiasticæ potestatis & iurisdictione, quam habet, in vtroque dispensare potest.*

3. Negant Thomsonius & Burhillus, et quidem Thomsonius pag. 80. sic scribit: *Primatus Ecclesiæ non est definiendus per iurisdictionem Ecclesiasticam, sed per gubernationem supremam.* Et pag. 95. *Dicimus Regem gubernare quidem Ecclesiastica, sed non Ecclesiasticè*, quia scilicet non habet iurisdictionem ecclesiasticam, sed duntaxat temporalem. Burhillus verò, pag. 234. cõcedit hanc propositionem negatiuam: *Rex nullam habet iurisdictionem Ecclesiasticam, nec in foro interiori, nec in exteriori.*

4. Distinguit Episcopus Eliensis, apud Tooxerum p. 305. his verbis: *Habet Rex omnem iurisdictionem spiritualem in foro exteriori, exceptis quibusdam cẽsuris.* Igitur ad hanc quæstionem, an Rex, quatenus est Primas seu caput Ecclesiæ habeat aliquam iurisdictionem Ecclesiasticam seu spiritualem fori exterioris, sic respondendum est. Primò, cum Tockero & Salcolbrigiensi: *Habet amplissimam, plenissimam, supremam.* Secundò, cum Episcopo Eliensi: *Habet aliquam, non omnem.* Tertiò, cum Burhillo & Tomsonio. *Nullam, nullam penitus habet.*

QVÆSTIO VI.

An Rex propria authoritate possit Synodos inducere?

1. SEquitur dissidium de officiis Primatus Regij. Sunt autem sex officia, de quibus disputari potest. Primum, Indictio Synodorum. Secundum, sanctio legum Ecclesiasticarum. Tertium, collatio be-

neficiorum. Quartum, creatio & depositio Episcoporum. Quintum, excommunicatio. Sextum, controuersiarum decisio. Est ergo quæstio, an hæc officia pertineant ad Primatum Regis? Dicam de singulis ordine.

2. Primò quæritur, An Rex, ratione sui Primatus, possit propria authoritate conuocare Synodos, & in iis præsidere? Hoc certò persuasum fuit tẽpore Henrici, Edouardi, & Elisabethæ. Nam sub Iacobo controuertitur. Affirmat Salcolbrigiensis, p. 121. his verbis: *Christiani principes in regnis suis cum laude propria authoritate Synodos conuocarunt. Constitutiones condiderunt, causas audierunt & cognouerunt.* Et p. 146. *Rex Angliæ potest Synodos indicere omnium Ordinum œcumenicas, & in iisdem præsidere.* Et p. 155 *Reges Angliæ suprema, ea authoritate, de iure, Synodos conuocarunt.*

3. Tooxerus in hoc puncto varius est, & nunc sibi ipsi, nunc aliis contradicit. Hoc patet ex variis eius testimoniis. *Primum* habetur, pag. 37. vbi sic ait: *A quibus magis æquum est indici Concilia, quam ab illis, penes quos semper fuit authoritas ea congregandi? Cum autem communiter triplex poni soleat Concilium, Generale, Prouinciale, & Diœcesanum, Concilium generale solius Papæ iussu celebrari voluit. Sed neque illud, nisi ab Imperatoribus & Regibus simul consentientibus hodie indici debet: Prouinciale à Metropolitano, cum suis suffraganeis: Diœcesanum ab Episcopo, cum Curatis, Rectoribus & Clericis Diœceseos.* Ex hoc testimonio colligitur, Regem Angliæ nullum Concilium propria authoritate posse indicere. Non Generale, quia hoc pertinet ad communem consensum Regum & Imperatorum. Nec Prouinciale quia hoc pertinet ad Metropolitanum. Nec Diœcesanum, quia hoc pertinet ad Episcopum. Quid ergo reliquum est? Regi?

4. *Alterum* habetur pag. 41. his verbis: *Abunde liquet ex Conciliis ipsis & historia Ecclesiastica, Prouincialia Concilia & Nationalia ab Imperatoribus ac Regibus fuisse congregata.* Hoc planè pugnat cum præcedente. Ibi asseritur, Concilia Prouincialia indici à Metropolitanis: hic, à Regibus & Imperatoribus. Ibi, distinguitur triplex tantum Concilium, *Generale, Prouinciale, Diœcesanum*: hic additur quartum, *Nationale.*

5. *Tertium* habetur pag. 42. vbi proponit hanc quæstionem: *Quo igitur iure tantam sibi potestatem arrogat Pontifex solus? Num diuino?* Et paulò post subdit: *Erat Apostolorum omnium, non vnius tantummodo, & indicere Concilium, & statuere cum verborum solemnitate; Visum est Spiritui sancto, & nobis.* Quasi dicat; Iure diuino, non solus Petrus, sed omnes Apostoli, pari potestate, indixerunt Concilium Hierosolymitanum, & sanciuerunt legem de sanguine & suffocato: Ergo similiter, iure diuino, non solus Pontifex, sed omnes Episcopi, pari potestate, debent indicere Concilium, & sancire leges Ecclesiasticas. Sanè, si ita est, omnino sequitur, potestatem indicendi Concilia, non ad Reges & Principes sæculares: sed ad Apostolos & eorum successores, iure diuino pertinere.

6. *Quartum* habetur, pag. 63. vbi ait: *Mixtum autem ius & resultans ex vtroque, & iure Regio & Episcopali, est legum sanctio, & Synodorum indictio, & præsidendi in iis prærogatiua, & controuersiarum decisio, aliorúmque actuum, qui his similimi sunt, exercitium: quæ fere ab origine Primatus Regij descendunt, & communicantur Sacerdotibus.* Hoc iterum pugnat cum præcedente. Ibi dicitur, indictionem Synodorum, iure diuino, ad Apostolos pertinere. Hinc dicitur primariò pertinere ad Reges, & ab illis ad episcopos deriuari. Hæc non cohærent.

QVÆSTIO VII.

An Rex possit leges Ecclesiasticas condere?

1. CONstat, Henricum VIII. tum per se, tum per Vicarium suum generalem, id fecisse. De Henrico sic scribit Sanderus in schismate Anglicano: *His diebus, vigilantissimus hic Ecclesiæ Pastor Henricus, quo in posterum sciretur, qua cui vi ritu nuptiæ essent; legem ediderat perpetuam de nuptiis, Comitiorum etiam authoritate firmatam, qua statuebatur, vt si quæ personæ in Leuitico non prohibitæ, solo consensu, per verba de præsenti, matrimonium, nulla carnis copula subsecuta, contraxerint, ea vero deinde postea, vel earum altera, nuptiis cum altera personæ in Leuitico non prohibita contractis, carnali copula eadem consummauerint, hæ posteriores, quas firmasset copula, non priores illæ quas solus consensus statuisset, ratæ atque legitimæ haberentur: adeo, vt cum diuortij gentium fuisset regula, Nuptias non concubitus, sed consensus facit: iam deinceps Henrici regula esse cœperit.* Nuptias non consensus, sed concubitus facit. *Et tamen ipse legislator, contra suam ipsius regulam, vxorem Annam Cliuensem, cuius nuptias, non solo consensu sed septem etiam mensium concubitu firmauerat, eo solum prætextu reiicit, ipsáque viuente aliam superinduxit, quod alteri nescio cui, consensum antea præbuisse fingeretur. Huius ergo legis tam opere postea puduit ipsos Protestantes, vt mortuo Henrico, eam ipsi reuocauerint, atque irritam fecerint.*

2. De vicario autem generali, sic habet: *Septembri mense, authoritate sua Vicaria, Canones quosdam Ecclesiasticos, quos Iniunctiones vocabat, sigillo Vicariatus sui munitos, Archiepiscopis Episcopis, Abbatibus, & reliquo Clero præscripsit, in quibus, præter cætera, iubebantur Parochi sub grauissimis pœnis vt orationem Dominicam cum salutatione Angelica, Symbolum item fidei, & decem Decalogi præcepta aliáque huiusmodi, Anglicè in posterum in Ecclesiis docerẽt.*

3. Angli, qui hoc tempore scribunt de Primatu Regio, non consentiunt in hoc puncto. Nam aliqui dicũt sanctionem legum ecclesiasticarũ, iure diuino, pertinere ad Episcopos; alij ad Reges & Imperatores. Priorem partem docet Tooxerus, p. 42. vti ait, Apostolos in Concilio Hierosolymitano sanciuisse hanc legem Ecclesiasticam: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis nihil vltra imponere vobis oneris, nisi hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato.* Et hoc fecisse eos iure diuino. Posteriorem docet Thomsonius, p. 80. vbi dicit, Episcopos & Concilia non posse condere vllam legem Ecclesiasticam, quæ habeat vim legis; nisi accedente authoritate Regis vel Imperatoris. Verba eius sunt hæc: *Decreta Conciliorum & Patrum Ecclesiasticis censuris & vinculis tantum fretis essent, nisi legum vim Cæsarea aura ipsis afflasset.*

4. Hic iam patet dissidium. Nam illa lex Ecclesiastica, quam Apostoli condiderunt, habuit sine dubio vim legis. Hoc enim colligitur ex illis verbis: *Visum est, nihil vltra imponere vobis oneris, nisi hæc necessaria.* Hanc autem vim non habuit ab afflatu auræ Cæsareæ, quia neque Tiberius, neque Pilatus, neque Herodes, neque vllus alius Princeps sæcularis, qui tunc vixerit afflauit illi vim legis: sed habuit ab ipsis Apostolis. Ipsi enim authoritate & potestate Apostolica, quam à Christo acceperant, legem illam sanxerunt & promulgarunt. Eandem potestatem nunc habent Episcopi, non Reges aut Imperatores.

QVÆSTIO VIII.

An Rex propria authoritate possit conferre beneficia Ecclesiastica.

1. AFfirmat Henricus Salcolbrigiensis, pag. 121. his verbis: *Christiani Principes in suis regnis cum laude, propria authoritate, beneficia contulerunt.* Et pag. 150. *Audin Jesuita, non modò collationes beneficiorum ad Anglia Reges spectare, sed ad eosdem illos spectare, vti Ecclesia Anglicana Primates vel supremos Ordinarios?* Et pag. 142. *Rex ratione suprema sue Ecclesiastica iurisdictionis, presentabit ad liberas Capellas.*

2. Negat Tooxerus, pag. 36. vbi de Regibus Angliæ sic ioquitur: *Beneficia autem curata, vel non curata, non conferunt omninò in quempiam, maiora minoraue: multò minus dignitates Ecclesiasticas, sive Episcopatus, sive Archiepiscopatus, per vniuersum ambitum regni sui. Eorum certe collatio vel institutio est, quorum est destitutio, id est, Episcoporum comprouinc. alium. qui potestatem habent personas ipsas sacrandi. Hoc habet iuris Regia Maiestas, quod minor & subordinata potestas habet ius, inquam, nominandi & presentandi apud eos.*

3. En triplex dissidium inter hos duos authores, & quidem in re quotidiana & vulgari. Primum est; Henricus dicit, collationem beneficiorum spectare ad Reges Angliæ, quatenus sunt Primates Ecclesiæ Anglicanę: Tooxerus contra, non ad Reges, sed ad Episcopos pertinere. Alterum: Henricus dicit, Reges propria authoritate sæpe contulisse beneficia: Tooxerus, nunquam conferre aut contulisse. Tertium; Henricus dicit, Reges, ratione supremæ iurisdictionis ecclesiasticæ, præsentare ad beneficia: Tooxerus, Reges in hac re non habere plus iuris, quàm subditos & inferiores. *Hoc*, inquit, *iuris habet Regia maiestas: quod minor & subordinata potestas habet.* Vtri credat Rex Iacobus, si pingue beneficium, aut Archiepiscopatus conferendus sit?

QVÆSTIO IX.

An Rex possit Episcopos creare & deponere?

1. AFfirmat Henricus Salcolbrigiensis, pag. 121. *Christiani*, inquit, *Principes in suis regnis, cum laude propria authoritate Episcopos crearunt & deposuerunt.* Et pag. 144. *Rex Angliæ Archidiacono Richmundiæ Episcopalem concessit iurisdictionem.* Et pag. 155. *Reges Angliæ, suprema sua authoritate, de iure atque cum laude omnium ordinum, Episcopos elegerunt, ac proinde deponere potuerunt.* Et pag. 167. *Constat Christianos Principes cum laude Episcopos elegisse & deposuisse etiam Romanos.*

2. Negat Tooxerus, loco citato. Ibi enim duo requirit, ad constituendum seu creandum Episcopum. 1. Consecrationem personæ. 2. Episcopatum. Addit, Regem neutrum præstare posse. Nec enim posse conferre illa beneficia, multo minus Episcopatum aut Archiepiscopatum: nec habere potestatem sacrandi personas. Vnde etiam alibi fatetur, tantum abesse, vt Rex Iacobus possit Episcopos creare & deponere, vt potius agnoscat se illorum alumnum & discipulum. Sic enim scribit pag. 311. *Serenissimus ac pientissimus Rex noster Iacobus non habet quicquam antiquius & honorificentius, quàm vt cum Valentiniano filium se Ecclesiæ profiteatur, & cum Theoderico Itali Rege, se alumnum Ecclesiæ, & discipulum Archiepiscoporum suorum & Episcoporum, libenter recognoscat.*

3. Hoc dissidium magni momenti est. Nam si Rex non potest creare seu constituere Episcopos, vt ait Tooxerus: planè sequitur, Thomam Cranmerum, qui à Rege creatus est Archiepiscopus Cantuariensis, non fuisse verum, sed falsum Episcopum: non Pastorem, sed prædonem: non per ostium intrasse in ouile ouium, sed aliunde ascendisse. Ex quo rursum tria sequuntur. I. Omnes alios Episcopos, qui postea, vel à Cranmero, vel à Rege creati sunt, fuisse similes Cranmero. II. Quidquid ab iis authoritate & iurisdictione Episcopali factum est, nullius roboris & momenti esse. III. Eosdem teneri ad restitutionem omnium prouentuum, quos ratione Episcopatuum acceperunt. Quid hic concilij capiendum? Videant Academici.

QVÆSTIO X.

An Rex possit subditos contumaces excommunicare?

1. HIc Angli redigunt Regem suum ad Communem ordinem: Et quæ prius illi concesserant; videntur hic reuocare. Aiunt, Regem non posse quenquam suorum subditorum excommunicare: posse tamen ab iis excommunicari, & ex Ecclesia Anglicana, cuius supremum caput est, expelli. Priorem partem tradit Tooxerus, pag. 15. his verbis: *Rex non habet potestatem distringendi gladium spiritualem, vel quempiam excommunicandi.* Et Sacellanus p. 132. *Nos Principi censuræ potestatem non facimus.* Et Thomlonius, p. 33. *Excommunicare nullo modo ad Suprematum Ecclesiæ pertinet.* Et pag. 84. *Omnes fatentur, Regem excommunicandi potestatem nullam habere.*

2. Posteriorem tradit Burhillus, pag. 137. cùm ait: *Quod Ambrosio licuit in Theodosium, idem & aliis in Regem simili de causa, liceat*, id est, sicut Ambrosio Episcopo licuit excommunicare Theodosium Imperatorem, ita & nostris Episcopis licet excommunicare Iacobum Regem, si similiter peccet. Et pag. 242. *Supremus Ecclesiæ gubernator*, nempe Rex, *potest esse ex Ecclesia.* Et pag. 267. *Rex, etsi iustissimè excommunicatus, non amittit Primatum.*

3. Non video, quomodo hæc cohærent cum iis, quæ hactenus tributa sunt Regi. Tributum illi est, quòd sit Primas, & supremum cap. Ecclesiæ Anglicanæ: quòd sit supra omnes personas, tam Ecclesiasticas, quàm laicas, in suo regno: quòd habeat supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem ecclesiasticam, non minus quàm politicam & temporalem. Et tamen cùm tantus sit, non potest quenquam suorum subditorum, nec laicum, nec Ecclesiasticum, quantumuis rebellem & contumacem, excommunicare? Imò cum tantus sit, potest à suis subditis excommunicari, & eici ex Ecclesia Anglicana, cuius supremum caput est? Non capio hoc mysterium.

4. Addam tria argumenta, quæ augebunt difficultatem. *Primum est*: Qui habet supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem Ecclesiasticam in suis

quo regno, poteſt exercere omnes actus, qui pertinent ad iuriſdictionem eccleſiaſticam illius regni; ſed Rex habet ſupremam, ampliſſimam & pleniſſimam iuriſdictionem Eccleſiaſticam in regno Angliæ, vt fatentur Tookerus & Salcolbrigienſis. Ergo poteſt exercere omnes actus pertinentes ad iuriſdictionem eccleſiaſticam regni Angliæ. Ergo etiam poteſt excommunicare. Nam excommunicatio, quæ per ſententiam fit, Eccleſiaſticæ iuriſdictionis actus eſt. Vel contra, ſi vis: Qui non poteſt exercere omnes actus eccleſiaſticæ iuriſdictionis in aliquo regno non habet ſupremam, ampliſſimam & pleniſſimam iuriſdictionem Eccleſiaſticam in illo regno; ſed Rex Angliæ non poteſt exercere omnes actus eccleſiaſticæ iuriſdictionis in ſuo regno, quia non poteſt quenquam excommunicare. Ergo non habet ſupremam, ampliſſimam & pleniſſimam iuriſdictionem Eccleſiaſticam in ſuo regno.

3. Alterum eſt: Qui alteri dat poteſtatem excommunicandi, is ſine dubio habet poteſtatem excommunicandi, quia nemo poteſt alteri dare, quod ipſe non habet: ſed Rex Angliæ dat epiſcopis poteſtatem excommunicandi. ergo ipſe habet poteſtatem excommunicandi. Minor probatur ex Tookero, p. 304. vbi fatetur, epiſcopos omnem iuriſdictionem eccleſiaſticam fori exterioris accipere à Rege. At poteſtas excommunicandi pertinet ad iuriſdictionem fori exterioris, vt expreſsè docet Sacellanus, p. 41. & Tookerus, p. 305. cùm ait: *Rex habet omnem iuriſdictionem ſpiritualem in foro exteriori, exceptis quibuſdam cenſuris.* excepit autem excommunicationem. Vbi iterum notanda eſt contradictio Tookeri. Nam cenſuras, inter quas eſt excommunicatio, refert ad iuriſdictionem fori exterioris. Rectè quidem. Sed duo addit, pugnant. 1. Regem dare epiſcopis omnem iuriſdictionem fori exterioris. 2. Regem non habere omnem iuriſdictionem fori exterioris.

6. Tertium eſt; Qui alicui alteri ſubiectus eſt, in iuriſdictione eccleſiaſtica fori exterioris, non habet ſupremam, pleniſſimam, & ampliſſimam iuriſdictionem Eccleſiaſticam fori exterioris, ſed Rex alicui alteri, nempe epiſcopo ſubiectus eſt in iuriſdictione Eccleſiaſtica fori exterioris, quia poteſt ab eo per ſententiam excommunicari, & ex eccleſia eiici, vt fatetur Burhillus: Ergo non habet ſupremam, pleniſſimam & ampliſſimam iuriſdictionem eccleſiaſticam fori exterioris. Vel, ſi mauis, contra. Qui nulli alteri ſubiectus eſt in iuriſdictione Eccleſiaſtica, non poteſt ab vllo per ſententiam excommunicari: ſed Rex, ſi habet ſupremam iuriſdictionem Eccleſiaſticam, nulli alteri ſubiectus eſt in iuriſdictione Eccleſiaſtica: ergo non poteſt ab vllo per ſententiam excommunicari. Aduertis, opinor, hæc non cohærere.

Qvæstio XI.

An Rex ſit Iudex omnium controuerſiarum in Eccleſia?

1. Controuerſiæ, quæ oriuntur in eccleſia, ſunt duplices: aliæ circa fidem & religionem; aliæ circa res alias Eccleſiaſticas. eſt ergo *prior quæſtio*, an Rex ratione ſui Primatus, ſit ſupremus iudex omnium controuerſiarum, quę pertinent ad fidem & Religionem? Affirmat Henricus Salcolbrigienſis, pag. 163. his verbis, *Si luce clarius eſt, Chriſtianos Principes cum laude, controuerſias fidei dyudicaſſe & diremiſſe, etiam in vniuerſalibus ſolto Concilio*, id eſt, Niceno I. Conſtantinopolitano, I. Epheſino, Chalcedonenſi, Conſtantinopolitano II. Conſtantinopolitano III. Niceno II. Conſtantinopolitano IV. in quibus variæ controuerſię fidei diiudicatæ & direptæ ſunt, præſertim de diuinitate Chriſti, contra Arium, de diuinitate Spiritus ſancti, contra Macedonium, de vna Chriſti perſona, contra Neſtorium, de duabus in Chriſto naturis, contra Eutychen & Dioſcorum: & ſic deinceps. Has omnes controuerſias, ait Salcolbrigienſis, ab Imperatoribus & principibus ſæcularibus diiudicatas ac diremptas eſſe.

2. Contrarium aſſerit Tookerus, qui nullo modo vult Reges aut Imperatores eſſe iudices controuerſiarum fidei. Sic enim habet p. 3. *Otere autem malitiam ac clamitare audaciam tuam illud videtur, cum Regem caput Eccleſiæ. Primatemque cenſingas, omniumque cauſarum & controuerſiarum, quæ ad fidem & religionem pertinent, Judicem tribunas.* et p. 50. *Rex in ſuo regno, omnibus ſuperior ſit, nullis ſubditus: Fidei iudex ne appelletur quidem.* et p. 313. *Reges Chriſtiani non ſunt fidei ac religionis iudices.*

3. Igitur, ſi in Anglia oriretur diſſẽſio de aliquo puncto fidei ac religionis, vt v. g. de reali præſentia Chriſti in euchariſtia, quid facerent Academici? quid ciues, quid reliqui ſubditi? An adirent Regem tanquam iudicem, & ab eo ſententiam peterent? Non faceret Tookerus. An alium iudicem poſtularent? An alium non ferret Salcolbrigienſis. Quid ergo futurum eſſet? Id planè, quod hactenus factum eſt in diſſenſione de Primatu Regio. Semper litigant Angli de hoc Primatu: nunquam finiri lis poteſt. Quid cauſæ? quia diuerſi diuerſę ſentiunt, & certum iudicem, qui litem dirimat, reperire non poſſunt, vel potius non volunt. Hæc hæreticorum proprietas eſt.

4. *Poſterior quæſtio*, An Rex ſit iudex omnium controuerſiarum, quæ alias res eccleſiaſticas concernunt? Affirmat Salcolbrigienſis, p. 165. cum ait: *Audin controuerſias Epiſcopales ab Imperatore diremptas?* Quid ſentiat Tookerus, non ſatis conſtat. Aliquando videtur affirmare, vt p. 24. *Nemini*, inquit, *dubium eſt, quin in primitiua Eccleſia, de rebus & perſonis Eccleſiaſticis ius dicerent Imperatores.* At p. 23. videtur negare: *Non eſt princeps*, inquit, *ſupra res, ſed ſupra perſonas.* Et pag. 49. *Rex in ſuo regno ſupremus eſt, non ſupra res, ſed ſupra homines.* Vbique diſſidium.

Qvæstio XII.

Vnde, & quo titulo Rex habeat Primatum in Eccleſia?

1. Ensus eſt, an Rex ex eo præcisè, quia Rex eſt, an ex eo potiùs, quia Rex Chriſtianus eſt, habeat Primatum eccleſię? Priorem partem videtur amplecti Thomſonius, p. 78. cum ait: *Omnes Principes, etiam Pagani, obiectiue habent ſupremam poteſtatem in omnes omnino perſonas ſuorum ſubditorum, & generatim in res ipſas, ſiue ciuiles ſint, ſiue ſacræ, vt in cultu diuino & religione procuranda, ſaltem quoad modum & exercitium.* et p. 94. *Primatus eſt Regium bonum, quo cenſura tolli non poteſt. Nec eſt abſurdum, Regem velut ethnicum, eſſe Primatem Eccleſiæ.* Et ibidem, *Rex ethnicus, cum Chriſto initiatur, non acquirit Primatum de nouo.* Cui conſentit Burhillus, p. 251. *Rex*, inquit, *titulo Regis temporalis, poteſt ſibi vendicare & aſſumere Primatum Eccleſiæ.* et p. 267. *Rex, etſi iuſtiſſimè excommunicatus, non amittit Primatum in rebus Eccleſiaſticis.*

2. Contrarium docet Sacellanus in Tortura Torti, p. 39. vbi asserit, Primatum Ecclesiæ conuenire Regi, non quia Rex, sed quia Rex Christianus est; ideoque Reges Ethnicos non habere Primatum Ecclesiæ, quãdiu Ethnici sunt, sed eam accipere, quando fiunt Christiani; & rursum amittere, quando excommunicãtur. Verba eius sunt hæc: *An non Regi Ethnico præstare fidem fas? Imò nefas non præstare. In Ethnico enim est vera potestas temporali, idque sine ordine ad potestatem Ecclesiasticam.* Et paulò post: *Rex quisquis, cùm de Ethnico, Christianus fit, non perdit terrenum ius, sed acquirit ius nouum. Itidem, cùm de Christiano fit sicut Ethnicus, vigore sententiæ amittit nouum ius, quod acquisierat, sed retinet terrenum ius in temporalibus, quod fuerat illi proprium, priusquam Christianus fieret.*

3. Ex sententia Thomsonij & Burhilli sequitur, omnes Reges, siue Christiani, siue Ethnici, siue cuiuscunque sectæ ac religionis sint, habere Primatum Ecclesiæ in suis regnis. Igitur, omnes Anglos & Scotos, qui viuunt Constantinopoli subiectos esse Imperatori Turcarum in rebus Ecclesiasticis: qui in Hispania, subiectos esse Philippo Regi: qui Romæ, Pontifici: & sic deinceps. Quid ergo facient, si Turcarum Imperator iubeat eos Alcoranum sequi: si Rex Hispaniæ, ad Missam audiendam adigat: si Pontifex ad orandum pro defunctis hortetur: si Rex Gentilis ad idololatriam impellat? An parebunt imperio? At contra conscientiam. An non parebunt? Sic actum est de Primatu Ecclesiæ. Dicent fortè, se parituros, vbi visum erit. Ergóne subditi erunt iudices suorum Regum? Ergóne Catholici in Anglia poterunt vsurpare hanc vocem: *Audi Rex in hoc puncto visum est parere tuo imperio, in isto non est?*

Qvæstio XIII.

An Rex possit cogere suos subditos ad iuramentum Primatus?

1. Hactenus actum est de dissidio Anglorum circa naturam, officia, & originem Primatus Regij. Nunc supereſt quæstio practica, quæ proximè conscientiam attingit, an scilicet Rex possit cogere suos subditos, vt sub iuramento affirment, se agnoscere Primatum Regium, de quo dictum est? Vel, se agnoscere Regem, tanquam Primatem & supremum caput Ecclesiæ Anglicanæ, cui tanquam Primati & supremo capiti velint fidelitatem polliceri, non minus in rebus Ecclesiasticis & spiritualibus, quàm politicis & temporalibus. Habet autem duo puncta hæc quæstio. *Vnum est*, an Rex Angliæ de facto exigat, vel exegerit tale iuramentum à subditis? *Alterum*, an si exigat, subdit in conscientia teneantur illud præstare? De vtroque seorsim dicam.

PRIVS PVNCTVM.

2. Igitur prius punctum est, an Rex Angliæ exigat vel aliquando exegerit tale iuramentum à suis subditis? Constat, Henricum Octauum exegisse. Sic enim scribit Nicolaus Sanderus in Schismate Anglicano: *Laurentius Cochus, Prior Cœnobij Dancastrensis, vna cum tribus Monachis, & duobus Laicis, Ægidio Horno & Clemente Philpotto, quod nollent Ecclesiasticum terreni Regis Primatum iurare confiteri, exclusi à terris, ad cœlestem æterni Regis gloriam transmissi sunt.* Et iterum: *Proponebantur eis noua Comitiorum decreta & iubebantur illa iurando affirmare, Regem Ecclesiæ supremum esse caput.*

3. Henricum imitata est Elisabetha: parentem filia. Et quidem formula iuramenti, quod exegit, est huiusmodi: *Ego A. B. prorsus testificor & declaro in conscientia mea, Reginam esse solam supremam gubernatricem, & istius Regni Angliæ, & aliorum omnium suæ Maiestatis dominiorum & regionum, non minus in omnibus spiritualibus atque Ecclesiasticis rebus vel causis, quàm temporalibus, & quod nemo externus Princeps, persona, Prælatus, status, vel Potentatus, aut facto aut iure habet aliquam iurisdictionem, potestatem, superioritatem, præeminentiam, vel authoritatem Ecclesiasticam aut spiritualem in hoc regno regno. Ideoque plane renuncio & repudio omnes forinsecas iurisdictiones, potestates, superioritates atque authoritates.*

4. Idem nunc facit Iacobus Rex, qui non vno tantùm, sed duplici iuramento obstringit suos subditos altero Primatus: altero fidelitatis. Prius sic incipit: *Ego A. B. palam testor, & ex conscientia mea declaro, quod Maiestas Regia, vnicus est supremus Gubernator huius Regni, omniumque aliorum sua Maiestatis dominiorum & territoriorum, tam in omnibus spiritualibus siue Ecclesiasticis rebus & causis, quàm in temporalibus: Et quod nullus extraneus Princeps, persona, Prælatus, status aut potentatus, habet aut habere debet vllam iurisdictionem; potestatem, superioritatem, præeminentiam vel authoritatem Ecclesiasticam siue spiritualem intra hoc regnum, &c.* Posterius sic incipit: *Ego A. B. vere & sincere agnosco, profiteor testificor, & declaro in conscientia mea, coram Deo & Mundo, quod supremus Dominus noster Rex Iacobus, &c.*

5. Hoc vtrumque iuramentum integrè habetur in Apologia Regis: Et in vtroque exigitur à subditis, vt palam profiteantur & agnoscant, Regem & Iacobum esse supremum gubernatorem ac Dominum totius Angliæ, non solùm in rebus politicis ac temporalibus, sed etiam in Ecclesiasticis & spiritualibus: Et quòd nec Papa, nec quivis alius extraneus habet vllam potestatem, aut iurisdictionem in Ecclesia Anglicana. Porrò prius iuramentum primò introductum est ab Henrico Octauo, vt fatetur Iacobus in Apologia, his verbis: *Sub Henrico Octauo primum introductum est iuramentum Primatus, sub eóque Thomas Morus & Roffensis supplicio affecti, idque partim ob eam causam, quod iuramentum illud recusarent. Ab eo deinceps omnes mei prædecessores, quotquot sunt hanc religionem amplexi, idem sibi, aut non multò secus asseruerunt.* Posterius à Iacobo excogitatum est.

ALTERVM PVNCTVM.

6. Est ergo quæstio, an omnes subditi, qui in Anglia sunt, teneantur in conscientia præstare vtrumque hoc iuramentum, quotiescunque Rex illud exigit? an potius debeant carceres, tormenta, & mortem ipsam sustinere, quàm id præstent? Catholici nihil dubitant de priori. Certum fixumque illis est, vitam potius amittere cum glorioſissimis Martyribus S. Thoma Moro & Episcopo Roffensi, quàm Primatum Regium adstruere, & Pontificium abiurare. De posteriori, ante paucos annos, nonnihil dubitatum est. Nam aliqui ex Catholicis, quòd non satis videbant vim & scopum illius iuramenti, aliquantisper hæsitarunt, an salua conscientia iurare possent, necne. Quæ tamen dubitatio non diu duravit, sed confestim à Paulo V. Pontifice Maximo, & Cardinali Bellarmino sublata est. Nam Pontifex misit duo Breuia Apostolica ad Catholicos in Anglia; & Bellarminus scripsit Epistolam ad Blacuellum Archipresbyterum de hac ipsa re. Vterque negat, salua conscientia, id fieri posse. Et ratio illorum est, quia nemo salua conscientia, potest abnegare fidem

Catholicam; ſed qui præſtaret iuramentum à Rege propoſitum, abnegaret fidem Catholicam, non quidem generatim, ſed tamen quoad aliquem eius articulum; Ergo nemo, ſalua conſcientia, præſtare poteſt hoc iuramentum.

7. Hanc rationem, quæ ſanè optima eſt, admittunt Catholici, non idem Auerſarij. Ego, in gratiam Catholicorum, qui in Anglia ſunt, ſtatui duas alias adferre, præſertim contra iuramentum Primatus, quæ ne ab aduerſarijs quidem repudiari poterunt. Prima eſt hæc, Nemo in conſcientia tenetur affirmare ſub iuramento, quod vel apertè falſum, vel certè dubium eſt: At, quod Rex ſit Primas & ſupremum Caput Eccleſiæ, cui non ſolùm in temporalibus, ſed etiam in Eccleſiaſticis parendum ſit, vel apertè falſum, vel certè dubium eſt. Ergo nemo in conſcientia tenetur hoc affirmare ſub iuramento. Maior per ſe nota eſt, quia ne affirmare quidem licet, quod vel falſum, vel dubium eſt, multo minus, ſub iuramento affirmare. Minor probatur, quia tam apud Calumniſtas, quàm apud Catholicos, apertè falſum cenſetur, quod Rex ſit Primas & ſupremum caput Eccleſiæ. Apud Anglos verò, qui Regi adhærent, in dubium vocatur. Nam ex illis, alij affirmant, alij negant hæc puncta, quæ ſequuntur. 1. *Rex eſt Primas Eccleſiæ.* 2. *Rex eſt ſupremum Caput Eccleſiæ.* 3. *Rex habet Primatum Eccleſiaſticum.* 4. *Rex habet poteſtatem & iuriſdictionem Eccleſiaſticam.* 5. *Rex poteſt propria authoritate conuocare Synodos, & in iis præſidere.* 6. *Poteſt conferre beneficia Eccleſiaſtica.* 7. *Poteſt creare & deponere Epiſcopos.* 8. *Eſt iudex controuerſiarum fidei.* Sanè, ſi hæc & ſimilia puncta, apud ipſos Anglos, qui Regi fauent, incerta ſunt, cum ab aliis negentur, ab illis affirmentur, totum Primatum incertum eſſe, eceſſe eſt. Quæ ergo temeritas & imprudentia eſt, obligare velle Catholicos in conſcientia, vt iurati affirmentid, quod ipſi falſum, alij dubium eſſe cenſent?

8. Articulatius dicam, quod dixi. Iuramentum Primatus Regij continet tot partes, quot ſunt, vel putantur eſſe officia Primatus Regij. Sunt autem, vel putantur eſſe varia officia, vt ſupra vidimus eſt. nempe, conuocare Synodos, ſancire leges Eccleſiaſticas, conferre beneficia, creare Epiſcopos, fidei controuerſias dirimere. Igitur, variæ ſunt partes iuramenti Primatus Regij. Ex illis, hanc vnam ſeorſim accipiamus: *Ego A. B. in conſcientia mea iuro me fidelem & obſequentem fore Regi, quoties unque propria authoritate creabit Epiſcopos, quos vult, & deponet ab officio, quos vult.* Si hæc pars exigatur ab omnibus, qui in Anglia ſunt, quid futurum putamus? An omnes, etiam illi, qui Regi adhærent, iuraturi ſunt? Faciant, qui volent; Tooxerus certè, ſi vir conſtans eſt, facturus non eſt. Negat enim creationem & depoſitionem Epiſcoporum ad Regem pertinere. Et ſi is factus non eſt, qui alioqui agnoſcit Primatum Regium (ſaltem verbo; quomodo Catholici compellentur, vt faciant, qui illum penitus ignorant? Quod dixi de hac parte, de reliquis ſimiliter dicendum eſt.

9. Altera ratio eſt hæc: Iacobus Rex ſæpe proteſtatur, ſe non plus iuris vendicare ſibi in Eccleſiam, quàm olim fecerunt Reges in veteri Teſtamento, ac proinde Primatum ſuum iiſdem terminis definiri, quibus olim in veteri Teſtamento definiebatur. Atqui Reges in veteri Teſtamento non poterant ſubditos ſuos cogere ad huiuſmodi iuramentum: *Ego A. B. palàm teſtor, & ex conſcientia mea declaro, quod Ieroboam eſt vnicus ſupremus Gubernator huius regni Iſraëlitici, tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus: Et quod nullus extraneus habet aut habere debet vllam iuriſdictionem, poteſtatem, ſuperioritatem, præeminentiam, vel authoritatem in hoc regno.* Ergo nec Iacobus Rex poteſt cogere ſubditos ad ſimile iuramentum. Maior patet ex Apologia Regis Minorem ſic declaro. Poſt mortem Salomonis, regnum in duas partes, Deo diſponente, diuiſum eſt: quarum altera decem tribus, altera duas complectebatur. Igitur duo deinceps erant regna diſtincta; duo Reges, quorum alter ab altero non pendebat in regimine temporali. Alter vocabatur Rex Iſraël; alter Rex Iuda. Vterque habebat ſuos ſucceſſores. Primi, poſt diuiſionem factam, fuerunt Ieroboam Rex Iſraël, & Roboam Rex Iuda. In vtroque regno erant Leuitæ & Sacerdotes. At ſummus Pontifex non poterat ſimul in vtroque commorari, ſed in altero tantum, ac potiſſimum in regno Iuda. Nihilominus præerat omnibus Leuitis ac Sacerdotibus, qui in vtroque regno verſabantur. Nec Ieroboam poterat legitimè dicere ſuis Leuitis ac Sacerdotibus: *Nolite obtemperare ſummo Pontifici, qui habitat in regno Juda; mihi ſoli obedire, ab illius iuriſdictione & poteſtate exempti eſtis.* Et ſi dixiſſet, ſine dubio peccaſſet. Si ergo Ieroboam Rex non potuit Leuitas & Sacerdotes ſui regni eximere à iuriſdictione & poteſtate extranei Pontificis; quo iure id facit Iacobus Rex Angliæ? præſertim cùm aſſerat, ſe non plus iuris vendicare ſibi in Eccleſiam, quàm Reges veteris Teſtamenti ſibi vendicarunt.

EPILOGVS.

1. QVæ hactenus dicta ſunt, ad tria capita poſſunt reuocari. Primum eſt, Primatum Regis in Eccleſia, rem eſſe nouam, quæ ab Henrico Octauo primum introducta eſt, nec alibi hactenus, quàm in regno Angliæ vſurpata. Alterum, tot eſſe diſſenſiones Anglorum circa hunc Primatum, vt, quid ſit, & quã vim habeat, certò inter ipſos conſtare non poſſit. Tertium, iuramentum huius Primatus, nec exigi à Rege, nec à ſubditis præſtari poſſe.

2. Hinc aliæ tres quæſtiones, quæ circa ſubditos moueri poterant, facile diſſoluentur. Sunt enim tria ſubditorum genera in Anglia. 1. Henriciani (vt aliqui eos vocant) qui & agnoſcunt, & iurant Primatum Regium. 2. Puritani, ſeu puri Caluiniſtæ, qui non quidem agnoſcunt, ſed tamen iurant. 3. Catholici, qui nec agnoſcunt, nec iurant.

3. Sit ergo *prima quæſtio*, quid dicendum ſit de Henricianis, qui & agnoſcunt, & iurant Primatum Regis? *Reſpondeo*: Illi ſtultè & inconſideratè agunt. Ratio eſt, quia, vt ſupra dixi, ſtultum ac temerarium eſt, rem dubiam & incertam iuramento confirmare. At Primatus Regis, res planè dubia & incerta eſt apud Henricianos, vt patet ex illorum diſſidiis, quæ hactenus explicata ſunt. Ergo eiuſmodi Primatum iuramento confirmare ſtultum ac temerarium eſt.

4. *Altera quæſtio*, quid dicendum de Puritanis ſeu puris Caluiniſtis, qui pridem non agnoſcunt Primatum Regis, ſed tamen, ſi iubeantur, iurant? *Reſpondeo*: Sunt periuri & politici. Ratio eſt, quia aliud ſentiunt, aliud iuramento affirmant. Sentiunt cum Caluino, Reges & Principes ſæculares non habere Primatum in rebus ſpiritualibus? & eccleſiaſticis, ſed ſolùm in temporalibus; & tamen cum Henricianis, Regi, tanquam Primati & ſupremo Capiti Eccleſiæ Anglicanæ, ſub iuramento fidelitatem promittunt: Hoc autem faciunt ad externam pacem & politiam conſeruandam, quæ pluris ab illis, quàm fides & religio æſtimatur; Ideoque Politici potius, quàm Chriſtiani appellandi ſunt. De quibus verè dixit Iacobus Rex, ſe plus fidei in effectis latronibus, quàm in iſto hominum genere reperiſſe.

5. *Tertia quæstio*, quid dicendum de Catholicis, qui nec agnoscunt Primatum Regis, nec iuramento confirmant? *Respondeo*: Sunt homines recti, qui coram Deo ambulant in veritate: simplices, qui quod corde sentiunt, ore profitentur: cordati, qui cum Eleazaro mori malint, quàm vel externo signo in rem illicitam cõsentire: similes Apostolis, qui Deo magis, quàm hominibus obedire satagunt; similes Martyribus Ecclesiæ primitiuæ, qui libere coram persecutoribus profitentur, se esse, quod sunt.

6. At miseri sunt, inquies; Si enim recenset iuramentum, coguntur subire carceres, tormenta, supplicia. Sanè, non ideo miseri, sed beati. Sic enim docuit nos Christus in Euangelio, Matth. 5. 10. *Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* At durum est, pati. Quomodo durum, quod cum gaudio & delectatione fit? Audi, quid de Apostolis dictum sit, Actor. 5. 41. *Ibant gaudentes à conspectu Concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.* Audi, quid Apostolus de seipso dicat, 2. Corinth. 4. *Superabundo gaudio in omni tribulatione nostra*

7. Vnde hoc gaudium? ex duplici dono Spiritus sancti, spe & charitate. Spes futuræ gloriæ facit nos lætos & erectos in aduersitatibus. Rom. 8 18. *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Et Rom. 12. 12. *Spe gaudentes, in tribulatione patientes.* Et Heb. 10. 34. *Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes, vos habere meliorem & manentem substantiam. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes reportetis promissionem.*

8. Nec minor vis charitatis. Rom. 8 35. *Qui nos separabit à Charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.*

9. Accedunt exempla Christi & aliorum Sanctorum quæ etiam magnam vim habent ad excitandos & corroborandos Catholicorum animos, vt libenter patiantur in hac vita carceres, vincula, tormẽta, mortẽ ipsam 1. Pet. 2. 20. *Si bene facientes, patienter sustinetis; hæc est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis; quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius: qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolor in ore eius: qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniuste.*

10. Et Heb. 11. 36. *Alii ludibria & verbera experti, super & vincula & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladi mortui sunt: circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes in montibus & speluncis, & in cauernis terræ.*

11. Et iterum cap. 12. 1. *Ideoque & nos per patientiam curramus ad propositum nobis certamẽ, aspicientes in authorem fidei & cõsummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextra sedis Dei sedet. Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersum semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini, animis vestris deficientes. Nondum enim vsque ad sanguinem restitistis.*

12. Et 2. Cor. 11. 23. *In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi. Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate.*

13. Et rursum capite 12. 9. *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis: vt inhabitet in me virtus Christi. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Cùm enim infirmor, tum potens sum.*

14. His similibus sacrarum litterarum testimoniis muniti fuerunt Thomas Morus & Episcopus Rossensis quando potius mortem oppetere, quàm impio iuramento se obstrigere voluerunt: His alij, qui eos in glorioso certamine secuti sunt: His denique, qui nunc in Anglia careceres occupant, catenis alligantur, possessionibus exuuntur, suo sanguine perpurgantur.

SANCTVS CYPRIANVS

Epistola 9.

Pretiosa mors hæc est, quæ emit immortalitatem precio sanguinis sui.

Et in fine Epistolæ.

O beatam Ecclesiam nostram, quam temporibus nostris gloriosus Martyrum sanguis illustrat. Erat antea in operibus fratrum candida: nunc facta est in Martyrum cruore purpurea.

Et Epistola 24.

Quid gloriosius aut fœlicius vlli hominum poterit ex diuina dignatione contingere, quàm inter ipsos carnifices inueritum confiteri Dominum Deum? quam inter sæuientia sæculi potestatis tormenta, etiam extorto, & excruciato, & excarnificato corpore, Christum Dei Filium, etsi recedente, sed tamen libro spiritu confiteri? quàm relicto Mundo cælum petiisse? quàm desertis hominibus inter Angelos stare? quàm collegam passionis cum Christo in Christi nomine factum esse?

OPVSCVLVM VI.

DVELLVM

MARTINI BECANI,

CVM GVILLIELMO TOOKERO.

De Primatu Regis Angliæ.

PROVOCATVS me ad Duellum, Tooke-re, in causa Regia: & Primatum Serenissimi Regis Iacobi, quem exiguo libello nuperi oppugnaui, singulari certamine contra me tueri ac propugnare vis. Non defugio. Video autem

triplici armorum genere instructum te esse, fastu, conuitiis, eloquentia. Fastum & arrogantiam in eo maximè ostendis, quod magnificè de te ipso sentias ac loquaris, de me contemptim. In quare imitaris Daretem Virgilianum, qui cum Entello cestibus depugnaturus, mitè iactabat se in omnem partem. Sic planè tu facis, *Mea*, inquis, *partes sunt, vt districto gladio stem in acie hac argumentatione, & mucronis petam latera ac transuerberem.* Et iterum: *Neque video, cur in isto certamine Theologus Metaalogum, Orthodoxus Iesuitam, Decanus Becanum perbelle possit pertundere.* Benè habet Tookere; pertunde me, si potes, & districto gladio pete hoc latus. Non fugiam.

2. Conuitia, quibus me proscindis, obuia sunt. Vocas me *Terræ filium, Emissarium Satanæ, incendiarium, sanguinarium, nihil nisi mactationem ac eadem Principum meditantem ac impie docentem, garrulum, rusticum, impertinens, inuerecundum, ira rudem in oculis, asperum in voce, ranunculum in luto & cœno procreatum, curiosum stolidum.* Videris de industria, hæc verborum embiemata comportasse, vt disertus appareres. Sed ego ista contemno. Nec me feris, sed aërem verberas.

3. Eloquentiam tuam non culpo, sed laudo. Vtinam cum pari modestia & eruditione coniuncta esset. Nec tamen nego, quin alicubi modestus & eruditus sis. Hic certè, vbi malæ causæ patronus es, eloquens esse potes, eruditus esse non potes. Si quid tamen adferes, quòd laude dignum iudicabitur, non dissimulabo.

4. Hæc igitur, Tookere, tua arma sunt. Ego iltis pugnare non didici. Soleo abstinere à fastu, conuitiis, grádiloquentia, & rem, de qua disceptatio est, modestè, breuiter ac nude proponere & examinare. Et sic tecum nunc agam. Audi igitur. Disceptamus de Primatu Regis in ecclesia Anglicana. Ego in meo libello, quem de hac re scripsi ante biennium, conatus sum ostendere, eiusmodi Primatum nullo iure ac titulo deberi Regi. Tu, in tuo Duello, contrarium statuis: & quæ à me dicta sunt, putas refutari abs te posse. An ita sit, disquirendum nunc est. Nec commodius id fieri potest, quàm si repetã singula libelli mei capita; & singulis seorsim subiiciam breuem Commentarium, in quo discutiantur ea, quæ à te in contrarium adferuntur. Igitur libellus meus sic incipit.

LIBELLVS

MARTINI BECANI,

De Primatu Regis Angliæ.

SERENISSIMVS ac Potentissimus Rex Angliæ *Iacobus* in sua *Apologia pro iuramento fidelitatis, & in monitoria Præfatione ad Imperatorem, Reges & Principes*, conatur ostendere, se in Anglia, & vnumquemque Regem in suo regno, esse caput seu Primatem Ecclesiæ; Episcopos & Pontificem non modo in temporalibus, sed etiam in Ecclesiasticis rebus inferiores esse Rege ac Principe sæculari. Hunc Regis Primatum confirmat Sacellanus ipsius in libro, qui inscribitur *Tortura Torti*; Iure, an iniuria, deinceps inquirendum est.

2. Sed ne confusio oriatur, status controuersiæ priùs explicandus, & certa ab incertis secernenda sunt. Ac primò, non disceptamus de Primatu in temporalibus. Illum quisque Rex in suo regno legitimè habeat. De Primatu ecclesiæ, seu de potestate Ecclesiastica, totalis est. Solet autem distingui triplex potestas Ecclesiastica. Vna ordinis; altera iurisdictionis interioris; tertia iurisdictionis exterioris. Prima refertur ad Sacramenta conficienda & ministranda. Secunda, ad regendum populum Christianum in foro conscientiæ. Tertia ad eundem populum regendum in foro exteriori. Igitur ad potestatem ordinis spectat, Baptismum & sacros Ordines conferre, Eucharistium conficere & ministrare, Chrisma & oleum infirmorum benedicere. At potestatem iurisdictionis interioris, ius dicere in foro conscientiæ, id est, absoluere vel ligare. Ad potestatem iurisdictionis exterioris Synodum conuocare, & in ea præsidere, constitutiones condere, causas audire & cognoscere, controuersias dirimere, beneficia conferre, ministros Ecclesiæ constituere, delinquentes excommunicare. Vno verbo, omnium causarum & controuersiarum, quæ ad fidem & religionem pertinent, iudicem agere.

3. Quando ergo quæritur, an Rex Angliæ in suo regno habeat Primatum Ecclesiæ, debet hic intelligi, an habeat triplicem illam potestatem excellentiori modo, quàm Episcopi & Pontifex? Vel, quod idem est, an in tripici illa potestate, supra Episcopos & Pontificem collocandus sit?

4. Duo certa sunt: vnum in controuersia. Primò, certum est, Regem non vindicare sibi potestatem ordinis: & multo minus in ea superiorem esse Episcopis & Pontifice: Non enim ordinatus & consecratus est ad Sacramenta conficienda & ministranda, vt per se constat. Nec in hoc genere supra Episcopos & Pontificem collocari vult. Nouit enim, quid in simili causa dictum sit Oziæ Regi 2. Paral. 26. 18. *Non est tui officij Ozia, vt adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium.*

5. Secundò, æquè certum est, non habere potestatem iurisdictionis interioris, quæ in absoluendo & ligando consistit. Non enim Regibus, sed Apostolis & Sacerdotibus dictum est: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa sunt eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

6. Tota ergo controuersia versatur circa potestatem iurisdictionis exterioris, an eam Rex habeat in suo regno, & quidem supra Episcopos & Pontificem? id est, an Rex sit supremus iudex Ecclesiasticus, qui sua authoritate à nullo alio in terris dependente, possit conuocare Synodos, iis præsidere, controuersias circa fidem & religionem dirimere, beneficia conferre, Episcopos constituere & deponere, & similes actus religionis exercere? Hoc enim est habere Primatum in Ecclesia, quoad gubernationem exteriorem. Vt autem distinctè examinetur hæc quæstio, hoc ordine procedendum est.

I. *An Rex iure naturali habeat Primatum Ecclesiæ?*
II. *An iure diuino veteris Testamenti?*
III. *An iure diuino noui Testamenti?*
IV. *An iure ciuili vel canonico?*
V. *An consensu doctorum hominum?*
VI. *An titulo præscriptionis?*
VII. *An secundum principia suæ doctrinæ.?*
VIII, Si Rex non habet Primatum Ecclesiæ, quodnam illius officium circa Ecclesiam sit?

COMMENTARIVS.

1. IN primo aditu, hæc mihi obiicis, Tookere: quod nec Regem Angliæ, nec Sacellanum eius, appellem eo nomine, quod debui: quòd indignis modis

lacessam Regem; quod solitus sim Regibus maledicere, & Pontifici adulari, quod sim curiosus in aliena Republica & Ecclesia; quod non intelligam statum quæstionis de Primatu Regis, quod nullum seruem ordinem ac methodum, quod multa dicam, nihil probem. Singula expendamus.

2. *Primùm ergo obiicis*, quòd Regem Angliæ non appellem eo nomine, quo debui. Sic enim scribis in Duello tuo, pagina 2. *Quem* (Regem Iacobum) *vtinam honoris causa, & virtutum suarum admirabilitate, nominasses, sicut debuisses.* Respondeo. Ego plus honoris illi tribui, quàm tu. Vocaui illum *Serenissimum & Potentissimum* Regem, tu: *Clarissimum* appellas. Nisi plus sit in Anglia, *Clarissimum* vocari, quàm *Serenissimum & Potentissimum*: quòd fanè vix credam. Sed fortè hoc te malè habet, quod *Angliæ*, non *Britanniæ* Regem appellarim. At, si hoc peccatum est non ego duntaxat, sed vos Angli quoque culpandi estis. Nam vester Henricus Salcolbrigiensis in suo libello, qui inscribitur, *Refutatio examinis Becanici*: rarò *Britanniæ*, sæpè *Angliæ* Regem vocat. Deinde, nescis Tookere, quod Philosophis notum & vsitatum est, sæpè à principali parte sumi denominationem? Britannia veltra tres partes complectitur, Angliam, Scotiam, Hyberniam. Inter eas præcipua est Anglia. Igitur Regem vestrum, qui & Angliæ, & Scotiæ, & Hyberniæ, vno verbo, totius Britanniæ Rex est, non malè Angliæ Regem appellaui. An non Rex Philippus, multorum regnorum Dominus est? Plurium fanè, quàm vester Rex. Et tamen non ægrè fert, Hispaniæ Regem se appellari. Quid tu ergo vitio mihi vertis, quod, vt alterum Hispaniæ, sic alterum Angliæ Regem nominarim? Vsus sic obtinet. Nec tamen velim esse tam pertinax, quin alium titulum illi tribuam, si ita visum illi sit.

3. *Secundò obiicis*, quod nec Sacellanum debito honore prosecutus sim. Sic enim habes pagina 3. *Quem tu vocas Sacellanum, aut omni laude dignissimum, Episcopum Eliensem dicimus: At quem virum? doctissimum fortissimumque Ecclesiæ Heroëm, omni literatura abundantissimum, qui propter multiplicem ac recondiciorem Theologiæ cognitionem, apud nos* αυτοψίαν, *vt pote, qui literis Latinis, Græcis, Hebraicis, Chaldaicis, ac Arabicis instructissimus sit, iure merito appellatur.* Respondeo. Non scivi esse Episcopum Eliensem. Nec tunc erat, cùm scripsi. Si interea Episcopatum adeptus est, non inuideo. Possum tamen dubitare, an ideò Episcopus vocari debeat. Et sanè tu me facis disputare. Scribis enim pag. 6. non semper valere argumentum à coniugatis & negas hanc consequentiam: *Rex Angliæ habet Primatum Ecclesiæ Anglicanæ, Ergo est Primas Ecclesiæ Anglicanæ.* Igitur scrupulum mihi iniicis, quid de hac simili consequentia dicturus esses, *Sacellanus habet Episcopatum: Ergo est Episcopus Eliensis.* Itemque de hac, *Tookerus habet Decanatum Ecclesiæ Lichefeldensis: Ergo est Decanus Ecclesiæ Lichefeldensis.* Quod addis Sacellanum esse virum magnæ eruditionis, & quinque linguarum peritissimum, non video, quid ad rem faciat. Nisi forte adulandi gratia, id dictum à te sit. Sed tamen, qui tot linguas callet, vtinam vel vna verum loqueretur. Et cum Græcè instructissimus sit, cur, & Typographum non monuit vt pro barbara voce αυτοψίαν, veram ac germanam αυτοψίαν, substitueret?

4. *Tertiò obiicis*, quod indignis modis lacessam Regem Angliæ. Sic enim scribis in dedicatoria Epistola? *Audax negotium, hominem privatum, personam publicam & sacrosanctam; terræ filium, eundemque Iesuitam & emissarium Satanæ, clarissimum, doctissimumque Regem, vnctum Domini indignis modis lacessere. Quid est indignius, quàm plurimas contumelias iniuriasque imponere optimo Regi, perinde ac si ageret cum Iuliano Abra, & Constantio Ariano?* Respondeo. Quod me terræ filium & Emilarium Satanæ appellas, lubens tibi ignosco. Facis, vt Calumniæ solent. Hoc miror, quod dicas, me indignis modis Regem lacessere, & plurimas contumelias ac iniurias illi imponere. Ab hoc vitio puto me esse alienissimum. Et, si vnquam aliàs, maximè in hoc libello, quem tu oppugnas, modestiam iactatus sum. Nec opus est longa probatione. Lector, quisquis est, iudicet. Fateor in Præfatione libelli me scripsisse, sicut olim Iuliano & Constantio Imperatoribus in causa fuerunt ac Patres; ita nunc Iacobo Regi in simili casu resistere nos posse. Sed hæc contumelia aut iniuria non est. Vera contumelia est, cum vos scribitis Pontifici, tanquam Antichristo, resistendum esse.

5. *Quartò obiicis*, quod solitus sim maledicere Regibus, & Pontifici adulari. Sic enim ais in epistola dedicatoria: *Adduco ad excellentiam vestram hoc meum Duellum, siue singulare certamen, cum Martino Becano Iesuita, Professore Moguntino, Regibus obrectare ac maledicere, Pontificibus verò Romanis assentari, eramque tribunalia adulari, & lambere solet.* Respondeo: Vtrumque falsum est. Imò, si modum loquendi spectes, plus honoris Regi Angliæ, quàm Pontifici vicario tribuere. Regem, vt dixi, voco *Serenissimum & Potentissimum* Pontificem, nonnisi *Pontificem* aut *Papam* appello, sine alio verborum splendore. Tu potius in hoc genere peccas. Nam si Pontifici calumniosè maledicis, & filio Regis immodicè assentaris. Illum vocas *Antichristum* hunc, *Decus & delitias humani generis, Principem orbis terrarum maximum, Catholica religionis propugnatorem acerrimum.*

6. *Quintò obiicis*, quod sim curiosus in aliena Republica & Ecclesia. Sic enim habes in eadem Epistola: *Iesuita hic Primatui Regio derepente factus est inimicus: curiosus in aliena Republica & Ecclesia.* Respondeo. Sì ideò curiosum me dicis in aliena Ecclesia, quia oppugno Primatum Anglicanum, cùm in Anglia natus non sim; tu certè non minus curiosus es, qui oppugnas Primatum Romanum, cum Romæ natus non sis. An & Regem tuum curiosum esse dixeris? Nam & ille Primatum Romanum oppugnare, & Imperatorem nostrum, aliosque Reges & Principes ad eum deferendum hortari ausus est. Sed audi Tookere. Non curiosi, sed Christiani hominis officium est, oppugnare & hæreses & errores, in quamcunque Rempublicam vel Ecclesiam irrepserint. Hoc Apostoli, hoc antiqui Patres, hoc moderni scriptores faciunt. Cur mihi idem non liceat?

7. *Sexto obiicis*, quod disputem de Primatu Regis, & tamen non intelligam, quid sit Primatus. Sic enim habet in Epistola dedicatoria: *Iesuita hic nescit, de quibus affirmat, ius & fas, legémque Primatus in regno Britanniæ penitus ignorat, nec in singulis magis sapit, quàm bestia.* Respondeo: Primatus Ecclesiæ duplex est: alter verus, qui iure diuino debetur Pontifici, non solùm in regno Britanniæ, sed etiam in toto orbe Christiano: alter fictus, qui humana præsumptione tribuitur vestro Regi. Prior primatus est antiquissimus, cuius ignorantiæ obiicere mihi non potes. Consistit enim, vt dixi, in suprema potestate & iurisdictione, qua Pontifex gubernat Ecclesiam in foro exteriori: & officia eius sunt, quæ supra recitaui. Huiusmodi autem Primatum non conuenire vestro Regi in hoc libello demonstratum à me est. Posterior Primatus, res planè noua, & nuper sub Henrico Octauo excogitata primùm est: nec vsquam ferè, nisi in Anglia vsurpatur. Huius vim ac naturam, si ignorem, mirum non est. Vos ipsi, qui in Anglia estis, ignoratis. Hoc apertè patet ex vestro dissidio. Dissideris enim in his punctis. 1. An Pri-

matus vestri Regis sit Ecclesiasticus & spiritualis? Thomsonius & Burhillus negant; alij affirmant. 2. An Rex ab hoc Primatu vocari possit Primas Ecclesiæ? Tu negas; Henricus Salcolbrigiensis affirmat. 3. An ab eodem Primatu vocari possit supremum Caput Ecclesiæ Anglicanæ? Tu iterum negas; multi alij affirmant. 4. An Primatus Regis consistat in aliqua iurisdictione Ecclesiastica? Tu affirmas cum Henrico; Thomsonius & Burhillus negant. 5. An ad Primatum Regis pertineat conuocare Synodos, sancire leges Ecclesiasticas, conferre beneficia, creare & deponere Episcopos, controuersias dirimere. Hic, quot capita apud vos; tot sensus. Hæc omnia fusius explicaui in alio libello, qui inscribitur, *Dissidium Anglicanum, de Primatu Regis.* Cum ergo inter vos non possit certò constare, quam vim habeat Primatus Regis in Anglia, vbi educati estis, qua fronte audes mihi obiicere, quod ignorem illius vim & energiam? *Medice cura te ipsum.*

8. *Septimo obiicis*, quod nullum seruem ordinem ac methodum. Sic enim habes in Duello, pag. 35. *Verumtamen vt ad ea, quæ abs te proposita, nullo tamen ordine, nulla methodo dispositaue disquisita sunt, veniamus, &c.* Respondeo. Duo à me proposita sunt in hoc libello. 1. Hæc quæstio, an Rex Angliæ legitimè habeat Primatum in Ecclesia? In ea tractanda seruaui hunc ordinem 1. an habeat Primatum iure naturali. 2. an iure diuino veteris Testamenti. 3. an iure diuino noui Testamenti. 4. an iure ciuili vel canonico. 5. an consensu doctorum hominum. 6. an titulo præscriptionis. 7. an secundum principia suæ doctrinæ. Quid tibi nunc displicet in hoc ordine? Deinde proposita sunt à me officia Primatus ecclesiastici, nimirum hæc; conuocare Synodos, in iis præsidere, constitutiones condere, causas audire & cognoscere, controuersias dirimere, beneficia conferre, ministros Ecclesiæ constituere, delinquentes excommunicare. Et quid hic culpæ est? An debebam de singulis seorsim disputare? Fuisset superuacaneum. Satis erat ostendere, hæc officia nec iure naturali, nec iure diuino, aut humano, nec titulo præscriptionis, nec alio modo, conuenire Regi Angliæ, quod etiam à me factum est. Si tamen desideras peculiarem Tractatum de his omnibus & singulis poteris videre *Dissidium Anglicanum de Primatu Regis*: ibi inuenies & erubescres.

9. *Octauo obiicis*, quod multa iacam, nihil probem. Sic enim ais in Epistola dedicatoria: *Iesuita hic multa allegat, nihil probat: varia argumentorum, vt aiunt, genera colligit ac comportat, Syllogismos, Enthymemata, Dilemmata, quibus oppugnat charissimi Regis nostri ius Primatus in Ecclesia. Veruntamen in arcem causæ non inuadit, nullum locum expugnat, ne proficit hylum.* Respondeo. Videris mihi declamare, Tooxere: tot genera Phrasium colligis & comportas. An ego aliquid effecerim vel expugnauerim meis argumentis, paulò post, cum ad singula libelli mei capita venerimus, facilè apparebit: Sed tamen, si nihil effecì vel expugnaui, vt tu quidē obiicis, quid necesse fuit tantum virum, quantus tu in oculis tuis es, in me refutando tantopere desudare? quid opus erat, districto gladio, vt tu loqueris, stare in hac acie argumentationis?

CAPVT I.

An Rex iure naturali habeat Primatum Ecclesiæ?

1. NE ipse quidem ausit hoc affirmare. Et ratio est euidens. Nam status politicus seu ciuilis ex natura rei distinctus est ab Ecclesiastico seu spiritali. Ergo ex natura rei habet distinctum tribunal & iudicium, ergo iure naturali necesse non est, vt qui præest vni, præsit etiam alteri. ergo Rex ex eo præcisè, quia iurisdictionem habet in tribunali politico, non habet etiam ex natura rei in ecclesiastico. Sicut vicissim, Episcopus, qui habet iurisdictionem in foro Ecclesiastico, non habet ex natura rei in temporali. Nihil certius. Vt tamen res melius explicetur, adiungendæ sunt duæ conclusiones.

2. *Prior conclusio.* In Republica Christiana duplex est potestas publica. Vna temporalis seu politica, altera spiritalis, seu Ecclesiastica. Ratio est, quia duplex finis Christiano homini propositus est, ad quem debet pertingere. Vnus naturalis, qui est pax & tranquillitas Rei pub. alter supernaturalis, qui est æterna beatitudo. Ad hos fines debet peruenire per diuersa media, quæ sint illis proportionata. Huiusmodi autem media inuenire & præscribere communitati, non est cuiusuis, sed eius, qui supra alios potestatem habet. Itaque duplex debet esse potestas publica, vna temporalis seu politica quæ præscribat media necessaria ad finem naturalē, altera Ecclesiastica seu spiritalis, quæ præscribat media necessaria ad finem supernaturalem. Loquor autem de potestate publica, vt excludam priuatam, qualis est parentum in filios, virorum in vxores, & dominorum in seruos.

3. *Posterior Conclusio.* Hæ duæ potestates publicæ in multis differunt, vt facilè ex dictis colligi potest. Primò, ex parte finis & mediorum, quia politica respicit finem & media naturalia, ecclesiastica verò supernaturalia. Secūdò, ex parte causæ efficientis, quia politica potest alicui tribui, vel immediatè à Deo, quo pacto tributa est Mosi, Iosue, Sauli, Dauidi: vel à communitate, quo pacto tribuitur Regi Poloniæ, qui eligitur à Senatu: vel iure successionis, quo pacto in Hispania, Gallia, Anglia, filij succedunt parentibus in regimine, vel iure belli, quo pacto Rex vnius regni, lacessitus à Rege alterius regni, potest iusto bello se vindicare, & regnum illius inuadere. Secus est de potestate ecclesiastica. Cum enim supernaturalis sit, non potest tribui, nisi à solo Deo, præsertim si sermo sit de suprema, de qua hic agimus. Tertiò, differunt ratione dignitatis. Nam ecclesiastica nobilior & excellentior est, quàm politica. Vnde Innocentius 3. c. *Solita, de Maioritate & obedientia*, comparat has duas potestates duobus luminaribus firmamenti, Soli & Lunæ. Et dicit, Ecclesiasticam esse luminare maius, quod præest diei spiritalem, politicam, luminare minus, quod præest nocti temporalium. Et hoc indicat Christus, cum ait: *Regnum meum non est de hoc mundo*, quasi dicat, Potestas seu iurisdictio temporalis est de hoc mundo: at spiritalis seu ecclesiastica est de cœlo. Ergo nobilior est. Et Chrysost. homil. 4. de verbis Isaiæ: *Hoc regnum illo maius est. Regia, quæ hic sunt, commissa sunt: Sacerdotia cœlestia.*

4. *Ex dictis duo colligimus. Vnum est*, quod hæ duæ potestates ex natura rei distinctæ sunt, & ab inuicē separari possint. Nulla enim potest esse naturalis connexio inter

intèr potestatem naturalem & supernaturalem. Vndè si homo creatus esset à Deo in statu puræ naturæ, & ad solum finem naturalem (quod fieri potuit) nulla fuisset potestas supernaturalis seu Ecclesiastica, qualis nunc est: ac proinde ciuilis seu politica fuisset reipsa separata ab Ecclesiastica. Nunc etiam in statu gratiæ, in quo vtraq; potestas locum habet, vna fuit in Christo sine alia. Nam Christus habuit Primatum in Ecclesia, non tamen in Republica ciuili & temporali, saltem quo ad vsum.

5. *Alterum est*, quod hæ duæ potestates, cum ex natura rei distinctæ & separatæ sint, nonnisi iure diuino, vel humano coniungi possint. Igitur deinceps inquirendum est, an Rex Angliæ, qui titulo successionis habet supremam potestatem politicam in suo regno, habeat simul coniunctam potestatem Ecclesiasticam aliquo iure positiuo, siue diuino, siue humano.

COMMENTARIVS.

1. HIc, vt tuis verbis vtar, Tooxere, partim *eminus*, partim *cominus* aggredi me vis. Adsum, vt excipiam tuos ictus. Quid ergo eminus? Primum ex Isidoro & D. Thoma, transcribis definitionem iuris naturalis, gentium & ciuilis. Nihil me lædis. Poteras plura alia transcribere. Deinde, prolixè probas ex Aristotele, Platone, S. Augustino, & Ioanne Diredeno, consentaneum esse iuri naturali, seu rectæ rationi, vt vxor marito, filius parenti, subditus superiori honorem deferat. Quis hoc nescit? Mox subdis; *Sed ista eminus iam cominus congrediar.* Benè est, congredere cominus: nam eminus non successit.

2. Cominus sic pugnas, vt pleraque probes, quæ à me dicta sunt, pauca improbes; quædam otiosa, & nonnulla etiam pugnantia adferas. Singula persequar: Ac primum, fateris verum esse, quod initio capitis dixi, statum politicum ex natura rei distinctum esse ab Ecclesiastico, habere distinctum iudicium ac tribunal; nec Regem ex eo præcisè, quia iurisdictionem habet in tribunali politico, habere etiam in ecclesiastico. Sic enim scribis pagina 56. *Cum syllabatim ista dixeris* (nempe quæ iam posui) *habes ex nostris neminem tibi contradicentem.* Gaudeo sanè. Nec hoc duelli, sed paucis symbolum est. Et, si ita pergis, non feries me, sed iuuabis.

3. Secundò, fateris verum esse, quod in prima conclusione dixi de duplici potestate publica; vna ciuili, altera Ecclesiastica: & similiter, quod in secunda dixi, Ecclesiasticam ciuili nobiliorem esse; denique, quod in fine capitis dixi, alteram ab altera separari posse. Verba tua sunt hæc, pag. 56. *Duæ sunt potestates publicæ, altera ciuilis, altera spiritualis: duo sunt tribunalia, alterum status politici, alterum Ecclesiastica politica.* Et pag. 66. *Potestas Ecclesiastica, ratione regiminis animarum, ædificationis Ecclesiæ, consummationis Sanctorum, omnibus numeris solatij & perfectionis absolutior est quacunque potestate ciuili* et pag. 78. *Illa ambe potestates aliquando coniuncta, aliquando separatæ fuerunt, quod ex pluribus exemplis liquet.*

4. Præterea vltrò concedis, diuersa esse officia Sacerdotum & Regum. Nam Sacerdotum est, inquis, fundare, plantare, irrigare & stabilire Ecclesias. Regum est, easdem ditare & gladio defendere. Illi, curam animarum habent, hi corporum. Illi gladium spiritualem distinguunt, hi corporalem.

5. Hactenus mecum sentis, Tooxere, & pacificus es. Nunc arma corripis. Sed ioco an seriò? Videamus.

A Dixi in secunda conclusione, duas illas potestates differre ex parte causæ efficientis: Et quidem Ecclesiasticam, præsertim supremam, immediatè esse à solo Deo; ciuilem verò, vel à Deo, vel à communitate, vel ex iure successionis, vel aliunde. Hic videris à me dissentire. Nam pag. 57. sic scribis: *Ex quo autem principio tam regalis, quàm sacerdotalis potestas, tanquam à suo fonte derivetur ac dimanet, breviter perpendendum est. Potestates, quæ sunt, à Deo sunt, & non est potestas, nisi à Deo.* Si his verbis me oppugnas, facilè tibi occurram. Fatebor omnem potestatem esse à Deo, vel mediatè, vel immediatè. Nec habebis, quod obiicias. Nam eodē modo respondes ad similem obiectionem, cap. 7. pag. 304.

6. Dixi ibidem, easdem duas potestates differre ex B parte finis, eo quod ciuilis respiciat finem naturalem, Ecclesiastica supernaturalem. Et hoc videris improbare. pag. 65. cum ait: *An non summa potestas Ecclesiastica, quæ est Sacerdotum in foro interiore, & suprema potestas Regum in foro exteriore, salutem animarum potissimum intuetur?* Audi Tooxere. Si potestas ciuilis spectetur præcisè secundum se, non extendit se, nisi ad finem naturalem. et hoc efficaciter conuinci potest ex eo, quod sub finem capitis notaui. Nam si homo creatus esset in statu puræ naturæ, quod fieri potuit, non fuisset ordinatus ad finem supernaturalem, qui consistit in clara Dei visione, qua nunc perfruuntur Sancti in cælo, sed ad finem naturalem, qui consistit in naturali contemplatione Dei, quatenus author naturæ est. Neque hoc potes negare, si Theologus C es. Nosti enim distingui solere duplicem beatitudinē: alteram naturalem, de qua disputat Aristoteles in Ethicis, alteram supernaturalem, de qua passim agunt Scholastici. Similiter, Deum dupliciter spectari posse. Primò, vt est author naturæ, & sic esse finem naturalem, ad quem homo tendit in statu puræ naturæ. Secundò, vt est author gratiæ, & sic esse finem supernaturalem, ad quem homo tendit in statu gratiæ, in quo iam sumus.

7. Hinc facilè diluitur tua obiectio. Cum enim dicis, potestatem ciuilem spectare salutem animarum, id dupliciter intelligi potest. Primò, de naturali salute animarum, & sic verum est. Secundò, de supernaturali salute animarum, & sic distinguendum est. Si enim ciuilis potestas spectetur præcisè in se, non attingit supernaturalem salutem animarum: potest tamen attingere, quatenus potestati Ecclesiasticæ, in D hoc statu gratiæ, subordinata est.

8. Puto satisfactum tibi nunc esse. Imò, iam sponte arma deponis, & quasi ex prælio fatigatus, incipis otiosè te oblectare, & coram Spectatoribus, ne dilabantur, ludicra quædam spectacula exhibere. Quæ illa? Ex Aristotele proponis duo schemata Dialectica, quæ singula constant quatuor propositionibus, in hunc modum:

Omnis potestas est à Deo.	*Nulla potestas est à Deo.*
Aliqua potestas est à Deo.	*Aliqua potestas non est à Deo.*

Omnis potestas in foro exteriori Ecclesiæ est à Deo.	*Nulla potestas in foro exteriori Ecclesiæ est à Deo.*
Aliqua potestas in foro exteriori Ecclesiæ est à Deo.	*Aliqua potestas in foro exteriori Ecclesiæ non est à Deo.*

E

9. In vtroque schemate mirè te recreas. Sed quorsum? An putas Spectatoribus hoc modo te satisfacturum? Erras Tooxere. Venerunt spectare robustum

pugilem, non motionem, & sanè, res ipsa, de qua agimus, non ludicra, sed seria est. Alioqui, si ludendum esset, reponerem tibi vicissim vel arborem Porphyrianam, vel certè schema aliquod ex Modalibus. Quid verò existimas dicturum Regem, cum intelliget te, qui defensor ipsius esse vis, relicta causa regia, his lusibus occupari?

10. Sed vide obsecro, quî fiat. Dum ita securus es, implicas te aliquot contradictionibus. Ex iis pauca accipe. Als pag. 63. indictionem Synodorum, Sanctionem legum, & similia, esse iuris mixti, id est resultantis ex iure Regio & Episcopali, habere tamen suam originem à Primatu Regio, & ab eo communicari Episcopis & sacerdotibus. Verba tua sunt hæc: *Mixtum autem ius & resultans ex utroque & iure regio & Episcopali, est legum sanctio, & synodorum indictio, & præsidendi in iis prærogativa, & controversiarum decisio, & beneficiorum collatio, & Episcoporum constitutio & depositio, quæ serè ab origine Primatus regij descendunt & communicantur Sacerdotibus.*

11. At alibi negas hæc omnia. Nam pag. 42. docesi indictionem Synodorum, & sanctionem legum Ecclesiasticarum, iure diuino, pertinere ad Apostolos. Rursum pag. 313. de iudice controuersiarum sic scribis: *Reges Christiani non sunt fidei ac religionis iudices.* Similiter, de collatione beneficiorum, pag 36. *Beneficia autem curata vel non curata, non confirmat Regis omnido in quempiam, multo minus dignitates Ecclesiasticas, siue Episcopatus sint Archiepiscopatus. Eorum certe collatio vel institutio est, quorum est destitutio, id est, Episcoporum comprouincialium, qui potestatem habent personas ipsas sacrandi.* Hæc vna contradictio est. Audi alteram.

12. Ais pag. 66. potestatem Ecclesiasticam perfectiorem esse quacunque ciuili. Paulò ante citaui tua verba. Ac mox contrarium affirmas, cum subdis: *Potestas Ecclesiastica non prefulget ciuili, potestatis eminentia.* Quasi dicas; Ciuilis eminentior est, quàm Ecclesiastica. At quomodo eminentior? an perfectione? Hoc iam negasti. An amplitudine? Hoc falsum est. Nam suprema potestas Ecclesiastica extendit se ad omnes homines, etiam ad Reges & Imperatores. Omnes ei subiecti sunt.

13. Vt verbo repetam, quæ dicta sunt, sic accipe Tooxere. Eminus pugnando, nihil effecisti. Comminus, primùm quidem fuisti pacificus; tùm frigide luctatus es; deinde, otiosè te oblectasti, postremò, contradictionibus te implicuisti. Et sic finis duelli citra hoc caput.

CAPVT II.

An Rex habeat Primatum Ecclesiæ, iure diuino veteris Testamenti?

1. HOc ipse omninò videtur velle. Sic enim habet in sua Apologia pag. 155. *Sub veteri Testamento Reges haud dubio gubernatores erant Ecclesiæ infra fines suos: corruptelas purgauere: abusus sustulere: arcam ad constitutum quietis locum perduxere: arcæ deportandæ ipsi præsultauere: Templum ædificauere: ædificatum dedicauere: & sua præsentia opus consecrationis cohonestarunt: librum legis, tenebris eruatum populo recitari fecerunt: fœdus inter Deum populumque redintegrarunt: confregere serpentem æreum, quamuis & diserto Dei mandato erectum & Christum Dominum suo modo figurantem, idola omnia Dæmonesque falsos exterminauere, reformationes publicas instituere, conuocatis seu congregatis promiscue sacerdotibus & laicis: exauctorauerunt summum Pontificem, aliumque in eius locum subrogauerunt. In summa, cuncta moderati sunt, quæ ad Ecclesiasticum regimen quoque modo pertinuerunt. Nec verò tituli & notæ, quibus insigniuntur, honorariæ, ab his eorum actionibus discordant. Vocantur enim filii Altissimi, imo Dij & Vnctis Domini, in Dei solio sedentes. Famuli Dei, imò Angeli Dei, facti iuxta cor Dei, Lumina Israelis, Nutricij Ecclesiæ.* Hucusque Rex.

2. Ex quibus verbis constitui potest hoc argumentum. Reges veteris Testamenti, iure diuino habebant Primatum Ecclesiæ: ergo & Reges noui Testamenti. Vel sic potius. Reges veteris Testamenti, iure diuino habebant Primatum Ecclesiæ: at hoc ius non est abrogatum, sed adhuc manet. Ergo eodem iure gaudent Reges noui Testamenti. At duplex peccatum in hoc syllogismo committitur. Nam & maior, & minor propositio falsa est. Negamus, in veteri Testamento fuisse ius diuinum de Primatu Regis in Ecclesia. Et, si fuisset, negamus adhuc durare, & non abrogatum esse. Vtrumque breuiter explicandum est per sequentes cõclusiones.

3. *Prima Conclusio.* Ius diuinum veteris Testamenti continetur lege Mosaica. Sunt autem triplicia præcepta legis Mosaicæ, moralia, cæremonialia, iudicialia, vt docet Diu. Thom. in 1. 2. quæst. art. 99. art. 2. & seqq. Et colligitur ex illo Deut. 5. 31. *Loquar tibi omnia mandata mea, & cæremonias, atque iudicia.* Et Deuter. 6. 1. *Hæc sunt præcepta & cæremoniæ, atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus vester, vt docerem vos.* Et Roman. 7. 12. *Lex quidem sancta, mandatum sanctum, & iustum, & bonum.* Vbi Apostolus mandatum legis vocat sanctum propter cæremonialia: iustum, propter iudicialia: bonum, propter moralia, vt explicat Diu. Thom. loco citato, art. 4. Ratio huius conclusionis est, quia omnis Respublica benè instituta, continet tria præceptorum genera, quorum alia ad priuatos singulorum ciuium mores: alia ad publicam religionem, & cultum Dei: alia ad communem politiam, & temporalem gubernationem pertinent.

4. *Secunda Conclusio.* Præcepta moralia summatim continentur in decem præceptis Decalogi, vt docet D. Tho. in 1. 2 q. 100 art. 3. Et quidem tria priora respiciunt cultum diuinum, reliqua, iustitiam cum proximo seruandam. Deus enim colitur tribus modis. 1. per fidelitatem, adhærendo soli vero Deo, & non habendo Deos alienos. 2. per reuerentiam, non assumendo nomen Dei in vanum. 3. per famulatum, colendo sabbathum. Et ita constituuntur tria prima præcepta Decalogi. Cum proximo autem seruatur iustitia, si & parentes honoremus, & alios non lædamus, neque ore, neque opere, neque corde. Et hæc est summa reliquorum præceptorũ Decalogi. *Dices*, in Decalogo habetur præceptum de sabbatho sanctificando, quod non est morale, sed cæremoniale. *Respondeo.* Est morale, quoad substantiam; cæremoniale, quoad determinationem certi temporis. Nam ratio naturalis dictat, Deo deberi aliquem famulatum, cùm ipse sit Dominus omnium. Quando autem præstandus sit illi famulatus, pendet ex libera ipsius determinatione.

5. *Tertia Conclusio.* Præcepta cæremonialia, quę præscribunt certas cæremonias pertinentes ad religionem, nihil aliud sunt, quàm quędam determinationes eorum præceptorum Decalogi, quæ ad diuinum cultum referuntur, vt docet D. Thom. q. 101. art. 1. Vnde sequitur, tot esse genera præceptorum cæremonialium quot sunt genera eorum, quæ ad cultum diuinum pertinent. Hæc autem sunt quatuor. 1. sacrificia, vt holocaustum, hostia, pacifica, & hostia pro peccato. 2.

Sacramenta, partim communia omnibus, vt Circuncisio, esus Agni Paschalis, Purificationes à quibusdam exterioribus immunditiis, expiationes à peccatis, partim propria Sacerdotibus, vt consecratio Sacerdotum, Esus panum propositionis & aliorum, quæ erant vsibus Sacerdotum deputata, ablutio manuum ac pedum, & rasio pilorum. 3. Instrumenta diuini cultus, vt Tabernaculum, Templum, Arca fœderis, propiciatorium, candelabrum, mensa, duplex altare, vasa, vestes sacerdotales, & similia. 4. obseruant legales, quibus ex decreto Dei, populus Iudæorum discernebatur ab aliis gentibus, vt certus vsus ciborum & vestium, ac solennitates festorum. Circa hæc 4. rerum genera versantur præcepta ceremonialia.

6. *Quarta Conclusio.* Præcepta iudicialia, quæ præscribunt certam formam conseruandi iustitiam inter homines, nihil aliud sunt, quam determinationes quædam eorum præceptorum Decalogi, quæ ad iustitiam & politiam humanam conseruandam spectant, vt docet D. Thomas quæst. 104. art. 1. Vnde etiam sequitur, totidem esse genera præceptorum iudicialium, quot sunt genera hominum, inter quos iustitia seruari debet. Ea autem sunt quadruplicia. Nam quædam præscribunt certum ordinem iustitiæ inter Principem & populum: quædam inter ipsos populares inter se: quædam inter populum & extraneos: quædam denique inter domesticos eiusdem familiæ, vt inter parentes & filios, inter maritum & vxorem; inter seruum & Dominum, v. g. Pro Principe dantur præcepta, quomodo creandus sit, & se gerere debeat in officio. Pro popularibus, præcepta emptionis, venditionis, & aliorum contractuum. Circa extraneos, de bello gerendo, de susceptione peregrinorum & aduenarum. Denique circa domesticos, de seruis, de vxoribus, de filiis.

7. *Quinta Conclusio.* Inter hæc triplicia præcepta, triplex potissimùm differimè est. Primum, quod moralia per se contineantur in Decalogo, reliqua extra Decalogum. Alterum, quod moralia sint iuris naturalis; reliqua positiui. Tertium, quod moralia non sint abrogata à Christo, sed melius explicata, Matth. 5. At reliqua abrogata sunt, iuxta illud Luc. 16. 16. *Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem.* Et Galat. 3. 24. *Lex pædagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur: at vbi venit fides, iam non sumus sub pædagogo.* Et Hebr. 7. 12. *Translato sacerdotio, necesse est, vt & legis translatio fiat.* & infra v. 18. *Reprobatio fit præcedentis mandati, propter infirmitatem eius & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex.* Et ratio est, quia lex Mosaica fuit vmbra legis Euangelicæ, teste Apostolo, Col. 2. 16 & Hebr. 10. 1. At vmbra cessat, accedente lumine. Ergo veniente lege euangelica, necesse fuit abrogari Mosaicam.

8. *Ex dictis sic concludo.* Si Rex Angliæ, iure diuino veteris Testamenti habet Primatum Ecclesiæ; vel illud ius diuinum continetur in lege morali, vel in ceremoniali, vel in iudiciali. Certum est non contineri in morali. Nam moralis lex generatim comprehenditur decem præceptis Decalogi, vt dictum est. At in toto Decalogo nulla fit mentio Primatus Regis in Ecclesia. Ergo ius diuinum de Primatu ecclesiæ non potest fundari in lege morali. Sed neque in ceremoniali vel iudiciali fundari potest, duplici de causa. Primò, quia vtraque lex per Christum abrogata est: Ergo tametsi Reges in veteri Testamento, iure diuino habuissent Primatum Ecclesiæ; non tamen sequeretur, Reges in nouo Testamento gaudere eodem iure cùm iam penitus abrogatum sit. Et hoc patet in similibus exemplis. Nam in veteri Testamento iure diuino statutum erat, vt esset vnum templum, in quo omnes adorarent, vt omnes sacerdotes & ministri ecclesiæ assumerentur ex sola tribu Leui, vt eorum sacrificia essent cruenta ex animalibus: vt Iudices & Reges eligerentur à Deo, non à populo. At hæc omnia iam abrogata sunt. Ergo quæ iure diuino statuta erant in veteri Testamento, non amplius eodem iure debent censeri statuta in nouo Testamento. Vnde sicut hæc consequentia non valet; *Omnes ministri Ecclesiæ erant olim in eadem tribu: Ergo & nunc ita fieri debet.* Sic neque valet ista: *Omnes Reges habebant olim primatum Ecclesiæ. Ergo eum nunc habent.*

9. *Addo*, nunquam in veteri Testamento, diuino iure concessum fuisse Regibus Primatum Ecclesiæ. Hoc si probauero, corruit totum fundamentum Regalis Hierarchiæ. Probo autem efficaciter tribus rationibus. *Prima* est, quia totum ius, quod Deus disposuit circa Reges veteris Testamenti, habetur Deut. 17. his verbis: *Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam & dixeris, Constituam super me Regem sicut habent omnes per circuitum nationes, eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non sit frater tuus. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum equitatus numero sublleuatus, præsertim cùm Dominus præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animam eius, neque argenti & auri immensa pondera. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomii legis huius in volumine, accipiens exemplar a sacerdotibus Leuitici tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta sunt. Non eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, vt longo tempore regnet ipse & filius eius super Israël.* Habes hic totam dispositionem iuris diuini circa Reges veteris Testamenti. Atqui nulla fit mentio Primatus Ecclesiæ. Solùm explicantur hę paucæ conditiones. Prima, vt Rex eligatur à Deo. Secunda, vt ex populo Iudæorum, non ex gentibus assumatur. Tertia, vt non multiplicet equos, nec reducat populum in Ægyptum. Quarta, vt non habeat plurimas vxores, præsertim alienigenas, quæ alliciant illum ad idololatriam, sicut accidit Salomoni. Quinta, vt non colligat immensas diuitias, quia ex illarum cupiditate solent Reges ad tyrannidem declinare, & iustitiam derelinquere. Sexta, vt à Sacerdotibus accipiat præcepta legis Mosaicæ, eaque describat, & diligenter obseruet. Cur autem à Sacerdotibus? quia illorum est iudicare, quæ circa legem & religionem sunt. Septima, vt moderate se gerat erga alios, & non eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos. Multò minus supra Sacerdotes, Episcopos & Pontifices. Octaua, vt sectetur iustitiam, & non declinet ad dextram vel sinistram, quod solet euenire, vel ex fauore & acceptione personarum, vel ex spe lucri, & vtilitatis, vel ex odio seu alia peruersa affectione.

10. Ex his omnibus ita concludo: Quicquid de Regia electione, officio & potestate statutum est iure diuino veteris Testamenti, hoc continetur in supradictis conditionibus: Atqui in illis nihil habetur de Primatu Regis in rebus Ecclesiasticis: Ergo Primatus Regis in rebus Ecclesiasticis non est de iure diuino veteris Testamenti.

11. Loquar autem de iure diuino, quia constat in veteri Testamento fuisse duplex ius Regium, Alterum diuinum, quod iam explicatum est, & de quo solo hìc agimus: alterum vsurpatum seu tyrannicum, quod describitur 1. Regum 8. 10. his verbis: *Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à*

ſe Regem, & ait: Hoc erit ius Regis qui imperaturus eſt vobis. Filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, faciet-que ſibi equites & precurſores quadrigarum ſuarum & conſtituet ſibi tribunos & centuriones, & aratores agrorum ſuorum, & meſſores ſegetum, & fabros armorum & curruum ſuarum. Filias quoque veſtras faciet ſibi vnguentarias, & focarias, & panificas. Agros quoque veſtros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis. Sed & ſegetes veſtras, & vinearum reditus addecimabit, vt det Eunuchis & famulis ſuis. Seruos etiam veſtros & ancillas & iuuenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo. Greges quoque veſtros addecimabit, voſque eritis ei ſerui. Et clamabitis in die illa à facie Regis veſtri, quem elegiſtis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petiſtis vobis Regem. His, inquam, verbis non deſcribitur ius Regis, quod à Deo conceſſum eſt, ſed quod à tyrannis ſolet vſurpari, vt rectè docet Diu. Thom. in 2. q. 105. artic. 1. ad 5. & fatetur Calumus libro 4. Inſtitut. cap. vltim. §. 26. at de hoc iure loquitur Chriſtus Matth. 20. 25. & Luc 22. 25. *Reges gentium dominantur eorum: vos autem non ſic.*

12. Hinc etiam patet, quare Samuel ægrè tulerit, quod Iudæi petierint ſibi Regem dari; quia nimirum petebant Regem, qui more gentilium, non qui iure diuino, eos gubernaret, vt apertè colligitur ex illo 1. Reg. 8. 4. *Congregati ergo vniuerſi maiores natu Iſraël, venerunt ad Samuelem in Ramatha. Dixerunteque ei: Ecce, tu ſenuiſti, & filij tui non ambulant in viis tuis: conſtitue nobis Regem, vt iudicet nos, ſicut & vniuerſa habent nationes, &c.* Hactenus prima ratio.

13 *Secunda eſt*, Ipſimet Reges veteris Teſtamenti ingenuè faſſi ſunt, ſe non habere Primatum Eccleſiæ, ſed Sacerdotes: ergo manifeſtum eſt, non ipſos, ſed ſacerdotes habuiſſe. Antecedens patet, quia Ioſaphat Rex, qui ſanè fuit optimus, & officij ſui minimè ignarus, de Regis & Sacerdotis poteſtate ſic ait, 2. Paralip. 19. 11. *Amarias ſacerdos & pontifex veſter, in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit. Porrò Zabadias filius Iſmael, qui eſt dux in domo Iuda, ſuper ea operabitur, quæ ad Regis officium pertinent.* Quid clarius? Hæc duo hîc opponuntur: Præſidere in his, quæ ad Deum pertinent: Et, præſidere his, quæ ad officium Regis pertinent. Illud primus conuenit Sacerdoti ſeu Pontifici; hoc poſterius, Vicario Regis. Atqui Primatum habere in Eccleſia, eſt vnum ex his, quæ ad Deum pertinent. Ergo conuenit Pontifici, non Regi, aut Vicario Regis.

14. *Tertia ratio*: Ille cenſetur habere Primatum Eccleſiæ à Deo, qui in rebus ad legem diuinam, & eius interpretationem pertinentibus, conſtitutus eſt ſupremus iudex, cui oporteat obedire, vt ſupra explicatum eſt: At qui non Rex, ſed Sacerdos conſtitutus eſt talis iudex à Deo: Ergo non Rex, ſed Sacerdos habet Primatum Eccleſiæ à Deo. Minor patet ex illo Deut. 17. 8. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, leprain & leprain. Et iudicium intra portas videris verba variari: ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus: Venieſque ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem qui fuerit illo tempore: quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcumque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſequeriſque ſententiam eorum nec declinabis ad dextram, neque ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis Imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille.* Hîc tria notanda ſunt. Primum quod ſermo ſit de controuerſiis legalibus, quæ difficultatem habent, & in vtramque partem ab inferioribus iudicibus trahûtur. Alterum, quod huiuſmodi controuerſiæ non ad Regem, ſed ad ſummum Sacerdotem, tanquam ad legitimum Iudicem A deferendæ ſint. Tertium, quod ſub pœna mortis oporteat acquieſcere ſententiæ Sacerdotis. At ſi Rex eſſet ſupra Sacerdotem à Deo conſtitutus, non opus eſſet ſtare iudicio ſacerdotis, ſed liceret ad Regem, tanquam ad ſuperiorem iudicem prouocare. At hoc non licet. Non ergo Rex, ſed Sacerdos eſt ſupremus iudex controuerſiarum legalium à Deo conſtitutus.

15. Huc ſpectat illud Aggei, 2. 12. *Hæc dicit Dominus: Interroga Sacerdotes legem:* Non *Regem.* Et Malach. 2. 7. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius.* Non ex ore *Regis*, ſed *Sacerdotis*. At quare? Cauſa mox additur; *quia Angelus Domini exercituum eſt*, quaſi dicat, Sacerdos eſt nuntius ſeu interpres diuinæ voluntatis. Igitur à Sacerdote petendum eſt, quid Deus fieri à nobis, vel circa nos velit. Quod clariùs explicatur Num. 27. 21. *Pro Ioſue, ſi quid agendum erit. Eleazar ſacerdos conſulat Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipſe, & omnes filij Iſrael cum eo, & cætera multitudo.* Eodem pertinet illud Leuit. 10. 8. *Dixit quoque Dominus ad Aaron: Vinum, & omne, quod ebriare poteſt, non biberis tu, & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum teſtimonij, vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & prophanum, inter pollutum & mundum; doceatiſque filios Iſrael omnia legitima mea.* Hîc vides, non Regum, ſed Sacerdotum eſſe, diſcernere inter ſanctum & prophanum, & legem Dei docere ac interpretari. Vnde ſicut Azarias Pontifex ad Oziam Regem dixit 2. Paral. 26. 18. *Non eſt tui officii Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum, qui conſecrati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium:* ſic etiam potuiſſet dicere: *Non* C *eſt tui officii Ozia, vt diſcernas inter ſanctum & prophanum, ſed Sacerdotum, qui ad hoc miniſterium à Deo conſtituti ſunt.* Et conſequenter, Non eſt tui officij Rex, vt gubernes Eccleſiam, ſed Sacerdotum, quibus iure diuino id commiſſum eſt. Rurſus, ſicut Ozias Rex contra Imperium Pontificis volens adolere incenſum, lepra percuſſus eſt: ſic etiam, qui vellet ſibi arrogare Primatum eccleſiæ, eadem pœna haud indignus eſſet.

16. Oſtendi hactenus, Regem Angliæ nihil præſidij pro ſuo Primatu ſtabiliendo habere poſſe ex veteri Teſtamento, duplici de cauſa. Primò, quia Reges in veteri Teſtamento non habuerunt primatum eccleſiæ iure diuino, ſed Sacerdotes, vt tribus rationibus iam probatum eſt. Secundò, etiamſi habuiſſent, non tamen ſequeretur, etiam Chriſtianos Reges habere, cùm ius veteris Teſtamenti abrogatum ſit. Contra hanc poſteriorem partem nihil opponit Rex Angliæ. Contra priorem verò multa obnicit, non ex iure, ſed ex facto petita, vt ſupra vidimus, quæ ſigillatim diſcutienda ſunt.

I. Obiectio, ex facto Regis Ioſaphat.

17. REducam omnes obiectiones Regis Angliæ ad formam ſyllogiſticam, vt facilius earum vis appareat. *Prima eſt hæc*: Quicunque conſtituit Leuitas & Sacerdotes in aliqua ciuitate, habet Primatum Eccleſiæ. Atqui Rex Ioſaphat conſtituit Leuitas & Sacerdotes in Ieruſalem: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ. Minor patet ex illo 2. Paral. 19. 8. *In Ieruſalem quoque conſtituit Ioſaphat Leuitas & Sacerdotes, & Principes familiarum, &c.*

18. *Reſpondeo.* Si textus integrè citaretur, multò fortius argumentum fieret contra Regem, quàm pro Rege. Textus enim ſic habet: *In Ieruſalem quoque conſtituit Ioſaphat Leuitas & ſacerdotes & Principes familiarum ex Iſrael, vt iudicium & cauſam Domini iudicarent habitatoribus eius. Præcepitque eis, dicens: Omnem cauſam, quæ venerit ad vos fratrum veſtrorum, qui habitant in vrbibus ſuis, oſtendite eis, vt non peccem in Dominum. Amarias autem Sacerdos & Pontifex veſter, in his, quæ ad*

præsidebit. Verùm Zabadias filius Ismael, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent. In quo textu tria notanda sunt. Primò, quod Iosaphat Rex, non solùm Leuitas & Sacerdotes, sed etiam Principes familiarum constituerit in Ierusalem. Secundò, quod illos omnes in eum finem constituerit vt essent Iudices controuersiarum, quæ in populo oriri solent. Tertiò, quòd in controuersiis Ecclesiasticis, quæ ad Deum pertinent, Sacerdotes constituti sint Iudices; in ciuilibus verò, quæ ad officium Regis spectant, Principes familiarum. Hinc sumo tale argumentum contra Regem Angliæ; Sacerdotes iure diuino constituti sunt supremi Iudices omnium controuersiarum, quæ ad Deum & religionem pertinent: Ergo Sacerdotes iure diuino tenent Primatum ecclesiæ. Item; Ea, quæ ad Deum pertinent distincta sunt ab iis, quæ pertinent ad officium Regis: Ergo Rex ex officio suo, non potest immiscere se iis, quæ ad Deum pertinent: ergo non tenet Primatum Ecclesiæ.

19. Argumentum contrarium facilè soluitur. Non enim Iosaphat Rex constituit, id est, creauit & consecrauit Sacerdotes, quia hoc ad officium eius non pertinebat; sed ex iis, qui iam antea creati & consecrati erant, certos delegit, qui iudicium Domini exercerent in Hierusalem: sicut etiam certos delegerat, qui in aliis ciuitatibus populum docerent, vt habetur 2. Paralipomenon 17. 7. Vbi notandum est, tria spectari posse in ministris Ecclesiæ veteris Testamenti. 1 Electionem seu designationem personæ. 2. Consecrationem. 3. Applicationem ad certum vsum seu exercitium. Electio seu designatio non fiebat à Rege, sed à Deo, qui solam tribum Leui ad ministerium sacrum deputauerat. Consecratio verò committebatur Aaroni, tanquam summo Sacerdoti: & eius successoribus. Applicatio verò ad certum officium poterat fieri à Rege; sicut etiam nunc fieri potest. Quo pacto Rex Angliæ diceretur in suo regno constituere Iesuitas & Sacerdotes, si ex iis iam antea ordinatis & consecratis, quosdam aliunde euocaret, quorum alij conciones ad populum haberent, alij confessiones reciperent, alij aliis ministeriis deputarentur. Et hoc passim apud Catholicos in vsu est. Nemo tamen propterea censet, eos Principes, qui hoc modo Iesuitas ad se vocant, Primatum Ecclesiæ tenere.

II. Obiectio, ex facto Dauidis & aliorum Regum.

20. SEcunda Obiectio est hæc: Qui tollunt abusus & corruptelas Ecclesiasticas, habent Primatum in Ecclesia: Reges veteris Testamenti sustulerunt abusus & corruptelas Ecclesiasticas: ergo habuerunt Primatum in ecclesia. Minorem probat Sacellanus Regis Angliæ dupliciter. Primò ex illis verbis 2 Reg. 5. 6. *Et abiit Rex & omnes viri qui erant cum eo, in Hierusalem, ad Iebusæum habitatorem terræ: dixitque est Dauid ab eis: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos; dicentes; Non ingredietur Dauid huc.* Et quibus verbis sic argumentatur: Ad Regem Dauidem spectabat, de templo cæcum & claudum tollere. Ergo ad eum spectabat, omnes abusus tollere. *Non enim abusus aliunde existunt, quàm vel de iniscitia, quod cæci sint homines; vel de incuria, quod in officio claudicent.* Secundò probat exemplo aliorum Regum, qui in Scriptura reprehenduntur, quod excelsa non sustulerint. At non reprehenderentur, nisi ad eorum officium pertineret, excelsa tollere. Quid autem aliud est tollere excelsa, quàm tollere abusus & corruptelas?

21. *Respondeo* 1. generatim cum distinctione. Nam aliud est iudicare seu decernere, quænam sint corruptelæ & abusus in religione: aliud verò, corruptelas & abusus, quando certò constat tales esse, tollere & exterminare. Prius pertinet ad officium summi Sacerdotis, vt supra dictum est. Posterius non modo Regi, sed etiam cuilibet patrifamilias concessum est. Quilibet enim in sua domo potest ea emendare, quæ certò constant, per abusum irrepsisse. Vtrumque ostendo exemplis noui Testamenti. Inter Christianos quæri solet, an sit abusus seu corruptela, habere & colere imagines, inuocare sanctos, pro defunctis orare, plura possidere beneficia Ecclesiastica, voto castitatis se obstringere, certis diebus à carnibus abstinere; de his iudicare non pertinet ad Principes sæculares, sed ad Prælatos ecclesiæ. At postquam res iudicata est, quilibet Rex in suo regno, quilibet Magistratus in sua ciuitate, quilibet paterfamilias in sua domo, potest executionem præstare. Idem factum est in veteri Testamento, Deus sæpe per Prophetas ostendit, displicere sibi, quod populus adoleret in Excelsis. Itaque diuinitùs constabat, abusum seu corruptelam esse. Rex in suo regno poterat tollere hunc abusum. Imò tenebatur. Nec ideò tamen Primatum habebat in Ecclesia. Non magis, quàm si Deus per prophetas ostenderet, connubia filiorum cum Gentibus sibi displicere, & quisque paterfamilias in sua domo, si quis in hoc genere peccatum esset, in posterum emendaret. An ideò Primatum teneret in rebus ad religionem pertinentibus? Nequaquam: Sed executor esset voluntatis diuinæ. Cur autem potius Reges, quàm Sacerdotes in veteri Testamento reprehensi sunt, quod excelsa non tollerent; ideò factum est, quia populus Iudæorum propter duritiem cordis, eò curabat exhortationes & monita Sacerdotum ac prophetarum: nec aliter, quàm vi & auctoritate Regis, ab errore sinebant se reuocari. Itaque si Rex in hac re negligentior esset, meritò à Deo reprehendebatur. Hoc generatim.

22. Duo in particulari explicanda sunt. Alterum, de abusu adolendi & sacrificandi in Excelsis. Alterum, de cæcis & claudis eiiciendis. Quod ad prius attinet, tria certa sunt. Primum est, quod ab egressu filiorum Israel ex Ægypto, transacti fuerint 480. anni, antequam templum à Salomone ædificaretur, vt patet ex illo 3. Reg. 6. 1. *Factum est ergo quadringentesimo & octuagesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti, ædificare cœpit domum Domino.* Secundum est, quod toto illo tempore, secundum legem ordinariam, iussi sint Israelitæ offerre sacrificia in eo loco, in quo esset tabernaculum fœderis cum Arca, vt habetur Leuit. 17. 4. Porrò tabernaculum cum Arca non semper mansit in eodem loco. Nam primis 40. annis fuit cum populo in deserto. Postea, cum terram promissionis ingressi essent, & eā pacificè possiderent, positum fuit in Silo; iuxta illud Iosue 18. 1. *Congregatique sunt omnes filij Israel in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonij, & fuit eis terra subiecta.* Inde seperatim arca, seperatim tabernaculum, in diuersa loca translata sunt. Arca quidem in eum locum, in quo Israelitæ bello victi sunt à Philistinis, vltimo anno Heli Sacerdotis, 1. Reg. 4. 3. Tunc enim & capta est à Philistinis, 1. Reg. 4. 11. & asportata in Azotum, 1. Reg. 6. 1. Et mansit in eorum regione septem mensibus, 1. Reg. 6. 1. Deinde remissa est ab illis in vibem Bethsames, 1. Reg. 6. 12. Postea Cariathiarim, 1. Reg. 7. 1. Ibique mansit, donec Dauid, confirmato iam regno, super Iudā & Israel, reduxit eam ex Cariathiarim, 1. Par. 13. 6. mansitque in domo Obededom Gethæi tribus mensibus, 1. Paral. 15. 25. Tabernaculū autem ex Silo (licet de tēpore non satis constet) translatū fuit in Nobe ciuitatē Sacerdotū, vbi erat, cùm Dauid fugiebat Saulem, 1. Regum 21. 1. Inde venit in Gabaon, vrbē

Tribus Beniamin, 1. Paral. 21. 29. Ibi autem mansit, donec cum Arca illatum est à Salomone in Templum. 3. Reg. 8. 4.

23. Tertium est, quod ab eo tempore quo perfectum fuit Templum Salomonis, non alibi, quàm in Templo licuerit offerre sacrificia, secundum legem ordinariam, vt patet ex illo Deuter. 12. 13. *Cane ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris; sed in eo, quem elegerit Dominus.* Et cap. 26. 1. *Cumque intraueris terram, quam Dominus Deus tuus tibi daturus est possidendam, tolles de cunctis frugibus tuis primitias, perges que ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomen eius, accedesque ad Sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, &c.* Dixi, secundum legem ordinariam, quia tam ante, quàm post Templi ædificationem, licebat ex speciali Dei dispensatione, etiam alibi, quàm in Tabernaculo vel templo sacrificare. Hoc modo Samuel immolauit in Ramatha & in Galgalis, 1. Reg. 7. 17. & cap. 11. 14. Dauid in area Ornam Iebusæi, 1. Paral. 21. 26. Elias in monte Carmeli, 1. Reg. 18. 19.

24. Ex his omnibus sequitur nunquam licuisse, secundum legem ordinariam, immolare vel adolere in Excelsis, vbi non esset tabernaculum: Et hunc fuisse abusum, quem Deus reprehendit sæpe in Scripturis, vt 3. Regum 3. 3 *Dilexit Salomon Dominum, ambulans in præceptis Dauid patris sui, excepto, quod in Excelsis immolabat, & accendebat thymiama.* Et 3. Reg. 22. 43. *Fecitque Iosaphat, quod rectum erat in conspectu Domini. Verumtamen excelsa non abstulit. Adhuc enim populus sacrificabat, & adolebat incensum in Excelsis.* Loquor autem de Excelsis, vbi non esset Tabernaculum, quia in Excelso Gabaon, vbi erat Tabernaculum, licebat immolare, 3. Regum 3. 4. *Abiit Salomon in Gabaon, vt immolaret ibi: illud quippe erat Excelsum maximum*, id est, præferebatur omnibus excelsis, quod in eo esset Tabernaculum à Mose factum, vt patet 1. Par. 21. 29. *Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moses in deserto, & altare holocaustorum eo tempestate erat in Excelso Gabaon.* Et 2. Paralipomen 1. 3. *Et abiit cum vniuersa multitudine in Excelsum Gabaon, vbi erat tabernaculum fœderis Domini, quod fecit Moses famulus Dei in solitudine.* Vbi obiter notandum est, fuisse duo tabernacula. Vnum à Mose factum, de quo hactenus dixi. Alterum à Dauide, quod ipse tetendit in Hierusalem, quando eò deduxit arcam fœderis, de quo 2. Paralipom. 1. 4. *Arcam autem Dei abduxerat Dauid de Cariathiarim in locum, quem præparauerat ei, & vbi fixerat illi Tabernaculum, hoc est, in Hierusalem.* Et 3. Reg. 1. 50. *Adonias autem timens Salomonem, surrexit & abiit, tenuitque cornua Altaris.* Et cap. 2. 28. *Fugit ergo Joab in Tabernaculum Domini & apprehendit cornua Altaris.* Hæc non possunt intelligi de tabernaculo à Mose facto quia illud eo tempore erat in Gabaon, vt supra dictum est. Debet ergo intelligi de Tabernaculo à Dauide facto, quod erat in Ierusalem. Vide Abulensem libro tertio Reg. capite primo quæst. 41.

25. Hactenus de abusu adolendi in excelsis. Quod ad factum Dauidis attinet, qui dicitur, cæcos & claudos eiecisse, parum, vel nihil ad rem facit. Historia sic habet: Intellexerat Dauid diuino instinctu, vt ex Psalmis colligitur, Ierusalem fore templi ac regni Iudæorum sedem, ac proinde cum exercitu eò profectus est, & à Iebusæis, qui eam colebant, deditionem illius postulauit. At illi responderunt *Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos, dicentes: Non ingredietur Dauid huc.* Porrò quid cæcorum & claudorum nomine intelligendum sit, variæ sunt authorum interpretationes. Nam aliqui putant fuisse tantum statuas seu imagines; alij vero homines. Statuas quidem tripliciter. Primò, vt per eas super muros positas significati fuerint homines otiosi, quasi dicat, Etiam nobis nihil agentibus introrare nos poteris; tam scilicet munita vrbs nostra est. Secundò, vt per eas significata fuerint ædium fastigia, quibus illæ affixæ essent, quasi dicat: Nisi transcendis ædium nostrarum fastigia, non ingredieris. Tertiò, vt fuerint duæ imagines, quarum altera repræsentauerit Isaac cæcutientem, altera Iacob claudicantem. Et hæ duæ propterea fuerint ad muros seu portas ciuitatis affixæ, vt significarent, Iudæis non licere bello infestare Iebusæos, eo quod parentes eorum, Isaac & Iacob, percussissent olim fœdus pacis cum Rege Abimelech, cuius posteri erant Iebusæi, interposito etiam iuramento, quod in ore illarum imaginum descriptum erat. Hæc Rabinorum sententia est; sed falsa. Primò, quia illud fœdus cum Rege Abimelech non est initum à Iacob, sed ab Abraham, vt habetur Genes. 21. 22. *Eodem tempore dixit Abimelech ad Abraham. Deus tecum est in vniuersis quæ agis. Iura ergo per Deum ne noceas mihi & posteris meis. Dixitque Abraham: Ego iurabo.* Et infra: *Percusserunt que ambo fœdus.* Secundò, quia si Iebusæi voluissent pacare animum Dauidis, & militum eius, per aspectum seu memoriam Isaac & Iacob, non debuissent eos in forma cæci & claudi (quæ potius ad contemptum & derisum spectabat) sed in alia decentiori & augustioti repræsentare. Tertiò, quia illa verba quæ sequuntur in textu, *cæcos & claudos: odientes animam Dauid*, nullo modo possunt accommodari Isaac & Iacob, neque præ se ferunt desiderium pacis, sed odij potiùs ac contentionis.

26. Alij ergo rectiùs sentiunt, fuisse veros homines quod etiam tripliciter intelligi potest. Primò, quod fuerint ipsimet Iebusæi, qui dixerint Dauid: *Nisi abstuleris cæcos & claudos:* id est, nisi nos abstuleris, quos tu conuitio militari cæcos & claudos appellasti, *non ingredieris huc.* Secundò, quod fuerint cæci & claudi, non corpore, sed animo, id est peccatores & flagitiosi. Tertiò, quod fuerint verè cæci & claudi, quos in contemptum Dauidis posuerint Iebusæi in mœnibus, quasi dicat, Nostra ciuitas tã firma & munita est, vt non egeat aliis defensoribus, quàm his cæcis & claudis, qui sufficienter poterunt eam contra tuum exercitum tueri ac propugnare. Hæc est vera explicatio huius loci, quam sequitur Ioseph. l. 7. c. 2. Theodoret. q. 16. 17. Glossa interlinearis, Abulens. q. 7. & plures alii. Simile quid legimus contigisse in vrbe Tyro, quæ cum esset fortissima, ciues in contemptum obsidentium, posuerunt Pygmæos in mœnibus quasi illi abundè sufficerent ad eius defensionem, nec indigerent alio propugnatore. De his loquitur Ezechiel Propheta c. 27. 11. *Sed & Pygmæi, qui erant in turribus tuis* (ô Tyre) *pharetras suas suspenderant in muris tuis per gyrum, &c.*

27. Ex hac autem dispositione, quæ sine dubio literalis & germana est, non potest colligi, Dauid auferendo cæcos & claudos, voluisse ostendere, quod abusus & corruptelas Ecclesiæ esset ablaturus, vt fingit Sacellanus Regis Angliæ. Credo ne quidem in mentem illi hoc venisse, cùm ea res gesta est. Sed, etsi id facere voluisset, non ideò sequeretur, habuisse illum Primatum Ecclesiæ, quia, vt supra dixi, quibus paterfamilias potest tollere abusus & corruptelas, quãdo certò constat, tales esse.

III. Obiectio, ex facto eiusdem Dauidis.

28. Tertia obiectio est hęc, Qui perducit Arcam fœderis ad constitutum quietis locum, & Arcæ deportandæ præsultat, tenet Primatum Ecclesiæ: Atqui Rex Dauid perduxit Arcam ad constitutum quietis locum 1. Paral. 13. 12. & Arcę deportandę præsultauit, 2 Reg. 6 14. Ergo habuit Primatum Ecclesię. Hoc argumẽtum magni facit Sacellanus Regis, & vim

facit in eo, quod Dauid saltauerit ante, non post Arcam. Nam *hoc ipso*, inquit, *significauit se Primatum tenere in negotio Arcæ deportandæ.* Mira hominis subtilitas. Cur non similiter vim facit in eo, quod boues Arcam præcesserint, non secuti sint?

29. Vt autem magis appareat huius argumenti vanitas, tria notanda sunt. Primum est, quod in arca Domini fuerint hæc tria. *Vrna aurea habens manna, & Virga Aaron, quæ fronduerat, & tabulæ Testamenti*, vt expresè testatur Apost. Heb. 9. 4. alterum, quod hæc Arca, præsertim quoad manna, quod in ea custodiebatur, fuerit typus seu figura nostræ eucharistiæ. Ratio autem figuræ constitit in his: Primò, Manna datum est Israelitis peregrinantibus in deserto, vt possent ad terram promissionis peruenire. Secundò, habuit omnem saporem suauitatis corporalis (Sapient. 15. 20.) Tertiò, fuit cibus de cælo missus (Ioan. 6. 31.) Quartò fuit expositum dubitationi (Psal. 77. 32. & contradictioni (Num. 21 5.) Quintò, licet alij plus, alij minus colligerent, eandem tamen mensuram postea habebant, (Exodi 16. 18.) Hæc omnia accommodantur Eucharistiæ. 1. quia datur Christianis in deserto huius vitæ peregrinantibus, vt possint ad vitam æternam peruenire. 2. continet omnem saporem suauitatis spiritualis. 3. est cibus de cælo missus. 4. exposita est dubitationi Capharnitarum, & contradictioni Calumniatarum. 5. siue sub magna, siue sub parua hostia sumatur, æquè prodest sumentibus.

30. Tertium est, quod hæc tria distinguenda sint. 1. Arcam ædificare. 2. eam deducere, comitari, vel præcedere. 3. eandem portare vel attingere. Arcam ædificarunt Bezeliel de tribu Iuda; & Oholias de tribu Dan, Exodi 31. 2. Arcam deduxerunt, & ante eam luserunt, non solus Rex, sed etiam populus, vt patet ex illo, 1. Reg. 4. 4. *Misit populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum, sedentis super Cherubin.* Et 2. Reg. 6 5. *Dauid autem & omnis Israël ludebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis.* Et inf à v. 15. *Dauid & omnis domus Israel ducebant Arcam Testamenti Domini in Iubilo.* Et 3 Reg. 8. 5. *Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israel gradiebatur cum illo ante arcam.* At nemini licebat eam contingere, propter sanctitatem (quæ & aliunde, & ex eo habebat, quod figura esset eucharistiæ) nisi solis Sacerdotibus. Hinc Oza, quod eam tangere præsumpsisset, cum Sacerdos non esset, morte à Deo punitus est. 2. Reg. 6. 6 Imò ne Leuitis quidem hoc licuit. Nam vt patet Num. 4. iubebantur Sacerdotes velo arcã obuoluere, & vectes per annulos arcæ transmittere, ne Leuitæ, qui illam portaturi essent, eam attingerent.

31. Ex his patet, quàm friuolum sit argumentum Sacellani Regis, quando sic infert; Rex Dauid deduxit & præcessit Arcam Domini: Ergo habuit Primatum ecclesiæ. Cur non similiter infert; Omnis multitudo Israël gradiebatur ante Arcam. ergo habuit Primatum ecclesiæ? Vel sic, Pueri Christiani præcedunt Eucharistiam, quãdo publicè in processione deportatur, Ergo habent Primatum Ecclesiæ. Ineptè omnia. Potius sic oportebat argumẽtari, non licuit Regibus, sed solis Sacerdotibus attingere Arcam Domini: ergo Sacerdotes præferentur Regibus, in iis, quæ ad Deum & religionem pertinent.

IV. Obiectio, desumpta ex facto Salomonis Regis.

32. Quarta obiectio est talis: Qui ædificat templum, & Deo dedicat, tenet primatum Ecclesiæ: Atqui Rex Salomon ædificauit Templum, & Deo dedicauit. 1. Paral. 28. 6. Et 2. Paral. 6. 10. Ergo Rex Salomon tenuit Primatum ecclesiæ: hoc argumentum sic vrget Sacellanus: *Dedicare Deo templa, actus est primarius, neque cuiusquam, nisi cuius partes in Religione prima. At templum à Salomone dedicatum est. Ergo.*

33. Non video hic plus subtilitatis, quam in præcedenti argumento. Vt hoc ostendam, tria notanda sunt. Primum est, quod templum Hierosolymitanum, de quo agimus, ter dedicatum sit. Primò à Salomone. 3. Reg. 8. 1. Secundò ab eis; qui è captiuitate Babylonica reuersi sunt. 1. Eldræ 6. 16. Tertiò à Machabæis, cum post prophanationem esset iterum renouatum & sanctificatum, 1. Machabæorum 4. 36. Alterum est, quod dedicare rem aliquam Deo, si vim nominis spectes, nihil aliud sit, quam dedicare illam cultui diuino, seu offerre, & destinare illam ad colendũ Deum. Hoc modo (Exod. 35.) dicuntur Israëlitæ, tam viri quam fœminæ, hyacinthum, purpuram, byssum, coccum, pilos caprarum, pelles arietum, metalla & ligna cetera dedicasse Deo, id est, obtulisse ad cultum diuinum. Eodem sensu Salomon dicitur templum Deo dedicasse, id est, diuino cultui deducasse seu mancipasse. Hinc non magis colligi potest Primatus Salomonis qui ligna & lapides, quàm fœminarum, quæ aurum, purpuram & hyacinthum Deo dedicarunt. Tertium est, quod in hac templi dedicatione à Salomone facta variæ cerimoniæ vsurpatæ fuerint cum solenni lætitia. Nam primò, postquam ædificatum est, congregati sunt Israëlitæ ad Regem Salomonem in Ierusalem. 2. Sacerdotes intulerunt Arcam, tabernaculum, & omnia vasa sanctuarij in templum. 3. Deus, vt ostenderet sibi placere, quod agebant, nebula impleuit templum. 4. Salomon, gratias Deo actis, multa precatus est, & præsertim, vt quicunque essent oraturi Deum in templo isto, exaudirentur. 5 Finita hac oratione, victimæ & sacrificia Deo oblata sunt. 6. Iterum secuta est benedictio seu gratiarum actio; ac tandem octauo die populus ad sua cum gaudio dimissus est. Hæc omnia habentur 3. Reg. 8.

34. Neque hinc colligi potest Primatus Salomonis, quod sic ostendo. Tria hominum genera spectari hic debent 1. Salomon. 2. Sacerdotes. 3 populus. Quid quisque horum fecit in hac dedicatione? Salomõ orauit, & gratias Deo egit. Sacerdotes portarunt Arcam tabernaculum, vasa sanctuarij, & obtulerunt sacrificia. Populus interfuit, & gratiis Deo actis, lætatus est. Si quid ergo pro primatu Salomonis colligendum est, sic colligi debet. Quicunque in templo recens ædificato, orat Deum, vt meo exaudiantur preces & vota supplicantium, is tenet Primatum ecclesiæ: Atqui Salomon in templo à se recens ædificato orauit Deum, vt in eo exaudirentur preces & vota supplicantium: Ergo tenuit Primatum Ecclesiæ. At maior propositio aperte falsa est. Quasi nemo, nisi qui supremam iurisdictionem in Ecclesia habet, eo modo, quo Salomon, orare possit. Multi mercatores, suis sumptibus, templa in honorem Dei erexerunt, & quotidie erigunt. An non liceat ipsis orare, vt Deus accepta ea habeat, & preces seruorum suorum in iis exaudiat? Omnino sanè, Imò, plerique clerici, quoties dedicatio alicuius templi occurrit, solent orare hoc modo: *Deus qui nobis per singulos annos huius S. Templi tui consecrationis reparas diem, & sacris semper mysteriis repræsentas incolumes; exaud preces populi tui, & præsta, vt quisquis hoc templum beneficia petiturus ingreditur, cuncta se impetrasse lætetur. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, &c.* Itemque hoc modo: *Deus qui inuisibiliter omnia continet, templum hoc potentia tuæ inhabitationis illustra, & concede, vt omnes, qui huc deprecaturi conuenium, ex quacunque tribulatione ad te clamauerint, consolationis tuæ beneficia consequantur. Per Dominum nostrum &c.* An hinc inferas, singulos

clericos, quia ſic orant, ſupremos eſſe Prælatos in Eccleſia? Nihil minus.

35. Plus dicam. Factamus in aliqua diœceſi Anglicana templum incendio perire, vel ab hoſtibus deuaſtari. Epiſcopus ſuis ſumptibus curet reſtaurari. Conuocet deinde populum ſibi ſubiectum: Inferat vaſa ſacra: Oret Deum, vt ratum habeat hoc obſequium, & preces ſubditorum exaudiat: Offerat ſacrificium: Benè precetur populo, & gratiis Deo actis, dimittat vnumquemque cum gaudio. Quid? An dices hunc epiſcopum eſſe Primatem Eccleſiæ? Si eſt, quid de Rege hęc? Si non eſt, quid minus fecit, quàm Salomon? Imò totum id præſtitit, quod Salomon & Sacerdotes ſimul.

V. Obiectio, deſumpta ex facto eiuſdem Regis Salomonis.

36. QVinta obiectio eſt talis; Qui deponit ſummum ſacerdotem ab officio, & alium illi ſubrogat, neceſſariò habet iuriſdictionem ſupra ſummum Sacerdotem: Atqui Salomon Rex depoſuit Abiathar ſummum Sacerdotem ab officio, & ſubrogauit illi Sadoc, 3 Reg. 2. 27. Ergo Salomon Rex habuit iuriſdictionem ſupra ſummum Sacerdotem. Hoc eſt præcipuum argumentum pro primatu Regis. Sed ſanè parui momenti. Ac primum ſic retorqueri poteſt: Qui deponit Regem ab officio, & alium illi ſubrogat, neceſſariò habet iuriſdictionem ſupra Regem: Atqui Ioiada ſummus ſacerdos, non ſolum depoſuit, ſed etiam occidit Athaliam reginam, & Ioas in eius locum ſubrogauit. 4. Reg. 11. Ergo Ioiada ſummus Sacerdos habuit iuriſdictionem ſupra Regem.

37. Sed ad rem. Hæc obiectio duo ſupponit. Vnum, quod Salomon, quando depoſuit Sacerdotem ab officio, vſus ſit poteſtate regia. Alterum, quod rectè ac legitimè ea vſus ſit. At neutrum probari poteſt. Imò grauiſſimi Authores conſtanter docent, non regia, ſed prophetica poteſtate vſum eſſe, nec ordinaria via, ſed ex peculiari Dei inſtinctu feciſſe quod fecit. Ita Cardinalis Bellarminus, Iacobus Gretterus & plures alij. Et videtur colligi poſſe ex illis verbis. 3. Reg. 2. 27. *Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non eſſet Sacerdos Domini, vt impleretur ſermo Domini, quem locutus eſt ſuper domum Heli in Silo*: quaſi dicat, Olim tempore Heli Sacerdotis prædictum fuit à Deo per Samuelem Prophetam, fore aliquando: vt officium Sacerdotale auferatur à familia Heli propter peccata filiorum eius, 1. Reg. 2. 31. Vt ergo hęc prophetia impleretur, Salomon diuino inſtinctu, tanquam verus Propheta abſtulit ſacerdotium ab Abiathar, qui erat ex familia Heli.

38. Quod ſi ita eſt, facile apparet, nullius momenti eſſe obiectionem Regis Angliæ. Nam nihil aliud ex facto Salomonis colligi poterit, quàm Prophetas accipere aliquando extraordinariam poteſtatem à Deo, etiam ſupra Sacerdotes, quod nihil ad rem facit. Non enim diſputamus de Poteſtate Prophetarum, ſed Regum. Nec ſtatus controuerſiæ eſt, an Prophetæ ex peculiari Dei inſtinctu poſſint aliquando punire Sacerdotes, ſed an Reges ordinaria ſua poteſtate poſſint id facere? Hęc valde diſtincta ſunt. Et alterum cum altero minimè connexum eſt. Non enim ſequitur Salomon Rex peculiari Dei inſtinctu, ſubmouit Abiathar Sacerdotem ab officio ſacerdotali: Ergo Iacobus Rex, ordinaria ſua poteſtate poteſt idem facere. Non magis quàm ſi dicam: Nathan ex peculiari Dei inſtinctu reprehendit Dauidem Regem: ergo quilibet ſubditus in Anglia poteſt ordinaria via reprehendere Iacobum Regem.

A 39. Sed demus (quod tamen probari non poteſt) Salomonem in ſubmouendo Sacerdote, vſum eſſe poteſtate regia, quid quæſo hinc efficitur contra nos? Nihil ſanè, niſi prius conſtet legitimè ea vſum eſſe. Hoc autem nec in Scripturis ſacris diſertè exprimitur, nec ex iis euidenter deduci poteſt. Aliud enim eſt, factum alicuius recenſeri, aliud probari ſeu commendari. Legimus quidem in Scriptura, Baziam gladio & præcipitio ſeiptum occidiſſe, legimus à Saüle ſacerdotes Domini, ab Abimelech ſeptuaginta fratres, ab Athalia, ſemè regium, ab aliis alios interfectos eſſe. At non legimus, hæc omnia iuſtè ac legitimè contigiſſe. Idem dico de Salomone. Legimus, ab eo depoſitum eſſe Abiathar ſacerdotem. At non legimus, rectè ac legitimè id
B factum eſſe. Vel ergo probandum eſt Regi Angliæ, factum eſſe legitimè, vel nihil contra nos concludit.

40. *Dicet forte*, Abiathar grauiter peccauerat contra Salomonem Regem, ac proinde dignus erat, qui puniretur. Potuit ergo Salomon authoritate regia illum punire. *Reſpõdeo*. Non ſequitur. Eſto enim, peccauerit Abiathar propter iniquam conſpirationem, & dignus propterea fuerit, qui officio ſubmoueretur. An ideo à Solomone ſubmoueri legitimè potuit? Id minimè cõſequens eſt. Non enim quilibet reus à quolibet puniri poteſt, ſed ab eo duntaxat, qui in illum habeat legitimam poteſtatem ac iuriſdictionem. Hanc autem habuiſſe Reges Iudæorum in Sacerdotes, nondum probatum eſt. Imò ex ipſis Iudæis contrarium probari poteſt. Semper enim perſuaſum ipſis fuit Reges non habere vllam iuriſdictionem in eos, qui miniſterio diuino
C deputati ſunt. Hoc ſatis colligitur ex illo, 1. Reg. 22. 16. *Dixit Rex Saul: morte morieris Abimelech, tu & omnis domus Patris tui. Et ait Rex emiſſariis, qui circumſtabant eum, Conuertimini, & interficite Sacerdotes Domini, quia manus eorum cum Dauid eſt. Noluerunt autem ſerui Regis extendere manus ſuas in Sacerdotes Domini.* Ex quibus verbis patet Regem Saulem mandaſſe ſuis famulis, vt interficerent Sacerdotes Domini, eò quod conſpiraſſent cum Dauide contra ipſum Regem. Porrò famulos Regis, qui erant Iudæi, & optimè norant eminentiam Sacerdotum ſupra Reges, non voluiſſe id facere, etiamſi Rex mandaſſet. Nam certò perſuaſum illis erat, non poſſe Regem legitimè id mandare, nec ſacerdotes imperio Regis ſubiacere. Quod etiam aduertens Rex homini Barbaro ac Gentili imperauit, vt
D quod famuli facere renuiſſent, ipſe imperterritus exequeretur. Quod etiam factum eſt. Subiungitur enim in textu. *Et ait Rex ad Doeg, Conuertere tu, & irrue in Sacerdotes: Conuerſuſque Doeg Idumæus irruit in Sacerdotes.*

41. Hinc ita concludo: Saul & Salomon fuerunt pares in poteſtate regia, nec plus iuris habuit Salomon in Sacerdotes, quàm Saul, ex ea præcisè parte, quia Reges erant. Atqui Saul, qua Rex, non habuit legitimam poteſtatem puniendi Sacerdotes: ergo nec Salomon. Maior per ſe nota eſt. Minor patet ex dictis, quia famuli Saulis non recuſaſſent imperium ſui Regis, ſi putaſſent illum habere legitimam poteſtatem in Sa-
E cerdotes. Libenter enim parebant illi in perſequendo Dauide. Quod ergo nollent parere in occidendis ſacerdotibus, qui adhærebant Dauidi, non aliunde prouenire potuit, quàm quod putarent, Regem habere poteſtatem in Dauidem, non autem in Sacerdotes. Idem ergo de Salomone, quâ Rex erat, ſtatuendum eſt. Si enim Sauli non licuit punire Sacerdotes Domini, nec Salomoni potuit licere. Vterque enim, qua Rex, pari poteſtate fuit præditus.

42. *Dices*, Non rectè hoc ſequitur. Fuit enim aliunde, diſpar cauſa vtriuſque. Nam Sacerdotes à Saule interfecti erant innocẽtes. Abiathar autem, quem Salomon puniuit, erat reus læſæ maieſtatis. Quis porrò neſcit, aliud eſſe, interficere innocentes, quod fecit

Saul aliud punire reos, quod fecit Salomon? Ergo igitur, non rectè ac legitimè fecerit Saul, rectè tamen ac legitimè fecit Salomon. *Respondeo*, Hæc disparitas non obstat. Tametsi enim Sacerdotes qui iubebantur interfici à Saule, reipsa fuerint innocentes, nihilominus famuli Saulis, putabant esse nocentes ac reos læsæ maiestatis: Nec tamen putabant licere Regi, etiam nocentes Sacerdotes interficere. Hoc inde constat, quia parebant Regi in persequendo Dauide, vt dictum est: & ideò parebant, quod existimarent Dauidem iniustè aspirare ad regnum, ac proinde læsæ maiestatis reum esse. Alias sanè non parituri. Cum ergo audissent à Saule Sacerdotes adhærere Dauidi, quid aliud suspicari poterant, quàm eos etiam innocentes ac reos esse? Et tamen obtemperabant Sauli in prosequendo Dauide, non autem in necandis Sacerdotibus. Nec alia de causa, quàm quod verè putarent, Regem habere potestatem puniendi & coercendi laicos, non autem Sacerdotes.

43. Ex his abundè satisfactum est argumento Regis, quod vt compendio repetam, quæ dicta sunt dupliciter formari potest. Primò, in hunc modũ, *Salomon potestate propheticâ legitimè puniuit Sacerdotem: Ergo Rex Iacobus potestate regia, idem præstare potest.* Secundò sic, *Salomon potestate regia legitimè puniuit Sacerdotem: Ergo Rex Iacobus idem præstare potest.* In priori forma negatur consequentia in posteriori, antecedens. Nec à Rege Angliæ vnquam probari poterit.

VI. Obiectio, ex facto Iosiæ Regis.

44. SExta obiectio est hæc. Qui librum legis è tenebris erupuit, populo recitari facit, & fœdus inter Deum populumque redintegrat, habet primatum Ecclesiæ: Vtrumque fecit Rex Iosias, 4. Reg. 22. & 23. Ergo habuit Primatum Ecclesiæ. Hoc argumentum vrget Sacellanus Regis in hunc modum: *Liber reperto, indixit Rex coruentum, in eo iubet recitari librum, recitato fœdus nouum init cum Domino, populum quoque ad fœdus adiurauit. Tum præcipit ipsi Pontifici, reliquisque secundi ordinis Sacerdotibus, vt eiiciant è templo atque exurant vasa omnia, quæ Baali sacra fuerant, vt excelsa demoliantur. Mandauit post de Paschate nouo faciendo denique de religione tota in integrum reformanda.*

45. Multæ sunt partes huius argumenti. Prima, quod Rex, reperto libro legis Mosaicę, conuocarit populum, vt eum illi prælegeret. Fateor, Sed Helcias Pontifex, qui librum reperierat, eo fine miserat Regi, vt id faceret. Secunda, quod Rex iusserit recitari librum Legis. Esto. Etiam fœminæ apud aduersarios legunt Biblia, aut ab ancillis recitari iubent. Tertia, quod recitato libro fœdus nouum inierit cum Deo, id est, quod promiserit Deo, se velle custodire omnia præcepta, quę scripta erant in libro Legis. An non cuilibet, etiam priuato homini, hoc licitum est? Optarim sanè singulos Christianos ita affectos esse, vt inito cum Deo fœdere, promitterent, se legem seruaturos. Quarta, quod populum hortatus sit, vt idem præstaret. At hoc non soli Regi sed cuilibet concionatori licitum est apud suos auditores. Nisi quod aduersarij dicant, Legem seruatu impossibilem esse. In quo multum discrepant à Iosia, quem tantopere laudant. Quinta, quod præceperit Pontifici & Sacerdotibus secundi ordinis, vt proiicerent de templo Dei omnia vasa, quæ facta fuerunt Baal, & aliis falsis Diis. Meritò sanè, quia hoc ad illos pertinebat. Nec tam præcepit, quàm eos officij sui commonuit. Sexta, quod mandauerit Pascha celebrari, quod diu fuerat intermissum. At à Deo præceptum erat, vt celebraretur. Poterat ergo Rex vrgere executionem. Septima, quod totam religionem iusserit in integrum reformari. Bonum factum. Nec tamen iudicium de reformatione, sed executio ad Regem pertinebat, iudicio reseruato Sacerdotibus.

VII. Obiectio, ex facto Ezechiæ Regis.

46. SEptima obiectio, Ezechias Rex confregit serpentem æneum, *quamuis & deserto Dei mandato erectum, & Christum Dominum suo modo figuraret*, 4. Reg. 18. 4. Ergo tenuit Primatum in Ecclesia. Hic duo dicenda sunt. 1. Ex qua causa vel occasione id fecerit Ezechias. 2. Qua authoritate fecerit. De priori, sic res habet. Serpens æneus ab initio, in bonum vsum erectus fuit mandato Dei iuxta illud Num. 21. 8. *Locutus est Dominus ad Mosen: Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, viuet. Fecit ergo Moses serpentem æneum, & posuit eum pro signo: quem cum percussi aspicerent, sanabantur.* At postea progressu temporis, abiit in abusum, quia filij Israel adolebant ei incensum, vt habetur 4. Reg. 18. 4. idque propterea, quod meminissent, olim ex solo illius aspectu sanatos fuisse, quotquot à serpentibus morsi erant in deserto: & putarent, se tunc quoque præsidij aliquid ab eo sperare posse. Hunc abusum volens tollere Ezechias, non alia via commodius id facere potuit quàm serpentem ipsum, qui erat occasio idololatriæ, tollendo & confringendo. At qua authoritate id fecit? Non alia, quàm diuina. Deus enim non solùm Regi sed cuilibet è populo mandauerat, vt auferrent omnem cultum idololatrię, Deut. 7. 5. *Aras eorum subuertite & confringite statuas, Lucosque succidite, & sculptilia comburite, quia populus sanctus es Domino Deo tuo.* Quid ergo mysterij hic est, quod Ezechias confregerit serpentem æneum, quod quilibet alius facere potuisset?

47. *Dices*: Serpens æneus, & Dei mandato factus erat & Christum figurabat. Quid tum? Si ideò aliis non licuit, eum confringere, cur Regi licuit? aut si Regi licuit cur aliis non item? Nusquam legimus, Regi peculiare quid concessum fuisse circa serpentem, quod aliis similiter concessum non sit. At quid dicemus de arca Noë. Nónne, & mandato Dei facta fuit, & Christi Ecclesiam figurauit? Omninò. An ideo soli Regi permissum fuit, illam dissoluere, post peractum diluuium? Nemo dixerit.

VIII. Obiectio, sumpta ex titulis Regum veteris Testamenti.

48. REx Angliæ, sicut hactenus ex facto Regum veteris Testamenti conatus est astruere Primatum suum in Ecclesia, ita nunc ad titulos eorum conuertitur. Sunt autem hi. 1. Reges vocantur *Filij Altissimi*, 2. *Dij*. 3. *Vncti Domini*. 4. *in folio, Dei sedentes*. 5. *Famuli Dei*. 6. *Angeli Dei*. 7. *Facti iuxta cor Dei* 8. *Lumina Israëlis*. 9. *Nutritij Ecclesiæ*. Ergo habent Primatum in Ecclesia.

49. Videamus, quid lateat in his titulis. Primus est, Reges, inquit, vocantur *filij Altissimi*, iuxta illud 2. Reg. 7. 14. *Ego ero ei* (Salomon) *in Patrem, & ipse erit mihi in filium*. Sed quæro, an non omnes pij ac fideles sunt filij Dei, qui ex Christi institutione dicunt, *Pater noster, qui es in cælis*. An non de omnibus pijs ac fidelibus intelligendum sit aliud 1. Ioan. 3. 1. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus*? Nihil dubito. Cur ergo Rex Angliæ hunc titulum

quem Christus & Apostoli volunt omnibus bonis cõmunem esse, solis Regibus arrogare vult? Et Sacellanus, qui tantopere fauet suo Regi, an se filium Dei esse non putat? An in tota Anglia, solum Regem eo priuilegio gaudere censet? Nisi dicat, omnes quidem pios, sed Reges peculiari quodam modo filios Dei esse. Etiamne improbos? Si soli probi sunt, iam non sanè, quà Reges, sed quà probi, filij Dei sunt.

5. Secundus titulus; Reges vocantur *Dij* Psal. 81. 6. *Ergo dixi Dij estis*. Et Exod. 22.8. *Si inuenitur fur duplum reddet, si latet fur, Dominus domus applicabitur ad Deos.* Mira res, solent aduersarij grauiter accusare Catholicos, quod Pontificem Romanum appellent Deum. Et ipsi suos Reges impunè appellari sic volunt. Imò sacræ Scripturæ testimoniis abutuntur. Nam illud, *Ego dixi, dij estis*, non de solis Regibus, sed de Prophetis quoque intelligendum esse, diserte explicat Christus Ioan. 10. 14. cùm ait: *Nónne scriptum est in lege vestra, quia ego dixi, dij estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, &c.* Similiter illud *dominus dominus applicabitur ad deos*, non de Regibus, qui tunc nulli erant, sed de iudicibus intelligendum esse, quis nescit? Si ergo non soli Reges, sed etiam alij vocari possunt Dij, quid est, quod ex hoc titulo colligit Rex Angliæ, Reges, & non alios, esse Primates Ecclesiæ?

51. Tertius titulus: Reges vocantur Christi, seu vncti Domini, 1. Reg. 14. 11. *Non extendam manum meam in dominum meum, quia Christus domini est.* Fateor, At non soli Reges, sed etiam sacerdotes in veteri Testamento vngebantur: at quanquam hoc neget Sacellanus Regis, ita tamen clarum est, vt negari, nisi impudenter, non possit. Testimonia Scripturæ passim obuia sunt. Exodi 29. 7. *Oleum vnctionis fundes, super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur.* Et Leuit. 4. 3. *Si Sacerdos, qui unctus est, peccauerit.* Et Leuit. 8. 12. *Fundens oleum super caput Aaron, unxit eum & consecrauit.* Et Num. 3. 3. *Hæc nomina filiorum Aaron Sacerdotum, qui uncti sunt, & quorum consecrata manus, vt sacerdotio fungerentur.* Et 2. Machab. 1. 10. *Qui est de genere Christarum Sacerdotum* Imò etiam Prophetæ vngebantur, 3. Reg. 19. 16. *Iehu filium. Namsi vnges Regem super Israël: Eliseum autem Saphat, unges Prophetam pro te.* Hinc ita concludo: Vtrique, tam Sacerdotes, quàm Reges, in veteri Testamento, vocabantur *uncti domini*: ergo si solus ille titulus spectetur, vel vtrique, vel neutri habebant Primatum Ecclesiæ. Si vtrique, cur de Sacerdotibus negat Rex Angliæ? Si neutri, cur de Regibus affirmat? Addo, vel sermo est de externa vnctione, vel de interna. Si de externa, communis ea fuit Regibus, Sacerdotibus & Prophetis, vt dictum est. Si de interna, nemo fidelium excluditur. Omnes vncti sunt, 2. Cor. 1. 21. *Qui unxit nos deus*, Et 1. Ioan. 2. 20. *Vos unctionem habetis à Sancto.*

52. Quartus titulus, Reges dicuntur in solio Dei sedere, 2. Paral. 9. 8. *Sit dominus deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum, Regem domini dei tui.* Sed constat, duplex esse regnum: vnum terrenum, alterum spirituale. Duo igitur solia, duo throni, distinguendi sunt. Reges sedent in solio regni terreni: episcopi in solio Ecclesiæ: quod est regnum spirituale. Act. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos, regere Ecclesiam dei.* Nec Regibus, Sed Apostolis dictum est à Christo. Matth. 19. 28. *Cùm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël.* an, Apostoli Regum iudices erunt, non Reges Apostolorum.

53. Quintus titulus, Reges vocantur *Serui dei*. 2. Paral. 6. 15. *Quæ præstitisti servo tuo dauid, patri meo, quæcunque locutus fueras ei.* Ita est. Sed an soli Reges sunt serui Dei. An non etiam Apostoli & Episcopi? Act. 4. 29. *Et nunc domine, da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum*, Act. 16. 17. *Isti homines serui dei excelsi sunt, qui annunciant vobis viam salutis.* Rom. 1. 1. *Paulus servus Iesu Christi.* An non omnes pij Christiani? Rom. 6. 22. *Nunc autem liberati à peccato, servi autem facti deo.* Occurrit Sacellanus, omnes quidem pios ac fideles vocari seruos Dei, sed tamen Regibus per quandam eminentiam conuenire hunc titulum audio. Sed in quo consistit hæc eminentia? An quia Reges sunt magis pij, quàm cæteri fideles? An non semper id verum est? An quia seruiunt Deo in altiori gradu, quàm cæteri? Hoc ipsum est in quæstione. Ego contendo, Apostolos & Episcopos seruire in altiori gradu. Seruiunt Deo, in regno Christi, *quod non est de hoc Mundo*, Sunt *dispensatores mysteriorum dei*, 1. Cor 4. 1. et quod amplius est, sunt *adiutores Dei*, 1. Cor. 3. 9. Imò sunt *Patres* seu *genitores* filiorum Dei. 1. Cor. 4. 15. Sunt *fundamenta*, supra quæ reliqui ædificati sunt Ephes. 2. 20. Deinde, si plura expetantur, sunt supra conditionem seruorum Dei, Ioan. 15. 14. *Iam non dicam vos seruos, quia servus nescit, quid faciat dominus eius: vos autem dixi amicos, quia omnia, quæcunque audiui a Patre meo, nota feci vobis.*

54. Sextus titulus; Reges vocantur Angeli Dei, 2. Reg. 14. 20. *Tu autem domine, mi Rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus dei, vt intelligas omnia superterram.* Sed quid hinc colligi potest? Non aliud, quàm ex omnibus Iudæorum Regibus, solum Dauidem vocatum fuisse Angelum Dei, idque à muliere, non ob regiam potestatem, sed ob singularem sapientiam, qua erat præditus. Quid si ego plus adferam pro Sacerdotibus? Non de vno tantum, sed de omnibus dictum est illud Malach. 2. 7. *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus domini exercituum est.* Nunc expendamus, vter rectiùs concludat, Rex Angliæ, an ego. Regis illatio est hæc: Dauid habuit tantum sapientiam, vt Angelo similis esse videretur: Ergo omnes Reges sunt tales: quisque igitur Rex in suo regno Primatum Ecclesiæ tenet. Ineptè. Hæc autem mea est: Omnes Sacerdotes summi in veteri Test. vocati sunt Angeli Dei, quia Dei voluntatem certò & infallibiliter aliis annunciabant, quod non poterant Reges: Ergo Sacerdotes in rebus ad Deum pertinentibus erant supra Reges.

55. Septimus titulus; Reges dicuntur facti iuxta cor Dei, 1. Reg. 13. 14. *Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum.* Esto hoc. Quid tum? An quia Dauid Rex fuit vir iuxta cor Dei, omnes Reges tales sunt? Imò, contra res habet. Saul Rex, quia non erat vir secundum cor Dei, à regno excluius est: Dauid autem, quia erat talis, Sauli subrogatus. Sic enim loquitur Scriptura: *dixit Samuel ad Saul: Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non feciisses, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum: sed nequaquam regnum tuum vltra consurget. Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum, vt esset Dux super populum suum.* Nec vllius momenti est distinctio Sacellani, cum ait, Regem dupliciter dici posse iuxta cor Dei, 1. quoad personam Regis. 2. quoad officium seu magistratum. Omnes Reges, etiam malos, licet priori modo non sint iuxta cor Dei, posteriori tamen esse. Sed, si hoc sufficit, omnes etiam Sacerdotes & Episcopi sunt secundum cor Dei. Imò magis, quàm Reges. Nam Deus veteri Testamento sponte, & ex proprio beneplacito constituit magistratum sacerdotalem: regium autem, non nisi ex importuna Iudæorum postulatione concessit, vt habetur 1. Reg. 8. 5. Igitur Sacerdotum magistratus magis fuit secundum cor Dei quàm regum.

56. Octauus Titulus: Reges vocantur *Lucerna Israelis* 2. Reg. 21. 17. *Tunc iurauerunt viri Dauid dicentes.*

Iam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israël; Fateor. Sed etiam Apostoli vocantur à Christo *Lux Mundi*, Matth. 5. 14. Et Episcopi septem Ecclesiarum Asię vocantur *septem stellæ*: Apoc. 1. 20. Si ergo Reges ideò habent Primatum in ecclesia, quia appellantur *Lucernæ*: cur non similiter Apostoli & Episcopi habeant Primatum, cùm appellentur *stellæ & lux mundi*? Non enim hic titulus minor est, quàm ille. Hinc formo tale dilemma: Hæc propositio: *Qui vocatur Lucerna, Lux, Stella, habet Primatum Ecclesiæ*: vel vera, vel falsa est. Si vera, sequitur, Apostolos & Episcopos habere Primatum Ecclesiæ, quod Rex Angliæ negat si falsa sequitur, Regem Angliæ ex falso fundamento procedere.

57. Nonus titulus: Reges vocantur *Nutricij Ecclesiæ* Isa. 49. 23. *Et erunt Reges nutricij tui, & Reginæ nutrices tuæ* Sed adde quod sequitur: *Vultu in terra demisso adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent*. Loquitur Propheta de futura Christi ecclesia; & dicit, fore aliquando tempus, quando reges & reginæ Gentiles conuertentur ad fidem Christi, & sic magno incremento augebunt Ecclesiam, eamque tanquam sponsam Christi venerabuntur. At hinc non efficitur reges & reginas fore primates Ecclesiæ, sed potius filios & subiectos. Et sanè, si vim faciamus in voce *Nutritius*, quis magis nutriuit ecclesiam Christi quàm Apostoli & eorum successores, qui per vniuersum orbem prædicarunt euangelium, & omnes gentes, cum suis regibus & reginis, Ecclesiæ Christi aggregarunt.

58. Hactenus de titulis, ex quibus *sic concludo*: Apostoli & Episcopi non habent minores titulos, quàm Reges: imò sæpe maiores: si ergo ex titulis debeat colligi Primatus Ecclesiæ, non minus Apostoli & episcopi, quàm Reges, erunt primates in Ecclesia; imò multò magis. Vtrumque ostendo inductione 3. Reges vocantur *filij Altissimi*. Non minùs Apostoli 2. Reges vocantur *Dij*. Etiam Socerdotes & iudices Ecclesiastici. 3. Reges vnguntur. Etiam sacerdotes. 4. Reges sedent in solio terreno: At Apost. & Episcopi in cælesti. 5. Reges sunt *serui* Dei: At Apost. *iam non serui, sed amici*. 6. Reges sunt *Angeli* Dei. Nec minùs Sacerdotes, imò toti generi Sacerdotum id conuenit; non toti Regum 7. Reges sunt *iuxta cor* Dei. Multò magis Sacerdotes & Apostoli. 8. Reges sunt *lucerna Israëlis*. At Apostoli *lux mundi*. 9. Reges sunt *nutritij* Ecclesię. At Apostoli Patres nutritiorum.

Conclusio totius capitis.

59. HOc capite ostensum est nullum extare iuis diuinum veteris Testamenti pro Primatu Regum: extare tamen pro Primatu Sacerdotum. Nec aduersarios vllum ius pro se hactenus allegasse, sed ex solis Regum factis & titulis argumentatos esse. Hanc autem argumentandi rationem non solum infirmam esse, sed etiam magis nobis, quam ipsis patrocinari Hæsi autem diutiùs in hoc capite, quia si semel probatum sit, ex veteri Testamento nihil adferri posse pro Primatu Regis consequenter ostensum erit, Reges nullo modo esse Primates Ecclesiæ. Nam Sacellanus Regis Angliæ fatetur, fundamentum illius Primatus in solo veteri Testamento quærì oportere: & nullum illius in nouo vestigium aut exemplum existere. Nihilominus tamen, vt seruemus ordinem superius assignatum, etiam de nouo Testamento aliquid dicendum est.

Commentarius.

1. CIrca hoc caput, quod in hac quæstione præcipuum est, duo potissimum facis Tooxere, Primò, quædam inepta ac futilia in medium adfers. Hæc lubens præteribo. Secundò, contendis mecum de quibusdam Scripturæ testimoniis, quæ ex veteri Testamento desumpta sunt. In his discutiendis, quis verè ad rem faciunt, aliquantisper immorandum est. Nec sine fructu, vt spero.

I. Testimonium scripturæ discutitur.

2. IGitur primam testimonium habetur Deutero. 17. 14. his verbis: *Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, & habitaueris. Constituam super nos Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes; eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus Cumque fueris constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus non subleuatus, præsertim cum Dominus præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas, quæ allicient animum eius, neque argenti & auri immensa pondera. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leuitica tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & cæremonias eius, quæ in lege præcepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dextram vel sinistram, vtlongo tempore regnet ipse, & filius eius super Israël.*

3. Ex hoc testimonio sic argumentatus sum: Quidquid de Regis electione, officio & potestate, statutum est iure diuino veteris Testamenti, hoc continetur in his verbis Deuteronomij, quæ iam citata sunt: sed in illis nihil habetur de Primatu Regis in rebus Ecclesiasticis: Ergo Primatus Regis in rebus Ecclesiasticis non funditur in iure diuino veteris Testamenti.

4. Quid tu hic Tooxere? Negas maiorem & minorem. Maiorem, quia multa, inquis, statuta sunt iure diuino veteris Testamenti circa Regem, quæ non habentur in illis verbis Deuteronomij, vt v. g. de vnctione, inauguratione, & diuinatione Regis. Audi, mi homo. Non dixi, omnia vniuersè, quæ statuta sunt circa Regem, haberi in illis verbis Deuteronomij; sed omnia quæ pertinent *ad electionem, potestatem & officium Regis*. Vnctio & inauguratio ab iis distincta sunt, igitur hæc propositio negari poterat, si à me fuisset proposita: *Quicquid de Regis electione, vnctione, inauguratione, potestate & officio, statutum est iure diuino veteris Testamenti hoc habetur in cap. 17. Deuteron.* Hæc autem non potest negari: *Quicquid de Regis electione, officio & potestate statutum est iure diuino veteris Testamenti, hoc habetur in cap. 17. Deuteronom.* Nec ad eam elidendam valet instantia de vnctione & inauguratione.

5. Quod addis de diuinatione, sumpsisti ex illo Prouer. cap. 16. 10. *Diuinatio in labiis Regis; in iudicio non errabit os eius.* Sed non video, quod ad rem faciat Primò, quia nos hic agimus de iis, quæ iure diuino

ſtatuta ſunt in veteri Teſtamento. & quærimus, an inter ea debeat recenſeri Primatus Regis in eccleſia? At non omnia, quæ habentur in prouerbiis, ſtatuta ſunt iure diuino veteris Teſtamenti. Aliud eſt hoc aut illud haberi in verbo Dei; aliud, hoc aut illud ſtatutum eſſe iure diuino. Quæ tu confundis Tooxere. Secundò, quia magni authores interpretantur illum locum quem citaſti ex Prouerbijs, de ſola Chriſto, qui eſt Rex Regum, non de aliis Regibus. Nec ſine cauſa. Nam Chriſtus nunquam errat in iudicio, alij ſæpe errant. Tertiò, quia cæteri, qui eundem locum interpretantur de aliis regibus non intelligunt de iudicio regum in rebus Eccleſiaſticis, ſed ſolum in ciuilibus: neque de quouis Rege in particulari, ſed tantum de aliquibus. Quo pacto Salomon non erauit in iudicio circa filium meretricis; nec Daniel in iudicio circa Suſannam. An tu putas, Salomoni & Danieli omnes ſimiles eſſe? Vtinam id quidem ſit.

6. Negas etiam minorem. Negas, inquam, in iſto capite Deuteronomij, nihil haberi de Primatu regis. Dic ergo in quibus verbis vel apicibus habetur aliquid de Primatu? In illis, inquis: *Deſcribet ſibi Rex Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leuitica tribus, & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & cæremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt.* Sed primum quæro, An Rex Angliæ putet, hæc verba ad ſe pertinere? necne? Si ad illum non pertinent, quomodo primatus eius probari inde poteſt? Si pertinent, cur non ſeruat, quæ in illis præcepta ſunt? Non enim cuſtodit cæremonias & iudicia, quæ in Deuteronomio præſcribuntur de agno paſchali, de ciborum delectu, de libello repudij, de ſtupro, adulterio, æ dificio, ſuſpendio, de aliis ſexcentis.

7. *Dices fortè*, non opus eſſe, vt Rex Angliæ ſeruet omnia ſimpliciter, quæ in Deuteron. ſcripta ſunt, ſed vt ſeruet præcepta Decalogi. Nam reliqua præcepta cæremonialia, & iudicialia abrogata ſunt. Eſto ſanè. Sed quid inde colligis pro Primatu? An ex eo, quia Rex ſeruare debet præcepta Decalogi, probare vis. Regem in eccleſia Primatum obtinere? Valdè erras. Etiam alij, qui reges non ſunt, ſeruare ea debent, nec ideò in Eccleſia Primatum habent. At, inquies, hoc Regi præ aliis peculiare eſt, quod non ſolùm ipſe ſeruare ea debeat, ſed & operam dare, vt ſubditi ea ſeruent. Primùm nego, hoc illi peculiare eſſe. Etiam parentes curare debent, vt Decalogus ſeruetur à domeſticis. Deinde, ſit illi peculiare. Nondum probatum eſt, Sacerdotes & Epiſcopos, in rebus Eccleſiaſticis, ſubditos Regi eſſe. Nec facilè id probaturus es.

II. Teſtimonium diſcutitur.

1. SEcundum teſtimonium habetur in eodem cap. Deut. v. 8. his verbis. *Si difficile & ambiguum, apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram, & lepram, & Iudicium intra portas tuas videris verba variari: ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore: quæreſque ab eis qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies, quodcunque dixerint, qui præſunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius; ſequeriſque ſententiam eorum, nec declinabis ad dextram, neque ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, & decreto Iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael.*

2. Circa hoc teſtimonium tria notaui. 1. Quid ſecundo ſit de controuerſijs legalibus, quæ difficultatem habent, & in vtramque partem ab inferioribus iudicibus trahuntur. 2. Quod huiuſmodi controuerſiæ ad ſummum Sacerdotem, tanquam ad legitimum iudicem deferendæ ſint. 3. Quod ſub pœna mortis oporteat acquieſcere ſententiæ ſacerdotis.

10. Hinc dupliciter argumentatus ſum. Primò ſic: Ille cenſetur habere Primatum Eccleſiæ, qui in rebus ad legem diuinam & eius interpretationem pertinentibus cõſtitutus eſt ſupremus iudex in terris cui oporteat obedire: Atqui non Rex, ſed Sacerdos conſtitutus eſt talis Iudex à Deo: Ergo non Rex, ſed Sacerdos habet Primatum Eccleſiæ. Secundò ſic: Si Rex eſſet ſupra Sacerdotem in cauſis Eccleſiaſticis, non opus eſſet ſtare iudicio Sacerdotis, ſed liceret ad Regem, tanquam ad ſuperiorem Iudicem prouocare. At hoc non licet: Non ergo Rex, ſed Sacerdos eſt ſupremus Iudex in controuerſijs legalibus à Deo conſtitutus.

11. Hic vertis te in omnem partem, Tooxere. Ac tria potiſſimum dicis. Primò, in teſtimonio Deuteronomij citato latam eſſe legem à Deo, quia iubentur ſubditi in rebus ambiguis ire ad ſummum Sacerdotem, & illius iudicio acquieſcere, ſeclusa omni prouocatione ad Regem. Hoc pro me facit. Secũdò, legem illam eſſe iudicialem, ac proinde abrogatam. Hic te iugulas. Nam ſi concedis, in veteri Teſtamento fuiſſe talem Legem à Deo latam (etiamſi iam abrogata ſit) neceſſario debes concedere, Sacerdotem in veteri Teſtamento fuiſſe ſupremum iudicem in cauſis legalibus, cui omnes debuerint obedire: Et quod inde ſequitur, Sacerdotem in veteri Teſtamento habuiſſe Primatum Eccleſiæ. At hoc ipſum eſt, quod contendimus. Quid ergo præſidij habes ex veteri Teſtamento pro Primatu Regis? Nihil ſanè.

12. Tertiò dicis, etiamſi Lex illa non eſſet abrogata, ſed adhuc vigeret, non tamen obfuturam Primatui Regis: Non enim latam eſſe pro ſolo Sacerdote, ſed ſimul pro Sacerdote ac Iudice. Itaque ex illa lege non confirmari authoritatem ſolius Sacerdotis, ſed authoritatem duarum perſonarum coniunctim, nempe Sacerdotis & Iudicis: & per Iudicem intelligi Regem. Audi Tookere. Dabo tibi, quod vis, legem illam latam eſſe pro duabus perſonis, id eſt, pro Sacerdote & Iudice. Sed primùm vnde probas, per Iudicem intelligi ipſum Regem? Textus loquitur de Sacerdote & Iudice, qui habituri erant in eo loco, quem elegiſſet Dominus Deus, id eſt, in loco in quo futurum erat Tabernaculum vel Templum Domini. At Rex non ſemper habitabat in eo loco, vbi erat Tabernaculum: Ergo per Iudicem habitantem in eo loco non intelligitur Rex.

13. Sed etiam hoc dabo tibi, per Iudicem intelligi Regem, ac proinde legem illam Deuter. coniunctim latam eſſe pro Sacerdote & Rege. Sed quo ſenſu hoc intelligis? Video quatuor modis intelligi poſſe. Primò, vt vterque per modum vnius fuerit Iudex in quacunque controuerſia, tam Eccleſiaſtica, quam ciuili, nec Rex ſine Sacerdote, nec Sacerdos ſine Rege, potuerit ſententiam ferre. Secũdò, vt Sacerdos ſeorſim fuerit ſupremus Iudex in eccleſiaſticis, & rex ſeorſim in ciuilibus. Tertiò, vt ſolus Sacerdos fuerit ſupremus Iudex in omnibus, tam ciuilibus, quàm Eccleſiaſticis: cui tamen Rex fuerit ſubordinatus. Quartò, vt ſolus Rex fuerit ſupremus Iudex in omnibus cui Sacerdos fuerit ſubordinatus.

14. Primus ſenſus nec verus eſt, nec tibi patrocinatur. Non enim verum eſt, regem & Sacerdotem, per modum vnius Iudicis, debuiſſe coniunctim de quacunque controuerſia ſententiam ferre. Hoc patet ex ipſo

textu, qui sic habet: *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram.* Vbi illa particula, *inter causam & causam*, communis est & extendi potest, tam ad causam ecclesiasticam, quam ciuilem. Illa verò, *inter sanguinem & sanguinem*, significat causam ciuilem: illa denique, *inter lepram & lepram*, denotat causam ecclesiasticam, ad solos Sacerdotes iudicabant de lepra vt expresè habetur in Leuit. cap. 13. & 14. per totum. Vnde Christus in Euangelio non misit leprosum ad Regem, sed ad solum Sacerdotem. *Vade*, inquit, *ostende Sacerdoti*, Matth. 8. 4. Hinc infero, in controuersia de lepra, non fuisse duos Iudices per modum vnius, sed solum Sacerdotem fuisse Iudicem sine Rege. Falsum ergo est, legem Deuteronomij latam esse à Sacerdote & rege coniunctim, per modum vnius. Sed etiamsi lata sic esset, non faceret pro te Tookere. Nam inde sequeretur, Primatum ecclesiæ in veteri Testamento non pertinuisse ad solum Regem quod tu contendis; sed coniunctim ad Regem & Sacerdotem, quod tu minimè vis.

15. Secundus sensus omninò contra te est. Asserit enim in veteri Testamento fuisse duos supremos Iudices, alterum in controuersiis Ecclesiasticis, nempe Pontificem, alterum in ciuilibus, nempe Regem aut Vicarium illius. Vbi ergo Primatus Regis in ecclesiasticis? at hoc sensu videtur hanc legem Deuteronomij, de qua agimus, interpretatus esse Iosaphat Rex, 2. Par. 19. 11. cum dixit, *Amarias Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit. Porrò Zabadias filius Ismael, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* De quibus verbis paulò post iterum dicemus.

16 Tertius sensus non minus contra te facit. Eò asseritur, in veteri Testamento solum Sacerdotem fuisse supremum Iudicem controuersiarum: Regem autem fuisse illi subordinatum, tanquam executorem. Hoc tu non vis. Alij tamen volunt, præsertim illi, qui sic legunt textum: *Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur.* Vbi illa particula, *nolens obedire Sacerdotis imperio*, significat, Sacerdotem fuisse supremum Iudicem cuius imperio erat obtemperandum. Illa verò, *ex decreto Iudicis morietur*, denotat Regem vel Vicarium illius fuisse executorem sententiæ à Sacerdote latæ. Et ita sentit Cardinalis Bellar. lib. 4. de Pontifice cap. 1.

17. Quartus sensus pro te quidem faceret, si verus esset, sed tamen verus non est. Asserit tamen in veteri Testamento solum Regem fuisse supremum Iudicem in omnibus controuersiis, tam ecclesiasticis, quàm ciuilibus, & Sacerdotem fuisse illi subordinatum. Quod sine dubio falsum est. Hoc primò patet ex illa paricula, *inter lepram & lepram*. Nam vt supra, dixi, Rex in veteri Testamento non iudicabat de lepra. sed solus Sacerdos. Deinde ex illa particula, *Qui voluerit obedire Sacerdotis imperio morietur*. Quæ significat, ab Imperio & sententia Sacerdotis non licuisse prouocare ad alium iudicem, ac proinde non fuisse alium Iudicem supra Sacerdotem, ex quibus omnibus concludo, testimonium Deuteronomij, de quo hactenus actum est, nullo modo patrocinari Regibus, in quæstione de Primatu ecclesiæ, sed Sacerdotibus.

III. Testimonium discutitur.

18. Tertium testimonium habetur, 2. Paral. 19. 8. his verbis: *In Ierusalem quoque constituit Iosaphat Le-*

A *vitas & Sacerdotes & Principes familiarum ex Israel, vt iudicium & causam Domini iudicarent habitatoribus eius. Præcepitque eis dicens: Omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in vrbibus suis, ostendite eis, vt non peccent in Dominum. Amarias autem Sacerdos & Pontifex vester in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit. Porrò Zabadias, filius Ismaël, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.*

19. Hoc testimonio vos abutimini pro primatu Regis stabiliendo, nos rectè vtimur ad eundem Primatum destruendum. Facitis autem duo argumenta. Alterum est Iacobi Regis, in hunc modum: Quicunque constituit Leuitas & Sacerdotes in aliqua ciuitate, habet Primatum Ecclesiæ: Atqui Rex Iosaphat constituit Leuitas & Sacerdotes in Ierusalem: Ergo habuit Primatum ecclesiæ. Hoc argumentum supra à me solutum est. Dixi, tria spectari posse in Leuitis & Sacerdotibus veteris Testamenti. 1. Electionem seu designationem personæ ad officium diuinum. 2. Consecrationem. 3. Applicationem ad exercitium in certo aliquo loco. Igitur Regem Iosaphat nec elegisse, nec consecrasse Leuitas & Sacerdotes (cum electio ad solum Deum, consecratio ad summum Pontificem pertinuerit) sed tantum applicasse ad exercitium in certo aliquo loco, id est, vocasse Leuitas & Sacerdotes, qui iam consecrati erant, vt seruirent Deo in Ierusalem, qui prius alibi seruierant. Hinc autem non rectè colligi Primatum Ecclesiæ. Nam & nunc Principes Catholicos simile quid facere, quando aliunde vocant Iesuitas in suas ditiones, vt ibi concionentur, & alia officia diuina peragant; nec tamen ideò Primatum Ecclesiæ sibi arrogare. Hæc fuit mea solutio. Tu nihil contra eam adfers, Tookere, nisi quod displiceat tibi exemplum Iesuitarum, quo solutionem illustraui. Si vsus fuissem exemplo prædicantium, sine dubio nihil habuisses, quod opponeres.

20. Alterum argumentum à te prodit. Est autem huiusmodi. Iosaphat Rex constituit sibi duos Vicarios seu delegatos: vnum in rebus diuinis & Ecclesiasticis, nempe Amariam Pontificem, alterum in ciuilibus & temporalibus, nempe Zabadiam: ergo Iosaphat Rex habuit supremam iurisdictionem in vtrisque rebus, tam Ecclesiasticis, quàm ciuilibus, quia in vtrisque habuit sub se vicarium seu delegatum. *Respondeo.* Antecedens falsum est. Primò, quia si Iosaphat habuisset sub se Pontificem, tanquam vicarium in Ecclesiasticis, sicut habuit sub se Zabadiam tanquam Vicarium in ciuilibus planè sequeretur, quod sicut in ciuilibus poterat omnia per se facere, quæ faciebat per Zabadiam, ac etiam in ecclesiasticis potuisset omnia per se facere, quæ faciebat per Pontificem: At hoc falsum est: Ergo & illud, ex quo sequitur. Maior per se nota est, quia quidquid facit aliquis per vicarium, qui committit seu delegat suas vices potest facere sine Vicario, non delegando illis suas vices sed sibi retinendo. Minor probatur, quia Iosaphat non poterat per se exercere vllum officium summi Sacerdotis seu Pontificis. Non enim poterat introire in sancta sanctorum, nec offerre sacrificium, nec leprosos expiare, & quæ similia sunt. Secundò, quia Vicarius, qui habet potestatem delegatam, ab eo habet cuius vicarius est: sed Pontifex in veteri Testamento non habebat suam potestatem à Rege, sed à Deo, mediante consecratione: ergo non erat Vicarius Regis. Maior patet ex ipsis terminis, quia habere potestatem delegatam, nihil aliud est, quàm habere potestatem ab alio sibi concessam & demandatam. Minor constat ex ritu consecrandi Pontificem, Exodi 29.

21. Hæc sufficiant de vestris argumentis. Nos ex eodem Scripturæ loco, multò fortius argumentamur

contra Primatum Regis; & quidem dupliciter. Primò sic: Qui præsidet in iis omnibus, quæ ad Deum & ecclesiam pertinent, habet Primatum ecclesiæ: atqui in veteri Testamento, non Rex, sed Pontifex præsidebat in iis omnibus, quæ ad Deum & ecclesiam pertinebant; Ergo in veteri Testamento non Rex, sed Pontifex habebat Primatum ecclesiæ. Nec est, quod obiicias, Pontificem nomine Regis præsediſſe. Hoc enim iam ante refutatum est.

22. Secundò sic: in veteri Testamento, Zabadias præsidebat in iis omnibus, quæ pertinebant ad officium Regis; at non præsidebat in rebus Ecclesiasticis. Ergo res ecclesiasticæ non pertinebant ad officium Regis. Maior & minor disertè habentur in textu. Conclusio legitimè sequitur. Vel sic. Quæcunque pertinebant ad officium Regis, commissa erant Zabadiæ: ac res ecclesiasticæ non erant illi commissæ: ergo non pertinebant ad officium Regis. Et quis dubitet?

IV. Testimonium discutitur.

23. Quartum testimonium habetur, 2. Reg. 5. 6. his verbis: *Et abiit Rex, & omnes viri, qui erant cum eo in Ierusalem, ad Iebusæum habitatorem terræ, dictumque est Dauid ab eis: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos, dicentes: Non ingredietur Dauid huc.*

24. Ex hoc loco conatus est Sacellanus confirmare Primatum Regis in hunc modum; Ad Dauidem Regem spectabat, cæcos & claudos è templo tollere. Ergo ad eum spectabat, omnes abusus & corruptelas tollere. Ergo habebat Primatum ecclesiæ. Sed iam supra dixi, nec priorem nec posteriorem consequentiam legitimam esse. Tu tamen, Tooxere, vtramque legitimam esse vis. Itaque tecum agendum mihi iam est. Et quia tota lis pendet ex vero sensu illorum verborum. *Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos.* Primò discutiendum est, quid cæcorum & claudorum nomine intelligi debeat? Vel, quod idem est, an illa verba propriè, an metaphoricè intelligenda sint?

25. Tu, cum Sacellano, (quem episcopum alienſem vocas) metaphoricè interpretatus es. Nec tamē in explicanda metaphora, cum illo consentis. Nam ille, per claudos & cæcos, generatim intelligit omnes abusus & corruptelas quæ possunt esse in ecclesia. Omnes enim, vt ipse ait, oriri solent, *vel ex insciatia, quod cæci sint homines, vel ex inuuia, quod in officio claudicent.* Tu non omnes, sed aliquas tantum corruptelas intelligi putas; ac eas potissimum, quæ sunt in ministris ecclesiæ. Et in eum sensum citat illud ex Leuitico. *Cæcus & claudus non ingredietur in templum Domini, vt obeat ministerium.* Sacellanus sic argumentatur: Illius est tollere omnes abusus, cuius est tollere cæcos & claudos, cum hæc duo idem sint (nisi quod alterum propriè, alterum metaphoricè intelligi debeat.) Atqui Dauidis erat tollere claudos & cæcos: Ergo illius erat tollere omnes abusus. Tu aliter, in hunc modum: Illius est tollere omnes abusus, cuius est tollere aliquos, cùm omnium sit eadem ratio: Atqui Dauidis erat tollere aliquos: ergo illius erat tollere omnes.

26. Dicam, Tooxere. Ambo cæci & claudi estis; tu & Sacellanus. Cæci, in explicanda Scriptura; claudi in argumentando Testimonium Scripturæ, quod citatum est, non metaphoricè de abusibus, sed propriè de hominibus verè cæcis & claudis, ad litteram intelligendum est. Hoc primò constat ex re gesta, quæ sic habet: Dauid Rex obsidebat Ierusalem & arcem Sion, in qua habitabant Iebusæi, qui ab obitu Iosue vsque ad id tempus expelli inde non potuerant, propter loci firmitatem ac munitionem. Quare Iebusæi quod putarent se inexpugnabiles esse, irridebant conatum Dauidis, & per contemptum ponebāt aliquot cęcos & claudos in mœnibus, qui acclamabant Dauidi: *Non ingredieris huc.* Quo facto significabant, non alio, quam cæcorum & claudorum præsidiò se egere ad vrbem suam, contra tantum Dauidis exercitum, propugnandam ac conseruandam.

27. De qua re ita scribit Ioseph. libr. 7. antiq. Iudaic. c. 2. *Dauid cum omnibus his copiis Hierosolyma est profectus, Iebusæi verò, qui tum vrbem incolebant, Chanaeorum & ipsi generis, clausis ad eius aduentum portis, & in mœnibus quotquot erant cæci vel claudi, aut alioqui mutili, in contemptum Regis collocatis, dictitabant hos ad arcendum hostem sufficere, freti munitionum firmitate. Quo ludibrio ad iram concitatus, oppugnationem aggreditur, & cum strenua militum opera vteretur, omnibus adnitentibus, vi vnius vrbis expugnatione, cæteris, si qui similiter pertinaces essent, metus incuteretur, vi inferiorem vrbis partem occupat. Resistente autem sola arce decreuit propositis honoribus ac præmiis, militem ad rem acriter gerendam excitare: promisitque ei, qui perfubiectam vallem in arcem euasisset, totius exercitus imperium se commissurum: & cum eo certatim omnes enitentur, cupiditate summa præfectura accensi, Saruiæ filius Ioab, alios præuenit, & conscensa arce, clamore sublato, à Rege promissum copiarum imperium poposcit.* Simile habent alij, vt Theodoretus quæst. 16. 17. Abulens. q. 7. Glossa interlinearis, Lyranus, &c.

18. Hinc patet, nomen cæcorum & claudorum non metaphoricè pro abusibus, sed propriè pro verè cæcis & claudis accipi oportere. Quod etiam confirmant illa verba, quæ sequuntur in textu sacro: *Proposuerat Dauid in die illa præmium, qui percussisset Iebusæum, & tetigisset domatum fistulas, & abstulisset cæcos & claudos odientes animam Dauid.* Vbi illa particula *odiētes animam Dauid*, non potest aliter intelligi, quam quod cæci & claudi, qui stabant in mœnibus, essent hostes & aduersarij Dauidis. De abusibus certè intelligi non potest. Quis enim sic loquitur, *abusus oderunt animam Dauid*?

29. Posita hac interpretatione, quæ verissima est, videamus, quam vim habeat argumentum tuum, Tooxere. Sic sanè formandum esset: Iebusæi per contemptum dixerunt Dauidi. Non ingredieris in hanc ciuitatem, nisi prius abstuleris cæcos & claudos ex mœnibus: ergo ad Dauidem iure diuino spectabat. tollere abusus & corruptelas Ecclesiæ. Consequentia probatur, quia Tookerus & Sacellanus sunt boni viri, quibus negari nihil potest.

V. Testimonium discutitur.

30. Quintum testimonium habetur, 2. Reg. 6. 2. his verbis: *Surrexit Dauid & abiit, & vniuersus populus cum eo, vt adducerent Arcam Dei.* Et infra vers. 14. *Dauid saltabat totis viribus ante Dominum, accinctus Ephod lineo. Et Dauid & omnis domus Israël ducebant arcam testamenti Domini in iubilo, & in clangore buccinæ.*

31. Ex hoc testimonio putat Sacellanus stabiliri posse Primatum Regis, in hunc modum: Dauid præcessit arcam Domini: ergo habuit Primatum Ecclesiæ. Sed iam supra dixi, ineptā esse consequentiam. Sicut etiā hęc inepta est: Populus Israel præcessit arcam Domini:

Ergo habuit Primatum ecclesiæ. Et similiter hæc: Pueri Christiani præceduntvenerabile Sacramentum Eucharistiæ, quando in publica processione deportatur. ergo habent Primatum ecclesiæ. Adieci, hanc legitimam esse, Non licuit Regibus, sed solis Sacerdotibus, attingere arcam Domini? Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in iis, quæ ad Deum & religionem pertinent.

32. Hæc tu ægrè fers, Tookere. Et multa quę parum ad rem faciunt, in medium adfers. Primò dicis, me, cum ista scriberem *forsasse inter scyphos luisse, & Ioannis illius Anglici, olim Papæ vel Papissæ de Moguntia*, recordatum esse. An putas me tui vel Thomsonij similem esse, vt quotidie inter scyphos madeam? De te sic scribūt, qui norunt: *Guilielmus Tookerus, ministergenialis & amicus, comedit bibitque lautè.* Item: *Culinam tantum & Bacchum sapit.* Item: *Homo est turbulentissimus, violentus, indoctus.* De Thomsonio sic: *Richardus Thomsonius notus omnibus natione Batauus est, sed ex parentibus Anglis, rhetor, poëta, & potator insignis. Nescio si aliter similis illi in Anglia Byblias.* Item: *Quidam vir grauis sæpius hominem adiit, sed semper ebrium inuenit, & ad integrum diem, sobrium reperire, factu difficile, imò impossibile existimat.* Nos, Tookere, in hac schola non exercemus.

33. Et quæ est illa Papissa de Moguntia, de qua loqueris? Constat, apud vos fuisse fœminam, quę Ecclesię Anglicanę supremū in terris Caput, post Christū, appellata est, magno sanè vestro dedecore. Apud nos, nec est, nec fuit, quæ similem titulum aut honorem sibi arrogaret. Neque tam molles ac delicati sumus, vt in rebus ad Ecclesiam pertinentibus, vnius fœminę arbitrio, dirigi ac gubernari nos sinamus. Antiqua fides & religio, quam sequitur, cordatos & robustos cultores habet. Vobis, qui nouella ac molliori fide imbuti estis, volupe est, vel mulierculæ, vel androgyni alicuius imperio subiacere. Aptissimè à quodam dictum est.

Roma viros Papas; Papissas Anglia colo
Subuehit; androgynos stulta Genena colit.

34. Sed videamus cætera. Se undò igitur dicis, *Ecclesiam nostram similem esse Michol filiæ Saulis. Sicut illa irrisit Dauidem ante arcam saltantem, sic nos ridere & subsannare vestra solemnia.* Magnum mysterium narras Tookere. Sed erras in personis. Puritani rident & subsannant solemnia Catholicorum; rident Exorcismos in Baptismo, rident Sacramenta Confirmationis, Ordinis, Pœnitentiæ, extremę Vnctionis: rident cantum, organa, sacrificia, ieiunia, festiuitates, solemnes processiones, & quæ similia sunt. Nihil horum apud vos est; aut si adhuc aliquid est, à Puritanis, qui vobiscum habitant, ridetur & subsannatur. Nos certè innoxij sumus.

35. Tertiò dicis, Eucharistiam, quæ in solemni processione deportatur, nihil aliud esse, quàm *libum, fruſtulum, crustulum, idolomaniam*: Et nos, qui eam prosequimur, *Asinos esse, clitellis superstitionum onustos.* Hoc est, quod dixi, Tookere. Tu cum Puritanis rides nostra solemnia; non nos vestra. Nos Dauid; vos Micholi similes in hac re estis. Dauid in solemni processione deducebat arcam, & præ gaudio saltabat, canebat, exultabat. Et quo magis à fœmina ridebatur, eo maiori conatu ac pietate, inchoatum opus perficiebat. Ita planè nunc fit. Nos Catholici in solemni processione deducimus sacrosanctam Eucharistiam, & præ gaudio exultamus, ac omni campanarum, musicorum, organorum & cereorum genere, Deum nostrum honoramus: at quo magis à vobis irridemur (qui in hoc negotio fœminæ, non viri estis) eo plus incrementi capit nostra deuotio, & in Deum charitas ac reuerētia. Neque nos turbat, quòd asini à te vocemur, quod clitellis superstitionum onusti esse dicamur. Iam pridem edocti sumus, calumnias & iniurias patienter pro Christo ferre. Hoc vnum dolemus, quod sacram Eucharistiam tam enormi blasphemia lacerare ausus es. Quanquam aliud à te expectari vix potest. *Culinam tantum & Bacchum sapis.* Res diuinæ ludibrio tibi sunt.

36. Atque hæc hactenus effudisti. Addis duo, quæ ad causam spectant: vnum circa Sacellani, seu episcopi Eliensis argumentum; alterum circa meum. De illius argumento sic scribis: *Rectè concluſit Eliensis Episcopus: Dauid saltauit & præiit in negotio arcæ deportandæ: Ergo Primatum tenuit. Et est vnum, inter cætera, argumentum pro Primatu Ecclesiæ.* Sed paulo post cogam te aliter canere.

37. Meum argumentum erat hoc: Non licuit Regibus, sed solis Sacerdotibus, attingere arcam Domini. Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in iis, quæ ad Deum & religionem pertinent. Hanc illationem concedis cum hac limitatione: *Sacerdotes præferuntur Regibus, non quidem in omnibus, quæ ad religionem pertinēt, sed tamen in quibusdam, id est, in liturgiis, concionibus, clauibus, sacramentis:* Benè habet, Tookere. Accipio, quod das. Porrò ex hac tua cōcessione colligi possunt hæ duę propositiones. Vna, Sacerdotes præferuntur Regibus in quibusdam rebus ad religionem pertinentibus. Altera, Reges vicissim præferuntur. Sacerdotibus in quibusdam rebus ad religionem pertinentibus. Hinc primò sequitur, nec solum Regē, nec solum Sacerdotem, habere absolutè Primatum in ecclesia Anglicana. Nam in quibusdam Rex superior est in aliis Sacerdos. Secundò sequitur eum alteri in Ecclesię Primatu præferendum esse qui alteri prefertur in rebus Ecclesię dignioribus: Atqui Sacerdos, ex tua sententia, prefertur Regi in Liturgiis, concionibus, clauibus, Sacramentis, quæ sunt res Ecclesiæ digniores. ergo Sacerdos præfertur Regi in Primatu Ecclesię. Itane est Tookere?

38. Sed magis te vrgebo, in hunc modum: Sacerdos præfertur Regi in Sacramentis, & consequenter in negotiis ad Sacramenta pertinentibus, vt iam disertè confessus es: At arca Domini in veteri Testamento erat Sacramentum, quod tu etiam expressè affirmas: ergo Sacerdos in veteri Testamento præferebatur Regi in negotio ad arcam pertinente. Ergo iam penitus euanescit argumentum Sacellani, quod antea defendebas.

Alia Testimonia.

39. Supersunt alia quinque testimonia, de quibus inter nos contentio est. Primum de ædificatione & dedicatione templi à Salomone facta. Alterum de Abiathar summo Sacerdote, quem Salomon exauthorauit. Tertium de Iosia Rege, qui fœdus inter Deum & populum redintegrauit. Quartum de Ezechia, qui serpētem æneum confregit. Quintum de titulis, quibus reges in veteri Testamento honorantur. Sed hęc omnia iam superius à me explicata & discussa sunt. Nec tu quicquam adfers, Tookere, quòd noua disquisitione indigeat. Nā ineptias tuas, & pueriles declamationes, in quibus studium ac operam perdis, non tanti facio, vt hoc loco refutandas existimem. Igitur pergo ad tertium caput, in quo agitur de iure noui Testamenti.

CAPVT III.

An Rex iure diuino noui Testamenti habeat Primatum Ecclesiæ?

1. IVs diuinum noui Testamenti à Christo conditum est. Is enim, sicut veteres ritus, ceremonias, sacrificia, totam denique synagogam abrogauit: ita noua Sacramenta, nouum sacrificium, nouos ministros, nouam Ecclesiam instituit: Et præcepta dedit, quibus omnia, quæ ab ipso instituta essent legitimè gubernari & conseruari possent. Nunc ergo quæstio est, quid in hac tota Oeconomia sua statuerit de Primatu Ecclesiæ? An eum voluerit esse apud Reges & Principes sæculares, an verò apud Apostolos & eorum successores?

2. Repeto quod supra monui, hunc Primatum consistere in exteriori iurisdictione, cuius potissimi actus sunt hi. 1. Regere Ecclesiam. 2. Synodos conuocare. 3. Iisdem præsidere. 4. Lites finire & controuersias fidei decidere. 5. Leges & constitutiones condere. 6. Contumaces excommunicare; aut alio modo punire delinquentes. 7. Ministros Ecclesiæ constituere & deponere. 8. si qui similes. Igitur inuestigandum est, quinam hanc iurisdictionem in Ecclesia à Christo acceperint? Apostoli & eorum successores, an Reges & Principes sæculares? Id autem ex quadruplici capite inuestigari potest. Primò, ex verbis Christi, quibus suam mentem in hac re declarauit. Secundò, ex testimoniis Apostolorum, qui sine dubio Christi mentem assecuti sunt. Tertiò, ex praxi, quæ illo tempore in Ecclesia seruata est. Quartò, ex aliis circunstantiis.

3. Si verba Christi spectemus, res in promptu est. Legamus Euangelium. Mox inueniemus, Petro dictum esse Ioan. 21. 22. *Pasce oues meas.* et Matth. 16. 18. *Tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo Ecclesiam meã, & portæ inferorum non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo Claues regni cælorum.* et Luc. 22. 32. *Tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* At nusquam legimus, Tiberio, Pilato, vel Herodi dictum esse: *Pascite oues meas: Ecclesiam meam Primatum tenete.*

4. Et quid est, *Pasce oues meas*? Constat ex Euangelio, Christum esse Pastorem: Ecclesiam esse ouile: Christianos, oues. Igitur tantundem est, ac si dixisset: In hoc pastorali officio vicariam operam mihi præsta. Ouile meum tibi commendo; pasce, quotquot in eo sunt, oues. Vel clariùs: Ecclesiam meam tibi commendo: dirige & guberna fideles, quotquot in Ecclesia sunt. Vno verbo. Vicarius meus esto. Quid vnquam simile dictum est Regi vel Imperatori? Imò eos ipsos, si oues Christi sunt, Petro commissos esse, necesse est, cui totum ouile commissum est. Rectè enim Epiphanius in Ancorato: *Hic est, qui audiuit, Pasce oues meas; cui creditum est ouile.* et Eucherius Lugdunensis in vigilia S. Petri: *Prius agnos, deinde oues & commisit, quia non solum pastorem, sed pastorum pastorem eum constituit. Pascit igitur Petrus agnos, pascit & oues; pascit filios, pascit & matres: regit & subditos, & Prælatos. Omnium igitur pastor est, quia præter agnos & oues in Ecclesia nihil est.*

5. Iam, quid aliud est Petro, non Regi aut Imperatori, datas esse claues ecclesiæ, quam datam esse potestatem & officium gubernandi ecclesiã? Hoc ipsa metaphora planè significat. Et cõfirmat vsus. Solẽt enim qui in familia vel vrbe præsunt, accipere claues in signum imperij & iurisdictionis. Vnde Dominus apud Isai. c. 22. cùm vellet significare, se potestatem summi sacerdotis translaturum à Sobna in Eliacim, vsus est metaphora clauium. Sic enim ait: *Vade, & ingredere ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, & dic ad eum: Quid tu hic? Expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te: & vocabo seruum meum Eliacim & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manus eius: Et dabo clauem domus Dauid super humerum eius: & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & non erit qui aperiat.* Eadem metaphora vtitur scriptura ad significandum principatum Christi, Apocalip. 3. 7. *Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauem Dauid: qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit.* Hinc Gregor. lib. 4. epist. 33. *Cunctis Euangelium scientibus liquet, quod voce dominica, omnium Apostolorum principi Petro totius Ecclesiæ cura commissa est. Ipsi quippe dicitur, Tibi dabo claues regni cælorum.*

6. Et quis vsus harum clauium est? soluere & ligare, aperire & claudere, id est exercere triplicem potestatem; Vnam intromittendi in Ecclesiam, & eiiciẽdi, prout quisque meretur. Alteram, soluendi vincula peccatorum, legis, voti, iuramenti. Tertiam, ligandi per præcepta & pœnas. Vno verbo: exercere supremam iurisdictionem in domo Dei, quæ est ecclesia.

7. Igitur ex verbis Christi, perspicuè constat, Petro & eius successoribus, non item Regi commissum esse ouile, concreditas oues, concessas claues. Videamus nunc, quid Apostoli hac de re dicant. Sane D. Paulus, tametsi non semel, sed sæpe, de structura & regimine Ecclesiæ Christi loquatur, nusquam tamen Reges Principes sæculares, sed vbique Apostolos & Episcopos, nominare solet. Proferam tria ipsius testimonia. Primum est Act. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Verba aperta sunt. Qui ergo cõstituti sunt præsides & Rectores Ecclesiæ Christi? Episcopi. A quo constituti sunt? A Spiritu sancto. Reges ergo vel constituti non sunt, vel à Spiritu sancto non sunt. Alterum est, Eph. 2. 20. *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Hic in structura Ecclesiæ nullum fundamentum est, præter Christum, Apostolos & Prophetas. At si Reges ad illam structuram pertinerent, & quidem magis, quàm Apostoli & Prophetæ, sine dubio dicendum esset: *Superædificati super fundamentum Regum, Apostolorum & Prophetarũ.* At Reges omissi sunt; & tamen structura perfecta est. Tertium est. Ephes. 4. 11. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii in ædificationem corporis Christi.* Hic tria spectanda sunt. 1. Ædificatio Ecclesiæ. 2. Opus ministerij. 3. Consummatio sanctorum. Sẽsus ergo est: Christus volens suos fideles, qui in illum credituri sunt, perducere ad consummationem, id est, ad sanctitatem & vitam æternam ædificauit pro iis ecclesiam, & in ea cõstituit ministros, qui fidelibus præessent, eósque ad finem suum consequendum, docendo, & gubernando iuuarent. Et quos illos? Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores, Doctores. Nulla fit Regum mentio.

8. Ex his testimoniis sic concludo. In ecclesia Christi est legitimus quidam ordo, seu, vt alij vocãt, dispositio & Hierarchia, in qua alij Prælati, alij subditi sũt: alij Pastores, alij oues: alij in fundamẽto, alij supra fũdamentum: alij Doctores, alij discipuli. Vel ergo Reges includuntur in hac hierarchia, tanquam primates, vel tanquam subditi. Si hoc posterius; salua res est.

Si illud prius, necesse est, maiori potestate præditos esse, quàm Apostolos & Episcopos. Nam si vel parem cum illis, vel inferiorem potestatem haberent, non rectè dicerentur esse Primates Ecclesiæ. Si ergo maiorem habent, ea sine dubio à Christo ipsis concessa est. At vbi & quibus verbis? Aut vbi Apostoli in suis scriptis & actis illius potestatis à Christo concessæ meminerũt? In testimoniis citatis nihil inuenio. Omnes silent de Regibus: loquuntur de Apostolis: Solus Rex Angliæ cum suo Sacellano, dicit rem ita habere: *An à vobis*, inquit Apostolus, *Verbum Dei processit? aut in vos solos peruenit?* 1. Cor. 14. 36.

9. Venio ad praxim Ecclesiæ, quæ tempore Apostolorum seruata est. ea, sine dubio, fallere non potest. Quis ergo tunc Ecclesiam gubernauit? Apostoli. (Act. 20. 28.) Quis primam Synodum, quæ Hierosolymis celebrata est, indixit? Apostoli, Act. 15. 6. Quis huic synodo cũ authoritate præsedit? Apostoli. Quis sententiam dixit? Apostoli. Quis legem de abstinentia ab immolatis simulachrorum, & sanguine & suffocato sanciuit? Apostoli. Quis Corinthium incestuosum excommunicauit? Paulus Apostolus (1. Cor. 5. 3.) Quis accusationem aduersus Presbyteros, tanquam legitimus iudex, admisit? Timotheus Episcopus. (1. Tim. 5. 19.) Quis Ananiam & Saphiram in causa Ecclesiastica puniuit? Petrus Apostolus (Act. 5. 3.) Nullæ hic partes Regum; nullum vestigium.

10. Dicet fortè Rex, eo tempore nullos fuisse Reges Christianos, qui Ecclesiam gubernare, & hæc officia præstare potuissent. rectè quidem. Sed nec erãt Apostoli aut Episcopi Christiani, antequam Christus eos & Episcopos in noua Ecclesia instituit: cur non etiam nouos Reges, qui ecclesiæ præessent? sicut Paulum ecclesiæ persecutorem, subitò in vas electionis immutauit: cur non simili modo egit cum Tiberio Imperatore, vel Herode Rege?

11. Hinc iam sumo nouum argumentum ex circumstantiis in hunc modum: Si Christus voluit Reges esse Primates Ecclesiæ, & supra Apostolos & Episcopos iurisdictionem exercere: cur non statim ab inito, sicut certos Apostolos elegit, sic etiam certos Reges designauit, qui ecclesiæ præsiderent? Cur non statim, sicut Apostolos instruxit, quo pacto prædicarent euangelium, administrarent sacramenta, & ecclesiam propagarent: sic etiam Reges docuit, qua ratione Apostolis, & doctoribus in regimine ecclesiastico præessent, synodos conuocarent, controuersias dirimerent? Cur denique sicut Apostolis, præter priuatam institutionem, promisit Spiritum sanctum, cuius instinctu cætera omnia cognoscerent, quæ ad ipsorum ministerium pertinebant: sic non etiam Regibus promisit eundem Spiritum, qui eos in suo officio perfectius omnia edoceret? Nihil horum factum.

12. *Concludo*, Reges ex institutione Christi non habere Primatum Ecclesiæ; quia nec verba Christi, nec testimonia Apostolorum, nec praxis primæ Ecclesiæ, nec circumstantiæ eorum vlla ratione id significant. Omnia Apostolis & eorum successoribus patrocinãtur. De illis dictum est. Act. 20. 28. *Spiritus Sanct. posuit vos regere Ecclesiam Dei.* Et 1 Cor. 4. *Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Et 2. Cor. 5, 20. *Pro Christo legatione fungimur.* Et Luc. 10. 16. *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Et plura in eandem sententiam.

OBIECTIO.

13. Sed multa obiicit Rex Angliæ in suâ Apologia his verbis. *Quid in tanto Testamento: Omnis anima iis (Regibus) subiici iubetur, idque propter conscientiam. Orandum quidem & pro omnibus, sed præcipuè pro Regibus & in authoritate constitutis, vt sub iis piam ac pacatam, honestamque vitam degamus. Magistratus Dei minister est ad vltionem facinorosis, innocentes autem, atque probos remunerandos. Omnibus quidem obtemperandum est superioribus potestatibus, sed potissimum principibus, & in eminentia collocatis. Reddite vnicuique quod suum est: timorem, cui timor: honorem, cui amor iure debetur. Date Cæsari, quæ Cæsaris sunt; Deo quæ Dei sunt: Regnum meum non est de hoc mundo. Quis me constituit iudicem super vos? Reges gentium dominantur eorum. Vos autem non sic.* Hactenus Rex.

14. Sed facilis solutio. Ac primùm vt generatim dicam, quod res est: Hæc testimonia partim ad quæstionem, de qua agitur, non faciunt: partim quatenus à Christo & Apostolis prolata sunt, pertinent ad Reges & Imperatores Ethnicos, cuiusmodi erant Tiberius, Caius, Claudius, Nero & similes. Certum autem est, Christum & Apostolos non voluisse suis testimoniis significare, Reges & Imperatores ethnicos habere Primatum in Ecclesia. Qui enim sunt extra Ecclesiam quomodo Primates sint in Ecclesia? qui ne quidem membra, quomodo caput? qui hostes Christi, quomodo Vicarius?

15. Speciatim sic respondeo. Illud Roman. 13. 1. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*: nihil omnino contra nos facit. Habet enim hanc facilem & obuium sensum: *Omnis homo, qui sub potestate est, debet obedire suo superiori, in rebus, in quibus superior est.* Quis hoc nescit? Negò autem, Reges esse superiores in rebus Ecclesiasticis ac spiritualibus. Hoc probandum erat. Ex hoc autem loco probari non potest.

16. Illud etiam 1. Timoth. 2. 2. *Orandum pro omnibus, sed præcipuè pro Regibus, & in authoritate constitutis, vt sub iis piam ac pacatam vitam degamus*, partim malè citatum, partim malè intellectum est. Non enim addit Apostolus illam particulam, *præcipuè*, nec illam item *sub iis*, sed illis relictis, sic habet: *Obsecro igitur primũ omniũ fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate.* Hinc sanè non efficitur, Reges habere Primatum in Ecclesia. Nec Apostolus eo loco præfert Reges aliis hominibus, sed æqualiter de omnibus loquitur, vt patet ex sequentibus, vbi rationem reddit, cur pro omnibus orandum sit, *quia*, inquit, *hoc acceptum est coram Saluatore nostro Deo, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* At Deus æquè vult omnes saluos fieri: Et Christus æquè pro omnibus mortuus est, æquè pro omnibus semetipsum tradidit. An Rex Angliæ putat, pro se magis, quàm pro Apostolis & Episcopis, mortuum esse Christum? aut Deum magis velle, vt Rex saluus fiat, quàm eius Sacellanus? Non ita est. Addo D. Paulum ibi loqui de Regibus Gentilibus, qui ad agnitionem veritatis nondum venerant. Vult enim orationes

fieri pro illis, vt conuertantur, & salui fiant. At quæ hæc consequentia est: *Omnium est pro Regibus ethnicis ut ad fidem Christi conuertantur: Ergo, Reges ethnici Primatum tenent in Ecclesia Christi?* Planè absurda est.

17. Illud verò, Rom. 13. 4. *Magistratus Dei minister est ad vtilitatem: vel* vt vulgata lectio habet: *Dei minister est vindex in iram ei qui malum agit*: nihil ad rem facit. Fatemur, Reges portare gladium & habere potestatem puniendi peccata subditorum & in ea re iustitiæ diuinæ ministros esse. At negamus hanc potestatem extendi ad causas & tribunal Ecclesiasticum. In hoc tribunali præsident Apostoli & episcopi. Illi, vt iustum est, conuocant synodos; sententiam dicunt; litem dirimunt; nouas constitutiones sanciunt; contumaces excommunicant; & similes ecclesiasticæ iurisdictionis actus ex officio exercent. Reges procul sunt ab hoc tribunali.

18. Eiusdem momenti est illud: *Omnibus quidem obtemperandum est superioribus, sed potissimum Principibus & in eminentia constitutis.* Omnino sic res habet. Sed addendum est, alios esse superiores in temporalibus; alios in ecclesiasticis. In vtroque genere reperiri Principes, quibus obtemperandum sit. In hoc quidem Pontifices; in illo autem Reges. Igitur Pontificibus potissimùm obtemperandum esse in rebus ecclesiasticis; Regibus verò in politicis. Quis hoc neget?

19. Porrò ex illo Roman. 13. 7. *Reddite vnicuique quod suum est: timorem, cui timor, & amorem, cui amor iure debetur*; non video, quomodo Primatus Regum in ecclesia stabiliri possit. Non magis, quàm si dicam: Reddit parentibus amorem & timorem, qui illis iure debetur: ergo parentes sunt Primates ecclesiæ. Cur non sic potius? Reddite Pontifici timorem, & amorem, qui illi iure debetur: ergo Pontifex est Primas Ecclesiæ?

20. Iam illud, Matth. 22. 21. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo*: omnino extra scopum est, vt ex Euangelio constat. Quærebant Iudæi a Christo, an tenerentur Cæsari Romano, qui tunc Gentilis, erat, tributum dare, necne? Christus, inspecto numismate, in quo Cæsaris effigies erat impressa, respondit. *Date Cæsari, quæ Cæsaris sunt*: id est, date illi tributum, quod ei debetur. An hinc sequitur, Cæsarem Gentilem eo tempore habuisse Primatum Ecclesiæ Christi in Imperio Romano? aut Christum voluisse dicere, obediendum esse Gentili Cæsari in rebus ad Ecclesiam pertinentibus? Nihil minus. Nisi quis putet, hanc collectionem esse legitimam; Christiani in Turcia habitantes debent Imperatori Turcarum pendere tributum quod iure exigit? ergo debent illum agnoscere Primatem in rebus Ecclesiasticis. Hoc Angli, qui in Turcia sunt, non concesserint.

21. Multò minus ad causam facit illud, Ioann. 18. 36. *Regnum meum non est de hoc mundo.* Quid enim? An quia Christus, secundum humanitatem, non est Rex temporalis, sed spiritualis; ideò Reges temporales habent Primatum in spiritualibus? Contrarium potius colligendum erat hoc modo: Regnum temporale distinctum est à spirituali: sicut ergo Christus & Apostoli administrant spiritualia: ita Reges & Imperatores temporalia. Itemque, sicut Christus, qua Rex spiritualis, non vult se immiscere regno temporali: ita Iacobus, qua Rex temporalis est, non debet se immiscere regno spirituali.

22. Eodem spectat illud Lucæ 12. 14. *Quis me constituit Iudicem, aut diuisorem super vos?* ex quo, si aliquid concludi debet ad rem, sic debet: Christus non est constitutus aliorum iudex in controuersiis temporalibus, qualis est *de diuidenda inter fratres hæreditate*. Ergo Rex Angliæ est constitutus Iudex in spiritualibus. At quæ hæc illatio est? Iam ante dixi, sic potius inferendum esse: Christus in causa temporali dixit, *Quis me constituit Iudicem super vos?* ergo similiter Rex Angliæ in causa spirituali debet dicere, *Quis me constituit Iudicem super vos?*

23. Denique illud Lucæ 22. 25. *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic*: quid prodes ad Primatum, de quo agimus? Nihil sanè. Sensus est: Reges Gentiles solent esse ambitiosi, & multa per tyrannidem facere, ac suis potius, quàm subditorum commodis studere. Vos autem (mei Apostoli) nolite eos imitari, sed cum modestia & fraterna dilectione ecclesiam administrare, sicut & ego facio. Eodem sensu ac spiritu dixit Petrus in priori epist. can. cap. 5. 3. *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, prouidentes non coactè, sed spontanei, secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntarie: neque vt dominantes in cleris, sed formæ facti gregis ex animo.* Hinc iam inferat Rex Angliæ: Apostoli non debent esse ambitiosi & crudeles, sicut Reges ethnici: ergo Rex Angliæ tenet Primatum ecclesiæ. Quid absurdius? Sic potius: Christiani non debent esse ambitiosi, more Gentilium: ergo Rex Angliæ, cum Christianus sit, non debet ambire Primatum ecclesiæ, quem multis iam sæculis Pontifex Romanus legitimè & quietè vsurpauit.

24. Ex dictis duo colliguntur. Vnum est, nos ex nouo Testamento, variis testimoniis & argumentis perspicuè demonstrasse, Reges sæculares non habere Primatum & supremam iurisdictionem in ecclesia Christi. Alterum, nullum testimonium à Rege, vel Sacellano allatum esse, quod non potius contra, quam pro ipso faciat. Nunc ad ius Canonicum & Ciuile transeamus.

COMMENTARIVS.

1. IN hoc capite probaui Primatum seu supremam gubernationem Ecclesiæ, non deberi Regibus, iure noui Testamenti, sed Apostolis & eorum successoribus. Id autem quatuor modis probaui. Primò, ex verbis Christi, quibus suam mentem in hac re declarauit. Secundò, ex testimoniis Apostolorum, qui sine dubio Christi mentem assecuti sunt. Tertiò, ex praxi quę illo tempore in ecclesia seruata est. Quartò ex circumstantiis. Deinde solui obiectiones, quæ à Iacobo Rege; pro Primatu Regio allatæ erant. Videamus nunc; Tooxere, quid tu sentias de his omnibus, & singula seorsim discutiamus.

Ex verbis Christi.

2. Igitur ex verbis Christi sic argumentatus sum: Dictū est Petro Apostolo, non autē Tiberio, Herodi, aut Pilato, *Pasce oues meas*. ergo Apostolis, nō Regibus, aut Imperatoribus commissa est gubernatio ecclesiæ. Dupliciter respondes ad hoc argumentum. Primò, his verbis: *Dictū est Tiberio, date Cæsari, quæ Cæsaris sunt, Dictum est de Herode, Dicite illi vulpeculæ Dictum est coram Pilato, Ego sum veritas.* Sed nō video, quorsum hæc spectent. Nisi, quòd verisimile est, velis ratiocinari: Christus dixit de Tiberio, *Reddite Cæsari, quæ Cæsaris sunt.* ergo significauit, Tiberium habere Primatū ecclesiæ. Similiter Christus dixit de Herode. *Dicite illi vulpeculæ.* ergo vulpeculæ cōmisit suā ecclesiam. Denique, Christus dixit coram Pilato,

Digitized by

Ego sum veritas: Ergo testatus est, Pilatum præesse Ecclesiæ: Age, Tookere: Vis hoc inferre, vel aliud? Si hoc, ineptè. Si aliud, otiosè.

3. Secundò respondes, quidquid Petro dictum est, non soli Petro, sed aliis quoque Apostolis dictum esse, ac proinde, ex verbis Christi non posse conuinci, Petrum præ aliis Apostolis habere Primatum Ecclesiæ; sed potius, omnes Apostolos in hac re pares esse, nec alterum alteri præferendum. Vbi es, Tookere? Nō quæritur hic, an Petrus præ aliis Apostolis habeat Primatum Ecclesiæ (quod alio loco, si opus erit, disputabitur) sed solùm an Christus, in nouo Testamento voluerit Apostolos & eorum successores, an verò Reges & Imperatores, præesse suæ Ecclesiæ? Ego pro Apostolis pugno: tu pro Regibus & Imperatoribus. Ego contendo, Petro non Herodi dictum esse, *Pasce oues meas*. Tu vicissim contendis, de Herode, non de Petro dictum esse, *Dicite illi vulpeculæ*. Vter rectiùs? An ego, qui Pastori oues committo; an tu, qui vulpeculam in ouile intromittis?

Ex Testimoniis Apostolorum.

4. Produxi tria testimonia D. Pauli, quæ confirmant Primatum Episcoporum, non Regum aut Principum sæcularium. *Primum* est, Act. 20. 28. *Attendite vobis & omni gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Alterum, Ephesiorum, 2. 20. *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum: ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Tertium Ephesiorum 4. 11. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi.* In quibus testimoniis ex professo agitur de structura & gubernatione ecclesiæ in nouo Testamento; & tamen nulla fit mentio Regum aut Principum sæcularium, sed Apostolorum & Prælatorum Ecclesiæ.

5. Respondes, D. Paulum in citatis testimoniis non loqui de exteriori regimine Ecclesiæ (de quo dicis, illum alibi agere) sed tantum de prædicatione Euangelij & Sacramentorum administratione. Non ita est, Tookere. Loquitur etiam de exteriori regimine. Hoc clarè indicant illa verba, *Spiritus S. posuit vos Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Deinde, si alibi loquitur de exteriori regimine profer vel vnum locum, vbi dicat externum regimē Ecclesiæ, non ad Episcopos, sed ad Reges & Imperatores pertinere. Nunquam id facies.

6. Addis, eo tempore, quo Apostoli vixerunt, non opus fuisse Regib. qui in externo regimine præessent ecclesiæ, eo quòd satis præsidij ad eam rem esset in ipsis Apostolis qui tunc coruscabant miraculis, & alia patrabant admiratione digna. Sic enim habes: *Satis præsidii fuit in ipsis* (Apostolis) *ad illud tempus primæua Ecclesiæ, cum ipsi coruscarent miraculis, virtutesque magnas facerent, Dæmonia partim eiicerent, partim subiicerent sibi ipsis in nomine Christi, obstinatos ac rebelles Satanæ traderent ad destructionem carnis.* Et post aliquot pagellas iterum: *Pro illis temporibus erat satis præsidii in Apostolis, Apostolicisque viris, atque Euangelistis pro gubernanda Ecclesia.*

7. Rectè. Fateris ergo, Apostolos eo tempore gubernasse ecclesiam, non Reges aut Imperatores, hoc ipsum est, quod vrgemus. Quid ergo paulò ante mussitabas de Tiberio, Herode & Pilato? Aut cur illis Primatum ecclesiæ astruebas? Non illi sed Apostoli regebant tunc Ecclesiam, vt tu ipse concedis. Et, quo iure regebant? Non alio tanè, quàm iure noui Testamenti. At hoc ius mutatum non est. Ergo gubernatio Ecclesiæ, eodem iure, quod tunc pertinebat ad Apostolos, nunc pertinet ad Episcopos, Apostolorum successores. Nihil certius. Nec tu amplius tergiuersari hic potes. Sic enim te constringo: Quidquid iuris habuerunt Apostoli in exteriori regimine Ecclesiæ, hoc acceperunt Episcopi, qui illis successerunt, singuli in suis Prouinciis: At Apostoli habuerunt plenum & perfectum ius in exteriori regimine Ecclesiæ, independenter à Regibus & Imperatoribus: Ergo etiam Episcopi qui illis successerunt, eodem iure vti sunt. Minor à te concessa est, & paulò post iterum concedetur. Maiorem probo, quia in toto nouo Testamento non potes mihi vel apicem ostendere, qui insinuet ius illud, quod Apostolis concessum est, fuisse postea reuocatum; & ab Apostolis ad Reges & Imperatores, non autem ad Episcopos transisse.

8. Hæc sufficiant de tribus testimoniis, quæ ex D. Paulo, pro Primatu Episcoporum à me allata sunt. Adieceram, ex occasione duas quæstiones, quas hic repetam. Vna erat, cum in Ecclesia Christi sit legitimus quidam ordo in quo alij Prælati, alij subditi sunt; alij Pastores, alij oues, alii doctores, alij discipuli; an Reges includantur in hoc ordine, tanquam Primates, an tanquam subditi? Tu respondes, includi, vt subditos. Verba tua sunt hæc: *Includuntur, vt subditi, & toti Ecclesiæ Catholicæ subiecti.* Vera confessio. At hinc sequitur, quod nos volumus, Episcopos in Ecclesia superiores esse Regibus. Hi enim, vt fateris, subditi sunt; illi Prælati, Hi oues, illi pastores: hi discipuli, illi Doctores. Quod etiam alibi ingenuè fassus es, his verbis: *Sereniss. ac pientiss. Rex noster Iacobus, non habet quicquam antiquius & honorificentius, quàm vt cum Valentiniano filium se Ecclesiæ profiteatur, & cum Theoderico Italiæ Rege, se alumnum Ecclesiæ, & discipulum Archiepiscoporum suorum, & Episcoporum libenter recognoscat.*

9. Altera quæstio erat, an Apostoli in suis scriptis vnquam significarint, Reges habere maiorem potestatem in Ecclesia, quàm Episcopos. Hic tergiuersaris, Tookere: & post longam digressionem, quam instituis contra Pontificem, tandem ita subiungis: *Innocentio, nihil prouisum fastui Pontificio, multum autem honori Regio consultum & attributum. Honorandos omnes, honorandum Regem præcipuè: orandum pro omnibus ac deinde, (ac si primum locum dedisset Regibus) & pro omnibus in sublimitate constitutis.* Addis hæc duo testimonia: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Et, *Subditi estote omni humanæ ordinationi, siue Regi vt præcellenti.*

10. Videamus, quid in his verbis præsidij sit. Ex iis fieri possunt hæc quatuor argumenta. *Primum.* Omnes sunt honorandi, sed præcipuè Reges: Ergo Reges habent maiorem potestatem in Ecclesia, quàm Episcopi. *Respondeo.* Antecedens verum est, si Reges conferantur cum suis subditis, & quidem in rebus ciuilibus. Ibi enim magis honorandi sunt, quàm subditi. Falsum, si conferantur cum Episcopis, ac potissimùm in rebus Ecclesiasticis. Nam ibi Episcopi plus honorandi, quàm Reges. Episcopi, vt Magistri: Reges, vt discipuli, vt paulo ante fassus es. Hinc S. Ignatius, Ioannis Euangelistæ discipulus, in epistola ad Philadelphienses *Omnis*, inquit, *Clerus simul cum omni populo, & militibus atque Principibus, sed & Cæsare obediunt Episcopo, Episcopus verò Christo*. Et Cyrillus Catecheli 17. *Ad hodiernam vsque diem cernimus, mandatis Principes regi & instrui ab Ecclesiasticis.*

11. *Alterum*: Orandum est pro omnibus, & quidē

fieri pro illis, vt conuertantur, & salui fiant. At quæ hæc consequentia est: *Orandum est pro Regibus ethnicis vt ad fidem Christi conuertantur: Ergo, Reges ethnici Primatum tenent in Ecclesia Christi?* Plane absurda est.

17. Illud verò, Rom. 13. 4. *Magistratus Dei minister est ad vindicandos facinorosos*; vel vt vulgata lectio habet: *Dei minister est vindex in iram ei qui malum agit*: nihil ad rem facit: Fatemur Reges portare gladium & habere potestatem puniendi peccata subditorum & in ea re iustitiæ diuinæ ministros esse. At negamus hanc potestatem extendi ad causas & tribunal Ecclesiasticum. In hoc tribunali præsident Apostoli & episcopi. Illi, vt dictum est, conuocare synodos, sententiam dicunt, litem diiudicant, nouas constitutiones sanciunt, contumaces excommunicant, & similes ecclesiasticæ iurisdictionis actus ex officio exercent. Reges procul sunt ab hoc tribunali.

18. Eiusdem momenti est illud: *Omnibus quidem obtemperandum est superioribus, sed potissimum Principibus & in eminentia constitutis.* Omnino sic res habet. Sed addendum est, alios esse superiores in temporalibus; alios in ecclesiasticis. In vtroque genere reperiri Principes, quibus obtemperandum sit. In hoc quidem Pontifices; in illo autem Reges. Igitur Pontificibus potissimùm obtemperandum esse in rebus ecclesiasticis; Regibus verò in politicis. Quis hoc neget?

19. Porrò ex illo Roman. 13. 7. *Reddite vnicuique quod suum est: timorem, cui timor, & amorem, cui amor iure debetur*; non video, quomodo Primatus Regum in ecclesia stabiliri possit. Non magis, quàm si dicam: Reddit parentibus amorem & timorem, qui illis iure debetur: ergo parentes sunt Primates ecclesiæ. Cur non sic potius; Reddite Pontificibus timorem, & amorem, qui illi iure debetur: ergo Pontifex est Primas ecclesiæ?

20. Iam illud, Matth. 22. 21. *Reddite; quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo*: omnino extra scopum est, vt ex Euangelio constat. Quærebant Iudæi à Christo, an tenentur Cæsari Romano, qui tunc Gentilis, erat, tributum dare, necne? Christus inspecto numismate, in quo Cæsaris effigies erat impressa, respondit. *Date Cæsari, quæ Cæsaris sunt*: id est, date illi tributum, quod ei debetur. An hinc sequitur, Cæsarem Gentilem eo tempore habuisse Primatum Ecclesiæ Christi in Imperio Romano? aut Christum voluisse dicere, obediendum esse Gentili Cæsari in reb. ad Ecclesiam pertinentibus? Nihil minus. Nisi quis putet, hanc collectionem esse legitimam; Christiani in Turcia habitantes debent Imperatori Turcarum pendere tributum quod iurè exigit? ergo debent illũ agnoscere Primatem in rebus Ecclesiasticis. Hoc Angli, qui in Turcia sunt, non concesserint.

21. Multò minus ad causam facit illud, Ioann. 18. 36. *Regnum meum non est de hoc mundo.* Quid enim? An quia Christus, secundum humanitatem, non est Rex temporalis, sed spiritualis; ideò Reges temporales habent Primatum in spiritualibus? Contrarium potius colligendum erat hoc modo: Regnum temporale distinctum est à spirituali: sicut ergo Christus & Apostoli administrant spiritualia: ita Reges & Imperatores temporalia. Itemque, sicut Christus, qua Rex spiritalis, non vult se immiscere regno temporali: ita Iacobus, qua Rex temporalis est, non debet se immiscere regno spiritali.

22. Eodem spectat illud Lucæ 12. 14. *Quis me constituit Iudicem, aut diuisorem super vos?* ex quo, si aliquid concludi debet ad rem, sic debet: Christus non est constitutus aliorum iudex in controuersiis temporalibus, qualis est *de diuidenda inter fratres hæreditate*. Ergo Rex Angliæ est constitutus Iudex in spiritualibus. At quæ hæc illatio est? Iam ante dixi, sic potius inferendum esse: Christus in causa temporali dixit, *Quis me constituit Iudicem super vos?* ergo similiter Rex Angliæ in causa spirituali debet dicere, *Quis me constituit Iudicem super vos?*

23. Denique illud Lucæ 22. 25. *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic*: quid prodes ad Primatum, de quo agimus? Nihil sanè. Sensus est: Reges Gentiles solent esse ambitiosi, & multa per tyrannidem facere, ac suis potius, quàm subditorum commodis studere. Vos autem (mei Apostoli) nolite eos imitari, sed cum modestia & fraterna dilectione ecclesiam administrare, sicut & ego facio. Eodem sensu ac spiritu dixit Petrus in priori epist. can. cap. 5. 3. *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, prouidentes non coactè, sed spontaneè, secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: neque vt dominantes in cleris, sed formæ facti gregis ex animo.* Hinc iam inferat Rex Angliæ: Apostoli non debent esse ambitiosi & crudeles, sicut Reges ethnici: ergo Rex Angliæ tenet Primatum ecclesiæ. Quid absurdius? Sic potius: Christiani non debent esse ambitiosi, more Gentilium: ergo Rex Angliæ, cum Christianus sit, non debet ambire Primatum ecclesiæ, quem multis iam sæculis Pontifex Romanus legitimè & quietè vsurpauit.

24. Ex dictis duo colliguntur. Vnum est, nos ex nouo Testamento, variis testimoniis & argumentis perspicuè demonstrasse, Reges sæculares non habere Primatum & supremam iurisdictionem in ecclesia Christi. Alterum, nullum testimonium à Rege, vel Sacellano allatum esse, quod non potius contra, quam pro ipso faciat. Nunc ad ius Canonicum & Ciuile transeamus.

COMMENTARIVS.

1. IN hoc capite probaui Primatum seu supremam gubernationem Ecclesiæ, non deberi Regibus, iure noui Testamenti, sed Apostolis & eorum successoribus. Id autem quatuor modis probaui. Primò, ex verbis Christi, quibus suam mentem in hac re declarauit. Secundò, ex testimoniis Apostolorum, qui sine dubio Christi mentem assecuti sunt. Tertiò, ex praxi quę illo tempore in ecclesia seruata est. Quartò ex circumstantiis. Deinde solui obiectiones, quæ à Iacobo Rege, pro Primatu Regio allatæ erant. Videamus nunc, Tooxere, quid tu sentias de his omnibus, & singula seorsim discutiamus.

Ex verbis Christi.

2. Igitur ex verbis Christi sic argumentatus sum: Dictũ est Petro Apostolo, non autẽ Tiberio, Herodi, aut Pilato, *Pasce oues meas.* ergo Apostolis, nõ Regibus, aut Imperatoribus commissa est gubernatio ecclesiæ. Dupliciter respondes ad hoc argumentum. Primò, his verbis: *Dictũ est Tiberio, date Cæsari, quæ Cæsaris sunt, Dictum est de Herode, Dicite illi vulpeculæ Dictum est coram Pilato, Ego sum veritas.* Sed nõ video, quorsum hæc spectent. Nisi, quòd verisimile est, velis ratiocinari: Christus dixit de Tiberio, *Reddite Cæsari, quæ Cæsaris sunt.* ergo significauit, Tiberium habere Primatũ ecclesiæ. Similiter Christus dixit de Herode. *Dicite illi vulpeculæ.* ergo vulpeculæ cõmisit suã ecclesiam. Denique, Christus dixit coram Pilato,

Ego sum veritas: Ergo testatus est, Pilatum præesse Ecclesiæ: Age, Tookere: Vis hoc inferre, vel aliud? Si hoc, ineptè. Si aliud, otiosè.

3. Secundò respondes, quidquid Petro dictum est, non soli Petro, sed aliis quoque Apostolis dictum esse, ac proinde, ex verbis Christi non posse conuinci, Petrum præ aliis Apostolis habere Primatum Ecclesiæ; sed potius, omnes Apostolos in hac re pares esse, nec alterum alteri præferendum. Vbi es, Tookere? Nõ quæritur hic, an Petrus præ aliis Apostolis habeat Primatum Ecclesiæ (quod alio loco, si opus erit, disputabitur) sed solùm an Christus, in nouo Testamento voluerit Apostolos & eorum successores, an verò Reges & Imperatores, præesse suæ Ecclesiæ? Ego pro Apostolis pugno: tu pro Regibus & Imperatoribus. Ego contendo, Petro non Herodi dictum esse, *Pasce oues meas*. Tu vicissim contendis, de Herode, non de Petro dictum esse, *Dicite illi vulpeculæ*. Vter rectiùs? An ego, qui Pastori oues committo; an tu, qui vulpeculam in ouile intromittis?

Ex Testimoniis Apostolorum.

4. Produxi tria testimonia D. Pauli, quæ confirmant Primatum Episcoporum, non Regum aut Principum sæcularium. *Primum* est, Act. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Alterum, Ephesiorum, 2. 20. *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum: ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Tertium Ephesiorum 4. 11. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi.* In quibus testimoniis ex professo agitur de structura & gubernatione ecclesiæ in nouo Testamento; & tamen nulla fit mentio Regum aut Principum sæcularium, sed Apostolorum & Prælatorum Ecclesiæ.

5. Respondes, D. Paulum in citatis testimoniis non loqui de exteriori regimine Ecclesiæ (de quo dicis, illum alibi agere) sed tantum de prædicatione Euangelij & Sacramentorum administratione. Non ita est, Tookere. Loquitur etiam de exteriori regimine. Hoc clarè indicant illa verba, *Spiritus S. posuit vos Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Deinde, si alibi loquitur de exteriori regimine profer vel vnum locum, vbi dicat externum regimẽ Ecclesiæ, non ad episcopos, sed ad Reges & Imperatores pertinere. Nunquam id facies.

6. Addis, eo tempore, quo Apostoli vixerunt, non opus fuisse Regib. qui in externo regimine præessent ecclesiæ, eo quòd satis præsidij ad eam rem esset in ipsis Apostolis qui tunc coruscabant miraculis, & alia patrabant admiratione digna. Sic enim habes: *Satis præsidii fuit in ipsis (Apostolis) ad illud tempus primæuæ Ecclesiæ, cum ipsa coruscarent miraculis, virtutesque magnas facerent, Dæmonia partim eiicerent, partim subiicerent sibi ipsis in nomine Christi, obstinatos ac rebelles Satanæ traderent ad destructionem carnis.* Et post aliquot pagellas iterum: *Pro illis temporibus erat satis præsidii in Apostolis, Apostolicisque viris, atque Euangelistis pro gubernanda Ecclesia.*

7. Rectè. Fateris ergo, Apostolos eo tempore gubernasse ecclesiam, non Reges aut Imperatores. Hoc ipsum est, quod vrgemus. Quid ergo paulò ante mussitabas de Tiberio, Herode & Pilato? Aut cur illis Primatum ecclesiæ astruebas? Non illi sed Apostoli regebant tunc Ecclesiam, vt tu ipse concedis. Et, quo iure regebant? Non alio tanè, quàm iure noui Testamenti. At hoc ius mutatum non est. Ergo gubernatio Ecclesiæ, eodem iure, quod tunc pertinebat ad Apostolos, nunc pertinet ad episcopos, Apostolorum successores. Nihil certius. Nec tu amplius tergiuersari hic potes. Sic enim te constringo: Quidquid iuris habuerunt Apostoli in exteriori regimine ecclesiæ, hoc acceperunt Episcopi, qui illis successerunt, singuli in suis Prouinciis: At Apostoli habuerunt plenum & perfectum ius in exteriori regimine Ecclesiæ, independenter à Regibus & Imperatoribus: Ergo etiam episcopi qui illis successerunt, eodem iure vti sunt. Minor à te concessa est, & paulò post iterum concedetur. Maiorem probo, quia in totò nouo Testamento non potes mihi vel apicem ostendere, qui insinuet ius illud, quod Apostolis concessum est, fuisse postea reuocatum; & ab Apostolis ad Reges & Imperatores, non autem ad Episcopos transisse.

8. Hæc sufficiant de tribus testimoniis, quæ ex D. Paulo, pro Primatu episcoporum à me allata sunt. Addeceram, ex occasione duas quæstiones, quas hic repetam. Vna erat, cum in Ecclesia Christi sit legitimus quidam ordo in quo alij Prælati, alij subditi sunt; alij Pastores, alij oues, alij doctores, alij discipuli; an Reges includantur in hoc ordine, tanquam Primates, an tanquam subditi? Tu respondes, includi, vt subditos. Verba tua sunt hæc: *Includimur, vt subditi, & toti Ecclesia Catholica subiecti.* Vera confessio. At hinc sequitur, quod nos volumus, Episcopos in Ecclesia superiores esse Regibus. Hi enim, vt fateris, subditi sunt; illi Prælati, Hi oues, illi pastores: hi discipuli, illi Doctores. Quod etiam alibi ingenuè fatus es, his verbis: *Serenissimus ac prudentissimus Rex noster Iacobus, non habet quicquam antiquius & honorificentius, quàm vt cum Valentiniano filium se Ecclesiæ profiteatur, & cum Theodorico Italiæ Rege, se alumnum Ecclesiæ, & discipulum Archiepiscoporum suorum, & Episcoporum libenter recognoscat.*

9. Altera quæstio erat, an Apostoli in suis scriptis vnquam significarint, Reges habere maiorem potestatem in Ecclesia, quàm episcopos. Hic tergiuersaris, Tookere: & post longam digressionem, quam instituis contra Pontificem, tandem ita subiungis: *Inuenio, nihil prouisum fastui Pontificio, multum autem honori Regio consultum & attributum. Honorandos omnes, honorandum Regem præcipuè: orandum pro omnibus ac deinde, (ac si primum locum dedisset Regibus) & pro omnibus in sublimitate constitutis.* Addis hæc duo testimonia: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Et, *Subditi estote omni humanæ ordinationi, siue Regi vt præcellenti.*

10. Videamus, quid in his verbis præsidij sit. Ex iis fieri possunt hæc quatuor argumenta. *Primum.* Omnes sunt honorandi, sed præcipuè Reges: Ergo Reges habent maiorem potestatem in Ecclesia, quàm episcopi. *Respondeo.* Antecedens verum est, si Reges conferantur cum suis subditis, & quidem in rebus ciuilibus. Ibi enim magis honorandi sunt, quàm subditi. Falsum, si conferantur cum episcopis, ac potissimùm in rebus Ecclesiasticis. Nam ibi episcopi plus honorandi, quàm Reges. Episcopi, vt Magistri: Reges, vt discipuli, vt paulo ante fatus es. Hinc S. Ignatius, Ioannis Euangelistæ discipulus, in epistola ad Philadelphienses *Omnis*, inquit, *Clerus simul cum omni populo, & militibus atque Principibus, sed & Cæsare obediant Episcopo, Episcopus verò Christo.* Et Cyrillus Catecheli 17. *Ad hodiernam vsque diem cernimus, mundanos Principes regi & instrui ab Ecclesiasticis.*

11. *Alterum*: Orandum est pro omnibus, & quidẽ

clericos, quia sic erant, supremos esse Prælatos in Ecclesia? Nihil minus.

35. Plus dicam. Factamus in aliqua diœcesi Anglicana templum incendio perire, vel ab hostibus deuastari. Episcopus suis sumptibus curet restaurari. Conuocet deinde populum sibi subiectum: Inferat vasa sacra: Oret Deum, vt ratum habeat hoc obsequium, & preces subditorum exaudiat: Offerat sacrificium: Benè precetur populo; & gratiis Deo actis, dimittat vnumquemque cum gaudio. Quid? An dices hunc episcopum esse Primatem Ecclesiæ? Si est, quid de Rege hic? Si non est, quid minus fecit, quàm Salomon? Imò totum id præstitit, quod Salomon & Sacerdotes simul.

V. Obiectio, desumpta ex facto eiusdem Regis Salomonis.

36. QVinta obiectio est talis; Qui deponit summum sacerdotem ab officio, & alium illi subrogat, necessario habet iurisdictionem supra summum Sacerdotem: Atqui Salomon Rex deposuit Abiathar summum Sacerdotem ab officio, & subrogauit illi Sadoc, 3 Reg. 2. 27. Ergo Salomon Rex habuit iurisdictionem supra summum Sacerdotem. Hoc est præcipuum argumentum pro primatu Regis. Sed sanè parui momenti. Ac primum sic retorqueri potest: Qui deponit Regem ab officio, & alium illi subrogat, necessario habet iurisdictionem supra Regem: Atqui Ioiada summus sacerdos, non tolum deposuit, sed etiam occidit Athaliam reginam, & Ioas in eius locum subrogauit. 4. Reg. 11. Ergo Ioiada summus Sacerdos habuit iurisdictionem supra Regem.

37. Sed ad rem. Hæc obiectio duo supponit. Vnum, quod Salomon, quando deposuit Sacerdotem ab officio, vsus sit potestate regia. Alterum, quod rectè ac legitimè ea vsus sit. At neutrum probari potest. Imò grauissimi Authores constanter docent, non regia, sed prophetica potestate vsum esse, nec ordinaria via, sed ex peculiari Dei instinctu fecisse quod fecit. Ita Cardinalis Bellarminus, Iacobus Gretterus & plures alij. Et videtur colligi posse ex illis verbis. 3. Reg. 2. 27. *Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non esset Sacerdos Domini, vt impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo*: quasi dicat, Olim tempore Heli Sacerdotis prædictum fuit à Deo per Samuelem Prophetam, fore aliquando: vt officium Sacerdotale auferatur à familia Heli propter peccata filiorum eius, 1. Reg. 2. 31. Vt ergo hęc prophetia impleretur, Salomon diuino instinctu, tanquam verus Propheta abstulit sacerdotium ab Abiathar, qui erat ex familia Heli.

38. Quod si ita est, facile apparet, nullius momenti esse obiectionem Regis Angliæ. Nam nihil aliud ex facto Salomonis colligi poterit, quàm Prophetas accipere aliquando extraordinariam potestatem à Deo, etiam supra Sacerdotes, quod nihil ad rem facit. Non enim disputamus de Potestate Prophetarum, sed Regum. Nec status controuersiæ est, an Prophetæ ex peculiari Dei instinctu possint aliquando punire Sacerdotes, sed an Reges ordinaria sua potestate possint id facere? Hęc valde distincta sunt. Et alterum cum altero minimè connexum est. Non enim sequitur. Salomon Rex peculiari Dei instinctu, submouit Abiathar Sacerdotem ab officio sacerdotali: Ergo Iacobus Rex, ordinaria sua potestate potest idem facere. Non magis quàm si dicam: Nathan ex peculiari Dei instinctu reprehendit Dauidem Regem: ergo quilibet subditus in Anglia potest ordinaria via reprehendere Iacobum Regem.

A 39. Sed demus (quod tamen probari non potest) Salomonem in submouendo Sacerdote, vsum esse potestate regia, quid quæso hinc efficitur contra nos? Nihil sanè, nisi prius constet legitimè ea vsum esse. Hoc autem nec in Scripturis sacris disertè exprimitur, nec ex iis euidenter deduci potest. Aliud enim est, factum alicuius recenseri, aliud probari seu commendari. Legimus quidem in Scriptura, Baziam gladio & præcipitio seipsum occidisse, legimus à Saule sacerdotes Domini, ab Abimelech septuaginta fratres, ab Athalia, semè regium, ab aliis alios interfectos esse. At non legimus, hæc omnia iustè ac legitimè contigisse. Idem dico de Salomone. Legimus, ab eo depositum esse Abiathar sacerdotem. At non legimus, rectè ac legitimè id
B factum esse. Vel ergo probandum est Regi Angliæ, factum esse legitimè, vel nihil contra nos concludit.

40. *Dicet forte*, Abiathar grauiter peccauerat contra Salomonem Regem, ac proinde dignus erat, qui puniretur. Potuit ergo Salomon authoritate regia illum punire. *Respondeo*. Non sequitur. Esto enim, peccauerit Abiathar propter iniquam conspirationem, & dignus propterea fuerit, qui officio submoueretur. An ideo à Solomone submoueri legitimè potuit? Id minimè cõsequens est. Non enim quilibet reus à quolibet puniri potest, sed ab eo duntaxat, qui in illum habeat legitimam potestatem ac iurisdictionem. Hanc autem habuisse Reges Iudæorum in Sacerdotes, nondum probatum est. Imò ex ipsis Iudæis contrarium probari po-
C test. Semper enim persuasum ipsis fuit Reges non habere vllam iurisdictionem in eos, qui ministerio diuino deputati sunt. Hoc satis colligitur ex illo, 1. Reg. 22. 16. *Dixit Rex Saul: morte morieris Abimelech, tu & omnis domus Patris tui. Et ait Rex emissariis qui circumstabant eum, Conuertimini, & interficite Sacerdotes Domini, nam manus eorum cum Dauid est. Noluerunt autem serui Regis extendere manus suas in Sacerdotes Domini.* Ex quibus verbis patet Regem Saulem mandasse suis famulis, vt interficerent Sacerdotes Domini, eò quod conspirassent cum Dauide contra ipsum Regem. Porrò famulos Regis, qui erant Iudæi, & optimè norant eminentiam Sacerdotum supra Reges, non voluisse id facere, etiamsi Rex mandasset. Nam certò persuasum illis erat, non posse Regem legitimè id mandare, nec sacerdotes imperio Regis subiacere. Quod etiam aduertens Rex homini Barbaro ac Gentili imperauit, vt
D quod famuli facere renuissent, ipse imperterritus exequeretur. Quod etiam factum est. Subiungitur enim in textu. *Et ait Rex ad Doeg, Conuertere tu, & irrue in Sacerdotes: Conuersusque Doeg Idumæus irruit in Sacerdotes.*

41. Hinc ita concludo: Saul & Salomon fuerunt pares in potestate regia, nec plus iuris habuit Salomon in Sacerdotes, quàm Saul, ex ea præcisè parte, quia Reges erant. Atqui Saul, qua Rex, non habuit legitimam potestatem puniendi Sacerdotes: ergo nec Salomon. Maior per se nota est. Minor patet ex dictis, quia famuli Saulis non recusassent imperium sui Regis, si putassent illum habere legitimam potestatem in Sacerdotes. Libenter enim parebant illi in persequendo
E Dauide. Quod ergo nollent parere in occidendis sacerdotibus, qui adhærebant Dauidi, non aliunde prouenire potuit, quàm quod putarent, Regem habere potestatem in Dauidem, non autem in Sacerdotes. Idem ergo de Salomone, quâ Rex erat, statuendum est. Si enim Sauli non licuit punire Sacerdotes Domini, nec Salomoni potuit licere. Vterque enim, qua Rex, pari potestate fuit præditus.

42. *Dices*, Non rectè hoc sequitur. Fuit enim aliunde, dispar causa vtriusque. Nam Sacerdotes à Saule interfecti erant innocẽtes. Abiathar autem, quem Salomon puniuit, erat reus læsæ maiestatis. Quis porrò nescit, aliud esse, interficere innocentes, quod fecit

Saul aliud punire reos, quod fecit Salomon? Ergo igitur, non rectè ac legitimè fecerit Saul, rectè tamen ac legitimè fecit Salomon. *Respondeo*, Hæc disparitas non obstat. Tametsi enim Sacerdotes qui iubebantur interfici à Saule, reipsa fuerint innocentes, nihilominus famuli Saulis, putabant esse nocentes ac reos læsæ maiestatis: Nec tamen putabant licere Regi, etiam nocentes Sacerdotes interficere. Hoc inde constat, quia parebant Regi in persequendo Dauide, vt dictum est: & ideò parebant, quod existimarent Dauidem iniustè aspirare ad regnum, ac proinde læsæ maiestatis reum esse. Alias tanè non parituri. Cum ergo audissent à Saule Sacerdotes adhærere Dauidi, quid aliud suspicari poterant, quàm eos etiam innocentes ac reos esse? Et tamen obtemperabant Sauli in persequendo Dauide, non autem in necandis Sacerdotibus. Nec alia de causa, quàm quod verè putarent, Regem habere potestatem puniendi & coercendi laicos, non autem Sacerdotes.

43. Ex his abundè satisfactum est argumento Regis, quod vt compendio repetam, quæ dicta sunt dupliciter formari potest. Primò, in hunc modũ, *Salomon potestate prophetica legitimè puniuit Sacerdotem: Ergo Rex Iacobus potestate regia, idem præstare potest.* Secundò sic, *Salomon potestate regia legitimè puniuit Sacerdotem: Ergo Rex Iacobus idem præstare potest.* In priori forma negatur consequentia in posteriori, antecedens. Nec à Rege Angliæ vnquam probari poterit.

VI. Obiectio, ex facto Iosiæ Regis.

44. SExta obiectio est hæc. Qui librum legis è tenebris eruptum, populo recitari facit, & fœdus inter Deum populumque redintegrat, habet primatum Ecclesiæ: Vtrumque fecit Rex Iosias, 4. Reg. 22. & 23. Ergo habuit Primatum Ecclesiæ. Hoc argumentum vrget Sacellanus Regis in hunc modum: *Librum reperto, indixit Rex conuentum, in eo iubet recitari librum, recitato fœdus nouum init cum Domino, populum quoque ad fœdus adiurauit. Tum præcipit ipsi Pontifici, reliquisque secundi ordinis Sacerdotibus, vt eiiciant è templo atque exurant vasa omnia, quæ Baali sacra fuerant, vt excelsa demoliantur. Mandauit post de Paschate nouo faciendo denique de religione tota in integrum reformanda.*

45. Multæ sunt partes huius argumenti. Prima, quod Rex, reperto libro legis Mosaicę, conuocarit populum, vt eum illi prælegeret. Fateor, Sed Helcias Pontifex, qui librum reperierat, eo fine miserat Regi, vt id faceret. Secunda, quod Rex iusserit recitari librum Legis. Esto. Etiam fœminæ apud aduersarios legunt Biblia, aut ab ancillis recitari iubent. Tertia, quod recitato libro fœdus nouum inierit cum Deo, id est, quod promiserit Deo, se velle custodire omnia præcepta, quę scripta erant in libro Legis. An non cuilibet, etiam priuato homini, hoc licitum est? Optandum sanè singulos Christianos ita affectos esse, vt inito cum Deo fœdere, promitterent, se legem seruaturos. Quarta, quod populum hortatus sit, vt idem præstaret. At hoc non soli Regi sed cuilibet concionatori licitum est apud suos auditores. Nisi quod aduersarij dicant, Legem seruatu impossibilem esse. In quo multum discrepant à Iosia, quem tantopere laudant. Quinta, quod præceperit Pontifici & Sacerdotibus secundi ordinis, vt proiicerent de templo Dei omnia vasa, quæ facta fuerunt Baal, & aliis falsis Diis. Merito sanè, quia hoc ad illos pertinebat. Nec tam præcepit, quàm eos officij sui commonuit. Sexta, quod mandauerit Pascha celebrari, quod diu fuerat intermissum. At à Deo præceptum erat, vt celebraretur. Poterat ergo Rex vrgere executionem. Septima, quod A totam religionem iusserit in integrum reformari. Bonum factum. Nec tamen iudicium de reformatione, sed executio ad Regem pertinebat, iudicio reseruato Sacerdotibus.

VII. Obiectio, ex facto Ezechiæ Regis.

46. SEptima obiectio, Ezechias Rex confregit serpentem æneum, *quamuis & deserto Dei mandato erectum, & Christum Dominum suo modo figurantem*, 4. Reg. 18. 4. Ergo tenuit Primatum in Ecclesia. Hic duo dicenda sunt. 1. Ex qua causa vel occasione id fe- B cerit Ezechias. 2. Qua authoritate fecerit. De priori, sic res habet. Serpens æneus ab initio, in bonum vsum erectus fuit mandato Dei iuxta illud Num. 21. 8. *Locutus est Dominus ad Mosen: Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, viuet. Fecit ergo Moses serpentem æneum, & posuit eum pro signo: quem cum percussi aspicerent, sanabantur.* At postea progressu temporis, abiit in abusum, quia filij Israel adolebant ei incensum, vt habetur 4. Reg. 18. 4. idque propterea, quod meminissent, olim ex solo illius aspectu sanatos fuisse, quotquot à serpentibus morsi erant in deserto: & putarent, se tunc quoque præsidij aliquid ab eo sperare posse. Hunc abusum volens tollere Ezechias, non alia via commodius id facere potuit quàm serpentem ipsum, qui erat occasio idolo- C latriæ, tollendo & confringendo. At qua authoritate id fecit? Non alia, quàm diuina. Dominus non soliũm Regi, sed cuilibet à populo mandauerat, vt auferrent omnem cultum idololatrię, Deut. 7. 5. *Aras eorum subuertite & confringite statuas, Lucosque succidite, & sculptilia comburite, quia populus sanctus es Domino Deo tuo.* Quid ergo mysterij hic est, quod Ezechias confregerit serpentem æneum, quod quilibet alius facere potuisset?

47. *Dices*: Serpens æneus, & Dei mandato factus erat & Christum figurabat. Quid tum? Si ideò aliis non licuit, eum confringere, cur Regi licuit? aut si Regi licuit cur aliis non item? Nusquam legimus, Regi peculiare quid concessum fuisse circa serpentem, quod aliis similiter concessum non sit. At quid dicemus de arca Noë, Nónne, & mandato Dei facta D fuit, & Christi Ecclesiam figurauit? Omninò. An ideo soli Regi permissum fuit, illam dissoluere, post peractum diluuium? Nemo dixerit.

VIII. Obiectio, sumpta ex titulis Regum veteris Testamenti.

48. REx Angliæ, sicut hactenus ex facto Regum veteris Testamenti conatus est astruere Primatum suum in Ecclesia, ita nunc ad titulos eorum conuertitur. Sunt autem hi. 1. Reges vocantur *Filij* E *Altissimi*, 2. *Dij*. 3. *Vncti Domini*. 4. *in solio Dei sedentes*. 5. *Famuli Dei*. 6. *Angeli Dei*. 7. *Facti iuxta cor Dei* 8. *Lumina Israëlis*. 9. *Nutritij Ecclesiæ*. Ergo habent Primatum in ecclesia.

49. Videamus, quid lateat in his titulis. Primus est, Reges, inquit, vocantur *filij Altissimi*, iuxta illud 2. Reg 7. 14. *Ego ero ei* (Salomon) *in Patrem, & ipse erit mihi in filium.* Sed quæro, an non omnes pij ac fideles sunt filij Dei, qui ex Christi institutione dicunt, *Pater noster, qui es in cælis*, An non de omnibus pijs ac fidelibus intelligendum sit aliud 1. Ioan. 3. 1. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus.* Nihil dubito. Cur ergo Rex Angliæ hunc titulum

Digitized by Google

quem Christus & Apostoli volunt omnibus bonis cõmunem esse, solis Regibus arrogare vult? Et Sacellanus, qui tantopere fauet suo Regi, an se filium Dei esse non putat? An in tota Anglia, solum Regem eo priuilegio gaudere censet? Nisi dicat, omnes quidem pios, sed Reges peculiari quodam modo filios Dei esse. Etiamne improbos? Si soli probi sunt, iam non sanè, quà Reges, sed quà probi, filij Dei sunt.

5. Secundus titulus; Reges vocantur *Dij* Psal. 81. 6. *Ergo dixi Dij estis*. Et Exod. 22.8. *Si inuenitur fur, duplum reddet, si latet fur, Dominus domus applicabitur ad Deos.* Mira res, solent aduersarij grauiter accusare Catholicos, quod Pontificem Romanum appellent Deum. Et ipsi suos Reges impunè appellari sic volunt. Imò sacræ Scripturæ testimoniis abutuntur. Nam illud, *Ego dixi, dij estis*, non de solis Regibus, sed de Prophetis quoque intelligendum esse, diserte explicat Christus Ioan. 10. 34. cùm ait: *Nónne scriptum est in lege vestra, quia ego dixi, dij estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, &c.* Similiter illud *dominus dominus applicabitur ad deos*, non de Regibus, qui tunc nulli erant, sed de iudicibus intelligendum esse, quis nescit? Si ergo non soli Reges, sed etiam alij vocari possunt Dij, quid est, quod ex hoc titulo colligit Rex Angliæ, Reges, & non alios, esse Primates Ecclesiæ?

51. Tertius titulus: Reges vocantur Christi, seu vncti Domini, 1. Reg. 14. 11. *Non extendam manum meam in dominum meum, quia Christus domini est.* Fateor, At non soli Reges, sed etiam sacerdotes in veteri Testamento vngebantur: et quanquam hoc neget Sacellanus Regis, ita tamen clarum est, vt negari, nisi impudenter, non possit. Testimonia Scripturæ passim obuia sunt. Exodi 29. 7. *Oleum vnctionis fundes, super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur.* Et Leuit. 4. 3. *Si Sacerdos, qui unctus est, peccauerit.* Et Leuit. 8. 12. *Fundens oleum super caput Aaron, unxit eum & consecrauit.* Et Num. 3. 3. *Hæc nomina filiorum Aaron Sacerdotum, qui uncti sunt, & quorum consecrata manus, ut sacerdotio fungerentur.* Et 2. Machab. 1. 10. *Qui est de genere Christorum Sacerdotum* Imò etiam Prophetæ vngebantur, 3. Reg. 19. 16. *Iehu filium. Namsi unges Regem super Israël: Eliseum autem Saphat, unges Prophetam pro te.* Hinc ita concludo: Vtrique, tam Sacerdotes, quàm Reges, in veteri Testamento, vocabantur *uncti domini*: ergo si solus ille titulus spectetur, vel vtrique, vel neutri habebant Primatum Ecclesiæ. Si vtrique, cur de Sacerdotibus negat Rex Angliæ? Si neutri, cur de Regibus affirmat? Addo, vel sermo est de externa vnctione, vel de interna. Si de externa, communis ea fuit Regibus, Sacerdotibus & Prophetis, vt dictum est. Si de interna, nemo fidelium excluditur. Omnes vncti sunt, 2. Cor. 1. 21. *Qui unxit nos deus*, Et 1. Ioan. 2. 20. *Vos unctionem habetis à Sancto.*

52. Quartus titulus, Reges dicuntur in solio Dei sedere, 2. Paral. 9. 8. *Sit dominus deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum, Regem domini dei tui.* Sed constat, duplex esse regnum: vnum terrenum, alterum spirituale. Duo igitur solia, duo throni, distinguendi sunt. Reges sedent in solio regni terreni: episcopi in solio Ecclesiæ, quod est regnum spirituale. Actor. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos, regere Ecclesiam dei.* Nec Regibus, Sed Apostolis dictum est à Christo. Matth. 19. 28. *Cùm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël.* an, Apostoli Regum iudices erunt, non Reges Apostolorum.

53. Quintus titulus, Reges vocantur *Serui dei*. 2. Paral. 6. 15. *Quæ præstitisti seruo tuo dauid, patri meo, quæcunque locutus fuerat ei.* Ita est. Sed an soli Reges sunt serui Dei. An non etiam Apostoli & Episcopi? Act. 4. 29. *Et nunc domine, da seruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum.* Act. 16. 17. *Isti homines serui dei excelsi sunt, qui annunciant vobis viam salutis.* Rom. 1. 1. *Paulus seruus Iesu Christi.* An non omnes pij Christiani? Rom. 6. 22. *Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti deo.* Occurrit Sacellanus, omnes quidem pios ac fideles vocari seruos Dei, sed tamen Regibus per quandam eminentiam conuenire hunc titulum audio. Sed in quo consistit hæc eminentia? An quia Reges sunt magis pij, quàm cæteri fideles? An non semper id verum est? An quia seruiunt Deo in altiori gradu, quàm cæteri? Hoc ipsum est in quæstione. Ego contendo, Apostolos & Episcopos seruire in altiori gradu. Seruiunt Deo, in regno Christi, *quod non est de hoc Mundo*, Sunt *dispensatores mysteriorum dei*, 1. Cor 4. 1. et quod amplius est, sunt *adiutores Dei*, 1. Cor. 3. 9. Imò sunt *Patres* seu *genitores* filiorum Dei. 1. Cor. 4. 15. Sunt *fundamenta*, supra quæ reliqui ædificati sunt Ephes. 2. 20. Deinde, si plura expetantur, sunt supra conditionem seruorum Dei, Ioan. 15. 14. *Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit, quid faciat dominus eius: vos autem dixi amicos, quia omnia, quæcunque audiui a Patre meo, nota feci vobis.*

54. Sextus titulus; Reges vocantur Angeli Dei, 2. Reg. 14. 20. *Tu autem domine, mi Rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus dei, vt intelligas omnia super terram.* Sed quid hinc colligi potest? Non aliud, quàm ex omnibus Iudæorum Regibus, solum Dauidem vocatum fuisse Angelum Dei, idque à muliere, non ob regiam potestatem, sed ob singularem sapientiam, qua erat præditus. Quid si ego plus adferam pro Sacerdotibus? Non de vno tantum, sed de omnibus dictum est illud Malach. 2. 7. *Labia Sacerdotis custodiens scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus domini exercituum est.* Nunc expendamus, vter rectiùs concludat, Rex Angliæ, an ego. Regis illatio est hæc: Dauid habuit tantum sapientiam, vt Angelo similis esse videretur: Ergo omnes Reges sunt tales: quisque igitur Rex in suo regno Primatum Ecclesiæ tenet. Ineptè. Hæc autem mea est: Omnes Sacerdotes summi in veteri Test. vocati sunt Angeli Dei, quia Dei voluntatem certò & infallibiliter aliis annunciabant, quod non poterant Reges: Ergo Sacerdotes in rebus ad Deum pertinentibus erant supra Reges.

55. Septimus titulus; Reges dicuntur facti iuxta cor Dei, 1. Reg. 13. 14. *Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum.* Esto hoc. Quid tum? An quia Dauid Rex fuit vir iuxta cor Dei, omnes Reges tales sunt? Imò, contra res habet. Saul Rex, quia non erat vir secundum cor Dei, à regno exclusus est: Dauid autem, quia erat talis, Sauli subrogatus. Sic enim loquitur Scriptura: *dixit Samuel ad Saul: Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non feciisses, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum: sed nequaquam regnum tuum vltra consurget. Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum, vt esset Dux super populum suum.* Nec vllius momenti est distinctio Sacellani, cum ait, Regem dupliciter dici posse iuxta cor Dei, 1. quoad personam Regis. 2. quoad officium seu magistratum. Omnes Reges, etiam malos, licet priori modo non sint iuxta cor Dei, posteriori tamen esse Sed, si hoc sufficit, omnes etiam Sacerdotes & Episcopi sunt secundum cor Dei. Imò magis, quàm Reges. Nam Deus veteri Testamento sponte, & ex proprio beneplacito constituit magistratum sacerdotalem: regium autem, non nisi ex importuna Iudæorum postulatione concessit, vt habetur 1. Reg. 8. 5. Igitur Sacerdotum magistratus magis fuit secundum cor Dei quàm regum.

56. Octauus Titulus: Reges vocantur *Lucerna Israelis* 2. Reg. 21. 17. *Tunc iurauerunt viri Dauid dicentes.*

Iam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israel; Fateor. Sed etiam Apostoli vocantur à Christo *Lux Mundi*, Matth. 5. 14. Et Episcopi septem Ecclesiarum Asiæ vocantur *septem stellæ*: Apoc. 1. 20. Si ergo Reges ideò habent Primatum in ecclesia, quia appellantur *Lucerna*: cur non similiter Apostoli & Episcopi habeant Primatum, cùm appellentur *stella & lux mundi*? Non enim hic titulus minor est, quàm ille. Hinc formo tale dilemma: Hæc propositio: *Qui vocatur Lucerna, Lux, Stella, habet Primatum Ecclesiæ*: vel vera, vel falsa est. Si vera, sequitur, Apostolos & Episcopos habere Primatum Ecclesiæ, quod Rex Angliæ negat si falsa sequitur, Regem Angliæ ex falso fundamento procedere.

57. Nonus titulus: Reges vocantur *Nutricij Ecclesiæ* Isa. 49. 23. *Et erunt Reges nutricij tui, & Reginæ nutrices tuæ* Sed adde quod sequitur: *Vultu in terra demisso adorauerunt te, & pulueren pedum tuorum lingent*. Loquitur Propheta de futura Christi ecclesia; & dicit, fore aliquando tempus, quando reges & reginæ Gentiles conuertentur ad fidem Christi, & sic magno incremento augebunt Ecclesiam, eamque tanquam sponsam Christi venerabuntur. At hinc non efficitur reges & reginas fore primates Ecclesiæ, sed potius filios & subiectos. Et sanè, si vim faciamus in voce *Nutritius*, quis magis nutriuit ecclesiam Christi quàm Apostoli & eorum successores, qui per vniuersum orbem prædicarunt euangelium, & omnes gentes, eum suis regibus & reginis, Ecclesiæ Christi aggregarunt.

58. Hactenus de titulis. ex quibus *sic concludo:* Apostoli & Episcopi non habent minores titulos, quàm Reges: imò sæpe maiores: si ergo ex titulis debeat colligi Primatus Ecclesiæ, non minus Apostoli & episcopi, quàm Reges, erunt primates in Ecclesia; imò multò magis. Vtrumque ostendo inductione 3. Reges vocantur *filij Altissimi*. Non minùs Apostoli 2. Reges vocantur *Dij*. Etiam Sacerdotes & iudices Ecclesiastici. 3. Reges vnguntur. Etiam sacerdotes. 4. Reges sedent in solio terreno: At Apost. & Episcopi in cœlesti. 5. Reges sunt *serui* Dei: At Apost. *iam non serui, sed amici*. 6. Reges sunt *Angeli* Dei. Nec minùs Sacerdotes, imò toti generi Sacerdotum id conuenit; non toti Regum 7. Reges sunt *iuxta cor* Dei. Multò magis Sacerdotes & Apostoli. 8. Reges sunt *lucerna Israelis*. At Apostoli *lux mundi*. 9. Reges sunt *nutritij* Ecclesiæ. At Apostoli Patres nutritiorum.

Conclusio totius capitis.

59. HOc capite ostensum est nullum extare ius diuinum veteris Testamenti pro Primatu Regum: extare tamen pro Primatu Sacerdotum. Nec aduersarios vllum ius pro se hactenus allegasse, sed ex solis Regum factis & titulis argumentatos esse. Hanc autem argumentandi rationem non solum infirmam esse, sed etiam magis nobis, quam ipsis patrocinari Hæsi autem diutiùs in hoc capite, quia si semel probatum sit, ex veteri Testamento nihil adferri posse pro Primatu Regis consequenter ostensum erit, Reges nullo modo esse Primates Ecclesiæ. Nam Sacellanus Regis Angliæ fatetur, fundamentum illius Primatus in solo veteri Testamento quæri oportere: & nullum illius in nouo vestigium aut exemplum existere. Nihilominus tamen, vt seruemus ordinem superius assignatum, etiam de nouo Testamento aliquid dicendum est.

Commentarius.

1. CIrca hoc caput, quod in hac quæstione præcipuum est, duo potissimum facis Tooxere, Primò, quædam inepta ac futilia in medium adfers. Hæc lubens præteribo. Secundò, contendis mecum de quibusdam Scripturæ testimoniis, quæ ex veteri Testamento desumpta sunt. In his discutiendis, quia verè ad rem faciunt, aliquantisper immorandum est. Nec sine fructu, vt spero.

1. Testimonium scripturæ discutitur.

2. IGitur primam testimonium habetur Deutero. 17. 14. his verbis: *Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, & dixeris, Constituam super nos Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes; eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus Cumque fueris constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus non subleuatus, præsertim cum Dominus præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas, quæ allicient animum eius, neque argenti & auri immensa pondera. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leuitica tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & cerimonias eius, quæ in lege præcepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dextram vel sinistram, vt longo tempore regnet ipse, & filius eius super Israël.*

3. Ex hoc testimonio sic argumentatus sum: Quidquid de Regis electione, officio & potestate, statutum est iure diuino veteris Testamenti, hoc continetur in his verbis Deuteronomij, quæ iam citata sunt: sed in illis nihil habetur de Primatu Regis in rebus Ecclesiasticis: Ergo Primatus Regis in rebus Ecclesiasticis non funditur in iure diuino veteris Testamenti.

4. Quid tu hic Tooxere? Negas maiorem & minorem. Maiorem, quia multa, inquis, statuta sunt iure diuino veteris Testamenti circa Regem, quæ non habentur in illis verbis Deuteronomij, vt v. g. de vnctione, inauguratione, & diuinatione Regis. Audi, mi homo. Non dixi, omnia vniuersè, quæ statuta sunt circa Regem, haberi in illis verbis Deuteronomij; sed omnia quæ pertinent *ad electionem, potestatem & officium Regis*. Vnctio & inauguratio ab iis distincta sunt, igitur hæc propositio negari poterat, si à me fuisset proposita: *Quicquid de Regis electione, vnctione, inauguratione, potestate & officio, statutum est iure diuino veteris Testamenti hoc habetur in cap. 17. Deuteron.* Hæc autem non potest negari: *Quicquid de Regis electione, officio & potestate statutum est iure diuino veteris Testamenti, hoc habetur in cap. 17. Deuteronom.* Nec ad eam elidendam valet instantia de vnctione & inauguratione.

5. Quod addis de diuinatione, sumpsisti ex illo Prouer. cap. 16. 10. *Diuinatio in labiis Regis; in iudicio non errabit os eius.* Sed non video, quod ad rem faciat Primò, quia nos hic agimus de iis, quæ iure diuino

statuta sunt in veteri Testamento, & quærimus, an inter ea debeat recenseri Primatus Regis in ecclesia? At non omnia, quæ habentur in prouerbiis, statuta sunt iure diuino veteris Testamenti. Aliud est hoc aut illud haberi in verbo Dei; aliud, hoc aut illud statutum esse iure diuino. Quæ tu confundis Tooxere. Secundò, quia magni authores interpretantur illum locum quem citasti ex Proverbiis, de sola Christo, qui est Rex Regum, non de aliis Regibus. Nec sine causa. Nam Christus nunquam errat in iudicio, alij sæpe errant. Tertiò, quia cæteri, qui eundem locum interpretantur de alijs regibus non intelligunt de iudicio regum in rebus Ecclesiasticis, sed solum in ciuilibus: neque de quouis Rege in particulari, sed tantum de aliquibus. Quo pacto Salomon non erauit in iudicio circa filium meretricis; nec Daniel in iudicio circà Susannam. An tu putas, Salomoni & Danieli omnes similes esse? Vtinam id quidem sit.

6. Negas etiam minorem. Negas, inquam, in isto capite Deuteronomij, nihil haberi de Primatu regis. Dic ergo in quibus verbis vel apicibus habetur aliquid de Primatu? In illis, inquis: *Describet sibi Rex Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leuitici generis, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Dominum Deum suum & custodire verba & cæremonias eius, quæ in lege præcepta sunt.* Sed primum quæro, An Rex Angliæ putet, hæc verba ad se pertinere: necne? Si ad illum non pertinent, quomodo primatus eius probari inde potest? Si pertinent, cur non seruat, quæ in iis præcepta sunt? Non enim custodit cæremonias & iudicia, quæ in Deuteronomio præscribuntur de agno paschali, de ciborum delectu, de libello repudij, de stupro, adulterio, æ ificio, suspendio, de aliis sexcentis.

7. *Dices fortè*, non opus esse, vt Rex Angliæ seruet omnia simpliciter, quæ in Deuteron. scripta sunt, sed vt seruet præcepta Decalogi. Nam reliqua præcepta cæremonialia, & iudicialia abrogata sunt. Esto sanè. Sed quid inde colligis pro Primatu? An ex eo, quia Rex seruare debet præcepta Decalogi, probare vis, Regem in ecclesia Primatum obtinere? Valdè erras. Etiam alij, qui reges non sunt, seruare ea debent, nec ideò in Ecclesia Primatum habent. At, inquies, hoc Regi præ aliis peculiare est, quod non solùm ipse seruare ea debeat, sed & operam daré, vt subditi ea seruent. Primùm nego, hoc illi peculiare esse. Etiam parentes curare debent, vt Decalogus seruetur à domesticis. Deinde, sit illi peculiare. Nondum probatum est, Sacerdotes & Episcopos, in rebus Ecclesiasticis, subditos Regi esse. Nec facilè id probaturi mes.

II. Testimonium discutitur.

2. SEcundum testimonium habetur in eodem cap. Deut. v. 8. his verbis. *Si difficile & ambiguum, apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram, & lepram, & Iudicium intra portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies, quodcunque dixerint, qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius; sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dextram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto Iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israël.*

A 9. Circa hoc testimonium tria notaui. 1. Quid sit ad mo sit de controuersijs legalibus, quæ difficultatem habent, & in vtramque partem ab inferioribus iudicibus trahuntur. 2. Quod huiusmodi controuersiæ ad summum Sacerdotem, tanquam ad legitimum iudicem deferendæ sint. 3. Quod sub pœna mortis oporteat acquiescere sententiæ sacerdotis.

10. Hinc dupliciter argumentatus sum. Primò sic: Ille censetur habere Primatum Ecclesiæ, qui in rebus ad legem diuinam & eius interpretationem pertinentibus cõstitutus est supremus iudex in terris cui oporteat obedire: Atqui non Rex, sed Sacerdos constitutus est talis Iudex à Deo: Ergo non Rex, sed Sacerdos habet Primatum Ecclesiæ. Secundò sic: Si Rex
B esset supra Sacerdotem in causis Ecclesiasticis, non opus esset stare iudicio Sacerdotis, sed liceret ad Regem, tanquam ad superiorem Iudicem prouocare. At hoc non licet. Non ergo Rex, sed Sacerdos est supremus Iudex in controuersijs legalibus à Deo constitutus.

11. Hic vertis te in omnem partem, Tooxere. Ac tria potissimum dicis. Primò, in testimonio Deuteronomij citato latam esse legem à Deo, quia iubentur subditi in rebus ambiguis ire ad summum Sacerdotem, & illius iudicio acquiescere, secluso omni prouocatione ad Regem. Hoc pro me facit. Secundò, legem illam esse iudicialem, ac proinde abrogatam. Hic te iugulas. Nam si concedis, in veteri Testamento fuisse talem Legem à Deo latam (etiamsi iam abrogata sit) necessario debes concedere, Sacerdotem in veteri Testa-
C mento fuisse supremum iudicem in causis legalibus, cui omnes debuerint obedire: Et quod inde sequitur, Sacerdotem in veteri Testamento habuisse Primatum Ecclesiæ. At hoc ipsum est, quod contendimus. Quid ergo præsidij habes ex veteri Testamento pro Primatu Regis? Nihil sanè.

12. Tertiò dicis, etiamsi Lex illa non esset abrogata, sed adhuc vigeret, non tamen obstaturam Primatui Regis: Non enim latam esse pro solo Sacerdote, sed simul pro Sacerdote ac Iudice. Itaque ex illa lege non confirmari authoritatem solius Sacerdotis, sed authoritatem duarum personarum coniunctim, nempe Sacerdotis & Iudicis: & per Iudicem intelligi Regem. Audi Tookere. Dabo tibi, quod vis, legem illam latam esse pro duabus personis, id est, pro Sacerdote &
D Iudice. Sed primùm vnde probas, per Iudicem intelligi ipsum Regem? Textus loquitur de Sacerdote & Iudice, qui habituri erant in eo loco, quem elegisset Dominus Deus, id est, in loco in quo futurum erat Tabernaculum vel Templum Domini. At Rex non semper habitabat in eo loco, vbi erat Tabernaculum: Ergo per Iudicem habitantem in eo loco non intelligitur Rex.

13. Sed etiam hoc dabo tibi, per Iudicem intelligi Regem, ac proinde legem illam Deuter. coniunctim latam esse pro Sacerdote & Rege. Sed quo sensu hoc intelligis? Video quatuor modis intelligi posse. Primò, vt vterque per modum vnius fuerit Iudex in quacun-
E que controuersia, tam Ecclesiastica, quam ciuili, nec Rex sine Sacerdote, nec Sacerdos sine Rege, potuerit sententiam ferre. Secundò, vt Sacerdos seorsim fuerit supremus Iudex in Ecclesiasticis, & rex seorsim in ciuilibus. Tertiò, vt solus Sacerdos fuerit supremus Iudex in omnibus, tam ciuilibus, quàm Ecclesiasticis: cui tamen Rex fuerit subordinatus. Quartò, vt solus Rex fuerit supremus Iudex in omnibus cui Sacerdos fuerit subordinatus.

14. Primus sensus nec verus est, nec tibi patrocinatur. Non enim verum est, regem & Sacerdotem, per modum vnius Iudicis debuisse coniunctim de quacunque controuersia sententiam ferre. Hoc patet ex ipso

textu, qui sic habet: *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & leprам.* Vbi illa particula, *inter causam & causam*, communis est & extendi potest, tam ad causam ecclesiasticam, quam ciuilem. Illa verò, *inter sanguinem & sanguinem*, significat causam ciuilem: illa denique, *inter leprам & leprам*, denotat causam ecclesiasticam, ad solos Sacerdotes iudicabant de lepra vt expresse habetur in Leuit. cap. 13. & 14. per totum. Vnde Christus in Euangelio non misit leprosum ad Regem, sed ad solum Sacerdotem. *Vade*, inquit, *ostende Sacerdoti*, Matth. 8. 4. Hinc infero, in controuersia de lepra, non fuisse duos Iudices per modum vnius, sed solum Sacerdotem fuisse Iudicem sine Rege. Falsum ergo est, legem Deuteronomij latam esse à Sacerdote & rege coniunctim, per modum vnius. Sed etiamsi lata sic esset, non faceret pro te Tookere. Nam inde sequeretur, Primatum Ecclesiæ in veteri Testamento non pertinuisse ad solum Regem quod tu contendis; sed coniunctim ad Regem & Sacerdotem, quod tu minimè vis.

15. Secundus sensus omninò contra te est. Asserit enim in veteri Testamento fuisse duos supremos Iudices, alterum in controuersiis Ecclesiasticis, nempe Pontificem, alterum in ciuilibus, nempe Regem aut Vicarium illius. Vbi ergo Primatus Regis in ecclesiasticis? ac hoc sensu videtur hanc legem Deuteronomij, de qua agimus, interpretatus esse Iosaphat Rex, 2. Par. 19. 11. cum dixit, *Amarias Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit. Porrò Zabadias filius Ismael, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* De quibus verbis paulò post iterum dicemus.

16 Tertius sensus non minus contra te facit. Eò asseritur, in veteri Testamento solum Sacerdotem fuisse supremum Iudicem controuersiarum: Regem autem fuisse illi subordinatum, tanquam executorem. Hoc tu non vis. Alij tamen volunt, præsertim illi, qui sic legunt textum: *Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdoti imperio, ex decreto iudicij morietur.* Vbi illa particula, *nolens obedire Sacerdotis imperio*, significat, Sacerdotem fuisse supremum Iudicem cuius imperio erat obtemperandum. Illa verò, *ex decreto Iudicis morietur*, denotat Regem vel Vicarium illius fuisse executorem sententiæ à Sacerdote latæ. Et ita sentit Cardinalis Bellar. lib. 4. de Pontifice cap. 1.

17. Quartus sensus pro te quidem faceret, si verus esset, sed tamen verus non est. Asserit tamen in veteri Testamento solum Regem fuisse supremum Iudicem in omnibus controuersiis, tam Ecclesiasticis, quàm ciuilibus, & Sacerdotem fuisse illi subordinatum. Quod sine dubio falsum est. Hoc primò patet ex illa particula, *inter leprам & leprам.* Nam vt supra, dixi. Rex in veteri Testamento non iudicabat de lepra, sed solus Sacerdos. Deinde ex illa particula, *Qui voluerit obedire Sacerdotis imperio morietur.* Quæ significat, ab Imperio & sententia Sacerdotis non licuisse prouocare ad alium iudicem, ac proinde non fuisse alium Iudicem supra Sacerdotem, ex quibus omnibus concludo, testimonium Deuteronomij, de quo hactenus actum est, nullo modo patrocinari Regibus, in quæstione de Primatu Ecclesiæ, sed Sacerdotibus.

A *ritas & Sacerdotes & Principes familiarum ex Israel, vt iudicium & causam Domini iudicarent habitatoribus eius. Præcipitque eis dicens: Omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in vrbibus suis, ostendite eis, vt non peccent in Dominum. Amarias autem Sacerdos & Pontifex vester in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit. Porrò Zabadias, filius Ismaël, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.*

19. Hoc testimonio vos abutimini pro primatu Regis stabiliendo, nos retè vtimur ad eundem Primatum destruendum. Facitis autem duo argumenta. Alterum est Iacobi Regis, in hunc modum: Quicunque constituit Leuitas & Sacerdotes in aliqua ciuitate, habet Primatum Ecclesiæ: Atqui Rex Iosaphat constituit Leuitas & Sacerdotes in Ierusalem: Ergo habuit Primatum ecclesiæ. Hoc argumentum supra à me solutum est. Dixi, tria spectari posse in Leuitis & Sacerdotibus vet. tis Testamenti. 1. Electionem seu B designationem personæ ad officium diuinum. 2. Consecrationem. 3. Applicationem ad exercitium in certo aliquo loco. Igitur Regem Iosaphat nec elegisse, nec consecrasse Leuitas & Sacerdotes (cum electio ad solum Deum, consecratio ad summum Pontificem pertinuerit) sed tantum applicasse ad exercitium in certo aliquo loco, id est, vocasse Leuitas & Sacerdotes, quibus consecrati erant, vt seruirent Deo in Ierusalem, qui prius alibi seruiuerant. Hinc autem non rectè colligi Primatum Ecclesiæ. Nam & nunc Principes Catholicos simile quid facere, quando aliunde vocant Iesuitas in suas ditiones, vt ibi concionentur, & alia officia diuina peragant; nec tamen ideò Primatum Ecclesiæ sibi arrogare. Hæc fuit mea solutio. Tu nihil contra eam adfers, Tookere, nisi quod displiceat tibi exemplum Iesuitarum, quo solutionem illustrauí. Si visus fuissem exemplo prædicantium, sine dubio nihil habuissés, quod opponeres.

20. Alterum argumentum à te profit. Est autem huiusmodi. Iosaphat Rex constituit sibi duos Vicarios seu delegatos: vnum in rebus diuinis & Ecclesiasticis, nempe Amariam Pontificem, alterum in ciuilibus & temporalibus, nempe Zabadiam: ergo Iosaphat Rex habuit supremam iurisdictionem in vtrisque rebus, tam Ecclesiasticis, quàm ciuilibus, quia in vtrisque habuit sub se vicarium seu delegatum. *Refunditur.* Antecedens falsum est. Primò, quia si Iosaphat habuisset sub se Pontificem, tanquam vicarium in Ecclesiasticis, sicut habuit sub se Zabadiam tanquam Vicarium in ciuilibus planè sequeretur, quod sicut in ciuilibus poterat omnia per se facere, quæ faciebat per Zabadiam, ac etiam in ecclesiasticis potuisset omnia per se facere, quæ faciebat per Pontificem: At hoc falsum est: Ergo & illud, ex quo sequitur. Maior per se nota est, quia quidquid facit aliquis per vicarium, qui committit seu delegat suas vices potest facere sine Vicario, non delegando illis suas vices sed sibi retinendo. Minor probatur, quia Iosaphat non poterat per se exercere vllum officium summi Sacerdotis seu Pontificis. Non enim poterat introire in sancta sanctorum, nec offerre sacrificium, nec leprosos expiare, & quæ similia sunt. Secundò, quia Vicarius, qui habet potestatem delegatam, ab eo habet cuius vicarius est: sed Pontifex in veteri Testamento non habebat suam potestatem à Rege, sed à Deo, mediante consecratione: ergo non erat Vicarius Regis. Maior patet ex ipsis terminis, quia habere potestatem delegatam, nihil aliud est, quàm habere potestatem ab alio sibi concessam & demandatam. Minor constat ex ritu consecrandi Pontificem, Exodi 29.

21. Hæc sufficiant de vestris argumentis. Nosex eodem Scripturæ loco, multò fortius argumentamur

III. Testimonium discutitur.

18. Tertium testimonium habetur, 2. Paral. 19. 8. his verbis: *In Ierusalem quoque constituit Iosaphat Le-*

contra Primatum Regis; & quidem dupliciter. Primò sic: Qui præsidet in iis omnibus, quæ ad Deum & Ecclesiam pertinent, habet Primatum Ecclesiæ: Atqui in veteri Testamento, non Rex, sed Pontifex præsidebat in iis omnibus, quæ ad Deum & Ecclesiam pertinebant; Ergo in veteri Testamento non Rex, sed Pontifex habebat Primatum Ecclesiæ. Nec est, quod obiicias, Pontificem nomine Regis præsediſſe. Hoc enim iam ante refutatum est.

22. Secundò sic: in veteri Testamento, Zabadias præsidebat in iis omnibus, quæ pertinebant ad officium Regis; at non præsidebat in rebus Ecclesiasticis. Ergo res Ecclesiasticæ non pertinebant ad officium Regis. Maior & minor disertè habentur in textu. Conclusio legitimè sequitur. Vel sic. Quæcunque pertinebant ad officium Regis, commissa erant Zabadiæ: ac res Ecclesiasticæ non erant illi commissæ: ergo non pertinebant ad officium Regis. at quis dubitet?

IV. Testimonium discutitur.

23. Quartum testimonium habetur, 2. Reg. 5. 6. his verbis: *Et abiit Rex, & omnes viri; qui erant cum eo in Ieruſalem, ad Iebuſæum habitatorem terræ, dictumque eſt Dauid ab eis: Non ingredieris huc, niſi abſtuleris cæcos & claudos, dicentes: Non ingredietur Dauid huc.*

24. Ex hoc loco conatus est Sacellanus confirmare Primatum Regis in hunc modum; Ad Dauidem Regem spectabat, cæcos & claudos è templo tollere. Ergo ad eum spectabat, omnes abusus & corruptelas tollere. Ergo habebat Primatum Ecclesiæ. Sed iam supra dixi, nec priorem nec posteriorem consequentiam legitimam esse. Tu tamen, Tooxere, vtramque legitimam esse vis. Itaque tecum agendum mihi iam est. Et quia tota lis pendet ex vero sensu illorum verborum. *Non ingredieris huc, niſi abſtuleris cæcos & claudos.* Primò discutiendum est, quid cæcorum & claudorum nomine intelligi debeat? Vel, quod idem est, an illa verba propriè, an metaphoricè intelligenda sint?

25. Tu, cum Sacellano, (quem Episcopum Alienſem vocas) metaphoricè interpretatus es. Nec tamè in explicanda metaphora, cum illo consentis. Nam ille, per claudos & cæcos, generatim intelligit omnes abusus & corruptelas quæ possunt esse in Ecclesia. Omnes enim, vt ipse ait, oriri solent, *vel ex inſcitia, quod cæci ſint homines, vel ex inuria, quod in officio claudi dicem.* Tu non omnes, sed aliquas tantum corruptelas intelligi putas; ac eas potissimum, quæ sunt in ministris Ecclesiæ. Et in eum sensum citat illud ex Leuitico. *Cæcus & claudus non ingredietur in templum Domini, vt obeat miniſterium.* Sacellanus sic argumentatur: Illius est tollere omnes abusus, cuius est tollere cæcos & claudos, cum hæc duo idem sint (nisi quod alterum propriè, alterum metaphoricè intelligi debeat.) Atqui Dauidis erat tollere claudos & cæcos: Ergo illius erat tollere omnes abusus. Tu aliter, in hunc modum: Illius est tollere omnes abusus, cuius est tollere aliquos, cùm omnium sit eadem ratio: Atqui Dauidis erat tollere aliquos: ergo illius erat tollere omnes.

26. Dicam, Tooxere. Ambo cæci & claudi estis; tu & Sacellanus. Cæci, in explicanda Scriptura; claudi in argumentando Testimonium Scripturæ, quod citatum est, non metaphoricè de abusibus, sed propriè de hominibus verè cæcis & claudis, ad litteram intelligendum est. Hoc primò constat ex re gesta, quæ sic habet: Dauid Rex obsidebat Ieruſalem & arcem Sion, in qua habitabant Iebusæi, qui ab obitu Iosue vsque ad id tempus expelli inde non potuerant, propter loci firmitatem ac munitionem. Quare Iebusæi, quod putarent se inexpugnabiles esse, irridebant conatum Dauidis, & per contemptum ponebāt aliquot cęcos & claudos in mœnibus, qui acclamabant Dauidi: *Non ingredieris huc.* Quo facto significabant, non alio, quam cæcorum & claudorum præsidio se egere ad vrbem suam, contra tantum Dauidis exercitum, propugnandam ac conseruandam.

27. De qua re ita scribit Ioseph. libr. 7. antiq. Iudaic. c. 2. *Dauid cum omnibus his copiis Hieroſolyma eſt profectus, Iebuſæi verò, qui tum vrbem incolebant, Chanaeorum & ipſi generis, clauſis ad eius aduentum portis, & in mœnibus quotquot erant cæci vel claudi, aut alioqui mutili, in contemptum Regis collocatis, dictitabant hos ad arcendum hoſtem ſufficere, freti munitionum firmitate. Quo ludibrio ad iram concitatus, oppugnationem aggreditur, & cum ſtrenua militum opera vteretur, omnibus adnitentibus, vt vnius vrbis expugnatione, cæteris, ſi qui ſimiliter pertinaces eſſent, metus incuteretur, vi inferiorem vrbis partem occupat. Reſiſtente autem ſola arce deterrui propoſitis honoribus ac præmiis, militem ad rem alacriter gerendam excitare: promiſitque ei, qui per ſubiectam vallem in arcem euaſiſſet, totius exercitus imperium ſe commiſſurum: & cum eo certatim omnes eniterentur, cupiditate ſummæ præfectura accenſi, Saruiæ filius Ioab, alios præuenit, & conſcenſa arce, clamore ſublato, à Rege promiſſum copiarum imperium poposcit.* Simile habent alij, vt Theodoretus quæst. 16. 17. Abulens. q. 7. Glossa interlinearis, Lyranus, &c.

28. Hinc patet, nomen cæcorum & claudorum non metaphoricè pro abusibus, sed propriè pro verè cæcis & claudis accipi oportere. Quod etiam confirmant illa verba, quæ sequuntur in textu sacro: *Propoſuerat Dauid in die illa præmium, qui percuſſiſſet Iebuſæum, & tetigiſſet domatum fiſtulas, & abſtuliſſet cæcos & claudos odientes animam Dauid.* Vbi illa particula *odiētes animam Dauid*, non potest aliter intelligi, quam quod cæci & claudi, qui stabant in mœnibus, essent hostes & aduersarij Dauidis. De abusibus certè intelligi non potest. Quis enim sic loquitur, *abuſus oderunt animam Dauid*?

29. Posita hac interpretatione, quæ verissima est, videamus, quam vim habeat argumentum tuum, Tooxere. Sic sanè formandum esset: Iebusæi per contemptum dixerunt Dauidi. Non ingredieris in hanc ciuitatem, nisi prius abstuleris cæcos & claudos ex mœnibus: ergo ad Dauidem iure diuino spectabat, tollere abusus & corruptelas Ecclesiæ. Consequentia probatur, quia Tookerus & Sacellanus sunt boni viri, quibus negari nihil potest.

V. Testimonium discutitur.

30. Quintum testimonium habetur, 2. Reg. 6. 2. his verbis: *Surrexit Dauid & abiit, & vniuerſus populus cum eo, vt adducerent Arcam* Dei. et infra vers. 14. *Dauid ſaltabat totis viribus ante Dominum, accinctus Ephod lineo. Et Dauid & omnis domus Iſraël ducebant arcam teſtamenti Domini in iubilo, & in clangore buccinæ.*

31. Ex hoc testimonio putat Sacellanus stabiliri posse Primatum Regis, in hunc modum: Dauid præcessit arcam Domini: ergo habuit Primatum Ecclesiæ. Sed iam supra dixi, ineptā esse consequentiam. Sicut etiā hæc inepta est: Populus Israel præcessit arcam Domini:

Ergo habuit Primatum ecclesiæ. Et similiter hæc: Pueri Christiani præceduntvenerabile Sacramentum Eucharistiæ, quando in publica processione deportatur. ergo habent Primatum ecclesiæ. Adieci, hanc legitimam esse. Non licuit Regibus, sed solis Sacerdotibus, attingere arcam Domini? Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in iis, quæ ad Deum & religionem pertinent.

32. Hæc tu ægrè fers, Tookere. Et multa quę parum ad rem faciunt, in medium adfers. Primò dicis, me, cum ista scriberem *forsasse inter scyphos lusisse, & Isaacum illius Anglici, olim Papæ vel Papissæ de Moguntia*, recordatum esse. An putas me tui vel Thomsonij similem esse, vt quotidie inter scyphos madeam? De te sic scribūt, qui norunt: *Guilielmus Tookerus, ministergenialis & aulicus, comedit bibitque laute*. Item: *Culinam tantum & Bacchum sapit*. Item: *Homo est turbulentissimus, violentus, indoctus*. De Thomsonio sic: *Richardus Thomsonius notus omnibus natione Barnus est, sed exparentibus Anglis, rhetor, poëta, & potator insignis. Nescio si aliter similis illi in Anglia Byblias*. Item: *Quidam vir grauis sæpius hominem adiit, sed semper ebrium inuenit, & ad integrum diem, sobrium reperire, factu difficile, imò impossibile existimat*. Nos, Tookere, in hac schola non exercemus.

33. Et quæ est illa Papissa de Moguntia, de qua loqueris? Constat, apud vos fuisse fœminam, quę Ecclesię Anglicanę supremū in terris Caput, post Christū, appellata est, magno sanè vestro dedecore. Apud nos, nec est, nec fuit, quæ similem titulum aut honorem sibi arrogaret. Neque tam molles ac delicati sumus, vt in rebus ad Ecclesiam pertinentibus, vnius fœminę arbitrio, dirigi ac gubernari nos sinamus. Antiqua fides & religio, quam sequitur, cordatos & robustos cultores habet. Vobis, qui nouella ac molliori fide imbuti estis, voluptè est, vel mulierculæ, vel androgyni alicuius imperio subiacere. Aptissimè à quodam dictum est.

Romæ viros Papas; Papissas Anglia culo
Subuehit; androgynos stulta Genena colit.

34. Sed videamus cætera. Se undò igitur dicis, *Ecclesiam nostram similem esse Michol filiæ Saulis. Sicut illa irrisit Dauidem ante arcam saltantem, sic nos ridere & subsannare vestra solemnia*. Magnum mysterium narras Tookere. Sed erras in personis. Puritani rident & subsannant solemnia Catholicorum; rident Exorcismos in Baptismo, rident Sacramenta Confirmationis, Ordinis, Pœnitentiæ, extremę Vnctionis: rident cantum, organa, sacrificia, ieiunia, festiuitates, solemnes processiones, & quæ similia sunt. Nihil horum apud vos est; aut si adhuc aliquid est, à Puritanis, qui vobiscum habitant, ridetur & subsannatur. Nos certè innoxij sumus.

35. Tertiò dicis, Eucharistiam, quæ in solemni processione deportatur, nihil aliud esse, quàm *libum, frustulum, crustulum, idolomaniam*: Et nos, qui eam prosequimur, *Asinos esse, clitellis superstitionum onustos*. Hoc est, quod dixi, Tookere. Tu cum Puritanis rides nostra solemnia; non nos vestra. Nos Dauid; vos Micholi similes in hac re estis. Dauid in solemni processione deducebat arcam, & præ gaudio saltabat, canebat, exultabat. Et quo magis à fœmina ridebatur, eo maiori conatu ac pietate, inchoatum opus perficiebat. Ita planè nunc fit. Nos Catholici in solemni processione deducimus sacrosanctam Eucharistiam, & præ gaudio exultamus, ac omni campanarum, musicorum, organorum & cereorum genere, Deum nostrum honoramus: at quo magis à vobis irridemur (qui in hoc negotio fœminæ, non viri estis) eo plus incrementi capit nostra deuotio, & in Deum charitas ac reuerētia. Neque nos turbat, quòd asini à te vocemur, quod cl-

A tellis superstitionum onusti esse dicamur. Iam pridem edocti sumus, calumnias & iniurias patienter pro Christo ferre. Hoc vnum dolemus, quod sacram Eucharistiam tam enormi blasphemia lacerare ausus es. Quanquam aliud à te expectari vix potest. *Culinam tantum & Bacchum sapis*. Res diuinæ ludibrio tibi sunt.

36. Atque hæc hactenus effudisti. Addis duo, quæ ad causam spectant: vnum circa Sacellani, seu episcopi Eliensis argumentum; alterum circa meum. De illius argumento sic scribis: *Rectè concluſit Eliensis Episcopus: Dauid saltauit & præiuit in negotio arcæ deportandæ: Ergo Primatum tenuit. Est vnum, inter cætera, argumentum pro Primatu Ecclesiæ*. Sed paulo post cogam te aliter canere.

37. Meum argumentum erat hoc: Non licuit Regibus, sed solis Sacerdotibus, attingere arcam Domini. Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in iis, quæ ad Deum & religionem pertinent. Hanc illationem concedis cum hac limitatione: *Sacerdotes præferuntur Regibus, non quidem in omnibus, quæ ad religionem pertinēt, sed tamen in quibusdam, id est, in liturgiis, concionibus, clauibus, sacramentis*: Benè habet, Tookere. Accipio, quod das. Porrò ex hac tua cōcessione colligi possunt hæ duę propositiones. Vna, Sacerdotes præferuntur Regibus in quibusdam rebus ad religionem pertinentibus. Altera, Reges vicissim præferuntur. Sacerdotibus in quibusdam rebus ad religionem pertinentibus. Hinc primò sequitur, nec solum Regē, nec solum Sacerdotem, habere absolutè Primatum in ecclesia Anglicana. Nam in quibusdam Rex superior est in aliis Sacerdos. Secundò sequitur eum alteri in Ecclesię Primatu præferendum esse qui alteri præfertur in rebus Ecclesię dignioribus: Atqui Sacerdos, ex tua sententia, præfertur Regi in Liturgiis, concionibus, clauibus, Sacramentis, quæ sunt res Ecclesiæ dignio-res. ergo Sacerdos præfertur Regi in Primatu Ecclesię. Itane est Tookere?

38. Sed magis te vrgebo, in hunc modum: Sacerdos præfertur Regi in Sacramentis, & consequenter in negotiis ad Sacramenta pertinentibus, vt iam disertè confessus es: At arca Domini in veteri Testamento erat Sacramentum, quod tu etiam expressè affirmas: ergo Sacerdos in veteri testamento præferebatur Regi in negotio ad arcam pertinente. Ergo iam penitus euanescit argumentum Sacellani, quod antea defendebas.

Alia Testimonia.

39. Supersunt alia quinque testimonia, de quibus inter nos contentio est. Primum de ædificatione & dedicatione templi à Salomone facta. Alterum de Abiathar summo Sacerdote, quem Salomon exauthorauit. Tertium de Iosia Rege, qui fœdus inter Deum & populum redintegrauit. Quartum de Ezechia, qui serpētem æneum confregit. Quintum de titulis, quibus reges in veteri Testamento honorantur. Sed hęc omnia iam superius à me explicata & discussa sunt. Nec tu quicquam adfers, Tookere, quòd noua disquisitione indigeat. Nā ineptias tuas, & pueriles declamationes, in quibus studium ac operam perdis, non tanti facio, vt hoc loco refutandas existimem. Igitur pergo ad tertium caput, in quo agitur de iure noui Testamenti.

CAPVT III.

An Rex iure diuino noui Testamenti habeat Primatum Ecclesiæ?

1. IVs diuinum noui Testamenti à Christo conditum est. Is enim, sicut veteres ritus, ceremonias, sacrificia, totam denique synagogam abrogauit: ita noua Sacramenta, nouum sacrificium, nouos ministros, nouam Ecclesiam instituit: Et præcepta dedit, quibus omnia, quæ ab ipso instituta essent legitimè gubernari & conseruari possent. Nunc ergo quæstio est, quid in hac tota Oeconomia sua statuerit de Primatu Ecclesiæ? An eum voluerit esse apud Reges & Principes sæculares, an verò apud Apostolos & eorum successores?

2. Repeto quod supra monui, hunc Primatum consistere in exteriori iurisdictione, cuius potissimi actus sunt hi. 1. Regere Ecclesiam. 2. Synodos conuocare. 3. Iisdem præsidere. 4. Lites finire & controuersias fidei decidere. 5. Leges & constitutiones condere. 6. Contumaces excommunicare; aut alio modo punire delinquentes. 7. Ministros Ecclesiæ constituere & deponere. Et si qui similes. Igitur inuestigandum est, quinam hanc iurisdictionem in Ecclesia à Christo acceperint? Apostoli & eorum successores, an Reges & Principes sæculares? Id autem ex quadruplici capite inuestigari potest. Primò, ex verbis Christi, quibus suam mentem in hac re declarauit. Secundò, ex testimoniis Apostolorum, qui sine dubio Christi mentem assecuti sunt. Tertiò, ex praxi, quæ illo tempore in Ecclesia seruata est. Quartò, ex aliis circunstantiis.

3. Si verba Christi spectemus, res in promptu est. Legamus Euangelium. Mox inueniemus, Petro dictum esse Ioan. 21. 22. *Pasce oues meas.* Et Matth. 16. 18. *Tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo Ecclesiam meã, & portæ inferorum non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo Claues regni cælorum.* Et Luc. 22. 32. *Tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* At nusquam legimus, Tiberio, Pilato, vel Herodi dictum esse: *Pascite oues meas: Ecclesiam meam Primatum tenete.*

4. Et quid est, *Pasce oues meas*? Constat ex Euangelio, Christum esse Pastorem: Ecclesiam esse ouile: Christianos, oues. Igitur tantundem est, ac si dixisset: In hoc pastorali officio vicariam operam mihi præsta. Ouile meum tibi commendo; pasce, quotquot in eo sunt, oues. Vel clariùs: Ecclesiam meam tibi commendo: dirige & guberna fideles, quotquot in Ecclesia sunt. Vno verbo. Vicarius meus esto. Quid vnquam simile dictum est Regi vel Imperatori? Imò eos ipsos, si oues Christi sunt, Petro commissos esse, necesse est, cui totum ouile commissum est. Rectè enim Epiphanius in Ancorato: *Hic est, qui audiuit, Pasce oues meas; cui creditum est ouile.* Et Eucherius Lugdunensis in vigilia S. Petri: *Prius agnos, deinde oues & commisit, quia non solum pastorem, sed pastorum pastorem eum constituit. Pascit igitur Petrus agnos, pascit & oues; pascit filios, pascit & matres: regit & subditos, & Prælatos. Omnium igitur pastor est, quia præter agnos & oues in Ecclesia nihil est.*

5. Iam, quid aliud est, Petro, non Regi aut Imperatori, datas esse claues Ecclesiæ, quam datam esse potestatem & officium gubernandi Ecclesiã? hoc ipsa metaphora planè significat. Et cõfirmat vsus. Solet enim qui in familia vel vrbe præsunt, accipere claues in signum imperij & iurisdictionis. Vnde Dominus apud Isai. c. 22. cùm vellet significare, se potestatem summi sacerdotis translaturum à Sobna in Eliacim, vsus est metaphora clauium. Sic enim ait: *Vade, & ingredere ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, & dic ad eum: Quid tu hic? Expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te: & vocabo seruum meum Eliacim & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manus eius: Et dabo clauem domus Dauid super humerum eius: & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & non erit qui aperiat.* Eadem metaphora vtitur scriptura ad significandum principatum Christi, Apocalip. 3. 7. *Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauem Dauid: qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit.* Hinc Gregor. lib. 4. epist. 33. *Cunctis Euangelium scientibus liquet, quod voce dominica, omnium Apostolorum principi Petro totius Ecclesiæ cura commissa est. Ipsi quippe dicitur, Tibi dabo claues regni cælorum.*

6. Et quis vsus harum clauium est? soluere & ligare, aperire & claudere, id est exercere triplicem potestatem; Vnam intromittendi in Ecclesiam, & eiiciẽdi, prout quisque meretur. Alteram, soluendi vincula peccatorum, legis, voti, iuramenti. Tertiam, ligandi per præcepta & pœnas. Vno verbo: exercere supremam iurisdictionem in domo Dei, quæ est ecclesia.

7. Igitur ex verbis Christi, perspicuè constat, Petro & eius successoribus, non item Regi commissum esse ouile, concreditas oues, concessas claues. Videamus nunc, quid Apostoli hac de re dicant. Sane D. Paulus, tametsi non semel, sed sæpe, de structura & regimine Ecclesiæ Christi loquatur, nusquam tamen Reges Principes sæculares, sed vbique Apostolos & Episcopos, nominare solet. Proferam tria ipsius testimonia. Primum est Act. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Verba aperta sunt. Qui ergo cõstituti sunt præsides & Rectores Ecclesiæ Christi? Episcopi. A quo constituti sunt? A Spiritu sancto. Reges ergo vel constituti non sunt, vel à Spiritu sancto non sunt. Alterum est, Eph. 2. 20. *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Hic in structura Ecclesiæ nullum fundamentum est, præter Christum, Apostolos & Prophetas. At si Reges ad illam structuram pertinerent, & quidem magis, quàm Apostoli & Prophetæ, sine dubio dicendum esset: *Superædificati super fundamentum Regum, Apostolorum & Prophetarũ.* At Reges omissi sunt; & tamen structura perfecta est. Tertium est. Ephes. 4. 11. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii in ædificationem corporis Christi.* Hic tria spectanda sunt. 1. Ædificatio Ecclesiæ. 2. Opus ministerij. 3. Consummatio sanctorum. Sẽsus ergo est: Christus volens suos fideles, qui in illum credituri sunt, perducere ad consummationem, id est, ad sanctitatem & vitam æternam ædificauit pro iis Ecclesiam, & in ea cõstituit ministros, qui fidelibus præessent, eósque ad finem suum consequendum, docendo, & gubernando iuuarent. Et quos illos? Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores, Doctores. Nulla fit Regum mentio.

8. Ex his testimoniis sic concludo. In Ecclesia Christi est legitimus quidam ordo, seu, vt alij vocãt, dispositio & Hierarchia, in qua alij Prælati, alij subditi sũt: alij Pastores, alij oues: alij in fundamẽto, alij supra fũdamentum: alij Doctores, alij discipuli. Vel ergo Reges includuntur in hac hierarchia, tanquam primates, vel tanquam subditi. Si hoc posterius; salua res est.

Si illud prius, necesse est, maiori potestate præditos esse, quàm Apostolos & Episcopos. Nam si vel parem cum illis, vel inferiorem potestatem haberent, non rectè dicerentur esse Primates Ecclesiæ. Si ergo maiorem habent, ea sine dubio à Christo ipsis concessa est. At vbi & quibus verbis? Aut vbi Apostoli in suis scriptis & actis illius potestatis à Christo concessæ meminerũt? In testimoniis citatis nihil inuenio. Omnes silent de Regibus: loquuntur de Apostolis. Solus Rex Angliæ cum suo Sacellano, dicit rem ita habere: *An à vobis*, inquit Apostolus, *Verbum Dei processit? aut in vos solos peruenit?* 1. Cor. 14. 36.

9. Venio ad praxim Ecclesiæ, quæ tempore Apostolorum seruata est. 2a, sine dubio, fallere non potest. Quis ergo tunc Ecclesiam gubernauit? Apostoli. (Act. 20. 28.) Quis primam Synodum, quæ Hierosolymis celebrata est, indixit? Apostoli, Act. 15. 6. Quis huic synodo cũ authoritate præsedit? Apostoli. Quis sententiam dixit? Apostoli. Quis legem de abstinentia ab immolatis simulachrorum, & sanguine & suffocato sanciuit? Apostoli. Quis Corinthium incestuosum excommunicauit? Paulus Apostolus (1. Cor. 5. 3.) Quis acculationem aduersus Presbyteros, tanquam legitimus iudex, admisit? Timotheus Episcopus. (1. Tim. 5 19.) Quis Ananiam & Saphiram in causa Ecclesiastica puniuit? Petrus Apostolus (Act. 5. 3.) Nullæ hic partes Regum; nullum vestigium.

10. Dicet fortè Rex, eo tempore nullos fuisse Reges Christianos, qui Ecclesiam gubernare, & hæc officia præstare potuissent. Rectè quidem. Sed nec erãt Apostoli aut Episcopi Christiani, antequam Christus eos & Episcopos in noua Ecclesia instituit: cur non etiam nouos Reges, qui ecclesiæ præessent? at sicut Paulum ecclesiæ persecutorem, subitò in vas electionis immutauit: cur non simili modo egit cum Tiberio Imperatore, vel Herode Rege?

11. Hinc iam sumo nouum argumentum ex circumstantiis in hunc modum: Si Christus voluit Reges esse Primates Ecclesiæ, & supra Apostolos & Episcopos iurisdictionem exercere: cur non statim ab inito, sicut certos Apostolos elegit, sic etiam certos Reges designauit, qui ecclesiæ præsiderent? Cur non statim, sicut Apostolos instruxit, quo pacto prædicarent euangelium, administrarent sacramenta, & ecclesiam propagarent: sic etiam Reges docuit, qua ratione Apostolis, & doctoribus in regimine ecclesiastico præessent, synodos conuocarent, controuersias dirimerent? Cur denique sicut Apostolis, præter priuatam institutionem, promisit Spiritum sanctum, cuius instinctu cætera omnia cognoscerent, quæ ad ipsorum ministerium pertinebant: sic non etiam Regibus promisit eundem Spiritum, qui eos in suo officio perfectius omnia edocerent? Nihil horum factum.

12. *Concludo*, Reges ex institutione Christi non habere Primatum Ecclesiæ; quia nec verba Christi, nec testimonia Apostolorum, nec praxis primæ Ecclesiæ, nec circumstantiæ rerum vlla ratione id significant. Omnia Apostolis & eorum successoribus patrocinãtur. De illis dictum est. Act. 20. 28. *Spiritus Sanct. posuit vos regere Ecclesiam Dei.* Et 1 Cor. 4. *Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Et 2. Cor. 5. 20. *Pro Christo legatione fungimur.* Et Luc. 10. 16. *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Et plura in eandem sententiam.

OBIECTIO.

13. Sed multa obiicit Rex Angliæ in sua Apologia his verbis. *Quid in nouo Test amento: Omnis anima sit (Regibus) subiici iubetur, idque propter conscientiam. Orandum quidem & pro omnibus, sed præcipuè pro Regibus & in authoritate constitutis, vt sub iis piam ac pacatam, honestamque vitam degamus. Magistratus Dei minister est ad vltionem facinorosis, innocentes autem, atque probos remunerandos. Omnibus quidem obtemperandum est superioribus potestatibus, sed potissimùm principibus, & in eminentia collocatis. Reddite vnicuique quod suum est: timorem, cui timor: amorem, cui amor iure debetur. Date Cæsari, quæ Cæsaris sunt; Deo quæ Dei sunt: Regnum meum non est de hoc mundo. Quis me constituit iudicem super vos? Reges gentium dominantur eorum. Vos autem non sic.* Hactenus Rex.

14. Sed facilis solutio. Ac primùm vt generatim dicam, quod res est: Hæc testimonia partim ad quæstionem, de qua agitur, non faciunt: partim quatenus à Christo & Apostolis prolata sunt, pertinent ad Reges & Imperatores Ethnicos, cuiusmodi erant Tiberius, Caius, Claudius, Nero & similes. Certum autem est, Christum & Apostolos non voluisse suis testimoniis significare, Reges & Imperatores ethnicos habere Primatum in Ecclesia. Qui enim sunt extra Ecclesiam quomodò Primates sint in Ecclesia? qui ne quidem membra, quomodo caput? qui hostes Christi, quomodo Vicarius?

15. Specialim sic respondeo. Illud Roman. 13. 1. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*: nihil omnino contra nos facit. Habet enim hanc facilem & obuium sensum: *Omnis homo, qui sub potestate est, debet obedire suo superiori, in rebus, in quibus superior est.* Quis hoc nescit? Negõ autem, Reges esse superiores in rebus Ecclesiasticis ac spiritualibus. Hoc probandum erat. Ex hoc autem loco probari non potest.

16. Illud etiam 1. Timoth. 2. 2. *Orandum pro omnibus, sed præcipuè pro Regibus, & in authoritate constitutis, vt sub iis piam ac pacatam vitam degamus*, partim malè citatum, partim malè intellectum est. Non enim addit Apostolus illam particulam, *præcipuè*, nec illam item *sub iis*, sed illis relictis, sic habet: *Obsecro igitur primũ omniũ fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate.* Hinc sanè non efficitur, Reges habere Primatum in Ecclesia. Nec Apostolus eo loco præfert Reges aliis hominibus, sed æqualiter de omnibus loquitur, vt patet ex sequentibus, vbi rationem reddit, cur pro omnibus orandum sit, *quia*, inquit, *hoc acceptum est coram Saluatore nostro Deo, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* At Deus æquè vult omnes saluos fieri: Et Christus æquè pro omnibus mortuus est, æquè pro omnibus semetipsum tradidit. An Rex Angliæ putat, pro se magis quàm pro Apostolis & Episcopis, mortuum esse Christum? aut Deum magis velle, vt Rex saluus fiat, quàm eius Sacellanus? Non ita est. Addo D. Paulum ibi loqui de Regibus Gentilibus, qui ad agnitionem veritatis nondum venerant. Vult enim oratione

fieri pro illis, vt conuertantur, & ſalui fiant. At quæ hæc conſequentia eſt: *Orandum eſt pro Regibus ethnicis vt ad fidem Chriſti conuertantur: Ergo, Reges ethnici Primatum tenent in Eccleſia Chriſti?* Planè abſurda eſt.

17. Illud verò, Rom. 13. 4. *Magiſtratus Dei adminiſter eſt ad vltionem ſubditis facinoroſis*, vel vt vulgata lectio habet: *Dei miniſter eſt vindex in iram ei qui malum agit*: nihil ad rem facit. Fatemur, Reges portare gladium & habere poteſtatem puniendi peccata ſubditorum & in ea re iuſtitiæ diuinæ miniſtros eſſe. At negamus hanc poteſtatem extendi ad cauſas & tribunal Eccleſiaſticum. In hoc tribunali præſident Apoſtoli & epiſcopi. Illi, vt oſtenſum eſt, conuocant ſynodos; ſententiam dicunt; litem dirimunt; nouas conſtitutiones ſanciunt; contumaces excommunicant; & ſimiles eccleſiaſticæ iuriſdictionis actus ex officio exercent. Reges procul ſunt ab hoc tribunali.

18. Eiuſdem momenti eſt illud: *Omnibus quidem obtemperandum eſt ſuperioribus, ſed potiſſimum Principibus & in eminentia conſtitutis.* Omnino ſic res habet. Sed addendum eſt, alios eſſe ſuperiores in temporalibus; alios in eccleſiaſticis. In vtroque genere reperiri Principes, quibus obtemperandum ſit. In hoc quidem Pontifices; in illo autem Reges. Igitur Pontificibus potiſſimùm obtemperandum eſſe in rebus eccleſiaſticis; Regibus verò in politicis. Quis hoc neget?

19. Porrò ex illo Roman. 13. 7. *Reddite vnicuique quod ſuum eſt: timorem, cui timor, & amorem, cui amor iure debetur*; non video, quomodo Primatus Regum in eccleſia ſtabiliri poſſit. Non magis, quàm ſi dicam: Reddit parentibus amorem & timorem, qui illis iure debetur: ergo parentes ſunt Primates eccleſiæ. Cur non ſic potius: Reddite Pontifici timorem, & amorem, qui illi iure debetur: ergo Pontifex eſt Primas eccleſiæ?

20. Iam illud, Matth. 22. 21. *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo*: omnino extra ſcopum eſt, vt ex Euangelio conſtat. Quærebant Iudæi à Chriſto, an tenentur Cæſari Romano, qui tunc Gentilis, erat, tributum dare, necne? Chriſtus, inſpecto numiſmate, in quo Cæſaris effigies erat impreſſa, reſpondit. *Date Cæſari, quæ Cæſaris ſunt*: id eſt, date illi tributum, quod ei debetur. An hinc ſequitur, Cæſarem Gentilem eo tempore habuiſſe Primatum Eccleſiæ Chriſti in Imperio Romano? aut Chriſtum voluiſſe dicere, obediendum eſſe Gentili Cæſari in reb. ad Eccleſiam pertinentibus? Nihilominus. Niſi quis putet, hanc collectionem eſſe legitimam; Chriſtiani in Turcia habitantes debent Imperatori Turcarum pendere tributum quod iure exigit? ergo debent illũ agnoſcere Primatem in rebus Eccleſiaſticis. Hoc Angli, qui in Turcia ſunt, non conceſſerint.

21. Multò minus ad cauſam facit illud, Ioann. 18. 36. *Regnum meum non eſt de hoc mundo*. Quid enim? An quia Chriſtus, ſecundum humanitatem, non eſt Rex temporalis, ſed ſpiritualis; ideò Reges temporales habent Primatum in ſpiritualibus? Contrariũ potius colligendum erat hoc modo: Regnum temporale diſtinctum eſt à ſpirituali: ſicut ergo Chriſtus & Apoſtoli adminiſtrant ſpiritualia: ita Reges & Imperatores temporale. Itemque, ſicut Chriſtus, qua Rex ſpiritalis, non vult ſe immiſcere regno temporali: ita Iacobus, qua Rex temporalis eſt, non debet ſe immiſcere regno ſpiritali.

22. Eodem ſpectat illud Lucæ 12. 14. *Quis me conſtituit Iudicem, aut diuiſorem ſuper vos?* ex quo, ſi aliquid concludi debet ad rem, ſic debet: Chriſtus non eſt conſtitutus aliorum iudex in controuerſiis temporalibus, qualis eſt *de diuidenda inter fratres hereditate*. Ergo Rex Angliæ eſt conſtitutus Iudex in ſpiritualibus. At quæ hęc illatio eſt? Iam ante dixi, ſic potius inferendum eſſe: Chriſtus in cauſa temporali dixit, *Quis me conſtituit Iudicem ſuper vos?* ergo ſimiliter Rex Angliæ in cauſa ſpirituali debet dicere, *Quis me conſtituit Iudicem ſuper vos?*

23. Denique illud Lucæ 22. 15. *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non ſic*: quid prodes ad Primatum, de quo agimus? Nihil ſanè. Senſus eſt: Reges Gentiles ſolent eſſe ambitioſi, & multa per tyrannidem facere, ac ſuis potius, quàm ſubditorum commodis ſtudere. Vos autem (mei Apoſtoli) nolite eos imitari, ſed cum modeſtia & fraterna dilectione eccleſiam adminiſtrare, ſicut & ego facio. Eodem ſenſu ac ſpiritu dixit Petrus in priori epiſt. can. cap. 5. 3. *Paſcite, qui in vobis eſt, gregem Dei, prouidentes non coacti, ſed ſponanei, ſecundum Deum: neque turpis lucri gratia, ſed voluntarie: neque vt dominantes in cleris, ſed formæ facti gregis ex animo.* Hinc iam inferat Rex Angliæ: Apoſtoli non debent eſſe ambitioſi & crudeles, ſicut Reges ethnici: ergo Rex Angliæ tenet Primatum eccleſiæ. Quid abſurdius? Sic potius: Chriſtiani non debent eſſe ambitioſi, more Gentilium: ergo Rex Angliæ, cum Chriſtianus ſit, non debet ambire Primatum eccleſiæ, quem multis iam ſæculis Pontifex Romanus legitimè & quietè vſurpauit.

24. Ex dictis duo colliguntur. Vnum eſt, nos ex nouo Teſtamento, variis teſtimoniis & argumentis perſpicuè demonſtraſſe, Reges ſæculares non habere Primatum & ſupremam iuriſdictionem in eccleſia Chriſti. Alterum, nullum teſtimonium à Rege, vel Sacellano allatum eſſe, quod non potius contra, quam pro ipſo faciat. Nunc ad ius Canonicum & Ciuile tranſeamus.

COMMENTARIVS.

1. IN hoc capite probaui Primatum ſeu ſupremam gubernationem Eccleſiæ, non deberi Regibus, iure noui Teſtamenti, ſed Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus. Id autem quatuor modis probaui. Primò, ex verbis Chriſti, quibus ſuam mentem in hac re declarauit. Secundò, ex teſtimoniis Apoſtolorum, qui ſine dubio Chriſti mentem aſſecuti ſunt. Tertiò, ex praxi quę illo tempore in eccleſia ſeruata eſt. Quartò ex circumſtantiis. Deinde ſolui obiectiones, quæ à Iacobo Rege, pro Primatu Regio allatæ erant. Videamus nunc, Tooxere, quid tu ſentias de his omnibus, & ſingula ſeorſim diſcutiamus.

Ex verbis Chriſti.

2. Igitur ex verbis Chriſti ſic argumentatus ſum: Dictũ eſt Petro Apoſtolo, non autẽ Tiberio, Herodi, aut Pilato, *Paſce oues meas*. Ergo Apoſtolis, nõ Regibus, aut Imperatoribus commiſſa eſt gubernatio eccleſiæ. Dupliciter reſpondes ad hoc argumentum. Primò, his verbis: *Dictũ eſt Tiberio, date Cæſari, quæ Cæſaris ſunt, Dictum eſt de Herode, Dicite illi vulpeculæ Dictum eſt coram Pilato, Ego ſum veritas.* Sed nõ video, quorſum hæc ſpectent. Niſi, quòd veriſimile eſt, velis ratiocinari: Chriſtus dixit de Tiberio, *Reddite Cæſari, quæ Cæſaris ſunt*. Ergo ſignificauit, Tiberium habere Primatũ eccleſiæ. Similiter Chriſtus dixit de Herode. *Dicite illi vulpeculæ*. Ergo vulpeculæ cõmiſit ſuã eccleſiam. Denique, Chriſtus dixit coram Pilato,

Ego sum veritas: Ergo testatus est, Pilatum præesse Ecclesiæ: Age. Tooκere: Vis hoc inferre, vel aliud? Si hoc, ineptè. Si aliud, otiosè.

3. Secundò respondes, quidquid Petro dictum est, non soli Petro, sed aliis quoque Apostolis dictum esse, ac proinde, ex verbis Christi non posse conuinci, Petrum præ aliis Apostolis habere Primatum Ecclesiæ; sed potius, omnes Apostolos in hac re pares esse, nec alterum alteri præferendum. Vbi es, Tooκere? Nō quæritur hic, an Petrus præ aliis Apostolis habeat Primatum Ecclesiæ (quod alio loco, si opus erit, disputabitur) sed solùm an Christus, in nouo Testamento voluerit Apostolos & eorum successores, an verò Reges & Imperatores, præesse suæ Ecclesiæ? Ego pro Apostolis pugno: tu pro Regibus & Imperatoribus. Ego contendo, Petro non Herodi dictum esse, *Pasce oues meas*. Tu vicissim contendis, de Herode, non de Petro dictum esse, *Dicite illi vulpeculæ*. Vter rectiùs? An ego, qui Pastori oues committo; an tu, qui vulpeculam in ouile intromittis?

Ex Testimoniis Apostolorum.

4. Produxi tria testimonia D. Pauli, quæ confirmant Primatum Episcoporum, non Regum aut Principum sæcularium. *Primum* est, Act. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Alterum, Ephesiorum, 2. 20. *superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum: ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Tertium Ephesiorum 4. 11. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi.* In quibus testimoniis ex professo agitur de structura & gubernatione ecclesiæ in nouo Testamento; & tamen nulla fit mentio Regum aut Principum sæcularium, sed Apostolorum & Prælatorum Ecclesiæ.

5. Respondes, D. Paulum in citatis testimoniis non loqui de exteriori regimine Ecclesiæ (de quo dicis, illum alibi agere) sed tantum de prædicatione Euangelij & Sacramentorum administratione. Non ita est, Tooκere. Loquitur etiam de exteriori regimine. Hoc clarè indicant illa verba, *Spiritus S. posuit vos Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Deinde, si alibi loquitur de exteriori regimine profer vel vnum locum, vbi dicat externum regimē Ecclesiæ, non ad Episcopos, sed ad Reges & Imperatores pertinere. Nunquam id facies.

6. Addis, eo tempore, quo Apostoli vixerunt, non opus fuisse Regib. qui in externo regimine præessent ecclesiæ, eo quòd satis præsidij ad eam rem esset in ipsis Apostolis qui tunc coruscabant miraculis, & alia patrabant admiratione digna. Sic enim habes: *Satis præsidii fuit in ipsis (Apostolis) ad illud tempus primæuæ Ecclesiæ, cum ipsi coruscarent miraculis, virtutesque magnas facerent, Dæmonia partim eiicerent, partim subiicerent sibi ipsis in nomine Christi, obstinatos ac rebelles Satanæ traderent ad destructionem carnis.* Et post aliquot pagellas iterum: *Pro illis temporibus erat satis præsidii in Apostolis, Apostolicisque viris, atque Euangelistis pro gubernanda Ecclesia.*

7. Rectè. Fateris ergo, Apostolos eo tempore gubernasse ecclesiam, non Reges aut Imperatores. Hoc ipsum est, quod vrgemus. Quid ergo paulò ante mussitabas de Tiberio, Herode & Pilato? Aut cur illis Primatum ecclesiæ astruebas? Non illi sed Apostoli regebant tunc Ecclesiam, vt tu ipse concedis. Et, quo iure regebant? Non alio sanè, quàm iure noui Testamenti. At hoc ius mutatum non est. Ergo gubernatio Ecclesiæ, eodem iure, quod tunc pertinebat ad Apostolos, nunc pertinet ad Episcopos, Apostolorum successores. Nihil certius. Nec tu amplius tergiuersari hic potes. Sic enim te constringo: Quidquid iuris habuerunt Apostoli in exteriori regimine Ecclesiæ, hoc acceperunt Episcopi, qui illis successerunt, singuli in suis Prouinciis: At Apostoli habuerunt plenum & perfectum ius in exteriori regimine Ecclesiæ, independenter à Regibus & Imperatoribus: Ergo etiam Episcopi qui illis successerunt, eodem iure vtuntur. Minor à te concessa est, & paulò post iterum concedetur. Maiorem probo, quia in toto nouo Testamento non potes mihi vel apicem ostendere, qui insinuet ius illud, quod Apostolis concessum est, fuisse postea reuocatum; & ab Apostolis ad Reges & Imperatores, non autem ad Episcopos transisse.

8. Hæc sufficiant de tribus testimoniis, quæ ex D. Paulo, pro Primatu Episcoporum à me allata sunt. Adieceram, ex occasione duas quæstiones, quas hic repetam. Vna erat, cum in Ecclesia Christi sit legitimus quidam ordo, in quo alij Prælati, alij subditi sunt; alij Pastores, alij oues, alii doctores, alij discipuli; an Reges includantur in hoc ordine, tanquam Primates, an tanquam subditi? Tu respondes, includi, vt subditos. Verba tua sunt hæc: *Includuntur, vt subditi, & toti Ecclesiæ Catholicæ subiecti.* Vera confessio. At hinc sequitur, quod nos volumus, Episcopos in Ecclesia superiores esse Regibus. Hi enim, vt fateris, subditi sunt; illi Prælati. Hi oues, illi pastores: hi discipuli, illi Doctores. Quod etiam alibi ingenuè fatus es, his verbis: *Serenissimus ac prudentissimus Rex noster Iacobus, non habet quicquam antiquius & honorificentius, quàm vt cum Valentiniano filium se Ecclesiæ profiteatur, & cum Theodorico Italiæ Rege, se alumnum Ecclesiæ, & discipulum Archiepiscoporum suorum, & Episcoporum libenter recognoscat.*

9. Altera quæstio erat, an Apostoli in suis scriptis vnquam significarint, Reges habere maiorem potestatem in Ecclesia, quàm Episcopos. Hic tergiuersaris, Tooκere: & post longam digressionem, quam instituis contra Pontificem, tandem ita subiungis: *Inuenio, nihil prouisum fastui Pontificio, medium autem honori Regio consultum & attributum. Honorandos omnes, honorandum Regem præcipuè: orandum pro omnibus ac deinde, (ac si primum locum dedisset Regibus) & pro omnibus in sublimitate constitutis.* Addis hæc duo testimonia: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Et, *Subditi estote omni humanæ ordinationi, siue Regi vt præcellenti.*

10. Videamus, quid in his verbis præsidij sit. Ex iis fieri possunt hæc quatuor argumenta. *Primum.* Omnes sunt honorandi, sed præcipuè Reges: Ergo Reges habent maiorem potestatem in Ecclesia, quàm Episcopi. *Respondeo.* Antecedens verum est, si Reges conferantur cum suis subditis, & quidem in rebus ciuilibus. Ibi enim magis honorandi sunt, quàm subditi. Falsum, si conferantur cum Episcopis, ac potissimùm in rebus Ecclesiasticis. Nam ibi Episcopi plus honorandi, quàm Reges. Episcopi, vt Magistri: Reges, vt discipuli, vt paulo ante fatus es. Hinc S. Ignatius, Ioannis Euangelistæ discipulus, in epistola ad Philadelphienses *Omnis*, inquit, *Clerus simul cum omni populo, & militibus atque Principibus, sed & Cæsare obediunt Episcopo, Episcopus verò Christo.* Et Cyrillus Catecheli 17. *Ad hodiernam vsque diem cernimus, mundanos Principes regi & instrui ab Ecclesiasticis.*

11. *Alterum*: Orandum est pro omnibus, & quidē

primo loco pro Regibus: ergo Reges habent maiorem potestatem in Ecclesia, quam Episcopi. *Tertium.* Omnis anima debet esse subiecta sublimioribus potestatibus: Ergo Reges, Ecclesiæ regimine præferuntur Episcopis. *Quartum*: Subiecti estote Regi: ergo Rex est supra Episcopos. Hæc argumenta soluta sunt capite præcedenti; & paulò post iterum de illis agendum est. Igitur ad alia pergamus.

Ex praxi Ecclesiæ.

12. De hac re ita scripsit; Venio ad praxim ecclesiæ, quæ tempore Apostolorum seruata est. Ea, sine dubio fallere non potest. Quis ergo tunc Ecclesiam gubernauit? Apostoli. Act. 20. 28. Quis primam Synodum, quæ Hierosolymis celebrata est, indixit? Apostoli. Actor. 15. 6. Quis huic Synodo cum authoritate præsedit Apostoli? Quis legem de abstinētia ab immolatis simulachrorū, & sanguine & suffocato sanciuit? Apostoli. Quis Corinthium incestuosum excommunicauit? Paulus Apostolus. 1. Cor. 5. 3. Quis accusationem aduersus presbyteros, tanquam legitimus Iudex admisit? Timotheus Episcopus. 1. Tim. 5. 19. Nullæ hic partes Regum, nullum vestigium.

13. Tu respondes his verbis: *Omnia concedantur.* Valde liberalis es, Tookere: & metuo, ne Rex aut Sacellanus tibi offendatur. Concedis, Apostolos gubernasse Ecclesiam, indixisse Synodum, in Synodo cum authoritate præsedisse, sententiam dixisse, legem ecclesiasticam sanciuisse, contumaces excommunicasse, in causis Ecclesiasticis legitimos iudices fuisse. Satis est, plus non desidero. Iam si possum argumentari: Qui propria authoritate gubernat Ecclesiam, & reliqua omnia facit, quæ spectant ad gubernationem Ecclesiæ, is habet Primatum in ecclesia: At Apostoli propria authoritate gubernarunt Ecclesiam, & reliqua omnia fecerunt, quæ spectabant ad gubernationem ecclesiæ. Ergo Apostoli habuerunt Primatum in ecclesia. *Omnia*, inquis, *concedantur.* Igitur pergo, vt supra feci; episcopi, qui succedunt Apostolis, habent idem ius in exteriori gubernatione ecclesiæ, quod habuerūt Apostoli: At Apostoli habuerunt ius Primatus: Ergo episcopi, eorum successores, habent idem ius Primatus. Quid nunc ages cum vestro Rege? quid cum Sacellano? Quamus hunc facilè placabis, vt opinor, quia cum iam sit episcopus Elienſis, putabit suo honori valde consultum esse, si asseras, Episcopos habere Primatum ecclesiæ, non Reges. At Rex, sine dubio murmurabit.

Ex circumstantiis.

14. Ex circumstantiis sic argumentatus sum: Si Christus voluit Reges esse Primates Ecclesiæ, & supra Apostolos & Episcopos iurisdictionem exercere; cur non statim ab initio, sicut certos Apostolos elegit, sic etiam certos Reges designauit, qui Ecclesiæ præsiderent. cur non statim, sicut Apostolos instruxit, quo pacto prædicarent Euangelium, administrarent Sacramenta, & Ecclesiam propagarent: sic etiam Reges edocuit, qua ratione Apostolis & Doctoribus in regimine Ecclesiastico præessent, Synodos conuocarent, controuersias dirimerent, contumaces excōmunicarent? Cur denique, sicut Apostolis, præter priuatam instructionem promisit Spiritum sanctum cuius instinctu cætera omnia cognoscerent, quæ ad ipsorum ministerium pertinebant: sic non etiam Regibus promisit eundem Spiritum qui eos in suo officio perfectius omnia edoceret? Nihil horum factum.

15. In hoc meo argumento continetur hæc trimembris quæstio: Si Christus voluit, Reges habere Primatum Ecclesiæ, cur initio certos aliquos non designauit? cur non instruxit? cur Spiritum sanctum nō promisit? Hic tu irascēris, Tookere; & vocas me, *Nouitium in fide Christi, mirum, stultum, delirum.* Ignosco tibi. Nec iam solùm; sed vsque septuagies septies, si pergis. Mox obiicis, cum tam multa quæram de Regibus, cur non similiter quæram.

Dic, quibus in terris inscripti nomina Regum
Nascuntur flores?

Dicam tibi. Non soleo nugari in re seria: neque extra chorum saltare. De primatu Ecclesiæ nunc agitur, non de floribus: nec ex Virgilio, sed ex Euangelio lis finienda est. Igitur pergam te vrgere, dum respondeas. Si, inquam, Christus voluit, Reges præesse Ecclesiæ, cur neminem designauit? cur non instruxit? cur Spiritum sanctum non promisit? Tandem aliquid extorsi. *Ad hæc tria*, inquis, *vniusmodi & simplex responsio nostra. O altam sapientiæ cognitionisque Dei opulentiam! quàm penitus recondita eius iudicia! quàm abstrusa sunt eius rationes! Quis enim mentem Domini nouit, aut quis eius fuit consiliarius? Scrutare, si libet, profunda Dei: abyssus abyssum inuocat. Nondum venerat plenitudo temporis, vt vocarentur Reges: ab ortu solis vsque ad occasum eius vniuersus orbis terrarum vocandus erat. Pro illis temporibus erat satis præsidii in Apostolis pro gubernanda Ecclesia.*

16. Hæc non simplex, sed triplex responsio est. Prima, Nescio, Deus nouit. Altera, nondum erat tempus, vt vocarentur Reges. Tertia, Satis erat præsidij in Apostolis pro gubernanda Ecclesia. Prima reliquas destruit. Nam si nescis quod quæritur, quomodo scis? Quæsiui ex te, cur Christus ab initio non designarit aliquem Regem, qui gubernaret Ecclesiam, si volebat Ecclesiam à Regibus gubernari? Respondes, ideò non fecisse, tum quia nondum erat tēpus vocandi Reges: tum etiam, quia nulla erat necessitas, quia Apostoli per se poterant regere Ecclesiam. Hæccine vera causa est, Tookere? Omninò inquis. At, si veram causam scis, quomodo nescis? Aut si nescis, quomodo scis? An profunda Dei iudicia scrutatus es? an Consiliarius eius fuisti?

17. Nondū acquiesco. Disceptamus inter nos, An Christus Apostolos & eorū successores voluerit præesse Ecclesiæ, an verò Reges & Principes sæculares? Prior pars à me asseritur: posterior à te. Hactenus ostēdi, verba Christi, testimonia Pauli, praxim Ecclesiæ, pro me stare. Nunc de circūstantiis agitur. Ex iis sic disputo: Omnes circūstantiæ, quæ faciunt ad Primatū, fauent Apostolis, nullæ Regibus: Ergo, si ex circūstātiis iudicandum est, Apostoli, non Reges, habuerūt Primatū Ecclesiæ. Antecedēs probo, quia Christus cùm intueret nouā Ecclesiæ formam, Apostolos vocauit, elegit, instruxit, claues commisit, Spiritus sancti charismata impertiuit. Nihil horum factum est Regibus. Nulli à Christo vocati electi, instructi sunt; nullis clauē Ecclesiæ tradidit: nullis Spiritum sanctū largitus est. Quid ergo verisimile sit, non Apostolos, sed Reges, ecclesiæ gubernatores à Christo designatos esse? Hic certè homini prudenti non satisfacies, Tookere, si exclames: *O altam sapientiæ cognitionisque Dei opulentiam.* Addo aliam circunstantiam, quæ non parum momenti habet, Apostoli non solùm à Christo vocati, electi, instructi, potestate clauium & Spiritu sancto donati sunt: sed etiam reipsa Ecclesiā gubernarunt, Synodum indixerunt, legē sanciuerunt, contumaces excōmunicarunt, in causis ecclesiasticis legitimi Iudices fuerunt. Nihil horū affirmari potest de Regibus. Quæ ergo temeritas est Primatū Ecclesiæ negare Apostolis, quibus omnes circūstantiæ patro-

cinantur, & astruere Regibus, qui omni circumstantiarum præsidio destituti sunt? Vtinã, Tooxere, quod alibi importunè facitis, hic opportunè faceretis. Alibi vociferamini, Ecclesiam nostram corruptam esse, nec aliter repurgari posse, quàm si ad pristinum statum, in quo fuit tempore Apostolorum, reuocetur. At, mi homo, tempore Apostolorum, non Reges, sed Apostoli gubernabant Ecclesiam, vt tu ipse fassus es. Cur ergo ecclesiam vestram Anglicanam ad normam Apostolicam non reducitis? Cur illius supremam gubernationem transfertis in Reges & Reginas, & non potius Apostolorum successoribus sartam tectam conseruatis? Consule Sacellanum.

OBIECTIO.

18. Dilui superius obiectionem Iacobi Regis, quæ nitebatur aliquot Scripturæ testimoniis. Singula seorsim à me discussa sunt, & apertè ostensum, nullo modo Primatum Regis confirmari ex iis posse. Tu tamen nõ quiescis, Tooxere; sed partim conaris promouere testimonia à Rege allata; partim alia quædam in subsidium adiungis. Nominatim hæc duo. 1. Dictum est de Herode; *Dicite vulpeculæ illi.* 2. Dictum est coram Pilato, *Ego sum veritas.* Quid vis? An vt excutiam hæc duo? Nihil quidem necesse; sed tamen, si omninò vrges, faciam non inuitus. Igitur ex priori non aliter potes confirmare Primatum Regis quàm hoc modo, Christus monitus à Pharisæis, vt fugeret, eo quod Herodes vellet illum occidere, respondit illis: *Ite & dicite vulpi illi: Ecce eiicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertio die consummor.* Ergo Herodes habebat tunc Primatum Ecclesiæ. Probatur consequẽtia, quia *vulpes habent foueas, filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet.* Ex posteriori sic: Christus dixit coram Pilato: *Ego ad hoc veni in Mundum, vt testimonium perhibeam veritati.* Ergo Pilatus habebat supremam administrationem Ecclesiæ. Consequentia probatur, quia *quod scripsi, scripsi.* Itáne sentis, Domine Tooxere? Certè, magni acuminis Theologus es.

a Quis neget?

CAPVT IV.

An Rex iure ciuili vel canonico habeat Primatum Ecclesiæ?

1. NEutro sane. De Canonico, res clara est. Multi extant Canones in contrarium. ex iis paucos accipe. Primus est Nazianzeni ad Imperatores Constantinopolitanos, apud Gratianum, distinct. 10. cant. 6. *Libenter accipitis, quod Lex Christi sacerdotali vos subiicit potestati, atque ipsis tribunalibus subdit. Dedit enim & vobis potestatem: dedit & principatum multo perfectiorem principatibus vestris.* Ex hoc Canone tria habemus. 1. quòd Principatus Episcoporum sit multo perfectior, quàm Regum. 2. quòd Reges in rebus Ecclesiasticis, subiecti sint Episcopis. 3. Quod hæc subiectio à Christo sit ordinata. Quid clarius?

2. Secundus est Adriani Papæ, dist. 36. c. 1. *Nullus laicorum Principum se inferat electioni aut promotioni Patriarchæ, Metropolitæ, aut cuiuslibet Episcopi, ne videlicet inordinata & incongrua fiat electio, vel confusio, vel contentio: præsertim cùm nullam in talibus potestatem quemquam potestatiuorum, vel cæterorum Laicorum habere conueniat.* Ex hoc canone etiam tria discimus. 1. quòd nullus Princeps sæcularis (qualis est Rex Angliæ) debeat se inserere promotioni aut electioni Episcoporum. Quanto minus debet præesse & præsidere. 2. quòd talis electio, cui se inserit Princeps sæcularis, sit inordinata, & confusa. 3. Quòd in similibus causis Ecclesiasticis nullam potestatem habeat Princeps sæcularis. Multò minus Primatum.

3. Tertius est, ex 7. Synodo act. 2. distin. 63. can. 7. *Omnis electio Episcopi a Principibus facta, irrita maneat, secundum Regulam, quæ dicit: Si quis Episcopus, sæcularibus potestatibus vsus, Ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur: & segregentur ab Ecclesia omnes, qui illi, communicant.* Sanè secundum hunc Canonem, omnes Episcoporum electiones irritæ sunt in Anglia, quotquot à Rege factæ sunt. Vbi ergo Primatus Regis in causis Ecclesiasticis?

4. Quartus est Gregorij ad Hermannum Episcopum Metensem, d. 96. can. 9. *Quis dubitet Sacerdotes Christi Regum & Principum omnium fidelium Patres & Magistros censeri? Nonne miserabilis insania esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiugare, & iniquis obligationibus illum suæ potestati subiicere, à qua credit, non solùm in terra, sed etiam in cælis se ligari posse & solui?* Omninò sic res habet. Miserabilis insania est, Reges sæculares vsurpare sibi Primatum Ecclesiæ, & subiugare sibi Episcopos, quorum filij & discipuli esse debent.

5. Quintus est Gelasij Papæ ad Anastasium Imperatorem, dist. 96. can. 10. *Duo sunt, Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur, auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas. In quibus tanto grauius est pondus Sacerdotum, quanto etiam pro ipsis Regibus in diuino sunt reddituri examine rationem.* Et infra: *Nosti itaque ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuum redigi posse voluntatem.* Facto quidem possunt; iure non possunt.

6. Sextus est Ioannis Papæ dist. 96. can. Li. *Si Imperator Catholicus: filius est, non Præsul Ecclesiæ. Quoad religionem competit, discere ei conuenit, non docere.* Et paulò post: *Ad Sacerdotes enim Deus voluit, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad sæculi potestates: quas, si fideles sunt, Ecclesia sue Sacerdotibus voluit esse subiectas:* Et infra: *Imperatores Christiani subdere debent executiones suas Ecclesiasticis Præsulibus, non præferre.* Igitur, si Rex Angliæ Catholicus est; filius est, non Præsul Ecclesiæ. Si fidelis est, ecclesiæ sacerdotibus subiectus est. Si Christianis est, debet se subdere Episcopis; non præferre.

7. Septimus est Marcelli Papæ 11. q. 1. canon. 3. *Clericum cuiuslibet ordinis, absque Pontificis sui permissu, nullus præsumat ad sæcularem iudicem trahere. Nec laico quenquam clericum liceat accusare.* Nimirum clerici pertinent ad tribunal Ecclesiasticum, non ad politicum seu ciuile. Vnde rectè Valentianus, Theodosius, & Arcadius Imperatores: *Continua lege sancimus, vt nullus Episcoporum, vel eorum qui Ecclesiæ seruiunt, ad iudicia iudicum protrahatur. Habent enim illi suos iudices.*

8. Octauus est Gregorij ad Mauritium Imper. 11. q. 1. can. 40. *In diuinis eloquiis Sacerdotes aliquando Dij, aliquando Angeli vocantur.* Et paulò post: *Quid igitur mirum, si illos vestra Pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut Angelos, aut Deos ipsemet appellat Deus?* Vide quæ supra dicta sunt. c. 2. n. 35. & 57

9. Nonus est Innocentij 3. in Decretalibus, dem

ioritate & obedientia, can. 6. *Non negamus, quin præcellat Imperator in temporalibus, illos duntaxat, qui ab illo accipiunt temporalia: sed Pontifex in spiritualibus excellit, qui tanto sunt temporalibus digniora, quanto anima præstat corpori.* Et infra; *Nosse debueras, quod fecit Deus duo luminaria magna in firmamento cœli; luminare maius, vt præesset nocti. Vtrumque magnum, sed alterum maius. Ad firmamentum igitur cœli, hoc est, vniuersalis Ecclesiæ, fecit Deus duo magna luminaria, id est, duas instituit dignitates, quæ sunt, Pontificalis authoritas, & Regalis potestas. Sed illa, quæ præest diebus, id est, spiritualibus maior est: quæ verò carnalibus, minor: vt quanta est inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoscatur.*

10. Sufficiant hi pauci Canones. Nam plures citare, fortasse superuacaneum est: præsertim cum probabile sit, Regem Angliæ non tanti eos facere vt eorum iudicio stare velit. Quanquam immeritò. Omnes enim cathedræ Academicæ in Anglia, in quibus Iuris vtriusque Doctores antiquo ritu legitimè promouentur, non minorem Iuris canonici quàm ciuilis authoritatem esse, luculento testimonio sunt.

11. Ex iure ciuili occurrit illud Iustiniani Imperatoris, in Authentica constit. 123. *Si Ecclesiasticum negotium sit, nullam communionem habente ciuiles magistratus cum ea disceptatione, sed religiosissimi Episcopi secundum sacros Canones finem imponunto.* Præclara constitutio. Decernit Imperator, politicos & sæculares Principes non debere adesse, multò minus præsidere in negotiis & disceptationibus Ecclesiasticis. Quare? quia vult in ea reseruari sacros Canones, quibus cautum est, vt Episcopi, non autem Principes, tractent controuersias ad ecclesiam pertinentes. Si Rex Angliæ ea mente esset, quia hic Imper. fuit sine dubio, Primatum ecclesiæ episcopis relinqueret, non sibi arrogaret. Plura in hanc sententiam, vide in seq. cap.

COMMENTARIVS.

1. IN hoc capite adduxi nouem Canones ex Iure canonico & vnam constitutionem Imperialem ex Iure ciuili, contra Primatum Regis. Circa Canones; duo generatim dicit. Primò, me paucos ex multis delibasse; ideoque obiicis mihi illud Poëtæ:

Tecum habita, & noris quàm sit tibi curta supellex.

Sed ineptè. Tibi hoc obiici debet, mihi non potest. An non legisti in vtroque Testamento. *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum*? Ego ex Iure canonico, non duos tantum aut tres, sed nouem testes adduxi pro mea causa: Tu pro tua, ne vnum quidem. Igitur, si testibus agitur, non mihi, sed tibi, supellex curta est; aut, vt veriùs dicam, nulla. Recipe ergo versiculum tuum, sed vno duntaxat verbulo immutatum;

Tecum habita, & noris quàm sit tibi nulla supellex.

2. Secundò dicis, te non magnifacere Canones; nec aliud esse, quam *additamenta, paleas, traditiones*; idque confirmas authoritate Cornelij Agrippæ. Mira res. Vnus Agrippa, homo non bonæ notæ, pluris tibi est quã tot grauissimi authores, quorum sententiæ in Iu. canonicũ relatæ sũt, & ab omnibus Academiis antiquioribus receptæ. Quid censes dicturos, qui apud vos in Anglia, vtriusque iuris Doctores, solemni ritu renunciantur? An æquo animo, tuam in Ius canonicum cõtumeliam laturi sunt? Sed durum telum necessitas. Aliter facere non potuisti. Si enim admitteres authoritatem Canonum, cadendum esset causa, quã suscepisti. Nã Canones tibi aduersantur. Mauis igitur hos repudiare, quàm iniquam causam deserere.

3. Atque hæc generatim. Porrò in singulis Canonibus seorsum discutiendis tria potissimùm præstas, quæ non nisi ab homine iracundo, & parum cauto proficisci possunt. Primum est, quæ ferè conuitio excipias Pontifices & Synodos generales, à quibus conditi sunt Canones. Hoc iracundiæ signũ est. Alterum, quòd nihilominus pleraque admittas, quæ in ipsis Canonibus contra Primatum Regium decreta sunt. In quo debebas esse cautior, si Regio Primatui consultum esse cupiebas. Tertium, quæ dum Pontificum & Synodorum generalium authoritatem apertè contemnis, in ipsos quoque Reges & Imperatores, tametsi id minimè aduertas, contumelioſus sis. Singula ostendam.

4. Quod ergo ad primum punctum attinet, de Adriano Pontifice sic scribis: *Adriani, authoritatem nihil moramur.* De Gregorio sic: *Gregorius durus pater, vel potius capitalis hostis Henrici quarti, dictis ac factis simillimus Antichristo.* Et iterum: *O vox plena fastus & iactantiæ, plena stuporis & contumeliæ: digna sanè vox Ioue Capitolino vestro, id est, Romano Pontifice.* De Gelasio sic: *Gelasij aliorumque dicta Pontificum Romanorum admittere non tenentur, quippe qua pro turri illa Babylonica immoderati Principatus extruenda maxime faciunt.* De Ioanne Pontifice: *Nazianzenus melius callet officium suum, quàm Ioannes Papa.* De Innocentio: *Innocentius cæcus amore sui ac ambitione inflatus, fastuosus, impudens, contumelioſus, blasphemus, Antichristus.* De septima Synodo generali, quæ est Nicæna secunda: *Hæc Nicena Synodi authoritas imbecillior est, quàm vt nostram causam ladat.* Denique de me, qui horum authoritate vsus sum, sic habes: *Non modo nequam es & improbus, sed etiam futuus.*

5. Et tamen cum tam iracundus sis, Tooxere, in authores Canonum, quæ in ipsis Canonibus sancita sunt, non tarò vera esse cõcedis. Circa primũ, qui est Nazianzeni, sic scribis: *Reges & Præsides subiiciuntur Sacerdotibus in rebus Ecclesiasticis.* Circa quartum: *Quis dubitat Sacerdotes Christi, Regum ac Principum esse Patres & Pedagogos in Christo?* Circa quintum Gelasij: *Quæ dicit ille Pontifex, dabuntur omnia.* Circa sextum: *Si Imperator vere Catholicus est, filius est Ecclesiæ Catholicæ, non Præsul.* Ex quibus omnibus formatur hæc propositio: Rex Angliæ subiicitur Sacerdotibus in rebus Ecclesiasticis, & est illorum filius ac discipulus, non Præsul aut Primatum tenens. Et quid aliud hoc loco contendimus? Non enim agimus de Primatu in temporalibus & politicis, sed solùm de Primatu in Ecclesiasticis. Si ergo in Ecclesiasticis Rex Angliæ subiectus est Sacerdotibus, tanquam filius ac discipulus; res salua est.

6. Iam, quòd etiam in Reges & Imperatores iniquissimus sis, nisi te moneam, non facilè aduertes. Audi igitur. Inter nos & vos contentio est, quis indixerit octo prima Concilia generalia, quis approbauerit, quis cum authoritate eis præsederit? Nos Pontifici, vos Imperatori adtribuitis. Igitur ex vestra sententia, septima Synodus à Cõstantino, octaua à Basilio Imperatoribus indicta, cõfirmata & approbata est. At tu de septima sic scribis: *Hæc Synodi authoritas imbecillior est, quã vt causã nostram ladat.* De Adriano verò cuius Canõ ex octaua Synodo desũptus est, sic habes: *Adriani authori atẽ nihil moramur.* Quid hoc aliud est, quàm apertè quidẽ in ipsas Synodos ac Põtifices, occultè autẽ in Imperatores, cõtumelioſũ esse? Nam, si Cõstantinus Imp. indixit & approbauit septimã Synodũ, sanè cũ de Synodo siniſtrè sẽtias ac loquaris, de Imperatore quoq; siniſtrè sẽtire ac loqui censeri debes. Itaq; tua illa verba, quæ paulò ante effudisti, *Hæc Synodi authoritas imbecillior est*, perinde valent:

Hæc Constantini Imperat. & 350. *Episcoporum authoritas imbecillior est.* Simile est de Basilio Imper. Nam si is indixit & approbauit octauam Synodum, ex qua Canon Adriani desumptus est; quidquid de hoc Canone dixeris de Imperat. dixisse existimandus es. Itaque pro illis verbis, *Adriani authoritatem nihil moramur*, poteras sic scribere, *Imperatoris authoritatem nihil moramur*. Iam aduertis, Tooxere quàm benè meritus sis de tuo Rege Sacellanum adi, vt te purget.

7. Sed nondum purgandi tempus. Adhuc pergis in tua calumnia. Et sicut circa Canones à me citatos, occultè perstringis Reges & Imperatores; sic apertè id facis circa Imperatoriam constitutionem à me citatam. Citaui autem constitutionem Iustiniani Imperatoris, quæ sic habet: *Si Ecclesiasticum negotium sit, nullam communionem habentes ciuiles magistratus cum ea disceptatione, sed religiosissimi Episcopi secundum sacros Canones finem imponunto.* In qua constitutione decernit Imperator, sæculares Principes non debere adesse, multo minus præesse aut præsidere in negotiis & disceptationibus Ecclesiasticis. Et in ea re seruari vult sacros Canones, quibus cautum est, vt Episcopi, non autem Principes tractent controuersias ad Ecclesiam pertinentes.

8. Hic, inquam apertè perstringis Imperatoriam authoritatem; & quidem tripliciter. Primò, quia cum ego in hac vna Iustiniani Constitutione tantum momenti esse viderem, vt illam arbitrarer sufficere pro mea causa (tuam enim sine dubio euertit) tu per contemptum mihi obiicis illud ex Poëta, *Pauperis est numerare pecus.* Secundò, quia huic ipsi Constitutioni opponis, nescio quas alias sanctiones, quod nihil aliud est, quàm illius authoritatem enervare. Tertiò, quia Imperator in sua Constitutione, allegat antiquos Canones, & non solùm allegat, sed etiam, pia veneratione, *Sacros* appellat. At tu, cum tuo Agrippa, parui pendens Imperatoris in hac re iudicium, & authoritatem, eosdem Canones, illiberali conuitio, *palearum* nomine vocasti. I nunc, & Regum ac Imperatorum patronum te esse, persuade. Vnius allentator es, aliorum hostis. Hoc sequenti Commentario clarius ostendam.

CAPVT V.

An Rex, consensu doctorum hominum habeat Primatum Ecclesiæ?

1. EXcepto Sacellano, & quibusdam aliis adulatoribus, reclamant omnes cordati & docti viri: Episcopi, Pontifices, Reges, Imperatores alij. Seligam paucos, ne molestus sim: & incipiam à primitiua Ecclesia.

2. S. Ignatius, Ioannis Euangelistæ discipulus, in Epistola ad Philadelphienses, hic habet: *Principes, subditi estote, Cæsari, milites Principibus Diaconi Presbyteris: Presbyteri verò & Diaconi, atque omnis clerus, simul cum omni populo & militibus atque Principibus, sed & Cæsare, obediant Episcopo: Episcopus verò Christo, sicut Patri Christus: & ita vni ac per omnia seruetur.* Vox digna vito Apostolico. Omnes, inquit, obediant Episcopo: Etiamne Cæsar? Omnino: Quidni & Rex?

3. Hosius Cordubensis Episcopus, qui interfuit primò Conc. Nicæno, Constantinum Imperatorem sic affatus est; *Desine queso Imperator, ne te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potius ea à nobis disce. Tibi Deus imperium commisit; nobis quæ sunt Ecclesiæ, concredidit. Et quemadmodum, qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ: ita & tu cave, ne quæ sunt Ecclesiæ, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias.* Refert hæc verba Athanasius in Epistola ad solitariam vitam agentes.

4. S. Ambrosius epist. 33. ad Marcellinam sororem suam scribit se Valentiniano Imperatori dixisse, *Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere, si vis diutius imperare. Esto Deo subditus. Scriptum est enim, quæ Dei, Deo, quæ Cæsaris, Cæsari. Ad Imperatorem palatia pertinent: ad Sacerdotem, Ecclesia. Publicorum tibi mœnium ius commissum est, non sacrorum.* Idem planè Ambrosij, qui & Hosij spiritus, eadem dicendi libertas, idem zelus. Vtinam Sacellanus & similes, qui in Anglia sunt, eodem spiritu, in simili causa vterentur. Sed pauent, nec expendunt illud Christi, apud Matt. 10. 19. *Cum steteritis ante Reges, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.*

5. Hosio & Ambrosio, in ea re similis est Athanasius (magnæ apud Regem Angliæ authoritatis) qui in epistola citata, gnauiter reprehendit Constantinum Imperatorem, quod Ecclesiasticam iurisdictionem sibi vsurparet, ideoque eum vocat *Antichristum, Apostatam, fidei desertorem, canem, carnificem, filium perditionis, pestem, bellum*, quæ ex membris humanis & animo ferino conflata est. Eundem cum Achabo, Antiocho, & Herode comparat, asserens, malorum omnium esse voraginem & gurgitem, omnis impietatis caput, hæreticorum incitamentum, acerbitatis radicem, blasphemiæ propugnatorem, religionis euersorem, & quæ similia sunt. Addit denique inauditum esse, quod Reges & Imperatores misceant se causis ad Ecclesiam pertinentib. & inter alia sic habet: *Quando à condito euo auditum est, quo iudicium Ecclesiæ, authoritatem suam ab Imperatore accepit? aut quando vnquam hoc pro iudicio agitum est? Plurime antea Synodi fuere, multa iudicia Ecclesiæ habita sunt: sed neque Patres istiusmodi res Principi persuadere conati sunt; nec Princeps se in rebus Ecclesiasticis curiosum præbuit.*

6. Conspirant alij Patres. S. Martinus Turon. Episc. Maximo Imper. in faciem dixit: *Nouum esse & inauditum nefas, quod causam Ecclesiæ Iudex sæculi iudicaret*, vt est apud Sulpitium l. 2. sacræ historiæ in fine. Et Leontius Episc. Tripolitanus, teste Suida, ad Constantium Imperatorem: *Miror quomodo ad alia vocatus aliis rebus te immiscens. Militaribus enim & politicis rebus præfectus, in his quæ ad solos Episcopos pertinent præesse vis.* Et Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 17. *Ad hodiernam vsque diem terminus mundanos Principes regi & instrui ab Ecclesiasticis.* Omitto reliquos.

7. Nec alia Regum & Imperatorum fuit sententia. Submiserunt se Episcopis & Pontifici: neque causas ecclesiasticas ad se pertinere arbitrati sunt. Valentinianus senior Imperator, cum importunè rogaretur, vt permitteret haberi Concilium, in quo de quibusdam rebus fidei decerneretur, respondit: *Mihi, qui vnius è numero laicorum sum non licet, eiusmodi negotiis me interponere. Sacerdotes & Episcopi, quibus hæc curæ sunt, vbicunque ipsis liberum fuerit, conueniant.* Refert Sozom. lib. 6. hist. cap. 7. Niceph. lib. 11. cap. 30. Ruffin. lib. 1. cap. 2. Baron. tom. 4. Annal. anno 364.

8. Eodem sensu & affectu Theodosius Iunior in Epistola ad synodum Ephesinam: *Candidianum Comitem ad hanc sacram vestram Synodum abire iussimus: sed ea lege & conditione, vt cum quæstionibus & controuersiis, quæ*

circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquam commune habeat. Nefas enim est, qui sanctissimorum Episcoporum catalogo adscriptus non est, cum Ecclesiasticis negotiis & consultationibus se immiscere.

9. Basilius Imperator in oratione, quam habuit in octaua Synodo generali, quæ tempore Adriani Papæ, Constantinopoli celebrata est, in causa Photij Patriarchę: *De vobis autem laicis, tam qui in dignitatibus quàm qui absolutè versamini, quid amplius dicam, non habeo, quàm quod nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem mouere, neque penitùs resistere integritati Ecclesiæ, & vniuersali Synodo aduersari. Hæc enim inuestigare & quærere, Patriarcharum, Pontificum & Sacerdotum est qui regiminis officium sortiti sunt, qui sanctificandi, ligandi, & soluendi potestatem habent: qui Ecclesiasticas adepti sunt claues: non nostrum, qui pasci debemus, quâ sanctificari, qui ligari, vel à ligamentis solui egemus.* Nihil clariùs dici potuit. Nimirum intellexit Imperator, non Reges, sed Episcopos, Ecclesię regimen sortitos esse; ideoque nõ illos, sed hos oportere statuere, quę ad controuersiam Ecclesiasticam inter Photium & Ignatium spectare putabantur.

10. Simile exemplum habemus in Constantino Magno, qui cum Donatistæ non contenti Episcopali iudicio ad ipsum causam Ecclesiæ detulissent, ita exclamasse fertur: *O rabida furoris audacia! Sicut in causis gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt.* Ita refert Optatus Mileuitanus lib. 1. contra Parmenianum. De eodem Imperatore scribit Aug. epist. 165. *Constantinus non est ausus de causa Episcopi iudicare.* An Rex Angliæ maior Constantino? Sacellanus ita vult.

COMMENTARIVS.

1. IN hoc capite citaui septem Patres & quatuor Imperatores, contra Primatum Regium. Patres quidem, Ignatium, Hosium, Athanasium, Ambrosium, Martinum, Leontium, Cyrillum. Imperatores, Valentinianum, Theodosium, Basilium, Constantinum.

2. Tu, circa Patres, longè alius es, Tooxere, quam fuisti. Agis sobriè, modestè, pacificè: et quæcũque ab eis dicta sunt, vltro concedis sub hac vel simili loquendi formula: *Rectissimè: res ita se habet verò nihil veritus: omnia, vt veritati consentanea, concedimus.* Gaudeo, tam subito in alium virũ mutatum te esse; præsertim si animo etiam, & non pelle tantum mutatus es. Porrò ex iis, quæ à Patribus dicta, à te concessa sunt, compendio hæc colligi possunt. 1. Rex Angliæ obediat Episcopo; Episcopus Christo. 2. Non misceat se Ecclesiasticis negotiis. Non enim illi commissa sunt. 3. Palatia ad illum pertinent, non Ecclesiæ. 4. Nihil illi cum Synodis. 5. Nec vllam Ecclesiæ causam iudicare debet. *Omnia*, inquis, *vt veritati consentanea concedimus.* Accipio.

3. Circa Imperatores duriores. Et valde suspicor, te ad ingenium hic redire. Iracundè fers, quod tam clarè locuti sint contra Primatum Regium: & accusas eos, quasi plus æquo tribuerint Episcopis, & hac ratione, suæ ipsorum authoritati plurimũ derogarint. Sic enim scribis de Valentiniano: *Quod Episcopis totam rem reliquisset diiudicandam, non solertiam, sed timiditatem & inertiam hominis denotat.* Et de Basilio: *Esto, præiudicet sibi Basilius* Imperator, *aliisque, haud quidem veritati præiudicat.* Et de Constantino: *Non est ausus iudicare in persona propria, forsan ignarus Canonum & decretorum Ecclesiæ.*

4. Quid audio, Tooxere? Tune Imperatorum Christianorum censor factus es? Et quia non sentiunt ad tuum palatum, ideo inertiam, timiditatem, præiudicium, & ignorantiam illis obiicis? Video, quid spectes. Tuo Regi placere vis; reliquos non æstimas. Ille, *sapientissimus, doctissimus, clarissimus, prudentissimus, religiosissimus, deuotissimus* tibi est; reliqui, *inertes, timidi, præiudiciosi, ignari.* Hoc est, quod supra dixi, vnius assentatorem te esse; reliquorum hostem.

CAPVT VI.

An Rex titulo præscriptionis habeat Primatum Ecclesiæ?

1. HOc planè videtur ipse velle. Nam in monitoria præfatione, disertè ait; aliquos ex suis antecessoribus vsurpasse Primatum Ecclesiæ in Anglia; neque passos esse, vt Pontifex vllam iurisdictionẽ ibi exerceret, sed ipsos eam sibi vendicasse. Itaque nihil noui se facere, eundem Primatum vsurpando.

2. Sed valde friuolum hoc est. Nã si sic liceret argumẽtari, facilè erit omnes penè abusus excusare. Ostẽdam simili exemplo. Rex Achas in veteri Testamento colebat falsos Deos, & veri Dei cultum negligebat. 4. Reg. 16. 3. Quæram, an rectè id fecerit, necne? Dicet, rectè se fecisse: & sic probabit: *Aliqui ex meis antecessoribus coluerunt falsos Deos. Ergo nihil noui à me fit. Iure igitur facio.* Quid absurdius? at tamen sic agit Rex Angliæ. Ostendit paucos è multis, qui obedientiam Pontifici recusarunt: & eorum exemplo inobedientiam suam excusari vult. Sed frustra. Cum enim Ius diuinum clarum & liquidum est, quid prodest in contrarium niti, etiamsi infinita in contrarium proferantur exempla? At supra ostensum est, Ecclesiæ Primatum ad Episcopos, non autem ad Reges diuino iure pertinere. Hoc ius nulla præscriptione, nulla consuetudine humana aboleri potest. A Deo, qui homine maior est, vim suam habet. Ergo quamdiu Deus vult, vim suam retineat, necesse est.

3. Addo, si ex factis Regum volebat argumentari Rex, sic potius concludendum ei erat. *Multo plures ex meis antecessoribus venerati sunt authoritatem Pontificis, quàm respuerunt. Ergo & ego venerari eam volo, non respuere.* Nec dubium, quin ita sit. Testes sunt Lucius, Eduinus, Osualdus, Sigbertus, Penda, Ina, Eduardus, Henricus 2. & complures alii. Extant illorum acta. Ex iis hæc accipe.

4. Eduardus in epist. ad Nicolaum 2. Pontificem, circa annum Christi 1090. ita scribit: *Summo vniuersalis Ecclesiæ Patri Nicolao, Eduardus gratia Dei Anglorum Rex debitam subiectionem & obedientiam.* Panca, sed ponderosa verba. Agnoscit illum *Patrem*, & quidem *summum Patrem*, nec vnius alicuius particularis, sed *vniuersalis* Ecclesiæ *Patrem*. Quid amplius: debitum subiectionem & obedientiam illi promittit. An hoc faceret si supra Pontificẽ putaret esse Regiã maiestatẽ?

5. Nec aliter Henricus 2. in epistola ad Alexandrum 3. quæ habetur apud Petrum Blesensem Secretarium epist. 136 *Vestra*, inquit, *magnitudini promitto, me vestra dispositioni in omnibus pariturum.* Itemque: *Deus extulit vos in eminentiam officii pastoralis, ad dandam scientiam salutis plebi eius.*

6. Regem regina imitata est, pari animo, pari subiectione Aleonoram dico, Henrici Regis vxorem. Scripsit illa tres epist. ad Cęlestinum Papam, in quibus vocat eum, *Principem Sacerdotum, Vicarium crucifixi, successorem Petri, Christum Domini, Deum Pharaonis, orbis Episcopum.* Et inter alia sic addit: *Non Rex, non Imperator a iugo vestra iurisdictionis eximitur.* Et rursum: *Christi crux antecellit Cæsaris Aquilas: gladius Petri gladio Constantini: & Apostolica sedes præiudicat Imperatoriæ potestati.* Quid clarius? Extant hæ epistolæ quod

apud eundem Blesensem, epist. 144. 145. & 146.

7 Hinc iam satis apparet, quid olim senserint Reges Angliæ de Primatu Romani Papæ. Ausim addere, vix vllos in orbe Christiano extitisse Reges, qui tam bene de Pontifice meriti sint, quàm Anglicani. Parum putarunt, si in Ecclesiastico regimine illi parerent. Ipsum regnum, etiam in temporalibus, feudatarium illi fecerunt. Fatetur hoc Henricus II. in epistola ad Alexandrum III. iam citata his verbis: *Vestræ iurisdictionis est regnum Angliæ: & quantum ad feudatarij iuris obligationem, vobis duntaxat obnoxius teneor & obstringor.*

8. Multò fusiùs id persequitur Polydorus Virgilius lib. 4. historiæ Anglicanæ, vbi de Ina Rege sic scribit: *Officia eius Regis, pietatis plena, insignia prodiuntur, & illud imprimis, quod Regnum suum Romano Pontifici vectigale fecerit, singulis argenteis numeris, quos denarios vocant, in singulas domos impositis. Fecit idem, eius exemplo, vt opinor, ductus Offa Merciorum Rex, qui non multo post id tempus regnauit. Fuit is annus salutis circiter 740 Hoc vectigal, prout quidam scribunt, auxit postea Atulphus Rex, qui vt proximo libro demonstrabitur, totius ferè Insulæ imperium tenuit. Omnis Anglia hoc tempore (nimirum vsque Henrico VIII. istuc vectigal pietatis & religionis causa Romano Pontifici pendit domesticatim collatum, & nummi isti argentei vocantur vulgò denarij D Petri, quos Pontificius quæstor, quem non inscienter collectorem nuncupant, exigit. Nos hanc olim quæsturam aliquot per annos gessimus, eiusque muneris obeundi causa, primum est in Angliam venimus.*

9. Magnum testimonium. Ex quo colligimus, Reges Angliæ, non alia, quàm pietatis & religionis causa, totum regnum fecisse Pontifici vectigale. Sanè si Rex Iacobus voluerat suorum antecessorum vestigijs insistere; cur hos Reges, quia à pietate & Religione commendantur, imitatus non est? cur, inquam, ab horum pietate & religione tam longè abiecit? Cur cùm illi, tam in temporalibus, quàm Ecclesiasticis, Pontifici se submitterent; ipse in vtrisque illum abiecit & contemnit: Et quod magis mirum est, cur alios quoque Regibus, vt idem faciant, conatur persuadere?

10. Ex dictis, sic infero; Si in hoc negotio, præscriptionis locus esset, ea nobis potius faueret, quàm Regi. Ab antiquis enim temporibus, vt iam ostensum est, vsque ad Henricum 8. Elisabethæ parentem, tota Anglia quotannis solita est Romano Pontifici dare vectigal, in recognitionem supremæ illius iurisdictionis Ecclesiasticæ; Ergo hoc sic facto, tam longa consuetudine præscripto, satis testatur; Pontificem esse Primatum Ecclesiæ vniuersalis, atque adeò Anglicanæ.

COMMENTARIVS.

1. HIC quæritur, an Rex Angliæ titulo præscriptionis habeat primatum Ecclesiæ. Potui duo argumenta: vnum, quo Rex vteretur; alterum, quo vti deberet. Prius, quo vteretur, est hoc: *Aliqui ex meis antecessoribus vsurparunt Primatum Ecclesiæ: Ergo, titulo præscriptionis, possum & ego vsurpare.* Posterius, quo vti deberet, est hoc: *Plures & meliores ex meis antecessoribus quàm vsurparunt Primatum Ecclesiæ, sed authoritatem Pontificis agnouerunt: Ergo & mihi idem faciendum est.*

2. Hoc posterius confirmaui exemplis multorum Regum. Prius verò, dupliciter oppugnaui. Primò à simili argumentandi formula. Sicut enim non sequitur: *Aliqui ex meis antecessoribus fuerunt idololatræ: Ergo & ego possum esse.* Sic etiam sequitur: *Aliqui vsurparunt Primatum Ecclesiæ: Ergo & mihi licet.* Secundò, quia præscriptio non habet locum in iis, quæ iuris sunt diuini: At primatus Ecclesiæ iure diuino pertinet ad Pontifices & Episcopos: Ergo Reges, titulo præscriptionis non possunt illum vsurpare.

3. Hic tu tria facis, Tookere. Primò, Regem Angliæ, qui nunc est, commendas ab eloquentia. Secundò, antecessores eius, quos ego laudaui, reprehendis, quod Pontificis authoritatem agnouerint, ac venerati sint. Tertiò, multa disputas de præscriptione, quid sit, & quas conditiones habeat. Singula expendamus.

4. Igitur de eloquentia Regis, hæc scribis: *Serenissima maiestas, tanquam aureum flumen verborum fundens, sic præfatur: Nunc verò, vt cætera exterorum Regum facta præteream, satis erit decessorum meorum aliquot, qui in Anglia regnarunt, exempla memorare.* Et protinùs recitata ea quæ sequuntur. Sed, mi Tookere, quid hoc ad rem? Aliud est, eloquentem esse; aliud, bene argumentari. Non quæritur hîc, quo verborum apparatu vel splendore vtatur Rex Angliæ; sed quàm feliciter probet, Primatum Ecclesiæ, titulo præscriptionis ad se pertinere. Ego video, non posse hoc illum probare: tu ad aureum verborum flumen recurris. Quid hoc aliud est, quàm forum deserere? aut, scisciranti de alijs, respondere occepisse?

5. Iam alios Reges, qui hunc antecesserunt, & omni laude propter eximiam erga Romanos Pontifices pietatem ac reuerentiam dignissimi sunt, mirum est, quàm perturbanter inijcias. Ais, *in crassissimis tenebris* vixisse, *simplices, infatuatos, bestia Romana oblandientes, magnos assentatores, aureo poculo fornicationum purpuratæ meretricis inebriatos*: dixisse *multa inania, verborum portenta, vanitatis commenta, præpostera.* Pontifices verò, quibus obtemperauerunt, fuisse *caudas, Antichristos, Diabolos.* Mirum vt præcedenti capite, Christianos Imperatores, Valentinianum, Basilium, Constantinum, multis alijs contumelijs prosecutus es, ita nunc Catholicissimos Angliæ Reges non minori contumelia exagitandos esse censuisti. Quis iam non videt, Tookere, quod sæpe dixi, omnium, Regum ac Imperatorum hostem te esse, vnius Iacobi assentatorem? Adeò, vt neminem quidem parcas, qui hoc tempore, in Europa, rerum potiuntur Regibus, inquam, Hispaniæ, Galliæ, & Magno Hetruriæ Duci: quibus nescio, quàm notam appingere ausus es.

6. De præscriptione sic habes: *Quia autem latissimus campus hic proponebatur, in quo tua excurrere posset oratio, totus hic de præscriptione locus à te prætermissus est, quem leui pede transilis. Est autem præscriptio vel vsucapio, acquisitio dominij vtilis vel directi, per continuationem possessionis, ac longi temporis lege definiti. Ad illam complendam quatuor requiruntur, continuatio possessionis, bona fides, iustus titulus, & quod res non sit vitiosa.* Audi Tookere. Non opus erat, meam orationem excurrere in hunc campum de præscriptione. Eius rei duas rationes iam supra insinuaui. Vna est, quia præscriptio non habet locum in iis quæ sunt iuris diuini: At Primatus Ecclesiæ diuino iure pertinet ad Apostolos, qui Ecclesiam propria authoritate gubernarunt, Synodum indixerunt, legem sanxerunt, controuersias dirimerunt, vt supra tu ipse fassus es. Hoc ius diuinum hactenus mutatum non est, nec vlla hominum præscriptione mutari potest: Altera, quia si agendum esset lege præscriptionis, potior esset mea causa, quàm tua: Nam plures fuerunt Reges & Imperatores Christiani ante hæc tempora, qui agnouerunt authoritatem Pontificis in spiritualibus, quam qui respuerunt. Et Pontifex sine vlla interruptione, per tot annorum spatia, manet in continuata possessione, quod de Regibus Angliæ dici non potest.

Digitized by Google

CAPVT VII.

An Rex ex propria doctrina possit Primatum suum defendere.

INuenio duo principia in libello Regis, quæ si vera sunt, Primatum suum tueri non potest. Vnum est (in quo conuenit cum Bellarmino) quod, qui habet Primatum Ecclesiæ, possit creare & deponere Episcopos; dare illis iurisdictionem & auferre. Vnde Bellarminus, quia vult, Pontificem habere Primatum totius Ecclesiæ, consequenter dicit, Pontificem in tota Ecclesia posse id facere. Rex verò, quia putat, vnumquemque Regem in suo Regno, & Imperatorem in suo imperio habere Primatum Ecclesiæ; consequenter dicit, vnumquemque Regem in suo regno, & Imperatorem in suo Imperio posse creare Episcopos & deponere; dare iurisdictionem & auferre. Quod autem Rex Angliæ ita sentiat, patet ex ipsius verbis. Sic enim habet in monitoria præfatione: *Primum illud videamus, quàm longè Imperatores atque Reges, qui superioribus seculis religiosè Christianèque vixerunt, ab eo abfuerint, vt ius in se aliquod Pontifici esse crederent: cùm contra, Papas ipsi creauerint, in ordinem redegerint, adeoque de sede deiecerint.* Quibus verbis conatur ostendere Pontifices olim non habuisse Primatum Ecclesiæ supra Reges & Imperatores; sed hos potius habuisse supra illos. Quare? quia potuerunt creare, ordinem redigere, & de sede deiicere Pontifices. Et paulo post: *sed & per atate complurima certum ius ac inuiolatum apud Imperatores mansit. Romanos Pontifices creandi.* Et in Apologia id confirmat exemplo Reg. veteris Testamenti. *Quis*, inquit, *exauthorauerunt summum Pontificem, aliumque in eius locum subrogauerunt. In summa cuncta moderati sunt, quæ ad Ecclesiasticum regimen quoque modo pertinuerunt.* Eodē modo loquitur Sacellanus Regis in Torturis Torti: *Ad Regem*, inquit, *pertinet, Pontificem exauthorare, & in locum Abiathari Sadocum surrogare. Facit hoc, credo, ad Primatum Regis.*

2. Alterum principium Regis est, (in quo dissentit, non solùm à Bellarmino, sed etiam à seipso, vt videbimus) quod Episcopi omnem suam iurisdictionem immediatè accipiant à Deo: Sic enim habet in monitoria præfatione: *Episcopos esse in Ecclesia debere, tanquā institutionem Apostolicam, ac ordinationem proinde diuinā, contra Puritanos, contráque Bellarminum semper sensi, qui negat Episcopos à Deo immediatis suam iurisdictionem accepisse. Sed nihil mirum à Puritanis eam stare, cum Iesuita nihil aliud, quàm à Puritano Papista sint.* Hic duo obiter notanda sunt. Vnū est, quod sermo sit de iurisdictione exteriori, de qua etiā quæstio nostra est. Hanc enim Bellarminus vult immediatè conferri à Pōtifice; non autem potestatē ordinis, vel iurisdictionis interioris: vt patet lib. 4. de Pontifice, cap. 24. & 25. Alterum est, quod Bellarminus, cum agitur de hac iurisdictione Episcoporum, nullo modo consentiat cum Puritanis, vt hic falsò illi affingitur. Nam Puritani duo docent. 1. Hanc iurisdictionem conferri à populo, vel Magistratu sæculari. 2. Æqualem esse in Episcopis & aliis Ecclesiæ ministris. Tollunt enim omnem ordinum distinctionem, & Hierarchiam Ecclesiasticam, & in omnibus volunt esse æqualitatem & paritatem. Hoc fatetur Rex in monitoria præfatione, his verbis: *Et quo fundo in Episcopō & Ecclesiastica Hierarchia defensionem semper incubui, eodem in confusam illā Anarchiam & Parilitatem Puritanorum inuectus sum.* Et infra: *Egóne Puritanus qui suam Episcopis dignitatē restitui, & æqualitatem illam popularem repressi?* At Bellarminus in vtroque puncto ab iis dissidet. Nam primò, non vult iurisdictionem Ecclesiasticam conferri à populo, vel magistratu sæculari; sed immediatè à Pontifice, mediatè verò à Deo; vt disertè fatetur lib. 4. de Pontifice cap. 25. in solutione quartæ obiectionis. *Vtrunque*, inquit, *tam ergo, quàm iurisdictio à Deo confertur: sed ergo immediatè, iurisdictio mediatè.* Secundò, vult Episcopos in hac potestate & iurisdictione, superiores esse aliis Sacerdotibus, qui Episcopi non sunt, & quidem iure diuino. Sic enim habet lib. 1. de Cler. c. 14. *Ecclesia Catholica distinctionem agnoscit, & docet iure diuino Episcopum presbyteris maiorem esse, tū ordinis potestate, tum etiam iurisdictione.* Et hoc probat authoritate Conc. Trident. & variis argumētis. Itaque toto, quod aiunt, cœlo distat à Puritanis. Sed hæc obiter. Nunc ad rem.

3. Ex his ergo duobus principiis, quæ ex libello Regis desumpta sunt, conficio hunc syllogismum, contra Regem: Qui habet Primatum Ecclesiæ, potest dare & auferre iurisdictionem Episcopalem, quibus vult, iuxta primum principium: At Rex Angliæ non potest dare & auferre iurisdictionem Episcopalem, quibus vult: Ergo Rex Angliæ non habet Primatum Ecclesiæ in Anglia: Minorem probo ex secundo principio, quia Episcopi, omnem suam iurisdictionem accipiunt immediatè à Deo: Ergo non accipiunt illam immediatè à Rege: Ergo Rex non potest illam immediatè dare: Ergo nec auferre.

4. Hinc duo infero, Primum est, quod Rex sibi ipsi contrarius sit. Nam vno loco dicit iurisdictionem Episcopalem immediatè accipi à Deo: altero, eandem dari & auferri immediatè à Rege; quæ duo non cohærent. Vel ergo Rex non potest illam dare & auferre: & sic non habet Primatum Ecclesiæ: vel si potest, falsum est: quod contra Bellarminum dixit. Iurisdictionem Episcopalem immediatè à Deo conferri. Posterius est, quod Bellarminus, quem Rex oppugnat, consequenter locutus sit, quod Rex facere non potuit. Dixit enim Pontificem habere Primatum Ecclesiæ, & posse dare & auferre iurisdictionem Episcopalem. Dixit etiam hanc iurisdictionem esse quidem à Deo, non tamen immediatè ab eo conferri, sed mediante Pontifice. Hæc autem optimè cohærent.

5. Ex omnibus, quæ hactenus disputata sunt, ita concludo: Rex Angliæ, nec iure naturali, nec iure diuino veteris Testamenti, nec iure diuino noui Testamenti, nec iure ciuili aut canonico, nec consensu doctorum hominum, nec titulo legitimæ præscriptionis, nec ex principiis propriæ doctrinæ, potest habere Primatum Ecclesiæ in Anglia: Ergo nullo modo potest eum legitimè habere. Facessant igitur Sacellanus & similes adulatores, qui contrarium illi persuadent.

COMMENTARIVS.

1. IN hoc capite ex duobus principiis Regis Angliæ probant, illum non habere Primatum Ecclesiæ. Vnum principium est, quod is, qui habet Primatum Ecclesiæ, possit dare & auferre iurisdictionem Episcopalem, quibus vult. Alterum, quod Episcopi omnem suam iurisdictionem immediatè accipiant à Deo. Ex quibus sic argumentatus sum: *Qui habet Primatum Ecclesiæ, potest dare & auferre iurisdictionem Episcopalem, quibus vult. At Rex Angliæ non potest illam dare & auferre, quibus vult.* Ergo *non habet Primatum Ecclesiæ.*

2. Hic multum sudas, Tooxere, vt succurras tuo Regi. Priori principio concesso, distinguis posterius, asserens, Episcopos habere omnem iurisdictionem à Deo vel mediatè, vel immediatè: Et quidem iurisdictionem fori interioris habere totam immediatè à Deo; iurisdictionem verò exteriorem, partim immediatè à Deo, partim immediatè à Rege. Hanc distinctionem fusè persequeris & inculcas. Sed frustra. Nihil enim profutura est Regi, quod sic ostendo: Quando Rex Angliæ dicit, Episcopos habere suam iurisdictionem immediatè à Deo, addit, se id dicere contra Bellarminum. Igitur, quid Bellarminus sentiat, videndum est. Is autem lib. 4. de Pontifice cap. 24. & 25. distertè docet, iurisdictionem interiorem immediatè conferri à Deo; exteriorem immediatè à Pontifice & mediatè à Deo. Priorem partem concedit Rex Angliæ, posteriorem negat. Vult, tam exteriorem, quam interiorem, immediatè esse à Deo. Sic enim loquitur contra Bellarminum: *Episcopos esse in Ecclesia, auctâ institutionem diuinam, semper sensi contra Bellarminum, qui negat, Episcopos à Deo immediatè suâ iurisdictionem accepisse.* Quæ posteriora verba debent intelligi de exteriori tantum iurisdictione; alioqui falsa essent. Nam Bellar. non negat, Episcopos accepisse interiorem iurisdictionem immediatè à Deo, sed apertè affirmat. Si ergo id quod Bellarminus negat, Rex Angliæ affirmat, necesse est ipsum affirmare, quod Episcopi suam iurisdictionem exteriorem immediatè habeant à Deo.

3. Iam ergo repeto argumentum, quod initio posui, hoc modo; Qui habet Primatum Ecclesiæ, potest dare & auferre iurisdictionem Episcopalem fori exterioris: Rex Angliæ non potest hanc dare & auferre, sed solus Deus, vt ipsemet fatemur contra Bellarminum: Ergo Rex Angliæ non habet Primatum Ecclesiæ. Quid iam prodest hic tua distinctio, Tooxere? aut quorsum ea necessaria est? Argumentum procedit de sola iurisdictione externa, de qua sola dissentiunt Rex & Bellarminus. Hanc totam Bellarminus vult immediatè esse à Pontifice; Rex immediatè à Deo.

4. Sed mirum non est, te hic laborare, vbi agitur de Ecclesiastica iurisdictione fori exterioris. Id vobis in Anglia commune est. Nemo in ea explicanda cum alio conuenit. Ac tria potissimùm sunt, in quibus dissidetis. Primum est, in quo consistat hæc iurisdictio exterior; an in sola potestate censuræ, seu excommunicationis, vt vult Sacellanus in Tortura Torti; an præterea in aliquo alio, vt tu contendis: Alterum, an Rex Angliæ habeat omnem iurisdictionem exteriorem, & quidem *absolutissimè & perfectissime*, vt tu asseris? an nullâ planè, vt Sacellano, Thomsonio & Burhillo placet? an aliquam eius portionem, vt alibi tibi visum est? Tertium, an Episcopi accipiant eam totam immediatè à Deo, Rex cum Sacellano affirmat? an aliquam eius partem immediatè à Deo, aliquam immediatè à Rege, quod tuum commentum est? De hac re plura dixi, tum in *Refutatione Torturæ Torti*; Tum in *Dissidio Anglicano de Primatu Regis.*

CAPVT VIII.

Quod sit ergo officium Regis circa Ecclesiam?

1. OStendi hactenus prolixè, Reges & Principes sæculares non habere Primatum, sed iurisdictionem exteriorem in Ecclesia, ac proinde sua authoritate non posse Ecclesiam regere; Synodos conuocare, lites & controuersias fidei dirimere, Ecclesiæ ministros creare vel deponere, contumaces excommunicare; sed hæc omnia ad Episcopos & Ecclesiæ Prælatos diuino ac humano iure pertinere. An igitur Regibus in regimine Ecclesiastico nihil reliquum est? An planè ab hac cura exclusi & immunes sunt? Dicam paucis, quod res est: & dabo Cæsari, quæ Cæsaris sunt, Deo, quæ Dei.

2. Ac primùm illud statuendum est contra Politicos, Reges & Principes Christianos non ita debere sua regna ac prouincias administrare, vt omnem religionis & Ecclesiæ curam abiiciant, tanquam nihil ad se pertinentem, & vsurpent illud Donatistarum: *Quid Imperatori cum Ecclesia*, quod tantopere reprehendit Augustinus lib. 2. contra literas Petiliani c. 92. Hoc enim & sacris literis, & bonorum Reg. exemplis, & rationi ipsi contrarium est. Laudantur in sacris literis Dauid, Ezechias, Iosaphat, Asa, & Iosias, quod cultum ac religionem Dei, vel promouerint, vel restauraverint. Eorum exemplum in nouo Testamento imitati sunt Constantinus Magnus, Theodosius, Arcadius, Honorius, Carolus Magnus, Ludouicus, & alij. Contra verò non solùm reprehensi, sed etiam puniti sunt, qui religionem & fidem contempserunt, vt Ieroboam, Achab, Achaz, Amon. Et ratio est, quia Reges, qui in sublimi potestate positi sunt, sicut ipsi ab inferioribus iure honorantur; sic Deum ipsum, à quo potestatem consecuti sunt, & cui iure naturæ subiiciuntur, meritò honorare debent, & ipsius gloriam ac maiestatem vbique propagare. Vnde Agapitus ad Iustinianum Imperatorem: *Honore quolibet sublimiorem cum habeat dignitatem, ô Imperator, honora super omnes, qui hæc te dignatus est, Deum: quoniam iuxta similitudinem cælestis regni, tradidit tibi sceptrum terrena potestatis, vt homines edoceres iusti custodiam, & eorum, qui quasi canes aduersus ipsam rabiunt, infestareris latratum, tum ipsius obtemperandæ legibus, tum subditos tibi regendo proiure.*

3. Secundò statuendum est, eosdem Reges & Principes Christianos, nullo modo in suis regnis ac prouinciis debere admittere libertatem fidei ac religionis, si impedire eam possint. Hæc enim libertas planè illicita, & Christianæ doctrinæ contraria est. Nam vt alibi dixi, multa in Euangelio sunt, ex quibus constat, Christum vnam fidem mandasse: variam ac multiplicem prohibuisse. Ac primò, voluit vnam tantum esse Ecclesiam, vnum ouile, vnum pastorem, vnum baptisma. Hæc autem sine vnitate fidei consistere non possunt. Secundò, voluit discipulos suos attendere à falsis Prophetis: at in multiplici religione necesse est, alios esse veros, alios falsos Prophetas. Ergo, si hi excludendi sunt; fides vna retinenda est, varia explodenda. Tertiò, voluit Ecclesiam suam perpetuam, cui omnes inferorum potestates resistere non possint. At perpetua esse non potest, si vna omnium fides non sit: quod ipse testatur Lucæ 11. 17. *Omne regnum in seipsum diuisum, desolabitur.* Apostoli diuersis verbis idem confirmant. Rom. 16. 17. *Rogo autem vos fratres, vt obseruetis eos, qui dissensiones & offendicula, præter doctrinam, quam vos didicistis faciunt, & declinate ab illis.* Galat. 1. 8. *Licet nos aut Angelus de cælo Euangelizet vobis, præterquam quod Euangelizauimus vobis, anathema sit.* 1. Corint. 1. 10. *Obsecro vos, fratres, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* 1. Corint. 14. 33. *Non enim est dissensionis Deus, sed pacis.* Ephes. 4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.* Hebr. 13. 9. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* Vides, quàm seriò, quàm sollicitè & grauiter hortetur Apostolus, vt vnitatem fidei retineamus. Quod non faceret, si libertas indulgeri posset. Plura de hac sententia dicta sunt in Disputat. *De fide hæreticis seruandâ*, capite 10. Nunc illud solùm addo ex Augusti-

no epist. 66. *Quæ est peior mors animæ, quàm libertas erroris?*

4. Quid ergo facient reges circa Ecclesiam ac religionem, si neque curam illius omninò reiicere, nec etiam libertatem indulgere possunt? Dicam verbo. Debent illam tueri ac defendere: non vt *Domini*, sed vt *ministri*: neque vt *Iudices*, sed vt *executores*. Hoc olim fecerunt Christiani Principes: Hoc verbo testati sunt Carolus Magnus, vt alios omittam; apud Sigonium lib. 4. de regno Italiæ, sic ait: *Si Ecclesiarum Dei seruis magnificentiã nostram impertimus, eorumq; studiis libenter obsequimur, id nobis ad Augustalis excellentiæ culmen proficere credimus.* Si, inquit, obsequitur Ecclesiarum Dei seruis. Obsequium offert, non arrogat sibi Primatum. Vult esse *minister* in defensione Ecclesiæ, non *Dominus*.

5. Idem Carolus, cum à Leone Papa coronam Imperij accepit: hac formula iurisiurãdi vsus est: *In nomine Christi spondeo atque pollicer ego N. Imperator coram Deo & B. Petro Apostolo, me protectorem ac defensorem fore huius sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in omnibus, quatenus diuino fultus fuero adiutorio, prout sciero posteroque.* Refert Sigonius loco citato.

6. Et iam pridem vsu receptum est in Frãcia, Hispania, Anglia, Polonia, Hungaria, vt simili iuramento obstringant se Reges, & nominatim promittant, defensuros se Ecclesiam ac religionem, eiusque Prælatis debitam reuerentiam & subiectionem præstituros. Neque hoc quicquam derogat ipsorum maiestati, imò perhonorificum est. Rectè Ambrosius epist. 32. ad Valentinianum Iuniorem: *Quid est*, inquit, *honorificentius, quam vt Imperator dicatur filius Ecclesiæ? Imperator enim bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.* Et Theodoricus Italiæ Rex ad Ioannem Pontificem: *Sunt quidem Iudex Palatinus, sed vestrorum desinam esse discipulus. Nam tunc ista rectè gerimus, si à vestris regulis minimè discedamus.*

7. Non ibo longiùs in hoc genere. Satis opinor, iam constat, quam curam circa Religionis & Ecclesiæ defensionem habere debeant Reges & Principes sæculares. Hoc addo, non deesse exempla huius rei, etiam hoc tempore, præsertim in Francia, Hispania, Polonia, Belgio, Germania, Italia.

COMMENTARIVS.

1. TRia dixi in hoc cap. Primò, Reges non debere omnem curam Ecclesiæ abiicere. Secundò, nec permittere libertatem religionis. Tertiò, debere tueri ac defendere Ecclesiam, non vt Dominos, sed vt ministros; non vt Iudices, sed vt executores. Quod dupliciter probaui. 1. Exemplo Caroli Magni. 2. Ex formula iuramenti, quo Reges se obstringunt Ecclesiæ.

2. Duo priora puncta concedis, Tooxere. Circa tertium tergiuersaris. Ac primò, ad exemplum Caroli Magni, qui non arrogauit sibi Primatum, sed obsequium Episcopis promisit, respondes his verbis: *Habebat Primatum re, sed obsequium nomine ac simulatione officij præ se ferebat*: Quid hoc est, mi homo? An putas Imperatorem illum fuisse Puritanum, qui promitteret quidem Episcopis suis obsequia, sed verbo tantùm & simulatione, non autem reipsa? Vbique in Imperatores iniquus es.

3. Secundò, ad formulam iuramenti, qua tum Carolus, tum alij Reges vsi sunt, respondes hoc modo: *Iuramenti formula non est pro Ecclesia Catholica, sed Romana Catholica.* Vix scio, quid velis. Si hoc vis, Carolum Magnum & alios Reges iurasse, se defẽsuros, non totam A Ecclesiam Catholicam, sed illam tantùm partem Ecclesiæ Catholicæ, quæ Romæ est; partim erras, partim pro nobis facis. In eo erras, quod putes, iuramentum ipsorum ad vnicam tantum Ecclesiæ partem pertinuisse. Iurarunt olim, & nunc iurant, quotquot in Hispania, Francia, Polonia, Hungaria, sceptra regalia suscipiunt, se veram religionem & Ecclesiam, non Romæ tantùm, sed etiam in suis regnis, perpetuò defensuros. In eo pro nobis facis, quod agnoscas Ecclesiam Romanam, tempore Caroli Magni ac deinceps, Catholicam fuisse, quæ aliàs soliti estis negare.

4. Tertiò, valdè laudas Henricum VIII. Angliæ Regem, tum, quòd acceperit titulum *Defensoris Ecclesiæ*, B tum maximè, quod cum *illius tituli rationem in Euangelica lucis crepusculo perspexisset, instinctu quodam diuinitatis exarserit ad religionem promouendam, & superstitiones euertendas, magna orbis terrarum admiratione.* Quicquid sit de illo Rege, cui bene esse cupio, satis constat, non aliunde, quàm à Romano Pontifice (cui vestram infensi estis sine causa) accepisse titulum *Defensoris Ecclesiæ*, nec alterius Ecclesiæ, quàm Pontifice, quam Catholicam appellamus: nec ob aliam causam, quàm quod contra Patriarcham vestrum Lutherum, Pontificiam Ecclesiam defendisset. Si postea defecit ab illius Ecclesiæ vnitate, non instinctu diuinitatis, sed carnis ac luxuriæ, factum esse manifestum est. Nec orbis Christianus est, eum promouisse religionem, sed illius Ecclesiæ, cuius antea fuerat Defensor deseruisse veritatem: & illius Reginæ, quam legitimo matrimonio sibi sociauerat, repudiasse torum & cohabitationem. Nec id in lucis Euangelicæ, sed in hæresis Lutheranæ crepusculo accidisse, certum est.

5. Quartò, laudas Edoüardum sextum, Henrici filium his verbis, *Idipsum in Edouardo sexto, postea Rege, altera huius ætatis Gratiano, meminisse posterum omnes, qui vt olim Gratianus Gentilium superstitionum hostis acerrimus, titulum & stolam Pontificiam aspernabatur, sic neque minimam falsi cultus umbram, cæremoniámve fucatam, etiamnum puer patiebatur, primatu nihilominus Christiano sibi retento, quo salubrius Ecclesiæ consuleret, ac in longinquum temporis prouideret.* Vt cætera omittam, quæ adulteriora sunt, quid obsecro intelligis per Primatum Christianum, quem Rex ille retinuit? Sine dubio, eundem Primatum, quem à parente acceperat. Ac si Primatus ille Christianus fuit, cur illum hoc tempore non defertis vestro Regi? cur tanquam ludibrium vestræ Ecclesiæ pridem explosistis? Nam Edouardus quidem, vt patet ex ipsius rescripto ad Thomam Crammerum Archiepiscopum Cantuariensem, ratione sui Primatus, quem tu Christianum vocas, appellabat se *supremum in terris Ecclesiæ Anglicanæ caput*: quem sanè titulum vos nullo modo permittitis vestro Regi.

6. Quintò, laudas Elisabetham Reginam, quæ E Henrici filia, Edouardi soror fuit. De ea sic scribis: *Vtriusque horum vestigia insecuta est, patris & fratris, Elizabetha, nostra, sed felicissima memoria, ac omni immortalitate dignissima Regina.* Vtinam taceres de fœmina, quam nec sponsam, nec virginem appellare ausi estis. Mirabuntur posteri, fuisse aliquando tempus, cùm Angli, non modo in temporalibus, sed etiam in spiritualibus, vnius fœminæ arbitrio se submiserint, & illam tanquam supremam Ecclesiam Anglicanæ Dominam ac caput venerati sint. Sed mittamus hæc. Nam parum ad rem faciunt.

A

EPILOGVS.

Quæ hactenus à me scripta sunt, vt in bonam partem accipias, Tookere, omnino abs te peto. Quanquam merito queri non potes. Primò, quia maiori modestia in te vsum sum, quàm tu in me. Secundò, aquiorem causam defendo, quàm tu. Tertiò, ego Dei gloriam, & Ecclesiæ vtilitatem specto: tu vnius Regis gratiam & fauorem aucuparis.

B

OPVSCVLVM VII.

DE PONTIFICE VETERIS TESTAMENTI.

C

RES hominum status ab orbe condito ad nos vsque distinguendi sunt. 1. Status naturæ, ab Adamo vsque ad Moſen. 2. Status legis Mosaicæ, seu veteris Testamenti, à Moſe vsque ad Christum. 3. Status gratiæ seu Euangelij, à Christo vsque ad finem mundi. In statu naturæ omnes primogeniti erant Sacerdotes, & diuino cultui peculiariter mancipati. In statu legis Mosaicæ, voluit quidem Deus omnes primogenitos sibi sanctificari (Exod. 13. 2.) sed tamen in illorum locum, ex XII. tribubus Israël, elegit sibi tribum Leui, & eam diuino seruitio præ cæteris destinauit, iuxta illud Num. 3. 12. *Ego tuli Leuitas à filiis Israel, pro omni primogenito in filiis Israel, erunt que Leuitæ mei.* Et cap. 8. 6. *Tolle Leuitas de medio filiorum Israel, & purificabis eos.* Et infra: *Statues Leuitas in conspectu Aaron & filiorum eius, & consecrabis oblatos Domino, ac separabis de medio filiorum Israel, vt sint mei: Et postea ingredientur tabernaculum fœderis, vt seruiant mihi.* Et iterum. *Tuli Leuitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel, vt seruiant mihi in Tabernaculo, & orent pro eis, ne sit in populo plaga.*

D

2. Porrò in tribu Leui, tria hominum genera distinguí solent. 1. Leuitæ propriè dicti. 2. Sacerdotes. 3. Summus Sacerdos seu Pontifex. Tametsi enim omnes, qui erant ex tribu Leui, generatim vocati fuerint Leuitæ, seu filij Leui: tamen ex vsu Scripturæ, Leuitæ propriè dicti distinguebantur à Sacerdotibus & Pontifice. Nam illi soli vocabantur Sacerdotes, qui offerebant victimas & sacrificia. Illi verò Leuitæ, qui Sacerdotibus ministrabant. Inter Sacerdotes, qui erat summus, vocabatur Pontifex. De eo potissimum hic agimus. Et quidem hoc ordine.

E

I. *De familia Pontificis.*
II. *De Successione.*
III. *De Consecratione.*
IV. *De Officio.*
V. *De Vestibus & ornatu.*
VI. *De Reditibus.*
VII. *De auctoritate apud populum.*
VIII. *De comparatione illius cum Rege.*
IX. *Quæ vtilitas hinc colligi possit.*

CAPVT I.

De familia Pontificis.

IN Tribu Leui erant multæ familiæ, quæ omnes seruitio diuino destinabantur. Pontificatus, seu summum Sacerdotium secundum legem ordinariam, erat in sola familia Aaronis. Habuit autem Aaron quatuor filios, Nadab, Abiu, Eleazar, & Ithamar. Num. 3. 2. Hi omnes simul à Moſe consecrati sunt? Aaron quidem in summum Sacerdotem seu Pontificem, filij eius, in simplices seu minores sacerdotes. Exod. 29. per totum. Duo primi, Nadab, & Abiu, occisi sunt à Deo, quod ignem alienum obtulissent, Leuit. 10. 1. & sine liberis decesserunt. 1. Paral. 24. 2. Reliqui duo, Eleazar & Ithamar, manserunt in officio sacerdotali, cum hoc tamen discrimine, vt Eleazar succederet patri in Pontificatu, non autem Ithamar: Et rursum Eleazaro succederet filius eius primogenitus; & huic etiam primogenitus, & sic deinceps. Alij omnes, essent simplices Sacerdotes.

CAPVT II.

De successione Pontificum.

1. AAron fuit primus Pontifex à Deo constitutus, & à Moſe consecratus, cum iure successionis Eccl. 45. 8. Quod addo, propter Moſen, qui fuit etiam Pontifex, & quidem ante Aaronem; Sed extraordinariùs, & sine iure successionis. Nam filij Moſis non erant Pontifices; imò ne Sacerdotes quidem, sed tantum Leuitæ, qui seruiebant Sacerdotibus, 1. Paral. 23. 14.

2. Aaroni successit Eleazar, filius eius, cum pari potestate; & huic similiter Phinees, cui propter zelum diuini honoris, promisit Deus sempiternum Pontificatũ, iuxta illud Num. 25. 13. *Erit tam ipsi, quàm semini eius, pactum Sacerdotij sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo, & expiauit scelus filiorum Israel.* Et 1. Mach. 2. 54. *Phinees pater noster, Zelando Zelum Dei, accepit testamentum Sacerdotij æternum.* Idem repetitur Eccl. 45. 28.

3. Hic duæ occurrunt difficultates. Vna; Cur Deus promiserit Phineæ & semini eius Pontificatum sempiternum, cum ei deberetur iure successionis? Nam Phinees erat primogenitus Eleazari: primogenitus autem ex Dei ordinatione, succedebant patri in Pontificatu. Altera, quomodo hæc promissio fuerit impleta, cùm constet, Heli & multos alios fuisse Pontifices, qui tamen non erant ex semine Phineæ, sed ex familia Ithamar.

4. Ad priorem sic respondeo. Ius successionis in eo consistebat, vt patri succederet filius primogenitus, si viueret. Si autem patre adhuc superstite, moreretur primogenitus, tunc secundogenitus in eius locum subrogaretur. Itaque primogenitus nunquam erat certus, se successurum Patri in Pontificatu, nisi mortuo patre. Nam illo viuo, non erat certus, se victurum post patrem; Deus ergo viuente adhuc Eleazaro, promisit fore, vt Phinees, qui erat primogenitus Eleazari, superstes esset parenti suo, & ei in Pontificatu succederet cum suis posteris, quod etiam factum est.

Digitized by

no epist. 66. *Quæ est peior mors animæ, quàm libertas erroris?*

4. Quid ergo facient reges circa Ecclesiam ac religionem, si neque curam illius omninò reiicere, nec etiam libertatem indulgere possint? Dicam verbo. Debent illam tueri ac defendere: non vt *Domini*, sed vt *ministri*: neque vt *Iudices*, sed vt *executores*. Hoc olim fecerunt Christiani Principes: Hoc verbo testati sunt Carolus Magnus, vt alios omittam; apud Sigonium lib. 4. de regno Italiæ, sic ait: Si *Ecclesiarum Dei seruis magnificentiã nostram impertimus, eorumq; studiis libenter obsequimur, id nobis ad Augustalis excellentia culmen proficere credimus.* Si, inquit, obsequitur Ecclesiarum Dei seruis. Obsequium offert, non arrogat sibi Primatum. Vult esse *minister* in defensione Ecclesiæ, non *Dominus*.

5. Idem Carolus, cum à Leone Papa coronam Imperij accepit: hac formula iurisiurãdi vsus est: *In nomine Christi spõdeo atque pollicor ego N. Imperator coram Deo & B. Petro Apostolo, me protectorem ac defensorem fore huius sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in omnibus, quatenus diuino fultus fuero adiutorio, prout sciero potero que.* Refert Sigonius loco citato.

6. Et iam pridem vsu receptum est in Frãcia, Hispania, Angliæ, Polonia, Hungaria, vt simili iuramento obstringant se Reges, & nominatim promittant, defensuros se Ecclesiam ac religionem, eiusque Prælatis debitam reuerentiam & subiectionem præstituros. Neque hoc quicquam derogat ipsorum maiestati, imò perhonorificum est. Rectè Ambrosius epist. 32. ad Valentinianum Iuniorem: *Quid est*, inquit, *honorificentius, quam vt Imperator dicatur filius Ecclesiæ; Imperator enim bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.* Et Theodoricus Italiæ Rex ad Ioannem Pontificem: *Sunt quidem Index Palatinus, sed vestrorum desinam esse discipulus. Nam tunc ista rectè gerimus, si à vestris regulis minimè discedamus.*

7. Non ibo longiùs in hoc genere. Satis opinor, iam constat, quam curam circa Religionis & Ecclesiæ defensionem habere deboant Reges & Principes sæculares. Hoc addo, non deesse exempla huius rei, etiam hoc tempore, præsertim in Francia, Hispania, Polonia, Belgio, Germania, Italia.

COMMENTARIVS.

1. TRia dixi in hoc cap. Primò, Reges non debere omnem curam Ecclesiæ abiicere. Secundò, nec permittere libertatem religionis. Tertiò, debere tueri ac defendere Ecclesiam, non vt Dominos, sed vt ministros; non vt Iudices, sed vt executores. Quod dupliciter probaui. 1. Exemplo Caroli Magni. 2. Ex formula iuramenti, quo Reges se obstringunt Ecclesiæ.

2. Duo priora puncta concedis, Tooxere. Circa tertium tergiuersaris. Ac primò, ad exemplum Caroli Magni, qui non arrogauit sibi Primatum, sed obsequium Episcopis promisit, respondes his verbis: *Habebat Primatum re, sed obsequium nomine ac simulatione officij pra se ferebat*: Quid hoc est, mi homo? An putas Imperatorem illum fuisse Puritanum, qui promitteret quidem Episcopis sua obsequia, sed verbo tantùm & simulatione, non autem re ipsa? Vbique in Imperatores iniquus es.

3. Secundò, ad formulam iuramenti, qua tum Carolus, tum alij Reges vsi sunt, respondes hoc modo: *Iuramenti formula non est pro Ecclesia Catholica, sed Romana Catholica.* Vix scio, quid velis. Si hoc vis, Carolum Magnum & alios Reges iurasse, se defẽsuros, non totam Ecclesiam Catholicam, sed illam tantùm partem Ecclesiæ Catholicæ, quæ Romæ est; partim erras, partim pro nobis facis. In eo erras, quod putes, iuramentum ipsorum ad vnicam tantum Ecclesiæ partem pertinuisse. Iurarunt olim, & nunc iurant, quotquot in Hispania, Francia, Polonia, Hungaria, sceptra regalia suscipiunt, se veram religionem & Ecclesiam non Romæ tantùm, sed etiam in suis regnis, perpetuò defensuros. In eo pro nobis facis, quod agnoscas Ecclesiam Romanam, tempore Caroli Magni ac deinceps, Catholicam fuisse, quæ aliàs soliti estis negare.

4. Tertiò, valdè laudas Henricum VIII. Angliæ Regem, tum, quòd acceperit titulum *Defensoris Ecclesiæ*, tum maximè, quod cum *illius tituli rationem in Euangelica lucis crepusculo perspexisset, instinctu quodam diuinitatis exarserit ad religionem promouendam, & superstitiones euertendas, magna orbis terrarum admiratione.* Quicquid sit de illo Rege, cui bene esse cupio, satis constat, non aliunde, quàm à Romano Pontifice (cui vestam infensi estis sine causa) accepisse titulum *Defensoris Ecclesiæ*, nec alterius Ecclesiæ, quàm Pontifice, quam Catholicam appellamus: nec ob aliam causam, quàm quod contra Patriarcham vestrum Lutherum, Pontificiam Ecclesiam defendisset. Si postea defecit ab illius Ecclesiæ vnitate, non instinctu diuinitatis, sed carnis ac luxuriæ, factum esse manifestum est. Nec orbis Christianus est, eum promouisse religionem, sed illius Ecclesiæ, cuius antea fuerat Defensor deseruisse veritatem: & illius Reginæ, quam legitimo matrimonio sibi sociauerat, repudiasse torum & cohabitationem. Nec id in lucis Euangelicæ, sed in hæresis Lutheranæ crepusculo accidisse, certum est.

5. Quartò, laudas Edoüardum sextum, Henrici filium his verbis, *Idipsum in Edoardo sexto, postea Rege, altera huius ætatis Gratiano, meminisse posterum omnes, qui vt olim Gratianus Gentilium superstitionum hostis acerrimus, titulum & stolam Pontificiam aspernabatur, sic neque minimam falsi cultus umbram, ceremoniamve fucatam, etiamnum puer patiebatur, primatu nihilominus Christiano sibi retento, quo salubrius Ecclesia consuleret, ac in longitudinem temporis prouideret.* Vt cætera omittam, quæ adulteriora sunt, quid obsecro intelligis per Primatum Christianum, quem Rex ille retinuit? Sine dubio, eundem Primatum, quem à parente acceperat. Ac si Primatus ille Christianus fuit, cur illum hoc tempore non defertis vestro Regi? cur tanquam ludibrium vestræ Ecclesiæ pridem explosistis? Nam Edoardus quidem, vt patet ex ipsius rescripto ad Thomam Crammerum Archiepiscopum Cantuariensem, ratione sui Primatus, quem tu Christianum vocas, appellabat se *supremum in terris Ecclesiæ Anglicanæ caput*: quem sanè titulum vos nullo modo permittitis vestro Regi.

6. Quintò, laudas Elisabetham Reginam, quæ Henrici filia, Edoardi soror fuit. De ea sic scribis: *Vtriusque horum vestigia insecuta est, patris & fratris, Elizabetha, nostra, sed fœliciſsimæ memoriæ, ac omni immortalitate dignissima Regina.* Vtinam taceres de fœmina, quam nec sponsam, nec virginem appellare ausi estis. Mirabuntur posteri, fuisse aliquando tempus, cùm Angli, non modo in temporalibus, sed etiam in spiritualibus, vnius fœminæ arbitrio se submiserint, & illam tanquam supremam Ecclesiam Anglicanæ Dominam ac caput venerati sint. Sed mittamus hæc. Nam parum ad rem faciunt.

A

EPILOGVS.

Quæ hactenus à me scripta sunt, vt in bonam partem accipias, Tookere, omnino abs te peto. Quanquam merito queri non potes. Primò, quia maiori modestia in te vsum sum, quàm tu in me. Secundò, aquiorem causam defendo, quàm tu. Tertiò, ego Dei gloriam, & Ecclesiæ vtilitatem specto: tu vnius Regis gratiam & fauorem aucuparis.

B

OPVSCVLVM VII.

DE PONTIFICE VETERIS TESTAMENTI.

C

RES hominum status ab orbe condito ad nos vsque distinguendi sunt. 1. Status naturæ, ab Adamo vsque ad Moſen. 2. Status legis Mosaicæ, seu veteris Testamenti, à Moſe vsque ad Christum. 3. Status gratiæ seu Euangelij, à Christo vsque ad finem mundi. In statu naturæ omnes primogeniti erant Sacerdotes, & diuino cultui peculiariter mancipati. In statu legis Mosaicæ, voluit quidem Deus omnes primogenitos sibi sanctificari (Exod. 13. 2.) sed tamen in illorum locum, ex xii. tribubus Israël, elegit sibi tribum Leui, & eam diuino seruitio præ cæteris destinauit, iuxta illud Num. 3. 12. *Ego tuli Leuitas à filiis Israel, pro omni primogenito in filiis Israel, erunt que Leuitæ mei.* Et cap. 8. 6. *Tolle Leuitas de medio filiorũ Israel, & purificabis eos.* Et infra: *Statues Leuitas in conspectu Aaron & filiorum eius, & consecrabis oblatos Domino, ac separabis de medio filiorum Israel, vt sint mei: Et postea ingredientur tabernaculum fœderis, vt seruiant mihi.* Et iterum, *Tuli Leuitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel, vt seruiant mihi in Tabernaculo, & erunt pro eis, ne sit in populo plaga.*

D

2. Porrò in tribu Leui, tria hominum genera distingui solent. 1. Leuitæ propriè dicti. 2. Sacerdotes. 3. Summus Sacerdos seu Pontifex. Tametsi enim omnes, qui erant ex tribu Leui, generatim vocati fuerint Leuitæ, seu filij Leui: tamen ex vsu Scripturæ, Leuitæ propriè dicti distinguebantur à Sacerdotibus & Pontifice. Nam illi soli vocabantur Sacerdotes, qui offerebant victimas & sacrificia. Illi verò Leuitæ, qui Sacerdotibus ministrabant. Inter Sacerdotes, qui erat summus, vocabatur Pontifex. De eo potissimum hic agimus. Et quidem hoc ordine.

E

I. *De familia Pontificis.*
II. *De Successione.*
III. *De Consecratione.*
IV. *De Officio.*
V. *De Vestibus & ornatu.*
VI. *De Reditibus.*
VII. *De auctoritate apud populum.*
VIII. *De comparatione illius cum Rege.*
IX. *Quæ vtilitas hinc colligi possit.*

CAPVT I.

De familia Pontificis.

IN Tribu Leui erant multæ familiæ, quæ omnes seruitio diuino destinabantur. Pontificatus, seu summum Sacerdotium secundum legem ordinariam, erat in sola familia Aaronis. Habuit autem Aaron quatuor filios, Nadab, Abiu, Eleazar, & Ithamar. Num. 3. 2. Hi omnes simul à Moſe consecrantur? Aaron quidem in summum Sacerdotem seu Pontificem, filij eius, in simplices seu minores sacerdotes. Exod. 29. per totum. Duo primi, Nadab, & Abiu, occisi sunt à Deo, quod ignem alienum obtulissent, Leuit. 10. 1. & sine liberis decesserunt. 1. Paral. 24 2. Reliqui duo, Eleazar & Ithamar, manserunt in officio sacerdotali, cum hoc tamen discrimine, vt Eleazar succederet patri in Pontificatu, non autem Ithamar: Et rursum Eleazaro succederet filius eius primogenitus; & huic etiam primogenitus, & sic deinceps. Alij omnes, essent simplices Sacerdotes.

CAPVT II.

De successione Pontificum.

1. AAron fuit primus Pontifex à Deo constitutus, & à Moſe consecratus, cum iure successionis Eccl. 45. 8. Quod addo, propter Moſen, qui fuit etiam Pontifex, & quidem ante Aaronem; Sed extraordinarius, & sine iure successionis. Nam filij Moſis non erant Pontifices; imò ne Sacerdotes quidem, sed tantum Leuitæ, qui seruiebant Sacerdotibus, 1. Paral. 23. 14.

2. Aaroni successit Eleazar, filius eius, cum pari potestate; & huic similiter Phinees, cui propter zelum diuini honoris, promisit Deus sempiternum Pontificatũ, iuxta illud Num. 25. 13. *Erit tam ipsi, quàm semini eius, pactum Sacerdotij sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo, & expiauit scelus filiorum Israel.* Et 1. Mach. 2. 54. *Phinees pater noster, Zelando Zelum Dei, accepit testamentum Sacerdotij æternum.* Idem repetitur Eccl. 45. 28.

3. Hic duæ occurrunt difficultates. Vna; Cur Deus promiserit Phineæ & semini eius Pontificatum sempiternum, cum ei deberetur iure successionis? Nam Phinees erat primogenitus Eleazari: primogenitus autem ex Dei ordinatione, succedebant patri in Pontificatu. Altera, quomodo hæc promissio fuerit impleta, cùm constet, Heli & multos alios fuisse Pontifices, qui tamen non erant ex semine Phineæ, sed ex familia Ithamar.

4. Ad priorem sic respondeo. Ius successionis in eo consistebat, vt patri succederet filius primogenitus, si viueret. Si autem patre adhuc superstite, moreretur primogenitus, tunc secundogenitus in eius locum subrogaretur. Itaque primogenitus nunquam erat certus, se successurum Patri in Pontificatu, nisi mortuo patre. Nam illo viuo, non erat certus, se victurum post patrem; Deus ergo viuente adhuc Eleazaro, promisit fore, vt Phinees, qui erat primogenitus Eleazari, superstes esset parenti suo, & ei in Pontificatu succederet cum suis posteris, quod etiam factum est.

Digitized by

5. Ad posteriorem duplex est responsio. Vna; promissionem illam fuisse verè impletam: quia ius Pontificatus semper mansit apud posteros Eleazari & Phinees, tametsi vsus illius iuris aliquandiu fuerit in familia Ithamar. Itaque postero Eleazari & Phinees, semper fuisse Pontifices de iure; posteros verò Ithamar, fuisse aliquando Pontifices de facto. Altera, promissionem illam non fuisse absolutam, sed conditionatam; ac proinde, quandiu seruata est conditio, validam fuisse promissionem: quando autem desiit seruari, reuocatam esse. Fuisse autem hanc conditionem, vt ius Pontificatus maneret apud posteros Eleazari & Phinees, quandiu bene ac legitimè eo fungerentur: si secus facerent, priuarentur illo iure. Feciſſe autem secus; itaque priuatos esse.

6. Ego, salua meliori iudicio, puto, vtramque responsionem temperandam esse hoc modo. Duo spectari possunt in Pontificatu. 1. Ius seu potestas ordinaria. 2. Vsus seu exercitium. Ius absolutè promissum est Phinees & posteris eius. Vsus seu exercitium, sub conditione, si non offenderent. Itaque posteris Phinees semper fuerunt Pontifices de iure, posteri verò Ithamar, fuerunt aliquando de facto.

7. Post Phinees, in eadem linea successerunt hi tres, Abisue, Bocci, Ozi. Deinde, translatus est Pontificatus ad posteros Ithamar; ac primum ad Heli, vt tradit Iosephus lib. 5. antiquit. in fin. & alij. Hic tria disputari solent. *Primo*, quare haec translatio facta sit? *Respondeo*: In poenam peccati & negligentiae cultus diuini. *Secundo*, quamdiu manserit Pontificatus in familia Heli? *Respondeo*: Vsque ad tempora Salomonis, qui eiecit Abiathar, & assumpsit Sadoc, (vt paulò post dicam.) *Tertiò*, quis successerit Heli in Pontificatu? *Respondeo*: Heli habet duos filios Sacerdotes, Ophni, & Phinees. 1. Reg. 1. 3. Vterque mortuus est ante patrem. 1. Reg. 4. 11. Itaque neuter potuit illi in Pontificatu succedere. Porrò, Ophni nullum legitur reliquisse filium. Phinees reliquit duos, Achitob & Ichabod posthumum 1. Reg. 4. 21. & 1. Reg. 14. 3. Achitob successit Heli, suo suo in Pontificatu, & alij deinceps hoc ordine.

I. HELI *Pontifex & Iudex*, 1. Reg. 1.
II. ACHITOB, *nepos Heli*, 1. Reg. 14. 3.
III. ACHIAS, *filius Achitob, sub Saule, ibidem.*
IV. ABIMELECH, *filius Achitob, & frater Achiae*, 1. Reg. 14. 3. *qui Dauidi fugienti dedit panes propositionis, & gladium Goliad. 1. Reg. 21. & ob eam causam à Saule, cum aliis Sacerdotibus, occisus est*, 1. Reg. 22.
V. ABIATHAR, *filius Abimelech, qui euasit manum Saulis, & fugit ad Danidem. 1. Reg. 22. 20. Mansit autem in Pontificatu vsque ad tempora Salomonis*, 3. Reg. 2. 27.

8. Post Abiathar iterum rediit Pontificatus ad familiam Eleazari & Phinees. Nam Salomon, vt insinuaui, eiecit Abiathar propter conspirationem cum Adonia factam, & in locum eius subrogauit Sadoc, qui erat ex linea Eleazari. 3. Reg. 2. 27. Porrò à Sadoc vsque ad captiuitatem Babylonicam, fuit hic ordo Pontificum, quantum ex Scripturis colligi potest

I. SADOC, *vngitur in Pontificem sub Salomone*, 1. Paral 29. 22.
II. AGAIMAAS
III. AZARIAS, } *filij Sadoc.*
IV. AMARIAS *sub Iosaphat Rege*. 2. Paral 19. 11.
V. IOIADA, *sub Athalia & Ioas*, 4. Reg. 12. 7. & 2. Paral. 23. per tot. *Vxor eius fuit filia Regis Ioram.* 2. Paral. 22. 11. *Mortuus est, cum esset annorum centum & 30.* 2. Paral. 24. 15.
VI. ZACHARIAS, *filius Ioiadae, sub finem regni Ioas.* 2. Paral. 24. 20. *qui iussu Regis à populo lapidatus est, in atrio domus Domini*, ibid. v. 21.
VII. AZARIAS *qui reprehendit Oziam Regem, eo quod vellet adolere incensum super Altare thymiamatis*, 2. Paral. 26. 17.
VIII. VRIAS *sub Rege Achaz*, 4. Reg 26. 10.
IX. AZARIAS, *sub Ezechia*. 2. Paral. 31. 10.
X. SOBNA, *sub eodem contra quem prophetat Isaias cap. 22. v. 15. vsque ad finem capitis.*
XI. ELIACIM, *filius Helciae, sub Manasse, quem Isaias cap. citato, v. 20, praedixit, loco Sobnae, collocandum in Pontificatu.*
XII. HELCIAS, *sub Iosia*, 4. Reg. 22. & 23. & 2. Paral. 34.
XIII. SARAIAS, *qui cum Sedecia Rege ductus est in captiuitatem Babylonicam*, 4. Reg. 25. 18. Ierem. 52. 24.

9. Sub initium captiuitatis, cum Saraias Pontifex ductus esset in Babylonem, successit illi Phallur, filius Emmer, qui Ieremiam vinxit in carcerem, Ierem. 20. 1. An autem fuerit verus & legitimus Pontifex, meritò à quibusdam dubitatur. Porrò, post captiuitatem Babylonicam, Primus Pontifex fuit Iosue, filius Iosedec, ex familia Eleazari, cum hac successione.

I. IOSVE, *filius Iosedec, sub Cyro & Dario*; 1. Esdr. 3. 2. *coepit cum Zorobabel aedificare templum in Ierusalem*, 1. Esdr. 5. 2.
II. IOACIM *filius Iosue.*
III. ELIASIB *filius Ioacim.*
IV. IOADA, *filius Eliasib.* } 2. Esdr. 12. 10.
V. IOATHAN, *filius Ioada*
VI. IEDDOA *filius Ioathan*, ibidem, *qui ab aliis vocatur Iaddus. Hunc Alexander Magnus, Hierosolymam accedens, adorauit, teste Iosepho lib. 13. cap. vlt. Cuius frater Manasses aedificauit templum Samaritanum in Garizim, apud eundem Iosephum, lib. 11. cap. 7.*
VII. ONIAS 1. *Iaddi filius.*
VIII. SIMON, *filius Oniae, cognomento Iustus, Iosephus lib. 12. cap. 3.*
IX. ELEAZARVS, *frater Simonis, qui petente Ptolomaeo Philadelpho, misit in Aegyptum 72. interpretes, qui vetus Testamentum ex Hebraico sermone in Graecum transtulerunt, Ioseph. lib. 12. cap. 2.*
X. MANASSES, *Iaddi filius, Oniae frater, Ioseph, lib. 12. cap. 3.*
XI. ONIAS 2. *Simonis iusti filius, qui iam senior, tributum Ptolomaeo Euergetae negauit. Vnde multa mala fuissent consecuta, nisi Iosephus Tobiae & sororis Pontificis, filius, legationem suscepisset ad Ptolomaeum.*
XII. SIMON 2. *frater Oniae secundi, de quo Iosephus lib. 12. cap. 4. sub finem.*
XIII. ONIAS 3. *filius huius Simonis, ad quem Rex Spartiatarum Arius misit legationem cum literis*, 1. Mach. 12. 20. *De hoc Onia, viro sanctissimo multa habentur*, 2. Mach. 3. & 4.
XIV. IASON, *frater Oniae, quo viuente adhuc Onia, malis artibus ab Antiocho Rege, Pontificatum obtinuit per triennium*, 2. Mach. 4. 7.
XV. MENELAVS, *qui cum non esset de genere Sacerdotali (erat enim ex tribu Beniamin) Iasonem post 3. annos de Pontificatu deiecit; & sibi illum à Rege deferri curauit*, 2. Machab. 4. 24. *Sed eum promissas Regi pecunias non solueret, iterum depositus est, subrogato in eius locum Lysimac.* 2. Mach. 4. 41.
XVI. LYSIMACHVS, *Menelai frater, qui à populo interfectus est.* 2. Mach. 4. 41.

Digitized by Google

XVII. ALCIMVS, *ex familia Aaronis, qui meritò Pontificatum amisit, eo quod ritibus gentilium se contaminasset.* (2. *Mach.* 3. 14.)

XVIII. MATHATHIAS *Machabæorum Pater, quem alij affirmant, alij negant fuisse Pontificem. Vide nostrum Serarium in commentario lib.* 1. *Mach. c.* 2.

XIX. IVDAS MACHABÆVS, *Mathathiæ filius, de quo Iosephus lib.* 12 *cap.* 17.

XX. IONATHAS, *frater Iudæ*, 1. *Mach.* 12. 6.

XXI. SIMON *Iudæ & Ionathæ frater.* 1. *Mac.* 14. 20.

XXII. IOANNES HYRCANVS, *Simonis filius* 1. *Mach.* 16. 24.

10. Reliqui Pontifices, qui deinde secuti sunt vsque ad tempora Christi & Apostolorum, ex profana historia petendi sunt. Nam in Scripturis sacris nullam eorum mentio. Solùm ex Euangelio constat Annam & Caiphan fuisse Pontifices, de quibus nic nihil dicendum est. Illud porrò in hac tota serie ac successione Pontificum notari debet, generalem fuisse legem, sed ordinationem Dei, vt nullus Pontificatu, nisi per mortem, decederet; nec alius, priore adhuc viuente, subrogari posset. Quæ tamen lex, præsertim quando Reges & Principes sæculares immiscuerunt se rebus Ecclesiasticis, aliquoties seruata non est. Primo sub Salomone, qui eiecit Abiathar à summo sacerdotio, & subrogauit illi Sadoc. Secundò, sub Antiocho Rege, cuius authoritate primùm quidem Onias Pontificatu biennio compulsus est, cum Iason & Menelaus successiuè substituti, demùm illi ipsi, ac gradu iterum deiecti sunt. Tertiò, sub Herode, qui pro suo arbitrio posuit & remouit, quos voluit. Et quidem Antiochus & Herodes, in hac re, abusi sunt potestate regia, & meritò ab omnibus reprehenduntur. De Salomone, rectène, an secus fecerit, quæritur est; de qua infra latius.

CAPVT III.

De consecratione Pontificis.

1. TAmetsi Leuitæ, Sacerdotes, & Pontifex, iure successionis haberent sua officia, non tamen poterant ea actu exercere, nisi prius certo ac legitimo ritu consecrati essent. Ritus consecrandi Leuitas, habentur Num. 8. 6. his verbis: *Tolle Leuitas de medio filiorum Israel & purificabis eos iuxta hunc ritum. Aspergantur aqua lustrationis, & radant omnes pilos carnis suæ. Cúmque lauerint vestimenta sua, & mundati fuerint, tollent bouem de armentis, & libamentum eius, similam oleo conspersam: bouem autem alterum de armento tu accipies pro peccato. Et applicabis Leuitas coram tabernaculo fœderis, conuocata omni multitudine filiorum Israel. Cúmque Leuitæ fuerint coram Domino, ponet filij Israel manus suas super eos. Et offeret Aaron Leuitas, munus in conspectu Domini à filiis Israel vt seruiant ministerio eius. Leuitæ quoque ponent manus suas super capita boum, è quibus vnum facies pro peccato, & alterum in holocaustum Domini vt deprecetis pro eis. Statuesq; Leuitas in conspectu Aaron & filiorum eius, & consecrabis oblatos Domino, ac separabis de medio filiorum Israel vt sint mei. Et post ea ingredientur tabernaculum fœderis, vt seruiant mihi. Sicq; purificabis & consecrabis eos in oblationem Domini; quoniam dono donati sunt mihi à filiis Israel. Pro primogenitis accepi eos.* Et paulò post. *Leuitæ purificati sunt, & lauerunt vestimenta sua. Eleuauitque eos Aaron in conspectu Domini, & orauit pro eis, vt purificatis ingrederentur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filiis eius.*

2. In quo ritu tria generatim spectanda sunt, 1. Purificatio, Leuitarum. 2. Consecratio. 3. Applicatio ad vsum ministerij. Purificabantur Leuitæ, ante consecrationem quatuor modis. 1. Aspersione aquæ lustrationis. 2. Ratione pilorum totius corporis. 3. Lotione vestimentorum. 4. Oblatione sacrificij pro peccato.

3. Aqua lustrationis, seu expiationis, dicebatur: cui cineres vaccæ rufæ mixti erant. Huius aspersione mundabantur, quicunque contraxerant aliquam immunditiam legalem, siue ex contactu cadaueris, siue aliunde. (Num. 19. per totum.) Nec vlli immundo licebat accedere tabernaculum, nisi priùs hac aqua mundatus & expiatus esset. (ibidem.)

4. Ratio priorum totius corporis, & lotio vestimentorum, non solùm in purificatione Leuitarum, sed etiam in expiatione leprosorum adhiberi solita est. (Leuit. 14. 7.) Diuerso tamen modo. Nam leprosi ideò radebant pilos capitis, barbæ, superciliorum & totius corporis, & lauabant vestimenta, vt nihil apud se haberent, in quo lepra posset foueri aut occultari. Leuitæ verò, vt per illam externam mundationem monerentur, se interiùs ab omni lepra spirituali purgatos esse oportere. Nec Deum minus abhorrere ab iis ministris qui animo ac mente inquinati, quàm homines ab iis, qui lepra corporali infecti sunt.

5. Post peractam hanc purificationem Leuitarum, sequebatur eorum consecratio, quæ in eo consistebat, quod Aaron acciperet eos à filiis Israel, loco primogenitorum, & offerret illos Deo in ministerium tabernaculi, & pro illis oraret, vt bene fungerentur suo officio. Hoc significant illa verba superius citata; *Offeret Aaron Leuitas, munus in conspectu Domini à filiis Israel, vt seruiant in ministerio eius.* Et iterum: *Eleuauit eos Aaron in conspectu Domini, & orauit pro eis.*

6. Cùm hoc modo tam essent consecrati, applicabatur ad vsum ministerij, eo ipso, quod intromitterentur in tabernaculum fœderis Domini, iuxta illud; *Vt purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filiis eius.* Hæc de Leuitis.

7. Ritus consecrandi Pontificē & Sacerdotes, habetur Exod. 28. 1. his verbis; *Sed & hoc facies, vt & mihi in sacerdotio consecrentur. Tolle Vitulū de armento & arietes duos immaculatos, panésq; azymos &c.* Et paulò post: *Aarō & filios eius applicabis ad ostium tabernaculi testimonij. Cúmq; laueris patrē cum filiis suis aqua, indues Aarō vestimētis suis, & oleū unctionis fundes super caput eius, atq, hoc ritu cōsecrabitur. Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesq; balteo.* Et inf. *Tolles quoq, arietē alterū, super cuius caput Aaron & filij eius ponet manus. Quumcum immolaueris, sumes de sanguine eius, & pones super extremum auriculæ dextræ Aarō & filiorū eius, & super pollices manus eorū ac pedis dextri, fundésq; sanguinē super altare per circuitū. Cúmq; tuleris de sanguine, qui est super altare, & de oleo unctionis, asperges Aarō & vestes eius, filios & vestimēta eorum. Consecratisq; ipsis & vestibus, tolles adipem de ariete, & caudā, & arminā, quæ operit vitalia, & reticulum iecoris, & duos renes, atque adipē qui supereos, armūque dextrū, eo quod sit aries consecrationis, tortāque panis vnius crustulā cōsparsam oleo. Lagenū de canistro azymorum, quod positū est in conspectu Domini: ponesque omnia super manus Aaron & filiorum eius, & sanctificabis eos eleuans coram Domino, &c.* Hæc omnia prolixè repetuntur, Levit. 8. per totum.

8. Atque hic est ritus, quo Aaron in Pontificem, & filij eius in Sacerdotes à Mose consecrati sunt. In quo etiam tria spectari debent. 1. Purificatio Pontificis & Sacerdotum. 2. Cōsecratio. 3. Applicatio ad vsum ministerij. Purificatio fiebat duobus modis. Primò, lotione totius corporis. Secundò, oblatione sacrificij pro peccato. Consecratio perficiebatur hoc ordine. 1. post la-

Digitized by Google

tionem, Pontifex ornatu Pontificali, & Sacerdotes sa- A cerdotali induebantur. 2. Pontifex vngebatur oleo vnctionis in capite; non item Sacerdotes. 3. Tam Pontifex quàm Sacerdotes, in extremo auriculæ dextræ, & similiter in pollice manus ac pedis dextri, tingebantur sanguine arietis immolati. 4. Non tolùm Pontifex & Sacerdotes, sed etiam vestes eorum, sanguine arietis & oleo vnctionis aspergebantur. Denique multa ex canistro panum, & ex ariete immolato, dabantur illis in manus, vt ea leuarent coram Domino: quo signo, non tolùm da batur illis potestas sacrificandi, sed simul applicabantur ad vsum ministerij, quod potissimùm consistebatur in sacrificando.

9. Cæterum, vt maior esset solennitas huius actionis, triplex in ea sacrificium offerebatur. 1. Vitulus in B hostiam pro peccato. 2. Aries vnus in holocaustum. 3. Aries alter in hostiam pacificam. Igitur tota series actionis procedebat hoc modo & ordine. Primò, Aaron, & filij eius, qui erant consecrandi, publicè coram toto populo adducebantur ad tabernaculum, & ibi lauabantur aqua. 2. Aaron induebatur habitu Pontificali, & super caput eius fundebatur chrisma, seu oleum vnctionis. 3. Filij Aaronis induebantur habitu sacerdotali, non tamen fundebantur oleum vnctionis super capita illorum. 4. Adducebantur ad ostium tabernaculi, vitulus & duo arietes: & præterea afferebantur panes azymi in canistro, cum quibusdam aliis ad eundem vsum pertinentibus.

10. Deinde sequebatur primum sacrificium, id est, immolatio vituli pro peccato, hoc modo. Aaron & filij eius imponebant manus super caput vituli, qui mactabatur. 2. pars sanguinis eius ponebatur super cornua altaris pars altera fundebatur ad basim eius. 3. totius adeps, qui operit intestina, & reticulum iecoris, & duo renes cum suo adipe, incendebantur super altare. 4. Carnes, corium, & fimus comburebatur foris extra castra.

11. Mox succedebat secundum sacrificium, id est, immolatio vnius arietis in holocaustum, hoc ordine. 1. Impositis super caput eius manibus, mactabatur. 2. sanguis eius aspargebatur super altare per circuitum. 3. corpus secabatur in partes. 4. intestina lauabãtur. 5. pedes & intestina iam lota ponebantur super caput & alias partes. 6. hæc omnia incendebantur super altare.

12. Postea mactabatur alter aries in hostiam pacifi- D cam, hoc ritu. 1. Moses sumebat de sanguine eius, & oblinebat extremum auriculæ dextræ Aaronis & filiorum eius; itemque pollicem manus ac pedis dextri. 2. Spargebat sanguinem super altare per circuitum. 3. sumebat de sãguine, qui erat super altare, & de oleo vnctionis, & aspergebat Aaronem & filios eius, & vestes eorum. 4. sumebat adipem, caudam, pinguedinem, quæ operit intestina, reticulum iecoris, duos renes cum adipe eorum, armum dextrum, portionem panis, crustulam oleatam, & laganum, & tradebat Aaroni & filiis eius, vt leuarent coram Domino. 5. suscipiebat iterum omnia de manibus eorum & incendebat super E altare in holocaustum.

13. Circa hanc totam actionem & solennitatem eius, multa disputari possent. 1. de variis Iudæorum purificationibus. 2. de generibus sacrificiorum. 3. de sacris vestibus Pontificem & Sacerdotum. 4. de tabernaculo & structura eius. Sed hæc, vel non spectant ad institutum nostrum, vel de illis infra agendum est. Tria tamen hoc loco discutienda sunt. 1. quamdiu duraverit hæc tota actio & solennitas consecrationis. 2. quare tot ceremoniæ adhibitæ sint. 3. an omnes semper adhibitæ sint. Igitur est.

QVÆSTIO I.

Quamdiu duraverit hæc tota actio consecrationis Aaronicæ.

14. CEterum est, primam consecrationem, qua Aaron in Pontificem, & filij eius in Sacerdotes consecrati sunt, duasse septem diebus. Hoc enim expresè præceptum erat à Deo, iuxta illud Exod. 29. 3. *Omnia quæ præcepi tibi, facies super Aaron & filiis eius, Septem diebus consecrabis manus eorum, & vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandũ.* Et Leuit. 8. 33. *De ostio tabernaculi non exibitis septem diebus, vsq; ad diem, quo complebitur tempus consecrationis vestræ. Septiẽ enim diebus finitur consecratio. Die ac nocte manebitis in tabernaculo, obseruantes custodias Domini, ne moriamini. Sic enim mihi præceptum est.*

15. Potest tamen duobus modis hoc intelligi. 1. Quod tota actio consecrationis paulatim & successiuè, spacio septem dierum peracta sit, ita vt Aaron & filij eius, primum quidem loti sint; deinde sacro habitu ornati, tum vncti, & aspersi: ac si deinceps, donec tandem die septimo finis actionis sit impositus. 2. Quod tota cõsecratio cum omnibus ritibus ac ceremoniis, primo die fuerit integrè absoluta, & postea per sequentes dies C quotidie integrè repetita; ita vt Aaron & filij eius, septies fuerint loti aqua, septies induti sacro habitu, septies vncti, tincti, & aspersi, & septiesterna sacrificia Deo oblata. Hoc videtur probabilius. 1. Quia Iosephus Lyranus, & multi alij ita sentiunt. 2. Quia colligitur ex illis verbis paulò ante citatis; *Septem diebus cõsecrabis manus eorum, & vitulũ pro peccato offeres per singulos dies.* Vbi illa particula, *per singulos dies*, planè significat quotidie oblatum fuisse vitulum pro peccato, & quotidie consecratas manus Aaronis & filiorum eius.

16. *Dices*, Inde non sequitur, quotidie omnes ceremonias fuisse repetitas, sed tantum aliquas. Fateor, non sequi euidenter, sed tolùm probabiliter. Et ideò, præter duas expositiones iam allatas, potest dari tertia, D quæ sit media inter vtramque, nimirum, quod tota consecratio, cum omnibus ritibus ac ceremoniis, primo die fuerit integrè absoluta, & postea per sequentes dies non quidem integrè, sed tamen aliqua ex parte, quotidie repetita. Nam verisimile est, Aaronem & filios eius non nisi semel, id est, primo die, fuisse lotos aqua. Quid enim necesse erat, secundo die iterum lauari, & similiter tertio ac sequentibus, cum iam semel loti ac purgati essent? Idem dici potest de effusione olei sacri super caput Aaronis. Nihil tamen definio, sed tolùm in re dubia, quid probabile sit, interpretor.

17. Manet vna difficultas; an etiam consecratio aliorũ E Pontificum qui Aaroni successerunt, duraverit septem diebus? *Resp.* Certum est, debuisse sic fieri; an semper factum, incertum. Prior pars dupliciter probari potest: Primò, ex præcepto Dei generali, quod allatũ est. *Septem diebus finitur consecratio.* Secũdò speciatim ex illo. Exod. 29. 29. *Vestem autem sanctã, qua vtetur Aaron, habebunt filij eius post eum, vt vngantur in ea, & consecrentur manus eorũ. Septem diebus vtetur illa, qui Põtifex pro eo fuerit constitutus de filiis eius, & qui ingreditur tabernaculũ testimonij, vt ministret in sanctuario.* Posterior pars probatur, quia incertum est an cõsecratio Eleazari, qui proximè successit Aaroni parenti suo, duraverit septem diebus. Sic enim legimus. Num. 20. 25. *Tolle Aarõ & filium eius cum eo, & duces eos in*

montem Hor. Cumque vndueris patrem veste sua, indues eo Eleazarum filium eius. Aaron colligetur, & morietur ibi. Fecit Moses, vt praceperat Dominus, & ascenderunt in montem Hor coram omni multitudine. Cumque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium eius. Ille mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro. Ex quibus verbis colligimus, Eleazarum non alio ritu consecratum esse à Mose, quàm quod ascenderit in montem Hor, & ibi acceperit vestem Pontificiam, & statim iterum descenderit. De qua re dicemus latiùs in quæstione tertia.

QVÆSTIO II.

Quare tot ceremoniæ adhibitæ sint in consecratione Pontificis & Sacerdotum?

1. Eius rei tres causæ assignari possunt. Vna sumitur ex parte officij sacerdotalis. Altera ex parte eius qui suscipit illud officium. Tertia ex parte populi, seu subditorum. Igitur prima causa, cur Deus voluerit Pontificem & Sacerdotes consecrari tot ritibus, ceremonijs ac solemnitatibus, est hæc, vt ostenderet præstantiam, dignitatem & sanctitatem officij Sacerdotalis: Et, quod nemo ad officium tam sanctum ac diuinum deberet accedere, nisi priùs à Deo speciatim electus, & publicè coram populo in hunc finem esset consecratus. Hinc grauissimè peccant sunt, qui ingesserunt se in officium Sacerdotale, cùm non essent consecrati. Exemplum habemus in Chore, Ieroboam, & Ozia. Chore viuus à terra absorptus est. Numer. 16. Ieroboam manus repente exaruit. 3. Reg. 13. Ozias lepra percussus est. 2. Paral. 26.

19. Secunda causa est, vt ipsimet Pontifices & Sacerdotes, ex illis ritibus ac ceremonijs, caperent duplicem vtilitatem. Primò quidem, vt meminerent se debere esse sanctos & puros coram Domino, qui ad tam sanctum & purum ministerium electi à Deo, & consecrati essent. Et sanè, tanto maiorem sanctitatem ac puritatem ab ipsis, quàm à populo requiri, quanto ipsi, quàm populus, in sanctiori gradu ac statu essent collocati. Secundò, vt in aduersitatibus & periculis, quæ sæpe occurrunt in tali officio, possent seipsos solari & erigere. Nam sicut isti, qui præsunt aliis in rebus temporalibus, sæpe vel à suis subditis, vel ab hostibus affliguntur; sic multo magis contingit illis, qui in cura animarum principatum tenent. Hoc in veteri Testamento experti sunt Aaron, Numer. 16. Zacharias, 2. Paral. 23. Azarias, 2. Paral. 26. Et in nouo, Apostoli, Matth. 10. 16. *Ecce ego mitto vos, sicut oues in medio luporum.* Ioan. 16. 2. *Venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur, obsequium se præstare Deo.* Et nominatim S. Paulus 2. Cor. 11. 23. *In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, &c.* Cùm ergo huiusmodi viri, tot miseriis expositi sint, necesse est habeant aliquid quo se solentur, ne oneri succumbant. Id in veteri Testamento factum est per solemnes ritus ac ceremonias, quibus Sacerdotes & Pontifices ex mandato Dei consecrabantur. Nam inde certò illis constabat, se à Deo speciatim electos ac designatos esse, vt in tali officio Deo ministrarent, ac proinde vt omnia aduersa, quæ tali officio annexa essent, libenti ac forti animo sustinerent. Ex quo vlterius facilè sibi persuadebant, quidquid ratione vocationis acerbum ac molestum eueniret, non nisi in bonum exitum, diuina ordinatione cessurum, simile est in nouo Testamento.

20. Tertia causa est, vt etiam subditi ex tali ceremoniarum solennitate fructum aliquem perciperent. Qui quidem fructus erat duplex. Alter, quod ex publica consecratione certò agnoscerent suos Pastores, quibus ipsorum salus commissa esset. Alter, quod scirent, quantum honorem & reuerentiam, propter sanctitatem officij, præstare illis oporteret. De quo puncto alibi iterum dicendum erit.

21. Ex dictis duo colliguntur. Vnum est, quod etiam in nouo Testamento nulli debeant esse ministri Ecclesiæ, nisi à Deo speciatim electi, & solenni ritu consecrati; quod vrget Apostolus Hebr. 5. 4. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquàm Aaron.* Hoc non seruatur apud Lutheranos & Caluinistas. Ibi ingerunt se ex turba, qui volunt, modò garrire norint ac calumniari. Alterum, quod in veteri Testamento, tanto res aliqua maioris momenti fuerit apud Deum, quanto pluribus, sanctionibus & solemnioribus ritibus ac ceremonijs, voluerit eam Deus honorare. At multo plures, sanctiores & solemniores ritus adhibebantur in consecratione sacerdotum ac Pontificum, quàm Regum, vt suo loco ostendemus.

QVÆSTIO III.

An omnes ceremoniæ semper adhibitæ sint?

22. Sensus est, an quotiescunque post Aaronem, facta fuit consecratio alicuius Pontificis, adhibitæ sint omnes ceremoniæ, quæ in consecratione Aaronis adhibitæ sunt; nimirum, lotio ornatus, vnctio in capite, tinctio, aspersio, sacrificium, & solennitas septem dierum. Non videtur id factum esse in cõsecratione Eleazari, qui proxime successit Aaroni. Nam nihil aliud in ea factum est, vt supra dixi, quàm quòd in monte Hor, induerit vestem Pontificalem, qua vsus fuerat Aaron, & cum ea descenderit ad populum.

23. In hac difficultate sunt tres opiniones. Prima, quod Eleazarus ex speciali Dei voluntate ac dispensatione, factus sit Pontifex sine solenni ritu consecrationis, per solam assumptionem vestis Pontificalis. Altera, quod ritus consecrationis verè adhibitus sit, non quidem in monte Hor (propter defectum tabernaculi, quod manserat in inferiori loco, in medio castrorum) sed postea, cùm ex monte rediissent ad tabernaculum; vel certè, cùm expugnassent & occupassent terram duorum Regum Amorrhæorum; vel denique, cùm post transitum Iordanis, venissent in terram promissionis. Tertia, quod non opus fuerit adhibere totam solennitatem, sed solam vnctionem & ornatum Pontificalem. Ratio est, quia Eleazarus iam ante solenni ritu consecratus fuerat Sacerdotes cum tribus filijs & Aarone patre. Ergo iam adhibitæ fuerant omnes ceremoniæ, quæ erant communes Sacerdotibus & Pontifici. Ergo solùm necesse erat eas adhibere, quibus Pontifex distinguebatur à Sacerdotibus. Illæ autem erant duæ tantum, nempe, vnctio in capite, & assumptio ornamenti Pontificalis. Vtraque potuit adhiberi in monte Hor. Et de altera quidem constat, de altera verò credibile est adhibitam esse.

24. Ego, saluo meliori iudicio, sic sentio. Primò, ex præcepto diuino necessarium fuisse, vt quicunque Pontifex crearetur, septem diebus maneret in tabernaculo, in habitu Pontificali. Secundò, vt vngeretur oleo vnctionis in capite. Tertiò, vt pollex dextræ manus ac pedis itemque extremum auriculæ dextræ, tingeretur sanguine arietis immolati. Hæc tria colliguntur ex ver-

bis Exodi 29. 29. supra citatis. Nec dubito, quin seruata sint in consecratione Eleazari, tametsi Scriptura expressè id non dicat. De lotione nihil certi definiri potest.

CAPVT IV.

De officio Pontificis.

1. POntifex habebat quædam officia communia cum aliis Sacerdotibus; quædam sibi propria ac peculiaria. Communia erant hæc decem. Primum, offerre victimas seu sacrificia super altare holocausti. (Leuit. 1. 2. 3.) Secundum, in eodem altari, in vsum sacrificiorum, alere seu nutrire perpetuum ignem, subiiciendo illi quotidie ligna. (Leuit 6. 12.) Tertium, bis quotidie, id est, mane & vespere, ponere & adolere incensum super altare thymiamatis. (Exod. 30. 1.) Erant enim duo altaria legitima: Vnum holocausti, in quo victimæ seu sacrificia offerebantur: alterum thymiamatis, in quo aromata suauissimi odoris incendebantur. Hoc aureum; illud æreum. Quartum, bis quotidie, affuto oleo oliuarum, concinnare lucernas, quæ erant in candelabro aureo, iuxta Altare thymiamatis. (Exod. 25. 37. & Leu. 24. 2.) Quintum, singulis Sabbatis duodecim panes calidos ponere supra mensam propositionis, & veteres inde remouere ac comedere. (Exod. 25. 23. & Leuit. 24. 5.) Sextum, immolare vaccam rufam extra castra (Num. 19. 3.) Septimum, adiurare mulieres in casu zelotypiæ. (Num 5. 11.) Octauum, discernere inter lepram & lepram (Leu. 13. per totum.) Nonum, expiare seu mundare leprosos, puerperas, menstruosas & semifluos. (Leuit. 12. & sequentibus.) Decimum, Legem Dei scire interpretari, & alios docere. (Aggæi 2. 12. & Malac. cap. 2. vers. 7.)

2. Propria erant hæc quatuor. Primum, semel in anno intrare in Sanctuarium. Secundum, consecrare Leuitas & Sacerdotes. Tertium, in controuersiis legalibus vltimam ferre sententiam, cui omnes sub pœna capitis tenebantur obedire. Quartum, in rebus dubiis, quæ maioris essent momenti, consulere Deum. Hæc, quia propriè ad institutum nostrum pertinent; breuiter explicanda sunt.

I. Pontificis officium.

3. IGitur primum officium Pontificis erat, semel in anno, nimirum in solemni die expiationis seu propitiationis, introire in sanctuarium, seu in Sancta sanctorum (Heb. 9. 7.) Et instituere publicam expiationem totius populi Israelitici ab omnibus peccatis & immunditiis toto anno contractis (Leuit. 16. per totum.) Vbi notandum est duplicem fuisse expiationem in veteri testamento. Vnam priuatam & particularem, qua vel leprosi, vel puerperæ, vel alij, qui haberent aliquam immunditiam legalem, expiari solent: alteram publicam & vniuersalem, qua tota multitudo seu Ecclesia Israelitarum mundabatur. Prior fiebat sæpe in annos posterior, de qua hic agimus, semel duntaxat: Prior à quouis Sacerdote: posterior à solo Pontifice: Prior extra Sanctuarium: posterior, partim in Sanctuario, partim extra. Fiebat autem hoc ritu. Primò, totus populus eo die cessabat ab omni opere seruili, & ieiunabat vsque ad vesperam. Secundò, Pontifex lauabat se aqua, & induebat vestes Pontificales. Tertiò, antequam inciperet publicam expiationem, præmittebat tres alias, quæ tamen publicæ subseruiebant: vnam sui ipsius & familiæ suæ, oblatione vituli pro peccato, & arietis in holocaustum. Alteram Tabernaculi & Sanctuarij, partim vapore, seu nebula accensorum aromatum, partim septena aspersione sanguinis ex immolato vitulo & hirco: Tertiam altaris thymiamatis, sola aspersione sanguinis.

4. His peractis, sequebatur publica expiatio, hoc modo. Pontifex, qui ab initio miserat sortem super duos hircos, vt alter immolaretur pro peccato, alter viuus mitteretur in desertum; hunc statuebat in conspectu multitudinis, & posita vtraque manu super caput eius, confitebatur omnes iniquitates & peccata filiorum Israel, eaque capiti astantis hirci imprecabatur; & sic mittebat eum in desertum, quasi auferentem & portantem peccata totius populi. Vnde & hircus, seu caper Emissarius, dictus est. Hæc omnia prolixè habentur, Leuit. 16.

II. OFFICIVM.

5. SEcundum officium Pontificis erant, consecrare Leuitas & Sacerdotes, iuxta eum ritum, qui describitur, Exod. 29. Leuit. 8. & Num. 8. De quo ritu superiùs actum est. Hoc officium Pontificis designabatur per vnctionem capitis vt rectè notat Diuus Thomas in 1. 2. quæst. 102. artic. 5. ad 8. Et ratio est, quia sicut oleum vnctionis, seu sactum Chrisma, quod effundebatur in caput Pontificis, defluebat inde ad alia membra, iuxta illud Psalm. 192. *Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron*: sic potestas offerendi sacrificia, & ministrandi in Tabernaculo, à Pontifice per legitimam consecrationem descendebat ad Sacerdotes & Leuitas, tanquam à capite Synagogæ in membra inferiora.

6. Porrò in hoc oleo vnctionis duo spectanda sunt nempe compositio & vsus. Modus componendi habetur Exodi 30. 22. his verbis: *Locutus est Dominus ad Mosen, dicens: Sume tibi aromata prima myrrhæ & electa quingentos siclos, & cinnamomi medium, id est, ducentos quinquaginta siclos, calami similiter ducentos quinquaginta, casiæ autem quingentos siclos in pondere sanctuarij, olei de oliuetis mensuram hin: faciesque vnctionis oleum sanctum; vnguentum compositum opere vnguentarij.*

7. Mox subiungitur vsus illius olei, his verbis: *Et vnges ex eo tabernaculum testimonij, & arcam testamenti, mensamque cum vasis suis, candelabrum & vtensilia eius, altaria thymiamatis & holocausti, & vniuersam supellectilem, qua ad cultum eorum pertinet. Sanctificabisque omnia, & erunt sancta sanctorum: qui tetigerit ea, sanctificabitur. Aaron & filios eius vnges, sanctificabisque eos, vt sacerdotio fungantur mihi. Filiis quoque Israel dices: Hoc oleum vnctionis sanctum erit mihi in generationes vestras. Caro hominis non vngetur ex eo, & iuxta compositionem eius non facietis aliud, quia sanctificatum est, & sanctum erit vobis.* Igitur, non licebat vti hoc oleo vnctionis, nisi ad vngendum Pontificem, Sacerdotes, tabernaculum, & ea, quæ erant in tabernaculo. Solus tamen Pontifex vngebatur in capite, non item Sacerdotes. Aliæ res aut personæ non poterant vngi hoc oleo, ne quidem Reges, vt latius probandum est 8. quæst. 4.

III. OFFICIVM.

1. TErtium officium Pontificis erat in controuersiis legalibus agere supremum iudicem, & pronunciare vltimam sententiam, cui omnes sub pœna mortis tenebantur obedire seu acquiescere. Ita Iosephus lib. 2. contra Apionem, vbi ita habet: *Pontifex ante alios Sacerdotes Deo sacrificat, leges custodit, dijudicat controuersias, conuictos delicti punit: cui qui non obedit, is pœnas luit, tanquam in Deum impius.* Et manifestè colligitur ex eo Deut. 17. 12. *Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, morietur homo ille, & auferes malum de Israel.*

2. 9. Hic aliqua notanda sunt. Primum est, quod duplices fuerint controuersiæ legales in populo Hebræorum; aliæ propriè pertinebant ad Sacerdotes, vt controuersia de lepra: aliæ ad magistratum politicum, vt controuersia de sanguine. (Deuteron. 17. 8.) Vtræque dictæ sunt legales, duplici de causa. Primò, quia oriebantur ex ipsa lege, non satis bene intellecta: priores quidem ex lege ceremoniali, posteriores verò ex iudiciali. (2. Paral. 19. 10.) Secundò, quia per veram legis interpretationem erant dirimendæ. (Deuteronom. 17. 10.)

10. Alterum est, quòd in singulis ciuitatibus constituti fuerint inferiores iudices, qui ex officio debebãt huiusmodi controuersias dirimere, vt habetur Deuter. 16. 18. *Iudices & magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas tribus tuas: vt iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent.* Et 2. Paral. 19. 5. *Constituit Iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda munitis, per singula loca.* Erant autem duo illorum genera: alij Sacerdotes, qui iudicabant de controuersiis ceremonialibus; vt de lepra: alij laici, qui de iudicialibus, vt de sanguine.

11. Tertium est, quod quando inferiores iudices non poterant inter se conuenire, nec controuersias ad se delatas, propter peculiarem aliquam difficultatem, dirimere necesse fuerit confugere Hierosolymam ac superiores iudices, quibus, tanquam supremus iudex, præsidebat Pontifex, & illius sententiæ, sub pœna mortis, oportebat acquiescere, iuxta illud Deuter. 17. 8. *Si difficile & ambiguũ apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinẽ & sanguinẽ, causam & causam, leprã & leprã, & iudicium intra portas tuas, videris verba variari, surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus; veniesq; ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore; quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem.* Et mox additur: *Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, morietur homo ille.* Quod intelligitur de summo Sacerdote seu Pontifice, qui aliis Sacerdotibus in iudicio præsidebat, vt clarius exprimitur 2. Paral. 19. 11. his verbis: *Amarias autem Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit.*

12. Hinc colligimus, apud Hebræos duplex fuisse tribunal & Concilium: vnum maius; alterum minus. Inter ea fuit multiplex discrimen. Primò, quia maius tantum erat in Ierusalem: minus, in singulis ciuitatibus. Secundò, in maiori diiudicabantur difficiliores controuersiæ: in minori faciliores. Tertiò, in maiori præsidebat Pontifex; non item in minori. Quartò, à minori licebat appellare ad maius: non contra à maiori ad minus. Quintò, in maiori erant septuaginta personæ, præter Pontificem: in minori viginti tres. Sextò, maius vocabatur Sanedrin, vel Synedrion, vel Concilium Seniorum, minus non item.

13. Vtrumque Concilium habuit suam originem sub Mose. Et minus quidem institutum est, ex consilio Iethron; maius verò ex mandato Dei. Occasio minoris instituendi describitur, Exod. 18. 13. his verbis: *Altera autem die sedit Moses vt iudicaret populũ, qui assistebat Mosi à mane vsque ad vesperã. Quod cum vidisset cognatus eius, ait: Quid est hoc, quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus prætolatur de mane vsque ad vesperam? Cui respondit Moses: Venit ad me populus, quærens sententiã Dei. Cumq; acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me vt iudicẽ inter eos, & ostendã præcepta Dei & leges. At ille: Non bonam, inquit, rem facis: stulto labore consumeris & tu, & populus iste, qui tecum est. Vltra vires tuas est negotiũ; solus illud non poteris sustinere. Sed audi verba mea atque cõsilia, & erit Deus tecum. Proside de omni plebe viros potentes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam: & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios & Decanos, qui iudicent populũ omni tempore: quidquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantũmodo iudicent: leuiusq; sit tibi partito in alios onere. Quibus auditis, Moses fecit omnia, quæ ille suggesserat: Et electis viris strennis de cuncto Israel, cõstituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & Decanos. Qui iudicabant plebem omni tempore: quidquid autem grauius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodo iudicantes.*

14. De maioris Concilij institutione sic legimus, Num. 11. 16. *Et dixit Dominus ad Mosen: Cõgrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, senes populi sint ac magistri: & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque eos ibi stare tecum; vt descendam & loquar tibi. Et auferam de spiritu tuo, tradamq; eis, vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris.* Et infra v. 24. *Venit ergo Moses, & narrauit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus Israel, quos stare fecit circa tabernaculum. Descenditq; Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de spiritu, qui erat in Mose, & dans septuaginta viris. Cumque requieuisset in eis spiritus, prophetauerunt, nec vltra cessauerunt.*

15. Porrò, cum vtrumque Concilium, progressu temporis, penè collapsum esset, iterum restitutum ac renouatum fuit à Iosaphat Rege Iuda, vt habetur 2. Paral. 19. 4. his verbis: *Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalẽ, rursumq; egressus est ad populũ de Bersabee vsq; ad montem Ephraim, & reuocauit eos ad Dominũ Deũ Patrum suorũ. Constituitq; Iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda munitis per singula loca: & præcipiens iudicibus: Videte, ait, quid faciatis, nõ enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit.* Hæc omnia intelliguntur de minori Cõcilio, iam sequitur de maiori: *In Ierusalem quoque constituit Iosaphat Leuitas & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Israel, vt iudiciũ & causam Domini iudicarent habitatoribus eius. Præcepitque eis dicens: Sic agitis in timore Domini fideliter, & corde perfecto. Omnẽ causam, quæ veneris ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in vrbibus suis, inter cognationẽ & cognationẽ vbicunq; quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus: ostendite eis, vt non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos & super fratres vestros. Amarias autẽ Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit.* Vbi vides, Pontificem fuisse præsidem seu caput totius Concilij seniorum.

16. Igitur, vt verbo repetam, quæ dicta sunt, sub Mose in deserto, res ita gesta est. Primò, solus Mose,

(qui erat Pontifex extraordinarius) iudicabat omnes omninò controuersias, quæ in populo oriebantur: Deinde, vt hoc onere nonnihil subleuaretur, additi sunt illi tribuni, centuriones, quinquagenarij, & decani, qui minores causas iudicarent, & grauiores ad illum remitterent. Denique, ad maius solatium, septuaginta seniores electi sunt, qui etiam in causis grauioribus illi assisterent. Post mortem Mosis, cum iam filij Israël venissent in terram promissionis, duplex tribunal ac iudicium constitutum est: Vnius Hierosolymis, pro causis difficilioribus: alterum in singulis ciuitatibus, pro facilioribus. Hoc posterius respondebat. Concilio tribunorum ac Decanorum illud prius Concilio septuaginta seniorum.

17. Hoc addi potest, aliter in deserto sub Mose, aliter in terra promissionis sub aliis Pontificibus, actum esse. Et quidem duplici discrimine; altero ex parte Pontificis, altero ex parte Concilij seniorum. Nam Pontifex post ingressum in terram promissionis, non dirimebat controuersias, nisi ex lege scripta. Omnia enim, quæ ad ceremonias & iudicia pertinebat, ex ea dirimi poterant. At Moses, præsertim antequam lex integrè scripta esset, multas dirimebat ex viua Dei voce & oraculo. Cuiusmodi sunt illæ tres. Prima, quid faciendum esset cùm aliis, qui propter immunditiam legalem non poterant cum aliis celebrare Pascha; (Nu. 9. 6) Secunda, qua pœna deberet affici, qui inuentus erat colligere ligna in die Sabbati? (Nu. 15. 32.) Tertia, an filiæ Salphaad possent habere hæreditatem inter cognatos Patris sui? (Num. 27. 1.) De his controuersijs nihil tunc erat scriptum in lege. Igitur Moses viua voce consuluit Deum & accepto responso, voluntatem Dei executus est, Ac tunc primum hæc omnia in legem scriptam relata sunt.

18. Ex parte Concilij seniorum, erat hoc discrimen. Septuaginta seniores, qui à Mose electi sunt, acceperunt spiritum prophetiæ in ipsa electione (Numer. 11. 25.) De aliis, qui postea in illorum locum, per intervalla temporis, subrogati sunt, non constat, accepisse. Hoc tamen credibile est, singulari Dei assistentia vsos esse, quoties de rebus difficilioribus consultandum esset. Et maximè hanc assistentiam Pontifici, qui omnibus præsidebat, speciatim concessam fuisse, quando supremi Iudicis officio, in ferenda sententia, fungebatur. De quare dicam aliquid cap. 8. q. 6. concl. 4.

IV. OFFICIVM.

19. QVartum officium Pontificis erat, in rebus gerendis, quæ maioris momenti essent, consulere Deum, & ab eo responsum accipere. Hoc officium distinguitur à præcedenti. Nam aliud est, interpretari legem, & ex eius interpretatione controuersias legales dirimere: aliud verò, scisciari à Deo, an hoc vel illud negotium suscipiendum sit; de quo hic agimus. Igitur in veteri Testamento, si quando circa res gerendas aliqua dubitatio maioris momenti oriebatur, recurrendum erat ad Pontificem, qui consulebat Deum, & accepto ab eo responso, docebat alios, quid faciendum esset. Erat autem duplex obligatio in hoc officio. Vna eorum, qui volebant rem aliquam maioris momenti aggredi. Nam antequam hoc facerent, tenebantur accedere Pontificem, & ab eo consilium petere. Altera Pontificis, qui debebat rem illam Deo proponere, & ab eo scisciari, recténe, an secus suscipi possit.

20. Vtraque obligatio tollitur ex illo, Num. 27. 18. *Dixit Dominus ad Mosen: Tolle Iosue filium Nun, virum in quo est spiritus, & pone manum tuam super eum. Qui stabit coram Eleazaro sacerdote & omni multitudine, & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis synagoga filiorum Israel. Pro hoc si quid agendum erit, Eleazar Sacerdos consulet Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipsi, & omnes filij Israel cum eo, & cætera multitudo.* Hæc posteriora verba huc spectant. Quorum sensus est Iosue, qui erit Dux populi, non progredietur cum exercitu, nec suscipiet bellum cum vicinis hostibus, nec viam rem aliam magni momenti aggredietur, nisi ad mandatum & directionem Eleazari Pontificis, qui in huiusmodi casibus, quid faciendum sit, à Deo suscitabitur, & Iosuam deinde certiorem faciet.

21. Porrò non solus Iosue, sed alij quoque Principes ac Reges, qui deinceps secuti sunt, hoc præcepto obligabantur. Semper in negotiis arduis debebant recurrere ad Pontificem, & ex arbitrio illius vel agere quippiam, vel omittere. Et bene cum iis actum est, qui hoc fecerunt, male cum iis, qui neglexerunt. Exempla prioris generis sunt hæc. Primò, Dauid Rex, cum intellexisset insidias sibi parari à Saüle, accessit Abiathar Pontificem, & per eum quæsiuit à Deo, an tuto posset esse in vrbe Ceila; &, an ciues Ceilitæ essent eum tradituri Saüli (1. Reg. 23. 9) Secundò, iam Dauid, alio tempore, per eundem Pontificem consuluit Deum, an deberet persequi Amalecitas, qui spoliauerant & succenderant vrbem Siceleg. (1. Reg. 30. 6.) Quòd autem Dauidi familiare fuerit, hoc modo, Deum interrogare, patet 1. Reg. 22. 15. vbi Achimelech Pontifex accusatus apud Saülem, quòd Dauidi adhæsisset, & pro eo Dominum consuluisset, respondit Regis; *Num hodie cæpi pro eo consulere Deum?* q. d. Sæpius ante hæc tempora id feci.

22. Exempla posterioris generis sunt hæc. Primò, Iosue & alij Principes filiorum Israël, decepti sunt à Gabaonitis, eo quod fœdus cum illis pacti essent non consulto prius per Pontificem Deo. (Iosue 9. 14.) Secundò, Saül elatus victoria, & præfidis suis viribus cum vellet, inconsulto Deo, Philisthæos persequi, monitus à Pontifice est, nec id faceret. Et cum postea consuluisset Deum, nullum responsum ab eo impetrauit. Itaque non potuit vti victoria, sicut animo destinauerat (1. Reg. 14. 36. Tertiò, filij Israël pugnaturi cum Beniamitis: consuluerunt quidem Deum per Pontificem, sed tamen, quia magis confidebant suis copijs, quàm Dei oraculo, multi ex iis cæsi ac fugati sunt. (Iud. 20. 22.)

23. *Quæres*, quomodo vel ritu solitus sit Pontifex consulere Deum in huiusmodi casibus? *Respondeo.* Aliter Moses, aliter alij Pontifices, soluti sunt id facere. Moses, ingressus Tabernaculum fœderis, *facie ad faciem* cum Deo loquebatur, sicut solet homo cum amico loqui. (Exod. 33. 11.) Alij Pontifices qui postea secuti sunt, induti Ephod, loquebantur cum Deo, non quidem facie ad faciem, sed aliquo alio peculiari modo, qui tamen apud authores & interpretes non satis compertus est, vt latius dicam in sequenti capite, quæstion. 3.

CAPVT

CAPVT V.

De vestibus & ornatu Pontificis.

1. LEuitæ non habebant sacrum ornatum, sed soli Sacerdotes & Pontifex. Nec tamen vtebantur, nisi eo tempore, quo in Tabernaculo vel Templo ministrabant. Erant autem 8. ornamenta Pontificis. 1. feminalia linea. 2. vestis linea. 3. balteus seu cingulum. 4. tunica hyacinthina. 5. Ephod seu superhumerale. 6. Rationale iudicij. 7. Cidaris seu tiara. 8. Lamina aurea. De his agitur Exo. 28. per totum. Et quidem quatuor ex iis erant propria Pontifici, vt tunica hyacinthina, Ephod, Rationale & Lamina aurea, reliqua communia cum aliis Sacerdotibus. De singulis aliquid dicendum est.

2. Igitur Pontifex, cum ad ministrandum accedebat primo loco induebat feminalia, seu femoralia linea, ad tegendam *carnem turpitudinis sua, à renibus vsque ad femora*, vt loquitur Scriptura (Exo. 28. 42.) Erant autem hæc feminalia veluti calige quædam, quas pedibus insertas (vt ait Iosephus) quasi dimidiatas braccas ad illa cõstringebat. At qui putant ex bysso retorta fuisse cõfecta. Nobis sufficit, quod à Mose linea appellentur.

3. Post feminalia, proximè induebat tunicam lineam quæ duplici nomine fuit appellata, Primò, *linea stricta* Exo. 28. 4. Secundò, *subucula linea*. (Leu. 8. 7. Inuenio duas causas, cur stricta fuerit appellata. Vna est, quia ad cutem stringebatur. Non enim erat laxa & ampla, sed quantitati corporis commensurata. Altera, quia balteo seu singulo stringebatur. (Leu. 8. 7.) Probabile est, fuisse similex tunicæ Ioab de qua, 2. Reg. 20. 8. *Porrò Ioab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui*. Nisi quod hæc fuerit exterior, illa interior.

4. Hæc vestis linea stringebatur balteo seu cingulo inter vmbilicum & pectus, De quo D. Hier. ita scribit ad Fabiolam; *Hoc cingulum, insimilitudinem pellis colubri, qui exuit senectutem, sic in rotundum textum est, vt mar-supium longius pateat. Textum est autem sub tegmine cocci, purpurahyacintho, & flamine byssino, ob decorem & fortitudinem atque itapolymita arte distinctum, vt diuersos flores ac gemmas, artificis manu non tantas, sed additas arbitreris. Lineam tunicam, inter vmbilicum & pectus, hoc stringunt balteo.* Similia habet Iosephus lib. 3. antiq. c. 8.

5. Post balteum sequebatur tunica Hyacinthina, quæ erat laxa per modum vestis talaris. In eius fimbria inferiori per circuitum pendebãt alternatim mala punica & tintinnabula aurea, vt ex eorum sonitu percipe-retur ingressus & egressus Pontificis, quando intrabat vel exibat sanctuarium (Exod 28. 35.) Dicebantur autem mala punica, non quòd reuera essent, sed quia ex Hyacintho purpura & cocco bis tincto, confecta erant instar malorum punicorum (Exod. 28. 33.)

6. Super tunicam Hyacinthinam, erat Ephod, seu superhumerale, quo tegebat humeros & anteriorem partem vsque ad cingulum. Erat autem contextum ex auro, Hyacintho, purpura, cocco bis tincto, & byssо retorta. (Exo. 28. 6.) In vtroque latere versus humeros habebat duos lapides onychinos, aureo incluſos, vnum à dextris, alterum à sinistris: in quibus sculpta erant nomina duodecim filiorum Israël: rex nomina in vno lapide & rex in altero, iuxta ordinem natiuitatis eorũ. (Exo. 28. 9.) 7. In anteriori parte supet humeralis ad pectus Pontificis, ligabatur Rationale iudicij. Hebræi vocant Hosen id est, pectorale: Græci λόγιον vel λογεῖον id est, rationale. Conficiebatur autem ex eadem materia, qua Ephod, nempe ex auro, Hyacintho, purpura, cocco bis tincto, & byssо retorta. Figura quadrangulum densitate, duplex ad Ephod re-latum: longitudine & latitudine, mensura palmi. (Exo. 28. 16.) In hoc rationali erant 12. lapides pretiosi, inclausi auro & distincti per quatuor ordines, in quibus etiam sculpa erant duodecim nomina filiorum Israël: (ibid. v. 17.) Atque ita confectum & exornatum, catenis aureis & falciis tam firmiter affigebatur superhumerali, vt à se inuicem non potuerint separari, ibid. v. 28. Porrò in rationali posita erat *Doctrina & Veritas*, super pectus Pontificis, v. 30. Hebraicè *Vrim & Thumim*.

8. In capite erat Cidaris seu Tiara, id est, mitra quædam ex byssо confecta, qui affigebatur lamina aurea, super frontem Pontificis, cum hac inscriptione. *Sanctum Domino*. (Exod. 28. 36.) Sic enim loquitur textus: *Facies & laminam de auro purissimo in qua sculpes opere celatorio. Sanctum Domino. Libabisque eam vitta hyacinthina, & erit super Tiaram, imminens fronti Pontificis.*

8. Hæc breuiter dicta sint de ornatu Pontificis. Tria superſunt explicanda. Primum, quid significauerint ornamenta Pontificis, quæ hactenus enumerauí. Alterum, an solus Pontifex vsus fuerit Ephod seu superhumerali. Tertium, in quem finem vsus fuerit. Est ergo

QVÆSTIO I.

Quid significauerint ornamenta Pontificis.

10. DIuus Thomas in 1. 2. qu. 102. art. 5. ad. 8. adfert duas significationes: vnam literalem; alteram mysticam. Secundum literam, inquit, ornamenta Pontificis designabant dispositionem huius mundi, hoc modo. 1. Feminalia linea, & vestis linea, significabant terram, ex qua linum nascitur, 2. Balteus Oceanum, qui cingit terram. 3. Tunica hyacinthina, aërem; qui hyacinthini coloris est. 4. Tintinnabula illius tunicæ, tonitrua aëris. 5. Mala punica, coruscationes, quæ fiunt in aëre. 6. Ephod seu superhumerale, cælum syderium. 7. Duo onychini, duo hemisphærias vel certè, Solem & Lunam. 8. Duodecim gemmæ in pectore, duodecim signa Zodiaci. 9. Tiara, cælum empyreum 10. Lamina aurea, Deum omnibus præsidentem. 11. At mysticè designabant virtutes, quæ debent esse in Pontifice. Ac primò, feminalia linea significabat castitatem: vestis linea puritatem vitæ: cingulum, discretionem: tunica hyacinthina, cœlestem conuersationem: tintinnabula aurea, sanam doctrinam: mala punica bonos mores: superhumerale, sufferentiam infirmitatum populi: rationale in pectore cum nominibus filiorum Israel, charitatem & sollicitudinem pro fidelibus. Tiaria in capite, rectam intentionem: Lamina aurea in fronte, ingenij memoriam ac recordationem Dei. Hæc ex D. Thoma.

12. Alij non male de Christo interpretantur. Nam ille fuit verus ac primarius Pontifex, cuius typum gesserant Aaron & successores eius. In illo perfectissimè fuerunt omnes virtutes, per ornamenta Pontificalia designatę. Ille suis humeris portauit duas gemmas, id est, pretium redemptionis duorum populorum, Iudęorum scilicet & Gentilium. ille in suo pectore insculpta habuit nomina electorum. Ille, quacunque incessit, ex strepitu prędicationis Euangelij, & suauissimo virtutum odore percipi potuit ac obseruari.

QVÆSTIO II.

An solus Pontifex vsus fuerit Ephod seu superhumerale?

13. RAtio dubitandi est, quia legimus, alios quoquè præter Pontificem, vsos esse, nempe Leuitas, Sacerdotes, Reges. Nam de Samuele, qui erat Leuita, sic habemus 1. Reg. 2. 18. *Samuel autem ministrabat ante faciem Domini puer, accinctus Ephod lineo.* De Sacerdotibus, 1. Reg. 22. 18. *Doeg Idumæus irruit in Sacerdotes, & trucidauit in die illa octoginta quinque viros vestitos Ephod lineo.* De Dauide Rege, 2. Reg. 6. 14. *Dauid saltabat totis viribus ante Dominum accinctus Ephod lineo.*

14. *Respondeo.* Duplex fuit Ephod seu superhumerale in veteri Testamento. Vnum contextum ex auro, purpura, hyacintho, cocco bis tincto, & bysso retorta. Alterum simplex, lineum candidum. Priori solus Pontifex vtebatur; posteriori, alij. Ita D. Hieron. in epist. 127. ad Fiabolam, & epist. 130. ad Marcellam, Abulensis lib. 1. Reg. can 22. quæst. 27. Ribera lib. 3. de templo, cap. 10. & alij passim.

QVÆSTIO III.

In quem finem solitus sit Pontifex gestare Ephod?

15. EX Scriptura constat in tribus casibus solitum esse gestare. Primò, in consecratione. Quando enim mortuo Pontifice, alius subrogabatur, necesse erat solemni ritu eum consecrari; quod fiebat, assumptione habitus Pontificalis, & vnctione capitis. (Exod. 29. 29. Secundò, in ingressu Sanctuarij, quando sanctificabat & deprecabatur pro populo. (Exod. 28. 29.) Tertiò, quando consulebat Deum in rebus dubijs. De hoc vltimo potissimum hic agimus.

16. Igitur notandum est, in veteri Testamento fuisse tres modos consulendi Deum in rebus dubijs, & accipiendi ab eo responsa. 1. Per visiones & somnia. 2. Per Sacerdotes. 3. Per Prophetas. Hoc colligitur ex illo, 1. Reg. 28. 6. *Consuluit Saul dominum, & respondit illi, neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per Prophetas.*

17. Modus consulendi per Sacerdotes (de quo solo hic agimus) sic habebat: Rex aut princeps, aut populus Israëlitarum, si quando dubitabant, quid in rebus magni momenti agendum sibi esset, iubebantur, adire Pontificem seu summum Sacerdotem, qui indutus Ephod, consulebat pro ipsis Deum. (Num. 27. 21.) Eius rei varia exempla allata sunt capite præcedenti. Nihilominus supersunt quædam dubia, quę hoc loco discuti possunt. Ac primò quæritur, an is qui per Pontificem consulebat Deum, debuerit in propria persona præsens esse Pontifici? *Respondeo*: Tametsi sæpius id fieret, non tamen necesse erat fieri. Nam sicut absens poterat agere cum Propheta, sic etiam cum Pontifice. Secundò, an immediatè suam quęstionem proposuerit Pontifici, an Deo coram Pontifice? *Respondeo*: Immediatè Pontifici, & Pontifex Deo. Ita plures sentiunt. Tertiò, an hæc propositio debuerit fieri coram Arca? *Respondeo.* Fiebat coram arca, si adesset; secus si abesset. Quartò, quomodo Deus solitus sit dare responsa Pontifici interroganti? *Respondeo*: Authores dissentiunt. Aliqui putant, per Angelum voce humana loquentem. Alij per occultam Spiritus sancti reuelationem. Alij per schedulam. Alij, inter quos Iosephus, per splendorem gemmarum seu lapidum, qui erant in Rationali supra pectus Pontificis. Hoc sic explicant. Si lapides seu gemmæ plus solito splendescerent, signum erat fœliciter successurum, de quo quærebatur, si minus solito male successurum si nec plus, nec minus, sed more naturali splandescerent, signum erat, Deum non velle respondere, & sic putant accidisse, quando Saül consuluit Deum per Sacerdotem.

18. Vltimò quæri potest quando cessauerit hic modus consulendi Deum per Pontificem, & accipiendi ab eo responsa? Abulẽsis putat cessasse eo tempore, quod inter Alexandrum Magnũ & Machabæos intercessit. Genebrardus, eo tempore, quo Ioas Rex occidit optimum Pontificem Zachariam. Alij denique, ab initio captiuitatis Babylonicæ, quando sacrificium cessauit. Nam verisimile est, Iudæos propter sua peccata, vno eodemque tempore, & oraculo, & sacrificio spoliatos fuisse, quod contigit ad initium captiuitatis Babylonicę. Quo videtur spectare illud Oseæ 3. 4. *Dies multos sedebunt filij Israël sine Rege, & sine Principe, & sine sacrificio, & sine Altari, & sine Ephod.*

CAPVT VI.

De Reditibus Pontificis.

1. SIcut Deus ex xii. Tribubus Israel, elegit vnam pro diuino seruitio, vt supra dictum est, nempe tribum Leui, in qua erant Leuitæ. Sacerdotes & Pontifex; sic eandem tribum, tanquam sibi peculariter mancipatam, voluit in suam curam suspicere, & de certis reditibus paternè illi prouidere, iuxta illud Num. 18. 20. *Dixit Dominus ad Aaron. In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: Ego pars & hereditas tua in medio filiorum Israël.* Hinc etiam postea factum est, vt in diuisione terræ promissionis, singulæ tribus acceperint suam portionem, excepta tribu Leui, quæ per reliquas tribus dispergebatur.

2. Porrò Deus, in stipendium pro ministerio, liberaliter illis concessit, quæ sequuntur. Primò, vt haberent 48. vrbes cum agris suis ad pastum iumentorum. Secundò, vt aliarum tribuum decimis alerentur. Tertiò, vt acciperent primitias. Quartò, vt haberent, quæ offerebantur Deo. De his singulis breuiter agendum est. Ac

I. DE VRBIBVS.

3. DE Vrbibus sic legimus, Num. 35. 1. *Has quoque locutus est Dominus ad Mosen in campestribus Moab supra Iordanem contra Iericho: Præcipe filiis Israël, vt dent Leuitis de possessionibus suis vrbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum, vt ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac iumentis.* Et Iosue 21. 1. *Accesserunt Principes familiarum Leui ad Eleazarum Sacerdotem, & Iosue filium Nun, & dixerunt. Dominus præcepit per manum Mosi, vt darentur nobis vrbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda iumenta.* Et infrà v. 39. *Itaque ciuitates vniuersæ Leuitarum in medio possessionis filiorum Israel fuerunt quadraginta octo cum suburbanis suis singulæ per familias distributæ.* Hæc autem erant earum nomina;

1. *Hebron*
2. *Lebna*
3. *Ieter*
4. *Eſtemo*
5. *Holon*
6. *Dabir*
7. *Ain*
8. *Iota*
9. *Bethſames*
10. *Gabaon*
11. *Gabee*
12. *Anathoth*
13. *Almon*
14. *Sichem*
15. *Gazer*
16. *Cibſaim*
17. *Bethoron*
18. *Eltheco*
19. *Gabathon*
20. *Aialon*
21. *Gathremmon*
22. *Thanach*
23. *Gebrimmon*
24. *Gaulon*
25. *Boſra*
26. *Ceſion*
27. *Daberath*
28. *Iaramoth*
29. *Engannim*
30. *Maſal*
31. *Abdon*
32. *Helcath*
33. *Rohob*
34. *Cedes*
35. *Hammoth-Dor*
36. *Carthan*
37. *Iecnan*
38. *Cariba*
39. *Damna*
40. *Naalel*
41. *Boſor*
42. *Iaſer*
43. *Iethſon*
44. *Mephaad*
45. *Ramoth in Galaad*
46. *Manaim*
47. *Heſebon*
48. *Iazer*

4. Ex his 48. ciuitatibus tredecim primæ datæ ſunt Sacerdotibus, reliquę Leuitis (Ioſuę 21.) Porrò ex omnibus, ſex erant ciuitates refugij, quorum nomina recenſentur, Ioſue 20. 7. Sunt autem hæ. 1. Cedes in Nephthali. 2. Sichem in Ephraim. 3. Hebron in Iuda. 4. Boſor in Ruben. 5. Ramoth in Galaad. 6. Gaulon in Manaſſe. Tres primæ citra, reliquæ trans Iordanem. Ioſue 21. 7. Omnes æquali ſpacio inter ſe diſtabant. Deut. 19. 7. Omnes ſitę erant in montibus, vt eminus videri poſſent, excepta Boſor, quæ ſola erat in plano, ſed tamen patente loco & conſpicuo. Ioſue 21. 8.

II. De Decimis.

5. DVo certa ſunt, duo controuerſa. Primò certum eſt, Leuitas accepiſſe decimas fructuum, pecorum & iumentorum à filiis Iſrael, id eſt, ab aliis tribubus, vt patet ex illo Num. 18. 21. *Filiis autem Leui dedi omnes decimas Iſraelis, in poſſeſſionem pro miniſterio, quo ſeruiunt mihi in Tabernaculo fœderis.* Secundò certum eſt. Leuitas ex his decimis, quas accipiebant ab aliis tribubus, iterum dediſſe decimas decimarum, vt patet ex eodem cap. verſ 26. *Præcipe Leuitis, atque denuntia: Cum acceperitis à filiis Iſrael decimas, quas dedi vobis primitas earum offerte Domino, id eſt, decimam partem decimæ, vt reputetur vobis in oblationem primitiarum: tam de aceruis, quàm de torcularibus, & vniuerſis, quorum acceperitis primitias offerre Domino, & date Aaron Sacerdoti.*

6. Prior controuerſia eſt, an Leuitæ communiter dicti (id eſt, tota tribus Leui, vt complectitur Leuitas propriè dictos, Sacerdotes & Pontificem) an potius Leuitæ propriè dicti, quatenus diſtinguuntur à Sacerdotibus & Pontifice acceperint decimas ab aliis tribubus filiorum Iſrael? Abulenſis & quidem alij intelligunt de Leuitis propriè dictis. Alij rectius cum Ioſepho de Leuitis communiter dictis, id eſt, de tota tribu Leui. Quod colligitur ex illo 2. Eſdræ 10. 37. *Ipſi Leuitæ decimas accipient ex omnibus ciuitatibus operum noſtrorum. Erit autem Sacerdos filius Aaron cum Leuitis in decimis Leuitarum, & Leuitæ offerent decimam partem decimæ ſuæ in domo Dei noſtri.* Igitur Leuitæ & ſacerdotes ſimul accipiebant decimas à filiis Iſrael: & poſtea Leuitę ex ſuis decimis dabant alias decimas ſacerdoti ſeu Pontifici. Hinc iam oritur.

7. Poſterior controuerſia, an decimæ decimarum, quæ dabantur à Leuitis propriè dictis datæ fuerint ſoli Pontifici ſeu ſummo Sacerdoti an generatim omnibus Sacerdotibus? Lyranus & Abulenſis putant ſoli Pontifici fuiſſe datas, ex illo Num. 19. 29. *Date Aaron Sacerdoti.* Ioſephus, non ſoli Pontifici, ſed generatim omnibus Sacerdotibus. Alij denique, ſoli quidem Pontifici datas fuiſſe, ſed ad cuſtodiendum & diſtribuendum Sacerdotibus iuxta illud, Num. 18. 8. *Locutus eſt Dominus ad Aaron; Ecce dedi tibi cuſtodiam primitiarum mearum*, id eſt, vt cuſtodias & diſtribuas filiis tuis Sacerdotibus, ſicut mox ſequitur: *Omnia, quæ ſanctificantur à filiis Iſraël, tradidi tibi & filiis tuis pro officio ſacerdotali legitima ſempiterna.* Quo etiam ſpectat illud, 2. Eſdræ 10. 38. *Leuitæ offerent decimam partem decimæ ſuæ in domo Dei noſtri ad gazophylacium in domum theſauri*, id eſt, vt cuſtodiatur in gazophylacio, & inde Sacerdotibus ſuo tempore diſtribuatur.

8. Igitur ſumma omnium hæc eſt. Tribus Leui, quæ tota erat diuino ſeruitio conſecrata, accipiebat decimas ab aliis tribubus, quæ erant laicæ. Porrò cùm in tribu Leui eſſent tria hominum genera, nempe, Leuitæ propriè dicti, Sacerdotes, & Pontifex, Leuitæ ex ſuis decimis, dabant iterum decimas Pontifici & Sacerdotibus, quia hi in altiori gradu & ordine ſeruiebant Deo quàm Leuitæ: ac proinde ſicut plus honoris, ſic etiam plus bonorum temporalium pro ſuſtentatione illis debebatur.

9. Pro maiori explicatione eorum, quę dicta ſunt, notandum eſt, apud Hebræos fuiſſe tria decimarum genera. Primum earum, quas cæteræ tribus ſingulis annis tenebantur dare tribui Leuitę, pro ſubſtentatione. De his iam dictum eſt. Alterum earum, quas ſinguli patres familias debebant quotannis apud ſe ſeruare, & poſtea cum Leuitis comedere in loco, vbi erat Tabernaculum vel templum, idque tribus annis temporibus, nempe in Paſchate, Pentecoſte, & feſto Tabernaculorum. De his intelligendum eſt illud Deuter. 14. 22. *Decimam partem ſeparabis de cunctis fructibus tuis, qui naſcuntur in terra per annos ſingulos, & comedes in conſpectu Domini Dei tui in loco, quem elegerit, vt in eo nomen illius inuocetur, &c.* Tertium earum, quas tertio anno ſinguli ſeparare debebant in propriis domibus, & cum Leuitis, peregrinis, pupillis & viduis communicare, iuxta illud Deut. 14. 28. *Anno tertio ſeparabis aliam decimam ex omnibus, quæ naſcuntur tibi eo tempore, & repones intra portas tuas. Venietque Leuites, qui aliam non habent partem nec poſſeſſionem tecum, & peregrinus ac pupillus & vidua, qui intra portas tuas ſunt, & comedent & ſaturabuntur: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus.* Et Deut. 26. 12. *Quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio dabis Leuitæ, & aduenæ, & pupillo, & viduæ, vt comedant intra portas tuas, & ſaturentur.* Igitur Leuitę; tametſi omnium harum decimarum eſſent aliquo modo participes; tamen ex primo genere potiſſimum ſuſtentabantur, vt dictum eſt.

III. De primitiis & primogenitis.

10. SOli Sacerdotes & Pontifex, non autem Leuitæ propriè dicti, accipiebant primitias & primogenita à filiis Iſrael. Porrò primitiæ ſoluebantur ter in

anno, vt notant Lyranus & alij. Primò, in Paſchate de nouis ſpicis, Secundò in Pentecoſte de nouis panibus. Tertiò in Septembri in feſto Tabernaculorum, de nouis fructibus. Nam illis tribus anni temporibus, tenebantur omnes mares venire ad locum, quem elegerat Dominus Deut. 16. 16.

11. De primitijs ſpicarum, quæ in Paſchate offerebantur, intelligitur illud Leuit. 23. 10. *Cùm ingreſſi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & meſſueritis ſegetem, feretis manipulos ſpicarum, primitias meſſis veſtræ, ad Sacerdotem, qui elevabit faſciculum coram Domino, vt acceptabile ſit pro vobis altero die Sabbati, & ſanctificabit illum.* Ritus autē offerendi deſcribitur. Leu. 2. 14. his verbis, *Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de ſpicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & ſic offeres primitias tuas Domino, fundens ſuprà oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini eſt.*

12. De primitijs panum, quæ offerebantur in Pentecoſte, intelligitur illud Leuit. 23. 15. *Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum, ſeptem hebdomadas plenas, uſque ad alterum diem explebitis hebdomada ſeptima, id eſt, quinquaginta dies: & ſic offeretis ex omnibus habitaculis veſtris, panes primitiarum duos de duabus decimis ſimilæ fermentatæ, quos coquetis in primitias Domini, &c.*

13. De primitijs nouorum fructuum, quę offerebantur in Septembri intelligitur illud, Num. 18. 13. *Vniuerſa frugum initia, quas gignit humus, & Domino deportantur, cedent in vſus tuos: qui mundus eſt in domo tua veſcetur eis.* Et Deuter. 18. 4. *Dabunt Sacerdoti primitias frumenti, vini, & olei.* Et Deut. 26. 2. *Tolles de cunctis fructibus tuis primitias, & pones in cartallo, perge ſque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, accedeſque ad Sacerdotem qui fuerit in diebus illis, &c.*

14. Eſt autem magna differentia inter hęc tria genera primitiarum. Primò, quia primitiæ in Paſchate erant ex ſolis ſpicis: in Pentecoſte, ex ſolis panibus: in Septembri, ex variis terræ fructibus. Secundò, primitiæ ſpicarum dabantur in ipſa collectione fructuum terræ, nec vlli licebat quidquid comedere de nouis fructibus, antequam primitiæ ſpicarum Deo oblatæ eſſent, Leuit. 23. 14. At primitiæ in Pentecoſte & Septembri offerebantur ex fructibus iam collectis, & domi aſſeruatis. D. Auguſt. quæſt. 32. ſuper Numeros. Tertiò, primitiæ panum & fructuum cedebant integrè in vſum Sacerdotum; primitiæ verò ſpicarum non integrè: Nam vnus manipulus ſpicarum conſumebatur per modum ſacrificij, reliqui comedebantur à Sacerdotibus.

15. Porrò, ſicut primitiæ, ſic etiam primogenita dabantur Pontifici & Sacerdotibus. Exod. 13. 2. & Num. 13. 3. Erant autem tria genera primogenitorum: alia hominum: alia pecorum mundorum: alia immundorum. Igitur, ſingula primogenita primi & tertij generis redimebantur pretio quinque ſiclorum, quod dabatur Sacerdotibus: primogenita ſecundi generis per ſe illis offerebantur. Num. 18. 15.

IV. De Oblatis.

6. PEr Oblata, generatim loquendo, intelliguntur ea, quæ à filis Iſraël offerebantur Deo in vſum Sacerdotum. Erant autem triplicia. Nam quædam ex præcepto offerebantur, vt decimæ, primitiæ, & primogenita, de quibus iam dictum eſt. Alia ſponte, & ex mera deuotione: alia denique ex voto. De hoc duplici genere multa habentur. Leuit. 22. 18. Leuit. 23. 38. Num. 15. 3. & alibi. Hæc iterum erant varia. Nam quilibet, vel ſponte vel ex voto poterat offerre hoſtias, libamenta, panes, pecuniam, & quæ ſimilia ſunt. Id autem potiſſimum fiebat in tribus anni temporibus, vt ſupra dictum eſt, nempe in Paſchate, Pentecoſte, & feſto Tabernaculorum. Tunc enim tenebantur omnes venire ad locum; vbi erat Templum vel Arca propitiatorij. Deut. 16. 16.

17. Ex dictis colligi poteſt, quàm diuites fuerint Sacerdotes in veteri Teſtamento præ aliis omnibus. Nam primò accipiebant decimas à duodecim tribubus Iſrael. Vbi notandum eſt, præter tribum Leui fuiſſe duodecim tribus filiorum Iſrael, nempe, tribum Ruben, Simeon, Iuda, Zabulon, Iſſachar, Dan, Gad, Aſer, Nephthali, Ephraim, Manaſſe, Beniamin. Igitur ſingulæ hæ tribus, diuidebant ſua bona in 10. partes, & vnam dabant tribui Leui, reliquis nouem ſibi reſeruatis. Quo fit, vt tribus Leui multo fuerit ditior, quàm cæteræ. Nam ſingulæ cæterarum habebantur tantum nouem partes; Tribus autem Leui, duodecim. Præter has decimas, quæ communes erant omnibus, an tribu Leui. Sacerdotes iterum accipiebant decimas decimarum à Leuitis, & ſic non ſolum erant ditiores, quam homines aliarum tribuum, ſed etiam, quàm Leuitæ. Deinde, accedebant primitiæ, primogenita, oblata, quæ ſi omnia computentur, in magnum theſaurum excreſcere neceſſe erat reditus & poſſeſſiones ſacerdotales.

CAPVT VII.

De auctoritate Pontificis.

1. DEus multis modis in veteri Teſtamento voluit Pontifici aſtruere & conciliare auctoritatem apud populum. Primò, pùblica & ſolenni conſecratione, quæ præſente populo durabat per ſeptem dies. Secundò, vnctione ſacri olei, quòd in nullum vſum prophanum adhiberi poterat. Tertiò, ornatu Pontificiali, qui & gemmis pretioſis, & aurea lamina, & tintinnabulis aureis, & malis punicis, omnem alium ornatum etiam regium, longe ſuperabat. Quarto, magna copia redituum annorum, quæ quidem apud illum populum magni erat momenti. Quintò, frequenti colloquio cum Deo, præſertim in rebus dubiis proponendis. Sexto variis illuſtribus miraculis. Ex his aliqua recenſebo.

2. Primum contigit in primo ſacrificio, quod Aaron obtulit in ſuo Pontificatu. Tunc enim ignis de cælo deſcendit, qui coram populo holocauſtum deuorauit. Quo miraculo oſtendit Deus, ſe approbare ſacerdotium ſeu Pontificatum Aaronis, Leuit. 9. 24. *Apparuitque gloria Domini omni multitudini: Et ecce egreſſus ignis à Domino, deuorauit holocauſtum, & adipes, qui erant ſuper altare. Quod cùm vidiſſent turbæ, laudauerunt Dominum, ruentes in facies ſuas.* vide ſimile Exemplum 3. Reg. 18.

3. Secundum contigit in ſeditione Core, Dathan & Abiron, quid cum ſuis ſociis viui à terra abſorpti ſunt, eo quod rebellionem excitaſſent contra Primatum Moſis & Aaronis. Num. 16. 1. *Ecce autem Core, & Dathan, atque Abiron ſurrexerunt contra Moſen, aliique filiorum Iſrael ducenti quinquaginta viri proceres Synagogæ, & qui tempore Concilii per nomina vocabantur, Cumque ſteriſſent aduerſum Moſen & Aaron dixerunt: Suffitiat*

vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus, Cur elevamini super populum Domini? Et infrà v. 31. *Confestim diruptа est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum, devoravit illos cum tabernaculis suis, & universa substantia eorum, descenderuntque vivi in infernum.*

4. Tertium contigit in seditione populi, qui partim incendio periit, partim per intercessionem Aaronis salvatus est. Num. 16. 41. *Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israël contra Mosen & Aaron, sequenti die dicens: Vos interfecistis populum Domini. Cumque oriretur seditio, & tumultus increscerent: Moses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod, postquam ingressi sunt operuit nubes, & apparuit gloria Domini. Dixitque Dominus ad Mosen. Recedite de medio huius multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cumque iacerent in terra, dixit Moses ad Aaron: Tolle thuribulum & hausto igne de altari, mitte incensum desuper, pergens cito ad populum, vt roges pro eis: iam enim egressa est ira à Domino, & plaga desevit. Quod cùm fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, & quaniam vastabat incendium, obtulit thymiama stans inter mortuos ac viventes, pro populo deprecatus est, & plaga cessavit. Fuerunt autem, qui percussi sunt 14000. hominum, absque his qui perierunt in seditione Core.*

5. Quartum contingit circa virgam Aaronis, hoc modo: Cùm populus sæpe murmuraret contra Aaronem Pontificem, & aliæ tribus filiorum Israel ægrè ferrent, quòd ex sola tribu Leui assumeretur Pontifex qui aliis omnibus imperaret; voluit Deus in posterum præcavere huiusmodi murmura, & manifesto signo declarare, Aaronem legitimè à se electum esse, cui omnes, tanquam summo Sacerdoti, deberent obsequi. Itaque mandavit Mosi, vt acciperet duodecim virgas à duodecim tribubus Israel, in quibus singulis notata essent singula nomina Tribuum Israel. Has cum virga Aaronis poneret in Tabernaculo testimonij, & sequenti die iterum produceret. Tunc enim fore, vt vna ex omnibus miraculosè floreret, & is deinceps, cuius virga floruisset, tanquam legitimus Pontifex haberetur. Factum est. Sequenti die, sola Virga Aaronis inventa est germinasse, & turgentibus gemmis emisisse flores, qui foliis dilatatis, in amygdalas deformati visebantur. Ex quo omnes manifestè collegerunt, deinceps soli Aaroni tanquam Pontifici à Deo electo & designato, non autem aliarum tribuum Principibus, in rebus ad Deum spectantibus, obtemperandum esse. Et ne posteros id lateret mandavit Deus, vt virga Aaronis, ad perpetuam rei memoriam, in Arca conservaretur. Hæc omnia habentur Num. 17. per totum.

CAPVT VIII.

De Comparatione Pontificis cum Rege.

COnstat, magnam fuisse dignitatem & eminentiam vtriusque, tam Regis, quàm Pontificis, in populo Hebræorum. Si tamen comparatio instituenda est, maior fuit Pontificis, quàm Regis. Nam Pontifex multis titulis præcelluit Regi. His potissimum: Primò, originis & antiquitatis. Secundò, familiæ. Tertiò, inaugurationis. Quartò, vnctionis. Quintò, ornatus. Sextò, officij. Septimò, exemptionis. Octavò, authoritatis apud populum. De singulis per singulas quæstiones agendum est. Sic ergo.

QVÆSTIO I.

An Pontifex præcelluerit Regi titulo originis & antiquitatis?

1. VTroque præcelluit. Primum quidem, titulo originis. Nam Pontificatus habuit originem suam à solo Deo, regnum ex importunitate populi. Deus enim ex se, & quasi proprio motu instituit Aaronem Pontificem in ecclesia Hebræorum, cum perpetuo iure successionis Hebr. 5. 4. At Regem non tam ipse instituit, quàm petenti & murmuranti populo in pœnam ipsorum, concessit. 1. Reg. 8. 4. Et ægrè concessit. Quod ex triplici capite colligi potest. Primò, quia conatus est illis persuadere, ne peterēt (ibi v. 11.) Secundò, quia prædixit fore, vt aliquando pœniteat ipsos suæ petitionis. (ibi v. 18.) Tertiò, quia miraculo ostendit, petitionem sibi displicere. 1. Reg. 12. 16. Sic enim legimus: *Dixit Samuel ad vniversum Israel: State & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro. Nunquid non messis tritici est hodie? Invocabo Dominum, & dabit voces & pluvias: & scitis & videbitis, quia grande malum fecistis vobis, in conspectu Domini, petentes super vos Regem. Et clamavit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces & pluvias in illa die. Et timuit omnis populus nimis nomen Domini & Samuelem, & dixit vniversus populus ad Samuelem, ora pro servis tuis ad Dominum Deum tuum, vt non moriamur. Addidimus enim vniversis peccatis nostris malum, vt peteremus nobis Regem.*

2. Præcelluit etiam in titulo antiquitatis. Nam Primus Pontifex fuit Aaron, qui tempore Mosis à Deo specialim electus, & à Mose consecratus est, statim post egressum populi ex Ægypto. Levit. 8. 1. At primus Rex fuit Saul, quem constant amplius, quam 400. annis post Mosen, secutum esse. Vixit enim tempore Samuelis, à quo etiam vnctus est. Porrò inter Mosen & Samuelem interfuerunt hi Iudices, Iosue, Othoniel, Aod, Barac, Gedeon, Abimelech, Thola, Iair, Iephte, Abesan, Ahilon, Abdon, Sampson, Heli.

QVÆSTIO II.

An Pontifex præcelluerit Regi titulo familiæ?

3. CErtum est præcelluisse. Primò, quia Pontifex assumebatur ex sola tribu Leui, quæ quod specialim consecrata esset diuino cultui, habebatur inter omnes tribus honoratissima. At Rex, ex qualibet tribu assumi poterat. Saul fuit ex tribu Beniamin, Dauid cum posteris, ex tribu Iuda, Ieroboam ex tribu Ephraim, Baasa ex tribu Issachar, & sic deinceps. Porrò tanta erat præcellentia tribus Leuiticæ præ aliis, vt Pontifex non posset accipere vxorem ex aliis tribubus, eo quod essent infrà statum & dignitatem connubij Pontificalis, vt patet Levit. 21. 14. vbi de Pontifice sic dicitur: *Accipiet puellam de populo suo, ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ.* 1. Accipiet vxores ex tribu Leui, non ex aliis tribubus. Nā aliæ tribus sunt quasi vulgus si conferantur cū Tribu Leui. Nō decet autem, vt Principes vel Magnates accipiant vxores ex communi hominum plebe. Erat tamen aliqua dispensatio in hac re. Nam Pontifex poterat accipere vxorem ex familia Regia, si veller. Hoc fecit

Ioioda Pontifex, qui habuit Ioſabeth filiam Regis Ioram & ſororem Regis Ochoziæ. 2. Paral. 22. 11. Erat autem illa diſpenſatio conceſſa propter has cauſas. Primò, quia dignitas Regia proximè accedebat ad Pontificalem. Secundò, quia facilius poterat ſeruari pax in communi populo, & ſi Reges & Pontifices per connubia inter ſe conſpirarent. Tertiò, minus erat periculum idololatriæ. Nam Reges, qui Pontifici coniuncti erant, non facilè recedebant à cultu & religione veri Dei. Vide Lyranum in cap. vlt. Numerorum.

4. Secundò, Pontifex non aſſumebatur ex qualibet familia trib. Leuiticæ, ſed ex ſola familia Aaronis: nec quilibet promiſcuè ex familia Aaronis, ſed primogenitus, carens omni macula & deformitate. Leu. 21. 17. At in Regibus non habebatur ratio primogenituræ, vt rectè notauit Pineda lib. 2. de rebus Salomonis cap. 1. Certe Dauid Salomon, & plures alij non fuerunt primogeniti. Multò minus habebatur ratio maculæ aut deformitatis. Nuſquam legimus, aliquem propter maculam aut deformitatem à regno excluſum eſſe. Aliud eſt de lepra. Ozias, propter lepram, quia morbus contagioſus eſt, ab aliorum contubernio fuit merito ſegregatus. 2. Paral. 26. 21.

5. Tertiò, Hoc etiam facit ad prærogatiuam & honeſtatem familiæ Pontificalis, quod non licuerit Pontifici in vxorem accipere viduam, aut repudiatam, aut ſordidam, aut meretricem, ſed tantum virginem de populo ſuo, iuxta illud Leuit. 21. 13. *Virginem ducet vxorem. Viduam autem & repudiatam, & ſordidam, atque meretricem non accipiet, ſed puellam de populo ſuo.* Hoc in Regibus non ſeruabatur. Dauid accepit viduam & adulteram. Vidua erat Abigail, adultera Bethſabee. Et hoc capite, non ſolum Regibus, ſed etiam Sacerdotibus præcellebat Pontifex. Nam & Sacerdotes poterant accipere viduas, quod Pontifici, propter dignitatem ſtatus, non licebat.

Qvæstio III.

An Pontifex præcellucrit Regi titulo inaugurationis?

6. Nemo dubitat. Nam Pontificis inauguratio, ex ſpeciali Dei cura & prouidentia, fiebat cum ſolenni pompa ac cæremonia, præſente vniuerſo populo; & durabat totis ſeptem diebus, vt ſuprà cap. 3. explicatum eſt. De Regis inauguratione nihil certum aut ſtabile erat ſtatutum à Deo. Legimus quidem aliquos fuiſſe vnctos; alios fauſta populi acclamatione aſſumptos; alios per Pontificem introductos: ſed nuſquam legimus mandatum fuiſſe à Deo, vt omnes certo ritu ac cæremonia inaugurarentur. Imo conſtat, pleroſque ſine vlla ſolennitate, vel ſolo titulo ſucceſſionis accepiſſe regnum, vel per vim & fraudem inuaſiſſe. Vncti ſunt Saul, Dauid, Salomon, Ioas, Iehu: acclamatum à populo, Salomoni & quibuſdam aliis, per Pontificem introductus Ioas per vim & fraudem ingreſſi Baaza, Zambri, Sellum, Manathem, Phacee, Oiee, & plures alij.

7. Nullius inauguratio fuit tam ſolennis, quam Salomonis, quæ deſcribitur 3. Reg. 1. 38. his verbis: *Deſcendit ergo Sadoc Sacerdos & Nathan Propheta, & Banaias filius Ioiadæ, & Cerethi & Phelethi: & impoſuerunt Salomonem ſuper mulam Regis Dauid, & adduxerunt eum in Gihon. Sumpſitque Sadoc ſacerdos cornu olei in Tabernaculo, & vnxit Salomonem, Et cecinerunt buccina, & dixit omnis populus, Viuat Rex Salomon. Et aſcendit vniuerſa multitudo poſt eum, & populus canentium tibiis, & lætantium gaudio magno, & inſonuit terra à clamore eorum.* Sed tamen neque hæc ſolennitas erat à Deo præſcripta, nec ab omnibus Regibus ſeruata, nec comparanda cum ſolennitate inaugurationis Pontificum. Primò, quia inauguratio Pontificum durabat ſeptem diebus. Secundò, fiebat coram Tabernaculo & Sanctuario. Tertiò, conſtabat pluribus ritibus ac cæremoniis. Quartò, quotidie triplici ſacrificio: per ſeptem dies honorabatur. Nihil tale apud Reges.

Qvæstio IV.

An Pontifex præcellucrit Regi titulo Vnctionis?

8. Omnino præcelluit. Et quidem tripliciter. Primò, quia omnes Pontifices ex præſcripto Dei vngebantur, & niſi vncti eſſent, non admittebantur ad officium Pontificale. Exod. 29. & Leuit. 8. At nullum extabat præceptum Dei, quo omnes Reges ad vnctionem aſtringerentur. Nec legimus vnctos eſſe niſi paucos. Ex Regibus Iuda, vncti ſunt Saul, Dauid, Salomon, Ioas: ex Regibus Iſrael, Iehu. De cæteris, an vncti ſunt, non conſtat. Et verisimile eſt, pleroſque non eſſe.

9. Secundò, Pontifices vngebantur publicè coram populo apud Tabernaculum Domini. At Reges, ſi qui vngebantur, non omnes publicè vngebantur. Certè Saul, Dauid, Iehu, priuatim vncti ſunt. Saul à Samuele, in extrema parte ciuitatis, nullo alio præſente. 1. Reg. 9. 27. Dauid ab eodem Samuele, in domo patris ſui, in Bethlehem. 1. Reg. 16. 13. Iehu à filio Prophetæ, in cubiculo ſeorſim. 4. Reg. 9. 6.

10. Tertio quod præcipuum eſt, Pontifices vngebantur oleo ſancto, id eſt vnguento compoſito ex oleo, myrrha, cinnamomo, calamo, caſia. Exod 30. 23. At Reges oleo ſimplici & communi. Quod, tametſi aliqui negent, verisimum tamen eſt. Et tribus argumentis probari poteſt. Primum ſumitur ex lege Dei. Nam Deus præceperat, vt nullus hominum vngeretur oleo ſancto, niſi Pontifex & Sacerdotes. Sic enim legimus, Exod. 30. 30. *Aaron & filios eius vnges, ſanctificabiſque eos, vt ſacerdotio fungantur mihi. Filiis quoque Iſrael dices: Hoc oleum vnctionis ſanctum erit mihi in generationes veſtras. Caro hominis non vngetur ex eo, & iuxta compoſitionem eius non facietis aliud, quia ſanctificatum eſt, & ſanctum erit vobis. Homo, quicunque tale compoſuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo ſuo.* Ex quo præcepto, duo colligimus. 1. quod nemo præter Aaronem & filios eius, id eſt, præter Pontificem & Sacerdotes, potuerit vngi oleo ſancto, quod ex variis aromatibus confectum erat. 2. quòd nulli licuerit conficere ſimile oleum, aut alicui extraneo communicare.

11. Alterum argumentum ſumitur ex phraſi Scripturæ. Nam oleum ſanctum, quo Pontifex & Sacerdotes vngebantur, nunquam in Scriptura appellatur *oleum* abſolutè & ſimpliciter, ſed *oleum vnctionis*, vel *oleum vnctionis ſanctum*, vel *oleum ſanctæ vnctionis*. Exod. 29. 7. *Oleum vnctionis fundes ſuper caput eius.* Et cap. 30. 25. *Facieſque vnctionis oleum ſanctum, vnguentum compoſitum opere vnguentarij, &c.* Et infrà v. 31. *Hoc oleum vnctionis ſanctum erit vobis.* Et Leuit. 8. 10. *Tulit vnctionis oleum, quo liniuit Tabernaculum cum omni ſupellectili ſua.* Et cap. 21. 12. *Oleum ſanctæ vnctionis Dei ſui ſuper eum eſt.* Et alibi ſæpius. Et ratio eſt, quia non erat oleum ſimplex ac purum, ſed vnguentum confectum ex oleo & variis aromatibus, vt iam an-

Digitized by Google

te dixi, ac proinde non *oleum* ſimpliciter, ſed *oleum vnctionis*, vel *vnguentum* appellari debuit. At oleum, quo Reges vngebantur, nunquam appellatur *oleum vnctionis*, ſed oleum ſimpliciter & abſolutè, quia non erat compoſitum ex oleo & aromatibus, ſed purum ac ſimplex oleum. 1. Reg. 10. 1. *Tulit Samuel lenticulam olei, & effudit ſuper caput eius*, id eſt, Saülis. Et cap. 16. 1. *Dixit Dominus ad Samuelem. Vſque quò tu luges Saül, cùm ego proiecerim eum, ne regnet ſuper Iſrael? impple cornu tuum oleo, & veni, vt mittam te ad Iſai Bethlehemitem: prouidi enim in filiis eius mihi Regem.* Et infra vers. 13. *Tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit Dauidem in medio fratrum eius.* Et 4. Regum 9. 1. *Heliſeus vocauit vnum de filiis Prophetarum, & ait illi: Tolle lenticulam olei, & vade in Ramoth Galaad. Cùmque veneris illuc, videbis Iehu, filium Ioſaphat.* Et paulò poſt: *Tenénſque lenticulum olei, fundes ſuper caput eius, & dices: Hæc dicit Dominus: Vnxi te Regem ſuper Iſrael.* Hinc optimè concludo, Reges non fuiſſe vnctos oleo ſancto, quo Pontifex vngebatur, ſed puro, ſimplici ac vulgari.

12. Ad maiorem explicationem huius argumenti, notandum eſt, in Scriptura veteris Teſtamenti, præſertim quæ ad ceremonias Iudæorum ſpectat, quadruplex oleum reperiri. Primum, quo vtebantur in lucernis candelabri aurei, iuxta altare thymiamatis. Alterum, quod adhibebatur in ſacrificiis. Tertium, quo vngebantur Reges. Quartum, quo Pontifices & Sacerdotes. Hoc vltimum, quotieſcunque de eo fit mentio, vocatur *Oleum vnctionis, vel Oleum ſanctæ vnctionis*, vt dixi. Reliqua, nudo ac ſimplici nomine olei contenta ſunt. Hoc ſatis oſtenſum eſt de oleo Regum. De oleo lucernarum, patet ex illo, Leuit. 24. 2. *Præcipe filiis Iſrael, vt adferant tibi oleum de olivis purisſimum ac lucidum, ad concinnandas lucernas iugiter.* De oleo ſacrificiorum, ex illo Leuitic. ſecundo, 1. *Anima, cùm obtulerit oblationem ſacrificij Domino ſimila erit eius oblatio, fundétque ſuper eam oleum, & ponet thus.*

13. Tertium argumentum ſumitur ex illis verbis Leuticor. 21. 10. *Pontifex, id eſt, Sacerdos maximus inter fratres ſuos, ſuper cuius caput fuſum eſt vnctionis oleum, & cuius manus in ſacerdotio conſecratæ ſunt, veſtituſque eſt ſanctis veſtibus, caput ſuum non diſcooperiet, veſtimenta non ſcindet, & ad omnem mortuum non ingredietur omninò, ſuper patre quoque ſuo & matre non contaminabitur: Nec egredietur de ſanctis, ne polluat Sanctuarium Domini, quia oleum ſanctæ vnctionis Dei ſui ſuper eum eſt. Ego Dominus.* In quibus verbis continetur hæc lex, vt Pontifex externo ritu non lugeat mortuos, nec egreſſus è Sanctuario, proſequatur funera mortuorum, ne quidem parentum ſuorum. Et ratio legis additur, quia oleum ſanctæ vnctionis fuſum eſt ſuper caput eius; ac proinde nullo modo debet contaminari. Contaminaretur autem, ſi lugeret mortuos, aut funera eorum proſequeretur. Vnde ſic argumentor: Ideo Pontifex non poterat lugere mortuos, & eorum funera proſequi, quia oleum ſanctæ vnctionis fuſum erat ſuper caput eius: At Reges poterant lugere mortuos, & proſequi funera mortuorum. Hoc enim Dauid fecit in morte Saülis & Ionathæ. Ergo oleum ſanctæ vnctionis non erat fuſum ſuper caput eorum.

14. Vbi notandum eſt diſcrimen inter Pontificem, Sacerdotes & Reges. Solus Pontifex vngebatur oleo vnctionis in capite, & ideo non lugebat vllos mortuos, ne quidem parentes. Sacerdotes non vngebantur quidem in capite, ſed tamen in veſtibus aſpergebantur, partim ſanguine arietis immolati, partim oleo ſanctæ vnctionis. Exod. 29. 21. Et ideo poterant quidem lugere propinquos & conſanguineos, non tamen alios. Leu. 21. 2. Reges nec in capite, nec in veſtibus habebant oleum ſanctæ vnctionis, ſed oleum ſimplex & vulgare; & ideo poterant lugere omnes mortuos, quos volebant.

15. Præter hæc tria argumenta, quæ videntur eſſe ſolida, accedunt alia tria, non quidem æquè efficacia, ſed tamen valde probabilia. Primum, quia oleum ſanctum non poterat attrectari, niſi à Pontifice & Sacerdotibus: at Saül, Dauid & Iehu, non ſunt vncti à Pontifice vel Sacerdotibus, ſed à Prophetis: non ergo vncti ſunt oleo ſancto. Alterum, quia Elias Propheta à Deo iuſſus eſt vngere Iehu in Regem Iſrael, & Hazaelem in Regem Syriæ, & Heliſæum in Prophetam. 3. Reg. 19. 15. Et verisimile eſt, quod ex eadem lenticula vel cornu olei potuiſſet eos vngere. At Hazaelem non poterat vngere oleo ſancto, quia erat homo Gentilis: Ergo verisimile eſt, nec Iehu, nec Heliſæum oleo ſancto, ſed ſimplici vnctos eſſe. Tertium, quia Dauid ter vnctus eſt. Primò à Samuele, in Bethlehem, in domo patris ſui. 1. Reg. 16. 13. Secundò, in Hebron, in Regem Iuda. 2. Reg. 2. 4. Tertiò, in Hebron, in Regem Iſrael. Secundo, Reg. 5. 3. Nec credibile eſt, toties vnctum eſſe oleo ſancto; quia ne quidem Pontifex, pro quo factum erat oleum ſanctum, toties vngebatur.

16. *Dices*, quomodo ergo Salomon vnctus eſt oleo ſancto, ſi nemo aliud niſi Pontifex & Sacerdotes, poterat eo vngi? Sic enim de eo ſcriptum eſt, 3. Reg. 1. 39. *Sumpſit Sadoc Sacerdos cornu olei de Tabernaculo, & vnxit Salomonem.* At oleum, quod in Tabernaculo aſſeruabatur, erat ſanctum. *Reſpondeo.* Authores hic diſſentiunt. Aliqui putant, Salomonem ex peculiari diſpenſatione vnctum eſſe oleo ſancto. Alij rectiùs id negant, aſſerentes, in Tabernaculo duplex oleum fuiſſe aſſeruatum: alterum confectum ex aromatibus, quo Pontifices & Sacerdotes; alterum ſimplex, quo Reges vngebantur.

QVÆSTIO V.

An Pontifex præcellueris Regi, titulo ornamentorum.

17. HOc diſertè affirmat Eccleſiaſticus, cap. 45. vbi cum ſigillatim deſcripſiſſet ornamenta Aaronis Pontificis, tandem ſubiungit, nunquam ab initio mundi fuiſſe illis ſimilia, nec deinceps fore aliquem, extra numerum Pontificum, qui ſimilibus vſus ſit. Verba eius ſunt hæc: *Sic pulchra ante ipſum non fuerunt talia vſque ad originem. Non eſt indutus illa alienigena aliquis, ſed tantum filij ipſius ſoli, & nepotes eius, per omne tempus.* Et hoc facilè demonſtrari poteſt. Nam Pontifex in ſua veſte Pontificali habebat aurum, purpuram, hyacinthum, coccum bis tinctum, & byſſum retortam: in fimbria, mala punica & tintinnabula aurea: in capite, diadema ſeu tiaram, cum lamina aurea: in pectore, duodecim gemmas pretioſas: in humeris, duos ladides onychinos, auro incluſos. De his cap. 5. actum eſt.

18. Nihil ſimile habebant Reges. Nec aliud ferè de illis legimus, quàm quòd ſoliti ſint geſtare diadema in capite. Nec tamen de omnibus; ſed de tribus duntaxat hoc legimus, nempe de Saule, Dauide & Ioas. Et quidem Saul habuit diadema in capite, quando occiſus eſt in bello contra Philiſtinos. Quod diadema poſtea à quodam adoleſcente allatum eſt ad Dauidem, vt habetur 2. Reg. 1. 10. *Et ait adoleſcens: Tuli diadema, quod erat in capite eius, & attuli ad te Dominum*

mum huc. Dauid autem, cum expugnasset Rabbā, ciuitatem Ammonitarum, & accepisset coronam idoli Melchom, fecit sibi inde diadema, vt patet ex illo 1. Paral. 20. 2. *Tulit autem Dauid coronam Melchom de capite eius, & inuenit in ea auri pondo talentum & pretiosissimas gemmas, fecitque sibi inde diadema.* Denique, de Ioas sic legimus, 2. Paralipomenon 23. 11. *Eduxerunt filium Regis, & imposuerunt ei diadema.* At quæ est proportio diadematis Regij cum tam multiplici ornatu Pontificiali?

QVÆSTIO VI.

An Pontifex præcelluerit Regi titulo officij?

19. COnstat, multis modis præcelluisse. Primò, quia officium Pontificis erat excellentius, quàm Regis. Secundò, quia Pontifex in suo officio non dependebat à Rege; & tamen Rex sæpe dependebat à Pontifice. Tertiò, quia Pontifex, propter suum officium Pontificale, poterat etiam præstare ea, quæ ad officium Regis pertinebant; non tamen Rex poterat præstare, quæ ad officium Pontificis spectabāt. Quartò, quia in omnibus controuersiis legalibus, tam Ecclesiasticis, quàm politicis, supremus iudex erat Pontifex, non Rex. Quintò, quia iurisdictio Pontificis latius patebat, quàm Regis. Hæc omnia paulò accuratius explicanda sunt. Nam in his punctis potissimùm consistit prærogatiua Pontificis pro Rege. Sit ergo.

20. *Prima Conclusio.* Officium Pontificis in lege Mosaica fuit multo excellentius, quàm Regis. Ratio est, quia officium Pontificis erat spirituale, concernens salutem animæ: officium Regis temporale, concernens pacem externæ politiæ. Ad Pontificem pertinebat, offerre Deo sacrificia, intrare in Sanctuarium, expiare populum à peccatis, consecrare Leuitas & Sacerdotes, legem Dei interpretari, in rebus dubiis responsa à Deo accipere. Ad Regem, præesse populo in temporalibus, conseruare iusticiam ciuilem, suscipere bellum contra hostes. Nam ad hæc præstanda petiuerunt filij Israël sibi dari Regem, vt habetur 1. Reg. 8. 19. his verbis: *Noluit populus audire vocem Samuelis, sed dixerunt: Nequaquam. Rex enim erit super nos, & erimus nos quoque, sicut omnes gentes: Et iudicabit nos Rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.*

21. *Secunda conclusio.* Pontifex in suo officio non dependebat à Rege: Et tamen Rex sæpe dependebat à Pontifice. Prior pars probatur, quia Pontifex poterat omnia præstare, quæ ad suum officium pertinebant sine vllo subsidio Regis. Poterat enim offerre sacrificium, intrare Sanctuarium, expiare populum, consecrare Leuitas & Sacerdotes, legem interpretari, Deum consulere: Et in his omnibus non indigebat subsidio Regis. Posterior pars probatur ex contrariis principio. Nam Rex non poterat omnia præstare, quæ ad officium suum pertinebant, sine subsidio Pontificis, Non enim poterat suscipere bellum, aut aliam rem magni momenti aggredi, nisi prius consulto per Pontificem oraculo. Hoc suprà, cap. 4. §. 20. ostensum est ex illo, Num. 27. 21. *Pro hoc* (Principe sæculari) *si quid agendum erit, Eleazar Sacerdos consulet Dominum. Ad verbum eius* (Eleazari) *egredientur & ingredietur ipse.* (Iosue, vel quicunque alius Princeps sæcularis) *& omnes filij Israël cum eo, & cætera multitudo.* Quod ibidem variis exemplis confirmatum est. Neque necesse est hîc repetere.

22. *Tertia conclusio.* Pontifex, præter officium suum pontificale, poterat enim præstare ea, quæ ad officium Regis pertinebant, & multo plura: At Rex non poterat præstare, quæ ad officium Pontificis spectabant. Prior pars probatur exemplo Ioiadæ Pontificis sanctissimi. Is omnia fecit, & fortasse plura, quàm Rex facere potuisset. Nam generatim loquendo, Ioas filium Ioiam constituit Regem, & Athaliam Reginam deposuit ac interfecit. Speciatim verò hæc gessit. 1. conuocauit omnes Principes familiarum Israël, Centuriones, Sacerdotes, Leuitas, & reliquam populi multitudinem: & dedit illis lanceas, clypeos, & reliqua arma ad bellum necessaria. 2. mandauit illis, vt Ioas filium Regis, qui tunc erat puer septem annorum, susciperent in Regem. 3. vt hoc commodius & sine tumultu fieret, distribuit illos in certas classes. Nam aliquos posuit ad custodiam portarum Sur; alios ad custodiam domus Regiæ: reliquum populum voluit esse in atriis Templi Salomonis. 4. Speciatim præcepit Leuitis, vt armati circumstarent filium Regis, & quocunque ille iret, ipsi comitarentur. 5. Mandauit populo qui erat in atriis Templi Salomonis, vt instructi pignoribus, alij starent ad dextram partem Templi, alij ad sinistram, vt filius Regis per medium possit transire. 6. His ita constitutis ac dispositis, adduxit filium Regis, & imposuit diadema super caput eius, & vnxit eum, & dedit in manu eius Legem Deuteronomij, & declarauit illum Regem, acclamante vniuerso populo, *Viuat Rex.* 7. Declarato iam Rege, accessit ad Centuriones & Principes exercitus, vt Athaliam Reginam educerent extra sepia Templi, & gladio interficerent. 8. Interfecta Athalia, pepigit fœdus inter se, & nouum Regem, & vniuersum populum; vt omnes vnanimiter seruirent vero Deo, & idola detestarentur. Ac mox, vi huius fœderis, ingressi templum Baal, confregerunt altaria & simulachra, & Mathan sacerdotem Baal ante aras interfecerunt. 9. Constituit nouum ordinem in Templo Salomonis, & singulis Leuitis ac Sacerdotibus sua officia partitus est. Postremò cùm omnia ex animi sententia successissent, conuocatis Centurionibus, Principibus, & vniuerso populo, nouum Regem ex domo Dei deduxit in Domum Regiam, & collocauit eum in solio Regali. Hæc omnia habentur 2. Paralip. 23. & 4. Reg. 11. Et in his omnibus vsus est Ioiada Pontifex imperio & authoritate Pontificali. Quid amplius faceret Rex?

23. Posterior pars, quod nimirum Rex non potuerit ea præstare, quæ ad officium Pontificis pertinebant, facilè probari potest inductione. Non enim poterat offerre sacrificia, nec intrare Sanctuarium, nec expiare populum, nec consecrare Leuitas & Sacerdotes, nec legem Dei interpretari, nec in rebus dubiis, accepto Rationali, responsa à Deo petere. Et, si aliquid horum tentasset, reprehendebatur à Pontifice, & à Deo puniebatur. Habemus exemplum in Ozia Rege, qui cùm vellet adolere incensum super altare thymiamatis: primum à Pontifice reprehensus, deinde lepra percussus est. *Non est tui officij Ozia* (dicebat Pontifex) *vt adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium. Egredere de sanctuario ne contempseris.* (2. Paralipom. 26. 18.) Et paulò post: *Statimque orta est lepra in fronte eius coram Sacerdotibus.* Porrò, Deus tam ægrè tulit hoc factum Oziæ Regis, vt non solùm lepra, sed etiam terræ motu puniendum esse consuerit (Zach. 14. 5.)

Digitized by Google

§. 24. Nec dissimile exemplum est in Saule Rege. Cum enim irruentibus Philistæis, videret populum à se dilabi, putabat se rectè facturum, si ipse per se (cum Sacerdos non adesset) offerret holocaustum & pacifica, ad placandum Deum. Sed mox à Samuele reprehensus est, his verbis *Stulte egisti*, 1. Reg. 13. 13. Non solum reprehensus est, sed etiam punitus amissione regni. *Quod si non feciſſes*, inquit Samuel, *iam nunc præparasset Dominus regnum tuum ultra consurget. Quæsivit Dominus sibi virum iuxta cor suum; & præcepit ei Dominus, vt esset Dux populi sui.*

25. *Quarta conclusio.* Si aliqua controuersia legalis fuisset orta, siue in rebus Ecclesiasticis, siue in temporalibus & inferiores Iudices, qui erant in singulis ciuitatibus non potuissent in ea definienda inter se conuenire, recurrendum erat ad Pontificem, tanquam ad supremum Iudicem, non autem ad Regem: Et omnes sub pœna mortis tenebantur Pontificis sententiæ acquiescere. Hoc supra probatum est ex Scriptura & Iosepho. Nunc ratione explicandum est, hoc modo. Controuersiæ legales, quæ oriebantur ex lege Mosaica non satis benè intellecta, non poterant dirimi & diiudicari, nisi per veram legis interpretationem: Ergo illius erat dirimere & diiudicare eiusmodi controuersias, cuius erat interpretari ipsam legem. At Sacerdotum, & maximè Pontificis, non autem Regum aut Principum sæcularium erat interpretari legem. Ergo Sacerdotum, & maximè Pontificis, non autem Regum & Principum sæcularium erat dirimere & diiudicare controuersias legales. Minor probatur ex illo Aggæi 2. 12. *Hæc dicit Dominus: Interroga Sacerdotes legem.* Et Malach. 2. 7. *Labia Sacerdotis custodient scientiam: & legem requirent ex ore eius.* Non ex ore Regis, sed Sacerdo is. Et causa mox additur; *Quia Angelus Domini exercituum est*, quasi dicat, sacerdos est nuncius seu interpres diuinæ voluntatis. Igitur à Sacerdote petenda est legis diuinæ interpretatio: Et omnes controuersiæ, quæ ex lege diuina oriri possunt, à Sacerdote dirimendæ sunt.

26. Sed quæres, quare interpretatio legis, & consequenter decisio controuersiarum legalium, pertinuerit potius ad Pontificem, quàm ad Regem, aut quoscunque alios? Ratio dubitandi est, quia poterat fieri, vt non minus alij essent periti in lege, quàm Pontifex: imò etiam magis. *Respondeo.* Si spectemus industriam humanam, certum est, non minus alios, quàm Pontificem, potuisse legem intelligere & interpretari. Si autem spectemus assistentiam Spiritus sancti; quæ potissimum in hoc negotio spectanda est, ea Pontifici potius, quàm aliis, fuit promissa & communicata. Exemplum habemus in Mose. Nam si Deus concessit illi maiorem assistentiam, quàm septuaginta senioribus, qui illi in officio subseruiebant. Hoc colligitur ex illo Num. 11. 17. *Dixit Dominus ad Mosen: Auferam de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum onus populi.* Vbi per spiritum intelligi debet aliquod donum gratiæ, quod requiritur in iis, qui rectè volunt alios gubernare, & eorum controuersias dirimere. Est ergo hic sensus: *Auferam de spiritu tuo, & tradam eis*, id est, Dabo illis donum gratiæ, sed infra illud donum quod tu habes: Tibi, qui supremus Iudex es, plus dari oportuit, quàm illis, qui inferiores sunt.

27. *Quinta conclusio.* Pontificis iurisdictio in veteri Testamento latius patebat, quàm Regis. Et quidem duplici sensu. 1. Quia ad plures causas se extendebat. Nam non solùm controuersiæ legales in causis Ecclesiasticis; sed etiam in temporalibus, subiectæ illi erant, vt iam dictum est. 2. Quia ad plures homines & loca se extendebat. Nam post mortem Salomonis, facta regni diuisione, Rex Iuda nihil habebat iuris ac potestatis in regno Israël: nec vicissim Rex Israël in regno Iuda, at Pontifex in vtroque regno habebat suam iurisdictionem. 1. Quia in vtroque poterat exigere decimas, primitias, & pretia primogenitorum. 2. Quia in vtroque habebat Leuitas sibi subiectos. 3. Quia ad illum, tanquam supremum Iudicem, pertinebant controuersiæ vtriusque regni. 4. Quia Reges vtriusque regni, non poterant bellum suscipere, aut aliam rem magni momenti aggredi, nisi consulto per Pontificem oraculo. Hinc sequitur, Regem Israël, non fuisse supremum & absolutum Dominum in suo regno, sed debuisse etiam pendere à Pontifice, qui habitabat in regno Iuda. Et quidem multis modis ab eo pendebat, vt iam explicatum est.

QVÆSTIO VII.

An Pontifex præcellerit Regi, titulo Exemptionis.

28. EXemplo duplex est: Vna in rebus Ecclesiasticis; altera in temporalibus. Pontifex vtroque modo exemptus erat à potestate Regis; non item Rex à potestate Pontificis. Quòd tametsi facilè constare possit ex dictis, seorsim tamen explicandum est. Ac primò dicam de exemptione Pontificis in rebus Ecclesiasticis. Secundò, de exemptione eiusdem in temporalibus. Tertiò, ostendam, nec in Ecclesiasticis, nec in temporalibus, Regem fuisse penitus exemptum à potestate Pontificis. Sit ergo.

29. *Prima conclusio.* Pontifex in rebus ecclesiasticis, seu ad diuinum cultum pertinentibus, erat exemptus à potestate Regis: Et quidem triplici titulo. 1. quia Rex non poterat illi quicquam imperare in eo genere. 2. non poterat illum ad suum tribunal trahere in controuersiis Ecclesiasticis. 3. non poterat illum punire, si deliquisset. Hæc conclusio ex duplici fundamento probari potest. Prius est, quod Pontifex fuerit supremus Iudex in causis & controuersiis ecclesiasticis, vt iam ante probatum est. Ex quo sequitur. 1. non potuisse illum trahi ad tribunal Regis. 2. non potuisse puniri à Rege. 3. non fuisse subiectum imperio Regis. Ratio est, quia supremus Iudex, in eo genere, in quo supremus Iudex est, non potest ab alio iudicari, puniri, aut imperium accipere. Nihil certius.

30. Posterius est, quòd omnes Leuitæ in rebus ad cultum diuinum pertinentibus; fuerint exempti à potestate Regis. Vnde sequitur, multò magis Pontificem fuisse exemptum. Quòd autem Leuitæ fuerint exempti, certum est. Nam Deus separauerat illos à reliquo populo filiorum Israël, & eos loco primogenitorum, quæ illi debebantur, suos esse volebat, iuxta illud Num. 3. 12. *Ego tuli Leuitas à filiis Israël pro omni primogenito, erunt-que Leuitæ mei. Meum est enim omne primogenitum, ex quo percussi genitos in terra Ægypti.* Et Num. 8. 11. *Statuesque Leuitas in conspectu Aaron & filiorum eius, & consecrabis oblatos Domino, ac separabis de medio filiorum Israël, vt sint mei: quoniam dono donati sunt mihi à filiis Israël. Pro primogenitis accepi eos. Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israël, tam ex hominibus, quam ex iumentis.* Vnde sic argumentor: Si Deus voluisset accipere primogenita filiorum Israël, tam ex hominibus, quàm ex iumentis, quæ illi speciali iure debebantur;

certè filij Israël nullam amplius habuissent potestatem aut iurisdictionem in eadem primogenita, postquam semel Deo fuissent tradita: At Deus eodem iure speciali, quo poterat accipere primogenita, accepit Leuitas, loco primogenitorum: Ergo postquam Leuitæ semel Deo traditi & consecrati essent, non amplius erant sub potestate aut iurisdictione aliorum, sed solius Dei. Poterat tamen Deus, si vellet, eos iterum subiicere aliorum potestati. Noluit autem subiicere potestati Regis, sed Pontificis, vt disertè habetur Num. 8. 18. his verbis: *Tuli Leuitas pro cunctis primogenitis filiorum Israël, tradiditque eos dono Aaron & filiis eius de medio populi.* Igitur Leuitæ, sicut Pontifici, non Regi, donati à Deo erant; sic Pontifici, non Regi debebant obtemperare. Quod etiam expressè constat ex illo. Numer. 18. 1. *Dixitque Dominus ad Aaron: Excubabunt Leuitæ ad præcepta tua.* Hinc infero: Si Leuitæ in cultu diuino exempti erant ab Imperio Regis, vt reuera erant; multò magis Pontifex erat exemptus. Nam si hic exemptus non fuisset, nec Leuitæ poterant esse exempti, quia subiecti erant Pontifici.

31. Hoc argumentum sic confirmo. Non solùm primogenita priuatorum hominum, sed etiam Principum ac Regum debebuntur Deo: sicut ergo priuati homines nullam amplius habuissent iurisdictionem aut potestatem in sua primogenita, si semel fuissent Deo tradita; ita nec Reges & Principes. At eadem erat ratio Leuitarum, quæ fuisset primogenitorum: Ergo nec Reges & Principes habebant amplius potestatem aut iurisdictionem in Leuitas, postquam semel Deo erant traditi & consecrati.

32. *Secunda conclusio.* Pontifex in bonis temporalibus & causis politicis exemptus erat à potestate regis. Et quidem quadruplici titulo. 1. quia Rex non poterat illi quicquam imperare in eo genere. 2. non poterat illum trahere ad suum tribunal, aut sententiam contra ipsum pronuntiare, 3. non poterat illum punire, si deliquisset. 4. non poterat ab illo exigere tributum, vectigal, & similia onera, quæ Magistratus solet exigere à suis subditis. Tria priora membra facilè probantur ex præcedenti conclusione. Nam Pontifex erat supremus iudex, non solùm in causis Ecclesiasticis, sed etiam in temporalibus: At supremus iudex, in eo genere, in quo supremus iudex est, non potest ab alio iudicari, puniri aut imperium accipere. *Dices*, quomodo ergo Abiathar Pontifex punitus est à Salomone? Nam Salomon, eo quòd conspirasset cum Adonia; depositit illum ab officio Pontificali, & alium in eius locum subrogauit. *Respondeo.* Si Salomon authoritate regia id fecit, non legitimè fecit. Nec enim, quidquid à Regibus factum est, legitimè factum esse putandum est. Nonne Abimelech Pontifex à Saüle Rege interfectus est in Nobe? (1. Reg. 22. 17.) Nonne Zacharias imperio Ioæ lapidatus? (2 Paralip. 2. 24. 21.) An ideò hæc quia à Regibus facta sunt, legitimè facta sunt? Nemo dixerit.

33. Superest quartum membrum de exemptione Pontificis ab onere tributorum & similium grauaminum; quod sic probari potest. Onera, ad quæ præstanda tenebantur filij Israël, erant hæc. 1. Debebant parati esse ad bellum, & subsidia in bellum conferre. 2. Singulis annis dare dimidium sicli pro vsu Tabernaculi. 3. Singulis annis dare decimas omnium bonorum in sustentationem Sacerdotum ac Leuitarum. 4. Primogenita hominum & iumentorum, vel Domino offerre, vel pretio redimere. 5. Conferre necessaria pro familia & sustentatione Regis. 6. Permittere alienationem domorum suarum in perpetuum. Ab his omnibus exemptus erat Pontifex; quod inductione probandum est.

34. At primum exemptus erat ab onere belli: nec solus ipse, sed omnes Leuitæ. Cùm enim Deus mandasset Mosi in deserto Sinai, vt numeraret omnes filios Israel, qui per ætatem apti essent bello, specialim excepit Leuitas, quos voluit ab hoc onere immunes esse, vt seruirent in Tabernaculo. Num. 1. 48. *Tribum Leui noli numerare, neque pones summam earum cum filiis Israel, sed constitue eos super Tabernaculum testimonij & cuncta vasa eius, & quidquid ad cæremonias pertinet.* Hoc tamen notandum est, tametsi immunes essent à bello, potuisse nihilominus interesse, quadruplici ex causa. Primò, vt in re dubia consulerent Deum pro Rege & exercitu. Hoc fecit Achias Pontifex in bello Saülis contra Philistæos. (1. Reg. 14.) Secundò, vt excitarent animos militum ad strenuè pugnandum, iuxta illud Deuter. 20. 1. *Si exieris ad bellum contra hostes tuos, & videris equites & currus, & maiorem, quam tu habeas, aduersarii exercitus multitudinem, ne timebis eos: quia Dominus Deus tuus tecum est, qui eduxit te de terra Ægypti. Appropinquante autem iam prælio, stabit Sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad populum: Audi Israel, vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis; non pauescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos: quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra aduersarios dimicabit, vt eruat vos de periculo.* Tertiò: vt custodirent Arcam Domini, quæ aliquando in exercituum filiorum Israel, ad maiorem ipsorum consolationem, adducebatur. Hoc modo Ophni & Phinees, filij Heli Pontificis, fuerunt in exercitu contra Philistæos, & occisi sunt (1. Reg. 4. 11.) Quartò, vt in summa necessitate, si nihil aliud subsidij adesset, ipsi arma corriperent, & pro patriis legibus ac cæremoniis pugnarent. Hoc fecerunt Mathatias, & filij eius Machabæi, Iudas, Ionathas, Simon, & Ioannes, Hyrcanus, qui erant ex genere sacerdotali. (1. Machab. 2. & seqq.)

35. Secundum onus filiorum Israel erat, quòd deberent conferre dimidium sicli in vsum Tabernaculi, Exod. 30. 11. *Locutúsque est Dominus ad Mosen, dicens: Quando tuleris summam filiorum Israel iuxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis, cùm fuerint recensiti. Hoc autem dabit omnis, qui transit ad nomen, dimidium sicli, iuxta mensuram templi. Siclus viginti obolos habet, Media pars sicli offeretur Domino. Qui habetur in numero, à viginti annis & supra, dabit pretium. Diues non addet ad medium sicli, & pauper nihil minuet. Susceptamque pecuniam, quæ collecta est à filiis Israel, trades in vsus Tabernaculi testimonij.* Ab hoc onere solus Pontifex erat exemptus, sed etiam Leuitæ. Quod sic ostendo: Illi soli debebant dare dimidium sicli, qui postea à Mose erant recensendi in numero filiorum Israel, vt apertè constat ex verbis citatis. At Leuitæ non erant recensendi in illo numero, vt paulò ante ostensum est ex illo, Num. 1. 48. *Tribum Leui noli numerare.* Ergo Leuitæ non tenebantur ad soluendum illud pretium pro vsu Tabernaculi: Ergo nec Pontifex.

36. Tertium onus Israelitarum erat, quod singulis annis deberent dare decimas bonorum suorum pro sustentatione Leuitarum. (Leuit. 27. 30. & Num. 18. 21. & Deuter. 12. 6. Ab hoc onere exemptus erat Pontifex. Et quod amplius est, ipse cum aliis Leuitis erat particeps decimarum, & postea ab ipsis Leuitis accipiebat decimas decimarum vt supra, cap. 6. §. 5. ostensum est ex illo, Num. 18. 26. *Præcipe Leuitis, atque denuncia: Cùm acceperitis à filiis Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, id est, decimam partem decimæ, vt reputetur vobis in oblationem primitiarum, tam de annis, quam de torcularibus, &*

Ciuerſis, quorum accipitis primitias, offerte Domino, & date Aaron Sacerdoti.

37. Quartum erat, quod primogenita hominum & iumentorum, vel pretio deberent redimere, vel Pontifici offerre. Num. 18.5. *Dixit Dominus ad Aaron: Quidquid primum erumpit è vulua cunctæ carnis, quam offerunt Domino, ſiue ex hominibus, ſiue de pecoribus fuerit, tui iuris erit: ita duntaxat, vt pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal, quod immundum eſt, redimi facias, cuius redemptio erit poſt vnum menſem ſiclis argenti quinque pondere Sanctuarij. Primogenitum autem bouis & ouis & capræ non facies redimi, quia ſanctificata ſunt Domino.* Ab hoc onere eximebatur Pontifex. Nam cæteri, qui hoc onere tenebebãtur, debant Pontifici offerre ſua primogenita, vel certè pretium illorum, vt iam dictum eſt. At cui obtuliſſet Pontifex? Si ſibi ipſi, nullum erat onus. Si alicui alteri, cui tandem? Nemo à Deo deſignatus eſt.

38. Quintum erat, conferre neceſſaria ad luxum & familiam Regis. De hoc onere locutus eſt Samuel, cum vellet filios Iſraël abſterrere à petendo Rege. Sic enim legimus, primo Regum 8. 10. *Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum qui petierat à ſe Regem, & ait; Hoc erit ius Regis, qui imperaturus eſt vobis. Filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, facietque ſibi equites & præcurſores quadrigarum ſuarum, & conſtituet ſibi tribunos & centuriones, & aratores agrorum ſuorum & meſſores ſegetum, & fabros armorum & curruum ſuorum. Filias quoque veſtras faciet ſibi vnguentarias & focarias & panificas. Agros quoque veſtros, & vineas & oliueta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis. Sed & ſegetes veſtras, & vinearum reditus addecimabit, vt det eunuchis & familiis ſuis. Seruos etiam veſtros, & ancillas, & iuuenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo. Greges quoque veſtros addecimabit, voſque eritis ei ſerui. Et clamabitis in illa die à facie Regis veſtri, quem elegiſtis vobis, & non exaudiet vos Dominus.* Ab hoc onere & Pontifex, & omnes Leuitæ erant exempti. Quod apertè conſtat ex verbis citatis. Primò, quia Leuitæ non petebant Regem, ſed populus aliarum tribuum. Secundò, Leuitæ non erant futuri centuriones & tribuni in bello. Erant enim exempti ab onere belli, vt dictum eſt. Tertiò, Leuitæ non habebant alias poſſeſſiones, niſi 48. ciuitates cum ſuburbanis earum. Num. 35. 2. At ſuburbana Leuitarum non poterant vendi, & dari ſeruis Regum, iuxta illud. Leuit. 25.34. *Suburbana autem eorum non veneant, quia poſſeſſio ſempiterna eſt.*

39. Sextum erat, permittere alienationem domorum ſuarum in perpetuum. Leuit 25. 29. *Qui vendiderit domum intra vrbis muros, habebit licentiam redimendi, donec vnus impleatur annus. Si non redemerit, & anni circulus fuerit euolutus, emptor poſſidebit eam, & poſteri eius in perpetuum, & redimi non poterit, etiam in iubileo.* Ab hoc onere eximebantur Leuitæ, ac proinde etiam Pontifex. Nam ibidem ſic additur; *Ædes Leuitarum, quæ in vrbibus ſunt, ſemper poſſunt redimi: ſi redempta non fuerint, in iubileo reuertentur ad dominos, &c.*

40. Igitur, vt ſummatim colligam, quæ dicta ſunt, Pontifex erat exemptus non ſolùm ab omni onere, quod Regi præſtandum erat, ſed etiam ab aliis oneribus, quæ Leuitis, Sacerdotibus, & Tabernaculo præſtabantur. Ad hanc exemptionem reuocari poteſt, quod omnes ciuitates refugij, in quibus erat ſumma immunitas, fuerint Leuitarum, nulla filiorum Iſrael. Quæ immunitas non parum facit ad prærogatiuam Pontificis. Primò, quia ciuitates Leuitarum ſubiectæ erant Pontifici. Secundò, quia quotquot homicidæ inuoluntarij, ſiue incolæ, ſiue exteri, ad eas confugiebant poterant ibi tuto commorari, vſque ad mortem, A Pontificis. Mortuo autem Pontifice, inquiunt ad propria reuertebantur. Ioſ. 20.6.

41. *Tertia concluſio.* Rex, neque in cauſis Eccleſiaſticis, neque in temporalibus, erat planè exemptus à poteſtate Pontificis. Non quidem in Eccleſiaſticis. Nam Pontifex in eo genere poterat illi imperare, & etiam punire, ſi deliquiſſet. Habemus luculentum exemplum in Ozia Rege, 2. Paral. 26.16. his verbis; *Cum roboratus eſſet Ozias, elatum eſt cor eius in interitum ſuum, & neglexit Dominum Deum ſuum, ingreſſuſque templum Domini, adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis: Statimque ingreſſus poſt eum Azarias Sacerdos, & cum eo Sacerdotes Domini octoginta, viri fortiſſimi, reſtiterunt Regi, atque dixerunt, Non eſt tui officij, Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum: Egredere de Sanctuario, ne contemneris. Iratuſque Ozias tenens in manu thuribulum vt adoleret incenſum, minabatur Sacerdotibus. Statimque orta eſt lepra in fronte eius, coram Sacerdotibus, qui expulerunt eum, &c.* Vides, quantum fuerit imperium ſummi Sacerdotis in Regem, præſertim in rebus ad diuinum cultum pertinentibus Rex, elatus multis victoriis, voluit ſe immiſcere in officium Sacerdotum. Quid Pontifex? Oppoſuit ſe Regi, & audacter illi dixit. Audi Rex: res diuinæ non ſpectant ad tuum officium, ſed ad noſtrum. Egredere de Sanctuario: Niſi parueris, non abibis ſine pœna. Quid Rex? Iraſcitur, minatur, punitur, expellitur, imperio abdicatur. Debebat meminiſſe illius præcepti, Deut. 17.20. *Non elevetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, cùm ſederit in ſolio regni ſui.*

42. Sed neque in temporalibus omnino exemptus fuit Rex. Primò, quia ſæpe non poterat bellum ſuſcipere, niſi conſulto prius Pontifice. Secundò, quia in controuerſiis legalibus, non ſolùm Eccleſiaſticis, ſed etiam politicis, debebat acquieſcere Pontifici, tanquam ſupremo iudici. Hæc ſæpè dicta ſunt. Tertiò, quia debebat illi dare decimas, primitias, oblationes & pretia primogenitorum. Nuſquam enim legimus, Regem ab onere fuiſſe exemptum. Et hæc ſufficiant de hoc puncto.

QVÆSTIO VIII.

An Pontifex præcelluerit Regi, titulo authoritatis?

43. Maior ſemper fuit authoritas Pontificis apud populum, quàm Regis. Quod dupliciter oſtendi poteſt. Primò ex dictis. Nam authoritas Pontificis, vt ſupra oſtenſum eſt, creſcebat ex variis capitibus. 1. Ex ſolenni conſecratione. 2. Ex vnctione olei ſacri. 3. Ex ornatu. 4. Ex copia annorum redituum. 5. Ex frequenti colloquio cum Deo. 6. Ex variis & illuſtribus miraculis. In his omnibus (exceptis fortè diuitiis) Rex erat inferior Pontifice. Nec enim conſecratio ipſius erat tam ſolennis; nec vngebatur oleo ſanctæ vnctionis; nec in ornatu erat par Pontifici; nec immediatè conſulebat Deum in rebus dubijs; nec authoritas ipſius tot miraculis erat à Deo confirmata.

44. Ex affectu idem oſtendi poteſt. Nam populus plus honoris ac reuerentiæ tribuebat Pontifici, quàm Regi. Imò, ſi inter Pontificem & Regem lis aliqua vel diſceptatio intercederet, Pontifici potiùs adhærebant, quàm Regi. Hoc accidit Sauli. Cùm enim mandaret ſuis ſubditis, vt interficerent Achimelech Pontificem, noluerunt Regi obedire. Nimirum, pluris æſti-

habent vitam Pontificis, quàm mandatum Regis. Plus dicam. Ipsi reges vitro deferebant Pontifici: Nec soli Hebræorum Reges, sed etiam Gentilium. Exemplo sint Ioas Rex Iuda, & Seleucus Rex Asiæ. Ioas venerabatur Ioiadam Pontificem, vt parentem; & eo viuente, nihil faciebat, nisi ex eius directione & præscripto. 4. Reg. 12. 2. Seleucus adeò suspiciebat Oniam Pontificem, vt in eius gratiam, magno honore ac muneribus prosequeretur templum Hierosolymitanum. 2. Machab. 3. 1.

Conclusio huius capitis.

41. IN hoc capite institui comparationem inter Pontificem & Regem veteris Testamenti: Et ostendi Pontificem multis titulis Regi præcelluisse. 1. titulo originis & antiquitatis. 2. familiæ. 3. inaugurationis. 4. vnctionis 5. ornatus. 6. officij. 7. exemptionis. 8. authoritatis. Et hæc omnia ex sacris literis confirmaui. Nunc coronidis loco, attexam testimonia Philonis & Iosephi, qui ambo, vt pote Hebræi nati, fuerunt rerum Hebraicarum peritissimi.

46. Igitur Philo in libro de legatione ad Caium, recitans Epistolam Agrippæ ad eundem Caium, Imperat. Romanum, inter cætera sic habet: *Equidem, vt vosti, Iudæus natus sum: natale solum mihi sunt Hierosolymæ, vbi altissimi Dei templum situm est. Auos proauósque Reges habui, & ex his, aliquot etiam summos Pontifices; quam illi dignitatem pluris faciebant, quàm Regiam, rati quanto Deus antecellat homini, tanto Pontificum regnum excellentius. Ad illius enim curam, diuinas res, humanas, ad huius pertinere.*

47. Iosephus non quidem tam apertè confert inter se Pontificem & Regem, vt Philo: sed tamen reipsa idem sentit. Sic enim scribit lib. 2. contra Apionem; in commendationem legis Mosaicæ: *Sed quæ pulchrior aut iustior esse quæat lex, quàm te & Deum facit omnium moderatorem, & Sacerdotibus res maximas communiter administrandas commisit? rursúmque cæterorum Sacerdotum gubernationem summo omnium Pontifici credidit?* Et paulò post: *Erat autem eorum muneris legem cæteraque instituta diligenter curare. Nam & omnium inspectores, & controuersiarum Judices, & condemnatorum punitores constituti sunt Sacerdotes. Quis nam igitur principatus fieri possit hoc sanctior? aut quis bonos Deo conuenientior? vbi & plebs vniuersa ad pietatem est bene comparata, & Sacerdotibus concredita est cura præcipua, & vniuersa Respublica instar ætheriæ cuiusdam administratur?*

CAPVT IX.

Quæ vtilitas percipi ex dictis possit.

1. TRiplex percipi potest. Vna ex parte Catholicorum: ex altera parte aduersariorũ: tertia ex parte Regum & Principum sæcularium. Vt hoc clarius ostendam, præmittendum est, Pontificem veteris ac noui Testamenti, v. g. Aaronem & Petrum, non minus inter se distare, quàm vetus ac nouum Testamentum inter se distant. Porrò inter vetus & nouum Testamentum tanta distantia est, quanta inter vmbram & corpus, inter imaginem inchoatam & perfectam, inter literam occidentem & spiritum vinificantem, inter sanguinem taurorum & Christi, inter seruitutem & libertatem. Ergo tanta etiam inter Pontificem A vtriusque testamenti, v. g. inter Aaronem & Petrum distantia est. Ille vmbram expressit; hic corpus: ille inchoatæ imaginis minister fuit; hic perfectæ: ille secutus est literam occidentem: hic spiritum vinificantem: ille tauros & arietes immolauit, hic pretiosi corporis & sanguinis Christi dispensator est: ille vixit sub iugo seruitutis, hic in libertate filiorum Dei. Igitur, maior & excellentior hic, quam ille. Hoc posito, facilius explicabo triplicem vtilitatem, de qua dictum est.

I. Vtilitas ex parte Catholicorum.

2. CAtholici, ex iis, quæ dicta sunt, sic possunt ratiocinari: Noster Pontifex multò excellentior & dignior est, quàm Pontifex veteris Testamenti fuit. Si ergo Hebræi, qui murmurabant contra suum Pontificem, à Deo seuerè puniti sunt: quid nobis fiet, si similiter murmuremus? at sanè Apostolus de hac re nos præmouit, 1. Corinth. 10. 1. His verbis, *Nolo vos ignorare fratres: quoniam Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Mose baptizati sunt in nube & in mari: & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, &c. Sed non in pluribus eorum bene placitum est Deo: nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem in figura facta sunt nostri, vt non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt: neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis: neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt vna die viginti tria millia: neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt: neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Hæc autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum deuenerunt.*

3. Ex quibus his verbis tria colligimus, quæ maximè huc spectant. Primum est, quòd omnes Hebræi magnis beneficiis à Deo affecti fuerint. Nam omnes miraculosè transierunt mare rubrum: omnes sub nube protecti sunt: omnes [manna] de cœlo comederunt: omnes biberunt ex petra consequente. Alterum, quòd multi illorum abusi sint beneficiis sibi concessis, & ingrati in Deum exstiterint: Et nominatim, quod aliqui murmurauerint contra Mosen & Aaronem Pontificem. Tertium, quod propterea grauiter à Deo puniti sint. Hinc infert Apostolus: Si nos Christiani, qui maiora beneficia à Deo consecuti sumus, peccemus in Deum, & nominatim, si murmuremus contra Pontificem, fore, vt multò grauius à Deo puniamur. Et sic est. Maneamus ergo coniuncti cum Pontifice & Episcopis, & sequamur Basilium eiusdem Apostoli, qui nos alibi sic hortatur: *Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim pernigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, vt cum gaudio faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis.* Hebr. 13. 17.

II. Vtilitas ex parte Aduersariorum.

4. ADuersarij sic possunt ratiocinari: Certè, si prudenter æstimemus ea: quæ in veteri Testamento scripta sunt de Pontifice Hebræorum iniquè agimus cum Pontifice Romano: & in multis eum accusamus, vbi innocens est. *Primò*, obiicimus illi arrogantiam, quòd Pontificem Maximum se appellet: at tamen constat, hunc titulum concessum fuisse Pontifici in V. Testamento: & quidem ab ipso Deo. Sic enim legimus

legimus Leuit. 21. 10. *Dixit Dominus ad Mosen: Pontifex, id est, Sacerdos maximus inter fratres suos caput suum non discooperiet.* Qui titulus frequenter reperitur in libris Machabæorum, & in Euangelio, sub hac voce, *Summus Sacerdos.* Si ergo Pontifici in Veteri Testamento licuit vsurpare hunc titulum, cur in nouo non liceat præsertim cum Pontifex in nouo maior & excellentior sit quàm in veteri?

5. *Secundò*, obiicimus illi cœlibatum & vrgemus matrimonium. Sed profectò non alia de causa, quàm vt nostram lasciuiam & turpitudinem excusemus. Alioqui si ex veteri Testamento pensanda res est, sic argumentari oportebit: Pontifex veteris Testamenti, propter sanctitatem officij, quod gerebat, non poterat inire matrimonium cum vidua, vel repudiata, vel corrupta, sed tantum cum virgine ex B sua tribu. At in nouo Testamento maior est sanctitas officij, quod gerunt ministri Ecclesiæ: Ergo magis deberent colere castimoniam vitæ, quam in populo Hebræorum factum est. Hoc facit Pontifex Romanus, qui exemplo Christi Ioannis Baptistæ, & multorum aliorum, ab omni abstinet matrimonio. At nos non facimus, qui nullo discrimine & viduas, & repudiatas, & corruptas, amplexamur. In qua re nec Pontificem veteris Testamenti, nec Christum, nec Ioannem Baptistam, nec Apostolos, sed nescio quos petulcos homines videmur imitari. Præstaret sequi consilium Apostoli, 1. Corinth. 7. 7. *Volo*, inquit, *omnes esse, sicut meipsum.* Et infrà: *Dico autem non nuptis, Bonum est illis, si sic permaneant sicut & ego.* Et rationem C adiungit: *Qui sine vxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum vxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est.* Hoc saluberrimum documentum nos contemnimus.

6. *Tertiò*, obiicimus illi, quod glorietur de continuata serie & successione suorum antecessorum in Ecclesia Romana. At nihil culpæ hic est. Nam etiam in veteri Testamento successio Pontificum accuratissimè seruata est, & speciali miraculo à Deo confirmata. Voluit enim Deus successionem Pontificum manere in tribu Leui, & nullo modo transire in alias tribus. Et in eius rei perpetuam memo- D riam effecit, vt virga solius Aaronis, non autem virgæ aliorum tribuum, repentè frondesceret, & frondescens in Arca Testamenti conseruaretur. Nos hic impingimus. Nam relicta legitima successione, quæ est in Ecclesia Romana, instituimus nouos ministros, qui alios ante se nullos agnoscunt, in quo similes sumus Ieroboamo, qui asciuit Sacerdotes, qui non erant de tribu & successione Leui. (3. Reg. 12.)

7. *Quartò*, obiicimus illi, quòd tam ipse, quàm alij Episcopi & Sacerdotes, solenni ritu vngantur & consecrentur: & per contemptum solemus appellare *Vnctos.* Sed parum prudenter. Nam constat, Deum in veteri Testamento præcepisse, vt E Pontifex in capite vngeretur oleo sanctæ vnctionis: Et similiter, vt tam Pontifex, quàm Sacerdotes, & eorum vestimenta, sanguine, & oleo aspergerentur. Et quanquam huiusmodi ceremoniæ, quæ in veteri Testamento seruatæ sunt, præsertim circa vnctionem, non necessariò seruari debeant in nouo Testamento; tamen cum à Deo introductæ & approbatæ fuerint, male esse non possunt. Cur ergo, vt otiosas & ridiculas execramur? Cur vel easdem, vel similes vsurpare non liceat, cum nusquam prohibitæ sint? Alioqui, quid dicemus de vnctione Regum & Imperatorum in nouo Testamento? An & illa repudianda est? Nemo hoc dixerit. At si illam retinere fas est, cur in alteram tam iniqui sumus? Nostri Ministri, qui sine vnctione & consecratione, sine successione & vocatione, vel ex tenstrinis, vel ex popinis, in officia Ecclesiastica subitò sese ingerunt, nullum possunt proferre exemplum ex tota antiquitate, quo tueri se queant.

8. *Quinto*, obiicimus illi pompam & splendorem in ornatu Pontificali. Et tamen scimus, Pontificem in veteri Testamento, ex peculiari Dei institutione, gestasse purpuram, hyacinthum, byssum, tintinnabula aurea, & mala punica, in sacra veste. Tiaram cum aurea lamina in capite: duodecim gemmas in pectore: duos lapides onychinos in humeris, auro inclusos. An etiam Deum accusabimus, qui hunc, tam rarum & insignem ornatum, præscripsit Pontifici in Synagoga Hebræorum? Dicamus potius cum Dauide, *Dilexi decorem domus tuæ*: Nec vsurpemus illam Iudæ proditoris vocem, *Vt quid perditio hæc?*

9. *Sextò*, obiicimus illi diuitias & potentiam temporalem. Sed immeritò. Nam constat Pontificem in veteri Testamento fuisse longè ditissimum, & quidem Deo sic disponente. Accipiebat decimas à duodecim tribubus Israel: decimas decimarum à Leuitis: primitias, primogenita, oblationes à toto populo. Sane, si Pontifex Romanus singulis annis acciperet decimas omnium bonorum à toto orbe Christiano: si decimas decimarum ab Ecclesiasticis & Religiosis: si denique primitias primogenita, & oblationes omnium fidelium; fortassè ditior esset, quàm modo est. Si ergo Deus in veteri Testamento voluit Pontificem hoc modo locupletare, cur nos similem fortunam inuidemus Pontifici in nouo Testamento?

10. *Septimò*, obiicimus illi nimiam authoritatem, qua vtitur in Ecclesia Christi. In quo similes sumus Hebræis, qui etiam suum Pontificem Aaronem hac calumnia onerabant. Sed Deus, & miraculo, & vltione testatus est, se velle, vt omnes Aaroni obedirent. Quid ergo nos volumus aut molimur? Singuli superiores esse non possumus. Vnum aliquem esse necesse est, qui aliis præsit. Si is Pontifex est, quid molesti illi sumus? Nimirum, hæc nostra cæcitas & infirmitas est, vt semper aliquid carpamus. Et certum est, si abrogato Pontifice, Rex aliquis vel Imperator præesset omnibus in Ecclesia, simili calumniæ fore obnoxium. Igitur, posthac moderatiùs agendum nobis est, & si verè Christiani esse voluimus, ab omni iniqua criminatione abstinendum.

III. Vtilitas ex parte Regum.

11. QVilibet Rex potest hoc modo ratiocinari: Deus dedit mihi coronam, sceptrum, potentiam, & in solio regali me collocauit. Et quamuis natura par sim aliis, officio tamen & dignitate, multis superior sum. Agnosco hoc Dei beneficium. Ergo ne ingratus sim, faciam, quòd benè & laudabiliter fecerunt pij Reges in veteri Testamento: Et omittam, quod in aliis reprehensum est. Dauid Rex, quoties rem magnam ac difficilem volebat aggredi, prius Deum consulebat per Pontificem: & semper prosperatus est. Insistam eius vestigiis: & si similis occurrat casus, non dedignabor à Prælatis Ecclesiæ consilium petere. Illi, Pastores nostri

sunt: Deum pro nobis depre cantur: assistentiam Spiritus sancti habent.

12. Ioas Rex, quandiu secutus est monita & directionem Iotadę Pontificis, *fecit rectum coram Domino.* (4. Reg. 12. 2.) At vbi deflexit, & secularium *Principum obsequiis delinitus,* priorem viuendi rationem deseruit, mox impius & homicida factus est, & in pœnam peccati, à propriis seruis miserè interfectus interiit. (2. Paralip. 24. 17.)

13. Ozias Rex, contempto Pontificis imperio, voluit sese in eius officium immiscere: & subitò lepra percussus, & regno exutus est. (2. Paral. 26. 18.)

Nec minor fuit vltio circa Saulem. Nam & ipse suo gladio confossus, & regno cum suis posteris in perpetuum spoliatus est. (1. Reg. 31. 4.

14. Ieroboam, vt regnum suum confirmaret, ausus est defectionem facere à legitimo Pontifice, & sacrificio, & altari. Et in eorum locum constituit nouos Sacerdotes, qui non erant de tribu Leui, & erexit nouum altare in Bethel; & nouo ritu immolauit. Sed pessimo euentu. Nam & manus eius repentè exaruit, & altare scissum est, & tota eius familia penitus deleta & extincta est (3. Reg. 12. & 13.) Hæc me vestigia terrent.

Finis Libri tertij

Digitized by Google

TITVLI
CALVINISTARVM:

OMNES Sectarij, quotquot hactenus extiterunt, aliquo peculiari titulo vsi sunt, quo à Catholicis discernerentur. Et alij quidem ab authoribus suarum sectarum; alij à doctrina & professione; alij aliunde suos titulos mutuati sunt. Primi generis sunt Simoniani, Menandriani, Nicolaitæ, Cerinthiani, Marcionitæ, Taciani, Noetiani, Sabelliani, Ariani, Donatistæ, Pelagiani, Manichęi. Secundi, Gnostici, Nazaręi, Encratitę, Alogiani, Ophitę, Cathari, Apostolici, Ascitæ, Antropomorphitæ. Tertij, Cataphryges Pepuziani, & similes. De his omnibus agit Augustinus in libro de hæresibus, & alij, qui catalogum Hęreticorum scripserunt. Et Irenæus, Philastrius, Epiphanius, Theodoretus, Euthymius, Damascenus, Isidorus, Rabanus, Honorius, Gratianus.

At nulli vnquam vsurparunt tot titulos, quot nunc Caluinistę. Vocant se generatim Euangelicos, reformatos, θεοδίδακτους, Orthodoxos: & speciatim in Heluetia appellantur Zuingliani & Sacramentarij: in Germania, Caluinistæ: in Belgio Geusi: in Gallia, Huguonotti: in Anglia, Puritani: in Bohemia Picarditæ. De singulis aliquid dicendum est, ne posteri nesciant, fuisse aliquando homines, qui ex singulari priuilegio, tot tamque speciosos titulos adepti sint.

TITVLVS I.

Euangelici.

1. DE hoc titulo multa disputari possunt. 1. quare Caluinistæ vocent se Euangelicos. 2. an soli ipsi, an etiam Lutherani sint Euangelici. 3. vnde acceperint Euangelium. 4. an habeant Euangelium integrum. 5. an habeant legitimam Euangelij versionem. 6. an legitimum sensum. 7. quomodo argumententur ex Euangelio. 8. an ex solo Euangelio possint suam doctrinam confirmare. 9. an ex solo Euangelio suas controuersias dirimere. 10. an in vita & moribus sint conformes Euangelio.

QVAESTIO I.

Quare Euangelici vocent se Euangelicos?

2. DIcam, quod ipsi dicunt. Vocant se Euangelicos duplici de causa. Primò, quia reiecta Traditione, solo Euangelio contenti sunt. Secundò, quia firmiter apprehendùt promissiones euangelij. In vtroque aiunt se differre à Catholicis. Nam hi præter Euangelium, admittunt etiam Traditionem, neque promissiones euangelij firmiter apprehendunt, vt Caluinistę, sed dubiè. Vtrumque seorsum examinandum est.

A 3. Primò igitur vocant se Euangelicos, quia solo Euangelio contenti sunt. Sed quomodo solo Euangelio? An ergo reiiciunt Acta Apostolorum, Epistolas Pauli, Apocalypsin Ioannis, vaticinia Prophetarum, & reliquum Bibliorum codicem? Nullo modo. Omnia ista recipiunt. Cur igitur, sicut vocant se euangelicos, non similiter vocant se Apostolicos, Epistolares, Apocalypticos, Propheticos, Bibliacos? Facilis responsio. Volunt in omnibus, quantum fieri potest, dissentire à Catholicis. At Catholici, vt sunt recti & simplices, planè ac propriè loqui solent. Caluinistę figuratam locutionem amant. Itaque per synecdochen vsurpant partem pro toto, id est, Euangelium pro Scriptura: Et cum dicunt Euangelio contentos se esse, nihil aliud volunt, quàm sola Scriptura contentos se esse, qua Catholici contenti non sunt.

B 4 *Dices*, Neque Caluinistæ sola Scriptura contenti sunt, quia præter Scripturam, admittunt etiam Catechismum Heidelbergensem. Et quod amplius est, parem aut maiorem authoritatem illi tribuunt quàm Scripturę.

C Hoc fatetur Vorstius Caluinista in Pleniori Responsione ad postremam admonitionem Ministrorum Leuardensium, pag. 17. his verbis, *Multi ex nostris nullum plane discrimen inter Catechismum & ipsum Dei verbum amplius agnoscunt: & isto fere prætermisso, in illo solo simpliciter acquiescunt.* Et iterum pag. 20. *Non desunt ex Caluinistis, qui Idolum ex Catechismo faciant, dum pro diuinum scriptum esse putant, aut pari cum sacris literis fide dignum.*

5. Sunt & alij, qui non modo Catechismum, sed etiam confessionem Belgicam eodem loco habent, quo Scripturam, adeò vt integram totius fidei ac religionis normam ex tribus conflatam esse statuant: *Scripturâ, Catechismo, Confessione:* Et hæreticus apud eos censetur,

qui aliquid istorum neget; Euangelicus, qui illis per omnia conformis sit. Exemplum vidimus in Iacobo Arminio, Professore Leidensi. Nam 1. virille, tametsi Calvinianus esset, tamen apud Ministros Caluinianos suspectus fuit de hæresi, quòd dixisset *Catechismum Heidelbergensem & Confessionem Belgicam in Synodo nationali, examini subijciendam esse*, vt ipsemet totidem verbis refert in Apologia, seu in Responsione ad 31. articulos in vulgus spargos (pa. 310.) Idē Arminius, quotiescunque probare volebat suos articulos, qui hæretici habebantur, hæreticos non esse, vtebatur apud Ordines patriæ hoc argumēto. Nihil continent contrarium Scripturæ, Catechismo, confessioni: Ergo hæretici non sunt. Sic enim scribit in Declaratione sententiæ suæ, pag. 154. *Quippe qui mihi conscius non essem vllius doctrinæ, siue Leidæ, siue Amsterodami à me propositæ, quæ Verbo Dei, Confessioni aut Catechismo contraria esset, &c.* Et pag. 160. *Nihil vnquam docui, quod cum Verbo Dei, cum Confessione Ecclesiarum Belgicarum, aut Catechismo pugnaret.* Et alibi sæpius.

6. Denique alij sunt ex eodem Caluinistarum numero, qui quasi repudiato Verbo Dei solùm Catechismum & Confessionem, tanquam perfectissimam Normam ac Regulam fidei amplectuntur, vt patet ex Adolpho Venatore, Ministro Alemariensi, in tractatu de præcipuis doctrinæ controuersiis. Nam pag. 174. ponit hunc illorum articulum, *Vera, optima, certissima & perfectissima Norma totius fidei Christianæ est, Confessio Belgica & Catechismus Heidelbergensis.* Item hunc pag. sequenti, *Ex verbo Dei non potest pura doctrina clarè intelligi, sed solum ex Confessione & Catechismo.* Item, *Verbum Dei non est Christianis tam necessarium ac vtile, quàm Confessio & Catechismus.* Item, *vbi Confessio & Catechismus est, non egemus Verbo Dei.* Item, *Authores Confessionis & Catechismi fuerunt prudentiores & fideliores pro Ecclesia, quam Apostoli & Euangelistæ.*

7. Ex his omnibus videtur manifestè intelligi, Caluinistas solo Euangelio contentos non esse, ac proinde, ex hac quidem parte, Euangelicos vocari non posse. Fateor. Nec habeo, quo illos excusem. Hoc solum dico, eos in hoc puncto, sicut etiam in alijs, vti suo priuilegio, id est, varios ac inter se dissectos esse. Nam, vt rectè ostensum est, alijs affirmant, se admittere solum Euangelium: alij cum Euangelio Catechismum & Confessionem: alij hæc duo sine Euangelio. Diuisi ergo sunt. Addo, & atheos esse. An non athei, qui repudiato Dei verbo, humana scripta ac placita, tanquam idola venerantur? Hoc teste Vorstio Caluinista, faciunt Caluinistæ. Quid porrò sentiant de Traditione, incertum ferè est. Verbo negant, reipsa concedunt, vt in progressu videbimus. Atque hæc de priori causa sufficiant.

8. Altera causa, cur se vocent Euangelicos, hæc est, quia firmiter apprehendunt promissiones Euāgelij, id est, certò sibi persuadent, promissiones Euangelij ad se pertinere. Vel, vt clarius dicam, vnusquisque certus est, vtramque promissionem, tam remissionis peccatorum, quàm vitæ æternæ, sibi in particulari applicari, ac proinde se sanctum, iustum, prædestinatum, filium ac hæredem Dei esse, nec vllo modo perire posse. De qua certitudine scribit Caluinus in Antidoto Concilij Trid. sess. 6. can. 15. his verbis, *Suæ electionis certos esse conuenit vniuersos fideles.* Et alibi non semel. Sed hæc ipsa certitudo incerta est apud Caluinistas, vt fatetur Arminius. Nam inter articulos, quos tanquam dubios & incertos obtulit Legato Palatino, sunt etiam hi duo. 1. *An quis fidelis certus esse possit, se à fide non defecturum?* 2. *An fidelis credere teneantur, se à fide non defecturos?* Si hi duo articuli apud Caluinistas incerti sunt, ergo incertum est, an Caluinistæ sint certi de perseuerantia & vita æterna: Ergo incertum, an firmiter apprehendant promissiones Euangelij de vita æterna: Ergo incertum, ex ipsorum quidem opinione, an sint veri Euangelici. De hac re plura Titulo 3. quæst. 2.

Qvæstio II.

An soli Caluinistæ sint Euangelici

9. Aiunt ipsi, non se solos, sed etiam Lutheranos esse Euangelicos. Imò, se & Lutheranos in Euangelio fratres esse. At Lutherani, tametsi non negent se Euangelicos, negant tamen Caluinistarum fratres esse. Hostes, quàm fratres haberi malunt. Nec vllam pacem inter se, & Caluinistas constare volunt. Certè Lutherus in colloquijs mensalibus, cùm de concordia inter Lutheranos & Caluinistas sermo incidisset, ingenuè fatus est, non aliam quàm quæ inter Christum & Iudam intercessit, sperari posse. Et, si quæ tandem ineunda esset, non in Dei, sed omnium diabolorum nomine, iniri oportere. Ibidem diserte dixit Caluinistas esse *diabolos incarnatos*, quorum studium ac conatus eò potissimum spectet, vt aliis nocere possint.

10. Scimus, quæ postea secuta sunt. In conuentu Maulbrunensi, anno 1564. auctę sunt inimicitię, Claudiopoli, anno 1586. in mutua odia iuratum est. In celebertimo Mompelgardensi Colloquio, qui principes sectarum, Iacobus Andreę Lutheranus, & Theodorus Beza Caluinista interfuerunt, penitus de concordia desperatum. Nec quicquam crebrius ibi, quàm hæ, & similes voces auditæ: *Perturbaremur conscientia nostra, si verbis assentiremur.* Item, *Pacem non possumus cum perturbatione conscientiarum redimere.* Item, *Inter partes conuenire non potest.* Item, *Tam acerbè hactenus vt inque pugnatum est, vt facile appareat, animos ex vtraque parte valde exulceratos esse.* Item, *Non possumus per omnia consentire.* Denique, vt multa talia pręteream, finis colloquij fuit hic: *Quia*, inquit Beza, *dextras fraternitatis nobis porrigere recusatis, & nos pro fratribus agnoscere non vultis amicitiæ dextras etiam nolo.* Cui Iacobus; *Ergo intermittatur.* Et sanè intermissum est. Imò creuerunt odia. Nam interea Philippus Nicolai, Tilmannus Heshusius, Conradus Schlusselburgius, & multi alij Lutherani, præsertim Giessenses & Tubingenses, palam scriptis suis testati sunt, Caluinistas esse hæreticos, & illorum doctrinam tanquam *sacrilegam, execrandam, abominandam & diabolicam* oppugnarunt.

11. Vnde apparet, antiquum & pertinax odium esse inter Lutheranos & Caluinistas. Quod quidem Lutherani non dissimulant. At Caluinistæ, nescio quo occulto prętextu (si tamen occultus est) fingunt se amicitiam colere cum Lutheranis, & eorum in Euangelio fratres esse: Nec in vllo ferè puncto grauiori, quod ad fidem pertineat, ab illis dissidere. Faciamus sic esse, ac deinceps, vtrosque Euangelicos, vtrosque in Euangelio concordes esse supponamus: Hac tamen conditione, vt ea res non sit fraudi Lutheranis, qui hāc cōcordiam penitus respuunt, sed solis Caluinistis, qui eam dubdolè mentiuntur.

Qvæstio III.

Vnde Euangelici acceperint Euangelium?

12. AB Apostolis & Prophetis aiunt se accepisse. Audio. Sed, an proximè & immediatè ab il-

lis acceperunt? Non opinor. Nam inter Apostolos & Euangelicos multa sęcula intercesserunt. A quib, ergo proximè & immediatè? Non aliunde, quam à Catholicis. Nam codex Euangelij, quo primum vsus est Lutherus, Euangelicorum parens, non alibi, quàm in loco Catholico; nec ab alio, quàm à typographo Catholico excusus est. Igitur à Catholicis habent Euangelium, si quod habent.

13. Porrò Catholici à suis maioribus eundem codicem nacti sunt, & illi rursum à suis maioribus, atque ita deinceps, vsque ad tempora Apostolorum ascendendo. Nam Apostoli, quasi per manus, tradiderunt illum suis Discipulis, Ignatio, Polycarpo, Dionysio, Papiæ Clementi: Hi deinde Iustino, Irenæo, Tertulliano, Origeni, Cypriano: Hi rursum Athanasio, Hilario, Optato, Basilio, Nazianzeno, Ambrosio, Hieronymo, Chrysostomo, Epiphanio: Et isti postea Augustino, Paulino, Orosio, Prospero, Fulgentio: qui & ipsi suis successoribus per eandem traditionem reliquerunt.

14. Nunc quæro, an Euangelici admittant hanc traditionem, nécne? Si admittunt, salua res est. Nec iam amplius Euangelici sunt, quia solo Euangelio contenti non sunt. Si reiiciunt, Euangelium quoque reiiciant, necesse est. Nam Euangelium, non nisi per traditionem, ab Apostolis accepimus. Si respuunt traditionem, vnde astruent Euangelium? Rectè Augustinus lib. 28. contra Faustum, cap. 2. *Sicut ego credo*, inquit, *illum librum esse Manichæi, quoniam ex ipso tempore, quo Manichæus viuebat in carne, per Discipulos eius certa successione propositorum vestrorum ad nostra vsque tempora custoditus atque perductus est: sic & tu istum librum crede esse Matthæi, quem ex illo tempore, quo Matthæus ipse in carne vixit, non interrupta serie temporum, Ecclesia certa connexionis successione vsque ad tempora ista perduxit.*

15. Iterum quæro, an maiores nostri, qui proximè vixerunt ante Lutherum, tradiderint nobis verum & sincerum Euangelium, an corruptum & depranatum? Si verum, laudanda est traditio, per quam verum Euangelium accepimus: laudandi Catholici, qui sacrum illum thesaurum ab omni corruptione purum & illibatum conseruarunt. Si corruptum, quis postea correxit & emendauit? An Euangelici? Sed ex quo codice? Nam omnes Bibliorum codices, qui tunc exstabant, à Catholicis erant editi & conseruati. An forte ex antiquis Patribus? Sed & Patrum illorum libri, non nisi apud Catholicos reperiebantur. Si ergo Catholici codicem Euangelij deprauassent, quomodo constabit, non similiter codices Patrum deprauasse? Aut si hic bona fide egerunt, & illic bona fide egisse credendum est. Concludo, aut Euangelicos non habere verum Euangelium; aut per traditionem à Catholicis habere. Si verum non habent, veri Euangelici non sunt. Si à Catholicis per traditionem habent, agnoscant beneficium, & quod Euangelici sint, Catholicis & traditioni acceptum ferant.

QVÆSTIO IV.

An Euangelici habeant integrum Euangelium?

16. INtegrum quidem acceperunt à Catholicis, sed bonam illius partem decoxerunt. Nam in Catholico Bibliorum codice, quem Lutherus primum à Catholicis nactus est, erant multæ partes, quæ nunc à bonis illis viris excisæ & reiectæ sunt, vt Esther, Iudith, Tobias, Sapientia, Ecclesiasticus, Machabæi. Habent ergo mutilum & delumbatum Euangelium, non integrum. Nec deinceps Euangelici, sed Decoctores Euangelij appellari debent.

17. Dicent sine dubio, quod solent, eas partes, quæ ab ipsis excisæ sunt, non fuisse canonicas Euangelij partes, sed accessories. At vnde hoc ipsis constat? An ex Patrum & Ecclesiæ traditione? Imò contrarium ex ea constat. Nam Catholici, quidquid habent in suo Bibliorum codice, non aliunde, quam à suis maioribus per traditionem acceperunt. Si hanc traditionem admittunt Euangelici, totum Bibliorum codicem admittant necesse est. Si respuunt, totum codicem respuere necesse est.

18. Vel sic apertius. Traditio illa, per quam nos Catholici Bibliorum codicem à maioribus nostris accepimus, vel certa & infallibilis, vel incerta & fallax est. Si certa & infallibilis, cur Euangelici tergiuersantur? cur totum codicem non admittunt, quem certa & infallibili traditione accepimus? Si incerta & fallax, quomodo certo & infallibiliter ipsis constat, extare legitimum Bibliorum codicem? An ex incerta & fallaci traditione? miseri sunt, si hoc sentiunt.

19. Occurrent fortè, traditionem illam, partim infallibilem, partim fallacem esse: Infallibilem, respectu eorum librorum, quos ipsi admittunt: fallacem, respectu aliorum, quos non admittunt. An ergo vna eadémque traditio, in vno verax, in altero fallax est? an in vno nos rectè dirigit, in altero decipi? Vnde hoc probant Euangelici? An ex eo præcisè, quia ipsis sic visum est? Nimis frigidè. An ex alia traditione? Sed de illa redibit similis quæstio, An ex antiquis Patribus? Sed & illi, vel infallibiles in hoc puncto, vel fallaces sunt. Si fallaces, cur eorum testimonium admittitur? Si infallibiles, victoria nostra est. Nam illi planè conspirant cum Traditione, quam nos vrgemus. Quod sic ostendo.

20. Traditio, quam vrgemus, exhibet nobis illos scripturæ libros, qui in Concilio Tridentino sess. 4. recensentur, hoc ordine. Ex veteri Testamento.

1. Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium.
2. Iosue, Iudicum, Ruth.
3. Libri quatuor Regum, & duo Paralipomenon.
4. Duo Esdræ.
5. Tobias, Iudith, Esther.
6. Iob, Psalterium.
7. Parabolæ, Ecclesiastes, Cantica.
8. Sapientia, Ecclesiasticus.
9. Prophetæ maiores quatuor, minores duodecim.
10. Duo libri Machabæorum.

Ex Nouo Testamento.

1. Quatuor Euangelia.
2. Actus Apostolorum.
3. Quatuordecim epistolæ Pauli.
4. Duæ Petri, Tres Ioannis.
5. Vna Iacobi; Vna Iudæ.
6. Apocalypsis Ioannis.

21. Hos libros acceperunt Patres Concilij Tridentini per traditionem à Concil. Florentino, quod plusquam centum annis præcessit. Nam in illo Concilio recensentur iidem planè libri, qui in Tridentino. Rursum, Patres Conc. Florentini acceperunt eosdem per continuatam traditionem à Galasio Papa in Conc. Romano, vt patet ex cap. *Sancta Romana*, dist. 18. Iterum Gelas. ab August. lib. 2. de doctr. Christiana, cap. 8. vbi sic scribit.

22. *Totus Canon Scripturarum his libris continetur: quinque Moses, id est, Genesi, Exodo, Leuitico, Numeris, Deuteronomio, & vno libro Iesu Nave, vno Iudicum*

vno libello, qui appellatur Ruth, qui magis ad regnorum principia videtur pertinere: Deinde, quatuor Regum, & duobus Paralipomenon, non consequentibus, sed quasi à latere admixtis, simulque pergentibus. Hæc est historia, quæ sibimet annexa tempora continet, atque ordinem rerum. Sunt alia; tanquam ex diuerso ordine, quæ neque huic ordini, neque inter se connectuntur, sicut est Iob, & Tobias, & Esther, & Iudith, & Machabæorum libri duo, & Esdræ duo, qui magis subsequi videntur ordinatam illam historiam, vsque ad regnorum, vel Paralipomenon terminatam.

13. *Deinde Prophetæ, inquibus Dauid vnus liber Psalmorum, & Salomonis tres, Prouerbiorum, Cantica Canticorum & Ecclesiastes. Nam illi duo libri vnus, qui Sapientiæ, & alius, qui Ecclesiasticus inscribitur, de quadam similitudine, Salomonis esse dicuntur. Nam Iesus filius Sirach eos scripsisse constantissimè perhibetur. Qui tamen, quoniam in authoritatem recipi meruerunt, inter propheticos numerandi sunt. Reliqui sunt eorum libri, qui propriè Prophetæ appellati sunt: Duodecim Prophetarum libri singuli, qui annexi sibimet, quoniam nunquam seiuncti sunt, pro vno habentur: quorum Prophetarum nomina sunt hæc; Osee, Ioël, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias. Deinde quatuor Prophetæ sunt maiorum voluminum, Isaias, Ieremias, Daniel, Ezechiel. Hic quadraginta quatuor libris veteris Testamenti terminatur authoritas.*

14. *Nouum autem quatuor libris Euangelij, secundum Matthæum, Marcum, Lucam, Ioannem: quatuordecim Epistolis Pauli Apostoli: Petri duabus: tribus Ioannis: vna Iudæ & vna Iacobi: Actibus Apostolorum libro vno: & Apocalypsis Ioannis libro vno.* Hactenus Augustini verba.

15. Hinc perspicuè patet, eosdem planè libros tam veteris, quam noui Testamenti, fuisse olim in canonem receptos ab Augustino, qui postea à Gelasio, ac deinde à Concilio Florentino & Tridentino recepti sunt, & nunc etiam à Catholicis recipiuntur: Et Traditionem, quam vrgemus; à nostro tempore vsque ad Augustini ætatem deduci posse. Sed & longius progredimur. Nam Augustinus eundem canonem, per eandem Traditionem accepit à Concilio Carthaginensi tertio, quod alij quintum aut sextum vocant: Et Patres huius Concilij ab Innocentio primo, epist. 3. ad Exuperium, c. 7. Vixit autem Innocentius anno Domini 402. Igitur ab illo tempore primitiuæ Ecclesiæ ad nos vsque per continuam Traditionem perseuerauit idem ille Scripturarum Canon, quem nos Catholici nunc tenemus & amplectimur. Ex illo autem canone, vt initio dixi, non paucas partes pro suo arbitrio Euangelici exciderunt. In quos optimè quadrat, quod de Manichæis scripsit Augustinus in libro de bono perseuerantiæ c. 11. *Scripturas sic accipiunt, vt suo quodam priuilegio, imo sacrilegio; quod volunt, sumant; quod nolunt, reijciant.*

16. Hoc clarius ostendi potest ex eo canone, quem ipsi nunc habent. Quanquam is non vnus, sed duplex est. Nam alium habent Lutherani, alium Caluinistæ, Lutherani ex suo Canone excludunt hos libros veteris Testamenti, Esther, Iudith, Tobiam, Sapientiam, Ecclesiasticum, Machabæos: Hos item noui Testamenti, Epistolam ad Hebræos, Epistolam Iacobi, Epistolam Iudæ & Apocalypsin. Caluinistæ, hos in nouo Tastamento admittunt, illos è veteri excludunt. Igitur triplex hoc tempore est Canon Scripturarum 1. Catholicus. 2. Lutheranus 3. Caluinianus. Nos Catholicum, vt ostendi, per continuatam Traditionem deducimus vsque ad tempora primitiuæ Ecclesiæ, cumque authoritate Gelasij, Augustini, Innocentij, & omnium aliorum Patrum, qui interea in Ecclesia floruerunt, solide confirmamus. Quod nec Lutherani, nec Caluinistæ præstare possunt. Nam Canon Lutheranus nec à Catholicis, qui modo sunt, nec à Patribus & Conciliis citatis, nec ab ipsis Caluinistis, qui Lutheranorum fratres esse volunt, vnquam admissus aut confirmatus est. Idem dico de Canone Caluinistarum. Neque enim Catholici, neque Patres & Concilia citata, neque Lutherani illum recipiunt.

17. Scio, quid dicturi sunt. Dicent alios esse Patres Augustino antiquiores, qui cum ipsis sentiant. Sunt autem hi fere decem: *Melito* Sardensis apud Eusebium li. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 26. *Origenes* apud eundem lib. 6. cap. 18. *Eusebius* ipse, lib. 3. cap. 25. *Athanasius* in Synopsi, *Hilarius* præfatione in Psalmos, *Epiphanius* hæresi 8. *Cyrillus* Hierosolymitanus catechesi 4. *Nazianzenus* in carmine de veris & germanis Scripturæ libris. *Hieronymus* in Prologo Galeato, & in epist. 103. ad Paulinum *Ruffinus* in expositione Symboli. Hi omnes consignarunt Canonem Scripturarum. Et quidem Melito, Hilarius, Epiphanius, Canonem veteris Testamenti, Eusebius, noui: reliqui vtriusque, Omnes autem in suo Canone videntur dissentire à Catholicis, & fauere Lutheranis ac Caluinistis. Sic enim passim hi iactant, sed falsò. Nam neque dissentiunt à Catholicis, neque fauent Lutheranis & Caluinistis. Vtrumque perspicuè demonstrabo.

18. Ac primò non dissentire à Catholicis, certum est: quod ex duplici principio ostendi potest. *Vnum est*; Quandiu quæstio aliqua Ecclesiastica in vtrâque partem manet dubia, ita vt nihil adhuc certi in alteram partem ab Ecclesia definitum sit; tamdiu liberum est, hanc vel illam partem probabiliter amplecti. Quando autem in alteram legitimè definita est, tunc illi parti adhærere omnes debent. *Alterum*, Qui ante definitionem Ecclesiæ, re adhuc dubia existente, vnam partem probabiliter amplectuntur, non censentur propriè dissentire ab illis, qui post definitionem Ecclesiæ, alteri adhærent. Nam sicut hi adhærent definitioni Ecclesiæ, sic etiam alij fecissent, si res fuisset tunc definita. Et sicut alij ante definitionem Ecclesiæ, probabilem partem amplexi sunt, sic etiam hi facerent, si Ecclesia nihil definiuisset. Non ergo propriè, hi illis contrarij sunt.

19. Ac sic fit in proposito. Nam ante Innocentium Primum, nondum erat certò definitum ab Ecclesia, qui libri essent Canonici, qui non essent; ac proinde Melito, Origenes, Eusebius, Athanasius, Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Nazianzenus, Hieronymus, Ruffinus, alterutram partem probabiliter amplecti poterant. At post definitionem Ecclesiæ (quæ primùm ab Innocentio facta, & postea in variis Conciliis confirmata est) Augustinus, & reliqui Patres, definitioni Ecclesiæ adhæserunt. Ergo propriè non censentur dissensisse ab iis, qui ante definitionem Ecclesiæ, alterutram partem probabiliter secuti sunt.

20. Hic discursus, generatim loquendo, per se clarus est. Indiget tamen aliqua declaratione in particulari. Igitur ante definitionem Ecclesiæ, tametsi certò apud omnes constaret, quosdam libros, tam veteris, quàm noui Testamenti, Canonicos esse, de nonnullis tamen erat dubium, præsertim de his. Esther, Iudith, Tobia, Sapientia, Ecclesiastico, Machabæis, Epistola ad Hebræos, Epistola Iacobi & Iudæ, posteriore Petri, secunda & tertia Ioannis, Apocalypsi, libello Pastoris, Reuelatione Petri, Actibus Petri, &c.

21. Hoc patet ex authoribus citatis. Nam Origenes

Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Hieronymus, Ruffinus posuerunt librum Esther in Canone: Melito & Nazianzenus excluserunt: Athanasius nihil certi determinauit. De Tobia & Iudith, dubiè loquitur Hilarius: de Sapientia & Ecclesiastico, Epiphanius. Similiter, de Epistola ad Hebræos, de posteriore Petri, de secunda & tertia Ioannis, dubitatum est apud Origenem. Apocalypsis posita fuit in Canone ab Athanasio, Ruffino, Hieronymo, Origene: omissa à Cyrillo & Nazianzeno: in dubium vocata ab Eusebio. Denique de his & similibus, idem Euseb. libro tertio capite vigesimo quinto, sic scribit; *Vt omnem noui Testamenti Canonem designemus, primò nobis omnium Euangeliorum cœlestis quadriga iungatur: his Actus Apostolorum copulentur: post hos, Pauli epistolæ subiciantur: consequatur verò has, prima Ioannis epistola, similiter & Petri prima. Hæc sunt, de quibus nulla vnquam prorsus exstitit dubitatio. Sequenti loco iam sunt illa, de quibus à nonnullis dubitatum est, Reuelatio Ioannis, Epistola Iacobi & Iudæ: Petri quoque secunda, & item Ioannis secunda, & tertia. Post has iam Scriptura est, quæ dicitur Actus Pauli; sed & libellus, qui appellatur Pastoris, & Reuelatio Petri, de quibus quàm maximè dubitatur. Feruntur etiam Barnabæ Epistola, & Doctrina, quæ dicitur Apostolorum. Quidam autem his sociant etiam Euangelium, quod dicitur secundùm Hebræos, quo præcipue vtuntur illi Hebræi, qui Christum suscipere videntur, sed in Ecclesia ei contradicitur, &c.*

31. Hæc omnis dubitatio per Innocentium Papam sublata est, qui rogatus ab Exuperio, Episcopo Tolosano, quid de his dubiis libris statuendum esset, Apostolica authoritate definiuit, in Canone ponendos esse, quos iam nos ponimus; excludendos alios. Quam definitionem secutus est Augustinus cum aliis Episcopis Africæ, in Concilio Carthaginensi: Exuperius cum Episcopis Galliæ: Gelasius in Concilio Romano: totus denique orbis Christianus, vsque ad hæc nostra tempora. Soliferè Lutheranam & Caluinistæ, qui se Euangelicos vocant, sine causa tergiuersantur; & à consensu tot Patrum & Conciliorum, ad paucos illos Patres, qui ante definitionem Innocentij scripserunt, importunè prouocant. Sed frustra. Nam Patres illi nullo modo ipsis patrocinantur. Quod ex dictis facilè probari potest.

32. Primò, quia Patres illi inter se non conueniunt in Canone. Nec mirum. Nam cùm res nondum esset definita ab Ecclesia, alij hanc, alij illam partem probabiliter sequebantur. Ergo non omnes saltem possunt allegari pro Lutheranis & Caluinistis, nisi Lutherani & Caluinistæ velint discrepanter eorũ sententias sequi. Secundò, nec Lutherani & Caluinistæ inter se conueniunt in Canone. Nam Caluinistæ admittunt Epistolam ad Hebræos, Epistolam Iacobi & Iudæ, & Apocalypsin Ioannis, quas reiiciunt Lutherani. Ergo, si qui Patres fauent Caluinistis, non fauent Lutheranis: & viciſſim, si qui his fauent, illis non fauent. Tertiò, plerique ex illis Patribus ingenuè fatentur, de quibusdam libris dubium esse, an sint Canonici, nec ne. At Lutherani & Caluinistæ non volunt esse dubium, sed certum: Ergo aliunde, quàm ex illis Patribus, debent ostendere certitudinem, quod tamen non faciunt. Atque hæc generalia sunt argumenta.

33. Addo hæc specialia. Primò, Origenes, Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Hieronymus, Ruffinus admittunt librum Esther, quem Lutherani & Caluinistæ reiiciunt. Ergo saltem illi sex non fauent Lutheranis & Caluinistis. Secundò, Origenes, Athanasius, Hieronymus, Ruffinus admittunt Apocalypsin quam Lutherani reiiciunt: Et è contrario, Cyrillus & Nazianzenus reiiciunt Apocalypsin, quam Caluinistæ admittunt. Ergo priores Patres repugnant Lutheranis; posteriores Caluinistis. Tertiò, Aliqui ex illis Patribus dubitant de Tobia, Iudith, Ecclesiastico, Sapientia, an pertineant ad Canonem, nec ne. At Lutherani & Caluinistæ certò affirmant esse extra Canonem: ergo hanc certitudinem non habent ab illis Patribus. Vnde ergo.

34. Concludo, nihil præsidij ex tota antiquitate pro se habere Euangelicos: nullum Concilium, nullos Patres posse adduci, qui per omnia probent ipsorum Canonem. Nam Patres, qui scripserunt ante Innocentium, in multis ab illis discrepant, vt iam ostensum est. Qui autem secuti sunt Innocentium, nostrum Canonem consignarunt, & per continuatam multorum sæculorum Traditionem, nobis reliquerunt. Hoc nuper in familiari congressu, modestè ac amicè obieci quibusdam Euangelicis: Qui primò quidem non credebant rem ita habere, vt dixi; sed, cum allatis in medium Augustini & aliorum Patrum libris, apertè rem totam demonstrassem, fassi sunt se hoc præsidio destitutos, iam non alio, quàm ad Iudæorum authoritatem posse confugere, & eorum Canonem sequi ac venerari. Sed, ô miserũ perfugium! An putánt, omnes Christianos errasse hactenus in Canone; solos Iudæos non errasse? Cur igitur non respuunt Canonem noui Testamenti, quem Iudæi respuunt? An etiam Christum negaturi sunt, quia Iudæi illum negant?

35. Sed tamen, quia Iudæorum Canonem pro se allegant, dicam quod res est. Fateor, in Canone Iudæorum, qui tempore Esdræ consignatus est, non fuisse Tobiam, Iudith, Sapientiam, Ecclesiasticum, Machabæos. Atinde non sequitur, excludendos esse ex Canone, quem Christiani nunc habent. Primò, quia grauissimi Authores scribunt, præter Canonem, qui tempore Esdræ consignatus est, fuisse alium Canonem, qui multò post fuerit consignatus. Itaque libros illos, tametsi in priori Canone nõ fuerint, fuisse tamen in posteriori, & ex illo translatos in Canonem Christianorum. De quare videri potest Genebrardus lib. 2. Chronologiæ & Serarius in prolegomenis Bibliacis capite 8. quæstione 16.

36. Secundò, vt hoc non sit minimè necesse est, vt illi soli habeantur Canonici apud Christianos, qui tales habiti sunt apud Iudæos, vt rectè notat Augustinus lib. 18. de ciuitate Dei cap. 36. cùm ait: *Machabæorum libros, non Iudæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet.* Et ratio manifesta est, quia libri Machabæorum nondum erant scripti tempore Esdræ quando Canon Iudæorum consignatus est. Quid ergo mirum si in illum Canonem relati non fuerint? Idem post Augustinum notauit Isidorus in libro Prœmiorum, de libris veteris ac noui Testamenti, *Hebræi*, inquit, *non recipiunt libros Tobiæ, Iudith & Machabæorum; Ecclesia tamen eosdem inter Canonicas Scripturas enumerat.* Et [illegible]m, *Sapientia & Ecclesiasticus parem cum reliquis Canonicis libris tenere noscuntur authoritatem.*

37. Et lib. 6. Etymolog. cap. 1. scribit, Hebræos facere tres ordines librorum veteris Testamenti: Primum legis, secundum Prophetarum, tertium Hagiographorum: Et in primo ordine ponere quinque libros Mosis. In secundo librum Iosue, Iudicum, primum & secundum Regum, Isaiam, Hieremiam, Ezechielem, & duodecim minores Prophetas. In tertio, Iob, Psalterium, Prouerbia, Ecclesiasten, Cantica canticorum, Danielem, duos libros Paralipomenon, Esdram, Esther. Præter hos tres ordines, ait quartum à Christianis additum esse. *Quartus,*

inquit, *est apud nos ordo veteris Testamenti eorum librorum, qui in Canone Hebraico non sunt. Quorum primus Sapientia liber est: secundus, Ecclesiasticus: tertius, Tobias: quartus Judith: quintus & sextus, Machabæorum.*

38. Atque hæc sufficiant de Canone scripturarum. Vnde summatim colligo, Canonem quem noui Euangelici nunc habent, non esse sincerum ac legitimum; quia nec à Catholicis, qui modo sunt, nec à Patribus, qui Innocentium præcesserunt, nec ab aliis, qui illum secuti sunt, receptus aut confirmatus est. Nec ex Iudæorum Canone confirmari potest, vt iam proximè ex Augustino & Isidoro demonstraui. Maneat ergo, quod initio dixi, Euangelicos accepisse quidem integrum euangelium à Catholicis, sed multas inde partes exemisse & decoxisse; ideóque non Euangelicos, sed Decoctores euangelij vocandos esse.

Quæstio V.

An Euangelici habeant legitimam Euangelii versionem?

39. Mira res. Euangelici admittunt sacra Biblia (tametsi fœdè mutilata,) quæ à nostris maioribus tradita ipsis sunt: non admittunt versionem, quæ similiter à nostris maioribus tradita ipsis est. Non, inquam, admittunt veterem & vulgatam Editionem, quæ tot sæculis in Ecclesia viguit, & communi Christianorum consensu recepta, & à Concilio Tridentino confirmata est. Nouas versiones quotidie moliuntur, latinas & vernaculas omnis generis.

40. Latinæ sunt hæ. Prima Sebastiani Munsteri, Anno 1534. & 1546. quæ est omnium celeberrima. Secunda Oecolampadij, Anno 1535. Tertia Leonis Iudæ, & Theodori Bibliandri, quam Leo, ex Iudæo Zuinglianus factus, inchoauit; Bibliander, adiuuantibus Conrado Pelicano & Petro Cholino perfecit anno 1544. Et solent vocari Biblia Tigurina, quòd Tiguri edita sint. Quarta Sebastiani Castalionis, anno 1556. Basileæ. Quinta Iunij & Tremellij, primùm Genevæ edita anno 1590. & postea Hanoviæ anno 1602. Sexta Theodori Bezæ, Elisabethæ Reginæ Angliæ dedicata. Septima Geneuensis, quæ teste Genebr. in præfatione in Origenem, est *rhapsodia ex variis Munsteri, & aliorum pannis ac cementibus consuta.*

41. Vernaculæ sunt plures. Prima Germanica Lutheri, sæpius ab ipso recognita. Secunda, Germanica Tigurinorum in Heluetia. Tertia, Belgica. Quarta, Polonica. Quinta, Danica: Sexta, Gallica Geneuensis. Septima, Gallica Castalionis. Octaua, Anglica Londinensis. Nona, Italica sine loci & authoris nomine, quæ Geneuæ putatur edita, anno 1562. vt ex typo colligitur. Decima, Hispanica, etiam sine loci & authoris nomine, quæ apud Bernates in Heluetia videtur euulgata, quid præfixum habet Vrsum, vastantem ac vorantem mel. Præter has generales, vel vtriusque, vel alterius testamenti versiones, sunt aliæ speciales propè infinitæ. Nam aliqui ex Euangelicis Psalterium, vt Bucerus, Caluinus, Musculus, alij alias partes transtulerunt.

42. Quid porrò de hac tanta versionum varietate sentiant, tum ipsi Euangelici, qui earum authores sunt, tum etiam Catholici, paucis explicandum est. Euangelici sic sentiunt. Lutherus in comment. de nouissimis Dauidis verbis, in præfatione; *Omnino,* inquit, *melius esset, emisso studio Hebraica lingua, simpliciter retinere illam hactenus receptam & vsitatam versionem Bibliorum, quàm tot nouas versiones cumulari, quibus nihil proficitur, nisi quod dissimilitudo & discrepantia lectionum, memoriam legentium turbat, & studium remoratur, ac in multis locis incertiorem, quàm fuerat, dimittit.* Et in libro prophetiarum suarum, qui à Georgio Vvaldero, Hallensi Prædicante collectus est; *Tã multæ,* inquit, *nostro tempore sunt versiones Bibliorum, vt paulatim tam multa futura sint Biblia, quàm multi scioli in Hebraica lingua magistros sese profitebuntur.*

43. Et Rheuclinus (alias Capnion) in Hebræas concordantias Rabbi Nathan, *multa translationes Bibliorum in lucem prodiisse, quas melius fuisset non natas esse, vel statim interiisse.* Addit Kemnitius in prima parte Examinis, sess. 4. *Vtile est, extare certam aliquam versionem, quæ in citationibus allegetur.* Et Vvittaxerus controuersia 1. q. 2. cap. 7. *Consulte factura esset Ecclesia, si non cuiusis pro arbitratu suo permitteret nouam versionem edere.*

44. Similiter Robertus Stephanus initio suorum Bibliorum anno 1557. *Nullum vertendorum Bibliorum finem fieri, & nonminus varias eorum interpretationes, quàm varios interpretes hodie existere, iam pridem multi queruntur, qui ex re Ecclesiæ esse existimant, certam aliquam ex tanto numero eligere, &c. In hac cum & nos inciderimus essemus, &c.*

45. Denique, vt alios omittam Theodorus Beza in cap. 10. Actuum Apostolorum, in digressione, de dono linguarum; *Eò res iam deuenit, vt qui scripturam ex Græco conuertunt in latinum, aut aliud aliquod idioma, quiduis sibi in interpretando licere putent. Quos si reprehendas, statim audies, interpretis officio fungi, non qui verbum conuertat è verbo, sed qui sententiam exprimat. Ita fit vt dum quisque iudicium suum libere sequi maudt, quàm religiosè Spiritus sancti interpretem agere, plurima non tam conuertat, quàm peruertat. Cuilibidini & audaciæ nisi occurratur, ne ant ego vehementer fallor, ante intra paucos annos, paulatim ipsarum, quoque rerum possessione depellemur.*

46. Nec dissimilis est censura de singulis versionibus in particulari. Lutheri versionem carpunt Tigurini, Osiandrini, Bucerus, Munsterus, Lutherus ipse. Nam Tigurini *multis sannis* illam excipiunt, conqueritur Stoltzius in defensione Lutheri. Osiandrini obiiciunt illi *dolum & falsitatem*: Bucerus, *manifestos & non paucos lapsus*: Munsterus, *multorum versuum omissionem.* Denique Lutherus ipse post 10. annos fatius est, se crebrius errasse, eò quod Rabinorum glossis nimium credidisset, vt testatur Cochlæus in Actis Lutheri, Lindanus in Dubitantio, & alij.

47. Versionem Bezæ damnat Castalio in præfatione ad Anglam, Samuel Huberus in libro de vltimæ tubæ clangoribus, Hugo Bruchtonus, & quis non? Vicissim versionem Castalionis reprehendit Beza in suis annotationibus, tanquam falsam, ineptam, imperitam, audacem, blasphemam, vitiosam, ridiculam, execrandam, erroneam, impiam, peruersam: Et in responsione ad defensiones Castalionis, de eadem sic loquitur; *Translationem nouo Testamenti, non Latinam, tum Gallicam, à Sebastiano Castalione istic scriptam & excusam, optimo iure reprehensam fuisse in meis annotationibus, non solum vt indoctam sed etiam vt multis locis impiam, & à Sancti Spiritus sententia prorsus discrepantem, vobis, vt existimo, non constabat, cum edenda sua defensionis potestatem illi faceretis; sed nunc tandem, vt spero, conspicue intelligetis.*

48. Munsteri versionem perstringunt Tigurini &

Pelicanus in ſuis præfationibus. Denique cum Tigurinorum Biblia à Typographo oblata eſſent Luthero, hoc reſponſum ab eo accepit: *Ne poſthac mihi aliquid mittas, quod à miniſtris Tigurinæ Eccleſiæ profectum ſit. Nullum enim cum eis poſthac commercium habere, nec eorum libros recipere aut legere volo, quandoquidem ipſi iam damnati ſunt, & alios quoque miſeros homines ſecum ad inferos abducunt, &c.* Ita refert Hoſpinianus Caluiniſta in hiſtoria Sacramentaria, anno 1544.

39. Hæc Euangelici de Euangelicis. Venio ad Catholicos. Ex iis multi accuratè de hac re ſcripſerunt, præſertim Cochlæus in Actis Lutheri, & in libello de nouis tranſlationibus, Genebrardus præfatione in Origenem, Serarius in Prolegomenis Bibliacis, c. 20. Greteſerus in primo tomo defenſionis Bellarminianæ, & alij. Omnes ſentiunt, nouas illas Euangelicorum verſiones, nullo modo tolerari poſſe ac debere. Et meritò. 1. quia à malis authoribus prodierunt. 2. quia eò ſpectant, vt veterem ac vulgatam editionem penitus aboleant. 3. quia corruptæ ac vitioſæ ſunt. 4. quia Iudaiſmum introducunt. 5. quia planè ridiculæ ſunt. 6. quia Grammaticam potius quàm Theologiam ſapiunt. 7. quia ſunt aridæ, inſipidæ & ſine Spiritu. 8. quia inter ſe pugnantes. 9. quia variabiles & inconſtantes. De ſingulis dicam aliquid.

I. Vitium nouarum verſionum.

40. Primò igitur, verſionum iſtarum non boni authores ſunt. Nam aliqui ex illis fuerunt Monachi apoſtatæ, vt Lutherus, Munſterus, Oecolampadius, Pelicanus, Bucerus. Alij, primùm Iudæi, mox Zuingliani, vt Leo Iuda, miniſter Tigurinus. Alij, primùm Iudæi, deinde Monachi, tum apoſtatæ, demùm Caluiniſtæ, vt Tremellius. Alij primùm Chriſtiani, tum athei, dehinc Caluiniſtæ, vt Franciſcus Iunius, qui per integrum biennium fuit atheus, vt ipſemet ſcribit in vita ſua. Alij denique laſciuia & luxuria diffluentes vt Caluinus, Beza, & plerique iam nominati. Quid boni in re ſacra ac diuina ab his ſperare poſſis? *Mali corui, malum ouum.*

41. Certè Lutherus, vt alios præteream, ita ſcribit de hac materia, partim in colloquiis menſalibus, partim in præfationibus librorum noui Teſtamenti, vt meritò ſuſpectus eſſe debeat. Sunt autem hæc ipſius placita. 1. Argumentum libri eſt ferè, vt argumentum fabulæ. 2. Scriptor illius libri ſcripſit eo modo, quo Terentius ſcripſit ſuas comœdias. 3. Non credo omnia facta eſſe eo modo, quo in libro Iob referuntur. 4. Odi librum Eſther, & cuperem non exſtare. 5. Liber Tobiæ eſt poëma in quo de mulieribus agitur, & exemplar adminiſtrandæ familiæ. 6. Multa in hoc libro ridicula & ſtulta continentur. 7. Liber Iudith non eſt hiſtoria, ſed figmentum, compoſitum ad imitationem Virgilianæ Æneidos & Homericæ Iliados. 8. Author libri, qui Eccleſiaſtes inſcribitur, videtur ocreis & calcaribus deſtitutus, equitare tantum in ſoccis, ſicut ego ſoleo, cum adhuc eſſem in cœnobio. 9. Eccleſiaſticus, qui hunc librum compoſuit eſt concionator legalis & Iuriſta: docet, quomodo vita hæc externa & ciuilis benè ſit inſtituenda; ſed non eſt Propheta; nihil docet de Chriſto. Eſt liber, ſicut Thalmuth, ex variis libris collectus. 10. Libri Regum præcedunt centum & mille cubitos ſcripto Paralipomenon. Ideò libris Regum plus credendum, quàm libris Paralipomenon. 11. Multa in libro Apocalypſis deſiderò, vt neque Apoſtolicum, neque Propheticum iudicem. 12. Nullo modo aduertere queo à Spiritu ſancto compoſitum eſſe. 13. Spiritus meus non poteſt cum hoc libro concordare. 14. Epiſtola Iacobi, comparatione ſuangelij, ſtraminea eſt, & Apoſtolico Spiritu deſtituta. 15. Ioannis Euangelium eſt vnicum, tenerum, verum, genuinum & principale Euangelium, & tribus reliquis longè longè, præferendum & anteponendum. Hæc Lutherus. Quis credat hunc hominem in vertendis Bibliis à Spiritu ſancto fuiſſe illuminatum? Eadem eſt ratio de aliis, quos recenſui.

II. Vitium.

42. Secundò, Hoc potiſſimùm agunt noui iſti verſores, vt ſuis verſionibus veterem ac vulgatam Editionem penitus obſcurent & aboleant. In quare imitantur Aquilam, Symmachum & Theodotionem, qui & ipſi nouas verſiones olim moliti ſunt; in cuius finem, vt abolerent verſionem Lxx. Interpretum, quæ tunc erat celeberrima: Et vt omnia oracula & vaticinia de Chriſto, quæ à Lxx. Interpretibus clarè erant expreſſa, in gratiam Iudæorum redderent obſcuriora, vt teſtatur D. Hieronymus prologo in Iob à ſe verſum, Epiphanius in libro de ponderibus & menſuris, & alij plures. Hos, inquam, imitantur noſtri Euangelici. Volunt vulgatam Editionem ſupprimere, & clariora quædam illius teſtimonia, quæ ipſorum hæreſibus contraria ſunt, penitus obſcurare. Exempla obuia ſunt, vt iam videbimus.

III. Vitium.

43. Tertiò, Verſiones Euangelicorum, tum aliis, tum his potiſſimùm modis corruptæ ac deprauatæ ſunt. 1. adiectione, 2. detractione, 3. mutatione, Adiectione. Nam 1. Cor. 9. 5. vbi Apoſtolus dicit, *Nunquid non habemus poteſtatem mulierem ſororem circumducendi?* Lutherus de ſuo adiecit; *in uxorem.* Similiter Rom. 3. 28. vbi Apoſtolus dicit; *Arbitramur iuſtificari hominem per fidem*; Lutherus adiecit, *ſolam.* Et rogatus ab amico, cur id feciſſet, reſpondit his verbis; *Si tuus Papiſta moroſum & difficilem præberi ſe volet de voce, (Sola) ſtatim dic; Papiſta, & aſinus eadem res eſt: Sic volo, ſic iubeo: ſit pro ratione voluntas. Nolumus enim Papiſtarum eſſe diſcipuli, ſed præceptores.* Et infra; *Rogote, ne quid aliud huiuſmodi aſellis reſpondeas de voce (Sola) ſed tantum dicas; Lutherus vult: ille Doctor eſt omnium Doctorum in Papatu, &c.* (In epiſtola ad amicum, de voce, Sola.)

44. Detractione. Nam Act. 15. 41. Beza & alij Euangelici omittunt totum illum verſiculum; *Præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum.* Et 2. Pet. 1. 10. vbi Apoſtolus ait; *Satagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis*, omittunt tres illas voculas, *per bona opera.* Nimirum, oderunt bona opera, contenti ſuo ſterquilinio; nec volunt Apoſtolis & ſenioribus ſubiecti eſſe.

45. Mutatione. Nam Lucæ 22. 20. vbi Græcus textus habet: τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον, id eſt, *hoc poculum nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine, quod pro vobis effunditur:* Beza ſic mutauit, ἐν τῷ αἵματί μου, τῷ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνομένῳ, id eſt, *in meo ſanguine, qui pro vobis effunditur.* Ne ſcilicet cogeretur fateri, quod Catholici vrgent, in illo poculo, quod Chriſtus in vltima cœna dedit Apoſtolis, fuiſſe ſanguinem Chriſti. Quæ hæc impoſtura eſt?

IV. Vitium.

46. Quartò, Verſores illi nihil aliud ferè ſpirant, quàm Rabiniſmum; vt Iudæos potius dixeris, quàm Chriſtianos. Eminet in hoc genere Munſterus, qui in ſuis Notationibus ad nauſeam repetit has voculas, *Rabi Salomon, Dauid Kimbi, Aben Ezra, Rabi Menahem, Rabi Moſes de Cozi, Moſes Gerundenſis, Arba Tura, Rabi Calonymus, Rabi Jacob, Abraham de palmis*, &c. Vix vnquam inuenies nomen Hieronymi, Auguſtini, Ambroſij, Gregorij, Chryſoſtomi, Baſilij, Cyrilli, Nazianzeni. Omnia Rabinis plena ſunt. Putant enim boni iſti Euangelici, latentem theſaurum reperiri poſſe in libris Rabinorum, qui apud Chriſtianos reperiri non poſſit. In quo magnopere falluntur, teſte Luthero, in præfatione ſuper Pſalterium, vbi ait; *ſe ſperaſſe recentiores Hebraiſtas adduſturos eximium quid & pretioſum, ſed ſibi idem euenire, quod olim Salomoni, qui cum ſperaret pretioſiſſima quæque ex India ſe acceſturum, nihil aliud acceperit, quàm ſimias & pauones. Pleroſque verſores ſimias imitari, & vel Rabinos, vel veterem tranſlationem referre; vel interpretationes ſuas pauonum quaſi ornamentis inſignire, immixtis Hebraicis vocabulis*, &c. Vide Matthæſium concione 12. de vita & actis Lutheri.

V. Vitium.

47. Quintò, Planè ridiculi ſunt innouandis hominum & locorum propriis nominibus: Nec ridiculi modo, ſed etiam obſcuri vt à paucis intelligi vix poſſint. Nam vbi nos in vulgata editione habemus, *Iſaiæ, Hieremiæ, Ezechiel, Oſee, Abdiæ, Michææ, Habacuc, Sophoniæ*; Iunius & Tremellius vertunt; *Ieſchaiahu, Iirmeia, Iechezkel, Hoſcheah, Hobadia, Micha, Chabakkuk, TZephania*. Et vbi nos legimus: *Viſio Iſaiæ filij Amos, quam vidit ſuper Iudam & Ieruſalem in diebus Oziæ, Ioathan, Achaz, & Ezechiæ Regum Iuda*: Oecolampadius vertit, *Viſio Ieſaiahu, filij Amot quam vidit ſuper Iehudah & Ieruſalem, in diebus TZiiahn, Iothæm, Ahhaz, Iehhizkiiahn Regum Iehudah*.

48. Similiter, vbi nos legimus: *Verba Ieremiæ filij Helciæ, de ſacerdotibus, qui fuerunt in Anathoth, in terra Beniamin*: Iunius & Tremellius legunt, *Verba Iirmeiæ filij Chilkiiæ, de ſacerdotibus, qui erant Hanathoris, in terra Beniaminis*. Munſterus verò, *Verba Jirmeia hu filij Hilkyahn, de ſacerdotibus, qui erant in Anathoth in terra Biniamin*.

49. Item, vbi nos legimus: *Verbum Domini, quod factum eſt ad Sophoniam filium Chuſi, filii Godeliæ, filii Amariæ, filii Ezechiæ*, &c. Illi ſic vertunt, *Verbum Iehoua, quod fuit ad Gzephaniam filiam Cuſchi, filii Gedaliæ, filii Amariæ, filii Chizkiiæ*. Et rurſum, vbi nos, *Nonne frater erat Eſaü Iacob, dicit Dominus, & dilexi Iacob, Eſaü autem odio habui?* Illi ſic, *Nonne frater fuit Heſaü Iahacobo? dictum Iehoua: Dilexi autem Iahacobum, Heſaum verò odio habui*: Quæ hæc nominum portenta ſunt? Si reuiuiſcerent maiores noſtri, putarent noſtra Biblia interiiſſe, & alia in illorum locum ſubrogata.

VI. Vitium.

50. Sextò, Grammaticam magis olent, quàm Theologiam. Deinde re conqueritur Genebrardus, præfatione in Origenem, his verbis. *Caſtalionis verſio eſt affectata, plus habens pompæ & phaleratum, quàm rei & firmitatis: plus oſtentationis, quàm ſubſtantiæ: plus fuci, quàm ſuccі: plus hominis, quàm Spiritus: plus fumi, quàm flammæ: plus humanarum cogitationum, quàm diuinorum ſenſuum: plus filicum, quàm fructuum. Tot verbis vix adhuc explico hominis vanitatem. Elegantiam poſtulatur, & tamen verba interdum vſurpat alieniſſima à Ciceronis puritate. Præterea ex inferis ſuſcitat Genios, pellubra & ſimilia pagana vocabula, quæ pridem ſepulta oportuit, nedum in Scripturæ contextum illata. Myſteria ex oculis ſubducit, ſubmutatis verbis. Vbi dixit Deus, Fiat firmamentum: ille, Iuſſit Deus, ne vllum diuini verbi, per quod omnia facta ſunt, veſtigium in prima rerum conditione appareat.*

51. Et Beza in Caſtalionem; *De latino ſermone, quantumuis ipſe tibi placeas, nemo non videt.* Et paulò poſt: *Arbitror intolerandam eſſe audaciam, ſi quis ab illa nuda quidem & ſimplici, ſed veretamen diuina & plena maieſtatis elocutione diſcedens, Prophetici & Apoſtolici ſermonis puritatem, quaſi fuco quodam orationis inficiat.* Et infrà, *Miror te vetera & omnibus trita vocabula expunxiſſe, ut nouis & pleriſque obſcura ſubſtitueres.* Et iterum: *cum de re conſtat, & vocabula longiſſimo vſu trita ſint omnibus, vnde tandem hoc nouandi ſtudium, niſi ex ſtulto & ambitioſo ingenio?*

VII. Vitium.

52. Septimò, Hinc fit, vt aridæ, inſipidæ, & ſine Spiritu ſint huiuſmodi verſiones, quod vnico exemplo facilè oſtendam. In vulgata Editione ſic legimus: *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Quæ verba cum ſequentibus, non modo clara ſunt, ſed etiam mellita, ſuauia, & plena Spiritu ac conſolatione. Iunius & Tremellius ſic vertunt; *Dixit Iehoua Domino meo, ſede ad dexteram meam, donec diſpoſuero inimicos tuos in ſcabellum pedum tuorum. Scipionem robuſtum tuum emiſſurus eſt Iehoua, TZiione, dicens, Dominare in medio inimicorum tuorum. Populus tuus populus voluntarius die copiarum tuarum in decoris locis ſanctitatis: Inde ab vtero ſibi aderit ros iuuentæ tuæ accuratiſſime.* Caſtalio ſic vertit, *Ait Iona Domino meo ſede ad meam dexteram, donec tuos hoſtes effecero ſcabellum pedum tuorum. Sceptrum tuæ potentiæ mittet ex Sione Iona ad dominandum inter hoſtes tuos. Tuæ copiæ voluntariæ erunt, quo die expeditionem cum ſacra maieſtate facies: ex vtero aurora habebis rorem tuæ iuuentutis.* Quam hæc ſicca, arida, ſpinoſa, & tetrica ſunt! Aptiſſima tamen ad cantum è choro eliminandum. Non enim video, quis contentus ex huiuſmodi verbis, vel ad aures fidelium oblectandas, vel ad animos in Deum erigendos, oriri poſſit.

VIII. Vitium.

53. Octauò, Mirè inter ſe diſſentiunt verſores Euangelici, vt ex Cochlæo & Gretſero oſtendi poteſt hoc exemplo. Nos in citato Pſalmo ſic legimus; *Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplendoribus ſanctorum; ex vtero ante Luciferum genui te.* Euangelici, quiſque pro ſuo ſpiritu ac cerebro, ſic vertunt. 1. Lutherus, *Poſt victoriam tuam offeret tibi ſponte populus tuus in ſancto decore: filii tui naſcentur tibi, ſicut ros ex aurora.* 2. Pelicanus: *Populus tuus oblationes liberales in die virtutis tuæ in decoribus ſanctitatis ex vtero aurora tibi ros generationis tuæ.* 3. Felinus, vel potius Bucerus: *Populus tuus aderit ſpontaneus in die, quo virtutem tuam declarabis, in vrbe ſancto ſplendore inſigni, vt ros matutinus aderit ab vtero iuuentutis tuæ.* 4. Munſterus: *Populus tuus ſponteorum eſt (voluntatum) in die exercitus tui, in magnificentiis ſanctitatis, ab vtero au-*

aurora est tibi rot nativitatis. 5. Ienius & Tremellius: *Populus tuus populus voluntarius die copiarum tuarum, in decoris locis sanctitatis: inde ab utero tibi aderit ros iuuentæ tuæ accuratissimè.* 6. Castalio. *Tuæ copiæ voluntariæ erunt, qua die expeditionem cum sacra maiestate facies: Ex utero aurora habebis rorem tuæ iuventutis.* 7. Zuinglius in suo Psalterio: *Populus autem tuus in die triumphi tui vota offeret cum sancta pompa.* 8. Leo Iudæ in Bibliis Tigurinis: *Habes promptissimum populum, cum educes tuas copias: tibi etiam est ros generationis tuæ in splendore decoris & sanctitatis ex utero aurora.* Alij aliter.

54. Hinc conflat, verissimum esse, quod supra ex Luthero, Beza, & aliis Euangelicis dixi, hanc variam & multiplicem Bibliorum versionem adferre multa incommoda. Nam 1. parit confusionem. 2. turbat memoriam. 3. remoratur studium Lectoris. 4. eundem dubium ac perplexum à se dimittit. Denique sub tanta verborum ac phrasium diuersitate, rem ipsam facillimè prodigit. Quanto feliciores Catholici, qui vnam, certam, constantem ac vniformem sequuntur Editionem: Et tametsi toto orbe diffusi sint, vna tamen loquuntur lingua, & iisdem Spiritus sancti verbis ac formulis assueti sunt. His rectè accommodari potest illud, Genes. 11. 1. *Erat autem terra labij vnius, & sermonum eorundem.* Et paulò post, *Ecce, vnus est populus & vnum labium omnibus.* Euangelicis verò, quod sequitur: *Confundamus linguam eorum, vt non audiat vnusquisque vocem proximi sui.* ac rursum: *Vocatum est nomen eius Babel, quia ibi confusum est labium vniuersæ terræ.* Vno verbo, Catholici & Euangelici repræsentant duas familias, in quarum altera, pater & mater, filij & filiæ, serui & ancillæ, eodem loquuntur idiomate, & singuli singulos probè intelligunt: in altera, totidem idiomata sunt, quot capita, vbi præter Gallicè, mater Hispanicè, filij Latinè, filiæ Belgicè, serui Italicè, ancillæ Germanicè loquuntur; vbi poscenti panem, porrigitur lapis; volenti bibere, miscetur pharmacum: & sic deinceps.

IX. Vitium.

55. Nonò, Magna inconstantia est in versionibus Euangelicorum. Quod hodie placet, cras displicet: quod prius conforme Græco vel Hebraico textui, nunc difforme: quod antea ad mentem Spiritus sancti, postea secus. Certè, prima Lutheri versio, quantis lætitiis inchoata, deducta, perfecta; quanto plausu accepta & confirmata est? Nam primò, aliquot verueces mactati sunt. 2. immane quoddam vitrum, in quo totus Catechismus depictus & descript' videbatur, à Luthero exhaustus. 3. iucundè ac hilariter decantari versus ex Virgilio de Didone, *Dulces exuuiæ, &c.* 4. Festum translationis Bibliorum institutum. (Testis est Matthæsius Lutheri discipulus, & ex illo Gretserus & alij.) At non multò post, eadem Versio ab omnibus repudiata, & non semel ab ipso authore recognita est. Nec mirum. Nam supra mille errores, & quidem non exigui, in ea sunt deprehensi. Atque hæc sufficiant de nouis Bibliorum versionibus, quas Euangelici hactenus moliti sunt. Sequitur nunc

---

QVÆSTIO VI.

An Euangelici habeant verum sensum Euangelii?

56. SOlet distingui duplex Scripturæ sensus. Alter litteralis seu historicus, alter spiritualis, seu mysticus. Literalis est, quem verba Scripturæ proximè & immediatè significant, siue sint verba propria siue figurata. Mysticus est, quem verba Scripturæ remotè & mediante sensu litterali significant: vel quem sensus litteralis proximè significat: vel, quod eodem recidit, quem res proximè significata per verba, significat.

57. Vtrumque insinuat Apostolus, 1. Corinth. 10. 1. cum ait; *Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, &c.* Nam in his & sequentibus verbis latet duplex sensus, Vnus litteralis, qui proximè & immediatè significatur per illa verba, nempe filios Israël, quando ex Ægypto egressi sunt, transisse mare rubrum, ambulasse sub nube, comedisse manna in deserto, bibisse aquam de petra manantem. Alter mysticus, quem res ipsa proximè significata per verba, significat. Nam exitus Israëlitarum ex Ægypto per Mosen, significat exitum nostrum ex seruitute peccati per Christum: mare rubrum, significat Baptismum: manna corpus Christi in eucharistia, aqua, sanguinem Christi.

58. Mysticus à Theologis subdiuiditur in allegoricum, anagogicum, & moralem seu tropologicum. Sicut enim tres sunt virtutes Theologicæ, Fides, Spes, Charitas; ita tres sensus mystici. Allegoricus respondet fidei, anagogicus spei, moralis charitati. Nam allegoricus est, quando verba Scripturæ mediante sensu litterali, significant res credendas: anagogicus, quando res sperandas: moralis, quando res agendas.

59. Alij sic definiunt. Sensus allegoricus est, quando verba scripturæ, præter sensum litteralem, quem habent, significant aliquid pertinens ad fidem vel Ecclesiam militantem: quo pacto, Abraham, qui secundum sensum litteralem habuit duos filios, vnum ex ancilla, alterum ex libera; allegoricè significat Deum qui habet duos populos, vnum Iudæorum ex Synagoga, alterum Christianorum ex Ecclesia: hunc sub libertate gratiæ Christi, illum sub seruitute legis Mosaicæ. (ad Gal. 4. 22.)

60. Anagogicus est, quando verba Scripturæ, præter sensum litteralem, significat aliquid pertinens ad vitam æternam vel ecclesiam triumphantem, quem speramus: quo pacto illud Psalm. 94. 11. *Quibus iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meam*, secundum litteram intelligitur de terra promissionis in Palæstina, at anagogicè, de vita æterna, vbi est vera requies (Hebr. 4. 3.)

61. Moralis est, quando verba Scripturæ præter sensum litteralem, significat aliquid pertinens ad institutionem morum, vel ad officia charitatis: quo pacto illud Deut. 25. 4. *Non alligabis os boui trituranti*, secundum literam intelligendum est de veris bobus: at moraliter de concionatoribus, qui non debent impediri, quò minus petant sustentationem à populo. 1. Cor. 9. 9.

62. Est ergo quadruplex Scripturæ sensus. 1. Litteralis. 2. Allegoricus. 3. Anagogicus. 4. Moralis. Qui omnes ostendi solent in voce *Hierusalem.* Nam vox illa significat litteraliter, vrbem Palestinæ, Allegoricè, Ecclesiam militantem, Anagogicè Ecclesiam triumphantem, moraliter Animam hominis in hac vita. Omnes item notari solent in Epistola ad Galatas, cap. 4. Nam litteralis est in illis verbis, *Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera.* Allegoricus in illis, *Hæc sunt duo testamenta, &c.* Anagogicus in illis, *Illa autem, quæ sursum est Hierusalem.* Moralis in illis, *Quomodo tunc is, qui secundum carnem fuerat, persequebatur eum, qui secundum spiritum, ita & nunc.*

63. Notandum est à viris doctis, iuxta hos quæ-

tuor sensus Scripturæ, quatuor esse Doctores Ecclesiæ, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Gregorium. Et singulos in singulis sensibus explicandis excelluisse: Hieronymum in litterali: Ambrosium in allegorico, Augustinum in anagogico, Gregorium in morali.

64. Nos hic agimus de sensu litterali, qui præcipuus est, & quasi fundamentum aliorum. Et quia verba Scripturæ torqueri possunt ad varios sensus litterales, quæritio est, an Euangelici habeant verum & legitimum sensum litteralem, necne? Aiunt se habere. At vnde habent? An à Catholicis? Negant. An ab antiquis Patribus? Et hoc negant. An ex aliqua certa traditione, quæ per singulas ætates deduci ad eos possit? Ne hoc quidem. Vnde ergo? Immediatè, inquiunt, à Deo. Hinc se θεοδίδακτους, id est, à Deo doctos appellare soliti sunt.

65. Hic vide obtecrò, quàm varias origines fingant sibi isti Nouatores. Codicem Bibliorum, vt fatentur à Catholicis habent per Traditionem: Versionem, e suo quisque capite ac cerebro sensum & interpretationem, immediatè à Deo. Si Catholicis credunt in vno, cur non in reliquis? Si ab illis accipiunt Codicem, cur non versionem & sensum? An putant eos errare in versione & sensu, non errare in Codice? Sed relicto Codice & versione, de quibus actum est, agamus nunc de sensu. Hunc aiunt se immediatè habere à Deo. Quod merito mirum videri potest. Nam primò, cui non mirum sit, solos Lutheranos & Caluinistas, non item antiquos Patres aut modernos Catholicos habere legitimum Scripturæ sensum à Deo? Cui non mirum sit, cum Lutherani & Caluinistæ sint fratres Euangelici, alios ab aliis in Scripturæ sensu dissentire? An Deus, qui illos fratres esse voluit in Euangelio, non voluit esse fratres, sed hostes in sensu Euangelij? Non capio hoc mysterium. Cui non mirum sit, ipsos Caluinistas inter se de vero sensu disceptare? An Deus qui immediatè illos docet diuersos ac discrepantes sensus eorum animis inspirat? Non est verisimile. *Non enim dissensionis est Deus, sed pacis.* Denique cui non mirum, nullum hactenus Euangelicum extitisse, præter vnum Graferum, qui verum sensum Apocalypsis à Deo assecutus sit? quod tamen Graferus in sua *Plaga Regia* profitetur. Nam disertè scripsit, Apocalypsin alijs omnibus obscuram, soli sibi claram & peruiam esse. Distinguit autem tria genera aliorum hominum. 1. *fanaticos.* 2. *probos authores.* 3. *præceptores suos.* Primos ait *lasibula quærere*: Secundos, *nemini satisfacere*: Tertios, *durinimis iudicij esse.* Addit, sibi præ illis omnibus obortam esse lucem, qua profundissima quæque scrutatus sit, ac intimè penetrarit. Cui, inquam, hoc mirum non sit.

66. Sed omittamus hæc mira: Et rem ipsam propius inspiciamus. Aiunt igitur boni isti viri, se verum & legitimum Scripturæ sensum à Deo habere. Ego contra contendo, non à Deo, sed aliunde: non verum & legitimum, sed corruptum & adulterinum habere. Quod sic probo. Sensus Scripturæ quatuor modis corrumpi potest. 1. adiectione. 2. detractione. 3. mutatione. 4. falsa interpretatione. His omnibus modis ab Euangelicis corruptus est. Tria priora membra superius probata sunt. Quartum facilè probari potest. Extant enim infinita propè Scripturæ testimonia, quæ Euangelici falsò interpretantur. Ex iis aliqua recensebo.

67. Legimus Matt. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Hoc Caluinus, non seriò, sed ironicè à Christo dictum esse interpretatur, vt sensus sit; Dic seruos mandata, quia illorum obseruatio nec prodest, nec possibilis est, Impium dogma. Quàmquam Caluinus tam impius est, vt fidenter asserat, Christum in omnibus fere rebus, quæ ad salutem animæ spectant ironicè nobiscum agere, & contra mentem loqui. Sic enim scribit lib. 3. Inst. cap. 24. §. 13. *Ecce, vocem ad eos dirigit, sed vt magis obsurdescant: lumen accendit, sed vt reddat eos cæciores: doctrinam profert, sed qua magis obstupescant; remedium adhibet, sed ne sanentur.* Sanè, si ita est; quis credat illi dicenti & inuitanti, *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos*? Quis non statim excipiat; Tu quidem vocem ad me dirigis, sed vt magis obsurdescam: lumen accendis, sed vt fiam cæcior: doctrinam profers, sed qua magis obstupescam: remedium offers, sed ne sanus efficiar. Quid ergo te audiam?

68. Item legimus Matth. 3. 1. *Venit Ioannes Baptista prædicans in deserto, & habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos. Esca autem eius erat locusta & mel siluestre.* Et Marci. 1. 6. *Erat Ioannes vestitus pilis cameli, & locustas edebat & mel siluestre.* Euangelici, quia metuunt, ne Eremitarum aut Monachorum viuendi ratio ex hoc loco confirmetur, omnia secus, quàm Catholici interpretantur. Nam per desertum, non intelligunt solitudinem, sed vrbem aut vicum in montanis situm: per pilos Cameli, non rudem aut hispidam vestem ex pilis contextam, sed pretiosam & vndulatam, quæ Regem decent: per locustas, non animal insectum, sed cancros marinos, qui à piscatoribus capti in ripam Iordanis eiiciebantur, eo quòd lege Mosaica immundi, & prohibiti essent. (Leuitic. 11.) Ioannem tamen non curasse legem Mosaicam, sed secutum esse libertatem Euangelicam, quæ in eo consistit, vt quouis ciborum genere pro arbitrio vescamur. Vide Maldonatum in capite tertio Matthæi, vbi fusiùs hanc Euangelicorum interpretationem proponit ac refutat.

69. Item Lucæ 22. 20. *Hic est calix nouum Testamentum in meo sanguine.* Et Matth. 26. 28. *Hic est sanguis meus noui Testamenti.* Lutherani sic interpretantur; Hoc vinum est meus sanguis. Caluinistæ plerique sic; Hoc vinum significat meum sanguinem. Plessæus lib. 4. de Eucharistia, c. 2. pag. 600. sic; Hæc est acerba illa mors & passio, quam paulò post sustinebo. Quæ hæc licentia & peruersitas est?

70. Item, Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Caluinus per aquam intelligit Spiritum sanctum. (lib. 4. Instit. capite 16. §. 25.) Hinc consequenter affirmat, Christum non loqui de Baptismo aquæ, sed de interna hominis renouatione. Si ita est, non poterit ex Scriptura probari, aquam esse necessariam ad Baptismum: ac proinde, si quis diceret, infantes posse baptizari in vino vel ceruisia, non posset à Caluino ex scriptura refutari. Tametsi enim ex aliis scripturæ testimoniis constet, quosdam in aqua baptizatos esse, non tamen ex illis constat, necessariò id factum esse. Aut ergo Baptismus aquæ non est necessarius, aut necessitas illius, non aliunde, quàm ex citato loco probari potest. Eligant Caluinistæ.

71. Item, Ioan. 20. 26. *Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio eorum*, id est, intrauit per fenestram, vt Oecolampadius vult: Vel, Non expectauit, donec Apostoli aperirent, sed ipse aperuit ianuas, & intrauit, vt exponit Caluinus in vltima admonitione ad Vvestphalum, & lib. 4. Instit. cap. 17. §. 29. ne cogatur penetrationem corporũ admittere: *Nec ianuis*, inquit, *clausis intrare, tantundem valet, ac penetrare per solidam materiam, sed sibi aditum patefecit diuina virtus*

virtute, vt repente fieteris inter discipulos, tam admirabili modo, cum obserata essent fores.

72. Item, Act. 2. 27 *Non derelinques animam meam in inferno.* Beza hic explicat: *Non derelinques cadauer meum in sepulchro.* Quæ hæc metamorphosis est? Ex anima fit cadauer, ex inferno sepulchrum? Vix similem inuenies in Ouidio. Sed, quid non facit desperatio? Non potuit alio modo eludere argumentum Catholicorum, quo ipsi probant Christum secundum animam descendisse ad inferos.

73. Item Hebr. 13. 4. *Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus, fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.* Planus sensus est; Honorate connubium in omnibus suis partibus, ita vt in nulla re illum violetis, & præsertim vt torus velter sit immaculatus, quia adulteri à Deo punientur. At Caluinus & Beza in suis annotationibus aliter explicant, hoc sensu: Matrimonium vel honestum & licitum in omnibus, id est, *inter quoslibet homines*, seu *inter cuiuslibet ordinis homines!* Nimirum, vt hinc probent, etiam inter Monachos & Monales honoratum & licitum esse matrimonium. An etiam inter fratres & sorores?

74. Item, Apocal. 11. 3. *Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amictis saccis.* Hinc Euangelici per duos testes, intelligunt Lutherum & Caluinum, vt Bibliander in suo Chronico, vel vetus & nouum Testamentum, vt Rex Angliæ in cohortatoria præfatione. Neuter recte. Nam multa dicentur de illis duobus testibus, quæ nullo modo conuenient Luthero & Caluino, vel nouo & veteri Testamento. Sunt autem hæc, quod sint *amicti saccis*, 2. quod habeant *potestatem claudendi cælum, ne pluat, & conuertendi aquas in sanguinem, & percutiendi terram omni plaga quotiescunque voluerint.* 3. quod corpora eorum iacebunt Hierosolymæ insepulta per tres dies & dimidium. 4. quod postea reuiuiscent. 5. quod audient hanc vocem de cælo, *Ascende huc.* 6. quod tunc *magnus terræ motus* futurus sit. 7. quod *decima pars ciuitatis* corruet. 8. quod *septem millia hominum* occidentur. Quid hæc ad Lutherum & Caluinum? Quid ad vetus & nouum Testamentum?

75. Item, Apocal. 13. 13. *Et facit* (Antichristus) *signa magna, vt etiam ignem faceret de cælo descendere.* Hic per ignem de cælo descendentem intelligunt Euangelici excommunicationem Papæ, vt Pouellus Calumnia lib. 1. de Antichristo, cap. 26. & Balduinus Lutheranus in disputatione de Antichristo, cap. 6. Vt hoc modo probent Papam esse Antichristum, sed omnino ridiculo. Primò, quia eodem sensu explicari possent sequentia loca. Lucæ 9. 54. *Domine, vis dicimus, vt ignis de cælo descendat?* id est, vt descendat excommunicatio Papæ? Et 4. Reg. 1. 10. *Helias dixit; Si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, vt deuoret te, & quinquaginta tuos*, id est, descendat excommunicatio Papæ, vt deuoret vos. Secundò, quia cùm dicit Ioannes: *Et fecit signa magna, vt etiam faceret ignem de cælo descendere*, plane significat magnum signum seu miraculum fore, cùm Antichristus faciet ignem de cælo descendere: imo tale miraculum, quo decipiat homines, vt credant esse opus diuinitatis. At quæso, quod aut quale miraculum est, excommunicare hominem? Nullum penitus.

76. Hæc pauca exempla (vt sexcenta alia omnes) manifestè conuincunt, Euangelicos non habere verum Euangelij sensum à Deo; sed vnumquemque ex suo cerebro fingere sibi sensum, quem velit atque adeo verum Euangelij sensum, multis modis, præsertim adiectione, detractione, mutatione, & falsa interpretatione ab iis corruptum esse ac depranatum. In quos optimè quadrat illud Tertulliani in libro de præscriptionibus, cap. 17. *Ista hæresis non recipit quasdam Scripturas: & si quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad dispositionem sibi suæ interpretatur. Et si recipit, non recognoscit: Et si aliquatenus integras præstat, nihilominus diuersas expositiones commentatur peruertit. Vitium veritati obstrepit aduersus sensus, quantum & corruptor ipse.*

Quæstio VII.

Quomodo Euangelici argumententur ex Euangelio.

77. IDem est argumentandi modus, qui interpretandi. Hoc aliquot exemplis demonstrabo. Ea quidem in rebus punctis, quæ inter nos & ipsos controuertuntur, cuiusmodi sunt hæc. 1. de traditionibus. 2. de fide iustificante. 3. de libero arbitrio. 4. de communione sub vtraque specie. 5. de inuocatione Sanctorum. 6. de Antichristo. 7. de Ecclesia. 8. de capite Ecclesiæ. 9. de Primatu Ecclesiæ Regio. 10. de fide paruulorum. 11. de vsu calicis. 12. de matrimonio. Ex his paucis erit facilis coniectura de aliis.

De Traditionibus.

78. Igitur Euangelici contra traditiones sic disputant ex Scriptura, Deus non vult, vt aliquid addamus ad verbum Dei scriptum: ergo Catholici peccant, qui addunt traditiones non scriptas. Antecedens patet ex illo Deuter. 4. 2. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor.* Et cap. 12. 32. *Quod præcipio tibi, hoc tantum fac ei Domino, nec addas quicquam nec minuas.* Respondeo. Hæc duo testimonia ineptissimè citantur contra traditiones. Non enim intelligenda sunt de verbo Dei scripto quatenus opponitur traditioni non scriptæ, vt malè interpretantur Euangelici, sed prius intelligendum est generatim de præceptis iudicialibus & cæremonialibus, quæ tunc iubendum erant scripta, sed tantum viua voce à Deo per Moysen tradita: posterius speciatim de vno præcepto cæremoniali, nempe de præcepto sacrificandi. Hoc patet ex ipso contextu, qui posteriori loco sic habet: *Quando dilataberit Dominus Deus tuus gentes, ad quas ingrederis possidendas, & possederis eas, atque habitaueris in terra earum, cauc, ne imiteris eas, & requiras cæremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes istæ Deos suos, sic & ego colam. Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnem enim abominationem, quas auersatus est Dominus, fecerunt Diis suis, offerentes filios & filias & combarentes igni. Quod præcepto tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.* Sensus est: Quando veneris in terram Palestinam, ad quam tendis, & obtineris Domino Deo tuo sacrificium, non imitaberis Gentiles, qui falsis diis offerunt suos filios & filias per ignem; sed hoc tantum offeres, quod ego tibi præcipio, nempe ex animalibus oues, capras, hædos, bones, vitulos, columbas, passeres turtures: ex fructibus terræ, panem, similam, salem, thus, manipulum spicarum virentium, & cetera: ex liquoribus, sanguinem, vinum, oleum, aquam. *Hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.*

79. Hinc, seruata proportione, facile colligitur, quis sit sensus, prioris testimonij, nempe hic: Ego dedi vobis præcepta cæremonialia, quæ præscribunt ritum colendi Deum, & præcepta iudicialia, quæ præscribunt ritum seruandi iustitiam in rebus po-

litiis ac temporalibus. Vtraque deberis integra A seruare, sicut à me tradita sunt, non addendo quicquam ex ritu Gentilium, inter quos victuri estis, nec etiam aliquid detrahendo, verbi gratia: Dedi vobis præceptum ceremoniale de sacrificio, & prohibui ne offeratis ea, quæ à Gentilibus offerri solent, sed ea tantum, quæ à me specialiter determinata sunt, quibus nec addere, nec detrahere quicquam debetis. Similiter dedi vobis præceptum iudiciale de puniendis malefactis. Hoc etiam seruate. Nec licebit vobis vel grauiorem, vel mitiorem pœnam in illos statuere pro vestro arbitrio, seu simpliciter id facere, quod ego faciendum esse statui. Idem est de cæteris præceptis in particulari.

80. Hic est legitimus sensus veriusque testimonij, vt ex contextu patet. Quem sensum alibi alijs verbis explicat Scriptura. Nam quod hic dicit, *Non addetis quicquã ad præcepta mea, quæ do vobis, nec minuetis*: hoc alibi dicit, *Non declinabitis ab eis, vel ad dextram, vel ad sinistram.* Deut. 17. 20. *Discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & cæremonias eius, neque declinet in partem dextram vel sinistram.* Et cap. 28. 14. *Si audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & non declinaueris ab eis, nec ad dextram, nec ad sinistrã, &c.* Et c. 31. 29. *Noui enim quod post mortem meam iniquè agetis, & declinabitis citò de via, quam præcepi vobis.* Et Iosue 1. 7. *Confortare igitur, & esto robustus valde, vt custodias & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyses seruus meus, ne declines ab ea ad dextram vel ad sinistram.*

81. Igitur vis argumenti Euangelicorum, ex priori testimonio, est hæc: Iudæi debebant integrè seruare præcepta cæremonialia & iudicialia, quæ à Deo erant ipsis præscripta, nec poterant vel ad dextram vel ad sinistram ab eis declinare, id est, non poterant aliquid eorum, quæ præscripta erant, omittere, neo etiam ex ritibus Gentilium aliquid addere: Ergo nos Christiani, præter Scripturam, non debemus admittere Traditiones, quas à Christo & Apostolis accepimus. Ex posteriori, hæc Iudæi debebant ea tantum offerre in sacrificium, quæ à Deo erant determinata, nec potebant omittere aliquid eorum, quæ Deus fieri mandauerat, nec aliquid ex sacrificijs Gentilium addere: ergo nos Christiani non possumus seruare Traditiones, quæ ab Apostolis ad nos peruenerunt, *Spectatum admissi, rium teneatis amici.*

82. Eiusdem farinæ argumentum est, quod sumunt ex illo 2. Timoth. 3. 16. *Omnis Scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* Ex quo loco duplicem argumentantur Euangelici. Aliqui sic: Omnis Scriptura est vtilis ad docendum & arguendum. Ergo superuacaneæ sunt Traditiones. Perinde, ac si dicas: Omnis cibus est vtilis ad nutriendum: ergo superuacaneus est potus. Vel, Omnis eleemosyna est vtilis ad salutem, Lucæ 11. 41. Dan. 4. 24. ergo superuacanea oratio, superuacaneæ fides, superuacaneum Sacramentũ. Miserere mihi horum hominum.

83. Alij sic: Omnis Scriptura est vtilis, id est sufficiens; ergo superuacaneæ Traditiones. Sed quæ hæc interpretatio est? An idem sunt vtilem esse, & sufficientem esse? Si idem sunt, tam illud 1. Timoth. 4. 8. *Pietas ad omnia vtilis est*, licebit sic interpretari, Pietas ad omnia sufficiens est: ergo reliqua omnia superuacanea sunt, superuacaneus cibus & potus, superuacaneæ conciones, Sacramenta, suspiria. Quare? quia pietas ad omnia vtilis, id est, sufficiens est. Et similiter illud 2. Timoth. 4. 11. *Marcum assume, & adduce tecũ: est enim mihi vtilis in ministerium*, id est, sufficiens: Ergo Timotheus, Titus, Onesimus, & alij superuacanei sunt. Quis non videt, si hæc licentia interpretandi Scripturam semel admittatur, totam eam rumpi & adulterari posse?

84. Sed vt clarius agnoscant Euangelici suam inepti am, textus Apostoli considerandus est. Igitur Apostolus in citato capite hortatur Timotheum Episcopum; vt suos subditos instruat in fide & bonis operibus, & redarguat aduersarios, qui *corrupti mente, & reprobi circa fidem, resistunt veritati.* Et, vt ostendat cur id posse præstare, subdit: *Tu vero permane in iis quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris: & quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Iesu; Omnis* enim *Scriptura vtilis est, &c.* Vbi per sacras litteras, quas ait Timotheum ab infantia nouisse, intelligit Scripturam veteris Testamenti. Nam eo tempore, cum Timotheus erat infans, nondum extabat Scriptura noui Testamenti.

85. Igitur Apostolus in illo textu sic argumentatur: Omnis Scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendos subditos, & redarguendos aduersarios: At Scriptura veteris Testamenti, quam ab infantia nosti, est diuinitus inspirata: ergo Scriptura veteris Testamenti vtilis est ad docendos subditos, & redarguendos aduersarios. Cum ergo cognitione Scripturæ veteris Testamenti instructus sis, magnum ex ea præsidium habes ad præstandum quod dixi.

86. Ex eodem principio licebit sic concludere: Omnis Scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendum & arguendum: At Scriptura noui Testamenti est diuinitus inspirata: ergo est vtilis ad docendum & arguendum. Qui ergo cognitione huius Scripturæ instructus est, magnum ex ea præsidium habet ad vtrumque præstandum.

87. Porrò, ex vtroque discursu patet, has tres propositiones veras esse secundum Apostolum. 1. Omnis Scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendum & arguendum. 2. Scriptura veteris Testamenti vtilis est ad docendum & arguendum. 3. Scriptura noui Testamenti vtilis est ad docendum & arguendum. Sicut ergo non sequitur 1; Scriptura veteris Testamenti est vtilis: ergo Scriptura noui Testamenti est superuacanea: Nec contra; Scriptura noui Testamenti, est vtilis: ergo Scriptura noui Testamenti est superuacanea: Ita etiam non sequitur; Vtraque Scriptura, tam veteris, quàm noui Testamenti est vtilis: Ergo Traditio est superuacanea.

88. Si Euangelici hoc non aduertunt, cæci sunt. Si aduertunt, reuocent errorem, nec deinceps Traditionibus tam infesti sint, præsertim cum Apostolus alibi eas commendet. Nam 2. Thessal. 2. 14. sic scribit, *Itaque fratres state, & tenete Traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.* Cur ex hoc loco, tam claro & perspicuo, non confirmant Traditiones, sicut nos facimus? Cur ex alio, per accidens intellecto, reuocant Traditiones, quas Apostolus Thessalonicensibus tantopere commendat? Non video aliam causam, quàm quia hæretici & pertinaces sunt.

De fide iustificante.

89. Euangelici docent, solam fidem iustificare, & sufficere ad salutem: quod probant ex illo Rom. 3. 28. *Arbitramur hominem iustificari per solam fidem*: et Lucæ 7. 50. *Fides tua te saluam fecit*: et Lucæ 8. 50. *Crede tantùm, & salua eris.* Sed absurdè, ne quid dicam grauius. Nam primùm locum manifestè corrumpunt, vt supra monui. Apostolus enim sic habet, *Arbitramur iustificari hominem per fidem, sine operibus*

legis, id est, Arbitramur opera legis Mosaicæ, seu ce- A remonias legales iam mortuas & abrogatas esse post aduentum Christi: & quamuis in veteri Testamento profuerunt ad iustitiam quandam legalem & externam; nunc tamen nihil prodesse ad iustitiam fidei, quæ consistit in interna renouatione animi. Euangelici cum Luthero sic vertunt, *Arbitramur iustificari hominem per solam fidem.* Magna peruersitas. Nam constat ex aliis Scripturæ locis, hominem non sola fide, sed etiam spe, dilectione, oratione, Baptismo, Euangelio saluari & iustificari, Rom.8.24. *Spe salui facti sumus.* Et 1.Ioan.3.14. *Qui non diligit, manet in morte.* Et Philip.1.19. *Scio, quia hoc proueniet mihi ad salutem per vestram orationem.* Et ad Titum 3.5. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* B Et 1.Cor.15.1. *Notum facio vobis Euangelium, per quod saluamini.*

90. Si in his singulis testimoniis adderemus particulam, *sola*, sicut fecit Lutherus in testimonio Apostoli ad Romanos; emergerent hæ propositiones. 1. Iustificamur per solam spem. 2. per solam dilectionẽ. 3. per solam orationem. 4. per solum Baptismum. 5. per solum Euãgelium. Quid absurdius? Sed, an etiam Euangelici hanc glossam addituri sunt ad illum locum, 1. Tim. 2.15. *Mulier saluabitur per filiorum generationem*, id est, per solam filiorum generationem? Si faciant, magnum erit priuilegium pro vxo- C ribus Prædicantium. Et deinceps impunè erant adulteræ, impunè criminatrices, modo filios generent.

91. Alter locus est. Lucæ 7.50. *Fides tua te saluam fecit.* Hinc etiam colligunt Euangelici, solam fidem sufficere ad salutem. Sed eodem euentu, quo ante. Nam Christus, qui ibi dixit Magdalenæ, *Fides tua te saluam fecit*; dixit etiam Simoni de Magdalena. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Verumque ergo verum est, Fides tua te saluam fecit, & Dilectio tua te saluam fecit. Et sicut hinc non licet inferre, solam dilectionem sufficere: ita nec inde, solam fidem sufficere. Vtraque necessaria est, & fides, & dilectio: magis tamen dilectio, iuxta illud 1. Corint.13. 13. *Nunc autem manent, Fides, Spes, Charitas, tria hæc: maior autem horum est charitas.* Et paulò ante, D *Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil sum.* Vnde Augustinus lib.15.de Trinitate c.18. *Ipsam fidem non facit utilem, nisi charitas. Sine charitate quippe fides potest quidem esse, sed non & prodesse.* Quod confirmat ex illo Apostoli ad Gal. 5.6. *In Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur.* Nam fides non est efficax ad iustificandum sine charitate, iuxta illud Iacobi 2.26. *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus* charitatis *mortua est.*

92. Tertius locus est, Lucæ 8.50. *Crede tantùm, & E salua erit.* Verba sunt Christi. Ex quibus concludunt Euangelici, solam fidem ad salutem efficere. Sed multò absurdiùs, quàm ante (quanquam omnia absurdissimè. Nam Christus non loquitur ibi de iustificatione, seu remissione peccati, sed de resuscitatione puellæ mortuæ. Loquitur enim Iairo Principi Synagogæ, cuius filia moriebatur: Et dicit illi, *Noli timere*, etiamsi mortua sit filia tua: *crede tantùm*, me posse illam resuscitare, *& salua erit.* Quid hoc ad fidem iustificantem, de qua agimus? Nihil penitus. 1. quia fides iustificans respicit salutem animi, non corporis, vt Euangelici fatentur. 2. respicit salutem illius, qui habet fidem, non alterius. Non enim Petrus iustificatur per fidem Pauli, nec Paulus per fidem Petri, sed quisque per fidem quæ in ipso est.

De libero Arbitrio.

93. Euangelici docent, nos in hoc statu naturæ lapsæ non habere liberum arbitrium, sed amissum esse per peccatum primi parentis. Quòd sic probant, Scriptura dicit, nos non posse benè aut malè agere pro arbitrio, iuxta illud Isaiæ 41.23. *Benè aut malè, si potestis, facite.* Ergo non habemus libertatem arbitrij. Est argumentum Lutheri. Sed valde crassum. Nam Isaias non loquitur de hominibus, sed de idolis gentium. Et sicut Dauid irridet idola gentium, Psal. 113. 12. cum ait; *Simulachra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt: nares habent, & non odorabunt*; Isaias exprobrat illis imbecillitatem, quod cùm Dij habeantur à stultis hominibus, non possint tamen benè aut malè facere, id est, non possint cultoribus suis prodesse, nec contemptoribus nocere.

94. Itaque vis argumenti Lutheranici est hæc: Idola, vel statuæ ex auro & argento factæ, non possint suis cultoribus prodesse, nec aliis nocere. Ergo nos non habemus liberum arbitrium. Perinde ac si ita ratiocineris. Idola non possint ambulare: ergo nos non habemus pedes. Cur non etiam sic? Idola non habent cerebrum: Ergo Euangelici non sapiunt. Vel sic; Idola habent dura capita: Ergo Euangelici sunt pertinaces.

De Communione sub vtraque specie.

95. Euangelici docent, Christum non solum instituisse, sed etiam præcepisse communionem sub specie vini; ac proinde Catholicos, qui communicant tantum sub specie panis, peccare contra præceptum Christi. Hoc autem præceptum contineri illis verbis, Matth.6.27. *Bibite ex hoc omnes.* Vrget hunc locum Caluinus lib.4. Inst.cap.17.§.47. *Edictum*, inquit, *æterni Dei est, omnes bibant.* Et §.48. *Præcipientis verba sunt, Bibite ex hoc calice omnes.* Sed Caluinus spectat nuda verba, non sensum; ideoque simplici lectori fucum facit. Non enim voluit Christus, vt omnes absolutè biberent ex eo calice, sed vt omnes Apostoli, qui præsentes erant. Hoc patet ex ipso contextu. Cum enim diuisisset panem Eucharisticum in multas partes, & singulis Apostolis singulas porrexisset, calix autem eo modo diuidi non posset, vni ex Apostolis integrum porrexit, cum hac cautione, vt non putaret totum sibi ebibendum esse, sed aliquid inde degustandum, ac deinde reliquis ordine porrigendum. Itaque verba illa, *Bibite ex hoc omnes*, idem valẽt, atque illa, Lucæ 22.7. *Accipite & diuidite inter vos*, id est, vnus non exhauriat totum calicem, sed singuli aliquid bibant. Quod & factum est, vt testatur Marcus cap.14. 24. *Et biberunt ex eo omnes.* Vtique illi omnes ex eo biberunt quibus dictum erat à Christo, *Bibite ex hoc omnes.*

96. Quid quæso hic difficultatis est? Nõ plus, quàm si paterfamilias, arrepto calice recentis musti, porrigeret eum filiis degustandum, cum hac formula, *Bibite ex hoc omnes*, id est, singuli modicum inde capiant: nemo solus totum exhauriat. An propterea, quotquot extra familiam illam essent, putarent se cogi præcepto, vt ex eodem calice mustum gustarent? Ridiculum sanè.

97. Sed instant Euangelici, hoc modo: Illis dictum est, *Bibite*, quibus dictum est, *manducate*: at hoc dictum est omnibus: ergo & illud. *Respondeo.* Vel stupidi, vel importuni sunt, qui sic agunt. Iam ostendi, solis Apostolis præsentibus dictum esse, *Bibite*.

vno libello, qui appellatur Ruth, qui magis ad regnorum principia videtur pertinere: Deinde, *quatuor Regum, & duobus Paralipomenon, non consequentibus, sed quasi à latere adiunctis, sinulque pergentibus. Hæc est historia, quæ sibimet annexa tempora continet, atque ordinem rerum. Sunt alia; tanquam ex diuerso ordine, quæ neque huic ordini, neque inter se connectuntur, sicut est Iob, & Tobias, & Esther, & Iudith, & Machabæorum libri duo, & Esdræ duo, qui magis subsequi videntur ordinatam illam historiam, vsque ad regnorum, vel Paralipomenon terminatam.*

23. *Deinde Prophetæ, inquibus Dauid vnus liber Psalmorum, & Salomonis tres, Prouerbiorum, Cantica Canticorum & Ecclesiastes. Nam illi duo libri vnus, qui Sapientia, & alius, qui Ecclesiasticus inscribitur, de quadam similitudine, Salomonis esse dicuntur. Nam Iesus filius Sirach eos scripsisse constantissimè perhibetur. Qui tamen, quoniam in authoritatem recipi meruerunt, inter propheticos numerandi sunt. Reliqui sunt eorum libri, qui propriè Prophetæ appellati sunt: Duodecim Prophetarum libri singuli, qui annexi sibimet, quoniam nunquam seiuncti sunt, pro vno habentur: quorum Prophetarum nomina sunt hæc; Osee, Ioël, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias. Deinde quatuor Prophetæ sunt maiorum voluminum, Isaias, Ieremias, Daniel, Ezechiel. Hic quadraginta quatuor libris veteris Testamenti terminatur authoritas.*

24. *Non autem quatuor libris Euangelij, secundum Matthæum, Marcum, Lucam, Ioannem: quatuordecim Epistolis Pauli Apostoli: Petri duabus: tribus Ioannis: vna Iudæ & vna Iacobi: Actibus Apostolorum libro vno: & Apocalypsis Ioannis libro vno.* Hactenus Augustini verba.

25. Hinc perspicuè patet, eosdem planè libros tam veteris, quam noui Testamenti, fuisse olim in canonem receptos ab Augustino, qui postea à Gelasio, ac deinde à Concilio Florentino & Tridentino recepti sunt, & nunc etiam à Catholicis recipiuntur: Et Traditionem, quam vrgemus; à nostro tempore vsque ad Augustini ætatem deduci posse. Sed & longius progredimur. Nam Augustinus eundem canonem, per eandem Traditionem accepit à Concilio Carthaginensi tertio, quod alij quintum aut sextum vocant: Et Patres huius Concilij ab Innocentio primo, epist. 3. ad Exuperium, c. 7. Vixit autem Innocentius anno Domini 402. Igitur ab illo tempore primitiuæ Ecclesiæ ad nos vsque per continuam Traditionem perseuerauit idem ille Scripturarum Canon, quem nos Catholici nunc tenemus & amplectimur. Ex illo autem canone, vt initio dixi, non paucas partes pro suo arbitrio Euangelici exciderunt. In quos optimè quadrat, quod de Manichæis scripsit Augustinus in libro de bono perseuerantiæ c. 11. *Scripturas sic accipiunt, vt sue quodam priuilegio, imo sacrilegio; quod volunt, sumant; quod nolunt, reijciant.*

26. Hoc clarius ostendi potest ex eo canone, quem ipsi nunc habent. Quanquam is non vnus, sed duplex est. Nam alium habent Lutherani, alium Caluinistæ, Lutherani ex suo Canone excludunt hos libros veteris Testamenti, Esther, Iudith, Tobiam, Sapientiam, Ecclesiasticum, Machabæos: Hos item noui Testamenti, Epistolam ad Hebræos, Epistolam Iacobi, epistolam Iudæ & Apocalypsin. Caluinistæ, hos in nouo Tastamento admittunt, illos è veteri excludunt. Igitur triplex hoc tempore est Canon Scripturarum 1. Catholicus. 2. Lutheranus 3. Caluinianus. Nos Catholicum, vt ostendi, per continuatam Traditionem deducimus vsque ad tempora primitiuæ Ecclesiæ, eumque authoritate Gelasij, Augustini, Innocentij, & omnium aliorum Patrum, qui interea in Ecclesia floruerunt, solide confirmamus. Quod nec Lutherani, nec Caluinistæ præstare possunt. Nam Canon Lutheranus nec à Catholicis, qui modo sunt, nec à Patribus & Conciliis citatis, nec ab ipsis Caluinistis, qui Lutheranorum fratres esse volunt, vnquam admissus aut confirmatus est. Idem dico de Canone Caluinistarum. Neque enim Catholici, neque Patres & Concilia citata, neque Lutherani illum recipiunt.

27. Scio, quid dicturi sunt. Dicent alios esse Patres Augustino antiquiores, qui cum ipsis sentiant. Sunt autem hi fere decem: *Melito* Sardensis apud Eusebium li. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 26. *Origenes* apud eundem lib. 6. cap. 18. *Eusebius* ipse, lib. 3. cap. 25. *Athanasius* in Synopsi, *Hilarius* præfatione in Psalmos, *Epiphanius* hæresi 8. *Cyrillus* Hierosolymitanus catechesi 4. *Nazianzenus* in carmine de veris & germanis Scripturæ libris. *Hieronymus* in Prologo Galeato, & in epist. 103. ad Paulinum *Ruffinus* in expositione Symboli. Hi omnes consignarunt Canonem Scripturarum. At quidem Melito, Hilarius, Epiphanius, Canonem veteris Testamenti, Eusebius, noui: reliqui vtriusque. Omnes autem in suo Canone videntur dissentire à Catholicis, & fauere Lutheranis ac Caluinistis. Sic enim passim hi iactant, sed falsò. Nam neque dissentiunt à Catholicis, neque fauent Lutheranis & Caluinistis. Vtrumque perspicuè demonstrabo.

28. Ac primò non dissentire à Catholicis, certum est: quod ex duplici principio ostendi potest. *Vnum est*; Quandiu quæstio aliqua ecclesiastica in vtrãque partem manet dubia, ita vt nihil adhuc certi in alteram partem ab Ecclesia definitum sit; tamdiu liberum est, hanc vel illam partem probabiliter amplecti. Quando autem in alteram legitimè definita est, tunc illi parti adhærere omnes debent. *Alterum*, Qui ante definitionem ecclesiæ, re adhuc dubia existente, vnam partem probabiliter amplectuntur, non censentur propriè dissentire ab illis, qui post definitionem ecclesiæ, alteri adhærent. Nam sicut hi adhærent definitioni ecclesiæ, sic etiam alij fecissent, si res fuisset tunc definita. Et sicut alij ante definitionem ecclesiæ, probabilem partem amplexi sunt, sic etiam hi facerent, si Ecclesia nihil definiuisset. Non ergo propriè, hi illis contrarij sunt.

29. Ac sic sit in proposito. Nam ante Innocentium Primum, nondum erat certò definitum ab ecclesia, qui libri essent Canonici, qui non essent; ac proinde Melito, Origenes, Eusebius, Athanasius, Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Nazianzenus, Hieronymus, Ruffinus, alterutram partem probabiliter amplecti poterant. At post definitionem ecclesiæ (quæ primùm ab Innocentio facta, & postea in variis Conciliis confirmata est) Augustinus, & reliqui Patres, definitioni ecclesiæ adhæserunt. Ergo propriè non censentur dissensisse ab iis, qui ante definitionem ecclesiæ, alterutram partem probabiliter secuti sunt.

30. Hic discursus, generatim loquendo, per se clarus est. Indiget tamen aliqua declaratione in particulari. Igitur ante definitionem ecclesiæ, tametsi certò apud omnes constaret, quosdam libros, tam veteris, quàm noui Testamenti, Canonicos esse, de nonnullis tamen erat dubium, præsertim de his. Esther, Iudith, Tobia, Sapientia, Ecclesiastico, Machabæis, Epistola ad Hebræos, Epistola Iacobi & Iudæ, posteriore Petri, secunda & tertia Ioannis, Apocalypsi, libello Pastoris, Reuelatione Petri, Actibus Petri, &c.

31. Hoc patet ex authoribus citatis. Nam Origenes

Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Hieronymus, Ruffinus posuerunt librum Esther in Canone: Melito & Nazianzenus excluserunt: Athanasius nihil certi determinauit. De Tobia & Iudith, dubiè loquitur Hilarius: de Sapientia & Ecclesiastico, Epiphanius. Similiter, de Epistola ad Hebræos, de posteriore Petri, de secunda & tertia Ioannis, dubitatum est apud Origenem. Apocalypsis posita fuit in Canone ab Athanasio, Ruffino, Hieronymo, Origene: omissa à Cyrillo & Nazianzeno: in dubium vocata ab Eusebio. Denique de his & similibus, idem Euseb. libro tertio capite vigesimo quinto, sic scribit; *Vt omnem noui Testamenti Canonem designemus, primò nobis omnium Euangeliorum cœlestis quadriga iungatur: his Actus Apostolorum copulentur: post hos, Pauli epistolæ socientur: consequatur verò has, prima Ioannis epistola, similiter & Petri prima. Hæc sunt, de quibus nulla vnquam prorsus exstitit dubitatio. Sequenti loco iam sunt illa, de quibus à nonnullis dubitatum est, Reuelatio Ioannis, Epistola Iacobi & Iudæ: Petri quoque secunda, & item Ioannis secunda, & tertia. Post has iam Scriptura est, quæ dicitur Actus Pauli; sed & libellus, qui appellatur Pastoris, & Reuelatio Petri, de quibus quàm maximè dubitatur. Feruntur etiam Barnabæ Epistola, & Doctrina, quæ dicitur Apostolorum. Quidam autem his sociant etiam Euangelium, quod dicitur secundùm Hebræos, quo præcipue vtuntur illi Hebræi, qui Christum suscipere videntur, sed in Ecclesia ei contradicitur, &c.*

31. Hæc omnis dubitatio per Innocentium Papam sublata est, qui rogatus ab Exuperio, Episcopo Tolosano, quid de his dubiis libris statuendum esset; Apostolica authoritate definiuit, in Canone ponendos esse, quos iam nos ponimus; excludendos alios. Quam definitionem secutus est Augustinus cum aliis Episcopis Africæ, in Concilio Carthaginensi: Exuperius cum Episcopis Galliæ: Gelasius in Concilio Romano: totus denique orbis Christianus, vsque ad hæc nostra tempora. Soli ferè Luthēram & Caluinistæ, qui se Euangelicos vocant, sine causa tergiuersantur; & à consensu tot Patrum & Conciliorum, ad paucos illos Patres, qui ante definitionem Innocentij scripserunt, importunè prouocant. Sed frustra. Nam Patres illi nullo modo ipsis patrocinantur. Quod ex dictis facilè probari potest.

32. Primò, quia Patres illi inter se non conueniunt in Canone. Nec mirum. Nam cùm res nondum esset definita ab ecclesia, alij hanc, alij illam partem probabiliter sequebantur. Ergo non omnes saltem possunt allegari pro Lutheranis & Caluinistis, nisi Lutherani & Caluinistæ velint discrepanter eorū sententias sequi. Secundò, nec Lutherani & Caluinistæ inter se conueniunt in Canone. Nam Caluinistæ admittunt Epistolam ad Hebræos, Epistolam Iacobi & Iudæ, & Apocalypsin Ioannis, quas reiiciunt Lutherani. Ergo, si qui Patres fauent Caluinistis, non fauent Lutheranis: & viciſſim, si qui his fauent, illis non fauent. Tertiò, plerique ex illis Patribus ingenuè fatentur, de quibusdam libris dubium esse, an sint Canonici, nec ne. At Lutherani & Caluinistæ non volunt esse dubium, sed certum: Ergo aliunde, quàm ex illis Patribus, debent ostendere certitudinem, quod tamen non faciunt. Atque hæc generalia sunt argumenta.

33. Addo hæc specialia. Primò, Origenes, Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Hieronymus, Ruffinus admittunt librum Esther, quem Lutherani & Caluinistæ reiiciunt. Ergo saltem illi sex non fauent Lutheranis & Caluinistis. Secundò, Origenes, Athanasius, Hieronymus, Ruffinus admittunt Apocalypsin quam Lutherani reiiciunt: Et è contrario, Cyrillus & Nazianzenus reiiciunt Apocalypsin, quam Caluinistæ admittunt. Ergo priores Patres repugnant Lutheranis; posteriores Caluinistis. Tertiò; Aliqui ex illis Patribus dubitant de Tobia, Iudith, Ecclesiastico, Sapientia, an pertineant ad Canonem, nec ne. At Lutherani & Caluinistæ certò affirmant esse extra Canonem: ergo hanc certitudinem non habent ab illis Patribus. Vnde ergo.

34. Concludo, nihil præsidij ex tota antiquitate pro se habere Euangelicos: nullum Concilium, nullos Patres posse adduci, qui per omnia probent ipsorum Canonem. Nam Patres, qui scripserunt ante Innocentium, in multis ab illis discrepant, vt iam ostensum est. Qui autem secuti sunt Innocentium, nostrum Canonem consignarunt, & per continuatam multorum sæculorum Traditionem, nobis reliquerunt. Hoc nuper in familiari congressu, modestè ac amicè obieci quibusdam Euangelicis: Qui primò quidem non credebant rem ita habere, vt dixi; sed, cum allatis in medium Augustini & aliorum Patrum libris, apertè rem totam demonstrassem, fassi sunt se hoc præsidio destitutos, iam non alio, quàm ad Iudæorum authoritatem posse confugere, & eorum Canonem sequi ac venerari. Sed, ô miserū perfugium! An putant, omnes Christianos errasse hactenus in Canone; solos Iudæos non errasse? Cur igitur non respuunt Canonem noui Testamenti, quem Iudæi respuunt? An etiam Christum negaturi sunt, quia Iudæi illum negant?

35. Sed tamen, quia Iudæorum Canonem pro se allegant, dicam quod res est. Fateor, in Canone Iudæorum, qui tempore Esdræ consignatus est, non fuisse Tobiam, Iudith, Sapientiam, Ecclesiasticum, Machabæos. At inde non sequitur, excludendos esse ex Canone, quem Christiani nunc habent. Primò, quia grauissimi Authores scribunt, præter Canonem, qui tempore Esdræ consignatus est, fuisse alium Canonem, qui multò post fuerit consignatus. Itaque libros illos, tametsi in priori Canone nō fuerint, fuisse tamen in posteriori, & exillo translatos in Canonem Christianorum. De qua re videri potest Genebrardus lib. 2. Chronologiæ & Serarius in prolegomenis Bibliacis capite 8. quæstione 16.

36. Secundò, vt hoc non sit minimè necesse est, vt illi soli habeantur Canonici apud Christianos, qui tales habiti sunt apud Iudæos, vt rectè notat Augustinus lib. 18. de ciuitate Dei cap. 36. cùm ait: *Machabæorum libros, non Iudæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet.* Et ratio manifesta est, quia libri Machabæorum nondum erant scripti tempore Esdræ quando Canon Iudæorum consignatus est. Quid ergo mirum si in illum Canonem relati non fuerint? Idem post Augustinum notauit Isidorus in libro Prooemiorum, de libris veteris ac noui Testamenti, *Hebræi*, inquit, *non recipiunt libros Tobiæ, Iudith & Machabæorum; Ecclesia tamen eosdem inter Canonicas Scripturas enumerat.* Et [illegible]m, *Sapientia & Ecclesiasticus parem cum reliquis Canonicis libris tenere nescuntur authoritatem.*

37. Et lib. 6. etymolog. cap. 1. scribit, Hebræos facere tres ordines librorum veteris Testamenti: Primum legis, secundum Prophetarum, tertium Hagiographorum: Et in primo ordine ponere quinque libros Mosis. In secundo librum Iosue, Iudicum, primum & secundum Regum, Isaiam, Hieremiam, Ezechielem, & duodecim minores Prophetas. In tertio, Iob, Psalterium, Prouerbia, Ecclesiasten, Cantica canticorum, Danielem, duos libros Paralipomenon, Esdram, Esther. Præter hos tres ordines, ait quartum à Christianis additum esse. *Quartus,*

inquit, *est apud nos ordo veteris Testamenti eorum librorum, qui in Canone Hebraico non sunt. Quorum primus Sapientiæ liber est: secundus, Ecclesiasticus: tertius, Tobiæ: quartus Judith: quintus & sextus, Machabæorum.*

38. Atque hæc sufficiant de Canone scripturarum. Vnde summatim colligo, Canonem quem noui Euangelici nunc habent, non esse sincerum ac legitimum; quia nec à Catholicis, qui modo sunt, nec à Patribus, qui Innocentium præcesserunt, nec ab aliis, qui illum secuti sunt, receptus aut confirmatus est. Nec ex Iudæorum Canone confirmari potest, vt iam proximè ex Augustino & Isidoro demonstraui. Maneat ergo, quod initio dixi, Euangelicos accepisse quidem integrum Euangelium à Catholicis, sed multas inde partes exemisse & decoxisse; idcóque non Euangelicos, sed Decoctores Euangelij vocandos esse.

Qvæstio V.

An Euangelici habeant legitimam Euangelii versionem?

39. Mira res. Euangelici admittunt sacra Biblia (tametsi fœdè mutilata,) quæ à nostris maioribus tradita ipsis sunt: non admittunt versionem, quæ similiter à nostris maioribus tradita ipsis est. Non, inquam, admittunt veterem & vulgatam Editionem, quæ tot sæculis in Ecclesia viguit, & communi Christianorum consensu recepta, & à Concilio Tridentino confirmata est. Nouas versiones quotidie moliuntur, latinas & vernaculas omnis generis.

40. Latinæ sunt hæ. Prima Sebastiani Munsteri, Anno 1534. & 1546. quæ est omnium celeberrima. Secunda Oecolampadij, Anno 1535. Tertia Leonis Iudæ, & Theodori Bibliandri, quam Leo, ex Iudæo Zuinglianus factus, inchoauit; Bibliander, adiuuantibus Conrado Pelicano & Petro Cholino perfecit anno 1544. Et solent vocari Biblia Tigurina, quòd Tiguri edita sint. Quarta Sebastiani Castalionis, anno 1556. Basileæ. Quinta Iunij & Tremellj, primùm Genevæ edita anno 1590. & postea Hanoviæ anno 1602. Sexta Theodori Bezæ, Elisabethæ Reginæ Angliæ dedicata. Septima Geneuensis, quæ teste Genebrardo præfatione in Origenem, est *rhapsodia ex variis Munsteri, & aliorum pannis ac centonibus consuta.*

41. Vernaculæ sunt plures. Prima Germanica Lutheri, sæpius ab ipso recognita. Secunda, Germanica Tigurinorum in Heluetia. Tertia, Belgica. Quarta, Polonica. Quinta, Danica. Sexta, Gallica Geneuensis. Septima, Gallica Castalionis. Octaua, Anglica Londinensis. Nona, Italica sine loci & authoris nomine, quæ Geneuæ putatur edita, anno 1562. vt ex typo colligitur. Decima, Hispanica, etiam sine loci & authoris nomine, quæ apud Bernates in Heluetia videtur euulgata, quia præfixum habet Vrsum, vastantem ac vorantem mel. Præter has generales, vel vtriusque vel alterius testamenti versiones, sunt aliæ speciales propè infinitæ. Nam aliqui ex Euangelicis Psalterium, vt Bucetus, Caluinus, Musculus, alij alias partes transtulerunt.

42. Quid porrò de hac tanta versionum varietate sentiant, tum ipsi Euangelici, qui earum authores sunt, tum etiam Catholici, paucis explicandum est. Euangelici sic sentiunt. Lutherus in comment. de nouissimis Dauidis verbis, in præfatione; *Omnino,* inquit, *melius esset, omisso studio Hebraicæ linguæ, simpliciter retinere illam hactenus receptam & vsitatam versionem Bibliorum, quàm tot nouas versiones cumulari, quibus nihil proficitur, nisi quod dissimilitudo & discrepantia lectionum, memoriam legentium turbat, & studium remoratur, ac in multis locis incertiorem, quàm fuerat, dimittit.* Et in libro prophetiarum suarum, qui à Georgio Vvaldero, Hallensi Prædicante collectus est; *Tã multæ,* inquit, *nostro tempore sunt versiones Bibliorum, vt paulatim tam multa futura sint Biblia, quàm multi scioli in Hebraica lingua magistros sese profitebuntur.*

43. Et Rheuclinus (alias Capnion) in Hebræas concordantias Rabbi Nathan, *multæ translationes Bibliorum in lucem prodeunt, quas melius fuisset non natas esse, vel statim interisse.* Addit Kemnitius in prima parte Examinis, sect. 4. *Vide est, extare certam aliquam versionem, quæ in citationibus allegetur.* Et Vvittakerus controuersia 1. q. 2. cap. 7. *Consulte factura esset Ecclesia, si non cuiuis pro arbitratu suo permitteret nouam versionem edere.*

44. Similiter Robertus Stephanus initio suorum Bibliorum anno 1557. *Nullum vertendorum Bibliorum finem fieri, & non minus varias eorum interpretationes, quàm varios interpretes hodie existere, iam pridem multi queruntur, qui ex re Ecclesiæ esse existimant, certam aliquam ex tanto numero eligere, &c. In hac cum & nos pridem essemus, &c.*

45. Denique, vt alios omittam Theodorus Beza in cap. 10. Actuum Apostolorum, in digressione, de dono linguarum; *Eò res iam deuenit, vt qui scripturam ex Græco conuertunt in latinum, aut aliud aliquod idioma, quidnis sibi in interpretando licere putent. Quæ si reprehendas, statim audies, interpretis officio fungi, non qui verbum conuertat è verbo, sed qui sententiam exprimat. Ita fit vt dum quisque iudicium suum libere sequi mauult, quàm religiosè Spiritus sancti interpretem agere, plurima non tam conuertat, quàm peruertat. Cui libidini & audaciæ nisi occurratur, ne ego vehementer fallor, ea intra paucos annos, paulatim ipsarum, quoque rerum possessione depellemur.*

46. Nec dissimilis est censura de singulis versionibus in particulari. Lutheri versionem carpunt Tigurini, Osiandrini, Bucerus, Munsterus, Lutherus ipse. Nam Tigurini *multis sannis* illam excipiunt, conqueritur Stoltzius in defensione Lutheri. Osiandrini obiiciunt illi *dolum & falsitatem*: Bucerus, *manifestos & non paucos lapsus*: Munsterus, *multorum versuum omissionem.* Denique Lutherus ipse post 20. annos fatius est, se crebrius errasse, eò quod Rabinorum glossis nimium credidisset, vt testatur Cochlæus in Actis Lutheri, Lindanus in Dubitantio, & alij.

47. Versionem Bezæ damnat Castalio in præfatione ad Anglam, Samuel Huberus in libro de vltimæ tubæ clangoribus, Hugo Bruchtonus, & quis non? Vicissim versionem Castalionis reprehendit Beza in suis annotationibus, tanquam falsam, ineptam, imperitam, audacem, blasphemam, vitiosam, ridiculam, execrandam, erroneam, impiam, peruersam. Et in responsione ad defensiones Castalionis, de eadem sic loquitur; *Translationem noui Testamenti, tum Latinam, tum Gallicam, à Sebastiano Castalione istic scriptam & excusam, optimo iure reprehensam fuisse in meis annotationibus, non solum vt indoctam sed etiam vt multis locis impiam, & à Sancti Spiritus sententia prorsus discrepantem, vobis, vt existimo, non constabat, cum edenda sua defensionis potestatem illis faceretis; sed nunc tandem, vt spero, conspicue intelligetis.*

48. Munsteri versionem perstringunt Tigurini &

itized by Google

Pelicanus in ſuis præfationibus. Denique cum Tigurinorum Biblia à Typographo oblata eſſent Luthero, hoc reſponſum ab eo accepit: *Ne poſthac mihi aliquid mittas, quod à miniſtris Tigurinæ Eccleſiæ profectum ſit. Nullum enim cum eis poſthac commercium habere, nec eorum libros recipere aut legere velo, quandoquidem ipſi iam damnati ſunt, & alios quoque miſeros homines ſecum ad inferos abducunt, &c.* Ita refert Hoſpinianus Caluiniſta in hiſtoria Sacramentaria, anno 1544.

39. Hæc Euangelici de Euangelicis. Venio ad Catholicos. Ex iis multi accuratè de hac re ſcripſerunt, præſertim Cochlæus in Actis Lutheri, & in libello de nouis tranſlationibus, Genebrardus præfatione in Origenem, Serarius in Prolegomenis Bibliacis, c. 20. Greſerus in primo tomo defenſionis Bellarminianæ, & alij. Omnes ſentiunt, nouas illas Euangelicorum verſiones, nullo modo tolerari poſſe ac debere. Et meritò. 1. quia à malis authoribus prodierunt. 2. quia eò ſpectant, vt veterem ac vulgatam editionem penitus aboleant. 3. quia corruptæ ac vitioſæ ſunt. 4. quia Iudaiſmum introducunt. 5. quia planè ridiculæ ſunt. 6. quia Grammaticam potius quàm Theologiam ſapiunt. 7. quia ſunt aridæ, inſipidæ & ſine Spiritu. 8. quia inter ſe pugnantes. 9. quia variabiles & inconſtantes. De ſingulis dicam aliquid.

I. Vitium nouarum verſionum.

40. Primò igitur, verſionum iſtarum non boni authores ſunt. Nam aliqui ex illis fuerunt Monachi apoſtatæ, vt Lutherus, Munſterus, Oecolampadius, Pelicanus, Bucerus. Alij, primùm Iudæi, mox Zuingliani, vt Leo Iuda, miniſter Tigurinus. Alij, primùm Iudæi, deinde Monachi, tum apoſtatæ, demùm Caluiniſtæ, vt Tremellius. Alij primùm Chriſtiani, tum athei, dehinc Caluiniſtæ, vt Franciſcus Iunius, qui per integrum biennium fuit atheus, vt ipſemet ſcribit in vita ſua. Alij denique laſciuia & luxuria diffluentes vt Caluinus, Beza, & plerique iam nominati. Quid boni in re ſacra ac diuina ab his ſperare poſſis? *Mali cerui, malum cornu.*

41. Certè Lutherus, vt alios præteream, ita ſcribit de hac materia, partim in colloquiis menſalibus, partim in præfationibus librorum noui Teſtamenti, vt meritò ſuſpectus eſſe debeat. Sunt autem hæc ipſius placita. 1. Argumentum libri eſt ferè, vt argumentum fabulæ. 2. Scriptor illius libri ſcripſit eo modo, quo Terentius ſcripſit ſuas comœdias. 3. Non credo omnia facta eſſe eo modo, quo in libro Iob referuntur. 4. Odi librum Eſther, & cuperem non exſtare. 5. Liber Tobiæ eſt poëma in quo de mulieribus agitur, & exemplar adminiſtrandæ familiæ. 6. Multa in hoc libro ridicula & ſtulta continentur. 7. Liber Iudith non eſt hiſtoria, ſed figmentum, compoſitum ad imitationem Virgilianæ Æneidos & Homericæ Iliados. 8. Author libri, qui Eccleſiaſtes inſcribitur, videtur ocreis & calcaribus deſtitutus, equitare tantum in ſoccis, ſicut ego ſoleo, cum adhuc eſſem in cœnobio. 9. Eccleſiaſticus, qui hunc librum compoſuit eſt concionator legalis & Iuriſta: docet, quomodo vita hæc externa & ciuilis benè ſit inſtituenda; ſed non eſt Propheta; nihil docet de Chriſto. Eſt liber, ſicut Thalmuth, ex variis libris collectus. 10. Libri Regum præcedunt centum & mille cubitos ſcripto Paralipomenon. Ideò libris Regum plus credendum, quàm libris Paralipomenon. 11. Multa in libro Apocalypſis deſidero, vt neque Apoſtolicum, neque Propheticum iudicem. 12. Nullo modo aduertere queo à Spiritu ſancto compoſitum eſſe. 13. Spiritus meus non poteſt cum hoc libro concordare. 14. Epiſtola Iacobi, comparatione euangelij, ſtraminea eſt, & Apoſtolico Spiritu deſtituta. 15. Ioannis Euangelium eſt vnicum, tenerum, verum, genuinum & principale Euangelium, & tribus reliquis longè longè, præferendum & anteponendum. Hæc Lutherus. Quis credat hunc hominem in vertendis Bibliis à Spiritu ſancto fuiſſe illuminatum? Eadem eſt ratio de aliis, quos recenſui.

II. Vitium.

42. Secundò, Hoc potiſſimùm agunt noui iſti verſores, vt ſuis verſionibus veterem ac vulgatam Editionem penitus obſcurent & aboleant. In quare imitantur Aquilam, Symmachum & Theodotionem, qui & ipſi nouas verſiones olim moliti ſunt; in eum finem, vt abolerent verſionem Lxx. Interpretum, quæ tunc erat celeberrima: Et vt omnia oracula & vaticinia de Chriſto, quæ à Lxx. Interpretibus clarè erant expreſſa, in gratiam Iudæorum redderent obſcuriora, vt teſtatur D. Hieronymus prologo in Iob à ſe verſum, Epiphanius in libro de ponderibus & menſuris, & alij plures. Hos, inquam, imitantur noſtri Euangelici. Volunt vulgatam Editionem ſupprimere, & clariora quædam illius teſtimonia, quæ ipſorum hæreſibus contraria ſunt, penitus obſcurare. Exempla obuia ſunt, vt iam videbimus.

III. Vitium.

43. Tertiò, Verſiones Euangelicorum, tum aliis, tum his potiſſimùm modis corruptæ ac deprauatæ ſunt. 1. adiectione, 2. detractione, 3. mutatione, Adiectione. Nam 1. Cor. 9. 5. vbi Apoſtolus dicit, *Nunquid non habemus poteſtatem mulierem ſororem circumducendi?* Lutherus de ſuo adiecit; *in vxorem.* Similiter Rom. 3. 28. vbi Apoſtolus dicit; *Arbitramur iuſtificari hominem per fidem*; Lutherus adiecit, *ſolam.* Et rogatus ab amico, cur id feciſſet, reſpondit his verbis; *Si tuus Papiſta moroſum & difficilem præbere ſe volet de voce, (Sola) ſtatim dic; Papiſta, & aſinus eadem res eſt: Sic volo, ſic iubeo: ſit pro ratione voluntas. Nolumus enim Papiſtarum eſſe diſcipuli, ſed præceptores.* Et infra; *Rogo te, ne quid aliud huiuſmodi aſellis reſpondeas de voce (Sola) ſed tantum dicas; Lutherus vult: ille Doctor eſt omnium Doctorum in Papatu, &c.* (In epiſtola ad amicum, de voce, Sola.)

44. Detractione. Nam Act. 15. 41. Beza & alij Euangelici omittunt totum illum verſiculum; *Præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum.* Et 2. Pet. 1. 10. vbi Apoſtolus ait; *Satagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis*, omittunt tres illas voculas, *per bona opera.* Nimirum, oderunt bona opera, contenti ſuo ſterquilinio; nec volunt Apoſtolis & ſenioribus ſubiecti eſſe.

45. Mutatione. Nam Lucæ 22. 20. vbi Græcus textus habet: τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου τῷ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον, id eſt, *hoc poculum nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine, quod pro vobis effunditur*: Beza ſic mutauit, ἐν τῷ αἵματί μου, τῷ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνομένῳ, id eſt, *in meo ſanguine, qui pro vobis effunditur.* Ne ſcilicet cogeretur fateri, quod Catholici vrgent, in illo poculo, quod Chriſtus in vltima cœna dedit Apoſtolis, fuiſſe ſanguinem Chriſti. Quæ hæc impoſtura eſt?

IV. Vitium.

46. Quartò, Verſores illi nihil aliud ferè ſpirant, quàm Rabiniſmum; vt Iudæos potius dixeris, quàm Chriſtianos. Eminet in hoc genere Munſterus, qui in ſuis Notationibus ad nauſeam repetit has voculas, *Rabi Salomon, Dauid Kimbi, Aben Ezra, Rabi Menahem, Rabi Moſes de Cozi, Moſes Gerundenſis, Arba Tura, Rabi Calonymus, Rabi Jacob, Abraham de palmis*, &c. Vix vnquam inuenies nomen Hieronymi, Auguſtini, Ambroſij, Gregorij, Chryſoſtomi, Baſilij, Cyrilli, Nazianzeni. Omnia Rabinis plena ſunt. Putant enim boni iſti Euangelici, latentem theſaurum reperiri poſſe in libris Rabinorum, qui apud Chriſtianos reperiri non poſſit. In quo magnopere falluntur, teſte Luthero, in præfatione ſuper Pſalterium, vbi ait; *ſe ſperaſſe recentiores Hebraiſtas adaturos eximium quid & pretioſum; ſed ſibi idem euenire, quod olim Salomoni, qui cum ſperaret pretioſiſſima quæque ex India ſe acceptorum, nihil aliud acceperit, quàm ſimias & pauones. Pleroſque verſores ſimias imitari, & vel Rabinos, vel veterem tranſlationem referre; vel interpretationes ſuas pauonum quaſi ornamentis inſignire, immixtis Hebraicis vocabulis*, &c. Vide Matthæum concione 12. de vita & actis Lutheri.

V. Vitium.

47. Quintò, Planè ridiculi ſunt innouandis hominum & locorum propriis nominibus: Nec ridiculi modo, ſed etiam obſcuri vt à paucis intelligi vix poſſint. Nam vbi nos in vulgata editione habemus, *Iſaias, Hieremias, Ezechiel, Oſee, Abdias, Micheas, Habacuc, Sophonias*; Iunius & Tremellius vertunt; *Ieſchabia, Irmeia, Iechezkel, Hoſcheah, Hobadia, Micha, Chabakkuk, Tzephania*. Et vbi nos legimus: *Viſio Iſaiæ filij Amos, quam vidit ſuper Iudam & Ieruſalem in diebus Ozia, Ioathan, Achaz, & Ezechiæ Regum Iuda*: Oecolampadius vertit, *Viſio Ieſaiahu, filij Amos quam vidit ſuper Iehudah & Ieruſalem, in diebus Tziiahu, Iotham, Ahhaz, Iehhizkiiahu Regum Iehudah.*

48. Similiter, vbi nos legimus: *Verba Ieremiæ filij Helciæ, de ſacerdotibus, qui fuerunt in Anathoth, in terra Beniamin*: Iunius & Tremellius legunt, *Verba Irmeia filij Chilkiia, de ſacerdotibus, qui erant Hanathotis, in terra Beniaminis*. Munſterus verò, *Verba Jirmeiahu filij Hilkiahu, de ſacerdotibus, qui erant in Anathoth in terra Biniamin.*

49. Item, vbi nos legimus: *Verbum Domini, quod factum eſt ad Sophoniam filium Chuſi, filii Godelie, filii Amaria, filii Ezechiæ*, &c. Illi ſic vertunt, *Verbum Iehoua, quod fuit ad Gzephaniam filium Cuſchi, filii Gedalia, filii Amaria, filii Chizkiia.* Et rurſum, vbi nos, *Nonne frater erat Eſaü Iacob, dicit Dominus, & dilexi Iacob, Eſaü autem odio habui?* Illi ſic, *Nonne frater fuit Heſaü Iahazobe? dictum Iehoua: Dilexi autem Iahazobum, Heſaum verò odio habui*: Quæ hæc nominum portenta ſunt? Si reuiuiſcerent maiores noſtri, putarent noſtra Biblia interiiſſe, & alia in illorum locum ſubrogata.

VI. Vitium.

50. Sextò, Grammaticam magis olent, quàm Theologiam. De qua re conqueritur Genebrardus, præfatione in Origenem, his verbis. *Caſtalionis verſio eſt affectata, plus habens pompæ & phalerarum, quàm rei & firmitatis: plus oſtentationis, quàm ſubſtantiæ: plus fuci, quàm ſuccі: plus hominis, quàm Spiritus: plus fumi, quàm flammæ: plus humanarum cogitationum, quàm diuinorum ſenſuum: plus filicum, quàm fructuum. Tot verbis vix adhuc explico hominis vanitatem. Elegantiam poſtulatur, & tamen verba interdum vſurpat alieniſſima à Ciceronis puritate. Præterea ex inferis ſuſcitat Genios, pollubra & ſimilia pagana vocabula, quæ pridem ſepulta operuit, nedum in Scriptura contextum illæa. Myſteria ex oculis ſubducit, ſubmutatis verbis. Vbi dixit Deus, Fiat firmamentum: ille, Iuſſit Deus, ne vllum diuini verbi, per quod omnia facta ſunt, veſtigium in prima rerum conditione appareat.*

51. Et Beza in Caſtalionem; *De latino ſermone, quantum ipſe tibi placeat, nemo non videt.* Et paulò poſt: *Arbitror intolerandam eſſe audaciam, ſi quis ab illa nuda quidem & ſimplici, ſed veretamen diuina & plena maieſtatis elocutione diſcedam, Prophetici & Apoſtolici ſermonis puritatem, quaſi fuco quodam orationis inficiam.* Et infrà, *Mirer te vetera & omnibus trita vocabula expunxiſſe, vt noua & pleriſque obſcura ſubſtitueres.* Et iterum: *cum de re conſtat, & vocabula longiſſimo vſu trita ſint omnibus, vnde tandem hoc nouandi ſtudium, niſi ex ſtudio & ambitioſo ingenio?*

VII. Vitium.

52. Septimò, Hinc fit, vt aridæ, inſipidæ, & ſine Spiritu ſint huiuſmodi verſiones, quod vnico exemplo facilè oſtendam. In vulgata Editione ſic legimus: *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Quæ verba cum ſequentibus, non modo clara ſunt, ſed etiam mellita, ſuauia, & plena Spiritu ac conſolatione. Iunius & Tremellius ſic vertunt; *Dixit Iehoua Domino meo, ſede ad dexteram meam, donec diſpoſuero inimicos tuos in ſcabellum pedum tuorum. Sceptrum robuſtum tuum emiſſurus eſt Iehoua, Tziione, dicens, Dominare in medio inimicorum tuorum. Populus tuus populus voluntarius die copiarum tuarum in decoris locis ſanctitatis: Inde ab vtero ſibi aderit ros iuuentæ tuæ accuratiſſime.* Caſtalio ſic vertit; *Ait Iona Domino meo ſede ad meam dexteram, donec tuos hoſtes effecero ſcabellum pedum tuorum. Sceptrum tuæ potentiæ mittet ex Sione Iona ad dominandum inter hoſtes tuos. Tuæ copiæ voluntariæ erunt, qua die expeditionem cum ſacra maieſtate facies: ex vtero auroræ habebis rorem tuæ iuuentutis.* Quam hæc ſicca, arida, ſpinoſa, & tetrica ſunt! Aptiſſima tamen ad cantum è choro eliminanduin. Non enim video, quis contentus ex huiuſmodi verbis, vel ad aures fidelium oblectandas, vel ad animos in Deum erigendos, oriri poſſit.

VIII. Vitium.

53. Octauò, Mirè inter ſe diſſentiunt verſores Euangelici, vt ex Cochlæo & Gretſero oſtendi poteſt hoc exemplo. Nos in citato Pſalmo ſic legimus; *Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplendoribus ſanctorum; ex vtero ante Luciferum genui te.* Euangelici, quiſque pro ſuo ſpiritu ac cerebro, ſic vertunt. 1. Lutherus, *Poſt victoriam tuam offeret tibi ſponte populus tuus in ſancto decore: filii tui naſcentur tibi, ſicut ros ex aurora.* 2. Pelicanus: *Populus tuus oblationes liberales in die virtutis tuæ in decoribus ſanctitatis ex vtero aurora tibi ros generationis tuæ.* 3. Felinus, vel potius Bucerus: *Populus tuus aderit ſponaneus in die, qua virtutem tuam declarabis, in vrbe ſancta ſplendore inſigni, vt ros matutinus aderit ab vtero iuuentutis tuæ.* 4. Munſterus: *Populus tuus ſponte arum eſt (voluntarium) in die exercitus tui, in magnificentiis ſanctitatis, ab vtero au-*

aurora est tibi ros natiuitatis. 5. Lemius & Tremellius: *Populus tuus populus voluntarius die copiarum tuarum, in decoris locis sanctitatis: inde ab utero tibi aderit ros iuuentutis tuæ accuratissimè.* 6. Castalio. *Tuæ copiæ voluntariæ erunt, qua die expeditionem cum sacra maiestate facies: Ex utero aurorè habebis rorem tuæ iuuentutis* 7. Zuinglius in suo Psalterio: *Populus autem tuus in die triumphi tui vota offeret cum sancta pompa.* 8. Leo Iudæ in Bibliis Tigurinis: *Habes promptissimum populum, cum educes tuas copias: tibi etiam est res generationis tuæ in summo decore & sanctitate ex uteri aurora.* Alij aliter.

54. Hinc constat, verissimum esse, quod supra ex Luthero, Beza, & aliis Euangelicis dixi, hanc variam & multiplicem Bibliorum versionem adferre multa incommoda. Nam 1. parit confusionem. 2. turbat memoriam. 3. remoratur studium Lectoris. 4. eundem dubium ac perplexum à se dimittit. Denique sub tanta verborum ac phrasium diuersitate, rem ipsam facillimè prodigit. Quanto feliciores Catholici, qui vnam, certam, constantem ac vniformem sequuntur Editionem: Et tametsi toto orbe diffusi sint, vna tamen loquuntur lingua, & iisdem Spiritus sancti verbis ac formulis assueti sunt. His rectè accommodari potest illud, Genes. 11. 1. *Erat autem terra labij vnius, & sermonum eorundem.* Et paulò post, *Ecce, vnus est populus & vnum labium omnibus.* Euangelicis verò, quod sequitur: *Confundamus linguam eorum, ut non audiat vnusquisque vocem proximi sui.* Et rursum: *Vocatum est nomen eius Babel, quia ibi confusum est labium vniuersæ terræ.* Vno verbo, Catholici & Euangelici repræsentant duas familias, in quarum altera, pater & mater, filij & filiæ, serui & ancillæ, eodem loquuntur idiomate, & singuli singulos probè intelligunt: in altera, totidem idiomata sunt, quot capita, vbi præter Gallicè, mater Hispanicè, filij Latinè, filiæ Belgicè, serui Italicè, ancillæ Germanicè loquuntur; vbi poscenti panem, porrigitur lapis; volenti bibere, miscetur pharmacum: & sic deinceps.

IX. Vitium.

55. Nonò, Magna inconstantia est in versionibus Euangelicorum. Quod hodie placet, cras displicet: quod prius conforme Græco vel Hebraico textui, nunc difforme: quod antea ad mentem Spiritus sancti, postea secus. Certè, prima Lutheri versio, quantis lætit is inchoata, deducta, perfecta; quanto plausu accepta & confirmata est? Nam primò, aliquot verueces mactati sunt. 2. immane quoddam vitrum, in quo totus Catechismus depictus & descript⁹ videbatur, à Luthero exhaustus. 3. iucundè ac hilariter decantari versus ex Virgilio de Didone, *Dulces exuuiæ, &c.* 4. Festum translationis Bibliorum institutum. (Testis est Matthæsius Lutheri discipulus, & ex illo Gretserus & alij.) At non multò post, eadem Versio ab omnibus repudiata, & non semel ab ipso authore recognita est. Nec mirum. Nam supra mille errores, & quidem non exigui, in ea sunt deprehensi. Atque hæc sufficiant de nouis Bibliorum versionibus, quas Euangelici hactenus moliti sunt. Sequitur nunc

---

Qvæstio VI.

An Euangelici habeant veram sensum Euangelij?

56. Solet distingui duplex Scripturæ sensus. Alter litteralis seu historicus, alter spiritualis, seu mysticus. Literalis est, quem verba Scripturæ proximè & immediatè significant, siue sint verba propria siue figurata. Mysticus est, quem verba Scripturæ remotè & mediante sensu litterali significant: vel quem sensus litteralis proximè significat: vel, quod eodem recidit, quem res proximè significata per verba, significat.

57. Vtrumque insinuat Apostolus, 1. Corinth. 10. 1. cum ait; *Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, &c.* Nam in his & sequentibus verbis latet duplex sensus, Vnus litteralis, qui proximè & immediatè significatur per illa verba, nempe filios Israel, quando ex Ægypto egressi sunt, transisse mare rubrum, ambulasse sub nube, comedisse manna in deserto, bibisse aquam de petra manantem. Alter mysticus, quem res ipsa proximè significata per verba, significat. Nam exitus Israëlitarum ex Ægypto per Mosen, significat exitum nostrum ex seruitute peccati per Christum: mare rubrum, significat Baptismum: manna corpus Christi in eucharistia, aqua, sanguinem Christi.

58. Mysticus à Theologis subdiuiditur in allegoricum, anagogicum, & moralem seu tropologicum. Sicut enim tres sunt virtutes Theologicæ, Fides, Spes, Charitas, ita tres sensus mystici. Allegoricus respondet fidei, anagogicus spei, moralis charitati. Nam allegoricus est, quando verba Scripturæ mediante sensu litterali, significant res credendas: anagogicus, quando res sperandas: moralis, quando res agendas.

59. Alij sic definiunt. Sensus allegoricus est, quando verba scripturæ, præter sensum litteralem, quem habent, significant aliquid pertinens ad fidem vel Ecclesiam militantem: quo pacto Abraham, qui secundum sensum litteralem habuit duos filios, vnum ex ancilla, alterum ex libera; allegoricè significat Deum qui habet duos populos, vnum Iudæorum ex Synagoga, alterum Christianorum ex Ecclesia: hunc sub libertate gratiæ Christi, illum sub seruitute legis Mosaicæ. (ad Gal. 4. 22.)

60. Anagogicus est, quando verba Scripturæ, præter sensum litteralem, significat aliquid pertinens ad vitam æternam vel ecclesiam triumphantem, quem speramus: quo pacto illud Psalm. 94. 11. *Quibus iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meam,* secundum litteram intelligitur de terra promissionis in Palæstina, at anagogicè, de vita æterna, vbi est vera requies (Hebr. 4. 3.)

61. Moralis est, quando verba Scripturæ præter sensum litteralem, significãt aliquid pertinens ad instructionem morum, vel ad officia charitatis: quo pacto illud Deut. 25. 4. *Non alligabis os boui triturãti*, secundum literam intelligendum est de veris bobus: at moraliter de concionatoribus, qui non debent impediri, quò minus petant sustentationem à populo. 1. Cor. 9. 9.

62. Est ergo quadruplex Scripturæ sensus. 1. Litteralis. 2. Allegoricus. 3. Anagogicus. 4. Moralis. Qui omnes ostendi solent in voce *Hierusalem.* Nam vox illa significat litteraliter, vrbem Palestinæ, Allegoricè, Ecclesiam militantem, Anagogicè Ecclesiam triumphantem, moraliter Animam hominis in hac vita. Omnes item notari solent in Epistola ad Galatas, cap 4. Nam litteralis est in illis verbis, *Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera.* Allegoricus in illis, *Hæc sunt duo testamenta, &c.* Anagogicus in illis, *Illa autem, quæ sursum est Hierusalem.* Moralis in illis, *Quomodo tunc is, qui secundum carnem fuerat, persequebatur eum, qui secundum spiritum, ita & nunc.*

63. Notandum est à viris doctis, iuxta hos quat-

tuor ſenſus Scripturæ, quatuor eſſe Doctores Eccleſiæ, Hieronymum, Ambroſium, Auguſtinum, Gregorium. Et ſingulos in ſingulis ſenſibus explicandis excelluiſſe: Hieronymum in litterali: Ambroſium in allegorico. Auguſtinum in anagogico, Gregorium in morali.

64. Nos hic agimus de ſenſu litterali, qui præcipuus eſt, & quaſi fundamentum aliorum. Et quia verba Scripturæ torqueri poſſunt ad varios ſenſus litterales, quæſtio eſt, an Euangelici habeant verum & legitimum ſenſum litteralem, necne? Aiunt ſe habere. At vnde habent? An à Catholicis? Negant. An ab antiquis Patribus? Et hoc negant. An ex aliqua certa traditione, quæ per ſingulas ætates deduci ad eos poſſit? Ne hoc quidem. Vnde ergo? Immediatè, inquiunt, à Deo. Hinc ſe θεοδίδακτους, id eſt, à Deo doctos appellare ſoliti ſunt.

65. Hic vide obtecrò, quàm varias origines fingant ſibi iſti Nouatores. Codicem Bibliorum, vt fatentur à Catholicis habent per Traditionem: Verſionem, e ſuo quiſque capite ac cerebro ſenſum & interpretationem, immediatè à Deo. Si Catholicis credunt in vno, cur non in reliquis? Si ab illis accipiunt Codicem, cur non verſionem & ſenſum? An putant eos errare in verſione & ſenſu, non errare in Codice? Sed relicto Codice & verſione, de quibus actum eſt, agamus nunc de ſenſu. Hunc aiunt ſe immediatè habere à Deo. Quod merito mirum videri poteſt. Nam primò, cui non mirum ſit, ſolos Lutheranos & Caluiniſtas, non item antiquos Patres aut modernos Catholicos habere legitimum Scripturæ ſenſum à Deo? Cui non mirum ſit, cum Lutherani & Caluiniſtæ ſint fratres Euangelici, alios ab aliis in Scripturæ ſenſu diſſentire? An Deus, qui illos fratres eſſe voluit in Euangelio, non voluit eſſe fratres, ſed hoſtes in ſenſu Euangelij? Non capio hoc myſterium. Cui non mirum ſit, ipſos Caluiniſtas inter ſe de vero ſenſu diſceptare? An Deus qui immediatè illos docet diuerſos ac diſcrepantes ſenſus eorum animis inſpirat? Non eſt veriſimile. *Non enim diſſenſionis eſt Deus, ſed pacis.* Denique cui non mirum, nullum hactenus Euangelicum extitiſſe, præter vnum Graferum, qui verum ſenſum Apocalypſis à Deo aſſecutus ſit? quod tamen Graferus in ſua *Plaga Regia* profitetur. Nam diſertè ſcripſit, Apocalypſin alijs omnibus obſcuram, ſoli ſibi claram & peruiam eſſe. Diſtinguit autem tria genera aliorum hominum. 1. *fanaticos.* 2. *probis authores.* 3. *præceptores ſuos.* Primos ait *latibula quærere*: Secundos, *nemini ſatisfacere*: Tertios, *durioris iudicij eſſe.* Addit, ſibi præ illis omnibus obortam eſſe lucem, qua profundiſſima quæque ſcrutatus ſit, ac intimè penetrarit. Cui, inquam, hoc mirum non ſit.

66. Sed omittamus hæc mira: Et rem ipſam propius inſpiciamus. Aiunt igitur boni iſti viri, ſe verum & legitimum Scripturæ ſenſum à Deo habere. Ego contra contendo, non à Deo, ſed aliunde: non verum & legitimum, ſed corruptum & adulterinum habere. Quod ſic probo. Senſus Scripturæ quatuor modis corrumpi poteſt. 1. adiectione. 2. detractione. 3. mutatione. 4. falſa interpretatione. His omnibus modis ab Euangelicis corruptus eſt. Tria priora membra ſuperius probata ſunt. Quartum facilè probari poteſt. Extant enim infinita propè Scripturæ teſtimonia, quæ Euangelici falsò interpretantur. Ex iis aliqua recenſebo.

67. Legimus Matt. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Hoc Caluinus, non ſeriò, ſed ironicè à Chriſto dictum eſſe interpretatur, vt ſenſus ſit; Nec ſerues mandata, quia illorum obſeruatio nec prodeſt, nec poſſibilis eſt, Impium dogma. Quamquam Caluinus tam impius eſt, vt fidenter alterat, Chriſtum in omnibus fere rebus, quæ ad ſalutem animæ ſpectant ironicè nobiſcum agere, & contra mentem loqui. Sic enim ſcribit lib. 3. Inſt. cap. 24. §. 13. *Ecce, vocem ad eos dirigis, ſed vt magis obſurdeſcant: lumen accendis, ſed vt redda me caciores: doctrinam profers, ſed qua magis obſtupeſcam: remedium adhibes, ſed ne ſanentur.* Sanè, ſi ita eſt; quis credat illi dicenti & inuitanti, *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos*? Quis non ſtatim excipiat; Tu quidem vocem ad me dirigis, ſed vt magis obſurdeſcam: lumen accendis, ſed vt fiam caecior: doctrinam profers, ſed qua magis obſtupeſcam: remedium offers, ſed ne ſanus efficiar. Quid ergo te audiam?

68. Item legimus Matth. 3. 1. *Venit Ioannes Baptiſta prædicans in deſerto, & habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos. Eſca autem eius erat locuſta & mel ſilueſtre.* Et Marci. 1. 6. *Erat Ioannes veſtitus pilis cameli, & locuſtas edebat & mel ſilueſtre.* Euangelici, quia metuunt, ne Eremitarum aut Monachorum viuendi ratio ex hoc loco confirmetur, omnia ſecus, quàm Catholici interpretantur. Nam per deſertum, non intelligunt ſolitudinem, ſed vicum aut vicum in montanis ſitum: per pilos Cameli, non rudem aut hiſpidam veſtem ex pilis contextam, ſed pretioſam & vndulatam, quam Regem deceat: per locuſtas, non animal inſectum, ſed cancros marinos, qui à piſcatoribus capti in ripam Iordanis eiiciebantur, eo quòd lege Moſaica immundi, & prohibiti eſſent. (Leuitic. 11.) Ioannem tamen non curaſſe legem Moſaicam, ſed ſecutum eſſe libertatem Euangelicam, quæ in eo conſiſtit, vt quouis ciborum genere pro arbitrio veſcamur. Vide Maldonatum in capite tertio Matthæi, vbi fuſiùs hanc euangelicorum interpretationem proponit ac refutat.

69. Item Lucæ 22. 20. *Hic eſt calix nouum Teſtamentum in meo ſanguine.* Et Matth. 26. 28. *Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti.* Lutherani ſic interpretantur; Hoc vinum eſt meus ſanguis. Caluiniſtæ plerique ſic; Hoc vinum ſignificat meum ſanguinem. Pleſſæus lib. 4. de Euchariſtia, c. 2. pag. 600. ſic; Hæc eſt acerba illa mors & paſſio, quam paulò poſt ſuſtinebo. Quæ hæc licentia & peruerſitas eſt?

70. Item, Ioan. 3. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Caluinus per aquam intelligit Spiritum ſanctum. (lib. 4. Inſtit. capite 16. §. 25.) Hinc conſequenter affirmat, Chriſtum non loqui de Baptiſmo aquæ, ſed de interna hominis renouatione. Si ita eſt, non poterit ex Scriptura probari, aquam eſſe neceſſariam ad Baptiſmum: ac proinde, ſi quis diceret, infantes poſſe baptizari in vino vel ceruiſia, non poſſet à Caluinio ex ſcriptura refutari. Tametſi enim ex aliis ſcripturæ teſtimoniis conſtet, quoſdam in aqua baptizatos eſſe, non tamen ex illis conſtat, neceſſariò id factum eſſe. Aut ergo Baptiſmus aquæ non eſt neceſſarius, aut neceſſitas illius, non aliunde, quàm ex citato loco probari poteſt. Eligant Caluiniſtæ.

71. Item, Ioan. 20. 26. *Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio eorum*, id eſt, intrauit per feneſtram, vt Oecolampadius vult: Vel, Non expectauit, donec Apoſtoli aperirent, ſed ipſe aperuit ianuas, & intrauit, vt exponit Caluinus in vltima admonitione ad Weſtphalum, & lib. 4. Inſtit. cap. 17. §. 29. ne cogatur penetrationem corporũ admittere: *Nec ianuis*, inquit, *clauſis intrare, tantundem valet, ac penetrare per ſolidam materiam, ſed ſibi aditum patefecit diuina virtus*

virtute, vt reponeret cæteris inter discipulos, planè admirabili modo, cum obserata essent fores.

72. Item, Act. 2. 27. *Non derelinques animam meam in inferno.* Beza hic explicat: *Non derelinques cadaver meum in sepulchro.* Quæ hæc metamorphosis est? Ex animata cadaver, ex infernio sepulchrum? Vix similem inuenies in Ouidio. Sed, quid non facit desperatio? Non potuit alio modo eludere argumentum Catholicorum, quo ipsi probant Christum secundum animam descendisse ad inferos.

73. Item Hebr. 13. 4. *Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus, fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.* Planus sensus est; Honorate connubium in omnibus suis partibus, ita vt in nulla re illud violetis, & præterea vt totus vester sit immaculatus, qua adulteri à Deo puniendi. At Caluinus & Beza in suis annotationibus aliter explicant, hoc sensu: Matrimonium vel honestum & licitum in omnibus, id est, *inter quoslibet homines, seu inter cuiuslibet ordinis homines!* Nouum, vt hinc probent, etiam inter Monachos & Monales honoratum & licitum esse matrimonium. An etiam inter fratres & sorores?

74. Item, Apocal. 11. 3. *Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis.* Hinc Euangelici per duos testes, intelligunt Lutherum & Caluinum, vt Bibliander in suo Chronico, vel vetus & nouum Testamentum, vt Rex Angliæ in monitoria præfatione. Neuter recte. Nam multa dicuntur de illis duobus testibus, quæ nullo modo conueniunt Luthero & Caluino, vel nouo & veteri Testamento. Sunt autem hæc, quod sint *amicti saccis*, 2. quod habeant potestatem claudendi cælum, ne pluat, & conuertendi aquas in sanguinem, & percutiendi terram omni plaga, quotiescunque voluerint. 3. quod corpora eorum iacebunt Hierosolymæ insepulta per tres dies & dimidium. 4. quod postea reuiuiscent. 5. quod audient hanc vocem de cælo, *Ascende huc.* 6. quod tunc *magnus terræ motus* futurus sit. 7. quod *decima pars ciuitatis* corruet. 8. quod *septem millia hominum* occidentur. Quid hæc ad Lutherum & Caluinum? Quid ad vetus & nouum Testamentum?

75. Item, Apocal. 13. 13. *Et facit* (Antichristus) *signa magna, vt etiam ignem faceret de cælo descendere.* Hic per ignem de cælo descendentem intelligunt Euangelici excommunicationem Papæ, vt Pouellus Calumnia lib. 1. de Antichristo, cap. 26. & Balduinus Lutheranus in disputatione de Antichristo, cap. 6. Vt hoc modo probent Papam esse Antichristum, sed omnino ridicule. Primò, quia eodem sensu explicari possent sequentia loca. Lucæ 9. 54. *Domine, vis dicimus, vt ignis de cælo descendat?* id est, vt descendat excommunicatio Papæ? Et 4. Reg. 1. 10. *Helias dixit; Si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquagenta tuos*, id est, descendat excommunicatio Papæ, vt deuoret vos. Secundò, quia cùm dicit Ioannes: *Et facit signa magna, vt etiam faciat ignem de cælo descendere*, plane significat magnum signum seu miraculum fore, cùm Antichristus faciet ignem de cælo descendere: imo tale miraculum, quo decipiat homines, vt credant esse opus diuinitus. At quæso, quod aut quale miraculum est, excommunicare hominem? Nullum penitus.

76. Hæc pauca exempla (vt sexcenta alia omittam) manifestè conuincunt, Euangelicos non habere verum Euangelij sensum à Deo, sed vnumquemque ex suo cerebro fingere sibi sensum, quem videt atque adeo verum Euangelij sensum, multis modis, præsertim adiectione, detractione, mutatione, & falsa interpretatione ab iis corruptum esse ac depranatum. In quos optimè quadrat illud Tertulliani in libro de præscriptionibus, cap. 17. *Ista hæresis non recipit quasdam Scripturas, & si quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad dispositionem suæ materiæ facit. Et si recipit, non recipit integras: Et si aliquatenus integras præstat, nihilominus diuersas expositiones commentata peruertit. Veritatem obstrepit aduersus sensus, quantum & corruptor & fur.*

Quæstio VII.

Quomodo Euangelici argumententur ex Euangelio.

77. IDem est argumentandi modus, qui interpretandi. Hoc aliquot exemplis demonstrabo. Et quidem in iis punctis, quæ inter nos & ipsos controuertuntur, cuiusmodi sunt hæc. 1. de traditionibus. 2. de fide iustificante. 3. de libero arbitrio. 4. de communione sub vtraque specie. 5. de inuocatione Sanctorum. 6. de Antichristo. 7. de Ecclesia. 8. de capite Ecclesiæ. 9. de Primatu Ecclesiæ Regio. 10. de fide paruulorum. 11. de esu carnium. 12. de matrimonio. Ex his quinque erit facilis coniectura de aliis.

De Traditionibus.

78. Igitur Euangelici contra traditiones sic disputant ex Scriptura, Deus non vult, vt aliquid addamus ad verbum Dei scriptum: ergo Catholici peccant, qui addunt traditiones non scriptas. Antecedens patet ex illo Deuter. 4. 2. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor.* Et cap. 12. 32. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam nec minuas.* Respondeo. Hæc duo testimonia ineptissimè citantur contra traditiones. Non enim intelligenda sunt de verbo Dei scripto quatenus opponitur traditioni non scriptæ, vt male interpretantur Euangelici, sed prius intelligendum est generatim de præceptis iudicialibus & cæremonialibus, quæ tunc nondum erant scripta, sed tantum viua voce à Deo per Mosen tradita: posterius specialiter de vno præcepto cæremoniali, nempe de præcepto sacrificandi. Hoc patet ex ipso contextu, qui posteriori loco habet: *Quando disperdiderit Dominus Deus tuus gentes, ad quas ingredieris possidendas, & possederis eas, atque habitaueris in terra earum, cave diligenter eas, & requiras cæremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes istæ Deos suos, ita & ego colam. Non facies similiter Domino Deo tuo. Omne enim abominationem, quas aliena odit Dominus, fecerunt Dijs suis, offerentes filios & filias & comburentes igni. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.* Sensus est: Quando veneris in terram Palestinam, ad quam tendis, & obtineris, Domino Deo tuo sacrificium, non imitaberis Gentiles, qui falsis diis offerunt non solùm filios & filias per ignem, sed hoc tantum offeres, quod ego tibi præcipio, nempe ex animalibus oues, capras, hædos, boues, vitulos, columbas, passeres, turtures, ex fructibus terræ, panem, similam, salem, thus, manipulum spicarum virentium, & tritici: ex liquoribus, sanguinem, vinum, oleum, aquam. *Hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.*

79. Hinc, seruata proportione, facile colligitur, quis sit sensus prioris testimonij, nempe hic: Ego dedi vobis præcepta cæremonialia, quæ præscribunt ritum colendi Deum, & præcepta iudicialia, quæ præscribunt ritum seruandi iustitiam in rebus pu-

legis, id est, Arbitramur opera legis Mosaicæ. seu ce- A
remonias legales iam mortuas & abrogatas esse post aduentum Christi: & quamuis in veteri Testamento profuerint ad iustitiam quandam legalem & externam; nunc tamen nihil prodesse ad iustitiam fidei, quæ consistit in interna renouatione animi. Euangelici cum Luthero sic vertunt, *Arbitramur iustificari hominem per solam fidem.* Magna peruersitas. Nam constat ex aliis Scripturæ locis, hominem non sola fide, sed etiam spe, dilectione, oratione, Baptismo, Euangelio saluari & iustificari, Rom. 8. 24. *Spe salui facti sumus.* Et 1. Ioan. 3. 14. *Qui non diligit, manet in morte.* Et Philip. 1. 19. *Scio, quia hoc proueniet mihi ad salutem per vestram orationem.* Et ad Titum 3. 5. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* B
Et 1. Cor. 15. 1. *Notum facio vobis Euangelium, per quod saluamini.*

90. Si in his singulis testimoniis adderemus particulam, *sola*, sicut fecit Lutherus in testimonio Apostoli ad Romanos; emergerent hæ propositiones. 1. Iustificamur per solam spem. 2. per solam dilectionẽ. 3. per solam orationem. 4. per solum Baptismum. 5. per solum Euãgelium. Quid absurdius? Sed, an etiam Euangelici hanc glossam addituri sunt ad illum locum, 1. Tim. 2. 15. *Mulier saluabitur per filiorum generationem*, id est, per solam filiorum generationem? Si faciant, magnum erit priuilegium pro vxo- C
ribus Prædicantium. Et deinceps impunè erant adulteræ, impunè criminatrices, modo filios generent.

91. Alter locus est, Lucæ 7. 50. *Fides tua te saluam fecit.* Hinc etiam colligunt Euangelici, solam fidem sufficere ad salutem. Sed eodem euentu, quo ante. Nam Christus, qui ibi dixit Magdalenæ, *Fides tua te saluam fecit*; dixit etiam Simoni de Magdalena, *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Vtrumque ergo verum est, Fides tua te saluam fecit, & Dilectio tua te saluam fecit. Et sicut hinc non licet inferre, solam dilectionem sufficere: ita nec inde, solam fidem sufficere. Vtraque necessaria est, & fides, & dilectio: magis tamen dilectio, iuxta illud 1. Corint. 13. 13. *Nunc autem manent, Fides, Spes, Charitas, tria hæc: maior autem horum est charitas.* Et paulò ante, D
Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil sum. Vnde Augustinus lib. 15. de Trinitate c. 18. *Ipsam fidem non facit utilem, nisi charitas. Sine charitate quippe fides potest quidem esse, sed non & prodesse.* Quod confirmat ex illo Apostoli ad Gal. 5. 6. *In Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur.* Nam fides non est efficax ad iustificandum sine charitate, iuxta illud Iacobi 2. 26. *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus* charitatis *mortua est.*

92. Tertius locus est, Lucæ 8. 50. *Crede tantùm, & salua erit.* Verba sunt Christi. Ex quibus concludunt Euangelici, solam fidem ad salutem efficere. Sed multò absurdiùs, quàm ante (quanquam omnia absurdissimè. Nam Christus non loquitur ibi de iustificatione, seu remissione peccati, sed de resuscitatione puellæ mortuæ. Loquitur enim Iairo Principi Synagogæ, cuius filia moriebatur: Et dicit illi, *Noli timere,* E
etiamsi mortua sit filia tua: *crede tantùm,* me posse illam resuscitare, *& salua erit.* Quid hoc ad fidem iustificantem, de qua agimus? Nihil penitus, 1. quia fides iustificans respicit salutem animi, non corporis, vt Euangelici fatentur. 2. respicit salutem illius, qui habet fidem, non alterius. Non enim Petrus iustificatur per fidem Pauli, nec Paulus per fidem Petri, sed quisque per fidem quæ in ipso est.

De libero Arbitrio.

93. Euangelici docent, nos in hoc statu naturæ lapsæ non habere liberum arbitrium, sed amissum esse per peccatum primi parentis. Quòd sic probant, Scriptura dicit, nos non posse benè aut malè agere pro arbitrio, iuxta illud Isaiæ 41. 23. *Benè aut malè, si potestis, facite.* Ergo non habemus libertatem arbitrij. Est argumentum Lutheri. Sed valde crassum. Nam Isaias non loquitur de hominibus, sed de idolis gentium. Et sicut Dauid irridet idola gentium, Psal. 113. 12. cum ait; *Simulachra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt: nares habent, & non odorabunt*; Isaias exprobrat illis imbecillitatem, quod cùm Dij habeantur à stultis hominibus, non possint tamen benè aut malè facere, id est, non possint cultoribus suis prodesse, nec contemptoribus nocere.

94. Itaque vis argumenti Lutheranici est hæc: Idola, vel statuæ ex auro & argento factæ, non possint suis cultoribus prodesse, nec aliis nocere. Ergo nos non habemus liberum arbitrium. Perinde ac si ita ratiocineris. Idola non possint ambulare: ergo nos non habemus pedes. Cur non etiam sic? Idola non habent cerebrum: Ergo Euangelici non sapiunt. Vel sic; Idola habent dura capita: Ergo Euangelici sunt pertinaces.

De Communione sub vtraque specie.

95. Euangelici docent. Christum non solum instituisse, sed etiam præcepisse communionem sub specie vini; ac proindè Catholicos, qui communicant tantum sub specie panis, peccare contra præceptum Christi. Hoc autem præceptum contineri illis verbis, Matth. 6. 27. *Bibite ex hoc omnes.* Vrget hunc locum Caluinus lib. 4. Inst. cap. 17. §. 47. *Edictum*, inquit, *æterni Dei est, omnes bibant.* Et §. 48. *Præcipientis verba sunt, Bibite ex hoc calice omnes.* Sed Caluinus spectat nuda verba, non sensum; ideoque simplici lectori fucum facit. Non enim voluit Christus, vt omnes absolutè biberent ex eo calice, sed vt omnes Apostoli, qui præsentes erant. Hoc patet ex ipso contextu. Cum enim diuisisset panem Eucharisticum in multas partes, & singulis Apostolis singulas porrexisset, calix autem eo modo diuidi non posset, vni ex Apostolis integrum porrexit, cum hac cautione, vt non putaret totum sibi ebibendum esse, sed aliquid inde degustandum, ac deinde reliquis ordine porrigendum. Itaque verba illa, *Bibite ex hoc omnes*, idem valẽt, atque illa, Lucæ 22. 7. *Accipite & diuidite inter vos*, id est, vnus non exhauriat totum calicem, sed singuli aliquid bibant. Quod & factum est, vt testatur Marcus cap. 14. 24. *Et biberunt ex eo omnes.* Vtique illi omnes ex eo biberunt quibus dictum erat à Christo, *Bibite ex hoc omnes.*

96. Quid quæso hic difficultatis est? Nõ plus, quàm si paterfamilias, arrepto calice recentis musti, porrigeret eum filiis degustandum, cum hac formula, *Bibite ex hoc omnes*, id est, singuli modicum inde capiant: nemo solus totum exhauriat. An propterea, quotquot extra familiam illam essent, putarent se cogi præcepto, vt ex eodem calice mustum gustarent? Ridiculum sanè.

97. Sed instant Euangelici, hoc modo: Illis dictum est, *Bibite*, quibus dictum est, *manducate*: at hoc dictum est omnibus: ergo & illud. *Respondeo.* Vel stupidi, vel importuni sunt, qui sic agunt. Iam ostendi, solis Apostolis præsentibus dictum esse, *Bibite*,

55. vbi eandem Apostoli sententiam expressit his verbis: *Eleuabitur & magnificabitur aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorũ loquetur magnifica. Et Deum patrum suorum non reputabit, nec quenquam Deorum curabit.* Certè aliud est extolli supra omnem Deum, etiam Deum Deorum, aliud extolli supra omnem Deum, etiam Deum Deorum: aliud, extolli supra omnem ordinem Ecclesiasticum & politicum. Illud priùs conuenit Antichristo: hoc posteriùs potest etiam bonis viris conuenire. An non Moses, antequam Aaron consecraretur, erat supra omnem ordinem ecclesiasticum & politicum apud Iudæos? An non Constantinus Imperator (ex sententia Euangelicorum) erat supra omnem ordinem Ecclesiasticum & politicum in generali Concilio Nicæno? An ideò Antichristus? Videant Euangelici.

107. Æquè noua & falsa explicatio est hæc, *Ostendens se tanquam sit Deus*, id est, exhibens se pro visibili capite Ecclesiæ. Nam ostendere se tanquam Deum ponitur ab Apostolo, tanquam *nota* quædam Antichristi, quæ sine dubio culpanda est. Exhibere autem se pro visibili capite Ecclesiæ, non est *nota* Antichristi, sed priuilegium Petri & successorum eius An non Petrus constitutus fuit visibilis Pastor omnium Ecclesiæ, quando dixit illi Christus, *Pasce oues meas?* Omninò. At Pastor respectu sui gregis, non est brachium aut tibia, sed caput, & quidem caput visibile: Ergo Petrus fuit visibile caput sui gregis, id est, omnium Christianorum, sed totius Ecclesiæ Christi. An ideò Antichristus? Absit.

De Ecclesia.

108. Euangelici docent, Ecclesiam posse deficere & errare: imò iamprudem defeciſſe & errasse: Et hoc prædictum esse à Daniele, cap. 9. 27. *Deficiet hostia & sacrificium.* Mira res. Exstant clarissima testimonia in contrarium, vt Matth. 16. 18. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Et Matth. 28. 20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi.* Et 1. Timot. 3. 15. *Ecclesia est columna & firmamentum veritatis.* Et Psalm. 47. 9. *Deus fundauit eam in æternum.* Et Dan. 2. 44. *Suscitabit Deus regnum, quod in æternum non dissipabitur.* Omitto reliqua.

109. Cur Euangelici tam multis & claris testimoniis fidem non habent? Cur vnum illud ex Daniele, quod obscurum est, his omnibus anteponunt? Nimirum in hac re imitantur Donatistas, qui dicebant Ecclesiam in sola Africa remansisse: & citabant illud ex Canticis, cap. 1. 6. *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascat, vbi cubes in meridie.* Vnde sic ratiocinabantur; Ecclesia cubat in meridie, sed Africa est in meridie: Ergo cubat in Africa: Igitur extra Africam non est. Quos refellit Augustinus in libro de vnitate Ecclesiæ, cap. 16. hoc potissimùm argumento: Multa sunt clara Scripturæ testimonia, quæ docent Ecclesiam toto orbe diffusam esse: ergo Donatistæ perperam faciunt, cum ex vno obscuro conantur probare, Ecclesiam in sola Africa remansisse.

110. Verba Augustini sunt hæc, *Scrutamini Scripturas canonicas, & eruite aliquid manifestum, quo demonstretis Ecclesiam in sola Africa remansisse, &c. Aliquid proferte, quod non egeat interprete, nec vnde conuincamini, quod de alia re dictum sit, & vos illud ad vestrum sensum detorquere conemini. Videtis enim nunc illud vnicum, quod proferre consueuistis.* Vbi pascis, vbi cubas in meridie, *quemadmodum excussis omnibus eiusdem loci verbis, longè aliud indicat, quam vos putatis. Et si hoc sonaret, quod vultis, Maxi-*

mianistæ vèl in eo vincerent. Magis enim meridies pronincia, Byzantium Tripolis, vbi illi sunt, quicumque sunt, quam Numidia, vbi vos præpolletis. Ita ergo ipsi possunt germanius & distinctius gloriari de meridie, vt eos excludere à hac sententia non possitis, nisi in illis verbis verum sensum & Catholicum teneatis. Aliquid ergo proferte, quod non contra vos verius interpretetur, sed quod interprete omnino non egeat. Sicut non eget interprete; Tu enim vocaberis voluntas mea, & terra tua orbis terrarum, &c. Sicut non eget interprete; Eritis mihi testes in Ierusalem, & in tota Iudea & Samaria, & vsque in totam terram. Sicut non eget interprete; Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, &c.

B 111. Simili modo refellendi sunt Euangelici. Scrutentur Scripturas canonicas, & eruant aliquod manifestum, quo demonstrent Ecclesiam erraſſe vel defecisse. Aliquid proferant, quod non egeat interprete. Sicut non eget interprete: *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Sicut non eget interprete, *Ecclesia est columna & firmamentum veritatis, &c.* Nam illud, quod proferunt ex Daniele, *Deficiet hostia & sacrificium*, nihil ipsis patrocinatur, nisi ipsi sint interpretes. Nam alij non interpretantur de defectione Ecclesiæ Christianæ, sicut ipsi, sed de defectione Synagogæ Iudæorum. Ex eo autem, quod Synagoga defecerit, non sequitur, Ecclesiam defecturam esse. Hæc enim promissionem habet de sua firmitate & stabilitate, quam illa non habuit. Hæc designatur per Sarã, quæ semper mansit cum Abrahamo: Illa per A-
C gar, quæ repudiata est. Deinde etsi daremus Danielem vaticinari de defectione Ecclesiæ, quomodo probarent Euangelici, vaticinium iam impletum esse? Non enim sequitur; Daniel prædixit defecturam hostiam & sacrificium: Ergo iam defecit. Imò, in Ecclesia non defecit. Adhuc quotidie offertur sacrificium corporis & sanguinis Domini apud Catholicos. Tertiò, si hoc etiam donius, Ecclesiam defecisse, quid aliud sequitur, quàm Euangelicos non esse in Ecclesia? Nam si Ecclesia non est, in Ecclesia esse non possunt. Igitur extra Ecclesiam sunt. At extra Ecclesiam non est salus, vt fatetur Caluinus lib. 4. Instit. c. 1. §. 4. his verbis: *Extra eius gremium nulla est sperandæ peccatorum remissio, nec vlla salus.* Loquitur autem de
D Ecclesia visibili, qua hîc agimus. Denique si Ecclesia potest deficere & errare (siue id iam factum sit, siue non sit) poterit etiam errare; Ecclesia, in qua Euangelici fingunt se esse. Si potest errare, quomodo constabit non erraſſe? Aut quis fidem ei habebit, si dicat se non errare, sed tamen errare posse? Quid si erret, hoc asserendo? Nihil igitur certum apud Euangelicos.

De capite Ecclesiæ.

112. Euangelici rident nos, quòd dicamus Pontificem, Petri successorem esse caput Ecclesiæ. Et obiciunt nobis Apostolum, Eph. 1. 22. asserentem, *Ecclesiam esse corpus Christi.* Vnde sic ratiocinantur; Vnum corpus, nisi monstrosum sit, habet vnum tantum caput: At Ecclesia est vnum corpus: ergo, nisi monstrosa sit, habet vnum tantum caput. At caput illius est Christus (Ephes. 4. 15.) ergo Papa non potest esse illius caput; alioqui haberet duo capita, & sic esset monstrosa.

113. Sed ipsi potius ridendi sunt. Primò, quia sicut nos dicimus, Pontificem esse caput Ecclesiæ Romanæ seu vniuersitatis, ita ipsi dicunt, Regem Angliæ esse caput Ecclesiæ Anglicanæ: Ergo argumentum, quo nos oppugnant, in ipsos retorqueri potest, hoc modo: Vnum corpus, nisi monstrosum sit, habet vnum tantùm caput: At Ecclesia Angli-

cana est vnum corpus: ergo, nisi monstrosa sit, habet vnum tantùm caput. At caput illius est Christus: ergo Rex Angliæ non potest esse illius caput; alioqui haberet duo capita, & sic esset monstrosa. Quid hic dicent?

114. Secundò, non intelligunt distinctionem inter corpus naturale, & mysticum. Putant eandem esse vtriusque rationem; ac proinde sicut in corpore naturali est vnum tantùm caput, vna lingua, vnum pectus, vnum cor, vnus stomachus, duo oculi, duo brachia, duo pedes, & sic deinceps; ita putant fieri debere in corpore mystico, quod est Ecclesia. Sed valdè errant. Nam tot sunt membra Ecclesiæ, quot veri Christiani? At plures sunt Christiani, quàm membra humani corporis: Ergo etiam plura sunt membra Ecclesiæ, quàm humani corporis. Non igitur est eadem vtriusque ratio. Vnde nec valet hæc consequentia, In corpore naturali est vnum tantùm caput, duo pedes, duæ manus: ergo similiter sit in corpore mystico, id est, in Ecclesia. Faciamus tamen valere, vt Euangelici stultè opinantur. Faciamus in Ecclesia ipsorum, esse vnum tantùm caput, nempe Christum, duos tantùm oculos, Paræum & Oecolampadium: duo brachia, Zuinglium & Bucerum: duas manus, Iunium & Tremellium, duos pedes Bezam & Smidelinum: vnum stomachum, Lutherum: vnum cor, Caluinum: vnam linguam, Melanchthonem. Quid fiet de reliquis Prædicantibus? Nullus illorum potent esse caput, aut lingua, aut cor, aut stomachus, aut oculus, aut brachium, aut manus? Quid de illorum vxoribus & liberis? Quid de ciuibus, rusticis, militibus? quid de Nobilibus, Baronibus, Comitibus, Principibus, Regibus? An erunt tantùm capilli & excrementa illius corporis? Respondete Euangelici.

115. Nos Catholici aliter edocti sumus. Agnoscimus in corpore Ecclesiæ tot oculos, quot Prælatos, qui vigilant pro grege sibi commisso: tot linguas, quot Prophetas & Concionatores: tot brachia, quot protectores: tot manus, quot dispensatores mysteriorum Dei: tot pedes, quot Apostolos discurrentes per orbem vniuersum, & Euangelium pacis annunciantes: tot stomachos, quot operarios, & sic deinceps. Igitur ex nostra sententia, sicut corpus Ecclesiæ non est monstrosum, si habeat mille oculos, mille manus, mille brachia; sic monstrosum non est, si habeat duo capita: Vnum primarium in cœlo, quod est Christus: alterum secundarium seu Vicarium in terra, quod est Pontifex. Et vicissim, sicut ex sententia Euangelicorum monstrosum est, si habeat duo capita: sic etiam monstrosum est, si habeat plures oculos, quàm duo: plura brachia, quàm duo: plures pedes, quàm duos. Nullus ergo apud illos vigilat, nisi Paræus & Oecolampadius: nullus protector Ecclesiæ est, nisi Bucerus & Zuinglius: nullus annunciat orbi Euangelium, nisi Beza & Smidelinus. Quid ergo Osiander, Bibliander, Sneppius, Musculus, Capnion, Selneccerus, Pelicanus, Kemnitius, Ochinus, Brentius, Bullingerus, & similia propudia? An tantùm feces & excrementa sunt Ecclesiæ Euangelicorum? Doleo ad eam miseriam redactos esse.

De Primatu Ecclesiæ Regis.

116. Euangelici in Anglia docent, Regem habere Primatum Ecclesiæ Anglicanæ. Id Sacellanus in Responsione ad Apologiam Cardinalis Bellarmini, conatur probare ex illis verbis Mosis, Num. 27. 16. *Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, qui sit super multitudinem hanc, & possit exire & intrare ante eos, & educere eos vel introducere, ne sit populus Domini, sicut oues sine pastore. Dixitque Dominus ad eum: Tolle Iosue filium Nun, virum in quo est Spiritus, & pone manum tuam super eum.* Ex quibus sic argumentatur: Qui à Deo Spirituum præficiuntur aliis, sciunt ad se pertinere curam spirituum: At Iosue, & alij Reges ac Principes, à Deo spirituum præficiuntur aliis: ergo sciunt ad se pertinere curam spirituum: Ergo habent Primatum spiritualem seu ecclesiasticum.

117. Mira subtilitas in hoc homine. Et quia spiritus, vbi vult, spirat, poterit hoc modo formare argumentum: Qui à Deo spirituum *omnis carnis*, præficiuntur aliis, sciunt ad se pertinere curam spirituum *omnis carnis*: At Rex Angliæ à Deo spirituum *omnis carnis* præficitur aliis: Ergo scit ad se pertinere curam spirituum *omnis carnis*. Non ergo debet se continere intra suam insulam, sed etiam ad exteros, præsertim ad Imperatorem, Reges, Principes, dirigere Monitorias præfationes, eosque in religione instruere. Scit enim ad se pertinere curam spirituum *omnis carnis*, id est, omnium hominum, *Omnis quippe caro corruperat viam suam*, Genes. 6. 12. Vel certè hoc modo: Qui à Deo cæli & terræ præficitur aliis, scit ad se pertinere curam cæli & terræ: Rex Angliæ à Deo cæli & terræ præficitur aliis: Ergo scit ad se pertinere curam cæli & terræ: Nimirum, *magnus Dominus, & laudabilis nimis.*

118. Quis non videt hunc Euangelicum ineptire, nec ad Scripturæ sensum aduertere? Ineptiam iam ostendi. Et sensus verborum Mosis est alius, quàm ipse putat. Est autem hic: Ego quidem iam morti vicinus sum, & alius in hoc officio temporali subrogandus mihi est, qui sit Dux exercitus: sed quis potissimùm idoneus sit, omnino me latet, *Dominus Deus spirituum omnis carnis*, id est, cognitor & inspector cogitationum omnium hominum, facilè prouidebit virum bonum, qui ad gubernandum aptus sit.

119. Itaque quod dixit Moses, *Dominus Deus spirituum omnis carnis*, hoc dixit Apostolus, Hebr. 4. 12. *Discretor cogitationum & intentionum cordis.* Et similiter quod pleno sensu dictum est à Mose, *Dominus Deus spirituum omnis carnis prouideat hominem, qui sit super hanc multitudinem*: hoc simil. sententia dictum est à Petro, Act. 1. 24. *Tu Domine, qui nosti corda omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum.*

120. Eodem sensu intelligendum est illud, Num. 16. 22. *Deus spirituum vniuersæ carnis, num vno peccante, contra omnes ira tua desæuiet?* Domine Deus, qui es cognitor & inspector omnium, tu scis, quis peccauerit ex tanta multitudine, & qui innocentes sint. Puniatur ille, non isti. Non enim æquum est, vt vno peccante puniantur omnes.

121. Hinc apparet, quæ sit vis argumenti Sacellani. Est autem hæc: Dominus Deus, qui est inspector cordium, designat Reges & Principes: Ergo Reges & Principes habent Primatum Ecclesiæ. Itane verò? Cur non etiam sic? Dominus Deus, qui est inspector cordium, designat Apostolos & Episcopos: Ergo Apostoli & Episcopi habent Primatum Ecclesiæ. Vel sic denique: Dominus Deus, qui est inspector cordium, designauit Sacellanum Episcopum Elien-sem: Ergo Sacellanus habet Primatum Ecclesiasticum & sæcularem. Tam enim sæcularis, quàm Ecclesiasticus Primatus deduci potest ex illo antecedente.

122. Sacellano similis est Tooxerus, qui in Duello suo ad eundem scopum ita ratiocinatur: *Dictum est de Tiberio, Date Cæsari, quæ Cæsaris sunt. Dictum est de Herode. Dicite illi vulpeculæ. Dictum est coram Pilato, Ego sum veritas.* Quid inde? Nimirum, quod Sacellanus; Ergo Reges habent Primatum Ecclesiæ.

Ingeniosa connexio: sed quæ in Insula fortunata, non alibi locum habet.

123. Iam facilè credam, quod aliàs audiui, euangelicos in Anglia, quidlibet ex quolibet probare posse. Nec opus est multis exemplis. Ex vno discè reliqua. Si quæras ex illis, quare Lutherus & Henricus VIII. à raptu virginum & generationibus exorsi sint suum Euangelium? mox respondent, quia scriptum est, *Initium Euangelij Iesu Christi: Abraham genuit Isaac: Isaac autem genuit Iacob: Iacob autem genuit Iudam & fratres eius, &c. Omnes itaque generationes, &c.* De hac Euangelicorum subtilitate in Anglia, extat libellus cum hac inscriptione, *Prurit-anus.*

De fide parualorum.

124. Euangelici cum Luthero docent, infantes habere actum fidei, cùm baptizantur. Quòd confirmant ex illo Lucæ 1. 44. *Exultauit in gaudio infans in vtero meo.* Vnde sic colligũt: Ioannes habuit actum fidei, cùm adhuc infans in vtero materno sanctificaretur: Ergo etiam reliqui infantes habent actum fidei, cùm in baptismo sanctificantur. Perinde, ac si dicas: Asina Balaam locuta est cùm à domino suo percuteretur, Nu. 22. 28. Ergo etiam reliquæ asinæ loquuntur, cùm vapulant, præsertim in Silesia.

125. Vel sic: Elisabetha repleta est Spiritu sancto, quando gestauit infantem in vtero: Ergo omnes mulieres replentur Spiritu sancto, quando vterum gestant. O igitur beatas vxores Prædicantium. Vel sic: Iacob in vtero matris suæ supplantauit fratrem suum Esau, Gen. 25. 26. Ergo, quoties nascuntur gemelli, idem fit.

De esu carnium.

126. Euangelici, quia non libenter agunt pœnitentiam, conantur populo persuadere, licitum esse carnibus vesci in Quadragesima, & aliis diebus, quibus ecclesia prohibet illarum vsum. Et probant ex illo, Matt 15. 11. *Non quod intrat in os coinquinat hominem.* At carnes, quando comeduntur, intrant in os: Ergo non coinquinant hominem: Ergo licitum est carnes comedere, non obstante ecclesiæ prohibitione. Ineptissimè quidem; sed tamen, vt suo ventri & abdomini satisfaciant, populariter.

127. Sanè, si Adam & sua in Paradiso sciuissent hunc modum argumentandi, potuissent contra Deum sic disputare: Quod intrat in os, non coinquinat hominem: sed fructus arboris, à quo iussisti nos abstinere, intrauit in os nostrum: Ergo non potuit nos coinquinare. Cur igitur nobis iraseeris? Cur, quasi reos, de Paradiso eiicis? Possent & ebriosi contra Apostolum similiter argumentari; Quod intrat in os, non coinquinat hominem. Cur ergo scribis: 1. Cor. 6. 10. *Ebriosi regnum Dei non possidebunt?*

128. Dicam, quod res est. In cibo & potu sumendo, duo spectari possunt. 1. Ipse cibus & potus secundum naturam & substantiam suam. 2. animus sumendi cibum & potum. Igitur cibus & potus, qui intrat in os, ex natura & substantia sua non coinquinat hominem, cum sit creatura Dei. *Omnis enim creatura Dei bona est* (1. Tim. 4. 4.) At animus sumendi cibum & potum, potest coinquinare hominem dupliciter. Primò, si sit animus intemperans, qui desiderat plus cibi & potus, quàm ratio præscribit. Sic coinquinantur ebriosi. Secundò, si sit animus inobediens, qui contra Dei vel Ecclesiæ præceptum, desiderat cibum & potum. Sic Adam & Eua coinquinati sunt in Paradiso, quia Deus præceperat illis, vt abstinerent à fructu arboris scientiæ boni & mali. Sic coinquinantur Euangelici, quia ecclesia illis præcipit, vt certis anni temporibus abstineant ab esu carnium, & tamen non volunt obtemperare.

129. Dicent, Ecclesiam non posse prohibere cibos, qui natura boni sunt. At cur obsecro non possit? An non sanguis, & pullus columbinus suffocatus, natura sua, bonus est? Nemo dubitat. Et tamen ecclesia, tempore Apostolorum, prohibuit illius vsum. (Act. 15. 20.) An non caro, natura sua, bonus cibus est? An non vinum, bonus potus? Omninò. Et tamen Medici, in certo morborum genere, prohibent illorum vsum. Et nisi Medicorum præcepto obsequaris, grauiter peccas, qui tibi ipsi causa mortis es. Liceat hoc Medicis, & non liceat Prælatis ecclesiæ? Liceat illis, pro sanitate corporis, non liceat his pro sanitate animæ?

De Matrimonio.

130. Euangelici, sicut pugnant pro esu carnium, sic etiam pro vxoribus. Aiunt matrimonium singulis à Deo præceptum esse, illis verbis, Genes. 1. 28. *Crescite & multiplicamini.* Et quamuis afferant, alia Dei præcepta esse impossibilia, hoc tamen accuratè seruandum esse censent. At ego nullum hic video præceptum. Nam illa verba, *Crescite & multiplicamini*, bis à Deo prolata sunt: semel primis parentibus in Paradiso; & semel Noe & filiis eius post diluuium, cùm ex arca egressi essent. At vtrobique post matrimonium iam contractum prolata sunt. Non ergo continent præceptum matrimonij contrahendi, sed benedictionem pro matrimonio iam ante contracto.

131. Hoc constat ex ipso textu. Nam primò certum est, Noë & filios eius, antequam arcam ingrederẽtur habuisse suas vxores, Gen. 7. 7. *Ingressus est Noë & filij eius, vxor eius & vxores filiorum eius, cum eo in arcam propter aquas diluuij.* Deinde certum est eundem Noe & filios eius cum suis vxoribus, peracto diluuio, egressos esse ex arca. Gen. 8. 18. *Egressus est ergo Noë & filij eius, vxor illius & vxores filiorum eius cum eo.* Tertiò certum est, postquam cum suis vxoribus egressi sunt ex arca, tunc illi dictũ esse à Deo, *Crescite & multiplicamini.* Hoc enim disertè habet historia. Vnde euidenter sequitur, his verbis non contineri præceptum de matrimonio ineundo, quia iam ante erat initum, sed benedictionem in propaganda posteritate. Et hoc significat textus, cum ait, *Benedixit Deus Noë & filiis eius, & dixit ad eos, Crescite & multiplicamini, & replete terram.*

132. Idem dico non primis parentibus. Nam matrimonium inter illos tunc contractum est, quando Deus ex costa Adæ dormientis formauit Euam. Tunc enim Adam euigilans ex sopore dixit; *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ.* Quibus verbis tria indicat. 1. suam esse vxorem suam. 2. maius esse vinculum inter virum & vxorem, quam inter parentes & filios, 3. coniunctionem coniugalem, quæ tunc inter ipsum & suam erat facta, figuram fuisse futuræ coniunctionis Christi cum Ecclesia. Sic enim verba Adami interpretatur Apostolus Ephes. 5. 32. cum ait; *Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & Ecclesia.* Igitur quod postea dictum est primis parentibus. *Crescite & multiplicamini*, non continet præceptum de contrahendo matrimonio, quia iam erat contractum, sed solennem benedictionem ad propagandum genus humanum.

QVÆSTIO VIII.

An Euangelici ex ſolo Euangelio poſſint ſuam doctrinam confirmare?

133. HOc quidem iactant ſe poſſe facere: ſed fruſtra. De quâ re audi, quod nuper contigit. Habitum fuit colloquium inter duos Principes de fide & religione, quorum alter erat Sereniſſimus Vaudimontius Catholicus; alter Illuſtriſſimus Marchio Durlacenſis Euangelicus. Vaudimontius, vt exploraret, an Euangelici poſſint præſtare, quod præ ſe ferunt, id eſt, an ex ſola, nuda, ac ſimplici Scriptura, reiectis Traditionibus & auctoritate Patrum, poſſint ſuam doctrinam confirmare; obtulit Marchioni quoſdam articulos Euangelicorum in ſcripto, præſertim hos. 1. *Miſſam non eſſe ſacrificium propitiatorium.* 2. *Matrimonium non eſſe Sacramentum.* 3. *Duo tantùm eſſe Sacramenta.* 4. *Non eſſe Purgatorium.* 5. *Nos ſola fide iuſtificari.* 6. *Sanctos non eſſe inuocandos.* Hos, inquit, articulos veſtri Prædicantes probent mihi ex ſola, nuda, ac ſimplici Scriptura: nihil addant de ſuo, nihil de alieno: ſolis Scripturæ verbis vtantur. Si deſperent poſſe ſe id conſequi, ingenuè fateantur. Quid fit? Marchio, conuocatis ſex Prædicantibus, rem totam illis exponit. Conferunt illi inter ſe capita; & tandem facta conſultatione, reſpondent petrà ſe rem impoſſibilem. Non poſſe ſe illos articulos ex ſolis Scripturæ verbis confirmare, ſed aliis etiam præſidiis, præſertim interpretatione & conſequentiis opus eſſe. Sic Chriſtum feciſſe, quando Saduczos refellebat. Non nudis Scripturæ verbis, in aſſerenda mortuorum reſurrectione, ſed argumentis & conſequentiis vſum eſſe.

134. Tum Vadimontius: Si, inquit, non aliter quàm veſtra interpretatione, & veſtris conſequentiis pugnare vultis, quid futurum eſt, ſi veſtram interpretationem non admittamus? Et certè non admittimus. Quid ſi veſtræ conſequentiæ ſint dubiæ ac incertæ? Quis tunc erit Iudex? An Plato, vel Ariſtoteles aliquis accerſendus? Quid, ſi Catholici tam probi ſint Dialectici, quàm vos eſtis? Quid, ſi vim & naturam conſequentiarum tam benè perſpectam habeant, quàm vos habetis? Quid ſi etiam ingenio, arte, ſubtilitate, & exercitatione longè vos ſuperent, quod non rarò fit? Certè, cùm in Colloquio Ratiſbonenſi formam argumentandi vrgerent, non auſi fuiſtis eam admittere, rati, quod res erat, longè, vos illis in hac palæſtra inferiores eſſe. Nec eſt quod ad Chriſti exemplum prouocetis. Auſim dicere, neminem inter vos eſſe, qui vim & efficaciam illius conſequentiæ, quæ Chriſtus contra Saducæos vſus eſt, ſuo marte penetrare & explicare poſſit. Tentate, ſi vultis. Eſt autem hæc conſequentia: *In libro Moſis ſcriptum eſt, Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob: Ergo mortui reſurgent.* Matt. 22. 31. Huius vim explicare, ſi poteſtis; ſed ſecluſa Traditione & expoſitione Patrum, quàm contemnitis.

135. Hæc & his ſimilia, non minus verè quàm ingeniosè Vaudimontius. Cuius exemplo vt inſiſtam, peto ab Euangelicis, vt ex ſola & ſimplici Scriptura oſtendant duo tantùm eſſe Sacramenta nouæ legis, Baptiſmum & Euchariſtiam: reliqua, quæ Catholici adiiciunt, non eſſe Sacramenta. Vel, vt ſpeciatim præſtent tria. Primò, oſtendant ex ſola & ſimplici Scriptura, nomen Sacramenti tribui Baptiſmo & Euchariſtiæ; non item Confirmationi, Ordini, Pœnitentiæ, Matrimonio, Extremæ-vnctioni. Secundò, ex eadem Scriptura definiant Sacramentum. Tertiò, demonſtrent definitionem conuenire Baptiſmo & Euchariſtiæ, non autem reliquis. Hæc ſi præſtiterint, ſalua res eſt. At nunquam præſtabunt.

136. Ac primò, vbi inuenient locum Scripturæ, in quo nomen Sacramenti tribuitur Baptiſmo & Euchariſtiæ? Nuſquam. At ego inueniam, vbi tribuitur matrimonio. Sic enim ſcribit Apoſtolus, Epheſ. 5. 31. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnũ eſt: ego autem dico in Chriſto & Eccleſia,* quaſi dicat: Quod homo relinquat parentes ſuos, & adhæreat vxori, hoc eſt magnum Sacramẽtum, quia eſt ſignum coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, id eſt, repræſentat coniugium Chriſti & Eccleſiæ.

137. Secundò, vbi inuenient definitionem Sacramenti in Scriptura? Lutherus quidem in lib. de capt. Babylonica cap. vlt. ſic definit, *Sacramentum eſt promiſſio ſigno externo annexa.* Melanchthon in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, artic. 3. ſic, *Sacramentum eſt ritus, qui habet mandatum Dei, & cui addita eſt promiſſio gratiæ & remiſſionis peccatorum.* Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 14. §. 1. ſic: *Sacramentum eſt ſymbolum externum, quo benenolentia erga nos ſuæ promiſſionem conſcientiis noſtris Dominus obſignat, ad ſuſtinendam fidei noſtræ imbecillitatem: & nos vicißim pietatem erga eum noſtram, tam coram eo & Angelis, quàm apud homines teſtamur.* Pleſſæus lib. 4. de Euchariſtia, cap. 1 pag. 648. ſic, *Sacramentum eſt ſacer ritus à Deo inſtitutus, promiſſioni gratiæ in Chriſto factæ adiunctus, quo tanquam arrhabone & teſtimonio, fidelis quiſque certus ſit, promiſſionem illam gratiæ, quæ in verbo diuino explicatur, ſibi particulatim exhiberi, ratificari, applicari.*

138. At hæ definitiones non habentur in Scriptura. Imo, nec inter ſe conueniunt: Nam Lutherus in ſua definitione ſupponit, promiſſionem eſſe de eſſentia Sacramenti: Melanchthon, annexam eſſe Sacramento: Caluinus & Pleſſæus, non eſſe annexam Sacramento, ſed potius, Sacramentum annexum ſeu additum eſt promiſſioni. Non enim eſſe promiſſionem de effectu & efficacia Sacramenti, ſed de effectu & efficacia diuinæ erga nos benenolentiæ, & meritorum Chriſti. Itaque ſecundùm Melanchthonem, ſic exprimenda eſſet promiſſio: Si quis Sacramentum Baptiſmi aut Euchariſtiæ ſuſceperit, promitto illi remiſſionem peccatorum. At ſecundùm Caluinum & Pleſſæum, hoc modo, Promiſi vobis remiſſionem peccatorum & vitam æternam, & hanc ipſam promiſſionem declaro & obſigno per Sacramenta.

139. Tertiò, quidquid ſit de definitionibus iam allatis, quas Euangelici commentiſunt, quomodo ex ſola & ſimplici Scriptura poterunt demonſtrare, eas conuenire Baptiſmo & Euchariſtiæ? Non video, experiamur tamen. Vna definitio eſt hæc; *Sacramentum eſt ritus qui habet mãdatum Dei, & cui addita eſt promiſſio remiſſionis peccatorum.* Probent Euangelici ex Euangelio, hanc definitionem conuenire Euchariſtiæ. Probent, inquam, ex Euangelio, Euchariſtiam habere annexam promiſſionem remiſſionis peccatorum. Vel, quod idem eſt, Euangelium promittere nobis remiſſionem peccatorum, ſi ad hoc Sacramentum accedamus. Nunquam poterunt. Non enim hoc Sacramentum à Deo inſtitutum eſt, vt homini remittat peccata, vel vt ex impio & peccatore faciat iuſtum & ſanctum, ſed vt iuſtitiam & ſanctitatem, quæ in illo eſt, foueat, conſeruet & augeat. Imò, tantùm abeſt, vt remittat peccata, vt etiam obſit peccatori, ſi cum conſcientia peccati accedat. Hinc Apoſtolus 1. Corint. 11. 28. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigni, iudicium ſibi mãducat & bibit.* Et Chri-

Digitized by Google

stus in vltima cœna non voluit Apostolis porrigere Eucharistiam nisi præmissa pedum lotione. Nimirum vt significaret, neminem, nisi lotum, purum & immaculatum, ad mensam Christi admittendum esse. Et ratio sumitur ex ipsa natura huius Sacramenti. Quid enim aliud est Eucharistia, quàm cibus & potus spiritualis, quo anima reficitur, & vegetatur? Ioan. 6. 55. Sicut ergo cibus & potus corporalis non prodest corpori mortuo, sed vitam habenti; sic etiam seruata proportione de Eucharistia dicendum est.

140 Non dicam hic plura de Sacramentis. Sufficiat insinuasse, Euangelicos non posse ex sola & simplici Scriptura probare, duo tantum esse Sacramenta. An aliunde possint, ipsi videant. Nunc pergerem ad alios ipsorum articulos, quos similiter ex Scriptura probare non possunt; sed vereor, ne nimia prolixitate, lectori molestus sim. Hoc solùm addo, in aliis articulis eodem ferè modo procedendum esse, quo in isto de Sacramentis processimus.

QVÆSTIO IX.

An Euangelici ex solo Euangelio possint suas controuersias dirimere?

141. EVangelici habent varias controuersias de rebus ad fidem & religionem pertinentibus: alias inter se, alias cum Anabaptistis, alias cum Catholicis. Nullas ex sola & simplici Scriptura finire possunt. Hoc vno aut altero exemplo ostendam. Est inter ipsos controuersia de sensu verborum Christi, *Hoc est corpus meum*. Lutherani dicunt propriè; Caluinistæ, figuratè intelligenda esse. Vtrique prouocant ad solam Scripturam. Lis tamen finiri non potest. Quid causæ? quia Scriptura nihil aliud pronunciat, quàm hæc nuda & simplicia verba, *Hoc est corpus meum*. An autem hæc verba propriè, an figuratè intelligi debeant, non definit Scriptura. Vnde ergo probant Caluinistæ figuratè intelligi oportere? An ex antecedentibus & consequentibus? Sed Lutherani dicunt, se ex antecedentibus & consequentibus contrarium colligere. An ex collatione aliorum Scripturæ locorum? Sed Lutherani pro se vrgent hanc collationem. An ex interno & priuato spiritu? Sed & hunc Lutherani non minus sibi arrogant, quàm Caluinistæ. Quomodo ergo finiri hæc lis poterit? Non aliter, quàm si vtrique prouocent ad traditionem & auctoritatem Ecclesiæ: Hoc olim Augustinus in disputatione contra Donatistas & Pelagianos facere solitus est. Nam quando non poterat eos ex simplici & nuda Scriptura confutare, ad Patrum & Ecclesiæ auctoritatem confugiebat. Nos Catholici idem facimus.

142. Est & alia inter Euangelicos controuersia de exorcismo & similibus ceremoniis, quæ in Baptismo adhiberi solent. Lutherani eas admittunt; Caluinistæ reiiciunt. Neutri tamen ex sola Scriptura suam sententiam possunt confirmare. Non quidem Lutherani, quia Scriptura nusquam dicit eiusmodi ceremonias vsurpandas esse; sed ex sola traditione Ecclesiæ id habemus. Nec Caluinistæ, quia ipsi non alio argumento eas oppugnant, quàm quod ex Scripturis probari non possint. At hoc argumentum contra ipsos est. Nam & ipsi præscribunt varios ritus in Baptismo, quos ex Scriptura probare non possunt. Sunt autem hi. 1. vt infans in Ecclesia coram vniuerso populo baptizetur; idque vel die Dominico, vel aliquo alio, quo populus ad concionem venire solitus est. 2. vt illi, qui adferunt infantem ad Baptismum, interrogentur, an spondeant, se infantem, cùm adoleuerit, in fide & moribus instructuros. 3. vt nomen imponantur infanti baptizando. 4. vt formula Baptismi pronuncietur lingua patria. 5. vt recitetur Symbolum, Oratio Dominica, & aliæ preces. Hos ritus præscribit Caluinus in libello *de formula Sacramentorum formulandorum*. At quomodo hi ritus ex Scriptura probari possunt? Si ergo Caluinistæ reiiciunt omnes ceremonias, quæ ex Scriptura probari non possunt, has etiam reiici necesse est, propter eandem rationem.

143. Iam verò inter Euangelicos & Anabaptistas non de ritibus & ceremoniis, quibus infantes baptizantur, sed de ipso Baptismo controuersia est. Anabaptistæ negant infantes baptizandos esse: Lutherani & Caluinistæ affirmant. Nec tamen ex Scriptura possunt conuincere Anabaptistas, sed ex sola traditione & praxi Ecclesiæ. Hanc enim prætendit Melanchthon in locis, titulo *de Baptismo parulorum*. Sed meritò ridetur ab Anabaptistis. Nam si in aliis controuersiis reiicit traditionem, & ad solam Scripturam prouocat, cur hic contrarium facit? Omitto similes controuersias, quæ hoc tempore apud ipsos vigent. Nulla hactenus finiri potuit. Quid deinceps futurum sit, nescio. Hoc ausim polliceri, quamdiu relicta traditione & auctoritate Ecclesiæ, solam Scripturam pro se vrgent, nullam concordiam sperari posse. Nam apud ipsos, quisque pro suo cerebro interpretabitur Scripturam, vt volet; Et cùm omnes superbi & arrogantes sint, nullus alteri, vel in minimo, cessurus est.

QVÆSTIO X.

An Euangelici in vita & moribus sint conformes Euangelio?

144. EX triplici capite ostendam non esse. 1. ex propria ipsorum confessione. 2. ex propriis illorum factis. 3. ex propria doctrina. Et ex hoc tertio capite patebit, magnum esse discrimen inter Euangelicos & Catholicos. Nam Euangelici, secundùm suam doctrinam non possunt bene viuere; Catholici, secundùm suam, non possunt malè.

145. Quod ergo ad primum caput attinet, ipsi Euangelici, tam Lutherani, quàm Caluinistæ, ingenuè fatentur, quod res est. Et quidem Lutherus in Postilla domestica Ienæ impressa, conc. 2. primæ Dominicæ Aduentus, sic scribit: *Mundus ex hac doctrina* (Euangelicorum) *quotidie redditur deterior. Iam homines singulis septenis diabolis obsidentur, cùm antea* (in Papatu) *vnico diabolo tantùm obsessi fuissent. Diabolus iam cateruatim in homines ingreditur, vt nunc in tam splendida Euangelij luce sint auariores, cadidiores, iniustiores, crudeliores, proterniores, multò denique deteriores, quàm priùs in Papatu fuerant.*

146. Caluinus verò in cap. 11. Daniel. v. 34. *In exiguo illorum numero, qui sese ab idololatriis Papatus subduxerunt, maior pars plena est perfidia & dolis. Praclarum quidem Zelum simulant, si tamen intus excutias, reperies plenos esse fraudibus.* Et in commentario 2. Pet. 12. *Vix eorum decimus quisque est, qui alio fine Euangelio nomen dederit, quàm vt solutiùs in omnem lasciuiam difflueret.*

147. Et Andreas Musculus in lib. de nouissimo die, *Quod si fateri veritatem velimus, tum hoc de nobis Euangelicis testari cogimur, magis quàm nos, scortationibus, vsuris, circumuentionibus fraudibusque de-*

ditos, in toto iam mundo nusquam inueniri. Et infrà ibidem: *Res ipsa loquitur, & nobis licet inuitis confessionem veritas extorquet, quod iam peiores, irreligiosiores, ingratiores, infideliores, petulantiores homines, maioraque scelera & peccata in vniuerso orbe, ne inter Turcas quidem, aut Judaeos, aut Paganos inueniantur, quàm in iis locis, vbi verbum Dei quam diligentissimè praedicatur.*

148. Idem author in lib. de Prophetia Christi, *Iterum cogor dicere, quia verum est, cõtumaciores homines, in quorum animis, omnes omnis virtutis & honestatis scintillae sunt extinctae, & apud quos nihil iam pro peccato habetur nusquam, nec apud Ethnicos, Iudaeos, Turcas inueniri, quàm inter Euangelicos, apud quos omnino vinculis solutus ac liber viget diabolus. Vt quę paucis rem omnem eloquar, illud nunc est, eoque nostra Lutheranorum res rediit, vt si quis videre cupiat magnam turbam nebulonum, atheorum, vsurariorum & deceptorum, ei adeunda sit ciuitas aliqua, in qua Euangelium praedicatur. Ibi caternatim id genus hominum inueniet.*

149. Portò Serenissimus Britanniæ Rex Iacobus, in suâ Præfatione monitoria ad Imperatorem, Reges, & Principes, de suis Euangelicis, præsertim Puritanis seu Caluinistis, ita sentit. Primò, esse homines furiosos & incendiarios. 2. plus se fidei reperisse in efferis latronibus, quàm in Caluinistis. 3. se non solùm à natiuitate continuò vexatum fuisse à Caluinistis, sed etiam in vtero materno propemodum extinctum, antequam nasceretur. 4. se in suo libro ad filium, multò acrius in Caluinistas, quàm in Pontificios inuectum esse. 5. se eidem libro prolixam in odium Caluinistarum Præfationem Apologeticam præfixisse.

150. Hæc de primo capite. Sequitur alterum, in quo facta Euangelicorum expendenda sunt. Ex quibus constabit. 1. Euangelicos esse superbos & arrogantes. 2. impudicos. 3. mendaces. 4. calumniatores. 5. conuitiatores. 6. perfidos. Quæ omnia Euangelio contraria sunt. Superbia eorum in eo maximè elucet, quod omnes alios præ se contemnant. Lutherus in libro contra Henricum VIII. Regem Angliæ, scribit indignos esse Principes, Reges & Pontifices, qui sibi in detrahendis calceis ministerium exhibeant. Et, *se nihil curare, si mille Augustini, & mille Cypriani contra stent.* Et Caluinus lib. 3. Instit. cap. 4. §. 38. *Parum me mouent, quae in veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt. Video omnes fere, quorum libri extant, aut hac in parte lapsos esse, aut nimis asperè aut durè loquutos.* Et Franciscus Iunius in suis animaduersionibus circa tertium librum Bellarmini de Pontifice, *Patres à vero vt plurimum aberrarunt.*

151. De impudicitia & scurrilitate, quid necesse est dicere? Habemus viua exempla in Luthero, Beza, Batauo & similibus. Pudet referre, quæ impurissimè ab illis facta & scripta sunt. Legantur colloquia mensalia Lutheri, versiculi Bezæ, Apologia pro Christiano Batauo, Flores Caluinistici. Nihil aliud penè occurret, quàm lupanaria, lenones, meretrices, scortatores, spurij, stupra, adulteria, incestus. Rectè de illis scripsit Erasmus in Epistola ad fratres inferioris Germaniæ, *Quis non iure admiretur, hos nouos Euangelistas non posse viuere sine vxoribus?* Et infrà: *Quę, malum, est ista falacitas? Vnde tanta carnis rebellio in iis, qui se iactant agi spiritu Christi?*

152. Mendacia passim obuia sunt. In quibus maximè excelluit Caluinus, qui lib. 4. Instit. c. 7. §. 27. scribit, Pontifices cum Cardinalibus docere, nullum esse Deum, nullum Christum, nullam resurrectionem. Quid hoc mendacio potest esse mendacius? Præceptorem imitantur discipuli. Gabriel Pouellus in libro de Antichristo, scribit Catholicos docere hæc puncta. 1. quòd Papa possit dispensare contra vetus ac nouum Testamentum. 2. quòd possit creare, seu aliquid ex nihilo producere. 3 quòd possit Sacramenta à Christo instituta mutare quoad eorum substantiam. 4. quòd maius peccatum sit, comedere carnes die prohibito, quàm adulterium commitere. Quis non stupeat ad hæc portenta? Et tamen Caluinistis familiaria sunt.

153. Audiamus calumnias, Sparserunt Euangelici annis superioribus, Iesuitas in Belgio machinatos esse mortem Mauritio Comiti Nassouio. Calumnia hæc, publica Magistratuum ac Rerumpublicarum auctoritate, refutata est. Sparserunt, Antuerpiæ infami supplicio affectum fuisse Iesuitam propter enorme crimen. Vniuersa Antuerpia reclamauit. Sparserunt, Iesuitas Monachienses in Bauaria, non modo stuprum virgini obtulisse, sed atrox etiam homicidium patrasse. Serenissimi Ducis imperio, calumnia hæc solenni diplomate detecta & dissipata est. Sparserunt, quatuor Iesuitas, propter enormia facinora, Cracouiæ in Polonia, mandato Serenissimi Regis Stephani, morti destinatos esse. Hanc fabulam ipsemet Stephanus Rex, vrgente Reuerendissimo & Illustrissimo Principe Vvolfango, Archiepiscopo Moguntino, regiis litteris ac sigillo confutauit. Sparserunt non ita pridem, Christianissimum Galliæ ac Nauarræ Regem Henricum, instinctu ac consilio Iesuitarum, à sicario occisum esse. Sed fatentur ipsi calumniam esse. Et quid dicam cætera? Vno verbo, Euangelici Prædicantes, remitente etiam conscientia, passim clamant, in suis cathedris, Iesuitas omnium fraudum ac malorum, quæ in mundo fiunt, authores & architectos esse. Nec dubito, si ita pergant, breui futurum, vt ausint populo persuadere, Iesuitas peccatum originale in hunc mundum induxisse: & in auriculari confessione consilium dedisse Caino, vt fratrem Abelem interficeret; & Absaloni, vt Dauidem patrem suum bello persequeretur.

154. Venio ad conuitia & maledicta, quibus non modo Catholicos, sed etiam se mutuò infectantur Euangelici. Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini, Catholicos passim vocat *stupidos, quisquilias, asinos, porcos, pecudes, crassos boues, otiosos vẽtres, mẽdacabula, putrida cadauera, silicernia, blaterones, Patres cornutos, Tridentinam colluuiem, exitialia monstra, spurios, degeneres, meretricis filios, Christi hostes, Antichristi legatos*, & quæ similia sunt. 155. Gabriel Pouallus in libro de Antichristo, ait Pont. Romanum esse *Dei hostem, Christi perduellem, religionis aduersarium, haereseos antistitem, Ecclesiæ parricidam, pacis turbatorem, sentinam impietatis, mancipium diaboli*, Cardinales esse *locustas vastatrices*: Canonicos, *mendaces & homicida*: Catholicos omnes, quotquot sunt, *Satanæ mancipia, & Antichristi satellites.*

156. Batauus Caluinista in tertia Defensione Fœderatorum inferioris Germaniæ, Regem Hispaniæ Philippum vocat *Raptorem, & notorium haereticum*: Archiduces Austriæ, *perfidos*: Ducem Sabaudiæ, *crudelem & perfidum*: Sigismundum Poloniæ Regem, *non dissimilem*: Serenissimos Principes Albertum & Claram Eugeniam, *vere pacis impedimentum*: Catholicos omnes, *Turcis deteriores.* 157. Iosephus Scaliger in quadam Præfatione ad Ioannem Drusium, appellat Martinum Delrium, *lutum stercore maceratum, daemoniacum, retrimentum insaniae, sterquilinium, stercus diaboli, scarabaeum, laruam, Antichristum, pecus, postremam bestiarum, infame propudium, asinum*, [illegible].

158. Nec benigniores sunt in suos fratres: Nam idem Scaliger, quem Caluinistæ tanquam Deum

quendam terrestrem venerantur, in Elencho vtriusque Orationis chronologicæ, pulcherrimis epithetis ornat Dauidem Paræum, eiusdem sectæ Caluinistæ Professorem Heidelbergensem. Ait esse hominem *insanum, arrogantem, idiotam, stercora colligentem, prophanitatum buccinatorem, asinum, syerophantam, helleborismo egentem, mendacem, communi sensu destitutum.*

159. Sed neque Paræus illi parcit. Nam in quadam epistola ad amicum anonymum, *De Iosephi Scaligeri chronologicis*, asserit Elenchos illos esse *insani, Vernines, maledicos, furiles, dicaces, impios, vanos, ridiculos, phrenicos; oleris, stercoribus, sterquiliniis, latrinis, cloacis lutulentis, olitios plenos, dicteriorum, probrorum, sarcasmorum, scommatum, aculeorum, corybantismorum, helleborismorum, & similium gryphorum.* Sic mulus mulum scabit.

160. De perfidia, verum est illud Caluini testimonium, quod supra citaui; *Maior pars* Caluinistarum *plena est perfidia & dolis. Paucarum quidem Zelum simulant, si tamen intus excutias, reperies plenos esse fraudibus.* Eius rei multa extant exempla, quæ partim in examine concordiæ Anglicanæ, partim alibi à me proposita sunt. Summa ferè hæc est; Caluinistas in Hollandia fidè publica interposita promisisse multis ciuitatibus liberum Catholicæ religionis exercitium; & tamen postea, contra fidem datam, idem exercitium prohibuisse & exterminasse. Vt meritò dicant Catholici, *En hæc promissa fides est.*

161. Superest tertium caput, in quo demonstrandum est, Euangelicos, si suam doctrinam sequantur, bonos viros esse non posse; Catholicos autem, si suæ doctrinæ conformes sint, malos esse non posse. Nam doctrina euangelicorum nititur his principiis, 1. præcepta Decalogi esse impossibilia. 2. Bona opera nullius esse meriti aut valoris apud Deum. Imò, nihil aliud esse quàm sordes, inquinamenta, meram iniquitatem. 3. Electos necessariò saluari, quidquid agant: reprobos necessariò perire, quocunque se vertant. 4. Electis nec imputari, nec obesse furta, homicidia, adulteria, reprobis nihil prodesse bona opera aut desideria. Quid hinc aliud sequitur, quàm vt nemini cutæ sit, aut bene agere, aut peccata vitare? Nam 1. si præcepta Decalogi impossibilia sunt, quis potest cuitare furta, homicidia, adulteria? 2. Si bona opera nullius valoris ad meriti sunt apud Deum, quid necesse est de iis sollicitos nos esse? Imò, si nihil aliud quàm sordes & inquinamenta, vitanda potius quàm accumulanda sunt. 3. Si electi necessariò saluantur, quidquid agant, cur non liberrimè indulgeant suis cupiditatibus? cur ventri & veneri impunè non seruiant? Et è contrario, si reprobis bona opera non prosunt, quorsum iis præstandis operam dent? Longè aliter sentiunt Catholici: Longè alia habent principia, quæ si sequantur, mali esse non possunt: Sed de his alibi.

162. Concludo, Euangelicos in vita & moribus, non Euangelio, sed suæ sectæ conformes esse; nec, quamdiu euangelici sunt, quales nunc sunt, euangelio conformes esse posse. Quod tamen limitandum est. Nam, quando legunt in euangelio, Christum iuisse ad nuptias, & bibisse vinum; Iudam habuisse loculos, & Dominum suum prodidisse, mulierem in adulterio deprehensam, impunè dimissam esse; Herodis filiam saltasse in conuiuio; filium prodigum cum meretricibus luxuriosè vixisse, & nihilominus lauto prandio à parente exceptum esse: tunc omni modo euangelici sunt. At contra, cum legunt in Euangelio, Christum ieiunasse 40. diebus, lauisse pedes Apostolorum, pernoctasse in oratione, flexis genibus precatum esse, crucem & passionem sustinuisse, tunc non euangelici, sed Libertini sunt.

TITVLVS SECVNDVS

REFORMATI.

HVNC Titulum duplici sensu vsurpant sibi Caluinistæ. 1. quia ipsi Ecclesiam reformarunt. 2. quia sunt membra Ecclesiæ reformatæ. Priori sensu, Reformatores potius appellandi sunt; posteriori, Reformati. Porro, circa priorem sensum, ex quo posterior dependet, multa disputari possunt. 1. an Caluinistæ reuera reformarint Ecclesiam. 2. qua authoritate id fecerint, seculari, an Ecclesiastica. 3. iuxta quam normam & regulam fecerint. 4. quid potissimum in Ecclesia reformauerint, & quomodo. Vbi speciatim disquiri potest, quomodo reformauerint, Symbolum fidei doctrinam Patrum, Sacramenta, Ceremonias Sacramentorum, Ministros Ecclesiæ, Templa & Monasteria, Festa & ieiunia. De singulis dicam ordine.

QVÆSTIO 1.

An Caluinistæ reformarunt Ecclesiam?

1. CAluinistæ cum suo Præceptore, lib. 4. Inst. c. 1. agnoscunt duplicem ecclesiam: vnam occultam & inuisibilem, quæ soli Deo cognita est: alteram perspicuam & visibilem, quæ etiam hominibus cognita est. Prior, sicut soli Deo cognita est, ita à solo Deo reformari potest. Igitur de posteriori quæstio est, an Caluinistæ visibilem Christi ecclesiam reformarint, nè ne? Aiunt se reformasse. Ego tamen non satis assequor, quid velint. Quæ enim est illa visibilis Christi ecclesia, quam ipsi reformarunt? An non Catholica, quam Papisticam vocant? an aliqua alia distincta? Certè nostra non est. 1. quia ipsa

negant nostram esse reformatam. 2. negant se esse in nostra Ecclesia, cùm tamen non negent se esse in reformata. 3. hortantur alios, vt nostram deserant, & ad suam transeant, inculcantes identidem illud Isaiæ 52. 11. *Recedite, recedite: exite inde, exite de medio eius.* 4. nostram vocant Ecclesiam idololatricam & Antichristianam. Denique contra nostram libellum iparserunt cum hac inscriptione, *Cæcitas Ecclesiæ.* Nostram igitur non reformarunt. Quam ergo? Aut nullam, aut aliquam distinctam à nostra. Si nullam, cur vsurpant titulum sine re? Si distinctam, quænam illa est?

2. Fortè hunc scrupulum eximet nobis Caluinus ipse. Nam in libro *de necessitate reformandæ Ecclesiæ*, quem anno 1544. obtulit Carolo V. Imperatori in Comitiis Spirensibus, duas habet propositiones, ex quibus pes tota perspici potest. Vna est, Catholicam seu Romanam Ecclesiam, propter varios abusus, qui in eam irrepserunt, necessariò reformandam esse. Alterà, se nihil melius posse præstare, quàm si vrgeant hanc reformationem, eò quod sit Ecclesia Christi, de qua reformanda agitur. *Vbi*, inquit, *melius aut honestius, vbi etiam hoc quidem tempore, in re magis necessaria, operam mihi collocare liceat, quam si Christi Ecclesiæ laboranti nunc graviter, & extremò in discrimine agenti pro mea virili adesse coner?* Hinc tria infero. 1. Catholicam seu Romanam Ecclesiam, quam Caluinus ait grauiter laborare, esse Christi Ecclesiam. 2. Caluinum & alios Nouatores, qui desciuerunt Catholicam seu Romanam Ecclesiam, deseruisse Christi Ecclesiam, & formasse sibi nouam, quæ Christi esse non potest. Itaque non posse vocari Reformatores, sed Formatores, nec ipsorum Ecclesiam esse Reformatam, sed recens formatam & factam. 3. Caluinum & alios nouatores, in hac quidem re, eo modo se habere respectu Catholicorum, quo olim Samaritani se habebant respectu Iudæorum. Nam illi, sub Rege Ieroboam, non reformabant Ecclesiam Iudæorum, sed nouam formabant, erigentes *altare contra altare*, & constituentes *nouos Sacerdotes, qui non erant de filiis Leui*, 3 Reg. 12. 31. Planè sic faciunt Caluinistæ.

3. Negabit, inquies, nullo modo Ecclesiam Christi reformasse censendi sunt? Facilis responsio. Suam, quæ Christi non est, propriè formarunt: nostram, quæ Christi est, improprie reformarunt. Et quidem duplici sensu. Primò, quia cùm ipsi fuerint aliquandò in nostra Ecclesia, tanquam paleæ inter triticum, aut lolia inter herbas; & postea eandem egressi sint, sanè suo egressu, à multis palcis & loliis eam liberarunt: quæ non parua reformatio est. Secundò, quia nobis, qui manemus in Ecclesia Catholica, dederunt occasionem reformandi nos ipsos in bonis moribus, & tollendi omnes abusus ac scandala, quantum in nobis est. Hinc in Concilio Tridentino, tot canones, tot decreta, tot reformationes. Quæ omnia eò spectant, vt Ecclesia nostra in pristinorem statum restituatur; nec Aduersarij habeant, quod meritò calumniari possint. Hoc modo omnes hæretici quotquot vnquam exiterunt, Ecclesiam reformasse censendi sunt. De qua re videri potest. Augustinus in libro de vera religione.

QVÆSTIO II.

Qua auctoritate Caluinistæ reformarint Ecclesiam?

4. DE hac ipsa re contendunt inter se Caluinistæ. Aliqui volunt ius ac potestatem reformandi pertinere ad Consistorium & Ministros Ecclesiæ: alij ad Reges & Principes sæculares. Et quidem Genevæ in Gallia. Tigori in Helvetia, Basileæ in Germania. Ministri cum Consistorio vsurpant sibi hoc ius: At in Anglia, Hollandia, Zelandia, Frisia, Reges & Magistratus sæculares.

5. Priorem sententiam tuetur Caluinus lib. 4. Inst. c. 11. §. 15. vbi expressè ait, causas ecclesiasticas olim in Ecclesia non spectasse ad Reges & sæcularia tribunalia, sed ad Episcopos & Ministros Ecclesiæ. Verba eius sunt hæc: *Ecclesiastica causa ad Episcopale iudicium referebantur. Quia nimirum, si quis Clericus nihil in leges deliquisset, Canonibus tantùm reus agebatur, non citabatur ad commune tribunal, sed Episcopum habebat in ea causa iudicem. Similiter, si fidei quæstio agitabatur, aut quæ ad Ecclesiam propriè pertinerent, cognitio deferebatur Ecclesiæ.* In eandem sententiam citat ex Ambrosio hæc verba, *Si Scripturas aut vetera exempla requiramus, quis est, qui abnuat, in causa fidei, Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare?*

6. Posteriorem defendit Serenissimus Angliæ Rex Iacobus, in Apologia pro Iuramento fidelitatis, vbi eam confirmat hoc argumento: Quidquid iuris ac potestatis habuerunt Reges in veteri Testamento, hoc etiam habent in nouo: *At Reges in veteri Testamento, corruptelas purgauere, abusus sustulere, reformationes publicas instituere, & cuncta moderati sunt, quæ ad Ecclesiasticum regimen quoquo modo pertinuerunt.* Ergo eadem potestas concessa est Regibus in nouo Testamento. Hoc sensu affirmat se habere primatum Ecclesiæ Anglicanæ, quem etiam subditi ipsius tenentur iuramento confirmare sub hac formula: *Ego A. B. palàm testor, & ex conscientia mea declaro, quod maiestas Regia, vnicus est supremus Gubernator huius regni, tam in omnibus spiritualibus siue Ecclesiasticis rebus & causis, quàm in temporalibus, &c.* Et hoc iuramentum præstant Caluinistæ in Anglia. Sed ò, an fidè, ipsi viderint.

7. Exemplum huius Regis imitantur nobiles ac potentes DD. Status in Hollandia, qui & ipsi arrogant sibi ius reformandi Ecclesiam, conuocandi Synodos, præscribendi leges Ecclesiasticas, vt nuper visum est in Synodo Vltraiectina, cuius decreta in lucem edita sunt ab ipsis DD. Statibus, sub hoc titulo; *Christiana Ecclesiarum Ordinationes ciuitatis, oppidorum, & Prouinciæ Vltraiectinæ, conclusæ Vltraiecti, die 24. Augusti, Anno 1612. & editæ à Nobilibus & Potentibus DD. Statibus eiusdem Prouinciæ.* Porrò, capita Reformationum seu ordinationum, quæ in hac Synodo Præsidentibus DD. Statibus tractata sunt, recensentur hoc ordine. 1. de vocatione Prædicantium. 2. de officio eorundem. 3. de publicis precibus. 4. de Baptismo. 5. de cœna. 6. de feriis & festis. 7. de ieiuniis & diebus Rogationum. 8. de cantu Ecclesiastico. 9. de Senioribus. 10. de Diaconis seu Eleemosynariis. 11. de Ecclesiasticis congregationibus. 12. de disciplina Cleri. 13. de disciplina plebis. 14. de scholis, Ludimagistris & custodibus.

8. Hinc patet, controuersum adhuc esse apud Caluinistas, quinam debeant Ecclesiam reformare, laici an Ecclesiastici; Principes, an Prædicantes? Vtrique sibi vendicant hoc ius. Vtrique pro se Caluinum habent, qui in hac re varius est. Nam loco supra citato, satis significat, ad Episcopos hanc curam pertinere. At alibi contrarium sentit. Nam in libro de necessitate reformandæ Ecclesiæ, expressè vult, Imperatoris ac Principum officium esse, Ecclesiam purgare & reformare. Similiter epist. 87. valdè commendat Protectorem Angliæ, quòd Ecclesiam Anglicanam

Anglicanam reformare aggressus sit. Sic enim scribit, *Est sanè de quo gratias agamus Deo & Patri nostro, quod operæ tuæ visi voluerit ad tantum opus, vt per te imprimis purum & sincerum suum cultum in regno Angliæ restituerit.* ac ibidem hortatur illum, vt Catholicos, qui reformationem non admittunt, gladio coërceat. *Hi*, inquit, *ne rentur gladio vltore exerceri, quem tibi tradidit Dominus.* Et paulò post, *vt illud assequaris, nunquam manum remittas ab incepta plena & integra Ecclesiæ reformatione prosequenda.* Et iterum; *Da operam obsecro, vt veri Templi ipsius Reformatoris nomen referas.* Et circa finem: *Tu igitur amplissime Domine, vti feliciter illam Christianissimi restitutionem integram in regno Angliæ instituisti, sic pergendum tibi esse existima.*

9. Rursum in Epistola 186. ex professo disputat cum quodam Comite vel Principe Poloniæ, quis ex officio debeat Ecclesiam Polonicam reformare. Caluinus contendit Comiti & aliis Principibus hanc curam incumbere. Comes reiicit eam à se, & ad Episcopos spectare asserit. Verba Caluini, Comitem alloquentis, sunt hæc; *In hoc potissimum cardine vertitur, quidquid mihi est cum tua Excellentia disceptationis, quod partim tuarum non esse existimas, quicquam tentare vel aggredi, vt repurgetur à sordibus Papatus Ecclesia Polonica, &c.*

10. Igitur Caluinus, vt in plerisque aliis, sic etiam in hoc puncto bilinguis est. Nam aliquando Regibus & Principibus sæcularibus, aliquando Episcopis ecclesiæ curam & reformationem commissam esse disputat. Hinc fit, vt eandem litem inter se agitent Caluinistæ. Miror autem litem istam apud eos non finiri. Præsertim cum aliàs iactare soliti sint, omnes omninò lites, quotquot in Ecclesia excitantur, ex solo Dei Verbo decidi ac finiri posse. Consulant verbum Dei, & litigare desinant.

Qvæstio III.

Quam regulam seruent Caluinistæ in reformatione Ecclesiæ?

11. CAluinus præscribit hanc regulam, vt nulla fiat reformatio in Ecclesia, nisi iuxta expressum Dei verbum. Itaque vult hoc solùm credendum aut faciendum esse, quod expressè credi aut fieri præcipitur in Scriptura. Cætera omnia, quæ vel traditione, vel authoritate hominum introducta sunt, penitus esse respuenda. Sic enim scribit in libro de necessitate reformandæ Ecclesiæ; *Porrò, vniuersalis est regula, quæ purum Dei cultum à vitioso discernit, ne commiscamur ipsi, quod nobis visum fuerit, sed quid præscribat is, qui solus iubendi potestatem habet, spectemus.* Et ibidem; *Deus non modo irritum habet, quidquid colendi sui studio, præter mandatum suum suscipimus, sed palam quoque abominatur.* Et infrà; *Cum verbum Dei notam esse diximus, qua verum eius cultum à vitioso prauóque discernat, inde colligere promptum est, totam colendi Dei formam, quæ hodie mundo est vsitata, nihil quàm meram esse corruptionem.* Et rursum; *Satis hoc valere debet ad repudiandum quemcunque cultum, si nullo Dei mandato approbetur.* Et epist. 87. ad Protectorem Angliæ; *Cum de legitima reformatione, & quæ Deo accepta sit agitur, ad ipsum purum Dei verbum redeundum nobis est.* Et epist. 193. *Simul etiam euincimus, controuersias omnes de Dei cultu, ex verbo ipsius esse dirimendas: Et cultum Dei ex mandato ipsius instituendum.* Et epist. 395. ad quendam Curatum; *Nolam est, nostram à nobis Ecclesiam reformatam esse ex meo ipsius verbo, quod vnum est pro regula, ad quam & instituenda illa sit & tuenda*

legitimè. Et lib. 4. Inst. cap. 1. §. 19. *Respuere mihi & piis omnibus fas est, quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines.*

12. Eandem regulam tradit Sacellanus Regis Angliæ in responsione ad Apologiam Cardinalis Bellarmini, pag. 37. his verbis; *Non audemus vota nostra precésque ad Sanctos dirigere, cum præceptum ea de re nullum acceperimus. Præceptum autem acceperimus in lege, diserris verbis, Quod tibi præcepero, hoc tantum facies,* (Deuteron. 12. 39.) *Inde, id tantum audemus, de quo præceptum habemus.*

13. Et DD. Status Hollandiæ, in Synodo Vltrajectina, in prologo suarum ordinationum, §. *Obstringimus nos in formula iuramenti & obligationis, quod in hac prouincia non aliam velimus amplecti & sequi doctrinam, regulam, mensuram & canonem fidei & vitæ Christianæ, quàm solum verbum Dei, quod in libris veteris ac noui Testamenti expressum est.*

14. Nullus tamen illorum seruat hanc regulam, quod dupliciter ostendi potest. Primò, quia nusquam in verbo Dei præceptum est, quòd sæculares in Anglia & Hollandia; Prædicantes in Gallia & Helvetia debeant reformare Ecclesiam. Hoc tamen fit in praxi. Igitur contra assignatam regulam fit. Secundò, quia vtrique, tam sæculares in Anglia & Hollandia, quàm Prædicantes in Gallia & Helvetia, multas leges pro reformatione condiderunt, quæ in verbo Dei scriptæ non sunt, sed ab ipsis excogitatæ. Quod variis exemplis in progressu demonstrabitur.

Qvæstio IV.

Quomodo Caluinistæ reformarint sacram Scripturam?

15. MVltis modis illam reformarunt, vel, vt verius dicam, deformarunt. Primò, quia spoliarunt illam traditione, quæ germana illi soror est. Nam sicut Scriptura est verbum Dei scriptum; ita traditio est verbum Dei non scriptum, sed traditum. Secundò, aliquot partibus seu membris illam mutilarunt; non secus, quàm si alicui nares & aures abscidissent. Tertiò, reliquum corpus tot versionibus & sectionibus transmutarunt, vt vix amplius sibi ipsi sit simile. Hæc tria superius explicata sunt. Quartò, cùm antea esset norma seu regula, non solùm fidei, sed etiam vitæ ac morum, hoc posterius officium illi iniurati sunt. Non amplius agnoscunt illam, vt regulam practicam, quæ dirigat in ipsos agendo: sed tantum, vt speculatiuam, quæ dirigat in credendo.

16. Quæres, Quam ergo regulam & normam sequuntur Caluinistæ in vita & moribus? Respondeo. Non verbum Dei, sed Lutheri & Caluini. Itaque respuunt illud Christi, Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Et in eius locum substituunt, quòd Caluinus ait, *Si vis ad vitam ingredi, ne serues mandata*, quia nec necesse, nec possibile est ea seruare: *Tantum crede, & sufficit.* Similiter respuunt illud Matth. 19. 29. *Omnis, qui reliquerit vxorem propter nomen meum, vitam æternam possidebit:* & arripiunt illud Lutheri, *Si non vult vxor, veniat ancilla.*

A

QVÆSTIO V.

Quomodo Caluiniſtæ reformarint Symbolum fidei?

17. SYmbolum fidei duobus modis reformarunt, explicatione & additione. Nam primò, aliter explicant articulos Symboli, quam hactenus fuerint explicati. Hoc pridem multis exemplis à noſtris oſtenſum eſt: Ego vnico oſtendam. Decimus Symboli articulus habet, *Deſcendit ad inferos*. Nos Catholici interpretamur, Chriſtum verè deſcendiſſe *ad inferiores terræ partes*, vt loquitur Apoſtolus, (ad Epheſ. 4.9.) Et ita nobiſcum interpretati ſunt ſancti Patres, tam Latini, quàm Græci, apud Bellarminum lib. 4. de Chriſto c. 14. Caluiniſtæ, reiecta hac interpretatione, nouam commenti ſunt, hoc ſenſu; *Chriſtus deſcendit ad inferos*, id eſt, *pertulit in cruce diros cruciatus damnati ac perditi hominis, vt coactus fuerit, vrgente angustia exclamare, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* (Verba ſunt Caluini, lib. 2. Inſtit. cap. 16. §. 10. & 11.) Et hanc expoſitionem confirma, Catechiſmus Heidelbergenſis, qui apud pleroſque Caluiniſtas parem cum Scriptura authoritatem habet. Nam quæſt. 44. dicit Chriſtum deſcendiſſe ad inferos, id eſt, *inenarrabilibus animi angustiis, cruciatibus & terroribus in cruce demerſum fuiſſe*. Itaque ſecundùm Caluiniſtas, hæc B eſt connexio Symboli; *Crucifixus, mortuus & ſepultus* C *eſt; deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis*, id eſt, primò cruci affixus eſt: deinde, mortuus in cruce mox poſitus in ſepulchro: poſtea rediens ad crucem, diros cruciatus paſſus eſt: denique reſurrexit à mortuis. O ad poſterum.

18. Altera pars reformationis conſiſtit in additione. Nam Caluiniſtæ addiderunt vnum articulum ad Symbolum fidei, nempe hunc, *Credo Papam eſſe Antichriſtum*: quem tanta firmitate credunt, quanta ipſum: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cæli & terræ*. Sic enim Pouellus Caluiniſta, in præfatione libri de Antichriſto ſcribit; *Deum ſanctè teſter, me tam certò ſcire, Pontificem Romanum eſſe magnum illum Antichriſtum, quàm Deum eſſe in cælo, creatorem viſibilium & inviſibilium, & Ieſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam*. D

19. Itaque apud Caluiniſtas ſunt tredecim articuli fidei & de decimoquarto adiiciẽdo, nunc ſeriò agitur, qui eſt huiuſmodi: *Credo Regem Angliæ habere Primatum Eccleſiæ*. Nam hunc articulum iuramento confirmant Caluiniſtæ in Anglia: & quamuis in Catechiſmo Heidelbergenſi aut confeſſione Belgica nondum definitum ſit, an debeat cenſeri articulus fidei: tamen Sacellanus Regis valdè inclinat in partem affirmantem. Nam in reſponſione ad Apologiam Cardinalis Bellarmini, pag. 25. ponit hanc quæſtionem Bellarmini: *Quomodo fides Anglorum de Principatu Regis, poteſt dici Catholica, id eſt, ſemper credita, cum ante Henricum VIII. audita non ſit?* Cui reſpondent his verbis: *Reſpondes, creditam eam ſemper, vel ante annum ter milleſimum*. Et paulò poſt; *Quomodo ergo Catholica non eſt?* Vnde ſic concludo, Quidquid creditur fide Catholica, vocari poteſt articulus fidei: At Primatus Regis Angliæ creditur fide Catholica, inxta Sacellanum: ergo vocari poteſt articulus fidei. Sed præſtat hanc litem ſuſpendere, donec Catechiſmus Heidelbergenſis aut confeſſio Belgica (quæ eſt norma & regula Chriſtianę fidei in Batauia) ſuam ſententiam interponat. Cui fortè acquieſcet Sacellanus.

QVÆSTIO VI.

Quomodo Caluiniſtæ reformarint doctrinam Sanctiſſimorum Patrum?

20. CAluiniſtæ poſt reformationem Scripturæ ac Symboli, ad reformandos Sanctiſſimos Patres animum adiecerunt, quos in pleriſque punctis erraſſe & hallucinatos eſſe contendunt. Et quidem Caluinus in ſequentibus punctis de illis ſic loquitur.

21. Primò, De libero arbitrio lib. 2. Inſt. cap. 2. §. 4. *Certe, quas retulimus Patrum ſententias eſſe falſiſſimas paulò poſt conſtabit.* Et infra: *Tametſi Græci præ aliis in extollenda humanæ voluntatis facultate modum exceſſerunt, veteres tamen omnes, excepto Auguſtino, in hac re vacillant.* Et iterum: *Qui poſtea ſecuti ſunt, ſenſim aly poſt alios in deterius continuo delapſi ſunt.*

22. Secundò, De cooperatione liberi arbitrij cum gratia lib. 2 Inſt. c. 3. §. 7. *Non rectè à Chryſoſtomo ſcriptum eſt nec gratiam ſine voluntate, nec voluntatem ſine gratia quicquam poſſe operari.* Et infra §. 10. *Illud ergo ſatis à Chryſoſtomo repetitum repudiari neceſſe eſt. Quem trahit, volentem trahit.*

23. Tertiò, De perſona mediatoris, lib. 2. c. 14. §. 3. *Atque hic excuſari non poteſt veterum error, qui dum ad mediatoris perſonam non attendunt, totius fere doctrinæ, quæ in Euangelio Ioannis legitur, genuinum obſcurant ſenſum, ſeque implicant multis laqueis.*

24. Quartò. De Iuſtificatione, lib. 3. cap. 11. §. 15. *Quod ad vulgares Papiſtas pertinet vel Scholaſticos, duplici errore hic falluntur.* Et paulò infra; *Atnec Auguſtini quidem ſententia per omnia recipienda eſt. Tametſi enim egregiè hominem omni iuſtitiæ laude ſpoliat; ac totam Dei gratiæ tranſcribit, gratiam tamen ad ſanctificationem refert, qua in vitæ nouitatem per Spiritum regeneramur.*

25. Quintò, De ſatisfactione, lib. 3. c. 4. §. 38. *Parum autem me monent, quæ in veterum ſcriptis de ſatisfactione paſſim occurrunt. Vidi omnes fere, quorum libri extant, hac in parte lapſos eſſe, aut nimis aſpere ac dure locutos.*

26. Sextò, De oratione pro defunctis lib 3. cap 5. §. 10. *Cum ergo mihi obiiciunt aduerſarij, ante mille & trecentos annos vſu receptum fuiſſe, vt precationes fierent pro defunctis, eos vicißim interrogo, quo Dei verbo, qua revelatione, quo exemplo factum ſit.* Et infra: *Ipſi etiam veteres, qui preces fundebant pro mortuis, & mandato Dei, & legitimo exemplo, hic ſe deſtitui videbant. Cur ergo audebant? In eo dico aliquid humani paſſos eſſe, ideòque ad imitationem trahendum non eſſe contendo, quod fecerunt.*

27. Septimò, De merito, lib. 3. cap. 15. §. 2. *Primum de meriti nomine id mihi præfari neceſſe eſt, quicumque primus illud operibus humanis ad Dei iudicium comparatis aptauit, eum fidei ſinceritati peſſimè conſuluiſſe.* Et paulò pòſt; *Vt ſi ſint fatear, paſſim veruſti Eccleſiæ Scriptores hoc nomine, atque vinam vocula vnius abuſu, erroris materiam poſteritatis non præbuiſſent.*

28. Octauò, de ſolenni pœnitentia, lib. 4. cap. 12. §. 8. *Qua in parte excuſari nullo modo poteſt immodica veterum auſteritas, quæ & prorſus à Domini præcepto diſſidebat, & erat mirum in modum peruerſa.* Et mox ibidem: *Quicunque igitur ſano iudicio rem æſtimabit, deſiderabit hic eorum prudentiam.*

29. Nonò, De quadrageſima, libro 4. capite 12. §. 20. *Tunc paſſim inualuerat ſuperſtitioſa Quadrageſimæ obſeruatio, quia & vulgus eximium aliquod obſequium Deo ſe in ea præſtare exiſtimabat, & Paſtores eam commendabant, &c. Acmirum eſt, tam craſſam hallucina-*

tionem hominibus acuti iudicij obrepere potuisse.

30. Decimò, de Laicis baptizantibus in necessitate, lib. 4. c. 15. §. 20. *Quod autem multis ab hinc saeculis adeoque ab ipso fere Ecclesiae exordio, usu receptum sunt, vt in periculo mortis laici baptizarent, non video, quàm firma ratione defendi queat.*

31. Hæc Caluinus contra venerandam Ecclesiæ & Patrum antiquitatem. Caluinum sequuntur Caluinistæ. Vt alios omittam, Franciscus Iunius in suis animaduersionibus circa 3. librum Cardinalis Bellarmini de Pontifice, sic passim loquitur. 1. *Patres à vero vt plurimum aberrarunt.* 2. *Hæc non testimonia sunt veritatis, sed suspiciones vanæ, quibus boni Patres plus satis indulserunt.* 3. *In hoc argumento communem errorem minime stabilit, Sanctorum Patrum authoritas.* 4. *Hæc non diuinorum Prophetarum effata sunt, sed diuinationes falsa erroris.* 5. *Patrum testimonia in hoc casu fidem non obligant.* 6. *Negamus horum authoritatem in hoc genere magnam esse cum bona Patrum ipsorum venia.* 7. *Quam infirma sit Patrum authoritas, aliquoties ostendimus.* 8. *De interpretationibus Patrum in obscuro hic palpantium iam satis dictum.* 9. *Nos authoritati diuinæ, ac non opinionibus humanis credimus, &c*

32. Eodem modo loquuntur alij Caluinistæ. Omnes in eadem schola edocti sunt. Omnes contempta Patrum antiquorum authoritate, suo iudicio stare & sapere volunt: immemores illius Ecclesiastæ 1. §. 11. *Non te praetereat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt a Patribus suis, quoniam ab ipsis discet intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum.*

Qvæstio VII.

Quomodo Caluinista reformarint Sacramenta?

33. TRibus potissimum modis. Nam primò, Statuerunt quinque Sacramenta, & duo tantum retinuerunt, Baptismum & Eucharistiam. Secundò, dicunt Baptismum non esse necessarium ad salutem, sed infantes sine baptismo saluari posse. Tertiò, negant Christum in Eucharistia realiter præsentem esse. In hac tamen triplici reformatione, nec cum antiquis Patribus, nec inter se conueniunt: adeò vt opus sit noua reformatione, qua ad concordiam reuocentur. Quod facilè ostendam.

34. Primò, ergo dicunt, duo tantum esse Sacramenta, Baptismum & Eucharistiam; & Augustinum illa duo tantum agnoscere. Ita Plessæus lib. 4. de eucharistia, cap. 1. p. 648. & 654. De August. falsum est. Nam præter illa duo, agnoscit etiam Confirmationẽ, lib. 2. contra litteras Petiliani, c. 104. cum ait; *Sacramentum Chrismatis est in genere visibilium signorum: Sacramentum est sacrosanctum, sicut ipse Baptismus.* Agnoscit Ordinem, lib. 2 contra Epistol. Parmeniani, c. 13. vbi confert illum cum Baptismo, his verbis, *Vtrumque Sacramentum est, & quadam consecratione vtrumque homini datur: illud, cum baptizatur: istud, cum ordinatur, ideoque in Ecclesia Catholica vtrumque non licet iterare.* Agnoscit Pœnitentiam, lib. 1. de adulterinis coniugiis, cap. 26 & 28. *Eadem est*, inquit, *causa Baptismi & reconciliationis, sine quibus Sacramentis homines credunt se non debere exire de corpore.* Agnoscit matrimonium, lib. 1. de nuptiis & concupiscentiis, cap. 10. *Huius Sacramenti res est, vt mas & fœmina connubio copulati, quandiu viuunt, inseparabiliter perseuerent.* Agnoscit extremam vnctionem, serm. 215. de tempore; *Quoties aliqua infirmitas supernenerit, corpus & sanguinem Christi, ille, qui aegrotat, accipiat; Et inde corpusculum suum ungat, vt illud, quod scriptum est, implea-*

A *tur in eo; Infirmatur aliquis, inducat presbiteros, & orent super eum, ungentes eum oleo, &c.*

25. Hinc iam apparet, Plessæum Augustino iniuriam facere, & ab illo plurimum dissentire. Sed etiam à suis Euangelicis dissentit. Et primò quidem à Caluino, qui agnoscit tria Sacramenta, Baptismum, Cœnam & Ordinationem. Secundò, à Zuinglio, qui etiam agnoscit tria, Baptismum, Cœnam, Matrimonium. Tertiò, à multis Lutheranis, qui & ipsi agnoscunt tria, Baptismum, Cœnam, & Pœnitentiam. Quartò, à communi regula Caluinistarum, superiùs assignata. Non enim potest Plessæus ex verbo Dei scripto, quæ est vnica reformationis regula, planum facere, duo tantum esse Sacramenta. Potest tamen ex Catechismo Heidelbergensi (quem alii volunt esse
B regulam & mensuram fidei, morum, ac reformationis) cui vel maior, vel certè par authoritas debeatur cum verbo Dei scripto, vt supra visum est. Nam Catechismus, sicut & Plessæus, agnoscit duo tantum Sacramenta, Baptismum & Cœnam, & hic iubet Plato quiescere.

36. Secundò dicunt, Baptismum non esse necessarium ad salutem, sed infantes sine Baptismo saluari posse. Ita Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini sess. 6. cap. 5. & l. 4. Instit. c. 16 §. 24. & alij. Hic etiam dissentiunt ab Augustino, & inter se. Nam Augustinus libro 3. de anima & eius origine, capite 9. ait; *Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizentur, morte praeuentos peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus.* Et epist.
C 28 ad Hieronymum; *Quisquis dixerit, quod in Christo viuificabuntur etiam paruuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profectò, & contra Apostolicam praedicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam: vbi propterea cum baptizandis paruulis festinatur & curritur, qua sine dubio creditur, alias in Christo viuificari non posse.*

37. Quod etiam inter se dissentiant, certum est. Nam Caluinus lib. 4. Inst. cap. 16. §. 24. sic loquitur; *Infans haeredi ario iure secundum promissionis formulam, iam à matris vtero in fœdere continetur.* Et in Antidoto, loco citato, *Quasi verò de nihilo dictum sit, eos nasci sanctos, qui ex fidelibus nascuntur. Imò quo iure ad Baptismum eos admittimus, nisi quod promissionis sint haeredes? Nisi minimam ante ad eos perineret vitae promissio, Baptismum prophanaret, quisquis illis daret.* Et infrà: *Non à Baptismo igitur initium habet eorum salus, sed quae iam in verbo fundata erat, obsignatur.*

38. Contrarium scribit Plessæus lib. 4. de eucharistia cap. 1. p. 648. his verbis: *Baptismus circumcisionis vicarius, nos in Dei fœdus admisit: sacra Cœna quae Paschatis successit, nos in eodem confouet & confirmat. Vnde illi proprie Regeneratio nomen, huic Communio corporis & sanguinis Domini.* Quis non aduertat dissidium? Plessæus dicit, per Baptismum nos admitti in fœdus Dei. Caluinus contra, non admitti per baptismum, sed iam ante, ex vtero matris admissos, & comprehensos esse.

E 39. Sed & Plessæus secum ipse pugnat. Cum enim, loco citato scripsisset hæc verba, *Baptismus admittit nos in fœdus Dei: Cœna in eodem confouet & conseruat*, post aliquot pagellas sic scribit: *Sacramenta sunt fidelibus data, non vt in fœdere comprehendamur, sed vt eo signo comprehensi significentur.* Hinc colligo has duas contradictorias. 1. Baptismus admittit nos in fœdus Dei. 2. Baptismus non admittit nos in fœdus Dei, sed tantum significat nos iam ante admissos & comprehensos esse. Itẽ has duas. 1. Baptismus & Cœna differunt, quòd Baptismus admittat nos in fœdus Dei, Cœna in eodem foueat & conseruet. 2. Non diffe-

y Google

sunt in eo, quia nec Baptismus nec Cœna admittit nos in fœdus, sed amissos esse significat.

40. Tertiò dicunt, Christum in Eucharistia non esse realiter præsentem. Vbi rursum inter se dissentiunt. Nam Plessæus lib. 4. cap. 3. pag. 675. distertè scribit, hæc duo aduerbia, *Verè*, & *realiter*, distingui: hæc autem duo, *Verè*, & *Spiritualiter*, simul posse consistere. Denique hæc duo, *Realiter*, & *Carnaliter*, pro eodem vsurpari. Itaque Christum in Eucharistia verè & spiritualiter, non tamen realiter aut carnaliter à fidelibus accipi. At contrarium asserit c. 2. pag. 660. his verbis; *Dum sacra cœna ex præscripto Christi celebratur, Christum realiter & substantialiter accipimus.* Manifesta contradictio. Priori loco negat, posteriori affirmat Christum in sacra Cœna *realiter* accipi. Priori admittit, *verè* quidem & *spiritualiter*, non tamen *realiter*; posteriori, etiam *realiter* & *substantialiter*.

41. In hac re Caluinum imitatus est, qui & ipse nunc asserit, nunc negat realem corporis Christi in Eucharistia præsentiam. Asserit in c. 11. prioris ad Corinthios, cum ait, *Concludo realiter, vt vulgò loquuntur, nobis in cœna dari corpus Christi.* Negat in confessione de re Sacramentaria, prope finem: *Christus*, inquit, *quatenus homo, non alibi, quam in cœlo quærendus est.* Et ibidem: *Quia tamen corpus Christi finitum est, & cœlo, vt loco continetur, necesse est à nobis tanto locorum interuallo distare, quanto cœlum abest à terra.*

42. Hinc duo colligimus. Vnum Catholicos meritò confirmari posse ac debere in sua sententia, cum in Concilio Trident. sess. 13. can. 1. definiunt, Christum in Eucharistia, *verè, realiter & substantialiter* contineri. Nam etiam ab aduersariis suffragium habent. Ipsi enim easdem particulas, *verè realiter & substantialiter*, vi veritatis coacti admittunt & vsurpant, vt iam ostensum est. Alterum, Caluinistas in hoc puncto dubios & perplexos esse, quia nunc cum Catholicis fatentur veram, realem & substantialem Christi præsentiam in Eucharistia, nunc cum Zuinglianis eandem negant ac respuunt. Desinant esse dubij & perplexi. Nam Catholici habent suam doctrinam à Christo, qui planissimis verbis dixit, *Hoc est corpus meum.* Zuinglius à nocturno Spiritu aliter persuasus est. Qui quidem Spiritus *albus an ater fuerit*, ipsi Zuinglio non constat. Nobis autem constat Christum esse *lucem, viam, veritatem & vitam.*

Qvæstio VIII.

Quomodo Caluinistæ reformarint ceremonias Sacramentorum.

43. INcipiam à ceremoniis Baptismi. Ac primò, Caluinistæ reiiciunt Exorcismum, & alias ceremonias, quas Catholici adhibent in hoc Sacramento. Ratio ipsorum est, quia nullæ ceremoniæ vsurpandæ sunt, nisi de quibus extat expressum mandatum in Euangelio: At nullum extat mandatum de ceremonijs, quas Catholici vsurpant in Baptismo: Ergo tales ceremoniæ nullo modo sunt vsurpandæ. Hæc ratio fundatur in regula superius assignata.

44. Igitur his ceremoniis relictis, Caluinistæ alias præscribunt. Et quidem DD. Status in Synodo Vltraiectina præscribunt has. 1. vt Baptismus publicè conferatur in Ecclesia, quando fit concio, præsente populo. 2. vt in iis locis vbi ratò fit concio, designentur duo alij dies per septimanam, quibus Baptismus conferri possit. 3. vt infantes, qui propter infirmitatem ad Ecclesiam sine periculo portari non possunt domi quocunque tempore baptizari liceat. 4. vt rursus parentes offerant suos infantes ad Baptismum, & pro iis respondeant. 5. vt nomina infantium baptizatorum, & similiter parentum, ac præterea tempus accepti Baptismi ab Æditio in quodam registro consignentur. 45. At hi boni viri, quod pace ipsorum dixerim, parum sui memores sunt: Primò, quia violant regulam à se assignatam, & faciùt contra iuramentum ac obligationem, qua se obstrinxerunt. Nam, vt supra visum est, obstrinxerunt se in forma iuramenti & obligationis, quod in sua Prouincia, non aliam velint amplecti & sequi regulam, normam, & mensuram cultus diuini & ceremoniarum Ecclesiasticarum, quàm solùm verbum Dei scriptum. At in verbo Dei scripto non habetur quòd infantes debeant publicè baptizari in Ecclesia, quando fit concio; aut quod in iis locis, vbi ratò fit concio debeant assignari duo dies, quibus baptizentur; aut quod parentes debeant eos portare ad Baptismum, &c. Ergo DD. Status non præstant suum iuramentum.

46. Secundò, repugnant etiam Caluino, qui tametsi aliqua eorum probet, quæ à DD. Statibus præscripta sunt, non tamen omnia. Non enim permittit, vt infantes domi, seu priuatim baptizentur, etiamsi adsit periculum vitæ. Vult potius omitti Baptismum, & infantes sine Baptismo decedere. Sic enim scribit Epist. 185. *Fas non est administrare Baptismum, nisi in cœtu fidelium.* Et paulò post; *Si enim infans clam baptizetur, & nullis adhibitis testibus, illud neque respondet ordini à Domino posito, neque Apostolorum exemplo.* Et Epist. 302. *Infantes non baptizamus, nisi pro publica concione, quia absurdum videtur, vt solennis illa receptio paucos tantum habeat testes.* Et Epist. 326. *Adulterium ergo Baptismum censemus, qui administratus est à priuato homine.* Et lib. 4. Instit. c. 15. §. 20. sic obiicit, *At periculum est, ne is, qui ægrotat, si absque Baptismo decesserit, regenerationis gratia priuetur.* Et mox respondet, *Minime vero. Infantes nostros, antequam nascantur, se adoptare in suos pronunciat Deus.*

47. Tertiò, repugnant Augustino & aliis antiquis Patribus, qui Exorcismum & alias Catholicorum ceremonias approbarunt. Sic enim scribit Augustinus in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus c. 31. *Illud etiam, quod circa baptizandos in vniuerso mundo Sancta Ecclesia vniformiter agit, non otioso contemplamur intuitu. Cum sine parvuli, sine iuuenes ad regenerationis veniunt Sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quàm exorcismis & exsufflationibus Clericorum, spiritus ab eis immundus abigatur: vt tunc vere appareat, quomodo Princeps huius mundi mittatur foras, & quomodo prius alligetur fortis, & deinceps vasa eius diripiantur, in possessionem translata victoris, qui captiuam duxit captiuitatem & dat dona hominibus.* Et li. 2. de gratia Christi, & peccato originali, contra Pelagium, c. 40. *Ipsa Sancta Ecclesia Sacramenta satis indicant, parvulos à partu etiam recentissimos, per gratiam Christi de diaboli seruitio liberari. Excepto enim quod in peccatorum remissionem non fallaci, sed fideli mysterio baptizantur, etiam prius exercizatu in eis, & exsufflatur potestas contraria, cui etiam verbis eorum, à quibus portantur, sese renunciare respondent.* Et lib. 2. de nuptiis & concupiscentiis c. 18. *In Ecclesia toto orbe diffusa, vbique omnes baptizandi infantuli non ob aliud exsufflantur nisi vt ab eis Princeps mundi mittatur foras.* Et infra cap. 29. *Antiquissima Ecclesia Traditione, exorcizantur, & exsufflantur parvuli, vt in regnum Christi à potestate tenebrarum transferantur. Nos pariores sumus cum Ecclesia Christi in huius fidei antiquitate firmata, quelibet maledicta, & contumelias perpeti; quam Pelagiani cuiuslibet eloquij prædicatione laudari.* Similia habent alij Patres.

48. Venio ad ceremonias Sacramenti Eucharistiæ. Iidem DD. Status in Synodo Vltraiectina præscribunt tria puncta circa vsum Eucharistiæ, his verbis. 1. *Cœna Domini, iuxta institutionem Christi, saltem quater per annum in vrbibus, nempe die Natiuitatis Christi, Paschatis, Pentecostes, & semel in mense Septembri celebrabitur. In pagis verò, saltem bis, in Natali scilicet & Paschate.* 2. *Auditores seriò ad illam inuitabuntur, vtque sese bene probent, admonebuntur: & qui omnium primum ad mensam Domini à sunt accessuri alicui suorum Prædicantium, cui confessionem fidei suæ edent, sese insinuabunt.* 3. *Qui veniunt ex locis peregrinis, cupientes de mensa Domini participare, ante omnia testimoniales prioris conuersationis suæ literas Prædicantibus locorum, vbi admitti petunt, exhibebunt.*

49. Etiam hic parum sui memores sunt DD. Reformatores. Violant iterum Regulam à se assignatam, & contra iuramentum ac obligationem suam, præscribunt ordinationes, quæ expresè in scriptura non habentur. Vbi enim in Euangelio scriptum est, quòd Cœna Domini, singulis annis quater in vrbibus, & bis in pagis celebrari debeat? Aut ex qua parte Euangelij demonstrari potest, Rusticos ad hoc Sacramentum rarius quàm ciues obligari? An non legerunt apud Apostolum, Rom. 10. 12. *Non est distinctio Iudæi & Græci: Nam idem Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant illum*? Cur ergo introducunt distinctionem rusticorum & ciuium? Rursus vbi in Euangelio scriptum est, quod fideles debeant se insinuare prædicanti, & fidem suam coram illo profiteri? aut, quòd peregrini debeant prioris suæ conuersationis literas testimoniales exhibere? Nusquam.

50. Si DD. Status volebant ex sola Scriptura Reformationem instituere, cur non præscripserunt suis Prædicantibus ac subditis; vt ea seruarent ad amussim, quæ in scriptura expressa sunt? Ibi legimus 1. Christum lauisse pedes Apostolorum, & sic Eucharistiam illis distribuisse. 2. Monuisse Apostolos, vt ipsi deinceps idem facerent. *Si ego*, inquit, *laui pedes vestros, & vos debetis alter alterius pedes lauare.* 3. Non solùm alios Apostolos, sed etiam Iudam proditorem ad hoc mysterium fuisse admissum. 4. Hæc omnia vesperi post Cœnam legalem contigisse. Cur hæc negliguntur à Reformatoribus? Cur mane, & non potius vesperi sumunt Eucharistiam? Cur illotis pedibus accedunt? Cur non promiscuè bonos & malos admittunt? Nec est quod vicissim hæc nobis obiiciant. Non obstrinximus nos iuramento ad nudam solius Scripturæ litteram. Etiam Traditio & authoritas Ecclesiæ apud nos valet. Illam sequimur: Ex illa, Scripturæ sensum ac mentem accipimus.

51. Relinquamus Scripturam. Cur saltem DD. Status Caluinum suum non audiunt? Is in libello de formula Sacramentorum administrandorum, ponit etiam has duas ordinationes. 1. *Vt Ministri verbi, panem; Seniores verò calicem populo distribuant.* 2. *vt canatur Psalmus aliquis aut locus Scripturæ, res, qua Sacramento designatur, congruens atque conueniens, clara & magna voce recitetur.* Cur has non præscribunt & vsurpant Reformatores Vltraiectini? An ideò, quia in Euangelio præscriptæ non sunt? & quia iuramento se obstrinxerunt, nihil, nisi quod in Euangelio expressum est, se præscripturos? Sed iam pridem, violato hoc iuramento transgressiores sunt.

52. Vnum hic occurrit admiratione dignum: Caluinus tametsi duo tantum, vel ad summum tria sacramenta agnoscat, Baptismum, Cœnam & Ordinationem; tamen cum agit de cæremoniis & ritibus, quibus Sacramenta administranda sunt, simul agit de ritu, quo Matrimonium celebrari debet. Quorsum hoc, si Matrimonium Sacramentum non est? Tria autem præscribit, quæ seruari vult. 1. *Vt palam in Ecclesia, tribus diebus dominicis continuis publicetur Matrimonium*, antequam contrahatur. 2. vt post trinam publicationem, *in exercitu concionis sponsus ac sponsa sistant se in Ecclesia.* 3. *vt Minister publicus initium dicendi sic faciat; Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram. Amen, &c.* Quid his opus est si Matrimonium, non Sacramentum, sed contractus tantum ciuilis est? Certè, contractus merè ciuiles ad Curiam potius, quàm ad Ecclesiam pertinent: & à sæculari Magistratu, non à Ministro verbi Dei, promulgandi & confirmandi sunt. Sed latet mysterium. Nam ad ministros verbi spectat Euangelium Christi prædicare. Euangelium autem Christi incipit à matrimonio & generatione. Sic enim legimus. *Abraham genuit Isaac: Isaac autem genuit Iacob, &c.*

Qvæstio IX.

Quomodo Caluinistæ reformarint ministros Ecclesiæ?

53. TRibus potissimùm modis. 1. tollendo ordinem & hierarchiam Ecclesiasticam, quę viget apud Catholicos inter ministros Ecclesiæ, 2. liberando eos à cœlibatu, & vxores concedendo. 3. nouas leges Ecclesiasticas præscribendo. De singulis dicam aliquid.

54. Primò igitur Caluinistæ in suâ reformatione, sustulerunt ordinem & hierarchiam Ecclesiasticam, quæ apud nos est. Hæc autem in eo consistit, vt supremus omnium sit Pontifex: hunc proximè sequantur Episcopi: Episcopis inferiores sint Presbyteri; Presbyteris Diaconi; Diaconis Subdiaconi, & sic deinceps. Hanc hierarchiam ex parte retinent Caluinistæ in Anglia, in gratiam sui Regis: extra Angliam, penitus reliciunt. Quo nomine malè audiunt ab eodem Rege, qui in Monitoria præfatione ad Imperatorem, Reges & Principes, de hac re ita scribit, *Quo studio in Episcoporum & Ecclesiasticæ Hierarchiæ defensionem semper incubui, eodem in confusam illam Anarchiam & pauperitatem Puritanorum inuectus sum.* Et infra, *Mihi præcipuus labor fuit, deiectos Episcopos restituere, & Puritanorum Anarchiam expugnare.* Et rationem addit, quia cum in cæteris rebus ordo quidam ac dispositio sit, etiam in Ecclesia esse necesse est.

55. Secundò, liberarunt Ministros à cœlibatu, & singulari priuilegio cum illis dispensarunt, vt possint vxores ducere. Quæ quidem dispensatio sortitur apud illos effectum. Nam omnes passim, tam Superintendentes, quàm simplices Prædicantes, vxoribus associati sunt. Huic dispensationi occasionem dedit Lutherus, de quo Erasmus in Epistola ad Danielem Mauchium Vlmanum, ita scribit; *Mominilepidissimis literis, nescio, an vacet nunc respondere. Nunciabis illi rem lætam. Lutherus, quod felix faustumque sit, deposito Philosophi pallio, duxit vxorem, ex clara familia Borna, puellam eleganti forma, natam annos 26. sed indotatam, & quæ pridem desiderat esse vestalis. Atque vt scias auspicatas fuisse nuptias, paucis diebus post decantatum hymenæum, nouæ nuptæ peperit.* Huic affine est, quod scribit Iustus Baronius in suo opere de præscriptionibus; *Lutherus*, inquit, *heri Monachus, hodie sponsus, cras maritus, perinde pater.* Ab eo tempore omnes Ministri, apud Lutheranos & Caluinistas, sponsi, ma-

ti & patres esse cœperunt. Et tametsi dicant se Euangelicos, & spiritu Christi afflatos esse, tamen ita proclives sunt ad carnis voluptates, quasi spiritus Christi nihil aliud sit, quàm spiritus carnis. Quam rem vehementer admittatur idem Erasmus in epistola ad fratres inferioris Germaniæ, cùm ait; *Quis non iure admiretur hos nouos Euangelistas non posse viuere sine uxoribus?* Et infra; *Quæ malum est ista tanta salacitas? Vnde tam acris carnis rebellio in iis, qui se iactant agi spiritu Christi?*

56. Quanquam, si ipsis Prædicantibus credendum est aliquo modo excusandi sunt. Aiunt enim se vxores accipere, non tolùm eo fine, vt lasciuiæ & libidini satisfaciant (qui tamen præcipuus est) sed etiam, vt in administrandis Ecclesiæ Sacramentis habeant aliquid subsidij à Prædicantissis, ne si soli sint, oneri succumbant. Huius rei luculenta extant exempla. Vnum referam, quòd hoc anno 1613. contigit in Paschate, & à viro fide digno, Constantia ad nos perscriptum est, his verbis; *Abest hinc horis quinque oppidum in Heluetia, vbi pauci Catholici, hæretici verò plurimi. Hos cum vellet in festo Paschatis suam cœnam sumere Pradicans, promulgauit publice, præmittendam esse ab omnibus confessionem, quod hactenus non fuit in vsu; ita tamen, vt non nummos, more Papistarum, sed eua secum ferrent. Venerunt illi diligenter: sed cum tanta multitudini confitentium simul, & eua offerentium satisfacere non posset, iubet adesse, & venire in partem laboris Pradicantissam. Venit illa, & confitentium peccata excepit, & euarum oblationes. Verum & huic labor cum videretur nimius, ancillam vocat, quæ suam pariter operam fideliter præstitit retro altare.* Iam vide, quam huic Prædicanti necessaria fuerit, non modo Prædicantissa, sed etiam ancilla in tam sacro opere peragendo. Quod si anno sequenti, pro singulis ouis singulæ gallinæ à confitentibus exigerentur (iuxta illud, *Ibunt de virtute in virtutem*) non sufficeret hic Ternarius, sed etiam filij & filiæ illius Triadis in partem laboris vocandi essent.

57. Venio ad leges ecclesiasticas, quæ à reformatoribus circa Ministrorum vocationem & officium constitutæ sunt. Et quidem DD. Status in Synodo Vltraiectina, præter alias, quæ plurimæ sunt, etiam has condiderunt. 1. vt nullus eligatur Minister verbi ante expletum 25. ætatis annum, nisi habeat dispensationem à DD Statibus. 2. vt non admittatur ad officium Ministerij, nisi prius examinatus ab iisdem Statibus. 3. vt præstet iuramentum, quod velit solam Scripturam sequi, & politiæ subiectus esse. 4. vt in officij sui introitu stipuletur, se omnes Ecclesiasticas ordinationes, quæ à DD. Statibus factæ sunt, gnauiter seruaturum. 5. vt in concione abstineat à quibusdam subtilioribus materiis. 6. vt post prandium explicet Catechismum Heidelbergensem. 7. vt omnes controuersiæ, quæ à Prædicantibus aut Superintendentibus dirimi non possunt ad DD. Status deferantur. Hæ leges seorsim examinandæ sunt.

58. Igitur prima lex est, vt nullus eligatur minister Verbi ante expletum 25. ætatis annum, nisi graui vrgente necessitate, & cum dispensatione DD. Statuum (cap. 1. de vocatione Prædicantium, §. 21.) Hanc legem, quod valde mirum est, videntur DD. Status desumpsisse ex Concilio Tridentino, sess. 23. cap. 12. de Reformatione, vbi sic legimus; *Nullus in posterum ad presbyteratus ordinem, ante 25. ætatis suæ annum promoueatur.* Magis mirum est, DD. Status reseruare sibi potestatem dispensandi in hac ætate. Vel enim hæc ætas iure diuino, vel tantum humano constituta est. Si diuino, quomodo DD. Status possunt in eo dispensare? Si tantum humano, quid opus est A dispensatione? præsertim cum DD. Status non semel professi sint se non admittere vllum ius aut constitutionem humanam; nec aliam in reformatione sequi velle regulam, quàm solum verbum Dei. Si ergo in verbo Dei non præscribitur ætas 25. annorum, cur eam vrgent DD. Status? Si autem præscribitur, cur in ea dispensant?

59. Secunda lex est, vt nullus admittatur ad officium Ministerij, nisi prius examinatus à DD. Statibus (c. 1. §. 7. & sequentibus) Vbi etiam determinantur puncta, in quibus debeat fieri examen. Sunt autem hæc. 1. De Deo, essentia diuina, & attributis diuinis. 2. De Scriptura, eiúsque perfectione, perspicuitate, authoritate & certitudine. 3. De mundi creatione & gubernatione. 4. De peccato; eiúsque origine, & efficacia. 5. De lege & Euangelio; necnon vtriusque discrimine & vsu. 6. De Christi persona, officio, & beneficiis. 7. De fide & pœnitentia. 8. De iustificatione. 9. De obedientia fidei, charitate, & bonis operibus, & eorum meritis. 10. De Ecclesia. 11. De officiis & ministerio à Christo in eadem instituto. 12. De administratione Euangelij. 13. De Baptismo & Cœna. Ad hæc puncta debet is, qui examini subijcitur, *ex claris scripturæ testimoniis* respondere, & suam responsionem confirmare, & aduersariorum obiectiones diluere.

60. Ex hac lege duo colligimus. Vnum est DD. Status vel eximiè doctos & exercitatos esse oportere, qui in his subtilissimis & difficillimis materiis possint præesse examini, & solidè iudicare, quid rectè aut perperam responsum sit: vel certè non satis prudentes, qui arrogant sibi officium examinandi in iis rebus, quas ipsi non intelligunt. Et quomodo intelligant, si verum est, quod audio, plerósque eorum, vel in mercatura, vel in re nautica, vel in coquenda ceruisia potius, quàm in scholis, ætatem triuisse. Alterum est, aut frustra hoc examen institui, aut vix illum admitti posse ad ministerium. Nam quotus quisque est inter Prædicantes, qui supra dicta puncta *ex claris Scripturæ testimoniis* explicare, confirmare ac tueri possit. Rara auis in terris. Vel ergo paucissimi admittuntur ad ministerium: vel si promiscuè admittuntur, quid isto examine opus est?

61. Addo, multa esse puncta ex iis, quæ posita sunt, in quibus inter se pugnant Caluinistæ. Ex quo alterutrum sequi necesse est, vel eiusmodi puncta non posse *ex claris Scripturæ testimoniis* confirmari; vel certè Caluinistas non acquiescere claris Scripturæ testimoniis. Si prius datur, cur DD. Status tam imprudenter agunt, vt velint ea confirmari ex claris Scripturæ testimoniis, quæ ex iis confirmari non possunt? Si posterius, cur Caluinistæ tàm pertinaces sunt, vt claris Scripturæ testimoniis non acquiescant? Cur in tot sectas distracti sunt? cur aliud Arminiani, aliud Gummaristæ sentiunt? Cur plerique opponunt se Vorstio? Cur alij Piscatorem, alij Venatorem insectantur? Sane DD. Status qui volunt ad se deferri controuersias de fide & religione, deberent componere hæc dissidia, & mandare singulis ac omnibus, vt ibi clara Scripturæ testimonia suppetunt, simpliciter acquiescant.

62. Tertia lex est, vt is, qui ad Ministerium examinatus est præstet iuramentum, quod velit solam Scripturam sequi (c. 1. §. 17.) Non satis intelligo, quid velint DD. Status. Nam & ipsi iurant se nihil velle ordinare, nisi cum verbo Dei scripto; & cogunt alios iurare, nihil docturos, nisi ex verbo Dei scripto. At vbi in verbo Dei scriptum est, quod magistratus politicus debet exigere huiusmodi iuramentum à Ministris Ecclesiæ? Nusquam vbi scriptum est, quod Ministri debeant huiusmodi iuramentum

Digitized

præstare? Musquam. Contrarium inuenio apud Apostolum, Thess. 2. 14. *Tenete Traditiones, quas didicistis*, & non tantum verbum scriptum. Denique vbi scriptum est, quod liceat multa iuramento promittere, & tamen nihil eorum præstare, quæ promiseris? Nusquam, nisi in practica Caluinistarum.

63. Accedit legem hanc contrariam esse legi sextæ. Nam in lege sexta volunt DD. Status, vt ministri Ecclesiæ potè prandiù explicent Catechismum Heidelbergensem. At in hac lege decernunt, vt solam Scripturam doceant ac sequantur. Hæc autem duo non cohærent. Nam multa sunt in Catechismo Heidelbergensi, quæ non sunt in Scriptura. Si ergo solam Scripturam docere debent, non possunt Catechismum Heidelbergensem explicare. Aut si hunc etiam explicant, certè solam Scripturam non docent.

64. Quarta lex est, vt Minister in officij sui introitu stipuletur, se omnes Ecclesiasticas ordinationes, quæ à DD. Statibus factæ sunt, gnauiter seruaturum (c. 1. §. 16. cap. 9. §. 3.) Hæc lex destruit omnia ferè, quæ hactenus ædificata sunt. Ac primò destruit regulam, quæ in Reformatione seruanda est. Nam in illa regula obstringunt se DD. Status, *in forma iuramenti & obligationis, quod in sua prouincia non aliam velint amplecti & sequi doctrinam, regulam, mensuram, & canonem fidei ac morum, quam solum verbum Dei, quod in libris veteris ac noui Testamenti expressum est.* At ordinationes Ecclesiasticæ DD. Statuum, non sunt verbum Dei, expressum in libris veteris ac noui Testamenti: Ergo, si DD. Status velint has ordinationes seruari, faciunt contra suum iuramentum & obligationem. In eadem regula dicit Caluinus, *Deum non modò irritum habere, quidquid colendi sui studio, præter mandatum suum suscipimus, sed palam quoque abominari.* At hæ ordinationes Batauicæ sunt præter mandatum Dei: Ergo Deus non modo irritas habet, sed etiam palam abominatur. Iterum dicit Caluinus, *Respuere piis omnibus fas esse, quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines.* At Batani, (homines, sine dubio) ausi sunt ad Christi institutionem addere nouas ordinationes Ecclesiasticas: Ergo piis omnibus fas est eas respuere. Quomodo ergo coguntur iurare miseri Prædicantes se eas gnauiter seruaturos?

65. Quinta lex est, vt Ministri in concionibus abstineant à quibusdam materiis: Et nominatim, vt nihil dicant, *ex quo sequi possit, Deum quenquam ad condemnationem creasse, vel ad peccandum cogere; vel ad salutem vocare, qui eam absolutè decreuerit non dare, vel quicquam facere, quod iniustitiæ speciem habeat.* c. 2. §. 4. Hic DD. Status reformant suam id est, Caluinianam Ecclesiam. Nam Caluinus docuit hæc puncta. 1. quòd Deus quosdam homines prædestinauerit & creauerit ad æternam condemnationem, sine vlla ipsorum culpa. 2. quod sit author peccati, & quotidie impellat homines ad peccandum. 3. quod aliquos externo signo vocet ad salutem, quos tamen non vult saluos esse, sed perire. Hæc & similia docuit Caluinus, vt infra, Titulo quarto, ostendam. Igitur Caluini doctrina, iuxta hanc legem, non debet amplius à Ministris Caluinianis pro concione promulgari. Est enim falsa & impia. Vtinam DD. Status vbique sapierant, vt hic sapiunt.

66. Sexta lex est, vt Ministri diebus dominicis post prandium explicent Catechismum Heidelbergensem in iis locis, vbi ea consuetudo tam inualuit (cap. 2. §. 6.) Hæc lex iam antè refutata est, quia repugnat legi tertiæ, in qua præcipitur, vt Ministri iurent, se in sua doctrina & concione, non aliud, quàm solam Scripturam secuturos. Nisi id fortè sic accipiendum sit quod ante prandium, quando sobrij sunt, debeant explicare solam Scripturam: post prandium, quando A lautè conuiuati, Catechismum Heidelbergensem. Non video alium modum conciliandi istas leges. Nam certum est multa haberi in Catechismo, quæ non habentur in Scriptura.

67. Septima lex est, vt omnes controuersiæ de fide & religione, quæ à Prædicantibus & Superintendentibus dirimi non possunt, deferantur ad DD. Status, & eorum iudicio dirimantur, (cap. 12. §. 20. & 21.) Et vt hoc commodiùs fiat, volunt DD. Status, *vt Biblia semper in Synodis ad manus sint, vt omnes deliberationes, & resolutiones secundum ea dirigantur.* (cap. 11. §. 16.) Hæc lex omnium ineptissima est. 1. quia homines laicos, quales sunt DD. Status, constituit supremos iudices controuersiarum fidei. 2. quia Prædicantes & Superintendentes, secundum hanc legem debent esse subiecti laicis in controuersiis fidei: Et consequenter, Pastores debent esse subiecti omnibus, Episcopi subditis, Doctores discipulis. 3. Hæc lex destruit secundam. Nam in secunda docemur, vt nullus admittatur ad officium Ministri, nisi præmisso examine, ex claris Scripturæ testimoniis respondeat ad omnia interrogata: At si omnes Ministri, quotquot post examen ad ministerium admissi sunt, id præstiterunt, iam nulla potest esse inter eos controuersia. Nam omnes controuersiæ ex claris Scripturæ testimoniis sublatæ sunt. Aut, si adhuc aliquæ restant, quæ à Ministris dirimi non possunt, iam Ministri non sunt legitimè examinati, ac proinde à Ministerio repellendi essent. Denique, si aliquæ sunt controuersiæ, quæ ab ipsis dirimi non possunt, quomodo dirimi poterunt à militibus mercatoribus, nautis & ceruisiæ coctoribus, qui nomine DD. Statuum intelliguntur? Aut quomodo verum erit quod Ministri & Prædicantes iactare solent, Scripturam esse facilem, & ab omnibus intelligi posse? quomodo verum erit Caluinistas esse [illegible] id est, immediatè à Deo docti, & non ab hominibus?

68. Sed, vt hæc omnia dissimulem, non video, quis effectus sit huius legis. Nam tantum abest, vt per hanc legem sopiatur controuersiæ in Hollandia, quæ inter Prædicantes pridem excitatæ sunt, vt etiam nouæ quotidie accumulentur. Nullus apud illos litium finis est. Quotidie volitant libelli, quibus se mutuò lacerant Vorstiani, Arminiani, Gummaristæ, Venatoriani, Bertiani. Si viget lex, cur Scriptores hi non redeguntur ad concordiam? Si non viget, vt quid etiam chartam occupat?

69. Laudo nihilominus studium & industriam DD. Statuum, qui per suas leges & ordinationes hoc efficere conati sunt vt Ministri & Prædicantes, qui hactenus apud suos, mortalium omnium vilissimi & abiectissimi habiti sunt, deinceps aliquo saltem loco habeantur, si non summo. Quanquam difficile erit hoc obtinere. Nam ab initio Reformationis notatu est, tria potissimum genera ad ministerium fuisse admissa. 1. Monachos libidinosos & apostatas. 2. circumforaneos, sartores, coriarios. 3. qui aliquâ publica infamiâ notati erãt. Per hos, si Diis placet, Ecclesiæ Reformatio inchoata est. Quis horum velit esse successor, nisi qui simillimus sit? Plura de hac re dixi in Examine concordiæ Anglicanæ. Hoc solùm nunc addo, plerisque illorum accommodari posse, quod de vno per anagrammatismum iocosè scriptum est: *Nomine quem signas, IN RESTIM vade Minister.*

Quæstio X.

Quomodo Caluinistæ reformarint Templa & Monasteria?

70. TEmplorum & Monasteriorum reformatio, primum à Luthero inchoata, deinde à Caluinistis perfecta est. Sunt autem multi effectus huius Reformationis. 1. quorundam templorum ac Monasteriorum auersio. 2. aliorum profanatio. 3. direptio bonorum ecclesiasticorum. 4. incestæ nuptiæ Monachorum & Monialium. 5. stupra per vim oblata monialibus. 6. crucis Christi & aliarum imaginum contemptus & eliminatio. 7. defraudatio pauperum & peregrinorum. 8. Egestas & punitio eorum, qui templa & Monasteria expilarunt.

71. Scribit Nicolaus Sanderus lib. 1. de Schismate Anglicano, in sola Anglia, intra vnius anni spacium (qui fuit annus 1535.) trecenta septuaginta sex Monasteria à nouis Reformatorib. sub Henrico octauo, occupata & vestata esse. Quam multa porrò in Gallia per Hugonotas, in Belgio per Geusios, in Germania per Albertum Brandeburgicum, & in bello rusticano, partim ferro, partim incendio perierunt? Res nota est. Alia non quidem euersa, sed tamen per summum sacrilegium, vel in horrea, vel in stabula equorum, vel in armamentaria, vel in prophanas officinas conuersa & mutata sunt. Cuiusmodi vidi non pauca.

72. Iam, quot thesauri ecclesiæ direpti & exportati sunt? De qua re audi Sanderum, qui loco citato sic scribit, *Oppressit hoc primo impetu Henricus, monasteria trecenta septuaginta sex, ex quorum spoliis cesserunt in fiscum Reginæ, annui census ad centum & viginti millia aureorum: in supellectili verò bonisque mobilibus ad quadragima ferè millia; præterea quæ ministri Regij sibi quique rapuerant. Ex quo conijci potest, quid triennio post acciderit, cum vniuersa simul monasteria totius regni euerit.*

73. Quod Sanderus scribit de Anglia, hoc etiam in Germania & alibi factum est, vt non modo fatentur, sed etiam conquerũtur ipsi aduersarij, præsertim Lutherus in cap. 49. Geneseos. Riuius in lib. de scientia. Sarserius in lib. de ratione conseruandi veram religionem, Hadrianus Sarauia in lib. de diuersis gradibus Ministrorum ecclesiæ. Hi omnes mirè conqueruntur, quod Principes sæculares diripiant, & abliguriant bona Ecclesiastica, & patiantur suos Prædicantes fame contabescere. Lutheri verba sunt hæc, *Nisi superesset spolium Ægypti quod rapuimus Papæ, omnibus fame perendum esset, &c. Alimur ergo de spoliis Ægypti, collectis sub Papatu, & hoc ipsum tamen, quod reliquum est, etiam diripitur à magistratu. Spoliantur Parochiæ, non aliter, ac si fame necare nos velint, &c. Pharao rex Ægypti consurget in iudicio proximo, & condemnabit Principes & Magistratus Germaniæ, propterea quod illa suos sacerdotes coluit, aluit & abstinuit à bonis eorum, &c. Nostri Principes rapiunt & compilant omnia quæ inueniunt in Monasteriis & Parochiis, &c.* Similia habent alij.

74. Et tamen, quæ Dei vindicta est, nihilo ditiores facti sunt huiusmodi direptores, sed potius ad egestatem redacti, quod testantur iidem authores. Nam Lutherus in colloquis Sympósiacis sic habet, *Experientia constat eos qui in bona Ecclesiastica inuolarant, tandem ad mendicitatem redactos esse.* Quod etiam declarat festiua similitudine: Namidem ait illis contingere, quod aquilæ illi; quæ ex sacrificio; quod Ioui paratum erat partem carnis assatæ furtim abripiens, simul quoque carbonem ignitum tulit, & in nidum intulit, ex quo natum incendium, non modo nidum, sed & pullos adhuc implumes absumpsit.

75. Et Sanderus loco citato; *Illud etiam non minus est memorabile, quod statim post has primas Monasteriorum rapinas, tam vehementer Henricus egere cæperit, vt octauo deinde mense nonnullas prouincias ad arma vsque compulerit, ob grauissimas nouorum tributorum exactiones. Sed multò magis id postea contigit, cum vniuersorum cœnobiorum bona rapuisset, vt suo loco dicetur.* Nempe pag. 168. vbi sic pergit Sanderus: *Subsecutus est annus Domini 1544. & trigesimus sextus Henrici regni, quo offendere voluit misericors & iustus Deus, quàm inuisa sibi fuerint, & quàm ipsi Regi in hoc etiam mundo inutiles, omnes illæ rapinæ, quas de Ecclesia Christi fecerat. Cùm enim tot ac tanti monasteriorum in Anglia thesauri essent, vt eorum vel decima pars, etiam auarissimi Regis mentem explere potuisset; tamen Henricus cum thesauros vbique omnes cum cruces argenteas, aureas omni æque sacra vasa, cum altarium ornamenta, cum omnem supellectilem pene mille monasteriorum, cum omnia prædia, fundos, fructus, iura & actiones in suam potestatem redegisset, cum præterea decimas & annatas omnium beneficiorum per vniuersam Angliam exigeret: & adeo, cum ipsum plumbum, ligna atque lapides monasteriorum vbique venderet, ex eoque debuisset in æternum omnia ciuibus suis tributa & vectigalia remisisse (id quod se facturum simulabat vt ciues eò libentius in monasteriis euertendis, ipsius libidini assensum præberent) imò cum debuerit quotcunque Christiani orbis Rege, argenti præsertim & auri ditior extitisse, tamen adeo in contrarium eæ res ex Dei iustissima voluntate cessit, vt multò pauperior intra paucos annos post expilationem istam fuerit, quàm vnquam ante, aut ipse, aut maiores eius fuerunt. Quin ille solus, vt ex actis Regum Angliæ, annalibusque constat, plura tributa & vectigalia ciuibus suis imposuit, quàm omnes simul Reges per quingentos ante annos fecerant, &c.*

76. Nec solis direptoribus obfuit hæc direptio, sed etiam, quod maximè deplorandum est, pauperibus & peregrinis longè perniciosissima. Multa enim fuerunt monasteria, quæ iam extincta sunt, in quibus pauperes & peregrini liberalem eleemosynam accipiebant, & aliquando hospitio etiam suscipiebantur. Quid dico de pauperibus? Etiam Principes, Comites, Barones, Nobiles, si quando cum apparatu curruum & equorum iter facerent, non rarò ad Abbatias, vel prandendi vel cœnandi causa, diuertebant, & magno charitatis affectu tractabantur. Hæc omnis hospitalitas per nouos Reformatores in plerisque locis, cum magno multorũm damno sublata est. Possem id multis exemplis demonstrare, nisi passim obuia essent. Vnum adferam, quod à viro fide digno accepi in Germania, fuit Monasterium Monialium, in quo pia consuetudine receptum erat, vt pauperes eleemosynam petituri, magna voce inclamarent nomen IESVS. Audito hoc nomine, mox aderat, qui eleemosynam petenti largiretur. Accidit postea, cum hoc ipsum Monasterium in prophanos vsus versum esset à Caluinistis, vt quidam pauperculus, memor antiquæ consuetudinis, occineret hoc nomen, IESVS. Cui mox per fenestram responsum est, *Iesus non amplius hic habitat.* Verissimè dictum. Non habitat apud Caluinistas.

77. Quid dicam de incestis nuptiis Monachorum & Monialium? quid de stupris per vim oblatis? Nam & hic nouæ Reformationis effectus est: sed pudendus. Si tamen pudor est in huiusmodi Reformatoribus, quales Lutherani & Caluinistæ sunt. In Anglia, vt testatur Sanderus, vno anno, plusquam decem

millia Monachorum & Monialium ad seculum redire compulsi sint, & votum castitatis cum incestis nuptiis permutare. Notum est, quid antea in Saxonia in hoc genere contigerit: quot currus Monialibus onusti, ex diuersis Monasteriis aurigante Luthero VVittembergam adducti sint. Omitto cætera, quæ castæ aures non ferunt.

78. Illud extremæ impietatis est, quod nec ipsi Saluatoris cruci vel imagini à Reformatoribus parsum sit. Alij verbis, alij factis in eam sæuierunt. Audiamus verba. Beza in Colloq Mompelgardensi sic habet: *Fæde me ex animo Crucifixi imaginem detestari.* Paræus in cap. 1. epistolæ ad Rom. dub. 18: *Idololatræ sunt qui imaginem Christi Crucifixi in templis ad representandum Christum, & ad docendum rudiores de Christo tuentur.* Carolostadius apud Lutherum, tomo 2. VVittemberg. fol. 4. *Si Crucifixi imaginem videris, expue in faciem eius.* Lutherus ipse apud Gretserum lib. 2. de Sancta Cruce, cap. 18. *Similes essem, mihique in acie vel Sacerdos, vel vexillum cruce insignitum, vel etiam ipsa Crucifixi imago occurreret, non aliter me inde proriperem, quam si ipse cacodæmon telis ardentibus me insequeretur.*

79. Veniamus ad facta. Refert Reginaldus lib. 2. Caluinoturcismi cap. 18. Caluinum prohibuisse ne imago Christi Crucifixi à collo gestaretur. Obtemperatum est. Non amplius imago Christi, sed eius loco aurea vel argentea Caluini imago gestari cœpit. Quæ de re monitus Caluinus à modestioribus, respondit; *Si quis hoc spectaculo offenditur, eruat sibi oculos, vel abeat citò, & suspendat se.* Hoc leue Dictiora sunt quæ sequuntur. Scribit Petrus Hansonius in admonitione ad Germanos contra Caluinistas; nouos Reformatores Varadini in Hungaria, *imaginem Crucifixi primo in aquas abiecisse, extractamque rota comminuisse, eo modo, quo latronibus brachia & crura, impulsu rotæ confringuntur; his adiunctis blasphemiis: Latro es, non Deus: Latronis tibi præmia ferenda sunt.*

80. In Anglia, sub Edouardo Rege (vt scribit Sanderus lib. 2. de schismate Anglicano) demoliti sunt imaginem Crucifixi, *& in eius locum subrogarunt insignia Regis Angliæ, nempe tres Leopardos, & trialilia: hinc serpentis, inde canis pedibus expansis sustentata. Quod perinde erat, ac si dixissent, se non Christum, cuius imaginem contumeliosè deiecerant, sed Regem terrenum, cuius insignia eodem loco erexerant, colere & adorare.*

81. In Gallia, atrociora patrata sunt, teste Rossæo, qui in libro de iusta Reipub. in Regem authoritate, sic scribit, *Aurangi in Prouincia, post ordinaria illa Caluiniani Euangelismi facinora, disturbatas Ecclesias, euersa Sanctorum monumenta, exusta corpora, & inter alia patronum & primum Apostolum suum sanctum Eutropium, & huiusmodi cætera, ad extremum scite formatam Christi crucifixi imaginem templo educunt, funibusque alligatam imponunt asino, & per omnes plateas & compita, perpetuis eam maledictis, & vna continuis flagellis & verberibus afficientes circumducunt, & deinde in ignem proiciunt.* Et ibidem: *In diœcesi Carnotensi longe vltra hanc diritatem progressi sunt, qui in Ecclesiam quandam, vbi Sacerdos diuinum illud Christianorum sacrificium peragebat, irrumpentes, proculcata suis pedibus sacra Hostia, & effuso sanguine, calice loco matulæ abutentes, & Sacerdotem ad vrinam ebibendam compellentes, mox eundem cum crucifixi Christi imagine altè colligarunt, & Christum cum Sacerdote plurimorum sclopetorum glandibus transfixerunt.*

82. In Hollandia, nouum contumeliæ genus commenti sunt Geusij. Nam statuam Christi Crucifixi, quæ in templo Gorcomensi visebatur, infami patibulo affixerunt, vt refertur in theatro crudelitatis hæreticorum, f. 581. Plura videri possunt apud Iacobum Gretserum lib. 2. de Sancta Cruce, cap. 18. & alibi.

83. In hoc tamen genere Lutherani Caluinistis moderatiores sunt. Tolerant illi sacras imagines, saltem aliquas in suis templis: Hi nullas penitus. Nullas, inquam, sacras, at profanas plurimas. Audio in quibusdam Caluinistarum ecclesiis, pro columba, quæ Spiritum sanctum repræsentat, Bubonem substitui: pro statuis Apostolorum, statuas nobilium collocari: pro historia passionis Christi, syluas & venationes in parietibus depingi. Quæ res valdè affligit subditos: adeò, vt illi etiam, qui hactenus fuerunt Lutherani, & nunc à suis Principibus ad Caluinismum compelluntur, hęc vna potissimum de causa vehementer à Caluinismo abhorreant, & eorum in templis communionē subterfugiant. Referam quod ante hos annos contigit. Non longè à Moguntia pagus est, vbi antea Lutherani, nunc Caluinistę sunt. Cum fieret mutatio, nouus Prędicans à Caluiniano Principe submissus est, qui sublatis à templo imaginibus, nihil aliud, præter mensam & suggestum reliquit integrum. Tum rusticos die Dominica ad communionem venire iussit. Illi quod pœnam meruerent, si non parerent, venerunt quidem cæteruatim ad ostium templi, sed cum nullus ante alios ingredi vellet, foris omnes substiterunt. Prædicans qui ad mensam panc ac vino instructam eos expectabat, alta voce hortatus est, vt accederent. Nemo voluit. Nec tamen recessit quisquam ab ostio, sed simul omnes quasi attoniti & offensi persistebant. Vidit hoc quidam aulicus, qui accinctus gladio & grandi Molosso comitante, ferè sic hæc faciebat. Et propius accedens scisitatus est à Rusticis, quid tergiuersarentur in limine? Cur templum non ingrederentur? cur à Prædicante communionem non acciperent? Respondérunt illi, se hactenus Lutheranos fuisse, nec posse bona conscientia Caluinisticam cœnam manducare. Tum ille; Nihil, inquit, periculi est: Accedite, præibo vos exemplo: Quod me videtis facere, & vos facite. Et mox templum ingressus, ad ad mensam accessit cum cane (rusticis interim ad ostium expectantibus) & arreptam è mensa buccellam panis, cani deuorandam obiecit, & abscessit. Hoc spectaculo offensus est Prędicans, recreati Rustici: Ille murmurare, hi ridere & cachinnos tollere. Narro rem, vt ab ipsis rusticis accepi.

84. Ex iis, quæ hactenus dicta sunt, facile constat, quid de huiusmodi reformatoribus sentiendum sit. *Ex fructibus eorum*, inquit Christus, *cognoscitis eos.* Fructus eorum iam enumerati sunt: sed planè diuersi ab illorum fructibus, qui olim templa & monasteria fundarunt. Horum fructus erant hi. 1. Pietas erga Deum. 2. quotidianus Dei cultus. 3. perpetua continentia & castitas. 4. studium abstinentiæ. 5. hospitalitas & largæ eleemosynæ. 6. doctrina cum sanctitate coniuncta. Hos fructus non tolerant noui reformatores: et tamen, quasi boni viri essent, externam quandam modestię speciem præ se ferunt. Quo in genere illud occurrit memorabile, quod initio Caluinismi fertur in Germania contigisse. Erant in conuiuio illustres aliquot viri ac fœminæ. Quidam ex illis, calicem vini obtulit Capitaneo Caluiniano, ea conditione, vt porrectum vno hausto ebiberet. Hic statim excepit, se salua conscientia id facere non posse. Tum matrona Catholica, quæ assidebat, subridens: Bone Deus, inquit, mi cognate, tam angusta conscientia tibi nunc est, vt vnum calicem transmittere non possis, qui hactenus tot templa & monasteria transmisisti sine scrupulo? Aptissimè.

Qvæstio XI.

Quomodo Caluiniſtæ reformarint feſta?

85. INitio ſuæ reformationis ſuſtulerunt omnia feſta, præter diem dominicum, vt impleretur quod dictum eſt per Prophetam, Pſal. 73. 8. *Dixerunt in corde ſuo cognatio eorum ſimul, Quieſcere faciamus omnes dies feſtos Dei à terra.* Hoc fatetur Caluinus epiſt. 128. ad Miniſtrum Burentem, his verbis; *Antequam vrbem hanc primo aduentu ingreſſus eſſem, abrogati erant dies feſti omnes, præter dominicum Farello & Viretο hoc vile viſum fuerat. Ego receptæ conſuetudini libenter acquieui. Eandem quoque rationem noua hæc Bernatium Prouincia ſecuta initio fuerat.* Et alibi hortatur alios vt in eadem conſuetudine perſiſtant. Nam epiſt. 51. ad Mõpelg. Miniſtros ſic ſcribit; *In feſtis non recipiendis cuperem vos eſſe conſtantiores.* Et paulo poſt, *In Papatu magna celebritate Conceptionem & Aſſumptionem Virginis coluerunt. Quid haberet ſeruus Chriſti quid dicat, ſi ſuggeſtum conſcenderit illis diebus, niſi vt eorum ſtultitiam rideat qui tales ferias excogitarunt?*

86. Non diu durauit hæc reformatio. Nam progreſſu temporis, alij præter diem dominicum, noua feſta inſtituerunt: alij vetera, quæ ſemel repudiauerant, reſumpſerunt. Et quidem in Palatinatu, feria quarta cuiuſcunque hebdomadis, iam pridem ſacra eſſe cæpit. Occaſio fuit hæc. Quærebantur famuli & ancillæ, deteriori conditione ſe eſſe apud Caluiniſtas, quàm apud Catholicos: Hic multa eſſe feſta, quibus reſpirare liceat, ibi aſſiduo labore ſe opprimi: neque tantillum temporis permitti quo vel laceras veſtes reficere fas ſit. Viſa eſt legitima querela. Igitur à magiſtratu, feria quarta aſſignata ipſis eſt, qua ab herili opere aliquantulum ceſſare poſſint, & conſuendis aut reficiendis veſtibus operam dare. Quo etiam factum eſt, vt hoc feſtum patrio ſermone à quibuſdam vocetur, *Das fliſtfeſt.*

87. In Hollandia, noua conſtitutio à DD. Statibus facta eſt, qua præter diem dominicum, ſeptem feſta, quæ nobis cum ipſis communia ſunt, permittuntur. Verba conſtitutionis ſunt hæc, *Præter Dominicã, quæ antiqua conſuetudine, cultu diuino ſacrari & ſanctificari ſolet, nulla alia feſta celebrabũtur, quam dies prima & ſecunda natiuitatis Domini diei Circumciſionis, feria ſexta Paraſcenes tempore ſolum antemeridiano, dies ſecunda Paſchatis & Pentecoſtes ac denique dies Aſcenſionis Domini. Ad quæ feſta populus, vt ſeſe ad concionem paret ac recipiat dominica proximè antecedente commonebitur, & interdicetur omnibus cauponibus & Tabernariis, ne durante prædicatione, hoſpitibus præmant: aliis etiam, ne pila ludant, aut vllam inſolentiam, qua cultus diuinus perturbari poſſit, exerceant, ſub certa pœna à nobis ſtatuendâ.*

88. In hac conſtitutione aliqua notanda ſunt. Primum eſt, quod DD. Status, non aliter, quam *antiqua conſuetudine*, ſeu *traditione Eccleſiæ* probare poſſint, diem dominicum diuino cultu celebrandum eſſe. Gaudeo, quod tamen agnoſcant vim traditionis, tam quoties oppugnarunt. Sed doleo, quod iterum ſui obliti ſint. Obligarunt enim ſe ſub forma iuramenti, quod non aliã regulam, normam & amuſſim ſequi velint, quam ſolam Scripturam. Nunc etiam conſuetudinem & traditionem eccleſiæ ſequuntur.

89. Alterum eſt, quòd obligent ſuos ſubditos, vt præter dominicam, colant alia ſeptem feſta, quæ iam enumerata ſunt. In quo ſæpius peccant. 1. contra A iuramentum à ſe præſtitum. 2. contra conſilium Caluini, *in feſtis non recipiendis, cuperem vos eſſe conſtantiores.* 3. contra conſuetudinem Caluiniſtarum, cui Caluinus *libenter acquieui.* 4. contra regulam Caluini, *Deus non irritum habet, quid quid colendi ſui ſtudio, præter mandatum ſuum ſuſcipimus, ſed palam quoque abominatur.* 5. contra libertatem Caluini & piorum omnium, *Reſpuere mihi & piis omnibus fas eſt, quidquid ad Chriſti inſtitutionem addere auſi ſunt homines.* Niſi fortè DD. Status Catholicis in hoc puncto adhærere malint, quam Caluino rectè. Vtinam etiam in aliis.

90. Tertium eſt quod non velint alia feſta coli, præter illa ſeptem aſſignata, iuxta quam regulam? Nimirum: *Sic volo, ſic iubeo: ſit pro ratione voluntas.* Alioqui, ſi liceat illa ſeptem colere, cur alia non li- B ceat? Cur non feſtum dedicationis Templi? Præſertim cum Chriſtus ſuo exemplo id approbauerit. Cur non feſtum ſanctiſſimæ Trinitatis? Cur non Transfigurationis? Cur non ſimilia?

91. Quartum eſt, quod ſub pœna à ſe ſtatuenda, prohibeant vſum hoſpitij & luſum pilæ, durante prædicatione. Quid ergo futurum eſt, ſi peregrini ad hoſpitium diuertant, & propter vrgentem neceſſitatem non poſſunt expectare finem prædicationis? Adeóne barbari & inhumani erunt Bataui, vt ieiunos abire iubeant? Abſit.

92. Quintum eſt, quòd hæc conſtitutio contraria ſit alteri conſtitutioni, quę proximè antecedit. Nam in proximè antecedenti capite. De ſacra Cœna habetur hæc conſtitutio, *Cœna Domini, iuxta inſtitutionem Chriſti, ſaltem quater per annum in vrbibus, nempe die natiuitatis Chriſti, Paſchatis, Pentecoſtes, & ſemel in menſe Septembri celebrabitur.* Ergo in menſe Septembri debet eſſe feſtum aliquod, diſtinctum ab illis ſeptem, quę in altera conſtitutione recenſita ſunt. Ergo præter illa ſeptem adhuc vnum eſt, quod coli neceſſe ſit.

Qvæstio IV.

Quomodo Caluiniſtæ reformarint ieiunia?

93. CIrca ieiunia eodem ferè modo, quo circa feſta, progreſſi ſunt. Nam primò ſuſtulerunt omnia ieiunia, quæ à Catholicis ſeruari ſolent, præſertim ieiunium Quadrageſimæ, quatuor temporum, vigiliarum, & abſtinentiam à carnibus feria ſexta & ſabbato. Moti ſunt hoc potiſſimùm fundamento, quod ieiunia debeant eſſe libera, non coacta. Nam libertas Chriſtiana (inquit Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 19. §. 2.) in eo conſiſtit, *vt nulla rerum ex ernarum, quæ per ſe ſint adiaphora, religione coram Deo teneamur, quin eas nunc vſurpare, nunc omittere indifferenter liceat.*

19. Hæc reformatio cauè ſtetit Caluinis. Nam propter violatum Quadrageſimæ ieiunium, aliquot ipſorum millia perierunt. Hiſtoriam rei geſtæ narrat Bredenbachius lib. 7. collationum cap. 38. his verbis; *Anno 1575. in ſeptimana ſancta, milites comitis Ludouici à Naſſau, contempta religione veteri, carnibus paſſim veſcebantur, & immodica lætitia offerebantur. Quocirca D. Philippus Olmenus, vir multæ experientiæ, magnæ pietatis, animi ſagacis, Parochum id temporis agens in loco non valde à caſtris militum iſtorum remoto, ſuos confortabat, vt ſacrum Quadrageſimæ tempus pergerent religioſè peragere: Illos quidem, diuinis humaniſque ſanctionibus contemptis, nunc ſtrenuè comeſſari, carnibus victitare & lætari, ſed ingubre & funeſtum Paſchababi*

uros: Si vero, ac ſuos fauſto ac feſtiui Paſchate gauiſuros. *Quod & factum. Nam Catholicis poſt expletos ſanctæ Quadrageſimæ labores, Paſchalem ſolemnitatem feſtiuis gaudiis celebrantibus ecce ſubito feria quarta Paſchæ, vniuſſus ille Ludouici exercitus cum ipſo Comite Ludouico, omnibuſque Anteſignanis, caſus & interfectus eſt, paucisſimis fuga ſalutis. Adhuc eſca erant in ore eorum (inquit Pſalmiſta) & ira Dei aſcendit ſupereos, & gladium Catholicorum deuexit carnuoros.* Hæc ſtrages contigit in Ericeto Mokenſi, vulgò, *auff der Mocker haiden*, & à multis authoribus in lucem edita eſt.

95. Fortè hoc exemplo permoti ſunt DD. Status Hollandiæ, vt in Synodo Vltraiectina; non quidem approbarent Catholicorum ieiunia, ſed tamen vt noua inſtituerent. Nam in cap. de ieiuniorum & rogationum diebus, ſic decernunt; *Præter extraordinarios ieiuniorum & orationum dies, quos communes habemus cum vnitis Prouinciis, volumus vt deinceps ſemel ordinariè in anno, nempe poſt Paſcha, vnum aut alterum generale ieiunium ſeruetur per hanc totam prouinciam, &c.*

96. Ego tamen vehementer miror hoc ipſorum decretum. Nolunt ſeruari antiquum Eccleſiæ præceptum de ieiunio; volunt ſuum nouum ſeruari. Nolunt cum Catholicis in Quadrageſima ieiunare, volunt ſoli ieiunare poſt Paſcha. Et cur præcisè poſt Paſcha? Duplex occurrit ratio. Vna, quia tunc haberi poſſunt reliquiæ ſeu fragmenta piſcium, quæ ex Catholicorum Quadrageſima ſuperſunt. Valde enim recreantur noſtris reliquis. Altera, quia, vt iam dixi, poſt Paſcha exercitus Caluiniſtarum. Sicut ergo Catholici ieiunant in Quadrageſima in honorem mortis & paſſionis Chriſti, ita Caluiniſtæ poſt Paſcha, in memoriam illius cladis, quam ab Hiſpanis paſſi ſunt.

97. Fundamentum illorum, quod initio allatum eſt, nihil euincit. Primò, quia in ipſos retorqueri poteſt. Nam ſi libera ſunt ieiunia, cur nouo decreto ab ipſis imperantur? Deinde, non expedit eſſe libera. Nam ſi eſſent, à paucis ſeruarentur. Hoc docet experientia apud Lutheranos & Caluiniſtas, qui liberas eſſe volunt. Attexam, quid D. Piſtorio contigerit. Habebat is parentem grandæuum in Haſſia, quem orabat Catholicũ eſſe. Multis vtrinque actum eſt. Tandem reſpondit ſenex, ſibi omnia probari, quæ apud Catholicos ſunt, hoc vno excepto, quòd nimis ſeuerè imperent ieiunia. Hæc liberè, non coactè ſuſcipi oportere. Cui filius: Mihi pater, inquit, cum apud vos libera ſint, quotuſquiſque veſtrum ea ſeruat? Quis liberè abſtinet à carnibus, cum habere eas poſſit? De te loquar. Quoties obſecro, ab adoleſcentia tua ad hanc vſque ætatem, quæ iam decrepita eſt, liberè ieiunaſti? Hic hæſit ſenex attonitus, & pauliſper ſe colligens, *Nunquam per Deum*, inquit Germanicè, *Niemal bij Godt*. Teſtimonium hoc verum eſt.

TITVLVS TERTIVS.

Θεοδίδακτοι

Id eſt.

A Deo docti.

CALVINISTÆ vocant ſe Θεοδίδακτους, ideſt *à Deo doctos*. Et in ea re dicunt ſe eſſe ſimiles Apoſtolo ſcribenti ad Galatas. *Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.* Et de ſe interpretantur prædictum eſſe per Iſaiam Prophetam, c. 54. 13. *Erunt vniuerſos filios tuos doctos à Domino.* Et per Ieremiam, c. 31. 34. *Non docebit vltra vir proximum ſuum. Omnes enim cognoſcent me à minimo eorum vſque ad maximum.* Quibus adiungunt illud Ioan. 6. 45. *Erunt omnes docibiles Dei.* Et 1. Ioan. 2. 27. *Non neceſſe habetis, vt aliquis doceat vos: vnctio eius docet vos de omnibus.*

2. Hoc titulo defendunt omnia ſua facta: Et quidquid illis obiici poteſt, ſub prætextu huius tituli euaneſcit. Nam ſi dicas; Cur Caluiniſtæ recipiunt codicem Bibliorum, quem nos habemus? Reſpondent; ſic à Deo docti ſumus. Cur non recipiunt omnes Bibliorum partes, quas Catholici recipiunt? Sic Deus inſpirauit. Cur verſionem, quam Catholici ſequuntur, repudiant, & nouas quotidie moliuntur? Ex inſtinctu Spiritus ſancti id fit. Cur ſenſum Scripturæ, quem Patres ſecuti ſunt, ipſi non ſequuntur? Non ab hominibus, ſed à Deo illum accipimus. Et ſic deinceps.

3. Aiunt autem ſe à Deo doceri, per priuatum ſpiritum, id eſt, per internam teſtificationem Spiritus ſancti, qui vnicuique priuatim ſuggerit omnem veritatem. Hic autem priuatus Spiritus tria potiſſimum in ipſis operatur. Primò, facit eos certos de ſua iuſtitia, perſeuerantia, prædeſtinatione & vita æterna. Secundò, per eum norunt diſcernere, quæ Scripturæ ſint diuinæ & Canonicæ, quæ non ſint. Vel, quod idem eſt, quæ vox ſit diuina, quæ non ſit, iuxta illud Ioan. 10. 27. *Oues meæ vocem meam audiunt.* Tertiò, per eius inſtinctum diſcunt verum ſenſum & interpretationem Scripturæ: adeoproinde poſſunt omnes controuerſias fidei ac religionis, quæ

fundantur in Scriptura per veram Scripturæ interpretationem dirimere & componere. Hæc omnia paucis examinanda sunt, hoc ordine, 1. qualis sit priuatus ille Spiritus quem Caluinistæ dicunt se habere. 2. an per illum Spiritum certi sint de præsenti sua iustitia, & de futura perseuerantia & vita æterna. 3. an per eundem Spiritum norint discernere inter Scripturas cononicas & non canonicas. 4. an per illum possint dirimere controuersias fidei ac religionis.

A

QVÆSTIO I.

Qualis sit spiritus Caluinistarum.

4. HOc meritò disputari potest. Non enim frustra monet nos Apostolus, 1 Ioan. 4. 1. *Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint*, Cautam addit, *quia multi pseudo prophetæ exierunt in mundum.* Multi iactant se habere spiritum Dei, qui tamen agitantur spiritu vertiginis & mendacij. Igitur opus est discretione spirituum, quam non omnes habent. Habuerunt illam Apostoli & Prophetæ, qui sciebant se scribere, dictante Spiritu sancto, quæ scribebant. Habuit Lutherus, qui sciebat à diabolo suggeri sibi argumenta contra sacrificium Missæ. At non habuit Zuinglius, qui dubitabat, ater an albus esset Spiritus, qui illa verba, *Hoc est corpus meum*, metaphoricè intelligenda esse inspirauit? B

5. Quid dicemus de Spiritu Caluinistarum? albus, an ater est? bonus an malus? Nihil ex me dicam: sed tantum quid alij sentiant. Igitur Smidelinus contra Grynæum, sic scribit; *Spiritus Caluinisticus mendax est, homicida, ater, pessimus, fugitiuus, lubricus, diabolicus, falsus, furiosus, verbosus, crassus, cæcus, Caluinissimus, Arianissimus, & Mahometissimus, fratres sunt & sorores: tres caligæ eiusdem panni. Camarina, in quam multa hæreses confluxerunt; vltima Satanæ ira.* C

6. Et Lutherus apud Gretserum, lib. 1. contra Goldastum c. 12. *spiritus*, inquit. *Caluinistarum est diabolicus Spiritus, mendax Spiritus, rebellionis & dissensionis Spiritus, fugitiuus, inconstans & vertiginosus Spiritus.* Et ibidem, *Caluinistæ sunt fanatici, progenies viperina, animicidæ, impy blasphemi, deceptores sanguinarij, infernales molossi, Germanici, Turcæ, à Sathana missi & obsessi, Mahometani baptizati perdiabolati, transdiabolati, superdiabolati.*

7. Et Serenissimus Angliæ Rex Iacobus in Basilico suo Doro, dicit esse *Spiritus fanaticos, periuros, perfidos, nihil nisi seditionem & calumniam spirare, sine ratione maledicta ingerere.* Et in fine Monitoriæ Præfationis, esse homines *pertinaces, obstinatos, & legum imperiis reluctantes.* Et Thomsonus in Elencho refutationis Torturæ Torti, *esse factiosos, puros putos Phariseos, antiquitatis oseres.* D

8. Non habeo, quod addam. Et malim aliorum testimonia, quàm mea, hoc loco adducere. Nec Caluinistæ repudiare illa possunt, quia partim sunt testimonia Lutheranorum, quos ipsi agnoscunt pro fratribus: partim Serenissimi Regis Angliæ, quem Christianæ fidei Propagatorem & Defensorem profitentur. Hoc solum addi potest, non mirum esse, si tales sint Caluinistæ, quales esse de scripsimus. Nam, vt supra ostendi, non possunt esse alij, si sequantur suæ sectæ, ac religionis principia, de quibus plura in sequenti titulo. E

QVÆSTIO II.

An Caluinistæ per priuatum Spiritum certi sint de sua iustitia & prædestinatione.

9. AFfirmat Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. c. 10. his verbis, *Certò statuimus, nobis remissa esse peccata, in eaque certitudine acquiescimus.* Et ibid. *Non mirum est, si hæc, quam Spiritus Dei, piorum cordibus obsignat, certitudo Sophistis ignota est.* Et c. 13. *quicunque sunt filij Dei, inter media pericula tutos se esse non dubitent, imò periculis infinitis obsessi, suam salutem extra periculum esse confidant.* Et can. 15. *Sua electionis certos esse conuenit vniuersos fideles.* Et l. 1. Inst. c. 2. §. 16. *Vere fidelis non est, nisi qui confidenter se regni cælestis hæredem gloriatur.* Et Dauid Pareus in Prolegomenis ad Oseam prophetam: *Spiritus sanctus intus contestatur Spiritui nostro, de nostra ipsorum conuersione, iustificatione, electione.*

10. Magnum hoc Caluinistarum priuilegium est: Nec intelligitur de certitudine morali, quam etiam nos sine priuilegio habere possumus de nostra iustitia & sanctitate, sed de certitudine fidei, quam Caluinistæ præ nobis gloriantur se habere, vt ex verbis Caluini perspicuum est. Habet autem tres partes. Prima est, quod Caluinistæ habeant certitudinem fidei de sua iustitia, sanctitate & remissione peccatorum. Altera, quod habeant certitudinem fidei de sua perseuerantia. Tertia quod eandem habeant de sua prædestinatione & vita æterna.

11. Nititur autem quatuor fundamentis. Primum est, fidem non dari nisi solis prædestinatis (Caluin. li. 3. Inst. c. 22. §. 10.) Alterum, fidem semel habitam nunquam amitti (lib. 3. c. 2. § 12. & c. 21. §. 6.) Tertium, sola fide hominem iustificari (lib. 3. cap. 11. §. 19.) Quartum, qui fidem habet, certum esse de sua fide iuxta illud 2. Corinth. 1. 3. 5. *Vosmetipsos tentate, si estis in fide* Hinc sequitur, si is, qui fidem habet certus est de sua fide, certum quoque esse de sua iustitia, quia sola fides iustificat: certum de sua perseuerantia, quia fides non amittitur: certum de sua prædestinatione, quia fides non datur, fide prædestinatis.

12. Hoc Priuilegium, nec in veteri, nec in nouo Testamento, nec in Augustino potui inuenire. Tametsi enim ex iis facilè intelligam, nos habere posse certitudinem quandam moralem de nostra iustitia & prædestinatione, non tamen quicquam reperio de certitudine fidei, cui nullus error aut falsitas subesse potest. Nam in veteri Testamento sic legimus, Ecclesiast. 9. 1. *Nescit homo, vtrum odio, an amore dignus sit, sed omnia in futurum seruantur incerta.* Et Ecclesiastici. 5. 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu.* Et Psalm. 2. 11. *Seruite Domino in timore.* Causam addit, *Ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.* In nouo sic, Rom. 11. 20. *Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time.* Et ad Philipp. 2. 12. *Cum metu & tremore salutem vestram operamini.* Et Apoc. 3. 11. *Tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.*

13. His consentit Augustinus in lib. de correptione & gratia, c. 13. cum ait, *Omnes, etiam qui bene currunt, timeant, dum occultum est, quo perueniant.* Et ibid. *Quis enim ex multitudine fidelium, quandiu in hac mortalitate*

talitate diuitur in numero prædestinatorum se esse præsumat? Et homil. 35. *Quandiu viuimus hic, de nobis ipsis nos ipsi iudicare non possumus: non dico: quid cras erimus, sed quid hodie sumus.* Et ser. 16. de verbis Apostoli; *Et erit quisquam nostrum, qui audeat dicere, iustus sum?* Notent hoc Caluinistæ.

14. Et ratio est efficax. Nam inter certitudinem fidei & moralem hoc interest, quòd moralis nitatur quibusdam signis & coniecturis, aut argumentis, quæ quidem efficiant hominem ita certum, vt moraliter putet se non errare, tametsi reipsa aliquando erret. Potest enim huic certitudini aliquando subesse falsum, vt fatetur Caluinus lib. 3. Inst. cap. 2. §. 10. *Tot*, inquit, *vanitatis recessus habet, tot mendacij latebris scatet cor humanum, tam fraudulenta hypocrisi, ictum est, vt sæpe ipsum sæpe fallat.* Et §. 11. *Experientia est edit reprobos interdum simili fere sensu atque electos affici, vt ne suo quidem indicio, quicquam ab electis differant.* At certitudo fidei omninò est infallibilis; quia nititur diuina veritate, cui falsum subesse non potest. Tunc ergo dicitur aliquis habere certitudinem fidei de aliqua re, quando rem illam immediatè cognoscit per reuelationem Dei; quo pacto cognoscimus omnia, quæ in Scripturis à Deo reuelata sunt. At non singuli fideles habent reuelationem Dei de sua iustitia, perseuerantia & vita æterna. Non enim singulis dicitur quod dictum est Magdalenæ, Lucæ 7. 48. *Remittuntur tibi peccata tua*: aut quod dictum est Latroni, Lucæ 23. 43. *Hodie mecum eris in Paradiso.* Non ergo singuli habent certitudinem fidei, quam Magdalena & Latro habuerunt.

15. Porrò fundamenta, quibus nititur Caluinistarum priuilegium, ficticia sunt. Primum est, fidem non dari, nisi prædestinatis. Falsum est. Iudas proditor, Simon Magus, & Nicolaus Antiochenus, non fuerunt prædestinati, sed reprobi, & tamen fidem habuerunt. De Iuda testatur D. Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos, & probat ex illis Christi verbis. Ioan. 17. 12. *Pater, quos dedisti mihi, custodiui, & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis.* Nam si Pater dedit illum filio, certè bonus tunc erat, & si postea periit ex grege, certè antequam periret, in Christi grege numerabatur. De Simone Mago testatur S. Lucas, Act. 8. 2. *Cum verò credidissent Philippo euangelizanti, tunc Simon & ipse credidit, & cum baptizatus esset, adhærebat Philippo.* De Nicolao Antiocheno scribit idem Lucas, Act. 6. 3. *Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto & sapientia.* Ex iis autem septem, vnus erat Nicol. Antiochenus.

16. Alterum est, fidem nunquam amitti. Et hoc falsum. Nam Apostolus disertè ait, 1. Tim. 1. 19. *Quidam circa fidem naufragauerunt, ex quibus est Hymenæus & Alexander.* Et cap. 4. 1. *In nouissimis temporibus discedent quidam à fide.* Et sanè si fides amitti non potest, vnde tot sunt in mundo hæretici? Cur dixit Apostol. Ro. 11. 20. *Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time?*

17. Tertium est, sola fide hominem iustificari. Non ita est. Scriptura non minus requirit timorem, spem, charitatem & pœnitentiam ab eo, qui vult iustificari, quam fidem, eccles. 1. 28. *Qui sine timore est non poterit iustificari.* Prouerb. 28. 25. *Qui sperat in Domino, sanabitur.* 1. Ioann. 3. 14. *Qui non diligit, manet in morte.* Act. 3. 19. *Pœnitemini & conuertimini, vt deleantur peccata vestra.*

18. Quartum est, qui fidem habet, certum esse de sua fide. Hoc, siue verum, siue falsum sit, nihil patrocinatur Caluinistis. Nam etsi is, qui fidem habet, certus esset de sua fide, non ideo quoque certus esset de sua iustitia, si sola fides non iustificat: nec certus de perseuerantia, si fides amitti potest: nec certus de prædestinatione, si fides communis est prædestinatis & reprobis. At iam ostensum est, solam fidem non iustificare; fidem amitti posse; nec solis prædestinatis, sed etiam reprobis conuenire. Addo, falsum esse, vnumquemque fidelem habere certitudinem fidei de sua fide. Non enim dicitur vnicuique à Deo, quod dictum est mulieri in Euangelio, *O mulier, magna est fides tua.* Negandum tamen non est, posse nos habere certitudinem quandam moralem de nostra fide fundatam, in experientia vitali. Sicut enim is, qui gaudet vel tristatur, vitaliter expetitur se gaudere vel tristari; sic etiam is qui credit, experitur se credere. Hoc sensu dixit Aug. lib. 13. de Trinit. cap. 1. *Fidem porro ipsam, quam videt quisque in corde suo esse, si credit, vel non esse, si non credit, aliter nouimus.* Et D. Thomas 1. p. quæst. 87. art. 2. ad 1. *Fides percipitur ab eo, in quo est, per interiorem actum cordis. Nullus enim fidem se habere scit, nisi per hoc, quod se credere percipit.*

Qvæstio III.

An Caluinistæ per priuatum spiritum norint discernere inter Scripturas Canonicas & non Canonicas?

19. Affirmat Dauid Paræus in disputatione de authoritate Scripturarum, vbi proponit & discutit hanc quæstionem, *Vnde constet, doctrinam Prophetarum & Apostolorum esse diuinam & Canonicam?* & reiectis aliorum opinionibus, dicit id constare ex interna testificatione Spiritus sancti. Sic enim habet, *Spiritus sanctus testificatur in cordibus electorum de huius doctrinæ veritate & certitudine. Filij siquidem Dei, legentes vel audientes libros Prophetarum vel Apostolorum audiunt & agnoscunt loquelam Patris sui, & discernunt eam ab aliis.*

20. Hoc enim magnum Priuilegium est: & debet sic explicari. Primò, omnes Caluinistæ sunt certi de sua iustitia, perseuerantia & prædestinatione, vt patet ex præcedenti priuilegio: Omnes igitur sunt filij Dei. Secundò, filij Dei audiunt & agnoscunt loquelam Patris sui, & eam discernunt ab aliorum loquela, sicut oues agnoscunt vocem Pastoris sui, & eam discernunt à vocibus aliorum, iuxta illud Ioan. 10. 27. *Oues mea vocem meam audiunt.* Tertiò, in Scripturis canonicis auditur vox & loquela Dei Patris, in aliis non item. Igitur filij Dei qui agnoscunt loquelam sui Patris, eamque ab aliorum loquela norunt discernere, norunt etiam discernere inter Scripturas canonicas & non canonicas. At Caluinistæ sunt filij Dei, de quo nemo dubitat: Ergo discernũt inter Scripturas canonicas & non canonicas.

21. Sed meritò suspectum mihi est hoc priuilegium. Primò, quia fundatur in præcedenti priuilegio, quod subreptitium est, vt dixi. Non enim certi sunt Caluinistę, se esse filios Dei, & oues veri Pastoris. Secũdò quia malè interpretantur illud Christi, *Oues mea vocem meam audiunt.* Non enim est hic sensus, quem ipsi comminiscuntur, *Oues mea vocem meam audiunt*, id est, discernunt inter Scripturas canonicas & non canonicas (nam Pharisæi, qui non erant oues Christi, optimè discernebant inter Scripturas canonicas veteris Testamenti, & non canonicas: & multi alij, qui erant oues non discernerent) sed hic potius est sensus, *Oues mea vocem meam audiunt*, id est, auditis meis concionibus, & visis tot miraculis à me patratis, credunt me esse filium Dei, quod Pharisæi credere non volunt. Tertiò, quia Caluinistæ negant,

Tobiam, Iudith, Sapientiam, Ecclesiasticum & Machabæos pertinere ad Scripturas canonicas, quod tamen affirmant Augustinus, & alij Patres titulo primo citato. Ergo necesse est, vel hos, vel Caluinistas errare in discernendis Scripturis canonicis à non canonicis. Si ergo filij Dei in eo puncto non errant, iterum necesse est, vel hos Patres, vel certè Caluinistas non esse filios Dei. Quis autem negat Augustinum, & similes viros sanctissimos, fuisse filios Dei? Si ergo hoc negari non potest, alterutrum è duobus dicendum est, vel Caluinistas non esse filios Dei; vel falsum esse, quod omnes filij Dei norint discernere inter Scripturas canonicas & non canonicas.

22. Idem argumentum fieri potest de ipsis Caluinistis inter se collatis. Nam Beza, qui est vnus ex Patriarchis Caluinistarum, putat caput octauum Ioannis in quo agitur de adultera, non esse Scripturam canonicam. Alij Caluinistæ contra sentiunt. Si ergo omnes filij Dei norunt discernere inter canonicas, & non canonicas Scripturas, planè sequitur, vel Bezam non esse filium Dei, vel certè alios Caluinistas non esse. Hanc litem inter se componant. Et quid quæso dicent de Lutheranis, quos appellant suos fratres? Norunt illi discernere, an non: Si norunt, cur reiciunt Epistolam Iacobi, vt stramineam quam admittunt Caluinistæ, vt canonicam? Si non norunt, iam non sunt oues, sed hirci. An ergo Caluinistæ agnoscunt hircos pro suis fratribus?

23. Accedit postremò, quod non possunt tueri suum priuilegium sine circulo. Hoc alibi prolixè ostendi contra Paræum. Nunc breuiter sic repeto. Vnde constat tibi, Paræe, Scripturam euangelij esse diuinam, & loquelam Dei Patris? Ex interna testificatione Spiritus sancti. Sed vnde constat illam testificationem esse à Spiritu sancto? ex Scriptura euangelij, *Oues mea vocem meam audiunt*. At vnde scis hanc Scripturam esse diuinam? ex interna testificatione Spiritus sancti. Et vnde scis, hanc testificationem esse à Spiritu sancto? Ex Scriptura diuina, *Oues mea vocem meam audiunt*. Et quis tibi dixit, hanc Scripturam esse diuinam? interna testificatio Spiritus sancti. Et quis dicit hanc testificationem esse à Spiritu sancto? Scriptura diuina iam sæpe citata: Et putas hanc Scripturam diuinam esse? Omnino. Sed vnde scis? Iam sæpe dixi: quid mihi molestus es? Dixisti quidem, sed in circulo. Nec inde exibis, nisi restituas priuilegium.

Qvæstio IV.

An Caluinistæ per priuatum spiritum possint dirimere omnes controuersias fidei ac religionis?

24. Hæc quæstio necessariò connexa est cum præcedentibus. Nam si Caluinistæ sunt filij Dei, & norunt discernere Scripturas canonicas & non canonicas, seu inter vocem Dei & hominum, necesse est, vt etiam norint, quid significet vox Dei, vel quo sensu prolata sit. Vt enim aliquis dicatur audire vocem Dei, non satis est vt externum sonum percipiat, sed vlterius requiritur, vt sensum illius assequatur. Alioqui externa vox, quæ sono tantum, & non sensu percipitur, parum prodest. Cum ergo Caluinistæ affirmant, se per internam testificationem Spiritus sancti discernere inter Scripturam diuinam & non diuinam, consequenter etiam asserunt, se nosse sensum & interpretationem Scripturæ diuinæ. Ex quo deinde sequitur, omnes controuersias, quæ fundantur in Scriptura diuina, dirimi ab ipsis posse, quia dirimi possunt ex vero sensu & interpretatione Scripturæ diuinæ.

25. Sed hoc iam satis refutatum est titul. 2. quæst. 6. & 9. Nam quæst. 6. ostendi, Caluinistas non habere verum & legitimum Scripturæ sensum. 2. quæ. 9. non posse eos ex sola Scriptura dirimere omnes controuersias, quæ de fide inter nos & ipsos oriuntur. Nec opus est hic repetere, quæ ibi dicta sunt. Hoc solùm ab ipsis nunc peto, cur DD. Status Hollandiæ mandauerint, vt omnes controuersiæ, quæ à Prædicantibus dirimi non possunt, ad ipsos, tanquam ad supremos Iudices deferantur? Vel enim Prædicantes habent priuatum spiritum; quem Caluinistæ sibi vendicant, vel non habent. Si habent, cur ipsi non dirimunt controuersias? quid opus est ad DD. Statuum tribunal confugere? Si non habent, cur asserunt se habere? aut quomodo certi sunt de sua iustitia, perseuerantia, & prædestinatione? Non capio hæc mysteria.

TITVLVS QVARTVS.
ORTHODOXI.

CALVINISTÆ vocant se Orthodoxos, id est, *recte sentientes*. Nam ipsorum iudicio, Catholici cum antiquis Patribus male sentiunt de rebus fidei & religionis; ipsi recte. Quod ex dictis confirmari potest hoc modo; Illi recte sentiunt, qui sunt veri Euangelici, Reformati, & à Deo docti: Caluinistæ sunt tales, vt probatum est: Ergo recte sentiunt. Meritò igitur Orthodoxi appellantur.

2. Ego contra sentio, non Orthodoxos, sed Cacodoxos id est, *male sentientes*, rectius appellari posse, quod facile ostendo. Nam Caluinistæ docuerunt hactenus hæc paradoxa. 1. Deus prædestinat homines ad æterna supplicia, sine vlla ipsorum culpa. 2. Eosdem occulta vi impellit & necessitat ad omnia flagitiorum genera perpetranda, vt habeat occasionem eos damnandi & puniendi. 3. Insuper mandat,

vteos ad peccandum inducat. 4. Meritò igitur omnium peccatorum author dicendus est. 5. Nec tamen hac libidine ac crudelitate sanari potest. Quin miris modis illudit miseris: simulans se velle eos iuuare, cum nihil minus habeat in animo. 6. Christus non est mortuus pro omnibus. 7. Imago Christi crucifixi nullo modo toleranda est omnesque Catholici & Lutherani, qui eam tolerant, sunt veri idololatræ, sicut gentiles, qui imagines bestiarum colunt. 8. Sancti, qui dicuntur cum Christo regnare, sunt larvæ, bestiæ, carnifices. 9. Peccatum originale non tollitur per Baptismum, sed manet in nobis, quandiu viuimus. 10. Nec reliqua peccata tolluntur in iustificatione, sed tantum teguntur & occultantur. 11. Omnia iustorum opera sunt sordes, inquinamenta & peccata mortalia. 12. Gratia Dei non sufficit ad bene agendum. 13. Lex Dei est impossibilis. 14. Omnes filij fidelium sunt sancti ab vtero materno, ac proinde non egent Baptismo. 15. Qui autem ex thoro illegitimo nascuntur, æternæ damnationi obnoxij sunt, nec ad Baptismum admittendi. 16. Peccata prædestinatorum, quantumuis enormia, nunquam illis imputantur; reproborum nunquam remittuntur.

3. Præter hæc & similia paradoxa adiiciunt hos Atheismos. 1. Deus non est infinitus. 2. Deus secundum substantiam non est alibi præsens, quam in cælo: Et quod inde sequitur, Christus, cum in terris versatus est, non fuit verus Deus. 3. In Deo sunt vera accidentia, realiter distincta à substantia Dei. 4 Decreta Dei, cuiusmodi est decretum prædestinationis aut reprobationis, non sunt ab æterno. Æternitas Dei non est indiuisibilis & tota simul, sed successiua. Hæc singula ex illorum scriptis ostendam.

A

I. Paradoxum Caluinisticum.

4. Deus ab æterno prædestinauit plerosque homines ad æternam mortem & damnationem sine vlla ipsorum culpa aut merito, solum quia ipsi ita placuit.

Ita Caluinus lib. 3. Instit. c. 21. §. 1. his verbis *Palam est, Dei nutu fieri, vt aliis vitro offeratur salus; alij ab eius aditu arceantur.* 21 cap. 23. §. 1. *Minimè consentaneum est præparationem ad interitum alio trãsferre, quàm ad arcanum consilium Dei.* Et ibidem §. 2. *Homines mero Dei arbitrio, citra proprium meritum, in æternam mortem prædestinantur.* 21 §. 5. *Dicit esse à Deo creatos, quos ad exitium iuros sine dubitatione præscibat, idque ita factum, quia sic voluit.* 21 plura deinceps in eandem sententiam.

5. Certè, hæc tam atrocia sunt, vt hominem propè ad desperationem adigant. Nam quo animo fis, si ex Caluino audias, homines nudo Dei arbitrio in æternam mortem prædestinari: Nihil prodesse bona opera, nihil obesse peccata: solo Dei nutu omnia fieri. Aliter antiqui Patres. Tertullianus in lib. de resurrectione carnis; *Deus*, inquit, *de suo optimus, de nostro iustus.* Itaque de suo *vult omnes homines saluos fieri & neminem perire.* De nostro, *reddit vnicuique secundum opera eius.* Et Aug. lib 3. contra Iulianum cap. 18. *Bonus est Deus, iustus est Deus: potest sine bonis operibus liberare, quia bonus est: non potest sine malis operibus damnare quia iustus est.*

6. Ipsi Caluinistæ execrantur hanc Caluini doctrinam: Nam Iacobus Arminius in Articulis, quos obtulit Legato Palatino, sic disertè scribit; *Horrendum est, homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum, in æternam mortem prædestinari.* Item; *Horrendum est, hominum alios ad æternam vitam, alios ad æternam mortem creatos esse.* Item, *Non benè dictum, præparationem ad interitum non alio transferendam, quam ad arcanum consilium Dei.*

Paradoxum II.

7. Deus occulta quadam vi mouet, impellit & necessitat homines ad omnia flagitiorum genera perpetranda.

Ita Caluinus lib. 1. Instit. c. 18. §. 2. his verbis. *Quantum ad arcanos motus spectat, quod de corde Regis prædicat Salomon flecti huc illuc, prout Deo visum est, ad totum certe genus humanum extẽditur, atque vndeque valet, ac si dixisset, quidquid animis concipimus, arcana Dei inspiratione ad suum finem dirigi. Et certe, nisi Deus intus operaretur in mentibus hominum, non recte dictum esset, auferre labium à veracibus, & à senibus prudentiam, auferre cor Principibus terræ vt errent per deuia.* Et infra loquens de Assyrius. *Vnde apparet, certa destinatione Dei fuisse impulsos.* Et ibidem §. 4. *Hanc inst. Dei impulsu agit, quod sibi non licet.* Quid est, quod homini agere non licet? Nimirum, non licet adulterari, furari, occidere. Et tamen impulsu Dei hoc agit, id est, adulteratur, furatur, occidit si Caluino credimus. An vero quia impulsu Dei id facit, excusatur: Minimè, inquit Caluinus. Sic enim habet lib. 3. Instit. c. 23. §. 9 *Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia euadere nequeant peccandi necessitatem, præsertim cum ex Dei ordinatione sibi iniiciatur eiusmodi necessitas. Nos vero inde negamus rite excusari, &c.*

8. Vides, ex Caluini sententia: hominem à Deo impelli ad peccandum necessitate quadam à Deo iniecta, quam euadere non potest, & tamen non ideò excusari à peccato. O dura necessitas! Non sic sacra Scriptura loquitur, Ecclesiast. 15. 21. *Nemini mandauit Deus impie agere* Et Sapient. 14. 9. *Odio est Deo impius & impietas eius.* Et Iacob. 1. 13. *Nemo cum tentatur dicat, quoniam, à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est ipse autem neminem tentat.*

Paradoxum III.

9. Deus mandat. vrget & incitat Satanam, vt miseros homines ad peccandum inducat.

Ita Caluinus lib. 1. Inſtit. c. 18. §. 1. *Scimus Satanam ſe coram Deo ſiſtere ad excipienda iuſſa, non minus, quàm Angelos, qui ſponte obediunt, diuerſo quidem id modo & fine, ſed tamen, ne quid aggredi poſſit, niſi volente Deo.* Et infrà, *Ergo quidquid agitent homines, vel Satan ipſe, Deus tamen clauum tenet, vt ad exequenda ſua iudicia conuertat eorum conatus. Vult Deus perfidum Regem Achab decipi: operam ſuam offert diabolus ad eam rem: mittitur cum certo mandato, vt ſit ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum* Et ibid §. 2. *Dei impulſu, Satan ſuas partes agit & perficit.* Et infrà, *Dicitur Satã excecare infidelium mentes: ſed vnde hoc? niſi quod à Deo ipſo manat efficacia erroris?* Et l. 2. c. 4. §. 2. *Satan cum ſit inſtrumentum ire Dei pro eius nutu ac imperio huc atque illuc ſe inflectit, ad exequenda eius iudicia.* Et §. 5. *Porrò Satana miniſterium intercedere ad reprobos inſtigandos, quoties huc atque illuc Dominus prouidentia ſua eos deſtinat, vel ex vno loco ſuis conſtituerit.* Et infrà, *Spiritus ergo impurus, Dei ſpiritus vocatur, quia ad eius nutum potentiamque reſpondet, inſtrumentum magis ipſius in agendo, quàm à ſe ipſo author.*

10. Quò iam ſe vertat miſer homo (ſi hæc doctrina vera eſt) quando à Deo, vt principali agente; & à diabolo, tanquam Dei inſtrumento: ad peccatum & ſempiternum exitium pertrahitur?

Paradoxum IX.

11. Deus ſimpliciter dicendus eſt author omnium peccatorum, quæ ab hominibus committuntur.

Ita Caluinus lib. 1. Inſtit. c. 18. §. 3. *Iam ſatis aperte oſtendi Deum vocari eorum omnium authorem, quæ iſti cenſores volunt otioſo tantum eius permiſſu contingere.* Loquitur de peccatis, de quibus diſputare cœperat, nominatim de cæcitate & tyrannide Achabi: de inceſtu Abſalonis; de conuitio Semei; de apoſtaſia decem tribuum; de cædibus, rapinis, & incendiis Chaldæorum in Iudæa, de rabie furentium Iudæorum in Chriſtum, de iniquiſſimo Pilati iudicio, & de aliis ſimilibus. Horum omnium ait authorem eſſe Deum, ridetque Catholicos, qui hæc ſola Dei permiſſione putant euenire. Eodem ſenſu dixerat §. 1. *Abſalon inceſto coitu patris thorũ polluens, deteſtabile ſcelus perpetrat: Deus tamen hoc opus ſuum eſſe pronunciat*

12. Ex hoc paradoxo ſic concludo. Qui dicit Deum eſſe authorem peccati, transformat Deum in diabolum, (teſte Caluino, in Inſtructione contra Libertinos, cap. 14.) Sed Caluinus dicit Deum eſſe authorem peccati, vt iam oſtenſum eſt: Ergo Caluinus transformat Deum in diabolum. Nos Catholici rectius affirmamus cum Proſpero in reſponſione ad capitula Gallorum, cap. 14. *Bonorum Deus author eſt, non malorum.* Et cum Fulgentio lib. 1. ad Monimum cap. 19. *Deus non eſt vltor, cuius eſt author.*

Paradoxum X.

13. Deus non ſolum prædeſtinat homines ad æternam damnationem, & ad peccandum impellit, ſed etiam miris modis illudit miſeris, ſimulans ſe velle eos iuuare, cum tamen nihil minus velit.

Ita Caluinus lib. 3. cap. 24. §. 13. his verbis, *Ecce vocem ad eos dirigit, ſed vt magis obſurdeſcant, lumen accendit, ſed vt reddantur cæciores, doctrinam profert, ſed qua magis obſtupeſcant, remedium adhibet, ſed ne ſanentur.*

14. Certè ſi ita nobiſcum agit Deus (vt deſcribit hic Caluinus) quis ab eo remedium petat? Nemo, niſi qui ſanari non velit. Videtur Caluinus Deum facere ſimilem illi medico, qui dicebat:

Si vis ſanari de morbo, neſcio, quali,
Accipias herbam, qualem ſed neſcio, vel quam;
Ponas, neſcio quo, ſanabere, neſcio quando.

Et quis Caluini doctrina imbutus, credat Chriſto vocanti & dicenti, *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos?* Quis non ſtatim excipiat? Tu quidem vocem ad me dirigis, ſed vt magis obſurdeſcam, lumen accendis, ſed vt cæcior euadam, doctrinam profers, ſed qua magis obſtupeſcam; remedium offers, ſed ne ſanari poſſim. Quid ergo te audiam?

Paradoxum XI.

15. Chriſtus non eſt mortuus pro omnibus, ſed tantum pro paucis.

Ita Caluinus, lib. 3. Inſt. cap. 22. §. 10. his verbis: *Si omnes vellet ſaluos, cuſtodem illis præficeret Filium, & omnes in eius corpus ſacro fidei vinculo inſereret. Nunc conſtat ſingulare eſſe paterni amoris pignus, filiis quos adoptauit, reconditum.* Senſus eſt, Deum non velle omnes homines ſaluos eſſe, quia non vult Chriſtum omnibus prodeſſe, ſed tantum prædeſtinatis.

16. Aliter loquitur Scriptura. 2. Corinth. 5. 15. *Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus.* Et 1. Timoth. 2. 6. *Qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* Et 1. Ioan. 2. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autẽ tantum, ſed etiam pro totius mundi.* Et ſanè, niſi ita eſſet, cur inſtituiſſet pro omnibus Sacramenta? cur impoſuiſſet omnibus præceptum fidei & Baptiſmi? cur miſiſſet Apoſtolos ad omnes gentes? Niſi hæc omnia fictè & ſimulatè à Deo facta eſſe interpretentur Caluiniſtæ.

Paradoxum XII.

17. Imago Chriſti crucifixi nullo modo toleranda eſt, omnéſque Catholici & Lutherani, qui eam tolerant, ſunt idololatræ ſicut gentiles, qui imagines beſtiarum colunt.

Ita Dauid Pareus Caluiniſta in cap. 1. Epiſt. ad Romanos, dub. 18. his verbis, *Mutant gloriam Dei, & idololatra ſunt, non ſoli gentiles, qui vel homines, boues, volucres, ſerpentes, ſolem, lunam, ſtellas, herbas, fortunam, vel harum rerum imagines pro Deo colunt, ſed etiam inter Chriſtianos, omnes illi, qui imaginem Chriſti crucifixi in templis ad repræſentandum Chriſtum, & ad docendum rudiores de Chriſto tuentur.* Et ante illum Beza in colloquio Mõpelgartenſi, *Fateor me ex animo crucifixi imaginem deteſtari.*

18. O tempora! ô mores! Qui Chriſti Domini ac Saluatoris noſtri imaginem tuentur, tum ad repræſentandum beneficium paſſionis eius, tum ad docendum rudiores de hoc ipſo beneficio in nos collato, vocantur Idololatræ. At Caluiniſtæ, qui eam execrantur, conſpuunt & eliminant, cenſentur (ſi Diis placet) Orthodoxi, ſancti, prædeſtinati, oues [illegible] Reformati. Quis hoc credat, niſi Iudæus aut Gentilis?

Paradoxum XIII.

19. Sancti, qui dicuntur cum Chriſto regnare, ſunt larvæ, beſtiæ, carnifices.

Ita Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 20. §. 27. his verbis; *Inde colligimus, nihil eos Chriſto reliquum facere qui pro nihilo ducunt eius interceſſionem, niſi accedant Georgius, & Hippolytus, aut ſimiles larue.* Et in li. de ratione reformandæ Eccleſiæ; *Omitto Dominicum & ſimiles carnifices: Omitto Medardum, Lubinum & ſimiles beſtias.*

20. His Caluini verbis oppono illud Auguſtin. Serm. 26. de Sanctis; *Quiſquis honorat martyres, honorat & Chriſtum: & qui ſpernit Sanctos, ſpernit & Chriſtum.* An non ſpernit Sanctos, qui eos appellat laruas, beſtias, & carnifices? Ergo & Chriſtum ſpernit.

Paradoxum IX.

21. Peccatum originale non tollitur per Baptiſmum, ſed manet in nobis, quandiu viuimus.

Ita Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 15. §. 10. *Iam perſpicuum eſt, quàm falſum ſit, per Baptiſmum ſolus nos & eximi ab originali peccato.* Et in Antidoto Concilij Tridentini ſeſſ. 5. *Manet verò peccatum in nobis, neque per Baptiſmum extinguitur.* Hoc autem peccatum nihil aliud eſt, teſte Caluino & Paræo, quàm *prauitas naturæ, cæcitas mentis, & auerſio voluntatis à Deo, cum reatu pœnæ æternæ.*

22. Hinc ſequitur primò. Caluiniſtas, quamdiu in hac vita ſunt, eſſe deprauatos cæcos, auerſos à Deo, & reos pœnæ æternæ. Secundò, eoſdem Caluiniſtas poſt hanc vitam, vel habere Purgatorium, in quo purgentur ab hoc peccato, vel ſi non habent, manere deprauatos, cæcos, auerſos à Deo, & reos pœnæ æternæ. Si hoc poſterius dent, miſeri ſunt: ſi illud prius, mutati ſunt, quia agnoſcunt iam Purgatorium quod hactenus oppugnarunt. Quamquam hoc Purgatorium diuerſum à noſtro ſit, vt alibi dixi.

Paradoxum X.

23. Reliqua peccata non tolluntur in iuſtificatione, ſed tantum teguntur & occultantur. Teguntur autem per iuſtitiam Chriſti, fide à nobis apprehenſam.

24. Ita Caluinus lib. 3. Inſtit. c. 11. §. 2. *Juſtificatur ille fide, qui Chriſti iuſtitiam per fidem apprehendit, qua veſtitus in conſpectu Dei, non vt peccator, ſed tanquam iuſtus apparet.* Et VVitakerus ad rationem 8. Campiani, *Neque nos illius verbi pudet, quando iuſtitiam, dilecti occultationem eſſe dicimus.* Et Catechiſmus Heidelbergenſis 36. *Chriſtus mediator ſua innocentia ac perfecta ſanctitate, mea peccata tegit, ne in conſpectum Dei veniant.* Et Paræus in ſuis theſibus de peccato, *Peccata in nobis non tolluntur, ſed in iudicio Dei, id eſt, non imputantur.*

25. Oppono verba Scripturæ, Ioann. 1. 29. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Act. 3. 19. *Pœnitemini & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra* Heb. 9. 28. *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhauriendo peccata.* Michæe 7. 19. *Proiicies in profundum maris omnia peccata noſtra.* Vnde ſic concludo, Id, quod tollitur, deletur, exhauritur & longiſſimè proiicitur ab homine, certè non manet in homine: ſed in iuſtificatione, peccatum tollitur, deletur, exhauritur & longiſſimè proiicitur ab homine, vt teſtatur Scriptura: Ergo non manet in homine poſt iuſtificationem. Et ſanè, ſi maneret, homo iuſtificatus nihil aliud eſſet, quàm *ſepulchrum dealbatum, quod intus plenum eſt oſſibus mortuorum & omni ſpurcitia.*

Paradoxum XI.

26. Omnia iuſtorum opera ſunt ſordes, inquinamēta, & peccata mortalia, neque vitam, ſed damnationem æternam promerentur.

Ita Caluinus lib. ſecundo Inſtit. cap. 12. §. 4. *Omnia hominum opera nihil ſunt, niſi inquinamēta & ſordes: Et qua iuſtitia vulgò habetur, ea apud Deum mera eſt iniquitas.* Et c. 14. §. 9. *Habemus, ne vnum à Sanctis exire opus, quod non mereatur iuſtā opprobrij mercedem.* Et §. 11. *Duobus his fortiter inſiſtendum, nullum vnquam extitiſſe pij hominis opus, quod ſi ſeuero Dei iudicio examinetur, non eſſe damnabile, &c.* Et c. 15. §. 3. *Nihil ab homine exit, quantumuis perfecto, quod non ſit aliqua macula inquinatum.* Et in Antidoto Concilij Tridentini, ſeſſ. 6. can. 22. *Inde conficitur, non eſſe tantopere exagitandos, qui dixerunt, quelicet bona opera, ſi exacto rigore cenſeantur, æternam potius damnationē, quàm vitæ præmio digna eſſe.*

27. Contrarium docet Chriſtus, Matth 5. 17. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrū, qui in cœlis eſt.* At quomodo videbunt homines Apoſtolorum opera bona, ſi omnia ſunt damnabilia? Aut quomodo glorificabunt Patrem cœleſtem, ſi ſunt inquinamenta & mera iniquitas? Et Apoſtolus 2. Petri 1. 10. *Satagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem faciatis.* Vbi hortatur nos ad bona opera. At ſi nulla ſunt bona, ſed omnia mortifera & damnabilia, quomodo ad ea hortari poteſt? Et alius Apoſtolus 1. Cor. 4. 4. *Nihil mihi conſcius ſum.* Secundum Caluinum debebat dixiſſe; *Malè mihi conſcius ſum*, quia omnia mea opera ſcio eſſe damnabilia & meram iniquitatem. Hoc potius dixit; *Bonum certamen certaui*, &c.

Paradoxum XII.

28. Gratia Dei non ſufficit ad bene agendum, ſeu ad præcepta diuina obſeruanda.

Ita Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini ſeſſ. 6. c. 12. vbi expreſsè ait, *Prophetas, Patriarchas, & pios Reges, vtcunque Spiritu Dei adiuuarentur, ferendo legis iugo pares non fuiſſe:* id eſt, non potuiſſe ſeruare legem diuinam, etiamſi auxilio gratiæ diuinæ adiuuarentur. Impia vox.

29. At ipſi Prophetæ, Patriarchę & pij Reges aliter loquuntur. Pſal. 118. 32. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum.* Et Ezech. 36. 27. *Spiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis.* Et Apoſtolus ad Philipp. 4. 13. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Et Rom 8. 26. *Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram:* 2. Corinth. 12. 7. *Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ Angelus Satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogaui, vt diſcederet à me: & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea.*

Paradoxum XIII.

30. Lex Dei eſt impoſſibilis, nec ab vllo quantumuis ſancto hactenus ſeruata eſt, aut deinceps ſeruari poterit.

Ita Caluinus, loco citato his verbis; *Mihi abunde ſufficit, neminem extitiſſe vnquam, qui legi Dei ſatisfecerit nec vllum poſſe inueniri.* Et poſteà ſubdit, quod dixi, nec Prophetas, Patriarchas, & pios Reges, ſeruaſſe legem, etiamſi gratia Dei adiuuarentur,

et lib. 2. Institut. c. 7. §. 5. *Quod autem*, inquit, *impossibilem legis observationem diximus, id explicandum & confirmandum est*, &c.

31. Fœlices Caluinistæ, qui quoties homicidia, furta, adulteria, aut similia flagitia commiserunt, vno Caluini verbo excusantur, *Lex Dei est impossibilis*. Fœliciores vtique essent, si lectori aut carnifici persuadere id possent, repugnat illis Christus, Matth. 11. 30. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue*. Et Apostolus 1. Ioann. 5. 3. *Hæc est Charitas Dei vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grauia non sunt*. Et Augustinus lib. de natura & gratia, c. 43. *Deus impossibilia non iubet*.

Paradoxum XIV.

32. Omnes filij fidelium ab vtero materno nascuntur sancti & hæredes vitæ æternæ, ac proinde saluari possunt sine Baptismo.

Ita Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini sess. 6. cap. 5. *Verum infantes à Regno Dei arcere libuit, qui ante erepti sunt in hac vita, quam offerri ad Baptismum potuerit. Quasi verò de nihilo dictum sit, eos nasci sanctos, qui ex fidelibus nascuntur. Imò quo iure ad Baptismum eos admittimus, nisi quod promissionis sunt hæredes? Nisi enim ante ad eos pertineret vita promissio, Baptismum profanaret, quisquis illis daret. Quod si Deus in regnum suum eos adoptauit, quanta iniuria fit promissioni, quasi per se ad eorum salutem non sufficiat?* Et infrà, *Inclusa est infantium salus in promissione, qua Deus fidelibus testatur, se fore i.lis & semini eorum in Deum. Hac ratione sibi nasci renunciabat, qui ex Abraham ducebant originem. Huius promissionis beneficio recipiuntur ad Baptismum, quia censentur Ecclesiæ membra. Non à Baptismo igitur initium habet eorum salus, sed quia iam in verbo fundata erat, Baptismo obsignatur*. Et lib. 2. Instit. cap. 6 §. 24. *Infans à matris vtero, in fœdere*, id est, in promissione vitæ æternæ, *continetur*. Et ibidem, *Filiorum, haud dubiè, loco habet eorum filios, quorum semini in patrem ipse fore pollicitus est*.

33. Ex his, & aliis Caluini verbis, quæ ibidem habentur colligi possunt hæc puncta. 1. Illam promissionem quæ Abrahæ facta est. Genes. 17. 7. *Ero Deus tuus, & seminis tui post te*, pertinere ad omnes parentes fideles & eorum filios. 2. Itaque omnes filios fidelium, vi illius promissionis, esse Sanctos, & hæredes vitæ æternæ, nec posse vnquam perire. 3. Quamuis ergo moriuntur sine Baptismo, nihilominus seruari vi promissionis. 4. Non enim Baptismum institutum esse, vt infantes per illum efficiantur sancti, sed vt eorum sanctitas obsignetur; cum Baptismus nihil aliud sit, quàm publicum sigillum, quo Ecclesia testatur, filios fidelium sanctos esse, & in fœdere promissionis contineri. 5. Vnde sicut olim filij Abrahæ obsignabantur sigillo Circumcisionis, ita nunc filios fidelium sigillo Baptismi obsignari. 6. Et sicut olim non circumcidebantur filij infidelium, eo quod in fœdere promissionis non continerentur; ita nunc filios infidelium non debere admitti ad Baptismum, quia à promissionis fœdere excluſi sunt. Denique sicut sigillum Regis censetur profanari, quando falsæ scripturæ vel epistolæ appenditur, ita merito profanari Baptismum, quando confertur iis qui promissionem Dei non habent, cuiusmodi sunt infideles.

34. Hæc Caluini sententia manifestè falsa est, & ex Scripturis refelli potest. Hoc probo ex tribus principiis. Primum est, quod omnes infantes, tam fidelium, quàm infidelium, nascantur in peccato originali (Roman. 5. 12. & Eph. 2. 3.) Alterum quod ratione peccati originalis, sint filij mortis, iræ & damnationis. (ibidem) Tertium, quod non possint effici filij Dei, nisi renascantur in Deo per Baptismum, iuxta illud Ioann. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei*. Et infrà *Oportet vos nasci denuò*. Causam addit, *quia quod natum est ex carne caro est*, quasi dicat, qui nascuntur ex parentibus per carnalem generationem, nascuntur filij iræ, & corruptionis, nec possunt saluari, nisi renascantur ex Deo per Baptismum. Hinc D. Aug. lib. 3. de anima & eius origine c. 9. *Noli*, inquit, *credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizentur, morte præuentos, peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus*. Et epist. 28. ad Hieronymum; *Quisquis dixerit, quod in Christo viuificabuntur etiam paruuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profectò & contra Apostolicã prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam, vbi propterea cum baptizandis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur, alias in Christo viuificari non posse*. Iam subsumo. Atqui Caluinus dicit paruulos in Christo viuificari, qui sine Baptismo de vita exeunt; ergo Caluinus, teste Augustino, contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam.

35. Nec obstat promissio Abrahæ facta. Imò ex illa ipsa promissione, sumo tria argumenta contra Caluinistas. Primum est tale. Promissio, quæ Abrahæ facta est, dupliciter potest explicari. 1. in sensu literali. 2. in sensu mystico. Si explicetur in literali, nihil ad rem Caluini facit. Non enim Deus secundum literam, promisit Abrahæ & semini eius vitam æternam, sed possessionem terræ Chanaam. Verba promissionis sunt hæc, *Dabo tibi & semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaam in possessionem æternam*. Si autem explicetur in sensu mystico, tunc quidem potest intelligi de vita æterna, non tamen descendit ad filios per carnalem generationem ex parentibus fidelibus, vt falsò interpretatur Caluinus, sed per fidem in Christum. Hoc docet Apostolus ad Rom. 4. & 9. & ad Galat. 3. & 4 vbi diserte explicat, eos esse filios Abrahæ secundum promissionem vitæ æternæ, non qui sunt filij carnis, sed qui sunt filij fidei, id est, qui imitantur fidem Abrahæ. Sic enim loquitur ad Galat. 3. 7. *Cognoscite, quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ*. Et ibid. v. 9. *Qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham*. Tunc ergo secundum Apostolum, incipimus esse filij Abrahæ, vt promissionis, cùm incipimus esse fideles. At infantes non incipiunt esse fideles ab vtero materno, sed in Baptismo. *Illis enim baptizari, est credere*, vt loquitur Augustinus lib. 1. De peccatorum meritis, & remiss. cap. 27. Ergo infantes non nascuntur sancti ab vtero materno, sed efficiuntur sancti, quando per Baptismum regenerantur, vt supra ex Euangelio dictum est.

36. Alterum argumentum. Post promissionem Abrahæ factam, Iacob & Esau ex parentibus fidelibus nati sunt: Et tamen Esau ab vtero materno non fuit sanctus & hæres vitæ æternæ, vt patet ex illo Rom. 9. 13. *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*. Ergo non omnes filij fidelium, vi illius promissionis, ab vtero materno nascuntur sancti, & hæredes vitæ æternæ.

37. Tertium. Si omnes nascuntur sancti, planè sequitur, omnes Iudæos nasci sanctos. Omnes enim nascuntur ex duodecim Patriarchis, filiis Iacob: At duodecim Patriarchæ fuerunt fideles: Ergo proximi illorum filij fuerunt sancti ab vtero materno: Ergo & horum filij, & sic deinceps. Quomodo ergo reprobati sunt? quomodo excluſi ab Euan-

quomodo excisi à radice? quomodo gentiles in eorum locum suffecti?

Paradoxum XV.

Qui autem ex thoro illegitimo nascuntur, æternæ damnationi & perditioni obnoxij sunt, nec ad Baptismum admittendi.

38. Ita Caluinistæ in Synodo Vilnensi, anno 1589. die 11. Martij, vbi publicè decretum est, ne quis parvulos illegitimè natos baptizare audeat, vt refert Adrianus Iunius lib. 3. de doctrina & moribus Euangelicorum, cap. 17. Et in Palatinatu, anno 1587. articuli quidam Caluinisticæ reformationis disseminati sunt, quorum secundus habebat hæc verba; *Infantes, qui ex illegitimo thoro nascuntur, æternæ perditioni ac damnationi obnoxij sunt, nec per Baptismum iuuari possunt.* Scio, hos articulos à quibusdam Caluinistis reijci, tanquam supposititios. Sed quidquid sit, videtur hæc sententia apertè sequi ex principiis Caluini. Ipse enim docet, promissionem Abrahę & aliis fidelibus parentibus factam, *iure hereditario* descendere ad filios per carnalem propagationem, eo modo, quo ciuilia pacta, feuda, & bona hæreditaria parentum ad filios deriuantur: Atqui omni iurè, tam diuino, quàm humano, pacta & bona paterna deriuantur ad filios legitimos, non autem ad illegitimos: ergo illegitimi non continentur in promissione Abrahæ facta: Ergo sigillo Baptismi obsignari non debent. Itaque ad illos spectat illud Sarę Genes. 21. 10. *Eiice ancillam hanc & filium eius. Non enim erit hæres, filius ancillæ cum filio meo, Isaac.*

39. Hæc doctrina, cuius Caluinistas meritò iam pudet, falsa est. An non Christus pro omnibus mori voluit, tam legitimis, quàm illegitimis? Hos enim nusquam legitur excluisse. An non pro omnibus Baptismum instituit? *In Christo*, inquit Apostolus ad Galat. 3. 28. *non est Iudæus neque Græcus; non est seruus neque liber, non est masculus, neque fœmina.* Et Petrus Act. 10. 34. *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus.* Et sanè habemus clarum exemplum in Scriptura. Iephte, qui fuit fortissimus Iudex Israëlitarum, ex muliere meretrice natus est, vt legimus in libro Iudicum, cap. 11. An propterea æternę damnationi fuit obnexius? Minimè profectò. Nam Apostolus Hebr. 11. 32. inter Sanctos veteris Testamenti illum recenset, *qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, &c.*

40. Accedit testimonium Augustini lib. 2. contra duas Epistolas Pelagianorum. cap. 6. & 7. vbi proponit hanc quæstionem; An infantes propter merita, vel demerita parentum, prædestinentur vel reprobentur? at respondet negatiuè, quia sæpè fit, inquit, vt infans natus ex parentibus optimis & sanctissimis, sine Baptismo moriatur & pereat. Natus verò ex parente fornicatore & matre meretrice, per Baptismum regeneretur & saluetur.

Paradoxum XVI.

41. Peccata prædestinatorum, quantumuis enormia, nunquam imputantur; reproborum, nunquam remittuntur.

Ita Caluinus, partim lib. 3. Institut. cap. 4. §. 28. his verbis; *Cæterum fidelium peccata venialia esse, non quia non mortem mereantur, sed quia non imputantur, &c.* partim lib. 4. cap. 1. §. 20. & 21. vbi docet, nullum peccatum remitti, nisi in ecclesia. At reprobi in Ecclesia non sunt, teste Caluino: ergo reprobis nullum peccatum remittitur. Et lib. 3. capite 11. §. 19. vbi ait, sola fide hominem iustificari: At fides nunquam datur reprobis, teste eodem Caluino, lib. 3. cap. 22. §. 10. Ergo reprobi nunquam iustificantur, ac proinde nunquam remittitur illis vllum peccatum.

42. Hæc doctrina, vel omnibus sceleribus ianuam aperit, vel desperationem ingerit. Nam qui cogitat, nulla fidelium peccata imputari, liberrimè ac impunè in omnia flagitia se præcipitabit. Contra, qui in aliam cogitationem se vertit, quid aliud persuadere sibi poterit, quàm nullam esse spem veniæ & condonationis? Sic quisque aut in Scyllam, aut in Charybdim incidat, necesse est. Et hęc quidem dicta sint de Paradoxis Caluinistarum: si non de omnibus, cùm multò plura sint, saltem de aliquibus. Dicendum aliquid est de ipsorum Atheismis.

Atheismus Caluinistarum I.

43. Deus secundum essentiam, aut essentialem perfectionem non est simpliciter infinitus, sed finitus.

Ita Conradus Vorstius Caluinista in suo Tractatu de Deo & Attributis diuinis, pag. 234. his verbis *Deus non est actu simpliciter infinitus, neque essendo, neque operando.* et pag. 235. *Est quidem Deus purus actus, sed hoc non obstat, quin simul in sese sit finitus.* Hunc Atheismum conatur probare his quinque argumentis. 1. quia Scriptura non vocat Deum infinitum: ergo infinitus non est. 2. Substantia Dei videtur ab Angelis: ergo infinita non est. 3. Nec materia, nec vllus numerus, nec vlla magnitudo, nec vlla alia creatura est infinita: Ergo nec Deus. 4. Potentia Dei non est infinita, quia non extenditur ad impossibilia: Ergo nec essentia. 5. esse actu infinitum, &, esse actu hoc aliquid, sunt contradictoria: sed Deus est actu hoc aliquid. Ergo non est actu infinitus. Hęc singula discutienda sunt.

44. Primum ergo ait, *Scripturam non vocare Deum Infinitum.* Falsum est. Nam Scriptura sic habet, Psalmo 144. 3. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis.* Et Baruch. 3. 25. *Magnus est, & non habet finem, excelsus & immensus.* Quę testimonia non possunt intelligi de magnitudine molis seu quantitatis, quę in Deo non est: sed de magnitudine virtutis seu perfectionis. est ergo hic sensus; Deus ita magnus est in virtute & perfectione, vt non habeat finem seu terminum suę virtutis & perfectionis. Vnde sic argumentor: Sicut illud est finitum in virtute & perfectione, quod habet finem seu terminum suæ virtutis & perfectionis: ita è contrario, illud est infinitum in virtute & perfectione, quod non habet finem seu terminum suæ virtutis & perfectionis: At Deus non habet: Ergo infinitus est, &c.

45. Secundò ait, *subsistentiam Dei videri ab Angelis, & ideò infinitam non esse.* Hic planè ostendit, se timidum & imbellem disputatorem esse, qui vt subterfugiat communem difficultatem, quæ oritur ex clara & intuitiua Dei visione, infinitatem Dei tueri non audet. est autem hæc difficultas; *Subsistentia Dei est infinita: Ergo ab intellectu finito, qualis est hominum & Angelorum, clare & intuitiue videri non potest.* Omnes alij authores, tam Latini, quàm Græci concedunt antecedens; & de sola consequentia solliciti sunt, quam Catholici negant. Armeni concedunt. Putant enim Catholici, rectè cohærere hæc duo, Dei

ſubſtantiam infinitam eſſe, & tamen videri poſſe ab intellectu finito, non quidem per ſolas naturæ vires, ſed accedente auxilio Dei ſupernaturali. Armeni, tametſi negent cohærere, ac proinde alterum negandum eſſe cenſeant; non tamen negant Deum infinitum eſſe, ſed potius, cùm infinitus ſit, à finito intellectu videri non poſſe. Omnium ſtupidiſſimus & timidiſſimus eſt Vorſtius Caluiniſta, qui nec cohærentiam, quam Catholici ſtatuunt, poteſt intelligere; nec infinitatem Dei, quam omnes alij defendunt, meri ac defendere auſus eſt.

46. Tertiò ſic ratiocinatur: *Nulla creatura eſt infinita: Ergo nec Deus.* Ineptiſſimè profectò. Perinde eſt ac ſi dicam; Nulla creatura eſt omnipotens: Ergo nec Deus. Alij authores multò rectiùs colligunt contrarium ex creaturis, in hunc modum; Ideò creaturæ finitæ ſunt in genere Entis, quia deeſt illis aliqua perfectio, vel gradus perfectionis, in genere Entis. Nulla enim eſt, quæ contineat in ſe omnes perfectiones, & omnes gradus perfectionis, qui ſunt poſſibiles in latitudine Entis. Ergo è contrario, ideò Deus eſt infinitus in genere Entis, quia nulla deeſt illi perfectio vel gradus perfectionis in toto complexu Entis. Hæc ratio optima eſt, & poteſt explicari hoc duplici ſyllogiſmo.

47. Prior eſt. Cui deeſt aliqua perfectio, vel gradus perfectionis in genere Entis eo poteſt dari aliquid perfectius in genere Entis: Ergo non eſt infinitè perfectum. Atqui ſingulis & omnibus creaturis deeſt aliqua perfectio, vel gradus perfectionis in genere Entis. nam elementis deeſt, vita: plantis, & brutis animantibus, intelligentia: Angelis & hominibus, vis creandi. Vno verbo, ſingulis deeſt independentia ab alio. Omnes enim creaturæ dependent à Deo in eſſe & conſeruari. Nulla independens, nulla ſibi ſufficiens eſt. Omnes ergo finitæ ac limitatæ ſunt in perfectione.

48. Poſterior eſt. Cui nulla deeſt perfectio, vel gradus perfectionis in genere Entis, eo nihil poteſt dari perfectius in genere Entis: Ergo eſt infinitè perfectum in genere Entis: Atqui Deo nulla deeſt perfectio, vel gradus perfectionis in genere Entis: Nulla enim concipi aut cogitari poteſt, quæ in Deo non ſit, vel formaliter, vel eminenter. Formaliter, ſi eſt increata: Eminenter, ſi creata, vel creabilis. Hæc tota ratio procedit à priori. Oſtendit enim radicem infinitatis in Deo, & finitatis in creatura. Ideò enim Deus infinitus eſt in perfectione, quia nihil perfectionis illi deeſt, ideò creaturæ finitæ, quia aliquid illis deeſt.

49. Quartò, ſic pergit Vorſtius; *Potentia Dei non extenditur ad impoſſibilia: Ergo non eſt infinita: Ergo nec eſſentia infinita eſt.* Non minus ineptè quàm antè. An putat Nouator infinitam fore potentiam, ſi ad impoſſibilia ſe extenderet? Imò potentia non eſſet, ſi id fieret. Sicut enim ſcientia non dicitur, niſi reſpectu ſcibilium; ſic neque potentia, niſi, reſpectu poſſibilium. Ex eo ergo cenſeri debet maior vel minor potentia, quo ad plura vel pauciora poſſibilia extenditur. Impoſſibilia enim non cadunt ſub potentiam. Et, ſi caderent, impoſſibilia non eſſent.

50. Quintò, ſic concludit; *Eſſe infinitum actu, & eſſe hoc aliquid, ſunt contradictoria: Deus eſt actu hoc aliquid: Non ergo actu infinitus eſt.* Iam dixi, id actu infinitum eſſe in genere Entis, quod actu inter ſe continet omnes perfectiones poſſibiles in genere Entis. Deus, tametſi ſit actu hoc aliquid, ſimul tamen in actu cõtinet in ſe omnes perfectiones poſſibiles in genere Entis: Ergo, tametſi ſit actu hoc aliquid, ſimul tamen actu infinitus eſt. Non ergo ſunt contradictoria hæc duo, *Eſſe actu infinitum*, & *Eſſe actu hoc aliquid.* Addo, neque hæc duo pugnare inter ſe. *Deus eſt actu hoc aliquid*, &, *Deus eſt actu omnia.* Nam formaliter, eſt hoc aliquid: Eminenter, eſt omnia.

Atheiſmus II.

51. Deus ſecundùm ſubſtantiam ſuam non eſt vbique præſens in hoc mundo, ſed tantùm in cælo.

Ita Vorſtius loco citato, pag. 235. his verbis; *In Scripturis affirmari omninò videtur, Deum ratione ſubſtantiæ ſuæ tantùm eſſe in cælo.* Et poſt citata aliquot Scripturæ teſtimonia, ſic concludi pag. 237. *Simpliciter igitur credamus, quòd ſacra Scriptura toties inculcant, Deum ſubſtantialiter in cælo habitare: in terra verò, virtute & ſapientiæ ſuæ nobis adeſſe.* Citat autem hæc teſtimonia, Pſalm. 113. 16. *Cælum cæli Domino; terram autem dedit filiis hominum.* Et Pſal. 122. 1. *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis.* Et quæ ſimilia ſunt.

52. Iam pridem oſtendi, hoc temerè & impiè dici à Vorſtio. Temerè, quia contra Scripturam & Patres. Nam Scriptura ſic loquitur, Ierem. 23. 24. *Cælum & terram ego impleo, dicit Dominus.* Cyprianus autem in lib. de vanitate idolorum; *Dei templum, totus eſt mundus.* Et infra, *Deus eſt totus vbique diffuſus.* Et Auguſt. Epiſt. 57. ad Dardanum; *Eſt ergo Deus per cuncta diffuſus. Ipſe quippe ait per Propheram, Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Eique dicitur in quodam Pſalmo, Quò ibo à ſpiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? Si aſcendero in cælum, tu illic es: ſi deſcendero in infernum, ades, quia ſubſtantialiter Deus vbique diffuſus.* Et lib. 7. de Ciu Dei, cap. 30. *Deus vbique totus, implens cælum & terram preſentiæ potentiæ, non abſentiæ naturæ.*

53. Impiè, quia Arianiſmum introducit. Nam ſi Deus ſecundùm ſubſtantiam non eſt alibi, quàm in cœlo, planè ſequitur, Chriſtum, cum in terris verſaretur, non fuiſſe verum Deum ſecundùm ſubſtantiam. At hoc impium eſt, Ergo & illud, ex quo ſequitur. Mirum eſt, quas ambages hic quærant Vorſtiani. Non audent palam negare diuinitatem Chriſti, & tamen, ſtante hac aſſertione, non poſſunt eam tueri.

54. Aliqui igitur dicunt, Chriſtum, cum in terris eſſet, fuiſſe verum Deum, non ratione ſubſtantiæ Deitatis, ſed ratione perſonæ Verbi. Non enim humanitatem Chriſti immediatè vnitam fuiſſe Deitati vel eſſentiæ Diuinæ, ſed perſonalitati. Itaque perſonalitatem Verbi fuiſſe in terris, cum Chriſtus in terris eſſet, non ſubſtantiam Deitatis aut eſſentiæ. Nouus hic error eſt, qui planè deſtruit diuinitatem. Primò, quia ſupponit perſonam diuinam poſſe exiſtere in terris ſine deitate, ſeu eſſentia diuina, quod falſum eſt. Non enim perſona & eſſentia ſunt duæ res diſtinctæ, quæ loco ſeiungi poſſint, ſed vna res ſimpliciſſima, in qua nulla eſt compoſitio aut diſtinctio actualis ex parte rei. Imò non minor identitas eſt inter perſonam & eſſentiam, quàm inter Petrum & eundem Petrum. At impoſſibile eſt, vt Petrus ſit in terra, ſine ſeipſo: Ergo etiam impoſſibile eſt, vt perſona diuina ſit in terra ſine eſſentia. Secundò, ſi perſona Verbi fuiſſet in terra ſine diuinitate & eſſentia falſum eſſet illud Apoſtoli, ad Col. 2. 9. *In Chriſto inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Tertiò, vel perſona Verbi fuiſſet ſimul in cœlo & in terra, vel tantum in terra. Si prius, ſequitur vnam eandemque rem poſſe ſimul eſſe in diſtinctis locis,

quod negant Caluiniſtæ Si poſterius, ſequitur perſonam Verbi realiter ſeparatam fuiſſe ab eſſentia, ac proinde eſſentiam tum temporis non fuiſſe in tribus perſonis, ſed tantum in duabus. Ex quo vlterius ſequitur, omnes perſonas realiter ab eſſentia ſeparari poſſe; ideóque, quòd Deus ſit trinus & vnus, iem eſſe contingentem, & non neceſſariam, quod eſt abſurdiſſimum.

55. Alij dicunt, Chriſtum, cum in terris eſſet, fuiſſe verum Deum ratione ſubſiſtentiæ diuinæ; non quòd ſubſiſtentia Verbi ſine diuinitate & eſſentia fuerit in terra, quod iam refutatum eſt, ſed quod ſubſiſtentia Verbi, manens in cælo, potuerit efficere, vt humanitas Chriſti, quæ erat in terra, diuinitùs ſubſiſteret ſine humana ſubſiſtentia. Et hic nouus error eſt, ex quo ſequuntur tria abſurda. 1. Chriſtum non fuiſſe verum Deum, cum in terris eſſet. Nam ſi nec deitas, nec perſona ſeu ſubſiſtentia diuina in illo fuit, iam nihil in illo fuit, à quo intrinſecè & propriè eſſet Deus. 2. vnumquemque noſtrum fore Deum, eo modo, quo Chriſtus fuit, ſi Deus vellet nos miraculosè ſuſtentare, ſine propria ſubſiſtentia humana. 3. Chriſtum, non magis fuiſſe filium, quàm Patrem aut Spiritum Sanctum. Nam illa ſuſtentatio, qua fingitur Chriſtus ſubſtitiſſe ſine perſona Verbi præſente, debuit eſſe opus Dei ad extra, vt loquuntur Scholaſtici: Ergo debuit eſſe opus totius Trinitatis: Ergo non magis ſuſtentatus fuit à Filio, quàm à Patre & Spiritu ſancto: ergo tam potuit vocari Pater & Spiritus ſanctus, quàm Filius. Quæ omnia abſurda ſunt.

56. Denique alij dicunt, ſubſtantiam Dei, tametſi ordinatiè ſit tantum in cœlo tamen eo tempore, quo Chriſtus in terra vixit, fuiſſe in carne Chriſti, & non alibi. Quod quidam amicus Vorſtij, in litteris ad me datis, conatus eſt confirmare ex Apoſtolo. Sic enim ſcribit, *Equidem non ſatis video, quomodo omnis plenitudo diuinitatis in carne Chriſti habitet corporaliter, ſi Deus per ſubſiſtentiam totus habitat non tantum in carne, ſed etiam extra carnem in aliis locis mundi.* Igitur ex huius hominis ſententia, Deus ſecundum ſubſtantiam non eſt alibi, quàm in carne Chriſti: ac proinde cum caro Chriſti eſſet in terra, Deus ſecundum ſubſtantiam non erat in cœlo, ſed tantum in terra: nec vbique in terra, ſed in ſola Chriſti carne. Quæ quidem ſententia, non ſolum noua & inaudita, ſed etiam abſurdiſſima eſt. Primò, quia concedit Deum ſubſtantialiter de loco in locum moueri, ſicut caro Chriſti mouetur, quod eſt contra Auguſtinum libro 16. de ciuitate Dei, capite 5. Chryſoſtomum Homil. 17. in Geneſin, & alios Patres. Secundò, quia ſi Deus ſecundum ſubſtantiam, eo tempore, quo Chriſtus in terra vixit, non fuit in cœlo, ſed tantum in terra, neceſſe eſt, tres perſonas diuinas non fuiſſe tunc in cœlo, ſed tantum in terra, quia perſonæ diuinæ non poſſunt ſeparari à ſubſtantia diuina, vt dictum eſt. At conſequens eſt abſurdum. Ergo & illud, ex quo ſequitur. Minor patet ex Euangelio, vbi Chriſtus, cum in terris viueret, dixit Diſcipulis; *Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.* (Matth. 18. 10) Ergo Deus Pater tunc erat in cœlo: Ergo & ſubſtantia Dei Patris. Ergo Deus ſecundum ſubſtantiam non erat in ſola Chriſti carne.

57. Dices, Quomodo ergo verum eſt, quod dicit Apoſtolus, plenitudinem diuinitatis habitare in Chriſto? Reſpondeo. Non pugnant, ſed optimè cohærent hæc duo inter ſe. 1. Deum ſecundum ſubſtantiam vbique eſſe in hoc mundo. 2. Deum ſpeciali modo, nempe per vnionem hypoſtaticam, habitare in Chriſto, & non alibi. Hoc poſterius aſſerit Apoſtolus: illud eius Scriptura & Patres ſupra citati.

Atheiſmus III.

58. **In Deo ſunt vera accidentia, realiter diſtincta à ſubſtantia Dei.**

Ita Vorſtius pag. 207. vbi de decretis diuinis ſic loquitur; *Quæ certè accidentia quædam ſunt, ab ipſius ſubſtantia longè diuerſa.* Et hoc probat tribus argumentis. Primò, quia decreta Dei ſunt multa, cum aliud ſit decretum creandi homines, aliud prædeſtinandi, aliud reprobandi: At ſubſtantia Dei eſt vnica: ergo decreta non ſunt ſubſtantia, ſed accidentia. Secundò, decreta Dei ſunt libera, quia poſſunt eſſe & non eſſe: Subſtantia Dei eſt neceſſaria, quia non poteſt non eſſe: Ergo decreta non ſunt ſubſtantia. Tertiò, decreta Dei non ſunt ab æterno: Subſtantia Dei eſt ab æterno: Ergo, &c.

59. Hic Atheiſmus tribus rationibus refelli poteſt, quarum prima ſumitur ex infinitate ſubſtantiæ diuinæ. Altera ex conceſſione Vorſtij. Tertia ex fundamentis illius. Prima eſt hæc: Quod in ſe infinitè perfectum eſt, non poteſt vlterius in ſeipſo perfici: At ſubſtantia diuina in ſe infinitè perfecta eſt, vt paulo ante probaui: ergo non poteſt vlterius in ſe perfici. At perficeretur in ſe, ſi reciperet in ſe accidentia realia, quæ ſunt perfectiones quædam reales. Maior patet, quia quod in ſe infinitè perfectum eſt, hoc in ſe continet perfectiones poſſibiles, vel formaliter, vel eminenter: Ergo vlterius perfici non poteſt. Deinde excludit à ſe omnem defectum & imperfectionem: Ergo etiam omnem potentiam paſſiuam ſeu receptiuam, cùm talis potentia ſupponat carentiam ſeu defectum: Ergo non poteſt in ſe recipere vlteriorem perfectionem: Ergo nec accidentia.

60. Altera ratio. Quidquid bonitatis & perfectionis eſt in creaturis, hoc totum eſt in Deo *per modum ſimplicis formæ*, vt diſertè & verè concedit Vorſtius (tametſi imprudenter) At in creaturis eſt aliquid perfectionis ſubſtantialis, & aliquid accidentalis: Ergo hoc totum eſt in Deo per modum ſimplicis formæ. Porrò ſimplex illa forma non poteſt eſſe compoſita ex ſubſtantia & accidente; alioqui ſimplex non eſſet. Nec eſt ſimplex forma accidentalis: alioqui Deus non eſſet ſubſtantia: Ergo eſt ſimplex forma ſubſtantialis. Nullum ergo accidens in Deo eſt.

61. Tertia ratio. Argumenta Vorſtij, quibus nititur, infirma ſunt. Nam primò ſic argumentatur; *Decreta Dei ſunt multa: ſubſtantia Dei eſt vnica: Ergo decreta Dei non ſunt ſubſtantia, ſed accidentia.* Dupliciter peccat hic ſyllogiſmus. 1. in forma. 2. in materia. In forma peccat, quia concluſio non legitimè infertur. quod patet in hoc ſimili ſyllogiſmo, *Perſonæ diuinæ ſunt multæ, ſubſtantia Dei eſt vnica: Ergo perſonæ diuinæ non ſunt ſubſtantia, ſed accidentia.* Quis nō videt, negandam eſſe conſequentiam? In materia peccat, quia maior propoſitio apertè falſa eſt. Non enim in Deo ſunt multa Decreta, eo ſenſu quo id aſſerit Vorſtius, id eſt, non ſunt multi actus voluntatis, quorum vno decernat Deus creare mundum, alio, prædeſtinare quoſdam ad vitam, alio reprobare ad mortem: ſed eſt vnus ſimplex actus, quo hæc omnia decernit. Simile eſt in ſcientia Dei. Non enim ſunt multæ ſcientiæ in Deo, id eſt, non ſunt multi actus intellectus, quorum vno cognoſcat Petrum, alio Paulum, alio Ioannem: ſed eſt vna ſimplex ſcientia, ſeu vnus ſimplex actus intellectus, quo omnia, tam creaturas quàm ſeipſum intelligit. Et ratio eſt; quia actus intelligendi & volendi in Deo, nihil

est aliud, quam ipsa essentia, seu substantia Dei, quatenus per modum actus significatur. Hoc sensu dicunt Patres & Scholastici, non differre in Deo haec tria, *Esse*, *posse*, *operari*, seu, Essentiam, potentiam actiuam & operationem. Vnde sicut essentia Dei est vna & simplex, sic etiam vna & simplex scientia; vnum & simplex decretum. Et haec omnia simul sumpta, vna & simplex Deitas. Vel, vt rectè loquitur Vorstius, haec omnia sunt in Deo *per modum simplicis formæ*.

62. Hinc facilè intelliguntur haec duo consectaria. Vnum, sicut essentia Dei, licet in se vna & simplex sit, potest tamen esse in tribus distinctis personis, sic scientia Dei, licet in se vna & simplex sit, potest versari circa distincta obiecta scibilia, Et similiter decretum circa distincta obiecta decernibilia. Alterum, sicut multitudo personarum non obstat quo minus essentia Dei sit vna, sic multitudo obiectorum non obstat, quo minus scientia & decretum sit vnicum. Hoc interest, quod essentia Dei quæ in se vnica est, non possit ratione trium personarum, in quibus est, vocari triplex essentia: cum tamen scientia Dei, quę similiter in se vnica est, possit ratione diuersorum obiectorum, vocari multiplex scientia: ac eodem modo decretum. Ratio discriminis est, quia aliter se habet essentia Dei ad distinctas personas; aliter scientia & decretum Dei ad distincta obiecta. Nã essentia Dei, tametsi sit in tribus personis realiter inter se distinctis, ipsa tamen est realiter idem cum singulis personis: & singulæ personæ quæ inter se realiter distinguuntur, sunt realiter idem cum essentia. Non sic res habet in scientia & decreto Dei. Nam neque scientia Dei, quę versatur circa distincta obiecta intelligibilia, est realiter idem cum singulis; neque etiam decretum Dei, quod versatur circa distincta obiecta decernibilia, est realiter idem cum singulis.

63. Alterum Vorstij argumentum est hoc: *Decreta Dei sunt libera, quia possunt esse & non esse: substantia Dei est necessaria: Ergo decreta Dei non sunt substantia Dei.* Sed maior propositio, iuxta eum sensum, quem intendit Vorstius apertè falsa est. Non enim decreta Dei secundum existentiam sunt libera, sed quoad terminationem, quia liberè terminantur ad sua obiecta, vt in prima parte Theologiæ Scholasticæ explicatum est. Simile est de persona Verbi, quæ necessariò quidem existit, sed tamen liberè terminatur ad humanitatem Christi. De tertio argumento, in quo quæritur, an decreta Dei sint ab æterno, separatim agendum est.

Atheismus IV.

64. Decreta Dei, cuiusmodi est decretum prędestinationis aut reprobationis, non sunt ab ęterno, vel quod idem est, non sunt Deo coæterna.

Ita Vorstius loco citato, pag. 27. his verbis; *Liberæ Dei decreta ante mundi creationem producta sunt.* Et pag. 207. *Hæc eadem decreta non sunt simpliciter æterna.* Quod sic probat. Omnis causa libera antecedit suum effectum ordine temporis seu durationis. Nam libera actio voluntatis necessariò supponit deliberationem in intellectu. Qui enim liberè decernit aliquid facere, prius deliberat, antequam decernat. At Deus est causa libera respectu liberorum decretorum: Ergo tempore seu duratione antecedit sua decreta. Non ergo decreta Dei possunt esse Deo coæterna.

65. Ex his tria colligo. 1. Decreta Dei esse producta. 2. Non esse æterna. 3. non posse esse æterna, quia causa libera necessariò præcedit suum actum ordine durationis. Singula discutiamus. Primùm ait, decreta Dei producta esse. An putat Deum more hominum & Angelorum producere in se nouas actiones intellectus & voluntatis, quæ sint accidentia distincta ab ipsius substantia? Non ità est. In Deo nulla sunt accidentia, vt supra probatum est. Immediatè intelligit, amat & decernit per suam substantiam quæ simul est intellectio, amor & decretum: et sine vlla sui mutatione terminari potest ad varia obiecta. Solùm accedit externa quædam denominatio, & respectus rationis, quæ substantia Dei, per modum intelligentis, amantis & decernentis, refertur ad rem intellectam, amatam & decretam, simile est in persona Verbi, quæ sine vlla sui mutatione, terminata est ad humanitatem Christi: Nec aliud ex illa terminatione secutum est in persona, quàm respectus terminantis ad humanitatem terminatam. Hoc interest, quod hæc terminatio facta sit in tempore; altera ab æterno.

66. Secundò ait, Decreta Dei non esse ab æterno. Sed se ipsum iugulat. Nam p. 66. sic scribit; *Certum est, decretum Dei de omnibus rebus ad finem suum ordinandis, déque bonis efficiendis, malis autem permittendis, iam inde ab æterno factum esse, idemque in æternum permanere: Et hoc sensu, nec originem vllam habere, nec finem vnquam inuenire.* Non poterat sibi apertiùs contradicere, quàm hic facit. Nunc quæro, an hoc decretum, quod Vorstius fatetur ab æterno esse, liberè à Deo productum sit, necne? Si liberè productum est, & quidem ab æterno certè non omnis causa libera antecedit suum effectum ordine durationis. Si productum non est, cur ait, omnia decreta Dei producta esse ante mundi creationem? Hic Nouatorum mos est. Quod vno loco affirmant, alio negant.

67. Tertiò ait, Deum non posse ab æterno habere liberum decretum. Quare? quia causa libera necessariò præcedit suum effectum ordine durationis Falsum est. An nescit Vorstius, actiones intellectus & voluntatis spirituales ac indiuisibiles esse, & in instanti produci posse? An nescit Angelos habuisse liberum actum dilectionis Dei in primo instanti suæ creationis? An nescit Christum, secundùm humanitatem, in instanti conceptionis liberè mortem acceptasse pro humani generis redemptione? Hoc docet D. Thom. & alij graues Theologi. Si ergo Christus & Angeli possunt habere liberas actiones sibi coæuas; non poterit Deus habere liberum decretum sibi coæternum? Quæ hæc philosophia est? At Vorstius hoc negat de Christo & Angelis. Quare? quia putat eos ante liberum actum voluntatis indigere præuia deliberatione; nec fieri posse, vt eodem instanti simul deliberent & decernant. Sed cur quæso id fieri non potest, si duo isti actus sunt spirituales ac indiuisibiles, sicut reuera sunt? Et, si singuli in instanti produci possunt separatim, cur non simul in eodem instanti? Nihil hic video difficultatis. Nec vidit D. Tho. & alij Theologi. Demus tamen Vorstio, quod vult, Christum & Angelos nihil posse decernere, nisi præuia deliberatione secundùm ordinem temporis. An ideo Deus ad has angustias redigendus est? Absit.

68. Addam duo dilemmata pro Vorstio. Vnum est; Si decreta Dei sunt posteriora ipso Deo, vel ergo Deus finito, vel infinito tempore antecessit sua decreta. Si finito, æternus non est. Si infinito, miser est, qui nihil potest decernere, nisi post infiniti temporis durationem. Alterum; Vel Deus ab æterno scijuit, creationem mundi esse possibilem, & sapienter à se fieri posse; vel ignorauit. Si scijuit,

non egit deliberatione. Si ignorauit, à quo postea didicit?

Atheismus V.

69. Æternitas Dei non est indiuisibilis, & tota simul, sed diuisibilis & successiua.

Ita Vorstius, pag. 226. his verbis: *Vulgo putant, æternitatem totam simul existere, & omnibus temporum differentiis coëxistere: quæ sententia omnino falsa est, & aliquot rationibus hic obiter refutanda.* Summa autem rationum ipsius est hæc: Si æternitas coëxistit omnibus temporum differentiis, seu partibus, sequitur primò, omnes partes temporis, id est, præteritum, præsens & futurum, simul inter se coëxistere, respectu æternitatis. Secundò, Deum posse efficere, vt præteritum non sit verè præteritum, & futurum non sit verè futurum, quia vtrumque in æternitate præsens est. Tertiò, primum annum mundi conditi, esse hunc ipsum annum præsentem. Qua tò, res in æternitate nunquam oriri aut interire, quia semper æternitati præsentes sunt.

70. Propter hæc friuola argumenta ausus est Vorstius communem Patrum ac Theologorum sententiam deserere, & ipsam æternitatis naturam penitus euertere. Quod sic ostendo; Æternitas Dei non est accidens, sed substantia Dei, vt concedit Vorstius, p. 27. At substantia Dei est indiuisibilis, & tota simul, in qua nullæ sunt partes sibi inuicem succedentes, alioqui esset mutabilis & corruptibilis: Ergo etiam æternitas Dei est indiuisibilis, & tota simul, in qua nullæ sunt partes sibi inuicem succedentes: Ergo tota coëxistit omnibus temporum differentiis. Non quidem eo sensu, quem imaginatur Vorstius, quasi omnes partes seu differentiæ temporis simul inter se existant (hoc enim falsum est, quia præteritum, præsens & futurum, nunquam sunt simul (sed quod singulæ partes temporis, dum actu sunt, coëxistant æternitati. Nam pars temporis præterita, cum adhuc præsens esset, coëxistebat æternitati: Et quæ nunc præsens est, coëxistit æternitati: & futura, cum erit præsens, coëxistet æternitati.

71. Hinc facilè soluuntur argumenta contraria. Nam prima consequentia, à qua cæteræ dependent, neganda est. Non enim sequitur, si tota æternitas coëxistit omnibus partibus temporis, ipsas etiam partes simul inter se coëxistere. Nam tota æternitas non coëxistit omnibus partibus simul sumptis & existentibus, vt supponit Vorstius, sed singulis diuisim sumptis, & sibi mutuò succedentibus, v.g. Hodie tota æternitas coëxistit hodierno diei, cras tota coëxistet crastino diei, & perendie perendino; & sic deinceps. Hinc autem non sequitur, hodiernum, crastinum & perendinum diem, simul inter se existere, sed potius vnum alteri succedere. Hoc ostendo in simili exemplo. Totum cælum, quantum quantum est, hodie coëxistit Vorstio; & post aliquot annos, eo mortuo, coëxistet filio Vorstij; & eo etiam mortuo, coëxistet nepoti Vorstij, & sic deinceps per singulas generationes. Hinc non sequitur, Vorstium, filium, nepotem & reliquos posteros, quotquot erunt, simul inter se existere. Hæc solutio facilè accommodabitur ad reliquas consequentias, quæ ex Vorstio allatæ sunt.

72. Concludo, Caluinistas, qui huiusmodi Atheismos & paradoxas suis auditoribus obtrudunt, non posse vocari Orthodoxos, sed Cacodoxos. Non enim rectè, sed perperam sentiunt, qui negant Deum infinitum, nobis præsentem, indiuisum, & quæ similia sunt.

TITVLVS QVINTVS.

ZVINGLIANI.

CALVINISTÆ vocantur Zuinglianî, quia sequuntur dogma Zuinglij de Sacramento Eucharistiæ, nempe, Christum in Eucharistia non esse realiter præsentem. Et illa Christi verba, *Hoc est corpus meum*, explicant cum Zuinglio, in hunc sensum; *Hic panis significat corpus meum*. Hoc patet ex libello Caluini, qui inscribitur; *Consensio mutua in re Sacramentaria, Ministrorum Tigurinæ & Genevensis Ecclesiæ*. In quo libello ostendit; se in Sacramento Eucharistiæ planè consentire cum Zuinglio, & aliis Ministris Ecclesiæ Tigurinæ in Heluetia. Porrò vt constet, quam speciosus ac honorificus sit hic titulus, qui ex nomine Zuinglij desumptus est, tria breuiter explicanda sunt. 1. qualis fuerit Zuinglius, quem alij Zvvinglium, alij Cinglium appellare solent. 2. quo præceptore vsus sit. 3. quomodo ex hac vita decesserit.

QVÆSTIO I.

Qualis fuerit Zuinglius.

1. HVldricus Zuinglius, præter alia vitia, quibus erat obnoxius fuit homo valde inconstans. Ex Catholico factus est Lutheranus: ex Lutherano, Carolstadianus, ex Carolstadiano, nouus hæresiarcha. Nam primò credidit cum Catholicis, Christum esse verè præsentem in Eucharistia sub specie panis & vini. Deinde cum Luthero docuit, Christum esse quidem verè præsentem, non tamen sub specie panis & vini, sed simul cum ipso pane & vino. Postea cum Carolstadio negauit esse præsentem, & illa verba, *Hoc est corpus meum*, explicauit cum eodem Carolstadio, hoc sensu, *Hîc sedet corpus meum*: vel, *Hoc est corpus meum, quod hîc mensa assidet*. Denique, reiecta hac explicatione, nouam excogitauit, nempe

hanc, *Hoc est corpus meum*, id est, *Hoc significat corpus meum*: vel, *Hic panis significat corpus meum*, quam nunc sequuntur Caluinistæ.

2. Hanc tamen inconstantiam ex parte conatus est excusare, in libro de vera & falsa religione: Nam ibi diserte fatetur, se quidem multo ante in animo sensisse, Christum non esse præsentem in eucharistia; noluisse tamen id palam profiteri, sed tempori seruire. Itaque publicè quidem docuisse sententiam Lutheri; occultè tamen eam damnasse, & alteri adhæsisse. Et in eo similem fuisse Dispensatori euangelico, de quo Christus, Luc. 12. 42. *Quis putas, est fidelis dispensator, & prudens quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram?* Nam sicut hic dispensator, non quouis, sed certo tempore, nec in quauis, sed in certa mensura, distribuit triticum in familiam Domini sui (in quo constitit ipsius prudentia & fidelitas) ita ie, non quolibet, sed certo tempore, & in certa mensura, suam doctrinam in familiam Christi distribuisse.

3. Verùm hæc non tam excusatio, quàm accusatio quædam est. Nam si Zuinglius iam ante credebat, sententiam Lutheri falsam esse, & tamen, vt tempori seruiret, publicè eam profitebatur; certè duplici scelere se obstringebat, mendacio & hæresi. Mendacio, quia loquebatur contra mentem: Hæresi, quia docebat sententiam, quam iudicabat hæreticam. Nõ ergo similis fuit dispensatori Euangelico. Nam is, tametsi non quouis, sed suo tempore, distribuat triticum in familiam, nunquam tamen falsum & fictitium distribuit, vt Zuinglius fecit. Fuit nihilominus similis illis, qui in re mala seruiunt tempori, cuiusmodi sunt multi politici, qui apud Turcas sequuntur Mahometum, apud Iudæos, Mosen; apud Christianos, Euangelium. Multi item Prædicantes, qui accommodant se suis Principibus: Et sub Principe Lutherano Lutherum, sub Caluiniano Caluinum profitentur. Exempla quotidie obuia sunt.

4. Referam, quod mihi accidit. Ante annos quatuordecim cum in quodam itinere essem, diuerti ad rusticanum hospitem, ex quo amicè scisciatus sum, quam religionem profiteretur. Respondit, toties eo loco mutari religionem, vt scirem, quam sequi vellet aut deberet. At vester, inquam, Prædicans quam sequitur? Annis, ait, superioribus Lutheranam secutus est: nunc Zuinglianam profiteri cœpit. Quid causæ? Quia Dominus loci, qui Lutheranus erat, mortuus est: Nunc Zuinglianus successit. Prædicans ergo, ne cogatur solum vertere, tempori se accommodat. Tum ego: Non possem hominem conuenire? Omninò, ait hospes. Bacchus est: si haustum vini promiseris, mox aduolabit. Et sic factum est. Cum iam adesset: Audio, inquam, mi Domine, Paro, hunc te esse, & hoc anno religionem mutasse. Ita est, ait: Mutaui religionem, & pro falsa veram amplexus sum, quam nunc publicè profiteor. ergóne, dixi, hactenus mentituses? Obmutuit homo, & proripuit se foras, hospite suauissimè arridente. Ex vno disce omnes.

Qvæstio II.

Quo præceptore vsus sit Zuinglius?

5. Sicut varius & inconstans fuit in doctrina, sic variis vsus est præceptoribus. Catholicam doctrinam didicit à suis maioribus, qui Catholici erant, Lutheranam à Luthero, Carolstadianam à Carolstadio, suam, id est, Zuinglianam, à nocturno Spiritu. Hoc ipsemet fatetur in libello, quem inscripsit, *Subsidium de Eucharistia*. Ibi enumeret, se coram Senatu Tigurino conatum fuisse probare, hæc verba Christi, *Hoc est corpus meum*, habere hunc sensum, *Hoc significat corpus meum*. Nam particulam, *Est*, sæpè accipi pro *Significat*. Sicut Lucæ 8. 12. *Semen est verbum Dei*. Et Matth. 13. 38. *Ager est mundus*: Restitisse autem sibi quendam Scribam, qui contendebat, verba Christi Catholico sensu intelligenda esse, nec à propria significatione recedendum. Exempla autem, quæ ex Luca & Matthæo allata sunt, esse valde dissimilia. In illis enim contineri parabolas, quod non fit in verbis cœnæ. Tandem in somno astitisse sibi monitorem, qui suggessisset alium Scripturæ locum, in quo, sine vlla parabola, verbum, *est*, sumitur pro *significat*. Et se huic monitori acquieuisse.

6. Verba Zuinglij, inter alia, sunt hæc, *Cum è Senatu nos recepissemus, cœpimus cogitare omnia, omnia reuoluere, quæ scilicet proderemus exempla, quæ nulla cum parabola coniuncta forent. Attamen aliud nihil exemplorum occurrebat, quàm quòd in commentario* (de vera & falsa religione) *proditum est, aut quod accurrebat, erat illorum simile. Cum verò tredecima Aprilis lux appeteret, visus sum mihi in somno, multo mane tadio, denuo contendere cum aduersario Scriba, sicque obmutuisse, vt quod verum scirem, negante lingua beneficium suum, proloqui non possem. Qui me angor, vt solent nonnunquam somnia fallaci ludere nocte* (*nihil enim altius, quam somnium narramus, quod ad nos attinet: tametsi leue non sit, quod per somnium didicimus*) *vehementer turbare videbatur. Ibi* ἀναπαυσάμενος *visus est monitor adesse* (*ater fuerit, an albus, nihil memini*) *qui diceret; Quin ignaue respondes ei, quod Exodi 12. dicitur; Est enim phase, hoc est, transitus Domini. Protinus vt hoc phasma visum est, simul expergefio, & è lecto exilio: locum apud Septuag. primum vndique circumspicio, ac deo coram tota concione pro virili differo, &c.*

7. Hinc duo colligimus, quæ ad rem faciunt. Vnũ est, Zuinglium à nocturno monitore didicisse sensum verborum Christi. Hunc enim monitorem dixisse, sicut in illis verbis Exodi, *Est enim phase, id est, trænsitus Domini*, particula, *est*, sumitur pro *significat*, sic etiam in verbis Christi, *Hoc est corpus meum*, sumi posse ac debere. Alterum; eundem monitorem ex machina apparuisse; non tamen meminisse Zuinglium, albus an ater esset. Hinc apud alios lis orta. Zuingliani contendunt, fuisse album; Lutherani atrum. De qua re eleganter disputat Gretserus in libello, qui inscribitur, *Disceptatio de somnio Zuinglij*. Et multis argumentis conuincit, atrum fuisse, non album, id est, malùm spiritum, non bonum.

8. Hoc pro certo statuendum est, si bonus fuit Spiritus, veram doctrinam inspirasse: si malus, falsam. Nam de bono Spiritu scriptum est, Ioan. 14. 16. *Ego rogabo Patrem, & dabit vobis Spiritum veritatis*. De malo, 3. Reg. 22. 22. *Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum*. Hinc deduco tria consectaria. 1. Qui certò scit, suam doctrinam à bono spiritu inspiratam esse, certò etiam scit veram esse. 2. qui certò scit à malo spiritu inspiratam esse, certò scit falsam esse. 3. Qui dubitat, à bono an malo spiritu inspirata sit, etiam dubitat vera an falsa sit. Iam subsumo. At Zuinglius dubitat, an sua doctrina à bono, an malo spiritu inspirata sit: Ergo etiam dubitat vera an falsa sit. Cur ergo, vt veram amplectitur: cur auditoribus, vt veram proponit? In hoc, alios; in illo, seipsum decipit.

9. Iam, si Zuinglius de sua doctrina dubitat, etiam Zuinglianos dubitare necesse est. Nam hi, quidquid habent in hoc genere, à Zuinglio habent. Vel ergo credunt

credunt Zuinglio, vel non credunt. Si credunt, fateri A debent incertum esse, albus an ater fuerit spiritus, à quo Zuinglius edoctus est. Hæc enim asserit Zuinglius. Si non credunt, cur doctrinam eius amplectuntur? Videant ne ex eorum numero sint, de quibus prædictum est ab Apostolo 1. Tim. 4. 1. *In novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis Dæmoniorum.*

QVÆSTIO III.

Quomodo Zuinglius mortuus sit?

10 QVod aliis Hæresiarchis, hoc etiam Zuinglio accidit. Plerique malè perierunt. Vt alios omittam, Ebion in balneo oppressus est. Montanus & Maximilla, laqueo iniecto, sibi ipsis mortem conscivêrunt. Arius intestina effudit. Nestorio linguam vermes exederunt. Lutherus, Oecolampadius, Osiander, Carolstadius, Bucerus, Caluinus, similem ferè exitum sortiti sunt. Zuinglius, de quo agimus, in eodem numero censeri debet. Sed malim aliorum, quàm meis verbis hæc omnia demonstrare.

11. Igitur de Ebione, qui tempore S. Ioannis Apostoli & Euangelistæ, negauit Christi diuinitatem, sic scribit Epiphanius, hæres. 30. *Sanctus Ioannes prædicans in Asia, mirabile opus fecisse narratur ad veritatis delineationem. Cùm enim vitam degeret admirandam, & dignitatem veritatis ipsius decentem, & penitus non lauaretur, coactus est a Spiritu Sancto pregredi vsque ad balneum, dixitque: Accipite mihi quæ pertinent ad balneum. Et cùm comites ipsum sequentes mirarentur, venit ad ipsum balneum: & vbi peruenisset ad eum, qui lauantium vestes suscipere solet, interrogauit, Quis est intus in balneo? At olearius, seruandis vestibus inseruiens, ad Ioannem dixit: Ebion intus est. Ioannes verò, statim intelligens Spiritus sancti ductum, ob quam causam impulisset ipsum vsque ad balneum venire, velut dixi, memoriæ videlicet gratiâ, vt relinqueret nobis veritatis argumentum, qui sint serui Christi, qui verò vasa diaboli, statim vbi seipsum turbasset, & leuiter fleuisset, vt omnes audirent in testimonium ac declarationem imposturæ veritatis doctrinæ: Festinate, inquit, fratres, egrediamur hinc, ne cadat balneum, & pereamus cum Ebione, qui est in balneo, propter ipsius impietatem, &c.*

12. De Montano & Maximilla, qui iactabant Spiritum sanctum à Christo promissum, sibi potius, quàm Apostolis datum esse (teste Augustino in libro de hæresibus) sic scribit Eusebius libro 5. Historiæ Ecclesiasticæ cap. 16. *Montanum & Maximillam alio mortis genere interiisse dicuntur. Aiunt enim plurimi, istos vtrosque ab insano spiritu motos, se ipsos, non quidem simul, sed quemque suæ mortis tempore, laqueo suspendisse, atque ita in morem Iudæ proditoris, vitam terminasse.*

13. De Ario hæresiarcha, sic scribit Epiphanius, hæresi 68. *Arius ad fellam progressus, necessarij oneris deponendi gratia, crepuit, quemadmodum & Iudas quondam: atque sic finem adeptus est in loco immundo & grauolenti.* Et multò accuratiùs Socrates lib. 1. historiæ Ecclesiast. cap 38. *Cùm Arius egressus esset palatium, stipatus satellitibus illis, qui cum Eusebio erant, per mediam vrbem (Constantinopolim) celebris ingrediebatur: Et cùm proximè ad forum, quod Constantini dicitur, venisset, vbi purpurea posita est columna, metus conscientiæ illum apprehendit, ac simul vna cum metu, mota est alui laxitas. Percontatus, num in propinquo alicubi secessus esset, ac cognouisset esse retrò forum Constantini, illico secessit: vbi hominem animi defectio corripuit, & vnà cum excrementis, ipse quoque confestim excidit, ac copia sanguinis consecuta est, & simul reliqua intestina vna cum splene ac iecore coniunctim sunt prolapsa. Protinus itaque mortuus est. Secessus ille ad hunc vsque diem Constantinopoli retrò forum Constantini ostenditur, & cunctis præsentibus ac digito illum notantibus, modum mortis Arij perpetuo memorabilem reddit.*

14. De Nestorio scribit Euagrius lib. 1. hist. Ecclesiast. 7. fuisse à Theodosio Imperatore in exilium missum propter blasphemam doctrinam de Christo. Et postea subiungit: *Quin & de morte illius quendam scripsisse percepi, qui dixerit eum, cùm primum lingua ipsius à vermibus depasta esset, ad maiora & perpetua, ipsoque condigna migrasse tormenta.*

15. Venio ad recentiores. De Luthero scribit Cochæus in lib. de actis & scriptis Lutheri, hoc modo; *Lutherus anno 1546. die 16. February, peracta in publico cum aliis cœna, eáque largiter sumpta, & facetiis hilariter extracta eadem nocte interiit.* Et Thomas Bozius, tomo 2. de signis Ecclesiæ, lib. 23. cap. 3. *Lutherus cùm vespere lautè cœnasset, ac latus somno se dedisset, ea nocte suffocatus interiit. Audiui haud ita pridem compertum testimonio sui familiaris, qui tum puer illi seruiebat, & superioribus annis ad nostros se recepit, Lutherum sibimetipsi, laqueo iniecto, necem miserrimam attulisse; sed datum protinus cunctis domesticis rei conscijs in iurandum, ne factum diuulgarent, ob honorem Euangelij.*

16. De Oecolampadio sic pergit idem author; *Oecolampadius ante Lutheri interitum nocte dum dormiret, improuisa morte est strangulatus. Id cùm percepisset Lutherus, Oecolampadij infensissimus, quod ab ipso secessisset, editis scriptis exclamabat, sibi esse exploratissimum, Oecolampadium ignea diabobi telis confossum.* Et Lindanus in Dubitantio, Dialogo 3. pag. 310. *Nunc de Oecolampadij subitanea morte quid attinet commemorare? quem aiunt ad vxoris latus in lectulo deprehensum mortuum, sine sub vita finem desperasse, & ignitis Satanæ telis & hastis confossum (vti Lutherus ait in libro de priuata Missa) subito perisse. Alij suis ipsius manibus clam esse peremptum animamque effudisse scribunt.*

17. De Osiandro idem Lindanus eodem loco sic subdit: *Certè de Osiandro narrat Palladius, quod planè mirum, vt bestia, horribiliter extinctus est, anno 1525. die 17. Octobris.*

18. De Carolstadio scribit Bozius loco citato, his verbis, *Eundem casum*, quem Oecolampadius, *subiit Carolstadius, vt affirmat Minister quidam Lutheranus in epistola typis excusa.* Et Lutherani in Historia Confessionis Augustanæ, Lipsiæ edita, pag. 40. *Diffiteri nemo potest, Carolstadium tandem ab ipso Satana suffocatum interiisse.*

19. De Bucero idem Bozius ibidem: *Bucero dicunt animam penè agenti astitisse horrendum dæmonem, quo cunctos astantes timore exanimarit, à quo, vt animam auferret secum, fuerit perculsus. Nam tecto deturbatus, effusis per cubiculum passim huc illuc visceribus, multisq; cruciatibus exanimatus expirauit.*

20. De Caluino multi multa. Bozius sic: *Caluinus totos quatuor annos, nouem morbis dirissimis (id Beza discipulus eius primarius scriptum reliquit) miserrimè excruciatus interiit: cholica, dolore articulorum, calculo, hæmorrhoidibus, febri, asthmate, hemicranio, pituita, sanguinis vomitione. Demum pediculis vndique scandentibus (vt testatur qui ipsius vitam Gallico sermone scripsit) exesus, infœlicissimè ac turpissimè obiit.*

21. Denique de Zuinglio sic scribit Cochlæus in libro de actis Lutheri, circa annum Christi 1531. Re-

pertus in ea strage Zuinglius, omnis perfidiæ discor- A *diaque inter Helvetios author, à duobus Catholicis, pronus in facie adhuc spirans, quem illi non cognoscentes interrogarunt, an vellet confiteri. At ille tacuit, velut mortuus. Superveniens autem alius, qui eum cognovit, lethale inflixit vulnus, Capitaneisque protinus indicavit. Qui tulerunt eum sisti publico judicio, in quo sanè judicatus est, ut proditor, atque combustus ut hæreticus.* Et Surius in commentario rerum in orbe gestarum, anno 1531. *Cæsi sunt ex Tigurinis 1500. & in iis omnium malorum inventor & caput Zuinglius, qui inventus à duobus Catholicis adhuc spirans, interrogatusque an confessione expiare se vellet, mortuum se simulans, nihil respondit, &c.* Hæc omnia ex aliorum fide.

22. Concludo; Calvinistas, qui à Zuinglio Zuingliani appellantur, non posse meritò de hoc titulo gloriari. 1. quia Zuinglius fuit homo inconstans. 2. qui suam doctrinam à diabolo accepit, vt contendunt Catholici & Lutherani: vel certè dubium est, à diabolo an à bono Angelo acceperit, vt ipse fatetur. Iure igitur suspectus est. 3. quia tanquam proditor, & author seditionis miserè interfectus est. Videant Calvinistæ qualem suæ sectæ ducem habeant.

TITVLVS SEXTVS.

SACRAMENTARII.

CALVINISTÆ dicti sunt Sacramentarij, quia sequuntur novum dogma de Sacramento Eucharistiæ, in quo dissentiunt à Catholicis & Lutheranis. Hi enim affirmant, Christum realiter in hoc Sacramento præsentem esse, quod Sacramentarij negant. Porrò primus illorum author fuit Andreas Carolstadius, de quo suprà dictum est. Nam is anno 1524. primus cœpit docere, nihil esse in cœna præter panem. Eum secuti sunt Zuinglius, Oecolampadius, Bullingerus, Ochinus, Petrus Martyr, Calvinus, Beza, Boquinus, Klebitius, & alij. De quibus hæc disputari possunt. 1. Vnde orti sint primi Sacramentarij. 2. quales fuerint. 3. à quo hauserint suam doctrinam. 4. quomodo eam conati sint propagare.

QVÆSTIO III.

Vnde orti sint primi Sacramentarij?

1. PRimi Sacramentarij, vt Carolstadius, Oecolampadius, ex Lutheranis orti sunt. Cùm enim antea Luthero adhæserent, postea ab eo defecerunt, & ex Lutheranis facti sunt Sacramentarij. Quod ægerrimè tulit Lutherus. Vnde perpetuum odium inter Lutheranos & Sacramentarios natum est, quod ab anno Christi 1524. (quo primùm cœpit hæc secta) hucusque pertinacissimè perseverat. De quo videri potest Historia Confessionis Augustanæ, quæ à Lutheranis ab anno 1521. vsque ad annum 1561. continuè deducta est, & Lipsiæ anno 1585. latinè impressa. Ex ea constabit, quid vtrinque per singulos annos tentatum sit: quàm infestis animis inter se decertarint: quoties de concordia inter ipsos ineunda frustra actum, & tandem etiam desperatum sit. Attigi hoc in primo titulo, quæst. 2.

2. Porrò præcipui ex Sacramentariis, qui de re Sacramentaria scripserunt, sunt hi. 1. Carolstadius, primus eorum author. 2. Zuinglius, Pastor Tigurinus. 3. Ioannes Oecolampadius, antea Professor Heidelbergensis. 4. Martinus Bucerus. 5. Vvolfangus Capito, Minister Ecclesiæ Argentinensis. 6. Bernardinus Ochinus. 7. Ioannes Calvinus. 8. Petrus Martyr. 9. Vvilhelmus Klebitius. 10. Petrus Boquinus. 11. Theodorus Beza. 12. Dauid Paræus. Ex Lutheranis hi. 1. Lutherus ipse. 2. Theobaldus Billicanus, Pastor Nordlingensis. 3. Vrbanus Regius, Minister Augustanus. 4. Pomeranus, Minister Vvittembergensis. 5. Ministri Suevici, quorum libellus inscribitur, *Syngramma Suevicum*. 6. Andreas Osiander, B Prædicans Notibergensis, Ioachimus Vvestphalus, Minister Hamburgensis. 8. Tilmannus Heshusius. 9. Lutherani, qui Historiam Confess. Augustanæ de Cœna Domini conscripserunt, quorum vltima verba in fine historiæ sunt hæc, *Deo soli gloria, diabolo & sequacibus ipsius Sacramentariis, Zuinglianis & Calvinianis perpetua ignominia & confusio. Amen.* Omitto recentiores, qui quotidie adhuc altercantur, cuiusmodi sunt Giessenses, Tubingenses, Lemenses, & alij.

QVÆSTIO II.

C *Quales fuerint primi Sacramentarij.*

3. LOngùm esset de singulis seorsim dicere. Dicam potissimùm de Carolstadio, qui fuit primus eorum author. Multa autem occurrunt quæ de eo dici possunt. 1. quomodo vxorem duxerit. 2. Quid passus sit cùm à Luthero defecisset. 3. quos socios habuerint quando Sacramentarius factus est. 4. quos libros scripserit. 5. Quid Lutherani de eo sentiant.

4. Igitur, vt à primo incipiam, Carolstadius inter omnes Novatores primus fuit, qui contra solenne votum castitatis, quod sacerdotio annexum est, incestas nuptias contraxit, etiam ante Lutherum. Et vt maior solennitas huius sacrilegij, aliud sacrilegium accessit. Nam novis nuptiis nova Missa celebrata est. Quibus porrò verbis ea peracta sit, adscribam ex Cochlæo in libro de Actis Lutheri, anno 1525.

5. Ad introitum Missæ cantatum est, *Dixit Dominus Deus, Non est bonũ hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sui.* Versus, *Adhærebit homo vxori suæ, & erunt duo in carne vna.* Oratio, *Deus, qui post longam & impiam Sacerdotum tuorum castita-*

tem, *beatum Andream Carolſtadium, ea gratia dotare dignatus es, vt primus, nulla habita Papiſtici iuris ratione, vxorem ducere auſus fuerit: da quæſumus, vt omnes Sacerdotes, recepta ſana mente, eius veſtigia ſequentes, eiectis concubinis, aut eiſdem ductis, ad legitimi conſortium thori conuertantur. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum, &c.*

6. Secreta: *Sacrificium noſtrum quæſumus Domine benignus ſuſcipias, vt quod tua maieſtati in Andreæ Carolſtadij nuptialibus primitiis deuotè offerimus, eius efficacia, à cunctis defendamur periculis. Per Dominum noſtrum, &c.*

7. Complenda: *Sint nobis, Domine, auxilio ſumpti Sacramenti myſteria, & ſicut Andreæ Carolſtadij connubialis celebritate lætamur: ita fac, quæſumus, Sacerdotum coniugia toto orbe feliciter auſpicentur, felicius ſuccedant, & quàm felicissime finiantur. Per Dominum, &c.* Vide plura apud Cochlæum, & alios.

8. Idem Carolſtadius, cùm iam defeciſſet à Luthero, & ex Lutherano Sacramentarius factus eſſet (quod contigit anno 1524.) multa paſſus eſt. Nam primò, vrgente apud Electorem Saxoniæ Luthero, compulſus eſt egredi ex Saxonia. Deinde impetrato reditu, cùm videret ſe ab omnibus contemni, vitam ruſticanam profeſſus eſt, & ſimul inſtitorem egit. De qua re ita ſcribunt Lutherani in Hiſtoria Confeſſionis Auguſtanæ, anno 1524. pag. 38. *Et quia propter ea, quæ preterea ac male multis in locis egerat, in ſumma fuit apud omnes contemptu, neque vllam vocationis alicuius recuperandæ ſpem concipere facilè potuit, rei domeſtica ſeſe dedens, primo in exiguo quodam pago, poſtea in oppidulo Kemberga quod vno tantùm milliari V vittemberga abeſt, ſedem locauit. Vtique eſſet, vnde familiam aleret, ruſticum ſimul & inſtitorem egit: vinum aduſtum, placentas, ſpecula, ligulas, & ſimiles merces venum exponens. Interdum etiam lignorum egreſſus, aliquot ligni plauſtra ex ſylua Leberina in vrbe Vvittembergenſem importauit. Eundem quoq. cũ reliquis ruſticis cultum ſumens, tunica inteſſit ruſtica craſſioris filij, enſe accinctus vetere & ferruginoſo, ex obſoleta & lacera vagina promicante, pileo etiam operens ſimpliciore de ruſtico. Simili quoque cum reliquis ruſticis nomine appellari gaudebat* (Neuber Andres) *idque eam ob cauſam, vt ſingularem aliquam ſanctimonia ſpeciem hac ratione ſibi conciliaret.*

9. Præcipui ſocij, quibus intimè ſe conſunxit Carolſtadius, fuerunt hi tres. 1. Nicolaus Pelargus, homo planè rudis & illiteratus. 2. Marcus Stubnerus. 3. Thomas Muncerus. Hi ſimulabant ſe habere frequentes viſiones & colloquia cum Deo, & noſſe futura, & ſecreta cordium: ideoque à Luthero, per ironiam, cæleſtes Prophetæ appellati ſunt. Nam Lutherus, anno 1525. volens refutare Carolſtadium, à quo ſæpe læeſſitus erat, ſcripſit tractatum, cum hoc titulo, *Aduerſus cæleſtes Prophetas.* Porrò, axioma horum Prophetarum erat, *Non omnia ea, quæ credi oporteat, ex ſcripto Dei verbo petenda, ſed longè excellentius ac fide digniùs eſſe, ſi quis peculiarem aliquam reuelationem per inſomnium aut viſionem ſibi factam, proferre poſſit. Hanc enim, non mortua littera, ſed viua Dei voces manifeſtationem eſſe aiebant, eoque prætextu multos ſimplicibus miſere ſeducebant.* Ita, præter alios, referunt Lutherani in hiſtoria citata, pag. 46. & alibi.

10. Quòd ad ſcripta Carolſtadij attinet, anno 1524. ſcripſit librum, in quo negat veram & ſubſtantialem Chriſti in cœna præſentiam: & illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, ſic explicat, *Hic ſedet corpus meum.* In illo libro vt poſtea referam, diſertè ſcribit, virum quendam ſibi apparuiſſe, qui illam explicationem ipſi reuelauerit. Eum autem virum fuiſſe Patrem cæleſtem. De aliis ipſius libellis videri poteſt hiſtoria citata.

11. Quid porrò Lutherani ſentiant de Carolſtadio, facilè conſtabit ex eorum ſcriptis. Philippus Melanchthon in epiſtola quadam ad Fridericum Myconium, libello de ſententiis veterum, in articulo cœnæ præfixa, ſic ſcribit, *Carolſtadius primum excitauit hunc tumultum, homo ferus, ſine ingenio, ſine doctrina, ſine ſenſu communi, quem nullum vnquam humanitatis officium aut intelligere aut facere animadvertimus: tantùm abeſt, vt in eo ſignificatio aliqua Spiritus ſancti animaduerſa ſit. Imò extant manifeſta ſigna impietatis.* Et quæ ſequuntur in eandem ſententiam. Omitto aliorum iudicia.

QVÆSTIO III.

A quo Sacramentarij hauſerint ſuam doctrinam?

12. Sacramentarij partim inter ſe conueniunt, partim diſcrepant. In eo conueniunt, quòd negent Chriſtum realiter in cœna præſente eſſe. Diſcrepant autem in ſenſu, quo verba Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, explicanda ſint. Nam aliter à Carolſtadio; aliter à Zuinglio explicata ſunt.

13. Quòd ergo ad priorem doctrinæ partem attinet, in qua conueniunt, videntur eam ſumpſiſſe ex Luthero, vt notat Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Euchariſtia, cap. 1. Nam Lutherus multa ſcripſit, ex quibus ea doctrina deduci poterat. Certè in epiſtola ad Argentoratenſes ſic habet: *Ingenue hoc fateor, ſi Carolſtadius vel alius quiſpiam ante quinquennium docere me potuiſſet, in cœna nihil adeſſe præter panem & vinum, officium admodum gratum is mihi præſtiſſet.* Et paulò poſt: *Imò ſi quis hodierno die ſolidis fundamentis demõſtrare poſſet, nudum tantùm panem & vinum ibi adeſſe; nimium in eam ſententiam me propendere animaduerto.* Deinde in libro de captiuitate Babylonica capite de Euchariſtia, ſcribit verba Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, habere hũc ſenſum, *Hic panis eſt corpus meum.* Quæ ſententia non poteſt propriè accipi; quia impoſſibile eſt vt panis propriè ſit corpus Chriſti. Vnde poterant diſcipuli Lutheri colligere, panem non propriè, ſed figuratè, ſeu ſignificatiuè eſſe corpus Chriſti.

14. De altera doctrinæ parte, in qua diſſentiunt Sacramentarij, iam ante inſinuatum eſt. Nam Carolſtadius explicat verba Chriſti, hoc modo. *Hoc eſt corpus meum*, id eſt, hîc ſedet corpus meum ad menſam. Zuinglius hoc modo; *Hoc eſt corpus meum*, id eſt, hic panis ſignificat corpus meum. Et quidem Carolſtadius addit, ſe ſuam explicationem didiciſſe à cæleſti Patre: Zuinglius, à nocturno monitore. At Lutherani, ſicut hunc monitorem, ita illum cæleſtem Patrem, non alium, quàm diabolum, aut eius matrem fuiſſe interpretantur. Sic enim ſcribit Ægidius Hunnius Lutheranus, libro de cœna Domini, cap. 14. *Gloriatus eſt Carolſtadius, veniſſe ad ſe quendam virum, qui admonuerit de explicatione verborum cœnæ, quod vocula, Hoc, eum in modum, quem ipſe tradebat, eſſet accipienda: Et hunc virum fuiſſe Patrem cæleſtem. Reſpondit autem Lutherus, virum illum non Patrem cæleſtem, ſed aut diabolum ipſum, aut certè huius fuiſſe matrem.* Similia ſcribunt Authores hiſtoriæ Confeſſionis Auguſtanæ, anno 1524 pag. 37.

15. Illud obiter hic addendum eſt, tres illos Nouatores, Lutherum, Carolſtadium, Zuinglium, ſicut

singuli nomen dogma de Eucharistia sectati sunt, ita singulos scripto testatos esse, à quo spiritu suum dogma acceperint. Et quidem Lutherus rotundè dixit, quod res erat se à diabolo accepisse. Carolstadius mendacio vsus est, asserens, à cœlesti Patre edoctum se esse Zuinglius, qui vtriusque discipulus fuit, nec apertè voluit fateri cum Luthero, diaboli discipulum se esse; nec apertè mentiri cum Carolstadio. Patrem cœlestem ad se venisse: sed rem in medio reliquit, simulans se non meminisse, albus an ater fuerit monitor, à quo instructus est. Soli Luthero in hoc puncto creditur. De Luthero dici potest, *Confessus est, & non negauit.* De Carolstadio, *mentitus es in caput tuum.* De Zuinglio, *Quousque claudicas in vtramque partem?* Et, *vtinam calidus esses, aut frigidus.*

QVÆSTIO IV.

Quomodo Sacramentarij conati sint suam sectam propagare?

16. VArij variis modis id facere conati sunt. 1. Carolstadius per visiones & reuelationes Patris cœlestis. 2. Zuinglius per monitorem nocturnum. 3. Bucerus & Leo Iudæ per fraudes. 4. Caluinus per miraculum. 5. Beza per æquiuocationem. De his tribus vltimis aliquid dicendum est. Nam de Carolstadio & Zuinglio iam ante dixi.

17. Igitur prima fraus fuit hæc. Bucerus per literas & internuncios passim apud Theologos, & præsertim apud Lutheranos, sub speciosa pacis & consensionis prætextu; diligenter agebat, ne quis publicis scriptis Zuinglio & aliis Sacramentariis se opponeret: sperans hac ratione fore, vt Sacramentarij, si nemines haberent aduersarium, facilius in sua secta progrederentur. Refert Historia Confess. August. pag. 83.

18. Secunda fraus. Leo Iudæ, Ecclesiæ Tigurinæ Pastor, sub ficto nomine Ludouici Leopoldi libellum scripsit anno 1526. cum hoc titulo, *Doctissimi Erasmi Roterodami ac Lutheri opinio de cœna Domini nostri Iesu Christi.* In quo libello affirmat, Erasmum & Lutherum, non aliam, quàm spiritualem Christi præsentiam, in cœna agnoscere; vt horum authoritate, reliquos in eandem sententiam protraheret. Sed ab ipso Erasmo refutatus est. Scripsit enim acrem Epistolam ad Legatos Heluetiorum (qui tunc Badenæ in negotio cœnæ congregati erant) in qua sunt hæc verba, *Sparsus est ante paucos dies libellus cuiusdam*, Erasmi & Lutheri opinio de cœna Domini, *in quo difficile sit pronunciare, vtrum plus habeat stultitiæ, an malitiæ. Cùm in singulis paginis nomen iteretur Erasmi, ipse qui scripsit, nusquam est ausus apponere suum nomen, nisi quod in calce subiicit nomen fictitium, quod ipsum statim argumentum est malæ conscientiæ, &c.*

19. Tertia fraus, Bucerus anno 1526. Latinum Pomerani in Psalmos commentarium, vertit Germanicè, & Basileæ excudi curauit. Huius versionis occasione, Sacramentariorum dogma callidè & insidiosè Pomerani commentatio inserit, vt Lectores putarent Pomeranum, qui alioqui Lutheranus erat, in hoc puncto consentire Sacramentariis. Sed Pomeranus, fraude intellecta, eodem anno de illa falsitate publico scripto conquestus est, in quo sic habet: *Non feram, quod meis sententiis, & sub nomine meo admixta sunt, quæ ego sanè non possim (ita me amet Christus) non impia iudicare, nempe quæ vel in 3. Psalmo, cuius initium est, Confitebor tibi, &c. de Eucharistia inserta sunt, quasi ego sim assertor illius opinionis, quæ, contra manifesta verba institutionis Christi negatur à fidelibus in Eucharistia verum corpus Christi edi, & verum eius sanguinem bibi, &c.*

20. Quarta fraus. Idem Bucerus eodem anno 1526. Ecclesiasticam Lutheri Postillam latinitate donauit, opere in certos tomos distributo. In Præfatione autem & in Annotationibus quarti tomi, eodem quo ante in Psalterio Pomerani vsus artificio, virus suum Sacramentarium, sub Lutheri nomine, incautis Lutheranis instillare conatus est. De qua item falsitate conquestus est Lutherus in Epistola ad Secerium, anno 1527. his verbis: *In quarto tomo temperare sibi non potuit anhelus ille, & sui sensus propagandi incredibili furore cupidus spiritus, quin præfatione dira & sacrilega tum annotationibus virulentis, meum opus crucifigeret: sic vt non fuerint contenti miseri homines suum virus propriis & tam infinitis libris sparsisse, nisi & alienos libros eo veneno illitos perdant, &c.* Extat hæc Epistola tomo secundo Epistolarum Lutheri, pag. 349. Vide plura in Historia Confess. August. pag. 90. & 91.

21. Hæc de fraudibus. Venio ad miraculum Caluini, quod Genevæ contigit. Res sic habet. Cùm vellet suam doctrinam, & vitæ scilicet sanctimoniam miraculo confirmare, pretio conduxit quendam Brullеum nomine, vt simularet se mortuum esse. Factum est. Interea vxor Brullei, totius rei conscia, plorabat apud mariti lectulum. Accessit Caluinus, quasi aliud acturus, cum magno comitatu; & scisciatus est, quid vellet sibi fletus & eiulatus fœminæ? Responsum est, afflictam esse propter mortem mariti, qui iam iam extinctus esset, magno rei familiaris incommodo. Tum Caluinus, Bono, inquit, animo estote. Et mox, flexis genibus, aliquantisper orans, ac deinde lectulum accedens, apprehensa manu iacentis, sic eum affatus est; Impero tibi in nomine Iesu, vt surgas & ambules. Nihil fit. Repetit iterum & tertiò. Sed frustrà. Nam qui se fraudulenter mortuum simulabat, Deo sic disponente, reuera mortuus inuentus est. Nec alia fuit vis miraculi Caluini, quàm vt sanus moreretur. Quale miraculum, talis doctrina. Rem gestam prolixè describit Hieronymus Bolsecus, Medicus Lugdunensis, in vita Ioannis Caluini, cap. 13. & alij plures.

22. Beza hoc miraculo territus, aliam viam ingressus est. Scripsit Confessionem, in qua asseruit, corpus Christi verè & realiter esse præsens in cœna. Addebat in eam confessionem consentire Ecclesias Heluetiorum & Genevensium. Hoc ideò fecit, vt Lutheranos, qui agnoscunt veram & realem Christi præsentiam in cœna, dolo ad Sacramentarios pertraheret, quasi eadem esset illorum, quæ Lutheranorum sententia. Sed quo eventu? Lutherani cœperunt triumphare de Sacramentariis, & palam clamare, ipsos, Beza teste, suam sectam deseruisse, & cum Lutheranis tenire. Tum Heluetij, qui Sacramentarij erant, grauiter in Bezam inuecti sunt, quod de ipsorum mutata sententia falsò id sparsisset. Beza ad æquiuocationis asylum confugiens, respondit, se quidem vera scripsisse, sed à Lutheranis malè fuisse intellecta. Non enim loquutum se esse de cœna Domini, quæ celebratur in terris (de qua tamen erat quæstio) sed de cœna, quæ celebratur in cælo, vbi Christus verè & realiter præsens est. En candorem Sacramentarium. Refert hanc historiam Claudius Sanctes in Responsione ad Apologiam Bezæ, & Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Eucharistia cap. 2.

23. Ex dictis colligi potest, quid de Sacramentariis sentiendum sit. Nam primus illorum authorum fuit Carolstadius, qui per falsas visiones & reuelationes populum seducebat. Propagator fuit Zuinglius.

qui à nocturno monitore edoctus eſt. Succeſſo es fuerunt Bucerus, Leo Iudæ. Calymus, Beza: & ſimiles, qui vel fraudibus & impoſturis, vel fictis miraculis, vel æquiuocationibus, eandem ſectam attrue-

A runt conati ſunt. De toto genere repeto, quod ſupra ex Lutheranis poſui: *Deo ſoli gloria, diabolo & ſquamis ipſius Sacramentariis, Zuinglianis & Caluinianis perpetua ignominia & confuſio. Amen.*

TITVLVS SEPTIMVS.
CALVINISTÆ.

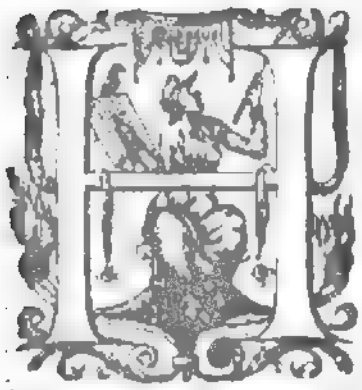

1. Titulus notiſſimus eſt. Dicti ſunt Caluiniſtæ à Ioanne Caluino Noviodunenſi, qui ſectam hanc plurimùm promouit. Qualis autem fuerit Caluinus in moribus & doctrina, iam pridem à multis proditum eſt. Ego obiter tantùm attingam. In moribus fuit ſuperbus, arrogans, crudelis, vindictæ cupidus, ſpurcus, infamis, & propter præpoſteram libidinem ac Sodomiam, candenti lilio muſtus. Videri poteſt Hieronymus Boſſecus, qui accuratè & authenticè hæc omnia præſcripſit.

B

2. In doctrina fuit peſtilentiſſimus, ex duplici capite. Primò, propter blaſphemas de Deo ſententias. Secundò, propter inconſtantiam & perpetuas contradictiones, quibus omnia ipſius ſcripta plena ſunt. De priori capite dictum eſt Titulo quarto. Nam ibi commemorati quædam ipſius paradoxa, quæ de Prædeſtinatione & authore peccati diſſeminauit. De quibus ipſi quoque Caluiniſtæ conqueruntur. Certè Iacobus Arminius, celebris Caluinianæ Doctrinæ Profeſſor, *in Declaratione ſententiæ ſuæ*, ad Nobiles & Præpotentes DD. Ordines Hollandiæ, diuerſè ſcribit, doctrinam Caluini de Prædeſtinatione, multis nominibus ſibi non probari. 1. Quia non eſt fundamentum ſalutis. 2. Nullam Euangelij partem in ſe comprehendit. 3. In nullo antiquo Concilio, ſiue generali, ſiue particulari, eſt approbata. 4. Nec ab vllis antiquis Patribus. 5. Non congruit cum Harmonia Confeſſionum Eccleſiarum reformatarum. 6. Nec cum Confeſſione Belgica aut Catechiſmo Heidelbergenſi. 7. Pugnat cum ſapientia, iuſtitia & bonitate Dei. 8. Cum libertate hominis. 9. Cum actu creationis. 10. Cum natura & titulis mortis æternæ. 11. Cum natura peccati. 13. Cum natura gratiæ. 14. Iniuriam Deo facit & ignominiam Chriſto. 15. Obeſt ſaluti hominum multis modis. 1. Quia impedit dolorem de peccatis. 2. Aufert ſollicitudinem conuerſionis.

C

3. Inhibet ſtudium bonorum operum. 4. Extinguit ardorem orandi. 5. Ingenerat deſperationem. Hæc ſingula fusè ibidem perſequitur.

D

3. Et in Epiſtola Dedicatoria, quæ præfixa eſt Collationi Arminij cum Franciſco Iunio, valdè exagitatur eadem Caluini doctrina. 1. Quia eſt caput & fons omnium errorum. 2. Aliena eſt à Scriptura, recta ratione & bonis moribus. 3. Nemo poteſt ſaluari, qui ex ipſius tenore vitam ſuam inſtituit. 4. Ex illa neceſſariò ſequitur, Deum eſſe authorem peccati. 5. facit Deum crudelem. Quod ibidem declaratur exemplo Tiberij, his verbis, *Fertur quondam Tiberius Cæſar Virginem quandam ſtrangulari ve-*

E

luiſſe. Cur? Quia ita libebat. Sed cùm vetaret id patria mos, quo non licebat intemeratam occidere, miſit Virginem ad Lenonem, & decreto ſuo viam ipſe ſternens, ſtupratam occidi iuſſit. Ignoſce, ô bone Chriſte, Eccleſia tua Doctoribus, Caluino, Piſcatori, & ſimilibus, *qui de Deo ad exemplum Tiberij docere, ſcribere non verentur.* Hæc Caluinianus de Caluini dogmate.

4. Venio ad contradictiones Caluini, quæ plurimæ ſunt. Ex iis aliquot recenſebo. Prima eſt de authore peccati. Nam lib. 1. Inſtit. cap. 18. §. 3. docet Deum eſſe authorem peccati. Verba ipſius ſupra citata ſunt. Contrarium docet in Inſtructione contra Libertinos, cap. 14. cùm ait: *Temulenti iſti, à Deo omnia fieri perſtrepentes, cum mali authorem conſtituunt.* Et infrà: *Cùm Deo nihil magis proprium ſit, quàm ſua bonitas, ipſum à ſe abnegari oporteret, & in diabolum tranſmutari, vt malum efficeret, quod ei abillis tribuitur.* Ex hac contradictione oritur alia intra aſſeclas Caluini. Nam aliqui negant illum ſenſiſſe, Deum eſſe authorem peccati, vt Iunius & Gomarus: Alij affirmant, vt Arminius & Venator: Alij, nunc hoc, nunc illud aſſerunt, vt Dauid Paræus.

5. Secunda, de Eccleſia. Nam in paruo Catechiſmo docet, hunc articulum Symboli, *Credo Eccleſiam*, debere intelligi de ſola Eccleſia inuiſibili, quæ eſt prædeſtinatorum. Sic enim habet, *Sequitur quarta pars, in qua confitemur nos credere vnam ſanctam Eccleſiam Catholicam.* Et ſtatim explicans, de qua Eccleſia loquatur, ſic addit: *Quid eſt Eccleſia? Corpus ac ſocietas fidelium, quos Deus ad vitam æternam prædeſtinauit.* Contrarium docet libro quarto Inſtitut. capite primo, §. ſecundo, aſſerens non tantùm de inuiſibili, ſed etiam de viſibili intelligendum eſſe, in qua permixti ſunt reprobi & prædeſtinati: *In Symbolo*, inquit, *vbi confitemur nos credere Eccleſiam, id non ſolùm ad viſibilem, de qua nunc agimus, refertur, ſed ad omnes quoque electos Dei, &c.*

6. Tertia, de Eccleſia viſibili. Nam lib. 4. cap. 1. §. 4. docet, neminem ſaluari poſſe extra Eccleſiam viſibilem, cùm ait: *Verùm, quia nunc de viſibili Eccleſia differere propoſitum eſt, diſcamus vel vna Matris elogio, quam vtilis ſit nobis eius cognitio, imò neceſſaria: quando non aliunde eſt in vitam egreſſus, niſi nos ipſa concipiat in vtero, niſi pariat, niſi nos alat ſuis vberibus, &c. Adde quod extra eius gremium, nulla ſperanda eſt peccatorum remiſſio, nec vlla ſalus.* Contrarium docet libro quarto capite primo §. 7. & capite 16. §. 24. & 25. Nam priori loco aſſerit neminem admitti in Eccleſiam viſibilem, niſi per Baptiſmum: poſteriori, filios

fidelium saluari sine Baptismo. Vnde sequitur, aliquos saluari extra Ecclesiam visibilem.

6. Quarta, de certitudine iustitiæ. Nam lib. 3. cap. 2. §. 16. docet omnes fideles certos esse de sua iustitia & remissione peccatorum: *Verè*, inquit, *fidelis non est, nisi qui confidenter se regni cælestis heredem gloriatur.* Et in Antidoto Concilij Tridentini sess. 6. cap. 10. *Certò statuimus, nobis remissa esse peccata.* Et can. 15. *Sua electionis certos esse conuenit vniuersos fideles.* Contrarium docet lib. 3. Institut. cap 2. §. 10. *Tot*, inquit, *vanitatis recessus habet, tot mendacij latebris fouet cor humanum, tam fraudulenta hypocrisi vestitum est, vt seipsum sæpe fallat.* Et §. 11. *Experientia ostendit, reprobos interdum simili fere sensu, atque electos affici, vt ne suo quidem iudicio quicquam ab electis differant.*

8. Quinta, de fide iustificante. Nam in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. can. 9. docet fidem esse causam iustificationis, his verbis, *Solam fidem iustificationis causam esse intelligimus.* Et can. 11. *Vim iustificandi fidei in solidum vindicamus.* Contrarium docet lib. 3 Institut. cap. 13. § 1 cùm ait, *Quoad iustificationem, res est mera passiua fides.*

9. Sexta, de libero arbitrio. Nam lib. 2. cap. 15 §. 8. docet hominem in statu innocentiæ habuisse liberum arbitrium. *In hac*, inquit, *integritate libero arbitrio pollebat homo, quo si vellet, adipisci posset vitam æternam.* Et infrà, *Potuit Adam stare, si vellet, quando non nisi propria voluntate cecidit.* Contrarium docet lib. cap 23. §. 8. *Non dubitabo*, inquit, *simpliciter fateri voluntatem Dei esse rerum necessitatem, atque id necessariò futurum esse, quod ille voluerit.* Et paulò ante §. 6. in fine, *Constat ordinatione & nutu Dei omnia euenire.* Omnia igitur necessariò eueniunt, si voluntas Dei est necessitas rerum.

10 Septima, de iustitia inhærente. Nam in Antidoto Concilij Trident. sess. 6. cap. 8. docet, iustitiam inhærentem quam Catholici admittunt, non esse admittendam, *Falsum*, inquit, *esse contendo, vllam iustitiæ partem in qualitate situm esse, vel habitu, qui in nobis resideat.* Et lib. 3. Instit cap. 11. §. 23 *Vides, non in nobis, sed in Christo esse iustitiam nostram.* Contrarium docet in libro de necessitate reformandæ Ecclesiæ, his verbis, *Nunquam reconciliamur Deo, quin simul donemur iustitia inhærente.*

11. Octaua, de Sanctis. Nam in Psychopannychia docet, Sanctos post hanc vitam statim esse in cœlesti beatitudine. *Verba*, inquit, *Apostoli sine interprete hæc loquuntur, nos sensuros Dei præsentiam, cùm ab hoc corpore separabimur. Iam non per fidem ambulaturos, sed per speciem: quoniam hoc terra pondus, quo premimur, nos à Deo, quasi materies, longo interuallo separat.* Contrarium docet in eodem libello, his verbis, *Semper in cursu est eorum desiderium.* Et infrà, *Expectant quod nondum habent, & suam mercedem eminus vident.* Et lib. 3 Instit. cap. 25. §. 6. *Vide quàm se torqueant multi disputando, an Sancti cælesti gloria fruantur, necne.* Et paulò post, *Omnia retinentur suspensa, donec Christus appareat Redemptor.*

12. Nona de Eucharistia. Nam in cap. 11. prioris ad Corinthios docet Corpus Christi esse præsens in Eucharistia: *Christus*, inquit, *visibile illud Symbolum nobis porrigendo, vnà dat etiam nobis suum corpus. Neque enim fallax est, qui vacuis figuris nos lùdat.* Contrarium docet in confessione de re Sacramentaria: *Cùm signa hic in mundo sint, oculis cernantur, palpentur manibus; Christus non alibi quàm in cœlo quærendus est.* Et ibidem. *Quia tamen corpus Christi finitum est, & cœlo vt loco continetur, necesse est, à nobis tanto locorum interuallo distare, quanto cœlo abest à terra.*

13. Hæc breuiter de Caluino. Eum strenuè imitantur Caluinistæ, si non superant. Et, vt compendio dicam, triplici potissimùm spiritu pleni sunt. 1. Spiritu contradictionis, dissensionis & dissidij. 2. Spiritu impietatis & atheismi. 3. Spiritu perfidiæ, rebellionis & crudelitatis. De primo spiritu legi potest D. Petrus Cudsemius in libello qui inscribitur, *De desperata Caluini causa.* Is ostendit, in quot sectas & factiones diuisi ac distracti sint Caluinistæ. Et res ipsa loquitur. Ausim dicere, vix duos esse, qui consentiant. De secundo spiritu fusè scripserunt duo doctissimi viri, Franciscus Feuardentius in *Theomachia Caluinistica*, & Guilielmus Reginaldus in *Caluino-turcismo*. Prior recenset & refutat multas impias & blasphemas opiniones, quibus Caluinistæ imbuti sunt. Idem nos suprà fecimus. Posterior ostendit, Caluinismum parum distare à Turcismo vel Atheismo: & qui verè Caluinista est, vix abesse, quin Turca vel Atheus sit. Cui astipulatur Godefridus à Valle, qui Lutetiæ anno 1572. publicè exultus est. Hic libellum scripsi *de arte nihil credendi*, in quo, inter cætera omnia falsa, hoc vnum verum dixit oportere prius Caluinistam fieri, qui atheus esse volet. Quod & ipse contigit. De tertio spiritu, qui est perfidiæ, rebellionis & crudelitatis, multa à multis scripta sunt. Et si scripta non essent, sufficeret vox populi & quotidiana experientia. Nihil addam.

TITVLVS OCTAVVS.

GEVSII.

CALVINISTÆ dicti sunt Geusij, id est, mendici. Quem titulum adepti sunt in Belgio, anno 1566. Occasio fuit hæc. Philippus Rex, cùm aduerteret nouas hæreses paulatim in Belgio pullulare, scripsit literas ad Illustrissimam Belgij Gubernatricem Margaretam, Principem Parmensem, quibus ad fidei Catholicæ conseruationem promouendam, seriò mandabat, vt Edicta Caroli V. Imperatoris, & Decreta Concilij Tridentini exactè seruarentur. Hoc aliqui sinist. è interpretati sunt quasi Rex, sub hoc prætextu, Inquisitionem Hispanicam vellet in Belgiom introducere. Itaque anno 1566. die quinto Aprilis Brederodius & quidam alij ex Nobilibus fœderatis Illustrissimæ Gubernatrici, quæ tunc Bruxellæ erat, libellum supplicem exhibuerunt, quo postulabant Edictorum executionem prorogari. Mirabatur Gubernatrix. Cui Barlemontius Eques aurei velleris; *Ma Dame, ne craignez ces hommes, car ce ne sont que des Gueux*: id est, Mea Domina, ne timeas ab istis hominibus: non enim sunt, nisi Geusij seu mendici. Volebat per contemptum dicere, non esse magni momenti. Hinc factum est, vt primùm Brederodius cum suis asseclis, postea omnes Caluinistæ, sap-

pellarent se *Geux*, seu *Geusios*. Et publicè ab ipsis clamatum est, *Vivelet Geux*, id est, viuant & proficiant Geusij. Quin etiám, vt aliquam speciem mendicorum præ se ferrent, vsi sunt veste cinerittia, & ad latus appenderunt lignea vascula, qualibus mendici vti solent. Ita referunt Scriptores illius temporis, præsertim Petrus Opmeerus Amstelrodamus in opere Chronologico orbis vniuersi, Surius in Commentario rerum in orbe gestarum, Aubertus Miræus in Chronico, & alij.

2. Quid porrò deinceps factum aut tentatum sit à Geusiis, non est huius loci sigillatim commemorare. Quædam tantùm capita attingam. Ac primum eodem anno, quo titulum illum acceperunt, sparsæ ab ipsis sunt chartæ minaces, & libelli factiosi. 2. Habita conuenticula in agris. 3. Cum armis itum ad hæreticas conciones. 4. Excitati tumultus in ciuitatibus: & identidem repetitum, *Ad cades, ad cades.* 5. Gandaui, Antuerpiæ, Buciducis, Tornaci, Valencenis, item in Hollandia, Zelandia, Frisia, imagines fractæ ac disturbatæ. 6. Templa & Monasteria passim vastata. 7. Gandaui celeberrima & instructissima Bibliotheca Abbatiæ Blandimiensis perdita ac dissipata. 8. Iniuria venerabili Eucharistiæ Sacramento irrogata. 9. Franciscani & Carthusiani è suis Monasteriis expulsi. 10. Monales ludibrio & alienæ libidini expositæ. Hæc omnia, vno isto anno. Sequentibus, funestiora patrata sunt. Legantur authores citati, & Theatrum crudelitatis Caluinistarum.

TITVLVS NONVS.

HVGONOTÆ.

CALVINISTÆ in Gallia vocantur Hugonotæ vel Hugonoti. Vnde acceperint hunc titulum, non certò constat. Aliqui putant accepisse ab Hugone Comite: alij, quod verisimilius est, ex alia occasione, quam refert Florimundus Remundus in libro de Antichristo cap. 3. Ait milites Caluinianos, qui in coniuratione Ambianensi, in mortem Regis totiusque familiæ Regiæ conspirauerant, habuisse hanc tesseram, vt obuios quosque alloquerentur his verbis, *Allez vous à Nanes?* Et si rogati responderent, *Hue nos*, intelligerentur esse conscij & socij conspirationis. Hinc factum esse, vt ex illa voce *Hue nos*, frequenter repetita & vsurpata, socij omnes *Hugonotæ* appellati sint. Vt vt sit, Caluinistæ de hoc titulo gloriari non possunt. Nam si illum ab Hugone Comite acceperunt, meminerint à factioso & rebelli homine se accepisse, quales & ipsi sunt. Si autem à tessera fœdissimæ conspirationis, quid aliud cogitare debent, quàm quod res est, suo scelere se hunc titulum comparasse?

2. Porrò, Hugonotarum in Gallia mores & ingenium aptissimè depinxit Ludouicus Richeomus in doctissimo opere, quod *Idololatriam Hugonoticam* inscripsit, & Henrico Quarto Francorum & Nauarræorum Regi Christianissimo dedicauit. Ibi distinguit duplicem idololatriam: vnam materialem & externam, qualis fuit olim Gentilium & Samaritanorum, qui Solem, Lunam, Venerem, Iouem, Martem, Vitulos, & similia idola adorabant: Alteram spiritualem & internam, cuius Notæ ac qualitates sunt hæ. 1. Fastus & superbia. 2. Luxuria. 3. Mendacium. 4. Calumnia. 5. Vana Scripturarum ostentatio. 6. Fraus & crudelitas. 7. Odium Sedis Apostolicæ. 8. Discordia. 9. Pertinacia. Has omnes Notas ostendit Hugonotis perfectissimè conuenire. Et vt taceam de alijs, triplici argumento confirmat, crudelitatem maximè domesticam ac familiarem ipsis esse.

3. Primò, quia crudeles sunt in animas infantium, qui sine Baptismo ex hac vita decedunt. Persuadent enim populo hæc duo falsa principia. 1. Filios fidelium sine Baptismo saluari posse. 2. Filiis infidelium non prodesse Baptismum. Et, quod ex vtroque sequitur, parentes de baptizandis infantibus minimè sollicitos esse oportere. Ex qua persuasione fit, vt plurimi infantes moriantur sine Baptismo, & æternæ damnationi sint obnoxij. Certè immanis hæc crudelitas est: Et maior sine dubio, quam olim crudelitas Herodis, qui in corpora duntaxat, non autem in animas infantium à se occisorum sæuiebat.

4. Secundò, Etiam in animas aliorum fidelium, qui post Baptismum, adulta ætate, migrant ex hoc mundo, crudelitatem exercent. Nam constantissimè vrgent non esse orandum pro fidelibus defunctis, nec in altera vita vllas Purgatorij pœnas superesse, quæ ab ipsis subeundæ sint. Ex quo similiter fit, vt animæ fidelium defunctorum priuentur multis precibus ac suffragijs, eóque diutius cogantur Purgatorij flammam sustinere.

5. Tertiò, Nec minus in corpora Catholicorum desæuiunt. Hoc ostendit variis exemplis, quæ in Gallia contigere. Nam *primò*, in Delphinatu, Rupellæ & alibi, multos Catholicos propter fidem & religionem ex altissimis rupibus & editissimis turribus, in saxa præcipitarunt. *Secundò*, multos item præter omnem misericordiam & legem, in Bazatenses & Nemausenses puteos aceruatim contruserunt. *Tertiò*, Eugolitinæ corpora Sanctorum Eutropij & Benigni effossa, flammis concremarunt. *Quartò*, Similiter, capite sancti Eparchi, tanquam globo missili, ad metas petulantissimè colluserunt. *Quintò*, Vzestæ in agro Bazatensi, corpus Clementis V. extractum è tumulo, eadem barbaria tractarunt. *Sextò* Alibi etiam variis in locis, incredibili cum impietate, capiti S. Matthiæ Apostoli, Barberiaci: parti cranij S. Ioannis Baptistæ, in oppido, cui à sanctis Angelis nomen est: portioni sanguinis eiusdem Præcursoris, quæ Vasati asseruabatur: reliquis etiam S. Hilarij, Pictauis; S. Martini, Turonis; S. Aniani, Aureliæ; S. Irenæi, Lugduni; S. Iuliani, Cœnomanis, S. Eutropij, Stausicæ, infinitas contumelias intulerunt. *Septimò*, Induti sacris vestibus & portantes sacra Sanctorum corpora, per iocum cantilarunt, *Requiem æternam dona eis Domine.* Postremò, nequid crudelitati deesset, in sepulchra Regum ac Principum, immanissimè debacchati sunt. Quæ omnia fusè prosequitur citatus author lib. 2. Idololatriæ Hugonoticæ, cap 26. & sequentibus.

TITVLVS DECIMVS.
PVRITANI.

ALVINISTÆ in Scotia & Anglia vocantur Puritani, quia puram Calvini doctrinam per omnia sequuntur. Hic titulus non tantùm à vulgo, sed ab ipso quoque Serenissimo Rege Iacobo illis tribuitur, vt patet ex monitoria ipsius præfatione. Porrò, quid lateat sub hoc titulo, vel potius, qui & quales sint, qui passim Puritani appellantur, ex eodem sereniſſimo Rege, cuius ipsi authoritatem respuere non audent, clarissimè intelligi potest. Is igitur in citata præfatione, ita de illis sentit. *Primò*, esse homines furiosos & incendiarios. *Secundò*, plus sibi fidei reperisse in efferis latronibus, quàm in Puritanis. *Tertio*, se non solùm à natiuitate continuò vexatum fuisse à Puritanis, sed etiam in vtero materno propemodum extinctum, antequam nasceretur. *Quartò*, se in suo libro ad filium, multo acrius ac vehementius in Puritanos, quàm in Pontificios inuectum esse. Denique se eidem libro prolixam in odium Puritanorum præfationem Apologeticam præfixisse.

2. Hæc & similia habet Rex de Puritanis. Qui tamen alibi manet, se loqui de Puritanis sibi subiectis, non de extraneis. Sic enim scribit in Appendice ad Monitoriam præfationem: *Puritanorum nomine non alios intelligo, quàm subditos, qui sub imperio meo degentes legum imperiis reluctari, animis obstinarunt.* Et infrà: *Quidquid inibi de Puritanis dixi, de iis solis accipiendum, qui intra ditionis meæ fines peruicaci huic disciplinæ se tradiderunt. Mihi enim alioqui est discretissimum, rebus alienis menon immiscere, sed alia reformata religionis Ecclesias Christiana sua libertati committere.* Et ibidem: *Absit itaque à me, vt eos iudicem, quos Deus à iurisdictione mea voluit esse immunes.*

3. Itaque ex sententia Regis, Puritani, qui in Anglia & Scotia degunt, sunt incendiarij, regicidæ, perfidi, peruicaces, obstinati, legum imperiis reluctantes. De aliis Puritanis (id est Caluinistis) qui extra Angliam & Scotiam sunt, non vult Rex iudicare, an sint similes illis, necne; quia non sunt ipsius iurisdict. subiecti. Quod si essent, etiam de illis sententiam ferret.

4. Sacellanus videtur aliter sentire, quàm Rex. Nam in Tortura sic loquitur de Puritanis; *Quos verò Puritanos appellat, si Regiũ primatum detestentur detestãdi ipsi. Pontificẽtur enim, subscribunt, iurãt in dies. Sed & illi, quid faciunt, ingenuè faciunt*, id est ingenuè profitentur Primatum Regis, ingenuè subscribunt, ingenuè iurant. Itáne verò? At Rex dicit esse homines peruicaces, obstinatos, legum imperiis reluctantes, in quibus minus fidei ac fidelitatis sit, quàm in latronibus.

5. Hanc dissensionem inter Regem & Sacellanum memini me aliàs notasse & obiecisse. Sed eam conantur excusare Burhillus & Thomsonius. Et quidem Burhillus in responsione pro Tortura Torti, dicit Regem loqui de Puritanis in Scotia: Sacellanum de Puritanis in Anglia. Hos ingenuos, illos perfidos esse: *non vitio religionis*, cum eandem vtrique sectentur religionem: sed quia alios mores hi, alios illi. Multo aliter Thomsonius in Elencho. Distinguit enim duo genera Puritanorum in Anglia, qui non moribus tantùm, sed etiam religione inter se distent. Alios vocat *factiosos homines, puros putos Pharisæos, antiquitatis osores*: Alios, *bonos quidem & probos viros, qui summam doctrinæ Anglicanæ probant, sed tamen in disciplina & praxi Ecclesiæ quædam desiderant, quæ dicere non possunt.* Addit, Regem loqui de prioribus, Sacellanum de posterioribus.

6. Vtri credam, Burhillo an Thomsonio? Neutri potius. Vtrumque enim refellit Rex. Nam, vt paulo ante notaui, disertè dicit, se loqui de Puritanis suæ ditioni ac imperio subiectis, & eos solos excludere, qui ab ipsius iurisdictione immunes sunt. Nec eorum, qui in Anglia sunt, distinguit duo genera, alterum proborum, alterum factiosorum hominum: sed simpliciter affirmat, quotquot intra ditionis suæ terminos, peruicaci Puritanorum disciplinæ se tradiderunt, esse homines perfidos, incendiarios, legum imperiis reluctantes, ac effers latronibus deteriores.

7. Et sanè, res ipsa loquitur ita esse. Primò, quia conati sunt hunc ipsum Regem in vtero materno extinguere, antequam lucem aspiceret. Secundò, quia Sereniſſimam matrem eius Mariam, primùm quidem diuturno carcere, deinde etiam capitis supplicio mulctarunt. An non vtrumque extremæ perfidiæ & crudelitatis exemplum est? An plus à latronibus sperare possis? Tertiò, infinitos prope Catholicos, cuiuscunque sexus aut conditionis, vario tormentorum genere persecuti sunt. *Non ignota loquor.* Extant tabulæ & testes. Ex his vnum producam, qui quatuor annis, & eo amplius, in Turri Londinensi, propter fidem Catholicam detentus fuit, & Diarium seu Indiculum earum & rerum, quæ tunc contigerunt, posteritati reliquit. Nomen illi est, Edouardus Rishtonus. Diarium eius habetur ad finem operis Nicolai Sanderi *de Schismate Anglicano*, his ferè verbis.

8. Anno 1580. die 15. Iunij, Guilielmus Tiruitus, clarissimi viri Roberti Tiruiti, Equitis Aurati filius primogenitus, religionis Catholicæ causa comprehensus, quod in Sororis nuptiis Missam audiuisse diceretur, in turrim coniectus est. Die 18. Robertus Tiruitus, Guilielmi frater, eadem de causa captus: Et licet vehementer ægrotaret, nulla tamen intercessione aut fidei sponsione obtinere potuit, vt in turrim non coniiceretur, vnde paulò post mortuus est. Erant hoc ipso tempore, in hoc eodem carcere Hiberni Proceres Catholici, Archiepiscopus Armacanus, Comites Kildarensis & Claudicarensis, Baro Deluinus, Nugentus item Menusque Nobiles.

9. Die 5 Decembris, Rodolphus Ceruinus, Thomas Cotanus, Robertus Ionsonus, Lucas Richæus Presbyteri; Nicolaus etiam Roscarocus, & Henricus

Ortonus laici Nobiles, ex aliis carceribus in Turrim perducti. Die 10. eiusdem, Thomas Cotamus, & Lucas Kirbæus torturam passi: Rodophus Ceruinus & Robertus Ionsonus equulei tormento grauissimè vexati. Die 19. Ceruinus iterum equuleo subiicitur.

10. Anno 1581. In Ianuario, Christophorus Thomsonus, & Nicolaus Rolcarocus, equuleo torti. In Martio, Alexander Briantus, acutissimis aciculis sub vngues immissis, iubetur confiteri quo in loco P. Personium vicissent, quod tamen facere constantissimè recusauit. Postea in lacum coniicitur, ac deinde grauissimo subiectus equuleo, martyrium passus est.

11. In Iulio, P. Edmundus Campianus, cum multis aliis in carcerem tractus, & ter postea equuleo tortus, ac tandem in Decembri, patibulo affixus, martyrium consummauit.

12. Anno 1582. Ioannes Hartus & Arturus Pittus Presbyteri, ad aliquot dies in lacum dimissi Antonius Fugatius, post duorum annorum incarceratio-

nem, & grauissimos equulei cruciatus, extinctus est. Ioannes Paynus martyrio coronatus. Eum secuti Thomas Fordus, Ioannes Shirtus, Robertus Ionsonus, Guilielmus Filbæus, Lucas Kirbæus, Laurentius Richardsonus, Thomas Cotamus.

13. Anno 1583. in carcerem compinguntur Ioannes Mondinus, Ioannes Hartus, Stephanus Brinckleus, Ioannes Someruilus, Hugo Halus, Franciscus Trogmortonus, D. Ioannis Trogmortoni, Equitis Aurati primogenitus, & multi alij, quorum plerique etiam equuleo subiecti sunt. D. Edouardus Ardenus suspendio interemptus.

14. Anno 1584. Guilielmus Carterus, Georgius Haddocus, Ioannes Mondenus, Iacobus Fennus, Thomas Hemerfordus, Ioannes Nutterus, Franciscus Trogmortunus, martyrium passi: plurimi alij capti & crudelissimè torti. Vide plura apud eundem authorem, apud Sanderum de schismate Anglicano: itemque in concertatione Ecclesiæ Catholicæ in Anglia, & in Theatro crudelitatis Caluinistarum.

TITVLVS VNDECIMVS.

PICARDITÆ.

CALVINISTÆ in Bohemia vocantur Picarditæ. De origine huius Tituli non satis mihi constat. Probabilis coniectura est, ex Picardia sumptum esse, eo quòd Caluinus, Caluinistarum parens, Noniodumi in Picardia natus sit. Sed nolim de re incerta temerè quicquam affirmare. Si tamen ita est, rari exempli est. Nam apud Augustinum in libro de Hæresibus, vix vllos reperias hæreticos, qui à loco vel Prouincia nomen sortiti sunt, nisi Cataphryges & Pepuzianos. De quibus sic scribit, *Cataphryges sunt, quorum auctores fuerunt, Montanus tanquam paracletus, & duæ Prophetissæ ipsius, Prisca & Maximilla. His nomen prouincia Phrygia dedit, quia ibi exstiterunt, ibique vixerunt.* Et paulò post: *Pepuziani à loco quodam nominati sunt, quam ciuitatem desertam tam dicit Epiphanius. Hanc autem isti diuinum aliquid esse arbitrantes, Hierusalem vocant: tantum dantes mulieribus principatum, vt sacerdotio quoque apud eos honorentur. Dicunt enim Quintillæ & Priscillæ in eadem ciuitate Pepuza, Christum specie fœminæ reuelatum.* His igitur annumerari possunt Picarditæ, si à Picardia nomen hoc mutuati sunt.

2. Vnum superest, vt quæ hactenus fusè explicata sunt, compendio repetamus. Igitur Caluinistarum tituli sunt hi. 1. Euangelici, quia solo Euangelio contenti sunt: vel potius, quia repudiato Euangelio, Confessionem Belgicam, & Catechismum Heidelbergensem pro Idolo habent. 2. Reformati, quia ecclesiam Catholicam reformauerunt: vel potius, quia nouam ecclesiam formauerunt & finxerunt, erigentes altare contra altare; sicut olim Samaritani. 3. A Deo docti, quia à Deo suam doctrinam acceperunt: vel potius à nocturno monitore, qui ater an albus fuerit; non audent affirmare. 4. Orthodoxi, quia de fide ac religione rectè sentiunt: vel potius, quia non rectè sentiunt, sed multa paradoxa & atheismos introducunt. 5. Zuingliani, quia à Zuinglio, sicut Ariani ab Ario, originem trahunt. 6. Sacramentarij, quia de Sacramento Eucharistiæ nouum dogma excogitarunt.

7. Caluinistæ, quia Caluinus eorum Sectam propagauit. 8. Geusij, quia in Belgio pro mendicis & abiectis hominibus habiti sunt. 8. Hugonotæ, quia in Gallia, pro tessera proditionis vsurparunt illam vocem, *Hus nos.* 10. Puritani, qui in Anglia puram Caluini doctrinam profitentur. 11. Picarditæ, quia ipsorum propagator Caluinus in Picardia natus est.

Digitized by

TITVLVS DECIMVS.

PVRITANI.

ALVINISTÆ in Scotia & Anglia vocantur Puritani, quia puram Caluini doctrinam per omnia sequuntur. Hic titulus non tantùm à vulgo, sed ab ipso quoque Serenissimo Rege Iacobo illis tribuitur, vt patet ex monitorio aditus præfatione. Porrò, quid lateat sub hoc titulo, vel potius, qui & quales sint, qui passim Puritani appellantur, ex eodem Serenissimo Rege, cuius ipsi authoritatem respuere non audent, clarissimè intelligi potest. Is igitur in citata præfatione, ita de illis sentit. *Primò*, esse homines furiosos & incendiarios. *Secundò*, plus se fidei reperisse in efferis latronibus, quàm in Puritanis. *Tertiò*, se non solùm à nativitate continuò vexatum fuisse à Puritanis, sed etiam in vtero materno propemodum extinctum, antequam nasceretur. *Quartò*, se in suo libro ad filium, multo acrius ac vehementius in Puritanos, quàm in Pontificios inuectum esse. Denique se eidem libro prolixam in odium Puritanorum præfationem Apologeticam præfixisse.

2. Hæc & similia habet Rex de Puritanis. Qui tamen alibi monet, se loqui de Puritanis sibi subiectis, non de extraneis. Sic enim scribit in Appendice ad Monitoriam præfationem: *Puritanorum nomine non alios intelligo, quàm subditos, qui sub imperio meo degentes legum imperiis reluctari, animis obstinarunt.* Et infrà: *Quidquid inibi de Puritanis dixi, de iis solis accipiendum, qui intra ditionis meæ fines pertinaci huic disciplinæ se tradiderunt. Mihi enim alioqui est discretissimum, rebus alienis menem immittere, sed alia reformata religionis Ecclesias Christiana sua libertati committere.* Et ibidem: *Absit itaque à me, vt eos iudicem, quos Deus à iurisdictione mea voluit esse immunes.*

3. Itaque ex sententia Regis, Puritani, qui in Anglia & Scotia degunt, sunt incendiarij, regicidæ, perfidi, pertinaces, obstinati, legum imperiis reluctantes. De aliis Puritanis (id est Caluinistis) qui extra Angliam & Scotiam sunt, non vult Rex iudicare, an sint similes illis, necne; quia non sunt ipsius iurisdict. subiecti. Quod si essent, etiam de illis sententiam ferret.

4. Sacellanus videtur aliter sentire, quàm Rex. Nam in Tortura sic loquitur de Puritanis; *Quos verò Puritanos appellat, si Regiũ primatum detestentur detestãdi ipsi. Pontificẽtur enim, subscribunt, iurãt in dies. Sed & illi, quid faciunt, ingenuè faciunt*, id est ingenuè profitentur Primatum Regis, ingenuè subscribunt, ingenuè iurant. Itáne verò? At Rex dicit esse homines pertinaces, obstinatos, legum imperiis reluctantes, in quibus minus fidei ac fidelitatis sit, quàm in latronibus.

5. Hanc dissensionem inter Regem & Sacellanum memini me aliàs notasse & obiecisse. Sed eam conantur excusare Burhillus & Thomsonius. Et quidem Burhillus in responsione pro Tortura Torti, dicit Regem loqui de Puritanis in Scotia: Sacellanum de Puritanis in Anglia. Hos ingenuos, illos perfidos esse: *non viris religionis*, cum eandem vtrique sectentur religionem: sed quia alios mores hi, alios illi. Multo aliter Thomsonius in Elencho. Distinguit enim duo genera Puritanorum in Anglia, qui non moribus tantùm, sed etiam religione inter se distent. Alios vocat *factiosos homines, puros putos Pharisæos, antiquitatis osores:* Alios, *bonos quidem & probos viros, qui summam doctrinæ Anglicanæ probant, sed tamen in disciplina & praxi Ecclesiæ quædam desiderant, quæ dicere non possunt.* Addit, Regem loqui de prioribus, Sacellanum de posterioribus.

6. Vtri credam, Burhillo an Thomsonio? Neutri ponus. Vtrumque enim refellit Rex. Nam, vt paulo ante notaui, disertè dicit, se loqui de Puritanis suæ ditioni ac imperio subiectis, & eos solos excludere, qui ab ipsius iurisdictione immunes sunt. Nec eorum, qui in Anglia sunt, distinguit duo genera, alterum probornm, alterum factiosorum hominum: sed simpliciter affirmat, quotquot intra ditionis suæ terminos, pertinaci Puritanorum disciplinæ se tradiderunt, esse homines perfidos, incendiarios, legum imperiis reluctantes, ac effers latronibus deteriores.

7. Et sanè, res ipsa loquitur ita esse. Primò, quia conati sunt hunc ipsum Regem in vtero materno extinguere, antequam lucem aspiceret. Secundò, quia Serenissimam matrem eius Mariam, primùm quidem diuturno carcere, deinde etiam capitis supplicio mulctarunt. An non vtrumque extremæ perfidiæ & crudelitatis exemplum est? An plus à latronibus sperare possis? Tertiò, infinitos prope Catholicos, cuiuscunque sexus aut conditionis, vario tormentorum genere persecuti sunt. *Non ignota loquor.* Extant tabulæ & testes. Ex his vnum producam, qui quatuor annis, & eo amplius, in Turri Londinensi, propter fidem Catholicam detentus fuit, & Diarium seu Indiculum eatum & rerum, quæ tunc contigerunt, posteritati reliquit. Nomen illi est, Edouardus Rishtonus. Diarium eius habetur ad finem operis Nicolai Sanderi *de Schismate Anglicano*, his fere verbis.

8. Anno 1580. die 15. Iunij, Guilielmus Tirnitus, clarissimi viri Roberti Tirnitt, Equitis Aurati filius primogenitus, religionis Catholicæ causa comprehensus, quod in Sororis nuptiis Missam audiuisse diceretur, in turrim coniectus est. Die 18. Robertus Tirnitus, Guilielmi frater, eadem de causa captus: Et licet vehementer ægrotaret, nulla tamen intercessione aut fidei sponsione obtinere potuit, vt in turrim non coniiceretur, vnde paulò post mortuus est. Erant hoc ipso tempore, in hoc eodem carcere Hiberni Proceres Catholici, Archiepiscopus Armacanus, Comites Kildarensis & Claudicarensis, Baro Delninus, Nugentus item Menusque Nobiles.

9. Die 5. Decembris, Rodolphus Ceruinus, Thomas Cotamus, Robertus Ionsonus, Lucas Kirbæus Presbyteri; Nicolaus etiam Roscarocus, & Henricus

Ornonus laici Nobiles, ex aliis carceribus in Turrim perducti. Die 10. eiusdem, Thomas Cotamus, & Lucas Kirbæus torturam passi: Rodolphus Ceruinus & Robertus Ionsonus equulei tormento grauissimè vexati. Die 19. Ceruinus iterum equuleo subiicitur.

10. Anno 1581. In Ianuario, Christophorus Thomsonus, & Nicolaus Rolcarocus, equuleo torti. In Martio, Alexander Briantus, acutissimis aciculis sub vngues immissis, iubetur confiteri quo in loco P. Personium vidisset, quod tamen fatetur constantissimè recusauit. Postea in lacum coniicitur, ac deinde grauissimo subiectus equuleo, martyrium passus est.

11. In Iulio, P. Edmundus Campianus, cum multis aliis in carcerem tractus, & ter postea equuleo tortus, ac tandem in Decembri, patibulo affixus, martyrium consummauit.

12. Anno 1582. Ioannes Hartus & Arturus Pittus Presbyteri, ad aliquot dies in lacum dimissi Antonius Fugatius, post duorum annorum incarceratio- A nem, & grauissimos equulei cruciatus, extinctus est. Ioannes Payus, martyrio coronatus. Eum secuti Thomas Fordus, Ioannes Shirtus, Robertus Ionsonus, Guilielmus Firbæus, Lucas Kirbæus, Laurentius Richardsonus, Thomas Cotamus.

13. Anno 1583. in carcerem compinguntur Ioannes Mondinus, Ioannes Hartus, Stephanus Brinckeus, Ioannes Somerusius, Hugo Hilus, Franciscus Trogmortonus, D. Ioannis Trogmortoni Equitis Aurati primogenitus, & multi alij, quorum plerique etiam equuleo subiecti sunt. D. Edouardus Ardenus suspendio interemptus. B

14. Anno 1584. Guilielmus Carterus, Georgius Haddocus, Ioannes Mondenus, Iacobus Fennus, Thomas Hemerfordus, Ioannes Nutterus, Franciscus Trogmortunus, martyrium passi: plurimi alij capti & crudelissimè torti. Vide plura apud eundem authorem, apud Sanderum de schismate Anglicano: itemque in concertatione Ecclesiæ Catholicæ in Anglia, & in Theatro crudelitatis Caluinistarum.

TITVLVS VNDECIMVS.

PICARDITÆ.

CALVINISTÆ in Bohemia vocantur Picarditæ. De origine huius Tituli non satis mihi constat. Probabilis coniectura est, ex Picardia sumptum esse, eo quòd Caluinus, Caluinistarum parens, Noniodumi in Picardia natus sit. Sed nolim de re incerta temerè quicquam affirmare. Si tamen ita est, rari exempli est. Nam apud Augustinum in libro de Hæresibus, vix vllos repetias hæreticos, qui à loco vel Prouincia nomen sortiti sunt, nisi Cataphryges & Pepuzianos. De quibus sic scribit, *Cataphryges sunt, quorum auctores fuerunt, Montanus tanquam paracletus, & duæ Prophetissæ ipsius, Prisca & Maximilla. His nomen prouinciæ Phrygiæ dedit, quia ibi extiterunt, ibique vixerunt.* Et paulò post: *Pepuziani à loco quodam nominati sunt, quam ciuitatem desertam dicit Epiphanius. Hanc autem isti diuinum aliquid esse arbitrentes, Hierusalem vocant: tantum dantes mulieribus principatum, vt sacerdotio quoque apud eos honorentur. Dicunt enim Quintillæ & Priscillæ in eadem ciuitate Pepuza, Christum specie fœminæ reuelatum.* His igitur annumerari possunt Pi- D carditæ, si à Picardia nomen hoc mutuati sunt.

2. Vnum superest, vt quæ hactenus fusè explicata sunt, compendio repetamus. Igitur Caluinistarum tituli sunt hi. 1. Euangelici, quia solo Euangelio contenti sunt: vel potius, quia repudiato Euangelio, Confessionem Belgicam, & Catechismum Heidelbergensem pro Idolo habent. 2. Reformati, quia ecclesiam Catholicam reformauerunt: vel potius, quia nouam ecclesiam formauerunt & finxerunt, erigentes altare contra altare; sicut olim Samaritani. 3. A Deo docti, quia à Deo suam doctrinam acceperunt: vel potius à nocturno monitore, qui ater an albus fuerit; non audent affirmare. 4. Orthodoxi, quia de fide ac religione rectè sentiunt: vel potius, quia non rectè sentiunt, sed multa paradoxa & atheismos introducunt. 5. Zuingliani, quia à Zuinglio, sicut Ariani ab Ario, originem trahunt. 6. Sacramentarij, quia de Sacramento Eucharistiæ nouum dogma excogitarunt.

7. Caluinistæ, quia Caluinus eorum Sectam propagauit. 8 Geusij, quia in Belgio pro mendicis & abiectis hominibus habiti sunt. 8 Hugonotæ, quia in Gallia, pro tessera proditionis vsurparunt illam vocem, *Hue nos*. 10. Puritani, qui in Anglia puram Caluini doctrinam profitentur. 11. Picarditæ, quia ipsorum propagator Caluinus in Picardia natus est.

OPVSCVLVM SECVNDVM
DE
PRIMATV ECCLESIAE REGIO:
EXAMEN
CONCORDIAE
ANGLICANÆ, IN RICHARDVM
HARRIS, PRÆDICANTEM ANGLICANVM,
Et eiusdem Concordiæ Architectum.

LEGI libellum tuum, Richarde, de Concordia Anglicana, quem nuper in me scripsisti. Eum nouem dierum spatio abs te confectum esse, affirmas Serenissimo Regi in Epistola dedicatoria. Nimium festinasti. Debebas meminisse illius adagij, *Sat citò, si sat benè.* Itemque illius; *Canis festinans cæcos parit catulos.* Nam certè partus ille tuus, quem tam subitò effudisti, nihil aliud quàm cæcum, informe, & sine omni sensu ac mente, monstrum est. Quo magis miror, ausum te fuisse Serenissimo Regi illam exhibere, dicam, an obtrudere? Non metuebas, ne Rex, qui & ipse literarum gnarus est, & in scribendo multò quam tu, exercitatior, non modo aduerteret tuam præcipitantiam & ignauiam, sed etiam aspectum illius deformis ac monstrosi fœtus fastidiret? Sed nimirùm, qui tuus stupor est, ne cogitasse quidem de hac re visus es. Et tamen interest, te scire ne deinceps impingas grauius. Monebo te ergo, & sigillatim significabo, in quibus potissimum putem te deliquisse. Attende, si iuuari vis.

3. In libello tuo, de quo agimus, hæc sunt. Primum, Inscriptio libelli. Secundum, Epistola dedicatoria ad Serenissimum Britanniæ Regem. Tertium, Præfatio ad Catholicos in Anglia. Quartum, Responsio ad dissidium Anglicanum de primatu Regis, quod nuper à me scriptum est. In qua quidem responsione, dissidium in concordiam transformare conatus es. De his ordine dicam quod sentio.

Examen inscriptionis.

3. IGitur inscriptio libelli tui, est hæc: *Concordia Anglicana, de primatu Ecclesiæ Regio, aduersus Becanum de Dissidio Anglicano.* Multo aptior fuisset hæc, *Concordia vulpium Anglicanarum de Primatu Ecclesiæ Regio.* Scis, quid velim. Talis nimirùm est Anglorum concordia de primatu Regio, qualis olim fuit in vulpeculis Samsonis, si meministi. Vulpeculæ illis caudis iungebantur, capitibus dissidebant. In caudis erat concordia; in capitibus dissidium. Sic in Anglia fit circa primatum Regium. Academici & Prædicantes, quorum tu vnus es, caudis colligati sunt; capitibus dissident. Concordia est in adulatione; dissidium in re ipsa. Omnes blandiuntur Regi, & mollissimis verbis speciosos titulos illi tribuunt. At cum quæritur, quid lateat sub illis titulis, aut quam potestatem & iurisdictionem in Ecclesia Anglicana exercere possit Serenissimus Rex: omnes abeunt in diuersas partes: Et quot capita, tot dissidia. De quo alibi latius.

B

Examen Epistolæ Dedicatoriæ.

4. IN Epistola dedicatoria, de solis Iesuitis sermo tibi est. Eorum originem, progressum, studium ac conatum, non aliter narras, quàm si iuramento te obstrinxisses, mentiendo & calumniando velle ipsis nocere, si posses. Quod facilè ostendam, percurrendo

Digitized by G

singulas epistolæ periodos. Sic ergo incipis, *anno Christi circiter 1526. ejus æræ, Ignatius Loyola exortus, ex qua noui cuiusdam, & cæteris inusitati nominis Societas, universa (si Diis placet & Deabus hæc ædit:) Iesuitarum natio est prognata, qua quidem infinitis exemplis intelligimus, nihil turbulentius, nihil furiosius, nihil in omni genere, Regibus, rebusque publicis Christianis perniciosius existere.*

5. Nimirùm, hæc tam grandis calumnia, captandæ apud Regem benevolentiæ loco, à te posita est. Sed primùm, vnde habes, Ignatium anno 1526. exortum esse, vel, vt tu loqueris, regeminatile; Virtile, si primum eius ortum spectes, anno Christi 1491. in hunc mundum natus est. In adolescentia, militiæ ac vanitati se dedit. Anno deinde 1521. accepto luculento vulnere ad Deum conuersus est; & relicto militari Baltheo, virtuti ac pietati se mancipauit. Postea, anno 1528. Lutetiam Parisiorum ad grauiora studia se contulit. Denique anno 1534. aliquot Socios, qui eiusdem propositi erant, arctiori fœdere coniunctos sibi esse voluit. Et eâdem eo ipsorum Societas à Pontifice approbata & confirmata est. Hæc omnia in publicis historiis consignata sunt. Et tu ista nescis; Sed tam præceps fuisti in scribendo, vt parum curæ tibi esset quid scriberes. Putasti satis esse, si nouem dierum spatio, rem totam, quantumuis mala fide, expedires.

6. Sed hoc relinquo. Ad calumniam venio, quam subdis. Ea triplex est. Prima, quod Ignatium vocas *ἐξ ἰξίου ῥιζης*, id est, *radicem amaritudinis*. Maliuosè quidem, sed, quod mirum est, verissimè. Si nescis, audi. Ignatius eo sensu, radix amaritudinis est, quo Christus lapis offensionis & petra scandali, quo Apostolus odor mortis in mortem. Iam intelligis, opinor. Sin minus, explicabo. Christus, respectu credentium, fuit *lapis angularis, electus, pretiosus*: respectu non credentium, *lapis offensionis & petra scandali*, 1. Pet. 2. 8. Similiter Apostolus, respectu eorum, qui salui fiebant, *odor vitæ in vitam*: respectu aliorum, qui peribant, *odor mortis in mortem*, 2. Corint. 2. 15. Paritmodo dicendum de Ignatio. Radix *suauitatis* est ille, qui Pontificem agnoscunt: alius qui illum aspernantur, radix *amaritudinis*. Hoc experientia vos docet.

7. Altera calumnia est, quod nationem Iesuitarum quæ ex Ignatio originem traxit, *noui cuiusdam & inusitati nominis Societatem appellas*. Et vt manifestè significes, calumniosè te id facere, addis, *Si Diis placet, & Deabus, ἂν ἄδει*, sine dubio displicet tibi nomen *Iesuitarum*, & *Societatis Iesu*. Malles, non à Iesu, sed à Diis & Deabus infernalibus (quibus videris esse familiarior) nomen desumptum esse. Ac per me quidem licet, vt tibi tuæque Societati indas nomen quod velis. Nec inuideo, vocari vos Puritanos, Caluinistas, Picarditas, Geusios, Hugonotos, & siquid simile apud Nouatores vsitatum est. Saltem nobis certe, liceat vti nomine, quo hactenus vsi sumus. Vocemur *Iesuitæ*, vocemur *Socij Iesu*, vocemur *de Societate Iesu*. Nihil hic mali, nihil pudendi est: Iesum, vt animo, ita voce libenter agnoscimus & profitemur. Et in hac re imitamur fideles primitiuæ Ecclesiæ, qui se Christianos appellabant, Act. 11. 26. Quid enim interest inter nomen Christianorum & Iesuitarum? Idem qui est Christus, est & Iesus. Si à Christo Christianos, cur non à Iesu Iesuitas appellari fas sit? Sed vobis non sapiunt hæc nomina. In Lutherum, Caluinum, Zuinglium propensiores estis. Ab illis titulum accipere, summum apud vos decus est. Credo tamen, qui prudentiores sunt, nobis potius, quàm vobis astipulari. Audi si lubet, Magnum illum Gallorum Regem, Henricum Quartum, de hac re differentem in Oratione, quam habuit pro defensione Iesuitarum, coram Senatu Parisiensi, anno 1603. Sic enim loquitur: *At displicet nomen Iesuitarum. Cur igitur non displicent, qui se Religiosos Trinitatis nominant? Cur non filia vestra, quæ Filia Dei nominantur? Cur non Equites mei, qui se Ordinis Spiritus sancti vocant? Sanè malim dici Iesuita, quàm alio nomine Religiosus.* Aptissimè ad tuam criminationem retundendam.

8. Tertia & præcipua calumnia est, quod dicis, *Iesuitis nihil turbulentius, nihil furiosius, nihil in omni genere, Regibus rebusque publicis Christianis perniciosius existere.* Et quomodo hoc probas? Multis mendaciis, quæ tuis verbis hic reponam. Sic igitur scribis, *Iesuitarum consilio, suasu, instinctu, sæpius impulsus, 1. animus est additus scelerato Balthasaro, vt Auraicum Principem Guilielmum proditorè interficeret. 2. Insignis patriæ vindex Stephanus Boissay veneno extinctus est. 3. Quorum scilicet in officina est culter, quo interfectus est Henricus Valesius Tertius, Rex Galliæ, & sica, qua periit Henricus Quartus. 4. Funestam sibi expeditionem Africanam suscepit Sebastianus Lusitaniæ Rex vltimus. 5. Tubas intempestiuas excitauit Sigismundus Poloniæ Rex, vnde auitum regnum amisit. 6. Subditos suos in exilium pepulit Ferdinandus Archidux Austriæ, vnde postea profugus, ditionem suam Turcis deuastandam reliquit. 7. Adeò dementatus est Guilielmus Bauariæ Princeps, vt vitam monachicam Reipublicæ gubernaculo, cum magno Reipublicæ detrimento prætulerit. 8. Iesuitarum auaritia & ambitione celeberrima Respublica Veneta ad extremas nuper redacta est difficultates, vnde tamen prudenter & animose se expediuit. 9. Iesuitarum denique consilio & sacramento nefandissimi proditores obfirmati, pulnere suo pyrio abstruse recondito, magno Britanniæ Monarchæ Serenissimo, Reginæ, Principi, totique regno (nisi gratiâ id auertisset, & diuina, & summa) exitium ac vastitatem attulissent.* Hactenus tua verba.

9. Dum hæc legerem, occurrebat illud ex Psalmista, *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes*, Psal. 118. 85. Nam certè, præter fabulas, nihil narrasti. Et miror, te vno quasi spiritu, tam multa, tam crassa & putida mendacia effiare potuisse. Nisi fortè, quod probabile est, priuatim in hac maledicendi palæstra, aliquot annis te exercueris, antequam publicè specimen dares. Sed poteras eadem facilitate, & eodem mentiendi æstu narrare etiam hæc quæ sequuntur. Iesuitarum consilio, suasu, instinctu. 1. Serenissimus Rex Iacobus in vtero materno penè extinctus est, antequam in lucem editus. 2. Serenissima eius mater Maria, capite plexa. 3. Primogenitus eius filius Henricus, veneno sublatus. 4. In Galliis conspiratio Hugonotorum in eædem totius familiæ regiæ occultè conciliata. 5. Inter Reges Daniæ & Sueciæ cruentissimum bellum nuper excitatum. Cur ab his, & similibus abstinuisti? Nam si mentiri volebas, eadem fronte poteras hæc in chartam conijcere, quæ illa superiora. Sed videbas, in ea tuique similes quadrare ea potius quàm in Iesuitas. Cur hæc saltem, quæ remotiora sunt, non attigisti? Iesuitarum consilio & suasu, Adam & Eua, in Paradiso legem Dei transgressi sunt? Cain fratrem suum Abelem interfecit: Absalon contra parentem conspirauit: Architophel laqueo se suspendit: Dauid adulterium commisit: Salomon idololatra factus est: Ieroboam subditos à cultu veri Dei abstraxit: Iudas Christum prodidit. An nimis antiqua hæc sunt? Sic suspicor. Vobis Nouatoribus noua placent.

De Principe Auraico.

10. SEd tamen videamus, quid garriendo profeceris. Primò, ais, *Iesuitarum consilio & instinctu, animum esse additum Balthasare, vt Auraicum Principem Guilielmum proditorie interficeret.* Quis tibi hoc dixit? An tu primus es, qui de hoc crimine reos agis Iesuitas? Si primus es vbi sunt testes, vbi tabulæ, quibus id probas? Nihil horum adducis. Et tamen accusatori non creditur, nisi vel testibus crimen probet, vel certè confitentem habeat reum. Neutrum hic fit. An fortè alius ante te, accusatoris officio perfunctus est? Sed quis ille? coram quo Iudice? quo euentu? An rei condemnati, an liberè abire permissi sunt? Nihil respondes ad hæc omnia? sine dubio impotter es.

11. Et sanè tantùm abest vt Iesuitarum consilio Princeps ille interfectus sit, vt nulla vnquam ea de re fuerit suspicio: nec tunc quidem, quando interfectus est. Imò, si historiã rei gestæ expendamus (quod tu, quia semper festinas, facere non soles) omnia alia potius suspicari fas erit. Historia sic habet. 1. Balthasar Gerardus Burgundus, anno 1584. à Regina Galliæ missus est ad Principem Auraicum, qui tunc Delphis in Hollandia erat, vt eum de morte Aienconij certiorem redderet. 2. Hoc officio perfunctus est Balthasar. 3. Et quia sciebat, Principem Auraicum à Philippo Hispaniarum Rege, tanquam perduellem & patriæ hostem, proscriptum esse? putabat se gratum Regi & patriæ facturum, si illum è medio tolleret. 4. Itaque data opportunitate, aggreditur accubantem ad mensam, & sclopo traiicit. 5. Secùm fugam pararet compehenditur, torquetur, & examinatur accuratissimè. 6. Porrò, toto illo examine & cruciatu, qui plures sanè dies durauit, nec ipse dixit verbum de Iesuitis, nec ab aliis ipsis interrogatus est. Nulla enim erat de Iesuitis suspicio. Solum percunctati sunt, an ab Hispaniarum Rege, vel alio quopiam, mercede ad hanc cædem perpetrandam conductus esset. Negauit factum; & constanter asseruit, se nec prece, nec pretio, sed solo conscientiæ instinctu, & desiderio liberandi patriam à tyranno oppressam, hoc facinus aggressum esse. Nec dolere de successu, nec vllum mortis aut tormenti genus extimescere. Facerent illi secum quod vellent, se constanter omnia perpessurum. Hæc historia rei gestæ, quam & viri fide digni, qui interfuere, testantur veram esse & iam pridem typis diuulgata est. Vide, si lubet, Michaëlem ab Isselt in *Commentario rerum in orbe gestarum*, circa annũ Christi 1584. Laurentium Beyerlinx in *Opere Chronologico vniuersi orbis*, & alios eiusdem temporis scriptores.

12. An tu Richarde, ex hac historia colligis Iesuitarum consilio cædem illam perpetratam esse? Nec inde, nec ex circunstantiis illius id colligi potest. Circunstantiæ sunt hæ. 1. Nulli tunc erant Iesuitæ in eo loco, vbi cædes facta est. 2. Nulli erat suspicio de Iesuitis. 3 Nunquam auditum est Reginam Galliæ, aut Balthasarum ab ea missum, cum Iesuitis de internecione Principis egisse. 4. Filius Principis, Comes Mauritius, nunquam Iesuitis obiecit hoc crimen. 5. Imò cùm ipsi Mauritio, aliquot annis post, fica intentata esset, nec deessent, qui Iesuitarum consilio intentatam calumniarentur, nihil tamen à Mauritio contra ipsos tentatum est. 6. Neque iam suspectos habet Iesuitas de hoc crimine. Quid tu ergo, mi homo, in suspicionem eos vocas? Si vir bonus esses, abstineres ab hac calumnia. Et quia non es, nemo fidem tibi habet.

De Stephano Botskay.

13. SEcundò ais, *Iesuitarum consilio & instinctu, insignem patriæ vindicem, Stephanum Botskay, veneno extinctũ esse.* Et hoc quomodo probas? Nec vllo teste, nec signo, non apice. Solùm ab eo persuasus es, qui dicebat, 3. Reg. 22. 22. *Ero Spiritus mendax in ore omnium Prophetarum*, id est, Prædicãtium. Loquitur enim de talibus Prophetis, quales vos estis. Cur verò Stephanum Botskay appelles *insignem patriæ vindicem*, non satis intelligo. Hoc constat, rebellem fuisse Imperatori, & cum Turcis conspirasse. An tu eos igitur patriæ vindices interpretaris, qui in maiestatem Regiam aut Imperatoriam contumaces, à Christiani nominis & sanguinis infensissimis hostibus subsidium petunt; Sic apparet. Sed caue, ne Rex tuus id resciscat. Quanquam tam stupidus es, vt non aduertas, vbi, & quando linguam frænare necesse sit. Porrò de veneno vt scias, si adhuc nescis, audi quod res est. Ab eo datum est, qui non Catholicus, sed Caluinista, aut certè Lutheranus erat. Nunc conclude quod vis. Addo, in tota Transyluania, vbi res contigit, nullum fuisse tunc Iesuitam. Vestri Prædicantes dominabantur.

14. Si nimis pauca dixit, lege historiam huius temporis, & pluramuenies; sed parùm ad tuum stomachum. Quod si tibi, qui omnia festinanter facis, non lubet tantum otij in historiæ lectionem impendere; ego laborem hunc subibo, & suggeram quid authores de hac re scribant. Sic igitur Ianonius in Mercurio Gallobelgico, circa annum Christi 1606. *Sed ecce, vix hoc motu represso, alius exoritur, Botskayo quodam Pannone duce, qui vel odio Belgicæ Comitis, vel rerum nouandarum studio, vel ambitionis æstu percitus, huius tragediæ (cuius iam epistasin sane cruentam & funestam videmus) telam exorsus est. Conflarat is ex Turcis, Tartaris, Hungaris & Transyluanis magnum exercitum, eamque palam Transyluaniæ Principatum, cuius à Turcis facta ipsi spes erat, affectabat.* Et paulò post: *Hac victoria, quamuis perfide parta, elatus Botskayus, magnam rerum gerendarum spem animo concepit, Sultano maxime hominis ambitionem & vanitatem promissis alente. Monitus, vt tormenta in tutum locum deduceret, arroganter respondit, aliam restare predam, ad quam exterquendam his vti vellet. Posthac, accepta à Sultano magna vi auri, publice proclamari iussit, nudam aliam ob causam bellum à se susceptum, quàm religionis. Ita sanctissimo nomine, etiam maxime nefarij conatus velantur.* Et infrà, circa annum 1605. *Georgius Basta Botskayum rebellium Ducem litteris admonuit, vt mutaret animum, arma poneret, seditiosorum mentes ad obedientiam Cæsari debitam reuocaret.* Hæc & similia Ianonius de Botskayo.

15. Iam tu vide, mi Richarde, qualis fuerit vir ille, quem insignem patriæ vindicem appellasti. Nimirùm, homo odio, ambitione, & rerum nouandarum studio æstuans; cruentæ & funestæ tragediæ author; Turcarum stipatus præsidio; Principatum Transyluaniæ à Turcis promissum, palam affectans; perfidus, elatus, vanus, arrogans, nefarius, & contra Imperatorem rebellium Dux. Taceo cætera.

De

De Henrico III.

16. TErtiò ais, *In officina Ieſuitarum cuſum eſſe cultrum, quo interfectus eſt Henricus III. Galliarum Rex.* Miror te ex Gallia exemplum petere. Neſcis, qui in Gallia, initio tutbarum conſpirarunt in necem Regis & totius familiæ Regiæ? Loquor de Ambaienſi Hugonotorum conſpiratione. Neſcis quis anno 1562. in æde S. Crucis Franciſci II. Regis corpus flammis tradiderunt? Neſcis, qui eodem anno, Ludouici XI. Regis ſtatuam ludificati ſunt, & abſciſſis cruribus, brachiis ac capite, reliquum truncum in cloacas abiecerunt? Neſcis qui anno ſequenti, Franciſcum Guiſium, ad Ligerim, tribus ſclopeti globis traiecerunt? Interroga fratres tuos, & dicent tibi. Nihil tale vnquam aggreſſi Ieſuitæ: Fratrum tuorum hæc prærogatiua eſt.

17. Quod de Henrico III. adfers, more tuo facis. Vis dicam planius? Mentiris. Henricus ille, anno 1589. à Iacobo Clemente, monacho Dominicano interfectus eſt. An tu monachum Dominicanum, & Ieſuitam pro eodem accipis? Aut ſi diſtinguis, an monachum iſtum à Ieſuitis ad internecionem Regis inductum eſſe affirmas? at nemo vir bonus, ante te, hoc affirmauit. An alij fortè ignorarunt? Mirum eſt omnes ignoraſſe. Magis mirum eſt, Henricum IV. ſucceſſorem eius, in oratione ſua pro defenſione Ieſuitarum, dixiſſe hæc verba; *Nec vnquam inuentus eſt, qui ab iis* (Ieſuitis) *necem Regum didicerit. Quare totum hoc, quod illis obiicitur, nihil eſt.* Audis, Richarde? Nihil eſt, inquit magnus ille Rex quod obiicis. Nullus vnquam vel ante, vel poſt Iacobum Clementem inuentus eſt, qui à Ieſuitis necem Regum didicerit. Si credis Regi, mendax es: ſi non credis, mendacem facis. Vtrumque alienum à bono viro. Interim remitto te ad Ianſonnium, qui totam rem geſtam luculentè deſcribit in Mercurio Gallobelgico, ad annum Chriſti 1589. Vide, an aliquid ibi contra Ieſuitas reperire poſſis.

De Henrico IV.

18. QVartò ais, etiam *ſicam, quâ periit Henricus IV. in officina Ieſuitarum cuſam eſſe.* Hic vel maximè minor tuam impudentiam. Collige te, quæſo, & aduerte, quæ in Gallia poſt mortem illius Regis facta ſunt. Omnia teſtantur Ieſuitarum innocentiam. Sunt autem hæc ferè. 1. Ieſuita Cotonus, qui ante eædem erat in aula Regia, poſt etiam manſit; & adhuc manet. 2. Cor Regis traditum eſt Ieſuitis, & ſolenni pompa apud ipſos in collegio Flexienſi ſepultum. 3. Ludouicus, filius & hæres, regio diplomate, Ieſuitarum ſtudia, labores & induſtriam approbauit. 4. Epiſcopus Pariſienſis, conſiliarius Regius, de illorum innocentia præclarè teſtatus eſt. Denique, Ioannes Antonius Iouilianus, Bibliopola Caluinianus, eo quòd libellum famoſum in Ieſuitas ſparſiſſet, publicè comprehenſus, & exilij damnatus eſt. Hæc ſunt clariſſima teſtimonia pro innocentia Ieſuitarum. Et ne dubites, planius ea confirmabo.

19. Igitur Ludouici Regis diploma ſic habet, *Cum Henricus Magnus dominus & pater noſter, in obſequium bonum, ſubditorumque ſuorum commodum, vtile ac valde neceſſarium iudicaſſet, Ieſuitas in regnum ſuum introducere ac ſtatuere, habito cum Principibus conſanguineis noſtris, præcipuiſque regni miniſtris matureconſilio, ex ipſorum iudicio, ac ſuo motu proprio, certa ſcientia, plena poteſtate, &*

A *authoritate Regia eiſdem Ieſuitis, Edicto latomenſe Septembri anni 1603. facultatem conceſſit redeundi & habitandi in locis ac partibus præfato Edicto contentis, aliiſque poſt modum, literis ſuis concedendis. Quo Edicto in Regio noſtro Parlamento Pariſienſi regiſtrato 2. Ianuarij, anni 1604. præfatus Dominus & pater noſter eiſdem Ieſuitis plurimas regni huius ciuitates inhabitandi poteſtatem fecit: quod quidem ſummæ cum ſubditorum noſtrorum voluptate factum, & executioni mandatum eſt, qui in educatione filiorum ſuorũ ad pietatem, iunctò bonarum litterarum ſtudio, quidquid optare potuiſſent, aſſecuti ſunt, ac dicto Domino ac Patri noſtro adeò probati ſunt, vt in ipſorum manus proprium cor deponere ſtatuerit. Quod quidem poſt eius obitum ipſis traditum, & in Flexianum Templum delatum fuit. Ideo, ne quis voluntatem noſtram in dubium reuocare poſſit, ex certa ſcientia*
B *noſtra, plena poteſtate, proprio motu, & authoritate Regia, ob eaſdem rationes, quæ prædictum Dominum & Patrem noſtrum permouerunt, quæque adhuc perſeuerant præſentibus manu noſtra ſubſcriptis, ex iudicio dilectiſſimæ & honoratiſſimæ Reginæ Regentis Matris noſtræ, conſanguineorum noſtrorum Principum, ac præcipuorum regni noſtri Miniſtrorum laudauimus, confirmauimus, & ratam habuimus, laudamus, confirmamus & ratam habemus prædictorum Ieſuitarum in hoc regnum noſtrum partes, terras, ac dominia nobis ſubdita admiſſionem. Ac quantumopus eſt, aut foret, de nouo conceſſimus ac permiſimus, concedimus & permittimus ipſis poſſe degere ac inhabitare, in quibus admiſſi ſunt, aut in poſterum admittentur, obſeruando ea, quæ in prædicto menſis Septembris Edicto anni 1603. continentur, aliiſque literis*
C *ac ordinationibus à prædicto Domino ac Patre noſtro factis: quibus placet nobis ac volumus eos vti & gaudere, eadem ratione, qua antehac vſi ſunt, ac modo vtuntur & gaudent. Præcipimus Conſiliariis noſtris in Curia Parlamenti Seneſchalciis, cæteriſque Iuſtitiæ adminiſtris, quorum opera requiritur, quatenus has literas noſtras, ac Ieſuitas integrè, pacifice, ac perpetuò vti & gaudere curent, &c.*

20. Hactenus Ludouici Regis diploma. Sequitur teſtimonium Henrici Gondij, Pariſienſis Epiſcopi, & Conſiliarij Regij, in hæc verba, *Cum poſt crudelem in defuncti Regis perſonam, quem Deus abſoluat, perpetratum parricidium, plurimi rumores in hac ciuitate Pariſienſi, in ſummum Patrum Societatis Ieſu dannum diſſeminati*
D *ſint, nos eiuſdem ſocietatis honori ac famæ prouidere optantes, animaduerſo, quod non aliunde, quàm ex peruerſo atque inimico aduerſus dictos Patres animo huiuſmodi rumores proceſſerint, omnibus, quorum intererit, præſentibus manifeſtamus, præfatos rumores meras eſſe calumnias & impoſturas, malitioſè contra ipſos conquiſitas & inuentas, in Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ religionis dannum. Atque prædictos Patres, non modo penitus ab eiuſmodi calumniis immunes eſſe; verum etiam ipſorum Societatem, tum propter doctrinam, tum propter piam vitam, Eccleſiæ Dei maximè vtilem, & huic Regno valdè proficuam. In quorum fidem, &c.*

21. Addam etiam publicam Concilij ſententiam de Iouiniano, qui libellum *Anticotonum* nomine (in quo Ieſuitæ à Caluiniſtis accuſabantur de Regicidio in vulgus ſparſerat. Ea ſic habet, *Dictum habebitur ex Concilij ſententia, audito ſuper hac cauſa Procuratore Regio, quod ad reparationem eorum caſuum, qui fuſius*
E *in ipſo libelli inſtrumento continentur, Ioannes Antonius Iouilianus damnatus eſt, ipſumque damnamus ad multam honorariam foro faciendam, ipſo die fori, cum forum agetur, vbi nudato præter induſium corpore, aperto capite, flexis genibus, ſuſpenſa è collo reſte, ac facem pondo duarum librarum manu geſtans, alta voce vt exaudiri poſſit, renunciabit, quod ſceleſte & malitioſe perdiuerſa huius vrbis loca proiecerit & ſparſerit folia, ſeu chartas impreſſas extractas ex libro quodam pernicioſo & maligno qui Anticotonus inſcribitur ad turbandam quietem publicam, excitandas turbas, & ſeditionem in hac vrbe mouendam, compoſito;*

quod fusius habetur in instrumento litis. Cuius facti peret à Deo, Rege & Iustitia veniam. In ipsius autem præsentia prædicta folia seu charta frangentur & dilacerabuntur. Inhibemus autem illi, & interdicimus sub pœna capitis, ne simile quid committat in posterum. Cæterum ad quinque integros annos Regni Galliæ exilio illum mulctauimus & mulctamus.

22. Quid iam dicis, Richarde? Adhuc clamas, more Prædicantium, Henricum Quartum, consilio Iesuitarum interfectum esse? At Ludouicus, filius & hæres illius in suo diplomate longè aliter de ipsis sentit. Et Henricus Gondius, Consiliarius Regius, ait meram calumniam & impostu ram esse, malitiosè & peruerso animo, à te ac tui similibus confictam. Et Consilium Prætoris Parisiensis grauissimè punit Iouilianum, quod eandem calumniam spargere & propagare ausus sit. Caue, ne simile quid tibi eueniat.

De Sebastiano Lusitaniæ Rege.

23. QVintò ais, *Sebastianum Lusitaniæ Regem, Iesuitarum consilio & instinctu, funestam sibi expeditionem Africanam suscepisse.* Quid obiecto hic capis? An, quod Rex ille expeditionem Africanam contra Mauros susceperit? Nihil hoc mali est. An quod ipsi funesta fuerit hæc expeditio? At etiam funesta fuit expeditio, quam olim filij Israël contra tribum Beniamin susceperunt. Nam 40. millia ex illis interfecta sunt. An igitur accusabis Deum, cuius consilio & instinctu expeditio illa suscepta est? Non opinor. Neque tamen verum est, quod obiicis, Iesuitarum consilio fecisse Regem Lusitaniæ, quod fecit. Lege bonos authores, qui initium, progressum & exitum Africanæ illius expeditionis descripserunt, præsertim Michaelem ab Isselt in Commentario rerum in orbe gestarum, circa annum 1578. Aubertum Myræum in Chronico, & Genebrardum in Chronologia eiusdem anni. Hi in tota narratione, nullam Iesuitarum mentionem faciunt. At sine dubio fecissent, si Iesuitarum consilio & instinctu cœpta fuisset expeditio.

24. Si hoc parum tibi est, lege Hieronymum Mendozam Lusitanum, qui peculiari libello de hac re edito, luculentissimè redarguit eos, qui Iesuitas in hoc negotio suspectos habent. Lege testem omni exceptione maiorem, Fernandum Rebellum, & ipsum Lusitanum, qui in doctissimo suo opere, quod scripsit de *Obligationibus Iustitiæ & Religionis*, disertè profitetur, se coram adfuisse, & oculatum inspectorem fuisse earum rerum, quæ tunc gerebantur, certoque sibi constare, Iesuitas, & nominatim P. Ludouicum Gonsaluum, qui tunc Sebastiani Præceptor & Confessarius erat, omnibus modis egisse, vt Rex in Africam non transiret, nisi prius Principem aliquam fœminam, siue Hispaniarum, siue Galliarum Regis filiam, matrimonio sibi coniungeret, & ex ea aliquot regni hæredes in Lusitania relinqueret. Si id nollet, saltem nulla ratione, nisi ex consilio Pontificis & Episcoporum Lusitaniæ de Africana profectione cogitaret. Cum nihilominus Sebastianus propositi sui tenax, nollet à cœpto desistere, eundem P. Gonsaluum mox ab aula Regia ad Collegium Conimbricense, quod plusquam centum & triginta miliaria ab aula distabat, profectum esse, indeque epistolam ad Sebastianum iam in Africa existentem dedisse, qua ipsum ex Africa in Lusitaniam reuocabat. Et verò, tunc rediisse Regem in Lusitaniam: At postea, mortuo P. Gonsaluo, in Africam reuersum esse, ibique in bello contra Mauros periisse. Hæc, Richarde, si vir bonus es, negare non potes: Et si neges, omnem historiæ fidem negare & labefactare necesse est. Quod, an prudentis sit, tu ipse videris.

De Sigismundo Poloniæ Rege.

25. SExtò ais, *Sigismundum Poloniæ Regem, consilio Iesuitarum, excitasse intempestiuas turbas, unde auitum regnum amiserit.* Audi Richarde. Rex ille in viuis est, domi militiæque fortunatissimus: Iesuitas amore ac beneficiis prosequitur; numquam de iis questus est. Quid tu ergo quæreris? Cur, vt Iesuitis obtrectes, etiam Serenissimo & potentissimo Regi iniuriam facis? Cur obiicis, intempestiuas turbas ab eo excitatas? Cur auitum regnum, culpa ipsius, amissum? Vbique calumniandi occasionem quæris? Et hic quidem præposterè. Nam cùm alij hunc ipsum Regem, vt pientissimum & catholicissimum Principem meritò venerentur, tu inter intempestiuos turbatores accenseri vis. Sicut paulo ante, è contrario, cùm alij Stephanum Botskayum, vt perfidum & Rebellium Ducem aspernati sint, tu insignem patriæ vindicem interpretatus es. Nimirum ex illis prodiisti, quibus dictum est, Isaiæ 5. 20. *Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.*

26. Quod addis de amisso regno Sueciæ quod iure illi debetur, vtinam dolentis ea vox esset, non insultantis. Et valdè credibile est, optare te potius quemlibet rebellium Ducem, quàm optimum & moderatissimum Regem, ad Sueciæ coronam reuocati. Causa in promptu est. Nam ipse Catholicus; tu hæreticus es. Et tam arctè Catholicus, vt ne puer quidem, cùm septennis adhuc esset, à fide Catholica dimoueri vnquam potuerit, cum non deessent, qui & minis, & blanditiis ad defectionem instigarent. Hinc tot victoriæ diuinitus illi concessæ.

De Ferdinando Archiduce Austriæ.

27. SEptimò ais, *Ferdinandum Austriæ Archiducem, consilio & instinctu Iesuitarum, subditos suos in exilium pepulisse.* Esto, pepulerit in exilium aliquot subditos, qui ab illo in fide & religione pertinaciter dissidebant. Esto, fecerit hoc consilio Iesuitarum, quod tu dicis, sed non probas. An apud vos non idem fit? An non Reges & Reginæ vestræ in exilium pellunt subditos, qui Catholicam & antiquam religionem profitentur? Et quod crudelius est, an non bonorum priuatione, carceribus, squaloribus, ferro, laqueo, & equuleo in eos animaduertunt? An non Prædicantium consilio & instinctu hoc faciunt? Nega, si audes. Exempla publica & quotidiana sunt. Scio, qui hanc pœnam apud vos sustineant: nec alia, quam religionis causa licet alio prætextu. At fratres vestri in Hollandia, quid faciunt? An non publico edicto prohibent exercitium Catholicorum? An non Catholicos Sacerdotes & Parochos extra patriam facessere iubent? Res nota est.

28. Et tamen inter vos & nos magna distantia est. Vos iniquè, nos iustè facimus, quod facimus. Vos enim expellitis Catholicos ex iis locis, vbi ab antiquis temporibus floruit & viguit Catholica religio, & submittitis Nouatores, qui in iisdem locis peregrini & incogniti sunt. Sic facitis in Anglia, Hollandia alibi. Olim soli Catholici ibi vixerũt. Nunc iis

in exilium actis, ingrediuntur Lutherani, Caluinistæ, Mennonitæ, & nescio quæ monstra Prædicantium; de quorum doctrina & Euangelio nihil scitum fuit à nostris maioribus. At nos eam ipsam fidem ac religionem, quam maiores nostri professi sunt, & ab antiquis Patribus per traditionem acceperunt, vbique sartam tectam conseruare cupimus, & nouas nouorum Prædicantium sectas ac dissensiones, tanquam perniciosa lolia, iure merito eradicamus. Sic facimus in Austria, Bauaria, Franconia, Vvestphalia.

29. Accedit, quòd vos in vestro negotio promouendo non modo iniqui sitis, vt iam dixi, sed etiam perfidi. Extant pacta conuenta, quæ quotidie à vobis violantur. Et ne longè abeam, in Belgio, publica fide pacti estis, non impedituros exercitium Catholicorum Harlemij, Goesæ, Amsterodami, Vltraiecti, Grauiæ. Quotidie impeditis; quotidie proscribitis, arcetis, comprehenditis Sacerdotes, qui huic exercitio destinati sunt. O perfidiam! O fidem punicam!

30. Vis, proferam pacta, quæ extant? Accipe. Ex pactis in deditione Harlemensi, anno 1577. articulus secundus sic habet, *Ad religionem quod attinet, functiones Romanæ religionis in vrbe Harlemensi exercendas, tam inter Ecclesiasticos & religiosos, quam inter seculares, inter viros atque ac fœminas, quibus illa placebunt: Et quidem detrimento, iniuria omni semota ita seuere, vt promulgandum sit & seruandum Edictum, quo mandabitur, ne omnes, qui Romanæ religionis sectatoribus iniuriam vllam, impedimentum, aut detrimentum inulerint, velut perturbatores publicæ tranquillitatis sine connuentia aut indulgentia acerbe castigandos.*

31. Ex pacto conuento cum Goesanis & Suistbeuerlandis initio anno 1577. articulus I. sic habet; *Quandoquidem vrbs Goësanorum & Insula Suistbeuerlandia, præteritis bellis magna ex parte non conspirauerunt cum aliis Insulis & vrbibus Zelandiæ, adhæserunt etiam exercitio Catholicæ Romanæ religionis, non aliter, quam illi, qui in Brabantia, Flandria, aliisque prouinciis viuunt; Placet dicto Principi, vt in dicta vrbe & Insula, eadem vestigio continuetur: præmittendo ratum fore, quecunque in hanc rem articulo IV. pacificationis concessa & decreta sient & proinde non permittendum vlla ratione vt vllus, quicunque ille fuerit in dicta vrbe & insula quidquam moliatur aduersus publicam tranquillitatem & pacem, nominatim verò aduersus dictam Catholicam Romanam religionem, & illius exercitia: non etiam permittendum, vt vllus, religionis illius causa, iniuriam, vexationem, molestiamue vllam subeat.*

32. Et satisfactione data Amsterodamensibus anno 1578. articulus I. sic habet: *Nec in vrbe Amsterodamensi, nec in toto dominio illius ac territorio, vllam aliam licebit promulgare, docere, vel exercere religionem, præterquam antiquam, Catholicam Romanam. Et nulli licebit quicunque qualiscunque fuerit, quicquam agere aut moliri contra publicam tranquillitatem, præsertim contra Catholicam Romanam religionem, aut functiones illius, aut illius causa, quenquam dicto factoue vexare aut ledere, aut scandalum adferre. Qui id egerint, plectuntur velut perturbatores publicæ tranquillitatis ac pacis.*

33. Ex fœdere pacto cum Vltraiectensibus, anno 1579. articulus V. sic habet: *Qui Romanæ sunt religionis, pro parochiali templo retinebunt sibi Ecclesiam S. Gertrudis, cui annectentur ij, qui in Parœcia sunt S. Nicolai. Qui verò suberant Parœcia Burckercke & Parœcia S. Jacobi, adoptent sibi, velut Parochiale templum, Ecclesiam Prædicatorum, ibique libere suas functiones omnes obseruent & peragant.*

34. Ex reconciliatione vrbis Grauiæ, anno 1602. articulus IV. sic habet: *Veteribus & nouis Beginis & fratribus cruciferis Monastery S. Agathæ potestas fiet manendi in suis Monasteriis, & ibidem tranquille agendi, absque vllius infestatione. Placet quoque vt iidem fruantur vtantur suis reditibus, tam patrimonialibus, quàm monasterialibus, nec liceat census eorum aut conscribere, aut suspendere, quocunque demum prætexu. Idem eodem modo concederetur omnibus aliis Ecclesiasticis personis vtriusque capituli in hac vrbe, quibuscunque placebit istis seruare residentiam: quibus etiam pastorem huius vrbis nuper huc adductum communerari & eodem nostro statuto gaudere volumus.* Articulus verò III. sic habet: *Omnes Ecclesiastici, seu viri, seu fœminæ, nullo detempto, Catholici etiam ciues & inquilini manebunt in exercitio Catholicæ religionis, sine cuiusquam contumelia, viuentes in omni tranquillitate. Quam ad rem concederetur iis Ecclesiarum Beginarij, vt in illa & Matrimonium & Baptismus Catholicorum perseueret, non vllo vnquam tempore e medio tollatur.*

35. Hæc omnia pacta à vobis violantur. Ite nunc, & persuadete populo, Catholicos fidem datam non seruare; vos illibatam tenere: Contra fit: Catholici seruant, vos minimè. De quo argumento plura dicerem, nisi iam pridem contra Batauum quendam, aliquot libellis, satis prolixè id pertractassem. Adò te remitto. Et quod Batauo dictum est, tibi dictum puta. Astis enim eiusdem farinæ homines.

De Guilielmo Bauariæ Duce.

36. OCtauò ais, *Guilielmum Bauariæ Ducem, consilio Iesuitarum adeò dementatum esse, vt vitam Monachicam Reipublicæ gubernaculo, cum magno Reipublicæ detrimento prætulerit.* Quid audio? Serenissimus Bauariæ Dux Guilielmus, qui in Germania prudentissimus semper habitus est, te iudice dementatus est? Nescio, maiori impudentia, an calumnia hoc dicas. Non legisti illud in Euangelio: *Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehennæ ignis?* Et tu tanto Principi probrum hoc obiicis? Sed cur obsecro, dementatum putas? Quia, inquis, *Monachicam vitam Reipublicæ gubernaculo prætulit.* At, mi homo, etiam Angliæ Reges id fecerunt, Sigebertus, Elteredus, Chenredus, Offa, Inas, Ceolulphus: etiam alij Reges, Rachisius & Pipinus in Italia, Bamba in Hispania. Veremundus in Castella, Ramirus in Aragonia, Carolomannus in Austrasia, Trebellius in Bulgaria, Ioannes in Armenia: Etiam Imperatores, Lotharius & Hugo: nec pauci Duces, Algerius Aquitaniæ, Anselmus Mutinæ, Vigesius Spoleti, Guilielmus Burgundiæ, Dietlandus Sueuiæ, Franciscus Gandiæ. Hi omnes depositio sceptro ac diademate priuatam ac religiosam vitam amplexi sunt, vt videre est apud Hieronymum Platum libro secundo de bono statu religiosi capite 26. & alios Scriptores. An tu ideò dementatos fuisse dixeris? Non sapis ea, quæ Dei, sed quæ mundi sunt. Et quæ coram Deo summa sapientia est, tu, qui carnalis es, dementiam interpretaris. Longè aliter res habet, quàm tu putas, Status religiosus sceptro ac diademati præferendus est. Audi Chrysostomum de hac re differentem in sermone de comparatione Regis & Monachi, vbi inter cætera sit ait, *Rex vrbibus, prouinciis, populisque multis præsidet: at Monachus ira, inuidia, auaritiæ, voluptati cæterisque animi morbis imperat, & cogitationem supra res omnes humanas erectam tenet. Atque hunc quidem Regem verius, quàm illum dixerimus, quippe qui, si libidini sit timori seruiat, non ipse populis imperat, sed ea quibus ipse paret, & quorum ex præscriptione moueatur. Ac Rex quidem cum Barbaris bellum gerit, idque pro terrarum finibus, pro opibus, pro auro: At Monachus cum dæmonibus depugnat, quorum & impetus acriores, & natura excellentior est, atque ideò victoria præclarior: finis autem pro pietate, pro*

Dei cultu. Qualis autem vtriusque vitæ consuetudo? Hunc videas cum Prophetis versantem, Pauli sapientiam hauientem à Mose ad Eliam, ab Elia ad Ioannem, à Ioanne ad alium quempiam transeuntem. Itaque vt fieri solet, eorum quibuscum versatur, similis efficitur. Rex verò cum parasitis, cum adulatoribus, cum militibus gloriosis vitam traducit: Vigilat ille de nocte, vt cum Deo colloquatur, vt cum angelis viuat, vt cœlestibus bonis fruatur. Hunc autem, qui gentibus & populis dominatur, videas eo tempore in lecto distentum & stertentem, parum à mortuo differentem. Rex, vt valde sit beneficus, aurum tamen largitur: ille verò spiritum gratiæ atque ipsorum etiam corporum beneficia à Domino imperat precibus suis: & nihil æquè oderunt, fugiuntque dæmones, vt Monachi preces, ad quas leges ipsi non raro compulsi confugiunt, vt Achab ad Eliam, Ezechias ad Isaiam. Denique mors Regi horribilis est; Monacho etiam grata: Et ille mortem semper timet, eamque ob causam milites semper adhibet sui corporis custodes: Hic autem non modo neminem timet, sed etiam alios vrbesque totas precibus suis, tanquam muro communit. Hæc & similia Chrysostomus.

37. Quæ tamen non ideò adduxi, quasi verum sit Sereniſſimum Bauariæ Ducem Guilielmum Monachicam aut religiosam viuendi disciplinam amplexum esse, quod tu falsò comminiscaris, sed potius vt ostenderem, quàm inanis sit hæc tua ratiocinatio? *Monachicam vitam prætulit Reipublicæ gubernaculo: Ergo dementatus est.* In qua quidem ratiocinatione, & antecedens falsum est, & inepta consequentia.

38. Quòd porrò addis, *magno Reipublicæ detrimento* id factum esse, grandis in Sereniſſimi Principis filium calumnia est. Nam perinde est ac si dicas, Maximilianum Guilielmi filium, non tam bene administrare Rempublicam, quàm Guilielmus ante eum fecit; ideoque magnum Reipublicæ detrimentum esse, quod parens filio administrationem commiserit. Nec alio fundamento nititur hæc calumnia, quàm mera insciti & impudentia, quæ summa in te est. Vnde enim tibi constat de illo Reipublicæ Bauarorum detrimento? An subditi Bauariæ apud te quæsti sunt? Ne notus quidem in Bauaria es. Nemo scit, tale portentum, quale tu es, in Anglia inclusum esse. An Prædicantes tibi narrarunt? At fabulas illi narrant, sicut & tu soles. Sed tamen, si narrarunt, quod illud Reipublicę detrimentum est? An fides Catholica labefactata? An opes patriæ exhaustę? An pax Reipublicę perturbata? Nihil horum. Floret nunc Bauaria sub Sereniſſimo Maximiliano filio, sicut floruit sub Sereniſſimo Guilielmo parente. Vterque prudentiſſimus est, vterque populo suo chariſſimus, vterque in gubernatione fœliciſſimus. Hoc interest, quod alter alteri, filius parenti, iunior seniori, hæreditario iure in officio subrogatus sit. Nec sine exemplo hoc factum. An nescis Carolum V. superiori sæculo, sponte cessisse Imperio, & fratri Ferdinando, qui ipso iunior erat, regendum commisisse? Cur, quod licuit in Imperio, non liceat in Bauaria? Sed video quid te premat. Sereniſſimus Maximilianus, superioribus annis, Donauerdam occupauit; Catholicæ religionis exercitium restituit; Prædicantes vestros abire iussit. Hoc te malè habet. Hoc magnum scilicet Reipublicæ detrimentum est.

De Venetis.

39. NOnò ais, *Rempublicam Venetorum, ambitione & auaritia Iesuitarum, ad extremas difficultates nuper redactam esse.* Mirus homo es. Videris mihi, A paucis illis diebus, quibus libellum tuum effudiſt, totum orbem Christianum obiuisse. Nam primùm ex insula vestra in vicinam Hollandiam deportatus es. Mox in Galliam excurristi. Inde in Lusitaniam & Africam delatus. Repente in Poloniam, Sueciam, Austriam & Bauariam deuectus. Denique, transmisso mari, Venetias appuliſti. Quæso te, quomodo id factũ est? An idem tibi euenit, quod olim Heliæ contigit, qui à spiritu Dei arreptus, in remotiſſima loca, quasi momento temporis, deferri solitus est? Credat hoc tuus Heliseus: Ego certè persuaderi non possum. An fortè per somnium hæc omnis tua peregrinatio peracta est? Hoc verisimilius. Nisi (quod aliquis suspicari possit) is, qui apud Iob loquitur; *Circuiui terram, & perambulaui eam*, te comitem itineris sui esse voluerit. Nolim hoc asserere.

40. Sed ad rem. Ais Venetos, *Ambitione & auaritia Iesuitarum, ad extremas difficultates* fuisse nuper redactos. Et sine dubio, loqueris de lite, quæ inter Venetos & Pontificem fuit orta. Sed bis peccas. Primò, quia cum lis illa sopita sit, tu illam tuo flabello resuscitare non debes. Hoc seditiosorum hominum est, & ab illo spiritu solet inspirati, qui dormientibus alijs, in medio tritici superseminat zizania. Nosti quem dicam. Secundò, falsum est litem illam Iesuitarum ambitione & auaritia fuisse excitatam. Extant acta vtriusque partis: Volue & reuolue quoties lubet: Non inuenies culpam apud Iesuitas nisi in tuo cerebello.

De Anglis.

41. DEcimò ais, *Proditores in Anglia, consilio & sacramento Iesuitarum, conatos esse Regem cum tota familia è medio tollere.* Proditionem non probo. At Iesuitarum consilio subornatam esse, fabula est, quam multi refellerunt. Tu nondum refelliſti quod fratribus tuis Caluiniſtis obiicitur, conatos fuisse sereniſſimum Regem vestrum in vtero materno extinguere, antequam lucem aspexisset. Nec vnquam refelles, nisi Regem ipsum mendacij arguas. Ipse enim de hoc crimine pridem eos accusauit. Si oblitus es, audi. In præfatione Monitoria sic scribit: *Ego à Puritanis* (id est, Caluiniſtis) *non solum à nativitate continuò vexatus fui, verum etiam in ipso matris vtero propemodum extinctus, antequam in lucem editus essem.*

42. Hæc non libenter audis Malles de Iesuitis, quibus proditionẽ obiicis, audire aliquid. Sed quorsum? Si negem factum, non poteris probare. At verò à Catholicis negatum hactenus est: à vobis probatum nunquam. Quid frustra tecum litigabo? Remitto te ad bonos authores, qui nullo siniſtro affectu, sed solo veritatis studio, rem totam publici iuris esse voluerunt. Eorum vox hæc est, totam accusationem ex odio Iesuitarum, à vobis confictam esse.

43. At vide, quàm parùm legitima sit accusatio. Plerique vestrum sic eam instituunt: Garnetus Iesuita audiuit confessiones eorum, qui fuerunt authores conspirationis in Regem: ergo in confessionibus factus est certior de eorum conspiratione. Ergo debuit monere Regem de hac re: Non monuit. Dignus igitur suspendio est: Et verò suspendatur. Tu sic instituis: Garnetus Iesuita audiuit confessiones eorum, qui fuerunt authores conspirationis: Ergo sciuit aliquid de conspiratione: Ergo consilio ipsius conspiratio facta est. Nam hanc particulam, *consilio Iesuitarum*, tu addis, quam alij prætermittunt.

44. Nec tua, nec aliorum valet consequentia. Tus

hæc est; Garnetus sciuit aliquid de conspiratione proditorum: ergo consilium dedit vt conspirarent. Ineptissimè. Perinde est, ac si dicas; Deus sciuit aliquid de conspiratione proditorum: ergo consilium dedit, vt conspirarent. Sic ex Caluini schola didicisti. Aliorum hæc est, Garnetus in sacramentali confessione intellexit factam esse conspirationem: ergo debuit Regi significare. Quin potius sic inferendum erat; Garnetus in sacramentali confessione intellexit factam esse conspirationem: ergo non debuit significare, sed secretò apud se seruare. Nescitis, quæ in confessione dicta sunt, sub sigillo dicta esse, & nullo modo (citra voluntatem pœnitentis) prodi aut manifestari posse? Nescitis, Deo potius, quàm homini dicta esse? Nisi etiam in Deum accusationem instituì posse arbitramini.

47. Si nescis, & hoc accipe. Imperatissimus Imperator Matthias, Potentissimi Reges Hispaniæ, Galliæ, Lusitaniæ, Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Reuerendissimi & Illustrissimi Principes Electores, Suichardus Moguntinus, Lotharius Treuirensis, Ferdinandus Colonien sis: Sereniss imi Archiduces Austriæ, Duces Bauariæ, Lotharingiæ, Brabantiæ: Reuerendissimi & Illustrissimi Principes Imperij, Bambergensis, Herbipolensis, Paderbornensis, Monasterien sis, Hildesien sis, Spirensis, Vvormatien sis, Argentinen sis, Constantien sis, Augustanus, & quotquot præterea in Italia Principes sunt: Hi omnes, inquam, in suis Imperiis, regnis ac prouinciis, non modo admittunt Iesuitas, sed etiam fauore ac liberalitate prolixè eos prosequuntur. Nec curant vestras calumnias & mendacia, quibus obruere eos vultis. Imò cum necesse est, publicis testimonijs, edictis ac diplomatibus, illorum innocentiam tuentur, & vestras criminationes retundunt, quod non semel factum est.

Noua accusationis capita.

45. NOndum est finis mendaciorum ac calumniarum tuarum. Pergis eodem itinere, eadem fronte, qua cœpisti. Quid ergo restat? Adducis noua accusationis capita. Sed antequam illa perpendam, quid hactenus à te effectum sit, obiter commemorabo. Summa eorum, quæ calumniosè effidisti, hæc est. Primò, Iesuitas esse homines turbulentos, furiosos, Reipublicæ noxios. Secundò, eosdem à Regibus & Principibus in consilium adhiberi, & adhibitos esse, præsertim à Sebastiano in Lusitania, Sigismundo in Polonia, Ferdinando in Austria, Guilielmo in Bauaria. Tertiò, hos ipsos Reges ac Principes, esse homines *intempestiuos, dementatos, sibimetipsis funestos, Reipublicæ detrimentosos*. Est hoc, mi Richarde, Regum ac Principum patrocinium suscipere, quod tu facere videri vis? Nemini persuaseris. Potius est, per latera Iesuitarum, reges ipsos ac Principes confodere. Si id negas, adigam te, vt reuoces quod dixisti: Et quidem hoc dilemmate; Reges illi ac Principes quos nominasti, vel, te Iudice, probi & prudentes sunt, vel improbi & imprudentes. Si hoc posterius asseris, non patronus, sed accusator eorum es. Si illud prius, etiam Iesuitas probos ac prudentes esse affirmare debes, quod tamen negasti. Nam certè reges & Principes, qui probi ac prudentes sunt, improborum ac imprudentium hominum consiliis vti non solent. Hîc vide quid respondeas.

46. An dicturus es, Reges illos ac Principes, de quibus sermo tibi est, probos quidem esse, sed non satis nosse malitiam & flagitia Iesuitarum? Audio. Sed si illi non norunt, qui ipsis familiares sunt, quomodo tu nosti, qui vix vnquam eos salutasti? et obsecro te, cur illi eos, quos tu nosti, non norint? An non chartæ Prædicantium, quæ clamant nexios esse Iesuitas, æquè ac Regum & Principum, quam ad tuas aures deferri possunt? Ne dubita. Sed narrabo tibi quòd res est. Norunt viri Principes, quotidie famosos libellos à vobis Prædicantibus spargi & eructari in Iesuitas, sed non credunt vobis. Sciunt, mentiendi ac calumniandi studio vos id facere. Sciunt; alios esse Iesuitarum mores; alios à vobis fingi & promulgari. Ex quo collige, quod opportunum hoc loco est, nullius fidei homines vos esse apud Magnates: Quia quantumuis clamosè vociferemini, Iesuitas esse improbos ac furiosos, illi vobis etiam iuramento astruentibus, fidem non habent. et quod mirum est, quod maximè vos vultis perditos & exterminatos, omni ope tuentur illi ac defendunt. Hæc vobis *radix amaritudinis* est, de qua supra quærebatis: *Hic lapis offensionis & petra scandali.*

I. ACCVSATIONIS CAPVT.

48. SEd videamus nunc reliqua accusationis tuæ capita. Primum est, *Iesuitis in Gallia & in omni regno propositum esse, vt Academicos omnes, vel maximè Sorbonicos, possessionibus suis iniurijs pellant, atque in eorum omnium fortunas longè latèque ac impunè debacchentur.* Vnde hoc scis? an ipsi suum propositum tibi aperuerunt? Non credam. An ex tumore Prædicantium audiuisti? Sic opinor. Nam illorum calumnia est, Iesuitas auaros ac ambitiosos esse. Sed sæpius refutata. Et quidem luculentissimè ab Henrico IV. Galliarum Rege, qui in oratione sæpe citata sic habet: *Quod Jesuitæ sint ad res attentiores, calumnia est.* (Aduerte calumniator.) Et cursum: *Sanè obstupesco, vnde nam illis vitium ambitionis affingitis.* Meritò obstupescit Rex. Et tu, mi homo, obstupescerès, si ratione vti velles. Nam Iesuitæ, quod non ignoras, plerique honesto loco nati sunt: nec pauci inter illos, ex nobilissimis Baronum, Comitum ac Principum familiis oriundi. Quæ porrò insania esset, huiusmodi homines, cum sponte deseruerint opes ac dignitates; quibus in domo paterna augeri & cumulari poterant; nunc in statu religioso, vbi paupertatis & modestiæ schola est, in alienas opes ac dignitates velle grassari? Absit hoc à liberali indole, quę in tali hominum genere esse solet. Sed vos, vestro pede vultis metiri alios. Vos, inquam, Prædicantes, qui domi pauperes & famelici, in ecclesiasticorum bona & possessiones inuaditis; Monasteriorum reditus ac fundos deprædamini, Sacerdotia, Prioratus & Abbatias, in vxorum & liberorum vestrorum vsum conuertitis. Nosti cætera.

49. Et vero, ne hoc præteream, quis vnquam ex familia Baronum, vel Comitum, vel Principum repertus est, qui in vestram Prædicanticam tribum transcribi aut transire dignatus sit? Nemo, opinor. Aut, si aliquis, quis ille est? At plurimi tales, inter Iesuitas sunt. Ex iis aliquos recensebo. Ac primùm occurrit Pater Ignatius, è præcipua Cantabriæ nobilitate; Loiolani Comitis filius. Secundò, P. Franciscus Borgia, Dux Candien sis. Tertiò, Pater Claudius Aquauiua, Adrien sis Ducis filius. Quartò, Pater Rudolphus Aquauiua, eiusdem nepos, & duorum Cardinalium frater. Quintò, Pater Antonius de Padilla, Adelantadus Castellæ. Sextò, Pater Innicus de

Gueuara, Bouini Dux. Septimò, P. Antonius Cordubensis, Ducis Feriæ filius. Omitto infinitos propè alios, qui ex nobilissimis Galliæ, Italiæ, Hispaniæ, Angliæ, Scotiæ, Belgii, Germaniæ, Poloniæ familiis oriundi, Iesuitarum Societatem amplexi sunt, & quotidie amplectuntur

50. Audi rem lepidam, quæ in Polonia contigit, & nostro huic instituto, accommodatam. Accepi ab homine, qui interfuit. Instructum erat solenne prandium, ad quod vocati viri Principes, tum Catholicæ, tum alterius religionis, non pauci. Ibi, vt fieri solet, disceptatio de fide orta est. Qui doctiores habebantur, sua quisque proferebat. Astabat miles Catholicus, qui quòd literis operam non dedisset, audiebat quidem, sed tacebat. Rogatus à quodam, festiuè magis, quam serio, quid ipsi de tota re videretur, respondit sine fuco, Catholicis se adhærere. Et quo argumento inquit alter, probas te rectè id facere? Tum ille; Ego quidem, ait, literarum rudis sum, sed tamen, si bona vestra venia liceat, dicam pro me, quod occurrit. Annuit iste, sicut & cæteri, qui assidebant. Hortantur hominem vt pro se loquatur. Nec mora: Conuertit se primùm ad virum Principem alterius religionis, & sic eum affatur. Domine mi, habes filios tres aut quatuor. Si vnus ex illis Prædicantis officium obire vellet, quid facturus esses? Ille, præ indignatione, stomachabundus respondit, mallè se, vt quotquot haberet filios, in malam crucem irent potius, quam vt quisquam tam infami nota familiam suam funestaret. Siluit aliquantisper miles, & mox ad alium Principem, qui Catholicus erat, conuersus; Quid tu, inquit, de hac quæstione sentis? Si filius tuus Iesuitarum familiæ se adiungeret, quo animo eu id ferres? Æquissimo, inquit ille: Et vtinam Deus hanc mentem illi inspiret, vt tam laudabili Societati se adiungat. Tum miles, Nihil iam opus est, inquit, de religione amplius disputare. Audistis, qui Catholicam docent, in pretio esse; qui alteram infames censeri. Secutus est risus & applausus: Et magno ludibrio, qui Prædicantibus faucbant, sublata mensa, discesserunt.

51. Huc etiam spectat, quod memini, cum in Belgio adhuc adolescens essem, Virum nobilem solitum esse per iocum dicere, duo mala per nouam religionem sublata esse, *morbos & flagitia*. Nam neque circumforaneos amplius, neque carnifices vspiam apparere: vtrosque noui Euangelij præcones factos esse. Intelligis mysterium. Quàm verè id dixerit non disputo. Hoc scio, sæpe locum habere, quod in Prouerbio dicitur; *Iocantem vera dicere quid vetat?* Sed quia hæc bilem tibi mouent, ad tuas calumnias & mendacia, quorum odore vehementer video te oblectari, redeamus.

II. ACCVSATIONIS

Caput.

62. IGitur secundum accusationis tuæ caput est; *Iesuitas acriter persequi Sacerdotes Pontificios; & putare, suam salutem in sacerdotum ruina, suam gloriam in sacerdotum infamia, suam felicitatem in sacerdotum calamitate positam esse.* Hic videris puerili quadam loquentia calumniam exornare voluisse. Sed frustra. Nam hoc quidem fuco, præsertim apud homines cordatos, nihil efficies. Aliis argumentis opus est, si persuadere vis. Et sane, nunquam persuadebis. Nam aliter res ipsa loquitur. An non Iesuitæ palam tam editis libris, tum publicis concionibus, asserimè defendunt authoritatem Episcoporum & totius ordinis Ecclesiastici immunitatem tuentur? An non Parochis aliisque sacerdotibus prolixè offerunt suam operam in excipiendis subditorum confessionibus, in habendis ad populum exhortationibus, in instruenda per catechesin iuuentute? An non eruditunt & promouent alumnos Principum, qui ad functiones Ecclesiasticas deputati sunt? An non variorum ordinum religiosos, qui ad ipsorum scholas mittuntur, omni studio ac conatu, quo par est, iuuant, excitant, & ad maiora quotidie pietatis ac doctrinæ incrementa cohortantur? Nihil certius, ac extant passim exempla in Germania, Bauaria, Austria, Franconia, Belgio, alibi. Tu nihilominus tam malcuolus es, vt hoc interpreteris, quasi Iesuitæ nihil aliud, quam Sacerdotum ruinam, infamiam, & calamitatem in votis habeant? Abi vipera. Nihil antiquius habent, quàm illorum salutem, gloriam & fœlicitatem. Ac omnino dant operam, vt dignitas, splendor, & maiestas Ecclesiastica, quæ per hæreses collapsa videri poterat, pristino nitori restituatur.

53. Sed quid moror in accusatione hac depellenda? In vestrum caput illa redundat. Vos hic rei ac nocentes estis. Vos, inquam, Prædicantes, qui ne nomen quidem Sacerdotis ad aures, sine stomacho, admittitis: qui in Anglia, Scotia, Hollandia, seueriss. edictis, sacerdotes omnes proscribitis: qui illorum sacerdotia & prouentus Ecclesiasticos in spuria vitulamina absumitis. Et tamen, quasi viri boni essetis, totam hanc inuidiam in Iesuitas, qui innocentes sunt, detorquere, & vestram impudentiam quasi velo quodam obtegere satagitis. Sed nemo, vt supra dixi, vobis crēdit.

III. ACCVSATIONIS

Caput.

54. TErtium accusationis caput est, *Iesuitas summum dignitatis sua splendorem constituere in Regum coronis vel illudendis, vel labefactandis, vel transferendis, vel funditus delendis.* Iterum narras tua somnia Richarde. Sed tamen, de quibus Regibus hoc intelligis? An de Rege Hispaniæ? At vos infensi illi estis, non Iesuitæ. Vos vt verbis vestris vtar, *omnibus omnium Euangelicorum armis*, ex regno suo expellendum esse decernitis. Vos coronam eius in Indiis illusam & labefactatam videre optatis. Vos in Hollandia, Phrysia, legitimam eius iurisdictionem excluditis. Vos denique passim conquerimini, potentiam illius, Iesuitarum studio ac industria, plus æquo quotidie excrescere.

55. An de Rege Galliæ? At iam supra monui, Regem Galliæ Henricum IV. cor suum Iesuitis tradi, & in illorum templo sepeliri voluisse, quod & factum est. An hoc voluisset, si suam coronam per Iesuitas illusam, deletam aut labefactatam aduertisset? Nihilminus. At cur vobis sectæ Caluinianæ Prædicantibus cor suum non credidit? Nimirum, vt apud Æsopum est, *terrebam illum vestigia.* Sciebat, quàm crudeliter, quàm ignominiosè in corpus Francisci, & statuam Ludouici Vndecimi, essetis olim in Gallia debacchati.

56. An de Rege Poloniæ? At ipsius corona quotidie crescit, magno Iesuitarum applausu; non minore Prædicantium luctu. An de Regibus Daniæ & Sueciæ? At illi ipsi inter se nuper contenderunt; & alter alterius coronam labefactare conatus

est. Nec Iesuitarum consilio id fecerunt. Vtinam nec vestro.

57. An denique de Regę Britanniæ? Sed plus ille à vobis Prædicantibus sibi metuit, quàm à Iesuitis: at meritò. Adhuc meminit, quid sibi in Scotia, quid Sereniſſimæ Matri in Anglia acciderit à vestris Caluinistis. Vis repetam? Vestri Caluinistæ conati sunt illi vitam & coronam, cum adhuc in vtero materno clauderetur, per summum scelus eripere: Matri verò reipsa eripuerunt. Certè si de vna corona securus non fuit, quid nunc fiet, cum etiam altera insignitus est? An qui vnam illi inuidistis, alteram non inuidebitis? Caueat sibi Rex. Notæ sunt Caluinistarum fraudes.

IV. ACCVSATIONIS

CAPVT.

58. QVartum accusationis tuæ caput est, *Iesuitas persuadere Regum subditis, se non tam Regum suorum, vt pote Papæ Vassallorum, quam Romani Pontificis supremi in temporalibus Domini totius mundi subditos esse.* Et iterum; *Iesuitas in id iam vnicè incumbere, id enixe moliri, vt Papa sit & agnoscatur totius mundi Dominus in temporalibus: Reges verò omnes non sundi Domini, sed Papæ Vassalli regnis suis pro arbitratu Pontificis exuendi.* Post hæc verba incipis exclamare in Iesuitas, & hortari Reges Christianos, vt ipsos è suis regnis expellant. Sed quid proficis? Nihil Reges Christiani, vt non semel dixi vobis Prædicantibus non credunt. Imò hanc ipsam calumniam quam inuidiosissimè obiicis, iam pridem Christianissimus Galliarum Rex, Henricus Quartus, in sua oratione, coram Senatu Parisiensi, refutauit his verbis; *Quod Iesuitæ de Pontifice Maximo optime sentiant, eumque reuereantur, id quoque ipse facio. Actamen non sum nescius, nihil ab iis amplius de Summi Pontificis potestate dici aut doceri, quam reliqui Theologi Catholicaque docet Ecclesia. Neque verò aliquid docent, quo Ecclesiastici mihi non tribuant, quod est tribuendum.* Quid clarius dici potuit, aut quid aptius ad tuam criminationem retundendam? Iesuitæ, inquit Rex, nihil amplius docent de potestate Pontificis, quàm reliqui Theologi & Ecclesia Catholica. Iam subsume quod vis, & concludes quod non vis. Si non potes iuuabo te. Quæro igitur, an reliqui Theologi & Ecclesia Catholica bene doceant de potestate Papæ, an secus? Si benè, quid peccant Iesuitæ, qui idem docent? Si malè, cur solos Iesuitas in inuidiam vocas? Cur non similiter reliquos Theologos & Ecclesiam Catholicam, cum qua Iesuitæ consentiunt, eadem accusatione perstringis? Sed nihil opus est hac dissertatione. Lege libros Iesuitarum, & vide quid doceant. Lege, inquam, Bellarminum lib. 5. de Pontifice c. 2. Ludouicum Molinam tract. 2. de iustitia disput. 19. concl. 1. Ioannem de Salas in tract. de legibus disp. 7. sect. 4. & alios. Nihil inuenies pro tua calumnia.

Obiectiones in Becanum.

59. ET hactenus quidem in totum Iesuitarum ordinem debacchatus es. Nunc speciatim in me calamum stringis, his verbis; *Farina istius Iesuitica vnus existit Becanus.* Verum est. Ego Iesuiticæ, at tu Prædicanticæ farinæ vnus existis. Nec mihi hoc probro, vt tu putas, sed honori ducendum esse interpretor. Nam farina Iesuitica, si nescis, ex puro tritico, at Prædicantica, ex glandibus, fabis & loliis collecta est. Et hæc quidem portatur à furibus, qui post tres dies suspendendi sunt; & volucres cœli ex ea comedunt (Gen. 40. 16.) De illa verò prædictum est ab Helia 3. Reg. 17. 14. *Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur vsque ad diem, in qua Dominus daturus est pluuiam super faciem terræ.* Intelligenti pauca.

60. Sed tamen, quid habes contra Becanum? Hæc obiicis. Primò, quod variè sentiam de primatu Regio in temporalibus. Secundò, quod oppugnem primatum Regium in spiritualibus. Tertiò, quod eundem primatum *labe diſſidij Anglicani aspergere* conatus sim. Quartò, quod hoc *misèrè, falsè, frivolè, puerilitèr & scurriliter* fecerim. Quintò, quod nesciam in quo consistat primatus Regius in Spiritualibus. Singula discutiam.

OBIECTIO I.

61. PRimò ergo sic obiicis: *Becanus in primatu Regio in temporalibus varius est. Nam in hoc libello* (id est, in diſſidio Anglicano) *Paulum V. Pontificem & Bellarminum commendas, qui scriptis suis Romam huc transmissis, eundem oppugnarint: In illo autem contra Regis Præfationem Monitoriam, eadem his verbis suis, fuit propitius; primatum in temporalibus quisque Rex in suo regno legitimè habeat.*

62. Respondeo. Scripsi varios libellos de primatu Regio. Tu duos ex iis citas: Alterum, qui inscribitur, *Diſſidium Anglicanum de primatu Regio*: Alterum qui inscribitur, *Serenissimi Iacobi Angliæ Regis Apologia, & Monitoriæ Præfationis Refutatio.* In his duobus ais me varium esse, & in priori aliter sentire, quam in posteriori. Non ita est, mi homo. Ego varius non sum, sed tu ineptus es; at quod rectè à me dictum est, tu sinistrè interpretaris. In priori libello commendaui Paulum Quintum Pontificem, & Bellarminum Cardinalem, non quod primatum Regium in temporalibus oppugnarint, vt tu falsò affirmas, sed quod dixerint, Catholicos non posse salua conscientia præstare iuramentum fidelitatis, sub ea verborum formula, quâ illis à Rege propositum est. Et causam addidi, quia in ea formula dicitur, Pontificem in nullo casu posse Regem, quantumuis flagitiosum & Reipublicæ nocentem deponere. Hoc cum falsum sit iuramento confirmari non potest.

63. In posteriori scripsi hęc verba, *Primatum in temporalibus quisque Rex in suo regno legitimè habeat.* Tu putas hæc verba pugnare cum priori mea sententia. Non pugnant non magis quàm hęc duo inter se: Rex habet primatum temporalem in suo regno. Et, Rex potest priuari Primatu temporali. Quis hoc neget? Ne vos quidem in Anglia. An non Sereniſſima Maria, Sereniſſimi Iacobi mater habuit primatum temporalem in Scotia? Omninò habuit. An per vos, de facto, priuata non est? Nemo dubitat. An tunc, cum priuaretur, vestro iudicio pugnabant hæc duo inter se, *Regina habet primatum temporalem.* Et, *Regina priuatur à vobis primatu temporali?* Si tunc non pugnabant, quomodo nunc pugnant? Aut si vos non eratis tunc varij, quomodo in meliori causa me varium esse affirmas? Repeto quod dixi, *Tu ineptus es; Ego varius non sum.*

OBIECTIO II.

64. SEcundò sic obiicis; *Becanus primatui Regio in Spiritualibus & Ecclesiasticis pertinaciter infestus*

aduerſarius eſt. Reſpondeo. Et tu primatui Apoſtolico in ſpiritualibus & Eccleſiaſticis pertinaciter infeſtus es. Vter nunc rectius facit? Tu qui aufers Apoſtolis & Epiſcopis quod Chriſtus illis dedit an ego, qui non do Regibus, quod Chriſtus illis non dedit? Andr. anus argumenta vtriuſque partis. Ergo pro Apoſtolis & Epiſcopis vrgeo illud, Actor. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerſo Gregi, in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Vos pro regib⁹ ſic argumentamini; *Dictum eſt de Tiberio, Date Cæſari quæ Cæſaris ſunt. Dictum eſt de Herode, Dicite illi vulpeculæ. Dictum eſt coram Pilato, Ego ſum veritas.* Quid concluditis? Hoc ſcilicet, Ergo Reges habent primatum eccleſiæ. Pudeat vanitatis & inſcitiæ. Et tamen Tookerus veſter in duello ſic concludit.

OBIECTIO III.

65. TErtiò ſic obiicis. *Becanus enim primatum Regium in ſpiritualibus, ſuis ſcriptiunculis concutere non potuerit (neque enim ipſæ inferorum portæ eundem poſſunt euertere) Diſſidij enim Anglicani labe aſpergere, & tenebris offuſis: quo minus appareat, obſcurare conatus eſt.* Reſpondeo. An meis ſcriptiunculis Primatum Regium in ſpiritualibus concuſſerim, iudicent illi, qui ab aſſentandi ſtudio alieni ſunt. Tu certè, qui Regis aſſentator es, iudex eſſe non potes. Diſſidium Anglicanum de primatu Regis, quod nuper euulgaui, nondum à te ſublatum eſt. Scripſiſti quidem Concordiam Anglicanam de eodem Primatu, ſed quæ ſolo nomine Concordia eſt. Nam certè, tantum abeſt, vt ſub prætextu concordiæ ſuſtuleris Diſſidium Anglicanum, vt potius à te auctum & confirmatum ſit. Hoc infra oſtendam. Quod addis, *Portas inferorum* non poſſe primatum Regium in ſpiritualibus euertere; non prudenter facis. Nam illa ſententia de primatu Apoſtolico, non de Regio, à Chriſto prolata eſt. Nec vllus tunc erat Primatus Regius in ſpiritualibus. Iam primùm in Anglia nouum illud monſtrum orbi Chriſtiano, infelici portu natum eſt.

OBIECTIO IV.

66. QVartò ſic obiicis; *Sed quam id miſere, falſe, friuole, pueriliter, ſcurriliterque quaſi fecit, Tractatus iſte meus de concordia in primatu Eccleſiæ Regio Anglicanæ, facit manifeſtum.* Reſpondeo. Non poſſum aliam laudem à Prædicante expectare. Et vitio mihi vertendum eſſet, ſi à te laudari vellem. Sed tamen quam vera ſint, quæ obiicis examinandum eſt. Primò ais, me *miſere, friuole & pueriliter* ſcripſiſſe, quod ſcripſi. Si ita eſt, cur paulò poſt (nimirum in Præfatione ad Catholicos in Anglia) diſertè fateris, me *pulchre, aſtute & ſcienter* id feciſſe? Hæc non cohærent. Aut quid opus erat tanto Heroe, quantus ſcilicet tu es, qui miſeram, friuolam & puerilem ſcriptionem refutaret? Addis, etiam falsò & ſcurriliter me ſcripſiſſe. An putas me vnum eſſe ex grege Caluiniſtarum, inter quos tu vnus es? Caluiniſtarum priuilegium eſt, mentiri & ſcurras agere. In meis libellis, quotquot ſcripſi, nulla ſcurrilitas, vt opinor, nullum mendacium demonſtrari poteſt. In Caluino, Beza, Paræo, Graſero, Batauo, & ſimilibus Nouatoribus, iſta propudia quærenda ſunt. Nec dixi, & laboriosè quærenda, vbique obuia ſunt.

OBIECTIO V.

67. QVintò ſic obiicis; *Becanus, leuis armaturæ vix miles gregarius, hæret in ipſo limine vt opinor ſum ſa et. Primatum ſiquidem Eccleſiæ Regium ponit in poteſtate excommunicandi, beneficia conferendi, & ſupremum fidei controuerſiarum Iudicem agendi.* Reſpondeo. Si me conferam cum Scriptoribus Catholicis, qui hactenus veſtros errores ac hæreſes refellerunt, fateor me eſſe leuis armaturæ gregarium militem. Et hoc nomine, quam maximè gaudeo, quod eccleſia noſtra Catholica tam inſtructum ac ordinatum habeat exercitum in quo alij ſunt cataphracti, alij leuis armaturæ milites: alij Duces ſeu Imperatores belli, alij in communem gregem redacti. Hic ordo apud vos non eſt. Singuli volunt eſſe militiæ Principes: nemo putat ſe aliis inferiorem eſſe. Nimirum hoc facit hæreſis & ſuperbia.

68. Sed tamen aduerto, noſtros gregarios milites plus negotij vobis faceſſere, quàm velletis: Et qui Duces belli apud vos ſunt (quales omnes eſſe vultis) vix vni ex noſtris gregariis pares eſſe poſſe. Quanti Duces apud vos ſunt, Epiſcopus Alienſis, Decanus Lichefeidenſis, Ricareus Thomſonius, Robertus Burhillus, Henricus Salcolbrigienſis, & ſimiles? Et tamen hi omnes, quantis poſſunt viribus, in me vnum, qui gregarius tantùm miles ſum, vt tu affirmas, impetum faciunt. Nec fugio ex acie. Sto, ſtabóque, *quandiu ſpiritus hos regẽt artus.*

69. Porrò, ſi tuo iudicio, gregarius miles ego ſum, non video, quid ſibi velint illa tua verba, quæ ibidem ſcribis: *Primatum Regium in temporalibus, Bellarminus, in ſpiritualibus, Becanus, ad comellendum, Primarij à Papa deſignati & conſtituti ſunt Emiſſarij.* Nam ſi ego cum Bellarmino Primarius ſum, quomodo vix gregarium appellas? Aut, ſi vix gregarius ſum, quomodo primarius eſſe poſſum? Mendacem oportet ſui memorem eſſe, vt eſt in prouerbio.

70. Quòd audis, *hærere me in ipſo limine*, vide, quam verum ſit. Potius dicam, mentiri te in ipſo limine. Non enim, vt tu falsò mihi imponis, pono Primatum Eccleſiæ Regium in poteſtate excommunicandi, beneficia conferendi, controuerſias fidei dirimendi. Nullum enim agnoſco Primatum Eccleſiæ Regium. Mera chimera eſt, Hoc ſolùm dico, inter vos Anglos diſſidium eſſe, an illa poteſtas, quam recenſui, pertineat ad Primatum Eccleſiæ Regium, quem vos fingitis, nos repudiamus. Et ita res habet. 1. Verè in hoc puncto diſſidetis inter vos, vt oſtendi in *diſſidio Anglicano*, & alibi oſtenſurus ſum.

Epilogus epiſtolæ Richardi.

71. ATque hic eſt finis obiectionum tuarum contra Becanum. Deinceps, epilogi loco, conuertis te ad Sereniſſimum Regem, his verbis. *Iam verò, tractatus hic meus, licet minutus, vt pote nouem dierum labore confectus, ſub ala Maieſtatis veſtræ Regio nomine, velut numine tectus geſtit prodire, ſuppliciter ac demiſſè rogans Maieſtatem veſtram, vt primatum Eccleſiæ Regium, quem nos arcte accuratéque defendimus calamo, vos digneminiſceptro propugnare, v.g. Aduerſarios illi omnes perdite rebelles virga ferrea comminuere, in primis verò Jeſuitas, quò huc haud paucis è tranſmarinis regionibus clanculum repentes, ſubditos veſtros quam plurimos, venenato illius exotici ac*

*hæretici dogmatis poculo, de Primatu Papali, infecerunt; A
vtque latius serpant, & per omnes venas, nerwos, arterias regnorum vestrorum, sensim sine sensu dissemineutur, nouam hanc, calidissimam, periculosissimam, & maxime compendiariam rationem, antiquus ille serpens, eorum mentibus iniecit, vt nouum erigerent sodalitium, quod Diuæ Mariæ vocent, constans ex viris & mulierculis laicis, non tantum plebeis, sed etiam primariis nonnullis viris, etiam in Magistratu constitutis, quibus imponitur frequens confessio, qua secreta rerumpublicarum & regnorum expiscantur. Quod quidem nouum ac nuper institutum, in secta Iesuitica propagationem, in temporale totius mundi & absolutum Papæ dominium, in regum denique ruinam vere Christianorum, affabre concinnatum, Pontifex confirmauit, & plenaria indulgentia adornauit.*

72. Hic est Epilogus epistolæ tuæ Dedicatoriæ ad serenissimum Regem, in quo tot vitia sunt, quot in malo scriptore esse possunt. Sunt autem hæc præcipua. 1. Rusticitas. 2. iactantia. 3. crudelitas. 4. calumnia. 5. mendacium. Rusticitas est, quod cum tota epistola sit dedicatoria ad serenissimum, ne semel quidem, nec in principio, nec in progressu, honoris causa, Regem compellaueris, sed iam demum in Epilogo id facias. In exordio factum oportuit. Ibi aut salutandus Rex erat, aut captandæ beneuolentiæ loco aliquid illi insinuandum. Tu tam præposterus fuisti, vt nulla vel reuerentiæ, vel obsequij præmissa significatione, epistolam tuam à mendacijs & calumnijs ordiri volueris; & tandem in fine, omnem illam mendaciorum & calumniarum cloacam, in sinum Regiæ maiestatis effundere. Parum vrbanè.

73. Iactantia est, cum addis, *Nos Primatum Ecclesiæ Regium artè accuratèque defendimus calamo.* Sine dubio, alludis ad illud ex Fabulis, *Nos poma natamus.* Nam fabulis video te oblectari. Ad marginem notari poterat, *Hic author commendat seipsum.* Sed tamen, quàm tu accurate id feceris, postea videbimus. Nunc solùm moneo, prodigiosæ cuiusdam iactantiæ signum esse, cum ita loqueris. *Becanus misere, falsò, frivole, pueriliter, scurriliter scribit. Ergo artè & accuratè.*

74. Illud porrò crudelitatis argumentum est, quod tam seriò hortaris serenissimum Regem, vt omnes, quotquot non agnoscunt Primatum Ecclesiæ Regium, id est, omnes Catholicos, *virga ferrea comminuat.* Itáne, mi Richarde, qui Euangelij Christi præco esse vis, optas omnes Catholicos ferro trucidari? Agnosco spiritum Caluinisticum sanguinarium virulentum. Similem notaui in Tooxero vestro, qui & ipse florentissimum Principem Henricum, serenissimi Regis primogenitum, in suo Duello, ad similem carnificinam cohortatus est.

75. Calumnia duplex est. Vna, quòd doctrinam de Primatu Pontificis, *venenatum exotici & hæretici dogmatis poculum* appellas. Altera, quod asseris Sodalitium B. Mariæ Virginis ex instinctu diaboli erectum, in eóque primarios viros, & qui in Magistratu sunt, adscriptos esse. Ex priori sequitur, inuictissimum Imperatorem Matthiam, potentissimos Hispaniæ, Galliæ, Poloniæ, Bohemiæ, & Hungariæ Reges, serenissimos Austriæ, Bauariæ, Lotharingiæ, Brabantiæ Archiduces & Principes, & quotquot præterea Primatum Pontificis agnoscunt, hæreticos esse, & ex venenato poculo exoticum spiritum bibisse. Ex posteriori; Viros primarios, qui in Magistratu sunt, diabolico sodalitio mancipatos esse. Satin sobriè hæc scripsisti, mi homo?

76. Mendacium triplex. Primum, Sodalitium B. Mariæ Virginis nouum esse, ac nuper à Iesuitis institutum. Alterum, Iesuitas per illud Sodalitium moliri, vt Papa in totum orbem habeat absolutum dominium temporale. Terium, Iesuitas in excipiendis confessionibus, scrutari secreta regnorum & rerumpublicarum. Hoc triplici mendacio obsignas epistolam tuam ad serenissimum Regem. Sed Rex facilè aduertet signaturæ falsitatem. Et quis non aduertat? Ego memini, Sodalitatem B. Virginis ante annos 34. floruisse Busciducis in Brabantia, cum nulli essent ibi Iesuitæ. Nam hi ante biennium istam vrbem primum ingressi sunt. Nec tunc illius Sodalitij scopus erat, vt Papa haberet absolutum dominium temporale in totum mundum, vt tu inuidiosè comminiscèris, sed vt ciues probi essent, & in vera fide ac religione constanter perseuerarent, quod etiam, magno vestro luctu & squalore, factum est. Porrò, in confessionibus audiendis hoc agitur, vt conscientiæ ab omni scelere purgatæ, facilius diuino seruitio mancipentur, & æterna fœlicitate post hanc vitam frui possint. Secreta regnorum & rerumpublicarum ad illud tribunal non spectant.

EXAMEN

Præfationis ad Catholicos in Anglia.

HActenus discussi Epistolam tuam Dedicatoriam ad Serenissimum Regem, & nullam ferè eius partem prætergressus sum. Nunc vno tantùm verbo, Præfatio tua ad Catholicos discutienda est. Igitur in ea præfatione præter alia, hoc vnum præcipuè occurrit notatu dignum, quod per calumniam & mendacium scribis, me de proditoribus vsurpasse illud Apostoli, *Spectaculum facti estis Deo, & Angelis, & hominibus.* Non vsurpaui de Proditoribus, sed de iis Catholicis, qui propter fidem & religionem, vel in carceribus apud vos detinentur, vel in exilium missi sunt, vel bonis omnibus ac fortunis spoliati, vel etiam martyrio affecti. Nosti qui sint.

EXAMEN

Responsionis ad dissidium Anglicanum.

1. HActenus Epistola tua Dedicatoria cum Præfatione examinata est, in qua nihil præter mendacia & calumnias reperire potui. Venio nunc ad id, quod controuersiæ inter nos caput est, nimirum, ad concordiam tuam Anglicanam, vel potius ad Responsionem, qua conaris dissidium Anglicanum, quod vobis obieci, ad concordiam reuocare. In qua quidem responsione, vt candidè dicam quod sentio, plus etiam, quàm in Epistola Dedicatoria, videris festinasse. Quo factum est, vt duo grauissimi errores à te cõmissi sint. Vnus in citandis authoribus. Alter in augendo potius, quam tollendo dissidio. De vtroque dicam.

Falsæ Richardi citationes.

2. ET quidem authores, qui à te citati sunt, adeò mala fide citati sunt, vt facilè appareat, nunquam te ipsos inspexisse. Citasti Concilia, Patres, Ius canonicum, Historicos, omne genus testium, sed, vt plurimùm, prauè, ofcitanter, distortè, ridiculè. Et quod mirum est in solis quinque pagellis plusquam

viginti falsę citationes notatæ à me sunt. Aliquot earum recensebo, ex quibus, quid de cæteris sentiendum sit, facilis erit coniectura.

3. Igitur pag. 4. ex Gratiano dist. 9. cap. *Innocent.* citas Pontificem asserentem: *Sibi datam esse omnem potestatem, tam in cælo quam in terra.* Sed falsò. Nam dist. 9. nullus extat eiusmodi canon. Imò percurre omnes distinctiones, quotquot apud Gratianum sunt, non inuenies. Extat quidem vnus in secunda parte Decreti 22. quæst. 4. cuius initium est, *Innocens*: sed ibi nulla fit mentio eorum verborum, quæ à te citata sunt.

4. Ibidem ex Chrysostomo hom. 35. in Matthæum, citas hæc verba; *Quicunque desiderat Primatum in terra, inueniet confusionem in cælo.* Iterum falsò. Nam verba illa non habentur in Chrysostomo, sed in alio authore, qui Chrysostomo coniunctus est. Nec prudenter à te citata sunt. Nam si nudè ea spectes, non minus contra Regem Angliæ, quam contra Pontificem citari poterant. Nam sicut tu iubtumis: *Pontifex desiderat Primatum in terra: Ergo inueniet confusionem in cælo*, Sic ego iubtumam; *Rex Angliæ desiderat Primatum in terra: Ego inueniet confusionem in cælo.* Si autem sensum spectes qui reuera spectari debet, non faciunt contra Primatum, sed contra ambitionem. Nam author distinguit hæc duo; desiderare honorem Primatus, & consequi Primatum. De priori sic loquitur; *Primatum honoris concupiscere, vanitas est.* De posteriori sic; *Primatum autem consequi, iudicij Dei est.* Loquitur autem promiscuè de vtroque Primatu tam sæculari, quàm Ecclesiastico, vt ex textu patet. Igitur sensus est, vanitatis arguendos esse qui ambiunt Primatum honoris. Qui verò legitimè & sine ambitu consequuntur Primatum, diuino iudicio consequi. Quis hoc neget?

5. Pag. 5. citas ex vita Bonifacij VIII. quæ habetur in sexto Decretalium hæc verba: *Bonifacius VIII. per supplicationum solennia; Imperatoris habitu ornatus incessit Corona aurea, Cæsaris in modum, redimitus, toga picta fulgens strictóque, sui ipsius, prælato gladio.* Etiam falsò. Nihil tale ibi est. Sed nec in Platina, à quo constat totam vitam Bonifacij accurate scriptam esse. Fortè, in fabulis Anglicanis simile aliquid reperisti. Sed illæ fidem extra Insulam non habent.

6. Pag. 7. citas ex c. *Cum inter nonnullos*, in extrauag. pag. 22. hæc verba, *Reges & Imperatores, de iussu & voluntate Christi, à Papa accipiunt potestatem.* Nescio, magis falsò, an ridiculè. Falsò quidem, quia in illo capite nihil tale habetur. Ridiculè, verò quia pro Extrauagante Ioannis 22. posuisti Extrauagantem pag. 22. Et cum in sexto Decretalium habeantur hæc verba. *Extrauag. Cum inter, Ioann. 22. de verborum significatione*: tu ex mera insciitia & ignauia, suppositisti hæc. *Extrauag. Cum inter p. 22.* An idem tibi est, *Ioannes, & pagina*? Certè pueri in citando ineptiores esse non possunt. Nisi aliter proficias, Doctores Canonici iuris ad Baccalaureatum nunquam te admissuri sunt.

7. Pag. 8. citas ex Concilio Africano c. 92. hæc verba, *Ad transmarina iudicia qui putauerit appellandum à nullo intra Africam in communionem suscipiatur.* Vnde colligis, non licuisse tunc appellare ad Pontificem Romanum? At hactenus nullum vidi Concilium Africanum quod cap. 92. habeat huiusmodi verba. Et constat ex optimis authoribus, semper licitam & vsitatam fuisse appellationem ad sedem Apostolicam. Vide Concilium Sardicense cap. 3. 4. & 7. & Honorium Imper. in Epist. ad Arcadium, quæ refertur in tomo primo Conciliorum, inter epistolas Innocentij primi.

8. Ibidem ex Concilio Constantinop. 2. can. 36. citas hæc verba Cypriani, *Nemo nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit.* At nec illa verba ibi reperiuntur, nec Cipriānus vnquam interfuit vlli Concil. Constantin. Vbique rudis & peregrinus es. Nullam temporum aut locorum cognitionem habes. Et repentè Magister esse vis?

9. Ibidem adducis hæc verba; *Plenitudo potestatis Papa superat omnem legem positiuam: Et sufficit, quod in Papa sit pro ratione voluntas*, cum hac citatione: *Extra de constitut. Ecclesiast. Sancta Maria. n. 9.* Iterum falsò & ridiculè. Nam neque illa verba habentur ibi, neque locum legitimè citasti. Sic oportuit citare. *Extra: de Constitutionibus, c. Eccl. sancta Maria*, Saltem nunc aliquid addisce, ne semper in citando puer ac ignauus videaris.

10. Ibidem ex Gratiano, 9. qu. 3. *Neque ab Augusto*, citas hæc verba, *Et si totus mundus sententiaret in aliquo negotio contra Papam, standum esset sententiæ Papæ. Iura enim omnia in scrinio pectoris sui habere videtur.* Nihil proficis, Richarde. Adhuc semel docebo te. Debebas hoc modo citare, *Cap. Nemo iudicabit, 9. quæst. 3.* Nam initium capitis non incipit ab his verbis *Neque ab Augusto*, vt tu somnias, sed ab his, *Nemo iudicabit.* Nec tamen ibi reperiuntur verba à te citata.

11. Pag. 9. citas ex glossa dist. 19. cap. *Si Romanorum*, hæc verba, *Quod Papa approbat vel reprobat, & nos approbare vel reprobare debemus. Quisquis ergo non obedit statuis Romanæ Ecclesiæ, hæreticus est censendus.* At glossa non habet hæc posteriora verba. A te, noue Glossatore, addita sunt. Quanti autem momenti sint huiusmodi noui Glossatores in Anglia, non satis scio. Certè, extra Angliam nullius sunt.

12. Pag. eadem citas ex alia glossa, dist. 40. c. *Si Papa*, hæc verba, *Sacrilegij instar esset, disputare de facto Papæ.* Sed eadem fide, qua ante. Glossa non habet huiusmodi verba sed potius contraria. Sic enim disertè loquitur, *Si notorium est crimen Papæ, & inde scandalizantur Ecclesiæ, & incorrigibilis sit, credo quod inde possit accusari.* Facilè apparet te nec Canones, nec Glossas vidisse vnquam. In fabulis melius versatus es.

13. Pag. 10. Ex beato Rhenano, qui scripsit annotationes in librum Tertuliani aduersus Praxeam, citas hæc verba, *Episcopus Romanus Montanizat*, id est, sequitur hæresin Montani. Iam toties te monui de mala fide. Sed video oleum & operam in te perdere. Beatus Rhenanus in suis Annotationibus non habet illa verba, sed hæc, *Rectissime egit Romanus Pontifex, qui illam confictam Montani prophetiam damnauit.* Quę planè repugnant istis prioribus, nisi in tua Grammatica idem valeant hæc duo, *Montanizare, & Montanum damnare.* Sed scio, quæ erroris tui causa sit Typographus, vel alius quispiam (præter Annotationes Rhenani) posuit ad marginem libri Tertulliani quasdam notulas, quæ Lectori indicant materiam, de qua agitur. Itaque quodam loco posuit has duas voces, *Episcopus Romanus*, quia ibi sermo erat de Episc. Romano. Et paulò post, posuit separatim hanc *Montanizat*, quia scilicet Tertullianus defendebat ibi Prophetiam Montani, quam Pontifex damnauerat. Tu, nulla habita ratione veritatis ac fidei, coniunxisti illas voces hoc modo, *Episcopus Romanus Montanizat.* Pudeat impostura.

14. Pag. 11. ex Concil. Constantinop. act. 6. 13. citas hæc verba, *Anatematizari curauimus Honorium, qui fuerat Papa antiqua Romæ, quia in omnibus mentem Sergij secutus est, & impia dogmata confirmauit.* Nec dum rectè citare didicisti. Sic oportuit. *Concil. 6. Generali, Act. 13.* Deinde sequeris fraudem & versutiam Græcorum, qui ex inuidia inseruerunt nomen Honorij, cum constet Honorium non fuisse ibi damnatum, vt ex Athanas. Bibliothecario & aliunde probat Bel-

larmin. libro 4. de Roman. Pont. capite 11.

15. Pag. 12. ex Gratiano, dist. 81. ca. *Si quis*, citas hæc verba Pontificis, *Qui præcepto nostro obedire noluerit (scilicet ad necandum Dominum suum Regemque nativum) idololatriæ peccatum & paganitatis incurrit.* Non legisti hoc caput. Nec initium eius est, *Si quis*, sed, *Si quis*. Nec Pontifex ibi decernit, eum incurrere peccatum idololatriæ, qui non voluerit ipsi obedire in necando nativo Rege, vt tu nequiter calumniaris; sed presbyteros & diaconos, qui moniti non voluerint abstinere à crimine fornicationis; itémque eos, qui huiusmodi presbyterorum & diaconorum, postquam Ecclesiæ introitus interdictus ipsis est, officium audire præsumpserint. Consule canonem & inuenies.

16. Ibidem ex Bellarmino lib. 4. de Roman. Pont. cap. 5. §. vltimo, citas hæc verba: *Si Papa præciperet vitium, aut prohiberet virtutem, Ecclesia teneretur credere, virtutem esse malam, & vitium esse bonum.* Pessima fide, Bellarmin. sic habet: *Non potest fieri, vt Pontifex erret, præcipiendo aliquod vitium, vel prohibendo virtutem quia tunc erraret etiam circa fidem: Nam fides Catholica docet, omnem virtutem esse bonam, omne vitium esse malum. Si autem Papa erraret, præcipiendo vitia, vel prohibendo virtutes, teneretur Ecclesia credere vitia esse bona, & virtutes malas, nisi vellet contra conscientiam peccare.* Ex hoc discursu patet, Bellarminum absolutè non affirmare id, quod tu illi affingis, sed sub conditione argumentari hoc modo: Dato vno absurdo, sequitur aliud. Si ergo demus vnum absurdum, nempe, Pontificem posse errare in necessariis præceptis morum, sequitur alterum absurdum, nempe, subditos debere credere erranti.

17. Omitto reliquos authores, qui in iisdem pagellis, & alibi falsò à te citati sunt, præsertim Cyprianũ, Martinum Polonum, Æneam Syluium, Concilium Carthaginense, Hostiensem, Panormitanum, Clementem, plures alios, quos certum est, nunquam te legisse. Quid putas dicturum Serenissimum Regem, quando hæc intelliget? Qua fronte, quibus oculis aspecturus est tuum libellum, quem tot falsitatum criminibus infamem, ipsius Regiæ Maiestati, nullo veri aut honesti respectu, dedicasti? Meminisses saltem quid in simili casu Philippo Plessæo contigisset. Nosti, opinor, historiam. Aut si nescis, sicut pleraque alia nescis, verbo repetam. Plessæus superioribus annis scripsit Tractatum de Eucharistia. In eo plusquam 400. falsæ citationes ab Episcopo Ebroicensi qui nunc Cardinalis est, notatæ sunt. vt cum Plessæus tergiuersaretur coram Christianissimo Rege Henrico Quarto, publice de hoc crimine conuictus est. Sæpe alterius malo. vt certè si tuus libellus ad eam molem, qua Plessæi Tractatus est, seruata proportione excresceret, non 400. tantùm, sed 800. aut mille falsitates in eo reperiri possent. Nisi forte aliter rem institueres, quam hactenus cœpisti.

DISSIDIVM.

QVam ignauus & improbus fuisti in citandis authoribus, tam infœlix es in componendo Dissidio, & asserenda Concordia Anglicana. Nec mirum. Non enim potest esse stabilis ac vera concordia, quæ non nisi falsis tabulis ac testibus probari potest. Nec dissidium tolli, sed augeri necesse est, cum à veritate receditur. quod sanè tibi accidit. Non sustulisti dissidium, sed auxisti. Id facilè ostendam repetendo singula Dissidij capita, quæ aliàs à me posita sunt, & simul discutiendo, quid tu ad singula respondeas? Sunt autem hæc capita.

A 1. An Rex Angliæ habeat aliquem primatum in ecclesia?
2. An Primatus ille sit ecclesiasticus & spiritualis?
3. An Rex ab eo primatu vocari possit Primas ecclesiæ?
4. An ab eodem vocari possit supremum caput Ecclesiæ?
5. An Primatus ille consistat in aliqua potestate vel iurisdictione ecclesiastica?
6. An Rex, ratione sui Primatus, possit indicere Concilia, & in iis præsidere?
7. An possit leges ecclesiasticas condere?
8. An beneficia ecclesiastica conferre?
9. An episcopo creare & deponere?
10. An contumaces excommunicare?
11. An iudicem controuersiarum agere?
12. Vnde Rex habeat suum Primatum?

In his capitibus, vt aliàs ostendi, extremè dissident Scriptores Anglicani, præsertim hi. 1. Sacellanus in Tortura Torti. 2. Guilielmus Toocker in Duello. 3. Richardus Thomsonius in Elencho refutationis Torturæ Torti. 4. Robertus Burhillus in responsione pro Tortura Torti. 5. Henricus Salcolbrigiensis in refutatione examinis Becanici. An tu eos ad concordiam redegeris, breuiter inquirendum est.

I. CAPVT DISSIDII.

An Rex Angliæ habeat aliquem Primatum Ecclesiæ.

1. PRimum dissidium est de nomine *Primat.* Plerique admittunt hoc nomen. At Richardus Thomsonius malit *Suprematum*, quam *Primatum* appellare. Ratio ipsius est, quia Primatus significat potestatem eiusdem ordinis. At Rex in Ecclesia Anglicana non habet potestatem eiusdem ordinis cum Episcopis & Pastoribus, sed altioris ac diuersi ordinis. Ergo non habet Primatum, sed Suprematum. Verba Thomsonij, pag. 33. sunt hæc: *Nos in Anglico nostro idiomate belliores longè sumus, quam per inopiam Latini sermonis, nobis Latinè esse licuit. Non enim dicimus*, The Kings Primacie Regis Primatum, sed, The Kings Supremacie *Regis Suprematum. Quo vocabulo nos quoque deinceps vtemur. Multum enim differunt Primatus & Suprematus. Illud enim potestatem eiusdem ordinis videtur significare, hoc non item.*

2. Hinc duo colligimus. Vnum est, omnes Anglos, qui vtuntur nomine Primatus, vel errare, vel impropriè loqui, si Thomsonio credimus. Nam si propriè loquuntur, cum Primatus propriè significet potestatem eiusdem ordinis, planè sentiunt Regem habere potestatem eiusdem ordinis cum Episcopis & Prælatis ecclesiæ. at hîc, iuxta Thomsonium, error est: Vel igitur errant, vel impropriè loquuntor.

3. Alterum est, de re significata coniecturam sumi posse ex voce significante. Vox *Suprematus*, noua & nuper inuenta est, incognita antiquis Patribus: inusitata in Scripturis; orbi Christiano inaudita. Quid porro significat? Supremam potestatem Regis in Ecclesia. Et hæc igitur noua est. Sanè, si antiqui Patres, tam Latini, quàm Græci agnouissent hanc potestatem reperissent aliquod saltem vocabulum, quo eam propriè expressissent. Id verò à nemine factum est.

Respensio Richardi examinatur.

4. DVo hîc obiicis, Richarde. Primò, hanc litem esse de nomine. Ita est. Nec aliud vrgeo. Nisi quod ego Dissidium; tu litem appelles. Igitur ex mea sententia, Angli dissident, ex tua litigant de nomine Primatus. At si dissident & litigant, vbi Concordia est, quam promittis? Nimirum, in ipso ingressu de concordia desperas. Et si litem de nomine dirimere non potes, quid de re ipsa futurum est?

5. Sed tamen, si Thomsonium audis, hæc lis de nomine contemnenda non est. Nam qui aiunt Regem habere Primatum ecclesiæ significabant habere Potestatem eiusdem ordinis cum Episcopis & Pastoribus. At hic magnus, non modo in voce, sed in re ipsa error est: Igitur non modo in voce, sed in re ipsa errāt qui ita loquuntur; quid respondes ad hoc? Planè dissimulas.

6. Secundò obiicis hanc meam consequentiam non valere: Thomsonius nouam vocem *Suprematus* excogitauit. Ergo res ipsa noua est. Et similiter esse huic: Patres in Concilio Nicæno nouam vocem ὁμοούσιος excogitarunt: Ergo res ipsa noua est. Hanc potius admitti posse: Vox *Iesuitarum* nuper inuenta est. Ergo Iesuitæ sunt nouitij. Vbique erras, Primò quia falsò imponis mihi illam consequentiam. Non dixi esse consequentiam, sed coniecturam. Secundò, quia tibi ipsi contrarius es. Nam ex vna parte negas hanc consequentiam. *Vox Suprematus nona est: Ergo res nona est.* Ex altera, admittis hanc; *Vox Jesuitarum nona est: Ergo res nona est.* Si hæc valet, cur illa non valeat? Aut contra, si illam negas, cur hanc admittis? Tertiò, falsum est, vocem Iesuitarum nouam esse. Tam antiqua est, quam vox Christianorum. Et vtraque vocè, idem significatur. Hoc supra monui. At Caluinistarum, Puritanorum, Geusiorum, Hugonotorum vox noua est. Quartò, ridiculum est, vnum Thomsonium conferre cum tot Patribus Concilij Nicæni, & quod his licuit, etiam illi licitum esse, affirmare. Esto, Patres illi, qui totam Ecclesiam repræsentabant, vnanimi consensu, & ex instinctu Spiritus sancti, excogitarint nouam vocem in negotio fidei ac religionis; an ideò quilibet priuatus homo, ex priuato cerebro, præsertim aliis aliter sentientibus, legitimè facere id potest? Nisi forté in eo sit apta cōparatio, quod sicut Patres illi excogitarunt nouam vocem ὁμοούσιος, ad abolendam vocem ὁμοίους, quâ Ariani vtebantur; sic Thomsonius excogitarit nouam vocem *Suprematus*, ad abolendam vocem *Primatus*, qua Rex, Sacellanus, Burhillus & alij Academici vtuntur. Et rursum, sicut Patres Nicæni habebant omnes pro hæreticis, qui vtebantur voce ὁμοίους, sic Thomsonius habeat pro hæreticis, qui vtuntur nomine *Primatus*. At, quæ hæc concordia est? Immane potius dissidium.

II. CAPVT DISSIDII.

An Primatus ille, quem rex habet in Ecclesia, sit Ecclesiasticus & spiritualis?

1. SVb Henrico & Edouardo, semper appellatus est Primatus Ecclesiasticus & spiritualis, vt patet ex Sandero de Schismate Anglicano, vbi sic habet, *Caluinus Henrici Primatū Ecclesiasticum oppugnauit.* Item. *Episcopus Roffensis, quod Henrici Primatum Ecclesiasticum nolletconfiteri, ad mortem producitur.* Item, *Multi in custodijs propter negatum Ecclesiasticum Regis Primatum detenti.* Item, *Henricus mandauit, vt filius in fide Catholica educaretur, excepto Primatus Ecclesiastici titulo, quem ei reliquit.* Item, *Stephanus Vintonensis, Edmundus Londinensis, Cuthertus Dunelmensis, Nicolaus Vigornensis, & Dauid Cicestrensis Episcopi, nimiùm restiterunt pueri Regis Primatui spirituali: Imò simpliciter subscripserunt.*

2. Sub Maria, quæ Edouardo fratri succedit, sublatus est hic titulus in Comitiis Londinensibus, vt testatur Iacobus Thuanus lib. 9. Historiarum sui temporis his verbis; *Antiquatus iisd in Comitiis, Primatus Ecclesiastici titulus.* At sub Elisabetha iterum restitutus est, vt refert idem author lib. 15.

3. Hoc tempore, sub Iacobo, in controuersiam vocatur. Aliqui non audent appellare Primatum Ecclesiasticum & spiritualem, sed Primatum quoad ecclesiastica & spiritualia. Inter quos est Sacellanus Regis in Tortura Torti, pag. 90. Vbi sic habet, *Neque verò quoad spiritualia, alium vos Regi Primatum tribuimus, neque quoad temporalia, alium Pontifici detrahimus, quam debemus. Prioribus, Regibus omni iure posterior hic, Pontifici nullo iure debetur.* Ego, cum primum legerem hęc verba Sacellani, putabam illum pro eodem vlui pare hæc duo, *Primatus spiritualis*, & *Primatus quoad spiritualia.* Et similiter hæc duo, *Primatus temporalis*, & *Primatus quoad temporalia.* At defensores & interpretes Sacellani, Thomsonius & Burhillus, aliter sentiunt. Sic enim de hac re scribit Burhillus, pag. 55. *Non dicit* (Sacellanus) *Primatum spiritualem, sed Primatum quoad spiritualia, deberi Regibus omni iure.* Et pag. 133. in fine, *Etsi enim Regi tribuimus Primatum in Ecclesiam, non tamen Primatum spiritualem aut Ecclesiasticum ei tribuimus, sed potius Primatum quoad res & personas spirituales & Ecclesiasticas.* Et Thomsonius pag. 31. *Non dixit* (Sacellanus) *Primatum Ecclesiasticum aut spiritualem, quasi formaliter intelligat; sed quoad spiritualia, id est, obiectiuè & materialiter.* Quo sensu idem author pag. 95. ait; *Diximus Regem gubernare quidem Ecclesiastica, sed non Ecclesiasticè.*

4. Igitur, si quæras in Anglia, an Rex habeat Primatum Ecclesiasticum, necne? Respondebitur hoc modo: Henricus, Edouardus & Henricus habuerunt Primatum Ecclesiasticum; Iacobus autem habet Ecclesiasticum, sed solùm, quoad Ecclesiastica. Ergone minus nic habet, quàm illi habuerunt? Sic apparet. Ergone tam breui interuallo accisus & imminutus est Primatus Regis in Anglia? Ita aiunt. Ergone prope interitum est? Non dubito. Quid cauta? Audi ex triuio; *Quod citò fit, citò perit.* Audi ex sacro Codice, *Si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissoluetur* (Act. 5, 38.)

Respensio Richardi examinatur.

5. HIc tria respondes. Primò, *Primatum Regium sub Henrico, Edouardo, Elizabetha, Iacobo, vnum & eundem semper fuisse, esse, & fore.* Secundò, ab hoc Primatu posse Regem, iure diuino, *vocari supremum caput Ecclesiæ, indicere Concilia, leges Ecclesiasticas condere, Pontifices etiam summos constituere & deponere.* Tertiò, eos qui negant hunc Primatum Regis esse Ecclesiasticum & spiritualem, hoc tantum velle, quod Rex non possit ea exequi, *quæ proprie sunt Sacerdotum, sed ea tantum, quæ Regum.* Singula discutiam.

6. Igitur primò dicis, Primatum Regium sub illis Regibus, vnum & eundem semper fuisse, esse, & fore. At contrarium ego ostendi. Nam sub Henrico, Edouardo,

Edouardo & Elisabetha, fuit spiritualis & Ecclesiasticus: iam sub Iacobo non est. Qualis post Iacobum futurus sit, non possum augurari. Tu quidem affirmas vnum & eundem fore, qui nunc est. & hactenus fuit, sed de futuris contingentibus, vt Philosophi loquuntur, non est determinata apud nos veritas. Nec vaticinium tuum fidem apud non meretur. Valeat apud Prædicantes Angliæ, quantum potest, extra Angliam, fabula est.

7. Secundò dicis Regem Angliæ, ratione sui Primatus, vocari posse, supremum caput Ecclesiæ, indicere Concilia, leges Ecclesiasticas condere, Pontifices etiam summos constituere & deponere. At hæc partim negantur ab Anglis scriptoribus, quos ad concordiam reuocare vis, partim noua figmenta sunt. Certè Tookerus & Burhillus, nullo modo admittunt Regem vestrum appellari posse caput Ecclesiæ, vt infra ostendam. Igitur ab illis apertè dissides in hoc puncto. Vbi ergo Concordia? Larua duntaxat est. Quod addis, eundem Regem posse etiam summos Pontifices constituere & deponere, figmento simile est. Nemo ante hoc dixit. Nec ipse Rex ausit sibi hoc arrogare. Quid enim iuris aut potestatis habet Rex Angliæ extra suum regnum, vt Romæ vel alibi constituat summum Pontificem, qui præsit toti orbi Christiano? aut, posteaquam constitutus est, ab officio iterum deponat? Audi, quid ipse de hac re sentiat, post finem præfationis Monitorię, vbi ad Lectorem ita scribit: *Mihi decretissimum est, rebus alienis me non immiscere.* Et paulò post, *Absit à me eos vt iudicem, quos Deus à iurisdictione mea voluit esse immunes.* Eos autem censet immunes, qui extra ditionem ipsius sint.

8. Tertiò dicis, eos qui negant Primatum Regis esse spiritualem & Ecclesiasticum, hoc tantum velle, quod Rex non possit ea exequi, quæ propriè Sacerdotum, sed quæ Regum sunt. At sic non tollis dissidium, sed auges. Nam si hæc duo idem valent, *Rex non habet Primatum Ecclesiasticum*, & *Rex non potest exequi, quæ propriè Sacerdotum sunt*, vt tu supponis, necesse est, eos qui vnum concedunt etiam alterum concedere, & qui vnum negant, etiam alterum negare. At aliqui concesserunt Henricum & Edouardum habuisse Primatum Ecclesiasticum, vt supra ostendi. Ergo etiam concesserunt, potuisse ea exequi, quę propriè sunt Sacerdotum. Et nunc aliqui negant, Iacobum habere Primatum Ecclesiasticum: ergo etiam negant, posse ea exequi, quæ propriè sunt Sacerdotum. ergo manent dissidium. Si autem illa duo non idem valent, falsa est tua concordia. Si denique tibi idem valent, aliis diuersa sunt: iam inter te & alios dissidium est. Quocunque te vertas, non apparet concordia.

9. Sed esto, Consentiant Angli in eo, quod Rex non possit exequi, quæ Sacerdotum, sed quę propriè Regum sunt; adhuc lis sublata non est. Nam de hoc ipso puncto, quænam scilicet propriè Regum sint, litigant inter se Angli. Alij affirmant hæc esse, conuocare Concilia, sancire leges Ecclesiasticas, creare Episcopos & Pontifices. Alij negant. Igitur in re ipsa manet dissidium, nec modus loquendi, in quo videntur conuenire, idem apud ipsos significat.

III. CAPVT DISSIDII.

An Rex à suo Primatu possit vocari Primatus Ecclesiæ?

1. Henricus Salcolbrigiensis simpliciter affirmat. Sic enim scribit p. 140. *Dico Regem Angliæ, Ecclesiæ Anglicanæ Primatem esse.* Imò tam certum & indubitatum hoc esse vult, vt putet peccare contra publicam professionem Anglicanam, qui id neget. Nam pag. 177. sic habet; *Anglia Regem, Anglicanæ Ecclesiæ Primatem esse, in professione publica Anglicanæ veritatis sacris literis nixa ponitur.*

2. Tookerus & Burhillus simpliciter negant. Sic enim habet Tookerus pag. 3. *Olere autem malitiam, & clamitare audaciam tuam illud videtur, cum Regem caput Ecclesiæ Primatemque confingas.* Et Burhillus pag. 133. *Ne Primatem quidem omninò Regem nostrum dicimus, multo minus Primatem Ecclesiasticum.*

3. Hinc formo duplex argumentum. Alterum ex Tookero, in hunc modum, Qui dicit Regem esse Primatem Ecclesię, audax & malitiosus est: At Henricus Salcolbrigiensis dicit Regem esse Primatem Ecclesię: Ergo audax & malitiosus est. Alterum ex Henrico, hoc modo, Qui negat Regem esse Primatem ecclesiæ, peccat contra publicam professionem veritatis in Anglia receptæ: At Tookerus negat Regem esse Primatem Ecclesiæ. Ergo peccat contra publicam professionem veritatis in Anglia receptæ. Nimirum, sic mulus mulum scabit.

4. Sed quæri potest, vter rectius sentiat in hac re, Salcolbrigiensis, qui affirmat Regem esse Primatem Ecclesiæ, an Tookerus, qui negat? Hæc lis pendet ex alia quęstione, an scilicet hæc duo nomina, *Primas*, & *Primatus*, sint necessario connexa seu coniugata? Salcolbrigiensis putat necessariò connexa esse. Igitur, quia semel dixit, Regem habere Primatum Ecclesiæ, consequenter affirmat, Regem esse Primatem Ecclesiæ. Valet enim apud ipsum hoc argumentum à coniugatis: *Rex habet Primatum: Ergo Rex Primas est.* Sicut & istud: *Sacellanus habet Episcopatum: Ergo Episcopus est.*

5. Tookerus contra sentit. Nam pag. 6. diserté ait, Regem habere quidem Primatum Ecclesiæ, non tamen esse Primatem Ecclesiæ. et è contrario, Archiepiscopum Cantuariensem non habere Primatum Ecclesiæ, sed tamen esse Primatem Ecclesiæ. Igitur negat has duas consequentias à coniugatis. 1. *Rex habet Primatum: Ergo Primas est.* 2. *Archiepiscopus est Primas: Ergo Primatum habet.* Fortè & has negaret: 1. *Sacellanus habet Episcopatum: Ergo Episcopus est.* 2. *Tookerus Decanus est: Ergo Decanatum habet.*

Responsio Richardi examinatur.

6. Hic primùm duo mihi obiicis. Deinde Tookeri & Burgilli mentem ex iuramento ipsorum interpretaris. Denique, ex dissidio concordiam moliris. At nihil horum rectè. Hæc igitur mihi obiicis. 1. asinum me esse, qui dicam Anglos in hoc puncto dissidere. 2. me mihi ipsi repugnare. Nam hoc loco distinguere inter Primatem & caput Ecclesiæ, alibi pro eodem sumere. Audi Richarde. Si asinus sum, quid mecum contendis? An cum solis asinis luctari didicisti? Putas, opinor, cum aliquo Prædicante negotium

tibi esse. Non sum ex illa tribu. Nec repugnantia in me inuenies. Non enim distinguo inter Primatem & Caput Ecclesiæ, vt tu vis, sed ostendo. Anglos de vtroque inter se dissentire, quod verissimum est. Nã alij affirmant, alij negant, Regem esse vel Primatẽ, vel Caput Ecclesiæ.

7. Porrò, qui Tookerus & Burhillus sentiant, aut sentire debeant de hoc puncto, colligis ex ipsorum publica professione & iuramento. Ais vtrunque *palam professos esse, subscripsisse, iuresse, Regem esse vnicum supremum Gubernatorem in rebus omnibus Ecclesiasticis, & supra omnes personas Ecclesiasticas in regno Anglia.* Sit ita. At ego non quæro quid de supremo Gubernatore professi sint, aut iurauerint; sed qui scripserint de Primate ecclesiæ, seu, quid scripserint de hac quæstione, An Rex possit vocari Primas Ecclesiæ? Vterque scripsit, non posse. Vtraque contrarius est Henricus, qui scribit, posse. Igitur inter illos dissidium est.

8. Hoc tamen dissidium sic putas componi posse? Tookerum & Burhillum, qui negant Regem esse Primatem Ecclesiæ, non negare eo sensu, quo id affirmat Henricus, sed sensu Papistico, id est, negare Regem esse Primatem Ecclesiæ *sacerdotalem.* Falsum est. Nam verba Burhilli sunt hæc. *Nec Primatum quidem omnino Regem nostrum dicimus; multo verò minus Primatem Ecclesiasticum.* Igitur Burhillus non tantum negat Regem esse Primatem Ecclesiasticum & sacerdotalem, sed omni modo ac sensu negat. Quod etiam aliunde poteras colligere. Nam Tookerus & C Burhillus, locis citatis, contra me disputant. Igitur eo sensu negant Regem esse Primatem Ecclesiæ, quo ego dixeram. Regem vsurpare sibi Primatum Ecclesiæ. Nam si alio sensu negent, non rectè me oppugnant. At ego non dixeram, Regem vsurpare Primatum Ecclesiæ sacerdotalem. Imò contrarium dixeram. Verba mea, in refutatione Apologiæ Sereniſſimi Regis, sunt hæc; *Certum est, Regem non vendicare sibi potestatem ordinis, multo minus in ea superiorem esse Episcopis & Pontifice.* Et postea subiungo, Regem vsurpare sibi Primatum Ecclesiæ, quoad gubernationem exteriorẽ. Et hoc sensu, velle esse Primatem seu Caput Ecclesiæ. At Tookerus & Burhillus apertè id negant. Henricus affirmat. Manet ergo dissidium. Imò auctum est. Nam antea consistebat inter Henricum, Tookerum & Burhillum; nunc etiam inter te & ipsos. Nam aliter interpretaris mentem Tookeri & Burhilli, quàm ipsi velint.

IV. CAPVT DISSIDII.

An Rex à suo Primatu possit vocari supremum caput Ecclesiæ.

1. HIc titulus primum vsurpari cœpit sub Henrico VIII. vt testantur passim authores, tam aduersarij, quàm nostri. Sic enim scribit Iacobus Thuanus, lib. 1. historiarum sui temporis; *Henricus post diuortium, se caput Ecclesiæ constituit.* Et Polydorus Virgilius libro 27. historiæ Anglicanę, *Interea*, post diuortium, *habetur Concilium Londini, in quo Ecclesia Anglicana formam potestatis nullis ante temporibus visam induit. Henricus enim Rex, caput ipsius Ecclesiæ constituitur* et Genebrardus lib. 4. chronologiæ, *Henricus anno* 1534. *in publicis comitiis, se caput Ecclesiæ Anglicanæ appellauit.* et Nicolaus Sanderus in schismate Anglicano, *Ex qua dicendi formula primam occasionem sumpsere, vt Rex supremum caput Ecclesiæ Anglicanæ diceretur.* Item, *Proponebatur etiam in Comitiorum de-* A *creta, & inhebebantur iureiurando affirmare, Regem supremum Ecclesiæ esse caput.* Et Caluinus in c. 6. Amos Prophetæ, *Qui tantopere extulerunt Henricum Regem Angliæ, certe fuerunt homines inconsiderati. Dederunt enim illi summam rerum omnium potestatem, & hac me grauiter semper vulnerauit. Erant enim blasphemi, cum vocarent eum summum caput Ecclesiæ sub Christo.*

2. Eodem titulo vsus est Edouardus, Henrici filius & successor, vt patet ex rescripto ipsius ad Thomam Crammerum, Archiepiscopum Cantuariensem quod sic incipit, *Edouardus, Dei gratia, Angliæ, Franciæ, & Hiberniæ Rex, supremum in terris Ecclesiæ Anglicanæ & Hybernicæ, tam in causis spiritualibus, quàm temporalibus, caput, Reuerendo Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo salutem.* Eundem titulum tribuit illi Crammerus in Rescripto ad Episcopos sibi subiectos, vbi sic habet, *Thomas permissione diuina, Cantuariensis Archiepiscopus, per Illustrissimum in Christo Principem Edouardum Regem VI. supremum in terris caput Ecclesiæ Anglicanæ & Hybernicæ, sufficienter & legitimè authorizatus, tibi Edmundo Londinensi Episcopo, & omnibus fratribus Coëpiscopis, vice & nomine Regiæ Maiestatis, quibus in hac parte fungimur, mandamus, vt imagines ex Ecclesiis* 8 *cuiusque diœcesis tollantur.* Et Sanderus in schismate Anglicano, *Quàm primum visum est, Henrici VIII. mortem diuulgare statim Edouardus Henrici filius, nonnum gatis annum agens, Rex Angliæ proclamatur & summum Ecclesiæ Anglicanæ in terris caput, proximè secundũ Christum constituitur.*

3. Elisabetha, temetsi fœmina esset, non tamen putauit inferiorem se esse patre & fratre, in hac re. Itaque & ipsa supremum Ecclesiæ Anglicanæ caput appellata est. Sic enim de ea scribit Iacobus Thuanus libro 15. historiarum sui temporis, *Elisabetha, recepto à patre & fratre titulo, Ecclesiæ caput per Anglias* C *corpi appellari.*

4. At hoc tempore, sub Iacob, periclitatur hic titulus. Admittit quidem illum Sacellanus in Torturæ Torti, sed Tookerus & Burhillus repudiant. Verba Tookeri, quæ paulò ante citaui, sunt hæc, *Olere autem malitiam & clamitare audaciam tuam videtur illud, cum Regem caput Ecclesiæ, Primitemque confingas.* Similiter Burhillus pag. 133. reprehendit me, tanquam D *scurram, petulcum & audaculum*, quòd dixissem, Regem Angliæ velle esse caput, pastorem & Primatem Ecclesiæ Anglicanæ.

5. In hoc dissidio quid agat Rex si admittit titulum *supremi capitis Ecclesiæ* in Anglia, murmurabunt Tookerus & Burhillus: si resipuit, quid dicet Sacellanus? Fortè sopiri hæc lis poterit, si Rex, vt Sacellano dedit episcopatum Eliensem, ita Tookero & Burhillo duos similes largiatur. Tunc facilè, ne ingrati videantur, concedent Regi hunc titulũ, & multo ampliorẽ.

Responsio Richardi examinatur.

E 6. PRimùm ais, hæc tria vocabula, *Caput, Primas, supremus Gubernator*, vnam eandemque rem significare. Secundò, omnes Scriptores Anglicanos palam ac publicè profiteri; Regem esse supremũ caput Ecclesiæ Anglicanæ sub Christo. Tertiò, Tookerum & Burhillum, quando id negant, non negare eo sensu, quo alij id asserunt, sed eo sensu, quo Papistæ intelligunt Papam esse caput Ecclesiæ, nempe Sacerdotale. Hoc autem caput dicis esse huiusmodi. Primò, *Cuius motione omnes subiecti sunt.* (Ex Clemente Papa.) Secundo *Aquo in consortium individuæ vnitatis assumpto: quasi quodam capite, donis sua Deus voluit in corpus omne diffundere.* (Cap. Fundamenta, de

xlectione & xlecti potestate in 6.) Tertio, *à quo omnes Episcopi descendunt, tanquam membra à capite.* (ex Durando, de Minist. & ordin. lib. 2.) Quarto, *Quod potest omnia, quæ Christus potest.* (ex Hostiensi cap. quando.) Denique, *cuius Christi quæ vnum est tribunal & consistorium.* (Ex Abbate, de xlectione, cap. Venerabilem.)

7. Accipio, quod primo loco dixisti, nomen *Capitis & Primatis*, eandem rem significare. At hinc concludo, falsa esse, quæ addis. Nam si nomen *Capitis & Primatis* eandem rem significant, necesse est, Tookerum & Barthilium eodem sensu, quo negant Regem esse Primatem Ecclesiæ, negare etiam esse caput Ecclesiæ. An non solum negant esse Primatem ecclesiasticum & Sacerdotalem, sed omni modo ac sensu, vt euidenter paulò ante ostendi. Ergo similiter omnimodo ac sensu negant esse caput Ecclesiæ. Nihil certius.

8. Et quid, obsecro, dicturus es Sacellano, qui in Tortura Torti pag. 331. sic scribit; *Monstrosum verò corpus, cui plus vno sit capite.* Et infra, pag. 398. *Vmicum est caput vni corpori. Ecclesia vnum corpus. Nisi bicipitem aut illam fingas, aut tricipitem, item Gryphem, cui tot capita sunt, quot in mitra Pontificia corona. Christus ergo solus Ecclesiæ caput, non Papa.* Ex quibus verbis sic concludo; Ecclesia Anglicana est vnum corpus: ergo nisi monstrosa sit, habet vnum tantum caput: At caput illius, sine dubio, est Christus: Ergo vel Rex non est caput illius, vel certè habet duo capita, & sic monstrosum est. Quid, inquam, hîc dicturus es? An Sacellanum loqui etiam de capite tantum Sacerdotali? Sed si de illo tantum loquitur, maius monstrum cõcedit in Anglia, quàm apud nos. Nam magis monstrosum est, si vnum corpus habeat duo capita diuersi generis; quàm si duo eiusdem. Verbi gratia. Plus monstri est, si infans habeat duo capita, alterum hominis, alterum canis; quàm si vtrumque hominis. Ergo si Sacellanus putat, Ecclesiam fore monstrosam, si habeat duo capita Sacerdotalia, Christum & Pontificem, multo magis censebit monstrosam, si habeat duo capita diuersi ordinis, alterum Sacerdotale, alterum alterius formæ, ac naturæ. Hoc autem fieret, si non solùm Christus, sed etiam Rex esset supremum caput Ecclesiæ Anglicanæ. Si ergo omnes Angli palam profitentur, ita rem habere? iam omnes profitentur, Ecclesiam Anglicanam monstrosam ac bicipitem esse.

9. Dices fortè, Sacellanum loqui de tota Ecclesia Christiana, non de aliqua eius parte, cuiusmodi est Ecclesia Anglicana. Esto. At sic non tollitur monstrum, sed crescit. Nam si Ecclesia monstrosa esset, si ipsa tota constaret duobus capitibus totalibus: multò magis monstrosa esset, si ipsa tota constaret vno capite totali, & singulæ ipsius partes constarent singulis capitibus partialibus. Hoc facilè ostendi potest proportione corporis humani. Illud enim non solum monstrosum esset, si in toto trunco haberet duo capita totalia, sed multo magis, si in singulis membris præter vnum caput totale, haberet singula capita partialia, vt verbi gratia vnum caput in pectore, alterum in ventre, tertium in brachio, quartum in femore, & sic deinceps. Tale monstrum vos fingitis in Anglia.

10. Quæ porrò adducis de *Capite Ecclesiæ Papisticæ* breuiter attingam. Primò, citas illud ex Clemente Papa: *Cuius motioni omnes subiecti sunt.* Cur non addis locum, vbi Clemens hoc habet, Non vidisti, opinor, Clementem. Nimirum festinasti. Deinde, non aduertis, in præiudicium Serenissimi Regis id citatum à te esse? Nam si Rex vester, vetu affirmas, non est tale caput, cuius motioni omnes, in Anglia subiecti sunt, A consequens est, ex tua quidem sententia, non omnes in Anglia obligatos esse parere Regi. Quod caue, ne dixeris. Nam modus ille loquendi: *Omnes subiecti sunt motioni capitis*, nihil aliud significat ex communi hominum vsu, quàm omnes subiectos esse imperio sui Superioris. An tu igitur eximis aliquos ab imperio & motione vestri capitis in Anglia? Fortasse te, & tui similes Prædicantes.

11. Secundò, citas ex Iure Canonico truncata aliquot verba, quæ nec legisti ibi, nec intelligis. Vt intelligas, integra citabo. Sic igitur habent, *Huius muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum, valuit officium pertinere, vt in beato Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, vt ab ipso, quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet. Hunc enim in consortium individuæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat, Dominus voluit nominari, dicendo: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Verba sunt Nicolai Pontificis. Continent autem tria puncta. Primum, quòd Christus Sacramentum prædicationis Euangelij (nam de illo expresse loquitur Pontifex) principaliter posuerit in Petro, quando per visum exhibuit illi vas quoddam *velut linteum magnum*, è cœlo submissum. *In quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ & volatilia cœli:* Et dixit illi: *Surge Petre, occide & manduca.* Actor. 10. 11. Alterum, quòd virtutem & effectum Euangelij, voluerit à Petro tanquam à capite per prædicationem diffundi in Gentiles, quod & factum est. Tertium, quòd assumpserit Petrum in consortium, individuæ vnitatis, non ratione naturæ & substantiæ, vt tu falsò imaginaris: sed ratione nominis ac dignitatis. Nam voluit illum vocari petram & fundamentum eiusdem Ecclesiæ, cuius ipse petra & fundamentum est. Quid iam colligis hinc contra Pontificem? Nihil penitus. Solum prodis ignauiam & ignorantiam tuam.

12. Tertiò, citas ex Durando hæc verba: *A Pontifice omnes Episcopi descendunt tanquam membra à capite.* Et negas, Regem Angliæ esse tale caput. Verè id quidem: Sed contra Academicos Anglicanos. Nam Episcopos descendere à Pontifice, tanquam à capite, nihil aliud apud nos est, quàm accipere iurisdictionem fori exterioris à Pontifice. At secundùm Academicos vestros, Episcopi in Anglia accipiunt huiusmodi iurisdictionem à Rege vt patet ex Duello Tookeri pag. 64. & 304. Ergo secundum vestros Academicos Episcopi in Anglia descendunt à Rege, tanquam à capite! Ergo tu dissides ab Academicis. Et tamen concordiam, specioso titulo, pollicēris? Reliqua, quæ ex Hostiensi & Abbate citas, nec bene citas, nec intelligis. Piget toties monere, & nihil impetrare.

V. CAPVT DISSIDII.

An Primatus Regis consistat in aliqua potestate vel iurisdictione Ecclesiastica?

1. Hic magnum inter Anglos dissidium est. Nec facilè intelligitur, nisi præmissa distinctione. Igitur potestas ecclesiastica triplex est, vt docent Theologi. Vna ordinis: altera iurisdictionis interioris: tertia iurisdictionis exterioris. Ad primam spectat Sacramenta conficere & ministrare: ad secundam, regere Ecclesiam in foro conscientiæ: ad tertiam regere

eandem in foro externo. Certum est, Regem, ratione primatus, non habere potestatem ordinis. Hoc fatetur Tooxerus pag. 14. cum ait: *Reges non habent potestatem administrandi Sacramenta.* Certum quoque non habere iurisdictionem fori conscientia. Et hoc fatetur pag. 65. *Omnis*, inquit, *iurisdictio in foro interiori, Sacerdotum est, nulla Regum.*

2. Tota controuersia est, an habet Rex iurisdictionem ecclesiasticam in foro exteriori. Hic litigant Angli. Aliqui affirmant; alij negant, alij distinguunt. Affirmat Tooxerus pag. 305. his verbis, *Qui habet plenissimam & amplissimam iurisdictionem in foro exteriore potest eandem dare & auferre. Totum hoc liquet ex veteri & novo Testamento.* Et Henricus Salcolbrigiensis pag. 140. *Reges sacro oleo uncti capaces sunt iurisdictionis spiritualis.* Et ibidem ex legibus Anglicanis: *Rex est persona mixta, ut pote, qui & Ecclesiasticam & temporalem iurisdictionem habet, & quidem supremam.* Et pag. 144. *Per leges Ecclesiasticas in hoc regno approbatas, unus Sacerdos duo beneficia habere non potest, nec Bastardus sacris initiari. Verum Rex, Ecclesiastica potestate & iurisdictione, quam habet in utroque dispensare potest.*

3. Negant Thomsonius & Burhillus. Et quidem Thomsonius pag. 80. sic scribit: *Primatus Ecclesiæ non est definiendus per iurisdictionem Ecclesiasticam, sed per gubernationem supremam.* Et pag. 95. *Diximus Regem gubernare quidem Ecclesiastica, sed non Ecclesiasticè*, quia scilicet non habet iurisdictionem ecclesiasticam, sed dumtaxat temporalem. Burhillus verò pag. 234. concedit hanc propositionem negatiuam: *Rex nullam habet iurisdictionem Ecclesiasticam, nec in foro interiori, nec in exteriori.*

4. Distinguit Episcopus Eliensis apud Tooxerum: pag. 305. his verbis: *Habet Rex omnem iurisdictionem spiritualem in foro exteriori, ex eptis quibusdam censoris.* Igitur ad hanc quæstionem, an Rex, quatenus est Primas seu Caput ecclesiæ, habeat aliquam iurisdictionem ecclesiasticam seu spiritualem fori exterioris, sic respondendum est. Primò, cum Tooxero & Salcolbrigiensi, *Habet amplissimam, plenissimam, supremam.* Secundò, cum Episcopo Elien si: *Habet aliquam non omnem.* Tertiò cum Burhillo & Thomsonio: *Nullam, nullam penitus habet.*

Responsio Richardi examinatur.

1. DVpliciter respondes ad hoc dissidium, generatim & speciatim, pro generali responsione citas legem Anglicanam, *quæ iam obtinet*, his verbis, *Ea Ecclesiastica iurisdictio, quæ potestate aliqua spirituali vel Ecclesiastica antea exercebatur, vel legitime exerceri poterat, ad visitandum statum & ordinem Ecclesiasticum, item ad reformandum, in ordinem redigendum, & corrigendum homines Ecclesiasticos, omnimodos errores, hæreses, schismata; imperiali huius Regni corona in perpetuum vnita & annexa est, qua Rex Angliæ, plena potestate sua per literas suas patentes, possit assignare, & authoritate munire è natiuis subditis eos, quos idoneos existimarit ad exequendum & exercendum, sub sua Celsitudine, omnimodam iurisdictionem, priuilegia, præeminentias vllo modo spectantes ad iurisdictionem spiritualem vel Ecclesiasticam infra hoc regnum?* Deinde, sic argumentaris, Omnes Angli Protestantes, in iuramento Primatus, quod susceperunt, palam testantur, se propugnatuos omnem iurisdictionem, quæ coronæ regni Anglicani annexa est: At iurisdictio ecclesiastica, per legem iam citatam, annexa illi est: Ergo omnes palam testantur se iurisdictionem Regis ecclesiasticam propugnaturos. Omnes ergo, sine dissidio, agnoscunt Regem habere huiusmodi iurisdictionem.

6. In hac generali responsione supponis, legem Anglicanam, quam citasti, intelligendam esse de Primatu Ecclesiæ, ac proinde cum dicit, *Ecclesiasticam iurisdictionem annexam esse coronæ Regiæ*, nihil aliud velle, quàm Primatum Ecclesiæ annexum esse coronæ Regiæ. Quod etiam disertè affirmat vester Henricus Salcolbrigiensis pag. 140. vbi ex eadem lege Anglicana, quam fatetur ab Elisabetha factam esse, conatur ostendere, Regem Angliæ esse Primatem ecclesiæ Anglicanæ. Accipio, quod vltro offertis. At hinc colligo varia dissidia. Primum, inter legem iam citatam, & Thomsonium. Nam lex definit Primatum ecclesiæ per iurisdictionem Ecclesiasticam, ex vestra concessione. At Thomsonius expressè dicit, non esse definiendum per iurisdictionem Ecclesiasticam, vt supra ostendi: Ergo Thomsonius dissentit à lege Anglicana, *quæ iam obtinet.*

7. Alterum inter eandem legem & Thomsonium. Nam lex dicit, Regem habere iurisdictionem Ecclesiasticam. At qui habet iurisdictionem Ecclesiasticam, gubernat ecclesiasticè, sicut qui habet politicam, gubernat politicè, cum sit par ratio. At hoc negat Thomsonius pag. 95. cùm ait: *Diximus Regem gubernare quidem Ecclesiastica, non Ecclesiasticè.* Ergo hîc rursùm dissentiunt.

8. Tertium, inter Sacellanum & Salcolbrigiensem. Nam Salcolbrigiensis ait, hanc legem ab Elisabetha factam esse. Ergo tunc primum Primatus ecclesiæ vnitus est coronæ Regiæ, cum antea vnitus non esset. Ergo Primatus Ecclesiæ Regius, res noua est. At Sacellanus dicit esse antiquissimam, & iam inde à temporibus Mosis vsitatam. Dissident ergo hi duo inter se.

9. Dices fortè, Primatum Ecclesiæ iam ante sub Henrico VIII. & Edouardo vnitum fuisse coronæ Regiæ; sed cum postea sub Maria separatus esset à corona, & Pontifici ac Episcopis restitutus, tandem ab Elisabetha, per legem iam citatam, iterum coronæ fuisse annexum. Quod insinuat Salcolbrigiensis, pag. 141. Et videtur colligi posse ex ipsa lege: quæ sic habet: *Ea Ecclesiastica iurisdictio, quæ antea (sub Maria) exercebatur vel legitimè exerceri poterat, potestate aliqua spirituali vel Ecclesiastica*, nempe Pontificis & Episcoporum &c. Hoc etiam accipio. Sed tamen, si ita est, Primatus ecclesiæ Regius planè euertitur, quod sic ostendo. Si iurisdictio ecclesiastica, seu Primatus ecclesiæ (quæ duo idem hîc valent, ex tua concessione) sub Maria exercebatur, & legitimè exerceri poterat à Pontifice & Episcopis; ergo tunc legitimè separatus fuit à corona Regia: ergo iure diuino non est vnitus coronæ Regiæ. Nam si iure diuino vnitus illi esset, non posset ab ea separari & legitimè exerceri. Hæc de prima tua responsione.

10. Speciatim verò respondes pro Thomsonio, Burhillo & Elien si. Pro Thomsonio sic: *Eam quam leges Anglia vocant iurisdictionem Ecclesiasticam Thomsonius vocaret potius supremam gubernationem.* Audi Richarde. Thomsonius non dicit, Primatum ecclesiæ potius vocari supremam gubernationem, quam iurisdictionem ecclesiasticam, quasi vtroque nomine vocari possit, vt tu interpretaris: sed simpliciter affirmat, nullo modo vocari posse iurisdictionem ecclesiasticam. Sic enim scribit pag. 80. *Maior propositio falsa est.* (Nimirum hæc: Ille non habet Primatum ecclesiæ, qui nullam habet iurisdictionem,

Ecclesiasticam) *nititur enim fictitia & falsa definitione Primatus, seu Suprematus Ecclesiæ, qui non erat Beccano per iurisdictionem Ecclesiasticam, sed per gubernationem supremam definiendus.* Igitur, ex sententia Thomsonij falsum & fictitium est asserere Primatum Ecclesiæ consistere in iurisdictione Ecclesiastica. At hoc asserit lex Anglicana. Ergo secundum Thomsonium, assertio illius falsa & fictitia est. Hæccine vestra est concordia?

11. Pro Burhillo sic respondes; *Burhillus Regi omnem Ecclesiasticam iurisdictionem, in foro etiam exteriori, detrahit, nimirum sacerdotalem.* Hic supponis Sacerdotes ratione ordinis seu Sacerdotij habere aliquam iurisdictionem ecclesiasticam in foro exteriori. At hoc negat vester Tooxerus pag. 63. his verbis *Sacerdotum omnis iurisdictio in foro exteriori.* Ergo dum vis excusare Burhillum, dissentis à Tooxeto. Hoc non est componere dissidium, sed vt vnum effugias, alterum teminare

12. Pro Elienſi non aliter respondes, quam citando quędam ipsius verba ex Tortura Torti pag. 151. præsertim hæc: *Nos Principi censuræ potestatem non facimus, in eóque plus multo Abbatissa vos, quàm nos Reginæ tribuimus.* At hæc verba, nec tollunt dissidium, nec vera sunt: priorem partem dupliciter probo. Primò sic, Elienſis nullam agnoscit iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris, nisi potestatem censuræ, vt patet ex Tortura pag. 41. At Rex non habet potestatem censuræ, iuxta verba eiusdem Elienſis à te citata: ergo Rex nullam habet iurisdictionem fori exterioris. At hoc est contra Henricum Tooxerum, legem Anglicanam, & ipsum Elienſem. Nam Henricus & Tooxerus dicunt, habere supremam, amplissimam, plenissimam. Lex Anglicana dicit habere omnimodam. Elienſis apud Tooxerum dicit, habere aliquam, non omnimodam. Igitur repeto hanc quęstionem supra propositam. An Rex habeat aliquam iurisdictionem Ecclesiasticam in foro exteriori? Et respondetur his modis. Primò, cum Henrico & Tooxero; *Habet amplissimam, plenissimam, supremam.* Secundò, cum lege Anglicana, *Habet omnimodam.* Tertiò cum Elienſi; *Habet aliquam, non omnem.* Quartò, cum eodem Elienſi, Burhillo & Thomsonio: *Nullam, nullam penitus habet.*

13. Secundò sic; Scriptores Anglicani non faciunt Regi potestatem censuræ, iuxta verba Elienſis citata? At lex Anglicana facit illi potestatem censuræ: Ergo Scriptores Anglicani dissentiunt à lege Anglicana. Minor probatur, quia lex Anglicana tribuit illi *omnimodam potestatem & iurisdictionem ad corrigendos homines Ecclesiasticos*, vt ex verbis ipsius patet. Vnde sic concludo; Qui habet omnimodam potestatem corrigendi Ecclesiasticos, habet etiam potestatem corrigendi illos per censuram, quia hic modus corrigendi per censuram, est præcipuus & maximè vsitatus in externo foro Ecclesiastico. At Rex, iuxta legem Anglicanam, habet omnimodam potestatem corrigendi Ecclesiasticos: ergo etiam habet potestatē corrigendi illos per censuram. Igitur in hoc puncto dissidium est inter Scriptores Anglicanos & legem Anglicanam.

14. Posterior pars, quòd scilicet verba Elienſis à te citata non sint vera, facilè probari potest. Nam falsum est, nos plus tribuere Abbatissæ, quàm vos Reginæ. Vos omnia tribuitis Reginæ, quæ Regi. Nam sicut Henricus VIII & Edouardus, sic Elisabetha habuit apud vos Primatum Ecclesiæ, & appellata fuit supremum caput Ecclesiæ Anglicanæ. Hoc nos Abbatissę non tribuimus. Nec verum est, Abbatissam apud nos habere potestatem censuræ, quod Elienſis insinuat, & tu aperte affirmas in epistola Dedicatoria ad Serenissimum Regem, his verbis: *Potestas excommunicandi apud Papistas, competit Abbatissis & Priorissis.* Et pag. 41. *Apud vos fœminæ capaces & compotes sunt iurisdictionis spiritualis, Sacerdotalis, vel Episcopalis; potestatis etiam clericos excommunicandi, absoluendi, visitandi, instituendi.* Hoc, inquam, verum non est. Abbatissæ apud nos, potestatem excommunicandi non habent, sicut Elisabetha apud vos habuit, Audi quid de hac re sentiam nostri can. *Mulierem*, 33. quæst. 5. sic legimus: *Mulierem constat subiectam dominio viri esse, & nullam authoritatem habere: nec docere enim potest, nec testis esse, neque fidem dare, nec iudicare: quanto magis non potest imperare?* Hoc apud nos seruatur. At apud vos, Elisabetha habuit *omnimodam* potestatem iudicandi & corrigendi Ecclesiasticos errores, hæreses, schismata: habuit imperium in clerum & populum: nulli, nulli penitus voluit esse subiecta. Rursum, cap. *De Monialibus*, De sententia excommunicationis sic legimus; *De monialibus, tua à nobis fraternitas requisiuit, per quem eis sit beneficium absolutionis impendendum, si vel in se inuicem, vel in conuersos & conuersas suas, aut clericos etiam, manus iniecerint temerè violentas? Super hoc igitur tuæ consultationi taliter respondemus, vt per Episcopum, in cuius diœcesi monasteria fuerint, absoluantur.* Hinc colligunt Canonistæ, moniales excommunicatas, non posse absolui ab Abbatissa, sed ab Episcopo. Si absolui non possunt ab Abbatissa: ergo nec excommunicari. Nam vna eadémque potestas est excommunicandi, & absoluendi ab excommunicatione. Et hoc in praxi apud nos seruatur. Vide Suarez tom. 5. d. 2. sect. 2. & 3.

15. Quod tu addis, fœminas *etiam sacerdotalis iurisdictionis compotes* apud nos esse, nouum mendacium est, quod nec Tooxero placet. Nam, vt ipse ait, omnis iurisdictio Sacerdotum est fori exterioris. At fœminæ non habēt vllam iurisdictionem fori interioris, vt etiam fatetur Elienſis loco à te citato. his verbis: *Negantur fœminis, quæ ordinis sunt, vel interioris fori.* Vbique dissensionem facis.

VI. CAPVT DISSIDII.

An Rex propria authoritate possit Synodos indicere?

1. SEquitur dissidium de officiis Primatus Regij. Sunt autem sex officia, de quibus disputari potest. Primum, indictio Synodorum. Secundum, sanctio legum Ecclesiasticarum. Tertium, collatio beneficiorum. Quartum, creatio & depositio Episcoporum. Quintum, excommunicatio. Sextum, controuersiarum decisio. Est ergo quæstio, an hæc officia pertineant ad Primatum Regis? Dicam de singulis ordine.

2. Primò quæritur, an Rex, ratione sui Primatus, possit propria authoritate conuocare Synodos, & in iis præsidere? Hoc certo persuasum fuit tempore Henrici, Eduardi & Elisabethæ. Nunc sub Iacobo controuertitur. Affirmat Salcolbrigiensis pag. 121. his verbis: *Christiani Principes in regnis suis cum laude, propria authoritate Synodos conuocarunt, constitutiones condiderunt, causas audierunt & cognouerunt.* Et pag. 146. *Rex Angliæ potest Synodos indicere, & in ijs præsidere.* Et pag. 155. *Reges Angliæ suprema sua authoritate, de iure, Synodos conuocarunt.*

3. Tooxerus in hoc puncto varius est, & nunc sibi ipsi, nunc aliis contradicit. Hoc patet ex variis eius testimoniis. Primum habetur pag. 37. vbi sic ait, *A quibus magis æquum est indici Concilia, quam ab illis, penes quos semper fuit authoritas ea conuocandi? Cum autem communiter triplex poni soleat Concilium, Generale, Prouinciale & Diœcesanum, Concilium generale solius Papæ iussu celebrari vultis. Sed neque illud, nisi ab Imperatoribus & Regibus simul consentientibus, hodie indici debet. Prouinciale à Metropolitano, cum suis Suffraganeis. Diœcesanum ab Episcopus cum Curatis, Rectoribus & Clericis Diœceseos.* Ex hoc testimonio colligitur. Regem Angliæ, nullum Concilium, propria authoritate, posse indicere. Non Generale, quia hoc pertinet ad communem consensum Regum & Imperatorum. Nec Prouinciale, quia hoc pertinet ad Metropolitanum. Nec Diœcesanum, quia hoc pertinet ad Episcopum. Quid ergo reliquum est regi?

4. Alterum habetur pag. 41. his verbis: *Abunde liquet ex Conciliis ipsis & historia Ecclesiastica, Prouincialia Concilia & Nationalia ab Imperatoribus ac Regibus fuisse congregata.* Hoc planè pugnat cum præcedente. Ibi asseritur, Concilia Prouincialia indici à Metropolitanis: hic, à Regibus & Imperatoribus. Ibi distinguitur triplex, tantum Concilium, *Generale, Prouinciale, Diœcesanum*: hic additur quartum, *Nationale.*

5. Tertium habetur pagina 42. vbi proponit hanc quæstionem, *Quo igitur iure tantam sibi potestatem arrogat Pontifex solus? Num diuino?* Et paulò post subdit, *Erat Apostolorum omnium, non vnius tantummodo, & indicere Concilium, & statuere cum verborum solemnitate, Visum est Spiritui sancto, & nobis.* Quasi dicat; Iure diuino, non solus Petrus, sed omnes Apostoli, pari potestate, indixerunt Concilium Hierosolymitanum, & sanciuerunt legem de sanguine & suffocato. Ergo similiter iure diuino, non solus Pontifex, sed omnes Episcopi, pari potestate, debent indicere Concilium, & sancire leges Ecclesiasticas. Sanè, si ita est, omninò sequitur potestatem indicendi Concilia, non ad Reges & principes sæculares, sed ad Apostolos & eorum successores, iure diuino pertinere.

6. Quartum habetur pag. 63. vbi ait, *Mixtum antem ius, & resultans ex vtroque, & iure Regio, & Episcopali, est legum sanctio, & Synodorum indictio, & præsidendi in ijs prærogatiua, & controuersiarum decisio, aliorumque actuum, qui his similimi sunt, exercitium: quæ fere ab origine Primatus Regij descendunt, & communicantur Sacerdotibus.* Hoc iterum pugnat cum præcedente. Ibi dicitur, indictionem Synodorum, iure diuino, ad Apostolos pertinere. Hîc dicitur, primario pertinere ad Reges, & ab illis ad Episcopos deriuari. Hæc non cohærent.

Responsio Richardi examinatur.

7. Hic tria præmittis, antequam componas dissidium. Ac primò dicis, *hactenus de nominibus grammaticè litigatum esse.* Sit ita. Sed qui illi sunt, qui de nominibus Grammaticè litigarunt? Non alij certè, quàm vestri Angli quorum lites & dissidia hactenus proposita sunt. Igitur hoc asseris, Anglos vestros, qui de primatu Regio scripserunt, non nisi de vocibus, de nominibus, de titulis, more Grammaticorum, inter se disceptasse, nec aliud, præter vmbras ac titulos, sub pretexta Primatus Regij, suo Regi tribuisse. Ingenua confessio. Ex qua sequitur, hæc puncta esse merè nominalia: An Rex habeat Primatum Ecclesiæ? An Primatum Ecclesiasticum? an iurisdictionem Ecclesiasticam? an sit Primas, & supremum caput Ecclesiæ Anglicanæ? Et sic potius dici oportere: An non Primatus Ecclesiæ, cui nihil aliud subest, honoris causa tribui possit Regi? An etiam nomen, seu titulus supremi capitis Ecclesiæ? & sic deinceps. Vno verbo: An Rex sit nominalis vel Titularis Primas, & caput Ecclesiæ Anglicanæ? Et tamen, quod mirantur exteri, hæc lis Grammatica de nominibus, adeo incaluit in Anglia, vt capite plecterentur, qui alteri parti nollent acquiescere. Nam Rossensis Episcopus, vt supra notaui, supplicio affectus est, quod Henrici VIII. Primatum titularem nollet confiteri. Alij propter eandem causam, in carceribus detenti sunt. Non metuis Richarde, ne similis pœna expectet alios, qui in hac lite nominali & Grammatica, inter se dissentiunt? Fortè, ne id accidat, maturè ad cõcordiam reuocare eos vis, & litem quæ tot mortibus ac suppliciis stetit, nominali concordia sopire aut extinguere. Bonam scilicet operam nauas.

8. Mox quæris, an sex illa officia, quæ initio capitis à me enumerata sunt, propriè spectent ad Primatum Petri? Et, an ex Scripturis probari possit. Petrum aliquando exercuisse huiusmodi officia? At hæ quæstiones sunt extra scopum, Richarde. Hoc solum hîc quæritur, an Angeli putent hæc officia pertinere ad Primatum Ecclesiæ, quem Rex sibi vsurpat? Hîc dissident Angli. Hîc tu illis succurre, si potes.

9. Postremò addis Reges Christianos, ex sententia Henrici Salcolbrigiensis, posse exercere omnia ista officia, excepta excommunicatione. Scio Henricum ita sentire. Sed quæritur, an alij Angli idem sentiant? Iam ostendi Tooxerum dissentire, non modò ab Henrico, sed etiam à seipso: Et vno loco asserere, indictionem Synodorum iure diuino pertinere ad Apostolos, alio ad Reges & Imperatores. Hoc dissidium componendum tibi est. Et iam accingeris ad opus.

10. Igitur, his præmissis, pro Tooxero sic scribis, *Neque in hoc puncto Tookerus ab Henrico, vel à seipso varius est. Cum Hierosolymitanum illud primum Concilium congregatum est, vtrum regnarunt Principes Christiani, an Ethnici? At quæritur duntaxat de Christianis. An igitur idem hic sonant Sophista & Iesuita?* Vix video, quid velis. Sed tamen respondebo ad quæstionem à te propositam. Cum Concilium Hierosolymitanum congregatum est, regnārunt Principes ethnici. Nec ab illis, sed ab Apostolis legitimè congregatum est. Et quidem iure diuino, vt factum Tooxerus, loco supra citato. Hinc infero, potestatem indicendi Concilia iure diuino pertinuisse tunc ad Apostolos & eorum successores, non ad Reges & Principes sæculares. Et hoc concedit Tooxerus. Quomodo ergo verum est, quod alibi dicit, potestatem indicendi Concilia primariò conuenire Regibus, & ab illis ad Episcopos deriuari? Hoc dissidium compone, si potes. Nec poteris. Nam si Apostoli habuerunt hanc potestatem iure diuino, certè non habuerunt à Regibus. Et, si illi non habuerunt à Regibus quomodo eorum successores habeant à Regib. Aut vnde Reges, qui aliquot sæculis floruerunt post Apostolos, hanc potestatem consecuti sunt? Hîc Rhodus, hîc saltus.

11. Pergis, *At si Petrus tunc vnicus ille Primas Ecclesiæ, cur solus Concilium illud non induxerit? Cur Iacobus Præsidem in Concilio egerit? Si Petrus supra Concilium, quid illa sibi verba volunt, visum est nobis?* Hæc nihil ad rem præsentem. Non disputamus hic, an Petrus fuerit vnicus Primas Ecclesiæ, aut solus Concilium

saduxerit: sed, an Rex iure diuino habeat potestatem indicendi Concilia, nec ne? Nos negamus: et ex vestra concessione sic argumentamur, Petrus & alij Apostoli habuerunt illam potestatem iure diuino: Ergo Reges non habent. Aut si habent, necesse est, ab Apostolis, post aliquot sæcula, ad Reges iure diuino translatum esse. At hęc translatio ex scripturis probari non potest.

12. Concludis: *Concilia Prouincialia à Metropolitano, Diœcesana ab Episcopo, quid ni conuocentur vi legis Ecclesiasticæ Christianorum principum? præsertim cum (vt rectè D. Tookerus) eorum indictio primariò ad Reges pertineat, & ab illis ad Episcopos deriuetur.* At ex Tookero iam contrarium ostendi. Nam ipse affirmat Apostolos iure diuino habuisse potestatem indicendi Concilia, non vi legis Ecclesiasticæ Principum Christianorum, qui tum nulli erant. At Apostolis successerunt Episcopi. Igitur & hi eandem potestatem habent iure diuino, non vi legis Principum Christianorum. Quòd repetis ex Tookero, indictionem Conciliorum primariò pertinere ad Reges, & ab illis ad Episcopos deriuari, non cohæret cum eo, quod hactenus à Tookero concessum est de Apostolis & eorum successoribus. Nam si hi iure diuino nacti sunt hanc potestatem, certè à Regibus nacti non sunt. Igitur Tookerus adhuc varius est, & secum ipse non sentit.

VII. CAPVT DISSIDII.

An rex possit leges Ecclesiasticas condere?

1. COnstat Henricum VIII. tum per se, tum per Vicarium suum generalem, id fecisse. De Henrico sic scribit Sanderus in Schismate Anglicano: *His diebus, vigilantissimus hic Ecclesiæ Pastor Henricus, quo in posterum sciretur, qua cui ritè nupta esset, legem ediderat perpetuam de nuptiis, Comitiorum etiam authoritate firmatam, qua statuebatur, vt si quæ personæ iuxta Leuiticum non prohibitæ, solo consensu, per verba de præsenti, matrimonium, nulla carnis copula subsecuta, contraxerint; sed verò ambæ postea, vel earum altera nuptiis cum altera persona in Leuiticum non prohibita contractis, carnali copula eadem cõsummauerint; hæ posteriores, quas firmasset copula, non priores illæ, quas solus consensus statuisset rata atque legitimè habereſtur, adeò vt cum olim iuris gentium fuisset regula: Nuptias non cõcubitus sed cõsensus facit, Iam deinceps Henrici regula esse cœperit; Nuptias non consensus, sed concubitus facit. Et tamen ipse legislator, contra suam ipsius regulam, vxorem Annam Cliuensem, cuius nuptias non solo consensu, sed septem etiam mensium concubitu firmauerat, eo solum prætextu reiecit, ipsaque vinente aliam superinduxit, quod alteri, mortuo eius, consensum antea præbuisse fingeretur. Huius ergo legis tantopere postea puduit ipsos Protestantes, vt mortuo Henrico, eam ipsi reuocauerint, atque irritam fecerint.*

2. De Vicario autem generali sic habet. *Septembri mense authoritate sua Vicaria, Canones quosdam Ecclesiasticos sigillo Vicariatus sui munitos, Archiepiscopis, Abbatibus, & reliquo Clero præscripsit, in quibus, præter cætera, iubebantur Parochi sub grauissimis pœnis, vt orationem Dominicam cum salutatione Angelica, Symbolum item fidei, & decem Decalogi præcepta aliáque huiusmodi Anglice in posterum in Ecclesiis docerent.*

3. Angli, qui hoc tempore scribunt de Primatu Regio, non consentiunt in hoc puncto. Nam aliqui dicunt, sanctionem legum ecclesiasticarum, iure diuino, pertinere ad Episcopos: alij ad Reges & Imperatores. Priorem partem docet Tookerus, p. 42. vbi ait, Apostolos in Concilio Hierosolymitano sanciuisse hanc legem Ecclesiasticam: *Visum est Spiritui sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, nisi hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine & suffocato.* Et hoc fecisse eos iure diuino. Posteriorem docet Thomsonius, p. 80. vbi dicit, Episcopos & Concilia non posse condere vllam legem ecclesiasticam, quæ habeat vim legis, nisi accedente authoritate Regis vel Imperatoris. Verba eius sunt hæc: *Decreta Conciliorum & Patrum Ecclesiasticis censuris & iussionibus tantum steterint, nisi legum vim Cæsarea aura ipsis afflasset.*

4. Hinc iam patet dissidium. Nam illa Lex Ecclesiastica, quam Apostoli condiderunt, habuit sine dubio vim legis. Hoc enim colligitur ex illis verbis, *Visum est nihil vltra imponere vobis oneris, nisi hæc necessaria.* Hanc autem vim non habuit ab afflatu aurę Cęsareę, quia neque Tiberius, neque Pilatus, neque Herodes, neque vllus alius Princeps sæcularis, qui tunc vixerit, afflauit illi vim legis: Sed habuit ab ipsis Apostolis. Ipsi enim authoritate & potestate Apostolica, quam à Christo acceperant, legem illam sanxerunt & promulgarunt. Eandem potestatem nunc habent Episcopi, non Reges aut Imperatores.

Responsio Richardi examinatur.

1. DE lege Ecclesiastica, quam tulit Henricus VIII. prudenter dissimulas. Pudet te, credo, de ea mentionem facere. Circa dissidium inter Tookerum & Thomsonium tria dicis. Primo, componi illud posse, distinctione temporum. Alia enim fuisse tempora persecutionis, sub Regibus ethnicis: alia pacis, sub Regibus Christianis. Itaque Apostolos sanxisse leges Ecclesiasticas, tempore persecutionis quod asserit à Tookero: Reges Christianos, tempore pacis, quod asserit à Thomsonio.

6. Sed quæro, an Apostoli, qui tempore persecutionis sanxerunt leges Ecclesiasticas, iure diuino habuerint potestatem eas sanciendi? Affirmat Tookerus, et rectè. Nam à Christo eam acceperunt. Iterum quæro, an hæc potestas, cessante persecutione, tandem ab Apostolis ad Reges & Imperatores iure diuino translata sit? Si non est, manet apud Apostolos & eorum successores, nec Reges eam vsurpare debent. Si est vnde translatio hęc probari potest? Non enim temere asserenda est. Certè ex scripturis canonicis probari non potest. Nam de illa translatione, nulla ibi fit mentio. Ex tu dicis certè affirmas, *solis scripturis canonicis* in hac re credendum esse. Si ergo translatio probari non potest, non potest etiam, distinctione temporum pacis & persecutionis, componi hoc dissidium. Alia ergo via insistendum tibi est.

7. Secundò ais, Thomsonium non negare, *Legem Apostolicam habuisse vim legis Ecclesiasticæ, sine afflatu aurę Cæsareę, sed non habuisse vim corporalibus censuris connexam.* Hoc constare ex ipsius verbis supra citatis, quæ sic habent: *Decreta Conciliorum & Patrum Ecclesiasticis censuris tantum steterint, nisi legum vim Cæsarea aura ipsis afflasset.* Si ita est, iam hæ duæ propositiones, secundum Thomsonium, veræ sunt. Prior: Decreta Conciliorum & Episcoporum, ex se habet vim legis Ecclesiasticæ, & quidem vim cogendi per censuras Ecclesiasticas. Posterior, Eadem decreta ex se non

cogendi per censuras seu pœnas corporales, sed illam debent accipere à Regibus qui gladium portant. At hinc sequitur, quòd nos contendimus, Reges tantùm subseruire Prælatis Ecclesiæ in externa executione. Quamuis enim hi Prælati possint propria authoritate leges ecclesiasticas condere, & subditos per censuras ecclesiasticas ad earum obseruationem compellere; non tamen possunt vrgere executionem per pœnas corporales, sine adminiculo Principum sæcularium, præsertim vbi est effusio sanguinis. Quod verissimum est. Si ita sentit Thomsonius nobiscum sentit. Sin aliter, concordia tua nulla est. Elige quod vis.

8. Tertiò ait, stultum esse existimare, leges Episcoporum habere tantam vim & authoritatem, quantam habuit lex Apostolica. Quod dupliciter probas. Primò, quia lex Apostolica habetur in sacris litteris; non autem leges Episcoporum. Secundò, illa fuit diuinitus inspirata; hæc non item. Hinc tacitè concludis, etiamsi Apostoli iure diuino habuissent potestatem condendi leges: non tamen Episcopos eam habere. Non vides, Richarde, te tuo gladio feriri posse? Nam quod obiicis sic regeram. Lex Henrici Regis de nuptiis, de qua supra dictũ est, non habetur in sacris litteris, nec à Deo inspirata est. Ergo non habet eam vim & authoritatem, quam habuit lex Apostolica: Ergo licet Apostoli iure diuino habuerint potestatem condendi leges ecclesiasticas, non tamen Rex Angliæ eam habet. Quid hic dicturus es non video. Nam certum est, legem Henrici Regis non haberi in sacris litteris, quod non negabis. Certum quoque, à Deo inspiratam non esse. Nec dixisse illum, cum legem conderet; *Visum est Spiritui sancto & mihi, Nuptias non consensu, sed concubitu fieri & obsignari.* Non enim Spiritus sancti, sed alterius inspiratio illa est. Intelligis mysterium.

9. Sed hanc legem Henrici, vndecunque inspirata sit, tibi ac tuis Prædicantibus relinquo. Ego pro Episcopis respondebo. Ais igitur, Episcoporum leges non habere eam vim ac potestatem, quam habuit lex Apostolica, eo quod hæc scripta sit in sacris litteris, illæ non item. Si hoc intelligis de vi ac potestate obligandi quę legi propria est, non rectè ratiocinaris. Alioqui, quid dicturus es de legibus Persarum, Medorum, & aliorum gentilium, quarum in sacris litteris fit mentio? An ideò plus potestatis ad obligandum habent, quàm leges Principum Christianorum, quæ ibi scriptæ non sunt? Et lex vestra Anglicana, per quam Primatus Ecclesiæ vnitus est coronæ Regiæ, an minorem vim habet quam Edictum Assueri, eo quod hoc in sacra historia scriptum sit, illa non item? Audi Richarde. Dicam, quod res est. Lex humana (qualis etiam fuit Apostolorum) non accipit maiorem vim obligandi ex eo præcise, quòd in hoc vel illo Codice scripta sit, sed ex eo potius, quia Legislator maiori vsus est potestate, & voluit eam magis obligare. Vnde hæ duæ regulę secundæ sunt. Vna, Lex habet vim obligandi ex potestate & voluntate Legislatoris, iuxta illud Vlpiani, *Quod Principi placuit, legis habet vigorem.* Altera, Lex habet eandem vim obligandi, siue scripta sit, siue non sit, modo ex potestate & voluntate Legislatoris sufficienter sit promulgata, iuxta illud Aristotelis, lib. 10. Ethicorum, cap. 9. *Scriptane sint leges, an non scripta, interesse nihil videtur.*

10. Quod addis, Legem Apostolicam diuinitus fuisse inspiratam, non nego. Sed quare tu negas, episcoporum leges diuinitus inspirari? Non rectè id facis. Nam Episcopi sunt successores Apostolorum, ac proinde assistentia Spiritus sancti, quæ Apostolis promissa est, etiam successoribus eorum promissa censeri debet, iuxta illud Ioannis 14. 16. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis.* Quomodo potest in æternum manere cum Apostolis, nisi simul intelligantur successores Apostolorum? Eodem spectat illud Matt. 28. 20. *Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Quod necesse est sic interpretari, ego vobiscum & cum vestris successoribus sum in gubernatione Ecclesiæ, vsque ad finem mundi. v. 11. An etiam negabis, Regum & Principum leges à Deo inspirari? Quid ergo fiet de legibus vestris Anglicanis? Sanè, si semel populo persuaseris, non esse diuinitus inspiratas, actum erit de earum authoritate. Nemo magnopere in cõscientia obligatum se arbitrabitur. Aut si has à Deo inspiratas concesseris, cur Episcopis tam infestus es, vt eorum existimationi detractum velis? Non intelligat hoc Archiepiscopus Cantuariensis, aut certè Episcopus Eliensis. Alioqui, non feceris impunè.

12. Hæc de dissidio. Tandem, desperata Concordia, petis à me, vt *in gratiam Thomsonij reddam solidam rationem*, cur Episcopi in Concilio Constantinopolitano quinto, scripserint ad Theodosium Imperatorem hæc verba, *Rogamus Clementiam tuam, vt per litteras tuæ pietatis, ratum esse iubeas, confirmesque Concilij decretum.* At ego vicissim à te peto, vbi vnquam legeris, tempore Theodosij Imperatoris celebratum fuisse quintum Concilium Constantinopolitanum. Vbique erras. Non fuit quintum, sed primum, quòd inter Concilia generalia secundum locum obtinet. Illius Concilij Patres scripserunt ad seniorẽ Theodosium verba à te citata. Cur id fecerint, quid rationem à me petis? Tu ipse iam dedisti. Hanc nimirum, quod tametsi Patres illi condidissent decretum, quòd haberet vim legis ecclesiasticæ, & vim etiam cogendi per censuras Ecclesiasticas, rogarint tamen Imperatorem, vt ipse confirmaret idem decretum, apponendo vim cogendi per pœnas temporales. Hęc tua ratio est, quã paulò antè defendebas Thomsonium. Vel igitur solida est, vel non est. Si solida est, cur illa contentus non es? cur aliam à me postulas? Si solida non est, non solidè defendisti Thomsonium. Ego igitur iure abs te aliam postulem, quã solidè illum defendas.

VIII. CAPVT DISSIDII.

An Rex propria authoritate possit conferre beneficia Ecclesiastica?

1. AFfirmat Henricus Salcolbrigiensis, pag. 121. his verbis, *Christiani Principes in suis regnis cum laude propriæ authoritatis beneficia contulerunt.* Et pag. 150. *Audin Iesuita, non modo collationes beneficiorum ad Angliæ Reges spectare, sed ad eosdem illos spectare, vti Ecclesiæ Anglicanæ Primates, vel supremos Ordinarios?* Et pag. 142. *Rex ratione supremæ siue Ecclesiasticæ iurisdictionis, præsentabit ad liberas capellas.*

2. Negat Tooxerus, pag. 36. vbi de Regibus Angliæ sic loquitur: *Beneficia autem curata vel non curata, non conferunt omninò in quempiam, maiora minoraue multo minus dignitates Ecclesiasticas, siue Episcopatus, siue Archiepiscopatus, per vniuersum ambitum Regni sui. Eorum certe collatio vel institutio est; quorum est destitutio, id est, Episcoporum comprouincialium, qui potestatem habent personas ipsas sacrandi. Hoc habet iuris Regia Majestas,*

quod minor & subordinata potestas habet, ius inquam, nominandi & præsentandi apud nos.

3. En triplex dissidium inter hos duos authores, & quidem in re quotidiana & vulgari. Primum est, Henricus dicit collationem beneficiorum spectare ad Reges Angliæ, quatenus sunt Primates Ecclesiæ Anglicanæ: Tooxerus contra, non ad Reges, sed ad Episcopos pertinere. Alterum, Henricus dicit, Reges propria authoritate sæpe contuliſſe beneficia. Tooxerus, nunquam conferre aut contuliſſe. Tertium, Henricus dicit, Reges ratione supremæ iurisdictionis Ecclesiasticæ, præsentare ad beneficia: Tookerus, Reges in hac re non habere plus iuris, quàm subditos & inferiores. *Hoc*, inquit, *iuris habet Regia maiestas, quod minor & subordinata potestas habet.* Vtri credat Rex Iacobus, si pingue beneficium: aut Archiepiscopatus conferendus sit?

Responsio Richardi examinatur.

4. AIs Henricum & Tooxerum reipsa non dissentire. Nam Henricum loqui de collatione, donatione, præsentatione & nominatione: Tookerum, de institutione presbyterorum aut sacratione Episcoporum. Igitur Henricum affirmare, Regem posse conferre, donare, præsentare, & nominare ad beneficia, quod non negat Tookerus: Hunc verò negare, Regem posse instituere presbyteros & sacrare Episcopos; quod non affirmat Henricus. Nullum ergo inter ipsos esse dissidium. Fateor nullum esse si ita sentiant, vt dicis. At aliter eos sentire, manifestè conuincitur ex eorum verbis. Nam Tookerus disertis verbis hæc duo dicit. Primò Regem Angliæ, *per vniuersum ambitum regni sui, nulla penitus conferre beneficia, siue maiora, siue minora, siue curata, siue non curata.* Secundò, Regem hoc solum iuris circa beneficia habere quod habent subditi & inferiores, nempe *ius nominandi & præsentandi.* Hinc formo duplex argumentum. Vnum, Conferre beneficia minora, & non curata, non est idem, quod instituere Presbyteros & sacrare Episcopos, quia minora & non curata beneficia, possunt conferri clericis inferioribus, antequam perueniant ad presbyterium vel Episcopatum: Ergo Tookerus, cum negat Regem conferre beneficia minora & non curata, non loquitur de institutione presbyterorum aut sacratione Episcoporum, vt tu fingis. Nisi consequenter affirmes, sola simplicis beneficij collatione, apud vos instituì presbyteros & sacrari Episcopos, quod credibile non est. Alterum, Qui non habet aliud ius circa beneficia Ecclesiastica, quam nominandi & præsentandi, non potest ea donare vel conferre, quia plus est donare vel conferre, quàm nominare & præsentare. At Rex Angliæ, iuxta Tookerum, non habet aliud ius, quam nominandi & præsentandi: Ergo non habet ius donandi & conferendi.

5. Vides Tookerum adhuc dissidere ab Henrico? Henricus concedit Regi ius donandi & conferendi beneficia. Tookerus præsentandi duntaxat & nominandi. Et tu ab vtroque dissides. Primum à Tookero, quia cum ille aperte loquatur de collatione beneficiorum, tu fingis illum loqui de sola institutione presbyterorum & sacratione Episcoporum. Deinde, ab Henrico, quia ipse dicit, collationem beneficiorum pertinere ad Regem Angliæ, *tanquam ad Primatem Ecclesiæ Anglicanæ*, quod tu negas cum Tookero. Sic enim scribis: *Ostendat Iesuita, beneficiorum collationem ad Primatem Ecclesiæ Christianæ pertinere, & victoriam ferat.* Non est meum hoc ostendere, sed Henrici, qui id affirmat. Meum est tantum ostendere, Anglos inter se dissidere de hoc puncto. Hoc iam feci. Reportem igitur victoriam.

6. Atque hæc generatim de hoc dissidio. Nunc, quia ego posui triplicem partem huius dissidij, tu similiter opponis triplicem concordiam. Quo euentu, paucis examinãdum est. Prima pars dissidij est hæc: Henricus dicit, collationem beneficiorũ spectare ad Reges Angliæ, quatenus sunt Primates Ecclesiæ Anglicanæ: Tookerus contra, non ad Reges, sed ad Episcopos pertinere. Tu opponis hanc cõcordiam: *Henricus dicit, collationes quorundam beneficiorum spectare ad Reges Angliæ per viam lapsus, quatenus sunt Primates Ecclesiæ Anglicanæ: Tookerus, non ad Episcopos, ob lapsum temporis plusquam sesqui anni, sed ad solos Reges pertinere.* Falsum est. Tooxerus nulla facta mẽtione lapsi temporis, simpliciter ait, ad Episcopos, non ad Reges pertinere. Deinde vel Tooxerus per collationem beneficiorum idem intelligit, quod Henricus, vel diuersum. Si diuersum, non est concordia. Si idem falsum est quod antea dixisti, Henricum loqui de collatione seu donatione: Tookerum de sola institutione presbyterorum & sacratione Episcoporum. Igitur à teipso dissides.

7. Altera pars dissidij est: Henricus dicit Reges propria authoritate sæpe contuliſſe beneficia: Tookerus nunquam conferre aut contuliſſe. Tu opponis hanc concordiam: *Henricus dicit, Reges propria authoritate, sæpe contuliſſe beneficia: Tookerus quandoque 40. 50, 60. aut plura beneficia singulis annis contuliſſe.* Hoc affingis Tookero, qui nihil tale habet. Imò diserte scribit, Regem nulla beneficia, siue maiora, siue minora, siue curata, siue non curata, in toto regni ambitu, vnquam contuliſſe. Deinde, paulò ante dixisti, Tookerum loqui tantum de institutione presbyterorum & sacratione Episcoporum. An ergo Rex Angliæ aliquando singulis annis instituit 40. 50. 60. aut plures presbyteros, aut totidem Episcopos sacrauit? Vbique te implicas.

8. Tertia pars dissidij est: Henricus dicit, Reges, ratione supremæ iurisdictionis Ecclesiasticæ, præsentare ad beneficia: Tooxerus, Reges in hac re non habere plus iuris, quam subditos & inferiores. Tu opponis hanc concordiam: *Henricus dicit, Reges, ratione suprema iurisdictionis Ecclesiastica, præsentare ad liberas Capellas, neque Episcopos aut Archiepiscopos, eadem posse visitare: Tookerus dicit solos Reges non subditos & inferiores, nisi ex donatione Regis, hoc ius habere.* At vbi Tooxerus hoc dicit? tu fingis eum dicere, quod non dicit. Imò contrarium dicere, iam antea ostendi, nempe, ius præsentandi commune esse Regi & subditis. Verba eius sunt hæc, *Hoc habet iuris Regia Maiestas, quod minor & subordinata potestas habet, ius, inquam, nominandi & præsentandi apud nos.* At tu hinc colligis, solos Reges, non subditos, habere hoc ius? Nec vllam Tooxerus mentionem facit de liberis capellis.

IX. CAPVT DISSIDII.

An *Rex possit Episcopos creare & deponere.*

1. AFfirmat Henricus Salcolbrigiensis, pag. 121. his verbis, *Christiani Principes in suis regnis, cum laude propria authoritate, Episcopos crearunt & deposuerunt.* Et pag. 144. *Rex Anglia Archidiacono Richmundiæ Episcopalem concessit iurisdictionem.* Et p. 155. *Reges Angliæ suprema sua authoritate de iure, atque cum laude omnium ordinum Episcopos elegerunt, ac proinde deponere potuerunt.* Et p. 167. *Constat Christianos Principes cum laude Episcopos elegisse & deposuisse, etiam Romanos.*

2. Negat Tookerus loco citato. Ibi enim duo requirit ad constituendum seu creandum Episcopum. 1. Consecrationem personæ. 2. Episcopatum. Addit, Regem neutrum præstare posse. Nec enim posse conferre vlla beneficia, multo minus Episcopatum aut Archiepiscopatum, nec habere potestatem sacrandi personas. Vnde etiam alibi fatetur, tantum abesse, vt Rex Iacobus possit Episcopos creare & deponere: vt potius agnoscat se illorum alumnum & Discipulum. Sic enim scribit pag. 311. *Serenissimus ac potentissimus Rex noster Iacobus non habet quicquam antiquius & honorificentius, quam vt cum Valentiniano filium se Ecclesiæ profiteatur, & cum Theodorico Italiæ Rege, se alumnum Ecclesiæ & discipulum Archiepiscoporum suorum & Episcoporum libenter recognoscat.*

3. Hoc dissidium magni momenti est. Nam si Rex non potest creare seu constituere Episcopos, vt ait Tookerus, plane sequitur, Thomam Crammerum, qui à Rege creatus est Archiepiscopus Cantuariensis non fuisse verum, sed falsum Episcopum: non pastorem, sed prædonem: non per ostium intrasse in ouile ouium, sed aliunde ascendisse. ex quo rursus tria sequuntur. Primò, omnes alios Episcopos, qui postea, vel à Crammero, vel à Rege creati sunt, fuisse similes Crammero. Secundò, quidquid ab iis, authoritate & iurisdictione Episcopali factum est, nullius roboris & momenti esse. Tertiò, eosdem teneri ad restitutionem omnium prouentuum, quos ratione Episcopatuum acceperunt. Quid hic consilij capiendum? videant Academici.

Responsio Richardi examinatur.

4. Hic duo facis. Primò, confirmas sententiam Henrici, authoritate Serenissimi Regis. Secundò, contendis Tookerum idem sentire cum Hẽrico & Rege. Hoc posterius punctum examinandum est. De priori nihil attinet dicere. Scio sententiam Henrici ex Monitoria Serenissimi Regis Præfatione confirmari posse. Neque de hoc controuersia est.

5. Igitur Tookerum sentire cum Henrico & Serenissimo Rege, probas tribus argumentis. Primò, quia *quæ solidè à Rege disputata sunt*, libẽter amplectitur Tookerus, *vt orthodoxa*: At solidè à Rege disputatum est, se posse creare & deponere Episcopos. Ergo hoc libenter amplectitur Tookerus, vt orthodoxum. Secundò, quia Tookerus, pag. 311. & 312. scribit, Reges habere Primatum Ecclesiæ: Ergo fatetur eos habere potestatem creandi & deponendi episcopos. Tertiò, quia pag. 151. scribit Salomonem Regem, propria authoritate, deposuisse summum Pontificem: ergo sentit, Regem Angliæ idem posse facere.

6. Miseret me tui Richarde. Magnum suscipis laborem, & nihil proficis. Verba Tookeri clarissima sunt, quæ sic habent, *Reges Angliæ non conferunt omnino in quempiam beneficia curata vel non curata, maiora minoráue: multo minus dignitates Ecclesiasticas, siue Episcopatus, siue Archiepiscopatus, per vniuersum ambitum regni sui. Eorum certe collatio vel institutio est; quorum est destitutio, id est Episcoporum comprouincialium, quæ potestatem habent personas ipsas sacrandi.* Ex quibus sumuntur hæ tres propositiones. Prima, Reges Angliæ non conferunt vlli Episcopatum, aut Archiepiscopatum. Altera, Reges Angliæ non habent potestatem sacrandi personas. Tertia, Collatio, institutio, & destitutio, non est Regum, sed episcoporum. Quid hinc aliud colligas, quam Reges Angliæ, ex sententia Tookeri, non posse creare & deponere episcopos?

7. Porro argumenta, quæ contra obiicis, causam tuam non iuuant. Vel enim solida sunt, vel non sunt. Si solida sunt, solidè probant Tookerum à seipso dissentire. Et si ita est, non ostendunt concordiam, sed dissidium. Si solida non sunt, frustrà à te afferuntur. Vt quid chartam occupant? at sanè, meo iudicio, solida non sunt. Repetam singula, & discutiam. Primum est: *Quæcunque solidè à Rege disputata sunt, libenter amplectitur Tookerus, vt orthodoxa: At solidè à Rege disputatum est, se posse creare & deponere Episcopos: Ergo hoc libenter amplectitur Tookerus, vt orthodoxum.* Hic primum, negabitur minor propositio. Quam falsam esse, facilè ostẽdam ex oppositio discursu, in hunc modum: Quæcunque Tookerus non libenter amplectitur, vt orthodoxa, non sunt solidè à Rege disputata: sed, Regem posse creare & deponere episcopos, non libenter amplectitur Tookerus, vt orthodoxum, quia in verbis supracitatis contrarium asserit: ergo Regè posse creare & deponere episcopos non est solidè à Rege disputatum. Deinde, regeri potest argumentum, hoc modo: Quæcunque solidè à Rege disputata sunt, libenter amplectuntur Academici Anglicani, vt orthodoxa: At à Rege in Monitoria Præfatione, solide disputatum est de Antichristo: ergo Academici Anglicani libenter hoc amplectuntur, vt orthodoxum. In hoc discursu consequens falsum est, quia Gabriel Powellus, Baccalaureus Oxoniensis non sequitur doctrinam Regis de Antichristo. Nam Rex dicit hanc propositionem, *Papa est Antichristus*, non esse certam: At Baccalaureus dicit esse articulum fidei. Sic enim scribit: *Deum testor, me non certo scire, Pontificem Romanum esse Antichristum, quam Deum ipsum esse in cœlo creatorem visibilium & inuisibilium.* At si consequens falsum est, cum forma syllogismi bona sit necesse est, alterutram præmissarum falsam esse. Vel igitur maior, vel minor falsa est. Vtra sit, perinde mihi est. Sufficit, si demonstrem, nullius momenti fuisse argumentum tuum.

8. Alterum est tale: *Tookerus scribit Regem Angliæ habere Primatum Ecclesiæ, Ergo fatetur eum posse creare & deponere Episcopos.* At hæc consequentia, apud vos, nulla est. Imò principium petit. Nam hoc ipsum cõtrouertitur inter Anglos, an creare & deponere episcopos sit officium Primatus Ecclesiæ? ac proinde controuertitur, an hæc sit bona connexio: Rex habet Primatum Ecclesiæ? ergo potest creare & deponere episcopos. Alij affirmant apud vos, alibi negant. Tu affirmantem partem, quæ probanda est, sumis pro argumento. Quid hoc aliud, quam principium petere? eodem vitio laborat tertium argumentum, quod est huiusmodi: *Tookerus scribit Salomonem deposuisse Pontificem. Ergo sensit Regem Angliæ idem posse.* Hæc enim consequentia nulla est. Nam grauissimi authores docent, aliud de Regibus in veteri, aliud in nouo Testamento statuendum esse. Itaque constanter negant hanc & similes consequentias: Reges in veteri Testamento hanc vel illam potestatem habuerunt: ergo etiam Reges in nouo Testamento habent vel non habent. De qua re alias scripsi.

X. CAPVT DISSIDII.

An Rex possit subditos contumaces excommunicare?

1. Hic Angli redigunt Regem suum ad communẽ ordinem: at quæ prius illi concesserant, videntur hic reuocare. Aiunt, Regem non posse quenquam suorum subditorum excommunicare, posse sa-

Digitized

men ab iis excommunicari, & ex Eccleſia Anglica, cuius ſupremum caput eſt, expelli. Priorem partem tradit Tookerus pag. 15. his verbis. *Rex non habet poteſtatem diſtringendi gladium ſpiritualem, vel quempiam excommunicandi.* Et Sacellanus pag. 151. *Nos Principi cenſura poteſtatem non facimus.* Et Thomſonius pag. 83. *Excommunicare nullo modo ad Supremaſum Eccleſiæ pertinet.* Et pag. 84. *Omnes fatemur, Regem excommunicandi poteſtatem nullam habere.*

2. Posteriorem tradit Burhillus pag. 137. cum ait; *Quod Ambroſio licuit in Theodoſium, idem & aliis in Regem ſimili de cauſa liceat*, id eſt, ſicut Ambroſio Epiſcopo licuit excommunicare Thodoſium Imperatorem; ita & noſtris Epiſcopis licet excommunicare Iacobum Regem, ſi ſimiliter peccet. Et pag. 242. *Supremus Eccleſiæ gubernator*, nempe Rex. *Poteſt ejici ex Eccleſia.* Et pag. 267. *Rex etſi inſtiſſimè excommunicatus; non amittit Primatum.*

3. Non video, quomodo hæc cohæreant cum iis, quæ hactenus tributa ſunt Regi. Tributum illi eſt, quod ſit primas & ſupremum Caput eccleſiæ Anglicanæ, quod ſit ſupra omnes perſonas tam Eccleſiaſticas, quam laicas, in ſuo regno, quod habeat ſupremam, ampliſſimam & pleniſſimam iuriſdictionem Eccleſiaſticam, non minus, quam politicam & temporalem. at tamen, cum tantus ſit, non poteſt quenquam ſuorum ſubditorum, nec laicum, nec eccleſiaſticum, quatumuis rebellem & contumacem, excommunicare. Imò, cum tantus ſit, poteſt à ſuis ſubditis excommunicari, & eici ex eccleſia Anglicana, cuius ſupremum Caput eſt. Non capio hoc myſterium.

4. Addam tria argumenta, quę augebunt difficultatem. *Primum eſt*, qui habet ſupremam, ampliſſiam & pleniſſimam iuriſdictionem Eccliaſticam in aliquo regno, poteſt exercere omnes actus, qui pertinent ad iuriſdictionem eccleſiaſticam illius regni: ſed Rex habet ſupremam, ampliſſimam & pleniſſimam iuriſdictionem eccleſiaſticam in regno Angliæ vt fatentur Tookerus & Salcolbrigiēſis. Ergo poteſt exercere omnes actus pertinentes ad iuriſdictionem Eccleſiaſticam regni Angliæ. Ergo etiam poteſt excommunicare. Nam excommunicatio, quæ per ſententiam fit, Eccleſiaſticę iuriſdictionis actus eſt. Vel contra ſi vis: Qui non poteſt exercere omnes actus Eccleſiaſticæ iuriſdictionis in aliquo regno, non habet ſupremam, ampliſſimam & pleniſſimam iuriſdictionem Eccleſiaſticam in illo regno: ſed Rex Angliæ non poteſt exercere omnes actus eccleſiaſticæ iuriſdictionis in ſuo regno, quia non poteſt quemquam excommunicare: ergo non habet ſupremam, ampliſſimam & pleniſſimā iuriſdictionem Eccleſiaſticam in ſuo regno.

5. *Alterum eſt*; Qui alteri dat poteſtatem excommunicandi, is ſine dubio habet poteſtatem excommunicandi, quia nemo poteſt alteri dare, quod ipſe non habet: ſed Rex Angliæ dat epiſcopis poteſtatem excommunicandi: Ergo ipſe habet poteſtatem excommunicandi. Minor probatur ex Tookero p. 304. vbi fatetur, epiſcopos omnem iuriſdictionem Eccleſiaſticam fori exterioris accipere à Rege. At poteſtas excommunicandi pertinet ad iuriſdictionem fori exterioris, vt expreſsè docet Sacellanus p. 41. & Tookerus p. 305. cum ait: *Rex habet omnem iuriſdictionem ſpiritualem in foro exteriori, exceptis quibuſdam cenſuris.* Excipit autem excommunicationem. Vbi iterum notanda eſt contradictio Tookeri. Nam cenſuras, inter quas eſt excommunicatio, refert ad iuriſdictionem fori exterioris. Rectè quidem. Sed duo addit, quæ pugnant. 1. Regem dare Epiſcopis omnem iuriſdictionem fori exterioris. 2. Regem non habere omnem iuriſdictionem fori exterioris.

6. *Tertium eſt*, Qui alicui alteri ſubiectus eſt in iuriſdictione eccleſiaſtica fori exterioris non habet ſupremam pleniſſimam & ampliſſimam iuriſdictionem Eccleſiaſticam fori exterioris: ſed Rex alicui alteri, nempe Epiſcopo, ſubiectus eſt in iuriſdictione Eccleſiaſtica fori exterioris, quia poteſt ab eo per ſententiam excommunicari, & ex Eccleſia eici, vt fatetur Burhillus. Ergo non habet ſupremam, pleniſſimam & ampliſſimam iuriſdictionem Eccleſiaſticam fori exterioris. Vel, ſi mauis, contra. Qui nulli alteri ſubiectus eſt in iuriſdictione Eccleſiaſtica, non poteſt ab vllo per ſententiam excommunicari: Sed Rex, ſi habet ſupremam iuriſdictionem Eccleſiaſticam, nulli alteri ſubiectus eſt in iuriſdictione eccleſiaſtica: Ergo non poteſt ab vllo per ſentētiam excommunicari. Aduertis, opinor, hęc non cohære.

Reſponſio Richardi examinatur.

1. REſpondes, nullum hîc eſſe diſſidium. Omnes ſcriptores Anglicanos fateri, Regem non habere poteſtatem excommunicandi. Audi Richarde. Maximum hîc diſſidium eſt. Primò, quia omnes ſcriptores Anglicani, qui hoc fatentur, manifeſtè à ſe ipſis diſſident, vt conuincunt argumenta à me allata. Deinde, vt ſupra monui, diſſident à lege Elizabethæ. Nam illâ lege ſancitum eſt, Regem habere omnimodam poteſtatem corrigendi eccleſiaſticos: At ſub hac omnimoda poteſtate continentur etiam poteſtas corrigendi per cenſuras Eccleſiaſticas, vt per excommunicationem, ſuſpenſionem & interdictum. Si ergo omnimodam habet, etiam hanc habet: aut ſi hanc non habet, omnimodam non habet.

8. Argumenta à me allata conaris diſſoluere; ſed fruſtra. Ad primum tria dicis. Primò, negas maiorem propoſitionem, quę erat hæc, *Qui habet ſupremam ampliſſimam & pleniſſimam iuriſdictionem Eccleſiaſticam in aliquo regno, poteſt exercere omnes actus, qui pertinent ad iuriſdictionem Eccleſiaſticam illius regni.* Sed non video cur neges. Nam ſicut hæc vera eſt, qui habet ſupremam, ampliſſimam & pleniſſimam iuriſdictionem ciuilem in aliquo regno poteſt exercere omnes actus, qui pertinent ad iuriſdictionem ciuilem illius regni ſic etiam iſta. Aſt enim par ratio.

9. Secundò dicis, poteſtatem excommunicandi non pertinere ad Primatum Eccleſiæ: Et hoc probas, quia alioqui ſequeretur, omnes epiſcopos & Archidiaconos habere Primatum eccleſiæ, quia omnes illis poſſunt excōmunicare. Hoc non ſequeretur, quia poteſtas excommunicandi, tametſi pertineat ad primatum eccleſiæ, poteſt tamen ab eo deriuari ad inferiores Prælatos ad quos non deriuatur Primatus. Et hoc ſenſu nos decimus, Pontificem ratione ſui Primatus habere poteſtatem excommunicandi, independenter ab vllo homine reliquos habere eandem dependenter à Pontifice qui poteſt illam dare & auferre. Eodem ſenſu vos dicitis, Regem veſtrum ratione ſui Primatus, habere poteſtatem indicēdi Concilia independēter ab vllo homine, in ſuo regno. Epiſcopos verò habere eandem depēdēter à Rege, qui poteſt illam dare & auferre. Quæro nunc an apud vos valeat hæc conſequentia, Si poteſtas indicendi Concilia pertinet ad Primatum Eccleſiæ Anglicanæ, ſequitur omnes epiſcopos habere Primatum eccleſiæ quia omnes poſſunt indicere Concilia, dependenter à Rege. Si valet, euertitis vos ipſos. Si non valet, cur eam adhibes?

10. Tertiò dici, Regem, tametſi non poſſit excommunicare, poſſe tamen *cum conſenſu ordinum re-*

gni vel Parlamenti, condere leges Ecclesiasticas, quarum vi hic aut ille excommunicari debeat. Quid hoc est, Richarde, Henricus Salcolbrigiensis iam ante dixit. Regem *propria authoritate* posse leges Ecclesiasticas condere, Et tu astringis illum ad consensum ordinum, vel Parlamenti, Nouum dissidium hoc est. Quid ergo fiet, si Rex propria authoritate, sine consensu ordinũ vel Parlamenti, decernat aliquid circa res vel personas Ecclesiasticas Habebit decretum hoc vim aliquam & robur, an secus? Apud Henricum habebit, quia illi sufficit sola Regis auctoritas. Apud te vilescet, quia authoritas Regis, sine consensu ordinum aut Parlamenti ex tua quidem sententia, nullius momenti est. Nimium detrahis Primati & Capiti ecclesiæ Anglicanæ.

11. Quod addis, leges ecclesiasticas à Rege latas, habere quidem vim excommunicandi, quam tamen Rex non habeat, nouum paradoxum est. Hæc enim certissima Iureconsultorum est regula; Quicunque habet potestatem condendi legem pœnalem, habet etiam potestatem puniendi. Vel quod idem est, qui potest infligere pœnam per legem à se latam; potest etiam infligere per sententiam. Quæ regula applicanda est potestati ciuili & ecclesiasticæ, seruata proportione, hoc modo: Princeps qui potest ferre legem ciuilem, prohibentem aliquid sub pœna exilij aut amissionis bonorum, potest etiam per sententiam infligere huiusmodi pœnam. Similiter Episcopus, qui potest ferre legem Ecclesiasticam prohibentem aliquid sub pœna excommunicationis, potest etiam per sententiam infligere eandem pœnam excommunicationis. Cur Regem excipis ab hac communi regula? Cur illum in angustias redigis? Si potest ferre legem Ecclesiasticam, quæ subditos obliget sub pœna excommunicationis: Cur non potest eandem pœnam per sententiam infligere in delinquentes? Nulla ratio est.

12. Hæc de primo argumento. *Alterum* erat hoc, *Rex dat alteri potestatem excommunicandi: Ergo ipse habet potestatem excommunicandi: aut si non habet, non potest alteri dare.* Tu negas consequentiam: Et vt ostendas non temerè te id facere, adducis ex Diuo Bernardo hæc verba, *Conuerte gladium tuum in vaginam. Tuus ergo & ipse: tuo forsitan nutu, etsi non tua manu euaginandus. Vterque ergo Ecclesia, & spiritualis scilicet gladius, & materialis: sed is quidem pro Ecclesia, ille vero, & ab Ecclesia exercendus est, ille Sacerdotis, is militis manu, sed sane ad nutum Sacerdotis & iussum Imperatoris.* Locum in quo habeat illa verba Bernardus, non cites, quia festinanti. Sed quidquid de loco sit, qui mihi notus est, non rectè negas consequentiam. Ego sanè sic eam probaui; Nemo potest alteri dare quod ipse non habet: Ergo si Rex dat alteri potestatem excommunicandi, necesse est ipsum habere eam potestatem. Quid ad hoc respondes? Nihil. Nec Bernardus te iuuat, sed damnat. Primò, quia disertè confirmat meam consequentiam, quam tu negas. Nam lib. 2. de consideratione, c. 5. sic loquitur de Apostolo Petro, *Nec enim tibi ille dare, quod non habuit, potuit. Quod habuit, hoc dedit.* Ex quo principio sic argumentatur, Nemo potest alteri dare quod non habet: sed Petrus non habuit possessiones temporales: Ergo non potuit eas alteri dare. Habuit autem curam totius ecclesiæ: eam igitur successori dedit. Ex eodem principio sic ego concludo, Nemo potest alteri dare quod non habet: Sed Rex Angliæ dat Episcopis potestatem excommunicandi, ex vestra suppositione: Ergo ipse habet potestatem excommunicandi: vel si non habet, non potest eam dare. Vides, mi homo, Bernardum eodem modo argumẽtatum esse, quo ego sum? at eam esse vim in meo, quæ in ipsius argumento est? Igitur A pro me facit Bernardus, non pro te.

13. Potrò sententia Bernardi, quæ à te citata est, multo minus iuuare te potest. Primò, quia confirmat potestatem Pontificis, quam tu negas. Secundò, quia nihil ad propositum nostrum facit. Nos enim disputamus, an hæc consequentia sit bona, *Hic dat alteri potestatem excommunicandi: Ergo ipse habet potestatem excommunicandi.* Ego affirmo, Tu negas. Bernardus, quem citas, nihil de illa dicit. De alia duplici loquitur. Vna est, Pontifex habet gladium seu potestatem temporalem indirectè: Ergo per se potest omnia officia illius potestatis exequi. Hanc negat. Altera est hæc, Pontifex habet gladium seu potestatem spiritualem directè: Ergo per se potest illum exercere. Hanc concedit sed vide, an pro tuo stomacho. De nostra, ne meminit quidem, præsertim in verbis à te citatis. At alibi, non solum meminit, sed etiam confirmauit, vt iam antedixi.

14. Tertium meum argumentum erat huiusmodi. *Qui alicui alteri subiectus est in iurisdictione Ecclesiastica fori exterioris, non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris: sed Rex alicui alteri, nempe Episcopo, subiectus est in iurisdictione Ecclesiastica fori exterioris, quia potest eo excommunicare, & ex Ecclesia ejici: Ergo Rex non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris.* Tu respondes si hoc argumentum obtineat, Pontificem non fore Primatem ecclesiæ, quia subiectus est Sacerdoti, qui confitetur. Valdè erras Richarde: Nec distinguis inter iurisdictionem fori exterioris & interioris. Primatus ecclesiæ non consistit in iurisdictione fori interioris, sed exterioris. Itaque qui habet Primatum, non potest alteri esse subiectus in foro exteriori, potest tamen in interiori. Meum argumentum procedit de foro exteriori. Et rectè. Si tu similiter velis procedere de interiori, sic concludendum tibi erit; *Qui alicui alteri subiectus est in iurisdictione fori interioris, non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem fori interioris. At Pontifex alicui alteri, nempe confessario suo, subiectus est in iurisdictione fori interioris: Ergo Pontifex non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem fori interioris.* Totum concessero. Nam Pontifex, sicut in externa iurisdictione est supra omnes Christianos, sic in interna est par aliis Sacerdotibus. Nam potestas absoluendi à peccatis, seu interna iurisdictio in habitu immediatè à Christo confertur omnibus Sacerdotibus, vi ordinis: Nec quo ad habitum est maior in vno, quàm in alio, sed in omnibus æqualis. Hoc interest, quod alij habent plures, alij pauciores subditos, in quos legitimè exercere possint hanc iurisdictionem fori conscientiæ.

XI. CAPVT DISSIDII.

An Rex sit Iudex omnium controuersiarum in Ecclesia?

COntrouersiæ, quæ oriuntur in Ecclesia, sunt duplices: aliæ circa fidem & religionem; aliæ circa res alias Ecclesiasticas. Ergo prior quæstio, an Rex, ratione sui Primatus, sit supremus Iudex omniũ controuersiarum, quæ pertinent ad fidem & religionem? Affirmat Henricus Salcolbrigiensis p. 163. his verbis: *Sic luce clarius est, Christianos Principes, cum laude, controuersias fidei diudicasse & diremisse, etiam in vniuersalibus olim Conciliis* i. est, Nicæno I. Constantinopo-

ſtantinopolitano I. Epheſino. Chalcedonenſi. Conſtantinopolitano II. Conſtantinopolitano III. Nicæno II. Conſtantinopolitano IV. in quibus variæ controuerſiæ fidei diiudicatæ & diremptæ ſunt; præſertim de diuinitate Chriſti, cõtra Arium, de diuinit. Spiritus ſancti, contra Macedonium; de vna Chriſti perſona contra Neſtorium, de duabus in Chriſto naturis contra Eutychen & Dioſcorum, & ſic deinceps. Has omnes controuerſias, ait Salcolbrigienſis, ab Imperatoribus & Principibus ſęcularibus diiudicatas ac diremptas eſſe.

2. Contrarium aſſerit Tooxerus, qui nullo modo vult Reges aut Imperatores eſſe Iudices controuerſiarum fidei. Sic enim habet pag. 3. *Olere autem malitiam ac clamitare audaciam tuam illud videtur, cum Regem caput Eccleſiæ Primatemque confingas, omniumque cauſarum & controuerſiarum, quæ ad fidem & religionem pertinent, Iudicem tribuas.* Et pag. 50. *Rex in ſuo regno, omnibus ſuperior ſit, nulli ſubditus, fidei Iudex ne appelletur quidem.* Et p. 313. *Reges Chriſtiani non ſunt fidei ac religionis Iudices.*

3. Igitur ſi in Anglia oriretur diſſenſio de aliquo puncto fidei ac religionis, vt v. g. de reali præſentia Chriſti in Euchariſtia: quid facerent Academici? quid ciues, quid reliqui ſubditi? An adirent Regem, tanquam Iudicem, & ab eo ſententiam peterent? Non faceret Tooxerus: An alium Iudicem poſtularent? At alium non ferret Salcolbrigienſis. Quid ergo futurum eſſet? Id planè, quod hactenus factum eſt in diſſenſione de Primatu Regio. Semper litigant Angli de hoc Primatu: nunquam finiri lis poteſt. Quid cauſæ? quia diuerſi ſentiunt, & certum Iudicem, qui litem dirimat, reperire non poſſunt: vel potius, non volunt. Hæc hæreticorum proprietas eſt.

4. Poſterior quæſtio: An Rex ſit Iudex omnium controuerſiarum, quæ alias res Eccleſiaſticas concernunt? Affirmat Salcolbrigienſis p. 165. cùm ait, *An de in controuerſias Epiſcopales ab Imperatore diremptas?* Quid ſentiat Tooxerus, non ſatis conſtat. Aliquando videtur affirmare, vt pag. 24. *Nemini*, inquit, *dubium eſt, quin in primitiua Eccleſia, de rebus & perſonis Eccleſiaſticis, iudicarent Imperatores.* At pag. 23. videtur negare: *Nonne Princeps*, inquit, *ſupraret, ſed ſupra perſonas* Et pag. 49. *Rex in ſuo regno ſupremus eſt, non ſupra res, ſed ſupra homines.* Vbique diſſidium.

Reſponſio Richardi examinatur.

5. AIs nullum hîc eſſe diſſidium inter Henricum & Tooxerum: Vtrumque idem negare, vtrúque idem aſſerere. Miror impudentiam tuam, Richarde. Repetantur verba vtriuſque, quæ paulo ante poſui, & apparebit diſſidium. Verba Henrici ſunt, *Luce clarius eſt, Chriſtianos Principes cum laude controuerſias fidei diiudicaſſe & diremiſſe* Verba Tooxeri, *Reges Chriſtiani non ſunt fidei ac religionis Iudices.* Hæc illis ex diametro repugnant. Nam ſi Reges Chriſtiani non ſunt Iudices fidei quomodo cum laude iudicant & dirimunt controuerſias fidei? Et viciſſim, ſi cum laude iudicant & dirimunt controuerſias fidei, quomodo Iudices fidei non ſunt? Nemo tam cæcus ſit qui non videat hoc diſſidium.

6. Quod prætendis, Henricum non loqui de ſupremo Iudice, fruſtra eſt. Nam hic per ſupremum Iudicem non intelligimus eum, qui abſolutè & ſimpliciter ſupremus eſt, quem conſtat eſſe Deum, (neque enim diſputamus, an Rex ſit Deus) ſed ſupremum inter homines in hac vita. Iam autem certũ eſt, Henricum ſentire, Regem eſſe ſupremum fidei Iudicem inter homines in hac vita, qui nullum alium mortalium in hoc genere agnoſcit ſupra Regem. At Tooxerus nec ſupremum vult eſſe inter homines, nec vllo modo Iudicem. *Fidei*, inquit, *Iudex, ne appelletur quidem Rex.*

7. Poteras hoc ex alio capite aduertere. Nam quæſtio de ſupremo Iudice controuerſiarum fidei eo ſenſu ſolet ac debet accipi, quo quæſtio de ſupremo capite Eccleſiæ, & ſupremo Præſide Conciliorum: At hæc non intelligitur de ſupremo cap. & Præſide abſolutè, qui eſt Deus, ſed de ſupremo inter homines in hac vita degentes: Ergo & illa ſimili proportione intelligi debet. Vtraque autem quæſtio inter vos & nos contr ouertitur. Nos dicimus, ſupremum caput, Præſidem ac Iudicem, eſſe Pontificem: Vos Regem aut Imperatorem. Inter vos tamen diſſidium eſt, dixi. Nam Henricus diſertè affirmat, Reges Chriſtianos in primis octo Concilijs generalibus, fuiſſe Præſides & Iudices controuerſiarum fidei: & ſine dubio, intelligit fuiſſe ſupremos, inter eos, qui Conciliis interfuerunt, id eſt, ſupra Epiſcopos & Pontifices. At Tooxerus abſolutè, & ſine vlla diſtinctione, id negat cum, inquit: *Fidei Iudex, quo appelletur quidem Rex.* Nimirum, ſereniſſimi Regis veſtri ſententiam ſequitur, qui in controuerſiis fidei, emittit vnumquemque ad priuatam ſuam conſcientiam. Sic enim ſcribit in Monitoria ſua præfatione: *Opto, vt velitis Scripturas pervolutare, ex his credẽdi normam petere, neque ſuper alienum incertis opinionibus, ſed veſtra ipſorum certa ſcientia, fidei fundamentum collocare.* Quod perinde eſt, ac ſi dicat, nullum eſſe certum Iudicem in negotio fidei, ſed vnumquemque proprio iudicio debere acquieſcere. Igitur Tooxerus ſentit quidem cum ſereniſſimo Rege, ſed tamen diſſidet ab Henrico, vt oſtenſum eſt. Tu in vtramque partem claudicas.

8. Repeto ergo & illud quod ante poſui: Si in Anglia oriretur diſſenſio de aliquo puncto fidei, vt v. g. de reali præſentia Chriſti in Euchariſtia, quid facerent Academici? quid ciues, quid reliqui ſubditi? An adirent Regem, tanquam ſupremum in Anglia Iudicem, & ab eo ſententiam peterent? Id quidem faceret Henricus. At Tooxerus ſtomachabundus diceret, Regem nec eſſe, nec vllo modo nominari poſſe fidei Iudicem. Et ipſemet Rex vnumquemque ad propriam conſcientiam amandaret. Quid tu faceres, Richarde? Claudicares, vt dixi, in vtramque partem.

9. Quæ adfers de controuerſiis Catholicorum inter ſe, intelligis, nec ad diſſidium Anglorum componendum faciunt. Sunt autem hæc 1. an Pontifex ſit vniuerſalis Epiſcopus. 2. an fides Hæreticis ſeruanda ſit. 3. an corpus Chriſti in Euchariſtia frangi poſſit. 4. an ſit ibi præſens ſine quantitate. Ais Catholicos in his punctis diſſidere & litem finiri non poſſe. Hoc quidem falſum eſt: ſed tamen ſi gratis tibi dem, quid obſecro, efficies? An indecolliges, Anglos inter ſe non diſſidere? Nihil minus, Niſi ſic velis ratiocinari: Catholici diſſident inter ſe in quibuſdam punctis: Ergo Angli non diſſident in puncto de Primatu Eccleſiæ. Ineptiſſimè. Perinde, ac ſi ita concludas, Batavi litigant in foro: Ergo Scoti non litigant in curia.

gni vel Parlamenti, condere leges Ecclesiasticas, quarum vi hic aut ille excommunicari debeat. Quid hoc est, Richarde, Henricus Salcolbrigiensis iam ante dixit. Regem *propria authoritate* posse leges Ecclesiasticas condere, Et tu astringis illum ad consensum ordinum, vel Parlamenti, Nouum dissidium hoc est. Quid ergo fiet, si Rex propria authoritate, sine consensu ordinũ vel Parlamenti, decernat aliquid circa res vel personas Ecclesiasticas Habebit decretum hoc vim aliquam & robur, an secus? Apud Henricum habebit, quia illi sufficit sola Regis auctoritas. Apud te vilescet, quia authoritas Regis, sine consensu ordinum aut Parlamenti ex tua quidem sententia, nullius momenti est. Nimium detrahis Primati & Capiti ecclesiæ Anglicanæ.

11. Quod addis, leges ecclesiasticas à Rege latas, habere quidem vim excommunicandi, quam tamen Rex non habeat, nouum paradoxum est. Hæc enim certissima Iureconsultorum est regula; Quicunque habet potestatem condendi legem pœnalem, habet etiam potestatem puniendi. Vel quod idem est, qui potest infligere pœnam per legem à se latam; potest etiam infligere per sententiam. Quæ regula applicanda est potestati ciuili & ecclesiasticæ, seruata proportione, hoc modo: Princeps qui potest ferre legem ciuilem, prohibentem aliquid sub pœna exilij aut amissionis bonorum, potest etiam per sententiam infligere huiusmodi pœnam. Similiter Episcopus, qui potest ferre legem Ecclesiasticam prohibentem aliquid sub pœna excommunicationis, potest etiam per sententiam infligere eandem pœnam excommunicationis. Cur Regem excipis ab hac communi regula? Cur illum in angustias redigis? Si potest ferre legem Ecclesiasticam, quæ subditos obliget sub pœna excommunicationis: Cur non potest eandem pœnam per sententiam infligere in delinquentes? Nulla ratio est.

12. Hæc de primo argumento. *Alterum* erat hoc, *Rex dat alteri potestatem excommunicandi: Ergo ipse habet potestatem excommunicandi: aut si non habet, non potest alteri dare.* Tu negas consequentiam: Et vt ostendas non temerè te id facere, adducis ex Diuo Bernardo hæc verba, *Conuerte gladium tuum in vaginam. Tuus ergo & ipse: tuo forsitan nutu, etsi non tua manu euaginandus. Vterque ergo Ecclesia, & spiritualis scilicet gladius, & materialis: sed is quidem pro Ecclesia, ille vero, & ab Ecclesia exercendus est, ille Sacerdotis, is militis manu, sed sane ad nutum Sacerdotis & iussum Imperatoris.* Locum in quo habeat illa verba Bernardus, non cites, quia festinasti. Sed quidquid de loco sit, qui mihi notus est, non rectè negas consequentiam. Ego sanè sic eam probaui; Nemo potest alteri dare quod ipse non habet: Ergo si Rex dat alteri potestatem excommunicandi, necesse est ipsum habere eam potestatem. Quid ad hoc respondes? Nihil. Nec Bernardus te iuuat, sed damnat. Primò, quia diserte confirmat meam consequentiam, quam tu negas. Nam lib. 2. de consideratione, c. 5. sic loquitur de Apostolo Petro, *Nec enim tibi ille dare, quod non habuit, potuit. Quod habuit, hoc dedit.* Ex quo principio sic argumentatur, Nemo potest alteri dare quod non habet: sed Petrus non habuit possessiones temporales: Ergo non potuit eas alteri dare. Habuit autem curam totius ecclesiæ: nam igitur successori dedit. Ex eodem principio sic ego concludo, Nemo potest alteri dare quod non habet: Sed Rex Angliæ dat Episcopis potestatem excommunicandi, ex vestra suppositione: Ergo ipse habet potestatem excommunicandi: vel si non habet, non potest eam dare. Vides, mi homo, Bernardum eodem modo argumẽtatum esse, quo ego sum? Et eam esse vim in meo, quæ in ipsius argumento est? Igitur A pro me facit Bernardus, non pro te.

13. Porrò sententia Bernardi, quæ à te citata est, multo minus iuuare te potest. Primò, quia confirmat potestatem Pontificis, quam tu negas. Secundò, quia nihil ad propositum nostrum facit. Nos enim disputamus, an hæc consequentia sit bona, *Hic dat alteri potestatem excommunicandi: Ergo ipse habet potestatem excommunicandi.* Ego affirmo, Tu negas. Bernardus, quem citas, nihil de illa dicit. De alia duplici loquitur. Vna est, Pontifex habet gladium seu potestatem temporalem indirectè: Ergo per se potest omnia officia illius potestatis exequi. Hanc negat. Altera est hæc, Pontifex habet gladium seu potestatem spiritualem directè: Ergo per se potest illum exercere. Hanc concedit sed vide, an pro tuo stomacho. De nostra, ne meminit quidem, præsertim in verbis à te citatis. At alibi, non solum meminit, sed etiam confirmauit, vt iam antedixi.

14. Tertium meum argumentum erat huiusmodi. *Qui alicui alteri subiectus est in iurisdictione Ecclesiastica fori exterioris, non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris: sed Rex alicui alteri, nempe Episcopo, subiectus est in iurisdictione Ecclesiastica fori exterioris, quia potest eo excommunicare, & ex Ecclesia ejici: Ergo Rex non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris.* Tu respondes si hoc argumentum obtineat, Pontificem non fore Primatem ecclesiæ, quia subiectus est Sacerdoti, qui confitetur. Valdè erras Richarde: Nec distinguis inter iurisdictionem fori exterioris & interioris. Primatus ecclesiæ non consistit in iurisdictione fori interioris, sed exterioris. Itaque qui habet Primatum, non potest alteri esse subiectus in foro exteriori, potest tamen in interiori. Meum argumentum procedit de foro exteriori. Et rectè. Si tu similiter velis procedere de interiori, sic concludendum tibi erit; *Qui alicui alteri subiectus est in iurisdictione fori interioris, non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem fori interioris. At Pontifex alicui alteri, nempe confessario suo, subiectus est in iurisdictione fori interioris: Ergo Pontifex non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem fori interioris.* Totum concesserò. Nam Pontifex, sicut in externa iurisdictione est supra omnes Christianos, sic in interna est par aliis Sacerdotibus. Nam potestas absoluendi à peccatis, seu interna iurisdictio in habitu immediatè à Christo confertur omnibus Sacerdotibus, vi ordinis: Nec quo ad habitum est maior in vno, quàm in alio, sed in omnibus æqualis. Hoc interest, quod alij habent plures, alij pauciores subditos, in quos legitimè exercere possint hanc iurisdictionem fori conscientiæ.

XI. CAPVT DISSIDII.

An Rex sit Iudex omnium controuersiarum in Ecclesia?

1 COntrouersiæ, quæ oriuntur in Ecclesia, sunt duplices: aliæ circa fidem & religionem; aliæ circa res alias Ecclesiasticas. Ergo prior quæstio, an Rex, ratione sui Primatus, sit supremus Iudex omnium controuersiarum, quæ pertinent ad fidem & religionem? Affirmat Henricus Salcolbrigiensis p. 163. his verbis: *Sic luce clarius est, Christianos Principes, cum laude, controuersias fidei diudicasse & diremisse, etiam in vniuersalibus esse Concilij* i. est, Nicæno I. Constantinopo-

ſtantinopolitano I. Epheſino, Chalcedonenſi, Conſtantinopolitano II. Conſtantinopolitano III. Nicæno II. Conſtantinopolitano IV. in quibus variæ controuerſiæ fidei diiudicatæ & diremptæ ſunt; præſertim de diuinitate Chriſti, cõtra Arium, de diuinit. Spiritus ſancti, contra Macedonium; de vna Chriſti perſona contra Neſtorium, de duabus in Chriſto naturis contra Eutychen & Dioſcorum, & ſic deinceps. Has omnes controuerſias, ait Salcolbrigienſis, ab Imperatoribus & Principibus ſecularibus diiudicatas ac diremptas eſſe.

2. Contrarium aſſerit Tooxerus, qui nullo modo vult Reges aut Imperatores eſſe Iudices controuerſiarum fidei. Sic enim habet pag. 3. *Olere autem malitiam ac clamitare audaciam tuam illud videtur, cum Regem caput Eccleſiæ Primatemque confingas, omniumque cauſarum & controuerſiarum, quæ ad fidem & religionem pertinent, Iudicem tribuas.* Et pag. 50. *Rex in ſuo regno, omnibus ſuperior ſit, nulli ſubditus, fidei Iudex ne appelletur quidem.* Et p. 313. *Reges Chriſtiani non ſunt fidei ac religionis Iudices.*

3. Igitur ſi in Anglia oriretur diſſenſio de aliquo puncto fidei ac religionis, vt v. g. de reali præſentia Chriſti in Euchariſtia: quid facerent Academici? quid ciues, quid reliqui ſubditi? An adirent Regem, tanquam Iudicem, & ab eo ſententiam peterent? Non faceret Tooxerus: An alium Iudicem poſtularent? At alium non ferret Salcolbrigienſis. Quid ergo futurum eſſet? Id planè, quod hactenus factum eſt in diſſenſione de Primatu Regio. Semper litigant Angli de hoc Primatu: nunquam finiri lis poteſt. Quid cauſæ? quia diuerſi ſentiunt, & certum Iudicem, qui litem diiimat, reperire non poſſunt: vel potius, non volunt. Hæc hæreticorum proprietas eſt.

4. Poſterior quæſtio: An Rex ſit Iudex omnium controuerſiarum, quæ alias res Eccleſiaſticas concernunt? Affirmat Salcolbrigienſis p. 165. cùm ait, *An in controuerſias Epiſcopales ab Imperatore diremptas?* Quid ſentiat Tooxerus, non ſatis conſtat. Aliquando videtur affirmare, vt pag. 24. *Nemini*, inquit, *dubium eſt, quin in primitiua Eccleſia, de rebus & perſonis Eccleſiaſticis, ius dicerent Imperatores.* At pag. 23. videtur negare: *Non eſt princeps*, inquit, *ſupra res, ſed ſupra perſonas.* Et pag. 49. *Rex in ſuo regno ſupremus eſt, non ſupra res, ſed ſupra homines.* Vbique diſſidium.

Reſponſio Richardi examinatur.

5. AIs nullum hic eſſe diſſidium inter Henricum & Tooxerum: Vtrumque idem negare, vtrũque idem aſſerere. Miror impudentiam tuam, Richarde. Repetantur verba vtriuſque, quæ paulo ante poſui, & apparebit diſſidium. Verba Henrici ſunt, *Luce clarius eſt, Chriſtianos Principes cum laude controuerſias fidei diiudicaſſe & diremiſſe.* Verba Tooxeri, *Reges Chriſtiani non ſunt fidei ac religionis Iudices.* Hæc illis ex diametro repugnant. Nam ſi Reges Chriſtiani non ſunt Iudices fidei quomodo cum laude iudicant & dirimunt controuerſias fidei? Et viciſſim, ſi cum laude iudicant & dirimunt controuerſias fidei, quomodo Iudices fidei non ſunt? Nemo tam cæcus ſit qui non videat hoc diſſidium.

6. Quod prætendis, Henricum non loqui de ſupremo Iudice, fruſtra eſt. Nam hic per ſupremum Iudicem non intelligimus eum, qui abſolutè & ſimpliciter ſupremus eſt, quem conſtat eſſe Deum, (neque enim diſputamus, an Rex ſit Deus) ſed ſupremum inter homines in hac vita. Iam autem certũ eſt, Henricum ſentire, Regem eſſe ſupremum fidei Iudicem inter homines in hac vita, qui nullum alium mortalium in hoc genere agnoſcit ſupra Regem. At Tooxerus nec ſupremum vult eſſe inter homines, nec vllo modo Iudicem. *Fidei*, inquit, *Iudex, ne appelletur quidem Rex.*

7. Poteras hoc ex alio capite aduertere. Nam quæſtio de ſupremo Iudice controuerſiarum fidei eo ſenſu ſolet ac debet accipi, quo quæſtio de ſupremo capite Eccleſiæ, & ſupremo Præſide Conciliorum: At hæc non intelligitur de ſupremo cap. & Præſide abſolutè, qui eſt Deus, ſed de ſupremo inter homines in hac vita degentes: Ergo & illa ſimili proportione intelligi debet. Vtraque autem quæſtio inter vos & nos contr ouertitur. Nos dicimus, ſupremum caput, Præſidem ac Iudicem, eſſe Pontificem: Vos Regem aut Imperatorem. Inter vos tamen diſſidium eſt, dixi. Nam Henricus diſertè affirmat, Reges Chriſtianos in primis octo Conciliis generalibus, fuiſſe Præſides & Iudices controuerſiarum fidei: & ſine dubio, intelligit fuiſſe ſupremos, inter eos, qui Conciliis interfuerunt, id eſt, ſupra Epiſcopos & Pontifices. At Tooxerus abſolutè, & ſine vlla diſtinctione, id negat cum, inquit: *Fidei Iudex, qui appelletur quidem Rex.* Nimirum, ſereniſſimi Regis veſtri ſententiam ſequitur, qui in controuerſiis fidei, emittit vnumquemque ad priuatam ſuam conſcientiam. Sic enim ſcribit in Monitoria ſua præfatione: *Opto, vt velitis Scripturas pernoſcere, ex his credẽdi normam petere, neque ſuper aliorum incertis opinionibus, ſed veſtra ipſorum certa ſcientia, fidei fundamentum collocare.* Quod perinde eſt, ac ſi dicat, nullum eſſe certum Iudicem in negotio fidei, ſed vnumquemque proprio iudicio debere acquieſcere. Igitur Tooxerus ſentit quidem cum ſereniſſimo Rege, ſed tamen diſſidet ab Henrico, vt oſtenſum eſt. Tu in vtramque partem claudicas.

8. Repeto ergo & illud quod ante poſui: Si in Anglia oriretur diſſenſio de aliquo puncto fidei, vt v. g. de reali præſentia Chriſti in Euchariſtia, quid facerent Academici? quid ciues, quid reliqui ſubditi? An adirent Regem, tanquam ſupremum in Anglia Iudicem, & ab eo ſententiam peterent? Id quidem faceret Henricus. At Tooxerus ſtomachabundus diceret, Regem nec eſſe, nec vllo modo nominari poſſe fidei Iudicem. Et ipſemet Rex vnumquemque ad propriam conſcientiam amandaret. Quid tu faceres, Richarde? Claudicares, vt dixi, in vtramque partem.

9. Quæ adfers de controuerſiis Catholicorum inter ſe, intelligis, nec ad diſſidium Anglorum componendum faciunt. Sunt autem hæc 1. an Pontifex ſit vniuerſalis Epiſcopus. 2. an fides Hæreticis ſeruanda ſit. 3. an corpus Chriſti in Euchariſtia frangi poſſit. 4. an ſit ibi præſens ſine quantitate. Ais Catholicos in his punctis diſſidere & litem finiri non poſſe. Hoc quidem falſum eſt: ſed tamen ſi gratis tibi dem, quid obſecro, efficies? An indecolliges, Anglos inter ſe non diſſidere? Nihil minus, Niſi ſic velis ratiocinari: Catholici diſſident inter ſe in quibuſdam punctis: Ergo Angli non diſſident in puncto de Primatu Eccleſiæ. Ineptiſſimè. Perinde, ac ſi ita concludas, Batavi litigant in foro: Ergo Scoti non litigant in curia.

XII. CAPVT DISSIDII.

Vnde & quo titulo Rex habeat Primatum in Ecclesia?

1. SEnsus est, an Rex ex eò præcisè, quia Rex est, an ex eo potius, quia Rex Christianus est, habeat Primatum Ecclesiæ? Priorem partem videtur amplecti Thomsonius pag. 78. cum ait: *Omnes Principes etiam Pagani, obiectiue habent supremam potestatem in omnes omninò personas suorum subditorum, & generatim in res ipsas, sine ciuiles sint, sine sacræ, vt in cultu diuino & religione procuranda, saltem quoad modum & exercitium.* Et pag. 94. *Primatus est Regium bonum, quod censura tolli non potest. Nec est absurdum, Regem velut Ethnicum, esse Primatum Ecclesiæ.* Et ibid. *Rex Ethnicus, cum Christo initiatur, non acquirit Primatum de nouo.* Cui consentit Burhillus pag. 251. *Rex*, inquit, *titulo Regis temporalis, potest sibi vendicare & assumere Primatum Ecclesiæ.* Et pag. 267. *Rex etsi iustissimè excommunicatus, non amittit Primatum in rebus Ecclesiasticis.*

2. Contrarium docet Sacellanus in Tortura Torti, p. 39. vbi asserit Primatum Ecclesiæ conueniri Regi, non quia Rex, sed quia Rex Christianus est, ideoque Reges ethnicos non habere Primatum Ecclesiæ, quamdiu ethnici sunt, sed eum accipere, quãdo fiunt Christiani, & rursum amittere, quando excommunicantur. Verba eius sunt hæc, *An non Regi ethnico præstare fidem fas? Imò nefas non præstare. In ethnico enim est vera potestas temporalis, idque sine ordine ad potestatem Ecclesiasticam.* Et paulò post, *Rex quinis, cum de ethnico Christianus fit, non perdit terrenum ius, sed acquirit ius nouum. Idem, cum de Christiano fit sicut ethnicus, vigore sententiæ amittit nouum ius, quod acquisierat, sed retinet terrenum ius in temporalibus, quod fuerat illi propriũ, priusquam Christianus fieret.*

3. Ex sententia Thomsonij & Burhilli sequitur, omnes Reges, siue Christiani, siue ethnici, siue cuiuscunque sectæ ac religionis sint, habere Primatum Ecclesiæ in suis regnis. Igitur omnes Anglos & Scotos, qui viuunt Constantinopoli, subiectos esse Imperatori Turcarum in rebus Ecclesiasticis, qui in Hispania subiectos esse Philippo Regi, qui Romæ, Pontifici, & sic deinceps. Quid ergo facient, si Turcarum Imperator iubeat eos Alcoranum sequi, si Rex Hispaniæ ad Missam audiendam adigat; si Pontifex, adorandum pro defunctis hortetur, si Rex gentilis ad idololatriam impellat? An parebunt imperio? At contra conscientiam facerent. An non parebunt? Sic actum est de Primatu Ecclesiæ. Dicent fortè, se parituros, vbi visum est. Ergo ne subditi erũt Iudices suorum Regum? Ergo ne Catholici in Anglia poterunt vsurpare hanc vocem? *Audi Rex in hoc puncto visum est parere tuo imperio, in isto non est.*

Responsio Richardi examinatur.

4. HIc, quia nimis apertum dissidium est, in quo componendo videris desperare, in me impetum facundè facis. Actria potissimum obiicis. 1. vel obliuionem vel insaniam. 2. malam dialecticam. 3. inscitiam. Expendamus singula.

5. Primò ergo sic obiicis: *Iesuitam hoc loco, vel sui oblivio cœpit, vel occupauit insania. Passim asserit, Regem nullum, siue Ethnicum, siue Christianum, aliquem in Ecclesia habere Primatum. Hic querit, vnde & quo titulo Rex habeat Primatum in Ecclesia? Quærit igitur originem eius rei, quam rem nullam esse, proinde originem nullam habere statuit. Si tollit suppositum, videlicet, Regem habere Primatum Ecclesiæ, vel ex eo, quia Rex est, vel ex eo, quia Rex Christianus est; ineptus est Sophista. Si concedit, cum hoc constet Serenissimum Iacobum, & ortu Regem esse, & religione Regem Christianum, insanus est rixator. Nam si habet Rex Primatum Ecclesiæ, quid refert vtrum habeat illum ex eo præcisè, quia Rex, an quia Rex Christianus? &c.*

6. Respondeo. In hoc quidem puncto, nec obliuiosus, nec insanus sum, Richarde. Tollo quidem suppositum ex mea sententia, id est, nego Regem habere Primatum Ecclesiæ: sed tamen concedo ex vestra sententia, quia vos asseritis habere. Igitur ex mea sententia non disputo, vnde & quo titulo Rex habeat Primatum Ecclesiæ? Nam si omninò non habet, frustra disputem vnde habeat. At ex vestra sentẽtia, qui dicitis habere merito disputare potui, vnde & quo titulo habeat, iuxta eandem vestram sententiam. Et hoc ideo feci, vt ostenderem vos in hoc puncto dissidere. Nam Thoms. & Burhillus dicunt, Regem ex eo præcisè, quia Rex est, habere Primatum Ecclesiæ: Sacell. non ex eo, quia Rex, sed quia Rex Christianus est. Itaque ex sententia Thomsonij, & Burhilli, omnes Reges, tam Ethnici, quàm Christiani, sunt Primates & Capita Ecclesiæ: ex Sacellani sententia, soli Christiani. Magnum sane dissidium. Hoc cõpone, si potes. De mea obliuione vel insania sollicitus ne sis.

7. Quod addis, nihil referre, quo titulo Rex habeat Primatum Ecclesiæ, modo habeat: nouum dissidium est. Imò magni refert iuxta Thomsonium & Sacellanum. Nam si habes ex eo præcisè, quia Rex est non potest amittere, quamdiu Rex est: si ex eo, quia Christianus est, potest amittere. An tu putas nihil referre, an Primatus Ecclesiæ amitti possit, nec ne? Si amitti potest, Rex securus non est: Si non potest, dormiat in vtramque aurem.

8. Secundò obiicis, quòd sim malus Dialecticus. Sic enim ais me argumentari: *Omnes Reges, tam Ethnici quam Christiani, habent Primatum Ecclesiæ in suis regnis, iuxta Thomsonium & Burhillum: Ergo omnes in illis regnis viuentes tenentur omnia facere, quæ ab illis Regibus etiam impiè mandata sunt.* Hoc argumentum multis verbis exagitas. Nec repugno quia non est meum, sed tuum. Hoc meum est: Omnes Reges tam Ethnici, quàm Christiani, habent Primatum Ecclesiæ in suis regnis, iuxta Thomsonium & Burhillum: Ergo omnes Scoti & Angli viuentes in illis Regnis, subiecti sunt Regibus in rebus Ecclesiasticis, tanquam Primatum in Ecclesia habentibus. Hoc rectè. Quo posito, non tam disputo, quàm quæro, quid Angli & Scoti facturi essent, si Reges mandarent ipsis aliquid pertinens ad Ecclesiam & Religionem? Et quæstionis meæ tria sunt membra. 1. an semper, & in omnibus essent parituri. 2. an potius nunquam? 3. an aliquando, cum ipsis visum esset? Si semper & in omnibus parerent, facerent contra conscientiam. Si nunquam, non agnoscerent Primatum. Si tunc solùm, cum ipsis visum esset, constituerent se iudices sui Primatus ac Capitis. Hec tripartita quæstio reprehendi non potest. Et merito responsum ab illis peto. Aut à te, si illi negent.

9. Tertiò obiicis, me ex inscitia malè interpretari verba Sacellani. Verba eius in Tortura Torti pag. 39. sunt hæc: *Dominia non fundantur in fide: & vt in fide non fundantur, sic infidelitate non euertuntur. Quin Rex quinis, cum de Ethnico Christianus fit, non perdit terrenum*

ius, ſed acquirit ius nouum. Ais me hæc verba ſic interpretari, quaſi Rex quiuis, cum de Ethnico fit Chriſtianus, acquirat nouum ius, id eſt, Primatum Eccleſiæ. Vnde vlterius infers, me eodem ſenſu interpretari verba Bellarmini lib. 5. de Pontifice, cap. 5. cum ait, *Quando Rex fit Chriſtianus, non perdit regnum terrenum, quod in re obtinebat, ſed acquirit nouum ius*, id eſt, Primatum Eccleſiæ, me interprete. Mox ſubijcis: *Habemus hic confitentem reum Cantemus triumphum. Nam plane euicimus, Chriſtianos Principes habere Primatum in Eccleſia. Ponit enim Bellarminus dogmatice, Reges Ethnicos cum fiunt Chriſtiani, acquirere nouum ius, hoc eſt (inquit Becanus) Primatum Eccleſiæ. Reges ergo Chriſtiani Eccleſiæ Primatum habent.*

10. Audi Richarde. Nimis citò triumphum canis. Non interpretatus ſum Bellarmini, ſed Sacellani verba. Et licet vtriuſque verba videãtur eſſe eadem, præſertim hæc, *Quando Rex fit Chriſtianus, non perdit terrenum ius, ſed acquirit ius nouum*, non tamen eodem ſenſu prolata ſunt. Quod manifeſtum eſt ex antecedentibus & conſequentibus. Nam Bellarminus ſcribit; *Quando Rex fit Chriſtianus, non perdit regnum terrenum, quod iure obtinet, ſed acquirit nouum ius ad vitam æternam.* Quibus poſterioribus verbis clare explicat, quid intelligat per nouum ius, nempe, ius ad vitam æternam, quod non ſolum Reges ethnici, ſed etiam ſubditi eorum acquirunt, quando fiunt Chriſtiani. At Sacellanus alio ſenſu intelligit, Reges acquirere nouum ius, quando fiunt Chriſtiani, quia ſcilicet acquirunt Primatum Eccleſiæ. Quod aperte conuincit poteſt ex verbis præcedentibus. Sic enim ait, *In Ethnico Rege eſt vera poteſtas temporalis, idque ſine ordine ad poteſtatem Eccleſiaſticam.* Quid hæc aliud eſt, quàm in Rege Ethnico eſſe poteſtatem temporalem, non tamen Primatum Eccleſiæ, qui conſiſtit in poteſtate Eccleſiaſtica? Cum ergo paulò poſt addit: *Rex quiuis, cum de Ethnico fit Chriſtianus, non perdit terrenum ius ſed acquirit ius nouum*: vult ſic intelligi, *acquirit nouum ius*, id eſt, poteſtatem eccleſiaſticam, ſeu Primatum Eccleſiæ. Nam antea habebat poteſtatem temporalem ſine eccleſiaſtica, poſtea vtramque habet. Idem conſtat ex verbis ſequentibus, cum ait, *Cum de Chriſtiano fit ſicut Ethnicus, vigore ſententiæ amittit nouum ius, quod acquiſierat.* Quod eſt illud nouum ius, quod amittit vigore ſententiæ, ſeu excommunicationis? Certè non eſt ius ad vitam æternam, de quo loquitur Bellarminus, quia illud ius amittitur per propriam culpam non per excommunicationem, ſed eſt ius Primatus Eccleſiaſtici, de quo loquitur Sacellanus. I nunc Richarde, & triumpha.

EPILOGVS.

HActenus examinaui libelluum tuum, Richarde, quem ſub titulo *Concordiæ Anglicanæ*, Sereniſſimo regi dedicaſti. In eo deprehendi tria potiſſimum vitiorum genera. 1. calumnias & mendacia. 2. fallas, deprauatas, & pudendas citationes. 3. lites & diſſidia inteſtina. ex quibus colligo triplex conſectarium. Primum eſt, cauſam veſtram Anglicanam, de Primatu Eccleſiæ Regio, penitus deſperatam iam eſſe, ſi non alijs fundamentis, quàm tuis calumnijs, impoſturis & diſſidijs ſubnixa eſt. Alterum, conatum ac laborem, quem in Regis gratiam & defenſionem ſuſcepiſſe vilus es plus ignominiæ, quàm honoris, Regiæ Maieſtati attuliſſe. Tertium, libello tuo hunc potius titulum fuiſſe præfigendum, *Concordia vulpium Anglicanarum de Primatu Eccleſiæ Regio.* Cauſam iupra inſinuaui. Nec dubito quin hęc omnia à Sereniſſimo etiam Rege deprehenſa ſint. Si deinceps ſcribendi animus tibi eſt, tollenda ſunt hæc vitia, quæ ne in homine quidem ethnico, multo minus in Chriſtiano, tolerari fas ſit. Alioqui, ſi pergas, vt cœpiſti, non te modo, ſed totam Angliam ludibrio expoſiturus es. Et exteri credent, non iam Fortunatam Inſulam, ſed monſtrorum parentem eſſe, ex qua tot portenta quotidie naſci compertum eſt. Quanquam ego, non tam indoli gentis quæ in pleriſque bona eſt, quam vobis Prædicantibus, aſcribendum id eſſe exiſtimem. Vos mancipia ventris ac libidinis, quidquid fidei, pietatis & auitę modeſtiæ in gente Anglorum eſt, veſtris calumnijs, mendaciis, fraudibus, adulationibus omninò euertitis, & contraria vitia promouetis. Similes profectò cornicibus, quæ in Anglia ſunt, de quibus Gerardus Mercator in ſuo Atlante, ſic ſcribit, *Nuſquam gentium maior cornicum multitudo, genus animi ibi malefici, non enim modo maturas fruges deuorat, ſed, cum naſcuntur, roſtro ſemen euellit, ſic vt agricolis neceſſe ſit, per id tempus pueros locare per arua arcubus inſtructos, qui eas abigant.* Planè, tales vos eſtis. Non modo religionis, pietatis, & aliarum virtutum maturas fruges, quantum in vobis eſt, deſtruitis, ſed etiam, cum alicubi naſcuntur, roſtro ſemen omne euellitis, & niſi arcubus abigamini, parum bonę frugis in tota Inſula ſperari poteſt. Ignoſce, ſi errem.

OPVSCVLVM TERTIVM:

MARTINI BECANI SOCIETATIS IESV THEOLOGI,

AD IOANNEM SARTORIVM Miniſtrum Lutheranum.

DE INSTITVTIONE ET VSV SS. EVCHARISTIÆ.

EPISTOLA.

TANDEM tertia tua Epiſtola, quam poſtremam fore inſinuas, ad me perlata eſt: in qua quidem, deſperata cauſa, conuitiis rem geris: ac me mendacem verulentum, iuidum, quadrupedem, cauillatorem, ſycophantam appellas. Quod facilè tibi condono. Prædicantium iſta diſputandi ratio eſt. Deinde, tranſcriptis ex Luthero & Kemnitio aliquot pagellis, terrere me vis. Sed fruſtra. Poterás integros ipſorum tomos deſcribere: Non me terruiſſes. Denique ad Balduinum, & neſcio quos alios Miniſtros Lutheranos me remittis. Quaſi verò, quidquid hi dixerint, oraculum mihi eſſe debeat. Vno verbo, nihil in tota Epiſtola tuum eſt præter conuitia. In iis robur omne, ac firmamentum collocaſti. Nec aliud à te ſperare poſſum, niſi abiecto miniſterio, Catholicam & auitam religionem amplectaris: quod ſane, vt aliquando euenit, & nuperrime tibi precatus ſum, & nunc iterum ex animo precor. Quanquam, niſi diſpulſa prius cæcitate, numquam id futurum eſt. Ad hanc porrò diſpellendam, operæpretium me facturum arbitror, ſi quæ hactenus inter nos acta ſunt, compendio repetam, & quaſi in tabella ante conſpectum tibi proponam. Ex eorum quippe conſideratione, niſi omninò animum obſtinaueris, facile agnoſces tuam tenuitatem: & quam infirma ſint ſubſidia, quibus cauſa tua nititur, nullo negotio animaduerteres:

Status controuerſiæ inter Sartorium & Becanum.

1. IGitur, vt ab initio diſputationis inter nos habitæ exordiar, aliquot iam menſes ſunt, cum publicè in cathedra abſentem me irritaſti. Interea per epiſtolas vtrinque actum eſt: Et tu quidem accuſator; ego rei ſimul ac patroni officio perfunctus ſum. Caput accuſationis eſt, quod in libello meo de communione ſub vtraque ſpecie (quem Reuerendiſſimo & Illuſtriſſ. Principi ac Domino, D. Ioanni Suicardo, Archiepiſcopo & Electori Moguntino, ante quinque annos dedicaui,) ſcripſerim hæc verba: *Chriſtus bis inſtituit cœnam Euchariſticã: ſemel Hieroſolymis ſub vtraque ſpecie: & ſemel in Emaus ſub altera ſpecie.* Itemque hæc: *Si naturam rei ſpectes vna ſpecies ſine altera conſecrari poteſt: ſi ius Eccleſiaſticum, non poteſt.* In vtriſque dixiſti nouum & abſurdum dogma contineri.

Digitized by Google

Et hoc tum publicè pro concione; tum primatim in litteris ad me datis. Ego contra, non nouum, ſed magnis authoribus, qui ante me ſcripſerunt, aſſertum fuiſſe contendi. Atque hic controuerſiæ, quæ inter nos verſatur, cardo eſt. Nunc videamus, quo argumento me oppugnaueris: & vicißim quid à me reſponſum ſit.

Argumentum Sartorij contra Becanum.

3. PRimum ac principale argumẽtum quo me oppugnaſti in prima tua Epiſtola eſt hoc: *In omnium Pontificiorum ſcriptis non memini me legere dogma illud Becani: Ergo nouum & abſurdum dogma eſt.* Iam ſæpe negaui conſequentiam, nec haſtenus à te probata eſt. Multa alia ſunt, quæ in ſcriptis Pontificiorum non legiſti: Anideo noua & abſurda? Quam multos nouimus Prædicantes, quiuis vllum Pontificiorum ſcriptum legerunt. Imò, quam multos, qui ne legere quidem norunt? An ideò noua & abſurda omnia, quę ab illis lecta non ſunt?

4. Dicam clariùs. Tria ſupponis in hoc argumento: Primò, te omnium Pontificiorum ſcripta legiſſe. Secundò, in nullius Pontificij ſcripto reperiri id quod à me dictum eſt. Tertiò, omnia noua & abſurda eſſe, quę in ſcriptis Pontificiorum non habentur. Niſi hæc tria ſupponas, inane eſt argumentum. Si autem ſupponis, tribus vitiis laborare neceſſe eſt. Nam duo priora apertè falſa ſunt: tertium, ſi verum eſt, euertit totam Lutheranorum ſectam. Singula demonſtrabo.

Primum vitium argumenti Sartoriani.

5. IGitur primò ſupponis, te omnia Pontificiorum ſcripta legiſſe, quod ſine dubio falſum eſt. Vnde argumentum, quod nititur hac falſa ſuppoſitione, non modo ineptum & ridiculum, ſed etiam ſtolidum eſſe conuincitur. Quod aliquot exemplis nuper à me oſtenſum eſt. Ea hic repeto.

1. Primò, Faciamus aliquem, qui nuſquam niſi in Saxonia fuerit, Viennam venire, vbi peregrinum quempiam Hiſpanicè vel Italicè loquentem audiat. Deinde, coram viris prudentibus, qui aſtant, ſic ratiocinetur: *In omnibus Europæ prouinciis non memini me audire hoc idioma: Ergo nouum & abſurdum eſt.* Quid illi, qui audient, dicturi ſunt? Nihil aliud, quàm hominem inſanire. Et meritò. Nuſquam fuit, niſi in Saxonia. Non fuit in Belgio, non in Anglia, non in Gallia, non in Hiſpania, non in Italia, non in Polonia: attamen fideliter aſſerit, *In omnibus Europæ Prouinciis non memini me audire hoc idioma.* Thraſonica vox. Simulat ſe fuiſſe, vbi non fuit. Et quod deterius eſt, iudicat omnia idiomata noua & abſurda eſſe, quæ ipſe non audierit.

6. Accipe aliud. Sartorius Viennæ in Templo ſancti Stephani videt Rectorem Vniuerſitatis cum aliis Academicis ſacrificio Miſſæ intereſſe. Domum reuerſus conſcendit cathedram, & publicè affatur auditores in hunc modum: Auditerem nouam & abſurdam. Vidi Academicos Vienenſes ſacrificio Miſſæ intereſſe, quod in omnibus Chriſti orbis Academiis non memini me videre. Quid hic auditores? Mulierculæ, quæ ex voce & barba omnia metiuntur, accipient oraculi loco, quod dignum eſt: et vxori Sartorianæ gratulabuntur, quòd talem maritum nacta ſit, qui tanquam ocularis teſtis, omnium Academiarum inſtituta perſpecta habeat. Longè aliter prudentiores. Quid, inquient, venit in mentem iſti homini, quod tam temerè de omnium Academiarum more & conſuetudine affirmare auſus ſit? Nullam vidit Academiam, niſi vnam aut alteram in Saxonia. Non vidit Louanienſem in Belgio, non Pariſienſem in Gallia, non Salmanticenſem in Hiſpania, non Bononienſem in Italia, non Moguntinam in Germania, non Herpipolenſem in Franconia, nec Ingolſtadienſem in Bauaria, non alias alibi: Et tamen, quaſi omnes vidiſſet, audacter pronunciat: *In omnibus Chriſtiani orbis Academiis non memini me videre Academicos Sacrificio Miſſæ intereſſe.* Homo ſine dubio, ſtolidus, qui nihil, niſi inanem gloriam aucupatur. Hæc illi.

7. Eodem modo tu agis, mi homo: *In omnium*, inquis, *Pontificiorum ſcriptis non memini me legere dogma illud Becani: Ergo nouum & abſurdum eſt.* Mirantur ſimpliciores & putant te omnia legiſſe. Rident alij, qui te melius norunt. Et ſic taciti apud ſe: Certè, homo ille mirè ſtolidus ac temerarius eſt. Non aliter ſcribit ac loquitur, quàm ſi omnia Pontificiorum ſcripta peruolutaſſet. Et tamen conſtat, pleraque ne quidem viſa ab eo eſſe. Legerit fortaſſe Bellarminum, aut Sapletonum, aut Piſtorium. At alios ſexcentos nec legit, nec vidit. Non legit Alexandrum Alenſem, non Bonauenturam, non Ægidium, non Gandauenſem, Scotum, Richardum, Marſilium, Paludanum, Arriminenſem, Almainum, Baconium, Aureolum, Capreolum, Ferrarienſem, non ſimiles alios: qui tamen inter Pontificios celeberrimi ſunt. Vix nomina eorum illi nota ſunt. Quæ ergo inſania eſt, cum iſtos non legerit, auſum eſſe ſcribere, *In omnium Pontificiorum ſcriptis non memini me hoc legere?* Hęc non ego, ſed tui auditores.

Secundum vitium.

8. SEcundò ſupponis, in nullo Pontificiorum ſcripto meum dogma contineri. Hoc etiam falſum eſt. Nam multos citaui Pontificios, qui mecum ſentiunt. Et quidem pro priori parte dogmatis (quod ſcilicet Chriſtus ſemel ſub vtraque & ſemel ſub vna ſpecie inſtituerit cœnam euchariſticam) citaui Alphonſum Salmeronem tomo 9. tract 35. Maldonatum in cap. 24. Lucæ, Gregorium de Valentia tom. 4. diſput. 6. quæſt. 8. puncto 5. §. 7. Henricum Henriquez lib. 8. de euchariſtia cap. 13. num. 2. & cap. 44. num. 3. Toletum in cap. 6. Ioannis, notat. 27. Heſſium in caſtigatione voluminis Acatholici, art. 18. §. 3. Ioannem Heſſelium, Cardinalem Hoſium, Rupertum Linconienſem, Balduinum Cantuarienſem, Gilbertum Abbatem, & alios allegatos ab Henriquez lib. 8. cap. 16. in gloſſa marginali.

9. Pro poſteriori (quod ſcilicet, ſi ſpectemus naturam rei, vna ſpecies ſine altera conſecrari poſſit) citani eundem Salmeronem, & alios ab eo allegatos, vt duos Innocentios Pontifices, Albertum Magnum, Alexandrum Alenſem, Ioannem de Turrecremata, Angelum, Gabrielem Biel, Adrianum Papam, & authorem Summæ Piſanæ. Item Antonium 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 1. circa finem, Genebrardum in Chronico, Claudium tom. 10. de Euchariſtia, c. 3. & 4. Tapperum art. 14. Henriquez lib. 8. cap. 13. num. 1. Hi omnes docent, quod ego. Falſum igitur eſt, quod ſupponis in tuo argumento, in nullo Pontificiorum ſcripto meum dogma reperiri. Hic, quia conſtrictum te aduertis, variis modis conatis eluctari. 1. per incon-

ſtantiam & mendacium. 2. per malam fidem. 3. per meram contentionem de vocibus & vocabulis 4. per temeritatem. Quę omnia in progreſſu oſtendam, præſertim §. 13. & ſequentibus.

Tertium vitium.

10. TErtiò ſupponis, omnia dogmata, quæ in ſcriptis Pontificiorum non habentur, noua & abſurda eſſe. Quod ſi falſum eſt, ruit argumentum tuum. Si verum, tota Lutheranorum ſecta euertitur. Sic enim licebit ratiocinari: In omnium Pontificiorum ſcriptis non habentur hæc dogmata Lutherana. 1. Humanitas Chriſti eſt vbique. 2. Sancti non ſunt inuocandi. 3. Non eſt orandum pro mortuis. 4. Infantes, cum baptizantur, habent actualem motum fidei. 5. Duo tantum ſunt Sacramenta. 6. Matrimonium non eſt Sacramentum. Ergo hęc dogmata Lutherana noua & abſurda ſunt. Quid hic reſpondes, mi Sartori? Alterutrum fatearis neceſſe eſt, vel legitimam eſſe conſequentiam, vel illegitimam; Si legitima eſt, ruit Lutheraniſmus. Si illegitima, tua eſt.

11. Iam vides, opinor, triplici vitio laborare argumentum, quod à te factum eſt. Nititur enim tribus principiis, quorum duo priora manifeſtè falſa ſunt: tertium, tuę ſectæ, quam defendis, penitus contrarium. Diſce deinceps melius argumentari; nec temerè aliquid affirmes de ſcriptis aliorum, quæ non legiſti. Alioqui, ſi ſemel hæc argumentandi forma admittatur, actum erit de tuo capite. Nam ruſtici, qui te audient concionantem, ſtatim hoc enthymemate te inuadent: *In omnium Lutheranorum ſcriptis non meminimus nos legere, quod tu hodie in cathedra affirmaſti: Ergo nouus & abſurdus homo es.* Et quid, obſecro, reſponderes, ſi ſic tecum agerent? Remitteres eos, ſine dubio, ad agros & vineas, in quibus melius, quàm in libris verſati eſſent. Rectè. Et ego ad nuptias ruſticorum, vel ad Lutheri colloquia menſalia te remitto in quibus melius, quam in ſcriptis Pontificiorum, verſatus es. Ex eorum officina poteris ſic rectè argumentari: In omnibus Lutheri colloquiis menſalibus, quæ diligenter euolui, non memini me quidquam legere pium aut honeſtum, ſed omnia ſcurrilitate plena ſunt: Ergo Lutherus in colloquiis parum pius & honeſtus, ſed inſigniter ſcurrilis eſt. Vel ſic: In omnibus nuptiis, quæ hoc anno in mea parochia celebratæ ſunt, non memini me tam ſuauiter bibere & ſaltare, quam heri in nuptiis Melibæi: ergo Melibæus optimè de me meritus eſt. Hoc facilè credent, qui te norunt.

12. Et hæc hactenus de primario argumento, quo me oppugnaſti. Quod quàm debile ac inualidum ſit, facilè iam perſpicis, ſi cerebrum habes. Igitur ſi in hoc certamine, cuius tu author es, perſtare vis, aut fateri, quod res eſt, nihil te hactenus effeciſſe: aut ſi tam obſtinato es animo, vt fateri nolis, reſponde ſigillatim ad ſingula vitia, quæ iam obiecta ſunt. Nec putes ſatis eſſe, ſi conuitiis me obruas, vt in poſtrema epiſtola à te factum eſt. Nam illa quidem minimè mę lædunt: & tibi apud viros prudentes parum gratiæ conciliant.

Sartorius mendacio ſe defendit.

13. IN prima epiſtola abſolutè dixeras, in nullo penitus Pontificiorum ſcripto meum dogma reperiri poſſe. Mox produxi aliquot recentiores Pontificios, in quibus reperitur. Non poteras negare. Igitur vt laqueum, quo te tenebam, exueres, mendacio vſus es, & in altera epiſtola aſſeruiſti, non de omnibus, ſed de veteribus Pontificiis, qui ante ortum Ieſuitarum ſcripſerunt, locutum te eſſe. Quod manifeſtè falſum eſt. Nam ſpeciatim etiam, & quidē maximè locutus es de iis, qui fuerunt in Concilio Tridentino. Conſule epiſtolam tuam, & inuenies. At Pontificij, qui fuerunt in Concilio Tridentino, non ſunt antiquiores Ieſuitis. Imò inter illos fuerunt aliqui Ieſuitæ, vt Iacobus Laynes, Alphonſus Salmeron, & Ioannes Cuuillonius.

14. Hoc mendacium, ſi meminiſti, nuper tibi obieci. Nec in tertia epiſtola, quæ interea à te ſcripta eſt potuiſti te purgare, ſed ſilentio diſſimulaſti. Qua in re laudo candorem tuum. Putabas ſatius eſſe nihil dicere, quàm apertum mendacium negare; aut excuſare. Et ſic eſt. Sed tamen, quid mentiendo profeciſti? Nihil penitus. Nam eſto, de ſolis veteribus Pontificiis locutus fueris. Manebit nihilominus inepta hæc conſequentia: *In omnibus veteribus Pontificiis non memini me legere hoc dogma: Ergo nouum & abſurdum eſt.* Nam hîc etiam ſupponis, omnes veteres Pontificios à te lectos eſſe, & in nullo illorum meum dogma reperiri poſſe: quæ ambo falſa ſunt. Vix vllos legiſti: & iam ante multos citaui, qui mecum ſentiunt.

Sartorius litigat de nomine.

15. QVia mendacium non ſucceſſit, cœpiſti litigare de nomine: Et importunè vriſti, vt producerem aliquem Pontificium, qui vteretur his ipſis verbis, quibus ego vſus ſum, *Chriſtus bis inſtituit cœnam ſemel ſub vtraque, ſemel ſub vna ſpecie.* Produxi Alphonſum Salmeronem. Iterum vrſiſti, vt aliquem ex veteribus producerem. Reſpondi, de vocibus non eſſe litigandum, ſi de ſenſu conſtaret. Veteres non quidem iiſdem vocibus, ſed tamen eodem ſenſu ſcripſiſſe, quo ego ſcripſi. Scripſiſſe, inquam, Chriſtum Hieroſolymis ſub vtraque, & in Emaus ſub vna ſpecie cōſecrare & porrexiſſe Euchariſtiam. Nihil aliud me velle. Nec modum loquendi, quo vſus ſum, (tametſi fortè à paucis, in hac quidem materia vſitatus ſit) abſurdum videri oportere. Sicut enim rectè ac Latinè dicimus, Imperatorem bis diuerſo tempore inſtituiſſe ſolenne prandium; aut Sartorium bis diuerſis diebus inſtituiſſe lautam cœnam: Ita rectè ac Latinè dici poſſe, Chriſtum bis inſtituiſſe Euchariſticam cœnam. Idque confirmauit ex communi ſenſu & conſenſu Eccl. quæ in feſto Corporis Chriſti (vt patet ex Miſſali Romano) ſic publicè legit: *Dies enim ſolemnis agitur, in qua menſa prima recolitur huius inſtitutio.* Cur dicitur *prima*, niſi quia datur ſecunda? Prima facta eſt Hieroſolymis ſub vtraque; ſecūda in Emaus ſub vna ſpecie.

16. Sed nondum æquieſcis. Iterū in poſtrema epiſtola vrges, vt producam aliquem ex veteribus, qui vtatur his verbis, *Chriſtus bis inſtituit cœnam.* At ego viciſſim te vrgeo, vt producas aliquem ex veteribus, qui vtatur his vocibus, quibus tu vteris, *Chriſtus ſemel tantum inſtituit cœnam*; vel, *Chriſtus non inſtituit bis cœnam.* Quid ſi id præſtare non poſſis? An non tuo te gladio iugulaueris? Nihil certius. Nam ſi mecum cōtendas hoc modo; (Hæ voces, Chriſtus bis inſtituit cœnam, non habentur in antiquis Scriptoribus: Ergo dogma, quod his vocibus ſignificatur, nouum & abſurdum eſt.) Ego viciſſim regeram hoc modo; Hæ voces, Chriſtus non inſtituit bis cœnam, non ha-

bentur in antiquis Scriptoribus; Ergo dogma, quod his vocibus ſignificatur, nouum & abſurdum eſt.)

17. At obiicis authoritatem Lutheri & Kemnitij, qui aſſerunt hoc intereſſe inter inſtitutionem & conſecrationem, quod inſtitutio includat mandatum, non item conſecratio. Vnde videris ſic velle concludere; Inſtitutio includit mandatum: at Chriſtus ſemel tantum dedit mandatum de ſumenda cœna, nempe Hieroſolymis (nam in Emaus non dedit.) Ergo ſemel tantum inſtituit cœnam, non bis; etiamſi daremus bis conſecraſſe. Miror te, Sartori. Primò, quia legem quam mihi præſcribis, tu ipſe non ſeruas. Præſcribis, vt producam veteres authores; & reiecis Alphonſum Salmeronem, Maldonatum, Toletum & alios Ieſuitas, tanquã nouitios. At Lutherus & Kemnitius æquè nouitij ſunt. Cur igitur eos adducis? Cur non veteres Scriptores, quos à me citari poſtulas, citas ipſos pro te? In promptu cauſa eſt, quia non poſſes. Secundò, quo argumento probant Lutherus & Kemnitius, inſtitutionem Hieroſolymis factam includere mandatum de porrigenda & ſumenda vtraque ſpecie? Hoc enim Catholici negabunt. Et negarunt hactenus. Vos nondum probaſtis, Imò in hoc omnis controuerſia eſt, an extet aliquod mandatum Chriſti de vtraque ſpecie. Tu vis, vt credam Luthero & Kemnitio, qui aſſerunt extare. Quid ſi velim, vt credas melioribus authoritus, qui negant extare? Tertiò, ſyllogiſmus, quem ſumis ex Luthero & Kemnitio, vitioſus eſt. Nam maior propoſitio, ſi eſt vniuerſalis, falſa eſt. Non enim omnis inſtitutio includit mandatum. Nam multa ſunt à Deo inſtituta, quæ non ſunt mandata, vt matrimonium, ordo Eccleſiaſticus, lotio pedum ante communionem. Si eſt particularis, frustra eſt. Nam ex puris particularibus nihil concluditur. Igitur ſi ſic formes ſyllogiſmũ (Omnis inſtitutio includit mandatum: At Chriſtus non dedit bis mandatum de cœna: Ergo non inſtituit bis cœnam) neganda eſt maior propoſitio. Si autem ſic (Aliqua inſtitutio includit mandatum: Chriſtus non dedit bis mandatum de cœna: ergo non inſtituit bis cœnam) neganda eſt conſequentia. Si hoc capis, benè eſt: ſin minus, Dialecticos conſule.

Sartorius malâ fide agit.

18. IN prima epiſtola, malâ fide citaſti mea verba, & in altera negaſti te id feciſſe. Sed inter ea conuicii te de hoc crimine. Nam verba mea ſunt hæc: *Si ſpectes naturam rei, vna ſpecies ſine altera conſecrari poteſt: ſi ius Eccleſiaſticum, non poteſt.* Tu, omiſſis quatuor primis vocabulis, citaſti hoc modo: *Vna ſpecies ſine altera conſecrari poteſt.* Quid hoc aliud eſt, quàm tollere diſtinctionem, in qua ſenſus totius ſententiæ fundatus eſt? Nam ſi quæratur, an liceat vnam ſpeciem ſine altera conſecrare? optimè reſpondebitur cum hac diſtinctione: licet, ſi ſpectes naturam rei: non licet, ſi ius Eccleſiaſticum. Hanc diſtinctionem tu omiſiſti. Eſtnè hoc bona fide agere? Simili exemplo rem declarabo. Si apud Catholicos quæratur, an die Veneris ſacro, quo Chriſtus mortuus eſt, liceat carnes comedere? prudenter reſpondetur; Si ſpectes naturam rei, licet: ſi ius Eccleſiaſticum, non licet. At impudenter, ſi abſolutè dixeris; Licet. Item, ſi quæſtio ſit apud Iureconſultos, an poſſeſſiones bonorum temporalium diuiſæ, & ſuæ vnicuique propriæ ſint? Vel, an liceat dicere, Hic ager meus, ille tuus eſt? Cõmunis reſponſio eſt: Si præcisè ſpectes ius naturæ, omnia communia & indiuiſa ſunt: ſi ius gentium, ſua cuique propria & diuiſa. An hîc bona fide actum te putas, ſi neglecta hac diſtinctione, abſolutè dixeris, hoc modo; Omnia communia & indiuiſa ſunt? Nihil minus. Peruertes ſenſum, ſi ſic agas, & furibus occaſionem dabis aliena rapiendi.

19. Hoc crimen malæ fidei, quod tibi nuper obiecèram, non potuiſti diluere in vltima tuâ Epiſtola, & ideo cautè diſſimulaſti. eſt autem Prædicantibus valde familiare ac domeſticũ. Itvt alia plurima exempla præteream, vnum adferam, quod lepidum ſimul ac memorabile eſt. Iacobus Hailbrunnerus, Lutheranus Superintendens, ſcripſit annis ſuperioribus ingens Volumen cui titulus eſt. *Katholiſch Dabſtumb.* Id tuo calculo approbarunt Theolog. & Prædicantes Lipſienſes, Vvitebergenſes, Dreſdenſes, Tubingenſes & Sturgardenſes. Inter quos etiam tuos Illudimus. In eo volumine, inter cætera conatus eſt author probare, Eccleſiam Romanam non eſſe veram Eccleſiam, hoc argumento: non poteſt eſſe vera Chriſti Eccleſia ſine gratia: Ergo illa non eſt vera eccleſia, à qua defecit gratia: ſed gratia iam pridem defecit ab Eccleſia Romana, vt fatentur ipſi Pontificij, ac nominatim Nicolaus Lyranus, in 2. Theſſal. 2. Ergo Eccleſia Romana non eſt vera Eccleſia. Hoc argumento putabat ſe Catholicos poſſe conſtringere. Sed detecta eſt impoſtura. Nam Catholici inſpecto Lyrano, inuenerunt hæc verba; *Gratia defecit ab Eccleſia Romana.* Hailbrunnerus pro *Græcia*, poſuerat *Gratia.* Vbi fides, cãdor? Miror autem vel maximè, tot Prædicantes, tot Conſiſtoriales, tot Theologos & Academicos Lutheranos, qui Hailbrunneri Tractatum legerunt & approbarunt, aut non notaſſe hanc fraudem, aut ſi notarunt, diſſimulaſſe. In altero negligentes ac ſupino, in altero impoſtores fuiſſe, neceſſe eſt. Omitto ſimilia, quæ paſſim obuia ſunt.

§ *Sartorius in authoribus, quos citat, peregrinus eſt.*

20. HOc dupliciter nuper oſtendi: at nunc iterum oſtendo. Primò, quia in altera tua Epiſtola ſic ſcribis: *Non poſſum inficiari, Alphonſum tuum allegare Gabrielem Biel, & alios ex veteribus Pontificiis, ſed quibus in ſcriptis id doceant, non addit.* Hic apertè oſtendis, te nunquam legiſſe Alphonſum. Nam ille quidem non ſolùm allegat Gabrielem, & alios ex veteribus Pontificis, ſed etiam ad marginem diligenter addit libros & capita, in quibus id docent, de quo ipſe agit. Hoc tu negas. Vel ergo non legiſti Alphonſum, vt dixi: vel ſi legiſti, mendax es. Si mendax es, cur deceptus tibi credam? Si non legiſti, cur temerè affirmas quod neſcis? Vbique impingis.

21. Deinde in eadem Epiſtola ſic ſcribis: *Illa Concilia, Conſtantienſe, Baſileenſe & Tridentinum ex profeſſo & ſummo conatu hoc egerunt, vt vnam ſpeciem laicis obtruderent, & quibuſcunque rationibus poſſent, illi patrocinarent, propugnarent, confirmarent, vt ex Gerſonis ſcripto liquet.* Hic etiam peregrinus es. Nam Gerſon mortuus eſt Anno Chriſti 1429. At Concilium Baſileenſe & Tridentinum poſtea inchoata ſunt. Baſileenſe quidem, anno 1431. Tridentinum verò, anno 1545. Quomodo ergo ex ſcripto Gerſonis liquere poteſt, quid in iſtis Conciliis actum ſit? Niſi fingas Prophetam fuiſſe, qui aliquot annis, antequam illa Concilia celebrarentur, vaticinatus fuerit, quid in illis futurũ eſſet. At de hoc vaticinio nihil hactenus Viennæ auditum. Si in tua Bibliotheca reperitur, quæſo participes nos effice. Alioqui, quomodo credam, quòd tam audacter pronuncias ex Gerſone, Concilium Baſileenſe & Tridentinum ex profeſſo & ſummo

conatu egiſſe, quod ſcribis? Potius credam, te ex profeſſo & ſummo conatu hoc agere, vt mendacio nos obruas. Quod tamen fruſtra eſt. Nouimus fraudes & impoſturas Prædicantium. A

22. Hæc duo puncta nuper attigi. De priori nihil reſpondes. Circa poſterius, cum aliud non poſſis, ſycophantam, & virulentum me appellas. Nam Gerſon, inquis, interfuit Concilio Conſtantienſi, & quæ ibi acta ſunt, poſteritati reliquit. Non nego hoc. Sed diſputo, verum non eſſe, quod tu aſſeris, Gerſonem ipſiſſe, quid in tribus illi Conciliis geſtum ſit. Nam Gerſon non vixit, quando duo poſteriora celebrata ſunt.

Sartorius oppugnat Eccleſiam Catholicam, ſeu Romanam. B

23. IN ſecunda Epiſtola, duplici argumento contendis, Eccleſiam noſtram Catholicam Chriſto contrariam eſſe. Primò, quia Chriſtus conſecrauit ſub vna ſpecie in Emaus: Eccleſia prohibet vnius ſpeciei conſecrationem. Secundò, Chriſtus Laicis conceſſit calicem: Eccleſia negat. Hinc infers, Eccleſiam noſtram non eſſe ſponſam Chriſti. Antiqua hæc cantilena eſt. Iam pridem veſtri homines clamarunt, Romanam Eccleſiam à fide defeciſſe, apoſtataſſe, meretricem factam eſſe. Quod olim etiam Donatiſtæ calumniati ſunt. Sed audi, quid illis & vobis reſpondeat S. Auguſtinus concil. 2. in Pſal. 101. C *Exiſtunt*, inquit, *qui dicant: Illa Eccleſia, quæ fuit omnium gentium, iam non eſt: periit. Hoc dicunt, qui in illa non ſunt. O impudentem vocem, abominabilem, deteſtabilem, præſumptionis & falſitatis plenam!* Hæc in vos quadrant. Non eſtis in Eccleſia Chriſti, qui dicitis illam periiſſe.

24. Addo, vos, cum hoc dicitis, repugnare Chriſto, Luthero, vos ipſis. Chriſto quidem, quia ipſe dixit, *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Vos dicitis, iam præualuiſſe. Luthero etiam, quia Eccleſia Romana ſeu Pontificia genuit Lutherum, & aliquot annis eduxauit. Si ergo tunc fuit meretrix, neceſſe eſt Lutherum ſpurium eſſe, & meretricis filium. Quis ergo pater illius eſt? Denique vobis ipſis, quia offenditis non credere vos ſymbolum fidei. Nam articulus ſymboli eſt, *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam.* Quod de eccleſia viſibili intelligendum eſſe, nō modo Catholici & Calumniatæ conſentiunt, ſed etiam Philippus Melanchton, veſtræ Auguſtanæ Confeſſionis parens, in Examine ordinandorum. Vnde ſic concludo: Articuli fidei ſemper veri ſunt, numquam falſi: Ergo ſemper verum eſt, dari eccleſiam viſibilem, quæ ſancta & Catholica ſit: Ergo etiam verum fuit eo tempore, quo Lutherus natus eſt. At tunc non alia fuit viſibilis Eccleſia, quæ ſancta & catholica dici potuit, quam Romana ſeu Pontificia. Ergo illa ſola tunc fuit ſancta & Catholica. Si hoc creditis, ſaluus eſt. Si non creditis, infideles eſtis, E & ſymbolo fidei injuriam irrogatis.

25. Argumenta, quæ obiicis, in te retorqueo, hoc modo. Primo, Chriſtus porrexit euchariſtiam veſperi poſt cœnam. Hoc Eccleſia Lutherana per contrariam conſuetudinem abrogauit. Chriſto ergo cōtraria eſt. Secundò, Chriſtus, antequam porrigeret Euchariſtiam, lauit pedes diſcipulorum, & dixit: *Si ego laui pedes veſtros, & vos debetis alter alterius lauare pedes.* Nec hoc ſeruat eccleſia Lutherana: Ergo hic etiam deſerit inſtitutionem Chriſti. Hæc diſſolue, & tua diſſolueris.

26. Addo tamen in aliorum gratiam, qui hæc forte lecturi ſunt, communem regulam, ex qua ſolida ſolutio petenda eſt. Hanc ſcilicet: *Ea, quæ Chriſtus in vtramque partem libera nobis reliquit, in alteram ab Eccleſia determinari poſſunt.* Liberum reliquit, vt Baptiſmus vel vna, vel trina merſione conferri poſſit. Eccleſia tamen primitiua imperauit trinam merſionem, ad deſignandam Trinitatem perſonarum in vna deitate propter hæreticos illius temporis, qui negantes Trinitatem, vna merſione Baptiſmum conferebant. (Canon. 49. Apoſtolorum.) Item, liberum reliquit, vt vel mane vel veſpere ſumatur Euchariſtia. Eccleſia matutinum tempus, quia deuotioni videtur aptius, determinauit. Similiter liberum reliquit, vt laici vel ſub vna, vel ſub vtraque ſpecie communicarent. Eccleſia propter legitimas cauſas, quas aliqui commémorauit, vult vna contentos eſſe.

27. Habemus ſimilia exempla in aliis. Ius naturæ reliquit liberum, vt hunc vel illum agrum liceat mihi poſſidere; in hoc vel illo flumine piſcari, has aut illas feras capere. At ius gentium, facta rerum diuiſione, vnicuique primum aliquid aſſignauit, & illam poſſidendi, piſcandi, venandi libertatem ſuſtulit. Sicut ergo in hoc caſu, ius gentium non cenſetur eſſe contrarium iuri naturæ, ita ſeruata proportione, in altero, de quo agimus, dicendum eſt. Nec video, quid poſſis tergiuerſari. Nam quod obiicis in tertia epiſtola, *Eccleſiam non poſſe contra Chriſti inſtitutionem & mandatum mutare quidquam in ſubſtantialibus*, nihil ad rem facit. Fateor Eccleſiam id non poſſe. Et hoc ipſum definit Concilium Tridentinum ſeſſ. 21. c. 2. Gaudeo te idem ſentire. Nec nos dicimus, Eccleſiam mutaſſe aliquid in ſubſtantialibus contra mandatum Chriſti, ſed ſolùm aſſerimus, ea quæ Chriſtus in vtramque partem libera reliquit, poſſe ab eccleſia in alteram partem ex legitima cauſa determinari.

Sartorius laudat Eccleſiam Lutheranam.

28. IN tertia epiſtola ſic ſcribis: *Sit tua Eccleſia Chriſto contraria: Noſtra audit vocem Paſtoris & ſponſi ſui, & ſequitur eam, id quod vera Eccleſia nota eſt certiſſima.* Speciosum Encomium, ſed ambiguum. quis enim ille eſt paſtor & ſponſus, cuius vocem audit & ſequitur Eccleſia veſtra Lutherana? Certè Chriſtus non eſt. Nam eius vocem non ſequimini. Vox Chriſti eſt, *Pœnitentiam agite.* Vos ſubterfugitis. Vox Chriſti eſt, *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* Vos cōtra clamatis bona opera, nihil prodeſſe, ſolam fidem ſufficere. Vox Chriſti eſt, *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Vos populo perſuadetis, legem Dei impoſſibilem eſſe, mandata eius ſeruari non poſſe. Vox Chriſti eſt, *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur, niſi per orationem & ieiunium.* Vos pridem ſuſtuliſtis omnia ieiunia. Denique vox Chriſti eſt, *Omnis qui reliquerit domum, aut vxorem propter nomen meum, vitam æternam poſſidebit.* Quis vnquam ex veſtris Prædicantibus hanc vocem ſecutus eſt? Vix ancillæ apud vos tutæ ſunt: tantum abeſt, vt vxores propter Chriſtum relinquatis.

Sartorius contemnit Ieſuitas, tanquam nouos homines, cum potius Lutherani ſint noui.

29. IN ſecunda & tertia Epiſtola reiicis Ieſuitas, tanquam homines nouos, & totam Societatem Ieſu per contemptum *Nouam* appellas, aliaque ſcommata in eam conuicis. Hic ſi velim tecum contendere, non ſim tibi par. Scio Prædicantes apprime exercitatos eſſe in hoc genere, vbi Pontifex & Ieſuitæ exagitandi ſunt. Sed tamen, ſi modeſtæ interrogationi locus eſt, cur obſecro, Societatem Ieſu nouam dicis? Sanè, ſi nomen ſpectes, non noua, ſed vetus eſt. Audi Apoſtolum 1. Corinth. 1. 9. *Fidelis Deus per quem vocati eſtis in Societatem filij eius Jeſu.* Qui locus, ſi de omnibus Chriſtianis intelligi poteſt, vt tu fateris, etiam de nobis poteſt intelligi. Nam & nos Chriſtiani ſumus. Igitur qui hoc nomen *Societatis* IESV vſurpat, non nouum, ſed vetus & Apoſtolicum nomen vſurpat. Sed cur vos, inquis, præ aliis id vſurpatis? Dicam. Non repugnamus, quin alij quoque vſurpét, ſi velint. Sicut enim omnes, qui in Chriſtum credunt Chriſtiani; ſic omnes, qui Ieſum credunt, Ieſuitæ appellari poſſunt. Rurſum, ſicut illi, qui quaſi proprio ac peculiari nomine Chriſtianos ſe vocant (vt aliqui Saxoniæ Duces) non ideò reprehendi poſſunt: ita nos, qui quaſi peculiari nomine Ieſuitæ appellamur, non ideò iuſtam reprehenſionem incurrimus. Quod ſi à te reprehendimur, id ſtudio calumniandi fieri putandum eſt.

30 Explicabo rem totam clariùs. Quotquot viuunt in Imperio, Imperatori ſubiecti ſunt. Eorum tamen duplex eſt genus. Alij communi tantum lege illi ſubiecti ſunt, vt ruſtici, opifices, mercatores, nobiles. Alij peculiari quadam ratione, vt milites, qui ſpeciali iuramento ſe illi obſtringunt, & hoc nomine ſtipendia capiunt. Hi per certa vexilla & centurias diſtributi ſunt. Et alij quidem à ſuis Centurionibus vel Chiliarchis qui vnicuique centuriæ vel cohorti præſunt, ſua nomina ſortiuntur: alij ab ipſo Imperatore, qui omnium caput eſt, Cæſarianos ſe vocant. Simile eſt in Eccleſia. Quotquot in ea viuunt, Ieſu Chriſto ſubiecti ſunt. Eorum etiam duplex eſt genus. Alij communi lege illi ſubiecti ſunt, vt laici & ſæculares homines, alij peculiari quadam ratione, vt Religioſi qui ſpeciali voto ſe illi obligarunt. Horum varij ſunt ordines ac inſtituta. Et alij quidem à ſuis Prælatis vocant ſe Franciſcanos, aut Dominicanos, aut Auguſtinianos, aut Bernardinos, aut Benedictinos: Alij à Domino Ieſu, qui omnium caput eſt, Ieſuitæ appellantur. Quid hic mali eſt? Si milites Cæſaris, Cæſarianos; cur milites IESV, Ieſuitas vocari fas non ſit?

31. Igitur Ieſuitarum nomen, non nouum, ſed vetus & Apoſtolicum eſt. At neque doctrina eorum noua. Nam in omnibus Academiis, vbicunq; Theologiam profitentur, publicas habent prælectiones ex D. Thoma Aquinate, & illius doctrinam interpretantur. Hæc autem doctrina, non noua, ſed vetus eſt. Non ergo, ſi doctrinã ſpectes, noui, ſed veteres ſunt Ieſuitæ. Quod etiam veſtro iudicio confirmari poteſt. Nam vos palam aſſeritis, Papatum cum ſuperiori ſæculo penè collapſus eſſet, humeris Ieſuitarum fuiſſe ſuſtentatum, ne penitus rueret ac periret: & nunc etiam ſuſtentari. Quod ſine dubio intelligitis de doctrina Papatus. At doctrina Papatus, non noua, te etiam fatente, ſed vetus eſt. Si ergo hanc ſuſtentant Ieſuitæ, non nouam, ſed veterem ſuſtentant.

32. Vos potius & nomine, & doctrina noui. Nomine quidem, quia nomen Lutheranorum nec in Scriptura, nec in vllo antiquo authore reperiri poteſt. In angulo Saxoniæ natum eſt ante paucos hos annos. Doctrinâ verò, quia dogmata Lutherana, vel cum ipſo Luthero, vel poſt Lutherum orta ſunt. Nuſquam inuenies in antiquis Patribus hæc dogmata Lutherana. 1. Humanitas Chriſti eſt vbique. 2. Sancti non ſunt inuocandi. 3. Non eſt orandum pro mortuis. 4. Infantes, cum baptizantur, habent actualem motum fidei. 5. Duo tantum ſunt Sacramenta. 6. Matrimonium tam eſt ſingulis neceſſarium, quàm cibus & potus. 7. Si non vult vxor, veniat ancilla. 8. Vota monaſtica non ſunt ſeruanda. 9 Monachus, exemplo Lutheri, poteſt ducere Monialem. 10. Lutherus legitimè miſſus eſt ad Eccleſiam reformandam. Hæc, ſi potes, oſtende in antiquis Scriptoribus. Non poteris. Noua ſunt. Vos igitur noui, qui iſta docetis.

Sartorius duo alia obiicit Ieſuitis, quæ potius conueniunt Lutheranis.

33. NOn ſatis viſum tibi eſt Ieſuitas vocare nouos homines, ſed etiam duo alia, quæ maioris momenti ſunt, illis obiicis. Vnum eſt, quod regantur ſpiritu diaboli. Alterum, quod veniant quidem in veſtimentis ouium, ſed tamen intrinſecus ſint lupi rapaces. Vtrumque ſine fundamento. Si vellem regere, facilè oſtenderem, Lutheranis potius, quam Ieſuitis iſta conuenire. Ac de priori videtur res manifeſta. Nam Lutherani habent eundem ſpiritum cum Luthero. At Lutherus diſertè ſcribit, ſe cum diabolo diſputaſſe, & à diabolo perſuaſum eſſe, vt Miſſam priuatam aboleret; quod etiam factum eſt. Ergo cum eam inſtinctu diaboli abrogauit, ſpiritu diaboli impulſum fuiſſe neceſſe eſt. Hîc iam quæro, mi Sartori, verè an falsò id ſcripſerit Lutherus? Si verè ſcripſit, verum eſt diaboli ſpiritu ac impulſu actum eſſe. Si falsò, mentitus eſt. An non potuit mentiri, niſi ſpiritu diaboli ageretur, quia diabolus eſt pater mendacij, Siue ergo verè, ſiue falsò ſcripſerit, ſemper conuincitur, ſpiritu diaboli actum fuiſſe non Dei.

34. De poſteriori res æquè certa eſt. Nam Lutherani dicunt, ſe reformare Eccleſiam Chriſti, prædicare purum ac ſincerum Euangelium, abolere ſuperſtitiones & abuſus Papiſtarum: vno verbo, nihil aliud ſpectare, quam gloriam Dei. Hæc ſunt veſtimenta ouium, quibus ſe tegunt. Quid interim fit? Luporum more, in gregem dominicum deſæuiunt, & omnia ſalutis præſidia de medio tollunt. Quod frater illorum Caluinus, in cap. 11. Danielis v. 34. teſtatur; his verbis: *In exiguo illorum numero, qui ſeſe ad idolatriis Papatus ſubduxerint, maior pars plena eſt perfidia & dolis. Preclarum quidem zelum ſimulant, ſi tamen intus excutias, reperies plenos eſſe fraudibus* Teſtimonium hoc verum eſt. Audi ipſum Lutherum, in poſtilla domeſtica Ienæ impreſſa, conc. 2. primæ Dominicæ Aduentus: *Mundus ex hac noſtra doctrina quotidie redditur deterior. Iam homines ſinguli ſeptenis diabolis obſidentur, &c.* Vide quæ ibidem ſequuntur.

Sartorius in Becanum contumelioſus eſt, & ſeipſum commendat.

35. IN poſtrema tua epiſtola, vt ſupra inſinuaui, multis verborum contumeliis me afficis, & inter alia probra, nominatim mihi obiicis mendacia, ſcommata, cõuitia, calumnias, liuorem, virus, bilẽ,

acerbitatem. Et quasi tu ab his omnibus immunis esses, addis te sequi præceptum illud Christi; *Nolite maledicere maledicentibus.* Non secus, ac Pharisæus in Euangelio dicebat; *Non sum sicut cæteri hominum, rapaces, iniusti, adulteri: velut etiam hic publicanus.* Lucæ 18. 11. Nosti cætera.

36. Nolo pro mea defensione loqui. Loquantur alij, qui ex scriptis me norunt, non modo Catholici, sed etiam Caluinistæ & Lutherani. Ex Catholicis, Cardinalis Bellarminus in quadam epistola ad me data, sic scribit: *Locutus sum cum sanctissimo Patre nostro Papa, & cum reuerendissimo Pat. Nost. Generali: & utrique visum est, Reu. V estra hanc responsionem* (ad librum cuiusdam hæretici) *delegare. Rogo igitur Reu. V est. vt placeat hunc laborem suscipere, & solita sua perspicuitate & breuitate cum solida eruditione coniuncta, librum istum confutare. Iussit autem Dominus Papa, vt admonerem Reu. V est. nomine suo, vt causa à mordacitate, vt hactenus cauit, & hinc magnam laudem apud omnes commeruit. Decet enim Catholicos Scriptores, ac præsertim Religiosos, modestia & grauitas, ac vt relinquam hæreticis petulantiam, vt iisdem relinquunt falsitatem, &c.*

37. Ex Caluinistis, Henricus Salcolbrigiensis in refutatione Becanici examinis plagæ Regiæ, in præfatione ad Henricum Magnæ Britanniæ hæredem, seremissimi Iacobi Regis filium, sic incipit: *Ex omni illa hominum colluuie, qui tractatus contra Augustissimi Monarcha librum de Apologia Iuramenti fidelitatis scriptum, fuos emiserunt; existit Becanus ab impudentissima illa conuitiandi rabie remotior.*

38. Denique ex vestris Lutheranis, Albertus Grauerus, Theologiæ Professor in Academia Ienensi, in disputatione Antijesuitica nona de Pontifice Romano, circa initum, §. 5. sic scribit: *Et quoniam ante sexennium Martinus Becanus, Jesuita Moguntinus, alias præter morem reliquorum plerorumque modestus, & à conuitiis maxima ex parte sibi temperans, ac rebus ipsis, sine personarum in detractione disputans, quod in ipso, quamuis aduersario, laudandum, &c.*

39. Adhibui tres testes pro mea innocentia. Et quia *in ore duorum vel trium testium, stat omne verbum,* frustra me accusas. Contra te non egeo testibus. Epistolæ quas scribis, testimonium contra te dicunt. Plenæ sunt conuitiis, præsertim vltima, quam tertio loco accepi. Quod nihilominus addis, te sequi præceptum illud Christi. *Nolite maledicere maledicentibus*; si me spectes, facilè concessero. Tametsi enim mihi maledixeris, non tamen maledicenti maledixisti.

Sarterius ridiculam quæstionem proponit de Alphonso Salmerone.

40. CVm nuper tibi respondissem, in Alphonso Salmerone reperiri hanc propositionem, (*Christus bis instituit cœnam Eucharisticam*) quam tu nusquam reperiri obiecteras: & simul addidissem, eundem Alphonsum magnæ authoritatis virum esse, tum quod multa opera edidisset, tum quod Concilio Tridentino interfuisset; scribebas te mirari, *cur non persuaserit Patribus illius Concilij, vt canonibus hoc etiam dogma adderent, Christus bis instituit Eucharistiam.* Vis dicam? Metuebant, ne si plures Canones scriberentur, maiorem ignem vbique excitarent Lutherani. Si hoc non capis, dicam apertius. Lutherus vester, deserto monasterio, raptum è claustro Monialem, & incestis nuptiis sibi copulauit. Hoc ne fiat, prohibent Canones Iuris canonici. Ne Canonibus plecteretur, totum Codicem combussit, ex quo magna flamma excitata est. Periculum erat, ne discipuli ipsius (inter quos vnus es) eandem carnificinam exercerent in Codicem Concilij Tridentini, præsertim si plures in eo essent Canones, quã ipsi vellent. Igitur ad pauciores contracti sunt.

41. Seriò, an ioco hoc dixerim, parum interest. Tu accipe; vt vis. Si non tecum, sed cum viro docto negotium mihi esset, facilè, & vno quasi verbo, illi satisfacerem. Norunt viri docti, solas controuersiarum decisiones solitas referri in Canones; non item probationes & argumenta, quibus illæ confirmantur. Controuersia tunc erat inter Catholicos & Lutheranos, an sub vna specie licere communicare. Decisum fuit, licere. Hæc decisio relata est in Canonem his verbis: *Si quis dixerit, ex Dei præcepto vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles vtramque speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit.* At testimonia Scripturæ, & alia argumenta, quibus illa decisio confirmari poterat, non sunt posita in Canone. Quamuis ergo Catholici vt confirment illam decisionem, adducant etiam testimonium Lucæ, & inde probent Christum sub vna specie dedisse Eucharistiam in Emaus, & sub vtraque in vltima cœna, non tamen necesse est, vt hæc probatio in Canonen fuerit transcripta. Hæc tu, quia nescis, miraris. At alij, qui Ius Canonicum & Ciuile legerunt, non mirantur. Sciunt in vtroque vel nudas leges, vel nudas sæpe decisiones contineri. Et hæ quidem in Iure Canonico, *Canones*: in Ciuili, *Rescripta* appellari solent. Vel nunc saltem disce aliquid.

Sartorius à Balduino subsidium petit.

42. BIs petis subsidium à Friderico Balduino, Lutherano Prædicante: semel in prima tua epistola, & semel in tertia. Priori loco, vt me terreas, obiicis Balduinum ante quadriennium contra me scripsisse. Non nego. Sed nec terreor. Scripsit etiam contra Nicolaum Serarium, qui tunc mecum Moguntiæ erat. Sed vicissim ab vtroque refutatus est. Et publicè extant libelli nostri. De meo nihil dicam. Legant alii, & iudicent. Serarius certè tam neruosè constrinxit hominem, ac tam solidè probauit, diabolum fuisse Lutheri Præceptorem, vt nemini deinceps dubium esse possit. Quod tu quidem molestè fers, & purum putum mendacium esse dicis. Sed alij, quibus plus prudentiæ est, aliter sentiunt. Nec tamen quicquam de hac re dixissem (quam scio vobis odiosam esse) nisi Balduinum mihi obiecisses. Et quorsum obiecisti? Planè extra scopum. Scripserit sanè Prædicans aliquis contra me, scripserit contra Serarium: quid hinc efficis? An ideò consequentia tua, quam supra dixi vitiosam esse, salua & proba est? Tam proba, quàm quæ sequitur: *Balduinus scripsit in Becanum. Ergo Sartorius bonus Dialecticus est.* Omninò scilicet.

43. Posteriori loco, ais eundem Balduinum, sicut & alios Lutheranos, solidè respondisse ad ea, quæ de libertate ecclesiæ à me allata sunt. Itaque non opus esse tua responsione. Breui scilicet compendio rem totam conficis. Poteris deinceps in omni controuersia, hac ratione te expedire. Et quidem facillimo negotio. Quid enim promptius est, quàm in singulis difficultatibus, quas vobis obicimus, remittere nos

ad alios, qui aliquando idem argumentum tractarunt? At hoc non eſt diſputare, ſed fugere. Nec mihi Viennæ à Balduino, ſed à Sartorio bellum indictum eſt. Igitur Sartorius pugnet, non Balduinus. Nec tamen abnuo, vt Balduini, ſi lubet, opem implores: ſed ita, vt tu etiam in acie ſtes, & ictum aduerſarij excipias. Cur vltro me laceſſiuiſti? Cur abſentem, & nihil de Sartorio vel ſcientem, vel cogitantem, in Cathedra aggreſſus es? Imò, ſi vis, omnes Prædicantes & Conſiſtoriales, quotquot Hailbrunneri Tractatum approbarunt, in ſubſidium voca. Vno hoc dilemmate proſternam vniuerſos: Vel Gratia & Græcia ſunt diuerſa, vel idem. Si diuerſa, cur confunditis, & alterum pro altero ponitis? Si idem filij Dei non eſtis. Valebit enim hic ſyllogiſmus: Quicunque ſunt extra Græciam, ſunt extra Gratiam: At vos omnes Lutherani, qui approbaſtis Tractatum Hailbrunneri, eſtis extra Græciam, quia eſtis in Germania: Ergo eſtis extra Gratiam. Non igitur filij Dei eſtis. Quid tibi videtur, Sartori? Sed pergo ad alia.

Sartorius promittit ſibi victoriam ex Scriptura.

44. ALteram tuam Epiſtolam ſic concludis: *Sacræ Scripturæ auſtu, ex tuo dogmate triumphum planè agere poſſem.* Hoc ideò facis, quia iam ante ſcripſeram tibi his verbis: *Non ſucceſſit tibi probatio ex ſcriptis Pontificiorum. Vide, an ex verbo Dei aliquid poſſis efficere.* Igitur reſpondes, te non modo poſſe aliquid efficere, ſed etiam triumphum agere, ſi ex verbo Dei me oppugnare velles. Videris vnus eſſe ex illis, qui ante victoriam canunt triumphum. Experire primum quid poſſis; & produc aliquid ex Scriptura, quo me oppugnes. Scio te non auſurum: vel certè, ſi auſis eodem ſucceſſu diſputaturum, quo hactenus ex ſcriptis Pontificiorum diſputaſti. Vtrobique puer es, & ne conſequentiam quidem vnam legitimè formare potes.

45. Sunt & alia duo, quæ te merito abſterrere debent. Vnum eſt, quod vos Lutherani non habeatis legitimum Scripturæ Canonem. Nos habemus. Nã noſtrum Canonem, qui in Concilio Tridentino ſeſſ. 4. conſignatus eſt, per continuatam Traditionem accepimus à Gelaſio Pontifice in Concilio Romano, ab Auguſt. lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 8. ab Innocentio primo, Epiſt. 3. ad Exuperium cap. 7. & ab aliis Patribus, qui interea in Eccleſia floruerunt. Veſtrum, vos ipſi excogitaſtis. Planè nouitius es. Nec reperies vel duos ex antiquis Scriptoribus, qui per omnia vobiſcum in Canone conſentiant.

46. Alterum eſt, quod nec legitimum Scripturæ ſenſum aut verſionem habeatis. Tot Bibliorum verſiones apud vos ſunt, quot Magiſtelli, qui aliquid Græcè aut Hebraicè norunt: Tot ſenſus & interpretationes, quot capita. Quiſque fingit ſibi ſenſum, quem vult. Apud nos Catholicos vna verſio eſt, quæ multis ſæculis in Eccleſia viguit: vnus ſenſus, quem perpetua Maiorum Traditio nobis reliquit. Nobis rectè acommodari poteſt illud Geneſ. 11. 1. *Erat terra labii vnius, & ſermonum eorundem.* Et infrà; *Ecce vnus eſt populus: & vnum labium omnibus.* Vobis, quod ſequitur: *Confundamus linguam eorum, vt non audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui.* Et rurſum: *Vocatum eſt nomen eius Babel, quia ibi confuſum eſt labium vniuerſæ terræ.*

47. Hęc nuper ad te ſcripſi. Et planè putabam te aliquid reſponſurum in tertia tua Epiſtola, quam interea miſiſti. At nihil factum eſt. Nihil quo me oppugnes, adduxiſti ex verbo Dei. Nihil de Canone Lutheranorum, nihil de Scripturæ ſenſu aut verſione à te reſponſum eſt. Omnia diſſimulaſti. Et meritò. Nam omnes verſiones, quibus Lutherani vtuntur, nouitiæ ſunt: nulla vetus, niſi noſtra. At quidquid nouum eſt, abſurdum eſt, tu in altera Epiſtola, ſi memineris, argumentaris. Omnes igitur Lutheranorum verſiones, tuo iudicio, abſurdæ ſunt. Idem dicam de Canone. Veſter nouus eſt: Abſurdus igitur. Et hîc valet (ſi tamen quidquam valet) ſolennis illa tua conſequentia: *In omnium veterum authorum ſcriptis non memini me reperire vel Canonẽ, vel verſionem, quæ Lutherani vtuntur: Ergo tam Canon, quàm verſio nouæ & abſurdæ eſt.* Sic iterum tuo gladio te mactas.

Sartorius magni ſe facit.

48. QVanti te æſtimes, ex triplici capite colligi poteſt. Primò, quia promittis tibi triumphum, ſi ex verbo Dei pugnandum ſit. Sed manifeſta hęc iactantia eſt, vt iam oſtendi. Secundò, perſuades Lectori, te *omnium Pontificiorum ſcripta legiſſe.* Vix paucorum legiſti. Denique, in altera tua epiſtola putas me ſollicitum eſſe, quaſi metuam à te refutari. Noli quæſo hoc putare. Scio te tantum non eſſe, quem debeam extimeſcere. Et quid obſecro formidabile in te eſt? Legitimum Scripturæ Canonem & verſionem non habes. Veteres authores ne noſti quidem. Vix Gerſonem aſpexiſti. Totum præſidium, quo niteris, vel conuitia ſunt, vel pagella aliquot ex Luthero & Kemnitio tranſcriptæ. Optimè in te quadrat illud Apoc. 3. 17. *Dicis quod dives ſum & locupletatus & nullius egeo. Et neſcis, quia tu es miſer & miſerabilis, & pauper & nudus.* Si tu aliud de te ſentis non bene te noſti. Nec eſt quod Sculptori in hac re credas; qui nuper eximia ſpecie effigiem tuam efformauit. Decepit te. Comam & barbam exornauit; ſed cerebrum non apparet.

49. Ignoſce, quod tam candidè tecum agam. Et memineris illius, quod eſt in Prouerbiis c. 27. v. 6. *Meliora ſunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oſcula odientis.* Nec interpreteris conuitium eſſe quod ſcribo. Tunc conuitium eſt, quando qui ex odio perſonæ cõiicit in aliquem verba odioſa, ſine ſufficienti cauſa aut fundamento: quo pacto plerique veſtrum, vocant nos Suitas aut Ranas. Non enim apparet vlla rationabilis cauſa, cur nos potius, quàm Prædicantes Lutherani debeant ſic appellari. Quid enim turpe aut deteſtabile reperias in ſuibus & ranis, quod nobis potius, quam vobis accommodari poſſit? Nihil penitus. Mera igitur conuitia ſunt. At conuitium non eſt, quando quis aliquid iocoſum aut aſperum coniicit in alterum, non ex odio perſonæ, ſed ex merito cauſæ, de qua agitur: vt ſi dicam Sartorium non eſſe probum Dialecticum, quia reuera non probè argumentatur; indoctum eſſe, quia reuera doctus non eſt; mẽdacem, quia reuera in flagranti mendacio deprehenditur; malæ fidei, quia reuera mala fide egiſſe conuincitur: Et ſic deinceps. Atque hæc hactenus, mi Sartori. Si ſatisfactum tibi eſt, gaudeo: ſin minus, perſcribe ad me quid vlterius deſideres; dabo operam, vt ſatisfaciam. Vale, & rem totam coram Deo expende. Viennæ 8. Octobris, Anni 1614.

Tuus, ſi vis,

MARTINVS BECANVS Societatis IESV Theologus.

OPVSCVLVM QVARTVM:
AD D. GEORGIVM N. NVPER E CALVINIANO Factum Catholicum,

DE COMPARATIONE ECCLESIÆ ET SYNAGOGÆ.

EPISTOLA.

1. ACCEPI Epistolam tuam, humanissime D. Georgi, in qua multis argumentis conaris demonstrare, Ecclesiam Christi deficere & errare posse. Non quod reuera ita sentias, cùm iam Catholicam fidem, abiecta hæresi Caluiniana, vt ais, sincerè complectaris: sed quòd aliter à me doceri cupias quàm hactenus à Caluinianis Professoribus Heidelbergæ instructus es. Porrò vis ac robur argumentorum omnium, quæ multis verbis & ambagibus à te allata sunt, videtur esse huiusmodi: *Synagoga Iudæorum ipsa defecit ac repudiata est: Ergo etiam Ecclesia deficere ac repudiari potest.* Sequelam probas ex variis prærogatiuis, quas Synagogam præ Ecclesia habuisse affirmas. Sunt autem hæ. Prima, quod Scriptura disertè præferat Synagogam Ecclesiæ. Altera, quod plures & excellentiores promissiones factæ sint Synagogæ, quàm Ecclesiæ Tertia, quod Synagoga arctius cum Deo coniuncta fuerit, quam sit Ecclesia. Nam Synagoga, inquis, fuit filia Dei, cum Ecclesia non sit filia, sed sponsa. At filia quantumuis peccet, semper manet filia. Sponsa verò, si enormiter delinquat, non semper manet sponsa, quia sponsalia sæpè dissoluuntur. Si ergo Synagoga non obstantibus his prærogatiuis, à Deo repudiata est; cur Ecclesia repudiari non possit?

2. Hoc breui compendio, nisi fallor, totius Epistolæ tuæ robur complexus sum. Nunc, quia doceri à me vis, & omnes scrupulos, quibus adhuc angi & cruciari te ais, eximi vehementer optas; faciam equidem, quod & officij mei ratio exigit, & Christianæ charitatis regula faciendum esse præscribit. Nec de methodo laborandum est. Singula eodem ordine, quo iam proposita sunt, sigillatim discutiam. Ac futurum confido, vt ex eorum discussione facilè intelligas, nihil aliud apud Caluinistas, quàm meras fraudes ac impostura te imbibisse. Sit ergo

---

QVÆSTIO I.

An Scriptura præferat Synagogam Ecclesiæ?

3. DVplici testimonio probas affirmantem partem. Prius habetur Deuteronom. 4. 7. *Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Quæ est enim alia gens sic inclyta?, vt habeat cæremonias iustas atque iudicia & vniuersam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?* Posterius Psalm. 147. 8. *Qui annunciat verbum suum Iacob: iustitias & iudicia sua Israël. Non fecit taliter omni nationi: & iudicia sua non manifestauit illis.* Ex vtroque formari potest tale argumentum: Si nulla est natio tam grandis, nulla A gens tam inclyta, quæ cum Synagoga & populo Iudæorum conferri possit; certè nec populus Christianus cum ea conferri potest: At verum est antecedens: Ergo & consequens.

4. Audi mi Georgi: Mera insciti hæc est. Nam Scriptura non confert ibi Synagogam Iudæorum cum Ecclesia Christi, quæ tunc nondum erat in rerum natura; sed cum aliis gentibus ac nationibus; quæ tunc temporis colebant idola. Et ponit tres illius prærogatiuas. Prima est, quòd haberet apud se Tabernaculum fœderis, in quo Deus dabat certissima responsa de rebus dubijs: & orationes populi in B. quacunque necessitate benignè audiebat. Altera, quod haberet legem Decalogi in tabulis lapideis à Deo scriptam. Tertia, quòd præter legem Decalogi, haberet etiam præcepta cæremonialia, quæ ad cultum

cultum veri Dei promouendum,& iudicialia,quæ ad A
dacem &iustitiam conseruandam erant vtilissima.

5. Hæ fuerunt prærogatiuæ Synagogæ respectu aliarum gentium, quæ tunc erant, non tamen respectu Ecclesiæ Christi, quæ nunc est. Nam aliæ gentes, quæ tunc erant, non habebant quicquam eorum, quæ iam dicta sunt. Habebant quidem responsa Dæmonũ, quiin idolis loquebantur, sed sæpe falsa, incerta, ambigua. Habebant legem Decalogi scriptam in cordibus; sed propter quotidiana peccata quasi deletam & obliteratam. Rom. 1. 21. Habebant præcepta ceremonialia, non tamen ad veri Dei cultum, sed ad idololatriam accommodata. Habebant etiam iudicialia, sed sæpe iniqua, tyrannica, inhumana.

6. At Ecclesia Christi, quæ nunc est, superat Synagogam in his omnibus. Primò, quia Synagoga nihil aliud habebat, quàm tabernaculum fœderis, in quo Deus per Angelos loquebatur Iudæis. At Ecclesia habet ipsum Dei Filium incarnatum, qui in propria persona locutus est Apostolis, Ioan. 1. 18. *Vnigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarrabit.* Et Hebr. 1. 2. *Nouissimè diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem vniuersorum.*

7. Secundò, Synagoga habebat nudam legem Decalogi, quę solùm præcipiebat, quid agẽdum esset, nullam verò gratiam ex se præstabat: At Ecclesia præter legem præcipientem, accepit etiam gratiam, quæ præbeat vires & facultatem præstandi id, quod præcipitur, Ioannis 1. 17. *Lex per Mosen data est: gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Vbi notanda est triplex antithesis. Prima inter legem & gratiam, quasi inter corpus & animam, inter litteram & spiritum. Nam sicut corpus per se est pondus, quod onerat, nisi vegetetur ab anima: & sicut littera occidit, nisi adsit spiritus, qui viuificet: sic lex per se molesta est, quia iubet, difficilia quæ à nobis præstari non possunt, nisi gratia nos iuuet. Altera inter Mosem & Christum, quasi inter seruum & dominum, inter præconem legis & Legislatorem. Tertia inter dare & facere. Moses non fecit legem, sed acceptam à Deo dedit populo & promulgauit, quia non legislator, sed minister legislatoris (Hebr. 3. 5.) At Christus non tantum dedit gratiam, sed etiam fecit, quia ipse est author & fons omnis gratiæ *de cuius plenitudine nos omnes accepimus.* (Ioan. 1. 16.)

8. Tertiò, Synagoga, cum esset ancilla non domina; habebat quidem præcepta ceremonialia & iudicialia, sed quæ timorem & seruitutem spirabant. At Ecclesia, quæ non est ancilla, sed libera, non habet præcepta timoris & seruitutis, sed potius, quæ ad amorem & libertatem accommodata sunt (Rom. 8. 15. *Non enim accepimus Spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.* Et Gal. 4. 31. *Itaque fratres, non sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberauit*) De prioribus præceptis dictum est Actor. 15. 10. *Quid tentatis Deum, imponere iugum super cernices discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus?* De posterioribus Matth. 11. 30. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.*

9. Hæc, meo iudicio, tam clara sunt, vt non egeant longiori interprete. Et omninò mihi persuadeo, in hoc quidem puncto abunde satisfactum tibi esse. Porrò de Caluinianis professoribus, qui te aliter instruxerunt, quid dicturus es? Sanè, si ignorant quæ iam dixi, stupidi sunt, & à cathedris amouendi. Si norunt, maleuoli & deceptores, qui aliter docent, quàm sentiunt.

Opusc. Bec.

QVÆSTIO II.

An Synagoga habuerit plures & excellentiores promissiones, quam habeat Ecclesia?

10. HOc tu Georgi, quanquam non tuo, sed Caluinistarum sensu ac iudicio, affirmas. Et ne temerè videatis id facere, adducis tres promissiones, quæ Synagogæ factæ sunt. Prima est 3. Regum 9. 3. *Dixit Dominus ad Salomonem: Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me. Sanctificaui domum hanc, quam ædificasti, vt ponerem nomen meum ibi in sempiternum. Et erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.*

11. Secunda est Psalm. 131. 1. 13. *Elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in sæculum sæculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius saturabo panibus. Sacerdotes eius induam salutari, & sancti eius exultatione exultabunt. Illuc prodicam cornu Dauid, parani lucernam Christo meo. Inimicos eius induam confusione: super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.*

12. Tertia est Zachar. 2. 5. *Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio eius.* Et ibidem: *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei:* Et iterum: *Ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.*

13. Ecce, inquis, quam præclaras promissiones habuit Synagoga, & quidem ab ipso Deo: cum interim Ecclesia non habeat nisi vnicam illam à Christo: *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam*: quæ nullo modo cum istis conferri potest. Miror te Georgi. Videris apud Caluinistas, eiurato Christo, Iudaismum imbibisse: quod ex duplici capite ostendi potest. Primò, quia Christum opponis Deo, quasi ipse Deus non esset. Secundò, quia nimis honorificè loqueris de Synagoga: nimis abiectè de Ecclesia; quasi illi maiores, quam huic promissiones factæ sint. Cum tamen Apostolus Hebr. 8. 6. contrarium disertè asserat, his verbis: *Nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto & melioris Testamenti Mediator est, quod in melioribus repromissionibus sanctum est.* Quid apertius contra te dici potuit? Nouum, inquit, Testamentum in melioribus repromissionibus sancitum est, quam vetus. Vel, quod in idem recidit, Ecclesia Christi meliores habet promissiones, quàm Synagoga Iudæorum, quod manifestè apparebit, si conferamus vtriusque promissiones inter se.

14. Igitur ex tribus illis promissionibus, quas ais Synagogæ factas esse, tertia non est facta Synagogæ, sed Ecclesiæ, vt infra ostendam. Reliquæ duæ non sunt absolutæ, sed conditionatæ. Nam priori hęc conditio annexa est: *Si autem auersione auersi fueritis vos, & filii vestri, non sequentes me, nec custodientes mandata mea, & cæremonias meas, quas proposui vobis, sed abieritis & colueritis Deos alienos, auferam Israel de superficie terræ, quam dedi eis: Et templum, quod sanctificaui nomini meo, proiiciam à conspectu meo; eritque Israel in prouerbium: & in fabulam cunctis populis.* Posteriori hæc: *Si custodierint filii tui Testamentum meum & testimonia mea hæc, quæ docebo eos.*

15. Vides, opinor, quam fragili conditione fulciantur hæ promissiones. Nimirum vt tam facilè rescindi possint quam facilè peccare homo potest. Longè aliter res habet in promissionibus Ecclesiæ factis. Nam hæ & plures sunt, quàm duæ: & absolutę sunt, non conditionatæ: & tanta firmitate nixę, vt de earum effectu dubitandum non sit. Eas tibi breuiter, nec ta-

men omnes, sed quæ primum memoriæ occurrent, hoc loco proponam. Sunt autem duplices: aliæ in veteri, aliæ in nouo Testamento factæ & consignatæ. Prioris generis sunt hæ.

Prima promissio Ecclesiæ facta in veteri Testamento.

16. PRima habetur apud Isaiam c. 54. Nam toto illo capite expresse agitur de Ecclesia Christi, quæ ex gentilibus erat colligenda, vt non solùm Hieronymus & alij scriptores, sed Apostolus quoque in epistola ad Galatas cap. 4. interpretatus est. Sunt autem multa, quæ ibi promittuntur Ecclesiæ. 1 fœcunditas. 2. amplitudo. 3. firmitas, stabilitas & perpetuitas. 4. victoria contra hæreticos & alios hostes.

17. Fœcunditas promittitur v. 1. his verbis: *Lauda sterilis quæ non paris: & hinni, quæ non pariebas: quoniam multi filij deserta magis, quam eius, quæ habet virum, dicit Dominus.* Vel, vt habet Apostolus loco citato: *Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe & clama, quæ non parturis: quoniam multi filij deserte magis, &c.* quasi dicat: O Ecclesia gentilium, quæ ante aduentum Christi fuisti sterilis, & non peperisti Deo filios, propter defectum fidei (vixisti enim in idololatria) lætare nunc & exulta, quia paries plures filios, quàm peperit Synagoga. Hæc, quæ hactenus fuit fœcunda, cessabit parere: Tu verò, quæ sterilis fuisti, & deserta à Deo, incipies parere, & eris longè fœcundior, quàm illa fuit. Sicut prædictum est 1. Reg. 2. 5. *Sterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata est.*

18. Amplitudo promittitur, v. 2. *Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longes fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida. 3. Ad dextram enim & ad læuam penetrabis, & semen tuum gentes hæreditabit, & ciuitates desertas inhabitabit*, id est, propter multitudinem filiorum, quos paritura es, debebis dilatare terminos habitationis tuæ: quia Palestina, in qua sola hactenus Synagoga templum & certam sedem habuit, non sufficiet tibi ad habitandum. Opus erit maiori loco & spacio. Vno verbo, totum terrarum orbem occupabis, & omnes gentes erunt tibi in hæreditatem.

19. Firmitas & perpetuitas promittitur, v. 4. *Noli timere, quia non confunderis, neque erubescas, non enim te pudebit, quia confusionis adolescentiæ tuæ obliuiscaris, & opprobrii viduitatis tuæ non recordaberis amplius. 5. Quia dominabitur tui, qui fecit te, Dominus exercituum nomen eius: & redemptor tuus sanctus Israël, Deus omnis terræ vocabitur. 6. Quia vt mulierem derelictam & mœrentem spiritu vocauit te Dominus, & vxorem ab adolescentia abiectam, dixit Deus tuus. 7. Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. 8. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui, dixit redemptor tuus Dominus*, id est: Tametsi ante Christi aduentum vixeris in confusione, mœrore & opprobrio, propter idololatriam, & toto illo tempore (quod tamen modicum fuit, respectu futuri temporis) fueris à Deo quasi abiecta & derelicta, deinceps tamen non est quod timeas vllam confusionem. Nam Deus, qui creauit te, misertus est tui & decreuit præclara beneficia in posterum tibi conferre. Ac primò, sua morte & passione te redempturus est. 2. In magnis miserationibus congregabit te. 3. Non temporaria, sed sempiterna misericordia prosequeretur te. 4. Dominabitur tui, non sicut Dominus ancillæ, sed sicut maritus vxori dominari solet. Quàm verò potens maritus ille sit, ex duplici capite æstimari potest. Primò ex nomine; quia *Deus exercituum nomen eius.* Habet enim sub se omnes Angelos, qui sunt illius milites & ministri. Secundò ex hæreditate; quia quando assumet te in sponsam, totum terrarum orbem accipiet à Patre in hæreditatem, sicut promissum illi est Psalm. 2. 8. *Postula à me, & dabo tibi gentes in hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Et ideò, *Deus omnis terræ vocabitur.* Si ergo talem sponsum habitura es, quem extimescas? Angeli, qui sunt ministri sponsi, pugnabunt pro sponsa. Et totus orbis, qui dabitur sponso, dabitur etiam sponsæ, quia vtrique erunt omnia communia.

20. De qua promissione vt fis secutior, audi quid dicat Dominus, v. 9. *Sicut in diebus Noë istud mihi est, cui iuraui, ne inducerem aquas Noë vltra super terram: sic iuraui, vt non irascar tibi, & non increpem te*, id est, sicut olim iureiurando promisi Noë, quod non amplius vellem dissipare terram diluuio (Genes. 9. 11.) Ita nunc iureiurando promitto tibi, quòd non amplius velim tibi irasci: multo minus abiicere, & abiectam deserere. Nam, vt dixi, *misericordia sempiterna misertus sum tui.* Addo ad maiorem confirmationẽ, v. 10. *Montes enim commouebuntur, & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur*, id est: etiamsi montes de loco suo mouerentur, & colles contremiscerent; non tamen misericordia mea recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur, sed fixum & irreuocabile mansurum est.

21. Sequitur v. 11. *Paupercula tempestate conuulsa, absque vlla consolatione*, id est hactenus fuisti pauperecula, quia vixisti sine cognitione veri Dei: fuisti instabilis, quia variis idolorum erroribus, quasi tempestatibus conuulsa & agitata es: fuisti sine consolatione, quia falsi dij, quos coluisti, non potuerunt te iuuare. At nunc bono sis animo: *Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Sapphiris. 12. Et ponam iaspidem propugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles*, id est: Ego ita fundabo & stabiliam te, vt tempestate conuelli non possis: ita muniam te portis & propugnaculis, vt sis inexpugnabilis.

22. Superest promissio victoriæ contra hostes, v. 16. *Ecce ego creaui fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum. Et ego creaui interfectorem ad disperdendum*, id est, (vt interpretatur Hieronymus.) ego creaui diabolum, qui omnium malorum artifex est. Ille suscitabit contra te ignem, & conflabit vasa iniquitatis, id est, impios homines, vt Simonem magum, Arium, Donatistas, Pelagianos, Anabaptistas, Caluinianos, & similes sectarios, qui te oppugnabunt. Sed noli timere. Nam ex altera parte: creaui etiam *interfectorem ad disperdendum*, id est, excitaui alios, qui partim externa vi (quod faciunt Catholici Reges & Imperatores) partim calamo & viua voce (quod faciunt Doctores Ecclesiæ) disperdent aduersarios tuos. ver. 17. *Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigetur: Et omnem linguam resistentem tibi in iudicio, condemnabis*, id est: Omnes aduersarij, quos diabolus sufflans contra te excitabit, non habebunt successum, quia non est consilium cõtra Deum: at omnes hæreticos, qui tibi resistent in causa fidei ac religionis, de errore conuictos condemnabis. Quod etiam factum est. Nam Ecclesia condemnauit Arianos, & alios hæreticos, qui illam hactenus oppugnarunt. Atque hæc sufficiant de prima promissione, quæ luculentissima est.

Secunda promissio Ecclesiæ, facta in veteri Testamento.

23. SEcunda promissio habetur Ierem. 31. ver. 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israël & domui Iuda fœdus nouum. 32. Non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Ægypti: pactum quod irritum fecerunt: & lego dominatus sum eorum, dicit Dominus. 33. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel, post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: Et ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. 34. Et non docebit vltra vir proximum suum, & vir fratrem suum dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsque ad maximum ait Dominus: quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.*

24. Hic Deus per Prophetam confert inter se duas promissiones seu pacta: vnum veteris, alterum noui Testamenti: Et ostendit nouum Testamentum meliori promissione vel pacto sancitum esse, quàm vetus vt interpretatur Apostolus Hebr. 8. 6. Primò, quia pactum veteris testamenti irritum factum est, propter peccata Iudæorum Pactum noui Test. non irritabitur. Igitur hoc firmius est, quam illud fuit. Secundò, Deus in veteri Testamento *dominatus est* Iudæorum, id est, seuerè & imperiosè egit cum illis, sicut domini solent agere cum seruis. Vel, vt explicat Apostolus, *vituperauit, neglexit*, & abiecit illos, eo quod irritum fecissent pactum. At in nouo Testamento paternè, non seuerè agit cum Christianis, quia per mortem Filij sui placatus est. Tertio, in veteri Testamento dedit legem scriptam in tabulis lapideis: At in nouo dat scriptam in cordibus seu visceribus Christianorum. Vel, quod idem est, in veteri dedit solam externam legem difficilia præcipientem: non autem internas vires ad præstandum id, quod præcipiebatur. At in nouo, non solum dat legem præcipientem, sed etiam gratiam & charitatem adiuuantem. Quartò, in veteri populus facilè recedebat à Deo, & conuertebatur ad idola. Nam ex vna parte, nõ habebat tanta præsidia ad perseuerandum in cultu veri Dei, quanta nos habemus, at ex altera, occurrebant multa, quæ auocarent à Deo, 1. fragilitas naturæ humanæ. 2. astutia diaboli. 3. onus legis Mosaycæ, quod illis erat à Deo impositum. 4. minæ & terrores, quibus quasi inuiti cogebantur portare illud onus. 5. conuersatio cum gentilibus, inter quos viuebant, & à quibus vndique cincti erant. Atque ex his causis fiebat, vt nisi alij alios assiduè incitarent, ad colendum Deum, facilè illius obliuiscerentur. Aliter fit in nouo Testam. Christiani multo maiora habent præsidia. Habent Christum pro se passum & mortuum. Habent corpus & sanguinem Christi quotidie in sacrificio Missæ. Habent Sacramenta, quæ internam gratiam & charitatem conferunt. Denique vt alia taceam, ipsum nomen, quo Christianos se appellant, tam alte infixum est eorum cordibus, vt eradi non possit.

25. Hæc obiter dicta sint de sensu verborum Ieremiæ. Ad maiorem tamen explicationem duo notanda sunt. *Vnum est*, legem Dei cogi tripliciter spectari posse. Primò, quatenus per dictamen rectæ rationis, seu per lumen naturale, scripta & impressa est in cordibus hominum. Sic data est omnibus hominibus, etiam gentilibus. (Rom. 2. 15.) Secundò, quatenus scripta est in tabulis lapideis. Sic data fuit Iudæis, non gentilibus. Tertiò, quatenus scripta est in cordibus seu visceribus hominum, non solum per lumen naturale, sed etiam per Spiritum sanctum, qui præbet gratiam & vires ad legem perfectè implen-

A dam. Sic datur Christianis. Sicut ergo Iudæi habebant quandam prærogatiuam respectu gentilium, eo quòd accepissent legem scriptam in tabulis lapideis: sic Christiani habent prærogatiuam respectu Iudæorum, eo quòd acceperint eandem legem scriptam in suis cordibus, seu *in tabulis cordis carnalibus*, vt loquitur Apostolus 2. Corinth. 3. 3.

26. *Alterum est*, Iudæos accepisse legem à Deo, intercedente pactione inter ipsum & illos. Nam ipse obligauit se, quod vellet illos protegere, & omnium bonorum temporalium abundantiam præstare, si seruarent legem quam accepissent. Summinus, quòd vellet illos affligere bello, peste, fame, captiuitate, & abiicere à facie sua, tanquam seruos refractarios & inobedientes. Illi vicissim obligarunt se, quòd vellent seruare legem à Deo acceptam, & illi obtemperare. (Exodi 19. 8. & 24. 6.) Hæc mutua obligatio confirmata fuit sanguine victimarum, quem Moses, tanquam Mediator inter partes pacisscentes, respersit in populum, cum hac protestatione: *Hic est sanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus suis.* Exodi 24. 8.

27. Quia ergo Iudæi ex sua parte non seruarunt hoc pactum, etiam ex parte Dei rescissum est. ac hæc est causa, cur ipsi à Deo puniti, abiecti & reprobati sint. In eorum locum successerunt Christiani, cum quibus noua pactio à Deo inita est, sub hac formula: *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam. Et ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.* Mediator fuit, non Moses, sed Christus, qui non animalium, sed proprio sanguine confirmauit hanc promissionem his verbis: *Hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* (Matth. 26. 28.) et ita confirmauit, vt nunquam integrè rescindenda aut irritanda sit. Poterit quidem rescindi aut irritari, respectu huius aut illius hominis in particulari, qui si peccet, & non velit pœnitere de peccato, merito reiicitur à Deo: non tamen potest irritari respectu totius ecclesiæ, seu populi Christiani, quia Deus absolutè non vult. Hoc patet ex eodem Ieremia, capite citato, v. 35. vbi sequitur in hunc modum: *Hæc dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ & stellarum in lumine noctis; qui turbat mare, & sonant fluctus eius, Dominus exercituum nomen illi. 36. Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus, tunc & semen Israël deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus. 37. Hæc dicit Dominus: Si mensurari potuerint cœli sursum, & inuestigari fundamenta terræ deorsum: & ego abiciam vniuersum semen Israël propter omnia, quæ fecerunt, dicit Dominus.*

28. Ex quibus verbis colliguntur duo argumenta, quibus Deus confirmat pactum suum fore perpetuum. Vnum est huiusmodi: Ego, qui paciscor vobiscum sum idem ille Deus, qui naturalem legem & ordinem constitui soli, lunæ, stellis & mari: soli, vt luceret per diem: lunæ & stellis, vt lucerent per noctem: mari, vt sonaret & agitaretur, ad meum imperium. Si hæc lex non deficiet, neque pactum, quod vobiscum iniui, defecturũ est. Igitur quamdiu videtis solem, lunam, stellas & mare seruare legem & ordinem naturalem, quem illis præfixi, tãdiu cogitare debetis naturum pactũ quod vobiscum initum est. *Alterum.* Sicut impossibile est, vt aliquis vestrum possit mensurare cœlos sursũ & fundamẽta terræ deorsum: ita nũquam futurum est, vt ego abiiciam vos, & non sim vester protector, iuxta pactum, quod vobiscum iniui.

Tertia promissio Ecclesiæ facta in veteri Testamento.

29. TErtia promissio habetur Zachariæ 2. 1. *Et leuaui oculos meos, & vidi: Et ecce vir, & in*

stantiam & mendacium. 2. per malam fidem. 3. per meram contentionem de vocibus & vocabulis 4. per temeritatem. Quę omnia in progressu ostendam, præsertim §. 13. & sequentibus.

Tertium vitium.

10. TErtiò supponis, omnia dogmata, quæ in scriptis Pontificiorum non habentur, noua & absurda esse. Quod si falsum est, ruit argumentum tuum. Si verum, tota Lutheranorum secta euertitur. Sic enim licebit ratiocinari: In omnium Pontificiorum scriptis non habentur hæc dogmata Lutherana. 1. Humanitas Christi est vbique. 2. Sancti non sunt inuocandi. 3. Non est orandum pro mortuis. 4. Infantes, cum baptizantur, habent actualem motum fidei. 5. Duo tantum sunt Sacramenta. 6. Matrimonium non est Sacramentum. Ergo hęc dogmata Lutherana noua & absurda sunt. Quid hic respondes, mi Sartori? Alterutrum fatearis necesse est, vel legitimam esse consequentiam, vel illegitimam; Si legitima est, ruit Lutheranissimus. Si illegitima, tua est.

11. Iam vides, opinor, triplici vitio laborare argumentum, quod à te factum est. Nititur enim tribus principiis, quorum duo priora manifestè falsa sunt: tertium, tuę sectæ, quam defendis, penitus contrarium. Disce deinceps melius argumentari; nec temerè aliquid affirmes de scriptis aliorum, quæ non legisti. Alioqui, si semel hæc argumentandi forma admittatur, actum erit de tuo capite. Nam rustici, qui te audient concionantem, statim hoc enthymemate te inuadent: *In omnium Lutheranorum scriptis non meminimus nos legere, quod tu hodie in cathedra affirmasti: Ergo nouus & absurdus homo es.* Et quid, obsecro, respondares, si sic tecum agerent? Remitteres eos, sine dubio, ad agros & vineas, in quibus melius, quàm in libris versati essent. Rectè. Et ego ad nuptias rusticorum, vel ad Lutheri colloquia mensalia te remitto in quibus melius, quam in scriptis Pontificiorum, versatus es. Ex eorum officina poteris sic rectè argumentari: In omnibus Lutheri colloquiis mensalibus, quæ diligenter euolui, non memini me quidquam legere pium aut honestum, sed omnia scurrilitate plena sunt: Ergo Lutherus in colloquiis parum pius & honestus, sed insigniter scurrilis est. Vel sic: In omnibus nuptiis, quæ hoc anno in mea parochia celebratæ sunt, non memini me tam suauiter bibere & saltare, quam heri in nuptiis Melibæi: ergo Melibæus optimè de me meritus est. Hoc facile credent, qui te norunt.

12. Et hæc hactenus de primario argumento, quo me oppugnasti. Quod quàm debile ac inualidum sit, facilè iam perspicis, si cerebrum habes. Igitur si in hoc certamine, cuius tu author es, perstare vis, aut fateri, quod res est, nihil te hactenus effeciſſe: aut si tam obstinato es animo, vt fateri nolis, respondę sigillatim ad singula vitia, quæ iam obiecta sunt. Nec putes satis esse, si conuitiis me obruas, vt in postrema epistola à te factum est. Nam illa quidem minimè me lædunt: & tibi apud viros prudentes parum gratiæ conciliant.

Sartorius mendacio se defendit.

13. IN prima epistola absolutè dixeras, in nullo penitus Pontificiorum scripto meum dogma reperiri posse. Mox produxi aliquot recentiores Pontificios, in quibus reperitur. Non poteras negare. Igitur vt laqueum, quo te tenebam, exueres, mendacio vsus es, & in altera epistola asseruisti, non de omnibus, sed de veteribus Pontificiis, qui ante ortum Iesuitarum scripserunt, locutum te esse. Quod manifestè falsum est. Nam speciatim etiam, & quidē maximè locutus es de iis, qui fuerunt in Concilio Tridentino. Consule epistolam tuam, & inuenies. At Pontificij, qui fuerunt in Concilio Tridentino, non sunt antiquiores Iesuitis. Imò inter illos fuerunt aliqui Iesuitæ, vt Iacobus Laynes, Alphonsus Salmeron, & Ioannes Cuuillonius.

14. Hoc mendacium, si meministi, nuper tibi obieci. Nec in tertia epistola, quæ interea à te scripta est potuisti te purgare, sed silentiò dissimulasti. Qua in re laudo candorem tuum. Putabas satius esse nihil dicere, quàm apertum mendacium negare, aut excusare. Et sic est. Sed tamen, quid mentiendo profecisti? Nihil penitus. Nam esto, de solis veteribus Pontificiis locutus fueris. Manebit nihilominus inepta hæc consequentia: *In omnibus veteribus Pontificiis non memini me legere hoc dogma: Ergo nouum & absurdum est.* Nam hìc etiam supponis, omnes veteres Pontificios à te lectos esse, & in nullo illorum meum dogma reperiri posse: quæ ambo falsa sunt. Vix vllos legisti: & iam ante multos citaui, qui mecum sentiunt.

Sartorius litigat de nomine.

15. QVia mendacium non successit, cœpisti litigare de nomine: Et importunè vrsisti, vt producerem aliquem Pontificium, qui vteretur his ipsis verbis, quibus ego vsus sum, *Christus bis instituit cœnam semel sub vtraque, semel sub vna specie.* Produxi Alphonsum Salmeronem. Iterum vrsisti, vt aliquem ex veteribus producerem. Respondi, de vocibus non esse litigandum, si de sensu constaret. Veteres non quidem iisdem vocibus, sed tamen eodem sensu scripsisse, quo ego scripsi. Scripsisse, inquam, Christum Hierosolymis sub vtraque, & in Emaus sub vna specie cōsecrare & porrexisse Eucharistiam. Nihil aliud me velle. Nec modum loquendi, quo vsus sum, (tametsi fortè à paucis, in hac quidem materia vsitatus sit) absurdum videri oportere. Sicut enim rectè ac Latine dicimus, Imperatorem bis diuerso tempore instituisse solenne prandium; aut Sartorium bis diuersis diebus instituisse lautam cœnam: Ita rectè ac Latinè dici posse, Christum bis instituisse Eucharisticam cœnam. Idque confirmauit ex communi sensu & consensu Eccl. quæ in festo Corporis Christi (vt patet ex Missali Romano) sic publicè legit: *Dies enim solennis agitur, in qua mensa prima recolitur huius institutio.* Cur dicitur *prima*, nisi quia datur secunda? Prima facta est Hierosolymis sub vtraque; secūda in Emaus sub vna specie.

16. Sed nondum acquieſcis. Iterū in postrema epistola vrges, vt producam aliquem ex veteribus, qui vtatur his verbis, *Christus bis instituit cœnam.* At ego vicissim te vrgeo, vt producas aliquem ex veteribus, qui vtatur his vocibus, quibus tu vteris, *Christus semel tantum instituit cœnam*: vel, *Christus non instituit bis cœnam.* Quid si id præstare non possis? An non tuo te gladio iugulaueris? Nihil certius. Nam si mecum cōtendas hoc modo; (Hæ voces, Christus bis instituit cœnam, non habentur in antiquis Scriptoribus: Ergo dogma, quod his vocibus significatur, nouum & absurdum est.) Ego vicissim regeram hoc modo; Hæ voces, Christus non instituit bis cœnam, non ha-

bentur in antiquis Scriptoribus; Ergo dogma, quod his vocibus ſignificatur, nouum & abſurdum eſt.)

17. At obiicis authoritatem Lutheri & Kemnitij, qui aſſerunt hoc intereſſe inter inſtitutionem & conſecrationem, quod inſtitutio includat mandatum, non item conſecratio. Vnde videris ſic velle concludere; Inſtitutio includit mandatum: at Chriſtus ſemel tantum dedit mandatum de ſumenda cœna, nempe Hieroſolymis (nam in Emaus non dedit.) Ergo ſemel tantum inſtituit cœnam, non bis; etiamſi daremus bis conſecraſſe. Miror te, Sartori. Primò, quia legem quam mihi præſcribis, tu ipſe non ſeruas Præſcribis, vt producam veteres authores; & reiecis Alphonſum Salmeronem, Maldonatum, Toletum & alios Ieſuitas, tanquã nouitios. At Lutherus & Kemnitius æquè nouitij ſunt. Cur igitur eos adducis? Cur non veteres Scriptores, quos à me citari poſtulas, citas ipſos pro te? In promptu cauſa eſt, quia non poſſes. Secundò, quo argumento probant Lutherus & Kemnitius, inſtitutionem Hieroſolymis factam includere mandatum de porrigenda & ſumenda vtraque ſpecie? Hoc enim Catholici negabunt. Et negarunt hactenus. Vos nondum probaſtis, Imò in hoc omnis controuerſia eſt, an extet aliquod mandatum Chriſti de vtraque ſpecie. Tu vis, vt credam Luthero & Kemnitio, qui aſſerunt extare. Quid ſi velim, vt credas melioribus authoritus, qui negant extare? Tertiò, ſyllogiſmus, quem ſumis ex Luthero & Kemnitio, vitioſus eſt. Nam maior propoſitio, ſi eſt vniuerſalis, falſa eſt. Non enim omnis inſtitutio includit mandatum. Nam multa ſunt à Deo inſtituta, quæ non ſunt mandata, vt matrimonium, ordo Eccleſiaſticus, lotio pedum ante communionem. Si eſt particularis, fruſtra eſt. Nam ex puris particularibus nihil concluditur. Igitur ſi ſic formes ſyllogiſmũ (Omnis inſtitutio includit mandatum: At Chriſtus non dedit bis mandatum de cœna: Ergo non inſtituit bis cœnam) neganda eſt maior propoſitio. Si autem ſic (Aliqua inſtitutio includit mandatum: Chriſtus non dedit bis mandatum de cœna: ergo non inſtituit bis cœnam) neganda eſt conſequentia. Si hoc capis, benè eſt: ſin minus, Dialecticos conſule.

Sartorius malâ fide agit.

18. IN prima epiſtola, malâ fide citaſti mea verba, & in altera negaſti te id feciſſe. Sed interea conuicit te de hoc crimine. Nam verba mea ſunt hæc: *Si ſpectes naturam rei, vna ſpecies ſine altera conſecrari poteſt: ſi ius Eccleſiaſticum, non poteſt.* Tu, omiſſis quatuor primis vocabulis, citaſti hoc modo: *Vna ſpecies ſine altera conſecrari poteſt.* Quid hoc aliud eſt, quàm tollere diſtinctionem, in qua ſenſus totius ſententiæ fundatus eſt? Nam ſi quæratur, an liceat vnam ſpeciem ſine altera conſecrare? optimè reſpondebitur cum hac diſtinctione: licet, ſi ſpectes naturam rei: non licet, ſi ius Eccleſiaſticum. Hanc diſtinctionem tu omiſiſti. Eſtnè hoc bona fide agere? Simili exemplo rem declarabo. Si apud Catholicos quæratur, an die Veneris ſacro, quo Chriſtus mortuus eſt, liceat carnes comedere? prudenter reſpondetur; Si ſpectes naturam rei, licet: ſi ius Eccleſiaſticum, non licet. At imprudenter, ſi abſolutè dixeris, Licet. Item, ſi quæſtio ſit apud Iureconſultos, an poſſeſſiones bonorum temporalium diuiſæ, & ſuæ vnicuique propriæ ſint? Vel, an liceat dicere, Hic ager meus, ille tuus eſt? Cõmunis reſponſio eſt: Si præcisè ſpectes ius naturæ, omnia communia & indiuiſa ſunt: ſi ius gentium, ſua cuique propria & diuiſa. An hîc bona fide actum te putas, ſi neglecta hac diſtinctione, abſolutè dixeris, hoc modo; Omnia communia & indiuiſa ſunt? Nihil minus. Peruertes ſenſum, ſi ſic agas, & furibus occaſionem dabis aliena rapiendi.

19. Hoc crimen malæ fidei, quod tibi nuper obiecêram, non potuiſti diluere in vltima tua Epiſtola, & ideo cautè diſſimulaſti. Eſt autem Prædicantibus valde familiare ac domeſticũ. Itvt alia ſexcenta exẽpla præteream, vnum adferam, quod lepidum ſimul ac memorabile eſt. Iacobus Hailbrunnetus, Lutheranus Superintendens, ſcripſit annis ſuperioribus ingens Volumen cui titulus eſt. *Ex catholiſch Dabſtumb.* Id ſuo calculo approbarunt Theologi & Prædicantes Lipſienſes, Vvitebergenſes, Dreſdenſes, Tubingenſes & Sturgardenſes. Inter quos etiam tuus Iduimus. In eo volumine, inter cætera conatus eſt author probare, Eccleſiam Romanam non eſſe veram Eccleſiam, hoc argumento: non poteſt eſſe vera Chriſti Eccleſia ſine gratia: Ergo illa non eſt vera eccleſia, à qua defecit gratia: ſed gratia, iam pridem defecit ab Eccleſia Romana, vt fatentur ipſi Pontificij, ac nominatim Nicolaus Lyranus, in 2. Theſſal. 2. Ergo Eccleſia Romana non eſt vera Eccleſia. Hoc argumento putabat ſe Catholicos poſſe conſtringere. Sed detecta eſt impoſtura. Nam Catholici inſpecto Lyrano, inuenerunt hæc verba; *Græcia defecit ab Eccleſia Romana.* Hailbrunnerus pro *Græcia*, poſuerat, *Gratia.* Vbi fides, candor? Miror autem vel maximè tot Prædicantes, tot Conſiſtoriales, tot Theologos & Academicos Lutheranos, qui Hailbrunneri Tractatum legerunt & approbarunt, aut non notaſſe hanc fraudem, aut ſi notarunt, diſſimulaſſe. In altero negligentes ac ſupino, in altero impoſtores fuiſſe, neceſſe eſt. Omitto ſimilia, quæ paſſim obuia ſunt.

¶ *Sartorius in authoribus, quos citat, peregrinus eſt.*

20. HOc dupliciter nuper oſtendi. Et nunc iterum oſtendo. Primò, quia in altera tua Epiſtola ſic ſcribis: *Non poſſum inficiari, Alphonſum tuum allegare Gabrielem Biel, & alios ex veteribus Pontificiis; ſed quibus in ſcriptis id doceant, non addit.* Hic apertè oſtendis, te nunquam legiſſe Alphonſum. Nam ille quidem non ſolùm allegat Gabrielem, & alios ex veteribus Pontificiis, ſed etiam ad marginem diligentè addit libros & capita, in quibus id docens, de quo ipſe agit. Hoc tu negas. Vel ergo non legiſti Alphonſum, vt dixi: vel ſi legiſti, mendax es. Si mendax es, cur deinceps tibi credam? Si non legiſti, cur temerè affirmas quod neſcis? Vbique impingis.

21. Deinde in eadem Epiſtola ſic ſcribis: *Illa Concilia, Conſtantienſe, Baſileenſe & Tridentinum ex profeſſo & ſummo conatu hoc egerunt, vt vnam ſpeciem laicis obtruderent, & quibuſcunque rationibus poſſent, id palliarent, propugnarent, confirmarent, vt ex Gerſonis ſcripto liquet.* Hic etiam peregrinus es. Nam Gerſon mortuus eſt Anno Chriſti 1429. At Concilium Baſileenſe & Tridentinum poſtea inchoata ſunt. Baſileenſe quidem, anno 1431. Tridentinum verò, anno 1545. Quomodo ergo ex ſcripto Gerſonis liquere poteſt, quid in iſtis Conciliis actum ſit? Niſi fingas Prophetam fuiſſe, qui aliquot annis, antequam illa Concilia celebrarentur, vaticinatus fueri, quid in illis futurũ eſſet. At de hoc vaticinio nihil hactenus Viennæ auditum. Si in tua Bibliotheca reperitur, quæſo participes nos effice. Alioqui, quomodo credam, quòd tam audacter pronuncias ex Gerſone, Concilium Baſileenſe & Tridentinum ex profeſſo & ſummo

conatu egisse, quod scribis? Potius credam, te ex A profesſo & ſummo conatu hoc agere, vt mendacio nos obruas. Quod tamen frustra est. Nouimus fraudes & impoſturas Prædicantium.

22. Hæc duo puncta nuper attigi. De priori nihil respondes. Circa posterius, cum aliud non possis, sycophantam, & virulentum me appellas. Nam Gerſon, inquis, interfuit Concilio Constantiensi, & quæ ibi acta sunt, posteritati reliquit. Non nego hoc. Sed disputo, verum non esse, quod tu asseris, Gerſonem ipsiſſe, quid in tribus illi Conciliis gestum sit. Nam Gerſon non vixit, quando duo posteriora celebrata sunt.

Sartorius oppugnat Ecclesiam Catholicam, seu Romanam.

B

23. IN secunda Epistola, duplici argumento contendis, Ecclesiam nostram Catholicam Christo contrariam esse. Primò, quia Christus consecrauit sub vna specie in Emaus: Ecclesia prohibet vnius speciei consecrationem. Secundò, Christus Laicis concessit calicem: Ecclesia negat. Hinc infers, Ecclesiam nostram non esse sponsam Christi. Antiqua hæc cantilena est. Iam pridem vestri homines clamarunt, Romanam Ecclesiam à fide defeciſſe, apostatasse, meretricem factam esse. Quod olim etiam Donatiſtæ calumniati sunt. Sed audi, quid illis & vobis respondeat S. Augustinus concil. 2. in Pſal. 101. C *Existam*, inquit, *qui dicant: Illa Ecclesia, quæ fuit eminentior ceteris, iam non est: periit. Hoc dicunt, qui in illa non sunt. O impudentem vocem, abominabilem, detestabilem, præsumptionis & falsitatis plenam!* Hæc in vos quadrant. Non estis in Ecclesia Christi, qui dicitis illam periisse.

24. Addo, vos, cum hoc dicitis, repugnare Christo, Luthero, vos ipsis. Christo quidem, quia ipse dixit, *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Vos dicitis, iam præualuisse. Luthero etiam, quia Ecclesia Romana seu Pontificia genuit Lutherum, & aliquot annis eduxauit. Si ergo tunc fuit meretrix, necesse est Lutherum spurium esse, & meretricis filium. Quis ergo pater illius est? Denique vobis ipsis, quia ostenditis non credere vos symbolum fidei. Nam articulus symboli est, *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam.* Quod de Ecclesia visibili intelligendum esse, nō modo Catholici & Caluinistæ consentiunt, sed etiam Philippus Melanchton, vestræ Augustanæ Confessionis parens, in Examine ordinandorum. Vnde sic concludo: Articuli fidei semper veri sunt, numquam falsi: Ergo semper verum est, dari Ecclesiam visibilem, quæ sancta & Catholica sit: Ergo etiam verum fuit eo tempore, quo Lutherus natus est. At tunc non alia fuit visibilis Ecclesia, quæ sancta & catholica dici potuit, quam Romana seu Pontificia. Ergo illa sola tunc fuit sancta & Catholica. Si hoc creditis, salua res est. Si non creditis, infideles estis, & symbolo fidei iniuriam irrogatis. E

25. Argumenta, quæ obiicis, in te retorqueo, hoc modo. Primò, Christus porrexit sacramentum Eucharistiam vesperi post cœnam. Hoc Ecclesia Lutherana per contrariam consuetudinem abrogauit. Christus ergo cōtraria est. Secundò, Christus, antequam porrigeret Eucharistiam, lauit pedes discipulorum, & dixit: *Si ego laui pedes vestros, & vos debetis alter alterius lauare pedes.* Nec hoc seruat Ecclesia Lutherana: Ergo hic etiam defecit institutionem Christi. Hæc dissolue, & tua dissolueris.

26. Addo tamen in aliorum gratiam, qui hæc forte lecturi sunt, communem regulam, ex qua solida solutio petenda est. Hanc scilicet: *Ea, quæ Christus in vtramque partem libera nobis reliquit, in alteram ab Ecclesia determinari possunt.* Liberum reliquit, vt Baptiſmus vel vna, vel trina mersione conferri possit. Ecclesia tamen primitiua imperauit trinam mersionem, ad designandam Trinitatem personarum in vna deitate propter hæreticos illius temporis, qui negantes Trinitatem, vna mersione Baptiſmum conferebant. (Canon. 49. Apostolorum.) Item, liberum reliquit, vt vel mane vel vespere sumatur Eucharistia. Ecclesia matutinum tempus, quia deuotioni videtur aptius, determinauit. Similiter liberum reliquit, vt laici vel sub vna, vel sub vtraque specie communicarent. Ecclesia propter legitimas causas, quas aliqui commémoraui, vult vna contentos esse.

27. Habemus similia exempla in aliis. Ius naturæ reliquit liberum, vt hunc vel illum agrum liceat mihi possidere; in hoc vel illo flumine piscari, has aut illas feras capere. At ius gentium, facta rerum diuisione, vnicuique primum aliquid assignauit, & illam possidendi, piscandi, venandi libertatem sustulit. Sicut ergo in hoc casu, ius gentium non censetur esse contrarium iuri naturæ, ita seruata proportione, in altero, de quo agimus, dicendum est. Nec video, quid possis tergiuersari. Nam quod obiicis in tertia epistola, *Ecclesiam non posse contra Christi institutionem & mandatum mutare quidquam in substantiali*; nihil ad rem facit. Fateor Ecclesiam id non posse. Et hoc ipsum definit Concilium Tridentinum sess. 21. c. 2. Gaudeo te idem sentire. Nec nos dicimus, Ecclesiam mutasse aliquid in substantialibus contra mandatum Christi, sed solùm asserimus, ea quæ Christus in vtramque partem libera reliquit, posse ab Ecclesia in alteram partem ex legitima causa determinari.

Sartorius laudat Ecclesiam Lutheranam.

28. IN tertia epistola sic scribis: *Sit tua Ecclesia Christo contraria: Nostra audit vocem Pastoris & sponsi sui, & sequitur eam, id quod vera Ecclesia nota est certissima.* Speciosum Encomium, sed ambiguum. quis enim ille est pastor & sponsus, cuius vocem audit & sequitur Ecclesia vestra Lutherana? Certè Christus non est. Nam eius vocem non sequimini. Vox Christi est, *Pœnitentiam agite.* Vos subterfugitis. Vox Christi est, *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est.* Vos cōtra clamatis bona opera nihil prodesse, solam fidem sufficere. Vox Christi est, *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Vos populo persuadetis, legem Dei impossibilem esse, mandata eius seruari non posse. Vox Christi est. *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur, nisi per orationem & ieiunium.* Vos pridem sustulistis omnia ieiunia. Denique vox Christi est, *Omnis qui reliquerit domum, aut vxorem propter nomen meum, vitam æternam possidebit.* Quis vnquam ex vestris Prædicantibus hanc vocem secutus est? Vix ancillæ apud vos tutæ sunt: tantum abest, vt vxores propter Christum relinquatis.

Sartorius contemnit Ieſuitas, tanquam nouos homines, cum potius Lutherani ſint noui.

29. IN ſecunda & tertia Epiſtola reiicis Ieſuitas, tanquam homines nouos, & totam Societatem Ieſu per contemptum *Nouam* appellas, aliaque ſcommata in eam conuicis. Hic ſi velim tecum contendere, non ſim tibi par. Scio Prædicantes apprime exercitatos eſſe in hoc genere, vbi Pontifex & Ieſuitæ exagitandi ſunt. Sed tamen, ſi modeſtæ interrogationi locus eſt, cur obſecrò, Societatem Ieſu nouam dicis? Sanè, ſi nomen ſpectes, non noua, ſed vetus eſt. Audi Apoſtolum 1. Corinth. 1. 9. *Fidelis Deus per quem vocati eſtis in Societatem filij eius Ieſu.* Qui locus, ſi de omnibus Chriſtianis intelligi poteſt, vt tu fateris, etiam de nobis poteſt intelligi. Nam & nos Chriſtiani ſumus. Igitur qui hoc nomen *Societatis* IESV vſurpat, non nouum, ſed vetus & Apoſtolicum nomen vſurpat. Sed cur vos, inquis, præ aliis id vſurpatis? Dicam. Non repugnamus, quin alij quoque vſurpẽt, ſi velint. Sicut enim omnes, qui in Chriſtum credunt Chriſtiani; ſic omnes, qui Ieſum credunt, Ieſuitæ appellari poſſunt. Rurſum, ſicut illi, qui quaſi proprio ac peculiari nomine Chriſtianos ſe vocant (vt aliqui Saxoniæ Duces) non ideò reprehendi poſſunt: ita nos, qui quaſi peculiari nomine Ieſuitæ appellamur, non ideò iuſtam reprehenſionem incurrimus. Quod ſi à te reprehendimur, id ſtudio calumniandi fieri putandum eſt.

30. Explicabo rem totam clariùs. Quotquot viuunt in Imperio, Imperatori ſubiecti ſunt. Eorum tamen duplex eſt genus. Alij communi tantum lege illi ſubiecti ſunt, vt ruſtici, opifices, mercatores, nobiles. Alij peculiari quadam ratione, vt milites, qui ſpeciali iuramento ſe illi obſtringunt, & hoc nomine ſtipendia capiunt. Hi per certa vexilla & centurias diſtributi ſunt. Et alij quidem à ſuis Centurionibus vel Chiliarchis qui vnicuique centuriæ vel cohorti præſunt, ſua nomina ſortiuntur: alij ab ipſo Imperatore, qui omnium caput eſt, Cæſarianos ſe vocant. Simile eſt in Eccleſia. Quotquot in ea viuunt, Ieſu Chriſto ſubiecti ſunt. Eorum etiam duplex eſt genus. Alij communi lege illi ſubiecti ſunt, vt laici & ſæculares homines, alij peculiari quadam ratione, vt Religioſi qui ſpeciali voto ſe illi obligarunt. Horum varij ſunt ordines ac inſtituta. Et alij quidem à ſuis Prælatis vocant ſe Franciſcanos, aut Dominicanos, aut Auguſtinianos, aut Bernardinos, aut Benedictinos: Alij à Domino Ieſu, qui omnium caput eſt, Ieſuitæ appellantur. Quid hic mali eſt? Si milites Cæſaris, Cæſarianos; cur milites IESV, Ieſuitas vocari fas non ſit?

31. Igitur Ieſuitarum nomen, non nouum, ſed vetus & Apoſtolicum eſt. At neque doctrina eorum noua. Nam in omnibus Academijs, vbicunq; Theologiam profitentur, publicas habent prælectiones ex D. Thoma Aquinate, & illius doctrinam interpretantur. Hæc autem doctrina, non noua, ſed vetus eſt. Non ergo, ſi doctrinã ſpectes, noui, ſed veteres ſunt Ieſuitæ. Quod etiam veſtro iudicio confirmari poteſt. Nam vos palam aſſeritis. Papatum cum ſuperiori ſæculo penè collapſus eſſet, humeris Ieſuitarum fuiſſe ſuſtentatum, ne penitus rueret ac periret: & nunc etiam ſuſtentari. Quod ſine dubio intelligitis de doctrina Papatus. At doctrina Papatus, non noua, te etiam fatente, ſed vetus eſt. Si ergo hanc ſuſtentant Ieſuitæ, non nouam, ſed veterem ſuſtentant.

32. Vos potius & nomine, & doctrina noui. Nomine quidem, quia nomen Lutheranorum nec in Scriptura, nec in vllo antiquo authore reperiri poteſt. In angulo Saxoniæ natum eſt ante paucos hos annos. Doctrinã verò, quia dogmata Lutherana, vel cum ipſo Luthero, vel poſt Lutherum orta ſunt. Nuſquam inuenies in antiquis Patribus hæc dogmata Lutherana. 1. Humanitas Chriſti eſt vbique. 2. Sancti non ſunt inuocandi. 3. Non eſt orandum pro mortuis. 4. Infantes, cum baptizantur, habent actualem motum fidei. 5. Duo tantum ſunt Sacramenta. 6. Matrimonium tam eſt ſingulis neceſſarium, quàm cibus & potus. 7. Si non vult vxor, veniat ancilla. 8. Vota monaſtica non ſunt ſeruanda. 9 Monachus, exemplo Lutheri, poteſt ducere Monialem. 10. Lutherus legitimè miſſus eſt ad Eccleſiam reformandam. Hæc, ſi potes, oſtende in antiquis Scriptoribus. Non poteris. Noua ſunt. Vos igitur noui, qui iſta docetis.

Sartorius duo alia obuicit Ieſuitis, quæ potius conueniunt Lutheranis.

33. NOn ſatis viſum tibi eſt Ieſuitas vocare nouos homines, ſed etiam duo alia, quæ maioris momenti ſunt, illis obuicis. Vnum eſt, quod regantur ſpiritu diaboli. Alterum, quod veniant quidem in veſtimentis ouium, ſed tamen intrinſecus ſint lupi rapaces. Vtrumque ſine fundamento. Si vellem regere, facilè oſtenderem, Lutheranis potius, quam Ieſuitis iſta conuenire. Ac de priori videtur res manifeſta. Nam Lutherani habent eundem ſpiritum cum Luthero. At Lutherus diſertè ſcribit, ſecum diabolo diſputaſſe, & à diabolo perſuaſum eſſe, vt Miſſam priuatam aboleret; quod etiam factum eſt. Ergo cum eam inſtinctu diaboli abrogauit, ſpiritu diaboli impulſum fuiſſe neceſſe eſt. Hic iam quæro, mi Sartori, verè an falsò id ſcripſerit Lutherus? Si verè ſcripſit, verum eſt diaboli ſpiritu ac impulſu actum eſſe. Si falsò, mentitus eſt. An non potuit mentiri, niſi ſpiritu diaboli ageretur, quia diabolus eſt pater mendacij. Siue ergo verè, ſiue falsò ſcripſerit, ſemper conuincitur, ſpiritu diaboli actum fuiſſe non Dei.

34. De poſteriori res æquè certa eſt. Nam Lutherani dicunt, ſe reformare Eccleſiam Chriſti, prædicare purum ac ſincerum Euangelium, abolere ſuperſtitiones & abuſus Papiſtarum: vno verbo, nihil aliud ſpectare, quam gloriam Dei. Hæc ſunt veſtimenta ouium, quibus ſe tegunt. Quid interim fit? Luporum more, in gregem dominicum deſæuiunt, & omnia ſalutis præſidia de medio tollunt. Quod frater illorum Caluinus, in cap. 11. Danielis v. 34. teſtatur; his verbis: *In exiguo illorum numero, qui ſeſe ad idololatriis Papatus ſubduxerint, maior pars plena eſt perfidia & dolis. Præclarum quidem zelum ſimulant, ſi tamen intus excutias, reperies plenos eſſe fraudibus* Teſtimonium hoc verum eſt. Audi ipſum Lutherum, in poſtilla domeſtica Ienæ impreſſa, conc. 2. primæ Dominicæ Aduentus: *Mundus ex hac noſtra doctrina quotidie redditur deterior. Iam homines ſinguli ſeptenis diabolis obſidentur*, &c. Vide quæ ibidem ſequuntur.

Sartorius in Becanum contumelioſus eſt, & ſeipſum commendat.

35. IN poſtrema tua epiſtola, vt ſupra inſinuaui, multis verborum contumelijs me afficis, & inter alia probra, nomihatim mihi obijcis mendacia, ſcommata, cõuitia, calumnias, liuorem, virus, bilẽ,

acerbitatem. Et quasi tu ab his omnibus immunis esses, addis te sequi præceptum illud Christi; *Nolite maledicere maledicentibus.* Non secus, ac Pharisæus in Euangelio dicebat; *Non sum sicut cæteri hominum, raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic publicanus.* Lucæ 18. 11. Nosti cætera.

36. Nolo pro mea defensione loqui. Loquantur alij, qui ex scriptis me norunt, non modo Catholici, sed etiam Caluinistæ & Lutherani. Ex Catholicis, Cardinalis Bellarminus in quadam epistola ad me data, sic scribit: *Lecutus sum cum sanctissimo Patre nostro Papa, & cum reuerendissimo Pat. Nost. Generali: & vtrique visum est, Reu. V estra hanc responsionem* (ad librum cuiusdam hæretici) *delegare. Rogo igitur Reu. V est. vt placeat hunc laborem suscipere, & solitam sua perspicuitate & brevitate cum solida eruditione coniuncta, librum istum confutare. Iussit autem Dominus Papa, vt admonerem Reu. Vest. nomine suo, vt causa à mordacitate, vt hactenus caruit, & hinc magnam laudem apud omnes commeruit. Decet enim Catholicos Scriptores, ac præsertim Religiosos, modestia & gravitas, ac vt relinquant hæreticis petulantiam, vt iisdem relinquunt falsitatem, &c.*

37. Ex Caluinistis, Henricus Salcolbrigiensis in refutatione Becanici examinis plagæ Regiæ, in præfatione ad Henricum Magnæ Britanniæ hæredem, sereniss. Iacobi Regis filium, sic incipit: *Ex omni illa* hominum *colluuie, qui tractatus contra Augustissimi Monarcha librum de Apologia Iuramenti fidelitatis scriptum, suos emiserunt; existit Becanus ab impudentissima illa conuitiandi rabie remotior.*

38. Denique ex vestris Lutheranis, Albertus Grauerus, Theologiæ Professor in Academia Ienensi, in disputatione Antijesuitica nona de Pontifice Romano, circa initium, §. 5. sic scribit: *Et quoniam ante sexennium Martinus Becanus, Jesuita Moguntinus, alias pretermoræ reliquorum plerorumque modestus, & à conuitiis maxima ex parte sibi temperans, ac rebus ipsis, sine personarum inuectiua disputans, quodin ipso, quamuis aduersario, laudandum, &c.*

39. Adhibui tres testes pro mea innocentia. Et quia *in ore duorum, vel trium testium, stat omne verbum,* frustra me accusas. Contra te non egeo testibus. Epistolæ quas scribis, testimonium contra te dicunt. Plenæ sunt conuitiis, præsertim vltima, quam tertio loco accepi. Quod nihilominus addis, te sequi præceptum illud Christi. *Nolite maledicere maledicentibus;* si me spectes, facilè concesserò. Tametsi enim mihi maledixeris, non tamen maledicenti maledixisti.

Sartorius ridiculam quæstionem proponit de Alphonso Salmerone.

40. CVm nuper tibi respondissem, in Alphonso Salmerone reperiri hanc propositionem, (*Christus bis instituit cœnam Eucharisticam*) quam tu nusquam reperiri obiecteras: & simul addidissem, eundem Alphonsum magnæ authoritatis virum esse, tum quod multa opera edidisset, tum quod Concilio Tridentino interfuisset; scribebas te mirari, *cur non persuaserit Patribus illius Concilij, vt canonibus hoc etiam dogma adderent, Christus bis instituit Eucharistiam.* Vis dicam? Metuebant, ne si plures Canones scriberentur, maiorem ignem vbique excitarent Lutheranis. Si hoc non capis, dicam apertius. Lutherus vester, deserto monasterio, rapuit è claustro Monialem, & incesta nuptiis sibi copulauit. Hoc ne fiat, prohibent Canones Iuris canonici. Ne Canonibus plecteretur, totum Codicem combussit; ex quo magna flamma excitata est. Periculum erat, nè discipuli ipsius (inter quos vnus es) eandem carnificinam exercerent in Codicem Concilij Tridentini; præsertim si plures in eo essent Canones, quã ipsi vellent. Igitur ad pauciores contracti sunt.

41. Seriò, an ioco hoc dixerim, parum interest. Tu accipe; vt vis. Si non tecum, sed cum viro docto negotium mihi esset, facilè, & vno quasi verbo, illi satisfacerem. Norunt viri docti, solas controuersiarum decisiones solitas referri in Canones; non item probationes & argumenta, quibus illæ confirmantur. Controuersia tunc erat inter Catholicos & Lutheranos, an sub vna specie licere communicare. Decisum fuit, liceret. Hæc decisio relata est in Canonem his verbis: *Si quis dixerit, ex Dei præcepto vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles vtramque speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit.* At testimonia Scripturæ, & alia argumenta, quibus illa decisio confirmari poterat, non sunt posita in Canone. Quamuis ergo Catholici vt confirment illam decisionem, adducant etiam testimonium Lucæ, & inde probent Christum sub vna specie dedisse Eucharistiam in Emaus, & sub vtraque in vltima cœna, non tamen necesse est, vt hæc probatio in Canonen fuerit transcripta. Hæc tu, quia nescis, miraris. At alij, qui Ius Canonicum & Ciuile legerunt, non mirantur. Sciunt in vtroque vel nudas leges, vel nudas sæpe decisiones contineri. Et hæ quidem in Iure Canonico, *Canones*: in Ciuili, *Rescripta* appellari solent. Vel nunc saltem disce aliquid.

Sartorius à Balduino subsidium petit.

42. BIs petis subsidium à Friderico Balduino, Lutherano Prædicante: semel in prima tua epistola, & semel in tertia. Priori loco, vt me terreas, obiicis Balduinum ante quadriennium contra me scripsisse. Non nego. Sed nec terreor. Scripsit etiam contra Nicolaum Serarium, qui tunc mecum Moguntiæ erat. Sed vicissim ab vtroque refutatus est. Et publicè extant libelli nostri. De meo nihil dicam. Legant alii, & iudicent. Serarius certè tam neruosè constrinxit hominem, ac tam solidè probauit, diabolum fuisse Lutheri Præceptorem, vt nemini deinceps dubium esse possit. Quod tu quidem molestè fers, & purum putum mendacium esse dicis. Sed alij, quibus plus prudentiæ est, aliter sentiunt. Nec tamen quicquam de hac re dixissem (quam scio vobis odiosam esse) nisi Balduinum mihi obiecisses. Et quorsum obiecisti? Planè extra scopum. Scripserit sanè Prædicans aliquis contra me, scripserit contra Serarium: quid hinc efficis? An ideò consequentia tua, quam supra dixi vitiosam esse, salua & proba est? Tam proba, quàm quæ sequitur: *Balduinus scripsit in Becanum: Ergo Sartorius bonus Dialecticus est.* Omninò scilicet.

43. Posteriori loco, ais eundem Balduinum, sicut & alios Lutheranos, solidè respondisse ad ea, quæ de libertate Ecclesiæ à me allata sunt. Itaque non opus esse tua responsione. Breui scilicet compendio rem totam conficis. Poteris deinceps in omni controuersia, hac ratione te expedire. Et quidem facillimo negotio. Quid enim promptius est, quàm in singulis difficultatibus, quas vobis obiicimus, remittere nos

ad alios, qui aliquando idem argumentum tractarunt? At hoc non eſt diſputare, ſed fugere. Nec mihi Viennæ à Balduino, ſed à Sartorio bellum indictum eſt. Igitur Sartorius pugnet, non Balduinus. Nec tamen abnuo, vt Balduini, ſi lubet, opem implores: ſed ita, vt tu etiam in acie ſtes, & ictum aduerſarij excipias. Cur vltro me laceſſiuiſti? Cur abſentem, & nihil de Sartorio vel ſcientem, vel cogitantem, in Cathedra aggreſſus es? Imò, ſi vis, omnes Prædicantes & Conſiſtoriales, quotquot Hailbrunneri Tractatum approbarunt, in ſubſidium voca. Vno hoc dilemmate proſternam vniuerſos: Vel Gratia & Græcia ſunt diuerſa, vel idem. Si diuerſa, cur confunditis, & alterum pro altero ponitis? Si idem filij Dei non eſtis. Valebit enim hic ſyllogiſmus: Quicunque ſunt extra Græciam, ſunt extra Gratiam: At vos omes Lutherani, qui approbaſtis Tractatum Hailbrunneri, eſtis extra Græciam, quia eſtis in Germania: Ergo eſtis extra Gratiam. Non igitur filij Dei eſtis. Quid tibi videtur, Sartori? Sed pergo ad alia.

Sartorius promittit ſibi victoriam ex Scriptura.

44. ALteram tuam Epiſtolam ſic concludis: *Sacræ Scripturæ duſtu, ex tuo dogmate triumphum planè agere poſſem.* Hoc ideò facis, quia iam ante ſcripſeram tibi his verbis: *Non ſucceſſit tibi probatio ex ſcriptis Pontificiorum. Vide, an ex verbo Dei aliquid poſſis efficere.* Igitur reſpondes, te non modo poſſe aliquid efficere, ſed etiam triumphum agere, ſi ex verbo Dei me oppugnare velles. Videris vnus eſſe ex illis, qui ante victoriam canunt triumphum. Experire primum quid poſſis; & produc aliquid ex Scriptura, quo me oppugnes. Scio te non auſurum: vel certè, ſi auſis eodem ſucceſſu diſputaturum, quo hactenus ex ſcriptis Pontificiorum diſputaſti. Vtrobique puer es, & ne conſequentiam quidem vnam legitimè formare potes.

45. Sunt & alia duo, quæ te merito abſterrere debent. Vnum eſt, quod vos Lutherani non habeatis legitimum Scripturæ Canonem. Nos habemus. Nã noſtrum Canonem, qui in Concilio Tridentino ſeſſ. 4. conſignatus eſt, per continuatam Traditionem accepimus à Gelaſio Pontifice in Concilio Romano, ab Auguſt. lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 8. ab Innocentio primo, Epiſt. 3. ad Exuperium cap. 7. & ab aliis Patribus, qui interea in Eccleſia floruerunt. Veſtrum, vos ipſi excogitaſtis. Planè nouitius es. Nec reperies vel duos ex antiquis Scriptoribus, qui per omnia vobiſcum in Canone conſentiant.

46. Alterum eſt, quod nec legitimum Scripturæ ſenſum aut verſionem habeatis. Tot Bibliorum verſiones apud vos ſunt, quot Magiſtelli, qui aliquid Græcè aut Hebraicè norunt: Tot ſenſus & interpretationes, quot capita. Quiſque fingit ſibi ſenſum, quem vult. Apud nos Catholicos vna verſio eſt, quæ multis ſæculis in Eccleſia viguit: vnus ſenſus, quem perpetua Maiorum Traditio nobis reliquit. Nobis rectè acommodari poteſt illud Geneſ. 11. 1. *Erat terra labii vnius, & ſermonum eorundem.* Et infrà; *Ecce vnus eſt populus: & vnum labium omnibus.* Vobis, quod ſequitur: *Confundamus linguam eorum, vt non audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui.* Et rurſum: *Vocatum eſt nomen eius Babel, quia ibi confuſum eſt labium vniuerſæ terræ.*

47. Hæc nuper ad te ſcripſi. Et planè putabam te aliquid reſponſurum in tertia tua Epiſtola, quam interea miſiſti. At nihil factum eſt. Nihil quo me oppugnes, adduxiſti ex verbo Dei. Nihil de Canone Lutheranorum, nihil de Scripturæ ſenſu aut verſione à te reſponſum eſt. Omnia diſſimulaſti. Et meritò. Nam omnes verſiones, quibus Lutherani vtuntur, nouitiæ ſunt: nulla vetus, niſi noſtra. At quidquid nouum eſt, abſurdum eſt, tu in altera Epiſtola, ſi meminiſti, argumentaris. Omnes igitur Lutheranorum verſiones, tuo iudicio abſurdæ ſunt. Idem dicam de Canone. Veſter nouus eſt: Abſurdus igitur. Et hîc valet (ſi tamen quidquam valet) ſolennis illa tua conſequentia: *In omnium veterum authorum ſcriptis non memini me reperire vel Canonẽ, vel verſionem, qua Lutherani vtuntur: Ergo tam Canon, quàm verſio noua & abſurda eſt.* Sic iterum tuo gladio te macta.

Sartorius magni ſe facit.

48. QVanti te æſtimes, ex triplici capite colligi poteſt. Primò, quia promittis tibi triumphum, ſi ex verbo Dei pugnandum ſit. Sed inanis hæc iactantia eſt, vt iam oſtendi. Secundò, perſuades Lectori, te *omnium Pontificiorum ſcripta legiſſe.* Vix paucorum legiſti. Denique, in altera tua epiſtola putas me ſollicitum eſſe, quaſi metuam à te refutari. Noli quæſo hoc putare. Scio te tantum non eſſe, quem debeam extimeſcere. Et quid obſecro formidabile in te eſt? Legitimum Scripturæ Canonem & verſionem non habes. Veteres authores ne noſti quidem. Vix Gerſonem aſpexiſti. Totum præſidium, quo nitteris, vel conuitia ſunt, vel pagella aliquot ex Luthero & Kemnitio tranſcriptæ. Optimè in te quadrat illud Apoc. 3. 17. *Dicis quod dives ſum & locupletatus & nullius egeo. Et neſcis, quia tu es miſer & miſerabilis, & pauper & nudus.* Si tu aliud de te ſentis non bene te noſti. Nec eſt quod Sculptori in hac re credas; qui nuper eximia ſpecie effigiem tuam efformauit. Decepit te. Comam & barbam exornauit; ſed cerebrum non apparet.

49 Ignoſce, quod tam candidè tecum agam. Et memineris illius, quod eſt in Prouerbiis c. 27. v. 6. *Meliora ſunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oſcula odientis.* Nec interpreteris conuitium eſſe quod ſcribo. Tunc conuitium eſt, quando qui ex odio perſonæ cõiicit in aliquem verba odioſa, ſine ſufficienti cauſa aut fundamento: quo pacto plerique veſtrum, vocant nos Suitas aut Ranas. Non enim apparet vlla ratiocinabilis cauſa, cur nos potius, quàm Prædicantes Lutherani debeant ſic appellari. Quid enim turpe aut deteſtabile reperias in ſuibus & ranis, quod nobis potius, quam vobis accommodari poſſit? Nihil penitus. Mera igitur conuitia ſunt. At conuitium non eſt, quando quis aliquid iocoſum aut aſperum conicit in alterum, non ex odio perſonæ, ſed ex merito cauſæ, de qua agitur: vt ſi dicam Sartorium non eſſe probum Dialecticum, quia reuera non probè argumentatur; indoctum eſſe, quia reuera doctus non eſt; mẽdacem, quia reuera in flagranti mendacio deprehenditur; malæ fidei, quia reuera mala fide egiſſe conuincitur: Et ſic deinceps. Atque hæc hactenus, mi Sartori. Si ſatisfactum tibi eſt, gaudeo: ſin minus, perſcribe ad me quid vlterius deſideres; dabo operam, vt ſatisfaciam. Vale, & rem totam coram Deo expende. Viennæ 8. Octobris, Anni 1614.

Tuus, ſi vis,

MARTINVS BECANVS Societatis IESV Theologus.

OPVSCVLVM QVARTVM:
AD D. GEORGIVM N. NVPER E CALVINIANO Factum Catholicum,

DE COMPARATIONE ECCLESIÆ ET SYNAGOGÆ.

EPISTOLA.

1. ACCEPI Epistolam tuam, humanissime D. Georgi, in qua multis argumentis conaris demonstrare, Ecclesiam Christi deficere & errare posse. Non quod reuera ita sentias, cùm iam Catholicam fidem, abiecta hæresi Caluiniana, vt ais, sincerè complectaris: sed quòd aliter à me doceri cupias quàm hactenus à Caluinianis Professoribus Heidelbergæ instructus es. Porrò vis ac robur argumentorum omnium, quæ multis verbis & ambagibus à te allata sunt, videtur esse huiusmodi: *Synagoga Iudæorum reipsa defecit ac repudiata est: Ergo etiam Ecclesia deficere & repudiari potest.* Sequelam probas ex variis prærogatiuis, quas Synagogam præ Ecclesia habuisse affirmas. Sunt autem hæ. Prima, quod Scriptura diserte præferat Synagogam Ecclesiæ. Altera, quod plures & excellentiores promissiones factæ sint Synagogæ, quàm Ecclesiæ Tertia, quod Synagoga arctius cum Deo coniuncta fuerit, quam sit Ecclesia. Nam Synagoga, inquis, fuit filia Dei, cum Ecclesia non sit filia, sed sponsa. At filia quantumuis peccet, semper manet filia. Sponsa verò, si enormiter delinquat, non semper manet sponsa, quia sponsalia sæpè dissoluuntur. Si ergo Synagoga non obstantibus his prærogatiuis, à Deo repudiata est; cur Ecclesia repudiari non possit?

2. Hoc breui compendio, nisi fallor, totius Epistolæ tuæ robur complexus sum. Nunc, quia doceri à me vis, & omnes scrupulos, quibus adhuc angi & cruciari te ais, eximi vehementer optas; faciam equidem, quod & officij mei ratio exigit, & Christianæ charitatis regula faciendum esse præscribit. Nec de methodo laborandum est. Singula eodem ordine, quo iam proposita sunt, sigillatim discutiam. Ac futurum confido, vt ex eorum discussione facilè intelligas, nihil aliud apud Caluinistas, quàm meras fraudes ac impostura te imbibisse. Sit ergo

---

QVÆSTIO I.

An Scriptura præferat Synagogam Ecclesiæ?

3. DVplici testimonio probas affirmantem partem. Prius habetur Deuteronom. 4. 7. *Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Quæ est enim alia gens sic inclyta, vt habeat cæremonias iustas atque iudicia & vniuersam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?* Posterius Psalm. 147. 8. *Qui annunciat verbum suum Iacob: iustitias & iudicia sua Israël. Non fecit taliter omni nationi: & iudicia sua non manifestauit illis.* Ex vtroque formari potest tale argumentum: Si nulla est natio tam grandis, nulla A gens tam inclyta, quæ cum Synagoga & populo Iudæorum conferri possit; certè nec populus Christianus cum ea conferri potest: At verum est antecedens: Ergo & consequens.

4. Audi mi Georgi: Mera insscitia hæc est. Nam Scriptura non confert ibi Synagogam Iudæorum cum Ecclesia Christi, quæ tunc nondum erat in rerum natura; sed cum aliis gentibus ac nationibus; quæ tunc temporis colebant idola. Et ponit tres illius prærogatiuas. Prima est, quòd haberet apud se Tabernaculum fœderis, in quo Deus dabat certissima responsa de rebus dubijs: & orationes populi in B quacunque necessitate benignè audiebat. Altera, quod haberet legem Decalogi in tabulis lapideis à Deo scriptam. Tertia, quòd præter legem Decalogi, haberet etiam præcepta cæremonialia, quæ ad cultum

cultum veri Dei promouendum,& iudicialia,quæ ad A
dacem &iustitiam conseruandam erant vtilissima.

5. Hæ fuerunt prærogatiuæ Synagogæ respectu aliarum gentium, quæ tunc erant ;non tamen respectu Ecclesiæ Christi, quæ nunc est. Namaliæ gentes, quæ tunc erant,non habebant quicquam eorum,quæ iam dicta sunt. Habebant quidem responsa Dæmonũ, quirin idolis loquebantur, sed sæpe falsa,incerta,ambigua. Habebant legem Decalogi,scriptam in cordibus ; sed propter quotidiana peccata quasi deletam & obliteratam. Rom.1.21. Habebant præcepta ceremonialia, non tamen ad veri Dei cultum, sed ad idololatriam accommodata. Habebant etiam iudicialia, sed sæpe iniqua, tyrannica, inhumana.

6. At Ecclesia Christi, quæ nunc est, superat Synagogam in his omnibus. Primò, quia Synagoga nihil aliud habebat, quàm tabernaculum fœderis, in quo Deus per Angelos loquebatur Iudæis. At Ecclesia habet ipsum Dei Filium incarnatum, qui in propria persona locutus est Apostolis, Ioan.1.18. *Vnigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarrabit.* Et Hebr. 12. *Nouissimè diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem vniuersorum.*

7. Secundò, Synagoga habebat nudam legem Decalogi,quę solùm præcipiebat,quid agẽdum esset, nullam verò gratiam ex se præstabat: At Ecclesia præter legem præcipientem, accepit etiam gratiam, quæ præbeat vires & facultatem præstandi id, quod præcipitur, Ioannis 1.17. *Lex per Mosen data est : gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Vbi notanda est triplex antithesis. Prima inter legem & gratiam, quasi inter corpus & animam,inter litteram & spiritum. Nam sicut corpus per se est pondus, quod onerat, nisi vegetetur ab anima : & sicut littera occidit, nisi adsit spiritus, qui viuificet : sic lex per se molesta est, quia iubet, difficilia quæ à nobis præstari non possunt, nisi gratia nos iuuet. Altera inter Mosem & Christum, quasi inter seruum & dominum, inter præconem legis & Legislatorem. Tertia inter dare & facere. Moses non fecit legem,sed acceptam à Deo dedit populo & promulgauit,quia non legislator,sed minister legislatoris (Hebr.3.5.) At Christus non tantum dedit gratiam, sed etiam fecit, quia ipse est author & fons omnis gratiæ *de cuius plenitudine nos omnes accepimus.* (Ioan.1.16.)

8. Tertiò,Synagoga, cum esset ancilla non domina; habebat quidem præcepta ceremonialia & iudicialia,sed quæ timorem & seruitutem spirabant. At Ecclesia, quæ non est ancilla, sed libera, non habet præcepta timoris & seruitutis, sed potius, quæ ad amorem & libertatem accommodata sunt (Rom. 8. 15. *Non enim accepimus Spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.* Et Gal. 4.31. *Itaque fratres, non sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberauit*) De prioribus præceptis dictum est Actor. 15. 10. *Quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus?* De posterioribus Matth. 11.30. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.*

9. Hæc,meo iudicio, tam clara sunt, vt non egeant longiori interprete. Et omninò mihi persuadeo, in hoc quidem puncto abunde satisfactum tibi esse. Porrò de Caluinianis professoribus, qui te aliter instruxerunt, quid dicturus es? Sanè, si ignorant quæ iam dixi, stupidi sunt, & à cathedris amouendi. Si norunt, maleuoli & deceptores, qui aliter docent, quàm sentiunt.

Opusc. Bec.

QVÆSTIO II.

An Synagoga habuerit plures & excellentiores promissiones, quam habeat Ecclesia?

10. HOc tu Georgi, quanquam non tuo, sed Caluinistarum sensu ac iudicio, affirmas. Et ne temerè videaris id facere, adducis tres promissiones, quæ Synagogæ factæ sunt. Prima est 3. Regum 9. 3. *Dixit Dominus ad Salomonem : Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me. Sanctificaui domum hanc, quam ædificasti, vt ponerem nomen meum ibi in sempiternum. Et erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.* B

11. Secunda est Psalm. 131. 1. 13. *Elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in sæculum sæculi : hic habitabo, quoniam elegi eam. Viduam eius benedicens benedicam : pauperes eius saturabo panibus. Sacerdotes eius induam salutari,& sancti eius exultatione exultabunt. Illuc producam cornu Dauid, paraui lucernam Christo meo. Inimicos eius induam confusione : super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.*

12. Tertia est Zachar. 2. 5. *Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu : & in gloria ero in medio eius.* Et ibidem : *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei :* Et iterum : *Ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.* C

13. Ecce,inquis,quam præclaras promissiones habuit Synagoga,& quidem ab ipso Deo : cum interim Ecclesia non habeat nisi vnicam illam à Christo: *Porta inferi non præualebunt aduersus eam* : quæ nullo modo cum istis conferri potest. Miror te Georgi. Videris apud Caluinistas, eiurato Christo, Iudaismum imbibisse : quod ex duplici capite ostendi potest. Primò, quia Christum opponis Deo,quasi ipse Deus non esset. Secundò, quia nimis honorificè loqueris de Synagoga : nimis abiectè de Ecclesia;quasi illi maiores,quam huic promissiones factæ sint. Cum tamen Apostolus Hebr. 8. 6. contrarium diserte asseruat, his verbis : *Nunc autem melius sortitus est ministerium,quanto & melioris Testamenti Mediator est,quod in melioribus repromissionibus sanctum est.* Quid apertius contra te dici potuit? Nouum, inquit, Testamentum in melioribus repromissionibus sancitum est, quam vetus. Vel,quod in idem recidit,Ecclesia Christi meliores habet promissiones,quàm Synagoga Iudæorum, Quod manifestè apparebit, si conferamus vtriusque promissiones inter se. D

14. Igitur ex tribus illis promissionibus, quas ais Synagogæ factas esse,tertia non est facta Synagogæ,sed Ecclesiæ,vt infra ostendam. Reliquæ duæ non sunt absolutæ, sed conditionatæ. Nam priori hęc conditio annexa est : *Si autem auersione auersi fueritis vos, & filii vestri, non sequentes me, nec custodientes mandata mea, & cæremonias meas, quas proposui vobis, sed abieritis & colueritis Deos alienos, auferam Israel de superficie terræ, quam dedi eis : Et templum, quod sanctificaui nomini meo, proiiciam à conspectu meo ; eritque Israel in prouerbium : & in fabulam cunctis populis.* Posteriori hæc : *Si custodierint filii tui Testamentum meum & testimonia mea hæc, quæ docebo eos.* E

15. Vides, opinor, quam fragili conditione fulciantur hæ promissiones. Nimirum vt tam facilè rescindi possint quam facilè peccare homo potest. Longè aliter res habet in promissionibus Ecclesiæ factis. Nam hæ & plures sunt, quàm duæ : & absolutę sunt, non conditionatæ : & tanta firmitate nixę, vt de earum effectu dubitandum non sit. Eas tibi breuiter, nec ta-

Digitized by Google

men omnes, sed quæ primum memoriæ occurrent, hoc loco proponam. Sunt autem duplices: aliæ in veteri, aliæ in nouo Testamento factæ & consignatæ. Prioris generis sunt hæ.

Prima promissio Ecclesiæ facta in veteri Testamento.

16. PRima habetur apud Isaiam c. 54. Nam toto illo capite expresse agitur de ecclesia Christi, quæ ex gentilibus erat colligenda, vt non solùm Hieronymus & alij scriptores, sed Apostolus quoque in epistola ad Galatas cap. 4. interpretatus est. Sunt autem multa, quæ ibi promittuntur Ecclesiæ. 1 fœcunditas. 2. amplitudo. 3. firmitas, stabilitas & perpetuitas. 4. victoria contra hæreticos & alios hostes.

17. Fœcunditas promittitur v. 1. his verbis: *Lauda sterilis quæ non paris: & hinni, quæ non pariebas: quoniam multi filij deserta magis, quam eius, quæ habet virum, dicit Dominus.* Vel, vt habet Apostolus loco citato: *Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe & clama, quæ non parturis: quoniam multi filij deserta magis, &c.* quasi dicat: O Ecclesia gentilium, quæ ante aduentum Christi fuisti sterilis, & non peperisti Deo filios, propter defectum fidei (vixisti enim in idololatria) lætare nunc & exulta, quia paries plures filios, quàm peperit Synagoga. Hæc, quæ hactenus fuit fœcunda, cessabit parere: Tu verò, quæ sterilis fuisti, & deserta à Deo, incipies parere, & eris longè fœcundior, quàm illa fuit. Sicut prædictum est 1. Reg. 2. 5. *Sterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata est.*

18. Amplitudo promittitur, v. 2. *Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida. 3. Ad dextram enim & ad læuam penetrabis, & semen tuum gentes hæreditabit, & ciuitates desertas inhabitabit*, id est, propter multitudinem filiorum, quos paritura es, debebis dilatare terminos habitationis tuæ: quia Palestina, in qua sola hactenus Synagoga templum & certam sedem habuit, non sufficiet tibi ad habitandum. Opus erit maiori loco & spacio. Vno verbo, totum terrarum orbem occupabis, & omnes gentes erunt tibi in hæreditatem.

19. Firmitas & perpetuitas promittitur, v. 4. *Noli timere, quia non confunderis, neque erubescas, non enim te pudebit, quia confusionis adolescentiæ tuæ obliuiscaris, & opprobrii viduitatis tuæ non recordaberis amplius. 5. Quia dominabitur tui, qui fecit te, Dominus exercituum nomen eius: & redemptor tuus sanctus Israël, Deus omnis terræ vocabitur. 6. Quia vt mulierem derelictam & mœrentem spiritu vocauit te Dominus, & vxorem ab adolescentia abiectam, dixit Deus tuus. 7. Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. 8. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui, dixit redemptor tuus Dominus*, id est: Tametsi ante Christi aduentum vixeris in confusione, mœrore & opprobrio, propter idololatriam, & toto illo tempore (quod tamen modicum fuit, respectu futuri temporis) fueris à Deo quasi abiecta & derelicta, deinceps tamen non est quod timeas vllam confusionem. Nam Deus, qui creauit te, misertus est tui & decreuit præclara beneficia in posterum tibi conferre. Ac primò, sua morte & passione te redempturus est. 2. In magnis miserationibus congregabit te. 3. Non temporaria, sed sempiterna misericordia prosequeretur te. 4. Dominabitur tui, non sicut Dominus ancillæ, sed sicut maritus vxori dominari solet. Quàm verò potens maritus ille sit, ex duplici capite æstimari potest. Primò ex nomine; quia *Deus exercituum nomen eius.* Habet enim sub se omnes Angelos, qui sunt illius milites & ministri. Secundò ex hæreditate; quia quando assumet te in sponsam, totum terrarum orbem accipiet à Patre in hæreditatem, sicut promissum illi est Psalm. 2. 8. *Postula à me, & dabo tibi gentes in hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Et ideò, *Deus omnis terræ vocabitur.* Si ergo talem sponsum habitura es, quem extimescas? Angeli, qui sunt ministri sponsi, pugnabunt pro sponsa. Et totus orbis, qui dabitur sponso, dabitur etiam sponsæ, quia vtrique erunt omnia communia.

20. De qua promissione vt fis secutior, audi quid dicat Dominus, v. 9. *Sicut in diebus Noë istud mihi est, cui iuraui, ne inducerem aquas Noë vltra super terram: sic iuraui, vt non irascar tibi, & non increpem te*, id est, sicut olim iureiurando promisi Noë, quod non amplius vellem dissipare terram diluuio (Genes. 9. 11.) Ita nunc iureiurando promitto tibi, quòd non amplius velim tibi irasci: multo minus abiicere, & abiectam deserere. Nam, vt dixi, *misericordia sempiterna misertus sum tui.* Addo ad maiorem confirmationẽ, v. 10. *Montes enim commouebuntur, & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur*, id est: etiamsi montes de loco suo mouerentur, & colles contremiscerent; non tamen misericordia mea recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur, sed fixum & irreuocabile mansurum est.

21. Sequitur v. 11. *Paupercula tempestate conuulsa, absque vlla consolatione*, id est hactenus fuisti pauperecula, quia vixisti sine cognitione veri Dei: fuisti instabilis, quia variis idolorum erroribus, quasi tempestatibus conuulsa & agitata es: fuisti sine consolatione, quia falsi dij, quos coluisti, non potuerunt te iuuare. At nunc bono sis animo: *Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Sapphiris. 12. Et ponam iaspidem propugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles*, id est: Ego ita fundabo & stabiliam te, vt tempestate conuelli non possis: ita muniam te portis & propugnaculis, vt sis inexpugnabilis.

22. Superest promissio victoriæ contra hostes, v. 16. *Ecce ego creaui fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum. Et ego creaui interfectorem ad disperdendum*, id est, (vt interpretatur Hieronymus.) Ego creaui diabolum, qui omnium malorum artifex est. Ille suscitabit contra te ignem, & conflabit vasa iniquitatis, id est, impios homines, vt Simonem magum, Arium, Donatistas, Pelagianos, Anabaptistas, Caluinianos, & similes sectarios, qui te oppugnabunt. Sed noli timere. Nam ex altera parte: creaui etiam *interfectorem ad disperdendum*, id est, excitaui alios, qui partim externa vi (quod faciunt Catholici Reges & Imperatores) partim calamo & viua voce (quod faciunt Doctores Ecclesiæ) disperdent aduersarios tuos. ver. 17. *Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigetur: Et omnem linguam resistentem tibi in iudicio, condemnabis*, id est: Omnes aduersarij, quos diabolus sufflans contra te excitabit, non habebunt successum, quia non est consilium cõtra Deum: at omnes hæreticos, qui tibi resistent in causa fidei ac religionis, de errore conuictos condemnabis. Quod etiam factum est. Nam Ecclesia condemnauit Arianos, & alios hæreticos, qui illam hactenus oppugnarunt. Atque hæc sufficiant de prima promissione, quæ luculentissima est.

Secunda promissio Ecclesiæ, facta in veteri Testamento.

23. SEcunda promissio habetur Ierem. 31. ver. 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israel & domui Iuda fœdus nouum. 32. Non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Ægypti: pactum quod irritum fecerunt: & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. 33. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel, post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: Et ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. 34. Et non docebit vltra vir proximum suum, & vir fratrem suum dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsque ad maximum ait Dominus: quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.*

24. Hic Deus per Prophetam confert inter se duas promissiones seu pacta: vnum veteris, alterum noui Testamenti: Et ostendit nouum Testamentum meliori promissione vel pacto sancitum esse, quàm vetus vt interpretatur Apostolus Hebr. 8. 6. Primò, quia pactum veteris Testamenti irritum factum est, propter peccata Iudæorum Pactum noui Test. non irritabitur. Igitur hoc firmius est, quam illud fuit. Secundò, Deus in veteri Testamento *dominatus est* Iudæorum, id est, seuerè & imperiosè egit cum illis, sicut domini solent agere cum seruis. Vel, vt explicat Apostolus, *vituperauit, neglexit*, & abiecit illos, eo quod irritum fecissent pactum. At in nouo Testamento paternè, non seuerè agit cum Christianis, quia per mortem Filij sui placatus est. Tertio, in veteri Testamento dedit legem scriptam in tabulis lapideis. At in nouo dat scriptam in cordibus seu visceribus Christianorum. Vel, quod idem est, in veteri dedit solam externam legem difficilia præcipientem: non autem internas vires ad præstandum id, quod præcipiebatur. At in nouo, non solum dat legem præcipientem, sed etiam gratiam & charitatem adiuuantem. Quartò, in veteri populus facilè recedebat à Deo, & conuertebatur ad idola. Nam ex vna parte, nõ habebat tanta præsidia ad perseuerandum in cultu veri Dei, quanta nos habemus, vt ex altera, occurrebant multa, quæ auocarent à Deo, 1. fragilitas naturæ humanæ. 2. astutia diaboli. 3. onus legis Mosayeæ, quod illis erat à Deo impositum. 4. minæ & terrores, quibus quasi inuiti cogebantur portare illud onus. 5. conuersatio cum gentilibus, inter quos viuebant, & à quibus vndique cincti erant. Atque ex his causis fiebat, vt nisi alij alios assiduè incitarent, ad colendum Deum, facilè illius obliuiscerentur. Aliter fit in nouo Testam. Christiani multo maiora habent præsidia. Habent Christum pro se passum & mortuum. Habent corpus & sanguinem Christi quotidie in sacrificio Missæ. Habent Sacramenta, quæ internam gratiam & charitatem conferunt. Denique vt alia taceam, ipsum nomen, quo Christianos se appellant, tam alte infixum est eorum cordibus, vt eradi non possit.

25. Hęc obiter dicta sint de sensu verborum Ieremiæ. Ad maiorem tamen explicationem duo notanda sunt. *Vnum est*, legem Dei hoc tripliciter spectari posse. Primò, quatenus per dictamen rectæ rationis, seu per lumen naturale, scripta & impressa est in cordibus hominum. Sic data est omnibus hominibus, etiam gentilibus. (Rom. 2. 15.) Secundò, quatenus scripta est in tabulis lapideis. Sic data fuit Iudæis, non gentilibus. Tertiò, quatenus scripta est in cordibus seu visceribus hominum, non solum per lumen naturale, sed etiam per Spiritum sanctum, qui præbet gratiam & vires ad legem perfectè implendam. Sic datur Christianis. Sicut ergò Iudæi habebant quandam prærogatiuam respectu gentilium, eo quòd accepissent legem scriptam in tabulis lapideis: sic Christiani habent prærogatiuam respectu Iudæorum, eo quòd acceperint eandem legem scriptam in suis cordibus, seu *in tabulis cordis carnalibus*, vt loquitur Apostolus 2. Corinth. 3. 3.

26. *Alterum est*, Iudæos accepisse legem à Deo, intercedente pactione inter ipsum & illos. Nam ipse obligauit se, quod vellet illos protegere, & omnium bonorum temporalium abundantiam præstare, si seruarent legem quam accepissent. Summinus, quòd vellet illos affligere bello, peste, fame, captiuitate, & abiicere à facie sua, tanquam seruos refractarios & inobedientes. Illi vicissim obligarunt se, quòd vellent seruare legem à Deo acceptam, & illi obtemperare. (Exodi 19. 8. & 24. 6.) Hæc mutua obligatio confirmata fuit sanguine victimarum, quem Moses, tanquam Mediator inter partes pacisceutes, respersit in populum, cum hac protestatione: *Hic est sanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiscum super omnibus sermonibus suis.* Exodi 24. 8.

27. Quia ergo Iudæi ex sua parte non seruarunt hoc pactum, etiam ex parte Dei rescissum est. Et hęc est causa, cur ipsi à Deo puniti, abiecti & reprobati sint. In eorum locum successerunt Christiani, cum quibus noua pactio à Deo inita est, sub hac formula: *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam. Et ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.* Mediator fuit, non Moses, sed Christus, qui non animalium, sed proprio sanguine confirmauit hanc promissionem his verbis: *Hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* (Matth. 26. 28.) Et ita confirmauit, vt nunquam integrè rescindenda aut irritanda sit. Poterit quidem rescindi aut irritari, respectu huius aut illius hominis in particulari, qui si peccet, & non velit pœnitere de peccato, merito reiicitur à Deo; non tamen potest irritari respectu totius Ecclesiæ, seu populi Christiani, quia Deus absolutè non vult. Hoc patet ex eodem Ieremia, capite citato, v. 35. vbi sequitur in hunc modum: *Hæc dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ & stellarum in lumine noctis; qui turbat mare, & sonant fluctus eius, Dominus exercituum nomen illi. 36. Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus, tunc & semen Israël deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus. 37. Hæc dicit Dominus: Si mensurari potuerint cœli sursum, & inuestigari fundamenta terræ deorsum: & ego abiciam vniuersum semen Israël propter omnia, quæ fecerunt, dicit Dominus.*

28. Ex quibus verbis colliguntur duo argumenta, quibus Deus confirmat pactum suum fore perpetuum. Vnum est huiusmodi: Ego, qui paciscor vobiscum sum idem ille Deus, qui naturalem legem & ordinem constitui soli, lunę, stellis & mari: soli, vt luceret per diem: lunæ & stellis, vt lucerent per noctem: mari, vt sonaret & agitaretur, ad meum imperium. Si hæc lex non deficiet, neque pactum, quod vobiscum iniui, defecturũ est. Igitur quamdiu videtis solem, lunam, stellas & mare seruare legem & ordinem naturalem, quem illis præfixi, tãdiu cogitare debetis pactũ quod vobiscum initum est. *Alterum.* Sicut impossibile est, vt aliquis vestrum possit mensurare cœlos sursũ & fundamenta terræ deorsum: ita nũquam futurum est, vt ego abiiciam vos, & non sim vester protector, iuxta pactum, quod vobiscum iniui.

Tertia promissio Ecclesiæ facta in veteri Testamento.

29. TErtia promissio habetur Zachariæ 2. 1. *Et leuaui oculos meos, & vidi: Et ecce vir, & in*

manu eius funiculus mensorum. 2. *Et dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me: vt metiar Ierusalem, & videam quanta sit latitudo eius & quanta longitudo eius.* 3. *Et ecce Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occursum eius.* 4. *Et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Ierusalem pra multitudine hominum & iumentorum in medio eius.* 5. *Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio eius.* Et infra v. 8. *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Et iterum v. 10. *Lauda & lætare filia Sion, quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.* 11. *Et applicabuntur gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui.*

30. In hoc capite, nomen Ierusalem accipitur duobus modis. Primò literaliter pro vrbe Ierusalem. Secundò, mysticè pro ecclesia Christi, quod frequenter fit in Scriptura. Nec immeritò, quia ecclesia habuit ortum seu initium suum in vrbe Ierusalem: et quidem triplici titulo. Primò, quia ibi Christus crucifixus est, ex cuius latere morientis formata est Ecclesia. Secundò, quia ibi prima legis Euangelicæ promulgatio facta est in die Pentecostes. (Act. 2.) Tertiò, quia ibi nouum Testamentum in vltima cœna conditum, & Christi sanguine confirmatum est (Matt. 26. 28.)

31. Porrò Deus per Prophetam promittit hic ecclesiæ, quòd multis partibus superatura sit vrbem Ierusalem. Primò, magnitudine. Nam longitudo & latitudo vrbis Ierusalem erat certis terminis definita & circumdata. At Ecclesia, propter multitudinem fidelium, non poterit definiri & circumdari, sed toto orbe diffundetur.

32. Secundò, munitione & protectione. Nam vrbs Ierusalem fuit munita muris lapideis. Ecclesia pro muris lapideis, habebit Deum protectorem. Cuius protectio describitur primum his verbis: *Ego ero ei murus ignis in circuitu*, Id est: Non ero murus lapideus, qui transcendi aut penetrari potest, sed murus igneus, qui transiliri non potest, & qui solo aspectu terrebit hostes appropinquantes. Deinde illis verbis: *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei*, id est, grauissimè me offendit.

33. Tertiò, maiestate & gloria. *Ego, ait Dominus, in gloria ero in medio eius*, quasi dicat, Non solum protegam Ecclesiam, sed etiam gloriosam reddam. Vel, vt loquitur Theodoret. Non modo ei omne robur supeditabo, sed & illustrem & admirandam reddam, vt eius gloria per omnem orbem terrarum peruagetur. De hac gloria loquitur Isaias c. 60. 1. *Surge, illumina Ierusalem, quia venit lumen tuum & gloria Domini super te orta est.* 2. *Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.* et Baruch. cap. 5. 3. *Deus ostendet splendorem suum in te, qui sub cœlo est:* Vel vt Græcus textus habet: *Deus ostendet omni terræ & nationi, quæ sub cœlo est, splendorem tuum.*

34. Est autem notanda differentia inter gloriam Synagogæ & ecclesiæ. Nam in Synagoga seu in veteri Testamento non erat alia gloria, quàm quòd aliquando appareret vel nubes caliginosa, vel ignis in medio nubis caliginosæ sursum ascendens: idque in signum præsentiæ diuinæ, vel ad puniendum, vel ad protegendum. Sic enim legimus Exodi 16. 10. *Et ecce gloria Domini apparuit in nube.* Et capite 24. 15. *Operuit nubes montem, & habitauit gloria Domini super Sinai, tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocauit eum de medio caliginis. Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israël.* Et cap. 40. 32. *Operuit nubes tabernaculum testimonij, & gloria Domini implenit illud. Nec poterat Moses ingredi tectum fœderis nube operiente omnia, & maiestate Domini coruscante.*

35. At in ecclesia multò amplior gloria est. Primò, quia Filius Dei in propria persona apparuit nobis, qui est lux vera, non tantum illuminans aliquam nubem aut montem, sed *illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ioann. 19. Secundò, quia in natiuitate ipsius, claritas Dei circumfulsit omnes, qui aderant: & Angeli apparuerunt: & audita est vox dicentium: *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Lucæ 2. 14. Tertiò, quia post aliquot dies, præter communem rerum ordinem, visa est stella in Oriente, & stupendo miraculo duxit tres Magos ad locum, in quo natus erat Christus, Matth. 2. 2. Quartò, cum idem Christus, in Iordane baptizaretur à Ioanne, *aperti sunt ei cœli: & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se: Et ecce vox de cœlis dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Matth. 3. 16. Quintò, quando cum Petro, Ioanne & Iacobo ascendit in montem Thabor, *transfiguratus est coram ipsis. Et resplenduit facies eius sicut Sol: vestimenta autem eius facta sunt alba, sicut nix. Et ecce apparuerunt illis Moses & Helias cum eo loquentes.* Matth. 17. 2. Sextò, in morte Christi, *Velum templi scissum est, terra mota est, petræ scissæ sunt, monumenta aperta & multa corpora sanctorum, qui dormierant surrexerunt: insuper & tenebræ factæ super vniuersam terram.* Septimò, in die Pentecostes, *factus est repente de cælo sonus, tanquam aduenientis Spiritus vehementis, & replenit totam domum, vbi Apostoli erant sedentes. Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, sedit que supra singulos eorum: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis.* Act. 2. 2. Octauò, S. Stephanus, eum lapidaretur à Iudæis, *Vidit cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei.* Nonò, Saulus in itinere versus Damascum, cœlesti luce circumfusus est, *& cadens in terram, audiuit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris?* Act. 9. 4. Ac postea raptus in tertium cœlum, *audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui*, 2. Corinth. 12. 4. Denique, vt omnia alia præteream, ineffabilis gloria est, quod Christus quotidie in eucharistia nobis appareat, sub aliena quidem specie, sed tamen in propria natura & persona, verus Deus & verus homo. Nihil simile in veteri testamento.

Tres aliæ promissiones ex nouo Testamento.

36. PRæter eas promissiones, quas attuli ex veteri Test. sunt aliæ tres luculentissimæ quæ à Christo in nouo Testamento factæ sunt. Prima habetur Matth. 16. 18. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non prævalebunt aduersus eam.* Hæc vnica (quam tu more Caluinistico, parui æstimas) merito sufficeret homini Christiano, etiamsi alia non esset. Est enim planè absoluta, & non pendet à fragili aut caduca aliqua conditione. Itaque de illius euentu dubitare non possumus. *Ædificabo*, inquit, *Ecclesiam meam*, non super arenam mobilem & fluentem, sed super firmam & immobilem petram, quæ nulla tempestate concuti aut loco moueri possit. *Et porta inferi non prævalebunt aduersus eam.* Per portas inferi intelligit potentiam diaboli. Itaque sensus est: Nulla diaboli potentia poterit vincere aut superare ecclesiã. Vel, etiamsi diabolus per tyrannos

per hæreticos, per schismaticos, omni arte & machinatione oppugnet Ecclesiam, nunquam tamen expugnabit. Hæc est communis expositio interpretum, quam sequitur Augustinus lib. 1. de symbolo ad catechumenos cap. 6.

37. Alij sic explicant: Etiamsi tyranni, hæretici & schismatici conentur omni opeac præsidio se defendere contra ecclesiam, non tamen poterunt illi resistere. Qui sensus videtur colligi ex ipsa metaphora qua vsus est Christus. Nam portæ vrbium solent plerunque muniri & custodiri, vt resistant hosti, sustinendo ipsius impetum ac impressionem: non autem vt vincant hostem, inuadendo illum & expugnando. Cum ergo dixit, *Portæ inferi non prevalebunt aduersus eam*, videtur idem esse, ac si dixisset: Portæ inferi non sustinebunt vim & impetum illius. Quod etiam euentus docet. Nam quotquot hactenus hæretici oppugnarunt Ecclesiam, ab ipsa victi & damnati sunt. At hoc sensu dixit Isaias cap. 54. 17. *Omnem linguam resistentem tibi in iudicio condemnabis.* Vide supra §. 32.

38. Vtraque expositio bona est. Posterior tamen, quam sequitur Maldonatus, videtur plus tribuere Ecclesiæ, quam prior. Nam plus est, vincere & debellare hostem, quam non vinci & debellari ab hoste. Plus est Ecclesiam tam esse potentem, vt aduersarij non possint illi resistere, quàm esse tam potentem, vt aduersarij non possint illam expugnare. Ad hoc enim sufficit par potentia, ad illud requiritur maior & efficacior. Igitur iuxta hanc expositionem, promissio Christi continet duas partes. Vna est; *Ædificabo ecclesiam super petram, vt non corruat, non vincatur, non expugnetur.* Altera: Ecclesia non solùm non vincetur, non expugnabitur, sed etiam vincet & expugnabit suos aduersarios: Vel aduersarij non poterunt sustinere vim & impetum Ecclesiæ oppugnantis.

39. Secunda promissio habetur Mat. 28. 19. *Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis: Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.* Quasi dicat. Ego mitto vos in vniuersum orbem, vt apud ethnicos prædicetis euangelium & Sacramenta administretis. Occurrent quidem multa pericula & aduersitates, quia diabolus, qui vbique habet suos cultores & idololatras, crudelissimè vos persequetur: Sed fortes estote animo: Ego non deseram vos: adero vobis & successoribus vestris in omni necessitate vsque ad finem mundi. Ego, inquam, adero, qui nuper dixi: *Non relinquam vos orphanos* (Ioan. 14. 18.) Ego qui dixi, *Confidite, ego vici mundum.* (Ioan. 16. 33.) Ego, contra quem *princeps huius mundi non habet quicquam,* (Ioan. 14. 30.) Ego cui Pater promisit, *Ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* (Psal. 109. 2.) Ego ille ipse, qui Ieremiæ dixi, *Ne timeas à facie eorum, quia tecum ego sum, vt eruam te.* (Ierem. 1. 8.) Ego denique, qui Ezechieli dixi, *Ecce dedi faciem tuam valentiorem facibus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum. Vt adamantem & silicem dedi faciem tuam ne timeas eos.* Ezech. 3. 8.) Sicut his duobus Prophetis adfui ad breue tempus, ita vobis adero omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi.

40. De hac promissione scribit S. Prosper lib. 2. de vocatione gentium cap. 2. his verbis: *Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, id est, Cum sicut oues inter medium luporum, nolite de vestra infirmitate trepidare, sed de mea potestate confidite, qui vos vsque ad consummationem seculi in omni hoc opere non derelinquam: non ad hoc, vt nihil patiamini, sed quod multò maius est, præstiturus, vt nulla*

A *sæuientium crudelitate superemini. In mea enim potestate præcauistis, & per me sicet, vt inter contradicentes, inter furentes, Abrahæ filij de lapidibus suscitentur. Ego infirmabo, quod docui, ego faciam quod promisi.*

41. Et eleganter Gennadius Scholarius in oratione de azymo, sect. 9. *Christus dixit: nunquam suam errare Ecclesiam, quia se semper cum ea mansurum pollicitus est. Si ergo verus est Christus, & promissionem suam veram esse oportet. Ita enim dixit: Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Nos que ita credimus eum cum Ecclesia sua semper esse permansurum, nec eam derelicturum vnquam. Si verò secundum vos, cum ea se semper mansurum pollicitus est sed dereliquit illam, & errare permisit, ex necessitate mendax est. Si verò mendax, Deus non est. Vide in quam absurditatem incidistis, Christum vocando mendacem. Nam hoc omnem iniquitatem & blasphemiam superat.*

B

42. Tertia promissio habetur Lucæ 22. 31. *Ait autem Dominus: Simon, Simon, Ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Hic Christus alloquitur Petrum, tanquam caput ecclesiæ, & in Petro omnes successores illius. Et prioribus quidem verbis ostendit periculum, quod à diabolo imminebat Petro & Ecclesiæ, posterioribus ostendit remedium. Primò igitur dicit, diabolum omni conatu moliti & molliturum esse, vt noceat ecclesiæ. Mox addit, se sua oratione protegere & protecturum esse Ecclesiam, he superetur à diabolo.

C

43. Sic explicat Lucius I. Papa & Martyr in epist. 1. ad Episcopos Galliæ & Hispaniæ, cùm ait: *Ecclesia Romana Apostolica est: & mater omnium Ecclesiarum, quæ à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, nec hæreticis nouitatibus depranata succubuit, secundum ipsius Domini pollicitationem dicentis: Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.*

Similia habet Agatho Papa in epist. ad Constantinum Imperatorem, quæ approbata est in sexta Synodo generali, Act. 8. Et Nicolaus primus in epistola ad Michaelem, & Diuus Bernardus in epist. 190. ad Innocent. & plures alij.

44. Habes, mi Georgi, varias promissiones in veteri ac nouo Testamento Ecclesiæ factas: quarum summa hæc est. Primo, Ecclesia erit fœcundior, quàm Synagoga: *Multi filii deserta magis, quam eius, quæ habet virum.* Secundo, erit amplior: *Dilata locum tentorii tui, ad dextram enim & læuam penetrabis.* Tertiò, Erit stabilis & perpetua: *Non confunderis neque erubescas: in misericordia sempiterna misertus sum tui.* Quartò, erit inexpugnabilis: *Portæ inferi non prævalebunt aduersus eam.* Quintò, Erit victrix, & debellatrix suorum hostium: *Omnem linguam resistentem tibi in iudicio, condemnabis.*

D

45. Neque pendent hæ promissiones ab aliqua conditione ex parte nostri, sed absolutæ sunt, & in Dei bonitate ac tutela fundatæ. *Ego*, inquit, *ero ei murus ignis in circuitu.* Item, *Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.* Item, *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Denique, *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Nec modo absolutæ, sed etiam iuramento confirmatæ. Sicut, inquit, olim iureiurando promisi Noe quod non amplius vellem dissipare terram diluuio ita iureiurando promitto Ecclesiæ, quod non velim illi irasci. Nihil addam. Solum cupio te aduertere in quo errore hactenus versatus sis.

E

Qvæstio III.

An Synagoga fuerit Deo coniunctior, quam sit Ecclesia.

46. IDeo quidem astruis hoc argumento: Filia est coniunctior patri, quàm sponsa suo sponso;

At Synagoga fuit filia Dei; ecclesia sponsa illius est: Ergo Synagoga fuit illi coniunctior, quàm Ecclesia. Maiorem probas, quia filia, quantumuis peccet, semper manet filia. At sponsalia inter sponsum & sponsam dissolui possunt. Minorem non aliunde confirmas, quàm ex illo Zach. 2. 10. *Lauda & lætare filia Sion.*

47. Vis dicam quod sentio? Sæpe hic peccas. Primò, quia non distinguis inter filiam naturalem & adoptiuam. Synagoga, si fuit filia Dei, non fuit nisi adoptiua. At filia adoptiua, si peccet, potest priuari iure adoptionis. Nunquid non Iudas fuit filius Dei adoptiuus, cum eligeretur in Apostolum? Nemo dubitat. An per crimen proditionis desiit esse quoderat.

48. Deinde ex eo, quod scriptum est apud Prophetam: *Lauda & lætare filia Sion*, non rectè probas Synagogam fuisse filiam Dei. Primò, quia Propheta per filiam Sion non intelligit Synagogam, sed Ecclesiam, vt supra ostendi. Secundò, etiamsi intelligeret Synagogam, nihil aliud inde colligi posset, quàm Synagogam fuisse filiam Sion. At esse filiam Sion, non est idem, quod esse filiam Dei. Si hoc nescis, breuiter explicabo. Hæc vocula, *Filia Sion*, tribus modis accipitur in Scriptura. Primò, pro vrbe Ierusalem, quæ ideò vocata fuit filia Sion, quia erat subtutela & protectione montis Sion. Sic accipitur Isaiæ 1. 8. *Derelinquetur filia Sion, vt umbraculum in vinea, & sicut ciuitas, quæ vastatur.* Et Thren. 2. 8. *Cogitauit Dominus dissipare murum filiæ Sion.* Et alibi sæpius. Secundò, pro fœminis habitantibus in vrbe Ierusalem. Sic accipitur Isaiæ 3. 16. *Pro eo, quod elatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabat pedibus suis, & composito gradu incedebat, decaluabit Dominus verticem filiarum Sion.* Tertiò, pro ecclesia Christi. Sic accipitur apud Zachariam loco citato. Et ratio est, quia filia Sion significat vrbem Ierusalem, iuxta primam acceptionem. At Ecclesia mysticè designatur per vrbem Ierusalem, vt §. 30. explicatum est: ergo etiam per filiam Sion. Nihil ergo præsidij habes ex Zacharia, vt iam vides.

49. Postremò peccas, quia dum attendis ad ea, quæ Caluiniani professores tibi obtrudunt, negligis ea, quæ in sacris literis de Ecclesia & Synagoga scripta sunt. Quæ ista? Vt multa alia omittam, accipe hæc pauca. Primò, Apostolus comparat Synagogam cum ancilla, Ecclesiam cum Domina: illam cum Agar, quæ fuit repudiata; hanc cum Sara, quæ fuit vxor Abrahæ. (Ad Galat. 4.) Ex quo sequitur, quanto dignior est conditio Dominæ, quàm ancillæ, tanto digniorem esse ecclesiam quàm Synagogam.

50. Deinde Christus, qui est sponsus Ecclesiæ, sic illam alloquitur in Cantico Canticorum, cap. 1. vers. 7. *O pulcherrima inter mulieres, egredere.* Et ibidem v. 14. *Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.* Et cap. 2. v. 2. *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Et c. 4. v. 7. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Veni de Libano sponsa mea: coronaberis de capite Amana, &c. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, &c.* Et cap. 5. v. 1. *Veni in hortum meum soror mea sponsa.* Et cap. 6. v. 3. *Pulchra es amica mea, suauis & decora.* Et v. 8. *Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matris suæ, electa genitrici suæ. Viderunt eam filiæ, & beatissimam prædicauerunt reginæ, & laudauerunt eam. Quæ est ista, quæ progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?*

51. Vbi vnquam legisti similia de Synagoga? Hæc potius de illa legisti, Ierem. 2. 20. *In omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix.* Et paulò post: *Si lauaris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus tuus.* Et cap. 3. v. 1. *Tu fornicata es cum amatoribus multis.* Et ibidem: *Leua oculos tuos in directum, & vide, vbi non prostrata sis. In viis sedebas, expectans eos, quasi latro in solitudine: & polluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis, &c. Frons mulieris meretricis facta est tibi: noluisti erubescere.* Et cap. 5. v. 11. *Prauaricatione prauaricata est in me domus Israël, & domus Iuda, ait Dominus.* Et Osee 2. 2. *Ipsa non vxor mea, & ego non vir eius. Auferat fornicationes suas à facie sua, & adulteria sua de medio vberum suorum, ne forte expoliem eam nudam, & statuam eam secundum diem natiuitatis suæ.* Et alibi plura.

52. Hæc confer cum iis, quæ Ecclesiæ dicta sunt, vt facilè intelliges, Ecclesiam Deo coniunctiorem esse quàm fuerit Synagoga. An non Domina coniunctior est, quàm ancilla? An non sponsa quàm adultera? An non decora, quàm fornicaria? An non pulchra, quàm maculata? An non coronata, quàm spoliata? An non amica, quàm prævaricatrix? Et quid opus est pluribus? Ipsi sponsus & sponsa testantur mutuum suum amorem, quo arctissimè inter se coniuncti sunt. Sic loquitur sponsus: *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum & in vno crine colli tui, &c.* Et sic sponsa vicissim: *Fulcite me floribus, & stipate me malis, quia amore langueo.*

COMMENTARIVS.

53. Atque hæc hactenus mi D. Georgi. Quæ velim eo candore accipias, quo à me scripta sunt. Et tu ipse iam vide, quàm infirmum ac debile sit argumentum, quo hactenus à Caluinianis Professoribus persuasus es, ecclesiam Christi errare ac deficere posse. Repetam id, si non tuis verbis, saltem tuo sensu. Est autem hoc.

54. Synagoga habuit tres prærogatiuas præ ecclesia, quia & magis commendata est in Scripturis, & excellentiores habuit promissiones, & arctius cum Deo fuit coniuncta. At, non obstantibus his prærogatiuis, potuit errare ac deficere, & reipsa errauit ac defecit: ergo multò magis Ecclesia, quæ has prærogatiuas non habet, potest errare ac deficere.

55. Sic tu, vel tui potius Caluinistæ. (Quanquam non amplius tui, si Catholicus es, vt te esse dicis.) At iam ostendi omnes illas prærogatiuas esse mera figmenta: Et Ecclesiam multis partibus Synagogæ præferendam esse. Quod si ita est, ruit fundamentum, quo tota argumentatio tua nixa est. Vale, & Deum pro me ora. Viennæ Austriæ ex collegio Societatis Iesu, anno 1615. mense Februario.

Tuus ex animo
Martinus Becanus Societatis Iesu Theologus.

Appendix.

NE hæreas in iis, quæ dicta sunt, mi D. Georgi, distinguendæ sunt hæreses propositiones. Primas: *Synagoga abrogata est, Ecclesia non abrogabitur.* Hæc verissima est. Altera; *Tota Synagoga, antequam abrogaretur, errauit in fide: Tota Ecclesia nunquam errabit in fide.* Prior pars falsa, posterior vera est. Tertia, *Etiamsi tota Synagoga errasset in fide, non ideò consequens est, totam Ecclesiam errasse aut erraturam in fide.* Et hæc verissima.

OPVSCVLVM QVINTVM AD ILLVSTREM VIRVM.

DE ORATIONE PRO DEFVNCTIS EPISTOLA.

NON ita pridem, illustris A
Donne, ab authore Caluiniano schedam mihi obtulisti, in qua ille solidò, vt putabat, argumento conatus est orationem pro defunctis, quam Catholici antiquo more vsurpant, penitus labefactare & refellere. Quis author ille sit, nolim curiosè perscrutari, præsertim cum nec mea magnopere interfit; nec ad rem, de qua agitur, discutiendam necessarium. Hoc vnum ex te audire memini; esse hominem dignitate illustrem, & opinione virtutis ac doctrinæ apud Caluinistas celeB
berrimum. Porrò argumentum, quo vtebatur, est huiusmodi:

Quidquid non est ex fide, est peccatum.
Orare prò mortuis non est ex fide:
Ergo est peccatum.

Probatio minoris.

Quidquid fit cum dubitatione, vel hæsitatione aliqua, non est ex fide:
Orare prò mortuis, fit cum dubitatione vel hæsitatione aliqua:
Ergo non est ex fide.

Huius syllogismi maior probatur, quia fides est hypostasis rerum sperandarum. Si hypostasis, non admittit hæsitationem. C

Minor probatur, quia qui orant pro mortuis, ignorant statum mortuorum, id est, vtrum meliùs sint ex numero saluorum vel damnatorum, pro quibus nullis opus orationibus; an vel ò ex us; qui Purgatorij pœnis ad tempus addicuntur pro quibus fortan locum haberent, aut habere possunt preces pro illorum liberatione conceptæ.

2. De hoc argumento (quod totidem verbis ab authore propositum est) quid equidem sentirem, amicè ac familiariter scitabatus es. Dixi tunc breuiter, D
quod occurrebat. Nunc, quia aliquid otij à prælectionibus Academicis natus sum, paulò fusius rem explicabo. Non quod necesse sit, te hominem Catholicum, & in similibus controuersiis probè versatum, à me instrui, sed quia mei officij est, honestæ amicorum postulationi morem gerere. Igitur de toto negotio sic sentio: 1. Bonum ac vtile esse, orare pro defunctis. 2. Argumẽtum, quod in contrarium adfertur, niti tribus principiis, quorum primum infirmum est: reliqua aperte falsa. 3. idem argumentum in aduersarium retorqueri posse. Hæc tria, eo ordine quo proposita sunt, sigillatim demonstrabo.

Bonum ac vtile est orare pro defunctis.

PRimò igitur, quod bonum ac vtile est orare pro defunctis, dupliciter probari potest. 1. Ex Scriptura. 2. ex communi praxi & iudicio primitiuæ ecclesiæ. Ex Scriptura habemus luculentum testimonium, lib. 2. Machab. cap. 12. v. 43. vbi Iudas Machabæus iussit offerri sacrificium pro defunctis. Et factum eius ibidem approbatur his verbis: *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt a peccatis soluantur.* Quod autem libri Machabæorum sint verè sacri & canonici, testatur Gelasius Papa in Concilio Romano (vt habetur Tom. 2. Conciliorum.) Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana cap. 8. Innocentius Primus epist. 3. ad Exuperium cap. 7. & plerique alij. Nec obstat, quod in Hebræorum Canonem relati non sint. Nam Canon iste, tempore Esdræ consignatus est, cum libri Machabæorum nondum extarent. Non igitur in illum Canonem referri poterant.

4. De communi praxi & iudicio primitiuæ ecclesiæ scribit Augustinus in libro de cura pro mortuis gerenda, capite 1. his verbis: *In Machabæorum libris legimus, oblatum pro mortuis sacrificium. Sed, etsi nusquam in Scripturis veteribus legeretur, non parua tamen est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, authoritas: vbi precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo adeius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum.* Et cap. 4. *Non sunt permittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana & Catholica societate defunctis suscepit Ecclesia.*

5. Porrò, quanti momenti in hoc puncto sit vniuersæ ecclesiæ authoritas, ex eo generatim constare potest, quòd ecclesia in rebus ad fidem & salutem pertinentibus, errare non possit. Est enim *firmamentum & columna veritatis*: contra quam portæ inferi nunquam præualebunt. Speciatim verò ex alio triplici capite. Primò, quia Ecclesia in hoc puncto sequitur exemplum Iudæ Machabæi, quod à Scriptura approbatum est, vt paulò ante ostendi. Secundò, sequitur doctrinam & institutionem Apostolorum, vt testatur Chrysostomus homilia 69. ad populum: *Non temerè*, inquit, *ab Apostolis hæc sancita fuerunt, vt in tremendis mysteriis defunctorum agatur commemoratio.* Et ante illum Tertullianus in libro de corona militis. Tertiò, quia hæretici olim habiti sunt, qui in hoc puncto ab Eo-

ecclesia dissentiebant, vt patet ex Augustino libro de haresibus cap. 53. vbi sic scribit: *Aeriani ab Aerio quondam sunt nominati, qui cùm esset presbyter, doluisse ferunt, quod Episcopus non potuit ordinari: & in Arianorum haresim lapsus, propria quoque dogmata addidisse nonnulla, docens, orare vel offerre pro mortuis oblationem non oportere.* De quo plura vide apud Epiphanium haresi 75.

Argumentum, quod contra adfertur, nititur infirmis & falsis principiis.

6. ARgumentum, quo aduersarius vsus est, nititur his tribus principiis. Vno quod illud Apostoli, Romanorum 14. v. 23. *Omne quod non est ex fide, peccatum est*: intelligendum sit de ea fide, quam idem Apostolus Hebræorum 11. vers. 1. dicit esse *hypostasin seu substantiam rerum sperandarum, argumentum non apparentium.* Altero, quod hæc fides excludat omnem dubitationem & ignorantiam, etiam illam, qua quis ignorat statum illius, pro quo orat: adeò vt is non censeatur orare ex fide, sed contra fidem, qui dubitat aut ignorat, in quo statu alter sit, pro quo orat. Tertiò, quod generatim loquendo, quicunque orat pro defunctis, ignoret statum, in quo sunt.

7. At primum principium, vel falsum, vel certè infirmū est. Nam plerique Scripturæ Interpretes apertè docent, fidem, de qua Apostolus loquitur, non sumi pro hypostasi rerum sperandarum (quod tamen vt certum & indubitatum supponit author Calumnianus) sed potius pro persuasione seu dictamine conscientiæ quo quis iudicat, hoc vel illud sibi licitum esse, aut prohibitum. Itaque hunc esse sensum Apostoli: Tunc hominem peccare, quando agit contra dictamen vel persuasionem propriæ conscientiæ. Quidquid enim fit reclamante & renitente conscientia, siue alias ex se bonum, siue malum sit, peccatum est. Atque ita sentiunt Chrysostomus, Ambrosius, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, & alij in Commentario illius loci. Et præterea Innocentius Papa capite finali, de præscriptionibus. Item ex recentioribus, non modo Catholici, sed etiam Caluinus ipse: *Merito*, inquit, *prauaricationis arguitur, qui contra testimonium conscientiæ pergit.*

8. Et hunc esse legitimum sensum Apostoli patet ex decursu totius capitis. Instruit enim nouos Christianos (qui partim ex Iudæis, partim ex gentilibus conuersi erant ad Christum) quomodo deberent se gerere in vsu ciborum. Iudæi putabant legem Mosaicam de ciborum discrimine adhuc seruandam esse: ac proinde abstinebant ab iis cibis, qui secundum legem Mosaicam erant immundi & prohibiti. Gentiles vero nullum faciebant discrimen inter cibos, sed promiscuè omnibus vtebantur. Hinc oriebatur contentio inter illos. Nam Iudæi iudicabant Gentiles malè agere, quod à certis cibis non abstinerent. Et vicissim Gentiles iudicabant Iudæos superstitiosos esse, quod abstinerent. Vtrosque arguit & instruit Apostolus in toto capite. Ac primum sic ait: *Is, qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet: Deus enim illum assumpsit*, quasi dicat. Gentilis, qui manducat cibos lege prohibitos non spernat Iudæum abstinentem ab eiusmodi cibis. Et Iudæus, qui abstinet, non iudicet Gentilem male agere, si non abstineat. *Vnusquisque in suo sensu abundet*, id est, cùm ista res de ciborum discrimine sit indifferens (spectando præcisè legem Mosaicam, quæ tunc erat abrogata) quisque sentiat & faciat, quod sibi videtur. Iudæus abstineat; Gentilis manducet, si vult. Neuter tamen alterum iudicet, quasi malè agat. *Non qui manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.* Ostendit neutrum malè agere, ac proinde neutrum temerè iudicandum esse. Nam Gentilis, qui manducat cibos lege Mosaica prohibitos, ad Dei gloriam manducat: Et Iudæus qui abstinet, ad Dei gloriam abstinet. Vterque enim gratias agit Deo: ille, quia promiscuè vtitur omnibus: hic, quia vescitur licitis, & lege Mosaica concessis. *Non ergo amplius inuicem iudicemus, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum*, id est: Quandoquidem ostendi vtrunque benè agere, & Iudæum abstinendo, & Gentilem manducando cum gratiarum actione, non amplius debet alter alterum iudicare, quasi malè agat. Hoc tamen cauendum est, ne alter alterum in hac parte offendat, aut scandalizet. *Scio & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei, qui existimat aliquid commune esse, illi commune est.* Vbi *commune* idem est quod immundum, seu lege Mosaica prohibitum, vt patet ex alio loco, Actor. 10. 14. *Nunquam manducaui omne commune & immundum.* Est ergo sensus: Scio legem Mosaicam, quæ ponit discrimen inter cibos mundos & immundos, à Christo abrogatam esse, ac proinde nullam escam apud Christianos immundam esse vi legis Mosaicæ, nisi ei, qui ex erronea conscientia iudicat immundam esse, eo quod putet legem Mosaicam ex ea parte adhuc obligare. De quo infra subdit: *Qui autem discernit, si manducauerit, damnatus est; quia non ex fide. Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est*, quasi dicat, Qui discernit inter cibos mundos & immundos, existimans non licere manducare immundos, si nihilo minus manducat, proprio iudicio damnatus est, quia facit contra persuasionem seu dictamen propriæ conscientiæ. Quidquid autem fit contra dictamen propriæ conscientiæ, peccatum est.

9. Ex quo discursu manifestè colligimus, Apostolum non loqui de ea fide, quæ est substantia rerum sperandarum, & à qua propriè fideles nominamur sed de ea, quæ consistit in persuasione conscientiæ circa honestatem vel turpitudinem facti. Est autem magnum discrimen inter vtramque fidem. Nam prior versatur circa mysteria à Deo reuelata: posterior circa res licitè faciendas aut non faciendas. Priori credimus vera esse, quæ à Deo reuelata sunt: posteriori iudicamus, licitè aliquid fieri vel non fieri posse. Prior excludit omnem errorem circa suum obiectum: posterior potest esse cum errore. Nam qui credit vera esse, quæ à Deo reuelata sunt, non errat. At qui iudicat hoc licitum, illud prohibitum esse, potest errare, & sæpe errat. De priori loquitur Apostolus Hebr. 11. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo.* Et Rom. 3. 28. *Arbitramur hominem iustificari per fidem.* De posteriori intelligenda est Regula iuris in 6. *Possessor malæ fidei non præscribit*: Et axioma iureconsultorum, *Ad præscriptionem requiritur bona fides*: vt interpretatur Innocentius in Magno Concilio Lateranensi, cùm ait, *Quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est, synodali iudicio definimus, vt nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica quàm ciuilis; cum generaliter sit omni constitutioni, & consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest obseruari. Vnde oportet, vt qui præscribit, in nulla temporis parte habeat rei alienæ conscientiam.* Quæ verba referuntur in iure canonico cap. finali, de præscriptionibus.

10. Ex dictis formo tale argumentum. Apostolus Roman. 14. agit de Iudæis & Gentilibus ad Christum conuersis, qui habebant contrarias persuasiones, non circa mysteria fidei à Deo reuelata, sed circa cibos licitè manducandos, vel non manducandos. Iudæi

putabant aliquos illicitos & immundos esse: Gentiles, nullos esse illicitos aut immundos. Neutri tamen ex parte erant culpandi: quia persuasio illorum, licet esset contraria, erat tamen de re (saltem eo tempore) indifferente. At si fuisset contraria persuasio circa mysteria fidei à Deo reuelata, non fuisset de re indifferente, nec vtrique fuissent sine culpa. Non enim licet de mysteriis à Deo reuelatis habere contrarias persuasiones: nec ibi locum habet quod dicit Apostolus: *Vnusquisque in suo sensu abundet.* A

11. Hæc sufficiant de primo principio. Ex quo si aduersarius velit aliquid concludere, formandus erit hic syllogismus: Quicunque facit aliquid contra dictamen propriæ conscientiæ, peccat: At Catholici, dum orant pro defunctis, faciunt aliquid contra dictamen propriæ conscientiæ; Ergo peccant. In quo syllogismo maior vera est, sed minor falsa. Non enim Catholici iudicant in conscientia illicitum esse orare pro defunctis, sed licitum & laudabile. Non ergo orant contra dictamen suæ conscientiæ; sed ex dictamine suæ conscientiæ. B

Alterum principium disputatur.

12. ALterum principium aduersarij est, fidem Christianam, quæ est hypostasis rerum sperandarum, excludere omnem penitus dubitationem, etiam illam, qua quis ignorat statum illius, pro quo orat. Hoc aperte falsum est. Solum excludit dubitationem circa proprium obiectum, id est, circa articulos à Deo reuelatos, qui per hdem creduntur. Nam de illorum veritate non licet dubitare. At de aliis rebus, quæ à Deo reuelatæ non sunt, salua fide, dubitari potest, verbi gratia; non licet dubitare de Trinitate personarum in Deo, de morte & passione Christi, de eiusdem resurrectione & ascensione ad cœlos, de missione Spiritus sancti, de futura mortuorum resurrectione: quia hæc omnia à Deo reuelata sunt. Potest tamen aliquis, salua fide, dubitare, an personæ diuinæ, præter tres subsistentias relatiuas, habeant aliquam subsistentiam absolutam? an Christo in sua passione dextrum, an sinistrum latus fuerit lancea perforatum? an Christum ad cœlos ascendentem comitati sint Adam & Eua? an Spiritus sanctus æqualiter datus sit omnibus, quibus in Pentecoste datus est? an omnes mortui resurrecturi sint in eadem corporis quantitate? Nam hæc & similia, speciatim à Deo reuelata non sunt. C

13. Idem dico in nostro casu. Nam qui orat pro se, vel pro alio, non debet dubitare de iis, quæ sub fidem cadunt: potest tamen dubitare de aliis quæ sub fidem non cadunt: verbi gratia. Non debet dubitare de his duobus. Primò quod Deus promiserit se exauditurum nostras orationes, si debito modo ab eo aliquid petamus, & aliunde nihil obstet. Secundò, quod Deus sit verax & fidelis in promissis. Nam vtrumque cadit sub fidem: vtrumque à Deo reuelatum est. Prius quidem Ioan. 16. 23. *Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Posterius verò Hebr. 10. 24. *Fidelis est, qui repromisit.* Igitur, qui orat Deum, de neutro debet dubitare, iuxta illud Iacobi cap. 1. vers. 5. *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur. Postulet autem in fide, nihil hæsitans. Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur & circumfertur. Non ergo æstimet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino.* D

14. Potest tamen, qui orat, salua fide dubitare de his tribus. Primò, an impetraturus sit, quod petit pro se. Secundò, an impetraturus sit, quod petit pro altero. Tertiò, in quo statu sit alter, pro quo aliquid petit. Nam hæc tria non sunt speciatim à Deo reuelata, vt ostendam de singulis.

15. Ac primò, qui orat, salua fide dubitare potest, an sit impetraturus, quod petit pro se. Quamuis enim certa ac infallibilis sit hæc Dei promissio, *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*: non tamen est absoluta sed conditionata: Debet enim intelligi cum hac duplici conditione. Vna, *Dabitur vobis*, si piè & perseueranter petieritis. (Luc. 11. 8. & cap. 18. 5.) Altera, *Dabitur vobis*, si expediat. At nos sæpe dubitamus, an expediat, necne. Et reuera sæpe non expedit, quando putamus expedire. Habemus clarum exemplum in Apostolo Paulo, qui ter Dominum rogauit, vt auferretur ab eo stimulus carnis. Et sine dubio putabat expedire, vt id fieret. Et tamen non expediebat: ideoque quod petiuit, non impetrauit. Sic enim de seipso testatur 2. Corinth. 12. 7. *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogaui, vt discederet à me. Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur.* Vnde Augustinus tractatu 7. in Ioannem: *Nouit Deus, quid nobis expediat. Id agamus tantum, vt cor nostrum sanum sit à peccatis. Et quando flagellamur forte in corpore, ipsum deprecemur. Rogauit eum Paulus Apostolus, vt auferret ab eo stimulum carnis, & noluit auferre. Numquid perturbatus est? & numquid contristatus dixit se desertum? Magis dixit, se non desertum quia non ablatum est, quod volebat auferri, vt illa infirmitas sanaretur.* E

19. Secundò, potest quis salua fide dubitare, an impetraturus sit, quod petit pro alio: idque ex duplici capite. Primò, quia Deus non promisit se exauditurum orationes nostras, quas fundimus pro aliis, sed quas fundimus pro nobismetipsis, vt passim docet Theologi cum Augustino tractat. 102. in Ioan. vbi explicans illam Christi promissionem: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis, vt ea beneficia significata sciantur his verbis, quæ ad eos, qui petunt, proprie pertinent. Exaudiuntur quippe omnes Sancti pro seipsis, non autem pro omnibus exaudiuntur vel amicis, vel inimicis suis, vel quibuslibet aliis: qui non vtcunque dictum est, Dabit, sed, Dabit vobis.*

Secundò, quia sæpe fit, vt alius, pro quo aliquid petimus, indignus sit propter sua flagitia, vt notat D. Thomas in 2. 2. q. 83. art. 7. ad 2. his verbis: *Contingit quandoque, quod oratio pro alio facta non impetrat, etiamsi fiat pie & perseueranter propter impedimentum, quod est ex parte eius pro quo oratur.* Et hoc dupliciter confirmari potest. Primò, testimonio Dei qui apud Ieremiam cap. 7. vers. 16. ait: *Tu ergo noli orare pro populo hoc, quia non exaudiam te.* Causam addit: *quia libant Diis alienis, & ad iracundiam me prouocant.* Et cap. 15. v. 1. *Si steterit Moses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Secundò, exemplo Christi & Stephani protomartyris. Nam Christus orauit pro omnibus crucifigentibus se, Lucæ 23. v. 34. *Pater dimitte illis: non enim sciunt, quid faciunt.* Et similiter Stephanus pro omnibus lapidantibus se, Act. 7. 59. *Domine, ne statuas illis hoc peccatum.* Et tamen neuter pro omnibus impetrauit quia propter superbiam & duritiam cordis non erant digni.

17. Tertiò, potest quis salua fide dubitare de statu alterius, pro quo orat. Potest enim dubitare, dignus an indignus sit: iustus an impius: prædestinatus an reprobus: viuus an mortuus: in cœlo an apud inferos. Et sic deinceps. Hæc enim sub fidem non cadunt. Certe Stephanus, cùm oraret pro lapidantibus, non

ſciebat in quo ſtatu quiſque illorum eſſet: an ſcilicet A ex eorum numero, quibus ad ſalutem profutura eſſet oratio ſicut profuit Saulo: an ex aliorum numero, quibus profutura non eſſet, cuiuſmodi erant plerique Phariſæi. Et tamen pro omnibus, ſine exceptione, orauit: *Ne ſtatuas illis hoc peccatum.* An ideo oratio eius non fuit ex fide? Abſit. Similiter Apoſtolus Paulus, dum Romæ eſſet in vinculis, ſcribebat Epheſiis & Coloſſenſibus, vt inſtanter & omni tempore pro ipſo orarent (Epheſ. 6. 19. & Coloſſ. 4. 3.) Nec dubium eſt, quin id fecerint. Et tamen, dum poſtea, elapſo temporis interuallo, pro abſente orarent, merito poterant dubitare in quo ſtatu ipſe tunc eſſet: an adhuc Romæ teneretur in vinculis, an capite iam plexus, an aliò ablegatus eſſet. An ideo non orabant ex fide? Et quid opus eſt antiquis exemplis? Hoc ip- B ſo tempore, non modo Catholici, ſed etiam Lutherani & Caluiniſtæ, frequenter orant pro abſentibus ægrotis: Et dum orant, ſæpe neſciunt, viui an mortui ſint, pro quibus orant. Nec ideò putant ſe peccare, quaſi non orent ex fide.

Tertium principium diſcutitur.

18. TErtium aduerſarij principium eſt, eos, qui orant pro defunctis, ignorare illorum ſtatum. C Quod etiam falſum eſt, ſi abſolutè & ſine limitatione aſſeratur. Nam duobus modis poteſt aliquis orare pro defunctis. Primò generatim pro iis omnibus, qui ſunt in Purgatorio, quicunque tandem illi ſint. Et ſic non ignorat ſtatum eorum pro quibus orat. Imò melius perpectum habet, quàm ſtatum aliorum, qui nobiſcum viuunt. Nam de illis, qui in purgatorio ſunt, determinatè hæc nouit. Primò, quod habeant fidem, ſpem, charitatem; & conſequenter, quod ſint in ſtatu gratiæ. Secundò, quod certò futuri ſint hæredes vitæ æternæ. Tertiò, quod antequam adeant hæreditatem vitæ æternæ, debeant prius aliquid ſuſtinere ac pati. Quartò, quod per noſtras preces & ſuffragia iuuari poſſint, vt citius ab illa pœna liberentur. At de illis, qui adhuc degunt in hac vita, tam multa in hoc genere non nouit. Si ergo, ſalua fide, poteſt orare pro degentibus in hac vita, quorum ſta- D tum ignorat; multò magis pro degentibus in Purgatorio, de quorum ſtatu non dubitat.

19. Secundò, poteſt ſpeciatim orare pro aut illo defuncto in particulari, vt v. g. pro patre aut matre. Et ſic, vt plurimum, verum eſt, quod ignoret ſtatum illius pro quo orat. Non enim certò ſcit, an pater, pro quo orat ſit in Purgatorio, an alibi. Nec ideò tamen, aut malè, aut fruſtra orat. Non malè, quia non requiritur in orante, vt ſciat ſtatũ illiùs pro quo orat, vt iam oſtenſum eſt. Poteſt enim orare cum hac conditione: Offero tibi Domine has preces pro parente meo defuncto, ſi indiget. Nec fruſtra, quia etiamſi nihil impetret ei, pro quo orat (quod ſæpe fit) non ideo vacua & infructuoſa eſt oratio. Prodeſt enim ipſi E oranti, iuxta illud Dauidis Pſ. 34. v. 13. *Oratio mea in ſinu meo conuertetur*, id eſt; Tametſi non proſit aliis pro quibus orani, (quia indigni ſunt) ego tamen non ſum fruſtratus mea mercede, vt explicat Diu. Thom. in 2. 2. q. 83. art. 7. ad 2. Simile eſt illud Matth. 10. 13. *Intrantes autem domum, ſalutate eam, dicentes: Pax huic domui. Et, ſi quidem fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper eam: ſi autem non fuerit digna, pax veſtra reuertetur ad vos.*

20. Vt hoc melius intelligatur, notandum eſt ex communi ſententia Theologorum, orationem hominis iuſti, præterquam quòd adferat menti conſolationem ſpiritualem, habere triplicem vim ſeu efficaciam. Vnam merendi, quatenus procedit ex charitate. Alteram ſatisfaciendi, quatenus eſt pœnalis. Tertiam impetrandi, quatenus eſt petitio. Vide Diu. Thomam in 2. 2. quæſt. 83. artic. 15. & in ſupplemento quæſt. 15. artic. 1. Valentiam com. 3. diſp. 6. qu. 2. pag. 4. Cardinalem Bellarminum lib. 1. de Indulgentiis cap.

21. Prima efficacia eſt illi communis cum quouis opere bono, quod procedit ex charitate. Nam omne opus bonum hominis iuſti in hac vita, quod à charitate vel elicitur, vel impetratur, meritorium eſt, vt docet D. Thomas priori loco citato. Sicut è contrario, quod procedit ab homine qui non habet charitatem, quantumuis alioqui bonum & honeſtum videatur, non eſt meritorium iuxta illud Apoſtoli 1. Corinth. 13. 1. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.*

22. Altera efficacia illi communis eſt cum quouis opere pœnali. Nam omne opus hominis iuſti quod in executione aliquam pœnam vel moleſtiam adfert operanti, ſatisfactorium eſt pro pœna temporali peccatis debita. Hinc vſitatum eſt in Eccleſia Catholica, vt Sacerdotes imponant pœnitentibus aliquod opus laborioſum pro ſatisfactione, vt v. g. ieiunium, flagellationem corporis, longam orationem, & ſimilia pietatis exercitia. Nam ſicut per confeſſionem & abſolutionem tolluntur peccata, quoad culpam; ſic per opera pœnalia tolluntur quoad pœnam. Vtrumque tamen fit ex meritis Chriſti, quæ nobis per eiuſmodi media applicantur.

23. Tertia efficacia eſt illi propria ac peculiaris. Nam ſicut ieiunio, præter communem vim merendi ac ſatisfaciendi, peculiare eſt corpus macerare, & ſpiritui ſubiicere: eleemoſynæ proximorum miſeriæ ſuccurrere: ſic orationi, aliquid à Deo impetrare. Nam ideò propriè oramus ſeu petimus, vt impetremus iuxta illud Matth. 7. 7. *Petite & dabitur vobis.*

24. Hinc infero orationem hominis iuſti in hac vita nunquam eſſe ſine fructu. Tametſi enim non ſemper impetrat, quod petitur; nihilominus retinet efficaciam merendi & ſatisfaciendi. Nam homo iuſtus, quotieſcunque legitimè orat, meretur augmentum gratiæ, & ſatisfacit Deo pro aliqua pœna temporali, cui obnoxius eſt.

Argumentum aduerſarii retorquetur in ipſum Aduerſarium.

25. HActenus oſtendi, argumentum aduerſarij nullam habere vim, ex duplici capite. Primò, quia oppugnat Scripturam, & communem Eccleſiæ conſuetudinem. Secundò, quia nititur falſis principiis ſeu fundamentis. Nunc ex alio capite idem demonſtrabo, facta prius duplici ſuppoſitione. Vna eſt, quod ſicut nos Catholici oramus pro defunctis; ſic etiam aduerſarij orant pro viuentibus. Altera, ſicut nos aliquando dubitamus, in quo ſtatu ſint defuncti, pro quibus oramus; ſic etiam aduerſarij ſæpe dubi-

tant, in quo ſtatu ſint illi, pro quibus ipſi orant. Nam ſæpe orant pro abſentibus ægrotis, aut in neceſſitate conſtitutis; & tamen eo ipſo tempore, quo orant, non ſciunt præſentem illorum ſtatum. Et aliquando fit; vt quos putant ægrotos adhuc eſſe, iam mortui ſint, aut ſani.

Præmiſſa hac duplici ſuppoſitione retorqueo argumentum in aduerſarios hoc modo:

Quidquid non eſt ex fide, eſt peccatum.

Oratio Caluiniſtarũ pro abſentibus non eſt ex fide:

Ergo eſt peccatum

Probatio minoris.

Quidquid fit cum dubitatione, vel hæſitatione aliqua non eſt ex fide:

Oratio Caluiniſtarum pro abſentibus fit cum dubitatione, vel hæſitatione aliqua: B

Ergo non eſt ex fide:

Huius ſyllogiſmi maior probatur, quia fides eſt hypoſtaſis rerum ſperandarum. Si hypoſtaſis, non admittit hæſitationem.

Minor probatur, quia Caluiniſtæ, qui orant pro abſentibus, ignorant ſtatum abſentium, id eſt vtrum abſentes ſint ex numero viuentium, an mortuorum.

Quid hic dicent aduerſarij? An concedẽt argumentum hoc eſſe efficax? Si efficax eſt, damnat ipſos aduerſarios. Si non eſt, non obeſt Catholicis in ſimili caſu. Quorſum ergo obtruditur? Sed vt clarius appareat efficax non eſſe, reſpondebo ad vtrumque ſyllogiſmum in forma ex iis, quæ dicta ſunt. Igitur prior C ſyllogiſmus debet formari hoc modo:

Quicquid fit contra dictamen conſcientiæ, peccatum eſt.

Orare pro defunctis vel abſentibus, fit contra dictamen conſcientiæ:

Ergo peccatum eſt.

Maior vera eſt; minor falſa vt ſupra inſinuaui. Nihil ergo legitimè concluditur. Poſterior formandus eſt hoc modo.

Quidquid fit cum aliqua dubitatione circa res à Deo reuelatas non eſt ex fide.

Orare pro defunctis vel abſentibus fit cum aliqua dubitatione circa res à Deo reuelatas:

Ergo non eſt ex fide.

Hic iterum maior vera, minor falſa eſt. Nec pro- D batio minoris vim habet. Nam qui ignorat ſtatum defunctorum aut abſentium, non dubitat de aliqua re à Deo reuelata; ſed de eo, de quo, ſalua fide, dubitari poteſt, vt ſupra explicatum eſt.

EPILOGVS.

26. HÆc ſunt, Ornatiſſime Domine, quæ ad diluendum aduerſarij argumentum opportuna videbantur. Si plura dixi, quam neceſſe eſt, facilè, vt E opinor, ignoſces. Currentem calamum cohibere quis poteſt? Si pauciora, paratus ſum addere quę deſunt. Tantum indica, & faciam. Interea, quod initio monui, certo tibi perſuadeas velim non eo animo à me ſcripta hęc eſſe, vt te inſtruam (ſatis in ſimili materia inſtructus es) ſed vt morem tibi geram. Rogaſti vt facerem: feci. Amicis hoc familiare eſt.

27. Quod attinet ad aduerſarium, tuæ diſcretionis ac prudentiæ eſt, vel exhibere illi hanc meam chartam, vel apud te ſeruare. Ingenium & ſtomachum hominis non noui. Si tu noſti (quod veriſimile eſt) fac ex æquo & bono, quod in Domino videbitur. Ego certè (ſaluo meliori iudicio) non eodem modo cum A omnibus agendum cenſeo. Quod vt liberius explicem, ſic accipe.

28. Triplex ferè aduerſariorum genus eſt. Alij in ſuo errore pertinaces ſunt, alij zeloſi, alij dubij ſeu fluctuantes. Pertinaces ſunt, qui agnoſcunt ſe recedere à communi ſenſu Eccleſiæ, & tamen perſiſtunt in ſua opinione. Hi propriè dicuntur hæretici. Zeloſi ſunt, qui cum ex quadam ignorantia perſuaſum habeant, ſuam ſectam eſſe veritati conſentaneam, magno ſtudio ac ardore illam tuentur, parati etiam vitam pro ea exponere, vt prę ſe ferunt. Dubij ſunt, qui ſimplici ac recto corde quærunt veram fidem & religionem: Et quia per ſe non poſſunt eam reperire, debent ab aliis iuuari ac inſtrui.

29. Primi ſimiles ſunt Phariſæis: ſecundi, Apoſtolo Paulo ante conuerſionem: tertij, Nicodemo in Euangelio, & Eunucho in Actibus Apoſtolorum. Et primi quidem rariſſimè conuertuntur, propter ſuperbiam & duritiam cordis, iuxta illud Ioannis 12. 39. *Propterea non poterant credere, quia Deus excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum.* Secundi verò, qui non ex malitia, ſed ex ignorantia errant, ſæpe à Deo miſericordiam conſequuntur, vt Paulus de ſeipſo teſtatur 1. Timoth. 1. 13. *Miſericordiam Dei conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate.* Tertij denique, ſi incidant in bonos viros, à quibus inſtruantur, facile iuuari ſolent: quo pacto Nicodemus à Chriſto, & Eunuchus à Philippo inſtructus & adiutus eſt.

30. Igitur, cum his omnibus, vt dixi, non eodem modo agendum eſt. Ac primo, pertinaces non facile admittendi ſunt ad diſputationem de fide & religione, quia cùm ſint ſuperbi & contumaces, non volunt reſipiſcere, etiamſi manifeſtè conuincantur. Nec inter omnes hæreſiarchas vllum hactenus conſtat reſipuiſſe, niſi Berengarium. Vnde rectè Apoſtolus ad Tit. 3. 10. *Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita, quia ſubuerſus eſt, & proprio iudicio condemnatus.* Et Chriſtus Matth. 15. v. 14. *Sinite eos: cæci ſunt & duces cæcorum.* Si tamen cum illis agendum eſt, propter fructum aliorum, tria ſeruari debent. Primò, coërcendi ſunt intra limites certæ alicuius materiæ, ne ex vna in aliam dilabantur. Hoc enim ſit ſine fructu. Secundò reſtringendi ad formam ſyllogiſticam, vt vis argumenti appareat. Tertiò, palam confundendi & increpandi. Sic Chriſtus agebat cum Phariſæis Matthæi 23. verſ. 13. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ.* Et Ioannes Baptiſta Matthæi 3. verſ. 7. *Progenies viperarum.* Et Stephanus Actor. 7. verſ. 51. *Dura ceruice & incircumciſis cordibus: vos ſemper Spiritui Sancto reſiſtitis.* Hæc confuſio dupliciter prodeſt. Primò, quia per eam minuitur authoritas hæreticorum. Secundò, alij, qui illis adhærent, incipiunt eos contemnere & deteſtari. Debet tamen eſſe confuſio rationabilis, quæ non fiat per conuitia & maledicta, ſed per iuſtam reprehenſionem, aut apertam victoriam.

31. Cum zeloſis, qui pertinaces non ſunt, contrario modo, id eſt, modeſtè & beneuolè agendum eſt. Nec tam rationibus & argumentis obruendi, quam Deo per orationem commendandi ſunt. Sic Stephanus orabat pro Saulo, qui ex præpoſtero zelo defendebat Synagogam, & perſequebatur Eccleſiam. De quo Aug. ſerm. 1. de Sanctis. *Si*, inquit, *S. Stephanus non ſic oraſſet, Eccleſia Paulum non haberet.* Et ſerm. 4. *Ideo de terra erectus eſt Paulus, quia in terra inclinatus exauditus eſt Stephanus.*

32. Dubij denique ſeu fluctuantes, qui ſincerè quærunt veritatem, fraternè & ad cuiuſque captum accommodatè tractandi ſunt: Et aliter docti & ingenioſi, aliter rudes & idiotæ inſtruendi. Sumamus exemplum à Chriſto. Is ſimplicem Iudæorum turbam

instruebat per parabolas & similitudines. Discipulis in Emaus euntibus, Mosen & Prophetas interpretabatur. Nicodemo Baptismi necessitatem ex analogia humanę generationis explicabat. Mulieri Samaritanæ se Messiam esse ex eo persuadebat, quod ostenderet se omnia scire, quę circa illam essent. Hoc ipsa fassa est Ioan. 4. 29. *Venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunque feci. Nunquid ipse est Christus?*

33. Hæc generatim de triplici errantium genere à me dicta sint. Nunc vide, in quo genere sit aduersarius, de quo agimus. Non credo pertinacem esse. Aut si est, ægrè sanabitur. Nihilominus experire, si vis, quid in tam clara luce dicturus sit. Facilius cum illo transiges, si non pertinax, sed vel zelosus, vel dubius est. Zelosum precibus, dubium rei perspicuitate ad mentem reuocabis. Quod vt fiat, Deum Opt. Max. supplex oro, & te incolumem, illum Catholicum esse ex animo precor. Vale Illustris Domine, & Deum vicissim pro me ora.

Viennæ in diebus Rogationum, Anno Christi millesimo sexcentesimo decimoquinto.

Illustri. Dom. V.

Addictissimus.

MARTINVS BECANVS.

DE INVOCATIONE SANCTORVM.

CATHOLICI docent, Sanctos cum Christo in cælo regnantes, piè & cum fructu à nobis inuocari posse: Aduersarij id negant. Primò, quia cedit in iniuriam Dei, qui solus vult inuocari, Deuteronomii sexto, v. decimotertio & Matthæi quarto, v. 10. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.* Secundò, cedit in iniuriam Christi, qui solus est mediator & intercessor pro nobis apud Deum, primæ ad Timoth. 2. v. 5. *Vnus mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus.* Tertiò, est signum diffidentiæ, quia quando confugimus ad Sanctos, videmur diffidere de bonitate DEI, quia ipse non sit paratus nos iuuare. Quartò, est inutile, quia Sancti non audiunt preces nostras, quas ad ipsos fundimus, vel vt loquitur Caluinus lib. 3. Institutionum, cap. 20. §. 24. non habent *tam longas aures, vt ad nostras voces porrigantur.* Quintò, nullum extat præceptum de Inuocatione Sanctorum. Nihil autem licet facere, quod præceptum non est Deuteronomii 12. vers. quinquagesimo nono. *Quod tibi præcipio, hoc tantum facito.* Sexto, hæc inuocatio noua est, nec in primatiua Ecclesia vsurpata. Denique multi à Catholicis inuocantur, vt Sancti, qui nunquam in rerum natura exstiterunt, cuiusmodi sunt Sanctus Georgius, Sanctus Christophorus, Sanctus Hippolytus, Sancta Catharina, quos Caluinus *Laruas* appellat libro tertio Institutionum cap. vigesimo §. 27.

2. Hæc argumenta magni fiunt ab aduersariis. Sed reuera nullius momenti sunt. Primò, quia pugnant contra quotidianam experientiam. Quotidie experiuntur Catholici prodesse sibi inuocationem Sanctorum. Nam alii sanitatem corporis, alii donum castitatis, alii profectum in studiis, alii alia beneficia per Sanctorum intercessionem à Deo petunt & impetrant. De quare legantur authentici Scriptores, Sanctus Ambrosius libro quarto Epistolarum, Epistola trigesima quarta, quæ est de Sancta Agnete, Augustinus libro vigesimo secundo de Ciuitate Dei capite octauo, Theodoretus libro quinto Historiæ, capite vigesimo quarto, Nilus in epistola in septima Synodo Actor. quarto recitata, Gregorius Turonensis in libro de gloria Martyrum & Confessorum, Gregorius Romanus in libro tertio Dialog. capite secundo, & sequentibus, & alii quamplurimi. Atque hæc experientia efficacissimum pro nobis argumentum est.

3. Accedit, quod pleraque, quæ ab aduersariis afferuntur, in ipsos retorqueri possint. Quæro enim, An liceat inuocare eos, qui nobiscum in hac vita degunt? Omnino inquient. Et recte. Nam Apostoli id fecerunt, Colossens. quarto, v. secundo. *Orationi instate, orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi.* Et primæ Thessalonicensium quinto, v. vigesimo quinto. *Fratres orate pro nobis.* Et secundæ Thessalonicens. tertio, v. primo, De *cætero fratres orate pro nobis, vt sermo Dei currat.* Et Iacobi quinto, vers. decimo sexto. *Orate pro inuicem, vt saluemini.*

4. Iterum quæro: An hæc inuocatio cedat in iniuriam Dei aut Christi? Itemque, an sit signum diffidentiæ? Nullo modo. Alioqui Apostoli illam non vsurpassent. Cur ergo inuocatio quam facimus ad Sanctos in cœlo regnantes, fingitur cedere in iniuriam Dei & Christi? aut cur putatur esse signum diffidentiæ? Hic hærent aduersarij, & latibula quærunt. Sed in lucem educendi sunt, quod fiet, si legitime explicentur testimonia Scripturæ, quæ ab ipsis allata sunt: et singula ipsorum argumenta seorsim dissoluantur. Vtrumque præstabo hoc ordine.

1. An Sancti in veteri Testamento fuerint in cœlo?
2. An fuerint in statu beatitudinis seu æternæ gloriæ?
3. Si nec in cœlo, nec in statu beatitudinis fuerunt, in quo ergo loco & statu fuisse credendum est?

4. An

4. An sancti in nouo Testamento sint in cœlo & in statu beatitudinis?
5. Si non sunt, an sciant, quæ apud nos geruntur?
6. Et si sciunt, an pro nobis intercedant?
7. Et si intercedunt, an liceat ab illis petere, vt intercedant? Vel quod idem est, an liceat ipsos inuocare?
8. An hæc inuocatio fieri possit sine iniuria Dei?
9. An sine iniuria Christi mediatoris?
10. An sine fiducia?
11. An ideo omittenda sit, quia præcepta non est?
12. An in primitiua Ecclesia fuerit vsurpata?
13. An aliqui Sancti inuocentur à nobis qui nunquam fuerunt in rerum natura?

His paucis quæstionibus tota pars perspicuè explibitur: Et simul constabit, cuius ac vtilis sit inuocare Sanctos in cœlo regnantes, quam nobiscum in hac vita degentes, duplici de causa. Primo, quia non dubitamus de sanctitate eorum, qui in cœlo sunt: possumus autem dubitare de sanctitate eorum, qui nobiscum sunt. Secundo, quia certum est, illos aptiores esse ad intercedendum, quia horum quia arctiori vinculo cum Deo coniuncti sunt, tum quia liberi à molestiis huius vitæ, quæ nos sæpe impediunt, ve orationi vacare vel non liceat, vel non lubeat.

QVÆSTIO I.

An Sancti in veteri Testamento fuerint in cœlo?

1. HÆ duæ quæstiones distinguendæ sunt: Vna, an fuerint in cœlo: Altera, an in statu beatitudinis, seu æternæ gloriæ? Nam prior agit de loco, posterior de statu. Constat autem, neque locum à statu, neque statum à loco necessariam habere dependentiam. Quod triplici exemplo demonstrari potest. 1. quia Christus in hac vita mortali fuit in statu beatitudinis, non tamen in cœlo. 2. Angeli custodes nostri, quando nobiscum versantur, non sunt in cœlo, & tamen sunt in statu beatorum, quia fruuntur clara Dei visione. (Matth. 18. 10.) Tertio, Dæmones initio creationis, antequam peccarent, fuerunt in cœlos & tamen non erant beati.

2. Quod ergo ad priorem quæstionem attinet, certum est, Sanctos in veteri Testamento non fuisse in cœlo, sed in aliquo alio loco; de quo dicemus q. 3. Ratio est, quia cœlum, propter peccatum primi parentis, fuit clausum hominibus vsque ad mortem Christi; nec vllus ante Christum illud ingressus est, quod variis scripturæ testimonis probari potest.

3. Primo, ex illo Hebr. 6. 20. *Vsque ad interiora velaminis, vbi præcursor pro nobis introiit Iesus, secundum ordinem Melchisedech, Pontifex factus in æternum.* Vbi per interiora velaminis, quæ erant in templo Salomonis, intelligitur cœlum & cælestis gloria, vt explicant interpretes illius loci. Est ergo sensus Christum intrasse cœlum tanquam præcursorem reliquorum, quia scil. primus inter homines, qui post peccatum primi parentis cœlum ingressus est. Vnde sequitur Sanctos veteris Testamenti ante illum non fuisse ingressos.

4. Secundo, ex illo Hebr. 9. 8. *Hoc significante Spiritu sancto, nondum propalatam esse viam Sanctorum, adhuc priore Tabernaculo habente statum.* 9. 12. Per hoc, quod Iudæi in veteri Testamento non poterant ingredi in Sanctum Sanctorum, sed solus Pontifex voluit significare Spiritus sanctus, viam ad cœlum non fuisse apertam, quamdiu durauit vetus Testamentum; sed aperiendam per Christum, tempore passionis, quando velum templi scissum est (Matt. 27. v. 51.).

5. Tertio, ex illo Hebr. 10. 19. *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi, quam initiauit nobis viam nouam per velamen, id est, carnem suam.* Quid clarius? Christus suo sanguine parauit nobis nouam viam ad cœlum, quod antea clausum. Ad quod alludens D. Hieron. in Epist. ad Dardanum erat ait; *Sanguis Christi clauis Paradisi est.* Et D. Thom. 3. part. quæst. 49. art. 5. *Per passionem Christi aperta est nobis ianua regni cælestis.* Plura Scripturæ & Patrum testimonia citabo quæst. 3. § 3. & 4.

6. Dices: Henoch & Helias fuerunt in cœlum translati, multo ante Christi aduentum. Nam de Henoch sic legimus Genes. 5. 24. *Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus,* nempe ex terra in cœlum. Quod clarius exprimitur Eccl. 44. 16. *Henoch placuit Deo, translatus est in Paradisum.* Similiter de Helia, 4. Reg. 2. 11. *Ascendit Helias per turbinem in cælum.*

7. Respondeo. Hic vnum certum est, alterum incertum. Certum est, nec Henoch, nec Heliam fuisse translatum in cœlum, in quo nunc Sancti sunt, sed in alienum aliquem locum. Nam cœlum, in quo nunc Sancti sunt, clausum fuit hominibus per peccatum primi parentis, vsque ad mortem Christi, vt ex Apostolo demonstratum est. Neque testimonia allata contrarium conuincunt. Ex eo enim, quod legimus Henoch translatum esse in Paradisum, non sequitur translatum esse in cœlum beatorum. Nam Paradisus nomine intelligi potest, vel Paradisus terrestris, in quo Adam fuit, vel aliquid aliud. Nec Christus, cum latroni dixit: *Hodie mecum eris in Paradiso*, intellexit cœlum beatorum, quia constat Christum eo die non venisse in illud cœlum, sed in die Ascensionis. Similiter quod legimus, Heliam per turbinem ascendisse in cœlum, nihil aliud significat, quam ex terra sublevatum esse in aërem, & alio transportatum. Est enim frequens in Scriptura, vt per cœlum intelligatur aër, vt Psal. 8. 9. *Volucres cæli & pisces maris.* et Matt. 6. 26. *Respicite volatilia cæli.* et alibi.

8. Incertum tamen est, in quem locum translati sint Henoch & Helias. Aliqui putant, in Paradisum terrestrem, ex quo Adam expulsus est, vt D. Thom. 1. p. q. 49. art. 5. ad 2. vbi ait: *Henoch raptus est in Paradisum terrestrem, vbi cum Helia simul creditur viuere vsque ad aduentum Antichristi.* Alij quia existimant Paradisum illum tempore diluuij fuisse aquis obrutum & destructum, dicunt eos in alio quodam amœno loco versari. Nihil definire possumus. Nec mirum videri debet, nos hoc ignorare. Multa alia ignorant. Neque nos soli. An non fatetur Apostolus de seipso, nescire se in corpore, an extra corpus, raptus fuerit in Paradisum? (2. Cor. 12. 3.) An non testatur Scriptura nemini vnquam constitisse, quo loco Moses sepultus sit? (Deut. 34. 6.) Et dicant, obsecro, qui omnia scire se arbitrantur, ex quo loco Helias post raptum, scripserit epistolam ad Ioram Regem Iuda? (2. Paral. 21. 12.) Et quis epistolæ illius fuerit nuncius aut baiulus? Dicant similiter, an currus ille cum equis, quo in cœlum vectus est, in cœlo adhuc sit? Et quid agat ibi equi, & quo pabulo vescantur? In his & similibus præstat ignorantiam modestè fateri, quam temere aliquid definire.

QVÆSTIO II.

An Sancti in veteri Testamento fuerint in statu beatitudinis?

1. DIsputaui de loco. Nunc de statu inquirendum est. De quo Catholici sic sentiunt. 1. Sanctos veteris Testamenti vsque ad mortem Christi non fuisse beatos. 2. Cœpisse tamen esse beatos, statim post mortem Christi. 3. Prius igitur fuisse beatos, quàm in cœlum ingressos, quia post mortem Christi expectarunt 40. dies, antequam cum Christo in cœlum ascenderent. Hæc tria per totidem conclusiones declarabo.

2. PRIMA CONCLVSIO. Sancti veteris Testamenti non fuerunt in statu beatitudinis ante mortem Christi. Ita D. Thom. 3. p. q. 49. art. 5. & q. 52. art. 5. Et probatur ex Apost. Hebr. 11. 13. vbi ait: *Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes.* Et infra v. 39. *Hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem. Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non sine nobis consummarentur.* Ex quo loco manifestè constat, Noë, Abraham, & alios Sanctos veteris Testamenti, de quibus loquitur Apostolus, non statim post hanc vitam accepisse præmium æternæ beatitudinis, quod illis promissum erat, sed debuisse expectare aduentum Christi.

3. Et ratio duplex est. Vna, quia Deus non voluit quenquam admittere ad statum beatitudinis, nisi prius persolutum esset pretium, quo per Christum redempti sumus à statu seruitutis, & ad statum libertatis filiorum adoptati. Hoc autem pretium non fuit persolutum, nisi in morte Christi. Tunc enim sanguis ipsius pro nobis effusus est. (Coloss. 1. 14.) Tunc deletum est *chirographum decreti, quod erat contrarium nobis & cruci affixum est*, vt loquitur Apostolus ad Coloss. 2. 14.

4. Altera, quia non decebat, vt Sancti veteris Testamenti prius adirent hæreditatem æternæ vitæ, quàm Sancti noui Testamenti: præsertim cum illi fuerint filij Synagogæ, hi sint filij Ecclesiæ: Illi filij ancillæ, hi filij liberæ, (ad Galat. 4. 31.) Debebant igitur expectare, *ne sine nobis consummarentur*, vt Apostolus ait. Quo etiam spectat parabola Euangelica de denario diurno, qui non prius datus est illis operariis, qui summo mane conducti erant ad vineam, quam aliis, qui circa horam vndecimam acciti erant.

5. Contra hanc Conclusionem tria obiici possunt. Primo, illud Hebr. 11. 33. *Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones.* Vbi sermo est de Sanctis veteris Testamenti. Hi ergo, ante aduentum Christi, adepti sunt repromissionem vitæ æternæ. RESPONDEO. Iam ante contrarium ostendi ex eodem capite. Nec tamen Apostolus sibi ipsi contrarius est. Distinguit enim duplicem promissionem, quæ antiquis Patribus à Deo facta est. Vnam vitæ æternæ, quam non sunt consecuti ante Christi aduentum, iuxta illud: *Hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem.* Alteram boni alicuius temporalis, quam per fidem vel consecuti sunt, iuxta illud: *Adepti sunt repromissiones.*

6. Prior promissio erat vna & eadem respectu omnium iustorum: posterior diuersa, ac multiplex, & respectu paucorum. Nam Abrahamo promissus fuit filius: Dauidi regnum: Ezechiæ sanitas: aliis aliud quippiam. Illud ergo: *Adepti sunt repromissiones*, non intelligitur de omnibus sanctis veteris Testamenti, sed de aliquibus tantum, vt hic sit sensus: Aliqui *per fidem vicerunt regna*, vt Iosue: Alij *adepti sunt repromissiones* temporales, vt Abraham, Dauid, Ezechias: Alij *obturauerunt ora Leonum*, vt Samson, Dauid, Daniel: Alij *exstinxerunt impetum ignis*, vt pueri in fornace Babylonica: Alij aliud fecerunt. Et mox sequitur: *Hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissiones*, quasi dicat: Quamuis omnes illi fuerint sancti, & singuli per fidem aliquid eximium consecuti sint in hac vita: nemo tamen accepit præmium vitæ æternæ, quod illis promissum fuit, quia Deus non prius voluit illud donare, quàm veniret Christus, cuius merito & intercessione erat donandum. Hoc est, quod ante dixerat, cap. 9. v. 15. *Vt morte eius intercedente, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æterna hereditatis.*

7. Secundo obiicitur illud Eccles. 11. 27. *Facile est coram Deo in die obitus reddere vnicuique secundum vias suas.* Hinc enim videtur colligi vnumquemque statim post mortem accipere præmium vel pœnam, prout meritus est. Et confirmatur exemplo Lazari & Epulonis: quorum hic cruciatum, ille consolationem statim percepisse legitur. (Luc. 16. 25.) Respondeo. Hæc obiectio nihil aliud probat, quàm iustos, qui in hac vita affliguntur, statim post hanc vitam percipere gaudium & consolationem: Impios vero, qui hic perfruuntur voluptatibus, percipere dolorem & cruciatū. Potest autem duplex esse gaudium post hanc vitam. Vnum de superatis miseriis huius vitæ & simul de securitate æternæ beatitudinis obtinendæ. Alterum de ipsa beatitudine iam obtenta. Igitur in veteri Testamento, Sancti statim post hanc vitam percipiebant prius gaudium: non tamen posterius, nisi post mortem Christi. Sed hinc oritur.

8. Tertia obiectio. Impij statim post mortem sunt in æterna damnatione: Ergo & iusti statim in æterna beatitudine. Sic enim seruatur debita proportio. Nam sicut iustitia exigit, vt pœna impiorum, quam quisque meritus est, non differatur; sic etiam de præmio iustorum sentiendum est, iuxta illud Leuit. 19. 13. *Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque mane.*

9. Respondeo. Hæc proportio non potuit seruari in veteri Testamento. Tunc enim erat dispar ratio pœnæ ac præmij: damnationis ac beatitudinis. Quod dupliciter ostendo. Primo, quia via ad pœnam & damnationē iam erat aperta per peccatum primi parentis. (Rom. 5. 12.) Via autem ad præmium & beatitudinem nondum erat aperta, sed aperienda per mortem & satisfactionem Christi. Secundo, quia qui tunc peccabāt mortaliter, per se merebantur pœnam & damnationem, sine vlla dependentia ab alio. Qui autem bene agebant, non merebantur per se præmiū & beatitudinem, sed dependenter à futuro merito & passione Christi. Hi ergo debebant expectare Christum, antequam acciperent perfectum præmium, quod in clara Dei visione consistit. Illi autem poterant statim puniri, quia sine vlla dependentia à futuro tempore, pœnam erant commeriti.

10. SECVNDA CONCLVSIO. Sancti veteris Testamenti, statim post mortem Christi, consecuti sunt statum beatitudinis, seu visionis beatificæ. Ita Diuus Thomas, locis citat. Et ratio sumitur ex dictis, quia sicut Adam suo peccato excluſit nos à beatitudine, ita Christus per suam mortem nos admisit. (Rom. 5. 18.) Huc spectat illud Hebræor. 9. 15. *Christus noui Testamenti mediator est*, vt

morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori Testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hereditatis.

11. Et confirmatur primo, quia Deus, cum sit optimus & liberalissimus, statim confert præmium, si nullum aliunde sit impedimentum: At post mortem Christi, nullum erat impedimentum, nec ex parte Dei cuiusquam satisfactum erat à Christo per effusionem proprij sanguinis: nec ex parte Sanctorum, qui ab omni peccato erant expiati, vt suppono: ergo post mortem Christi datum est illis præmium æternæ beatitudinis.

12. Secundo idem colligitur ex illo Matth. 27. 51 *Velum templi scissum est in duas partes à summo vsque deorsum.* Qui locus, tametsi admittat varias interpretationes, vt videre est apud Maldonat. non male tamen accommodari potest ad nostrum propositum. Significat enim Christo in cruce moriente, apertam esse ianuam vitæ æternæ, quæ antea per peccatum primi parentis occlusa fuerat; & licere omnibus qui velint, ingredi. Nam velum templi Salomonis, quod prohibebat Iudæis aditum ad Sancta Sanctorum, fuit typus seu figura quæ demonstrabat non patere accessum nobis ad æternam beatitudinem nisi per mortem & sanguinem Christi. Quod testatur Apostolus Hebr. 10. 19. cum ait: *Habentes itaque fratres, fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi, quam initiauit nobis viam nouam, & viuentem, per velamen, id est, carnem suam.* Videantur Interpretes illius loci.

13. Hoc ipsum fuit significatum per Arcam Testamenti, quæ, vt aliqui nouant, fuit figura crucis Christi. Nam sicut per Arcam, quam portabant Sacerdotes Aaronici, diuisæ sunt aquæ Iordanis, & populo Hebræorum patefactus est aditus ad terram promissionis. (Iosue 3. 14.) ita per crucem Christi, quæ portabat Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, diuisum est velum templi, & populo Dei reserata est ianua seu introitus ad æternam fœlicitatem, quæ fidelibus promissa est.

14. Tertia Conclusio. Sancti veteris Testamenti, de quibus dictum est, post dies 40. cum Christo in cœlum ascenderunt, qui est proprius beatorum locus. Constat ex illo Ephes. 4. 8. *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem*, id est, Christus tanquam victor, & triumphator ascendens in cœlum, duxit secum Patriarchas, Prophetas, aliosque Sanctos veteris Testamenti, qui antea quasi captiui detinebantur, & quos ipse post mortem, cum ad inferos descenderet, è captiuitate liberauerat. Hinc sequitur, prius fuisse beatos, quàm ad cœlum peruenirent. Nam statum beatitudinis adepti sunt statim post mortem Christi, vt dictum est. Deinde expectarunt per 40. dies quibus expletis, vna cum Christo in cœlo assumpti sunt.

15. Hic duo solent curiosè à nonnullis inuestigari. Alterum, vbi fuerint per illos 40. dies? Aliqui putant mansisse in Limbo Patrum, de quo paulò post in sequenti quæstione. Alij cum Christo conuersatos esse super terram, licet ab hominibus non viderentur. Alij denique in Paradiso terrestri cum Henoch & Helia tantisper habitasse. Nihil certi definire possumus. Hoc vnum videtur certum, vbicunque fuerint, fuisse in statu beatitudinis: antequam cum Christo in cœlum ascenderent.

16. Alterum quinam fuerint illi Sancti? Si generatim loquamur, certum est fuisse illos omnes, qui nihil habebant expiandum in Purgatorio. Si speciatim, crediderim eos fuisse, qui commendantur à b ecclesiastico cap. 44. & sequentibus, vt sunt Noë, Abraham, Isaac, Iacob, Moses, Aaron, Phinees, Iosue, Caleb, Samuel, Nathan, Dauid, Helisæus, Ezechias, Iosias, Ezechiel, Duodecim Prophetæ, Zorobabel, Nehemias, Ioseph, Seth, Sem. His addo Latronem cum Christo crucifixum, pueros innocentes ab Herode interfectos, Ioannem Baptistam. Item Adam & Euam, Iob, Tobiam, Melchidech, Abel & alios. Denique quos Apostolus Hebr. 11. recenset. Excipio tamen Henoch & Heliam, qui alibi adhuc commorantur. De quibus supra quæstione prima §. 7. & 8.

QVÆSTIO III.

In quo loco & statu fuerint Sancti veteris Testamenti ante Christi mortem.

1. DIximus nec in cœlo fuisse, nec in statu æternæ beatitudinis. In quo ergo statu & loco fuisse credendum est? Catholici sic statuunt. 1. fuisse in loco quodam subterraneo. 2. retinuisse fidem, spem, & charitatem, 3. non tamen potuisse mereri per actus fidei, spei & charitatis. 4. fuisse in gratia confirmatos, vt peccare amplius non potuerint. 5. orasse pro se, & pro viuentibus in hac mortali vita, saltem in communi, licet à viuentibus non fuerint inuocati. 6. Perfusos fuisse magno gaudio & consolatione. Singula breuiter explicabo per sequentes conclusiones.

2. Prima Conclusio. Sancti veteris Testamenti vsque ad mortem Christi, detinebantur in quodam loco subterraneo, quem Scriptura variis nominibus appellat. Primo Infernum, vt Genes. 37. 35. *Descendam ad filium meum lugens in infernum.* Secundo, lacum sine aqua, vt Zach. 9. 11. *Tu quoque in sanguine Testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua.* Tertio, Sinum Abrahæ, vt Lucæ 16. 22. *Factum est, vt moreretur Mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.* Quarto, Carcerem, vt 1. Petr. 3. 19. *In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicauit.*

3. Theologi Limbum Patrum vocare solent. Et hic ipse locus est, ad quem anima Christi descendit post mortem de quo Ephes. 4. 9. *Descendit in inferiores partes terræ.* Et in Symbolo: *Descendit ad inferos.* Et Augustin. lib. 20. de Ciuitate Dei, cap. 15. *Non absurde creditur antiquos Sanctos, qui venturi Christi tenuerunt fidem apud inferos fuisse, donec eos inde sanguis Christi, & ad ea loca descensus emeret.* Et Cyprianus in Sermone de vinctione Chrismatis in fine: *Passus est Rex illudi, & vita occidi, descendensque ad inferos captiuam ab antiquo captiuitatem reduxit.* Et Hieronymus in caput 4. ad Ephesios: *Inferiora terræ infernus accipitur, ad quem Dominus noster, Saluatorque descendit, vt Sanctorum animas, quæ ibi tenebantur inclusæ, secum ad cœlos victor abduceret.*

4. Huc spectat, quod lib. 1. Regum capite 28. vers. 12. legimus Samuelem visum esse de terra ascendere. Quamuis enim aliqui putent fuisse imaginem, aut phantasma Samuelis; probabilius tamen est fuisse ipsum Samuelem, qui ex loco subterraneo, seu ex Limbo Patrum ascenderit, vt annunciaret Sauli quæ euentura essent in bello contra Philisthæos suscepto. Sic enim sentiunt gratissimi authores, Basilius, Ambrosius, Hieronymus Augu-

stinus, & alij apud Bellarminum lib. 4. de Christo A cap. 11. et merito, quia Ecclesiasticus cap. 46. v. 23. expresse, dicit Samuelem post mortem prophetasse. *Post hæc*, inquit, *dormiuit Samuel, & notum fecit Regi (Saul) & ostendit illi finem vitæ suæ.* Ostendit autem, vt habetur 1. Reg. 28. v. 19. his verbis: *Cras tu & filij tui mecum eritis*, &c.

5. Secunda Conclusio. Sancti veteris Testamenti existentes in loco subterraneo seu Limbo Patrum, retinebant fidem, spem & charitatem, vsque ad mortem Christi: At post mortem Christi, solam charitatem. Prior pars patet, quia cum essent iusti, vt suppono, non poterant esse sine charitate: Et cùm non essent otiosi, non poterant esse sine actu charitatis. Actus autem charitatis, cum sit supernaturalis, requirit aliquam cognitionem supernaturalem & sibi proportionatam. Hæc autem cognitio ante mortem Christi, non poterat esse clara visio diuinæ essentiæ, in qua beatitudo consistit: Ergo debuit esse obscura cognitio fidei. Porro, cum hac cognitione fidei coniuncta fuit spes futuræ beatitudinis, quam impensè expectabant. B

6. Posterior similiter patet, quia post mortem Christi erant beati vt supra ostensum est: ergo habebant claram & intuitiuam Dei visionem, in qua consistit beatitudo. At fides cum sit obscura, non potest manere cum clara visione. Sublata autem fide, tollitur spes. Mansit igitur sola charitas, de qua Apostolus 1. Corinth. 13. 8. *Charitas nunquam excidit*, &c. C

7. Tertia Conclusio. Sancti existentes in Limbo Patrum, tametsi retinerent fidem, spem, & charitatem, vt dictum est; non tamen per actus illarum virtutum poterant aliquid mereri de condigno. Ratio est, quia licet illi actus essent boni, laudabiles, & Deo grati; non tamen erant meritorij propter circunstantiam status, in quo exercebantur. Deus enim voluit, vt nullus actus esset meritorius, nisi in hac vita mortali. Hic voluit esse tempus laboris & certaminis, meriti & demeriti, non post hanc vitam. Vnde frequenter hortatur nos Scriptura, vt si quid apud Deum mereri cupimus, id in hac vita faciamus. 2. Corinth. 6. 2. *Ecce nunc tempus acceptabile, Ecce nunc dies salutis.* Et Gal. 6. 10. *Dum tempus habemus, operemur bonum.* Et Aug. in Enchiridio capite 110. *Hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam relevari quisquam, vel grauari. Nemo autem desperet, quod hic non exercuerit, cùm ibi erit, apud Deum promereri.*

8. Quarta Conclusio. Iidem Sancti sic erant in gratia & charitate confirmati, vt peccare amplius non possent, nec gratiam & charitatem amittere. Erant enim extra statum nunc vitæ mortalis, ac proinde extra statum merendi ac demerendi, vt dictum est. Deus enim statuit, vt talis quisque maneat post hanc vitam, qualis fuit in ipsa morte cum ex hac vita decessit, iuxta illud Eccles. 11. versu 3. *Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.* Hic per lignum significatur mors: per Austrum status gratiæ: per Aquilonem, status peccati. Sensus ergo est, omnem hominem, vel in gratia, vel in peccato mortali ex hac vita decedere: Et quantum ad hoc, in eo statu, in quo decedit, perpetuo permanere; vt exponit Hieronymus & alij. Sancti igitur veteris Testamenti, quia in statu gratiæ ex hac vita decesserunt, vt supponimus, non potuerunt gratiam peccando amittere, sed omnino impeccabiles perse ueranter.

9. Quæres, Vnde factum sit, quod essent impeccabiles? Ratio est, quia constat neminem naturaliter sua esse impeccabilem, iuxta illud Rom. 3. 4. *Omnis homo mendax.* Vnde ergo impeccabilitas illa, si ex natura non est, prouenire potest?

Respondeo. Si generatim loquamur, potest prouenire ex triplici causa. Primo ex vnione hypostatica. Sic solus Christus est impeccabilis. Secundo, ex visione beatifica. Sic omnes beati sunt impeccabiles. Tertio, ex singulari Dei protectione & gubernatione. Sic Beata Virgo in hac vita, & omnes iusti in Limbo Patrum vel in Purgatorio fuerunt impeccabiles.

10. Quinta Conclusio. Iidem Sancti in Limbo existentes, non solum pro se & redemptione sua, sed etiam pro aliis in hac vita mortali degentibus, obnixè Deum orabant. Prior pars certa est, quia constat, eos pro se, & redemptione sua orasse cum adhuc essent in hac vita. Isaiæ 45. 8. *Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum: aperiatur terra, & germinet Saluatorem.* Et cap. 64. 1. *Vtinam dissilires cælos, & descenderes.* Et Psalm. 78. 8. *Cito anticipent nos misericordiæ tuæ.* Ergo multo magis id fecerunt post hanc vitam, cum ad orandum liberiores & expeditiores essent, propter depositionem corporis, quod deuotionem impedire solet, præsertim cum non minus expectarent tunc Saluatorem, quàm ante. D

11. Posterior pars apertè colligitur ex Scriptura. Nam 1. 2. Machab. cap. 15. vers. 12. expresse dicitur, Oniam & Ieremiam qui iam defuncti erant, visos esse *orare pro omni populo Iudæorum, & vniuersa ciuitate sancta.* Eodem spectat illud Ierem. 15. 1. *Si steterint Moses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Q. d. Tanta est malitia & ingratitudo populi Iudæorum, vt etiamsi Moses & Samuel (qui tunc erant in Limbo Patrum) pro illo apud me intercederent, non exaudirent illos, cum tamen aliàs solitus sim eos exaudire, quia mihi charissimi & coniunctissimi sunt. Vide Maldonatum in illum locum.

12. Quæres, an Sancti in Limbo orauerint pro viuentibus in communi tantum, an etiam pro hoc aut illo in particulari? Respondeo. Dupliciter intelligi potest, aliquem pro hoc aut illo orare in particulari. Primo vt oret pro persona particulari, non tamen in negotio particulari, sed generatim sub hac forma: *Oro seu deprecor pro Petro, vt omnia fœliciter illi succedant.* 2. vt oret non solùm pro persona particulari, sed etiam in negotio particulari, ad hunc modum: *Oro seu deprecor pro Petro, vt ex febri, qua affligitur, conualescat.* Igitur Sancti in Limbo poterant vtroque modo pro viuentibus orare. Priori quidem, quando habebant notitiam alicuius personæ, non tamen in particulari sciebant illius statum aut necessitatem. Posteriori quando & personam & particularem eius necessitatem cognoscebant. Poterant autem tripliciter cognoscere. Primo, ex ea notitia, quam ex hac vita secum asportauerant, quo pacto diues epulo in inferno sciebat E statum & necessitatem suorum fratrum (Lucæ 16. 28.) Secundo, ex relatione aliorum hominum, qui quotidie ex hac vita ad illos commigrabant, quo pacto nos, qui Viennæ sumus, multa cognoscimus de negotiis Pragensibus, ex relatione eorum, qui Pragâ Viennam venerunt. Tertio, ex colloquio Angelorum, qui aliquando consolandi causa illos adibant, quo pacto Tobias multa cognouit ab Angelo Raphaële, cum ab illo in regionem Medorum ducebatur. (Tobiæ 6.)

13. Dices: Si Sancti in Limbo orabant pro viuentibus in particulari, sicut iam explicatum est, ergo

viuentes poterant illos inuocare. At nunquam legimus in veteri Testamento, quod viuentes inuocauerint Sanctos in Limbo existentes. Nullus enim legitur dixisse, *Sancte Abraham ora pro nobis*: cum tamen in nouo Testamento confidenter dicamus, *Sancta Maria ora pro nobis.*

14. Respondeo. Aliud est Sanctos pro nobis orare: aliud, Sanctos à nobis inuocari. Vt ipsi orent pro nobis, non requiritur alia cognitio, quam vel sonus personæ, pro qua orant; vel simul etiam particularis necessitatis, in qua persona constituta est. Vt autem à nobis inuocentur, requiritur alia cognitio, quæ nimirum intelligant, aut præcipiant preces nostras, quas ad ipsos fundimus. Et in hac re magna est differentia inter Sanctos veteris ac noui Testamenti. Nam hi, ratione sui status, possunt infallibiliter cognoscere orationes viuentium, quæ ad ipsos diriguntur: illi ratione sui status, non poterant. Quod fusius explicabo quæstione 5.

15. Hic tamen obiter notandum est, Sanctos dupliciter à nobis inuocari posse. Primo, directè, quod tunc fit, quando oratio nostra immediatè dirigitur ad ipsos Sanctos, vt si dicam, *Sancte Petre ora pro nobis.* Secundo, indirectè, quod tunc fit, quando oratio nostra immediatè dirigitur ad Deum, repræsentando illi merita Sanctorum; vt si dicam, *Domine Deus adiuua nos propter merita Sanctorum tuorum.* Priori modo non fuerunt inuocati Sancti in veteri Testamento, vt dictum est; sed tamen posteriori. Hoc patet exemplo Mosis & Azariæ. Nam Moses Exodi 32. 13. sic orauit: *Recordare Domine Abraham, Isaac & Iacob seruorum tuorum.* Similiter Azarias in fornace Babylonica, Dan. 3. 34. *Ne quæsumus Domine tradas in perpetuum propter nomen tuum, neque auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israël sanctum tuum.*

16. Simile quid fit in rebus humanis. Nam duobus modis possum petere patrocinium aut subsidium alicuius amici apud Imperatorem. Primò, directè, vt si dicam illi: Obsecro mi Petre, promoue causam meam apud Cæsaream Maiestatem. Secundo, indirectè, vt si dicam Imperatori: Obsecro Inuictissime Imperator, præsta mihi hoc beneficium, si non mei causa, saltem in gratiam Petri, quem & scio charum tibi esse; &, si coram adesset, sine dubio pro me intercederet. In priori casu necesse est, vt Petrus cognoscat meam petitionem, in posteriori, non item.

17. Sexta Conclusio. Sancti existentes in Limbo, carebant omni pœna ignis, & magno gaudio ac consolatione afficiebantur: tum ob statum gratiæ, in quo sciebant se esse confirmatos: tum ob infallibilem spem futuræ gloriæ, quam à venturo Messia expectabant. Hoc patet exemplo Lazari, de quo dicitur Lucæ 16. 25. *Nunc autem hic consolatur.* Quæres, An nullam omnino pœnam habuerint? Respondeo. Habuerant temporalem pœnam damni, vt loquuntur Theologi, id est, carentiam visionis beatificæ, vsque ad aduentum Christi. Et probabile est ex hac dilatione secutum esse aliquem animi dolorem, vt docet D. Thomas 3. p. quæst. 52. art. 2. ad 2. Et citat illud Prouerb. 13. 12. *Spes quæ differtur, affligit animam.* Vnde D. Gregorius libro 13. Moralium cap. 16. *Grauat*, inquit, *tædium electis fuit, post solutionem carnis, adhuc speciem non videre Creatoris.* Quod tædium non immerito B. Iob tenebras vocat. Nimirum cum ait cap. 17. vers. 13. *Si sustinuero, infernus domus mea est, & in tenebris stravi lectulum meum.*

QVÆSTIO IV.

An Sancti noui Testamenti sint in cælo & statu beatitudinis?

1. DE hac re sunt tres Caluini sententiæ inter se pugnantes. Prima, quod stultum ac temerarium sit inquirere, An Sancti sint in cælo & celesti gloria. Altera, quod omnino sint in cœlo & cælesti gloria. Tertia, quod expectent celestem gloriam vsque ad diem iudicij.

2. Primam tradit lib. 3. Instit. cap. 25. §. 6. his verbis: *Valde se torquent multi disputando, quem locum occupent, & an celesti gloria fruantur, necne. Atqui stultum ac temerarium est, de rebus incognitis altius inquirere, quam Deus nobis scire permittat.* Et paulo post: *Omnia tenentur suspensa donec Christus appareat Redemptor.*

3. Alteram tradit in Psychopannychia, vbi inter alia sic habet: *Electi Dei, qui ex hac vita transierunt, Deo fruuntur ad satietatem, citra fastidium.* Et ibidem: *In celesti Ierusalem Deus pacis dat se videndum suis pacificis, iuxta Christi promissum.* Et alibi, vt paulo post videbimus.

4. Tertiam tradit lib. 3. Instit. c. 25. §. 6. *Scriptura*, inquit, *vbique iubet nos pendere ab expectatione aduentus Christi, & gloriæ eorum eousque differt.* Et ibidem: *Animæ piorum, militia labore perfunctæ, fruitionem promissæ gloriæ expectant.*

5. Catholici constanter docent cum Patribus Concilij Tridentini, Sanctos noui Testamenti, si nihil purgandum aut expiandum habeant, regnare cum Christo in cælo, & frui celesti beatitudine. Ratio est, quia non debent esse deterioris conditionis, quàm Sancti veteris Testamenti. At hi statim post mortem Christi admissi sunt ad cælum & cælestem gloriam, vt supra ostensum est: Ergo etiam Sancti noui Testamenti statim admittuntur.

6. Et confirmatur primo ex Apostolo 2. Cor. 5. 1. vbi ait. *Scimus, quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissolnatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam, æternam in cælis*, id est: Quando ex hoc mortali corpore discedimus; sumus cum Deo in cœlis. An statim? Omnino. Sequitur enim; *Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino. Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.* Vbi vides hæc duo connexa esse: *Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino.* Et similiter hæc duo: *Dum peregrinamur à corpore, præsentes sumus ad Dominum.* At Sancti, qui in nouo Testamento moriuntur, peregrinantur à corpore: ergo præsentes sunt ad Dominum.

7. Hoc testimonio conuictus est Caluinus in Psychopannychia, vbi ait: *Vt nihil addamus, verba Apostoli sine interprete hoc loquuntur, nos sensuros Dei præsentiam, cum ab hoc corpore separabimur: iam non per fidem ambulaturos, sed per speciem, quoniam hoc terræ pondus, quo premimur, nos à Deo, quasi materies longo interuallo separat.*

8. Secundo confirmatur ex eodem Apostolo, Philip. 1. 23. *Coarctor*, inquit, *è duobus, desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, multo magis melius: permanere autem in carne, magis necessarium propter vos*, quasi dicat: Ex vna parte cupio mori, vt possim esse cum Christo: ex altera cupio viuere, vt possim vobis prodesse. Hoc non diceret, si Sancti post hanc vitam non statim essent cum Christo,

ſed alibi deliteſcerent vſque ad diem iudicij. Vnde Caluinus in Commentario illius loci ſcribit : *Paulus apertè teſtatur, nos frui Chriſti præſentia, cum diſſelnimur.*

9. Idem docent Patres Græci & Latini apud Bellarminum lib.1. de Sanctis, cap.4. & 5. Et ratio eſt,quia Deus, ſi aliunde nihil obſtet, promtior eſt ad miſerendum & remunerandum, quàm ad puniendum, Pſal. 144.9. *Suauis Dominus vniuerſis : & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Et hoc ſenſu dicunt Theologi, Deum punire impios citra condignum, & remunerari iuſtos vltra condignum. At impios ſtatim punit poſt hanc vitam in inferno (Luc.16. 22.) Ergo etiam iuſtis, ſi aliunde nihil obſtet, ſtatim poſt hanc vitam confert præmium in cœlo. At certum eſt nihil iam obſtare: tum quia cœlum per Chriſtum ſanguinem apertum eſt : tum etiam, quia Sancti veteris Teſtamenti pridem illud ingreſſi ſunt. Cur ergo Sancti noui Teſtamenti non ſtatim ingrediantur, præſertim ſi nihil in Purgatorio expiandum habent ? Non video cauſam dilationis.

10. Dices, Præmia non ſolent diſtribui, niſi præmiſſo examine & iudicio : ſed in nouiſſimo primùm die fiet examen & iudicium (Matth.25.31.) Ergo tunc primum diſtribuenda ſunt præmia. Reſpondeo. Duplex eſt iudicium : Alterum particulare poſt hanc vitam, in quo diſtribuuntur præmia & pœnæ animarum. Et de hoc multi interpretantur illud Hebræor. 9. 27. *Statutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium.* Alterum generale in nouiſſimo die, in quo diſtribuentur præmia & pœnæ corporum de quo Matth. 24. 30. *Tunc parebit ſignum Filij hominis in cœlo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbũt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa & maieſtate.* De vtroque iudicio ſcribit Auguſtinus lib. 2. de anima & eius origine, cap. 4. D. Thomas 3.p.q. 59.artic. 5. & alij paſſim.

11. Dices 2. Anima Chriſti non aſcendit in cœlum, niſi reſumpto prius corpore : Ergo nec animæ Sanctorum debent aſcendere, niſi reſumptis prius corporibus, quod fiet in fine mundi, alioqui diſcipuli eſſent ſupra Magiſtrum, & ſerui ſupra Dominum. Reſpondeo. Contrarium potius ſequitur. Nam ex ſpeciali priuilegio factum eſt, quod Chriſtus ante generalem corporum reſurrectionem, reſumpſerit corpus ſuum glorioſum : quod priuilegium debebatur illi, ratione vnionis hypoſtaticæ. Et ex ea parte ſuperauit ſuos diſcipulos ac ſeruos.

QVÆSTIO V.

An Sancti in cœlo ſciant quæ apud nos geruntur.

1. NOn eſt quæſtio, An ſimpliciter & abſolutè ſciant omnia, quæ apud nos fiunt ; ſed an ſciant ea,quæ ad ipſos aliquo modo ſpectant: cuiuſmodi,inter cætera,ſunt etiam orationes noſtræ, quæ ad ipſos diriguntur. Aduerſarij negant. Primo, quia ſcriptura dicit, ſolum Deum nolle cogitationes noſtras: mortuos verò nihil ſcire de nobis, vt 3. Reg. 8. 39. *Tu noſti ſolus cor omnium filiorum hominum.* Et Eccleſiaſtæ 9. 5. *Viuentes ſciunt ſe morituros : mortui vero nihil nouerunt amplius.* Et Iob. 14.21. *Sine nobiles fuerint filij eius, ſine ignobiles, non intelliget,* nempe poſt mortem. Et Iſaiæ 63.16. *Abraham neſciuit nos, & Iſraël ignoranit nos.*

2. Deinde, quærit Caluinus lib.3. Inſtit. cap.20. §.24. vnde conſtet nobis, Sanctos habere *tam longas aures, quæ ad noſtras voces porrigantur ; & oculos tam perſpicaces, qui neceſſitatibus noſtris aduigilent ?* Quid Catholici ſentiant, breuiter explicandum eſt per duas concluſiones, quarum prima aget de Angelis : poſterior de aliis Sanctis.

3. Prima Concluſio. Angeli cognoſcunt ea,quæ apud nos geruntur. Hoc concedunt aduerſarij. Et probatur clariſſimis Scripturæ teſtimoniis. Primo,quia cognoſcunt noſtras orationes, & illas Deo efferunt, vt de ſe fatetur Angelus Raphaël, Tob. 12. 12. his verbis: *Quando orabas cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam Domino.* (Vide Auguſtinum epiſt. 120. ad Honoratum, cap. 29.) Et de alio Angelo legimus Apocal.8.3. *Alius Angelus venit, & ſtetit ante altare, habens thuribulum aureum : & data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei. Et aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo.*

4. Secundo cognoſcunt internam conuerſionem & pœnitentiam peccatoris. Luc.15. 7. *Dico vobis, quod ita gaudium erit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia.* Et infra v. 10. *Ita dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.*

5. Tertio, cognoſcunt omnem cultum, quem Deo exhibemus. Pſal. 137. 1. *In conſpectu Angelorum pſallam tibi.* Vſitatum eſt in Scripturis, facere aliquid in conſpectu Dei, in conſpectu Angelorum, in conſpectu hominum, id eſt, inſpiciente Deo, Angelis, hominibus. Quem modum loquendi vſurpat etiam Caluinus lib.5. Inſtit. cap.14. §.1. cùm ait, nos in vſu ſeu perceptione Sacramentorum, *teſtari coram Angelis noſtram erga Deum pietatem.*

6. Quarto, cognoſcunt habitum & honeſtatem mulierum in publicis conuentibus, vbi fit oratio. 1. Corinth. 11. 5. *Omnis autem mulier orans aut prophetans, non velato capite, deturpat caput ſuum.* Et infra v. 10. *Ideo debet mulier velamen habere ſupra caput propter Angelos.* Vel, vt alij legunt : *Ideo debet mulier poteſtatem habere ſupra caput propter Angelos.* Vtriuſque tamen lectionis idem eſt ſenſus, quaſi dicat : Mulier cùm orat, debet eſſe velato capite propter Angelos, vt habeat illos teſtes & inſpectatores ſui pudoris & obedientiæ erga virum. Nam velamen, quod mulier geſtat in capite, ſignificat, eam ſubiectam eſſe poteſtati viri : Et virum quaſi inſidere & dominari ipſius capiti. Vide Chryſoſtomum, Theophylactum, Theodoretum, Anſelmum, & D. Thomam in Comment. illius loci.

7. Secunda Concluſio. Non ſoli Angeli, ſed etiam alij Sancti in cœlo viuentes cognoſcunt ea, quæ apud nos geruntur : præſertim noſtras orationes, quas ad ipſos fundimus, & neceſſitates, in quibus verſamur. Hoc variis argumentis probari poteſt. Primum ſumitur ex Apocalypſi Ioannis. Alterum ab exemplo Sanctorum in hac vita degentium. Tertium ab exemplo Angelorum. Quartum ex natura & lege amicitiæ,qua Sancti in cœlo, Deo intimè coniuncti ſunt. Quintum ex authoritate Patrum. Singula ſeorſim proponam, ac deinde reſpondebo ad teſtimonia Scripturæ in contrarium allata.

I. ARGVMENTVM.

Ex Apocalypſi Ioannis.

8. PRimum argumentum ſic propono: Ioannes in Apocalypſi expreſsè tradit, Sanctos in cœlo non ſolum cognoſcere noſtras orationes, ſed etiam Deo offerre. Nam cap. 5. v. 1. ſic habet: *Et vidi in dextera ſedentis ſupra thronum, librum ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem. Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis eſt dignus aperire librum & ſolvere ſignacula eius? Et nemo poterat neque in cœlo, neque in terra, neque ſubtus terram aperire librum, neque reſpicere illum. Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inuentus eſt aperire librum, nec videre eum. Et unus de ſenioribus dixit mihi: Ne fleueris: ecce vicit Leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & ſolvere ſeptem ſignacula eius. Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio ſeniorum, Agnum ſtantem tanquam occiſum, &c. Et venit, & accepit de dextera ſedentis in throno librum. Et cum aperuiſſet librum, quatuor animalia, & viginti quatuor ſeniores ceciderunt coram Agno, habentes ſinguli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum.*

9. Hîc deſcribit Ioannes viſionem ſuam, quam habuit in raptu, quæ erat huiuſmodi. Deus Pater ſedebat in throno cæleſti, & tenebat in manu dextra librum ſeptem ſigillis ſignatum, quem nemo poterat aperire ſeu interpretari, niſi Chriſtus, qui eſt Agnus pro nobis occiſus. Cùm ergo is librum aperuiſſet, adorauerunt illum quatuor animalia, & viginti quatuor ſeniores, qui habebant phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum.

10. Multa hîc diſputari ſolent. 1. de libro ſeptem ſigillis ſignato. 2. de quatuor animalibus. 3. de viginti quatuor ſenioribus. 4. de phialis aureis, quæ erant plenæ odoramentorum. Sed non omnia ſunt huius loci. Solum duo poſteriora ſpectant ad noſtrum propoſitum. Igitur per viginti quatuor ſeniores intelliguntur Sancti Veteris ac Noui Teſtamenti, qui tunc temporis cum Chriſto erant in cœleſti gloria: non quidem omnes, ſed præcipui. De quibus hæc tradit Ioannes. Primo, quod fuerint circumamicti veſtimentis albis (cap. 4. v. 4.) Secundo, quod habuerint aureas coronas in capitibus. (ibidem.) Tertio, quod fuerint redempti ſanguine Chriſti ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione. (cap. 5 v. 9.) Quarto, quod præter illos fuerint multi alij Sancti in cœlo, (cap. 7. v. 13.)

11. Hi igitur ſeniores, id eſt, præcipui Sancti, qui tunc regnabant cum Chriſto, habebant in manibus *phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum*, id eſt, offerebant Deo orationes eorum, qui in hac vita mortali degebant: non ſecus, quam Angeli, qui idem dicuntur præſtare. Tobiæ cap. 12. v. 12. & Apocalyp. 8. v. 3. vt ſupra oſtenſum eſt.

12. Vbi tria notanda ſunt. Primum, Ioannem alludere ad ritum, & conſuetudinem Templi Salomonis, in quo coram altari ponebantur phialæ aureæ & argenteæ plenæ odoramentorum. Nam Salomon, curauit fieri centum phialas ex auro puriſſimo. (2. Paralipomenon 4. 8. & 22.) Et poſt captiuitatem Babylonicam, cum Cyrus reſtitueret Iudæis vaſa aurea & argentea, quæ abſtulerat Nabuchodonoſor, numeratæ ſunt aureæ phialæ triginta, & argenteæ mille. (1. Eſdr. 9. Huc ſpectat illud Zachariæ 14. 20.) *Et erunt lebetes in domo Domini, quaſi phiale coram altari*, id eſt: Tam multi erunt lebetes in templo ad coquendas carnes victimarum, quàm multæ phialæ ad odorem Deo offerendum.

13. Alterum, per odoramenta, quæ erant in phialis, Ioannem aptiſſimè interpretatum eſſe orationes iuſtorum in hac vita: Et quidem duplici de cauſa. Primo, quia orationes iuſtorum aſcendunt ſurſum, non ſecus, quàm odoramenta. Secundo, quia ſunt ſuauiſſimi odoris coram Deo. Vtrumque ſignificat Propheta, cùm ait, Pſal. 140. 2. *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.*

14. Tertium, orationes iuſtorum fuiſſe à ſenioribus oblatas Deo in phialis aureis: idque etiam duplici de cauſa. Primo, quia orationes iuſtorum procedunt ex charitate, quæ ſignificatur per aurum. Sicut enim aurum inter metalla, ſic charitas inter virtutes præſtantiſſima eſt. Secundo, orationes iuſtorum ſunt maximi pretij apud Deum, ſicut aurum apud homines.

15. Atque hæc habentur in priori parte illius quinti capitis in Apocalypſi. In poſteriori, refert Ioannes triplicem gratiarũ actionem fuiſſe oblatam Chriſto, eo quod librum ſignatum ſeptem ſigillis aperuiſſet. Primam à viginti quatuor ſenioribus. Alteram ab Angelis. Tertiam ab omni creatura, quæ eſt in cœlo, & in terra, & ſub terra. Et poſtea, quatuor animalia dixiſſe, Amen. Vbi iterum notandum eſt, per quatuor animalia (vt multi interpretantur) intelligi quatuor Euangeliſtas: vel certè aliquos alios cum Chriſto in cœlo regnantes. Hi ergo, quicunque tandem fuerint, ſuo applauſu approbarunt orationem & gratiarum actionem, quæ fiebat ab iis non ſolum, qui in cœlo, ſed etiam qui in terra, & ſub terra erant. Vnde identidem ſequitur, Sanctos in cœlo non ignorare, quæ apud nos fiunt.

II. ARGVMENTVM.

Ab exemplo Sanctorum in hac vita degentium.

16. SEcundum argumentum eſt tale. Quidquid conceditur Sanctis in hac vita degentibus, hoc multo magis conceditur Sanctis in cœlo regnantibus, præſertim ſi illorum ſtatui non repugnet, ſed potius conſentaneum ſit: At Sanctis in hac vita degentibus conceditur, vt cognoſcant occulta aliorum deſideria, machinationes, & opera, etiam abſentium: Ergo multo magis id conceditur Sanctis in cœlo regnantibus, cùm illorum ſtatui non repugnet, ſed conſentaneum ſit. Maior videtur per ſe nota. Minor probatur variis exemplis ex Scriptura deſumptis.

17. Primo, quia Samaël cognouit omnia, quæ erant in corde Saülis. 1. Regum 9. 19. *Et reſpondit Samuël Sauli dicens: Omnia, quæ ſunt in corde tuo, indicabo tibi. Et de aſinis, quas nudiuſtertius perdidiſti, ne ſollicitus ſis, quia inuentæ ſunt.*

18. Secundo, Eliſæus ſciuit omnia, quæ à famulo abſente erant perpetrata. 4. Reg. 5. 25. *Et dixit Eliſæus: Vnde venit Giezi? Qui reſpondit: Non iuit ſeruus tuus quoquam. At ille ait: Nonne cor meum in præſenti erat, quando reuerſus eſt homo de curru ſuo in occurſum tui? Nunc igitur accepiſti argentum, & accepiſti veſtes, vt emas oliueta, & vineas, & oues*

& bones, & ſeruet, & anellas. Sed & lepra Naaman adherebit tibi, & ſemini tuo, vſque in ſempiternum.

19. Tertio, idem Eliſæus ſciebat omnia ſecreta conſilio Regis Syriæ, & reuelabat ea Regi Iſraël. 4. Regum 6. 8. *Rex autem Syriæ pugnabat contra Iſraël, conſiliumque iniit cum ſeruis ſuis, dicens: In loco ille, & illo ponamus inſidias. Miſit itaque vir Dei ad Regem Iſraël, dicens: Cane, ne tranſeas in locum illum, quia ibi Syri in inſidiis ſunt. Miſit itaque Rex Iſraël ad locum, quem dixerat ei vir Dei, & præoccupauit eum, & obſeruauit ſe ibi non ſemel, neque bis. Conturbatumque eſt cor Regis Syriæ pro hac re: & conuocatis ſeruis ſuis ait: Quare non indicatis mihi, quis proditor mei ſit apud Regem Iſraël? Dixitque vnus ſeruorum eius: Nequaquam Domine mi Rex, ſed Eliſæus Prophetа, qui eſt in Iſraël, indicat Regi Iſraël omnia verba, quæcunque locutus fueris in conclaui tuo.*

20. Quarto, Daniel ſciebat occultum ſomnium Nabuchodonoſoris, & interpretationem illius. Dan. 2. 26. *Et dixit Rex Danieli: Putaſne verè potes mihi indicare ſomnium, quod vidi, & interpretationem eius? Et reſpondens Daniel coram Rege ait: Myſterium, quod Rex interrogat, ſapientes, Magi, arioli, & aruſpices nequeunt indicare Regi. Sed eſt Deus in cœlo reuelans myſteria.* Qui etiam reuelauit Danieli, vt ibidem ſequitur.

21. Quinto, Petrus Apoſtolus ſciebat occultam fraudem Ananiæ & Sapphiræ circa pretium agri. Act. 5. 1. *Vir quidam nomine Ananias cum Sapphira vxore ſua vendidit agrum, & fraudauit de pretio agri, conſcia vxore ſua: & adferens partem quandam, ad pedes Apoſtolorum poſuit. Dixit autem Petrus: Anania, cur tentauit Satbanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto, & fraudare de precio agri?* Omitto ſimilia exempla, quæ paſſim occurrunt.

22. Ex quibus omnibus ſic concludo: Si Samuel, Eliſæus, Daniel, Petrus, & alij potuerunt in hac vita mortali cognoſcere occulta conſilia, conatus, & actiones aliorum, etiam abſentium; certè poterunt & nunc cognoſcere, cum in cælo ſunt. Nec enim veriſimile eſt, in exilio fuiſſe melioris conditionis, quàm nunc ſint in patria: Et remotos à conſpectu Dei, cognouiſſe multa ex Dei reuelatione, quæ nunc in aula & præſentia Dei cogantur ignorare. Abſit. Reclamat bonitas Dei: reclamat recta ratio: reclamat exemplum viginti quatuor ſeniorum, de quibus ſupra dictum eſt.

23. Dices, Ex totò hoc diſcurſu nihil aliud ſequitur, quàm quod huiuſmodi cognitio, ſicut in hac vita paucis conceſſa eſt, ſic etiam in cœlo paucis concedi poſſit. Ex quo non licet inferre, quod omnibus in cœlo exiſtentibus ſit communis. RESPONDEO. Hoc optimè licet inferre, ſi diuinum conſilium & prouidentiam in hac re ſpectemus. Nam quod Deus in hac vita ſolet paucis & raro concedere, per modum priuilegij tranſeuntis; hoc in altera concedit omnibus per modum doni permanentis.

24. Exemplum habemus in Chriſto, cui ſpeciatim in hac vita, pro breui tempore, quædam conceſſa ſunt, quoad vſum & exercitium. Primo, vt facies eius ſplenderet ſicut Sol. (Matth. 17. 2.) Secundo, vt ambularet ſuper aquas. (Math. 14. 25.) Tertio, vt clauſas ianuas penetraret. (Ioan. 20. 19.) Quarto, vt ſubito euaneſceret ex oculis hominum, & quaſi inuiſibilis eſſet. (Luc. 24. 31.

25. Hæc & ſimilia concedentur omnibus Sanctis poſt diem iudicij. Tũc enim habebunt corpora gloriоſa, cum his quatuor dotibus, claritate, ſubtilitate, agilitate, & impaſſibilitate, vt docent Theologi in 4. diſtinct. 44. & 49. De quibus extant expreſſa Scripturæ teſtimonia. De claritate, Matth. 13. 43. *Tunc iuſti fulgebunt ſicut Sol.* De impaſſibilitate. 1. Corinth. 15. 53. *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc, immortalitatem.* De agilitate. Sap. 3. 7. *Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent.* De omnibus ſimul 1. Cor. 15. 44. *Seminatur incorruptione, ſurget in incorruptione: ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria: ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute; ſeminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale.*

26. Igitur ſicut hæ dotes corporis, quæ in hac vita paucissimis & rariſſimè conceduntur, in cœlo omnibus concedentur, non ad breue tempus, ſed perpetuo: ſic etiam, ſeruata proportione de dotibus animi dicendum eſt. In hac vita paucis & raro conceditur, cognoſcere occultas aliorum cogitationes & deſideria; quod in cœlo commune eſt omnibus. In hac vita conceſſum eſt Moſi & Paulo (vt multi putant) videre eſſentiam Dei, in cœlo omnes vident. In hac vita Stephanus Protomartyr vidit Filium hominis ſtantem à dextris Dei (Actor. 7. 55.) in cœlo omnes fruuntur hac viſione. Et ſic de ſimilibus. Rationem huius rei clariùs explicabo inferiùs in 4. Argũmento.

III. ARGVMENTVM.

Ab exemplo Angelorum.

27. TErtium eſt hoc: Quidquid conuenit Angelis ratione beatitudinis, hoc etiam conuenit aliis Sanctis in cœlo exiſtentibus, qui & ipſi beati ſunt: At Angeli, ratione beatitudinis, cognoſcunt ea, quæ apud nos geruntur: Ego etiam alij Sancti in cœlo exiſtentes ea cognoſcunt.

28. Maior patet, quia Angeli, tametſi in natura differant ab aliis Sanctis, tamen in beatitudine non differunt, ſed æquales ſunt iuxta illud Chriſti, Lucæ 20. 25. *Illi verò, qui digni habebuntur ſeculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent vxores: neque enim vltra mori poterunt: æquales enim Angelis ſunt, & filij ſunt Dei.* Ergo quidquid competit Angelis ratione beatitudinis quatenus ſunt filij Dei; hoc etiam aliis competere neceſſe eſt, qui in eodem ſtatu ſunt.

29. Minor probatur: quia quod Angeli infallibiliter cognoſcant ea, quæ apud nos fiunt, præſertim internas præces, cõtritionem & & pœnitentiã, hoc non habẽt ex ſolis naturæ viribus, (alioqui etiam Dæmones, qui in natura illis æquales ſunt, infallibiliter ea cognoſcerent, quod falſum eſt) ſed habẽt ex ſtatu beatitudinis. At in hoc ſtatu, vt dixi, nõ differũt ab aliis Sãctis. Ergo & alij Sãcti, ratione ſui ſtatus, poſſunt idẽ præſtare.

30. Simile eſt in Conſiſtorio Imperatoris, in quo multi ſunt Conſiliarij. Tametſi enim alij ab aliis differant, quoad natiuam originem & nobilitatem, cum alij nati ſint Comites, alij Barones, alij plebei; omnes tamen æquales ſunt, quoad ſtatum in quo verſantur, quia omnes ſunt in arcano Conſilio Imperatoris, & æqualem in dicenda ſententia libertatem & poteſtatem habent. Ex quo rectè ſequitur, quidquid ſecreti cognoſcit vnus, ratione ſui ſtatus, hoc etiam alios cognoſcere, qui in eodem ſtatu ſunt.

31. Dices, quod Angeli cognoſcant noſtras orationes & neceſſitates, hoc non videntur habere ratione beatitudinis, ſed ratione officij. Cùm enim ex officio ſint cuſtodes hominum, neceſſe eſt eos cognoſcere quæ circa homines fiunt. Reſpondeo. Contrarium verum eſt. Quod ex eo patet, quia ſi ha-

lerent notitiam illam ratione solius officij, iam soli Angeli custodes, qui nobiscum versantur, haberent illam notitiam; non item reliqui, qui in cœlo sunt. Hoc autem falsum est. Nam de illis, qui in cœlo sunt, dictum est Luc. 15. 10. *Gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* Quod intelligendum est de Angelis in cœlo existentibus, vt patet ex verbis præcedentibus, quæ hic habẽtur: *Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente.* Hinc infero, si omnes Angeli, siue in cœlo, siue in terra sint, cognoscunt internas nostras cogitationes & affectiones, quod non habeant eam notitiam ex eo præcisè, quia custodes nostri sunt, sed ex eo, quia beati sunt, quod deinceps magis explicabo.

IV. ARGVMENTVM.

Ex natura & lege amicitiæ.

32. QVantum argumentum sic propono. Lex amicitiæ requirit, vt amicorum omnia sint communia, non solum quoad bona externa, quibus se mutuo iuuant in necessitate, sed etiam quoad interna consilia & secreta, quæ sibi inuicem, quantum exigit cuiusque status & conditio, solent communicare. Hanc legem non modo commendant ethnici Philosophi, sed etiam Christus in Euangelio, cum ait, Ioan. 15. 15. *Iam non dico vos seruos, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia, quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis.* Cùm ergo Sancti in cœlo sint amici Dei, & intimè cum illo coniuncti; lex amicitiæ requirit, vt Deus, qui omnia nouit, non patiatur amicos suos ignorare ea, quæ apud nos fiunt, præsertim orationes nostras, quæ ad ipsos diriguntur.

33. Dices, Si hoc argumentum conuincit, planè sequitur, non solum Sanctos in cœlo cognoscere nostras orationes, sed etiam Sanctos in limbo cognouisse. Nam & illi erant amici Dei, ac proinde Deus ex lege amicitiæ debebat illis reuelare orationes, quæ ad ipsos fundebantur.

34. Respondeo: Amicitia duplex est. Vna inter æquales, vt inter Principes, vel ciues, vel milites, vel agricolas. Altera inter inæquales, vt inter Deum & homines, inter Principem & inferiores Principe. Prior vocatur amicitia æqualitatis; posterior excellentiæ seu proportionis. De hac nos agimus. Igitur lex amicitiæ, quæ inter inæquales est, hoc requirit, vt bona amicorum sint communia, non simpliciter & absolutè, sed seruata proportione cuiusque status ac conditionis. Hoc patet primo in amicitia humana. Nam Princeps, qui habet varios amicos, quorum alii nobiles, alii plebei sunt; itémque alii domestici, alii exteri; non tenetur ex lege amicitiæ æqualiter omnibus sua bona communicare, sed vnicuique iuxta exigentiam sui status ac ordinis.

35. Idem sit in amicitia diuina. Nam & Deus habet varia amicorum genera: Alios in hac vita mortali: alios in limbo vel purgatorio: alios in cœlesti beatitudine. Horum omnium status diuersus est. Nam primi sunt in statu obscuræ fidei (1. Cor. 13. 12.) cum periculo excidendi ab amicitia, si peccent. (Rom. 11. 20.) Secundi sunt etiam in statu obscuræ fidei, sed sine periculo peccandi, vt quæst. 3. concluf. 4. explicatum est. Tertii sunt in statu claræ visionis, quia Deum præsentes contemplantur, & omnis miseriæ experites sunt Apoc. 22. 5.

36. Propter hanc statuum diuersitatem, Deus non æqualiter communicat illis sua bona, sed seruat proportionem. Nam illis, qui in cœlo sunt, immediatè donat seipsum per claram & intuitiuam visionem diuinæ essentiæ, in qua omne bonum perfectissimè continetur. Cæteris verò non communicat seipsum claré & immediatè, sed obscurè & mediatè: idque partim per creaturas, in quibus aliquo modo reluceat ipsius bonitas & sapientia (Rom. 1. 20.) partim per fidem, quam ex auditu percipiunt. (Rom. 10. 17.)

37. Hinc facile declarari iam potest, quod quærebatur, quare scilicet Sancti in cœlo cognoscant nostras orationes, quas sancti in Limbo non cognoscebant, cum & illi essent amici Dei? Causa hæc est. Nam Sancti in cœlo claré & intuitiuè vident diuinam essentiam, in qua, tanquam in viuo speculo, creaturæ omnes repræsentantur. Sicut ergo is, qui speculum corporeum intuetur, claré & distinctè videt, quæ in illo apparent; sic Sancti, qui essentiam diuinam intuentur, claré & distinctè vident creaturas in illo apparentes. Hoc interest, quod speculum corporeum, quale apud nos est, naturaliter ac necessariò ostendat ea omnia, quæ in ipso repræsentantur, quia non habet libertatem seu potestatem, vt quædam ex iis occultet, & quædam manifestet. At Deus, in quo omnes creaturæ, tanquam in viuo exemplari continentur, potest quasdam nobis manifestare, quasdam occultare, prout ipsi visum est. Hinc à Theologis vocatur speculum voluntarium. Omnes tamen Sancti in eo speculo claré intuentur, quæ aliquo modo ad ipsos pertinent; ac proinde etiam orationes, quæ ad ipsos fundantur.

38. Alia fuit ratio Sanctorum in limbo existentium. Nam illi non erant in statu claræ visionis, sed in statu obscuræ fidei, ac proinde non poterant quæquam cognoscere in essentia diuina, tanquam in speculo repræsentante; sed quidquid cognoscebant, aliunde debebant accipere. Ac potissimum, vt supra dixi, ex triplici capite. Primo ex ea notitia, quam ex hac vita secum asportauerant. Secundo ex relatione aliorum hominum, qui ex hac vita ad illos veniebant. Tertio, ex colloquio Angelorum, qui aliquando consolandi causa illos adibant. At ex nullo horum capitum poterant semper & infallibiliter cognoscere orationes viuentium. Non ex primo, quia Abraham ex ea notitia, quam secum ex hac vita in limbum asportauerat, non potuit scire, quid reliqui in hac vita degentes, post mortem ipsius essent petituri. Nec ex 2. quia qui ex hac vita veniebant ad limbum, non poterant Abrahamo referre, quid quisque oraret, vel oraturus esset in hac vita. Nec ex tertio, quia Angeli non semper erant in limbo: Ergo non semper poterant ibi manifestare quid fieret in terra.

39. Dices: Saltem aliquando poterant. Respondeo. Hoc concedimus: Nec est contra nos. Dices 2. Deus poterat id præstare. Respondeo. Poterat quidem, sed non constat factum esse. Si tamen aduersarij factum esse contendant, non repugnabimus: sed sic potius ratiocinabimur: Si Sancti in limbo cognouerunt orationes viuentium ex peculiari Dei reuelatione, cur Sancti in cœlo non cognoscant? Quæ hactenus dicta sunt, deinceps authoritate Patrum confirmabimus.

V. ARGVMENTVM.

Ex authoritate Patrum.

40. AVgustinus lib. 22. de ciuit. Dei, cap. 29. de hac re ita scribit. *Si Prophetæ Elisæus puerum suum Giezi absens corpore vidit accipientem munus*

ra, quæ dedit illi Naaman Syrus; quanto magis Sancti videbunt omnia, etiam vnde sunt corpore absentes; Tunc enim erit perfectum illud, de quo loquens Apostolus: Ex parte, inquit, scimus, & ex parte prophetamus: cùm autem venerit, quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.

41. Ad hoc confirmandum profert illud 1. Cor. 13. 11. *Cùm essem parvulus, loquebar vt parvulus sapiebam vt parvulus, cogitabam vt parvulus. Quando autem factus sum vir, euacuaui, quæ erant parvuli. Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum.* Et mox subiungit: *Si ergo in hac vita, vbi hominum mirabilium prophetia ita comparanda est illi vitæ, quasi parvuli ad iuuenem, vidit tamen Elisæus accipientem munera seruum suum vbi ipse non erat: istáne cum venerit, quod perfectum est, illi Sancti ad ea quæ videnda sunt oculis corporeis, quibus Elisæus absens ad seruum suum videndum non indiguit, indigebunt; Nam secundum Interpretes 70. ista sunt ad Giezi verba Prophetæ: Nonne cor meum recumbebat, & noui quod conuersus est vir de curru suo obuiam tibi, & accepisti pecuniam, &c. Sicut autem ex Hebræo interpretatus est presbyter Hieronymus: Nonne cor meum, inquit, in præsenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui? Corde ergo suo se dixit hoc vidisse Prophetæ, adiuto quidem mirabiliter, nullo dubitante, diuinitus. Sed quanto amplius tunc omnes munere isto abundabunt, cum Deus eris omnia in omnibus.*

42. Prosper Aquitanicus lib. 1. de vita contemplatiua, cap. 4. *Hæc est contemplatiua vita beata, ad quam qui bonorum operum consummatione peruenerint, beatis Angelis similes erunt, & simul cum Deo sine fine regnabunt. Quod hic crediderunt, ibi videbunt, sui Creatoris substantiam mundis cordibus contemplantes, & ibi eis exuberabit tanta lætitia, tanta cælestium gratia gaudiorum, vt & remuneratori suo pro tantis muneribus gratias agant, & nullum fastidium ex ipsa affluentium bonorum perceptione sustineant. Ibi ita patebunt singulorum singulis mentes, sicut corporalibus oculis subiacent facies corporales.* Et infra: *Nec latebit tam perfectè beatos aliquid secretorum, qui quod est longè præstantius, ipsum visuri sunt Deum.*

43. Gregorius Magnus lib. 4. Dialog cap. 33. *Quia in illa æterna hæreditate omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est, quod ibi nesciant, vbi scientium omnia sciunt?*

44. Beda ad cap 16. Lucæ: *Qui creatoris sui claritatem vident, nihil in creatura agitur, quod videre non possint.* Cui simile est illud Alcuini de diuinis officiis, c. 39. *Nec dubitandum est fidelium petitiones a spiritibus iustorum sciri, quia qui intus claritatem Dei vident, non est credendum, quia sit aliquid foris, quod ignorent.* Plura testimonia citabo quæst. 12.

Soluuntur obiectiones aduersariorum.

45. SVpereſt, vt excutiantur testimonia Scripturæ contra nos illata. Primum est 3. Reg. 8. 39. *Tu nostis solus cor omnium filiorum hominum.* Respondeo. Multa soli Deo tribuuntur, quæ etiam aliis conueniunt, sed diuerso sensu, v. g. Solus Deus dicitur bonus. (Matth. 19. 17.) Solus iustus (2. Machab. 1. 25.) Solus pius. (Apocal. 15. 4.) Solus potens & immortalis. (1. Timoth. 6. 15.) Solus faciens mirabilia. (Psal. 71. 18.) Et tamen hæc omnia conueniunt etiam hominibus: non quidem per essentiam, vt Deo, sed per participationem. Nam Deus ista omnia habet à se: homines à Deo. Idem est, in nostro casu. Solus Deus dicitur nosse corda hominum, quia solus ex se nouit. Nihilominus & alij possunt nosse, non quidem ex se & virtute sua, sed accepta à Deo cognitione aut reuelatione.

46. Alterum est Ecclesiastæ 9. 5. *Viuentes sciunt se morituros: mortui verò nihil nouerunt amplius.* In quem locum sic scribit Lutherus: *Salomon sentire videtur mortuos sic dormire, vt prorsus nihil sciant. Et planè credo non esse in Scriptura locum seriorem pro mortuis dormientibus, & nihil intelligentibus rerum nostrarum, contra Sanctorum inuocationem.* Respondeo. Quid sentiat Salomon, ex pleno contextu petendum est, qui sic habet: *Nemo est, qui semper viuat, & qui huius rei habeat fiduciam. Melior est canis viuus leone mortuo. Viuentes enim sciunt se esse morituros: mortui verò nihil nouerunt amplius, nec habent vltra mercedem.* quasi dicat: Suspectemus negotium æternæ salutis, de eo in hac vita laborandum est, non post mortem. Nam hæc vita vtilior est ad merendum, quàm tempus post mortem. Quamdiu enim hic viuimus, cogitamus nos morituros, ac proinde possumus agere pœnitentiam, quod mortui non possunt. Nam mortui nullum amplius norunt remedium, quod possit illis prodesse ad vitæ emendationem, aut quo possint mereri aliquid apud Deum. Vide quæ supra dicta sunt q. 3. concl. 5.

47. Tertium est Iob. 14. 21. *Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget.* Respondeo. Gregorius lib. 12. Moral. cap. 14. interpretatur hunc locum de hominibus carnalibus, qui in hac vita valdè solliciti sunt de suis filiis: & post hanc vitam, quando sunt in inferno, nihil prodest illis filiorum status aut conditio quia tunc nesciunt, an filij bene vel male se gerant in hac vita. Verba Gregorij sunt hæc: *Sicut hi qui adhuc viuentes sunt, mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant: ita mortui vitam in carne viuentium, post eos qualiter disponatur, nesciunt. Quod tamen de animabus sanctis sentiendum non est, quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quia foris sit aliquid, quod ignorent. Sed carnales quique, quia amorem præcipuum filiis impendunt, hoc eos beatus Iob nescire postmodum asserit, quod hic vehementer amauerunt: vt siue nobiles sint siue ignobiles sint filij, nesciant, quorum eos semper cura fatigabat.*

48. Quartum est Isaiæ 63. 16. *Abraham nescivit nos, & Israël ignorauit nos.* Respondeo. Ex hoc loco nihil aliud possunt colligere aduersarij (quantum attinet ad præsentem quæstionem) quam quod Abraham & Iacob, tunc temporis ignorauerint, quid in hac vita geretur. Quod etsi concedatur, non est contra nos. Nam Abraham & Iacob non erant tunc in cælesti gloria, sed in limbo. Nos autem hic disputamus de Sanctis in cælesti gloria existentibus.

49. An autem ille sit sensus istius loci, merito quæri potest. Videtur alius esse, vt patet ex antecedentibus & consequentibus, quæ sic habent: *Attende de cœlo, & vide de habitaculo sancto tuo, &c. Tu enim Pater noster, & Abraham nescivit nos, & Israël ignorauit nos: Tu Domine Pater noster, redemptor noster, à sæculo nomen tuum.* Q. d. Merito confugimus ad te, ô Pater cælestis, quia Abraham & Iacob non possunt nos liberare, sed tu solus. Vel, vt Hieronymus interpretatur Abraham & Iacob non agnoscunt nos amplius pro suis filijs, propter peccata nostra.

50. Quod attinet ad Caluinum, ego vicissim quæro an Paulus habuerit tam longas aures, vt ad illam Christi vocem porrigerentur: *Saule, Saule, quid me persequeris?* præsertim cùm Caluinus dicat, Christum in cælo existentem hanc vocem emisisse. Item, an Stephanus habuerit oculos tam perspicaces, vt potuerit dicere: *Video cœlos apertos, & Filium hominis stantem à dextris Dei.* Addo Sanctos in cælo non in-

digere oculis & auribus corporalibus ad cognoscendum ea, quæ apud nos geruntur, sicut nec Angeli indigent. Sufficit notitia intellectiua, quam habent ex intuitu diuinæ essentiæ, vt dictum est.

VI. QVÆSTIO.

An Sancti intercedant pro nobis?

HIc dissentiunt aduersarij. Nam Philippus Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanæ art. 21. docet hæc tria. Primo, constare ex Scripturis quod Angeli orent pro nobis. Secundo, non constare ex Scripturis, quod alii Sancti orent pro nobis. Tertiò, Si tamen orant pro nobis, non orare nisi generatim pro Ecclesia. Aliter sentiunt Rex Angliæ in Monitoria Præfatione, & Guilielmus Tookerus in Duello: Aiunt, Sanctos nec generatim, nec speciatim pro nobis orare. Ratio illorum est, quia gaudium cœleste, quo fruuntur in cœlo, non permittit illos cogitare de nobis, aut ad res nostras attendere. Est enim tantum gaudium, vt plane auocet mentem à rebus inferioribus, & fixam teneat in contemplatione solius diuinitatis, cuius aspecta perfruuntur.

2. Catholici sic statuunt. Primo, Angelos non solum generatim, sed etiam in causis ac necessitatibus particularibus, nostri curam gerere, & pro nobis orare. Hoc patet primo ex illo Zachariæ 1. 12. *Respondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum vsquequo tu non miserebaris Ierusalem & vrbium Iuda, quibus iratus es? iste iam septuagesimus annus est.* Vbi orat Angelus pro restauratione Ierusalem & aliarum vrbium, quæ tempore captiuitatis Babylonicæ fuerant à Nabuchodonosore deuastatæ.

3. Deinde ex iis Scripturæ locis, vbi Angeli dicuntur nostras orationes Deo offerre, vt Tobiæ 12. 12. & Apocal. 8. 3. Nam eo ipso, quod nostras orationes Deo offerunt, censentur etiam suas adiungere, vt nostræ facilius à Deo exaudiantur.

4. Præterea ex Daniele cap. 18. vbi introducuntur quatuor Angeli, quorum vnus erat Princeps Persarum; alter Græcorum; tertius captiuorum in Perside; quartus populi Dei. Singuli gerebant curam eorum quos habebant sibi commissos. Denique ex aliis locis, vbi agitur de custodia Angelorum.

5. Secundò statuunt, Sanctos qui olim in Limbo erant, vt minimum generatim orasse pro viuentibus. Hoc supra ostensum est exemplo Oniæ & Ieremiæ qui orarunt pro populo & templo Iudæorum (lib. 2. 2. Machab. c. 15. v. 12. & seqq.)

6. Tertiò, Sanctos qui nunc in cœlo sunt, orare pro nobis in particulari, sicut & Angeli faciunt. Nam sicut Angeli offerunt orationes nostras Deo, sic & ipsos facere, supra demonstratum est exemplo viginti quatuor seniorum. (Apoc. 5. 8.)

7. Accedit ratio, quæ sumitur ex duobus principiis. Vnum est, quod Sancti in cœlo sigillatim cognoscant nostras necessitates, vt dictum est. Alterum, quod vinculo charitatis & beneuolentiæ nobis coniuncti sint. Sumus enim membra vnius Ecclesiæ Christi. Illi quidem membra Ecclesiæ triumphantis in cœlo; nos autem, militantis in terra. Sicut ergo illi, qui in hac vita nobiscum agunt, & nobis charitate coniuncti sunt, libenter nos iuuant in nostris necessitatibus; sic etiam de Sanctis in cœlo, & quidem potiori iure, sentiendum est. Non enim minus illi amant, quàm qui in terris sunt.

8. Et sanè, si diues Epulo in inferno fuit sollicitus pro fratribus suis, quanto magis Sancti in cœlo pro nobis? Et, si Onias & Ieremias, cùm nondum essent beati, orabant pro populo Iudæorum, quanto magis nunc cum beati sunt, pro omnibus orare putandum est?

9. Idem docent antiqui Patres. Origines hom. 3. in Cantica: *Omnes Sancti, qui de hac vita decesserunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in hoc mundo sunt, si dicantur curam gerere salutis eorum, & iuuare eos precibus suis atque interuentu suo apud Deũ, non erit inconueniens. Scriptum est enim in Machabaeorum libris ita: Hic est Ieremias Propheta Dei, qui semper orat pro populo.*

10. Athanasius de interpretatione Psalmorum ad Marcellinum: *Verùm cauendum, ne quis Psalmos secularibus ad loquendum verbis ornet, neue conetur dictiones immutare, aut omnino aliud pro alio substituere, sed simpliciter, vt scripta sunt, recitet & psallat, vt Sancti, qui ista verba suppeditarunt, sua esse agnoscentes, comprecentur nobiscum, vt potius Spiritus sanctus, qui in eis locutus est in Sanctis, conspiciens ibi sua verba resonare, nostram operam coadiuuet.*

11. Gregorius Nyssenus oratione funebri in Meletium Episcopum: *In adytis ac penetralibus sacerdos est, in interioribus veli, quo præcursor pro nobis ingressus est Christus. Reliquit carnis tegumentum: non amplius signo & vmbra cœlestium seruit, sed in ipsam rerum imaginem inuetur: non amplius per speculum, atque per transennam & ænigma, sed ipse facie cum facie collata intercedit apud Deum. Intercedit autem pro nobis, & pro populi erratis.*

12. Cyprianus lib. 1. ad Cornelium in fine: *Memores nostri inuicem simus, concordes atque vnanimes, vtrobique pro nobis semper oremus, pressuras atque angustias mutua charitate releuemus. Et si quis hinc nostrũ prior diuinæ dignationis celeritate præcesserit, perseueret apud Deum nostra dilectio, pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam Patris non cesset oratio.*

13. Hieronymus contra Vigilantium c. 3. *Dicis in libello tuo, quod dum viuimus, mutuo pro nobis orare possumus; post quam autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio; præsertim cum Martyres, vltionem sui sanguinis obsecrantes, impetrare non quiuerint. Si Apostoli & Martyres, adhuc in corpore constituti, possunt orare pro ceteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti; quanto magis post coronas, victorias & triumphos? Vnus homo Moses sexcentis millibus armatorum impetrat à Deo veniam: & Stephanus, imitator Domini sui, & primus Martyr in Christo, pro persecutoribus veniam deprecatur: & post quam cum Christo esse cœperint, minus valebunt? Paulus Apostolus ducentas septuaginta sex sibi dicit in naui animas condonatas: & post quam resolutus esse cœperit cum Christo, tunc ora clausurus est, & pro illi, qui in toto orbe ad sum Euangelium crediderunt, mutire non poterit.*

14. Augustinus in expositione Ps. 85. sub finem: *Dominus noster Iesus Christus adhuc interpellat pro nobis. Omnes Martyres, qui cum illo sunt, interpellant pro nobis. Non transeunt interpellationes ipsorum, nisi cum transierit gemitus noster.*

15. Nec desunt aduersarij, qui idem sentiant. Lutherus in responsione ad condemnationem doctrinalẽ Louanienſium: *Non negauinquam, nos meritis & precibus Sanctorum quamcumlibet imperfectis iuuari, &c.* (Tomo primo Ienensi, Anno 1584. pag. 472.)

16. Ioannes Oecolampadius ad Serm. Chrysostomi de Iuuentio & Maximo Martyribus: *Sancti in cœlis sua adhuc charitate flagrantes, non desinunt pro nobis intercedere.*

17. Philippus Melanchthon in Locis communibus Manlij fol. 151. *Dicam tibi manifestum testimonium ex nouo Testamento, probans quod mortui sint solliciti de*

Ecclesia & nobis. Ita enim ait Matthæus : Helias & Moses loquebantur cum Christo de rebus futuris. Non dubium est, quin Sancti ipsi, qui sunt in cœlo, nostri cura in terra viuentium afficiantur.

18. Ioannes Brentius ad cap. 16. Lucæ. *Ergone mortui intercedunt pro viuis? Certè negari non potest, quin hi qui viuunt cum Christo, bene cupiant Ecclesiæ & membris eius. Si enim Angeli orant pro nobis, quemadmodum Zacharias testatur, & si Christus ipse apud Patrem pro nobis intercedit, quomodo non & Sancti afficerentur erga nos in Christo & per Christum charitate, & optarent nobis à Deo felicia quæque?*

19. Ratio autem, quæ initio in contrarium allata est, in ipsos authores retorqueri potest. Nam si vitio diuinitatis, & gaudium quod ex ea sequitur, obstaret, quominus Sancti possint nostri curam gerere, & ad res nostras attendere; plane sequeretur, nec Christum secundum humanitatem, nec Angelos custodes, cùm & ipsi videant diuinitatem, & cœlesti gaudio perfruantur, posse curam nostri gerere, nec ad res nostras attendere. Quod tamen nemo dixerit.

QVÆSTIO VII.

An liceat inuocare Sanctos in cœlo existentes?

1. TAmetsi aliqui ex aduersariis concedant, Sanctos pro nobis orare seu intercedere, vt iam ostensum est, negant tamen rectè à nobis inuocari posse. Quare? quia putant hanc inuocationem vel cedere in iniuriam Dei, vel in iniuriam Christi, vel esse signum diffidentiæ, vel aliquid simile. Quæ omnia refutabimus in sequentibus quæstionibus. Nunc generatim ex dictis sic concludo: Si Sancti intelligunt nostras orationes, & pro sua charitate parati sunt nos iuuare, & apud Deum pro nobis intercedere, cur nobis non liceat ab ipsis petere, vt hoc faciant? Petierunt hoc maiores nostri ante nos, vt quæst. 12. demonstrabo.

2. Et habemus exemplum in Scripturis. Nam Ap. 1. 4. sic legimus: *Ioannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia. Gratia vobis & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est: & à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt: & à Iesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum.* Quo loco Ioannes precatur fidelibus in Asia, & pacem & gratiam à Deo Patre, à septem Angelis, & à Christo Iesu Redemptore nostro. Vnde sic argumentor: Sicut illi inuocant Deum & Christum, qui à Deo & Christo petunt aliquod bonum spirituale, siue pro se, siue pro aliis; sic etiam inuocant Angelos, qui ab Angelis petunt aliquod bonum spirituale: At Ioannes pro fidelibus in Asia petit aliquod eiusmodi bonum, nempe & pacem & gratiam, non tantum à Deo & Christo, sed etiam ab Angelis: Ergo inuocat Deum, Christum, & Angelos.

3. Dices, tamen modo ab illis petit. A Deo, tanquam authore omnium bonorum Iacobi 1. 17. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio.* A Christo, tanquam ab eo, qui vel suam mortem merito nobis omne bonum spirituale. Eph. 1. 3. *Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in Christo*, id est, per merita Christi. Ab Angelis, tanquam ab iis, qui in eiusmodi negotio curam nostri habent. Heb. 1. 14. *Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis.*

4. Dices, Per septem spiritus, de quibus loquitur Ioannes, non intelliguntur Angeli, sed Spiritus sanctus septiformis, qui confert nobis septem dona. Vel certè, dona ipsa, quæ à Spiritu sancto conferuntur. Respondeo. Ita aliqui putant. Sed alij rectius intelligunt septem Angelos, quorum frequens in Scriptura mentio est. Ratio sumitur ex illis verbis: *Qui in conspectu throni Dei sunt.* Nam ista verba, si vsum Scripturæ spectes, conueniunt illis tantum, qui Deo assistunt, & ministrant, quales sunt Angeli, vt patet Tobiæ 12. 15. *Ego sum Raphael Angelus, vnus ex septem, qui astamus ante Dominum.* Et Apoc. 8. 2. *Vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei.* Et alibi sæpius.

5. At nusquam legimus, quod Spiritus sanctus aut dona Spiritus sancti dicantur esse in conspectu throni Dei. Imo absurdè loqueretur, qui diceret, Spiritum S. esse in conspectu throni Dei, cum ipse sit Deus, & sedeat in throno Dei, in cuius conspectu sunt Angeli. Æquè absurdè loqueretur, qui diceret, dona Spiritus sancti esse in conspectu throni Dei, cùm eiusmodi dona sint in nobis, qui in hac vita degimus, & procul absumus à conspectu throni Dei. Vide Riberam ad cap. 1. Apoc.

QVÆSTIO VIII.

An inuocatio Sanctorum fiat sine iniuria Dei?

1. ADuersarij ex hoc capite sic argumentantur: Solus Deus vult inuocari, iuxta illud Deut. 6. 13. & Matth. 4. 10. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies*, Ergo Catholici faciunt iniuriam Deo quando inuocant Sanctos.

2. Respondeo 1. Hoc argumentum retorqueri potest in aduersarios, hoc modo. Solus Deus vult inuocari, iuxta Scripturam citatam: Ergo aduersarij faciunt iniuriam Deo, qui inuocant Sanctos in hac vita existentes. Et Apostolus fecit iniuriam Deo, cùm scripsit Thessalonicensibus: *Fratres orate pro nobis.* Et similiter Iacobus cum Christianos hortatus est: *Orate pro inuicem, vt saluemini.*

3. Respondeo 2. Illa verba: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies*, sic debent intelligi: Non adorabis falsos Deos, sicut gentiles faciunt, sed vnum verum Deum, cui soli, tanquam vero Deo, diuinum cultum exhibebis. Qui sensus clarè exprimitur, Exodi 20. 3. *Non habebis Deos alienos coram me. Non adorabis eos, neque coles. Ego sum Dominus Deus tuus.*

4. Sicut ergo contra hoc præceptum non peccant illi, qui petunt suffragia viuentium in terra: ita nec illi, qui petunt suffragia viuentium in cœlo. Et ratio est, quia neutri adorant eos, tanquam Deos, sed petunt intercessionem eorum apud verum Deum. At petere intercessionem apud verum Deum, non est colere aut adorare falsos Deos. Sicut petere intercessionem Aulicorum apud Imperatorem, non est colere Aulicos, tanquam Imperatores, sed tanquam amicos & domesticos Imperatoris. Res vulgo nota est.

QVÆSTIO IX.

An inuocatio Sanctorum fiat sine iniuria Christi?

1. NOn fieri probant aduersarij, hoc modo. Christus est vnicus Mediator noster, per quem habemus accessum ad Patrem. (Ephes. 2. 18. & 1. Timoth. 2. 5.) Ergo non est recurrendum ad Sanctos.

Hoc

Hoc enim cedit in iniuriam Christi, quasi ipsius intercessio non sufficiat, sed egeat auxilio Sanctorum.

2. Respondeo 1. Hoc argumentum æquè procedit de Sanctis huius vitæ, ac alterius. Si ergo propterea quia Christus est vnicus Mediator noster, non liceret recurrere ad Sanctos in cœlo existentes; non liceret eadem ratione recurrere ad eos, qui nobiscum viuunt; quod tamen est contra aduersarios. Si autem sine vlla iniuria Christi Mediatoris possimus inuocare Sanctos nobiscum degentes, (vt reuera possumus) cur non similiter, Sanctos in cœlo triumphantes? Non enim apparet, cur hoc magis sit Christo iniuriosum, quàm illud.

3. Respondeo 2. Christus dicitur vnicus Mediator noster, non quia solus est, sed quia principalis est. Et quidem quatuor ob causas est principalis. 1. quia non tantum officio, sed etiam natura Mediator est, seu medius inter Deum & hominem, cum vtriusque naturæ sit particeps. 2. quia nos Deo reconciliauit, non deprecando tantum, sed condignum pretium & satisfactionem exhibendo. Tertio, quia hoc fecit ex propriis. Habebat enim vim illam ex se, id est, ex natura suæ personæ. Quarto, quia est Mediator omnium, quantum est ex parte ipsius. Pro omnibus enim mortuus est.

4. At Sancti sunt tantum Mediatores secundarij, quia nec ex propriis reconciliant nos Deo: nec per modum solutionis, sed deprecationis; neque respectu omnium, sed aliquorum: Recte tamen dicuntur Mediatores, quia verè intercedunt, pro nobis deprecando, & Dei dona nobis impetrando. Sicut Moses dicitur sequester & medius inter Deum & populum (Deut. 5. 5.) quia scil. pro populo ad Deum locutus est, & pactum Dei ad populum detulit.

5. Neque hæc intercessio seu mediatio, vt ita dicam, vllo modo obscurat officium Mediatoris Christi. Primo, quia intercessio viuentium in terris non obscurat illud, vt dictum est: Ergo nec intercessio Sanctorum in cœlo existentium. Secundò, quia sicut nos pro nobis ipsis possumus orare Deum, sine iniuria Christi: sic Sancti nobiscum possunt idem præstare admittentur enim quasi comprecatores, vt nostris orationibus suas adiungant. Tertiò, quia omnem vim intercedendi, & impetrandi, quam habent acceperunt ex meritis Christi. Vnde potius ad honorem ipsius cedit, quod ipse sit principalis Mediator, & alij sint secundarij, qui ab ipso in omnibus dependeant. Sicut cedit ad honorem Regis, quod alij omnes, si quid rectè faciunt in Republica, ipsius imperio & authoritate faciant.

QVÆSTIO X.

An inuocatio Sanctorum sit signum diffidentiæ?

1. AFfirmant aduersarij. Quia videmur diffidere de bonitate Dei, quando ad Sanctos confugimus, præsertim cum ipse paratus sit nos iuuare: Et hortetur nos Apostolus, vt cum fiducia ad eum accedamus (Hebr. 4. 16.)

2. Catholici contra sentiunt. Primo, quia sicut Paulus Apostolus non diffidebat de bonitate Dei, quando petebat suffragia viuentium in terra; ita neque nos, quando petimus suffragia viuentim in cœlo. Secundo, quia licet Deus paratus sit nos audire, quando, soli illum accedimus, tamen magis paratus est, quando cum amicis ipsius, illum accedimus.

3. Et sanè in hac re imitamur exempla Scripturæ. Nam Iob. 42. 8. dicit Deus ad amicos Iob: *Ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia.*

4. Item. Genes 20. 7. dicit Deus ad Abimelech Regem Geraræ: *Nunc ergo redde viro suo*, (id est, Abrahamo) *vxorem, quia Propheta est, & orabit pro te, & viues.*

5. Item, Act. 7. 59. Stephanus orauit pro persecutoribus suis, inter quos erat Saulus: *Domine, ne statuas illis hoc peccatum.* Et exauditus est. Vnde Augustinus serm. 1. de Sanctis: *Si Stephanus non orasset, Ecclesia Paulum non haberet.* In his exemplis nullum est signum diffidentiæ.

QVÆSTIO XI.

An ideo non liceat inuocare Sanctos, quia non habemus de hac re præceptum diuinum?

1. SIc sentiunt aliqui ex aduersariis, & nominatim Sacellanus Regis Angliæ in responsione ad Apologiam Cardinalis Bellarmini. Et probant ex illo Deut. 12. 32. *Quod precipio tibi, hoc tantùm facito.*

2. Sed errant. Nam multa sunt, quę legitimè fieri possunt, & tamen à Deo præcepta non sunt. Cuiusmodi sunt, hæc 1. Seruare virginitatẽ. 2. Dare omnia pauperibus. 3. Sæpius quotidie flexis genibus orare. 4. Sacros Ordines suscipere. 5. Agros colere, aut mercaturam exercere.

3. Nec deest luculentum exemplum in Scriptura. Nam legimus apud Ieremiam, cap. 35. Rechabitas cum tota sua posteritate semper abstinuisse à vino, nunquam ædificasse domos, nec plantasse vineas, ideoque à Deo fuisse commendatos: Et tamen nullo præcepto diuino ad id præstandum erant obligati, sed tantum humano.

4. Illud porrò ex Deuter. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito*, non debet generatim accipi pro quacunque re, quam facimus; sed speciatim pro sacrificio, vt sensus sit: Quod tibi præcipio, hoc tantum offerto in sacrificium, & non aliud. Videatur textus illius loci.

QVÆSTIO XII.

An inuocatio Sanctorum fuerit vsurpata in primitiua Ecclesia?

1. NEgant aduersarij: Et inter se dissentiũt. Nam Philippus Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanæ art. 21. dicit veteres Scriptores ante Gregorium, nullam fecisse mentionem inuocationis Sanctorum. At Kemnitius in Examine Concilii Tridentini, sess. 22. affirmat inuocationem Sanctorum cœpisse post tempora Augustini, qui vixit ducentis ferè annis ante Gregorium. Et in eodem Examine, sess. 25. ait, authorem inuocationis beatæ Mariæ fuisse Petrum Gnaphæum, circa annum Christi 480.

2. Quæ omnia apertè falsa sunt. Nam & ipse Augustinus, & alii Augustino antiquiores diserte scribunt de inuocatione Sanctorum, vt patet ex ipsorum verbis & testimoniis, quæ sequuntur.

3. Origenes in tractatu, qui inscribitur Threni seu Planctus: *Incipiamme genibus prosternere, & deprecari omnes Sanctos, vt mihi, non audenti petere Deum pro-*

Pternimietatem peccati, ſuccurant. O Sancti Dei vos la-
chrymis & fletu pleno dolore deprecor, vt precidatis miſeri-
cordiis eius pro me miſero &c.

4. Nectarius Conſtantinopolitanus oratione de S. Theodoro Martyre: *O ſplendor Martyrum, & decus Sanctorum. O vere Dei donum. O cuſtos & inuictiſſime defenſor fidelium, ne obliuiſcaris noſtra paupertatis & humilitatis; ſed ſemper pro nobis intercedere ne te pigeat, ô virimprimis admirande, &c.*

5. Ephrem Serm. de ſanctis Martyribus: *Precamur beatiſſimi Martyres, qui pro Domino Saluatore, proque illius charitate ſponte tormenta ſubiiſtis, atque adeo familiarius Deo coniuncti eſtis, vt pro nobis miſeris & peccatoribus, & negligentia ſqualore ſordentibus Dominum interpellare dignemini, vt ſuperueniat in nos gratia Chriſti, qua corda noſtra radio ſanctæ charitatis illuſtret, &c.*

6. Gregorius Nazianzenus oratione in Cyprianum, in fine: *Tu verò nos ab alio propitius reſpice, noſtrumque ſermonem ad vitam dirige, & ſanctum ouile hoc paſce, aut vna rege ac reliqua, quamum poſſibile eſt, ad meliora diſpone, moleſtoſque lupos, ſyllabarum & verborum venatores illos abige: ac ſanctæ Trinitatis, cui nunc aſtas, ſplendorem nobis perfectiorem & clariorem gratificare, quam adoramus, quam glorificamus &c.*

7. Item oratione in laudem Baſilij Magni, in fine: *Tu autem ſacrum ac diuinum caput, ex alto nos reſpice, & carnis ſtimulum, inſtructionem noſtram à Deo nobis datam, aut tuis ſiſte precibus, aut fortiter me ferre perſuade, totamque vitam nobis in melius permuta, &c.*

8. Gregorius Nyſſenus oratione in laudem ſancti Theodori Martyris, circa finem: *Multorum beneficiorum indigemus: intercede ac deprecare pro patria apud communem Regem & Dominum, &c. Timemus afflictiones: expectamus pericula: non longe abſunt ſceleſti Scythæ, bellum aduerſum nos parturientes. Vt miles, propugna pro nobis: Vt Martyr, pro conſeruis vere libertate lequendi, &c. Pete pacem, vt hi publici concentus non deſinant: ne debacchetur atque graſſetur aduerſus templa atrariáve rabioſus ac ſceleratus barbarus: nè conculcet ſancta profanus & impius. Nos enim etiam, quod incolumes & integri conſeruati ſumus, tibi beneficium acceptum referimus. Petimus autem etiam futuri temporis præſidium atque ſecuritatem. Quod ſi maiori etiam opus fuerit aduocatione ac deprecatione, fratrum tuorum e Martyrum cogе chorum, & cum omnibus vnà deprecare. Multorum iuſtorum preces, multitudinum ac populorum peccata luunt. Admone Petrum, excita Paulum, &c.*

9. Ambroſius in libro de Viduis, circa medium: *Obſecrandi ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt: Martyres obſecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vendicare. Poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine, etiamſi qua habuerunt peccata, lauerunt. Iſti enim ſunt Dei Martyres, noſtri præſules, ſpeculatores vitæ, actuúmque noſtrorũ. Non erubeſcamus eos interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere, &c.*

10. Hieronymus epiſt. 27. ad Euſtochium Virginem de Epitaphio Paulæ matris, cap. 14. *Vale, ô Paula, & cultoris tui vltimam ſenectutem orationibus iuua. Fides & opera tua Chriſto te ſociant: præſens facilius, quod poſtulas, impetrabis.*

11. Chryſoſtomus homil. 26. in epiſtolam poſteriorem ad Corinthios, non longè à fine: *Quin ſepulchra ſeruorum Crucifixi regiis aulis ſunt ſplendidiora, non ædificiorum amplitudine ac ſplendore, ſed quod multo amplius eſt, conuenientium ſtudio. Nam & ipſe ille purpura indutus, peregre proficiſcitur, ſepulchra illa complexurus, & faſtu poſito conſiſtit Sanctos rogans, vt ſi apud Deum patrocinentur: Et tabernaculorum artificem* (id eſt, Paulum Apoſtolum) *ac piſcatorem* (Petrum) *patronos etiam mortuos precatur, ipſe diadema geſtans. Audebiſne igitur, dic quæſo, horum Dominum dicere mortuum, cuius famuli etiam mortui, huius mundi Regum ſunt Patroni? Atque id cernat quis non Romæ tantum fieri, ſed etiam Conſtantinopoli.*

12. Hi omnes Patres Auguſtino antiquiores ſunt. Vnde conſtat aduerſarios vel mentiri, vel vt minimum errare, cum aiunt, Inuocationem Sanctorum cœpiſſe poſt Auguſt. Iam verò, quid ipſe Auguſt. ſentiat, notiſſimum eſt. Nam in lib. Mediationum c. 24. ſic ſcribit: *Fœlices Sancti Dei omnes, qui iam pertranſiſtis huius mortalitatis pelagus, & peruenire meruiſtis ad portum perpetuæ quietis, ſecuritatis & pacis: ſecuri & tranquilli, ſemperque feſtini atque gaudentes: Obſecro vos per veſtram charitatem, qui ſecuri eſtis de vobis, ſolliciti eſtote de nobis: ſecuri eſtis de veſtra immarceſſibili gloria, ſolliciti eſtote de noſtra multiplici miſeria. Per ipſum vos rogo, qui vos elegit, qui vos tales fecit, de cuius pulchritudine iam ſatiamini, de cuius immortalitate iam immortales facti eſtis, de cuius beatiſſima viſione ſemper gaudeatis. Eſtote ingiter memores noſtri, ſubuenite nobis miſeris, qui adhuc in ſalo huius vitæ circumſtantibus agitamur procellis.* Et paulo poſt: *Intercedite, orate conſtanter atque indeſinenter pro nobis miſeris, multumque negligentibus peccatoribus.*

13. Et ibidem c. 40 *Sancta & immaculata Virgo Deigenitrix Maria, & Mater Domini noſtri Ieſu Chriſti, interuenire pro me digneris apud illum, cuius meruiſti effici templum. S. Michael, S. Gabriel, S. Raphael, Sancti Cheri Angelorum atque Archangelorum, Patriarcharum atque Prophetarum, Apoſtolorum, Euangeliſtarum, Martyrum, Confeſſorum, Sacerdotum, Leuitarum, Monachorum, Virginum omniumque iuſtorum: per illum qui vos elegit, & de cuius contemplatione gaudetis, vos rogare, reſumo, vt pro me culpabili, ipſi Deo ſupplicare dignemini, &c.*

14. Et lib. 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 1. inuocat Sanctum Cyprianum, his verbis: *Adiuuet itaque nos orationibus ſuis, in iſtius carnis mortalitate, tanquàm in caliginoſa nube laborantes, vt donante Domino, quantum poſſumus, bona eius imitemur.* Et lib. 22. de Ciuitate Dei cap. 8. refert miracula, quibus Sanctorum inuocatio confirmata eſt. Hæc legant aduerſarij, & intelligent ſe in errore verſari.

QVÆSTIO XIII.

An S. Georgius, S. Chriſtophorus, S. Hippolytus, S. Catharina (qui inuocantur à Catholicis) exſtiterint aliquando in rerum natura?

ALiqui ex aduerſariis negant vnquam exſtitiſſe. Et quidem Philippus Melanchthon in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ art. 21. de S. Chriſtophoro ſic ſcribit: *Chriſtophorum pinxit aliquis vir prudens, vt ſignificaret per allegoriam, magnum oportere robur animi eſſe in his, qui ferrent Chriſtum, id eſt, qui docerent Euangelium, aut confiterentur, quia neceſſe ſit ſubire maxima pericula. Deinde ſtolidi Monachi apud populum docuerunt inuocare Chriſtophorum, quaſi talis Polyphemus aliquando exſtitiſſet.*

2. Et Caluinus lib. 3. Inſtit. c. 20. §. 27. Georgium & Hippolytum appellat laruas. Et Raynoldus Caluinianus lib. 1. de Roman. idol, ait, illos, ſicut & Chriſtophorum ac Catharinam, vocari laruas à Caluino, eò quod nunquam exſtiterint in rerum natura. Similia habent Kemnitius, in parte 3. Examinis, Franciſcus Gomarus, in alij recentiores.

3. Ratio ipſorum eſt, quia multa ſcribuntur de Georgio, Chriſtophoro, Hippolyto & Catharina, quæ ficta, fabulosa & apocrypha ſint. Quæ ſanè ratio nulla eſt. Nam multa etiam fabulosa ſcripta

sunt de Anchise, Æneæ, Hectore: multa etiam de Luthero & Caluino, quæ Lutherani & Caluinistæ figmẽta esse contendunt. An hinc liceat inferre Anchisem, Æneam, Hectorem, Lutherum & Caluinum, nunquam extitisse in rerum natura? Nullo modo.

4. Aliud est non extitisse Sanctos illos de quibus agimus: aliud, historias quasdam, quæ de ipsis scriptę sunt, apocryphas & incertas esse. Hoc posterius concesserim, non illud prius. Sicut Gelasius Papa apud Gratianum (c. Sancta Romana. distin. 15.) concedit Librum de infantia Saluatoris, Itinerarium Petri Apostoli, Euangelium Thadæi, & similia scripta, quæ ibi recenset, esse apocrypha: non tamen concedit Saluatorem, Petrum & Thadæum nunquam extitisse in rerum natura. Hæc generatim dicta sint. Nunc de singulis seorsim agam, cum nostro SERARIO.

De Sancto Georgio.

Sicut non aliunde probari potest, Constantinum, Arcadium & Honorium Imperatores aliquando in rerum natura fuisse, nisi ex probatis authoribus, qui id testantur; sic etiam de nostris Sanctis statuendum est. Sunt autem & plurimi, & probatissimi authores, qui testantur S. Georgium aliquando extitisse.

1. Græci in suo Martyrologio, vbi eum μεγαλομάρτυρα καὶ τροπαιοφόρον id est, magnum Martyrem & quasi antesignanum appellant.

2. Æthiopes in Missa, vbi vocatur, *Sydus honoris*, seu *Stella splendida*.

3. Latini in Martyrologiis, Missalibus, & Ritualibus omnibus.

4. Vrbs Diospolis seu Lydda, vbi Martyrio affectus est. Nam ibi extat Templum S. Georgij, vt constat ex Guilielmo Tyrio lib. 7. belli sacri.

5. Iustinianus Imperator, qui in honorem S. Georgij Basilicam ædificauit, teste Procopio lib. 1. ædific. Iustiniani.

6. Manuel Comnenus, qui in Orientali Ecclesia Festum S. Georgij obseruari voluit, vt patet ex quadam ipsius Constitutione, quæ sic habet, *Feriatus est 23. Aprilis, quippe quia tum magnificus Martyr Georgius honoretur.*

7. Sidonius Episcopus Moguntinus, qui eidem S. Georgio templum erexit, quod sæpe visitaui. De quo Venantius Fortunatus libro 1. epigram. 13. sic canit:

Martyris egregij pollens micat aula Georgi,
Cuius in hunc mundum spargitur altus honor,
Carcere, cade, fame, vinclis, siti, frigore, flammis,
Confessus Christum, duxit ad astra caput.
Qui virtute potens, Orientis in arce sepultus,
Ecce sub occiduo cardine præbet opem.
Ergo memento preces & reddere dona viator:
Obtinet hic meritis quod petit alma fides.
Condidit Antistes Sidonius ista decenter,
Proficiant animæ, quæ nua templa fuæ.

8. Gelasius Papa loco supra citato, vbi tametsi narrationem quandam de S. Georgio dicat esse apocryphan & incertam; tamen ipsum Georgium recipit in numerum Martyrum.

9. S. Gregorius Magnus lib. 9. epist. 68. ad Marinianum Abbatem expressè scribit se velle, vt Ecclesia S. Georgij restauretur.

10. Gregorius Turonensis in lib. de gloria Martyrũ, c. 101. agit de Reliquiis & miraculis S. Georgij.

11. Basilius Magnus in Liturgia orat Deum per intercessionem tum aliorum Sanctorum, tum etiam S. Georgij, vt patet ex Arabico exemplari Iosephi Scaligeri, quod à Victorio Sialach Latinè cõuersum est.

12. S. Germanus, Ierosolymam profectus, accepit brachium S. Georgij à Iustina Imperatrice; & cum magna veneratione Parisios detulit, teste Aimoino l. 2. de gestis Francorum, c. 20. & l. 3. c. 91.

13. Zacharias Pontifex inuenit caput S. Georgij cum inscriptione nominis, & in Templo eiusdem Martyris reposuit, vt patet ex vitis Pontificum.

14. S. Anno exstruxit templum in honorem S. Georgij, quod adhuc Coloniæ Agrippinæ celeberrimum visitur.

15. Nicephorus Imperator implorauit opem S. Georgij & victoriam in bello obtinuit, teste Cedreno in Compendio historiarum.

16. Idem fecit Chunibertus Francorum Rex, apud Paulum Diaconum lib. 6. de gestis Longobardorum, cap. 5. Et Edoüardus tertius Anglorum Rex, & alij plures. Vide Nicephorum lib. 7. c. 15. Baronium Tom. 7. Annal. Serarium in Litaneuticis, libro secundo, quæst. 20.

De S. Christophoro.

Aduersarij tria obiiciunt contra hunc Sanctum. Primo, quod nomen Christophori non sit proprium, sed appellatiuum. Secundo, quod historia ipsius non sit certa. Tertio, quod pingatur instar alicuius Gigantis. Vnde Daniel Chaimerus Caluinista in Epistolis Iesuiticis, pag. 46. *Quis*, inquit, *posset Christophorum negare portentum esse?* Et Melanchthon loco supra citato, itemque Chytræus in Onomastico, per ludibrium vocant illum Polyphemum.

Sed multo, & antiquiores, & meliores Authores defendunt S. Christophorum contra huiusmodi obtrectantium dicacitatem.

1. Sanctus Eulogius in Martyrio alterius eiusdẽ Christophori, à Saracenis interfecti.

2. Sanctus Gregorius Magnus lib. 8. Epist. 33.

3. Beda, Ado, & Vsuardus in Martyrologio, die 25. Iulij.

4. Martyrologium Romanum, in quo sic legimus. *In Lycia S. Christophori Martyris, qui sub Decio ferreis virgis attritus, & à flamma æstuantis incendij Christi virtute sanatus, ad vltimum sagittarum ictibus confossus, Martyrium capitis obtruncatione complenit.*

5. Græci in Menologio, ad diem 7. Idus Maias.

6. Ecclesia Hispanica. Nam Cordubæ fuit Templum & Monasterium S. Christophori.

7. Ruggerus Fuldensis, ex quo Vicelius scripsit Epitomen vitæ S. Christophori in suo Hagiologio.

8. Antiqua Ludouici Imperatoris Litania, quæ adhuc extat Franco furti in Archiuo S. Bartholomæi.

9. Petrus Damianus scripsit pulchrum Sermonem de sancto Christophoro, qui est serm. 34. in 2. Tom.

Nec obstant argumenta contraria. Primo, quia multa sunt nomina appellatiua, quæ tanquam propria vulgo vsurpantur, vt Christophorus, Christianus, Theophilus, Philippus, Philæmon.

Secundò, tametsi quædam in historia S. Christophori sint incerta, non ideò negandum est, S. Christophorum aliquando fuisse in rerum natura. Nam multa etiam incerta sunt in historiis aliorum Sanctorum, quos propterea tamen non reiicimus.

Tertiò, de pictura S. Christophori, itemque de statura gigantea scribunt Baronius in Martyrologio, Hieronymus Vida in Hymnis, Ioannes Molanus de picturis cap. 25. & alij. Ac certum est, multos etiam hoc tempore esse gigantes; ac proinde fieri potuisse,

vt & Sanctus Christophorus in gigantea fuerit mo- A le ac quantitate. Incertum tamen an reipsa fuerit.

De S. Hippolyto.

2. NOs agnoscimus tres Sanctos Hippolytos. Primum Antiochenum Presbyterum, de quo in Martyrologiis die 29. Ianuarij. Alterum Portuensem Episcopum, de quo die 22. Augusti. Tertium, qui pingitur ab equis distractus, ideoque & nomine & re Hippolytus est. Hunc tertium negant aduersarij. Sed multi pro illo sunt testes.

1. Prudentius in libro de coronis, vbi inter cætera de hoc Hippolyto iam equis alligato, sic, scribit: B

Vltima vox audita viri venerabilis hæc est:
Hi rapiant artus, tu rape Christe animam.

2. Beda, Vsuardus, & Ado in Martyrologiis.

3. Martyrologium Romanum.

Obiiciunt aduersarij, fuisse apud Gentiles quendam Hippolytum Thesei filium, quem Ouidius in Metamorphosi, & Euripides in Phædra, scribunt ab equis dilaceratum esse. Sed hoc non obstat, quominus apud Christianos etiam fuerit alius Hippolytus, qui eodem genere mortis affectus sit. Imo gentilis ille putatur fuisse occasio, cur noster Christianus simili carnificinæ ab Ethnico tyranno adiudicaretur, vt refert Prudentius loco citato, his versibus:

Ille supinata resident cervice, quis, inquit,
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergo sit Hippolytus: quatiat turbetque iugales;
Instreaque feris dilaceratus equis.

De S. Catharina.

ET hanc reiiciunt aduersarij. Et quidem Daniel Chamierus: *Quæ*, inquit, *quæso illa est Catharina, nisi idolum fictum ad instar ethnica Palladis?* Sed illam agnoscunt & prædicant, qui sequuntur.

1. Græci in Menologio, die 24. Nouemb.

2. Latini in Martyrologio Romano.

3. Euthymius in Psal. 44. Explicans illum versum: *Delectauerunt te filiæ Regum*, sic addit: *Qualis fuit sanctissima Catharina.*

4. Sanctus Paulus Eleanus, vt patet ex ipsius vita apud Baronium Tom. 10. Annalium. B

5. S. Bonauentura in serm. de S. Catharina.

6. S. Antoninus in hist. part. 1. tit. 8. cap. 1.

7. Sepulchrum S. Catharinæ, quod etiam nunc visitur in monte Sinaï.

8. Templum ibi constructum: sicut & alia in aliis locis, quam plurima.

9. Monachi, qui assiduè in illo monte Deum laudant, & S. Catharinam colunt.

10. Dies festus qui in ipsius honorem toto Orbe celebratur.

11. Academiæ, quæ illam studiosorum patronam elegerunt.

12. Sigilla, quibus Academiæ multis in locis vtuntur. C

13. Reliquiæ & miracula, de quibus Thomas Cantipratensis l. 2. c. 59. Cæsarius l. 7. c. 22. & lib. 8 c. 8. & 9.

Hæc totius Christiani orbis testimonia pluris valere debent apud prudentem Lectorem, quam paucorum hominum, qui nuper exorti sunt, contradicendi studium & arrogantia. Plura videantur apud Serarium loco citato.

Digitized by Google

ASSERTIONES
DE VOCATIONE MINISTRORVM ECCLESIÆ VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

Authore eodem R. P. MARTINO BECANO.

ASSERTIO I.

POpulus Dei, tam in veteri, quàm in nouo Teſtamento, duobus modis regi ac gubernari ſolet. 1. in rebus politicis quæ ad externam Reip. pacem & tranquillitatem ſpectant. Hoc fit per Reges, Principes, & alios Magiſtratus ſæculares. 2. in rebus fidei ac religionis, quæ ſalutem animæ non concernunt. Hoc fit per Miniſtros Eccleſiæ, de quibus nunc agimus.

II.

In vtroque gubernandi genere neceſſaria eſt legitima vocatio. Nam neque Reges & Principes ſæculares poſſunt vſurpare regimen temporale, neque Miniſtri Eccleſiæ, eccleſiaſticum, niſi legitimo titulo ad hoc officium deputati & admiſſi ſint. Et, ſi aliter faciant, priores quidem appellantur Tyranni: poſteriores verò, fures & latrones, iuxta illud Chriſti Ioan. 10. v. 1. *Qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro.*

III.

Hoc loco, relicta Regum ac Principum ſæcularium vocatione, tantum agam de Vocatione Miniſtrorum eccleſiæ, de qua Scriptura ſic loquitur. Hebr. 5. v. 4. *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron.* Et Rom. 10. verſ. 15. *Quomodo vero prædicabunt, niſi mittantur?* Et Ieremiæ 23. verſ. 21. *Non mittebam Prophetas, & ipſi currebant: non loquebar ad eos, & prophetabant.*

IV.

Agam autem hoc ordine. 1. De ordinaria & extraordinaria Vocatione Miniſtrorum Eccleſiæ veteris Teſtamenti. 2. de ordinaria & extraordinaria Vocatione Miniſtrorum eccleſiæ noui Teſtamenti. 3. Quod Miniſtri Lutherani & Caluiniani, nec ordinaria, nec extraordinaria Vocatione legitimè vocati ſint; ac proinde quod qui illos audiunt, patiantur ſe decipi.

De ordinaria Vocatione Miniſtrorum veteris Teſtamenti.

V.

DVplex ſolet diſtingui Vocatio. Vna ordinaria, quæ fit à Deo, mediante conſenſu & cooperatione eorum hominum, quorum intereſt: quo pacto Parochus vocatur ex conſenſu Epiſcopi, Epiſcopus ex conſenſu Pontificis; Pontifex ex conſenſu Cardinalium. Altera extraordinaria, quæ immediatè fit à ſolo Deo: quo pacto vocati ſunt Moſes, Prophetæ, Apoſtoli.

VI.

Igitur in veteri Teſtamento Miniſtri Eccleſiæ, qui ordinariè vocabantur, erant triplices. 1. Pontifex, ſeu ſummus ſacerdos. 2. Alij Sacerdotes inferiores. 3. Leuitæ. Omnes de tribu Leui, quæ ſpecialim cultui diuino erat deſtinata. Num. 3. verſ. 1. & 2. cap. 8. v. 13.

VII.

In illorum Vocatione multa ſpectari poſſunt. 1. Electio ſeu deſignatio certæ perſonæ. 2. Purificatio præcedens conſecrationem. 3. Ipſa conſecratio. 4. Applicatio ad vſum miniſterij. 5. Poteſtas & officium miniſtrandi.

VIII.

Electio ſeu deſignatio perſonæ fiebat per hæreditariam ſucceſſionem. Nam filij ſuccedebant parentibus: quo pacto Aaroni ſucceſſit Eleazar; Eleazaro Phinees, & ſic deinceps. Eccleſiaſt. 45. v. 7.

IX.

In purificatione ſeruabantur ritus à Deo præſcripti. Cuiuſmodi erant hi. 1. Aſperſio aquæ luſtralis. 2. Raſio pilorum. 3. Lotio corporis & veſtium. 4. oblatio ſacrificij pro peccato. Numer. 8. verſ. 6. & Exod. 29. verſ. 4.

igitized by Google

X.

Post purificationem sequebatur consecratio. Et quidem Leuitæ consecrabantur hoc modo. 1. separabantur de medio filiorum Israël. 2. Pontifex offerebat illos Deo in ministerium Tabernaculi, & pro illis orabat, vt bene fungerentur suo officio. (Numer. 8. v. 9. Cum hoc modo iam essent consecrati, applicabantur ad vsum ministerij, eo ipso, quod intromitterentur in Tabernaculum fœderis Domini. (Num. 8. vers. 22.)

XI.

Pontificis autem & Sacerdotum consecratio perficiebatur hoc modo. 1. post lotionem, Pontifex ornatu Pontificali, & Sacerdotes Sacerdotali induebantur. (Exodi 29. ver. 4.) Deinde Pontifex vngebatur oleo vnctionis in capite; non item sacerdotes, (Exodi 29. vers. 7.) Tertio, tam Pontifex, quam Sacerdotes in extremo auriculæ dextræ, & similiter in pollice manus ac pedis dextri, tangebantur sanguine arietis immolati. (Exodi 29. versu 20.) Quarto, non solum Pontifex & Sacerdotes, sed etiam vestes eorum, sanguine arietis, & oleo vnctionis aspergebantur. (Ibidem, ver. 21.) Denique, multa ex canistro panum, & ex ariete immolato, dabantur illis in manus, vt ea leuarent coram Domino. Quo signo, non solum dabatur illis potestas sacrificandi, sed simul applicabantur ad vsum ministerij, quod potissimum consistebat in sacrificando. (Ibidem vers. 22. & seq.)

XII.

Cæterum, vt maior esset solennitas huius actionis, triplex in ea sacrificium offerebatur. 1. Vitulus in hostiam pro peccato. 2. Aries in holocaustum. 3. Aries alter in hostiam pacificam. (Exodi 29. ver. 1. & Leuit. 9. ver. 2.)

XIII.

Cur vero tot ceremoniæ adhibitæ fuerint in consecratione Pontificis & Sacerdotum, tres causæ assignari possunt. Vna ex parte officij Sacerdotalis. Altera ex parte Pontificis & sacerdotum. Tertia ex parte populi seu subditorum.

XIV.

Igitur prima causa est, quia Deus, tot ritibus ac solennitatibus, voluit ostendere præstantiam, dignitatem & sanctitatem officij Sacerdotalis. vt quod nemo ad officium tam sanctum ac diuinum deberet accedere, nisi prius speciatim à Deo electus; & publicè coram populo in hunc finem esset consecratus. Hinc grauissimè puniti sunt, qui ingesserunt se in officium Sacerdotale, cum non essent consecrati. Exẽplum habemus in Chore, Ieroboam, & Ozia. Chore viuus à terra absorptus est. (Numer. 16. vers. 31.) Ieroboamo manus repente exaruit, (3. Reg. 13. vers. 4.) Ozias lepra percussus est. (2. Paralip. 26. vers. 19.)

XV.

Altera causa est, vt ipsimet Pontifices & Sacerdotes ex illis ritibus ac ceremoniis caperent duplicem vtilitatem. Primo quidem, vt memissent se debere esse sanctos, & puros coram Domino, qui ad tam sanctum & purum ministerium electi à Deo & consecrati essent. Deinde, vt in aduersitatibus & periculis, quæ sæpe occurrunt in tali officio, possent seipsos solari & erigere. Nam sicut illi qui præsunt aliis in rebus temporalibus, sæpe vel à suis subditis, vel ab hostibus affliguntur; sic multo magis contingit illis, qui in cura animarum principatum tenent.

XVI.

Hoc in veteri Testamento experti sunt Aaron, Zacharias, Azarias, Et in nouo, Apostoli. Matth. 10. ver. 16. *Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum*, Et Ioan. 16. v. 2. *Venit hora vt omnis qui interficiet vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.* Et nominatim sanctus Paulus 2. Cor. 22. ver. 22. *In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequẽter. Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, &c.*

XVII.

Cum ergo huiusmodi viri, tot miseriis expositi sint necesse est, vt habeant aliquid, quo se solentur, ne oneri succumbant. Id in veteri Testamẽto factum est per solennes ritus ac ceremonias, quibus sacerdotes & Pontifices ex mandato Dei consecrabantur. Nam inde certò illis constabat, se à Deo speciatim electos ac designatos esse, vt in tali officio Deo ministrarent, ac proinde, vt omnia aduersa, quæ tali officio annexa essent, libenti ac forti animo sustinerent. Ex quo vlterius facile sibi persuadebant, quidquid ratione Vocationis acerbum ac molestum eueniret, non nisi in bonum exitum, diuina ordinatione, cessurum.

XVIII.

Tertia causa est, vt etiam subditi ex tali ceremiarum solennitate fructum aliquem perciperent. Qui quidem fructus erat duplex. Alter, quod ex publica consecratione certò agnoscerent suos Pastores, quibus ipsorum salus commissa esset. Alter, quod scirent quantum honorem & reuerentiam, propter sanctitatem officij, præstare illis oporteret.

XIX.

Nunc venio ad officium & potestatem Ministrorum. Pontifex habebat quædam officia communia cum aliis Sacerdotibus: quædam sibi propria ac peculiaria. Communia erant hæc decem.

Primum offerre victimas seu sacrificia super altare holocausti. (Leuit. 1. v. 2. & 3.)

Secundum in eodem altari, in vsum sacrificiorum, alere seu nutrire perpetuum ignem, subiiciendo illi quotidie ligna. (Leu. 6. v. 12.)

Tertium, bis quotidie, nempe manc & vespere. ponere & adolere incensum super altare tymiamatis. (Exodi 30. ver. 1.) Erant enim duo altaria legitima: Vnum holocausti, in quo victimæ, seu sacrificia offerebantur. Alterum thymiamatis, in quo aromata suauissimi odoris incendebantur. Hoc aureum, illud æreum.

Quartum, bis quotidie, affuso oleo oliuarum, concinnare lucernas: quę erant in candelabro aureo iuxta altare tymiamatis. (Exodi 25. v. 27. & Leuit. 24. ver. 2.)

Quintum, singulis Sabbatis duodecim panes calidos ponere super mensam propositionis, & veteres inde remouere ac comedere (Exodi 25. v. 23. & Leuit. 24. ver. 5.

Sextum immolare vaccam rufam extra castra (Nu. 19. v. 3. Ex cineribus huius vaccæ fiebat aqua lustrationis, seu expiationis.

Septimum, adiurare mulieres in casu Zelotypiæ. (Nu. 5. v. 11.) vbi etiam describitur ritus adiurandi.

Octauum, discernere inter lepram & lepram. (Leuit. 13. per totum, & Deut. 17. v. 8. Priori loco continetur modus discernendi.

Nonum, expiare seu mundare leprosos, puerperas,

menstruosas, & seminifluos. Leuit. 12. & seq.

Decimum, Legem Dei scire, interpretari; & alios docere. Aggei 2. v. 12. & Malachię 2. v. 6. *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius.*

XX.

Propria erant hæc quatuor. Primum, semel in anno, nimirum in solenni die expiationis, seu propitiationis, introire in Sanctuarium, seu in Sancta Sanctorum Hebr. 9. v. 7. et instituere publicam expiationem totius populi ab omnibus peccatis & immunditiis toto anno contractis Leuitici 19. per totum.

XXI.

Vbi notandum est, duplicem fuisse expiationem in veteri testamento. Vna priuatam & particularem, quia vel leprosi, vel puerperæ, vel alij, qui haberent aliquam immunditiam legalem, expiari solent. Alteram publicam & vniuersalem, qua tota multitudo seu ecclesia Israelitarum mundabatur.

Prior fiebat sæpè in anno: posterior de qua hîc agimus, semel duntaxat. Prior à quouis sacerdote: posterior à solo Pontifice. Prior extra Sanctuarium, posterior partim in Sanctuario, partim extra.

Fiebat autem hoc ritu. Primò, totus populus eo die cessabat ab omni opere seruili & ieiunabat vsque ad vesperam. 2. Pontifex lauabat se aqua, & induebat vestes Pontificales. 3. Antequam inciperet publicam expiationem, præmittebat tres alias, quæ tamen publicæ subseruiebant. Vnam sui ipsius & familiæ suę oblatione vituli pro peccato, & arietis in holocaustum. Alteram Tabernaculi & sanctuarij, partim vapore seu nebula accensorum aromatum; partim septena aspersione sanguinis ex immolato vitulo & hirco. Tertiam altaris thymiamatis, sola aspersione sanguinis.

XXII.

His peractis, sequebatur publica expiatio, hoc modo: Pontifex, qui ab initio miserat sortem super duos hircos, vt alter immolaretur pro peccato, alter, viuus mitteretur in desertum; hunc statuebat in conspectu multitudinis, & posita vtraque manu super caput eius, confitebatur omnes iniquitates & peccata filiorum Israël, eaque capiti astantis Hirci imprecabatur; & sic mittebat eum in desertum, quasi auferentem & portantem peccata totius populi. Vnde Hircus seu caper Emissarius dictus est. Hæc omnia prolixè habentur Leuit. 16.

Secundum officium Pontificis erat, consecrare Leuitas & Sacerdotes, iuxta eum ritum, qui describitur Exodi 29. Leuit. 8. & Num. 8. De quo ritu superius actum est.

Tertium, in controuersiis legalibus agere supremũ Iudicem, & pronunciare vltimam sententiam, cui omnes sub pœna mortis tenebantur obedire & acquiescere, (Deut. 17. v. 12. & 2. Paralip. 19. v. 11.)

Quartum, in rebus gerendis, quæ maioris momenti essent, consulere Deum, & ab eo responsum accipere. Hoc officium distinguitur à præcedenti. Nam aliud est, interpretari legem, & ex eius interpretatione controuersias legales dirimere: aliud vero, sciscitari à Deo, an hoc vel illud negocium suscipiendum sit: de quo hîc agimus.

XXIII.

Igitur in V. T. si quando circa res agendas aliqua dubitatio maioris momenti oriebatur, recurrendum erat ad Pontificem, qui consulebat Deum, & accepto ab eo responso, docebat alios quid faciendum esset. Erat autem duplex obligatio in hoc officio. Vna eorum, qui volebant rem aliquam maioris momenti aggredi. Nam antequam hoc facerent, tenebantur accedere Pontificem, & ab eo consilium petere. Altera Pontificis, qui debebat rem illam Deo proponere, & ab eo sciscitari, rectene, an secus suscipi posset. Num. 27. v. 21.

XXIV.

Sic Dauid Rex, cum intellexisset insidias sibi parari à Saule, accessit Abiathar Pontificem, & per eum quæsiuit à Deo, an tutò posset morari in vrbe Ceila? & an ciues Ceilitæ essent eum tradituri Sauli? 1. Reg. 23. v. 9.

Idem Dauid alio tempore, per eundem Pontificẽ consuluit Deum, an deberet persequi Amalecitas, qui spoliauerant & succenderant oppidum Siceleg. 1. Reg. 30. v. 6.

Quod autem Dauidi familiare fuerit hoc modo Deum interrogare, patet 1. Reg. 22. v. 15. vbi Achimelech Pontifex accusatus apud Saulem, quod Dauidi adhęreret, & pro eo Dominum consuluisset, respondit Regi: *Num hodie cœpi pro eo consulere Deum?* Quid sæpe ante hęc tempora id feci. Nihil noui facio.

XXV.

Aliis porro, qui negligebant consulere Deum per Pontificem, male succedebat. Ac primo, Iosue & alij Principes filiorum Israel, decepti sunt à Gabaonitis, eò quod fœdus cùm illis pacti essent, non consulto prius Deo. Iosue 9. v. 14.

Secundò Saul elatus victoria, & præfisus suis viribus, cum vellet, inconsulto Deo, Philistæos persequi, monitus à Pontifice est, ne id faceret. at cum postea consuluisset Deum, nullum responsum ab eo impetrauit. Itaque non potuit vti victoria, sicut animo destinauerat. 1. Reg. 14. v. 36.

Tertiò, filij Israel pugnaturi cum Beniamitis consuluerunt quidem Deum per Pontificem, sed tamen, quia magis confidebant suis copiis, quam Dei oraculo, multi ex iis cæsi ac fugati sunt. Iudicum 20. vers. 22.

XXVI.

Quæres quomodo vel ritu solitus sit Pontifex consulere Deum in huiusmodi casibus? Respondeo. Aliter Moses, qui erat extraordinarius Pontifex aliter alij, qui erant ordinarij, soliti sunt id facere. Moses ingressus Tabernaculum fœderis, *facie ad faciem* cum Deo loquebatur, *sicut solet homo cum amico loqui.* Exodi 33. v. 11. Alij Pontifices, qui postea secuti sunt, induti ephod, loquebantur cum Deo, non quidem facie ad faciem, sed aliquo alio peculiari modo, qui tamen apud Scriptores & Interpretes non satis compertus est.

De extraordinaria Vocatione Ministrorum veteris Testamenti.

XXVII.

EXtraordinariè vocabantur illi, vt dixi, qui à solo Deo, sine ministerio aliorum hominum vocabantur: quo pacto vocati sunt Moses ad officium Pontificale; Helias & alij Prophetæ ad docendum & arguendum populum.

Hæc Vocatio, quia fiebat à solo Deo, debebat ita fieri vt populo euidenter constaret, talem vel talem Prophetam docendi causa, ad se missum à Deo esse. Ideoque, necesse erat, huiusmodi Vocationem aliquo euidenti signo, vel miraculo authenticè comprobari. Quod semper etiam factum est.

XXVIII.

at quidem de Missione Mosis sic loquitur Scriptura. Exodi 3. & 4. *Moses pascebat oues, & apparuit ei*

Dominus in flamma ignis, & ait: Veni, & mittam te ad Pharaonem, vt educas filios Iſraël de Ægypto. Reſpondens autem Moſes, ait; Non credent mihi, neque audient vocem meam, ſed dicent: Non apparuit tibi Dominus. Dixit ergo ad eum: Quid eſt, quod tenes in manu tua? Reſpondit: Virga: Dixitque Dominus: Proiice eam in terram. Proiecit, & verſa eſt in Colubrum. Dixitque Dominus: Extende manum tuam & apprehende caudam eius: Extendit & tenuit, verſaque eſt in virgam. Vt credant, inquit, quod apparuit tibi Dominus Deus patrum tuorum. Dixitque Dominus rurſus: Mitte manum tuam in ſinum tuum. Quam cum miſiſſet in ſinum protulit leproſam inſtar niuis. Retrahe, ait, manum tuam: Retraxit & protulit iterum, & erat ſimilis carni reliquæ. Si non crediderint, inquit tibi, neque audierint ſermonem ſigni prioris, credent verbo ſigni ſequentis. Quod ſi nec duobus quidem his ſignis crediderint, neque audierint vocem tuam, ſume aquam fluminis, & effunde eam ſuper aridam, & quidquid hauſeris de fluuio, vertetur in ſanguinem, &c.

XXIX.

Ex his verbis perſpicuum eſt, Miſſionem quę immediatè à ſolo Deo fit per ſe non ſufficere, nec acceptari à populo, niſi euidenti miraculo, vel etiam pluribus, ſi opus eſt, à Deo confirmata ſit.

Hæc autem confirmatio ex duplici cauſa neceſſaria eſt. Primò ex parte eius qui mittitur. Si enim aſſerat quidam, à Deo ſe miſſum eſſe, ſed tamen probare non poſſit, tanquam impoſtor repelletur. Secundo, ex parte eorum, ad quos mittitur. Nam & illi, ſi prudenter rem æſtimant, non temere credent à Deo miſſum eſſe, niſi probari id poſſit. Et, ſi deficiat probatio, non alio, quàm Seductoris loco hominem habituri ſunt. Hoc ſignificauit Moſes cum dixit: *Non credent mihi, neque audient vocem meam, ſed dicent, Non apparuit tibi Dominus.*

XXX.

Idem ſolet contingere in miſſione humana. Nam ſi Imperator mittat aliquem Moguntiam aut Coloniam, vt Commiſſarium agat, non audebit comparere, nec ſi compareret, acceptabitur, niſi exhibeat authenticum teſtimonium, quo doceat, authoritate Imperatoria ſe miſſum eſſe.

XXXI.

Quod dixi de Moſe, de aliis quoque Prophetis dicendum eſt: Omnes ſuam miſſionem miraculis apud populum confirmarunt. Et qui id facere potuerunt, pro legitimis Dei Miniſtris habiti ſunt: qui ſecus, tanquam impoſtores reiecti.

Multa eius rei extant exempla. Ex iis pauca accipe. Tempore Achab Regis, fuit diſſertatio inter Heliam & Prophetas Baal. Tam hi, quàm ille, legitimè ſe miſſos affirmabant. Quo euentu? Helias, conuocato vniuerſo populo, qui in vtramque partem claudicabat, non alio argumento vſus eſt, quàm quod diceret, ſe ſuam miſſionem euidenti miraculo comprobare poſſe: Prophetas Baal non poſſe.

Quod etiam factum eſt hoc modo. Duo boues in fruſta concíſi, & ſuper ligna poſiti ſunt in holocauſtum: alter pro Helia, alter pro Prophetis Baal. Hi inuocato nomine Deorum ſuorum, non potuerunt de cœlo impetrare ignem, quo holocauſtum conſumeretur Helias, inuocato Deo Iſrael, impetrauit. Itaque holocauſtum ab eo poſitum, igne de cœlo miſſo, conſumptum eſt.

Quo miraculo permotus populus, interfectis Prophetis Baal velut impoſtoribus, Heliam tanquam à Deo miſſum acceptauit. 3. Reg. 18. v. 20. Auxerunt fidem & alia miracula, quæ ab eo patrata ſunt.

XXXII.

Heliam ſecutus eſt Heliſæus: qui & ipſe variis miraculis authoritatem ſibi aſtruxit. Porro reliqui Prophetæ, qui de venturo Chriſto vaticinati ſunt, ſua quoque vaticinia euidenter comprobarunt. De quibus Rupertus in Prologo in Oſeam ſic ſcribit: *Cum Prophetæ mitterentur ad pronunciandum de longinquo Chriſti aduentu, ſimul etiam de propinquo datum vel iniunctum eſt illis, prophetare illud, in quo citius veraces comprobari poſſent, ſcilicet imminentem ab Aſſyriis Iſraëlis captiuitatem: itemque inſtantem Iudæ quoque Babylonis tranſmigrationem: & preterea, nonnulla etiam minora, quæ literis eorum legimus inſerta. Cum igitur verò euenſſet captiuitas ſeu tranſmigratio illa, ſicut per illos veritas prophetica prædixerat, palam conſtitit, quod veraciter fuiſſent locuti in nomine Domini, & quod Dominus miſiſſet eos. Atque ita completa prophetiæ pars, illud quoque quod reliquum vel maximum erat de primiſſione & aduentu Meſſiæ, verum fore conuincebat.*

XXXIII.

Similia habet Hieronymus in c. 37. Iſaiæ, ſuper illa verba: *Tibi autem hoc erit ſignum:* vbi ſic ait, *Idcirco vel maximè Prophetæ apud populum, ſermonum ſuorum habebant fidem, quia non ſolùm de his, poſt ſecula futura erant: ſed etiam quæ incontinenti, & poſt non grande temporis ſpacium eſſent implenda, memorabant; vt quod intra biennium & Rex Aſſyrius interiret, & vrbi Hieruſalem ſecuritas redderetur.* Vide eundem in c. 7. Amos in principio, & Chryſoſt. hom. 11. in Matth. Atque hæc ſufficiant de Vocatione Miniſtrorum veteris Teſtamenti.

De Vocatione Miniſtrorum Eccleſiæ noui Teſtamenti: Ac primum de Ordinaria.

XXXIV.

MIniſtri Eccleſiæ noui Teſtamenti, generali nomine vocantur Clerici. Eorum varia ſunt genera 1. Epiſcopi, inter quos eminet Pontifex. 2. Presbyteri ſeu Sacerdotes, non epiſcopi. 3. Diaconi. 4. Subdiaconi. 5. reliqui inferiores, vt Acoluthi, exorciſtę, Lectores, Oſtiarij.

Nos hîc potiſſimum agimus de epiſcopis, Preſbyteris & Diaconis, quorum aperta ſit mentio in ſcriptis Apoſtolorum. Igitur, quod ad Ordinariam eorum Vocationem attinet, eadem ferè ſpectari in ea poſſunt quæ in Vocatione Miniſtrorum veteris Teſtamenti. 1. electio, ſeu deſignatio certæ perſonæ. 2. purificatio. 3. conſecratio ſeu ordinatio. 4. applicatio ad vſum miniſterij, quam nos in nouo Teſtamento Miſſionem appellamus. 5. poteſtas & officium.

XXXV.

Et quidem electio ſeu deſignatio certæ perſonæ ad miniſterium eccleſiaſticum, nõ fit in eccleſia Chriſti per naturalem propagationem, ſicut fiebat in Synagoga: ſed propriè ſpectat ad ipſum Clerum, cuius eſt idoneas perſonas eligere & deſignare: tametſi ex conceſſione & conniuentia Cleri, poſſit aliquando permitti Laicis. Bellarmin. libro 1. de Clericis capite 2. & 7.

XXXVI.

Purificatio verò, ſi præcisè ſpectemus ius diuinum noui Teſtamenti, non neceſſario eſt externa & ceremonialis, ſicut in lege Moſaica; ſed interna & ſpiritualis, quæ potiſſimum conſiſtit in pura conſcientia, & digna animi diſpoſitione ad tam ſacrum officium ſuſcipiendum & obeundum. Quam puritatem ſignificabant, non modo externæ Iudæorum purificationes, de quibus ſupra; ſed etiam lotio pedum, quam Chriſtus adhibuit Apoſtolis, antequam illis Sacerdotij dignitatem conferret.

XXXVII.

Ipsa porrò Ordinatio, iuxta ritum euangelicum; fieri debet ab episcopo per manuum impositionem, & nullo modo ab homine laico vel seculari. Quod variis modis demonstrari potest.

XXXVIII.

Primò, quia Ministri nouæ legis non sunt inferioris conditionis, quàm Ministri Mosaici: At hi non poterant consecrari à laicis, sed à solis Sacerdotibus, vt supra ostensum est: ergo nec illi possunt.

XXXIX.

Secundò quia quotquot tempore Apostolorum ordinati sunt per manuum impositionem, semper ab episcopis, nunquam à laicis ordinatos esse, constat ex Scriptura. Sic Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, & Nicolaus, ab Apostolis, qui Episcopi erant, in Diaconos ordinati sunt. Actorum 6. v. 6. Sic Presbyteri Lycaoniæ à Paulo & Barnaba ordinati sunt. Actorum 14. Sic Timotheus à cœtu episcoporum ordinatus est. 1. Timoth. 4. versu 14. *Noli negligere gratiam, quæ data est tibi cum impositione manuum presbyterij.* Sic alij, ab ipso Timotheo ordinati sunt. 1. Timoth. 5. v. 22. *Manus cito nemini imposueris.*

XL.

Tertiò, idem post tempora Apostolorum seruatum est. Hoc constat ex canonibus Apostolorum, quorum primus sic habet: *Episcopus à duobus vel tribus Episcopis ordinetur.* Secundus sic: *Presbyter ab vno Episcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici.*

Item: ex Generali Synodo Nicæna prima, Can. 4. *Episcopum oportet ab omnibus Episcopis (si fieri potest) qui sunt in prouincia eius, ordinari. Si verò hoc difficile fuerit, vel aliqua vrgente necessitate, vel itineris longitudine, certè tres Episcopi debent in vnum esse congregati, &c.*

Similia habentur in aliis Conciliis posterioribus. Quod autem Episcopus in ordinatione Ministrorum debeat adhibere impositionem manuum, constat et iam ex variis Conciliis, patribus, & perpetua ecclesiæ praxi ac consuetudine. Neque vllus id negat.

XLI.

Notandum tamen est, manuum impositionem in nouo Testamento, ad varios effectus solitam esse adhiberi. Primò, ad sanandos ægrotos. Marci 16. v. 18. *Super ægros manus imponent, & benè habebunt.*

Secundò, ad impertiendam benedictionem. Matth. 19. v. 13. *Tunc oblati sunt ei parvuli, vt manus eis imponeret.* et Marci 10. v. 16. *Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eis.*

Tertiò, ad fœlicem comprecationem. Sic aliqui intelligunt illud Act. 13. v. 3. *Tunc ieiunantes, & orantes imponentesque eis manus, dimiserunt illos*, nempe Paulum & Barnabam.

Quartò, ad Spiritum Sanctum conferendum. Act. 8. v. 17: *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.* et Act. 19. v. 6. *Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus Sanctus super eos.*

Quintò, ad conferendam gratiam in ordinatione Ministrorum. 2. Tim. 1. v. 6. *Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Eodem spectant testimonia, quæ thesi 74. allata sunt.

XLII.

Atque hæc sufficiant de Ordinatione. Sequitur Missio, quæ differt ab Ordinatione. Nam in Ordinatione confertur potestas Ordinis: cuiusmodi est potestas baptizandi, consecrandi eucharistiam, remittendi peccata. In Missione confertur iurisdictio in Ordine ad executionem; id est, assignantur subditi, quos illi, qui dicuntur mitti, debeant docere, gubernare, Sacramenta administrare. Sic Parochi dicuntur mitti in Parochiam, quando assignantur illis Parochiani: Episcopi in Episcopatum, quando assignantur Diœcesani. Sic Apostoli missi sunt in omnem terram, quando omnes populi ac gentes à Christo illis assignabantur. De qua Missione loquitur Scriptura Matth. 10. v. 16. *Ego mitto vos sicut oues in medio luporum.* et c. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Et Marci 16. v. 15. *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Et Rom. 10. v. 15. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?*

XLIII.

Est autem magnum discrimen inter Episcopos & Presbyteros, ex parte potestatis & officij. Tametsi enim pares sint in potestate, consecrandi Eucharistiam; tamen in multis Episcopi sunt superiores. 1. quia maiorem habent iurisdictionem. 2. quia possunt conferre Sacramentum Confirmationis, ordinare Ministros, consecrare Templa & altaria, quæ Presbyteri non possunt. Vide Damasum Epist. 3. Gregorium III. in Epistola ad Bonifacium, S. Leonem in epistola ad episcopos Germaniæ & Galliæ.

De extraordinaria Vocatione Ministrorum noui Testamenti.

XLIV.

Constat Apostolos extraordinariè vocatos ac missos esse ad prædicandum Christi euangelium, & Sacramenta ab eo instituta administranda. Qui tamen, sicut supra de Mose & Prophetis dictum est, suam Vocationem & Missionem multis signis ac prodigiis, coram vniuerso mundo debuerunt contestari.

Res omnibus nota est. Locuti sunt variis linguis in die Pentecostes. Dæmonia expulerunt: mortuos ad vitam reuocarunt: omnia morborum genera, vel verbo, vel vmbra, vel semicinctio curarunt. et vt semel complectar omnia: *Prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* (Marci 16. v. 20.)

Quod etiam speciatim de se testatur Paulus, Rom. 15. v. 19. cum ait, se gentibus euangelium persuasisse *in virtute signorum & prodigiorum.* Et 2. Corinth. 12. v. 12. *Signa*, inquit, *Apostolatus mei facta sunt super vos in signis, & prodigiis, & virtutibus.*

XLV.

Et quid dico de Apostolis? Ipsemet Christus non aliter persuadere potuit, à Deo Patre se missum esse, nisi per miracula. Habebat quidem ipse pro se vaticinia omnium Prophetarum. (Lucæ 24. v. 27.) Habebat testimonium Ioannis Baptistæ: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Habebat testimoniũ Patris cœlestis: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite.* Et tamen inter tot Missionis suæ præsidia adhuc opus erat miraculis. Nec alio potẽtiori, quàm miraculorum subsidio vsus est apud Iudæos, vt se Filium Dei comprobaret.

De quo ipse sic loquitur, Ioan. 10. v. 37. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoscatis & credatis quia Pater in me est, & ego in Patre.* et rursum c. 14. v. 31. *Nõ creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite.* et alibi sæpius.

XLVI.

Dices, Etiã Ioannes Baptista extraordinariè missus est ad baptizandum & prædicandum; & tamen suam Missionem nullo miraculo cõfirmauit. Nullum enim miraculum ab eo factum legimus. Respondeo: Tametsi ipse nullum miraculum fecerit: Deus tamen

multis miraculis illius ſanctitatem, Vocationem & Miſſionem teſtatus eſt. Primò, quia natus fuit ex matre ſterili. 2. quia adhuc clauſus vtero materno, ad præſentiam B. Virginis, præ gaudio exultauit. 3. quia mater ipſius Eliſabeth Spiritu ſancto repleta eſt. 4. quia pater, qui antea mutus erat, viua voce prophetauit. Hæc & ſimilia, quæ circa illius natiuitatem contigerunt, manifeſtè portendebant quid de eo in poſterum eſſet ſentiendum. Vnde vicini præ admiratione dicebant: *Quis putas puer iſte erit?* Accedebat ſumma vitæ auſteritas, vaticinium Iſaiæ, & alia eiuſdem generis.

Quod Lutherani & Caluiniani Miniſtri non ſint legitimè à Deo vocati.

XLVII.

HOc facilè ex dictis probari poteſt. Nam poteſtas & iuriſdictio, quæ confertur Miniſtris Eccleſiæ, vel confertur illis à Deo, mediante Epiſcopo, & tunc dicuntur ordinariè vocati & miſſi: vel immediatè à ſolo Deo, & tunc dicuntur extraordinariè vocati & miſſi. Neutro modo confertur Miniſtris Lutheranis & Caluinianis.

XLVIII.

Non priori modo: quod dupliciter oſtendo. Primò quia Luthero ipſi, qui eſt parens omnium Miniſtrorum Lutheranorum, non eſt collata poteſtas & iuriſdictio ab Epiſcopo. Tametſi enim ante defectionem (cum adhuc monachus eſſet) à Catholico Epiſcopo Sacerdos ſeu preſbyter ordinatus ſit, ac proinde ab eo acceperit poteſtatem conſecrandi Euchariſtiam; non tamen accepit ab eo poteſtatem & iuriſdictionem reformandi religionem & ſtatum eccleſiæ in tota Saxonia & vicinis partibus; nec abroganda Feſta, ieiunia, vota monaſtica; nec comburendi ius Canonicum: nec oppugnandi doctrinam Catholicorum. A quo ergo accepit?

XLIX.

Secundò, Alii Miniſtri Lutherani, qui vel Luthero poſteriores ſunt, vel ſimul cum illo vixerunt duplices. Nam aliqui ex illis, ab Epiſcopis Catholicis Sacerdotes ordinati ſunt, & poſtea à fide Catholica ad Lutheranam tranſierunt, vt Munſterus, Oecolampadius, Pellicanus, Bucerus: alij non ſunt à Catholicis ordinati. De prioribus idem dicendum eſt, quòd de Luthero. Poſteriores verò, à quo ordinati ſunt? Non à Catholicis Epiſcopis, vt ſuppono. Nec à Luthero, quia ipſe non fuit Epiſcopus. Nec ab aliis Miniſtris Lutheranis, quia nec ipſi Epiſcopi ſunt. Aut ſi ſunt, à quo ordinati ſunt? Nec à ſæculari Magiſtratu, quia is non habet poteſtatem ordinandi. Nec à communi plebe, propter eandem cauſam. A quo ergo?

L.

Vt magis appareat vis huius argumenti, duo quæram ex Lutheranis. Vnum eſt: An ipſi putent, Epiſcopos Catholicos habere legitimam poteſtatem ordinandi Sacerdotes, & alios Eccleſiæ Miniſtros, necne? Si habent poteſtatem, ſequitur in eccleſia Catholica veros eſſe Epiſcopos & Sacerdotes: Et conſequenter, verum Euchariſtiæ Sacramentum ab illis confici & adminiſtrari. Si non habēt, ſequitur Lutherum, Munſterum, Oecolampadium, Pellicanum, qui à Catholicis Epiſcopis ordinati ſunt: non fuiſſe legitimè ordinatos, ac proinde non fuiſſe veros Sacerdotes: Nec verum Euchariſtiæ Sacramentum ab iis confici potuiſſe. Imò ſequitur, tempore defectionis Lutheri, nullum in Orbe Chriſtiano fuiſſe legitimum Epiſcopum aut Sacerdotem. A quo ergo ipſe ordinatus & miſſus eſt? Loquor de Miſſione, quæ ab homine fit. Nam de altera, quæ immediatè à ſolo Deo fit, paulo poſt dicam.

LI.

Alterum eſt: An putent, vllos vnquam fuiſſe legitimos Epiſcopos & Sacerdotes in Eccleſia Chriſti, à temporibus Apoſtolorum vſque ad tempora Lutheri, qui ab alio, quàm ab Epiſcopo ordinati ſint? Si putant fuiſſe aliquos, quæro, qui illi fuerint quo tempore vixerint, quas eccleſias adminiſtrauerint, à quo ſacram Ordinationem acceperint? Si nullus fuit, cur ipſi, contempta Chriſtiani Orbis perpetua conſuetudine, nouitatem ſectantur, & ab hominibus ſæcularibus, vel aliis, qui Epiſcopi non ſunt, ad Miniſterium mitti ſe ſinunt?

LII.

Pudendum eſt quod dicam: ſed tamen diſſimulare non poſſum. Adeo nihil antiqui moris & pietatis eſt apud Lutheranos & Caluiniſtas in hoc Miniſterio eccleſiaſtico, de quo agimus, vt opifices. Ludimagiſtri, Aduocati, ad nutum alicuius Comitis aut Baronis, & non rarò, ad imperium alicuius fœminæ, publicè cathedram aſcendere, & Miniſterium vſurpare non erubeſcant. Et rurſum, ſi aliter Dominis viſum ſit, Miniſterium deſerere, & ad opificium redire cogantur.

LIII.

Noui etiam, qui in ipſo Miniſterij exercitio, tãta ſeruitute ſuis Dominis temporalibus obnoxij ſunt, vt ſine ipſorum expreſſo conſenſu, nec Miniſterium ſuum tueri, nec Lutheranam religionem defendere, nec illius defendendę cauſâ cum Catholicis, vel voce, vel calamo diſputare audeant. In qua re duplex peccatum eſt. Alterum Dominorum ſæcularium, qui arrogant ſibi poteſtatem, quam non habent. Alterum Prædicantium, qui & authoritatem Eccleſiaſticam proſtituunt, & homini plus tribuunt quam Deo, cuius tamen Miniſtros ſe profitentur.

Longè aliter Apoſtoli, qui in ſimili cauſa dicebant *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.* Actor. 5. verſ. 29.

LIV.

Hactenus de priori Vocationis modo, qui quidem fit à Deo, ſed tamen mediante conſenſu & cooperatione eorum hominum, ad quos ſpectat. Nunc probandum eſt, Miniſtros Lutheranos & Caluinianos non eſſe vocatos poſteriori modo, id eſt, non eſſe immediatè à Deo miſſos ad docendum populum, reformandam eccleſiam, Sacramenta adminiſtranda. Quod variis rationibus probari poteſt.

Prima Ratio.

LV.

QVicunque hactenus vel in veteri, vel in nouo Teſtamento à Deo immediatè vocati & miſſi ſunt, debuerunt coram populo ſuam vocationem & miſſionem aliquo euidenti miraculo comprobare, & qui non potuerunt probare, pro falſis Prophetis & impoſtoribus habiti ſunt, vt hactenus explicatum eſt: At neque alij Miniſtri Lutherani & Caluiniani poſſunt vllo euidenti ſigno vel miraculo probare, ſe immediatè à Deo vocatos & miſſos eſſe: ergo pro falſis Prophetis & impoſtoribus habendi ſunt.

LVI.

Nec enim veriſimile eſt, plus illis, quam Prophetis & Apoſtolis, priuilegij conceſſum eſſe. Si ergo Prophetis, ſi Apoſtolis, ſi Chriſto ipſi creditum non eſt, niſi euidenti miraculo ſe miſſos eſſe conuincerent;

quomodo Luthero & Caluino credam, qui nullo modo conuincere id possunt?

LVII.

Dicent forte, satis euidens diuinæ missionis signum esse, quod infiniti prope homines, statim à principio, doctrinâ Luthери & Caluini amplexi sint. Inde enim colligi posse, doctrinam fuisse efficacem & diuinitus inspiratam. Sed fruitra. Nam etiam in veteri Testamento, infiniti prope homines adhærebant falsis Prophetis, tamen inde non poterat colligi, vel ipsos à Deo missos, vel eorum vaticinia diuinitus fuisse inspirata. Contrarium potius colligitur, quod sic ostendo. Inter veros & falsos Prophetas hoc erat discrimen. Veri prædicabant iram & vindictam Dei propter peccata hominum; euersiones vrbium, direptionem bonorum, captiuitates populorum, & similia incommoda, quæ amatoribus huius mundi ingrata sunt. Falsi omnia contraria vaticinabantur, vt pacem, victoriam, fœlicitatem, rerum omnium abundantiam: & ideo à plerisque libenter audiebantur.

LVIII.

De his loquitur Ieremias cap. 14. v 13. *Et dixi, Domine Deus, Prophetæ dicunt eis: Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis; sed pacem veram dabit vobis in loco isto. Et dixit Dominus ad me: Falsi Prophetæ vaticinantur in nomine meo. Non misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos. Visionem mendacem, & diuinationem fraudulentam, & eductionem cordis sui prophetant vobis. Idcirco hæc dicit Dominus de Prophetis, qui prophetant in nomine meo, quos ego non misi, dicentes (Gladius & fames non erit in terra hac) in gladio & fame consumentur Prophetæ illi.* Vide plura 3. Reg. 22. & alibi.

LIX.

Simile est de veris & falsis Apostolis. Veri Apostoli, qui à Christo missi sunt, proponunt res difficiles, arduas, carni ac sensui humano repugnantes. et perpetuò clamant: *Pœnitentiam agite: Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram: Abstinete à malis desideriis: Sobry estote & vigilate.* At Lutherus & Caluinus qui veri Apostoli non sunt, contrario modo procedunt. Abrogant ieiunia: oderunt castitatem: concedunt libidines & quidquid carni allubescit. Eorum vox est: *Sola fides iustificat; Bona opera non prosunt: Decalogus obseruari non potest: Crescite & multiplicamini: Si non vult vxor, veniat ancilla.* Hanc vocem plerique libentius audiunt, quam vocem Christi & Apostolorum. Ad quos spectat illud Rom. 8. v 5. *Qui secundum carnem sunt, quæ carnis sunt, sapiunt.*

LX

Atque hinc apparet, omnia conuenire Luthero & Caluino, quæ de falsis Prophetis scripta sunt. Nam primo, falsi Prophetæ dicebãt se missos à Deo. Secundo, non poterant probare se missos. Tertio, semper fausta, & quæ populo grata erant, vaticinabantur. Similiter noui illi Prophetæ. Longè aliter veri Prophetæ & Apostoli. Hi non verbis tantum, sed signis & virtutibus probabant se missos: Nec quæ hominibus blanda & grata, sed quæ Deo accepta erant, annunciabant. Vnde Paulus ad Galatas 1. 10. *Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.*

Secunda Ratio.

LXI.

QVicunque hactenus immediatè à solo Deo missi sunt ad instruendum populum in fide ac religione, ita fuerunt diuinitus illustrati, & à Spiritu Sancto recti, vt nullum vnquam mendacium, errorem aut falsitatem populo proposuerint; At Lutherus & Caluinus multa mendacia, errores & falsitates populo proposuerunt: Ergo non fuerunt immediatè à Deo missi ad instruendum populum in fide & religione.

Maior propositio patet inductione, quia Moses, Prophetæ, Apostoli, Christus, nihil falsum aut erroneum docuerunt. Quod de singulis ostenditur Christus. De Mose Ioann. 5. v. 46. *Si crederetis Mosi, crederetis & mihi: de me enim ille scripsit.* De Prophetis, Luc. 24. v. 25. *O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetæ. Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* De seipso, Ioann. 6. v. 14. *Ego sum via, veritas & vita.*

LXII.

Et ratio est, quia constat Deum non posse mentiri aut falsum dicere. Si ergo aliquis assereret à Deo immediatè se missum esse ad docendam veritatem, & vel semel deprehenderetur mentiri, aut falsum dicere, iam tota ipsius missio merito redderetur suspecta: Et prudenter iudicaremus, si in vno puncto nos decepisset, in alus quoque posse decipere. Quod fatetur Lutherus in assertione art. 25. cum ait: *Prorsus in nullo alio verbo vobis credimus, donec hoc mendacium diluerit is. Sublati, inquam, eritis in omnibus, semel deprehensi in tam crassa temeritate, &c.*

LXIII

Iam verò Lutherus & Caluinus, non semel, sed sæpe in errore & falsitate deprehensi sunt. Nam, vt alia præteream, Lutherus docuit hominem in nulla actione, nec bona, nec mala, habere vlum liberi arbitrij; sed à Deo tam ad bene, quam ad male operandum, fatali quadam necessitate compelli. Sic enim scribit in assertione, art 36. *Liberum arbitrium est figmentum in rebus, seu titulus sine re: quia nulli est in manu sua quippiam cogitare malè aut bonè, sed omnia, ub Deo sunt, contra quem nihil possumus. Quod & Poëta voluit, quando dixit: Cuncta stant omnia lege.* LXIV.

Similiter Caluinus docuit, Deum esse authorem peccati (l. 1. Instit c. 18. §. 3.) Deum ab æterno prædestinasse plerosque homines ad æternam mortem & damnationem, sine vlla ipsorum culpa aut meritos solum quia ipsi ita placuit. (lib. 3. cap. 21 §. 1 & c. 23. §. 2. & alibi.) Deum mandare, vrgere & mouere Satanam, vt miseros homines ad peccatum inducat. (lib. 1. c. 18. §. 1. & 2. Item l. 2 c. 4. §. 2. & 5.)

LXV.

Hos Luthери & Caluini errores merito detestamur. Primo, quia in Deum sunt impij & blasphemi. 2. quia hominibus horrorem ac desperationem incutiunt. 3. quia tollunt è medio omnes consolationes, exhortationes, mandata, prohibitiones, Iudices, tribunalia, totam denique politiam. Nam hæc omnia frustra sũt, si homo non habet liberum arbitrium. Quis credat authores eiusmodi errorum immediatè à Deo missos ad docendum esse?

Alia Rationes.

LXVI.

TErtia ratio. Lutherus à Diabolo accepit doctrinam suam de abroganda Missa: Ergo ad docendum non est missus à Deo. hoc argumentum fusè prosequitur Nicolaus Serarius in libro, *De Luthери Magistro*: item altero, quem opposuit Apologiæ Friderici Balduini Ministri Saxonici, qui frustra conatus est Lutherum ab hac ignominia liberare.

LXVII.

Quarta, Lutherus & Caluinus affirmant, nihil credendum est, nisi quod scriptum est in Verbo Dei: At ibi non est scriptum, eos à Deo ad reformandam Ecclesiam missos esse: Ergo secundum ipsorum sententiam, hoc credendum non est.

LXVIII.

Quinta, Deus non ſolet homines publica infamia notatos mittere ad docendum populum: At Lutherus & Caluinus fuerunt publica infamia notati: Ergo non eſt veriſimile, à Deo miſſos eſſe ad docendum populum. Minor patet, quia is iure Cæſareo infamis eſt, *qui nuptias cum eo conſtituit, quem vxorem ducere, vel non poteſt, vel fas non eſt.* (L. Quid ergo, ff. de his qui notantur infamia.) At Lutherus conſtituit nuptias cum Moniali, quam vxorem ducere non poterat, nec fas erat: Ergo iure Cæſareo fuit infamis. Et in ea infamia manſit vſque ad finem vitæ; quia quas nuptias Monachus cum Moniali ſacrilegè contraxit, in iis poſtea perſeuerauit.

LXIX.

Idem, ex alio capite, dico de Caluino. Is enim & facto & iure infamis eſt, qui ob graue flagitiũ publico iudicio condemnatur. (L. 1. ff. De his qui notantur infamia) At Caluinus Nouioduni in Picardia, propter crimen Sodomiæ publico iudicio condemnatus fuit ad pœnam ignis (quæ tamen pœna, per interceſſionem Epiſcopi, in vſtulationem ferri candentis mutata eſt.) Ergo iure & facto fuit infamis. Vide Bolſecum, Medicum Lugdunenſem, in vita Caluini c. 5. & alios.

LXX.

Ex dictis colligo, Miniſtros Lutheranos & Caluinianos non eſſe legitimos Eccleſiæ Chriſti Paſtores, quia nec à Deo immediatè miſſi ſunt; nec ab vllo Epiſcopo iuriſdictionem acceperunt. Videant ſubditi, an illorum curæ tutò committere ſe poſſint. Nos meliori loco ſumus. Nam in noſtra Eccleſia, non ſolum noſtro, ſed etiam Lutheranorum iudicio, legitimi Sacerdotes & Epiſcopi ordinantur.

ALIÆ THESES MISCELLANEÆ.

1. *Intellectus creatus lumine gloriæ elenatus capax eſt viſionis beatifica.*
2. *Eſſentia diuina oculis corporis videri non poteſt.*
3. *Tres ſunt perſona diuinæ, & vna natura.*
4. *Primum peccatum primi parentis, traducitur per originem in poſteros.*
5. *Ex hominibus, ordinario generationis modo ab Adamo deſcendentibus, ſola Dei Mater peccatum originale non contraxit.*
6. *Efficacitas gratiæ non eſt ſita in Phyſica prædeterminatione.*
7. *Adamo per peccatum non lapſo, Chriſtus non fuiſſet incarnatus.*
8. *In Chriſto ſunt duæ naturæ, & vna perſona.*

DE IVDICE CONTROVERSIARVM.

AGIMVS de Iudice Controuerſiarum in negotio fidei ac religionis. De quo aliter aduerſarij ſentiunt, aliter Catholici. Aduerſarij vt plurimum, docent, ſolã Scripturam eſſe normam & Iudicem Controuerſiarum fidei ac religionis: Et ex ea ſola, ſecluſis traditionibus & authoritate Eccleſiæ, controuerſias omnes finiri ac decidi poſſe: Hoc probant tripliciter.

2. Primò, quia Deus in veteri Teſtamento remittit Iudæos ad ſolam Scripturam, tanquam ad Iudicem, Iſaiæ 8: 20. *Ad legem & teſtimonium.* Idem facit Chriſtus in nouo, Ioan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas.* Et hoc Chriſti conſilium ſecuti ſunt Beroenſes, de quibus ſcriptum eſt, Act. 17. 11. *Quotidie ſcrutantes Scripturas ſi hæc ita ſe haberent.*

3. Secundò, Deus in V. T. mandauit vt nihil adderetur ad Scripturam, Deut. 4. 2. *Non addetis ad verbũ, quod vobis loquor.* Et c. 12. 32. *Quod præcipio tibi hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.* Similiter Chriſtus & Apoſtoli in noua lege, damnant omnes Traditiones, & ſola Scriptura volũt nos eſſe contentos, vt Matth. 15. 6. *Irritum feciſtis mandatum Dei propter Traditionem veſtram.* Et Galat. 1. 13. *Perſequebar Eccleſiam Dei, abundantius æmulator exiſtens paternarum mearum Traditionum.* Et Coloſſ. 2. v. 8. *Videte, ne quis vos ſeducat per Philoſophiam, & inanem fallaciam, ſecundum Traditionem hominum.*

4 Tertiò, Paulus diſertè fatetur ſolam Scripturam per ſe ſufficere 2. Timoth. 3. 16. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendũ, ad arguendũ, ad corripiendum, ad erudiendũ in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* Hinc idem Apoſtolus execratur illos qui aliquid putant Scripturæ addendũ eſſe, Galat. 1. 9. *Si quis euangeliz̃auerit vobis præterid, quod accepiſtis, anathema ſit.* Quod etiam facit Ioannes Apoc. 22. 18. *Conteſtor omni audienti verba prophetiæ libri huius: ſi quis apposuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illũ plagas ſcriptas in libro iſto.* Sic Aduerſarij

5 Catholici diſtinguunt inter Iudicem & Normã: Iudicem vocant, qui fert ſentẽtiam inter partes litigantes. Normam, ſecundum quam fertur ſententia à Iudice poſita hac diſtinctione, tria docent. 1. Eccleſiam eſſe Iudicẽ Controuerſiarum. 2. Normã, quod ſequitur Eccleſia in ferenda ſententia non eſſe ſolam Scripturã, ſed Scripturam & Traditionem ſimul. 3.

B Eccleſiam iuxta hanc Normã, dupliciter ſententiam pronunciare poſſe: vel per Pontificem, qui eſt Paſtor Eccleſiæ: vel per Concilia à Pontifice, approbata, quæ repræſentant Eccleſiam. Et vtroque modo ſententiã eſſe infallibilem. Nã neq; Pontificẽ in fide errare poſſe cui in Petro dictũ eſt: *Ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua.* Neque Concilia legitime celebrata propter illam Chriſti promiſſionem: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationẽ ſæculi.*

6. Ad hanc ſententiam confirmandam, & priorem refellendam, vtar ſex argumentis, quibus perſpicuè demonſtrabo, ſolam Scripturam Controuerſiarum Iudicem eſſe non poſſe. Primum ſumetur ex officio Iudicis quod Scripturæ non competit. Secundum

C ex parte ipſius Scripturæ, in qua duo ſpectanda ſunt: Litera & ſenſus, Litera occidit, teſte Apoſtolo. Senſus ſæpè obſcurus ac intellectu difficilis eſt, vt alio Iudice ac interprete opus ſit. Tertiũ ex parte Cõtroueſiarũ, de quarũ Iudice quæſtio eſt. Nam aliquæ

controuerſiæ

controuerſiæ ſunt, quæ ex Scriptura diſcimi non poſſunt, cum nulla de iis in Scriptura fiat mentio. Quartum ex vſu & praxi Veteris Teſt. vbi non Scriptura, ſed Pontifex pro Iudice agnoſcebatur. Quintũ ex ſimili vſu & praxi Noui Teſt. Sextum ex analogia Iudicis Controuerſiarum ciuilium & politicarũ. Nam Iudex eiuſmodi Cõtrouerſiarum non eſt Lex ſcripta, ſed Princeps, aut Conſiſtorium Principis.

7. Deinde examinabo teſtimonia Scripturæ, initio contra nos allata. Ex quorum examine ſeu diſcuſſione, tria licebit colligere. 1. Quædam ex illis non tam aduerſariis, quàm nobis patrocinari: præſertim illud, quo maximè gloriãtur, *Scrutamini Scripturas*. 2. Quædam nihil ad rem facere, de qua agimus. 3. Aduerſarios, qui in Scriptura victoriam quærunt, ſenſum & mentem Scripturæ penitus ignorare. Incipiam à noſtris argumentis.

Solam Scripturam non eſſe Iudicem.

I. ARGVMENTVM.

Ex officio Iudicis.

8. PRimum argumentum, quod ſumitur ab officio Iudicis, ſic propono: Qui eſt Iudex inter duos litigantes, debet ita pronunciare ſententiam, vt vterque litigantium clarè intelligat quænam ſit ſententia Iudicis. Et alter eorum fateatur, illam pro ſe, alter contra ſe latam eſſe: Alioqui niſi id fiat, non ceſſabunt à lite, ſed vterque ſuam cauſam proſequetur. At Scriptura non poteſt hoc præſtare. Ergo non poteſt eſſe Iudex Controuerſiarum. Maior per ſe clara eſt. Minorem probo, quia Lutherani & Caluiniſtæ multis iam annis litigant de his punctis.

1 De Baptiſmo paruulorum.
2 De reali præſentia Chriſti in Euchariſtia.
3 De prædeſtinatione.
4 De perſona Chriſti.
5 De Exorciſmo.
6 De numero & Canone librorum Scripturæ.

Et tamen Scriptura, quam volunt eſſe Iudicẽ, non poteſt dirimere aut finire has ipſas cõtrouerſias. Nec hactenus auditum eſt, ita pronunciaſſe ſententiam, vt vel Lutherani, vel Caluiniſtæ faſſi ſint contra ſe pronunciatam eſſe. Hoc conſtat ex euentu. Nam vtrique pergunt in ſtudio & ardore litigandi: quod ſine dubio non facerent, ſi putarent ſententiam clarè ſemel eſſe latam. Tunc enim vel vltro ceſſarent à ſuſcepta contentione, & ſententiæ acquieſcerent: vel certè, ſi exiſtimarent iniuſtè ſecum actum eſſe, ad alium Iudicem prouocarent. Neutrum fit.

9. Vt magis appareat vis huius argumenti, duo conſideranda ſunt. Vnum, quòd tam Lutherani, quàm Caluiniſtæ palam fateantur, ſe non alium Iudicem, quam ſolam Scripturam agnoſcere. Et hanc ipſam Scripturam eſſe claram, perſpicuam, & ad omnes controuerſias ſopiendas, per ſe ſufficientem: nec vllam falſitatem ſubeſſe illi poſſe. Alterum, quod nihilominus vtrique nihil aliud efficiant litigando apud hunc Iudicem, quam vt quotidie creſcant eorum lites, & ipſi erga ſe mutuò infeſtiores euadant. Ex quibus alterutrũ ſequi neceſſe eſt: vel Scripturã hactenus nõ pronunciaſſe claram, perſpicuã, & ſufficientẽ ſententiã: vel certè, ſi pronũciauit, Lutheranos & Caluiniſtas peruicaces eſſe, qui clarè, perſpicuè, & ſufficienti ſententiæ nõ volũt acquieſcere. Alterutrũ ipſi eligãt:

II. ARGVMENTVM.

Ex parte Scripturæ.

10. IN Scriptura duo ſpectanda ſunt, Litera & ſenſus: ſicut in homine corpus & anima. De Opuſc. Bec.

A illis, vt aliqui interpretantur, locutus eſt Apoſtolus 2. Cor. 3. 6. cum ait: *Litera occidit, ſpiritus autem viuificat*, q. d. Si ſequaris verum Scripturæ ſenſum, qui eſt quaſi ſpiritus & anima viuificans, proderit tibi ad ſalutem. Si autem neglecto vero & legitimo ſenſu, hæreas tantum in externa litera, & contendas illum eſſe ſenſum, quem externa litera præ ſe fert, ſæpè errabis. Quam interpretationem ſequitur Auguſtinus Ser. 70. de tempore: *Frequenter*, inquit, *admoneo charitatem veſtram fratres dilectiſſimi, quòd diebus iſtis in Eccleſia recitantur, non hoc tantum attendere debeamus, quod ex litera cognoſcimus, ſed remoto velamine litera, vt ſi fieri poteſt ſpiritum fideliter requiramus, ſic enim dicit Apoſtolus: Litera occidit, ſpiritus autem viuificat. Denique infœlices Iudæi & plus infœlices hæretici, qui dum ſolum litere aſpiciunt* B *ſenſum, quaſi corpus ſine anima, ita ſine viuificante ſpiritu mortui remanſerunt.* Similia habet l. 3 de doctrina Chriſtiana, c. 5.

11. Hoc poſito, duo probanda ſunt. Vnum eſt, quod Scriptura, ſi literam ſpectes, non poſſit eſſe Iudex Controuerſiarum. Alterum, quod neque, ſi ſenſum ſpectes, poſſit eſſe Iudex. Priorem partem ſic probo: Ille non poteſt eſſe infallibilis Iudex Controuerſiarum, qui ducit homines in errorem & hæreſim: At Scriptura, ſi nudam illius literam ſpectemus, ducit hominem in errorem & hæreſim: ergo non poteſt eſſe infallibilis Iudex Controuerſiarum.

12. Maior per ſe nota eſt, quia propterea quærimus infallibilem Iudicem, ne erremus: ergo qui ducit nos C in errorem, non eſt infallibilis Iudex. Minor patet ex Apoſtolo, quia Scriptura ſecundum literam occidit, id eſt, in lapſum & errorem ducit.

13. Sic olim occidit Iudæos, qui omnia, quæ in Moſe & Prophetis prædicta erant de Chriſto, intelligebant ſecundum externam literam, & ſenſum interius latentem non percipiebant. Et hoc eſt, quod ait Apoſtolus 2. Corinth. 3. 15. *Vſque in hodiernum diem, cum legitur Moſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum*, id eſt: Adhuc Iudæi non intelligunt Moſen, quem quotidie legunt, quia non penetrant internum ipſius ſenſum, ſed externa litera contenti ſunt. Vel clarius: Non agnoſcunt Chriſtum, qui in Moſe, ſub externis ceremoniis ac ſacrificiis, tanquam ſub velamine occultus eſt. Adhuc hærent in ipſo velamine, & non conſiderant, quid ſub illo lateat reconditum. D

13. Quod etiam obiicit illis Chriſtus Ioan. 5. 39 *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: Et illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis.* Q. d. Si vultis certo cognoſcere me eſſe Meſſiam à Deo promiſſum, de quo Moſes & Prophetæ ſcripſerunt, non tantum debetis legere Scripturas quoad externam literam, ſed multò magis ſcrutari internum ſenſum & ſpiritum, qui ſub externa litera, quaſi ſub vmbra aut figura deliteſcit. Hoc hactenus non feciſtis. Tametſi enim perſuaſum vobis ſit, in Scripturis ſitam eſſe vi- E tam æternam, tamen neſcitis, in qua parte ſita ſit. Non eſt ſita in externa litera, in externis ceremoniis & figuris, vt vos putatis; ſed in ſpiritu, in ſenſu, in myſtico. Ibi me quærite & inuenietis.

14. Nec ſolos Iudæos, ſed etiam hæreticos Litera occidit. Nam multi in ſuis erroribus propterea pereunt, quod relicto Scripturæ ſenſu, quem ſequitur ſancta & Catholica Eccleſia, alium ſenſum, ſecundum externam literam, fuerint amplexi. Quod aliquot exemplis obiter demonſtrabo.

15. Sabelliani dicebant, non eſſe tres perſonas diuinas, ſed vnam tantum, quæ tamen haberet tria nomina, propter diuerſa officia ſeu operationes. Eandem enim perſonam vocari Patrem, Filium, & Spiritum

Sanctum, ſed diuerſo reſpectu. Patrem, quatenus eſt author omnium creaturarum: Filium, quatenus aſsũpſit humanam naturam ex Virgine: Spiritum ſanctũ, quatenus ſanctificat nos per ſuam gratiam. Ex eorum ſententia ſequebatur, Patrem eſſe mortuũ & paſſum. Nam ſi vna tantum eſt perſona, quæ dicitur Pater, Filius, & Spiritus ſanctus; ſanè ſi illa perſona mortua & paſſa eſt, neceſſe eſt, Patrem mortuum & paſſum eſſe. Hinc (teſte Auguſtino in lib. de hæreſib. c. 41.) Patri paſſiani appellati ſunt. Vnde hic tantus error? Ex litera occidente. Nam ſecundum externam literã intelligebant illud Ioan. 10. 30. *Ego & Pater vnum ſumus.* Ex quo inferebant, Patrem & Filium (& conſequenter Spiritum Sanctum) eſſe vnum, quoad perſonam: cùm tamen ſecundum ſenſum eccleſiæ, ſint vnum, quoad eſſentiam; & duo, quoad perſonam.

16. Ariani dicebant, Chriſtum non eſſe Deum, ſed inferiorem Deo. Vnde hoc? quia relicto ſenſu eccleſiæ ſecundum literam explicabant verba Chriſti. Ioan 14. 28. *Pater maior me eſt*, id eſt, abſolutè maior. At Eccleſiæ ſenſus eſt, Chriſtum ſecundum humanitatem, eſſe minorem Deo Patre: Secundum diuinitatem, æqualem. Et priori modo intelligendum eſſe illud, *Pater maior me eſt*: poſteriori illud: *Ego & Pater vnum ſumus*: Et ſic omnia optimè cohærere. Vide Athanaſium oratione 2. contra Arianos, Hilarium l. 5. & 11. de Trinitate, Auguſtinum libro tertio contra Maximinum c. 24. & 25. & lib. de Trinitate c. 7.

17. Macedoniani negabant Spiritum Sanctum eſſe Deum. Ex quo principio? Ex litera occidente. Nam ſecundum literam accipiebant illud Apoſtoli 1. Cor. 2. 10. *Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei.* Vnde ſic concludebant: Qui ſcrutatur, quærit: qui quærit, dubitat: qui dubitat, ignorat: qui ignorat, Deus non eſt: Ergo Spiritus Sanctus non eſt Deus. At eccleſia locum illum ſic interpretatur: *Spiritus omnia ſcrutatur*, id eſt, omnia penetrat & comprehendit. Quo ſenſu dicitur etiam Deus Pater omnia ſcrutari, 1. Paralip. 28. 9. *Omnium corda ſcrutatur Deus.* Et Pſal. 7. 10. *Scrutans corda & renes Deus.* Et Ierem. 17. 10. *Ego Dominus ſcrutans corda.* Vide Theodoretum, Theophylactum, D. Thomam, & alios in Commentario illius loci.

18. Manichæi aſſerebant, vetus Teſtamentum nouo contrarium eſſe. Quare? quia rem totam æſtimabant ſecundum externam literam; quam ſi ſpectes, alterum alteri videtur repugnare. Nam vetus dicit, Deum creaſſe omnia. (Geneſ. 1. 1.) Nouum dicit, Verbum creaſſe omnia (Ioan. 1. 3.) Rurſum, vetus dicit, hominem factum eſſe ad imaginem Dei. (Geneſ. 1. 27. Nouum dicit, hominem eſſe ex Diabolo. (Ioan. 8. v. 44.) Item vetus dicit, Deum die ſeptimo quieuiſſe ab omni opere. (Gen. 2. 2.) Nouum dicit, Deum vſque modo operari. (1. Ioan. 5. 17.) Contra hos agit D. Aug. in lib. contra Adimantum Manichæi diſcipulum, & ex ſenſu Catholicæ Eccleſiæ, conciliat inter ſe loca, quæ ſecundum literam videntur ſibi aduerſari. Non n. repugnat, Deum feciſſe omnia, & tamen feciſſe per Verbum, veluti per ſuam artem ſeu ideam. Nec repugnat, hominem factum eſſe ad imaginem Dei, quoad naturam: & tamen eſſe ex Diabolo, quoad malitiam. Denique non repugnat, Deum quieuiſſe die ſeptimo ab opere creationis mundi; & tamen ſemper operari in gubernando & conſeruando mundo.

19. Pelagiani negabant peccatum originale, aſſerẽtes peccatum Adami nocuiſſe ipſi ſoli, non autem poſteris. Ex quo fundamento? Ex litera occidente: quia ſcriptum eſt, Ezech. 18. 20. *Filius non portabit iniquitatem Patris.* At ſenſus illius loci ſecundum mentem Eccleſiæ Catholicæ, eſt hic: Filius, qui non eſt particeps peccati Patris, non portabit iniquitatem Patris: Si autem particeps eſt, portabit. (Vide Auguſtinum in lib. poſt collationem, c. 7.) Nunc autem conſtat; poſteros fuiſſe participes peccati primi parentis, iuxta illud Rom. 5. 12. *In quo omnes peccauerunt.* Sed quomodo peccarunt omnes in Adamo? Hoc alibi explicandum eſt. Hîc obiter dico, omnes in eo peccaſſe, quia Deus iniit pactum cum Adamo, tanquam cum capite & communi radice ſeu principio totius poſteritatis, vt, ſi ipſe ſeruaret præceptum de non guſtando fructu prohibito, tam ipſe, quam poſteri manerent in Paradiſo: ſi non ſeruaret, tam ipſe, quam poſteri eſſent rei, ac veluti tranſgreſſores ex Paradiſo eiicerentur, quod & factum eſt.

20. Fuerunt etiam antiquiores hæretici, qui negabãt carnis reſurrectionem, quia ſcriptum eſt, Ioan. 6. 63. *Spiritus eſt, qui viuificat, caro non prodeſt quidquam.* Ex quo loco ſecundum externam litteram intellecto, ſic argumentabantur: Quorſum caro ſi nihil prodeſt, eſſet reſurrectura? (Refert Tertullianus in lib. de reſurrectione carnis, c. 37.) ex eodem loco Caluiniſtæ faciunt hanc ſimilem conſequentiam: Quorſum Chriſtus daret nobis ſuam carnem in Sacramento euchariſtiæ, ſi nihil prodeſt? vtrique decepti ſunt ex litera occidente. Alioqui liceret etiam concludere in hunc modum: Si caro non prodeſt quicquam, cur Chriſtus eam aſſumpſit? cur Verbum caro factum eſt? cur pro nobis Cruci eam affixit? Certè non fecit hæc fruſtra. Vide Maldonatum in caput ſextum Ioannis.

Poſterior pars argumenti.

De Scriptura, quoad ſenſum.

21. ATque hæc ſufficiant de priori parte, in qua tum authoritate Apoſtoli, tum variis exẽplis demonſtratũ eſt, Scripturam, ſi literam externam ſpectemus, non poſſe eſſe infallibilem Iudicem Controuerſiarum, quia litera occidit, & varios errores ac hæreſes parit. Altera pars eſt. Nec Scripturam, ſi ſenſum ſpectemus, poſſe eſſe Iudicem. Quam ſic probo: Scriptura, quoad verũ & legitimum ſenſum, ſæpe eſt obſcura, & difficilis intellectu ac proinde, ſæpe oritur controuerſia de vero & legitimo ipſius ſenſu. Omnis autem controuerſia requirit aliquem Iudicem. Debet ergo eſſe aliquis Iudex, qui definiat, hunc eſſe legitimum ſenſum, illum non eſſe. At hic Iudex non poteſt eſſe ipſa Scriptura, de cuius mente & ſententia controuerſia mouetur: Ergo aliquis alius, diſtinctus à Scriptura. In hoc diſcurſu ſunt aliquot principia, quæ ſigillatim explicabo: Primum eſt.

Quod Scriptura quoad ſenſum, ſæpè ſit obſcura, & difficilis intellectu.

22. HOc teſtatur Petrus Apoſtolus in poſteriori Epiſtola canonica, cap. 3. verſu 16. vbi loquens de Epiſtolis ſancti Pauli, ſic ait: *In quibus ſunt quædam difficilia intellectu.* Et variis modis confirmari poteſt. Primò, exemplo diſcipulorum euntium in Emaus, qui non intelligebant Scripturas, niſi Chriſtus interpretaretur. (Lucæ 24. 27.) Secundò, exemplo eunuchi Reginæ Æthiopum, qui rogatus à Philippo, an intelligeret Iſaiam Prophetam, quem legebat? reſpondit: *Quomodo poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi?* (Act. 8. 31. Tertiò, exemplo Apoſtolorum, qui multa eorum, quæ à Chriſto dicebantur, non intelligebant Matt. 13. 19. Acceſſerunt ad eum diſcipuli eius dicentes *Ediſſere nobis parabolam Zizaniorum agri.* Et Matt 16. 11. *Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis?* Et Luc. 18. 14. *Et ipſi nihil ho-*

ed by Google

non intellexerint; & non verbum ipsum absconditum habet. Quarto; Consensu omnium Interpretum. Nam si Scriptura esset facilis, quid opus esset tot interpretibus? tot Commentariis? tot quæstionibus & controuersiis? Quinto, inductione. Constat obscurissimam esse prophetiam Ezechielis de visione quatuor animalium. Constat prophetiam Danielis de 70. Hebdomadibus, & de abominatione desolationis, multorum ingenia exercuisse, & adhuc exercere. De qua Christus Mat. 24. 15. *Qui legit intelligat.* Constat totam Ioannis Apocalypsim plenam esse reconditis mysteriis. Et vt loquitur D. Hieronymus in epistola ad Paulinum, *tot habere Sacramenta, quot verba.*

23. Iam verò, quod in reliquo Bibliorum Codice, multa etiam obscura, & intricata sint norant illi, qui legerunt. Et vt alios omittam, ioquantur illi, qui olim in assidua Scripturæ lectione diligenter occupati, fatebantur se multa ignorare, ideoque ad Augustinum, Hieronymum, & alios doctissimos Patres, discendi studio, confugiebant. Citantur hoc Epistolæ illorum Patrum, ex quibus aliqua proferam.

Damasus Papa consuluit Hieronymum super his quæstionibus.

1. Quid significet quod in Genesi scriptum est, *omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur.* Gen. 4. 15. epist. 124. 125. inter epistolas Hieronymi.

2. Si omnia fecit Deus bona valdè, quare Noë de mundis & immundis animalibus præcepit, cum immundum nihil bonum esse possit? ibidem.

3. Cur Abraham fidei suæ signum in Circumcisione suscepit? & cur Iacob vir iustus, & Deo charus, non illi, cui voluit, sed cui noluit, deceptus errore, benedixit? ibidem.

4. Quæ sit interpretatio visionis Isaiæ Prophetæ de Seraphim & Trisagio? epist. 142.

Euagrius eundem consuluit de hac quæstione: An Melchisedech, qui benedixit Abrahæ, fuerit diuinis naturæ, nec de hominibus æstimandus? epistola 1. 26.

Dardanus de hac: Quænam sit illa terra promissionis quam Iudæi reduces ex Ægypto dicuntur possedisse? Non enim videtur fuisse Palæstina, quæ illis iam antea fuerat à maioribus ipsorum possessa, ac proinde non tam fuit promissa, quam reddita. Epistola 129.

Vitalis quæsiuit ab eodem: An pro vero credendum sit, Salomonem & Achaz, quod Scriptura commemorat, vndecimo ætatis anno filios genuisse? Epist. 130.

Cyprianus quæsiuit: quæ sit vera explicatio difficillimi illius Psalmi, qui incipit: *Dominus refugium factus es nobis.* epist. 139.

Marcella, nobilis apud Romanos fœmina, multa illi proposuit.

1. Quid sit Ephodbad, & quid Teraphim apud Hebræos? epist. 130.

2. Quid significet *Alleluia*, *Amen*, *Maranatha*? epist. 137.

3. Quid sit *Diapsalma*? Epist. 138.

4. Quid sit *panis doloris*? quid *filii excussorum*? de quibus fit mentio in Psalm. 126. Epistola 141.

5. Quæ sint illa, quæ *nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ Deus præparauit iis, qui diligunt eum*? Et quomodo rursum Apostolus inferat: *Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum suum*? Et si reuelatum est Apostolo, an ille & aliis reuelauerit? epistola 148.

7. Cum dicat Apostolus 1. Thessal. 4. 16. *Deinde, nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëra*: An hoc ita intelligendum sit, vt aliqui non ante moriantur quam eant cum Christo ad cœlum? præsertim cum & Christus mortuus sit Henoch atque Helias morturi fuerint dicatur in Apocalypsi Ioannis: Ne fortè dicat vllus sit, qui non gustauerit mortem. (ibidem.)

Principia, Virgo Romana, petiuit ab illo explicationem illius Psalmi: *Eructauit cor meum verbum bonum.* Epist. 140.

Sunia & Fretella, ex Getarum & Germanorum finibus, ab eodem per epistolam interrogarunt: An in ea contentione, qua Latini dissentiunt à Græcis in Psalterio Dauidis, Hebræi magis cum his, quam cum illis conueniant? Epist. 135.

Hedibia, nobilis apud Gallos fœmina, misso in Bethlehem Apodemio, proposuit illi has difficultates:

1. Quomodo accipiendum sit illud Christi, Matth. 26. 29. *Non bibam amodo de genimine vitis, vsque in diem illum, cum illud vobiscum bibam nouum in regno Patris mei.* (Epist. 150.)

2. Cur Matthæus dixerit, Christum vespere, Marcus, mane surrexisse? ibid.

3. Quid significet, quod in Matthæo scriptum est, *Velum templi scissum est in duas partes, à summo vsque deorsum*: & quæ sequuntur ibid.

4. Quomodo Christus secundum Ioannem, insufflauit Spiritum Sanctum in Apostolos, & tamen secundum Lucam post Ascensionem se missurum Spiritum sanctum repromisit? ibid.

5. Quid significet illud Apostoli, Roman. 9. 14. *Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas apud Deum?* vsque ad eum locum, *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus.* ibid.

6. Quid sit, quod idem Apostolus scribit, 2. Cor. 2. 16. *Aliis odor mortis in mortem: aliis odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus?* ibid.

Algasia ex eadem Gallia, per eundem Apodemium hæc illi proposuit.

1. Cur Ioannes discipulos suos mittit ad Christum, interrogent eum: *Tues, qui venturus es, an alium expectamus?* cum prius ipse de eodem dixerit, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Epist. 151.

2. Quis significet illud Matth. 12. 20. *Arundinem quassatam non confringet: & linum fumigans non extinguet.* ibid.

3. Quid item illud, Matth. 16. 24. *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum.* ibid.

4. Et illud Matth. 24. 19. *Væ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.* ibid.

5. Quo sensu accipiendum illud Lucæ 9. 51. *Factum est autem, dum complerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam firmauit, vt iret in Ierusalem.* Et paulo post subditur de Samaritanis: *Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Ierusalem.* ibid.

6. Quis sit villicus iniquitatis, qui voce Domini laudatus est. ibid.

7. Quid sibi velit Apostolus, Roman. 5. 7. cùm ait: *Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori.* (ibid.)

8. Quid item, Rom. 7. 8. *Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.* ibid.

24. Omitto similes de Scriptura quæstiones, quæ ex toto ferè Orbe Christiano ad S. Hieronymum deferebantur. Venio ad S. Augustinum, ad quem nec pauciores, nec à pauciotibus de atæ sunt.

Volusianus hanc illi detulit: Quomodo Deus immensus claudi potuerit vtero Virginis? Et, an interea temporis deseruerit curam mundi? (Epist. 2. inter Epistolas S. Augustini.)

Marcellinus, cur Deus mutauerit sacrificia Mosaica, quæ semel instituit? præsertim cùm ea, quæ semel

rectè instituta sunt, mutari nisi iniustè non possint. A
Epist. 4. & 5.

Idem Marcellinus: Quomodo Magi Pharaonis potuerunt inuenire aquam, quam in sanguinem mutarent, cùm iam antea tota aqua Ægypti fuerit à Moise in sanguinem transmutata? Epist. 7.

Bonifacius Episcopus: Qui fiat, vt infantibus in Baptismo prosit parentum fides, cum post Baptismum non noceat illis parentum impietas? Item: Quomodo susceptores in Baptismo respondeant, infantes credere, cùm reuera non credant, & incertum sit, an aliquando sint credituri? epist. 23

Dardanus: Quomodo Christus homo credatur nunc esse in cœlo, cùm ipse in Cruce Latroni dixerit: *Hodie mecum eris in Paradiso?* Et, An hinc sequitur, Christum hominem, sicut Deum, vbique esse? Epist. 57. B

Paulinus: Quid sit, quod dicitur Psalm. 15. 3. *Sanctis qui sunt in terra eius, mirificauit omnes voluntates suas inter alios.* Epist. 58. & 60.

Item, quid illud Psal. 67. 22 *Verumtamen Deus confringet capita inimicorum suorum: Verticem capilli perambulantium in delictis suis.*

Item, cum Apostolus dicit Eph. 4. 11 *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores:* quomodo distinguenda sint hæc nomina, & quæ sit cuique nomini officiorum, vel gratiarum proprietas? Quid proprium sit Apostolorum, quid Prophetarum, quid Euangelistarum, quid Pastorum, quid Doctorum? ibid.

Item, cùm idem Apostolus scribit 1. Tim. 2. 1 *Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones.* quod discrimen sit in hac verborum diuersitate. ibid.

Item, quid sibi velit illud quod Apostolus dicit de Iudæis. Rom. 11. 28 *Secundum Euangelium quidem inimici propter vos: secundum electionem autem, charissimi propter Patres.* ibid.

Item, quid illud Colossen. 2. 18. *Nemo vos seducat, volens in humilitate & religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput.* &c. ibid

Euodius Episcopus: Quinam sint illi spiritus, de quibus loquitur Petrus in priori Epistola canonica, c. 3. 19. *In quo & his qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicauit.* Epistola 98 & 99. D

Honoratus: Quid sibi velit vox illa Domini; Psal. 21. 2. *Deus Deus meus, quare me dereliquisti?* Epist. 120

Item, quid sit, quod Apostolus ait, Ephes. 3. 17. *Vt in charitate radicati & fundati, possitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ sit latitudo & longitudo, & sublimitas, & profundum.* ibid.

Item, quæ sint quinque Virgines stultæ, & quæ sapientes? Math. 25. v. 2. ibid.

Item, quæ sint tenebræ exteriores. Matt. 22. 13.

Item quomodo intelligendum sit, *Verbum caro factum est*, Ioan. 1. 14. ibid. E

Simplicianus: Quid velit Apostolus Rom. 7. vbi ait: *Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit.* Venit ad eum locum: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* lib. 1. ad Simplicianum, quæst. 2.

Item: Quid item, cùm ait, Rom. 9. 10. *Sed & Rebecca ex uno concubitu habens Isaac patris nostri:* vtique ad illud: *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen.* ibid. quæst.

Item quomodo dictum sit 1. Reg. 10. 10. *Et insiluit Spiritus Domini super Saul*, cum alibi dicatur: *Exagitabat eum Spiritus nequam.* 1. Reg. 16. 14. l. 2. quæst. 1.

Item: Quomodo dictum sit 1. Regum 15. 11 *Pœnitet me, quod constituerim Saul Regem.* ibid. quæst. 2.

Item, an Spiritus immundus, qui erat in Pythonissa, potuerit efficere, vt Samuel, qui erat mortuus, à Saule videretur, & loqueretur cum eo? ibidem q. 3.

Item de eo, quod dixit Helias 3. Reg. 17. 20. *Domine Deus meus, etiamne viduam, apud quam ego peregrinus sustentor, afflixisti, vt interficeres filium eius?* ibid. quæst. 5.

Ex his quæstionibus manifeste apparet, Scripturam in multis locis obscuram ac intellectu difficilem esse: Et nonnullos etiam doctissimos, quorum iam mentio facta est, palam profiteri, se non posse omnia percipere, nisi à doctioribus instruantur. Quæ porro sint causæ huius obscuritatis, iam explicandum est.

Causæ obscuritatis Scripturæ.

25. Inuenio duas potissimum causas: Vnam ex parte earum rerum, quæ tractantur in Scriptura. Alteram ex parte modi, quo tractantur. Res quæ tractantur, sunt fere quadruplices. 1. Historiæ, vt patet in Genesi, Exodo, Numeris, Deuteronom. Iosue, libro Iudicum, Regum, Paralipomenon, Esdræ, Iudith, Tobiæ, Esther, Machabæorum; itemque in Euangelio & Actibus Apostolorum. 2. Vaticinia seu Prophetiæ, quæ in Psalmis, in maioribus & minoribus Prophetis, & in Apocalypsi Ioannis, maiorem partem, consignatæ sunt. 3. Mysteria fidei præsertim de Trinitate, de Incarnatione Verbi, de prædestinatione & reprobatione, de vi & efficacia Sacramentorum, de præsentia Christi in eucharistia, de fide iustificante, de resurrectione mortuorum: & quæ similia sunt. 4. Præcepta & documenta moralia de virtutibus ac vitiis. Tametsi ergo, neque in his, neque in historiis, sit fortasse magna obscuritas ex parte rerum: summa tamen est in prophetiis & mysteriis fidei. Hæc enim superant humanum captum & intelligentiam. Et non percipiuntur à nobis, nisi in ænigmate, vt loquitur Apostolus 1. Cor. 13. 12.

26. Iam verò modus tractandi sæpe obscurus est, propter has causas. Primò, quia in Scriptura multæ sunt locutiones figuratæ. Sunt enim frequentes tropi, schemata, hyperbolæ, metaphoræ, allegoriæ, parabolæ, quibus tanquam inuolucris multæ veritates occultantur, quæ Lectori non statim innotescunt.

Auget hanc obscuritatem, quod aliquando vnum idemque vocabulum, nunc propriè, nunc figuratè vsurpetur in eadem sententia: vt Ioan. 4. 13. *Qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Vbi bibere ex aqua, & sitire in priori parte sententiæ sumitur corporaliter, in posteriori, spiritualiter.

Item, in eodem cap. v. 35. *Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis: Leuate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt iam ad messem.* Hic etiam nomen *Messis*, primùm propriè, deinde figuratè accipitur.

Item Ioan. 9. 39. Et dixit Iesus: *In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant.* Prior pars verborum intelligitur de visu corporali, posterior de spirituali.

Item 2. Cor. 5. 21. *Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit.* Vbi peccatum priori loco sumitur propriè pro peccato, posteriori figuratè pro hostia, quæ offertur pro peccato. Nam sensus illius loci est, Deum voluisse, vt Christus, qui non peccauerat, esset hostia pro peccato totius humani generis. Vide Orig. lib. 5. comm. in Epist. ad Roman. & Augustin. li. 2. de consensu Euangelist. c. 30.

27. Secundo: Non solùm occurrunt figuræ in vocibus & dictionibus, vt iam ostendi, sed etiam in re-

bus ipsis. Nam vna res sæpe est figura, vel typus alterius rei per illam significatæ. Quo pacto Agnus Paschalis fuit figura Christi: Mare rubrum, Baptismi. Manna Eucharistiæ: Mons Sion, Ecclesiæ. Et sic de cæteris. Hinc triplex oritur obscuritas.

Vna, quia non statim constat, quæ res cuius rei figura sit v. g. Non constaret, Agar ancillam Abrahæ, fuisse figuram Synagogæ, & Saram vxorem Abrahæ fuisse figuram Ecclesiæ; nisi Apostolus ex instinctu Spiritus sancti id explicasset. Galat. 4. 24. Similiter non constaret, virgam vigilantem, quam vidit Ieremias, significasse celerem executionem diuinæ sententiæ contra Iudæos & gentiles, Ierem. 1. 11. et ollam succensam fuisse typum Nabuchodonosoris. Ierem. 13. et per Ieremiam prohibitum ducere vxorem, præfiguratam fuisse imminentem Iudææ vastitatem. Ierem. 16. 2. et per calicem furoris Domini, potentiam & furorem Regis Babyloniæ. Ieremiæ 25. 15. et per lumbare computrescens, interitum populi in captiuitate, Ieremiæ 13. v. 1. Et per lagunculam implendam vino, habitatores Ierusalem inebriandos vino furoris Domini, Ierem. 13. 12. Et per duos calathos ficuum optimarum & pessimarum, duo genera hominum, quorum alij fœlices erant, qui tranimigrabant cum Rege; alij miseri, qui remanebant Ierosolymis, Ierem. 24. 2. et per lutum in manu figuli, populum Iudæorum in manu Dei. Ierem. 18. 6. et per catenas & vincula Ieremiæ, captiuitatem variarum gentium, Ierem. 27. 2. Et per confractionem lagunculæ testeæ, confractionem populi & ciuitatis Ierusalem. Ierem. 19. 10. Et per quatuor bestias, quatuor regna seu imperia. Dan 7. 3. Et per arietem, Regem Medorum ac Persarum: Per hircum, Regem Græcorum, Daniel 8. 20. Hæc inquam, & similia non constarent nisi sigillatim à Deo essent explicata: Et postquam explicata sunt, vix adhuc intelliguntur sine interprete.

Altera, quia vna res aliquando est figura rerum diuersarum, etiam repugnantium. Sic Ionas fuit typus Christi, Matth. 12. 40. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus; sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.* Idem Ionas fuit typus populi Iudæorum, qui Christo erant contrarij. Nam sicut Ionas dolebat de pœnitentia Ninuitarum, Ionæ 4. 1. ita Iudæi postea doluerunt de redemptione gentium. Augustin. epistol. 49. qu. 6. Quod dixi de Iona, dicendum quoque est de Diluuio, de Petra, de similibus. Nam diluuium fuit ex vna parte figura baptismi fidelium: ex altera, supplicij infidelium. Augustin. Epist. 99. ad Euodium. Et Petra, qui Christus est, fuit percuntibus lapis offensionis & scandali: credentibus verò, in caput anguli, 1. Petri 2. 8. & Rom. 9. 32.

Postrema, quia aliquando fit, vt res aliqua, quæ est figura alterius, repræsentet illam in vno, & omnino dissimilis sit in alio. Quo pacto fœmina fornicaria, quam Oseas Propheta iussus est accipere in vxorem, fuit typus Synagogæ: quam in eo repræsentabat, quod sicut ipsa commiserat fornicationem carnalẽ, ita synagoga spiritalem, quæ in cultu idolorum consistit. At in eo discrepabat, quod ipsa postquam Oseæ nupserat, non rediit ad carnalem fornicationem, vt multi probabiliter putant: Synagoga verò, postquam Deo fuerat reconciliata, iterum in idololatriam lapsa est.

28. Tertiò, sæpe etiam in Scriptura occurrunt apparentes contradictiones, quæ Lectori magnam pariunt difficultatem. Aliquas ex illis recensebo.

1. Dicit Moses, Deum creasse cœlum & terram sex diebus, & septimo die quieuisse, Genes. 1. 2. At contra, Ecclesiasticus c. 18. 1. dicit: *Qui viuit in æternum, creauit omnia simul.*

2. Moses refert, filios Israël in Ægypto fuisse annis quadringentis, Genes. 15. 13. Quod etiam repetit Stephanus Act. 7. 6. At contra Apostolus ait fuisse annis quadringentis & triginta, Galat. 3. 17.

3. Genes. 32. 30. dicit Iacob Patriarcha: *Vidi Deum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.* At contra Exod. 33. 20. dicit Deus: *Non videbit me homo, & viuet.*

4. Exod. 20. 5. dicitur: *Ego sum Dominus Deus tuus, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem.* At contra Ezech. 18. 20. *Filius non portabit iniquitatem patris.*

Item Exod. 20. 12. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt sis longæuus super terram.* At contra Luc. 14. 26. *Qui non odit patrem suum, & matrem, non potest esse meus discipulus.*

Item, Deuter. 6. 13. *Dominum Deum timebis, ac per nomen eius iurabis.* At contra Matth. 5. 34. *Ego autem dico vobis, non iurare omnino.*

Item, 1. Reg. 15. 11. *Pœnitet me, quod constituerim Saul Regem.* At contra Rom. 11. 29. *Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei.*

Item, 3. Reg. 8. 9. *In arca autem non erat aliud nisi duæ tabulæ lapideæ, quas posuerat in ea Moses in Horeb.* At contra Hebr. 9. 4. *In arca erat vrna habens manna & virga Aaron, quæ fronduerat, & tabulæ testamenti.*

Item, Psalm. 1. 5. *Non resurgent impij in iudicio.* At contra 1. Corinth. 15. 51. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.*

Item, Psalm. 61. 12. *Semel locutus est Deus.* At contra Hebr. 1. 1. *Multifariam, multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio.*

Item, Psalm. 115. 2. *Omnis homo mendax.* At contra Apoc. 14. 5. *In ore eorum non est inuentum mendacium.*

Item, Prouerb. 6. 6. *Vade ad formicam, ô piger, & disce sapientiam: quæ parat in æstate cibum suum; & congregat in messe, quod comedat.* At contra Matth. 6. 34. *Nolite sollicitæ esse in crastinum.*

Item, Prouerb. 22. 28. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui.* At contra Ezechiel. 20. 18. *In præceptis Patrum vestrorum nolite incedere, nec iudicia eorum custodiatis.*

Item Prouerb. 26. 4. *Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.* At contra ibidem: *Respondè stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.*

Item, Sap. 1. 13. *Deus mortem non fecit.* At contra Ecclesiast. 11. 14. *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.*

Item, Sapient. 11. 25. *Diligis omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti.* At contra Rom. 9. 13. *Iacob dilexi, Esau autem odio habui.*

Item, Ecclesiast. 10. 15. *Initium omnis peccati est superbia.* At contra 1. Timoth. 6. 10. *Radix omnium malorum est cupiditas.*

Item, Ecclesiast. 12. 6. *Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dari.* At contra Lucæ 6. 30. *Omni petenti te tribue.*

Item, Ecclesiast. 24. 28. *Qui edunt me, adhuc esurient; & qui bibunt me, adhuc sitient.* At contra Ioan. 4. 13. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.*

Item, Ionæ 3. 4. *Adhuc quadraginta dies & Ninive subuertetur.* At contra Ionæ 4. v. 11. *Ego parcam Ninive ciuitati magnæ.*

Item, Matth. 10. 8. *Gratis accepistis, gratis date.* At contra Lucæ 10. 7. *Dignus est operarius mercede sua.*

Item, Matth. 10. 10. *Nihil tuleritis in via, non peram, neque calceamenta, neque virgam.* At contra Marci 6. 8.

Et præcepiteis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum.

Item, Matth. 17. 1. *Post dies sex assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem.* At contra Luc. 9. 28. *Factum est autem post hæc verba fere dies, octo, & assumpsit Petrum, &c.*

Item Matth. 18. 15. *Si peccaverit in te frater tuus corripe eum inter te, & ipsum solum.* At contra 1. Timoth. 5. 20. *Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.*

Item Marci 10. 19. *Nemo bonus, nisi unus Deus.* At contra Lucæ 6. 45. *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum.*

Item, Marci 16. 15. *Prædicate Euangelium omni creaturæ.* At contra Matth. 10. 5. *In viam gentium ne abieritis; & in civitates Samaritanorum ne intraverinis; sed ite ad oues, quæ perierunt domus Israel.*

Item, Lucæ 22. 28. *Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis.* At contra Matth. 26. 31. *Omnes vos scandalum patiemini in me.*

Item, Ioann. 5. 31. *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum.* At contra Ioan. 8. 14. *Et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum.*

Item, Ioann. 5. 34. *Ego testimonium ab homine non accipio.* At contra Ioann. 15. v. 27. *Et vos testimonium perhibebitis de me.*

Item, Ioan. 6. 55. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* At contra ibidem: *Spiritus est, qui vivificat, caro non prodest quicquam.*

Item, Ioann. 15. 15. *Omnia quæcunque audivi a Patre meo nota feci vobis.* At contra Ioann. 16. 12. *Adhuc multa habeo vobis dicere.*

Item, Ioann. 20. 1. *Maria Magdalene venit ad monumentum, cum adhuc tenebræ essent.* At contra Marci 16. 2. *Venit ad monumentum, orto iam Sole.*

Item Rom. 2. 25. *Circumcisio quidem prodest, si legem observes.* At contra Galat. 5. 2. *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.*

Item, Rom. 3. 28. *Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus.* At contra Iacob 2. 20. *Fides sine operibus mortua est.* Et ibidem: *Videtis, quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum.*

Item, Rom. 9. 16. *Voluntati eius quis resistit?* At contra Act. 7. 51. *Vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut & Patres vestri.*

Item, Rom. 11. 34. *Quis cognovit sensum Domini?* at contra 1. Corinth. 2. 16. *Nos autem sensum Christi habemus.*

Item, 1. Cor. 13. 3. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* At contra Lucæ 11. 41. *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.*

Item, 1. Corinth. 15. 22. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* At contra Ioann. 5. 21. *Filius, quos vult, vivificat.*

Item, Galat. 1. 10. *An quæro hominibus placere? si adhuc hominibus placerem Christi servus non essem.* At contra 1. Corinth. 10. 33. *Sine offensione estote, sicut & ego per omnia omnibus placeo.*

Item Galat. 6. v. 2. *Alter alterius onera portate.* At contra ibid. v. 5. *Unusquisque onus suum portabit.*

Item, 1. Timoth. 6. 16. *Deus habitat lucem inaccessibilem.* At contra Psalm. 33. 6. *Accedite ad eum, & illuminamini.*

Item, 1. Ioan. 1. 8. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.* At contra 1. Ioann. 3. 9. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit.*

Hæ & similes apparentes contradictiones, quæ passim in Scriptura occurrunt, sæpe remorantur Lectorem, & negotium facessunt etiam viris doctissimis. Testantur hoc antiqui Patres, qui in huiusmodi contradictionibus conciliandis multum operæ posuerunt, vt Augustinus in libris de consentu euangelistarum, & alij præterea, qui Scripturam interpretati sunt. Quorum labores, si ad nos non peruenissent, in magnis adhuc tenebris versaremur.

Atque hæc sit tertia causa obscuritatis Scripturæ.

29. Quarta est, quod verba Scripturæ sæpe efficiat ambiguum sensum, ex defectu distinctionis. Nam aliquando, vbi distinctione opus est, nulla adhibetur distinctio. Quod fit in his fere casibus. 1. Quando agitur de Deo. 2. Quando de Christo. 3. quando de aduentu Christi. 4. Quando de Ecclesia. Nam in Deo spectari potest, vel vnitas essentiæ, vel trinitas personarum. In Christo, vel humana natura, vel diuina. Aduentus Christi duplex est: alter in natiuitate; alter in die iudicij. Ecclesia similiter, vel militans est in terra, vel triumphans in cœlo. Cùm ergo Scriptura loquitur vel de Deo, vel de Christo, vel de aduentu Christi, vel de ecclesia; sæpe dubium & obscurum est, quo sensu de illis loquatur: An scilicet de Deo, quatenus est vnus in essentia, an quatenus est trinus in personis? An de Christo, quâ Deus, an quâ homo est? An de primo ipsius aduentu, an de secundo? An de Ecclesia militante, an de triumphante? De singulis dabo exemplum.

30. De Deo loquitur Scriptura, Matth. 6. ver. 9. *Pater noster, qui es in cælis.* Dubium est, an loquatur de Deo, quoad vnitatem essentiæ, an quoad distinctionem personarum. Vel, vt proponunt Scholastici: An nomen Patris sumatur ibi essentialiter, quatenus est cõmune tribus personis? An personaliter, quatenus conuenit soli primæ personæ? In vtramq; partem authores sunt. Verisimilius tamen est, sumi essentialiter. Quod ex verbis illis Christi colligi potest, Ioan. 20. 17. *Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum.* Vbi vtroque modo sumitur. Nam Pater Christi, quoad æternam generationem, est prima persona diuina, quatenus distinguitur à Filio & Spiritu sancto. Noster autem Pater, quoad creationem, gubernationem, & adoptionem, est tota Trinitas, quatenus est vnus Deus. Itaque cùm ait: *Ascendo ad Patrem meum*, loquitur de sola prima persona, cùm addit: *Et Patrem vestrum*, loquitur de tribus personis, quatenus sunt vnum in essentia.

31. De Christo fit mentio, Coloss. 1. 15. *Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt. Et ipse caput corporis Ecclesiæ, primogenitus ex mortuis, &c.* Hic etiam dubium est, an hæc intelligi debeant de Christo secundum diuinitatem, an secundum humanitatem? Multi volunt, aliqua priori, alia posteriori modo intelligi oportere. Quibus assentior. Nam Christus, secundum diuinitatem, est imago Dei Patris. Et per ipsum, ac in ipso creata sunt omnia. At secundum humanitatem est caput Ecclesiæ, & primogenitus ex mortuis. Vtroque sensu potest dici *primogenitus omnis creaturæ*, iuxta varias interpretum explicationes, vt videre est in Commentario illius loci.

32. De aduentu Christi sermo est, Hebr. 1. 6. *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Adorent eum omnes Angeli Dei.* Et hîc quæstio est, an sermo sit de priori aduentu, qui factus est in natiuitate; an de posteriori, qui fiet in die iudicii? Si spectemus particulam, *Iterum*, videtur esse sermo de posteriori: si alias circunstantias, de priori. Videantur interpretes.

De Ecclesia scribit Apostolus, Galat. 4. 26. *Illa*

autem quæ sursum est Ierusalem libera est, quæ est mater nostra. Scriptum est enim: Lætare sterilis quæ non paris: erumpe & clama, quæ non parturis, quia multi filij desertæ magis quam eius, quæ habet virum. At difficultas est, an loquatur de Ecclesia militante, an triumphante? Quæ difficultas habet etiam locum alibi, vt Hebr. 12. 22. *Accessistis ad Sion montem & ciuitatem Dei viuentis, Ierusalem cœlestem, & Ecclesiam primitiuorum.* Et Eph. 5. 25. *Christus dilexit Ecclesiam & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam.*

34. Ad hoc genus obscuritatis potest etiam reuocari, quod quæ in Scriptura dicuntur de Christo, aliquando intelligantur de capite Ecclesiæ, quod est Christus: aliquando de corpore seu membris Ecclesiæ; aliquando de vtroque, vt notat Augustin. lib. 3. de doctrina Christiana cap. 31.

De capite Ecclesiæ intelligitur illud Matth. 28. 20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Vbi Christus tanquam caput Ecclesiæ, promittit corpori & membris illius, perpetuam suam assistentiam, protectionem, & gubernationem.

De corpore seu membris Ecclesiæ, intelligitur illud Actorum 9. 4. *Saule, Saule, quid me persequeris?* Non enim Saulus persequebatur personam Christi, (quia Christus iam erat in cœlo vbi eum persequi non poterat;) sed discipulos Christi, qui erant membra Ecclesiæ. Item illud Zachar. 2. 8. *Post gloriam misit me ad gentes.* Vbi Christus loquitur in persona Apostolorum. q. d. Pater meus cœlestis misit me, id est, Apostolos ad conuersionem gentium. Sed quando misit? *Post gloriam*, id est, postquam in resurrectione & ascensione ostendero meam gloriam & diuinitatem. Eodem sensu, Augustinus in expositione Psal. 147. interpretatur illud Matthæi 24. v. 23. *Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere.* Putat enim per Christum intelligi Ecclesiam Christi. Verba eius sunt hæc: *Exurgent pseudo-Christi & pseudoprophetæ, & dicent: Ecce hic, & ecce illic: Non enim de ipso capite dicent: Ecce hic & ecce illic: (certum est enim, quod Christus in cœlis est) sed de Ecclesia.* Et ex hoc loco confutat Donatistas, qui dicebant: Ecce hic in Africa est Ecclesia, & non alibi.

De vtroque intelligitur illud Isaiæ 61. 10. *Induit me vestimentis salutis & indumento iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.* Vbi Christus nominatur sponsus & sponsa, id est, caput & corpus. Et Psal. 2. v. 2. *Astiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt ad unum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.* Quod in capite impletum est, & quotidie impletur in membris.

35. Quinta causa obscuritatis est, quod sæpè in Scriptura, vbi minimè putamus, subitò fiat transitus de sensu literali ad mysticum, de carnalibus ad spiritualia, de temporalibus ad æterna, de Regibus Israël ad Regem Christum: Et è contrario. Hoc maximè fit in Psalmis & Prophetis, vt videre est cap. 7. Isaiæ, vbi ab historia duorum Regum (quorum alter erat Rasin Rex Syriæ, alter Phacee Rex Israël) statim fit transitus ad B. Virginem. *Ecce*, inquit, *Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.* Et cap. 14. vbi à Rege Babylonis fit transitus ad Lucifugum. Et Psalm. 71. vbi à Salomone fit transitus ad Christum. *Adorabunt eum omnes Reges terræ.* Et Ioann. 6. vbi à panibus hordeaceis fit transitus ad panem Eucharisticum seu Sacramentalem. Et alibi sæpe. Vide D. Hieronymum lib. 5. in Isaiam c. 16. & nostrum Riberam in cap. 1. Osee. v. 34.

36. Sexta est, quod in historiis Scripturæ, sæpe non seruetur ordo rerum gestarum. Item quòd sæpe supputatio annorum non appareat liquida. Denique quod sæpe citentur libri, qui quidem si exstarent, multum lucis afferre lectori, sed quia non exstant, relinquunt ambiguum & suspensum. Cuiusmodi libri sunt hi:

1. Liber bellorum Domini. (Num. 21. 14.)
2. Liber iustorum, Iosue 10. 13.
3. Liber verborum dierum Salomonis. 3. Reg. 11. 41.
4. Liber sermonum dierum Regum Iuda & Regum Israël 3. Reg. 14. & deinceps.
5. Liber Samuelis Videntis de rebus à Dauide gestis. 1. Paralip. 29. 29.
6. Liber Nathan Prophetæ de iisdem rebus. Ibid.
7. Volumen Gad Videntis. Ibidem.
8. Liber Nathan Prophetæ de rebus à Salomone gestis. 2. Paral. 9. 29.
9. Liber Ahiæ Silonitis de iisdem, ibidem.
10. Visio Addo Videntis, contra Ieroboam filium Nabat ibidem.
11. Historia Regum Israël, conscripta à Iehu, filio Hanani. 2. Paralip. 20. 34.
12. Historia Oziæ Regis, conscripta ab Isaia filio Amos. 2. Paralip. 26. 22.
13. Sermones Hozai, de rebus Manasse. 2. Paralip. 33. 19.
14. Lamentatio Ieremiæ in funere Iosiæ Regis 2. Paralip. 35. 25.
15. Volumen Ieremiæ de euersione vrbis, & captiuitate populi. Ierem. 36. 6.
16. Liber Ieremiæ de vastatione Babylonis. Ierem. 51. 60.
17. Liber dierum sacerdotij Ioannis Hyrcani. 1. Machab. 16. 24.
18. Descriptiones Ieremiæ Prophetæ, 2. Machab. 2. 1.
19. Liber Henoch. In epistola Iudæ Apostoli.

37. Præter has causas sunt plures aliæ, quas obiter attingam. 1. Quod aliquando connexæ sint sententiæ, inter quas vel connexio non est, vel non apparet. 2. Quod sæpe occurrant Hebraismi qui à paucis intelligi possunt. 3. Quod sæpe non videatur aptè respondere ad quæstionem propositam. 4. Quod sæpe verba ambigua sint, vt ægrè discerni queat, quo sensu accipi debeant. Vt 1. Cor. 3. v. 11. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est Christus Iesus: Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam: vnius cuiusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vnius cuiusque opus, quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.*

38. Hic locus plane difficilimus est. 1. Quia non satis constat, quid intelligendum sit per aurum, argentum, fœnum, stipulam. 2. Quid per diem Domini. 3. Quid per ignem. 4. Quid sit ardere & detrimentum pati. Denique, quid sit, salvum fieri quasi per ignem. Vnde Augustinus in libro de fide & operibus, c. 15. disertè scribit, hunc locum esse vnum ex iis, de quibus loquitur Petrus in posteriori Epistola cap. 3. v. 16. cum ait: *In Epistolis Pauli quædam esse difficilia intellectu.*

39. Æquè obscurum est illud 1. Corinth. 15. 29. *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Vt & quid baptizantur pro illis?*

Non enim facile est explicare, quid hoc loco significet, Baptizari; Item, quid pro mortuis baptizari. De quæ re extant sex diuersæ opiniones apud Bellar. l. 1. de Purgat. c. 4.

40. Similiter illud Hebr. 6. 4. *Impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati, gustauerint etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, &c. & prolapsi sunt, rursum renouari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei.*

Quæ verba obscurissima sunt, & ex illis male intellectis orta est hæresis Nouatianorum, tempore Cypriani, qui dicebant, lapsis non esse dandam pœnitentiam, nec veniam; ideoque Catharos, id est, puros, ac mundos se appellabant.

Atque hæc sufficient de causis, propter quas Scriptura, quoad verum & legitimum sensum, sæpe difficilis ac obscura est. At hinc oritur alia quæstio, quæ etiam paucis explicabitur.

Cur Deus voluerit Scripturam esse obscuram?

41. Hic merito quæri potest, cur Scriptura, quæ alioqui ex parte rerum ac mysteriorum quæ tractat, valde obscura est, adhuc obscurior facta sit ex modo tractandi, Deo sic volente & disponente? cur non potius, eodem volente & disponente factum est, vt mysteria, quæ ipsa per se obscura sunt, tam clarè proponerentur, vt ab omnibus intelligi possint? variæ sunt rationes, ex iis aliquas attingam.

42. Prima ratio. Deus sicut in aliis rebus, ita etiam in Ecclesia, voluit seruari ordinem, vt alij essent, qui docerent: alij qui discerent. At hic ordo non seruaretur, si Scriptura esset tam clara, vt ab omnibus intelligi & explanari possit. Quo spectat illud Ephes. 4. 11. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi*, id est Ecclesiæ. Et 1 Cor. 12. 29. *Numquid omnes Apostoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores? numquid omnes interpretantur?* quasi dicat: Minimè. Aliorum est docere & interpretari; aliorum discere & auscultare. Quod ibidem pulchra declaratur similitudine, quæ ab humano corpore sumpta est. Nam sicut in humano corpore multa sunt membra, & non omnia eundem actum seu officium exercent: ita in Ecclesia, quæ est corpus Christi, multi sunt fideles, & non omnes eandem à Deo gratiam & operationem habent. Nam vni *datur sermo sapientiæ, alteri operatio virtutum, alij discretio spirituũ, alij interpretatio sermonum.* Et vt alibi loquitur idem Apostolus, *vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei.* (Rom. 12. 3.) Vnde ibidem addit: *Dico omnibus, qui sunt inter vos, non plus sapere, quàm oportet sapere.* Quod perinde est, ac si dicat: sicut oculi non vsurpant sibi officium audiendi, nec aures, videndi, nec brachia, ambulandi, nec pedes, comedendi, quia hoc illis à natura concessum non est: ita in Ecclesia, non omnes debent vsurpare officium docendi, nec omnes Scripturam interpretandi, nec omnes miracula operandi (quia hoc esset plus sapere, quam oportet sapere) sed quisque facit, aut facere debet quod ipsi à Deo in diuisione gratiarum datum est.

43. Contra hunc ordinem ac diuinam ordinationem peccant aduersarij, qui omnibus, etiam laicis & mulierculis permittunt libertatem legendi, & interpretandi Scripturam, cùm ad hoc officium à Deo minimè vocati, ac proinde nec idonei sint. Et eo res iam rediit, vt nullus fere sit caupo, aut sartor, aut A chirurgus (siue Lutheranus, siue Caluinista) qui non putet, suo marte Scripturam intelligere aut interpretari se posse, ideoque alterius ope vel institutione non indigere. Audiant illud Apostoli primæ Corinthiaca 12. v. 21. *Non potest oculus dicere manui: Operatua non indigeo: Aut iterum caput pedibus: non estis mihi necessarij.*

44. Audiant & illud 1. Timoth. 2. 11. *Mulierin silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulierem non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio.* Et 1. Cor. 14. 34. *Mulieres in Ecclesia taceant. Non enim permittuntur eis loqui, sed subditas esse, si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent.* Quare hoc? vt seruaretur ordo à Deo in Ecclesia constitutus. Numquid omnes doctores? numquid omnes interpretantur? Non, *sed diuisiones gratiarum sunt.* Vnde consequens est, mulierculas quæ multa garriunt ex Scripturis, & suam sententiam in controuersiis fidei ferre non erubescunt, stultissimè sibi arrogare quod non habent. In qua re imitantur suam Euam, quæ in Paradiso non potuit tacere, sed tacente viro, cœpit disputare cum serpente, & statim ab eo victa & decepta est. (1. Tim. 2. 14.) Atque ipsa deinde suum virum decepit. (Gen. 3. 6.) multæ hoc tempore sunt filiæ huæ, quæ idem faciunt.

45. Secunda ratio. Si Scriptura esset facilis, non tantum intelligeretur à fidelibus, qui sunt in Ecclesia, sed etiam ab infidelibus, qui sunt extra Ecclesiam. Et sic paulatim maiestas & authoritas ipsius labefactaretur. Hoc sensu accipi potest illud Matth. 7. 6. *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis:* vt interpretatur D. Thom. in 1. p. q. 1. art. 9 ad 2 & Augustin. (vel quisque author ille est) hom. 7. in Apocalyp.

46. Tertia: Si Scriptura esset facilis & perspicua, non solum apud infideles, sed etiam apud Christianos esset in minori æstimatione, quàm par est. Imo non paucis esset occasio superbiæ & arrogãtiæ. Nam si viderent omnia, quæ de altissimis mysteriis disputantur, plana & obuia sibi esse; sine dubio magni se facerent, & suo ingenio ac industria putarent omnia comprehendere se posse. Nunc contra fit. Vident tantam esse Scripturæ obscuritatem, vt suis viribus superare eam non possint; ideoque & aliorum instructione indigere se sentiunt, & ad Deum serio confugiunt, vt oculos ad videndum aperiat, & mentem illuminet, & mysteriorum arcana patefaciat. Hoc fecit Dauid. Psalm. 118. 18. *Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Et infra v. 34. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.* Et rursum v. 135. *Faciem tuam illumina super seruum tuum, & doce me iustificationes tuas.* Et meritò, quia Scripturæ sensus non potest haberi, nisi ab eo, qui Scripturæ author est. At author Scripturæ est Spiritus sanctus, & ideo Scriptura vocatur verbum Dei: Ergo non nisi à Spiritu sancto potest haberi illius sensus. Quò spectat 2. Petri 1. 20. *Prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit.* Causam addit: *Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.*

47. Atque hinc fit, vt homines elati ac superbi, qui suo iudicio prudentes sunt, & proprio ingenio multum tribuunt, non assequantur legitimum sensum; quia *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Et hoc est quod ait Christus in Euãgelio, Matth. 11. v. 25. *Confiteor tibi Pater, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* Et Apostolus Roman. 1. 22. *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.*

Ex Scripturæ obscuritate necesse est oriri multas controuersias apud Christianos.

48. HOc est alterum principium ex iis, quæ supra à me posita sunt §. 21. Nec indiget alia confirmatione, quam quotidiana experientia. Constat enim omnibus sæculis, à tempore Apostolorum ad nos vsque, semper ortas fuisse aliquas controuersias de legitimo Scripturæ sensu. Et vt taceam de iis, quæ tempore Arij, Macedonij, Donati, & aliorum veterum hæreticorum excitatæ sunt, certè nostro hoc tempore propè infinitæ occurrunt, ex quibus aliquas insinuabo. Verbi gratia controuersia est.

1. Quo sensu intelligenda sint Christi verba: *Hoc est corpus meum?* Lutherani sic intelligunt: Hic panis est corpus meum. Caluinistæ sic: Hic panis significat corpus meum. Catholici ab vtrisque dissentiunt.

2. Quomodo intelligendum illud Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Catholici & Lutherani intelligunt de necessitate Baptismi aquæ; & inde colligunt, infantes sine Baptismo saluari non posse. Caluinistæ hæc omnia negant.

3. Quo animo Christus locutus sit, cum adolescenti Euangelico dixit Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Caluinus ironicè dictum esse interpretatur; Catholici, seriò.

4. An ex verbis illis, Ioan. 20. 26. *Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio eorum*; colligi possit, Christum ianuas clausas penetrasse. Affirmant Catholici. Negant alij. Et quidem Oecolampadius putat illum, dum ianuæ essent clausæ, per fenestram irrepsisse. Alij, nescio quas tunicas comminiscuntur.

5. An Christus, Ioan. 6. 54. loquatur de Sacramento Eucharistiæ, cùm ait: *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Affirmant Catholici: Negant Lutherani.

6. An Christus obligèt omnes Laicos ad sumptionem calicis, cùm ait Matth. 26. 27. *Bibite ex hoc omnes.* Affirmat Caluinus lib. 4. Instit. cap. 17. §. 47. *Edictum*, inquit, *æterni Dei est, vt omnes libent.* Et §. 48. *Præcipientis verba sunt, Bibite ex hoc calice omnes.* Catholici docent, ad solos Apostolos pertinere illa verba vt declarat Marcus cap. 4. 24. cùm ait: *Et biberunt ex eo omnes.*

7. An peccatum propriè sumatur apud Apostolum Rom. 6. 12. *Non regnet peccatum in corpore vestro mortali.* Affirmant Lutherani & Caluinistæ; & inde colligunt concupiscentiam, de qua ibi loquitur Apostolus, esse peccatum originale. Catholici docent, nomen peccati impropriè ibi sumi, pro causâ peccati; quia concupiscentia, licet propriè peccatum non sit, instigat tamen ad peccatum.

8. An ex illo loco. Rom. 3. 28. *Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis*, colligi possit, solam fidem iustificare. Affirmant Lutherani: Negant Catholici.

9. An illud Apostoli 1. Cor. 3. 15. *Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem*, intelligi possit de igne Purgatorio? Affirmant Catholici cum Augustino in Psal. 37. & aliis antiquioribus. Negant Lutherani & Caluinistæ.

10. An Apostolos habuisse vxores colligi possit ex illo 1. Corinth. 9. 5. *Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & ceteri Apostoli?* Alij: Affirmant Lutherani ex glossa Lutheri, quæ sic habet: *mulierem circumducendi vxorem.* Sed Catholici non admittunt hanc glossam.

11. De qua fide loquatur Christus, Lucæ 8. 50. *Crede tantum & salua eris.* Lutherani interpretantur de fide iustificante; cuius effectus est remissio peccati. Catholici de fide, quâ Iairus Princeps Synagogæ credebat, filiam suam, quæ iam erat mortua, à Christo resuscitari posse.

12. Quis sit sensus illius loci, Isaiæ 41. 23. *Bene aut male, si potestis, facite.* Lutherus ex hoc loco probat homines non habere libertatem arbitrij, quia non possunt bene aut malè facere, pro arbitrio. Catholici rident hoc argumentum, quia non est ibi sermo de hominibus, sed de idolis gentium, quæ tametsi colantur à gentibus, quasi dij essent, non tamen sunt dij, quia non possunt suis cultoribus prodesse, nec contemptoribus nocere.

13. An ex eo, quod de Ioanne Baptista scriptum est, Luc. 1. 44. *Exultauit in gaudio infans in vtero meo*: conuinci possit, omnes infantes, dum baptizantur, habere fidem actualem? Affirmant Lutherani: negant Catholici.

14. An Deus præceperit omnibus matrimonium cum dixit, Genes. 1. 28. & Genes. 9. 1. *Crescite & multiplicamini?* Lutherani volunt illis verbis contineri præceptum de matrimonio contrahendo: Catholici verò, benedictionem pro matrimonio iam ante contracto, vt patet ex ipso contextu, Genes. 1, 9.

15. An iste locus, 1. Tim. 2. 5. *Vnus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus*: excludat inuocationem & intercessionem Sanctorum in cælo. Affirmat aduersarij: Nos negamus quia non excludit inuocationem Sanctorum in terra. Alioqui Apostolus non dixisset, 1. Thessal. 5. 25. *Fratres, orate pro nobis.*

16. Qui sint illi duo testes, de quibus fit mentio in Apocal. cap. 11. 3. *Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis.* Aliqui ex aduersarijs intelligunt Lutherum & Caluinum, alij, vetus & nouum Testamentum: Catholici verò, Henoch & Heliam, vel certè Mosen & Heliam.

17. Quid significet, quod de Antichristo scriptum est, Apocal. 13. 13. *Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cælo descendere.* Aduersarij per ignem de cælo descendentem intelligunt excommunicationem Papalem, vt Pouelus Caluinista lib. 1. de Antichristo, cap. 26. & Balduinus Lutheranus, in disputatione de Antichristo, cap. 6. vt hoc modo probent Papam esse Antichristum. Catholici contemnunt has ineptias.

Iudex harum controuersiarum non potest esse Scriptura.

49. CErtum quidem est, in his & similibus controuersijs, quæ versantur circa sensum Scripturæ, opus esse aliquo iudice, qui eas dirimat, & clarè pronunciet, hunc esse legitimum sensum, illum non esse. At hunc iudicem non posse esse Scripturam ipsam, duobus argumentis euidenter demonstrabo.

Primum sumitur ex dictis in hunc modum: Iudex debet clarè pronunciare sententiam, vt ab vtraque parte litigante intelligi possit, alioqui frustra illam promulgaret: At Scriptura, quando sensus ipsius obscurus & ambiguus est (quod sæpè fit, vt supra ostendi §. 22. & sequentibus) non potest clarè pronunciare sententiam, vt ab vtraque parte litigante

intelligi possit. Si enim in tali casu clarè pronunciaret A sententiam, iam sensus ipsius non esset obscurus, sed clarus, quod est contra suppositionem. Ergo in tali casu non potest esse iudex.

50. Dices. Tametsi sensus Scripturæ in vno loco aliquando obscurus est, tamen in alio potest esse clarus: ac proinde Scriptura per illum locum qui clarus est, potest ferre sententiam de alio, qui obscurus est.

RESPONDEO Hoc quidem obtendunt aduersarij: sed frustra. Nam primo, si ita est, cur ipsi per hanc viam non finiunt controuersias, quas inter se habent? cur inquam, Lutherani & Caluinistæ, cum altercantur de aliquo Scripturæ loco, qui obscurus est, non recurrunt ad alium, qui clarus est? Aut, si id faciunt, cur nullus altercandi apud illos est finis? B Hic hærent.

51. Deinde, aliud est verba Scripturæ esse clara, aliud sensum Scripturæ esse clarum. Nam claritas verborum pendet ex cognitione Grammaticæ: claritas autem sensus, ex intentione & consilio Spiritus sancti. At sæpe fit, vt aliquis habeat sufficientem cognitionem Grammaticæ, & tamen nesciat intentionem Spiritus sancti. Ergo in tali casu, verba Scripturæ poterunt esse clara, non tamen sensus verborum, qui à Spiritu sancto intenditur, erit clarus. Hoc ostendam in exemplo. Verba Christi in Scriptura sunt hæc: *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus.* Quæ verba, si naturam illorum significationem spectes, sunt clara & perspicua; & ab omnibus non modo Christianis, sed etiam Iudæis, Turcis, & Ethnicis intelligi possunt. At de sensu illorum, qui à Spiritu sancto intentus est, infinitæ prope apud Christianos controuersiæ sunt. Simile est de illis verbis apud Ioannem: *Maria Magdalene venit ad monumentum, cum adhuc tenebræ essent.* Itemque de illis apud Marc. *Venit ad monumentum orto iam Sole.* quid clarius & rotundius dici potuit? Ita tamen, quia priora videntur pugnare cum posterioribus, merito dubitari solet, qui germanus illorum sensus sit, & quomodo conciliari inter se possint ac debeant.

52. Addo non raro etiam fieri, vt idem locus Scripturæ, quem vna pars litigantium putat clarum & perspicuum esse, ob altera confestim esse obscurus ac intricatus. Quid in tali casu, facto opus est? Aut quis iudex adhibendus? Scriptura certe pro iudice adhiberi non potest. Nam de illius sensu & sententia controuersia est, cum alij claram, alij obscuram D esse contendant: Et ab aliis in hanc, ab aliis in aliam partem distrahatur. Quid ergo consilij? inde dubio, alius iudex quærendus est. Verbi gratia: Lis inter nos & Caluinistas est de vero ac locali descensu Christi ad inferos, quem illi negant, nos asserimus. Et vtimur duplici testimonio. Altero ex Symbolo fidei, *Descendit ad inferos.* Altero ex cap. 2. Act. v. 27. *Non derelinques animam meam in inferno.* Vtrumque dicimus clarum & perspicuum esse. Caluinistæ de vtroque negant: & obscurissimis suis interpretationibus, vtrumque faciunt obscurissimum. Ac primus quidem interpretantur hoc sensu: *Descendit ad inferos*, id est, *perijt in cruce diros cruciatus damnati ac perditi hominis, vt coactus fuerit, vrgente angustia, exclamare: Deus meus, vt quid derelinquisti me?* Ita Caluinus lib. 2. Institut. cap. 16. §. 10. & 11. & Catechismus Heidelbergensis, quæst. 44. Posterius autem, hoc sensu: *Non derelinques cadauer meum in sepulchro.* Ita Beza in Commentario: quid hic agendum? Aut quem iudidem compellabimus? Si Scripturam consulimus, nihil aliud ipsa dicet, quàm quod antea dixit: Nullum iota, nullum apicem additura est. De eo autem quod antea dixit controuersia est: ergo perid, quod antea dixit controuersia finiri non potest. Si ergo post ortam controuersiam, Scriptura nihil noui dicit, sed manet in antiquis terminis, certe per illam finiri lis non potest; sed necesse est, vel alium iudicem adire, vel alterum partem litigantium sponte cedere, vel denique vtramque in lite perseuerare.

53. Alterum argumentum. Multa sunt testimonia Scripturæ, quorum verus ac legitimus sensus haberi non potest, nisi ex traditione & authoritate Ecclesiæ: Ergo si oriatur controuersia circa eiusmodi testimonia, sola Scriptura non potest esse iudex, sed oportebit confugere ad traditionem & authoritatem Ecclesiæ. Verbi gratia Christus dicit, Matth. 28. 19. *Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.* Sensus verus & legitimus est, quod in Baptismo pronunciari debeant hæc verba: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti*: Et quod Baptismus sine tali verborum pronunciatione non sit validus. In hoc consentiunt nobiscum aduersarij. At si aliquis negaret hunc esse sensum, & diceret, non esse opus pronunciare hæc verba: *In nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti*; sed sufficere, si quis inter baptizandum habeat internam voluntatem & intentionem baptizandi in nomine sanctissimæ Trinitatis, quomodo illum confutaremus? An ex solis Scripturæ verbis? Nihil minus. Nam illa, verba *Baptizantes eos in nomine Patris*, &c. non dicunt vocalem Trinitatis inuocationē adhiberi oportere. Vnde ergo constat oportere? Ex praxi & traditione Ecclesiæ. Si hanc respuis, non habebis vllum præsidium contra aduersarium, qui negaret, vocalem prolationem necessariam esse.

54. Aliud exemplum. Christus dicit, Ioann. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Hic locus, secundum verum ac legitimum sensum, intelligitur de necessitate Baptismi aquæ, vt nobiscum fatentur Lutherani. At Caluinistæ hoc negant. Quomodo ergo refelli poterunt à Lutheranis? Non certè ex verbis citatis. Nā tametsi nominetur ibi aqua, non tamen additur expresse, quod debeat intelligi vera aqua. Nam & alibi nominatur ignis, vt Lucæ 3. *16. Ipse vos baptizabit in Spiritu & igni*, & tamen non intelligitur verus ignis. Vnde ergo constabit in priori loco, veram aquam intelligi oportere? Aut vnde Lutherani contra Caluinistas id probabunt? Non aliunde quam ex praxi & traditione Ecclesiæ.

55. Aliud: Christus in vltima cœna non solum instituit Eucharistiam, sed etiam lotionem pedum adhibuit. Et quidem in institutione Eucharistiæ dixit: *Comedite, Bibite.* In lotione autem pedum: *Et vos debetis alter alterius lauare pedes.* Hic aduersarij dicunt, priora verba continere præceptum, posteriora non item: Ac proinde fideles diuino præcepto obligari ad sumendam Eucharistiam sub vtraque specie, non tamen ad lotionem pedum. Nunc quæro, vnde hoc ipsis constet? aut quo prætextu existiment se teneri quidem ad sumptionem vtriusque speciei, sed tamen liberos esse à lotione pedum? Non possunt prætexere Scripturæ verba. Nam illa contrarium potius præ se ferunt. Hæc enim, *Comedite & Bibite*, non plus videntur significare, quàm si Paterfamilias dicat suis hospitibus: Comedite, bibite, lætiescite. At si Paterfamilias ita loqueretur, non censeretur illos velle sub præcepto obligare. Cum ergo Christus eodem modo locutus sit, vnde constabit, eum voluisse nouo præcepto obligare omnes fideles ad vtramque speciem? Hæc autem verba, *Vos debetis alter alterius lauare pedes*, videntur significare præceptum, non minus quam si Dominus dicat seruo: *Tu debes mensam parare.* Vnde igitur sciunt se his verbis non

obligari ad lauandos pedes? cum tamen hæc verba obligationem præ se ferant? Ex sola praxi & traditione Ecclesiæ: Nam Ecclesia nunquam vsurpauit hanc lotionem, tanquam necessariam, quod tamen fecisset, si diuino præcepto putasset se ad illam obligari.

59. Omnino similia exempla, quæ passim occurrunt. Et ex dictis concludo in hunc modum Scriptura potest dupliciter spectari, 1. quoad externam litteram. 2. quoad internum sensum, qui à Spiritu sancto intentus est. Neutro modo potest esse Iudex controuersiarum. Non priori, quia externa littera sæpe ducitur errorem. Nec posteriori, quia sensus Scripturæ sæpe obscurus & ambiguus est, ita vt opus sit alio Iudice, qui definiat hunc esse legitimum & à Spiritu sancto intentum; illum non esse. Atque hæc sufficiant de secundo argumento, quod ex parte Scripturæ desumptum est.

III. ARGVMENTVM.

Ex parte controuersiarum.

57. HOc argumentum sic propono: Multæ sunt controuersiæ circa fidem & religionem, quarum vel nulla fit mentio in Scriptura, vel certe non sufficiens ad hoc, vt Scriptura de illis sententiam ferre possit: Ergo in iis dirimendis alius Iudex quærendus est. Eiusmodi autem controuersiæ sunt hæ.

58. Prima: An libri Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Ecclesiastici, & Machabæorum sint canonici & diuini, nec ne? Negant Lutherani & Caluinistæ. Nos affirmamus. At quis erit Iudex, qui litem hanc dirimat? Scriptura esse non potest. Nec Lutherani & Caluinistæ, quod bene notandum est, ad Scripturam prouocant, sed ad Canonem & Traditionem Iudæorum. Aiunt libros istos in Canone Hebræorum, qui extat apud Hieronymum, non reperiri; ideoque pro canonicis ac diuinis haberi non posse. Fatentur igitur alium in hac causa Iudicem, quam Scripturam, esse oportere. Et quem illum? Traditionem Iudæorum. Mira res. Pluris Iudæos, quam Christianos faciunt: et cùm ipsi Christiani esse velint, Christi & Apostolorum Traditionibus infectissimi sunt, & Iudæorum Traditionem in pretio habent. Cur non dicunt cum Augustino lib. 18. de Ciuitate Dei, cap. 36. *Machabæorum libros non Iudæi, sed Ecclesia pro canonicis habet*? Et cum Isidoro in lib. Prooemiorum de libris veteris ac noui Testamenti. *Hebræi non recipiunt libros Tobiæ, Iudith, & Machabæorum; Ecclesia tamen eosdem inter canonicas Scripturas enumerat.* Et ibidem: *Sapientia & Ecclesiasticus parem cum reliquis canonicis libris tenere nescuntur authoritatem.*

59. Secunda: Quot sint Sacramenta nouæ legis? Aduersarij dicunt esse duo, Baptismum & Eucharistiam: Catholici, septem. Quid autem Scriptura? Nihil de hoc numero definit: ac proinde Iudex in hac controuersia esse non potest. Vnde ergo Catholici habent septenarium, si ex Scriptura non habent? Ex traditione & consensu Ecclesiæ. Vnde aduersarij binarium? Hoc ipsi viderint. Certè ex Scriptura non habent. Aut si putant se habere, speciatim præstent hæc tria. Primo, ostendant ex Scriptura nomen Sacramenti tribui Baptismo & Eucharistiæ; non item Confirmationi, Ordini, Pœnitentiæ, Matrimonio, Extremæ vnctioni. Secundo, ex eadem Scriptura definiant Sacramentum. Tertiò, demonstrent definitionem conuenire Baptismo & Eucharistiæ: non autem reliquis. Hæc si præstiterint, salua res est. At nunquam præstabunt.

60. Ac primo, vbi inuenient locum Scripturæ, in quo nomen Sacramenti tribuitur Baptismo & Eucharistiæ? Nusquam. At ego inueniam, vbi tribuitur Matrimonio. Sic enim scribit Apostolus, Ephes. 5. 31. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suum, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & Ecclesia.* Q. D. Quod homo relinquat parentes suos, & adhæreat vxori, hoc est magnum Sacramentum, quia est signum coniunctionis Christi cum Ecclesia, id est, repræsentat coniugium Christi & Ecclesiæ.

61. Secundò, vbi inuenient definitionem Sacramenti in Scriptura? Lutherus quidem in lib. de captiuitate Babylonica, capite vltimo, sic definit: *Sacramentum est promissio signo externo annexa*. Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanæ, art. 13. sic: *Sacramentum est ritus, qui habet mandatum Dei, & cui addita est promissio gratiæ*, id est, *gratuitæ reconciliationis, seu remissionis peccatorum*, vt ipse explicat in Locis communibus, Tit. de Numero Sacramentorum. Caluinus lib. 4. Instit. cap. 14. §. 1. sic: *Sacramentum est symbolum externum, quo benevolentia erga nos sua promissionem conscientiis nostris Dominus obsignat, ad sustinendam fidei nostræ imbecillitatem.* At hæ definitiones non habentur in Scriptura; Imò nec inter se conueniunt. Nam Lutherus in sua definitione supponit, promissionem esse de essentia Sacramenti: Melanchthon, annexam esse Sacramento: Caluinus, non esse annexam Sacramento, sed potius Sacramentum annexum & additum esse promissioni. Non enim esse promissionem de effectu Sacramenti, sed de effectu diuinæ erga nos benevolentiæ. Itaque secundum Melanchthonem sic exprimenda esset promissio: Si quis Sacramentum Baptismi aut Eucharistiæ susceperit, promitto illi remissionem peccatorum. At secundum Caluinum, hoc modo: Promisi vobis remissionem peccatorum & vitam æternam: & hanc ipsam promissionem declaro & obsigno per Sacramenta.

62. Tertio, quidquid sit de definitionibus iam allatis, quas aduersarij commenti sunt, quomodo ex Scriptura potuerunt demonstrare, eas conuenire Baptismo & Eucharistiæ? Non video. Experiamur tamen. Vna definitio est hæc: *Sacramentum est ritus, qui habet mandatum Dei, & cui addita est promissio remissionis peccatorum.* Probent aduersarij ex Scriptura, hanc definitionem conuenire Eucharistiæ. Probent, inquam, ex Scriptura, Eucharistiam habere annexam promissionem remissionis peccatorum. Vel, quod idem est, Deum in Scriptura promittere nobis remissionem peccatorum, si ad hoc Sacramentum accedamus. Nunquam poterunt. Non enim hoc Sacramentum à Deo institutum est, vt homini remittat peccata, vel vt ex impio & peccatore faciat iustum & sanctum, sed vt iustitiam & sanctitatem, quæ in illo est, foueat, conseruet & augeat. Imo, tantum abest, vt remittat peccata, vt etiam obsit peccatori si cum conscientia peccati accedat. Hinc Apostolus 1. Corinth. 11. 28. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit.* et Christus in vltima cœna non voluit Apostolis porrigere eucharistiam, nisi præmissa pedum lotione. Nimirum vt significaret, neminem, nisi lotum, purum, & immaculatum à culpa mortali, ad mensam Christi admittendum esse. Et ratio sumitur ex ipsa natura huius Sacramenti. Quid enim aliud est Eucharistia, quam cibus & potus spiritualis, quo ani-

ma reficitur & vegetatur? (Ioann. 6. 55. *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*, &c.) Sicut ergo cibus & potus corporalis non prodest corpori mortuo, sed vitam habenti; sic etiam seruata proportione, de Eucharistia dicendum est.

63. Tertia Controuersia: An exorcismus & aliæ ceremoniæ in Ecclesia Catholica vsitatæ possint adhiberi in Baptismo? Lutherani eas admittunt. Calumistæ reiciunt. Neutri tamen ex Scriptura suam sententiam possunt confirmare. Non quidem Lutherani, quia Scriptura nusquam dicit, Eiusmodi ceremonias vsurpandas, sed ex sola Traditione Ecclesiæ id habemus. De qua scribit August. lib. 2. de nuptiis, & concupiscentiis, cap. 29. *Antiquissima*, inquit, *Ecclesiæ Traditione exorcizantur & exsufflantur paruuli, vt in regnum Christi à potestate tenebrarum transferantur.* Nec Calumistæ; nisi forte hoc modo: Nullæ ceremoniæ vsurpandæ sunt in Ecclesia, nisi de quibus extat mandatum in Scriptura: At nullum extat mandatum de ceremoniis, quas Catholici vsurpant in Baptismo; Ergo tales ceremoniæ non sunt vsurpandæ. Sed maior propositio est falsa, & ipsis Calumistis contraria est. Nam Calumistæ vsurpant multas ceremonias in Baptismo, de quibus nullum extat mandatum in Scriptura. Cuiusmodi sunt hæ. 1. Vt infans in Ecclesia coram vniuerso populo baptizetur; idque vel die Dominico, vel aliquo alio, quo populus ad concionem venire solitus est. 2. Vt illi, qui adferunt infantem ad Baptismum interrogentur, an spondeant, se infantem, cum adoleuerit, in fide & moribus instructuros. 3. Vt nomen imponatur infanti baptizando. 4. Vt forma Baptismi pronuncietur linguâ patriâ. 5. Vt recitetur Symbolum, oratio Dominica, & aliæ preces. Has ceremonias præscribit Caluinus in libello: *De formula Sacramentorum ministrandorum.* At vbi, obsecro, de his extat mandatum in Scriptura? Nusquam. Vel igitur condemnet has ceremonias, necesse est: vel fateatur, non omnes damnandas esse, quæ in Scriptura mandatum non habent.

64. Quarta Controuersia: An baptizati ab hæreticis sint rebaptizandi? Affirmauit olim Cyprianus, Episcopus Carthaginensis, cum quibusdam aliis. Negabat Augustinus, qui veriorem partem amplectebatur, nec aliunde, quàm ex Apostolica Traditione, & praxi Ecclesiæ, se tuebatur. Sic enim scribit lib. 2. de Baptismo contra Donatistas cap. 7. *Quam consuetudinem*, (scilicet non repetendi baptismum) *credo ex Apostolica Traditione venientem.* Et lib. 5. cap. 23. *Consuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab Apostolorum Traditione exordium sumpsisse credenda est.* Huic consuetudini cessit Cyprianus, quia videbat se omni præsidio Scripturæ destitutum esse.

65. Sunt & aliæ similes controuersiæ quæ ex sola Scriptura decidi non possunt, sed alio Iudice opus habent. Eas obiter insinuabo. Sunt autem hæ. 1. An Baptismus vna mersione cõferri debeat? 2. An Christiani loco Sabbathi debeat colere diem Dominicam? 3. An B. Maria manserit Virgo post partum? 4. An Petrus Apostolus fuerit Romanæ Ecclesiæ Episcopus? 5. An symbolum fidei sit vere canonicum & Apostolicum? 6. An in veteri Testamento fuerit aliquod externum remedium pro fœminis, contra peccatum originale?

IV. ARGVMENTVM.

Ex vsu & praxi veteris Testamenti vbi non Scriptura, sed Pontifex pro Iudice agnoscebatur.

66. CErtum est, in veteri Testamento omnes controuersias legales, quæ erant maioris momenti, à summo Sacerdote seu Pontifice, tanquam à supremo in terris Iudice, non autem à Scriptura, dirimi ac definiri debuisse. Hoc testatur Iosephus lib. 2. contra Apionem cùm ait: *Pontifex ante alios Sacerdotes Deo sacrificat, legem custodit, diiudicat controuersias, conuictos delicti punit: cui qui non obedit, is pœnas dat tanquam in Deum impius.*

67. Et manifestè colligitur ex illo Deuter. 17. 8. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram, & iudicum intra portas videris verba variari; surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum. Non declinabis ad dextram neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrabat Domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille.*

68. Circa hunc locum aliqua notanda sunt. Primum est, quod variæ fuerint controuersiæ illi populo Iudæorum. Hæ quidem duæ speciatim recensentur. Vna de sanguine; altera de lepra. Alibi tamen summatim insinuantur quatuor genera, vt 2. Paralip. 19. 10. *Vbicunque quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus.* Nam aliquæ, vt ibi interpretatur Lyranus, oriebãtur ex lege decalogi: aliæ ex mandatis moralibus, quæ sunt extra legem Decalogi, aliæ ex præceptis ceremonialibus ad diuinum cultum spectantibus, aliæ denique ex præceptis iudicialibus: quæ ad externam pacem & iustitiam conseruandem erant accommodata.

69. Alterum est, quod in singulis ciuitatibus constituit fuerint inferiores iudices, qui ex officio debebant huiusmodi controuersias dirimere, vt habetur Deut. 16. 18. *Iudices & Magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas, vt iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent.* Et 2. Paralip. 19. 5. *Constituit Iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iudæ munitis per singula loca.*

70. Tertium est, quod quando inferiores Iudices non poterant inter se conuenire, nec controuersias ad se delatas, propter peculiarem aliquam difficultatem, dirimere; necesse fuerit confugere Hierosolymam ad superiores Iudices, quibus tanquam supremus Iudex, præsidebat Pontifex: Et illius sententiæ, sub pœna mortis, oportebat acquiescere. Hoc patet ex verbis paulo ante citatis: *Si difficile & ambiguum apud te*, (id est, in ciuitate tua, in qua habitas) *iudicium esse perspexeris*, &c.

71. Hinc colligimus, duplex apud Iudæos fuisse Tribunal & Concilium: Vnum maius; alterum minus. Inter ea fuit multiplex discrimen. Primo, quia maius tantum erat in Ierusalem: minus in singulis ciuitatibus. Secundò, in maiori dijudicabantur maiores controuersiæ: in minori faciliores. 3. in maiori præsidebat Pontifex; non item in minori. Quarto.

Digitized by Google

to, à minori licebat appellare ad maius: non contra à maiori ad minus. Quintò, in maiori erant septuaginta personæ, præter Pontificem: in minori viginti tres. Sexto, maius vocabatur Sanedrin, vel Synedrion, vel Concilium Seniorum: minus non item. De maiori sæpe fit mentio in Euangelio, vt Marci 14. 55. & Lucæ 9. 22. & Act. 4. 5. Videantur Interpretes.

72. Vtrumque Concilium habuit suam originem sub Mose. Et minus quidem institutum est, ex consilio Iethro: maius verò ex mandato Dei. Occasio minoris instituendi describitur Exod. 18. vers. 13. his verbis: *Altera autem die sedit Moses, vt iudicaret populum, qui assistebat Mosi à mane vsque ad vesperam. Quod cum vidisset cognatus eius, ait: Quid est hoc, quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de mane vsque ad vesperam? Cui respondit Moses: Venit ad me populus, quærens sententiam Dei. Cùmque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me, vt iudicem inter eos, & ostendam præcepta Dei & leges. At ille, Non bonam, inquit, rem facis: stulto labore consumeris & tu, & populus iste, qui tecum est. Vltra vires tuas est negotium: Solus illud non poteris sustinere. Sed audi verba mea, atque consilia, & erit Deus tecum. Provide de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam: & constitues ex iis tribunos & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore. Quidquid autem maius fuerit, referant ad te; & ipsi minora tantummodo iudicent: leniusque sit tibi, partito in alios onere. Quibus auditis, Moses fecit omnia, quæ ille suggesserat: Et electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos Principes populi, tribunos & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicabant plebem omni tempore. Quidquid autem grauius erat, referebat ad eum, faciliora tantummodo iudicantes.*

73. De maioris Concilij institutione sic legimus, Numer. 11. 16. *Et dixit Dominus ad Mosen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu noris, quod seniores populi sint ac magistri: & duces eos ad ostium Tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum, vt descendam & loquar tibi. Et auferam de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris.* Et infra vers. 24. *Venit ergo Moses, & narrauit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus Israel, quos stare fecit circa Tabernaculum. Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de spiritu, qui erat in Mose, & dans septuaginta viris. Cumque requieuisset in eis spiritus, prophetauerunt, nec vltra cessauerunt.*

74. Porrò cùm Concilium, progressu temporis, pene collapsum esset, iterum restitutum & renouatum fuit à Iosaphat Rege Iuda, vt habetur 2 Paral. 19. 4. his verbis: *Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalem: rursumque egressus est ad populum de Bersabee vsque ad montem Ephraim, & reuocauit eos ad Dominum Deum Patrum suorum. Constituitque iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda munitis per singula loca. Et præcipiens iudicibus. Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: Et quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit.* Hæc omnia intelliguntur de minori Concilio. Iam: sequitur de maiori: *In Ierusalem quoque constituit Leuitas & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Israel, vt iudicium & causam Dominis dicarent habitatoribus eius. Præcepitque eis dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter, & corde perfecto. Omnemque causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in vrbibus suis, inter cognationem & cognationem, vbicunque quæstio est de lege, de mandato, de cæremoniis, de iustificationibus, docebitis eos, vt non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos, & super fratres vestros. Amarias autem Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit. Porrò Zabadias filius Ismael, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* Pontificem fuisse Præsidem, seu caput Concilij Seniorum.

75. Igitur, vt verbo reperam quæ dicta sunt, sub Mose in deserto, res ita gesta est. Primo solus Moses (qui erat Pontifex extraordinarius) iudicabat omnes omnino controuersias, quæ in populo oriebantur. Deinde vt hoc onere non nihil subleuaretur, additi sunt illi Tribuni, Centuriones, quinquagenarij, & Decani, qui minores causas iudicarent, & graviora ad illum remitterent. Denique ad maius solatium, septuaginta seniores electi sunt, qui etiam in causis grauioribus illi assisterent. Post mortem Mosis, cum iam filii Israël venissent in terram promissionis, duplex Tribunal ac iudicium constitutum est: Vnum Hierosolymis, pro causis difficilioribus, alterum in singulis ciuitatibus, pro facilioribus. Hoc posterius respondebat Concilio Tribunorum ac Decanorum: illud prius Concilio septuaginta seniorum.

76. Hîc addi potest, aliter in deserto sub Mose, aliter in terra promissionis sub aliis Pontificibus, actum esse. Et quidem duplici discrimine: altero ex parte Pontificis; altero ex parte Concilii Seniorum. Nam Pontifex post ingressum in terram promissionis, non dirimebat controuersias, nisi ex lege scripta. At Moses, præsertim antequam lex integrè scripta esset, multas dirimebat ex viua Dei voce & oraculo. Cuiusmodi sunt illæ tres. Prima, quid faciendum esset cum iis, qui propter immunditiam legalem non poterant cum aliis celebrare Pascha? (Numer. 9. 6.) Secunda, quâ pœnâ deberet affici, qui inuentus erat colligere ligna in die Sabbati? (Numer. 15. 32.) Tertia, an filiæ Salphaad possent habere hæreditatem inter cognatos patris sui? (Numer. 27. 1.) De his controuersiis nihil tunc erat scriptum in lege. Igitur Moses viua voce consuluit Deum, & accepto responso, voluntatem Dei executus est. Ac tunc primùm hæc omnia in legem scriptam relata sunt.

77. Ex parte Concilij Seniorum, erat hoc discrimen: Septuaginta seniores, qui à Mose electi sunt, acceperunt spiritum prophetiæ in ipsa electione. (Numer. 11. 25.) De aliis, qui postea in illorum locum, per intervalla temporis, subrogati sunt, non constat accepisse. Hoc tamen credibile est, singulari Dei assistentia vsos esse, quoties de rebus difficilioribus consultandum esset: Et maximè hanc assistentiam Pontifici, qui omnibus præsidebat, specialem concessam fuisse, quando supremi iudicis officio in ferenda sententia, fungebatur. De qua re dicam aliquid paulò post.

Obiectio.

78. DIces: Hæc omnia procedunt de controuersiis legalibus, in quibus Pontifex erat supremus Iudex, vt bene probatum est, non autem de controuersiis fidei, in quibus sola Scriptura erat iudex.

RESPONDEO. Hoc sine fundamento dicitur. Nam omnes controuersiæ, siue essent de fide, siue de aliis rebus, vocabantur legales, duplici de causa. Primo, quia oriebantur ex ipsa lege non satis bene intellecta. Secundo, quia per veram legis interpretationem erant dirimendæ. (Deuteron. 17. 10.) Omnes porrò, sine vlla exceptione, pertinebant ad Pontificem, tanquam ad supremum Iudicem: etiam illæ, quæ erant de fide & religione. Hoc manifestè constat ex illis verbis paulò ante citatis: *Amarias, Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit.* At controuersiæ de fide & religione, maximè ad

Deum pertinent: Ergo Pontifex in illis controuersiis præsidebat. Quid autem est, præsidere in controuersiis, nisi iudicem agere? Item ex verbis præcedentibus. *Vbicunque quæstio est de lege, de mandato, de cæremoniis, de iustificationibus*, omnes hæ quæstiones deferebantur ad Pontificem: at præter has non erant vllæ aliæ: Ergò nulla erat exempta à iurisdictione Pontificis.

79. Et confirmatur exemplo. Nam inter controuersias fidei, (de quibus maximè nunc agimus) erat vna præcipua de Messia. At hæc ipsa, quando dubitatum fuit tempore Herodis: An Messias iam natus esset, deferebatur ad Concilium Sacerdotum; in quo Pontifex præsidebat, vt patet ex euangelio Matt. 2. 3. *Audiens autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Et congregans omnes Principes Sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudæ. Sic enim scriptum est per Prophetam: Et tu Bethlehem terra Iudæ, nequaquam minima es in Principibus Iudæ: Ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel.* Vbi tria notanda sunt. Primò, quod Rex Herodes, & totus Hebræorum populus dubitauerit de loco, in quo Messias esset nasciturus. Secundo, quod hanc dubitationem non ausi fuerint ipsi per se discutere, sed detulerint illam ad ordinarium Concilium Sacerdotum. Tertio, quod Sacerdotes, vt satisfacerent officio suo, dissoluerint hanc dubitationem ex Scriptura, tanquam ex norma & regula cui se conformabant.

80. Porrò, quod Scriptura ipsa per se, nec fuerit, nec potuerit esse iudex huiusmodi controuersiarum, facile probari potest. Nam Scriptura, quæ tunc extabat, præsertim primis aliquot sæculis, non erat ferè alia, quàm lex Mosaica, seu volumen fœderis ac Deuteronomij. De hoc autem volumine tria sunt certa. Primo, primarium ipsius Exemplar, quod Autographum vocant, fuisse conscriptum à Mose, & à Sacerdotibus positum in Arca fœderis Domini, ibique asseruatum, vt esset authenticum instrumentum ex quo certò ac legitimè constare posset, quænam esset Dei voluntas & dispositio, (Deuteronom. 31. 24.) Secundò, interpretationem illius, in re dubia commissam fuisse Sacerdotibus, ac potissimum summo Sacerdoti seu Pontifici. (Deuteronom. 17. 8. & Aggæi 2. 12. & Malachiæ 2. 7.) Tertio, hoc ipsum exemplar authenticum, semel tantum in septennio; quando erat annus remissionis, debuisse à Sacerdotibus prælegi vniuerso populo, in solennitate Tabernaculorum Deut. 31. v. 10.

81. Hinc sequitur primò, populum non habuisse primarium & authenticum Exemplar legis Mosaicæ, sed solos Sacerdotes. Si ergo, extra solennitatem Tabernaculorum, quocunque tempore septennij, orta fuisset aliqua controuersia legalis, populus non potuisset consulere authenticum exemplar, quod non habebat, sed debuisset adire Sacerdotem, & ab eo tanquam ordinario Iudice, petere sententiam definitiuam. Secundo sequitur, etiamsi populus habuisset exemplar, non tamen potuisse ex illo controuersiam vllam dirimere. Non enim populi, sed Sacerdotis, & maximè Pontificis erat, legem Mosaicam, ex qua nascebantur controuersiæ, interpretari.

82. Sed quæres: Quare interpretatio legis, & consequentes decisio controuersiarum legalium, pertinuerit potius ad Pontificem, quam ad alios? Ratio dubitandi est, quia poterat fieri, vt non minus alij essent periti in lege, quam Pontifex: imo etiam magis.

Respondeo. Si spectemus industriam humanam, certum est, non minus alios, quàm Pontificem, potuisse legem intelligere & interpretari. Si autem spectemus assistentiam Spiritus sancti, quæ potissimum in hoc negotio spectanda est, ea Pontifici potius, quàm alijs, fuit communicata. Exemplum habemus in Mose. Nam Deus concessit illi maiorem assistentiam, quã septuaginta senioribus, qui illi in hoc officio subseruiebant. Hoc colligitur ex illo. Num. 11. 7. *Dixit Dominus ad Mosen: Auferam de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum onus populi.* Vbi per spiritum intelligi debet aliquod donum gratiæ, quod requiritur in iis, qui rectè volunt alios gubernare, & eorum controuersias dirimere. Est ergo hic sensus: Auferam de spiritu tuo, & tradam eis, id est, dabo illis donum gratiæ, sed infra illud donum, quod tu habes. Tibi, qui supremus Iudex es, plus dari oportuit, quàm illis, qui subiecti sunt.

V. ARGVMENTVM.

Ex vsu & praxi noui Testamenti.

83. Sicut in veteri Testamento, vt iam ostendi, non scriptura, sed Pontifex & Concilium Seniorum fuit Iudex controuersiarum; sic etiam in nouo hactenus seruatum est. Hoc ostendam breui inductione; Ac primò tempore Apostolorum fuit orta controuersia de circumcisione: An scilicet noui Christiani, qui nunc fidem Euangelij recipiebant, non possent saluari, nisi circumciderentur, & legalia seruarent? Quæ controuersia potissimum intelligebatur de gẽtilibus ad fidem cõuersis. erat autem duplex de hac re sententia: Vna quorundam, qui ex Iudæis facti erant Christiani; qui dicebant gentiles per fidem Christi non posse saluari, nisi circumciderentur, & cæremonias legis Mosaicæ obseruarent. Altera Pauli & Barnabæ qui asserebant, non opus esse circumcisione, & obseruatione legalium. (Actuum 15. 1.)

84. At quomodo decisa & finita est hæc controuersia? An ad solam Scripturam, tanquam ad commenem Iudicem delata est? Nihil minus. Sed potius ex consensu vtriusque partis delecti sunt aliqui, qui Hyerosolymam irent ad Apostolos, vt ipsi in solenni Concilio de tota re cognoscerent, & definitiuam sententiam pronunciarent. Quod & factum est. Nam ex vna parte designati sunt Paulus & Barnabas; ex altera, alij, qui simul Hyerosolimam profecti, Apostolos & seniores adierunt. Hi coacto Concilio, & inuocato Spiritu sancto, respondérunt his verbis: *Visum est Spiritui sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria; vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum & sanguine, & suffocato, & fornicatione.*

Quæ verba, per modum Epistolæ missa sunt ad gentiles Christianos, de quibus agebatur: Et ipsus est: Non volumus vobis imponere onus circumcisionis & legalium, quod graue est: sed abstinere ab iis, quæ iam dicta sunt. quod graue non est.

85. Hic duo, quæ ad rem faciunt, notanda sunt. Primum est, quod hæc controuersia de circumcisione & legalibus sufficienter potuisset determinari per Paulum & Barnabam, qui ambo erant Apostoli, & Prophetæ, & Doctores. (Act. 13. 1.) Ambo à Spiritu sancto speciatim delecti, vt euangelium gentibus prædicarent. Act. 13. 2. etiam reipsa illud prædicauerant in multis locis ac prouincijs. Act. 14. 26. Neuter tamen voluit hoc officium vsurpare, vt suo exemplo docérent, huiusmodi controuersias, quæ fidem ac religionem concernunt, ad ordinarios Ecclesiæ Prælatos, vel ad Concilia Prælatorum deferri oportere.

Digitized

86. Alterum eſt, quod in Concilio Apoſtolorum, in quo controuerſia illa propoſita & definita eſt, nullum Scripturæ teſtimonium, quod directè ad circumciſionem pertineret, allatum ſit; cùm tamen in vtramque partem non defutura fuiſſent teſtimonia, ſi ex illis ſolis oportuiſſet litem finire ac terminare. Nam pro circumciſione adduci potuiſſet illud Geneſ. 17. 10. *Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te. Circumcidetur ex vobis omne maſculinum: & circumcidetis carnem præputii veſtri, vt ſit ſignum fœderis inter me & vos, &c. Tam vernaculus, quam empticius circumcidetur, & quicunque non fuerit de ſtirpe veſtra: Eritque pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum.* At ſi pactum eſt æternum, vt hîc dicitur, ſemper ſeruari neceſſe eſt; etiam in lege Euangelica: Nec ſolum à Iudæis, ſed etiam ab aliis qui non ſunt de ſtirpe Iudæorum. Contra verò occurrebat illud Deuteronom. 30. 6. *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor ſeminis tui.* Vbi inſinuatur, circumciſionem carnis non duraturam in nouo Teſtamento, ſed ei ſucceſſuram circumciſionem cordis. Sicut etiam Ierem. 4. 4. *Circumcidimini Domino, & auferte præputium cordium veſtrorum.* Q. d. Non requiro circumciſionem carnis, ſed cordis, quæ conſiſtit in interna contritione & dolore de peccatis. Hæc & ſimilia vtrinque adduci poterant ex Scriptura. At factum non eſt: ſed Apoſtoli in Concilio congregati, ex directione & aſſiſtentia diuina, quam Chriſtus promiſerat illis, & eorum ſucceſſoribus, ſententiam protulerunt

87. Poſt tempora Apoſtolorum, aliæ atque aliæ controuerſiæ, diuerſis locis ac ætatibus exortæ ſunt, quas ſimiliter à Pontifice Romano, vel à Conciliis ab eo approbatis, deciſas ac diremptas eſſe, notum eſt ex hiſtoriis Eccleſiaſticis. At qui illorum ſententiæ noluerunt acquieſcere, pro hæreticis habiti & damnati ſunt. Producam exempla aliquot illuſtriora, quæ primum occurrunt.

88. Prima Controuerſia fuit: An Paſcha deberet celebrari cum Iudæis die decimaquarta primi menſis, vt volebant multi in Aſia, qui propterea Quartodecimani appellati ſunt: an verò tantum die Dominica, ſicut nunc fit. Hæc tandem poſt multa Concilia Epiſcoporum deciſa ac finita eſt à Victore Papa, Anno Chriſti 198. Vide Euſebium libro quinto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capite 23. & ſequentibus.

89. Secunda: An eccleſia poſſit illos abſoluere à peccatis, qui poſt Baptiſmum lapſi eſſent? Negauit Nouatianus. Sed damnatus eſt in Concilio Romano ſub Cornelio Papa, Anno Chriſti, 255. Vide Baronium circa eundem annum.

90. Tertia: An in Deo ſint tres perſonæ realiter diſtinctæ? Negauit Sabellius aſſerens vnam tantum eſſe perſonam, quæ habet tria officia creationis, redemptionis, & ſanctificationis. Sed damnatus eſt in Concilio Alexandrino, tempore Sylueſtri Papæ, Anno Chriſti ccc. xix. iuxta Baronium.

91. Quarta: An Chriſtus ſit purus homo; ſicut cæteri mortales, & nihil amplius habeat in natura & hypoſtaſi, quam nos habemus? Affirmauit Paulus Samoſatenus: Sed damnatus eſt in Concilio Antiocheno, tempore Dionyſii Papæ, Anno Chriſti 266. iuxta Baronium. Vide Euſeb. lib. 7. cap. 27.

92. Quinta: An Chriſtus ſit verbum Patris æternum, & eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ? Negauit Arius, aſſerens eſſe Verbum Verbi, non ab æterno, ſed in tempore à Deo ex nihilo creatum, & alterius à Deo ſubſtantiæ: ac proinde Deum non ſemper Patrem fuiſſe, ſed tempus aliquando exſtitiſſe, cùm non eſſet Pater. Sed damnatus eſt in Generali Concilio Nicæno I. ſub Syluestro Papa & Cõſtantino Imperatore, Anno 325. Vide duas epiſtolas Alexandri Epiſcopi Alexandrini, quarum vna exſtat apud Socratem, lib. 1. cap. 5. altera, apud Theodoretum, lib. 1. cap. 4.

93. Sexta: An in Chriſto ſint duę perſonæ, ſicut ſunt duæ naturæ, diuina & humana? Exiſtimauit Neſtorius Epiſcopus Conſtantinopolitanus. Sed damnatus eſt in Generali Concilio Epheſino, ſub Cœleſtino Papa, & Theodoſio Imperatore, Anno 434. & prius à Cyrillo in Concilio Alexandrino Anno 43. Vide Baronium.

94. Septima: An in Chriſto ſint duæ naturæ? Eutyches & Dioſcorus dixerunt, ante vnionem hypoſtaticam fuiſſe duas naturas, diuinam & humanam: Poſt vnionem, duas in vnam coaluiſſe, & vnam factam eſſe. Sed damnati ſunt in Generali Concilio Chalcedonenſi ſub Leone Papa, & Marciano Imperatore, Anno 454. Vide Gabrielem Vaſquez, tom. 1. in 3. partem D. Thomæ, diſp. 14.

95. Octaua: An in Chriſto ſit vna tantum voluntas? Macharius Antiochenus Patriarcha, Cyrus Alexandrinus, Sergius Conſtantinopolitanus, & quidam alij, tametſi agnoſcerent in Chriſto duas naturas, dixerunt tamen vnam tantum eſſe voluntatem, nempe diuinam, vt refert Diuus Thomas in 3. parte quæſtion. 18. artic. 1. Ideoque Monothelitę appellati ſunt. Eorum ſententia damnata eſt in Generali Concilio Conſtantinopolitano III. ſub Agathone Papa, & Conſtantino IV. Imperatore, Anno 679. iuxta Baronium. An autem nomine voluntatis intellexint potentiam, an operationem, videri poteſt apud Gabrielem Vaſquez, Tomo citato, diſput. 73 capite 1.

96. Nona: An Spiritus ſanctus ſit Deus? Negarunt Macedoniani, de quibus Auguſtinus in libro de hęreſibus cap. 52. ſic ſcribit: *Macedoniani ſunt à Macedonio Conſtantinopolitana Eccleſiæ Epiſcopo, quos & ἀντιμαχιανοὺς Græci dicunt, eo quod de Spiritu ſancto litigent. Nam de Patre & Filio rectè ſentiunt, quod vnius ſint eiuſdemque ſubſtantiæ vel eſſentiæ: Sed de Spiritu ſancto hoc nolunt credere, creaturam eum eſſe dicentes.* Hi damnati ſunt in Generali Concilio Conſtantinopolitano primo ſub Damaſo Papa & Theodoſio Imperatore, Anno 383.

97. Decima: An Baptiſmus repeti, ſeu reiterari poſſit? Quę controuerſia dupliciter poteſt intelligi. Primo, an Baptiſmus, ſi ſemel valide collatus ſit, repeti poſſit? Affirmauit Marcion, teſte Epiphanio hęreſi 42. paulò poſt principium, vbi de Marcione ſic ſcribit: *Cum corripuiſſet in ciuitate ſua virginem, & auſugiſſet, atque in magno delicto innexus eſſet, excogitauit præſtigiator ſibiipſi ſecundum lauacrum, aſſerens licere vſque ad tria lauacra, hoc eſt, tres Baptiſmos dare in remiſſionem peccatorum: quod ſi quis lapſus eſſet poſt primum, pœnitentia acta, accipiat ſecundum, & tertium ſimiliter, ſi in delicto poſt ſecundum comperiatur.*

Secundo: An Baptiſmus, qui ab hæreticis collatus eſt, repeti poſſit? Affirmarunt Donatiſtæ, qui baptizatos à Catholicis rebaptizabant, teſte Auguſtino in libro de hæreſibus capite 69. eò quod Catholicos haberent pro hæreticis, & Baptiſmum ab hæreticis collatum putarent eſſe inualidum, vt explicat Vaſquez diſput. 146. capite 2. Hi damnati ſunt in Concilio Romano ſub Melchiade Papa, Anno trecenteſimo decimotertio, apud Baronium.

98. Vndecima: An homo ſine gratia Dei, per ſolas naturæ vires poſſit implere legem, ſi velit? Affirmarunt Pelagius & Cæleſtius. Sed damnati ſunt in

Concilio Carthaginensi & Mileuitano, sub Innocentio I. Anno 416. iuxta computum.

99. Duodecima: An parvuli nascantur in peccato originali, & ad illud peccatum abolendum indigeant Baptismo? Negarunt iidem authores, Pelagius & Celestius, teste Augustino in libro de hæresibus c. 88. Vbi de illis sic habet, *Parvulos etiam negant secundum Adam carnaliter natos, contagium mortis antiquæ prima nativitate contrahere. Sic enim eos sine vllo peccati originalis vinculo affirmant nasci, vt prorsus non sit, quod eis oporteat secunda nativitate dimitti: Sed eos propterea baptizari, vt regeneratione adoptati, admittantur ad regnum Dei, de bono in melius transflati, non ista renovatione ab aliquo malo obligationis veteris absoluti.* Hic error damnatus est in Concilio Mileuitano cap. 2. & postea à Zosimo Papa, vt testatur idem Augustin. in libro de peccato originali cap. 6. & sequentibus.

100. In his & similibus controuersiis, quas brevitatis causa omitto, tria consideranda sunt. Primo, quod altera pars litigantium clare & perspicue damnata sit. Secundo, quod hæc condemnatio facta sit ab Ecclesia Catholica, tanquam à Iudice: quæ aliquando tulit sententiam per Pontificem, qui est caput seu Pastor Ecclesiæ: aliquando per Concilia, quæ repræsentant Ecclesiam. Tertio, quod Lutherani & Caluinistæ agnoscant hanc damnationem legitime factam esse. Fatentur enim Nouatianum, Sabellium, Samosatenum, Arium, Nestorium, Eutychen, & Dioscorum, Monothelitas, Macedonianos, Donatistas, Pelagianos, merito damnatos esse, & pro hæreticis haberi oportere. Nec aliunde, quam ex Catholicæ Ecclesiæ decisione. Quod si sola Scriptura esset Iudex, & ecclesia suam sententiam non interposuisset, in hodiernum vsque diem durarent istæ controuersiæ; nec adhuc clare & palam omnibus constaret supradictos authores pro hæreticis habendos esse. Nunc cum ab Ecclesia damnati sint, res certa & indubitata est.

101. Dices, quid si ecclesia errasset in ferenda sententia? Respondeo. Hoc tantum est, ac si dicas: Quid si Christus, Apostoli, & Prophetæ mentiti essent? Nam illi testati sunt, Ecclesiam errare aut deficere non posse. Est enim vt loquitur Christus, *fundata supra petram, & porta inferi non prævalebunt aduersus eam.* (Matth. 16. 18.) sit columna & firmamentum veritatis. (1. Timoth. 3 15.) *Nunquam confundetur neque erubescet.* (Isaiæ 54. 4.) *Iaspis est propugnaculum eius.* (ibidem v. 12.) *Et omnis lingua resistens illi in iudicio, condemnabitur*, ibidem v. 17.

VI. ARGVMENTVM.

Ex Analogia Iudicis controuersiarum ciuilium.

102. HOc argumentum, quod rem maximè illustrabit, proponi potest hoc modo: Inter res fidei ac religionis ex vna parte, & inter res ciuiles ac politicas ex altera, potest spectari multiplex analogia. 1. Sicut in politicis ac ciuilibus sæpe oriuntur lites ac controuersiæ, quæ requirunt aliquem Iudicem, qui sententiam ferat inter partes litigantes, sic etiam fit in fide ac religione. 2. Sicut in controuersiis ciuilibus distinguuntur hæc tria: Iudex; Lex scripta, & Consuetudo: sic etiam in controuersiis fidei, hæc tria, Iudex, Scriptura vtriusque Testamenti, & Traditio. 3. Sicut Princeps vel Magistratus sæcularis fungitur officio Iudicis in decisione controuersiarum ciuilium: Sic etiam Princeps Ecclesiæ, vel Synodus Ecclesiastica fungitur officio Iudicis in definitione controuersiarum fidei. 4. Sicut Lex scripta est quasi norma quædam seu regula, quam sequitur Iudex secularis in decidendis controuersiis ciuilibus: sic etiam Scriptura vtriusque Testamenti est quasi norma quædam seu regula, quam sequitur Iudex Ecclesiasticus in decidendis controuersiis fidei. 5. Sicut sola Lex scripta non est sufficiens & integra norma omnium controuersiarum ciuilium, sed lex scripta & consuetudo simul: sic etiam sola Scriptura vtriusque Testamenti non est sufficiens & integra norma omnium controuersiarum fidei, sed Scriptura & Traditio simul.

103. Hæc clara sunt. Nihilominus ne quis dubitet, singula breviter explicabo. Ac primo, quod Princeps vel Magistratus secularis fungatur officio Iudicum in controuersiis ciuilibus, non eget longa probatione. Hoc enim testatur quotidiana experientia in omnibus regnis ac prouinciis. Nam vbique contentiones, & causæ ciuiles deferuntur ad Principem vel Magistratum sæcularem, quem partes litigantes agnoscunt pro legitimo suo Iudice. Quod etiam ex vtroque Iure, tam ciuili, quam canonico, notissimum. Nam in vtroque extant Tituli: *De officio Iudicis ordinary & delegati.* Nec vllus in hac re tam peregrinus aut stupidus est, vt per Iudicem ordinarium, aut delegatum intelligat legem scriptam: cùm constet illum esse ordinarium, qui ordinariam habet iurisdictionem & potestatem: illum verò delegatum, qui accepta ab ordinario potestate, vicem illius gerit.

104. Deinde, quod lex scripta non possit esse Iudex, facile probari potest. Et quidem in his tribus casibus. Primo, quando ipsa obscura aut ambigua est: Tunc enim opus est alio Iudice seu Interprete, qui mentem illius explicet. Secundo, quando vna lex videtur alteri repugnare, quod frequentissimè contingit. Tunc etiam Iudex adhibendus est, qui eas inter se conciliet. Tertio, quando verba legis, quæ generalia sunt, restringenda essent in aliquo casu particulari, & tamen restricta non sunt. Quod tunc fit, quando occurrit aliquis casus particularis, quem legislator, cum legem conderet, non prævidit euenturum. Et, si prævidisset, non voluisset illum sub lege sua comprehendere. In tali igitur casu, contra verba legis iudicandum. Et quis erit tunc Iudex? Non lex ista. Nam illa seipsam non destruit aut iudicat. Alius ergo distinctus à lege.

105. Postremo, quod sola lex scripta non possit esse sufficiens norma pro decisione quarumcumque controuersiarum ciuilium, sed præter legem scriptam admittenda sit etiam Consuetudo, certissimum est apud Iureconsultos. Ac potissimum in duplici casu. Primo, quando mouetur aliqua controuersia de qua nulla extat lex scripta. Tunc enim Consuetudo, si adsit, vim legis obtinet; nec minus, quam lex ipsa seruari debet, iuxta illud: *Ea quæ longa consuetudine comprobata sunt, ac per annos plurimos obseruata, veluti tacita ciuium conuentio, non minus, quam ea, quæ scripta sunt iura, seruantur.* (Leg. 35. ff. De legibus.) Secundo, quando extat quidem lex scripta, sed ambigitur de sensu ac mente illius, nec aliunde quam ex consuetudine & Traditione, de ea constare potest. Tunc enim locum habet illud: *Optima legum interpres est Consuetudo.* (Leg. 37. ff. De legibus.) Itemque illud: *Imperator noster Seuerus rescripsit in ambiguitatibus, quæ ex legibus proficiscuntur, Consuetudinem, aut rerum perpetuo similiter iudicatarum au-*

theriatem, vim legis obtinere debere, ibidem Leg. 38.

106. Dices: Quid si occurrat aliqua controuersia, quæ nec ex lege scripta, nec ex Consuetudine dirimi possit, quæ tunc erit norma, quam Iudex sequi debet?

Respondeo: Tunc ex naturali æquitate debet rem componere: hoc autem fit in eo potissimum casu, quando occurrit aliquis casus, qui comprehenditur quidem sub verbis legis, non tamen sub mente Legislatoris; vt supra dictum est. Tunc enim Iudex ex æquo & bono debet sententiam pronunciare. Idem fieri potest in controuersiis fidei. Nam si occurreret aliqua controuersia, quæ neque aperte ex Scriptura, neque ex traditione decidi posset, recurrendum esset ad auxilium Spiritus sancti, qui tametsi in omni casu adesse soleat, vt hoc tamen specialim doceret nos omnem veritatem, vt Christus promisit. Et hoc remedio vsi sunt Apostoli in Concilio Hierosolymitano, vbi agebatur de circumcisione & obseruatione legalium, (*supra* §. 86.)

107. Atque hæc sunt argumenta, quibus hactenus probatum est, Iudicem controuersiarum hodie non posse esse Scripturam, sed Ecclesiam. Nunc superest, vt testimonia Scripturæ, quæ initio proposita sunt, & ab aduersariis contra nostram doctrinam obuci & inculcari solent, diligenter expendamus, non quidem eo ordine, quo proposita sunt: sed quo in Scriptura veteris ac noui Testamenti singula sigillatim occurrunt. Ex eorum autem discussione, vt supra insinuaui, manifestè constabit, quædam eorum nihil ad rem facere: alia nobis potius, quam aduersariis patrocinari. Et vt libere dicam, quam res est, aduersarios, qui perpetuo de Scriptura gloriantur, nihil minus, quam Scripturæ sensum & intelligentiam assequi.

EXAMINANTVR TESTIMONIA SCRIPTVRÆ CONTRA NOS ALLATA:

I. TESTIMONIVM.

Deuter. 4. 2. *Non addetis ad verbum, quod loquor vobis.* Et Deuter. 12. 32. *Quod tibi præcipio, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.*

108. Hinc colligunt aduersarij, generatim hæc duo. Primo, omnes traditiones, quas Catholici admittunt, repudiandas esse. Quare? Quia nihil ad verbum Dei scriptum addendum est. Secundo, omnia præcepta humana (huiusmodi est præceptum de ieiunio quadragesimali, de abstinentia à cărnibus die Veneris & Sabbati, de cælibatu Sacerdotum, & quæ similia sunt) nullo modo obseruari oportere. Quare? Quia hoc tantum faciendum est, quod Deus præcipit. Ergo quod homines præcipiunt faciendum non est. Verumque inprimis falsò. Quod duplicitèr ostendam. Primo, refellendo falsam aduersariorum interpretationem. Secundo, veram & legitimam astruendo.

109. Ac primo, quod falsa sit aduersariorum interpretatio, ne ipsi quidem negare poterunt, nisi omnino velint esse impudentes. Nam si omnis traditio respuenda est, respuendus erit Apostolus, qui dixit 2. Thessalonicens. 2. v. 14. *Tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.* Similiter si omnia præcepta humana contemnenda sunt, & hoc solum faciendum, quod Deus præcipit, quid dicemus de Rechabitis, qui accuratissimè seruarunt præceptum parentis sui, Ionadab? An perperam fecerunt? Hoc quidem dicendum esset iuxta aduersarios. At longè aliter res se habet. Nam ab ipso Deo, hoc nomine commendati sunt. Si hoc nesciunt aduersarij, audiant Ieremiam Prophetam, cap. 35. 1. vbi sic ait: *Verbum quod factum est ad Ieremiam à Domino in diebus Joakim filij Iosiæ Regis Iuda, dicens: Vade ad domum Rechabitarum, & loquere eis, & introduces eos in domum Domini in vnam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinum, &c. Et introduxi eos in domum Domini, &c. Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices, & dixi ad eos: Bibite vinum. Qui responderunt: Non bibemus vinum, quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos & filij vestri vsque in sempiternum. Et domum non ædificabitis, & sementem non seretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in Tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multis super faciem terræ, in qua vos peregrinamini. Obediuimus ergo voci Ionadab filii Rechab, patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis: ita vt non bibamus vinum cunctis diebus nostris nos, & mulieres nostræ, filij & filiæ nostræ: & non ædificauimus domos ad habitandum: & vineam & agrum, & sementem non habuimus: sed habitauimus in Tabernaculis & obedientes fuimus iuxta omnia, quæ præcepit nobis Ionadab pater noster, &c. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vade, & dic viris Iuda, & habitatoribus Ierusalem: Numquid non recipietis disciplinam, vt obediatis verbis meis, dicit Dominus? Prædicti sunt sermones Ionadab filii Rechab, quos præcepit filiis suis, vt non biberent vinum: & non biberunt vsque ad diem hanc: quia obedierunt præcepto patris sui. Ego autem locutus sum ad vos, de mane consurgens & loquens, & non obedistis mihi. Misique ad vos omnes seruos meos Prophetas, consurgens diluculo, & dicens: Conuertimini vnusquisque à via sua pessima, & bona facite studia vestra, &c. Et non inclinastis aurem vestram, neque audistis me. Firmauerunt igitur filii Ionadab, filii Rechab præceptum patris sui, quod præceperat eis. Populus autem iste non obediuit mihi. Ideireo hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego adducam super Iudam & super omnes habitatores Ierusalem vniuersam afflictionem, quam locutus sum aduersus illos, & non audierunt: vocaui illos, & non responderunt mihi. Domui autem Rechabitarum dixit Ieremias: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: pro eo, quod obedistis præcepto Ionadab patris ve-*

stri & custodistis omnia mandata eius, & fecistis vniuersa quæ præcepit vobis: propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel. Non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab: stans in conspectu meo cunctis diebus.

110. In hoc exemplo tria notanda sunt. Primò, præceptum illud quod datum fuit Rechabitis, fuisse difficillimum. Quid enim difficilius, quam vitos & vxores, filios & filias, non tantum ad breue tempus more Nazaræorum; sed in perpetuum abstinere ab omni vino, nunquam habitare in domibus, nunquã serere agros, nunquam plantare vineas? Secundo, hoc præceptum non fuisse diuinum, sed humanum, vt patet ex antitheti, quam Deus facit. Sic enim argumentatur: Si Rechabitæ seruant præceptum, quod ab homine acceperunt, quanto magis Iudæi habebant seruare præceptum, quod à Deo acceperunt? Tertiò, Rethabitas non solum recte ac laudabiliter fecisse, quod obseruarint præceptum parentis sui Ionadab, sed etiam meritos esse à Deo peculiarem benedictionem; sicut è contrario, Iudæos meritos esse pœnam & afflictionem. Nam Rechabitis dicitur: *Non deficiet vir de stirpe vestra, stans in conspectu meo cunctis diebus.* Iudæis autem: *Ego adducam super vos afflictionem.*

111. Hinc, si sapiant, colligant aduersarij nostri hæc pauca. Primo, Catholicos non minus recte ac laudabiliter facere, seruando præceptum Ecclesiæ, quam Rechabitæ fecerunt, seruando præceptum parentis sui Ionadab. Non enim minus laudabile est, obedire communi Matri nostræ Ecclesiæ, quam obedire priuato homini. Et sicut Rechabitæ non peccarunt contra illud, Deut. 12. 32. *Quod tibi præcipio, hoc tantum facito Domino*: ita nec Catholicos peccare. Secundo, Catholicos propterea non deficere, nec hactenus defecisse, quia diligenter seruant præcepta Ecclesiæ: et quo quisque accuratius ea seruat, eo maioribus à Deo beneficijs cumulari. Alios verò propterea non proficere, quia ex vna parte contemnunt præcepta Ecclesiæ, in quo deficiunt à Rechabitis: et ex altera, non seruant præcepta Decalogi, in quo similes sunt Iudæis, et, vt aliquam iis ignauiæ prætexant excusationem, aiunt præcepta Decalogi esse impossibilia. In quo faciunt Deum Tyrannum, qui præcipiat homini, quod ab homine præstari non possit.

112. Atque hæc sufficiant de falsa aduersariorum interpretatione. Vera interpretatio est hæc. Illud Deuteronom. 4. 2. *Non addetis ad verbum, quod loquor vobis, nec auferetis ex eo*: generatim intelligendum est de præceptis cæremonialibus & iudicialibus, quæ à Deo per Mosen data sunt. Et est hic sensus: Ego dedi vobis præcepta cæremonialia, quæ præscribunt ritum colendi Deum, & præcepta iudicialia, quæ præscribunt ritum seruandi iustitiæ in rebus politicis ac temporalibus. Vtraque debetis integrè & perfectè seruare. Hoc enim significat illud: *Non addetis, nec auferetis.* Quod alijs quidem verbis, sed eodem sensu explicatur alibi, cum dicitur: *Non declinabitis ab eis, vel ad dextram, vel ad sinistram.* Vt Deuteron. 5. ver. 29. *Discutsinere Dominum Deum tuum, & custodire verba & cæremonias eius, neque declines in partem dexteram vel sinistram.* Et capite 28. 14. *Si audieris mandata Domini Dei tui quæ ego præcipio tibi hodie & non declinaueris ab eis, neque ad dextram, neque ad sinistram*, &c. Et capite 31. 29. *Noui, quia post mortem meam inique agetis, & declinabitis cito de via, quam præcepi vobis.* Et Iosue 1. 7. *Confortare igitur, & esto robustus nimis: vt custodias & facias omnem legem quam præcepit tibi Moses seruus meus: ne declines ab ea ad dexteram vel sinistram.* Igitur ex eo loco sic intellecto, sicut reuera intelligi debet, non aliter possunt argumentari aduersarij, quam hoc modo: Iudæi debebant perfectè ac integrè seruare præcepta Dei, non declinando ab eis vel ad dextram, vel ad sinistram. Ergo nos Christiani, præter Scripturam, non debemus admittere traditiones, quas ab Apostolis accepimus. *Spectatum admissi risum teneatis amici.*

113. Illud verò Deuteronom. 12. 32. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minues.* Speciatim intelligitur de vno præcepto cæremoniali, nempe de præcepto sacrificandi, vt ex contextu patet: Et est hic sensus: Quando veneris in terram Palæstinam, ad quam tendis, & obtuleris Domino Deo tuo sacrificium, non imitaberis gentiles, qui falsis Dijs offerunt suos filios & filias per ignem: sed hoc tantum offeres, quod ego tibi præcipio, nempe ex animalibus oues, capras, hœdos, boues, vitulos, columbas, passeres, turtures: Ex fructibus terræ, panem, similam, salem, thus, manipulum spicarum virentium, & tritum: Ex liquoribus sanguinem, vinum, oleum, aquam. *Hoc tantum facito*, id est, offerto *Domino: nec addas quicquam* ex sacrificijs gentilium; *nec minues* ex his quæ iam enumerata sunt: ex hoc etiam loco manifestè quàm hoc modo licebit aduersarijs concludere: Iudæi debebant ea tantùm offerre in sacrificium, quæ à Deo erant determinata: ergo nos Christiani non possumus seruare præcepta Ecclesiæ? Eiusdem fermè cum præcedenti.

II. TESTIMONIVM.

Isaiæ 8. 20. *Ad legem magis, & ad testimonium.*

114. Hinc colligunt aduersarij, Iudæos in veteri Testamento, quandocunque oriebatur aliqua controuersia, missos fuisse *ad legem & testimonium*, id est, ad Scripturam, nunquam ad Iudicem. Sed valde errant. Primo, quia iam supra ostensum est, Iudicem controuersiarum in veteri Testamento non fuisse Scripturam, sed Pontificem. Secundo, quia illa verba, *Ad legem & testimonium*, multo aliter accipienda sunt, quam putant aduersarij, vt patet ex præcedentibus, quæ sic habent. *Cum dixerint ad vos: Quærite à Pythonissis & à diuinis, qui stridenti incantationibus sunt. Nimirùm non populus à Deo suo requiret pro viuis à mortuis? Ad legem magis & ad testimonium. Quod si non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutinalis.* Vbi disertè agitur contra illos, qui de futuris euentibus solent consulere Pythonissas, & ariolos: & remittuntur partim ad legem, quæ id prohibet, (Deuter. 18. 9. *Quando ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cane ne imitaris abominationes illarum gentium. nec inueniatur in te, qui Pythones consulat aut diuinos, aut quærat a mortuis veritatem.* Partim ad testimonium Prophetarum, qui à Deo constituti erant, vt futura prædicerent. (3. Reg. 22. versu 8.) *Dixit autem Iosaphat: Non est hic Propheta Domini quispiam, vt interrogemus per eum?*

115. Igitur sensus illorum verborum, *Ad legem magis & ad testimonium*, est hic: Si vultis licet cæteroqui de futuris euentibus non debetis consulere Pythonissas, sicut fecit Saul. (1. Reg. 28. 7.) quia hoc Deus per legem suam fieri prohibuit, ad quam vos remitto: sed consulite Prophetas Domini, quorum officium est de futuris pronunciare. Quid hoc facit ad Iudicem controuersiarum? Nihil penitus. Nisi aduersarij

velint hoc modo ratiocinari: de futuris euentibus non licet consulere Pythonissas. Ergo sola Scriptura est iudex controuersiarum? Ineptissime, & tamen, quod mirere is, præcipui illorum Rabbini sic ineptiunt. De quibus bene præmonuit nos Christus: *Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum.*

III. TESTIMONIVM.

Matth. 15. 6. *Irritum fecistis mandatum Dei propter Traditionem vestram.* Et Coloss. 2. 8. *Videte, ne quis vos decipiat per Philosophiam & inanem fallaciam secundum Traditionem hominum.* Et 1. Petri 1. 18. *Redempti estis de vana vestra conuersatione paterna Traditionis.*

113. HInc colligunt aduersarij, omnes Traditiones à Christo & Apostolis damnatas esse, & sola Scriptura contentos nos esse oportere. At non certe. Nam citata tantummodo improbantur de Traditionib. Iudaicis, quæ à Phariseis obtrudebantur non item de Traditionibus Christi & Apostolorum, quas aduersarij oppugnant, & nos defendimus. Erant autem vanæ Iudæorum Traditiones, vt ex Scriptura patet.

117. Prima quod ante sumptionem cibi lauandæ essent manus. Matth. 15. 1. *Accesserunt ad eum Scribæ & Pharisæi, dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur Traditionem seniorum? Non enim lauant manus suas cum panem manducant.*

118. Secunda, quod etiam inter comedendum illa lotio fieri esset necessaria. Marc. 7. 3. *Pharisæi & omnes Iudæi, nisi crebro lauerint manus, non manducant, tenentes Traditionem seniorum.* Hinc in nuptiis Canæ Galilææ erant *sex hydriæ positæ secundum purificationem Iudæorum.* (Ioan. 2. 6.) in quibus hydrias esset aqua ad lauandas manus inter prandendum.

119. Tertia, quod venientes à foro non deberent cibos sumere, nisi lotis essent. Marci 7. 4. *Et à foro nisi baptizentur, non comedunt. Et alia multa sunt, quæ tradita sibi habent seruare, baptismata calicum & urceorum, & æramentorum, & lectorum.*

120. Quarta, quod cum peccatoribus non esset mundus cibus. Matth. 9. 11. *Et pharisæi dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister vester?* Et Luc. 15. 2. *Et murmurabant Pharisæi & Scribæ eorum, dicentes ad discipulos eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?*

121. Quinta, quod ne quidem permittendum esset, vt quis à peccatoribus tangeretur. Luc. 7. vers. 39. *Videns autem Pharisæus, qui vocauerat eum, ait intra se, dicens: Hic si esset Propheta, sciret utique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est.* Vbi manifeste apparet, Pharisæum fuisse miratum, quod Christus à muliere peccatrice pateretur se contingi, eò quod hoc esset contra morem & Traditionem Phariseorum, quorum vox erat hæc: *Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es.* (Isaiæ 65. v. 5.)

122. Sexta, quod in Sabbato non liceret ægros curare. Luc. 6. 7. *Obseruabant autem Scribæ & Pharisæi, si in Sabbato curaret, vt inuenirent vnde accusarent eum.* Et Ioann. 9. v. 16. *Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Non est hic homo à Deo, qui Sabbatum non custodit.* Loquebantur de Christo, qui cæco à natiuitate visum restituerat in Sabbato.

123. Septima, quod famelici non possent spicas vellere & comedere in Sabbato. Matthæi 12. v. 1. *Abiit Iesus per sata Sabbato: discipuli autem eius esurientes cœperunt vellere spicas & manducare. Pharisæi autem videntes dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere Sabbatis.*

124. Octaua, quod frequenter esset ieunandum & orandum. Matth. 9. v. 14. *Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant?* Et Luc. 5. v. 33. *Discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & discipuli tui edunt & bibunt.*

125. Nona, quod omnium rerum, etiam minimarum, decimæ offerendæ essent Deo. Matt. 23. v. 23. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi, qui decimatis mentham & anethum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium & misericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Hic decimare idem est, quod decimas dare. Est ergo hic sensus: Vos Pharisæi datis decimas omnium rerum, etiam minimarum, quod non facitis ex præcepto in lege Mosaica, sed ex vestra Traditione non scripta. Et inter ea negligitis ea, quæ vobis in lege præcepta sunt. Hæc debetis facere, & illud non omittere. Vbi notandum tamen non tollit vllum præceptum in lege Mosaica, de datis decimis rerum minimarum, quarum hic fit mentio, sed tantum de decimis vini, frumenti, & olei. (Deut. 14. 23.) Nihilominus Pharisæi in hac re habebant peculiarem consuetudinem, & Traditionem præ aliis Iudæis, quia dabant decimas omnium olerum, quod alij non faciebant. (Luc. 11. 42.) Quo nomine gloriatur quidam ex Pharisæis, Luc. 18. 11. *Non sum sicut cæteri hominum, &c. Ieiuno bis in Sabbato, decimas do omnium, quæ possideo.* Vide Iansen. in concord. Euangelica, cap. 84.

126. Decima, quod qui iurarent per templum aut altare, non esset reus criminis: qui autem iuraret per aurum templi, vel per oblationes, quæ in altari fiebant esset reus. Matth. 23. vers. 16. *Væ vobis duces cæci, qui dicitis, quicunque iurauerit per Templum, nihil est: qui autem iurauerit in auro Templi, debet. Stulti & cæci: Quid enim maius est, aurum an Templum quod sanctificat aurum? Et quicunque iurauerit in altari, nihil est: quicunque autem iurauerit in dono, quod est super illud, debet. Quid enim maius est, donum an altare, quod sanctificat donum?*

127. Vndecima, quod filij non tenerentur reipsa parentes suos honorare, aut illis benefacere, sed quod abunde sufficeret, munus aliquod Deo offerre. Matt. 15. vers. 5. *Quare vos transgredimini mandatum Dei propter Traditionem vestram? Nam Deus dixit, Honora patrem & matrem. Et quicunque maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri aut matri: Munus quodcunque est ex me, tibi profuerit: & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam. Et irritum fecistis mandatum Dei propter Traditionem vestram.*

128. Hæc fuerunt præcipuæ Traditiones Phariseorum, quarum ex Euangelio licet colligere. Et quamquam aliquæ ex illis essent bonæ ex suo genere, aliæ malæ, aliæ dubiæ, vel inutiles, Pharisæi tamen propter omnes reprehendebantur à Christo ob has causas.

129. Primò, quia ipsi ex earum obseruatione quærebant inanem gloriam, & opinionem sanctitatis apud homines: eam nihil minus, quam sancti essent. Matth. 23. 5. *Omnia vero opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus.* Hinc passim in Euangelio vocantur Hypocritæ, & sepulchra dealbata.

130. Secundò, quia ex quorundam obseruatione sectabantur etiam opera ac diuitias, præsertim ex longis orationibus, quas in eum finem recitabant. Matt. 23. 14. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ce-*

medelis domos viduarum, orationes longas orantes. Et Marci 12. 40. *Cauete à Scribis, qui deuorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis.* Vbi comedere, seu deuorare domos viduarum, nihil aliud est, quàm spoliare seu exhaurire. Nam viduæ veniebant ad Pharisæos tanquam ad virós sanctos (quippequi sanctitatem simulabant) & eorum orationes pretio emebant.

131. Tertio, quia superstitiosè minutiora quædam seruabant, & alia maiora negligebant, vt paulò antè dictum est. Dabant enim decimas rerum etiam vilissimarum, & negligebant iudicium & misericordiam in diiudicandis causis, quæ ad ipsos deferebantur. Et hoc sensu accipi potest illud Matth. 23. 24. *Excolantes culicem, camelum autem glutientes.*

132. Ex dictis patet non omnes Traditiones Iudæorum à Christo fuisse reprehensas; licet Pharisæi, quod male illis vterentur, merito fuerint reprehensi. Nam vna inter cæteras Traditiones erat hæc: *Decimare menthum, rutam, & omne olus.* Quæ sanè ex se fuit bona. Nam bonum est, decimas dare Deo, non solum aliquarum, sed omnium earum rerum quas possidemus Et hoc confirmat Christus, cùm ait: *Hæc oportuit facere, & illa non omittere*, id est, oportuit seruare præceptum de iudicio & misericordia, & non omittere Traditionem de decimatione menthæ & omnium olerum.

133. Vnde vlterius sequitur, Lutheranos & Caluinistas, dum promiscuè damnant omnes Traditiones, damnare etiam sententiam Christi, qui aliquas illarum approbauit. Nam ex Christi sententia, sunt aliquæ Traditiones, quas non oportet omittere. Ex illorum sententia omnes repudiandæ sunt, & sola Scriptura admittenda. Hæ sententiæ inter se pugnant. Vtram vero amplectemur? Christi, si sapimus.

134. Ex quo rursum infero, Lutheranos & Caluinistas ex hoc capite non aliter posse concludere, quam hoc modo: Aliquæ Traditiones Iudæorum erant malæ: Ergo omnes Traditiones Christianorum sunt malæ. Quæ consequentia nulla est. Hæc multo est melior: Iudæi, præter Scripturam, habuerunt aliquas Traditiones, quas non oportebat omittere, Ergo etiam Christiani possunt habere? Quanquam magna inter vtrasque differentia est. Nam Traditiones Christianorum, quas hoc loco defendimus, sunt à Christo & Apostolis acceptæ, quales non erant Iudaicæ.

IV. TESTIMONIVM.

Ioan. 5. v. 39. *Scrutamini Scripturas.*

135. ECce, inquiunt aduersarij, Christus remittit nos ad Scripturam tanquam ad Iudicem controuersiarum. Hoc certè non diceret; si intelligerent mentem Christi. Christus in illo capite disputat cum Iudæis, qui negabant ipsum esse Filium Dei: Ipse autem probat se esse, quatuor testimoniis. Primo, Testimonio Ioannis Baptistæ. *Vos*, inquit, *misistis ad Ioannem, & testimonium perhibuit veritati.* Erat autem hoc ipsius testimonium, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Et iterum: *Ego testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.* (Ioan. 1. v. 34.)

Secundo, testimonio miraculorum, quę petrabat. *Ego*, inquit, *habeo testimonium maius Ioanne. Opera enim quæ dedit mihi Pater, vt perficiam, ea testimonium perhibent de me, quia Pater misit me.*

Tertio, Testimonio Dei Patris. *Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me.* Nempe cum dixit de cœlo: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite.* Matth. 3. 17. & Luc. 9. 35.

Quarto, testimonio Scripturarum veteris Testamenti: *Scrutamini*, ait, *Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis*, quasi dicat: Si non vultis recipere tria priora testimonia, quæ tamen efficacissima sunt, (alioqui illa non produxissem) saltem non potestis reijcere testimonium Scripturarum, de quibus tantopere gloriamini. Illę ipsæ, si attente scrutemini, perhibent testimonium de me, quod sim Messias à Deo promissus. Quare ergo non creditis?

136. Hinc concludo, aduersarios ex hoc loco seipsos potius, quàm nos oppugnare. Nam ipsi contendunt, solam Scripturam esse iudicem controuersiarum: Et Christum ad solam Scripturam nos remittere. At contrarium verum est. Nam Christus in controuersia, quam habebat cum Iudęis; *An ipse esset Filius Dei*, non remisit illos ad solam Scripturam, sed primo ad testimonium Ioannis Baptistæ: deinde ad testimonium miraculorum, quę ostendebant ipsum esse Deum: postea ad testimonium Dei Patris, qui voce de cœlo delapsa idem confirmabat: denique, vt omnia experiretur, ad testimonium Scripturarum.

137. Nos Catholici in hac re Christum imitamur. Nam in controuersijs, quas habemus cum aduersarijs, non solum vtimur testimonio Scripturæ, sed etiam sanctorum Patrum, & matris ecclesiæ, & miraculorum, quæ sæpè fiunt pro confirmatione nostræ fidei. Aduersarij autem, quasi Christo prudentiores essent, nihil volunt audire, nisi ex solis Scripturis. In quo similes sunt Iudęis, contra quos Christus agit. Nam Iudæi repugnato quocunque alio testimonio, solam Scripturam admittebant: Et hanc ipsam neque tunc intelligebant, neque adhuc intelligunt, vt testatur Apostolus secundâ Corinthia. 3. v. 14. cùm ait: *Obcæcati sunt sensus eorum.* Et infra: *vsque in hodiernum diem cum legitur Moses, velamen positum est super cor eorum.* Idem aduersarijs nostris, qui in hac causa nepotes illorum sunt, accommodari potest.

V. TESTIMONIVM.

Act. 17. 11. *Quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.*

138. HIc iterum clamant aduersarij, Berœenses non temerè credidisse, quę ab Apostolis dicebantur, sed omnia examinasse iuxta normam Scripturæ: Æquum igitur esse, vt nos illorum exemplum imitemur, & solam Scripturam pro norma ac Iudice agnoscamus. Sed frustra. Quod facile constabit, si constet de re ipsa, de qua tunc agebatur. Ea fuit huiusmodi: Paulus Apostolus, vt expressè habetur in eodem capite, primùm quidem Thessalonicæ, deinde apud Berœenses, *disserebat ex Scripturis, adaperiens & insinuans, quia Christum oportuit pati, & resurgere a mortuis: Et quia hic est Iesus Christus, quem ego annuncio vobis.* Quid verò Berœenses? sequitur ibidem: *susceperunt verbum cum omni auiditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.*

139. Igitur hic est sensus illius loci: Berœenses cùm audirent Paulum citare quædam testimonia Scripturę veteris Testamenti, quibus astruebat Christi mortem & resurrectionem, scrutabantur, an iis ipsis

teſtimoniis conſentanea eſſent, quæ à Paulo dicebantur. Non quidem eo animo, quaſi dubitarent de morte & reſurrectione Chriſti, quippe quæ ſatis confirmata erat ab Apoſtolo per virtutem miraculorum, (1. Theſſalon. 1. 5.) ſed vt magis in fide cõfirmarentur, ſi viderent ea, quæ Paulus prædicabat, multo ante per Prophetas fuiſſe præuiſa & præſignificata. 140. Ex hoc ſenſu, quid obiecto concludent aduerſarij? Nihil ad rem, de qua agitur. Niſi forte ſic velint concludere: Beronenſes ſcrutabantur teſtimonia Scripturæ à Paulo citata. Ergo ſola Scriptura eſt iudex controuerſiarum. Quod perinde eſt, ac ſi dicas: Lutherani ſcrutantur teſtimonia Auguſtini à Bellarmino citata: Ergo ſolus Auguſtinus eſt iudex controuerſiarum. Vel ſic: Ruſtici ſcrutantur teſtimonia Lutheri à Prædicante citata: Ergo ſolus Lutherus eſt iudex controuerſiarum. Vel ſic: Kemnitius in examine Concilij Tridentini ſcrutatur traditiones à Catholicis allegatas: Ergo ſola traditio eſt iudex controuerſiarum. Vel denique ſic: Diſcipuli ſcrutantur teſtimonia Ciceronis à Præceptore citata: Ergo ſolus Cicero eſt author Latinitatis. Apage cum talis conſequentiis. Et tamen apud aduerſarios, quia meliores non habentur, in pretio ſunt.

VI. TESTIMONIVM.

Galat. 1. 9. *Si quis euangelizauerit vobis præter id, quod accepiſtis, anathema ſit.*

141. ERgo, inquiunt aduerſarij, præter Euangelium non licet admittere traditiones. At ego contra ſic infero: Si quis euangelizauerit vobis præter id, quod Paulus euangelizauit, anathema ſit: At Lutherani & Caluiniſtæ euangelizant aliquid præter id quod Paulus euangelizauit, quia appugnant traditiones, quas ipſe commendauit. (2. Theſſ. 2. 14.) *Tenete traditiones.* Ergo Lutherani & Caluiniſtæ anathema ſunt.

142. Sed videamus ſcopum Apoſtoli. Nam inde apparebit an damnentur hoc loco traditiones, nèc ne. Scopus Apoſtoli eſt hic. Galatæ docti erant à Paulo, ceremonias legis Moſaicæ abrogatas eſſe, neminem poſſe per huiuſmodi ceremonias iuſtificari, ſed per fidem in Chriſtum, (cap. 2. 16.) Ab hac doctrina fuerunt poſtea abducti per quoſdam falſos Apoſtolos, qui docebant eos non poſſe ſaluari per fidem in Chriſtum niſi ſimul circumciderentur, & alias legis Moſaicæ ceremonias obſeruarent (vt patet ex decurſu totius epiſtolæ, præſertim cap. 1. v. 6 & cap. 3. v. 1. & cap. 4. v. 9. & cap. 5. v. 1.) cõtra huiuſmodi falſos Apoſtolos agit Paulus, cùm dicit: *Si quis euangelizauerit vobis præter id, quod accepiſtis, anathema ſit*, quaſi dicat: Accepiſtis à me, hominem iuſtificari per fidem in Chriſtum, non autem per obſeruationem legis Moſaicæ. Si quis aliter vos inſtruit, aſſerendo non prodeſſe fidem in Chriſtum, niſi accedat circumciſio & aliæ ceremoniæ legales, anathema ſit. At hinc non ſequitur traditiones Apoſtolicas eſſe reiiciendas, ſed potius conſeruandas, quia non ſunt præter, aut contra id, quod Paulus euangelizauit Galatis de iuſtificatione, ſed potius ſunt id, quod ipſe Theſſalonicenſibus euangelizauit cùm dixit: *Tenete traditiones, quas didiciſtis,*

VII. TESTIMONIVM.

2. Timoth. 3. 16. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendũ, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.*

143. EX quo loco dupliciter argumẽtantur aduerſarij; Aliqui ſic: Omnis Scriptura eſt vtilis ad docendum & arguendum: Ergo ſuperuacaneæ ſunt traditiones. Perinde ac ſi dicas: Omnis cibus eſt vtilis ad nutriendum: Ergo ſuperuacaneus eſt potus. Vel, omnis eleemoſyna eſt vtilis ad ſalutem. (Luc. 11. 41. & Dan. 4. 24.) Ergo ſuperuacanea oratio, ſuperuacanea Sacramenta. Miſeret me horum hominum.

144. Alij ſic: Omnis Scriptura eſt vtilis, id eſt, ſufficiens: Ergo ſuperuacaneæ traditiones. Sed quæ hæc interpretatio eſt? An idem ſunt, vtilem eſſe, & ſufficientem eſſe? Si idem ſunt, iam illud Timoth. 4. 8. *Pietas ad omnia vtilis eſt*, licebit ſic interpretari: Pietas ad omnia ſufficiens eſt: Ergo reliqua omnia ſuperuacanea ſunt. Et ſimiliter illud 2. Timoth. 4. 1. *Marcum aſſume, & adduc tecum: eſt enim mihi vtilis in miniſterium*, id eſt, ſufficiens: Ergo Timotheus, Titus, Oneſimus, & alij ſuperuacanei ſunt. Quis non videt, ſi hæc licentia interpretandi Scripturam ſemel admittatur, totam corrumpi, & adulterari poſſe?

145. Sed vt clarius res ipſa percipiatur, textus Apoſtoli conſiderandus eſt. Igitur Apoſtolus in citato capite hortatur Timotheum Epiſcopum, vt ſuos ſubditos inſtruat in fide & bonis operibus; & redarguat aduerſarios, *qui corrupti mente, & reprobi circa fidem, euaſerunt veritati.* Et vt oſtendat eum id poſſe præſtare ſubdit. *Tu verò permane in iis, quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, ſciens à quo didiceris: Et quia ab infantia ſacras literas noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem, per fidem, quæ eſt in Chriſto Jeſu. Omnis enim Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, &c.* Vbi per ſacras literas, quas ait Timotheum ab infantia nouiſſe, intelligit Scripturam veteris Teſtamenti. Nam eo tempore, quo Timotheus erat infans, nondum exſtabat Scriptura noui Teſtamenti.

146. Apoſtolus ergo in illo textu ſic argumentatur: Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendos ſubditos, & redarguendos aduerſarios. At Scriptura veteris Teſtamenti, quam ab infantia noſti, eſt diuinitus inſpirata: Ergo eſt vtilis ad docendos ſubditos, & redarguendos aduerſarios: cùm ergo cognitione illius Scripturæ inſtructus ſis, magnum ex ea præſidium habes ad præſtandum quod dixi.

147. Ex eodem principio licebit ſic concludere: Omnis Scriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum & arguendum: At Scriptura noui Teſtamẽti eſt diuinitus inſpirata: Ergo eſt vtilis ad docendum & arguendum. Qui ergo cognitione huius Scripturæ inſtructus eſt, magnum ex ea præſidium habet ad vtrumque præſtandum.

148. Porrò ex vtroque diſcurſu patet, has tres propoſitiones veras eſſe ſecundum Apoſtolum. 1. Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum & arguendum. 2. Scriptura veteris Teſtamenti vtilis eſt ad docendum & arguendum; Scriptura noui Teſtamenti vtilis eſt ad docendum & arguendũ. Sicut ergo non ſequitur: Scriptura veteris Teſtamẽti

Digitized by Google

ciare. Nam si mandaces sunt etiam in hoc puncto mentiri possunt. Nihil ergo certi est.

155. Sed absit, vt nostra loquamur aut sentiamus. Longe aliter res habet; At primo quidem fatemur, Scripturam certam ac infallibilem esse, quia Verbum Dei est: sed addimus, cùm sæpe obscura sit, non facile vnicuique constare posse de legitimo illius sensu. Itaque alio Iudice opus esse, qui infallibiliter decernat, quis legitimus Scripturæ sensus sit. Hic autem Iudex non potest esse quilibet homo priuatus: quia alioqui tot essent diuersi Iudices, quot diuersa capita & sententiæ: & si nulla controuersia componi posset. Quisque enim diceret, se bene sentire reliquos male. Necesse igitur est, vt sit aliquis publicus Iudex, cum authoritate decernendi & definiendi, inter partes litigantes potestatem habeat.

156. Deinde asserimus, homines dupliciter spectari posse. Primo quatenus sunt filij Adam, & obnoxij variis naturæ corruptionibus. Sic sine dubio proni sunt ad mendacium & falsitatem. (Gene. 8. 21. & Psalm. 38. 6.) Secundo, quatenus à Spiritu sancto diriguntur & gubernantur ad aliorum instructionem. Sic infallibiles & sine mendacio sunt. Talis in veteri Testamento fuit Moses cum senatu Seniorum (Numer. 11. 17.) Tales alij Pontifices, qui deinde secuti sunt. (Deut. 17. 9. Aggæ. 2. 12. & Malach. 2. 7.) Tales Prophetæ, Isaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, & alij. (Ier. 17.) Tales in nouo Testamento Apostoli, quibus dictum est, Ioann. 15. 26. *Mittam vobis à Patre Spiritum veritatis.* Etc. 16. 13. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem:* At vbi omnis veritas, ibi nullum mendacium.

157. Talis denique fuit, & hunc etiam est Ecclesia, quę propter perpetuam Spiritus sancti assistentiam & directionem, nunquam erravit hactenus, nec deinceps errare poterit. Est enim ædificata *supra firmam petram, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Matt. 16. 18.) *Est columna & firmamentum veritatis,* (1. Tim. 3. 15.) *Nunquam confundetur, neque erubescet.* (Isa. 54. 4. *Iaspis est propugnaculum eius.* (Ibid. v. 12.) *Et omnem linguam resistentem illi Iudicio iudicabit.* (Ibid. v. 17.) Est igitur infallibilis Iudex, quem quærimus.

158. Sed, An omnes & singuli, qui in Ecclesia sunt, habeant hanc assistentiam & directionem Spiritus sancti, vt in fide errare non possint? Facilis responsio. Singuli quidem habent, sed dependenter ab ipsa Ecclesia. Quandiu ergo manent coniuncti cum Ecclesia, errare non possunt: si dissentiunt ab Ecclesia, iam errant. Quod duplici similitudine declarari potest. Vna sumitur ex proportione humani corporis. Nam si quæras, an singula membra, quæ sunt in humano corpore, habeant in se spiritus vitales & sensitiuos, quibus vita conseruatur, respondendum est, singula quidem habere, sed dependenter à capite & corde. Nam à capite & corde, tanquam à duplici principio, deriuantur huiusmodi spiritus in reliqua membra. Vnde, si intercipiantur aut occludantur meatus illi seu canales, per quos fit illa spirituum derivatio & distributio, necesse est reliqua membra destitui spiritibus, & officium suum exercere non posse. Sin pateant, & aperti sint, res salua est, etiam in Ecclesia. Singuli fideles, qui sunt quasi membra Ecclesiæ, habent quidem assistentiam & directionem Spiritus sancti, sed dependenter à Pontifice, qui est velut caput Ecclesiæ, & à Conciliis, quæ sunt quasi tot Ecclesiæ. Quandiu ergo singuli manent colligati cum doctrina Pontificis & Conciliorum, participant de assistentia & gubernatione Spiritus sancti, & in fide errare non possunt. Sin per discordiam & pertinaciam, discedunt à capite & corde, iam occludunt sibi omnes meatus, vt assistentia & directio diuina ad eos derivari non possit: Et sic à veritate abducuntur, & erroribus obnoxij sunt. Quod contigit Arrio, Nestorio, Macedonio, Pelagio, & sexcentis aliis. Ne nobis contingat, audiamus consilium Apostoli, qui vbique hortatur nos ad consensum & vnitatem doctrinæ. vt Romanorum 16. v. 17. *Rogo autem vos fratres, vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula, præter doctrinam, quam vos didicistis facitis, & declinate ab illis* Et 1. Cor. 1. 10. *Obsecro vos fratres, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* Et Ephes. 4. 3. *Seruate vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus spiritus: Sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma.* Et Heb. 13. 9. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci;*

159. Altera similitudo sumi potest à grege ouium, qui optimè representat Ecclesiam (Ioan. 10.) Nam sicut totus grex in vno stabulo, vel loco collectus, habet perpetuam assistentiam Pastoris, qui furca & canibus defendit illum à ferocia luporum, sic etiam tota fidelium ecclesia, in vna fide & spiritu collecta, habet perpetuam assistentiam diuini illius Pastoris, qui dixit: *Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas.* Ioan. 10. 14. Et iterum: *Ecce Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Matth. 28. 20. Item sicut singulæ oviculæ, quamdiu manent coniunctæ cum grege & Pastore, immunes ac tutæ sunt à morsu luporum, sic etiam singuli Christiani, quamdiu manent coniuncti cum Ecclesia, id est, cum doctrina & consensu Ecclesiæ, immunes ac tuti sunt à periculo erroris, & infidelitatis. Tandem sicut oviculæ, quæ aberrant à grege, destituuntur protectione Pastoris, ac proinde luporum insidiis expositæ sunt, sic Christiani, qui descendunt à communi sensu & doctrina Ecclesiæ, destituuntur assistentia Spiritus sancti, ideoque erroribus expositos esse necesse est.

APOLOGIA.

Pro Iudice Controuersiarum, contra Gardium.

Ideone legisse libellum meum de iudice Controuersiarum, mi Gardi. In quo quidem, sex argumentis conatus sum probare, non Scripturam, sed Ecclesiam esse Iudicem Controuersiarum fidei ac religionis. 1. Ex ipso Iudicis, quod Scriptura non conuenit. 2. Ex parte Scripturæ, in qua duo spectanda sunt, litera & sensus. Litera sæpe dubia interorem: ac proinde infallibilis Iudex esse non potest. Sensus sæpe obscurus est, vt indigeat alio iudice & interprete. 3. Ex parte Controuersiarum, quæ multæ sunt, quæ ex Scriptura dirimi non possunt, cum nulla de iis in Scriptura fiat mentio. 4. Ex vsu & praxi veteris Testamenti, vbi non scriptura, sed Pontifex agnoscebatur pro Iudice. 5. Ex simili vsu & praxi noui Testamenti. 6. Ex Analogia Iudicis Controuersiarum ciuilium & politicarum. Nam index eiusmodi Controuersiarum, non est lex scripta, sed Princeps aut Consistorium principis.

2. *Hunc libellum magno Volumine aggressus es oppugnare: in quo, quidquid ex Aunnij, Vittakeri, & aliorum Prædicantium scriptis corradere potuisti, contra me arguisti est. Nec ægrè id fero. Quin potius id gaudeo, vbi mihi occasionem offerri & confirmandi ea quæ assumsi, & refellendi,*

quæ à te obiiciuntur. Sed nec terreor voluminis tui magnitudine. Mole magnum est, non robore; & plus inanis iactantiæ, quam solidæ eruditionis in eo reperto. De quo alij sint Iudices. Interim oppono breuem hanc Apologiam, in tria capita distributam. Quorum primo ostensurus sum, multa vitia toto volumine à te commissa esse. Altero, argumenta à me proposita, adhuc firma stare nec à te conuelli potuisse. Tertio obiectiones, quibus me oppugnasti nullius esse ponderis ac momenti. Et sic finiam.

CAPVT I.

Detegantur vitia à Gardio commissa.

1. VItia, quæ Lectori passim obuia sunt in tuo volumine, nec pauca, nec exigua sunt. Non omnia sed aliqua ex iis recensebo. Et hæc potissimum. *Primò*, in ipso operis tui ingressu, promittis magnam modestiam, in progressu, petulantissimus, & conuitiorum plenus es. *Secundo*, statum quæstionis de Iudice controuersiarum clarè ac fideliter à me propositum, falsò reprehendis, & multis ambagibus inuolus, ac obscurum reddis. *Tertiò*, Multa malitiosè mihi affingis, quæ nunquam dixi, & iis refutandis non parum temporis ac chartæ, otiosè consumis. *Quartò*, Quæ bono sensu à me dicta sunt, sinistrè accipis: non secus, quàm aranei qui ex bonis floribus venenum hauriunt. *Quintò*, Scripturam malè interpretaris. *Sexto*, Scripturæ testimoniis, ad tuas assertiones confirmandas, non raro abuteris. *Septimo*, Vulgatam editionem, quæ multis iam sæculis in Ecclesia viguit, temerè & imperitè accusas, ac eius locum, vel tuam, vel alterius priuati hominis versione substituis. *Octauo*, Libros Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Ecclesiastici, & Machabæorum, nunc reiicis, nunc admittis, nunc laude, nunc vituperio dignos censes. *Nono*, ita passim te geris, quasi in Scriptura nihil difficile aut obscurum tibi sit, sed omnia plana, aperta, perspicua, quod arrogantis animi signum est. *Decimo*, Mala fide citas Augustinum, & alios Patres, in quo meritò suspectum te reddis. *Vndecimo*, Non ratio, vbi necesse non est, longas instituis digressiones, quæ ad rem præsentem non faciunt, vt hac arte vel prætextu, tuo volumini opimonem concilies, si non apud peritos, qui ex doctrina, saltem apud mulierculas, quæ ex mole rem æstimare solent. Omitto alia similia. De istis, quæ iam recensui, dicam aliquid, sed fortè plus, quam optes.

I. VITIVM GARDII.

2. PRimò igitur, in ipso operis tui ingressu, promittis magnam modestiam, his verbis. *Ea vero modestia, quæ nec ipsi Becano, nec magno ipsius Patrono, nec aliis quibuscunque moderatis ingeniis displicere poterit.* Speciosa promissio, sed vanissima. Nam paulò post, quasi datæ fidei obtitus, his conuitiis insectari me incipis. 1. Becanus est cæcus. 2. Impudens. 3. imprudens Iesuita. 4. Helleboro purgandus. 5. Puerilis. 6. Superstitiosus. 7. Sophista. 8. Audax & inconsideratus. 9. Entusiasta. 10. Hæreticus. 11. Pseudocatholicus. 12. Insensatus. 13. Nouus Pharisæus. 14. Absurdus disputator. 15. Hospes in codice Bibliorum. 16. Paulo Apostolo in faciem contradicit. 17. Scripturam arguit. 18. Ipsum Deum aliqua ex parte reum facit. 19. Crassè hallucinatur. 20. Omnibus eruditis ludibrio se exponit. Sic de me. De meis dictis ita pronunciasti, Sunt falsissima. 2. Absurdissima. 3. Blasphema. 4. Risu digna. 5. Figmenta putidissima. 6. Puerilia & leuicula. 7. Somnia. 8. Crassi & portentosi errores. 9. Scopæ dissolutæ. 10. Inanes coniecturæ. 11. Pueriles ineptiæ. 12. Calumniæ virulentæ. 13. Sarcasmi. 14. Crudè voces. 15. Ne cassam quidē nucem valent. Et sic deinceps.

3. Hæc scilicet illa modestia est, quam promittis, mi Gardi: eamque & mihi, & magno meo Patrono Cardinali, & aliis moderatis ingeniis placituram interpretatis. Itanè verò? An putas nos stipites aut fungos esse, qui huiusmodi scommata non aliter, quàm singularis cuiusdam modestiæ ac humilitatis tesseras acceptum imus? Ego tamen, vt de me loquar, non tam succensco tibi, quàm condoleo quod videam te omni veritatis præsidio destitutum, non nisi morsu ac latratu pugnare posse. Nec rependeram scommata, quæ in me conuicia, quia scriptum est. Prou. 26. 4. *Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam ne efficiaris ei similis.* Quid porrò magnus meus Patronus, quod alij moderati homines dictum sint facilis coniectura est. Omnes dicent, quod vnus dixit, Gardium in veste omnia ingressum esse, sed mox lupum apparuisse. Vel quod alius, Gardiū, quantumuis modestiæ pallio se obtegat, Prædicantem naturam exuere non posse.

II. VITIVM GARDII.

4. SEcundò statum quæstionis de Iudice controuersiarum fideliter à me propositum, falsò reprehendis: Et quod clarè à me dictum est; multis ambagibus obscurum facis. Statum sic proposui. Agimus de iudice controuersiarum in negotio fidei ac religionis. De quo aliter aduersarij sentiunt, aliter Catholici aduersarij, vt plurimum docent, solam Scripturam esse Normam & Iudicem controuersiarum fidei ac religionis, & ex ea sola, seclusis traditionibus & authoritate Ecclesiæ, controuersias omnes, finiri ac decidi posse.

5. Catholici distinguunt inter Iudicem & Normam. Iudicem vocant, qui fert sententiam inter partes litigantes. Normam, secundum quam fertur sententia à Iudice. Posita hac distinctione, tria docent. 1. Ecclesiam esse Iudicem controuersiarum. 2. Normam quam sequitur Ecclesia, non esse solam Scripturam, sed scripturam & Traditionem simul. 3. Ecclesiam iuxta hanc Normam dupliciter sententiam pronunciare posse. Vel per Pontificem, qui est Pastor Ecclesiæ, vel per Concilia à Pontifice approbata, quæ repræsentant Ecclesiam: vt vtroque modo sententiam esse infallibilem. Sic ego in meo libello §. 1 & 5. Ac vt opinor, satis clarè.

6. Tu multis modis hîc peccas. Primò quia obiicis mihi falsitatē his verbis. *Falso asserit Becanus, nos solam Scripturam facere Iudicem controuersiarum fidei ac religionis. Nam & Ecclesiam admittimus Iudicem diuerso tamen gradu & respectu.* At ego non falsò, sed verè id assero. Loquor enim de tali iudice, cuius sententia sit infallibilis, vt disertè explicaui. §. 5. 11. & 12. Certum autem est. Vos solam Scripturam agnoscere pro infallibili Iudice, vt testati estis in vestris thesibus, quas in Colloquio Ratisbonensi de Norma & Iudice publicè disputandas exhibuistis. Et tu ipse facetis his verbis, *Nos respondemus solam Scripturam sacram esse infallibilem Iudicem controuersiarum fidei ac religionis.* Quid vero falso à me assertum est? Non video. Sed, si quid video, tu falsò arguis, quod verè à me dictum est.

7. Secundò, confundis Normam & Iudicem, quæ distinguenda sunt: & vtriusque officium tribuis Scripturæ. quam & Iudicem & Normam esse vis. Nam iudicem appellas verbis proxime citatis. Normam

verò

vero alibi cum ais: *Iudex Ecclesiasticus secundum Scripturam tanquam Normam & regulam iudicat & pronunciat.* Atsi Scriptura est Norma, secundum quam pronunciatur sententia, certè ipsa non est iudex, qui pronunciat sententiã. Sicut si lex Imperatoris est Norma, secundum quam dirimuntur lites ciuiles, non potest esse iudex, qui dirimit lites ciuiles.

8. Quod sic clarius explicabo. Scriptura potest cõferri vel cum Deo, tanquam authore; vel cum iudice Ecclesiastico; vel cum ipsis controuersiis. Respectu Dei, nec est iudex, vt per se constat; nec vox iudicis, quia Deus non est author Scripturæ, vt iudex, sed vt Legislator. Est autem diuersa vtriusque ratio. Nam Iudex (vt hoc loco sumitur) non pronũciat sententiam, nisi requisitus ab aliis, qui litem seu controuersiam dirimendam illi proponunt. At legislator ex se, & non requisitus solet legem statuere, tanquã Normam, secundum quam actiones nostras instituere debeamus. Sic fecit Deus. Non enim requisitus à nobis, sed ex se vltro prõposuit nobis Scripturam per modum legis, Normæ, seu Regulæ, quam in doctrina & moribus sequi necesse sit.

9. Respectu Ecclesiastici, non est etiam Iudex, sed Norma. Quod sit norma concedis. Quod non sit Iudex, duplici ter probo. Primò, quia Scriptura, respectu vnius & eiusdem non potest simul esse Iudex & Norma: At respectu Iudicis Ecclesiastici est Norma, ex concessis: Ergo respectu eiusdem non est Iudex. Secundò, quia alioqui essent duo Iudices in ferenda sententia, nempe Scriptura, & Iudex Ecclesiasticus. Et Scriptura quidem, ex tua sententia, per se infallibilis & sufficiens ad quamcumque litem dirimendam: Iudex vero Ecclesiasticus, ex se fallibilis & non sufficiẽs. At quid opus est, adhibere Iudicem fallibilem & non sufficientẽ? si in promptu habes infallibilẽ, & per se sufficientem? Certè, qui habet vnũ pharmacum per se efficax & sufficiens ad morbum depellendum, frustra adhibet aliud, quod nec efficax, nec sufficiens est.

10. Denique respectu controuersiarum, certum est, Normam esse, non iudicem. Norma est, quia controuersiæ à Iudice Ecclesiastico deciduntur iuxta Scripturam, vt fateris. At Iudex non est ob rationes iam allatas. 1. quia non potest simul esse Iudex & Norma respectu eiusdem. 2. alioqui duo essent Iudices in sententia ferenda, quod est superuacaneum. Accedit 3. quod aliquando oriatur controuersia de ipso Scripturæ sensu quæ à Iudice Ecclesiastico dirimi debet, vt tu ipse testaris his verbis: *Ecclesia ex ipsa Scriptura iudicat, qui verum eius sensum teneat.* Igitur ex tua confessione, Ecclesia est Iudex; Scriptura non est, nec potest esse, quia de ipsius sensu ac sententia mouetur controuersia.

11. Tertiò peccas, quia constituis teipsum Iudicem Ecclesiæ & Conciliorum. Nam ex vna parte asseris, solam Scripturam esse infallibilem Iudicem: Ex altera Ecclesiam & Concilia, si sequantur Scripturam, falli non posse, si non sequantur, posse. At hoc asserendo, si no aperte, saltem occultè vsurpas tibi officium Iudicis supra Ecclesiam & Concilia. Quis enim in hac vita iudicabit, an Ecclesia & Concilia in decidendis controuersiis sequantur legitimum Scripturæ sensum nesne? Tu solus, tuo iudicio. Nam si sequantur illũ sensum, quem tu sequeris, iudicabis non falli, si non sequantur, iudicabis falli. Igitur eò res redibit, vt omnes errent, qui à te dissentiunt; Non errent, qui consentiunt. Itanè verò?

12. Quartò peccas, qui tibi ipsi contradicis. Nam vno loco sic ais: *Patribus Conciliis & Pastoribus Ecclesiæ, tota Ecclesia nec errat, nec deficit.* Item, *concedimus Ecclesiam totam simul neque errare, neque errare posse.*

A Vbi agnoscis discrimen inter Ecclesiam & Concilia, quod Ecclesia non possit errare, Concilia possint. Et alibi contrarium asseris his verbis: *Ecclesia est columna & firmamentum veritatis, superstructa super fundamentum Prophetarum & Apostolorum cui firmiter inhærens & inhærendo veritatem sustentare, & conservare potest, sin ab eo recedat, & ipsum corruere, & veritatem perdere necesse est.* Hîc diserte affirmas, Ecclesiam, si discedat à fundamẽto Scripturæ, corruere & deficere. Ergo iam nullum agnoscis discrimen inter Ecclesiam & Concilia. Ambo enim errare possunt, si discedant à Scriptura: Non possunt, si non discedant. Est ergo vtrobique par ratio. Vides labyrinthum, quem ingressus es?

B

III. VITIVM GARDII.

13. TErtio, multa, malitiose mihi affingis, quæ nunquam dixi; & iis refutandis multas pagellas frustra consumis. Ex illis aliqua proponam. Primo dixi, Scripturã quoad verum & legitimum sensum, sæpè, seu multis locis obscuram esse, (§. 21. & 23. in fine.) Tu, dissimulatã vtraque particula *sæpe & multis locis*, fingis me dixisse, *Totam* Scripturã esse obscuram. Et argumenta mea quibus ostendi, sæpe, seu multis locis obscuram esse, conaris illudere hac ironica illatione, *Ergone tota obscura est?* Quasi ergo voluerim probare totã obscuram esse; quod nunquam mihi in mentẽ venit. Hoc est fucum facere Lectori.

C

14. Secundo dixi, ex obscuritate Scripturæ oriri controuersias inter Christianos. (§. 48. in titulo.) Et ostendi hoc varus exemplis. Inter alia, adduxi illud Christi, *Hoc est corpus meum.* De eo inter nos & vos controuersia est. Tu fingis me dixisse, controuersias oriri ex obscuritate verborum; & obicis illa verba, *Hoc est corpus meum*, esse clarissima, ideoque controuersiam, si quæ est, ex verborũ obscuritate oriri non potuisse. At aliud est, mi Gardi, obscuritas Scripturæ, aliud obscuritas verborum. Prior latius patet, quàm posterior. Nam cum duo sint in Scriptura, verba & sensus qui dicit ex obscuritate Scripturæ oriri controuersias, non vult significare, ex sola obscuritate verborum oriri, sed vel ex obscuritate verborum, vel ex obscuritate sensus, etiam si verba clarissima sint. Itaque controuersia circa dictum Christi. *Hoc est corpus meum*, oritur quidem ex obscuritate Scripturæ, non tamen verborum, sed sensus. Nam verba clara sunt; sensus non item.

D

15. Sed quæres, quomodò sensus possit esse obscurus, quando verba clara & aperta sunt? Hoc ostendam in simili exemplo. Si quis manu apprehenderet serpentem, & demonstrando serpentem diceret: *Hic est panis meus*: Verba quidem secundum naturam significationem, clara essent, sed tamen nescires, quo sensu alter ea proferret, præsertim cum id quod manu teneret, non haberet formã panis, sed serpentis. Itaque posses existimare, vel metaphoricè illum loqui, vel iocari. Simile quid fecit Christus. Accepit panem in manus, & demonstrando dixit: *Hoc est corpus meum.* Quæ verba, si spectes naturam ipsorũ significationem, non minus clara sunt quam priora. Sed tamen posset aliquis dubitare, quomodo, cum nihil videat in manibus Christi nisi panem, dicatur nihilominus caro humana.

E

16. Tertiò dixi, inter alias causas obscuritatis Scripturæ, quas multas recensui, etiam hanc esse, quod in historiis Scripturæ sæpe non seruetur ordo rerum gestarum, quod supputatio annorũ non semper appareat liquida, quòd sæpe citentur libri, qui non extant. (§. 36.) Tu fingis me sic argumentatum esse: *Scriptura in quibusdam locis est obscura, propter neglectum ordinem rerum gestarum, supputationem annorum non satis liquidam, & libros quosdam citatos, sed amissos: Ergo tota obscura est; vt in controuersiis fides non possit certa & per-*

spicuus sensus ex ea haberi. Non est meum hoc argumentum, sed tuum figmentum. Solum volui ostendere, Scripturam multis locis obscuram esse, quod tu non negas & inde concludere, si de iis ipsis locis, in quibus obscura est, oriatur controuersia, non posse eam dirimi, nisi ab aliquo Iudice, qui definiat, quo sensu Scriptura, quando obscura est, accipienda sit. Et quid hic mali? An putas, Gardi, tam stupidum me esse, vt sic inferam: Scriptura est obscura in supputatione septuaginta hebdomadarum Danielis: ergo ex Scriptura non potest haberi certus ac perspicuus sensus, in controuersia de mysterio Trinitatis? Vel sic. Prophetæ non semper scribunt res gestas eo ordine, quo gestæ sunt, Ergo è Scriptura non potest certò constare, Baptismum esse necessarium. Vel sic: Liber bellorũ Domini (qui citatur Nu. 21. 14.) amissus est; Ergo sola fides iustificat. Absit, vt sic ineptiam. Hanc prærogatiuam Prædicantibus relinquo.

17. Quarto dixi, Apostolos in Concilio Hierosolymitano definiuisse controuersiam de Circumcisione, nullo Scripturæ testimonio in medium allato, quod directe ad Circumcisionem pertineret. (§. 86.) Tu fingis, me sic argumentatum esse: Apostoli definiuerunt controuersias non ex Scriptura, sed ex directione & assistentia Spiritus sancti: ergo etiam successores Apostolorum debent definire controuersias non ex Scriptura, sed ex directione Spiritus sancti. Hoc figmentum simile priori est: excogitatum, ad conciliandã mihi inuidiam apud Lectorem: quasi ego sim hostis Scripturæ. Longè alia mihi mens est. Volui ostendere non omnes controuersias, quæ hactenus in ecclesia definitæ sunt, ex solâ Scriptura definitas esse. Dedi instantiam de controuersia Circumcisionis. Quid hic mali? Nihil, nisi quod oculus tuus malus est, qui omnia simplicia aspicit.

18. Quinto dixi, post tempora Apostolorum, varias controuersias fuisse decisas vel à Pontifice Romano, vel à Conciliis ab eo approbatis (§. 87.) Tu fingis me dixisse, Pontificem Romanum præfedisse non tantum Conciliis generalibus, sed etiam particularibus. Et hoc conaris refutare multis exemplis, quia varia Concilia particularia celebrata sunt, quibus Pontifex non præfedit, sed loco eorum Episcopi. At frustra. Nam aliud est, præsidere Conciliis, aliud, approbare Concilia. Pontifex multa approbauit, quibus non præfedit. Nec ego dixi controuersias fuisse decisas in Conciliis, quibus Pontifex præfedit, sed quæ Pontifex approbauit.

19. Sexto dixi quod in hodiernum vsque diem non constaret omnibus clarè & palam, Nouatianum, Sabellium, Samosatenum, Arrium, Nestorium pro hæreticis haberi oportere, si ecclesia suam sententiam non interposuisset. (§. 100.) Tu fingis me dixisse, si ecclesia *per Concilia* suam sententiam non interposuisset. Et hinc infers mira consequẽtias. 1. ante definitionem Conciliorum: nullum palam hæreticum habendum esse. 2. male iudicasse Irenæum, Tertullianum, & alios Patres, qui hæreticos sui temporis agnouerunt pro hæreticis antequã publico Concilio declarati essent hæretici. 3. nec hoc tempore Photinianos in Polonia pro hæreticis haberi oportere, cum publico Concilio nondum damnati sint. Hæc & similia portenta quæ infers oriuntur ex tua fixione, non ex mea assertione. Non enim asserui Ecclesiam debere suam sententiam interponere per Concilia; sed absolute dixi debere interponere. Potest autem variis modis id fieri. 1. per Pontificem. 2. per Concilia generalia. 3. per Concilia particularia. 4. per consensum populi Christiani.

20. Septimo dixi, legem ciuilem non posse esse Iudicem controuersiarum ciuilium, præsertim in his casibus, 1. quando ipsa obscura aut ambigua est. 2. quando vna videtur alteri repugnare. 3. quando verba legis, quæ generalia sunt, restringenda essent in aliquo casu particulari, & tamen restricta non sunt. Quod dixi tunc fieri quando occurrit aliquis casus particularis, quem Legislator, cum leges conderet, non præuidit euenturum (§. 104. Tu fingis, vel certe videris fingere (quia subdole & ambigue loqueris) me hoc dixisse non solum de lege ciuili, sed etiã diuina. Ac inter alia sic exclamas: *Nihil magis absurdum vel impium est, quàm asserere Spiritum Sanctum non præuidisse omnes casus & controuersias particulares, quæ aliquando exorituræ essent.* Sed inanis est exclamatio. Nec aliud efficis, quam quod aërem verberas, & cum tua phantasia luctaris. Non dixi hoc de Spiritu Sancto, sed de legislatore humano, iuxta illud Sap. 9. 14. *Cogitationes mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ nostræ.*

21. Octauò dixi, Lutheranos illa verba Lucæ 8. 50. *Credet tantum & salua erit*, interpretari de fide iustificante Catholicos de fide, qua Iairus Princeps Synagogæ credebat, filiam suam à Christo reuocari posse (§. 48.) Tu arguis me falsitatis, his verbis: *Falso tribuitur Lutheranis alisinter, relatum.* At tu merito falsitatis arguendus es. Nam Lucob. Herbrandus, inter Lutheranos sui temporis celeberrimus, in Epitome Compendij Theologiæ, tit. de iustificatione, interpretatur eo sensu, quo dixi. Proponit enim hanc quæstionem: *Vnde desumpta est particula, Sola, cum dicitur, Sola fide homo iustificatur?* Et respondet. *Ex Luca 8. vbi Christus inquit ad Iairum, Solum crede.*

22. Nonò dixi, Lutheranos dicere, quod infantes, dum baptizantur habeant fidem actualem. (§. 48.) Quid tu verò? *An nescit*, inquis, *aut non intelligit Becanus, quid dicãt Lutherani de fide actuali infantium in Baptismo* Scio quid dicant, sed nescio quid sentiant. Non enim consentiunt inter se. Omnes quidem clamant, Baptismum non prodesse infantibus nisi fidem habeant. Sed qualis sit illa fides, & quando incipiat esse in infantibus, variæ sunt inter vos dissensiones. De quibus infra cap. 2. §. 51.

23. Omitto similia, quæ falsò in me dicis. Vnum addam, quod concernit omnes Catholicos: Ais illos docere, *multa esse credita ad salutẽ necessaria, de quibus tot in Epistolis Pauli ne vnicum quidem ibi a legitur: qualia sunt, 1. Iustificatio & meritum operum. 2. Sacrificium Missæ. 3. Communio sub vna specie. 4. Purgatorium. 5. Inuocatio Sanctorum. 6. Cælibatus Ministrorum Ecclesiæ. 7. Ieiunium in discrimine & delectu ciborum.*

24. Luculentum mendacium, & multiplex. Primò, quia quædam ex illis euidenter deducuntur ex Epistolis Pauli, vt meritum operum: quædam ex Epistola Iacobi, vt iustificatio operum, quædam ex aliis Scripturæ locis, vt sacrificium Missæ, Purgatorium, Inuocatio Sanctorum. Nec opus est, vt omnia probentur ex solo Paulo. Deinde Catholici non docent, omnia ista, quæ recenses, esse credita necessaria ad salutem. Imo docent, sufficere ad salutem, si quis expresse credat articulos fidei in Symbolo Apostolorũ comprehensos, modo reliqua, quę ab Ecclesia proponuntur, pertinaciter non neget. Vide D. Thomã in 2. 2. q. 2. art. 5. Dominicum Bannes ibid. art. 7. dub. 2. Valentiam Tom. 3. disp. 1. quæst. 2. p. 3. Serarium in explicatione Symboli Athanasij & alios: denique vbi legisti apud Catholicos, cœlibatum Sacerdotum, & delectum ciborum esse articulos fidei ad salutem necessarios? Hoc forte legisti, vtrumq; ab ecclesia præceptum esse. At aliud est, præceptum esse ab Ecclesia, aliud, esse articulum fidei. Similiter aliud est, necessarium esse ad salutem ex obligatione obedientiæ, aliud, necessarium esse ad salutem obligatione fidei,

hæc ſcis quare diſſimulas? Si neſcis diſce.

IV. VITIVM GARDII.

25. QVarto, quæ ego bono ſenſu dixi, ſiniſtre interpretaris. Quod duplici exemplo demonſtrabo. Primus eſt tale, dixi Deo volente ac diſponente Scripturam eſſe obſcuram. Et aſſignaui tres rationes, cur Deus voluerit obſcuram eſſe. 1. vt in Eccleſia ſeruetur ordo inter Doctores & diſcipulos, ſeu inter Paſtores & oues, qui non ſeruaretur, ſi Scriptura eſſet tam clara, vt promiſcuè ab omnibus intelligi poſſit. 2. vt maior ſit authoritas & maieſtas Scripturæ, quæ vileſceret, ſi omnibus, etiam infidelibus, eſſet clara & obuia. 3. vt non detur nobis occaſio arrogantiæ, quæ ſine dubio daretur, ſi putaremus altiſſima fidei myſteria facilè comprehendi à nobis poſſe, (§. 45. & ſequentibus.)

26. Tu interpretaris me hoc dixiſſe ad arguendam Scripturam & Deum. Sic enim ſcribis: *Becanus æquè ac Bellarminus Scripturæ ſummam arguit obſcuritatis.* Item, *Becanus non alia de cauſa, tot ſcrupulos obſcuritatis in Scripturis vſque adeo ſuperſtitioſè inquirit, vt vel odioſas, vel tadioſas illas reddat, & tandem noſtrorum etiam hominum manibus exentiæ.* Item, *Videat Becanus, quid Deo aliquando reſpondere velit, vel in agone mortis, vel in extremo die, cur Scripturam ſacram, tot modis obſcuritatis arguere voluerit.* Item, *Non ſatis fuit ipſi, Scripturam obſcuritatis arguere, niſi Deum ipſum aliqua ex parte reum faceret.* Denique ſic exclamas; *Certè non carè periculo, ne dicam blaſphemia, cruda hæc vox Becani, Scripturam, Deo volente & diſponente, obſcuram eſſe.*

27. Malitioſè hæc omnia. Ego non arguo Scripturam propter obſcuritatē, ſed laudo. Sicut enim laudari poteſt ab origine, quia diuina eſt: & à certitudine, quia infallibilis eſt: ſic etiam ab obſcuritate, quia reconditis myſteriis & prophetiis plena eſt. Quod pulchrè explicat Theodoretus præfatione in Ezechielem Prophetam, vbi variis exemplis oſtendit, ea omnia, quæ pretioſa ſunt, ab hominum ſenſibus remotiora eſſe. Primò, quia Margaritæ in profundo maris occultantur. Secundò, auri argentique venæ in terræ ſuperficie non exſtant, ſed in intimis eiuſdem partibus conteguntur. Tertiò, quę item in domibus pretioſiſſima ſunt, non ſolemus palam exponere, ſed in pænibus, impoſitis etiam vinculis & ſigillis cuſtodire. Quartò, conſilia quoque earum rerum, quæ ſint maioris alicuius ponderis, non omnibus temerè, ſed fidelioribus tantum amicis aperta eſſe volumus. Hinc infert, cum his omnibus, quę iam dixi præſtantiora ſint diuina, quæ in Scripturis continentur, merito factum eſſe, vt ab hominum ſenſu & intelligentia eſſent remotiora.

28. Nec vllum hic video periculum aut blaſphemiam in Deum, niſi tu quoque blaſphemus ſis. Nam etſi omnia, quæ dixi de obſcuritate Scripturæ, ſiniſtre accipis & variis criminationibus inſectaris; idem tamen dicis, quod ego dixi. Primo dixi, Scripturam Deo volente ac diſponente obſcuram eſſe. Tu dicis, *Deum paſſim in Scripturis quædam intellectui noſtro difficilia & obſcura proponere voluiſſe.* Item, *Deum in Scripturis, paſſim tot verbis, tot phraſibus, tot tropis, tot prophetiis, tot myſteriis inuoluta non pauca propoſuiſſe, &c.* Vtor tuis verbis. Secundo aſſignaui tres rationes, cur Deus id fecerit. Tu eadem ter repetis, ſemel meis, ſemel antiquorum Patrum, ſemel tuis verbis. Nimirum, vt Volumen tuum, eiuſmodi verborum & ſententiarum repetitione, excreſceret.

29. Vide nunc, mi homo, an exclamatio, quam in me facis, non æque in te quadrare poſſit. Sic exclamas. *Certè non caret periculo, ne dicam blaſphemia, cruda hæc vox Becani, Scripturam Deo volente & diſponente obſcuram eſſe.* Liceat & mihi exclamare. *Certe non carē periculo, ne dicam blaſphemia, cruda hæc vox Gardij. Deum in Scripturis paſſim voluiſſe quædam difficilia & obſcura intellectui noſtro proponere.* Eadem tua vox, quæ mea: ſi mea cruda & blaſphema, cur non ſimiliter tua? Hìc apparet, Gardi, te non veritatis ſtudio, ſed calumniandi libidine, ad ſcribendum acceſſiſſe.

30. Venio ad poſterius exemplum in ſimili cauſa. Dixi in Scriptura duo ſpectari poſſe, literam & ſenſum, ſicut in homine, corpus & animam. De illis locutum eſſe Apoſtolum, 2. Corinth. 3. 6. cum ait: *Litera occidit, ſpiritus autem viuificat*, id eſt, nuda Scripturæ litera neglecto ſenſu, ducit in errorem, ſenſus in veritatem & vitam. Adieci hanc eſſe Auguſtini interpretationem, ſerm. 70. de tempore, vbi ait: *Frequenter admonui charitatem veſtram, fratres dilectiſſimi, quę diebus feſtis in Eccleſia recitantur, non hoc tantum attendere debeamus, quod ex litera ſonare cognoſcimus, ſed remoto velamine literæ viuificantem ſpiritum fideliter requiramus: ſi enim dicit Apoſtolus: Litera occidit, ſpiritus autem viuificat. Denique infelices Judæi, & plus infelices hæretici, qui dum ſolum litera aſpiciunt ſonum, quaſi corpus ſine anima, ita ſine viuificante ſpiritu mortui remanſerunt.* (§. 10.)

31. Hìc etiam, quod bono ſenſu, ex Apoſtolo & Auguſtino, dixi, male reprehendis. Ac duo obiicis. 1. falſam eſſe interpretationem. Non enim Apoſtolum loqui de litera & ſenſu Scripturæ: ſed per literā intelligere legem Moſaicam, & per ſpiritum, Euangelium & illius gratiam. 2. literam Scripturæ per ſe non occidere, ſeu in errorem ducere, ſed per accidens.

32. At ſi mihi hæc obiicis, cur non ſimiliter Auguſtino & Apoſtolo obiicis, Auguſtinus interpretatur locum Apoſtoli de litera & ſenſu Scripturę. Idem ego facio. Mihi obiicis, falſam eſſe interpretationem: Obiice & Auguſtino. Quid reſpondebit? Non eſſe falſam, per accommodationem. Idem ego reſpondeo. Nec tu, niſi temerè, negare id potes. Nam certum eſt, eundem Scripturæ locum, qui ſecundum ſenſum literalem de vnate intelligitur, poſſe etiam, ſine falſitate, alicui alteri accommodari. Verbi gratia, legimus Deut. 25. 4. *Non alligabis os boui triturantis.* Quod ſecundum ſenſum literalem intelligitur de veris bobus, qui in area triturant, ſeu grana frumenti excutiunt: Et tamen Apoſtolus 1. Corinth. 9. 9. per accommodationem intelligit de Prædicatoribus Euangelij, hoc ſenſu, *Non alligabis os boui trituranti*, id eſt, non negabis alimoniam iis, qui annunciant tibi Verbum Dei. Item, legimus Cantic. 1. 4. *Nigra ſum, ſed formoſa.* Et Cantic. 2. 2. *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.* Vtrumque ſecundum ſenſum literalem intelligitur de Eccleſia: Et tamen ſine vlla falſitate, accommodatur B. Virgini. Omitto alia exēpla. Cur non idem fieri poteſt circa locum Apoſtoli, *litera occidit, ſpiritus autem viuificat*? Intelligatur ſanè ſecundum ſenſum literalem, de lege Moſaica & Euangelio quod non negat Auguſtinus. Nihilominus accommodate intelligi poteſt de litera & ſenſu Scripturæ. Neque vlla apparet hic falſitas.

33. Hæc pro Auguſtino. Apoſtolus dixit, *Litera occidit*, id eſt, lex Moſaica occidit, ſeu in mortem ducit. Ego dico, *Litera occidit*, id eſt, litera Scripturæ occidit, ſeu in errorem ducit. Mihi obiicis literam Scripturæ per ſe non occidere. Obiice & Apoſtolo, legem Moſaicam per ſe non occidere. Quid reſpondebit Apoſtolus? Se non dicere, quod per ſe occidat, ſed occaſionaliter. (Rom. 7. 8.) Idem reſponſum à me accipe.

34. Explicabo hoc clarius. Lex Moſaica, teſte Apo-

solo, est sancta, iusta, bona. (Rom. 7. 12.) quia res sanctas, iustas, & bonas percipit. Sãctas, quoad præcepta ceremonialia, quæ ad cultum Dei pertinent. Iustas, quoad iudicialia, quæ ad externam iustitiam in Republica conseruandam ordinantur. Bonas, quoad moralia, quæ in Decalogo continentur. quomodo ergo, si sancta, iusta, & bona est, dicitur occidere, seu in mortem ducere? Non per se, quia, vt dixi, per se præcipit res sanctas, iustas, & bonas: sed per accidens, quia non præbet vires & subsidia, quibus exequamur quod præcipit. Et ex hac parte, est quasi occasio peccati. Nam si nihil præciperet, non peccaremus: quia vero præcipit, & non iuuat, est occasio peccati. Vide August. lib. 2. contra aduersarium legis & Prophetarum cap. 7.

35. Eodem modo, externa Scripturæ litera est quidem diuina, & à Deo inspirata, quatenus continet sensum diuinum, & à Deo inspiratum, sed tamẽ quia aliquando non accipitur in illo sensu, qui à Deo inspiratus est, sed in alio, quem nos fingimus; ideò sæpe est occasio erroris. Et hoc est, quod in libello meo dixi. Si quis, neglecto vero sensu, hæreat tantum in externa litera, sæpe erraturum. Nec tu id negabis. Fateris enim non raro contingere, vt verus sensus, qui latet sub externa litera, non possit à nobis percipi, nisi ex diligenti variorum locorum Scripturæ inter se collatione, accipiat externam literam iuxta eum sensum, qui primo occurrit, poterit à vero sensu aberrare. Quod multis exemplis Veterum hæreticorum à me ostensum est. Vide Theodoretum præfatione in Cantica Canticorum.

V. VITIVM GARDII.

36. QVinto, Scripturã male interpretaris. quod variis exemplis demonstrabo. Primum est Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Quod tu interpretaris hoc sensu: Frustra quæris vitam æternam in operibus seu obseruatione mandatorum legis. Est quidem necessaria obseruatio legis ad vitam æternam consequendam, sed cum ea impossibilis sit homini in hac vita, confugiendum est ad Christum, qui perfectissime legem impleuit, vt ipsius iustitia seu impletio legis imputetur tibi per fidem.

37. At hic sensus, & tibi contrarius, & à textu alienus & simpliciter falsus est. Nam tu sæpe inculcas hanc regulam: Quando verba Scripturæ per se clara sunt, non alium sensum quærendum esse, quam qui ex ipsis verbis immediate colligitur. At hæc verba, *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*, per se clara sunt: Ergo nõ alius sensus, iuxta tuam regulam, quærendus est, quam qui ex ipsis immediate colligitur. At ex ipsis immediate non colligitur, obseruationem mandatorum legis impossibilem esse. Cur ergo hunc sensum, contra tuam regulam, amplexus es?

38. Est etiam alienus à textu. Nam ex eo contrarium colligitur. Cùm enim Christus dixisset Adolescenti, *Serua mandata*, respondit Adolescens, se à iuuentute ea obseruasse. Non igitur impossibile est ea obseruare. Nec mentitus est Adolescens, alioqui Christus arguisset illum de mendacio. At non arguit, sed dilexit propter candorem & simplicitatem. (Marci 10. 21.) Deinde proposuit illi aliquid, quod erat difficilius quam obseruatio legis, *Si vis*, inquit, *perfectus esse, vende quæ habes, & da pauperibus, & sequere me.* At hoc non erat impossibile, quia Apostoli id iam præstiterant, vt omnium nomine testatur Petrus: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*: Ergo multo minus obseruatio legis est impossibilis.

39. Denique absolute falsus est, quia continet duas propositiones absolute falsas. Vna est, præcepta Decalogi non posse seruari. Vbi mirari iubeo Lutheranos & Caluinistas, qui cum ex vna parte id asserant, ex altera tamen gloriantur se seruare duo alia præcepta, quæ in Decalogo non sunt, nempe præceptum de matrimonio, & de calice. Hæc duo, quæ vos fingitis, accurate vrgetis. Reliqua, quę Deus proponit, clamatis impossibilia esse. Et parui penditis eorum trãsgressionem modo credatis à Christo seruata esse. Breue compendium, sed ad inferos. Altera est, nos vitam æternam consequi per solam iustitiam Christi, quia ipse legem impleuit, & non per propriam, qua nos legem obseruamus, & bona opera facimus. Et hæc falsa. Audi quid Christus dicturus sit in die iudicij: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum.* Causa sequitur: *Esurini enim, & dedistis mihi manducare*, &c. Ex tua interpretatione, deberet dicere. Nihil quidem boni fecistis, sed tamen credidistis me fecisse, quod sufficit.

40. Secundum est Matthæi 26. 26. *Hoc est corpus meum.* quod sic interpretaris: Hoc, quod vobis porrigo, est reuera panis: & in, cum, sub pane, corpus meum. Hunc sensum ais manifestè colligi ex circumstantiis verborum Christi. Nã Christus accepit verum panem, porrexit, & demonstrando dixit. *Hoc*, id est, hic panis, quem videtis, *est corpus meum*, id est, in hoc pane, cum hoc pane, & sub hoc pane, est corpus meum. Videris nugari in re seria. Et dupliciter peccas. Primò, quia fingis nouam & absurdam interpretationem, quæ ne quidem Luthero vestro placere potuit. Nam is in libro de Captiuitate Babylonica, titulo de Cœna Domini sic explicat: *Hoc est corpus meum*, id est, Hic panis est corpus meum. et citans illud 1. Corinth. 10. 16. *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* mox addit. *Non dicit Apostolus, In pane est, sed, Ipse panis est participatio Corporis Christi.* Vbi excludit tuam interpretationem, & suam astruit. Neutram tamen probo.

41. Quod autem sensum illum fictitium conaris cõfirmare ex circumstantiis verborum Christi, frustra est. Nam sicut Christus in vltima cœna accepit verum panem, & demonstrando dixit: *Hoc est corpus meum*: sic etiam in Cana Galilææ accepit verũ aquam, & demonstrando dixit, vel dicere potuit: *Hoc est vinum.* At ex tali circumstantia ridicule colligitur hic sensus: *Hoc est vinum*, id est, Hoc est aqua, & in, cum, & sub aqua, vinum. Ergo non minus ridicule colligitur hic sensus. *Hoc est corpus meum*, id est, Hoc est panis, & in, cum, & sub pane, corpus meum.

42. Tertium est Ioan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas.* Ais hoc loco contineri generale mandatum, quo omnes sine discrimine, tam Laici, quã Ecclesiastici, obligati sint ad legendam, consulendam, & scrutandam Scripturam. Deinde hinc colligi, solam Scripturam esse, supremum infallibilem Iudicem controuersiarum. Denique me fateri debere, quod Christus remiserit hîc Iudæos ad Scripturam, tanquam ad infallibilem Iudicem, licet non velim fateri, quod ad eam solam remiserit, sed etiam ad testimonium Ioannis Baptistæ, miraculorum, & Patris cœlestis, vt dixi in libello meo §. 133.

43. Erras in his omnibus. Ac primo, nullum ibi mandatum est, quo omnes obligati sint ad legendam & scrutandam Scripturã. Non enim obligantur cæci & idiotæ, qui nõ possunt legere, & scrutari. Nec mulieres, quæ iubentur viros suos interrogare, non Scripturam cõsulere, iuxta illud 1. Corinth. 14. 35. *Si quid volunt discere, domi viros suos interrogent.* Nec passim alij Christiani, qui nõ sũt Pastores & Doctores Ecclesiæ, quia Scripturæ Mosis & Prophetarum, de quibus solis ibi sermo est, non sunt illis ad salutem necessariæ,

cum habeant ſufficiens ſubſidium ex Euangelio & ſcriptis Apoſtolorum.

44. Deinde, perperam ex illo loco colligis, ſolam Scripturam eſſe ſupremum & infallibilem Iudicem controuerſiarum. Primo, quia Chriſtus non agit ibi, niſi de hac ſola controuerſia, An ipſe ſit Filius Dei? Et probat ſe eſſe, non ſolum ex Scriptura, ſed etiam teſtimonio Dei patris dicentis, *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* At hoc teſtimonium Dei Patris, non eſt minoris authoritatis, quam Scriptura, ſed eiuſdem. Si ergo Scriptura poteſt vocari ſupremus & infallibilis Iudex, vt tu eam vocas, cur non etiam teſtimonium Dei Patris eſſe deterioris conditionis, quam ſit Scriptura? Abſit.

45. Denique falſum eſt, quod ego fatear, aut fateri debeam, Scripturam eſſe ſupremum, & infallibilem Iudicem controuerſiarum. Nunquam ex mea ſententia hoc dixi. Fateor quidem eſſe ſupremam & infallibilem Normam, ſed non Iudicem. Norma eſt, quia ſecundum illam deciduntur controuerſiæ fidei ac religionis. Iudex non eſt, quia ipſa non pronunciat executiuam ſententiam inter partes litigantes, ſed hoc facit Eccleſia per aſſiſtentiam Spiritus Sancti.

46. Quartum eſt Iſaiæ 8.19. *Cum dixerint ad vos: Quærite à Pythonibus & diuinis, qui ſtridentin incantationibus ſuis: Nunquid non populus à Deo ſuo requiret, pro viuis à mortuis? Ad legem magis, & ad teſtimonium.* Quod ego in meo libello interpretatus ſum de particulari lege ſcripta, quæ prohibet conſulere Pythones & hariolos de futuris euentibus. (Deut. 18.9.) et de teſtimonio Prophetarum, qui à Deo conſtituti erant, vt futura prædicerent; et hunc dixi eſſe ſenſum; Si vultis fieri certiores de futuris euentibus, non debetis conſulere Pythones & hariolos, ſicut fecit Saul; quia hoc Deus per legem ſuam prohibuit, ad quam vos remitto: ſed conſulite Prophetas Domini, quorum officium eſt de futuris pronunciare. (§. 114 & 115.) Tu hanc meam interpretationem vocas commentum; & ais, in tota Scriptura nullum locum monſtrari poſſe vbi vox teſtimonij ſignificet teſtimonium Prophetarum futura prædicentium. At ego monſtrabo locum; Actor. 10. 43. *Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum.*

47. Videamus tuam interpretationem: Ais hoc loco, legem, & teſtimonium pro eodem accipi, nempe pro Scriptura; & contineri generale mandatum, quo omnes, in quibuſcunque rebus dubiis, obligati ſint non recurrere ad Pythones & hariolos, ſed ad ſolam Scripturam. Non ita eſt. Tametſi enim verum ſit, legem & teſtimonium aliquando ſumi pro eodem, quod non nego, tamen hoc loco diſtincta ſunt. Et per legē intelligitur lex illa particularis, Deut. 18.9. *Quam ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationes illarum gentium: nec inueniatur in te, qui Pythones conſulat aut diuinos, aut quærat à mortuis veritatem.* Et per teſtimonium intelligitur reſponſum Sacerdotum & Prophetarum, quod viua voce ſoliti erant dare, quando in rebus dubiis à populo vel Rege conſulebantur.

48. Hoc dupliciter probo. Primò, quia ſi lex & teſtimonium, loco citato, ſumeretur pro Scriptura; & mandatum eſſet, vt Iudæi, in rebus dubiis, recurrerent ad ſolam Scripturam, vt tu interpretaris, iam omnes illi peccaſſent contra hoc mandatum, qui in rebus dubiis conſulebant Prophetas & Sacerdotes, vt Dauid, Ioſaphat, & alii plures in Scriptura laudati. Imo Deus dediſſet duo contraria mandata: Vnum, quo iubebantur in rebus dubiis conſulere ſolam Scripturam, vt tu vis: alterum, quo iubebantur A conſulere Sacerdotes & Prophetas, Deut. 17. 8 & Deut. 18. 14. & 15. Hæc abſurda ſunt: ergo & illud, ex quo ſequitur.

49. Secundo, quia ſi Iudei de iis omnibus, de quibus gentiles conſulebant Pythones & hariolos, debuiſſent conſulere legem & teſtimonium, id eſt, ſolam Scripturam, vt tu contendis, debuiſſent etiam conſulere ſolam Scripturam de futuris euentibus, de quibus vel maximè Gentiles conſulebant Pythones & hariolos: At Scriptura nihil determinate poterat pronunciare de futuris euentibus: ergo fruſtra illam conſuluiſſent. Deus autem nihil fruſtra mandat fieri. Dabo exemplum, quo res illuſtretur. Ioſaphat Rex Iuda volebat ſcire, quis eſſet futurus euentus, ſi obſideret Ramoth Galaad: an ſcilicet poſſet eam expugnare, nec ne? ſi in hoc caſu conſuluiſſet Scripturam, B nihil reſponſi accepiſſet. Quid ergo fecit? Conſuluit Prophetam, vt viua vōce reſponſum ab ea acciperet. (3. Reg. 22.5.) Idem in ſimili caſu fecerunt Dauid, & alii. et rectè. Fruſtra ergo vrges, ad ſolam Scripturam remiſſos fuiſſe.

50. Quintum eſt 2. Timoth. 3.16. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei ad omne bonum opus inſtructus.* Hoc interpretatis de Scriptura veteris Teſtamenti: Et inde colligis, Scripturam V. T. *eſſe perfectam, ſufficientem, & integram Normam fidei ac morum.* Ex quo vlterius infers, multo magis Scripturam vtriuſque Teſtamenti eſſe talem Normam. At ego ex tua interpretatione, ſic infero contra te: Si Scriptura veteris Teſtamenti C eſt perfecta, ſufficiens, & integra Norma fidei ac morum, vt concedis; iam omnes omnino controuerſiæ fidei ac morum, ex ſola Scriptura veteris Teſtamenti decidi ac finiri poſſunt, quia ſi aliqua non poſſet, iam non eſſet ſufficiens & integra Norma: At conſequens eſt falſum: Ergo & illud, ex quo ſequitur. Minor patet, quia hæ controuerſiæ ex ea ſola definiri non poſſunt. 1. an Baptiſmus ſit neceſſarius ad ſalutem? 2. an debeat conferri in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti? 3. an Chriſtus ſit præſens in Euchariſtia, ſalua panis & vini ſubſtantia? 4. an communicandum ſit ſub vtraque ſpecie? Et ſic de aliis.

51. Sextum eſt. Hebr. 4. 12. *Viuus enim eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Hic per ſermonem Dei intelligis verbum Dei ſcriptum, id eſt, Scripturam. Et inde concludis, Iudicem Eccleſiaſticum non debere conſcientias cogere vi externa, ſed D Verbo Dei ſcripto, propter illius efficaciam. Non rectè. Primo, quia non loquitur Apoſtolus de Verbo Dei ſcripto, ſed de Verbo Dei increato, de quo Ioan. 1.1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deū.* Hoc patet ex ſcopo Apoſtoli. Vult enim cauſam reddere, cur Hebræi, ſi deficiant à fide, & fiāt incredduli, merito debeant timere eandem pœnam: quam eorum maiores propter ſimilem defectionem & incredulitatem in deſerto perpeſſi ſunt. (1. Corinth. 10.9.) Cauſa hæc eſt, quia Chriſtus, qui eſt ſermo ſeu Verbum Dei, iurauit ſe puniturum incredulitatem & obdurationem Iudæorum. (Hebr. 3.12. & ſequentibus.) At quod iurauit ſe facturum, ſine dubio facturus eſt, quia non deeſt illi potentia, cum ſit Verbum Dei efficax, & penetrabilior omni gladio.

52. Deinde, quæ ſequuntur in eodem textu, non conueniunt Verbo Dei ſcripto, ſed increato, id eſt, Chriſto Filio Dei. Cuiuſmodi ſunt hæc. 1. Quod ſit diſcretor cogitationum & intentionum cordis. 2. Quod omnia nuda & aperta ſint oculis eius, & quod nulla creatura ſit inuiſibilis in conſpectu eius. Videantur Interpretes, Theodoretus, Oecumenius, D. Thomas, Lyranus, Caietanus, Vaſquez. & plures alii.

solo, est sancta, iusta, bona. (Rom. 7. 12.) quia res sanctas, iustas, & bonas percipit. Sãctas, quoad præcepta ceremonialia, quæ ad cultum Dei pertinent. Iustas, quoad iudicialia, quæ ad externam iustitiam in Republica conseruandam ordinantur. Bonas, quoad moralia, quæ in Decalogo continentur. quomodo ergo, si sancta, iusta, & bona est, dicitur occidere, seu in mortem ducere? Non per se, quia, vt dixi, per se præcipit res sanctas, iustas, & bonas: sed per accidens, quia non præbet vires & subsidia, quibus exequamur quod præcipit. Et ex hac parte, est quasi occasio peccati. Nam si nihil præciperet, non peccaremus: quia vero præcipit, & non iuuat, est occasio peccati. Vide August. lib. 2. contra aduersarium legis & Prophetarum cap. 7.

35. Eodem modo, externa Scripturæ litera est quidem diuina, & à Deo inspirata, quatenus continet sensum diuinum, & à Deo inspiratum, sed tamẽ quia aliquando non accipitur in illo sensu, qui à Deo inspiratus est, sed in alio, quem nos fingimus; ideò sæpe est occasio erroris. Et hoc est, quod in libello meo dixi. Si quis, neglecto vero sensu, hæreat tantum in externa litera, sæpe erraturum. Nec tu id negabis. Fateris enim non raro contingere, vt verus sensus, qui latet sub externa litera, non possit à nobis percipi, nisi ex diligenti variorum locorum Scripturæ inter se collatione, accipiat externam literam iuxta eum sensum, qui primo occurrit, poterit à vero sensu aberrare. Quod multis exemplis veterum hæreticorum à me ostensum est. Vide Theodoretum præfatione in Cantica Canticorum.

V. VITIVM GARDII.

36. QVinto, Scripturã male interpretaris. Quod variis exemplis demonstrabo. Primum est Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Quod tu interpretaris hoc sensu: Frustra quæris vitam æternam in operibus seu obseruatione mandatorum legis. Est quidem necessaria obseruatio legis ad vitam æternam consequendam, sed cum ea impossibilis sit homini in hac vita, confugiendum est ad Christum, qui perfectissime legem impleuit, vt ipsius iustitia seu impletio legis imputetur tibi per fidem.

37. At hic sensus, & tibi contrarius, & à textu alienus & simpliciter falsus est. Nam tu sæpe inculcas hanc regulam: Quando verba Scripturæ per se clara sunt, non alium sensum quærendum esse, quam qui ex ipsis verbis immediate colligitur. At hæc verba, *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*, per se clara sunt: Ergo nõ alius sensus, iuxta tuam regulam, quærendus est, quam qui ex ipsis immediate colligitur. At ex ipsis immediate non colligitur, obseruationem mandatorum legis impossibilem esse. Cur ergo hunc sensum, contra tuam regulam, amplexus es?

38. Est etiam alienus à textu. Nam ex eo contrarium colligitur. Cùm enim Christus dixisset Adolescenti, *Serua mandata*, respondit Adolescens, se à iuuentute ea obseruasse. Non igitur impossibile est ea obseruare. Nec mentitus est Adolescens, alioqui Christus arguisset illum de mendacio. At non arguit, sed dilexit propter candorem & simplicitatem. (Marci 10. 21.) Deinde proposuit illi aliquid, quod erat difficilius quam obseruatio legis. *Si vis*, inquit, *perfectus esse, vende quæ habes, & da pauperibus, & sequere me.* At hoc non erat impossibile, quia Apostoli id iam præstiterant, vt omnium nomine testatur Petrus: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*: Ergo multo minus obseruatio legis est impossibilis.

39. Denique absolute falsus est, quia continet duas propositiones absolute falsas. Vna est, præcepta Decalogi non posse seruari. Vbi mirari soleo Lutheranos & Caluinistas, qui cum ex vna parte id alterant, ex altera tamen gloriantur se seruare duo alia præcepta, quæ in Decalogo non sunt, nempe præceptum de matrimonio, & de calice. Hæc duo, quæ vos fingitis, accurate vrgetis. Reliqua, quę Deus proponit, clamatis impossibilia esse. Et parui penditis eorum trãsgressionem modo credatis à Christo seruata esse. Breue compendium, sed ad inferos. Altera est, nos vitam æternam consequi per solam iustitiam Christi, quia ipse legem implenit, & non per propriam, qua nos legem obseruamus, & bona opera iactamus. Et hæc falsa. Audi quid Christus dicturus sit in die iudicij: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum.* Causa sequitur: *Esurini enim, & dedistis mihi manducare*, &c. Ex tua interpretatione deberet dicere. Nihil quidem boni fecistis, sed tamen credidistis me fecisse, quod sufficit.

40. Secundum est Matthæi 26. 26. *Hoc est corpus meum.* Quod sic interpretaris: Hoc, quod vobis porrigo, est reuera panis: & in, cum, sub pane, corpus meum. Hunc sensum ais manifestè colligi ex circumstantiis verborum Christi. Nã Christus accepit verum panem, porrexit, & demonstrando dixit. *Hoc*, id est, hic panis, quem videtis, *est corpus meum*, id est, in hoc pane, cum hoc pane, & sub hoc pane, est corpus meum. Videris nugari in re seria. Et dupliciter peccas. Primò, quia fingis nouam & absurdam interpretationem, quæ ne quidem Luthero vestro placere potuit. Nam is in libro de Captiuitate Babylonica, titulo de Cœna Domini sic explicat: *Hoc est corpus meum*, id est, Hic panis est corpus meum. et citans illud 1. Corinth. 10. 16. *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* mox addit. *Non dicit Apostolus, In pane est, sed, Ipse panis est participatio Corporis Christi.* Vbi excludit tuam interpretationem, & suam astruit. Neutram tamen probo.

41. Quod autem sensum illum fictitium conaris cõfirmare ex circumstantiis verborum Christi, frustra est. Nam sicut Christus in vltima cœna accepit verum panem, & demonstrando dixit: *Hoc est corpus meum*: sic etiam in Cana Galilææ accepit verã aquam, & demonstrando dixit, vel dicere potuit: *Hoc est vinum.* At ex tali circumstantia ridicule colligitur hic sensus: *Hoc est vinum*, id est, Hoc est aqua, & in, cum, & sub aqua, vinum. Ergo non minus ridicule colligitur hic sensus. *Hoc est corpus meum*, id est, Hoc est panis, & in, cum, & sub pane, corpus meum.

42. Tertium est Ioan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas.* Ais hoc loco contineri generale mandatum, quo omnes sine discrimine, tam Laici, quã Ecclesiastici, obligati sint ad legendam, consulendam, & scrutandam Scripturam. Deinde hinc colligi, solam Scripturam esse supremum infallibilem Iudicem controuersiarum. Denique me fateri debere, quod Christus remiserit hîc Iudæos ad Scripturam, tanquam ad infallibilem Iudicem, licet non velim fateri, quod ad eam solam remiserit, sed etiam ad testimonium Ioannis Baptistæ, miraculorum, & Patris cœlestis, vt dixi in libello meo §. 133.

43. Erras in his omnibus. Ac primo, nullum ibi mandatum est, quo omnes obligati sint ad legendam & scrutandam Scripturã. Non enim obligantur cæci & idiotæ, qui nõ possunt legere, & scrutari. Nec mulieres, quæ iubentur viros suos interrogare, non Scripturam cõsulere, iuxta illud 1. Corinth. 14. 35. *Si quid volunt discere, domi viros suos interrogent.* Nec passim alij Christiani, qui nõ sũt Pastores & Doctores Ecclesiæ, quia Scripturæ Mosis & Prophetarum, de quibus solis ibi sermo est, non sunt illis ad salutem necessariæ,

eum habeant ſufficiens ſubſidium ex Euangelio & ſcriptis Apoſtolorum.

44. Deinde, perperam ex illo loco colligis, ſolam Scripturam eſſe ſupremum & infallibilem Iudicem controuerſiarum. Primo, quia Chriſtus non agit ibi, niſi de hac ſola controuerſia, An ipſe ſit Filius Dei? Et probat ſe eſſe, non ſolum ex Scriptura, ſed etiam teſtimonio Dei patris dicentis, *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* At hoc teſtimonium Dei Patris, non eſt minoris authoritatis, quam Scriptura, ſed eiuſdem. Si ergo Scriptura poteſt vocari ſupremus & infallibilis Iudex, vt tu eam vocas, cur non etiam teſtimonium Dei Patris eſſe deterioris conditionis, quam ſit Scriptura? Abſit.

45. Denique falſum eſt, quod ego fatear, aut fateri debeam, Scripturam eſſe ſupremum, & infallibilem Iudicem controuerſiarum. Nunquam ex mea ſententia hoc dixi. Fateor quidem eſſe ſupremam & infallibilem Normam, ſed non Iudicem. Norma eſt, quia ſecundum illam deciduntur controuerſiæ fidei ac religionis. Iudex non eſt, quia ipſa non pronunciat executiuam ſententiam inter partes litigantes, ſed hoc facit Eccleſia per aſſiſtentiam Spiritus Sancti.

46. Quartum eſt Iſaiæ 8.19. *Cum dixerint ad vos: Querite à Pythonibus & diuinis, qui ſtridentin incantationibus ſuis: Nunquid non populus à Deo ſuo requiret, pro viuis à mortuis? Ad legem magis, & ad teſtimonium.* Quod ego in meo libello interpretatus ſum de particulari lege ſcripta, quæ prohibet conſulere Pythones & hariolos de futuris euentibus. (Deut. 18.9.) et de teſtimonio Prophetarum, qui à Deo conſtituti erant, vt futura prædicerent; et hunc dixi eſſe ſenſum; Si vultis fieri certiores de futuris euentibus, non debetis conſulere Pythones & hariolos, ſicut fecit Saul, quia hoc Deus per legem ſuam prohibuit, ad quam vos remitto: ſed conſulite Prophetas Domini, quorum officium eſt de futuris pronunciare. (§. 114 & 115.) Tu hanc meam interpretationem vocas commentum; & dis, in tota Scriptura nullum locum monſtrari poſſe vbi vox teſtimonij ſignificet teſtimonium Prophetarum futura prædicentium. At ego monſtrabo locum, Actor. 10. 43. *Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum.*

47. Videamus tuam interpretationem: Ais hoc loco, legem, & teſtimonium pro eodem accipi, nempe pro Scriptura; & contineri generale mandatum, quo omnes, in quibuſcunque rebus dubiis, obligati ſint non recurrere ad Pythones & hariolos, ſed ad ſolam Scripturam. Non ita eſt. Tametſi enim verum ſit, legem & teſtimonium aliquando ſumi pro eodem, quod non nego, tamen hoc loco diſtincta ſunt. Et per legē intelligitur lex illa particularis, Deut. 18.9. *Quam ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cauе ne imitari velis abominationes illarum gentium: nec inueniatur in te, quī Pythones conſulat aut diuinos, aut quærat à mortuis veritatem.* Et per teſtimonium intelligitur reſponſum Sacerdotum & Prophetarum, quod viua voce ſoliti erant dare, quando in rebus dubus a populo vel Rege conſulebantur.

48. Hoc dupliciter probo. Primò, quia ſi lex & teſtimonium, loco citato, ſumeretur pro Scriptura; & mandatum eſſet, vt Iudæi, in rebus dubiis, recurrerent ad ſolam Scripturam, vt tu interpretaris, iam omnes illi peccaſſent contra hoc mandatum, qui in rebus dubiis conſulebant Prophetas & Sacerdotes, vt Dauid, Ioſaphat, & alii plures in Scriptura laudati. Imo Deus dediſſet duo contraria mandata: Vnum, quo iubebantur in rebus dubiis conſulere ſolam Scripturam, vt tu vis: alterum, quo iubebantur conſulere Sacerdotes & Prophetas, Deut. 17. 8 & Deut. 18.14. & 15. Hæc abſurda ſunt: ergo & illud, ex quo ſequitur.

49. Secundo, quia ſi Iudei de iis omnibus, de quibus gentiles conſulebant Pythones & hariolos, debuiſſent conſulere legem & teſtimonium, id eſt, ſolam Scripturam, vt tu contendis, debuiſſent etiam conſulere ſolam Scripturam de futuris euentibus, de quibus vel maximè Gentiles conſulebant Pythones & hariolos: At Scriptura nihil determinate poterat pronunciare de futuris euentibus: ergo fruſtra illam conſuluiſſent. Deus autem nihil fruſtra mandat fieri. Dabo exemplum, quo res illuſtretur. Ioſaphat Rex Iuda volebat ſcire, quis eſſet futurus euentus, ſi obſideret Ramoth Galaad: an ſcilicet poſſet eam expugnare, nec ne? ſi in hoc caſu conſuluiſſet Scripturam, nihil reſponſi accepiſſet. Quid ergo fecit? Conſuluit Prophetam, vt viua voce reſponſum ab ea acciperet. (3. Reg. 22.5.) Idem in ſimili caſu fecerunt Dauid, & alii. et rectè. Fruſtra ergo vrges, ad ſolam Scripturam remiſſos fuiſſe.

50. Quintum eſt 2. Timoth. 3.16. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei ad omne bonum opus inſtructus.* Hoc interpretaris de Scriptura veteris Teſtamenti: Et inde colligis, Scripturam V. T. *eſſe perfectam, ſufficientem, & integram Normam fidei ac morum.* Ex quo vlterius infers, multo magis Scripturam vtriuſque Teſtamenti eſſe talem Normam. At ego ex tua interpretatione, ſic infero contra te: Si Scriptura veteris Teſtamenti eſt perfecta, ſufficiens, & integra Norma fidei ac morum, vt concedis; iam omnes omnino controuerſiæ fidei ac morum, ex ſola Scriptura veteris Teſtamenti decidi ac finiri poſſunt; quia ſi aliqua non poſſet, iam non eſſet ſufficiens & integra Norma: At conſequens eſt falſum: Ergo & illud, ex quo ſequitur. Minor patet, quia hæ controuerſiæ ex ea ſola definiri non poſſunt. 1. an Baptiſmus ſit neceſſarius ad ſalutem? 2. an debeat conferri in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti? 3. an Chriſtus ſit præſens in Euchariſtia, ſalua panis & vini ſubſtantia? 4. an communicandum ſit ſub vtraque ſpecie? Et ſic de aliis.

51. Sextum eſt. Hebr. 4. 12. *Viuus enim eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Hic per ſermonem Dei intelligis verbum Dei ſcriptum, id eſt, Scripturam. Et inde concludis, Iudicem Eccleſiaſticum non debere conſcientias cogere vi externa, ſed Verbo Dei ſcripto, propter illius efficaciam. Non rectè. Primo, quia non loquitur Apoſtolus de Verbo Dei ſcripto, ſed de Verbo Dei increato, de quo Ioan. 1.1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deū.* Hoc patet ex ſcopo Apoſtoli. Vult enim cauſam reddere, cur Hebræi, ſi deficiant à fide, & fiāt incredduli, merito debeant timere eandem pœnam: quam eorum maiores propter ſimilem defectionem & incredulitatem in deſerto perpeſſi ſunt. (1. Corinth. 10.9.) Cauſa hæc eſt, quia Chriſtus, qui eſt ſermo ſeu Verbum Dei, iurauit ſe puniturum incredulitatem & obdurationem Iudæorum. (Hebr. 3.12. & ſequentibus.) At quod iurauit ſe facturum, ſine dubio facturus eſt, quia non deeſt illi potentia, cum ſit Verbum Dei efficax, & penetrabilior omni gladio.

52. Deinde, quæ ſequuntur in eodem textu, non conueniunt Verbo Dei ſcripto, ſed increato, id eſt, Chriſto Filio Dei. Cuiuſmodi ſunt hæc. 1. Quod ſit diſcretor cogitationum & intentionum cordis. 2. Quod omnia nuda & aperta ſint oculis eius, & quod nulla creatura ſit inuiſibilis in conſpectu eius. Videantur Interpretes, Theodoretus, Oecumenius, D. Thomas, Lyranus, Caietanus, Vaſquez, & plures alii.

53. Sed demus (quod tamen non est) Apostolum loqui de Verbo Dei scripto. Certè consequentia, quâ inde colligis, non valet. Consequentia est hæc: Verbum Dei est efficax, & penetrabilius omni gladio ancipiti: ergo Iudex ecclesiasticus non debet cogere conscientias externa vi, sed Verbo Dei. Similis huic Verbum Dei est efficax, & penetrabilius omni gladio ancipiti: Ergo Rex vel Imperator non debet cogere conscientias externa vi, sed verbo Dei. Cur ergo dixit Apostolus Rom. 13. 2. *Vis non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim Minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim Minister est vindex in iram ei, qui malum agit.* Sat multa de tuis interpretationibus. Videamus reliquas virtutes.

VI. VITIVM GARDII.

54. SExto, Scripturæ testimoniis ad tuas assertiones confirmandas non raro abuteris. Et quidem duobus potissimum modis. Primo, citando loca Scripturæ, sed non verba: ne si hæc citentur, fraus appareat. Secundo, citando quidem verba, sed quæ nihil ad rem faciant, & aliquando etiam contrarium euincant. Hæc omnia patebunt, partim ex iis, quæ c. 2. & 3. dicturus sum; partim ex iis, quæ nunc sequuntur.

55. Primo igitur asseris, mulieres posse legere, docere, & interpretari Scripturam. Hoc probas exemplo Timothei, qui à matre sua & auia Scripturam didicit, 2. Timoth. 3. 15. At, mi homo, nihil tale inuenio in illis locis. Nam priori loco sic scribit Apostolus. *Recordationem accipiens eius fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitauit primum in auia tua Loide, & matre Eunice: certus sum autem, quod & in te.* Quibus verbis solum insinuat, Timotheum habuisse sinceram fidem, sicut etiam mater & auia ipsius habuerunt. Erant enim fœminæ fideles, id est, non gentiles, sed Iudææ, quæ credebant in verum Deum: tametsi Pater Timothei esset gentilis. (Actor. 17. 1.) Hinc tu, nescio qua arte, sic concludis: Timotheus habuit sinceram fidem, sicut mater & auia ipsius: Ergo à matre & auia sacram Scripturam edoctus est. Perinde ac si dicam: Gardius sequitur fidem Lutheranam, sicut mater ipsius: Ergo à matre sacram Scripturam didicit. Acute, scilicet.

56. Posteriori sic habet: *Ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem.* At hinc nihil aliud colligi potest, quam Timotheum ab infantia Scripturam didicisse: A quo autem didicerit, non explicatur. Tu fingis à matre & auia didicisse, sed non probas. Cur non potius didicit ab aliquo legis doctore, sicut Paulus fatetur se puerum didicisse à Gamaliele? (Act. 22. 3.) Cur non didicit in synagoga, vel templo, vbi etiam pueri discendi causa, solent conuenire? (Lucæ 2. 46.) De matre & auia nihil certum tibi est. At mihi certum est, ab Apostolo Paulo multa illorum didicisse 2. Timoth. 1. 13. *Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti in fide.* Et 2. Timoth. 2. *Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus.* Et ibidem cap. 3. 10. *Tu autem assecutus es meam doctrinam.* Et paulo post. *Tu vero permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris,* id est à me.

57. Secundo asseris, non solum Pontificem, sed etiã Regem fuisse Iudicem controuersiarum religionis in veteri Testamento. Hoc probas ex illo 1. Reg. 8. 5. *Constitue nobis Regem, qui iudicet nos, sicut & vniuersæ habent nationes.* Et infra ibidem: *Iudicabit nos Rex noster.* At hæc testimonia nihil ad rem faciunt, quia intelliguntur de Iudice & iudicio sæculari, nõ de Ecclesiastico. Erat autem magnum discrimen inter vtrumque in veteri Testamento. Nam Iudex Ecclesiasticus, qui ferebat sententiam in negotio Ecclesiastico, non poterat iudicare, nisi secundum legem scriptam, vt tu fateris. At Rex, in iudicio sæculari, non abstringebatur ad legem scriptam, vt patet exemplo Salomonis, qui non erat vsus lege scripta, quando decidit controuersiam inter duas meretrices excitatam. 3. Reg. 3. 16.

58. Tertio asseris, exemplar Deuteronomij, seu legis Mosaicæ, fuisse multoties descriptum, & non solum Sacerdotibus, sed etiam populo communicatum. Quod probas triplici Scripturæ testimonio. Deut. 6. 6. & 11. 18. & Act. 8. 30. Sed discutiamus hæc testimonia. Primum est Deut. 6. 6. *Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens. Et ligabis ea, quasi signum in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine & ostiis domus tuæ.* Quæstio est, de quibus verbis hoc intelligendum sit? Tu putas, de verbis totius Deuteronomij, seu de tota lege Mosaica, quatenus scripto comprehensa est, intelligi oportere; alioqui frustra pro te adduceres. Sed erras. Primo, quia solum intelligi debet de iis verbis, quæ immediate præcedunt, *Audi Israel, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.* Nam mox sequitur: *Eruntque verba hæc in corde, &c.* Et sic explicant Interpretes Lyranus & alij. Deinde, de illis verbis debet intelligi, quæ Iudæi iubebantur scribere in limine & ostiis domorum suarum, vt ex contextu patet: At non iubebantur scribere totum Deuteronomium, sed tantum illa verba, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, vt Rabini testantur. Frustra ex hoc loco colligis, totum Deuteronomium fuisse sæpe descriptum, & populo communicatum.

59. Alterum est Deut. 11. 18. *Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocate. Docete filios vestros, vt illa meditentur, quando sederis in domo tua, & ambulaueris in via. Scribes ea superpostes & ianuas domus tuæ.* De his verbis idem dicendum est, quod de præcedentibus, nempe non alia esse, quam ista, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* An autem descriptio illorum verborum in postibus & ianuis domorum, proprie, an metaphorice intelligenda sit, disputatio est. Iudæi proprie intellexerunt; quia verè & propriè scribebant ea in postibus. Lyranus & alij metaphorice interpretantur, pro iugi recordatione mandati, & dilectione Dei super omnia. Quid tu sentias, Gardi, nescio. Si proprie intelligis cum Iudæis, non potes intelligere de toto Deuteronomio, quia illud totum non inscribebant Iudæi in postibus. Et sic nihil ex hoc loco probas. Si autem metaphorice intelligis cum Lyrano & aliis, nihil ad rem facit, quia tibi probandum est, totum Deuteronomium vere ac proprie fuisse descriptum, & populo communicatum. Vide ergo quò te vertas.

60. Tertium est Act. 8. 30. *Accurrens Philippus audiuit eum legentem Isaiam Prophetam.* Hoc etiam nihil ad institutum. Nam tu contendis probare, Deuteronomium ante tempus captiuitatis Babylonicæ fuisse multoties descriptum, & populo communicatum. Hoc ex eo loco non probas. Nam Eunuchus, de quo fit mẽtio non dicitur legisse Deuteronomium, sed Isaiam Prophetam, neque ante captiuitatem Babylonicam, sed post mortem & ascensionem Christi. Quid ergo præsidij hinc habes? Nihil. Solum ostendis, quod initio dixi, vbique te abuti Scripturis; quod hæreticorum proprium est.

61. Quarto asseris, nos non debere sequi antiquas consuetudines & traditiones Patrum, sed solam Scripturam. Hoc probas duplici testimonio. Leuit. 17. 3.

Iuxta conſuetudinem Ægypti, in qua habitaſtis, non fa- A
cietis. Et Ezech. 20. 18 *In præceptis Patrum veſtrorum nolite incedere, nec iudicia eorum cuſtodiatis, nec in idolis eorum polluamini.* Sed fruſtra. Nam illa teſtimonia nihil aliud prohibent, quam conſuetudines & traditiones idololatrarum. Quid hoc ad traditiones & conſuetudines Chriſtianorum? Nihil penitus. Niſi ſic velis raciocinari; Deus prohibet traditiones idololatrarum, ergo etiam fidelium & Chriſtianorum, ineptiſſimè. Nam hoc modo tolles non ſolum omnes traditiones, contra Apoſtolum 2. Theſſ. 2. 14. *tenete traditiones*: ſed etiam Scripturam ſacram. Nam ſimili modo licebit argumentari, Deus prohibet Scripturam idololatrarum: Ergo etiam fidelium ſeu Chriſtianorum. Sed abſit vt ſic ineptiamus. B

62. Quintò aſſeris, Pythones & hariolos in veteri Teſtamento non fuiſſe conſultos de futuris tantum euentibus, ſed etiam de aliis rebus. Et hoc probas exemplo Saulis, qui (vt tu loqueris) per Pythoniſſam conſuluit ſpectrum Samuelis, non tantum de futuro euentu, ſed etiam, quid ſibi faciendum eſſet, vt teſtantur ipſius verba 1. Reg. 28. 15. *Coarctor nimis: vocaui ergo te vt oſtenderes mihi quid faciam.* Neſcio Gardi, an intelligas quid dicas. Nam certè cum dixit Saul, *vocaui te, vt oſtenderes mihi quid faciam.* non conſuluit de præterito, vel præſenti, ſed de futuro. Erat enim dubius ac perplexus non quid olim feciſſet, aut quid reipſa iam faceret, ſed de quid ſe futurũ eſſet. Et hoc non tantum patet ex verbis citatis, ſed C
etiam ex reſponſo quod accepit. Nam Samuel reſpondit illi: *Faciet tibi Dominus ſicut locutus eſt in manu mea, & ſcindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid.* Item, *Cras autem tu, & filij tui mecum eritis.* Quis non videt hæc omnia intelligi de futuris euentibus? Tacco, quod addis de Spectro Samuelis. Certè magni authores expreſſè docent non ſpectrum Samuelis, ſed ipſum Samuelem Sauli apparuiſſe, vt infra dicturus ſum.

63. Sexto aſſeris, Iudæos non audiuiſſe illam vocem Patris cœleſtis, in Baptiſmo Chriſti Matth. 3. 17. *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Et probas ex illo Ioan. 5. 37. *Qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me, neque vocem eius vnquam audiſtis.* Hinc infers Chriſtum, cum diſputaret cum Iudæis de ſua diuinitate, non voluiſſe ad hanc vocem, tanquam ad infallibilem Iudicem, ſed ad Scripturam prouocare: Quia Iudæi poterant dicere, ſe non audiuiſſe huiuſmodi vocem, non autem poterant obtendere, ſe non legiſſe Scripturam. Valde reſolutus es, mi Gardi, ſed parum circumſpectus. Conſtat enim plurimos Iudæos fuiſſe præſentes, quando vox illa de cœlo audita eſt apud Iordanem: *Hic eſt filius meus dilectus.* Nam Matth. 45. ſic legimus: *Tunc exibat ad eum* (Ioannem) *Hieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabãtur abeo in Iordane.* Et mox ſequitur: *Tunc venit Ieſus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur abeo.* Et Lucæ 3. 21. *Factum eſt autem, cum baptizaretur omnis populus, Et Ieſu baptizato & orante, apertum eſt cœlum, & vox de cœlo facta eſt*, &c. Itaque in præſentia Iudæorum, non ſolum baptizatus eſt Chriſtus, ſed etiam vox Patris audita. Imo, non niſi in præſentia Iudæorum in fieri debuit. Quorſum enim Pater voluiſſet teſtari Chriſtum eſſe Filium ſuum, niſi vt Iudæis id conſtaret? Aut quorſum Chriſtus adduxiſſet teſtimonium Patris, ad reuincendos Iudæos, ſi nemo ipſorum audiuiſſet?

64. Quod obiicis, dixiſſe Chriſtum, *Neque vocem eius vnquam audiſtis, neque ſpeciem eius vidiſtis*, non obiiceres, ſi non tuum cerebrum, ſed bonorum authorum interpretationem ſequi velles. Ea duplex eſt, & vtraque bona. Aliqui ſic interpretantur: Deum, cum ſit incorporeus, non habere propriam linguam, aut ſpeciem corpoream, ſicut nos habemus; ac proinde non habere propriã vocem, quam externo ſenſu audiamus, nec propriam formam, quam oculis corporeis videamus. Et hoc ſenſu intelligendum eſſe dictum Chriſti. Nihilominus, ſicut aſſumere poteſt alienam ſpeciem, in qua hominibus appareat, ita formare poſſe alienam vocem, qua à nobis audiatur. Et hoc modo apparuiſſe, & locutum eſſe cum Adamo, Abraham, Moyſe, & aliis. Ita Chryſoſtomus, Leontius, Cyrillus, Theophylactus, quos ſequitur Maldonatus in commentario illius loci.

65. Alij ſic interpretãtur: Iudæos poſt pactum cum Deo initum in deſerto, nunquam amplius audiuiſſe talem vocem, aut vidiſſe talem ſpeciem, qualem tunc viderunt & audiuerunt, quando lex Decalogi fuit illis promulgata. Qualis autem illa vox & ſpecies fuerit, habetur Exod. 20. 18. his verbis, *Cunctus populus videbat voces & lampades, & ſonitum buccinæ, montemque fumantem. Et perterriti ac pauore concuſſi, ſteterunt procul dicentes Moſi: Non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur.*

66. De pacto inter Deum & populum inito ſic loquitur Moyſes, Deut. 18. 15. *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies, vt petiſti à Domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata eſt, atque dixiſti: vltra non audiã vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar. Et ait Dominus mihi; Bene omnia ſunt locuti. Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorũ, ſimilem tui: Et ponam verba mea in ore eius, loquetur que ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor exiſtam.*

67. Itaque ex parte populi erat hoc pactum: Nos parati ſumus audire illum Prophetam, qui in nomine tuo loquetur nobis, modo tu ipſe, qui tam terribili voce & aſpectu nos terruiſti, non loquaris nobis. Ex parte autem Dei promitto me non amplius locuturum vobis cum iſto terrore, ſi audiatis Prophetam, quem miſſurus ſum, id eſt Chriſtum. Ex vtraque parte conditio acceptata eſt. Et quidem Deus ſeruauit quod promiſit; populus non item. Vtrumque teſtatur Chriſtus, cum ait: *neque vocem eius vnquam audiſtis, neque ſpeciem eius vidiſtis*: nempe ab eo tempore, quo Deus promiſit ſe vobis non locuturum in ſonitu & tremore. Et hoc ex parte Dei. Sequitur ex parte populi: *Et verbum eius non habetis in vobis manens, quia quem miſit ille, huic vos non creditis.* Quaſi dicat, ex veſtra parte defectus eſt, quia non creditis mihi, qui à Patre miſſus ſum, cum tamen promiſeritis vos credituros, & facturos, quæ mandarem. Hanc interpretationem ſequitur Toletus in commentario. Sed neque hæc, neque præcedens tibi patrocinatur. Tertia, quam finxiſti ex tuo capite, non ſubſiſtit. Nec tuus Hunnius in commentario eam probat.

68. Septimo aſſeris Chriſtum promiſiſſe toti Eccleſiæ perſonalem ſuam præſentiam, perpetuã aſſiſtentiam, protectionem, & gubernationem, cum dixit Mat. 28. 20. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* De perpetua aſſiſtentia, protectione & gubernatione, nemo dubitat. Sed ambiguum eſt quod addis, promiſiſſe illum perſonalem ſuam præſentiam. Poteſt enim tripliciter intelligi. Primò, vt Chriſtus promiſerit ſe perpetuo fore præſentem eccleſiæ, per perſonalem præſentiã ſuę perſonę & Deitatis. Hoc ſẽſu vana eſſet promiſſio; quia nullus poteſt prudenter id promittere, quod non eſt in poteſtate ipſius facere vel non facere. Quo pacto Rex non poteſt prudenter promittere, ſe aliquando moriturum; nec Deus, ſe ſemper fore omnipo-

tentem. Non enim est in potestate Regis, mori vel non mori: Nec in potestate Dei; esse vel non esse omnipotentem. At similiter non est in potestate Christi, vt persona & Deitas ipsius sit præsens, vel non Præsens Ecclesiæ; cum necessario vbique sit præsens: Ergo non potuit prudenter promittere præsentiam suæ personæ & Deitatis.

69. Secundo potest intelligi, vt Christus promiserit se perpetuo fore præsentem Ecclesiæ, per personalem præsentiam, non solum Deitatis, sed etiam humanitatis: ita tamen, vt humanitas perpetuo futura sit præsens Ecclesiæ, non in se, sed in persona Verbi: Sicut est omnipotens, non in se, sed in persona Verbi. Hoc etiam sensu, vana esset promissio propter rationem iam assignatam; quia non est in potestate Christi, vt humanitas ipsius sit præsens, vel non præsens Ecclesiæ vt in persona verbi, cũ hoc modo necessario sit præsens, & non possit esse non præsens, durante vnione hypostatica.

70. Tertiò potest intelligi, vt promiserit se perpetuo fore præsentem Ecclesiæ, per personalem præsentiam humanitatis; ita vt humanitas perpetuo futura sit præsens Ecclesiæ, non solum in persona Verbi, sed etiam in seipsa. Hæc promissio falsa est, & à Lutheranis Vbiquitariis excogitata, qui fingunt humanitatem Christi vbique præsentem esse. Nec solum falsa vt alibi probandum est, sed etiam vana, ex sententia Lutheranorum. Nam humanitas Christi, vt plerique Lutherani docent, necessario præsens est, vbicunque persona Verbi præsens est. At persona Verbi necessario vbique præsens est: Ergo & humanitas. Sicut ergo vanum est promittere præsentiam personæ Verbi, sic etiam præsentiam humanitatis.

71. Octauo asseris, Scripturam esse claram & perspicuam. Hoc probas ex illo 2. Petri 1. 19. *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucerna lucenti in loco caliginoso, donec dies clarescat, & Lucifer oriatur in cordibus vestris.* At potius contrarium inde colligitur. Nam hoc ipso, quod prophetia veteris Testamenti de Christo, dicitur esse lucerna lucens, non absolute, sed *in loco caliginoso*, satis insinuatur, obscuram esse respectu nostri. Potest autem dupliciter id explicari. Primò, vt dicatur lucere in loco caliginoso, quia non aperte loquitur de Christo, sed quasi per vmbras de illo vaticinatur. Et hoc sensu, magnum discrimen esse inter Prophetas veteris Testamenti, & Ioannem Baptistam. Nam illi vocantur lucernæ lucentes *in loco caliginoso*, propter causam iam dictam. Hic vero vocatur *Lucerna ardens & lucens.* (Ioan. 5. 35.) non in loco caliginoso, id est, in vmbris Mosaicarum ceremoniarum; sed in lumine & veritate, quia clarè & apertè demonstrat Christum præsentem: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.*

72. Secundò, vt dicatur lucerna, propter similitudinem lucernæ domesticæ, quâ nos vtimur. Nam sicut lucerna domestica, quę in tenebris circumfertur, non illuminat totum aërem, sed aliquam illius particulam, ita prophetia V. T. non vbique, sed in sola Iudæa vaticinabatur de Christo. Item, sicut lucerna domestica, quę in tenebris lucet, non perfectè & distinctè, sed obscurè, & quasi per caliginem exhibet nobis res spectãdas, præsertim remotiores; ita prophetia V. T. non aliter, quam per vmbras & inuolucra ceremoniarum exhibebat Christum; nõ præsentem, sed futurum. Denique, sicut lucerna domestica prodest quidem in tenebris, sed adueniente Sole, non amplius necessaria aut vtilis est; ita prophetia de Christo, proderat quidẽ in caligine & tenebris veteris Testamenti; sed adueniente Christo, qui est verus Sol, non amplius necessaria est præsertim iis, quibus Sol iste perfectè illuxit iuxta illud Matth. 11. 13. *Lex & Prophetæ vsque ad Joannem*, qui digito demonstrabat Christum adesse. Tunc enim dictum est Rom. 13. 12. *Nox præcessit, dies autem appropinquauit.* Et quia Petrus Apostolus scribebat illis, quorum aliquibus nondum perfectè illuxerat Christus, hortatur illos, vt tamdiu vtantur lucerna, & scrutentur prophetias V. T. *donec dies elucescat, & Lucifer oriatur in cordibus eorum*, id est, donec in hac vita perficiatur ipsorum fides in Christum, per internam mentis illustrationem. Ex hac explicatione, quam sequuntur magni authores, nihil aliud colligi potest, quam prophetiam V. T. esse obscuram. At tu, Gardi. contendebas claram esse ac perspicuam.

VII. VITIVM GARDII.

73. Septimo, vulgatam editionem Bibliorum, quæ iam multis sæculis in Ecclesia viguit, temere ac imperite reprehendis: Et in eius locum, vel tuam, vel alterius priuati hominis versionem substituis. Hoc triplici exemplo demonstrabo.

Primũ est Ecclesiast. 18. 1. *Qui viuit in æternum, creauit omnia simul.* Tu carpis hanc versionem his verbis. *Vitium est vulgatæ versionis, aduerbium simul, quod in græco textu exstat, reddentis per simul, cum tamen idem sit, quod communiter, vel in commune, sicut etiam vertit Arias Montanus.* Quid si dicam non esse vitium vulgatæ versionis, sed imperitiam noui Prædicantis? Nam aduerbium *simul*, quo vtitur vulgata versio, solet dupliciter accipi. 1. vt sit idem, quod simul tempore, 2. vt sit idem quod simul collectione. Priori modo non sumitur loco citato, sed posteriori. Non enim sensus est, Deum creasse omnia simul, id est eodem tempore aut momento, sed creasse omnia simul, id est, pariter seu collectiue, ita vt nihil creatum sit, quod ipse non creauerit. Et hoc sensu sæpe vsurpatur hoc aduerbium in Scriptura vt Psal. 13. 3. *Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt.* Et Psal. 48. 11. *Simul insipiens & stultus peribunt.* Et 2. Mach. 11. 9. *Omnes simul benedixerunt misericordem Dominum.* Eodem sumitur apud prophanos authores, vt apud Terent. in Eunucho: *Simul consilium cum re amisisti*, id est: vtrumque pariter seu collectiue. Hic remitto te ad Calepinum.

74. Alterum est Psal. 1. 5. *Non resurgent impii in iudicio.* Hic tu iterum, *in hebræo est*, inquis, *non stabunt vel consistent impii in iudicio. Proinde falsa translatio, verba Psalmi per se clara & dilucida obscurat.* Non est falsa translatio, sed falsa tua accusatio. Si conferres citata verba cum sequentibus, nulla esset obscuritas. Sic habet textus: *Non resurgent impij in iudicio, neque peccatores in concilio iustorum.* Vbi particula, *iustorum*, quæ exprimitur in posteriori parte versiculi debet etiam intelligi in priori, vt hic sit sensus: impii non resurgent in iudicio iustorum, neque peccatores resurgent in concilio iustorum. Vel, quod idem est: aliud erit iustorum iudicium & concilium, aliud impiorum. Similis loquendi modus est in principio eiusdem Psalmi, cum dicitur, *Beatus vir, qui non abijt in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit.* Igitur in principio & fine Psalmi, potest institui hæc comparatio: sicut in hac vita, alia est via seu conuersatio iustorum, & alia impiorum; ita post hanc vitam, aliud erit iudicium iustorum, & aliud impiorum. Quæ hic obscuritas est? Certe in vulgata versione non est, sed in tuo capite.

75. Tertium est Psalmo 33. 6. *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur.* Hic etiã inuenis, quod carpas. Erratũ, inquis, *vulgatæ versionis est. Sic enim in hebræo habetur, vt vertit Pagninus & Arias Montanus, Aspexerunt ad eum, & illuminati sunt.* Grande scilicet erratũ. Quasi non sit idem sensus vtriusque

verſionis. Eſt autem hic. Quicunque eſtis in tribulatione, *accedite ad Deum*; per fidem & orationem: *Et illuminamini*, id eſt, percipite lumen conſolationis & lætitiæ: *& facies veſtra non confundentur*, id eſt, non paticmini repulſam, ſed exaudiet orationem veſtram. Simili ſenſu dixit Berſabee ad Salomonem 3. Reg. 2. 20. *Petitionem vnam parvulam ego deprecor à te, non confundas faciem meam.* Quid in hoc ſenſu erroris eſt? Sed tu fingis errores, vbi non ſunt.

VIII. VITIVM GARDINAL.

76. OCtauo libros Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & Machabæorum, nunc reiicis, nunc admittis, nunc laude, nunc vituperio dignos cēſes. Sic enim ſcribis: *In libris illis quædam ſunt falſa, dubia, & contradictoria; quod è diametro pugnat cum diuina & canonica Scriptura authoritate.* Grauis ſine dubio, cenſura. At non multo poſt, quaſi tui oblitus tribuis illis triplicem laudem. 1. quod ſint ſacri. 2. quod communis regula vitæ ac morum. 3. quod legantur ad ædificationem plebis. Quomodo hæc cohærent cum præcedentibus? Nimirum ex vno ore calidum & frigidum efflas: quod, cuius animi ſignum eſt, noſti.

77. Magis miror, te ex iiſdem libris, tuas aſſertiones nonnunquam confirmare. Aſſeris quodam loco, circumciſionem non tantum inſtitutam fuiſſe pro viris, ſed etiam ex parte pro fœminis. Quod ſic probas: *Pia femina veteris Teſtamenti magnum in pacto circumciſionis contra hoſtes ſuos habere ſolatium, iuxta illud Iudith. 9. 18. Memento Domine Teſtamenti tui.* De hac tua aſſertione nihil iam dico. In probatione dupliciter peccas. Primo, quia accipis illa ex eo libro, quem falſitatis arguis: Deinde, nomine Teſtamenti intelligis pactum circumciſionis. Cur non potius pactum protectionis & defenſionis contra hoſtes, quod Deus iniit cum populo in Horeb, & poſtea renouauit in cāpeſtribus Moabi (Deut. 29. 1.) Nam vtroque loco promiſit filiis Iſraël, quod ſicut protexit eos contra Pharaonem & exercitum eius in Ægypto; ſic deinceps velit eos protegere contra alios hoſtes, ſub hac conditione, ſi ipſi vicißim ſeruent leges à Deo datas.

IX. VITIVM GARDII.

78. NOno, ita paſſim te geris, quaſi in Scriptura nihil difficile aut obſcurum tibi ſit, ſed omnia plana, aperta, perſpicua: quod arrogantis animi ſignum eſt. Sic enim ſcribis: *Quis tam ſtupidus eſt, vt hoc non intelligat?* Item, *Qua vero in textura tam claro ac diluciđo, vel ambiguitas, vel obſcuritas?* Item, *Litera eſt clariſſima, quam Pontificij deſerunt.* Item, *Tanta eſt claritas horum verborum, vt mirum ſit, &c.* His & ſimilibus loquendi formulis ſæpe veteris, etiam tunc, quãdo occurrunt eiuſmodi Scripturæ loca, in quibus doctiſſimi quique authores agnoſcunt magnam eſſe difficultatem. Nec vnquam, quod mirum eſt, fateris aliquid in Scripturis eſſe tam reconditum, quod te lateat. Magis mihi placet Auguſtini modeſtia, qui epiſt. 119. ad Ianuarium, cap. 21. ſic ſcribit *Non ſolum in aliis innumerabilibus rebus multa me latent, ſed etiam in ipſis ſanctis Scripturis multo neſcio plura, quam ſcio.* Hoc eſt ſapere ad ſobrietatem. Vtinam & tu ſic ſaperes.

79. Porro, quod ais ad faciliorem Scripturæ intelligentiam prodeſſe hæc quinque. 1. peritiam linguarum. 2. ingenij præſtantiam. 3. ſtudium ac diligentiam. 4. collationem locorum Scripturæ inter ſe. 5. orationem ad Deum: Id quidem non nego. Sed eo ipſo oſtendis, Scripturæ ſenſum ſæpe tam occultum & obſcurum eſſe, vt niſi hæc omnia præſidia præſto ſint, haberi à nemine poſſit. At quotuſquiſque eſt, obſecro, qui his omnibus præſidiis inſtructus ſit? Tu quidem præſumis, nihil horum tibi deeſſe. Sed hoc iactantiæ potius, quam moderati animi ſignum eſt.

80. Faciamus tamen nihil horum tibi deeſſe. An ideo omnia in Scripturis, clara & aperta tibi ſunt? Nolim id affirmare. Quid ſi oratio tua à Deo non exaudiatur? Et certe in tali caſu non ſemper exauditur. Sicut enim Deus non tribuit vnicuique virtutem miraculorum (ſane, nulli hactenus tribuit Lutherano) etiamſi orando illam poſtulet; ſic etiam non ſtatim vnicuique largitur donum interpretationis Scripturarum, etiamſi illud petat. Audi Apoſtolum 1. Cor. 12. 7. *Vnicuique*, inquit, *datur manifeſtatio Spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ: Alij ſermo ſcientiæ ſecundum eundem Spiritum: Alteri fides in eodem Spiritu: Alij gratia ſanitatum: Alij operatio virtutum: Alij prophetia: Alij diſcretio ſpirituum: Alij genera linguarum: Alij interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diſtribuens ſingulis, prout vult.* Non prout ſinguli volunt aut petunt. Vnde in fine eiuſdem capitis ſequitur: *Nunquid omnes Apoſtoli? Nunquid omnes habent gratiam curationum? Nũquid omnes linguis loquuntur? Nunquid omnes interpretantur?* Quaſi dicat, Minimè.

81. Vbi notandum eſt, duplicia eſſe dona Spiritus Sancti, quæ homini in hac vita conceduntur. Alia ad propriam cuiuſque ſalutem neceſſaria ſunt, vt fides, ſpes, charitas, gratia iuſtificans. Et hæc ab antiquis Theologis comprehenduntur ſub nomine *gratiæ gratum facientis*. Alia non ſunt neceſſaria ad propriam cuiuſque ſalutem, ſed conducunt ad alienam; vt donum miraculorum, prophetiæ, interpretationis, & ſimilia, quæ ex Apoſtolo iam recenſita ſunt. Et hæc vocari ſolent *Gratiæ gratis datæ*. (Videatur D. Thomas 1. 2. q. 111. art. 1. & in 2. 2. qu. 171. & ſequentibus.) Priora dantur vnicuique, qui legitime ea petit; poſteriora non ſemper. Et hoc declarat Apoſtolus pulchra ſimilitudine humani corporis, in quo ſingula membra non habent quaſlibet functiones; ſed alia ad videndum, alia ad guſtandum, alia ad audiendum, alia ad alium vſum ordinata ſunt. Nec eſt in poteſtate vllius membri, vt aliud officium ſortiatur, quam quod illi à natura conceſſum eſt. Sic plane fit in Eccleſia. Non omnes habent donum miraculorum, non omnes donum prophetiæ, non omnes donum interpretationis. Nec eſt in poteſtate cuiuſque, vt habeat quod optat.

82. Vnde ergo credam, te habere donum interpretationis à Deo, ſi non omnes accipiunt, qui petunt? Certe non pauca ſunt, quæ contrarium ſuadent. Primo, quia hoc donum non datur, niſi in Catholica Chriſti Eccleſia, quæ toto orbe diffuſa eſt: (1. Cor. 12. 27.) At vos Lutherani non eſtis in Catholica Chriſti Eccleſia, quæ toto orbe diffuſa eſt, ſed ab ea ſegregati, hereſis in angulo Europæ, ſicut olim Donatiſtæ in angulo Africæ. Secundo, in illa tantum Eccleſia reperitur hoc donum interpretationis, vbi reperitur donum miraculorum, vt conſtat ex eodem Apoſtolo: At in veſtra Eccleſia Lutherana non reperitur donum miraculorum, vt per ſe notum eſt: Ergo nec donum interpretationis. Tertio, qui non habent authenticam Scripturam, non poſſunt habere donum interpretandi authenticam Scripturam: vos non habetis authenticam Scripturam; vt ſuo loco oſtendam: ergo nec donum interpretandi eam Scripturam.

X. VITIVM GARDII.

83. DEcimo, Mala fide citas Auguſtinum, & alios authores, in quo merito ſuſpectum te reddis.

Ein Mann, der sich in Gefahr begiebt, kommt darin um.

Ein Mann, der sich in Gefahr begiebt, kommt darin um.

Ein Mann, der sich in Gefahr begiebt, kommt darin um.

ignoras, quid sit petitio principii, vt iam ostendi: & fallaciam accidentis falso mihi attribuis. Non enim dixi; *Iudei legebant externam Scripturæ literam, & ideo non percipiebant sensum*; vt fingis me dixisse. Scio enim lectionem Scripturæ, quoad externam literam, non esse causam ignorantiæ sensus. Alioqui quotquot legerent externam Scripturæ litteram, ignorallent illius sensum; quod absit. Sed sic dixi, Iudæos propterea errasse, quia contenti externa litera, & illum solum putabant esse sensum Mosis ac Prophetarum, quem externa litera præ se ferebat. Hîc nulla est fallacia accidentis.

57. Postremo obiicis, per velamen illud, quod ait Apostolus positum fuisse supercor Iudæorum, non intelligi externam Scripturæ literam, sed partim ceremonias & sacrificia Mosaica, partim stupiditatem & cæcitatem Iudæorum. Vbique quæris, quod carpas. An non clare dixi, quod dicis, externas ceremonias & sacrificia Mosaica fuisse velamen sub quo Christus erat occultatus? At, inquis, externa litera non erat velamen. Imo, erat. Nam externæ ceremoniæ & sacrificia Mosaica, per externam literam proponebantur. Itaque per velamen, tam externa litera, quæ immediate significabat externas ceremonias & sacrificia; quam ipsæ ceremoniæ & sacrificia, quæ per externam literam immediatè significabantur, intelligi debent. Notandum tamen est, duplex velamen esse: distinguendum: Vnum legis Mosaicæ; Alterum Iudæorum. Velamen legis Mosaicæ iam explicatum est. Erat enim tum externa litera, tum externæ ceremoniæ & sacrificia, sub quibus abscondebatur Christus. Velamen Iudæorum, erat ignorantia & cæcitas eorum, quæ in eo consistebat, quod pertinaciter inhærerent externæ literæ & ceremoniis Mosaicis, non considerando Christum qui sub ipsis erat reconditus. Vtrumque suo modo ac sensu erat positum super cor Iudæorum. Prius quidem obiectiuè & extrinsece, posterius autem subiectiue seu inhæsiuè.

58. Fuit & aliud velamen, quo Moses tegebat faciem suam, quando loquebatur Iudeis: idque propterea, quia facies Mosis, ex colloquio cum Deo, miro quodam splendore, instar lucidissimi Solis, refulgebat, quem splendorem Iudæi intueri non poterant, & ideo quoties loquebantur cum Mose, necesse erat, vt Moses obiecto velamine, splendorem illum occultaret. Exodi 34. 29. & 2. Corinth. 3. 13.

59. Hoc velamen allegorice significabat velamen legis Mosaicæ, vt ex Apostolo notant interpretes. In qua allegoria hæc considerandæ sunt. 1. Moses, qui loquebatur populo, allegoricè significans legem Mosaicam, quæ data erat populo. 2. Velamen Mosis, significans velamen legis Mosaicæ. 3. Splendor Mosis, qui tegebatur velamine, significans Christum, qui tegebatur ceremoniis ac sacrificiis Mosaicis. 4. Iudæi loquentes Mosi habenti velamen, sub quo tegebatur splendor faciei ipsius: significantes eosdem Iudæos, legentes legem Mosaicam, habentem ceremonias & sacrificia, sub quibus tegebatur Christus. Hanc allegoriam explicat Augustin. l. 2. contra aduersarium legis & Prophetarum c. 7. Theodoretus in cap. 34. Exodi, & alii.

60. Tertio dixi, non solum Iudæos, sed etiam hæreticos, vt Sabellianos, Arrianos, Macedonianos, Manichæos, Pelagianos, & plures alios errasse, quod relicto Scripturæ sensu, quem sequitur Ecclesia, amplexi sint alienum sensum, quem externa litera præ se fert (§. 14. & sequentibus) Hîc vertis te in omnem partem. Ac primo fateris, quod res est. Et citas Augustinum, quem ego citaui, serm. 70. de tempore, vbi ait: *Infælices Iudei, & plus infelices hæretici, qui dum solum litera aspiciunt sonum, quasi corpus sine anima, ita sine viuificante spiritu, mortui remanserunt.* Deinde, expresse addis, multos offendisse in Scripturis, *eo quod neglecto Scripturæ sensu, nudo sono literæ pertinaciter inhæserunt.* Hæc omnia pro me.

61. At contra, hæc obiicis. Primo, quod dixerim multos errasse, eo quod relicto Scripturæ sensu, *quem sequitur Ecclesia*, amplexi sint alium sensum, quem externa litera præ se fert. Hoc dictum valde exagitas: sed sine causa. Res sic habet. Ecclesia Christi, ex perpetua assistentia Spiritus Sancti, sequitur eum sensum, qui à Spiritu Sancto intentus est. Hic autem sensus sæpe diuersus est ab eo, quem externa litera, ex communi hominum opinione, præ se fert, vt supra ostendi. Itaque hæretici, qui contemnunt Ecclesiam, sicut tu facis, propterea errant, quia interpretantur Scripturam eo sensu, quem ipsi humano iudicio colligunt ex litera Scripturæ; non autem eo, quem Ecclesia amplectitur, quæ errare non potest. Audi Augustinũ in Psal. 57. *In venire Ecclesia veritas manet. Quisquis ab hoc uentre Ecclesia separatus fuerit, necesse est, vt falsa loquatur.*

62. Secundo obiicis, exemplo hæreticorum, quæ attuli, à scopo quæstionis aliena esse. Causam addis, quia quod hæretici errarint, non est tribuendum literæ Scripturæ, sed prauo hæreticorum intellectui. Imo vtrique tribuendum est, sed diuerso modo. Nam litera Scripturæ fuit occasio errandi, malitia hominum, fuit causa perstistendi in errore. Simile est in peccato concupiscentiæ. Multi sunt auari, luxuriosi, fornicarii. Cui id tribuendum? Partim legi diuinæ, partim ipsorum malitiæ. Lex est occasio peccati. Rom. 7. 8. At malitia est causa perseuerandi in peccato. Miror, si hoc nescis.

63. Tertio obiicis, nec Sabellianos ex illo loco, *Ego & Pater vnum sumus*, necessario colligere personæ vnitatem, nec Arrianos ex illo, *Pater maior me est*, Filium non esse Deum. Sed frustra hoc obiicis, quia non est contra me. Fateor, nec dogma Sabellianorum, nec Arrianorum, necessario inferri ex Scriptura, alioqui non esset dogma hæreticum. Nam quidquid necessario infertur ex Scriptura, veritas est, non hæresis. Quæ addis de Macedonianis, Manichæis, Pelagianis, non egent nouæ responsione.

64. Quarto dixi, in Scriptura passim occurrere apparentes contradictiones, quæ Lectori magnam pariunt difficultatem: Et aliquas ex eis recensui. (§. 28.) Hic cum multa videatis dicere, nihil aut parum dicis. Præcipua sunt hæc. 1. Conaris ostendere, non esse veras contradictiones. Sed frustra. Non enim dixi esse veras, sed apparentes. 2. Ais me illas aliunde sumpsisse. Fateor. Non enim ex meo cerebro eas finxi, sed ex ipsa Scriptura, & illius interpretibus accepi. 3. Ais me risu dignum esse, quod quasdam recensuerim, quæ non magni momenti sint. Ergone & Augustinus, & vester Althamerus risu digni, qui easdem ante me recensuerunt? 4. In iis conciliandis tantum operæ ponis, vt facile appareat subesse aliquam difficultatem, tametsi verbo id neges. Quod, arrogantiæ tuæ tribuendum est. Sentis difficultatem, sed ne videaris aliquid nescire, non vis agnoscere. 5. Sæpe, cum alius conciliandi modus non occurrit, reprehendis vulgatam editionem; quod est argumentum à desperatis. De quo supra.

65. Quinto dixi, Scripturam ex eo etiam reddi obscuram, quod aliquando, vbi minime putamus, subito fiat transitus de sensu literali ad mysticum, de cæ-

nalibus ad ſpiritualia, de Regibus Iſraël ad Chriſtum. Et è contrario. Hoc oſtendi quatuor exemplis. *Primò*, quia Iſayæ ſeptimo fit tranſitus à duobus Regibus, Syriæ & Iſraël, ad B. Virginem. Hoc tu negas. Sed impiciatur textus, & legantur interpretes. *Secundò*, Iſayæ 14. fit tranſitus à Rege Babylonis ad Luciferum. Hoc vocas in dubium. Et pro parte affirmante adducis opinionem veterem, quam ego ſequor: pro negante tuam coniecturam, quam tibi relinquo. *Tertiò*, Pſalm. 71. fit tranſitus à Salomone ad Chriſtum. Hoc etiam negas. Sed affirmat Auguſtin. libro 17. de Ciuitate Dei cap. 8. & alij, te doctiores. *Quartò*, Ioan. 5. fit tranſitus à panibus hordeaceis ad panem Euchariſticum. Et hoc negas. Sed mecum affirmant, non modo antiqui Patres, Origenes, Athanaſius, Cyprianus, Ambroſius, Hieronymus, Chryſoſtomus, Auguſtinus, Cyrillus, Theophylactus, Bernardus, Rupertus, D. T. ſed etiam veſtri Huſſitæ, & non pauci Caluiniani.

46. Hæc ſufficiant pro defenſione. 2. argumenti, quod nunc repeto. Scriptura nec quoad externam literam, nec quoad internum ſenſum, poteſt eſſe Iudex conttouerſiarum. Non priori modo quia externa litera ſæpe ducit in errorem. Nec poſteriori, quia ſenſus Scripturæ ſæpe tam obſcurus eſt, vt opus ſit alio Iudice, qui definiat, hunc eſſe legitimum ſenſum; illum non eſſe.

III. ARGVMENTVM BECANI.

Ex parte Controuerſiarum.

47. HOc ſic propoſui. Multæ ſunt controuerſiæ circa fidem & religionem, quarum vel nulla ſit mentio in Scriptura, vel certe non ſufficiens ad hoc, vt Scriptura de illis ſententiam ferre poſſit: Ergo in iis diriméndis alius Iudex quærendus eſt. Eiuſmodi autem controuerſiæ ſunt hæ. *Prima*, an libri Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & Machabæorum ſint canonici, neene? *Secunda*, quot ſint Sacramenta nouæ legis? *Tertia*, An exorciſmus adhiberi poſſit in Baptiſmo? *Quarta*, an Baptizati ab hæreticis, ſint rebaptizandi? *Quinta*, an Baptiſmus vna merſione conferri debeat? *Sexta*, an Chriſtiani loco Sabbati debeant colere diem Dominicum? *Septima*, an B. Maria manſerit Virgo poſt partum? *Octaua*, an Petrus Apoſtolus fuerit Romanæ eccleſiæ Epiſcopus? *Nona*, an ſymbolum fidei ſit vere canonicum, & Apoſtolicum? *Decima*, an in veteri Teſtamento fuerit aliquod externum remedium pro fœminis contra peccatum originale?

48. Ad hoc argumentum quo ſentis te premi, dupliciter reſpondes. 1. generatim, adhibendo diſtinctionem. 2. ſpeciatim, deſcendendo ad ſingulas controuerſias iam enumeratas. Diſtinctio eſt hæc. Ais duplices eſſe controuerſias. Quaſdam, quæ concernunt articulos fidei, & dogmata ad ſalutem neceſſaria. Et harum Iudicem in ſpeciali eſſe Scripturam. Alias, quæ concernunt ritus adiaphoros & ceremonias liberas, ab Eccleſia, ordinis ac decoris cauſa, inſtitutas: Et harum Iudicem in ſpeciali eſſe Eccleſiam, ſed ad generale iudicium Scripturæ adſtrictam.

49. His fateris, Eccleſiam eſſe Iudicem contrauerſiarum poſterioris generis. Hoc accipio. Sed nihilominus duo ex te quæro, quæ alibi ex me quæris. Vnum eſt, quid intelligas nomine Eccleſiæ? an Pontificem, qui præeſt Eccleſiæ? an Concilia, quæ repræſentant Eccleſiam? an totam Eccleſiam ſimul ſumptam? Alterum, an Eccleſia ſit Iudex fallibilis, an infallibilis? Si ais infallibilem eſſe, redit prior quæſtio, an illa infallibilitas ſit in Pontifice, an in Concilijs, an in tota Eccleſia ſimul ſumpta? Item, an ſit infallibilis abſolute, an vero, quatenus adſtricta eſt ad Scripturam? Et, ſi hoc poſteriori modo, an magis infallibilis ſit, quam quilibet homo priuatus? Nam etiam quilibet priuatus, quatenus adſtrictus eſt ad Scripturam, falli non poteſt. Si ais fallibilem eſſe, bis peccas. 1. quia diſputamus de infallibili Iudice, vt noſti. Infallibilem igitur oportuit aſſignare. 2. ſi fallibilis eſt, quis illam, dum fallitur, de errore iudicabit? An tu, Gardi? Sed & tu fallibilis es. Cui ergo credemus? Eccleſiæ, an tibi? Si neutri, aſſigna alium Iudicem, qui falli non poſſit.

50. Porro, diſtinctio bimembris, quam adfers, ſufficiens non eſt. Nam multæ ſunt controuerſiæ, quæ ad neutrum membrum reuocari poſſunt. Cuiuſmodi ſunt hæ. 1. An Apoſtolus Paulus ſit author Epiſtolæ ad Hebræos? 2. an ſerio Petrum reprehenderit? 3. an prædeſtinatio ad gloriam facta ſit ex præuiſis operibus? 4. an Sacramenta ſint inſtrumenta phyſica, an moralia? 5. an præter tres ſubſtantias relatiuas in Trinitate, ſit etiam vna abſoluta? 6. an beatitudo æterna formaliter conſiſtat in clara Dei viſione, an potius in amore? 7. an B. Virgo concepta ſit in peccato originali, nec ne? 8. quomodo numerandæ ſint 70. hebdomadæ Danielis? 9. an paradiſus terreſtris adhuc exiſtet? 10. quod ſit tertium illud cœlum, ad quod raptus fuit? Hæ & ſimiles controuerſiæ non pertinent ad prius membrum diſtinctionis, quia non concernunt articulos ſeu dogmata fidei ad ſalutem neceſſaria: alioquin non liceret; ſalua fide & ſalute, alterutri parti adhærere: Nec pertinent ad poſterius, quia non ſunt de ceremonijs adiaphoris, & ab Eccleſia inſtitutis, vt per ſe notum eſt. Debet igitur aſſignari tertium membrum, quod tu amiſiſti.

51. Accipiam exemplum à vobis Lutheranis. Controuerſia inter vos eſt de actuali fide, quam fingitis eſſe in infantibus. Eſt autem hæc; An infantes accipiant actualem fidem in Baptiſmo, an vero in Exorciſmo, qui præcedit Baptiſmum? Vel an incipiant credere in exorciſmo, an in Baptiſmo? Lutherus in libro contra armatum virum Cochlæum, diſerte docet, eos credere vi Exorciſmi. Sic enim ſcribit: *Dicimus ad Baptiſmum eos credere per vim verbi, quo exorciZantur, & per fidem Eccleſiæ eos offerentis, & eis fidem orationibus ſuis imperrantis.* At Philippus in Locis, c. de Baptiſmo infantiũ. Kemnitius in 2. parte Examinis Conc. Trid. ad can. 13. de Baptiſmo, & plures alij Lutherani, tribuunt hoc Baptiſmo, non Exorciſmo. Verba Philippi ſunt hæc: *Spiritus Sanctus per Baptiſmum eis datur, qui efficit in eis nouos motus, & nouas inclinationes ad Deum.* Kemnitiũ hæc: *Oportet Spiritum Sanctum in infantibus, qui baptiZantur, efficacem eſſe, & operari.* Et paulo poſt: *Illum autem operationem Spiritus Sancti in infantibus vocamus fidem, & dicimus parvulos credere.*

52. Hæc controuerſia non poteſt reuocari ad poſterius membrum tuæ diſtinctionis, vt manifeſtum eſt, quia fides infantium, ex veſtra opinione, non eſt res adiaphora, ſed neceſſaria. Vel ergo ad prius reuocatur, vel ad neutrum. Si ad neutrum, non eſt ſufficiens diſtinctio. Si ad prius, iam concernit articulum ſeu dogma fidei ad ſalutem neceſſarium. Ergo neceſſe eſt, vel Lutherum, vel certe Philippum & Kemnitium errare in aliquo articulo ſeu dogmate fidei ad ſalutem neceſſario; ac proinde hæreticos eſſe, nec ſaluari poſſe. Quid dicis, Gardi?

53. Et, quia ſemel incidimus in hanc controuerſiam, iterum quæro, an illa definiri poſſit ex ſola Scriptura, necne? Si non poteſt, firmum eſt, quod dixi, ſolam

Scripturam non esse Iudicem controuersiarum. Si potest, profer aliquem Scripturæ locum, ex quo eam definias, id est, ex quo clare constet, fidem actualem vel in Exorcismo dari infantibus, vt vult Lutherus; vel in Baptismo, vt volunt Lutherani. Et sane res magni momenti est. Nam ex sententia Lutheri sequuntur hæc tria. 1. Exorcismum ad salutem necessarium esse, quia per illum datur fides, sine qua salus esse non potest. 2. Infantes, qui baptizantur sine Exorcismo, saluari non posse, quia fidem non habent. 3. Aliquid ad salutem esse necessarium, cuius nulla fiat mentio in Scriptura. Sed quia suspicor, controuersiam hanc ingratam tibi esse, non vrgebo: sed progrediar ad alias, quæ à me commemoratę sunt:

I. CONTROVERSIA.

An libri Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Ecclesiastici, & Machabæorũ sint Canonici, necne?

54. IN hac & sequentibus controuersiis hoc præcise agitur, an ex sola Scriptura definiri possint? Vel an sola Scriptura possit esse earum Iudex? Ego in meo libello negaui. Tu de pleriſque affirmas. Videamus ergo, an alteram partem, quam tu sequeris, ex sola Scriptura probare possis. Hoc ideo volui præmonere, quia sæpe adducis alias probationes, quæ ex Scriptura non sunt: Eas omittam, quia nihil ad rem faciunt. Prima igitur controuersia est, an supradicti libri sint canonici, nec ne? Non esse canonicos, probas hoc modo: Illi libri non sunt canonici, in quibus continentur quædam falsa, dubia & contradictoria: At in libris iam nominatis continentur quædam falsa, dubia, & contradictoria: ergo non sunt canonici. Maiorem concedo, minorem nego. Hanc probas inductione. Ac primo.

55. Contra librum Tobiæ sic obiicis: *In libro Tobiæ multis in locis discrepat editio Græca à Latina, quemadmodum pluribus exemplis ostendi potest. Quæ igitur vera & indubitata?* Respondeo. Hæc probatio, tuo iudicio, non est ex Scriptura, sed ex libro Tobiæ, quem negas esse partem Scripturæ. Vana igitur est. Deinde non est sufficiens. Nam ex eo, quod variæ editiones alicuius libri à se inuicem discrepant, non sequitur, librum non esse canonicum: Potest enim fieri, vt vna editio sit legitima, altera vitiosa. Sicut tu ipse, non semel, sed sæpe affirmas (tametsi falso) vulgatam editionem Psalmorum in multis discrepare à Hebraica. Nec ideo tamen existimas, librum Psalmorum non esse canonicum. Denique cur illam discrepantiam in libro Tobiæ, vel vnico saltem exemplo non demonstrasti? Aut, quam responsionem à me poscis, si nihil adfers, quod responsionem exigat? Neque enim diuinare possum, quæ sit illa discrepantia, quam iactas, quamdiu illam non exprimis.

56. Contra librum Iudith sic obiicis: Primò *in eo cõtinetur talis historia, de cuius tempore nihil certi haberi potest.* Secundò, *dubia sunt, quæ de Nabuchodonosore & Eliakim referuntur.* Tertiò, *in versione Latina habetur (cap. 5. 22.) Iudæos tum reuersos fuisse ex dispersione, & iterum possidere Hierosolymam, vbi sint sancta sanctorum. In Græca, templum ipsorum euersum fuisse & solo æquatum, & ciuitates eorum occupatas ab hostibus.* Quartò, capite 9. 2. *laudat Iudith factum Simeonis, Sichemitas contra datam fidẽ interficiẽtis, quod pugnat cum historia canonica*, Gen. 34. 13. & Gen. 49. 5.

57. Respondeo. Hæc omnia friuola sunt. Primo, quia etiam in libro Esther continetur talis historia; de cuius tempore nihil certi haberi potest. Nam sicut interpretes disputant, an historia Iudith contigerit ante vel post captiuitatem Babylonicam; sic etiam disputant, an historia Esther contigerit ante vel post liberationem à captiuitate Babylonica, qua Sedechias Rex captus est. At hinc non sequitur, librum Esther ex canone expungendum esse; alioqui Lutherus errasset, qui posuit illum in canone: Ergo in simili casu non sequitur, librum Iudith expungendum esse.

58. Idem dicendum est ad alteram obiectionem; quia sicut in libro Iudith dubia sunt, quę de Nabuchodonosore & Eliakim referuntur, sic etiam in libro Esther dubia sunt, quæ de Assuero & Aman narrantur. Et quidem de Assuero septem extant opiniones. Nam aliqui putant fuisse Darium Medum: alij Astyagem. Darij patrem: alij Cambysen: alij Darium Hystaspis: alij Xerxem: alij Artaxerxem Longimanum: Alij Artaxerxem Mnemonem. De Aman sunt tres opiniones. Aliqui putant fuisse Persam: alij Amalecitam: alij Macedonem. Simile dubium est de Iob: quem aliqui volunt descendisse ab Esau, & fuisse tertium ab Esau, & quintum ab Abrahamo? Alij non ab Esau descendisse, sed à Nachor fratre Abrahami, & fuisse tertium à Nachor. Omitto Melchisedech, de cuius ortu, familia & cognatione nihil certi est. An ideo libri Iob & Genesis è Canone excludendi? Absit.

59. Porro discrepantia inter Latinam & Græcam versionem, quam tertio loco obiicis, nihil te iuuat. Primo, quia iam supra dixi, non ideo librum aliquem censeri Apocryphum, quod versiones inter se discrepent. Scis, quam variæ & discrepantes sint versiones Bibliorum hoc tempore apud Lutheranos & Caluinistas. An ideo Biblia canonica non sunt? Deinde, non est vera, sed apparens discrepantia, & iam pridem à bonis authoribus in concordiam redacta. Præter alios, noster Seratius in Commentario, quidquid difficultatis subesse videbatur, penitus sustulit. Cur tu idem non facis? Et cum alibi in conciliandis Scripturæ locis, quæ speciem contradictionis præ se ferunt, tantum laboris ac operæ posuisti, cur hîc ignauus es? Si tamen ignauiæ, & non potius odio ac peruicaciæ adscribendum id est.

60. Quod denique addis de facto Simeonis, qui contra datam fidem interfecit Sichemitas propter stuprum virgini illatum: potuit illud factum, & laudari, & reprehendi, diuerso tamen respectu. Nam quatenus susceptum erat in vltionem tanti sceleris, potuit laudari, & à Iudith laudatum est: quatenus vero procedebat ex furore, & contra datam fidem, potuit reprehendi, & à Iacob Patriarcha reprehensum est. (Gen. 49. 6.) Habemus similia exempla in Scriptura, Lucæ 16. 8. *Laudauit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset.* Hîc vides in vno eodemque opere, & laudari prudentiam, & reprehendi iniquitatem. Quod etiam locum habet in facto Nabuchodonosoris, quando Hierosolymam cepit, templum euertit, & populum in captiuitatem abduxit. Nam illud factum, ex vna parte, erat iniquum, quia contra iusticiam & religionem: ex altera, bonum ac laudabile, quia Deus vtebatur illo, tanquam instrumento, in puniendis Iudæorum peccatis. Et hoc sensu Nabuchodonosor cum suo exercitu dicitur seruiuisse Deo, vt habetur Ezech. 29. 18.

61. Contra librum Sapientiæ sic obiicis. *In libro Sapientiæ cap. 9. introducitur Salomon loquens & orans, cum tamen maxime dubium sit, an à Salomone, an verò à Philone scriptus sit. Imo non esse Salomonis, non dubitãs*

doctiores, inquit Auguſtinus lib. 17. de Ciuitate Dei cap. 20. Reſpondeo. Dupliciter hîc peccas. Primo, quia debebas ex Scriptura probare, hunc librum non eſſe canonicum. Id non facis. Solum probas ex ipſo libro, de quo agitur, quem negas eſſe partem Scripturæ. Deinde, non apparet vis argumenti tui. Nec video, ad quam formam redigi poſſit, niſi forte ad hanc: Salomon introducitur loquens & orans in libro Sapientiæ, quem non ſcripſit: ergo liber ille non eſt canonicus. Perinde ac ſi dicas: Chriſtus introducitur loquens & orans in Euangelio Matthæi, quod non ſcripſit: Ergo Euangelium Matthæi non eſt canonicum. Si ita concludis, male: ſi aliter, explicate.

62. Quod ad rem attinet, liber Sapientiæ poteſt dupliciter ſpectari. 1. quoad ſententias, quæ in illo ſcriptæ ſunt; & ſic eſt Salomonis 2. quoad diſpoſitionem, qua ſententiæ illæ collectæ & in ordinem redactæ ſunt: & ſic eſt Philonis, aut alicuius alterius. Priori modo intelligendi ſunt antiqui Patres, qui expreſſe aſſerunt, illum librum eſſe Salomonis, vt Melito apud Euſebium lib. 4. hiſt. cap. 25. in fine, Tertullianus lib. de præſcript. cap. 7. Cyprianus libro de Mortalitate prope finem, Ambroſius ſerm. 8. in Pſal. 118. Auguſtinus in Pſalm. 63. Hilarius in Pſalm. 127. Baſilius lib. 5. contra Eunomium, & alij. Poſteriori Hieronymus præfatione in libro Salomonis, & Auguſtinus lib. 2. de doct. Chriſtiana cap. 8. qui vel Philoni Iudæo, vel aliqui alteri illum tribuunt. Non quidem Philoni Iudæo, qui celebris fuit tempore Apoſtolorum, ſed alteri antiquiori, qui vel vixerit tempore Oniæ Pontificis Iudæorum, vt nonnulli volunt; vel qui fuerit vnus ex ſeptuaginta interpretibus, vt putat Genebrardus in Chronologia. Vide Bellarminum lib. 1. de Verbo Dei, cap. 13. & ibid. Gretſerũ in defenſione Bellarmini. Nec eſt nouum, quod aſſerimus, de libro Sapientiæ. Idem de libro Prouerbiorum dicendum eſt. Nam parabolæ quæ in eo continentur, ſunt quidem Salomonis; ſed collectio & diſpoſitio ab aliis facta eſt, vt habetur Prou. 25. 1. & ibidem notat Lyranus & alij.

63. Contra librum Eccleſiaſtici ſic obiicis. Primo, *in Siracide diſſentiunt editiones Græca & Latina.* Hoc dicis, non probas. Vbi probaueris, reſponſum accepturus es. Secundo, *author in prologo petit veniam.* Hoc etiam obiicis contra libros Machabæorum. Ibi reſpondebo. Tertio, *author ſentit Samuelem poſt mortem prophetaſſe, Regique interitum prænuntiaſſe. c. 46. 23. cum certum ſit; non Samuelem, ſed ſpectrum diabolicum fuiſſe 1. Reg. 28. 19.* Vnde certum? Grauiſſimi authores contrarium tenent, vt Ioſephus, Iuſtinus, Baſilius, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus & alij apud Bellarminum l. 4. de Chriſto c. 11. His facilius credam, quam tibi. Quarto, *author cum vulgo ſtatuit Eliam Prophetam reuerſurum eſſe.* Sed etiam antiqui Patres id ſtatuunt. Si tu cum vulgo Prædicantium aliter ſentis, per me licet.

64. Contra libros Machabæorum hæc obiicis. Primò, *author veniam petit.* Secundò, *laudat Raziam, qui ſibiipſi manus violentas intulit.* Tertiò, *laudat Iudam Machabæum, quod pro ſacrilegis caſis ſacrificium offerri iuſſerit.* Quartò, *de morte Antiochi tres diuerſas narrationes habet.* Reſpondeo. Hîc iterum bis peccas. Primò, quia tranſcribis hæc omnia ex Vvitrakero, & Hunnio, quibus iam ſæpe reſponſum. Deinde, quia tibi ipſi contradicis. Nam poſt vnam aut alteram pagellam diſerte ais, libros Machabæorum, ſicut & alios iam ante recenſitos, eſſe communem normam vitæ ac morum, & ad ædificationem fidelium legi poſſe. At hoc pugnat cum tua obiectione.

65. Nec magni momenti ſunt quæ obiicis. Primo, quia ex eo, quod author alicuius libri petit veniam ſibi dari de ſermone non ſatis polito ac eleganti, non ſequitur librum non eſſe canonicum. Nam etiam Apoſtolus 1. Corinth. 2. 1. de ſe ait, *Non veni ad vos in ſublimitate ſermonis.* Et infrà. *Sermo meus, & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis.* Et 2. Corinth. 11. 6. *Et ſi imperitus ſermone, ſed non ſcientia.* Similiter Moſes de ſe. Exod. 4. 10. *Obſecro Domine, non ſum eloquens ab heri & nudiuſtertius.* Et Ieremias Propheta, Ierem. 1. 6. *Domine Deus, ecce neſcio loqui, quia puer ego ſum.* Si Apoſtolus, Moſes & Ieremias, ſicut palam faſſi ſunt ſuam imperitiam in ſermone, ita veniam deprecati eſſent apud Lectorem, an ideo libri illorum non cenſerentur canonici?

66. De Razia vetus quæſtio eſt, quam diligenter excuſſit Auguſtinus lib. 1. contra Gaudentium, cap. 31. Illum conſule, ſi vis. Rex ſic habet Circumcelliones, qui erant è ſecta Donatiſtarum, putabant licitum eſſe ſeipſos interficere. Et hoc conabantur probare ex Scriptura, exemplo Raziæ, qui laudatus eſt, quod ſeipſum interemerit. Quid Auguſtinus? Si fuiſſet Lutheranus, negaſſet libros Machabæorum, in quibus exemplum illud habetur, pertinere ad Scripturam; & ſic argumentum illorum eluſiſſet. At aliter reſpondit. Summa reſponſionis eſt hæc. 1. Raziam male feciſſe. 2. etiamſi bene feciſſet, non tamen eius exemplo potuiſſe excuſari Circumcelliones; eo quod Razias non potuerit fugere & euadere mortem; illi autem potuerint. 3. Eum quidem laudari in ſcriptura, non tamen ob illatam ſibi mortem; ſed ob alias quaſdam circumſtantias, quæ quidem habebant ſpeciem boni, ſed reuera, coram Deo, non proderant ad ſalutem. Plura videri poſſunt apud Seratium in Commentario.

67. Quòd Iudas Machabæus ſacrificium offerri iuſſerit pro mortuis, laudabile eſt: Et Eccleſia Catholica illius exemplum imitatur. Audi Auguſtinum lib. de cura pro mortuis, cap. 1. vbi ait: *In Machabæorum libris legimus, oblatum pro mortuis ſacrificium. Sed etſi nuſquam in Scripturis veteribus legeretur, non parua tamen eſt vniuerſæ Eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine claret, authoritas, vbi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum.* Et idem cap. 4. *Non ſunt prætermittenda ſupplicationes pro ſpiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Chriſtiana & Catholica ſocietate defunctis ſuſcepit Eccleſia.* Sed vos noui homines, ſicut aboletis ieiunia, feſta, & alia pia opera, ita etiam orationes & ſacrificia pro mortuis. De quo alius diſputandi locus.

68. At erant ſacrilegi, inquis, pro quibus ſacrificium offerri iuſſit Machabæus. An ergo, ſi ſacrilegi non fuiſſent, putares recte feciſſe Machabæum? Si rectè, non omnis oratio pro mortuis damnanda eſt. Cur igitur omnem damnatis? Si non rectè, quid neceſſe eſt excipere ſacrilegos, cum omnes, tua opinione, excipiendi ſint? Et vnde tibi conſtat de illorum ſacrilegio? fuerint certè auari, raptores, inobedientes, quia contra Dei præceptum abſtulerunt aurum, & argentum idolorum. An ideo ſacrilegi? Fuerint etiam ſacrilegi. At non omne peccatum ſacrilegij mortale eſt. Sæpe ob paruitatem materiæ & alias cauſas, poteſt eſſe veniale. Sed fuerit etiã mortale: potuit tamen, quoad culpam, expiari per actum contritionis ante mortem. Et quid ſi in pleriſque expiatum ſit? Vides, quam multa tibi probanda ſint, vt vel minimum efficias.

69. Ad id porrò quod obiicis de morte Antiochi, prolixe reſponſum eſt à Gretſero in defenſione Bel-

Digitized by Google

larmini lib. 1. de verbo Dei. cap. 15. Si acquiescis ipsius solutioni, res salua est, sin minus, explica defectum, & occurremus. Concludo, Nihil hactenus à te allatum esse ex Scriptura, quo conuincas, libros Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabæorum, non esse diuinos ac canonicos: Ac proinde fixum esse, quod asserui, non omnes controuersias ex sola Scriptura definiri posse. Hoc pluribus exemplis deinceps demonstrabo.

II. CONTROVERSIA.

Quot sint Sacramenta nouæ legis.

70. TV asseris duo tantum esse Baptismum & Eucharistiam. Hoc ex Scriptura probandum tibi est. Probas autem triplici Scripturæ testimonio Ioan. 19. 34. *Vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua.* Et 1. Ioan. 5. 6. *Hic est, qui venit per aquam & sanguinem Iesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua & sanguine.* Vtroque loco, inquis, per aquam intelligitur Baptismus, & per sanguinem Eucharistia. Et 1. Ioan. 5. 8. *Tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, & aqua, & sanguis.* Vbi similiter, inquis, per aquam & sanguinem intelliguntur duo Sacramenta: Et per Spiritum, prædicatio Euangelij. Vnde infers, præter Euangelium & duo Sacramenta, non esse alios testes in terra, ac proinde nec plura Sacramenta.

71. Respondeo. Duplex hic error est. Alter in consequentia; alter in explicatione. Nam consequentia quam nectis ex primo testimonio, non est valida. Non enim sequitur: Per aquam & sanguinem mysticè intelliguntur duo Sacramenta, Baptismus & Eucharistia: Ergo non sunt plura Sacramenta, quam illa duo. Nam Augustinus, concesso antecedente, nihilominus admittit septem Sacramenta, vt supra demonstratum est. Et patet in simili exemplo. Non enim sequitur: Per arietem & hircum mysticè significantur duo Reges, alter Medorum atque Persarum, alter Græcorum, (Dan. 8. 20.) Ergo non sunt plures Reges, quam illi duo. Res clara est.

71. Erras etiam in explicatione. Nam in secundo testimonio, per aquam & sanguinem, non intelliguntur duo Sacramenta, Baptismus & Eucharistia; sed solus Baptismus Christi, quatenus opponitur Baptismo Ioannis; vt hic sit sensus: Ioannes venit baptizans in aqua, (Ioan. 1. 31.) Christus, non in aqua tantum, sed in aqua & sanguine, quasi dicat: Baptismus Christi perfectior est quam Baptismus Ioannis; quia Baptismus Christi non tantum abluit corpus per aquam, sed etiam emundat conscientiam à peccatis per sanguinem, à quo vim & valorem suum habet (Hebr. 9. 14. & 1. Ioan. 1. 7.) Vide Lyranum.

73. Similiter in tertio testimonio, per Spiritum non intelligitur prædicatio Euangelij, vt falso interpretaris, sed anima Christi, vt ex contextu patet. Vult enim Apostolus ostendere, Christum esse verum Deum, & verum hominem. Quod sit verus Deus probat testimonio Patris & Filij & Spiritus sancti. Quod sit verus homo, probat testimonio spiritus, sanguinis & aquæ. Et per spiritum intelligit animam, quam Christus in Cruce exhalauit. Tunc enim exhalando animam, & fundendo sanguinem & aquam ex latere, ostendit se fuisse verum hominem. Sic explicat Lyranus, & ante illum, Augustinus lib. 3. contra Maximinum Arianorum Episcopum, cap. 22. his verbis: *Tria nouimus de Christi corpore exis-*
se, cum penderet in ligno. Primum spiritum. Vnde scriptum est, Et inclinato capite tradidit spiritum. Deinde quando latus eius lancea perforatum est, sanguinem & aquam: Et de his tribus loqui Ioannem, cum dicit: *Tres sunt qui testimonium dant in terra, &c.*

74. Quod ego ex hoc loco colligis præter Euangelium & duo Sacramenta, non esse alios testes in terra, inane est. Primo, quia ibi, secundum sensum litteralem, nec agitur de Euangelio, nec de Sacramentis, sed de anima, sanguine & aqua, quæ tempore Passionis exierunt de corpore Christi. Secundo, nec agitur de testimonio gratiæ in Christo nobis promissæ, vt tu comminisceris; sed de testimonio humanitatis & mortalitatis Christi. Nam, vt dixi, anima, sanguis & aqua, testantur Christum esse hominem passibilem & mortalem, sicut nos sumus. Nisi aliter deinceps ex Scriptura probaueris, duo tantum esse Sacramenta nemini persuadebis, Scripturam in hac controuersia sufficientem esse iudicem.

III. CONTROVERSIA.

An exorcismus & similes ceremoniæ possint adhiberi in Baptismo?

75. DIxi Lutheranos huiusmodi ceremonias admittere, Caluinistas reiicere. Neutros tamen ex Scriptura suam sententiam posse confirmare. Itaque Scripturam in hac controuersia iudicem esse non posse. Tu præter cõuitia, quæ prætereo, duo obiicis. 1. hanc controuersiam non esse de articulis fidei & religionis, sed de adiaphoris & liberis Ecclesiæ ceremoniis. At Lutherus, vt supra dixi, non putat exorcismum esse ceremoniam adiaphoram, sed ad salutem infantium necessariam. Sed esto, sit adiaphora. Nihilominus opus est iudice inter Lutheranos & Caluinistas. Quis ille iudex est? Ais Ecclesiam esse iudicem in specie, Scripturam in genere. Sed quam Ecclesiam intelligis? An nostram Catholicam, quam deseruistis? An reformatam, in qua vos esse fingitis? Si nostram intelligis, res salua est. Nec aliud vrgeo. Si reformatam, cur illa non iudicat inter vos & Caluinistas? cur litem non dirimit.

76. Vt autem explices, quomodo Scriptura in genere sit Iudex huius controuersiæ statuis hanc regulam: *Illæ ceremoniæ tuto recipiuntur & retinentur, quæ non pugnant cum Scriptura, & absque vlla superstitione, & scandalo libere vsurpantur, & ad ædificationem, ordinem & decorem Ecclesiæ facient. Quæ vero non pugnant cum Scriptura, vel superstitionis aut idololatriæ speciem manifestam præ se ferunt, vel vi, tanquam pars cultus diuini, Ecclesiæ obtruduntur, vel in ea scandalum, turbas & confusiones excitant, merito reiiciuntur.*

77. Iuxta hanc regulam definis controuersiam de Exorcismo, his fere verbis: *Quædam Ecclesiæ Augustanæ confessionis retinent Exorcismum, tanquam vetustum ritum, non alio sensu, quam vt per illum significetur, quod infantes, qui propter peccatum originale subiecti sunt spirituali potestati Sathanæ, mox per Baptismum ab ea liberandi sint. Quædam vero non retinent, sed iamdudum illum abrogarunt propter superstitionem Pontificiorum, qui peculiarem illi virtutem & efficaciam tribuunt in eijciendo Demone, magno cum contemptu & detrimento Baptismi.* Hæc tu.

78. Hic primum miror, cur Lutherani inter se dimissi sint, & alij retineant Exorcismum cum Catholicis, alij reiiciant cum Caluinistis. Nam si priores, qui illum retinent, bono sensu retinent, cur reliqui

ſimiliter bono ſenſu illum non retinent ? Aut ſi hi, qui illum reiiciunt, propter ſuperſtitionem Pontificiorum id faciunt; cur alij propter eandem cauſam eos non imitantur ? Deinde ex tua regula pono hunc ſyllogiſmum: Illæ ceremoniæ tuto retinentur, quæ non pugnant cum Scriptura, & abſque vlla ſuperſtitione, neceſſitate & ſcandalo recipiuntur. Exorciſmus eſt talis ceremonia: Ergo tuto retinetur. Cur ergo quædam Eccleſiæ Lutheranæ illum non retinent? Scio, quid te perplexum hic faciat. Ex vna parte, veſter Hunnius infenſiſſime oppugnat Exorciſmum, & penitus abolitum vult, cui certe contradicere non audes. Ex altera, multi alij Lutherani, ne populum offendant, in antiqua conſuetudine Eccleſiæ Catholicæ perſiſtunt. Quid hic agas ? Vtroque pede claudicandum tibi eſt.

79. Quod autem Catholici, quos Pontificios vocas, tribuant Exorciſmo vim expellendi Dæmonem, non eſt ſuperſtitio, vt tu putas. Primo, quia Lutherus veſter tribuit illi maiorem vim, non modo expellendi Dæmonem, ſed etiam conferendi fidem actualem. Vel ergo Lutherus magis ſuperſtitioſus eſt; vel ſi ipſe non eſt, multo minus Catholici ſunt. Deinde, Catholici habent ſuam doctrinam ab Auguſtino, & aliis antiquis Patribus, quos ſuperſtitioſos fuiſſe credibile non eſt. Certe Auguſtin. lib. 2. de nuptiis, & concup. cap. 29 in fine, ſic ſcribit: *Antiquiſſima Eccleſia Traditione exorcizantur, & exſufflantur paruuli, vt in regnum Chriſti à poteſtate tenebrarum, hoc eſt, Diaboli & Angelorum eius erui transferantur.* An tu hanc antiquiſſimam Eccleſiæ Traditionem ſuperſtitionis accuſabis ? Nimis temere.

80. Nec vllus hic Baptiſmi contemptus eſt. Nam alia eſt Exorciſmi, alia Baptiſmi vis & efficacia. Exorciſmus, per orationes Eccleſiæ, impetrat à Deo gratiam contra inſidias Dæmonum, ne legitimam baptiſmi adminiſtrationem & ſuſceptionem impediant. Baptiſmus confert gratiam habitualem, per quam homo liberatur à peccato, & conſtituitur filius Dei adoptiuus. (D. Thom. in 3. p. q. 71. art. 2. ad 2. & alij ibidem.) Apud vos Lutheranos magnus baptiſmi contemptus eſt. Nullam illi vim aut efficaciam tribuitis. Nam Lutherus in lib. de cap. Babylonica cap. de baptiſmo, ſic ait: *Baptiſmus neminem iuſtificat, nec vlli prodeſt, ſed fides in verbo promiſſionis, cui additur baptiſmus.* Itaque ex ſententia Lutheri plus poteſt Exorciſmus, quam baptiſmus. Nam ille vim habet conferendi infantibus actualem fidem, hic nullam habet: Vide, quantus ille baptiſmi contemptus ſit.

81. Et hæc ſufficiant de prima tua obiectione. Secundo obiicis, neque Lutheranos, neque Caluiniſtas docere, nullas ceremonias vſurpandas eſſe in Eccleſia, niſi de quibus extat expreſſum præceptum in Scripturis. Falſum eſt. Gardi. Vtrique id docent. Ægidius Hunnius, ſine dubio, Lutheranus, in ſuis Theſibus de abrogando Exorciſmo, inter alia argumenta, etiã hoc vtitur: *Nullus cultus poteſt placere Deo, qui ab hominibus inſtitutus eſt, ſine expreſſo Dei mandato: Ergo nec Exorciſmus.* Et Caluinus in lib. de neceſſitate reformandæ Eccleſiæ: *Vniuerſalis*, inquit, *eſt regula, quæ purum Dei cultum à vitioſo diſcernit, ne comminiſcamur ipſi, quod nobis viſum fuerit; ſed quid præſcribat ir, qui ſolus iubendi poteſtatem habet, ſpectemus.* Et ibidem: *Deus non modo irritum habet, quidquid colendi ſui ſtudio, præter mandatum ſuum ſuſcipimus, ſed palam quoque abominatur.* Et rurſum: *Satis hoc valere debet ad reprobandum quemcunque cultum, ſi nullo Dei mandato approbetur.* Et libro 4. inſtit. cap. 15. §. 19. *Reſpiere mihi & piis omnibus fas eſt, quidquid ad Chriſti inſtitutionem addere auſi ſunt homines.* Si hæc legiſti, mendax es, qui A contrarium aſſeris; ſi non legiſti, temerarius, qui de ignotis iudicas: Elige alterutrum.

IV. CONTROVERSIA.

An baptizati ab hæreticis ſint rebaptizandi.

82. Dixi, affirmaſſe olim Cyprianum, negaſſe Auguſtinum: Nec tamen ex ſola Scriptura, ſed ex Apoſtolica Traditione & Eccleſiæ conſuetudine, controuerſiam hanc decidi potuiſſe. Quod probaui clariſſimis Auguſtini teſtimoniis. Tu primum multa obiicis ex Auguſtino. Deinde conaris ex Scriptura alteram controuerſiæ partem definire. B Expendamus ſingula.

83. Ac primò obiicis, Auguſtinum non prouocaſſe ad ſolam Eccleſiæ conſuetudinem, ſed etiam ad plenarium orbis Concilium lib. 2. contra Donatiſtas, cap. 7. ſub finem. Reſpondeo: Diſtinguenda ſunt tempora. Qui enim docebant contra Cyprianum baptizatos ab hæreticis non eſſe rebaptizandos (quod etiam nos docemus) partim vixerunt tempore Cypriani, & anteceſſoris ipſius; partim poſt mortem: Cypriani igitur priores, qui vixerunt tempore Cypriani, prouocabant ad ſolam conſuetudinem, vt diſerte teſtatur Auguſtinus lib. 2. contra Donatiſtas c. 3. cum ait: *Nondum factum erat vniuerſale Concilium, quia conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, & hoc ſola opponebatur inducere volentibus nouitatem, quia non poterant apprehendere veritatem.* C Loquitur de Cypriano & illi adhærentibus: Hi enim volebant inducere nouitatem rebaptizandi; contra conſuetudinem Eccleſiæ. Qui autem vixerunt poſt mortem Cypriani, non ſolùm prouocabant ad conſuetudinem, ſed etiam ad concilium vniuerſale, in quo conſuetudo illa fuit confirmata. Vnde ibidem ſubdit Auguſtinus: *Poſtea tamen, dum inter multos ex vtraque parte tractatur & quæritur veritas, non ſolum inuenta eſt, ſed etiam ad plenarij Concilij auctoritatem roburque perducta; poſt Cypriani quidem paſſionem, ſed antequam nos nati eſſemus.*

84. Secundo obiicis hæc Auguſtini verba, lib. 2. D contra Donatiſtis, cap. 7. circa finem: *In quo* (plenario Concilio) *veritas poſt multos dubitationis fluctus diligentius inquiſita, & ex ipſis Scripturis definita eſt.* Reſpondeo. Auguſtinus non habet illam particulam, *Ex ipſis Scripturis.* Tu illam addis. Auguſtini verba ſunt hæc: *Hanc ergo ſaluberrimam conſuetudinem per Agrippinum prædeceſſorem ſuum dicit Sanctus Cyprianus quaſi cœpiſſe corrigi: Sed ſicut diligentius inquiſita veritas docuit, quæ poſt magnos dubitationis fluctus ad plenarij Concilij confirmationem producta eſt; verius creditur per Agrippinum corrumpi cœpiſſe, quam corrigi.*

85. Tertio obiicis ex eodem Auguſtino libro 4. contra Donatiſtas cap. 6. in fine, hæc verba: *Huc accedit, quod bene perſpectis ex vtroque latere diſputationis* E *rationibus, & Scripturarum teſtimoniis, poteſt etiam dici, Quod veritas declarauit, hoc ſequimur.* Reſp. Loquitur primo de teſtimoniis Scripturarum à Cypriano contra conſuetudinem Eccleſiæ allatis. Hoc colligitur ex verbis Auguſtini immediate præcedentibus. Sic enim ſcribit: *Quando robuſtius nunc dicimus, quod Eccleſia conſuetudo ſemper tenuit, quod hac diſputatio diſſuadere non potuit, & quod plenarium Concilium confirmauit, hoc ſequimur. Huc accedit*, &c. Vbi illa particula, *Quod hæc diſputatio diſſuadere non potuit*, intelligitur de diſputatione, quæ fiebat ex Scripturis pro ſententia Cypriani. Nam illa diſputatio, quantumuis fieret ex Scripturarum teſtimoniis, non

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[Mr. Hawes.]

ctrina Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis, Pauli, Petri & Iudæ, quæ ab ipsis scripta est, vocatur verbum Dei, quia Deus illius author est, sic etiam doctrina Andreæ, Philippi, Bartholomæi, Matthiæ, & Barnabæ, quam ipsi viua tantum voce prædicarunt, debet vocari verbum Dei, quia Deus similiter illius author est. Nec minor fides his Apostolis, qui nō scripserunt, quam illis, qui scripserunt, adhibenda est.

X. CONTROVERSIA.

An in veteri Testamento fuerit aliquod externum remedium pro fœminis contra peccatum originale.

108. AIs, quæstionem hanc esse planè otiosam. Cur igitur tam anxiè suscipis discutiendam? Cur tam studiosè conquiris omnia, quæ ad illius decisionem videntur pertinere? Nec tamen obtines, quod vis. Et dum multa asseris, nihil proficis, hoc ostendo.

109. Primo asseris, Deo nihil præscribendum esse, quia ipse sine externo remedio potuit fœminas liberare à peccato originali. Ita quidem. At non est quæstio, quid Deus potuerit, sed quid voluerit facere, & reipsa fecerit. Ad hoc respondendum est. Etiam nos in noua lege posset liberare à peccato originali, sine externo baptismo, sed non vult.

110. Secundo asseris, Lombardum in 4. dist. 1. statuere, fidem habuisse eandem vim in fœminis, quam circumcisio habuit in viris. At ex Scriptura, non ex Lombardo, decidenda tibi controuersia est. Nec Lombardus id statuit de fœminis in lege Mosaica. Verba eius sunt hæc: *Melius est dicere, illos qui de Abraham prodierunt, per circumcisionem iustificatos: mulieres vero per fidem & operationem bonam; vel suam, si adultæ erant, vel parentum, si paruulæ.* Vbi non solam fidem nominat, vt tu fingis, sed etiam bonam operationem, de qua tiles.

111. Tertio asseris, neque in Scripturis, neque in aliis veterum Iudæorum aut Christianorum libris, quicquam haberi de externo remedio pro fœminis instituto. Esto. Sed inde colligitur, hanc controuersiam ex Scriptura definiri non posse. Si hoc das, sufficit.

112. Quarto asseris, circumcisionem institutam fuisse, non tantum pro viris, sed etiam pro fœminis ex parte, licet in corpore suo capaces non fuerint. Quod triplicitèr probas. *Primò*, quia circumcisio vocatur pactum Domini cum Abrahamo & semine eius, Gen. 12. 16. At in semine Abrahæ, comprehenduntur etiam filiæ Abrahę. Respondeo. Circumcisio non fuit propriè ipsum pactum, sed signum pacti seu fœderis à Deo initi cum Abrahamo (sicut Iris fuit signum fœderis inter Deum & Noë, Gen. 9. 12.) vt patet ex verbis sequentibus: *Circumcidetis carnem præputij vestri, vt sit signum fœderis inter me & vos.* Et ex Apostolo Rom. 4. 11. vbi de Abrahamo sic loquitur. *Et signum accepit circumcisionis, signaculum fidei iustitiæ, quæ est in præputio, vt sit pater omnium credentium per præputium*, id est, vt sit pater omnium præputiatorum, seu gētilium, qui in Christum crediturí sunt. Tametsi ergo pactum inter Deum & Abraham initum, pertineat etiam ad filias Abrahæ, tamen Circumcisio, quæ est signum illius pacti, non pertinet ad fœminas, sed ad solos masculos.

113. Deinde sic probas: Nemini, nisi circumciso, licuit vesci de Agno Paschali, Exod. 12. 48. At fœminæ vescebātur de Agno Paschali: ergo, &c. Respondeo. Maior vera est de masculis, non de fœminis, vt patet, ex loco à te citato, qui sic habet. *Quod si quis peregrinorū in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phasē Domini, circumcidetur prius omne masculinum eius, & tunc rite celebrabit, eritque sicut indigena terræ: si quis autem circumcisus non fuerit, non vescetur ex eo.* Alioqui, si maior vniuersè sumatur, tam pro fœminis, quam pro masculis (vt à te sumitur) inferenda esset hæc conclusio; ergo fœminæ erant circumcisæ. Quæ falsa est.

114. Denique probas, hoc modo: Piæ fœminæ veteris Testamenti magnum in pacto circumcisionis contra hostes suos habuere solatium, iuxta illud Iudith. 9. 18. *Memento, Domine testamenti tui.* Sed iam suprà ad hoc responsum est c. 5. §. 77. vbi dixi, dupliciter in hoc argumento te peccare. 1. quia citas librum Iudith, quem falsitatis arguis. 2. quia nomine Testamenti intelligis pactum circumcisionis, cùm debeat intelligi pactum protectionis.

ALIÆ DVÆ CONTROVERSIÆ.

115. EX iis, quæ hactenùs dicta sunt, manifestum est multas esse controuersias, quæ ex sola Scriptura decidi non possunt. Si vis, addam alias duas, in tui gratiam. Vna est, An infantes, qui moriuntur vel in vtero materno, vel in ipso partu, antequam baptizari possint, saluentur sine baptismo? Tu affirmas; & excipis illos ab illa communi obligatione, seu necessitate baptismi: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Quæ exceptio maximi momenti est, à qua pendet salus infantium. At ex quo loco Scripturæ probas hanc exceptionem? Ex nullo. Solum producis testimonium Augustini; sed pessima fide, vt c. 1. §. 83. demonstratum est.

116. Altera, An Henoch, Moses, & Helias habeant glorioſa & immortalia corpora, ita vt mori non possint? Tu affirmas; & vocas somnium, si quis aliter sentiat. Sed ex qua Scriptura definis hanc controuersiam? Ex nulla. Nec vnquam poteris, etiamsi omnes Lutherani te iuuent. Quod sic ostendo. Primo constat ex Scriptura, Mosen mortuum ac sepultum esse in terra Moab. Deuter. 34. 5. Si ergo nunc habet corpus glorioſum & immortale, vt tu ais; necesse est, non solum à mortuis resuscitatum esse, sed etiam in corpore glorioſo resuscitatum esse, At hoc probari non potest. Legimus quidem Matth. 17. 3. Mosen & Eliam apparuisse Apostolis, & cum Christo locutos esse in monte Thabor: Non tamen legimus, Mosen apparuisse in proprio corpore, multo minus in corpore glorioſo & immortali. Potuit enim apparere vel in corpore alieno, sicut Angeli frequenter apparuerunt: vel in proprio quidem, sed mortali sicut multi putant apparuisse illos, qui tempore Passionis Christi è monumentis surrexerunt, Matth. 26. 52. Certe nunquam euinces, in proprio & glorioſo apparuisse.

117. Secundo constat ex Scriptura, Henoch & Heliam, viuos à terra in alium locum translatos esse. Heb. 11. 5. *Henoch translatus est, ne videret mortem.* 2. 4. Reg. 2. 11. *Ascendit Helias per turbinem in cælum.* Vt ergo probes, habere eos glorioſa corpora, tria prius probanda sunt. Primo, postquam ex hac terra translati sunt, mortuos esse, Psal. 88. 49. *Quis est homo, qui viuit, & non videbit mortem?* Secundo, resurrexisse à mortuis. Tertio, resurrexisse in corporibus glorioſis. At hæc tria nunquam ex Scriptura probaturus es. Nec ex Patribus. Nam illi communi ferè consensu docent, vtrumque venturum tempore Antichristi,

& ab eo interficiendam. Supponunt ergo, vtrumque mortalem esse.

118. At si mortales sunt, inquies, quo cibo ac potu sustentãtur? Augustin. lib. 1. de deprecatorum meritis & remiss. cap. 3. insinuat tres solutiones. Prima est, si potuit Deus efficere, vt Israëlitarum vestes & calceamenta per 40. annos non fuerint attrita in deserto; cur nequeat efficere, vt amici ipsius conseruentur ab interitu sine cibo & potu? Altera, si Helias per 40. dies potuit ambulare sine nutrimento, ante raptum; cur non per totidem annos & sæcula, postquam raptus est? Tertia, sicut Adam in Paradiso fuisset cõseruatus ex ligno vitæ, nisi peccasset; cur non Henos & Helias, qui putantur esse in eodem loco, & vesci de eodem ligno?

IV. ARGVMENTVM BECANI.

Ex vsu & praxi veteris Testamenti.

119. HOc sic proposui. Certum est, in V. T. omnes controuersias legales, quæ erant maioris momenti, à summo Sacerdote seu Pontifice, tanquam à supremo in terris Iudice, non autem à Scriptura (tanquam Iudice) dirimi ac definiri debuisse, vt testatur Iosephus lib. 2. cõtra Appionem. Et manifeste colligitur ex Scriptura, Deut. 17. 8. Ex occasione huius argumenti, multa dixi de vsu & praxi, quæ in V. T. circa decisionem controuersiarum seruabatur. Quæ hic non repeto.

120. Hic tu aliquid concedis, aliquid negas. Concedis (vt vtar tuis verbis) *summum Pontificem V. T. fuisse Iudicem controuersiarum, & primarium Præsidem in Concilio Hierosolymitano*. Negas fuisse infallibilem. At ego exemplo Mosis id probaui in meo libello, §. 62. Nunc iterum tripliciter probo.

Primò, ex discrimine, quod erat inter summum Pontificem, & alios inferiores Iudices. Nam quando oriebatur aliqua controuersia difficilior, in cuius decisione inferiores Iudices vel dissentiebant, vel veritatem attingere non poterant; volebat Deus, vt partes litigantes deferrent eam ad Pontificem in superiori Concilio præsidentem, cum hac promissione, quod ab eo accepturi essent *iudicium veritatẽ*. (Deut. 17. 9.) At si Pontifex in tali casu fuisset fallibilis, non accepissent ab eo *iudicium veritatem*, nec promissio Dei fuisset impleta: Ergo dicendum est in tali casu falli non potuisse.

Secundò, ex mandato Dei. Nam Deus sub pœna mortis mandabat omnibus, vt acquiescerent sententiæ Pontificis. (Deut. 17. 12.) At certum est, non mandasse, vt acquiescerent sententiæ falsæ, præsertim in negotio fidei ac religionis: Ergo certum est, sententiam Pontificis, præsertim in negotio fidei ac religionis, non potuisse esse falsam, sed ex peculiari Dei assistentia infallibilem.

Tertiò, ex parte litigantium. Nam si Pontifex, quando publice in Concilio pronunciabat sententiam, potuisset falli, vel à legitimo Scripturæ sensu aberrare, nunquam litigantes, qui illum consulebãt, fuissent securi. Cur ergo sub pœna capitis tenebantur sequi illius decisionem? Cur altera pars, cum tanto onere, debebat subiacere sententiæ contra se latæ, quam poterat suspicari falsam & iniquam esse? Denique, cur totus populus in negotio religionis iubebatur, id sequi, quod Pontifex iudicabat sequi oportere, si Pontifex errare poterat?

121. Obiicis, Pontificem, etiam cum toto Concilio, sæpe errasse in negotio religionis. Quod probas variis exemplis. *Primò*, quia Aaron Pontifex fuit author idololatriæ, quãdo proposuit populo vitulum adorandum, Exodi 32. 4. *Secundò*, quia Vrias contra legem Dei extruxit nouum altare in templo, ad formam altaris Damasceni, & in eo sacrificia obtulit, 4. Reg. 16. 10. *Tertiò*, quia tempore Isaiæ, omnes speculatores populi erãt cæci, Isaiæ 56. 10. *Quartò*, quia tempore Ieremiæ, à Propheta vsque ad Sacerdotem, omnes loquebantur mendacium. Ierem. 6. 13. *Quintò*, quia idem Ieremias, propter verbum Domini, publico decreto omnium Sacerdotum & Prophetarum fuit condemnatus ad mortem. Ierem. 26. 11. *Sextò*, quia Christus à Pontificibus, Scribis, & Senioribus populi, in publico Concilio, morti adiudicatus est.

122. Respondeo. Facis, mi Gardi, tuo more. Omnia vis probare ex Scripturis, & nihil probas. Hoc euidenter ostendam in exemplis à te allatis. *Primò*, Aaron nec erat Pontifex, quando vitulum ex auro conflauit, nec fuit author idololatriæ. Nihil ergo iuuat te hoc exemplum. Quod non fuerit Pontifex, certum est. Nam à Mose consecratus est in Pontificem, anno secundo egressionis ex Ægypto, prima die mensis primi, quando Tabernaculum fuit erectum: (Exod. 40. 55.) At vitulus iam antea conflatus erat, cum adhuc Moses erat in monte Sinai cum Deo, & acceptis ab eo tabulis lapideis, iubebatur construere Tabernaculum per Beseleel filium Vriæ. (Exod. 31. & 32. 1.) Similiter, quod populus fuerit author idololatriæ, non autem Aaron, diserte habetur Exod. 32. 1. *Videns populus, quod moram faceret descendendi de monte Moses, congregatus aduersus Aaron, dixit: Surge, fac nobis Deos, qui nos præcedant.*

123. Secundo, Vrias non erravit, tanquam Iudex & Præses Concilij, in dirimendis controuersiis legalibus, sed extra Concilium, erravit in facto, volens satisfacere mandato Regis Achaz, quod non negamus. Itaque nec hoc exemplum ad rem facit. Non enim est quæstio inter nos, An Pontifex nulla in re, potuerit errare, aut peccare? Potuit certe in multis, non minus, quam alij. Sed quæstio est, an in sententia publice ferenda circa controuersias legales potuerit errare, vel falsam sententiam dicere? Non potuit. Nec Vrias hoc modo erravit.

124. Tertiò, Isaias per speculatores, quos ait cæcos esse, non intelligit Pontifices sui temporis, vt tu putas, sed Scribas & Phariseos, qui erant futuri tempore Apostolorum, quando Ierusalem erat vastanda à Romanis, sub Vespasiano Imperatore, vt interpretatur S. Hieronymus. Et patet ex ipso contextu, qui sic habet: *Ait Dominus Deus, qui congregat dispersos Israel. Adhuc congregabo ad eum congregatos eius. Omnes bestiæ agri venite ad deuorandum, vniuersæ bestiæ saltus. Speculatores eius cæci omnes, nescierunt vniuersi, omnes muti, non valentes latrare.* Sensus est: Ait Dominus Deus: Ego post captiuitatem Babylonicam, in qua dispergentur Iudæi, iterum congregabo illos in Ierusalem, (quod contigit sub Cyro Persarum Rege, 1. Esdræ 1.) Deinde etiam gentiles eis aggregabo (quod factũ est tempore Christi & Apostolorum, quando gentiles ad lucem Euangelij vocati sunt, & ex vtroque populo coaluit vna Ecclesia.) Postea, dicam Romanis, (qui propter infidelitatem vocantur *bestiæ agri*) *venite ad deuorandum*, id est, ad deuastandam & euertendam ciuitatem Ierusalem. Sed ob quã causam? Quia *Speculatores eius*, Scribæ & Pharisæi merebuntur hanc pœnam, duplici titulo. Primo, propter suam cæcitatem & incredulitatem. Nam neque ipsi volent Christum agnoscere

pro Meſſia; neque permiſſuri ſunt, vt Iudæi in eum credant. Et ſic vtrique propter incredulitatem digni erunt, qui puniantur. Vnde Chriſtus Matth. 15. 14. *Cæci ſunt & duces cæcorum.* Et cap. 23. 13. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia claudìtis regnum cœlorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare. Secundo, quia erunt canes muti non valentes latrare*, id eſt, ignaui Paſtores: non defendentes gregem ſibi concreditum, nec vitia ſubditorum reprehendentes. Ex hac interpretatione, quæ & textui, & Hieronymo conformis eſt, nihil potes colligere, quod ſit contra nos. Nam noſtra aſſertio eſt, Pontificem veteris Teſtamenti non potuiſſe errare in definiendis legalibus controuerſiis, quæ ad ipſum in Concilio deferebantur. Hæc non euertitur per hoc, quòd Phariſæi, tempore Apoſtolorum, fuerint cæci & incredùli in Chriſtum. Fruſtra ergo altercaris.

125. Quartò, Nec dictum Ieremiæ, quod citaſti, tibi patrocinatur: Non enim intelligendum eſt de errore vel mendacio Pontificis in deciſione controuerſiarum legalium: ſed de dolo, ſeu mendacio Sacerdotum & Prophetarum in prædictione futurorum. Cum enim Ieremias, & alij Prophetæ à Deo miſſi prædicerent fore, vt populus propter ſcelera ſua puniretur, & in captiuitatem duceretur: Sacerdotes & pſeudoprophetæ blandiebantur populo, & omnia proſpera vaticinabantur: & ſic miſerè illum decipiebant. Hìc ſenſus colligitur ex ipſo textu. Nam Ieremiæ prædictio erat hæc. *Vir cum muliere capietur, ſenex cum pleno dierum. Et tranſibunt domus illorum ad alteros, agri & vxores pariter, quia extendam manum meam ſuper habitantes terram, dicit Dominus. A minore quippe vſque ad maiorem omnes auaritiæ ſtudent.* Quid porrò Sacerdotes & pſeudoprophetæ? Sequitur: *A Propheta vſque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolum. Et curabant contritionem populi mei cum ignominia dicentes: Pax, pax, & non erat pax.* Vel, vt Septuaginta vertunt. *A Sacerdote vſque ad pſeudoprophetam omnes fecerunt mendacium. Et curabant contritionem populi mei, parui pendentes, & dicentes: Pax, & vbi eſt pax?* quaſi dicat: Quidquid ego ædifico, hoc mali Sacerdotes & Prophetæ deſtruunt. Ego reprehendo ſcelera populi, & prædico illi captiuitatem, vt hac ratione permoueam omnes ad dolorem & contritionem. Illi contra, dolo ſeu mendacio decipiunt populum, promittendo pacem & proſperitatem; & ſic conantur abſtergere, & curare contritionem, quam ex mea comminatione conceperat. Ex hoc ſenſu, qui legitimus eſt, quid inferes, mi Gardia? Vel nihil, vel noc: Sacerdotes & Prophetæ in V. T. mentiebantur in prædictione futurorum: Ergo Pontifex errabat in deciſione controuerſiarum legalium. Illatio te digna.

126. Quinto, quòd obiicis, Ieremiam publico decreto Sacerdotum & Prophetarum fuiſſe condemnatum ad mortem, non ſpectat ad præſentem quæſtionem. Primo, quia tametſi Sacerdotes & Prophetæ peccauerint in hoc facto, non tamen errauerunt in deciſione alicuius controuerſiæ legalis (de quo errore hìc diſputamus) ſed tantum in eo, quòd dicerent falſam eſſe prædictionem Ieremiæ de imminente euerſione Ieruſalem, vt iam exphcaui. Deinde, non ſoli Sacerdotes & Prophetæ, ſed etiam populus condemnauit illum ad mortem. Cum enim diciſſet Ieremias ex perſona & mandato Dei: *Dabo domum iſtam, ſicut Silo, & vrbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ*: mox ſequitur: *Et audierunt Sacerdotes & Prophetæ, & omnis populus Ieremiam loquentem verba hæc in domo Domini.* Et paulò poſt: *Apprehenderunt eum Sacerdotes & Prophetæ, & omnis populus dicens: Morte moriatur. Quare prophetauit in nomine Domini dicens: Sicut Silo erit domus hæc, & vrbs iſta deſolabitur, eo quod non ſit habitator?* Igitur ſententia condemnationis non fuit legitimè & iudicialiter lata in Concilio ſeu Synedrio, in quo legales controuerſiæ decidebantur, ſed in tumultuario concurſu ac ſeditione vulgi, vt etiam ab Hieronymo notatum eſt. Et hoc patet ex euentu. Nam Principes Iuda, cum audiſſent tumultum populi, & conſpirationem factam contra Ieremiam, venerunt ad introitum Templi, (vbi ſeditio excitabatur) & liberarunt Ieremiam à ſententia mortis; quod non facilè feciſſent, ſi ſententia à ſummo Pontifice in Concilio fuiſſet pronunciata. Inſpiciatur textus.

127. Sexto ad id denique, quod adfers de Chriſto à Pontifice & Senioribus morti adiudicato, facilis reſponſio eſt. Fateor Caipham, qui tunc erant Pontifex, erraſſe cum Concilio, nec amplius habuiſſe infallibilem Dei aſſiſtentiam, quia Synagoga iam ferè exſpirabat. Vbi obiter notandum eſt, potuiſſe hæc quinque ſpectari in Synagoga. 1. Legem Moſaicam. 2. Prophetiam de Chriſto. 3. Sacerdotium, & ſacrificia legalia. 4. Supremam poteſtatem iudiciariam, quæ erat in Pontifice & Concilio. 5. Infallibilem Dei aſſiſtentiam, quæ illi poteſtati erat annexa. Quando & quomodo ſingula exſpirauerint, dicam paucis.

128. Lex Moſaica, quoad obligationem abrogata eſt in morte Chriſti, vt docet S. Thomas, 1. 2. q. 103. artic 3. ad 2. & alij paſſim. Tunc enim amiſit vim obligandi: quia tunc *velum templi ſciſſum eſt in duas partes à ſummo vſque deorſum.* Matth. 27. 51. Et tunc Chriſtus dixit in Cruce, *Conſummatum eſt.* Vnde ſequitur, ante mortem Chriſti, viguiſſe ſimul legem Moſaicam & Euangelicam: poſt mortem, ſolam Euangelicam.

129. Prophetia de Chriſto fuit multiplex: Alia de venturo Chriſto in hunc mundum, alia de eius doctrina & miraculis, alia de morte & paſſione, alia de deſcenſu ad inferos, alia de reſurrectione, alia de aſcenſione. Vnaquæque earum tunc exſpirauit, quando impletum fuit id, quod per eam prædicebatur. Verbi gratia. Prophetia de venturo Chriſto exſpirauit per aduentum Chriſti Matth. 11. 13. *Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem.* Et ſic deinceps.

130. Sacrificia legalia ſunt etiam abrogata per mortem Chriſti, ſicut lex Moſaica. Quod maximè verum eſt de cruentis ſacrificiis, in quibus mactabantur animalia. Erant enim figuræ ſeu vmbræ cruenti ſacrificij, quo Chriſtus in ara Crucis erat mactandus. Itaque aduenìente hoc ſacrificio, neceſſe fuit illa exſpirare: ſicut aduenìente Sole, faceſſunt tenebræ.

131. Suprema poteſtas iudiciaria, itémque diuina aſſiſtentia illi annexa, non videtur ſimul, ſeu eodem momento tota expiraſſe, ſed ſucceſſiuè & quaſi per partes. Nam primo certum eſt, Chriſtum habuiſſe maiorem poteſtatem iudiciariam, & vberiorem Dei aſſiſtentiam, quam habuerit Pontifex in veteri Teſtamento, iuxta illud Matth. 28. 18. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.* Itaque Pontifex, reſpectu Chriſti, non potuit ampliùs habere ſupremam, tametſi habuerit ſupremam in ſuo ordine ac ſtatu.

132. Deinde, Aſſiſtentia diuina paulatim ſubtracta eſt. Quod facilè oſtendi poteſt in iis Conciliis, quæ poſt Chriſti natiuitatem à Pontifice & Sacerdotibus celebrata ſunt. Tria potiſſimum recenſebo.

quid opus est alio Iudice, cum Scriptura in promptu sit? Si non est sufficiens, quid illi deest? De hac re dixi cap. primo, §. septimo, & sequentibus. Reliqua, quæ obiicis, speciatim discutienda sunt.

DE CONTROVERSIA IN CONCILIO APOSTOLORVM DECISA.

142. DIxi hanc Controuersiam non fuisse delatam ad solam Scripturam, tanquam communem Iudicem vtriusque partis, sed ad Concilium Apostolorum: Et Apostolos nullum Scripturæ testimonium produxisse, quod directe ad circumcisionem, de qua agebatur, pertineret; sed ex directione & assistentia Spiritus sancti, sententiam pronunciasse, iuxta illud Act. 15. 28. *Visum est Spiritui sancto & nobis.*

143. Hic vertis te in omnem partem. Ac primò ais, non esse quæstionem, an illa controuersia delata fuerit ad solam Scripturam, tanquam communem Iudicem. (Neminem enim ita sentire) sed, an ita fuerit decisa à Concilio Apostolico, vt Scriptura nullo modo fuerit Iudex? Miror te, Gardi. An non dixisse & sæpe dixisti, *solam Scripturam esse infallibilem Iudicem controuersiarum fidei ac religionis?* Non potes negare. Verba tua citata sunt c. 1. §. 6. Si igitur in eo constans es; necesse est te sentire, hanc controuersiam de circumcisione, ad solam Scripturam, tanquam infallibilem & communem Iudicem, deferendam esse. Aut si ad alium iudicem infallibilem deferri potest, iam sola Scriptura non est infallibilis Iudex. Et sic euertis teipsum.

144. Secundo ais, Non valere hanc consequentiam: Controuersia de circumcisione delata est ad Concilium, tanquam ad Iudicem: Ergo Scriptura nõ fuit Iudex. At certe valet vel maxime, si adiicias, quod ego adieci, hoc modo: Controuersia de circumcisione delata fuit ad Concilium, tanquam ad Iudicem, & Apostoli in Concilio nullum Scripturæ testimonium produxerunt, quod directe pertineret ad circumcisionem: Ergo Scriptura non fuit Iudex.

145. Tertiò ais, Spiritum sanctum in illo Concilio immediate rexisse & illuminasse Apostolos, ideóque Scripturæ iudicium non fuisse illis necessarium. Aliter rem habere in aliis Concilijs, quæ postea celebrata sunt: in quibus Spiritus sanctus non rexit & illuminauit Episcopos immediate per se, sed mediate per scripturam; ac proinde Scripturæ iudicium necessarium illis fuisse. Hoc non cohæret cum eo, quod paulò post addis, nempe Apostolos in eodem Concilio; *Scripturæ iudicium secutus esse.* Nam si illud secuti sunt, iam Spiritus sanctus non immediate illos rexit & gubernauit, eo sensu, quo ex tua sententia explicatum est; sed mediante iudicio Scripturæ, quod prius negasti.

146. Quartò ais, etsi non legimus aliquod Scripturæ testimonium ab Apostolis productum esse, quod directe ad circumcisionem pertineat; colligi tamen ex ipso textu, fuisse aliquod tale productum, Act. 15. 6. *Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos, &c.* Quis credet, inquis, in hac conquisitione, neque Phariſæorum sectatores, neque Paulum & Barnabam, testimonium aliquod Scripturæ de circumcisione in medium protulisse? Hoc est quærere, non probare. Ego vicissim quæro. Quis credet Apostolos in Concilio congregatos, aliquod Scripturę testimonium de circumcisione in medium protulisse, cum, vt ipse fateris, nulla de eo fiat mentio? cum immediate à Spiritu sancto fuerint illuminati; cum Scripturæ iudicium non fuerit illis necessarium? Respondeo ad meam quæstionem; respondebo ad tuam. Omitto conuitia, quæ hic exspuis.

147. Quintò ais, Petrum sententiam suam deduxisse ex Scripturis, & vnanimi consensu Prophetarum: Et Iacobum ex Propheta Amos, cap. 9. 11. de gratuita vocatione gentium, eandem confirmasse. Audi, mi homo. Non asserui absolute, Apostolos nullo Scripturæ testimonio vsos esse, sed nullo vsos esse, quod directe ad circumcisionem pertineret. De hoc inter nos lis est. Si vsi non sunt, vt ego asserui, salua est mea assertio. Si autem vsi sunt, vt tu vis, ostende, & credam. Hactenus non ostendisti.

148. Deinde falsum est, Petrum suam sententiam deduxisse ex Scripturis, & vnanimi consensu Prophetarum. Verba Petri sunt hæc: *Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire gentes verbum Euangelij, & credere. Et qui nouit corda Deus, testimonium perhibuit, dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorum. Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus? Sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus saluari, quemadmodum & illi.* Hic nullam facit mentionem Scripturæ, aut Prophetarum. Solum refert, quid sibi olim contigerit: Et est hic sensus verborum illius. Viri fratres, vos scitis, quòd ante aliquot annos (cum essem in excessu mentis, & viderem cœlum apertum, & descendens vas quoddam, in quo erant omnia quadrupedia & serpentia terræ, & volatilia cœli) elegerit me Deus, vt gentibus, ac nominatim Cornelio Centurioni annunciarem Euangelium Christi, quod & feci. (Act. 10. 34.) Et quotquot ex illis fidem Euangelicam amplexi sunt, acceperunt Spiritum sanctum in visibili specie, non minus, quam nos Iudæi, qui in Christum credimus: (Act. 14. 44.) Vnde colligo, gentiles, qui non sunt circumcisi, nec seruant legem Mosaicam, non esse deterioris conditionis apud Deum, quam Iudæos, qui circumcisi, & legi Mosaicæ subiecti sunt: Ac proinde circumcisionem, & alias ceremonias Mosaicas non esse necessarias ad salutem. Quid ergo vultis tam graue onus illis imponere?

149. Hic discursus non fundatur in aliquo Scripturæ testimonio à Petro citato (quia nullum hoc loco ab eo citatum est) sed in eo, quòd Deus, ante aliquot annos, reipsa ostendisset, tam præputiatos, quam circumcisos, accipere Spiritum sanctum, & saluari posse per fidem in Christum, nec vllum inter eos esse discrimen apud Deum. Quod alibi aliis verbis, sed eodem sensu, explicat idem Apostolus, Act. 10. 34. *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi*; nullo habito respectu præputij, aut circumcisionis. Et Paulus ad Galat. 5. 6. *In Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur.* Non sola fides sine operibus.

150. Quod addis, Iacobum ex Propheta Amos confirmasse sententiam Petri, ex parte verum est, vt ex textu patet. *Viri fratres*, inquit Iacobus, *audite me. Simon narrauit, quemadmodum primum Deus visitauit sumere ex gentibus populum nomini suo: Et huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est: Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid, quod decidit, & diruta eius reædificabo, & erigam illud; vt requirant cæteri hominum Dominum,*

& omnes gentes, super quas invocatum est nomen meum, di- A
cit Dominus faciens hæc : Notum à seculo est Domino opus suum. Propter quod & iudicio non inquietari eos, qui ex gentibus conuertuntur ad Deum, sed scribere ad eos, vt abstineant se à contaminationibus simulachrorum, & fornicationis, & suffocatis & sanguine. Q. D. Petrus narrauit, quomodo gentiles per ipsum ad Euangelium vocati sunt. De hac vocatione multo ante prædixit Deus per Amos Prophetam, in hunc sensum : Ego, qui nunc loquor per Prophetas, reuertar ad vos in assumpta natura humana (Baruch 3. 38. *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est*) & loco Synagogæ, quæ diruetur, ædificabo Ecclesiam, ad quam non solum Iudæi, sed etiam gentiles admittentur, qui in me crediturí sunt. Sic ab omni æternitate decretum & conclusum est. Hæc prophetia B
concordat cum eo, quod Petrus dixit de vocatione gentium. Et quia ille adiecit, gentiles sine præuia circumcisione & obseruatione legis Mosaicæ, accepisse Spiritum sanctum, non minus quam Iudæos (quod ipse oculis suis vidit) ego idem sentio, quod ipse ; nimirum gentiles, qui ad Christum conuertuntur, non esse vrgendos ad circumcisionem & legem Mosaicam, sed solum monendos, vt abstineant ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.

151. Hinc manifeste apparet, quid Iacobus ex Scriptura confirmauerit, quid non confirmauerit. Nam sententia Petri complectitur duo puncta. 1. quod gentiles ad Euangelium vocati sint, sicut Iudæi. 2. quod non necesse sit eos seruare legem Mosaicam. C
Prius confirmauit Iacobus testimonio Amos Prophetæ; non posterius. Vtrique tamen suo suffragio subscripsit.

152. Notant hîc magni authores; Petrum, Paulum, & Barnabam, nullo testimonio, sed narratione rei gestæ, confirmasse vocationem gentium, solum Iacobum, Scripturæ testimonio vsum esse. Et quidem, quid Petrus narrauerit, iam explicatum est. Quid verò Paulus & Barnabas, immediate sequitur in ipso textu : *Tacuit autem multitudo* (cum Petrus absoluisset suam narrationem) *& audiebant Barnabam & Paulum narrantes, quanta Deus fecisset signa, & prodigia in gentibus per eos.* Postea Iacobus, qui nullum miraculum à se factum potuit adducere, prouocatione gentium (erant enim Episcopus Hierosolymæ, E
vbi non habitabant gentiles, sed Iudæi) adduxit testimonium Scripturæ : non quòd necesse id esset ad decisionem controuersiæ, quæ iam erat sufficienter decisa per Petrum, sed vt satisfaceret Iudæis, qui pluris faciebant testimonia Prophetarum, quam visiones aut miracula Apostolorum (2. Petri 1. 18.

153. Hæc sufficiant de Concilio Apostolorum, in quo controuersia decisa est. Reliqua, quæ addis, vel non egent refutatione, vel cap. 7. §. 17. refutata sunt. Porro ex iis, quæ hoc loco vel à me dicta, vel à te concessa sunt, perspicuum est, Iudicem huius controuersiæ non fuisse Scripturam, sed Concilium Apostolorum. Nunc quæro, an fuerit Iudex fallibilis, an infallibilis ? Non dices fallibilem fuisse, si F
Christianus es. Si ergo fuit infallibilis, & non opus habuit testimonio Scripturæ, vt antea concessisti; necessario sequitur, falsum esse, quod vos Lutherani asseritis, solam Scripturam esse Iudicem infallibilem.

DE ALIIS CONTROVERSIIS, QVÆ POSTEA DECISÆ SVNT.

154. DIxi, post tempora Apostolorum, varias controuersias fuisse decisas, vel à Pontifice Romano, vel à Conciliis ab eo approbatis : Et pro hæreticis fuisse habitos, qui illorum sententiæ noluerunt acquiescere. Quod variis exemplis confirmaui. Tu multa obiicis. Primò, Non valere hanc consequentiam. *Post tempora Apostolorum controuersia religionis decisa sunt per concilia* : Ergo *tantum Concilia fuerunt Iudex, non Scriptura.* At ego non dixi hoc de solis Conciliis, sed, vel de Conciliis, vel de Pontifice. Itaque non ista, quam tu ponis, sed hæc est mea consequentia : Post tempora Apostolorum controuersiæ religionis decisæ sunt ab Ecclesia, (quo nomine comprehendo simul Pontificem & Concilia.) Ergo Ecclesia fuit Iudex, non Scriptura. Quæ consequentia optima est, si intelligatur eo modo, quo hactenus (intellexi. Suppono enim ex dictis, itemque ex tua concessione, hæc duo. 1. Ecclesiam esse Iudicem controuersiarum. 2. Scripturam esse Normam, iuxta quam iudicat Ecclesia. His positis, sic concludo : Ecclesia decidit controuersias iuxta Scripturam, tanquam Normam : Ergo Ecclesia est Iudex, & Scriptura est Norma. At si est Norma, non est Iudex, vt cap. 1. §. 7. & sequentibus ostensum est.

155. Secundò obiicis (inuertendo id, quod dixi) Scripturam in Conciliis semper fuisse supremum & infallibilem Iudicem controuersiarum. Et hoc probas ex Bellarmino lib. 2. de Conciliis, cap. 12. vbi sic ait : *Concilia non habent, neque scribunt immediatas reuelationes, aut verba Dei, sed tantum declarant, quodnam sit verbum Dei scriptum vel traditum, & quomodo intelligi debeat, & præterea ex eo per ratiocinationem deducunt conclusiones.* Item, *Cum Nicænum Concilium definiuit, Christum esse homousion Patri, deduxit conclusionem ex Scripturis, in quibus diserte continetur, vnum esse Deum, & Patrem esse Deum, ac Filium esse Deum: ex quibus sequitur necessario, Patrem & Filium eiusdem esse substantiæ & diuinitatis.* Ex vtroque testimonio sic argumentaris : Quod ex Scripturis deducitur, illud in ipsis Scripturis exstat, alioqui deduci ex iis non posset : Conclusiones Conciliorum (quæ sunt decisiones controuersiarum) deducuntur ex ipsi Scripturis, fatente Bellarmino : Ergo exstant in ipsis Scripturis. Iam pergis : Quidquid in ipsa Scriptura continetur, Verbum est & iudicium immediatum Spiritus sancti : Verbum verò, ac iudicium immediatum Spiritus sancti, est in Ecclesia supremum & infallibile, vt negari nequit : Ergo quod in Scriptura continetur, & ex ea postea deducitur, iudicium est in Ecclesia supremum & infallibile. Et per consequens, Scriptura est in Conciliis supremus & infallibilis controuersiarum Iudex.

156. Frustra te fatigas, Gardi. Nam Bellarminus contra te est. Primò, quia ipse admittit Verbum traditum, quod tu reiicis. Deinde ipse ait, Ecclesiam per Concilia definire hæc duo. 1. quodnam sit Verbum scriptum, vel traditum. 2. quis sit legitimus illius sensus & interpretatio. At vos Lutherani in vtroque puncto contemnitis Ecclesiæ definitionem.

157. In priori syllogismo, quem sumis ex Bellarmino, fraudulenter agis. Nam minor propositio, nempe, *Conclusiones Conciliorum deducuntur ex ipsis Scripturis, fatente Bellarmino*, falsa est. Non enim fa-

retur hoc Bellarminus generatim de omnibus concluſionibus, ſed tantum de quibuſdam. Nam aliquæ (ex illius ſententia) deducunt ex Verbo Dei Scripto; aliquæ ex Verbo Dei Tradito, vt patet ex priori ipſius teſtimonio.

158. In poſteriori plus doli ac fallaciæ latet. Coniungis enim hæc duo, *Verbum & iudicium Spiritus ſancti*, quaſi idem valeant; cum tamen maxime diſtincta ſint. Nam quidquid continetur in Scriptura, eſt quidem Verbum Spiritus ſancti, non tamen proprie iudicium Spiritus ſancti. V. G. in Scriptura continentur leges, promiſſiones, & comminationes, quæ omnia vocari poſſunt Verbum Dei. ſed non proprie Iudicium. Non n. prolata ſunt à Deo, tanquam à Iudice, qui controuerſias dirimit, ſed tanquam à Legiſlatore, qui præcepta ſuis ſubditis proponit, & ſimul pœnas tranſgreſſoribus, præmia obedientibus pollicetur. Vide, quæ ſupra dixi capite 1. §. 8. & capite 2. §. 5. & 6.

159. Tertiò obiicis, falſum eſſe Eccleſiam Catholicam in Conciliis tuliſſe vnquam ſententiam, per Pontificem Romanum, tanquam Caput & Paſtorem totius Eccleſiæ. Et hoc probas. *Primò*, quia inter Lutheranos & Catholicos controuertitur, An Pontifex ſit Caput & Paſtor Eccleſiæ. *Secundò*, quia Epiſcopi Romani ſolent tantum præſidere particularibus Conciliis, quæ Romæ celebrantur, non autem aliis niſi forte rogati. *Tertiò*, quia tota Eccleſia non probauit ſententiam Victoris in Concilio Romano, de celebratione Paſchatis contra Aſiaticos latam. Reſtiterunt enim illi Polycrates & alij Epiſcopi in Aſia. *Quartò*, quia in præcipuis Conciliis, tam particularibus, quam generalibus, non præſederunt Epiſcopi Romani. Nam in Concilio Antiocheno præſedit Malchion Preſbyter Antiochenus: in Alexandrino, Athanaſius: in Nicæno I. Hoſius: in Conſtantinopolitano, Nectarius, in Epheſino, Cyrillus, & ſic deinceps. *Quintò*, quia in Concilijs generalibus, non Epiſcopi, ſed Imperatores fuerunt Præſides ac iudices cum ſingulari iuriſdictione ac poteſtate: Et ex illorum conſenſu, Epiſcopi ſine vlla iuriſdictione, propter ſolum ordinem ac directionem.

160. Hæc obiectio, quam fuſè proſequeris, parum ad rem facit. Non enim ex profeſſo hîc diſputamus, An Pontifex ſit caput Eccleſiæ? vel, An Imperator debeat cum authoritate Conciliis præſidere? Sed hoc agimus, An Eccleſia ſit infallibilis iudex controuerſiarum, quod ego aſſero; in verò ſola Scriptura, quod vos aſſeritis. Tibi probandum eſt, ſolam Scripturam eſſe, non Eccleſiam. Hoc autem non probas iſta tua obiectione. Quod ſi ſemel concederes. Eccleſiam eſſe infallibilem iudicem, & in eo mecum ſentires, iam ſupereſſet alia inter nos quæſtio, An Eccleſia debeat ferre ſententiam per Imperatorem, an verò per Pontificem & Epiſcopos? Eo res non venit.

161. Deinde, tota obiectio, non ſolum nullius momenti eſt, ſed continet etiam multa mendacia, vt iam pridem à Bellarmino, Gretſero, & aliis demonſtratum eſt. Nec opus eſt hic repetere. Solum ad ſingula argumenta paucis reſpondebo. Ad 1. Non ideo falſum eſt aliquod dogma, quod de illo inter aliquos ſit controuerſia, alioqui nullum dogma Chriſtianæ religionis eſſet verum, v. g. Controuerſia eſt inter Arianos & Catholicos, An Chriſtus ſit verus Deus? Non ideo falſum eſt, eſſe verum Deum. Item, controuerſia eſt inter vos & Caluiniſtas, an Chriſtus realiter ſit præſens in euchariſtia? Non ideo falſum eſt, realiter præſentem eſſe. Ergo eodem modo, tametſi inter vos & nos controuerſia ſit. An Pontifex ſit caput & paſtor Eccleſiæ, non ideò falſum eſt, eſſe. Vos quidem falſum eſſe contenditis, quia vultis vos ſubtrahere ab obedientia Pontificis, ſicut facere ſolent rebelles ſubditi, ſed nobiſcum ſentiunt antiqui Patres, vt perſpicuè oſtendam in ſequenti capite.

162. Ad 2. & 5. Negandum eſt, Imperatores cum authoritate & poteſtate præſediſſe Concilijs generalibus; non autem Prælatos Eccleſiæ. Nec eſt huius loci id diſputare. Diſputaui de hac re in libro de Primatu Regis Angliæ: itémque in Duello, de eodem Primatu. Ex iis, quæ ibi dixi, hęc accipe. Ius noui Teſtamenti conditum eſt à Chriſto. Si ergo Reges & Imperatores, non autem Apoſtoli & Epiſcopi, iure Teſtamenti haberent poteſtatem conuocandi Concilia, iiſdem præſidendi, controuerſias fidei decidendi; id deberet conſtare ex quadruplici hoc capite. Primò, ex verbis Chriſti, quibus ſuam mentem in hac re declarauit. Secundò, ex teſtimonijs Apoſtolorum, qui ſine dubio mentem Chriſti aſſecuti ſunt. Tertiò ex praxi Eccleſię, quę illo tempore in Eccleſia ſeruata eſt. Quartò ex aliis circumſtantiis. At contrarium ex his capitibus colligitur. Primò, quia Chriſtus non dixit Tiberio, Herodi, aut Pilato, *Paſce oues meas*, ſed Petro. Secundò, quia teſtimonia Apoſtolorum confirmant Primatum Epiſcoporum, non Regum & Imperatorum. Actor. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Tertiò, accedit praxis Eccleſiæ. Nam Apoſtoli indixerunt primam Synodum, & litem de circumciſione diremerunt, non Rex aut Imperator. Quartò, ſi Chriſtus voluiſſet Reges & Imperatores habere poteſtatem regendi eccleſiam, & controuerſias dirimendi, non item Epiſcopos, debuiſſe certos Reges deſignare, qui illam curam ſuſciperent. At cõtra factum eſt. Deſignauit Apoſtolos, qui Eccleſiam gubernarent. Ex his ita concludo: Iure noui Teſtamenti gubernatio Eccleſiæ pertinuit ad Apoſtolos & Epiſcopos, non autem ad Reges & Imperatores, vt iam oſtenſum eſt: At hoc ius ab eo tempore nunquam fuit mutatum, nec ab vllo homine mutari potuit, cum ſit ius diuinum: Ergo ab eo tempore gubernatio Eccleſiæ ſemper pertinuit ad Epiſcopos, & nunquam ad Imperatores. Quo igitur iure, vos Prædicantes vultis illam eripere Epiſcopis, & transferre ad Imperatores? Reſponde. Gaudi, ſi potes.

163. Ad 3. Nihil obſtat, quòd aliqui reſtiterint ſententiæ Victoris Papæ, quam in Concilio Romano pronunciauit de celebratione Paſchatis. In quo vnquam Concilio lata eſt ſententia deciſiua inter partes, cui non aliqui, ſaltem initio, refragati ſunt? Vix inuenias. Facit hoc ſuperbia & contumacia hominum, vt ægrè pareant iudici, contra opinionem ſemel conceptam & obfirmatam. Sed bene habet, quod hoc tempore, etiam vos Lutherani approbetis deciſionem Victoris, & eodem die, quem ille præſcripſit, Paſcha celebretis. Quid ergo adhuc murmuras?

164. Ad 4. Concedo, in Conciliis particularibus, quæ extra Romanam prouinciam celebrata ſunt, præſediſſe Epiſcopos locales, non Pontificem Romanum. Sed hoc nihil ad rem. Nego in generalibus Pontificem non præſediſſe. Exempla, quæ adfers in contrarium, ex Bellarmino tranſcripſiſti. Debebas & reſponſionem tranſcribere, ſi bona fide agere voluiſſes. Sed quia aliter res habet, non feciſti.

165. Quartò obiicis, Non ſolam Eccleſiæ & Conciliorum deciſionem & authoritatem eſſe cauſam, quod agnoſcamus Arium, Sabellium, & ſimiles hæreticos, merito damnatos eſſe, & pro hæreticis habendos, ſed principaliter ipſius Scripturæ

ſupremum iudicium & authoritatem. Hoc probas, qui decreta Eccleſiæ & Conciliorum non valent, niſi propter ſcripturæ authoritatem & conſenſum. Et pro hac re citas Hieronymum in c. 5. Epiſt. ad Galatas, Athanaſium epiſt. de ſynodis Armini & Seleuciæ, & Auguſtinum lib. 3. contra Maximum Arianorum Epiſcopum, cap. 14.

166. Reſpondeo. Duplex poteſt aſſignari cauſa. Vna ex parte iudicis: altera ex parte normæ. Ex parte iudicis, non eſt alia cauſa legitimæ damnationis hæreticorũ, quam deciſio & authoritas Eccleſiæ. Ex parte normæ, authoritas verbi Dei, ſiue ſcripti, ſiue traditi. Quod addis, decreta Eccleſiæ non valere, niſi propter Scripturæ authoritatem & conſenſum, diſtinguendum eſt. Non valent, ſi ſint contra authoritatem & conſenſum Scripturæ: Et hoc docet Hieronymus loco citato. Valent tamen, non ſolum propter authoritatem Scripturæ, ſed etiam traditionis. Nec eſt maior Scripturæ, quam traditionis authoritas, ſed par vtriuſque, vt ſupra ex Patribus oſtenſum eſt. Verba Auguſtini, quæ adducis, alio ſenſu ab ipſo ſcripta, quam à te citata ſunt, vt dixi cap. 1. §. 87.

167. Quintò obiicis. Non ſequi, ſi ſola Scriptura eſſet iudex, & Eccleſia ſuam ſententiam non interpoſuiſſet, in hodiernum vſque diem durarent antiquæ controuerſiæ, nec adhuc clarè & palam omnibus conſtaret, Arium, Sabellium, & ſimiles, pro hæreticis habendos eſſe. Et hoc probas. 1. quia multi fuerunt hæretici primis trecentis annis in Eccleſia, qui in nullo Concilio, tanquam hæretici, damnati ſunt. 2. quia Eccleſia in Conciliis non ſolet ex priuato arbitrio damnare hæreticos, ſed ex Scriptura. 3. quia falſum eſt, quòd palam & clarè non conſtaret omnibus, Arium & ſimiles pro hæreticis habendos eſſe, ſi Eccleſia per Concilia ſuam ſententiam non interpoſuiſſet.

168. Reſpondeo. Non oppugnas meam aſſertionem, ſed tuam phantaſiam. Aſſertio mea eſt hæc: Non conſtaret clarè & palam omnibus; eos pro hæreticis habendos eſſe, niſi Eccleſia ſuam authoritatem interpoſuiſſet. Hanc non oppugnas, ſed iſtam: Niſi Eccleſia per Concilia ſuam authoritatem interpoſuiſſet. At iſta non eſt mea, non enim adieci illam particulam, *Per Concilia*. De hac tua fraude, ſeu mala fide, conqueſtus ſum c. 1. §. 19. Deinde nũquam dixi, Eccleſiam ex priuato arbitrio damnaſſe hæreticos, non ex Scriptura. Tuum figmentum hoc eſt.

DIGRESSIO GARDII CIRCA INFALLIBILITATEM ECCLESIÆ.

169. POſt obiectiones, ad quas reſponſum nunc eſt, inſtituis longam digreſſionem, in qua diſputas. An Eccleſia poſſit errare in ferenda ſententia, an vero ſit infallibilis iudex? Præmittis autem hanc diſtinctionem. Eccleſia poteſt dupliciter ſumi. 1. pro tota Eccleſia collectiue ſumpta, quatenus conſtat ex omnibus fidelibus, qui toto orbe diſperſi ſunt. 2. pro Concilio Epiſcoporum, quod repræſentat Eccleſiam. Ais igitur, Eccleſiam priori modo ſumptam errare non poſſe; poſteriori, non ſolum poſſe; ſed ſæpe etiam erraſſe. Quod probas dupliciter. 1. authoritate Bellarmini, qui fatetur Concilia tam generalia, quam particularia errare poſſe, quando non accedit confirmatio Pontificis. 2. Exemplo variorum Conciliorum, quæ reipſa errarunt. Adducis autem duo genera Conciliorum: Alia, quæ errarunt ex conceſſione Catholicorum: Alia, quæ abſolute errarunt. Prioris generis ſunt hæc. 1. Ariminenſe, Seleucium, & Epheſinum ſecundum, fatente Bellarmino. 2. Conſtantinopolitanum primum, & Chalcedonenſe, decernendo Epiſcopum Conſtantinopolitanum debere eſſe parem & æqualem Romano Pontifici. 3. Conſtantienſe & Baſilienſe, definiendo Concilium eſſe ſupra Papam. Poſterioris ſunt hæc. 1. Neocæſarienſe, decernendo Preſbyterum non debere intereſſe ſecundis nuptiis. 2. Carthaginenſe quartum, ſtatuens Epiſcopum non debere legere libros gentilium, nec rei familiaris curam gerere. 3. Toletanum primum, definiens eum, qui pro vxore habet concubinam, à communione repellendum non eſſe. 4. Nicænum ſecundum, ſanciens cultum & adorationem imaginum. 5. Conſtantienſe, adimens laicis communionem calicis. 6. Tridentinum, ſtatuens plurima decreta contra Scripturam & conſenſum Patrum, vt Kemnitius ad oculum demonſtrauit.

170. Oleum & operam perdis, mi Gardi. Primo quia nos fatemur, Concilia errare poſſe, niſi à Pontifice ſint approbata. Et hanc ſcis noſtram eſſe ſententiam. Cur ergo tot exempla accumulas, vt id probes, quod nos vltrò damus? Duplici, vt opinor, de cauſa id facis. 1. Vt ſimpliciores Lutherani concipiant magnam opinionem de Gardio, quaſi is luſtrauerit & examinauerit omnia Concilia, quæ hactenus in Eccleſia celebrata ſunt. Si ſcirent, te ex Bellarmino Catholico, & Hunnio Lutherano tranſcripſiſſe, non tanti te æſtimarent. 2. Vt etiam Catholicis, præſertim rudioribus, poſſis perſuadere, non temere tot Concilia à te citata eſſe. Sed non obtinebis quod vis. Notæ ſunt Prædicantium impoſturæ, vt facile caueri & contemni queant.

171. Deinde, multa ex iis, quæ dixiſti, falſa ſunt. Ac 1. falſum eſt, Concilium Conſtantinopolitanum primum decreuiſſe, Epiſcopum Conſtantinopolitanum debere eſſe parem & æqualem Epiſcopo Romano. Nuſquam hoc inuenio in Concilio. Inuenio quidem cap. 3. hæc verba. *Conſtantinopolitanæ ciuitatis Epiſcopum habere oportet Primatus honorem poſt Romanum Epiſcopum, propterea quod ſit noua Roma.* Sed aliud eſt, eſſe parem & æqualem Epiſcopo Romano, aliud, eſſe proximum poſt Epiſcopum Romanum. Hoc poſterius inuenio, prius non item.

172. Secundò falſum eſt, errare Concilium Cartaginenſe 4. ſtatuendo, Epiſcopum non debere legere libros gentilium, nec rei familiaris curam gerere. Nullus hîc error eſt: ſed præceptum vel conſilium Eccleſiaſticum. Poteſt enim Eccleſia ſuadere, vel etiam legitimis ex cauſis mandare, vt Epiſcopi abſtineant à lectione librorum gentilium, & vacent lectioni Scripturarum ac ſanctorum Patrum. Similiter, vt non implicent ſe curis & negotiis ſecularibus, ſed occupentur officio paſtorali, quod ipſis incumbit. Et hoc eſt conforme Scripturæ. 1. Timothei 4. 16. *Attende tibi & doctrinæ: inſta in illis.* Et 2. Timoth. 2. 4. *Nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſæcularibus.* Et Act. 6. 2. *Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis.*

173. Tertiò falſum eſt, erraſſe Concilium Toletanum primum, definiens cum, qui pro vxore habet concubinam, à communione repellendum non eſſe. Non eſt error Concilij, ſed imperitia Gardij. Concilium, Can. 17. ſic habet: *Si quis habens vxorem fidelem, & concubinam habeat, non communicet. Cæterùm is, qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet, à communione non repellatur: tantum vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ (vt ei placuerit)*

ſit coniunctione contentus. Alias viuens abiiciatur, donec A *deſinat, & ad pœnitentiam reuertatur.* Vbi, per concubinam, non intelligitur fornicaria, quæ extra matrimonium viuit, vt tu putas, qui Canonem non examinaſti; ſed vxor, quæ ſine externa ſolennitate viro coniuncta eſt, vt patet ex iure Canonico, apud Grat. diſt. 34. can. 3. vbi ſic dicitur: *Concubina autem hîc intelligitur, quæ ceſſantibus legalibus inſtrumentis, vitæ eſt, & coniugali affectu aſciſcitur. Hanc coniugem facit affectus, concubinam verò lex nominat.* Et gloſſa ibid. *Accipitur hîc concubina, quæ cognoſcitur vxoris affectu, ſi non fuit ducta cum ſolemnitate. Et talem lex concubinam vocat.* Itaque is, qui non duxit vxorem cum ſolennitate, ſed tamen habet concubinam, B quam affectu maritali accepit ſine ſolennitate; non propterea repellendus eſt à communione. Nihil erroris hîc eſt. Eodem ſenſu loquitur Iſidorus de diſtantia noui & veteris Teſtamenti, cum ait: *Chriſtiano, non dicam plurimas, ſed nec duas ſimul habere licitum eſt: niſi vnam tantum aut vxorem, aut certè loco vxoris (ſi coniux deeſt) concubinam.* Refertur apud Gratianum loco citato, cap. 5. videri poteſt Auguſt. libro de bono coniugali, cap. 5.

174. Quarto, falſum eſt, erraſſe Concilium Nicænum 2. ſanciendo cultum & adorationem imaginum: Itemque Conſtantienſe, adimendo laicis communionem calicis. Tu quidem dicis erraſſe, ſed non probas. Eodem iure liceat mihi dicere, te errare. Sed extant de vtroque puncto doctiſſimæ controuerſiæ, C iam pridem à noſtris conſcriptæ ac diuulgatæ. Eas oppugna, ſi vir es.

175. Quinto falſum eſt, Concilium Tridentin. ſanxiſſe plurima decreta contra Scripturam, & conſenſum Patrum. Nec aliunde hoc probas, quam authoritate veſtri Kemnitij, qui propter apertiſſima mendacia merito infamis eſt.

176. Hæc de tuis falſitatibus. Videamus nunc, quid reſpondeas ad teſtimonia Scripturæ quibus ego in meo libello probaui, Eccleſiam errare non poſſe. Primum eſt, Matth. 16. 18. *Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Tu reſpondes hoc intelligendum eſſe, non de omnibus, qui ſunt in Eccleſia, ſed de electis ſeu prædeſtinatis, qui conſtanter adhærent doctrinæ & D confeſſioni de Chriſto. An igitur putas, in Conciliis, quæ in Eccleſia celebrantur, nunquam intereſſe huiuſmodi electos, & prædeſtinatos? Si nunquam interſunt, neceſſe eſt, omnes reprobos fuiſſe, qui interfuerunt Concilio Nicæno, Conſtantinopolitano, Epheſino, Chalcedonenſi, quod eſt incredibile. Si aliquando interſunt, neceſſe eſt aliqua Concilia errare non poſſe, quod eſt contra te. Deinde quæro, An nobis in hac vita conſtare poſſit, quinam ſint illi, qui conſtanter adhærent doctrinæ & confeſſioni de Chriſto: Si poteſt conſtare, poterit etiam conſtare, quinam ſint electi ſeu prædeſtinati, quod tamen falſum eſt. Si non poteſt conſtare, vnde ergo conſtabit, Concilia Epiſcoporum errare, vel non er- E rare? Et ſi hoc conſtare non poteſt, omnia incerta ſunt. Catholici aliter rem explicant. Eos ſequere, ſi ſapis.

177. Secundum eſt, 1. Timoth. 3. 15. *Eccleſia eſt columna & firmamentum veritatis.* Tu reſpondes, Eccleſiam eſſe quidem columnam & firmamentum, non tamen fundamentum. Hoc enim eſſe ipſum Chriſtum, 1. Cor. 3. 11. qui eſt veritas Dei, Ioann. 14. 6. Vnde ſic concludis: *Sicut columna in domo non eſt ipſum fundamentum, ſed eidem innititur: & quandiu innititur, tandiu reliquam ſtructuram ſuſtinere poteſt, ſi à ſe recedat, ſtructura corruit. Ita Eccleſia eſt columna veritatis, ſuperſtructa ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum, cui ſi firmiter innitatur & inhæret, veritatem ſuſtentare & conſeruare poteſt: ſin ab eo recedat, & ipſam corruere, & veritatem perdere, neceſſe eſt.*

178. In hac reſponſione duplex peccatum eſt. Vnum, quia cum ego dixerim, Eccleſiam non poſſe errare, eo quòd ſit columna & firmamentum veritatis; tu cõtra vrges, poſſe errare, quia non eſt fundamentum, ſed innititur fundamẽto. Itaque errare, ſi recedat à fundamento, non errare, ſi non recedat. Nunc quæro, an loquaris de Eccleſia collectiue ſumpta, an de Concilio, quod repreſentat Eccleſiam? (vtor tua diſtinctione.) Si de Eccleſia collectiue, neceſſe eſt, totam Eccleſiam errare poſſe, quod ſupra negaſti. Si de Concilio, quod repræſentat Eccleſiam; iam ſequitur ex tua ſententia, Apoſtolum locutum eſſe de Concilio, quando dixit, *Eccleſiam eſſe columnam & firmamentum veritatis.* At hoc falſum eſt, vt patet ex contextu. *Hæc*, inquit, *ſcribo tibi, vt ſcias quomodo oporteat te in domo Dei conuerſari: quæ eſt Eccleſia Dei viui, columna & firmamentum veritatis*: Vbi per domum Dei non intelligit Concilium Epiſcoporum, ſed Eccleſiam; quia non inſtruit illum, quomodo debeat conuerſari in Concilio Epiſcoporum, ſed potius, quomodo in Eccleſia Chriſti, cuius gubernatio (ex parte) erat illi, tanquam Paſtori & Epiſcopo particulari commiſſa. Legatur ſeries totius capitis.

179. Alterum peccatum eſt contradictionis. Nam diſtinguis hîc tria. 1. Fundamentum, quod eſt Chriſtus, veritas Dei. 2. Columnam ſeu firmamentum, quod inſtitutur fundamento. 3. Reliquam ſtructuram, quæ ſuſtentatur à columna ſeu firmamento. Quando ergo dicis, Eccleſiam eſſe columnam veritatis, per veritatem intelligis reliquam ſtructuram, quæ à columna ſuſtentatur. Et rurſum, quando dicis, Chriſtum eſſe fundamentum, neceſſario dicendum tibi eſt, veritatem eſſe fundamentum, quia Chriſtus, vt fateris, eſt ipſa veritas, ſuper quam Eccleſia fundata eſt. Aperte igitur tibi ipſi repugnas, ſemel aſſerendo veritatem eſſe fundamentum, cui Eccleſia tanquam columna innititur; & ſemel veritatem eſſe reliquam ſtructuram, quæ in columna ſuſtentatur.

180. Tertium eſt, Iſaiæ 54. 17. vbi de Eccleſia dicitur: *Omnem linguam reſiſtentem tibi in iudicio, iudicabis.* Tu reſpondes, inde non poſſe colligi infallibilitatem Eccleſiæ in iudicando: ſed hoc tantum, quòd omnes calumniæ & criminationes hæreticorum, & aliorum hoſtium Eccleſiæ, erunt irritæ & inanes. Quid ſi vtrumque colligatur? vt certe colligitur. Nam ſicut Deus in illo capite promittit Eccleſiæ Chriſti fœunditatem, amplitudinem & firmitatem: ſic etiam promittit victoriam, & iudicium contra hoſtes. At priora infallibiliter illi promittit: Ergo & poſteriora. Cum ergo dicit: *Iudicabis omnem linguam reſiſtentem tibi in iudicio*, promittit illi infallibile iudicium contra linguas & ſectas hæreticorum: Ergo iudicium Eccleſiæ circa controuerſias fidei non poteſt errare; alioqui vna eſſet Dei promiſſio.

VI. ARGVMENTVM BECANI.

Ex Analogia Iudicis controuerſiarum ciuilium.

HOc argumentum ſic propoſui. Inter res fidei ac religionis ex vna parte, & inter res ciuiles ac politicas ex altera, poteſt ſpectari multiplex analogia. 1. Sicut in politicis ac ciuilibus ſæpe omnium

Le 1er mai 1789, Jean-Baptiste Bonnet, maître de poste à Saint-Rambert, est nommé député du tiers état de la sénéchaussée de Lyon aux États généraux. Il siège à l'Assemblée constituante jusqu'en septembre 1791, puis est élu député du département du Rhône-et-Loire à la Convention nationale. Il vote la mort du roi sans appel ni sursis, le 17 janvier 1793.

Le 2 juin 1793, la Convention nationale est encerclée par les sections parisiennes et la garde nationale. Bonnet est arrêté le 3 juin et incarcéré à la prison du Luxembourg. Il est guillotiné le 7 thermidor an II (25 juillet 1794), après un procès expéditif devant le tribunal révolutionnaire.

Le 12 août 1794, Jean-Baptiste Bonnet, maître de poste à Saint-Rambert, est nommé député du tiers état de la sénéchaussée de Lyon aux États généraux. Il siège à l'Assemblée constituante jusqu'en septembre 1791, puis est élu député du département du Rhône-et-Loire à la Convention nationale. Il vote la mort du roi sans appel ni sursis, le 17 janvier 1793.

Le 2 juin 1793, la Convention nationale est encerclée par les sections parisiennes et la garde nationale. Bonnet est arrêté le 3 juin et incarcéré à la prison du Luxembourg. Il est guillotiné le 7 thermidor an II (25 juillet 1794), après un procès expéditif devant le tribunal révolutionnaire.

Ecclesiasticus potest discedere à rigore legis Ecclesiasticæ, purè humanæ, modo non agat contra legem naturalem aut diuinam. Nihil certius.

191. In executione vtriusque iudicij fateor aliquam esse differentiam; sed quæ optime cohæreat cum iis quæ à me dicta sunt. Differentia est hæc. Iudex sæcularis cogit contumaces externa vi ad executionem: Ecclesiasticus, excommunicatione, & aliis remediis Ecclesiasticis. Per hanc differentiam non euertitur hæc analogia: sicut lex ciuilis est Norma, quam sequitur Iudex sæcularis in controuersiis ciuilibus; ita sacra Scriptura est Norma, quam sequitur Iudex Ecclesiasticus in controuersiis fidei.

192. Quartam differentiam sumis ex parte Iudicis, hoc modo. In iudicio ciuili, supremus Iudex, à quo omnes inferiores Iudices dependent, est aliquis Rex vel Princeps, ex hominibus constitutus, qui non minus falli & errare potest, quam inferiores Iudices. At in iudicio fidei ac religionis, supremus Iudex non est homo, qui falli potest, sed Deus, qui falli non potest, & à quo alij pendent.

193. Hîc tripliciter erras. Primò, quia Deus absolutè loquendo, non tantum est supremus Iudex in causis Ecclesiasticis, sed etiam in ciuilibus: Nec soli Ecclesiastici Iudices, sed etiam sæculares ab eo, tanquam à supremo Iudice, dependent. Est enim *Rex Regum, Dominus Dominantium, Iudex viuorum & mortuorum.* (1. Tim. c. 15. Act. 10. 42.) Et quilibet Iudex sæcularis, in hoc officio Dei minister est, vt clare explicat Apostolus Roman. 13. 4. *Non sine causa gladium portat: Dei minister est.*

194. Deinde, sicut post Deum supremus Iudex in controuersiis ciuilibus est Rex vel Imperator: ita similiter supremus post Deum, in controuersiis fidei ac religionis, est Prælatus Ecclesiæ: Quod mirum est, te hîc negare, cum antea concesseris, his verbis: *Nonnegamus summum Pontificem veteris Testamenti fuisse iudicem controuersiarum, & quidem tanquam Præsidem primarium in Concilio superiori.*

195. Denique falsum est, supremum iudicem in controuersiis ciuilibus non minus errare posse, quam inferiores iudices; præsertim cum sermo sit de veteri Testamento. Ibi enim inferiores errare poterant; non poterat supremus, vt §. 120. ostensum est.

196. Manet igitur salua Analogia, quam posui. Nec obstat (quod tu obicis) eam ex Scriptura à me probatam non esse. Satis est, ita certam, claram, & perspicuam esse, vt ex Scriptura refelli à te non potuerit. Reliqua, quæ addis, partim vera, partim antea refutata sunt. Et vix aliquid supereſt, quod egeat noua responsione. Itaque transeo ad argumenta quæ obiicis.

CAPVT III.

Dissoluuntur argumenta Gardij.

1. DVplicia sunt argumenta, quæ obiicis. Alia pugnant pro Scriptura: alia contra Pontificem. Priora conterdunt, solam Scripturam esse infallibilem iudicem: posteriora, Romanum Pontificem non esse infallibilem iudicem. Si priora valerent, nihil opus esset posterioribus. Vtraque tamen examinanda sunt, eo ordine, quo à te proponuntur.

I. ARGVMENTVM GARDII.

Pro Scriptura.

2. HOc sic proponis. Quicumque primariò & infallibiliter terminat, & definit quæstionem de Ecclesia & capite eius; ille est supremus & infallibilis controuersiarum iudex.

At sola Scriptura primariò & infallibiliter terminat & definit quęstionem de Ecclesia & eius capite.

Ergo sola Scriptura est supremus, & infallibilis controuersiarum iudex.

3. Minorem probas quadrupliciter. 1. Ex ipsius rei euidentia; quia ex sola Scriptura primariò & infallibiliter demonstratur, esse Ecclesiam toto orbe dispersam, & Christum esse ipsius caput. 2. Ex Augustino & Chrysostomo, qui idem sentiunt. 3. Ex praxi & concessione Catholicorum. Quando enim volunt probare, Ecclesiam esse infallibilem, & non posse deficere, & Pontificem esse caput illius, non aliunde id probant, quam ex Scriptura 4. ratione, quia non potest alius esse iudex, quam Scriptura. Non enim potest esse vel Ecclesia, vel Pontifex, quia de vtroque est quæstio. Nemo autem est iudex suiipsius, nisi solus Deus.

RESPONSIO.

4. REspondeo cum distinctione. Nam terminare & definire quæstionem, potest dupliciter intelligi. 1. per modum iudicis. 2. per modum normæ. Vterque enim, tam iudex quam norma dicitur terminare & definire quæstionem, sed diuerso modo. Iudex per modum causæ efficientis. Norma, per modum causæ exemplaris. Vnde sicut aliud est Architectus, qui domum ædificat: aliud Idea, secundum quam ædificat: sic etiam aliud est iudex, qui effectiuè definit & terminat controuersiam: aliud normà, secundum quam definitur & terminatur controuersia.

5. Posita hac distinctione, duplex formari potest syllogismus. Prior, qui primariò & infallibiliter terminat & definit quæstionem de Ecclesia & illius capite, per modum iudicis, ille est supremus & infallibilis controuersiarum iudex: sola Scriptura primariò & infallibiliter terminat, & definit quæstionem de Ecclesia & illius capite, per modum iudicis: Ergo sola Scriptura est primarius, & infallibilis controuersiarum iudex. In hoc syllogismo, minor falsa est. Nam Scriptura non terminat & definit illã quæstionem per modum iudicis, sed per modum normæ.

6. Posterior, qui primariò & infallibiliter terminat, & definit quæstionem de Ecclesia, per modum normæ, ille est suprema & infallibilis controuersiarum norma: sola Scriptura primariò & infallibiliter terminat, & definit quæstionem de Ecclesia per modum normæ: Ergo sola Scriptura est suprema & infallibilis controuersiarum norma. In hoc syllogismo maior vera est hoc sensu, qui primariò & infallibiliter terminat controuersiam de Ecclesia per modum normæ, ille est suprema & infallibilis norma controuersiæ de Ecclesia. Falsa hoc sensu: qui primariò & infallibiliter terminat controuersiam de ecclesia per modum normę, ille est suprema & infallibilis norma omnium controuersiarum. Nam duplex est norma, vt sæpe dixi, Scriptura & traditio. Igitur aliquæ cõtrouersiæ terminantur per Scripturam; aliquæ per

Digitized by Google

Introduction 1

Chapter 1 12

Chapter 2 34

Chapter 3 58

Chapter 4 81

Chapter 5 103

Chapter 6 127

Chapter 7 150

Chapter 8 174

Chapter 9 198

Chapter 10 221

Chapter 11 245

Chapter 12 268

Chapter 13 292

Chapter 14 315

Chapter 15 339

Chapter 16 362

Chapter 17 386

Chapter 18 409

Chapter 19 433

Chapter 20 456

Chapter 21 480

Chapter 22 503

Chapter 23 527

Chapter 24 550

Chapter 25 574

Chapter 26 597

Chapter 27 621

Chapter 28 644

Chapter 29 668

Chapter 30 691

Chapter 31 715

Chapter 32 738

Chapter 33 762

Chapter 34 785

Chapter 35 809

Chapter 36 832

Chapter 37 856

Chapter 38 879

Chapter 39 903

Chapter 40 926

Chapter 41 950

Chapter 42 973

Chapter 43 997

Chapter 44 1020

Chapter 45 1044

Chapter 46 1067

Chapter 47 1091

Chapter 48 1114

Chapter 49 1138

Chapter 50 1161

Chapter 51 1185

Chapter 52 1208

Chapter 53 1232

Chapter 54 1255

Chapter 55 1279

Chapter 56 1302

Chapter 57 1326

Chapter 58 1349

Chapter 59 1373

Chapter 60 1396

Chapter 61 1420

Chapter 62 1443

Chapter 63 1467

Chapter 64 1490

Chapter 65 1514

Chapter 66 1537

Chapter 67 1561

Chapter 68 1584

Chapter 69 1608

Chapter 70 1631

Chapter 71 1655

Chapter 72 1678

Chapter 73 1702

Chapter 74 1725

Chapter 75 1749

Chapter 76 1772

Chapter 77 1796

Chapter 78 1819

Chapter 79 1843

Chapter 80 1866

Chapter 81 1890

Chapter 82 1913

Chapter 83 1937

Chapter 84 1960

Chapter 85 1984

Chapter 86 2007

Chapter 87 2031

Chapter 88 2054

Chapter 89 2078

Chapter 90 2101

Chapter 91 2125

Chapter 92 2148

Chapter 93 2172

Chapter 94 2195

Chapter 95 2219

Chapter 96 2242

Chapter 97 2266

Chapter 98 2289

Chapter 99 2313

Chapter 100 2336

Chapter 101 2360

Chapter 102 2383

Chapter 103 2407

Chapter 104 2430

Chapter 105 2454

Chapter 106 2477

Chapter 107 2501

Chapter 108 2524

Chapter 109 2548

Chapter 110 2571

Chapter 111 2595

Chapter 112 2618

Chapter 113 2642

Chapter 114 2665

Chapter 115 2689

Chapter 116 2712

Chapter 117 2736

Chapter 118 2759

Chapter 119 2783

Chapter 120 2806

Chapter 121 2830

Chapter 122 2853

Chapter 123 2877

Chapter 124 2900

Chapter 125 2924

Chapter 126 2947

Chapter 127 2971

Chapter 128 2994

Chapter 129 3018

Chapter 130 3041

Chapter 131 3065

Chapter 132 3088

Chapter 133 3112

Chapter 134 3135

Chapter 135 3159

Chapter 136 3182

Chapter 137 3206

Chapter 138 3229

Chapter 139 3253

Chapter 140 3276

Chapter 141 3300

Chapter 142 3323

Chapter 143 3347

Chapter 144 3370

Chapter 145 3394

Chapter 146 3417

Chapter 147 3441

Chapter 148 3464

Chapter 149 3488

Chapter 150 3511

Chapter 151 3535

Chapter 152 3558

Chapter 153 3582

Chapter 154 3605

Chapter 155 3629

Chapter 156 3652

Chapter 157 3676

Chapter 158 3699

Chapter 159 3723

Chapter 160 3746

Chapter 161 3770

Chapter 162 3793

Chapter 163 3817

Chapter 164 3840

Chapter 165 3864

Chapter 166 3887

Chapter 167 3911

Chapter 168 3934

Chapter 169 3958

Chapter 170 3981

Chapter 171 4005

Chapter 172 4028

Chapter 173 4052

Chapter 174 4075

Chapter 175 4099

Chapter 176 4122

Chapter 177 4146

Chapter 178 4169

Chapter 179 4193

Chapter 180 4216

Chapter 181 4240

Chapter 182 4263

Chapter 183 4287

Chapter 184 4310

Chapter 185 4334

Chapter 186 4357

Chapter 187 4381

Chapter 188 4404

Chapter 189 4428

Chapter 190 4451

Chapter 191 4475

Chapter 192 4498

Chapter 193 4522

Chapter 194 4545

Chapter 195 4569

Chapter 196 4592

Chapter 197 4616

Chapter 198 4639

Chapter 199 4663

Chapter 200 4686

Chapter 201 4710

Chapter 202 4733

Chapter 203 4757

Chapter 204 4780

Chapter 205 4804

Chapter 206 4827

Chapter 207 4851

Chapter 208 4874

Chapter 209 4898

Chapter 210 4921

Chapter 211 4945

Chapter 212 4968

Chapter 213 4992

Chapter 214 5015

Chapter 215 5039

Chapter 216 5062

Chapter 217 5086

Chapter 218 5109

Chapter 219 5133

Chapter 220 5156

Chapter 221 5180

Chapter 222 5203

Chapter 223 5227

Chapter 224 5250

Chapter 225 5274

Chapter 226 5297

Chapter 227 5321

Chapter 228 5344

Chapter 229 5368

Chapter 230 5391

Chapter 231 5415

Chapter 232 5438

Chapter 233 5462

Chapter 234 5485

Chapter 235 5509

Chapter 236 5532

Chapter 237 5556

Chapter 238 5579

Chapter 239 5603

Chapter 240 5626

Chapter 241 5650

Chapter 242 5673

Chapter 243 5697

Chapter 244 5720

Chapter 245 5744

Chapter 246 5767

Chapter 247 5791

Chapter 248 5814

Chapter 249 5838

Chapter 250 5861

Chapter 251 5885

Chapter 252 5908

Chapter 253 5932

Chapter 254 5955

Chapter 255 5979

Chapter 256 6002

Chapter 257 6026

Chapter 258 6049

Chapter 259 6073

Chapter 260 6096

Chapter 261 6120

Chapter 262 6143

Chapter 263 6167

Chapter 264 6190

Chapter 265 6214

Chapter 266 6237

Chapter 267 6261

Chapter 268 6284

Chapter 269 6308

Chapter 270 6331

Chapter 271 6355

Chapter 272 6378

Chapter 273 6402

Chapter 274 6425

Chapter 275 6449

Chapter 276 6472

Chapter 277 6496

Chapter 278 6519

Chapter 279 6543

Chapter 280 6566

Chapter 281 6590

Chapter 282 6613

Chapter 283 6637

Chapter 284 6660

Chapter 285 6684

Chapter 286 6707

Chapter 287 6731

Chapter 288 6754

Chapter 289 6778

Chapter 290 6801

Chapter 291 6825

Chapter 292 6848

Chapter 293 6872

Chapter 294 6895

Chapter 295 6919

Chapter 296 6942

Chapter 297 6966

Chapter 298 6989

Chapter 299 7013

Chapter 300 7036

Chapter 301 7060

Chapter 302 7083

Chapter 303 7107

Chapter 304 7130

Chapter 305 7154

Chapter 306 7177

Chapter 307 7201

Chapter 308 7224

Chapter 309 7248

Chapter 310 7271

Chapter 311 7295

Chapter 312 7318

Chapter 313 7342

Chapter 314 7365

Chapter 315 7389

Chapter 316 7412

Chapter 317 7436

Chapter 318 7459

Chapter 319 7483

Chapter 320 7506

Chapter 321 7530

Chapter 322 7553

Chapter 323 7577

Chapter 324 7600

Chapter 325 7624

Chapter 326 7647

Chapter 327 7671

Chapter 328 7694

Chapter 329 7718

Chapter 330 7741

Chapter 331 7765

Chapter 332 7788

Chapter 333 7812

Chapter 334 7835

Chapter 335 7859

Chapter 336 7882

Chapter 337 7906

Chapter 338 7929

Chapter 339 7953

Chapter 340 7976

Chapter 341 8000

Chapter 342 8023

Chapter 343 8047

Chapter 344 8070

Chapter 345 8094

Chapter 346 8117

Chapter 347 8141

Chapter 348 8164

Chapter 349 8188

Chapter 350 8211

Chapter 351 8235

Chapter 352 8258

Chapter 353 8282

Chapter 354 8305

Chapter 355 8329

Chapter 356 8352

Chapter 357 8376

Chapter 358 8399

Chapter 359 8423

Chapter 360 8446

Chapter 361 8470

Chapter 362 8493

Chapter 363 8517

Chapter 364 8540

Chapter 365 8564

Chapter 366 8587

Chapter 367 8611

Chapter 368 8634

Chapter 369 8658

Chapter 370 8681

Chapter 371 8705

Chapter 372 8728

Chapter 373 8752

Chapter 374 8775

Chapter 375 8799

Chapter 376 8822

Chapter 377 8846

Chapter 378 8869

Chapter 379 8893

Chapter 380 8916

Chapter 381 8940

Chapter 382 8963

Chapter 383 8987

Chapter 384 9010

Chapter 385 9034

Chapter 386 9057

Chapter 387 9081

Chapter 388 9104

Chapter 389 9128

Chapter 390 9151

Chapter 391 9175

Chapter 392 9198

Chapter 393 9222

Chapter 394 9245

Chapter 395 9269

Chapter 396 9292

Chapter 397 9316

Chapter 398 9339

Chapter 399 9363

Chapter 400 9386

Chapter 401 9410

Chapter 402 9433

Chapter 403 9457

Chapter 404 9480

Chapter 405 9504

Chapter 406 9527

Chapter 407 9551

Chapter 408 9574

Chapter 409 9598

Chapter 410 9621

Chapter 411 9645

Chapter 412 9668

Chapter 413 9692

Chapter 414 9715

Chapter 415 9739

Chapter 416 9762

Chapter 417 9786

Chapter 418 9809

Chapter 419 9833

Chapter 420 9856

Chapter 421 9880

Chapter 422 9903

Chapter 423 9927

Chapter 424 9950

Chapter 425 9974

Chapter 426 9997

Chapter 427 10021

Chapter 428 10044

Chapter 429 10068

Chapter 430 10091

Chapter 431 10115

Chapter 432 10138

Chapter 433 10162

Chapter 434 10185

Chapter 435 10209

Chapter 436 10232

Chapter 437 10256

Chapter 438 10279

Chapter 439 10303

Chapter 440 10326

Chapter 441 10350

Chapter 442 10373

Chapter 443 10397

Chapter 444 10420

Chapter 445 10444

Chapter 446 10467

Chapter 447 10491

Chapter 448 10514

Chapter 449 10538

Chapter 450 10561

Chapter 451 10585

Chapter 452 10608

Chapter 453 10632

Chapter 454 10655

Chapter 455 10679

Chapter 456 10702

Chapter 457 10726

Chapter 458 10749

Chapter 459 10773

Chapter 460 10796

Chapter 461 10820

Chapter 462 10843

Chapter 463 10867

Chapter 464 10890

Chapter 465 10914

Chapter 466 10937

Chapter 467 10961

Chapter 468 10984

Chapter 469 11008

Chapter 470 11031

Chapter 471 11055

Chapter 472 11078

Chapter 473 11102

Chapter 474 11125

Chapter 475 11149

Chapter 476 11172

Chapter 477 11196

Chapter 478 11219

Chapter 479 11243

Chapter 480 11266

Chapter 481 11290

Chapter 482 11313

Chapter 483 11337

Chapter 484 11360

Chapter 485 11384

Chapter 486 11407

Chapter 487 11431

Chapter 488 11454

Chapter 489 11478

Chapter 490 11501

Chapter 491 11525

Chapter 492 11548

Chapter 493 11572

Chapter 494 11595

Chapter 495 11619

Chapter 496 11642

Chapter 497 11666

Chapter 498 11689

Chapter 499 11713

Chapter 500 11736

bis arrogare, quam quod ego de me ſupra ſcripſi: Ergo Scriptura ideo inſpirata eſt, vt ſit Iudex controuerſiarum. Reliqua teſtimonia, vel eiuſdem momenti ſunt, vel iam ſæpe explicata.

VI. & VII. ARGVMENTVM GARDII

Pro Scriptura.

23. SExtum nihil differt à præcedentibus, niſi modo proponendi. Eſt autem tale. Quod tanquam immediatum verbum & iudicium ſuum in rebus diuinis ipſe Deus Eccleſiæ commendauit, vt ab eo certam, perſpicuam, & infallibilem ſententiam & doctrinã de vera religione & cultu, fide & moribus, peteret; idipſum, loco Dei, eſt ſupremus & infallibilis Iudex controuerſiarum fidei & religionis. Scripturam ſacram, tanquam immediatum verbum & iudicium ſuum, in rebus diuinis ipſe Deus Eccleſiæ commendauit, vt ab ea certam, perſpicuam, & infallibilem ſententiam & doctrinam de vera religione & cultu, fide & moribus peteret.

Ergo Scriptura ſacra, loco Dei, eſt ſupremus & infallibilis iudex controuerſiarum fidei & religionis.

Maiorem ais per ſe claram eſſe. Minorem confirmas plurimis Scripturæ teſtimoniis, quæ nihil aliud conuincunt, quam quod à Scriptura, tanquam à norma vel regula debeamus petere doctrinam de fide & moribus. Quod non nego.

24. Septimum eſt eiuſdem momenti, quod ſic proponis. Cuius iudicium & ſententiam, loco Dei, pij in veteri Teſtamento, in dubiis religionis & cultus principaliter ſecuti ſunt, is fuit ſupremus & infallibilis iudex controuerſiarum, & adhuc eſt.

Scripturæ iudicium & ſententiam loco Dei pij in veteri Teſtamento, in dubiis religionis, & cultus principaliter ſecuti ſunt.

Ergo Scriptura fuit ſupremus & infallibilis Iudex controuerſiarum, & adhuc eſt.

Maior certa eſt, inquis. Minorem probas diuerſis exemplis.

Primò, quia Rubenitæ, Gaditæ, & dimidia tribus Manaſſe, ſecuti ſunt iudicium & ſententiam Scripturæ, in deciſione illius controuerſiæ. An ipſi rectè feciſſent, exſtruendo altare in ſuis finibus? Cui deciſioni non ſolum reliqui Iſraëlitæ, ſed etiam Phinees Sacerdos acquieuit. (Ioſue 22.)

Secundò, Ioſaphat ſecutus eſt iudicium & ſententiam Scripturæ, quando excelſa & lucos ſuſtulit. (2. Paralip. 17. 6.)

Tertiò, Amaſias filius Ioas Regis Iuda, Scripturæ definitionem ſecutus eſt, non interficiendo filios eorum, qui patrem ſuum occiderant. (4. Reg. 14. 5.)

Quartò, Ezechias per omnia ſecutus eſt ſententiam & præſcriptum legis celebrando Paſcha menſe ſecundo. (2. Paralip. 30. 5.) conſtituendo ſacerdotium & ſacrificia quotidiana. (2. Paralip. 31. 3.) deſtruendo ſimulachra, lucos, excelſa & nouam reformationem inſtituendo. (4. Reg 18. 4.)

Quintò, idem accidit tempore Ioſiæ, qui etiam reformationem diuini cultus inſtituit iuxta ſententiam & iudicium Scripturæ. (4. Reg. 23. 3.)

Sextò, vtrumque imitati ſunt Ioſue & Zerobabel, ac fratres eorum, poſt reditum è captiuitate Babylonica. (1. Eſdræ 3. 2.)

Septimò, iudex in illa quæſtione, an alienigenæ vxores eſſent retinendæ vel dimittendæ; non fuit Eſdras, nec ſummus Pontifex, ſed Scriptura. (1. Eſdræ 10. 4.)

Octauò, inſtauratio cultus diuini facta eſt à Machabæo & fratribus eius, iuxta legem ſcriptam. (1. Machab. 4. 47.)

Nonò, quæſtio de Meſſia, & de loco natiuitatis Chriſti, à Scriptura deciſa eſt. (Matth. 2. 5.)

Decimò, Chriſtus Iudæis dixit. Ioan. 5. 38. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere.*

Vndecimò, & Iudæi Ioan. 9. 28. dixerunt: *Tu diſcipulus illius (Chriſti) ſis. Nos autem Moſis diſcipuli ſumus.*

Duodecimò, Phariſæi in quæſtione de libello repudij ad Moſen prouocabant. (Matth. 19. 7.) Sadducæi ad eundem. (Matt. 22. 24.)

RESPONSIO.

25. REſpondeo. Hæc omnia, quæ tam prolixè proponis, vnica diſtinctione diluuntur. Nam duplex eſt ſententia ſeu iudicium. Altera iudicis, altera legis ſeu normæ, vt dictum eſt cap. 2. §. 15. & 17. Igitur pij homines, in veteri Teſtamento ſecuti ſunt iudicium Pontificis, tanquam ordinarij iudicis. (Deut. 17.) Et rurſum, ſecuti ſunt iudicium Scripturæ, tanquam normæ ſeu legis, vt probant exempla à te allata. Eſt autem magnum diſcrimen inter ſententiam iudicis & legis. Nam ſententia iudicis tunc ſolum exquiritur, quando orta eſt controuerſia de aliqua re ad fidem vel religionem pertinente. At ſententia legis ſeu normæ, ſemper neceſſaria eſt, etiam in rebus clariſſimis, vbi nulla poteſt eſſe controuerſia. Semper enim tenentur pij homines ſequi ſententiam & iudicium Scripturæ, quando ipſa tanquam norma ſeu lex, præcipit aliquid vel prohibet.

26. Circa exempla à te allata notandum eſt, falſum eſſe, quod ais, Rubenitas & Gaditas, ex Scriptura definiuiſſe quæſtionem, an bene feciſſent, nouum altare apud Iordanem erigendo. Non definiuerunt ipſi quæſtionem, ſed cum accuſarentur ab aliis Iſraëlitis de idololatria, quaſi receſſiſſent à vero Deo, & nouum altare falſis diis erexiſſent; inuocauerunt Deum iudicem, & teſtati ſunt, ſe non receſſiſſe à Deo, nec altare contra ipſius præceptum erexiſſe. Verba illorum ſunt hæc: *Fortiſſimus Deus Dominus, ipſe nouit, ſi prauaricationis animo hoc altare conſtruximus, non cuſtodiat nos, ſed puniat nos in præſenti: Et ſi ea mente fecimus, vt holocauſta & ſacrificium, & pacificas victimas ſuper eo imponeremus, ipſe quærat & iudicet, &c.* Ex quibus verbis conſtat, eos tanquam reos & iniuſtè accuſatos prouocaſſe ad Deum iudicem, & teſtatos eſſe conſcientiam ſuam, ſe non peccaſſe contra mandatum Dei, quo iubebatur populus Iſraëliticus habere tantum vnum locum ſacrificij, & vnum altare. (Leuit. 17. 8. Et Deuter. 12. 5. & ſequentibus.)

Addo, Scripturam in hac quæſtione non potuiſſe eſſe iudicem. Non enim erat quæſtio, An abſolutè liceret nouum altare erigere, ſed, An liceret erigere eo animo, vt ibi offerentur ſacrificia? Iſraelitæ putabant illos erexiſſe eo animo. Illi negabant. Scriptura non potuit hanc litem dirimere. Ideo non prouocarunt ad Scripturam, ſed ad Deum, qui nouit internas hominum cogitationes, & dixerunt: Si malo animo ereximus, puniat nos Deus.

Bundesgesetzblatt

Teil I

Herausgegeben vom Bundesministerium der Justiz

Jahrgang 1949 Ausgegeben zu Bonn am 23. Mai 1949 Nr. 1

Inhalt

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949 1

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949

Präambel

Im Bewußtsein seiner Verantwortung vor Gott und den Menschen, von dem Willen beseelt, als gleichberechtigtes Glied in einem vereinten Europa dem Frieden der Welt zu dienen, hat sich das Deutsche Volk kraft seiner verfassunggebenden Gewalt dieses Grundgesetz gegeben.

Die Deutschen in den Länder Baden-Württemberg, Bayern, Berlin, Bremen, Hamburg, Hessen, Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz, Schleswig-Holstein, Württemberg-Hohenzollern haben in freier Selbstbestimmung die Einheit und Freiheit Deutschlands vollendet. Dieses Grundgesetz gilt somit für das gesamte Deutsche Volk.

I. Die Grundrechte

Art. 1 [Menschenwürde]

(1) Die Würde des Menschen ist unantastbar. Sie zu achten und zu schützen ist Verpflichtung aller staatlichen Gewalt.

(2) Das Deutsche Volk bekennt sich darum zu unverletzlichen und unveräußerlichen Menschenrechten als Grundlage jeder menschlichen Gemeinschaft, des Friedens und der Gerechtigkeit in der Welt.

(3) Die nachfolgenden Grundrechte binden Gesetzgebung, vollziehende Gewalt und Rechtsprechung als unmittelbar geltendes Recht.

Art. 2 [Persönliche Freiheitsrechte]

(1) Jeder hat das Recht auf die freie Entfaltung seiner Persönlichkeit, soweit er nicht die Rechte anderer verletzt und nicht gegen die verfassungsmäßige Ordnung oder das Sittengesetz verstößt.

(2) Jeder hat das Recht auf Leben und körperliche Unversehrtheit. Die Freiheit der Person ist unverletzlich. In diese Rechte darf nur aufgrund eines Gesetzes eingegriffen werden.

Art. 3 [Gleichheit vor dem Gesetz]

(1) Alle Menschen sind vor dem Gesetz gleich.

(2) Männer und Frauen sind gleichberechtigt.

(3) Niemand darf wegen seines Geschlechtes, seiner Abstammung, seiner Rasse, seiner Sprache, seiner Heimat und Herkunft, seines Glaubens, seiner religiösen oder politischen Anschauungen benachteiligt oder bevorzugt werden. Niemand darf wegen seiner Behinderung benachteiligt werden.

Art. 4 [Glaubens-, Gewissens- und Bekenntnisfreiheit]

(1) Die Freiheit des Glaubens, des Gewissens und die Freiheit des religiösen und weltanschaulichen Bekenntnisses sind unverletzlich.

(2) Die ungestörte Religionsausübung wird gewährleistet.

(3) Niemand darf gegen sein Gewissen zum Kriegsdienst mit der Waffe gegen Menschen gezwungen werden. Das Nähere regelt ein Bundesgesetz.

Art. 5 [Meinungs-, Informations-, Pressefreiheit, Zensurverbot]

(1) Jeder hat das Recht, seine Meinung in Wort, Schrift und Bild frei zu äußern und zu verbreiten und sich aus allgemein zugänglichen Quellen ungehindert zu unterrichten. Die Pressefreiheit und die Freiheit der Berichterstattung durch Rundfunk und Film werden gewährleistet. Eine Zensur findet nicht statt.

(2) Diese Rechte finden ihre Schranken in den Vorschriften der allgemeinen Gesetze, den gesetzlichen Bestimmungen zum Schutze der Jugend und in dem Recht der persönlichen Ehre.

(3) Kunst und Wissenschaft, Forschung und Lehre sind frei. Die Freiheit der Lehre entbindet nicht von der Treue zur Verfassung.

Art. 6 [Ehe, Familie, nichteheliche Kinder]

(1) Ehe und Familie stehen unter dem besonderen Schutz der staatlichen Ordnung.

(2) Pflege und Erziehung der Kinder sind das natürliche Recht der Eltern und die zuvörderst ihnen obliegende Pflicht. Über ihre Betätigung wacht die staatliche Gemeinschaft.

(3) Gegen den Willen der Erziehungsberechtigten dürfen Kinder nur aufgrund eines Gesetzes von der Familie getrennt werden, wenn die Erziehungsberechtigten versagen oder wenn die Kinder aus anderen Gründen zu verwahrlosen drohen.

(4) Jede Mutter hat Anspruch auf den Schutz und die Fürsorge der Gemeinschaft.

(5) Den unehelichen Kindern sind durch die Gesetzgebung die gleichen Bedingungen für ihre leibliche und seelische Entwicklung und ihre Stellung in der Gesellschaft zu schaffen wie den ehelichen Kindern.

Art. 7 [Schulwesen]

(1) Das gesamte Schulwesen steht unter der Aufsicht des Staates.

(2) Die Erziehungsberechtigten haben das Recht, über die Teilnahme des Kindes am Religionsunterricht zu bestimmen.

(3) Religionsunterricht wird in Übereinstimmung mit den Grundsätzen der Religionsgemeinschaften erteilt. Kein Lehrer darf gegen seinen Willen verpflichtet werden, Religionsunterricht zu erteilen.

(4) Das Recht zur Errichtung von privaten Schulen wird gewährleistet. Private Schulen als Ersatz für öffentliche Schulen bedürfen der Genehmigung des Staates und unterstehen den Landesgesetzen. Die Genehmigung ist zu erteilen, wenn die privaten Schulen in ihren Lehrzielen und Einrichtungen sowie in der wissenschaftlichen Ausbildung ihrer Lehrkräfte nicht hinter den öffentlichen Schulen zurückstehen und eine Sonderung der Schüler nach den Besitzverhältnissen der Eltern nicht gefördert wird. Die Genehmigung ist zu versagen, wenn die wirtschaftliche und rechtliche Stellung der Lehrkräfte nicht genügend gesichert ist.

(5) Eine private Volksschule ist nur zuzulassen, wenn die Unterrichtsverwaltung ein besonderes pädagogisches Interesse anerkennt oder wenn sie auf Antrag von Erziehungsberechtigten errichtet werden soll und eine öffentliche Volksschule dieser Art in der Gemeinde nicht besteht.

(6) Vorschulen bleiben aufgehoben.

Art. 8 [Versammlungsfreiheit]

(1) Alle Deutschen haben das Recht, sich friedlich und ohne Waffen zu versammeln.

(2) Für Versammlungen unter freiem Himmel kann dieses Recht durch Gesetz oder aufgrund eines Gesetzes beschränkt werden.

Art. 9 [Vereinigungsfreiheit]

(1) Alle Deutschen haben das Recht, Vereine und Gesellschaften zu bilden.

(2) Vereine, deren Zwecke oder deren Tätigkeit den Strafgesetzen zuwiderlaufen oder die sich gegen die verfassungsmäßige Ordnung oder gegen den Gedanken der Völkerverständigung richten, sind verboten.

(3) Das Recht, zur Wahrung und Förderung der Arbeits- und Wirtschaftsbedingungen Vereinigungen zu bilden, ist für jedermann und für alle Berufe gewährleistet. Abreden, die dieses Recht einschränken oder zu behindern suchen, sind nichtig, hierauf gerichtete Maßnahmen sind rechtswidrig. Maßnahmen nach den Artikeln 12a, 35 Abs. 2 und 3, Artikel 87a Abs. 4 und Artikel 91 dürfen sich nicht gegen Arbeitskämpfe richten, die zur Wahrung und Förderung der Arbeits- und Wirtschaftsbedingungen von Vereinigungen im Sinne des Satzes 1 geführt werden.

Art. 10 [Brief-, Post- und Fernmeldegeheimnis]

(1) Das Briefgeheimnis sowie das Post- und Fernmeldegeheimnis sind unverletzlich.

(2) Beschränkungen dürfen nur aufgrund eines Gesetzes angeordnet werden. Dient die Beschränkung dem Schutze der freiheitlichen demokratischen Grundordnung oder des Bestandes oder der Sicherung des Bundes oder eines Landes, kann das Gesetz bestimmen, daß sie dem Betroffenen nicht mitgeteilt wird und daß an die Stelle des Rechtsweges die Nachprüfung durch von der Volksvertretung bestellte Organe und Hilfsorgane tritt.

Art. 11 [Freizügigkeit]

(1) Alle Deutschen genießen Freizügigkeit im ganzen Bundesgebiet.

(2) Dieses Recht darf nur durch Gesetz oder aufgrund eines Gesetzes für die Fälle eingeschränkt werden, in denen eine ausreichende Lebensgrundlage nicht vorhanden ist und besondere Lasten entstehen würden oder in denen es zur Abwehr einer drohenden Gefahr für den Bestand oder die freiheitliche demokratische Grundordnung des Bundes oder eines Landes, zur Bekämpfung von Seuchengefahr, Naturkatastrophen oder besonders schweren Unglücksfällen, zum Schutze der Jugend vor Verwahrlosung oder um strafbaren Handlungen vorzubeugen, erforderlich ist.

Art. 12 [Berufsfreiheit, Arbeitspflicht]

(1) Alle Deutschen haben das Recht, Beruf, Arbeitsplatz und Ausbildungsstätte frei zu wählen. Die Berufsausübung kann durch Gesetz oder aufgrund eines Gesetzes geregelt werden.

(2) Niemand darf zu einer bestimmten Arbeit gezwungen werden, außer im Rahmen einer herkömmlichen allgemeinen, für alle gleichen öffentlichen Dienstleistungspflicht.

(3) Zwangsarbeit ist nur bei einer gerichtlich angeordneten Freiheitsentziehung zulässig.

Art. 12a [Wehrpflicht, Ersatzdienst]

(1) Männer können vom vollendeten achtzehnten Lebensjahr an durch Gesetz oder aufgrund eines Gesetzes zum Dienst in den Streitkräften, im Bundesgrenzschutz oder in einem Zivilschutzverband verpflichtet werden.

(2) Wer aus Gewissensgründen das Kriegsdienst mit der Waffe verweigert, kann durch Gesetz, das Art und Umfang des Ersatzdienstes regelt, zu einem Ersatzdienst verpflichtet werden. Die Dauer des Ersatzdienstes darf die Dauer des Wehrdienstes nicht übersteigen.

(3) Wehrpflichtige, die nicht zum Dienst mit der Waffe herangezogen sind, können zu Aufgaben in Verteidigungslasten im Rahmen der militärischen Landesverteidigung einschließlich des Schutzes der Zivilbevölkerung verpflichtet werden. Das Nähere kann durch Gesetz oder aufgrund eines Gesetzes bestimmt werden.

(4) Während der Zeit, in der Männern, die Kriegsdienst mit der Waffe verweigern, eine Dienstpflicht nach Absatz 2 auferlegt wird, können sie zu Aufgaben in Verteidigungslasten im Rahmen der militärischen Landesverteidigung einschließlich des Schutzes der Zivilbevölkerung verpflichtet werden. Das Nähere kann durch Gesetz oder aufgrund eines Gesetzes bestimmt werden.

(5) Für Angehörige der bewaffneten Macht und des Ersatzdienstes kann durch Gesetz oder aufgrund eines Gesetzes bestimmt werden, daß sie während der Dauer ihrer Dienstpflicht nicht das Recht haben, sich gerichtlich oder außergerichtlich über dienstliche Angelegenheiten zu beschweren.

(6) Wehrpflichtige, die nicht zum Dienst mit der Waffe herangezogen sind, können durch Gesetz oder aufgrund eines Gesetzes bestimmt werden, daß sie während der Dauer ihrer Dienstpflicht nicht das Recht haben, sich gerichtlich oder außergerichtlich über dienstliche Angelegenheiten zu beschweren.

Art. 13 [Unverletzlichkeit der Wohnung]

(1) Die Wohnung ist unverletzlich.

(2) Durchsuchungen dürfen nur durch den Richter, bei Gefahr im Verzug auch durch die in den Gesetzen vorgesehenen anderen Organe angeordnet und nur in der dort vorgeschriebenen Form durchgeführt werden.

(3) Begründen bestimmte Tatsachen den Verdacht, daß jemand eine Straftat begangen hat, so dürfen zur Verfolgung der Straftat und zur Abwehr dringender Gefahren für die öffentliche Sicherheit, insbesondere zur Behebung der Raumnot, technische Mittel zur akustischen Überwachung von Wohnungen nur aufgrund richterlicher Anordnung eingesetzt werden. Die Maßnahme ist zu befristen. Die Anordnung ist zu begründen.

(4) Zur Abwehr dringender Gefahren für die öffentliche Sicherheit, insbesondere zur Behebung der Raumnot, technische Mittel zur akustischen Überwachung von Wohnungen nur aufgrund richterlicher Anordnung eingesetzt werden. Die Maßnahme ist zu befristen. Die Anordnung ist zu begründen.

(5) Die Überwachung darf nur durch den Richter, bei Gefahr im Verzug auch durch die in den Gesetzen vorgesehenen anderen Organe angeordnet und nur in der dort vorgeschriebenen Form durchgeführt werden.

(6) Die Bundesregierung unterrichtet den Bundestag jährlich über den Einsatz technischer Mittel nach Absatz 3 und nach Absatz 4 sowie über Eingriffe und Beschränkungen nach Absatz 5.

(7) Eingriffe und Beschränkungen nach Absatz 5 können durch Gesetz oder aufgrund eines Gesetzes bestimmt werden, daß sie während der Dauer ihrer Dienstpflicht nicht das Recht haben, sich gerichtlich oder außergerichtlich über dienstliche Angelegenheiten zu beschweren.

Art. 14 [Eigentum, Erbrecht, Enteignung]

(1) Das Eigentum und das Erbrecht werden gewährleistet. Inhalt und Schranken werden durch die Gesetze bestimmt.

(2) Eigentum verpflichtet. Sein Gebrauch soll zugleich dem Wohle der Allgemeinheit dienen.

(3) Eine Enteignung ist nur zum Wohle der Allgemeinheit zulässig. Sie darf nur durch Gesetz oder aufgrund eines Gesetzes, das Art und Ausmaß der Entschädigung regelt, vorgenommen werden. Die Entschädigung ist unter gerechter Abwägung der Interessen der Allgemeinheit und der Beteiligten zu bestimmen. Wegen der Höhe der Entschädigung steht im Streitfall der ordentliche Rechtsweg offen.

Art. 15 [Sozialisierung]

Grund und Boden, Naturschätze und Produktionsmittel können zum Zwecke der Vergesellschaftung durch ein Gesetz, das Art und Ausmaß der Entschädigung regelt, in Gemeineigentum oder in andere Formen der Gemeinwirtschaft überführt werden. Für die Entschädigung gilt Artikel 14 Abs. 3 Satz 3 und 4 entsprechend.

Art. 16 [Ausbürgerung, Auslieferung]

(1) Die deutsche Staatsangehörigkeit darf nicht entzogen werden. Der Verlust der Staatsangehörigkeit darf nur auf Grund eines Gesetzes und gegen den Willen des Betroffenen nur dann eintreten, wenn der Betroffene dadurch nicht staatenlos wird.

(2) Kein Deutscher darf an das Ausland ausgeliefert werden. Durch Gesetz kann eine abweichende Regelung für Auslieferungen an einen Mitgliedstaat der Europäischen Union oder an einen internationalen Gerichtshof getroffen werden, soweit rechtsstaatliche Grundsätze gewahrt sind.

Art. 16a [Asylrecht]

(1) Politisch Verfolgte genießen Asylrecht.

(2) Auf Absatz 1 kann sich nicht berufen, wer aus einem Mitgliedstaat der Europäischen Gemeinschaften oder aus einem anderen Drittstaat einreist, in dem die Anwendung des Abkommens über die Rechtsstellung der Flüchtlinge und der Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten sichergestellt ist. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(3) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(4) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(5) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(6) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(7) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(8) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(9) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(10) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(11) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(12) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(13) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(14) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(15) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(16) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(17) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(18) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(19) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(20) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(21) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(22) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(23) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(24) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(25) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(26) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(27) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(28) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(29) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(30) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(31) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(32) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(33) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(34) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(35) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(36) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(37) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(38) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(39) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(40) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(41) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Voraussetzungen des Absatzes 2 Satz 1 zutreffen. Die Staaten außerhalb der Europäischen Gemeinschaften, auf die die Voraussetzungen des Satzes 1 zutreffen, werden durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, bestimmt. In den Fällen des Satzes 1 können aufenthaltsbeendende Maßnahmen unabhängig von einem eingelegten Rechtsbehelf vollzogen werden.

(42) Durch Gesetz, das der Zustimmung des Bundesrates bedarf, können weitere Staaten bestimmt werden, auf die die Vorausset

X. ARGVMENTVM GARDII

Pro Scriptura.

32. HOc ſi proponis: Cuius iudicium & definitionem, tanquã ipſius Spiritus ſancti, principaliter ſecuti ſunt Patres in Conciliis Eccleſiaſticis; illeloco Spiritus ſancti, abſolute ſupremus & infallibilis eſt controuerſiarum iudex. Scripturæ iudicium & definitionem, tanquam ipſius Spiritus ſancti principaliter ſecuti ſunt Patres in Concilhis Eccleſiaſticis.

Ergo Scriptura loco Spiritus ſancti, abſolute ſupremus & infalibilis eſt controuerſiarum Iudex.

Minorem probas variis Conciliorum exemplis.

RESPONSIO.

33. REſponſio. Quia ſemper repetis idem argumentum, accipe viciſſim eandem ſolutionem. Tria tamen ſpeciatim hic notanda ſunt. Vnum eſt, quod inconſtans ſis. Nam alibi fateris Pontificem in V. T. itemque Apoſtolos & Concilia in N. T. fuiſſe Iudices controuerſiarum: Et Scripturam fuiſſe Normam, quam illi in decidendis controuerſiis ſecuti ſint. Vnde concludo, ſi Scriptura reſpectu Conciliorum fuit Norma: Ergo reſpectu eorumdem non fuit Iudex.

34. Alterum eſt, quod cites multa Concilia, quæ veſtram doctrinam oppugnant. Vel ergo citas illa, tanquam legitima, vel tanquam illegitima. Si tanquam legitima, debes agnoſcere à legitimis Conciliis damnatos vos eſſe. Si tanquam illegitima, non potes ex illis legitime aliquid probare.

35. Tertium eſt, quod fraudulenter aſſeras Conſtantinum Imperatorem in Concilio Nicæno remiſiſſe Epiſcopos ad iudicium & ſententiam Scripturæ, (ex Socrate lib. 1. hiſt. Eccleſiaſt. c. 7.) Quaſi Conſtantinus ſua authoritate id fecerit, & Epiſcopis in Concilio præfuerit. At contrarium ex Socrate colligitur. Nam loco citato de Conſtantino ſic ſcribit: *Cum autem iam vniuerſi conuen ſſent, præparatus erat à Rege locus amplus in Regia, inſtructus ſubſelliis, & ſoliis, qua Epiſcoporum numero ſufficere poſſent, atque ita debito ipſis honore habito, iuſſit introire, & conſultare de re propoſita. Ipſe quoque cum paucis poſtremus omnium ingreſſus eſt, & paruo in ſolio poſito aſſedit præfatus veniam prius, & petita conceſſione ab Epiſcopis.* Eſtne hoc præſidere in Concilio?

XI. ARGVMENTVM GARDII

Pro Scriptura.

36. HOc ita proponis. Cuius iudicium infallibile veteres Orthodoxi Patres in controuerſiis & diſputationibus de religione non ſolum agnouerunt, ſed etiam iudicio omnium Conciliorum & Patrum prætulerunt, is ſupremus ipſis & infallibilis fuit controuerſiarum fidei & religioms Chriſtianæ Iudex.

Solius Scripturæ iudicium infallibile veteres & Orthodoxi Patres in controuerſiis & diſputationibus de religione non ſolum agnouerunt, ſed etiam iudicio omnium Conciliorum & Patrum prætulerunt.

Ergo ſola Scriptura illis ſupremus & infallibilis

A fuit controuerſiarum fidei & religionis Chriſtianæ Iudex. Maiorem dicis euidentiſſimam eſſe. Minorem probas multis Patrum teſtimoniis.

RESPONSIO.

37. REſpondeo. Peccas contra doctrinam, quam defendis. Nam doctrina tua eſt, controuerſias ad fidem & religionem pertinentes ex ſola Scriptura decidendas eſſe. At controuerſia, de qua agimus, pertinet ad fidem & religionem: Ergo, iuxta tuam doctrinam, ex ſola Scriptura decidenda eſt. Quorſum ergo tot Patrum teſtimonia in medium adducis, & ex iis controuerſiam decidis? Vel enim Patres in hac controuerſia fallibiles, vel infallibiles
B ſunt: Si fallibiles, fruſtra à te citantur. Si infallibiles, iam non ſola Scriptura infallibilis eſt.

38. Deinde maior propoſitio argumenti tui falſa. Nam vt ſæpe dixi, duplex eſt iudicium. Aliud iudicis; aliud Legis ſeu Normæ. Patres agnouerunt infallibile iudicium Scripturæ, non vt Iudicis, ſed vt Normæ. Vt ergo vera ſit propoſitio, debet ſic explicari: Cuius iudicium infallibile Patres agnouerunt,
C is fuit ipſis vel Iudex, vel Norma infallibilis. Minor etiam falſa eſt. Nam Patres non ſolum agnouerunt infallibile iudicium Scripturæ, ſed etiam Traditionis. Hoc ſupra oſtendi. Taceo de mala fide, qua vſus es in citandis Patrum quorundam teſtimoniis. Sed nihil hoc noui eſt.

XII. ARGVMENTVM GARDII

Pro Scriptura.

39. HOc eſt eiuſmodi. Cui proprietates & conditiones ſupremi Iudicis Eccleſiaſtici competunt, is vere eſt ſupremus controuerſiarum religionis Chriſtianæ Iudex.

Soli Scripturæ proprietates & conditiones ſupremi Iudicis Eccleſiaſtici competunt.

Ergo ſola Scriptura vere eſt ſupremus controuerſiarum religionis Chriſtianæ Iudex Minorem pro-
D bas, quia proprietates & conditiones ſupremi Iudicis Eccleſiaſtici potiſſimum ſunt quatuor.

Prima, vt exortis controuerſiis, ab omnibus libere ſemper adiri & audiri poſſit.

Secunda, vt ſuperiorem, ad quem appellari poſſit, non habeat.

Tertia, vt abſolute ſit infallibilis, ita vt nullo modo errare & fallere queat.

Quarta, vt partes litigantes in conſcientiis ſuis de ſententia vera & falſa conuincere, & ad hanc abiiciendam, illam amplectendam, efficaciter cogere
E poſſit. Has omnes & ſingulas ſoli Scripturæ competere, probas ex Scripturis, quas paulo poſt examinabimus.

RESPONSIO.

40. REſpondeo. Vel loqueris de ſupremo Iudice abſolute, vel de ſupremo, quem in hac vita viſibiliter præſentem habemus. Si de priori, is non alius eſt quam Deus. Sed prima proprietas à te poſita illi non conuenit. Non enim ab omnibus ſemper adiri & audiri poteſt. Non quidem immediate per ſe, vt conſtat. Nec etiam mediate per Scripturam, quæ illius vox eſt. 1. Quia ſcriptura non eſt vox Dei, vt Iudicis, ſed vt ſupremi Principis ac Legiſlatoris. Non eſt vox decidentis controuerſias ſed præſcribentis

Digitized by Google

Normam quam in fide & moribus sequi debeamus. Deinde, non semper ab omnibus adiri & audiri potest. Nam ab Adamo vsque ad Mosen nulla fuit Scriptura diuina quæ adiri vel audiri potuerit. Traditio sufficiebat. Nulla item Scriptura Euangelica vel Apostolica fuit aliquot annis post Christi mortem. Nã Matthæus putatur Euãgelium scripsisse anno 8. post Christi Ascensionem: Marcus decem post annis: Lucas quindecim: Ioannes triginta duobus. Igitur si eo tempore exorta fuisset aliqua controuersia, Scriptura Euangelica ab omnibus adiri & audiri non potuisset. Imo nec multis annis postea. Nam Baronius refert ex Hilario, nullam Scripturam fuisse in Gallia per aliquot centenos annos.

41. Si autem loqueris de supremo Iudice, quem in hac vita visibiliter præsentem habemus, dico Ecclesiam esse, non Scripturam. 1. Quia Ecclesia semper adiri & audiri potest, vt iudex. 2. Ecclesia in hac vita non habet superiorem ad quem appellare possit. Matthæi 18. 17. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus* Hic non datur locus appellationi. 3. Ecclesia infallibilis est, & errare non potest. Est enim *columna veritatis, & porta inferi non præualebunt aduersus eam.* 4. Ecclesia potest partes litigantes in conscientiis de vera vel falsa sententia conuincere. Nec opus est, vt possit eas efficaciter cogere ad veram amplectendam, & falsam abiiciendam. Hoc enim nec Scriptura per se potest facere, nisi aliunde accedat singularis Dei gratia, quæ non minus datur iis, qui obediunt Ecclesiæ, quam qui Scripturam legunt & interpretantur.

41. Obiicis quidem aliquot testimonia, quibus probas Scripturam præstare id posse; sed frustra. Primum est Ioan. 17. 20. vbi Christus ait, *Non pro eis* (Apostolis) *rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Verbum autem Apostolorum, inquis, non est extra Scripturam. Respondeo. Erat tunc extra Scripturam, quando ab initio prædicabant euangelium, & multi per prædicationem illorum credebant in Christum. Deinde non sequitur, Christus orat pro iis, qui per scripturam credunt in ipsum; Ergo scriptura per se efficaciter conuincit partes litigantes ad veram sententiam amplectendam.

Secundum est, Rom. 1. 16. *Non erubesco Euangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti.* Respondeo. Euangelium non accipitur ibi pro Scriptura vel voce Euangelij, sed pro rebus prædicatis per Euangelium, cuiusmodi sunt, mors & meritum Christi, Sacramenta, promissa & præcepta Euangelica. Hæc enim habent vim seu potentiam saluandi eos, qui in Christum credunt. Et illam vim non accipiunt à Scriptura Euangelica, quia antequam scriptum esset Euangelium, habebant eandem vim, quam nunc habent. Non enim minus potens erat mors & meritum Christi, quando viua tantum voce prædicabatur Euangelium, quam nunc est, quando etiam in Codice scriptum legitur.

44. Tertium est, 2. Timoth. 3. 16. *Omnis Scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum,* &c. Respondeo. Aliud est, vtilem esse: Aliud, efficaciter cogere ad amplectendam veram doctrinam. Fateor, Scripturam esse vtilem ad ea, quæ dicta sunt. Nego, Scripturam efficaciter cogere partes litigantes ad amplectendam veram doctrinam. Nam si id faceret, nemo persisteret in falsa doctrina: Nemo in errore & hæresi, Contrarium clamat experientia.

45. Quartum est. Hebr. 4 12. *Viuus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Respondeo. Non loquitur Apostolus de sermone seu Verbo Dei scripto, sed de sermone seu Verbo Dei increato. De quo Ioan. 1. 1. *In principio erat Verbum.* Hoc iam sæpe dictum est.

46. Quintum est, 2. Petri 1. 10. *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefaciris attendentes, quasi lucerna lucenti in caliginoso loco donec dies eluceseat & lucifer oriatur in cordibus nostris.* Respondeo, Nihil ad rem. Non enim sequitur: Scriptura prophetica est lucerna lucens in loco caliginoso: ergo efficaciter cogit ad veram sententiam amplectendam. Certe non cogit Iudæos.

ARGVMENTA GARDII

Contra Pontificem.

47. HActenus responsum est ad duodecim argumenta, quibus conatus es probare, solam Scripturam esse infallibilem controuersiarum iudicem. Non probasti hoc. Solum probasti, esse infallibilem Normam, quam Iudex in decisione controuersiarum sequi debet. Supersunt alia duodecim argumenta quibus contendis, Romanum Pontificem non esse infallibilem Iudicem. Ea quanti momenti sint, deinceps perpendendum est. Solum præmoneo, te pleraque suffuratum esse ex Bellarmino, & solutionem, quam Bellarminus adhibet, omisisse.

I. ARGVMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

48. PRimum est tale: Cui nec à Christo, nec ab Apostolis in nouo Test. vnquam tributa est summa authoritas & potestas iudicandi de controuersiis fidei, is nec supremus earundem Iudex est.

Atqui Pontifici Romano nec à Christo, nec ab Apostolis in nouo Testamento, vnquam tributa est summa authoritas & potestas iudicandi de controuersiis fidei.

Ergo nec Pontifex Romanus supremus earundem Iudex est.

RESPONSIO.

49. REspondeo. Maior distinguenda est. Nam illa particula, *Tributa*, potest dupliciter intelligi. 1. vt tribuere idem sit, quod reipsa dare. Et sic solus Christus potuit tribuere, id est, reipsa dare alicui supremam authoritatem & potestatem iudicandi de rebus fidei, non item Apostoli, 2. vt tribuere sit idē, quod externa voce vel signo agnoscere; quo pacto is, qui Petrum vocat Apostolum, censetur illi tribuere dignitatem Apostolicam: non quod reipsa donec illi dignitatem, quam antea non habuerit; sed quod externo signo profiteatur, & agnoscat illum habere dignitatem, quæ ab alio illi data est.

50. Si ergo maior propositio sumitur priori modo, non debent nominari Apostoli, sed solus Christus, hoc modo: Cui Christus in N. T. non dedit supremam authoritatem & potestatem iudicandi, is eam non habet. Pontifici non dedit: Ergo Pontifex eam non habet. Iam vera est maior; falsa minor. Nam Christus eam authoritatem & potestatem dedit Petro, & illius successoribus, vt postea videbimus.

51. Si autem sumitur posteriori modo, debet esse hic sensus: Quem nec Christus, nec Apostoli externo signo testati sunt habere supremam authoritatem & potestatē iudicandi, is eam non habet: Sed nec Chri-

ſtus, nec Apoſtoli teſtati ſunt Pontificem habere ſupremam poteſtatem iudicandi: Ergo Pontifex eam non habet. Iterum falſa eſt minor.

52. Sed quæris, quo verbo vel ſigno id teſtati ſint? Reſpondeo. Si quæris de verbo vel ſigno ſcripto, non opus eſt exhibere. Si de verbo vel ſigno Tradito, in promptu eſt. Verbum traditum, eſt Traditio, quam à maioribus accepimus. Signum traditum, eſt praxis Eccleſiæ, quæ tot ſeculis fuit vſurpata. Et quidem ex Traditione habemus hæc duo 1. Petrum fuiſſe Vicarium Chriſti, Caput, Paſtorem, & Rectorem totius Eccleſiæ. 2. Pontificem Roman. cum pari poteſtate Petro ſucceſſiſſe.

53. Prior pars de Petro, aſſeritur paſſim à Patribus tam Græcis, quam Latinis. Quorum aliqui expreſſe illum vocant *Vicarium Chriſti*, vt Anſelmus ad c. 16. Matthæi. Alii expreſſe *Caput Eccleſiæ*, vt Hieronymus in Pſal. 13. & Philo Carpathius in Cantica. Alii *Caput fidelium, & Paſtorem gregis Dominici*, vt Auguſt in libro quæſtionum veteris ac noui Teſtamenti, quæſt. 75. Alii aliis verbis eandem rem explicant, vt idem Auguſtinus tract. 124. in Euangelium Ioannis: *Hoc agit Eccleſia ſpe beata in hac vita erumnoſa: cuius Eccleſiæ Petrus Apoſtolus, propter Apoſtolatus ſui Primatum gerebat figuram generalitate perſonam.* Et Maximus Taurinenſis homil. 3. in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli: *Quanti igitur meriti apud Deum ſunum Petrus erat, vt ei poſt naiculæ paruæ remigium, totius Eccleſiæ gubernacula traderentur?* Et D. Chryſoſtomus hom. 80. ad populum Antiochenum. *Petro per totum terrarum Orbem Eccleſiæ præſidentiam tradidit.* Et Gregorius Magnus lib. 4. Epiſt. 32. a Mauritium Auguſtum: *Cunctis Euangelium ſcientibus liquet, quod voce Dominica, omnium Apoſtolorum Principis Petro totius Eccleſiæ cura cõmiſſa eſt: Ipſi quippe dicitur, Paſce oues meas.* Similia habẽt alii.

54. Poſterior pars, de Pontifice ſucceſſore Petri æque certa eſt apud Patres. De qua Optatus Mileuitanus l. 2. contra Parmenianum, ſic ſcribit: *Negare non potes, ſcire te in vrbe Roma Petro primam Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum Caput Petrus, cui ſucceſſit Linus, Lino Clemẽs, Clementi Anacletus, Anacleto Euariſtus.* Poſt pauca, *Iulio Liberius, Liberio Damaſus, Damaſo Siricius, cum quo totus Orbis in vna cõmunionis ſocietate concordat.*

55. Et Auguſt. epiſt. 165. ad Genetoſũ: *Si ordo Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderãdus eſt, quantò certius & vere ſalubriter ab ipſo Petro numerabimus, cui totius Eccleſiæ figuram gerenti Dominus ait: Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Petro enim ſucceſſit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euariſtus,* et Philippus Preſbyter in Concilio Epheſino, tom. 2. cap. 16. *Nulli dubium, imò ſæculis omnibus notum eſt, S. Petrum Apoſtolorum Principem & Caput Eccleſiæ Catholicæ fundamentum per ſucceſſores ſuos hucuſque ſemper vixiſſe, tanſaſque decernere, ſemperque victurum eſſe. Huius ordinarius ſucceſſor Papa Cæleſtinus, nos ad hanc Synodum miſit.* Et vt alios omittam, D. Bernard. l. 2 de conſideratione ad Eugenium Papam c. 8. *Age, indagemus adhuc diligentius, qui ſis, quam perſonã geras in Eccleſia Dei. Quis es? Sacerdos magnus, ſummus Pontifex, Princeps Epiſcoporum, hæres Apoſtolorum: Primatu Abel, gubernatu Noë, dignitate Aaron, poteſtate Petrus. Tuus, cui oues credita ſunt. Sunt quidem & alij gregum Paſtores, ſed tu tanto glorioſius, quanto & differentius præ cæteris nomen hæreditaſti. Habẽt illi ſibi aſſignatos greges, ſinguli ſingulos: tibi vniuerſi crediti ſunt. Nec modo ouium, ſed & Paſtorum tu vnus omnium Paſtor.*

56. Habes Traditionem & conſenſum Sanctorum Patrum. Ex quo ſic concludo. Quicunque eſt Vicarius Chriſti, Caput & Paſtor totius Eccleſiæ, is ſine dubio habet ſupremam poſt Chriſtum authoritatem & poteſtatem iudicandi: Petrus & eius ſucceſſor eſt Vicarius Chriſti, Caput & Paſtor totius Eccleſiæ, ergo habet ſupremam poſt Chriſtum authoritatem & poteſtatem iudicandi. Si petis alia argumenta ex Scripturis, dabo in reſponſione ad proximum argumentum, quod ſequitur.

II. ARGVMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

57. ALterum eſt tale: Quod nec Petro, nec reliquis Apoſtolis competit, illud multo minus de Pontifice Romano affirmari debet aut poteſt.

Supremum eſſe Iudicem controuerſiarum religionis Chriſtianæ, nec Petro, nec reliquis Apoſtolis competit.

Ergo multo minus de Pontifice Romano affirmari debet aut poteſt. Minorem probas.

Primò, quia nuſpiam in tota Scriptura noui Teſtamenti legitur, vel Petrum, vel alium quemuis Apoſtolum à Chriſto conſtitutum eſſe ſupremum controuerſiarum Iudicem.

Secundò, omnes Apoſtoli æqualem acceperunt à Chriſto authoritatem & poteſtatem, Ioan. 20. 21.

Tertiò, nec Petrus, nec Iacobus, nec alius quiſpiam ex Apoſtolis, ſed Spiritus ſanctus fuit ſupremus controuerſiarum Iudex in Concilio Hieroſolymitano, iuxta id: *Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis.*

Quartò, Paulus Hieroſolymam profectus, contulit euangelium ſuum non tantum cum Petro, ſed etiam Iacobo & Ioanne. Hi enim æque, ac Petrus, videbantur eſſe aliquid (Gal. 2. 2.) Et tamen diſerte ſcribit, illos nihil ſibi contuliſſe.

Quintò, quin & Iacobum Petro præponit dicens; *Iacobus, & Cephas, & Ioannes dextras dederunt mihi.* (Galat. 2. 9.)

Sextò accedit, quod Antiochiæ in faciem illi reſtiterit, eo quod non recte incederet ad veritatem Euangelij. (Gal. 2. 11.)

Septimò, & alibi ſcribit, *nihil minus ab his, qui ſunt ſupra modum Apoſtoli.* (2. Cor. 12. 11.)

RESPONSIO.

56. REſpondeo. Minor falſa eſt. Nam Petrus, poſt Aſcenſionem Chriſti, fuit ſupremus Iudex controuerſiarum fidei in terra. Hoc confirmant teſtimonia eorum Patrum, qui appellant illum Vicarium Chriſti, Caput & Rectorem totius Eccleſiæ; quæ paulo ante citata ſunt. Nec obſtant probationes, quas in contrarium adfers. Ad quas ſic reſpondeo.

57. Ad 1. Nuſpiam quidem in Scriptura legimus hæc verba, Petrus eſt ſupremus Iudex controuerſiarum; ſed tamen legimus alia, ex quibus illud deducitur. Primò legimus, Pontificem V. T. fuiſſe ſupremum Iudicem controuerſiarum, vt tu ipſe fateris. At Petrus in N. T. non habuit minorem authoritatem, quam Pontifex in veteri. Secundò legimus, Petro dictum eſſe à Chriſto, *paſce oues meas.* Ioan. 2. 17. Sicut Dauidi dictum eſt, *Tu paſces populum meum Iſraël.* 2. Reg. 5. 2. Vtroque loco, paſcere idem eſt, quod regere & gubernare.

Sicut ergo Dauidi data eſt poteſtas gubernandi populum Iſraëliticum in temporalibus; ita Petro data eſt poteſtas gubernandi populum Chriſtianum in ſpiritualibus. Et ſicut Dauid, ratione illius poteſtatis,

erat Iudex in temporalibus; ita Petrus in Spiritualibus.

58. Dices forte cum Luthero, pascere idem esse, quod pabulum præbere. Respondeo. Pascere idem est, quod officium pastorale exercere. Officium autem pastorale includit tres actus pastorales. 1. est pabulum præbere, & ad pascua ducere, Ezech. 34. 2. *Va pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos: Nonne greges à pastoribus pascuntur?* 2. est, infirmas oues sanare, dispersas colligere, errantes reducere, contra lupos defendere. Ezech. 34. 5. *Dispersa sunt oues meæ, eo quod non esset Pastor, & facta sunt in deuorationem omnium bestiarum agri.* Et infra v. 15. *Ego pascam oues meas. Quod perierat, requiram, & quod abiectum erat, reducam, & quod confractum fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat, consolidabo, & quod pingue & forte, custodiam.* 3. est, præsse, regere, iudicare, cogere, punire. 1. Reg. 5. 2. *Tu pasces populum meum Israël,* id est, reges seu gubernabis, vt patet ex verbis sequentibus, *& tu eris Dux super Israël.* Et Psalm. 2. 9. *Reges eos in virga ferrea,* Græce est ποιμανεῖς αὐτοὺς, id est pasces eos. Et Ezech. 34. 17. *Vos autem greges mei, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego iudico inter pecus & pecus, arietum & hircorum.* Et v. 10. *Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue & macilentum.* Et v. 22. *Iudicabo inter pecus & pecus.*

59. Vnde sic concludo: Christus cum dixit Petro, *Pasce oues meas*, commisit illi officium pastorale, respectu omnium Christianorum: (nullum enim excepit.) Ergo dedit illi potestatem exercendi officium pastorale. Officium autem Pastorale est, oues ad pascua ducere, infirmas curare, dispersas colligere, inter probas & vitiosas iudicare, inter pabulum & pabulum discernere, contumaces cogere, & ad ouile compellere, lupos arcere. (Quæ omnia, vt patet ex Scripturis citatis, & potissimum ex Ezechiele, non tantum intelliguntur de Pastore brutarum ouium, sed etiam de Pastore Ecclesiæ.) Ergo Petrus habuit potestatem hæc omnia præstandi, respectu totius Ecclesiæ. Potuit igitur, ratione officii Pastoralis Euangelium prædicare, Sacramenta administrare, peccantes corrigere, errantes reducere, inter veram & falsam doctrinam discernere, ad vnitatem Ecclesiæ compellere, hæreticos & alios hostes arcere. Et sic explicant antiqui scriptores. Origenes in capite 6. ad Rom. Gregorius libro quarto Epistol. 32. Theophylactus & Euthymius ad capite 21. Ioannes Eucherius in Vigilia S. Petri, & plures alii.

60. Ad 1. Apostoli acceperunt à Christo æqualem authoritatem & potestatem, excepto priuilegio Primatus, quod soli Petro concessum est. Ambrosius in c. 2. ad Galatas: *Soli Petro gratia Primatus inter Apostolos est concessa.* Et Augustinus tract. 56. in Ioannē. *Quis nescit primum omnium Apostolorum esse beatissimum Petrum?* Et Leo serm. 3. de anniuersario die assumptionis suæ ad Pontificatum: *Vnus de toto mundo Petrus eligitur qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur: vt quamuis in populo Dei multi Sacerdotes sint multique pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.* Et Basilius orat. 3. de peccato: *Petrus omnibus aliis discipulis antepositus fuit.* Et Epiphanius hæresi 51. *Deus elegit Petrum, vt esset dux suorum discipulorum.* Et Ephrem serm. de transfiguratione Domini: *Sicut Moses veteris, sic Petrus noui Testamenti princeps est.* Vide plura Patrum testimonia apud Coccium tom. 1. lib. 7. art. 4.

61. Ad 3. Ex eo quod scriptum est, Act. 15. 28. *Visum est Spiritui sancto & nobis*, non recte infers, nec Petrum, nec Iacobum, nec alium quempiam ex Apostolis, fuisse supremum Iudicem controuersiarum, sed Spiritum Sanctum. Nam sicut in illo Concilio Apostolico, sic etiam in aliis Conciliis quę legitime celebrantur, datur assistentia Spiritus sancti, iuxta Christi promissionem; Matth. 18. 20. *Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*, nempe per gratiam & directionem Spiritus sancti, de quo, Ioann. 16. 13. *Ille vos docebit omnem veritatem.* Vnde sicut in illo Concilio dictum fuit, *Visum est Spiritui sancto & nobis*, sic etiam in Niceno, Ephesino, Constantinopolitano, Chalcedonensi dictum est, vel dici potuit. Et quando vos Lutherani celebratis vestra conuenticula, non dicitis opinor, *Visum est Diabolo & nobis*, sed, *Visum est Spiritui sancto & nobis.* At sicut hinc non sequitur, neminem in Concilio Niceno, Ephesino, Constantinopolitano, & Chalcedonensi fuisse Præsidem seu supremum Iudicem, nisi Spiritum sanctum; sic etiam non sequitur, neminem in Concilio Apostolorum fuisse Præsidem seu supremum Iudicem, nisi Spiritum sanctum.

62. Vbi notandum est, Spiritum sanctum in Conciliis per se non proferre sententiam, per modum Iudicis, sed adesse ibi per suam gratiam, & dirigere singulos, qui intersunt, ac potissimum eos, qui præsident cum authoritate, ne à veritate aberrent. Vnde sicut hac directione seu assistentia non obstante, vos nihilominus asseritis, Imperatores fuisse supremos Iudices in Conciliis generalibus; sic eadem non obstante, nos asserimus, Petrum in Concilio Apostolico, & successores Petri in aliis Conciliis, cum auctoritate præsedisse.

63. Ad 4. verum est, Paulum contulisse Euangelium suum cum Petro, Iacobo & Ioanne? Et hos nihil illi contulisse. Sic enim de seipso scribit, Galatarum 2. 2. *Contuli cum illis Euangelium, quod prædico in gentibus.* Et infra, *Mihi qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt.* At hinc non recte infertur, omnes Apostolos fuisse pares: Nisi velis has duas consequentias nectere. 1. Paulus non solum contulit cum Petro suum Euangelium, sed etiam cum Iacobo & Ioanne: Ergo Petrus non erat maior Iacobo & Ioanne. 2. Petrus, Iacobus & Ioannes nihil contulerunt Paulo: Ergo Paulus erat illis æqualis. Vtraque ridicula est. Prior quidem, quia potest aliquis vel consilium, vel doctrinam suam conferre cum pluribus, qui auctoritate non sint pares. Posterior vero, quia illa verba Apostoli, *nihil mihi contulerunt*, habent hunc sensum, Euangelium meum ipsi approbarunt, nihil mutando, addendo, aut detrahendo. Hoc constat ex contextu. Nam aliqui Iudaizantes persuadebant Galatis, Euangelium Pauli non esse conforme Euangelio Petri & Iacobi, eo quod Paulus diceret, sufficere fidem in Christum sine circumcisione & lege Mosaica, cum tamen Petrus & Iacobus cerimonias legis Mosaicæ obseruarent. Igitur Paulus defendit suum Euangelium, & dicit se illud contulisse cum Petro & Iacobo, eosque illud approbasse.

64. Ad 5. Nec ex eo, quod Iacobus nominetur ante Petrum (Galat. 2. 9.) *Iacobus & Cephas, & Ioannes dextras dederunt mihi*, potes inferre, Iacobum Petro fuisse digniorem vel eminentiorem. 1. Quia diserte ais, fuisse omnes pares: quomodo ergo vis vnum alteri præferre? 2. Quia Apocalypsis 1. 4. Angeli nominantur ante Christum. *Gratia vobis, & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est: Et à septem Spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt, & à Iesu Christo, qui est testis fidelis.* An hinc inferes, Angelos Christo præferendos esse? Denique, si Iacobus semel nominatur ante Petrum; Petrus vicissim sæpissime nominatur ante omnes Apostolos, vt Matt. 10. 2. Marc. 3. 16. Actor. 1. 13.

65. Ad 6. Fateor Paulum restitisse Petro in faciem, vt ipsemet fatetur, Galat. 2. 11. *Cum autem venisset Cephas Antiochiã, in faciem ei restiti, quia reprehẽsibilis erat.* Non in fide, sed in facto; quia cum aliqua gentilium offensione simulabat Iudaismum. At hinc non sequitur, Petrum authoritate non fuisse superiorem Paulo. Imo multi Patres ex hoc ipso loco docent, superiores posse, corrigi ab inferioribus, quando fit cum debita humilitate & charitate, vt August. Epist. 19. Cyprianus Epist. ad Quintinum de hæreticis rebaptizandis, Gregorius homil. 18. in Ezechielem. D. Thom. in 2. 2. q. 33. art. 4. ad 2.

66. Ad 7. Denique cum Paulus ait 2. Cor. 12. 11. *Nihil minus fui abijs, qui sunt supra modum Apostoli*, non loquitur de Iurisdictione vel auctoritate, sed de laboribus, & passionibus pro Christo susceptis. vt ipsemet explicauit cap. 11. 5. *Existimo me nihil minus feciſſe à magnis Apostolis.* Et infra, *In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, &c.*

III. ARGVMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

67. HOc sic proponis. Quicquid Christus Apostolis, omnibusque eorum successoribus diserte interdixit: illud Pontifici Romano concedi nec debet, nec potest.

Atqui Christus Apostolis, omnibusque eorum successoribus diserte interdixit, ne vel seipsos reliquis, quoad dominium & principatum in Ecclesia præferrẽt vel supremos in quæstionibus fidei iudices appellari paterentur.

Ergo Pontifici Romano quoque concedi nec debet, nec potest.

Minorem tu probas ex his Scripturæ testimoniis Matth. 20. 25. *Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicunque voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus, sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* Et Matth 23. 8. *Vos autem nolite vocari Rabbi. Vnus est enim Magister vester: omnes autem vos fratres estis.* Et infra: *Nec vocemini Magistri, quia Magister vester vnus est, Christus. Qui maior est vestrũm, erit minister vester.*

RESPONSIO.

68. REspondeo. Maior vera est; minor distinguenda. Nam in dominio & principatu Ecclesiastico duo spectari possunt. 1. Potestas, authoritas, & iurisdictio Ecclesiastica. Hanc Christus non interdixit, sed constituit & ordinauit. 2. Modus vtẽdi hac potestate, authoritate & iurisdictione. Qui duplex est: Alter coniunctus cum humilitate, charitate & modestia: Alter cum fastu, ambitione, & nimia dominandi licentia. Hunc posteriorem modum interdixit; priorem commendauit. Et hoc probant testimonia Scripturæ à te citata.

69. Nam quando Christus dixit, *Principes gentium dominantur eorum; non ita erit inter vos*: Non prohibet absolute, quin vnus possit maior esse altero, sed monet, ne is qui maior est, superbe extollat se supra alios. Et hoc confirmat suo exemplo. Nam cum ipse esset maior Apostolis, non gerebat se in moribus, tanquam superiorem, sed tanquam ministrum. Idem vult facere alios Ecclesiæ Prælatos. Vult, vt ipsius exemplo, sint humiles: non autem exemplo Principum gentilium, sint superbi, elati, dominatiui.

70. Similiter, quando dixit, *Nolite vocari Rabbi, aut Magistri*, non prohibet absolute: ne quis vocetur Rabbi aut Magister: sed prohibet: ne quis in hac re imitetur Pharisæos, de quibus dixerat *Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis; & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Mox subdit: *Vos autem nolite vocari Rabbi:* Nempe, more Pharisæorum, qui propter huiusmodi titulos erant tam tumidi ac superbi, vt reliquis omnibus tam in cathedris, quam in mensis & salutationibus, præferri se vellent.

71. Quod autem non absolute prohibeat eiusmodi titulos, dupliciter confirmari potest. Primò, quia sicut prohibet vocari Rabinos & Magistros, sic etiam prohibet vocari Patres. *Et Patrem*, inquit, *nolite vocare vobis super terram, vnus est enim Pater vester, qui in cœlis est.* At non prohibet, ne quis prærogatiuam illius nominis sibi vendicet, quæ soli Deo debetur, vt explicat Apostolus Ephes. 3. 14. *Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur.* Secundò, quia si absolute prohiberet nomen Rabbini & Magistri, peccasset Paulus Apostolus, quando vocauit se *Doctorem gentium.* 1. Timoth. 2. 7.

IV. ARGVMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

72. HOc sic proponis. Quibus post Apostolorum tempora in primitiua Ecclesia, suprema & vniuersalis iurisdictio in causis religionis concessa non fuit, iis etiam omnibusque eorum successoribus, titulus supremi & generalis controuersiarum, religionis Iudicis minime competit.

Episcopis Romanis post Apostolorum tempora, in primitiua ecclesia, suprema & vniuersalis iurisdictio in causis religionis concessa non fuit.

Ergo episcopis Romanis, omnibusque eorum successoribus titulus supremi & generalis controuersiarum religionis Iudicis minime competit.

Minorem probas variis exemplis. 1. Quia Anicetus Papa non potuit persuadere Polycarpo, vt eodem die cum ipso Pascha celebraret. 2. Quia Polycrates & Irenæus restiterunt Victori Papæ Ecclesias Asiaticas excommunicanti. 3. Cyprianus Stephanum Papam non agnouit Iudicem in controuersia de hæreticis rebaptizandis. 4. Idem Cyprianus dicit non esse minorem authoritatem Episcoporum in Africa, quam Romani Pontificis. 5. Concilium Nicenum decernit, vt Episcopus Romanus tantum præsit Ecclesiæ Romanæ. 6. Concilium Constantinopolitanum primum, & Calcedonense patem potestatem tribuunt Episcopo Constantinopolitano & Pontifici Romano. 7. Concilium Milcuitanum decernit, vt non liceat Episcopis Africanis appellare ad Romanum Pontificem. 8. Ipsimet Pontifices Romani supremam & vniuersalem iurisdictionem Ecclesiasticam & illius titulum recusarunt.

RESPONSIO.

73. REspondeo. Minor propositio, quam tot exemplis confirmare frustra conatus es, falsa est. Nam certò constat ex antiquis scriptoribus, Pontificem Romanum semper habuisse supremam & vniuersalem iurisdictionem in totam Ecclesiam. Quod tripliciter confirmo.

74. Primò. Ex duplici illo principio, quod supra

ex tua sententia, hæreticos habere iurisdictionem Ecclesiasticam in Catholicos. Deinde Episcopos Orientales superiores Episcopis Occidentalibus. At tu alibi vis, omnes æquales esse.

108. Tertium exemplum. Multi alii à Pontifice appellarunt ad Concilium generale, vt Philippus Pulcher Rex Galliæ appellauit à Bonifacio VIII. Fridericus secundus ab Innocentio IV. Ludouicus Bauarus à Ioanne XXII. Sigismundus à Pio II. Ioannes Hus à Ioanne XXIII. Vniuersitas Parisiensis à Leone X. Lutherus ab eodem, Protestantes à Concilio Tridentino ad Concilium liberum.

Respondeo. Vt hoc exemplum te iuuet, duo tibi probanda sunt. 1. Omnes has appellationes fuisse legitimas. 2. Omnes factas fuisse in negotio fidei ac religionis. Si alterutrum desit, nihil efficis. Nam si appellatio non sit legitima, non obstat iurisdictioni Pontificis. Si non sit in causa fidei ac religionis, non obstat Iudici controuersiarum fidei ac religionis.

109. Quartum exemplum. Nos etiam Lutherani, inquis, appellamus à Pontifice Romano ad liberum Concilium generale, & ad Scripturam. Respondeo. Parum interest, quid faciatis vos Lutherani, noui homines, Facitis, quod illi, de quibus Augustinus, *Omnium malorum litigatorum vox est, malos Iudices se esse perpessos.* Deinde ex te quæro:

Primò, Quid intelligas per liberum Concilium generale? An illud, in quo Lutherani definiunt quod volunt? An illud, in quo quisque sentit quod vult? Sic nunquam definientur controuersiæ inter partes litigantes.

Secundò, An putes huiusmodi Concilium esse fallibile, an infallibile? Si fallibile est, cur ad illud appellatis? Si infallibile, iam non sola Scriptura infallibilis est, quod tamen sæpe asseruisti.

Tertiò, Quo exemplo vos appelletis à Pontifice ad Scripturam, tanquam ad Iudicem? Produxisti hactenus exempla Donatistarum, Arrianorum, Regum, Imperatorum, & aliorum, qui omnes à Pontifice appellarunt. At nemo illorum appellauit ad Scripturam. An vos primi id facitis?

Quartò, si contingat partes litigantes appellare ad Scripturam, tanquam ad supremum, & infallibilem Iudicem, & de sensu Scripturæ inter se dissentiant, vtri parti credendum sit? at quis litem inter illos dirimere debeat?

Quintò, Cur in hac appellatione nullam facias mentionem Imperatoris, quem alioqui putas esse legitimum Præsidem & Iudicem in Conciliis generalibus, vt sæpe dixisti?

Sextò, Si Imperator esset Catholicus, vt nunc est, an ad eum valeret appellatio, necne? Si valeret, an ipsius iudicio secure acquiesceres? Si non valeret, ad quem alium deberet fieri appellatio? Ad hæc respondeo, si potes.

VII. ARGVMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

110. HOc sic proponis. De quo dubium est, An in controuersiis fidei & morum diiudicandis perpetuam & infallibilem habeat assistentiam & directionem Spiritus Sancti, is supremus & infallibilis earundem Iudex esse non potest.

De Pontifice Romano dubium est, an in controuersiis fidei & morum diiudicandis, habeat talem assistentiam. Ergo, &c. Minorem probas. Primò, ex concessione Bellarmini & Stapletoni.

Secundò, Quia aliqui Pontifices fuerunt rudes & indocti; alij Iureconsulti quidem, sed non Theologi, alii in armis potius exercitati, quam in studiis; alij Oratores scientiæ ac literarum. Quomodo igitur in cõtrouersiis fidei per infallibilem Spiritus Sancti assistentiam iudicare potuerunt?

Tertiò, multi fuerunt Apostatæ, Nicromantici, Simoniaci, Seditiosi, Crudeles, Luxuriosi, Scortatores, Sodomitæ, Auari, Rapaces, Periuri. Quibus Spiritum perpetuo & infallibiliter assistere, ne probabiliter quidem demonstrari potest.

Quartò, Constat nos paucos fuisse hæreticos, & nunc etiam hæreticos fieri posse. Vbi igitur perpetua & infallibilis assistentia Spiritus Sancti? Nec valet responsio Catholicorum, infallibilem assistentiam illis adesse, quatenus Pontifices sunt, non autem quatenus priuati Doctores. Nemo enim sani cerebri id capere potest.

RESPONSIO.

111. REspondeo. Nos non dubitamus, quin Pontifex, quatenus est Pastor vniuersalis Ecclesiæ, habeat perpetuam & infallibilem assistentiam & directionem Spiritus Sancti in iis rebus, quæ directe spectant ad publicam doctrinam fidei ac religionis. Habuit illam Pontifex veteris Testamenti, vt supra demonstratum est. Habuit Petrus Apostolus, cui dictum est à Christo, *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Cur non habeant' successores Petri?

Certe antiqui Patres libenter agnoscunt Ecclesiam Romanam, cui Pontifex præest, esse Matrem & Caput omnium Ecclesiarum: at omnes alias, ne errent, debere illi coniunctas esse, & in doctrina cohærere. Ergo agnoscunt Romanæ Ecclesiæ Pontificem non posse errare in fide. Audi illorum verba. Cyprianus lib. 4. Epist. 8. ad Cornelium Papam: *Nos*, inquit, *singulis nauigantibus, ne cum scandalo nauigarent, rationem reddidisse nos scimus, & hortatus esse, vt Ecclesiæ Catholicæ Matricem & Radicem agnoscerent ac tenerent.*

Irenæus lib. 4. contra hæreses cap. 3. de eadem Ecclesia Romana sic scribit: *Ad hanc Ecclesiam, propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique fideles, in qua semper ab his qui sunt vndique, conseruata est ea, quæ est ab Apostolis Traditio.*

Hieronymus Epist. 8. ad Demetriadem cap. 9. *Illudte pio charitatis affectu pramonendum puto, vt Sancti Innocentij, qui Apostolicæ Cathedræ successor est, teneas fidem: Nec peregrinam, quamuis tibi prudens callidaque videaris, doctrinam recipias.*

August. Epist. 162. ad Episcopos Donatistarum de Cæciliano Episcopo: *Erat magna authoritatis, qui posset non curare conspirantem multitudinem inimicorum, cum se videret Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolica Cathedra viguit Principatus, per communicatorias literas esse coniunctum.*

Optatus lib. 2. contra Parmenianum: *Negare non potes scire te, in Vrbe Roma primam Cathedram Episcopalem Petro collatam esse, cum qua totus Orbis in vna communionis societate concordat.*

Bernardus Epist. 131. ad Mediolanenses: *Romana Ecclesia valde clemens est, sed nihilominus potens, &c. Plenitudo siquidem potestatis super vniuersas Orbis Ecclesias, singulari prærogatiua, Apostolicæ Sedi donata est.*

112. Quæ tu contra obiicis, nullius momenti sunt. Ac primo falsum est, Bellarminum & Stapletonum dubitare, An Pontifex, vt est Pastor Ecclesiæ, ha-

beat perpetuam & infallibilem assistentiam Spiritus A sancti in controuersiis fidei ac religionis. Disertè affirmant habere. Tu tamen, nescio per quas consequentias Gardianas, conaris clarissimam illorum sententiam in aliam partem traducere, quæ sine dubio magna impostura est.

113. Nec obstat, quod aliqui Pontifices fuerint indocti aut flagitiosi. Hoc enim non impedit assistentiam & directionem Spiritus sancti in iis, quæ ad officium Pontificis in decisione controuersiarum necessaria sunt. Certe, Apostoli fuerunt rudes & indocti. Et tamen à Spiritu sancto infallibiliter instructos fuisse, negare non potes. Multi item, per assistentiam Spiritus sancti faciunt miracula, expellunt dæmones, de futuris infallibiliter vaticinantur, & tamen non ideo sancti sunt.

An non Balaam Propheta fuit flagitiosus? Certum est. An non flagitiosi, de quibus Christus in Euangelio, Matth. 7. 22. *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: quia nunquam noui vos: Discedite à me, qui operamini iniquitatem.* B

114. Iam supra monui, duplicia esse dona Spiritus sancti. Alia, quæ dantur homini ad propriam salutem & sanctitatem, vt fides, spes, charitas, iustitia. Et hæc non consistunt cum oppositis peccatis & flagitiis. Alia, quæ dantur homini ad aliorum salutem C & sanctitatem promouendam, vt donum miraculorum, sanitatum, prophetiæ, interpretationis, discretionis. at hæc communia sunt bonis & malis. Ad hoc genus donorum pertinet illud, quod agnoscimus in Pontifice. Quod addis de hæresi, spectat ad sequens argumentum.

VIII. ARGVMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

115. HOc sic proponis Supremus & infallibilis iudex controuersiarum fidei ac religionis D Christianæ non debet esse fallibilis.

Pontifex Romanus est fallibilis. Ergo, &c.

Minorem probas. Primò, Ex confessione Catholicorum, qui fatentur hæc tria. 1. Pontificem, vt priuatum Doctorem, posse errare. 2. Pontificem, vt Pontificem posse errare in controuersia facti, quæ pendet ex informatione & testimonio hominum. 3. Pontificem, vt Pontificem, posse errare in fide, si definiat aliquid absque generali Concilio.

Secundò exemplis. Nam aliqui Pontifices errarunt personaliter, vt Zepherinus, Marcellinus, Liberius, Felix, Innocentius I. Cœlestinus, Anastasius II. Gregorius VII. Ioannes XXII. Eugenius IV. Alii iudicialiter, vt Clemens I. Liberius, Vigilius, Honorius, Pelagius II. Gregorius II. &c. E

Tertiò, ex contrariis Pontificum Decretis. Nam sæpe fit, vt quæ vnus Pontifex decernit, alius reuocet, aut contrarium decernat. ergo alterutrum errare necesse est.

Quartò, Ratione Erasmi Roterodami. Nam si Pontifex non potest errare, quid opus est Conciliis generalibus?

RESPONSIO.

116. REspondeo. Negandum est, Pontificem, vt Pontifex est, fallibilem esse in doctrina fidei; licet fallibilis sit, vt homo priuatus est. Nec aliter docent Catholici, exceptis illis, qui putant illum falli posse, si aliquid definiat sine generali Concilio; non posse, si cum generali Concilio. Hoc tamen contra te est. Cur igitur pro te citasti?

117. Exempla eorum Pontificum, qui putantur exstasse in fide, sumpsisti ex Bellarmino. Accipe ex illo & responsionem. Si bona est, quid aliam exigis? Si mala ostende vitium, & occurram. Alioqui, si quoties nouellus aliquis Prædicans suffuratur argumenta ex Bellarmino, & solutionem dissimulat, toties noua solutio adhibenda esset, quis foret fructus aut finis litigandi?

118. Quod obiicis, Decreta Pontificum sæpe esse contraria, distinguendum est. Sunt enim triplicia eorum decreta. Quædam spectant ad fidem & religionem: Alia ad virtutes & vitia: Alia ad res indifferentes, quæ nunc præcipi, nunc prohiberi possunt, pro diuersa locorum, temporum & hominum qualitate ac conditione. Igitur Decreta primi & secundi generis nunquam sunt contraria. Decreta tertii generis possunt esse contraria, quia fieri potest, & quidem legitime, vt quod vnus Pontifex statuit fieri propter causam rationabilem, alius reuocet ex simili causa rationabili, cum res ex se alioqui sit indifferens, vt suppono.

119. Ratio, quam adducis ex Erasmo, potest retorqueri. Nam sicut tu cum Erasmo argumentaris: Si Pontifex non potest errare, quid opus est Conciliis generalibus? Sic ego argumentabor: Si Apostoli non poterant errare, quid opus erat Concilio Hierosolymitano? Item, Si Scriptura, quam tu iudicem ais vis, non potest errare, quid opus est Conciliis generalibus vel particularibus?

120. Dicam quod res est. Pontifex non propterea dicitur infallibilis, quasi per se sit sufficienter doctus & per se possit omnes controuersias fidei ac religionis sine errore dirimere, quia hoc constat falsum esse: sed ideo dicitur infallibilis, quia Deus non patitur, vt is, quem constituit Pastorem suæ Ecclesiæ, decipiat suas oues in fide & religione: sed ita eum dirigit, vt nunquam falsam doctrinam suis subditis possit proponere & instillare. Et aliquando dirigit illum, vt sine Concilio, aliquando vt cum Concilio decidat cõtrouersias. Et in eo consistit assistentia seu directio Spiritus sancti, quam Pontifici tribuimus.

121. Cur autem expediat controuersias decidi in Conciliis generalibus, causa duplex est. Vna, quia partes litigantes facilius acquiescunt, quando constat controuersiam ex communi totius Ecclesiæ consensu decisam esse. Altera, quia facilius innotescit Orbi Christiano, quæ sit vera, quæ falsa sententia, quando ex toto Orbe Christiano conueniunt Episcopi, & publico suffragio litem definiunt.

IX. ARGVMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

122. HOc sic proponis. Quicunque Scripturas sacras falso, absurde, & inepte interpretari & applicare potest, supremus & infallibilis controuersiarum fidei iudex esse nequit.

Pontifex Romanus Scripturas sacras falso, absurde, & inepte interpretari & applicare potest. Ergo, &c.

Minorem probas, citando aliquot Scripturæ testimonia, quæ Pontifices male interpretati sunt.

Primum est, Lucæ 22. 38. *Ecce duo gladii hîc.* Hoc Bonifacius Octauus falso interpretatur de duplici

Digitized by Google

poteſtate Eccleſiaſtica, ſpirituali & temporali.

Secundum, Gen. 1. 16. *Fecit Deus duo luminaria magna.* Hoc Gregorius interpretatur de duplici poteſtate, Pontificali & Imperiali.

Tertium, Leuit. 11. 44. *Sancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum.* Hinc colligunt Syricius & Innocentius, Sacerdotes debere abſtinere ab vxoribus.

Quartum, Iſaiæ 10. 3. *Si hæc humiliatur, ad cuius cõfugietis auxilium?* Hoc Symmachus Papa putat dictum eſſe de Sede Romana, & illius præeminentia.

Quintum, Matth. 19. 6. *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Hinc Innocentius III. colligit, neminem propria authoritate poſſe ab vna eccleſia ad aliam ſe transferre.

Sextum, Gen. 19. 9. *Ingreſſus es, vt aduena, numquid vt iudices?* Hinc probat Anacletus, peregrina iudicia in eccleſia ſubmouenda eſſe. B

Septimum, Lucæ 6. 40 *Non eſt diſcipulus ſupra Magiſtrum.* Hinc Teleſphorus, Sacerdotes non eſſe corripiendos à populo.

Octauum, Exodi 22 28. *Diis non detrahes.* Hic Innocentius III. per Deos, intelligit Sacerdotes, propter dignitatem Sacerdotalem.

Nonum, Gal. 6. 16. *De cætero nemo mihi moleſtus ſit: ego enim ſtigmata Domini Ieſu in Corpore meo porto.* Hoc Nicolaus III. applicat ad Ordinem Franciſcanorum.

Decimum, Rom. 10. 10. *Corde creditur ad iuſtitiã; ore autem fit confeſſio ad ſalutem.* Hinc Benedictus C XI. probat confeſſionem auricularem.

RESPONSIO.

123. REſpondeo. Tu ipſe, mi Gardi, qui aliorum interpretationes temere reprehendis, omnia ſimiliter interpretaris. Conſtat duplicem eſſe Scripturæ ſenſum: Alterum literalem, qui vt plurimum, vnicus, certus, ac determinatus eſt. Alterum myſticũ, qui varius eſt, & ad varias res applicari & accommodari poteſt. Is igitur dicitur falſo Scripturam interpretari, qui literalem illius ſenſum vel deprauat, vel non aſſequitur. Qui autem ſenſum myſticum ad res alias accommodat, non tam cenſetur Scripturam interpretari, quam ad aliud applicare. Et quidẽ, ſi ita applicet, D vt nulla interueniat falſitas, vel repugnantia, vel abſurditas, cenſetur bene applicare: Sin ſecus male.

124. Pontifices, quos citaſti, non voluerunt proprie interpretari Scripturam ſecundum ſenſum literalem; ſed illius teſtimonia myſtice ad ſuum inſtitutum accommodarunt ſine omni falſitate & repugnantia. Hoc patet in exemplis allatis. Nam duo gladii, quos Apoſtoli exhibebant Chriſto, ſecundum ſenſum literalem ſignificant veros & materiales gladios. At myſtice poſſunt accommodari ad ſignificandum duplicem poteſtatem, ſpiritualem & temporalem. Nulla hîc falſitas.

Imo, cum gladius ſit ſignum poteſtatis (Rom. 13. 4.) poteſt figurate ſumi pro ipſa poteſtate, quam ſi- E gnificat. Sicut circumciſio, quæ eſt ſignum pacti inter Deum & Abrahamum initi, ſolet ſumi pro ipſo pacto, vt manifeſtum eſt Gen. 17. Rurſum, cum nomen gladii in Scriptura ſumatur dupliciter, vel pro gladio corporali, vt Lucæ 22. 38. vel pro gladio ſpirituali, vt Epheſ. 6. 17. quid mirum, ſi per duos gladios intelligamus duplicem poteſtatem, temporalem ſcilicet & ſpiritualem? An non ſimiliter Chriſtus per duas claues intellexit duplicem poteſtatem, claudendi & aperiendi? ſeu ſoluendi & ligandi? Nemo dubitat.

125. Eodem modo. Duo luminaria, quorum mentio fit Geneſis 1. 16. ſecundum literam ſignificant Solem & Lunam: quorum alterum præeſt diei, alterum nocti. At ſecundum ſenſum myſticum, optime accommodantur ad ſignificandos duos Principes Orbis Chriſtiani, Pontificem & Imperatorem: quorum alter præeſt rebus ſpiritualibus, quæ ſunt inſtar diei, alter temporalibus, quæ ſunt inſtar noctis. Habemus ſimilia in Scripturis, nam Chriſtus vocatur Sol: Eccleſia Luna: Sancti ſtellæ. Item Henoch & Helias vocantur *duæ oliuæ*, Apocal. 11. 4. Apoſtoli *ſal terræ*, Matth. 5. 13. Nota ſunt hæc. De aliis exemplis à te allatis eſt idem iudicium.

126. Vos Lutherani potius accuſandi eſtis de falſa Scripturæ interpretatione. Quid tu in hoc negotio præſtiteris, ſatis oſtenſum eſt cap. 1. § 36. & ſequentibus. Quid porro Lutherus effecerit, vnico exemplo demonſtrabo. Legimus Iſaiæ 41. 23. *Bene aut male ſi poteſtis, facite.* Quod ſecundum literam intelligitur de idolis gentium, quæ non poſſunt bene aut male facere, id eſt non poſſunt cultoribus ſuis prodeſſe, nec contemptoribus nocere. At Lutherus interpretatur de hominibus, vt inde probet, homines non habere liberum arbitrium. Huius interpretationis adeo te pudet, vt aperte fateatis Lutherum hallucinatum eſſe. Sed de hoc alibi.

X. ARGVMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

127. HOc ſic proponis. Quicunque ita quandoque dubius & incertus eſt, vt certo cognoſci & adiri non poſſit, is ſupremus & infallibilis controuerſiarum religionis Chriſtianæ Iudex eſſe non poteſt.

Pontifex Romanus ita quandoque dubius & incertus eſt, vt certo cognoſci & adiri non poſſit, ergo, &c.

Minorem probas ex variis ſchiſmatibus, quæ fuerunt in Eccleſia. Nam aliquando duo, aliquando tres fuerunt Pontifices ſimul electi, ita non potuerit certò conſtare, quis eſſet legitimus, quis intruſus. Si ergo Pontifex eſt Iudex controuerſiarum, quid in hoc caſu faciendum?

RESPONSIO.

128 REſpondeo. In hoc caſu faciendum eſt, quod ſolet fieri in ſimili caſu, quando Rex aut Imperator eſt mortuus: vel etiam, quando duo Reges aut Imperatores à diuerſis factionibus eliguntur. Tunc enim, ſi aliqua lis oriatur, vel defertur ad Cameram Regiam aut Imperatoriam; vel certe, tamdiu ſuſpenditur, donec conſtet de legitimo Rege aut Imperatore, vt ad illum deferri poſſit. Eodem ergo modo, quando vel Pontifex moritur, vel duo in Schiſmate eliguntur; ſi tunc oriatur aliqua controuerſia de fide; vel poteſt deferri ad proximum Concilium generale; vel certe tamdiu ſuſpendi, donec legitimus Pontifex deſignetur.

129. Deinde retorqueo argumentum. Nam ſicut ego aſſero, Pontificem eſſe ſupra Concilium generale; ita tu aſſeris, Concilium generale eſſe ſupra Pontificem. At tu contra me ſic diſputas: Pontifex tempore Schiſmatis, quia certus non eſt, adiri non poteſt. Ergo & ego viciſſim contra te diſputo: Concilium generale tam raro celebratur, vt ſæpe multis annis adiri non poſſit. Si aliquid euinco, captus es: Si nihil, nec tu conuincis.

XI. ARGVMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

130. HOc ſic proponis. Iudex ſupremus & infallibilis controuerſiarum religionis Chriſtianæ, in iiſdem, nec debet, nec poteſt eſſe partialis accuſator & reus.

Pontifex Romanus in controuerſiis religionis Chriſtianæ eſt partialis, accuſator & reus. Ergo, &c.

Minorem probas. 1. Eſt partialis, quia eſt Caput Eccleſiæ Romanæ, quæ eſt pars litigans cum Lutheranis. 2. Eſt accuſator, quia grauiter accuſat Eccleſias Auguſtanæ Confeſſionis de hæreſi. 3. Eſt reus, quia vicißim accuſatur à Lutheranis de Apoſtaſia.

RESPONSIO.

131. REſpondeo. Si ſic velis ratiocinari, concludes, nec Concilium generale, nec Imperatorem, nec Scripturam poſſe eſſe iudicem, quos tu tamen Iudices agnoſcis. Nam Lutherus veiter habuit illos omnes, vt partiales, vt accuſatores, vt reos. Cum enim damnatus eſſet à Pontifice, appellauit ab illo, tanquam à partiali & accuſatore, ad Concilium generale. A Concilio ad Imperatorem. Ab Imperatore ad Scripturam. Denique à Scriptura, quam à Catholicis acceperat, ad Scripturam, quam ipſe ſibi fingebat, id eſt, ad nouum Scripturæ Canonem, ad nouam verſionem, ad nouam interpretationem. Vos Lutherani idem facitis. Pontificem Romanum, Concilium Tridentinum, Imperatorem Catholicum, & Scripturam vulgatæ editionis, habetis pro parte litigante, pro acculatore, pro reo. Nullum admittitis iudicem infallibilem, niſi Scripturam, nouo Canone, noua verſione, noua interpretatione reformatam, vt vos putatis deformatam & vitiatam, vt nos merito conqueri mur.

XII. ARGVMENTVM GARDII

Contra Pontificem.

132. HOc eſt huiuſmodi. Quicunque non habet ſpiritualem authoritatem & poteſtatem coactiuam, qua conſcientiis hominum in iudicio fidei & morum per omnia ſatisfacere, parteſque litigantes ad obedientiam fidei efficaciter cogere & flectere poſſit; is ſupremus & infallibilis controuerſiarum fidei & religionis Chriſtianæ iudex eſſe non poteſt.

Pontifex Romanus non habet huiuſmodi authoritatem & poteſtatem. Ergo, &c.

Maiorem probas, quia ſi ſupremus iudex non haberet talem poteſtatem efficaciter cogendi conſcientias, iam fruſtra & ſine omni fructu atque effectu de controuerſiis fidei pronunciaret.

Minor, inquis, eſt manifeſta: quia nec in Apoſtolorum, nec vllius alterius hominis poteſtate eſt conſcientias hominum efficaciter cogere ad obedientiam fidei, ſed ſolius Dei & Scripturæ. Quod probas his teſtimoniis.

Deut. 29. 4. *Dominus dat cor intelligens, & oculos videntes, & aures, quæ audiant.*

Ieremiæ 31. 33. dicit Dominus: *Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam.*

Act. 16. 14. *Dominus aperuit cor Lydiæ, intendere his quæ dicebantur à Paulo.*

1. Cor. 3. 7. *Neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat; ſed qui incrementum dat Deus.*

2. Cor. 1. 24. *Non dominamur fidei veſtræ.*

Epheſ. 1. 17. *Deus det nobis Spiritum Sapientiæ & reuelationis.*

1. Ioann. 2. 27. *Vnctio docet vos in omnibus.*

RESPONSIO.

133. REſpondeo. Si loquamur de ſupremo Iudice abſolute, qui eſt ſolus Deus, tunc maior propoſitio vera eſt. Si autem loquamur de ſupremo Iudice in hac vita, falſa eſt. Nam neque Scriptura, neque Pontifex, neque Concilium poteſt efficaciter cogere conſcientias ad obedientiam fidei. Et tamen ex tua ſententia, Scriptura eſt ſupremus iudex in hac vita: Ex mea, Pontifex & Concilium.

134. Quod autem Scriptura per ſe non poſſit efficaciter cogere partes litigantes ad obedientiam fidei, docet quotidiana experientia. Nam Lutherani & Caluiniſtæ quotidie prouocant ad Scripturam, tanquam ad ſupremum Iudicem, vt fateris. Vel ergo Scriptura pronunciat inter illos ſententiam, vel non. Si non pronunciat, non eſt Iudex. Si pronunciat, vel efficaciter cogit partes litigantes ad obedientiam fidei, vel non cogit. Si efficaciter cogit, cur manet diſſentio inter Lutheranos & Caluiniſtas? Si non cogit efficaciter, iam alterutrum ſequi neceſſe eſt, vel non eſſe ſupremum Iudicem, vel non requiri, vt ſupremus Iudex efficaciter cogat ad obedientiam fidei: Vtrumque eſt contra te.

135. Quod autem obiicis, Iudicem fruſtra, & abſque omni fructu & effectu pronunciare ſententiam, ſi non poteſt efficaciter cogere conſcientias, falſum eſt. Alioqui Apoſtoli in Concilio Hieroſolymitano fruſtra, & ſine vllo fructu pronunciaſſent ſententiam; Quia non potuerunt efficaciter cogere partes litigantes ad obedientiam fidei. Nam multi ex litigantibus noluerunt illorum ſententiæ acquieſcere. Fruſtra Concilium Nicenum pronunciaſſet ſententiam contra Arrianos: Fruſtra Conſtantinopolitanum contra Macedonium: Fruſtra Epheſinum contra Neſtorium: Fruſtra Chalcedonenſe contra Eutychen & Dioſcorum. Non enim potuerunt efficaciter cogere conſcientias vtriuſque partis ad obedientiam fidei. Sed abſit, vt hoc ſentiamus. Habent Concilia ſuas vtilitates, etiamſi multi maneant in ſua pertinacia. Quid? quod idem dicendum eſſet de iis, qui Euangelium prædicant. Nec enim Apoſtoli, nec eorum ſucceſſores, neque vos Lutherani poteſtis efficaciter cogere conſcientias ad amplectendam fidei veritatem. An ideo prædicatio Euangelij fruſtra & ſine fructu eſt?

136. Teſtimonia Scripturæ, quæ obiicis, intelliguntur de Deo, non de Scriptura. Itaque ex illis non potes probare, Scripturam efficaciter cogere conſcientias ad obedientiam fidei. Ego contrarium ex illis oſtendam. Ac 1. Ex illo Act. 16. 14. *Dominus aperuit cor Lydiæ.* Vnde ſic concludo. Non ſola Lydia, ſed multi alij audiebant Scripturam propheticam ex prædicatione Pauli Apoſtoli. Lydia conuertebatur, multi alii nõ conuertebantur. An hoc Scripturæ tribuendum? Non. Quia Scriptura reſpectu omnium erat eadem, & ex ſua parte æqualiter omnibus proponebatur. Cui ergo? Partim Deo, qui mouebat corda per internam gratiam, partim hominibus, qui vel acceptabant gratiam, vel reſpuebant. Lydia acceptabat. Reſpuebant illi, de quibus Act. 7. 51. *Vos ſemper Spiritui S. reſtitiſtis.*

157. Deinde ex illo 1. Cor. 3. 7. *Neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.* Quis eſt, qui plantat & rigat? Apoſtoli, per prædicationem Euangelij. Quis eſt, qui dat incrementum? Deus, per internam gratiam. Sub priori membro continetur Scriptura: ſub poſteriori gratia igitur Scriptura per ſe nihil eſt, niſi accedat gratia. Non igitur per ſe efficaciter cogit conſcientias hominum ad obedientiam fidei. Quod pulchre ex hoc ipſo loco oſtendit Proſper lib. 2. de vocatione gentium cap. 6.

EPILOGVS.

HAbes, Gardi, Apologiam meam pro Iudice controuerſiarum, quam per amicos extorſiſti. Intelligis quid dicam. Si deinceps diſſertare vis, hæc eria vt ſerues, merito exigere à te poſſum.

Primò, vt abſtineas à conuitiis, mendacijs, falſis citationibus, & ſimilibus vitijs, quæ tibi familiaria ſunt, vt initio Apologiæ demonſtratum eſt. Nam neque decent hominem Chriſtianum, neque cauſam tuam promouent, ſed potius ſuſpectam faciunt. Scio, me ægrè hoc obtenturum; aut ſi obtineam, obtenturum etiam, vt non amplius ſis Lutheranus, ſed Catholicus. Quod faxit Deus, qui poteſt ex lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ.

Secundò, vt diſertè pronuncies, quem Scripturæ Canonem, quam editionem, quam interpretationem ſequi velis, Si ex Scriptura diſputandum eſt. Ego diſertè pronuncio, me ſequi illum canonem, qui in Concilio Tridentino conſignatus eſt, & quem maiores noſtri cum Gelaſio, Auguſtino, Innocentio ſequuti ſunt: illam vulgatam editionem, quæ iam multis ſæculis in Eccleſia viguit: illam interpretationem, quæ antiquis Patribus & communi Eccleſiæ Catholicæ conſenſui conformis eſt. Similem proteſtationem à te exigo. Deſigna certum Canonem, certam editionem, certam interpretationem, quam ſecuturus es. Hactenus non feciſti.

Tertiò, vt ſatisfacias de tua vocatione, quæ nuper in dubium vocata eſt, & a te probari non potuit. (Scis quo loco, quo tempore, & quibus præſentibus.) Nam ſi legitime ad Miniſterium vocatus non es, condemnauit te Chriſtus, cum dixit 1. Ioan. 10. 1. *Amen, amen, dico vobis: qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro.* Si autem à Chriſto condemnatus es, quid opus eſt diſputatione? Aut igitur probandum tibi eſt, legitime vocatum te eſſe, aut ſi id præſtare non potes, omnis controuerſia, quæ inter nos intercedit, deciſa eſt. Hîc finio; & ex animo precor, vt bene tibi ſit.

DE POSTERIORI PARTE EPISTOLÆ.

AD LECTOREM.

VT etiam hanc partem intelligas, ſic accipe. *Ante annos duodecim ſcripſi tractatum de fide hæreticis ſeruanda. Bis illum oppugnauit Batauus Calumniſta, amicus Paræi: bis repulſus eſt. Et iam ſlet toto decennio. Paræus, quandiu Mogunciæ fui, nihil vnquam tentauit. Nunc demum ante annum, quod ſciret me Viennæ in Auſtria commorari, ad ſenem verbo & calamo debacchatus eſt confidens, ex tam longa locorum diſtantia, nullam ſe plagam à me acceperum. Et forte ſecurus fuiſſet, ſi Viennæ manſiſſem. Ibi enim de Paræo, vel Paræi libellis, vix aliquid in publico auditur. Verum aliter res accidit. Superiori menſe ex Auſtria Mogunciam redij. Ibi libellus, quem in me ſcribit, mihi oblatus eſt. Inſpexi, legi, refutaui: vt iam videbis.*

POSTERIOR PARS EPISTOLÆ.

DE FIDE HÆRETICIS SERVANDA

1. NOn ægrè feras, D. Paræe, ſi diutius te interpellem, quam velis. Occurrit aliud, quod ſuggeram. Cum iſtis diebus diſcuterem Acta Colloquiorum Svvalbacenſium à te conſcripta, acceſſit Canonicus Moguntinus, amicus meus, & ecce alterũ tuum Libellũ exhibuit, cum hac inſcriptione: *Oratio inauguralis de fide hæreticis ſeruanda.* Ac ſimul inſinuauit, in eo diſertè me perſtringi, & perfidiæ Magiſtrum appellari. Facile id credebam; præſertim quod ex priori tuo libello probe iam noſſem, familiare tibi eſſe, conuitijs ac maledictis aduerſarium impetere. De quibus nihil dicam vlterius. Maneant tibi tua conuitia. Dete ipſa, quæ in controuerſiam venit tecum agam.

2. Igitur ex meo Tractatu de fide hæreticis ſeruanda, tranſcribis & exagitas hæc principia à me poſita.

Primum: In promiſſis, pactis, & conuentis ſeruanda eſt fides hæreticis: modo promiſſa, pacta, & conuenta ſint alias licita & honeſta.

Secundum: Libertas fidei ac religionis illicita eſt; & Doctrinæ Chriſtianæ contraria, & Reipublicæ noxia ac perniciosa.

Tertium: Princeps Catholicus non poteſt præcipere, approbare, aut introducere libertatem religionis; ſed omnibus modis, quantum fieri poteſt, impedire. Si tamen impedire non poſſit ſine maiori incommodo boni publici; poteſt eam tolerare, tanquam minus malum, ad euitandum maius malum, quod alioqui ſequeretur. Et, ſi paciſcatur cum hæreticis de toleranda libertate religionis, quam ſine maiori detrimento impedire non poteſt, fides pacti ſeruanda eſt.

Quartum: Promiſſum, vel pactum per vim aut metum iniuſtè extortum, reſcindi poteſt; ſi is, qui iniuſtè vim aut metum paſſus eſt, id poſtulet.

3. Agnoſco hæc principia à me poſita. Quid tu veto, D. Paræe? Ais primum principium deſtrui per annexam hanc clauſulam: *Modo promiſſa, pacta & conuenta ſint alias licita & honeſta.* Vnde & apparet, clauſulam illam, ex tua quidem ſententia, tollendam eſſe: Et abſolute aſſerendum, in quibuſcunque pactis ac promiſſis, etiam illicitis & inhoneſtis, fidem ſeruandam eſſe. Quod neſcio, an apertè auſis profiteri. Tertium principium nihil aliud eſſe affirmas, quam *vafrum perfidiæ tegumentum ac ludibrium.* De reliquis, vera an falſa ſint, diſertè non dicis. Omnia tamen vellicas, arrodis, & miras conſequentias

inde deducis. Vno verbo: Iracunde & fastidiosè despuis quicquid à me positum est. Sed obsecro, sepone aliquantulum istam animi tui turbationem, & paratè audi, quę pro me allaturus sum. Forte aliter senties, quam hactenus.

4. Ac initio quidem postulo, quod negare non potes, vt remotis controuersiis domesticis, quæ inter Pontificios & Caluinistas consistunt, hoc vnum præcisè nunc agamus: An hæreticis, qui verè hæretici sunt, seruanda sit fides, necne? Neque misceamus odiosas illas & particulares quæstiones: An Pontificij, an Lutherani, an Caluinistæ verè hæretici sint? Maneamus in thesi generali, De hæreticis, qui verè sunt hæretici. Aut si lubet speciatim descendere ad hos vel illos in particulari; descendamus ad eos, qui & vestra, & nostra opinione, verè hæretici sunt, vt Donatistæ, Manichæi. Arriani. Sic enim futurum est, vt de fide hæreticis seruanda, maiori fide ac candore inter nos agatur. Hoc iacto fundamento, accuratè examinemur, an principia à me posita, vera sint, necne. Neque vel tu cogites, Caluinistas à Pontificiis: vel ego cogitem, Pontificios à Caluinistis, pro hæreticis haberi. Hæc enim cogitatio solet turbare animum, vt sincerè iudicare vel non velit, vel ægrè possit, est igitur

PRIMVM BECANI PRINCIPIVM.

5. In promissis, pactis, & conuentis, seruanda est fides Manichæis & Donatistis, etiamsi verè hæretici sint: modo promissa, pacta, & conuenta sint alias licita & honesta.

HVius principij duę sunt partes. Vna, in promissis, pactis, & conuentis, idem hæreticis seruandam esse: addo nec minus hæreticis, quam Catholicis. Ratio est, quia obligatio seruandæ fidei in promissis & pactis oritur ex virtute veritatis, fidelitatis, & iustitiæ, vt fuse in supradicto meo Tractatu demonstratum est. Neque tu id negas, sed approbas. Iam vero virtutes illæ æquè nos obligant, siue paciscamur cum hæreticis, siue cum Catholicis. Sicut enim veritas me obligat, vt non mentiar Catholico; fidelitas, vt non sim perfidus Catholico; Iustitia, vt non faciam iniuriam Catholico: ita etiam me obligant, vt non mentiar, non sim perfidus, non sim iniurius hæretico.

6. Hinc sequitur, si Catholicus paciscatur cum hæretico de commutatione aut venditione fundi, de feudo, emphyteusi, piscatione, venatione, de saluo conductu, de dote matrimoniali, de subsidio in iustum bellum conferendo, & de aliis similibus, quæ iure gentium concessa sunt; pacti fidem seruandam esse. Nunquid idem sentis, D. Paræe? Sic, mecum sentis. Sin aliter, iam tuo ipsius iudicio perfidiæ Magister es. Hunc enim titulum tribuis illis, qui vel negant, vel tua opinione videntur negare, fidem hæreticis seruandam esse.

7. Altera pars continet hanc clausulam: *Modo promissa, pacta & conuenta sint aliàs licita & honesta.* Quid censes, Paræe? Recténe posita est hæc clausula, an tollenda? Si ais rectè positam esse, mecum sentis. Neque verum est, primum principium per appositionem illius clausulæ destrui ac euerti. Si ais tollendam esse (sicut præ te fers) quid respondebis vtriusque Iuris Doctoribus, qui mecum docent, promissiones etiam iuramento confirmatas, si sint de re illicita vel turpi, seruandas non esse? Audi ipsorum verba. In iure ciuili sic habes: *Legibus expressum est, illicita rei iusiurandum seruari non oportere.* (L. Imperialis, §. quod eis permittitur. Cod. de Nuptiis.) In iure autem Canonico, præsertim apud Gratianum, causa 22. q. 4. hæc passim obuia sunt. Primo: In malis promissis rescinde fidem. 2. Non est obseruandum Sacramentum, quo malum incautè promittitur. 3. Magnæ sapientiæ est, reuocare hominem, quod male locutus est. 4. Si aliquid forte incautius nos iurasse contigerit, quod obseruatum in peiorem vergat exitum, illud salubriori concilio mutandum nouerimus. 5. Iuramenta illicita laudabiliter soluuntur, damnabiliter obseruantur. 6. Iuramentum non est vinculum iniquitatis.

8. Quod etiam variis exemplis in vtroque iure confirmatur. Primo, exemplo Herodis, qui peccauit seruando illicitam promissionem ac iuramentum, (can. Est etiam, 22. q. 4.) Secundo, exemplo Dauidis, qui laudatur, quod non seruauerit iuramentum, quo promiserat se interfecturum Nabal (can. si aliquid ibidem.) Tertio, exemplo mulieris adulteræ, quæ iurauerat se adultero adhæsurã. Et quia hoc non fecit non censetur violasse iuramentum, sed prudenter omisisse. (can. Mulier, ibidem.) Quarto, exemplo cuiusdam Hubaldi, qui iurauerat, se concubinã suam velle accipere in vxoram & propriam matrem cum fratribus è domo expellere, nec vllam eis alimoniam præstare. Cui suasum fuit, vt posteriorem partem iuramenti, vt pote illicitam, non seruaret (can. inter cætera, ibidem) Quinto, exemplo mulierum scenicarum, quæ iuramento promiserant, se permansuras in suo peccato, & libidinis infamia. Quibus responsum est ab Imperatore, tali iuramento ac promissione eas non obligari. (L. citata. C. de Nuptiis.)

9. Si hæc vera sunt (de quo nec Theologos, nec Iureconsultos vestros Heidelbergenses dubitare, certo mihi persuasum est) necessario sequitur clausulam illam, quam addidi: *Modo promissa, pacta & conuenta sint alias licita & honesta*; omnino addendam esse. Et, si illorum iudicio addenda est, non rectè à te dictum, primum principium per illam clausulam destrui ac euerti. Hîc velim, sincere etiam mentem aperias. Quod si contempta vtriusque iuris & Interpretum authoritate, putes te plus sapere, quam illi sapiant; & pertinaciter alleras, supradictam clausulam submouendam esse, respondeo ad hunc cusum, quem propono. Paræus cum Catharina pactus est de adulterio, & de veneno marito ipsius porrigendo. Quæstio est, an teneatur seruare hdem; & vi illius pacti adulterium committere, & venenum porrigere? Vide, quid respondeas. Si putas te non teneri, hoc ideo est, quia pactum est turpe & illicitum. Et sic, tua opinione, clausula illa, quam addidi: *Modo pacta sint alias licita & honesta*; addenda est. Si autem putas te teneri, putas etiam teneri te ad peccatum. At nulla est obligatio, quæ hominem constringat ad peccatum. Nec ex vlla virtute oriri potest talis obligatio. Alioqui virtus non esset virtus, sed vitium. Quo nihil absurdius.

SECVNDVM BECANI PRINCIPIVM.

10. Libertas fidei ac religionis planè illicita est, & Christianæ doctrinæ contraria, & Reipublicæ noxia ac perniciosa.

HOc principium continet tres partes. Prima est, libertatem fidei ac religionis plane illicitam esse. Quam sic probo. Libertas religionis, de qua hîc loquimur, in eo consistit, vt quilibet possit habere liberum exercitium hæreticæ religionis, id

eſt, libere profiteri hæreſim Donatiſtarum, & eorum Sacramenta vſurpare. Hoc ſine dubio illicitum eſt. Nam, vt recte docent Theologi, grauius peccatum eſt hæreſis, quam adulterium, homicidium, furtum. Si ergo liberum exercitium adulterij, homicidij, & furti planè illicitum eſt; multo magis liberum exercitium hæreſis. Nemo ſanæ mentis id negat.

11. Secunda eſt, liberum exercitium hæreticæ religionis contrarium eſſe doctrinæ Chriſtianæ. Nihil certius. Nam doctrina Chriſtiana eſt vera, hæretica religio, falſa. At verum falſo contrarium eſt. Quo ſpectat illud 2. Cor. 6. 15. *Quæ ſocietas luci ad tenebras?* Rurſum, doctrina Chriſtiana eſt vna Epheſ. 4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma.* Doctrina hæretica eſt multiplex ac varia, Hebr. 13. 9. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* At vnum & multiplex, in hoc genere, non aliter opponuntur, quam vnus & plures Dij. Vel; quam vnus verus Deus, & multi falſi Dij.

12. Tertia eſt, liberum exercitium hæreticæ religionis, Reipublicæ noxium ac perniciosum eſſe. Et quidem dupliciter. Primo, quoad ſalutem animarum. Quod inſinuat Apoſtolus 2. Tim. 2. 17. vbi de hæreticis ſic ſcribit: *Sermo eorum, vt cancer, ſerpit.* Quaſi dicat: Sicut cancer eſt morbus contagiosus, qui vbi vnã corpus partem occupauerit, ſenſim peruadit & corrumpit totum corpus: ſic hæreſis eſt contagioſa doctrina, quæ vbi vnum aut alterum hominem in aliqua communitate poſſederit, paulatim inuadit & peruertit totam communitatem, niſi mature occurratur. Secundo quoad externam pacem & tranquillitatem. Hæc enim ſine vnitate fidei conſeruari non poteſt. Vbi ergo diuerſitas fidei eſt, ibi diſſenſiones & factiones eſſe, neceſſe eſt. Hoc teſtatur Chriſtus, cum ait: *Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur.* Hoc teſtantur omnium pene ſæculorum exempla. Ariani turbarunt totum Orientem, Macedoniani Græciam: Donatiſtæ Africam. Taceo cætera. Et quid hoc tempore turbat Hollandiam, niſi diſſenſiones veſtrorum hominum, id eſt, Caluiniſtarum? Gommariſtæ vi & ferro perſequuntur Armenianos. Nimirum Caluiniſtæ Caluiniſtas. Malim de hac re ſilere, quam loqui, quia odij ac inuidiæ plena eſt. Sed tamen, vt videas Paræe, quam verum ſit, quod aſſerui de exercitio hæreticæ religionis, volui potius inſinuare, quàm penitus diſſimulare.

TERTIVM BECANI PRINCIPIVM.

13. *Princeps Catholicus non poteſt præcipere, approbare, aut introducere libertatem religionis, ſed omnibus modis, quantum fieri poteſt, impedire. Si autem ſine maiori detrimento boni publici impedire nequeat, poteſt eam tolerare, tanquam minus malum, ad euitandum maius malum, quod alioqui ſequeretur. Et, ſi paciſcatur cum hæreticis de toleranda libertate religionis, fides pactis ſeruanda eſt.*

HVius principij ſunt etiam tres partes. Prima Principem Catholicum non debere præcipere, approbare, aut introducere, ſed omnibus modis, quantum fieri poteſt, impedire liberum exercitium hæreticæ religionis. Sequitur ex dictis. 1. Quia huiuſmodi exercitium eſt illicitũ. 2. eſt doctrinæ Chriſtianæ contrarium. 3. eſt Reipublicæ perniciosum. 4. Eſt magis deteſtabile, quam exercitium adulterij, homicidij, furti. Quis autem neget, Principem in ſua Republica debere omnibus modis, quantum fieri poteſt, impedire liberum exercitium adulterij, homicidij, furti? Quanto magis liberum exercitium hæreſis? Hinc illa ſanctio Imperatoria, L. Nullus, Cod. De ſumma Trinitate & fide Catholica: *Nullus hæreticis miniſteriorum pateat locus.* Item, *Arceantur omnes eorum hæreticorum ab illicitis congregationibus turbæ* Item, *Si quid eruptio factioſa tentauerit, ab ipſis etiam vrbium mœnibus propelli iubemus.* Et L. Cuncti, Cod. de hæreticis & Manichæis: *Cuncti hæretici procul dubio nouerint, omnia ſibi loca adimenda eſſe.* Vide plures leges ibid.

14. Altera eſt, Si Princeps Catholicus, ſine maiori incommodo boni publici, non poſſit impedire exercitium hæreticæ religionis, poſſe tunc illud tolerare ſeu permittere, ad maius illud incommodum euitandum. Ita ſentiunt grauiſſimi Authores, qui paſſim docent: Ex duobus malis, ſi ambo ſimul euitari nequeant minus malum eligendum eſſe. Et ratio eſt, quia in tali caſu non eligitur minus malum, quatenus malum eſt, ſed quatenus conducit ad euitandum maius malũ, quod aliter euitari nõ poteſt. Et proinde eligitur ſub ratione boni vtilis ſeu conducibilis. Deinde, ipſa natura hoc dictat. Quis enim ex inſtinctu naturæ non agnoſcit; ſtultum eſſe, ex duobus malis occurrentibus eligere id, quod maius eſt? Tu ipſe die Paræe, ſi latro alterutrum è duobus, vel pecuniam, vel vitam tibi vellet auferre; malleſne vitam, quam pecuniam amittere? Non opinor. Accommodemus ad rem, de qua agitur. Donatiſtæ petunt à Catholico Principe, vt permittat ipſis exercitium ſuæ hæreſis in vno templo: et ſimul minantur, niſi annuat, ſe omnia Catholicorum templa occupaturos, & Catholicorum exercitum abolituros. Quid faciet Princeps? Si poteſt vtrumque euitare, tenetur. Si alterutrum eligendum eſt, eliget quod minus eſt. Minus malum eſt, permittere hæreticis vnum templum pro exercitio, quam permittere, vt omnia deuaſtentur, & fides Catholica penitus extirpetur. Nemo dubitat. Si tu aliter ſentis, parum ſanus es.

15. Tertia eſt, Si Princeps Catholicus paciſcatur cum hæreticis de toleranda libertate religionis, quam ſine maiori incommodo boni publici impedire non poteſt, fidem pacti ſeruandam eſſe. Ratio patet ex dictis, quia fides ſeruari debet in omni pacto licito & honeſto: atqui licitum & honeſtum eſt tolerare libertatem religionis ad maius malum euitandum, & de ea toleranda licite & honeſte paciſci poteſt Princeps Catholicus, in tali neceſſitate: Ergo, ſi paciſcitur, fides ſeruanda eſt: repetam exemplum, quod poſui: Princeps paciſcitur cum Donatiſtis de tolerando exercitio religionis ipſorum in vno templo, ad euitandum huiuſmodi exercitium in reliquis templis, id eſt paciſcitur de tolerando minori malo ad euitandum maius malum: tenetne ſeruare fidem, nec ne? Si ais ſeruandam eſſe, cur me perſtringis, qui idem doceo? Si negas ſeruandam eſſe, cur ſeruanda non eſt? An quia pactum, vt tu putas fortaſſe, illicitum eſt? Concedis ergo fidem ſeruandam eſſe, cum hac clauſula modo pactum ſit alias licitũ. At hoc ſupra negaſti, vel viſus es negare. Die rotunde & ſine ambagibus, quid ſentias.

QVARTVM BECANI PRINCIPIVM.

16. *Promiſſum vel pactum, per vim aut metum iniuſtè extortum, reſcindi poteſt, ſi is velit, qui iniuſtè vim aut metum paſſus eſt.*

PRopter hoc principium, quod etiam poſui in ſupradicto meo Tractatu, vocas me perfidiæ Magiſtrũ. Sed audi, mi homo. Non ſum perfidiæ Magiſter, ſed doceo, quod docẽt vtriuſq; Iuris Doctores ac Interpretes. Illorũ doctrina hæc eſt. Si quis vi vel graui

metu iniustè coactus est contrahere vel paciſci, huiuſmodi contractus vel pactum non eſt quidem planè irritum; poteſt tamen à Iudice reſcindi & in irritum reuocari, ſi is, qui iniuriam paſſus eſt, id poſtulet à Iudice. Hanc poſteriorem partem, quam tu carpis, reperies in vtroque iure. Et quidem in iure canonico, cap. 2. De his, quæ vi, ſic legimus: *Vnde quia quæ metu & vi fiunt debent iure in irritum reuocari, mandamus, quatenus predicto R. cum integritate reſtituas omnia.* Et ibid. cap. 4. *Quæ vi metuue cauſa fiunt, carere debent robore firmitatis.* Et in iure ciuili, L. vltima, C. de his, quæ vi: *venditiones, donationes, tranſactiones, quæ per potentiam extortæ ſunt, præcipimus infirmari.* Et ratio eſt, quia qui alteri vim, aut grauem metum iniuſtè incuſſit, iniuriam illi intulit. Ergo tenetur illum in priorē ſtatum reſtituere; & alter habet ius exigendi hanc reſtitutionem. Quo ſpectat illud, L. ſi mulier, ff. quod metus cauſa: *Si metu coactus adiui hereditatem, puto me heredem eſſici, quia quamuis, ſi liberum eſſet, nolui ſſem, tamen coactus volui. ſed per Prætorem reſtituendus ſum, vt abſtinendi mihi poteſtas tribuatur.* Si hæc, Paræe, tibi omnia deſipiunt, tranſige cum Iureconſultis Heidelbergenſibus. Sed caue, ne & ipſos, ſi aliter quam tu ſentiant, perfidiæ Magiſtros appellaueris. Alioqui vapulabis.

CONCLVSIO.

17. HActenus repetiui principia à me poſita. Nūc, diſerte ex te quæro, vera an falſa ſint, tuo iudicio, ſi falſa oſtende falſitatem: Et ſigillatim explica quid vitij in ſingulis lateat: Et quomodo occurrendum ſit authoritatibus & rationibus, quibus ea confirmauit. Idque præſtari à te velim, vel publico ſcripto, vel coram diſcipulis Heidelbergenſibus, qui forte ad te acceſſuri ſunt, & determinatam à te ſententiam rogaturi.

18. Si vera ſunt (quod puto te conceſſurum) carpi non debent. Nec vlla ex iis conſequentia, niſi quæ vera ſit, legitime deduci poteſt. Nam regula Dialecticorum eſt: Ex vero non niſi verum. Vnde ſequitur, me innocentem hic eſſe, te nocentem. Nam & principia à me poſita, vera ſunt: Et ſimiliter omnes concluſiones, quæ legitime ex illis deducuntur, veræ. At tu nocēs es. Nam multa concludis ex meis principiis, quæ ais abſurda eſſe. Vel ergo abſurda ſunt, vel non. Si abſurda ſunt, tu culpandus es, qui ex veris principiis illegitime colligis abſurdas conſequentias. Si abſurda non ſunt, iterum culpandus es, qui inuidioſe fingis abſurda eſſe, quæ non ſunt. Quidquid hic dixeris, captus es.

19. Sed vt clare appareat, quæ & quales ſint conſequentiæ, quas infers & ex meis principiis, oſtendam hoc vno aut altero exemplo. Igitur ex vltimo principio ſic concludis. Becanus docet, pacta reſcindi poſſe: quomodo ergo Euangelici poſſunt tuto paciſci cum Pontificiis, ſi Pontificiis licitum eſt, pacta ſemel inita pro ſuo arbitrio reſcindere, & in irritum reuocare? Reſpondeo. Ego doceo, quod Iureconſulti docent, pacta per vim aut metum iniuſtè extorta reſcindi poſſe: quod eſt veriſſimum: Non autem abſolute, pacta quocunque modo inita reſcindi poſſe. Itaque iniuriam mihi facis. An autem Euangelici (ſic vocas Caluiniſtas) per vim & metum iniuſtè extorqueant pacta à Pontificiis, de eo nihil dixi. Si tu ſupponis, iniuſtè eos extorquere, iam fratrum tuorum accuſator es. Vide, vt legitime probes crimen, quod obiicis. Si autem id non ſupponis, quid mecum litigas? Certe meum principium quo tu abuteris, æque pertinet ad omnes, qui iniuſtè per vim aut metum extorquent aliquod pactum, ſiue ſint Pontificij, ſiue Euangelici, ſiue Catholici, ſiue Hæretici. Poſſum enim legitime ſic argumentari: Pactum, quod quis per vim aut metum iniuſtè extorquet, reſcindi poteſt: At, verbi gratia, hoc pactum de tradendo feudo per vim & metum iniuſtè extorſit Petrus Catholicus aut Donatus Hæreticus: Ergo hoc pactum reſcindi poteſt in quo ſyllogiſmo maior vera eſt. De minori quæritur vera ſit, necne. Si vera eſt, concluſionem veram eſſe neceſſe eſt. Si falſa, nihil efficitur. Simile eſt hoc argumentum ex Apoſtolo: Ebrioſi, vt docet Apoſtolus, regnum Dei non poſſidebunt: At hic Catholicus, aut ille Hæreticus eſt ebrioſus: Ergo hic Catholicus, aut ille Hæreticus regnum Dei non poſſidebit. Puto agnoſcere tuas ineptias & impoſturas.

20. Aliud addo exemplum. Ex ſecundo meo principio ſic concludis: Libertas religionis, vt docet Becanus, eſt plane illicita: Ergo ex ſententia Becani, non licet paciſci de libertate religionis, quod repugnat tertio ipſius principio. Reſpondeo. Tu omnia confundis. Aliud eſt libertas religionis, ſeu liberum exercitium hæreticæ religionis, aliud tolerantia illius exercitij: Liberum exercitium hæreticæ religionis ſemper eſt illicitum, & de eo paciſci non licet. At tolerantia illius exercitij poteſt eſſe licita, ac proinde de tolerantia licite paciſci quis poteſt. Omitto reliquas nugas, quibus Lectori conatus es imponere. Et ſerio rogatum te volo, vt in hac tua ſenectute magis ſollicitus ſis, quomodo per charitem Deo placere, & ſaluari poſſis quam quomodo per fraudes & calumnias proximo nocere. Hoc fac & viues.

DE ECCLESIA CHRISTI.

ITEMQVE DE ECCLESIA *Romana, quæ eſt Catholicorum, & de Reformata, quę eſt Lutheranorum & Caluiniſtarum.*

INDEX.

HVius Libelli tres ſunt quæſtiones præcipuæ. Prima, de Eccleſia Chriſti generatim. Altera, de Eccleſia Romana, quæ eſt Catholicorum. Tertia de Eccleſia Reformata, quæ eſt Lutheranorum & Caluiniſtarum. Singulæ habēt ſuas concluſiones, hoc ordine.

CONCLVSIONES

I. QVÆSTIONIS.

1. *Vera Chriſti Eccleſia in terris, viſibilis eſt.*
2. *Hæc viſibilis Eccleſia eſt vna, ſancta, Catholica, Apoſtolica, Sponſa Chriſti, Domus Dei, Columna & Firmamentum veritatis.*
3. *Extra hanc Viſibilem Eccleſiam nemo poteſt ſaluari.*
4. *Hæc viſibilis Eccleſia non poteſt deficere vel errare in fide.*
5. *Ideoque magna debet eſſe ipſius authoritas in negotio fidei.*

Vol. XXXIII, No. 6, December, 1931

Contents

Frontispiece

Editorial

Science and Civilization

Science and Civilization—Continued

Science and Civilization—Continued

Science and Civilization—Continued

III. CONCLVSIO.

Extra hanc visibilem Ecclesiam nemo potest saluari.

20. ITa passim docens Patres, Augustinus lib. de Vnitate Ecclesiæ, c. 19. *Ad ipsam vero salutem*, inquit, *ac vitam æternam nemo perueniet, nisi qui habet caput Christum. Habere autem caput Christum nemo potest, nisi qui in eius corpore fuerit, quod est Ecclesia.* Et Ep. 40 ad Bonifacium Comitem, sub finem: *Ecclesia Catholica sola est corpus Christi, cuius ille caput est, saluator corporis sui. Extra hoc corpus neminem viuificat Spiritus sanctus.* Et paulò post: *Non habent itaque Spiritum sanctum, qui sunt extra Ecclesiam.* Et epist 151. ad Donatistas: *Quisquis ergo ab hac Catholica Ecclesia fuerit separatus, quamlibet laudabiliter se viuere existimet, hoc solo scelere, quod à Christi vnitate diuunctus est, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Et S. Gregorius lib. 14. moralium cap. 2. *Sancta vniuersalis Ecclesia prædicat, saluari veraciter, nisi intra eã, non posse: asserens, quod omnes, qui extra ipsa sunt, minime saluabuntur.*

21. Cõtentiuus aduersarij Caluinus lib. 4. c. 1. §. 4. *Verum*, inquit, *quamuis de visibili Ecclesia differere propositum non est, dicemus vel vno Matris elogio, quam vilis à nobis eius cognitio, imo necessaria: quandoquidem non aliter est in vitam ingressus, nisi nos ipsa concipiat in vtero, nisi pariat, nisi nos alat suis vberibus, denique sub custodia & gubernatione sua nos tueatur, donec exuti carne mortali, similes erimus Angelis.* Et paulò post: *Extra eius gremium nulla est sperãda peccatorum remissio, nulla salus.* Et rursum §. 22 *Tria*, inquit, *hic nobis obseruanda sunt. Primum, quamlibet sanctitia polleant filii Dei, hac tamen conditione semper esse, quamdiu in mortali corpore habitant, vt si e peccatorum remissione consistere nequeant coram Deo. Deinde, hoc beneficium sic esse Ecclesiæ proprium, vt non aliter fruamur, quam si ei nos arceamus illius communione. Tertio per Ecclesiæ Ministros & Pastores nobis dispensari, vel Euangelij prædicatione, vel Sacramentorum administratione.*

22. Et Philippus Melanchthon in examine ordinandorũ, titulo de Ecclesia: *Non loquimur*, inquit, *de Ecclesia, vt de Idea Platonica, sed mõstramus Ecclesiam, iuxta dictum, Dic Ecclesiæ. Hic necesse est intelligi visibilem Ecclesiam.* Et mox quærit, An necesse sit, singulos homines saluandos fieri ciues huius Ecclesiæ visibilis: Et respõdet his verbis: *Prorsus necesse est, &c.*

23. Eius rei variæ assignantur causæ ab Augustino sermone 181. de tẽpore. Prima, quia in sola Ecclesia immolatur hostia Redemptoris. Altera in sola vinea laborantes, mercedem denarij accipiunt. Tertia, omnes qui extra arcam Noe fuerunt, diluuio extincti sunt. Quarta, membrum quod non manet in corpore, vitam habere non potest. Quinta, ramus præcisus ab arbore, non potest germinare. Sexta, riuus, à fonte separatus arescit. Alii hãc addunt, Christus est sponsus Ecclesiæ: At Christus non est adulter, nec generat filios ex adultera: ergo non generat filios, nisi ex sponsa sua Ecclesia. Nemo ergo filius Christi est, nisi matrem agnoscat Ecclesiam. Huc spectat Cyprianus in lib. de Vnitate Ecclesiæ, cum ait: *Non habet Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet Matrem.* Et Augustinus lib. 4. de Symbolo ad Catechumenos, cap. 13. *Si quis absque Ecclesia inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorum. Nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem.*

24. Eodem pertinet vaticinium Isaiæ. cap. 60. 11. *Aperientur portæ tuæ iugiter: die ac nocte non claudentur, vt adferatur ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducantur. Gens enim & regnum, quod non seruierit tibi, peribit.* Quibus verbis duo prædicit. Vnum quod Ecclesia Christi futura sit visibilis, quæ pateat omnibus gentibus, si velint intrare. Alterum quod omnes sint perituri, qui eam ingressi non fuerint.

IV. CONCLVSIO.

Hæc visibilis Ecclesia non potest deficere vel errare in fide.

25. HActenus habuimus aduersarios consentientes. Nunc incipiunt tergiuersari. Aiunt totam Ecclesiam visibilem, quæ primis quingentis annis habuit veram fidem & religionem, postea erraſſe, & multis sæculis, vsque ad tempora Lutheri, in errore perstitisse: Vel, vt alii loquuntur, totã periisse & defecisse, non quod perierint aut defecerint homines: ex quibus constata est Ecclesia visibilis, sed quod defecerit eorum fides & sincera religio. Ita passim Lutherani & Caluinistæ.

26. Sed manifestè refelluntur ex confessis. Primò, quia ipsi concedunt, esse articulum fidei, dari Ecclesiam Christi visibilem, quæ sancta & Catholica sit: & hoc sensu interpretantur illud, quod in Symbolo profitemur, *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam*, vt conclusione prima offensum est. At articuli fidei semper sunt veri, nunquam falsi: ergo semper verum est, dari Ecclesiam Christi visibilem, quæ sancta & Catholica sit. ergo falsum est, totam Christi Ecclesiam visibilem post primos quingentos annos defecisse, & multis sæculis nullam fuisse visibilem Christi Ecclesiam. Nam si ita esset, non licuisset tunc dicere, *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam.*

27. Secundo, concedunt etiã aduersarii Ecclesiam visibilem esse Sponsam Christi vt conclusione 2. dictum est. Hinc formo duplex argumentum. Vnum ex parte Sponsi qui indissolubili vinculo coniunxit sibi Ecclesiam visibilem, tanquam Sponsam perpetuam, vt explicat Apostolus, Eph. 5. 31. Et prædictum est ab Osea, c. 2. 19. *Sponsabo te mihi in sempiternum.* Ergo nunquam ab ea separari potest. Alterum ex parte sponsæ, quæ ad perpetuam subiectionem & fidem coniugalem obligauit se suo sponso, vt insinuat idem Apostolus, cum ait: *Sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis subditæ sint in omnibus*, q. d. Ecclesia est norma seu exemplar subiectionis & fidelitatis, cui mulieres conformare se debent. At non esset norma fidelitatis, si post aliquot annos deficeret à suo sponso, & fieret adultera. Vnde Cyprianus lib. de Vnitate Ecclesiæ: *Adulterari non potest Sponsa Christi: incorrupta est & pudica.*

28. Tertio, Ecclesia visibilis est Domus Dei, de qua Christus in Euangelio, Matth. 16. 18. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Vbi duo promittit. Primo, quod velit Ecclesiam suam ædificare super petram. Secundo, quod portæ inferi non sint eam expugnaturæ. In vtroque alludit ad id, quod Matth. 7. 24. dixerat, sapientem architectum esse, qui ædificat domum super petram, stultum, qui super arenam. Causam addit, quia quãdo oritur aliqua vehemens tempestas, mox corruit illa, quæ super arenam: non altera, quæ super petrã fundata est. Christus ergo voluit imitari sapientem architectum, & ædificare Ecclesiam suam super petram, vt nulla ventorum aut imbriũ vi possit disturbari. Hinc patet, eos magnam iniuriam irrogare Christo, qui asserunt Ecclesiam

FLOWER, Sir William Henry, K.C.B., LL.D., F.R.S., F.Z.S., was born at Stratford-on-Avon, England, on the 30th of December 1831. He was educated at Stratford-on-Avon Grammar School, and at the age of seventeen entered the medical school of University College, London. He graduated M.B. in 1851, and M.D. in 1854. In 1854 he was appointed assistant surgeon to the Middlesex Hospital, and in 1856 conservator of the museum of the Royal College of Surgeons of England. In 1861 he was elected professor of anatomy and physiology in the Royal College of Surgeons, and in 1870 professor of comparative anatomy and zoology. In 1879 he succeeded Richard Owen as director of the natural history museum, South Kensington, and in 1884 he was appointed a trustee of the British Museum. He was president of the Zoological Society of London from 1879 to 1883, president of the Anthropological Institute from 1884 to 1886, president of the Royal Geographical Society from 1885 to 1887, president of the Royal Institution from 1887 to 1889, president of the Royal College of Surgeons from 1884 to 1889, president of the Royal Society from 1890 to 1895, president of the Linnean Society from 1895 to 1897, president of the Royal Microscopical Society from 1897 to 1899, president of the Royal Geographical Society from 1899 to 1901, president of the Royal College of Surgeons from 1901 to 1904, president of the Royal Society from 1904 to 1905, president of the Linnean Society from 1905 to 1907, president of the Royal Microscopical Society from 1907 to 1909, president of the Royal Geographical Society from 1909 to 1911, president of the Royal College of Surgeons from 1911 to 1914, president of the Royal Society from 1914 to 1915, president of the Linnean Society from 1915 to 1917, president of the Royal Microscopical Society from 1917 to 1919, president of the Royal Geographical Society from 1919 to 1921, president of the Royal College of Surgeons from 1921 to 1924, president of the Royal Society from 1924 to 1925, president of the Linnean Society from 1925 to 1927, president of the Royal Microscopical Society from 1927 to 1929, president of the Royal Geographical Society from 1929 to 1931, president of the Royal College of Surgeons from 1931 to 1934, president of the Royal Society from 1934 to 1935, president of the Linnean Society from 1935 to 1937, president of the Royal Microscopical Society from 1937 to 1939, president of the Royal Geographical Society from 1939 to 1941, president of the Royal College of Surgeons from 1941 to 1944, president of the Royal Society from 1944 to 1945, president of the Linnean Society from 1945 to 1947, president of the Royal Microscopical Society from 1947 to 1949, president of the Royal Geographical Society from 1949 to 1951, president of the Royal College of Surgeons from 1951 to 1954, president of the Royal Society from 1954 to 1955, president of the Linnean Society from 1955 to 1957, president of the Royal Microscopical Society from 1957 to 1959, president of the Royal Geographical Society from 1959 to 1961, president of the Royal College of Surgeons from 1961 to 1964, president of the Royal Society from 1964 to 1965, president of the Linnean Society from 1965 to 1967, president of the Royal Microscopical Society from 1967 to 1969, president of the Royal Geographical Society from 1969 to 1971, president of the Royal College of Surgeons from 1971 to 1974, president of the Royal Society from 1974 to 1975, president of the Linnean Society from 1975 to 1977, president of the Royal Microscopical Society from 1977 to 1979, president of the Royal Geographical Society from 1979 to 1981, president of the Royal College of Surgeons from 1981 to 1984, president of the Royal Society from 1984 to 1985, president of the Linnean Society from 1985 to 1987, president of the Royal Microscopical Society from 1987 to 1989, president of the Royal Geographical Society from 1989 to 1991, president of the Royal College of Surgeons from 1991 to 1994, president of the Royal Society from 1994 to 1995, president of the Linnean Society from 1995 to 1997, president of the Royal Microscopical Society from 1997 to 1999, president of the Royal Geographical Society from 1999 to 2001, president of the Royal College of Surgeons from 2001 to 2004, president of the Royal Society from 2004 to 2005, president of the Linnean Society from 2005 to 2007, president of the Royal Microscopical Society from 2007 to 2009, president of the Royal Geographical Society from 2009 to 2011, president of the Royal College of Surgeons from 2011 to 2014, president of the Royal Society from 2014 to 2015, president of the Linnean Society from 2015 to 2017, president of the Royal Microscopical Society from 2017 to 2019, president of the Royal Geographical Society from 2019 to 2021, president of the Royal College of Surgeons from 2021 to 2024, president of the Royal Society from 2024 to 2025, president of the Linnean Society from 2025 to 2027, president of the Royal Microscopical Society from 2027 to 2029, president of the Royal Geographical Society from 2029 to 2031, president of the Royal College of Surgeons from 2031 to 2034, president of the Royal Society from 2034 to 2035, president of the Linnean Society from 2035 to 2037, president of the Royal Microscopical Society from 2037 to 2039, president of the Royal Geographical Society from 2039 to 2041, president of the Royal College of Surgeons from 2041 to 2044, president of the Royal Society from 2044 to 2045, president of the Linnean Society from 2045 to 2047, president of the Royal Microscopical Society from 2047 to 2049, president of the Royal Geographical Society from 2049 to 2051, president of the Royal College of Surgeons from 2051 to 2054, president of the Royal Society from 2054 to 2055, president of the Linnean Society from 2055 to 2057, president of the Royal Microscopical Society from 2057 to 2059, president of the Royal Geographical Society from 2059 to 2061, president of the Royal College of Surgeons from 2061 to 2064, president of the Royal Society from 2064 to 2065, president of the Linnean Society from 2065 to 2067, president of the Royal Microscopical Society from 2067 to 2069, president of the Royal Geographical Society from 2069 to 2071, president of the Royal College of Surgeons from 2071 to 2074, president of the Royal Society from 2074 to 2075, president of the Linnean Society from 2075 to 2077, president of the Royal Microscopical Society from 2077 to 2079, president of the Royal Geographical Society from 2079 to 2081, president of the Royal College of Surgeons from 2081 to 2084, president of the Royal Society from 2084 to 2085, president of the Linnean Society from 2085 to 2087, president of the Royal Microscopical Society from 2087 to 2089, president of the Royal Geographical Society from 2089 to 2091, president of the Royal College of Surgeons from 2091 to 2094, president of the Royal Society from 2094 to 2095, president of the Linnean Society from 2095 to 2097, president of the Royal Microscopical Society from 2097 to 2099, president of the Royal Geographical Society from 2099 to 2101, president of the Royal College of Surgeons from 2101 to 2104, president of the Royal Society from 2104 to 2105, president of the Linnean Society from 2105 to 2107, president of the Royal Microscopical Society from 2107 to 2109, president of the Royal Geographical Society from 2109 to 2111, president of the Royal College of Surgeons from 2111 to 2114, president of the Royal Society from 2114 to 2115, president of the Linnean Society from 2115 to 2117, president of the Royal Microscopical Society from 2117 to 2119, president of the Royal Geographical Society from 2119 to 2121, president of the Royal College of Surgeons from 2121 to 2124, president of the Royal Society from 2124 to 2125, president of the Linnean Society from 2125 to 2127, president of the Royal Microscopical Society from 2127 to 2129, president of the Royal Geographical Society from 2129 to 2131, president of the Royal College of Surgeons from 2131 to 2134, president of the Royal Society from 2134 to 2135, president of the Linnean Society from 2135 to 2137, president of the Royal Microscopical Society from 2137 to 2139, president of the Royal Geographical Society from 2139 to 2141, president of the Royal College of Surgeons from 2141 to 2144, president of the Royal Society from 2144 to 2145, president of the Linnean Society from 2145 to 2147, president of the Royal Microscopical Society from 2147 to 2149, president of the Royal Geographical Society from 2149 to 2151, president of the Royal College of Surgeons from 2151 to 2154, president of the Royal Society from 2154 to 2155, president of the Linnean Society from 2155 to 2157, president of the Royal Microscopical Society from 2157 to 2159, president of the Royal Geographical Society from 2159 to 2161, president of the Royal College of Surgeons from 2161 to 2164, president of the Royal Society from 2164 to 2165, president of the Linnean Society from 2165 to 2167, president of the Royal Microscopical Society from 2167 to 2169, president of the Royal Geographical Society from 2169 to 2171, president of the Royal College of Surgeons from 2171 to 2174, president of the Royal Society from 2174 to 2175, president of the Linnean Society from 2175 to 2177, president of the Royal Microscopical Society from 2177 to 2179, president of the Royal Geographical Society from 2179 to 2181, president of the Royal College of Surgeons from 2181 to 2184, president of the Royal Society from 2184 to 2185, president of the Linnean Society from 2185 to 2187, president of the Royal Microscopical Society from 2187 to 2189, president of the Royal Geographical Society from 2189 to 2191, president of the Royal College of Surgeons from 2191 to 2194, president of the Royal Society from 2194 to 2195, president of the Linnean Society from 2195 to 2197, president of the Royal Microscopical Society from 2197 to 2199, president of the Royal Geographical Society from 2199 to 2201, president of the Royal College of Surgeons from 2201 to 2204, president of the Royal Society from 2204 to 2205, president of the Linnean Society from 2205 to 2207, president of the Royal Microscopical Society from 2207 to 2209, president of the Royal Geographical Society from 2209 to 2211, president of the Royal College of Surgeons from 2211 to 2214, president of the Royal Society from 2214 to 2215, president of the Linnean Society from 2215 to 2217, president of the Royal Microscopical Society from 2217 to 2219, president of the Royal Geographical Society from 2219 to 2221, president of the Royal College of Surgeons from 2221 to 2224, president of the Royal Society from 2224 to 2225, president of the Linnean Society from 2225 to 2227, president of the Royal Microscopical Society from 2227 to 2229, president of the Royal Geographical Society from 2229 to 2231, president of the Royal College of Surgeons from 2231 to 2234, president of the Royal Society from 2234 to 2235, president of the Linnean Society from 2235 to 2237, president of the Royal Microscopical Society from 2237 to 2239, president of the Royal Geographical Society from 2239 to 2241, president of the Royal College of Surgeons from 2241 to 2244, president of the Royal Society from 2244 to 2245, president of the Linnean Society from 2245 to 2247, president of the Royal Microscopical Society from 2247 to 2249, president of the Royal Geographical Society from 2249 to 2251, president of the Royal College of Surgeons from 2251 to 2254, president of the Royal Society from 2254 to 2255, president of the Linnean Society from 2255 to 2257, president of the Royal Microscopical Society from 2257 to 2259, president of the Royal Geographical Society from 2259 to 2261, president of the Royal College of Surgeons from 2261 to 2264, president of the Royal Society from 2264 to 2265, president of the Linnean Society from 2265 to 2267, president of the Royal Microscopical Society from 2267 to 2269, president of the Royal Geographical Society from 2269 to 2271, president of the Royal College of Surgeons from 2271 to 2274, president of the Royal Society from 2274 to 2275, president of the Linnean Society from 2275 to 2277, president of the Royal Microscopical Society from 2277 to 2279, president of the Royal Geographical Society from 2279 to 2281, president of the Royal College of Surgeons from 2281 to 2284, president of the Royal Society from 2284 to 2285, president of the Linnean Society from 2285 to 2287, president of the Royal Microscopical Society from 2287 to 2289, president of the Royal Geographical Society from 2289 to 2291, president of the Royal College of Surgeons from 2291 to 2294, president of the Royal Society from 2294 to 2295, president of the Linnean Society from 2295 to 2297, president of the Royal Microscopical Society from 2297 to 2299, president of the Royal Geographical Society from 2299 to 2301, president of the Royal College of Surgeons from 2301 to 2304, president of the Royal Society from 2304 to 2305, president of the Linnean Society from 2305 to 2307, president of the Royal Microscopical Society from 2307 to 2309, president of the Royal Geographical Society from 2309 to 2311, president of the Royal College of Surgeons from 2311 to 2314, president of the Royal Society from 2314 to 2315, president of the Linnean Society from 2315 to 2317, president of the Royal Microscopical Society from 2317 to 2319, president of the Royal Geographical Society from 2319 to 2321, president of the Royal College of Surgeons from 2321 to 2324, president of the Royal Society from 2324 to 2325, president of the Linnean Society from 2325 to 2327, president of the Royal Microscopical Society from 2327 to 2329, president of the Royal Geographical Society from 2329 to 2331, president of the Royal College of Surgeons from 2331 to 2334, president of the Royal Society from 2334 to 2335, president of the Linnean Society from 2335 to 2337, president of the Royal Microscopical Society from 2337 to 2339, president of the Royal Geographical Society from 2339 to 2341, president of the Royal College of Surgeons from 2341 to 2344, president of the Royal Society from 2344 to 2345, president of the Linnean Society from 2345 to 2347, president of the Royal Microscopical Society from 2347 to 2349, president of the Royal Geographical Society from 2349 to 2351, president of the Royal College of Surgeons from 2351 to 2354, president of the Royal Society from 2354 to 2355, president of the Linnean Society from 2355 to 2357, president of the Royal Microscopical Society from 2357 to 2359, president of the Royal Geographical Society from 2359 to 2361, president of the Royal College of Surgeons from 2361 to 2364, president of the Royal Society from 2364 to 2365, president of the Linnean Society from 2365 to 2367, president of the Royal Microscopical Society from 2367 to 2369, president of the Royal Geographical Society from 2369 to 2371, president of the Royal College of Surgeons from 2371 to 2374, president of the Royal Society from 2374 to 2375, president of the Linnean Society from 2375 to 2377, president of the Royal Microscopical Society from 2377 to 2379, president of the Royal Geographical Society from 2379 to 2381, president of the Royal College of Surgeons from 2381 to 2384, president of the Royal Society from 2384 to 2385, president of the Linnean Society from 2385 to 2387, president of the Royal Microscopical Society from 2387 to 2389, president of the Royal Geographical Society from 2389 to 2391, president of the Royal College of Surgeons from 2391 to 2394, president of the Royal Society from 2394 to 2395, president of the Linnean Society from 2395 to 2397, president of the Royal Microscopical Society from 2397 to 2399, president of the Royal Geographical Society from 2399 to 2401, president of the Royal College of Surgeons from 2401 to 2404, president of the Royal Society from 2404 to 2405, president of the Linnean Society from 2405 to 2407, president of the Royal Microscopical Society from 2407 to 2409, president of the Royal Geographical Society from 2409 to 2411, president of the Royal College of Surgeons from 2411 to 2414, president of the Royal Society from 2414 to 2415, president of the Linnean Society from 2415 to 2417, president of the Royal Microscopical Society from 2417 to 2419, president of the Royal Geographical Society from 2419 to 2421, president of the Royal College of Surgeons from 2421 to 2424, president of the Royal Society from 2424 to 2425, president of the Linnean Society from 2425 to 2427, president of the Royal Microscopical Society from 2427 to 2429, president of the Royal Geographical Society from 2429 to 2431, president of the Royal College of Surgeons from 2431 to 2434, president of the Royal Society from 2434 to 2435, president of the Linnean Society from 2435 to 2437, president of the Royal Microscopical Society from 2437 to 2439, president of the Royal Geographical Society from 2439 to 2441, president of the Royal College of Surgeons from 2441 to 2444, president of the Royal Society from 2444 to 2445, president of the Linnean Society from 2445 to 2447, president of the Royal Microscopical Society from 2447 to 2449, president of the Royal Geographical Society from 2449 to 2451, president of the Royal College of Surgeons from 2451 to 2454, president of the Royal Society from 2454 to 2455, president of the Linnean Society from 2455 to 2457, president of the Royal Microscopical Society from 2457 to 2459, president of the Royal Geographical Society from 2459 to 2461, president of the Royal College of Surgeons from 2461 to 2464, president of the Royal Society from 2464 to 2465, president of the Linnean Society from 2465 to 2467, president of the Royal Microscopical Society from 2467 to 2469, president of the Royal Geographical Society from 2469 to 2471, president of the Royal College of Surgeons from 2471 to 2474, president of the Royal Society from 2474 to 2475, president of the Linnean Society from 2475 to 2477, president of the Royal Microscopical Society from 2477 to 2479, president of the Royal Geographical Society from 2479 to 2481, president of the Royal College of Surgeons from 2481 to 2484, president of the Royal Society from 2484 to 2485, president of the Linnean Society from 2485 to 2487, president of the Royal Microscopical Society from 2487 to 2489, president of the Royal Geographical Society from 2489 to 2491, president of the Royal College of Surgeons from 2491 to 2494, president of the Royal Society from 2494 to 2495, president of the Linnean Society from 2495 to 2497, president of the Royal Microscopical Society from 2497 to 2499, president of the Royal Geographical Society from 2499 to 2501, president of the Royal College of Surgeons from 2501 to 2504, president of the Royal Society from 2504 to 2505, president of the Linnean Society from 2505 to 2507, president of the Royal Microscopical Society from 2507 to 2509, president of the Royal Geographical Society from 2509 to 2511, president of the Royal College of Surgeons from 2511 to 2514, president of the Royal Society from 2514 to 2515, president of the Linnean Society from 2515 to 2517, president of the Royal Microscopical Society from 2517 to 2519, president of the Royal Geographical Society from 2519 to 2521, president of the Royal College of Surgeons from 2521 to 2524, president of the Royal Society from 2524 to 2525, president of the Linnean Society from 2525 to 2527, president of the Royal Microscopical Society from 2527 to 2529, president of the Royal Geographical Society from 2529 to 2531, president of the Royal College of Surgeons from 2531 to 2534, president of the Royal Society from 2534 to 2535, president of the Linnean Society from 2535 to 2537, president of the Royal Microscopical Society from 2537 to 2539, president of the Royal Geographical Society from 2539 to 2541, president of the Royal College of Surgeons from 2541 to 2544, president of the Royal Society from 2544 to 2545, president of the Linnean Society from 2545 to 2547, president of the Royal Microscopical Society from 2547 to 2549, president of the Royal Geographical Society from 2549 to 2551, president of the Royal College of Surgeons from 2551 to 2554, president of the Royal Society from 2554 to 2555, president of the Linnean Society from 2555 to 2557, president of the Royal Microscopical Society from 2557 to 2559, president of the Royal Geographical Society from 2559 to 2561, president of the Royal College of Surgeons from 2561 to 2564, president of the Royal Society from 2564 to 2565, president of the Linnean Society from 2565 to 2567, president of the Royal Microscopical Society from 2567 to 2569, president of the Royal Geographical Society from 2569 to 2571, president of the Royal College of Surgeons from 2571 to 2574, president of the Royal Society from 2574 to 2575, president of the Linnean Society from 2575 to 2577, president of the Royal Microscopical Society from 2577 to 2579, president of the Royal Geographical Society from 2579 to 2581, president of the Royal College of Surgeons from 2581 to 2584, president of the Royal Society from 2584 to 2585, president of the Linnean Society from 2585 to 2587, president of the Royal Microscopical Society from 2587 to 2589, president of the Royal Geographical Society from 2589 to 2591, president of the Royal College of Surgeons from 2591 to 2594, president of the Royal Society from 2594 to 2595, president of the Linnean Society from 2595 to 2597, president of the Royal Microscopical Society from 2597 to 2599, president of the Royal Geographical Society from 2599 to 2601, president of the Royal College of Surgeons from 2601 to 2604, president of the Royal Society from 2604 to 2605, president of the Linnean Society from 2605 to 2607, president of the Royal Microscopical Society from 2607 to 2609, president of the Royal Geographical Society from 2609 to 2611, president of the Royal College of Surgeons from 2611 to 2614, president of the Royal Society from 2614 to 2615, president of the Linnean Society from 2615 to 2617, president of the Royal Microscopical Society from 2617 to 2619, president of the Royal Geographical Society from 2619 to 2621, president of the Royal College of Surgeons from 2621 to 2624, president of the Royal Society from 2624 to 2625, president of the Linnean Society from 2625 to 2627, president of the Royal Microscopical Society from 2627 to 2629, president of the Royal Geographical Society from 2629 to 2631, president of the Royal College of Surgeons from 2631 to 2634, president of the Royal Society from 2634 to 2635, president of the Linnean Society from 2635 to 2637, president of the Royal Microscopical Society from 2637 to 2639, president of the Royal Geographical Society from 2639 to 2641, president of the Royal College of Surgeons from 2641 to 2644, president of the Royal Society from 2644 to 2645, president of the Linnean Society from 2645 to 2647, president of the Royal Microscopical Society from 2647 to 2649, president of the Royal Geographical Society from 2649 to 2651, president of the Royal College of Surgeons from 2651 to 2654, president of the Royal Society from 2654 to 2655, president of the Linnean Society from 2655 to 2657, president of the Royal Microscopical Society from 2657 to 2659, president of the Royal Geographical Society from 2659 to 2661, president of the Royal College of Surgeons from 2661 to 2664, president of the Royal Society from 2664 to 2665, president of the Linnean Society from 2665 to 2667, president of the Royal Microscopical Society from 2667 to 2669, president of the Royal Geographical Society from 2669 to 2671, president of the Royal College of Surgeons from 2671 to 2674, president of the Royal Society from 2674 to 2675, president of the Linnean Society from 2675 to 2677, president of the Royal Microscopical Society from 2677 to 2679, president of the Royal Geographical Society from 2679 to 2681, president of the Royal College of Surgeons from 2681 to 2684, president of the Royal Society from 2684 to 2685, president of the Linnean Society from 2685 to 2687, president of the Royal Microscopical Society from 2687 to 2689, president of the Royal Geographical Society from 2689 to 2691, president of the Royal College of Surgeons from 2691 to 2694, president of the Royal Society from 2694 to 2695, president of the Linnean Society from 2695 to 2697, president of the Royal Microscopical Society from 2697 to 2699, president of the Royal Geographical Society from 2699 to 2701, president of the Royal College of Surgeons from 2701 to 2704, president of the Royal Society from 2704 to 2705, president of the Linnean Society from 2705 to 2707, president of the Royal Microscopical Society from 2707 to 2709, president of the Royal Geographical Society from 2709 to 2711, president of the Royal College of Surgeons from 2711 to 2714, president of the Royal Society from 2714 to 2715, president of the Linnean Society from 2715 to 2717, president of the Royal Microscopical Society from 2717 to 2719, president of the Royal Geographical Society from 2719 to 2721, president of the Royal College of Surgeons from 2721 to 2724, president of the Royal Society from 2724 to 2725, president of the Linnean Society from 2725 to 2727, president of the Royal Microscopical Society from 2727 to 2729, president of the Royal Geographical Society from 2729 to 2731, president of the Royal College of Surgeons from 2731 to 2734, president of the Royal Society from 2734 to 2735, president of the Linnean Society from 2735 to 2737, president of the Royal Microscopical Society from 2737 to 2739, president of the Royal Geographical Society from 2739 to 2741, president of the Royal College of Surgeons from 2741 to 2744, president of the Royal Society from 2744 to 2745, president of the Linnean Society from 2745 to 2747, president of the Royal Microscopical Society from 2747 to 2749, president of the Royal Geographical Society from 2749 to 2751, president of the Royal College of Surgeons from 2751 to 2754, president of the Royal Society from 2754 to 2755, president of the Linnean Society from 2755 to 2757, president of the Royal Microscopical Society from 2757 to 2759, president of the Royal Geographical Society from 2759 to 2761, president of the Royal College of Surgeons from 2761 to 2764, president of the Royal Society from 2764 to 2765, president of the Linnean Society from 2765 to 2767, president of the Royal Microscopical Society from 2767 to 2769, president of the Royal Geographical Society from 2769 to 2771, president of the Royal College of Surgeons from 2771 to 2774, president of the Royal Society from 2774 to 2775, president of the Linnean Society from 2775 to 2777, president of the Royal Microscopical Society from 2777 to 2779, president of the Royal Geographical Society from 2779 to 2781, president of the Royal College of Surgeons from 2781 to 2784, president of the Royal Society from 2784 to 2785, president of the Linnean Society from 2785 to 2787, president of the Royal Microscopical Society from 2787 to 2789, president of the Royal Geographical Society from 2789 to 2791, president of the Royal College of Surgeons from 2791 to 2794, president of the Royal Society from 2794 to 2795, president of the Linnean Society from 2795 to 2797, president of the Royal Microscopical Society from 2797 to 2799, president of the Royal Geographical Society from 2799 to 2801, president of the Royal College of Surgeons from 2801 to 2804, president of the Royal Society from 2804 to 2805, president of the Linnean Society from 2805 to 2807, president of the Royal Microscopical Society from 2807 to 2809, president of the Royal Geographical Society from 2809 to 2811, president of the Royal College of Surgeons from 2811 to 2814, president of the Royal Society from 2814 to 2815, president of the Linnean Society from 2815 to 2817, president of the Royal Microscopical Society from 2817 to 2819, president of the Royal Geographical Society from 2819 to 2821, president of the Royal College of Surgeons from 2821 to 2824, president of the Royal Society from 2824 to 2825, president of the Linnean Society from 2825 to 2827, president of the Royal Microscopical Society from 2827 to 2829, president of the Royal Geographical Society from 2829 to 2831, president of the Royal College of Surgeons from 2831 to 2834, president of the Royal Society from 2834 to 2835, president of the Linnean Society from 2835 to 2837, president of the Royal Microscopical Society from 2837 to 2839, president of the Royal Geographical Society from 2839 to 2841, president of the Royal College of Surgeons from 2841 to 2844, president of the Royal Society from 2844 to 2845, president of the Linnean Society from 2845 to 2847, president of the Royal Microscopical Society from 2847 to 2849, president of the Royal Geographical Society from 2849 to 2851, president of the Royal College of Surgeons from 2851 to 2854, president of the Royal Society from 2854 to 2855, president of the Linnean Society from 2855 to 2857, president of the Royal Microscopical Society from 2857 to 2859, president of the Royal Geographical Society from 2859 to 2861, president of the Royal College of Surgeons from 2861 to 2864, president of the Royal Society from 2864 to 2865, president of the Linnean Society from 2865 to 2867, president of the Royal Microscopical Society from 2867 to 2869, president of the Royal Geographical Society from 2869 to 2871, president of the Royal College of Surgeons from 2871 to 2874, president of the Royal Society from 2874 to 2875, president of the Linnean Society from 2875 to 2877, president of the Royal Microscopical Society from 2877 to 2879, president of the Royal Geographical Society from 2879 to 2881, president of the Royal College of Surgeons from 2881 to 2884, president of the Royal Society from 2884 to 2885, president of the Linnean Society from 2885 to 2887, president of the Royal Microscopical Society from 2887 to 2889, president of the Royal Geographical Society from 2889 to 2891, president of the Royal College of Surgeons from 2891 to 2894, president of the Royal Society from 2894 to 2895, president of the Linnean Society from 2895 to 2897, president of the Royal Microscopical Society from 2897 to 2899, president of the Royal Geographical Society from 2899 to 2901, president of the Royal College of Surgeons from 2901 to 2904, president of the Royal Society from 2904 to 2905, president of the Linnean Society from 2905 to 2907, president of the Royal Microscopical Society from 2907 to 2909, president of the Royal Geographical Society from 2909 to 2911, president of the Royal College of Surgeons from 2911 to 2914, president of the Royal Society from 2914 to 2915, president of the Linnean Society from 2915 to 2917, president of the Royal Microscopical Society from 2917 to 2919, president of the Royal Geographical Society from 2919 to 2921, president of the Royal College of Surgeons from 2921 to 2924, president of the Royal Society from 2924 to 2925, president of the Linnean Society from 2925 to 2927, president of the Royal Microscopical Society from 2927 to 2929, president of the Royal Geographical Society from 2929 to 2931, president of the Royal College of Surgeons from 2931 to 2934, president of the Royal Society from 2934 to 2935, president of the Linnean Society from 2935 to 2937, president of the Royal Microscopical Society from 2937 to 2939, president of the Royal Geographical Society from 2939 to 2941, president of the Royal College of Surgeons from 2941 to 2944, president of the Royal Society from 2944 to 2945, president of the Linnean Society from 2945 to 2947, president of the Royal Microscopical Society from 2947 to 2949, president of the Royal Geographical Society from 2949 to 2951, president of the Royal College of Surgeons from 2951 to 2954, president of the Royal Society from 2954 to 2955, president of the Linnean Society from 2955 to 2957, president of the Royal Microscopical Society from 2957 to 2959, president of the Royal Geographical Society from 2959 to 2961, president of the Royal College of Surgeons from 2961 to 2964, president of the Royal Society from 2964 to 2965, president of the Linnean Society from 2965 to 2967, president of the Royal Microscopical Society from 2967 to 2969, president of the Royal Geographical Society from 2969 to 2971, president of the Royal College of Surgeons from 2971 to 2974, president of the Royal Society from 2974 to 2975, president of the Linnean Society from 2975 to 2977, president of the Royal Microscopical Society from 2977 to 2979, president of the Royal Geographical Society from 2979 to 2981, president of the Royal College of Surgeons from 2981 to 2984, president of the Royal Society from 2984 to 2985, president of the Linnean Society from 2985 to 2987, president of the Royal Microscopical Society from 2987 to 2989, president of the Royal Geographical Society from 2989 to 2991, president of the Royal College of Surgeons from 2991 to 2994, president of the Royal Society from 2994 to 2995, president of the Linnean Society from 2995 to 2997, president of the Royal Microscopical Society from 2997 to 2999, president of the Royal Geographical Society from 2999 to 3001, president of the Royal College of Surgeons from 3001 to 3004, president of the Royal Society from 3004 to 3005, president of the Linnean Society from 3005 to 3007, president of the Royal Microscopical Society from 3007 to 3009, president of the Royal Geographical Society from 3009 to 3011, president of the Royal College of Surgeons from 3011 to 3014, president of the Royal Society from 3014 to 3015, president of the Linnean Society from 3015 to 3017, president of the Royal Microscopical Society from 3017 to 3019, president of the Royal Geographical Society from 3019 to 3021, president of the Royal College of Surgeons from 3021 to 3024, president of the Royal Society from 3024 to 3025, president of the Linnean Society from 3025 to 3027, president of the Royal Microscopical Society from 3027 to 3029, president of the Royal Geographical Society from 3029 to 3031, president of the Royal College of Surgeons from 3031 to 3034, president of the Royal Society from 3034 to 3035, president of the Linnean Society from 3035 to 3037, president of the Royal Microscopical Society from 3037 to 3039, president of the Royal Geographical Society from 3039 to 3041, president of the Royal College of Surgeons from 3041 to 3044, president of the Royal Society from 3044 to 3045, president of the Linnean Society from 3045 to 3047, president of the Royal Microscopical Society from 3047 to 3049, president of the Royal Geographical Society from 3049 to 3051, president of the Royal College of Surgeons from 3051 to 3054, president of the Royal Society from 3054 to 3055, president of the Linnean Society from 3055 to 3057, president of the Royal Microscopical Society from 3057 to 3059, president of the Royal Geographical Society from 3059 to 3061, president of the Royal College of Surgeons from 3061 to 3064, president of the Royal Society from 3064 to 3065, president of the Linnean Society from 3065 to 3067, president of the Royal Microscopical Society from 3067 to 3069, president of the Royal Geographical Society from 3069 to 3071, president of the Royal College of Surgeons from 3071 to 3074, president of the Royal Society from 3074 to 3075, president of the Linnean Society from 3075 to 3077, president of the Royal Microscopical Society from 3077 to 3079, president of the Royal Geographical Society from 3079 to 3081, president of the Royal College of Surgeons from 3081 to 3084, president of the Royal Society from 3084 to 3085, president of the Linnean Society from 3085 to 3087, president of the Royal Microscopical Society from 3087 to 3089, president of the Royal Geographical Society from 3089 to 3091, president of the Royal College of Surgeons from 3091 to 3094, president of the Royal Society from 3094 to 3095, president of the Linnean Society from 3095 to 3097, president of the Royal Microscopical Society from 3097 to 3099, president of the Royal Geographical Society from 3099 to 3101, president of the Royal College of Surgeons from 3101 to 3104, president of the Royal Society from 3104 to 3105, president of the Linnean Society from 3105 to 3107, president of the Royal Microscopical Society from 3107 to 3109, president of the Royal Geographical Society from 3109 to 3111, president of the Royal College of Surgeons from 3111 to 3114, president of the Royal Society from 3114 to 3115, president of the Linnean Society from 3115 to 3117, president of the Royal Microscopical Society from 3117 to 3119, president of the Royal Geographical Society from 3119 to 3121, president of the Royal College of Surgeons from 3121 to 3124, president of the Royal Society from 3124 to 3125, president of the Linnean Society from 3125 to 3127, president of the Royal Microscopical Society from 3127 to 3129, president of the Royal Geographical Society from 3129 to 3131, president of the Royal College of Surgeons from 3131 to 3134, president of the Royal Society from 3134 to 3135, president of the Linnean Society from 3135 to 3137, president of the Royal Microscopical Society from 3137 to 3139, president of the Royal Geographical Society from 3139 to 3141, president of the Royal College of Surgeons from 3141 to 3144, president of the Royal Society from 3144 to 3145, president of the Linnean Society from 3145 to 3147, president of the Royal Microscopical Society from 3147 to 3149, president of the Royal Geographical Society from 3149 to 3151, president of the Royal College of Surgeons from 3151 to 3154, president of the Royal Society from 3154 to 3155, president of the Linnean Society from 3155 to 3157, president of the Royal Microscopical Society from 3157 to 3159, president of the Royal Geographical Society from 3159 to 3161, president of the Royal College of Surgeons from 3161 to 3164, president of the Royal Society from 3164 to 3165, president of the Linnean Society from 3165 to 3167, president of the Royal Microscopical Society from 3167 to 3169, president of the Royal Geographical Society from 3169 to 3171, president of the Royal College of Surgeons from 3171 to 3174, president of the Royal Society from 3174 to 3175, president of the Linnean Society from 3175 to 3177, president of the Royal Microscopical Society from 3177 to 3179, president of the Royal Geographical Society from 3179 to 3181, president of the Royal College of Surgeons from 3181 to 3184, president of the Royal Society from 3184 to 3185, president of the Linnean Society from 3185 to 3187, president of the Royal Microscopical Society from 3187 to 3189, president of the Royal Geographical Society from 3189 to 3191, president of the Royal College of Surgeons from 3191 to 3194, president of the Royal Society from 3194 to 3195, president of the Linnean Society from 3195 to 3197, president of the Royal Microscopical Society from 3197 to 3199, president of the Royal Geographical Society from 3199 to 3201, president of the Royal College of Surgeons from 3201 to 3204, president of the Royal Society from 3204 to 3205, president of the Linnean Society from 3205 to 3207, president of the Royal Microscopical Society from 3207 to 3209, president of the Royal Geographical Society from 3209 to 3211, president of the Royal College of Surgeons from 3211 to 3214, president of the Royal Society from 3214 to 3215, president of the Linnean Society from 3215 to 3217, president of the Royal Microscopical Society from 3217 to 3219, president of the Royal Geographical Society from 3219 to 3221, president of the Royal College of Surgeons from 3221 to 3224, president of the Royal Society from 3224 to 3225, president of the Linnean Society from 3225 to 3227, president of the Royal Microscopical Society from 3227 to 3229, president of the Royal Geographical Society from 3229 to 3231, president of the Royal College of Surgeons from 3231 to 3234, president of the Royal Society from 3234 to 3235, president of the Linnean Society from 3235 to 3237, president of the Royal Microscopical Society from 3237 to 3239, president of the Royal Geographical Society from 3239 to 3241, president of the Royal College of Surgeons from 3241 to 3244, president of the Royal Society from 3244 to 3245, president of the Linnean Society from 3245 to 3247, president of the Royal Microscopical Society from 3247 to 3249, president of the Royal Geographical Society from 3249 to 3251, president of the Royal College of Surgeons from 3251 to 3254, president of the Royal Society from 3254 to 3255, president of the Linnean Society from 3255 to 3257, president of the Royal Microscopical Society from 3257 to 3259, president of the Royal Geographical Society from 3259 to 3261, president of the Royal College of Surgeons from 3261 to 3264, president of the Royal Society from 3264 to 3265, president of the Linnean Society from 3265 to 3267, president of the Royal Microscopical Society from 3267 to 3269, president of the Royal Geographical Society from 3269 to 3271, president of the Royal College of Surgeons from 3271 to 3274, president of the Royal Society from 3274 to 3275, president of the Linnean Society from 3275 to 3277, president of the Royal Microscopical Society from 3277 to 3279, president of the Royal Geographical Society from 3279 to 3281, president of the Royal College of Surgeons from 3281 to 3284, president of the Royal Society from 3284 to 3285, president of the Linnean Society from 3285 to 3287, president of the Royal Microscopical Society from 3287 to 3289, president of the Royal Geographical Society from 3289 to 3291, president of the Royal College of Surgeons from 3291 to 3294, president of the Royal Society from 3294 to 3295, president of the Linnean Society from 3295 to 3297, president of the Royal Microscopical Society from 3297 to 3299, president of the Royal Geographical Society from 3299 to 3301, president of the Royal College of Surgeons from 3301 to 3304, president of the Royal Society from 3304 to 3305, president of the Linnean Society from 3305 to 3307, president of the Royal Microscopical Society from 3307 to 3309, president of the Royal Geographical Society from 3309 to 3311, president of the Royal College of Surgeons from 3311 to 3314, president of the Royal Society from 3314 to 3315, president of the Linnean Society from 3315 to 3317, president of the Royal Microscopical Society from 3317 to 3319, president of the Royal Geographical Society from 3319 to 3321, president of the Royal College of Surgeons from 3321 to 3324, president of the Royal Society from 3324 to 3325, president of the Linnean Society from 3325 to 3327, president of the Royal Microscopical Society from 3327 to 3329, president of the Royal Geographical Society from 3329 to 3331, president of the Royal College of Surgeons from 3331 to 3334, president of the Royal Society from 3334 to 3335, president of the Linnean Society from 3335 to 3337, president of the Royal Microscopical Society from 3337 to 3339, president of the Royal Geographical Society from 3339 to 3341, president of the Royal College of Surgeons from 3341 to 3344, president of the Royal Society from 3344 to 3345, president of the Linnean Society from 3345 to 3347, president of the Royal Microscopical Society from 3347 to 3349, president of the Royal Geographical Society from 3349 to 3351, president of the Royal College of Surgeons from 3351 to 3354, president of the Royal Society from 3354 to 3355, president of the Linnean Society from 3355 to 3357, president of the Royal Microscopical Society from 3357 to 3359, president of the Royal Geographical Society from 3359 to 3361, president of the Royal College of Surgeons from 3361 to 3364, president of the Royal Society from 3364 to 3365, president of the Linnean Society from 3365 to 3367, president of the Royal Microscopical Society from 3367 to 3369, president of the Royal Geographical Society from 3369 to 3371, president of the Royal College of Surgeons from 3371 to 3374, president of the Royal Society from 3374 to 3

vniuersum terrarum orbem prædicatum iri, & Ecclesiam, quæ postea virtute sua constituta est, inuictam atque inexpugnabilem fore: nec vnquam futurum, vt à morte superaretur; sed firmam fore semper & immobilem, tanquàm in lapide stabilitam atque fundatam.

39. Athanasius in Oratione, qua docet vnum esse Christum, citat illud ex Euangelio, *Tu es, Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam*: & mox addit: *Fidelis sermo, & non vacillans promissio: Ecclesia inuicta erit, etiamsi inferni ipse commoueatur: etiamsi, qui in inferno sunt, mundi Principes tenebrarum, tumultum faciant.*

40. Cyrillus Alexandrinus lib. 4. Dialogorum de Trinitate, non longe post initium: *Petram opinor, per agnominationem aliud nihil quam inconcussam & firmam Discipuli fidem vocauit, in qua Ecclesia Christi ita fundata & firmata esset, vt non laberetur, & esset inexpugnabilis inferorum portis in perpetuum manens.*

41. Chrysostomus serm. 29. qui est de Pentecoste: *Hic Sanguis Christi irrigat Ecclesiam: & ideo plantaria eius marcescere non possunt, nec amittunt folia arbusta eius. Non subiacet necessitati temporis, nec est conditioni obnoxia, vt per æstatem coma foliorum tegatur, hyeme amittatur. Non tenetur temporum qualitate, sed Spiritus eam Sancti gubernat gratia, & ideo non senescit, nec contrahitur: & multis impugnantibus, non opprimitur.*

42. Et paulo pòst: *Quando nouella erat, in nullo potuit lædi, & nunc, quando vsque ad cœlum peruenit, existimas eam posse superari? Et nunc quidem, cum undecim essent Apostoli nullus eos superare potuit, sed pauci homines totum ceperunt mundum: Et nunc, quando omnes fines terræ pietate repleti sunt, putas eam te posse ladere? sed non poteris. Christus enim propter eam passus est: portæ inferi non prævalebunt aduersus eam.*

43. Ambrosius lib. 4. Hexameron, c. 2. circa illud, Psal. 103. 19. *Fecit Lunam in tempora, Sol cognouit occasum suum.* sic scribit: *Plerique hunc locum mystice de Christus & Ecclesia videntur accipere, quod agnouerit Christus propry corporis passionem, qui ait: Pater, venit hora, clarifica filium tuum, vt ille occasu suo omnibus donaret vitam æternam, qui perpetua mortis vrgebantur occasu: Et Ecclesia tempora sua habeat persecutionis & pacis. Nam videtur sicut Luna deficere, sed non deficit. Obumbrari potest, deficere non potest.*

44. Et in libro de Salomone, c. 4. explicans illud Prouerb. 30. 18. *Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro: Viam aquilæ in cœlo: viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentia:* sic habet: *Nauem adæque Ecclesiam debemus accipere, in solo mundi istius constitutam, quæ crebris ventorum fluctibus, id est, tentationem plagis & verberibus fatigatur: quam turbidi fluctus, id est huius sæculi potestates onerant ad saxa perducere. Quæ etsi undarum fluctibus aut procellis sæpe vexatur, tamen nunquam potest sustinere naufragium, quia in arbore eius, id est, in cruce Christus erigitur: in puppi Pater residet, gubernator prorsam, paraclitus seruat Spiritus.*

45. Hieronymus in c. 4. Isaiæ, ad illa verba: *Et tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æstu, & in securitatem & absconsionem à turbine & pluuia:* sic ait: *Hunc locum Iudæi ad Antichristum referunt, quem per turbinem & tempestatem significari existimant: quando eos Dominus à potentissimo aduersario defensurus sit. Nos autem omnia referamus ad primum aduentum Christi, de quo & in Psalmis legimus: Protexit me in abscondito tabernaculi sui in petra exaltauit me, super quam fundata Ecclesia, nulla tempestate concutitur, nullo turbine ventisque subuertitur.*

46. Et in cap. 48. Ezechielis, confert Ecclesiam Christi cum Synagoga Iudæorum, his verbis: *Nomen quoque ipsius ciuitatis nequaquam erit, vt prius, Hierusalem, quæ interpretatur visio pacis; sed Adonai-*

sama quod in Latinum sermonem vertitur, Dominus ibidem, qui recedat nunquam ab ea, vt à priori populo ante discesserit (dicens ad Discipulos: Surgite, eamus hinc. Et ad Iudæos, Relinquetur vobis domus vestra deserta) sed æternam habeat possessionem, & sit ei ipse possessio, iisdem Discipulis repromittens: Ecce, Ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.

47. Et in cap. 9. Amos, circa vltima verba capitis, *Non euellam eos vltra de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus*: sic scribit: *Ex quo intelligimus, Ecclesiam vsque ad finem mundi, concuti quidem persecutionibus, sed nequaquam posse subuerti: tentari, non superari. Et hoc fiet, quia Dominus Deus omnipotens, siue Dominus Deus eius, id est, Ecclesiæ, se facturum esse pollicitus est; cuius promissio, lex naturæ est.*

48. Augustinus in enarratione, Psal. 47. circa illum versiculum, *In ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri* (id est, in Ecclesia Christi) sic habet: *Sed forte ista ciuitas, quæ mundum tenuit, aliquando euertetur. Absit. Deus fundauit eam in æternum. Si ergo eam Deus fundauit in æternum, quid times ne cadat firmamentum?* Plura Augustini testimonia citabo paulò post, cum agam de hæresi Donatistarum.

49. Gregorius Magnus in explanatione, Psal. 5. pœnitentialis, ad illum versiculum, *Initio tu Domine terram fundasti*, dicit per initium intelligi filium Dei, qui est initium omnis creaturæ. Et mox addit: *In hoc initio fundata est terra, quia in ipso fundata est Ecclesia.* Et post pauca: *Terra autem dicta est Ecclesia, tum quia in messe fidelium populorum Spiritali fœcunditate exuberat: tum quia in soliditate fidei perpetua firmitate immobiliter perseuerat. Vnde per Salomonem dicitur: Terra in æternum stat. Terra quippe in æternum stare dicitur, quia sancta Ecclesia in hoc sæculo à Catholica fide nequaquam deficiet, & in futuro cum Deo æterna stabilitate permanebit. Nam quod in hac vita nullis aduersitatibus frangenda sit, nullis persecutionibus superanda, ipse super quem ædificata est, euidenter ostendi, cum ait: Portæ inferi non prævalebunt aduersus eam.*

50. Beda lib. 1. in Prouerbia Salomonis cap. 15. *Domus Christi, id est, Ecclesia plurimam habet fortitudinem vt pluuiæ, ventis, fluminibus tentationum frequentiorum nequaquam possit dirui.* Et postea ibidem: *Commenticula hæreticorum cæterorumque Ecclesiæ persecutorum demolitur Dominus: & firmos facit in Orbem vniuersum terminos eiusdem Ecclesiæ, Sponsæ videlicet suæ, pro cuius vita mori dignatus est.*

51. Paulinus Aquileinsis episcopus aduersus Fœlicem Vrgelitanũ, statim post initium: *Sancta & vniuersalis Ecclesia super firmam petram immobiliter fundata est, & portæ inferi nequeunt prævalere aduersus eam. Verum tamen quia in mari huius sæculi constituta persistit, aduersis hæreticorum flatibus, violentis persidorum procellis, spumantibusque maledicorum vndis illisa concutitur, licet quassari possit, & mergi sine queat, Christi firmata dextera, & Apostolico gubernaculo moderata, necessarium tamen existimo, contra hostes eius, fidei armis dimicare.* Vide Tom. 3. Sacræ Bibliothecæ veterum Patrum, ex tertia editione Parisiensi.

52. Author operis imperfecti, hom. 20. in Matthæum: *Ecclesiam ergo quam Christus vir sapiens super petram ædificauit, neque pluuia mendacis doctrinæ corrumpit, neque diabolicus ventus impellit, neque violentorum fluminum impetus mouet. Nam etsi humiliatur Ecclesia propter tentationem, tamen perire non potest propter fidem Christi.*

53. Et hom. 23. *Ecclesia nauis est, quæ nauigãtibus Apostolis, gubernante domino, flante Spiritu Sancto, prædicationis verbo vbique, discurrit, portãs secum magnũ & inæstimabile pretiũ, quo totũ mundum sanguine Christi mercata est.* Et infra: *Vnde, quibusuis & tentationẽ fluctibus pulsetur,*

naufragium facere non potest, quia Filium Dei habet gubernatorem.

54. Gennadius Scholarius Patriarcha Constantinopolitanus, in defensione quinque capitum Decreti Synodi Florentinæ, cap. 2. De mystico & sancto sacrificio, sect. 9. *Christus dixit nunquam suam errare Ecclesiam, quia se semper cum ea mansurum pollicitus est. Si ergo verus est Christus, & promissionem suam veram esse oportet, sua enim dixit, Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, Nos quæ sua, redimus, cum cum Ecclesia sua semper esse permansurum. nec eam derelicturum unquam. Si vero, secundum vos, cum ea se semper mansurum pollicitus est, sed derelinquit illam & errare permisit, ex necessitate mendax est. Si verò mendax, Deus non est. Videte, in quam absurditatem incidistis, Christum vocando mendacem. Nam hoc omnem iniquitatem & blasphemiam superat. Sed cum ea fuit, & est, & erit, & manebit in sæcula, quamvis dissimpsimur, qui contrà, quam Ecclesia sentit, sentiunt & faciunt. Nos vero eam sequimur, & observamus, periculosum ac impossibile sit, ut ea errorem radicet, sed magis veritatem & rectam fidem, cum ea secum habeat sponsum suum* Christum. Vide Tom. 4. Bibliothecæ sanctæ.

Aliud argumentum ex hæresi Donatistarum.

55. Denique omnia argumenta, quibus olim Augustinus & alij Patres contra Donatistas vsi sunt valent, etiam cont. a Lutheranos & Caluinistas. Et quidem potiori iure. Vt hoc melius intelligatur, prius explicandum est, quid olim Donatistæ docuerint de Ecclesia: quid nunc Lutherani & Caluinistæ doceãt. Donatistæ docuerunt, Ecclesiam Catholicam, quæ antea toto Orbe fuerat dispersa, postea toto Orbe periisse, propter crimina Cæciliani Episcopi, & solum remansisse in ea parte Africæ, quæ Donato adhærebat, vt testatur Augustinus in lib. de hæresibus, cap. 69. his verbis: *Donatiani vel Donatistæ sunt, qui primum propter Cæcilianum contra suam voluntatem ordinatum Ecclesiæ Carthaginensis Episcopum, schisma fecerunt: obiicientes ei crimina non probata, & maxime quod à traditoribus diuinarum Scripturarum fuerit ordinatus. Sed, est causam cuneo dictam æque finitam falsitatis vel deprehensi, pertinaci dissensione firmata in hæresin schisma verterunt: quasi quam Ecclesia Christi propter crimina Cæciliani de toto terrarum Orbe perierit, vbi futura promissa est, atque in Africa Donati parte remanserit: in aliis terrarum partibus quasi contagione communionis extincta.*

56. Idem fere docent Lutherani & Caluinistæ. Nã primo asserunt, Ecclesiam Catholicam, quæ primis quingentis annis toto Orbe fuerat diffusa, postea propter crimina Pontificis (quem Antichristum vocant) toto Orbe periisse. Secundo, Ita penitus periisse, vt nusquam, nec in Europa, nec in Asia, nec in Africa, salua & incolumis permanserit: sed vbique adultera & apostatica fuerit deprehẽta. Tertio postea nihilominus in ea parte Europæ quæ Luthero adhærebat, reuixisse. In primo & tertio puncto similes sunt Donatistis, in secundo, deteriores.

57. Igitur quidquid Augustinus & alij patres contra Donatistas olim scripserunt, id vel pari, vel potiori ratione contra Lutheranos & Caluinistas scripsisse putandi sunt. Et quidem Augustinus duplici potissimum argumento solitus fuit eos refellere. Vno, quia Ecclesia Christi vocatur Catholica? Esse autem Catholicam idem est, ac esse toto Orbe diffusam. Non igitur perit toto Orbe, alioqui Catholica non esset. Altero, quia Deus, tam in vetere, quam in nouo Testamento sæpe prædixit, Ecclesiam Christi futuram in toto Orbe: ergo non debet concludi in sola Africa; alioqui prædictio Dei non esset impleta.

58. Priori argumento vtitur, epist. 170. ad Seuerinum: *Facile*, inquit, *tibi est videre ciuitatem super montem constitutam, de qua Dominus ait in Euangelio, quod abscondi non possit. Ipsa est enim Ecclesia Catholica. Vnde Katholikè Græcè appellatur, quod per totum Orbem terrarum diffunditur.* Et de Vnitate Ecclesiæ, cap. 2. *Quæstio inter nos versatur vbi sit Ecclesia, vtrum apud nos, an apud illos. Quæ vtique vna est, quam maiores nostri Catholicam nominarunt, vt ex ipso nomine ostenderent, quia per totum est.* Et alibi sæpe.

59. Pro posteriori notandum est, dupliciter intelligi posse prædictionem Dei. Primo, quod prædixerint fore, vt Ecclesia Christi diffunderetur per totum Orbem, non tamen prædixerint fore vt perpetuo maneret diffusa per totum Orbem. Hoc sensu admittebant illam Donatistæ, & fatebantur impletam esse, vt refert Augustinus lib. de Vnitate Ecclesiæ, c. 13. vbi ponit hanc eorum confessionem: *Et ista credimus, & completa esse confitemur: sed postea Orbis terrarum apostatauit, & sola remansit Donati communio.* Secundo, quod vtrumque simul prædixerit, nempe Ecclesiam Christi, & diffundendam toto Orbe, & perpetuo manuram in toto Orbe, nec vnquam constringendam ad vnam aliquam partem aut nationem. Hunc sensum vrget Augustinus: Et sic testimonia ipsius, quæ iam allaturus sum, accipi debent.

60. Igitur epist. 50. ad Bonifacium Comitem, de Donatistis sic scribit: *Agnoscunt nobiscum Christum in eo quod legitur, Fodederunt manus meas & pedes meos, & dinumerauerunt omnia ossa mea: Et nolunt agnoscere Ecclesiam in eo, quod sequitur. Conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius vniuersæ patriæ gentium. Agnoscunt nobiscum Christum in eo, quod legitur, Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te: & nolunt agnoscere Ecclesiam in eo, quod sequitur, Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Agnoscunt nobiscum Christum in eo, quod ipse Dominus in Euangelio loquitur, Oportebat Christum pati & resurgere à mortuis tertia die: Et nolunt agnoscere Ecclesiam in eo, quod sequitur, Et prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes &c.*

62. Et epist. 166. ad Donatistas: *In Scripturis didicimus Christum, in Scripturis didicimus Ecclesiam. Has Scripturas communiter habemus: quare non in eis & Christum & Ecclesiam communiter retinemus? Nec vbi agnouimus eum, de quo dicit Apostolus, Gal. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius quod est Christus: ibi agnouimus Ecclesiam, de qua dicit Deus ad Abraham, Gen. 22. In semine tuo benedicentur omnes gentes: Vbi agnouimus Christum in Psalmo de eo prophetantem, Psalm. 2. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te: ibi agnouimus Ecclesiam in eo, quod sequitur, Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Vbi agnouimus Christum in eo, quod scriptum est Psal. 49. Deus Deorum Dominus locutus est, ibi agnouimus & Ecclesiam in eo, quod sequitur, Et vocauit terrã à Solis ortu vsque ad Occasum. Vbi agnouimus Christum in eo, quod scriptum est, Psalm. 18. Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo: ibi agnouimus Ecclesiam in eo, quod paulo superius dicitur, In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines terræ verba eorum: in sole posuit tabernaculum suum. Ipsa est Ecclesia in sole posita, hoc est in manifestatione omnibus nota vsq; ad terminos terræ. Vbi agnouimus Christum in eo, quod scriptum est: Psalm. 56. Exaltare super cœlos Deus: ibi agnouimus Ecclesiam in eo, quod sequitur, Et super omnẽ terrã gloria tua. Vbi agnouimus Christum in eo, quod scriptum est Psalm.*

Digitized by Google

71. *Deus iudicium tuum Regi da, & iuſtitiam tuam filio Regis: ibi agnouimus & Eccleſiam in eo, quod de ipſa in Pſalmo ipſo dicitur: Et dominabitur à mari uſque ad mare, & à flumine uſque ad terminos Orbis terrarum. Vbi agnouimus Chriſtum in eo, quod ſcriptum eſt,* Dan. 2. *Lapidem de monte ſine manibus praciſum fregiſſe omnia regna terrarum, utique illa, quæ de culturis Dæmonum præſumebant: ibi agnouimus & Eccleſiam in eo, quod dictum eſt, Lapidem ipſum creuiſſe, & factum montem magnum, & repleuiſſe omnem terram. Vbi agnouimus Chriſtum in eo, quod ſcriptum eſt,* Soph. 2. *Prænalebit Dominus aduerſus eos, & exterminabit omnes Deos gentium terræ: ibi agnouimus & Eccleſiam in eo, quod ſequitur, Et adorabunt in conſpectu eius, unuſquiſque de loco ſuo, omnes inſulæ gentium. Vbi agnouimus Chriſtum in eo, quod ſcriptum eſt,* Abacuc. 3. *Deus ab Africo veniet, & ſanctus de monte umbroſo: ibi agnouimus Eccleſiam in eo, quod ſequitur, & laudis eius plena eſt terra, &c. Vbi agnouimus Chriſtum in eo, quod ſcriptum eſt,* Il. 53. *Sicut ouis ad immolandum ductus eſt: ibi agnouimus Eccleſiam in eo, quod illic dicitur,* Iſaiæ 54. *Lætare ſterilis quæ non paris, erumpe & exclama quæ non parturis, quoniam multi filij deſertæ, magis quam eius quæ habet virum. Dixit enim Dominus, dilata locum tabernaculi tui, & aulæas tuas confige, non eſt quod parcas, porrige longiùs funiculos, & palos validos confirma, etiam atque etiam in dexteram atque in ſiniſtram extende, &c.*

62. Et in lib. de agone Chriſtiano, c. 29. *Nec eos audiamus, qui ſanctam Eccleſiam, quæ una Catholica eſt, negant per orbem eſſe diffuſam: ſed in ſola Africa, hoc eſt, in parte Donati poſſere arbitrantur. Ita ſurdi ſunt aduerſus Prophetam dicentem: Filius meus es tu, ego hodie genui te: poſtula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Et alia multa, ſiue in uetere, ſiue in nouo Teſtamenti libris, quæ ſcripta ſunt, ut apertiſſimè declarent Eccleſiam Chriſti per Orbem terræ eſſe diffuſam. Quod cum eis obicimus: dicunt iam iſta omnia fuiſſe completa, antequam eſſet pars Donati, ſed poſtea totam Eccleſiam periiſſe, & in ſola Donati parte reliquias eius remanſiſſe contendunt. O linguam ſuperbam & nefariam! &c.*

63. Et lib. 1. contra epiſtolam Parmeniani, c. 14. *Noluit Dominus ante tempus eradicare zizania & à frumentorum permixtione ſeparare. Sinite, inquit, utraque creſcere uſque ad meſſem. Et cum in uolucrum eiuſdem ſimilitudinis quærentibus diſcipulis explicaret, non ait: Ager eſt Africa, ſed ait, Ager eſt hic mundus. Per totum ergo mundum ſeges ſeminata eſt, per totum ſuperſeminata zizania, per totum creſcit utrumque uſque ad meſſem. Nunquid aut Donatus fuit maior meſſor, aut eo tempore quo ſe iſti (Donatiſtæ) à terrarum Orbe ſeparauerunt, tempus meſſis aduenerat? cum idem Dominus ne aliqui forte interpretari, quod uellet aperiſſimè dixerit, Meſſis eſt finis ſæculi, meſſores autem Angeli ſunt. Tales enim meſſores errare non poſſunt, ut uel frumenta pro zizaniis colligant, uel pro frumentis zizania relegent. Iſti autem, cum quaſi zizania germinata fugiunt, ſeipſos eſſe zizania demonſtrarunt: in manifeſtiſſimo ſacrilegio cõtra ſententiam Domini prædicantes, ut cum ille dicat, Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem; iſti per tam magnum agrum, id eſt, per totum mundum zizania creſcere, frumenta uero diminuta, & in ſola Africa remanſiſſe contendant, Chriſto Principi & Regi noſtro ſacrilegam facientes iniuriam. Scriptum eſt enim, In lata gente gloria Regis: in diminutione autem populi contritio Principis,* Prouerb. 13. 28.

64. In eundem ſenſum ſcribit, ſerm. 18. de verbis Domini, c. 19. *Per totum, inquit, mundum ſeminatum eſt bonum ſemen. Bonum ille ſeminatur filius hominis, non in Africa ſola, ſed ubique ſparſit ſemen bonum. Inimicus autem ſuperſeminauit zizania. Sed tamen quid ait paterfamilias? Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem. Per quid creſcere? Vtique per agrum. Quis eſt ager? Nunquidnam Africa? Non. Quis eſt ergo? Non interpretemur nos, Dominus dicat. Ager eſt, inquit, hic mundus. Quæ eſt meſſis? Meſſis eſt, ait, finis ſæculi. Qui ſunt meſſores? Meſſores utique, Angeli ſunt. Nunquid Africa eſt mundus? Nunquid meſſis hoc tempus? Nunquid meſſor Donatus? Per totum Orbem terrarum expellatæ meſſem, per totum Orbem terrarum creſcite in meſſem, per totum Orbem terrarum zizania tolerate uſque ad meſſem. Non uos ſeducant peruerſa palea nimis leues, quæ euolant ante aduentum uentilatoris ex area. Non uos ſeducant.*

65. Et paulò poſt: *Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem. Per quid creſcere? Per agrum. Quid eſt, per agrum? Per mundum. Hîc illi* (Donatiſtæ) *dicunt: Creuerat quidem utrumque per mundum, ſed iam iam frumenta diminuta ſum, & in iſtam noſtram regionem paucitatemque reuocata. Nunquid te permiſit Dominus interpretari, quod uis. Ipſe, qui exponit hanc parabolam, claudit os tuum, os ſacrilegum, os impium, os prophanum, os tibi contrarium. Quid contradicis Teſtatori, etiam te ad hæreditatem uocanti? Quomodo claudit os tuum? Dicendo, Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem.*

66. Et in lib. de Vnitate Eccleſiæ, cap. 12. in fine; & c. 13. in principio: *Si quis uobis euangelizauerit, præterquam quod accepiſtis, anathema ſit. Euangelizata eſt nobis Eccleſia per totum Orbem terrarum futura. Hoc in lege, & Prophetis, & Pſalmis eſſe prænunciatum, ipſe Dominus teſtificatus eſt, qui eam capturam ab Hieruſalem, & per omnes gentes permanaturam eſſe prædixit, &c. Aliud autem euangelizat, qui periiſſe dicit de cætero mundo Eccleſiam, & in parte Donati, in ſola Africa remanſiſſe. Ergo anathema ſit.*

67. Et præfatione in 2. expoſitionem Pſalmi 21. *Chriſtus pendens in ligno irriſus eſt, ſedens in cœlo adoratur. An forte adhuc irridetur? & iam non iraſcendum Iudæis, qui morientem deriſerunt, non regnantem? Et quis eſt, qui Chriſtum adhuc irrideat? Vtinam unus eſſet, utinam duo, utinam numerari poſſent.* Et paulo poſt ſubiungit de Donatiſtis: *Irridet Chriſtum in re aperta, in cæca, ubi nemo poteſt dicere, Non intellexit. Poſſidenti enim uniuerſum Orbem terrarum pars offertur: & dicitur ſedenti ad dexteram Patris, Ecce, quid hic habes? & pro tota terra oſtenditur illi ſola Africa.*

68. Et infra ibidem: *Quæ fuit mulier, quæ intrauit cum unguento? Cuius typum gerebat? Nonne Eccleſiæ? Cuius figura erat illud unguentum: Nonne odoris boni, de quo dicit Apoſtolus, Chriſti bonus odor ſumus in omni loco? Ipſius enim Eccleſia inſinuabat perſonam & Apoſtolus. Et quòd dixit, Sumus, fidelibus dixit. Et quid dixit? Chriſti bonus odor ſumus in omni loco. In omni loco dixit Paulus Chriſti bonum odorem eſſe omnes fideles. Et contradicitur & dicitur. Africa ſola bene olet, totus mundus putet.*

69. Et concione 1. in Pſam. 101. *Sed exiſtunt, qui dicant: Iam hoc factum eſt: reſpondis ei in omnibus gentibus Eccleſia, parienti filios plures, quam illa quæ habebat virum. Reſpondit ei in uia fortitudinis ſuæ: Credidit enim Chriſtum reſurrexiſſe, crediderunt in eum omnes gentes. Sed illa Eccleſia quæ fuit omnium gentium, iam non eſt, periit. Hoc dicunt, qui in illa non ſunt. O impudentem uocem! Illa non eſt, quia tu in illa non es? Vide, ne & tu ideo non ſis. Nam illa erit, etſi tu non ſis. Hanc uocem abominabilem, & deteſtabilem præſumptionis & falſitatis plenam, nulla ueritate ſuffultam, nulla ſapientia illuminatam, nulla ſale conditam, uanam, temerariam, præcipitem, pernicioſam, præuidit Spiritus Dei, & tanquam contra illos, cum adnunciaret unitatem, In congregando populos in unum, & reges, ut ſeruiant Domino.*

70. Et paulo poſt introducit eccleſiam ita loquentem cum Chriſto: *Quid eſt, quod neſcio qui recedentes à me murmurant contra me? Quid eſt, quod perditi me periiſſe*

contendimus? Certe enim hoc dicunt, quia fui, & non sum. Annuncia mihi exiguitatem dierum meorum. Quamdiu ero in isto seculo? Annuncia mihi propter illos, qui dicunt; Finit, & iam non est: propter illos, qui dicunt, Impleta sunt Scripturæ, crediderunt omnes gentes, sed apostatauit & periit Ecclesia de ceruicibus gentium. Et annunciauit: Ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Sed hic existunt & dicunt: Vobiscum sum, inquit, vsque ad consummationem seculi, quia nos præsidebat, quia pars Donati erat in terra. Numquid ipse est, qui dixit, Exiguitatem dierum meorum annuncia mihi, ac non illa potius, quæ superius loquebatur, In congregando populos in vnum, & Reges, vt seruiant Domino?

71. Et in expositione Psal. 147. *Sed nescio, qui existunt & dicunt nobis: Ipse est quidem sponsus, quem creditis, quem & nos credimus: sed sponsa non est ipsa Ecclesia, quam tenetis. Et quæ illa est? Pars Donati.* Quibus præter alia Scripturæ testimonia, opponit etiam illud ex Euangelio, *Oportebat Christum pati & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes.* Et postea subiungit: *Nihil verius, quam prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum. Sed hoc vbi? Alij enim dicunt, Ecce hic: alij, ecce illic. Et quid ipse? Nolite credere. Exurgent pseudochristi & pseudoprophetæ, & dicent: Ecce hic, & ecce illic. Non enim de ipso capite dicunt, Ecce hic, & ecce illic (notum est enim, quod Christus in cœlis est) sed de Ecclesia, vbi Christus est, qui ait, Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Sed ait Dominus, Nolite credere. qui dicit, Ecce hic, & ecce illic, paries ostendit; Ego totum emi.*

72. Et tract. 3. in primam epistolam Ioannis, circa illum versiculum, *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis*, sic scribit: *Aut Donatistæ à nobis exierunt, aut nos ab ipsis. Absit, vt nos ab illis. Habemus enim testamentum dominicæ hereditatis, recitamus, & ibi nos inuenimus, Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Tenemus hæreditatem Christi: illi eam non tenent, non communicant Orbi terrarum, non communicant vniuersitati redemptæ sanguine Domini. Habemus ipsum Dominum resurgentem à mortuis, qui ait, Oportebat Christum pati, & resurgere tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum. Vbi? quæ à quibus? Per omnes gentes. Secuti sumus de vnitate hæreditatis. Quisquis huic hæreditati non communicat, foras exiit. Sed non contristamur. Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.*

73. Et lib. 4. de Symbolo ad Catechumenos, cap. 13. *Ecclesia sponsa Christi est gratia eius dealbata, pretioso sanguine dotata. Totum possidet, quod à viro suo accepit in dote. Lego tabulas matrimoniales eius, recitabo. Audite hæretici, quid scriptum sit, Oportebat Christum pati, & prædicari in nomine eius pœnitentiam per omnes gentes. Omnes gentes totus mundus est. Ecclesia totum possidet, quod a viro suo accepit in dotem. Quicunque congregatio cuiuslibet hæresis in angulis sedet: concubina est, non matrona.*

74. His & similibus Scripturæ testimoniis vsus est olim Augustinus contra Donatistas, quæ tam clara & efficacia sunt, vt Ticonius, qui tunc erat inter doctiores Donatistas, eorum vi ac pondere conuictus, sententiam mutarit, vt testatur idem Augustinus lib. 1. contra epistolam Parmeniani, cap. 1. *Ticonius*, inquit, *animum sanctarum paginarum vocibus circumfusus euigilauit, & vidit Ecclesiam Dei toto Orbe diffusam, sicut de illa multo ante per corda & ora sanctorum prænuntium atque prædictum est.* Vtinam euigilent etiam nostri aduersarij: et nobiscum fatcantur, quod res est, Ecclesiam Christi neque superioribus sæculis fuisse toto Orbe exstinctam, sed diffusam: neque hoc tempore in sola parte Lutheri aut Caluini, sed vbique terrarum, vt multo ante prædictum est, agnosci & honorari. Hoc enim conuincunt testimonia Augustini, quæ iam allata sunt. ex quibus deinceps possunt hæc argumenta.

75. Primo, Ecclesia Christi est Catholica, vt quotidie profitemur in Symbolo fidei: At non esset Catholica, nisi per totum Orbem esset diffusa. Quo etiam argumento vsus est Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum, cum ait: *Ecclesia vna est. Eam tu apud vos solos esse dixisti. Ergo, vt in particula Africa, in angulo parua regionis, apud vos esse possit, apud nos in alia parte Africæ non erit: in Hispaniis, in Italia, in Gallia, vbi vos non estis, non erit, &c. Et per tot immemerabiles insulas, & ceteras prouincias vbi vos non estis, non erit. Vbi ergo erit proprietas Catholici nominis, cum inde dicta sit Catholica quod sit vbique diffusa?*

76. Secundo, Christus prædixit venturos homines, qui dicturi sint, Ecce in Africa est Ecclesia Christi, Ecce in Saxonia est, Ecce in Geneua est: et præmonuit nos, *Nolite credere.* Quare? Quia nunquam futurum est, vt Ecclesia sit in hac vel illa parte, sed perpetuo manfura est in toto Orbe vsque ad finem mundi. Quod ipse ibidem insinuat, cum ait: *Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso Orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio.* Vide Augustinum in Psal. 101. conc. 2. & lib. 1. quæstionum Euangelicarum, q. 38.

77. Tertio, Christus dixit suam Ecclesiam similem esse agro, in quo simul crescunt frumenta & zizania vsque ad messem. At ager, totus mundus est: & messis, finis sæculi, vt ipsemet interpretatur. Ergo voluit significare, visibilem suam Ecclesiam, in qua boni & mali permixti sunt, duraturam in toto mundo vsque ad finem sæculi.

78. Quarto, totus mundus, vel, quod idem est, gentes toto orbe dispersæ sunt hæreditas Christi, quam Deus Pater illi promisit per prophetam dicentem, *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*: At hæreditas, quæ semel legitime adita & possessa est, manet perpetua & irreuocabilis. Cum ergo Christus, vt fatentur aduersarij, semel legitime adierit & possederit hanc hæreditatem, necesse est vt perpetuo, & irreuocabiliter eam retineat: nisi vel sponte alteri det, quod non facit (cui enim daret?) vel per vim cogatur cedere, quod nullomodo cogitandum est, cum ipse dixerit, *Ego vici mundum.* Et iterum, *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Et hæc sufficiant ex Augustino.

Prima Obiectio aduersariorum.

79. Hactenus 4. modis demonstratum est contra aduersarios visibilem Christi Ecclesiam non posse deficere vel errare in fide. 1. ex propria ipsorum confessione. 2. ex sacra Scriptura. 3. ex consensu Patrum. 4. ex hæresi Donatistarum. Nunc videamus, quid contra tam claram & luculentam veritatem ipsi obiiciunt.

80. Primo igitur sic obiiciunt: Synagoga Iudæorum sæpe defecit à fide: Ergo etiam Ecclesia Christi potest deficere, cum sit par ratio. Antecedens probatur, quia primo defecit tempore Mosis, quando Aaron cum toto populo adorauit vitulum, Exodi 32. Secundo tempore Heliæ, quando nullus mansit fidelis, nisi solus Helias, vt ipsemet conqueritur, 3. Reg. 19. 14. *Derelictus sum ego solus, & quærunt animam meam, vt auferant eam.* Tertio tempore Isaiæ & Ieremiæ, quando omnes recesserunt à Deo, Isaiæ 1. 3. *Cognouit bos possessorem suum & asinus præsepe Domini sui: Israel autẽ me nõ cognouit.* Et Ierem. 2. 13. *Duo mala fecit populus meus: me dereliquerũt fontẽ aquæ viuæ, & fu-*

derunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent A *aquas.* Et 2. Paralipom. 15. 3. *Transibunt multi dies in Israel absque Deo vero, & absque Sacerdote doctore, & absque lege.* Quarto, tempore mortis Christi, quando tota Synagoga cum omnibus cæremoniis suis expirauit.

81. Respondeo. Quidquid sit de antecedente (de quo paulò post) neganda est consequentia. Non enim sequitur, *Synagoga defecit: ergo Ecclesia deficiet.* Primò, quia Ecclesia habet promissionem de sua firmitate ac stabilitate, quam Synagoga non habuit. Non enim de Synagoga, sed de Ecclesia dictum est, *Porta inferi non prævalebunt adversus eam.* Secundò, Ecclesia est libera; Synagoga fuit ancilla: et illa designatur per Saram, quæ fuit vxor Abrahæ; hæc per Agar, quæ fuit ancilla, (Galat. 4. 24.) At Agar fuit dimissa & repudiata, non item Sara: ergo similiter Synagoga debuit repudiari, non item Ecclesia. Tertiò Ecclesia est Catholica seu vniuersalis, non solum ratione loci, sed etiam ratione hominum saluandorum. Quotquot enim saluantur, in Ecclesia saluantur: et extra illam saluari nemo potest. (supr. concl. 3.) Igitur, si deficeret tota Ecclesia, nullus omnino saluaretur. At Synagoga non erat Catholica seu vniuersalis, quia extra illam poterant homines saluari, vt Niniuitæ & alij. Tametsi ergo defecisset tota Synagoga, adhuc tamen potuissent homines saluari.

82. Hæc de consequentia. In probatione antecedentis multa assumuntur, quæ examinanda sunt. Primum est, Synagogam tempore Mosis, in adorando vitulo, defecisse à fide. Falsum est. Non defecit tota Synagoga, sed pars eius. Non enim defecit Moses, nec Leuitæ & Sacerdotes, vt patet ex illo, Exod. 32. 36. *Videns ergo Moses populum, ait: Si quis est Domini, iungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filij Leui.* Erant autem filii Leui viginti duo millia, vt habetur, Num. 3. 39.

83. Alterum est, Synagogam tempore Heliæ, Isayæ & Ieremiæ defecisse à fide. Hic opus est distinctione. Nam duo regna pertinebant ad Synagogam, alterum Iudæ, quod constabat duabus, alterum Israel, quod constabat decem tribubus. Hoc posterius statim à principio, sub primo Rege Ieroboam, defecit à vera fide, & publicè coepit idola adorare (3 Reg. 12. 28.) Et in eo stetit, immutauit vsque ad captiuitatem, iuxta illud, 4. Reg. 17. 22. *Ambulauerunt filij Israel in omnibus peccatis Ieroboam, quæ fecerat, & non recesserunt ab eis vsquequo Dominus auferret Israel à facie sua, sicut locutus fuerat in manu omnium seruorum suorum Prophetarum.* Nihilominus semper aliqui fuerunt in illo regno, qui abstinerent ab idololatria, & verum Deum agnoscerent, etiam tempore Heliæ. Nam cum ipse putaret se solum relictum esse, audiuit responsum à Deo, 3. Reg. 19. 18. *Dereliqui mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incuruata ante Baal.* Et similiter de Tobia legimus, Tob. 1. 5. *Cum iret omnes ad vitulos aureos quos Ieroboam fecerat Rex Israel, hic fugiebat consortia omnium, sed properabat in Ierusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israel.*

84. In regno Iuda aliter res habuit. Nam aliqui Reges fuerunt boni, & cultores veri Dei, vt Asa, Iosaphat, Azarias, Ioathan, Ezechias, & Iosias, sub quibus vera religio vel restaurata vel cõseruata est. Alij mali & idololatræ, vt Achaz, Manasses, Amon. Alij denique, non quidem idololatræ, sed tamen mali. Semper tamen in templo Salomonis videtur mansisse vsus sacrificiorum secundum legem Mosaicam, vsque ad captiuitatem Babylonicam, vt colligitur ex illis verbis 2. Machab. 1. 19. *Cum in Persidem ducentur Patres nostri, Sacerdotes qui tunc cultores Dei erant,* B *acceptum ignem de altari occulte abscondent in valle, ubi erat puteus altus & siccus.* Loquitur de igne cælitus à Deo misso, quo vtebantur Sacerdotes in quotidianis sacrificiis. (Leuit. 9. & 10.) Igitur ignis ille fuit conseruatus in templo vsque ad illud tempus, quo Iudæi in Persidem captiui abducebantur.

85. Tertium est, Synagogam tempore Christi defecisse. Hoc verum est. Non quod tunc defecerit à vera fide, quam antea profitebatur, sed quia tunc repudiata est cũ suis cæremoniis & sacrificiis, & in eius locum successit Ecclesia Christi. At non sequitur, hanc similiter repudiandam. Imo contrarium sequitur. Primo, quia, vt ante dixi, Synagogam repræsentabat Agar, ancilla Abrahæ, quæ fuit repudiata: Ecclesiam repræsentat Sara, vxor Abrahæ, quę non fuit repudiata. Secundo, Synagoga propterea fuit repudiata, quod neque perfecta esset, neque sufficiens ad salutem, iuxta illud, Hebr. 7. 19. *Nihil ad perfectum adduxit lex.* Et hoc sensu, cæremoniæ & Sacramenta Synagogæ, vocantur ab Apostolo *infirma & egena elementa* (Galat. 4. 9.) At Ecclesia Christi est perfecta & sufficiens ad salutem, quia Sacramenta ipsius, quæ à Christo instituta sunt, habent vim iustificandi & tollendi peccata. Vnde Augustinus in Psalm. 73. *Sacramenta*, inquit, *noui testamenti dant salutem: Sacramenta veteris testamenti promiserunt Saluatorem.* Tertiò, Synagoga continebat vmbram futurorum. (Hebr. 10. 1.) Ecclesia continet lucem, qui est Christus. (Ioan. 1. 9.) At vmbra necessario deficit, accedente luce. Debuit igitur cessare Synagoga cum sacrificiis Mosaicis, quando venit Ecclesia cum Christo. Quarto, Synagoga erat instituta pro seruis; Ecclesia pro filiis. At serui accipiunt temporalem mercedem à suis Dominis, & sic dimittuntur: filij autem succedunt in perpetuam hæreditatem. Quod insinuat Apostolus ad Galat. 4. 30. *Eiice ancillam & filium eius. Non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ.*

Secunda Obiectio.

86. Secundo obiciunt: Ecclesia deficiet à fide tempore Antichristi, vt prædixit Apostolus, 2. Thess. 2. 3. *Nisi venerit discessio primum*, (id est, defectio à fide) *& reuelatus fuerit homo peccati* (id est, Antichristus, &c.) D At iam pridẽ reuelatus est Antichristus, quem constat esse Pontificem Romanum: Ergo iampridem Ecclesia defecit à fide. Respondeo. Minor aperte falsa est. Maior dupliciter potest intelligi. Primo, de defectione omnium fidelium. Secundo, de defectione aliquorum. Priori modo falsa est, non solum ex nostra, sed etiam aduersariorum sententia. Nam ipsi dicunt Antichristum, iam venisse, & tamen negant omnes fideles defecisse à fide: alioqui fatercntur se quoque defecisse, cũ & ipsi, suo iudicio, fideles sint. Posteriori modo vera est, quia aliqui fideles deficient à fide, tempore Antichristi. Quod tamen mirum non est. Nam à tempore Apostolorum, singu- E lis ætatibus aliqui defecerunt, vt Nicolaitæ, Marcionistæ, Nouatiani, Arriani, Donatistæ, Pelagiani, Seueriani, Iconomachi, Cathari, Vvaldenses, Anabaptistæ & plures alij. An vero Apostolus, qui adducitur ad probationem maioris, loquatur de defectione à fide, certum non est. Multi putant illum loqui de defectione ab Imperio Romano, vt D. Hieronymus epist. 151. ad Algasiam. quæst. 11. *Nisi*, inquit, *venerit discessio primum, quod Græce dicitur apostasia, vt omnes gentes, quæ Romano Imperio subiacent, recedant ab eo, &c. Et nisi fuerit Romanum Imperium antea desolatum, & Antichristus præcesserit, Christus non veniet: qui ideo venturus est, vt Antichristum destruat.* Idem sentiunt Tertullianus lib. de Resurrectione carnis,

Digitized by Google

c.24. & multi in commentario illius loci. Sed quidquid sit de sensu verborum Apostoli, certum est, non totam Ecclesiam, sed aliquos de Ecclesia defecturos à fide tempore Antichristi: quod non est contra nos.

Tertia Obiectio.

87. Tertio obiiciunt illud, Dan. 9. 27. *Deficiet hostia & sacrificium*, quod interpretantur de defectione Ecclesiæ. Respondeo. Extant clarissima testimonia in contrarium, quæ hactenus citata sunt. Cur illis aduersarii fidem non habent? Cur vnum illud ex Daniele, quod obscurum est, his omnibus anteponunt? Nimium in hac re imitantur Donatistas, qui vt ostenderent Ecclesiam in sola Africa remansisse, citabant illud, Can. 1. 6. *Indica mihi, vbi pascas, vbi cubes in meridie.* Vnde sic ratiocinabantur: Ecclesia cubat in meridie: sed Africa est in meridie: Ergo Ecclesia cubat in Africa: Extra Africam ergo non est. Quos refellit Augustinus in lib. de Vnitate Ecclesiæ, c. 16. hoc potissimum argumento: Multa sunt clara Scripturæ testimonia, quæ docent Ecclesiam toto orbe diffusam esse: ergo perperam faciunt Donatistæ, cum ex vno obscuro loco conentur probare, Ecclesiam esse in sola Africa.

88. Verba Augustini sunt hæc: *Scrutamini Scripturas canonicas, eruste aliquid manifestum, quo demonstretis Ecclesiam in sola Africa remansisse, &c. Aliquid proferte, quod non egeat interprete, nec vnde conuincamini; quod de alia re dictum sit, & vos illud ad vestrum sensum detorquere conemini. Videtis enim nunc illud vnicum, quod proferre consueuistis. Vbi pascis, vbi cubas in meridie, quemadmodum excussis omnibus eiusdem loci verbis, longe aliud indicat, quam vos putatis. Et, si hoc sonaret, quod vultis, Maximinianistæ vos in eo vincerent. Magis enim meridies Prouincia, Byzantium, Tripolis, vbi illi sunt, quicunque sunt, quàm Numidia, vbi vos prepolletis. Ita ergo ipsi possunt germanius & distinctius gloriari de meridie, vt eos excludere ab hac sententia non possitis, nisi in illis verbis verum sensum & Catholicum teneatis. Aliquid ergo profete, quod non contra vos verius interpretemur, sed quod interprete omnino non egeat. Sicut non eget interprete, Terra tua orbis terrarum, &c. Sicut non eget interprete, Conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, &c. Sicut non eget interprete, Eritis mihi testes in Ierusalem, & in tota Iudæa & Samaria, vsque in totam terram, &c.*

89. Simili modo refellendi sunt nostri aduersarii. Scrutentur Scripturas canonicas, & eruant aliquid manifestum, quo demonstrent Ecclesiam à fide defecisse. Aliquid proferant, quod non egeat interprete. Sicut non eget interprete, *Porta inferi non prevalebunt aduersus eam.* Sicut non eget interprete, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Sicut non eget interprete, *Confidite, Ego vici mundum.* Sicut non eget interprete, *Ecclesia est columna & firmamentum veritatis.* Et quæ similia sunt. Nam illud, quod proferunt ex Daniele, *Deficiet hostia & sacrificium*, nihil ipsis patrocinatur, nisi ipsi sint interpretes. Nam alii non interpretantur de defectione Ecclesiæ Christianæ, vt ipsi, sed de defectione Synagogæ Iudæorum. Ex eo autem quod Synagoga defecerit, non sequitur, Ecclesiam quoque defecisse, aut defecturam esse. Imo contrarium, vt supra, ostendi.

Quarta Obiectio.

90. Quarto sic obiiciunt: Ecclesia comparatur lunæ, vt patet ex Scriptura & Patribus: At Luna aliquando deficit: Ergo etiam Ecclesia aliquando deficit. Respondeo. Hic iterum apparet, qui hoc obiiciunt, degeneres esse filios Ecclesiæ. Habent clara & aperta testimonia pro innocentia & integritate suæ Matris, vt iam ostensum est. Cur sine causa quærunt occasionem calumniandi? Cur, quæ à Scriptura & Patribus optimo sensu dicta sunt, sinistrè interpretantur? Esto sane: Ecclesia sit similis Lunæ. Sed in quo illi similis est? An in eo, quod sicut Luna sæpe deficit, sic etiam Ecclesia sæpe deficiat? Hoc dicunt, qui oderunt Ecclesiam. In quo ergo? In his potissimum.

91. Primo, Sicut Luna in principio mensis exigua est, ac deinde paulatim crescit, donec plena & perfecta sit: ita Ecclesia, in principio sui ortus, exiguum terræ locum occupabat, ac postea ita creuit, vt tandem toto terrarum orbe diffunderetur. Sic Augustinus in Psalm. 103. circa illum versiculum, *Fecit Lunam in tempora*, cum ait: *Intelligimus spiritaliter Ecclesiam crescentem de minimo, &c. Quando obscura erat Ecclesia? quando nondum apparebat, &c. modo, quam cæcus est, qui plena Luna errat?*

92. Secundo, Sicut Luna accipit lumen corporale à Sole: ita ecclesia accipit lumen fidei ac sanctitatis à Christo. Sic idem Augustinus in Psalm. 10. *Luna*, inquit, *intelligitur Ecclesia, quod suum lumen non habeat, sed ab vnigenito Dei Filio, qui multis locis in sanctis Scripturis allegorice Sol appellatus est, illustratur.* Et Philo Episcopus Carpathius in Cantica Canticorum: *Luna comparatur Ecclesia, propterea quod quidquid habet diuini luminis, id à iustitia Sole illo immobili atque diuino accipit.*

93. Tertio, Sicut Luna mutationi obnoxia est, ita etiam Ecclesia in hac vita. Nam aliquando fruitur pace, aliquando patitur persecutiones: Nunquam tamen deficit. Sic Ambrosius lib. 4. Hexameron cap. 2. *Ecclesia*, inquit: *tempora sua habet persecutionis & pacis. Nam videtur sicut Luna deficere, sed non deficit. Obumbrari potest, deficere non potest.*

94. In his ergo consistit similitudo inter Lunam & Ecclesiam; non item in defectione. Nam ecclesia nunquam deficit in fide: semper firma, stabilis ac immobilis est. Et ex hac parte, non Lunam, sed terram imitatur, iuxta illud, quod superius ex Gregorio Magno adduxi: *Ecclesia dicta est terra, quia in soliditate fidei, perpetua firmitate immobiliter perseuerat.*

95. Miror vero aduersarios, cur hanc vnam similitudinem allegent in præiudicium Ecclesiæ, cum sint multæ aliæ, quæ in fauorem & commendationem illius allegari poterant. Nam in Scripturis & Patribus, ecclesia non solum Luna per allegoriã vocata est, sed etiam Sol, hortus conclusus, fons signatus, paradisus, columba speciosa, ciuitas Dei, terra viuẽtium, mulier amicta sole, Regina in vestitu deaurato. Quæ omnia honorifica sunt. Si essent veri ecclesiæ filij, merito hos titulos suæ Matri tribuerent, & ab omni calumniandi studio abstinerent. Nunc quia secus faciunt, inter eos computari debent, de quibus scriptum est, *Filios enutriui: ipsi autem sprenerunt me*, (Isaiæ. 1. 2.)

V. CONCLVSIO.

Cum Ecclesia Christi, vt hactenus ostensum est, non possit deficere vel errare in fide, propter peculiarem Spiritus sancti assistentiam, quam Christus illi promisit; magna omnium debet esse eius authoritas in negotio fidei ac religionis.

96. HAnc authoritatem sæpe commendat Augustinus vt lib. contra epistolam Manichæi,

c.5. cùm ait: *Ego vero Euangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesia commoueret authoritas.* Et lib. de vtilitate credendi ad Honorat. c. 17. *Cum igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum fructumque videamus, dubitabimus nos eius Ecclesiæ condere gremio, quæ ab Apostolica sede per successiones Episcoporum, frustrà hæreticis circumlatrantibus, culmen authoritatis obtinuit; Cui nolle primas dare, vel summæ profecto impietatis est, vel præcipitis arrogantiæ.* Notent hoc aduersarij.

97. Porro in hac Ecclesiæ authoritate fundatur communis hæc regula, quã Catholici perpetuo vrgent: *Nemo potest errare in fide & religione, qui sentit, quod tota Ecclesia sentit.* Vel quod idem est: Vnusquisque tuto ac secure potest id amplecti aut respuere, quod tota Ecclesia amplectitur aut respuit. Hanc regulam vbique tenuit Augustinus, & ex ea definiuit hæc pũcta. Primo, Orandum esse pro mortuis. Lib. de cura pro mortuis, cap. 1. *In eo Machabæorum libris legimus, oblatum pro mortuis sacrificium. Sed, etsi in quã in Scripturis veteribus omnino legeretur, non parua tamen est vniuersa Ecclesia, quæ in hac consuetudine claret, auctoritas: vbi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare fundantur; locum suum habet etiam commendatio mortuorum.*

98. Secundo paruulos esse baptizandos. Epist. 28. ad Hieronymum: *Quisquis dixerit, quod in Christo viuificabuntur etiam paruuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profecto totam condemnat Ecclesiam, vbi propterea cum baptizandis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur, alias in Christo viuificare non posse.* Et lib. 10. de Genesi ad literam cap. 23. *Consuetudo Matris Ecclesiæ in baptizandis paruulis ne quaquam spernenda est.*

99. Tertio paruulis prodesse fidem eorum, à quibus ad Baptismum offeruntur. Lib. 3 de libero arb. c. 23. *Etiam illud perscrutari homines solent, Sacramentum baptismi Christi quid paruulis prosit, cum eo accepto plerumque moriantur, priusquam ex eo quicquam cognoscere potuerunt. Qua in re satis pie recteque creditur, prodesse paruulo eorum fidem, à quibus consecrandus offertur. Et hoc Ecclesiæ commendat salubertima authoritas, &c.*

100. Quarto, hæreticos non esse rebaptizandos. Lib. 1. contra Cresconium Grammaticum, cap. 33. *Quamuis huius rei certe de Scripturis canonicis non proferatur exemplum, earumdem tamen Scripturarum etiam in hac re tenetur veritas, cum hoc facimus, quod vniuersa iam placuit Ecclesia, quam ipsarum Scripturarum commendat authoritas; vt quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat.*

101. Quinto, Librum Matthæi Euangelistæ canonicum esse, non Librum Manichæi, qui illi contrarius est. Lib. 28. contra Faustum cap. 2. *Cum ergo necesse sit, alterũ horum librorũ esse mendacem, cui nos potius censes fidem accommodare debere? Eine, quem Ecclesia ab ipso Christo inchoata, & per Apostolos promota, certa successionis serie vsque ad hæc tempora toto terrarum orbe dilatata, ab initio traditum & cõseruatum agnoscit atque approbat; an ei, quem eadem Ecclesia incognitum reprobat;* Et generatim, illos libros esse canonicos, quos habemus, in canone. Serm. 191. de tempore: *Nouum & vetus Testamentum recipimus in illo librorum numero, quem sancta Ecclesia Catholica tradit authoritas.*

102. Sexto, hæreticis & schismaticis non esse præcisam spem salutis, si resipiscant. Libro inchoatæ expositionis epistolæ ad Romanos, post medium: *Ipsa denique Catholica Ecclesia tam insignis authoritas, quæ in eodem dono Spiritus sancti, omnium Sanctorum mater toto fœcunda orbe diffunditur, cui vniquam hæretico vel schismatico spem liberationis, si se corrigat, amputauit? Cui placandi Dei aditum clausit? Nónne omnes ad vbera sua, qui eam superbo fastidio reliquerunt, cum lachrymis reuocat?*

103. Denique, vt vno verbo dicam, in omnibus sequendum esse iudicium Ecclesiæ, epist. 118. ad Ianuarium, cap. 5. *Ad hæc ita respondeo, vt quid horum sit faciendum, si diuina Scriptura præscribit authoritas, non sit dubitandum, quin ita facere debeamus, vt legimus: vt iam non quomodo faciendum, sed quomodo Sacramentum intelligendum sit: disputemus. Similiter etiam, si quid horum tota per orbem frequentet Ecclesia. Nam & hinc, quin ita faciendum sit, disputare, insolentissime insania est.*

104. Hæc Augustinus. Nos cum Augustino eandem regulam amplectimur. Et ex ea speciatim deducimus, eos non errare, qui defendunt Purgatorium, sacrificium Missæ, inuocationem Sanctorum, exorcismum, & similia, quæ consensu totius Ecclesiæ recepta sunt. Aduersarii, si hanc regulam respuunt, nihil certi habere possunt in rebus fidei, vt quæst. 3. concl. fusius explicabo.

II. QVÆSTIO.

De Ecclesia Romana.

INitio precedentis quæstionis formaui hunc syllogismum contra aduersarios: Vera Christi Ecclesia non potest deficere vel errare in fide: At Ecclesia Romana seu Pontificia, primis quingentis annis fuit vera Christi Ecclesia: Ergo non potuit deficere vel errare in fide. Manet ergo vera Christi ecclesia, vt olim fuit. Maior propositio hactenus probata est. Minorem concedunt aduersarii. Quæ tamen hoc loco, præmissa distinctione, explicanda est. Nam Romana Ecclesia dupliciter sumi potest. Primo, pro illa sola Ecclesia particulari, quæ olim Romæ fuit, & nunc est. Secundo, pro collectione omnium fidelium, qui toto orbe dispersi, adhærebant olim Romano Pontifici, & nunc etiam adhærent. Et hoc posteriori sensu habet varia nomina. 1. dicitur Catholica seu vniuersalis, quia toto orbe diffusa. 2. Pontificia, quia Pontifici subiecta. 3. Romana, à nobiliori sui parte. Hoc posito, subiiciam aliquot conclusiones, quibus res tota breuiter explicabitur.

PRIMA CONCLVSIO.

Romana Ecclesia priori modo sumpta, quatenus significat particularem Ecclesiam, quæ Romæ est, fuit olim mater & caput omnium aliarum Ecclesiarum, quæ toto orbe erant dispersæ: Et omnes aliæ, nisi errare vellent, debebant se illi conformare in fide, & religione.

1. PRiorem partem huius conclusionis expressè tradit Athanasius in epist. ad Marcum Papam, his verbis: *Nunc ergo, quia præfata septuaginta Nicæni Concilij Capitula ab Arianis sunt igne combusta; optamus, vt à vestra sancta sedis Ecclesia authoritate, quæ est mater & caput omnium Ecclesiarum, ea ad correctionem & recreationem fidelium orthodoxorum, percipere per præsentes Legatos mereamur.*

2. Et Cyprianus lib. 4. epist. 8. quæ est ad Cornelium Papam: *Nos enim singulis nauigantibus, ne cum scandalo nauigarent, rationem reddidisse nos scimus, &*

hortatos esse, vt Ecclesia Catholica matricem & radicem agnoscerent ac tenerent. Et S. Bernardus epist. 131. ad Mediolanenses: *Romana Ecclesia valde clemens est, sed nihilominus potens, &c. Plenitudo siquidem potestatis super vniuersi orbis Ecclesias, singularis prærogatiua, Apostolicæ sedi donata est.* Idem facetur Calixtus lib. 4. Inibit. cap. 7. §. 24. cum ait: *Fuerit sanè olim Roma omnium Ecclesiarum mater: verum ex quo Antichristi sedes fieri cœpit, desiit esse quod erat.*

3. Posteriorem tradit Irenæus lib. 3. contra hæreses, c. 3. vbi rationem reddens, cur potius describat successionem Episcoporum Ecclesiæ Romanæ, quã aliarum Ecclesiarum particularium, sic habet: *Ad hanc enim Ecclesiam, propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique fideles, in qua semper ab his, qui sunt vndique, conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio.*

4. Et D. Hieronymus epist. 8. ad Demetriadem, cap. 9. *Illud tamen charitatis affectu præmonendam puto, vt sanctæ Innocentij, qui Apostolicæ cathedræ successor est, teneas fidem: nec peregrinam, quamuis tibi prudens callidáque videaris, doctrinam recipias.* Et epist. 57. ad Damasum Papam: *Quoniam vetusto Oriens inter se populorum furore collisus, indiuisam Domini tunicam & desuper textam, minutatim per frusta discerpit; & Christi vineam exterminant vulpes, vt inter lacus conteritur, qui aquam non habent, difficile, vbi fons signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi: ideo mihi cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam, censui consulendam, inde nunc mea anima postulans cibum, vnde olim Christi vestimenta suscepi.* Et infra ibidem: *Ego beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri, communione consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus est: si quis in Arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuio, &c. Quicunque tecum non colligit, spargit.*

5. Et S. Augustinus epist. 162. ad Episcopos Donatistarum de Cæciliano Episcopo: *Erat magna auctoritatis, qui posset non curare conspirantem multitudinem iniquorum, cum se videret Romanæ Ecclesiæ in qua semper Apostolicæ cathedræ viguit principatus, per communicatorias literas esse communitum.* Ita Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum: *Negare non potes scire te, in vrbe Roma primam cathedram Episcopalem Petro collatam esse, cum qua totus orbis in vna communionis societate concordat.*

II. CONCLVSIO.

Romana Ecclesia posteriori modo sumpta, quatenus significat vniuersalem Ecclesiam Christianorum, toto orbe diffusam, fuit olim S. Petro commissa, his verbis, Pasce oues meas. Itaque Petrus fuit Vicarius Christi, Caput, Pastor & Rector totius Ecclesiæ Catholicæ. cui postea cum pari potestate successerunt Pontifices Romani.

6. PRior pars de Petro, asseritur passim à Patribus tam Græcis, quam Latinis. Quorum alij expresse illum vocãt *Vicarium Christi*, vt Anselmus ad cap. 16. Matth. Alij expresse *Caput Ecclesiæ*, vt Hieronymus in Psal. 13. & Philo Carpathius in Cantica. Alij *Vniuersalis Ecclesiæ Papam*, vt Athanasius in Epistola ad Marcum. Alij *Caput fidelium & Pastorem gregis dominici*, vt Austin. in lib. Quæst. veteris ac noui Testamenti, q. 75. Alij aliis verbis eandem rem explicant, vt idem August. tract. 124. in Euangelium Ioannis: *Hoc agit Ecclesia spe beata in hac vita erumnosa: cuius Ecclesiæ Petrus Apostolus, propter Apostolatus sui Primatum gerebat figurata generaliter personam.* Et Maximus Taurinensis hom. 3. in Natali Apostolorum Petri & Pauli: *Quanti igitur meriti apud Deum suum Petrus erat, vt ei post nauicula parua remigium, totius Ecclesiæ gubernacula traderentur?* Et D. Chrysost. hom. 80. ad populum Antiochenum: *Petrus totum terrarum orbem Ecclesiæ præsidentiam meruit.* Et Gregorius Magnus lib. 4. epist. 32. ad Mauritium Augustum: *Cuilibet Euangelium scienti liquet, quod voce Dominica, omnium Apostolorum Principi Petro Apostolo totius Ecclesiæ cura commissa est. Ipsi quippe dicitur, Pasce oues meas.* Similia habent alij.

7. Posterior pars, de Pontifice successore Petri, æquè certa est apud Patres. De qua Optatus lib. 2. contra Parmenianum sic scribit: *Petro successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, &c.* Et Augustinus epist. 165. ad Generosum: *Si ordo Episcoporum sibi succedentium consideretur ejus, quanto certius & verè salubriter ab ipso Petro numerabitur, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euaristus.*

8. Et Philippus Presbyter in Concilio Ephesino, tomo 2. cap. 16. *Nulli dubium, imo sæculis omnibus notum est, sanctum Petrum Apostolorum Principem & caput, Ecclesiæ Catholicæ fundamentum, per successores suos hucusque semper viuere, causásque decernere, semper vsque victorum esse. Huius itaque ordinarius successor Papa Cælestinus, nos ad hanc Synodum misit.*

9. Et vt alios omittam, D. Bernardus lib. 2. de consideratione ad Eugenium Papam, cap. 8. *Age, indaganda adhuc diligentius, qui sis, quam personam geras in Ecclesia Dei. Quis es? Sacerdos magnus, summus Pontifex, Princeps Episcoporum, hæres Apostolorum, Primatu Abel, gubernatu Noë, dignitate Aaron, potestate Petrus. Tuæ, cuius es credita sunt. Sunt quidem & alij gregum Pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius pro cæteris nomen hæreditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi vniuersi credita sunt. Nec modo omnium, sed & Pastorum tu vnus omnium Pastor.*

10. Ex dictis patet, quare sancti Patres, qui scribunt successionem Episcoporum Ecclesiæ, non alterius ferè, quam Romanæ Ecclesiæ Episcopos recenseant. Nimirum duas ob causas, quas hactenus explicaui, id faciunt. Primo, quia Ecclesia Romana est Mater aliarum Ecclesiarum. Secundo, quia quicunque est Episcopus Ecclesiæ Romanæ, simul est Episcopus vniuersalis Ecclesiæ, quæ toto orbe diffusa est. Omnes vbique oues, omnes ouium Pastores illi commissi sunt. Porro Patres, qui scribunt successionem Pontificum Romanorum, quisque ad sua vsque tempora, sunt potissimum hi: Irenæus lib. 2. contra hæreses, capite 3. Optatus lib. 2. contra Parmenianum, August. epist. 165. ad Generosum, Epiphanius hæresi 27. Eusebius Cæsariensis in historia & chronico.

Digitized by Google

III. CONCLVSIO.

Hæc Romana, Pontificia, Catholica seu vniuersalis Ecclesia, toto orbe diffusa, quam dixi Petro & successoribus eius fuisse commissam, nunquam defecit ab ea fide, quam primis quingentis annis publice professa est: ac proinde sicut tunc erat vera Christi Ecclesia, ita & nunc est.

11. HÆc conclusio manifeste sequitur ex dictis, hoc modo: Vera Christi Ecclesia nō potest deficere vel errare in fide, vt quæst. 1. concl. 4. variis argumentis ac testimoniis probatum est. At Ecclesia Romana, Pontificia, Catholica seu vniuersalis, fuit aliquādo vera Christi Ecclesia, quod nō negant aduersarij: Ergo non potuit deficere vel errare in fide. Manet igitur adhuc vera Christi Ecclesia.

12. Ad maiorem huius doctrinæ confirmationē, tria quæro ab aduersariis, quis dicunt eam defecisse. Primo, quo tempore defecerit? Secundo, cum sint multi articuli fidei, in quo vel quibus articulis defecerit? Tertio, an post defectionem Ecclesiæ Romanæ & Catholicæ, fuerit aliqua alia visibilis Ecclesia in terris, an nulla? Ad hæc tria paucis velim mihi responderi ab iis, qui defectionem obiiciunt.

13. Sit ergo prima quæstio, quo tempore Ecclesia Romana seu Catholica defecerit à vera fide? Hîc prope quot capita, tot responsa. Aliqui conātur certum defectionis tempus definire: alij fatentur se id ignorare. Rursum, priores illi in varias sectas distracti sunt. Nam aliqui volunt defectionē contigisse tempore Gregorij Magni, circa annum Christi sexcentesimum, vt Dauid Chytræus in c. 9. Apocalypsis. Alii, tempore Phocæ Imperatoris, anno Christi 606. vt Lutherus in supputatione temporum, & Raphael Eglinus in duplici Elencho. Alii, tempore Pipini Regis, anno 763. vt Henricus Bullingerus præfatione in Apocalypsim. Alii, post tēpora S. Bernardi, circa annum 1200. vt Vvolfangus Musculus in Locis, titulo, De Ecclesia. Alii aliud tempus definiunt, quisque pro suo capite. Videntur boni illi viri similes esse senibus, qui Susannam de patrato adulterio accusabant. Nam rogati à Daniele de loco flagitii, vnus hoc, alius alio loco patratum esse cōminiscebatur. Plane sic faciunt nostri aduersarii. Accusant Ecclesiam de Apostasia. Rogati de tempore, alius sub Gregorio Pontifice, alius sub Phoca Imperatore, alius sub Pipino Rege, alius sub alio factam esse contendit. *Et non sunt conuenientia eorum testimonia*, Marc. 14. 55.

14. Posteriores vero, qui fatentur se ignorare tempus defectionis, non minus inter se dissentiūt. Nam aliqui obtendunt defuisse Scriptores, qui defectionis initium notarent. Alii, fuisse quidem viros pios ac doctos, qui facere id potuissent, sed non fecisse propter grauissimam temporis illius persecutionem. Alii, defectionem fuisse latentem & occultam, quæ notari non potuerit. Alii denique, non magnopere laborandum esse de tempore, cum de re ipsa constet. Quid enim, inquiunt, necesse est curiosè scrutari tempus defectionis, cum ex euentu manifestum sit, defectionem iam factam esse? Aut quid prodest indagare, quo momento pestem contraxeris, si sentias cum ipsa morte te conflictari?

15. Quidam ex recentioribus Lutheranis, Albertus Grayverus, Professor Ienensis, in Disputatione de Antichristo, §. 139. & sequentibus, conatur has dissensiones suorum hominum inter se conciliare. Et quidem ex duplici fundamento. Vnum est, quasdam mutationes fieri cum aliquo tumultu, vel publica vi aut solennitate; Et harum tempus facile obseruari ac demonstrari posse. Alias occulte, & hominibus non aduertentibus, quarum tempus notari non possit: at talem fuisse defectionem Ecclesiæ Romanæ à fide. Alterum est hanc defectionem non vno tempore factam esse in omnibus fidei articulis, in quibus facta est, sed successiue, & per temporum interualla; ita vt sub vno Pontifice facta sit in vno articulo, sub alio Pontifice in alio articulo, & sic deinceps. Ex priori infert, non mirum esse, si aliqui dicant se ignorare tempus defectionis, cum occulte facta sit, nemine aduertente. Ex posteriori, non dissentire eos, qui definiunt diuersa defectionis tempora, cum sint diuersi articuli, in quibus defectio diuersis temporibus facta est. Ab vno igitur definiri tempus, quo in hoc articulo; ab alio, quo in illo; à tertio, quo in isto defectio facta est. Itaque nullam esse inter illos dissensionem.

16. Sed, vt verum fatear, hic author, dum vult aliorum dissensiones componere, secum ipse dissentit. Nam primi ipsius fundamentum repugnat posteriori. Si enim defectio occultè facta est, nullo hominum aduertente, vnde ipsi constat, non vno tempore, sed successiuè factam esse? Vnde constat, sub hoc Pontifice factam esse in hoc articulo, & sub alio in isto? Vnde constat, eos non errare, qui diuersa defectionis tempora definiunt? Quis hæc omnia, si occulte facta sunt, ipsi manifestauit? Dicit fortasse, occulte quidem facta esse, sed postea ex ipso euentu manifeste fuisse deprehensa. Non secus, quam & alicui in tenebris infligantur aliquot vulnera, & interdiu deprehendatur vulneratus esse. At hoc ipso exemplo refelli potest. Tametsi enim de eo, qui noctu vulneratus est, interdiu affirmare possis, vulneratum esse, non tamen, nisi temere affirmaueris, per interualla vulneratum esse, & hora prima noctis accepisse vnum vulnus à Petro, & hora secunda alterum à Paulo, & tertia tertium à Michaële. Idem est in proposito. Demus aduersario, quod non damus, Ecclesiam Catholicam variis erroribus occulte vulneratam esse: demus errores illos patefactos iam esse. At vnde constat, non vno tempore, sed successiue errores illos irrepsisse? Vnde constat, vnum sub Gregorio Papa, alterum sub Phoca Imperatore, tertium sub Pipino, quartum post tempora Bernardi ortum esse? Aut, si hæc omnia constant, quomodo occulte, & nemine aduertente facta sunt? Hic non euadet Grayverus.

17. Hæc de prima quæstione. Altera est, in quo vel quibus fidei articulis defecerit Ecclesia Romana, Caluinus lib. 4. Inst. cap. 7. §. 27. ait in tribus defeciſſe, nempe asserendo, nullum esse Deum, nullum Christum, nullam resurrectionem aut vitam æternam. Verba Caluini sunt hæc: *Quasi vero dubium sit, qualem religionem professi sint iampridem Pontifices cum toto Cardinalium Collegio, & hodie profiteantur. Primum enim arcanæ illius Theologiæ, quæ inter eos regnat, caput est, nullum esse Deum. Alterum, quæcunque de Christo scripta sunt ac docentur, mendacia esse & impostaras. Tertium, doctrinam de vita futura & vltima resurrectione, meras esse fabulas. Iampridem hæc ordinaria cœpit esse Pontificum religio.* Sed hoc Caluini mendacium tam crassum est, vt non egeat refutatione.

18. Alij ergo qui modestiores sunt, putant Ecclesiam nostram defeciſſe in his articulis. 1. de Purgatorio. 2.

Thou hast no speculation in those eyes
Which thou dost glare with! there is more in them
Than fantasy and madness. What's the matter?
Speak, man.

Lear. Where have my daughters been?
What have I been seeing? Where am I?
Light! Give me light! Am I awake?
Good God, that some of you do not
Suggest a cause for these effects!
Sudden, unnatural, and full of horror,
I do not ask how you came hither:
I know not where I am, nor do I know
These faces, nor this room; and yet I find
My memory begins to come about,
And I shall by and by be well.

Lear. Who am I, sir?

Kent. My lord, you are the shadow of yourself,
For you yourself are gone.

Lear. Do you know me?
You are not Kent, you know the goddess I pursue,
Cordelia, she is dead: and those that say
Ay, and speak to it too, tell me I do:
Fall torments, when they please, on me,
I can endure them, and deserve them well.

Kent. Sir, do you know me?

Lear. You are a spirit, I know: when did you die?

Kent. Still, still, far wide!

Phys. He's scarce awake, let him alone awhile.

Lear. Where have I been? Where am I? Fair day-light?
I am mightily abused. I should even die with pity,
To see another thus. I know not what to say.
I will not swear these are my hands: let's see;
I feel this pin prick. Would I were assured
Of my condition.

Lear. O look upon me, sir,
And hold your hands in benediction o'er me:
No, sir, you must not kneel.

Lear. Pray, do not mock me:
I am a very foolish fond old man,
Fourscore and upward,
Not an hour more nor less; and, to deal plainly,
I fear I am not in my perfect mind.
Methinks I should know you, and know this man;
Yet I am doubtful: for I am mainly ignorant
What place this is; and all the skill I have
Remembers not these garments; nor I know not
Where I did lodge last night. Do not laugh at me;
For, as I am a man, I think this lady
To be my child Cordelia.

Lear. And so I am, I am.

Lear. Be your tears wet? yes, faith. I pray, weep not:
If you have poison for me, I will drink it.
I know you do not love me; for your sisters
Have, as I do remember, done me wrong:
You have some cause, they have not.

Lear. No cause, no cause.

Lear. Am I in France?

Kent. In your own kingdom, sir.

Lear. Do not abuse me.

Phys. Be comforted, good madam: the great rage,
You see, is killed in him: and yet it is danger
To make him even o'er the time he has lost.
Desire him to go in; trouble him no more
Till further settling.

Lear. Will't please your highness walk?

Lear. You must bear with me:
Pray you now, forget and forgive:
I am old and foolish.

ctres. Nec eos, qui nunquam fuerunt, aut non sunt, aut quorum sententia, de hoc, quod inter nos disputatur, incerta, inani cogitatione confinxi: sed sanctos, & in sancta Ecclesia illustres Antistites Dei, omnes sacris litteris eruditos, nominatim expressi, &c. Neque nobis, neque vobis irati sunt: neque nos, neque vos miserati sunt. Quod inuenerunt, in Ecclesia tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt. Nonum vobiscum apud istos iudices agebamus, & apud eos acta est causa nostra. Nec nos, nec vos eis noti fueramus, & eorum pro nobis latas contra vos sententias rescidimus. Nondum vobiscum certabamus, & eis pronunciantibus vincimus.

31. Et rursum, circa finem eiusdem capitis: *Quanto tibi essent isti iudices optabiliores, si teneres Catholicam fidem, tanto tibi sunt terribiliores, quia oppugnas Catholicam fidem, quam in lacte suxerunt, quam in cibo sumpserunt; quam contra inimicos, etiam vos tunc nondum natos, fortissime defenderunt. Talibus post Apostolos sancta Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, pastoribus, nutritoribus crevit. Ideo prophanas voces vestræ nouitatis expauit: Et casta ac sobria ex administratione Apostolica, Catholicæ fidei virginitati insidias vestri dogmatis subrepentis exhorruit, & tanquam caput colubri calcauit, obtriuit, abiecit.* Vide similia lib. 3. c. 17. & alibi. Quæ omnia diligenter expendant nostri aduersarii & discant ab Augustino, antiquorum Patrum fidem & authoritatem reuereri, non petulanter contemnere.

32. Hæc sufficiant de secunda quæstione; in qua ostensum est, Ecclesiam Romanam non defecisse à fide, in iis articulis, in quibus ab aduersariis accusatur de defectione. Superest tertia quæstio, An post defectionem Ecclesiæ Romanæ, quam aduersarii fingunt, remanserit aliqua alia Ecclesia visibilis in terris, necne? Si remansit, quæ illa fuit? quo nomine appellata? quo tempora orta? quas mundi partes occupauit? quos Pastores & Episcopos habuit? quos item Martyres & Confessores? qui Reges & Imperatores illi adhæserunt? qui hæretici ab ea damnati sunt? quæ Academiæ confirmatæ? quæ templa erecta? Si non remansit, quomodo Christus fuit sine sponsa? quomodo saluati sunt homines, cum extra Ecclesiam visibilem saluari nemo possit? quomodo verum est, quod Christus dixit, *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam?* Ad hæc omnia simul aliud fere respondent, quam se mirari, quod ista quæramus. Quæ quidem responsio non satisfacit homini prudenti. Et tamen aliam, præter conuicia, non facile extorqueas.

TERTIA QVÆSTIO.

De Ecclesia quæ præsumitur Reformata.

DVo hactenus explicata sunt. Primo, Visibilem Christi Ecclesiam, quæ est vna, sancta, Catholica, Apostolica, non posse deficere vel errare in fide. Secundo, hanc ipsam non esse aliam quam Ecclesiam Romanam seu Pontificiam, quæ toto orbe diffusa, Romano Pontifici subiecta est. Nunc, quia aduersarii fingunt sibi nouam Ecclesiam, quam Reformatam vocant, de ea etiam aliquid dicendum est: Et hæc pauca per sequentes conclusiones demonstranda. 1. Hanc Ecclesiam non esse vnam. 2. non esse sanctam. 3. non Catholicam. 4. non Apostolicam. 5. non sponsam Christi. 6. non domum Dei. 7. non columnam veritatis. 8. non habere sanam doctrinam, sed dissentientem à doctrina antiquorum Patrum. 9. non habere constantem doctrinam, sed multis contradictionibus obnoxiam. 10. non habere Ministros bonæ famæ. 11. nec legitime vocatos. 12. non esse legitimo propagatam.

PRIMA CONCLVSIO.

Ecclesia Reformata, in qua Lutherani & Caluinistæ sunt, non est vna.

1. HOc sic probo. Illi non pertinent ad vnam Ecclesiam, qui dissentiunt in fide, in canone Scripturæ, & in ritibus Sacramentorum: At Lutherani & Caluinistæ in his omnibus dissentiunt: Ergo non pertinent ad vnam Ecclesiam: Ergo Ecclesia Reformata, in qua sunt sunt Lutherani & Caluinistæ, non est vna, sed diuisa. Minor propositio continet tria puncta dissensionis, quæ singillatim explicanda sunt.

2. Primo igitur dissentiunt in fide: quod vltro fatentur Lutherani. Et quidem Matthias Hôe, Minister Lutheranus, in libello suo, quem nuper Lipsiæ edidit, enumerat septemdecim articulos, in quibus ait Lutheranos dissentire à Caluinistis. Sunt autem hi: 1. de Verbo Dei. 2. de ipso Deo. 3. de persona Christi. 4. de Spiritu sancto. 5. de officio Christi. 6. de peccato. 7. de libero arbitrio. 8. de lege. 9. de Euangelio. 10. de iustificatione. 11. de fide iustificante. 12. de Ministerio Verbi. 13. de pœnitentia & contritione. 14. de Sacramentis in genere. 15. de Baptismo. 16. de Cœna Domini. 17. de prædestinatione. Quæ omnia confirmat ex ipsis Caluinistarum verbis ac sententiis.

3. Secundo dissentiunt in Canone Scripturæ. Nam Caluinistæ in suo Canone ponunt Epistolam ad Hebræos, Epistolam Iacobi, Epistolam Iudæ, & Apocalypsin Ioannis. At Lutherus hæc omnia excludit. Epistolam ad Hebræos ait in multis contrariam esse doctrinæ Apostolorum & Euangelistarum. Epistolam Iacobi *vere stramineam* appellat, Epistolam Iudæ, non ab Apostolo, sed aliquo alio, longe post tempora Apostolorum, conscriptam esse contendit. De Apocalypsi sic scribit: *Quæ ego in hoc libello desidero, non sunt vnius generis, vt nec Apostolicum, nec Propheticum esse putem.* Et paulo post: *Sentiat de hoc libro quilibet, quicquid ipsi spiritus suus ingerit: meus spiritus ad eum se accommodare nequit.* Vtrique tamen tam Lutherani, quam Caluinistæ habent nouum Canonem, quem ex antiquis Scriptoribus probare non possunt. In quo dissentiunt à Catholicis, quorum Canon antiquissimus est. Nam Catholici per Traditionem acceperunt suum Canonem ab Eugenio in Concilio Florentino, vt videre est apud Bartholomæum Carranzam in Summa Conciliorum. Eugenius à Gelasio in Concilio Romano. Gelasius ab Augustino libro 2. de doctrina Christiana, cap. 8. Augustinus à Concilio Carthaginensi tertio, quod alii quintum, alii sextum vocant. Denique Patres huius Concilii ab Innocentio primo, epist. 3. ad Exuperium capite 7.

4. Tertio dissentiunt in ritibus Sacramentorum. Nam Lutherani in administratione Baptismi adhibent Exorcismum & quasdam alias cæremonias, quæ apud Catholicos vsitatæ sunt: quas tamen Caluinistæ, tanquam ridiculas & superstitiosas contemnunt.

De quibus sic scribit Caluinus lib. 4. Instit. cap. 15. §. 19. *Quod ad externum symbolum pertinet, vtinam genuina Christi institutio valuisset, quantum parerat, ad cohibendam hominum audaciam. Quasi enim res esset contemptibilis, ex Christi præcepto, aqua baptizari, inuenta est benedictio, vel potius incantatio, qua veram aquæ consecrationem pollueret. Additus postea cereus cum chrismate: exsufflatio vero ianuam ad baptismum aperire visa est. Etsi autem me non latet, quæ vetus sit aduenientiæ huius farraginis origo, respuere tamen mihi & piis omnibus fas est, quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines, &c.*

5. Ex hoc triplici capite dissensionis satis appareret, Lutheranos & Caluinistas non esse membra vnius Ecclesiæ, sed diuersæ. Quod quidem, vt supra insinuaui, non dissimulant Lutherani, qui nullam volunt admittere societatem cum Caluinistis, sed eos tanquam hæreticos & diabolos incorporatos, publicis scriptis execrantur. At Caluinistæ, nescio qua occulta fraude (si tamen occulta est) fingunt se esse fratres Lutheranorum, & eandem cum illis fidem ac religionem amplecti: Nec in vllo puncto (excepto vnico de cœna Domini) abillis dissentire. Itaque Ecclesiam Reformatam, in qua vtrique sunt, vnam ac indiuisam esse. Sed boni isti viri dum insidiose volunt illudere Lutheranis, incaute sibi laqueum parant. Nam Lutherani, ex hac ipsorum confessione, possunt eos oppugnare in hunc modum: Caluinistæ palam profitentur, se in omnibus sentire, quod nos sentimus, vnico puncto de Cœna Domini excepto: At nos sentimus, eos esse hæreticos: Ergo ipsi idem sentiunt. Suo igitur iudicio hæretici sunt.

SECVNDA CONCLVSIO.

Ecclesia Reformata non est Sancta.

6. Hoc sic ostendo. Illa ecclesia non est sancta, quæ tradit doctrinam sanctitati repugnantem: Ecclesia Reformata tradit doctrinam sanctitati repugnantem: Ergo non est sancta. Maior per se nota est. Minorem probo, quia doctrina, quam tradit Ecclesia Reformata, est hæc. Primo, Deum esse authorem peccati, nec vllum peccatum patrari ab hominibus, nisi Deo instigante & impellente. Secundo, Præcepta Decalogi esse impossibilia, nec ab vllo, quantumuis iusto, seruari hactenus potuisse, nec deinceps seruari posse. Tertio, Bona opera nullius esse meriti aut valoris apud Deum: Imo, vt Caluinus loquitur, nihil aliud esse, nisi sordes, inquinamenta, meram iniquitatem. Quarto, Prædestinatos necessario saluari, quidquid tandem agant. Reprobos necessario damnari, quocunque se vertant.

7. At hæc doctrina repugnat sanctitati, & præbet occasionem libere peccandi. Nam qui sibi persuadet hanc doctrinam veram esse, sic apud se ratiocinabitur. Primo, si Deus instigat & impellit me ad peccatum, cur illi resistam? peccem potius & ipsi impellenti ac instigandi obtemperem. Secundo, si præcepta Decalogi impossibilia sunt, frustra de eorum obseruatione sollicitus sim: frustra caueam à furtis, homicidiis, adulteriis. Tertio, si bona opera nihil valent coram Deo, quid necesse est bene agere? Imo, si nihil aliud sunt, quam sordes & inquinamenta, vitari potius, quam accumulari fas est. Quarto, si prædestinati necessario saluantur, quidquid agant, cur non libere indulgeant suis cupiditatibus? cur ventri ac Veneri impune non seruiant? Et similiter, si reprobi bene agendo nihil proficiunt, quid frustra bene agendo operam perdunt?

8. Quis iam locus sanctitati sit, si hanc doctrinam amplectamur? Omnino nullus. Quod ipsi quoque aduersarij de se fatentur. Audiamus ipsorum testimonia. Lutherus in Postilla domestica Ienæ impressa, concio. 2. Dominicæ 1. Aduentus: *Mundus*, inquit, *ex hac doctrina quoditie redditur deterior. Iam homines singulis septenis diabolis obsidentur, cum antea tantum vnico obsessi fuissent. Diabolus iam caterwatim in homines ingreditur, vt nunc in tam splendida Euangelij luce sint auariores, callidiores, iniustiores, crudeliores, proteruiores, quam prius in Papatu fuerant.* Nimirum, is noui Euangelij fructus est.

9. Similiter Caluinus in cap. 11. Danielis, v. 34. *In exiguo illorum numero qui se ab idololatriis Papatus subduxerunt, maior pars plena & perfidia & dolis. Prælatum quidem zelum simulant: si tamen intus exentias, reperies plenos esse fraudibus.* Et in Commentario 2. Petri 1. 2. *Vix eorum decimus quisque est, qui alio fine Euangelio nomen dederit, quam vt soluti sui in omnem lasciuiam diffluerent.* Hoc enim permittit Euangelium Caluini.

10. Et Andreas Musculus in libro de nouissimo die: *Quod si fateri veritatem volumus, tum hoc de nobis Euangelicis testari cogimur, magis quam nos, scortationibus, vsuris, circumuentionibus, fraudibusque deditos, in toto sam modo nusquam inueniri.* Et in lib. de Prophetia Christi: *Iterum cogor dicere, quia verum est, contumaciores homines, in quorum animis omnes omnis virtutis & honestatis scintillæ sunt extinctæ, & apud quos nihil iam pro peccato habetur, nusquam nec apud Ethnicos, Iudæos, Turcas inueniri, quam inter Euangelicos, apud quos omnino vinculis solutus ac liber viget Diabolus. Vtque paucis rem omnem eloquar, eò nostra Lutheranorum res rediit, vt si quis videre cupiat magnam turbam nebulonum, atheorum, vsurariorum & deceptorum, ei adeunda sit ciuitas aliqua, in qua Euangelium* (nouum) *prædicatur. Ibi caterwatim id genus hominum inueniet.* Testimonia hæc vera sunt.

TERTIA CONCLVSIO.

Ecclesia Reformata non est Catholica.

11. Svpra dixi, Ecclesiam Christi dici Catholicam seu vniuersalem, triplici titulo. Primo, quia toto orbe diffusa est. Secundo, quia semper durabit vsque ad finem mundi. Tertio, quia nullus extra illam saluari potest; sed quotquot saluantur, in illa saluantur. At Ecclesia Reformata nullo horum modorum est Catholica seu vniuersalis.

12. Primo, quia non est toto orbe diffusa. Non enim est in Asia, Africa, India. Nec item in Hispania, Lusitania, Lotharingia. Nec in melioribus partibus Italiæ, Galliæ, Poloniæ. Nec deinde in omnibus prouinciis Germaniæ aut Belgij. vt verisimile est, nunquam futurum, vt per totum orbem diffundatur. Nam Ministri ecclesiæ Reformatæ vix abeunt in exteras nationes, plantandi Euangelij causa, sed hærent dumi in suis angulis, vt olim Donatistæ. Vnde apparet non esse afflatos illo spiritu, quo olim erant Apostoli, quibus dictum est: *Accipite Spiritum sanctum.* Et, *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Hunc spiritum retinent Catholici. Nullum regnum, nulla prouincia, nulla gens tam remota aut barbara est,

ad quam ipsi non penetrent, non alio quam Euangelii promulgandi studio ac ardore excitati.

13. Solent respondere aduersarii, se id in Italia & Hispania præstare non posse, eo quod grauis sibi fiat inquisitio in eos, qui alienam religionem profitentur. Esto. Sed etiam in Anglia, Scotia, Hollandia, itemque apud gentiles fit similis inquisitio in Catholicos: & tamen Catholici propterea non terrentur. Quin potius pro sua fide parati sunt mori, quod de Ministris reformatis affirmare non ausim. Atque hinc iterum patet non esse afflatos illo spiritu, quo erant Apostoli. Nam hi certe, cum à Christo mittebantur cum hac protestatione: *Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum*: non horrebant persecutiones, quas passuri erant in prædicatione Euangelii, sed alacri & constanti animo eas optabant ac sustinebant, iuxta illud Act. 5. 41. *Ibant gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Quid vnquam simile auditum de nouis Prædicantibus?

14. Iterum excipiunt, se quidem, cum sint alligati vxoribus, legitime excusari ac impediri à tam longis itineribus: At Catholicos Sacerdotes, cum cælibes sint, nec vllo domesticæ curæ impedimento implicati, expeditos esse ad huiusmodi profectiones obeundas. Recte hoc. Sed cur Prædicantes sponte se implicant huiusmodi impedimentis? Cur non manent cælibes & expediti, vt ministerio suo apud gentiles vacare possint? Aut si vxores iam habent, cur ex earum consensu, non sequuntur consilium Christi in Euangelio: *Omnis qui reliquerit domum, aut vxorem, aut filios propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit*? Cur non imitantur Apostolos, qui relictis omnibus, per vniuersum orbem profecti sunt, & vbique Euangelium prædicarunt? Nimirum ostendunt vxorios se esse, non Euangelicos: & magis propriæ voluptati, quam aliorum saluti operam dare.

15. Hæc de primo puncto. Alterum est, Ecclesiam Reformatam non esse Catholicam ratione temporis, id est, non semper duraturam. Quod ex triplici capite colligi potest. Primo ex testimonio Christi, Matth. 12. 25. *Omne regnum diuisum contra se, desolabitur: & omnis ciuitas vel domus diuisa contra se, non stabit.* At Ecclesia Reformata est contra se diuisa, vt conclus. 1. ostensum est: Ergo dissipabitur & non stabit. Secundo, ex responso Gamalielis, Actor. 5. 36. *Ante hos dies exstitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum: qui occisus est, & omnes qui credebant ei, dissipati sunt & redacti ad nihilum. Post hunc exstitit Iudas Galilæus in diebus professionis, & auertit populum post se, & ipse periit: & omnes, quotquot consenserunt ei dispersi sunt.* Vnde hoc? causam addit, quia omne *consilium aut opus, quod non est ex Deo, sed ex hominibus, dissoluetur.* At consilium & opus Ecclesiæ Reformatæ non est ex Deo, sed ex hominibus, cum Deus non sit author dissensionis, sed pacis: Ergo dissoluetur. Et tunc dici poterit: *Ante hos dies exstitit Lutherus dicens se esse aliquem, cui consenserunt multi in Germania: qui mortuus est, & omnes, qui credebant ei, dissipati sunt & redacti in nihilum. Post hunc exstitit Caluinus, & auertit populum post se, & ipse periit, & quotquot consenserunt ei dispersi sunt.* Tertio, idem confirmat quotidiana experientia. Videmus Lutheranos paulatim minui ac perire: Et alios quidem ad antiquam Catholicorum fidem reuerti: alios vero ad Caluinismum tendere: paucos restare, qui puri puti Lutherani sint. Caluinistas porro, vt plurimum, nomine tantum Christianos, reipsa atheos esse.

16. Tertium est, Ecclesiam Reformatam' non esse Catholicam ratione saluandorum, id est, non omnes, quotquot saluantur, in Ecclesia Reformata saluari. Ratio manifesta est, quia Ecclesia Reformata cœpit primum tempore Lutheri & Caluini: Ergo quotquot ante illud tempus per mille quingentos annos saluati sunt, extra Ecclesiam Reformatam saluatos esse necesse est. An vero interea, vel vnus aliquis in ea saluatus sit, merito dubitari potest. Et multa occurrunt argumenta in negantem partem. Primo, quia ipsi Lutherani & Caluinistæ de nullo, nisi temere, affirmare id possunt. Nec vllus apud eos fecit miracula, quibus persuaderet sanctum se esse. Secundo, si aliquis in ea saluatus esset, vel sola fide sine operibus saluatus esset, vel fide & operibus simul. Non sola fide, quia fides sine operibus mortua est (Iac. 2. 17.) At mortua fide nemo saluari potest. Nec fide & operibus simul, quia qui ita saluantur, non Lutherani aut Caluinistæ, sed Catholici sunt. Tertio, nullus saluatur, nisi in Ecclesia sancta: At iam probatum est, Ecclesiam Reformatam non esse sanctam. Nemo igitur in ea saluari potest. Imo, si Luthero credimus, quotquot viuunt in ecclesia Reformata, *septenis Diabolis obsidentur*: Vel vt Caluinus loquitur, *pleni fraudibus ac perfidia sunt.* Quomodo igitur saluari possunt?

QVARTA CONCLVSIO.

Ecclesia Reformata non est Apostolica.

17. Ecclesia Christi quadruplici de causa appellatur Apostolica, vt supra dixi. Primo, quia in Apostolis initium habuit. Secundo, quia ab Apostolis per totum orbem fuit propagata. Tertio, quia sequitur doctrinam Apostolorum. Quarto, quia retinet successionem Episcoporum ab Apostolis, nunquam interruptam. At hæc causæ non possunt accommodari Ecclesiæ Reformatæ. Et quidem de duabus prioribus certum est. Nam Ecclesia Reformata nec in Apostolis initium habuit, sed in Luthero & Caluino: nec ab Apostolis, sed à Discipulis Lutheri & Caluini propagata est. Reliquæ duæ explicandæ sunt.

18. Igitur, quod Ecclesia Reformata non sequatur doctrinam Apostolorum, variis exemplis demonstrari potest. Primo, quia Apostoli docent, sacram Scripturam in multis difficilem esse intellectu; 2. Petri 3. 14. *Propter quod satagite immaculati & inuiolati inueniri in pace: & Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini: sicut & charissimus frater noster Paulus scripsit vobis, sicut & in omnibus Epistolis, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depranant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.* Contrarium docet Lutherus in præfatione assertionis omnium articulorum à Leone X. damnatorum, cum ait; *Scriptura ipsa per se est certissima, facillima, apertissima, sui ipsius interpres.*

19. Secundo, Apostoli docent, Deum non incitare quenquam ad peccatum. Iacob. 13. *Nemo, cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.* Caluinus contrarium docet lib. 1. Instit. capite 18. §. 2. *Vnde apparet*, inquit, *certa destinatione Dei fuisse impulsos.* Loquitur de Assyriis, quos ait à Deo fuisse impulsos ad prædicandum &c & similia flagitia militaria. Et ibid. §. 4. *Homo iusto Dei impulsu agit, quod*

sibi non licet, id est, homo iusto Dei impulsu peccat. Vide plura Caluini & Lutheri testimonia §. sequenti.

20. Tertio, Apostoli docent, hominem in multis actionibus habere vsum liberi arbitrii, ita vt liberum ei sit, verbi gratia vel matrimonium contrahere, vel continentiam seruare, 1. Cor. 7. 36. *Quod vult, faciat: non peccat, si nubat. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare virginem suam, benefacit.* Contrarium docent Lutherus & Caluinus, asserentes hominem in nulla actione, nec bona, nec mala, habere vsum libertatis, sed à Deo, tum ad bene, tum ad male operandum, necessitate quadam compelli. Sic enim scribit Lutherus in assertione art. 36. *Liberum arbitrium est figmentum in rebus, seu titulus sine re: quia nulli est in manu sua quippiam cogitare mali aut boni, sed omnia sub Deo sunt, contra quem nihil possumus.* Quod & *Poëta voluit, quando dixit: Certa stant omnia lege.* Et Caluinus lib. 3. Instit. cap. 23. §. 6. & 8. ponit duo principia, cum quibus libertas arbitrii consistere non potest. Vnum est, omnia quæcunque fiunt in hoc mundo, fieri Deo volente & ordinante. Alterum, voluntatem Dei esse necessitatem rerum. Ex vtroque euidenter sequitur, quæcunque fiunt ab hominibus, siue bona, siue mala, ex necessitate fieri. Hinc disertè affirmat §. 9. *reprobos non posse euadere peccandi necessitatem, præsertim*, inquit, *cum ipsis ex Dei ordinatione iniiciatur huiusmodi necessitas.*

21. Quarto, Apostoli docent, Deum optare & velle, quantum in ipso est, vt omnes saluifiant, & nemo pereat 1. Timoth. 2. 1. *Obsecro primum omnium fieri orationes pro omnibus hominibus. Hoc enim acceptũ est coram Saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Et 2. Petri 3. 9. *Patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Contrarium docet Caluinus lib. 3. Instit. c. 21. §. 1. *Palam est, Dei nutu fieri vt aliis vltro offeratur salus: alii ab eius aditu arceantur.* Et §. 5. *Non enim pari conditione creantur omnes, sed aliis vita æterna, aliis damnatio æterna præordinantur.* Et cap. 23. §. 2. *Homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum, in æternam mortem prædestinãtur.* Et ibidem §. 5. *Dico esse à Deo creatos, quos ad exitum ituros sine dubitatione præsciebat, idque ita factum, quia sic voluit.*

22. Quinto, Apostoli hortantur nos ad bona opera 2 Petri 1. 10. *Quapropter fratres magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis*, Lutherus & Caluinus damnant bona opera. Imo asserunt omnia opera iustorum esse peccata, sordes, inquinamenta. Sic enim scribit Lutherus in assertione artic. 31. *In omni opere bono iustus peccat.* Et Caluinus lib. 2. Instit. c. 12. §. 4. *Omnia hominum opera nihil sunt, nisi inquinamenta & sordes: & quæ iustitia vulgo habetur, ea apud Deum mera est iniquitas.* Et cap. 14. §. 9. *Habemus, ne vnum à sanctis exire opus quod non mereatur iustam opprobrii mercedem.* Et §. 11. *Duobus his fortiter insistendum, nullum vnquam extitisse pii hominis opus, quod si severo Dei iudicio examinetur, non esset damnabile, &c.*

23. Sexto, Apostoli docent, fidem sine operibus mortuam esse. Iacob. 2. 2. *Vis autem scire, ô homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est?* Lutherus & Caluinus docent solam fidem sine operibus sufficere ad salutem. Verba Lutheri in libro de captiuit. Babylonica cap. de Baptismo sunt hæc: *Vides, quam dives sit homo Christianus sine baptizatus, qui etiam volens non potest perdere salutẽ suã quantiscũque peccatis, nisi nolit credere. Nulla enim peccata possunt eum damnare, nisi sola incredulitas.* Et in lib. de libertate Christiana, non longè ab initio: *Anima sola fide, & nullis operibus iustificatur.* Et Caluinus lib. 3. Instit. cap. 4. §. 28. *Fidelium peccata venialia sunt, non quia mortem non mereantur, sed quia non imputantur.* Ex quo sequitur, fideles ex eo præcisè, quia fideles sunt, posse saluari, etiamsi peccent.

24. Septimo, Apostoli docent, mandata Dei ab homine iusto facile seruari posse. Philip. 4. 13. *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Et 1. Ioan. 5. 3. *Hæc est charitas Dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grania non sunt.* Caluinus docet contrarium, lib. 2. Instit. cap. 7. §. 5. *Quod autem impossibilem legis obseruationem diximus, id explicandum & confirmandum est, &c.* Et in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. cap. 12. *Mihi abunde sufficit, neminẽ exstitisse vnquam, qui legi Dei satisfecerit, nec vllum posse inueniri.* Et ibidem: *Prophetas, Patriarchas, & pios Reges, vtcunque spiritu Dei adiuuarentur, ferendo legis iugo pares non fuisse.*

25. Octauo, Apostoli docent, peccata tolli per Baptismum. Act. 2. 38. *Baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti.* Contrarium docet Caluinus lib. 4. Instit. cap. 15. §. 10. *Iam perspicuum est, quam falsum sit, per Baptismum solui nos & eximi ab originali peccato.* Et in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 5. *Manet vere peccatum in nobis, neque per Baptismum extinguitur.*

26. Nono, Apostoli in Symbolo docent, Christum descendisse ad inferos. Quod confirmat Petrus, Actor. 2. ex illo Dauidis vaticinio: *Non derelinques animã meam in inferno.* Caluinistæ negant descensum Christi ad inferos, & vaticinium Dauidis sic interpretantur: *Non derelinques cadauer meum in sepulchro.* Vide Theodorum Bezam in Commentario illius loci.

27. Decimo, Apostoli præter verbum Dei scriptum, admittunt etiam traditiones non scriptas. 2. Thess. 2. 14. *Itaque fratres state & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.* Lutherus & Caluinus non admittunt. Sola Scriptura contentos esse nos iubent. *Quidquid vltrà verbum Dei producitur*, inquit Lutherus contra Regem Angliæ, *hoc nostri sit arbitrij damnare, probare.* Similia habet Caluinus.

28. Ex his perspicuum est, ecclesiam reformatam non esse Apostolicam, ratione doctrinæ. Sed neque ratione successionis Apostolicæ est. Nam ministri Lutherani & Caluiniani non possunt suam successionem deducere vsque ad Apostolos, sed vt summum vsque ad Lutherum & Caluinum. Lutherus enim nemini alteri immediatè successit. Neque hoc ipsi negant. Solum dicunt, hanc successionem Ministrorum non esse necessariam, sed sufficere successionem doctrinæ. In quo dupliciter peccant. Primo, quia iam ostendi, nec successionem doctrinæ apud eos esse. Deficiunt enim à doctrina Apostolorum, vt ex allatis exemplis manifestum est. Secundo, falsum est, successionem ministrorum, seu potius episcoporum & Pastorum Ecclesiæ, necessariam non esse. Nam sine hac successione non potest consistere successio doctrinæ. Quomodo enim doctrina Apostolica potest per continuatam temporum successionem ad nos peruenire, nisi semper in Ecclesia sint Episcopi & Pastores, qui illam quasi per manus tradant suis proximis successoribus, & hi similiter aliis immediatè subsequentibus? Et hæc est causa, cur antiqui Patres

tantopere vrgeant hanc ſucceſſionem, & conuincant eos defeciſſe à doctrina, qui hac ſucceſſione deſtituti ſunt. Vt alios omittam, Tertullianus in lib. de Præſcriptionibus aduerſus hæreticos, cap. 32. de hæreſibus ſic loquitur: *Edant origines Eccleſiarum ſuarum, euoluant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, vt primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeuerauerint, habuerit authorem & anteceſſorem. Hoc enim modo, Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt: ſicut Smyrnæorum Eccleſia habens Polycarpum ab Ioanne collocatum refert: ſicut Romanorum, Clementem à Petro ordinatum edit. Proinde vtique & cæteræ exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant tale aliquid hæretici.*

29. Porrò, hæc Epiſcoporum ſucceſſio tanti momenti eſt, vt Auguſtinus non dubitauerit eam numerare inter præcipua motiua, quibus ait ſe permotum eſſe, vt in eccleſia Catholica permaneret. Sic enim ſcribit in libro contra epiſtolam Manichæi, quam vocant Fundamenti, cap. 4. *Multa ſunt, quæ in Eccleſia Catholica gremio me iuſtiſſime tenent. Tenet conſenſio populorum atque gentium, tenet authoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata: tenet ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oues ſuas poſt reſurrectionem Dominus commendauit, vſque ad præſentem Epiſcopatum, ſucceſſio Sacerdotum: tenet poſtremo ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes, ſic iſta Eccleſia ſola obtinuit, vt cum omnes hæretici ſe Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorum vel baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere. Iſta ergo tot & tanto Chriſtiani nominis hæreditatis vinculo retinet hominem tenentem credentem in Catholica Eccleſia, etiamſi propter noſtræ intelligentiæ tarditatem, vel vitæ veritatem, veritas nondum ſe apertiſſime oſtendat. Apud vos autem, vbi nihil omnino eſt, quod illum alligat ac teneat, ſola perſonat veritatis pollicitatio, &c.* Expendant hæc noſtri aduerſarij.

QVINTA CONCLVSIO.

Eccleſia Reformata non eſt ſponſa Chriſti.

30. HOc dupliciter probo. Primo ex dictis; quia illa ſola eccleſia eſt ſponſa Chriſti, quæ eſt vna ſancta, Catholica, Apoſtolica: At talis non eſt Eccleſia Reformata, vt hactenus oſtendi: Ergo non eſt ſponſa Chriſti. Secundo ex abſurdis, quæ ſequuntur ex ſententia aduerſariorum. Aduerſarij ſic ſentiunt. Primò, Romanam ſeu Pontificiam eccleſiam, primis quingentis annis, fuiſſe veram & legitimam Chriſti ſponſam. Secundo, eandem poſt illud tempus cœpiſſe paulatim proſtitui & corrumpi, ac eò tandem deueniſſe, vt tempore Lutheri & Caluini, publica meretrix & adultera deprehenſa ſit, ideoque à Chriſto repudiata. Tertio, in eius locum ſucceſſiſſe eccleſiam Reformatam, in qua Lutherani & Caluiniſtæ ſunt.

31. At hinc ſequuntur multa abſurda. Primo, omnia falſa eſſe, quæ de perpetua & indiſſolubili coniunctione Chriſti cum eccleſia à Prophetis & Apoſtolis prædicta ſunt. Secundo, nullum ex hac parte diſcrimen eſſe inter eccleſiam Chriſti & Synagogam Iudæorum. Vtramque enim, propter adulteria, fuiſſe repudiatam. Tertio, Chriſtum aliquot ſæculis non habuiſſe ſponſam, ſed adulteram. Quarto, ex hac adultera natos eſſe Lutherum & Caluinum. Itaque ſpurios eſſe, non legitimos eccleſiæ filios. Quinto eccleſiam reformatam eſſe illorum nouercam, non matrem. Videant ipſi, an hæc vera ſint.

32. Nos certè aliter ſentimus de noſtra matre. Non eius, ſed vnam agnoſcimus: non aduleram, ſed caſtam: non repudiatam, ſed ſponſo ſuo vnicè charam, & perpetuo illi adhærentem. Nobiſcum ſentiunt, quotquot veri & genuini eccleſiæ filij ſunt. Ac in primis D. Auguſtinus ſermone 12. de tempore (qui eſt ſerm. 7. de Natali Domini) vbi de Chriſto & eius ſponſa ſic habet: *Hic eſt ſpecioſus forma præ filiis hominum, ſancta filius Mariæ, ſancta ſponſus Eccleſiæ, quam ſuæ genitrici ſimilem reddidit. Nam & nobis eam matrem fecit, & virginem ſibi cuſtodiuit. Ad hanc quippe dicit Apoſtolus: Optaui vos vni viro, virginem caſtam exhibere Chriſto. De qua rurſus dicit, Matrem noſtram non ancillam, ſed liberam, cuius multi filij deſerta magis, quam eius, quæ habet virum. Eſt ergo Eccleſiæ, ſicut Mariæ perpetua virginitas & incorrupta fœcunditas.* Et ſerm. 50. de verbis Domini. *Chriſtus Eccleſiæ conceſſit in ſpiritu, quod Mater eius habet in corpore, vt & Mater & Virgo ſit.* Et rurſum ſerm. 119 de tempore: *Virgo eſt Eccleſia. Diſturus es mihi forte: Si Virgo eſt, quomodo parit filios? Reſpondeo: & Virgo eſt, & parit. Mariam imitatur, quæ Dominum peperit. Nunquid non Virgo ſancta Maria & peperit & Virgo permanſit? Sic & Eccleſia, & parit, & Virgo eſt.*

33. Ex quibus Auguſtini verbis tria colligo. Primo, Eccleſiam eſſe noſtram Matrem. Secundo, eſſe ſimul virginem, caſtam, incorruptam: non ad breue tempus, ſed perpetuo. Tertio, in vtroque ſimilem eſſe Mariæ Dei genitrici, quæ & ipſa Mater, & nihilominus ſemper Virgo, & incorrupta fuit. Hinc ſumo duplex argumentum contra aduerſarios. Vnum. Sicut olim habiti ſunt hæretici, qui dicebant B. Mariam non ſemper manſiſſe virginem; ita nunc habendi hæretici, qui dicunt Eccleſiam non ſemper manſiſſe virginem. Eſt enim eadem ratio vtriuſque, ſecundum Auguſtinum. Alterum; Ideo Eccleſia dicitur Mater, quia nos gignit in ſpiritu: ideo Virgo, quia ſeruat incorruptam fidem. At ſemper manet Virgo, ſecundum Auguſtinum. Ergo ſemper ſeruat incorruptam fidem. Faceſſant igitur, qui illam meretricem, adulteram, idololatricam contumelioſe appellant.

SEXTA CONCLVSIO.

Eccleſia Reformata non eſt Domus Dei.

34. IAm ſupra inſinuaui, Eccleſiam fidelium vocari Domum Dei, quia Deus peculiari modo in ea habitat per ſuam aſſiſtentiam & gubernationem. Et quidem Deus Pater, per miracula: Filius, per Sacramenta: Spiritus ſanctus, per dona gratiæ. Igitur ex triplici capite æſtimari poteſt, quænam ſit Eccleſia fidelium, quæ non ſit.

35. Primo, ex miraculis. Nam in eccleſia fidelium ſolent duplicia potiſſimum fieri miracula. Quædam ad demonſtrandam aut illuſtrandam alicuius ſanctitatem: alia ad confirmationem vel promiſſionis Dei, vel fidei aut doctrinæ, quam quis profitetur. Priora; vt plurimum, contingunt apud ſepulchra & reliquias mortuorum. Exemplum ex veteri Teſtamento habemus in Heliſæo, ad cuius oſſium contactum mortuus ſuſcitatus eſt.

(4. Reg. 13.21.) In nouo sunt similia exempla apud Augustinum lib. 22. de ciuitate Dei, cap. 8. Posteriora in vtroque Testamento frequentissima sunt. In veteri, Noë cum familia sua miraculose conseruatus est tempore diluuij, Sara sterilis & nonagenaria peperit filium. Rubus in monte Oreb arsit, & non est combustus. Virga Mosis in serpentem mutata est. Aquæ Ægypti in sanguinem conuersæ. Mare rubrum diuisum. Manna de cœlo delapsum morsi a serpentibus, aspectu ænei serpentis sanati. Duo filij Aaronis, igne de cœlo misso combusti. Core, Dathan & Abiron, viui à terra absorpti & ad inferos missi. Vestes & calceamenta populi Israëlis nonquam attrita. Sol stetit ad imperium Iosue. Helias à Deo impetrauit, vt tribus annis & sex mensibus non plueret: aliquot diebus à coruo pastus est: puerum mortuum excitauit: quinquagenarios Principes igne cœlesti consumpsit: aquas Iordanis pallio diuisit, & per turbinem in cœlum raptus est, nec pauciora patrauit Helisæus. Infectas aquas sanauit in Hiericho: quadraginta duobus pueris propter conuitium maledixit, qui mox ab vrsis deuorati sunt, modico oleo, diuinitus multiplicato multa vasa impleuit; mulieri Sunamitidi filium impetrauit: eundem, cum mortuus esset, ad vitam reuocauit: paucis panibus centum viros saturauit, ita vt reliquiæ adhuc superessent: Naaman Principem militiæ Regis Syriæ à lepra liberauit: famulo suo Giezi, quid in absentia contigisset, aperuit: ferrum super aquam natare fecit: occultas Regis Syriæ insidias Regi Israël manifestauit: hostes cæcitate percussit: multa futura prædixit, vt victoriam contra Moabitas vilitatem annonæ in porta Samariæ, mortem vnius Principis, famem septem annorum, mortem Regis Syriæ, mala ab Hazaele perpetranda.

36. In nouo Testamento, nota sunt miracula Christi & Apostolorum. Nota quæ postea ab Apostolicis viris in Ecclesia Catholica, per singulas ætates patrata: quorum meminit Tertullianus in libro ad Scapulam, & in Apologetico cap. 5. Eusebius, libro 5. historiæ cap. 5. Orosius lib. 7. hist. c. 15. Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 29. Hieronymus lib. de viris illustribus, Augustinus l. 22. de Ciuitate Dei. cap. 8. Gregorius in Dialogis, Beda in historia Anglicana, Baronius in Annalibus Ecclesiasticis, & alij passim. Denique nota sunt, quæ nostra memoria, Laureti in Italia, Sichemi & Halleti in Brabantia, Ditrelbachii in Franconia, & alibi pene innumera contigerunt. De quibus videri potest Horatius Tursellinus in Historia Lauretana, Iustus Lipsius in Virgine Hallensi & Aspricolli. Petrus Maffæus, in historia Indica, Bredenbachius, Surius, alii plures.

37. At apud Lutheranos & Caluinistas, in Ecclesia ipsorum Reformata, nullum vnquam simile patratum est. Vt verissime de illis scripserit Erasmus in Diatribe de libero arbitrio; *Nullum eorum adhuc extitisse, qui vel equum claudum sanare potuerit.* Tentauit quidem Lutherus aliquando expellere Diabolum, sed non successit. De qua re ita scribit Fridericus Staphylus, qui interfuit, in absoluta responsione contra Iacobum Smidelinum: *Possum ego redigere mihi in memoriam, anno 1545. demoniacam quandam puellam, è Misniæ ditione adductam Vuitebergam ad Lutherum, ea spe, quod Lutherus, ceu terrenus Helias, puellam istam à malo Demone liberaturus esset. Quamuis autem Lutherus ad hoc admirandum & magni momenti opus, initio non parum difficilem se ostenderet, at tandem tamen iussit puellam duci in parochiam Ecclesiæ Vitembergensis Sacrarium, illicque coram aliis plerisque Doctoribus & eruditis viris (inter quos ego tunc quoque inuenis Magister aderam) Dæmonem capit adiurare & exorcizare: sed id tamen more suo, non eo, qui apud Catholicos receptus & vsitatus est. Cum autem ille diu multumque coniurasset Dæmonem, cedere ille noluit, sed eas in angustias (sit venia verbo) Lutheri caligas redegit, vt is quam primum è Sacrario se proripere vellet. At quid accidit? Malignus ille Dæmon vsque adeo fores Sacrarij obstruxerat, vt neque forinsecus, neque intrinsecus aperiri possent. Qua res Lutherum in maiores etiam angustias adduxit, ita vt iam ad fenestram properaret, sperans se per eam posse effugere atque exilire. Verum obstabant illi cancelli ferrei, sicque compulsus est vna nobiscum tamdiu inclusus hærere, donec per cancellos ferreos ab Æditu nobis esset oblata securis, mihique seu iuniori viro, tradita vt ea fores effringerem. Quod equidem tum conatus sum, & ad effectum perduxi. Interea vero, visu admirandum erat, vt Lutherus angoribus correptus, sursum deorsum cursitaret, atque instar ouis parturientis huc illuc se inuerteret.* Hæc Staphilus. An porro alia miracula à Luthero vel Caluino patrata sint, dicam in 12. conclusione, vbi agendum erit de variis modis, quibus suam Ecclesiam propagare conati sunt.

38. Secundo, æstimari potest Ecclesia fidelium ex numero & administratione Sacramentorum, quæ à Christo instituta sunt. Nos in Ecclesia Catholica habemus septem Sacramenta, quæ per Traditionem accepimus ab antiquis Patribus. De quibus luculenta mentio est apud Augustinum. Nam de Baptismo & Eucharistia sic scribit Epist. 118. ad Ianuarium cap. 1. *Christus Sacramentis numero paucissimis observatione facillimis, significatione præstantissimis, Societatem populi noui colligauit: sicuti est Baptismus Trinitatis nomine consecratus: Communicatio Corporis & Sanguinis ipsius, & si quid aliud in Canonicis Scripturis commendatur.* De Confirmatione, lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 104: *Sacramentum chrismatis in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.* De Ordine, libro 2. contra Epistolam Parmeniani, cap. 13. *Vtrumque Sacramentum est* (nempe Baptismus & Ordo, quæ duo inter se confert) *& quadam consecratione vtrumque homini datur, illud, cum baptizatur; istud, cum ordinatur: ideoque in Ecclesia Catholica vtrumque non licet iterare.* De Pœnitentia, libro 1. de adulterinis coniugiis, cap. 26. & 28. *Eadem est causa Baptismi & reconciliationis, sine quibus Sacramentis homines credunt se non debere exire de corpore.* De Matrimonio, libro 1. de nuptiis & concupiscentiis, cap. 10. *Huius Sacramenti res est, vt mas & fœmina connubio copulati, quamdiu viuunt, inseparabiliter perseuerent.* De Extrema Vnctione serm. 215. de tempore: *Quoties aliqua infirmitas supernenerit, Corpus & sanguinem Christi ille, qui ægrotat, accipias, & inde corpusculum suum ungat, vt illud quod scriptum est, impleatur in eo: Infirmatur aliquis? inducat Presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo, &c.*

39. At Lutherani & Caluinistæ in Ecclesia Reformata reiiciunt multa Sacramenta, & duo fere retinent Baptismum & Eucharistiam. Quamquam ne hæc quidem illorum sunt. Nam legitimum Eucharistiæ Sacramentum, propter defectum legitimæ consecrationis, non habent. Baptismum si habent, à nobis mutuati sunt: quod negare non possunt. Fatentur enim Baptismum, qui apud nos confertur, legitimum esse. Vel ergo eundem habent quem nos habemus, vel diuersum. Si eundem, à nobis habent. Si diuersum, legitimum non habent. Non enim nisi vnus legitimus est, iuxta illud Apostoli, Ephes. 4.5. *Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma.*

40. Tertio æstimari potest Ecclesia fidelium ex

donis gratiæ, quæ à Spiritu sancto conferuntur. Quæ tametsi plurima sint, potissimum tamen hæc tria. Primo, donum pacis, concordiæ, & vnionis, quia omnes domestici inter se colligati sunt. Actor. 32. *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna.* Et Ephes. 4. 3. *Solliciti seruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ.* Secundo, donum continentiæ & virginitatis. Matth. 19. 11. *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim Eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum.* Et 1. Corinth. 7. 7. *Volo omnes vos esse sicut meipsum: sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo.* Tertio donum voluntariæ paupertatis, & abdicationis omnium rerum in hoc mundo. Matth. 19. 21. *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, sequere me.*

41. At hæc dona non reperiuntur in Ecclesia Reformata. Ac primo, de dono pacis ac vnionis, certum est. Nam inter Lutheranos & Caluinistas intercedit perpetua dissensio, quæ tempore Lutheri orta est. Et eo ipso tempore tam erat pertinax, vt Lutherus in Colloquis mensalibus, cum de concordia inter Lutheranos & Caluinistas sermo incidisset, diserte affirmarit non aliam, quam quæ inter Christũ & Iudam intercessit, speranda posse. Nec erat. Nam postea in Conuentu Maulbrunnensi actæ sunt inimicitiæ. Deinde Claudiopoli, Anno 1586. in mutua odia iuratum est. Denique in celeberrimo Colloquio Monpelgardensi, cui capita vtriusque sectæ, Iacobus Andreæ Lutheranus, & Theodorus Beza Caluinianus interfuerunt, penitus de Concordia desperatum. Nec quicquam ibi crebrius, quam hæc & similes voces auditæ: *Perturbarentur conscientiæ nostræ, si vobis assentiremur*, Item, *Pacem non possumus cum perturbatione conscientiarum redimere.* Item, *Inter partes conuenire non potest.* Denique finis Colloquij fuit hic: *Quia*, inquit Beza, *dextras fraternitatis nobis porrigere recusastis, & nos pro fratribus agnoscere non voluistis, amicitiæ dextras etiam nolo.* Cui Iacobus, *Ergo intermittatur.* Et sane intermissum est. Imo creuerunt odia. Nã interea Philippus Nicolai, Tilmannus Heshusius, Conradus Schlusselburgius, & multi alij Lutherani, præsertim Giessenses & Tubingenses publicis scriptis professi sunt, Caluinistas esse detestabiles & execrandos hæreticos.

42. Nec modo inter Lutheranos & Caluinistas hæc dissensio est, sed ipsi quoque Caluinistæ inter se dissecti sunt. Nam aliud sentiunt Arminiani, aliud Gõmaristæ aliud Vorstiani, aliud Venatoriani, aliud Anglicani. Nec de rebus adiaphoris, sed de præcipuis fidei Christianæ capitibus inter se contendunt, vt de infinitate & immensitate Dei, de diuinitate Christi, de prædestinatione, de gratia & libero arbitrio, de authore peccati, & quæ similia sunt. Addo, quod verissimũ est, vix duos reperiri posse Caluinistas, qui in his articulis per omnia consentiãt. Vt recte dixerit, quisquis id dixit, tot prope Ecclesias esse Caluinistarũ, quot capita. Vix aliquis est qui in Ecclesia sua conlocem habeat in fide. Et quis credat in tanta animorum ac fidei dissensione Spiritum Sanctum præsentem esse?

43. Neque est, quod obiiciant, etiam Catholicos inter se dissentire: & aliam Thomistarum, aliam Scotistarum, aliam Nominalium doctrinam esse. Primo, quia Catholici, vt plurimum non dissentiunt, nisi in quibusdam subtilitatibus quæ salua fide in vtramque partem disputari solent. Secundo, etiã si aliquando dissentiãt in rebus fidei, habent tamen præsentissimum remedium, quo omnis ipsorum dissensio componi possit. Habent enim Pontificem & generalia Concilia, quorum iudicio libenter acquiescunt. Hoc remedio semper in Ecclesia Catholica vsi sunt fideles. Tempore Apostolorum erat dissensio de circumcisione & lege Mosaica. Quid factum? Apostoli, indicto Hierosolymis Concilio, litem deciderunt. Exortæ postea sunt nouæ quæstiones de die Paschatis, de libris Canonicis, de Baptismo ab hæreticis collato, aliæque complures singulis ætatibus, quæ omnes vel à Pontifice, vel à Conciliis à Pontifice approbatis sopitæ aut exstinctæ sunt. Nec ideo pax in Ecclesia turbata, aut charitas diminuta.

44. De qua re Augustinus lib. 1. de Baptismo contra Donatistas, cap. 18. *Restat*, inquit, *vt hoc de Baptismo pie credamus, quod vniuersa Ecclesia à Sacrilegio schismatis remota custodit. In quatamen, si aliud alij adhuc de ista quæstione, salua pace, sentirent, donec Vniuersali Concilio vnum aliquid eliquatum sincerumque plausisset, humanæ infirmitatis errorem cooperiret charitas vnitatis, sicut scriptum est, quia charitas cooperit multitudinem peccatorum.* Vide plura ibidem.

45. Hoc remedio destituti sunt nostri aduersarij. Primo, quia nullum agnoscunt Pontificem, cuius sententiæ velint acquiescere. Secundo, quia Concilia seu potius Conuenticula, quæ hactenus apud eos celebrata sunt, non sustulerũt ipsorum dissensiones & odia, sed auxerunt. Tertio, nec vllum deinceps celebrari ab iis poterit, in quo dissidia eorum componantur. Vel enim esset prouinciale, vel generale. Si prouinciale, non acceptaretur ab aliis extra prouinciam. Si generale, quis illi præesset? vel aliquis certe, vel nullus. Si nullus, quis ferret sententiam? Si aliquis, quis ille tandem? An princeps vel prædicans Lutheranus? Non vellent Caluinistæ. An Caluinianus? Non ferrent Lutherani. An aliquis alius, qui nec Lutheranus, nec Caluinianus sit? Non reperient, qui velint parere. Vno verbo, quidquid agant nisi ad ecclesiam Catholicam, ex qua exierunt, reuertantur, pacem & vnionem sperare non possunt.

46. Alterum donum, quod Spiritus sanctus in Ecclesia Catholica, non quidem omnibus, sed tamen nec paucis communicare solitus est, vt commodius vacent Deo & pietati; est donum perpetuæ continentiæ & castitatis. De quo, vt supra insinuaui, loquitur Christus, cum ait, *Qui potest capere, capiat.* Item, *Sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum.* Et Paulus 1. Corinth. 7. 7. *Volo omnes vos esse, sicut meipsum*, id est, cælibes. Quare hoc? Causam addit: *Qui sine vxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est.* Propter hanc causam, multi singulis ætatibus reperti sunt, & nunc etiam reperiuntur in Ecclesia Catholica, qui perpetuam seruarent continentiam, vt eo commodius diuinæ vacarent contemplationi. De quibus prædixit Ioannes. Apoc. 14. 4. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati. Virgines enim sunt. Hi sequuntur agnum quocunque ierit.*

47. Nec hoc donum Spiritus sancti reperitur in Ecclesia Reformata. Nulli sunt ibi prædicantes, qui se castrant propter regnum cœlorum: nulli, qui solliciti sunt quomodo placeant Deo, sed quomodo placeant vxoribus. Omnes matrimonio ligati & diuisi. Imo præcipuam fœlicitatem ponunt in vxoribus: Vt recte de eis scripserit Erasmus in Epistola ad fratres inferioris Germaniæ: *Vbi contigit vxor, occinitur, Valete & plaudite.* Et ibidem, *Quis non iure admiretur, hos nouos Euangelistas non posse viuere sine vxoribus?* Et ibidem: *Quæ malum, est ista tanta sala-*

citat? vnde tanta carnis rebellio in iis qui se iactant agi spiritu Christi?

48. Et vt habeant velamen suæ turpitudinis, conantur ex Scripturis ostendere, Matrimonium esse in præcepto: nec se posse salua conscientia, transgredi hoc præceptum. Allegant autem duo potissimum testimonia. Vnum, Genes. 1. 28. *Crescite & multiplicamini.* De quo Lutherus in libro de Vita coniugali: *Hoc non est præceptum*, inquit, *sed plusquam præceptum, quod non possumus impedire vel prætermittere: sed perinde necessarium est, quam edere, bibere, exspuere, purgare & euigilare. Sicut enim in mea manu non est vt sim mas, ita minime sum est in me, vt sine muliere.* Et ibidem: *Si non valet vxor, veniat ancilla.* Refert enim Erasmus in Epistola ad Stibarum, Basileæ quendam in publica professione dixisse: *Testamentum Christi est, Crescite & multiplicamini.* Alterum, 1. Timoth. 3. 2. *Oportet Episcopum vnius vxoris virum esse*, id est, oportet Prædicantem esse coniugatum, vt diserte interpretatur Salomon Gesnerus, Minister Lutheranus, in oratione funebri, quam Vvintembergæ habuit in funere Ægidij Hunnij. Videntur hi boni viri esse ex illo hominum genere, qui vt loquitur Apostolus, *depravant & scripturas ad suam ipsorum perditionem.* 2. Petri 3. 16. Imo videntur ex professo velle accusare Christum & Apostolum, quod hortentur nos ad continentiam, quasi hortentur ad id, quod præcepto Dei repugnet. Nam si matrimonium præceptum est, continentia suaderi non potest. Faciant igitur, qui illam suadent. Faciat Spiritus Sanctus, qui ad illam seruandam interna motione nos allicit. Ita ne vero?

49. Quidam ex recentioribus Lutheranis putat corrigi posse hunc errorem adhibita distinctione. Ait matrimonium præceptum esse, non quidem omnibus (in quo dissentit à Luthero & Gesnero,) sed iis tantum, qui non habent donum continentiæ, iuxta illud Apostoli: *Quod si non se continent, nubant: Melius enim est nubere, quam vri.* Eos vero, qui habent donum continentiæ, non obligari hoc præcepto; sed posse iuxta consilium Christi & Apostoli, perpetuam seruare continentiam. Sed hæc distinctio penitus euertit causam aduersariorum. Vel enim donum continentiæ datur aliquibus Ministris in Ecclesia Reformata, vel nulli. Si aliquibus datur, cur eo non vtuntur? cur non seruant continentiam, cuius seruandæ causa, tam magnificum donum à Spiritu Sancto consecuti sunt? cur Christi & Apostoli consilio non parent? Si nulli datur, iam Spiritus Sanctus non habitat in Ecclesia Reformata per sua dona, sicut habitat in Ecclesia Catholica. Si hoc posterius concesserint, in vera Ecclesia non sunt: si illud prius, in Spiritum Sanctum ingrati sunt. Vrgent alterutrum.

50. Venio ad tertium donum, quod Spiritus Sanctus in Ecclesia Catholica vult esse peculiare, nempe donum Euangelicæ paupertatis, quod præcedenti affine est. Nam sicut donum continentiæ liberat hominem à cura matrimonij; ita donum paupertatis à cura rerum temporalium. Hoc dono excelluit Christus, de quo scriptum est Matth. 8. 20. *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.* Christum imitati sunt Apostoli, vt omnium nomine fatetur Petrus, Mat. 19. 27. *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Deinde alij ab Apostolis conuersi, de quibus Act. 2. 45. *Possessiones & substantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.* Et cap. 4. 32. *Nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.* Quod etiam nunc seruatur in Ecclesia Catholica apud Religiosos. At minime in Ecclesia Reformata. Nam Prædicantes, sicut vxoribus alligati sunt, ita perpetuo solliciti de corradendis pecuniis, quibus & se, & suas vxores ac filios alant. Quod eleganter expressit Erasmus in Epistola ad Vilbaldum, cum ait: *Duo tantum quærunt noui Euangelici, censum & vxorem: cætera præstat illis Euangelium, hoc est, potestatem viuendi, vt volunt.*

51. Ex dictis sic concludo: Illa non est vera Christi Ecclesia, in qua nec Deus Pater habitat per miracula, nec Filius per Sacramenta, nec Spiritus Sanctus per dona gratiæ: At in Ecclesia reformata non habitat Pater per miracula, quia nullum hactenus miraculum ibi factum est: Nec Filius, per Sacramenta, quia nullum ibi Sacramentum est, excepto Baptismo, qui pertinet ad Ecclesiam Catholicam: Nec Spiritus Sanctus per dona gratiæ, quia præcipua dona gratiæ sunt hæc tria, concordia, continentia, voluntaria paupertas, quæ in Ecclesia Reformata locum non habent. Non igitur est vera Christi Ecclesia.

SEPTIMA CONCLVSIO.

Ecclesia Reformata non est columna & firmamentum Veritatis.

52. HOc sic probo: Illa Ecclesia non est columna & firmamentum veritatis, quæ potest errare in veritate fidei: At Ecclesia Reformata potest errare: Ergo non est columna & firmamentum veritatis. Minorem coguntur aduersarij concedere. Aiunt enim, vt sæpe dictum est, totam Christi Ecclesiam errare posse: & Pontificiam, quæ olim fuit Christi Ecclesia, de facto errasse. Ex quo sequitur, totam quoque ipsorum Ecclesiam, quam Reformatam vocant, similiter errare posse. Vnde vlterius infero; omnia apud ipsos incerta esse, ac proinde stulte facere, quod de certitudine fidei ac salutis sibi blandiantur.

53. Quod quidem clare ostendo ex duobus principiis, quæ ipsi statuunt. Vnum est, Pontificiam Ecclesiam non subito, sed sensim defecisse à fide, ac tandem omni fide abiecta adulteram factam esse. Alterum, defectionem illam initio fuisse latentem & occultam, adeo, vt nec locus, nec tempus, nec aliæ circunstantiæ illius certo designari potuerint. Tandem tamen post aliquot sæcula, à Luthero & Caluino publica fuisse notatam & deprehensam. Ex vtroque sic concludo. Quod contigit Ecclesiæ Pontificiæ, potest etiam contingere Ecclesiæ reformatæ: At Pontificia, vt aduersarij dicunt, sensim, latenter & occulte defecit à fide, nobis non aduertentibus: Ergo etiam reformata potest sensim, latenter & occulte deficere, ipsis non aduertentibus. Quid si ergo iam defecerit, & ipsi non aduerterint? Imo, quomodo possunt aduertere, si defectio latens & occulta est? Manent ergo incerti de sua fide & Ecclesia.

54. Hîc plane constricti sunt. Nec video, quid possint respondere. Nam quod aliqui dicunt, Ecclesiam non posse errare vel deficere à fide, quamdiu sequitur Verbum Dei, frustra est. Primo, quia argumentum, quod iam posui, repetam hoc modo: Quidquid contigit Ecclesiæ Pontificiæ, potest etiam contingere Ecclesiæ Reformatæ: At Pontificia, vt ipsi volunt, sensim, latenter, & occulte deseruit Verbum Dei, nobis non aduertentibus: Ergo etiam Reformata potest sensim, latenter & occulte deserere Verbum Dei, ipsis non aduertentib. Quid si ergo iam deseruerint, & ipsi non aduerterint? Nunquam elabentur ex hoc labyrintho. Semper manebunt dubij & incerti de sua fide, nisi nobiscum asserant, totam Ecclesiam errare aut deficere non posse.

qui diserte affirmant Christum ad inferos descendisse, vt inde animas iustorum veteris Testamenti liberaret, vt videre est apud Cardinal. Bellarminum lib. 4. de Christo cap. 14.

64. Quarto de oratione pro defunctis (lib. 3. Inst. cap. 5. §. 10.) *Cum mihi obiicium aduersary, ante mille & trecentos annos vsu receptum fuisse, vt precationes fierent pro defunctis, eos vicissim interrogo, quo Dei verbo, quare, relatione, quo exemplo factum sit.* Et ibidem: *Atque ipsi etiam veteres, qui preces fundebant pro mortuis, legitimo exemplo hic se destitui videbant.* Hoc falsum est. Nam Augustinus in libro de cura pro mortuis cap. 1. allegat exemplum ex Scriptura, cum ait: *In II Machabæorum libris legimus, oblatum pro mortuis sacrificium.* Quo exemplo vtitur etiam D. Prosper in lib. de promissionibus & prædictionibus Dei, parte 2. cap. 40. & alij.

65. Quinto, de Satisfactione (lib. 3. Inst. c. 4.) §. 38. *Parum autem me mouent, quæ in veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt. Video omnes fere, quorum libri extant, aut hac in parte lapsos esse, aut nimis aspere ac dure locutos.*

66. Sexto, de solenni pœnitentia (lib. 4. Inst. c. 12. §. 8.) *Quæ in parte excusari nullo modo potest immodica Veterum austeritas, quæ & prorsus a Domini præcepto desiliebat. & erat minime modum periculosa.* Et paulo post: *Quicunque leviter sano iudicio rem æstimabit, desiderabit hic eorum prudentiam.*

67. Septimo, de ieunio Quadragesimali (lib. 4. c. 12. §. 20.) *Et nunc, nempe in primitiua Ecclesia, passim inualuerat superstitiosa Quadragesimæ obseruatio, quia & vulgus existimabat aliquod obsequium Deo se in ea præstare, existimabat, & Pastores eam commendabant pro specie Christi imitatione, cum planum sit, non ideo ieiunasse Christum, vt aliis exemplum præscriberet &c.*

68. Octauo, de Laicis baptizantibus (lib. 4. cap. 15. §. 20.) *Quod autem multis abhinc seculis, adeoque ab ipso fere Ecclesiæ exordio vsu receptum fuit, vt in periculo mortis Laici baptizarent si Minister in tempore nõ adesset, non video, quam firma ratione defendi queat. Ne ipsis quidem veteribus, qui hunc morem vel tenebant, vel probabant, constabat, an recte id fieret.* Hoc falsum est, quia constabat omnibus, id recte fieri à Laicis Christianis, fuit tamen aliquando dubitatum de Laicis infidelibus, aut nondum baptizatis. Vide Bellarminum libro de Baptismo, cap. 7.

69. Nono, de Sacrificio Missæ (lib. 4. cap. 18. §. 11.) *Sed quia veteres quoque illos video aliquo hanc memoriam detorsisse, quam institutioni Domini conueniebat, &c. excusari non posse arbitror, quin aliquid in actionis modo peccauerint. Imitati sunt enim propius Iudaicum sacrificandi morem quam aut ordinauerat Christus, aut Euangelij ratio ferebat.*

70. Decimo, de Exorcismo & aliis Baptismi ceremoniis & ritibus (lib. 4. c. 15. §. 19.) *Quasi res esset contemptibilis, ex Christi præcepto aqua baptizari, inuenta est benedictio, vel potius incantatio, quæ veram aquæ consecrationem vellueret. Addimus postea cereum cum chrismate: exsufflatio vero iamiam ad Baptismum aperire viam est. Etsi autem me non latet, quam vetusta sit aduentitia huius farraginis origo: recipere tamen mihi & piis omnibus fas est, quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines.* Hinc Caluinus videt ceremonias Baptismi in primitiua Ecclesia vitiatas, & per contemptum vocat aduentitiam farraginem.

71. Vndecimo, de concupiscentia in renatis (lib. 1. cap. 3. §. 10.) *Neque opus est multum in hoc inuestigando laborare, quid hic veteres senserint, quando vnus Augustinus sufficere ad id potest, qui fideliter omnium sententias collegit. Porro inter illum & nos hoc interest, quod ipse quidem, cum fideles concedat sic illigatos teneri concupiscentiis, vt non possint non concupiscere; eam tamen morbum peccatum vocare non audeat, sed ad illud designandum infirmitatis nomine contentus, tunc demum fieri peccatum docet, vbi vel opus vel consensus ad conceptionem vel apprehensionem accedit. Nos autem illud ipsum propeccato habemus, quod aliqua omnino cupiditate contra legem Dei homo titillatur. Imo ipsam prauitatem, quæ eiusmodi cupiditates nobis generat, asserimus esse peccatum.*

72. Hic tria asserit Caluinus contra Augustinum & alios antiquiores ab Augustino citatos: Primo, concupiscentiam in actu primo, quatenus significat pronitatem ad cõcupiscendum, esse peccatum originale. Secundo, motus concupiscentiæ, qui procedunt ab illa pronitate, esse peccata mortalia, etiam ante consensum voluntatis. Tertio, eosdem motus; tametsi inuoluntarios, prohiberi ista lege Decalogi, *Non concupisces.* Quæ omnia clarius alibi proponit. Porro, ex his tribus principijs multa alia sequuntur in sententia Caluini. Primo, peccatum originale non tolli per baptismum, quia concupiscentia non tollitur (lib. 2. Instit. cap. 1. §. 8. & lib. 4. cap. 15. §. 10.) Secundo, omnia opera iustorum esse immunda & inquinata, quia contaminantur ex contagione peccati originalis, quod semper manet in iustis (lib. 3. cap. 12. §. 4. & 11.) Tertio, legem Decalogi esse impossibilem, quia nemo potest seruare hoc præceptum, *Non concupisces.* Nec reliqua seruari possunt per opera immunda & inquinata. (lib. 2. cap. 7. §. 5. Quarto, hominem non esse iustum per iustitiam inhærentem, sed per intrinsecam & imputatiuam, quia iustitia inhærens non potest consistere cum originali peccato inhærente. (lib. 3. cap. 11. §. 4. & 23.) In his ergo omnibus necesse est Caluinum dissentire ab Augustino & aliis Patribus.

73. Ex dictis summatim hæc colligo. Primo, Lutherum & Caluinum maxime detestari doctrinam eorum Patrum, qui commendant ieiunium, delectum ciborum quadragesimam pœnitentiam, satisfactionem, virginitatem. Vtrumque igitur oderam ac hostem esse ieiunij, pœnitentiæ, & virginitatis. Quid ergo respondissent Christo, cum dixit, Matth. 17. 20. *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur, nisi per orationem & ieiunium?*

74. Secundo, Lutherum dissentire ab antiquis Patribus in articulo de fide & iustificatione. Nec mirum, quia fingit fidem iustificantem in eo consistere, vt quis certo sibi persuadeat, nulla peccata, quantumuis enormia sibi nocere aut imputari: Nec se posse damnari propter peccata, nisi nolit credere. (supra §. 23.) Hanc fidem, sine dubio non agnouerunt antiqui Patres.

75. Tertio, Caluinum dissentire ab antiquis Patribus in articulo de persona Mediatoris, de cooperatione libri arbitrij cum gratia, de descensu Christi ad inferos, de oratione pro defunctis, de Ministro & ceremonijs Baptismi, de Sacrificio Missæ, de concupiscentia in renatis, de peccato originali, de operibus iustorum, de obseruatione Decalogi, de iustitia inhærente, de similibus, & hæc omnia ex confessione Caluini. Taceo interim alios articulos, in quibus ab eisdem dissentit, vt de authore peccati, de prædestinatione ad mortem, de reali præsentia corporis Christi in Eucharistia, de necessitate Baptismi, &c.

76. Quarto, Lutherum & Caluinum parum modestos esse erga antiquos Patres. Nã Lutherus ait veteres fuisse in tenebris: nihil purum aut sincerũ scripsisse: mala fugite & ieiune ab iis dicta esse: nõ fuisse, nisi loquaculos monachos, infirmos Theologos, hæreticos, qui ne pilo quidem fuerint redimendi. Similiter Caluinus, lapsos esse, ab errore non posse ex-

Digitized by Google

nausari, sensum Euangelij obscurasse, multis sese laqueis implicasse: nihil præter fabulas scripsisse: immodice auctores, parum prudentes fuisse: Iudæorum morem imitatos esse. Summa est, Lutherum & Caluinum, suo iudicio, solos sapere; reliquos omnes, qui antegressi sunt, errare & desipuisse.

77. Eant nunc, & persuadeant populo scilicet, doctrinam suam conformem esse doctrinæ antiquorum Patrum: nostram dissormem. Contra res habet. Quidquid Catholici nunc docent de Purgatorio, de Inuocatione Sanctorum, & Sacrificio Missæ, de trãssubstantiatione, de libero arbitrio, de merito bonorũ operum, de Traditionibus; hoc antiqui Patres docuerunt, vt quæst. 2. concl. 3. ostensum est. Et vicissim, quidquid Lutherani & Caluinistæ nunc docent de isdem aut similibus articulis; antiqui Patres detestati sunt, vt ex dictis patet.

NONA CONCLVSIO.

Ecclesia Reformata non habet doctrinam constantem, sed multis contradictionibus obnoxiam.

78. HOc tripliciter ostendi potest. Primo ex contradictionibus Lutheri. Secundo ex contradictionibus Caluini. Tertio ex contradictionibus aliorum, siue Lutheranorum, siue Caluinistarum. Ac primo de contradictionibus Lutheri, quæ prope infinitæ sunt, nihil dicam hoc loco, quia iampridem fideliter & accurate collectæ sunt partim à Ioanne Cochlæo in libello, qui inscribitur *Lutherus sepisceps*: partim ab authore vulgatissimi illius libelli, qui anno 1587. germanico idiomate editus est cum hac inscriptione, *Der Euangelische Wetterhã*. At Caluini contradictiones, nescio, an hactenus ab vno aliquo pari fide ac diligentia notatæ sint. Itaque sigitur, non quidem omnes, sed tamen præcipuas hic recensebo, vt inde appareat, nullum prope esse articulum fidei, de quo aliquid certi apud Caluinistas statui possit.

79. Prima est de authore peccati. Nam lib. 1. Inst. c. 18. §. 3. docet Deum esse authorem peccati, his verbis: *Iam satis aperte ostẽdi, Deum vocari eorum omniũ authorem, quæ isti censores volunt otioso tantum eius permissu contingere.* Loquitur de peccatis, de quibus disputare cœperat, nominatim de cæcitate & tyrannide Achabi, de incestu Absalonis, de conuitio Semei, de apostasia decem tribuum; de cædibus & rapinis Chaldæorum, de rabie & furore Iudæorum in Christum de iniquissimo Pilati iudicio. Horum omnium ait authorem esse Deum: ridetque Catholicos, qui hæc sola Dei permissione putant euenire. Eodem sensu dixerat, §. 1. *Absalon incesto coitu patris thorum polluens detestabile scelus perpetrat. Deus tamen hoc opus suum esse pronũciat*: Et §. 4. *Homo iusto Dei impulsu agit, quod sibi non licet*, id est, homo peccat, Deo impellente.

80. Contrarium docet in Institutione contra Libertinos cap. 14. cum ait; *Temulenti isti, à Deo omnia fieri perstrepentes, eum mali authorem constituunt.* Et infra: *Cũ Deo nihil magis proprium sit, quã sua bonitas, ipsum à se abnegari oporteret, & in Diabolum transmutari, vt malum efficeret, quod ei ab illis tribuitur.* Et in præfatione libri de æterna prædestinatione: *Inter omnes pios fixum hoc esse debet, non esse, cur suis peccatis socium homines Deum adscribant.* Et in fine eiusdẽ libri: *Etiamsi rerum omnium prima causa sit Dei voluntas, peccati tamen eum esse authorem nego.*

81. Secunda est de diuinitate & essentia Christi. Nam ad c. 1. Ioan. v. 1. docet Christum esse verum Deum, & eiusdem essentiæ cum Patre. Sic enim scribit: *Hoc exordio æternam Christi diuinitatem prædicat, vt sciamus, æternum esse Deum, qui manifestatus est in carne.* Et infra: *Ne quis de diuina Christi essentia scrupulum moueat, clarè asserit esse Deum. Iam cum vnicus sit Deus, Christum eiusdem esse cum Patre essentiæ, & tamen in aliquo differre sequitur. Sed de hoc secundo membro iam dictũ est. Quod ad essentiæ vnitatem spectat, nimia fuit Arrij improbitas, qui ne æternam Christi diuinitatem fatere cogeretur, figitium nescio quem Deum esse garriebat.*

82. Contrarium alibi insinuat. Nam in libro contra Valentinum Gentilem, hæc tria asserit. 1. Nomen Dei per excellentiam ad solum Patrem pertinere. 2. Solum Patrem propriè dici Creatorem cœli & terræ, Filium impropriè. 3. Impropriam ac duram esse locutionem symboli Nicæni, *Deum de Deo, lumen de lumine.* Ex quibus omnibus sequitur, Patrem Filio maiorẽ & excellentiorem esse: ac proinde Filium non esse verum Deum, nec patri consubstantialem.

83. Similiter lib. 2. Instit. c. 14. §. 3. in eãdem sententiam sic scribit: *Sed omniũ clarissime verã Christi substantiam enarrant loci, qui vtramque simul naturã cõprehendunt, quales in Euangelio Ioannis extant quamplurimi. Si quidẽ nec deitatis singulare, nec humanitatis fuit, sed vtriusq; simul, quod illic legitur, potestatẽ accepisse à Patre remittẽdi peccata, suscitãdi quos velit, iustitiam & sanctitatem largiendi.* Addit eodẽ sensu intelligi, quod Apostolus scribit, 1. Cor. 15. 28. *Cum autẽ sibi iecta fuerint illi omnia, tũc & ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia.* Et tandẽ concludit his verbis: *Sit igitur nobis hæc recte intelligentiæ clauis, neque de natura diuina, neque de humana simpliciter dicta, quæ ad Mediatoris officium spectant.* ex his verbis ita concludo: Qui alteri subiectus est, & ab eo potestatem accipit, necessario debet esse minor seu inferior: At Christus secundum vtramque naturam Deo Patri subiectus est, & ab eo potestatem remittendi peccata accipit, vt fatetur hic Caluinus: Ergo Christus secundum vtramque naturam est minor seu inferior Patre: Ergo secundum neutram naturam est illi æqualis & consubstantialis.

84. Denique illud Ioan. 10. 30. *Ego & Pater vnũ sumus* eodem sensu interpretatur, quo Arriani. Sic enim scribit in commentario: *Abusi sunt hoc loco veteres, vt probarent Christũ esse Patri ὁμοούσιον. Neque enim Christus de vnitate substantiæ disputat, sed de consensu, quẽ eũ Patre habet.* Hoc Caluini testimonio vsus est Georgius Blandrata in Albana disputatione, ad confirmandã Arrianorũ expositionẽ, vt referunt Cardinalis Bellarminus præfectione in libros de Christo & Gregorius de Valentia lib. 1. de Trinitate c. 9.

85. Tertia Contradictio est de Persona Christi. Nam ad cap. 1. Ioannis, v. 14. rectè docet cum Catholicis, vnam in Christo personam, & duas naturas esse. *In hoc fidei capite*, inquit, *duo præcipue tenenda sunt: sic in vnã personã coaluisse duas in Christo naturas, vt vnus atq; idẽ Christus verus sit Deus & homo. Alterũ vero, non obstare personæ vnitatẽ, quin distincta natura maneãt, ita vt diuinitas, quidquid sibi propriũ est retineat, humanitas etiam seorsim habeat, quod in eã competit.*

86. Alibi contrariam docet cum Nestorio, asserens duas esse personas in Christo, sicut sunt duæ naturæ: Vnam Verbi, alteram Mediatoris: hanc humanam, illam diuinã. Sic enim scribit lib. 1. Inst. c. 13. §. 9. *Etsi autem Mediatoris personam nondũ attingo, sed differo in eum locum, vbi de redemptione agetur, &c.* Et §. 23. *Excipiunt, si vere est Dei Filius, absurdũ esse, censeri personæ Filium. Ego vtrumque verum esse respondeo, Dei nempe esse Filium, quia Sermo est à Patre ante sæ-*

cula genitus (nondum enim de Mediatoris persona nobis sermo est) & tamen explicandi causa habendam esse rationem personæ, vt nomen Dei non simpliciter sumatur sed pro Patre. Et §. 24. *Nam ex quo manifestatus est in carne Christus, Filius Dei vocatur, non tantum quatenus ante sæcula genitus ex Patre fuit æternus Sermo, sed quia Mediatoris suscepit personam.* Et l. 2. c. 14. §. 3. *Hic excusari non potest veterum error, qui dum ad Mediatoris personam non attendunt &c.* In his omnibus testimoniis distinguit personam Mediatoris à Verbo seu sermone; & ait personam Verbi esse in æterno, non item personam Mediatoris.

87. Caluinum secutus est Beza, qui in libro contra Brentium de omnipotentia carnis Christi, ait, *In Christo duæ sunt vniones hypostaticæ: vna inter corpus & animam, dum sibi personaliter iunguntur: altera inter Verbum & hominem, vt simul conueniunt ad vnum constituendum Christum.* Quem errorem, tametsi monitus à Iacobo Smidelino Lutherano, non correxit, sed magis explicauit in libro contra Smidelinum de vnione hypostatica, asserendo, *vere corpus & animam personaliter coniungi, & personam constituere humanam.*

88. Quarta Caluini contradictio est de Limbo Patrum in quo iusti veteris Testamenti, tanquam in carcere tenebantur ante aduentum Christi. Nam hunc carcerem admittit cum Catholicis contra Anabaptistas in Ptychopannychia, cum ait: *Nec vero miretur quisquam includi carcere sanctos Patres, qui redemptionē Christi expectabant.* Eundem negat lib. 2. Inst. c. 16 §. 9. his verbis: *Nescio, quî factum sit, vt posteritas locum putaret esse subterraneum, cui affingit nomen Limbi. Sed hæc fabula, tametsi magnos authores habet, nihil tamen quam fabula est. Nam concludere in carcere mortuorum animas, puerile est: Christi autem animam illuc descendere, vt eas manu mitteret, quid opus fuit?*

89. Quinta est de Ecclesia. Nã in paruo Catechismo docet, hunc symboli articulum, *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam*, debere intelligi de sola Ecclesia inuisibili, quæ est prædestinatorum. Sic enim habet: *Sequitur quarta pars, in qua confitemur nos credere vnam sanctam Ecclesiam Catholicam.* Et statim explicans, de qua ecclesia loquatur, sic addit: *Quid est Ecclesia? Est corpus ac societas fidelium, quos Deus ad vitam æternam prædestinauit.* Contrarium docet l. 4. Instit. cap. 1. §. 2 asserens non tantum de inuisibili, sed etiam de visibili, in qua reprobi & prædestinati permixti sunt, intelligendum esse. *In Symbolo*, inquit, *vbi confitemur nos credere Ecclesiam, id nõ solum ad visibilem, de qua nunc agimus, refertur, sed ad omnes quoque electos Dei, in quorum numero comprehenduntur etiam, qui morte defuncti sunt:*

90. Sexta est de Ecclesia visibili. Nam lib. 4. Inst. c. 1. §. 4. docet, neminem saluari posse extra Ecclesiã visibilem. *Verum*, inquit, *quia nunc de Ecclesia visibili differere propositum est, discamus vel vno Matris elogio, quã vtilis sit nobis eius cognitio, imo necessaria quãdo non alius est in vitam ingressus, nisi nos ipsa concipiat in vtero, nisi pariat, nisi nos alat suis vberibus, denique sub custodia & gubernatione sua nos tueatur, donec exuti carne mortali, similes erimus Angelis.* Et ibidē: *Adde, quod extra eius gremium, nulla est speranda peccatorũ remissio nec vlla salus.* Contrarium docet eodē c. §. 7. & c. 16 §. 24. & 25. Nã priori loco asserit, neminem admitti in Ecclesiam visibilem, nisi per Baptismũ: posteriori, filios fidelium saluari sine Baptismo. Vnde sequitur, aliquos saluari extra Ecclesiam visibilem.

91. Septima est de beatitudine Sanctorum. Nam aliquando affirmat Sanctos post hanc vitam statim esse in cœlesti beatitudine: aliquando negat, asserens eos expectare vsque ad extremum diem iudicii: aliquando dicit stultum ac temerarium esse de hac re disputare, eo quod penitus incerta sit. Primam partem tradit in Ptychopannychia, vbi explicans illa verba Apostoli, 2. Corinth. 5. 1. *Scimus, quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus in cœlis, &c.* sic habet: *Hæc verba sine interprete loquuntur, nos sensuros Dei præsentiam, cum ab hoc corpore separabimur.* Et ibidē: *Electi Dei, qui ex hac vita transierunt, Deo fruuntur ad satietatem: citra fastidium.* Et in cap. 1. Epistolæ ad Philippenses, v. 23. *Paulus aperte testatur, nos frui Christi præsentia, cum dissoluimur.* Et in cap. 5 posterioris ad Corinth. v. 8. *Nihil melius, quam migrare à corpore, vt perueniamus ad Dei contubernium, & illius præsentia vere palamque fruamur.*

92. Alteram, quæ huic plane contraria est: tradit lib. 3. Instit. cap. 25. §. 6. his verbis. *Scriptura vbique iubet pendere ab expectatione aduentus Christi & gloria coronam eousque differt.* Et ibidem: *Anima piorum, militiæ labore perfunctæ, fruitionem promissæ gloriæ expectant.* Et in Ptychopannychia: *Expectant quod nondum habent, & quam mercedem eminus viuent.*

93. Tertiam tradit lib. 3. Inst. cap. 25. §. 6. *Valde*, inquit, *se torquent multi disputando, quem locum occupent, & an cælesti gloria fruantur, necne. Atqui stultum & temerarium est de rebus incognitis altius inquirere, quam Deus nobis scire permittat.* Et paulo post: *Omnia tenentur suspensa, donec Christus appareat Redemptor.*

94. Octaua contradictio est de Prædestinatione. Nam sæpe asserit, electionem ad vitam & prædestinationem ad mortem factam esse ex mero Dei beneplacito, nullo respectu bonorum aut malorum operum, vel vt alij loquuntur, ante præuisionem cuiuscunque boni aut mali operis, & peccati primi parentis. Sic enim loquitur l. 3. Inst. cap. 22. §. 3. *Vbicunque vero regnat hoc Dei placitum, nulla in considerationē veniũt opera.* Et cap. 23. 2. *Homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum in æternam mortem prædestinantur.* Et plura ibidem in eandem sententiam.

95. At contrarium sequitur ex duobus principiis, quæ alibi tradit. Vnum est, quod electio ad vitam facta sit in Christo, & fundata in meritis Christi. (l. 3. c. 24. §. 5.) Alterum quod Christus non fuisset venturus in carne, si Adam non peccasset. (l. 2. c. 12. §. 4.) Vnde sequitur, prius præuisam fuisse peccatum Adami, quam decretam Christi incarnationem. Si ergo electio ad vitam facta est ante præuisũ fuisse peccatũ, vt vult Caluinus, multo magis ante decretam Christi incarnationem. Quomodo ergo fieri potuit in Christo, & in meritis Christi fundata? Hæc non cohærent.

96. Nona est de libero arbitrio. Nam l. 2. Inst. c. 15. §. 8. docet cum Catholicis, hominem in statu innocentiæ habuisse liberum arbitrium, atque adeo libere, non necessario peccasse. *In hac*, inquit, *integritate libero arbitrio pollebat homo, quo si vellet, adipisci posset vitam æternam.* Et infra: *Potuit igitur Adam stare, si vellet, quando non nisi propria voluntate accidit.* Et iterum: *Libera fuit electio boni & mali.*

97. Contrarium docet lib. 2. cap. 23. §. 6. & 8. Nam priori ait, omnia fieri Dei voluntate & ordinante posteriori, *voluntati Dei esse rerum necessitatem.* Vnde sequitur, omnia fieri necessario, quæcunque fiunt. Necessario igitur peccasse Adamum, non libere. Quod etiam diserte fatetur Caluinus eodem cap. §. 4. cũ ait: *Fateor sane in hanc, qua nunc illigati sunt conditionis miseriã, Dei voluntate & consilio omnes filios Adæ.* Et §. 7. *Disertis verbis hoc extare negant, decretũ fuisse à Deo, vt sua defectione periret Adã.* Et infra: *Decretũ quidē horribile fateor, inficiari tamen nemo poterit, quin præscierit Deus, quē exitũ esset habiturus homo: & ideo*

præscierit, quia decreto suo sic ordinauerat. Et iterum: *Nec absurdum videri debet, quod dico, Deum non modo primi hominis casum præuidisse, sed arbitrio quoque suo dispensasse.*

98. Decima est de fide iustificante. Nam in Antidoto Concilii Tridentini, sess. 6. can. 9 docet fidem esse causam iustificationis. *Solam*, inquit, *fidem iustificationis causam esse intelligimus.* Et can. 11. *Vim iustificandi ac facultatem, fiuci in solidam vindicamus.* Contrarium docet lib. 3. Inst. c. 13. §. 5. cum ait: *Quoad iustificationem, res est mere passiua fides, nihil adferens nostrum ad conciliandam Dei gratiam.*

99. Vndecima est de certitudine iustitiæ. Nam lib. 3. c. 2. §. 16. docet omnes fideles certos esse de sua iustitia & remissione peccatorum. *Vere*, inquit *fidelis nemo est, nisi qui confidenter seipsum cœlestis hæredem gloriatur.* Et in Antidoto Concilii Tridentini sess. 6. capite 10. *Certo statuimus, nobis remissa esse peccata.* Et can. 15. *Sua electionis certos esse conuenit vniuersos fideles.* Contrarium docet lib. 3. Inst. c. 2. §. 10. *Tot*, inquit, *vanitatis recessus habet, tot mendacij latebris scatet cor humanum, tam fraudulenta hypocrisi tectum est, vt seipsum sæpe fallat.* Et §. sequenti: *Experientia ostendit, reprobos interdum simili fere sensu, atque electos affici, vt ne suo quidem iudicio quicquam ab electis differant.*

100. Duodecima est de iustitia inhærente. Nam in Antidoto Concilii Tridentini sess. 6. c. 8. docet, iustitiam inhærentem, quam Catholici admittunt, non esse admittendam. *Falsum*, inquit, *esse contendo, vllam iustitiæ partem in qualitate sitam esse vel habitu, qui in nobis resideat.* Et lib. 3. Inst. cap. 11. §. 23. *Videt, non in nobis, sed in Christo esse iustitiam nostram.* Contrarium docet in libro de necessitate reformandæ Ecclesiæ, his verbis: *Nunquam reconciliamur Deo, quin simul donemur iustitia inhærente.*

101. Decimatertia de necessitate Baptismi aquæ. Nam lib. 4. Inst. c. 15. §. 19. fatetur extare præceptum Christi de Baptismo aquæ. *Quasi*, inquit, *esset res contemptibilis, ex Christi præcepto, aqua baptizari, &c.* Quod quidem præceptum non aliunde potest colligi quam ex illo. Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* At Caluinus in Commentario illius loci, negat ibi fieri mentionem Baptismi aquæ. *Nullo modo adducor*, inquit, *vt Christum de Baptismo verba facere credam.* Et ibidem: *Spiritum & aquam pro eodem posuit.* Vbi obiter notandum est, contradictionem Caluini non consistere in his duabus propositionibus: Baptismus est necessarius ex præcepto Christi: Baptismus non est necessarius ex præcepto Christi: sed in his: Baptismus aquæ est necessarius ex præcepto Christi; Baptismus aquæ non est necessarius ex præcepto Christi.

102. Decimaquarta de Eucharistia. Nam in cap. prioris ad Corinthios docet, corpus Christi esse præsens in Eucharistia, *Christus*, inquit, *visibile illud signum nobis porrigendo, vna dat etiam nobis suum corpus. Neque enim fallax est, qui vacuis figuris nos ludat. Proinde illud mihi est extra controuersiam, veritatem hic cum suo signo coniunctam esse*, id est, corpus Christi cum symbolo panis coniunctum esse. Et l. 4. Inst. cap. 17 §. 10. *Omnino ista hæc piis tenenda est regula, vt quoties symbola vident à Deo instituta, illic rei signatæ veritatem adesse certo cogitent, ac sibi persuadeant.* Et §. 32. *In sacra cœna iubet me sub symbolis panis ac vini corpus & sanguinem suum sumere, manducare ac bibere. Nihil dubito quin & ipse vere porrigat, & ego recipiam.* Et in libello de Cœna Domini, *Necesse est, nos in cœna vere corpus & sanguinem Christi recipere.* Et ibidem: *Intelligimus Christum nobis in cœna veram propriãque corporis & sanguinis sui substantiam donare.*

103. Contrarium docet in confessione de re Sacramentaria, vbi in fine sic ait: *Cum signa hic in mundi sint oculis cernantur, palpentur manibus; Christus quatenus homo est, non alibi, quam in cœlo quærendus est.* Et ibidem: *Quia tamen corpus Christi finitum est, & cœlo vel loco continetur, necesse est, à nobis tanto locorum interuallo distare, quanto cœlum abest à terra.*

104. Omitto alias contradictiones, quæ passim in Caluini scriptis occurrunt. Nam ex iis, quæ iam allatæ sunt, satis constat, in præcipuis fidei Christianæ articulis nihil certi statui posse ex doctrina Caluini, sed omnia in vtramque partem dubia esse ac perplexa. De qua re, vt intelligo, ex professo scripturus est R. P. Andræas Eudæmon Ioannes, in Refutatione Institutionum Caluini, quam præ manibus habet. Nec minor contradictionum licentia est apud eos, qui Caluinianam sectam publicè profitentur: adeo, vt vix paucos inuenias, qui vel in articulo de Deo, vel de Christo, vel de iustificatione, vel de libero arbitrio, vel de prædestinatione, vel de aliis similibus inter se conueniant. Omnia dissidiis & contentionibus plena sunt.

X. CONCLVSIO.

Ecclesia Reformata non habet Ministros bonæ famæ.

105. DVos enim habet præcipuos, Lutherum & Caluinum. Vterque fuit infamis. Et quidem de Luthero certum est. Nam constat illum multis annis fuisse Monachum & Sacerdotem, ac proinde duplici castitatis voto obligatum. Constat violasse vtrumque votum, & relicto Monasterio, sacrilegas nuptias cum Moniali contraxisse; ac reliquo vitæ cursu, in damnato concubitu perseuerasse. Quæ sine dubio magna infamia est: quod sic ostendo.

106. Primo, quia is iure Cæsareo infamis est, *qui nuptias cum ea constituit, quam vxorem ducere vel non potest, vel fas non est.* (L. Quid ergo, ff. De his, qui notantur infamia) At Lutherus constituit nuptias cum Moniali, quam vxorem ducere nec poterat, nec fas erat: Ergo iure Cæsareo fuit infamis.

107. Secundo, simplex adulterium, in quo quis deprehenditur, parit infamiam personæ (L. Palam. ff. De ritu nuptiarum) Ergo multo magis adulterium cum sacrilegio coniunctum, quale committitur à Monacho & Moniali. Hoc enim simplici adulterio deterius est, iuxta illud Augustini. lib. de bono viduitatis c. 11. *Plane non dubitauerim dicere, lapsus & ruinas à castitate sanctiore, quæ vouetur Deo, adulteriis esse peiores.* Quod sic probat: *Si enim ad offensionem Christi pertinet, cum mœchum eius fidem non seruat marito, quanto grauius offenditur, cum illi ipsi non seruatur fides, in eo, quod exigit oblatio, qui non exegerat offerendum*, q. d. si fœmina Christiana offendit Christum, quando non seruat fidem marito cui promisit matrimonium; quanto magis offendit, si non seruat fidem ipsi Christo, cui continentiam promisit?.

108. Et hoc alibi confirmat exemplo Romanorum, qui grauius puniebãt Vestales virgines in stupro deprehensas, quam alias mulieres adulteras. Sic enim scribit l. 3. de ciuitate Dei. c. 5. *Nam & ipsi Romani antiqui in stupro detectas Vestales Sacerdotes, vivas etiã defodiebant: adulteras autẽ fœminas, quamuis aliqua dãnatione, nulla tamẽ morte plectebãt: vsque adeo grauius, quo putabãt adyta diuina quam humana cubilia vindicabant.* Et hinc sumitur tertium argumẽtum. Si enim virgines, quæ Vestæ promiserant castitatem, non modo infames erant si castitatem violarent, sed

etiam, quæ summa infamia est, viuæ in terram defodiebantur; quid statuendum est de Monachis & Monialibus, qui Christo castitatem promiserunt, & promissam violarunt? Hoc fecit Lutherus cum sua Moniali. Igitur plusquam infamis censeri debet.

109. Venio ad Caluinum, quem similiter infamem fuisse, sic ostendo. Is iure & facto infamis est, qui ob graue flagitium publico iudicio condemnatur (l. 1. ff. De his, qui notantur infamia) At Caluinus Noviodúni in Picardia, propter crimen Sodomiæ, publico iudicio condemnatus fuit ad pœnam ignis (quæ tamen pœna, per intercessionem episcopi, in vstulationem ferri candentis mutata est.) Ergo iure & facto fuit infamis.

110. Historiam rei gestæ describit Hieronymus Bolsecus Medicus Lugdunensis, in vita Caluini, c. 5. his verbis: *Nihil iam de natiuitate dicam, quæ in annum 1509. incidit, quo Noviodúni Picardiæ in lucem editus est, Neque etiam commemorabo de patre eius Gerardo Caluino aliud nisi impium hominem fuisse, & in Deũ maxime blasphemum, quod de illo testimonium præcipui aliquot ciues Noviodunenses interrogati perhibuerunt: Notariusque Legalis in publicas tabellas retulit, quarum exemplũ cuidam Bartelier, Dominij Senatusque Genouensis Secretario, Noviodunum huiusce rei gratia, vt in vitam atque mores Caluini inquireret, & qualis adolescens fuisset, exploraret, præcipue misso, est impertitus. Quod ego testimonium publicum apud hũc vidi, & in ipsiusmet manibus inspexi, & idcirco, vt rem verissimam commemorare possim. In quo quidem testimonio etiam hoc erat adiectum, Caluinum, cum curatũ illic beneficium, & aliud Sacelli cuiusdam Sacerdotiũ obtineret, Sodomitici sceleris conuictum in vita discrimen venisse, vt igni, qua huiusmodi sceleris ordinaria & legitima est pœna, concremaretur. Caterum Episcopi verbis commiseratione pœnam moderatam, vt cauterio candens eius humero lilium inureretur. Quo probro confusus, neque talem ignominiam ferens vtramque Ecclesiasticum beneficium in Pastorem Noviodunensem transtulit, & ab eo certa pecunia summa accepta, in Germaniã, deinde in Italiam profectus est, fortunæ, si quã sibi propitiam inuenire posset, se permittẽs. Caterũ silentio præterire nolo, Noviduno discedentem, cognomine immutato, Caluinũ se pro Caumino vocitasse, &c.*

111. De eodem sic scribit Thomas Stapletonus in promptuario Catholico, sabbato hebdomadæ 3. in Quadragesima: *Inspiciantur etiam adhuc hodie Ciuitatis Noviodunensis in Picardia scrinia, & rerũ gestarũ monumenta. In illis adhuc hodie legitur, Ioannem Calainũ Sodomiæ conuictũ, ex Episcopi & Magistratus indulgentia, solo stigmate in tergo notatũ, vrbe excessisse. Nec eius familia honestissimi viri adhuc superstites impetrare hactenus potuerũt, vt huius facti memoria, quæ toti familiæ notam aliquam inurit, è ciuicis illis monumentis aboleretur.* Videri etiam potest Iulius Brigerus in Floribus Caluinistarum, Edmundus Campianus in Rationibus quas Academicis in Anglia obtulit, Laureptius Surius ad Annum Christi 1538. Reginaldus l. 2. Caluino turcismi c. 11 & alii.

112. Taceo de infamia aliorum Prædicantium, qui Lutherum & Caluinum imitati sunt. Nec enim necesse est eiusmodi sordes ac spurcitias ad nauseam inculcare. Hoc solum nunc moneo, quod sequenti conclusione fusius explicandum est nullo modo verisimile videri huiusmodi homines ad Ecclesiam Reformandam à Deo missos ac destinatos esse. Non enim adulteri, sacrilegi, stigmatici, sed viri Apostolici ad tam sacram functionem adhibendi sunt: de quibus intelligi possit, quod Christus in Euangelio ait: *Vos estis lux mundi; vos estis sal terræ.*

XI. CONCLVSIO.

Ministri Ecclesiæ Reformatæ non sunt legitime missi & vocati.

113. CErte Lutherus & Caluinus, qui inter illos Primatum tenent, non sunt legitime vocati, sed seipsos intruserunt. Quod sic ostendo. Sicut in Republica ciuili nemo pro suo arbitrio potest sibi arrogare potestatem gubernandi populum, abrogandi veteres leges & consuetudines, totum politiæ statum mutandi ac reformandi: sed necesse est, vt legituno titulo eam potestatem accipiat: sic etiam in Ecclesia seruata proportione, faciendum est. Rursum, sicut illi, qui absque legitimo titulo arrogant sibi potestatem regiminis politici, merito appellari solent tyranni: sic etiam illi, qui absque legitimo titulo vsurpant potestatem docendi & dirigendi populum in fide ac religione, vocantur fures & latrones, iuxta illud Ioan. 10. 1. *Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro.* At Lutherus & Caluinus, absque legitimo titulo arrogarunt sibi potestatem docendi populum in fide & religione; veteres canones & consuetudines abrogandi, atque adeo totum Ecclesiæ statum ac ordinem mutandi & reformandi: Ergo non fuerunt legitime missi & vocati, sed seipsos intruserunt: nec per ostiũ in ouile ingressi sunt, sicut boni Pastores; sed aliunde ascenderunt, sicut fures & latrones.

114. Major propositio manifesta est. Minorem probo, quia duo tantum sunt tituli legitimi, quibus in Ecclesia Christi confertur alicui potestas docendi & reformandi populum in religione: vnus ordinarius, alter extraordinarius. Ordinarius est, quando confertur alicui talis potestas à Deo, mediante electione, vel concessione eorum hominum, quorum interest: quo pacto confertur Parocho ex concessione Episcopi; Episcopo ex concessione Pontificis; Pontifici, mediante electione Cardinalium. Extraordinarius est, quando à solo Deo immediate confertur, quo pacto collata est Mosi, Prophetis, Apostolis. At Luthero & Caluino neutro modo collata est. Non prior, quia quando Lutherus cœpit primum oppugnare Indulgentias & orationem pro defunctis (quod erat initium Reformationis Lutheranæ) omnes Prælati & Principes, tam sæculares, quam Ecclesiastici, erant Catholici. Nullus autem Catholicus dedit illi potestatem oppugnandi Indulgentias, & orationem pro defunctis: Ergo neque inchoandi Reformationem religionis. Nec posterior, quia Deus immediate non misit Lutherum & Caluinum ad hoc opus suscipiendum. Quod variis rationibus confirmari potest.

115. Prima Ratio. Nemo hactenus immediate à Deo missus est ad docendam aut reformandum populum in religione, cuius missio non aliquo euidenti miraculo authentice comprobata sit; nec populus tenetur alicui credere, asserenti à Deo se missum esse nisi authentice probet se missum esse. At Lutherus & Caluinus nullo vnquam euidenti miraculo authentice probarunt se missos esse: Ergo reuera missi non sunt, nec populus tenetur credere, se missos esse. Maior propositio patet inductione, quia Moses, Prophetæ, Apostoli, Christus ipse, suam missionem miraculis ac prodigiis confirmarunt.

116. Et quidem de missione Mosis sic loquitur Scriptura, Exodi 3. 1. *Moses pascebat oues, & apparuit ei Dominus in flamma ignis, & ait: Veni, & mittã te ad*

ranem, vt educas filios Israël de Ægypto, &c. Respõdens autem Moses ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent: Non apparuit tibi Dominus. Dixit ergo ad eum: Quid est, quod tenes in manu tua? Respondit: Virga. Dixitque Dominus: Proiice eam interram. Proiecit, & versa est in Colubrũ. Dixitque Dominus: Extende manum tuam, & apprehende caudam eius. Extendit & tenuit, versaque est in virgã. Vt credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum. Dixitque Dominus rursum: Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinum protulit leprosam instar nivis. Retrahe, ait, manum tuã. Retraxit & protulit iterũ, & erat similis carni reliquæ. Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint sermonem signi prioris, credent verbo signi sequẽtis. Quod si nec duobus quidem his signis crediderint, neque audierint vocem tuam sume, aquam fluminis, & effunde eam super aridam, & quidquid hauseris de fluuio, vertetur in sanguinem, &c.

117. Ex his verbis perspicuum est missionem, quæ immediate à solo Deo fit, per se non sufficere, nec acceptari à populo, nisi euidenti miraculo, vel etiam pluribus, si opus est, à Deo confirmata sit. Hæc autem confirmatio ex duplici causa necessaria est. Primo ex parte eius, qui mittitur. Si enim asserat quidem à Deo se missum esse, sed tamen probare non possit, tanquam impostor repelletur. Secundo, ex parte eorum, ad quos mittitur. Nam & illi, si prudenter rem æstimant, non temere credent à Deo missum esse, nisi probari id possit: Et, si deficiat probatio, non alio, quam seductoris loco, hominem habituri sunt. Hoc significauit Moses, cum dixit: *Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent, non apparuit tibi Dominus.* Idem solet contingere in missione humana. Nam si Imperator mittat aliquem Moguntiam aut Coloniam, vt Commissarium agat, non audebit comparere, nec si comparet, acceptabitur, nisi exhibeat authenticum testimonium, quo doceat, authoritate Imperatoria se missum esse.

118. Quod dixi de Mose, de aliis quoque Prophetis dicendum est. Omnes suam missionem miraculis apud populum confirmarunt. Et qui id facere potuerunt, pro legitimis Dei Ministris habiti sunt: qui secus, tanquam impostores reiecti. Multa eius rei extant exempla. Ex iis pauca accipe. Tempore Achab Regis, fuit dissertatio inter Heliam & Prophetas Baal. Tam hi, quam ille, legitime se missos affirmabant. Quo euentu? Helias conuocato vniuerso populo, qui in vtramque partem claudicabat, non alio argumento vsus est, quam quod diceret, se suam missionem euidenti miraculo confirmare posse: Prophetas Baal non posse. Quod etiam factum est hoc modo. Duo boues in frusta concisi, & supra ligna positi sunt in holocaustum: alter pro Helia, alter pro Prophetis Baal. Hi inuocato nomine Deorum suorum, non potuerunt de cœlo impetrare ignem, quo holocaustum consumeretur. Helias, inuocato Deo Israel, impetrauit. Itaque holocaustum ab eo positum, igne de cœlo misso, consumptum est. Quo miraculo permotus populus, interfectis Prophetis Baal, velut impostoribus, Heliam tanquam à Deo missum acceptauit. (3. Reg. 18.) Auxerunt fidem & alia miracula, quæ ab eo patrata sunt.

119. Heliam imitatus est Heliseus, qui & ipse variis miraculis authoritatem sibi astruxit. Porro reliqui Prophetæ, qui de ventuto Christo vaticinati sunt, sua quoque vaticinia euidenter comprobarunt. De quibus Rupertus in Prologo in Oseam: *Cum*, inquit, *Prophetæ mitterentur ad prænunciandum de longinquo Christi aduentum, simul etiam de propinquo datum vel iniunctum est illis, prophetare illud, in quo citius veracis comprobari possent, scilicet imminentem ab Assyriis Israëlis captiuitatem, itemque instantem Iudæ quoque Babylonis transmigrationem, & præterea nonnulla etiam minora, quæ literis eorum legimus incerta. Cum igitur citò euenisset captiuitas seu transmigratio illa, sicut per illos veritas prophetica prædixerat, palam constitit, quod veraciter fuissent locuti in nomine Domini, & quod Dominus misisset eos. Atque ita completa prophetiæ pars, illud quoque quod reliquum vti maximum erat de promissione & aduentu Messiæ, verum fore cœpit, incebat.*

120. Similia habet Hieronymus in c. 37. Isaiæ, super illa verba, *Tibi autem hoc erit signum*: vbi sic scribit: *Ideirco vel maxime Prophetæ apud populum sermonum suorum habebant fidem quia non solum de his, quæ multa post sæcula futura erant, sed etiam quæ in continenti, & post non grande temporis spaciũ essent implẽda, memorabant; vt quod intra biennium & Rex Assyrius interiret, & vrbi Hierusalem securitas redderetur.* Vide eundem in c. 7. Amos, in principio, & Chrysostomum hom. 11. in Matthæum.

121. Idem est de Apostolis. Nam & illi suam missionem multis signis & prodigiis coram vniuerso mundo contestati sunt. Res omnibus nota est. Locuti sunt variis linguis in die Pentecostes: dæmonia expulerunt, mortuos ad vitam reuocarunt: omnia morborum genera vel verbo, vel vmbra, vel semicinctio curarunt. Et vt semel complectar omnia, *Prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Marci 16. 20. Quod etiam speciatim de se testatur Paulus, Rom. 15. 19. cum ait, se gentibus Euangelium persuasisse *in virtute signorum & prodigiorum.* Et 2. Cor. 12. 12. *Signa*, inquit, *Apostolatus mei facta sunt super vos in signis, & prodigiis, & virtutibus.*

122. Et quid dico de Apostolis? Ipsemet Christus non aliter persuadere potuit; à Deo Patre se missum esse, nisi per miracula. Habebat quidem ipse pro se vaticinia omnium Prophetarum. (Lucæ. 24. 27.) Habebat testimonium Ioannis Baptistæ: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Habebat testimoniũ Patris cœlestis: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipsũ audite.* Et tamẽ inter tot missionis suæ præsidia, adhuc opus erat miraculis. Nec alio potentiori, quã miraculorũ subsidio vsus est apud Iudæos, vt se filium Dei comprobaret. De quo ipse sic loquitur, Ioan. 10. 37. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, & si mihi nõ vultis credere, operibus credite, vt cognoscatis & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre.* cap. 14. 11. *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est? Alioqui propter opera ipsa credite.*

123. Venio nunc ad Lutherum & Caluinũ. Hi tam quam noui Prophetæ & Apostoli à Deo missi, nouam doctrinã populo obtruserunt, ac totius Ecclesiæ Reformatores se esse professi sunt. At quo miraculo id comprobarunt? Nullo, inullo penitus. Quæ ergo insania, quis stupor est, id credere, quod probari non potest? Certe, qui prudẽter rem æstimat, sic tacitus apud se ratiocinabitur: Magna omnino res est affimare, quod Lutherus & Caluinus affirmant, Ecclesiã Christi multis iam sæculis in fide errasse: Maiores nostros quotquot in ea vixerunt, damnatos esse: nos omnes, qui in ea iam viuimus, in tenebris & errore versari? neminem, qui in ea maneat, saluari posse. Hæc sine dubio leuia non sunt. Et quia noua, non temere credenda. Hactenus creditum est, Ecclesiam à Christo fundatam esse supra firmam petram, esse columnam & firmamentum veritatis: habet infallibilem Spiritus Sancti assistentiam: portas inferni aduersus eam non præualituras. Et sic docuerunt antiqui Patres: sic ma-

lores nostri ab illis acceperunt: sic communi fidelium sensu ac consensu approbatum est. Quomodo ergo contrarium credi nunc potest? Quomodo Lutherus & Caluinus, qui contrarium credi oportere affirmant, vniuerso Orbi id persuadebunt? Nullo miraculo, nullo diuino testimonio, nullo euidenti signo id hactenus præstituerunt. Fatuus ergo sim, si tenere illis assentiar. Nec verisimile est, plus illis, quam Prophetis & Apostolis, priuilegii concessum esse. Si Prophetis, si Apostolis, si Christo ipsi creditum non est, nisi euidenti miraculo se missos esse connunciarent: quomodo Luthero & Caluino credam, qui nullo modo conuincere id possunt?

124. Dicent forte aduersarii, satis euidens diuinæ missionis signum esse, quod infiniti prope homines, statim à principio, doctrinam Lutheri & Caluini amplexi sint. Inde enim colligi posse, doctrinam fuisse efficacem, & non nisi diuinitus inspiratam. Sed frustra. Nam etiam in veteri Testamento, infiniti prope homines adhærebant falsis Prophetis: Et tamen inde non poterat colligi, vel ipsos à Deo missos, vel eorum vaticinia diuinitus fuisse inspirata. Contrarium potius colligitur, quod sic ostendo. Inter veros & falsos Prophetas hoc erat discrimen. Veri prædicebant iram & vindictam Dei propter peccata hominum, euersiones vrbium, direptionem bonorum, captiuitates populorum, & similia incommoda, quæ amatoribus huius mundi ingrata sunt. Falsi omnia contraria vaticinabantur, vt pacem, victoriam, felicitatem, rerum omnium abundantiam, & ideo à plerisque libenter audiebantur. De his loquitur Ieremias cap. 14. v. 13. *Et dixi, Domine Deus: Prophetæ dicunt eis; Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto. Et dixit Dominus ad me: Falso Prophetæ vaticinantur in nomine meo: non misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos. Visionem mendacem, & diuinationem fraudulentam, & seductionem cordis sui prophetant vobis. Idcirco hæc dicit Dominus de Prophetis, qui prophetant in nomine meo, quos ego non misi, dicentes; Gladius & fames non erit in terra hac: in gladio & fame consumentur Prophetæ illi.* Vide plura, tum alibi, tum 3. Reg. 22.

125. Simile est de veris & falsis Apostolis. Veri Apostoli, qui à Christo missi sunt, proponunt res difficiles, arduas, carni ac sensui humano repugnantes. Ac perpetuo clamant: *Pœnitentiam agite: Mortificate membra vestra quæ sunt super terram: Abstinete à carnalibus desideriis: Sobrij estote & vigilate.* At Lutherus & Caluinus, qui veri Apostoli non sunt, contrario modo procedunt, Abrogant ieiunia, ederunt castitatē; concedunt libidines; & quidquid carni allubescit. Eorum vox est, *Sola fides iustificat: Bona opera non prosunt: Decalogus obseruari nō potest: Crescite & multiplicamini: Si non vult vxor veniat ancilla.* Hanc vocem plerique libentius audiunt, quā vocem Christi & Apostolorum. Ad quos spectat illud Rom. 8. 5. *Qui secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt.*

126. Atque hinc apparet, omnia conuenire Luthero & Caluino, quæ de falsis Prophetis scripta sunt. Nam primo, falsi Prophetæ dicebant se missos à Deo. Secundo, non poterant probare se missos. Tertio, semper fausta, & quæ populo grata erant, vaticinabantur. Similiter nouitij Prophetæ. Longe aliter veri Prophetæ & Apostoli. Hi non verbis tantum, sed signis & virtutibus probabant se missos: Nec quæ hominibus blanda & grata, sed quæ Deo accepta erant, annunciabant. Vnde Paulus ad Galatas 1. 10. *Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.*

127. Secunda Ratio. Quicumque hactenus immediate à solo Deo missi sunt ad instruendum populum in fide & religione, ita fuerunt diuinitus illustrati, & à Spiritu Sancto directi, vt nullum vnquam mendacium, errorem aut falsitatem populo propoluerint: At Lutherus & Caluinus multa mendacia, errores & falsitates populo propoluerunt: Ergo non fuerunt immediate à Deo missi ad instruendum populum in fide & religione. Maior propositio patet inductione, quia Moses, Prophetæ, Apostoli, Christus nihil falsum aut erroneum docuerunt. Quod de singulis testatur Christus. De Mose, Ioan. 5. 46. *Si crederetis Mosi, crederetis & mihi: de me enim ille scripsit.* De Prophetis, Lucæ 24. 25. *O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetæ.* De Apostolis, Ioan. 16. 13. *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* De seipso, Ioan. 14. 6. *Ego sum via, veritas, & vita.* Ratio est, quia constat Deum non posse mentiri aut falsum dicere. Si ergo aliquis asseret à Deo se missum esse immediate, ad docendam veritatem, & vel semel deprehenderunt mentiri aut falsum dicere, iam tot ipsius missio merito redderetur suspecta: Et prudenter iudicaremus, si in vno puncto nos decepisset, in aliis quoque posse decipere. Quod fatetur Lutherus in assertione art. 25. cum ait: *Prorsus in vllo alio verbo vobis credimus, donec hoc mendacium dilueritis. Suspecti, inquam, eritis in omnibus aliis, semel deprehensi in tam crassa temeritate, &c.*

128. Iam vero Lutherus & Caluinus non semel, sed sæpius mentiti sunt, & falsum docuerunt. De mēdacijs eorum dicam sequenti conclusione. Falsitates seu errores plurimi sunt. Hi potissimum, Primo, hominem non habere vlum liberi arbitrij, nec in bonis, nec in malis operibus; sed omnia, quæ fiunt ab homine necessario fieri. Secundo, Deum esse authorem peccati. Tertio, Deum absolute velle, vt maior pars hominum pereat. Hos & similes errores merito detestamur. 1. quia in Deum sunt impij & blasphemi. 2. quia hominibus horrorem ac desperationem inculiunt. 3. quia tollunt à medio omnes consultationes, exhortationes, mandata, prohibitiones, Iudices, Tribunalia, totam denique politiam. Nam hæc omnia frustra sunt, si nulla est libertas arbitrij in homine. Quis credat authores eiusmodi errorum à Deo ad docendum missos esse?

129. Accedunt aliæ rationes, quas obiter attingā. Prima: Lutherus à Diabolo accepit doctrinam suam de abroganda Missa: Ergo non est missus à Deo. Altera: Lutherus & Caluinus sunt inconstantes in doctrina, & multis contradictionibus obnoxii, vt supra ostensum est. Tertia: Vterque affirmat, nihil credendum esse, nisi quod scriptum est in verbo Dei: At ibi non est scriptum, eos à Deo missos esse: Ergo hos credendum non est. Quarta: Quicumque artibus conantur suam ecclesiam propagare, non sunt missi à Deo: Hoc faciunt Lutherani & Caluinistæ vt ex sequentibus constabit: Ergo non sunt missi à Deo.

XII. CONCLVSIO.

Ecclesia Lutheranorum & Caluinistarum non est hactenus legitime propagata.

130. Aduersarii variis modis conati sunt hactenus, & adhuc conantur suam Ecclesiam propagare, & nostram euertere. Primo, mendaciis, 2. calumniis, 3. fictis visionibus & reuelationibus, 4. fictis miraculis, 5. æquiuocationibus 6. fraudibus & imposturis. 7. falsis citationibus. 8. corruptela sacræ Scripturæ. De singulis dicam aliquid,

131. Primo igitur, vt noſtram doctrinam ac religionem reddant populo ſuſpectam & odioſam; falſo nobis hæc affingunt. *Primo*, quod doceamus nullum eſſe Deum, nullum Chriſtum, nullam reſurrectionem. (Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 7. §. 27.) *Secundo*, quod habeamus Chriſtum pro fabula, vel pro ficto aliquo numine gentilium. (Lutherus in præfatione commentariorum epiſtolæ ad Galatas, Anno 1538.) *Tertio*, quod relicto Chriſto Mediatore, quæramus alium Mediatorem, nempe Traditiones humanas. (Philippus in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, capite de traditionibus humanis in Eccleſia.) *Quarto*, quod dicamus fidem non requiri ad Sacramentum Pœnitentiæ. Imo, quod definiamus eſſe hæreſim aſſerere fidem eſſe neceſſariam. Lutherus de captiuitate Babylonica, cap. de Sacramento Pœnitentiæ. *Quinto*, quod doceamus cum Pelagianis hominem ſolis naturæ viribus ſine gratia Dei, poſſe præcepta Dei ſeruare, & mereri gratiam & iuſtificationem. Philippus loco citato. *Sexto*, quod dicamus Papam poſſe diſpentare contra vetus ac nouum Teſtamentum: poſſe mutare ſubſtantiam Sacramentorum: poſſe creare, ſeu aliquid ex nihilo producere. Gabriel Pouelus in libro de Antichriſto. *Septimo*, quod negemus animam eſſe immortalem. Lutherus contra Ambroſium Catharinum. Omitto ſimilia mendacia, quæ prope infinita ſunt.

132. Secundo, variis columniis conantur inuidiam nobis creare. Sparſerunt annis ſuperioribus, Ieſuitas in Belgio machinatos eſſe mortem Mauritio Comiti Naſſouio. Calumnia hæc, publica Magiſtratuum & Rerumpublicarum authoritate, refutata eſt. Sparſerunt, Antuerpiæ infami ſupplicio affectum fuiſſe Ieſuitam propter enorme flagitium. Vniuerſa Antuerpia reclamauit. Sparſerunt Ieſuitas Monachienſes in Bauaria, non modo ſtuprum virgini obtuliſſe, ſed atrox etiam homicidium patraſſe Sereniſſimi Ducis Imperio, calumnia hæc ſolenni diplomate diſſipata eſt. Sparſerunt, quatuor Ieſuitas propter enormia facinora, Cracouiæ in Polonia, mandato Sereniſſimi Regis Stephani, morti deſtinatos eſſe. Hanc fabulam ipſe Stephanus Rex, vrgente Reuerendiſ. & Illuſt. Principe Vvolffgango, Archiepiſcopo & electore Moguntino, Regis literis ac ſigillo confutauit. Sparſerunt non ita pridem, Chriſtianiſſimum Galliæ ac Nauarræ Regem Henricum Quartum inſtinctu & conſilio Ieſuitarum, à Sicario occiſum eſſe. Sed fatentur ipſi, calumniam eſſe. Et quid dicam cætera?

133. Tertio, fictis viſionibus & reuelationibus ſe tuentur. Exemplo ſint Sacramentarii, præſertim Andreas Carolſtadius, Nicolaus Pelargus, Marcus Stubnerus, & Thomas Muncerus, qui vt ſuam ſectam de Sacramento Euchariſtiæ facilius perſuaderent populo, ſimulabat ſe habere frequentes viſiones & colloquia cum Deo; & noſſe futura & ſecreta cordium: ideoque à Luthero per ironiam, cœleſtes Prophetæ appellati ſunt. Extat liber Lutheri, cum hac inſcriptione, *Aduerſus cœleſtes Prophetas*. Porro axioma horum Prophetarum erat, *Non omnia ea, quæ credi oporteat, ex ſcripto Dei Verbo petenda, ſed longe excellentius ac fide dignius eſſe, ſi quis peculiarem aliquam reuelationem per inſomnium aut viſionem ſibi factam proferre poſſit. Hanc enim non mortua litera, ſed viua Dei vocis manifeſtationem eſſe aiebant, eoque prætextu multos è ſimplicioribus miſere ſeducebant.* Ita referunt Lutherani in Hiſtoria Confeſſionis Auguſtanæ, pag. 46. & alibi.

134. Quarto fictis etiam miraculis putant ſe doctrinam ſuam perſuadere poſſe. Vt alia præteream, illuſtre eſt, quod Caluinus Genuæ petiare voluit. Res ſic habet. Pretio conduxit quendam Brullium nomine, vt ſimilaret ſe mortuum eſſe. Factum eſt. Interea vxor Brullei, totius rei conſcia plorat apud mariti lectulum. Acceſſit Caluinus, quaſi aliud acturus, cum magno comitatu; & à femina ſciſcitatus eſt, cur eiularet. Reſpondit afflictam ſe eſſe propter mortem mariti, qui iam exſtinctus eſſet, magno rei familiaris incommodo. Cui Caluinus: Bono, inquit, animo eſto. Et mox, flexis genib. ſimulat ſe orare, ac deinde lectulum accedens, apprehenſa manu iacentis, ſic eum affatus eſt: Impero tibi in nomine Ieſu, vt ſurgas & ambules. Nihil fit. Repetit iterum & tertio. Sed fruſtra. Nam qui ſe fraudulenter mortuum fimulabat, Deo ſic diſponente, reuera mortuus inuentus eſt. Nec alia fuit vis miraculi Caluini, quam vt ſanus morereturr. Quale miraculum, talis doctrina. Rem geſtam copioſe deſcribit Hieronymus Bolſecus in vita Caluini cap. 13.

135. Quinto, Vtuntur etiam Æquiuocationibus ad ſectam ſuam ſtabiliendam. Ex vno diſce omnes. Theodorus Beza ſcripſit quandam Confeſſionem, in qua aſſeruit, Chriſtum vere ac realiter præſentem eſſe in Cœna. Addebat in eam Confeſſionem conſentire Heluetios & Geneuenſes Sacramentarios. Hoc ideo fecit, vt Lutheranos, qui agnoſcunt veram ac realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia, dolo pertraheret ad ſectam Sacramentariorum, quaſi eadem eſſet horum & illorum ſententia. Placuit ea res Lutheranis, & publice ceperunt promulgare, ac ſibi gratulari, quod Sacramentarij, mutata ſententia Lutheranam doctrinam amplexi eſſent. Ægre hoc tulerunt Heluetij, & grauiter in Bezam inuecti ſunt, quod de ipſorum mutata ſententia falſo id ſparſiſſet. Beza ad Æquiuocationis aſylum confugiens reſpondit, ſe quidem vera ſcripſiſſe, ſed à Lutheranis male fuiſſe intellecta. Non enim locutum ſe eſſe de Cœna Domini, quæ celebretur in terris, (de qua tamen erat quæſtio) ſed de Cœna, quæ celebratur in cœlo, vbi Chriſtus vere & realiter præſens eſt. Quis deinceps credat his omnibus, qui in re ſeria ita ludunt & decipiunt? Refert hanc hiſtoriam Claudius Sanctes in reſponſione ad Apologiam Bezæ, & Cardinalis Bellarmin. lib. 1. de Euchariſtia cap. 2.

136. Sexto, vt plurimum fraudibus & impoſturis rem gerunt. Extant infinita exempla. Vnum, quod lepidum ſimul ac memorabile eſt, attexam. Lutherani nuper ediderunt Tractatum, cui titulus eſt, *Catholicus Papatus*. Eum ſcripſit Iacobus Hailbrunnerus; & approbarunt Miniſtri ac Theologi Lipſienſes, Vvittebergenſes, Dreſdenſes, Tubingenſes, Sturgardienſes. In eo tractatu, inter cætera, conati ſunt probare, eccleſiam Romanam non eſſe veram eccleſiam: idque argumento ex conceſſione Catholicorum deſumpto, in hunc modum: non poteſt eſſe vera eccleſia ſine gratia Dei: At gratia Dei iampridem receſſit ab eccleſia Romana, vt fatetur Nicolaus Lyranus in Epiſt. 2. ad Theſſalonicenſes, c. 2. Ergo Eccleſia Romana non eſt vera Eccleſia. Hoc argumento putabant ſe Catholicos poſſe conſtringere. Sed detecta eſt impoſtura. Nam Catholici, inſpecto Lyrano, inuenerunt hæc verba: *Gratiam iudum receſſit ab Eccleſia Romana.* Boni illi viri, pro *Gratia*, poſuerunt, *Gratia*. Vbi fides, vbi candor? Miror autem vel maxime, tot prædicantes, tot Conſiſtoriales, tot Theologos & Academicos Lutheranos; qui Hailbrunneri Tractatum legerunt & approbarunt, vel non notaſſe hanc fraudem, vel ſi notauerunt, diſſimulaſſe; in altero ignauos; in altero impoſtores fuiſſe, neceſſe eſt.

137. Septimo, in falſis citationibus aſſidui ſunt: quod ex duplici cauſa ſolet euenire. 1. ex inſcitia. 2. ex

nocendi libidine. Priori modo peccant illi, qui nec legunt authores, quos citant nec sciunt modum, quo citare eos debeant. In quorum numero est Richardus Harris, qui in libello suo de Concordia Anglicana, inter cæteros errores (quos notaui in Examine Concordiæ Anglicanæ) habet etiam hunc. Volebat ex iure Canonico citare Extrauagantem Ioan. 22. Et cum in Sexto Decretalium habeatur huiusmodi citandi formula, *Extrag. Cum inter, Ioan. 12. De Verborum significatione*: Ipse ex mera ignorantia sic citaui: *Extrauag. Cum inter, pag. 22.* Quasi idem esset, pag. 22. & Ioan. 22. Similem errorem commisit quidam Batauus Caluinista in libello contra me scripto, De Aphorismis Caluinistarum, in quo citat Petrum de Aliaco, & Cameracensem, tanquam duos authores distinctos, cum sit vnus idemque author, qui habet duo nomina. Dictus est enim Cameracensis, quia fuit Archiepiscopus Cameraci in Belgio. Hoc Batauus nesciuit. Posteriori modo peccant alij, qui diffisi de bonitate causæ, mala fide rem gerunt. Sic fecit Plessæus Caluinista in Tractatu de Eucharistia, in quo plusquã quadringentæ falsæ citationes deprehensæ sunt. Notauit illas Episcopus Ebroicensis (nunc Cardinalis) & coram Christianissimo Rege Henrico IV. authorem conuicit. Res Orbi nota est. Simili modo peccat Hailbrunnerus, qui à nostro Iacobo Kellero de eodem crimine reus agitur.

138. Octauo vbique corrompunt & deprauant Scripturam ad suas hæreses stabiliendas. Et potissimum quatuor modis. 1. adiectione. 2. detractione. 3. mutatione. 4. falsa interpretatione. exempla obuia sunt. Rom. 3. 28. sic legimus. *Arbitramur hominem iustificari per fidem.* Lutherus de suo adiecit, *per solam fidem.* Item 1. Corinth. 9. 5. legimus: *Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli?* Lutherus adiecit: *Mulierem circumducendi in vxorem.* Cui consentit Beza, qui sic habet: *Annon habemus potestatem sororem Vxorem circumducendi, vtq; reliqui Apostoli?* Nimirum noui isti Prophetæ, vt suam intemperantiam aliquo modo tegant, conantur populo persuadere, etiam Paulum & alios Apostolos habuisse vxores, easque, quocunque irent, circumduxisse. Cum tamen Paulus c. 7. v. 8. satis clare insinuet, se coluisse virginitatem, vt etiam notauit Augustinus lib. de opere Monachorum cap. 4. & plerique alij.

139. Detractionis exempla sunt hæc. Beza & plures alij omittunt totum illum verficulum, Act. 15. 41. *Præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.* Ne cogantur fateri, quod Catholici docent, Prælatos Ecclesiæ habere potestatem condendi leges aut imponendi præcepta, quibus subditi teneantur parere. Similiter 2. Pet. 1. 10. vbi Apostol⁹ ait: *Satagite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis*: omittunt tres illas voculas, *Per bona opera.* Sunt enim ostes bonorum, operum. vt supra ostendi.

140. De mutat. habemus memorabile exemplum in Theodoro Beza. Nam Lucæ 22. 20. vbi Græcus textus habet, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυννόμενον, id est, *Hoc poculum nouum Testamentum est in meo sanguine, quod pro vobis effunditur*: ipse sic mutauit τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυννόμενον, id est, *Hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine, quod pro vobis effunditur.* Quare hoc? Nimirum videbat Catholicos ex illo loco sic argumentari: In illo poculo quod Christus tradidit Apostolis bibendum in Cœna Eucharistia, vel erat proprie & vere vinum; vel proprie & vere sanguis Christi. Non potuit proprie & vere esse vinum, quia poculum vini non est effusum pro nostra salute. Christus autem loquitur de poculo, quod pro salute nostra effusum est. *Hæc*, inquit, *est poculum in meo sanguine*, (vel poculum mei sanguinis *quod pro vobis effunditur.*) Necesse ergo est in illo poculo fuisse vere & proprie sanguinem Christi. Ita Catholici. Beza præ desperatione, cum aliud non posset, maluit textum mutare & corrumpere, quam Catholicis consentire. Itaque pro eo, quod textus habet, *Poculum sanguinis quod effunditur*, reposuit, *Poculum sanguinis quod effunditur.* Audax facinus.

141. Denique quod falso interpretentur Scripturam, infinitis exemplis probari posset. Vnum aut alterum accipe. Legimus Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Hoc Caluinus non serio, sed ironicè à Christo dictum esse vult: quasi impossibile sit seruare mandata Decalogi. Item legimus. Matth. 26. 28. *Hic est sanguis meus.* Multi Caluinistæ sic explicant: Hoc vinum significat Sanguinem meum. At Plessæus sic: Hæc est acerba mors, quam pro vobis sustinebo. Vtrumque praue. Denique Act. 2. 27. legimus: *Non derelinques animam meam in inferno*, Quod Beza sic interpretatur, Non derelinques cadauer meum in sepulchro. Omitto similia.

142. Ex dictis colligitur discrimen inter Apostolos ex vna parte, & inter Lutheranos, & Caluinistas ex altera. Nam Apostoli, vt supra ostensum est, propagarunt suam doctrinam virtutibus, signis & miraculis. Et in eo imitati sunt exemplum Christi, qui similiter fecit. At Lutherani & Caluinistæ propagant suam doctrinam mendaciis, calumniis, fictis visionibus & miraculis, æquiuocationibus, fraudibus & impostu-ris, falsis citationibus, corruptelis Scripturæ. In quo non imitantur exemplum Christi, sed Diaboli, qui omnium mendaciorum, calumniarum, & similium malarum artium author est.

EPILOGVS.

EX hoc Tractatu de Ecclesia percipient Catholici magnam consolationem & securitatem in negotio religionis: Aduersarii è contrario, confusionem & diffidentiam. Nam Catholici cum Augustino sequuntur hanc certam & fixam regulam: *Tota Ecclesia non potest errare in fide.* Vnde inferunt, securos esse, qui publice profitentur id, quod tota Ecclesia profitetur. Aduersarii tenent contrariam hanc regulam: *Tota Ecclesia potest errare in fide.* Ex qua sequitur, totam ipsorum ecclesiam errare posse; ac proinde etiam Lutherum, Caluinum, & alios Ministros, qui sunt in ipsorum Ecclesia. Neminem igitur tutum ac securum esse de sua fide, qui illos sequitur. Sequitur enim eos, qui in fide errare possunt.

Videat nunc prudens Lector, vtra regula plus momenti habeat. Regula Catholicorum habet pro se testes omni exceptione maiores. Habet promissionẽ Christi, *Porta inferi non præualebunt aduersus eam.* Habet testimonium Apostoli, *Ecclesia est columna & firmamentum veritatis.* Habet consensum Orbis Christiani. Habet quotidiana miracula. Habet viros sanctitate, continentia, authoritate conspicuos. His omnibus destituri sunt aduersari. Nulla apud eos miracula: nulla sanctitatis effigies. Vigiliæ & ieiunia exulant, Castitas probro est. Malæ artes dominantur.

DE REPVBLICA ECCLESIASTICA LIBRI QVATVOR

CONTRA MARCVM ANTONIVM DE DOMINIS.

INDEX CAPITVM MATERIAM HORVM LIBRORVM COMPLECTENTIVM.

LIBRI PRIMI

De Christo supremo Ecclesiæ Capite seu Monarcha.

Cap. 1. An Ecclesia Christi, ab ipso Christo fundata & ædificata sit?
Cap. 2. Quomodo Christus cœperit esse Caput Ecclesiæ?
Cap. 3. An Christus sit Caput Ecclesiæ visibile?
Cap. 4. Quod sit officium Christi quatenus est Caput Ecclesiæ?
Cap. 5. An non sit aliud Caput Ecclesiæ præter Christum.

LIBRI SECVNDI

De Primatu Petri.

Cap. 1. Quod Spiritus Sanctus proprie non sit Vicarius Christi.
Cap. 2. Refellitur Primatus Petri Marco Antonio confictus.
De Primatu vocationis.
De Primatu Charitatis.
Cap. 3. Verus Petri Primatus probatur ex Scriptura.
Cap. 4. Primatus Petri probatur ex Patribus.
Cap. 5. Primatus Petri probatur ex Augustino.
Cap 6. Primatus Petri probatur ex Prærogatiuis Petri.
Prima Prærogatiua Petri.
Secunda Prærogatiua.
Tertia Prærogatiua.
Quarta Prærogatiua.
Quinta Prærogatiua.
Sexta Prærogatiua.
Septima Prærogatiua.
Octaua Prærogatiua.
Reliquæ Prærogatiuæ.
Nona Prærogatiua.
Decima Prærogatiua.
Vndecima Prærogatiua.
Duodecima Prærogatiua.
Decimatertia Prærogatiua.
Cap. 7. Diluuntur obiectiones Marci Antonij contra Primatum Petri.
Prima Ecclesia Apostolis omnibus æquo fuit commendata.
Secunda. Euangelium reprobat Primatum inter Apostolos.

Digitized by Google

Tertia. Ipſi Apoſtoli in Petro *non agnouerunt* Primatum.
Quarta. Petrus *nunquam exercuit* Primatum.
Quinta. Pauli *reprehenſio deſtruit* Primatum Petri.
Sexta. Pauli *ſcripta deſtruunt* Primatum Petri.
Septima. Ex comparatione Petri & Pauli *deſtruitur* Primatus Petri.

LIBRI TERTII.

De Primatu Romani Pontificis.

Cap. 1. *An Eccleſia Romana à* Petro *fundata ſit?*
Cap. 2. *An* Petrus *fuerit Epiſcopus Romanæ Eccleſiæ?*
Cap. 3. *An* Pontifex *ſit ſucceſſor* Petri?
Cap. 4. *An* Pontifex *ſit Caput ſeu Paſtor vniuerſalis Eccleſiæ?*

Priuilegia Pontificis.

Primum. Tota Eccleſia Pontifici *gubernanda commiſſa eſt.*
Secundum. Appellatio ad Pontificem.
Tertium. Qui in fide non vult errare, debet adhærere Eccleſiæ, & Pontifici Romano.
Quartum. Nullum Decretum ſtatui poteſt pro tota Eccleſia, niſi Pontifice *conſentiente.*
Quintum. Pontifex *poteſt ſancire leges Eccleſiaſticas, quæ obligent vniuerſam Eccleſiam.*
Sextum. Pontifex *poteſt excommunicare Epiſcopos,* Reges, *& Principes grauiter delinquentes, ſi contumaces ſint.*
Cap. 5. *Diluuntur Obiectiones Marci Antonij contra* Primatum Pontificis.
Prima. Ex Principijs Marci Antonij.
Secunda. Ex doctrina Pariſienſium.
Tertia. Ex eo quod in Eccleſia nulla ſit iuriſdictio.
Quarta. Ex dictis Pelagij & Gregorij Pontificum.
Quinta. Ex Conciliis Oecumenicis.
Sexta. Ex Epiſcopis Aſianis.
Septima. Ex Cypriano.
Octaua. Ex Firmiliano Epiſcopo.
Nona. Ex Epiſcopis Orientalibus in Concilio Antiocheno.
Decima. Ex Athanaſio.
Vndecima. Ex Baſilio.
Duodecima. Ex Nazianzeno.
Decimatertia. Ex Hieronymo & Damaſc.
Decimaquarta. Ex *Socrate.*
Decimaquinta. Ex *Ambroſio.*
Decimaſexta. Ex *Auguſtino.*
Decimaſeptima. Ex *Concilio Africano.*

LIBRI QVARTI.

De Rectoribus & Miniſtris Eccleſiæ.

Cap. 1. *An ſinguli Epiſcopi cum plena poteſtate in ſolidum regant Eccleſiam?*
Cap. 2. *An Miniſtri iure teneantur ad Celibatum?*
Cap. 3. *An votum continentiæ ſit annexum ſacro ordini?*
Cap. 4. *An votum continentiæ quod ſacris ordinibus annexum eſt, dirimat matrimonium?*
Cap. 5. *An ſacer ordo ſit Sacramentum?*
Cap. 6. *An Auguſtinus duo tantum agnoſcat Sacramenta?*
Cap. 7. *De Monachis Apoſtatis.*

Digitized by Google

MARTINI BECANI

DE REPVBLICA ECCLESIASTICA LIBRI QVATVOR,

Contra Marcum Antonium de Dominis.

Libellus tuus, Marce Antoni, quem scripsisti de consilio profectionis tuæ in Angliam, diebus superioribus, Viennam Austriæ ad me perlatus est, in quo promittis decem libros de Republica Ecclesiastica, magno multorum annorum studio abste elaboratos. 1. De Monarchia Ecclesiæ, & Primatu Petri. 2. De Ministris & Rectoribus Ecclesiæ. 3. De Hierarchia Ecclesiastica. 4. De privilegiis & præeminentia Romanæ Ecclesiæ, præ aliis Ecclesiis particularibus. 5. De potestate & iurisdictione Ecclesiæ. 6. De potestate & iurisdictione Regum ac Principum in Ecclesiam. 7. De interna Ecclesiæ directione, quæ fit per fidem. 8. De externo Ecclesiæ regimine per leges, canones & iudicia. 9. De temporalibus Ecclesiæ bonis. 10. De libertate Ecclesiastica.

2. Priores quatuor iam extant, Londini in Anglia nuper extusi. Quid de posterioribus futurum, nescio. Porro primaria puncta, quæ in prioribus à te pertractantur, sunt fere hæc: 1. Ecclesiam Christi, non ab ipso Christo in hac vita, sed ab Apostolis post Christi ascensionem, ædificatam esse. 2. Christum quidem esse caput Ecclesiæ invisibile; nunquam tamen fuisse caput visibile. 3. Vicarium Christi in regimine totius Ecclesiæ, nec Petrum, nec Pontificem esse, sed Spir. S. Petrum reliquis Apostolis, Pontificem reliquis Episcopis parem esse, non superiorem. 4. Episcopos tamen iure diuino eminentiores esse presbyteris. 5. Sacrum ordinem, quo Episcopi & presbyteri initiantur, non esse propriè Sacramentum. 6. Ministros Ecclesiæ ad cælibatum iure non teneri. 7. Votum continentiæ non esse annexum sacro Ordini: nec ullo tali voto dirimi matrimonium. 8. Monachos non esse ministros Ecclesiæ, nec fieri Apostatas, si post votum solenne, relinquant monasterium, & redeant ad vitam secularem. Omitto alia minoris momenti.

3. Ex his duo colliguntur: Vnum est, te neque Catholicum esse, neque Lutheranum, neque Caluinistam, sed ab omnibus dissentire, & nouum doctrinæ symbolum partim ex aliorum scriptis, partim ex tuo cerebro consarcinasse. Alterum duplici spiritu ad scribendum impulsum te esse: altero odij in Pontificem; altero amoris propriæ excellentiæ & cupiditatis. Et quidem in Pontificem, vt passim in tuis libris apparet, amaro & iracundo es animo. Itaque vleiscendi studio, conaris illum de Primatu Ecclesiæ deturbare, negando Christi Vicarium, & visibile Ecclesiæ caput esse. Hoc non potes, nisi idem neges de Petro, cuius ille successor est. Et hoc ergo negas. Sed si Petrus non fuit visibile caput Ecclesiæ necesse est, vel neque Christum fuisse, vel Ecclesiæ statum mutatum esse: quippe quæ prius habuerit visibile caput Christum; postea nullum habuerit. Posterius membrum de facta mutatione, non audes asserere. Asseris igitur, Christum non fuisse visibile caput Ecclesiæ. Quo posito, rursum sequitur, vel Ecclesiam à Christo in hac vita visibiliter existente fundatam non esse, vel si fundata est, sine visibili capite fundatam esse. Priori parti insistis. Ecce quò impellit te odium.

4. De altero spiritu qui est amoris propriæ excellentiæ & cupiditatis, nemo dubitat, qui te nouit. Nulli impar, paucis par, plerisq; superior esse vis. Deiecto Pontifice, nulli impar es: Episcopis par manes. Vt reliquis omnib. superior sis; verè quidē, sed ambitiosè contendis, Episcopos presbyteris, iure diuino, eminentiores esse. Ex quo futurum speras, vt in Anglia, non nisi cum Episcopis pari passu ambules; Cæteri, quicunque illi sint, honorem & obsequium tibi deferant. Et, ne quis audeat apostasiam tibi obiicere, quod deserto statu religioso, ad sæculum redieris: huic quoque obiectioni putas abunde satisfieri, si neges Apostatas esse,

DE REPVBLICA ECCLESIASTICA.

LIBER PRIMVS.

De Christo supremo Ecclesiæ capite seu Monarcha.

IC partim conuenimus, Marce Antoni, partim discrepamus. In eo conuenimus, quod Christus sit caput seu Monarcha Ecclesiæ. Hoc enim diserte docet Apostolus Eph. 1. 22. *Omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Et cap. 4. 15. *Crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus.* Et cap. 5. 23. *Vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ.* Et Colost. 1. 18. *Et caput ipse est corporis Ecclesiæ.* In his vero discrepamus. 1. An Christus ædificauerit Ecclesiam, cuius ipse caput est. 2. Quando ceperit illius esse caput. 3. An sit caput visibile. 4. Quod sit officium ipsius, quatenus caput Ecclesiæ est. 5. An solus Christus sit caput Ecclesiæ. De quibus tu ita statuis. 1. Ecclesiam non esse ædificatam à Christo, sed ab Apostolis. 2. Christum cepisse esse caput Ecclesiæ post ascensionem. 3. Esse caput inuisibile. 4. Habere vnum officium inuisibile: nullum visibile. 5. Nec aliud esse caput Ecclesiæ, præter Christum. Itaque regimen Ecclesiæ esse quidem Monarchicum, respectu Christi: non tamen respectu Petri aut Pontificis. Quæ omnia seorsim discutienda sunt.

CAPVT PRIMVM.

An Ecclesia Christi ab ipso Christo fundata & ædificata sit.

1. TV negas, M. Antoni, l. 1. c. 1. n. 22. his verbis: *Non est difficile in doctrina Catholica defendere, Ecclesiam veram primitiuam, post Christi ascensum propriè suum ortum habuisse.* Et ibid. n. 23. *Ecclesia Christi reuera per Apostolos fuit ædificata, post Christi ascensionem.* Vnde cõlequẽter dicis, vt postea videbimus, Christũ nũquã fuisse visibile caput Ecclesiæ, sed inuisibile. Nã cũ in terra visibilis apparuit, nondũ erat Ecclesia ædificata, ex tua opinione. Ergo tunc non potuit esse visibile illius caput. Postea, quãdo cœpit esse caput Ecclesiæ, non amplius visibilis apparebat.

2. Ego contra assero, Christum in hac vita fundasse & ædificasse suam ecclesiã; postea Apostolos eandem auxisse & propagasse. Prior pars assertionis variis modis probari potest, 1. Quia Christus in hac vita instituit ministros Ecclesiæ, nẽpe duodecim Apostolos, & septuaginta duos discipulos; quorũ hi Presbyteri fuerint, illi Episc. 2. In hac vita instituit noua Sacramenta. 3. Instituit nouum Sacerdotium & Sacrificium. 4. Sanciuit nouas leges Euangelicas. 5. Condidit nouum testamentum, cuius ipse mediator est. 6. Hæc omnia perfecit & confirmauit per mortem in cruce, cum dixit *consummatum est*. Deinde post resurrectionem, cum hinc discessurus esset, dixit Apostolis suis: *Accipite spiritum sanctum: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Et Petro seorsim: *Pasce oues meas.* Quid amplius requiri poterat ad fundandam & ædificandam Ecclesiam?

3. Accedit Auctoritas Augustini, tract 50. in Ioannem, prope finem, vbi sic habet: *Secundum præsentiam maiestatis semper habemus Christum: Secundum præsentiam carnis, recte dictum est Discipulis: Me autem non semper habebitis. Habuit enim illum Ecclesia, secundum præsentiam carnis paucis diebus. Modo fide tenet: oculis non videt.* Hic supponit Augustinus, ecclesiam fundatam iam fuisse, quando Christus in hac vita secundum carnem erat præsens. Et tu ipse alibi id fateris. Nam l. 1. c. 1. n. 16. sic scribis: *Facile admittimus necessitatem ministrorum, quibus vti voluit Christus, etiam dum ipse mortalis in terris, in sua Ecclesia versabatur.* Et infra n. 19. *Dicimus Apostolos omnes immediate à Christo assumptos esse, vt essent operarij, & ministri ipsius viuentis adhuc & regnantis: Et in fundanda Ecclesia coadiutores.* Quid clarius? Atis ecclesiam in hac vita à Christo, tanquam principali Authore: at Apostolis, tanquam coadiutoribus, fundatam esse. Igitur tibi ipsi contradicis: quod & sæpe facturus es in sequentibus.

4. Sed tria obiicis (l. 1. c. 1. n. 22. & 23.) Primo illud Psalm. 28. *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Nimirum postquam, *astiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.* Quibus verbis promittitur Christo Ecclesia post mortem & passionem. Quò etiam pertinet illud Isaiæ 53. 11. *Prouo, quod laborauit anima eius, videbit semen longæuum*, id est, Ecclesiam suam, te interprete.

5. Respondeo. Aliud est, Ecclesiã fundari & ædificari: aliud augeri & propagari, vt initio dixi. Fundata & ædificata est ante Ascensionem Christi, quãdo Ministri illius ordinati, Sacramẽta instituta, & leges sancitæ sunt. Aucta & propagãta, post Ascensionem Christi, quãdo per orbẽ diffusa est, & gentiles ad illã admissi sunt. Et hoc significatur illis verbis, *Dabo tibi gentes hæreditatẽ tuam, & possessionem tuã terminos terræ.* Simile fuit de Synagoga. Nã illa quidem fundata & ædificata est prope montem Sina, quando Aaron, & filij eius, consecrati sunt Sacerdotes, quando Sacramẽta & sacrificia Mosaica instituta, quando lex data, & Testamentũ effusione sanguinis confirmatum est. Aucta vero & dilatata, post ingressũ in terrã promissionis, quando per Iudæam, Samariam & Galilæam fuit dispersa, & quotidie plures in eam admissi.

6. Quod citas ex Isaia, sic legendum est: *Si posuerit pro peccato animã suam, videbit semen longæuum*, id est, si Christus fuerit mortuus pro peccato humani generis videbit multos filios, quos sibi, tam ex Iudæis, quam ex gentibus, per meritum suæ passionis &

mortis, acquiſiturus eſt. Quod etiã ſignificatur verbis ſequentibus, vi Deus Pater de Chriſto loquens, ait: *Ideo diſpertiam ei plurimos, & fortium diuidet ſpolia, pro eo, quod tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt*. Neque hinc ſequitur, Eccleſiam Chriſti poſt aſcenſionem ab Apoſtolis fundatam eſſe. Solum ſequitur, Eccleſiam ſponſam Chriſti, quæ ab ipſo fundata eſt, ſucceſſu temporis, habituram multos filios: qui cum antea eſſent ſpolia Dæmonum, poſtea liberandi eſſent ab illa ſeruitute, & cum Chriſto regnaturi. (Vide Lucæ 11. 22.)

7. Secũdo obiicis, paſſim dici à Theologis, eccleſiã de latere Chriſti fluxiſſe, id eſt, poſt paſſionẽ Chriſti fuiſſe inchoatam, vt tu interpretaris. Reſpõdeo. Tibi probandum eſt, poſt Aſcenſionem Chriſti fuiſſe inchoatã. Hoc inde non probas, ſed contrariũ. Deinde male interpretaris ſentẽtiã Theologorum. Nam illi nihil aliud dicunt, quam eccleſiã Chriſti, nõ propriè, ſed ſymbolicè & meritoriè fluxiſſe, vel formatã eſſe ex latere Chriſti. Symbolicè quidem, quia ex latere Chriſti fluxerunt aqua & ſanguis, quæ erant ſigna, vel ſymbola, ſignificantia Baptiſmũ & Euchariſtiam, præcipua eccleſiæ Sacramẽta. Meritoriè vero, quia Sacramenta Eccleſiæ omnem ſuam vim habent ex merito paſſionis & mortis Chriſti. Ita Cyrillus lib. 12. in Ioannem, cap. 39. Chryſoſtomus hom. 84. in Ioannem, Cornelius à Lapide in Commentari capitis 5. ad Epheſios vers. 20. & alij.

8. Tertio obiicis, Chriſtum non dixiſſe, *ſuper hanc petram* ædificabo, ſed *ædificabo Eccleſiam meam*, quod poſt aſcenſionem fecit per Apoſtolos, vt tu ais. Reſpondeo: Iterum tibi contradicis. Nam paulo ante dicebas, id factum eſſe in morte Chriſti, quando ſanguis & aqua fluxerunt de eius latere. Nunc dicis, factum eſſe poſt aſcenſionem. At ego dico, tunc factum eſſe quando Chriſtus ordinauit Sacerdotes, inſtituit Sacramenta, ſanciuit leges, condidit teſtamentum, obtulit ſacrificium.

9. Ad maiorem explicationem, tria tempora diſtinguenda ſunt. Primum, ante mortem Chriſti. Tunc ſimul viguit Synagoga vetus, & Eccleſia noua ſimul Baptiſmus & circumciſio: ſimul ſacrificium euchariſtiæ, & ſacrificia Moſaica: ſimul lex & euangelium. Alterum, in morte Chriſti. Tunc expirauit Synagoga cum ſuis ceremoniis, & ſacrificiis: tunc velum Templi ſciſſum eſt in duas partes: tunc lex Moſaica abrogata eſt. Hoc docet Auguſtinus epiſt. 19. ad Hieronymum, & Hieronymus ipſe epiſt. ad Auguſt. quæ eſt 11. inter epiſt. Auguſt. & D. Thomas in 1. 2. q. 103. art. 3. ad 2. & alij paſſim. Tertium, poſt mortem Chriſti. Tunc Synagoga ſepulta eſt: Tunc ceremoniæ & ſacrificia Moſaica, quæ iam ante erãt mortua, ceperunt fœtere: vel, vt Theologi loquuntur, ceperunt eſſe mortifera. An autẽ id factum ſit ſtatim ac immediate poſt mortem Chriſti, an vero poſt ſolennem Euangelij promulgationem in die Pentecoſtes, vetus controuerſia eſt. Hieronymus tenet priorem partem; Auguſtinus poſteriorem. Itaque ſecundum Auguſtinum, à tempore mortis Chriſti, vſque ad diem Pentecoſtes erant quidem mortua ſacrificia Moſaica, i. erant abrogata, non erant vtilia ad ſalutem, non habebant vim & energiam, quam antea habuerant: Sed tamen nondum erant mortifera, id eſt, nondum adferebant mortem ſpiritualem; adhuc poterant vſurpari ſine peccato mortali. At poſt promulgatum Euangelium, ceperunt mortiferum fœtorem exhalare, & qui ea tunc vſurpaſſet, mortali peccato ſe obſtrinxiſſet.

10. Ex dictis (ſemota hac controuerſia inter Hieronymum & Auguſtinum) ſumo efficax argumentum contra te in hunc modum: Si Synagoga cum ſuis ceremoniis, ſacrificiis & legibus, expirauit in morte Chriſti, vt omnes fatentur, vel tunc orta erat eccleſia cum ſuis legibus & Sacramentis, vel non erat. Si erat orta, falſum eſt quod tu aſſeris, primum ortam eſſe poſt Aſcenſionem Chriſti. Si non erat orta, neceſſe eſt, Iudæos deterioris fuiſſe conditionis poſt mortem Chriſti, quam ante erant. Nam ante habebant Synagogam, Sacerdotes, ſacrificia, quæ poterãt illis prodeſſe. Poſtea, hæc omnia erant abrogata, & inutilia. Nec tamen aliunde poterant habere ſubſidium, ſi nulla erat Eccleſia noua, in qua eſſent noui ſacerdotes, noua ſacramenta, nouum ſacrificium.

11. Manet igitur certũ ac indubitatum, Eccleſiam à Chriſto ædificatam eſſe in hac vita. Sed tamen obiter notandum eſt, ſucceſſiue, & non vnico quaſi inſtãti, ædificatam eſſe. Nam primo electi ſunt Apoſtoli & Diſcipuli, (Matth. 4. 18.) Deinde Baptiſmus præceptus eſt, Ioan. 3. 5. *Amen amen dico vobis, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poterit introire in regnum Dei*. Poſtea, idẽ Baptiſmus vſurpatus, Ioan. 4. 1. *Vt autem cognouit Ieſus, quia audierunt Phariſæi, quod Ieſus plures Diſcipulos facit, & baptizat quam Ioannes (quanquam Ieſus non baptizaret, ſed Diſcipuli eius) reliquit Iudæam*. Tandem, in vltima cœna, Sacramentum, & ſacrificium Euchariſticum inſtitutum, & Apoſtoli Sacerdotes ordinati ſunt. Deniq; cruentum noui Teſtamenti ſacrificium in ara crucis oblatum eſt: quo peracto, expirarunt omnia ſacrificia Moſaica: quia non erant niſi vmbræ cruenti ſacrificij crucis. Vmbram autem, præſente lumine, ceſſare neceſſe eſt. Poſtremo, poſt reſurrectionem Chriſti, poteſtas abſoluendi à peccatis data eſt omnibus Apoſtolis, & Petrus totius Eccleſiæ Paſtor conſtitutus eſt, loco Chriſti (Ioan. 21. 17.) Quæ autem poſtea contigerunt, pertinent ad alteram partem aſſertionis meæ, quæ iam ſequitur. Igitur

12. Altera pars aſſertionis meæ eſt, Eccleſiã Chriſti, quæ ab ipſo Chriſto fundata eſt, poſtea ab Apoſtolis auctã & propagatã eſſe. Quod etiam ſucceſſiue factũ eſt tribus modis. Primo, quia Apoſtoli, poſt acceptum Spiritum ſanctum, ſolenniter promulgarunt euãgelium in Ieruſalem. Act. 2. 17. Deinde, admiſerũt gentiles ad fidem, & Eccleſiã Chriſti, Act. 10. 34. Deniq; poſt multos annos, facta diuiſione, diſperſi ſunt per orbem terrarũ, vt impleretur, quod dictum erat per Prophetam, Pſ. 18. 5. *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorũ*. Et quod tũc factum eſt, etiam nunc fit. Nam & hoc tempore multi Apoſtolorum imitatores mittuntur in Indiam, Iaponiam, & alias prouincias, vt eccleſia Chriſti noua ſemper acceſſione augeatur & propagetur.

13. Iam vides, Marce Anton, in Eccleſiam Chriſti primo quidẽ admiſſos eſſe Apoſtolos, Diſcipulos, & alios plures ex populo Iudæorũ, viuẽte adhuc Chriſto in terris. Deinde etiã gentiles acceſſiſſe poſt Aſcenſionem Chriſti, & acceſſuros vſq; in finem mũdi. Et hoc cõſtat ex Euangelio, vbi Chriſtus ait, Ioan. 10. 14. *Ego ſum Paſtor bonus, & cognoſco oues meas, & cognoſcunt me meæ*. Ergo iã tunc habebat oues in ſuo ouili, id eſt, in ſua Eccleſia, nempe conuerſos ex populo Iudæorũ. Nã de illis dicebat, *cognoſcũt me meæ*. Quod de Gentilibus intelligi non poteſt. Illi enim non cognoſcebant Chriſtum eo tempore, id eſt, non credebant in Chriſtum, non erant in ouili Chriſti, non erant in eccleſia. Erant tamen acceſſuri: quia mox ſequitur: *Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere*. Q. D. Gentiles non ſunt in meo ouili, ſed in ouili falſorum Deorum: Ex quo tamen eos adducam in meum ouile, per prædicationem Apoſtolorum. Et tunc erit vnum ouile Iudæorum & Gentilium: & vnus vtrorumque Paſtor.

CAP. II.

Quando Christus ceperit esse caput Ecclesiæ?

1. TV ais cepisse post Ascensionem. Sic enim scribis, lib. 1. c. 1. n. 3. *Regimen super Ecclesiam videtur Christo Domino à Patre donatum post illius glorificationem, & in cœlos Ascensionem.* Et hoc necessario sequitur ex illo falso principio, quod iam refutatum est, Ecclesiam Christi, post Ascensionem ipsius ab Apostolis ædificatam esse. Nam si tunc primum ædificata est, necesse est Christum tunc primum cepisse esse illius caput. Quod etiam confirmas ex Apostolo, Ephes. 1. 20. vbi de Deo Patre & Christo sic ait: *Suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem principatum & potestatem. Et omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Vnde concludis, Christum factum esse caput Ecclesiæ, postquam constitutus est ad dextram Dei Patris. Ego contra oppono has duas conclusiones.

2. Prima conclusio. Christus cepit esse caput ecclesiæ, cum adhuc esset in hac vita. Ratio est, quia ipse in hac vita fundauit ecclesiam, vt iam probatum est: Ergo in hac vita cepit esse illius caput: alioquin ecclesia fuisset sine capite, quod est absurdum. Quod obiicis ex Apostolo, intelligendum est eo sensu, quo illud Philip. 2. 8. *Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum: Et omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.* Quasi dicat: Christus per suam humilitatem & passionem hoc obtinuit à Patre, vt ascendens in cœlum, exaltaretur super omnes creaturas, & ab omnibus palàm agnosceretur, quis & quantus esset. Hinc non sequitur, quod tunc primum ceperit esse caput Ecclesiæ militantis, vt tu perperam contẽdis, sed quod ceperit ob omnibus agnosci & honorati, tãquam caput omnis Ecclesiæ, cœlestium, terrestrium & infernorum. Nam antea, cùm versaretur in hac vita mortali, tametsi reuera esset caput & fundator ecclesiæ, habebatur tamen abiectus & contemptibilis, vt ipsemet fatetur per Prophetam, Psal. 21. 6. *Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.* At in ipsa Ascensione cepit exaltari, & glorioſus apparere, & ab omnibus tanquam filius Dei adorari. Tunc dictum est, Psal. 23. 7. *Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Quis est iste Rex gloriæ? Dominus fortis & potens: Dominus potens in prælio.* Nimirum, qui dixit: *Ego vici mundum.*

3. Habemus simile exemplum. Nam Christus ante Ascensionem, sedebat ad dextram patris, id est, habebat æqualem cum patre potentiam, gloriam & maiestatem (vt explicant Athanasius, Basilius, Cyrillus, Chrysostomus, Damascenus, & alij apud Bellarminum lib. 3. de Christo c. 15.) Etsi enim scriptura non aliter videtur loqui, quàm si primùm post Ascensionem cepisset sedere ad dextram patris. Quare hoc? Quia in hac vita mortali latebat Christi potentia, gloria & maiestas, & sub humana carne, tanquam sub vili pallo occultabatur. At per resurrectionem & Ascensionem, cepit fieri manifesta; non solum apud homines in terra, qui videbant illum ad cœlum ascendentem (Act. 1. 9.) sed etiam apud Angelos in cœlo, qui venerabundi & gratulabundi illum ad se venientem excipiebant. (Isa. 63. 1. & Philip. 2. 9.)

4. Secunda conclusio. Christus in cœlo nunc existens, adhuc manet caput ecclesiæ militantis, & manebit vsque in finem mundi. Hoc concedis quidem, sed non eo sensu, quo nos. Nam ex tua opinione, Christus in cœlo existens per se exercet omnia, quę pertinent ad officium capitis, nec vtitur opera vllius ministri. At secundum Catholicos non exercet omnia per se, sed quædam per se, quædam per Vicarios & Ministros suos quod cap. 4. fusiùs explicandum est.

5. Disputant Scholastici: An Christus, sicut dicitur caput, sic etiam dici possit membrũ Ecclesiæ? Aliqui negant; quia membrũ videtur includere aliquam imperfectionẽ, quam nõ includit caput, nempe participationem virtutis à toto corpore. Hoc autem non conuenit Christo, quia nullam virtutem participat à corpore Ecclesiæ. Ita D. Thomas in 3. dist. 13. q. 2. art. 1. ad vltimũ.

6. Alij vtuntur hac distinctione: Ecclesia duobus modis spectari potest, 1. Pro tota congregatione fidelium, excepto cap. 2. Pro eadem congregatione cum capite. Priori modo, sicut non est pars Ecclesiæ, ita nec membrum. Posteriori, & pars, & membrũ, & caput. Ita Antisiodorensis & alii apud Vasquez. 3. p. tom. 1. disp. 48. c. 1. Et colligũt ex illo 1. Cor. 12. 27. *Vos estis corpus Christi, & membra de membro*, id est, de Christo, qui est principale membrum. Sed hæc quæstio parui momenti est.

CAP. III.

An Christus sit caput Ecclesiæ visibile?

1. TV ais inuisibile esse, non visibile: Et quidem duplici titulo. Primo, quia Christus cepit esse caput Ecclesiæ post Ascensionem. At post Ascensionem, respectu nostri, inuisibilis est. Secundò, quia nullum habet actum capitis, nisi internum influxum gratiæ. At hic actus est etiam inuisibilis. Verba tua paulo post citabo. Cur autem ita sentias causa hæc est. Catholici, quando probant, Pontificem esse Vicarium Christi, inter cætera, vtuntur etiam hoc argumento: Christus dum esset in terris, erat visibile caput Ecclesiæ: Ergo post Ascensionem, quando desiit esse caput Ecclesiæ visibile, debuit esse aliud caput visibile, loco Christi, alioquin forma gubernandi Ecclesiam esset mutata, quod est absurdum. Hoc argumentum te pressit. Itaque ne cogereris admittere, Pontificem esse visibile caput Ecclesiæ, negasti Christum fuisse visibile caput Ecclesiæ in terris. Quid Catholici sentiant, iam dicam.

2. Prima conclusio, Christus in hac vita existens, erat visibile caput Ecclesiæ. Quod fuerit caput ecclesiæ supra demonstratum est. Quod fuerit visibile, dupliciter probo: Primò, quia visibiliter Ecclesiam ædificauit, instituendo noua Sacramenta, ordinando nouos ministros & Sacerdotes, sanciendo nouas leges, offerendo nouum sacrificium in ara crucis. Secundò, quia eandem visibiliter gubernauit, docendo, monendo, increpando, corrigendo.

3. Hanc conclusionem, vt inconstans es, vno loco negas, altero admittis. Negas l. 1. c. 1. n. 23. his verbis: *Christus nullum capitis visibilis vnquam munus in sua Ecclesia exercuit:* Admittis paulo post n. 24. cùm ais: *Ego sanè in Christi visibili regimine ordinario, hæc tantùm observo: Sacramenta visibilia instituere, Ministros vocare & mittere euangelizare, Ministros suos errantes corripere & increpare, legem explicare, eamque à corruptelis vindicare. Alterius generis officia, à capite Christo, vt visibilis erat, prodeuntia, ego certè non reperio.*

4. Si nunc quæram ex te, Antoni, an Christus in hac vita fuerit visibile caput Ecclesiæ, necne? Respondebis. Fuit, non fuit: Fuit, quia visibilia Sacramenta instituit, Ministros misit, legem explicauit. Non fuit, quia nullum visibilis capitis munus exercuit. Quæ est aperta

contradictio. Quo vitio laborant omnes, qui ab Eccleſiæ vnitate recedunt. Taceo, falſum eſſe, quod ais, Chriſtum non exercuiſſe alia officia viſibilis capitis, quàm quæ à te enumerata ſunt. Nam non ſolum explicauit legem Maſaïcam. (Matth. 5. 21.) ſed etiam nouas leges Euangelicas ſanciuit de Baptiſmo & Euchariſtia. ean. 3. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*: & Ioan. 6. 53. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

5. Secunda Concluſio: Chriſtus in cœlo nunc exiſtens, eſt caput Eccleſiæ inuiſibile, quia per ſe non gubernat Eccleſiam viſibili modo, ſicut antea fecerat; ſed tantùm inuiſibili, per internũ influxũ gratiæ. Hoc concedis. Ex hac & præcedenti cõcluſione duo colligũtur: 1. Eccleſiam Chriſti eo tempore, quo Chriſtus vixit in terris, fuiſſe gubernatam à viſibili capite, nempe ab ipſo Chriſto, qui tunc viſibiliter præſens erat. 2. Eandem Eccleſiam nunc etiam debere gubernari à viſibili capite: alioquin forma gubernationis eſſet mutata, & cõſequenter non eſſet nunc eadem Eccleſia, quæ tunc fuit. Sicut non cenſetur manere eadem Reſpublica, quando forma gubernandi, prius fuit Monarchica, & poſtea incipit eſſe Ariſtocratica. De quo plura dicam c. 5.

CAP. IV.

Quod ſit officium Chriſti, quatenus eſt caput Eccleſiæ.

1. CErtum eſt, Chriſtum non propriè, ſed metaphoricè eſſe caput Eccleſiæ. Itaque explicanda eſt methaphora ſeu ſimilitudo, quæ eſt inter caput & corpus, itemque inter Chriſtum & Eccleſiam.

2. Tria ſpectari poſſunt in capite naturali, (vt notat D. Thomas 3. p. q. 8. art. 1.) nempe ordo, perfectio, & virtus. Ordo quidem, quia caput eſt primum ſeu ſupremum inter membra humani corporis. Perfectio autem, quia in capite vrgent omnes ſenſus, tam interni, quàm externi. Virtus denique, quia caput ſua virtute gubernat reliqua membra, & vim motiuam ac ſenſitiuam illis ſuppeditat.

3. Hæc tria, ſeruata proportione, conueniunt etiam Chriſto, reſpectu Eccleſiæ. 1. Quia Chriſtus eſt primus & ſupremus inter membra Eccleſiæ. 2. In Chriſto eſt plenitudo gratiæ. 3. Chriſtus gubernat Eccleſiam, & habet vim influendi gratiam in membra Eccleſiæ, iuxta illud Ioan. 1. 16. *De plenitudine eius nos omnes accepimus.* De duobus prioribus non eſt inter nos contentio. De tertio eſt. Nam tu aliter ſentis de gubernatione, quàm Catholici. Quod ſic oſtendo.

4. Duo ſunt modi, quibus caput humanum gubernat reliqua membra. Vnus, per internum influxum; qui in eo conſiſtit, quòd ex capite, tanquam ex fonte ſeu principio deriuantur ſpiritus ſenſitiui in reliqua membra. Vnde fit, vt reliqua membra poſſint vitam conſeruare, & ſuas functiones exercere. Alter, per externam directionem, quæ in eo conſiſtit, quòd caput per intellectum, voluntatem, viſum, auditum, & alios ſenſus, qui in eo vigent, dirigat reliqua membra in externis actionibus, ne aberrent: quo pacto per intellectum & volũtatem dirigit manus, ne quid illicitum committant: Et per viſum dirigit pedes, ne in foueam incidant, & ſic deinceps.

5. Hoc poſito, quæſtio eſt, An Chriſtus, quatenus eſt caput Eccleſiæ, imitetur hos duos modos in gubernanda Eccleſia? Tu admittis priorem tantum modum, qui eſt per internum influxum gratiæ: negas poſteriorem, qui eſt per externam directionem. Sic enim ſcribis l. 1. c. 1. n. 3. *Hoc regimen* (Chriſti in Eccleſiam) *totum eſt ſpirituale, nec eget corporali præſentia ſed influxu interno gratiæ peragitur.* Et ibidem n. 12. *Totum ipſius regimen ab eo, vt à capite, diuinis influxibus abſoluitur.* Et iterum n. 16. *Chriſtus omnia munera capitis obit per ſe perfectiſſimè, in quibus nullis indiget miniſtris.* Hic excludis omnia externa munera, & conſequenter externam gubernationem. Et ſolum admittis internam, quæ eſt per influxum donorum gratiæ.

6. At Catholici admittunt vtrumque modum cum D. Thoma, loco citato. Et meritò. Nam vterq; modus in ſcriptura tam clarè explicatur, vt nullus ſit dubitandi locus. Prior quidem (qui eſt per influxum donorum gratiæ) Rom. 12. 3. *Vnuſquiſque ſicut diuiſit Deus menſuram fidei*: & 1. Cor. 12. 4. *Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus.* Et Epheſ. 4. 7. *Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti.* Et alibi ſæpiſſimè.

7. Poſterior verò (qui eſt per externam gubernationem) Epheſi. 5. 22. *Mulieres viris ſuis ſubdita ſint ſicut Domino: quoniam vir eſt caput mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ.* Ex quo loco conſtat, Chriſtum eſſe caput Eccleſiæ, non ſolùm eo ſenſu, qui iam explicatus eſt; ſed etiam eo ſenſu, quo vir eſt caput mulieris. At vir eſt caput mulieris per externam gubernationem. Tenetur enim mulier in externis actionibus ſe dirigere iuxta imperium ſui viri, qui eſt quaſi Dominus ipſius. Vnde etiam Sara, virum ſuum Abraham, vocauit Dominum ſuum, Gen. 18. 21. *Dominus*, inquit, *meus vetulus eſt.* Hoc ſpectant ſequentia teſtimonia, Gen. 3. 16. *Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.* Et 1. Cor. 13. 34. *Mulieres in Eccleſia taceant, non enim permittitur eis loqui, ſed ſubditas eſſe ſicut & lex dicit.* (loquitur de Lege ex Geneſi iam citata) Et 1. Tim. 2. 11. *Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione.* Et 1. Petri 3. 1. *Similiter & mulieres ſint ſubdita viris ſuis.*

8. Addo, nomen capitis, quando ſumitur metaphoricè pro eo, qui gubernat, vſitatè in ſcriptura ſumi pro eo, qui gubernat, per externam directionem, vt 1. Reg. 15. 17. *Nonne cum parvulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſrael factus es?* loquitur de Saule, qui factus erat Rex. Et Iſaiæ 7. 8. *Caput Damaſci Raſin.* Et ibid. *Caput Samariæ filius Romeliæ.* Vbi Raſin, qui erat Rex Syriæ, vocatur caput Damaſci. Et Phacee, filius Romeliæ, qui erat Rex Iſrael, vocatur caput Samariæ. Vtroque autem loco ſumitur nomen capitis pro Rege, ſeu Principe, qui in externo regimine gubernat ſubditos. Et Iſaiæ 19. 15. *Nouerit Ægypto opus, quòd faciat caput & caudam*, id eſt, Ægyptij non habebunt Regem, cui ſubiecti ſint. Et Ier. 31. 7. *Exultate in lætitia Iacob, & hinnite contra caput gentium*, i. cõtra Reges & Principes gentium.

9. Igitur Chriſtus vocatur caput Eccleſiæ, non tantùm propter internum influxum gratiæ, ſed etiam propter externam gubernationem, quo pacto vir eſt caput mulieris: & Sol caput populi Iſrael, & Raſin caput Damaſci, & Phacee caput Samariæ, & vno verbo, Rex caput regni. Licet Regis gubernatio ſit politica, Chriſti eccleſiaſtica. Duo tamen notanda ſunt. Vnum eſt, Chriſtum, cum adhuc in terris eſſet, per ſe exercuiſſe vtrumque officium capitis in Eccleſia. Nam & per ſe donabat fidelibus internam gratiam: & ſimiliter per ſe dirigebat & gubernabat illos in externis actionibus, quę ad Eccleſiæ ſtatum pertinebant. At nunc cum in cœlis eſt, per ſe quidem præſtat prius officium: poſterius vero per Vicarium. Alterum, Chriſtum dupliciter conſiderari poſſe. 1. Quatenus eſt Deus. 2. Quatenus eſt homo: Vtroq; modo, per ſe præſtat prius officium, ſed diuerſa ratione. Nam quatenus eſt Deus, per ſe phyſicè & effectiuè producit gratiam: quatenus homo, per ſe moraliter & meritoriè illam confert. Prior modus conferendi eſt illi communis cum Patre & Spiritu ſancto: poſterior eſt illi proprius.

10. Hic obiter examinandæ sunt duæ Regulæ à te positæ, Lib. 1. cap. 1. n. 23. prior est. *Quod Christus mortalis in terra visibiliter exercuit, hoc, & non aliud mortalibus hominibus, Ministris suis exercendum commisit.* Posterior, *Et quod ipse mortalis visibiliter non exercuit, neque mortalibus commisit, imò nec committere debuit, sed sibi, vt vero capiti & Domino reseruauit, internum videlicet spiritualem influxum.* In his regulis, & tibi contradicis ipsi, & quædam falsò asseris. Contradicis tibi, quia in posteriori supponis, Christum in hac vita mortali fuisse verum caput Ecclesiæ, & internum gratiæ influxum sibi reseruasse. At alibi dicis, vt supra notaui, Christum post ascensionem cepisse esse caput Ecclesiæ. Quæ duo non cohærent inter se. Deinde falsum est, quod ais, in priori regula Christũ cõmisisse suis Ministris, quidquid ipse visibiliter in terra exercuit. Nã ipse visibiliter instituit Sacramenta, quod ministris suis nõ cõmisit. Similiter, è contrario falsum est, Christum nihil aliud commisisse suis discipulis, quàm quod ipse visibiliter exercuit. Nã commisit illis, vt irent in vniuersum orbem, & baptizarent omnes gentes, quod ipse visibiliter non exercuit.

CAP. V.

An non sit aliud caput Ecclesiæ præter Christum?

1. NOn disputo iam specialim de Petro vel Pontifice, de quibus postea dicturus sum, sed generatim inquiro, an sit aliquod visibile caput Ecclesiæ in hac vita, quod Christo sit subordinatum, & illius vicem gerat? Hic in vno consentis mecum, in altero discrepas. In eo consentis, quod nullum sit tale caput, si spectemus internum influxum gratiæ. Nam nullus hominum in hac vita est, qui per modum capitis possit internam gratiam nobis communicare sicut Christus communicat. In eo autem discrepas, quod ne quidem, quoad externam gubernationem, admittas vllum caput Ecclesiæ, loco Christi. Solum Christum absolutè vis esse caput Ecclesiæ, & præter illum, nullum alium, quicunque ille sit. In quo nõ solum dissentis à Catholicis, qui constanter docent, Pontificem esse caput Ecclesiæ, loco Christi: Sed etiam à Serenissimo Rege Angliæ (ad quem, tanquam ad Patronum confugisti) qui asserit Imperatorem in Imperio, & vnumquemque Regem in suo regno, esse Primatem seu caput Ecclesiæ, quoad externam gubernationem.

2. Tribus argumentis te oppugnabo, quibus generatim ostendam, oportere esse aliquod caput visibile Ecclesiæ, præter Christum. Postea diluam obiectiones, quas opponis. Primum sumitur ex analogia veteris ac noui Testamenti hoc modo: Figura debet correspondere figurato, & vmbra, seu rudis delineatio imaginis, debet correspondere ipsi imagini, alioquin illam non repræsentaret. At vetus Testamentum est figura seu vmbra noui Testamenti: Ergo debet illi correspõdere. Nemo dubitat. Iam vero Synagoga V. T. semper fuit gubernata ab vno visibili capite, nempe à summo Pontifice, cui reliqui omnes erant subiecti: Ergo etiam Ecclesia N. T. debet hoc modo gubernari, alioqui non esset correspondentia & analogia inter hanc & illam.

3. Hic diffusius nititur triplici fundamento. Primum est, quòd figura debeat correspondere figurato: & delineatio imaginis, ipsi imagini. Ad quod duo requiruntur. 1. Vt quicquid est in imagine, repræsentetur aliquo modo per delineationem imaginis: Et quicquid est in re figurata, repræsentetur aliquo modo per figuram, seu typum illius. 2. Vt delineatio imaginis, qua talis, sit imperfectior ipsa imagine, & figura seu typus alicuius rei, qua talis, sit imperfectior, quam res ipsa, quæ per figuram significatur. Vnde sequitur à fortiori, quod quicquid perfectionis est in figura, debeat exactiori modo esse in re figurata. Et quicquid perfectionis est in rudi delineatione imaginis, debeat exactiori modo esse in ipsa imagine. Hoc clarum est.

4. Alterum fundamentum est, quòd vetus Testamentum sit figura seu vmbra Noui Testamenti. Et ea, quæ contigerunt in Veteri Testamento, sint figuræ seu vmbræ eorum, quæ contingunt in Nouo Testamento. Hoc expresse docet Apostolus, 1. Cor. 10. 11. & Heb. 10. 1. Vnde specialim sequitur, Synagogam V. T. fuisse figuram seu vmbram Ecclesiæ N. T. et Mosen, Mediatorem V. T. (Gal. 3. 19.) fuisse figuram seu vmbram Christi mediatoris N. T. (Hebr. 8. 6. & 9. 15. & 12. 24.) quod frequenter docet Augustinus, præsertim lib. 83. quæstionum, quæst. 61. & serm. 49. de verbis Domini, cap. 6. & serm. 86. de tempore.

5. Tertium est, quòd Synagoga V. T. semper gubernata fuerit ab vno visibili capite seu Monarcha, nimirum à Pontifice, cui reliqui omnes erant subiecti. Hoc patet ex libris Exodi, Leuitici, & Deuteronomii. Ac præsertim ex illo Deut. 17. 12. *Qui autem superbierit nolens obedire Sacerdotis imperio morte morietur.* Hoc admittunt, non solum Catholici, sed etiam Lutherani & Caluinistæ. Sic enim loquuntur Magdeburgẽses Centur. 1. l. 1. c. 9. *In Ecclesia populi Iudaici vnus tantum erat lege diuina Sacerdos summus, quem omnes cogebantur agnoscere, eique parere.* Vide etiam Calvinum, L. 4. Inst. c. 6. §. 2.

6. Igitur ex his principiis sic concludo: Omnis perfectio, quæ est in figura vel vmbra alicuius rei, debet expressius & exactius esse in re ipsa: ergo omnis perfectio, quæ fuit in Synagoga V. T. debet expressius & exactius esse in Ecclesia N. T. At gubernari ab vno capite seu Monarcha, est quædam perfectio, & quidem maior perfectio, quam gubernari à multis. Hæc autem perfectio fuit in Synagoga, vt ex dictis patet: Ergo exactiori modo debet esse in Ecclesia.

7. Quod autem maior perfectio sit, gubernari ab vno capite, quam à multis, communis Doctorum sententia est, apud Card. Bellarminũ, l. 1. de Pontifice, c. 2. Et confirmatur exemplo, quia perfectius est, mundum gubernari ab vno Deo, & regnum ab vno Rege, quàm si aliter fieret. Nam vbi vnus gubernat, totam communitatem, ibi facilius seruatur pax inter subditos, & maior est consensus ad resistendum hosti, & regimen est magis stabile ac diuturnum. Vbi autem duo vel plures gubernant cum pari potestate, ibi facilè oritur dissensio, tum inter gubernatores ipsos, quando quisque proprium sequitur iudicium, tum etiam inter subditos, quorum aliqui sequuntur vnam factionem, alij alteram: Ac proinde non potest esse tanta vnio & concordia ad resistendum hosti, neque regimen esse tam stabile ac diuturnum iuxta illud Christi, Lucæ 11. 17. *Omne regnum in seipso diuisum desolabitur.* Et hoc docet quotidiana experientia apud aduersarios. Nam Lutherani & Caluinistæ, quia non agnoscunt vnũ caput suæ religionis, cui se subiiciant, diffecti sunt in varias partes, quæ nunquam componuntur.

8. Dices, Analogia, quæ est inter Synagogam & Ecclesiam, in eo consistit, quod sicut Synagoga habuit vnum caput, nempe Pontificem; ita Ecclesia habeat vnum caput, nempe Christum. Respondeo. Duplex analogia assignanda est: Vna, quoad internum influxum gratiæ: altera, quoad externam gubernationem. Prior in eo consistit, quod sicut Christus, per sua merita præuisa, contulit Synagogæ internam gratiam; ita per sua merita iam exhibita, multo abũdantiorem gratiam conferat Ecclesiæ. Posterior in eo, quod sicut Moses Mediator veteris Testamenti, fuit primum caput visibile Synagogæ, quoad externum regimen, ita Christus, Mediator Noui Testamenti, fuerit primum caput visibile Ecclesiæ, in externo regimine. Rursum, sicut post

mortem Moſis, ſemper perſeuerauit viſibile regimen Synagogæ, ita poſt Aſcenſionem Chriſti ſemper perſeueret viſibile regimen Eccleſiæ.

9. Ex vtraque analogia colliguntur hæc. 1. Inuiſibile caput Synagogæ & eccleſiæ, quoad internum influxum gratiæ, eſſe idem, nempe Chriſtum. 2. Viſibile caput Synagogæ & Eccleſiæ, quoad externam gubernationem, eſſe diuerſum. Nam viſibile caput Synagogæ, ab initio fuit Moyſes, cui poſtea ſucceſſerunt Pontifices legales. Viſibile autem caput Eccleſiæ, ab initio fuit Chriſtus cuius locum poſtea ſuppleuit Petrus, & eius ſucceſſores. 3. Moſem fuiſſe figurã Chriſti, quoad externam gubernationem. Nam ſicut Moſes fuit Legiſlator, Mediator & princeps in Veteri Teſtamenta, ita Chriſtus in nouo. 4. Pontifices Veteris Teſtamenti fuiſſe typum ſeu figuram Pontificem Noui Teſtamenti. Nam ſicut illi, in externo regimine, præſidebant toti populo Iudæorum, ita hi, toti populo Chriſtianorum.

10. Secundum Argumentum ſumitur ex iis ſcripturæ teſtimoniis, vbi Eccleſia comparatur cum exercitu bene ordinato. (Cant. 6. 3. *Pulchra es amica mea, ſuauis & decora, ſicut Ieruſalem, terribilis vt caſtrorum acies ordinata.*) Item cum Regno. (Dan. 2. 44. *Suſcitauit Deus cæli regnum, quod in æternum non diſſipabitur.*) Item cum ouili. Ioan. 10. *16. Fiet vnum ouile, & vnus paſtor.*) Item cum domo. (1. Timot. 3. *15. Vt ſcias, quomodo oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia Dei viui*, Item cum humano corpore. (1. Cor. 12. *Sicut corpus vnum eſt, & multa habet membra, ita & Chriſtus.*) Si ita eſt, neceſſario ſequitur, ſicut exercitus bene ordinatus regitur ab vno Imperatore, regnum ab vno Rege, ouile ab vno Paſtore, domus ab vno Patrefamilias, corpus humanum ab vno capite, ita etiam eccleſiam gubernari ab vno Rectore. Nec ſatis eſt, ſi dicas, hunc vnum Rectorem eſſe Chriſtum. Chriſtus quidem Rector eſt, quoad internum influxum gratiæ, etiamſi abſens ſit, ſed non poteſt eſſe, quoad externam gubernationem, quando abſens eſt. Igitur alius debet eſſe illius loco. Quod patet ex metaphoris iam allatis. Nam ſicut in exercitu, quando procedit contra hoſtem, neceſſario debet adeſſe vnus ſupremus Dux, aut in eius abſentia, aliquis illius Vicarius, qui omnia dirigat, & cui omnes reliqui obediant, ſic etiam ſeruata proportione fieri debet in Eccleſia. Alioquin non erit vnitas, ſed diuiſio, ſchiſma & diſſenſio.

11. Exemplo rem declarabo. Sint in vno exercitu duo vel tres Imperatores cum pari poteſtate: quorum vnus decernat pugnandum eſſe cum hoſte, alter, quieſcendum, tertius, fugiendum, quid putas facturos milites? Alij cum hoc, alij cum alio conſpirabunt. Tolletur vnitas, orietur ſchiſma, exercitus diſſipabitur. Vis applicem? Sint in eccleſia Chriſti, quæ vnica eſt, plures Epiſcopi cum pari poteſtate, qui nullum in terra ſuperiorem agnoſcant, vt tu fingis. Vnus eorum decernat, Eccleſiaſticos non obligari ad cœlibatum, alius contrariũ ſtatuat, tertius in dubio relinquat, quid hic faciet populus Chriſtianus? quid Clerici inferiores, qui epiſcopis ſubiecti ſunt? Diſtrahentur in varias ſectas & diſſidia. Quis rediget illos ad vnitatem, ſi non eſt vnus aliquis ſuperior, cui omnes teneantur obtemperare? An tu ipſe, Marce Antoni? At reliqui epiſcopi non audient te vnum: nec agnoſcent te iudicem, ſed parem. An illi potius? At neque tu illos agnoſces, vt iudices, ſed vt collegas, in æquali tecum poteſtate conſtitutos. Quis ergo? An generale Epiſcoporũ Concilium? Sed quis illud ſua authoritate indicet? Quis omnes Chriſtiani orbis epiſcopos ad cõcilium conuocabit? Quis, ſi venire abnuant, legitimè compellet? Nemo, ſi omnes pares ſunt. Sed veniãt ſanè. Quis concilio præſidebit? Quis ſententiam, cui omnes acquieſcere debeant, pronunciabit? Certè, vel vnus aliquis, vel plures, vel omnes ſimul, vel nullus. Si vnus aliquis, vel plures, non parebis: alioqui, cur Pontifici, & multis aliis Epiſcopis illi adhærentibus non pares: cur refractarius es: Si omnes ſimul, quid ſi diſſentiant: Si nullus, controuerſia non finietur. Nullum igitur in eccleſia, ſi omnes pares ſunt, remedium eſt. Nec tu aliud præter fugam, reperiſti.

12. Tertium argumentum ſumitur ex inſtitutione Chriſti, hoc modo. Primum regimen, quod Chriſtus in eccleſia inſtituit, fuit viſibile & Monarchicum, quoad externam gubernationem. Nam ipſemet Chriſtus, vt ſuprà oſtenſum eſt, etiam ex tua conceſſione (in qua tamen inconſtans es) tanquam ſupremum caput & Monarcha viſibiliter ſuam eccleſiam fundauit & gubernauit. Vel ergo poſt Aſcenſionem Chriſti, manſit viſibile & monarchicum regimen, vel mutatum eſt. Si manſit, neceſſe eſt, eccleſiam poſt Chriſti Aſcenſionem, ſemper gubernatam fuiſſe ab vno viſibili Capite ſeu Monarcha, quod nos contendimus. Si mutatum eſt, planè ſequitur, eccleſiam ipſam mutatam eſſe, nec eandẽ nũc eſſe, quæ olim fuit. Sicut enim quelibet Reſpublica cẽſetur mutari, teſtes Philoſopho, quãdo modꝰ, ſeu forma gubernandi mutatur, ſic etiam de eccleſia ſtatuendum eſt. Atqui abſurdum eſt dicere, eccleſiam Chriſti mutatam eſſe: Ergo abſurdũ & illud, ex quo hoc ſequitur.

13. Hoc argumento, quo vſi ſunt Nicolaus Sanderus, & Cardinalis Bellarminus, ſẽtiſte premi. Et conaris dupliciter occurrere. Primò ais, ſemper manſiſſe eandem Eccleſiã, & eandem gubernãdi formam. Quod declaras hac ſimilitudine. Si Rex terrenus, peregre proficiſcens, poſſet ſuis miniſtris animo & cõſilio adeſſe, eoſq; ſingulis momẽtis inſtruere ac per eos totã regni gubernationẽ exercere, non ſecus, quã ſi corpore præſens eſſet, certe in tali caſu non indigeret Vicario, ſed ipſe per ſe diceretur gubernare ſuum regnũ, ſicut prius gubernabat, cũ præſẽs erat. Nec vllo modo cẽſeretur facta mutatio in gubernatione. At ſic fit in Eccleſia. Nam Chriſtus, tametſi poſt aſcenſionem corpore abſens ſit, animo tamen ac directione præſens eſt: Et non minus inſtruit miniſtros ſuos, quàm olim, cùm præſens eſſet.

14. Hęc reſponſio non valet. Primò, quia falſum eſt, in tali caſu, quem tu fingis, non mutari formam gubernandi. Nã prior forma eſt viſibilis & externa: poſterior inuiſibilis & interna. In priori, Rex per externã vocem & directionem gubernat Miniſtros & ſubditos: in poſteriori, per internam inſpirationem. Quæ duæ formæ valdè inter ſe diſcrepant. Nam ſubditi in priori, ſi oriatur aliqua controuerſia, poſſunt ad ſuum Regem viſibiliter recurrere, & clarè ipſius ſententiam audire. In poſteriori tenentur manere ſuſpenſi, quia Miniſtri Regis nihil aliud poſſunt litigantibus reſpõdere, quàm ſe, per internam inſpirationem humanam, ſcire mẽtem Regis abſentis, quod non ſufficit ad tollendas controuerſias. Imò, merito poſſent ſubditi dubitare, an Miniſtri Regis non ſint malitioſi, & fingant ſe ſcire, quod neſciunt. Secũdò, falsũ quoq; eſt, Chriſtum abſentem (ſublato Vicario viſibili, qui ipſius loco ſit) non minus inſtruere ſuos miniſtros, quàm ſi præſens eſſet. Nam ſi præſens eſſet, clarè & rotundè diceret, vel M. Antonium errare in doctrina de cœlibatu, vel certè alios Epiſcopos, qui ab eo diſſentiũt. At nunc, cùm abſens eſt, hoc nõ facit. Aut, ſi facit, quæro ex te, an te ſolum inſtruat, an alios ſolùm Epiſcopos, an vtroſque: Si te ſolum, Monarcha es, quia ſolus. Si alios ſolos, teneris illos audire. Si vtroſque, cur diſſentitis: *Noneſt diſſenſionis Deus, ſed pacis.*

15. Dixi, *ſublato Vicario viſibili.* Nam illo admiſſo (ſicut nos illum admittimus) fatemur Chriſtũ abſentem non minus inſtruere miniſtros ſuos, quàm ſi præſens eſſet. Non quidem immediate per ſe, ſed mediante ſuo Vicario, quem in terris habet. Nam per illum ita dirigit Miniſtros ſuos, vt in doctrina errare non poſſint, ſi

ipsius sententiâ sequantur. Hoc sensu scribit D. Hieronymus, epist. 8. ad Demetridem cap. 9. *Illud tepio charitatis affectu præmonendum puto, vt sancti Innocentij, qui Apostolicæ cathedræ successor est, teneas fidem, ne peregrinam, quamuis tibi prudens callidaque videaris, doctrinam recipias.*

16. Videbas hanc tuam responsionem non subsistere: ideoque aliam adhibes, quæ priorem euertit. Ais, Ecclesiam Christi ædificatam esse post Christi Ascensionem, & ab eo tempore, semper mansisse eandem formam gubernandi. Christum semper fuisse illius Monarcham seu caput inuisibile, per internam directionem: nunquam visibile, per externam gubernationem. Sed hoc figmentum c. 1. satis fusè refutatum est. Nunc solum addo hoc dilemma. Vel Christus ab initio rexit suam Ecclesiam visibiliter, vel non. Si rexit visibiliter, falsa est posterior tua responsio. Si non rexit visibiliter, inanis est prior.

17. Multa obiicis (lib. 1. c. 1. n. 2. & sequentibus) quorum aliqua iam refutata sunt; reliqua hic refutãda. Primo obiicis illud Rom. 12. 5. *Multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autẽ alter alterius mẽbra.* Vbi Apostolus (vt tu argumentaris) nullum aliud caput agnoscit, nisi Christum: Et inter membra corporis, non minus includit Petrum, quàm alios fideles. Imo omnes fideles vult esse membra, non solum respectu Christi, sed etiam respectu ipsorum inter se. Quod probas ex illis verbis, *Singuli autẽ alter alterius mẽbra.* Igitur & Petrus, & Pontifex sunt membra corporis Ecclesiæ non solum, si conferantur cum Christo, sed etiam si conferantur cum aliis fidelibus. Non sunt ergo caput Ecclesiæ. Respondeo, Apostolus disertè ibi loquitur de Christo, quatenus est caput ecclesiæ per internum influxum donorum gratiæ: et sic verum est, omnes fideles, etiam Petrum & Pontificem, esse membra, non caput. Omnes enim accipiunt gratiam à Christo, tanquam à capite: nullus à Petro vel Pontifice. Si autem sermo sit de Christo, quatenus est caput Ecclesiæ per externam gubernationem, tunc non solum ipse, sed etiam Petrus est caput: ille quidem primarium, & propria virtute, hic verò secundarium, & virtute ab illo participata.

18. Dices, Ergo Ecclesia erit biceps, quia habebit duo capita. Respondeo. Nihil hic nouum. Nam & Regnum Angliæ, posset hoc sensu, esse biceps. si Rex peregrè proficiscens, relinqueret domi Vicariũ, qui tantisper Regnum administraret. Et de facto, Regnum Lusitaniæ biceps est, quia Regem absentem habet, & proregem præsentem: Vtrumque, vt caput in externo regimine; sed alterum altere subordinatum. Idem dico de Ecclesia. Biceps est, quia habet duo capita, primarium & secundarium. Accipe aliud exemplum ex Apostolo, Ephes. 5. 23. *Vir*, inquit, *caput est mulieris.* At mulier præter virum, qui caput ipsius est; habet etiam naturale caput in suo corpore. Igitur biceps est. Et tu ipse, M. Antoni, tria habes capita. Vnum in tuo corpore, naturale: alterum in directione spirituali, Christum: tertium in directione politica, Regem Angliæ, Nec vllum horum negare audes. Triceps igitur es. Non miraris?

19. Secundò obiicis. Sicut caput & reliqua membra hominis constituunt vnum integrum corpus naturale; ita Christus & Ecclesia constituunt vnum integrum corpus mysticum, quod conflatum est ex capite & membris, (Corinth. 12.) Ergo omnes, præter Christum, qui caput est, sunt membra corporis Ecclesiæ: Ergo nullus, præter Christum, est caput ecclesiæ. Respondeo. Hæc obiectio soluitur eodem modo, quo prior. Nã caput potest dupliciter conferri cum membris. Primo, quoad internum influxum, qui procedit à capite in reliqua membra: et sic vnius corporis vnum est caput. Secundo, quoad externum regimen: Et sic vnus corporis possunt esse duo capita. Quo pacto corpus mulieris habet vnum caput, à quo recipit influxum spiritualem sensitiuorum: habet duo, à quibus regitur in externis actionibus. Nam & à proprio capite naturali, & à viro, qui caput ipsius mortale est, gubernatur. Idem est de Ecclesia. Habet vnum caput, quoad influxum gratiæ: habet duo, quoad externam gubernationem quorum vnum supplet vices alterius. Et priori modo solus Christus est caput: reliqui omnes sunt membra: posteriori, non solum Christus, sed etiam Petrus est caput: qui tamen priori modo erat membrum, & non cadut.

20. Quando ergo obiicis ex Apostolo, quòd Christus & Ecclesia, constituant vnum integrum corpus mysticum, quod ex capite & membris conflatum est: hoc intelligi debet priori sensu. Nam Apostolos Inco à te citato, diserte loquitur de Christo, quatenus est caput Ecclesiæ, quoad internam diuisionem donorum gratiæ, vt in textu patet. Et sic concedo, vt iam ante cõcessi, omnes, præter Christũ, esse membra Ecclesiæ: Et nullum præter Christum, esse caput ecclesiæ. Quod si similem obiectionem facias de Christo, quatenus est caput ecclesiæ per externam gubernationem: primo quidem, teipsum oppugnabis, quia tu negas Christum esse eiusmodi caput. Deinde facillimè dissoluetur obiectio ex nostra parte. Nam Christus cum suo Vicario erit Caput: reliqui omnes, membra. Sicut fit in regno Lusitaniæ. Rex cum suo prorege est caput regni: alij membra.

21. Tertio obiicis. Patres non agnoscunt vllum caput Ecclesiæ, nisi Christum, vt Augustinus lib. de Vnitate ecclesiæ, cap. 2. & 4. & Tract. 108. in Ioannem, & lib. de Pastoribus, cap. 13. Gregorius in Psal. 5. pœnitentialem, & lib. 4. epist. 38. & Chrysostomus hom. 11. in epist. ad Ephesios. Et probant ex illo, Ephes. 4. 15. *Crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vnius cuiusque membris, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.* Respondeo. Eadem est solutio. Nam Apostolus loquitur de Capite Ecclesiæ, quod internam gratiam influit in alia membra. Et tale Caput est solus Christus. Idem docent Patres à te citati. Non negant tamen quin præter Christum sit aliud Caput visibile, quod in externo regimine gubernat ecclesiam. Imò expresse affirmant, vt sequenti libro, cap. 4. videbimus.

22. Quarto obiicis. Christus est sacerdos in æternum, vt passim docet scriptura, (Psl. 109. 4. & Heb. 7. 17.) *Quid ergo necesse est*, inquis, *dare illi Vicarium, vel successorem in terris? Cur summum hic Pontificem quærimus, si Christus Sacerdos & Pontifex noster sempiternũ habet sacerdotium, & Pontificatum sempiternum?* Respondeo. Si ex eo præcisè, quod Christus dicatur esse Sacerdos in æternũ, contendis probare, nullũ esse Pontificẽ, nisi Christum, poteris similiter probare, nullum esse Sacerdotem, nisi Christum. Vbi ergo tuũ sacerdotium? Vbi tuus Episcopatus? Sed ad rem. Apostolus loco citato ostendit Christum, qui est Sacerdos & Pontifex Noui Testamẽti, dupliciter differre à Sacerdote & Pontifice Veteris Testamẽti. 1. Quia Pontifex Veteris Testamẽti erat mortalis. Christus post Resurrectionẽ, immortalis. 2. Pontifex Veteris Testamenti, quãdo moriebatur, indigebat Successore: Christus, quia nõ moritur, nõ indiget Successore. Neque nos Catholici, vt tu inuidiosè fingis, damus illi Successorẽ, sed Vicarium & Ministrum, Quæ duo valde distinguuntur. Nam successor succedit cum pari potestate, vt successor Regis in regno, successor Imperatoris in Imperio, successor Aaronis in sacerdotio legali. Nemo autem succedit Christo cum pari potestate. At Vicarius aut minister non habet

parem poteſtatem cum eo, cuius Vicarius aut miniſter eſt, ſed delegatam. Sicut ergo non pugnat, Chriſtum habere Sacerdotes, tanquam Miniſtros in oblatione ſacrificij Euchariſtiæ: ita non pugnat, habere Miniſtros & Vicarios in externa Eccleſiæ gubernatione. Inter hos Miniſtros vnus ſupremus eſt, qui dicitur Pontifex. Quid hic mali eſt? Nihil penitus.

23. Ex his tuis obiectionibus propono hoc dilemma: Vel aliquid probant, vel nihil. Si nihil fruſtra à te adferuntur. Si aliquid, æquè procedunt de Rege, ac de Pontifice. Si ergo conuincunt Pontificem non eſſe caput eccleſiæ, eo quod ſolus Chriſtus ſit Caput Eccleſiæ: etiam conuincunt Regem non eſſe Caput eccleſiæ, propter eandem cauſam. Si autem hoc conuincunt, iam iterum tibi contradicis. Vna pars contradictionis eſt hæc ſolus Chriſtus, & nemo præter Chriſtum, eſt Caput Eccleſiæ. Altera eſt hæc: Non ſolus Chriſtus, ſed etiam quilibet Rex in ſuo regno, eſt Caput Eccleſiæ. Priorem habes in obiectionibus iam allatis. Poſteriorem lib. 1. c. 12. n. 43. his verbis: *In quolibet regno Rex poteſt merito, in bono ſenſu Catholico, dici eſſe Caput, id eſt, ſupremus gubernator Eccleſiaſticus totius regni ſui.* quod tamen negant Tookerus & Burhillus Theologi Anglicani. Vide, quid illis in Anglia reſpondere debeas.

24. Hæc generatim dicta ſint de Capite Eccleſiæ. Ex quibus conſtat, Chriſtum eſſe caput Eccleſiæ, tam viſibile, quàm inuiſibile. Viſibile quidem, quia vel per ſe, vel per Vicarium ſuum viſibiliter gubernat eccleſiam. Inuiſibile, quia per internum influxum fidei, ſpei, charitatis, & aliorum donorum ſpiritualium inuiſibiliter viuificat & vegetat membra Eccleſiæ. Deinceps ſpeciatim quærendum eſt, an Petrus fuerit viſibile caput Eccleſiæ, præ aliis Apoſtolis.

LIBER SECVNDVS.

DE PRIMATV PETRI.

HÆc tria, vt noſti, M. Antoni, pro eodem vſurpari ſolent. 1. Petrus eſt viſibile caput totius Eccleſiæ, loco Chriſti. 2. Petrus eſt Vicarius Chriſti in regimine totius Eccleſiæ. 3. Petrus habet Primatum totius Eccleſiæ. Quæ omnia bilem tibi mouent: & velles ſublata eſſe, ne cogaris Pontificem, Petri Succeſſorem, pro tali agnoſcere. Itaque fiat vis. 1. Nullum eſſe caput Eccleſiæ, præter Chriſtum. 2. Spiritum ſanctum propriè eſſe Vicarium Chriſti in regimine Eccleſiæ, non Petrũ. 3. Petrũ non habere Primatũ Eccleſiæ. Ne tamen planè videaris exorbitæ re, tribuis illi aliquem Primatum: non illum, quem nos illi tribuimus, ſed alium, qui à te confictus eſt. Nos dicimus, Petrum habere Primatum Eccleſiaſticæ poteſtatis & iuriſdictionis. Tu dicis, habere Primatũ ætatis, vocationis & ſeruoris. Nec alium agnoſcis. Et omnia argumenta, quæ à noſtris adferuntur ex Scriptura, Patribus, Conciliis, & Canonibus, pro Primatu Petri, putas per Primatum à te confictum, diſſolui, vel ſaltem eludi poſſe. Primatus autem iſte, te interprete, in eo conſiſtit, quod Petrus omnes Apoſtolos præceſſerit ætate, vocatione ad Apoſtolatum, & feruore Charitatis.

2. De primo puncto iam dictum eſt: & clarè demonſtratum, aliud caput viſibile, præter Chriſtum admitti oportere. De reliquis duobus hic agendum, hoc ordine. 1. Demonſtrandum, Spiritum ſanctum non eſſe propriè Vicarium Chriſti, in regimine Eccleſiæ, ſed Petrum cum ſuis ſucceſſoribus. 2. Reſellendus eſt Primatus Petri, quem tu fingis. 3. Aſſeruendus verus Primatus ex Scriptura, Patribus, & aliunde. 4. Diluendæ obiectiones contrariæ.

CAPVT PRIMVM.

Quod Spiritus ſanctus propriè non ſit Vicarius Chriſti.

1. TV quidem, lib. 1. c. 4. n. 2. diſertè aſſeris, non Petrum, ſed Spiritum ſanctum *propriè* eſſe Vicarium Chriſti in Regimine Eccleſiæ, ſed Theologi Patiſienſes hanc tuam aſſertionem cenſent eſſe erroneam, periculoſam, & hæreſin Macedonij expreſſe redolentem. Et ſic eſt. Nam Vicarius, *propriè loquendo*, (ſicut tu loqueris) minor ſeu inferior eſt eo, cuius eſt Vicarius. Si ergo aſſeris, Spiritum ſanctum propriè eſſe Vicarium Chriſti, ſicut reuera aſſeris, conſequenter debes aſſerere, Spiritum ſanctum eſſe minorem Chriſto. Hæc autem eſt hæreſis Macedoniana.

2. Quod autem Vicarius, propriè loquendo, minor ſit eo, cuius eſt Vicarius, certum eſt ex communi hominum vſu & conceptu: non ſolum apud Catholicos, ſed etiam apud Aduerſarios. Nam quando Caluinus ait, Chriſtum eſſe Vicarium Dei Patris: Caluiniſtæ hoc interpretantur de Chriſto, ſecundum humanitatem, non autem ſecundum Diuinitatem: Ne cogãtur concedere, Chriſtum ſecundum Diuinitatem, minorem eſſe Patre, quæ eſt hæreſis Ariana. Supponunt ergo, Vicarium propriè loquendo, minorem eſſe eo, cuius eſt Vicarius. Quod & tu expreſſe ſupponis, lib. 4. c. 1. n. 4. vbi citas teſtimonia quorundam Patrum, qui Pontificem appellant Vicarium Petri. Et inde concludis, Pontificem Petro inferiorem eſſe. Vel ergo bene concludis, vel malè. Si malè, nihil efficis. Si benè, ſupponis Vicarium minorem eſſe eo, cuius Vicarius eſt: & conſequenter, ſi Spiritus ſanctus propriè eſt Vicarius Chriſti, minorem eſſe Chriſto. Hic non potes euadere, niſi teipſum neges.

3. Addam duo dilemmata. Vnum: vel Spiritus ſanctus propriè eſt Vicarius Chriſti ſecundum humanitatem, vel ſecundum Diuinitatem. Si prius, ſequitur Spiritum ſanctum minorem eſſe Chriſto homine: Et ſimiliter Deum eſſe Vicarium hominis: quod eſt plane abſurdum. Si poſterius, ſequitur Chriſtum ſecundum Diuinitatem, & non ſecundum humanitatem eſſe caput Eccleſiæ: quod eſt æquè abſurdum. Eſt enim Caput ſecundum eam naturam, ſecundum quam meritus eſt exaltari, & caput Eccleſiæ agnoſci, vt ſupra dictum eſt. At meritus eſt exaltari ſecundum humanitatem. Ergo ſecundum humanitatem eſt Caput Eccleſiæ. Vnde Auguſtinus, lib. 1. de Trinitate c. 12. ait. *Chriſtus ſecundum formam Dei, primogenitus omnis creaturæ: ſecundum formam ſerui, caput corporis Eccleſiæ.*

4. Alterum: Vel Spiritus ſanctus propriè eſt Vicarius Chriſti in externo & viſibili regimine eccleſiæ, vel in interno & inuiſibili. Non prius, quia non gubernat eccleſiam per ſe viſibiliter, ſicut Chriſtus in hac vita gubernauit. Nec poſterius, quia internum regimẽ Eccleſiæ conſiſtit in influxu donorum gratiæ, vt tu ipſe fateris. Hunc autem influxum præſtat Chriſtus, vel meritoriè, quatenus eſt homo: vel phyſicè & effectiuè quatenus eſt Deus, vt lib. 1. c. 4. §. 9. dictũ eſt. At Spiritus ſanctus neutro modo poteſt eſſe ipſius Vicarius,

Non priori, quia non meretur nobis gratiam. Imò, cum purus Deus sit mereri non potest. Nec posteriori, quia tametsi effectiuè producat gratiam, tamen illa productio est communis tribus personis, iuxta axioma Theologorum. *Opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa.* Ergo nulla causa est, cur in tali productione Spiritus sanctus sit potius Vicarius Filii, quàm Pater, aut Filius sit Vicarius Spiritus sancti.

5. quod sic clarius explico. Productio donorum gratiæ non procedit à Patre, quatenus Pater est: nec à Filio, quatenus Filius est: nec à Spiritu sancto, quatenus Spiritus sanctus est: sed procedit à Patre, Filio, & Spiritu sancto, quatenus sunt vnus Deus. Itaq; non sunt tria principia illius productionis, sed vnum. At vnum principium, quâ tale, non potest dici propriè Vicarius sui ipsius. Ergo nec Spiritus sanctus, quatenus est Deus potest propriè dici Vicarius Christi, quatenus ille similiter est Deus. Nam vterque est vnus & idem Deus.

6. Obiicis illud Ioan. 14. 46. *Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis.* Et c. 16. 7. *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero mittam eum ad vos.* Hinc infers, Spiritum sanctum missum esse, vt esset loco Christi, seu vt esset Vicarius Christi. Respondeo. Non rectè hoc infers. Missus quidem est, vt doceret Apostolos: non tamen, vt proprie esset Christi Vicarius. Hoc satis clare paulo ante ostensum est. Et tu ipse, vt soles esse inconstans, idem fateris lib. 1. c. 1. n. 16. vbi de Christo, in cœlo iam existente, sic scribis: *Omnia munera capitis & Regis obit per se perfectissime.* Certe, si omnia per se obit non obit, per Vicarium. Ecce in quantas angustias te coniicis.

7. Forte vrgebis illam particulam, *in nomine meo*, id est, vt sit Vicarius meus. Respondeo. Varia est explicatio illius particulæ. Prima, Pater mittet Spiritũ sanctũ, *in nomine meo*, id est, in gloriam nominis mei. Ita Theophylactus in illum locum. Et colligitur ex illo Ioan. 16. 14. *Ille* (Spiritus sanctus) *me clarificabit: quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Altera, in nomine meo, id est, propter meritum meum. Ita Toletus annotat. 26. in cap. 14. Ioannis. Quo sensu etiam dictum est. Ioan. 14. 13. *Quodcunque petieris is Patrem in nomine meo, hoc faciam.* Tertia, in nomine meo, id est, ad opus vel negotium meum perficiendum. Ita Toletus ibidem. Duæ priores explicationes nihil te iuuant. Circa tertiã notãdum est, Christum multa per externam vocem dixisse Apostolis de sua passione, morte, resurrectione, & aliis mysteriis, quæ ipsi tunc non intelligebãt (Lucæ 18. 34. & alibi.) At postea, quando per internam vocem Spiritus sancti, illustrati sunt, ceperunt intelligere, & toti mundo promulgare. Et hoc est, quod ait Christus: *Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis.* Græce est. Quæcunque dixi vobis. Sensus est: Quæ à me externa voce dicta sunt, & à vobis non intellecta, intelligetis ex interna suggestione Spiritus sancti, qui à Patre mittendus est in nomine meo id est ad perficiendam doctrinam, quam ex me audistis. At hinc non sequitur, Spiritum sanctum proprie esse Vicarium Christi (non enim est minor Christo) sed perfectiori modo docuisse Apostolos per internam suggestionem, quæ ipsi audierant à Christo per externam vocem.

CAP. II.

Refellitur Primatus Petri à Marco Antonio confictus.

1. TV fingis, Primatum Petri in eo consistere, quod fuerit primus ætate, vocatione & feruore, inter omnes Apostolos. Sic enim scribis lib. 1, c. 5. n. 7. *Innuimus ego Petrum Primatum aliquem, circa tamen Principatum potest aliquis, & iurisdictionalem, esse consecutum: nimirum ex ætate, ordine vocationis, amoris feruore, & propriis virtutibus.* Et n. 18. *Cur itaque Petrus nolit, primaria quadam auctoritate, ageret aut diceret, in Primatum ipsius referunt Patres, quia nimirum primus erat ætate, vocatione, ac virtute.* Et n. 19. *Atque hunc solum Primatum communicant, & non alium maiorem, plurima diuina scriptura & sanctorum Patrum loca, quæ postea recensebimus.* Et c. 9. n. 1. in fine. *Caput Apostolorum fuit Petrus, quia primus erat ætate, vocatione & dignitate: non auctoritate & iurisdictione.* Et n. 2. *Petrus & ætate, & vocatione, & familiaritate cum Christo, erat primus, & quasi Apostolici Collegii Decanus, Præses & caput.* Et num. 20. *Erat primus ætate, primus in ordine Apostolorum primus feruore & zelo.*

2. Ego contra contendo. Primo, maiorem illi Primatum deberi, qui consistit in potestate, & iurisdictione. Quod sequentibus capitibus demonstrandum est. Secundo, primatũm, quem tu fingis, partim incertum, partim falsum, partim insufficientem esse. Quod sic demonstro.

3. Primo, incertum est, an Petrus fuerit ætate senior, quàm alii. Nam multi putãt Andream fuisse seniorem, vt Epiphanius hæresi 51. Baronius tomo 1. Annalium, anno 31. §. 13. Lorinus in cap. 1. Act. §. 13. Serarius in Tractatu de Apostolis, & plures alii. Tu quidem citas pro te Cassianum & Chrysostomum, sed eos citando, non efficis rem certam, quam ego incertam dixi. Quod tu ipse fateris his verbis: *Quis enim diem Natiuitatis horum duorum fratrum notatum vidit? Quis interrogauit eorum parentes?* Recte. Si ergo incertum est, etiam te astipulante, an Petrus fuerit senior ætate, quam Andreas; certe primatus ætatis, quem tu Petro tribuis, certus esse non potest. Et æque promptum erit mihi asserere, Andream fuisse seniorem, quam tibi, Petrum fuisse seniorem. Vnde sequitur, te in arena, non in petra, Primatum Petri ædificare: ac proinde, non prudentem, sed stultum architectum esse (Matth. 7. 11.)

4. Porro Cassianus, quem tu citas, tibi contrarius est. Tametsi enim asserat, Petrum ætate seniorem esse: is tamen Primatum Petri ponit in ætate, sed Principatu. Sic enim scribit lib. 3. de Incarnatione Domini cap. 12. *Interrogemus, non incipientem aliquem puerulum, cuius institutio rudis, sed summum illum, & inter Discipulos Discipulum, & inter Magistros Magistrum, qui Romanæ Ecclesiæ gubernaculum regens, sicut fidei habuit, ita & Sacerdotij Principatum. Dic nobis ergo: Princeps Apostolorum Petre, die quemadmodum Ecclesia credere Deum debeam: Æquũ est enim, vt doceas nos doctus à Domino, & aperias nobis ianuam, cuius clauem accepisti. Interroganti ergo Domine, quem eum crederent Discipuli, respondit primus Apostolorum Petrus, vnus vtique pro omnibus. Idem enim habuit omnis responsio, quod habebat omnium fides. Sed primum decuit respondere, vt idem esset ordo responsionis qui erat honoris: & ipse antecederet confessione, qui antecedebat ætate.* Hæc quidem postrema verba tu citasti, quia videbantur tibi patrocinari; Sed priora omisisti, quia aperte tibi contraria sunt. Nam ex illis constat, Primatum Petri, ex sententia Cassiani, non consistere in ætate, sed in sacerdotij Principatu.

5. Nec Chrysostomus à te citatus tibi fauet. Nam & ille primatum Petri non tribuit prærogatiuæ ætatis, sed potestatis & iurisdictionis, quod tu ipse conquereris lib. 1. c. 9. n. 19. cum ais: *Chrysostomus plurimum inclinare videri potest in suprematum Petri Principatum.* De quo plura cap. 4. & 6.

De Primatu vocationis.

6. IAm vero de Primatu vocationis ſic ſcribis lib. 1. c. 5. n. 10. *De ordine vocationis neminem habemus, qui ſeſe nobis opponat. Omnes enim facile concedunt, ad Apoſtolatum primum omnium Petrum fuiſſe à Chriſto vocatum & admiſſum.* Quod confirmas ex euangelio, Matth. 4. & Lucæ 5. ſed triplex mendacium committis. Vnum in aſſertione: Alterum in confirmatione; Tertium in citatione Patrum. Quæ omnia conſtabunt ex iis, quæ iam dicturus ſum.

7. Triplex quaſi vocatio diſtinguenda eſt. Prima, qua Andreas, Petrus, Philippus, & Nathanael, non quidem propriè vocati, ſed tamen admiſſi ſunt ad Chriſtum, tanquam familiares auditores: non eo animo, vt cũ ipſo conſtanter manerent; ſed viſuri, vbi habitaret, & quid diceret. Et in hac vocatione, vel potius admiſſione, Andreas præceſſit Petrũ, Philippum & Nathanaelem, vt expreſſe habetur Ioan. 1. 41. et omnes Patres, te etiam conſentiente, idem ſentiunt.

8. Secunda, qua proprie vocati ſunt à Chriſto, tanquam Diſcipuli cum illo permanſuri. Et ſic Petrus & Andreas ſimul, ſeu, eodem tempore vocati ſunt: et poſt illos Iacobus & Ioan. ſimul. Matth. 4. 18. *Ambulans autem Ieſus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare (erãt enim piſcatores) & ait illis. Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum. At illi continuo, relictis retibus ſecuti ſunt eum. Et procedẽs inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui cum Zebedæo Patre eorum, reficientes retia ſua: & vocauit eos. Illi autem ſtatim, relictis retibus, & patre ſecuti ſunt eum.* Ex hoc loco, quem tu citas pro Primatu vocationis Petri, aperte colligitur, Petrum & Andreã ſimul fuiſſe vocatos; & non prius Petrum quam Andream. Itaque falſo citas hoc teſtimonium pro Primatu Petri aſtruendo. Nec vllus Patrum in hac re tibi aſtipulatur.

9. Tertia, qua proprie vocati ſunt, tanquam Apoſtoli: vel, quod idem eſt, qua ex numero Diſcipulorum electi ſunt ad Apoſtolatum, veluti ad altiorem gradum. Sic omnes duodecim ſimul, ſeu, eodem tempore, electi ſunt Lucæ 6. 13. *Et cum dies factus eſſet, vocauit Diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis: quos & Apoſtolos nominauit.* Sine dubio, eodem tempore illos elegit. et hoc ſenſu Patres dicunt omnium Apoſtolorum electionem fuiſſe parẽ. Melchiades in Epiſt. ad Epiſcopos Campaniæ: *Licet cunctorum Apoſtolorum par eſſet electio, Beato tamen Petro conceſſum eſt, vt aliis præmineret.* Et Iulius I. in epiſt. ad Epiſcopos Orientales. *Quoniam & inter beatiſſimos Apoſtolos in ſimilitudine honoris fuit quædam diſcretio poteſtatis: Et cum omnium par eſſet electio, vni tamen datum eſt, vt cæteris præmineret.* Certe, hi duo Patres non ponunt præeminentiam Petri in vocatione, vt tu facis, ſed in diſcretione poteſtatis. Nam in vocatione volunt omnes Apoſtolos eſſe æquales.

10. Vides ergo, Marce Antoni, nuſquam Petrum ante omnes alios, prius tempore vocatum eſſe. Sed obiicis, id factum eſſe, Lucæ 5. 10. vbi Chriſtus in nauicula Petri docens turbas, & faciens miraculum in captura piſcium, primo vocauit Petrum, deinde Iacobum & Ioãnem: Et mox additur: *Et ſubductis ad terram nauibus, relictis omnibus ſecuti ſunt eum.* Reſpondeo. Hic locus nihil te iuuat. Primo, quia tu coniungis hunc locum cum loco Matth. 4. quaſi eadem hiſtoria vtrobique, & apud Matthæum, & apud Lucã deſcripta ſit. Si ita eſt, neceſſario ſequitur, non Petrum ſolum, ſed Petrum & Andream ſimul, eodem tempore vocatos eſſe. Hoc enim expreſſe habet Matthæus, vt iam ante oſtenſum eſt. Quãuis ergo Lucas non exprimat nomen Andreæ, ſed ſolius Petri, tamen quia Matthæus expreſſe ponit vtriuſque nomen, conſequens eſt, vtrumque eodem tempore vocatum eſſe, ſi eadem apud Lucam & Matthæum hiſtoria eſt. Si autem non eſt eadem (quod probabilius eſt) nihil penitus ex loco Lucæ conuinces. Nã ibi non legimus, à Chriſto vocatos, ſed viſo miraculo captorum piſcium, ſponte eum ſecutos eſſe, vt bene aduertit Auguſtinus lib. 2. de conſenſu euangeliſtarum cap. 57. circa finẽ, & Maldonatus in cap 4. Matthæi, v. 18. Nec tamẽ ſecuti ſunt, vt tu loqueris, *cũ perfecta adhæſione ad latus Chriſti*; ſed cum animo reuertẽdi ad piſcationem, vt loquitur B. Pater Ignatius in libello exercitiorum ſpiritualium (quem vtinam melius legiſſes & obſeruaſſes. Intelligis, quid velim. Neque obſtãt illa verba, *Relictis omnibus ſecuti ſunt eum:* quia nõ ſignificant perpetuam abdicationem rerum omnium) de qua loquitur Petrus Matth. 19. 27. *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te* (ſed temporariam ſequelam; vt ſenſus ſit, *relictis omnibus*, id eſt, deſertis tantiſper nauibus ac retibus, *ſecuti ſunt eum.*) Quo ſenſu intelligitur etiam illud de muliere Samaritana Ioan. 4. 28. *Reliquit ergo hydriam mulier, & abiit in ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcunque feci: nunquid ipſe eſt Chriſtus.* Vide Maldonatum in illum locum.

11. Quod autem Patres interdum aſſerant, Petrum fuiſſe primum in ordine Apoſtolorum, hoc eo ſenſu debet intelligi, quo illud Matth. 10. 2. *Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc; Primus Simon, qui dicitur Petrus & Andreas frater eius.* Vbi particula, *Primus*, non ſignificat Petrum fuiſſe primum ordine vocationis, ſed ordine dignitatis & eminẽtiæ. Sicut in ſimili exemplo explicat Auguſtinus, 10. de verbis Domini, cap. 3. circa illud Apoſtoli Pauli 1. Timoth. 1. 15. *Chriſtus venit in hunc mundum, peccatores ſalvos facere, quorum primus Ego ſum.* Sic enim loquitur: *Ante Paulum non erant peccatores? Certe vel ipſe Adam ante omnes: & plena peccatoribus terra deleta diluuio. Et deinceps, quam multi: Vnde ergo verum eſt, Ego primus ſum: Primum ſe dixit, non peccatorum ordine, ſed peccati magnitudine. Quomodo inter Advocatos primus eſt iſte, non quia plures annos habet, ex quo cauſas egit, ſed quia, ex quo cœpit, cæteros ſuperauit.* Idem dico de Petro. Primus eſt Apoſtolorum non annorum ſpacio, ſed officii dignitate: non quia diutius vixit in Apoſtolatu: ſed quia, ex quo cœpit cæteros ſuperauit. Et ſic ſentiunt Patres.

12. Sed obiicis, quoſdam Patres aliter ſentire, nempe, Petrum ordine temporis fuiſſe vocatum ante omnes alios Apoſtolos. Sunt autem hi Patres, quos allegas pro hac ſententia: Epiphanius, Cyprianus, Clemens, Hilarius, Gregorius, Hieronymus, Auguſtinus, Cyrillus, Chryſoſtomus. Reſpondeo. Vt oſtendas hos Patres pro te eſſe, duo tibi præſtanda ſunt. Primo; quod dicant Petrum, ordine temporis, ante alios vocatum eſſe. Secundo, quod in eo conſtituant primatum Petri, vt tu facis. Si in alterutro deficis, fruſtra laboras, Audiamus ergo, quid dicant Patres.

13. Ex Epiphanio hæreſi 51. citas hæc verba: *Occurſus Andreæ primo comitis; cum minor eſſet Petrus tempore ætatis. Poſtea enim rurſus, quando perfecta renunciatio facta eſt, ipſe fratrem ſuum præceſſit.* Reſpondeo. Vel vera ſunt, quæ hic dicit Epiphanius, vel falſa. Si vera, iam verum eſt, Petrũ ætate minorem eſſe, quam Andream, quod tu negas. Verũ igitur negas. Si falſa, cur adducis? Forte dicturus es, priorem partem, quæ tibi contraria eſt, falſam poſteriorem, quæ tibi fauet, veram eſſe. Quid ſi ego è contrario dicam, hãc falſam, illam veram eſſe? eodem iure hoc dixerim, quo tu illud. Sed non opus eſt hoc effugio. Sic potius dicam. poſterior pars, quam tu vrges, nihil te iuuat. Primo, quia nõ aſſerit expreſſe, quod tu aſſeris, Petrum vocatum fuiſſe ad Apoſtolatum, ante Andream; ſed Petrum imperfecta renunciatione præceſſiſſe Andream. Quod commode intelligi poteſt hoc

sessu; Petrum externa voce, primum omniũ profes-
sum esse perfectã renunciationẽ, cũ dixit: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Sicut etiam primus omnium, externa voce, cõfessus est fidem diuinitatis Christi, cũ dixit. *Tu es Christus Filius Dei viui.* Nec videtur aliter intelligi posse. Nã illa perfecta renũciatio, de qua loquitur Epiphanius, nõ cõsistit in externa abdicatione rerũ tẽporaliũ, quia in illa Petrus nõ præcessit Andreã, cũ vtroq; simul ac eodẽ tempore reliquerit tua retia, iuxta illud Matth. 4. 20. *At illi cõtinuo, relictis retibus, secuti sunt eũ.* Ergo debet cõsistere in syncera professione perfectæ renũciationis, de qua iã dictũ est. At hinc non cõsequitur, quod tu vis. Nõ enim valet hæc cõsequentia: Petrus inter Apostolos, primus omniũ professus est fidem diuinitatis Christi, & perfectam renunciationem rerum temporalium; Ergo primus omnium vocatus est ad Apostolatum.

14. Sed, etsi darem, primum omnium vocatũ esse, ex sententia Epiphanij, nõ ideo Epiphanius pro te esset. Nam tu contendis, Primatũ Petri consistere in primatu vocationis, quod Epiphanius non vult. Si enim post verba, à te citata, immediate loquitur: *Insuper autem & in hoc Deus est, qui nouit vocationes cordium, & scit, quis dignus sit primo loco locari, & elegit Petrum, vt dux esset suorum discipulorũ.* Vbi distinguit internam vocationem ab externa: & asserit, Petrum electum esse Ducem Apostolorum, non ideo, quia primus externa vocatione à Christo vocatus est, (quæ est tua sententia) sed quia interna cordis vocatione, se dignum præstitit, vt primum locũ obtineret, & fieret dux Apostolorum, quod tuæ sententiæ contrariũ est.

15. Ex eodẽ Epiphanio in Ancorato citas hæc verba: *Ipse Dominus constituit Petrũ primum Apostolorũ.* Respondeo, hoc ipsum est, quod nos asserimus. Sed longe diuersa sunt hæc duo: Christus constituit illũ primum Apostolorũ; & Christus vocauit illũ ad Apostolatũ, antequã alios vocaret. Prius verũ est; posterius falsum. Nã Christus vocauit omnes duodecim eodem tempore ad Apostolatum, & postea ex ipsis elegit Petrũ, vt ipse esset primus, seu Dux reliquorũ.

16. Ex Cypriano, tract. ad Quirinũ, citas hæc: *Petrus quem primũ Dominus elegit.* Respõdeo: Eodẽ sensu potest intelligi Cyprianus, quo Epiphanius in Ancorato. Nempe, Petrum ex duodecim Apostolis à Christo electum esse, vt esset primus, seu Princeps aliorum. Sed esto; dicat Cyprianus, Petrum esse prius tẽpore electum ad Apostolatum, quam alios: nõ ideo dicit, Primatum Petri in eo cõsistere. In quo autem consistat, ex sententia Cypriani, dicendum est, c. 4.

17. Ex Clemente epist. 1. ad Iacobũ fratrẽ Domini, citas hæc: *Petrus, qui fuit primitiæ electionis Domini, primus Apostolorũ.* Respõdeo. Fuit primus Apostolorum eo sensu, quo iam sæpe dictum est. Fuit primitiæ electionis Domini, qua Christus Dominus primũ fructũ electionis suæ percepit ex Apost. Petro. Nã ille primus omniũ cõfessus est diuinitatẽ Christi; primus omniũ dixit. *Ecce nos reliquimus omnia*; primus omniũ promulgauit Euangeliũ. Quæ omnia fusius explicãda sunt infra, vbi de prærogatiuis Petri agendum est.

18. Ex Hilario in Matth. can. 7. citas hæc, *Petrus primus credidit, & Apostolatus est Princeps.* Respondeo. Nihil contra nos. Esto, primus crediderit, quia primus dixit. *Tu es Christus filius Dei viui*; an ideo primus ad Apostolatum vocatus est? Non sequitur. Similiter, esto, sit Princeps Apostolatus; an ideo ante alios Apostolus factus est? Nec hoc sequitur. Est quidem ante alios factus Princeps Apostolorum; sed non est factus ante alios Apostolus.

19. Ex Gregor. l. 2. super Ezechiel. homil. 8. citas hæc: *Nõ ad memoriam reuocat, quod primus in Apostolatum vocatus sit.* Respondeo. Gregorius ibi commẽdat humilitatem Petri, quod cum ipse esse caput & Princeps Apostolorum, tamen æquo animo passus sit, reprehendi se à Paulo, qui erat illius subditus. Itaque illa verba, *primus in Apostolatum vocatus est*, non habent hunc sensum, *primus ad Apostolatum vocatus est*; sed hunc potius, *in principem Apostolatus vocatus est*: vel, ad Principatum Apostolatus vocatus est. Quem sensum ibidem explicat his verbis: *Quatenus, qui primus erat in Apostolatus culmine, esset primus & in humilitate.* Et paulo post pergit: *Ecce, à minore suo reprehenditur, & reprehendi non dedignatur. Non ad memoriam reuocat, quod primus in Apostolatum vocatus sit.* Vbi Paulus vocat minorem, respectu Petri, ac Petrum, ait, primum in Apostolatum vocatum esse: id est, primum esse in culmine Apostolatus, vt ante dixerat.

20. Ex Hieronymo Epist. 13. ad Paulinum, citas hæc: *Paulus Apostolus nouissimus in ordine, primus in meritis est.* Hinc ita concludis: Ergo è contrario sensu, quia Petrus fuit primus in ordine vocationis, hinc Primatum hunc ordinis est consecutus. Resp. Primo tibi probandũ est, Petrum eo sensu fuisse primum in ordine vocationis, quo Paulus fuit nouissimus. Concedo, Paulum fuisse nouissimum, ratione temporis. Nego, Petrum fuisse primum, ratione temporis. Nondum hoc probasti. Ego ex Euangelio contrarium ostendi.

21. Ex Augustino serm. 47. de SS. Petro & Paulo, citas hæc: *Beatus Petrus primus Apostolorũ: Beatus Paulus, nouissimus Apostolorũ.* Et mox subdis ex tuo: *in quo ergo Paulus nouissimus, in eo Petrus primus: nempe in ordine vocationis.* Respondeo. Nusquam inuenio serm. 47. de sãctis Petro & Paulo. Inuenio quidem tres sermones de festo Apostolorum Petri & Pauli, nempe serm. 106. & 107. & 108. inter sermones de diuersis: sed verba à te citata, non inuenio inter se connexa, vt tu connectis: sed diuisa: Nã initio sermonis 106. sic habet Augustl. *Beatus Petrus Apostolorum primus.* Et postea serm. 108. circa finem, sic: *Ergo quid est Apostolus? Ipsum interroga. Ego sum, inquit, minimus Apostolorum.* At hinc non sequitur, eodem sensu Petrum esse primũ, quo Paulus est minimus, aut contra. Nã cõstat ex ipso Paulo, quo sẽsu ipse sit minimus; sic enim de se loquitur 1. Corint. 15. 9. *Ego enim sum minimus Apostolorũ, qui nõ sum dignus vocari Apostolus, quoniã persecutus sum Ecclesiã Dei.* Vbi non vocat se minimum, id est, vltimũ in ordine vocationis (de quo ordine tu loqueris) sed minimũ, id est, indignissimum, propter sua peccata.

22. Ex Cyrillo lib. 4. in Ioan. c. 28. citas hæc: *Responsio ei cõmittitur, quia ordine maior erat.* Respondeo. Apertam iniuriam facis Cyrillo. Tibi probãdum est, Petrũ fuisse maiorem ordine temporis. Vel, prius tempore vocatum esse, quam reliquos Apostolos. Hoc nõ dicit Cyrillus. Non n. loquitur de ordine temporis, sed de ordine prælationis & prudentiæ. Verba eius sunt hæc: *Respondit ergo Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? Per vnum, qui præerat, omnes respondent.* Et paulo post: *Decet enim non omnes confuse, nec prosilientes imprudenter, quasi rapta vti oratione: Sed cedere iis, qui & consilio, & ordine, præpositi sunt.* Et statim subdit: *Opus igitur erat diuinitus comprobatæ prudentiæ, soli responsionem committere illi, quia ordine maior erat.* Vel, vt ante dicebat, *qui præerat.* Nam inter illos, qui præsunt, & illos, qui subditi sũt, est quidã ordo. Vnde illi superiores appellãtur, hi inferiores.

23. Ex Chrysostomo homil. 2. in Epist. ad Romanos, citas hæc: *Verum, ordinis duntaxat honos est verbum id, primũ: neque enim superiores partes in hoc obtinet* (Iudæus supra Græcũ) *quod maiorẽ iustitiam acceperit: sed in hoc solũ honoratur, quod primus eã acceperit.* Vnde infers, quando Cyrillus dixit de Petro, *ordine maior erat*, locutũ esse de ordine temporis, non de ordine potestatis aut iurisdictionis. Respondeo, frustra est. Iam ostendi, Cyrillũ loqui de ordine prælationis & prudentiæ: non de or-

dine temporis. Nec Chrysostomus explicat mentem Cyrilli, sed Apostoli. Rom. 1. 16. *Virtus enim Dei est in salutē omni credenti Iudeo primū & Graeco.* Quaerit enim quid signi ficet illa particula, *Primū?* et respōdet, significare ordinem temporis. Iam vide, M. Antoni, an valeat haec cōsequentia, Chrysostomus dicit, Iudaeū ordine temporis, non potestatis, praeferri Graeco in susceptione fidei euangelicae: ergo Cyrillus dicit, Petrū ordine temporis, non potestatis, praeferri aliis Apostolis. Miseret me tui, si tā male sani capitis es. 24. Ex eodem Chrysostomo hom. 6. citas haec: *Petrū cum dico, petrā nomine indebilem, crepidinem immobilem, Apostolum magnū, primū, Discipulorum, primum vocatū, & primum obedientem.* Respondeo. Hoc testimonium videtur tibi aliquo modo patrocinari, reliqua nihil, vt ostensū est. Nā illae duae particulae, *primū vocatum & primum obedientē*, insinuant Petrum ante alios vocatū fuisse à Christo, & ante alios vocanti Christo obtēperasse. Si hoc demus, illud quidē sequitur. Petrū ex sēntia Chrysostomi, habere praerogatiuam vocationis, ratione tēporis. At nō sequitur, quod tibi probandū est. Primatū Petri, ex sentētia Chrysostomi, consistere in illa praerogatiua, excludēdo Primatū potestatis & iurisdictionis. Imo hūc Primatū vel maxime agnoscit Chrysost. vt cap. 4. videbimus.

25. Sed necesse non est, vt praedictas particulas accipiamus eo sensu, quo tu accipis. Nā idem Chrysostomus alibi, cū ex professo agit de vocatione Petri, diserte ait, Petrū & Andream simul vocatos esse: & illos duos fuisse primos ordine vocationis, respectu aliorū Apostolorū: non autē solum Petrū fuisse primū, respectu Andreae & reliquorum. Sic enim loquitur homil. 14. in Matth. *Perpende vero & fidem & obedientiam vocatorum* (Petri & Andreae) *& cognosces, quā dulcis sit piscatio: si quidē in medio ipsius operis constituti, cum illum audissent inbentem, nihil distulerunt, nihil omnino cūctati sunt, Non dixerunt, Reuertemur domum, loquemur propinquis: sed cuncta illico relinquentes fecerunt, quod Helisaeus quoque sub Helia legitur implesse.* Hic nihil discernit inter vocationē ac, obedientiā Petri & Andreae, sed ambos simul vocatos simul obedientes fuisse ostendit. Et merito. Nā id clare constat ex Euangelio Matth. 4. 18. *Ambulans Iesus iuxta mare Galilaeae, vidit duos fratres Simonē & Andreā: Et ait illis, Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominū. At illi continuo, relictis retibus, secuti sunt eum.* Ecce simul vocati, simul secuti. Et cū nullus alius ante illos vocatus sit, necesse est, illos duos primos vocatos esse; etiā ex sēntia Chrysostomi. Nec hoc pugnat cū eo, quod ante dixit, Petrum primū vocatum esse. Nā si ambo primi vocati sunt, respectu reliquorum, consequens est, Petrum esse vnum ex duobus primis, & hoc sensu primum appellari posse. Quod etiam dico de Andrea. Nihil ergo proficis ex Chrysostomo. Si hanc meam explicationem non admittis cogens fateri, Chrysostomum sibi ipsi cōtradicere. Si ita est, cur non liceat mihi vnam partem contradictionis sequi, sicut tu alteram secutus es.

De Primatu Charitatis.

26. Hactenus de primatu vocationis, quē ostendi, fictitiū esse. Sequitur primatus Charitatis, de quo (lib. 1. c. 5. n. 14.) sic scribis: *Petrus primus merito dicitur quia caeteros virtute, potissimū charitate erga Christū superauit.* Hanc posteriorē partem de excellētia charitatis probas dupliciter. Primo, quia Christus, qui erat cōscius, dixit Petro, *Diligis me plus his.* Secūdo, quia multa extāt signa feruētis illius charitatis, vt quod Petrus ambulauerit super aquas vt citiō ad Christū peueniret: quod exerto gladio conatus sit Christum defendere: quod ex eodem affectu Malchi auriculam amputauerit: quod ex feruore dixerit, *etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo*: quod etiam dixerit, *Tu mihi lauas pedes?* quod dixerit, *Absit à te Domine: Non erit tibi hoc*, id est, non morieris. 27. Respondeo. Tu pugnas tecum ipse, vt soles. Nam alibi asseris haec duo. Primo, quod Petrus habuerit suum Primatum, antequam illi dictum esset à Christo, *Tu es Petrus, & tibi dabo claues* (l. 1. c. 5. n. 3. in fine.) Secundo, quod reliqui Apostoli magnum honorem detulerint Petro, propter Primatum; & Petrus agnouerit se ab aliis propter Primatum honorari (c. 9. n. 2. in fine.) Vnde sequitur, Primatum Petri, & ipsi Petro, & aliis Apostolis fuisse cognitum. Quod certè de Primatu charitatis dici non potest. Vel enim loqueris de interno affectu charitatis, vel de externo signo, quo se prodit internus affectus. Si de interno affectu, is non potuit esse notus vel ipsi Petro, vel aliis Apostolis. Nam neq; Petrus sciebat, quantus affectus charitatis esset in Ioāne; nec Ioannes, quantus esset in Petro. Et sic de caeteris. Verissimum enim est, quod Theologi dicunt: *Ecclesia non iudicat de occultis.* Dices, Christus manifestauit internum Petri affectum, cum dixit, *Diligis me plus his:* Respondeo. Hoc factum est post Resurrectionem: ergo antea saltē nō fuit manifestatus. Et tamē antea ex tua opinione, habuit Petrus suum Primatū. Habuit enim vt tu asseris, antequam ipsi dictum esset, *Tu es Petrus.*

28. Si autem loqueris de externo signo charitatis, nec sic quidē poterāt reliqui Apostoli certo cognoscere, Petrum habere Primatum charitatis. Nam illa signa; quae à te allata sunt, non erant sufficientia ad hoc demonstrandum. Ratio est, quia Christus fere semper reprehendit Petrum, quando huiusmodi signa exhibuit. Quod patet inductione. Nam primo, quando ambulauit super aquas dictum est illi, *Modicae fidei, quare dubitasti?* (Matth. 14. 31.) Secundo, quando exerto gladio voluit Christum defendere, dictum est illi, *Conuerte gladium in locum suum. Omnes enim, qui acceperint gladiū gladio peribunt,* Matt. 26. 51. Tertio quando dixit, *Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire*: Et, *etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo*: responsum est illi, *Non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me.* Luc. 22. 34. Quarto, quādo dixit, *Tu mihi lauas pedes?* Et, *non lauabis mihi pedes in aeternum*: responsum est illi. *Si nō lauero te, non habebis partem mecum.* (Ioan. 13. 8.) Quinto, quando dixit, *absit à te Domine, nō erit tibi hoc*: responsum est illi. *Vade post me Satana; scandalum es mihi; quia non sapis ea, quae Dei sunt, sed ea, quae hominum.* (Matth. 16. 23.) Quomodo ergo reliqui Apostoli, qui haec audiebant, poterant certo cognoscere, Petrum charitate alios omnes antecellere? Certe, ex huiusmodi increpationibus facilius erat suspicari, Petrum habere praepositum zelum, quam syncerum charitatis affectum; & magis reprehensione quam laude, dignum esse.

29. Tacco, quod D. Thomas in 1. parte, q. 20. a. 4. ad 3. pro sua modestia non audet definire hanc quaestionem, an Christus plus dilexerit Petrum, quam Ioannem? Item, an Petrus plus dilexerit Christum, quam Ioannes? Adfert quidem varias authorū opiniones: Quorum alij asserunt, quod Petrus plus dilexerit Christum in membris: Et ideo illi Ecclesia cōmissa sit: Ioannes plus dilexerit Christū in se ipso; & ideo mater Christi ipsi cōmendata sit. Alij, quod Petrus plus dilexerit Christum, quātum ad feruorem & promptitudinem. Ioannes vero plus, quoad familiaritatem: Alii, quod incertum sit vter plus dilexerit illum amore charitatis. Quid ipse? *praesumptuosum*, inquit, *videtur hoc diiudicare, quia, vt dicitur Prouerb. 16. 2. Spirituum ponderator est Dominus, & non alius.*

30. Quid

[illegible]

gibus quid eſt *paſcere*. Relinque illud, *fortaſſe*: illud, *non pugno* illud, *quamcunque & quantumcunque*.

7. Nos (ſine *fortaſſe*) aſſerimus, *paſcere*, idem eſſe quod officium paſtorale exercere. Nemo ambigit. Officium autem paſtorale includit tres actus principales, vt ex ſcriptura patet. Primus eſt, pabulum præbere, & ad paſcua ducere, Ezech. 34. 2. *Ve paſtoribus Iſraël, qui paſcebant ſemetipſos: Nonne greges à paſtoribus paſcuntur?* et Pſal. 22. 1. *Dominus regit me* (Græce eſt, paſcit me) *& nihil mihi deerit: in loco paſcuæ ibi me collocauit.*

8. Secundus eſt infirmas oues ſanare, diſperſas colligere, errantes reducere, contra lupos defendere, Ezech. 34. 5. *Diſperſæ ſunt oues meæ, eo quod non eſſet paſtor: & factæ ſunt in deuorationem omnium beſtiarum agri & diſperſæ ſunt. Errauerunt greges mei, & non erat, qui requireret.* Et infrà v. 15. *Ego paſcam oues meas, & ego accubare faciam, dicit Dominus Deus. Quod perierat, requiram: & quod abiectum erat, reducam; & quod confractum erat, alligabo; & quod infirmum fuerat, conſolidabo; & quod pingue & forte, cuſtodiam.*

9. Tertius eſt, præeſſe, regere, gubernare, iudicare, diſcernere, caſtigare. 2. Reg. 5. 2. *Tu paſces populum meum Iſraël*, id eſt gubernabis, vt patet ex verbis ſequentibus. *Et tu eris Dux ſuper Iſrael.* et Pſal. 2. 9. *Reges eos in virga ferrea.* Græcè eſt, ποιμανεῖς αὐτούς. Id eſt paſces eos. Et Ezech. 34. 17. *Vos autem greges mei, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego iudico inter pecus arietum & hircorum.* Et v. 20. *Ecce ego ipſe iudico inter pecus pingue & macilentum.*

10. Vnde ſic concludo: Chriſtus cum dixit Petro, *Paſce oues meas* commiſit illi officium paſtorale, reſpectu omnium Chriſtianorum (nullum enim, vt dixi, excepit.) Ergo dedit illi poteſtatem exercendi officium paſtorale. Officium autem paſtorale eſt, oues ad paſcua ducere, infirmas curare, diſperſas colligere, inter ſanas & vitioſas iudicare, contumaces cogere & ad ouile cõpellere lupos arcere (quæ omnia, vt patet ex ſcripturis citatis, & potiſſimum ex Ezechiele, non tantum intelliguntur de paſtore brutarum ouium, ſed multo magis de Paſtore fidelium.) Ergo Petrus habuit poteſtatem hæc omnia præſtandi, reſpectu omnium Chriſtianorũ. Potuit igitur, ratione officii paſtoralis, vbique Euangelium prædicare, Sacramenta adminiſtrare, peccantes corrigere, errantes reducere, inter veram & falſam doctrinam diſcernere, ad vnitatem Eccleſiæ compellere, hoſtes arcere: ſiue per ſe, ſiue per alios ſibi ſubordinatos, et ſic explicant antiqui Patres, quorum verba referemus ſequenti capite.

11. Quarta quæſtio eſt: An aliquid peculiare conceſſum ſit Petro per illa verba, *Paſce oues meas*, præ aliis Apoſtolis? Tu ais, nihil præ aliis conceſſum illi eſſe. Alios non minus fuiſſe Paſtores, quam Petrum. Sic enim ſcribis l. 1. c. 8. n. 3. *Quamuis veriſſimum ſit, illa verba, Paſce oues meas, ſeorſim ſoli Petro fuiſſe dicta, etiam aliis Apoſt. præſentibus, nihilominus in ſolo Petro ea effectum ſuum habuiſſe, dici nullo modo poteſt. Nonne ipſemet Chriſtus dedit quoſdam quidem Apoſtolos, alios Doctores & Paſtores? Non ergo ſolus Petrus Paſtor.* Et rurſum n. 4. *Prius omnibus Apoſtolis ſimul cum Petro dictum eſt à Chriſto: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: Et poſtea dictum eſt Petro Paſce oues meas. Neque video quomodo affirmari poſſit aliquid amplius dari Petro ſeorſim his verbis, quam datum fuerit cæteris omnibus illis.* Et iterum n. 5. *Illud contendo, nullam verbo paſcendi contineri poteſtatem, quæ non melius & amplius contineatur in iliis Chriſti dictis, ſicut miſit me pater, & ego mitto vos. Et illis: Euntes docete &c.*

12. Hic plane exorbitas, mi Antoni. Et pugnas non ſolum cum antiquis Patribus, qui docent Petro plus datum eſſe, quam reliquis Apoſtolis, ſed etiam cum Euangelio & recta ratione. Nam ſi Petro nihil datum eſt amplius per illa verba, *Paſce oues meas*, quã quod antea datum erat per illa: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos* iam nihil noui accepit per illud: *Paſce*, quod antea non habuerit meliori & ampliori modo, vt tu interpretaris, per illud, *Mitto vos*. Quid ergo neceſſe fuit, Chriſtum vti tot ceremoniis circa Petrum, ſi nihil peculiare voluit illi dare? Quorſum illa trina interrogatio: *Simon Ioãnis diligis me plus his? Simõ Ioannis diligis me? Simon Ioãnis amas me?* Quorſum triplex illa commiſſio, *Paſce agnos meos, Paſce agnos meos, Paſce oues meas*? Otioſe hæc omnia facta eſſe neceſſe eſt, ſi nihil datum eſt Petro quod antea datum non fuit. Imo, ſi quod antea meliori & ampliori poteſtate datum fuit, poſtea deteriori & reſtrictiori conceſſum eſt.

13. Ais, nihil otioſe hic factum eſſe, ſed multa myſteria in hoc vno facto contineri. Primũ, inquis, *myſterium eſt vnitatis collegii Apoſtolici, ne ipſum collegium diſſolueretur. Cum enim Petrus ſolus ex duodecim Apoſtolis negaſſet Chriſtum expreſſe, poterant reliqui merito illum excludere, vitare, abiicere; & conſequenter diſſoluere vnitatem illam collegii Apoſtolici.* Igitur, ne hoc fieret, dictum eſt Petro, coram aliis Apoſtolis, *Paſce oues meas*, id eſt mane in collegio Apoſtolorum, & fac quod illi faciunt. Pro hac interpretatione citas Optatum Mileuitanum & Auguſtinũ. Sed mala fide. Nam illi duo, ſicut & alij patres, multo aliter explicant hoc myſteriũ vnitatis. Aiunt in eo cõſiſtere, quod Chriſtus voluerit ſeruare vnitatem in Eccleſia, quæ vix ſeruari poteſt, niſi conſtituto vno capite cui reliqui omnes ſubiecti ſint. Itaque Petrum à Chriſto conſtitutum eſſe, cum illi dictum eſt, *Paſce oues meas*, id eſt, guberna Eccleſiam meam.

14. Audiamus Patres. Optatus lib. 2. contra Parmenianũ, non lõge à principio, ſic ſcribit: *In qua* (Romana cathedra) *ſedit omnium Apoſtolorũ caput, Petrus. Vnde & Cephas appellatus eſt. In qua vna cathedra, vnitas ab omnibus ſeruaretur, ne cæteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent: Vt iam ſchiſmaticus & peccator eſſet, qui contra ſingularem cathedram, alteram collocaret. Ergo cathedra vnica eſt, &c.*

15. Auguſtinus l. de Paſtoribus c. 13. *Imo vero & ipſi Petro vnitatem commendauit. Multi erant Apoſtoli, & vni dicitur, Paſce oues meas.* Quod clarius explicat Hieron. lib. 1. contra Iouinianum, cum ait: *Propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio.* Et Cyprianus lib. de ſimplicitate prælatorum, *Petro poſt reſurrectionem ſuam dicit, Paſce oues meas. Et quamuis Apoſtolis omnibus poſt Reſurrectionem ſuam, parem poteſtatem tribuat, & dicat: Sicut me miſit Pater, & ego mitto vos: Tamen vt vnitatem manifeſtaret, vnitatis eiuſdem originẽ ab vno incipientem ſua authoritate diſpoſuit.* Hinc apparet, non ſincere ſed fraudulenter, à te citatos eſſe Patres, pro myſterio vnitatis, quod commentus es.

16. Secundum myſterium ſic explicas (ibidem n. 9. in fine) *Petro ſoli dictum eſt à Chriſto, Paſce oues meas, quia tum Petrus erat figura, & repræſentabat omnes Eccleſiæ Prælatos; Et vt omnium procurator generalis omniũ nomine accepit curam paſtoralem.* Et producis Auguſtinum, lib. de Agone Chriſtiano cap. 30. & alibi. Sed & tibi, & Auguſtino contrarius es. Tibi quidem, quia paulo ante dicebas, Chriſtum ideo dixiſſe Petro, coram aliis Apoſtolis, *Paſce oues meas*, vt alii non excluderent eum à ſuo collegio propter peccatũ negationis, ſed ſcirẽt reſtitutum eſſe in ſuum locum. Hoc dicis, ideo factum eſſe, quia Petrus repræſentabat omnes Eccleſiæ Prælatos, & erat generalis procurator, qui omnium nomine accipiebat curam paſtoralẽ. Hæc inter ſe pugnant. Nã ſi Chriſtus loquebatur cum Petro, tanquam cum priuato reo, qui propter priuatum peccatum excludendus erat à collegio Apoſtolorum certe non loquebatur cum illo, tanquam cum generali Procuratore, qui omnium no-

8. n. 1. Petro *singulariter & personaliter* dicum esse, *Pasce*. De qua repugnantia dicam iterum c. 7. §. 21.

17. Deinde quæro ex te: Si Petrus fuit generalis procurator omnium prælatorum, an fuerit omnium Prelatorum absolutè, etiam Apostolorum; an omnium, exceptis Apostolis. Si prius, necesse est, Apostolos non per se, sed per procuratorem accepisse curam pastoralem. At hoc antea negasti, asserens, eos accepisse per se, quando ipsis dictum est, *Mitto vos*. Si posterius, sequitur Petro plus aliquid datum esse, quàm aliis Apostolis, quod ante negasti. Nam illi datum est, vt esset generalis Procurator omnium Prælatorum Ecclesiæ, quod aliis non fuit datum.

18. Tertium mysterium sic proponis: *Tertiò dici potest, Petro singulariter Christum dicere. Pasce oues meas, hoc est, Israëlitas, qui tunc soli erant Christi oues. Vnde & dicebat Matt. 10. 6. Ite ad oues, quæ perierunt, domus Israel. & Matt. 15. 24. Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt, domus Israel.* At ego hîc nullum video mysterium, sed mendacium & ignorantiam. Mendacium est, solos Israëlitas fuisse tunc Christi oues. Nam ipsemet dixit, Io. 10. 16. *Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere.* Vbi apertè loquitur de gentilibus. Igitur non soli Israelitæ, sed etiam gentiles erant ipsius oues. Et alij quidem iam conuersi ad fidem Christi, vt tres Magi, qui illum in stabulo adorauerant: alij deinceps conuertendi. Miror ignorantiam tuam, si hæc nescis.

19. Sed esto: verum sit, quod falsò asseris; Quid obsecro hic mysterii est? Quæram enim quod supra quæsiui, si Petro nihil noui collatum est per illud, *Pasce*, quod non prius collatum erat per illud, *Mitto vos*, & *Euntes in mundum vniuersum*: Quid necesse fuit iterum dicere, *Pasce oues meas*? Tu respondes; quia per oues intelliguntur soli Israelitæ Magnum scilicet mysterium. Imo magnum delirium. Nam si antea dictum est omnibus, *Ite in mundum vniuersum*, & per hoc acceperunt potestatem prædicandi Euangelium omnibus Gentibus; certè eum postea dictum est Petro, *Pasce oues meas*, id est, solos Israelitas, necesse est, priorem potestatem, quæ erat amplissima, reuocatam esse, & ad solos Iudæos restrictam. Itane vero?

20. Testimonia quæ profers, quæ adducis, vel non intelligis, vel malitiosè abuteris. Nam initio quidem dictum est Apostolis: *Ite ad oues, quæ perierunt domus Israel*: sed postea laxata fuit potestas, cùm dictum est, *Euntes in mundum vniuersum*, &c. Illud porrò, *Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel*, sic debet intelligi, Christum non esse missum, vt suam præsentiam corporalem, prædicationem & miracula exhiberet, nisi ad Iudæos; quia illis soli, propter fidem Abrahæ, facta est promissio de aduentu Messiæ, vt rectè notat Augustinus tract. 31. in Ioannem, circa finem. Nihilominus erat etiam missus ad gentiles, vt suo sanguine illos redimeret, & per prædicationem Apostolorum ad suum ouile perduceret. Ro. 10. 11. *Non enim est distinctio Judæi & Græci: nam idem Dominus omnium.* Et 2. Corint. 5. 15. *Pro omnibus mortuus est Christus.* Et 1. Timot. 2. 6. *qui dedit Redemptionem semetipsum pro omnibus.*

21. Quartum mysterium est: *Christus ideo seorsim dixit Petro, Pasce oues meas, vt eidem Petro & quasi satisfactionem iniungeret erroris trinæ negationis, & simul etiam eidem animos adderet, ne suis fœdis negationibus nimium confusus, in barathrum desperationis laberetur.* Pro hoc mysterio citas Augustinum, Cyrillum, Nazianzenum & Chrysostomum. Ineptè omnia. Primo, quia pastoralis cura ouium Christi, non est satisfactio erroris vel culpæ, sed est dignitas prælati Ecclesiæ. Et, si verum est, quod in secundo mysterio dixisti, Petrus nomine omnium Prælatorum, tanquam generalis procurator, accepit hanc dignitatem, seu curam pastoralem. At absurdum est dicere, Petrum nomine omnium prælatorum, satisfecisse pro suo errore trinæ negationis. Nam trina negatio erat solius Petri, non aliorum Apostolorum aut prælatorum.

22. Deinde, nullum erat periculum desperationis, vt tu inuidiosè fingis. Nam antequam Christus diceret Petro, *Pasce oues meas*, multa alia præcesserant, quæ ad depellendam desperationem abundè sufficerent. Primò, quia Christus, statim post peccatum negationis, benignè aspexit Petrum (Luc. 22. 61.) Secundò, ex hoc aspectu secuta est vera contritio & pœnitentia Petri (Matt. 26. v. 75.) *Et egressus foras, flevit amarè.* Tertiò, post Resurrectionem sæpè apparuit Petro: semel quidem soli, (Luc. 24. 34.) Deinde, Petro & aliis simul (Ibid. v. 36.) Quartò, ter dixit illi & aliis Apostolis, *Pax vobis* (Ioan. 20. 19. & seqq.) Quintò, dixit illi & aliis, *Accipite Spiritum sanctum*, et, *Euntes docete omnes gentes.* Et, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Quibus omnibus ita confirmatus fuit Petrus, vt in piscatione, quæ facta est post Resurrectionem, cum magna fiducia miserit se in mare, vt ad Christum in littore expectantem, notando citiùs perueniret, quàm alij nauigando. (Ioan. 21. v. 7.) Et tu, post hæc omnia fingis barathrum desperationis? Magnam iniuriam illi facis.

23. Patres, quos citasti, non asserunt, quod tu asseris. Primò, quia nullam faciunt mentionem desperationis. Secundò, nec aiunt, satisfactionem seu compensationē, quæ Petro iniuncta est, propter peccatum trinæ negationis, consistere in eo, *Pasce oues meas*, vt tu comminiscēris; sed in eo, *Diligis me plus his?* Nam quia Petrus ter Christum negauerat ex timore, vicissim exigit ab illo Christus trinam confessionē amoris. Sic enim scribit Augustinus (quem tu citas) tract. 123. in Ioannem: *Redditur negationi trinæ terna confessio.* Et serm. 49. de verbis Domini: *Vt trina confessione amoris deleret trinam negationem timoris.* Eodem modo Cyrillus (quem etiam adducis) l. 12. in Ioannem c. 64. *Quoniam Petrus*, inquit, *ter in tempore passionis negauit, iure nunc ab eo terna dilectionis confessio petitur, vt terna negatio æquali confessionis numero compensetur.* Igitur hęc tria hic distinguenda sunt: 1. trina negatio, quæ est peccatum. 2. trina confessio, quæ est compensatio seu satisfactio pro peccato. 3. pastura ouium, quæ est præmium & dignitas Ecclesiastica.

24. Quintum mysterium est: *Christus ideo cum solo Petro locutus est, & seorsim illi pasturam ouium commendauit, quia sicut ipse præcipuus erat ex undecim; ita præcipuam curam oradicationis ipsi commisit, qui maximè omnium, qui tunc aderant, debebat in ipsius Domini vinea laborare.* Pro hoc mysterio citas Leonem, Gelasium, Nicolaum & Lanfrancum.

25. Hic aliquid verè asseris ex Patribus, aliquid affingis ex tuo capite. Verum est, Petrum fuisse præcipuum Apostolorum, & pasturam ouium illi commendatam: Falsum est, illam Petri eminentiam positam fuisse in eo, quod maximè omnium, qui tunc aderant, debuerit in vinea Domini laborare. Hoc enim intelligis de labore itineris, prædicationis, & aduersitatis, in quo constat Paulum præ cæteris excelluisse (2. Corinth. 11. v. 23.) Et ideo, vt relinqueres Paulo hanc prærogatiuam, dixisti, *Maximè omnium, qui tunc aderant.*

26. De hoc labore nihil dicunt citati à te Patres. Nam Leo Epist. 87. ad Episcopos Prouinciæ Viennensis, sic scribit: *Cui cum præ cæteris soluendi & ligandi potestas tradita sit, pascendarum tamen ouium cura specialius mandatur.* Et ser. de Ascensione; *Beato Apostolo Petro supra cæteros, post regni claues, ouilis Dominici cura demandatur.* Hic notandæ sunt istæ particulæ, *Præ cæteris*, &, *supra cæteros*, quę non significant, vt tu falsò asseris, Petrum

præ cæteris vel ſupra cæteros debuiſſe laborare, excepto Paulo: Sed illi præ cæteris & ſupra cæteros traditam eſſe poteſtatem ligandi, & demandatam curam Eccleſiæ. Quod etiam aſſerunt reliqui Patres à te citati.

27. Vide nunc, Marce Antoni, quid myſterii lateat in tuis myſteriis, quæ lectori obtrudis. Nihil aliud ex illis colligo, niſi tuam inconſtantiam, mendacium, contradictionem. Deinceps videamus, quid antiqui Patres, quorum authoritatem ſimulas te magnificare, ſentiant de Primatu Petri. Ne tamen ex iis, quæ à te allata ſunt, videat aliquid præteriiſſe, reſpondendum eſt ad illud, quod obiicis ex Apoſtolo, Eph. 4. 11. *Et ipſe dedit quidem quoſdam Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores.* Hinc infers, non ſolum Petrum fuiſſe paſtorem, ſed etiam alios. Facilis reſponſio. Plures ſunt paſtores particularium Eccleſiarum? Vnus eſt paſtor Eccleſiæ vniuerſalis, nempe Chriſtus, & eius loco, Petrus, vel Succeſſor Petri. Vnde vocatur Paſtor paſtorum, vt ſuprà dixi ex Bernardo, & cap. ſequenti iterum dicturus ſum.

CAPVT IV.

Primatus Petri probatur ex Patribus.

1. ANtiqui Patres tam clarè, diſertè, & rotundè loquuntur de Primatu Petri, vt clariùs, diſertiùs, & rotundiùs loqui non poſſint. Nam aliqui expreſsè vocant illum *Vicarium Chriſti*, vt Ambroſ. ad cap. 24. Lucæ. Anſelmus ad c. 16. Matthæi. Bernard. lib. 2. de conſideratione ad Eugenium. Gennadius Scholarius, de Primatu Papæ Sect. 2.

Alij *Caput Eccleſiæ*, vt Hieronymus in Pſ. 13. Chryſoſtomus homil. 11. in Matthæum, Philo Carpathius in Cantica.

Alij *Caput fidelium & Paſtorem Gregis dominici*, vt Auguſtinus (vel quiſquis autor eſt) in lib. quæſtionum Veteris ac noui Teſtamenti, quæſt. 75.

Alij *Caput omnium Apoſtolorum*, vt Optatus Mileuitanus l. 2. contra Parmenianum, Cyrillus Alexandrinus lib. 12. in Ioannem c. 64.

Alij *principem Apoſtolorum*, vt Cyrillus Hieroſolymitanus catech. 2. & 11. Baſilius in Proœmio præceptionum latius diſputatarum, Hieronymus in catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum.

Alij *Paſtorem Paſtorum*, vt Eucherius Lugdunenſis in Vigilia S. Petri, Bernard. lib. 2. de conſideratione ad Eugenium.

Alij *Coryphæum Apoſtolorum*, vt Dorotheus Tyrius in Synopſi, Iſidorus Peluſiota lib. 1. Epiſt. 142. Andreas Cæſarienſis ad c. 13. Apocal.

Alij *verticem Apoſtolorum*, vt Origenes hom. 2. in diuerſos locos Noui Teſtamenti, Chryſoſtom. in Hom. in Petrum Apoſtolum & Heliam Prophetam.

Alii *Apicem Apoſtolorum*, vt Cyrillus Alexandrinus l. 14. Theſauri c. 1.

Alij *Antéſignanum Apoſtolorum*, vt Iſidorus Peluſiota lib. 2. epiſt. 58.

Alij *Petram & Crepidinem Eccleſiæ Catholicæ, & rectæ fidei fundamentum*, vt Synodus Chalcedonenſis act. 3.

Alii *Principem Eccleſiæ Chriſtianorum*, vt Ephrem Syrus, ſerm. de transfiguratione Domini.

Alii *Ducem Diſcipulorum Chriſti*, vt Epiphanius Hæreſi 51.

2. Ecce, qui & quanti tituli ſoli Petro præ aliis tribuuntur. Quos tu quidem l. 1. c. 4. & 5. agnoſcis, quia negare non potes; ſed tamen reſpondes hoc modo: 1. Titulum Vicarii perfectiſſime conuenire Spiritui S. quem Chriſtus ſuo loco miſit poſt Aſcenſionem. 2. Eundem conuenire etiam Apoſtolis, ſed non magis Petro, quàm aliis. 3. Titulum Principis Apoſtolorum communem eſſe Petro & Paulo. 4. Reliquos titulos quotquot ſunt, conceſſos eſſe Petro, propter Primatum ætatis, vocationis & charitatis; non autem propter Primatum poteſtatis aut iuriſdictionis. Hæc tria poſteriora diſcutiēda ſunt. Nam primum, de Spiritu ſancto iam antè refutatum eſt.

3. Prima ergo quæſtio eſt: An omnes Apoſtoli æquè fuerint Vicarii Chriſti, ita vt Petrus in hoc officio, nullam prærogatiuam habuerit præ aliis? Tu aſſirmas cap. 4. n. 3. & ſeqq. At falsò. Nam etſi reliqui Apoſtoli fuerint etiam Vicarii Chriſti (quod non nego) non tamen ex officio fuerunt illius Vicarii in regimine totius Eccleſiæ, ſicut Petrus Petro tota Eccleſia, totum ouile, omnes Chriſti oues commiſſæ ſunt; reliquis non item. Quod tametſi præcedenti capite ſatis probatum ſit, hic tamen obiter probandum eſt ex Patribus, quorum authoritate contra nos pugnas.

4. Igitur Anſelmus Archiepiſcopus Cantuarienſis (quem Anglia meritò veneratur) ad c. 16. Matthæi, ſic ſcribit: *Eam poteſtatem, ideo vni Petro conceſſit ſpecialiter, vt ad vnitatem nos inuitaret. Ideo enim eam Principem Apoſtolorum inſtituit, vt Eccleſia, quaſi vnum principalem Vicarium Chriſti haberet, ad quem diuerſa Eccleſiæ membra recurrerent, ſi forte inter ſe diſſentirent. Quoniam ſi diuerſa eſſent capita in Eccleſia, vnitatis vinculum rumperetur per diuerſa ſchiſmata.* Quid clarius dici poterat? aut quæ efficacior ratio ad perſuadendum adhiberi?

5. Et Sanctus Bernardus l. de conſideratione ad Eugenium: *Inde eſt, quòd Petrus altera vice, inſtar Domini, gradiens ſuper aquas, vnicum ſe Chriſti Vicarium deſignauit, qui non vni populo, ſed cunctis præeſſe deberet.* Ecce, Petrum vocat vnicum Chriſti Vicarium, non quòd reliqui Apoſtoli non fuerint Vicarii, ſed quòd non fuerint generales Vicarii, reſpectu totius Eccleſiæ, ſicut Petrus. Plura teſtimonia paulo poſt citabo.

6. Sed obiicis alios Patres. Primo Auguſtinum l. 2. contra Gaudentium, c. 12. vbi citans illud Chriſti ad Apoſtolos, Act. 1. 8. *Eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in totam Iudæam & Samariam, & vſque ad terminos terræ*, ſic ſcribit: *Hoc tanto tenacius, quanto poſterius audientium mētibus fixit, Hanc ſponſam ſuis amicis ſponſis abiens commendauit*, ex his verbis colligis primò, Chriſtum in ſuo diſceſſu ex hoc mundo, commiſiſſe Apoſtolis officium prædicandi Euangelium in totum mundum. Secundò, omnes & ſingulos Apoſtolos indifferenter accepiſſe curam totius mundi, abſque vlla limitatione. Tertiò, Eccleſiam, quę Chriſti ſponſa eſt æquè omnibus Apoſtolis, tanquam Vicariis, à Chriſto commendatam. Quartò, Petro nihil amplius præ cæteris collatum eſſe.

7. Reſpondeo. Erras primò in citatione, Auguſtinus non habet illa verba, loco à te citato, ſed lib. 1. cap. 20. Deinde erras in reipſa: nam etſi eo loco & tempore nihil peculiare Petro collatum ſit, præ aliis Apoſtolis; tamen iam antea fuerat illi collata Præfectura totius ouilis Chriſti, per illa verba, *Paſce oues meas.* Et præterea, firmitas ſeu conſtantia fidei in ipſo, & ſucceſſoribus per illa. *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Neque neceſſe eſt, omnia vno loco & tempore conferri. Alioqui ſequeretur Apoſtolis nihil aliud collatum eſſe à Chriſto, quàm officium prædicandi; non autem officium baptizandi, & remittendi peccata. Nam in ſuo diſceſſu ex hoc mundo, quando dixit, *Eritis mihi teſtes in Ieruſalem*, non fecit mentionem baptiſmi aut Clauium, ſed tantùm prædicationis Euangelii.

8. Quòd addis, Chriſtum in diſceſſu ſuo, omnibus & ſingulis Apoſtolis indifferenter dediſſe curam totius mundi, abſque vlla limitatione, falſum eſt. Nam

vt dixi, per illa verba, *Eritis mihi testes*, solum commisit illis officium prædicandi; non autem officium gubernandi Ecclesiam: Ergo ex illis verbis non potest colligi, omnes Apostolos in gubernatione Ecclesiæ fuisse æquales. Deinde sensus verborum Christi non est, vt singuli Apostoli, nullo ordine aut respectu, prædicarent Euangelium per totum terrarum orbem (quia hoc moraliter fuisset impossibile) sed vt singuli, facta distributione, singulas partes peragrarent; Et sic ab omnibus, non tamen à singulis, Euangelium toto orbe promulgaretur. Idque fieret, partim per ipsos Apostolos, partim per ipsorum successores. Quod etiam euentus docuit. Nam post aliquot annos à Christi discessu, facta est diuisio Apostolorum, & singulis certa ciuitas, vel prouincia, vel Regnum assignatum. Solus Petrus habebat generalem curam vniuersalis Ecclesiæ, vt iam sæpè ex Patribus ostendi, ac deinceps ostensurus sum.

9. Nec aliter fieri potuit. Nam sicut Christus dixit, *Eritis mihi testes, vsq; ad terminos terræ*, ita antea dixerat, *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ, baptizantes eos in nomine Patris &c.* At hoc non potuit sic intelligi, quod singuli debuerint id præstare; alioqui si vnus prædicasset Euangelium, & baptizasset omnes in vniuerso mundo, quid reliqui eodem tempore fecissent? An eosdem iterum baptizassent? Nullo modo. Est ergo, non coniunctim, sed diuisim intelligendum, hoc modo: Ite diuisi in diuersas partes mundi, & vnus hîc, alius alibi prædicet Euangelium, baptizet, & similia officia exerceat. Nostri simile exemplũ in nostra Societate. Mittimur in vniuersum orbem terrarum: non vt singuli vniuersum occupent, sed vt quisque in certo loco, sibi assignato, obeat officium hominis religiosi. Neque valet hæc consequentia: Omnes sacerdotes Societatis habent potestatem eundi in vniuersum mundum, & vbique Euangelium prædicandi: ergo omnes sunt inter se æquales, & Præpositus generalis nihil plus habet, quam reliqui. Similis est consequentia, quam tu facis de Apostolis.

10. Secundo obiicis Ambrosium, qui in Psal. 38. sic scribit: *Ascende ergo homo in cœlum, & videbis verum illum & æternum, æque perpetuum Sacerdotem, cuius hîc imagines videbas, Petrum, Paulum, Ioannem, Iacobum, Matthæum, Thomam.* Hinc infers, non solum Petrum, sed omnes Apostolos æque repræsentasse Christum; ac proinde, æque fuisse Vicarios Christi. Respondeo. Verum est quod dicit Ambrosius: Falsum, quod tu infers. Nam omnes Apostoli, quatenus erant Sacerdotes, fuerunt imagines Christi, supremi & æterni Sacerdotis. Idem dici potest de omnibus aliis Sacerdotibus Noui Testamenti. Omnes ratione sacerdotii, sunt imagines Christi. An ideo omnes æquales? Ne tu quidem hoc dixeris. Nam fateris Episcopos, ex diuina Christi institutione, maiores ac eminentiores esse presbyteris.

11. Sed vt planius constet de mente Ambrosij, ponam antecedentia ipsius verba, quæ sic habent: *Primum igitur vmbra præcessit; secuta est imago; erit veritas Vmbra in lege: imago vero in Euangelio: veritas in cœlestibus. Vmbra Euangely & Ecclesia in Lege: imago futura veritatis in Euangelio: veritas in iudicio Dei.* Hæc est Thesis Ambrosij, sub qua thesi descendit ad hanc hypothesin: Sacerdotes legis Mosaicæ erant vmbræ, respectu Christi: Sacerdotes Euangelij sunt imagines, respectu eiusdem: Christus in cœlo, est veritas. Nempe, in ratione sacerdotii. At, sicut hinc non sequitur, omnes Sacerdotes legis Mosaicæ fuisse inter se æquales, ita nec sequitur, omnes Sacerdotes Euangelii inter se esse æquales. Et vicissim, sicut omnes Sacerdotes Mosaici fuerunt vmbræ Christi; Et tamen, eo non obstante, Pontifex erat maior aliis, ita omnes Sacerdotes Euangelici sunt imagines Christi; & tamen, eo non obstante, Pontifex est maior aliis. Si hæc exempla non sufficiunt, dabo aliud. Constat ex scriptura, hominem creatum esse ad imaginem Dei (Genes. 1. 26.) Et hoc sensu omnes homines appellari posse imagines Dei. An hinc inferes, omnes in potestate & iurisdictione inter se esse æquales, nec plus habere Reges & Principes, quam alios? Absit. Hæretica & scandalosa esset hæc illatio.

12. Tertio obiicis eundem Ambrosium, qui alibi omnes Apostolos expresse vocat Vicarios Christi, vt in cap. 1. epist. ad Rom. & in c. 3. prioris ad Corinth. Respondo. Nemo hoc negat. Sed quæstio est, an omnes eodem sensu, & æquali potestate sint vicarii Christi? Si hoc assereret Ambrosius, pro te esset. At contrarium asserit. Nam in cap. 12. posterioris ad Corint. sic scribit: *Prior secutus est Andreas Saluatorem, quam Petrus: Et tamen Primatum non accepit Andreas, sed Petrus.* Non ergo omnes Apostoli æquales, vt tu fingis. Nam Petrus accepit primatum, quem Andreas non accepit. Et ser. 46. de pœnitentia Petri in fine: *Videte ergo quantum fletus profuerit Petro. Antequam fleret, lapsus est: postquã fleuit, electus est. Et ante qui lachrymas prauaricator extitit, post lachrymas pastor assumptus est: Et alios regendos accepit, qui prius seipse non rexit.* Ecce, Petrus post fletum electus est. Sed ad quid electus? Non ad Apostolatum, quia iam antea erat Apostolus. Ad quid ergo? Ad officium Pastoris; ad regimen aliorum. Hoc ergo antea non habuit. Nec igitur reliqui Apostoli, qua Apostoli, id habebant. Solus igitur Petrus habuit.

13. Quarto obiicis Chrysostomum, Hom. 11. in poster. ad Corinth. vbi explicans illum versiculum Pauli, *Pro Christo legatione fungimur*, sic scribit: *Misit filium Pater exhortari, & legationem fungi apud humanum genus pro se: Quoniam autem ille occisus abiit, nos legationem suscepimus, & pro illo & Patre, exhortamur vos.* Et infra. *Igitur pro Christo legatione fungimur, id est, illius loco. Nam nos, qua illius officij sunt, suscepimus.* Ex vtroque testimonio sic argumentaris: Legatus repræsentat suum principalem, & ab eo immediate mittitur, & vices ipsius, vbi ille abest, supplet. Omnes & singuli Apostoli sunt tales. Omnes igitur & singuli supplent vices Christi; nec magis Petrus, quam reliqui.

14. Respondeo. Hoc testimonium contra te ipsum profers. Primo, quia Chrysostomus supponit, Christum in hac vita per seipsum exercuisse officium Capitis, pastoris, Monarchæ: & postea id fecisse per Vicarios. At tu negas Christum in hac vita fuisse caput Ecclesiæ, aut exercuisse vllum officium Capitis, vt lib. 1. c. 1. & seqq. ostensum est. Secundo, Chrysostomus dicit, non solũ Apostolos, sed etiam Christum legatione functum esse pro Deo: & tamen agnoscit Christum esse maiorem legatum, quam Apostolos. At tu, ex eo, quia Apostoli fuerunt legati Christi, infers, omnes æquales fuisse in Legatione, quod Chrysostomus non infert. Alioqui etiam Christus fuisset æqualis Apostolis. Tertio, Chrysostomus dicit, Apostolos suscepisse, quæ erant officii Christi. Vel hoc interpretaris absolute dictum esse, vel cum limitatione. Si absolute, falsum est. Nam Apostoli non susceperunt omnia, quæ erant officij Christi officiũ. n. illius fuit, redimere genus humanum, & instituere Sacramenta. Hoc Apostoli non susceperunt. Si cũ limitatione, verum quidem est, sed contra te. Nam si Apostoli non susceperunt omnia, quę erant officij Christi, sed aliqua tantum: non potest inferri, quod tu infers, omnes legatione fuisse æquales. Fieri enim potuit, vt alij plura, alij pauciora susciperent. Vel, vt alii cũ maiori, alii cũ minori limitatione susciperent, quæ erãt officii Christi. Habemus exemplũ notissimũ Legati Apostolici, qui à Pontifice mittũtur in prouincias, vere ipsius legati sunt: sed cũ limitatione accipiũt, quæ sunt officii Pontificis; & alius plus, alius minus accipit. Non enim

omnes æquales ſunt. Idem dico de Legatis Regum & Imperatorum. Omnes quidem legati ſunt, ſed alius cum maiori poteſtate fungitur legatione, alius cum minori. Res nota eſt.

15. Tertia quæſtio eſt. An titulus Principis Apoſtolorum communis ſit Petro & Paulo; Tu affirmas lib. 1. cap. 5. num. 2. Et probas ex Hieronymo, & quibuſdam aliis, qui Petrum & Paulum vocant Principes Apoſtolorum. Reſpondeo. Verum eſt: ſed longe alio ſenſu. Nam quando Petrus ſeorſim vocatur Princeps Apoſtolorum, tunc intelligitur eſſe Princeps reſpectu omnium Apoſtolorum, etiam reſpectu Pauli, quia reſpectu omnium habet curam & gubernationem paſtoralem. Nemo enim excipitur ab eo, quod illi dictum eſt, *Paſce oues meas*. Quod autem Petrus & Paulus ſimul vocantur Principes Apoſtolorum, hoc intelligendum eſt, non de vero Principatu aut gubernatione paſtorali; ſed de eminentia laborum ac moleſtiarum, in quibus illi duo præcelluêre. Itaque magna eſt differentia inter Petrum & Paulum. Primò, quia Petrus duplici titulo vocatur Princeps Apoſtolorum: tum propter eminentiam poteſtatis ſeu præfecturæ; tum propter eminentiam laboris. At Paulus, poſteriori tantùm. Secundò, Petrus, & ſeorſim ſolus, & coniunctim cum Paulo vocatur Princeps. At Paulus ſeorſim nunquam; quod benè notandum eſt. Vnde Hieronymus, quem tu citas, quando de vtroque ſimul loquitur, appellat Principes Apoſtolorum: quando ſeorſim de alterutro, Petrum quidem vocat Principem Apoſtolorum, non tamen Paulum; vt patet in catalogo de ſcriptoribus Eccleſiaſticis.

16. Idem confirmo ex aliis Patribus. Nam Cyrillus Hieroſolymitanus catech. 11. ſic habet: *Omnibus Apoſtolis reticentibus, Petrus Princeps Apoſtolorum, & ſupremus Eccleſiæ Præco dicit ad ipſum.* Vbi Petrum vocat Principem, reſpectu omnium Apoſtolorum; & vt clarius explicet, quo ſenſu ſit Princeps, ait eſſe ſupremum Eccleſiæ Præconem. De Paulo id nunquam invenies.

17. Et Ephrem Syrus in ſermon. de transfiguratione Domini: *Sicut e Mayſes Societatis illius & coniunctionis Hebræorum iuſſu Dei, Princeps fuit: Ita Petrus Eccleſiæ Chriſtianorum. Atque, vt ille Veteris, ita hic Noui Teſtamenti Princeps.* Pulchra collatio, & ad noſtrum inſtitutum accommodata. Conſtat autem Moyſen fuiſſe Principem Hebræorum, ratione poteſtatis & iuriſdictionis. Ergo eodem ſenſu, Petrus fuit Princeps Chriſtianorum. Quis hoc vnquam dixit de Paulo?

18. Et Caſſianus lib. 3. de incarnatione Domini c. 12. *Interrogemus ſummum illum, & inter Diſcipulos Diſcipulum, & inter Magiſtros Magiſtrum, qui Romanæ Eccleſiæ gubernaculum regens, ſicut fidei habuit, ita & Sacerdotij Principatum. Dic nobis ergo, dic nobis Princeps Apoſtolorum Petre.* Hic etiam Petrus vocatur Princeps Apoſtolorum, quia erat ſummus inter Apoſtolos, & præ aliis habebat Sacerdotij Principatum. De Paulo, nihil eiuſmodi.

19. Et Maximus Conſtantinopolitanus Patriarcha in Epiſt. ad Orientales. *Hunc enim ex cæteris mortalibus de toto orbe Conditor orbis elegit, cui cathedram Magiſterij principaliter poſſidendam tenere, perpetuo priuilegij iure conceſſit.* Vbi vides, Petrum ideo vocari Principem omnium Apoſtolorum, quia principaliter poſſidet cathedram Magiſterij, quæ illi perpetuo priuilegij iure conceſſa eſt. At nullum eſſet Priuilegium, ſi non principaliter, ſed æqualiter cum aliis Apoſtolis illam cathedram poſſideret.

20. Et Leo Imperator, dictus Sapiens, in ſerm. de Petro: *Poſt reſurrectionem ter Petrum Dominus percunctatus, an ab eo diligeretur, Principem Apoſtolorum conſtituit.* Et paulo poſt: *Petrus verò, cùm intelligeret Principatum eum magnum eſſe, & magnis indigentem viribus, videretque Ioannem ſequentem, illum dico, quem Jeſus vehementer amabat: Hic, inquit, quid? Quod perinde erat, quaſi diceret: Mene præfici vis Capiti Diſcipuli? Hunc vero à te dilectum, qui voluit ſedere ad dextram, hunc, inquam, quid facere iubes?* atiterum: *Tu me ſequere, id eſt, ſequere me hoc baculo paſtorali: & ſicut ego, cum eram vobiſcum, ſeruabam vos, vt Pater, & Caput & Magiſter, vigilans pro vobis: ſic tu eſto meo loco, & ſequere me Principatu ac poteſtate tua fratres tuos confirmans. Te enim volo eſſe meo loco. Vnde manet in hodiernum vſque diem Petrus ſequens Chriſtum in ſucceſſore ſuo.* Magnum hoc teſtimonium.

21. Et Hugo Victorinus ſermon. 64. de Apoſtolis Petro & Paulo: *Petrus cæteris eminet excellentia poteſtatis: Paulus excellentia prædicationis. Petrus Sol, Paulus Luna. Petrus Sol, per collatam ſibi diuinitus potentiam: Paulus Luna, per collatam ſibi cœlitus ſapientiam.* Et infra: *Petro ſoli inter cæteros, & præ cæteris, à Domino cura paſtoralis principaliter & ſpecialiter iniuncta eſt, vbi dicitur: Paſce agnos meos.* Hæc ſufficiant de titulo Principis, qui aliter Petro, aliter Paulo conceſſus eſt.

22. Quarta quæſtio: An reliqui tituli (§. 1. enumerati) conceſſi ſint Petro, propter Primatum ætatis vocationis & charitatis; an vero propter Primatum poteſtatis & iuriſdictionis. Tu alteris priorem partem, ego poſteriorem. Nec opus eſt nouis Argumentis iam ante oſtendi, Primatum ætatis, vocationis & charitatis, vel incertum, vel fictitium eſſe. Primò, quia incertum eſt, an Petrus fuerit ætate ſenior, quàm omnes reliqui Apoſtoli. Secundò, falſum eſt, vocatum eſſe ad Apoſtolatum, antequam reliqui vocarentur. Tertiò, de Primatu charitatis diuerſæ ſunt authorum opiniones. Alij tribuunt illum Petro, alij Ioanni.

23. Deinde, multi ex ſupradictis titulis, plus aliquid ſignificant, quàm prærogatiuam ætatis aut vocationis. Sunt enim duplices tituli. Aliqui tribuuntur Petro, reſpectu aliorum Apoſtolorum, Princeps, Caput, Coryphæus, Apex, Vertex, Anteſignanus. Alij reſpectu Chriſti, vel totius Eccleſiæ, vel omnium fidelium, vt cum dicitur Vniuerſalis Vicarius Chriſti; Caput & Princeps Eccleſiæ, Caput fidelium, Paſtor gregis Dominici. Priores fortè poſſent illi accommodari propter primatum ætatis & vocationis, quem tu fingis: non tamen poſteriores. Hoc oſtendam in Exemplo à te allato. Dicis Petrum fuiſſe quaſi primogenitum inter Apoſtolos, ac proinde, ſicut quilibet alius primogenitus, ratione ætatis, poteſt vocari Caput aut Princeps ſuorum fratrum. Sic etiam de Petro ſtatuendum eſſe. Sitita. At vicißim ego retorqueo: Sicut ex eo præcisè, quòd aliquis eſt primogenitus inter fratres, non poteſt vocari Caput aut Princeps Reipublicæ, Caput aut Princeps ciuium, Vicarius Regis aut Imperatoris: Sic in ſimili caſu, ex eo præcisè, quòd Petrus eſt primogenitus inter fratres ſuos Apoſtolos, non poteſt vocari Caput Eccleſiæ, Princeps fidelium, Vicarius Chriſti. Alia ergo cauſa eſt horum titulorum, quàm prærogatiua ætatis & vocationis.

24. Deinde falſum eſt, Patres non agnouiſſe alium Primatum in Petro, quàm qui à te fingitur. Primò, quia aliqui, vt ex dictis patet, negant illum fuiſſe ſeniorem ætate & vocatione: Ergo illi ſaltem vel agnoſcunt alium Primatum, vel nullum. Vtrumque contra te eſt. Secundò, verba ac ſententiæ Patrum non ſaluantur, per primatum ætatis & vocationis. Audi quid ſcribant, & quomodo loquantur.

25. Chryſoſtomus Hom. 80. ad populum Antioche-

num, ante medium : *Nónne*, inquit, *ter Petrus negauit? Nónne cum iuramento ter? Quid ergo? Multúmne temporis fuit illi necessarium ad pœnitentiam? Nequaquam. Sed eadem uecte lapsus est, & resurrexit. Post illum enim grauem casum, (negationi namque nullum est malum æquale) rursum eum ad priorem honorem reduxit pœnitentia, & ei per totum orbem terrarum Ecclesiæ præsidentiam tradidit.*

Et orat. 5. aduersus Iudæos, longè ante medium: *Petrus post illam nefariam abiurationem, quoniam celeriter summi ipsius peccatum recordatus est, nulloque accusante dixit peccatum, flenitque amare; adeo abluit illam negationem, vt etiam Primus Apostolorum fuerit factus, ac terrarum orbem totum subiecerit.*

Hæc duo testimonia non possunt intelligi de Primatu ætatis aut vocationis; quia illum primatum, vt tu ipse fateris, habuit Petrus ante peccatum negationis, per hoc præcisè, quod esset senior ætate, & primus à Christo ad Apostolatum vocatus: Sed debent intelligi de primatu, qui post factam pœnitentiam Petro concessus est, vt ex verbis Chrysostomi constat. Quis autem primatus ille sit, colligi potest ex duabus illis particulis. 1. *Ecclesiæ Præsidentia per totum terrarum orbem.* 2. *Subiectio totius orbis terrarum.* Porro hic Primatus, qui tunc illi datus est, distingui debet ab honore, ad quem ait Petrum reductum esse per pœnitentiam.

26. Eodem modo ac sensu loquitur Maximus Taurinensis (qui vixit circa tempora Augustini) Homil. 3. in natali Apostolorum Petri & Pauli: *Quanti*, inquit, *meriti apud Dominum suum Petrus erat vt ei post nauicula parua remigium, totius Ecclesiæ gubernacula traderentur?* Certè, per gubernacula totius Ecclesiæ, non significatur primatus, ætatis aut vocationis, sed dignitatis & iurisdictionis. Nec video, quomodo clarius explicari possit potestas iurisdictionis, quàm hic explicata est: Nam perinde est, ac si dicas in simili casu: potius Imperii gubernacula Matthiæ Austriaco tradita sunt, vel totius regni Galliæ gubernacula Ludouico vndecimo tradita sunt. Quis hic locus dubitandi aut tergiuersandi?

27. Similiter Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum: *Inter duodecim vnus eligitur, vt Capite constituto, schismatis tolleretur occasio. Sed cur non Ioannes electus est virgo? ætati delatum est, quia Petrus senior erat ne adhuc adolescens ac pene puer progressæ ætatis hominibus præferretur.* Hinc tria colligo. primò, solum Petrum ex duodecim Apostolis electum esse in Caput Ecclesiæ. At si electus ex duodecim Apostolis, iam antea non erat ratione ætatis & vocationis. Aut si antea erat, electus non est. Secundò, ideo electum esse, vt constituto Capite, schismatis tolleretur occasio. Ergo non est electus pro sua tantum persona, sed etiam pro Successoribus, quia si tempore Apostolorum, quando Ecclesia erat exigua, debuit esse vnum Caput ad vitandum schisma, multo magis post tempora Apostolorum, quando Ecclesia fuit diffusa per totum orbem terrarum. Tertiò, ideo potius Petrum, quam Ioannem electum esse in Caput, quia non decebat Ioannem pene puerum præferri senioribus. Certè si Hieronymus putasset, quod tu fingis, primatum Petri in eo solum consistere, quod reliquis ætate & vocatione senior esset; vel frustra, vel stultè quæsiuisset, quare Ioannes non esset electus ad primatum? id est, quare non esset electus, vt fieret senior ætate & vocatione?

28. Item Leo papa (qui propter doctrinam & virtutem dictus est Leo Magnus) serm. 3. de Assumptione sua ad pontificatum: *Vnus de toto mundo Petrus eligitur, qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur: vt quamuis in populo Dei multi Sacerdotes sint, multique Pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.*

Et Epist. 87. ad Episcopos prouinciæ Viennensis, capite 1. *Sed huius muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro, Apostolorum omnium summo principaliter collocaret: Vt ab ipso, quasi quodam Capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet, vt exortem se mysterii diuini intelligeret esse, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hunc enim in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo: Tu es Petrus.*

Ex hoc vtroque Leonis testimonio habemus hæc tria. Primò, quod Petrus regat omnes, quos principaliter regit Christus; etiam omnes alios Ecclesiæ Pastores & Apostolos. Secundò, quod à Petro, tanquam à Capite diffundantur dona Dei in omnia membra Ecclesiæ. B Tertiò, quòd Petrus a Christo in consortium indiuiduæ vnitatis assumptus sit.

29. Quid tu verò, Matce Antoni; ad hæc respondes, primò fateris, quod res est, Leonem admittere Primatum Petri super totam Ecclesiam. Hoc accipio. Vixit autem Leo circa Annum Christi 440. Igitur ab eo tempore, id est, ab Annis mille ducentis, primatus Petri fuit agnitus & concessus in Ecclesia. Secundo ais, Leonem oratorio more, voluisse Petri dignitatem amplificare, vt hac ratione suam dignitatem Pontificalem extolleret. An putas tibi similem fuisse, qui studio ambitionis, veritati à se agnitæ contradixerit? At sciat in Sanctorum Catalogum ab Ecclesia relatum esse. Tertiò ais, Leonem in eo exorbitasse, quòd dixerit, Petrum in consortium indiuiduæ vnitatis à Christo assumptu esse. Hoc probas, quia indiuidua vnitas in Christo erat sola cum Patre & Spiritu sancto in natura & essentia diuinitatis. *Qualem vnitatem*, inquis, *quis asserat in Christum & Petrum? Nisi Petrum faciamus vnum ex Trinitate, quæ est blasphemia horrendissima.* Audi, mi frater. Nulla est hic blasphemia: Sed quod bene à Leone dictum est, tu vel non intelligis, vel malè interpretaris. Non dixit Leo, Christum assumpsisse Petrum in consortium indiuiduæ vnitatis, ratione naturæ aut substantiæ diuinæ, vt tu falsò imaginaris, sed ratione nominis ac dignitatis. Nam Christus voluit illum vocari Petram & fundamentum Ecclesiæ, sicut ipse vocabatur. Verba Leonis aperta sunt. Quæ etiam repetuntur à Nicolao papa, & citantur in iure canonico, D capite *Fundamentum*, De electione & electi potestate in 9.

30. Addam adhuc vnum aut alterum è Patribus. Gregorius lib. 4. Epist. 32. ad Mauritium Augustum, sic scribit: *Cunctis Euangelium scientibus liquet, quòd voce Dominica Sancto & omnium Apostolorum Principi Petro totius Ecclesiæ cura commissa est. Ipsi quippe dicitur, Pasce oues meas.*

31. Et Arnobius Romanus (qui vixit circa tempora Augustini) ad psalm. centesimum tricesimum octauum. *Ecce Apostolo Petro pœnitenti succurritur, qui est Episcopus Episcoporum, & maior gradus redditur honori, quàm sublatus est deneganti. Quod vt doceam, illud ostendo, quòd nullus Apostolorum nomen Pastoris accepit. Solus enim Dominus Iesus Christus dicebat: Ego sum Pastor bonus.* Hoc ergo nomen Sanctum, & ipsius nominis potestatem, post Resurrectionem suam Petro pœnitenti concessit, & ter negatus, negatori suo, hanc, quam solus habuit, tribuit potestatem: Vt non solum recuperasse, quod amiserat, probaretur, verum etiam & multo amplius pœnitendo, quàm negando perdiderat, acquisisse.

32. Et Eucherius Lugdunensis in vigilia sancti Petri: *Dicit ei, Pasce oues meas. Prius agnos, deinde oues cõmisit ei; quia non solũ Pastorem, sed Pastorũ Pastorem eum constituit. Pascit igitur Petrus agnos, pascit & oues: Pascit filios, pascit & matres: regit & subditos & Prælatos, Omnium*

igitur Paſtor eſt, qui præter agnos & oues in Eccleſia nihil eſt.

33. Plures Patres, etiam antiquiſſimos, citabo poſtea, cum diluam obiectiones tuas. Ac ſimul oſtendam, eos ipſos, quorum authoritatem nobis obiicis, maximè nobis patrocinari. Nunc Auguſtini ſententia, quæ multum ponderis habet, ſeorſim diſcutienda eſt.

CAPVT V.

Primatus Petri probatur ex Auguſtino.

1. AVguſtini ſententiam conaris tua interpretatione in alium ſenſum detorquere. Ais, nihil eum agnoſcere in Petro peculiare; præter hæc duo. primo, quod primus fuerit admiſſus in Apoſtolatum: Et hinc habuerit aliquam præeminentiam ſeu primatum. Secundo, quod ex hac præeminentia & primatu (qui totus conſiſtit in prioritate vocationis) ſecutum ſit, vt figuram totius Eccleſiæ geſtauerit. Sic tu, totidem fere verbis, lib. 1. cap. 10. n. 21. & alibi.

2. Ego contra aſſero, Auguſtinum hæc tria agnoſcere in Petro. primo, quod vere habuerit primatum ſeu Principatum totius Eccleſiæ, non ratione ætatis, aut vocationis præciſe, ſed ratione poteſtatis à Chriſto ipſi conceſſæ. Secundo, quod propter hunc Primatum ſeu principatum, ſuſtinuerit perſonam totius eccleſiæ, & conſequenter etiam Apoſtolorum ac aliorum fidelium. Sicut Imperator, aut Rex, aut Conſul, ſuſtinet perſonam totius imperii, aut regni, aut ciuitatis: & conſequenter omnium ſubditorum, qui in imperio, vel regno, vel ciuitate ſunt. Tertio, quod ſicut Imperator, aut Rex, aut Conſul, quia ſuſtinet perſonam ſubditorum, poteſt eorum nomine, vel reſpondere, vel paciſci, vel aliud quid facere, iuxta iuris conceſſionem; Sic etiam Petrus, quia ſuſtinebat perſonam totius Eccleſiæ, ſolitus ſit vnus ipſe pro omnibus reſpondere. Hæc tria perſpicuè oſtendam ex clariſſimis Auguſtini teſtimoniis.

3. Ac primo quidem, de Primatu Petri diſertè agit lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas c. 1. Vbi recenſet hæc verba Cypriani: *Nam nec Petrus, quem primum Dominus elegit, & ſuper quem ædificauit Eccleſiam ſuam, cum ſecum Paulus de circumciſione diſceptaret, poſt modum vendicauit ſibi aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumpſit, vt diceret ſe Primatum tenere, & obtemperari à nouellis & poſteris ſibi potius oportere, nec deſpexit Paulum, quod Eccleſiæ prius perſecutor fuiſſet, ſed conſilium veritatis admiſit*, &c. Deinde, ex tua ſententia mox ſubiicit: *Ecce vbi commemorat Cyprianus, quos nos etiam in ſcripturis ſanctis didicimus, Apoſtolum Petrum, in quo Primatus Apoſtolorum tam excellenti gratia præeminet, aliter quam veritas poſtulabat, de circumciſione agere ſolitum, à poſteriore Apoſtolo Paulo eſſe correctum.* Et infrà ibidem. *Puto, quod ſine vlla ſui contumelia Cyprianus Epiſcopus Petro Apoſtolo comparatur, quantum attinet ad martyrii coronam. Cæterum magis vereri debeo, ne in Petrum contumelioſus exiſtam. Quis enim neſcit illum Apoſtolatus principatum cuilibet Epiſcopatui præferendum? Sed etſi diſtat cathedrarum gratia, vna eſt tamen martyrii gloria.*

4. Hic duo notanda ſunt: Primo, quod Cyprianus ſupponat, Petrum habuiſſe quidem Primatum ſupra Apoſtolos, qui in eo conſiſtebat, quod omnes tenerentur ibi obtemperare: Sed tamen, nec inſolenter nec arroganter vſum fuiſſe illo Primatu, cum à Paulo corriperetur; vt daret nobis exemplum modeſtiæ & humilitatis, iuxta illud Chriſti, Matth. 20. 28. & Luc. 22. 26. *Qui maior eſt in vobis fiat ſicut minor, & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Sicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare.* Secundo, quod Auguſtinus eundem Primatum tripliciter confirmet. Primo his verbis: *in quo Primatu Apoſtolorum tam excellenti gratia præminet.* Quæ eſt illa tam excellens gratia? Certe non ſola vocationis antiquitas, vt tu vis. Quid enim excellens eſt, ſi dicam Petrum vno aut altero die citius vocatum eſſe ad Apoſtolatum, quam Andream? Quanquam, vt ſupra dixi, id falſum eſt. Deinde illis verbis: *quis neſcit illum Apoſtolatus Primatum cuilibet Epiſcopatui præferendum?* non ergo omnes Epiſcopi Petro æquales ſunt. Imo Auguſtinus ait, ſe vereri, ne ſit contumelioſus in Petrum, ſi illum conferat cum Cypriano Epiſcopo, quoad dignitatem Eccleſiaſticam. Denique illis verbis: *diſtat cathedrarum gratia*, id eſt, maior eſt cathedra Petri quam Cypriani: maior Pontificis, quam cuiuſuis alterius Epiſcopi.

5. Tu reſpondes, per cathedram Petri non intelligi cathedram Romanam, ſed Petri Apoſtolatum: eumque particularium Epiſcoporum cathedris præſtare. *Sic enim*, inquis, *quicunque Apoſtolatus excedit poteſtate quamcunque particularem cathedram, cum Apoſtolus quilibet in toto mundo poſſit ſuum Apoſtolatum exercere, quod Epiſcopi iam non poſſunt, niſi in limitatis Diœceſibus, ſiue prouinciis aut regnis: quanto magis primi & precipui Apoſtoli, aliorum pluribus nominibus Principis Apoſtolatus, ſingularem quamcunque cathedram excedet?* Hac reſponſione teipſum iugulas. Primo, quia concedis Petrum poteſtate Eccleſiaſtica (de hac enim ſermo eſt) excedere Cyprianum, & omnes alios Epiſcopos eccleſiarum particularium. Maior igitur, ex tua conceſſione eſt poteſtas eccleſiaſtica in Petro, quam in aliis epiſcopis. At hoc eſt, quod nos contendimus.

6. Secundo concedis, eundem Petrum poteſtate Eccleſiaſtica excedere alios Apoſtolos. Sic enim argumentaris: Si alii Apoſtoli poteſtate ecclesiaſtica excedunt Epiſcopos, Ergo multo magis Petrus. Quæ conſequentia non valeret, niſi Petrus eadem poteſtate excederet alios Apoſtolos. Sicut patet in ſimili exemplo. Nam qui ſic infert: Si aër excedit calore terram & aquam: Ergo multo magis ignis: Sine dubio ſupponit, ignem habere plus caloris, quam aërem. At hunc exceſſum poteſtatis in Petro nos vrgemus. Si ergo illum concedis, non nobis, ſed tibi contrarius es.

7. Tertio affirmas, quemlibet Apoſtolum eccleſiaſt. poteſtate excedere quemlibet Epiſcopum, cum quilibet Apoſtolus in toto mundo poſſit ſuum Apoſtolatum exercere, quod Epiſcopus non poteſt, niſi in limitato regno aut prouincia. At alibi contrarium aſſeris, nempe Apoſtolos & Epiſcopos in poteſtate & iuriſdictione æquales eſſe: & non differre, niſi accidente. Sic enim ſcribis l. 2. c. 1. n. 3. *Quoſcunque igitur Apoſtoli eligebant & ad Eccleſias regendas mittebant, ij proculdubio, parem cum ipſis Apoſtolis poteſtatem accipiebant, ſi vim ipſam inſtitutionis ſpectemus.* Et ibidem n. 5. *Neque ego inuenio inter verum Apoſtolum, ac Epiſcopum aliud diſcrimen, niſi quod Apoſtolus ſit, qui Chriſtum prædicat, tanquam teſtis oculatus, ab ipſemet Chriſto immediate miſſus: Epiſcopus vero ſit, qui eundem prædicat, vt teſtis inſtructus, & fide illuminatus ac miſſus à Chriſti miniſtris.* Et iterum n. 7. in fine: *Apoſtoli, dum alios ad fundandas vel regendas Eccleſias mittebant, eos ad Epiſcopatum euehebant: totumque ipſorum officium, cum tota poteſtate miniſteriali, eis committebant: Vna illa propria perſonali dignitate excepta, quod eſſent teſtes oculati vitæ & Reſurrectionis Chriſti, ab eaque immediate vocati & miſſi ad euangelizandum.*

8. Vides, opinor, contradictionem in hac duplici tua aſſertione. Vna, Apoſtoli excedunt poteſtate Epiſcopos. Altera, Epiſcopi ab Apoſtolis parem poteſtatem accipiebant. Vel Apoſtoli Epiſcopis à ſe miſſis committebant totum ſuum officiũ cum tota poteſtate. Reſponde-

bis forte, vtramque veram esse diuerso sensu. Apostolos enim & Episcopos habere parem potestatem in habitu; non tamen parem in actu. Igitur priorem assertionem veram esse de potestate in actu; posteriorem, de potestate in habitu. Sed hanc ipsam responsionem tu ipse enertis. Nam l. 2. c. 5. n. 26. sic habes. *Prædicandi potestatem in toto terrarum orbe, sicut Apostoli non habebant, nisi habitu; actu verò ibi, vbi iam inter se conuenerant, seu vbi eos Spiritus Sanctus esse volebat: Ita Episcopi habitu habent eandem vniuersalem potestatem iure diuino, eo ipso, quo sunt facti rite Episcopi: Actu tamen non sunt Episcopi, nisi sua particularis Ecclesia in qua illos Spiritus sanctus posuit.* Et ibidem: *Ita & iurisdictio in habitu est vniuersalis iure diuino, in vnoquoque Episcopo: in actu verò non est, nisi particularis, sicut erat etiam in Apostolis.* Hic plane idem statuis de Episcopis & Apostolis; tum quoad potestatem & iurisdictionem in habitu, quæ in vtriusque vniuersalis & illimitata est; tum quoad potestatem & iurisdictionem in actu, quæ in vtriusque particularis & limitata est. Nihil ergo discernis. Manet igitur vera contradictio, quam polui.

9. Addo ex tuis verbis manifestè colligi duo alia absurda. Vnum est, Paulum nec Apostolum fuisse, nec Episcopum. Non Apostolum, quia non fuit oculatus testis vitæ & Resurrectionis Christi. Nec Episcopum, quia non est immediate missus à ministris Christi, sed ab ipso Christo. Alterum, aliquos Episcopos habere maiorem potestatem & iurisdictionem, quam Apostolos, si non in habitu, saltem in actu. Nam Apostoli, vt iam dixisti, non habebant iurisdictionem in actu, nisi particularem & limitatam. At aliqui Episcopi habent indifferentem, & non limitatam, vt fateris l. 2. c. 2. n. 11. his verbis: *Quicunque ab Apostolis Episcopi fiebant, in eandem cum ipsis Apostolis in solidum authoritatem accipiebant; & sane vniuersalem in habitu & illimitatam: In actu verò aliqui indifferenter, quocunque eos Spiritus sanctus, aut Apostoli dirigebant, terrarum orbem circumibant: alii vero certis locis consistere iubebantur.* Hîc distinguis inter Episcopos: Aliqui habent potestatem in actu limitatam ad certum locum: alii indifferenter ad totum orbem terrarum. At Apostoli, ex tua sententia, non habebant nisi particularem. Minus igitur habebant, quàm aliqui Episcopi ab ipsis ordinati & missi.

10. Ecce, Marce Antoni, in quantas angustias te coniicis, dum sententiam Augustini, qui clare explicat primatum Petri, conaris obscurare, & per ineptas ambages peruertere. Dic rotunde, quod dixit Augustinus, in Petro Primatum Apostolorum excellenter præeminere: Hunc Primatum cuilibet Episcopatui præferendum esse. Sed, ne dubites, adducam alia tria Augustini testimonia pro eodem Primatu.

Primum habetur Epist. 108. ad Seleucianum, statim ab initio, vbi sic ait: *Quod autem dicitur Petrum egisse pœnitentiam, cauendum est, ne ita putetur egisse, quemodo agunt in Ecclesia, qui proprie pœnitere vocantur. Et quis hoc ferat vt primum Apostolorum inter tales pœnitentes numerandum putemus?* Quasi dicat: qui agunt pœnitentiam in ecclesia, subiecti sunt Prælatis Ecclesiæ, & ex illorum arbitrio puniuntur, tanto vel tanto tempore, prout ipsis visum est. At Petrus, tametsi grauissime peccauerit, negando Christum, non tamen erat subiectus Prælatis Ecclesiæ, cùm ipse potius esset Caput & Princeps ecclesiæ, & neminem haberet, excepto Christo, à quo puniretur. Non igitur debet inter pœnitentes Ecclesiæ numerari. Quòd hic sit sensus Augustini, colligitur ex aliis ipsius libris, vbi agit de pœnitentia ecclesiastica, præsertim in Enchiridio c. 65. vbi sic scribit: *Recte constituuntur ab iis, qui Ecclesiæ præsunt, tempora pœnitentiæ, vt fiat etiam satis Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata: Extra eam quippe non remittuntur.* Et Hom. 27. de vtilitate pœnitentiæ, distinguit triplicem pœnitentiam. Vnam accedentium ad baptismum: alteram quotidianam: tertiam ecclesiasticam. De hac ita scribit: *Est pœnitentia grauior atque luctuosior, in qua proprie vocantur in Ecclesia pœnitentes, etiam remoti à Sacramento Altaris participandi.* Huiusmodi pœnitentem negat fuisse Petrum, quia non erat subiectus Ecclesiæ, ac proinde Ecclesia non poterat illum remouere à Sacramento Altaris.

11. Alterum Augustini testimonium habetur ser. 124. de tempore, vbi agens de negatione Petri, sic scribit: *Ideo B. Petrum paululum Dominus subdeseruit, vt in illo totum genus humanum posset agnoscere nihil se sine Dei gratia præualere. Et vt Ecclesia Rectori futuro, ignoscendi peccantibus quadã regula poneretur. Credenda enim erant Petro Apostolo claues Ecclesiæ. Credenda erat ei populorum innumera multitudo, quæ esset pro suæ naturæ vitiis, passionibus, culpis inuoluta atque peccatis.* Et infra: *Totius corporis morbum in ipso Capite curat Ecclesia, & in ipso vertice componit membrorum omnium sanitatem, in ipsa confessionis Christi erepidine, in ipso immobilis fidei fundamento, in Petro scil. illo, qui dixerat. Etiamsi me oporteat mori tecum, non te negabo.* Et ibidem: *Quid agis, ô Petre, future Rector Ecclesiæ, quid loqueris?* Verba clara sunt. Petrus vocatur rector Ecclesiæ, cui infinita populorum multitudo credita est. Vocatur caput totius corporis Ecclesiæ: Vertex omnium membrorum Ecclesiæ: Immobilis fidei fundamentum. Quid quæris amplius?

12. Tertium testimonium habetur in quæstionibus Veteris ac Noui Testamenti, q. 75 Quamuis enim autor fortasse non est August. est tamen autor antiquus, & ipsi Augustino æqualis, aut antiquior. *Dicunt exactores didrachma ad Petrum Apostolum: Magister vester non soluit didrachmam. Quo dicto, Magistrum, vt pro omnibus Discipulis solueret, conuenerunt. Saluator autem cum pro se & Petro dari iubet, pro omnibus exsoluisse videtur: quia sicut in Saluatore erant omnes causæ Magisterij, ita & post Saluatorem, in Petro omnes continentur. Ipsum enim constituit esse Caput eorum, vt pastor esset gregis Dominici.* Et ibidem: *Manifestum est in Petro omnes contineri. Rogans enim pro Petro, pro omnibus rogasse dignoscitur. Semper enim in proposito populus, aut corripitur, aut laudatur.*

13. Iam verò (quod secundo loco probandum erat ex Augustino) Petrum ratione sui primatus, gessisse personam totius Ecclesiæ, & omnium fidelium, docet idem Augustinus, enarratione prima in Psal. 108. statim in principio, vbi docet, Multa in Psalmo illo dici de Iuda proditore, quæ illi conueniunt, quatenus gerit personam Iudæorum, Christi hostium: sicut etiã multa conueniunt Petro, quatenus gerit personam Ecclesiæ: Verba Augustini sunt hæc: *Sicut enim quedã dicuntur, quæ ad Apostolum Petrum propriè pertinere videantur, nec tamen habent illustrem intellectum, nisi cum referuntur ad Ecclesiam, cuius ille agnoscitur in figura gestasse personam, propter Primatum, quem in Discipulis habuit, &c. Ita Iudas personam quodãmodo sustinet inimicorum Christi Iudæorum, &c.* Vbi aduerte, non eodem sensu, Petrum & Iudam sustinere personam communitatis. Nam Iudas propter nefariam proditionem Christi, sustinet personam hostium Christi. Petrus propter Primatum Ecclesiæ, sustinet personam eiusdem ecclesiæ.

14. Ex tract. 124. in Ioannem, post medium, recitãs illa verba ex Euangelio, *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*: mox subdit: *Hoc agit Ecclesia, sibe beata in hac vita erũnosa: cuius Ecclesiæ Petrus Apostolus, propter Apostolatus sui Primatũ gerebat figurata generalitate Personam. Quod enim ad ipsum propriè pertinet, natura vnus homo erat, gratia vnus Christianus, abũdantiore gratia vnus idemque Apostolus. Sed quando ei dictũ est: Tibi dabo claues regni Cœlorum, vniuersalem significabat Ecclesiam.* Hîc quædam attribuit Petro, tanquam priuato homini; vt quod fuerit natura vnus homo, gra-

tia vnus Chriſtianus; abundantiori gratia, vnus Apoſtolus. Quædam verò, tanquam perſonæ publicæ; vt quòd habuerit Primatum Eccleſiæ; quòd ratione Primatus, geſſerit perſonam Eccleſiæ, non particularis, ſed generalis ſeu vniuerſalis; quod in perſona eccleſiæ vniuerſalis, acceperit claues regni cœlorum. At tu, Marce Antoni, contra Auguſtinum doces, Primatum Eccleſiæ, qui à te confingitur, conuenire Petro tanquam priuato homini, ratione ætatis & vocationis.

15. Et in lib. de Agone Chriſtiano c. 30. *Nuſquam tam vigere debent viſcera miſer cordiæ, quàm in Catholica Eccleſia, vt tanquã vera Mater, nec peccantibus filiis ſuperbè inſultet, nec correctis difficilè ignoſcat. Non enim ſine cauſa inter omnes Apoſtolos huius Eccleſiæ Catholicæ perſonã ſuſtinet Petrus. Huic enim Eccleſiæ claues regni cœlorum datæ ſunt, cùm Petro datæ ſunt. Et cùm ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Paſce oues meas. Debet igitur Eccleſia Catholica correctis & pietate firmatis filiis libenter ignoſcere, cum ipſi Petro perſonam eius geſtanti, videamus veniam eſſe conceſſam.* Ecce, Petrus ſuſtinet perſonã Eccleſię Catholicæ. Et cùm Petro datæ ſunt claues, non datæ ſunt ipſi in priuatum vſum, ſed pro bono totius Eccleſiæ. Et cũ illi dictũ eſt, *Paſce oues meas*, non illi ſoli, vt priuato homini, ſed omnibus illius ſucceſſoribus dictum eſt.

16. Denique, quòd Petrus, qua ſuſtinebat perſonam totius Eccleſiæ, ſolitus ſit pro omnibus reſpondere, docet idem Auguſtinus ſer. 31. de verbis Apoſtoli cap. 2. *Reſpondit*, inquit, *Petrus nunc pro omnibus, quia vnitas in omnibus.* Et ſer. 13. de verbis Domini c. 1. *Ipſe enim Petrus, in Apoſtolorũ ordine primus, in Chriſti amore promptiſſimus, ſæpe vnus reſpondit pro omnibus.* Vbi per illam particulã, In Apoſtolorum ordine Primus, intelligit Primatum Petri, non ratione ætatis aut vocationis, ſed authoritatis & præfecturæ, vt ipſemet ibidem explicat c. 2. cùm ait: *Idem ergo Petrus à Petra cognominatus beatus, Eccleſiæ figurum portans, Apoſtolatus principatum tenens.* De hac re dicam plura c. ſequenti. §. 16.

17. Ex dictis ſatis conſtat de ſententia Auguſtini, nec quicquam video obiici poſſe, quàm quòd l. 1. c. 5. n. 10. obiicis, illum dixiſſe ſerm. 47. de Sanctis Petro & Paulo: *Beatus Petrus Primus Apoſtolorum: Beatus Paulus nouiſſimus Apoſtolorum.* Ex quo infers, ſicut Paulus fuit nouiſſimus vocatione, ita Petrum fuiſſe primum vocatione: Ac proinde Primatum Petri nihil aliud eſſe quàm primatum vocationis. Sed iam ſuprà reſponſum eſt, cap. 2. §. 21. Nam ibi dixi, Auguſtinum non connectere illa verba; ſed vno loco aſſerere, Petrum eſſe Primum Apoſtolorum; altero, Paulum eſſe minimum Apoſtolorum. Non igitur neceſſe eſſe, vt quo ſenſu, vnus dicitur minimus, eodem alter dicatur primus. Paulum vocari minimum, id eſt, indigniſſimum, propter ſua peccata: Petrum vocari Primum, id eſt, principem, ratione primatus ſeu præfecturæ.

18. Sed eſto, dixerit Auguſtinus per modum connexionis, Petrum eſſe primum, Paulum nouiſſimum; non ſequitur, eodem ſenſu vtrumque dictum eſſe. Dabo ſimile exemplũ. Chriſtus Marc. 9. 34. dixit: *Si quis vult primus eſſe, erit omnium nouiſſimus, & omnium miniſter.* Vbi primus & nouiſſimus in eadem ſententia connectuntur; & tamẽ non ſumuntur eodẽ ſenſu. Nam ſenſus eſt: ſi quis inter vos vult eſſe prim⁹ in gradu vel prælatura, fiat nouiſſimus, id eſt, humillim⁹ in miniſterio.

CAPVT VI.

Primatus Petri probatur ex prærogatiuis Petri.

1. CAtholici aſſignant varia priuilegia ſeu prærogatiuas Petri, ex quibus colligunt ipſius Primatum & eminentiam ſupra alios Apoſtolos: Non quod vnaquęque prærogatiua per ſufficiens ſit, ad ſtruendum Primatum, ſed quòd omnes ſimul ſumptæ id faciant. Sunt autem hæ præcipuè; 1. Quod Chriſtus ſoli Petro inter omnes Apoſtolos, proprium nomen mutauerit. 2. Quòd quando in Euangelio recenſentur nomina Apoſtolorum, ſemper primo loco ponatur Petrus. 3. Quòd ſcriptura loquatur de Petro, tanquam de Principe: de aliis Apoſtolis, tanquam de ſubditis. 4. Quod Petrus ſæpè loquatur nomine omnium Apoſtolorum, tanquam illorum Anteſignanus. Quod inter omnes Apoſtolos, ſoli Petro facta ſit prima reuelatio diuinitatis Chriſti. 6. Quòd ſoli Petro inter Apoſtolos promiſſa ſit ſtabilitas fidei & cathedræ. 7. Quòd Chriſtus pro ſolo Petro & ſeipſo voluerit tributum ſolui in Capharnaum. 8. Quòd poſt Reſurrectionem, inter omnes Apoſtolos, ſoli Petro primum apparuerit. 9. Quod Petrus ſua authoritate vocauerit alios ad electionem noui Apoſtoli, in locum Iudæ proditoris. 10. quòd primus promulgauerit Iudæis Euangelium, poſt acceptum Spiritum ſanctum. 11. Quòd primum miraculum apud Iudæos fecerit, in confirmationem Euangelij. 12. Quòd etiam primus prædicauerit gentibus Euangelium: & quòd ipſi ſoli oblata ſit viſio cœleſtis de vocatione gentium. 13. Quòd primus in Concilio Hieroſolymitano ſententiam dixerit.

2. Certè, hæ prærogatiuæ, vt alias omittam, manifeſtè oſtendunt, aliquid peculiare fuiſſe in Petro, quod in aliis Apoſtolis non fuerit. Quid autem illud ſit, in eo diſſentimus. Tu nihil aliud agnoſcis, quàm Primatum ætatis, vocationis & feruoris. Nec putas aliud colligi poſſe ex prærogatiuis iam enumeratis. Sed erras, vt ſæpe dixi. Primo, quia incertum eſt, an Petrus ætate omnes alios ſuperauerit. Secundò, nec probare potes ex Euangelio, prius Petrum, quam reliquos ad Apoſtolatum vocatos eſſe. Tertiò, nec ſolus feruor charitatis fuit cauſa omnium iſtarum prærogatiuarum. Quæ omnia clarius patebunt, ſi ſingulas prærogatiuas expendamus.

Prima Prærogatiua Petri.

3. IGitur prima Petri Prærogatiua eſt, quod Chriſtus ſoli ipſi, inter omnes Apoſtolos, proprium nomen mutauerit. Nam cùm antea vocaretur Simon, poſtea vocatum eſt Cephas, id eſt, Petra (Ioan. 1. 42.) quæ prærogatiua illi communis eſt cum Abrahamo, qui cum antea vocaretur Abrã, id eſt, Pater excelſus, poſtea vocatus eſt Abraham, id eſt, Pater multitudinis, ſeu multarum gentium (Gen. 17. 5.) Maior tamen eſt Petri prærogatiua, quàm Abrahami. Nam Petrus idẽ nomen ſortitus eſt, quod Chriſtus. Cephas enim, & Syriacè, & Græcè ſumi poteſt, teſte Optato l. 2. contra Parmenianum. Syriacè ſignificat petram vel lapidem: Græcè, caput. Vtroque nomine appellatus eſt Chriſtus. Petra quidem ſeu lapis, ſuper quem fundata eſt Eccleſia (Mat. 21. 24.) Caput verò, à quo regitur eccleſia, ſicut mulier à viro (Eph. 5. 23.) Itaque per hanc nominis mutationem voluit Chriſtus ſignificare Petrũ fore Caput & fundamentum Eccleſiæ, ſicut ipſe erat. Sed diuerſimodè. Nam Chriſtus eſt Caput & fundamentum primarium; Petrus ſecundarium.

4. Tu reſpondes (lib. 1. c. 9. n. 1.) Ex hac nominis mutatione, non poſſe colligi Primatum. Primò, quia non ſolius Petri, ſed etiam aliorum nomina mutata eſſe legimus. Secundò, quia alii Apoſtoli non minus fuerunt petræ ſeu fundamenta eccleſiæ, quàm Petrus, iuxta illud Eph. 2. 20. *Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide, Chriſto Ieſu.* Tertiò, quia quod Petrus fuerit Caput aliorum, non arguit primatum poteſtatis aut iuriſdictionis, ſed tan-

tum ætatis, aut vocationis. Fuit enim Caput illorum, eò A
sensu, quo primogenitus est caput suorum fratrum.

5. Hæc responsio nulla est. Non n. dicimus, ex sola nominis mutatione, colligi Primatum Petri, sed ex omnibus prærogatiuis simul sumptis. Deinde falsum est, aliorum Apostolorum omnia propria nomina à Christo mutata esse. Tametsi n. duo filij Zebedæi, Iacobus & Ioannes, vocati sint à Christo Boanerges, id est, filij tonitrui, hoc tamen nomen non erat proprium, sed ambobus commune. Quod autem Matthæus vocatus sit Leui & similiter Iudas vocatus sit Thadæus; non est factum per mutationem, sed per primam nominis impositionem.

6. Vbi obiter hæc duo distinguenda sunt. 1. Impositio vel mutatio nominis ab hominibus facta. 2. Impositio vel mutatio nominis à Deo facta. Et quidem homines ferè solent tripliciter mutare vel imponere nomina. 1. ex euentu, & sic ferè factum est in lege naturæ. 2. ex nominibus parentum vel cognatorum; & sic factum fuisse in lege Mosaica, colligitur ex illo Luc. 1. 61. *Nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.* 3. ex nominibus, vel parentum, vel cognatorum, vel Sanctorum in cœlo existentium; & sic passim fit hoc tempore. B

7. At Deus non solet alicui imponere vel dare nomen, nisi ad significandum aliquod mysterium, quod paucis contingit. In Nouo Testamento contigit Christo, Ioanni Baptistæ, & Petro. Nescio an alicui alteri. De Christo legimus Luc. 1. 30. *Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria: inuenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies* C *in vtero, & paries filium, & vocabis nomẽ eius Iesum: Hic erit magnus.* De Ioanne Baptista ibidem vers. 13. *Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: Et vxor tua Elisabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem, &c. Hic erit magnus coram Domino.* Denique de Petro, Ioann. 1. 42. *Iniuit eum Iesus dixit: Tu es Simon filius Iona: Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* Vbi etiam, vt in duobus præcedentibus exemplis vel addi, vel intelligi debet *Et eris magnus.*

8. Et quidem de mysterio, quod latebat in impositione nominis Iesu & Ioannis, nihil dicam hoc loco. Res nota est, & alibi tractanda. De mysterio autem, quod Catholici agnoscunt, in mutatione nominis Petri, scribit Augustinus tract. 7. in Ioannem, post medium his verbis: *Magnum, quia mutauit ei nomen, & feci de Simone Petrum* Et infra: *Si hoc ante Petrus vocaretur, non ita videres mysterium petræ, & putares casu eum sic vocari, non prouidentia Dei. Ideo voluit enim aliud prius vocari, vt ex ipsa commutatione nominis. Sacramenti vinacitas commendaretur.* Et Leo Magnus Epist. 87. ad Episcopos prouinciæ Viennensis, de Petro sic loquitur: *Hunc enim in consortium individuæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari dicendo, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* (quæ verba c. 4. explicata sunt) et ser. 3. de Assumptione sua ad pontificatum, introducit Christum loquẽtem ad Petrum: *Sicut meus pater tibi manifestauit diuinitatem meam, ita & ego tibi notam facio excellentiam tuam quia tu es Petrus, id est, cùm ego sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum; ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, vt quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.* Et Prosper Aquitanicus lib. 2. de vocatione gentium, c. 28. *Quis ergo ambigat, quis ignoret hanc fortissimam petram quæ ab illa principali petra communionem, & virtutis sumpsit, & nominis? &c.*

9. Hic vides, Marce Antoni, quid patres sentiant: et quàm longè absis ab illorum sententia, qui mysterium, quod illi Magnum agnoscunt, parui æstimas. Porro quòd addis, alios Apostolos non minus esse petras seu fundamenta Ecclesiæ, quàm Petrum, temerarium est Audi. Constat ex Scripcura, & Christum, & Petrum, & reliquos Apostolos vocari fundamentum seu petram, super quam ecclesia ædificata est; sed diuerso modo. Solus Christus & fundamentum primarium, quod tua firmitate constitit, iuxta illud 1. Cor. 3. 11. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.* Præter Christum, Prophetæ & Apostoli sunt, fundamenta secundaria, Eph. 2. 20. *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide, Christo Iesu.* Nam illi, per prædicationem fidei & doctrinæ Christianæ, sustentant ecclesiã. Vel, quod idem est illorum doctrinæ & prædicationi incumbit ecclesia. Et reliqui Christiani super illorum fidem & doctrinam superædificantur. Inter secundaria vero primum locum tenet Petrus, cui specialim dictum est, *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Vbi aliquid peculiare illi promittitur, quod alijs Apostolis promissum non est. Nimirum firmitas, constantia, & stabilitas, quæ per petram significatur. Quæ etiam alibi alijs verbis illi promissa est, Luc. 22. 32. *Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.* D

10. Igitur Christus est fundamentum Ecclesiæ primarium, & (vt loquitur Augustinus in Psam 86.) *fundamentum fundamentorum.* Est lapis angularis, qui connectit inter se duos parietes, id est, Iudæos & gentiles. (Ephes. 2. 12. & seqq.) est ostium seu ianua, per quam ingredimur in ecclesiam, (Ioan. 10. 9.) Apostoli & Prophetæ sunt fundamentum secundarium, quia illorum doctrina & prædicatio fundatur in Christo: quem Prophetæ futurum prædixerunt; Apostoli præsentem annunciarunt. Hoc peculiare habet Petrus, quòd ipse cum suis Successoribus habeat prærogatiuam constantiæ & firmitatis in fide, quam reliqui Apostoli cum suis successoribus non habuerunt. Ipsi quidem in suis propriis personis manserunt constantes (excepto Iuda) sed in Successoribus defecerunt. Sola Cathedra Petri habet hoc priuilegium. De quo plura dicturus sum in sexta prærogatiua.

11. Iam verò, quod tertio loco obiicis ex eo, quod Petrus fuit Caput Apostolorum, non posse colligi primatum potestatis, sed tantum ætatis aut vocationis; & friuolum est, & sæpè refutatum. Non audes negare quod omnes boni authores asserunt, Petrum fuisse Caput Apostolorum, quid ergo? Fingi ideo Caput fuisse, quia ætate senior, vocatione antiquior. Nimirum, vt tollas Primatum, qui certus est? excogitas alium, qui incertus est.

Secunda Prærogatiua.

12. ALtera prærogatiua est, quod quando in Euangelio recensentur nomina Apostolorum, semper primo loco ponatur Petrus, tanquam Princeps & Antesignanus. vt Matt. 10. 2. *Duodecim Apostolorũ nomina sunt hæc: Primus: Simon qui dicitur Petrus,* &c. Idẽ fit Marc. 3. & Luc. 6. 14. & Act. 1. 13. Tu respondes, vt soles, (l. 1. cap. 9. n. 2.) Petrum primo loco nominari, quia erat primus ætate & vocatione. Nondum id probasti. At ego facilè probem, fuisse Primum authoritate & iurisdictione: sic enim Patres explicant illam particulam, *Primus.* Et ratio sumitur ex ipso contextu. Nam si Petrus, in ista enumeratione Apostolorum, diceretur *primus* ordine ætatis aut vocationis; tunc reliqui, qui ponuntur post Petrum, ponerentur etiam iuxta ordinem ætatis aut vocationis. At hoc falsum est. Imò, nullus ferè inter eos seruatur ordo. Nam apud Matthæum, post Petrum, nominatur Andreas: apud Marcum, non Andreas, sed Iacobus: apud Lucam in Actibus, Ioannes. Idem fit in reliquis Apostolis. Aliquando Matthæus præponitur E

Digitized by Google

gibus quid eſt *paſcere*. Relinque illud, *fortaſſe*: illud, *non A pugno* illud, *quamcunque & quantumcunque*.

7. Nos (ſine *fortaſſe*) aſſerimus, *paſcere*, idem eſſe quod officium paſtorale exercere. Nemo ambigit. Officium autem paſtorale includit tres actus principales, vt ex ſcriptura patet. Primus eſt, pabulum præbere, & ad paſcua ducere, Ezech. 34. 2. *Va paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos: Nonne greges à paſtoribus paſcuntur?* et Pſal. 22. 1. *Dominus regit me* (Græce eſt, paſcit me) *& nihil mihi deerit: in loco paſcuæ ibi me collocauit.*

8. Secundus eſt infirmas oues ſanare, diſperſas colligere, errantes reducere, contra lupos defendere, Ezech. 34. 5. *Diſperſæ ſunt oues meæ, eo quod non eſſet paſtor: & factæ ſunt in deuorationem omnium beſtiarum agri & diſperſæ ſunt. Errauerunt greges mei, & non erat, qui requireret.* Et infrà v. 15. *Ego paſcam oues meas, & ego accubare faciam, dicit Dominus Deus. Quod perierat, requiram: & quod abiectum erat, reducam; & quod confractum erat, alligabo; & quod infirmum fuerat, conſolidabo, & quod pingue & forte, cuſtodiam.*

9. Tertius eſt, præeſſe, regere, gubernare, iudicare, diſcernere, caſtigare. 2. Reg. 5. 2. *Tu paſces populum meum Iſrael*, id eſt gubernabis, vt patet ex verbis ſequentibus. *Et tu eris Dux ſuper Iſrael.* et Pſal. 2. 9. *Reges eos in virga ferrea.* Græcè eſt, ποιμανεῖς αὐτοὺς. Id eſt paſces eos. Et Ezech. 34. 17. *Vos autem greges mei, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego iudico inter pecus arietum & hircorum.* Et v. 20. *Ecce ego ipſe iudico inter pecus pingue & macilentum.*

10. Vnde ſic concludo: Chriſtus cum dixit Petro, *Paſce oues meas* commiſit illi officium paſtorale, reſpectu omnium Chriſtianorum (nullum enim, vt dixi, excepit.) ergo dedit illi poteſtatem exercendi officium paſtorale. Officium autem paſtorale eſt, oues ad paſcua ducere, infirmas curare, diſperſas colligere, interſanas & vitioſas iudicare, contumaces cogere & ad ouile cõpellere lupos arcere (quæ omnia, vt patet ex ſcripturis citatis, & potiſſimum ex Ezechiele, non tantum intelliguntur de paſtore brutarum ouium, ſed multo magis de Paſtore fidelium.) Ergo Petrus habuit poteſtatem hæc omnia præſtandi, reſpectu omnium Chriſtianorũ. Potuit igitur, ratione officii paſtoralis, vbique Euangelium prædicare, Sacramenta adminiſtrare, peccantes corrigere, errantes reducere, inter veram & falſam doctrinam diſcernere, ad vnitatem Eccleſiæ compellere, hoſtes arcere: ſiue per ſe, ſiue per alios ſibi ſubordinatos, et ſic explicant antiqui Patres, quorum verba referemus ſequenti capite.

11. Quarta quæſtio eſt: An aliquid peculiare conceſſum ſit Petro per illa verba, *Paſce oues meas*, præ aliis Apoſtolis? Tu ais, nihil præ aliis conceſſum illi eſſe. Alios non minus fuiſſe Paſtores, quam Petrum. Sic enim ſcribis l. 1. c. 8. n. 3. *Quamuis veriſſimum ſit, illa verba, Paſce oues meas, ſeorſim ſoli Petro fuiſſe dicta, etiam aliis Apoſt. præſentibus, nihilominus in ſolo Petro ea effectum ſuum habuiſſe, dici nullo modo poteſt. Nonne ipſemet Chriſtus dedit quoſdam quidem Apoſtolos, alios Doctores & Paſtores: Non ergo ſolus Petrus Paſtor.* Et rurſum n. 4. *Prius omnibus Apoſtolis ſimul cum Petro dictum eſt à Chriſto: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: Et poſtea dictum eſt Petro Paſce oues meas. Neque video quomodo affirmari poſſit aliqui amplius dari Petro ſeorſim his verbis, quam datum fuerit cæteris omnibus illis.* Et iterum n. 5. *Illud contendo, nullam verbo paſcendi contineri poteſtatem, quæ non melius & amplius contineatur in illis Chriſti dictis, ſicut miſit me pater, & ego mitto vos. Et illis: Euntes docete &c.*

12. Hic plane exorbitas, mi Antoni. Et pugnas non ſolum cum antiquis Patribus, qui docent Petro plus datum eſſe, quam reliquis Apoſtolis, ſed etiam cum Euangelio & recta ratione. Nam ſi Petro nihil datum eſt amplius per illa verba, *Paſce oues meas*, quã quod antea datum erat per illa: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos* iam nihil noui accepit per illud: *Paſce*, quod antea non habuerit meliori & ampliori modo, vt tu interpretaris, per illud, *Mitto vos*. Quid ergo neceſſe fuit, Chriſtum vti tot ceremoniis circa Petrum, ſi nihil peculiare voluit illi dare? Quorſum illa trina interrogatio: *Simon Ioãnis diligis me plus his? Simõ Ioannis diligis me? Simon Ioãnis amas me?* Quorſum triplex illa commiſſio, *Paſce agnos meos, Paſce agnos meos, Paſce oues meas*? Otioſe hæc omnia facta eſſe neceſſe eſt, ſi nihil datum eſt Petro quod antea datum non fuit. Imo, ſi quod antea meliori & ampliori poteſtate datum fuit, poſtea deteriori & reſtrictiori conceſſum eſt.

13. Ais, nihil otioſe hic factum eſſe, ſed multa myſteria in hoc vno facto contineri. *primũ*, inquis, *myſterium eſt vnitatis collegii Apoſtolici, ne ipſum collegium diſſolueretur. Cum enim Petrus ſolus ex duodecim Apoſtolis negaſſet Chriſtum expreſſe, poterant reliqui merito illum excludere, vitare, abiicere, & conſequenter diſſoluere vnitatem illam collegii Apoſtolici.* Igitur, ne hoc fieret, dictum eſt Petro, coram aliis Apoſtolis, *paſce oues meas*, id eſt mane in collegio Apoſtolorum, & fac quod illi facium. Pro hac interpretatione citas Optatum Mileuitanum & Auguſtinũ. Sed mala fide. Nam illi duo, ſicut & alij patres, multo aliter explicant hoc myſterũ vnitatis. Aiunt in eo cõſiſtere, quod Chriſtus voluerit ſeruare vnitatem in Eccleſia, quæ vix ſeruari poteſt, niſi conſtituto vno capite cui reliqui omnes ſubiecti ſint. Itaque Petrum à Chriſto conſtitutum eſſe, cum illi dictum eſt, *Paſce oues meas*, id eſt, guberna Eccleſiam meam.

14. Audiamus Patres. Optatus lib. 2. contra Parmenianũ, non lõge à principio, ſic ſcribit: *In qua* (Romana cathedra) *ſedit omnium Apoſtolorũ caput, Petrus. Vnde & Cephas appellatus eſt. In qua vna cathedra, vnitas ab omnibus ſeruaretur, ne cæteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent: Vt iam ſchiſmaticus & peccator eſſet, qui contra ſingularem cathedram, alteram collocaret. Ergo cathedra vnica eſt, &c.*

15. Auguſtinus l. de Paſtoribus c. 13. *Imo vero & ipſi Petro vnitatem commendauit. Multi erant Apoſtoli, & vnus dicitur, Paſce oues meas.* Quod clarius explicat Hieron. lib. 1. contra Iouinianum, cum ait: *Propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio.* Et Cyprianus lib. de ſimplicitate prælatorum, *Petro poſt reſurrectionem ſuam dicit, Paſce oues meas. Et quamuis Apoſtolis omnibus poſt Reſurrectionem ſuam, parem poteſtatem tribuat, & dicat: Sicut me miſit Pater, & ego mitto vos: Tamen vt vnitatem manifeſtaret, vnitatis eiuſdem originẽ ab vno incipientem ſuã auctoritate diſpoſuit.* Hinc apparet, non ſincere ſed fraudulenter, à te citatos eſſe Patres, pro myſterio vnitatis, quod commentus es.

16. Secundum myſterium ſic explicas (ibidem n. 9. in fine) *Petro ſoli dictum eſt à Chriſto, Paſce oues meas, quia tum Petrus erat figura, & repræſentabat omnes Eccleſiæ Prælatos; Et vt omnium procurator generalis omniũ nomine accepit curam paſtoralem.* Et producis Auguſtinum, lib. de Agone Chriſtiano cap. 30. & alibi. Sed de tibi, & Auguſtino contrarius es. Tibi quidem, quia paulo ante dicebas, Chriſtum ideo dixiſſe Petro, coram aliis Apoſtolis, *paſce oues meas*, vt alii non excluderent eum à ſuo collegio propter peccatũ negationis, ſed ſcirẽt reſtitutum eſſe in ſuum locum. Hoc dicis, ideo factum eſſe, quia Petrus repræſentabat omnes eccleſiæ Prælatos, & erat generalis procurator, qui omnium nomine accipiebat curam paſtoralẽ. Hæc inter ſe pugnant. Nã ſi Chriſtus loquebatur cum Petro, tanquam cum priuato reo, qui propter priuatum peccatum excludendus erat à collegio Apoſtolorum certe non loquebatur cum illo, tanquam cum generali Procuratore, qui omnium no-

8. n. 1. Petro *singulariter & personaliter* dicum esse, *Pasce*. De qua repugnantia dicam iterum c. 7. §. 21.

17. Deinde quæro ex te: Si Petrus fuit generalis procurator omnium prælatorum, an fuerit omnium Prelatorum absolutè, etiam Apostolorum; an omnium, exceptis Apostolis. Si prius, necesse est, Apostolos non per se, sed per procuratorem accepisse curam pastoralem. At hoc antea negasti, asserens, eos accepisse per se, quando ipsis dictum est, *Mitto vos*. Si posterius, sequitur Petro plus aliquid datum esse, quàm aliis Apostolis, quod ante negasti. Nam illi datum est, , vt esset generalis Procurator omnium Prælatorum Ecclesiæ, quod aliis non fuit datum.

18. Tertium mysterium sic proponis: *Tertiò dici potest, Petro singulariter Christum dicere. Pasce oues meas, hoc est, Israëlitas, qui tunc soli erant Christi oues. Vnde & dicebat Matt. 10. 6. Ite ad oues, quæ perierunt, domus Israel. & Matt. 15. 24. Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt, domus Israel.* At ego hîc nullum video mysterium, sed mendacium & ignorantiam. Mendacium est, solos Israëlitas fuisse tunc Christi oues. Nam ipsemet dixit, Ioan. 10. 16. *Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere.* Vbi apertè loquitur de gentilibus. Igitur non soli Israelitæ, sed etiam gentiles erant ipsius oues. At alij quidem iam conuersi ad fidem Christi, vt tres Magi, qui illum in stabulo adorauerant: alij deinceps conuertendi. Miror ignorantiam tuam, si hæc nescis.

19. Sed esto: verum sit, quod falsò asseris; Quid obsecro hic mysterii est? Quæram enim quod supra quæsiui, si Petro nihil noui collatum est per illud, *Pasce*, quod non prius collatum erat per illud, *Mitto vos*, &, *Euntes in mundum vniuersum*: Quid necesse fuit iterum dicere, *Pasce oues meas*? Tu respondes; quia per oues intelliguntur soli Israelitæ Magnum scilicet mysterium. Imo magnum delirium. Nam si antea dictum est omnibus, *Ite in mundum vniuersum*, & per hoc acceperunt potestatem prædicandi Euangelium omnibus Gentibus; certè cum postea dictum est Petro, *Pasce oues meas*, id est, solos Israelitas, necesse est, priorem potestatem, quæ erat amplissima, reuocatam esse, & ad solos Iudæos restrictam. Itàne vero?

20. Testimonia Scripturæ, quæ adducis, vel non intelligis, vel malitiosè abuteris. Nam initio quidem dictum est Apostolis: *Ite ad oues, quæ perierunt domus Israel*: sed postea laxata fuit potestas, cùm dictum est, *Euntes in mundum vniuersum*, &c. Illud porrò, *Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel*, sic debet intelligi, Christum non esse missum, vt suam præsentiam corporalem, prædicationem & miracula exhiberet, nisi ad Iudæos; quia illis soli, propter fidem Abrahæ, facta est promissio de aduentu Messiæ, vt rectè notat Augustinus tract. 31. in Ioannem, circa finem. Nihilominus erat etiam missus ad gentiles, vt suo sanguine illos redimeret, & per prædicationem Apostolorum ad suum ouile perduceret. Ro. 10. 11. *Non enim est distinctio Judæi & Græci: nam idem Dominus omnium.* Et 2. Corint. 5. 15. *Pro omnibus mortuus est Christus.* Et 1. Timot. 2. 6. *qui dedit Redemptionem semetipsum pro omnibus.*

21. Quartum mysterium est: *Christus ideo seorsim dixit Petro, Pasce oues meas, vt eidem Petro & quasi satisfactionem iniungeret erroris trinæ negationis, & simul etiam eidem animos adderet, , nesuis fluctibus negationibus nimium confusus, in barathrum desperationis laberetur.* Pro hoc mysterio citas Augustinum, Cyrillum, Nazianzenum & Chrysostomum. Ineptè omnia. Primo, quia pastoralis cura ouium Christi, non est satisfactio erroris vel culpæ, sed est dignitas prælati Ecclesiæ. Et, si verum est, quod in secundo mysterio dixisti, Petrus nomine omnium Prælatorum, tanquam generalis procurator, accepit hanc dignitatem, seu curam pastoralem. At absurdū est dicere, Petrum nomine omnium prælatorum, satisfecisse pro suo errore trinæ negationis. Nam trina negatio erat solius Petri, non aliorum Apostolorum aut prælatorum.

22. Deinde, nullum erat periculum desperationis, vt tu inuidiosè fingis. Nam antequam Christus diceret Petro, *Pasce oues meas*, multa alia præcesserant, quæ ad depellendam desperationem abundè sufficerent. Primò, quia Christus, statim post peccatum negationis, benignè aspexit Petrum (Luc. 22. 61.) Secundò, ex hoc aspectu secuta est vera contritio & pœnitentia Petri (Matt. 26. v. 75.) *Et egressus foras, flenit amarè.* Tertiò, post Resurrectionem sæpè apparuit Petro: semel quidem soli, (Luc. 24. 34.) Deinde, Petro & aliis simul (Ibid. v. 36.) Quartò, ter dixit illi & aliis Apostolis, *Pax vobis* (Ioan. 20. 19. & seqq.) Quintò, dixit illi & aliis, *Accipite Spiritum sanctum*, 21, *Euntes docete omnes gentes.* Et, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsquè ad consummationem sæculi.* Quibus omnibus ita confirmatus fuit Petrus, vt in piscatione, quę facta est post Resurrectionem, cum magna fiducia miserit se in mare, vt ad Christum in littore expectantem, notando citiùs peruenirent, quàm alij nauigando. (Ioan. 21. v. 7.) Et tu, post hæc omnia fingis barathrum desperationis? Magnam iniuriam illi facis.

23. Patres, quos citasti, non asserunt, quod tu asseris. Primò, quia nullam faciunt mentionem desperationis. Secundò, nec aiunt, satisfactionem seu compensationē, quæ Petro iniuncta est, propter peccatum trinæ negationis, consistere in eo, *Pasce oues meas*, vt tu comminisceris; sed in eo, *Diligis me plus his?* Nam quia Petrus ter Christum negauerat ex timore, vicissim exigit ab illo Christus trinam confessionē amoris. Sic enim scribit Augustinus (quem tu citas) tract. 123. in Ioannem: *Redditur negationi trinæ terna confessio.* Et serm. 49. de verbis Domini: *Vt trina confessione amoris doleret trinam negationem timoris.* Eodem modo Cyrillus (quem etiam adducis) l. 12. in Ioannem c. 64. *Quoniam Petrus*, inquit, *ter in tempore passionis negauit, iure nunc ab eo terna dilectionis confessio petitur, vt terna negatio æquali confessionis numero compensetur.* Igitur hęc tria hic distinguenda sunt: 1. trina negatio, quæ est peccatum. 2. trina confessio, quæ est compensatio seu satisfactio pro peccato. 3. pastura ouium, quæ est præmium & dignitas Ecclesiastica.

24. Quintum mysterium est: *Christus ideo cum solo Petro locutus est, & seorsim illi pasturam ouium commendauit, quia sicut ipse præcipuus erat ex vndecim; ita præcipuam curam prædicationis ipsi commisit, qui maximè omnium, qui tunc aderant, debebat in ipsius Domini vinea laborare.* Pro hoc mysterio citas Leonem, Gelasium, Nicolaum & Lanfrancum.

25. Hic aliquid verè asseris ex patribus, aliquid affingis ex tuo capite. Verum est, Petrum fuisse præcipuum Apostolorum, & pasturam ouium illi commendatam: Falsum est, illam Petri eminentiam positam fuisse in eo, quod maximè omnium, qui tunc aderant, debuerit in vinea Domini laborare. Hoc enim intelligis de labore itineris, prædicationis, & aduersitatis, in quo constat Paulum præ cæteris excelluisse (2. Corinth. 11. v. 23.) Et ideo, vt relinqueres Paulo hanc prærogatiuam, dixisti, *Maximè omnium, qui tunc aderant.*

26. De hoc laborenihil dicunt citati à te Patres. Nam Leo Epist. 87. ad Episcopos Prouinciæ Viennensis, sic scribit: *Cui cum præ cæteris soluendi & ligandi potestas tradita sit, pascendarum tamen ouium cura specialius mandata est.* Et ser. de Ascensione; *Beato Apostolo Petro supra cæteros, post regni claues, ouilis Dominici cura demandatur.* Hic notandæ sunt istæ particulæ, *Præ cæteris*, &, *supra cæteros*, quę non significant, vt tu falsò asseris, Petrum

præ cæteris vel ſupra cæteros debuiſſe laborare, excepto Paulo: Sed illi præ cæteris & ſupra cæteros traditam eſſe poteſtatem ligandi, & demandatam curam eccleſiæ. Quod etiam aſſerunt reliqui Patres à te citati.

27. Videnunc, Marce Antoni, quid myſterii lateat in tuis myſteriis, quæ lectori obtrudis. Nihil aliud ex illis colligo, niſi tuam inconſtantiam, mendacium, contradictionem. Deinceps videamus, quid antiqui Patres, quorum authoritatem ſimulas te magnificare, ſentiant de Primatu Petri. Ne tamen ex iis, quæ à te allata ſunt, videat aliquid præteriiſſe, reſpondendum eſt ad illud, quod obiicis ex Apoſtolo, Eph. 4. 11. *Et ipſe dedit quidem quoſdam Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores.* Hinc infers, non ſolum Petrum fuiſſe paſtorem, ſed etiam alios. Facilis reſponſio. Plures ſunt paſtores particularium Eccleſiarum: Vnus eſt paſtor Eccleſiæ vniuerſalis, nempe Chriſtus, & eius loco, Petrus, vel Succeſſor Petri. Vnde vocatur Paſtor paſtorum, vt ſuprà dixi ex Bernardo, & cap. ſequenti iterum dicturus ſum.

CAPVT IV.

Primatus Petri probatur ex Patribus.

1. ANtiqui Patres tam clarè, diſertè, & rotundè loquuntur de Primatu Petri, vt clariùs, diſertiùs, & rotundiùs loqui non poſſint. Nam aliqui expreſsè vocant illum *Vicarium Chriſti*, vt Ambroſ. ad cap. 24. Lucæ. Anſelmus ad c. 16. Matthæi. Bernard. lib. 2. de conſideratione ad Eugenium. Gennadius Scholarius, de primatu Papæ Sect. 2.

Alij *Caput Eccleſiæ*, vt Hieronymus in Pſ. 13. Chryſoſtomus homil. 11. in Matthæum, Philo Carpathius in Cantica.

Alij *Caput fidelium & Paſtorem Gregis dominici*, vt Auguſtinus (vel quiſquis autor eſt) in lib. quæſtionum Veteris ac noui Teſtamenti, quæſt. 75.

Alij *Caput omnium Apoſtolorum*, vt Optatus Mileuitanus l. 2. contra Parmenianum, Cyrillus Alexandrinus lib. 12. in Ioannem c. 64.

Alij *principem Apoſtolorum*, vt Cyrillus Hieroſolymitanus catech. 2. & 11. Baſilius in Proœmio præceptionum latius diſputatarum, Hieronymus in catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum.

Alij *Paſtorem Paſtorum*, vt Eucherius Lugdunenſis in Vigilia S. Petri, Bernard. lib. 2. de conſideratione ad Eugenium.

Alij *Coryphæum Apoſtolorum*, vt Dorotheus Tyrius in Synopſi, Iſidorus Peluſiota lib. 1. Epiſt. 142. Andreas Cæſarienſis ad c. 13. Apocal.

Alij *verticem Apoſtolorum*, vt Origenes hom. 2. in diuerſos locos noui Teſtamenti, Chryſoſtom. in Hom. in Petrum Apoſtolum & Heliam Prophetam.

Alii *Apicem Apoſtolorum*, vt Cyrillus Alexandrinus l. 14. Theſauri c. 1.

Alij *Anteſignanum Apoſtolorum*, vt Iſidorus Peluſiota lib. 2. epiſt. 58.

Alij *Petram & Crepidinem Eccleſiæ Catholicæ, & rectæ fidei fundamentum*, vt Synodus Chalcedonenſis act. 3.

Alii *Principem Eccleſiæ Chriſtianorum*, vt Ephrem Syrus, ſerm. de transfiguratione Domini.

Alii *Ducem Diſcipulorum Chriſti*, vt Epiphanius Hæreſi 51.

2. Ecce, qui & quanti tituli ſoli Petro præ aliis tribuuntur. Quos tu quidem l. 1. c. 4. & 5. agnoſcis, quia negare non potes; ſed tamen reſpondes hoc modo: 1. Titulum. Vicarii perfectiſſime conuenire Spiritui S. A quem Chriſtus ſuo loco miſit poſt Aſcenſionem. 2. Eundem conuenire etiam Apoſtolis, ſed non magis Petro, quàm aliis. 3. Titulum Principis Apoſtolorum communem eſſe Petro & Paulo. 4. Reliquos titulos quotquot ſunt, conceſſos eſſe Petro, progter Primatum ætatis, vocationis & charitatis; non autem propter Primatum poteſtatis aut riſdictionis. Hæc tria poſteriora diſcutiẽda ſunt. Nam primum, de Spiritu ſancto iam antè refutatum eſt.

3. Prima ergo quæſtio eſt: An omnes Apoſtoli æquè fuerint Vicarii Chriſti, ita vt Petrus in hoc officio, nullam prærogatiuam habuerit præ aliis? Tu affirmas cap. 4. n. 3. & ſeqq. At falsò. Nam etſi reliqui Apoſtoli fuerint etiam Vicarii Chriſti (quod non nego) non tamen ex officio fuerunt illius Vicarii in regimine totius Eccleſiæ, ſicut Petrus Petro tota Eccleſia, totum ouile, omnes Chriſti oues commiſſæ ſunt; reliquis non item. Quod tametſi præcedenti capite ſatis probatum ſit, hic tamen obiter probandum eſt ex Patribus, quorum authoritate contra nos pugnas.

4. Igitur Anſelmus Archiepiſcopus Cantuarienſis (quem Anglia meritò veneratur) ad c. 16. Matthæi, ſic ſcribit: *Eam poteſtatem, ideo vni Petro conceſſit ſpecialiter, vt ad vnitatem nos inuitaret. Ideo enim eum Principem Apoſtolorum inſtituit, vt Eccleſia, quaſi vnum principalem Vicarium Chriſti haberet, ad quem diuerſæ Eccleſiæ membra recurrerent, ſi forte inter ſe diſſentirent. Quoniam ſi diuerſa eſſent capita in Eccleſia, vnitatis vinculum rumperetur per diuerſa ſchiſmata.* Quid clarius dici poterat? aut quæ efficacior ratio ad perſuadendum adhiberi?

5. Et Sanctus Bernardus l. de conſideratione ad Eugenium: *Inde eſt, quòd Petrus altera vice, inſtar Domini, gradiens ſuper aquas, vnicum ſe Chriſti Vicarium deſignauit, qui non vni populo, ſed cunctis præeſſe deberet.* Ecce, Petrum vocat vnicum Chriſti Vicarium, non quòd reliqui Apoſtoli non fuerint Vicarii, ſed quòd non fuerint generales Vicarii, reſpectu totius Eccleſiæ, ſicut Petrus. Plura teſtimonia paulo poſt citabo.

6. Sed obiicis alios Patres. Primo Auguſtinum l. 2. contra Gaudentium, c. 12. vbi citans illud Chriſti ad Apoſtolos, Act. 1. 8. *Eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in totam Iudeam & Samariam, & vſque ad terminos terræ*, ſic ſcribit; *Hoc tanto tenacius, quanto poſterius audientium mẽtibus fixit, Hanc ſponſam ſuis amicis ſponſis abiens commendauit*, ex his verbis colligis primò, Chriſtum in ſuo diſceſſu ex hoc mundo, commiſiſſe Apoſtolis officium prædicandi Euangelium in totum mundum. Secundò, omnes & ſingulos Apoſtolos indifferenter accepiſſe curam totius mundi, abſque vlla limitatione. Tertiò, Eccleſiam, quę Chriſti ſponſa eſt æquè omnibus Apoſtolis, tanquam Vicariis, à Chriſto commendatam. Quartò, Petro nihil amplius præ cæteris collatum eſſe.

7. Reſpondeo. Erras primò in citatione, Auguſtinus non habet illa verba, loco à te citato, ſed lib. 1. cap. 20. Deinde erras in reipſa: nam etſi eo loco & tempore nihil peculiare Petro collatum ſit, præ aliis Apoſtolis; tamen iam antea fuerat illi collata Præfectura totius ouilis Chriſti, per illa verba, *Paſce oues meas.* Et præterea, firmitas ſeu conſtantia fidei in ipſo, & ſucceſſoribus per illa. *Ergo rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua* Neque neceſſe eſt, omnia vno loco & tempore conferri. Alioqui ſequeretur Apoſtolis nihil aliud collatum eſſe à Chriſto, quàm officium prædicandi; non autem officium baptizandi, & remittendi peccata. Nam in ſuo diſceſſu ex hoc mundo, quando dixit, *Eritis mihi teſtes in Ieruſalem*, non fecit mentionem baptiſmi aut Clauium, ſed tantùm prædicationis Euangelii.

8. Quòd addis, Chriſtum in diſceſſu ſuo, omnibus & ſingulis Apoſtolis indifferenter dediſſe curam totius mundi, abſque vlla limitatione, falſum eſt. Nam

vt dixi, per illa verba, *Eritis mihi testes*, solum commisit illis officium prædicandi; non autem officium gubernandi Ecclesiam: Ergo ex illis verbis non potest colligi, omnes Apostolos in gubernatione Ecclesiæ fuisse æquales. Deinde sensus verborum Christi non est, vt singuli Apostoli, nullo ordine aut respectu, prædicarent Euangelium per totum terrarum orbem (quia hoc moraliter fuisset impossibile) sed vt singuli, facta distributione, singulas partes peragrarent; Et sic ab omnibus, non tamen à singulis, Euangelium toto orbe promulgaretur. Idque fieret, partim per ipsos Apostolos, partim per ipsorum successores. Quod etiam euentus docuit. Nam post aliquot annos à Christi discessu, facta est diuisio Apostolorum, & singulis certa ciuitas, vel prouincia, vel Regnum assignatum. Solus Petrus habebat generalem curam vniuersalis Ecclesiæ, vt iam sæpè ex Patribus ostendi, acdeinceps ostensurus sum.

9. Nec aliter fieri potuit. Nam sicut Christus dixit, *Eritis mihi testes, vsq; ad terminos terræ*, ita antea dixerat, *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ, baptizantes eos in nomine Patris &c.* At hoc non potuit sic intelligi, quod singuli debuerint id præstare; alioqui si vnus prædicasset Euangelium, & baptizasset omnes in vniuerso mundo, quid reliqui eodem tempore fecissent? An eosdem iterum baptizassent? Nullo modo. Est ergo, non coniunctim, sed diuisim intelligendum, hoc modo: Ite diuisi in diuersas partes mundi, & vnus hic, alius alibi prædicet Euangelium, baptizet, & similia officia exerceat. Nostri simile exemplũ in nostra Societate. Mittimur in vniuersum orbem terrarum: non vt singuli vniuersum occupent, sed vt quisque in certo loco, sibi assignato, obeat officium hominis religiosi. Neque valet hæc consequentia: Omnes sacerdotes Societatis habent potestatem eundi in vniuersum mundum, & vbique Euangelium prædicandi: ergo omnes sunt inter se æquales, & Præpositus generalis nihil plus habet, quam reliqui. Similis est consequentia, quam tu facis de Apostolis.

10. Secundo obicis Ambrosium, qui in Psal. 38. sic scribit: *Ascende ergo homo in cœlum, & videbis verum illum & æternum, atque perpetuum Sacerdotem, cuius hic imagines videbas, Petrum, Paulum, Ioannem, Iacobum, Matthæum, Thomam.* Hinc infers, non solum Petrum, sed omnes Apostolos æque repræsentasse Christum; ac proinde, æque fuisse Vicarios Christi. Respondeo. Verum est quod dicit Ambrosius: Falsum, quod tu infers. Nam omnes Apostoli, quatenus erant Sacerdotes, fuerunt imagines Christi, supremi & æterni Sacerdotis. Idem dici potest de omnibus aliis Sacerdotibus Noui Testamenti. Omnes ratione sacerdotii, sunt imagines Christi. An ideo omnes æquales? Ne tu quidem hoc dixeris. Nam fateris Episcopos, ex diuina Christi institutione, maiores ac eminentiores esse presbyteris.

11. Sed vt planius constet de mente Ambrosij, ponam antecedentia ipsius verba, quæ sic habent: *Primum igitur vmbra præcessit; secuta est imago; erit veritas. Vmbra in lege: imago vero in Euangelio: veritas in cœlestibus. Vmbra Euangelij & Ecclesiæ in Lege: imago futuræ veritatis in Euangelio: veritas in iudicio Dei.* Hæc est Thesis Ambrosij, sub qua thesi descendit ad hanc hypothesin: Sacerdotes legis Mosaicæ erant vmbræ, respectu Christi: Sacerdotes Euangelij sunt imagines, respectu eiusdem: Christus in cœlo, est veritas. Nempe, in ratione sacerdotii. At, sicut hinc non sequitur, omnes Sacerdotes legis Mosaicæ fuisse inter se æquales, ita nec sequitur, omnes Sacerdotes Euangelii inter se esse æquales. Et vicissim, sicut omnes Sacerdotes Mosaici fuerunt vmbræ Christi; Et tamen, eo non obstante, Pontifex erat maior aliis, ita omnes Sacerdotes Euangelici sunt imagines Christi; & tamen, eo non obstante, Pontifex est maior aliis. Si hæc exempla non sufficiunt, dabo aliud. Constat ex scriptura, hominem creatum esse ad imaginem Dei (Genes. 1. 26.) Et hoc sensu omnes homines appellari possè imagines Dei. An hinc inferes, omnes in potestate & iurisdictione inter se esse æquales, nec plus habere Reges & Principes, quam alios? Absit. Hæretica & scandalosa esset hæc illatio.

12. Tertio obicis eundem Ambrosium, qui alibi omnes Apostolos expressè vocat Vicarios Christi, vt in cap. 1. epist. ad Rom. & in c. 3. prioris ad Corinth. Respondo. Nemo hoc negat. Sed quæstio est, an omnes eodem sensu, & æquali potestate sint vicarii Christi? Si hoc assereret Ambrosius, pro te esset. At contrarium asserit. Nam in cap. 12. posterioris ad Corint. sic scribit: *Prior secutus est Andreas Saluatorem, quam Petrus: Et tamen Primatum non accepit Andreas, sed Petrus.* Non ergo omnes Apostoli æquales, vt tu fingis. Nam Petrus accepit primatum, quem Andreas non accepit. Et ser. 46. de pœnitentia Petri in fine: *Videte ergo quantum fletus profuerit Petro. Antequam fleret, lapsus est: postquã flenit, electus est. Et ante qui lachrymas præuaricator extitit, post lachrymas pastor assumptus est: Et alios regendos accepit, qui prius seipse non rexit.* Ecce, Petrus post fletum electus est. Sed ad quid electus? Non ad Apostolatum, quia iam antea erat Apostolus. Ad quid ergo? Ad officium Pastoris; ad regimen aliorum. Hoc ergo antea non habuit. Nec igitur reliqui Apostoli, qua Apostoli, id habebant. Solus igitur Petrus habuit.

13. Quarto obicis Chrysostomum, Hom. 11. in poster. ad Corinth. vbi explicans illum versiculum Pauli, *Pro Christo legatione fungimur*, sic scribit: *Misit filium Pater exhortari, & legationem fungi apud humanum genus pro se: Quoniam autem ille occisus abiit, nos legationem suscepimus, & pro illo & Patre, exhortamur vos.* Et infra, *Igitur pro Christo legatione fungimur, id est, illius loco. Nam nos, quæ illius officij sunt, suscepimus.* Ex vtroque testimonio sic argumentaris: Legatus repræsentat suum principalem, & ab eo immediate mittitur, & vices ipsius, vbi ille abest, supplet. Omnes & singuli Apostoli sunt tales. Omnes igitur & singuli supplent vices Christi; nec magis Petrus, quam reliqui.

14. Respondeo. Hoc testimonium contra te ipsum profers. Primo, quia Chrysostomus supponit, Christum in hac vita per seipsum exercuisse officium Capitis, Pastoris, Monarchæ: & postea id fecisse per Vicarios. At tu negas Christum in hac vita fuisse caput Ecclesiæ, aut exercuisse vllum officium Capitis, vt lib. 1. c. 1. & seqq. ostensum est. Secundo, Chrysostomus dicit, non solũ Apostolos, sed etiam Christum legatione functum esse pro Deo: & tamen agnoscit Christum esse maiorem legatum, quam Apostolos. At tu, ex eo, quia Apostoli fuerunt legati Christi, infers, omnes æquales fuisse in Legatione, quod Chrysostomus non infert. Alioqui etiam Christus fuisset æqualis Apostolis. Tertiò, Chrysostomus dicit, Apostolos suscepisse, quæ erant officii Christi. Vel hoc interpretaris absolute dictum esse, vel cum limitatione. Si absolute, falsum est. Nam Apostoli non susceperunt omnia, quæ erant officij Christi officiũ. n. illius fuit, redimere genus humanum, & instituere Sacramenta. Hoc Apostoli non susceperunt. Si cũ limitatione, verum quidem est, sed contra te. Nam si Apostoli non susceperunt omnia, quę erant officij Christi, sed aliqua tantum: non potest inferri, quod tu infers, omnes legatione fuisse æquales. Fieri enim potuit, vt alij plura, alij pauciora susciperent. Vel, vt alii cũ maiori, alii cũ minori limitatione susciperent, quæ erãt officii Christi. Habemus exemplũ notissimũ Legatorũ Apostolicorũ, qui à Pontifice mittũtur in prouincias, vere ipsius Legati sunt: sed cũ limitatione accipiũt, quæ sunt officii Pontificis: & alius plus, alius minus accipit. Nouem enim

omnes æquales ſunt. Idem dico de Legatis Regum & Imperatorum. Omnes quidem legati ſunt, ſed alius cum maiori poteſtate fungitur legatione, alius cum minori. Res nota eſt.

15. Tertia quæſtio eſt. An titulus Principis Apoſtolorum communis ſit Petro & Paulo; Tu affirmas lib. 1. cap. 5. num. 2. Et probas ex Hieronymo, & quibuſdam aliis, qui Petrum & Paulum vocant Principes Apoſtolorum. Reſpondeo. Verum eſt: ſed longe alio ſenſu. Nam quando Petrus ſeorſim vocatur Princeps Apoſtolorum, tunc intelligitur eſſe Princeps reſpectu omnium Apoſtolorum, etiam reſpectu Pauli, quia reſpectu omnium habet curam & gubernationem paſtoralem. Nemo enim excipitur ab eo, quod illi dictum eſt, *Paſce oues meas*. Quod autem Petrus & Paulus ſimul vocantur principes Apoſtolorum, hoc intelligendum eſt, non de vero Principatu aut gubernatione paſtorali; ſed de eminentia laborum ac moleſtiarum, in quibus illi duo præcelluêre. Itaque magna eſt differentia inter Petrum & Paulum. primò, quia Petrus duplici titulo vocatur princeps Apoſtolorum: tum propter eminentiam poteſtatis ſeu præfecturæ; tum propter eminentiam laboris. At Paulus, poſteriori tantùm. Secundò, Petrus, & ſeorſim ſolus, & coniunctim cum Paulo vocatur Princeps. At Paulus ſeorſim nunquam; quod benè notandum eſt. Vnde Hieronymus, quem tu citas, quando de vtroque ſimul loquitur, appellat Principes Apoſtolorum: quando ſeorſim de alterutro, Petrum quidem vocat Principem Apoſtolorum, non tamen Paulum; vt patet in catalogo de ſcriptoribus Eccleſiaſticis.

16. Idem confirmo ex aliis Patribus. Nam Cyrillus Hieroſolymitanus catech. 11. ſic habet: *Omnibus Apoſtolis reticentibus, Petrus Princeps Apoſtolorum, & ſupremus Eccleſiæ Præco dicit ad ipſum.* Vbi Petrum vocat principem, reſpectu omnium Apoſtolorum; & vt clarius explicet, quo ſenſu ſit Princeps, ait eſſe ſupremum Eccleſiæ Præconem. De Paulo id nunquam invenies.

17. Et Ephrem Syrus in ſermon. de transfiguratione Domini: *Sicut e Moyſes Societatis illius & coniunctionis Hebræorum iuſſu Dei, Princeps fuit: Ita Petrus Eccleſiæ Chriſtianorum. Atque, vt ille Veteris, ita hic Noui Teſtamenti Princeps.* Pulchra collatio, & ad noſtrum inſtitutum accommodata. Conſtat autem Moyſen fuiſſe Principem Hebræorum, ratione poteſtatis & iuriſdictionis. Ergo eodem ſenſu, Petrus fuit Princeps Chriſtianorum. Quis hoc vnquam dixit de Paulo?

18. Et Caſſianus lib. 3. de incarnatione Domini c. 12. *Interrogemus ſummum illum, & inter Diſcipulos Diſcipulum, & inter Magiſtros Magiſtrum, qui Romanæ Eccleſiæ gubernaculum regens, ſicut fidei habuit, ita & Sacerdotij Principatum. Dic nobis ergo, dic nobis Princeps Apoſtolorum Petre.* Hic etiam Petrus vocatur Princeps Apoſtolorum, quia erat ſummus inter Apoſtolos, & præ aliis habebat Sacerdotij Principatum. De Paulo, nihil eiuſmodi.

19. Et Maximus Conſtantinopolitanus Patriarcha in Epiſt. ad Orientales. *Hunc enim ex cæteris mortalibus de toto orbe Conditor orbis elegit, cui cathedram Magiſterij principaliter poſſidendam tenere, perpetuo priuilegij iure conceſſit.* Vbi vides, Petrum ideo vocari Principem omnium Apoſtolorum, quia principaliter poſſidet cathedram Magiſterij, quæ illi perpetuo priuilegij iure conceſſa eſt. At nullum eſſet Priuilegium, ſi non principaliter, ſed æqualiter cum aliis Apoſtolis illam cathedram poſſideret.

20. Et Leo Imperator, dictus Sapiens, in ſerm. de Petro: *Poſt reſurrectionem ter Petrum Dominus percunctatus, an ab eo diligeretur, Principem Apoſtolorum conſtituit.* Et paulo poſt: *Petrus verò, cùm intelligeret Principatum eum magnum eſſe, & magnis indigentem viribus, videretque Ioannem ſequentem, illum dico, quem Jeſus vehementer amabat: Hic, inquit, quid? Quod perinde erat, quaſi diceret: Mene præfici vis Capiti Diſcipuli? Hunc vero à te dilectum, qui voluit ſedere ad dexteram, hunc, inquam, quid facere iubes?* Et iterum: *Tu me ſequere, id eſt, ſequere me hoc baculo paſtorali: & ſicut ego, cum eram vobiſcum, ſeruabam vos, vt Pater, & Caput & Magiſter, vigilans pro vobis: ſic tu eſto meo loco, & ſequere me Principatu ac poteſtate tua: fratres tuos confirmans. Te enim volo eſſe meo loco. Vnde manet in hodiernum vſque diem Petrus ſequens Chriſtum in ſucceſſore ſuo.* Magnum hoc teſtimonium.

21. Et Hugo Victorinus ſermon. 64. de Apoſtolis Petro & Paulo: *Petrus cæteris eminet excellentia poteſtatis: Paulus excellentia prædicationis. Petrus Sol, Paulus Luna. Petrus Sol, per collatam ſibi diuinitus potentiam: Paulus Luna, per collatam ſibi cœlitus ſapientiam.* Et infra: *Petro ſoli inter cæteros, & præ cæteris, à Domino cura paſtoralis principaliter & ſpecialiter iniuncta eſt, vbi dicitur: Paſce agnos meos.* Hæc ſufficiant de titulo Principis, qui aliter Petro, aliter Paulo conceſſus eſt.

22. Quarta quæſtio: An reliqui tituli (§. 1. enumerati) conceſſi ſint Petro, propter Primatum ætatis, vocationis & charitatis, an vero propter Primatum poteſtatis & iuriſdictionis. Tu aſſeris priorem partem, ego poſteriorem. Nec opus eſt nouis Argumentis iam ante oſtendi, Primatum ætatis, vocationis & charitatis, vel incertum, vel fictitium eſſe. Primò, quia incertum eſt, an Petrus fuerit ætate ſenior, quàm omnes reliqui Apoſtoli. Secundò, falſum eſt, vocatum eſſe ad Apoſtolatum, antequam reliqui vocarentur. Tertiò, de Primatu charitatis diuerſæ ſunt authorum opiniones. Alij tribuunt illum Petro, alij Ioanni.

23. Deinde, multi ex ſupradictis titulis, plus aliquid ſignificant, quàm prærogatiuam ætatis aut vocationis. Sunt enim duplices tituli. Aliqui tribuuntur Petro, reſpectu aliorum Apoſtolorum, Princeps, Caput, Coryphæus, Apex, Vertex, Anteſignanus. Alij reſpectu Chriſti, vel totius Eccleſiæ, vel omnium fidelium, vt cum dicitur Vniuerſalis Vicarius Chriſti; Caput & Princeps Eccleſiæ, Caput fidelium, paſtor gregis Dominici. priores fortè poſſent illi accommodari propter primatum ætatis & vocationis, quem tu fingis: non tamen poſteriores. Hoc oſtendam in Exemplo à te allato. Dicis Petrum fuiſſe quaſi primogenitum inter Apoſtolos, ac proinde, ſicut quilibet alius primogenitus, ratione ætatis, poteſt vocari Caput aut princeps ſuorum fratrum, ſic etiam de Petro ſtatuendum eſſe. Sit ita. At viciſſim ego retorqueo: Sicut ex eo præcisè, quòd aliquis eſt primogenitus inter fratres, non poteſt vocari Caput aut princeps Reipublicæ, Caput aut princeps ciuium, Vicarius Regis aut Imperatoris: Sic in ſimili caſu, ex eo præcisè, quòd Petrus eſt primogenitus inter fratres ſuos Apoſtolos, non poteſt vocari Caput Eccleſiæ, princeps fidelium, Vicarius Chriſti. Alia ergo cauſa eſt horum titulorum, quàm prærogatiua ætatis & vocationis.

24. Deinde falſum eſt, patres non agnouiſſe alium Primatum in Petro, quàm qui à te fingitur. Primò, quia aliqui, vt ex dictis patet, negant illum fuiſſe ſeniorem ætate & vocatione: Ergo illi ſaltem vel agnoſcunt alium Primatum, vel nullum. Vtrumque contra te eſt. Secundò, verba ac ſententiæ Patrum non ſaluantur, per primatum ætatis & vocationis. Audi quid ſcribant, & quomodo loquantur.

25. Chryſoſtomus Hom. 80. ad populum Antioche-

num, ante medium : *Nónne*, inquit, *ter Petrus negauit? Nónne cum iuramento ter? Quid ergo? Multúmne temporis fuit illi necessarium ad pœnitentiam? Nequaquam. Sed eadem nocte lapsus est, & resurrexit. Post illum enim grauem casum, (negationi namque nullum est malum æquale) rursum eum ad priorem honorem reduxit pœnitentia, & ei per totum orbem terrarum Ecclesia præsidentiam tradidit.*

Et orat. 5. aduersus Iudæos, longè ante medium: *Petrus post illam nefariam abiurationem, quoniam celeriter suum ipsius peccatum recordatus est, nulloque accusante dixit peccatum, fleuitque amare; adeo ablatt illam negationem, vt etiam Primus Apostolorum fieri factus, ac terrarum orbem totum subiecerit.*

Hæc duo testimonia non possunt intelligi de Primatu ætatis aut vocationis; quia illum primatum, vt tu ipse fateris, habuit Petrus ante peccatum negationis, per hoc præcisè, quod esset senior ætate, & primus à Christo ad Apostolatum vocatus: Sed debent intelligi de primatu, qui post factam pœnitentiam Petro concessus est, vt ex verbis Chrysostomi constat. Quis autem primatus ille fuerit, colligi potest ex duabus illis particulis. 1. *Ecclesiæ Præsidentia per totum terrarum orbem.* 2. *Subiectio totius orbis terrarum.* Porro hic Primatus, qui tunc illi datus est, distingui debet ab honore, ad quem ait Petrum reductum esse per pœnitentiam.

26. Eodem modo ac sensu loquitur Maximus Taurinensis (qui vixit circa tempora Augustini) Homil. 3. in natali Apostolorum Petri & Pauli: *Quanti*, inquit, *meriti apud Dominum suum Petrus erat vt ei post naviculæ parua remigium, totius Ecclesiæ gubernacula traderentur?* Certè, per gubernacula totius Ecclesiæ, non significatur primatus, ætatis aut vocationis, sed dignitatis & iurisdictionis. Nec video, quomodo clarius explicari possit potestas iurisdictionis, quàm hic explicata est: Nam perinde est, ac si dicas in simili casu: potius Imperii gubernacula Matthiæ Austriaco tradita sunt, vel totius regni Galliæ gubernacula Ludouico vndecimo tradita sunt. Quis hic locus dubitandi aut tergiuersandi?

27. Similiter Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum: *Inter duodecim vnus eligitur, vt Capite constituto, schismatis tolleretur occasio. Sed cur non Ioannes electus est virgo? ætati delatum est, quia Petrus senior erat ne adhuc adolescens ac pene puer progressæ ætatis hominibus præferretur.* Hinc tria colligo. primò, solum Petrum ex duodecim Apostolis electum esse in Caput Ecclesiæ. At si electus ex duodecim Apostolis, iam antea non erat ratione ætatis & vocationis. Aut si antea erat, electus non est. Secundò, ideo electum esse, vt constituto Capite, schismatis tolleretur occasio. Ergo non est electus pro sua tantum persona, sed etiam pro Successoribus, quia si tempore Apostolorum, quando Ecclesia erat exigua, debuit esse vnum Caput ad vitandum schisma, multo magis post tempora Apostolorum, quando Ecclesia fuit diffusa per totum orbem terrarum. Tertiò, ideo potius Petrum, quam Ioannem electum esse in Caput, quia non decebat Ioannem pene puerum præferri senioribus. Certè si Hieronymus putasset, quod tu fingis, primatum Petri in eo solum consistere, quod reliquis ætate & vocatione senior esset; vel frustra, vel stultè quæsiuisset, quare Ioannes non esset electus ad primatum? id est, quare non esset electus, vt fieret senior ætate & vocatione?

28. Item Leo papa (qui propter doctrinam & virtutem dictus est Leo Magnus) serm. 3. de Assumptione sua ad Pontificatum: *Vnus de toto mundo Petrus eligitur, qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur: vt quamuis in populo Dei multi Sacerdotes sint, multique Pastores, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.*

Et Epist. 87. ad Episcopos prouinciæ Viennensis, capite 1. *Sed huius muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro, Apostolorum omnium summo principaliter collocaret: Vt ab ipso, quasi quodam Capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet, vt exortem se mysterii diuini intelligeret esse, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hunc enim in consortium individuæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo: Tu es Petrus.*

Ex hoc vtroque Leonis testimonio habemus hæc tria. Primò, quod Petrus regat omnes, quos principaliter regit Christus; etiam omnes alios Ecclesiæ Pastores & Apostolos. Secundò, quod à Petro, tanquam à Capite diffundantur dona Dei in omnia membra Ecclesiæ. Tertiò, quòd Petrus à Christo in consortium individuæ vnitatis assumptus sit.

29. Quid tu verò, Matæe Antoni, ad hæc respondes, primò fateris, quod res est, Leonem admittere Primatum Petri super totam Ecclesiam. Hoc accipio. Vixit autem Leo circa Annum Christi 440. Igitur ab eo tempore, id est, ab Annis mille ducentis, primatus Petri fuit agnitus & concessus in Ecclesia. Secundo ais, Leonem oratorio more, voluisse Petri dignitatem amplificare, vt hac ratione suam dignitatem Pontificalem extolleret. An putas tibi similem fuisse, qui studio ambitionis, veritati à se agnitæ contradixerit? At sciam in Sanctorum Catalogum ab Ecclesia relatum esse. Tertiò ais, Leonem in eo exorbitasse, quòd dixerit, Petrum in consortium individuæ vnitatis à Christo assumptum esse. Hoc probas, quia individua vnitas in Christo erat sola cum Patre & Spiritu sancto in natura & essentia diuinitatis. *Qualem vnitatem*, inquis, *quis asserat in Christum & Petrum? Nisi Petrum faciamus vnum ex Trinitate, quæ est blasphemia horrendissima.* Audi, mi frater. Nulla est hic blasphemia: Sed quod bene à Leone dictum est, tu vel non intelligis, vel malè interpretaris. Non dixit Leo, Christum assumpsisse Petrum in consortium individuæ vnitatis, ratione naturæ aut substantiæ diuinæ, vt tu falsò imaginaris, sed ratione nominis ac dignitatis. Nam Christus voluit illum vocari Petram & fundamentum Ecclesiæ, sicut ipse vocabatur. Verba Leonis aperta sunt. Quæ etiam repetuntur à Nicolao papa, & citantur in iure canonico, capite *Fundamentum*, De electione & electi potestate in 9.

30. Addam adhuc vnum aut alterum è Patribus. Gregorius lib. 4. Epist. 32. ad Mauritium Augustum, sic scribit: *Cunctis Euangelium scientibus liquet, quòd voce Dominica Sancto & omnium Apostolorum Principi Petro totius Ecclesiæ cura commissa est. Ipsi quippe dicitur, Pasce oues meas.*

31. Et Arnobius Romanus (qui vixit circa tempora Augustini) ad psalm. centesimum tricesimum octauum. *Ecce Apostolo Petro pœnitenti succurritur, qui est Episcopus Episcoporum, & maior gradus redditur ploranti, quàm sublatus est deneganti. Quod vt doceam, illud ostendo, quòd nullus Apostolorum nomen Pastoris accepit. Solus enim Dominus Iesus Christus dicebat: Ego sum Pastor bonus.* Hoc ergo nomen Sanctum, & ipsius nominis potestatem, post Resurrectionem suam Petro pœnitenti concessit, & ter negatus, negatori suo, hanc, quam solus habuit, tribuit potestatem: Vt non solum recuperasse, quod amiserat, probaretur, verum etiam & multo amplius pœnitendo, quàm negando perdiderat, acquisisse.

32. Et Eucherius Lugdunensis in vigilia sancti Petri: *Dicit ei, Pasce oues meas. Prius agnos, deinde oues cõmisit ei; quia non solũ Pastorem, sed Pastorũ Pastorem eum constituit. Pascit igitur Petrus agnos, pascit & oues: Pascit filios, pascit & matres: regit & subditos & Prælatos, Omnium*

igitur Paſtor eſt, qui præter agnos & oues in Eccleſia nihil eſt.

33. Plures Patres, etiam antiquiſſimos, citabo poſtea, cum diluam obiectiones tuas. Ac ſimul oſtendam, eos ipſos, quorum authoritatem nobis obiicis, maximè nobis patrocinari. Nunc Auguſtini ſententia, quæ multum ponderis habet, ſeorſim diſcutienda eſt.

CAPVT V.

Primatus Petri probatur ex Auguſtino.

1. AVguſtini ſententiam conaris tua interpretatione in alium ſenſum detorquere. Ais, nihil eum agnoſcere in Petro peculiare; præter hæc duo. primo, quod primus fuerit admiſſus in Apoſtolatum: Et hinc habuerit aliquam præeminentiam ſeu primatum. Secundo, quod ex hac præeminentia & primatu (qui totus conſiſtit in prioritate vocationis) ſecutum ſit, vt figuram totius Eccleſiæ geſtauerit. Sic tu, totidem fere verbis, lib. 1. cap. 10. n. 21. & alibi.

2. Ego contra aſſero, Auguſtinum hæc tria agnoſcere in Petro. primo, quod vere habuerit primatum ſeu Principatum totius Eccleſiæ, non ratione ætatis, aut vocationis præciſe, ſed ratione poteſtatis à Chriſto ipſi conceſſæ. Secundo, quod propter hunc Primatum ſeu principatum, ſuſtinuerit perſonam totius eccleſiæ, & conſequenter etiam Apoſtolorum ac aliorum fidelium. Sicut Imperator, aut Rex, aut Conſul, ſuſtinet perſonam totius imperii, aut regni, aut ciuitatis: & conſequenter omnium ſubditorum, qui in imperio, vel regno, vel ciuitate ſunt. Tertio, quod ſicut Imperator, aut Rex, aut Conſul, quia ſuſtinet perſonam ſubditorum, poteſt eorum nomine, vel reſpondere, vel pacifci, vel aliud quid facere, iuxta iuris conceſſionem; Sic etiam Petrus, quia ſuſtinebat perſonam totius Eccleſiæ, ſolitus ſit vnus ipſe pro omnibus reſpondere. Hæc tria perſpicuè oſtendam ex clariſſimis Auguſtini teſtimoniis.

3. Ac primo quidem, de Primatu Petri diſertè agit lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas c. 1. Vbi recenſet hæc verba Cypriani: *Nam nec Petrus, quem primum Dominus elegit, & ſuper quem ædificauit Eccleſiam ſuam, cum ſecum Paulus de circumciſione diſceptaret, poſt modum vendicauit ſibi aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumpſit, vt diceret ſe Primatum tenere, & obtemperari à nouellis & poſteris ſibi potius oportere, nec deſpexit Paulum, quod Eccleſiæ prius perſecutor fuiſſet, ſed conſilium veritatis admiſit*, &c. Deinde, ex tua ſententia mox ſubiicit: *Ecce vbi commemorat Cyprianus, quos nos etiam in ſcripturis ſanctis didicimus, Apoſtolum Petrum, in quo Primatus Apoſtolorum tam excellenti gratia præminet, aliter quam veritas poſtulabat, de circumciſione agere ſolitum, à poſteriore Apoſtolo Paulo eſſe correctum.* Et infrà ibidem. *Puto, quod ſine vlla ſui contumelia Cyprianus Epiſcopus Petro Apoſtolo comparetur, quantum attinet ad martyrii coronam. Cæterum magis vereri debeo, ne in Petrum contumelioſus exiſtam. Quis enim neſcit illum Apoſtolatus principatum cuilibet Epiſcopatui præferendum? Sed etſi diſtat cathedrarum gratia, vna eſt tamen martyrii gloria.*

4. Hic duo notanda ſunt: Primo, quod Cyprianus ſupponat, Petrum habuiſſe quidem Primatum ſupra Apoſtolos, qui in eo conſiſtebat, quod omnes tenerentur ibi obtemperare: Sed tamen, nec inſolenter nec arroganter vſum fuiſſe illo Primatu, cum à Paulo corriperetur; vt daret nobis exemplum modeſtiæ & humilitatis, iuxta illud Chriſti, Matth. 20. 28. & Luc. 22. 26. *Qui maior eſt in vobis fiat ſicut minor, & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Sicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare.* Secundo, quod Auguſtinus eundem Primatum tripliciter confirmet. Primo his verbis: *in quo Primatu Apoſtolorum tam excellenti gratia præminet.* Quæ eſt illa tam excellens gratia? Certe non ſola vocationis antiquitas, vt tu vis. Quid enim excellens eſt, ſi dicam Petrum vno aut altero die citius vocatum eſſe ad Apoſtolatum, quam Andream? Quanquam, vt ſupra dixi, id falſum eſt. Deinde illis verbis: *quis neſcit illum Apoſtolatus Primatum cuilibet Epiſcopatui præferendum?* non ergo omnes Epiſcopi Petro æquales ſunt. Imo Auguſtinus ait, ſe vereri, ne ſit contumelioſus in Petrum, ſi illum conferat cum Cypriano Epiſcopo, quoad dignitatem Eccleſiaſticam. Denique illis verbis: *diſtat cathedrarum gratia*, id eſt, maior eſt cathedra Petri quam Cypriani: maior Pontificis, quam cuiuſuis alterius Epiſcopi.

5. Tu reſpondes, per cathedram Petri non intelligi cathedram Romanam, ſed Petri Apoſtolatum: eumque particularium Epiſcoporum cathedris præſtare. *Sic enim*, inquis, *quicunque Apoſtolatus excedit poteſtate quamcunque particularem cathedram, cum Apoſtolus quilibet in toto mundo poſſit ſuum Apoſtolatum exercere, quod Epiſcopi iam non poſſunt, niſi in limitatis Diœceſibus, ſiue prouinciis aut regnis: quanto magis primi & precipui Apoſtoli, aliorum pluribus nominibus Principis Apoſtolatus, ſingularem quamcunque cathedram excedet?* Hac reſponſione teipſum iugulas. Primo, quia concedis Petrum poteſtate Eccleſiaſtica (de hac enim ſermo eſt) excedere Cyprianum, & omnes alios Epiſcopos eccleſiarum particularium. Maior igitur, ex tua conceſſione eſt poteſtas eccleſiaſtica in Petro, quam in aliis Epiſcopis. At hoc eſt, quod nos contendimus.

6. Secundo concedis, eundem Petrum poteſtate Eccleſiaſtica excedere alios Apoſtolos. Sic enim argumentaris: Si alii Apoſtoli poteſtate eccleſiaſtica excedunt Epiſcopos, Ergo multo magis Petrus. Quæ conſequentia non valeret, niſi Petrus eadem poteſtate excederet alios Apoſtolos. Sicut patet in ſimili exemplo. Nam qui ſic infert: Si aër excedit calore terram & aquam: Ergo multo magis ignis: Sine dubio ſupponit, ignem habere plus caloris, quam aërem. At hunc exceſſum poteſtatis in Petro nos vrgemus. Si ergo illum concedis, non nobis, ſed tibi contrarius es.

7. Tertio affirmas, quemlibet Apoſtolum eccleſiaſt. poteſtate excedere quemlibet Epiſcopum, cum quilibet Apoſtolus in toto mundo poſſit ſuum Apoſtolatum exercere, quod Epiſcopus non poteſt, niſi in limitato regno aut prouincia. At alibi contrarium aſſeris, nempe Apoſtolos & Epiſcopos in poteſtate & iuriſdictione æquales eſſe: & non differre, niſi accidente. Sic enim ſcribis l. 2. c. 1. n. 3. *Quoſcunque igitur Apoſtoli eligebant, & ad Eccleſias regendas mittebant, vt procul dubio, parem cum ipſis Apoſtolis poteſtatem accipiebant, ſi vim ipſam inſtitutionis ſpectemus.* Et ibidem n. 5. *Neque ego inuenio inter verum Apoſtolum, ac Epiſcopum aliud diſcrimen, niſi quod Apoſtolus ſit, qui Chriſtum prædicat, tanquam teſtis oculatus, ab ipſomet Chriſto immediate miſſus: Epiſcopus vero ſit, qui eundem prædicat, vt teſtis inſtructus, & fide illuminatus ac miſſus à Chriſti miniſtris.* Et iterum n. 7. in fine: *Apoſtoli, dum alios ad fundandas vel regendas Eccleſias mittebant, eos ad Epiſcopatum euehebant: totumque ipſorum officium, cum tota poteſtate miniſteriali, eis committebant: Vna illa propria perſonali dignitate excepta, quod eſſent teſtes oculati vitæ & Reſurrectionis Chriſti, ab eaque immediate vocati & miſſi ad euangelizandum.*

8. Vides, opinor, contradictionem in hac duplici tua aſſertione. Vna, Apoſtoli excedunt poteſtate Epiſcopos. Altera, Epiſcopi ab Apoſtolis parem poteſtatem accipiebant. Vel Apoſtoli Epiſcopis à ſe miſſis committebant totum ſuum officiũ cum tota poteſtate. Reſponde-

bis forte, vtramque veram esse diuerso sensu. Apostolos enim & Episcopos habere parem potestatem in habitu; non tamen parem in actu. Igitur priorem assertionem veram esse de potestate in actu; posteriorem, de potestate in habitu. Sed hanc ipsam responsionem tu ipse euertis. Nam l. 2. c. 5. n. 26. sic habes. *Prædicandi potestatem in toto terrarum orbe, sicut Apostoli non habebant, nisi habitu; actu verò ibi, vbi iam inter se conuenerant, seu vbi eos Spiritus Sanctus esse volebat: Ita Episcopi habitu habent eandem vniuersalem potestatem iure diuino, eo ipso, quo sunt facti vt ita Episcopi: Actu tamen non sunt Episcopi, nisi sua particularis Ecclesia in qua illos Spiritus sanctus posuit.* Et ibidem: *Ita & iurisdictio in habitu est vniuersalis iure diuino, in vnoquoque Episcopo: in actu verò non est, nisi particularis, sicut erat etiam in Apostolis.* Hic plane idem statuis de Episcopis & Apostolis; tum quoad potestatem & iurisdictionem in habitu, quæ in vtriusque vniuersalis & illimitata est; tum quoad potestatem & iurisdictionem in actu, quæ in vtriusque particularis & limitata est. Nihil ergo discernis. Manet igitur vera contradictio, quam posui.

9. Addo ex tuis verbis manifestè colligi duo alia absurda. Vnum est, Paulum nec Apostolum fuisse; nec Episcopum. Non Apostolum, quia non fuit oculatus testis vitæ & Resurrectionis Christi. Nec Episcopum, quia non est immediate missus à ministris Christi, sed ab ipso Christo. Alterum, aliquos Episcopos habere maiorem potestatem & iurisdictionem, quam Apostolos, si non in habitu, saltem in actu. Nam Apostoli, vt iam dixisti, non habebant iurisdictionem in actu, nisi particularem & limitatam. At aliqui Episcopi habent indifferentem, & non limitatam, vt fateris l. 2. c. 3. n. 11. his verbis: *Quicunque ab Apostolis Episcopi fiebant, ij eandem cum ipsis Apostolis in solidum authoritatem accipiebant; & sane vniuersalem in habitu & illimitatam: In actu verò aliqui indifferenter, quocunque eos Spiritus sanctus, aut Apostoli dirigebant, terrarum orbem circumibant: alii vero certis locis consistere iubebantur.* Hîc distingnis inter Episcopos: Aliqui habent potestatem in actu limitatam ad certum locum: alii indifferenter ad totum orbem terrarum. At Apostoli, ex tua sententia, non habebant nisi particularem. Minus igitur habebant, quàm aliqui Episcopi ab ipsis ordinati & missi.

10. Ecce, Marce Antoni, in quantas angustias te coniicis, dum sententiam Augustini, qui clare explicat primatum Petri, conaris obscurare, & per ineptas ambages peruertere. Dic rotunde, quod dixit Augustinus, in Petro Primatum Apostolorum excellenter præeminere: Hunc Primatum cuilibet Episcopatui præferendum esse. Sed, ne dubites, adducam alia tria Augustini testimonia pro eodem Primatu.

Primum habetur Epist. 108. ad Seleucianum, statim ab initio, vbi sic ait: *Quod autem dicitur Petrum egisse pœnitentiam, cauendum est, ne ita putetur egisse, quomodo agunt in Ecclesia, qui proprie pœnitentes vocantur. Et quis hoc ferat vt primum Apostolorum inter tales pœnitentes numerandum putemus?* Quasi dicat: Qui agunt pœnitentiam in ecclesia, subiecti sunt Prælatis Ecclesiæ, & ex illorum arbitrio puniuntur, tanto vel tanto tempore, prout ipsis visum est. At Petrus, tametsi grauissime peccauerit, negando Christum, non tamen erat subiectus Prælatis Ecclesiæ, cùm ipse potius esset Caput & Princeps ecclesiæ, & neminem haberet, excepto Christo, à quo puniretur. Non igitur debet inter pœnitentes Ecclesiæ numerari. Quòd hic sit sensus Augustini, colligitur ex aliis ipsius libris, vbi agit de pœnitentia ecclesiastica, præsertim in enchiridio c. 65. vbi sic scribit: *Recte constituuntur ab iis, qui Ecclesiæ præsunt, tempora pœnitentiæ, vt fiat etiam satis Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata: Extra eam quippe non remittuntur.* Et Hom. 27. de vtilitate pœnitentiæ, distinguit triplicem pœnitentiam. Vnam accedentium ad baptismum: alteram quotidianam: tertiam ecclesiasticam. De hac ita scribit: *Est pœnitentia grauior atque luctuosior, in qua proprie vocantur in Ecclesia pœnitentes, etiam remoti à Sacramento Altaris participandi.* Huiusmodi pœnitentem negat fuisse Petrum, quia non erat subiectus Ecclesiæ, ac proinde Ecclesia non poterat illum remouere à Sacramento Altaris.

11. Alterum Augustini testimonium habetur ser. 124. de tempore, vbi agens de negatione Petri, sic scribit: *Ideo B. Petrum paulum Dominus subdeseruit, vt in illo totum genus humanum posset agnoscere nihil se sine Dei gratia præualere. Et vt Ecclesia Reli ri futuro, ignoscendi peccantibus quadã regula poneretur. Credenda enim erant Petro Apostolo claues Ecclesiæ. Credenda erat ei populorum innumera multitudo, qua esset pro sua natura vitiis, passionibus, culpis inuoluta atque peccatis.* Et infra: *Totius corporis morbum in ipso Capite curat Ecclesia, & in ipso vertice componit membrorum omnium sanitatem, in ipsa confessionis Christi erepidine, in ipso immobilis fidei fundamento, in Petro scil. illo, qui dixerat. Etiamsi me oporteat mori tecum, non te negabo.* Et ibidem: *Quid agis, ô Petre, future Rector Ecclesiæ, quid loqueris?* Verba clara sunt. Petrus vocatur rector Ecclesiæ, cui infinita populorum multitudo credita est. Vocatur caput totius corporis Ecclesiæ: Vertex omnium membrorum Ecclesiæ: Immobilis fidei fundamentum. Quid quæris amplius?

12. Tertium testimonium habetur in quæstionibus Veteris ac Noui Testamenti, q. 75 Quamuis enim autor fortasse non est August. est tamen autor antiquus, & ipsi Augustino æqualis, aut antiquior. *Dicunt exactores didrachma ad Petrum Apostolum: Magister vester non soluit didrachmam. Quo dicto, Magistrum, vt pro omnibus Discipulis solueret, conuenerunt. Saluator autem cum pro se & Petro dari iubet, pro omnibus exsoluisse videtur: quia sicut in Saluatore erant omnes causa Magisterij, ita & post Saluatorem, in Petro omnes continentur. Ipsum enim constituit esse Caput eorum, vt pastor esset gregis Dominici.* Et ibidem: *Manifestum est in Petro omnes contineri. Rogans enim pro Petro, pro omnibus rogasse dignoscitur. Semper enim in proposito populus, aut corripitur, aut laudatur.*

13. Iam verò (quod secundo loco probandum erat ex Augustino) Petrum ratione sui primatus, gessisse personam totius Ecclesiæ, & omnium fidelium, docet idem Augustinus, enarratione prima in ps. 108. statim in principio, vbi docet, Multa in psalmo illo dici de Iuda proditore, quæ illi conueniunt, quatenus gerit personam Iudæorum, Christi hostium: sicut etiã multa conueniunt Petro, quatenus gerit personam Ecclesiæ: Verba Augustini sunt hæc: *Sicut enim quedã dicuntur, quæ ad Apostolum Petrum propriè pertinere videantur, nec tamen habent illustrem intellectum, nisi cum referuntur ad Ecclesiam, cuius ille agnoscitur in figura gestasse personam, propter Primatum, quem in Discipulis habuit, &c. Ita Iudas personam quodãmodo sustinet inimicorum Christi Iudæorum, &c.* Vbi aduerte, non eodem sensu, Petrum & Iudam sustinere personam communitatis. Nam Iudas propter nefariam proditionem Christi, sustinet personam hostium Christi. Petrus propter Primatum Ecclesiæ, sustinet personam eiusdem ecclesiæ.

14. Ex tract. 124. in Ioannem, post mẽdium, recitãs illa verba ex Euangelio, *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*: mox subdit: *Hoc agit Ecclesia, sperans beatam in hac vita arũnosa: cuius Ecclesiæ Petrus Apostolus, propter Apostolatus sui Primatũ, gerebat figurata generalitate Personam. Quod enim ad ipsum proprie pertinet, natura vnus homo erat, gratia vnus Christianus, abũdantiore gratia vnus idemque Apostolus. Sed quando ei dictũ est: Tibi dabo claues regni Cœlorum, vniuersalem significabat Ecclesiam.* Hîc quædam attribuit Petro, tanquam priuato homini; vt quod fuerit natura vnus homo, gra-

tum ætatis, aut vocationis. Fuit enim Caput illorum, eo A sensu, quo primogenitus est caput suorum fratrum.

5. Hæc responsio nulla est. Non n. dicimus, ex sola nominis mutatione, colligi Primatum Petri, sed ex omnibus prærogatiuis simul sumptis. Deinde falsum est, aliorum Apostolorum omnia propria nomina à Christo mutata esse. Tametsi n. duo filij Zebedæi, Iacobus & Ioannes, vocati sint à Christo Boanerges, id est, filij tonitrui, hoc tamen nomen non erat proprium, sed aliis commune. Quod autem Matthæus vocatus sit Leui & similiter Iudas vocatus sit Thaddæus; non est factum per mutationem, sed per primam nominis impositionem.

6. Vbi obiter hæc duo distinguenda sunt. 1. Impositio vel mutatio nominis ab hominibus facta. 2. Impositio vel mutatio nominis à Deo facta. Et quidem homines ferè solent tripliciter mutare vel imponere nomina. 1. ex euentu; & sic ferè factum est in lege naturæ. 2. ex nominibus parentum vel cognatorum; & sic factum fuisse in lege Mosaica, colligitur ex illo Luc. 1. 61. *Nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.* 3. ex nominibus, vel parentum, vel cognatorum, vel Sanctorum in cœlo existentium; & sic passim fit hoc tempore.

7. At Deus non solet alicui imponere vel dare nomen, nisi ad significandum aliquod mysterium, quod paucis contingit. In Nouo Testamento contigit Christo, Ioanni Baptistæ, & Petro. Nescio an alicui alteri. De Christo legimus Luc. 1. 30. *Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria: inuenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies* C *in utero, & paries filium, & vocabis nomẽ eius Iesum: Hic erit magnus.* De Ioanne Baptista ibidem vers. 13. *Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: Et vxor tua Elisabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem*, &c. *Hic erit magnus coram Domino.* Denique de Petro, Ioann. 1. 42. *Inuitum eum Iesus dixit: Tu es Simon filius Iona: Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* Vbi etiam, vt in duobus præcedentibus exemplis vel addi, vel intelligi debet: *Et eris magnus.*

8. Et quidem de mysterio, quod latebat in impositione nominis Iesu & Ioannis, nihil dicam hoc loco. Res nota est, & alibi tractanda. De mysterio autem, quod Catholici agnoscunt, in mutatione nominis Petri, scribit Augustinus tract. 7. in Ioannem, post medium his verbis: *Magnum, quia mutauit ei nomen, & feci de Simone Petrum.* Et infra: *Si hoc ante Petrus vocaretur, non ita videres mysterium petræ, & putares casu eum sic vocari, non prouidentia Dei. Ideo voluit eum aliud prius vocari, vt ex ipsa commutatione nominis, Sacramenti vinacitas commendaretur.* Et Leo Magnus Epist. 87. ad Episcopos prouinciæ Viennensis, de Petro sic loquitur: *Hunc enim in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari dicendo, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* (quæ verba c. 4. explicata sunt) et ser. 3. de Assumptione sua ad pontificatum, introducit Christum loquẽtem ad Petrum: *Sicut meus Pater tibi manifestauit diuinitatem meam, ita & ego tibi notam facio excellentiam tuam quia tu es Petrus, id est, cùm ego sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum; ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, vt quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.* Et Prosper Aquitanicus lib. 2. de vocatione gentium, c. 28. *Quis ergo ambigat, quis ignoret hanc fortissimam petram quæ ab illa principali petra communionem, & virtutis sumpsit, & nominis? &c.*

9. Hic vides, Marce Antoni, quid Patres sentiant: et quàm longè absis ab illorum sententia, qui mysterium, quod illi Magnum agnoscunt, parui æstimas. Porro quòd addis, alios Apostolos non minus esse petras seu fundamenta Ecclesiæ, quàm Petrum, temerarium est Audi. Constat ex Scriptura, & Christum, & Petrum, & reliquos Apostolos vocari fundamentum seu petram, super quam ecclesia ædificata est; sed diuerso modo. Solus Christus & fundamentum primarium, quod tua firmitate constitit, iuxta illud 1. Cor. 3. 11. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.* Præter Christum, Prophetæ & Apostoli sunt, fundamenta secundaria, Eph. 2. 20. *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide, Christo Iesu.* Nam illi per prædicationem fidei & doctrinæ Christianæ, sustentant ecclesiã: Vel, quòd idem est illorum doctrinæ & prædicationi incumbit ecclesia. Et reliqui Christiani super illorum fidem & doctrinam superædificantur. Inter secundaria vero primum locum tenet Petrus, cui specialim dictum est, *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebũt aduersus eam.* B Vbi aliquid peculiare illi promittitur, quod alijs Apostolis promissum non est. Nimirum firmitas, constantia, & stabilitas, quæ per petram significatur. Quæ etiam aliis verbis illi promissa est, Luc. 22. 32. *Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.*

10. Igitur Christus est fundamentum Ecclesiæ primarium, ac (vt loquitur Augustinus in Psam. 86.) *fundamentum fundamentorum*, ille lapis angularis, qui connectit inter se duos parietes, id est, Iudæos & gentiles (Ephes. 2. 12. & seqq.) est ostium illud ianua, per quam ingredimur in ecclesiam, (Ioan. 10. 9.) Apostoli & Prophetæ sunt fundamentum secundarium, quia illorum doctrina & prædicatio fundatur in Christo, quem Prophetæ futurum prædixerunt; Apostoli præsentem annunciarunt. Hoc peculiare habet Petrus, quòd ipse cum suis Successoribus habeat prærogatiuam constantiæ & firmitatis in fide, quam reliqui Apostoli cum suis successoribus non habuerunt. Ipsi quidem in suis propriis personis manserunt constantes (excepto Iuda) sed in Successoribus defecerunt. Sola Cathedra Petri habet hoc priuilegium. De quo plura dicturus sum in sexta prærogatiua.

11. Iam vero, quod tertio loco obiicis, ex eo, quod Petrus fuit Caput Apostolorum, non posse colligi primatum potestatis, sed tantum ætatis aut vocationis; D & friuolum est, & sæpè refutatum. Non audes negare quod omnes boni authores asserunt, Petrum fuisse Caput Apostolorum. Quid ergo? Fingi ideo Caput fuisse, quia ætate senior, vocatione antiquior. Nimirum, vt tollas Primatum, qui certus est? excogitas alium, qui incertus est.

Secunda Prærogatiua.

12. ALtera prærogatiua est, quod quando in Euangelio recensentur nomina Apostolorum, semper primo loco ponatur Petrus, tanquam Princeps & Antesignanus. Vt Matt. 10. 2. *Duodecim Apostolorũ nomina sunt hæc: Primus: Simon qui dicetur Petrus*, &c. Idẽ fit Marc. 3. & Luc. 6. 14. & Act. 1. 13. Tu respondes, vt soles, (l. 1. cap. 9. n. 2.) Petrum primo loco nominari, quia erat primus ætate & vocatione. Nondum id probasti. At ego facilè probem, fuisse Primum authoritate & iurisdictione: sic enim Patres explicant illam particulam, *Primus*. Et ratio sumitur ex ipso contextu. Nam si Petrus, in ista enumeratione Apostolorum, diceretur *primus* ordine ætatis aut vocationis; tunc reliqui, qui ponuntur post Petrum, ponerentur etiam iuxta ordinem ætatis aut vocationis. At hoc falsum est. Imò, nullus ferè inter eos seruatur ordo. Nam apud Matthæum, post Petrum, nominatur Andreas: apud Marcum, non Andreas, sed Iacobus: apud Lucam in Actibus, Ioannes. Idem fit in reliquis Apostolis. Aliquando Matthæus præponitur

tu citas) nihil habet, quod iuuare te possit. At homil. 20. (quam ego cito) planè contra te est. Verba eius sunt hæc: *Et si ijsdem verbis, & Petrus, & Nathanael vsi sint, non tamen idem ambo senserunt: Sed Petrus Filium Dei, tanquam verum Deum, Nathanael, tanquã hominem tantum confessus est, quod ex consequẽtibus constat. Addit enim, Tu es Rex Israël. Filius autem Dei non modò Israël, sed vniuersi orbis terrarum Rex est. Quod etiam inde ostenditur, quòd petro nihil amplius addiderit Christus, sed tanquam perfecto in fide, Ecclesiam suam eius testimonio ædificaturum pollicitus est. Nathanaeli autem tanquam potiori in parte deficienti subdidit, Amen amen dico vobis, amodo, videbitis cœlum apertũ & Angelos Dei ascẽdẽtes & descẽdentes super filium hominis. Animadvertis, quomodo eum à terra paulatim erigit? quomodo animum excitat, ne amplius simplicem hominẽ contempletur? Cui enim Angeli ministrant, & super quem ascendunt & descendunt, quonam pacto hominem esse existimabitur?*

23. Nunc vides impostura tuam in citando Chrysostomo. Certe Chrysostomus non solũ asserit, quod Bellarminus asserit, sed etiam validis argumentis confirmat. Quod etiam facit Theophylactus in c. 1. Ioannis vbi sic scribit: *Nathanael igitur, auditis illis, cœpit sentire magnitudinem Domini, quantum tunc possibile erat, & fatetur, illum filium Dei. Veruntamen, quamuis filium Dei fateatur, non tamen sicut Petrus. Nam Petrus quidem confessus est Filium Dei: ideo & beatus prædicatur, & Ecclesia ei concreditur. Nathanael verò, vt hominem nudum quidem eum fatetur: gratia autem propter virtutem adoptatum in Filium Dei. Et hoc manifestũ est ex eo, quod subditur: Tu es ille Rex Israël. Vides, quòd nondum venerat ad perfectam cognitionem veræ Deitatis Vnigeniti. Etenim quasi amicum Dei, & quasi Regem Israel, eum credit esse. Quod si verè eum Deum esse confessus, non dixisset, eum Regem Israel, sed Regem Vniuersi. Vnde non prædicatur beatus, sicut Petrus. Et Dominus corrigens eum, & inducẽs ad cognoscendum quiddam dignum sua Deitate; Videbitis, inquit, Angelos Dei ascendentes & descendentes super filium hominis. Ne enim, inquit, suspiceris nudum hominem sed Dominum Angelorum. Cui enim Angeli ministrant, is vtique non fuerit purus homo, sed verus Deus.*

24. Eadem fraude vsus es in citando Augustino. Nã ille quidem loco citato, sic scribit de Nathanaele: *Talem vocem protulit, Tu es Filius Dei, Tu es Rex Israel: Qualem tanto post Petrus, quando ei Dominus ait: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non revelauit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est.* Hic nihil aliud dicit, quam Nathanaelem protulisse talem vocem, qualem Petrus protulit, quod etiam dicit Chrysostomus. An autem eo sensu protulerit, non dicit ibi Augustinus. Cur ergo fingis hoc illum dicere? Audi verò quid dicat ser. 124. de tempore: *Hic est Petrus, inquit, qui diuina reuelatione, prior omnium veritatem meruit confiteri dicens: Tu es Christus Filius Dei.* Vbi nota particulam illam, *Prior omnium.* Quam etiam ponit Athanasius serm. 4. contra Arrianos.

25. Sed esto: Demus tibi (quod necesse non est) Nathanaelem prius, quàm Petrum, confessũ esse Christi Diuinitatem: demus etiam Ioannem Baptistã (de quo certius est) idem fecisse. An ideo sublatum putas Petro suum priuilegium? Nullo modo. Manet illi suum Priuilegium commune quidem cum Ioanne & Nathanaele, sed tamen proprium, respectu Apostolorum, cum quibus illum hoc loco conferimus. Nã ille priùs quam alii Apostoli, confessus est Christi Diuinitatem: Ille præ aliis Apostolis meruit audire à Christo, *Beatus es Simon Bariona.* Nec obstat, quòd idem petens, ante illam confessionem, de se & aliis Apostolis dixerit: *Nos credidimus & cognouimus, quia, Tu es Christus Filius Dei viui*; nam etiam inde colligitur, Petrum sicut præ aliis loquebatur, ita ante alios credidisse, & confessum esse Christi Diuinitatem. Quod tu ipse concedis lib. 1. cap. 5. n. 4. vbi cum Ambrosio tribuis Petro Primatum confessionis, & Primatum fidei. Vnde etiam manifestè constat, te, studio contradicendi Catholicis, tibi ipsi contrarium esse: Nam loco citato contendis contra Catholicos, Petrum non habere primatum potestatis aut iurisdictionis, sed fidei & confessionis. At c. 9. n. 4. vbi contra Catholicos oppugnas Priuilegia Petri, negas Petrum Primum esse inter Apostolos, qui Christi Diuinitatem crediderit, & confessus sit. Hoc solenne tibi est.

26. Quæritur hic, non à te, sed ab aliis bonis authoribus: Cùm Petrus bis confessus fuerit Christi Diuinitatem; semel Ioan. 6. 70. *Nos credidimus; quia tu es filius Dei*, & semel Matt. 16. 16. *Tu es Christus Filius Dei viui*, cur priori loco nullã meritus sit laudem à Christo, posteriori verò dictum illi sit, *Beatus es Simon Bariona?* Respondeo. Hoc ideo factum est, quia priori loco multi ex discipulis discedebant à Christo; & non credebant, quæ ab ipso dicebantur de manducanda sua carne, & bibendo suo sanguine. Vnde postea dicebat, *Nunquid & vos vultis abire?* Tunc respondit Petrus: *Nos credidimus & cognouimus, quia tu es Christus Filius Dei.* Ne ergo Petrus, si à Christo laudaretur, præferret se aliis qui recesserant à Christo, & sibi de sua perseuerantia blandiretur; noluit illum Christus laudare. At posteriori loco, non erat occasio Superbiæ, ideoque dixit illi Christus, *Beatus es Simon Bariona.* Vide Theophylactum & Toletam in c. 1. Ioannis.

Sexta Prærogatiua.

27. SExta est, quod soli Petro, inter omnes Apostolos promissa sit constantia fidei, & cathedræ. Et quidẽ duobus locis. Primò, Matt. 16. 18. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non preualebunt aduersus eam.* Deinde Luc. 22. 32. *Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua.* Quod ad priorem promissionem attinet, iuxta Hebraicũ textum, quo Matthæus scripsit Euangelium, non est illa generis differentia inter Petrum & Petram, sed vtrobique eodem genere dicitur: *Tu es Petra, & super hanc Petrã ædificabo Ecclesiam meam.* Perinde ac si dicas: Tu es Petra, supra quam ædificabo Ecclesiam meam. Vnde manifestũ est, per petram non posse aliud intelligi, quã ipsum Apostolũ Petrum, qui est quasi lapis, seu petra fundamentalis, super quam ædificata est Ecclesia. Et quamuis non solus Petrus, sed etiam reliqui Apostoli sint lapides fundamentales, ita vt simul sint Duodecim (iuxta illud Apoc. 21. 14. *Et murus ciuitatis, id est, Ecclesiæ habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim, nomina duodecim Apostolorum Agni*) tamen reliquis Apostolis, & illorum Successoribus, non est promissa constantia & firmitas, quæ Petro & illius Successoribus promissa est. Vnde Cathedra Petri & Successorum eius adhuc firma consistit, nec in ea hactenus defecit fides Catholica, vt bene auertit Augustinus in psalmo cõtra partẽ Donati, vbi ait: *Numerate Sacerdotes, vel ab ipsa Petri Sede: Et in ordine illo Patrũ, quis cui successit, videte. Ipsa est Petra, quam non vincunt superba inferorum portæ.* At Cathedræ aliorum Apostolorum, quia non habuerunt hanc promissionem in Successoribus, pridem collapsæ sunt, vt Cathedra Iacobi Hierosolymitana; Cathedra Ioannis Ephesina; Cathedra Matthæi Æthiopica, Cathedra Andreæ Scythica.

28. Quòd autem per petram, super quam Ecclesia ædificata est, debeat intelligi Petrus Apostolus, docent antiqui patres. Origenes Hom. 5. in Exodum: *Vide*

magno illi Eccleſiæ fundamento & Petræ ſolidiſſimæ, ſuper quam Chriſtus fundauit Eccleſiam, quid dicatur à Domino &c in Pſ. 1. *Petrus, ſuper quem Chriſti Eccleſia ædificata eſt, contra quam inferorum porta non prænalebunt.*

Et Baſilius Magnus ad cap. 2. Iſaiæ: *Vnus ex his montibus fuit Petrus, quem Petram appellauit, propter maximam firmitatem fidei, propter infractum animi robur ad non cedendum inflictis plagis tentationum, ſuper quam Petram promiſit ædificare Eccleſiam ſuam.* Et l. 2. contra Eunomium: *ſtatim ex hac voce, Petra, intelligimus Petrum Ionæ filium, qui fuit ex Bethſaida, Andreæ fratrem, qui quoniam fide præſtabat, Eccleſiæ ſibi commiſſam ædificationem ſuſcepit.*

Et Epiphanius in Ancorato: *Ipſe Dominus conſtituit Petrum Primum Apoſtolorum, Petram firmam, ſuper quam Eccleſia Dei ædificata eſt, & porta inferorum non valebunt aduerſus illam.*

Et Chryſoſtomus Homil. in Petrum & Heliam: *Sed vide, cuiuſmodi peccato permiſit ſubiici Petrum, illum talem ac tantum virum Apoſtolorum verticem, fundamẽtũ immobile, & petrã ſtabilẽ, quæ non poſſet cõcuti.*

Et Cyrillus lib. 2. in Ioannem cap. 12. *Intuitus autem eum Ieſus dixit: Tues Simon filius Ionæ, tu vocaberis Cephas, &c. Vocabulo ipſo commodè ſignificans, quod in eo, tanquam in Petra lapideque firmiſſimo, ſuam eſſet ædificaturus Eccleſiam.*

Et Theophylactus ad c. 16. Matthæi. *Remunerat Petrum Dominus, mercedem illi dans magnam, quod ſuper eum ædificauit Eccleſiam.* Et ad c. 22. Lucæ. *Tu vero conuerſus confirma fratres tuos. Planus huius intellectus hic eſt: Quia te habeo, vt principem Diſcipulorum, poſtquam negato me fleueris, & ad pœnitentiam veneris, confirma cæteros. Hoc enim te decet, qui poſt me Eccleſiæ petraes, & fundamentum.*

Et Hieronymus in c. 16. Matthei: *Secundum Metapheram petræ, reſtè dicitur ei, Ædificabo Eccleſiam meam ſuper te.*

Et Cyprianus lib. 4. epiſt. 9. ad Pupianum, poſt medium: *Loquitur illic Petrus, ſuper quem ædificanda fuerat Eccleſia.*

Et Auguſt. ſer. 15. de Sanctis. *Petrum itaque fundamentũ Eccleſiæ Dominus nominauit, & ideò dignè fundamentum hoc Eccleſiæ colit, ſupra quod Eccleſiaſtici ædificii altitudo conſurgit.*

29. Ex horum patrum authoritate conſtat, Petrum eſſe fundamentum Eccleſiæ, eſſe Petram ſolidam, firmam, ſtabilem, immobilem, ſuper quam Eccleſia Chriſti fundata eſt. At obiicis, non deeſſe alios Patres, qui per petram non intelligant ipſum Petrum, ſed fidem ſeu confeſſionem Petri. Reſpondeo. Vtrumque intelligunt, & Petrum ipſum, & confeſſionem Petri. Nam cùm aſſerunt, Eccleſiam fundatam eſſe ſuper fidem & confeſſionem Petri, volunt ſignificare, fundatam eſſe ſuper Petrum, propter illius fidem & confeſſionem, vt recte notat Cardinalis Bellarminus lib. 1. de pontifice c. 10. circa finem, & Maldonatus ad c. 16. Matthæi. et modus ille loquendi vſitatus eſt. Vſitatè enim dicimus, in vnius hominis prudentia & fidelitate fundatam eſſe Rempublicam, id eſt, in vno homine, propter ipſius prudentiam & fidelitatem. Item, valetudinem Imperatoris pendere à peritia vnius medici, id eſt, ab vno Medico, propter inſignem illius peritiam.

30. Sed iterum obiicis (l. 1. c. 6. n. 14. & ſeqq.) hanc explicationem non eſſe ſecundum mentem illorum patrum. Nam illos loqui de fide, abſtrahendo à perſona Petri. Et ſic omnino loquendum eſſe probas hac ratione: *Fides in Petro, vel eſt ratio finalis, cur Petrus ſit fundamẽtũ, & ſic vbiqui vbi erit illa fides, erit fundamẽtum: vel eſt tãtũ conditio, ſine qua Petrus nõ eſſet fundamentũ, & ſic locutio eſt valde impropria.* Reſpondeo. A pertè pugnas cum ſcriptura, quæ Chriſtũ, Apoſtolos, & prophetas vocat fundamenta Eccleſiæ, vt dictum eſt. Si ergo Chriſtus eſt fundamentum, ſi Apoſtoli & Prophetæ ſunt, cur Petrus eſſe non poſſit? Et, ſi ſuper Chriſtum, Apoſtolos, & Prophetas ædificata eſt Eccleſia, cur ſupra Petrum ædificari non potuit? Aut à contrario, ſi fundamentum eccleſiæ non eſt Petrus, ſed fides ſeparata à perſona Petri; cur non ſimili modo dicis; nec Chriſtum, nec Prophetas, nec Apoſtolos eſſe fundamentum Eccleſiæ, ſed aliquid aliud ſeparatum ab illorum perſona? Hîc reſponde, ſi potes.

31. Ratio, quam adfers, nihil efficit. Primò, quia non ſequitur, quod infers in priori membro; Si fides in Petro eſt finis, propter quem Petrus eſt fundamentũ: Ergo vbicunq; eſt fides, ibi erit fundamentum. Sicut in ſimili non ſequitur; Si ſanitas eſt finis, propter quem ſumitur medicina: Ergo vbicunque eſt ſanitas, ibi eſt medicina. Sed ſuſpicor mendum eſſe in tuo exemplari, & pro illa particula, *Ratio finalis*, ponendam eſſe iſtã *Ratio formalis*. Sed tunc, omiſſo priori membro, negandum eſt quod infers in poſteriori, de impropria locutione: Iam enim oſtendi, vſitate dici poſſe, Petrus eſt Petra Eccleſiæ propter confeſſionem fidei. Denique, præter duo membra, quæ aſſumis, datur tertium, nempe, confeſſio fidei eſt cauſa moralis, propter quam Petrus eſt Petra Eccleſiæ. Sicut virtus eſt cauſa moralis, propter quam aliquis eligitur in Epiſcopum. et meritum Chriſti eſt cauſa moralis noſtræ iuſtificationis: Et interceſſio Principis eſt cauſa moralis, propter quam quis admittitur in aulam Imperatoris. Nam Petrus per confeſſionem fidei, quodammodo meritus eſt, vt fieret Petra Eccleſiæ. Et hoc ſenſu loquuntur Patres. Maximus Tauromenſis Hom. 3. in natali Apoſtolorum Petri & Pauli: *Quanti*, inquit, *meriti apud Dominum ſuum Petrus erat, vt ei totius Eccleſiæ gubernacula traderentur.* Et Theophylactus ad c. 16. Matthæi: *Remunerat Petrum Dominus, mercedẽ illi dans magnam, quod ſuper eum ædificauit Eccleſiam.* Et alij.

32. Sed vt magis percipias, quam inepta ſit tua ratio, duo quæram ex te: Vnum, ſi fides abſtrahendo à Perſona Petri, eſt fundamentum Eccleſiæ, vt tu vis, vel abſtrahis illam à ſolo Petro, vel ab omnibus vniuerſim. Si à ſolo Petro, & non ab aliis, quid cauſæ? Si ab omnibus, non erit ratio, cur Apoſtoli potiùs dicantur fundamenta Eccleſiæ, quàm alii Chriſtiani. Quæ enim eſſe poteſt, ſi fides eſt fundamentum, abſtrahendo ab omnibus? Alterum, quo ſenſu Chriſtus dicatur eſſe fundamentum? An agnoſcis aliquid in Chriſto, quod ſit fundamentum Eccleſiæ, abſtrahendo à perſona Chriſti? An verò aliquid, quod ſit ratio formalis vel conditio, ſine qua Chriſtus non eſſet fundamentum? Hîc redit tua quæſtio. Ad quam reſponde. Sin minus, paulo poſt ego reſpondebo.

33. Quod obiicis, Patres loqui de fide ſeparata à petro, partim falſum eſt, partim illorum ſententiam non aſſequeris. Falſum eſt de iis, qui apertè aſſerunt, Petrum eſſe fundamentum Eccleſiæ propter confeſſionem fidei. Reliquos non intelligis. Vt intelligas, explicandum eſt, quomodo Chriſtus, quomodo Petrus, quomodo reliqui Apoſtoli, quomodo item fides dicatur eſſe fundamentum eccleſiæ. Igitur hæc tria diſtinguenda ſunt. primò, fides in Chriſtum, quæ in eo conſiſtit, vt credas Chriſtum eſſe filium Dei, verum Deũ ac verum hominem. Secundò, confeſſio illius fidei, de qua Apoſtolus Ro. 10. 10. *Corde creditur ad iuſtitiã, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Tertiò, prædicatio eiuſdem fidei, de qua ibidem v. 14. *Quomodo credent ei, quem non audierũt? Quomodo autẽ audient ſine prædicãte? Quomodo vero prædicabũt niſi mittantur?* Iuxta hãc diſtinctionẽ, hæ tres propoſitiones veræ ſunt. prima, Chriſtus eſt primarium fundamentum Eccleſiæ, ratione fidei circa

Digitized by Google

ipsius Diuinitatem & incarnationem. Secunda, Petrus est secundarium fundamentum Ecclesiæ, ratione confessionis illius fidei, quã fecit dicẽdo: *Tu es Christus Filius Dei viui*: habens annexam promissionem stabilitatis pro se & suis successoribus. Tertia, Apostoli sunt secundaria fundamenta ecclesiæ post Petrum, ratione prædicationis eiusdem fidei in Christum: non habentes annexam promissionem stabilitatis in suis successoribus.

34. Iuxta primam propositionem intelligendum est illud 1. Corinth. 3. 11. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.* Vbi Christus dicitur fundamentum, ratione fidei circa ipsius Diuinitatem, vt explicat Gregorius l. 7. Ep. 47. Anshelmus, Cornelius de Lapide, & alij in commentario illius loci. Quod intelligunt de fide viua, quæ per charitatem operatur, vt loquitur idem Apostolus ad Galat. 5 6. Verba Gregorii sunt hæc: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, &c. Quisquis ergo in dilectione Dei & proximi fixus, quæ in Christo est, firmitatem tenet, eundem Iesum Christum, Dei & hominis filium, apud se posuit fundamentum.*

35. Iuxta secundam intelligendum est illud Matth. 16. 17. *Beatus es Simon Barjona*, propter confessionẽ fidei quam Deo Patre inspirante fecit, dicens: *Tu es Christus filius Dei viui.* Propter hanc confessionem *super te*, tanquam petram firmam ac stabilem, *ædificabo Ecclesiam meam: Et portæ inferi non prævalebunt aduersus eam.* Quare? quia confessio fidei, quam fecisti, nunquam defectura est in te & Successoribus tuis. *Ego enim pro te rogaui, vt non deficiat fides tua.*

36. Iuxta tertiam intelligendum est illud Ephes. 2. 20. *Superædificati super fundamentum Apostolorum & prophetarum*, id est, super Apostolos & Prophetas, qui propter prædicationem fidei in Christum sunt fundamenta Ecclesiæ secundaria: Et super hæc fundamenta proximè & immediatè superædificantur alii Christiani, qui per illorum prædicationem ad fidem Christi conuertuntur. Vide Cornelium de Lapide ibidem.

37. Ex dictis facilè intelligi & conciliari possunt Patres, quos adduxisti. Nam aliqui loquuntur de fide Christi, iuxta primam propositionem. Et sic fides separari potest à Petro, non tamen à Christo qui est principale obiectum illius fidei. Sic loquitur Bernardus Epist. 149. cum ait: *Testante Apostolo, sicut vnus Deus, vna fides esse dignoscitur, in qua, tanquam immobili fundamento, præter quod, nemo aliud potest ponere, firmitas Ecclesiæ Catholicæ inuiolata consistit.* Alii loquuntur de cõfessione fidei, iuxta secundã propositionẽ: Et sic fides nõ potest separari à Petro, quia solus Petrus est, qui propter hanc fidei confessionem meritus est appellari petra seu fundamentum Ecclesiæ. Sic loquitur Stephanus Papa à te citatus ex Baronio: *Catholica*, inquit, *Christi & Dei nostri Ecclesia, fundata super firmam Petram, Apostoli videlicet Petri confessionem.* Et plures alii.

38. Maneat igitur certum fixumque, sextam Petri Prærogatiuam in eo consistere, quod ipsi soli cum suis Successoribus, non autem reliquis Apostolis cum suis Successoribus, promissa sit constantia fidei & cathedræ: Et quod ideo dicatur firma petra, super quam ædificata est Ecclesia nunquam ruitura.

Septima Prærogatiua.

39. SEptima est, quòd Christus pro solo Petro & seipso, non pro aliis Apostolis voluerit tributum, nempe stateram seu didrachmum solui in Capharnaum Matth. 17. 26. *Da eis pro me & te.* Nimirum, vt ostenderet, Petrum aliis præferendum esse, & ipsum solũ cum Christo, tanquam Vicarium cum suo Domino soluendum, vt explicant Augustinus lib. quæstionum Veteris ac Noui Testamenti quæst. 75. Hieronymus ad cap. 18. Matthæi, circa initium, Theophylactus ibidem, Chrysostomus homil. 56. in Matthæum, & alii plures. Ponam illorum verba.

40. Augustinus sic scribit: *Saluator autem, cum pro se & Petro dare iubet didrachma, pro omnibus exsoluisse videtur, quia sicut in Saluatore erãt omnes causæ Magisterii, ita & post Saluatorẽ in Petro omnes cõtinẽtur. Ipsũ n. cõstituit Caput eorũ, vt esset vastor gregis Dominici.*

Hieronymus sic: *Post inuẽtum stateram, post tributa reddita, quid sibi vult Apostolorũ repẽtina interrogatio: Quis putas maior est in regno cælorũ? Quia viderãt pro Petro & Domino idem tributum redditum, ex æqualitate pretij arbitrati sunt, Petrum omnibus aliis Apostolis esse prælatum, qui in redditione tributi, Domino fuerat cõparatus. Ideo interrogãt: Quis maior sit in Regno cælorũ?*

Theophylactus sic: *Quia viderant Petrum à Christo honoratum, (honoratus enim erat hic, dando stateram pro Christo & prose) & propterea humanum quiddam passi, inuidiaque accensi, obliquè accedunt interroganies Dominum, quis maximus esset?*

Chrysostomus circa illa verba, *Da eis pro me & te*, sic subiicit. *Vidisti honoris excellentiam. Vide nunc, quanta Philosophia vitur Petrus. Hunc enim locum Marcus, qui Petri Discipulus fuit, ideo videtur non scripsisse, quoniam ingens hinc honor Magistro deferebatur. Sed negationem quidem ille diligentissime scripsit: Hæc verò quæ ad Magistri laudem pertinent, ipso forte ita volente, omnino siluit.* Et paulo post: *humanum quid passi Discipuli sunt, quod Euangelista quoque significauit dicens: In illa hora, quando scilicet illis omnibus Petrum prætulit. Nam cum & Jacobus & Ioannes primogeniti essent, nihil tamen tale pro ipsis fecisse videtur.* Et paulò post: *Quando certos præferri conspexerunt (vt in transfiguratione Petrum, Iacobum & Ioannem) nihil tale passi sunt. Cum v. ad vnum delatus est honor, tunc nimirum doluerunt. Quãuis nõ ex hac re solùm, sed ex aliis quoque multis inflãmati fuerunt: tum quia dixit illi, Dabo tibi claues regni cælorum: tum quia, Beatus es Simon Bariona, tum etiã hîc, Da eis pro me & te: tum denique, quia liberius cum multa cum Christo colloqui cõspiciebãt.*

41. Quid tu verò ad hæc omnia, Marce Antoni? Primò, repetis solemnem tuam responsionem, nihil aliud hinc colligi posse, quàm Petrum propter Primatũ ætatis & vocationis, fuisse alius prælatũ. Agnoscis ergo prælatum esse. Erras tamen, vt sæpe dixi, id factum esse propter Primatum ætatis & vocationis. Nam incertum est, an Petrus fuerit Primus omnium ætate. Et falsum est, ante alios omnes vocatum esse ad Apostolatum.

42. Deinde, sigillatim hæc dicis de Augustino, Hieronymo & Chrysostomo Primo, incertum esse, an Augustinus sit autor illius libri. Autorem verò, quisquis sit, nihil aliud voluisse, quàm Petrum fuisse Caput, id est, Primum & quasi Procuratorem cæterorum: Aut, si plus voluit, audiendum non esse. At plus voluit sine dubio. Voluit Petrum esse Caput & Pastorem gregis Dominici. Voluit omnes causas Magisterii, quæ erant in Christo, fuisse etiam in Petro. An ideo, quia hoc voluit, audiendus non est? Vide ne tu audiendus non sis.

43. Secundò ais, Hieronymum, post verba superius citata, addidisse etiam hæc: *Vidensque Iesus cogitationes eorum, & causas erroris intelligens, vult desiderium gloriæ, humilitatis cõtentione sanare.* Itaq; ex Hieronymi sententia, erasse Apostolos existimantes Petrũ sibi prælatum tanquam vere Dominum, principem & Monarcham. Respondeo. Apostoli in vno errabant; in altero non errabant. Non errabant in eo, quod putarent Petrum sibi præferri. Hoc enim manifestè constabat ex variis signis, quæ Chrysostomus paulò ante attigit. At in eo errabant, quòd putarent illum non solum eo tempore sibi præferri, sed etiam postea in temporali Messiæ regno, quod somniabant, fore præferendum. Atque

antem præcepto iussum sit dari didrachmum, nihil pertinet ad hanc quæstionem. Sed tamen, quia litem de hac re moues, dicam. Inuemo triplex tributum, quod ex præcepto debebant Iudæi persoluere. Vnum, quod tenebantur dare in vsum templi Exod. 30. 13. Alterum quod dabant pro primogenitis, Num. 3. 46. Tertium, quod Augustus Imperator illis imposuit, cùm iussit, vt vniuersus orbis describeretur. Luc. 2. 1 Igitur tu affirmas solutionem didrachmi pertinere ad primum præceptum. Ego contra assero, ad tertium pertinere. Mecum sentiunt Hieronymus, Beda, Maldonatus.

Octaua Prærogatiua.

53. OCtaua est, quod Christus post Resurrectionẽ inter omnes Apostolos, soli Petro primum apparuerit. Sed duo obicis. Primò, id non adeo esse certum, quin negari possit. Ego contra, adeò certum esse contendo, vt negari, nisi ab Apostata, non possit. Primo, quia reliqui Apostoli id fatentur, coram Discipuli, duobus redeuntibus ex Emaus, Luc. 22 34. *Surrexit Dominus vere, & apparuit Simoni.* Certè, si ipsis etiam apparuisset, dixissent sine dubio, *Apparuit nobis.* Et clarissime Paulus 1. Corinth. 15 4. *Resurrexit tertia die secũdũ scripturas, & visus est Cephæ, & post hoc vndecim.* Quasi dicat, primùm visus est ipsi Cephæ, & postea, alio tempore, visus est aliis. Et tu aùsis hoc negare? Audi Chrysostomum in illum locum: *Itaque Petro primum apparet. Nam qui Christum primus confessus erat, nõ absre primus etiam resurgentem videt.* Et ibidem: *Itaque non omnibus initio visus est, nec pluribus simul, sed vni tantum & ei Principi, & fide maximè digno.*

54. Secundò ais, Christum duplici de causa, inter Apostolos, primùm apparuisse Petro: 1. quia Petrus erat primus ordine, vocatione, & ætate, inter Apostolos. 2. Quia maximè omnium indigebat consolatione propter ingentem dolorem ex trina negatione conceptum. Sed quæro: An quod hìc asseris, adeò certum sit, vt negari non possit? Si negari potest, nihil efficis. Si negari non potest, nec illud negari potest, primam apparitionem, inter Apostolos, soli Petro factam esse. Cur ergo paulo ante dixisti, negari posse? Nihil apud te constans est. Deinde, si ita Christus apparuerit primum Petro propter causas à te assignatas; An ideo prærogatiua non est? An non tanta, inquies, vt ex ea Primatus Ecclesiasticus colligi possit. Neque nos ex hac sola prærogatiua Primatum colligimus, vt initio dixi; & iam clarius explicabo.

Reliquæ Prærogatiuæ.

55. HActenus adduxi eas prærogatiuas, quæ præcesserunt Primatũ Petri: nũc reliquas adducã, quæ secutæ sunt. Priores, vel erant signa futuri Primatus vel dispositiones præuiæ, vel promissiones ad eundem obtinendum. Reliquæ sunt effectus, & quasi exercitia Primatus tam obtenti. Vnde apparet, te priores non recte oppugnare ex eo, quod ex singulis seorsim sumptis, non possit euidenter conuinci primatus. Non necesse id est. Sufficit, si vel singulæ, vel omnes simul sumptæ, sint quædam signa, vel dispositiones ad futurum Primatum. Accipe simile exemplum. Quando ex vel Imperator vult alicui dare supremam Aulæ præfecturam, non solet reipsa dare, nisi prius illum præ aliis habuerit commendatum, tum in familiari conuersatione, tum in officiis regni vel Imperij, tum in legationibus & similbus Prærogatiuis. Quare hoc? Quia per huiusmodi præambula, partim vult illum disponere ad supremam præfecturã, partim significare, se illum præ aliis magni facere, & ad supremam dignitatem promouere velle: Ne, si subitò, & quasi ex abrupto id faciat, videatur temere sine consilio, & cum inuidia aliorum facere. Sic fecit Christus. Voluit Petro dare supremam Ecclesiæ præfectoram: Sed non voluit sine præuiis signis & dispositionibus, vt in simili iam explicatum est.

56. Ex hac declaratione manifestè constat, quo fẽsu nos Catholici colligamus Primatum Petri ex prærogatiuis, quæ Primatum præcesserunt. Planè eo sensu, quo id faciunt prudentes viri, in simili casu. Sic enim illi solent ratiocinari. Rex noster cogitat de supremo aulæ Præfecto constituendo. Quis ille futurus est? Certè non alius, vt apparet, quàm Eustachius. Nam præteliquis, illi vni familiaris est, soli sua consilia communicat, solum ad legationes obeundas adhibet, soli promissionem facit, denique in omnibus primum locum illi tribuit. Non possumus aliud statuere, quàm quòd illũ vnicum, & non alium ad supremam præfecturam destinauerit. Res vulgo nota est. Et miror, si hic velis tergiuersari.

57. Sed notior fiet ex aliis prærogatiuis, quæ ex Primatu, tanquam effectus ex sua causa, vel quasi fũctiones consecutæ sunt. Nam Petrus, postquam suprema Ecclesiæ præfectura illi commissa est, per illa verba, *Pasce oues meas*, mox cœpit illam ad praxin applicare, & varios eius actus exercere. Ac 1. conuocauit omnes Discipulos ad electionem noui Apostoli in locũ Iudæ proditoris. 2. Primus promulgauit Euangelium Hierosolymis. 3. Primus fecit miraculum Hierosolymis ad confirmandum Euangelium à se promulgatũ. 4. Primus etiam prædicauit gentibus Euangelium. 5. Primus sententiam dixit in concilio Hierosolymitano. Quæ omnia fecit ex authoritate sibi a Christo concessa. Et propter hanc causam Paulus Apostolus venit Hierosolymam, vt Petrum, tanquam vniuersalis Ecclesiæ pastorem, coram videret, vt ipsemet de se fatetur in Epist. ad Galat. cap. 1. 18. De his singulis etiam aliquid dicendum est. Igitur, vt in eo, quem cœpimus, ordine, persistamus.

Nona Prærogatiua.

58. NOna prærogatiua est, quod Petrus conuocauerit omnes Discipulos ad electionem noui Apostoli, Act. 1. 15. *In diebus illis, exsurgens Petrus in medio fratrum, dixit: Viri fratres, oportet impleri scripturam,* &c. Hic est primus actus præfecturæ Petri. De quo Chrysostomus Hom. 3. in Acta: *Quàm est feruidus Petrus: Quam agnoscit creditum à Christo gregem. Quam in hoc choro Princeps est: Et vbique Primus omnium incipit loqui.* Et infrà ibid. *Merito primus omnium authoritatem usurpat in negotio, vt qui omnes habeat in manu.* Et Oecumenius ad ca. 1. Actorum: *Surgit Petrus, non Iacobus, vt is, cui præsidentia Discipulorum commissa erat. Neque illos orationi Petri cõtradixit, sed mox ad eius præceptum constituerunt duos, quos dignissimos eo gradu existimabant, vt vnum eorũ Deus ipse designaret.*

59. Hic multa obicis contra illos duos Patres, quos vides tibi aduersari. Nam illi dicunt, Petrum fuisse Principem eorum omnium, qui aderant in electione Matthiæ, habuisse eos in manu sua, agnouisse illos tanquam gregem à Christo sibi concred tum, vsurpasse in eos authoritatem, eos vicissim ad illius præceptum fuisse prõptos & expeditos. Hæc omnia tibi delirant, mi Anton. Quare? Quia astruunt Primatum Petri, quem tu ferre non potes. Quid ergò concilii, aggrederis ipsos Patres, & quos ratione superare non potes, calumnijs opprimendos censes. Igitur

60. Primò obicis: Chrysostomum oratoriè magis, quàm Theologicè locutum esse. Sed dic obsecro, verum an falsum locutus est? Si verum, quid murmuras;

Si falſum, cur apertè non dicis? niſi forte, quicunque A oratorie loquitur, falſum: qui Theologicè, verum loqui cenſeri debeat.

61. Secundò obiicis, illa verba Chryſoſtomi, *Petrus agnoſcit creditum à Chriſto gregem*, fruſtra & otioſe ab eo dicta eſſe; quia Petrus tantũ agebat ibi de adimplendo numero collegii Apoſtolici. Hoc autem collegium non pertinebat ad gregem Petro concreditum. Erras, mi frater. Nam ſub illa voce, *Paſce oues meas*, qua Petro grex Chriſti concreditus eſt, comprehendantur etiam Diſcipuli Chriſti. Igitur & illi Petro concrediti ſunt. De qua re ſupra actum eſt: Et ſimul obiter notata tua leuitas ac inconſtãtia, qui modo omnes Chriſti fideles, modo omnes, exceptis Apoſtolis, modò ſolos Iſraëlitas, eorum nomine comprehenſos eſſe, commentus es.

62. Tertiò obiicis, Actum Petri, quo conuocauit Diſcipulos ad electionem noui Apoſtoli, non fuiſſe Actum paſturæ; & ideo etiam ex hac parte, Chryſoſtomum impertinenter dixiſſe illa verba, *Petrus agnoſcit gregem ſibi creditum*. Iterum erras. Actus paſturæ varij ſunt, vt cap. 3. ex Ezechiele demonſtratum eſt. Eò te remitto.

63. Quartò obiicis, Chryſoſtomum ſibi ipſi contradicere. Quod ſic oſtendis. Ex vna parte dicit, Petrum fuiſſe Principem in choro Diſcipulorum: Ex alia proponit hanc quæſtionem: *Cur Petrus non poſtulauerit ſolus à Chriſto, vt ipſi daret aliquem in locum Iudæ ſubſtituendum?* ac eam paucis his verbis ſoluit: *Iam Petrus erat ſeipſo factus melior.* Ex quibus tu miro artificio, connectis has argutias: *Ergo Petrus, ex ſententia Chryſoſtomi, fuiſſet arrogans, ſi hoc præſumpſiſſet. At factus melior Chriſti reprehenſionibus, & proprio caſu, maluit tantum audere. Arrogantia tamen & præſumptio non fuiſſet; ſi Petrus relictus fuiſſet à Chriſto. Monarchia totius Eccleſiæ: ad ipſum enim ſpectaſſet miniſtrorũ ordinatio.* Vnde infers, Petrum ex ſententia Chryſoſtomi, non eſſe ſupremum totius Eccleſiæ Paſtorem; ideoque Chryſoſtomum ſibi ipſi contradicere. Sed, vt candide dicam quod res eſt, fingis Chymæras ex tuo capite, de quibus ne quidem ſomniauit Chryſoſtomus. Quæſtio Chryſoſtomi hæc eſt: Quare Petrus conuocauit omnes Diſcipulos, vt communi orationis ſuffragio poſtularent aliquem à Chriſto, in locum Iudæ ſubſtituendum? Quare non ipſe ſolus poſtulauit? Reſponſio eſt: *Quia Petrus erat ſeipſo factus melior.* Quaſi dicat, Quò quis melior eſt, eò humilior: Quò humilior, minoris ſe æſtimat: Ac proinde, ſi aliquid à Deo petendum eſt, plus fidit communi omnium orationi, quàm ſuæ ſolius priuatæ. Quamuis ergo Petrus potuiſſet ſolus à Deo poſtulare ſubſtituendum, maluit tamen communi aliorum ſuffragio id facere. Quid hîc mali eſt? Nihil, præter tuas ineptias.

64. Quintò obiicis aliam Chryſoſtomi contradictionem, ex illis ipſius verbis: *Iam & illud conſidera, quàm Petrus agit omnia ex communi Diſcipulorum omnium ſententia, nihil authoritate ſua, nihil cum imperio.* Vnde infers; Petrum non fuiſſe Principem Diſcipulorũ, quod tamen antea dixerat Chryſoſtomus, ac proinde Chryſoſtomum ſibi iterum contradicere. Rectius dicam, te iterum Chymeras fingere. Sanè ex verbis Chryſoſtomi apertè colligitur, Petrum fuiſſe Principem, ſed Principem modeſtum, qui cũ poſſet ſua authoritate & imperio agere, malit tamen Chriſti exemplum imitari. Si hoc non capis, accipe domeſticum exemplum. Si quis laudaret Regem Angliæ, & diceret, omnia illum agere ex communi epiſcoporum omnium ſententia, nihil authoritate ſua, nihil cum imperio: an tu ſtatim inferres: Ergo Rex non eſt? Caue ne feceris. Modeſtia Regum & Principum non obſtat, quo minus poſſint agere ex authoritate & imperio, ſi neceſſe ſit.

65. Sexto obiicis, Oecumenium impropriè locutum eſſe, cùm dixit: *Mox ad eius præceptum conſtituerunt duos.* Odiſti hanc vocẽ, *Præceptum.* Et paulo poſt addis *Oecumenius de ſolo Primatu perſonali Petri eſt intelligendus*, id eſt, de Primatu ætatis & vocationis. Non ita eſt debet intelligi de eo Primatu, quem ipſemet clare explicat. De eo, inquam, Primatu, cui conueniunt hæc duo: *Præſidentia Diſcipulorum, & Præceptum.* Expreſſe enim aſſerit Petro cõmiſſam eſſe præſidentiam Diſcipulorum; & Diſcipulos feciſſe quod à Petro præceptum erat. Quod ais, impropriè locutum eſſe, non credimus. Omitto ſimiles tuas nugas.

Decima Prærogatiua.

B

66. DEcima Prærogatiua eſt, Quod Petrus poſt acceptum Spiritum ſanctum, primus omniũ promulgauerit Iudæis Euangelium, Actor. 2. 14. Sicut Moyſes in veteri Teſtamento primus omnium promulgauit legem Decalogi & Deuteronomium. Vterque Actus pertinet ad Primatum. Nam ſicut Moyſes habebat Primatum Synagogæ, & ideo prælatus eſt aliis in promulgatione legis, ita Petrus habebat Primatum Eccleſiæ, & ideo prælatus eſt aliis in promulgatione Euangelii.

Vndecima Prærogatiua.

67. VNdecima eſt, quòd Petrus primum miraculum fecerit in confirmationem Euangelii à ſe promulgari, ſanando claudum ex vtero matris, Actor. 3. 6. *In nomine Ieſu Chriſti Nazareni, ſurge & ambula.* C Quę prærogatiua nõ cõſiſtit in eo, quòd Petrus miraculum fecerit in confirmationem fidei, quia hoc omnes Apoſtoli fecerunt, Marc. 16. 20. *Illi autẽ profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonẽ cõfirmante, ſequẽtibus ſignis:* ſed cõſiſtit in aliis duobus. Primo in eo, quòd primum miraculum fecerit poſt promulgationem Euangelij. Hîc non potes confugere ad Primatũ ætatis & vocationis, vt ſoles; quia ille Primatus nil facit ad patrandum miraculum: ſed neceſſariò id tribuendum eſt Primatui autoritatis & poteſtatis, quem Chriſtus voluit oſtendere in Petro per primi miraculi patrationem. Sicut etiam in veteri Teſtamento, miraculo confirmauit Primatũ Moyſis (Num. 16.) Ac deinde Primatũ Aaronis (Num. 17.) Secundò in eo, quòd fecerit miraculum, non qualecunque, ſed quòd claudum ſanauerit, pedes ipſius conſolidando. Hoc enim non caret myſterio, vt notat Ambroſius ſerm. 66. Nam per hoc, quòd pedes infirmi hominis firmauit ac conſolidauit, ſignificatum eſt, ipſum eſſe firmum ac ſolidum fundamentum Eccleſiæ

D

Duodecima Prærogatiua.

68. DVodecima eſt, Quòd Petrus non ſolũ apud Iudæos, ſed etiã apud gentiles, primus omnium promulgauerit Euangelium, & baptiſmum adminiſtrauerit (Act. 10. 34.) Huic prærogatiuæ annexa E eſt alia, quòd ſoli Petro oſtenſa ſit viſio, qua iubebatur gentilibus Chriſtum annunciare (Act. 10. 10.) *Parantibus autem illis, cecidit ſuper eum mẽtis exceſſus. Et vidit cælum apertũ, & deſcẽdens vas quoddã, velut linteũ magnum, quatuor initiis ſubmitti de cælo in terram, in quo erant omnia, quadrupedia, & ſerpentia & volatilia cæli. Et facta eſt vox ad eum: Surge Petre, occide, & mãduca.*

69. Hîc vnum dicis de priori parte prærogatiuæ: duo de poſteriori, nempe de viſione Petro exhibita. De priori, fateris inſignem fuiſſe prærogatiuã Petri, quod primus annunciauerit gentibus Euangelium: non tamen prærogatiuam Principatus, ſed ſollicitudinis ac

diligentiæ, qua cæteros omnes ſuperauit. At alibi aſſeris, Paulum ſuperaſſe omnes prærogatiuâ ſollicitudinis ac diligentiæ: Paulus autem iam erat Apoſtolus eo tempore; quo Petrus prædicauit Gentibus euangelium. Ergo ſi illa fuit inſignis prærogatiua Petri, non fuit diligentiæ, ſed Principatus.

70. De poſteriori pronuncias, hæc duo, quæ directè inter ſe pugnant. Primò viſionem illam fuiſſe priuilegium, quo Petrus, tanquam ſenior & feruentior inter Apoſtolos meruit decorari. Secundò, non fuiſſe priuilegium, ſed potius increpationem, quia cum Petrus eſſet nimium refractarius, & vix poſſet adduci ad vocationem Gentium, neceſſe fuit, vt per viſionem illam quaſi compelleretur ad officium. Itane, Marce Antoni? Iam ante dixiſti, Petrum omnes alios ſuperaſſe ſollicitudine, diligentia, & feruore. Nunc dicis, fuiſſe refractarium & propterea increpatum ac reprehenſum à Deo. Nuſquam es conſtans.

71. Et ne conqueraris iniuriam tibi à me factam eſſe, recitabo verba tua, quibus hanc contradictionem inuoluis. Sunt autem hæc: *Fuit inſignis Petri ſollicitudinis prærogatiua, qua ſollicitudine & inde ſeſſa diligentia Petrus cæteros facile ſuperauit.* Et mox de viſione ſic pergis: *Fuit priuilegium, quo primus & maximus natu ex Apoſtolis & feruentiſſimus executor, meruit condecorari.* Deinde, facta digreſſione contra Bellarminum, quaſi immemor verborum tuorum, ſic concludis: *Hæc viſio plus ſimplicis inſtructionis, & quaſi cuiuſdam increpationis, quã laudis & prærogatiuæ in Petro videtur innuere. Is enim Iudaiſmo addictiſſimus, vix poterat in Gentilium vocationem ad diuinæ filiationis gratiam inclinare. A qua illum auerſione, vt Chriſtus amoueret, nimium legalibus addictum, viſio hæc accurrit, non ſine illa redarguitione: Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Ac ne ipſe, nimium forteſſe in hoc refractarius videretur, terroſi viſio illa, aut ſaltem hæc vox repetita eſt.* Iam vide, quomodo inter ſe cohæreant quæ hic aſſeris.

72. Taceo de iniuria, quam Petro irrogas. Ais, fuiſſe Iudaiſmo addictiſſimum, vix potuiſſe in gentilium vocationem inclinare, fuiſſe refractarium. Vnde probas? Ex falſa ſcripturæ interpretatione: quaſi ob hanc cauſam reprehenſus fuerit his verbis: *Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris.* Non ita eſt. Nam Petrus audita hac voce: *Occide & manduca*; reſpondit: *Abſit Domine, quia nunquam manducaui omne commune & immundum.* Denique ſequitur: *Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris.* Hoc tu interpretaris, quaſi Petrus noluerit conſentire in vocationem gentium, & quodammodo fuerit refractarius. Abſit, nihil adhuc cogitabat de gentilibus; Quia nondum intelligebat myſterium viſionis. Solùm aſſerebat, ſe nunquam comediſſe animalia immunda, quæ ſecundùm legem Moſaicam erant prohibita. Nec ſciebat, per animalia immunda ſignificari gentiles. Hoc poſtea intellexit: Et poſtquam intellexit, nunquam oſtendit ſe refractarium circa gentium vocationem, ſed promptum & expeditum.

Decimatertia Prærogatiua.

73. Decima tertia eſt. Quòd Petrus primo loco ſententiam dixerit in concilio Hieroſolymitano, Act. 15. 7. *Cum autem magna inquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres,* &c. Et quod omnes ſententiam illius ſecuti fuerint: De quo Diuus Hieronymus in epiſtola ad Auguſtinum (quæ eſt vndecima inter epiſtolas Auguſtini) ſic ſcribit: *In ſententiam eius Iacobus Apoſtolus, & omnes ſimul Presbyteri tranſierunt.* Et Theodoretus in epiſtola ad Leonem. *Paulus præco veritatis, tuba ſanctiſſimi Spiritus, ad magnum Petrum cucurrit, vtiis, qui Antiochiæ de legalibus inſtitutis conteri-*

A *debant ab ipſo adferret ſolutionem.* Vtique ab ipſo tanquam controuerſiarum iudice.

74. Tria obuicis. Primo, Petrum primo loco ſententiam dixiſſe, tanquam Decanum collegij: idque ratione ætatis, non iuriſdictionis. At, mi homo, Decanus collegij Canonicorum (ſaltem in Germania) non eſt nomen ætatis, ſed dignitatis: Et ſolet præſidere Capitulo, non tanquam ſenior ætate (cùm ſæpe ſit iunior) ſed tanquam ſuperior iuriſdictione.

75. Secundo obuicis, Iacobum in Concilio Hieroſolymitano aliquid amplius decreuiſſe, quod Petrus non decreuerat, nempe abſtinentiam à contaminationibus ſimulachrorum, & fornicatione, & ſuffocatis & ſanguine. Diſtinguo. Nihil amplius decreuit circa quæſtionẽ in concilio propoſitam: aliquid tamẽ
B amplius circa alia, quæ non erant propoſita. Quæſtio poſita erat hæc: An circumciſio eſſet neceſſaria ad ſalutẽ iis, qui ex Gentib. conuertebantur ad fidẽ Chriſti? Reſpondit Petrus non eſſe. Nec aliud reſpondit; quia aliud non quærebatur. Quod etiam ſeruatur à iudicibus ſæcularium controuerſiarum. Putant ſe abundè ſatisfeciſſe ſuo officio, ſi clarè & directè reſpondeant ad id quod à litigantibus proponitur. Nihil ergo obſtat, quod Iacobus aliqua adiecerit, quæ à litigantibus non erant propoſita.

76. Tertiò obuicis, Decretum in illo concilio factum, non prodiiſſe nomine ſolius Petri, ſed totius
C concilij, vt patet ex inſcriptione: *Apoſtoli & ſeniores fratres his qui ſunt Antiochiæ.* Reſpondeo. Si quæſtio ſoli Petro fuiſſet propoſita, prodiiſſet decretum nomine ſolius Petri, ſed quia toti concilio fuit propoſita, debuit prodire nomine totius cõcilij, cui Petrus præſidebat. Idem fit in Conciliis & Parlamentis ſecularibus. Nam Decreta, quæ ibi fiunt, non prodeunt nomine ſolius Præſidis, ſed nomine Concilij vel Parlamenti.

77. Hæc ſufficiant de prærogatiuis Petri: quarum aliquæ, vt dixi, præceſſerunt ipſius Primatum, tanquam ſigna vel diſpoſitiones præuiæ: aliæ ſecutæ ſunt, tanquam effectus & executiones Primatus iam obtenti. Deinceps diluendæ ſunt obiectiones, quas magno ſtudio ex aliis aduerſarius tranſcripſiſti, vt Petri & Pontificis authoritati derogares. Impium hoc ſtudium eſt, & à rebellibus vſurpatum. Vtinam in proximorum ſalutem id contuliſſes.

CAPVT VII.

Diluuntur Obiectiones Marci Antonij contra Primatum Petri.

1. Multa obiicis, Marce Antoni, contra Primatum Petri: non quidem ſtudio veritatis, quã agnitam oppugnas; ſed Spiritu ambitionis, quo video te ad ſcribendum impulſum eſſe. Sunt autem hæ
E potiſſimum obiectiones. 1. Eccleſia Apoſtolis omnibus æquè à Chriſto commendata eſt. 2. Euangelium reprobat Primatum inter Apoſtolos. 3. Ipſi Apoſtoli in Petro non agnouerunt Primatum. 4. Nec Petrus illum vnquam exercuit. 5. Pauli reprehenſio, quia Petrum obiurgauit, deſtruit Primatum Petri. 6. Idem colligitur ex ſcriptis Pauli. 7. Et ex comparatione Petri & Pauli. Hæc eſt ſumma tuarũ obiectionũ quas ferè ex Bellarmino ſuffuratus es. Primam proponis lib. 1. cap. 3. Reliquas c. 11. ſingulas eo ordine, quo propoſitæ ſunt, diſcutiam.

Digitized by Google

Neue Verordnungen.

Berlin, 1. Juli.

Der Reichsanzeiger veröffentlicht eine Verordnung des Reichspräsidenten über Maßnahmen auf dem Gebiete der Preisbildung und der Preisüberwachung. Danach können Preise für Waren und Leistungen, die infolge der Kriegsverhältnisse eine unbillige Höhe erreicht haben, durch Anordnung der Reichsregierung herabgesetzt werden. Wer solche Preise fordert, sich versprechen läßt oder annimmt, wird mit Gefängnis bis zu einem Jahr und mit Geldstrafe bis zu 100 000 Mark oder mit einer dieser Strafen bestraft. Neben der Strafe kann auf Einziehung der Waren oder des Wertersatzes erkannt werden. Die Verordnung tritt mit dem Tage der Verkündung in Kraft.

sed vna radix: multi riui fontis, sed vna origo: ita multa sunt membra Ecclesiæ, sed vnum Caput. (intelligit Petrum, de quo supra) Et rursum, sicut radius solis auulsus ab vnitate luminis, disparet ramus à radice fractus, non germinat: truncus à fonte præcisus arescit, ita schismatici & hæretici, quise separant à Capite Ecclesiæ, id est, à Petro & illius Successoribus, non possunt retinere veram fidem & Charitatem. *Ecclesia, inquit, vna est, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur: quomodo Solis multi radij, sed lumen vnum: & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum. Et cum de fonte vno riui plurimi defluant, numerositas licet diffusa videatur exundantis copia largitate, unitas tamen seruatur in origine. Aufer radium solis à corpore, diuisionem lucis unitas non capit. Ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit. A fonte præcide riuum, præcisus arescet: Sic & Ecclesia Domini luce perfusa per orbem totum radios suos porrigit, unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur: ramos suos in uniuersam terram copia ubertatis extendit: profluentes largiter riuos latius expandit, unum tamen Caput est, & origo una, & una mater fœcunditatis successibus copiosa. Illius fœtu nascimur, illius lacte nutrimur, Spiritu eius animamur. Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica. Vnam domum nouit, unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit. Hæc nos Deo seruat, hæc filios regno, quos generauit, assignat. quisquis ab Ecclesia segregatus adulteræ iungitur, à promissis Ecclesiæ separatur. Nec pertinet ad Christi præmia qui relinquit Ecclesiam Christi. Alienus est, profanus est, hostis est. Habere iam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem.*

11. Ex hoc Cypriani discursu tria colligo: 1. Apostolos quidem fuisse inter se æquales, antequam vnū Caput à Christo constitueretur; sed illo semel constituto, non amplius mantisse pares. 2. omnes recedere à veritate fidei, & fieri hæreticos, ac schismaticos, qui recedunt à Capite, quod à Christo constitutum est. 3. nec opus esse magno tractatu ad disquirēdum, quæ sit vera fides. Nam illam esse veram fidem, quæ à Capite, tanquam ab origine (ex Christi institutione) in reliqua membra derivatur. Si hæc intelligis, Marce Anton, redi ad vnitatem capitis, à qua recessisti, & non eris hæreticus aut schismaticus.

12. Secundo loco adducis Hieronymum lib. 1. contra Iouinianum, circa medium, vbi de æqualitate Apostolorum sic scribit: *Ex æquo super eos Ecclesia fortitudo solidatur.* Resp. Hieronymus ibi confert inter se Petrum & Ioannem, & dicit Ioannē, quia virgo erat, fuisse Christo chariorem quàm Petrum, qui non erat virgo: Vt ostendat virginitatem matrimonio præferendam esse, quod negabat Iouinianus. Et postea subiungit: *Si autem obnixè contenderit (Iouinianus) Ioannē virginē non fuisse, & nos amoris præcipui causam virginitatem diximus, exponat ille si virgo non fuit, cur cæteris Apost. plus amatus sit? At dicie: Super Petrum fundatur Ecclesia: licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & cunctis claues regni cœlorum accipiant, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur: tamē propterea inter duodecim vnus eligitur, vt Capite constituto, schismatis tollatur occasio. Sed cur non Ioannes electus est virgo? Ætati delatum est, quia Petrus senior erat, ne adhuc adolescens, ac pene puer, progressu ætatis hominibus præferretur.*

13. Ex his verbis constat, Hieronymum, quem procedentes, in multis, tibi contrarium esse. 1. Hieronymus asserit Ioannem plus cæteris Apostolis amatum fuisse à Christo. Vnde sequitur, Ioannem vicissim plus cæteris amasse Christum. Quod sic probo: Deus plus diligit meliores, vt docet D. Thom. 1. part. quæst. 20. art. 4. Si ergo plus diligit Ioannem, quàm alios Apostolos, sequitur Ioannem esse meliorem, quàm alij Apostoli. Ergo etiam melior est Petro: Ergo plus diligit Deum, quam Petrus. At hoc contra te est, quia tu asseris, Petrum habere Primatum charitatis præ aliis Apostolis.

14. Secundò, Hieronymus asserit, solum Petrum ex duodecim Apostolis electum esse, vt esset Caput Ecclesiæ, & cæteris præferretur. At si electus est, iam antea non erat Caput ratione ætatis aut vocationis, vt tu contendis: Aut, si antea erat, ratione ætatis aut vocationis electus non est.

15. Tertiò, Hieronymus dicit, ideò electum esse, vt constituto Capite, schismatis occasio tolleretur. Ergo non est electus pro tua tantū persona, vt tu vis, sed etiam pro suis Successoribus. Nam si tempore Apostolorum, quando Ecclesia erat exigua, debuit esse vnum Caput ad cauendum schisma; multo magis post tempora Apostolorum, quando Ecclesia fuit diffusa per totum orbem terrarum.

16. Quartò, Hieronymus dicit, Petrum potius electum esse in Caput, quàm Ioannem, quia non decebat, vt Ioannes, qui penè puer erat, præferretur senioribus. Certè, si putaret Hieronymus, quod tu fingis, Petrum esse Caput propter Primatū ætatis & vocationis, stultè disputaret, quare non potius Ioannes sit electus in Caput, quàm Petrus. Nam hoc esset disputare, quare non potius Ioannes sit electus, vt fieret senior ætate & vocatione, quam Petrus. Quæ est stulta disputatio.

17. Sed obiicis, Hieronymum in eo nobis contrarium esse, quod asserat æqualitatem Apostolorum. Respondeo. Si hoc darem, nihil aliud sequeretur, quàm & tibi, & nobis cōtrarium esse; sed tamen tibi magis quàm nobis. Faciamus ita esse; Iam quæro ex te, an sententia ipsius vera sit, an falsa? Si vera est, tuam falsam esse oportet, quæ illi contraria est. Si falsa, cur præsidium ab ea petis? Si partim vera, partim falsa, quis inter veram & falsam discernet? Non admitto te in iudicem.

18. Sed non necesse est ad has angustias confugere. Nego Hieronymum nobis contrarium esse, nisi sibi ipsi contrarius sit. Quod ostēdo ex ipsa disceptatione, quam habet cum Iouiniano, in hunc modum. *Hieronymus.* Ioannes plus fuit amatus à Christo propter virginitatem, quàm Petrus, qui non erat virgo. Virginitas igitur præstat matrimonio. *Iouinianus.* Nego Ioannem fuisse virginem. *Hieronymus.* Si virgo non fuit, cur plus amatus fuit, quam alij? *Iouinianus.* Petrus plus fuit amatus, quia super Petrum fundata est ecclesia. *Hieronymus.* Si spectes doctrinam Apostolorū, super omnes æquè fundata est Ecclesia, quia una est doctrina omnium. Si spectes iurisdictionem, fateor Petrum præ cæteris electum esse, vt esset Caput Ecclesiæ. At hinc non sequitur, plus dilectum fuisse à Christo, quia iurisdictio non necessariò supponit maiorem sanctitatem. *Iouinianus.* Cur non potius Ioannes fuit electus, si erat virgo, vt tu contendis? *Hieronymus.* Propter defectum ætatis. Erat enim adhuc adolescens, ac pene puer. Non decebat autem, vt puer, cum potestate præficeretur senioribus.

19. Si hic est discursus Hieronymi cum Iouiniano, vt esse verisimile est, nihil ex eo præsidij habes, præter confusionem. Si alius est, cur dissimulas? Sed iterum obiicis alia Hieronymi verba contra eundem Iouinianum, *Ioannes, inquit, & Iacobus, quia plus cæteris potierunt, non impetrauerunt: Et tamen non est dignitas eorum imminuta, quia reliquis Apostolis æquales fuerunt.* Respondeo. Hoc contigit ante electionem Capitis. Tunc omnes Apostoli erant æquales. At postquam dictum est Petro, *Pasce oues meas*, desierunt esse æquales, & Petrus cœpit esse Princeps aliorum, ac vniuersalis Ecclesiæ Pastor.

20. Ex eodem Hieronymo, Epist. 58. ad Damasum

Ritui comparatio inter Petrum & Paulum. Vna quoad sapientiam, sanctitatem, laborem, zelum & honorem qui ex illis consequitur: Et sic Paulus potuit esse par Petro. Quod manifestè significat Leo cum ait: *De quorum meritis atque virtutibus nihil debemus sentire diuersum.* Altera, quoad iurisdictionem: Et sic Petrus erat maior Paulo, vt sæpè ostensum est.

II. OBIECTIO.

Euangelium reprobat Primatum inter Apostolos.

27. HOc probas ex contentione Apostolorum de Primatu & responsione Christi. (lib. 1. c. 11. n. 1. & 2.) Nam cum Apostoli contenderent, quisnam illorum esset maior? Respondit Christus: Luc. 22. 25. *Reges gentium dominantur eorum: & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor.* Hinc ita concludis: Omnes Apostoli, etiam Petrus, contendebant de Primatu: At si Petro erat promissus Primatus, cur contendit? Secundo Christus omnibus eripit cogitationem de Primatu temporali, cum ait: *Vos autem non sic.* Similiter de Primatu & iurisdictione spirituali, cum ait: *Qui maior est in vobis, fiat sicut minor.*

28. Respondeo. Hîc notanda est duplex contradictio in tuis verbis. Vna est, quia hoc loco dicis, Apostolos contendisse de Primatu temporali, quis scilicet illorum, futurus esset primus in regno Christi temporali, quod somniabant. Verba tua sunt hæc: *Appetitus naturalis humanus proprie excellentiæ, & in alios dominatus, Apostolorum animos adhuc imperfectos, nec parum, nec raro titillauit. Quia enim Messiam dominatione temporali Regem Israël in mundo regnaturum, ex sacris scripturis non bene intellectis, & communi Hebræorum intelligentia existimabant, magnas sibi apud Christum, quem Messiam agnouerant, dignitates pollicebantur, quippe qui ipsius primi essent assecla & familiares. Et cum duodecim essent, inter ipsos etiam vnum aliquem primum locum habiturum aucupabant.* Et infra: *Debuit quidem animos eorum à temporalibus dignitatibus abducere, quas etiam sibi somniebant, &c.* At c. 9. n. 6. planè contrarium asseris his verbis: *Respondet Bellarminus, errasse quidem Apostolos, quia temporalem principatum somniebant, & hunc errorem Dominum sæpè correxisse. De hoc tamen temporali mundi huius principatu, Apostolos tunc nihil cogitasse, sed de sola prælatione Petri supra ipsos Apostolos, satis est apertum.* Quomodo cohærent hæc duo: Apostoli nihil cogitabant de temporali principatu: et Apostoli existimabant Messiam dominatione temporali in mundo regnaturum, & magnas sibi apud illum dignitates pollicebantur.

29. Altera est: quia hoc loco in summa capitis 11. sic habes: *Christus nudum ministerium sine iurisdictione dedit Apostolis.* At cap. 19. n. 31. contrarium asserebas his verbis: *Christus immediate concessit Apostolis potestatem ordinis, & iurisdictionem plenissimam.* Nonne hæc aperta contradictio est. Dare nudum ministerium sine iurisdictione: et, Dare plenissimam iurisdictionem? Et quamuis in priori loco videaris loqui de iurisdictione humana, hoc tamen non obstat. Vel enim loqueris de humana, id est, à puro homine accepta; & sic nihil ad rem: Vel de humana, id est, homini à Christo concessa, & sic manet contradictio.

30. Obiectio tua, quam à Lutheranis accepisti, nullius momenti est; & iam pridem à Cardinale Bellarmino & aliis Catholicis refutata. Ad illos te remitto. Obiter tamen attingam, quid respondendum sit. Apostoli cogitabant de Primatu aliquo temporali, quem apud Christum essent habituri. Hoc suprà c. 6. prærogatiua septima ostensum est. Et tu paulo antè fassus es. Christus eripit illis hanc cogitationem, his verbis: *Vos autem non sic.* Et simul suo exemplo hortatur, vt quisquis inter ipsos habiturus esset Primatum Ecclesiasticum, seruaret modestiam ac humilitatem; nec se superbè efferret supér alios. *Qui*, inquit, *maior est in vobis, fiat sicut minor.* Similem monitionem habemus de Primatu Regis in veteri Testamento. Deut. 17. 18. *Postquam sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine.* Et paulo post: *Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos.* Sicut ergo hinc non possumus inferre, Regem Veteris Testamenti non habuisse iurisdictionem in suos fratres, quia debebat seruare modestiam, & non eleuare se super fratres suos, quod solent facere Reges gentiles: Ita in simili, non possumus inferre, Petrum non habuisse iurisdictionem Ecclesiasticam in suos fratres: quia debebat illis seruire & ministrare. Alioqui, quid dicemus de Christo? Habuit certè pleniſſimam iurisdictionem in Apostolos, & tamen ministrabat illis: (*Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.*) Cùm ergo suo exemplo hortatur Prælatos Ecclesiæ ad simile ministerium, non tollit ab illis iurisdictionem, sed humilitatem commendat.

III OBIECTIO.

Ipsi Apostoli in Petro non agnouerunt Primatum.

31. HOc sic probas, c. 11. n. 7. Apostoli, postquam Petro dictum esset, *Tu es Petrus, &, Tibi dabo claues regni cœlorum*; adhuc contendebant de Primatu: Ergo non agnouerunt Petro per illa verba promissum esse Primatum; alioqui desiissent contendere. Resp. Apostoli ex vna parte persuasi erant regnum Christi fore temporale: ex altera audiuerant Christum moritûrum, & Petrum ipsius loco habiturum claues regni cœlestis, id est, Primatum Ecclesiasticum. Sed prior cogitatio erat magis ipsis infixa, quàm posterior. Imò nec Petrus, nec alij Apostoli credebant Christum moriturum, tametsi clarissimè hoc ipsis esset significatum. Matth. 16. 21. *Exinde cœpit Iesus ostendere Discipulis suis, quia oporteret eum ire Hierosolymam, & multa pati à senioribus, & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens: Absit à te Domine: Non erit tibi hoc.* Et Luc. 9. 44. *Filium hominis, futurum est, vt tradatur in manus hominum: At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos.* Certè, si vel non credebant, vel non intelligebant, Christum esse moriturum, quod tam clarè ipsis dicebatur; quid mirum est, si non multum solliciti fuerint de futuro Petri primatu post mortem Christi? præsertim cum altera cogitatio de regno Christi temporali prævaleret.

32. Si hoc non capis, Marce Antoni, exemplum sume à teipso. Promissio tibi facta erat in statu religioso, cùm abdicabas te rebus temporalibus: *Omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut agros propter nomen meum, centuplùm accipiet, & vitam æternam possidebit.* Quæ sanè promissio erat clarissima. Et tamen magis insedit tibi cogitatio de Episcopatu: ideoque relicto statu religioso, & parum sollicitus de tam insigni promissione, ad sæculum, cui renuncia-

veras, rediiſti, & dignitatem Epiſcopalem importunè impetraſti. Non tam eraſsè hallucinati ſunt Apoſtoli. Nunc quæro, an hæc conſequentia bona ſit? Marcus Antonius, poſtquam dictum eſt illi, *Centuplum accipies, & vitam æternam poſſidebis.* adhuc cogitauit de honore & dignitate Epiſcopali: Ergo non agnouit promiſſionem à Deo ſibi factã. At ſimilis eſt hæc, quam tu facis: Apoſtoli, poſtquam dictum eſt Petro, *tibi dabo claues*, adhuc cogitabant de regno temporali: Ergo non agnouerunt promiſſionem Petro factam de Primatu ſpirituali.

IV. OBIECTIO.

Petrus nunquam exercuit Primatum.

33. HOc triplicitèr probas, cap. 11. num. 10. & ſeq. Primò, quia non ſolus Petrus, ſed alij etiam Apoſtoli inſtituerunt primos Diaconos Act. 6. 2. Secundò, quia Apoſtoli miſerunt Petrum & Ioannem in Samariam: Ergo Petrus non erat ſupra Apoſtolos, ſed ad illorum arbitrium mittebatur. Act. 8. 14. Tertiò, quia Paulus & Barnabas detulerunt quæſtionem de circumciſione, non ad ſolum Petrum, ſed ad omnes Apoſtolos ac Seniores. Debuiſſent autem ad ſolum Petrum deferre, ſi ille fuiſſet ſupremus Rector Eccleſiæ, & Iudex controuerſiarum.

34. Reſpondeo. Hæc omnia deſumpſiſti ex Lutheranis & Caluiniſtis. Sed cur diſſimulas alia multa quę Petrus geſſit in ſuo primatu? Solus ſua authoritate conuocauit omnes Diſcipulos ad electionem noui Apoſtoli. Primus promulgauit Euangelium Hieroſolymæ. Primus item prædicauit gentibus Euangelium. Primus ſententiam dixit in Concilio Hieroſolymitano, Hæc omnia omittis. Quæ autem obiicis, nullius ponderis ſunt, Ad ſingula ſic reſpondeo.

35. Ad 1. non valet hæc conſequentia: omnes Apoſtoli inſtituerint primos Diaconos, & non ſolus Petrus: ergo Petrus non habebat primatum. Sicut neque hæc Omnes principes Angliæ ſanxerunt legem de iuramento fidelitatis, & non ſolus Rex; Ergo Rex non habet primatum. Neque item hæc: Omnes Epiſcopi Dalmatiæ fecerunt hunc aut illum Actum iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, & non ſolus Marcus Antonius: Ergo Marcus Antonius non fuit primas Dalmatiæ. Non enim neceſſe eſt, ſolum Regem in ſuo regno, ſolum Imperatorem in ſuo imperio, ſolum Archiepiſcopũ in ſua prouincia exercere quoſuis actus iuriſdictionis & poteſtatis, ſine aliorum ope & auxilio. Multo minus valet hæc conſequentia: Petrus in illo actu, quo conſtituebantur primi Diaconi, non exercuit primatum Eccleſiaſticum: ergo nunquam exercuit. Et tamen mirificè tibi places in his & ſimilibus tuis argutiis. Quanquam non argutiæ, ſed ſtupiditates ſunt.

36. Ad 2. Triplex poteſt eſſe miſſio. Prima ex imperio. Sic Rex aut princeps, aut Dominus mittit ſubditum aut ſeruum. Secunda, ex conſenſu. Sic Deus Pater mittit Filium in hunc mundum, & Filius Spiritum S. Tertia, ex concilio & directione. Sic conſiliarij mittunt Regem ad bellum. Igitur Petrus miſſus eſt, non ex imperio, ſed ex conſenſu & conſilio Apoſtolorum. Ex qua miſſione non ſequitur, Petrum vel æqualem vel inferiorem Apoſtolis fuiſſe. Nam ſuperior poteſt hoc modo mitti ab inferioribus.

37. Ad 3. Hæc illatio nulla eſt: Quæſtio de circumciſione non fuit delata ad ſolum Petrum, ſed ad concilium Apoſtolorum & Seniorum: ergo Petrus non habebat primatum Eccleſiæ. An non plurimæ controuerſiæ ciuiles deferuntur ad parlamentum pariſienſe? An non plurimæ ad Senatum regium in Anglia? Nec ideo ſequitur, Regem Galliæ aut Angliæ non habere primatum in ſuo regno. Audi Antoni, quod res eſt. Sicut in regno Angliæ poſſunt controuerſiæ ciuiles deferri, vel ad ſolum Regem, vel ad Senatum Regis, præſente Rege: Sic etiam in Eccleſia poſſunt controuerſiæ Eccleſiaſtica deferri vel ad ipſum Pontificem, vel ad concilium, cui præeſt Pontifex. Sicut ergo non deſtruitur authoritas concilij per hoc præcisè, quòd aliqua controuerſia deferatur ad ſolum Pontificem, ita viciſſim non deſtruitur authoritas Pontificis per hoc, quòd aliqua controuerſia deferatur ad concilium, cui præeſt Pontifex, & non ad ſolum Pontificem. Res clara eſt. Sed cur illa controuerſia de circumciſione potius fuit delata ad concilium, quam ad ſolum Petrum? Facilis reſponſio: Vt deciſio fieret cum maiori partium ſatisfactione. Nam partes litigantes facilius acquieſcunt, quando conſtat controuerſiam ex communi Eccleſiæ conſenſu deciſam eſſe.

V. OBIECTIO.

Pauli reprehenſio deſtruit Primatum Petri.

38. HOc ſic probas: Paulus in Epiſt. ad Gal. cap. 2. 11. ſcribit, ſe in faciem reſtitiſſe Petro, quia reprehenſibilis erat: Ergo Petrus non fuit Caput Eccleſiæ? alioqui Paulus fuiſſet arrogans & procax, quod Capiti Eccleſiæ ausus eſſe reſiſtere. Hoc argumentum fusè perſequeris, adductis multorum Patrum teſtimoniis ad confirmandum Petri errorem, & iuſtam Pauli obiurgationem. Reſpondeo. Non opus eſt tot teſtimoniis. Fatemur Petrum erraſſe: non quidem in aliquo fidei articulo, in quo errare non poterat, iuxta illam Chriſti promiſſionem, *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua*: ſed in facto, qua incautè ſimulabat Iudaiſmum, cum aliquo ſcandalo & offenſione gentilium. Fatemur etiam Paulũ apertè illi reſtitiſſe, quia meritò iudicabat, eiuſmodi ſimulationem non eſſe tolerandam, eo quod eſſet ſcandaloſa. At tuæ conſequentiæ, quas hinc nectis non valent. Non enim ſequitur: Petrus fuit à Paulo reprehenſus: Ergo non habuit primatum Eccleſiæ. Sicut in ſimili non ſequitur: Dauid fuit reprehenſus à Ioab (2. Regum 19. 5.) Ergo non habuit primatum regni. Imo multi Patres ex hac ipſa Petri reprehenſione docent, ſuperiores poſſe corrigi ab inferioribus, quando fit cum debita humilitate & charitate, vt Auguſtinus Epiſt. 19. ad Hieronymum, Cyprian. Epiſt. ad Quirinum, de Hæreticis rebaptizandis, Greg. hom. 18. In Ezechielem. Diu. Thom. in 2. 2. quæſt. 33. art. 4. ad 2.

39. Similiter non ſequitur, Paulum fuiſſe arrogantem & procacem, quod ausus ſit Capiti Eccleſię in faciem reſiſtere, quia fecit hoc bono zelo, ad tollendum ſcandalum, quod ortum erat ex incauta Petri ſimulatione. Sicut nec ipſe Ioab cenſetur fuiſſe procax & arrogans, quod ausus ſit ſuum Regem ob ipſius peccatum arguere & obiurgare. Et aliunde conſtabat Paulo, Petrum propter modeſtiam & humilitatem, qua erat præditus, non ægrè laturum fraternam correptionem, quam ſciebat ex bona intentione prouenire.

40. De hoc Petri & Pauli facto ſic ſcribit Auguſti-

nus

nus loco citato: *Ipse Petrus, quod à Paulo fiebat vtiliter libertate charitatis, sancta ac benigna pietate humilitatis accepit: Atque ita rarius ac sanctius Exemplum posteris præbuit, quo non dedignarentur, sicubi forte recti tramitem reliquissent, etiam à posterioribus corrigi, quam Paulus, quo confidenter auderent, etiam minores maioribus, pro defendenda Euangelica veritate, salua fraterna charitate, resistere.*

41. Et certe Paulus, non tantum suo exemplo, sed etiam scripto docuit, superiores aliquando moneri & corrigi posse ab inferioribus, seruata semper debita charitate ac subiectione. Sic enim scribit ad Colossenses cap. 4. 17. *Dicite Archippo: vide ministerium, quod accepisti à Domino vt illud impleas.* Erat Archippus ille Colossensium Episcopus, successor Epaphræ, qui tunc captiuus Romæ tenebatur in vinculis, vt scribit idem Paulus in Epist. ad Philemonem vers. 23. *Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu.* Si ergo Paulus mandat Colossensibus, vt moneant Episcopum sui officii; quid mirum est, si alii quoque subditi possint aliquando suos Prælatos, vel monere, vel reprehendere, si necesse sit?

42. Et recta ratio hoc dictat. Nam laudabile est, opera misericordiæ, siue corporalia, siue spiritualia, seruato debito modo ac ordine, præstare indigentibus: At peccantes corrigere, est opus misericordiæ spirituale, ergo laudabile est, seruato debito modo ac ordine, hoc opus præstare indigentibus. At non minus Prælati, quam subditi, possunt indigere correptione: & sæpe magis, quia sunt in altiori & periculosiori loco, vt recte notat Augustinus in Regula ad seruos Dei circa finem, cum ait: *Non solum vestri, sed etiam Prælati misereamini: quia inter vos, quanto loco superiore, tanto in periculo maiore versatur.*

43. Hoc argumentum pulchre explicat Diuus Thomas in 2. secundæ, quæst. 33. art. 4. in hunc fere modum: Duplex est correctio: Vna iustitiæ, quæ fit per inflictionem legitimæ pœnæ: Altera charitatis, quæ fit per fraternam correctionem. Prior conuenit solis Prælatis, respectu subditorum: quia requirit iurisdictionem, quæ in solis Prælatis est. Posterior conuenit tam subditis, quam Prælatis; quia est actus charitatis, quæ ad omnes proximos, siue Prælatos, siue subditos, se extendit. Tenemur enim omnes ex charitate diligere: ac proinde omnes peccantes corripere, seruatis iis circumstantiis, quas charitas exigit. Non exigit autem charitas, vt eadem libertate & authoritate corripiamus Prælatos, qua subditos: sed exigit, vt Prælatos cum reuerentia & subiectione: subditos cum mansuetudine & patientia, quantum fieri potest, obiurgemus.

44. Nondum acquiescis, mi Antoni. Ais Patres sic argumentari: Paulus non reprehendisset Petrum, si agnouisset illum pro supremo Ecclesiæ Capite seu Monarcha. Et citas ex Hieronymo, apud Gratianum 2. q. 7. cap. Paulus hæc verba: *Paulus Petrum reprehendit: quod non auderet, nisi se non imparem sciret.* Et ex Ambrosio, ad cap. 2. Epist. ad Galat. *Quis eorum auderet Petro primo Apostolo, cui claues regni cælorum Dominus dedit, resistere, nisi alius talis, fiducia electionis suæ sciens se non imparem, constanter improbaret, quod ille sine consilio fecerat.*

45. Respondeo. Tu peruertis sensum illorum Patrum. Nam Gratianus disertè monet, Paulum dupliciter cõferri posse cum Petro. primo, quoad Ecclesiasticam dignitatem. Secundo, quoad puritatem vitæ & conuersationis. Priori modo: Paulum fuisse imparem, seu inferiorem: posteriori non imparem. Quod declarat duplici exemplo. Vno Augustini, qui scribit, se maiorem esse Hieronymo, ratione Episcopatus: minorem, ratione virtutum. Altero eiusdem, qui alibi scribit, Cyprianum fuisse æqualem Petro in martyrio: minorem in po-

testate. Igitur ex sententia Gratiani, sic argumentandum est: Paulus non auderet Petrum apprehendere, nisi sciret se non imparem in puritate vitæ & conuersationis. Non autem sic, sciret se non imparem in Ecclesiastica potestate. Ratio est, quia qui alium reprehendit, debet esse immunis ab illo vitio, de quo illum reprehendit: At Paulus reprehendebat Petrum de mala conuersatione cum Iudæis & gentibus: ergo non ausus fuisset illum reprehendere, nisi sciuisset se esse immunem ab hoc vitio: & in puritate conuersationis Petro non imparem, sed superiorem. Iam aduertis, opinor, impostaram tuam.

46. Idem crimen committis in citando Ambrosio. Nam ille similem adhibet distinctionem. Confert Petrum cum Paulo dupliciter. 1. ratione potestatis. 2. ratione electionis. Priori modo præfert Petrum, quia vocat illum *Primum Apostolum, cui claues regni cælorum datæ sunt*, insinuas Petrum ex hoc capite reliquos omnes antecellere. Posteriori, Paulum facit Petro æqualem: quia sicut Petrus immediate à Christo electus est ad Apostolatum: ita etiam Paulus, ipso attestante Gal. 1. 1. *Paulus Apostolus, non ab hominibus, neque per homines, sed per Iesum Christum.*

47. Tandem, quia vides te argumentis nihil proficere, conuertis te ad scommata & sarcasmos: quæsita occasione ex illis Gregorij verbis, Hom. 18. in Ezechielem, *Ecce Paulus in Epistolis suis scripsit, Petrum reprehensibilem: Et ecce, Petrus in Epistolis suis asserit, Paulum in iis, quæ scripserat, admirandum. Certe enim, nisi legisset Petrus Pauli Epistolas, non laudasset. Si autem legit, quia illic esse reprehensibilis dicitur, inuenit. Amicus ergo veritatis laudauit etiam, quod reprehensus est.* Hanc Gregorij sententiam mirifice laudas. Et merito. Sed venena inde colligis, non mella: quod malum est. Sic enim subnectis: *Mirum vero, quod Petrus, hoc est, summus Ecclesiæ Monarcha, & supremus Christi ac Dei Vicarius, illam Pauli Epistolam ad Galatas in Iudicem expurgatorium statim non coniecerit, quippe ipsum primum & supremum Papam, adeo deprimentem, & ipsius errores exaggerantem. Certe Petri Successores tales Epistolas & libros, qui ipsorum errata & reprehensiones rationabiles continent, iam ferre nolunt, proscribunt eos, & diris deuouent. Expectandum profecto, vt si plane nostri Papæ viderint, ex Euangelio canonico Papatum destrui, Euangelium etiam ipsum in librorum prohibitorum Iudicem detrudant.*

48. Hic appareat verum esse, quod Christus dicit in Euangelio: *Ex abundantia cordis os loquitur.* Et, *malus homo de malo thesauro cordis sui profert malum.* Multiplex malũ ex thesauro tuo profers. Primo Petrum Apostolum, per ironiam ac derisum, vocas summum Ecclesiæ Monarcham, & supremum Christi Vicarium. Si non volebas parcere Pontifici, pepercisses saltem Petro, qui in Euãgelio ab ipso Christo laudatus est: *Beatus es Simon Bariona.*

Secundo; aliam iniuriam illi facis, quia insinuas, eũ similem, ac vindictæ appetentem esse. Tu certè, quia à Pontifice reprehensus es, vindictam paras, & de Sede Apostolica conaris illum deturbare. At Petrus meliori animo est. Reprehensus fuit à Paulo: non indignatur: non ægrè fert: non fingit calamum, vt tu facis.

Tertiò, etiam Paulo iniuriam irrogas, quasi ipse *deò profferit Petrum, & ipsius errores exaggerauerit.* Inuidiosa sunt hæc verba. Non voluit illum deprimere, sed à lapsu erigere: non errores exaggerare, sed errorem corrigere.

Quartò, similem labem aspergis Petri successoribus, quasi ipsi nolint sua errata corrigi: nolint moneri officij sui: sed eos, qui hoc tentauerint, proscribant ac diris deuoueant. Temerarium hoc iudicium & falsum est.

Quintò, auges hanc iniuriam Antoniano præſagio, quaſi Pontifices Romani eò dementiæ tandem ſint progreſſuri, vt ipſum quoque Euangelium in librorum prohibitorum indicem detrudant. Vide, ne hoc præſagium in te impleatur.

49. Hæc omnia eò ſpectant, vt tibi, homini Apoſtatæ ac rebelli, impune liceat ſcribere, quod lubet: Et non liceat Pontifici facere, quod ſui officii eſt. Nunquam hoc obtinebis. Proſcribet tuas, & tuis ſimiles calumnias, hæreſes, & ſchiſmata, ſicut olim, & pii Imperatores, & boni Pontifices fecerunt. Sicut etiam nuper à Theologis Pariſienſibus factum eſt, qui graui cenſura tuos libros perſtrinxêre. Sed quia precibus illam cenſuram extorſiſti, non eſt, quod ipſis ſuccenſeas.]

VI. OBIECTIO.

Pauli ſcripta deſtruunt Primatum Petri.

50. QVod ſic probas. Primò, quia quando Paulus nominat inſigniores Apoſtolos, Petrum aliis poſtponit, vt Gal. 2. 9. *Iacobum & Cephas, & Ioannem.* Secundò, quia ibidem non de ſolo Petro, ſed etiam de Iacobo & Ioanne dicit: *qui videbantur columna eſſe.* Ergo Iacobum & Ioannem Petro exæquat. Tertiò, quia Iacobus, Petrus, & Ioannes dederunt dextras Societatis Paulo & Barnabæ; vt hi in gentes, illi verò in circumciſionem ferrent Euangelium. (ibid.) At iſtæ dextræ Societatis repugnant Primatui Petri. Quartò, quia Paulus 2. Cor. 12. 11. ſcribit: *Nihil minus fui ab iis, qui ſunt ſupra modum Apoſtoli.* Quæ verba magnum præiudicium faciunt Primatui Petri. Sic tu.

51. Reſpondeo. Piget in iſtis quiſquiliis hærere. Sed tamen, vt eſt in Prouerbiis, *reſpondendum eſt ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur.* Ac primò, non eſt certum, Petrum medio, non primo loco, poſitum eſſe à Paulo. Nam, vt benè notatum eſt à Cardinale Bellarmino, multi Patres, præſertim Ambroſius, Chryſoſtomus, Auguſtinus, & Hieronymus, primum locum illi aſſignant. Eſto tamen; medio loco inter Iacobum & Ioannem poſitus ſit. Cur in eo vim facis? Cur non potius in eo, quòd non ſemel, ſed ſæpius in Euangelio poſitus ſit primo loco, quando omnes Apoſtoli ſimul recenſentur? conferamus hæc duo inter ſe. Tu ais, ſemel non eſſe poſitum primo loco: Ego, ſæpè poſitum eſſe primo loco. Tu, ſemel poſitum eſſe poſt vnum: Ego, ſæpè poſitum eſſe ante omnes. Tibi multi contradicunt, vt Ambroſius, Chryſoſtomus, Auguſtinus, Hieronymus: Mihi, nullus: ne tu quidem. Vter ergo melioris cauſæ patronus eſt?

52. Addo nec Paulum, quocunque loco poſuerit Petrum, tibi patrociuari. Nam in eadem Epiſtola ad Galat. c. 1. diſerte ſcribit, ſe veniſſe Hieroſolymam, vt videret Petrum, & quindecim diebus apud eum manſiſſe. Cur non venit ad Iacobum & Ioannem? Nimirum, quia pluris Petrum, quàm illos æſtimabat. Vnde Ambroſius circa illum locum: *Dignum fuit*, inquit, *vt cuperet videre Petrum, quia Primus erat inter Apoſtolos, cui delegauerat Saluator curam Eccleſiarum.* Et Hieronymus in Epiſt. ad Auguſtinum (quæ eſt vndecima inter Epiſtolas Auguſtini) *Tanta Petrus auctoritatis fuit, vt Paulus in Epiſtola ſua ſcripſerit: Deinde poſt annos tres venit Hieroſolymam videre Petrum.* Et Chryſoſtomus Homil. 87. in Ioannem: *Oſerat Apoſtolorum & Princeps: propterea & Paulus eum præter alios viſurus aſcendit.* Et Theodoretus in c. 1. ad Galatas: *& enim cum humana doctrina non indigeret, vt qui ab vniuerſorum Deo eam accepiſſet Apoſtolorum Principi, quem par eſt, honorem detulit.* Et Oecumenius ibidem: *Poſt tot tantaque certamina abiit, vt videret Petrum, tanquam maiorem. Vt autem etiam maneret, cauſa honoris, quem Petro deferebat, factum eſt.*

53. Iam verò ex eo, quod Paulus ſcribit de Petro, Iacobo & Ioanne: *Qui videbantur columna eſſe*, non rectè infers, duos illos Petro fuiſſe exæquatos. Nam inter plures columnas vna poteſt eſſe ſublimior, quàm altera. Sicut ſuprà monui in ſimili caſu, inter plures ſummos, vnum poſſe altiorem eſſe, quàm reliquos. Et habemus manifeſtum exemplum in ſcriptura, Prouerb. 9. 1. *Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem.* Vbi, iuxta interpretes, per ſeptem columnas, vel intelliguntur Doctores eccleſiæ, vel Sacramenta, vel dona Spiritus S. Et tamen non ſequitur, vel omnes Doctores, vel omnia Sacramenta, vel omnia dona Spiritus S. eſſe inter ſe æqualia. Imò conſtat, vbique eſſe magnam differentiam. Nam de Doctoribus legimus, Dan. 12. 3. *Qui docti fuerint fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: Et qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.* Iam verò, vt loquitur Apoſtolus, 1. Cor. 15. 41. *Stella differt à ſtella in claritate.* Similiter certum eſt, inter Sacramenta, præcipuum eſſe Baptiſmum, quoad neceſſitatem: Euchariſtiam, quoad præſtantiam. Denique dona Spiritus ſancti (quæ ſeptem enumerantur ab Iſaia, c. 11. 2. nempe Sapientia, Intellectus, Conſilium, fortitudo, ſcientia, pietas, timor Domini) non ſunt omnia inter ſe paria. Quomodo ergo ex eo præcisè, quòd tres Apoſtoli vocantur columnæ, putas conuinci poſſe æquales inter ſe eſſe? Nihil minus.

54. Quod tertio loco obiicis, Petrum, Iacobum & Ioannem dediſſe dextras Societatis Paulo & Barnabæ, veriſſimum quidem eſt: ſed non rectè inde concludis, vnum alteri non eſſe præferendum. Quaſi verò, quicunque dextras ſocietatis ſibi mutuo porrigunt, pares eſſe neceſſe ſit. Non ita eſt. Primò, quia ſocietas poteſt eſſe inter inæquales, vt patet ex illo, 1. Ioan. 1. 3. *Vt & vos ſocietatem habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cum Patre & cum Filio eius Ieſu Chriſto.* Deinde, multi porrigunt ſibi inuicem dextras, qui honore & authoritate inter ſe differunt. Nam Iehu Rex dicit Ionadab, filio Rechab, 4. Reg. 10. 15. *Nunquid eſt cor tuum rectum, ſicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Eſt. Si eſt, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum ſuam.* An ideo Iehu & Ionadab æquales? Nullo modo. Nam alter Rex erat; alter homo priuatus.

55. Illud denique: *Nihil minus fui ab iis, qui ſunt ſupra modum Apoſtoli*, non intelligitur de iuriſdictione, quaſi velit dicere, ſe nulli Apoſtolorum cedere in poteſtate iuriſdictionis vt tu perperam contendis, ſed partim de reuelationibus, partim de laboribus & miſeriis pro Chriſto ſuſceptis, partim de prodigiis & miraculis ab eo patratis: In quibus omnibus ſe ait nemini impar rem eſſe. Hoc patet ex ipſo contextu. Nam de reuelationibus ſic loquitur? *Si gloriari oportet (non expedit quidem) veniam autem ad viſiones & reuelationes Domini.* Et poſtea pergit: *Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in angustiis pro Chriſto. Cum enim infirmor, tunc potens ſum. Factus ſum inſipiens: vos me coegiſtis. Ego enim à vobis debui commendari: Nihil enim minus fui ab iis, qui ſunt ſupra modum Apoſtoli, tametſi nihil ſum: Signa tamen Apoſtolatus mei facta ſunt ſuper vos in omni patientia, in ſignis & prodigiis & virtutibus.* Nulla hic mentio iuriſdictionis. Sed tu, Marce Antoni, vt hæretici ſolent, detorques omnia ad tuum ſenſum. Pudeat impoſturæ.

by Google

VII. OBIECTIO.

Ex comparatione Petri & Pauli.

56. HAnc comparationem instituis ex scriptura, & Patribus. Ex scriptura sic. Sic Petro dictum est, *Pasce oues meas*, id est, commendo tibi ouile meum, ecclesiam meam: ita Paulus de seipso dicit, 2. Cor. 11. 28. se premi cura & solicitudine, omniũ ecclesiarum; ergo non minus Paulo, quam Petro totius ecclesiæ cura commissa est.

57. Respondeo. Cura & solicitudo ecclesiarum duplex est. Vna oritur ex iustitia: altera ex zelo & charitate. Prior debet esse in Prælatis ecclesiæ, qui habent iurisdictionem ecclesiasticam. Posterior potest esse in omnibus, qui charitate præditi sunt. Igitur Petrus habuit curam ecclesiæ ex iustitia, quia habuit iurisdictionem in totam ecclesiam: Quæ iurisdictio significatur per verbum, *Pasce*, vt cap 3. explicatum est. Paulus vero loquitur de posteriori cura & solicitudine, quæ oritur ex charitate. Cum enim recensuisset labores, carceres, plagas, famem, sitim, & alias miserias, quas pro Christo sustinebat; mox subicit: *Præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, solicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror?* His posterioribus verbis explicat, vnde oriatur illa sollicitudo. Nempe ex duobus actibus charitatis. Primo, ex dolore charitatis, quem percipiebat ex miseria proximi. *Quis*, inquit, *infirmatur, & ego non infirmor?* Quasi dicat: Infirmor cum infirmantibus, doleo cum dolentibus, lugeo cum lugentibus. Secundo, ex amore & zelo charitatis, quo accensus vrebatur. *Quis*, inquit, *scandalizatur, & ego non vror?* Quasi dicat: Quando aliquis patitur scandalum, tanto zelo & amore accendor ad tollendum illud scandalum, vt quodammodo vri videar.

58. Non igitur cura ecclesiarum, de qua Paulus loquitur, oriebatur ex obligatione iustitiæ; sed ex duplici actu charitatis, dolore scilicet & amore. Quod etiam tuo exemplo facile confirmabo. Nam in expositione consilii profectionis tuæ, diserte scribis te (quasi alterum Paulum) *semper habuisse desiderium vnionis omnium Christi Ecclesiarum: & anxie perspexisse, an possit aliqua excogitari via, omnes Christi Ecclesias ad veram antiquam vnionem componendi.* Vnde hoc tantum desiderium, mi Antoni? An ex obligatione iustitiæ? Non opinor te id dicturum: An ex zelo & feruore charitatis? Hoc dabis, sine dubio. Sed quæro, an hinc inferes, quod de Paulo inferebas, non minus tibi, quam Petro, totius ecclesiæ curam à Christo commendatam esse? Non, si sapis.

59. Nec obstat, quod Paulus de seipso scribit 1. Cor. 9. 16. *Si Euangelizauero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi est, si non Euangelizauero.* Non enim loquitur de necessitate iustitiæ, sed obedientiæ: Neque de regimine ecclesiæ, sed de Euangelij prædicatione. Nam ex obligatione præcepti tenebatur apud Gentiles prædicare euangelium: sicut etiam hoc tempore tenentur patres Societatis, quando ex virtute obedientiæ mittuntur à Romano Pontifice. At non tenebatur ex obligatione iustitiæ gubernare totam ecclesiam, quia hoc nusquam erat illi commissum: sicut etiam hoc tempore non committitur Patribus Societatis. Vtor hoc exemplo, quia tibi notum est. Si tamen vis, aliud accipe. Archiepiscopus Cantuariensis, si obedientiam illi promitteres, posset

A] tibi mandare, vt per totum ipsius Archiepiscopatum conciones ad populum haberes. An ideo totius Archiepiscopatus Ecclesiarum regimen tibi committeret? Nullo modo. Et tamen non male diceres: *Væ mihi est, si non Euangelizauero: necessitas enim mihi incumbit.* Quæ necessitas? Non iustitiæ, sed obedientiæ & præcepti. Iam capis mysterium.

60. Non successit ex scriptura comparatio Petri & Pauli, quam vrges. Videamus quid ad eandem astruẽdam adferas ex patribus. Patrum testimonia, quæ adducis sunt hæc. Irenæus lib. 3. contra hæreses, c. 18. *Ipsius* (Dei) *Petrus erat Apostolus, cuius & Paulus.* Vbi, Petrum reducit ad paritatem cum Paulo: non tamen eum præfert Paulo.

Clemens lib. 7. constit. Apost. c. 1. inducit Apostolos de Petro sic loquentes: *Ananias & Saphira Petri coapostoli nostri sententia, morte sunt affecti.* B Non vocant illum principem aut Monarcham, sed coapostolum, tanquam parem.

Gelasius in Tomo de vinculo anathematis, statim in initio, Paulus vocat *coapostolum Petri.*

Augustinus lib. 2. de Baptismo contra Donatistas, cap. 4. vocat *collegam Petri.* Et lib. 2. de peccatorum meritis & remiss. cap. 15. de Paulo sic loquitur: *Verum etiam in ipso Euangelio, vbi & tanti Apostolatus meruit principatum.* Et in psalm. 130. *Paulus Apostolus, quamuis ex persecutore factus sit prædicator, abundantiorem gratiam consecutus est in omni labore Apostolico, quam cæteri Apostoli.*

Origenes lib. 1. contra Celsum, Paulum vocat *fundatorem Ecclesiarum, post Christum præcipuum.* C

Nazianzenus in Apolog. circa medium: ait Petrum & Paulum, *Verbi & Sapientiæ & gubernationis gratiam à Christo percipere meruisse.* Et numerans eos, qui populo præfuerunt in Testamento Nouo, ponit primo Ioannem Baptistam: proxime vero duodecim Apostolos.

Cyrillus Hierosolymitanus cateches. 6. *Errorem* (Simonis Magi) *latius se proferentem coarguerunt duo viri boni huc perlati, Petrus & Paulus, Ecclesiæ Præfecti.*

Ambrosius lib. 2. de Spiritu sancto in fine: *Vna enim gratia fulgebat in his, quos Spiritus vnus elegerat. Nec Paulus inferior Petro, quamuis ille Ecclesiæ fundamentum, & hic sapiens architectus, sciens vestigia credentium fundare populorum. Nec Paulus indignus Apostolorum collegio, cum primo facile conferendus, & nulli secundus. Nam qui se imparem nescit, facit æqualem.* D

Idem Ambrosius serm. 66. de Natali Petri & Pauli: *Beati Petrus & Paulus eminent inter vniuersos Apostolos, & peculiari quadam prærogatiua præcellunt. Verum inter ipsos, quis cui præponatur, incertum est. Puto enim eos æquales esse meritis, qui æquales sunt passione.*

Leo papa ser. 1. in Natali Sanct Petri & Paul. *Quos gratia Dei in tantum apicem inter omnia Ecclesiæ membra provexit, vt eos in corpore, cui Caput est Christus, quasi geminum constituerit lumen oculorum.*

Chrysostomus, quicquid tribuitur Petro, tribuit etiã Paulo. Petro tribuitur, quod fuerit *petra & fundamentum* E *Ecclesiæ.* At Chrysostomus Homil. 2. in Epist. ad Roman. tribuit Paulo, quod fuerit *columna Ecclesiæ, petra, ferro & adamante firmior.* Petro tribuitur, quod fuerit *Coryphæus Apostolorum.* Chrysostomus Hom. 18. ad Roman. idem dicit de Paulo, Petro dicitur ecclesia commissa. Chrysostomus Homil. vltima, dicit Paulum electum à Deo, *cui res orbis, mysteria cuncta, vniuersæque dispensationem concederet.*

Idem Chrysostomus plus tribuit Paulo quam Petro. Nam Homil. 12. in posteriorem ad Corinth. sic scribit, de Paulo: *Ille nõ solum, quæ sua curabat cum sollicitudine, sed etiam quæ totius mundi.* Et ibidem: *Duplex illi cura erat præ*

vbe terrarum : & quomodo neceſſaria non deficerent, & A quomodo ſpiritualia abundarent. Hæc tu hactenus, Marce Antoni.

61. Reſpondeo. Vel agis de iuriſdictione Petri & Pauli, vel de virtutibus, laboribus & meritis eorum. Si agis de iuriſdictione (de qua inter nos diſputatio eſt) non rectè citaſti hos Patres. Nam aliqui illorum dicunt, Paulum Petro præcellere: alij æqualem eſſe: alij dubium eſſe, vter præcellat. Quod de iuriſdictione intelligi non poteſt. Alioqui Patres inter ſe eſſent contrarij. Non enim cohærent inter ſe hæc tria. 1. Paulus præcellit Petro iuriſdictione. 2. Paulus par eſt Petro iuriſdictione. 3. Dubium eſt, vter præcellat iuriſdictione. Si autem agis de eorum virtutibus, laboribus, & meritis, tunc quidem rectè citaſti hos Patres; ſed nihil ad rem, de qua diſputamus. Non enim inter nos quæſtio eſt de virtutibus & meritis, ſed de ſola iuriſdictione. Igitur extra rem omnia ſunt, quæ adducis. Patres tamen non pugnant inter ſe. Nam benè cohærent inter ſe hæc tria. 1. Paulus in laboribus & ærumnis præcellit Petro. 2. Paulus eſt par Petro, quia vterque eſt Apoſtolus Chriſti. 3. Incertum eſt nobis, vter alteri præcellat meritis apud Deum.

62. Hinc omnia teſtimonia, quæ adduxiſti, facilè conciliantur & explicantur. Nam Irenæus, Clemens, & Gelaſius faciunt Paulum Petro æqualem, ſi præcisè ſpectes Apoſtolatum. Vterque enim fuit Apoſtolus Chriſti. Rectè igitur Paulum vocant coapoſtolum Petri; & Petrum coapoſtolum aliorum. Eodem ſenſu Auguſtinus Paulum vocat collegam Petri. Quando verò idem Auguſtinus præfert Paulum, loquitur de laboribus, vt ipſe ſe explicat. *Abundantiorem*, inquit, *gratiam conſecutus eſt in omni labore Apoſtolico, quam cæteri Apoſtoli.* Quod etiam Paulus de ſe fatetur, 2. Corinth. 11. 23. *Miniſtri Chriſti ſunt: plus ego, in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, &c.*

63. Origenes tibi contrarius eſt, non nobis. Nam cùm ait: Paulum eſſe præcipuum fundatorem Eccleſiarum poſt Chriſtum: apertè inſinuat Chriſtum eſſe principalem Eccleſiæ fundatorem, quod tu negas. Contendis enim Eccleſiam, non à Chriſto, ſed ab Apoſtolis fundatam eſſe poſt Chriſti aſcenſionem, vt l. 1. c. 1. oſtenſum eſt. In eo autem quòd Paulum conſtituit proximum poſt Chriſtum, præferendo illum aliis Apoſtolis in fundatione Eccleſiarum; non contradicit nobis. Fatemur enim, Paulum plus laborâſſe, quàm Petrũ: & plures eccleſias particulares ab illo per prædicationem Euangelij fundatas eſſe, quam à Petro.

64. Nazianzenus ſic habet: *Hunc morbum* (id eſt ſtudium inanis gloriæ) *curare ac ſiſtere Petri alicuius eſt ac Pauli, magnificorum Chriſti Diſcipulorũ, eorum videlicet, qui vnà cum ſermonis diſpenſatione, etiam chariſma acceperunt, & omnibus omnia fiunt, vt omnes lucrifaciant.* An hinc putas colligi poſſe, Paulum Petro fuiſſe æqualem in iuriſdictione? Parum ſanus es, ſi hoc putas. Addit Nazianzenus: *quoniam autem Pauli, & illi ſimilium mentionem feeimus, relictis reliquis omnibus, qui vel ſecundum legiſlationem, vel prophetiam, vel militarem ducatum, vel aliam conſimilem diſpenſationem populo præfuerunt, quales fuerunt Moyſes, Aaron, Ioſue, Helias, Heliſæus, Iudices, Samuel, Dauid, Multitudo Prophetarũ, Ioãnes, duodecim Diſcipuli, & qui illos ſunt ſubſecuti, &c. his, inquã, relictis omnibus ſolum Paulũ exempli gratia proponamus.* Non video, quid ex his verbis velis extundere. Fateor quoſdam ex illis præfuiſſe populo ſecundum legis lationẽ, quoſdam ſecundum prophetiam, alios ſecundum ducatum militarem, alios ſecundum aliam diſpenſationem. Sed quid tum? An ideo Petrus & Paulus æquales erant in poteſtate & iuriſdictione? Non ſequitur.

65. At, Cyrillus Petrum & Paulum præfectos Eccleſiæ vocat. Et hoc fateor. Addo, etiam Timotheum, Titum, Polycarpum fuiſſe Eccleſiæ præfectos. An igitur omnes in eo genere æquales? Non ſequitur. Niſi valeat hæc ſimilis conſequentia: Omnes Epiſcopi in Anglia ſunt præfecti eccleſiæ: ergo omnes ſunt æquales: ergo Archiepiſcopus Cantuarienſis nihil habet præ cæteris. Tu ipſe vide, an hoc legitimè ſequatur.

66. Ambroſius cùm dicit: *Vna enim gratia fulgebat in his quos Spiritus vnus elegerat*: loquitur de Paulo & Barnaba, qui ſimul à Spiritu ſancto electi erant ad miniſterium. Actor. 13. 2. *Miniſtrantibus autem illis Domino & ieiunantibus, dixit illis Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos.* Quod teſtimonium explicans Ambroſius ſic ſcribit: *Parum- B runt ergo Paulus & Barnabas Spiritu ſancto imperrani.* Et poſt pauca ſubdit: *Vna enim gratia fulgebat in his, quos Spiritus vnus elegerat.* Facta hac collatione inter Paulum & Barnabam, pergit conferre Paulum cum Petro, his verbis: *Nec Paulus inferior Petro, quamuis ille Eccleſiæ fundamentum & hic ſapiens Architectus*, &c. vbi Petrum & Paulum facit æquales in Apoſtolatu, non tamen in iuriſdictione Eccleſiaſtica. Pergit: *Nec Paulus indignus Apoſtolorum collegio, cum primo facilè conferendus, & nulli ſecundus. Nam qui ſe imparem neſcit, facit æqualem.* Loquitur de laboribus, in quibus Paulus nullo fuit inferior. 2. Corinth. 11. 13.

67. Leo Papa nihil aliud dicit, quàm Petrum & C Paulum eſſe duo Eccleſiæ lumina. Quis negat? At inter lumina, vnum alio poteſt eſſe maius. Quod etiam fatetur Leo ſerm. 3. de Aſſumptione ſua ad Pontificatum, vbi apertè aſſerit, *Petrum omnibus Apoſtolis, & cunctis Eccleſiæ Patribus præponi.*

68. Chryſoſtomus aliqua ex iis, quæ tribuuntur Petro, tribuit etiam Paulo: ſed non omnia. Nam ipſemet tribuit Petro primatum Eccleſiæ, quem Paulo non tribuit. Verba eius c. 4. citata ſunt. De cura omnium Eccleſiarum, quam tribuit Paulo, dictum eſt ad initium huius obiectionis.

69. Ex iis, quæ hactenus dicta ſunt, duo colligo. Primo, Patres in aſtruendo Petri Primatu, nobis adſtipulari. Secundò, te, qui oppugnas primatum Petri cum aliis rebellibus, ſæpè tibi ipſi contrarium eſſe: nunc hoc, nunc illud aſſerere, prout occaſio fert; non prout D veritatis ſtudium exigit. Deinceps de Pontifice Petri Succeſſore dicendum eſt.

LIBER TERTIVS.

DE PRIMATV ROMANI Pontificis.

E

VT Primatum magno conatu ac ſtudio oppugnas toto libro quarto. Et in eo oppugnando, plus laboris ac operæ videris ſuſcepiſſe, quàm fortaſſe pro anima tua ſalute ſuſcepturus es. Sed fruſtra. Nam defenſo ſemel ac ſtabilito Primatu Petri, facile erit Primatum Pontificis, qui Petri ſucceſſor eſt, defendere, ac ſtabilire. Sunt autem hæc potiſſimum, quæ oppugnas. 1. Eccleſia Romana. 2. Pontifex Romanus. 3. Cardinales. 4. Nuncij Apoſtolici, qui in diuerſas prouincias à Pontifice mittuntur. De Cardinalibus & nunciis nihil dicam. Solum de Primatu Romanæ Eccleſiæ & Pontificis agendum eſt, ex quo reliqua dependent: Et, quo ſaluo, reliqua ſalua ſunt. Agendum autem hoc ordine. 1. An Eccleſia Romana à Petro fundata ſit? 2. An Petrus fuerit

Episcopis illius Ecclesiæ à se fundatæ? 3. An Pontifex sit successor Petri in eadem Ecclesia? 4. An sit Caput seu Pastor totius Ecclesiæ, sicut Petrus fuit. In his ferè dissentiunt à Catholicis.

CAPVT I.

An Ecclesia Romana à Petro fundata sit?

1. SOlent hîc multa disputari de Petro. 1. An fuerit Romæ. 2. An mortuus sit Romæ. 3. An ibi Ecclesiam primus fundauerit. 4. An fuerit ibi episcopus Ecclesiæ à se fundatæ. Aliquot ex Lutheranis negant hæc omnia. Tu, cum Caluino, concedis duo priora, propter consensum Patrum: Verba Caluini lib. 4. Institut. capit. 6. §. 15. sunt hæc: *Propter hunc scriptorum consensum, non pugno, quin illic mortuus fuerit.* Tua verò, lib. 4. capite 1. num. 2. sunt hæc; *Petrum Romæ martyrio coronatum fuisse, malo assentiri, quàm reluctari, ob plurimorum sanctorum Patrum consensum.*

2. Reliqua duo, partim hoc capite, partim sequenti discutienda sunt. Ac primo, *An Ecclesia Romana primum à Petro fundata sit?* Vel quod idem est; *An Petrus Romæ Euangelium primus prædicauerit, & Romanos ad fidem Christi conuerterit?* Tu Paulo potius hanc laudem tribuis, quàm Petro. Nam loco citato num. 9. sic scribis: *Si itaque fundatio Romanæ Ecclesiæ spectetur, eam aut magis, aut non minus Paulo deberi, quàm Petro affirmamus. Par enim fuit, vt Ciuitas, quæ erat Caput Gentium, à Doctore Gentium primum institueretur.*

3. Duplex hic error est. Alter Romanos à Doctore gentium, id est, à Paulo primum institutos esse in fide Christi. Quod est contra ipsum Paulum, Rom. 1. 8. vbi ait: *Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo.* Et tamen, cùm hoc scriberet, nondum fuerat Romæ. Nam mox subdit: *Desiderò videre vos.* Et infrà ibidem: *Sæpe proposui venire ad vos, & prohibitus sum vsque adhuc.* Ergo Romani iam erant fideles, antequam Paulus ad eos veniret. Non igitur per illum primò facti sunt fideles, vt tu fingis in odium Petri.

4. Alter est, fundationem Romanæ Ecclesiæ, vel magis, vel non minus deberi Paulo, quàm Petro. Quod est contra consensum Patrum, qui illam Petro potius tribuunt, quàm Paulo. Theodoretus in illud Rom. 1. 11. *Desiderò videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis, ad confirmandos vos:* sic scribit: *Quia Petrus primus Euangelij doctrinam illis tradiderat, subiungit: ad confirmandos vos. Quod perinde est, ac si diceret: Non aliam doctrinam vobis trado, sed traditam confirmare volo.* Igitur Petrus, ex sententia Theodoreti, primus fuit, qui Romanos ad fidem conuertit: Paulus verò conuersos confirmauit. Quid autem sit confirmare, dicam postea ex ipso Paulo. Et Paulus Orosius lib. 7. Histor. cap. 6. *Exordio regni Claudij, Petrus Apostolus Domini nostri Iesu Christi Romam venit, & salutarem cunctis fidem, fideli verbo docuit, potentissimisque virtutibus approbauit: Atque exinde Christiani Romæ esse cœperunt*: Nota, Exinde cœperunt esse Christiani. Ergo ante Petri aduentum non erant Christiani. Falsum igitur quod asseris, à Paulo primùm institutos esse; & illi potius, quàm Petro conuersionem illorum deberi.

Et Leo Papa Ser. 1. de Natal. Apostolorum Petri & Pauli: *cùm Apostoli imbuendum Euangelio mundum, distributis sibi terrarum partibus, suscepissent, beatissimus Petrus, Princeps Apostolici ordinis, ad arcem Romani destinatur imperij.* Nimirum, vt illam partem Euangelio imbueret. Et Epist. 60. ad Maximum Antiochenum episcopum: *Oportet dilectionem tuam eius meminisse doctrinæ, quam præcipuus Apostolorum omnium beatus Petrus, per totum mundum quidem, uniformi prædicatione, sed speciali magisterio in Antiochena & Romana vrbe fundauit.* Qui est hoc, *Speciali magisterio*? Agnoscis, opinor, quid velim.

Et Theodosius Imperator Cod. de Summ. Trinit. & fid. Cathol. *Cunctos populos, quos clementiæ nostræ regit imperium, in tali volumus religione versari, quam Diuum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, religio vsque adhuc ab ipso insinuata declarat.*

Et Gregorius Turonensis lib. 1. Hist. Francorum, cap. 25. *Beatus Petrus Apostolus sub Imperatore Claudio Romam aggreditur, ibique prædicans in multis virtutibus, manifestissime Christum esse Dei filium comprobauit. Ab illis enim diebus, Christiani apud ciuitatem Romanam esse cœperunt.*

5. Idem scribunt Eusebius lib. 2. Histor. capite 14. Arnobius lib. 2. contra Gentes, & alij. Cur his omnibus contradicis? Cum antea quærebatur, An Petrus Romæ mortuus sit? dicebas: *malo assentiri ob plurimorum Patrum consensus, quam reluctari.* Iam verò, cum quæritur, An Petrus Romanos ad fidem primus conuertit? contrarium dicis: *Malo reluctari in odium Papæ, quam ob plurimum Patrum consensum assentiri.* Ne tamen temere videaris reluctari, multa obiicis sine ordine, vt lectori fucum facias: quæ breuiter perstringam.

6. Primo, obiicis illud Act. 19. 21. *His autem expletis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia & Achaia, ire Hierosolymam, dicens: Quoniam postquam fuero ibi, oportet me & Romam videre.* Ex quo colligis, Paulum fuisse anxium de Romanorum conuersione, & ab eo primum conuersos esse. Respondeo. Non fuit anxius de illorum conuersione, quia iam erant conuersi ad fidem, vt ex ipso Paulo ostensum est: sed de confirmatione. Sic enim de se scribit Rom. 1. 10. *Obsecrans, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos. Desidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ Spiritualis ad confirmandos vos, id est, simul consolari in vobis per eam, quæ inuicem est, fidem vestram atque meam.* Hîc vide, cur desideret videre Romam. Nempe, vt tam ipse, quam Romani percipiant aliquam consolationem ex mutua fidei communicatione, & sic in fide magis confirmentur. Erant ergo iam conuersi ad fidem.

7. Sed vrges: *Cur Paulus tam sollicitus est de videnda Roma, si iam Romæ erat Petrus?* Iam dixi: Propter consolationem, quam Romani ab ipso, & vicissim ipse à Romanis, ex mutua fide erat percepturus. Nec præsentia Petri obstare potuit. Imo, si Petrus Romæ erat, maior fuit occasio, cur sollicitus esset de videnda Roma. Nempe, vt & Petrũ videret. Quod debebas colligere ex illo Gal. 1. 18. *Post tres annos veni Hierosolymam, videre Petrum.* Cur non veniat Romam videre Petrum, si Petrus Romæ erat?

8. Secundo, obiicis illud Act. 23. 11. *Sequenti nocte assistens ei Dominus ait: Confortare: Sicut enim testificatus es de me in Hierusalẽ, sic te oportet & Romæ testificari.* Ex quo etiam vis conuincere. Paulũ propterea iussisse Romam, vt primus Euangelium ibi prædicaret. Respondeo. Non recte. Nam vtrobique est eadem formula loquẽdi: *testificari in Ierusalẽ, & testificari Romæ.* At ex hac formula, *Paulus testificatus est in Ierusalem de Christo*, non sequitur, Paulum fuisse primũ, qui in Ierusalem prædi-

Ct. App. 1999) (holding that the trial court's failure to instruct the jury on the defendant's theory of the case was not harmless error).

Where the trial court's instructions to the jury are erroneous, the error is harmless if the appellate court is convinced beyond a reasonable doubt that the error did not contribute to the verdict. *Id.* (citing *Chapman v. California*, 386 U.S. 18, 24 (1967)).

Jury Instructions: Failure to Instruct on Lesser Included Offense

Hall v. State, 2000 WL 1211 (Tenn. Crim. App. 2000)

The defendant was convicted of first degree murder and sentenced to life imprisonment. On appeal, he argued that the trial court erred by failing to instruct the jury on the lesser included offense of second degree murder. The Court of Criminal Appeals affirmed the conviction, holding that the trial court's failure to instruct on second degree murder was harmless error. *Id.* at *3.

The court reasoned that the jury's verdict indicated that it found the defendant guilty of premeditated first degree murder, and that the jury would have found the defendant guilty of second degree murder had it been instructed on that offense. *Id.* at *3. The court noted that the jury's verdict indicated that it found the defendant guilty of premeditated first degree murder, and that the jury would have found the defendant guilty of second degree murder had it been instructed on that offense. *Id.* at *3. The court noted that the jury's verdict indicated that it found the defendant guilty of premeditated first degree murder, and that the jury would have found the defendant guilty of second degree murder had it been instructed on that offense. *Id.* at *3.

Jury Instructions: Failure to Instruct on Lesser Included Offense

Hall v. State, 2000 WL 1211 (Tenn. Crim. App. 2000)

The defendant was convicted of first degree murder and sentenced to life imprisonment. On appeal, he argued that the trial court erred by failing to instruct the jury on the lesser included offense of second degree murder. The Court of Criminal Appeals affirmed the conviction, holding that the trial court's failure to instruct on second degree murder was harmless error. *Id.* at *3.

The court reasoned that the jury's verdict indicated that it found the defendant guilty of premeditated first degree murder, and that the jury would have found the defendant guilty of second degree murder had it been instructed on that offense. *Id.* at *3. The court noted that the jury's verdict indicated that it found the defendant guilty of premeditated first degree murder, and that the jury would have found the defendant guilty of second degree murder had it been instructed on that offense. *Id.* at *3. The court noted that the jury's verdict indicated that it found the defendant guilty of premeditated first degree murder, and that the jury would have found the defendant guilty of second degree murder had it been instructed on that offense. *Id.* at *3.

liberatum ex carcere, non mansisse Romæ, sed in Hispaniam iuisse: ac proinde prædicationem, de qua loquitur Paulus, non Romæ, sed in Hispania factam esse. Et hoc probatur ex ipso paulo, Roman. 15. 24. *Cum*, inquit, *in Hispaniam proficisci cepero, spero, quod præterieus videam vos, & à vobis deducar illuc, si vobis primum ex parte fruitus fuero.* Vbi fatetur, se tantum in transitu voluisse Romam videre, & rectà in Hispaniam cõtendere, Vt significet, Romanos non indigere prædicatione illius, quippe quibus euangelium iam antea erat annunciatum. Hispanos autem indigere, qui vix audiuerant aliquid de Christo. Ita Toletus in illum locũ. Et consentiunt Patres ab illo citati.

15. Sexto obiicis (n. 13.) illud Roman. 15. 20. *Si autem prædicaui Euangelium hoc, non vbi nomen auditum est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem: Sed sicut scriptum est: Quibus non annunciatum de eo, videbunt: Et qui non audierunt, intelligent.* Ex quo loco conari Baronium refellere, qui asserit, Petrum posuisse fundamentum ecclesiæ Romanæ: ac deinde paulum superædificasse. Tu contra contendis, Paulum non solere prædicare euangelium, nisi vbi ante prædicatum non est. Respondeo. Iterum tibi contrarieis. Nam antea dixisti. Discipulos Pauli posuisse fundamentum ecclesiæ Romanæ; ac deinde Paulum perfecisse. Hic dicis Paulum non solere prædicare euangelium, nisi vbi antea prædicatum non est. Quæ duo inter se pugnant. Deinde, falso interpretaris mentem Pauli. Non enim vniuerse asserit, nusquam se prædicasse, vel prædicare euangelium, nisi in iis locis, vbi Christus nominatus non est: Sed se hactenus prædicasse Euangelium apud multos gentiles, qui nihil audierant de Christo, iuxta illud vaticinium Isaiæ: *Quibus non est annunciatum de eo, videbũt, & qui non audierunt, intelligent.* Igitur hæc est propositio pauli: Ego prædicaui Euangelium in Arabia, Seleucia, Cypro, Pamphilia, Lycaonia, Phrygia, Galatia, Achaia, & aliis gentilium prouinciis, vbi nihil antea auditum erat de Christo. Quæ verissima est, vt patet Act. 13. & seqq. Tu fingis hanc esse: paulus nunquam prædicauit euangelium in aliquo loco, nisi vbi antea prædicatum non est. Quę est falsa. Nam prædicauit Hierosolymis, vbi antea prædicatum erat à petro. Quod etiam de Roma dicendum est.

16. Septimo obiicis (n. 14.) Paulus arguit imperfectionem fidei à Romanis susceptæ, Rom. 1. 11. *Desidero videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos.* Quod non feciſſet, si à petro fuissent edocti. Respondeo. Hoc argumentum sic retorqueo: Quod non feciſſet, si à Discipulis Pauli fuissent edocti, vt tu asseris. Quid respondes, Antoni? Deinde, falsum est, quod assumis. Non arguit, sed laudat illorum fidem. *Primum*, inquit *gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annunciatur in vniuerso mundo.* Certe, non ageret Deo gratias propter eorum fidem, si esset imperfecta & reprehensione digna. Nec diceret Hieronymus l. 3. contra Russinum, c. 4. *Ad Romanos Apostolico ore laudatos perfidia non habet accessum.* Vbi, & cuius ore laudatos? Pauli, cum dixit: *Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo.* Nec obstat illud, quod tu imperite adducis: *Vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos.* Nam ibi nullum est verbum, quod arguat imperfectionem fidei. Imo contrarium colligitur ex ipso textu, qui sic habet: *Ad confirmandos vos, id est, simul consolari in vobis per eam, quæ inuicem est, fidem vestram atque meam.* At quæ esset consolatio ex parte pauli, si videret Romanos habere fidem imperfectam?

17. Octauo obiicis (n. 15.) Paulus in Epistola ad Rom. non salutet petrum, cum tamen multos alios inferioris ordinis salutet: Ergo signum est, Petrum non fuisse tunc Romæ, alioqui & illum salutasset. Respondeo. Hoc argumentum sumpsisti ex Illyrico Lutherano, et duplex in eo vitium est: vnum, quia non sequitur: Paulus scribens ad Romanos, non salutat petrum: Ergo Petrus non erat tunc Romæ. Sicut non sequitur: Paulus scribens ad Ephesios, non salutat Ioannem: Ergo Ioannes non fuit Ephesi. Item, scribens ad Hebræos, non salutat Iacobum: Ergo Iacobus non erat Hierosolymis. Quasi necesse sit, omnes notos salutare, qui alicubi sunt. Alterum, quia multo minus sequitur: Petrus tunc non erat Romæ: ergo antea non prædicauerat ibi euangelium. Potest enim fieri, vt antea fuerit Romæ, & postea circa illud tempus, quo Paulus scripsit epistolam, non fuerit. Habemus exemplum in ipso Paulo. Fuit Romæ per biennium in vinculis. Deinde profectus est in Hispaniam. Postea iterum rediit Romam. Quare similiter non potuisset Petrus, quando Romæ prędicauerat euangelium, & ecclesiam ibi fundauerat, parum secedere, ac deinde ad Ecclesiam, à se fundatam redire? et ita factum esse tradunt magni Autores. Vide Bellarmin. lib. 2. de pontif. cap. 7.

18. Nono obiicis (n. 15.) Romani dixerunt paulo Romam venienti Actor. 28. 21. *Nos neque literas accepimus de te à Iudæa, neque aduenieus aliquis fratrum nunciauit aut locutus est quid de te malum. Rogamus autem à te audire, quæ sentis. Nam de secta hac notum est nobis, quia vbique ei contradicitur.* Ex quo loco sic ratiocinaris: Si petrum habuissent præsentem, & eius prædicationes audiuissent, non essent adeo noui & rudes, neque opus haberent, vt Paulus aliquam eis pleniorem nouæ illius sectæ notitiam traderet. Respondeo. hoc argumentum æque tibi, ac nobis, soluendum est. Nam sicut nos dicimus, petrum, antequam Paulus Romam veniret, prædicasse Romanis euangelium: Sic tu dicis, Discipulos Pauli id feciſſe, non petrum. Si ergo valet hęc consequentia: Romani cupiebant à Paulo audire pleniorem notitiam fidei Christianæ: ergo non habebant Petrum præsentem, nec Petrus ipsis prędicauerat: Valebit etiam hęc: Ergo non habebant Discipulos Pauli præsentes, nec Discipuli Pauli ipsis prędicauerant. Aut si hæc non valet, cur ista valeat? Hic respondes, quod vis. Nam quicquid dixeris pro te, dixeris etiam pro nobis: et vicissim, quicquid contra nos etiam contra te.

19. Addo, Romæ tum temporis fuisse non solum gentiles, sed etiam Iudæos: Vtrosque à Petro quidem audiuisse Euangelium, sed non omnes fuisse conuersos; Multos adhuc mansisse, vel in sua gentilitate, vel in Iudaismo: multos dubitasse; multos ex curiositate voluisse audire, quid Paulus de Euangelio sentiret. Sicut etiam contigit Christo in Iudæa prædicanti. Nam aliqui ex Iudæis credebant illi: alij non credebant; alij dubitabant. Idem factum est Iconij, cum ibi Paulus & Barnabas prædicarent euanglium Act. 14. 1. *Factum est autem Iconij, vt simul irent in Synagogam Iudæorum, & loquerentur, ita vt crederet Iudæorum & Græcorum copiosa multitudo. Qui vero increduli fuerunt Judei, suscitauerunt, &c.* Et infrà: *Diuisa est autem multitudo Ciuitatis: & quidem quidem erant cum Iudeis, quidam vero cum Apostolis.* Similia contigerunt Thessalonicę, Beroææ, Athenis, Corinthi, Ephesi, & alibi, Act. 17. & seqq. Cur non similiter potuit fieri Romę? sicut reuera factum est.

20. Decimo obiicis (n. 16. & seqq.) Petrus non poterat venire Romam ante Paulum. Hoc probas ex Chronologia, quam propodis. Respondeo. Illa Chronologia à te conficta est: et in multis discrepat à Chronologia aliorum autorum tam veterum, quam recentiorum. Cur tibi potius credam, quam illis? Illi dicunt, Petrum veniſſe Romam circa Annum secundum Claudij Imperatoris, vt Irenæus, Tertullianus, Cyprianus

Arnobius, Lactantius, Optatus, Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, & alij quamplurimi apud Baronium Tomo 1. Annalium, Anno Chriſti 44. At conſtat, Paulum veniſſe Romam anno tertio Neronis, vt tu ipſe fateris. Igitur neceſſe eſt, Petrum, vt minimum, tredecim annis prius veniſſe, quam Paulum. Si tu aliter ſentis, per me licet. Nunquam tamen efficies, vt relicto Chriſtiani orbis conſenſu, tibi aſſentiar, homini nouo & inconſtanti, qui non veritatis ſtudio, ſed ambitionis æſtu ad ſcribendum, vt ſæpè dixi, impulſus es.

21. Vndecimo obiicis (n.10.) multi Patres conuerſionem Romanorum æquè Petro, & Paulo tribuunt, vt Irenæus, Caius, Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus, Lucius Papa, Tertullianus, Cyrillus Hieroſolymitanus, Chryſoſtomus, Gregorius, Bernardus, Innocentius. Reſpondeo. Duo tibi probanda ſunt. Primò, Paulum fuiſſe primum, qui Romanos ad fidem conuertit. Quod nunquam probabis. Nec vllus illorum Patrum id aſſerit. Secundò, Paulum vel magis, vel non minùs, quàm Petrum fundaſſe eccleſiam Romanam. Neque hoc aſſerunt citati Patres. Quid ergo? Aliqui dicunt, Petrum & Paulum id feciſſe per prædicationem Euangelij: non tamen addunt, quod tu addis, Paulum vel magis, vel non minus, quàm Petrum, id feciſſe. Ita Irenæus libro 3. contra hæreſes cap. 1. his verbis: *Matthæus in Hebræis, ipſorum lingua ſcripturam edidit Euangelij, cùm Petrus & Paulus Romæ euangelizarent, & fundarent Eccleſiam.* Quod non eſt contra nos. Fatemur vtrumque fuiſſe Romæ, & ibi Euangelium prædicaſſe; ſed prius Petrum, quàm Paulum, id feciſſe. Alij dicunt, Petrum & Paulum reliquiſſe Romanis Euangelium ſuo ſanguine ſignatum, vt Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 5. *Quibus*, inquit, (Romanis) *Euangelium Petrus & Paulus ſanguine quoque ſuo ſignatum reliquerunt.* Neque hoc negamus. Alij denique, Petrum prædicaſſe Romæ Euangelium, antequam Paulus eò veniret, vt Chryſoſtom. Homil. 2. in epiſt. ad Roman. poſt initium, cùm ait: *Atqui Petrus prædicauerat Romæ Verum, quæ ille geſſerat, Paulus pro ſuis reputat.* Hoc contra te eſt.

CAPVT II.

An Petrus fuerit Epiſcopus Romanæ Eccleſiæ?

1. OStenſum eſt ex communi Patrum ſententia, Petrum circa annum ſecundum Claudij veniſſe Romam, & ibi ſua prædicatione multos conuertiſſe ad fidem; atque ita Romanam Eccleſiam fundaſſe. Nunc quæſtio eſt: *An etiam fuerit Epiſcopus illius Eccleſiæ? vel, An ſederit in cathedra Romana Eccleſia à ſe fundata?* Tu nihil peculiare illis tribuis in hac re, præ Paulo. Nam cap. 1. num. 8. aſſeris hæc tria. Primò, Petrum non aliquo peculiari titulo fuiſſe Epiſcopum Romanæ eccleſiæ, ſed ſolùm ratione ſui Apoſtolatus. Secundò, eodem ſenſu Paulum fuiſſe ibidem Epiſcopum. Tertiò vtrumque tamdiu fuiſſe ibi Epiſcopum, quamdiu quiſque actu exercuit ibi officium Apoſtoli, id eſt, officium prædicandi Euangelium. Nihil igitur in hoc negotio plus habere Petrum, quàm Paulum.

2. At Patres longè aliter ſentiunt. Euſebius in Chronico, Anno 44. ſic ſcribit: *Petrus natione Galilæus, Chriſtianorum Pontifex Primus, cum primum Antiochenam Eccleſiam fundaſſet, Romam proficiſcitur, vbi Euangelium prædicans, viginti quinque annis in eadem vrbis Epiſcopus perſeuerat.*

A Hieronymus in Catal. ſcript. eccleſ. *Petrus Romæ viginti quique annis cathedram ſacerdotalem tenuit.* Et in Epiſtol. ad Damaſum: *cum ſucceſſore Piſcatoris, & Diſcipulo crucis loquor: Ego beatitudini tuæ, id eſt, Cathedræ Petri, communione conſocior.*

Seuerus Sulpitius lib. 2. Hiſtor. *Namque eo tempore, diuina apud vrbem religio inualuerat, Petro ibidem Epiſcopatum gerente: & Paulo, poſtquam ab iniuſto præſidis iudicio Cæſarem appellauerat, Romam dedicto.*

Cyprianus lib. 4. Epiſt. 2. ad Antonianum: *Factus eſt Cornelius Epiſcopus, cùm Fabiani locus, id eſt, cùm locus Petri, & gradus Cathedræ ſacerdotalis vacaret.*

Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum: *Negare non potes, ſcire te in vrbe Roma, Petro primo Cathedram Epiſcopalem eſſe collocatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum Caput, Petrus.*

Auguſtinus lib. 2. contra literas Petiliani cap. 15. *Cathedras tibi quid fecit Eccleſia Romana, in qua Petrus ſedit, in qua nunc Anaſtaſius ſedet?* Et in Pſalmo contra partem Donati: *Numerate Sacerdotes, vel ab ipſa Petri ſede: Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ.*

Gregorius in Pſalm. 5. pœnitentialem: *Intantum autem ſua temeritatem extendit veſania, vt Caput omnium Eccleſiarum Romanam Eccleſiam ſibi vendicet, & indomita gentium terra in poteſtatis vſurpet. Quod omnino illa fieri prohibuis, qui hanc beato Petro Apoſtolo ſpecialiter commiſit.*

3. Ex his teſtimoniis (vt multa alia omittam) notanda ſunt hæc. 1. Petrus primus Pontifex Chriſtianorum. 2. Petrus viginti quinque annis Romanæ vrbis Epiſcopus fuit. 3. Petrus Romæ viginti quinque annis Cathedram ſacerdotalem tenuit. 4. Petrus Romæ Epiſcopatum geſſit. 5. Petro Cathedra Epiſcopalis primo Romæ omnium collocata eſt. 6. Petrus ſedit in cathedra Romanæ Eccleſiæ. 7. Romana Eccleſia eſt, Petri ſedes. 8. Romana eccleſia, Petro ſpecialiter commiſſa eſt. Nihil horum dicitur de Paulo. Ea tu tamen, Marce Antoni, contra communem horum Patrum conſenſum, audes aſſerere, Paulum æquè fuiſſe Romæ Epiſcopum, ac Petrum? Imò prius Romam veniſſe, quàm Petrum? prius Eccleſiam ibi fundaſſe, prius Epiſcopum eccleſiæ fuiſſe?

4. Multa obiicis (num.) 11. & 12. primò, Linus & Clemens, qui primi ſucceſſerunt Apoſtolis in eccleſia Romana, fuerunt diſcipuli Pauli: Ergo ſignum eſt, magis Paulum, quàm Petrum, fuiſſe Romæ Epiſcopum. Reſpondeo. Vnde probas fuiſſe Pauli Diſcipulos: Sed fuerint: An ideo ſequitur, Paulum magis, quàm Petrum fuiſſe Romanæ eccleſiæ Epiſcopum? miror te ſic deſipere. Omnes, qui ſcribunt catalogum Romanorum Pontificum ſeu Epiſcoporum, incipiunt à Petro, & pergunt ad Linum, Clementem, & alios deinceps. Tu fingis nouum catalogum, in quo oporteat incipere à Paulo, & progredi ad Linum, Clementem, & alios ſucceſſores. Parum prudenter.

5. Secundò obiicis: Multi Pontifices Romani teſtantur ſe accepiſſe authoritatem à principibus Apoſtolorum, Petro & Paulo: et ſe multa agere ex eorum authoritate: Ergo non minus Paulus, quàm Petrus, fuit Romæ Epiſcopus. Reſpondeo. Pontifices dicunt ſe multa facere ex authoritate Petri & Pauli, quia Petrus & Paulus ſua prædicatione & ſanguine fundarunt Eccleſiam Romanam. In ea tamen fundanda, Petrus Paulum antecеſſit, vt probatum eſt. Nam Romani primò conuerſi ſunt à Petro, ac deinde à Paulo in fide confirmati. Et vterque quidem fuit Apoſtolus Romanorum; Sed Petrus peculiari ratione Epiſcopus, cui Epiſcopi ſucceſſerunt. Hoc patet ex patribus iam citatis.

6. Tertiò obiicis: Pontifices dicuntur Vicarii Petri & Pauli, vt patet ex quadam Synodo sub Ioanne 8. Vbi Episcopi illius Synodi ita loquuntur ad Carolum Imperatorem: *Iam quia diuina pietas vos beatorum Principum Apostolorum, Petri & Pauli intercessione, per Vicarium ipsorum, Dominum videlicet Ioannem, summum Pontificem & vniuersalem Papam, specialemque Patrem vestrum*, &c. Respondeo. Vel admittis illam Synodum, vel respuis. Si admittis, necesse est te admittere Pontificem esse vniuersalem Papam. Si respuis, nihil ex ea, tuo iudicio, potes conuincere.

7. Quartò obiicis: Romæ in plumbeo sigillo, Paulus Petro ad dextram collocatur. Respondeo. Hæc obiectio pridem soluta est à Cardinale Bellarmino. Si solutio bona est, cur non acquiescis? Si mala, cur non refellis? Summa solutionis est hæc: Aliquando Petrus ponitur ad dextram, aliquando Paulus: Quia sicut Petrus excellit potestate in Ecclesia; ita Paulus sapientia & labore. Plus enim laborauit, quàm reliqui, plures gentiles ad fidem conuertit: plures prouincias peragrauit. Sicut ergo Ecclesia plus honorat Petrum ratione potestatis; ita plus Paulum ratione sapientiæ & laboris. Nec id nouum. Plus etiam honorat Diuos Thomam, Franciscum, Dominicum, Benedictum, quàm multos Pontifices & Episcopos, quia licet hi potestate excelluerint, illi tamen plus boni Ecclesiæ præstiterunt.

8. Quintò obiicis: Nunquam fit officium de Petro, quin fiat commemoratio de Paulo; & vice versa: Ergo pares sunt. Respondeo. Mirus homo es. In precedente obiectione contendebas, Paulum præferendum esse Petro: Nunc vis pares esse. Audi. Pares sunt in Apostolatu, impares in aliis. Nam Petrus, vt dixi, potestate excellit: Paulus labore & sapientia. Ecclesia vtrumque magnificat, & vtrique tribuit, quod ipsis debetur.

CAP. III.

An Pontifex sit Successor Petri?

1. DE hac re disputas lib. 4. cap. 6. & asseris Pontificem non esse propriè peculiarem Petri successorem. At Patres contrarium asserunt, quibus potius, quàm tibi credendum est. Sic enim scribit Optatus Milcuitanus lib. 2. contra Parmenianum: *Petro successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus*, &c. Augustinus epist. 165. ad Generosum: *Si ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius, & verè salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti, Dominus ait: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euaristus*, &c. Et Philippus presbyter in Concilio Ephesino, Tom. 2. c. 16. *Nulli dubium, imo sæculi omnibus notum est, Sanctum Petrum Apostolorum Principem & caput, Ecclesiæ Catholicæ fundamentum, per successores suos hucusque semper viuere, causasque decernere, semperque viturum esse. Huius itaque ordinarius successor Papa Cœlestinus nos ad hanc Synodum misit.* Omitto reliquos omnes, qui vel Chronica, vel martyrologia, vel vitas pontificum conscripserunt. Omnes incipiunt à Petro: et Pontifices faciunt Petri Successores.

2. Et ratio euidens sumitur ex principiis iam positis. Primum est, Christum in hac vita fuisse visibile Caput Ecclesiæ in extrema gubernatione, sicut vir est Caput mulieris. Alterum, hanc gubernandi formam non esse mutatam post Ascensionem Christi: ac proinde etiam nunc opus esse visibili Capite Ecclesiæ in extrema gubernatione. Tertium hoc Caput non aliud fuisse post Christum, quàm Petrum, cui dictum est, *Pasce oues meas*. Cum ergo post mortem Petri non sit facta mutatio in regimine Ecclesiæ, necesse est, Petro successisse aliquem, qui eodem modo, quo Petrus Ecclesiam gubernauerit. Nec alius assignari potest, quàm Pontifex.

3. Secundò obiicis: Nulli Apostolo datur personaliter pro sua singularitate successio: Ergo nec Petro. Respondeo. Antecedens potest dupliciter intelligi. Primò, absolutè, quod nullus Apostolorum habuerit particularem successorem in Ecclesia aliqua particulari. Sic falsum est. Nam Iacobo in Ecclesia Hierosolymitana successit Simeon Cleophæ filius (Apud Eusebium lib. 3. Hist. c. 11.) Secundò cum hac limitatione, quòd nullus Apostolorum habuerit perpetuam successionem in sua Ecclesia. Sic verum est de omnibus Apostolis, excepto Petro. Ille solus in sua Ecclesia Romana habet perpetuam successionem, & in eo impletur promissio Christi: *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.*

4. Tertiò obiicis: Omnes Episcopi sunt omnium Apostolorum, etiam Petri in solidum successores, vt fatetur Leo ser. 3. de Assumptione sua ad Pontificat vbi ait: *Ecclesiasticam potestatem, quam Petrus habuit, ad omnes Ecclesiæ Principes, id est, Episcopos commeasse.* Respondeo. Falsum est, quod assumis, omnes Episcopos in solidum esse Successores Petri. Solus Pontifex in solidum illi succedit: reliqui in partem. Nec Leo tibi, sed nobis patrocinatur. Nam loco à te citato, sic habet: *Vnus de toto mundo Petrus eligitur, qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur: vt quamuis in populo Dei multi Sacerdotes sint, multique Pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.* Hæc verba omisisti, quia contra te sunt. Non longè post, sic pergit Leo: *Propter quod diuinæ beatissimo Petro, Tibi dabo claues. Transiuit quidem etiam in alios Apostolos vis potestatis illius; & ad omnes Ecclesiæ Principes decreti huius constitutio commeauit, sed non frustra vni commendatur, quod omnibus intimetur.* Hæc verba citasti, sed mala fide. Nam Leo non dicit, quod tu dicis, potestatem ecclesiasticam à Petro in omnes Episcopos *in solidum* commeasse: Vel omnes Episcopos *in solidum* esse Successores Petri. Alioqui sibi ipsi contradiceret. Nam in priori sententia, quam citasti, contrarium asserebat. *Vnus*, inquit, *Petrus eligitur, qui omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur.* Hæc præpositura seu eminentia, non potuit in solidum commeare in omnes Episcopos, quia impossibile est, vt omnes & singuli Episcopi præponantur omnibus aliis Episcopis.

5. Quartò obiicis: Nulla Ecclesia, tempore Apostolorum, habuit proprium & specialem Episcopum; sed præcipuæ quæque Ecclesiæ à pluribus simul Episcopis in solidum regebantur: ergo Romanus Episcopus non potest dicere, se alicuius certi ac specialis Apostoli successorem esse. Respondeo. Negatur Antecedens. Nam in Ecclesia Hierosolymitana, proprius & specialis Episcopus fuit Iacobus, vt omnes fatentur. In Ephesina, Timotheus, (teste Eusebio lib. 3. c. 4.) in Cretensi, Titus, (eodem teste, ibidem.) et quid obsecro dicturus es de septem Ecclesiis Asiæ, de quibus Ioannes in Apoc. Certè singulæ habuerunt proprios ac peculiares Episcopos, quorum virtutes & vitia ibi describuntur, cap. 2. & 3.

6. Quintò obiicis: Petrus eo modo fuit Episcopus Romanus, quo Antiochenus: ergo non est ratio cur magis Romani Episcopi, quam Antiocheni, dicantur esse Petri Successores. Respondeo. Verum est, Petrum fuisse & Antiochenum & Romanum Episcopum: Et vtrobique habuisse suos successores, sed diuerso modo: Nam Antiochiæ habuit Successores in Ecclesia tantum

particulari : Romæ, in Eccleſia vniuerſali. Ratio eſt, quia ipſe fuit à Chriſto conſtitutus paſtor vniuerſalis Eccleſiæ, per illud, *Paſce oues meas*, vt ſuprà dictum eſt. Hanc curam paſtoralem vniuerſalis Eccleſiæ, non amiſit per mutationem loci, ſed per mortem. At Romæ mortuus eſt, non Antiochiæ : Ergo Romæ illam amiſit, ac proinde Romæ habuit Succeſſorem in paſtorali cura vniuerſalis Eccleſiæ.

8. Sexto obiicis : Si Romanus Pontifex peculiaris Petri ſucceſſor eſt, ſequitur Petrum fuiſſe ſpecialem Epiſcopum Romanæ eccleſiæ, & conſequenter non fuiſſe Epiſcopum vniuerſalem. Reſpondeo. Poſterior conſequentia neganda eſt. Nam Petrus non ſolum fuit epiſcopus Romanæ eccleſiæ particularis, ſed etiam Romanæ Eccleſiæ vniuerſalis. Scis quid velim. Eccleſia Romana dupliciter accipitur. Primo, pro illa ſola Eccleſia particulari, quæ olim Romæ fuit, & nunc eſt. Secundo, pro collectione omnium fidelium, qui toto orbe diſperſi, adhærebant olim Romano Pontifici, & nunc etiam adhærent. Et hoc poſteriori ſenſu habet varia nomina. 1. Dicitur Catholica ſeu vniuerſalis, quia toto orbe diffuſa. 2. Pontificia, quia Pontifici ſubiecta. 3. Romana, à nobiliori ſui parte. Petrus ergo fuit Epiſcopus Eccleſiæ Romanæ vtroque modo acceptę.

9. Septimò obiicis : Paulus non minus fundauit Eccleſiam Romanam, nec minus fuit epiſcopus Eccleſiæ Romanæ, quàm Petrus : Ergo non eſt ratio, cur pontifex potius dicatur Succeſſor Petri, quàm Pauli. Reſpondeo. Antecedens falſum eſt, vt cap. 1. & 2. demonſtraui. Nam Petrus fuit primus, qui Romanos ad fidem conuertit, & Romæ ſedem ac cathedram obtinuit, vt conſtat ex antiqua Patrum traditione, quam negare non potes.

10. Octauo obiicis : Adhuc diſputatur, an Pontifex, vt Pontifex, debeat eligi à Clero tantum Romano, an verò ab vniuerſali Eccleſia, vel generali concilio, Eccleſiam vniuerſalem repræſentante. Si debet eligi à Clero tantum Romano, iam non eligitur, vt Caput vniuerſalis Eccleſiæ. Si autem debet eligi ab vniuerſali Eccleſia, iam non eligitur, vt Epiſcopus Romanus, & Succeſſor Petri in Romana eccleſia. Nam vniuerſalis Eccleſia poteſt eligere quemcũque vult, non alligando illum ad hanc vel illam eccleſiam particularem. Reſpondeo. Pontifex elegitur à Cardinalibus; Cardinales autem poſſunt dupliciter ſpectari. Primo, quatenus ſunt clerici eccleſiæ Romanæ particularis. Secundo, quatenus ſunt Procuratores, & miniſtri totius eccleſiæ. Et hoc modo eligunt Pontificem. An autem poſſint eligere pontificem, qui non ſimul eſſet Epiſcopus Romanus, ſed vel pariſienſis, vel vienenſis, vel nullius loci epiſcopus particularis, alia quæſtio eſt.

CAP. IV.

An Pontifex ſit Caput ſeu Paſtor vniuerſalis Eccleſiæ?

1. TV id negas, lib. 4. cap. 7. & ſeqq. Netamen planè videaris omnem illi auctoritatem derogare, aſſeris hæc duo : Primò, Pontificem Romanum non habere vllum priuilegium iure diuino, ſupra alios Epiſcopos. Secundo, habuiſſe tamen aliqua priuilegia iure Eccleſiaſtico, quæ nunc in abuſum abierunt, nimirum hæc quinquè. 1. curam quandam & ſuperintendentiam generalem ſuper vniuerſam eccleſiam, quæ ſpeciali quadam ratione, præ aliis epiſcopis, illi conceſſa fuerit. 2. Priuilegium appellationis in iudiciis eccleſiaſticis. Nam omnes epiſcopi totius orbis qui ſentiebant ſe grauari ab Epiſcopis aut Synodis prouincialibus, poterant confugere ad Romanum Pontificem, & ibi ſuam cauſam defendere, & innocentiam demonſtrare. 3. Priuilegium communionis in fide. Nam quando graſſabatur aliqua hæreſis, & occupabat multas Eccleſias, vt hæreſis Arriana; tunc Pontifex erat quaſi Dux & Arbiter Catholicæ communionis : et cui ipſe dabat vel adimebat ſuam communionem, reliqui etiam dabant vel adimebant. 4. Priuilegium definiendi ac decernendi. Nihil enim graue in Eccleſia vniuerſali, niſi conſulto prius & conſentiente Romano pontifice, poterat tractari, decerni, aut definiri. Non vt definitio robur haberet à Pontifice, ſed vt maius robur haberet, quàm alioqui habitura eſſet. 5. priuilegium perfugii. Nam afflicti Epiſcopi, & perſecutionem ab hæreticis vel tyrannis patientes, confugiebant ad Pontificem, & ab eo iuuabantur. Hęc quinque priuilegia concedis, & explicas capite 9. per totum. Nec vllum aliud agnoſcis.

2. Ego contra ſtatuo, & hæc, & plura alia Priuilegia pontifici conceſſa eſſe, non tantum iure eccleſiaſtico, ſed etiam diuino, & ex peculiari Chriſti inſtitutione. Et quidem, omiſſo quinto priuilegio, quod tu proponis, reliqua proponam hoc ordine. 1. Tota Eccleſia Pontifici gubernanda conceſſa ex. Eſt hoc fere pendent alia, quæ ſequuntur. 2. Omnes Epiſcopi, in iudiciis Eccleſiaſticis poſſunt appellare ad Pontificem. 3. Omnes Chriſtiani, in controuerſiis fidei debent adhærere Pontifici & Eccleſiæ Romanæ. 4. Nullum decretum poteſt ſtatui pro tota Eccleſia, niſi conſulto & conſentiente Pontifice. 5. Pontifex poteſt leges Eccleſiaſticas præſcribere, quæ obligent vniuerſam Eccleſiam. 6. Poteſt Epiſcopos, Reges & Principes, propter graue delictum & contumaciam, excommunicare, aut alia pœna Eccleſiaſtica punire. De his, vt alia omittam, ſigillatim agendum eſt.

PRIMVM PRIVILEGIVM.

Tota Eccleſia Pontifici gubernanda commiſſa eſt.

3. HOc probo tribus modis. 1. Ex iure inſtitutionis. 2. Ex iure ſucceſſionis. 3. Ex Conciliis & Patribus. Primò igitur, ex iure inſtitutionis ſic : Forma gubernandi Eccleſiam debet nunc eſſe talis, qualis ab initio fuit ex Chriſti inſtitutione : At ab initio, ex Chriſti inſtitutione, gubernabatur Eccleſia ab vno viſibili Capite, nempe ab ipſo Chriſto : ergo etiam nunc debet gubernari ab vno viſibili Capite, quod non eſt aliud, quam Pontifex. Hoc argumentum fuſe tractatum eſt, lib. 2. cap. 3. 4. & 5. Hic obiter ex tua conceſſione confirmari poteſt.

4. Ac primo, quod talis nunc debeat eſſe forma gubernandi eccleſiam, qualis ab initio fuit ex Chriſti inſtitutione, concedis lib. 1. num. 21. his verbis : *Nam ſicut Eccleſia eadem prorſus eſt, non alia ſimilis; ita gubernatio eadem perſeuerat, non alia ſimilis.* Item, quod eccleſia ab initio gubernata fuerit ab vno viſibili Capite, nempe ab ipſo Chriſto, concedis ibidem num. 24. his verbis : *Ego ſanè in Chriſti viſibili regimine ordinario hæc tantum obſerno, Sacramenta viſibilia inſtituere, Miniſtros vocare & mittere, Euangelizare, Miniſtros ſuos errantes corripere & increpare, legem explicare, eamq; à corruptelis vindicare. Alterius generis officia à Capite Chriſto, vt viſibili erat, prudentia, ego certè non reperio.* Igitur ex vtraque tua conceſſione, & maior

& minor propositio syllogismi nostri vera est. Vera A igitur conclusio.

5. Secundò, ex iure successionis sic: Pontifex succedit Petro cum pari potestate: At Petro totius Ecclesiæ gubernatio fuit commissa: Ergo etiam Pontifici committitur. Minor hb. 2. de Primatu Petri probata est. Maiorem probo authoritate Patrum, quos præcedenti capite recensui, & pualò pòst iterum recensebo. Deinde ratione. Nam si Pontifex non succederet Petro cum pari potestate, iam mutata esset forma gubernandi Ecclesiam. Nam tempore Petri gubernata fuit ab vno visibili Capite: nunc non gubernaretur ab aliquo visibili Capite. Hanc mutationem non admittis. Ergo fateri debes, Pontificem habere Primatum Ecclesiæ, sicut Petrus habuit.

6. Respondes (c. 6. n. 8.) etiamsi ex diuino iure successionis deberet aliquis Petro succedere in Primatu Ecclesiæ, adhuc tamen negandum esse, Romanũ Pontificem fore successorem. Mira pertinacia. Quis ergo foret? An tu, Marce Antoni? An aliquis alius? Designa si potes. Aut constringam te hoc modo: Aliquis iure diuino debet succedere Petro in primatu, ex suppositione. Negas Pontificem esse, quod omnes antiqui Patres affirmant. Dicis, alium esse debere, quod hactenus nemo dixit. Quis tibi credet? Nec tu ipse tibi.

7. Sed quo iure, inquies, Romanus Pontifex potius succedit, quàm quivis alius Episcopus? Dicam, Antoni. Iure diuino, seu ex institutione Christi. Nam quia Christus semel instituit, vt Ecclesia semper gubernetur ab vno visibili Capite, seu pastore, necesse est, ex vi illius institutionis, vt moriente vno pastore, succedat alius in eius locum, sicut in Veteri Testamento factũ est, (Hebr. 7. 23.) Alioqui nisi alter alteri succederet, non seruaretur institutio Christi, qua voluit, vt Ecclesia semper haberet vnum visibilem Pastorem, cui diceret, quod Petro dixit, *Pasce oues meas.* At vnde constat, Pontificem debere esse hunc successorem? Et hoc dicam. Constat ex traditione. Scis, Antoni, quæ sunt iuris aut institutionis diuinæ; dupliciter nobis innotescere: Vel ex scriptura; vel ex traditione. Sicut ergo ex scriptura constat, Christũ fuisse visibile Caput Ecclesiæ; & Petrum constitutum Christi Vicariũ, per illud, *Pasce*: ita constat ex traditione, Pontificem esse Petri successorem. Hanc traditionem accepimus ab antiquis Conciliis & Patribus, de quibus iam dicendum est.

8. Tertiò, accedit consensus Patrum & conciliorum. ex quibus dupliciter probo Primatum Pontificis, respectu totius Ecclesiæ. 1. ex titulis, quos illi tribuunt. 2. ex aliis ipsorum sententiis. Recensebo tres titulos, & totidem sententias, ne prolixus sim. Plures videri poterunt apud Bellarminum, Coccium, & alios. Igitur

Primus titulus est: *Caput vniuersalis Ecclesiæ.* Qui titulus habentur in epistola Paschasini Episcopi, & aliorum de damnatione Dioscori, tom. 2. concil. in hne Concilij Chalcedonensis, vbi leguntur hæc verba: *Unde sanctissimus & beatissimus Papa, Caput Vniuersalis Ecclesiæ Leo, per nos, vt legatos suos, sancta Synodo consentiente, Petri Apostoli præditus dignitate, qui Ecclesiæ fundamentum & petra fidei, & cœlestis regni ianitor nuncupatur, Episcopali eum dignitate nudauit.* Vbi tria dicuntur de Pontifice Leone. 1. Quòd sit Caput vniuersalis Ecclesiæ. 2. Quòd sit præditus dignitate Petri Apostoli. Vel, vt nos loquimur, quòd sit successor Petri cum pari potestate, 3. Quòd Dioscorum Episcopum Alexandrinum priuauerit dignitate Episcopali Ex primo & tertio colligimus, amplitudinem potestatis ipsius. Ex secundo, quod illam potestatem habeat iure diuino, sicut Petrus habuit.

9. Simili titulo vsi sunt Patres Concilij Chalcedonensis in Epist. ad Leonem, quæ extat in eodem concilio in fine, sub hoc titulo: *Relatio Sanctæ Synodi Chalcedonensis ad beatum Papam Leonem de omnibus gestis generaliter.* Vbi inter cætera, sic scribunt: *Si enim, vbi duo aut tres sunt congregati in nomine eius, ibi se in medio eorum fore perhibuit: Quantam circa Sacerdotes peculiaritatem potuit demonstrare, qui & patria & labori sũe confessionis notitiam prætulerunt? Quibus in quidẽ, sicut membris Caput præeras,* ecce, fatentur Episcopi in concilio congregati, Leonẽ Pontificem ipsis præfuisse, sicut caput præest membris: Erat autem concilium generale, quod repræsentabat totam Ecclesiam. Igitur agnoscunt Leonem fuisse Caput totius Ecclesiæ.

10. Secundus titulus est: *Papa vniuersalis Ecclesiæ.* Quo vtuntur Athanasius & Episcopi Ægypti in epistol. ad Marcum Papam: (si modo Athanasio asscribenda sit illa epistola) *Domino, inquit, sancto, & Apostolici culminis venerando Marco, sanctæ Romanæ & Apostolicæ Sedis, atque vniuersalis Ecclesiæ Papæ, Athanasius & vniuersi Aegyptiorum Episcopi salutem.* Cui similis est hic titulus: *Pastori & custodi ouilis Christi.* Quo vtuntur Ambrosius, Bassianus, & cæteri Episcopi in epistola ad Siricium Papam. Quæ est epist 81. inter epistolas Ambrosij. Item hic: *Custos vineæ Saluatoris.* Quo vtitur concilium Chalcedonense in citata relatione ad Leonem Papam, cum ait: *Et post hæc omnia, insuper & contra ipsum, cui vineæ custodia à Saluatore commissa est, extendit insaniam, id est, contra tuam quoque Apostolicam sanctitatem.* Loquitur de Dioscoro, qui primo quidem contra Flauianũ & Eusebium Episcopos; deinde contra Leonem Pontificem se opposuit. Est igitur hic sensus: Postquam opposuit se Episcopis, audet etiam se opponere Pontifici, cui totius Ecclesiæ custodia commissa est. Nam per vineam Saluatoris intelligendam esse Christi Ecclesiam, constat passim ex Euangelio.

11. Tertius titulus est: *Summus Pontifex*: *Summus Papa*: *Summus Sacerdos*: *Princeps Sacerdotum*: *Summus omnium præsulum Pontifex*, Quem illi tribuit Bernardus in suis Epistolis ad Romanos Pontifices, Hieronymus in præfat. Euangeliorum ad Damasum, Sexta Synodus, Act. 18. in Serm. acclamatorio, Valentinus in Epist. ad Theodosium, quæ habetur tom. 1. concil. Et Stephanus Archiepiscopus Carthaginensis in Epist. ad Damasum Papam, quam scripsit nomine trium Conciliorum Africæ, in qua sic legimus: *Beatissimo Domino & Apostolico culmine sublimato Damaso Papæ, & summo omnium præsulum Pontifici.*

12. Addo trium celeberrimorum Patrum sententias Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Ambrosius Epist. 81. ad Siricium Papam [:] *Recognouimus literis sanctitatis tuæ boni pastoris exculias, qui fideliter tibi commissam ianuam serues, & pia sollicitudine Christi ouile custodias, dignus quem oues Domini audiant, & sequantur. Et ideo, qui anosti ouiculas Christi, lupos facile deprehendes & occurres quasi prouidus pastor, ne isti morsibus perfidiæ suæ, feralique vulnere Dominicum ouile dispergant.* [:] Hîc non aliter loquitur de Pontifice, quàm de Petro. Nam vocat illum bonum pastorem: non tantùm respectu ouium, quæ tunc erant in particulari Ecclesia Romana, sed quæ erant in tota Christi Ecclesiæ. Hoc enim significant illæ particulæ. 1. Christi ouile. 2. Oues Domini. 3. Ouiculæ Christi. 4. Dominicum ouile. Vnde constat, Pontificem ex sententia Ambrosii, eodem iure esse pastorem ouilis Christi, quo Petrus fuit; quia omia, quæ tribui solent Petro, tribuit etiam Pontifici, tanquam legitimo Petri successori. At Petrus, iure diuino fuit Pastor ouilis Christi, vt hb. 2. ostensum est; Ergo eodem iure Pontifex est pastor ouilis Christi.

13. Eodem sensu scribit Hieronamus epist. 57. ad Damasum Papam: *Quanquam tui me terreat magnitudo*

20. De iisdem canonibus sic scribit Gelasius papa in Epist. ad Faustum: *Ipsi sunt canones, qui appellationem totius Ecclesiæ, ad huius sedis examen voluerunt deferri. Ab ipsa vero nusquam prorsus appellari debere sanxerunt.* Et in Epistola ad Episcopos Dardaniæ: *Ad illam de qualibet mundi parte canones appellari voluerunt: Ab illa autem nemo eũ appellare permissus.* Habentur hæ Epistolæ in tom. 2. Concil. inter Decreta Gelasii Papæ primi.

21. Tu quidem, Antoni, non negas hoc priuilegium de iure appellationis, sed dicis Ecclesiastico tantùm iure, & non diuino concessum esse. Erras. Nam antequam Ecclesiastico iure statutum esset in supradicto Concilio Sardicensi, Episcopos posse appellare ad Pontificem; iam vsu recepta erat huiusmodi appellatio, vt variis exemplis demonstrat Cardinalis Bellarminus lib. 2. de Pontif. cap. 21. circa finem. Vnde etiam Leo Papa Epist. 87. ad Episcopos prouinciæ Viennensis in Gallia, fatetur antiquam esse consuetudinem appellandi ad Pontificem. Sic enim scribit. *Vestra fraternitas recognoscat, Apostolicam sedem, pro sui reuerentia, à vestræ etiam prouincia Sacerdotibus, innumeris relationibus esse consultam, & pro diuersarum (quemadmodum vetus consuetudo poscebat) appellatione causarum, aut retractata, confirmata fuisse iudicia.*

22. Porro hæc consuetudo, quæ postea per canones concilii Sardicensis fuit confirmata, non aliunde, quàm ex Apostolica traditione & authoritate orta est, vt colligitur ex Theodoreto in Epist. ad Renatum presbyterum, vbi sic ait: *Nudarunt me Sacerdotio, eiecerunt que ex ciuitatibus, nec senectutem reueriti, neque canitiem in religione & pietate nutritam. Quam ob rem deprecor te, vt sanctissimo Archiepiscopo (Leoni Papæ) suadeas, vt Apostolica authoritate vtatur, iubeatque ad vestrum concilium adire. Tenet enim sancta ista sedes gubernacula regendarum cunctis orbis Ecclesiarum. Quæ, quæ ab isto vestro tribunali proficiscentur, qualiacunque erunt, iudicii vestri integritate, confisi amplectemur.* Vbi clarè significat, Pontificem, non solò iure Ecclesiastico, sed authoritate Apostolica, supremum esse iudicem in iudiciis Ecclesiasticis: ac proinde ad illum appellari posse. Et rationem addit, quia Pontifex Romanus gubernat omnes ecclesias totius mundi: Ergo ab omnibus Ecclesiis totius mundi potest ad ipsum fieri appellatio. Eodem sensu scribit in epist. ad Leonem Papam: *Ego*, inquit, *suffragium Sedis Apostolicæ expecto, & supplex oro atque obsecro Sanctitatem Vestrã, vt ea me, tribunal vestrum iustum ac rectum appellantem defendat ac protegat, &c. Vestram sententiam expecto. Quòd si sententia eorum, qui me condemnauerunt, acquiescere iusseritis, acquiescam.*

TERTIVM PRIVILEGIVM.

Qui in fide non vult errare, debet adhærere Ecclesiæ & Pontifici Romano.

23. TErtium priuilegium est, quod omnes Christiani, quando oriuntur dissensiones in fide, debeant adhærere illi parti, quam tenet Romanus Pontifex, & Sedes Apostolica; si non velint errare. Hoc tradunt antiqui Patres, Irenæus lib. 3. contra hæreses cap. 3. rationem reddens, cur potius describat successionem Episcoporum Ecclesiæ Romanæ, quàm aliarum Ecclesiarum particularium, sic scribit: *Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, omnes qui sunt vndique fideles: in qua semper ab his, qui sunt vndique, conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio.*

24. Et Diuus Hieronymus epist. 8. ad Demetriadem, cap. 9. *Et quia vereor, imò rumore cognoui, in quibusdam adhuc viuere & pullulare venena Blandaria, illud te pio charitatis affectu præmonendum puto, vt S. Anastasii Innocentii, qui Apostolicæ cathedræ Successor fuit, teneas fidem: nec peregrinam, quantumuis tibi prudens callidaque videatur, doctrinam recipias.* Vbi etiam insinuat rationem, cur Pontifici inhærendum sit, quia nimirum Pontifex successor Petri Apostoli. At Petro & successoribus illius dictum est: *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua: Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.*

25. Et Basilius Magnus in epistola data Sabino Diacono ad Pontificem Romanum: *Reuera dignum est illa excellentissima voce, qua te beatum prædicauit, quod pietati tuæ donatum à Domino est, scilicet, vt quod adulterinum est, à legitimo ac puro discernas; ac fidem Patrum sine subtractione vlla prædices.* Alludit ad illud, quod Petro dictum est: *Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est.* Quod etiam pontifici, Petri successori, dictum esse interpretatur. Et rectè. Nam sicut ad illam fidei quæstionem: *Vos autem quem me esse dicitis?* Petrus ex peculiari Dei reuelatione respondit: *Tu es Christus Filius Dei viui:* ita ad similes fidei quæstiones, successor Petri, ex peculiari Dei assistentia, debet respondere.

26. Et Cyrillus Alexandrinus in epist. ad Cœlestinum Papam: *Quoniam verò Deus hisce in rebus prudentiam à nobis exigit, longaque Ecclesiarum consuetudo suadet, vt ist iusmodi sanctitati tuæ communicentur, non possumus equidem id, quod apertum est, ad pietatem tuam non perscribere.* Et paulò post: *Quamuis hæc ita se habeant, non prius tamen Nestorii Communionem confidenter deserere ausi fuimus, quàm hæc ipsa pietati tuæ indicaremus. Digneris proinde, quid hic sentias, declarare: quo liquidò nobis constet, an communicare cum Nestorio nos oporteat, an verò libere ei denunciare, neminem cum eo communicare, qui eiusmodi erroneam doctrinam sonet ac prædicat. Perro tua integritatis mens, ac super hac re sententia, non modo piissimis Deoque deuotissimis Macedoniæ Episcopis, sed totius quoque Orientalis Antistibus perspicuè per literas exponi debet.* Hîc apparet, totam ecclesiam Orientalem, tanti fecisse Romanum Pontificem, vt in rebus fidei, nihil, nisi ex ipsius decisione, statuendum esse existimarent.

27. Et Maximinianus Constantinopolitanus Episcopus in epist. ad Orientales: *Omnes fines terræ, quæ Dominum sincerè receperunt, & vbique, terrarum Catholici veram fidem confitentes, in potestatem Romanorum Pontificum, tanquam in Solem respiciunt, & ex ipsa lumen Catholicæ & Apostolicæ fidei recipiunt. Nec immeritò, quia Petrus legitur primò perfectam fidem esse confessus, Domine reuelante, cum dixit: Tu es Christus filius Dei viui.* Et infra: *Hunc enim de cæteris mortalibus ex toto terrarum orbe conditor orbis elegit, cui cathedram Magisterii principaliter possidendam tenere, perpetuo priuilegii iure concessit: vt quisquis diuinum aliquid aut profundum nosse desiderat, ad huius præceptionis oraculũ doctrinãque recurrat.* Nota perpetuo priuilegii iure.

28. Et Augustinus lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum ad Bonifacium Pontificem, cap. 1. *Hæc autem, quæ duabus Epistolis eorum respondeo, ad tuam potissimum dirigere Sanctitatem, non tam discenda, quàm examinanda, & vbi forsitan aliquid displicuerit, emmendanda constituì.* Verba clara sunt. Similia habent Theodoretus in epistol. ad Leonem Papam, Sozomenus lib. 6. Histor. cap. 22. & alij passim.

Reprinted from the Public Libraries for October, 1897.

The Public Library Law of the State of New York.

The Public Library Law of the State of New York, as amended by the Legislature of 1897, is printed in full in the October number of the Public Libraries. The amendments are printed in italics, and the sections repealed are given in brackets. The law is also printed in pamphlet form, and may be had of the publishers of the Public Libraries, 215 Dearborn street, Chicago, at the following prices: Single copies, 10 cents; 10 copies, 75 cents; 25 copies, $1.50; 50 copies, $2.50; 100 copies, $4.00.

vestris & subiacete illis. Et ratio est, quia si subditi non A teneremur obedire, iam non essent subditi.

42. Alterum est, quod prælati Ecclesiæ non tantum habeant potestatem regendi subditos, sed etiam coercendi & puniendi; si non obediant, vt passim docet Apostolus 1. Cor. 4. 21. *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in Spiritu mansuetudinis?* et 2. Cor. 13. 10. *Hæc absens scribo, vt non præsens durius agam, secundum potestatem, quam Dominus mihi dedit.* Et hac potestate frequenter vsus est. 1. Quando excommunicauit Corinthium incestuosum. 2. Quando reprehendit Corinthios quod iudicio contenderent apud infideles. 3. Quando Hymenæum & Alexandrum, propter hæresim, tradidit Sathanæ. 4. Quando Thessalonicensibus scripsit: *Si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hanc notate, & non commisceamini illi.*

43. Tertium sumitur ex prædictis, quod Prælati Ecclesiæ habeant etiam potestatem condendi nouas leges, obligantes in conscientia. Ratio est, quia habent potestatem regendi & puniendi subditos, & subditi tenentur illis obedire. Ergo habent potestatem condendi leges, secundum quas possint regere & punire subditos, & in quibus subditi teneantur illis obedire.

44. Fortè dices cum Caluino, id non sequi. Nam satis esse, si possint eos regere & punire secundum leges diuinas. Nec requiri, vt regant & puniant eos secundum leges humanas. Respondeo. Potestas Prælatorum latius se extendit, quàm ad ea, quæ sunt iuris diuini. Primo, quia testimonia scripturæ, quæ allata sunt, non astringuntur ad solum ius diuinum. Secundo, quia Apostoli multa præceperunt subditis, quæ non erant iuris diuini. Nam in Concilio Hierosolymano prohibuerunt sanguinem, suffocatum & immolata, quæ tunc temporis non erant prohibita iure diuino. Ius enim veteris Testamenti erat abrogatum. Nec vllum aliud extabat ius diuinum, quo illa prohiberentur. Similiter D. Paulus legem statuit de bigamis ad Episcopatum non admittendis. 1. Tim. 3. 2. Et alibi (præsertim 1. Cor. 7. 10.) distinguit sua præcepta à præceptis Christi. Denique legantur canones Apostolorum, Concilia generalia, Decreta Pontificum, in quibus sunt multæ leges Ecclesiasticæ de iis, quæ iure diuino in particulari determinata non sunt.

SEXTVM PRIVILEGIVM.

Pontifex potest excommunicare Episcopos, Reges & Principes grauiter delinquentes, si contumaces sint.

45. DVplex est excommunicatio maior & minor. Maior, de qua hîc agimus, est censura seu pœna Ecclesiastica, qua homo Christianus propter delictũ & contumaciam, eiicitur extra Ecclesiam, & priuatur communibus Ecclesiæ bonis. Nam sicut is, qui in Republica ciuili contumax & rebellis est suo Principi, vel magistratui, potest eiici in exilium, & priuari priuilegiis & commodis illius Reipublicæ, ex qua eiicitur; sic etiam fit in ecclesia. Sunt autem triplicia bona Ecclesiæ, quibus homo priuatur per excommunicationem 1. Sacramenta. 2. publicæ preces & suffragia. 3. cõmunis cõuictus & conuersatio fidelium inter se. Igitur, qui excommunicatus est, non potest admitti ad Sacramenta, nec est particeps publicarum precum & suffragiorum, quæ fiunt in Ecclesia, nec potest cum aliis Christianis in communi conuictu seu societate conuersari, iuxta illud Apostoli 1 Corint. 5. *Scripsi vobis, cum eiusmodi nec cibum sumere.* Et v. 13. *Auferte malum ex vobis ipsis.*

46. Potestas infligendi hanc pœnam concessa est Apostolis & eorum successoribus, Matth. 18. 15. his verbis: *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum: Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ, Si autem Ecclesiam*, id est, Prælatos Ecclesiæ, *non audierit, sit tibi, sicut Ethnicus & publicanus*, id est priuetur omnibus Ecclesiæ bonis, quibus ethnici & publicani priuati sunt. Est autem concessa propter duos potissimum fines. Primo, in commodum & vtilitatem delinquentium, vt quando vident se excludi à consortio aliorum, confundantur & resipiscant, iuxta illud Apostoli 2. Thess. 3. 14. *Ne commisceamini cum illo, vt confundatur.* Secundò, in bonum & cautelam aliorum, ne inficiantur, iuxta illud, 1. Cor. 5. 6. *Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit?* Vide Diuum Augustinum libro 3. contra Epistolam Parmeniani, vbi prolixè & eleganter de hac re disputat.

47. Hic obiter notandum est, hæc ferè pro eodem vsurpari in scripturis & Patribus. 1. Excommunicare aliquem. 2. eiicere de Ecclesia. 3. auferre de medio. 4. tradere Sathanæ. 5. habere pro ethnico & publicano. 6. nec cibum cum illo sumere. 7. nec cum eo cõmiscere. 8. arcere à communione fraternitatis. 9. Sacramento benedictionis exautorare. 10. communicatione interdicere. 11. à communione orationis & omnis sancti commercij relegare. Et specialim aduertit Augustinus in quæstionibus super Deuteron. quæst. 39. hanc formulam loquendi, *Auferte malum ex vobis*, aliter accipi in veteri testamento, aliter in nouo. In veteri idem esse, quod *interficere*: In nouo, idem quod *excommunicare*. Vnde subiicit: *Hoc nunc agit in Ecclesia excommunicatio, quod tunc agebat interfectio.*

48. His positis, quæstio est, an Pontifex possit Regem Christianum, qui id meritus sit, excommunicare, seu communibus Ecclesiæ bonis priuare? Nihil certius apud Catholicos. Imo tam certum apud omnes hoc est, quàm certo persuasum habent, Pontificem esse Christi Vicarium in Ecclesia: & omnes Christi oues illi commissas esse: ideoque, quod Petro dictum est, *Pasce oues meas*, etiam Pontifici, tanquam Petri Successori, dictum esse interpretantur. Sicut ergo Pastor potestatem habet, non solum pascendi & gubernandi oues, quæ ipsius curæ commissæ sunt, sed etiam morbidas & infectas, ab aliis separandi, seu ex ouili depellendi, ne noceant cæteris, sic etiam de Pontifice, respectu fidelium, sentiendum est. Cum ergo quilibet Rex Christianus, sit ouis Christi, sanè si contingat illum delinquere, & contagionem contrahere, poterit per Pastorem separari ab aliis, donec sanetur & resipiscat.

49. Huius rei varia extant exempla. Tametsi enim, primis trecentis annis post tempora Apostolorum, non legamus vllum Regem aut Imperatorem fuisse excommunicatum, quia vix vlli erant tunc Reges aut Imperatores Christiani, qui excommunicari possent (gentiles n. non excommunicantur) tamen deinceps non pauci hac pœna castigati sunt. Primo, Theodosius Imperator ab Ambrosio Episcopo. Secundo, Arcadius Impe. & Eudoxia ab Innocentio I. Tertio, Leo Isauricus Imperator à Gregorio II. Quarto, Desiderius Longobardorũm Rex ab Adriano papa. Quinto, Robertus Francorum Rex ab Episcopis Gallię. Sexto, Henricus III. Imp. à Gregorio VII. in Synodo Romana. Septimo, Petrus Aragoniæ Rex à Martino Papa. Octauo, Philippus Francorũ Rex à Paschali Põtifice. Nono, Henricus IV. Imp. à Legatis eiusdem Pontificis. Decimo, Rogerius Siciliæ Rex ab Innocentio II. Vndecimo, Vvilhelmus

Digitized by Google

Original Communications.

Notes on Cocaine.

By Frederick Boehm.

Cocaine, the alkaloid of coca leaves, is a substance which has become of great importance in medicine, and which has been the subject of numerous investigations. Its chemical constitution has been established by the researches of Wilhelm Lossen, Liebermann, and Merck, and it has been found to be a benzoyl derivative of methylecgonine. Its formula is $C_{17}H_{21}NO_4$, and it is a tertiary base. Its constitutional formula is represented by the following graphic formula:

Cocaine crystallises in rhombic prisms, which are colourless and transparent, and which melt at 98°. It is soluble in 600 parts of water at 15°, in 350 parts of water at 25°, in 4 parts of alcohol at 15°, in 2 parts of alcohol at 25°, in 2 parts of ether at 15°, in 1 part of ether at 25°, in 1 part of chloroform at 15°, in 1 part of chloroform at 25°, in 1 part of benzene at 15°, in 1 part of benzene at 25°, in 1 part of petroleum ether at 15°, in 1 part of petroleum ether at 25°, in 1 part of carbon disulphide at 15°, in 1 part of carbon disulphide at 25°, in 1 part of olive oil at 15°, in 1 part of olive oil at 25°, in 1 part of vaseline at 15°, in 1 part of vaseline at 25°, in 1 part of amyl alcohol at 15°, in 1 part of amyl alcohol at 25°, in 1 part of glycerin at 15°, in 1 part of glycerin at 25°, in 1 part of acetone at 15°, in 1 part of acetone at 25°, in 1 part of amyl acetate at 15°, in 1 part of amyl acetate at 25°, in 1 part of ethyl acetate at 15°, in 1 part of ethyl acetate at 25°, in 1 part of methyl acetate at 15°, in 1 part of methyl acetate at 25°, in 1 part of ethyl benzoate at 15°, in 1 part of ethyl benzoate at 25°, in 1 part of methyl benzoate at 15°, in 1 part of methyl benzoate at 25°, in 1 part of ethyl cinnamate at 15°, in 1 part of ethyl cinnamate at 25°, in 1 part of methyl cinnamate at 15°, in 1 part of methyl cinnamate at 25°, in 1 part of ethyl salicylate at 15°, in 1 part of ethyl salicylate at 25°, in 1 part of methyl salicylate at 15°, in 1 part of methyl salicylate at 25°, in 1 part of ethyl oxalate at 15°, in 1 part of ethyl oxalate at 25°, in 1 part of methyl oxalate at 15°, in 1 part of methyl oxalate at 25°, in 1 part of ethyl succinate at 15°, in 1 part of ethyl succinate at 25°, in 1 part of methyl succinate at 15°, in 1 part of methyl succinate at 25°, in 1 part of ethyl tartrate at 15°, in 1 part of ethyl tartrate at 25°, in 1 part of methyl tartrate at 15°, in 1 part of methyl tartrate at 25°, in 1 part of ethyl citrate at 15°, in 1 part of ethyl citrate at 25°, in 1 part of methyl citrate at 15°, in 1 part of methyl citrate at 25°, in 1 part of ethyl malonate at 15°, in 1 part of ethyl malonate at 25°, in 1 part of methyl malonate at 15°, in 1 part of methyl malonate at 25°, in 1 part of ethyl adipate at 15°, in 1 part of ethyl adipate at 25°, in 1 part of methyl adipate at 15°, in 1 part of methyl adipate at 25°, in 1 part of ethyl sebacate at 15°, in 1 part of ethyl sebacate at 25°, in 1 part of methyl sebacate at 15°, in 1 part of methyl sebacate at 25°, in 1 part of ethyl phthalate at 15°, in 1 part of ethyl phthalate at 25°, in 1 part of methyl phthalate at 15°, in 1 part of methyl phthalate at 25°, in 1 part of ethyl isophthalate at 15°, in 1 part of ethyl isophthalate at 25°, in 1 part of methyl isophthalate at 15°, in 1 part of methyl isophthalate at 25°, in 1 part of ethyl terephthalate at 15°, in 1 part of ethyl terephthalate at 25°, in 1 part of methyl terephthalate at 15°, in 1 part of methyl terephthalate at 25°, in 1 part of ethyl pyromellitate at 15°, in 1 part of ethyl pyromellitate at 25°, in 1 part of methyl pyromellitate at 15°, in 1 part of methyl pyromellitate at 25°, in 1 part of ethyl mellitate at 15°, in 1 part of ethyl mellitate at 25°, in 1 part of methyl mellitate at 15°, in 1 part of methyl mellitate at 25°, in 1 part of ethyl prehnitate at 15°, in 1 part of ethyl prehnitate at 25°, in 1 part of methyl prehnitate at 15°, in 1 part of methyl prehnitate at 25°, in 1 part of ethyl hemimellitate at 15°, in 1 part of ethyl hemimellitate at 25°, in 1 part of methyl hemimellitate at 15°, in 1 part of methyl hemimellitate at 25°, in 1 part of ethyl trimesate at 15°, in 1 part of ethyl trimesate at 25°, in 1 part of methyl trimesate at 15°, in 1 part of methyl trimesate at 25°, in 1 part of ethyl mellophanate at 15°, in 1 part of ethyl mellophanate at 25°, in 1 part of methyl mellophanate at 15°, in 1 part of methyl mellophanate at 25°, in 1 part of ethyl pyromellitate at 15°, in 1 part of ethyl pyromellitate at 25°, in 1 part of methyl pyromellitate at 15°, in 1 part of methyl pyromellitate at 25°, in 1 part of ethyl mellitate at 15°, in 1 part of ethyl mellitate at 25°, in 1 part of methyl mellitate at 15°, in 1 part of methyl mellitate at 25°, in 1 part of ethyl prehnitate at 15°, in 1 part of ethyl prehnitate at 25°, in 1 part of methyl prehnitate at 15°, in 1 part of methyl prehnitate at 25°, in 1 part of ethyl hemimellitate at 15°, in 1 part of ethyl hemimellitate at 25°, in 1 part of methyl hemimellitate at 15°, in 1 part of methyl hemimellitate at 25°, in 1 part of ethyl trimesate at 15°, in 1 part of ethyl trimesate at 25°, in 1 part of methyl trimesate at 15°, in 1 part of methyl trimesate at 25°, in 1 part of ethyl mellophanate at 15°, in 1 part of ethyl mellophanate at 25°, in 1 part of methyl mellophanate at 15°, in 1 part of methyl mellophanate at 25°.

ditos delinquentes, ibi est iurisdictio : At in Ecclesia est potestas puniendi subditos delinquentes : Ergo in Ecclesia est iurisdictio. Maior nota est. Minor probatur dupliciter. Primo, ex Apostolo 1. Cor. 4. 21. *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in Spiritu mansuetudinis?* Et 2. Cor. 13. 10. *Hæc absens scribo, vt non præsens durius agam secundum potestatem, quam Dominus mihi dedit.* Quæ est illa potestas? Non ordinis, sed iurisdictionis. Deinde ex tua confessione, quia fateris in Ecclesia esse potestatem excommunicandi, seu, vt tuis verbis vtar, potestatẽ *excludendi homines à reliqua fidelium societate.*

9. Quòd autem ais, excommunicationem esse pœnam tantum priuatiuam, non positiuam; nihil obstat iurisdictioni positiuæ. Imò talis pœna, etiamsi priuatiua sit, non potest legitimè infligi, nisi ab eo, qui habet positiuam potestatem puniendi : Quæ positiua potestas est vera iurisdictio. Disce hoc, exemplo Regis. Nam si Rex non haberet positiuam iurisdictionem in subditos, non posset delinquentes eiicere in exilium, neque priuare communi ciuium societate, aut fama, aut capite, aut bonis temporalibus. Nec valet hæc consequentia: Priuare hominem ciuili societate est pœna priuatiua: Ergo non requirit positiuam iurisdictionem.

10. Denique falsum est, quod addis, Ecclesiam non habere alias pœnas, quàm increpationem & excommunicationem. Habet ieiunia, orationes, eleemosynas, castigationes corporales, quas per modum pœnæ aut satisfactionis, potest pœnitentibus imponere, vt semper vsurpatum est. Habet interdicta, irregularitates, & alias censuras Ecclesiasticas, quibus subditi coercentur. Et quid respondebis Petro & Paulo Apostolis, quorum alter Ananiam & Saphiram corporali morte puniuit : alter incestuosum Satanæ tradidit in interitum carnis? An illis obiecturus es in Ecclesia non esse alias pœnas, nisi increpationem & excommunicationem; ideoque malè eos fecisse, quòd alias vsurpauerint?

IV. OBIECTIO.

Ex dictis Pelagij & Gregorij Pontificum.

11. AIs (cap. 7. n. 10. & seqq.) hos duos Pontifices acerrimè oppugnasse Primatum in Ecclesia, eo quòd oppugnauerint titulum *Oecumenici seu vniuersalis Patriarchæ*, quo vtebantur Ioannes Constantinopolitanus Episcopus. Hæc enim duo, secundum te, idem valent. 1. esse vniuersalem seu Oecumenicum Patriarcham. 2. esse Caput Ecclesiæ vniuersalis, vel habere Primatum Ecclesiæ vniuersalis. Ergo qui oppugnat prius, oppugnat etiam posterius.

12. Verba Pelagij sunt hæc: *Nullus Patriarcharum hoc tam prophano vocabulo vnquã vtatur, quia si vnus Patriarcha vniuersalis dicitur, Patriarcharum nomẽ cæteris derogatur.* Quæ verba sumpta sunt ex epistola Pelagij Papæ ad illegitimam Synodum Constantinopolitanam (tom 2. Concilior. in Decret. Pelagii) & referuntur apud Gratianum dist. 29. cap. Nullus.

13. Verba Gregorij lib. 4. epistol. 32. ad Mauritium sunt hæc: *Quis est iste, qui contra statuta Euangelica, cõtra canonum Decreta, nouum sibi vsurpare nomen præsumit?* Et infrà : *Sed absit à cordibus Christianorum nomen istud blasphemiæ, in quo omnium Sacerdotum honor adimitur, dum ab vno sibi dementer arrogatur.* Et l. 6. epist. 30. *Ego fideiter dico, quia quisquis se vniuersalem Sacerdotem vocat, vel vocari desiderat, in elatione sua Antichristum præcurrit, quia superbiendo se cæteris præponit.* Alibi habet similia.

14. Respondeo. Pugnas contra teipsum. Nam lib. 3. c. 8. num. 14. sic habes: *Docuimus, vnumquemque Episcopum iure diuino esse vniuersalem.* Vel certe, vel falsò id docuisti. Si verè, necesse est Pelagium & Gregorium quos pro te adducis, falsum docuisse. Nam illi docent, nullum debere vocari Episcopum aut Sacerdotem vniuersalem. Si falsò, reuoca errorem. Deinde non intelligis citatos Patres. Reprehendunt illi Ioannem Constantinopolitanum Episcopum, quod titulum vniuersalis patriarchæ vel Sacerdotis, fastuosè sibi arrogauerit. Vt autem constet, quo sensu id fecerit, notandum est, hæc duo distingui, quæ tu confundis. 1. Dici vniuersalem Episcopum in Ecclesia. 2. dicit Episcopum vniuersalis ecclesiæ. Prior titulus reprehenditur in Ioanne; posterior Romano Pontifici conceditur. Et citati Patres priorem asserunt esse prophanum, blasphemum, Antichristianum : posteriorem, non item.

15. Est autem hoc discrimen inter vtrumque titulum. Qui dicit se esse vniuersalem Episcopum vel sacerdotẽ, insinuat se solum esse Episcopũ, & aliis omnibus derogat nomen & honorem Episcopalẽ. Et hoc fecisse Ioãnem, testatur Gregorius, partim locis citatis, partim l. 4. epist. 14. cũ ait: *Tristè valde est, vt patiẽter feratur, quatenus despectis omnibus, prædictus frater & Coepiscopus meus, solus conetur appellari Episcop⁹.* Et ep. 36. ad Eulogiũ: *Si vnus Patriarcha vniuersalis dicitur, Patriarchæ nomẽ cæteris derogatur.* Et l. 7. epist. 69. ad Eus. *Nã si vnus vt putat vniuersalis est, restat vt vos Episc. nõ sitis.*

16. Qui autem dicit se esse Episcopum vel Pastorẽ vniuersalis Ecclesiæ, non significat se esse solum Episcopum vel Pastorem; sed se habere generalem curam, & gubernationem totius Ecclesiæ, licet alii Episcopi habeãt specialem curam, & gubernationem Ecclesiarum particularium. Et hoc sensu Pontifex solet vocari Episcopus & Pastor vniuersalis Ecclesiæ. Quod etiam fatetur Gregorius. Nam lib. 6. epist. 32. ait: *Petro omnium Apostolorum Principi, totius Ecclesiæ cura commissa est.* Item, *Cura totius Ecclesiæ & principatus committitur, & tamen vniuersalis Apostolus non vocatur.* Idem sentiunt alii Pontifices, qui Gregorium præcesserunt, vt Sixtus I. epistol. 2. Victor I. epistol. 1. Pontianus epistol. 1. & alii qui se vocarunt Episcopos vniuersalis Ecclesiæ. Verba eorum sunt hæc: *Sixtus vniuersalis Apostolicæ Ecclesiæ Episcopus, omnibus Episcopis in Domino salutem.* Item, *Victor Romanæ & vniuersalis Ecclesiæ Archiepiscopus.* Item, *Pontianus sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ Episcopus.* Et sic alij deinceps.

17. Vides Marce Antoni, Pelagium & Gregorium frustra à te adductos esse contra nos. At meritò contra te adduci possunt. Nam Gregorius, vt iam dixi, agnoscit, Petro totius Ecclesiæ curam & Principatum commissum esse, quod tu negas. Similiter Pelagius loco citato sic habet : *Relatum est ad Apostolicam Sedẽ, Joãnem Constantinopolitanum Episcopum, vniuersalem se scribere, vosque ex hac sua præsumptione ad Synodũ cõuocare generalem, cùm generalem Synodum conuocandi authoritas Apostolicæ Sedi beati Petri singulari priuilegio sit tradita, & nulla vnquam Synodus rata legatur, quæ Apostolica authoritate non fuerit falta.* Et infrà : *Sciat Ioannes nisi errorem suum citò correxerit, à nobis excõmunicandum fore.* Quibus verbis fatetur hæc tria. 1. Authoritatem conuocandi generalem Synodum, singulari priuilegio, traditam esse Apostolicæ Sedi. 2. Nullam Synodum ratam esse, quæ Apostolica authoritate non sit firmata. 3. Pontificem posse excommunicare Episcopos Orientales. Quæ omnia contra te sunt. Nec debes excipere, suspectos esse Pelagium & Gregorium in hac causa. 1. quia tu veteris ipsorum authoritate. 2. quia vocas eos Pontifices sanctos: idque propterea, vt ipsorum testimonium plus ponderis habere videatur.

18. Ex dictis facile soluuntur argumenta, quæ frustra ex Pelagio & Gregorio adducis contra priuatum Pon-

Art. 1 [Freiheitsrechte]

(1) Die Freiheitsrechte werden gewährleistet.

(2) Sie binden die Gesetzgebung, die vollziehende Gewalt und die Rechtsprechung als unmittelbar geltendes Recht.

(3) Jeder kann sich auf diese Rechte berufen, wenn er durch die öffentliche Gewalt in seinen Rechten verletzt wird.

Art. 2 [Gleichheit vor dem Gesetz]

(1) Alle Menschen sind vor dem Gesetz gleich.

(2) Männer und Frauen sind gleichberechtigt.

(3) Niemand darf wegen seiner Abstammung, seiner Rasse, seiner Sprache, seiner Heimat und Herkunft, seines Glaubens, seiner religiösen oder politischen Anschauungen benachteiligt oder bevorzugt werden.

Art. 3 [Recht auf Leben]

(1) Jeder hat das Recht auf Leben und körperliche Unversehrtheit.

(2) Die Freiheit der Person ist unverletzlich.

(3) Niemand darf ohne gesetzliche Grundlage festgenommen oder in Haft gehalten werden.

Art. 4 [Freiheit des Glaubens]

(1) Die Freiheit des Glaubens, des Gewissens und des religiösen oder weltanschaulichen Bekenntnisses ist unverletzlich.

(2) Die ungestörte Religionsausübung wird gewährleistet.

(3) Niemand darf gegen sein Gewissen zu Kriegsdienst mit der Waffe gezwungen werden.

Art. 5 [Meinungsfreiheit]

(1) Jeder hat das Recht, seine Meinung in Wort, Schrift und Bild frei zu äußern und zu verbreiten.

(2) Eine Zensur findet nicht statt.

(3) Die Freiheit der Kunst und der Wissenschaft, der Forschung und der Lehre wird gewährleistet.

Art. 6 [Ehe und Familie]

(1) Ehe und Familie stehen unter dem besonderen Schutz der Ordnung.

(2) Über die Erziehung des Kindes entscheiden die Eltern.

(3) Kinder dürfen gegen den Willen der Eltern nicht von der Familie getrennt werden.

Art. 7 [Eigentum]

(1) Das Eigentum wird gewährleistet.

(2) Enteignung ist nur gegen Entschädigung zulässig.

(3) Eine Enteignung darf nur durch Gesetz oder aufgrund eines Gesetzes erfolgen.

Art. 8 [Versammlungsfreiheit]

(1) Alle Menschen haben das Recht, sich friedlich und ohne Waffen zu versammeln.

(2) Für Versammlungen unter freiem Himmel kann dieses Recht durch Gesetz eingeschränkt werden.

VI. OBIECTIO.

Ex Episcopis Asianis.

28. SExto obiicis: Polycrates Episcopus Asianus, & Irenæus restiterunt Victori Papæ, Asiaticas ecclesias excommunicanti. Resp. In facto Victoris duo spectanda sunt. 1. Potestas excommunicandi. 2. Causa excommunicationis. Igitur Polycrates & Irenæus non negarunt Victorem papam habere potestatem excommunicandi Episcopos Asiæ (vt bene notat Baronius to. 2. Annalium Ann. Christi 198. & patet ex eo, quod suprà ostensum est, Pontificem posse excommunicare Episcopos, Reges, & Imperatores, si fuerint contumaces) sed negarunt causam excommunicationis fuisse sufficientem, & ideo illi restiterunt. Causa excommunicationis erat hæc. Post longam controuersiam de celebratione Paschæ, an deberet celebrari, cum Iudæis 14. die primi Mensis, siue dies esset Dominicus, siue non; an verò die tantùm Dominico; tandem definiit Victor, celebrandum esse die tantùm Dominico. Et voluit, vt in Asia seruaretur hoc ipsius decretum: Asiani non volebant seruare: Igitur à Pontifice excommunicati sunt. Pontifici restiterunt Polycrates & Irenæus, asserẽtes, nihil aliud hoc esse, quàm turbare ecclesiam, nec esse legitimam causam excommunicationis? In Asia semper celebratum fuisse Pascha die 14. primi Mensis: hanc consuetudinem mutari non debere.

29. An autem Victor habuerit sufficientem causam, nec ne, iam non disputo. Si habuit immeritò reprehensus est à Polycrate & Irenæo. Si non habuit, reprehendi potuit cum debita modestia, sicut Petrus à Paulo reprehensus est. At hoc non derogat ipsius potestati aut iurisdictioni. Nam etiam Rex potest reprehendi à consiliario vel Principe, salua ipsius corona & authoritate. Vide quæ dicta sunt lib. 2. c. 7. §. 38. & seqq.

VII. OBIECTIO.

Ex Cypriano.

30. SEptimò obiicis. Cyprianus l. 3. epist. 3. ad Cornelium, non patitur se esse inferiorem Romano Pontifice, sed ei se penitus parem facit. Nam cum Cyprianus excommunicasset quosdam Clericos, qui postea Romam confugerunt ad Pontificem, & ab eo recepti sunt in communionem: ægrè id tulit Cyprianus, & scribit Pontificem id facere non potuisse: atque ex tali facto solere schismata in Ecclesia oriri, quando vnus episcopus immiscet se negocio alterius.

31. Hoc probas ex verbis Cypriani, qui loco citato sic scribit: *Neque enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut natæ schismata, quàm inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur. Nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur, cui si secundum magisteria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersus Sacerdotum Collegium quicquam moueret: nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post Coepiscoporum consensum, iudicem se non iam Episcopi, sed Dei faceret. Nemo dissidio vnitatis Christi Ecclesiam scinderet: Nemo sibi placens ac tumens, seorsim foris, nouam hæresin conderet.* Vbi per Sacerdotem Dei, qui vnus in Ecclesia fungitur officio iudicis vice Christi, ais intelligi vnumquemque episcopum in suo episcopatu.

32. Deinde in progressu sic pergit Cyprianus: *Nam cum statutum sit omnibus nobis, & æquum sit pariter ac iustum,* A *vt vnius cuiusque causa illic audiatur, vbi est crimen admissum, & singulis pastoribus portio gregis sit ascripta, quam regat vnusquisque & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus, oportet vtique eos, quibus præsumus, non circumcursare, nec Episcoporum concordiam cohærentem subdola & fallaci temeritate collidere, sed agere illic causam suam, vbi & accusatores habere, & testes sui criminis possint: nisi paucis desperatis & perditis minor videtur esse authoritas Episcoporum in Africa eo constitutorum, qui iam de illis iudicauerint, & eorum conscientiam multis delictorum laqueis vinctam, iudicij sui supergrauitate damnarint. Iam causa eorum cognita est: iam de iis dicta sententia est.* Vnde concludis, non esse minorem authoritatem Episcoporum Africæ, quam Romani Pontificis, in iudicio Ecclesiastico: ac proinde, qui ab aliquo Episcopo Africæ excommunicati sunt non debere B à Romano Pontifice admitti in communionem.

33. Resp. Prius testimonium Cypriani contrate est. Nam ibi expresse docet, ideo in Ecclesia nasci hæreses & schismata, quia non obtemperatur Sacerdoti, id est, Pontifici, qui vnus in tota Ecclesia constitutus est, vt loco Christi sit Iudex omnium controuersiarum fidei: Quod aliis quidem verbis, sed eodem sensu clarissimè docet in lib. de Simpl. Præl. seu de vnitate Ecclesiæ, vbi quærens, quare in Ecclesia nascantur hæreses & schismata, sic respondet: *Hoc eo fit, fratres dilectissimi, dum ad veritatis originem non redditur, nec Caput quæritur &c.* quem locum fusè explicaui lib. 2 c. 7. obiect. 1.

34. Circa posterius testimonium, tria discutienda C sunt. 1. Quod sit illud statutum, de quo loquitur Cyprianus. 2. Qui sint illi pauci desperati & perditi, quos ait ab Episcopis damnatos esse. 3. Quo sensu intelligendum sit quod ait: *Nisi minor videtur esse authoritas Episcoporum in Africa.*

Est igitur prima quæstio, de quo statuto loquatur Cyprianus? Resp. Vel loquitur de statuto Fabiani Papæ, vel de aliquo simili, quod ex illo desumptum est. Statutum Fabiani habetur in epistola ipsius tertia ad Hilarium episcopum his verbis: *Peregrina vero iudicia salua in omnibus Apostolica authoritate, generali sanctione prohibemus: quia indignum est ab externis vt iudicetur, qui prouinciales, & à se electos debet habere iudices, nisi fuerit appellatũ. Vnde oportet, si aliquis Episcoporum super certis accusetur criminibus, vt ab omnibus audiatur, qui sunt in Prouincia Episcopis, quia non oportet, accusatum alicubi, quã in foro suo audiri.* Et paulo post: *Semper ibi causa agatur, vbi crimen admittitur.* Et iterum: *Placuit etiam, vt si Episcopus appellauit ad Apostolicam Sedem, id statuendum quod eiusdem Sedis Pontifex statuerit.* Habetur hæc epistola tom. 1. Concil. in decretis Fabiani Papæ. ex hoc statuto colliguntur hæc duo. 1. Causã vniuscuiusque debere illi cauderi & iudicari, vbi admissum crimen est. 2. Licere tamen appellare ad Pontificem Romanum tanquam ad supremum in Ecclesia iudicem. Quod tibi contrarium est. D

35. Altera quæstio est. Qui sint illi pauci desperati & perditi, quos ait Cyprianus ab episcopis Africanis legitimè damnatos esse? Resp. Sunt quinque schismatici Pseudoepiscopi, Priuatus, Felix, Ioutnus, Maximus, Repottus, qui propter adulteria, stupra, & nefanda sacrificia legitimè accusati, & ab Episcopis Catholicis in Africa damnati sunt. De quibus hæc scribit Cyprianus in epistola citata. 1. Quòd Fortunatũ creauerint Pseudoepiscopum, contra Cyprianum, qui erat legitimus episcopus. 2. Quod Felicissimum Romam miserint ad Cornelium papam: non appellandi causa, sed fallendi & mentiendi. Dicebant enim Fortunatũ legitimè electũ esse episcopum à viginti quinque Episcopis, quod erat falsũ, cum non fuerit electus, nisi à quinque Pseudoepiscopis. Dicebant Cyprianum non esse legitimum episcopum. Hæc & similia dicebant, vt à Cornelio Papa reciperentur ad communionem Sedis Apostolicæ, & Cyprianum cum alijs Episcopis facerent suspectum E

à Stephano excommunicati sunt: (apud Eusebium l. 7. c. 4.) Hoc ægrè ferens Firmilianus, strinxit calamum, & epistola ad Cyprianum missa, multis calumniis bonum Pontificem insectatus est: eoque liberius id fecit quod sciret Cyprianum esse in eadem secum opinione, & Pontifici in hoc puncto aduersari.

43. Hæc est historia rei gestæ. In qua tria certa sunt. 1. Cyprianum & Firmilianum cum aliis Episcopis, in illa controuersia de Baptismo hæreticorum erasse, quod etiam te fateri necesse est. 2. Eosdem peccasse, quod non voluerint Stephano Pontifici obedire: vt de Cypriano scribit August. lib. 1. contra Donatist. c. 18. & alibi 3. Non tamen peccasse contra fidem, sed contra obedientiam. Non Stephanus Papa non definierat illam controuersiam, tanquam de fide: Sed solùm præceperat, vt non rebaptizarentur hæretici: vt fatetur ipsemet Cyprianus in epistola ad Pompeium.

IX OBIECTIO.

Ex Episcopis Orientalibus in Concilio Antiocheno.

44. NOnò obiicis: Episcopi Orientales in Concilio Antiocheno, dupli de causa restiterunt Iulio Põt fici. 1. Quòd ipsos Romam citasset. 2. Quod Athanasium ad se confugientem, qui in Synodo Orientali fuerat damnatus, absoluisset, & suæ Sedi restituisset. In vtroque dicebant illum vsurpasse plus authoritatis, quam debebat. Vnde etiam can. 12. statuerunt, *vt maior debeat esse Synodus, quæ absoluit, quàm fuerat illa quæ damnauit.* Insinuantes Athanasium, si legitimè vellet absolui, non debere quærere absolutionem ab vno Episcopo, qualis erat Iulius, sed ab aliqua Synodo maiori, quam fuerat illa in qua erat damnatus. Hæc omnia probas ex Epistola Iulij, quam scripsit ad Orientales.

45. Respondeo. Hæc obiectio magis te premit, quã nos. Tu obiicis Episcopos Orientales, inter quos erant triginta sex Ariani. Ego vicissim obiicio Athanasium & Iulium, qui erant sincerissimè Catholici. Obiectio tua est hæc: Episcopi Orientales, qui magna ex parte erant Ariani restiterunt Iulio: ergo non habebant illum pro Capite Ecclesiæ. Mea est hæc: Athanasius vir doctissimus & sanctissimus, ab Episcopis Orientalibus appellauit ad Pontificem, tanquam ad legitimum Iudicem: ergo agnouit illum pro legitimo Iudice. Item Iulius absoluit Athanasium, & citauit Episcopos Orientales: Ergo agnouit se habere potestatem hoc faciendi. Videamus nunc, tua an mea obiectio plus momenti habeat. Tua fundatur in facto Arianorum: mea in facto sanctissimorum Patrum. Tu credis Episcopis hæreticis: Ego credo Episcopis Catholicis. Credo, inquam, Athanasio, de quo testatur D. Thom. (1. p. q. 61. art. 3.) quòd nunquam in doctrina fidei errauerit. Credo Iulio Pontifici, à qua ipsi etiam Ariani veniam deprecati sunt, vt fatetur Athanasius Apolog. 2. contra Arianos, his verbis: *Ariani victi à veritate, veniam scriptis literis à Iuliano Romano Pontifice poposcerunt, & ad nos pro pace epistolas miserunt.*

X. OBIECTIO.

Ex Athanasio.

46. TRia obiicis ex Athanasio. primò, quod totã dignitatem Romanæ Ecclesiæ in eo posuerit, quod esset Sedes Apostolica. Secundò, quod commemorans impudentiam cuiusdem Eunuchi, non verita præsentiam Liberij Pontificis, dixerit, *Oblitus sui, quod coram Episcopo staret.* Si putasset, inquit, Pontificem esse Vicarium Christi dixisset, *oblitus sui, quod coram Vicario Christi coram Vice-Deo staret.* Tertiò, quod Orat. 1. contra Arianos, recensens præcipuos Scriptores sui temporis, non ponat primo loco Romanos Pontifices.

47. Respondeo. Prima obiectio contra te est. Nam ex eo, quod Romana ecclesia est Sedes Apostolica, habet Apostolicam dignitatem. Et sicut in illa Sede Apostolica primus omnium sedit Petrus, qui erat Vicarius Christi; sic post Petrum, in eadem sedit pontifex, Successor Petri cum pari potestate. Itaque Athanasius non potuit maiorem laudem tribuere Romanæ Ecclesiæ quàm dicendo, Sedem Apostolicam esse.

48. Altera obiectio puerilis est. Nam sicut rectè dicimus: Oblitus sui quod coram Deo, vel coram Rege staret; Ita rectè dicimus: Oblitus sui, quod coram Episcopo staret. Neque necesse est, omnes titulos, qui aliqui debentur semper exprimere. Alioqui semper dicendum esset: Oblitus sui, quod coram Deo Optimo Maximo, infinito, æterno, immenso, omnipotente staret: Vel, quòd coram Rege Serenissimo, potentissimo, inuictissimo, mansuetissimo staret. Quod ridiculũ est. Habent isti tituli suum locum; sed non semper vsurpandi sunt. Addo. Athanasium alibi non neglexisse titulos, qui Romano Episcopo debentur. Nam Apolog. 2. contra Arianos, vocat, *Romanum Pontificem.* 1. epist. ad Marcum, *Sanctæ Romanæ & Apostolicæ Sedis, atque vniuersalis Ecclesiæ Papam.* Et in epist. ad Felicem II. *Beatissimum Patrem.* Et alibi aliter.

49. Tertia obiectio est similis præcedenti. Nam qui recenset præcipuos scriptores sui temporis, non semper debet habere rationem dignitatis personarum; sed aliquando etiam doctrinæ, vel ætatis, vel famæ & existimationis, vel librorũ qui ab vnoquoque editi sunt. Et tu, Antoni, si hoc tempore texeres Catalogum scriptorum huius seculi, quem primo loco ponendum statueres? An Regem Angliæ, quia Rex est? Liceret quidem. Sed cur non similiter liceat præponere vel Baronium, propter cognitionem historiæ: vel Bellarminum, propter doctissimos controuersiarum tomos, qui toto orbe notissimi sunt: vel Christophorum Clauium, ob insignem peritiam rerum Mathematicarum: in quibus excelluit, vel aliquem alium in suo genere celeberrimum?

XI. OBIECTIO.

Ex Basilio.

50. EX Basilio epist. 77. ad Occidentales, producis hæc verba: *Sine Caput vos ipsos Ecclesiæ vniuersalis reputatis, non potest dicere pedibus, caput, Non est mihi opus vobis, siue in reliquum vos Ecclesiasticorum membrorum ordinem locatis, non potestis nobis dicere, qui in eodem vobiscum corpore constituti sumus, Non estis nobis necessarij. Nam & manus mutuam inter se operam necessariam habent, & pedes mutuò sesè firmant, & oculi per concordiam habent, quod obiecta clare & dilucide apprehendunt. Nos quidem nostram imbecillitatem agnoscimus, & vestram inde concordiam requirimus.* Hæc verba interpretaris ironicè à Basilio dicta esse, contra fastum Pontificis, hoc sensu. Sive, vt vos vanè prætenditis, estis Caput; sive; vt est veritas, membra cum aliis, debetis nobis ex charitate succurrere. Respondeo. Basilius non scribit ironicè, sed seriò. Scribit autem Damaso Pontifici Romano, & aliis Episcopis Oc-

Digitized by

Diaconos Presbyteris, id est, Episcopis, anteferret. Deinde post verba à te citata, sic pergit: *Potentia diuitiarum, & paupertatis humilitas, vel sublimiorem vel inferiorem Episcopum non facit.* Et infra: *Caterum; etiam in Ecclesia Romæ, Presbyteri sedent, & stant Diaconi: licet paulatim increscentibus vitiis, inter Presbyteros, absente Episcopo, sedere Diaconum viderim: & in domesticis conuiuiis, benedictiones presbyteris dare, Discant, qui hoc faciunt, non se recte facere, & audiant Apostolos: non est dignum vt relinquentes verbum Dei, ministremus mensis. Sciant, quare Diaconi constituti sint. Legant Acta Apostolorum: recordentur conditionis suæ.* Et cætera quæ sequuntur.

59. Igitur obiectio, quam facis ex hoc loco Hieronymi, talis est: Diaconi Romanæ Ecclesiæ, per abusum præferebant se presbyteris, quod non debebant facere, quia in aliis Ecclesiis Christiani orbis, Presbyteri præferuntur Diaconis: Ergo Pontifex Romanus non habet Primatum Ecclesiæ. Vel certe talis: Orbis Christianus maior est vrbe Roma: Ergo Romanus Pontifex non est Caput ecclesiæ: Vel talis: Ecclesia Romæ non adorat alium Deum, nec obseruat aliam regulam veritatis, quam aliæ Ecclesiæ per orbem dispersæ: Ergo Pontifex non est Caput Ecclesiæ. Vel denique talis: Maior est authoritas totius Ecclesiæ, quã solius Romanæ particularis. Ergo. Omnes hæ consequentiæ ineptæ & Apostaticæ sunt.

60. Tertio obiicis: Hieronymus ibidem comparans Ecclesiam Romanam cum Ecclesia, quæ erat in Bethlehem, ait multo augustiorem locum esse, qui Saluatorem mundi, quam qui fratris genuit parricidam. At si Romana ecclesia esset Sedes Monarchiæ Ecclesiasticę non deberet illi præferri Bethlehem. Respondeo. Hieronymus non confert inter se Ecclesias illas, quoad dignitatem & iurisdictionem, de qua nos hîc disputamus: Sed quoad sanctitatem locorum, in quibus erectæ & fundatę sunt. Et ait, augustiorem esse locum Bethlehemiticum, in quo Christus Sanctus Sanctorum, natus est: quam Romanum, in quo Romulus, parricida fratris, genitus est. Quis hoc negat?

61. Quarto obiicis: Hieronymus in Apologia contra Iouinianum, de Damaso Pontifice, qui scripta ipsius contra Heluidium laudauerat, sic scribit: *Nim viregregius & eruditus in scripturis, & virgo Ecclesiæ virginis Doctor, aliquid in illo sermone reprehendit*: Hîc, inquis, non erat locus tacendi de Papatu; sed omnino addidisset, *Vicarius Christi, & totius Ecclesiæ gubernator*, si credidisset hos titulos Pontifici conuenire. Respondeo. Adhuc nescis, Antoni, vbi sit locus tacendi aut loquendi. Hieronymus volebat ostendere librum suum, quem scripserat contra Helcidium de perpetua Beatæ Mariæ virginitate, à Damaso, tanquam viro docto, lectum & approbatum esse. Nec quicquam in eo repertum, quod scripturis diuinis esset contrarium. Quid hîc opus erat mentionem facere de iurisdictione?

62. Quinto obiicis: Damasus Pontifex apud Ambrosium, Epistol. 79. fatetur se inferiorem esse Concilio Capuensi, dum non audet iudicare causam Bonosi Episcopi quæ à dicto Concilio iudicanda ei fuerat cõmissa. Respondeo. Causa Bonosi non fuit Damaso iudicanda commissa, vt tu fingis, sed aliis iudicibus vt patet ex epistola citata, quæ sic incipit: *Accepi literas vestras* (scribit Theophylo & Anysio) *quibus vel pro veritate, vel pro modestia, nostram sententiam scisciari voluistis. Sed cum huiusmodi fuerit Concilij Capuensis iudicium, vt finitimi Bonoso atque eius accusatoribus, iudices tribuerentur, & precipue Macedones, qui cum Episcopo Thessalonicensi de eius factis cognoscerent, aduerimus, quod nobis iudicandi forma competere non posset.* Igitur Concilium Capuense non commiserat Damaso Pontifici, sed aliis iudicibue causam Bonosi cognoscendam & iudicandam, præsertim Macedonibus. Porro inter illos indiceserant etiam Theophylus & Anysius, vt constat ex verbis sequentibus: *Vestrum est igitur qui hoc recepistis iudicium, sententiam ferre de omnibus: Nec refugiendi vel abendi vel accusatoribus, vel accusato copiam dare. Vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit.*

63. Hinc duo colligo, quæ contra te sunt. Vnum est, quod Theophilus & Anysius, qui erant duo ex iudicibus à Concilio Capuensi constitutis, voluerint Damaso Pontifici deferre sententiam iudicandam: Quod non fecissent, nisi agnouissent illum pro supremo iudice, ad quem liceret confugere. Alterum est, quod Damasus non dixerit, se non posse iudicare ex defectu iurisdictionis, vt tu falsò interpretaris; sed non cõuenire seu congruere, vt ipse iudicet, cum iam alij competentes iudices à concilio designati sint. Quod perinde est, ac si dicat Imperator: Cum Respublica Colonienſis designauerit certos iudices in causa. N. Baronius, ibi habitantis non competit, vt ego iudicem. Sic enim seruatur ordo & pax in Imperio. Nam si illi rectè iudicauerint, bene quidem: Sin male, ad me potest fieri appellatio. Quid hinc colligis, Antoni? Nihil certe contra nos. Nec plus contra Pontificem, quam contra Imperatorem.

XIV. OBIECTIO.

Ex Socrate.

64. EX Socrate lib. 4. c. 24. profers hæc verba: *Damasus Liberio in Episcopatus Romani administratione successit. Vnde Ecclesia Romana status forte fortuna magnopere conturbatus fuit.* Ex quibus colligis hæc duo. 1. Quod dixerit illum successisse in administratione, non totius Ecclesiæ, sed Romani Episcopatus. 2. Quod dixerit, statum Romanę, non autem vniuersalis Ecclesiæ, turbatum esse. Resp. Miseret me tui, si putas huiusmodi nugis, te aliquid lectori persuadere posse. Iam supra dixi, non omnia vbique dicenda aut scribenda esse. Scripsit Socrates, quod reipsa contigerit. Scripsit, inquam, Damasum successisse Liberio in Episcopatu Romano. Quod verissimum est. Scripsit ex ea successione ortam fuisse aliquam turbationem in vrbe Roma. Quod etiam verissimum est, quia Vrsinus seu Vrsicinus volebat succedere. Quid opus erat addere, successisse illum in gubernatione totius Ecclesiæ? Aut ex ea successione ortam fuisse turbationem in tota Ecclesia? prius fuisset superfluum; posterius falsum. Cum enim constet, eum qui succedit in Episcopatu Romano, succedere etiam in Primatu Ecclesiæ; superfluum est expresse hoc addere. Similiter, cum ex successione Damasi non fuerit turbatus totius Ecclesiæ status, sed illa turbatio intra vrbem Romam se continuerit: falsò scripsisset Socrates, si illam turbationem toto orbi Christiano tribuisset.

XV. OBIECTIO.

Ex Ambrosio.

65. EX Ambrosio l. 3. de Sacrament. c. 1. adducis hæc verba: *Non ignoramus, quod Ecclesia Romana hanc consuetudinem* (lauandi pedes post Baptismum) *non habeat, cuius typum in omnibus sequimur, & formam. Hanc tamen consuetudinem non habeat, vt pedes lauet.* Et paulo post: *In omnibus cupio sequi Romanam Ecclesiam: sed tamen & nos homines sensum habemus. Ideo quod alibi rectius seruatur, & nos secte custodimus. Ipsum sequimur Apostolum Petrum, ipsius imbuemus deuotionis. Ad hoc Ecclesia Romana quid re-*

Mr. Speaker

Mr. Speaker

Mr. Speaker

LIBER QVARTVS.

DE RECTORIBVS ET Ministris Ecclesiæ.

HIc vnum asseris, in quo tibi assentior, nempe Episcopos Presbyteris iure diuino superiores & eminentiores esse: quod tamen est contra tuum Regem in Anglia, qui non aliam distinctionem admittit inter Episcopos & Presbyteros, quam quæ ordinis causa, humano iure introducta est. Cum illo transige. At multa alia asseris, in quibus non assentior. Præcipua sere sunt hæc. 1. Singulos Episcopos cum plena potestate in solidum gubernare Ecclesiam. 2. Sacros Ministros ad cælibatum iure non teneri. 3. Votum continentiæ non esse annexum sacro ordini. 4. Etsi annexum esset, tale votum non dirimi matrimonium. 5. Sacrum Ordinem non esse Sacramentum. 6. Duo tantum esse Sacramenta ex sententia Augustini. 7. Monachos non fieri Apostatas, si post vota solennia deserant suum statum, & matrimonium ineant. Reliqua prætereo. Hæc, quæ recensui, breuiter examinanda sunt.

CAPVT I.

An singuli Episcopi cum plena potestate in solidum regant Ecclesiam?

1. TV affirmas lib. 2. cap. 1. num. 9. his verbis: *Episcopi omnes, simul & in solidum, eandem regunt Ecclesiam, singuli cum plena potestate.* Et num. 13. *Episcopi dicuntur Apostolorum Successores, quia in eorum officio, quod erat Apostolorum omnium commune, succedunt omnes omnibus in solidum.* Et num. 15. *In potestate vniuersali, succedunt Episcopi, non modo vniuersi, sed etiam singuli.* Et lib. 3. cap. 8. num. 14. *Docuimus, vnumquemque Episcopum iure diuino esse vniuersalem: & teneri ex officio, & ex charitate Ecclesiæ Christi, in quacunque parte illa illius opera indigeat, subuenire.*

2. Theologi Parisienses censent has tuas propositiones esse hæreticas, schismaticas, & vnitatis Ecclesiæ subuersiuas. Et sic est. Primò, quia repugnant vnitati Capitis, quod Christus in Ecclesia instituit. Nam si singuli Episcopi cum plena potestate succedunt omnibus Apostolis in solidum; Ergo omnes æqualem habent potestatem cum Petro & Pontifice, quod est hæreticum & hactenus refutatum.

3. Secundò, si singuli Episcopi, iure diuino, haberent plenam potestatem regendi Ecclesiam in solidum, & non hanc aut illam tantum particularem, sed Ecclesiam toto orbe diffusam, vt tu intelligis, Iam tibi, ex concessione iuris diuini, licitum est, cum plena potestate regere omnes Anglicanas Ecclesias in solidum; nec alij Episcopi Anglicani, iure diuino poterunt tibi obsistere. Experire, an ita sit. Docebunt ipsi te aliam, vt opinor, Theologiam, si hanc potestatem vsurpaueris. Nec est, quod obtendas, te loqui de plena potestate in habitu, non in actu. Alibi quidem sic distinguis: Sed hoc loco non item. Nam illa tua verba: *Singuli regunt Ecclesiam cum plena potestate*, non significant habitum, sed actum. Alioqui debuisses sic dicere, *Singuli habent plenam potestatem regendi.* Nunc dicis, *Singuli regunt.* At regere significat actum non habitum.

4. Tertio, si singuli, vt tu loqueris, non solum ex charitate, sed etiam ex officio tenentur subuenire cuicunque Ecclesiæ indigenti; plane sequitur te etiam ex officio ad hoc teneri. Cur ergo ex obligatione officij, quâ obstrictus es, ex tua sententia, non subuenis Ecclesiis Dalmatiæ & Croatiæ, quæ tuo iudicio indigent meliori institutione? Cur fugisti ex illis partibus, & Ecclesias indigentes reliquisti sine Pastore? Si esses bonus pastor, vsurpares illud Christi: *Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis.* Nunc, quia mercenarius es, vsurpas illud, quod sequitur: *Mercenarius autem, & qui non est pastor, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit.* Videtur Christus de te locutus esse. Et tu teipsum damnas, si eum tenearis ex officio subuenire, non subuenis.

5. Quartò, si verum est, vnumquemque Episcopum *iure diuino esse vniuersalem*, vt hic diserte asseris; quare tam grauiter insectaris hunc titulum in Petro & Pontifice? Neutrum vis dici Episcopum vniuersalem. Sic enim scribis lib. 4. cap. 7. num. 22. *In Ecclesia nullus est Episcopus vniuersalis.* Et ibidem: *Qui se dicit Episcopum Vniuersalem, reliquis omnibus Episcopis, & nomen & honorem aufert.* Et multa alia in eundem sensum. De quibus suprà dictum est, lib. 3. c. vlt. obiect. 4.

CAPVT II.

An Ministri Ecclesiæ iure teneantur ad Cælibatum?

1. TV negas cap. 10. in titulo Capitis, his verbis *Sacros Ministros ad cælibatum iure non teneri.* Qui titulus, cùm sit negatiuus, perinde valet ac si dicas, sacros ministros ad cœlibatum nullo iure, nec diuino, nec humano teneri. Quod an verum sit, discutiendum est. Vt tamen certo ordine progrediamur, ostendam. 1. Sacerdotes veteris testamenti diuino iure obligatos fuisse ad continentiam, non quidem perpetuam, sed pro certo tempore. 2. Apostolos seruasse perpetuam continentiam, non quidem iure diuino, sed partim consilio Christi, partim sua sponte. 3. Eosdem Apostolos suasisse, & decreuisse, vt alii deinceps Ministri Ecclesiæ seruarent eandem continentiam. 4. Eam deinceps seruatam esse. 5. Postea etiam lege Ecclesiastica præscriptam, non semel, sed sæpius. 6. Hanc legem Ecclesiasticam aliter seruari in Ecclesia Occidentali, aliter in Orientali. Denique ostendam in tuis verbis aliquot falsitates & contradictiones.

2. Prima Conclusio. Sacerdotes veteris Testamenti, iure diuino tenebantur ad aliquam continentiam ab vsu matrimonii, præsertim pro iis diebus, quibus Deo in tabernaculo vel templo ministrabant. Hoc negas, capite 10. numer. 78. post medium. Sed scripturæ & Patres mecum sentiunt. Ex scripturis habemus aliquot testimonia. Primum Exod. 19. 22. *Sacerdotes quoque, qui accedunt ad Dominum, sanctificentur*, id est, abstineant ab vxoribus. In eo enim potissimum consistebat sanctificatio, vt patet ex eodem capite. Nam vers. 10. dicebat Deus, ad Moysen: *Vade ad populum, & sanctifica illos hodie & cras, lauentque vestimenta sua.* Moyses autem intellexit illam sanctificationem de abstinentia ab vxoribus. Nam mox accedens ad populum, & explicans illi voluntatem Dei, dixit: *Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus vestris.* Vbi notandum est, illam sanctificationem, seu abstinentiam ab vxoribus, de qua agitur eodem capite, tam populo, quàm

Sacerdotibus fuiſſe præceptam; quia tam populus, quã Sacerdotes debebant audire promulgationem legis Moſaicæ, & ad illam toto biduo ſe diſponere per abſtinentiam ab vxoribus, & per lotionem veſtimentorum, & caſtrorum purgationem. Speciali tamen titulo præceptam fuiſſe Sacerdotibus, pro eo omni tempore, quo fungebantur officio ſacerdotali; ſiue orando pro populo, ſiue hoſtias & ſacrificia offerendo, ſiue aliquod aliud ſacrum miniſterium exhibendo. Hoc enim ſignificatur illis verbis: *Sacerdotes quique, qui accedunt ad Dominum, ſanctificentur.* Nam tunc dicebantur accedere ad Dominum, quando vel erant oraturi vel ſacrificium oblaturi, vel aliquid ſimile facturi. Notli hæc.

3. Secundum teſtimonium 1. Reg. 21. 1. *Venit autem Dauid in Nobe ad Abimelech Sacerdotem.* Et infrà: *Reſpondens Sacerdos ad Dauid, ait illi: Non habeo laicos panes ad manum, ſed tantum panem ſanctum: Si mundi ſunt pueri, maxime à mulieribus. Et reſpondit Dauid Sacerdoti, & dixit ei: Equidem ſi de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudius tertius, quando egrediebamur, & fuerunt vaſa puerorum ſancta. Porro via hæc pollutа eſt, ſed & ipſa hodie ſanctificabitur in vaſis.* Hîc vides, non licuiſſe comedere panem ſanctificatum, niſi præmiſſa ſanctificatione, quæ in duobus conſiſtebat. 1. ac potiſſimum in abſtinentia ab vxoribus, 2. in purificatione corporis, ſi quid maculæ in via contraxiſſet. Et certè, ſi homines laici debebant hoc modo ſanctificari, multo magis ſacerdotes, quippe qui ad maiorem puritatem, ratione ſtatus ac officij obligabantur.

4. Quod ſic vlterius declaro. Duo hîc præcepta diſtinguenda ſunt. Vnum quo laici prohibebantur comedere panes ſanctificatos, vel, vt alibi vocantur, panes propoſitionis. De quo Chriſtus, Matt. 12. 3. *Non legiſtis quid fecerit Dauid, quando eſuriit, & qui cum eo erant: Quomodo intrauit in Domum Dei, & panes propoſitionis comedit quos non licebat ei edere, neque his, qui cum eo erant, niſi ſolis Sacerdotibus?* Alterum quo iubebantur abſtinere ab vxoribus, qui manducaturi erant eiuſmodi panes. De hoc quæſtio eſt, quonam obligauerit? Tu dicis obligaſſe ſolos laicos. Ego contra, obligaſſe etiam Sacerdotes. Et quidem per ſe, & primario, Sacerdotes. Quod tripliciter probo. Primo, ex dictis, quia Sacerdotes tenebantur ad maiorem puritatem, quam laici. Secundo, quia eſus panum propoſitionis per ſe pertinebat ad ſolos Sacerdotes: Ergo etiam ſanctificatio requiſita ad eſum illorum panum, per ſe pertinebat ad ſolos Sacerdotes. Vnde ſicut laici non poterant comedere huiuſmodi panes, niſi tantum per accidens, & in caſu neceſſitatis; ita non tenebantur ſe ſanctificare pro comeſtione, niſi tantum per accidens, & in caſu neceſſitatis. Tertio, quia ſi præceptum de abſtinentia ab vxoribus pertinuiſſet ad ſolos laicos, vt tu vis, vel fuiſſet illis datum à Deo, antequam Achimelech loquebatur cum Dauide, vel ab ipſo Achimelech, cum iam loqueretur cum ipſo. Non prius, quia nuſquã legimus in ſcriptura, quod Deus dederit tale præceptum pro ſolis Laicis, antequam Achimolech loquebatur cum Dauide. Nec poſterius, quia Achimelech, cum dicebat Dauidi. *Si mundi ſunt pueri, maxime à mulieribus*; non dabat nouum præceptum, ſed ſupponebat, iam ante à Deo datum eſſe. At non erat aliud à Deo datum: niſi quo Sacerdotes obligabantur abſtinere ab vxoribus, quotieſcunque fungerentur officio Sacerdotali, ſeu quotieſcunque aliquid ſacri miniſterij, ſiue orando, ſiue hoſtias offerendo, ſiue panes ſanctos comedendo, peragerent. Itaque ſenſus Achimelech eſt hic: Vobis quidem non licet comedere panes ſanctificatos, ſed ſolis Sacerdotibus: Si tamen vultis propter præſentem neceſſitatem comedere, cum alij panes haberi non poſſint, neceſſe eſt, vos ea puritate & ſanctitate id præſtare, qua Sacerdotes facere conſueuerunt, qui abſtinent ab vxoribus quotieſcunque huiuſmodi panes comeſturi ſunt. Idem ergo à vobis exigo.

5. Tertium teſtimonium 1. Paralip. 24. 7. *Exiuit autem ſors prima Ioiarib, ſecunda Iedei, tertia Harim*, &c. vbi recenſentur viginti quatuor familiæ Sacerdotum, qui per vices debebant miniſtrare in domo Domini, iuxta illud Luc. 1. 5. *Fuit Sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia.* Et paulo poſt: *Factum eſt autem, cum ſacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ ante Deum ſecundum conſuetudinem ſacerdotij, ſorte exiit, vt incenſum poneret.* Conſtat autem, Sacerdotes, quando miniſtrabant Domino ſecundum vicem ſuam, debuiſſe multos dies perſeuerare in miniſterio. Nam ibidem v. 33. de Zacharia ſic legimus. *Et factum eſt, vt implerentur dies officij eius abiit in domum ſuam.* Plerique autores putant fuiſſe octo dies vnicuique deſtinatos, nempe à Sabbatho vſque ad Sabbathũ, vt Ioſephus, Ambroſius, Theophilactus, & alij apud Maldonatum in Commentario illius loci. Et colligitur ex illo 2. Paralip. 23. 8. *Fecerunt ergo Leuitæ, & vniuerſus Iuda iuxta omnia, quæ præceperat Ioiada Pontifex, & aſſumpſerunt ſinguli viros, qui ſub ſe erant, & venichant per ordinem Sabbathi cum his, qui impleuerant Sabbathum, & egreſſuri erant.*

6. Igitur Sacerdotes per octo dies, relictis domibus & vxoribus ſuis, permanebant in templo, & ibi miniſtrabant. Et quidem tempore ſacrificij, erant in ea parte templi, vbi ſacrificia offerebantur. Reliquo tempore, habitabant in atrio templi, in domunculis, ad id deſtinatis: quos non licebat vxores introducere. Vnde conſequens eſt, debuiſſe à cohabitatione vxorum abſtinere. De qua re ſic ſcribit Siricius Papa in epiſtola ad Himerium Tharaconnenſem Epiſcopum cap. 7. *Dicat mihi nunc quisquis ille eſt ſectator libidinum, præceptorque vitiorum, ſi æſtimat, quod in lege Moyſis paſſim ſacris Ordinibus à Domino laxata ſint frena luxuriæ, cur eos, quibus committebantur ſancta ſanctorum, præmonet dicens: Sancti eſtote, quia & ego Sanctus ſum Dominus Deus veſter? Cur etiam procul à ſuis domibus, anno vicis ſuæ, in templo habitare iuſſi ſunt Sacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cum vxoribus poſſent carnale exercere commercium, vt conſcientiæ integritate fulgentes acceptabile Deo munus offerrent. Quibus etiam, expleto deſeruitionis ſuæ tempore, vxorius vſus, ſolius ſucceſſionis cauſa fuerat relaxatus, quia non ex alia, niſi ex tribu Leui quiſquam ad Dei miniſterium fuerat præceptus admiſti,* to. 1. concil.

7. Idem: quod ad rem attinet, ſentiunt alij Patres. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, longe poſt medium: *Nam & in veteri lege, qui pro populo hoſtias offerebant non ſolum in domibus ſuis non erant, ſed purificabantur ad tempus, ab vxoribus ſeparati; & vinum & ſicerem non bibebant quæ ſolent libidinem prouocare.*

8. Et Innocentius 1. epiſt. 2. ad Victricium Rotomagenſem Epiſcopum, c. 9. *Præterea, quod dignum & pudicum, & honeſtum eſt, tenere Eccleſia omni modo debet, vt Sacerdotes & Leuitæ cum vxoribus ſuis non coeant, quia miniſterij quotidiani neceſſitatibus occupantur. Scriptũ eſt enim: Sancti eſtote, quoniam & ego ſanctus ſum, Dominus Deus veſter. Nam ſi priſcis temporibus, de templo Dei Sacerdotes ante vicis ſuæ non diſcedebant, ſicut de Zacharia legimus, nec domum ſuam omnino tangebant, quibus vtique propter ſobolis ſucceſſionem vxorius vſus fuerat relaxatus: quanto magis hi Sacerdotes vel Leuitæ pudicitiã ex die ordinationis ſuæ ſeruare debent, quibus vel Sacerdotium, vel miniſterium, ſine ſucceſſione eſt, nec præterit dies, quæ vel à ſacrificiis diuinis, vel à Baptiſmatis officio vacent?* (tom. 1. concil.)

9. Et Beda ad cap. 1. Luc. *Hoc eſt quod dixi, quod vicis ſuæ tempore Pontifices, templi tantum officiis mancipati, non ſolum à complexu vxorum, ſed ab ipſo quoque domorum ſuarum abſtinerent ingreſſu: vbi noſtri temporis Sacerdotibus, quibus ſemper Altari ſeruire iubetur, perpetuum ſeruandæ caſtitatis exemplum datur. Quia n. tunc Sacerdotũ ex ſtirpe Aaron ſuc-*

cessio quæreretur. Necessariò tempus substituendæ sobolis procurabatur. At quia nunc non carnalis successio, sed perfectio spiritualis inquiritur, consequenter Sacerdotibus, vt semper Altari queant assistere, semper ab vxoribus abstinendum, semper castitas obseruanda præcipitur.

10. Secunda Conclusio. Apostoli seruarunt perpetuam continentiam, non quidem ex præcepto diuino, sed partim ex consilio Christi, partim sua sponte ac proposito. Ac primò, quòd seruauerint perpetuam continentiam, constat ex illo Matthæi 19. 27. *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis.* Et infra: *Omnis qui reliquerit, domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem*, &c. Ex quo loco constat, Apostolos reliquisse omnia, quæ habebāt. Ac proinde, qui antea habebant vxores, reliquisse etiam vxores; & qui antè habebant filios aut filias, reliquisse etiam filios aut filias. Et sic deinceps. Et Paulus, qui post alios Apostolos separatim vocatus est à Christo, de se scribit. 1. Cor. 7. 7. *Volo vos omnes esse, sicut meipsum*, id est, vellem seu optarem, si commodè fieri posset, vos omnes esse cœlibes & continentes, sicut ego sum. Et ibidem: *Dico autem non nuptis & viduis: Bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego.* Nempe, in statu continentiæ.

11. Quòd autem non seruauerint continentiam ex præcepto diuino, sed ex Christi consilio & propria voluntate, clarum est. Nullum enim extat præceptum diuinum noui Testamenti, quo vel Apostoli, vel alij Ecclesiæ ministri obligentur ad cœlibatum. Extat tamen consilium Christi, Matt. 19. 10. *Dicunt ei Discipuli eius: Si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim Eunuchi, qui de matris vtero sic nati sunt. Et sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: Et sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere capiat.* Hic ponit triplex genus continentium & abstinentium ab vxoribus. Nam aliqui à natura; alij à necessitate; alij à propria voluntate habent, quòd abstineant. Ad hoc tertium genus hortatur Christus, cum ait: *Qui potest capere capiat.* Et hoc Christi consilium, tanquam sanum & meritorium, propria voluntate amplexi sunt Apostoli.

12. Tertia Conclusio. Apostoli & suaserunt, & statuerunt, vt alij deinceps ministri Ecclesiæ seruarent continentiam. Audi Paulum ad Tit. 1. 7. *Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem.* Vbi inter cæteras virtutes, præscribit etiam continentiam, distinctā à sobrietate, id est, continentiam ab vxoribus, vt D. Hieronymus rectè interpretatur.

13. Et 2. Timoth. 2. v. 3. *Labora sicut bonus miles Christi Iesu. Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, vt ei placeat, cui se probauit.* Alludit ad milites, qui vt placeant suo Imperatori, toti intenti sunt in bellum, & abstinent se ab omnibus curis sæcularibus, etiam ab vxoribus. Nam vt scribit Cornelius Tacitus lib. 14. & Dio lib. 60. Olim prohibitum fuit militibus coniugium, vt tanto facilius vacare possent militiæ. Et similiter Tertullianus in exhortatione ad castitatem, docet suo tempore milites fuisse cœlibes, sicut etiam multi hoc tempore sunt, præsertim milites ordinis Teutonici, & alij, qui regulam certam profitentur. Vult igitur Apostolus, multo magis milites Christi, debere intentos esse in ministerium diuinum, & abstinere ab iis omnibus, quæ hoc ministerium quocunque modo impediunt. Maxime autem impedit vsus matrimonij. Nam vt alibi loquitur idem Apostolus: *Qui cum vxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi; quomodo placeat vxori, & diuisus est.*

14. Et 1. Corinth. 7. v. 5. *Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi.* Ex quo loco Diu. Hieronymus ad cap. 1. epist. ad Tit. sic argumentatur: *Si laicis imperatur, vt propter orationem abstineant se ab vxorum coitu, quid de Episcopo sentiendum est, qui quotidie pro suis populique peccatis illibatus Deo oblaturus est victimas?* Et lib. 1. contra Iouinianum, longè post medium: *Si laicus, & quicunque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali: Sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est. Si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio.* Similia habent Origenes Hom. 23. in Num. Epiphanius hæresi 49. Innocentius I. in epistola ad Exuperium, cap. 1. & alij.

15 Dices fortè, Apostolum quidem suasisse continentiam, sed non præcepisse. Respondeo. Certum est quod in hoc genere plus exegerit à Sacerdotibus, quàm à laicis. At à laicis dupliciter exegit continentiam. Primò per modum consilij & desiderij. 1. Corinth. 7. v. 7. *Volo vos omnes esse, sicut meipsum:* Secundò, per modum præcepti, ibidem vers. 5 *Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi*, vt interpretantur Patres iam citati. Ergo per modum maioris cuiusdam obligationis debuit exigere continentiam à Sacerdotibus. Quæ maior obligatio exprimitur illis verbis: *Oportet Episcopum esse continentem.* Item: *Labora sicut bonus miles Christi Iesu.* Item: *Qui sine vxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est.* Vnde sic concludo: Tanta est obligatio Sacerdotum, vt abstineant ab vxoribus, quāta est vt seruiant Deo & non mundo. At maiori obligatione tenentur ad seruiendum Deo, quam laici. Imo sicut ratione officij obligati sunt, vt se totos tradant seruitio Dei, & non sint diuisi: Ita ratione officij obligati sunt, vt abstineant ab vxoribus, & caueant diuisionem.

16. Hęc ex Paulo. Accedit commune decretum Apostolorum, quod habetur can. 27. inter canones Apostolorum, his verbis: *Innuptis autem, qui ad clerum promoti sunt, præcipimus vt si voluerint, vxores accipiant: sed lectores cantoresque tantummodo.* Vbi nomine lectorum & cantorum, comprehenduntur etiam alij minores ordines, vt fateris cap. 10. n. 6. *Est enim omnium par ratio.* Excipiuntur autem ij, qui sunt in maioribus ordinibus constituti, quibus non licet vxores accipere. Quod similiter fateris n. 8.

17. Habemus ergo sanctionem Apostolicam de cœlibatu clericorum, quam negare non potes. De qua loquuntur Patres Concilij Carthaginensis secundi, can. 2. vbi statuentes, vel potius confirmantes legem Cœlibatus, addunt hanc rationem: *Vt, quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit Antiquitas, nos quoque custodiamus.*

18. Quarta Conclusio. Continentia, quam Apostoli Ministris Ecclesiæ præscripserunt, statim in ecclesia, tam Orientali, quam Occidentali, recepta & seruata est. Hoc patet primò ex verbis Concilij iam citatis: *Vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit Antiquitas.* Secundò, ex tua concessione. Nam cap. 10. n. 3. sic scribis: *Ecclesia semper vel ab ipsis ipsius incunabulis, vt mox ostendam, in suis ministris plurimum amauit, commendauit, & etiam interdum præcepit continentiam.* Et n. 9. ais: *fuisse decretum commune totius Ecclesiæ.* Nec opus est pluribus in re clara.

19. Quinta Conclusio. Subsecutæ sunt variæ leges Ecclesiasticæ, quibus eadem continentia Ministris Ecclesiæ imperata est. Et quidem dupliciter. Primo, vt non liceat illis vxores ducere, post susceptos ordines. Secundo, vt si antea susceptos ordines duxerint vxores, & postea susceperint ordines, non liceat vti

Mr. Knowlys. Q. Did you see the prisoner Rowland at the Bank? A. I did.

Q. Did you see him in the Bank? A. I did.

Q. Did you see him in the Bank? A. I did.

Q. Did you see him in

ascendat, omnino ab vsu vxori cesset, & se penitus contineat. Et n. 73. *Si leges Ecclesiasticas, totius Ecclesiæ vniuersalis antiquas, nec non antiquum vsum earum, tam Occidentis quã Orientis spectes, nemini in sacris Ordinibus, à Subdiaconatu & supra constituto licere vxorem ducere, si sit in gradu Ecclesiastico retinendus. Idenim constanter seruauit & seruat Ecclesia vniuersalis, Græca pariter ac Latina.*

33. Septimo asseris (cap. 10. n. 49. in fine) *Ecclesiasticas leges, quæ præcipiunt cælibatum, ponere hominibus laqueum.* Falsum est. Non ponunt laqueum, sed exigunt eam sanctitatem & castimoniam à sacerdotibus, quæ ipsorum officio consentanea est. Deinde iniuriam facis illis omnibus, qui huiusmodi leges statuerunt Et quis es tu, qui tot Pontificum & Conciliorum decreta audes accusare & traducere? Tu potius laqueum ponis, qui conaris sacerdotibus persuadere, non teneri ipsos ad continentiam, sed potius vxores ducere, & contra leges Ecclesiasticas in matrimonio viuere. Simili s illi qui persuadebat primis parentibus, vt contra legem diuinam comederent de ligno scientię boni & mali, adiiciens: *Nequaquam moriemini.*

34. Octauo asseris (n. 65.) *Ecclesiam non posse statuere legem, quæ certo hominum statui generatim adimat libertatem contrahendi matrimonium.* Verum quidem est, quòd absolutè loquendo non possit hoc facere: Sed falsum est, quòd non possit hoc facere, eo modo, quo nunc facit, nempe sub hac conditione: Si quis velit esse Presbyter aut Episcopus, debet seruare continentiam. Nam per huiusmodi legem, non cogit hominem ad continentiam, sed relinquit vnicuique liberum, vt possit amplecti statum ecclesiasticum, vel non amplecti; & consequẽter, vt possit vxorem ducere vel non ducere, prout placuerit. Deinde, tibi ipsi contradicis. Nam n. 73. asseris, *leges Ecclesiasticas totius Ecclesiæ vniuersalis, quæ cælibatum præcipiunt, posse abrogari per contrariam consuetudinem.* Ergo supponis huiusmodi leges, antequam abrogentur, receptas esse & obligare.

35. Nono asseris (n. 70.) *Episcopos olim si coniugati essent in sui promotione, cessasse quidem in posterum ab opere nuptiarum; non tamen cessasse ex religione aut cautione, quasi putarent id eis omnino iam licere; sed ex deuotione & amore perfectioris cuiusdam puritatis.* Falsum est, vt patet ex Siricio Papa, qui, vt supra dixi, ait *crimen esse, si Episcopi aut Presbyteri coniugati vtantur propriis vxoribus.* At non esse crimen, si liceret illis vti. Deinde tibi ipsi contradicis. Nam paulo ante dicebas: *In eo conuenimus, quoad Episcopos, vt si coniugatus ad Episcopatum ascendat, omnino ab vsu vxoris cesset, & se penitus contineat.*

CAPVT III.

An votum continentiæ sit annexum sacro ordini?

1. TV negas lib. 2. cap. 11. n. 1. & trib. sequent. Ratio est, quia votum est promissio Deo facta: At promissio est actus perfecte liber & voluntarius in promittente. Huiusmodi autem actus non potest esse annexus sacro ordini, qui est externa tantùm ceremonia. Non enim Ecclesia potest efficere, vt externa ceremonia necessario annexum habeat meum liberum & voluntarium actum, quo Deo promittam continentiam. Potest quidem exigere à me, vt huiusmodi actum eliciam; sed non potest efficere, vt huiusmodi meus actus per se sit annexus externæ cæremoniæ.

2. Frustrą laboras, Antoni. Nos non dicimus, huiusmodi actuale & expressum votum annexum esse sacris ordinibus. Solum asserimus, Clericos ex præcepto Ecclesiastico obligatos esse ad continentiam. Hanc obligationem, quatenus per præceptum Ecclesiæ annexa est sacris ordinibus, vocamus votum continentiæ, non quidem explicitum & expressum, de quo tu loqueris, sed quasi implicitum ac virtuale. Nam is, qui scit huiusmodi obligationem requiri ab eo, qui vult sacros ordines suscipere; certè, si liberè suscepit sacros ordines; censetur etiam liberè consentire in obligationem continentiæ, quæ illis annexa est. Sicut is, qui liberè adit hæreditatem, cui scit annexum esse onus restitutionis; censetur etiam liberè suspicere huiusmodi onus.

3. Sed obiicis: *Huiusmodi votum, quale iam descriptum est, non obligat coram Deo, si non adsit internus animus vouendi, quod sæpe fit, sed solum præsumitur obligare. Ac proinde, qui susciperet sacros ordines sine interno actu vouendi continentiam, non esset obligatus ad continentiam, sed posset vxorem ducere.* Respondeo. Verum est, votum non obligare, si non adsit internus actus vouendi. Qui autem susciperet sacros ordines sine interno vouendi actu, tametsi non obligaretur ad continentiam vi voti, quod nullum esse supponitur; obligaretur tamen vi præcepti Ecclesiastici, quod præcipit continentiam, ac proinde non posset vxorem ducere.

4. Iterum obiicis: *Multi olim inuiti ad Episcopatum vel Presbyterium pertracti sunt, vt Ambrosius, Augustinus, Paulinus, & alij. Ergo illi saltem non habuerunt internum actum liberum & voluntarium seruandi perpetuam continentiam.* Respondeo. Non sequitur. Nam licet non libenter admiserint Episcopatum vel Presbyterium, id tamen non fecerunt, quod inuiti seruarent continentiam (quam post susceptos ordines seruarent libentissimè) sed quòd inuiti susciperent eam dignitatem; qua putabant se indignos esse. Est igitur duplex voluntas hîc distinguenda. Vna suscipiendi dignitatem Ecclesiasticam: Altera seruandi continentiam, quę cum illa dignitate connexa est. Hæc posterior potest esse prompta & expedita, tametsi prior sit aliquo modo, vt sic dicam coacta vel exorta. Simile est de eo, qui inuitus suscipit officium Regis vel Imperatoris; quia putat se tanto oneri imparem esse: & tamen paratus est subire laborem, qui tali officio annexus est.

CAPVT IV.

An votum continentiæ, quod sacris ordinibus annexum est, dirimat matrimonium.

1. HOc dupliciter potest intelligi. Primò de obligatione seruandi continentiam, quæ per legem Ecclesiasticam annexa est sacris ordinibus, de qua dictum est præcedenti capite. Secundò, de voto expresso, quo quis liberè & voluntariè promittit Deo perpetuam continentiam, quando suscipit sacros ordines. Est igitur quæstio, an vel hoc votum, vel ista obligatio sit impedimentũ quod dirimat subsequens matrimonium? Vtrũque negas, li. 2. c. 11. num. 8. & seqq. Et probas duplici potissimum argumento.

2. Primo, quia pœnæ Ecclesiasticæ, quæ olim statutæ sunt in eos, qui post susceptos ordines contrahunt matrimonium, sunt tantum pœnæ depositionis à ministerio, vel excommunicationis. Nec in tota antiquitate reperire est vllum testimonium patrum aut Cõciliorum, quo huiusmodi matrimonia declarentur irrita & inualida. Quod confirmas variis exemplis

Ein Mann, der sich in Gesellschaft befindet, wird sich
nicht leicht mit Gewalt in Streit einlassen, weil er
weiß, daß er sich dadurch in Gefahr setzt, von den
Andern, die ihn nicht kennen, mißhandelt zu werden.
Ein Mann, der sich in Gesellschaft befindet, wird sich
nicht leicht mit Gewalt in Streit einlassen, weil er
weiß, daß er sich dadurch in Gefahr setzt, von den
Andern, die ihn nicht kennen, mißhandelt zu werden.

non solet iterum baptizari : ita etiam non solet iterum ordinari. Et postea subiicit : *Sed si nos malè facimus, ipsi explicent, quomodo Sacramentum baptizati non possit amitti, & sacramentum ordinati possit amitti: quoniam dicunt Recedens ab Ecclesia, Baptismum non amittit, imo dandi tamen amittit. Si enim vtrumque Sacramẽtum est, quod neme dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? Neutri Sacramento iniuria facienda est.*

4. Hic tria asserit Augustinus. 1. Sacrum Ordinem esse Sacramentum. 2. Non minus esse Sacramentum, quàm Baptismum. 3. Neminem dubitare de hac re. Vnde sequitur, quod mihi probandum est, omnes fideles, quotquot vixerunt tempore Augustini, certò credidisse, sacrum Ordinem esse verum Sacramentum, sicut Baptismus est. Cur igitur & tu non credis, Antoni? Cur à communi consensu Catholicæ Ecclesiæ temerè recedis? nimirum ostendis te Apostatam ac hæreticum esse. Et quidem deteriorem, quàm erant Donatistæ, qui in isto articulo à Catholicis non dissentiebant. Tametsi enim putarent, hoc discrimen esse inter Baptismum & Ordinem, quòd Baptismus amitti non possit. Ordo autem amitti possit; fatebantur tamen vtrumque esse verum Sacramentum.

5. Idem ecclesiæ consensus colligitur ex Conciliis. Primò ex Concilio Chalcedonensi (quod fuit vnum ex quatuor primis generalibus & Oecumenicis,) act. 15. can. 2. Vbi statuit pœnam in Episcopos, qui accipiunt pecuniam pro ordinatione Clericorum. Rationem addit, quia censentur vendere gratiam Dei, quæ vendi non potest. Supponit ergo gratiam Dei conferri per sacram Ordinationem, ac proinde sacram Ordinationem esse Sacramentum. Idem facit Concilium Braccarense 2. can. 3. his verbis : *Placuit de ordinatione Clericorum, Episcopi munera nulla accipiant, sed sicut scriptum est, quod gratis donante Deo accipiant, gratis dent. Non aliquo precio gratia Dei, & impositio manuum venundetur.*

6. Deinde ex Concilio Florentino & Tridentino, vbi sacer Ordo expressè numeratur inter septem Sacramenta nouæ legis : Nec obstat, quod tu impudenter obicis ; *Hæc duo Concilia non fuisse legitimè celebrata; non fuisse generalia ; non fuisse à tota Ecclesia acceptata & approbata, fuisse in multis ex diametro, antiquis Ecclesiæ Conciliis contraria.* Mera hæc calumnia est : eoque maior & intolerabilior, quòd in tui creatione ad Archiepiscopatum Spalatensem, cum iuramento promiseris receptionem Concilij Tridentini, vt bene notant Theologi Colonienses in sua censura.

7. Sed audiamus, quid à communi Ecclesiæ sententia pertraxerit te in errorem Lutheranorum. Præcipua argumenta, quæ adfers, sunt quatuor. Primum est: Si Ordo est Sacramentum imprimens characterem indelebilem, sicut Baptismus, debent illi conuenire hæc tria. 1. vt semper sortiatur suum primum & proximum effectum in quocunque homine, quantumuis fictè & indignè accedente, id est, vt quicunque accedenti conferat potestatem Ordinis. 2. vt qui semel ordinatus est, & accepit potestatem Ordinis, nunquam possit illam amittere. 3. vt semper valide possit ea vti, etiamsi indignè vtatur. At hæc tria non conueniunt sacro Ordini : Ergo sacer Ordo non est Sacramentum. Minorem probas authoritate Cypriani. Dionysii Areopagitæ, Hieronymi, Gelasii, Augustini, Leonis, & aliorum Patrum, de quibus sigillatim dicendum est.

8. Ex Cypriano lib. 1. epistol. 4. citas hæc verba : *Sollicitè ac religiosè considerantes: in ordinationibus Sacerdotum, nonnisi immaculatos & integros Antistites eligere debemus, qui dignè & sanctè Deo sacrificia offerentes, audiri in precibus possint, quas facimus pro plebis Dominicæ incolumitate, cùm scriptum sit : Deus peccatorem non audit, sed si quis Deum coluerit, & voluntatem eius fecerit illum audit. Propter quod plena diligentia, & exploratione syncera, oportet eos ad Sacerdotium deligi, quos à Domino constat audiri. Nec sibi plebs blandiatur, quasi immunis à contagione delicti esse possit, cùm Sacerdote peccatore communicans, & ad iniustum & illicitum præpositi sui Episcopatum, consensum suum commodans: cùm per Oseam Prophetam comminetur, & dicat cẽsura diuina : Sacrificia eorum, tanquam panis luctus, omnes qui manducant ea contaminabuntur. Docens scilicet & ostendens, omnes omnino ad peccatum constringi, qui fuerint prophani & iniusti Sacerdotis sacrificio contaminati. Quod idem in Numeris manifestari inuenimus quando Chore, Dathan, & Abiron, contra Aaron Sacerdotem sacrificandi sibi licentiam vendicauerunt.*

9. Ex hoc loco Cypriani sic argumentaris : Si Ordo esset Sacramentum tale in suo genere, qualis est Baptismus, tam Sacerdos etiam indignissimus, eo initiatus, sacrificium legitimum & sanctum conficeret, At non conficit ex sententia Cypriani. Primò, quia Cyprianus dicit, panem, ab eo consecratum, esse panem luctus. Secundò, dicit plebem ab huiusmodi sacrificiis debere abstinere: & nisi abstineat, contaminari. Tertiò, confert Episcopum indignè ordinatum cum Chore, Dathan, & Abiron, qui non fuerunt Sacerdotes, sed meri vsurpatores officii Sacerdotalis.

10. Respondeo. Malè interpretaris Cyprianum. Erat illi proposita quæstio, an liceret plebi communicare cum Martiale & Basilide Episcopis, qui peccato idololatriæ & aliis facinoribus erant contaminati? Aliqui affirmabant; alii negabant. Respondet Cyprianus, non licere. Et ex hac occasione simul explicat, quales debeant esse Episcopi ac Sacerdotes, vt à Deo exaudiantur. Hoc posito, facile diluuntur quæ obiicis. Ac primò, non dicit Cyprianus, panem ab Episcopo consecratum esse panem luctus, vt tu falsò illi affingis, sed citat testimonium Oseæ Prophetæ capite nono versu quarto : vbi de Israelitis, qui falsos Deos adorabant, sic loquitur : *Non libabunt Domino vinum & non placebunt ei. Sacrificia eorum, quasi panis lugentium : Omnes, qui comedent eum, contaminabuntur: quia panis eorum, anima ipsorum, non intrabunt domum Domini.*

11. Sensus huius loci consistit in duabus propositionibus. Vna est: panis lugentium, qui reperitur in domo alicuius mortui, secundum legem Mosaicam, immundus & contaminatus est, & qui comedunt talem panẽ: sunt etiam immundi & contaminati (Nu. 19. 14.) Altera: sicut panis legentium mortuum contaminatus est, sic etiam sacrificia & libamina populi Israëlitici contaminata sunt. Et sicut illi, qui comedunt de pane lugẽtium mortuum, fiunt immundi & contaminati; sic etiam, qui comedunt de sacrificiis, & bibunt de libaminibus populi Israelitici, fiunt immũdi & contaminati. Scis causam Antoni, Nam populus Israel, tempore Oseæ Prophetæ, ex vna parte agnoscebat verum Deũ, & ex altera colebat falsos Deos, iuxta illud 3. Reg. 18. 21. *Vsquequo claudatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: Si autem Baal, sequemini illum.* Sacerdotes autẽ tametsi offerrent sacrificia, prætextu colendi Deum, non tamen legitimè offerebant, ex triplici defectu. Primò, quia claudicabant in duas partes, vt dixi. Secundo, non offerebant ad honorem Dei, sed ad propriam vtilitatem : nimirum, vt ex vino, pane, & pecoribus, quæ populus in sacrificium illis dabat, possent bibere & epulari. et hoc est, quod dicit Oseas loco citato: *panis eorum, anima ipsorũ.* Tertiò, nõ offerebant Hierosolymæ in tẽplo, qui locus erat designatus pro sacrificiis, sed alibi, cõtra expressum Dei man-

Put the whole into a pot, and boil it gently for two hours, or till the meat is tender. Take out the meat, and put it into a dish before the fire. Add to the liquor a little more pepper and salt, if wanted, and a piece of butter rolled in flour. Boil it up, and pour it over the meat.

To Stew Beef Steaks.

Cut the steaks from the rump, and beat them with a rolling-pin. Put a piece of butter into a frying-pan, and when it is hot, put in the steaks, and fry them quick of a fine brown. Take them out, and put them into a stewpan, with a little water, pepper, salt, and a piece of butter rolled in flour. Stew them gently for half an hour, and serve them up with the gravy.

To Stew Beef Steaks with Onions.

Cut the steaks from the rump, and beat them with a rolling-pin. Put a piece of butter into a frying-pan, and when it is hot, put in the steaks, and fry them quick of a fine brown. Take them out, and put them into a stewpan, with a little water, pepper, salt, and a piece of butter rolled in flour. Stew them gently for half an hour, and serve them up with the gravy.

To Stew Beef Steaks with Onions.

Cut the steaks from the rump, and beat them with a rolling-pin. Put a piece of butter into a frying-pan, and when it is hot, put in the steaks, and fry them quick of a fine brown. Take them out, and put them into a stewpan, with a little water, pepper, salt, and a piece of butter rolled in flour. Stew them gently for half an hour, and serve them up with the gravy.

Respondeo. Aliud est, aliquem ordinari Sacerdotem, & accipere potestatem Ordinis: aliud fieri Pastorem & Doctorem populi. Hieronymus non dicit, Magisterium & doctrinam esse necessariam conditionem, sine qua nemo possit consecrari Sacerdos; sed sine qua nemo possit fieri pastor ouium & per se instruere populum in fide ac pietate. Quod verissimum est.

21. Sextò eundem Hieronymum citas (in cap. 3. Sophoniæ,) vbit sic ait: *Sacerdotes, qui Eucharistiæ seruiunt; & sanguinem Domini populi eius diuidunt, impiè agũt in legem Christi, putantes Eucharistiam imprecantis verba facere, non vitam & necessariam esse tantùm solemnem orationem, & non Sacerdotum merita.* Hinc infers malos Sacerdotes non verè consecrare Eucharistiam, ac proinde potestatem Ordinis auferri per peccatum Respondeo. Si ita pergis Antoni, turbabis totam Ecclesiam. Nam si mali Sacerdotes amittunt potestatem Ordinis per peccatum, necesse est, & te, & reliquos omnes Sacerdotes, per primum peccatum, quod post susceptos Ordines perpetrastis, amisisse potestatem Ordinis, & non amplius esse Sacerdotes. Vnde vlterius sequitur, toties commisisse vos Sacrilegium, quoties Eucharistiam conati essetis consecrare; quoties absolutionis Sacramentum impendere; quoties sacros Ordines conferre. Et quis obsecro erit securus in conscientia, si cogitet se nunquam verè accipere Eucharistiam, vel absolutionem, vel sacros Ordines, si accipiat à Sacerdote vel Episcopo in peccato mortali existente? Schismaticus es, Antoni.

22. Porro Hieronymus, quem adducis, longè abest à tuo errore. Cùm enim ait: *Sacerdotes impiè agere, qui putant Eucharistiam imprecantis verba facere non vitem:* non loquitur præcisè de consecratione panis & vini Eucharistici, quasi asserat, panem & vinum non consecrari per verba consecrationis, sed per bonam vitam Sacerdotis, quia constat hoc falsum esse: sed loquitur de Eucharistia, id est, de gratiarum actione, quæ exhibetur Deo à Sacerdote per oblationem sacrificij Eucharistici. Est ergo hic sensus: Sacerdotes impiè agunt, qui putant se Deo gratiarũ actionẽ exhibere per solam consecrationem, etiamsi male viuant. Quem sensum aliis verbis explicat D. Thomas 3. p. qu. 82. art. 5. ad 1. cùm ait: *Hieronymus improbat errorem Sacerdotum, qui credebant se digne posse Eucharistiam consecrare ex hoc solo, quod sunt Sacerdotes, etiamsi sint peccatores.*

23. Septimo citas Gelasium (apud Gratianum cap. Sacrosancta 1. quæst. 1.) vbi ait. *Sacrosancta religio, quæ Catholicam continet disciplinam, tantam sibi reuerentiam vendicat, vt ad eam quilibet, nisi pura conscientia, non audeat peruenire. Nam quomodo ad diuini mysterij consecrationem cœlestis Spiritus inuocatus adueniet, si Sacerdos, qui eum adesse deprecatur, crimino sis plenus actionibus reprobetur?* Hinc etiam infers, Eucharistiam à malo Sacerdote inualide consecrari. Addis D. Thomam 3. p. qu. 82. artic. 5. ad 2. distorquere Gelasij verba, quasi dicta sint contra eos Sacerdotes, qui se dignè putant consecrare Eucharistiam, ex eo, quod sint Sacerdotes, tametsi peccatorum sordibus immundi sint. Respõdeo. Falsum est, Antoni. Non dicit hoc D. Thomas de verbis Gelasij, sed Hieronymi, vt paulo ante ostendi, Gelasium aliter interpretatur. Nempe Spiritum sanctum non aduenire ex merito mali Sacerdotis, sed ex virtute Christi, cuius verba profert Sacerdos. Hanc interpretationem, quæ bona est, dissimulasti; & aliam, mala fide, in eius locum substituisti. Sed Apostatæ non aliter docentur à suo Magistro.

24. Octauo citas Augustinum (in Dial. 65. quæstionum, quæst. 64.) vbi ait: *Apostolorum sunt genera quatuor: à Deo, non per hominem: à Deo, sed per hominem: per hominem tantùm: & ex se. A Deo etenim missus est Moyses. A Deo per hominem, Iesus Naue. Per hominem tantùm, sicut nostris temporibus, multi fauore vulgi in sacerdotium subrogati sunt. Ex se autem, sicut sunt ipsi Pseudoprophetæ.* Ex quo concludis, Sacerdotes, qui fauore vulgi ordinati sunt, non esse vere ordinatos. Respondeo. Augustinus non est author illius Decalogi, vt nosti. Deinde iam antè ad similem Hieronymi sententiam responsum est. Nec opus est hîc repetere.

25. Nono citas Leonem Papam (epist. 95.) asserentem, promotos contra canones non suscipere Ordinem; ac proinde Ordinem non esse Sacramentum. Verba Leonis sunt hæc: *Nulla ratio sinit, vt inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti.* Et ibid. *Quis ambiguat non esse eis tribuendum, quod non docetur fuisse collatum?* Respondeo. Hæc verba non habentur epist. 95. sed 90. ad Rusticum Narbonensem Episcopum. Nec integrè à te citata sunt. Integrè sic habent; *Nulla ratio sinit, vt inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à prouincialibus Episcopis, cum è Metropolitani iudicio consecrati. Vnde cum sæpe quæstio de male accepto honore nascatur, quis ambigat, nequaquam istis esse tribuendum, quod non docetur fuisse collatum?* Hæc verba, Antoni, si quem tangunt, te tangunt. Nam si Angli hoc tempore quærerent ex Leone Papa: An Marcus Antonius debeat inter Episcopos haberi, cum in Anglia nihil constet de ipsius ordinatione; responderet sine dubio: nulla ratio sinit, vt inter Episcopos Angliæ habeatur, qui ab Episcopis Angliæ cum Metropolitani iudicio consecratus non est: nisi doceat, alibi honorem Episcopalem sibi collatum esse. Hoc doce, & cessabit quæstio. Sed, si docere id non potes, an ideo valebit hæc consequentia: Antonius non est legitime ordinatus: Ergo ordinatio non est Sacramentum? Absit. Non pendet natura Sacramenti à defectu vnius hominis.

26. Secundum Argumentum: Simoniaci, quando ordinantur, nihil accipiunt; & hæretici, quando ordinant, nihil conferunt: Ergo Ordo non est Sacramentum. Antecedens probas ex Patribus. Primo ex Gregorio lib. 7. epist. 110. vbi sic habet: *quicunque Sacerdotium studet pretij donatione mercari, non officium, sed nomen attendit: non esse, sed dici tantum Sacerdos, concupiscit.* Respondeo. Gregorius non loquitur de effectu Ordinationis, sed de intentione illius, qui simoniace ordinatur. Intentio illius duplex est. Vna vt habeat titulum, honorem, & dignitatem sacerdotij; non autem, vt re ipsa præstet officium, quod à vero Sacerdote exigitur. Altera, vt possit fieri Sacerdos sine prævio examine de doctrina & moribus. Vtramque intentionem explicat Gregorius. Priorem quidem, verbis iam citatis. posteriorem verò his sequentibus: *Quid scilicet? quid per hoc aliud agitur, nisi vt nulla de actu probatio, nulla sollicitudo de moribus, nulla sit de vita discussio: sed ille solummodo dignus, qui dare pretium sufficerit, æstimetur?* Non negat tamen Gregorius, quin Ordinatio sit valida.

27. Secundò ex Ambrosio lib. de dignit. Sacerdotali c. 5. vbi sic scribit: *Ergo gratiam, cum ordinareris, non suscepisti, quia gratuitò eam non meruisti. Et ideo frater, si gratiam non accepisti, quomodo Episcopus effici potuisti? Aurum dans perdidisti, & gratiam sanctam non acquisisti.* Hîc per gratiam, vt tu interpretaris, intelligit potestatem Ordinis, quam accipit simoniace ordinatus Respondeo. Vera interpretatio est hæc. Ambrosius instituit colloquium inter se & alium Episcopum simoniace ordinatum, his verbis: *Interrogo tamen fratrem & Coepiscopum nostrum, quia & ego Episcopus sum, & cum Episcopo loquor. Dic ergo mihi paulisper frater Episcope, cum daret pecuniam, quid accepisti? Gratiam Episcopalem accepi. Ergo interrogote: hæc gratia, cur tali vocabulo nuncupatur? Respondet: cur, inquis? vt reor, pro eo quod gratis datur, ideo gratia vocitatur. Ergo si gratia gratis datur, & auro non æstimatur,*

à te cur gratia pecuniis comparatur? Reſpondet, Non, inquit, mihi daretur, ſi pecuniis non emeretur: Nec Epiſcopus fuiſſem ordinatus, ſi pecunias non dediſſem. Ergo vt apparet ex reſponſionibus tuis gratiam cum ordinareris, non ſuſcepiſti, quia gratuitò eam non meruiſti. Et ideo frater ſi gratiam non accepiſti, quomodo Epiſcopus effici potuiſti? Nam & ad Diſcipulos ſuos Dominus dicit: Gratis accepiſtis, gratis date. Cur ergo gratuitam exiſtimaſti te pretio poſſidere gratiam? nam vt video, aurum dans perdidiſti, & gratiam ſanctam non acquiſiſti: Adhuc tamen ſemel adiiciens, fratrem perquiro Epiſcopum, ne quid de approbamentis veridicis non præterminiſſe videamur. Quis dat, frater, Epiſcopalem gratiam, Deus, an homo? Reſpondes ſine dubio: Deus. Sed tamen per hominem dat Deus. Homo imponit manus: Deus largitur gratiam, Sacerdos imponit ſupplicem dextram: & Deus benedicit potenti dextra, Epiſcopus initiat Ordinem, & Deus tribuit dignitatem. O iuſtitia, ô æquitas! Si homini pecunia datur, qui nihil in Ordine amplius operatur, niſi ſolum ſeruitiũ, quod ei creditur; cur Deo totum negatur qui ipſum Ordinem tibi largitur?

28. In hoc colloquio proponit Ambroſius tres potiſſimùm quæſtiones Epiſcopo Simoniacè ordinato, vt eum capiat. Prima eſt, *quid accepiſti in Ordinatione? Accepi gratiam Epiſcopalem.* Altera, *cur vocatur gratia? Quia gratis datur.* Tertia, *quis eam dat? Deus per miniſterium hominis.* Et ex reſponſione ipſius, dupliciter illum capit. Primò, *ſi gratia Epiſcopalis datur gratis, ergo illam non accepiſti, quia non accepiſti gratis, ſed pecuniam numeraſti.* Secundò, *ſi Deus illam dat, cur pro eo numeras homini pecuniam, & non Deo?* Gratioſe autem ludit in vocabulo gratiæ. Nam tametſi Epiſcopus Simoniacus, per gratiam intelligat dignitatem & poteſtatem eccleſiaſticam; Ambroſius tamen, vt reducat illum ad ſanam mẽtem, intelligit etiam gratiam Sacramentalem, præſertim cùm ait: *Homo imponit manus: Deus largitur gratiam.* Alludens ad illud Apoſtoli 2. Timot. 1. 6. *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei, quæ inte eſt, per impoſitionem manuum mearum.* Item: cùm ait, *Aurum dans perdidiſti, & gratiam ſanctam non acquiſiſti.* Hinc tria colligo ex ſententia Ambroſij. primò, Simoniacè ordinatum non accipere gratiam Sacramentalem: *Gratiam ſanctam non acquiſiſti.* Secundò, accipere tamen poteſtatem Ordinis: *Cur Deo totum negatur, qui ipſum Ordinem tibi largitur.* Tertiò, Sacrum Ordinem eſſe Sacramentum: *Homo imponit manus: Deus largitur gratiam.*

29. Tertiò obiicis authorem operis imperfecti, (Homil. 53. apud Chryſoſt.) vbi aſſerit, *iniuſtos ordinari à Deo; iniuſtos autem minimè.* Et Clementem l. 8. Conſtit. Apoſtol. c. 1. vbi ſimiliter aſſerit, *Epiſcopos imperitos non eſſe Epiſcopos, nec à Deo conſtitutos, ſed ab hominibus.* Reſpõdeo. Confundis omnia. Nam hîc agitur de Simonia: & probandum tibi eſt, Simoniacè ordinatos, non eſſe vere ordinatos. At hi duo authores, quos citas nihil dicunt de Simonia, ſed de imperitia & malitia eorum, qui accedunt ad Ordines. De quibus iam ſupra dictum eſt in primi argumenti ſolutione. Eò te remitto.

30. Quartò obiicis Tharaſiũ patriarchã Conſtantinopolitanum in epiſt. ad Adrianum Papam (apud Gratianum c. Eos qui 1. quæſt. 1.) qui ait: *Quanquam* (Simoniacè ordinatus) *nomine ſacerdotium ſortitus eſt, ſed in eum falſo nomen iſtud conferri, reipſa comprobatur.* Item: *Comperti ſſimum quoque eſt, in ipſis ſanctis Spiritus gratiam non eſſe, aut ſacerdotij ſanctificationem, & quod non acceperunt, non habent.* Reſpondeo. Verum eſt, quod dicitur in hoc poſteriori teſtimonio, Simoniacos in Ordinatione, non accipere gratiam ſanctificantem. Prius teſtimonium non habetur apud Gratianum loco à te citato. Nec etiam in Epiſtola Tharaſij ad Adrianum, quæ extat tom. 3. Concil.

31. Quintò ex Gregorio VII. Lib. 6. Regiſt. ad epiſt. 5. in Decret. obiicis hæc verba: *Ordinationes, quæ inimente pretio, vel precibus, vel obſequio alicuius perſonæ, impenſo; vel quæ non communi conſenſu cleri & populi, ſecundum canonicas ſanctiones fiunt, & ab his, ad quos conſecratio pertinet, non comprobantur, infirmas & irritas eſſe diiudicamus.* Reſpondeo. Hæc verba inuenio apud Gratianum, cap. Ordinationes. 1. quæſt. 1. ſub nomine Gregorii IV. ſed nonnihil mutata. Nam vbi tu dicis, *Infirmas & irritas eſſe diiudicamus*; ipſe ſic recitat, *Falſas eſſe diiudicamus.* Porrò tuam citationem non potui reperire. Quod ad rem attinet, quid mirum eſt, irritas eſſe ordinationes quæ non approbantur ab iis, ad quos pertinet conſecratio?

32. Hæc de priori parte ſecundi argumenti, in qua falſo contendis, ſimoniacos non ordinari valide, id eſt nihil accipere in Ordinatione. Catholici docent cum D. Thoma, in 2. 2. quæſt. 100. art. 6. ad 1. ſimoniacè ordinatos accipere quidem characterem, ſeu poteſtatem Ordinis, propter efficaciam Sacramenti, non tamen accipere gratiam ſanctificantem, neque Ordinis executionem; ſed ipſo iure ſuſpenſos eſſe, vt non liceat ipſis exercere poteſtatem Ordinis, quam acceperunt. De qua re vide extrauag. *Cum deteſtabile.*

33. Sequitur altera pars eiuſdem argumenti, in qua contendis, irritas eſſe Ordinationes, quæ fiunt ab Epiſcopis hæreticis. Ac primo citas Innocentium I. epiſt. 20. vbi ſic ſcribit, *Arianos, cæteraſque huiuſmodi peſtes, quia eorum laicos conuerſos ad Dominum ſub imagine pœnitentiæ, ac ſancti Spiritus ſanctificatione, per manus impoſitionem ſuſcepimus, non videtur Clericos eorum cum Sacerdotii aut miniſterii cuiuſpiam ſuſcipi debere dignitate. Quoniam quibus ſolum Baptiſma ratum eſſe permittimus, quod vtique in Nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti perficitur, nec Spiritum ſanctum eos habere ex illo Baptiſmate, illiſque myſteriis arbitramur. Quoniam cum à Catholica fide eorum authores deſciſcerent, perfectionem Spiritus, quam acceperunt, amiſerunt, nec dare eius plenitudinem poſſunt, quæ maximè in ordinationibus operatur, quam per impietatis ſuæ perfidiam potius, quam per fidem dixerim, perdiderunt.* Vbi, inquis, agnoſcit differentiam inter Baptiſmum & Ordinem, quod baptizati ab Arianis, habeantur pro baptizatis: Ordinati autem ab Arianis, non habeantur pro ordinatis. Reſpondeo. Illa verba non habentur epiſtol. 20. quam tu citas, ſed epiſt. 18. quæ eſt ad Alexandrum Epiſcopum, cap. 3. Neque nobis contraria ſunt. Non enim aſſerunt ordinatos ab Arianis Epiſcopis, non eſſe validè ordinatos aut cum redeunt ad eccleſiam, iterum ordinandos eſſe; ſed non debere ſuſcipi cum ſacerdotii aut miniſterii cuiuſpiam dignitate, id eſt, non eſſe illis permittendum, vt locum & gradum obtineant inter Sacerdotes, quando redeunt ad Eccleſiam. Vide Gabrielem Vaſquez 3. part. diſp. 243. cap. 1.

34. Secundò citas eundem Innocentium (epiſt. 17. ad Epiſcopos Macedoniæ) vbi ſic ſcribit: *Verum eſt ad tertiam quæſtionem, quæ pro ſui difficultate, longiorem exigit diſputationem. Cùm nos dicamus ab hæreticis ordinatos vulneratũ per illam manus impoſitionem habere caput, vbi vulnus infixum eſt, medicina eſt adhibenda, quæ poſſit recipere ſanitatem, qua ſanitas poſt vulnus ſecuta, ſine cicatrice eſſe nõ poterit. Atque vbi pœnitentiæ remedium neceſſarium eſt illic Ordinationis honorem locum habere non poſſe decernimus. Nam ſi, vt legitur, quod tetigerit immundus, immũdum erit, quomodo ei tribueretur, quod mũditia ac puritas conſueuit accipere? Sed à contrario aſſeritur, eum, qui honorem amiſit, honorem dare nõ poſſe, nec illum aliquid accepiſſe: quia nihil in dante erat, quod ille poſſet accipere. Acquieſcimus, & verum eſt. Certe, quia quod non habuit, dare non potuit, damnationem vtique quam habuit, per prauam manus impoſitionem dedit: & quiſquis ieiunus effectus eſt damnato, quomodo debeat honorem accipere, inuenire non poſſum.* Reſpondeo. Hæc verba habentur epiſt. 22. c. 3. (to. 1. Cõcilior.) nec aliud ex iis colligi poteſt, quàm ordinatos ab hæreticis, non habere hono-

rem & dignitatem in Ecclesia. Quod sic probat: Episcopi hæretici, qui alios ordinant, non habent honorem in Ecclesia, cum sint præscisi ab Ecclesia: ergo non possunt aliis dare honorem in ecclesia. Recte. At non negat Innocentius, quin sicut ipsi habent Characterem Ordinis, sic alius eum conferre possint.

35. Tertiò citas Nicolaum I. (epist. 9. ad Michaelem Imperatorem) vbi de Gregorio Syracusano Episcopo schismatico, qui Photium ordinauerat, sic scribit: *Gregorius ergo, qui canonicè ac Synodicè depositus, & anathematizatus erat, quemadmodum posset quenquam promouere vel benedicere, ratio nulla docet. Igitur nihil Photius a Gregorio percepit, nisi quantum Gregorius habuit: Nihil autem habuit, nihil dedit.* Resp. Non inuenio epistolam Nicolai ad Michaelem, t. 3 concil. vbi tamē habentur epistolæ Nicolai ad diuersos. Nihilominus verba, quæ citasti, eodem sensu explicāda sunt, quo verba Innocēt. Nimirum: *Nihil habuit, nihil dedit*, id est, non habuit honorem & dignitatem Episcopi in Ecclesia: Non ergò potuit dare. Quod verissimum est.

36. Post citata hæc Patrum testimonia (quæ ais videri asperiora, & ad terrendos malos Sacerdotes amplificata) perplexus es. Et duo aiteris. Vnum est, Sacrā Ordinationem sæpè ex aliquo defecta, vel personæ ordinantis vel ordinatæ, irritam & inanem esse: Et qui sic ordinati sunt, non esse vere ordinatos. Alterum, nihilominus eorum ministeria non esse penitus irrita. Vtrumque confirmas ex Chrysostomo hom. 2. in posterior. ad Timoth. vbi ais, illum docere, *etiam non ordinatos à Deo, & malos & indignos, valide Baptismum conferre, Eucharistiā conficere, ac alia ministeria peragere. Quod tamen spectat ad Ordinationem internam, eam à solo Deo peragi, & non omnes, qui ab hominibus ordinātur externe, etiam à Deo ordinari interne.* Mox addis: *His ergo si quid efficiunt, non vi Ordinis interioris, sed ex speciali diuina prouidētia efficiunt, ne salus patiatur animarum.*

37. Audi, Antoni. Tu quidem merito perplexus es, quia deserta via veritatis, in varias ambages incidisti. Nec facilè, nisi ad viam redeas, elabēdi facultas est. Sed Chrysostomo iniuriam facis. Verba eius loco citato, sunt hæc: *An ignorat, quid sit Sacerdos? Angelus vtique Domini est. Non ex seipso loquitur. Si despicis, non illum despicis, sed Deum, qui illum ordinauit. Sed vnde, inquies, constat Deum fuisse illius ordinationis authorem? Nempe, nisi tu habeas hanc opinionem, spectua inanis facta est. Nam si nihil per illum operatur Deus, neque lauacrū habes, neque mysteriorum particeps es, neque benedictionibus frueris. Non ergo Christianus es.* Quid ergo? *Deus omnes ordinat, etiam indignos? Non omnes quidem ille ordinat, per omnes tamen ipse operatur, salutem populi moliens, non illorum inuenis merita.* Et infra: *Quid enim non agit Deus salutis nostra causa? Quid non loquitur? Per quem non operatur? Si enim per Iudam operatus est, & per Prophetas, quibus dicturus est: Nō noui vos; per quos illos, qui dæmones in nomine suo eiecerunt, non magis per Sacerdotes diuino ministerio famulantes operabitur?*

38. In hac tota sententia nihil est, quod difficultatem habeat, nisi illa verba: *Non omnes quidem ille ordinat; per omnes tamen operatur*, quæ tu perperam intelligis. Non n. sensus illorum est, aliquos nō esse verè ordinatos Sacerdotes, & tamen validè præstare ea, quæ sunt officii Sacerdotalis, nec præstare, vi Ordinis, sed ex speciali Dei prouidentia, (quod tuum commentum est.) Sed non omnes Sacerdotes, qui habent characterem, habere etiam gratiam Ordinationis: ac proinde, non omnes, quoad integrum effectum Ordinationis, à Deo ordinatos esse, Deum tamen per illos, ratione characteris, multa operari. Quod confirmat duplici exemplo. Vno Iudæ proditoris, qui certè habuit characterē Ordinationis, iuxta illud Act. 1. 20. *Episcopatū eius accipiat alter*: non tamen habuit gratiam Sacramētalem, quia *fur erat & proditor.* (Ioan. 12. 6 & cap. 13. 2.) Altero, quorundam aliorum, qui in nomine Dei prophetebant & Dæmonia eiiciebant; & tamen erant mali, ac Deo ingrati. Et quidem, quatenus prophetabant, & miracula faciebant, Deus per illos operabatur: quatenus verò erant impii, non censebatur perfectè à Deo ad hoc officium vocati esse.

39. Tertium Argumentum, quo probas Ordinem non esse Sacramentum, multis verbis otiosè inculcas. Summa est hæc: Ex scriptura aperte constat, Baptismum & Eucharistiam esse Sacramenta, à Christo instituta: At non constat aperte, Ordinem esse Sacramentum à Christo institutum: Ergo Respondeo. primò falsum est, non constare id ex Scriptura. Iam suprà ex scriptura ostensum est, Ordinem esse Sacramentum. Sed esto non constet ex Scriptura: An ideo Sacramentum non est? Sufficit nobis, constare ex Traditione. Si respuis Traditionem, quomodo probabis Symbolum Apostolorum, quod in Ecclesia legitur, Apostolicum & canonicum esse? Beatam Mariam, semper virginem mansisse? Baptizatos ab hæreticis, rebaptizandos non esse? Et quæ similia sunt, Si autem admittis Traditionem: cur in hac quæstione, An Ordo sit Sacramentum, non admittis?

40. Sed vrges: Canonistæ docent, Summum Pontificem solo verbo posse facere Sacerdotem & Episcopum. Nec vllus Catholicorum audet contra illos mutire. At si sacer Ordo esset Sacramentum, non sufficeret solum verbum, sed opus esset externa ceremonia, sicut fit in aliis Sacramentis. Respondeo. 1. Falsum est, quod de Catholicis assumis. Hi enim generatim docent cum D. Thoma 3. part. q. 60. art. 6. ad 2. Omnia Sacramenta nouæ legis constare rebus & verbis, tanquam materia & forma, quæ sunt partes essentiales. Et multi specialiter docent, impositionem manuum, quæ est externa cerimonia, esse materiam essentialem Sacramenti Ordinis, vt Bonauentura, Scotus & Paludanus in 4. dist. 24. Alrisiodorensis in Summa, par. 4. Petrus Soto, lect. 3. de Sacrament. Ord. Martinus Ledesmius in 4. quæstio. 36. artic. 4. ad 1. Bellarminus lib. de Sacrament. Ordinis, cap. 9. Henriquez c. 6. & plures alii. Ergo hi saltem non concedunt, Pontificem solo verbo posse facere Sacerdotem vel Episcopum. Nam si impositio manuum est de essentia Ordinis, non potest conferri Ordo sine manuum impositione. Respondeo secundo, Canonistæ non loquuntur de tota Ordinatione, sed de sola forma; & tantùm volunt dicere, cum sic loquuntur, non esse necessarias absolutè tot orationes, vnctiones, ac ceremonias; sed sufficere manuum impositionem, quam Apostoli nunquam omittebant, cum verbis, quibus significetur, tradit potestas sacerdotalis: Proinde ex sententia Canonistarum non sequitur, sufficere verbum sine aliqua ceremonia, sed requiritur saltem manuum impositio, quæ in scripturis passim exprimitur. Sicut & è contrario, cum dicitur in scripturis, & in ipso Concilio Tridentino. Sess. 14. cap. 3. de extrema vnctione, Sacerdotes ordinari per manuum impositionem; non intelligimus, ita solum sufficere manuum impositionem, vt non requiratur aliquod verbum, declarans potestatem, quæ datur.

41. Iterum vrges: Petrus Damiani Episcopus Ostiēsis, in relatione suæ Legationis Mediolanensis (apud Baronium to. 11. Annal. Anno Christi 1059. num. 59.) idem sentit, quod Canonistæ, nempe Ordinationem solo verbo perfici posse. Sic enim scribit: *His ita; tali modo reconciliatis decretū est, vt nō mox passim omnibus redderetur officiū, sed iis dūtaxat, qui & literis eruditi, & casti, & morū grauitate viderentur honesti: Cæteris autē sufficeret, quod Sancta Ecclesia per diuinam gratiā essent rursum inserti, à qua eatenus fuerant diræ sententiæ*

falce preſciſi: Illis etiam ipſis, quibus miniſtrandi licentia redditur, non ex male mercata veteri Ordinatione, ad miſſum repagantur officium, ſed ex illa potius beati Apoſtolorum Principis efficaciſſima autoritate, qua in beatum Apollinarem repente vſus eſt, dicens: Surge, accipe Spiritum Sanctum, ſimulque Pontificatum. Ex his verbis duo colligis: Primò, Petrum Damiani docere Ordinationes Simoniacè factas, nullas eſſe. Secundò, eundem clericos Simoniacè promotos ſolo verbo, autoritate papali, ordinaſſe.

42. Reſpondeo. Neutrum ex illis verbis colligitur. Ego potius hæc colligo. 1. Mediolani multos Simoniacè fuiſſe ordinatos, antequam Petrus Damiani eò veniret, ad reformandum clerum Mediolanenſem. 2. Aliquos ex illis fuiſſe doctos, caſtos, & honeſtis moribus præditos: alios non item. 3. Prioribus redditum eſſe officium, ſeu redditam licentiam miniſtrandi; non autem poſterioribus. 4. Licentiam non eſſe redditam, vi Ordinationis, quæ fuerat Simoniaca: ſed autheritate Petri Apoſtoli. Vbi per licentiam, quæ reddita eſt, non intelligit poteſtatem Ordinis, vt tu falſo interpretaris; quia illa poteſtas non erat illis ablata: ſed intelligit licentiã vtendi poteſtate Ordinis. Itaque ſenſus eſt: Ex illis omnibus qui Simoniacè erant ordinati, aliquos accepiſſe licentiam vtendi ſacro Ordine, alios non item. Omnes tamen valide fuiſſe ordinatos. Iam quod ad factum S. Petri Apoſtoli attinet, quo S. Apollinarem vno verbo Epiſcopum feciſſe dicitur, eodem modo intelligendum, id eſt, quo antea de Canoniſtis dictum eſt; non negari ſcilicet, quin & manus eidem B. Petrus impoſuerit, & verbis, quæ recenſentur, poteſtatem, quam ſigno conferebat, expreſſerit: Et ſi Petrus Damiani verborum tantum faciat mentionem.

43. Quartum argumentum: Si dicamus Ordinem eſſe Sacramentum, & præterea Epiſcopatum eſſe diſtinctum Ordinem à preſbyteratu, emergent inexplicabiles & inſolubiles difficultates. Vel enim dicendum erit, Epiſcopatum & preſbyterium eſſe duo Sacramenta, vel vnum. Si duo ſunt, multiplicatur numerus Sacramentorum. Si vnum, quomodo ſunt diſtincti Ordines? Reſpondeo. Nimis frigidè, Antoni. Multa ſunt myſteria fidei Chriſtianæ, præſertim myſterium Trinitatis, Incarnationis, prædeſtinationis, Euchariſtiæ, ex quibus emergunt multò maiores difficultates, quàm ex Sacramento Ordinis: an ideo neganda ſunt? Nullo modo. Intellectus in captiuitatem fidei redigendus eſt. Et quæ non poſſumus humano ingenio penetrare diuina fide credenda ſunt. Nam *fides*, teſte Apoſtolo, *eſt argumentum rerum non apparentium*. Eſto igitur: emergant aliquæ difficultates circa Sacramentum Ordinis: non ideo negandum eſt, Ordinem eſſe Sacramentum. Alioqui pari ratione neganda eſſet realis diſtinctio perſonarum in vna Deitate Hypoſtatica vnio duarum naturarum in Chriſto, æterna hominum prædeſtinatio ad gloriam, præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia. Quod abſit.

44. Porro difficultates, quas prætendis, non ſunt tanti momenti, vt explicari non poſſint. Nam ſi dixero, Epiſcopatum & Præſbyteratũ eſſe duos Ordines ſpecie diſtinctos, & ſimiliter duo Sacramenta ſpecie diſtincta, ſub eodem genere Ordinis, quid difficultatis hinc emerget? Multi hoc dicunt, & probabiliter defendunt. Addo, ex tua ſententia, plures oriri, non dico difficultates, ſed abſurditates. Recitabo aliquot, quas tu admittis. Sunt autem huiuſmodi. 1. Ordo non eſt Sacramentum, ſed mera ad miniſterium deputatio ſine vllo charactere aut impreſſione. 2. Poteſt aliquis ex laico immediatè fieri Epiſcopus, & non neceſſe eſt vt prius fiat Sacerdos. 3. Melius eſt, ſi neceſſe ſit, ex laico immediatè fieri Epiſcopum, quam Lectorem, Oſtiarium, Exorciſtam.

45. Impoſitio manuum non eſt à Chriſto inſtituta ſed tamen ab Apoſtolis vſurpata. 5. Sacer Ordo amitti poteſt, & iterari. Vnde, qui nunc Sacerdos aut Epiſcopus eſt, poteſt eras non eſſe: et poſtquam deſiit eſſe, poteſt iterum ordinari. 6. Nullus ritè ordinatur, in quo gratia præſtò non ſit. 7. Ordinatio ſi ſit legitima, ſemper confert gratiam: non ex opere operato, ſed ex ſola deputatione, per legitimam authoritatem facta. Hæc & ſimilia, quæ antiqui Theologi cenſent abſurda eſſe, tibi, homini nouatori, placent vel maxime. Sed duo ex te quæro. Primò, an Epiſcopus, qui committit peccatum mortale retineat poteſtatem Ordinis, nec ne? Si retinet, poteſt validè conferre Ordinem, quod ſuprà negaſti. Si non retinet, neceſſe eſt, vel te non amplius Epiſcopum eſſe, vel ſi adhuc es, nunquam peccaſſe mortaliter ab eo tempore, quo Epiſcopatum ſuſcepiſti. Quid dicis de teipſo? Secundò, an poſſis oſtendere ex Scriptura, quod Deus, extra Sacramentum, det alicui gratiam, ad ſolam alterius hominis deputationem? Vel, quòd Chriſtus inſtituerit, vt aliquis ſolo verbo deputantis, ordinetur in Sacerdotem, ſine vlla externa ceremonia? et, ſi hoc inſtituerit, quare Apoſtoli non ſeruarint hanc inſtitutionem, ſed manuum impoſitionem adhibuerint?

CAPVT VI.

An Auguſtinus duo tantum agnoſcat Sacramenta?

1. TV affirmas lib. 2. c. 4. n. 33. his verbis: *Si de vero maximè proprio Sacramento ſit ſermo, Auguſtinus duo tantum agnoſcit Sacramenta, quæ clare & expreſsè patent à Chriſto eſſe inſtituta. Sic enim loquitur epiſt. 118. Vnde Sacramentis numero paucisſimis, obſervatione facillimis, ſignificatione præſtantiſſimis, ſocietatem noui populi colligauit: Sunt eſt Baptiſmus Trinitatis nomine conſecratus; Communicatio corporis & ſanguinis ipſius & ſi quid aliud in Scripturis canonicis commendatur.*

2. Theologi Pariſienſes in ſua cenſura dicunt, hanc tuam propoſitionem eſſe falſam, & in beatum Auguſtinum contumelioſam. Et ſic eſt. Quod dupliciter oſtendo. Primo generatim, ex verbis illius iam citatis. Nam ſi agnoſceret duo tantum Sacramenta, Baptiſmum & Euchariſtiam; fruſtra, poſt illa duo enumerata, addidiſſet; *Et ſi quid aliud in Scripturis canonicis commendatur.* Debuiſſet ex tua ſententia dicere: *Et præter hæc duo, nullum aliud in Scripturis canonicis commendatur.* Eodem modo loquitur Concion. 1. in pſalm. 103: *At vnus*, inquit, *Sacramentorum in Baptiſmo & Euchariſtia, & in cæteris ſanctis Sacramentis, quale minus eſt?*

3. Secundò ſpeciatim. Nam præter Baptiſmum & Euchariſtiam, agnoſcit quinque alia, quæ etiam nos agnoſcimus. Agnoſcit Confirmationem. lib. 2. contra liter. Petiliani c. 104. cùm ait: *Sacramentum chriſmatis in genere viſibilium. Sacramentum eſt Sacroſanctum, ſicut ipſe Baptiſmus.*

Agnoſcit Ordinem, lib. 2. contr. epiſt. Parmeniani. c. 13. vbi confert illum cum Baptiſmo, his verbis: *Vtrumque Sacramentũ eſt, & quadam conſecratione vtrũque homini datur: illud, cum baptizatur, iſtud cum ordinatur, ideoque in Eccleſia Catholica vtrumque non licet iterari.* Alibi ſimilia habet vt ſuprà viſum eſt.

Agnoſcit Pœnitentiam, lib. 1. de adulterin. coniug. cap. 26. & 28. *Eadem eſt*, inquit, *cauſa Baptiſmi & Reconciliationis, ſine quibus Sacramentis homines credunt, ſe non debere exire de corpore.*

agnoſcit

Agnoscit Matrimonium, lib. 1. de nupt. & concupisc. c. 10. *Huius Sacramenti res est, vnnas & fœmina connubio copulati, quamdiu viuunt, inseparabiliter perseuerent.*

Agnoscit extremam vnctionem, Serm. 215. de temp. *Quoties aliqua infirmitas superuenerit, Corpus & sanguinem Christi, ille qui agrotat, accipiat: & inde, corpusculum suum ungat, vt illud quod scriptum est, impleatur in eo: Infirmatur aliquis, inducat presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo, &c.*

4. Vides, Antoni, Augustinum non duo tantùm, vt tu falsò illi imponis, sed plura Sacramenta agnoscere. Et quidem propriè. Nam expressè dicit, *Confirmationem esse Sacramentum, sicut est Baptismus.* At Baptismus est propriè Sacramentum, quod nemo negat: ergo & Confirmatio. Similiter Pœnitentiam confert cum Baptismo, asserens eandem esse Baptismi & Reconciliationis causam. Idem affirmat de Ordine.

CAPVT VII.

De Monachis & Apostatis.

1. MVlta asseris de Monachis & Apostatis l. 2. c. 12. quæ partim falsa, partim inter se pugnantia sunt. Ea breuiter percurram. Primò asseris, votum simplex & solemne, esse vnum idemque votum essentialiter, eiusdem valoris & obligationis, (n. 17. *Itaque coram Deo, votum simplex & votum solenne, vnicum essentialiter, & idem votum est, eiusdem prorsus valoris, eiusdemque obligationis.* et n. 41. *Votum ex solemnitate nihil acquirit, quod essentialiter, dum simplex esset, non haberet.* Hanc assertionem reuocas alibi, vt paulo post patebit.

2. Secundò asseris, votum simplex & solenne, non aliter differre, quàm quòd alterum externum sit, (n. 31. *Si loquamur de quocunque voto in genere, simplex votum est quod priuatim Deo fit, interne inter hominem & Deum solum. Solenne verò erit, si hoc ipsum interne simul publicè fiat & actu externo coram Ecclesia declaretur.* et n. 32. *Votum simplex vocoid, quod est internum: Solenne verò, quod præterea externe fuerit manifestatum.* Et n. 35. *Differunt, vt internum & externum; conceptum & prolatum; cogitatum & explicatum.*) Hæc assertio est noua, & contra communem Theologorum sententiam.

3. Tertiò asseris, votum internum, non esse votum, sed propositum; nec obligare coram Deo. (n. 19. *In posteriori verò,* (id est, in voto personali & permanente, quale est votum Religiosum) *facile mihi persuadeo, ex sola interna deliberatione, & plenissima etiam electione, votum quod de se iam plenum & perfectum esse deberet, pro pleno & perfecto à Deo nondum haberi, sed quamdiu internum est, potius propositi, quam voti rationem habere.* Et n. 31. *Vota monachandi, simplicia sunt quamdiu in interno homine latent, inter ipsum & Deum solum: & hæc, dum ita simplicia sunt, adhuc hominem non obligant, etiam coram Deo.* Et ibidem in fine: *tantum igitur abest, vt in voto simplici, hoc est, purè interno religionis, necessaria sit Papalis dispensatio, vt ne dispensatione quidem indigeat, qui vouit, sed sit in libertate ipsius id exequi, & non exequi.* Et num. 32. *In personali & permanente voto, ingressio illa, & vitæ susceptio, per quam ego solam id ex simplici solenne facio, est essentialis huic voto, quia per illam hoc votum, votum est, & sine ea coram Deo votum non est, sed tanquam merum propositum.*) Hæc assertio est etiam noua, & destruit duas præcedentes. Nam in prima dixisti, *votum simplex & solenne non differre essentialiter.* Hîc dicis, differre essentialiter: Et solemne differre à simplici per susceptionem vitæ religiosæ, tanquam per differentiam essentialem. Rursum in prima dixisti, *votum simplex & solemne esse eiusdem valoris & obligationis.* Hîc dicis, *simplex non obligare coram Deo, nec habere rationem voti, sed tantum propositi.* Præterea in secunda dixisti, *simplex solum differre à solemni, sicut internum ab externo.* Hîc dicis, *differre sicut propositum à voto, sicut non obligans ab obligante.* Scandalosa hæc sunt: & magnam fenestram aperiunt ad perfidiam.

4. Quartò asseris, externam voti professionem plus obesse Ecclesiæ, quàm prodesse, (n. 29. *Si quis ex me quærat plusne profuerit, an obfuerit vera religioni, externa hac professionis additio, dicam ei: Apud me clarum esse, longè maius esse detrimentum inde secutum, quàm emolumentum*) Hæc assertio est falsa, & in sacros Religiosorum Ordines contumeliosa. Lege Platum de bono statu Religioso, & numeres, quantum boni contulerint in Ecclesiam Patres Dominicani, Franciscani, Benedictini, & alii passim. Et qui hoc tempore fortius defendunt Ecclesiam, quam Religiosi? Qui acrius oppugnant hæreticos, Apostatas, scribendo, disputando, concionando, quam Religiosi? Quòd autem nonnulli ex illis, vt Lutherus, Bucerus, Petrus Martyr, Pellicanus, Ochinus, Oecolampadius, & tu Marce Antoni, hæretici & Apostatæ facti estis; magnum quidem detrimentum est: sed vestræ perfidiæ, non externæ votorum professioni imputandum. De quo tamen ipso detrimento, merito potest dubitari, an non plus profuerit Ecclesiæ, quàm obfuerit. Vobis quidem, tanquam priuatis hominibus, obest vel maxime, quia facit vos reos æternæ damnationis, sed Ecclesiæ non parum prodesse, certissimum est. Vestra enim paucorum defectio & Apostasia excitat multos alios, tum ad diligentem cautelam in posterum; tum ad maiorem fidei explicationem & propugnationem. De qua re vide Augustinum, si vis, in libro de vera Religione.

5. Quintò asseris duos esse effectus voti solennis, qui turbant Ecclesiam, (num. 37. *Duo sunt præcipui effectus voti solennis, quos nostri Romæ doctores Theologi norunt & defendunt, & tamen sicut noui sunt, & alios in Ecclesia inuehit, ita multas inducunt in Ecclesiam turbationes, & multa incommoda, atque animarum damna non contemnenda. Alter effectus est inhabilitatis ad matrimonium, alter verò Apostasia, si Monasterium deseratur.*. Hæc assertio est falsa & contumeliosa. Falsa dupliciter. primò, quia Apostasia non est effectus, sed transgressio voti solennis. Nam solemnitas voti non est causa Apostasiæ; sed quasi destruitur & eneruatur per Apostasiam. Secundò, quia inhabilitas ad matrimonium non turbat Ecclesiam, sed malitia Apostatarum; qui cum vouerint perpetuam castitatem, postea non seruant quod vouerunt. Hinc scandala & alia incommoda oriuntur.

6. Sextò asseris, votum solenne non dirimere matrimonium subsequens, ac proinde si Monachus contrahat matrimonium, valide contrahere. (Num. 43. *Concludimus hasce voti solemnitates Monacherum, impedire quidem ac vetare, ne matrimonium contrahatur, contractum tamen post illas, ex eis non dirimi, sed esse ratum, firmum, & validum, tam in Monacho quàm in Moniali, sicut post votum simplex.*) Hæc assertio est Lutherana, & ab Ecclesia damnata in Concilio Tridentino, Sess. 24. can. 9. et merito. Nam antiqui Pontifices & Concilia statuerunt, votum solemne Religiosorum non solum impedire, sed etiam dirimere matrimonium, vt Concilium Toletanum primum, cap. 16. Turonense secundum, can. 16. Gregorius I. lib. 1. epistol. 40. Alexander III. cap. Meminimus, qui Clerici vel vouentes Bonifacius VIII. cap. vnic. de voto, in 6. Verba Bonifacij sunt hæc: *Præsentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solemne, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri Ordinis, aut per professionem expressam vel tacitam, factam alicui de Religionibus, per Sedem Apostolicam approbatis.*

7. Septimò aſſeris; Monachos, ſi poſt vota ſolennia contrahant matrimonium, non peccare contrahendo matrimonium, ſed ſolum peccare recedendo à vita monaſtica, (n. 38. *At vero Monachus & voti reus eſt, & promiſſæ fidei. Quod ſi uxorem ducat, malum non facit, quòd uxorem ducat, ſed quòd uxorem ducendo à vita monaſtica, quam profeſſus eſt, recedat.*) Hæc aſſertio falſa eſt. Nam voluntas contrahendi & conſummandi matrimonium, repugnat voto perpetuæ caſtitatis, vt per ſe conſtat: Ergo talis voluntas mala eſt. Quod tripliciter confirmo ex tuis verbis. Primo, quia *vitæ Monachorum*, vt tu ibidem loqueris *eſſentialiter & ſubſtantialiter includi cœlibatum & continentiam*: Ergo qui vouet vitam monaſticam, eodem actu eſſentialiter & ſubſtantialiter vouet cœlibatum & continentiam. Ergo voluntas recedendi à vita monaſtica, eſſentialiter & ſubſtantialiter includit voluntatem recedendi à cœlibatu & continentia. at prior voluntas eſt mala, vt tu fateris: Ergo & poſterior. Malum igitur eſt, velle recedere à cœlibatu & continentia, quam vouiſti: At hæc voluntas recedendi à cœlibatu eſſentialiter includitur in voluntate contrahendi & conſummandi matrimonium, poſt votum ſolenne. Secundò, quia vt ibidem loqueris, *idem eſt Monacho vxorem ducere, quod Monachatum deſerere.* At Monachus peccat Monachatum deſerendo: Ergo peccat vxorem ducendo. Tertiò, *Monachus, qui ad nuptias appellit animum, is voti ſui deſertor, fidem ſuam irritam facit*, (verba tua ſunt.) At Monachus ſine dubio peccat deſerendo ſuum votum, & irritam faciendo ſuam fidem: Ergo etiam peccat animum ad nuptias appellendo.

8. Octauo aſſeris, Monachum, ſi deſerat ſuum ſtatum, non magis peccare contrahendo matrimonium, quàm continentiam ſeruando, (num. 38. *Idem prorſus peccatum erit Monacho, ſed Monachatu recedat, etiamſi abſtineat à coniugio, & in cœlibatu perfectiſſime cum pleniſſima continentia perſeueret; ac ſi vxorem ducat.* Rationem addis, quia votum monachale non verſatur immediatè circa cœlibatum & continentiam, ſed circa regulam monaſticam.) Hæc aſſertio eſt falſa, ſicut præcedens. Primò, quia ſi Monachus deſerat ſuum Ordinem, & nihilominus velit ſeruare continentiam; nullo modo peccat in eo præciſe, quòd velit ſeruare continentiam, quia ex hac parte vult ſeruare, quod per votum Deo promiſit. At peccat volendo cõtrahere, & conſummare matrimonium, quia ex hac parte non vult ſeruare quod Deo promiſit. Ergo non eſt par ratio. Secundò, quia ſeruando continentiam, non facit ſe inhabilem ad reſumendam vitam monaſticam. At contrahendo matrimonium, facit ſe inhabilem. Qui autem facit ſe inhabilem ad id ſeruandum, quod ex voto tenetur ſeruare, peccat. Ergo Monachus peccat matrimonium contrahendo, non autem continentiam ſeruando: Nec verum eſt, quod ais, *votum monachale non verſari immediatè circa cœlibatum & continentiam.* Nam Monachus, dum vouet, vel expreſſe vouet vitam monachalem, vel expreſſe caſtitatem, paupertatem & obedientiam, quæ tria conſtituunt vitã monachalem. Si poſterius, captus es. Si prius, æquè captus es. Nã vita monachalis, vt paulò antè dicebas, eſſentialiter & ſubſtantialiter includit cœlibatum & continentiam.

9. Noſtro aſſeris, vel videris aſſerere, Monachos non fieri Apoſtatas, ſi poſt vota ſolennia deſerant ſuum ſtatum in Summa capitis. *Solenne votum eſt ſolubile, nec eius deſertio vere facit Apoſtaſiam.* Hæc aſſertio ſimiliter falſa eſt, & in totam Eccleſiam contumelioſa: Atque ad hoc ſolum à te poſita, vt ſuſcipias patrocinium Lutheri, & ſimilium Monachorum, qui ſtatum Monachalem turpiter deſeruerunt; (de te nihil dicam: relinquo te tuæ conſcientiæ.) Certè ex communi totius Eccleſiæ conſenſu, & ex ipſa Etymologia vocabuli; Apoſtaſia idem eſt, quod defectio: & Apoſtata idẽ, quod defector, deſertor, transfuga. Conſule Calepinum. At Monachus, qui poſt vota ſolemna recedit à ſuo ſtatu, quid aliud eſt, quam defector, deſertor, & transfuga à ſuo Ordine?

10. Decimò aſſeris, Eccleſiam nihil iuris habere in Monachum deſertorem, (num. 45. *Quid ſi propria authoritate, ſine cauſa legitima, quis Monachus profeſſus, fiat deſertor? Hic ſane peccat contra Deum & damnationem habet; ſed Eccleſia nihil habet contra illum, in foro externo.*) Hæc aſſertio eſt contra ſcripturam. Nam Eccleſia potest quemlibet Chriſtianum in externo foro reprehendere, punire, & etiam excommunicare, ſi delinquat & contumax ſit. Matth. 18. 17. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Et 1. Cor. 4. 21. *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in Spiritu manſuetudinis.* Et 2. Cor. 13. 10. *Hæc abſens ſcribo, vt non præſens durius agam, ſecundum poteſtatem quam Dominus mihi dedit.* Et 2. Theſſ. 3. 14. *Si quis non obedit verbo noſtro, per epiſtolam, hunc notate, & non commiſceamini illi.* Cui hic excipis Monachum, ſui ſtatus deſertorem? Dicam, Antoni. Tuã cauſam vbique agis. Deſertor es: Transfuga es: Peccatum non agnoſcis: punitri non vis. Sed contra Deum non valet tergiuerſatio.

11. Vndecimò aſſeris, Monachos non poſſe eſſe Clericos, ſeu ſacris Ordinibus initiatos. (num. 51. *Ex hoc ipſo euidenter colligitur, Monachos, qui monachatum cum clericatu confuderunt, iam neque eſſe veros Monachos, neque veros Clericos, Clericatus enim cum monachatu pugnat, & ſunt incompatibilia.*) Hæc aſſertio eſt contra perpetuam Eccleſiæ praxin. Nam Benedictini, Franciſcani, Dominicani, Carthuſiani, & alij Religioſi, ſemper habuerunt, & adhuc habent Sacerdotes ſui Ordinis, qui ſimul & Monachi, & Sacerdotes ſunt. Et tu audes, Antoni, hanc praxim tot ſeculis ſeruatam & confirmatam, iam tandem carpere & accuſare? Nimirum, hoc tantùm lectari te video, vt ſicut deſertor es Ordinis, ita etiam deſertor ſis doctrinæ, quam Eccleſia Catholica profitetur.

12. Omitto alias aſſertiones, æque abſurdas, quæ propè infinitæ ſunt. Et hic finio. Si, quod vehementer opto, redibis ad eccleſiam, ex qua digreſſus es: erit mihi occaſio gaudij ac conſolationis. Sin animum obſtinaueris, perpendam illud Apoſtoli: *Tu autem ſide ſtas: noli alta ſapere, ſed time.* Item, *Vide bonitatem & ſeueritatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, ſeueritatem: in te autem bonitatem Dei, ſi permanſeris in bonitate, alioquin & tu excideris.*

FINIS.

Apostoli extraordinariè vocati ac missi ad prædicandum Christi Euangelium, & Sacramenta ab eo instituta administranda. p. 717. col. 2. c
Apostolorum tempore nulla erat Græca translatio, nisi 70. Interpretum. p. 3. col. 1. e
ad Apparatum bellicum duo necessaria. p. 111. col. 2. b
Appendix ad circulum Caluinistarum. p. 219. col. 2. e
Aqua lustrationis seu expiationis, quæ. pag. 571. col. 2. a
Aqua qualis, qua immundi aspergebantur & mundabantur. p. 67. col. 2. d
Arca Noë, figura Ecclesiæ. p. 127. col. 1. a
Arca fœderis, & eius forma. p. 55. col. 2. d e
Arca Domini erepta ex incendio per Ieremiam Prophetam. p. 2. col. 2. e
Archiduces Austriæ Batauus Caluinista vocat perfidos, & quare. p. 610. col. 2. e
Argumenta Vorstij infirma. p. 633. col. 2. d
Argumenta multa contra Caluinum congesta. p. 149. col. 2. c
Argumenta duo efficacia pro Catholicis contra Lutheranos, quæ. p. 396. col. 2. a
Argumenta ab aduersariis nobis obiecta, sunt duplicia. p. 195. col. 2. a
Argumenta Caluinistarum soluta, quibus probare volunt Dei decreto & ordinatione fieri peccata. p. 128. col. 2. a
Argumenta duo efficacissima, quæ. p. 190. col. 1. a
duo Argumenta contra infallibile iudicium Ecclesiæ Catholicæ. p. 218. col. 1. e
tria Argumenta contra Caluinistas. p. 355. col. 1. b
Argumentum Sartorij contra Becanum. p. 677. col. 1. a
Argumentum difficile à Doctoribus Scholasticis propositum. p. 123. col. 1. c
Argumentum duplex contra Caluinistas, alterum de gratia vocationis, alterum de gratia iustificationis. p. 204. col. 2. e
Argumentum Sacellani pro Primatu Regis. p. 434. col. 2. d
Argumentum Sacellani Regis friuolum. p. 467. col. 1. d. & 547. col. 1. d
Armatura Dei multiplex. p. 278. col. 2. e
Articuli Symboli canonici & Apostolici. p. 768. col. 2. b
Articuli fidei tredecim apud Caluinistas. p. 614. col. 1. d
Athalia mater Ochoziæ, impiissima. p. 81. col. 2. b
Atheismus Caluinistarum. p. 631. col. 2. b. & seqq. tribus tantum rebus refelli potest. p. 633. col. 2. b
Auersio quorundam Templorum & Monasteriorum. p. 620. col. 1. a
Augustinus an duo tantum agnoscat Sacramenta. p. 962. col. 2. b
Author dogmatis nouitii Diabolus. p. 227. col. 2. e
Author Plagæ Regiæ quis. p. 474. col. 1.
Authoritas conuocandi Concilia generalia Pontifici Romano concessa. p. 792. col. 1. a
Authoritas Pontificis apud populum quanta. p. 34. col. 2. c. & quæ. p. 580. c. 2. c
Authoritas Pontificis ad populum maior, quam Regis. p. 587. col. 2. d
de Auxiliis gratiæ Christi secundùm Caluinistas. p. 204. col. 1. a. secundùm Catholicos. pag. 208. col. 2. b

B.

Balaam Propheta flagitiosus. p. 795. col. 1. b
Balduinus prædicans Lutheranus. pag. 682. col. 2. c
Batauus an sit Euangelicus. pag. 507. col. 2. b
Batauus Caluinista Regem Hispaniæ Philippum vocat raptorem, & notorium hæreticum. p. 610. col. 2. e
Baptismus & Pœnitentia vocantur Sacramenta mortuorum & quare. p. 184. col. 2. a
Baptismus an vna mersione conferri debeat. p. 767. col. 1. e
Baptismum non esse necessarium ad salutē, sed infantes sine Baptismo saluari posse apud Caluinistas. p. 615. col. 2. b
Baptismus an repeti, seu reiterari possit. pag. 735. col. 2. c
Baptismi vtilitas, quæ. p. 227. col. 2. a
Baptismus, pro quibus institutus. p. 227. col. 2. a
Baptizati ab hæreticis an sint rebaptizandi. p. 732. col. 1. c. & 765. col. 2. a
Beata Virgo an habuerit Angelos custodes. pag. 423. col. 1. d
Beati in cœlo qui clare intuentur mysterium Trinitatis. p. 7. col. 1. c. d
in Bello an sit fides hæreticis seruanda. pag. 306. col. 2. a
Bellum in veteri Testamento an fuerit licitum. p. 92. col. 1. d. e
Benedictio Christi an semper fuerit efficax. p. 194. col. 1. d
Benedictiones, quas Deus promisit seruantibus legem, quæ. p. 20. col. 2. a
Beneficia Christi omnibus communia. pag. 204. col. 2. b
Beneficia quæ nobis à Deo præstantur duplicia. p. 274. col. 1. e
Beza Caluini discipulus. p. 225. col. 2. c
Beza Patriarcha Caluinistarum. p. 491. col. 2. d
Bezæ verba à Castalione damnata. p. 596. col. 2. d
Bona futura aliquando prædicebant Prophetæ ad populi consolationem. p. 37. col. 1. a
quæ Bona in veteri Testamento fuerint promissa à Deo. p. 31. col. 2. c.
Bonitas & malitia actuum humanorum in quo consistat. p. 197. col. 2. d
Bonum ac vtile orare pro defunctis. p. 691. col. 2. a
Breuia duo Pauli Pontificis in Regem Angliæ emissa. p. 324. col. 2. e

C

Cælibes qui fuerint. p. 99. col. 1. b
Caluini tria documenta. p. 116. col. 2. e
Caluinistæ an sint Euangelici. p. 504. col. 1. e
Caluinus ex Caluino refellitur. p. 121. col. 2. e
Caluinus refutatur, & principia eius euersa. pag. 122. col. 2. c
Caluinistæ an Ecclesiam reformarint. pag. 611. col. 1. d. duplicem Ecclesiam agnoscunt. ibid. qua auctoritate reformarint Ecclesiam. pag. 612. col. 1. e. quam regulam seruent in reformatione Ecclesiæ. pag. 613. col. 1. c. quomodo reformarint sacram Scripturam. ibid. col. 2. c
Caluini sententia ad certas propositiones reuocata. pag. 160. col. 1. e
Caluinus non Deum otiosum, sed iniustè negotiosum fingit. pag. 158. col. 2. a. deterior Luciano. ibid. b.
Caluinistæ negant præsentiam Christi in Eucharistiæ. pag. 351. col. 2. b. repugnant Patribus. p. 354. col. 1. b
Caluinus contemnit Sanctos Dei Catholicorum. p. 157. col. 2. a
Caluinistæ diuinis miraculis confutantur. pag. 354. col. 2. c
Caluinistæ non certi se esse filios Dei, & ones veri

Pastoris, p. 625. col. 2. e. negant Tobiam, Iudith, Sapientiam, Ecclesiasticum & Machabæos pertinere ad Scripturas Canonic. p. ibid. & p. 626. col. 1. 2. an possint dirimere omnes controuersias fidei ac religionis. ibid. col. 2. a

Caluinistæ an habeant aliquod Purgatorium. p. 436. col 2. d. e. quomodo differat à nostro. 440. col. 2. d vbi fit. p. 439. col. 1. 2. quandiu viuunt sunt immundi & inquinati propter peccatum originale, & omnia eorum opera sunt inquinamenta, sordes, & mera iniquitas. p. 438. col. 1. a. b

Caluinistæ negant Tobiam, Iudith, Sapientiam, Ecclesiasticum, & Machabæos pertinere ad Scripturas canonicas. p. 491. col. 2. c

Caluinus octo argumentis refellitur. pag. 147. col. 1. e

Caluinus Nouioduni in Picardia propter crimen Sodomiæ publico iudicio condemnatus ad pœnam ignis. p. 720. col. 1. b

Caluini sententia reiecta de reprobatione ad mortem & interitum ante præuisionem peccati originalis. p. 116. col. 2. b c

Caluinus an docuerit Deum esse authorem peccati. p. 221. col. 1. e

Caluinistani Ministri non legitimè à Deo vocati. p. 718. col. 1. b

Caluinistæ an sint Euangelici. p. 312. col. 2. d. & hæretici. p. 313 col. 2. c

Caluinus Caluino contrarius. pag. 352. col. 2. c

Caluinistæ non Euangelici, sed hæretici. pag. 525. col. 1. d

Caluinistæ, & Lutherani reformatores, & reformati vocati, & cur. p. 328. col. 1. d

Caluinistæ soli an sint euangelici. p. 592. col. 2. 2. vnde acceperunt euangelium. ibid. e. an habeant euangelium integrum. pag. 593. col. 1. c. an habeant legitimam versionem euangelij. p. 596. col. 1. b. an habeant verum sensum euangelij. p. 599. col. 1. c. quomodo argumententur ex euangelio. p. 601. col. 2. 2. an ex solo euangelio possint suas controuersias dirimere. p. 609. col. 1. b. an in vita & moribus sint conformes euangelio. ibid.

Caluinistæ quid de Prædestinatione sentiant. pag. 245. col. 2. d. quid Pelagiani. pag. 247. col. 2. d

Caluinistarum Deus non est omnipotens. pag. 228. col. 1. b. & pag. 156. col. 2. d

Canon, quid significat. p. 4. col. 1. b

Caluinus in materia de Prædestinatione, an idem sentiat quod Augustinus. pag. 225. col. 1. c

Caluinistæ, Pelagiani, & Catholici, in quo inter se differant. p. 251. col. 1. d

Caluini propositio impia & Scripturæ contraria. pag. 150. col. 1. e

Castalionis versio noui Testamenti à Beza reprehensa in suis annotationibus, tanquam falsa, ineptæ, imperitæ, audax, blasphema, vitiosa, ridicula, exocranda, erronea, impia, & peruersa. p. 596. col. 2. d.

Caput, Primas & supremus Gubernator, quid significent. p. 662. col. 2. c

Character Antichristi tres debet habere conditiones, & quas. p. 342. col. 1. c

Carolstadius primus Sacramentariorum author. p. 638. col. 1. c.

Catalogus librorum veteris Testamenti duplex. p. 1. col. 1. c

Catholici an scribant, & sentiant non esse hæreticis fidem seruandam. p. 325. col. 2. d

Catholici an doceant in Concilio Tridentino, fidem hæreticis non esse seruandam. p. 315. col. 1. 2. & in Concilio Constantiensi. p. 317. col. 2. c. in Lateranensi. 322. col. 1. c

Catholici à circulo vindicantur. p. 214. col. 1. c

Catholicorum Deus omnipotens. p. 156. col. 2. d. & p. 157. col. 1. 2

Catholici, quid de Prædestinatione sentiant. p. 250. col. 1. d

Catholici omnes à Rege Angliæ anno 1606. qui in Anglia versantur coacti iuramentum præstare. pag. 524. col. 2. e

Causæ primæ iustificationes, quæ. pag. 183. col. 2. 2

Causa meritoria promissionis peccati. pag. 135. col. 2. c

Causæ duæ obscuritatis Scripturæ, quæ. pag. 724. col. 2. b

Ceremoniæ, quare tot adhibitæ in consecratione Pontificis & Sacerdotum. p. 573. col. 1. b

Ceremoniæ cur adhibitæ in consecratione Pontificis & Sacerdotum. p. 714. col. 1. c

Ceremoniæ & cautiones decem ab Hebræis recitantur, quibus libellus repudii dari solebat. pag. 107. col. 2. d. e

Ceremonia in veteri Testamento adhibita, quando quis iurabat, quæ. p. 74. col. 1. c

Certitudo Prædestinationis & reprobationis triplex. p. 136. col. 2. 2.

Charitas duplex. pag. 14. col. 2. d. quid sit Charitas, ibid. e

Charitas inter virtutes præstantissima. pag. 703. col. 2. b

in Christo tria potissimum spectantur. pag. 10. col. 2. b

Christus per Agnum Paschalem præfiguratus. pag. 4. col. 1. d

Christus & Apostoli, quando citant testimonia Mosis & prophetarum, an citent ea in sensu literali, an aliquando etiam in sensu mystico, vel per accommodationem? p. 4. col. 1. c

Christus in vltima cœna instituit Eucharistiam, & & pedum lotionem adhibuit. p. 730. col. 2. d

Christus, si Adam non peccasset, fuisset nasciturus. p. 180. col. 2. c

Christus, Agnus sine macula. p. 59. col. 2. a

Christus an sit in eucharistia. p. 227. col. 2. d

Christus ecclesiæ sponsus. p. 690. col. 2. d

Christus cur dicitur noster vnicus Mediator, & principalis. p. 709. col. 1. a

Christiani an loco Sabbati debeant colere diem Dominicam. p. 767. col. 2. c.

de Christo multa reuelata. p. 8. col. 1. c

Christus an habuerit Angelum Custodem. p. 272. col. 1. d. fuit in horto ab Angelo confortatus. 273. col. 1. a

Christus, pro omnibus mortuus & traditus. p. 557. col. 2. c

Christus vnus Pastor Ecclesiæ vniuersalis, & eius loco Petrus, vel successor Petri. p. 906. col. 1. b

Christus an det nemini gratiam habitualem & sanctificantem. p. 206. col. 1. c

Christus, vt homo, coniunctus Ecclesiæ per incarnationem. p. 9. col. 1. c

an Christianis licitum sit vouere in nouo Testamento sicut licuit Iudæis in veteri. pag. 72. col. 1. b

Christus quàm sit parcus in suos fideles ex sententia Caluini. p. 206. col. 2. d. multo liberalior ac beneficentior ex nostra sententia. ibid.

Abbey Road Studios 1
Abbey Road Studios 2
Abbey Road Studios 3
Abbey Road Studios 4
Abbey Road Studios 5
Abbey Road Studios 6
Abbey Road Studios 7
Abbey Road Studios 8
Abbey Road Studios 9
Abbey Road Studios 10
Abbey Road Studios 11
Abbey Road Studios 12
Abbey Road Studios 13
Abbey Road Studios 14
Abbey Road Studios 15
Abbey Road Studios 16
Abbey Road Studios 17
Abbey Road Studios 18
Abbey Road Studios 19
Abbey Road Studios 20
Abbey Road Studios 21
Abbey Road Studios 22
Abbey Road Studios 23
Abbey Road Studios 24
Abbey Road Studios 25
Abbey Road Studios 26
Abbey Road Studios 27
Abbey Road Studios 28
Abbey Road Studios 29
Abbey Road Studios 30
Abbey Road Studios 31
Abbey Road Studios 32
Abbey Road Studios 33
Abbey Road Studios 34
Abbey Road Studios 35
Abbey Road Studios 36
Abbey Road Studios 37
Abbey Road Studios 38
Abbey Road Studios 39
Abbey Road Studios 40
Abbey Road Studios 41
Abbey Road Studios 42
Abbey Road Studios 43
Abbey Road Studios 44
Abbey Road Studios 45
Abbey Road Studios 46
Abbey Road Studios 47
Abbey Road Studios 48
Abbey Road Studios 49
Abbey Road Studios 50
Abbey Road Studios 51
Abbey Road Studios 52
Abbey Road Studios 53
Abbey Road Studios 54
Abbey Road Studios 55
Abbey Road Studios 56
Abbey Road Studios 57
Abbey Road Studios 58
Abbey Road Studios 59
Abbey Road Studios 60
Abbey Road Studios 61
Abbey Road Studios 62
Abbey Road Studios 63
Abbey Road Studios 64
Abbey Road Studios 65
Abbey Road Studios 66
Abbey Road Studios 67
Abbey Road Studios 68
Abbey Road Studios 69
Abbey Road Studios 70
Abbey Road Studios 71
Abbey Road Studios 72
Abbey Road Studios 73
Abbey Road Studios 74
Abbey Road Studios 75
Abbey Road Studios 76
Abbey Road Studios 77
Abbey Road Studios 78
Abbey Road Studios 79
Abbey Road Studios 80
Abbey Road Studios 81
Abbey Road Studios 82
Abbey Road Studios 83
Abbey Road Studios 84
Abbey Road Studios 85
Abbey Road Studios 86
Abbey Road Studios 87
Abbey Road Studios 88
Abbey Road Studios 89
Abbey Road Studios 90
Abbey Road Studios 91
Abbey Road Studios 92
Abbey Road Studios 93
Abbey Road Studios 94
Abbey Road Studios 95
Abbey Road Studios 96
Abbey Road Studios 97
Abbey Road Studios 98
Abbey Road Studios 99
Abbey Road Studios 100
Abbey Road Studios 101
Abbey Road Studios 102
Abbey Road Studios 103
Abbey Road Studios 104
Abbey Road Studios 105
Abbey Road Studios 106
Abbey Road Studios 107
Abbey Road Studios 108
Abbey Road Studios 109
Abbey Road Studios 110
Abbey Road Studios 111
Abbey Road Studios 112
Abbey Road Studios 113
Abbey Road Studios 114
Abbey Road Studios 115
Abbey Road Studios 116
Abbey Road Studios 117
Abbey Road Studios 118
Abbey Road Studios 119
Abbey Road Studios 120
Abbey Road Studios 121
Abbey Road Studios 122
Abbey Road Studios 123
Abbey Road Studios 124
Abbey Road Studios 125
Abbey Road Studios 126
Abbey Road Studios 127
Abbey Road Studios 128
Abbey Road Studios 129
Abbey Road Studios 130
Abbey Road Studios 131
Abbey Road Studios 132
Abbey Road Studios 133
Abbey Road Studios 134
Abbey Road Studios 135
Abbey Road Studios 136
Abbey Road Studios 137
Abbey Road Studios 138
Abbey Road Studios 139
Abbey Road Studios 140
Abbey Road Studios 141
Abbey Road Studios 142
Abbey Road Studios 143
Abbey Road Studios 144
Abbey Road Studios 145
Abbey Road Studios 146
Abbey Road Studios 147
Abbey Road Studios 148
Abbey Road Studios 149
Abbey Road Studios 150
Abbey Road Studios 151
Abbey Road Studios 152
Abbey Road Studios 153
Abbey Road Studios 154
Abbey Road Studios 155
Abbey Road Studios 156
Abbey Road Studios 157
Abbey Road Studios 158
Abbey Road Studios 159
Abbey Road Studios 160
Abbey Road Studios 161
Abbey Road Studios 162
Abbey Road Studios 163
Abbey Road Studios 164
Abbey Road Studios 165
Abbey Road Studios 166
Abbey Road Studios 167
Abbey Road Studios 168
Abbey Road Studios 169
Abbey Road Studios 170
Abbey Road Studios 171
Abbey Road Studios 172
Abbey Road Studios 173
Abbey Road Studios 174
Abbey Road Studios 175
Abbey Road Studios 176
Abbey Road Studios 177
Abbey Road Studios 178
Abbey Road Studios 179
Abbey Road Studios 180
Abbey Road Studios 181
Abbey Road Studios 182
Abbey Road Studios 183
Abbey Road Studios 184
Abbey Road Studios 185
Abbey Road Studios 186
Abbey Road Studios 187
Abbey Road Studios 188
Abbey Road Studios 189
Abbey Road Studios 190
Abbey Road Studios 191
Abbey Road Studios 192
Abbey Road Studios 193
Abbey Road Studios 194
Abbey Road Studios 195
Abbey Road Studios 196
Abbey Road Studios 197
Abbey Road Studios 198
Abbey Road Studios 199
Abbey Road Studios 200
Abbey Road Studios 201
Abbey Road Studios 202
Abbey Road Studios 203
Abbey Road Studios 204
Abbey Road Studios 205
Abbey Road Studios 206
Abbey Road Studios 207
Abbey Road Studios 208
Abbey Road Studios 209
Abbey Road Studios 210
Abbey Road Studios 211
Abbey Road Studios 212
Abbey Road Studios 213
Abbey Road Studios 214
Abbey Road Studios 215
Abbey Road Studios 216
Abbey Road Studios 217
Abbey Road Studios 218
Abbey Road Studios 219
Abbey Road Studios 220
Abbey Road Studios 221
Abbey Road Studios 222
Abbey Road Studios 223
Abbey Road Studios 224
Abbey Road Studios 225
Abbey Road Studios 226
Abbey Road Studios 227
Abbey Road Studios 228
Abbey Road Studios 229
Abbey Road Studios 230
Abbey Road Studios 231
Abbey Road Studios 232
Abbey Road Studios 233
Abbey Road Studios 234
Abbey Road Studios 235
Abbey Road Studios 236
Abbey Road Studios 237
Abbey Road Studios 238
Abbey Road Studios 239
Abbey Road Studios 240
Abbey Road Studios 241
Abbey Road Studios 242
Abbey Road Studios 243
Abbey Road Studios 244
Abbey Road Studios 245
Abbey Road Studios 246
Abbey Road Studios 247
Abbey Road Studios 248
Abbey Road Studios 249
Abbey Road Studios 250
Abbey Road Studios 251
Abbey Road Studios 252
Abbey Road Studios 253
Abbey Road Studios 254
Abbey Road Studios 255
Abbey Road Studios 256
Abbey Road Studios 257
Abbey Road Studios 258
Abbey Road Studios 259
Abbey Road Studios 260
Abbey Road Studios 261
Abbey Road Studios 262
Abbey Road Studios 263
Abbey Road Studios 264
Abbey Road Studios 265
Abbey Road Studios 266
Abbey Road Studios 267
Abbey Road Studios 268
Abbey Road Studios 269
Abbey Road Studios 270
Abbey Road Studios 271
Abbey Road Studios 272
Abbey Road Studios 273
Abbey Road Studios 274
Abbey Road Studios 275
Abbey Road Studios 276
Abbey Road Studios 277
Abbey Road Studios 278
Abbey Road Studios 279
Abbey Road Studios 280
Abbey Road Studios 281
Abbey Road Studios 282
Abbey Road Studios 283
Abbey Road Studios 284
Abbey Road Studios 285
Abbey Road Studios 286
Abbey Road Studios 287
Abbey Road Studios 288
Abbey Road Studios 289
Abbey Road Studios 290
Abbey Road Studios 291
Abbey Road Studios 292
Abbey Road Studios 293
Abbey Road Studios 294
Abbey Road Studios 295
Abbey Road Studios 296
Abbey Road Studios 297
Abbey Road Studios 298
Abbey Road Studios 299
Abbey Road Studios 300
Abbey Road Studios 301
Abbey Road Studios 302
Abbey Road Studios 303
Abbey Road Studios 304
Abbey Road Studios 305
Abbey Road Studios 306
Abbey Road Studios 307
Abbey Road Studios 308
Abbey Road Studios 309
Abbey Road Studios 310
Abbey Road Studios 311
Abbey Road Studios 312
Abbey Road Studios 313
Abbey Road Studios 314
Abbey Road Studios 315
Abbey Road Studios 316
Abbey Road Studios 317
Abbey Road Studios 318
Abbey Road Studios 319
Abbey Road Studios 320
Abbey Road Studios 321
Abbey Road Studios 322
Abbey Road Studios 323
Abbey Road Studios 324
Abbey Road Studios 325
Abbey Road Studios 326
Abbey Road Studios 327
Abbey Road Studios 328
Abbey Road Studios 329
Abbey Road Studios 330
Abbey Road Studios 331
Abbey Road Studios 332
Abbey Road Studios 333
Abbey Road Studios 334
Abbey Road Studios 335
Abbey Road Studios 336
Abbey Road Studios 337
Abbey Road Studios 338
Abbey Road Studios 339
Abbey Road Studios 340
Abbey Road Studios 341
Abbey Road Studios 342
Abbey Road Studios 343
Abbey Road Studios 344
Abbey Road Studios 345
Abbey Road Studios 346
Abbey Road Studios 347
Abbey Road Studios 348
Abbey Road Studios 349
Abbey Road Studios 350
Abbey Road Studios 351
Abbey Road Studios 352
Abbey Road Studios 353
Abbey Road Studios 354
Abbey Road Studios 355
Abbey Road Studios 356
Abbey Road Studios 357
Abbey Road Studios 358
Abbey Road Studios 359
Abbey Road Studios 360
Abbey Road Studios 361
Abbey Road Studios 362
Abbey Road Studios 363
Abbey Road Studios 364
Abbey Road Studios 365
Abbey Road Studios 366
Abbey Road Studios 367
Abbey Road Studios 368
Abbey Road Studios 369
Abbey Road Studios 370
Abbey Road Studios 371
Abbey Road Studios 372
Abbey Road Studios 373
Abbey Road Studios 374
Abbey Road Studios 375
Abbey Road Studios 376
Abbey Road Studios 377
Abbey Road Studios 378
Abbey Road Studios 379
Abbey Road Studios 380
Abbey Road Studios 381
Abbey Road Studios 382
Abbey Road Studios 383
Abbey Road Studios 384
Abbey Road Studios 385
Abbey Road Studios 386
Abbey Road Studios 387
Abbey Road Studios 388
Abbey Road Studios 389
Abbey Road Studios 390
Abbey Road Studios 391
Abbey Road Studios 392
Abbey Road Studios 393
Abbey Road Studios 394
Abbey Road Studios 395
Abbey Road Studios 396
Abbey Road Studios 397
Abbey Road Studios 398
Abbey Road Studios 399
Abbey Road Studios 400
Abbey Road Studios 401
Abbey Road Studios 402
Abbey Road Studios 403
Abbey Road Studios 404
Abbey Road Studios 405
Abbey Road Studios 406
Abbey Road Studios 407
Abbey Road Studios 408
Abbey Road Studios 409
Abbey Road Studios 410
Abbey Road Studios 411
Abbey Road Studios 412
Abbey Road Studios 413
Abbey Road Studios 414
Abbey Road Studios 415
Abbey Road Studios 416
Abbey Road Studios 417
Abbey Road Studios 418
Abbey Road Studios 419
Abbey Road Studios 420
Abbey Road Studios 421
Abbey Road Studios 422
Abbey Road Studios 423
Abbey Road Studios 424
Abbey Road Studios 425
Abbey Road Studios 426
Abbey Road Studios 427
Abbey Road Studios 428
Abbey Road Studios 429
Abbey Road Studios 430
Abbey Road Studios 431
Abbey Road Studios 432
Abbey Road Studios 433
Abbey Road Studios 434
Abbey Road Studios 435
Abbey Road Studios 436
Abbey Road Studios 437
Abbey Road Studios 438
Abbey Road Studios 439
Abbey Road Studios 440
Abbey Road Studios 441
Abbey Road Studios 442
Abbey Road Studios 443
Abbey Road Studios 444
Abbey Road Studios 445
Abbey Road Studios 446
Abbey Road Studios 447
Abbey Road Studios 448
Abbey Road Studios 449
Abbey Road Studios 450
Abbey Road Studios 451
Abbey Road Studios 452
Abbey Road Studios 453
Abbey Road Studios 454
Abbey Road Studios 455
Abbey Road Studios 456
Abbey Road Studios 457
Abbey Road Studios 458
Abbey Road Studios 459
Abbey Road Studios 460
Abbey Road Studios 461
Abbey Road Studios 462
Abbey Road Studios 463
Abbey Road Studios 464
Abbey Road Studios 465
Abbey Road Studios 466
Abbey Road Studios 467
Abbey Road Studios 468
Abbey Road Studios 469
Abbey Road Studios 470
Abbey Road Studios 471
Abbey Road Studios 472
Abbey Road Studios 473
Abbey Road Studios 474
Abbey Road Studios 475
Abbey Road Studios 476
Abbey Road Studios 477
Abbey Road Studios 478
Abbey Road Studios 479
Abbey Road Studios 480
Abbey Road Studios 481
Abbey Road Studios 482
Abbey Road Studios 483
Abbey Road Studios 484
Abbey Road Studios 485
Abbey Road Studios 486
Abbey Road Studios 487
Abbey Road Studios 488
Abbey Road Studios 489
Abbey Road Studios 490
Abbey Road Studios 491
Abbey Road Studios 492
Abbey Road Studios 493
Abbey Road Studios 494
Abbey Road Studios 495
Abbey Road Studios 496
Abbey Road Studios 497
Abbey Road Studios 498
Abbey Road Studios 499
Abbey Road Studios 500
Abbey Road Studios 501
Abbey Road Studios 502
Abbey Road Studios 503
Abbey Road Studios 504
Abbey Road Studios 505
Abbey Road Studios 506
Abbey Road Studios 507
Abbey Road Studios 508
Abbey Road Studios 509
Abbey Road Studios 510
Abbey Road Studios 511
Abbey Road Studios 512
Abbey Road Studios 513
Abbey Road Studios 514
Abbey Road Studios 515
Abbey Road Studios 516
Abbey Road Studios 517
Abbey Road Studios 518
Abbey Road Studios 519
Abbey Road Studios 520
Abbey Road Studios 521
Abbey Road Studios 522
Abbey Road Studios 523
Abbey Road Studios 524
Abbey Road Studios 525
Abbey Road Studios 526
Abbey Road Studios 527
Abbey Road Studios 528
Abbey Road Studios 529
Abbey Road Studios 530
Abbey Road Studios 531
Abbey Road Studios 532
Abbey Road Studios 533
Abbey Road Studios 534
Abbey Road Studios 535
Abbey Road Studios 536
Abbey Road Studios 537
Abbey Road Studios 538
Abbey Road Studios 539
Abbey Road Studios 540
Abbey Road Studios 541
Abbey Road Studios 542
Abbey Road Studios 543
Abbey Road Studios 544
Abbey Road Studios 545
Abbey Road Studios 546
Abbey Road Studios 547
Abbey Road Studios 548
Abbey Road Studios 549
Abbey Road Studios 550
Abbey Road Studios 551
Abbey Road Studios 552
Abbey Road Studios 553
Abbey Road Studios 554
Abbey Road Studios 555
Abbey Road Studios 556
Abbey Road Studios 557
Abbey Road Studios 558
Abbey Road Studios 559
Abbey Road Studios 560
Abbey Road Studios 561
Abbey Road Studios 562
Abbey Road Studios 563
Abbey Road Studios 564
Abbey Road Studios 565
Abbey Road Studios 566
Abbey Road Studios 567
Abbey Road Studios 568
Abbey Road Studios 569
Abbey Road Studios 570
Abbey Road Studios 571
Abbey Road Studios 572
Abbey Road Studios 573
Abbey Road Studios 574
Abbey Road Studios 575
Abbey Road Studios 576
Abbey Road Studios 577
Abbey Road Studios 578
Abbey Road Studios 579
Abbey Road Studios 580
Abbey Road Studios 581
Abbey Road Studios 582
Abbey Road Studios 583
Abbey Road Studios 584
Abbey Road Studios 585
Abbey Road Studios 586
Abbey Road Studios 587
Abbey Road Studios 588
Abbey Road Studios 589
Abbey Road Studios 590
Abbey Road Studios 591
Abbey Road Studios 592
Abbey Road Studios 593
Abbey Road Studios 594
Abbey Road Studios 595
Abbey Road Studios 596
Abbey Road Studios 597
Abbey Road Studios 598
Abbey Road Studios 599
Abbey Road Studios 600
Abbey Road Studios 601
Abbey Road Studios 602
Abbey Road Studios 603
Abbey Road Studios 604
Abbey Road Studios 605
Abbey Road Studios 606
Abbey Road Studios 607
Abbey Road Studios 608
Abbey Road Studios 609
Abbey Road Studios 610
Abbey Road Studios 611
Abbey Road Studios 612
Abbey Road Studios 613
Abbey Road Studios 614
Abbey Road Studios 615
Abbey Road Studios 616
Abbey Road Studios 617
Abbey Road Studios 618
Abbey Road Studios 619
Abbey Road Studios 620
Abbey Road Studios 621
Abbey Road Studios 622
Abbey Road Studios 623
Abbey Road Studios 624
Abbey Road Studios 625
Abbey Road Studios 626
Abbey Road Studios 627
Abbey Road Studios 628
Abbey Road Studios 629
Abbey Road Studios 630
Abbey Road Studios 631
Abbey Road Studios 632
Abbey Road Studios 633
Abbey Road Studios 634
Abbey Road Studios 635
Abbey Road Studios 636
Abbey Road Studios 637
Abbey Road Studios 638
Abbey Road Studios 639
Abbey Road Studios 640
Abbey Road Studios 641
Abbey Road Studios 642
Abbey Road Studios 643
Abbey Road Studios 644
Abbey Road Studios 645
Abbey Road Studios 646
Abbey Road Studios 647
Abbey Road Studios 648
Abbey Road Studios 649
Abbey Road Studios 650
Abbey Road Studios 651
Abbey Road Studios 652
Abbey Road Studios 653
Abbey Road Studios 654
Abbey Road Studios 655
Abbey Road Studios 656
Abbey Road Studios 657
Abbey Road Studios 658
Abbey Road Studios 659
Abbey Road Studios 660
Abbey Road Studios 661
Abbey Road Studios 662
Abbey Road Studios 663
Abbey Road Studios 664
Abbey Road Studios 665
Abbey Road Studios 666
Abbey Road Studios 667
Abbey Road Studios 668
Abbey Road Studios 669
Abbey Road Studios 670
Abbey Road Studios 671
Abbey Road Studios 672
Abbey Road Studios 673
Abbey Road Studios 674
Abbey Road Studios 675
Abbey Road Studios 676
Abbey Road Studios 677
Abbey Road Studios 678
Abbey Road Studios 679
Abbey Road Studios 680
Abbey Road Studios 681
Abbey Road Studios 682
Abbey Road Studios 683
Abbey Road Studios 684
Abbey Road Studios 685
Abbey Road Studios 686
Abbey Road Studios 687
Abbey Road Studios 688
Abbey Road Studios 689
Abbey Road Studios 690
Abbey Road Studios 691
Abbey Road Studios 692
Abbey Road Studios 693
Abbey Road Studios 694
Abbey Road Studios 695
Abbey Road Studios 696
Abbey Road Studios 697
Abbey Road Studios 698
Abbey Road Studios 699
Abbey Road Studios 700
Abbey Road Studios 701
Abbey Road Studios 702
Abbey Road Studios 703
Abbey Road Studios 704
Abbey Road Studios 705
Abbey Road Studios 706
Abbey Road Studios 707
Abbey Road Studios 708
Abbey Road Studios 709
Abbey Road Studios 710
Abbey Road Studios 711
Abbey Road Studios 712
Abbey Road Studios 713
Abbey Road Studios 714
Abbey Road Studios 715
Abbey Road Studios 716
Abbey Road Studios 717
Abbey Road Studios 718
Abbey Road Studios 719
Abbey Road Studios 720
Abbey Road Studios 721
Abbey Road Studios 722
Abbey Road Studios 723
Abbey Road Studios 724
Abbey Road Studios 725
Abbey Road Studios 726
Abbey Road Studios 727
Abbey Road Studios 728
Abbey Road Studios 729
Abbey Road Studios 730
Abbey Road Studios 731
Abbey Road Studios 732
Abbey Road Studios 733
Abbey Road Studios 734
Abbey Road Studios 735
Abbey Road Studios 736
Abbey Road Studios 737
Abbey Road Studios 738
Abbey Road Studios 739
Abbey Road Studios 740
Abbey Road Studios 741
Abbey Road Studios 742
Abbey Road Studios 743
Abbey Road Studios 744
Abbey Road Studios 745
Abbey Road Studios 746
Abbey Road Studios 747
Abbey Road Studios 748
Abbey Road Studios 749
Abbey Road Studios 750
Abbey Road Studios 751
Abbey Road Studios 752
Abbey Road Studios 753
Abbey Road Studios 754
Abbey Road Studios 755
Abbey Road Studios 756
Abbey Road Studios 757
Abbey Road Studios 758
Abbey Road Studios 759
Abbey Road Studios 760
Abbey Road Studios 761
Abbey Road Studios 762
Abbey Road Studios 763
Abbey Road Studios 764
Abbey Road Studios 765
Abbey Road Studios 766
Abbey Road Studios 767
Abbey Road Studios 768
Abbey Road Studios 769
Abbey Road Studios 770
Abbey Road Studios 771
Abbey Road Studios 772
Abbey Road Studios 773
Abbey Road Studios 774
Abbey Road Studios 775
Abbey Road Studios 776
Abbey Road Studios 777
Abbey Road Studios 778
Abbey Road Studios 779
Abbey Road Studios 780
Abbey Road Studios 781
Abbey Road Studios 782
Abbey Road Studios 783
Abbey Road Studios 784
Abbey Road Studios 785
Abbey Road Studios 786
Abbey Road Studios 787
Abbey Road Studios 788
Abbey Road Studios 789
Abbey Road Studios 790
Abbey Road Studios 791
Abbey Road Studios 792
Abbey Road Studios 793
Abbey Road Studios 794
Abbey Road Studios 795
Abbey Road Studios 796
Abbey Road Studios 797
Abbey Road Studios 798
Abbey Road Studios 799
Abbey Road Studios 800
Abbey Road Studios 801
Abbey Road Studios 802
Abbey Road Studios 803
Abbey Road Studios 804
Abbey Road Studios 805
Abbey Road Studios 806
Abbey Road Studios 807
Abbey Road Studios 808
Abbey Road Studios 809
Abbey Road Studios 810
Abbey Road Studios 811
Abbey Road Studios 812
Abbey Road Studios 813
Abbey Road Studios 814
Abbey Road Studios 815
Abbey Road Studios 816
Abbey Road Studios 817
Abbey Road Studios 818
Abbey Road Studios 819
Abbey Road Studios 820
Abbey Road Studios 821
Abbey Road Studios 822
Abbey Road Studios 823
Abbey Road Studios 824
Abbey Road Studios 825
Abbey Road Studios 826
Abbey Road Studios 827
Abbey Road Studios 828
Abbey Road Studios 829
Abbey Road Studios 830
Abbey Road Studios 831
Abbey Road Studios 832
Abbey Road Studios 833
Abbey Road Studios 834
Abbey Road Studios 835
Abbey Road Studios 836
Abbey Road Studios 837
Abbey Road Studios 838
Abbey Road Studios 839
Abbey Road Studios 840
Abbey Road Studios 841
Abbey Road Studios 842
Abbey Road Studios 843
Abbey Road Studios 844
Abbey Road Studios 845
Abbey Road Studios 846
Abbey Road Studios 847
Abbey Road Studios 848
Abbey Road Studios 849
Abbey Road Studios 850
Abbey Road Studios 851
Abbey Road Studios 852
Abbey Road Studios 853
Abbey Road Studios 854
Abbey Road Studios 855
Abbey Road Studios 856
Abbey Road Studios 857
Abbey Road Studios 858
Abbey Road Studios 859
Abbey Road Studios 860
Abbey Road Studios 861
Abbey Road Studios 862
Abbey Road Studios 863
Abbey Road Studios 864
Abbey Road Studios 865
Abbey Road Studios 866
Abbey Road Studios 867
Abbey Road Studios 868
Abbey Road Studios 869
Abbey Road Studios 870
Abbey Road Studios 871
Abbey Road Studios 872
Abbey Road Studios 873
Abbey Road Studios 874
Abbey Road Studios 875
Abbey Road Studios 876
Abbey Road Studios 877
Abbey Road Studios 878
Abbey Road Studios 879
Abbey Road Studios 880
Abbey Road Studios 881
Abbey Road Studios 882
Abbey Road Studios 883
Abbey Road Studios 884
Abbey Road Studios 885
Abbey Road Studios 886
Abbey Road Studios 887
Abbey Road Studios 888
Abbey Road Studios 889
Abbey Road Studios 890
Abbey Road Studios 891
Abbey Road Studios 892
Abbey Road Studios 893
Abbey Road Studios 894
Abbey Road Studios 895
Abbey Road Studios 896
Abbey Road Studios 897
Abbey Road Studios 898
Abbey Road Studios 899
Abbey Road Studios 900
Abbey Road Studios 901
Abbey Road Studios 902
Abbey Road Studios 903
Abbey Road Studios 904
Abbey Road Studios 905
Abbey Road Studios 906
Abbey Road Studios 907
Abbey Road Studios 908
Abbey Road Studios 909
Abbey Road Studios 910
Abbey Road Studios 911
Abbey Road Studios 912
Abbey Road Studios 913
Abbey Road Studios 914
Abbey Road Studios 915
Abbey Road Studios 916
Abbey Road Studios 917
Abbey Road Studios 918
Abbey Road Studios 919
Abbey Road Studios 920
Abbey Road Studios 921
Abbey Road Studios 922
Abbey Road Studios 923
Abbey Road Studios 924
Abbey Road Studios 925
Abbey Road Studios 926
Abbey Road Studios 927
Abbey Road Studios 928
Abbey Road Studios 929
Abbey Road Studios 930
Abbey Road Studios 931
Abbey Road Studios 932
Abbey Road Studios 933
Abbey Road Studios 934
Abbey Road Studios 935
Abbey Road Studios 936
Abbey Road Studios 937
Abbey Road Studios 938
Abbey Road Studios 939
Abbey Road Studios 940
Abbey Road Studios 941
Abbey Road Studios 942
Abbey Road Studios 943
Abbey Road Studios 944
Abbey Road Studios 945
Abbey Road Studios 946
Abbey Road Studios 947
Abbey Road Studios 948
Abbey Road Studios 949
Abbey Road Studios 950
Abbey Road Studios 951
Abbey Road Studios 952
Abbey Road Studios 953
Abbey Road Studios 954
Abbey Road Studios 955
Abbey Road Studios 956
Abbey Road Studios 957
Abbey Road Studios 958
Abbey Road Studios 959
Abbey Road Studios 960
Abbey Road Studios 961
Abbey Road Studios 962
Abbey Road Studios 963
Abbey Road Studios 964
Abbey Road Studios 965
Abbey Road Studios 966
Abbey Road Studios 967
Abbey Road Studios 968
Abbey Road Studios 969
Abbey Road Studios 970
Abbey Road Studios 971
Abbey Road Studios 972
Abbey Road Studios 973
Abbey Road Studios 974
Abbey Road Studios 975
Abbey Road Studios 976
Abbey Road Studios 977
Abbey Road Studios 978
Abbey Road Studios 979
Abbey Road Studios 980
Abbey Road Studios 981
Abbey Road Studios 982
Abbey Road Studios 983
Abbey Road Studios 984
Abbey Road Studios 985
Abbey Road Studios 986
Abbey Road Studios 987
Abbey Road Studios 988
Abbey Road Studios 989
Abbey Road Studios 990
Abbey Road Studios 991
Abbey Road Studios 992
Abbey Road Studios 993
Abbey Road Studios 994
Abbey Road Studios 995
Abbey Road Studios 996
Abbey Road Studios 997
Abbey Road Studios 998
Abbey Road Studios 999
Abbey Road Studios 1000

ciſæ. pag. 774. col. 2. a
Controuerſiæ duplices, quæ in Eccleſia oriuntur. pag. 672. col. 2. c
Controuerſiæ circa fidem & religionem multæ. p. 731. col. 1. b. & 761. col. 2. c
Cor Regis Henrici IV. ſolenni ritu Ieſuitis traditum, ſicut Rex viuens conſtituerat, inſigni pompa ſepelierunt. p. 502. col. 1. d
Corpus Chriſti non eſſe in Euchariſtia, ſed tantum in cœlo ſecundum Caluinum. p. 348. col. 2. c
Corinthius inceſtuoſus à Paulo Apoſtolo excommunicatus. p. 537. col. 1. b
Cuſtodia Angelica quando incipit & deſinit. p. 274. col. 1. a
Controuerſiæ legales duplices in populo Hebræorum. p. 575. col. 1. b
Core, Dathan & Abiron cum ſuis ſociis viui à terra abſorpti, & cur. p. 34. col. 1. c. 580. col. 2. c
Conuitia Sacellani. p. 426. col. 1. d. e
Creaturæ omnes propter ternarium numerum à Trinitate creatæ. p. 8. col. 1. b
Cura paſtoralis ouium Chriſti non eſt ſatisfactio erroris vel culpæ, ſed dignitas Prælati Eccleſiæ. pag. 905. col. 1. e
Cura & ſolicitudo Eccleſiarum duplex. pag. 229. col. 1. b

D

DAmnationis finis. p. 136. col. 1. d
Daniel ſciebat ſomnium occultum Nabuchodonoſoris, & interpretationem illius. pag. 704. col. 1. b.
Dauid fuit bonus, & vir ſecundùm cor Dei, & quomodo. p. 79. col. 1. c. & 2. a
Dauid & Salomon vncti oleo ſancto. p. 86. col. 2. c
Dauid Paræus Caluinianę Theologiæ apud Heidelbergenſes Profeſſor duo nobis obiicit, & quæ. pag. 213. col. 2. b
Dauid & Ioſias dilexerunt Deum ex toto corde iuxta præceptum Decalogi. p. 15. col. 2. 2. d. & p. 190. col. 2. d
Dauid commiſit adulterium cum Berſabee vxore Vriæ Hethæi, octo modis punitus. p. 108. col. 1. d
an Dauid omnes Pſalmos in Pſalterio contentos ſcripſerit. p. 2. col. 1. b
Decretum duplex de quo dubitari poteſt. p. 121. col. 1. c
Duo Decreta Concilij Conſtantienſis, quæ. p. 309. col. 1. 2. & 318. col. 1. d
Decreta Dei Caluiniſtarum. pag. 156. col. 1. c. & Catholicorum. ibid. col. 2. a
Decretorum executio. p. 156. col. 1. c
orare pro Defunctis an fuerit vſitatum in veteri Teſtamento. p. 14. col. 1. 2. b
Dependentia eſſentialis ſeu intrinſeca duplex. p. 363. col. 1. d
Deſertor Catholicæ Chriſtiq; Eccleſiæ, hæreticus. p. 313. col. 2. d
Deſertores Religionis & transfugæ, & ſacri coniugij violatores, qui. p. 346. col. 1. c
Deus author peccati, ſecundùm Caluinum. p. 348. col. 2. c. ſuo ſolo arbitratu prædeſtinare homines ad æternam mortem ſine vlla ipſorum culpa. ibid. d
Deum negare, quàm peccati auctorem aſſerere, tolerabilius. p. 158. col. 2. c
Deus an aliquos creauit ad mortem & æternam damnationem. p. 224. col. 2. d
Deus Caluiniſtarum & diabolus idem. pag. 158. col. 1. c
Deus an permittat peccata volens aut nolens. p. 122. col. 2. c
Deus cur Phinęæ & ſemini eius Pontificatum promiſerit ſempiternum. p. 569. col. 2. d
Deus cur voluerit Scripturam eſſe obſcuram. p. 728. col. 1. b
Deus triplici titulo appellatur Pater. pag. 13. col. 2. d. e
cur in veteri Teſtamento vocatur Deus Deorum. ibid.
Deus an ab æterno prędeſtinauerit homines ad mortem & damnationem, propter præuiſum peccatum. pag. 256. col. 2. c
Deus an ſit alius Caluiniſtarum, alius Catholicorum. p. 228. col. 1. a
in Deo an ſint tres perſonæ realiter diſtinctæ. pag. 735. col. 1. d
Deus, Deus viuentium, non mortuorum. p. 758. col. 2. b
Deus cur de ſe in plurali numero loquatur. p. 7. col. 2. b. c
Deus pronior ad miſerendum & remunerandum, quàm ad puniendum. p. 702. col. 1. a
Deum authorem omnium ſcelerum & flagitiorum pronunciat Caluinus. p. 221. col. 2. c. & ſeqq.
Diabolus pater mendacii. p. 158. col. 1. a
Diabolum eſſe Deum Caluiniſtarum tribus argumentis probatur. p. 157. col. 2. c
Differentias inter Caluiniſtas, Pelagianos, & Catholicos in negotio prædeſtinationis. pag. 245. col. 1. c
Differentia inter legem Moſaicam & Euangelicam. p. 17. col. 2. c
Differentia inter vetus & nouum Teſtamentum, quod attinet ad inuocationem Sanctorum, quæ. p. 13. col. 2. c
Differentia inter Matrimonium veteris ac noui Teſtamenti, quæ. p. 101. col. 2. d
Differentia inter Reges & Iudices, quæ. pag. 77. col. 2. a
Differentia notanda inter gloriam Synagogæ & Eccleſiæ. p. 688. col. 1. c
Difficultas ſpecialis de Antichriſto. pag. 273. col. 2. d
Digreſſio Gardii contra infallibilitatem Eccleſiæ. pag. 776. col. 1. d
Dilemma hominum deſperatorum in principio Caluini fundatum. p. 226. col. 2. b
Diligere proximum ſicut ſeipſum quid ſit. p. 16. col. 2. c
Diploma Ludouici Regis. p. 502. col. 1. d
Diſceptatio inter Catholicos & Lutheranos de Cœna, ſeu de tranſubſtantiatione. pag. 357. col. 2. a
Diſcrepantia inter Latinam & Græcam verſionem inter Lutheranos & Caluiniſtas. pag. 162. col. 2. c
Diſcrimen magnum inter Purgatorium Caluiniſtarum & Catholicorum. p. 497. col. 1. c
Diſcrimen ex parte Concilij Seniorum, quod. pag. 733. col. 2. c
Diſcrimen triplex inter nouum & vetus Teſtamentum. pag. 218. col. 2. a. ex hoc triplici diſcrimine tria colliguntur. ibid. b
Diſcrimen legis & Euangelii ab Aduerſariis allatum, omnino falſum. p. 194. col. 2. b
Diſcrimen inter Catholicorum & Caluiniſtarum doctrinam, quod. p. 168. col. 2. d
magnum Diſcrimen inter Epiſcopos & Preſbyteros ex parte poteſtatis & officii. pag. 717. col. 2. a

Digitized by Google

vel ad fidem, vel ad dolorem de peccatis, an cadat sub meritum. p. 201. col. 1. a

Gratia Dei necessaria & sufficiens ad seruanda Dei præcepta. p. 253. col. 1. b. c non tollit vsum liberi arbitrii. ibidem.

Gratia sufficiens an detur omnibus ad salutem. pag. 210. col. 2. d

per Gratiam & Charitatem Christo similes efficimur. p. 165. col. c

Gratia actualis, quæ à Christo datur, an sufficiat ad legem seruandam. p. 206. col. 2. c. an tollat vsum liberi arbitrii. p. 707. col. 1. a

ex Gratia & dono Spiritus sancti bona opera nascuntur in vitam æternam. p. 166. col. 1. b

Gratia triplex, prima præueniens seu excitans, secunda adiuuans, tertia iustificans. pag. 119. col. 2. c

Gratia an detur omnibus æqualiter. p. 211. col. 2. c

an Gratia excitans detur omni tempore & momento. p. 212. col. 2. a

Gregorius VII. an definiat hæreticis non esse fidem seruandam. p. 319. col. 2. b. & 520. col. 2. b.

Gregorius proximus Pelagij successor. pag. 791. col. 2. b

Gretzerus in disceptatione de somnio Zvvinglii. p. 357. col. 1. b. c

Gubernatio Ecclesiæ Apostolis non Regibus aut Imperatoribus commissa. p. 558. col. 2. e

Gubernatio totius Ecclesiæ Petro commissa. p. 937. col. 2. a

Guillielmus Tiruitus clarissimi viri Roberti Tiruiti Equitis Aurati filius primogenitus, cur in turrim coniectus. p. 644. col. 2. d

H

Hebræi magnis beneficiis à Deo affecti. pag. 35. col. 1. a. & pag. 588. col. 2. c

Hebræorum summa veneratio. p. 54. col. 1. a

Hæretici aliquando tolerandi in medio Catholicorum, & quare. pag. 306. col. 2. d

Hæreticorum improbitas, quæ. p. 300. col. 1. a

Hæretici duplici titulo vitandi. p. 301. col. 2. c

Henoch & Helias an sint in cœlo. p. 420. col. 2. d

an sint interficiendi ab Antichristo. pag. 421. col. 2. b

Henoch & Helias in cœlum translati, multo ante Christi aduentum. pag. 697. col. 2. b

Henoch, Moses, & Helias an habeant gloriosa & immortalia corpora, ita vt mori non possint. p. 769. col. 2. c

Henoch & Helias viua terra in alium locum translati: p. 769. col. 2. c

Henricus IV. Christianissimus Galliæ rex, optimus & potentissimus Ieiuniarum causæ defensor, p. 326. col. 1. & Henrici III. successor. ibid.

Henricus Galliæ & Nauarræ Rex Iesuitas accusatos de Regicidio legitimè absoluit, innocentes pronunciauit p. 502. col. 1. & 6. reuocauit eos in suum regnum, ex quo erant expulsi, ibid. voluit illorum esse patronus post reuocationem. ibid. famosam illam pyramidem quæ Parisiis in eorum ignominiam erecta stabat, penitus disturbauit. ibid. c

Hierarchiæ Angelorum tres. p. 258. col. 1. c. quomodo inter se distinguantur. ibid. col. 2. b

Hierosolyma euersa, & templum Salomonis incensum tempore captiuitatis Babylonicæ pag. 1. col. c. d

S. Hippolyti tres, qui. pag. 718. col. 1. a

Holocaustum sacrificium perfectissimum. pag. 58. col. 2. b

Homicidæ voluntarij, qui. pag. 97. col. 2. c

Homicidium duplex. p. 97. col. 1. b

Homines ad æternam mortem prædestinati post præuisionem peccari. p. 257. col. 1. a

Homines duplici nomine in suis peccatis dicuntur obdurati. p. 110. col. 2. c

in Homine adulto duo requiruntur ad vitam æternam adipiscendam quæ. p. 200. col. 1. b

Homo à Deo conditus ad vitam æternam. p. 115. col. 1. a

Homo an possit habere certitudinem fidei de sua iustificatione. pag. 185. col. 2. b. an possit habere iustitiam semel acquisitam. ibid. d

Homo post iustificationem an maneat peccator & iniustus. p. 168. col. 1. b

Homo sine gratia Dei, per solas naturæ vires an possit implere legem, si velit. p. 735. col. 1. c

Homo impius & peccator non potest acquirere iustitiam & remissionem peccatorum nisi sit dispositus per actum fidei, timoris, spei, dilectionis & contritionis. p. 10. col. 2. a

Homo iustus per bona opera meretur augmentum gloriæ pag. 201. col. 1. d

Homo an suis viribus sine Dei gratia possit moraliter bene operari. p. 197. col. 2. d

Hugo homo improbus & rebellis. p. 312. col. 1. c

Hugonotæ vnde dicti. p. 512. col. 1. a

Hugonotæ vel Augenoti cur in Gallia sic vocati. p. 643. col. 1. b. eorum mores & ingenium à Ludouico Richeomo aptissime depictum. ibi. c. crudeles in animas infantium. ibid. c

Hussius in Concilio Constantiensi combustus. p. 308. col. 1. d. p. 326. col. 2. c. non iniuste, & quare p. 527. col. 1. c

Hydriæ sex positæ secundùm purificationem Iudæorum in nuptiis Canæ Galilææ. p. 4. col. 1. c

I

Iacobus Rex an possit cogere suos subditos ad iuramentum Primatus. p. 535. col. 1. c

Iacobus Britanniæ Rex à Caluino appellatus fidei Catholicæ defensor ac propagator. p. 474. col. 2. d

Iacobus Arminius Caluinianæ doctrinæ celebris Professor. p. 648. col. 2. c

Iacobus Clemens parricida, p. 326. col. 1. b

Ieiunia Iudæorum duplicia. p. 69. col. 2. a

Ieiunium in nouo Testamento à Christo tribus potissimùm modis commendatum. p. 70. col. 1. b

Ieiunia à Caluinistis quomodo reformata. pag. 622. col. 2. d

Ieremias publico decreto Sacerdotum & Prophetarum condemnatus ad mortem. pag. 51. col. 2. b pag. 771. col. 1. c

nomen Ierusalem accipitur duobus modis. pag. 688. col. 1. b

Iesuitæ an sint regicidæ. pag. 502. col. 2. c. an proditores. pag. 510. col. 1. d. an perduelles. ibid. col. 2. d. an sint ingrati in Regem Galliæ Henricum IV. pag. 511. col. 1. d

S. Ignatius Iohannis Euangelistæ discipulus. p. 559. col. 2. c. & p. 563. col. 1. d

Igni quo vrebantur Sacerdotes in sacrificiis. p. 62. col. 2. a. p. 453. col. 2. c

Immundi duplices secundum legem Mosaicam. p. 67. col. 1. a

Imperium summi Sacerdotis in Regē quantum, præsertim in rebus ad cultum diuinum pertinentibus. p. 587. col. 2. b

Impius & impietas est Deo odio. pagina 143. columna 2. a

Impositio manuum in nouo Testamento ad varios effe-

Apparatus for the production of a fibrous web, and method for the production of a fibrous web ... 2021 1 1

quæ Leges in veteri Testamento datæ sint Iudæis de iuramento. p. 73. col. 2. a
Leges variæ circa votum. pag. 70. col. 1. d & seqq.
Leges pœnales, siue Imperatoriæ, siue Ecclesiasticæ non obligant ad executionem pœnæ, nisi post Iudicis sententiam. p. 522. col. 2. c
Leges Ecclesiasticæ à reformatoribus circa Ministrorum vocationem & officium constitutæ. p. 618. col. 1. c
Leges belli à Deo præscriptæ, quæ fuerint. p. 93. col. 1. b
Legis & Euangelij discrimen. p. 294. col. 1. c
Leuitæ, Sacerdotes, & Pontifex quo ritu consecrati. p. 26. col. 2. d
Leuitæ quomodo consecrabantur. pag. 714. col. 1. a
Lex duplex de vsura. p. 36. col. 2. d
Lex tota Decalogi an seruari possit ab homine iusto. p. 191. col. 1. d. decem præcepta continet. ibid. col. 2. c
Lex Mosaica triplex. p. 16. col. 2. c. duo potissimum præcipit. ibid. an fuerit bona. 17. col. 1. a. an fuerit vtilis. ibid. col. 1. a. an fuerit perfecta & sufficiens ad salutem. ibid. c. an fuerit à Deo data. p. 18. col. 2. d. ab Angelis data. ibid. col. 2. b. vbi, quando & quomodo fuerit data. ibid. an obligauerit solos Iudæos. p. 19. col. 1. d. an nullo modo pertinuerit ad Christianos. ibid. col. 2. d. quàm strictè obligauerit Iudæos. p. 20. col. 1. a. an nunc fuerit penitus abrogata. ibid. d. duobus modis dici potest æterna. ibid. col. 2. a. b.
Lex Mosaica in morte Christi abrogata. p. 771. col. 2. c
Lex Apostolica diuinitus inspirata. p. 668. col. 1. e
Lex & Euangelium quomodo differunt. p. 194. col. 2. c. Mosaica grauissima & importabilis, Euangelica autem facillima. ibid. d
Libellus à Leone Iudæ Ecclesiæ Tigurinæ pastore sub fecto nomine Ludouici Leopaldi scriptus, ab Erasmo refutatus. p. 640. col. 1. c. d
Libellus Caluinisticus incerti Authoris. pag. 309. & seq.
Libellus Richardi Harris Prædicantis Anglicani de Concordia Anglicana. p. 646. Examen inscriptionis ibid. col. 1. a. Examen Epistolæ Dedicatoriæ. ibid. col. 2. b. epilogus Epistolæ. p. 656 col. 2. d
Libellus Martini Secani de Primatu Regis Angliæ. p. 538. col. 1. d
Liber Deuteron. præcipuus inter libros veteris Testamenti. p. 6. col. 1. c. d
an Liber Esther positus fuerit in Canone Iudæorum necne. p. 2. col. 2. b
Liber primus Esdræ ab Esdra scriptus certum est, sed dubium de secundo. p. 2. col. 1. c. d
Libertas fidei & religionis planè illicita, Christianæ doctrinæ contraria, & Reipublicæ noxia & perniciosa. p. 800. col. 2. c
Libertas Religionis potest duobus modis venire in pœnam. p. 304. col. 1. c
Libertas Religionis omnino illicita, & præcepto diuino repugnans. ibid. d
Libertas fidei & religionis planè illicita & doctrinæ Christianę contraria. ibid. e
Libertas Christiana in quo consistit. p. 194. col. 2. b
Libertas Hebræorum corporalis opposita seruituti corporali. p. 108. col. 1. c
Libertas Mosaica figura libertatis euangelicæ. p. 109. col. 1. a
Libertini & politici ex doctrina Caluini orti. p. 130. col. 2. d
Liberum arbitrium consistit cum decreto & voluntate Dei. p. 121. col. 1. c. stat cum prouidentia & prædestinatione. ibid col. 2. a
Liberum arbitrium quidnam sit. pag. 117. col. 2. c. non sublatum per peccatum primi parentis. ibid. d. non tollitur per peccatum actuale proprium. p. 119. col. 2. c. adiuuatur per gratiam Dei. ibid. e. non impeditur à præscientia Dei. p. 119. col. 1. c
Libri omnes veteris Testamenti an primùm lingua Hebræa sint scripti. 2. an perierint tempore captiuitatis Babylonicæ, & postea ab Esdra restaurati sint. ibid.
Libri Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Ecclesiasticici, & Machabæorum an sint canonici & diuini. p. 731. col. 1. c. 762. col. 1. b
Libri Canonici veteris Testamenti quinam. p. 1. col. 1. b. vnde vocati Canonici. ibid.
Libros Machabæorum esse diuinos negant Caluinistæ. p. 215. col. 2. b
Litera externa Scripturæ diuina, & à Deo inspirata. p. 748. col. 1. b
Literæ quatuor nominis tetragramma ti, quæ. p. 73. col 2. d
Luciano Caluinus deterior. p. 158. col. 2. b
Ludouici Regis diploma. p. 502. col. 1. c
Lumen triplex in intellectu hominis. p. 6. col. 2. c
Lutherani & Caluinistæ reformatores & reformati vocati, & cur. p. 328. col. 1. d
Lutherani an sint Euangelici. pag. 506. col. 1. c
Lutherani Caluinistis moderatiores, & quare. p. 621. col. 2. a
Lutherani & Caluinistæ rident vnctionem Sacerdotalem, quæ vsurpatur à Catholicis, tanquam ceremoniam Iudaicam. p. 28. col. 1. d
Lutherani Ministri non legitimè à Deo vocati. p. 718. col. 1. b
Lutherani inter se diuisi, & cur. p. 764. col. 2. c
Lutherani tria Sacramenta agnoscunt. p. 615. col. 2. a
Lutherus & Caluinus publica infamia notati. p. 720. col. 1. a
Lutherus heri Monachus, hodie sponsus, cras maritus, perendie pater. p. 617. col. 1. c
Lux Euangelij per totum orbem diffusa. pag. 526. col. 2. c
Lex Euangelica finis legis Mosaicæ. p. 18. col. 1. a

M

MAlachiæ vaticinium luculentissimum. pag. 456. col. 2. c
Maledictiones, quas Deus comminatus est transgressoribus legem, quæ. p. 20. col. 1. a
Manasses filius Ezechiæ, pessimus, & fecit duo mala. p. 82. col. 2. d
Manducatio duplex in perceptione Sacramenti eucharistiæ distinguenda. p. 383. col. 1. c
Manichæi negarunt legem Mosaicam fuisse bonam. p. 18. col. 1. d
Manichæi culpandi quod libros Prophetarum esse diuinos credere non vellent. p. 216. col. 2. a. non Christiani, qui Christo non credant. ibid. c
B. Maria an manserit Virgo post partum. p. 768. col. 1. a. quare appellatur Virgo. ibidem
in contractu Matrimonii an sit fides hæreticis seruanda. p. 303. col. 1. d
Matrimonium includit duo, quæ. ibid.
Matrimonium nostrum, est Sacramentum à Christo institutum. p. 101. col. 2. c. duo spectanda. ibid.
Matrimonium an fuerit præceptum in veteri Testamento. p. 98. col. 2. a
Matrimonium in quorum gratiam institutum. p. 393. col. 2. c
Matrimonium Adami & eius figuræ seu typus coniunctionis

ctionis Christi cum ecclesia. p. 9. col. 1. d
Melchisedech Sacerdos Dei altissimi, & eius sacrificiū. p. 445. col. 2. c. fuit typus sed figura Christi. p. 446. col. 2. b
Mendacium luculentum & multiplex pag. 746. col. 2. d
Mendacia Caluinistarum enormia. pag. 313. col. 1. d.
eria Mendacia notanda, vt vera à falsis separentur. p. 322. col. 2. a
Mendacia, conuicia, & scurrilitates Graseri in plaga Regia. p. 476. col. 2. d
Mendacia tria notanda, vt vera à falsis separentur. p. 520. col. 2. a
Mensa panum propositionis, & eius forma. p. 55. col. 1. b
Mercenarij nomen in nouo Testamento dupliciter sūptum. p. 109. col. 1. c
Merita & beneficia Christi omnibus communia. p. 204. col. 2. b
Meritorum diuisiones variæ. p. 133. col. 2. c
Meritum duplex, alterum de condigno, alterum de congruo. p. 199. col. 2. b
Meritum Christi ad totum genus humanum redimendum & saluandum sufficiens. p. 204. col. 2. c
Michael Angelorum princeps, & omnium fidelium protector. p. 208. col. 1. d
Ministri Ecclesiæ in veteri Testamento qui ordinariè vocabantur, triplices. p. 713. col. 2. b
Ministri Ecclesiæ Reformatæ infames p. 831. col. 2. b. c. illegitimè missi & vocati. p. 832. col. 2. a. hactenus non legitimè propagatæ. p. 834. col. 2. e
Ministri Ecclesiæ noui Testamenti, nomine generali vocati Clerici. p. 716. col. 2. c
Ministri Ecclesiæ quomodo & quot modis à Caluinistis reformati. p. 617. col. 2. b
Ministri Lutherani & Caluiniani non legitimi Ecclesiæ Christi Pastores. p. 720. col. 1. b. & seqq.
Ministri an debeant tantum porrigere non sumere Eucharistiam. p. 397. col. 1. c
Ministri nouæ legis non inferiores, quàm Ministri Mosaici. p. 717. col. 1. a
Ministri Ecclesiæ an iure teneantur ad Cœlibatum. p. 951. col. 2. c
Miracula duplicia. pag. 354. col. 2. a
Miraculum Caluini quod Genevæ contigit pag. 640. col. 2. b
Missæ sacrificium an essentialiter ab aliis omnibus sacrificiis differat. p. 464. col. 2. c. differt à sacrificijs veteris Testamenti. p. 465. col. 1. c. an essentialiter differat à Sacramento Eucharistiæ ibid. col. 2. a. b
Missio ab ordinatione differt. p. 717. col. 1. e
Missio triplex. p. 926. col. 1. e
Modus propagandi Caluinismum. p. 229. col. 2. c
Monachi apostatæ qui. p. 597. col. 2. c
Monachi an seruent Deo fidem, qui profugiunt ad Lutheranos & Caluinistas, & ibi vxores accipiunt. p. 481. col. 2. c. d.
Mores & instituta Pharisæorum, qui. pag. 45. col. 2. c
Mors triplex, vna corporis, altera animæ, tertia dānationis. p. 115. col. 2. a. b
Mores Caluinistarum. p. 313. col. 2. b. & p. 327. col. 2. e. & p. 505. col. 2. b
Mos hæreticorum sæpe à seipsis dissentit. pag. 115. col. 2. e
Moses solus pontifex extraordinarius. pag. 733. col. 2. a
Moses & Elias apparuerunt Apostolis, & cum Christo locuti sunt in monte Thabor, & quomodo. pag 769. col. 2. d
Mysteria fidei in nouo Testamento clariùs explicata quàm in veteri. p. 11. col. 1. a
in Mysterio vocationis gentium duo spectantur, quæ. p. 10. col. 2. e

N

NAtura humana primi parentis vitio tota corrupta. p. 154. col. 1. b
Natura fidei iustificantis, & in quo consistat. pag. 175. col. 1. b
Nazaræi & Rechabitæ, qui p. 42. col. 2. b. erant duplices ibid. c. apud Iudæos erant in magno honore. pag. 43. col. 1. a
Nequitia Caluini notanda. p. 170. col. 1. c
Nicolaus Antiochenus non prædestinatus, sed reprobus. p. 625. col. 1. c
Noë sacrificium. p. 443. col. 2. d
Nomen Dei tetragrammaton ineffabile. pag. 73. col. 2. d
Nomina septem Angelorum, quæ. pag. 264. col. 2. d
eorum interpretatio. ibid.
Nomina varia iustitiæ inhærentis gratiæ. pag. 165. col. 2. e
Nomina maiorum Prophetarum. pag. 36. col. 2. e
quibus Nominibus Christus fuit appellatus in veteri Testamento. p. 8. col. 2. b
Norma iudicij Ecclesiastici duplex vt in nouo Testamēto. p. 778. col. 2. c
Nota certissima, qua filij Dei à filijs Diaboli discernuntur, quæ. p. 125. col. 2. d
Notæ omnes Antichristi. p. 328. col. 2. a
Notæ Antichristi examinandæ. p. 337. col. 1. b. quæ præcipuæ. p. 339. col. 1. e
Nouatorum argumenta. p. 461. col. 1. b. eorum calumniæ. p. 462. col. 2. b
Numerus Prædestinatorum nobis incertus, soli que Deo cognitus. p. 136. col. 2. a
inter Nutritionem corporalem & spiritualem quid interest. p. 363. col. 1. a

O

OBdurati qui propriè dicuntur. p. 210. col. 2. c
Obdurationis meritum. p. 136. col. 1. a
Obiectiones in Becanum, quæ. p. 655. col. 1. e
Obiectio difficilis nata ex doctrina Caluini. p. 222. col. 1. c
Obiectiones Regis Angliæ ad formam syllogisticam, quæ. p. 404. col. 2. d
Oblatio panis & vini vsitata in sacrificiis Aaronicis. p. 447. col. 2. a
Obiectiones Marci Antonij contra primatum Petri. p. 921. col. 2. d
Oblatio Abelis fuit figura sacrificii noui Testamenti. p. 444. col. 1. e
Obligatio iuramenti inducta variis modis potest tolli. p. 296. col. 1. d
Obligatio validæ promissionis vnde oriatur ibid. col. 2. b. quanta sit. p. 297. col. 1. c
Obligatio seruandæ fidei in promissis & pactis vnde oritur. p. 800. col. 1. c
Obseruantiæ legales quibus Iudæi à gentilibus discernebantur variæ. p. 68. col. 1. c
Obseruatio legis necessaria. p. 193. col. 2. b
Ochosias ab Athalia matu sua seductus vsus est consiliarijs ex domo impiissimi Achabi. p. 20. col. 2. e
Odium antiquum & pertinax inter Lutheranos & Caluinistas. p. 506. col. 2. d

Digitized by Google

Offerens in sacrificio Missæ quis sit principalis. p. 466. col. 1. c. triplex offerens. ibid. d
Officia Angelorum quæ. pag. 161. col. 1. c. & p. 265. col. 1. d
Officia pontificis quæ, & quot. pag. 574. col. 1. a. & seqq.
Officia Angelorum contra homines. pag. 257. col. 2. b
Officia Sacerdotum & Regum diuersa. pag. 541. col. 1. c
Officium Christi quod, quatenus est Caput Ecclesiæ. p. 894. col. 1. b
Officium & potestas Ministrorum. p. 714. col. 2. c
Officium, ius & facultas iudicandi cui conuenit. pag. 781. col. 1. c
Officium Regum apud Hebræos, quod. pag. 87. col. 2. a
Officium Regis circa Ecclesiam, quod. pag. 567. col. 1. c. & p. 418. col. 1. a
Officium Pontificis & Sacerdotum, quod. pag. 28. col. 2. d
Officium Prophetarum in veteri Testamento, quod. pag. 36. col. 2. d
Officium duplex gratiæ actualis. pag. 207. col. 2. a
Opera Dei perfecta. p. 18. col. 2. a
Opera Caluinistarum sunt inquinamenta, sordes & mera iniquitas coram Deo. p. 489. col. 2. c
Opera omnia iustorum non damnabilia, iniusta, inquinata, sed bona, honesta, laudabilia, Deo grata, præsertim ex Dei gratia facta, contra Caluinum. p. 189. col. 1. d
Opera omnia hominis iustificati an sint peccata mortalia. p. 168. col. 2. c
Opera iustorum an sint meritoria vitæ æternæ. p. 195. col. 1. a
Opera bona ad salutem necessaria. pag. 172. col. 2. a. b
Opera quædam præuia ad iustificationem requisita. p. 181. col. 2. c
de Operum bonorum merito, secundùm Catholicos. p. 192. col. 2. b. c
Opus bonum hominis iusti in hac vita meritorium. pag. 649. col. 2. a
Opus misericordiæ spiritualis, quod. p. 927. col. 1. b
Orare pro defunctis bonum ac vtile. pag. 691. col. 2. a
Orationes ecclesiæ pro conuersione hæreticorum. p. 252. col. 2. a
Oratio an fuerit necessaria ad obtinendum id, quod in veteri Testamento promittebatur. p. 12. col. 2. a
Orationes iustorum à senioribus Deo oblatæ in phialis aureis, duplici de causa. p. 703. col. 2. b
Oratio hominis iusti in hac vita nunquam sine fructu. p. 694. col. 2. a
Ordinatio iuxta ritum Euangelicum quomodo debet fieri. p. 717. col. 1. a
Ordines inter se quomodo distinguantur. p. 259. col. 1. d
Ordines librorum veteris Testamenti tres secundum Hebræos. pag. 195. col. 2. c
Ordo Prædestinationis & Reprobationis quis. p. 137. col. 1. b
Ordo quidam legitimus, seu dispositio & hierarchia in ecclesia Christi. p. 412. col. 2. b
Ordo naturæ seu causalitatis duplex. pag. 465. col. 2. d
Ordo sacer an sit Sacramentum. p. 956. col. 1. b
Ornamenta octo Pontificis quæ. pag. 29. col. 2. c
Ornamenta Pontificis, quæ & quid designabant. p. 577. col. 2. c
Ozias, seu Asarias, filius Amasiæ à toto populo cùm esset 16. annorum electus Rex. p. 82. col. 1. b. à Deo lepra punitus, & quare. ibid.

P

Pacta siue publica, siue priuata propter tres causas cum hæreticis non ineunda. pag. 300. col. 1. a. b
Palmites in vite sunt duplicis generis. pag. 166. col. 1. c
Papa an sit Antichristus. p. 336. col. 1. a. b. an à vera fide defecerit. p. 337. col. 1. b. an sedeat in Templo Dei. ibid. col. 2. c. an extollat se super omnem Deum. p. 339. col. 1. a. an neget Christum. ibid. an faciat miracula. p. 340. col. 1. d. an sit blasphemus. p. 342. col. 1. a. an persequatur sanctos. p. 343. col. 2. b
Papissa de Moguntia, quæ. p. 555. col. 1. b
Paradigma coniectandi ex Grasero. p. 480. col. 2. b
Paradoxa Sacellani. p. 416. col. 2. c
Paradoxa Caluinistarum. pag. 627. col. 1. a. & seqq.
primi Parentes an in Paradiso habuerint Angelos custodes. p. 271. col. 1. c
Pars maior Caluinistarum plena perfidia & dolis. p. 611. col. 1. b
Paruuli an necessariò baptizentur. p. 227. col. 1. d
Paruuli si nascantur in peccato originali & ad illud peccatum abolendum an indigeant Baptismo. pag. 736. col. 1. a
Pascha quoties à Iudæis celebratum. pag. 61. col. 1. d
Pastura omnium ouium soli Petro, non aliis commendata. pag. 922. col. 1. b
Pastura totius Ecclesiæ commissa Petro. pag. 938. col. 1. c
Patres an Transubstantiationem agnouerint. pag. 395. col. 2. d
Patres pene omnes Græci & Latini Caluino aduersantur. pag. 269. col. 2. c
Paulus an in tertio cœlo audierit verba institutionis eucharistiæ. p. 395. col. 1. a
Peccata quomodo subiecta sint prouidentiæ. p. 122. col. 2. c
Peccata carnis in lege Mosaica prohibita & punita. p. 107. col. 2. c
Peccatum diuinæ naturæ contrarium. pag. 148. col. 1. d
Peccatum originale an maneat in nobis post Baptismũ. p. 144. col. 2. b. affirmat Caluinus. ibid. explicatur. ibid. c. refutatur. ibid. c
Pelagiani, Caluinistæ & Catholici, in quo inter se differant. p. 253. col. 1. d
Pelagianorum doctrina, quæ. pag. 248. col. 1. a
Periurium, peccatum mortale & grauissimum. p. 199. col. 2. b
Permissio peccati. p. 128. col. 2. d
an sit effectus prædestinationis. p. 133. col. 1. a
Personæ tres diuinæ vnius & eiusdem essentiæ, ac realiter inter se distinctæ. p. 7. col. 2. a
Petrus & Paulus duo Ecclesiæ lumina. p. 930. col. 2. c
Petrus Apostolus occultam fraudem Ananiæ, & Saphiræ sciebat circa pretium agri. p. 704. col. 1. b
coactus rationem reddere Ecclesiæ de Euangelio gentibus à se prædicato. pag. 795. col. 2. c. passus est se publicè à Paulo reprehendi. ibid. d
Petrus an fuerit Episcopus Romanæ Ecclesiæ. pag. 934. col. 1. d

Digitized by

Petrus post Ascensionem Christi fuit supremus Iudex controuersiarum fidei in terra. pag. 787. col. 2. d
Petrus Apostolus an fuerit Romanæ Ecclesiæ Episcopus. p. 768. col. 1. c
Pharisæi, Sadducæi, Esseni Sectarii Synagogæ. p. 44. col. 1. d
Pharisæi an fuerint distincti à Scribis. pag. 46. col. 2. a
Pharisæi & Sadducæi inter se hostes infensissimi. p. 47. col. 2. a
Pharisæorum præcipuæ traditiones, quæ. p. 5. col. 2. a. b. c
Pharisæi tempore Apostolorum cæci, & incredvli in Christum. p. 50. col. 2 e
Pharisæi vnde dicti. p. 44. col. 2. a. ex qua tribu & familia fuerint. ibid. c. quando & quo authore cœperint. p. 46. col. 1. c
Pignus hæreditatis. p. 160 col. 1. a
Plaga Regia cui patrono inscripta & dedicata p. 474. col. 2.
Plagæ Ægypti quæ. p. 37. col. 1. d
Plessæus sibi, Caluino, & Patribus contrarius. p. 289. col 2. c
Plessæi propositiones, quæ. p. 282. col. 2. d
Pœnæ Ecclesiasticæ, quæ. p. 955. col. 2. c
Pompa & splendor in ornatu Pontificali, quæ. pag. 35. col. 1. d
Populus Israel ex Ægypto per Moisen eductus in terram permissionis p. 4. col. 2. a
Populus Dei tam in veteri, quam in nouo Testamento duobus modis regi & gubernari solet. pag. 715. col. 1. a
Potestas & iurisdictio ab Episcopo non collata Lutheranis. p. 718. col. 1. c
Pontifex an sit Petri successor. pag. 935. col 1. c. an sit Caput seu Pastor vniuersalis Ecclesiæ. pag. 936. col. 1. c
Pontifex potest excommunicare Episcopos, Reges & Principes grauiter delinquentes, si sint contumaces. p. 941. col. 1. d
Pontifex in veteri Testamento longè ditissimus. pag. 35. col. 1. c
Pontificis authoritas maior ad populum quam Regis. pag. 587. col. 2. d. crescebat ex variis capitibus. ibid.
Pontifex & Sacerdotes an debuerint aliquando seruare continentiam ab vxoribus. p. 33. col. 1. b
Pontifex an suis subditis caracterem imprimat. p. 342. col. 2. b
Pontifex & Conciliũ Seniorum Iudex controuersiarum in veteri Testamento. p. 734. col. 2. b
Pontifex Romanus Petri Apostoli successor. pag. 791. col. 2. a
Pontifex in veteri Testamento an fuerit Iudex controuersiarum. pag. 48. col. 2. a. an fuerit Iudex infallibilis. p. 50. col. 1. a
Pontifex in quem finem solitus gestare Ephod. p. 578. col. 1. c
Pontifex an præcelluerit Regi titulo originis, antiquitatis, & familiæ. pag. 581. col. 1. a. & seqq. inaugurationis. pag. 582. col. 1. d. vnctionis. ibid. col. 2. b. ornamentorum. pag. 583. col. 2. d. officii. p. 584. col. 1. b. exemptionis. p. 585. col. 2. b. authoritatis. p. 586. col. 2. d
Pontifices, an decernant fidem non esse seruandam hæreticis. p. 321. col. 2. c. p. 521. col. 2. d
Pontifex Petri successor. p. 214. col. 2. b
Pontificij an sint Catholici. p. 314. col. 1. c
Polygamia, quid. pag. 102. 1. c. an plures vxores in veteri Testamento licuerit habere. pag. 102. col. 1. c
Polygamiæ concessio an primo omnium facta fit Abrahamo. pag. 103. col. 1. c. vtilior ad propagandam prolem, quam monogamia. pag. 104. col. 1. c
Potestas Dauidi data gubernandi populum Israëliticum in temporalibus. pag. 787. col. 2. c
Potestas publica duplex in Republica Christiana. pag. 401. col. 2. d
Potestates duæ publicæ in quibus differunt. pag. 401. col. 2. c
Potestas Ecclesiastica triplex p. 663. col. 2. c & pag. 531. col. 2. a. in Republica Christiana duplex. p. 540. col 2. b
Potestas Ordinis an sit proximus effectus Sacramentalis proueniens ex actione Sacramentali. pag. 916. col. 2. b
Præcepta Charitatis quæ fuerint in veteri Testamento. p. 15. col. 1. c
Præceptum prius de diligendo Deo ex toto corde, an sit possibile in hac vita. ibid. col. 2. c
Præcepta Mosaica triplicia. p. 16. col. 2. c
Præceptum, *Diliges Deum ex toto corde*, an seruari possit. p. 190. col. 2. c
Præceptum datum Rechabitis difficillimum. pag. 44. col. 1. a
Præceptum, *Non concupisces*, à iustis an possit seruari. p. 189. col. 1. d
Præceptum posterius de diligendo proximo, an intelligatur tantùm de amico, an de inimico. pag. 16. col. 1. d
Præcepta triplicia legis Mosaicæ. quæ. pag. 402. col. 1. b. & p. 542. col. 2. b. triplex discrimen inter hæc triplicia præcepta. p. 543. col. 1. c
Præcepta duo de Charitate. p. 14. col. 2. d
Prædestinatio ad vitam duplex. p. 251. col. 1. c
Prædestinatio & Reprobatio, quæ. pag. 131. col. 1. d
Prædestinationis causæ. p. 133. col. 2. a. tres effectus. ibid.
Prædestinatio quomodo à prouidentia distinguatur. p. 131. col. 2. c
Prædicantes Lutherani & Caluiniani similes Pharisæis, & Saducæis. p. 47. col. 1. c
Prædicta futurorum duplex. p. 41. col. 1. b
Prælatorum Ecclesiæ est pascere & gubernare populum Christianum Sacramentis & verbo Dei. p. 517. col. 2. a
Prærogatiuę Synagogæ respectu aliarum gentium, quę. 685. col. 1. a
Præscientia Dei duplex vna conditione nata, altera absoluta. p. 120. col. 1. c. d
Præsentia Sacramentalis, quid. p. 361. col. 2. b. quomodo à naturali seu quantitatiua differat. pag. 362. col. 2 c
Præscriptio non habet locum in iis quæ sunt iuris diuini p. 565. col. 2. a. c
Praxis Ecclesiæ tempore Apostolorum seruata. p. 557. col. 1. a
Primatus quid significet. p. 529. col. 2. c
Primatus Petri à Marco Antonio confictus refellitur. p 899. col. 1. c
Primatus seu suprema gubernatio Ecclesiæ non Regibus iure noui Testamenti, sed Apostolis & eorum successoribus debetur. pag. 558. col 2. c
Primatus Ecclesię duplex. p 539. col. 2. d
Primatus Regis an in aliqua potestate vel iurisdictione Ecclesiastica consistat. pag. 663. col. 2. c. an Rex propria authoritate possit Synodos indi-

Digitized by Google

cere. pag. 661 col. 2. d. an possit leges Ecclesiasticas condere. pag. 667. col. 1. c. an possit propria authoritate conferre beneficia Ecclesiastica. p. 668. col. 2. d, an possit Episcopos creare & deponere. p. 669. col. 1. c

Primatus, quem rex Angliæ habet in Ecclesiæ, an sit Ecclesia & spiritualis. p. 530. c. 1. a. b. & 660. col. 1. c. sub Henrico & Edouardo semper appellatus primatus Ecclesiasticus & spiritualis. ibid. sub Maria, quæ Edouardo fratri successit sublatus hic titulus in Comitiis Londinensibus. ibid.

an à suo primatu possit vocari Primatus Ecclesiæ. p. 661. col. 2. a. an possit vocari supremum caput Ecclesiæ. p. 662. col. 1. d

Primatus Petri ex patribus probatur. pag. 906. col. 1. c

Primitias & primogenita accipiebant soli Sacerdotes & Pontifex, non Leuitæ. p. 32. col. 1. c

Primogenita triplicia, quæ. p. 75. col. 1. c

quis primus credidit in Christum in veteri Testamento. p. 2. col. 1. b

Principia, quibus nititur Caluinus, inania. pag. 121. & 122

Primatus, Felix, Ioninus, Maximus & Repostus, propter adulteria, stupra, & nefanda sacrificia legitimè accusati, & ab Episcopis Catholicis in Africa damnati. p. 790. col. 2. c

Priuilegia Caluinistarum, quæ. p. 489. col. 1. a

Priuilegia pontifici concessa, non iure Ecclesiastico, sed diuino, & ex peculiari Christi institutione. pag. 916. col. 2. b

Priuilegia varia seu prærogatiuæ Petri, quæ. pag. 912. col. 1. t

Priuilegium magnum Caluinistarum. p. 624. col. 2. b. habet duas partes. ibid.

Promissiones Ecclesiæ factæ in veteri Testamento, quę. 486. col. 1. a. & seqq.

Promissiones tres luculentissimæ à Christo in nouo Testamento factæ. p. 688. col. 2. d

Promissio duplex. p. 293. col. 1. c

vt promissio iurata, vel contractus iuratus vim obligandi habeat, duo spectanda. pag. 895. col. 2. a

Prophetia de Christo multiplex. p. 771. col. 2. c

omnes prophetæ clarè vel obscurè de Christo vaticinati sunt. p. 37. col. 2. d. aliqui verbis de Christo vaticinati sunt. ibid. c

Prophetæ duplices in veteri Testamento. pag. 30. col. 1. b

Præcipuus prophetarum omnium veteris Testamenti, quis. pag. 33. col. 2. c

falsi prophetæ duplices apud Iudæos. pag. 39. col. 2. b

Prophetia de Christo multiplex. p. 23. col. 1. d

Propositio hæretica, quæ asserit nullum peccatum reproborum nunquam remitti. p. 129. col. 2. c

Propositio Caluini hæretica, olim à Donatistis hæreticis asserta, & ab Augustino expugnata. pag. 126. col. 1. a

propositiones contradictoriæ. p. 175. col. 2. c

propositio Caluini examinatur, an peccata verè in Iustificatione tollantur. pag. 160. col. 2. c. de Iustitia inhærente & imputatiua. pag. 164. col. 2. a

Prouerbia, Ecclesiastes, & Canticum Canticorum à Salomone scripta. p. 24. col. 2. b

de Pythonibus & pythonissis, quid sentiendum. p. 40. col. 2. c

pseudoepiscopi quinque schismatici, qui. pag. 945. col. 2. d

purificatio non necessario externa & ceremonialia sicut in lege Mosaïca, sed interna & spiritualis. pag. 715 col. 2. c

Puritani seu Caluinistæ periuri & politici. pag. 536. col. 2. d

Puritani in Scotia & Anglia ciuitas vocati. pag. 644. col. 1. a. incendiarii, regicidæ, perfidi, peruicaces, obstinati, & legum imperiis reluctantes. ibid. d

Q

Quæstio ridicula Sartorii de Alphonso Salmeronis. p. 682. col. 1 d

Quæstiones Miscellaneæ. p. 312. col. 1. a. & col. 2. a

Quæstiones Batauicæ in Batauum Caluinistam. p. 503. col. 2. d

Quæstiones Caluinisticæ contra parcum. p. 221. col. 2. c

Quæstiones duæ distinguendæ an Sancti in veteri Testamento fuerint in cœlo. p. 697. col. 1. c

Querela Catholicorum contra aduersarios, quę. pag. 372. col. 1. d

R

Rasio pilorum totius corporis, & lotio vestimentorum quare adhiberi solita. pag. 571. col. 2. a

Rationes variæ quibus Ministri Lutherani & Caluiniani non immediatè à Deo missi ad docendum populum, reformandam ecclesiam, & Sacramenta administranda. p. 718. col. 2. d. & seqq.

Rechabitæ vnde dicti. p. 43. col. 1. c

quos & quantos Redditus habuerint Sacerdotes & Pontifex. p. 31. col. 1. c

Reformatio circa Dei cultum valde frequens. p. 109. col. 2. d

Reformatio circa bellum, quæ. p. 110. col. 2. c. in hac duo spectanda. ibid.

Reformatio Templorum & Monasteriorum, à Luthero inchoata, & à Caluinistis perfecta. pag. 620. col. 1. a

Reformatio multiplex. p. 116. col. 1. a

Reformatio circa iustitiam inter Hebræos seruandam p. 110. col. 2. a. b

Refugium Caluini miserum, & Scripturæ ac Patribus contrarium, ipsique Caluino perniciosum. pag. 170. col. 2. b

Refutatio Apologiæ & Præfationis Monitoriæ ad Imperatorem, Reges & Principes. p. 399. col. 2. b

Reges Israel post factam regni diuisionem fuerunt impij & idololatræ. p. 85. col. 2. d

Reges Hebræorum qui & quot fuerint. pag. 78. col. 2. d

Reges Iuda qui. ibid. col. 2. d

Reges Israel qui. p. 79. col. 1. a

inter Reges Iuda & Israel triplex differentia. ibid. c

Reges in veteri Testamento quare vncti. pag. 87. col. 1. d

Reges omnes honorandi. pag. 559. col. 2. d

Reges Hebræorum an potuerint habere plures vxores. p. 88. col. 2. c. an plures equos, p. 89. col. 1. d. an magnas diuitias. p. 90. col. 1. c

Regina Scotiæ optima, mater sereniſſima, iniquissimo iudicio à Caluinistis Angliæ morte damnata. pag. 524. col. 2. d. & p. 524. col. 2. d

Regimen & politia temporalis in veteri Testamento quæ. p. 77. col. 2. a

duo Regna esse cœperunt post Salomonem facta regni diuisione. p. 109. col. 2. c

Digitized by Google

Regnum in duas partes post mortem Salomonis diuisū. p. 136. col. 2. a
Remissio quomodo fit. p. 171. col. 2. e
Remissio peccatorum gratuita non ex nostris meritis p. 252. col. 2. d
Reprehensio Pauli destruit primatum Petri. p. 926. col. 2. c
reprobatio quid significat. p. 132. col. 2. d. an directè prædestinationi opponatur. ibid. e.
Reprobatio duplex. p. 135. col. 2. b
Reprobationis effectus quatuor. p. 133. col. 1. c. tres in paruulis reperiuntur. ibid. d
Resistere Spiritui sancto, quid. p. 205. col. 1. a
Resolutio breuis doctrinæ Caluinisticæ. pag. 186. col. 2. e
Resolutio breuis doctrinæ Lutheranorum & Caluinistarum de Antichristo reformato. p. 328. col. 2. e
Responsio breuis ad aphorismos falsò Iesuitis impositos. p. 137. col. 1. e
Respublica Hebræorum ab exordio sui vsque ad captiuitatem Babylonicam variis modis gubernata. pag. 77. col. 2. b. c
Reuelatio diuina semper obscura, nunquam clara. pag. 10. col. 2. d
rex iure diuino noui Testamenti an habeat primatum Ecclesiæ. 411. col. 2. c
Rex Angliæ an habeat aliquem Primatum in Ecclesia p. 129. col. 2. c. an possit leges Ecclesiasticas condere, p. 532. col. 2. e
an Rex possit Episcopos creare & deponere. p. 535. col. 1. d. an possit subditos contumaces excommunicare. ibid. col. 2. c
Rex an consensu doctorum habeat primatum Ecclesiæ, p. 415. col. 1. d. an titulo præscriptionis habeat primatum Ecclesiæ. p. 416. col. 1. c. an ex propria doctrina possit primatum suum defendere. pag. 417. col. 1. b
Rex vel Imperator post Deum supremus Iudex in controuersiis ciuilibus. p. 779. col. 1. c
Rex an iure naturali habeat primatum Ecclesiæ. p. 401. col. 2. c
Rex an habeat primatum Ecclesiæ iure diuino veteris Testamenti. p. 402. col. 1. d
Rex an iure diuino noui testamenti habeat primatum Ecclesiæ. p. 556. col. 1. a
Rex Angliæ, an habeat aliquem Primatum Ecclesiæ. p. 659. col. 2. c
an Rex Angliæ titulo præscriptionis habeat primatum Ecclesiæ. p. 565. col. 1. e sibi ipsi contrarius. p. 566. col. 2. c
Rex vnde & quo titulo habeat Primatum in Ecclesia. p. 674. col. 1. a
Rex Galliæ quid de Iesuitis sentiat. pag. 512. col. 1. c an fuerit Catholicus & Pontificius. ibid. col. 2. d in præcipuis fidei capitibus nunquam animo Caluinianus, sed semper Pontificius fuit. ibid. e
Ritus consecrandi Leuitas quis. p. 571. col. 1. d. Pontificem & Sacerdotes. ibid. col. 1. c
Ritus consecrandi Pontificem & Sacerdotes, qui. pag. 27. col. 1. b
Ritus varii ac ceremoniæ in publica Regum consecratione seu inauguratione. p. 85. col. 1. e

S

Sabbatum cur institutum p. 74. col. 2. d præcipuū erat inter omnia festa. p. 75. col. 1. b
Sacerdotes in veteri Testamento quàm diuites præ aliis omnibus. p. 580. col. 2. a
Sacerdos in veteri Testamento supremus Iudex controuersiarum. p. 551. col. 2. e
Sacerdote à Saule interfecti innocentes. pag. 409. col. 1. a
Sacerdotes & Pontifex quo vestitu & ornatu vsi sint. p. 29. col. 2. e
Sacerdotes, Leuitæ & Pontifex quo ritu consecrati. p. 26. col. 2. d
Sacramenta nouæ legis, quot. p. 731. col. 1. d. e. & p. 764. col. 2. b
Sacramenta à Caluinistis quomodo reformata. p. 615. col. 1. c. duo tantum apud Caluinistas. ibid.
Sacramentarij partim inter se conueniunt, partim discrepant p. 639. col 2. b
Sacramentalis præsentia an à naturali dependeat. p. 363. col. 1. c
Sacramentarij primi vnde orti. p. 638. col. 1. b. præcipui qui. ibid. c. quales primi. ibid. col. 2. c
Sacrificia Mosaica triplicia ratione materiæ. p. 58 col. 2. d
Sacrificia quædam cruenta à Deo instituta pro expiatione peccatorum. p. 5. col. 2. e
Sacrificium Abelis quare Deo fuerit gratum, non sacrificium Cain. p. 443. col. 2. e
Sacrificium Christi cruentum in Cruce p. 455. col. 1. b. incruentum in Missa. ibid. col. 2. b
Sacrificia legalia abrogata per mortem Christi, sicut lex Mosaica. pag. 771. col. 2. d
Sacrificia Mosaica triplicia. p. 450. col. 2. d. iuge sacrificium veteris Testamenti fuit figura sacrificij Missæ in nouo Testamento. p. 452. col. 1. e
Sacrificia legalia abrogata per mortem Christi, sicut lex Mosaica. p. 23. col. 1. d
Sacrificium triplex in lege Mosaica, ratione formæ ac finis. p. 58. col. 2. b
Sacrificium triplex. pag. 448. col. 1. b
Sacrificium duplex in nouo Testamento. pag. 454. col. 2. c
Sacrificium Missæ ad quid valeat. pag. 467. col. 2. d. an expiet peccata quoad culpam, an quoad pœnam. p. 468. col. 2. d
iuge Sacrificium veteris Testamenti fuit figura sacrificii Missæ in nouo Testamento. pag. 59. col. 2. a
Sadducæi vnde dicti. p. 46. col. 2. d
Sadoc primus author sectæ Sadducæorum. p. 46. col. 2. d
Salomon vnctus oleo sancto. p. 36. col. 2. e
Salomon initio bonus & sapiens, postea per mulieres alienigenas deprauatus, & idololatra factus. p. 80. col. 2. c.
Saluus conductus iure communi à Sigismundo Imperatore Ioanni Hussio datus. pag. 527. col. 1. a
Saluus conductus, quid. pag. 307. col. 1. a. duobus modis potest concedi. ibid. b
Sancti sunt amici Dei Catholicorum, non Dei Caluinistarum. p. 157. col. 1. a
Sancti an intercedant pro nobis. pag. 707. col. 1. a. an liceat eos inuocare in cœlo existentes. pag. 708. col. 1. b
Sancti veteris Testamenti in quo loco & statu fuerint ante Christi mortem. p. 699. col. 2. b. an in Limbo orauerint pro viuentibus in communi tantum, an in particulari. p. 700. col. 2. c
Sancti an sciant in cœlo quæ apud nos geruntur. p. 703. col. 1. d
Sancti in veteri Testamento an fuerint in statu beatitudinis. pag. 698. col. 1. a
Sanctos non esse inuocandos, secundùm Euangelicos p. 604. col. 1. d
Sanctificatio triplex p. 448. col. 1. b
Sanctos inuocare an in veteri Testamento fuerit vsi-

tatum. p. 13. col. 2. a
Sanctio Apostolica de cœlibatu Clericorum. p. 953. col. 2. d
Sanguinis esus tribus vicibus prohibitus. p. 69. col. 1. c
Sartorius Minister Lutheranus p. 676.
Sartorius peregrinus. p. 679. col. 2. c. oppugnat Ecclesiam Catholicam seu Romanam. p. 680. col. 1. b. laudat Ecclesiam Lutheranam. ibid. col. 2. c. contemnit Iesuitas tanquam nouos homines. p. 681. col. 1. a. in Becanum contumeliosus. ibid. col. 2. c
inter Saulem & Dauidem comparatio quæ. p. 60. col. 2. c
Saul à Deo Rex constitutus. p. 84. col. 1. c
Saul & Salomon pares in potestate Regia p. 548. col. 2. d
Schemata Dialectica duo, quæ singula constant quatuor propositionibus. p. 541. col. 2. d
Scopus Caluini notandus. p. 222. col. 1. a
Scripta Pauli destruunt Primatum Petri. p. 928. col. 1. b
Scriptura, quoad verum & legitimum sensum sæpe obscura & difficilis intellectu. p. 722. col. 2. c
Scriptura an præferat Synagogam Ecclesiæ. p. 684. col. 1. a
Scriptura veteris & noui Testamenti verè diuina & à Deo inspirata. p. 6 col. 1. e
Scriptura, quoad verum & legitimum sensum, sæpe obscura, & difficilis intellectu. p. 651. col. 1. a
omnis Scriptura diuinitus inspirata, vtilis ad docendos subditos, & redarguendos aduersarios. p. 602. col. 2. b
Scriptores primi librorum veteris Testamenti qui fuerint: p. 1. col. 2. c
Sebastianus Castalio, diu Genevæ cum Caluino versatus. p. 159. col. 1. c
Sedecias à Nabuchodonosore Rex constitutus, fuit malus. p. 83 col. 2. b
Seleucus Rex Asiæ. p. 588. col. 1. a
Semen Dei. p. 166. col. 1. a
Semipelagiani, seu Massilienses quomodò à Pelagiis distincti. p. 249. col. 1. c
Seniores septuaginta duo Iudæorum in Ægyptum vocati à Ptolomeo Philadelpho, & quare. pag. 3. col. 1. c
Sensus Scripturæ duplex. p. 797. col. 1. c
Sententia Caluini explicata & reiecta de sola fide iustificante, & de modo, quo sola iustificat. p. 174. col. 1. d
Sententiæ Caluini tres inter se pugnantes & quæ. pag. 701. col. 2. a
Sententia Pontificis & Episcoporum illi assistentium, innocens, integra, prouida & pacifica. pag. 794. col. 2. c
Sententia publica Consilij de Ioualino qui libellum Anticotonum nomine in vulgus sparserat in quo Iesuitæ accusabantur à Caluinistis de Regicidio. pag. 502. col. 2. d. e
Septuaginta Interpretes post captiuitatem Babylonicam an transtulerint libros veteris Testamenti in linguam Græcam, & quomodo id factum est. pag. 3. col. 1. c
Sermo Dei viuus & efficax. p. 781. col. 2. a
Serpens æneus, Dei mandato factus, Christum figurabat. p. 549. col. 1. c
Serpens æneus mandato Dei in bonum vsum erectus. p. 409. col. 2. c
Serui inutiles Caluinistæ. p. 196. col. 2. c
Signa sex terribilia in monte Sinaï. p. 19. col. 1. a
Similitudo inter Christum & Melchisedechum in quo consistit. p. 446. col. 2. c
Simon Magus non prædestinatus, sed reprobus. p. 625. col. 1. c
Solemnitates apud Iudæos octo. pag. 452. col. 1. c
Sophisma Lutheranorum soluitur. pag. 344. col. 2. c
Sonus buccinæ duplex. p. 19. col. 1. b
Spes duplex. pag. 11. col. 1. a
Spes quid sit. ibid. col. 2. a
Spes futuræ gloriæ in aduersitatibus nos facit lætos & erectos. p. 537. col. 1. b
Spiritus sanctus an sit Deus. pag. 735. col. 1. c
Spiritus quare in nobis, tanquam in templo dicatur habitare. p. 165. col. 2. a. quomodo incipit habitare in nobis. ibid. b
quo Spiritu à Grafero Plaga Regia sit scripta. p. 476. col. 1. d
Status quæstionis de præsentia Christi in Eucharistia. p. 351. col. 1. c
Status hominum tres ab orbe condito vsque ad nos, distinguendi. p. 569. col. 1. b
Status controuersiæ inter Sartorium & Becanum. pag. 676. col. 1. a
Statuta multa in lege Mosaica de seruis & ancillis. p. 108. col 2. c. d
Stephanus Protomartyr vidit in hac vita filium hominis stantem à dextris Dei. p. 704. col. 2. b
Stipendium peccati mors. p. 196. col. 1. d
Stuprum, quid. p. 107. col. 2. c. de eo extant duæ leges. p. 108. col. 1. b. de Adulterio tres leges extant & quæ. p. 108 col. 1. a
Subditi contumaces an possint à Rege excommunicari. p. 670. col. 2. e
Subsidium petit Sartorius à Balduino. pag. 682. col. 2. c
Successio Pontificum, quæ. p. 25. col. 1. b
Successores Zuinglii, qui. p. 641. col. 1. a
Superioribus omnibus obtemperandum, potissimum Principibus & in eminentia constitutis. p. 558. col. 1. b
vox *Suprematus* noua incognita antiquis Patribus, inusitata in Scripturis, & orbi Christiano inaudita. p. 529. col. 2. e
Symbolum fidei an verè sit canonicum & Apostolicum. p. 768. col. 2. a
Symbolum fidei duobus modis à Caluinistis reformatum. p. 614. col. 1. a
Symbolum fidei non perfectum secundum Caluinistas. p. 144. col. 1. b
Symbolum fidei vere Canonicum & Apostolicum. p. 6. col. 1. e
Synagoga veteris Testamenti semper gubernata à summo Pontifice. p. 895. col. 1. d
Synagogæ in quem vsum ædificatæ. p. 56. col. 2. b. quando cœperint ædificari. p. 57. col. 1. b. quæ fuerit antiquissima. ibid. d. an in sola Iudæa fuerint. ibid. col. 2. c
Synagoga an fuerit visibilis. p. 22. col. 1. c. an aliquando erranerit, vel à fide defecerit, ibid. col. 2. c
Synagoga an plures & excellentiores promissiones habuerit quàm Ecclesia. p. 685. col. 2. a
Synagogæ nomen tribus modis in Scriptura sumitur. p. 22. col. 1. b
Synagoga an Deo fuerit coniunctior, quàm Ecclesia. p. 689. col. 2. c

T

TEmpla vt Monasteria quemodo à Caluinistis reformata. p. 620. col. 1. a
Templum à Rege Salomone ædificatum, & Deo dedicatum. p. 547. col. 1. a

Digitized by Google

Templum hierosolymitanum ter dedicatum. p. 407. col. 2. b
Templum à Salomone ædificatum, fixum & immobile. p. 52. col. 2. e. eius structura. p. 53. col. 1. b
Templa an possimus Angelis erigere, & eorum patrocinia inuocare. p. 283. col. 1. b
Terræ motus quando factus. p. 335. col. 2. e
Testamentum vetus nouo contrarium secundùm Manichæos. p. 722. col. 2. d
Testamentum nouum in vltima cœna conditum, & Christi nomine confirmatum. p. 688. col. 1. b
in nouo Testamento an sint veri & falsi Prophetæ. p. 41. col. 2. b
testimonia veteris Testamẽti, in quibus agitur de Christi diuinitate per se sunt obscura. p. 8. col. 2. b
Testimonia Scripturæ tripliciter citari possunt p. 4. col. 1. b.
Thomas Crammerus à Rege creatus episcopus Cantuariensis. p. 670. col. 1. b. non verus sed falsus epis. pus. p. 553. col. 2. a
Timotheus à cœtu Episcoporum ordinatus. p. 717. col. 1. b
Tituli Caluinistarum qui. p. 641. col. 2. c
Torturæ Torti seu in Sacellanum Regis Angliæ refutatio. p. 426. col. 1. b
Traditio Iudæis à Deo mãdata seu præcepta. p. 6. col. 1. c
Traditiones aliquæ an fuerint in veteri Testamento præter Scripturam. p. 4. col. 2. d
Trinitas personarum varijs modis cognoscitur in hac vita. p. 7. col. 2. e
in Tribu Leui tria hominum genera distinguuntur. p. 24. col. 2. d
Tribunal apud Iudæos duplex. p. 48. col. 2. d & p. 110. col. 2. d
Tribunalia Principis sæcularis & principis Ecclesiastici distincta. p. 308. col. 2. e
Typi Sacramentorum nouæ legis qui. p. 63. col. 2. a

V

Vaccæ rufæ sex tantum immolatæ per totam durationem à Moyse vsque ad Christum. p. 68. col. 1. a
Vaticinium Danielis. p. 456. col. 2. b
Velamen Iudæorum, erat eorum ignorantia & cæcitas, quæ in eo consistebat. p. 760. col. 1. c
Veritas bonorum operum. p. 187. col. 1. b
Verba Regis Galliarum, quæ Parisiis in ipsa Regis Lupara coram Senatu Parisiẽsi predit Natiuitatis Christi anno 1603. pro Iesuitis dixerit. & de suo erga eos affectu. p. 523. col. 1. e
Verba Innocentij III. ex posteriori Concilio Lateranensi citata. p. 519. col. 2. e
Vestes & ornatus Pontificis, quales. p. 577. col. 1. a
Vestes Pontificum & Sacerdotum, quæ. p. 77. col. 1. d
Versiones Euangelicorum corruptę ac deprauatę. p. 597. col. 2. a
Virtutes Theologicæ tres, quæ. p. 6. col. 1. e. quare dicuntur Theologicæ. ibid. col. 2. a
Visio Nicolai Eremitæ secundum Graserum. p. 475. col. 2. c. visionis interpretatio. ibid. visionis vtilitas. p. 476. col. 1. b
Vita æterna in Scripturis vocatur merces & corona iustitiæ. p. 202. col. 2. c
Vitam æternam Deus promittit seruantibus legem. p. 12. col. 1. c
Vita æterna an fuerit promissa in V. T. p. 12. col. 1. a
Vitia nouarum versionum, quæ, & quot. p. 597. col. 1. c. & seqq.
Vitia argumenti Sartorij, quæ. p. 677. col. 1. c. & seqq.
Vitia à Gardio commissa detecta. p. 744. col. 1. a
Vitia Reformatorum, quæ. p. 328 & seqq.
Vnctio Regum apud Hebræos duplex. p. 85. col. 2. d. an fuerit aliquod discrimen inter vnctionem Regum & Pontificum apud Hebræos. ibid.
Vnio triplex inter corpus Christi & species consecratas præter localẽ fingi potest. p. 361. col. 1. c. & p. 362. col. 1. a
Vnio duplex, substantialis, & accidentalis. p. 279. col. 2. b
Vniuersitas tota creaturarum in tria genera diuisa. p. 8. col. 1. b
Vocatio extraordinaria Ministrorum noui Testamenti. p. 717. col. 2. b. c
Vocatio ordinaria Ministrorum veteris Testamenti, quę. p. 713. col. 2. a
Vocatio extraordinaria Ministrorum veteris Testamenti. p. 715. col. 2. d
Voluntas in Deo duplex, vna primaria & antecedens, altera secundaria & consequens. p. 116. col. 2. e
Voluntas nostra tribus modis potest excitari & moueri ad appetendum. p. 278. col. 1. a
Votum continentiæ an sacro ordini sit connexum. pag. 955. col. 1. d. e
sacris ordinibus annexum, an dirimat matrimonium. ibid. col. 2. d
Votum, quid. p. 70. col. 1. d
Vrbs Ierusalem quibus muris [illegible] p. 582. col. 1. c
Vrbes 48. cum agris suis ad pastum iumentorum, & earum nomina. p. 31. col. 2. a. & p. 578. col. 2. e. & p. 579. col. 1. a
Vsura Iudæis an fuerit licita. p. 96. col. 1. a. b
quatuor Vulnera naturæ humanæ inflicta per peccatum primi parentis. p. 145. col. 2. e
Vxores quasi Reginas septingentas & concubinas trecentas habuit Salomon. p. 89. col. 1. a

Z

Zabadias Vicarius Iosaphat. p. 553. col. 2. d. præsidebat in iis omnibus, quę pertinebant ad officium Regis. pag. 554. col. 1. a
Zambri publicè ingressus in lupanar ad fœminam Madianitidem, pœna inde secuta. p. 108. col. 2. a
Zizania à Deo Caluinistarum seminata p. 157. col. 2. c
Zelotypia, frequens inter coniuges malum, in quo cõsistit. p. 105. col. 2. a
Zvvinglij doctrina à Caluino refellitur. p. 154. col. 2. a
Zuinglius qualis fuerit. p. 635. col. 1. a. homo valde inconstans. ibid. & 638. col. 2. a. quo præceptore vsus sit. p. 636. col. 1. e. quomodo mortuus. p. 637. col. 1. a

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google